NAZIONALE
55
11 C
12
R. BIBLIOTECA CENTRALE V. E.
ROMA

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
40

55. 11. G. 12

DANIELIS SENNERTI VRATISLAVIENSIS

D. & Medicinæ in Academia Vuittebergenſi Prof. P.

OPERVM TOMVS II.

QVO CONTINENTVR

Primus, Secundus, & Tertius Liber Practicæ, Tractatuſq; de Arthitride.

EDITIO CAETERIS OMNIBVS AVCTIOR, & correctior, cum vltima Impreſsione Lugdunenſi diligentiſsimè collata.

Cum Tribus Indicibus, Capitum, Quæſtionum, Rerumq; & Verborum magis Notabilium.

S. BIBL. SEC. COLL. ROM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM.

VENETIIS. M. DC. LI.

Apud Iuntas, & Hertz.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO.

LECTORI BENEVOLO S.

NON eandem, Lector beneuole, qui Medicinam ſcriptis explicandam ſuſceperunt, methodum ſecuti ſunt. Galenus equidem, cùm plures medicinæ partes ſint, ſingulas ſeorſim explicauit, & de ſingulis plurimos libros edidit, de corporis humani, nimirum conſtitutione omnium partium, natura, vſu & actione; de morborum & ſymptomatum differentijs ac cauſſis; de vrinis, pulſibus, morbis & locis affectis cognoſcendis: de prognoſticis: de alimentorum facultatibus; de ſimplicibus & compoſitis medicamentis; de ſanitate tuenda, de methodo medendi, & huius generis alios. Cuius veſtigijs inſiſtentes plurimi ſuperioribus ſeculis & noſtra ætate docti viri, iſta, quæ prolixè, & diffusè Galenus ſcripſit, in compendium redigere, quæ obſcurè tradidit, explicare, quæ non ſatis, perfectè docuit, ſupplere conati ſunt. Alij verò, præcipuè Arabes & Latini hos ſecuti, prætermiſſis illis generalibus methodis, ſecundùm partium corporis ordinem à capite ad calcem omnes humani corporis præter naturam affectus, cum ſuis cauſſis, ſignis & curatione tradiderunt: quod genus ſcriptorum vulgò Practicos nominant.

Etſi verò vtrique ſuam laudem merentur: tamen non parum refert, vtrorum ſcripta prius legat, qui ad Medicinam diſcendam accedit. Sunt quidem non pauci, qui ſe operæ compendium facturos putant, ſi neglectis generalibus Methodis mox ad Practicorum lectionem ſeſe conferent. Atque hic plurimos iu deſcribendis & congerendis medicamentorum Formulis præcipuè occupatos videas, qui ſe ſatis inſtructos ad faciendam Medicinam accedere opinantur, ſi magnam farraginem eiuſmodi formularum, Receptas dicunt, congeſſerint. Verum ſummupere falluntur, neque ſi illi viæ inſiſtere pergant, vnquam ad ſolidam Medicinæ cognitionem peruenient, ſed cum generalibus methodis deſtituantur, perpetuo fluctuabunt: & cum morbi non ſemper ſimplices facie, qua à Practicis deſcribuntur, ſed compoſiti, varièque complicati, ac confuſi ſæpe occurrant incerti hærebunt, & quid agendum ſit ſæpe neſcient. Neque tamen ideò Practicorum libri reijciendi ſunt. Nam cum ſecundum partium diuerſitatem ea, quæ in generalibus methodis traduntur, non parum varient & ſecundum diuerſas partes limitentur & determinentur, neque eadem planè ſit ratio curandi inflammationem, exempli gratia, oculi & pedis: qua ratione generalis illa doctrina & curandi ratio cuilibet parti applicanda ſit, docendum. Quod cum Galenus integrè & abſolutè expeditum non dederit, neque curandi varietatem omnem, quæ à natura partium, ſitu & alijs circunſtantijs oritur, offenderit (etiamſi exempli loco multa attulerit) omninò id tradere & explicare neceſſarium eſt.

Qua ratione tamen id fieri debeat, non omnes idem ſentiunt. Quidam enim generalem methodum ſecuti, cùm tria ſint morborum genera, & vniuſcuiuſque differentiæ multæ, ſingulatum differentiarum curationem per ſe tradendam eſſe cenſent, à prima vſque ad vltimam, indicando ſemper varietatem illam curandi, quæ à natura partium, ſitu & alijs oritur. Et hac via curandi omnes morbos rationem traditurum fuiſſe, niſi morte præuentus fuiſſet Franciſcum Friſimelicam, ſui ſeculi Medicum clariſſimum, ſcribit Comes Montanus, *in præfatione de morbis*. Tentarunt idem cum alij noſtro ſeculo, tum Io. Paul. Pernumia, & Godofredus Steeghius Medici clariſſimi, etſi non planè eodem modò. Alij verò & plures eam, quæ hodie in Practicorum libris occurrit, Methodum vſurparunt. Eſt tamen, quod iu vtriſque docti viri deſiderent. Nam quamuis prior modus μεθοδικώτερος videatur, & in ſimplicibus quidem morbis ſatis bene ſuccedat: tamen in compoſitis & complicatis affectibus, & ibi plures morbi, ac ſymptomata ad vnius affectus naturam conſtituendam quaſi conſpirant, neſcio quid perplexitatis & obſcuritatis habere videtur; cum vnus affectus, qui vno nomine in ſcholis Medicorum notus eſt, in diuerſiſſima ſæpe genera diſtribuendus ſit. Vnum enim ſymptoma ſæpiſſimè à plurimis & diuerſis cauſſis oritur; & affectus præter naturam non ſemper ita ſimplices, vt in doctrina de differentiis morborum, ac ſymptomatum proponuntur, occurrunt, ſed compoſiti & duplicati affectus ſeſe frequenter obijciunt. Inuenias nimirum morbos & ſymptomata ab autoribus, qui hanc methodum ſequi volunt, in locis diuerſiſſimis poſita, & quidem ijs, vbi ea, niſi indicis opera adiutus, nunquam quæſiueris; cùm tamen in praxi Medica vtile ſit, cauſſas ſymptomatum omnes in conſpectu & numeratò, ac quaſi in tabula habere. Altera verò Methodus hoc præcipuè habet incommodi, quod eadem toties repetit, & quæ ſemel, ac generatim præcipi poterant, ſæpius in ſpecie iterat, &, quod ex. g. affero, quæ ſemel doceri poterat ratio caput alterandi, purgandi, humores ab eo reuellendi, & quæ ſunt huius generis alia in omnibus affectibus capitis ferè repetitur.

Quæ cùm ita ſeſe habeant; commodiſſima Medicinam & docendi, & diſcendi ratio videtur illa, ſi partes Medicinæ omnes ordine primùm ad Galeui exemplum tradantur, & cognoſcantur, partiumque corporis humani omnium natura, vſus & officium, morborum & ſymptomatum differentiæ, cauſſæ & ſigna alimentorumque, ac medicamentorum facultates, & præparationes, & per hæc ſanitatem præſentem conſeruandi, amiſſam verò reſtituendi, morboſque omnes, eorum cauſas & ſymptomata è corpore depellendi ratio in genere cognoſcatur: deinde verò hæc per vniuerſalia theoremata Methodus per omnes corporis humani partes deducatur, & qui in qualibet morbi, & à quibus cauſſis oriri poſſint, quæque inde ſymptomata proueniant, inueſtigetur, & quæ in ſingulis partibus ab earum natura, ſitu, & alijs circumſtantijs curandi occurrat varietas, & quomodo vniuerſalis methodus ſingulis partibus applicanda ſit, doceatur, & diſcatur.

Priorem illam Medicinæ, ſeu partem, ſeu Methodnm cum in Inſtitutionibus, tradere ſtuduerim: nunc poſtquam ad Practicam Medicam ſcribendam animum adieci, vſitatum equidem Practicorum ordinem obſeruabo, &, κατ᾽ ἰδέαν, à capite ad calcem omnes corporis humani præter naturam affectus tradam; ita tamen, vt perpetuò vniuerſalis Methodi veſtigijs inſiſtens, omnia quantum fieri poteſt, ad eam reuocem. Ideoque cum ſymptomata à morbis, & eorum cauſis pleraque dependeant, & remotis, à quibus pendent, cauſis ſponte euaneſcant; ordine à capite inchoato, quas qualibet pars morbos cùm in ſimilari tum organica conſtitutione, & quæ vtrique communis eſt; vnitate pati poſſit, docebo; eorumque omnium cauſſas, ſigna, curandique rationem tradam. Poſtea quæ ex his morbis & eorum cauſſis ſymptomata in qualibet parte oriantur, monſtrabo; & quomodo horum ablatio ab illorum remotione pendeat, docebo. Sicubi tamen ſymptoma aliquod ob vehementiam ad ſe curam trahere poterit, quænam eius vel mitigandi, vel tollendi ſit ratio, non prætereo. Etſi verò vulgò apud Practicos morbi ſolutæ vnitatis, & Chirurgiæ, quam appellant, planè omittatur; tamen cum eorum Curatio non minus, quam aliorum, à Medico requiratur, & ad eorum curationem non ſolùm manus opera, ſed & medicamenta plerumque requirantur, eos omittendos non putaui.

Commodiſſimè autem ſex libris tota hæc tractatio abſolui poſſe videtur: Si nimirum agatur *In primo*, de morbis cerebri, & organorum ſenſuum externorum & ſymptomatibus, quæ ſenſibus cùm internis, tum externis accidere poſſunt: *In ſecundo*, de Pectoris pulmonis, ac cordis morbis, ac ſymptomatibus: *In tertio*, de morbis, ac ſymptomatibus, quæ viſceribus infimi ventris accidunt: *In quarto*, de morbis mulierum, & infantium: *In quinto*, de partium externarum morbis & ſymptomatibus: *In ſexto*, de venenatis, ac malignis morbis.

Quam Methodum & ego ſequar, & iſto ordine in Practico hoc opere ſcribendo progrediar, quouſque Deus voluerit, vitamque & vires mihi conceſſerit. Tantum autem abeſt, vt hoc meo labore artis Medicinæ Studioſos ab antiquorum & probatorum authorum lectione auocare vellim, vt potius ad illam eos adducere cupiam. Ideoque non ſolùm magis neceſſaria è probatioribus autoribus, antiquis & recentioribus ſelegi, ſed etiam autores illos ſubinde citaui, vt vberiorem explicationem ab ijs petere poſſint. Atque hic diſſimulare non debeo, ſocerum meum p. m. Dn. *D. And. Sebatonem*, olim in hac Academia Medicinæ Profeſſorem clariſſimum & meum anteceſſorem, non pauca vtilia in lectionibus in 9. Rhaſis, quas tamen morte præuentus non abſoluit, collegiſſe, qua opera cum me labore, nonnullos autores legendi ſubleuarit, ex ijs quædam, quæ meo & aliorum vſui commoda viſa fuerunt, hinc inde inſerui.

Ex hoc uerò meo labore, ſi, quod unicè opto, aliquid commodi ad aliquos redundauerit, eſt quod gaudeam; Omnibus placere impoſſibile eſt. Et licet forſan in reliquis expectationi plerorumque ſatisfacerem: in materia tamen Medica me omnibus non ſatisfacturum, etiam non monitus intelligo. Ita enim hodie res comparata eſt, vt non ſolùm tot ſint Diſpenſatoria, ſeu Antidotaria, vt appellant, quot Pharmacopolia, ſed ferè quot Medici. Quamuis enim Medici de morbo eodem curando conueniant: tamen de materia medica plerumque diſſentiunt; cùm quiſque ſua medicamenta, quæ alijs præferat, habeat. Quod an cum rei Medicæ incremento ægrorumque commodo, uel damno coniunctum ſit alijs iudicandum relinquo. Deo equidem benigniſſimo debentur gratiæ, quod hac etiam in parte vberem ſupellectilem materiæ medicæ ſuppeditat: Interim ambigo, an neglectis medicamentis, quæ multorum ſeculorum uſu probata ſunt, & multos grauiſſimis morbis liberarunt, ad noua & ſæpe nondum ſatis prnbata tam procliues eſſe deceat, & ita materiam medicam mutare, ut ſi Hippocrates & Galenus, imò, qui ante hos quinquaginta annos uixerunt, Medici, ad uiuos redirent; uix unam nonnullorum formulam intelligerent. Rectè & prudenter Foreſtus *lib. 9. obſeru. 23. Temerarium*, inquit, *& inſignis ſtultitiæ argumentum eſt, in ancipiti medicamento periculum facere: cùm nulla cogit neceſsitas, & meliorum copia ſuppetit.* Ideoque adduci non poſſum, nt cum illis ſentiam, qui res etiam folijs ſenæ, uel leni aliquo medicamento tranſigi poteſt, Mercurialia & Antimonialia medicamenta uſurpant.

Non equidem ſum neſcius, à multis talia commendari, quaſi puerperis, & infantibus etiam, innoxia ſint: uerùm credat id, qui uolet. Manus noſtræ ſunt occulatæ, credunt, quod uident. Me ueſtigia terrent, cùm ſciam, quàm multis croci metallorum nominati, & inde aquæ, quam appellant, Benedictæ, Mercurij uitæ dicti, ut horum ſaltem mentionem faciam, etiam diligentiſſime præparatorum, uſus infeliciter ceſſerit, eorumque uſu aliquos non ſolùm in uitæ diſcrimen coniectos, ſed planè uita priuatos mecum multi norint. Ideoque etiam ſi interdum in quibuſdam grauiſſimis morbis talia medicamenta locum habere concedam: tamen ut iam familiariter uſurpanda eſſe credam, ſicut folia ſenæ, uel agaricum, imò manna, quod nonnulli faciunt, perſuaderi non poſſum.

De formulis etiam medicamentorum aliquid monendum uidetur. Et licet primò dubius eſſem, an ullæ, uel certè tot formulæ medicamentorum inferendæ eſſent: cum qui methodum medendi callet, & materiam medicam ſimplicem notam habet, facilè quiuis morbo accommodata remedia parare poſſit: tamen ut tyronibus inſeruirem, non ſolùm ſimplicem materiam medicamentorum, ſed & certis formulis comprehenſam addere uolui, ut uiderent artis Medicæ ſtudioſi, quomodo illa, quæ in Inſtitutionibus de compoſitione medi-

camen-

camentorum tradidi, in vſum trahi poſſint. Scio equidem, Practico illi experientiſſimo Felici Platero vitio à quibuſdam verſum fuiſſe, quod tot formulas, & in eodem ſæpe morbo varias ſuæ Practicæ inſeruerit: qui idem proculdubio in me reprehendent. Sed habuit ille proculdubio ſui inſtituti cauſſas graues, de quibus hic non diſputo. Habui & ego eaſdem, & exemplum etiam Galeni, qui *in libris de compoſitione medicamentorum ſec. loca & genera*, multa antiquorum medicamenta colligit: vt de alijs Græcis, Aetio, P. Ægineta & reliquis non dicam. Neque enim tot formulæ ideo præſcribuntur, vt qui libet quamlibet arripiat, ſed vt pro re nata & ægri conditione formulas variare ſciat. Hoc enim præſuppoſitum volo in Medico, qui vel ipſe formulam aliquam medicamenti præſcribit, vel ab alio præſcriptam mutuari volet, vt materiæ ſimplicis & methodi medendi cognitionem habeat: quia qui inſtructus eſt, non facilè magnis encomijs & titulis medicamentorum ſe falli patietur. Et omnino ægrorum etiam cauſſa formulas variare opus eſt. Si enim vnum medicamentum, & quidem eodem modo, ſæpius exhibeatur, plerumque ægris nauſeam conciliat.

Deinde non ignoro, non paucos futuros, quibus minus rem gratam feciſſe videbor, quod inter medicamenta, cum alterantia tum purgantia pleraque ad Galenicorum & vulgatum modum præparata propoſui: cum medicamenta expectaſſent, quæ paucorum granorum pondere aut guttarum quantitate ſine nauſea ægris exhiberi poſſint. Verùm ſuauitas, vbi haberi poteſt vt non auerſanda: ita ob ſuauitatem ſolam medicamenta non ſemper alijs præferenda: ſed ad Indicationes ſemper reſpiciendum, & videndum, vt ijs medicamenta exactè reſpondeant. Contra quod peccant, qui non ad humoris peccantis naturam reſpiciunt, & aphoriſmi illius Hippocratis, qui talia qualia opus, purgare præcipit, obliti ſiue bilis, ſiue pituita, ſiue melancholia abundet, ſine diſcrimine gummi Gotte extractum ſcammonij, Antimonium, ☿ exhibent, ſaltem vt palato ægri blandiantur. Vt & illi, qui vt itidem ægro blandiantur, iulebum aliquem colore rubicundo, ſapore acidulo exhibent, etſi ad morbum pellendum nihil faciat, forſan etiam obſit. Et omninò ſum in ea ſententia, eos, minus peccare, qui medicamenta Indicationibus quidem reſpondentia, ſed paulo ingratiora exhibent, quam eos, qui exhibent quidem medicamenta ægri palato non ingrata, ſed ſuauia, verùm ſi facultates eorum examines & cum morbo conferas, parum, vel nihil Indicationibus reſpondentia: etſi interim non nego, vbi nauſea in medicamentis euitari poteſt, id ſtudioſè faciendum eſſe. Imò res eò hodie redijt, & quidem Medicorum nonnullorum, qui ſua medicamenta vltra modum laudant, culpa, vt ægri, ſi ijs conſilium petentibus medicamenta, quæ morbi natura poſtulat, nomines, ea tanquam vulgaria faſtidiant, & in morbis etiam grauiſſimis, arthritide, affectione hypochondriaca, hydrope ſpecifica ſaltem expetant, & quidem talia, quæ exigua doſi morbum radicitus ſtatim tollant. Cùm tamen ſi μεθοδικῶς & non empeiricorum more morbos curare libeat, nulla alia dentur ſpecifica medicamenta, quàm quæ ſpecificum Indicans ſuggerit: Aut ſi per ſpecifica quis occulta qualitate agentia accipere velit, fruſtra in morbis notis & à manifeſtis cauſis pendentibus ad occultas Qualitates confugimus.

Interim verum eſt, in materia medica, magnam eſſe differentiam, & medicamenta alia alijs eſſe efficaciora; & propterea ſelectiſſima & efficaciſſima ſemper eligenda ſunt. Nec hęc etiam mea mens, quod medicamenta, quæ è vulgatis Practicorum libris vel etiam eorum obſeruationibus propono ſemper vulgari modo præparata vſurpari velim Materiam potius medicamentorum ab antiquis hactenus non infeliciter vſurpatam & certa proportione mixtam propono, quam quilibet, quomodo poteſt artificioſiſſimè præparet. Ex. gr. ſcribo, F. Syrupus non hoc volo, vt neceſſario vulgari modo id fiat, & magna aquæ quantitas affundatur, & poſtea ad dimidias coquatur. Hoc modo enim & alterantium & purgantium vires coctione euaneſcere ſatis ſcio. Sed longè artificioſius fiunt Syrupi, (vt hunc etiam modum ijs, qui in Inſtitutionibus ſunt propoſitis, addamus) præcipuè è plantis calidis & ſiccis, ſi tantum aquæ ſaltem affundatur, vt poſt colaturam ſine coctione factam tantum liquoris relinquatur, quantum aliàs poſt coctionem factam relinqui ſolet & materia hoc modo infuſa in vitreo, vel alio vaſe idoneo, qualia ſtannea, & fictilia, quibus orificium ex ſtamuo orbiculariter ſtriato cum operculo ſimiliter efformato adaptatur, diebus tribus vel quatuor ad digerendum in B. ponatur, & poſtea coletur. Colatura rurſum in Balneum ponatur, vel ſola, vel quod temporis compendium facit, cum albumine oui, vt ſi quid feculentum inſit, ſeparetur. Poſtea ſaccharum ſumatur, clarificetur, & ad iuſtam conſiſtentiam, talem ſcilicet ferè, qualis in ſacchari penidij confectione obſeruatur, coquatur, & ſaccharo huic poſtea colatura clarificata admiſceatur. Ita enim fit Syrupus purgantium & alterantium vim integram retinens. Ita qui potiones faſtidit, faciat Clareta alterantia & purgantia, quorum formulas in Inſt. *lib.* 5. *part.* 3. *ſect.* 3. *c.* 4. 6. propoſui. Ita dum aquas deſtillatas nomino, non illas intelligo, quæ nihil aliud ſunt, quàm aqua ferè communis, à pharmacopœorum pueris negligentiſſimè deſtillatæ, ſed eas, quæ artificioſè, ſecundùm methodum in Inſtitutionibus & alibi præſcriptam paratæ ſunt. Ita non nego, eſſentias, quas appellant, ſeu tincturas & extracta liquida decoctis & ſyrupis in multis morbis eſſe efficaciora. Ideoque, qui volet, decocta illa ſaltem materiæ medicæ loco habeat, & inde, qualibet medicamenta præparet; modò videat, vt morbo & ægro conueniant. Neq; enim, vt hoc etiam addam, ſyrupi & ſimiles formulæ planè reijciendæ ſunt: ſed ſæpe ſunt maximè neceſſariæ, & e. g. in tuſſi plerumq; magis neceſſarij ſunt & vtiles Syrupi & eclegmata, quam ſpiritus & eſſentiæ dictæ.

Exhibeo autem nunc Librum primum huius operis, qui equidem ad nouum annum, quod Poemata ſcripturis Horatius præcipit, premendus forſan, & quod ipſe agnoſco, multis in locis magis exornandus videbatur. Verùm cùm *Vita ſumma breuis ſpes nos vetet inchoare longas*; & ſoli Deo ſit notum, quid poſt annum nouum vel de me vel de alijs futurum ſit, amicorum, qui editionem vrſerunt, monitis obſequi volui. Habes, Lector Beneuole, ſi nihil aliud, tamen Locos communes, in quos, quæ lectio autorum quotidiè ſuppeditauerit, commodè & ordinę referre poteris. Quod meum inſtitutum ſi tibi non ingratum fore intellexero, pauló pòſt etiam librum ſecundum publici iuris faciam, & nulli labori parcam, vt & reliquos libros, cum Deo adijciam. Interim Bene Vale. VVitterbergæ Cal. Martij, anno Chriſti 1628.

INDEX CAPITVM.
QVÆ
IN PRIMO, SECVNDO, ET TERTIO LIBRO huius Primi Voluminis Practicæ, & Tractatus de Arthritide ſecundum òrdinem digeſtorum continentur.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI PARTIS I.

De Morbis Capitis.

Cap. — Pag.

1. *DE Intemperiebus cerebri cum materia, & primò de calida.* 2
2. *De intemperie cerebri frigida.* 6
3. *De intemperie cerebri humida.* 11
4. *De intemperie ſicca & intemperiebus cōpoſitis.* 12
5. *De intemperiebus cerebri cum materia in genere.* 13
6. *De intemperie cerebri cum materia per conſenſum.* 17
7. *De intemperie cerebri cum vapore & ſpiritu flatulento.* 20
8. *De intemperie cerebri cum ſanguine ſeu plethora.* 23
9. *De intemperie cerebri cum bile.* 26
10. *De intemperie cerebri cum pituita.* 28
11. *De intemperie cerebri cum humore ſeroſa.* 35
12. *De intemperie cerebri cum humore melancholico.* 37
13. *De intemperie cerebri cum bile atra.* 39
14. *De venenatis & malignis ac tota ſubſtantia cerebro contrarijs morbis.* 41
15. *De vitijs ſpirituum animalium.* ibid.
16. *De morbis conformationis, & primò de morbis figuræ.* 43
17. *De morbis meatuum, & cauitatum cerebri.* 44
18. *De morbis in numero, & de vermibus ac calculis in capite.* 46
19. *De morbis magnitudinis capitis.* 47
20. *De commotione cerebri.* ibid.
21. *De morbis ſoluta unitatis in capite & cerebro: & primò de contuſione capitis.* 49
22. *De vulneribus capitis ſiue cranij, membranarum cerebri læſione: & primò de vulnere ſine contuſione.* 50
23. *De ſoluta unitate & fractura cranij ſine meningum & cerebri vulnere.* 52
24. *De cranij fractura cum meningum & cerebri læſione.* 64
25. *De fungis cerebri.* 69
26. *De carie cranij.* 70
27. *De tumoribus cerebri.* ibid.
28. *De hydrocephalo.* 73

LIBRI I. PARTIS II.

De ſymptomatibus, quæ in ſenſibus internis & cerebri accidunt.

1. *DE vigilijs nimijs.* 78
2. *De ſomno p. n. ac comate & cataphora.* 88
3. *De inſomnijs immoderatis.* 90
4. *De vertigine.* 92
5. *De phantaſia, ratiocinatione & memoria imminuta atque abolita.* 100
6. *De delirio in genere, & de delirio ſimplici, paraphrenitide, ac temulentia.* 108
7. *De phrenitide.* 112
8. *De melancholia in genere.* 116
9. *De prima melancholiæ ſpecie, qua fit cerebro primario affecto.* 120
10. *De amore inſano.* 122
11. *De melancholia per conſenſum cordis & totius.* 126
12. *De melancholia hypochondriaca.* 131
13. *De melancholia ex vtero.* 138
14. *De melācholia errabunda, Arabibus kutubuth dicta.* 140
15. *De mania.* ibid.
16. *De rabie & hydrophobia.* 147
17. *De tarantatis & chorea S. Viti.* 153
18. *De comate vigili, & ſopore graui atque exſtatico.* 154
19. *De ſomnanbulis.* 157
20. *De lethargo.* 158
21. *De laſſitudine.* 164
22. *De pandiculatione & oſcitatione.* 165
23. *De inquietudine.* ibid.
24. *De horrore & rigore.* 167
25. *De tremore.* 169

26. De motus impotentia in genere. 175
27. De paralyſi. 178
28. De ſpaſmo ſeu conuulſione & conuulſiuis motibus. 191
29. De incubo. 200
30. De catoche ſeu catalepſi. 202
31. De epilepſia. 204
32. De caro. 225
33. De apoplexia. 227
34. De catarrho, & cerebri excrementis retentis. 240

LIBRI I. PARTIS III.

SECTIONIS PRIMAE.

De Tactu læſo.

1. DE ſtupore & torpore. 252
2. De dolore in genere. 253
3. De dolore capitis. 255

LIBRI I. PARTIS III.

SECTIONIS SECVNDAE.

De Morbis, & ſymptomatibus Oculorum.

1. COntinens nomenclaturam affectionum, quæ oculis accidunt. 260
2. De tumore palpebrarum, emphyſemata & inflatione earundem. ibid.
3. De trachomate, denſitate, aſperitate, calloſitate & ſcabie palpebrarum. 261
4. De tuberculis, nodis & alijs palpebrarum tumoribus. 262
5. De cancro palpebrarum. 264
6 De palpebrarum inuerſione & contractione. 264
7. De palpebrarum inter ſe & cum alijs oculorum partibus cohalitu & cohærentia. 265
8. De pediculis palpebrarum, & ciliorum vitijs. 266
9. De palpebrarum liuore, contuſione & percuſſione, vulneribus & alijs à cauſſis externis læſionibus. 267
10. De ſymptomatibus, quæ in motu palpebrarum accidunt. 268
11. De ijs, quæ in oculos inciderunt, eximendis. 268
12. De Ophtalmia. 269
13. De Ophthalmia ſicca. 276
14. De Vngue oculi. ibid.
15. De tunica annatæ, quam vulgo pannum, Arabes Sebel nominant. 277
16. De albugine & alijs vitioſis corneæ coloribus. 278
17. De puſtulis annatæ & corneæ. 280
18. De vlceribus annatæ & corneæ. 281
19. De cancro corneæ. 282
20. De vulneribus oculorum. 283
21. De ruptura corneæ. ibid.
22. De ſuggillatione oculorum. ibid.
23. De dolore oculorum. 284
24. De pure ſub cornea. 285
25. De vueæ procidentia. 286
26. De pupillæ dilatatione. ibid.
27. De anguſtia pupillæ. 287
28. De Suffuſione. 288
29. De vitijs tunicæ araneæ. 292
30. De Aegilope & fiſtula lacrymali. ibid.
31. De Encbantide & carnis lacrym. incremento. 294
32. De Rhyade, ſeu carnis lacrymalis diminutione, vel abſumptione. ibid.
33. De prurıtu carunculæ lacrymalis. ibid.
34. De humoris aquei vitijs. 295
35. De humoris cryſtallini vitijs. ibid.
36. De morbis humoris vitrei. 296
37. De neruorum opticorum vitijs. ibid.
38. De ſpirituum opticorum vitijs. 297
39. De muſculorum oculos mouentium vitijs. 298
40. De oculi defectu. ibid.
41. De oculi atrophia. 299
42. De oculi procidentia. ibid.
43. De Strabiſmo. 300
44. De cæcitate & viſus debilitate. ibid.
45. De viſus deprauatione. 304
46. De excretorum ab oculis vitijs. 305

LIB. I. PART. III.

SECTIONIS TERTIAE.

De morbis, & ſymptomatibus Aurium.

1. DE intemperie aurium. 308
2. De aurium inflammatione. 309
3. De vlcere aurium. 310
4. De vermibus & alijs quæ p. n. in auribus hærent, extrahendis. 312
5. De vulnere aurium. 313
6. De ſonitu & tinnitu aurium. ibid.
7. De graui auditu & ſurditate. 316
8. De aurium dolore. 319
9. De excrementis p. n. & fluxu aurium. 320

LIB. I. PART. III.

SECTIONIS QVARTAE.

De morbis, & ſymptomatibus Narium.

1. DE Narium vlceribus & ozænis. 321
2. De cancro narium. 323
3. De polypo & ſarcomate. ibid.
4. De Anguſtia narium. 325
5. De vulneribus narium. ibid.
6. De læſo olfactu. ibid.
7. De fœtore narium. 326
8. De Hæmorrhagia narium. 327
9. De ſternutatione. 331
10. De Coryza. 332

LIB. I. PART. III.

SECTIONIS QVINTAE.

De morbis & ſymptomatibus Linguæ.

1. *DE lingua aſperitate & ſcabritie.* 332
2. *De lingua magnitudine nimia, tumore, calculis,* 333
3. *De lingua vulneribus.* 334
4. *De ranula ſub lingua.* ibid.
5. *De lingua adſtrictione.* ibid.
6. *De læſo guſtatu.* ibid.
7. *De lingua motu læſo,* 335

INDEX CAPITVM

LIBRI SECVNDI

PARTIS I.

De Oris ac Faucium & partium in his contentarum ægritudinibus.

Cap. Pag.
1. *DE labiorum tumoribus.* 338
2. *De labiorum fiſſuris,* ibid.
3. *De labiorum vlceribus,* 339
4. *De labijs vulneratis, leporinis, & curtis.* 340
5. *De tremore & peruerſione labiorum, ſanguinis fluxu ex ijs, & labijs liuidis.* ibid.
6. *De oris apertione læſa.* 341
7. *De oſcitatione,* ibid.
8. *De oris diſtortione.* 342
9. *De ptyaliſmo ſeu crebra ſputatione & ſaliuæ defectu.* 344
10. *De dentium morbis.* 345
11. *De dentium dolore.* 349
12. *De dentium ſtupore & algore.* 353
13. *De dentium ſtridore.* ibid.
14. *De dentibus nigris, malè coloratis & ſordidis, vt & de ſanguinis è dentibus fluxu.* 354
15. *De dente aureo pueri Sileſii.* 355
16. *De gingiuarum affectionibus.* ibid.
17. *De morbis & ſymptomatibus maxillarum,* 357
18. *De oris vitijs & primò de eius inflammationibus & vlceribus.* 359
19. *De fœtore oris,* 362
20. *De gurgulionis laxatione,* 363
21. *De gurgulionis inflammatione & exulceratione,* 364
22. *De tonſillarum inflammatione & vlceribus.* 366
23. *De ijs, quæ in guttur vel gulam inciderunt, eximendis.* 368
24. *De angina.* 369
25. *De ſtrumis in collo, & broncocele ac hydrope gutturis,* 382

LIBRI II.

PARTIS SECVNDÆ,

De aſperæ arteriæ, pulmonis, mediaſtini, diaphragmatis, thoracis præter naturam affectionibus.

1. *DE aſpera arteriæ morbis.* 386
2. *De pulmonis intemperie.* 388
3. *De pulmonis inflammatione ſiue peripneumonia.* 390
4. *De vaſorum pulmonis & primò de aſperarum arteriarum anguſtia.* 395
5. *De læuium pulmonis arteriarum anguſtia.* 398
6. *De apertione vaſorum pulmonis.* 399
7. *De grādine, calculo & vermibus in pulmone genitis.* 403
8. *De tuberculis pulmonis.* 404
9. *De hydrope & hydatidibus pulmonis,* 405
10. *De pulmonum cum latere coalitu.* ibid.
11. *De pulmonis vulneribus.* 406
12. *De vulceribus pulmonum & phthyſi.* 407
13. *De mediaſtini inflammatione.* 414
14. *De diaphragmatis tumoribus, & primò de inflammatione,* 415
15. *De vulneribus diaphragmatis.* 416
16. *De pleuritide, ſeu inflammatione pleuræ & muſculorum thoracis.* ibid.
17. *De thoracis vulneribus.* 434
18. *De fiſtulis thoracis.* 436
19. *De empyemate.* ibid.
20. *De hydrope pectoris.* 440
21. *De vertebrarum dorſi luxatione & gibboſitate.* 441
22. *De fractura ſpinæ & vulneribus ſpinalis medullæ.* 443
23. *De tabe dorſali.* ibid.
24. *De vermibus dorſi.* 445
25. *De luxatione & fractura coſtarum.* ibid.
26. *De mucronate cartilaginis prolapſu.* 446

LIBRI II.

PARTIS TERTIÆ.

De ſymptomatibus, quæ pulmonibus & thoraci accidunt.

1. *DE reſpiratione læſa in genere.* 449
2. *De aſthmate & orthopnœa.* 451
3 *De ſuffocatione ſeu ſtrangulatione.* 460
4. *De vitijs vocis & ſermonis,* 461
5. *De tuſſi.* 464
6. *De dolore pectoris.* 470
7. *De ſputo ſanguinis.* 471

LIBRI II.

PARTIS QVARTÆ.

De morbis ac ſymptomatibus cordis.

1. *DE morbis pericardij.* 475
2. *De cordis intemperiebus.* 476
3. *De reliquis cordis morbis.* 478

4. *De cordis palpitatione.* 479
5. *De virium imbecillitate.* 483
6. *De lipothymia & ſyncope.* 485

INDEX CAPITUM LIBRI III.

PARTIS PRIMÆ, SECTIONIS PRIMÆ,

De Morbis Oeſophagi & Ventriculi.

Cap. Pag.
1. *De morbis Oeſophagi.* 491
2. *De læſa Deglutitione.* 494
3. *De rebus alienis deglutitis.* 495
4. *De intemperie ventriculi in genere.* 496
5. *De frigida intemperie ventriculi.* 497
6. *De calida intemperie ventriculi.* 499
7. *De humida intemperie ventriculi.* 500
8. *De ſicca intemperie ventriculi.* 501
9. *De intemperiebus ventriculi compoſitis.* 502
10. *De intemperiebus ventriculi cum materia.* 503
11. *De inflatione ventriculi.* 505
12. *De inflammatione ventriculi.* 506
13. *De tumoribus ventriculi frigidis.* 509
14. *De extenuatione, anguſtia, adſtrictione, & ſitu mutato ventriculi.* ibid.
15. *De rebus præter naturam varijs in ventriculo repertis.* 510
16. *De vulneribus ventriculi.* 512
17. *De vlceribus ventriculi.* 513

LIBRI III. PARTIS I. SECTIONIS SECUNDÆ.

De Symptomatibus Ventriculi.

1. *De anorexia & appetitu ventriculi deiecto.* 514
2. *De longa à cibo & potu abſtinentia.* 518
3. *De certorum ciborum Faſtidio.* 526
4. *De Ingenti fame, canina appetentia & bulimo.* 527
5. *De pica & appetitu vitioſo.* 531
6. *De potus appetitu læſo, & primò de ſiti deficiente.* 533
7. *De ſiti nimia.* ibid.
8. *De ſymptomatibus, quæ in retentione cibi & potus accidunt.* 536
9. *De chyloſi ſeu coctione ventriculi læſa, & imbecillitate ventriculi.* 537
10. *De ſingultu.* 540
11. *De ructatione.* 544
12. *De nauſea & vomitu.* 545
13. *De cholera & primò de cholera humida.* 550
14. *De cholera ſicca.* 553
15. *De dolore & anxietate ventriculi.* 554
16. *De ardore ſtomachi & ventriculi reſolutione ac ſtupore.* 558
17. *De excretis p. n. è ventriculo, & eius qualitatibus mutatis.* 559

LIB. III. PART. II. SECTIONIS PRIMÆ.

De Morbis Inteſtinorum.

1. *De intemperie inteſtinorum & primò de frigida.* 560
2. *De inflammatione inteſtinorum.* 562
3. *De anguſtia inteſtinorum.* 564
4. *De Lenitate inteſtinorum & magnitudine aucta.* 565
5. *De rebus p. n. in inteſtinis repertis, & in ſpecie de Vermibus.* 566
6. *De ſitu inteſtinorum mutato & de hernia.* 573
7. *De ani procidentia.* 578
8. *De vulneribus inteſtinorum.* 579
9. *De vlceribus & ſphacelo inteſtinorum.* ibid.
10. *De morbis inteſtini recti in ſpecie.* 580

LIB. III. PART. II. SECTIONIS SECUNDÆ.

De Symptomatibus quæ Inteſtinis accidunt.

1. *De inteſtinorum actione læſa, & præcipuè de motu inteſtinorum inuerſo & ileo.* 583
2. *De dolore colico.* 587
3. *De dolore iliaco.* 597
4. *De alui retentione.* 598
5. *De alui fluxibus.* 600
6. *De diarrhœa.* 604
7. *De dyſenteria.* 613
8. *De fluxu alui ſanguineo & hepatico.* 642
9. *De fecum alui per aliena loca excretione.* 644
10. *De rebus varijs, alienis & monſtroſis per aluum excretis & ventris murmure.* 645
11. *De ani paralyſi, ſtupore & dolore.* 646
12. *De teneſmo.* 647
13. *De Hæmorrhoidibus.* 648

LIBRI III. PARTIS III.

De Morbis Meſenterij, Pancreatis & omenti.

1. *De Meſenterio & vaſis meſaraicis venisque lacteis.* 653
2. *De intemperie meſenterij.* 656
3. *De meſenterij vaſorum anguſtia & obſtructionibus.* 657
4. *De meſenterij inflammatione.* 658
5. *De meſenterij alijs tumoribus, abſceſſibus, ſuppuratione & corruptione.* 659
6. *De ſymptomatibus ex humoribus in meſenterio cumulatis ortis & præcipuè dolore.* 661
7. *De morbis pancreatis.* 662
8. *De morbis omenti.* 663

LIB.

LIBRI III.

PARTIS QVARTÆ.

De lienis præter naturam affectibus.

1. De vſu lienis & natura humoris melancholici. 664
2. De intemperie lienis. 666
3. De lienis morbis organicis,& præcipuè obſtructione. 668
4. De lienis magnitudine vitioſa & inflatione. 670
5. De lienis inflammatione. 671
6. De ſcirrho & duris lienis tumoribus. 672
7. De lienis vulneribus. 675
8. De lienis vlceribus. 676
9. De actione lienis propria læſa. ibid.
10. De lienis doloribus. 677
11. De ictero nigro. ibid.

LIB. III. PART. V.

SECTIONIS PRIMAE.

De Hypochondriaca affectione.

1. De natura affectionis hypochondriacæ. 678
2. De loco affecto. 679
3. De cauſſis affectionis hypochondriacæ. 681
4. De ſignis & ſymptomatibus affectionis hypochondriacæ. 684
5. De prognoſticis. 687
6. De indicationibus & curatione. ibid.
7. De diæta. 693

LIB. III. PART. V.

SECTIONIS SECVNDAE.

De Scorbuto.

1. De ſcorbuti nominibus & natura. 694
2. De ſubiecto & cauſſa ſcorbuti. 697
3. De cauſſis ſcorbuti remotis, procatarcticis & externis. 702
4. De ſignis ſcorbuti ac morbis & ſymptomatibus quæ ſcorbutum comitantur. 704
5. De prognoſticis ſcorbuti. 717
6. De curatione ſcorbuti in genere. 719
7. De curatione affectuum ſcorbuticorum. 726
8. De diæta. 732
9. De præſeruatione. 733

LIBRI III. PARTIS VI.

SECTIONIS PRIMAE.

De Morbis epatis.

1. De intemperie epatis. 734
2. De obſtructione epatis. 738
3. De inflatione epatis. 741
4. De inflammatione epatis. ibid.
5. De ſcirrho aliiſque tumoribus epatis. 746
6. De calculis, vermibus & hydatidibus in epate natis. 747
7. De vulneribus epatis. 748
8. De vlceribus & ſphacelo epatis. 749
9. De veſicæ fellis morbis. 750

LIBRI III. PARTIS VI.

SECTIONIS SECVNDAE.

De Symptomatibus quæ Epati accidunt.

1. De ſanguificatione læſa in genere & epatis imbecillitate. 750
2. De cachexia. 752
3. De hydrope aſcite. 754
4. De tympanite. 774
5. De anaſarca. 777
6. De dolore epatis. 779
7. De ictero. ibid.

LIB. III. PART. VII.

SECTIONIS PRIMAE.

De Renum & vreterum Morbis.

1. De renum vſu. 783
2. De intemperie renum. 785
3. De numero renum mutato, aliiſque quibuſdam eorum morbis. ibid.
4. De vaſorum in renibus anguſtia. 786
5. De apertione vaſorum in renibus. ibid.
6. De calculo renum. 787
7. De rebus p. n. in renibus genitis. 794
8. De renum inflammatione. ibid.
9. De renum tumoribus reliquis & eorundem tabe. 795
10. De vulneribus renum. 796
11. De vlceribus renum. ibid.
12. De vreterum morbis. 797

LIB. III. PART. VII.

SECTIONIS SECVNDAE.

De Symptomatibus Renum.

1. De renum imbecillitate & ſeri excretione læſa. 798
2. De diabete. 799
3. De dolore nephritico. 802

LIB. III. PART. VIII.

SECTIONIS PRIMAE.

De Veſicæ Morbis.

1. De intemperie & anguſtia veſicæ & numero mutato. 803
2. De calculo veſicæ. ibid.
3. De vermibus & aliis p. n. in veſica natis. 806

4. *De diſtenſione & inflammati one veſica ac ſitu eiuſdem mutato.* 807
5. *De veſica vulneribus.* 808
6. *De veſica ſcabie & vlceribus.* ibid.
7. *De ſphincteris veſica refrigeratione & duplici meatu vrinario.* 811
8. *De meatu vrinarij anguſtia.* ibid.
9. *De caruncula, callo, verrucis & vlceribus meatus vrinarij.* 812

LIB. III. PART. VIII.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Simptomatibus Veſicæ.

De dolore veſica, ſtupore & reſolutione ſphincteris veſica. 813
2. *De vrina ſuppreſſione.* ibid.
3. *De diminuta vrina excretione.* 815
4. *De ſtranguria.* ibid.
5. *De dyſuria & vrina ardore.* 817
6. *De mictione inuoluntaria & vrina incontinentia.* 819
7. *De vrina rubra, cruenta & nigra.* 820
8. *De rebus alienis per veſicam excretis.* 822
9. *De vrina per aliena loca excretione.* ibid.

LIB. III. PART. IX.

SECTIONIS PRIMÆ.

De Morbis partium genitalium in Viris.

1. *De intemperie teſtium.* 424
2. *De teſtiũ numero vitioſo & calculis in ijs repertis.* 825
3. *De teſtium magnitudine vitioſa, & inflammatione & tumoribus alijs.* ibid.
4. *De ſitu teſtium mutato.* 826
5. *De vulneribus, vlceribus, cãcro & gãgrana teſtiũ.* 827
6. *De ſcroti morbis.* ibid.
7. *De hernia & ſcroti tumoribus.* 820
8. *De penis morbis.* 831
9. *De tuberculis & verrucis penis.* ibid.
10. *De glande imperforata.* 833
11. *De vulneribus, vlceribus, fiſtulis & gãgrana penis.* ibid.
12. *De praputij morbis.* 835
13. *De hermaphroditis & ſexus mutatione.* 836

LIB. III. PART. IX.

SECTIONIS SECVNDÆ.

De Symptomatibus, quæ genitalibus & circa generationem in Viris accidunt.

1. *De læſa generatione, ſeu ſterilitate in viris.* 838
2. *De læſa penis erectione & ſeminis eiaculatione.* 481
3. *De ſalacitate, ſatyriaſi & priapiſmo.* 843
4. *De gonorrhæa & ſeminis profluuio.* 845
5. *De pollutione nocturna.* 847
6. *De Symptomatibus quibuſdam in coitu & ſeminis emiſſione accidentibus.* 848
7. *De rebus alienis per penem excretis.* 848
8. *De teſtiũ & penis dolore, ac ſcroti & praputij pruritu.* ib.

LIB. III. PART. X. & Vltimæ.

De Vmbilici & Abdominis p. n. Affectionibus.

1. *De vmbilici apertione, & per eum variarum rerum excretione.* 850
2. *De hernia vmbilicali.* 851
3. *De vmbilici inflammatione, abſceſſu & vlcere.* 854
4. *De vermibus & lapidibus in vmbilico genitis.* ibid.
5. *De vulneribus vmbilici & vaſorum eius abruptione.* ib.
6. *De peritonæi morbis.* 855
7. *De muſculorum abdominis inflammatione & abſceſſibus.* ibid.
8. *De ſpaſmo abdominis.* 857
9. *De abdominis tumoribus.* ibid.
10. *De abdominis vulneribus.* ibid.
11. *De fiſtulis & vſtionis abdominis.* 858

Index Capitum de Arthritide.

1. *De Natura Arthritidis.* 860
2. *De Cauſſis Arthritidis.* 862
3. *De Signis Diagnoſticis.* 867
4. *De Pronoſticis.* ibid.
5. *De indicationibus & Curatione.* 869
6. *De Dolore Iſchiadico.* 875
7. *De Ratione præcauendi Arthritidem.* 876
8. *De Conſolatione in Arthritide.* 883

INDEX QVÆSTIONVM PARTIS PRIMÆ PRACTICÆ.

1. AN in intemperie capitis purgandum. 3
2. Quot ſint ſigna intemperiei capitis calidæ. 6
3. An in calida intemperie capitis calida extra applicare liceat. ibid.
4. Cerebrum quando per ſe quando per accidens afficiatur. 13
5. An pilulæ commodiùs, quàm aliæ formæ medicamentorum ad caput euacuandum vſurpentur. 16
6. Quo tempore pilulæ ad caput purgandum ſunt vſurpanda. ibid.
7. Cui loco ad caput euacuandum cauteria applicanda ſint. ibid.
8. An cerebro conſenſu epatis affecto, dolor & moleſtia in dextra capitis parte; Lienis in ſiniſtra; vtero in vertice & ſyncipite percipiatur. 20
9. An coriandrum ad ſupprimendos vapores è medicamen-

camento aſcendentes ſit vſurpandum. 23
10. Quænam vena in capitis affectibus, aperienda. 24
11. Quæ vena primo aperienda in affect. capitis à mẽſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ortis. ibid.
12. An arteriæ in affectibus capitis a ſanguine ſecandæ ſint. 25
13. An venas uarium ſcapello, vel hirundinibus aperire liceat. 26
14. Cui loco cucurbitulæ reuulſionis gratia ſint applicandæ. ibid.
15. An in intemperie cum humore bilioſo etiam locum habeant diſcutientia & reſoluentia. 28
16. An acetum in ſinapiſmis admiſcendum. 34
17. An odorata in hoc affectu conueniant. 35
18. An acetum melancholicis vtile ſit. 39
19. An ſuturarum in capite defectus ad valetudinem conducat. 45
20. An cerebri vulnera omnia ſint lethalia. 58
21. An opus ſit in noſtris regionibus tam accurata raſione in cranij fracturis. ibid.
22. An vulnera capitis per agglutinationem ſeu ſuturã, an vero per carnis generat. ſananda ſint. 66
23. Quo in loco contrafiſſura fiat. ibid.
24. An cranium ſtatim & ſemper radendum ſit. 67
25. An duræ meningi denudatæ ſiccantia, an verò humectantia medicamenta imponenda ſint. ibid.
26. An cranio fracto, cute verò integra manente, cutis ſecanda ſit. 69
27. An in cranij fractura etiam internam laminam penetrare ſemper cranium aperiendum ſit. 69
28. An cerebrum inflammari poſſit. 71
29. An electiuè purgantia in inflammatione cerebri aut membranarum eius conueniant. 73. & 75
30. An repellentia in inflammat. cerebri & eius membranarum tepida vel frigida ſint adhibenda. 74
31. An vini potus in inflammatione cerebri & membranarum eius conueniat. 75
32. Qui vi ὑπνωτικῇ & ναρκωτικῇ ſomnum cõciliẽt. 86
Quomodo opium præparãdum & corrigendum. 87
33. Quænam comatis & cataphoræ cauſſa ſit. 80
34. An in vertigine vena ſecanda. 94
35. An vomitus in vertigine per conſenſum à ventriculo, conueniat. 98
36. An intemperies, vel humor ſine vapore vertiginem inducere poſſit. 99
37. An repellẽtia locum habeant in vertigine per cõſenſum partium interiorum. 100
38. Qua ratione proſpectus ab alto & in profundum vertiginem excitet. ibid.
39. Quomodo & quibus inſtrumentis actiones animales principes in ſanis perficiantur. 102
40. Quid Maslach Torcarum. 112
41. An læſa phant. ratio ſalua permanere poſſit. 113
42. An in omni phrenitide vena ſecanda ſit. 114
43. An in luce vel tenebris detinendi ſint phrenetici. 115
44. An cerebrum, an verò membranæ eius in phrenitide inflammentur. ibid.
45. An omnis inflammatio membranarum cerebri delirium afferat. ibid.
46. An philtra amorem inducere poſſint. 124
47. An Diuretica in Melancholia Hypochondriaca conueniant. 135
48. Qui fiat, quod maniaci & Melancholici interdum peregrinis, ling. loquuntur, & futura predicãt. 146
49. Qui fiat, quod maniaci cum tot diætæ erroribus tam diu viuant. 147
50. An & alia præter canes animal. in rabiẽ agãtur. ib.
51. Cur canis præ reliquis animalibus ſæpius in rabiem agatur. 148
52. An venenum Hydrophobiam inducens in corpore humano generari poſſit. ibid.
53. Cur rabidi aquam abhorreant. 149
54. An pars demorſa à carne rabido ſtatim amputa. 150
55. Balneum & aquæ potus an in Hydrophobia conueniant. 152
56. Qua venenum animalium rabidorum agat. ibid.
57. An venæ ſectio in Hydrophobia conueniat. ibid.
58. An purgantia in Hydrophobia conueniant. 153
59. An coma ἄγρυπνον & catochus ſint ijdẽ affectus. 157
60. Cur ſomnambuli ea agant, quæ vigilantes non poſſunt. 158
61. Suffitus in Lethargicis ad excitandum ex ſomno an conueniat. 162
62. An tremoris vox quandoque etiam pro Rigore accipiatur. 174
63. An proxima tremoris cauſſa ſit vna, facultatis motricis imbecillitas. ibid.
64. An tremor ab errore externo quoque prouenire poſſit. 175
65. Quomodo Hydrargyrium tremoris cauſſa ſit. ibi.
66. Qui fiat, vt poſt Apoplexiam alterum tantum latus reſoluatur, altero manente incolumi. 179
67. An in paralyſi febrem accedere liceat. 188
68. An Galenus & Auicẽnas de cauſis paralyſis conſentiant, & an frigus ſaltem denſando neruos paralyſin inducant. 189
69. Qui humores paralyſis cauſſa eſſe poſſint. 190
70. An ſudorifera in paralyſi ſint exhibenda. 191
71. An in neruos humor ſeſe inſinuare poſſit. ibid.
72. In ſpaſmo quæ cauſſa muſculos contrahat. 193
73. In ſpaſmo in qua parte muſculi cauſſa irritans reſideant. ibid.
74. Cur in ſpaſmo pars contracta immobilis maneat; in conuulſiuo uerò motu variè agitetur. ibid.
75. An conuulſi aqua frigida perfundendi. 198
76. Quæ ſit proxima conuulſionis cauſſa. 199
77. An febris pro ſpaſmo curando excitanda ſit. 200
78. An ſpiritus illi, qui ſenſui & motui inſeruiunt; an verò qui ſenſibus internis; an verò omnes ſpiritus animale in catalepſi, congelentur. 203
79. An ſolus homo epilepſia laboret. 219
80. Quodnam ſit ſubiectum epilepſiæ. 220
81. Quænam ſit epilepſiæ cauſſa proxima. ibid.
82. Quomodo cerebrum in epil. afficiatur, & qua de cauſſa omnes ſenſuum actiones abolcãtur. 221
83. An motus conuulſiuus in epilepſia fiat à facultate animali; an verò naturali. 222
84. An ſanguis in paroxyſmo epil. ſit mittendus. ibid.
85. An extra parox. ſanguis ſit mittendus in epil. ibid.
86. Quænam vena in epilepſia ſit aperienda. 223
87. An vomitus in epilepſia conueniat. ibid.
88. An frictiones in parox. epileptico vſũ habeãt. ibi.
89. An in paroxiſmo epileptico ſternutationem ciere liceat. ibid.
90. An Apium epilepticis ſit noxium. ibid.
91. An Cranij humani aliquis in epilepſia vſus ſit. ibi.
92. Vtrum amuleta proſint in epilepſia. 224.

93. An

93. An vſus ſanguinis humani conueniat in epilepſia. ibid.
94. An à ſola intemperie cerebri poſſit apoplexia generari. 236
95. Apoplexia num ſit morbus hęreditarius. ibid.
96. An à conſumptione ſpirituum animalium omnimoda fieri poſſit. ibid.
97. Quæ ſit cauſſa apoplexiæ proxima. ibid.
98. In apoplexia cur principio neruorum affecto interni ſenſus lædantur. 238
99. An à vapore narcotico fiat apoplexia. ibid.
100. Cur in ſenibus apoplexia in paralyſin mutata nihilominus permaneāt torpidi ſenſus interni. ibid.
101. Apoplexia an à ſpiritu Vitriolato coagulante producatur. 239
102. Apoplexiam an vapore, ſola commotione humorum excrementitiorum in capite collectorum excitent. ibid.
103. Apoplexia pueri cur rarò corripiantur. ibid.
104. An aquæ apoplecticæ ſtatim in principio conueniant. ibid.
105. An purgantia ſint exhibenda in apoplexia. ibid.
106. An vomitoria in paroxiſmo apoplectico ſint exhibenda. 240
107. An repellentia in apoplexia conueniant. ibid.
108. An Cerota & Emplaſtra è fimo columbino, & thapſia in catarrho calido conueniant. 250
109. Quænam forma decubitus & ſitus capitis in catarrho eſſe debeat. 251
110. An omnis intemperies dolorem inducat. 254
111. An vini potus vini noxam pellat. 259
112. Ophtalmia an à ſolo ſanguine fiat. 269
113. Oculis an ſemper medicamenta actu frigida apponenda, vt vult Meſue. 27[1]
114. Errhina an in ophthalmia conueniant. 272
115. Quo tempore topica in ophthalmia applicanda. ibid.
116. An vinum in ophthalmia conueniat. 275
117. An balneum in ophthalmia vtile ſit. ibid.
118. An viſus ictericis deprauetur. 280
119. An ſiccitas ſit cauſa dilatationis pupillæ. 287
120. Viſus quomodo lędatur in anguſtia pupillæ. 288
121. Cryſtallinus humor an tenuior fieri poſſit. 295
122. Cryſtallinus humor an maior vel minor fieri poſſit. 296
123. An vitreus humor à naturali conſtitutione deficiens, poſſit immediatè viſionem lædere, an verò ſaltem quia nocet cryſtallino. ibid.
124. An nimia ſpirituum opticorum agitatio differat à vertigine. 297
125. An ſpirituum opticorum vitia perſpicillorum vſu corrigi poſſint. 298
126. Quomodo viſio lædatur vitio ſpirituum opticorum. ibid.
127. Siccitas neruorum opticorum an poſſit eſſe cauſa læſæ viſionis. 302
128. Topica an viſum confortent. 303
129. Coniunctionis neruorum opticorum quę ſit cauſa. 304
130. Res cur perforatæ appareant. 305
131. Cur vapores & humores intra oculum videantur. 306
132. An ex intemperie nuda calida; à cauſſa externa aures affici poſſint. 308
133. An ſenſus acumen ſit cauſſa tinnitus aurium. 314
134. Debilitas auditus an ſit cauſſa tinnitus. ibid.
135. Cur manu cana auri admota ſonus percipiatur. ibid.
136. An ſola intemperies calida ſit cauſſa doloris aurium. 319

INDEX QVÆSTIONVM.
PARTIS II. PRACTICÆ.

1. An ſaliua conglutinationem vulnerum labiorum remoretur. 340
2. An tortura oris & ſpaſmus cynicus differant. 342
3. An ſpaſmus cynicus ſit morbus vel ſymptom. 344
4. An cera dentibus carioſis commodè indatur. 346
5. An cauteria tutò in dentib. carioſis adhibenda. ibi.
6. An dens lupi geſtatus in dentitione puerorum aliquid præſtet. 353
7. An in tonſillarum inflammatione repellentia ſolùm intus applicanda. 367
8. An angina à cibis & medicamentis peculiari vi agentibus induci poſſit. 370
9. An cacochymia primam occaſionem præbeat anginæ. 375
10. An in angina rectè à Chymicis vomitoria & antimonialia exhibeantur. ibid.
11. An pilulæ in angina exhibendæ commodè diſſoluantur. ibid.
12. Qua forma repellentia in angina exhibenda. ibid.
13. An omnis angina ſit ab inflammatione. 380
14. An humor anginam excitans à cerebro & capite defluere poſſit. 381
15. An vera angina ſit, quæ ab eſu fungorum & ſimilibus venenatis rebus oriri dicitur. ibid.
16. An nidus hirundinis aliquem in angina curanda vſum habeat. ibid.
17. An laryngotomia tuta & vtilis ſit. 382
18. An bronchocele & ſtruma in gutture ſit idem morbus. ibid.
19. An ſtrumæ & ſcrophulæ differant. ibid.
20. An ſtrumæ à Mercurio ſeu aquis ex montibus metallorum feracibus ſcaturientibus & Mercurium in ſe continentibus oriantur. 383
21. An vlcera aſperæ arteriæ ſint ſanabilia. 388
22. An in peripneumonia hæmorrhagia narium vtilis ſit. 394
23. An dulcia in peripneumonia conueniant. 395
24. Quænam ſit cauſſa hydropis, quæ læuium arteriarum obſtructione laborantibus ſuperuenire ſolet. 399
25. Medicamenta grumos ſanguinis in thorace diſſoluentia quo tempore ſint exhibenda. 401
26. Qualis aer in apertione vaſorum pulmonis ab aere frigido conueniat. 403
27. An vlcera pulmonis ſint ſanabilia. 414
28. An in phthiſi cochleæ vtiles ſint. ibid.
29. Quæ pars afficiatur in pleuritide. 417
30. An bilis, pituita vel melancholia ſola pleuritidem generet. ibid.
31. Quales febres ſint pleuriticorum. ibid.
32. Quæ vena in pleuritide & quo in latere aperienda. 422
33. An in pleuritide ex vna vena aperta ſimul reuulſio

& deriuatio fieri poſſit. 423
34. Mulieribus menſium ſuppreſſione laborantibus, quænam ſit vena ſecanda in pleuritide. ibid.
35. Quando ſecanda ſit vena in pleuritide. ibid.
36. Quantum ſanguinis ſit mittendum. 424
37. An in omni pleuritide detur inflāmat. pleuræ. 427
38. An in pleuritide ſola pleura, an verò ſimul pulmo inflammetur. ibid.
39. Per quas vias materia in pleuritide ad aſperam arteriam perueniat & inde tuſſi eijciatur. 428
40. Quæ vena in pleuritidis initio aperienda ſit. ibid.
41. Per quas vias è thorace materia ad aluum & veſicam peruenire & hinc euacuari poſſit. 433
42. Qualiſnam ſit febris, quæ empyemati coniungitur. 439
43. Quo in loco ſectio thoracis in empyicis inſtituenda ſit. ibid.
44. An humor aſthmatis cauſſa hæreat etiam quandoque extra bronchia pulmonum. 457
45. An aſthma frequentius à catarrho, an verò ab humore crudo è venis in pulmones effuſo excitetur. 458
46. An aſthma ſemper ſit ſine febre. ibid.
47. An purgantia in paroxyſmo aſthmatico conueniant. ibid.
48. An ius galli decrepiti aſthmaticis conueniat. 459
49. An arſenicum ſuffimigijs in aſthmaticis curandis rectè admiſceatur. ibid.
50. An victus attenuans ſimulque tenuis aſthmaticis conueniat. 460
51. An tuſſis ſit ſolū ab anguſtia tracheæ arteriæ. 469
52. An aliquid in pulmonem ex ore delabatur. 460
53. An in ſputo cruento ſanguis ſemper è brachio, an verò etiam è talo & cruribus, præcipuè in fœminis, mittendus ſit. 474
54. An lunatica paſſio dicta puerorum & infantium ex vermibus in pericardio ortis accidat. 475

INDEX QVÆSTIONVM.
PARTIS III. PRACTICÆ.

1. An deglutitio faucium muſculis, non verò proprijs fibris peragatur. 494
2. Qui fiat, quod ſolida facilè, liquida verò difficulter, & non ſine ſuffocationis metu deglutiantur. 496
3. An ea, quæ Hippoc. lib. 1. prognoſt. aph. 37. 40. 41. habet de tumoribus ventriculi, an verò potius de tumoribus ventris ſint explicanda. 507
4. Per quas vias acus deglutitæ è corpore reddantur. 511
5. An vulnera ventriculi ſint lethalia. 512
6. An inappetentia tam ab intemperie calida, quàm frigida fieri poſſit. 515
7. An in reddendis longæ abſtinentiæ cauſſis ſtatim ad miraculum vel Angelos bonos confugiendum ſit. 520
8. An corpora illa, quæ longa abſtinentia laborarunt, reuera fuerint viuentia. 521
9. An corpora etiam hæc à Dæmone fuerint obſeſſa. ibid.
10. An peculiares cœli influxus longæ abſtinentiæ cauſſa ſint. ibid.
11. An occultæ qualitates abſtinentiæ huius cauſſa ſint. ibid.
12. An conſuetudo huius abſtinentiæ cauſſa eſſe poſſit. ibid.
13. Qua ratione homo venenis aſſueſcat. ibid.
14. An illi, qui diu abſtinuerūt, aere nutriti fuerint. ibi.
15. An ſolo aere alatur chamæleon, & manucordiata. 522
16. An exalationibus illi, qui diu abſtinuerunt, nutriti fuerint. ibid.
17. An vita ſimplicis aquæ potu produci poſſit. 523
18. An abſtinentes vitam terra clam ingeſta ſuſtentarint. ibid.
19. An pituita in corpore redundans abſtinentiæ longæ cauſſa ſit. ibid.
20. An colliquamenta quædam partium internarum abſtinentiæ huius cauſſa ſint. ibid.
21. An humor melancholicus huius ſymptomatis cauſſa ſit. 524
22. An in homine nutriendi functio aliquandiu ceſſare poſſit. ibid.
23. Cur alimenta neceſſaria ſint. 525
24. Cur in nonnullis corporibus nihil diſcutiatur aut abſumatur. ibid.
25. Qua ratione humidum radicale ita diſponi poſſit, vt nihil vel parum de eo abſumatur. ibid.
26. Quomodo Indi Nicotiana famem, & ſitim ſolentur. 526
27. Quomodo frigus bulimum excitet. 530
28. An humor melancholicus & acidus, qui appetitū excitat, in ventriculo naturaliter cōtineatur. ibi.
29. An pica à cauſſa venenata oriatur. 531
30. An cibi praui & alieni à natura hominis, qui auidè ab ęgris eiuſmodi appetuntur, ſint cōcedēdi. 532
31. An in pica humori prauo contraria, an verò ſimilia appetantur. ibid.
32. An chylificatio fiat à calore. 539
33. An calor vicinarum partium etiam aliquid ad coctionem faciat. 540
34. An ſingultus ad deprauatam reſpirationem ſit referendus. ibid.
35. Vnde humorum copia in cholera proueniat. 551
36. An clyſteres ſaltem ex inteſtinis euacuent. 562
37. An dentur lumbrici cucurbitini. 566
38. An dulcia ad generandos uermes faciant. 569
39. An lumbrici geniti alios rurſum generent. 570
40. An lumbrici inteſtina, & uentriculum perforare poſſint. ibid.
41. An argentum uiuum ad enecandos lumbricos exhibendum. 572
42. An cauſſa motus inuerſi in tenuibus inteſt inis conſiſtat. 584
43. An in ileo nihil per aluum excernatur. 587
44. An dentur medicamenta, quæ occulta proprietate colicam tollant? 590
45. An humor colicæ cauſſa in cauitate inteſtinorum, num uerò in ipſis inteſtinorū tunicis hæreat. 593
46. An colica antiquis nota fuerit. 596
47. An ſola intemperies dolorem colicum inducere poſſit. 597
48. An læſa ſolùm facultate concoctrice lienteria generari poſſit. 601
49. An aquæ per canales plumbeos defluentes cauſſæ ſint dyſenteriæ. 616

50. Cur

50. Cur non omnes dyſenteria epidemica corripiantur. 617
51. An iu dyſenteria venæ ſectione opus ſit. 621
52. An adſtringentia in dyſenteria conueniant. 627
53. An topica in dyſenteria vtilia ſint? 631
54. An balneum dyſentericis conueniat. 632
55. Quidnam illud mucoſum & album ſit, quod in dyſenteria excernitur. 635
56. An adamas venenum & cauſſa dyſenteriæ ſit. ibid.
57. An pinguedo & tamenta inteſtinorum tanta, vt vulgò fertur, in dyſenteria excernantur. 636
58. An purgantia in dyſenteria ſint exhibenda. 637
59. An lactis vſus in dyſenteria conueniat. 638
60. An chalybis vſus in dyſenteria conueniat. 639
61. Quænam fluxus hepatici proxima cauſſa ſit. 643
62. Cur feces inteſtinis perforatis non in cauitatem abdominis excidant. 644
63. Num in apoplecticis ani ſphincter reſoluatur. 646
64. Cur in hæmorrhoidibus cæcis dolor excitetur. 648
65. Qualis ſit ſanguis qui per hæmorrhoides euacuatur. 652
66. An aloe venarum ora aperiat, & hœmorrhoides cieat. ibid.
67. An hirundines hęmorroidibus applicādæ ſint. 653
68. Vnde venæ lacteæ nomen ſuum adeptæ ſint. 654
69. Cur venæ lacteæ tam diu latuerint. ibid.
70. Cur veteres viua animalia ſecuerint. ibid.
71. An venæ lacteæ veteribus fuerint notæ. ibid.
72. Cur moriente animali venarum lactearum ſuccus euaneſcat. ibid.
73. Cur venarum lactearum valuulæ foràs ſpectent. ibid.
74. Per quam viam chylus ad epar & ſanguis ab epate & liene ad inteſtina feratur. 655
75. Cur meſenterium medicorum dicatur nutricula. 656
76. Cur dolor colicus in paralyſin mutetur. ibid.
77. Cur helleborus albus in ſuppoſitorijs aut antimonium in clyſteribus eadem, quæ ore ſumpta ſymptomata inducat. 657
78. Cur medicamenta purgantia vmbilico applicata aluum moueant. ibid.
79. An vaſa à liene prodeuntia nihil è ventriculo trahant. 665
80. An ſerum & ichor differant. ibid.
81. An lien curſoribus exſcindatur. 676
82. An icterus niger à liene proficiſcatur. 677
83. An affectio hypochondriaca fiat ab obſtructionibus venarum. 681
84. An affect. hypoch. fiat ex inflammatione circa ſtomachum. ibid.
85. An affectio hypochondriaca fiat ab intemperie ſicca. 682
86. An lien cauſſa ſit collectionis humorum vitioſorum in affectione hypochondriaca. 683
87. An lien ſanguinem tenuiorem generet. ibid.
88. Cur pueros & adoleſcentes affectio hypochondriaca non affligat. ibid.
89. Quænam hæmorrhoides in affectione hypochondriaca commodum præſtent. 688
90. An chalybs in affectione hypochondriaca vtilis ſit. 690
91. Acetum an in affectione hypochondriaca conueniat. 693
92. An ſcorbutus ſolum ab aqueo & tenui humore fiat. 700
93. An pulmones in ſcorbuto primò afficiantur. 703
94. Quomodo per contagium ſcorbutus communicetur. 704
95. Per quas vias humor doloris ventris ſcorbutici cauſſa ad ventrem feratur. 709
96. Quomodo dolor ventris ſcorbuticus in paralyſin mutetur. 712
97. Beccabunga an in ſcorbuto vſurpanda. 721
98. An extracta cochleariæ & naſturtij in ſcorbuto vſurpanda. 722
99. An apud Vvierum per *ſublimatum* intelligatur ☿ ſublimatus, an verò arſenicum ſublimatum. 728
100. An hydrops aſcites ſolo epate læſo generetur. 768
101. Quæ cauſſa prima ſit collectionis humoris ſeroſi in aſcite. 769
102. Per quas vias aqua hydropicorum in cauitatem abdominis proueniat. 772
103. An rhabarbari vſus in hydrope vtilis ſit. 774
104. Quomodo flatus in tympanite generentur. 776
105. Per quam viam flatus in Abdominis cauitatem perueniant. 777
106. An cibi craſſi, vt & lac ad generationem calculi faciant. 793
107. An potus immutatus planè per vrinam in Diabete reddatur. 800
108. Quænam diabetæ cauſſa ſit. 801
109. An ſtranguria etiam à frigiditate & imbecillitate Veſicæ excitetur. 817
110. Quæ cauſſa ſit, cur Scythæ ſteriles fiant. 840
111. An materia ſeminis è cerebro communicetur teſtibus. ibid.
112. An Eunuchi generent. 841
113. An ſemper verum ſemen effluat in gonorrhæa. 846
114. An nomen gonorrhææ omnibus, quæ vulgo recenſentur, differentijs, æquè propriè cōpetat. 847
115. An abdominis vſtiones ſint admittendæ. 859

TRACTATVS DE ARTHRITIDE.

1. An Arthritidis nomen etiam Podagram, Chiragram & reliquos articulorum dolores comprehendat. 885
2. An omnis dolor circa articulos arthritidis nomine dignandus ſit. ibid.
3. Quo in loco humor Arthritidem excitans conſiſtat. 886
4. Qualis ſit febris, quæ Arthritidem comitatur. 887
5. An defectus mororum Podagram producat, ſeu mori fructus Podagram ſanent. ibid.
6. Quænam ſit Arthritidis cauſſa. ibid.
7. Vbi humor Arthritidis cauſſa generetur, & per quas vias in articulos influat. 891
8. An in ipſis articulis quid colligatur, quod ad paroxyſmum Arthriticum producendum aliquid faciat. 895
9. An pueri, eunuchi, virgines, & mulieres Arthritide laborent. 896
10. An Arthritidis ſit curabilis. ibid.
11. An purgare liceat in principio paroxyſmi. 897
12. An thermæ arthritidis vtiles ſint. 898

INDEX
RERVM, ET VERBORVM,

Quæ in Primo, Secundo, & Tertio Libro huius Primi Voluminis Practicæ, & Tractatus de Arthritide continentur.

A

ABdominis tumores,857. vulnera. 857. differentia, ſigna, prognoſtica,858. indicationes, & curatio. ibid.
Abdominis fiſtulæ,858. vſtiones. 859
Abdomen in Aſcite rarò à ſola aqua diſtenditur. 757.
Abſceſſus in Inteſtinis à dyſenteria differentia. 618.
Abſinthij in melancholia hypocondriaca vtilitas. 137
Abſtemij cur vocentur. 526
Abſtinentia longa,518. cauſſa aliorum auctorum,520. & ſeqq. cauſſa vera. 525
Aceti generatio. 701
Acetum cur topicis admiſcendum, 2. & 3. ſiccat, & vigilias inducit, 4. an ſinapiſmis admiſcendum, 34. eius in affectibus ſoporiferis vſus, 87. Ebrietatis remedium. ibid. an melancholicis vtile ſit, 39. eius & acidorum vſus in neruorum affectibus parcus eſſe debet. 183
Acida narcoticorum vim infringunt. 87.89.234
Acidularum in affectionibus hypochondriacis vſus. 137
Acus deglutita, & per vrinam reddita. 664
Ægilops quid,292. fiſtula lachrymalis quid, ibid. cauſſæ, differentiæ, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, Indicationes,293. curatio. ibid.
Aer calidus vt corrigendus, 6. frigidus, vt calefaciendus. 10. ſcorbuto generando aptus. 703
Æs vſtum,762. æris ſquamma. ibid.
Agaricus vim alexiteriam obtinet. 153
Alexipharmacorum in dyſenteria vſus. 624.625
Alimenta cur neceſſaria ſint. 525
Ἄλυκη & ἄλυσμος quid. 554
Alui retentio,598. cauſſæ, ibid. ſigna, prognoſtica, Indicationes,599. curatio. ibid.
Alui fluxus,600. differentiæ. ibid.
Alui fluxus in ſcorbuto,713. curatio. 730
Alui adſtrictio in ſcorbuto. 714
Amantibus nullus pulſus proprius. 124
Ἀμαύρωσις quid. 301
Ἀμβλυωπία quid. 300
Ambra inſigniter cerebrum roborat. 235
Amentes, & ſtolidi qui dicuntur. 100
Amor inſanus, 122. eius cauſſa, 123. ſigna diagnoſtica, 124. prognoſticum,126. curatio, ibidem. ſi ex ſeminis abundãtia, & Veneris appetitu ortum habeat, quomodo curatio inſtituenda, ibid. cura eiuſdem ſi ex philtris. ibid. diæta. ibid.
Amuleta num in epilepſia proſint, 144. contra dolorem capitis,22. contra epilepſiam,213. cõtra incubum,202. contra hæmorrhagiam nariũ,329. cõtra ſpaſmum. 199
Anaſarca, 777. ſigna diagnoſtica, indicatio, & curatio, 778. diæta. 779
Anaſarca an à λευκοφλεγματία differat. 777
Angina,369. exquiſita, ibid. eius cauſſæ, 370. differentiæ, 371. ſigna, ibid. prognoſtica, 372. indicationes, 374. curatio, ibid. diæta. 379
Angina notha,380. eius ſigna, & curatio. ibid.
Angina epidemia. 370
Anginæ ex vertebrarum colli luxatione curatio. 380
Angina à melancholia. 380
Anguſtia in neruis quot modis fiat. 180
Anhelitus in ſcorbuticis. 714
Animalia in ventriculum irrepſiſſe, quomodo cognoſcatur, 511. curatio. ibid.
Animalia in ventriculo genita quomodo exturbanda. ibid.
Animalia viua cur ſecuerint veteres. 654
Ani coalitus,564. procidentia,578. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. 578
Ani inflammatio,580. cauſſæ, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Ani tumorum quatuor genera,580. ſigna, ibid. prognoſtica, curatio. ibid.
Ani Rhagades,581. differentia, cauſſa, ſigna, prognoſticum, curatio. ibid.
Ani vlcera,581. cauſſæ, ſigna, prognoſticum, curatio. ibid.
Ani fiſtulæ,582. differentia, ſigna, ibid. prognoſtica, curatio. ibid.
Ani paralyſis, & ſtupor,646. cauſſæ, curatio. ibid.
Ani pruritus,646. cauſſa, curatio. ibid.
Ani dolor, & eius cauſſa,646. prognoſticũ, & curatio. ibid.
Annata oculi tunicæ puſtula. 280
Anni tempus lumbricis generandis idoneum. 570
Anni tempus generationi ſcorbuti conueniens. 703
Anodyna in ophthalmia. 273
Anodynorum vſus in dyſenteria. 625
Anorexia,515. cauſſæ, ibid. prognoſtica,516. curatio. ibid, diæta. 517

Antepi-

Antepileptica medicamenta ſimplicia, 210. *compoſita*. 211
Antidotus conuulſiua Noribergenſ. 198
Antidotus è cancris fluuiatilibus aduerſus morſum canis rabidi. 151
Antidotus ex centaurio, 880. *ex biperico.* ibid.
Antimonij oleum, flores, pilula. 762
Antimonium an in apoplexia locum habeat. 231
Ἀφαιρεσία quid. 203
Ἀφωνία quid. 227
Aphtha. Vide oris vlcera.
Apium an epilepticis noxium. 223
Apophlegmatiſmi in affectibus capitis frigidi, 32. *cautè vſurpandi in ijs, qui defluxionibus ad pectus ſunt obnoxij.* ibid.
Apoplectici ante triduum non ſepeliendi. 228
Apoplecticarum aquarum vſus in paroxyſmo, 231. *in apoplectico paroxyſmo an vomitoria ſint exhibēda*. 239
Apoplexia nomen, 227. *definitio, cauſſa*, ibid. *differentia*, 228. *differentia à cognatis affectibus*, ibid. *ſigna diagnoſtica in genere*, ibid. *ſigna cauſſarum, prognoſtica*, 229. *curatio in genere*, 230. *vena ſectio, an, quando, qua in parte inſtituenda*. ibid.
Apoplexia pituitoſa curatio, 231. *in hac cerebrum roborantia interna medicamenta*, 232. *externa*, 233. *diata*, ibid.
Apoplexia à ſanguine orta curatio, 233. *à vapore narcotico*, 234. *à cauſſis externis, & violentis*. ibid.
Apoplexia an à ſola intēperie cerebri excitari poſſit? 236. *an ſit morbus hæreditarius?* ibid. *an à conſumptione ſpirituum animalium omnimoda fieri poſſit*, ibid. *quæ ſit cauſſa proxima*. ibid.
Apoplexia in Paralyſin mutata, cui nihilominus ſenſus interni torpidi præſertim in ſenibus maneant. 238
Apoplexia an à ſpiritu vitriolato exhalationes ad caput aſcendentes coagulante producatur? 239. *pueri cur rarò apoplexia corripiantur*. ibid.
Apoplexiam an vapor narcoticus excitare poſſit, 238. *an vapores ſola commotione humorum excrementitiorum in capite collectorum, apoplexiam excitent?* 239. *in apoplexia cur principio neruorum affecto interni ſenſus lædantur*, 238. *num purgantia in apoplexia adhibenda?* 239. *repellentia non conueniunt*. ibid.
Apoplexia ſcorbutica. 712
Appetentia nimia, 527. *cauſſa*, 528. *ſigna*, 529. *prognoſtica, curatio*. ibid.
Appetentia caninæ, & bulimi differentia. 527
Appetitus deiecti differentia. 515
Appetitus deiectio in ſcorbuto. 712
Aqua qua ratione vorax ſit. 517
Aqua frigida cautè ad ſitim ſedandam eſt exhibenda. 535
Aquarum thermalium in dyſenteria vſus. 630
Aqua quomodo ſit ſcorbuti cauſa. 702
Aqua in aſcite an vna vice educenda. 765
Aqua ad vlcera aurium, & oris. 323
Aqua antepileptica, 212. *& ſeqq. alia D. Cap. Dornauij*. ibid.
Aquæ apoplecticæ vſus. 231
Aqua apoplectica varia, 231. *Num ſtatim in principia conueniant*. 231. 233. 239
Aqua apoplectica meæ deſcriptionis, 232. *Sigiſmund. Kolreuter*. ibid.
Aqua articularis, 183. 187. *alia D. Kolreuter*, 186. *alia D. Brambachij*. ibid.
Aqua cephalica frigida, 4. *calida*, 8. *humectantes*, 12. *Langij*, 8. *externa*, 33. *Theriacalis Quercetani*. 8
Aqua, & ſpiritus ad vulnera capitis, Ioan. de Vigo, & Iacob. Carpenſ. 62
Aqua fl. Cichorij ophthalmica, 273. *fragorum ophthalmica*, ibid. *viridis*. 284
Aqua hirundinum compoſita, 198. *dulcis, acida, ibidem, alia*. 211
Aqua hirundinum Kolreuteri. 211
Aqua infuſionis lauendul. Auguſt. Schurfii. 8
Aqua narcotica. 82
Aqua ophthalmica D. Andr. Doveri, 303. *Crollij*. 303. *Imperator. Maximilian*. 303. *alia ex hepate hirci*. 303
Aqua picarum compoſita, 211. *alia*. ibid.
Aqua Peonia compoſita, aliàs Iſuſzuuaſſer dicta. 212
Aqua roris maialis ſubtilior reliqua aqua. 136
Aqua ſaluia compoſita. 186
Aqua ſapientia dicta. 105
Aqua ſaphirica. 303
Aqua ſocialis dicta. 291
Aqua viſum fortificans. 303
Aqua vita rubra Elect. Saxon. dicta, 97. *duæ aliæ precioſiſſima*. 105
Aqua in hydrocephalo quo in loco capitis contineatur. 76
Aquam è capite quæ euacuant. ibid.
Aqua calcis viuæ in hydrocephalo. 77
Aqua feruens quare in gyrum moueatur. 100
Aqua catharrhalis. 467
Aqua D. Doringij ad hydropen pectoris. 441
Aqua pectoralis calida Dorncreilij. 468
Aqua vita alba Dreſdenſis. 488
Aqua cordiales compoſita varia. 484
Aqua pectorales, 397. 461. *in illarum compoſitione quid obſeruandum*. ibid.
Argentum viuum an in lumbricis vſurpādum, 572. *quomodo in colica vſurpandum*. 593
Aromatum vſus nimius in melancholia hypocondriaca noxius. 138
Arteriaca medicamenta. 387
Arteria an in affectibus capitis à ſanguine ſecanda, 25. *earum apertio aliquando prodeſt*. 95
Arteriarum meſaraicarum vſus. 656
Arthritis, 860. *nomen, differentia*, ibid. *definitio*. 861
Arthritis quem locum frequentius inuadat. 860
Arthritis an per interualla recurrat. 861
Arthritici cur rarò conuulſionem patiantur, 861. *ſententia Eraſti*, ibid. *Authoris*. ibid.
Arthritidis ſubiectum, 861. *nomen an conueniat omni articulorum dolori*. ibid. & 883
Arthritidis periodus, 861. *cauſſa*, 862. & 887. *proxima*, 862. *An pituita, vel melancholia*, 863. *An per collectionem humoris?* 864. *cauſſa antecedentes*, 865. *An cibi humidi, & aquoſi arthritidem pariant?* 866. *An omne in rebus non naturalibus erratum arthritidem inducere poſſit?* ibid.
Arthritis ſigna diagnoſtica, prognoſtica, 867. *indicationes, & curatio*, 869. *vena ſectio, purgatio, alterantia*, ibid. *vomitoria, ſudorifera*, 870. *topica, dolorem lenientia*, 871. *narcotica, repellentia*, 872. *diſcutientia*. 873
Arthritis hereditaria, 866. *an ſemper in ſobolem tranſfundatur*. ibid.
Arthritidi obnoxij qui, 867. *cur diuites potius, quam pauperes?* 866

Arthritidis ſolutionis 4. modi. 868
Arthritis, cur rarò ſuppuretur. 868
in Arthritide conſolatio medica. 884. & ſeq.
Arthritis an ſit curabilis, 896. an pueri, Eunuchi, virgines, & mulieres ea laborent, ibid. an purgari liceat in principio paroxyſmi. 898
Arthriticis an therma vtiles ſit. 898
Articulorum dolor an omnis Arthritis dicendus. 861. 885
Articulorum imbecillitas quomodo ad arthritidem concurrat, 863. duplex eſt, 865. cur in arthritide humor ad articulos moueatur. 865
Articulos roborantia medicamenta contra arthritidẽ. 882
Arthritis ſcorbutica. 720. curatio. 729
Aſcita natura, 754. cauſſa, ibid. differentia, 757. ſigna, 758. prognoſtica, 759. Indicationes, 760. curatio. 761
Aſcita materia vbi colligatur. 754
Aſcites à colliquatione, 767. diata. ibid.
Aſcites an ſolo epate laſo generetur, 768. qua cauſſa prima ſit ſeroſi humoris in aſcite, 770. qualis ſit in aſcite diſpoſitio, ob quam vitioſus ſanguis generatur. ibid.
Ἀσκαρίδες quid. 566
Aſpera arteria anguſtia, 387. eius cauſſa, ſigna, prognoſtica; curatio. ibid.
Aſpera arteria aſperitas, 386. eius ſigna, & curatio, ibid. intemperies, 386. vulnera, & vlcera, 388. cauſſa ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Aſperarum arteriarum anguſtia, 395. cauſſa, ſigna, & prognoſtica, ibid. indicationes. 396. curatio ſecundum cauſſarum diuerſitatem varia, ibid. diata. 397
Aſthma, 451. eius cauſſa, ibid. differentia, 452. ſigna, ibid. cauſſarum ſigna, 453. prognoſtica, ibid. indicationes, ibid. curatio tempore paroxyſmi. ibid. extra paroxyſmum, 455. diata. 457
Aſthmatis à tuberculo, calculo, vel grandine curatio. 457
Atram bilem in capite qua praparant. Eandem è capite qua purgant. 40
Purgantibus ſemper admiſcenda humectantia. 40
Atrophia in ſcorbuto, 717. curatio. 732
Auditus debilitas an ſit cauſſa tinnitus. 314
Auditus grauis, 316. cauſſa, ibidem. cauſſarum, ſigna diagnoſtica, prognoſtica, 317. Indicationes, & curatio. 318. diata. 319
Auditus inſtrumentum proximum. 316
Auditorij meatus morbi. 317
Auribus immiſſa cerebrum calefaciunt. 10
Auribus aqua illapſa quomodo educenda. 312
Aurium dolor, 319. cauſſa, ibid. cauſſarum ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, indicat. curatio. 320
Aurium doloris cauſſa an ſola intemperies calida eſſe poſſit. 319
Aurium excrementa p.n. & fluxus, 320. curatio. 321
Aurium fœtor. 312
Aurium inflammatio, 309. cauſſa, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, ibid. indicationes, & curatio. 310
Aurium intemperies cum bile, 308. cauſſa, ibid. ſigna diagnoſtica, curatio. ibid.
Aurium intemperies frigida, & humida cum pituita, ibid. Frigida ſine materia. ibid.
Aurium membrana morbi. 317
Aurium ſonitus diuturni cauſſa. 314
Aurium ſonitus, tinnitus, & ſibilus an differant. 313
Aurium tinnitus quid, 313. cauſſa proxima qua, ibid. an eius cauſſa ſit ſenſus acumen, 314. differentia, ibid. ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, 315. indicationes, & curatio. ibid. Topica. ibid. Diata. 316
Aurium vlcera; cauſſa, 310. differentia, ſigna diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, & curatio. 311
Aurium vlcera antiqua, 312. horum curatio. ibid.
Aurium vlcus fiſtuloſum. 312
Aurium vulnera. 313
In Auribus excreſcentis carnis remedia. 312
in Aurium curatione regula obſeruanda. 319
Aurum vita. 762

B

B *Albi cur alai proflatio maximè corripiantur.* 612
Balbuties. 336. & 463
Balneum an in hydrophobia conueniat, 152. an in ophthalmia vtile ſit. 275
Balnea artificialia in Paralyſi. 188
Balſama apoplectica, 232. 235. Cephalica calida. 10
Balſamum antiparalyticum Guidon. de Gauliaco, 187. artificiale ad vulnera cerebri, 65. ſomniferum. 10
Bilem in capite praparantia, 26. purgantia, ibid. particulariter euacuantia. 28
Bilis, & inſania ſedes à Democrito quaſita. 666
Blaſitas. 336. cauſſa. ibid.
Boli pituitam è capite purgantes. 38
Braſſica arthriticis vtilis. 877
Bronchocele, 385. eius curatio. ibid.
Bulimus quid, 527. cauſſa, 529. curatio. ibid.

C

C *Achexia, 752. cauſſa, ibid. ſigna prognoſtica, 753. indicationes, curatio, ibid. diata.* 754
Cachecticus palus. 753
Calculi in pulmone geniti, 403. eorum cauſſa, ſigna, prognoſtica, & curatio. ibid.
Calculi in corde reperti. 478
Calculi epatis. 747
Calculos quandoque in capite naſci. 46
Calculus renum, 787. cauſſa, ibid. differentia, 789. ſigna, ibid. prognoſtica, 790. indicationes, & curatio. 791
Calculus veſica, 803. cauſſa, ibid. ſigna, 804. prognoſtica, ibid. indicationes, & curatio, ibid. An per medicamenta calculum frangentia tolli poſſit. 805
Calculi è veſica extractio. 806
Calculum veſica extrahendi modus Franciſc. Rouſſet. ibid.
Calculus oui gallinacei magnitudine à fœmina quadam excretus. ibid.
Caligo oculorum. 300
Calor nocturnus in ſcorbuto, 714. eius curatio. 730
Cacitas ſubitanea in ſcorbuto. 712
Camphora temperamentum, 6. per accidens refrigerat, vigilias excitat, caput grauat, 6. In capitis affectibus bilioſis cautè vſurpanda. 28
Candela ſebacea vomitu reiecta. 584
Canes frequentius quam alia animalia in rabiem agi, 148. *Rabidi quibus ſignis dignoſcendi.* ibid.
Cantharides, 764. in palpitatione cordis veſicatorijs non admiſcentur. 483
in Capitis curatione qua obſeruanda. 2
Capitis conſenſus cum ventriculo, 17. vnde ille, ibid. cum vtero, ibid. & cum inteſtinis, liene, renibus, pulmone, partibus externis. 256
Capitis per conſenſum ventriculi affecti curandi ratio. 18
Capitis dolor, 255. cauſſa, ibid. quandoque vermes, & calculi, eius cauſſa, 256. differentia, ibid. ſigna diagnoſtica, 257. ſigna doloris à vermibus, ibidem. ex vrina. ibid.

Capitis

Capitis dolor per eſſentiam, 256. huius ſigna, prognoſtica, ibid. Indicationes; curatio, 258. diæta. 259
Capitis doloris curatio ab intemperie, 258. à calore ſolis, à caſu, vel percuſſione, ibid. ab ebrietate, 259. à vermibus. ibid.
Capitis dolor ſi à ventriculo, in anteriore, ſi ab vtero, in poſteriore parte magis percipitur. 256
Capitis figura quæ optima, 43. vitioſa, ibid. vitioſæ cauſſæ, ſigna diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, & curatio. ibid.
Capitis magnitudo vitioſa. 47
Capitis vulnus nullum contemnendum. 50
Capitis vulnera patente membrana quomodo curanda. 62
Caput ad ſeri in reliquum corpus diſtributionem facit. 241 & 706
Caput calefacientia fortiora tutius in intemperie cum materia, quam in nuda adhibentur. 7
Caput ab odoribus repletum quomodo curandum, 22. à vaporibus metallicis affectum quibus curetur. ibid.
Caput corroborantia in melancholia. 38
Caput quomodo cum omnibus ferè partibus conſenſum habeat. 256
Caput quot modis euacuetur, 16. commodius per palatum, quam per nares, ibid. euacuantia, 32. calefacientia & roborantia. 34
Capones arthritidis noxij. 877
Carbunculus quid. 676
Cari nomen, definitio, cauſſa proxima, 225. differentiæ, ſigna diagnoſtica, ſigna cauſſarum, 226. prognoſt. ibid. indicationes, curatio, ibid. diæta. 227
Caruncula in pulmonibus genitæ, 403. earum curatio. ibid.
Caſtorei in conuulſionibus vſus externus, & internus, 197. purgantibus in conuulſionibus admiſcendum, ibid. efficax, & potens eſt in calefaciendo cerebro. 7
Catalepſis, 202. definitio, 203. cauſſa, ibid. ſigna diagnoſt. & prognoſtica, 204. indicationes, curatio, ibid. diæta, ibid. in ea qui ſpiritus congelentur. 203
Cataphora vide Coma.
Cataracta. 288
Catarrhus quid, 242. eius nomen bifariam ſumitur, ibid. Generaliter, & ſpecialiter acceptus quid, ibid. cauſſa eius proxima, ibid. huius qualis materia, ibidem, quibus de cauſſis generetur, ibidem. Vnde moueatur, 243. Ad quas partes fluat, ibid. per quas vias, ibidem. eius differentiæ, 244. ſigna diagnoſtica, ibidem. prognoſtica, 245. indicationes, & curatio, ibidem. in catarrho partem primariò affectam inueſtigandi ratio, 244. eius cauſſa impellens non ſemper cum eiuſdem materiæ qualitatibus conuenit. ibid.
Catarrhi calidi curatio, 247. in catarrho calido an cerota, & emplaſtra è fimo columbino, & thapſia conueniant. 250
Catarrhi frigidi curatio, 245. in præparantibus, & purgantibus quæ obſeruanda, 246. particulariter euacuantia an tutò in omnibus catarrhis adhiberi poſſint, & quid in eorum vſu notandum. ibid.
Catarrhi ſuffocatiui curatio. 249
Catarrhi cum ſputo ſanguinis curatio. 402
Catarrhorum ſeptem differentiæ. 444
Catarrhum cum impetu fluentem ſiſtendi ratio, 248. incraſſantibus quando vtendum, ibid. partes eum ſuſcipientes quomodo roborandæ. 249. 250
Cauteria ſuturæ coronali an applicanda, 16. quo in loco applicanda pro reuulſione à capite, 17. eorum in melancholia vſus, in apoplexia. 131
Cephalææ, & hemicraniæ, 259. cauſſæ, curatio, diæta. ibid.
Cerebrum tripliciter conſideratur, 108. facilè noxiam percipit, 3. ei tutius calefacientia, quam refrigerantia adhibentur, 7. in eius morbis calidis ſaccharo albiſſimo vtendum, 4. ad actiones ſuas principes exercendas certum caliditatis, & humiditatis gradum requirit, 102. occultæ qualitates ipſi non denegandæ, ibid. qualis eius requiratur conſtitutio ad operationes mentis, 83. in apoplexia quæ illud roborant. 232
Cerebri p.n. affecti ſigna, 2. per ſe, an per conſenſum afficiatur, 13. ſigna à flatu affecti, 14. ab humore, ibid. à ventriculo per conſenſum, 17. ab vtero, 18. epate, liene, corde, pulmone. ibid.
Cerebri excrementa, 240. horum qualis ſit materia, ibid. à quibus cauſſis generentur, 241. per quæ loca euacuentur, ibid. quas affectiones pariant. ibid.
Cerebri gallinarum in vulneribus capitis vſus. 66
Cerebri Leporis in Paralyſi vſus. 185
Cerebri meatuum anguſtia; cauſſa, 44. ſigna diagnoſtica, 45. prognoſtica, ibid. eius curatio à vapore; à carbonum fumis, à pituita, à ſanguine, ibid. à cranij compreſſione. 46
Cerebri vulnera an omnia ſint lethalia. 58
Cereuiſia quomodo ſcorbuti cauſſa ſit. 702
Cerota, & emplaſtra cephalica. 4
Cerotum Vigonis, 48. eiuſdem de minio. 50
Calybis in obſtructionibus hypochondriorum vſus, 137. & 690. doſis, 691. quando vſurpandus. ibid.
Chalybs in obſtructione epatis quomodo præparandus. 740
Chiragra an comprehendatur nomine Arthritidos. 885
χημωσιος, & curatio. 275
Chorea S. Viti, 155. eius cauſſa humor malignus tarantulæ veneno ſimilis. ibid.
Chyli craſſiores partes à liene attrahuntur. 608
χοιράδες quid. 583
Cibi, & potus dyſenteriam excitantes, vt & fructus autumnales. 614
Cibi ad calculum generandum apti. 788
Cibi in coctione rareſiunt, & ſpirituaſcunt. 608
Cibi ſcorbuto generando apti. 702
Cibi craſſi an calculum generent. 793
Ciliorum molities, 267. cauſſa, curatio, ibid. φαλάγγωσις. 266. curatio. ibid.
Ciliorum vitia, pediculi, 266. cauſſa, prognoſticum, curatio. ibid.
Circumcidendi. 837
Cirſocele. 831
Clyſteres acres in apoplexia, 230. eorum virtus. 29
Clyſteres, & ſuppoſitoria vomitu reiecta. 594
Cochlearum in hydrocephalo vſus. 77
Coctionis primæ errata non corrigi in ſecunda. 132
Cæcitas, & viſus debilitas, 300. cauſſa, & ſigna cauſſarum, 301. prognoſtica, curatio. 303
Cæcitas ex ſcabie, affectu hypochondriaco. 302
Cœliaca affectio, 601. cauſſa, ibid. ſigna, 602. prognoſtica, curatio. ibid.
Colica à flatibus, & excrementis retentis, 590. ſigna, prognoſt. Indicationes, & curatio, 591. diæta. 593
Colica ab inteſtinorum contorſione, conuolutione, ac compreſſione, 591. à vermibus, 593. ob humoribus craſſidis, & viſcidis, 593. ſigna, prognoſticum, Indicationes, curatio, ibid. diæta. 594

Colica ab humore acri, & ſcorbutico, 594. ſigna, 595. prognoſtica, indicationes, & curatio, ibid. diæta. 596
Colica ab inflammatione inteſtinorum, 596. ſigna, prognoſtica, Indicationes, curatio, ibid.
Colica Auſtriæ, Morauiæ, & Franconiæ familiaris. 594
Colici, & nephritici doloris diſcrimen. 588. & 790
Colico dolori dolor vteri eſt cognatus. 588
Colicus dolor inteſtinorum, 587. cauſſa, ſubiectum, differentia, ſigna, ibid. prognoſtica, indicationes, curatio. 588
Colicus dolor fit plerumque in ſiniſtro latere, 597. cur in paralyſin mutetur. 656
Colicus dolor, & arthritis per quas vias in ſe inuicẽ tranſmutentur. 656
Collyria, 313. in his quid obſeruandum, ibid. Palmarij, Galeni, & Rhaſis. 291
Color faciei in ſcorbuticis. 714
Coma, & Cataphora, 88. Nomen, ibid. cauſſa, ſigna, diagnoſtica, ibid. indicationes, & curatio. 89
Coma vigil. 155. eius natura, differentia, ibid. indicationes, & curatio. 156
Commotio cerebri, 47. eius cauſſa, ſigna, diagnoſt. ibid. prognoſtica, 48. indicationes, curatio, diæta. ibid.
Compreſſio meatuum cerebri, eiuſque cauſſa. 44
Confectio capitalis D. Gaſpar Kegleri. 96
Confectio anacardina ad roborandam memoriam cautè exhibenda. 104
Confectio hamech in melancholia non ſatis commoda, 128
Confectio Alkermes magnam efficaciam cor roborandi, & exhilarandi habet. 130
Conformatio capitis vitioſa ingenio, & memoriæ obeſt. 103
Congelatio à frigore hyberno diuerſa à catalepſi. 204
Conſeruæ cephalicæ calida, 8. refrigerantes, 4. humectantes. 12
Contagium quomodo ſit ſcorbuti cauſſa. 704
Contractio membrorum in ſcorbuto. 711
Contrafiſſura cranij, 54. quo loco fiat, ibid. ſigna, 56. prognoſtica, 57. curatio. 59
Contuſio capitis, 49. cauſſa, prognoſtica, indicationes, & curatio. ibid.
Contuſio capitis puerorum, 50. cranij, 53. eius ſpecies, ibid.
Conuulſi an aqua frigida perfundendi, 198
Conuulſio, & diſtenſio non differunt. 192
Conuulſio, & motus conuulſiui differunt, 155
Conuulſio ſcorbutica. 711
Conuulſiui motus in epilepſia quis author. 222
Cordis intemperies calida, 476. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio, & diæta. ibid.
Cordis intemperies frigida, 476. cauſſa, ibid. ſigna, & curatio. 477
Cordis intemperies ſicca, 478. cauſſa, ſigna, curatio. ibid.
Cordis intemperies humida, 478. cauſſa, ſigna, curatio. ibid.
Cordis motus an pendeat à facultate animali. 486
Cordis palpitatio, 479. eius definitio, 480. cauſſa, ibidem. differentiæ, ſigna, 481. prognoſt. indicationes, ibid. diæta. 483
Cordis palpitatio à vermibus, 483. à ſpirituum defectu, ibid. à calore nimio febrili. ibid.
Cordis palpitatio in ſcorbutico. 712
Cordis palpitationis à flatu, & vapore curatio. 481
Cordis palpitationis ab humoribus aliunde tranſmiſſis curatio. 482
Cordis ſubſtantiæ morbi. 478
Cordis tabes, 479. ſitus mutatus, ibid. vulnera; apoſtemata, & vlcera, ibid.
Cordis ventriculi ſiniſtri defectus. 478
Cor hirſutum. 478
Cor moleſtantes cauſſæ. 480
Cor calefacientia medicamenta, 477. interna, ſimplicia, & compoſita, ibid. externa ſimplicia, ibidem. compoſita. 478
Cor refrigerantia medicamenta, 476. interna, & externa. ibid.
Coriandrum an ad ſupprimendos vapores è ventriculo aſcendentes vſurpandum? 22
Corneæ tunicæ cancer. 282. cauſſa, ſigna, curatio. ibid.
Corneæ colores vitioſi, leucoma, ſeu allugo, cauſſa, differentia, ſigna, 278. prognoſt. indicationes, curatio. 279. Topica. 280
Corneæ, & adnatæ puſtula, 280. cauſſa, ſigna, diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, curatio, ibid. Topica, diæta. 281
Corneæ puſtula ab vuea procidentia quomodo diſcernatur. 280
Corneæ, & adnatæ vlcera, 281. cauſſa, differentia, ſigna diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, curatio, ibid. diæta, 282. ſub cornea pus, 285. cauſſa, ſigna, curatio, ibid.
Corneæ craſſities, 278. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Corneæ vſus. 278
Cornua in dorſo, 445
Coryza quid, 242. 331
Coſtarum luxatio, 445. eius ſymptomata, & curatio, ibid.
Coſtarum fractura, 445. ſigna, ibid. prognoſtica, curatio, diæta, 446
Coſtarum numerus vitiatus, 446. tumor, ibid.
Cranij vulnera ſine meningum, & cerebri læſione. 52
Cranij fractura cute integra manente, 67. an in ea cutis ſecanda? 69
Cranij caries, 70. ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Cranio denudato quæ medicamenta imponenda, 51. pinguia non imponenda. 60
Cranium in fracturis quomodo radendum, 60. quomodo, quo in loco, quando aperiendum, 61. fiſſum an ſemper radendum. 67
Crapula, & ebrietas maximæ ingenij, & memoriæ peſtes. 91
Croci & in dyſenteria vſus. 641
Crocus metallorum. 762
Cruditatis nidoroſæ, & acidæ remedia. 17
Cryſtallini humoris vitia, 260. eius effluxus, 295. ſitus mutatus, 296. ſoluta continuitas. ibid.
Cryſtallinus humor an tenuior fieri poſſit? 295. an maior, vel minor? 296
Cucurbitulæ in affectibus capitis cui loco applicandæ, 26. in apoplexia quibus partibus applicandæ, 231. earum cum ſcarificatione vſus in conuulſione, 197. in apoplexia. 230. 234
Cur pueri magis calculo veſicæ, adulti verò calculo renum ſint obnoxij. 889
Cyprinorum eſu commota podagra. 865

D

Δακρύτης palbebrarum quid, 261
Decocta cephalica calida, 7. humida. 12
Decoctum fænugreci in ophthalmia. 273
Decoctum ligni Guaiaci in affectibus capitis, 31. ſingulare ſudoriferum in epilepſia. 210
Defenſiua in vulneribus capitis. 63

Deglutitio læſa, 495. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Deiectiones alui nigræ quid, 645. quotuplices. ibid.
Deiectionum alui cruentarum differentiæ. ibid.
Delirium, 108. eius cauſſa proxima; & differentia, ibid. delirium ſimplex, ibid. quas habeat cauſas, 109. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, ibid. Indicationes, & curatio. 110
Delirua in ſcorbuto. 512
Democritus quam bilem quæſiuerit. 666
Dens aureus pueri Sileſij. 355
Dens quomodo ad extractionem præparandus. 352
Dentes canini elapſi non renaſcuntur, 348. molares nunquam excidunt. ibid.
Dentes non extrahendi niſi vacillent. 347
Dentes ſine violentia euellendi ratio, ibid. in extractione dentium quædam obſeruanda. ibid.
Dentes ſordidi, cauſſa, curatio. 354
Dentes ſoli ex oſſibus, extra alueolos prominent. ibid.
Dentium caſus, 348. cauſſæ, ſigna, prognoſtica, ibid. curatio. 349
Dentium connexio inter ſe. 350. cum maxilla. ibid.
Dentium corroſio, & caries, 345. eius cauſſa, ibid. curatio. 346
Dentium dolor, 349. eius cauſſa, ſigna, prognoſtica, 350. Indicationes, & curatio, ibid. diæta. 352
Dentium dolorem à proprietate ſiſtentia. 352
Dentium elongatio, 347. fiſtula, 346. Imminutio, 347. mobilitas, & vacillatio, ibid. eius cauſſa interna, externa, & violenta, curatio. ibid.
Dentium numerus auctus, 349. ſitus vitiatus, ibid. ſordes, ac tophi, ibid. ſtructura fucata, 348. vſus. 345
Dentium ſtridor, 353. eius cauſſa, prognoſtica, curatio. ibid.
Dentium ſtupor. 353. eius cauſſa, curatio. ibid.
Dentium vltra 63. annum ætatis renatorum hiſtoria. 345
Depreſſio cranij ſine fractura, 48. cauſſa, ſigna, curatio, ibid. cum fractura. 53
Deriuantia materiam è capite. 17
Diabetes, 800. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, curatio. 801. vrinæ admirandum pondus à quodam laborante Diabete excretum. ibid.
Diabolus melancholiæ ſe immiſcens quibus cognoſcendus. 127
Diabutyrum Bened. Victor. Faauentini. 456
Diacydonium purgans à mania. 143
Diaphragmatis conuulſio, 470. inflammatio, 415. ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Diaphragmatis tumores frigidi, 415. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, & curatio, 416. diæta. ibid.
Diaphragmatis vulnera, 416. an ſint ſanabilia. ibid.
Diaphragmatis vulnerati in ſtudioſo Liuono Vvittebergæ hiſtoria. 416
Diarrhœa, 604. cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, ibid. curatio. 605
Diarrhœa à toto cum febre, 605. prognoſtica, curatio. 607. à toto ſine febre, 608. ſigna, ibid. prognoſtica, indicationes, curatio. 609
Diarrhœa ab humore ſeroſo quomodo producatur, 608. à ventriculo, 609. ſigna, ibid. prognoſtica, curatio. 610. à vermibus, ibid. ab epate, & bilioſo humore, 610. ſigna, prognoſticum, indicationes, curatio. 611
Diarrhœa à liene, & humore melancholico, 611. ſigna, prognoſtica, curatio, ibid. diæta. 612
Diarrhœa ab vtero, 612. à cerebro, 612. ab hypercatharſi, & veneno ſumpto. 613
Diarrhœa infantium, quibus infantes erumpunt. 612
Διάδοσις τῆς καρδιακῆς. 554
Differentia inter famem, & cardialgiam, 555. inter dolorem lienis, & renis ſiniſtri, 671. doloris ventris ſcorbutici à colico. 709
Difficilis reſpiratio, & pectoris anguſtia in ſcorbuto. 706
Diuretica an in melãcholia hypochondriaca cõueniãt? 135. in hydrope pectoris vtilia, 441. in dyſenteria quæ exhibenda. 624
Dolor quomodo ſit deprauata actio, 253. eius ſubiectum, & cauſſa proxima, ibid. cauſſa mediata, 254. differentiæ, ibid. ſigna, indicationes, & curatio. 255. per anodyna, narcotica, ibidem. num omnis intemperies dolorem inducat? 254. qui dolores periculoſiores. 255
Dolor articulorum omnis an arthritis dicendus? 861
Dolor epatis, 779. curatio, diæta. ibid.
Dolor infantium dentientium. 352
Dolor Iſchiadicus, 875. Nephriticus, 802. cauſſa, ſigna, prognoſticam, curatio. ibid.
Dolor oculorum, 235. eum mitigantia. ibid.
Dolor ventris ſcorbuticus quomodo generetur, 709. curatio. 728
Dolores varij in ſcorbuto. 708
Dracunculi, 445. eorum cauſſa, ſigna, curatio. ibid.
Dulcia in bilem mutantur, 37. lieni non facilè conueniunt, 135. ad vermes generandos an faciant. 569
Dura mater quandoque aperienda, 61. quo tempore, ibid. in eius corruptione quæ vſurpanda, 64. eius contuſio, 65. vulnera, ibid. huic denudatæ an ſiccantia, an verò humectantia medicamenta imponenda. 67
Dyſenteria nomen, 613. definitio, ibidem, ſubiectum, 614. cauſſa proxima: & modus generationis, ibid. cauſſa antecedentes, & remota, 616. & ſeqq. chymicorum cauſſa, 617. contagium. ibid.
Dyſenteria gradus, & differentia, 617. ſigna, 618. prognoſtica, 619. indicationes, curatio. 621
Dyſenteria vt ſimulari poſſit. 613
Dyſenteria à medicamento purgante, & veneno curatio. 633. diæta. ibid.
Dyſuria. Vide: Vrina dolor.

E

EBrietas, 111. præſeruatio ab ea, ibid. eius curatio. ibid.
Ebrij, & furioſi cur res geminatè videant. 304
ἔκλυσις differt à λειποθυμία, & λειποψυχία. 485
Ecſtaſis quid. 202
Ἐκτρόπιον. 267
Electuaria ad confortationem neruorum poſt morbos diuturnos, 173. cerebrum roborantia in apoplexia pituitoſa. 235
Electuaria cephalica calida, 9. Laagy, 8 Humectantia. 12
Electuarium antiphalangiũ contra morſum tarantulæ. 155 de chalybe D. Kolreuteri, 138. epilepticum Cratonis, 513. Montagnanæ, ibid. Nicolai Florentini. ibid.
Electuarium Humani, 298. laxatiuum Noribeg. ibidem, Meſue ad ſpiritus multiplicandos, & conſeruandos. 42
Electuarium opiatum Plateri, 82. Bertucij confortans cor in omni cauſſa. 478
Ἕλμινθες quid. 566
Embrocha in intemperie cerebri humida. 11
Emplaſtra, & cerota cephalica calida, 10. ſupra ſpinam dorſi in paralyſi. 187
Emplaſtrum in lethargo, & caro à ſomno excitans. 34
Emplaſtrum è gummi hederæ, 48. Halidai, quod mirum in

modum

modam humiditatem in contuſionibus diſcutit, 50. de pelle arietina Arnoldi de villa noua. 576
Emplaſtrum cephalicum, 62. de Betonica Guill. Fabric. ibi. Franciſci Arcæi, ibid. Iſis cephalicum, 68. in vigilijs nimijs ad ſomnum inducendum, 83. præſeruans ab apoplexia. 330
Empyema, 436. eius cauſſæ, ibid. differentiæ, ſigna, 437. prognoſtica, ibid. curatio, 438. diæta. 439
Emulſiones cephalicæ humectantes. 12
Encanthis, & carnis lachrymalis incrementum, 294. encanthis quid, ſigna prognoſtica, curatio. ibid.
Epatis intemperies, 734. cauſſa, ſigna, ibid. prognoſtica, indicationes, curatio. 635. Calida, ibid. cauſſa, ſigna, prognoſticum, indicationes, curatio, & diæta, ibid. Frigida, 735. cauſſa, ſigna, prognoſticum, indicationes, & curatio, 736. diæta, ibid. Humida, 736. cauſſa, ſigna, prognoſticum, curatio, ibid. Sicca, 736. cauſſa, ſigna, prognoſticum, curatio. ibid.
Epatis intemperies compoſita, 737. cauſſa, ſigna, curatio, ibid. cum materia, ibid. cauſſa, &c. ibid.
Epatis obſtructio, 738. cauſſa, differentia, ſigna, ibid. prognoſtica, indicationes, curatio, 739. diæta, 740. vaſorum apertio. 740
Epatis inflatio, 741. cauſſa, ſigna, prognoſticum, curatio, diæta, ibid. inflammatio, 741. cauſſa, ſigna, 742. prognoſtica, 743. indicationes, curatio, 744. diæta, 745
Epatis ſcirrhus, 746. cauſſa, ſigna, prognoſtica, ibidem, indicationes, curatio, ibid. diæta, 747. tumor ſimplex, ſeu ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου. ibid.
Epatis vulnera, 748. ſigna, prognoſtica, curatio, ibid. diæta, 749. vlcera, ibid. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Epatis ſphacelus, 750
Epatis in catarrho vt habenda ratio. 250
Epatis ranarum præparatio. 211
Epilepſia vnde dicta, & quæ habeat ſynonyma, 204. definitio, ſubiectum, cauſſa proxima, ibid. quænam huius cauſſa ſpecifica proprietas, 205. cauſſæ, differentiæ, ſigna diagnoſtica epilepſiæ imminentis, & præſentis, ibid. prognoſtica, indicationes, 206. cura in paroxyſmo, 207. medicamenta interna, 208. externa, 213. cura poſt paroxyſmum, 208. venæ ſectio quando adhibenda, quando amittenda, ibid. diæta. 214
in Epilepſia præparantia humorem pituitoſum, 208. melancholicum, bilioſum, ibid. purgantia, humorem pituitoſum, 209. mixtos, ibid. præparantia, alterantia, & purgantia ſæpius repetenda, 209. cerebrum roborantia, 214
in Epilepſia ſudorifera, 209. capitis particulares euacuationes per errhina, apophlegmatiſmos, 213. gargariſmos, cauteria. ibid.
Epilepſia per primarium cerebri affectum, 214. huius ſigna diagnoſtica, prognoſtica, ibid. curatio. 215
Epilepſia per conſenſum ventriculi, ſigna diagnoſtica, & curatio. 216
Epilepſia ab vtero, ſigna, curatio, 216. medicamenta ſuaueolentia in has non adhibenda, ibid. à vermibus, ſigna, curatio, ibid. à partibus externis, cauſſa, ſigna, curatio in paroxyſmo; & extra paroxyſmum. 217
Epilepſia per conſenſum, vbi de mali fonte non conſtat; huius prognoſtica, curatio. 218
Epilepticorum infantium curatio in paroxyſmo, & extra, 218. lactantium per conſenſum ventriculi curatio, 219. infantium ablactatorum curatio, & diæta, ibid.
in Epilepticorum paroxyſmo quid agendum, 206. an ſanguis in eo mittendus? 222. num extra eam? ibid. quæ vena aperienda, 223. num vomitus conueniat. ibid.
Epiphora quid. 306. differentiæ, cauſſa, ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, Indicationes, curatio. 307
Epithema ex cineribus, & aceto Auicennæ. 9
Epithemata vti capiti applicanda. ibid.
Errhina ſunt duplicia, 15. quando abſtinendum ab ijs, ibid. quæ in eorum vſu obſeruanda, ibid. vſurpanda tempore matutino, ventriculo ieiuno, 31. eorum materia, ibidem. fortiora in catarrho vitanda, ibid. in apoplexia pituitoſa, 232. in ophthalmia an conueniant. 272
Eryſipelas in ſcorbuto, 716. curatio. 731
Euacuatio ſanguinis in ſcorbuto per hæmorrhoides, & venæ ſectionem. 719
Euacuationes ſolitæ ſuppreſſæ cauſſa arthritidis. 866
Eunuchi an arthritide laborent? 896
Excreſcentia carnoſa in corde reperta. 479
Excreta præter naturam è ventriculo. 559
Exitus longæ abſtinentiæ triplex. 526
Ἐξόμφαλος quid. 574
Extractum hellebori nigri, 129. eius vſus in affectione hypochondriaca, 691
Extractum ebuli, 761

F

FÆtoris anhelitus in ſcorbuticis curatio. 730
Fames Epidemia. 528
Famem compeſcentia, 529
Faſcias in hernia parandi ratio. 575
Faſtidium certorum ciborum, 526. cauſſa, curatio. 527
Febres quomodo vigilias inducant, 84. num in paralyſi accendere liceat? 188. num ſpaſmo curando excitandæ? 200
Febris catarrhalis. 243
Febres ſcorbuticæ, 714. curatio, 730. ſcorbuti cauſſa, 703
Fecum alui reiectio per os, 644. per vmbilicum, ibid. per alia loca diuerſa. ibid.
Ficus quid. 580
Fiſſura cranij, 53. cauſſa, differentia, ibid. quomodo exploranda, 54. quomodo curanda ea, in qua externa ſolum lamina fiſſa eſt, integra manente interna, 60
Fiſtula lachrymalis, 292. cauſſa. ibid.
Fiſtulæ ex Ægilope curatio, 293. in inteſtinum rectum penetrantis curatio. 582
Flatus diſcutientia. 506
Flatus, & ructus quomodo generentur in affectione hypochondriaca. 685
Flatuum, & vaporum differentia, 21. eorũ generatio, cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio, ibid. per quas vias ad caput adſcendunt, ibid. quibus medicamentis diſcutiendi, ibid. diæta. 22
Fluxus alui citrinus pro fiſtula habitus. 582
Fluxus chyloſus quid. 605. ſigna, ibid. prognoſticum, curatio. 606
Fluxus colliquatiuus, 608. ſigna, ibid. prognoſtica, curatio, diæta. ibid.
Fluxus alui ſanguineus, 642. cauſſæ. ibid.
Fluxus ſanguinis à copia eius, 642. ſigna, prognoſtica, curatio, diæta, ibid.
Fluxus hepaticus, 642. ſigna, prognoſtica, curatio, diæta, 643. hepaticus legitimus, 642. ſpurius. ibid.
Fœmina grauida obcæcata. 297
Fœminæ fortiora purgantia non ferunt, 139. an arthritide laborent? 896

Fauticuli in morbis capitis vbi,& quando excitandi. 15
Fractura cranij, earumque differentiæ, 54. cauſſæ, ſigna diagnoſtica, 55. prognoſtica, 57. curatio. 59
à Fractura cranij quæ pericula immineant. 61
Fractura cranij cum meningum,& cerebri læſione. 64
Freni coalitus. 836
Frigiditas cerebri eſt duplex, 101. eſt cauſſa imminutæ, ac abolitæ phantaſiæ, ratiocinationis,& memoriæ. ibid.
Frigus num ſaltem denſando neruos paralyſin inducat. 165
Fontis vulnera an ſint ſuenda? 66
Fucus ex hydargyro corrumpit dentes. 346.350
Fungi cerebri, 69. eius ſubiectum, ibid. plerumque lethales, 70. ſigna diagnoſt. prognoſt. indicationes,& curatio. ibid.
Furor vterinus, 145. cauſſæ, curatio, diæta. ibid.

G

GAleata paſſio,& ouum quid Arabibus. 254
Gallaturæ efficacia in affectibus oculorum. 285
Gallinæ, Galli,& Capones arthriticis noxij. 877
Ganglium quid. 833
Gangræna ſcorbutica. 717
Gargariſmi,& collutiones oris, 32. catarrhum intercipientes. 248
Genarum rigiditas in ſcorbuto. 712
Gibboſitas, 441. eius ſpecies. ibid.
Gingiuæ carne denudatæ, 356. excreſcentes,& laxæ. 355
Gingiuarum epulis, 357. inflammatio, 356. eius ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Gingiuarum imminutio mobilitatis dentium cauſſa. 348
Gingiuarum, oris,& dentium vitia in ſcorbuto, 706. eorundem curatio. 726
Glans imperforata. 833
Glaucoma, 295. cauſſæ, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Gonorrhæa, 845. cauſſæ, ſigna, prognoſtica, ibid. indicationes, curatio. 846
Grana tilli. 761
Grandines in pulmone geniti, 403. illorum cauſſæ; ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Grumos ſanguinis in pectore reſoluentia medicamẽta, 401. quo tempore ſint exhibenda. ibid.
Gummi elemi vtilitas. 62
Gurgulionis inflammatio,& exulceratio, 364. eius cauſſæ, ſigna, prognoſtica, ibid. curatio, 365. diæta, 366. Laxatio, 363. eius curatio. ibid.
Guſtus læſio, 334. cauſſæ, 335. ſigna, diagnoſt. prognoſt. curatio, ibid. Læditur ſeruato motu linguæ. ibid.
Gutta ſerena, 297. cauſſæ, ſigna diagn. prognoſtica, curatio. ibid.
Gutturi illapſa vt eximenda. 368

H

HÆmorrhagia narium in ſcorbuto. 714
Hæmorrhagiæ futuræ ſigna. 288
Hæmorrhoides quid, 648. differentiæ, cauſſæ, ſigna, prognoſtica, 649. indicationes, curatio, 650. diæta. 651
Hæmorrhoides ſicæ, & apertæ, 648. ad quam rerum p.n. claſſem referendæ. ibid.
Hæmorrhoidum quinque differentiæ ſecundum Galen. 648. fluxus quibus regionibus ſit familiaris, ibidem. cui ſexui potiſſimum accidat. ibid. ſectio, & vſtio an tuta ſit. 651
Hæmorrhoidum prouocatio in omnibus capitis morbis vtilis, 25. earum fluxus multum ad melancholiam curandam prodeſt. 134
Haſenſchart. 340
Helleboriſmus Matthioli. 130
Helleborus niger, qui in noſtris regionibus creſcit, non tam vehemens, vt qui in calidis regionibus, 129. quomodo præparandus, ibid. ritè præparatus tutò in melancholia adhibetur, ibid. & intus, & extra vtiliter vſurpatur. 145
Hernia quid, 573. diuiſio, cauſſæ, ſigna, ibid. prognoſtica, 574 indicationes,& curatio. 575
Herniaria aliàs bolleriana dicta. 577
Hernia ventoſa, ſeu πνευματοκήλη. 828. cauſſæ, ſigna, prognoſtica, Indicationes, curatio. ibid.
Hernia aquoſa, ſeu hydrocele, 828. cauſſæ, ibid. ſigna, 829. prognoſtica, indicationes,& curatio. ibid.
Hernia humoralis. 830
Hernia carnoſa, ſeu ſarcocele, 830. cauſſæ, ſigna, prognoſticum, Indicationes, & curatio, ibid. cum plerumque in dextro teſticulo fiat, aquoſa in ſiniſtro. ibid.
Hernia varicoſa, ſeu cirſocele, 831, cauſſæ, ſigna, prognoſticum, curatio. ibid.
Hernia vmbilicalis, 851. cauſſæ, ibid. ſigna, prognoſt. Indicationes,& curatio, 852. diæta, chirurgia. ibid.
Hernia vmbilicalis aquoſa. 852. cauſſæ, ſigna, ibid. prognoſtica, indicationes, curatio, 853. flatulenta, ibid. cauſſæ, ſigna, prognoſticum, indicationes, curatio, ibid. carnoſa. ibid.
Hermaphroditæ. 836. differentia, cauſſa. ibid.
Hieræ in doloribus ventriculi vſus. 557
Hippocratis in colica remedium per inteſtinorum inflationem. 593
Hirundines in hæmorrhoidibus applicandis locus, 650. modus. ibid.
Hirundinum pulus contra anginam. 380
Horror, & rigor vehementia ſaltem, & magnitudine differunt, 167. quomodo ad facultatis animalis, & motus deprauati ſymptomata referuntur, ibid. cauſſa proxima, ibid. ſubiectum. 168
Humor aqueus an tenuis fieri poſſit? 295. an nimis augeri poſſit, ibid. eius vitia; cauſſæ, craſſities, ſigna diagnoſtica, curatio, ibid. quantitas aucta, imminuta, effuſio, ſigna, diagnoſtica, prognoſtica, curatio, obſcuratio, cauſſæ, ſigna curatio. ibid.
Humor ſcorbuticus peculiari modo eſt corruptus, 700. neruoſo generi infeſtus. 706
Humorem melancholicum præparantia, 37. euacuantia, 38. ad eius generationem quæ faciunt, 133. eius natura. 665
Humores in capite quomodo euacuandi, 16. quot modis cerebrum afficiant. 14
Humores num in neruos ſeſe inſinuare poſſint, 191. arte expurgati per venas meſaraicas ad inteſtina confluunt. 656
Humoris in animalibus diſpoſitio, vt igne non abſumantur. 525
Humorum pleuritidem parientium ſigna, 384. dyſenteriam excitantium natura. 614
Hydatides epatis. 748
Hydrargirum quomodo tremoris cauſſa. 175
Hydrocephalon, 76. cauſſæ, ibid. frequentius infantibus, quam adultis obtingit, ibid. ſigna, diagnoſtica, prognoſt. indicationes,& curatio. ibid.
Hydrophobia quid, 147. & 533. cauſſæ, 148. & 533. ſigna diagnoſtica, 148. indicationes, 149. curatio. 150. antidota interna, 151. balneum an conueniat, 152. venæ ſectio, ibid. purgantia medicamenta. 153

Hydrophobia, & rabies canina differunt. 533
Hydrops, 754. differentia, ibid. cauſſa, 756. ſigna, 758. prognoſtica, ibid. dupliciter conſideratur, 754. per pudenda euacuatus. 766
Hydrops ſcorbuticus, 716. curatio, 731. ex inteſtinis ortus, 768. ex renibus, veſica, ibid. ex vtero, epate ſaluo. 769. & 771
Hydrops à colliquatione, 769. an ſit à ſale reſoluto, 772. à largiore hauſtu aquæ, & cereuiſiæ. 755
Hydrops gutturis, 421. pectoris, 440. cauſſa, differentia, ſigna, ibid. prognoſtica, curatio, 441. diæta, ibid. pulmonis, 405
Hydropis generatio ſecundum Paracelſum, 756. ſpecies præcipua aſcites. 754
Hydropicorum pauci cur ſanentur, 779. aqua vbi generetur, 755. num in epate? ibid.
Hydropicis ſerum non omne ad epar, & venas emulgentes defertur. 756
Hydropicum cadauer veſicis intus oppletum. 754
Hydroticon aduerſus epilepſiam Quercetani. 210
Hypochondriaca affectio latius patet, quam melancholia hypochondriaca, 131. eius natura, 678. vnde dicta, 679 definitio, ibid. locus affectus, ibid. differentia, ibid. cauſſa, 680. ſigna, 684. prognoſtica, 687. indicationes, & curatio, 688. diæta, 694
Hypochondriacæ affectionis ſigna ex Galeno. 133
Hypopyum, 127. cauſſa, ſigna, curatio. ibid.
Hyſſopi facultas. 284

I

Ichor quid. 665. duplex. ibid.
Icterus vnde dictus, 779. quid, 780. ſubiectum, cauſſa, ſigna, differentia. ibid.
Icterus flauus ab obſtructione veſiculæ fellis, 780. ſigna, prognoſtica, ibid. indicationes, curatio, diæta. 781
Icterus ab epatis inflammatione, 782. ab epatis caliditate ſine febri, ibid. ſigna, prognoſticum, Indicationes, curatio. ibid. à morſu venenato, & venenis, 782, ſigna, prognoſticum, indicationes, & curatio. 783
Icterus in febribus acutis criticus, 781. ſigna, ibid. prognoſticum, indicationes, 782. in febribus ſymptomaticus, 782. ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio, ibid. in febribus acutis ante 7. diem an ſit malus? 781
Icterus niger quid, 677. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſticum, indicationes, & curatio. 678
Icterus in ſcorbuticis. 714
Icterum quomodo venena inducant. 783
Ictericis an viſus deprauetur. 280
Iectigatio quid. 166
Ileus quid, 583. cauſſa, ſigna, 584. prognoſtica, indicationes, & curatio, 585
Ileus ab inflammatione, 586. ſigna, prognoſticum, indicationes, & curatio, ibid. ab alijs tumoribus, & exulceratione, ibid. ſigna, prognoſtica, curatio, ibid. à fecibus induratis, ibid. ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Ilei nonum genus, 586. & colicæ differentia. 585
Iliacus dolor. 597
In colica à fecibus induratis per ſuperiora non exhibenda purgantia. 592
Incubi variæ appellationes, 200. definitio, cauſſa, ibid. differentiæ, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio, 201. diæta. 202
Incubi ab Epilepſia differentia. 201
in Incubo cerebrum afficitur. ibid.
Indi nicotiana famem, ſitimque ſolantur. 526
Inflammabilium differentia. 525
Inflammatio quomodo colicam excitet. 597
Inflammatio cerebri, & meningum, 70. 71. cauſſa, differentia, ibid. ſigna inflammationis cerebri, 71. membranarum, 72. prognoſtica, ibid. indicationes, & curatio, 73. diæta. 75
in Inflammatione cerebri quæ vena, & quando aperienda, 73. quantum ſanguinis euacuandum, ibidem. an electiuè purgantia conueniant, ibid. repellentia qualia conueniant, & an tepida, vel frigida ſint adhibenda? 74. Somnum conciliantia, ibid. diſcutientia. ibid.
Ingenia ſecundum regiones, & temperamentorum varietates variant. 101
In Lumbricis teretibus clyſteres non conueniunt. 573
Inquietudo, 166. cauſſa, ibid. ſigna, diagnoſt. prognoſtica, curatio. 167
Inſomnia immoderata, 90. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. 91
Inſtrumentum, quo antiqui infantibus medicamenta infundebant. 573
Intemperies capitis à vapore, & flatu, 20. cauſſa, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſt. indicationes, & curatio, 21. diæta. 22
Intemperies capitis à vento, quomodo curetur. 22
Intemperies capitis ſine materia, 3. cauſſa, ſigna, curatio. ibid. an, & quare in ea purgandum. 3
Intemperies cerebri calida ſine materia, 3. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſt. indicationes, ibid. curatio, 3. diæta, 6. frigida ſine materia, 6. cauſſa, ſigna diagnoſt. ibid. prognoſt. indicationes, & curatio, 7. diæta, 10. Humida ſine materia, 11. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio, ibid. diæta, 12. Sicca, 12. cauſſa, ſigna, prognoſticum, indicationes, curatio. ibid.
Intemperies cerebri compoſita ſine materia. 13
Intemperies cerebri cum materia, 13. cauſſa, ſigna, ibid. curatio, 14 cum bile, 26. cauſſa, ſigna, indicationes, curatio, ibid. diæta, 28. an in hac diſcutientia, & reſoluentia locum habeant? ibid.
Intemperies cerebri cum bile atra, 39. cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio, ibid. diæta. 41
Intemperies cerebri cum humore melancholico, 37. cauſſa, ſigna, prognoſt. Indicationes, curatio, ibid. diæta. 39. cum humore ſeroſo, 35. cauſſa, ibid. ſigna, indicationes, curatio, ibid. diæta. 36
Intemperies cerebri cum pituita, 28. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, indicationes, 29. auxilia, & curatio, ibid. diæta, 34. cum ſanguine, 23. cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio, ibid. diæta. 24
Intemperies cerebri per conſenſum cum materia, 17. cauſſæ, ſigna, diagnoſtica, ibid. prognoſtica, 18. indicationes, & curatio. ibid.
Inteſtinorum intemperies frigida, 560. cauſſa, ſigna, prognoſticum, curatio, diæta, ibid. Calida, ibid. cauſſa, ſigna, curatio, ibid. Humida, eius cauſſa. ſigna, curatio, diæta, ibid. Sicca, cauſſa, ſigna, curatio, ibid. cum materia, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Inteſtinorum inflammatio, 562. cauſſa, ibid. ſigna, 563. prognoſtica, indicationes, curatio, 564. diæta. ibid.
Inteſtinorum anguſtia, 564. cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio. ibid.
Inteſtinorum coalitus, 564. Leuitas, 565. magnitudo aucta, ibid. Situs mutatus, 573. conuolutio, ibid. Vlcera, 579. Sphacelus, ibid. Cancer. 580. recti morbi. ibid.

Inteſtinorum vulnera, 579. cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. ibid.
Inteſtinorum tenuium affectorum ſigna, 579. craſſorum affectorum ſigna, ibid. ieiuni affecti ſigna. ibid.
Inteſtinorum, & omenti in vmbilicum procidentia. 850
Inteſtina vulnerata conſuendi modus. 579
Intertrigo quid, 583. curatio. ibid.
Inunctiones ad ſomnum conciliandum, 82. palati, 32. pedum, & manuum ad calefaciendum caput. 9
Iræ cauſſa. 667
Iridis ſplendores circa oculos, 304. cauſſæ. ibid.
Iſchiadicus dolor. 875
Iſchuria. Vide Vrina ſuppreſſio.
Ius galli decrepiti purgans. 396. 411. 455. 459
Iuuenibus cur phthiſis familiaris. 399

K.

K*αρδιωγμὸς quid?* 554
Κατ᾽ὄχω quid? 423
Κυρία quid? 566
Κάλη quid? 573

L.

L*Abia curta, 340. curandi ratio duplex.* ibid.
Leporina, & illorum curatio, ibid. Liuida. 341
Labiorum fiſſuræ, 338. cauſſa, ibid. differentia, ſigna, prognoſtica, Indicationes, curatio. 339
Labiorum inflammatio, 338. Cancer ibid. eius curandi ratio peculiaris, 340. peruerſio, ibid. eius cauſſa, 341. Tremor. ibid.
Labiorum tumor, 338. natiuus, à venenis, durus, ibid. tumores aridi. ibid.
Labiorum vlcera, 339. cauſſa, ſigna, prognoſtica, & curatio, ibid. diæta, 340. vulnera. ibid.
Labiorum vſus. 338
Lac caput replet. 2. facilè corrumpitur, ibid. tribus ſubſtantijs conſtat, 638. eius præparandi modus. 639
Lacrymæ ſanguineæ, 307. ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.
Lacteæ venæ quando, & quomodo inuentæ, 654. modus illas inquirendi, ibid. cur ita dictæ, ibid. earum à reliquis vaſis meſaraicis diſcrimen, ibid. cur tamdiu latuerint. ibid. Eraſiſtrato notæ fuerunt. ibid.
Lactearum venearum origo, & inſertio in inteſtina, 654. progreſſus, actio, 655. earum ſuccus, cur moriente animali euaneſcat? 654. earum ſtructura, & imprimis valuulæ. ibid. Vtilitas in indaganda ſanguinis generatione, & alijs dubijs decidendis. 655
Lactea vaſa quibus venis adhuc inuoluta. 655
Lacteæ venæ quomodo ab alijs venis, & arterijs differãt. 654. ad quæ inteſtina magis tendant. ibid.
Lactes quid. 653
Læuium pulmonis arteriarum anguſtia, 398. cauſſa, ſigna, ibid. prognoſtica, Indicationes, curatio. 399
Λαγόφθαλμον, cauſſa, 265. ſigna, prognoſt. curatio. ibid.
Λαρυγγοτομία. 379
Lapides in ventriculo geniti, 512. in inteſtinis reperti, 566. in ſcroto. 831. in vmbilico. 854
Lapis nephriticus. 792
Laſſitudo quid, 164. eius differentiæ, ibid. Laſſitudo ſpontanea quid, ibid. vlceroſa, cauſſa, ibid. Tenſiua quid, eius cauſſa, ibid. Phlegmonodes, eiuſque cauſſa, ibid. exſiccatiua, eius cauſſa, ibid. Gracilitatis, ibid. ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, indicationes, 165, curatio laſſitudinis ſpontaneæ, ibid. in vlceroſa purgatione; intenſiua ſanguinis miſſione, in phlegmonodi vtroque auxilio opus. 165
Laſſitudo ſpontanea, & grauitas corporis in ſcorbuticis. 706
Laſſitudinis ex labore curatio. 165
Laudanum opiatum deſc. noſt. 82. D. Andr. Doreri. ibid.
Lema, ſeu ſordes oculorum, 306. cauſſa, ibid. curatio. 307
Lenientia quando exhibenda. 562
Lethargus quid, 158. eſt affectus inter coma vigil, & carum media natura, ibid. non eſt primarius cerebri affectus, fit à vapore narcotico, eſt ſymptoma febris continuitas lenta, 160. eſt duplex, ibid. eius cauſſa, & locus affectus, 159. ſigna diagnoſtica, 160. à cognatis affectibus, diſtinguentia, ibid. prognoſtica, ibid. indicat. curationes, 161. an vena, & quæ ſecanda, ibid. purgatio qualis inſtituenda, 162. purgantia qualia eſſe debeant. ibid. repellentia quomodo adhibenda, ibi. quibus è ſomno excitandus æger. ibi. ſuffitus an conueniant. ibi. materiæ morbificæ præparatio qualis eſſe debeat, ibid. euacuatio per vrinam quando conueniat, ibid. ſudoris prouocatio, aliquando vtilis, 163. ad caput particulariter purgandum qualia conueniant, ibi. in veſicatoriũ applicatione quæ obſeruanda, ibid. capitis roboratio quibus perficienda, ibid. diæta. ibid.
Lien humoris melancholici ſedes. 132
Lienteria, & cœliaca affectio quomodo differant. 601
Lienteria, quid, 601. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, curatio, 602. cur dyſenteria ſuperueniat, 601. fit maximè in Autumno. 602
Lienteria à retentrice labefactata, 602. ſigna, prognoſtic. indicationes, curatio, diæta. 603
Lienteria à facultate expultrice irritata, 608. ſigna, prognoſtica, ibid. indicationes, curatio, diæta. 609
Lien aquoſa attrahit, 664. etiam craſsa, ibid. eſt miſtum quiddam ex quatuor diuerſis ſubſtantijs, 665. non eſt officina ſanguinis arterioſi. ibid. non ſolum venoſum, ſed & arterioſum attrahit, ibi. quos morbos patiatur, 666. quæ ſymptomata. ibid.
Lienis vſus ſecundum Carol. Piſon. 664. Caſp. Aſell. ibi.
Lienis intemperies, 666. cauſsa, ibid. ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio, 667. diæta. 668
Lienis obſtructiones, 668. cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. 669. diæta. 670
Lienis inflammatio, 671. ſigna, prognoſt. indicat. curatio, ibi. diæta, 672. Inflatio, 670. cauſſa, ſigna, prognoſt. indicat. curatio, ibi. ſcirrhus, 672. cauſſæ, differentia, ibi. ſigna, prognoſt. indicat. & curatio, 673. diæta. 675
Lienis calculi, 675. magnitudo vitioſa, 670. vulnera, ſigna, prognoſticum, curatio, 675. vlcera, cauſſa, ſigna, prognoſticum, curatio. 676
Lienis actio læſa, differentia, ſigna, curatio, 676. dolores, cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio. 677
Lienoſi qui dicti. 759
Ligamenta an omnia ſenſu careant. 861
Ligatura arcta fluxiones arcet. 49
Lilij conuallij radix puluerizata ſternutationem ciet. 331
Linguæ adſtrictio, 334. curatio, ibi. calculi, ibi. magnitudo nimia, tumor, cauſsa, 333. ſigna diagnoſt. curatio, 334. motus læſus, cauſsa, 335. differentia, 336. motus abolitus, deprauatus, ibi. ſigna diagnoſt. prognoſt. curatio. ibi.
Linguæ ſcabrities, aſperitas, 332. cauſsa, curatio, ib. tumor cancroſus, 333. inflammatio, ibid. tumor à veneno. ibid.

Linguæ vitia,345. Vſus,332. Vulnera, curatio. 334
Linimenta cephalica frigida,5.calida,10.humectãtia. 12
Linimentum extrahens ſaniem, & materiam ſub cranio. 64
Lipothymia : Vide Syncope.
Lipothymia, & Syncope quomodo differant, 485. An ſit affectio cerebri, ibid. an in ea potiſſimum ſpiritus animales afficiantur, ibid. in ſcorbuto. 712
Liquor nephriticus. 805
Lixiuia in intemperie cerebri ſicca non vſurpanda. 12
Lotiones extremorum in intemperie capitis calida. 6
Lucernæ antiquorum poſt aliquot ſæcula reperta. 525
Lucomoria populorum hiſtoria. 518
Lumbago quid,444. & 710. eius curatio. 444
Lumbrici in inteſtinis geniti, 566. cucurbitini an dentur. ibid. Lati duo genera,567.eius generatio. 569
Lumbrici geniti an alios rurſum generent,570.inteſtina, & ventriculum perforare poſſunt,ibid. qua vi icterum tollant. 781
Lumbricorum genera tria,566. materia. 569
Lumbricus latus an ſit animal. 567
Luna purgans hydragoga,763.eius vis in morbis cerebri. 13
Lunatica paſſio ex vermibus in pericordio orta. 475
Lupi conſpectus vitiatæ vocis cauſſa. 466
Lycantropia,147. eius differentia. ibid.

M

M*Acula ſcorbatica,707. earum curatio.* 728
Mania,140.quomodo à melancholia differt,ibid. in ea ſimul cor affici, ibid. cauſſa,ibi. differentia,141. ſigna diagnoſtica, 142. admirandum maniacorum robur vnde dependeat, 140. ſigna maniæ inſtantis, ibid. prognoſt.142. indicationes, & curatio,143. curatio à ſanguinis euacuatione inchoanda,143. quæ vena aperienda,ibid. præparantia qualia eſſe debeant,ibid. purgantia qualia conueniant, ibid. cerebrum, & cor confortanda, 144. ſomnus omnibus modis conciliandus, ibid. empirica quædam, & ſpecifica, ibid. Topica, & quæ circa eorum vſum obſeruanda, 145. Canteria ſuturæ coronali applicata hic vtilia. ibid.
Maniacos peregrinis linguis loqui non poſſe, 146. ijdem quomodo tamdiu viuere poſſint. 147
Maxilla inferior capiti adnata. 358
Maxillæ cum capite connexio, 358. fractura, ibid. oris tortura cauſſa. 342
Maxillæ inferioris immobilitas, 358. ſigna, & curatio eius, 359. iunctura ſoluta, 358. eius prognoſtica, & curatio. ibid.
Maxillarum fungi,357. Luxatio,358. ſigna,prognoſtic. curatio,ibid. ſyderatio. ibid.
Meatus, & cauitates in cerebro. 44. earum obſtructio, eiuſque cauſſa. ibid.
Meatus vrinarius duplex,811. eius anguſtia,cauſſæ,ſigna, prognoſticum, curatio,ibid. eius caruncula, callus, & verruca, 812. ſigna, prognoſticum, curatio, ibid. eius vlcera. 813
Mediaſtini inflammatio, 414. cauſſa, ſigna, ibid. prognoſtica, curatio, diæta. 415
Medicamenta albuginem oculi colorantia. 280
Medicamenta antepileptica interna ſimplicia,210. compoſita,211.externa. 213
Medicamenta caput calefacientia ſimplicia interna, 7. externa, ibid. compoſita interna, ibid. externa,9. Refrigerantia ſimplicia interna,4. externa,ibid. compoſita interna, & externa. ibid.
Medicamenta cerebrum humectantia interna, & externa,12. compoſita. ibid.
Medicamenta ad vomitum vtilia. 549
Medicamenta antiſcorbatica,721. recentia vſurpanda ſunt, 701. ſunt occultæ qualitatis. ibid.
Medicamenta alterantia, & aperientia,767.glutinantia, 331.hypnotica,258. ophthalmica externa ſimplicia, & compoſita, 303. interna, ibid. ophthalmica extergentia, 277. 290. cicatricem oculi emollientia, 279. abſtergentia,ibid. ſudorifera. 764
Medicamenta calculum imminuentia, 791. mouentia, 792. frangentia. ibid.
Medicamenta compoſita in dyſenteria exhibenda. 623
Medicamenta dolorem colicum occulta proprietate lenientia,590. dolorem oculorum mitigantia. 285
Medicamenta epatis ſpecifica,734. epar refrigerantia, 735. calefacientia. 736
Medicamenta euacuantia pituitam,562. bilem,ibid. melancholiam, ſeroſos humores,ibi. modus exhibendi.ibi.
Medicamenta feces deijcientia. 562
Medicamenta flatus diſcutientia. 766
Medicamenta fluxum ſiſtentia compoſita, 628. dyſentericis quando propinanda, 626. fluxum ſedantium differentia,627. in fluxu colliquatiuo exhibenda interna, & externa. 608
Medicamenta gonorrhæam ſiſtentia. 846
Medicamenta humorem melancholicum purgantia. 612
Medicamenta in hernia vſurpanda externa, 576. interna. 577
Medicamenta inſenſibiliter aquam euacuantia. 766
Medicamenta lenientia quomodo differant inter ſe, 562. quomodo à purgantibus. 561
*Medicamẽta lieni accõmodata interna,667.externa.*668
Medic. inteſtina calefacientia, 561, refrigerantia, exſiccantia, humectantia,ibid. roborantia. 562
Medic. materiam ex inteſtinis repellentia, 562. deriuantia,ibid. euacuantia ſenſibiliter, & inſenſibiliter. ibid.
Medicamenta memoriam, & ingenium conſeruantia, & confortantia. 104
Medicamenta ophthalmica qualia eſſe debeant. 271
Medicamenta quædam an aſperitate ſua calculum frangant. 805
Medicamenta ſanguinis fluxum ſiſtentia interna. 330
Medicamenta ſemen generantia, ſimplicia, & compoſita,839. ſemen minuentia. 848
Medicamenta ſcorbutum curantia, 701. præparantia in eo qualia. 719
Medicamenta ſpiritus opticos confortantia. 298
*Medicamenta ventriculum calefacientia interna, 498. externa,499. Refrigerantia interna,ibi. externa.*500
Medicamenta vermes necantia. 512
Mel paſſulatum Hollerij. 219
Melancholia in genere, nomen, definitio, 116. ab alijs delirijs quomodo differat, 117. magna melancholicorum varietas,ibid. cor etiam in ea afficitur,ibidem, cauſſæ, ibid. quomodo timorem, & mæſtitiam inducat, 118. differentiæ, ibid. ſigna, diagnoſtica, prognoſtica, curatio.119. medicamentis ſemper admiſcenda cordialia, 120.diæta. ibid.

Melan-

Melancbolia quæ ſit cerebo primariò affecto, 120. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, curatio. 121. diæta, 122. in quibus conſiſtat. 120

Melancbolia errabunda Kutubuth Arabibus dicta, 140. cauſſa, ſigna, curatio. ibid.

Melaucbolia ex vtero, 138. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, Indicationes, & curatio, 139. quæ vena aperienda, ibid. cor, & cerebrum ſimul confortanda. ibid.

Melancbolia hypochondriaca, cauſſa, 131. ſubiectum, 132. per quam viam vapores ad caput perferātur, ibi. cauſſæ antecedētes quæ, ib. cauſſa remota, & procatarctica, ib. ſigna diagnoſt. 133. prognoſt. 134. indicat. & curatio. ib. vitāda medicamenta validiora, & à partibus trahētia, ibid. ſanguis an euacuandus, & per quas vias, ibi. vomitoria nonnumquam in principio non inutilia, ib. humorē melancholicum præparantia in principio qualia eſſe debeant, ibid. ab initio fortiora vrinam mouentia nō vſurpanda, 135. vt & valdè calida, ibid. purgantia debent eſſe mitiora, 136. Topica qualia conueniant, 137. Balneum aquæ dulcis poſt purgationem non inutile, ibid. ad corroboranda viſcera quæ adhibenda, ibid. diæta. 138

Melancbolia per conſenſum cordis, & totius, 126. cauſſa, ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, curatio, 127. Venæ ſectio an, & quando conueniat, & quæ vena ſecanda, ibid. Præparantia, 128. purgantia quando mitiora, quādo vehementiora vſurpanda, ibid. circa purgationem quæ obſeruanda, 129. Balneum in primis vtile, 130. diæta. 131

Melaucbolici humoris generatio. 701

Melaucbolici ingenioſi. 666

Melancbolicus ſanguis, & melancbolicum excrementum ſpecie differunt. 656

Memoria deprauari non poteſt, 100. læſa memoria plerumque ſtoliditatis cauſſa, ibid. ea læſa, læditur & phantaſia, & ratiocinatio, 101. Memoriæ læſæ exempla, ibid. cauſſa, ibid. ad memoriam quæ cerebri cōſtitutio aptiſſima, ibid. non fieri per modum impreſſionis, ibid. Læſæ memoriæ ſigna, 103. prognoſtica, indicationes, & curatio, ibid. Purgantia, ibid. & 104. Alterantia, & roborantia interna, 104. externa, 106. diæta. 107

Memoria in maniacis maxima ex parte ſeruatur. 140

Memoria læſa in ſcorbuto. 712

Menſes vomitu reiecta. 559

Mentagra quid. 860

Mentula monſtruoſa. 834

Mercurius dulcis, 762. vita. ibid.

Meſaraica vaſa quotuplicia. 653

Meſenterium vnde dictum, 653. multis morbis eſt obnoxium, 656. cur medicorum dicatur nutricula, ibid. eius morbi obſcuri, & antiquis ferè ignoti, ibid. Infinitis ferè abſceſſibus refertum. 661

Meſenterij intemperies, 656. curatio, 657. vaſorum anguſtia, & obſtructio, ibid. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio per aperientia, ibid. per hæmorrhoides, purgantia, vomitoria, diuretica, chalyben, acidulas. 658

Meſenterij inflammatio, 658. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio, diæta, 659. Tumores, abſceſſus, ſuppuratio, corruptio, ibid. cauſſa, ibid. ſigna, 660. prognoſtica, 661. lapides, abſceſſus, gangræna. 660

Meſenterij ſymptomata, 661. odor, ſigna, ibid. prognoſtica, curatio, per clyſter. vomitor. externa, & anodyna. ibid.

Mezerei folia. 762

Mictio inuoluntaria, 819. cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. ibid.

Millepedam præparatio. 806

Miſerere mei quid. 583

Miteſſer. 445

Modiolo nonniſi ſumma neceſſitate vrgente vtendum. 61

Modus deligandi vulnera abdominis, 858. ſuturæ faciendæ in abdomine triplex. ibid.

Mola. 837

Μόλανσις quid. 608

Morbi per criſin facti citius curantur. 142

Moſcus in hyſtericis vitandus. 10

Motus impotentia, 175. latius patet, quam paralyſis, 176. cauſſa, ibid. ſigna, progn. curatio eius, quæ fit à muſculorum refrigeratione, & exiccatione, 177. curatio ex duris tumoribus, & ligamentorum vitijs. 178

Motus veluti fibrans ventriculi. 536

Mucronatæ cartilaginis prolapſus, 446. cauſſæ manifeſtæ, & obſcuræ, ibid. ſymptomata, & ſigna, 448. prognoſtica, & curatio, ibidem. an ſit morbus fictitius? 446. qualis morbus ſit, 447. eius nomen, & natura, 446. quæ partes in eo afficiatur. 447

Mulſum cephalicum. 7

Multitudinis morborum, & ſymptomatum in ſcorbuto cauſſa. 705

Muſculi oculis cur dati. 298

Muſculorum oculi vitia, 264. 301. Paralyſis, conuulſio, ibi.

Muſculorum abdominis inflāmatio, 855. ſigna, curatio. ibi.

Muſica in Tarantatis vis. 157

Μυδρίασις quid. 286

Μυοκέφαλον quid. ibid.

Mirobolani humorum ad caput motum impediunt, & caput roborant. 59

Μυωπία quid. 301

Μυώσις quid. 209

N

NAkir qualis affectus. 888

Narcotica, & hypnotica, 80. interna, externa, ibid. in qua parte capitis applicanda, ibid. quo tempore exhibenda, 108. qua vi ſomnum concilient, 86. ſpiritus ſopiunt, 239. noxa ab illis inducta vt corrigenda, 84. in appetentia nimia cautè vſurpanda, 529. in qua colica conueniant, 589. tribus modis hic vſurpantur, ibid. in dyſenteria quando exhibenda. 626

Narium anguſtia, cauſſa, curatio, 325. Cancer, 323. doloris cum vlceribus curatio, ibid. Fætor, cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. 326

Narium hæmorrhagia, 327. cauſſa, differentia, ſigna diagnoſtica, ibid. futura indicia, 328. indicat. curatio, 329. diæta, in huius curatione canones obſeruandi. ibid.

Narium Polypus, cauſſa, 323. differentia, prognoſtica, indicationes, curatio per Chirurgiam, medicamenta, Topica. 324

Narium ſarcoma, 323. Vlcera, 321. cauſſa, differentia, ibid. ſigna diagnoſt. prognoſt. indicat. curatio, 322. Vlceris corroſiui curatio, 323. diæta. ibid.

Narium vſus, 321. vulnera. 325

Nauſea quid, 545. cauſſa, ibid. ſigna, 546. prognoſtica, indicationes, 547. curatio. 548

Nerui auditorij morbi. 317

Nerui omnes à cerebro, & ſpinali medulla oriuntur. 44

Nerui optici affecti ſigna. 302

Neruorū opticorū vitia, 296. anguſtia, cauſſa, ib. ſigna diag.

prognoſt.curatio,contorſio,vulnera, 297. *coniunctionis eorum quæ ſit cauſſa*, 304. *eorum ſiccitas an ſit cauſſa læſa viſionis.* 302
Nictatio oculorum vnde proueniat. 166
Nigellæ radix fluxum ſanguinis ſiſtit. 474
Nocturnæ lucubrationes memoriæ obſunt. 102. 103
Noduli odorati calidi, 10. *in vigilijs nimijs*, 83. *pro ſiſtendis catarrhis.* 287
Nodus penis. 833
Nutricum incuria in infantibus faſcijs conſtringendis. 442
Nux moſchata non tantum ob manifeſtas, ſed & occultas qualitates memoriam confortat. 104
Nyctalopia quid, 302. *cauſſæ,prognoſtica.* ibid.

O.

OBauditus, 316. *cauſſa.* ibid.
Obcæcati ex ſuffuſione cur ſplendorem, ac lumen ſeſe videre interdum exiſtiment. 305
Obſcuræ deſipientiæ quæ Hyppocrati dicantur. 72
Obſtructio meatuum cerebri,eius cauſſa. 44
Oculi atrophia, 299. *cauſſa,ſigna,prognoſtica,curatio.* ibid.
Oculi defectus, 298. *morbi quotuplices*, 299. *partes duplices*, 260. *totius morbi.* ibid.
Oculi ταράξις : χήμωσις. 269.270
Oculis illapſa quomodo eximenda. 268
Oculis peculiari vi nocentia. 275
Oculorum curandorum regulæ generales. 271
Oculorum dolor, 284. *cauſſæ,differentia,ſigna,prognoſtica, curatio*, 285. *ſigillatio,cauſſa,differentia,ſigna, prognoſtica,curatio.* 284
Oculorum ſymptomata, 260. *Vulnera.* 283
Oculus varijs obnoxius morbis, 260. *Leporinus.* 265
ὀδοντάγωγὸς, *ſeu forceps dentarius plumbeus in templo Apollinis ſuſpenſus.* 347
Odoramenta caput refrigerãtia, 5. *moderate,& nonniſi purgato corpore vſurpanda,in catarrhis ſiſtendis.* 247.249
Odorata ſpiritus reficiunt. 485
Oeſophagi morbi, 490. *Intemperies, ibid. prognoſtica,indicationes, & curatio*, 491. *Tumorrs,ſigna, ibid. prognoſtica,curatio*, 492. *Anguſtia,cauſſa, ſigna, ibid. prognoſtica,curatio*, 493. *relaxatio,cauſſa,curatio,ib. Vulnera, ſigna,progn.curatio,ib. Vlcera,ſigna,progn.curatio.* 494
Olea cephalica refrigerantia, 5. *calida*, 8. *humectantia.* 12
Olei chamæmelini vires, 6. *è vitellis ouorum in membranis cerebri putreſcentibus vſus.* 64
Oleis deſtillatis calidis cera admiſcenda. 233
Oleum ad grauitatem auditus Brunneri, 318. *Nauij.* ibid.
Oleum Citri in palpitatione cordis valdè vtile. 482
Oleum florum Cyani ophthalmicum. 273
Oleum Hiſpanum ad vulnera breuiſſimo tempore ſananda. 65
Oleum hyperici Solenandri. 576
Oleum è baccis ſambuci expreſſum. 757
Oleum lini in pleuritide epidemia aluum mouit. 424
Oleum vlceribus inimicum. 319
Olfactus læſio,aboliti cauſſa, 325. *imminuti,deprauati cauſſæ,ſigna diagnoſtica, ibid. prognoſtica, indicationes,curatio.* 326
Omenti morbi, 663. *pars quænam vitioſos humores potiſſimum ſuſcipit,ibid. Tumores.* ibid.
Omentum peritonæo annexum, 663. *ſitus mutatus,ibid. putredo, vulnera.* ibid.
Omnes diu abſtinentes humore melancholico ferè abundarunt. 526
Omnes partes moleſta à ſe expellunt, ſed diuerſo modo. 541
ὀμφαλοκήλη *quid.* 574
Ophthalmia, 269. *cauſſa, differentia, ibid. quædam periodica contagioſa*, 270 *ſigna diagnoſtica,ſigna cauſſarum, temporum morbi,prognoſtica, Indicationes*, 271. *curatio.* 272
Ophthalmia ſicca, 276. *differentiæ,cauſſæ,curatio.* ibid.
Ophthalmiæ veræ curatio, 272. *venæ ſectione,præparantibus medicamentis,purgantibus, particularibus euacuationibus, Topicis. ibid. Errhina num conueniant*, ibid. *diæta.* 275
Opiata in ophthalmia nonniſi ſumma vrgente neceſſitate adhibenda. 273
in Opij,& Opiatorum vſu quæ obſeruanda, 83. *ſi vires valdè debiles non exhibenda*, 74. 84. *frequens eorum vſus fugiendus*, 84. *infantibus, & pueris parcè admodum exhibenda,ibid. memoriam, & ingenium labefactant. ibid. non in principio,& inſtante criſi exhibenda,ibid. in phrenetide cautè ijs vtendum*, 115. *tutius clyſteribus permiſcentur.* ibid.
Opium eſt calidum, 87. *cerebro, & neruis nocet,ibid. quomodò corrigendum.* ibid.
Oris apertio læſa, 341. *eius cauſſæ,ſigna,curatio.* ibid.
Oris collutiones in intemperie capitis calida. 6
Oris diſtortio;cauſſæ, 342. *ſigna, prognoſtica,curatio*, 343. *diæta*, 344. *Fœtor, cauſſa ,ſigna, prognoſtica,curatio*, 352. *Hiatus, cauſſæ, prognoſtica, & curatio*, 341. *inflammatio,eius ſigna, & curatio*, 352. *peruerſio ex reſolutione neruorum.* 342
Oris vlcera, & ἄφθαι. 359.361. *eorum cauſſa*, 360. *differentiæ,ibid. ſigna,prognoſtica, indicationes,curatio in infantibus,ibid. in adultis.* 361. *diæta.* 362
Orthopnæa. 451
Oſcedo quid. 694
Oſcitatio, 166. & 341. *eius ſigna, & prognoſtica,ibid. curatio.* 342
Oſſa in vulneribus capitis quando, & quomodo extrahenda, 60.61. *in pulmonibus genita.* 403
Oſſiculum triangulare in cranio humano. 225
Oſſis palati corruptio. 362
Oua in dorſo. 445
Ouorum teſtæ ad oculorum vnguem. 277
Oxymel helleboratum Geſneri. 145
Oxyrrhodina in intemperie capitis calida, 5. *quando plus, quando minus aceti ijs admiſcendum,ibid. Vtilia ſunt in omnibus capitis affectibus*, 17. *quæ in ijs notanda.* ibid.
Oxæna quid, 322. *cauſſa.* ibid.

P.

PAlpebrarum aſperitas, 261. *Calloſitas ibidem. cancer.* 264. *curatio, ibid. coalitus*, 265. *cauſſæ, prognoſtica, curatio, ibid. combuſtio.* 268. *denſitas*, 261. *grando.* 263. *Hordeolum,ibid. exſcindendi modus, ibid. hydatides*, 262. *curatio,ibid. inflatio*, 260. *inſtabilitas illarum*, 268. *curatio,ibid. Inuerſio,& contractio*, 260. *Lithiaſis*, 263. *motus læſus*, 268. *nodi,& excreſcentia*, 263. *pilorum defluuium*, 267. *curatio,ibid. ſcabies*, 261. τράχωμα, 261. τρίχωσις, 266. *curatio,ib. Tumor*, 260. *Verrucæ*, 263. *Vulnera.* 267
Palpebrarum vſus. 260

Palpi-

Palpitatio ventriculi. 536

Paacreatis vſus nobilior,654.662. vulgaris,661. morbi & ſymptom.663. curatio, Tumores, & abſceſſus. ibid.

Pancreas lienis vicarius viſcam. 662

Pandiculatio,166. cauſſa, progaoſtica, curatio. ibid.

Paralyſis,178. Paralyſis, & ſtupor in quibus differunt, ibid. definitio, differentia, cauſſa, ibid. cauſſa proxima ſpirituum animali ũ defectus,178. Paralyſis ab intemperie frigida, & humida,179. à vi narcotica, ibid. Paralyſis ſcorbutica,711. vnde proueniat,180. quomodo excitetur,711. à neruorum angustia, 180. à ſoluta vnitate. ibid. cauſſæ euidentes, & procatarcticæ quæ.180. ſigna diagnoſt.181. locus affectus quomodo cognoſcendus, ibid. cauſſarum ſigna, 182. prognoſtica, indic. ibi. curatio paralyſis pituitoſa,183. Vena quanda in ea aperienda, ibid. leaientia, & purgantia mitiora, ib. Vomitoria, ibi. præparantia quando vſurpanda, ibid. purgantia fortiora,184. particulares capitis euacuationes,185. Sudorifera, neruos roborantia, ibid. Topica,186. diæta,188. à cauſſis euidentibus, curatio. 189. ex humore tenui, colica, & ſcorbuto curatio. ibid.

Paralyſis cauſſa qui humores eſſe poſſint, 190. quot modis excitari poſſit. ibid.

Paralyſis, & conuulſio in tortum oris interdum iungantur. 342

Paralyſis in inflammatione pulmonis, 392. in Paralyſi, an ſudorifera exhibenda. 191

Παρακέντησις. quid, 765. vbi locum habeat, & quo in loco fieri debeat. ibid.

Παραφίμωσις. quid. 835

Paraphrenitis,110. cauſſa, ſigna, prognoſt. curatio. ibid.

Pars demorſa ab animali rabido an ſtatim amputanda. 150

Paſtinacæ marinæ radius dentes excidere facit. 352

Pectoris cum hæmorrhoidali arteria conſenſus. 656

Pectoris dolor,470. ſigna, prognoſtica, curatio. 471

Pediculi in dorſo. 445

Pedum lotiones in vigilijs nimijs. 83

Penis morbi,831. eius meatus vitia, ibid. numerus vitiatus, ibid. Distortio; Inflatio, inflammatio, tubercula, & Verrucæ, ibid. Vulnera,833. Vlcera, fiſtula, gangrena 834. differentia, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid.

Penis erectio læſa,841. cauſſæ,842. ſigna, ibid. prognoſt. Indicationes, & curatio. 843

Penis dolor,849. exulceratio in ſcorbuto. 717

Pericardij aqua aucta, vel deficiens,475. corruptio,476. defectus, 475. putredo, 476. tumores, 475. Vulnera. 476

Pericranium per ſuturas duræ meningi adnectitur,51. in vulneribus capitis quando incidendũ, ibi. in pueris non facilè ſecandum, ibid. eius ſectio quando tentanda. 59

Ὀξυδέρκεια quid. 527

Phantaſia, & ratiocinatio quot aplsciter lædantur,100. à quibus cauſſis, 101. à primo ortu ſi lædantur, plerumque non curantur. 103

Philtra vnde dicantur, quid ſint, & an amorem inducere valeant. 124

Phimoſis quid. 835

Phlegma quid ſignificet Hyppocrati. 652

Phœnigmus in intemperie capitis frigida ſine materia, 10. in catarrho ſuffocatiuo. 249

Phreatitis quid ſit, 112. cauſſa proxima,113. differentiæ, ibi. ſigna,114. quibus ab alijs affectibus dignoſcitur, ibidem, prognoſtica, curatio, ibid. diæta. 115

Φλυκτίναι corneæ, 280. cauſſa. ibid.

Phthiſis definitio,408. eius ſubiectum, cauſſa, ibid. differentiæ, ſigna incipientis, perfectæ,409. prognoſtica, indicationes,410. curatio,411. diæta. 413

Pica quid, 531. quomodo differat à malacia, ibid. eius ſubiectum, ſeu ſedes propria, cauſſa, ſigna, prognoſtic. curatio, ibid. diæta. 532

Πικρόχολος qui. 556

Pila è ſuccino manibus geſtata, & naribus admota caput roborat. 33

Pilei in intemperie capitis frigida,10. humida. 11

Pili in ventriculo geniti. 512

Pili, & filamenta in renibus genita. 794

Pilorum è palpebris defluentium, curatio. 266

Pilulæ an commodius è capite, quam alia medicamenta euacuent,16. ad caput purgandum quomodo exhibendæ, ibid. catarrhum intercipientes,248. pituitam è capite purgantes, 30. purgantes in melancholia Hypochondriaca Plateri. 135

Pilulæ narcoticæ Plateri,81. Dornereilij, ibid. tartareæ. 668

Pituita in inteſtinis collecta,566 illam in capite præparantia,29. purgantia. 30

Plateri noua opinio de ſingultu. 540

Pleuritis,416. eius cauſſa proxima,417. remotæ, ibi. differentiæ, 418. ſigna, ibid. Tempora,419. ſigna differentiarum, prognoſtica, ibi. indicationes, curatio.421. diæta. 427

Pleuritis vera,416. notha, ibi. Scorbuticos affligens. 710

Pleuritidis veræ, & nothæ differẽtia,418. & Peripneumoniæ, 419. à diaphragmatis inflammatione diſcrimen, ibid. ab epatis inflammatione differentia. ibid.

Pleuritidis ſalutaris terminatio, 420. ſigna ſalutis in pleuritide, 421. mortis, ibid. ante annum 14. vena non ſecanda. 422

Pleuriticorum victus à veteribus accuratè præſcriptus. 427

Podagra an veniat ſub nomine arthritidis,861. & 883. Hæreditaria,866. Tragicè producta à Luciano. 898. & ſeqq.

Pæoniæ radix quando colligenda. 297

Pollutio nocturna,847. cauſſa, ſigna, prognoſtica, ibid. indicationes, curatio. 848

Poma odorata in intemperie capitis Calida, 5. Frigida, 10. Somnifera. 83

Potiones purgantes in melancholia Hypochondriaca, 136. Vulneraria in vulneribus capitis. 65

Potus ſcorbuto generando aptus. 702

Πρόπτωσις tunicæ ῥαγοειδοῦς. 286

Præputij morbi,835. fiſſura. 836

Præputium curtum. 836

Priapiſmus, cauſſa,843. ſigna, prognoſtica, Indicationes, curatio, diæta. 844

Proſpectus ab alto, & in profundum cur vertiginem excitet. 100

Pruritus carunculæ lachrymalis, 294. Scroti, & præputij. 849

Ξηροφθαλμία, ſeu ophthalmia Sicca. 276

Ptarmica, quæ dicuntur. 32

Πτερύγιον. 276

Πτίλωσις. 267. curatio. ibid.

Ptyaliſmus,344. cauſſa, ſigna, prognoſtica, ibid. curatio. 345

Pueri an arthritide laborent 896

Pulmonis vaſorum apertio quot modis fiat, 399. *eius ſigna, prognoſtica*, 400. *indicationes, curatio, ibid. diæta*. 403
Pulmo repletus, 395. *quomodo euacuetur*, 389. *eius cancer*. 414. *hydatides*, 405. *inflammatio, cauſſa, differentia*, 390. *ſigna*, 391. *prognoſtica*, 392. *Indic. & curatio*, 393. *diæta*, 394. *intemperies*, 388. *cauſſa, ſigna, prognoſtica*, 389. *indicationes, curatio, diæta*, 390. *Sphacelus*, 414. *Tubercula*, 404. *Cruda, & ſuppurata, cauſſa, ſigna, ibid. prognoſtica, curatio*. 415
Pulmones refrigerantia, 390. *Calefacientia, Siccantia, Humectantia, ibidem. in Scorbuto non primò afficiuntur*. 703
Pulmonis morbi in numero deficiente, 404. *Vlceris cauſſa proxima, & mediata*, 408. *ſigna*, 409. *prognoſtica*, 410. *curatio*, 411. *diæta*. 413
Pulmonis vulnerati hiſtoria, 406. *planè conſumpti hiſtoria*. 476
Pulmonum cum latere coalitus, 405. *eius cauſſa, ſigna. ibid. prognoſtica, curatio*, 406. *Vulnera, ibid. ſigna vaſorum pulmonis vulnerati, ibid. ſigna carnis pulmonis vulneratæ, prognoſtica, indicationes, & curatio, ibid. diæta*, 407. *vlcera peculiaria*. 413
Pulſus, & reſpirationis differentia. 449
Pulſus in ſcorbuto qualis. 708
Pulueres capiti inſpergendi pro ſiſtendis catarrhis, 211. *cephalici Frigidi, Calidi*, 8. *Exſiccantes*, 12. *pituitam purgantes*, 30. *ophthalmici non diù in oculo detinendi*, 279. *præſeruantes ab apoplexia*. 97. 235
Puluis ad hæmorrhagiam narium D. Caſpar. Kegleri, 331. *alius D. Dorreri, ibid. contra vertiginem*, 96. *è Nicotiana*, 32. *ex Cinnabari natiua*, 96. *Guaineri*, 38. *Narcoticus*, 82. *purgans in melancholia hypochondriaca*, 136. *Trithemij*. 105. 106
Pupillæ anguſtia, 287. *& ſeqq. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio*, 288. *dilatatio*, 286. *cauſſa, ibid. differentia, ſigna, prognoſt. Indic. curatio*. 287
Pupillæ dilatationis num ſiccitas ſit cauſſa? 287
Purgantia quomodo euacuent, 16. *an poſt cœnam conueniant? ibid. ſi diutius continuantur, mutanda ſunt*. 455
Pus in empyemate ſenſim euacuandum, 438. *per aluum deiectum*, 645. *cur à partibus remotis per aluum excernatur, ibid. an interdum per hæmorrhoides euacuetur*. 652
Pyrethri radicum efficacia ſingularis in epilepſia, 209. 210

Q.

Q*Væ vena in ſcorbuto aperienda*. 718
Qualitates occultæ num tantum corpora proxima afficiant. 224
Qualitatis ciborum ratio eſt habenda. 539
Quandiu homo inediam tolerare poſſit. 518

R.

R*Abidi cur aquam abhorreant*. 149
Rabies, 147. *cauſſa*, 148. *ſigna rabiei incipientis. ibid. iam facta*, 149. *prognoſtica, indicationes, ibid. curatio*, 150. *rabiei imminentis curatio, & per totum annum præſeruatio*. 152
ῥέγχος. 338
Ranula ſub lingua, 334. *cauſſa, curatio*. ibid.
Raucedo, Vide Vocis vitia.
Raucedinis à catarrho curatio, 464. *à pure, ibid. à cauſſis externis*. ibid.
Rectitudo quid. 423
Refrigerantia cautè cerebro adhibenda, 4. *an in principio aliquam adſtringendi vim habeant, ibid. poſteriori capitis parti applicata neruos lædunt, ibid. ſtuporem quæ inducunt in capitis affectibus, niſi dolor, aut vigiliæ vrgeant, non vſurpanda*. ibid.
Refrigeratio inteſtinorum quomodo colicam excitet. 719
Regum Galliæ in curandis ſtrumis vis. 385
Renes an præter expurgationem ſeri alium adhuc vſum habeant, 784. *quis eorum vſus ſecundum pleroſque, ibid. ſecundum litteras ſacras, ibid. habent peculiare parenchyma, ibid. cur arteriæ immittantur*. ibid.
Renum intemperies calida, & ſicca, 785. *cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio, & diæta ibid. refrigerantia medicamenta, ibi. intemperies frigida, cauſſa, ſigna, progn. Indic. curatio, diæta*. ibid.
Renum numerus mutatus, 785. *color mutatus, ibid. ſubſtantia*, 786. *alij morbi, ibid. Inflammatio, cauſſa, ſigna, prognoſt.* 794 *Indic. curatio, diæta*, 795. *Tumores, reliqui, ibidem. abſceſſus, tumoris inciſio, ibid. ſcirrhus*. 796
Renum tabes, 796. *Vulnera, diæta, Vlcera, cauſſa, ibid. ſigna, prognoſt. indic. curatio, diæta*, 797. *imbecillitas, & actio læſa*, 798. *cauſſa, ſigna, prognoſtica, ibid. curatio*. 799
Res aliena deglutita, 493. *per aluum excreta*, 645. *per penem excreta*, 849. *per veſicam*, 822. *per vmbilicum*. 850
Res p.n. in ventriculo reperta, 510. *ſigna, prognoſtica, curatio*, 710. *in inteſtinis reperta*, 566. *monſtroſa vomitu reiecta*. 559
Res cur alieno colore tinctæ appareant, 304. *cur inuerſa, ibid. &* 315. *cur perforata*. 306
Reſpiratio cur in apoplecticis ſeruetur, 224. *quomodo lædatur*. 450. *Læſa in genere*, 449. *cauſſa*. 450. 451
Reſpirationis difficilis, & pectoris anguſtiæ in ſcorbuto curatio. 726
Ῥεῦμα quid. 242
Rhabarbarum quomodo in dyſenteria exhibendum. 622
Rigiditatis, & contractionis membrorum in ſcorbuto curatio. 729
Rigor, 167. *eius generatio, & cauſſa proxima, ibid. refrigeratio in rigore quomodo ſe habeat*, 168. *eius cauſſa remota, mediata, interna, & externa, ibid. ſigna diagnoſt. prognoſt. curatio*. 169
Rotulæ, & morſuli Cephalici, calidi, 8. *contra epilepſiam*. 213
Rubigo quid. 616
Ructatio quid, 544. *ſoli homini accidit, ibid. cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica curatio*. 545
Ructus in ſcorbuto. 713
Ruminatio quid. 536
ῥύας quid, 294. *cauſſa, ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio*.

S.

S*Alacitas, & ſatyriaſis*. 843. *cauſſa, ſigna, progn. indict. curatio, & Diæta*. 844
Salinæ defectus, 345. *ſigna, prognoſtica, curatio. ibidem. generatio. vſus*. 344. *& ſputi differentia*. ibid.
Sal terræ, & tartarum an differant. 862

Sanguificatio læſa. 750. *cauſſa.* 751. *ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio.* ibid.
Sanguinem ad caput fluentem quæ repellunt. 23
Sanguinis humani vſus num conueniat in epilepſia. 224
Sanguinis fluxus è dentibus. 355. *labijs.* 341. *gingiuis.* 356
Sarcocele, vide Hernia carnoſa.
Sarcocolæ nutritio. 274
Scabiei palpebrarum medicamenta. 262
Sebmacbbeit qualis ſit morbus. 483
Scorbuti nomina. 694. *an fuerit antiquis cognitus.* ibi. *an ſit icterus niger.* ibi. *an vitiligo nigra.* 695. *an ileos hæmatites.* ibi. *an Græcis medicis fuerit incognitus.* 696. *ſubiectum, & cauſſa.* 697. *modus generationis.* 698
Scorbuti ſubiectum duplex. 699. *quid eo denotetur.* ibid. *fons, ſeu locus generationis.* ibid. *Cauſſa quæ ſit.* 700. *peculiari modo corruptus.* ibid *cauſſæ remota, procatarctica, & externa.* 701. *ſigna, morbi, & ſymptomata, quæ illum comitantur.* 704. *ſigna generalia.* ibid. *ſigna incipientis.* 704. *augmentum ſumentis, vt & ingraueſcentis.* 705. *prognoſtica.* 717. *indic. curatio.* 719. *diæta.* 732. *præſeruatio.* 733
Scorbuticorum morborum, & ſymptomatum generatio. 699
Scorbutus in principio difficulter cognoſcitur. 704
Scotoma quid. 92. *ſcotoma qui patiuntur, omnes vertigine laborant.* ibid.
Scroti apertio. 765. *& ſeq. morbi.* 827. *inflammatio, vulnera, exeoriatio, vlcera, gangrena.* ibid.
Sebel oculi quid, differentia cauſſa. 277. *ſigna, prognoſt. curatio.* 278. *præſidia Topica, chirurgica, diæta.* ibid.
Sectio in Hydrocephalo. 77
Sedes fracturæ cranij ſpecies. 54. *eius differentiæ.* ibid. *accidit ſemper cum cutis, & pericranij vulnere.* ibid.
Seminis generatio læſa. 838. *cauſſa.* ibid. *ſigna, progn. indic. & curatio.* 839. *Diæta.* 840
Semitertianarum febrium origo, & cauſſa. 658
Senes ad ratiocinandum, & memorandum cur minus apti. 91
Seri in capite collectionis cauſſæ. 35. *ſerum non eſt pura aqua.* ibid. *Duo eius genera.* ibid. *eius natura.* ibi. *quomodo variorum affectuum cauſſa ſit.* ibid. *eius generatio.* ibidem. *ſeroſum humorem, quæ euacuant.* ibid. *ad eius euacuationem nulla præparatione opus.* 36
Seri lactis caprini in melancholia hypochondriaca vſus. 137. *in maiori copia id aſſumendum.* ibidem. *in mania vtiliſſimum.* 143
Sermonis vitia. Vide vocis vitia.
an omnis ſermo vox ſit. 461. *ſermonis vitiati cauſſa.* 463
Seroſa cacochymia. 665
Serum propriè dictum. 666. *quid, & quotuplex.* 665
Setaceum. 15. & 34
Sexus mutatio. 837
Siccatorius morbus. 656
Signa temporum dyſenteriæ. 619
Sinapi vſus in apoplexia pituitoſa. 231
Sinapiſmi. 34
Singultus quid. 540. *ad facultatis expultricis irritatæ ſymptomata refertur.* ibid. *cauſſa.* 541. *prognoſtica.* 541. *Indicationes* ibid. *curatio.* 543. *diæta.* 544
Singultus, & vomitus differunt. 541
Singulti ſedes. 540
Siriaſis quid. 49
Sitis deficiens quid. 533. *cauſſa, ſigna, prognoſt. curatio.* ibid. *nimia.* ibid. *cauſſa, ſigna, prognoſt. curatio.* 534. *diæta.* 535
Sitis in ſcorbuto. 712
σκελοτύρβη *quid.* 711
σκύβαλα *quid.* 564
Smegmata cephalica calida. 10
Somni finis, & vtilitas. 78. *proxima cauſſa.* 79. *quotuplex.* ibid. *nimij in ſcorbuto curatio.* 730
Somnum conciliantia medicamenta interna. 80. *externa.* ibid.
Somnus melancholicis remedium opportunum. 120
Somnus p.n. 88
Somnia naturalia. 91
Somnambuli qui. 150. *à qua cauſſa ad motum incitentur.* ibid. *Eorum natura, & conſtitutio qualis.* ibid. *Cauſſa proxima.* 158. *Lunam hoc malum excitare poſſe.* ibid. *ſigna diagn. progn. indic. & curatio.* ibid. *in loco periculoſo conſtituti inclamandi, & excitãdi non ſunt.* 157
Sopor grauis, & eſtaticus. Vide coma vigil.
Spaſmi à Paralyſi differentia. 195
Spaſmus, & ſpaſma differunt. 191
Spaſmus quid. 191. *definitio.* 192. *cauſſa proxima.* 193. *ſubiectum.* 192. *differentiæ.* 195. *ſigna diagn. prognoſt.* ibid. *curatio.* 196 *eiuſdem per primarium membri affectum curatio.* ibid. *diæta.* 108. *per conſenſum.* ibid.
Spaſmus, & Paralyſis interdum coniunguntur. 192. *cur inflammationi coniungatur quandoque.* 193. *flatulentus.* ibid. *proportionatus, & improportionatus ad materiam.* 195. *quomodo à cholerica paſſione excitetur.* 194. *ab elleboro, & alijs medicamentis fortiter purgantibus.* ibid. *à frigore.* ibid.
Spaſmus Cynicus. 342. *ex abſciſſo furunculo ortus.* ibid.
Spaſmus abdominis. 857
in Spaſmo quæ cauſſa muſculos contrahat. 193. *pars contracta cur immobilis maneat; in conuulſiuo verò motu agitetur.* ibid. *in qua parte muſculi cauſſa irritans reſideat.* ibi. *cur ſenſus in eo integri maneant, in conuulſiuis verò motibus lædantur.* 194
Species Oeconis. 298
Sphincteris veſicæ refrigeratio. 811
Spinæ dorſi contuſio. 443. *fractura, vulnera.* ibid.
Spiritum animalem dari, eumque diuerſum à vitali. 93
Spiritus animalis in cerebro duplex. 108. *eius generatio.* 41. *naturalis conſtitutio qua.* ibid.
Spiritus animales roborantia, & augentia. 42. *opticos confortantia.* 298
Spiritus euphragiæ compoſitus. 303
Spiritus maſtiches ventriculum roborat. 539
Spiritus vini in vulneribus capitis vtilitas. 68
Spiritus vitæ aureus Rulandi. 763
Spiritus vitrioli Veneris an in imbecillitate ventriculi conueniat. 539
Spirituum animalium vitia. 41. *defectus.* 5. *torpor, & Narcoſis vnde.* 91
Spirituum opticorum craſſities. 289. & 298. *cauſſa.* ibid. *differt à vera vertigine.* 289. & 290. *eorum defectus.* 298. *vitia.* 297. *an per ſpicillorum vſum corrigi poſſint.* 298
Splendoris oculus obſeruantis cauſſa. 305
Sputatio, & ſaliuatio continua in ſcorbuto. 713. *eius curatio.* 730

Sputum

Sputum ſanguinis. 471. *cauſſæ.* 472. *differentiæ, ſigna, ibid. prognoſt. indic. curatio.* 473. *diæta.* 474

Sputa ſanguinis in muliere à Galeno curati hiſtoria. 474

σταφύλωμα quid. 286

Sternutatio, eius commoda, & incommoda, cauſſæ. 331. *ſigna, prognoſt. indic. & curatio.* 332

Stillicidium ſanguinis quid ſignificet. 328

Stœchados Arabicæ vires. 7

Stomacace, & ſcelotyrbe quid. 694

Strabiſmus, cauſſæ. 300. *differentiæ, ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio.* ibid.

Strangulatio. 460. *eius cauſſa, ibid. prognoſtica, curatio.* 461. *eius metus in ſcorbuto.* 712

Strangulati laqueo quomodo curandi. 461

Stranguria. 815. *vnde dicta, cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio.* 816. *diæta.* 817. *an à frigiditate, & imbecillitate veſicæ exciteur.* ibid.

Struma in guttura. 382. *cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio.* 383

Stupidi qui dicuntur, & ſtupiditas quid. 100. *ſtultitia, & ſtupiditas quomodo differant. ibid. ſtupidos, & ſtolidos nonnullos per morbum ingenium acquiſiuiſſe.* 101. *ſtoliditatis, & ſtupiditatis cauſſa.* ibid.

Stupor quid, eius cauſſa. 252. *differentiæ, ſigna, prognoſtica.* 253

Stuporis à ſpiritu vini, & inebriatione curatio. 74

Sudores in morbis à ſeroſis humoribus vtiliſſimi. 36

Sudor copioſus in ſcorbuto. 639

Sudorifera quomodo in paralyſi adhibenda. 188. *in dyſenteria exhibenda.* 624. *qualia eſſe debeant in arthritide.* 870

Suffitus in intemp. capitis frigida. 10. 41. *an catarrhis ſiſtendis.* 249

Suffocatio. Vide Strangulatio.

Suffocati ex vaporibus, ſeu fumis vt curandi. 461. *ex ſubmerſione in aquam, fungis venenatis.* ibid.

Suffuſio vera quid. 288. *notha. ibid. ſubiectum, cauſſa, differentia, ſigna diagn.* 289. *ſigna incipientis, augeſcentis, perfectæ.* 290. *ſigna loci ſuffuſionis. ibid. prognoſtica, indicationes, curatio veræ ſuffuſionis. ibid. per medicamenta interna, externa, repellentia, diſcutientia, extergentia, fomenta, chirurgiam,* 291. *diæta.* 292

Sulphuris Lunæ præparatio. 163

Sutura in vulneribus capitis non facilè inſtituenda. 58

Suturæ capitis tres. 43. *earum defectus.* 45. *quibus ex cauſſis diſtinguantur.* 49

σύγχυσις palpebrarum. 261

Sycoſes quid. 580

Symptomata retentionis deprauatæ in ventriculo. 536. *curatio eorumdem.* ibid.

Symptomata quæ accidunt in coitu. 848

Syncopes vox an Hippocrati in vſu fuerit. 485. *eius definitio, cauſſa. ibid. differentia, ſigna.* 486. *prognoſtic. indicationes, & curatio.* 487

Syncopes à cognatis affectibus differentia. 487

Syrupi, & potiones refrigerantes & in febribus, & in doloribus capitis non nimis parcè exhibendi. 4. *cephalici calidi.* 8. *refrigerantes.* 4. *humectantes.* 12

Syrupus catarrhalis Kegleri. 467. *de eryſimo Dobelij.* 464. *de belenio Angenij.* 456. *de Iua Arthetica.* 183

Syrupus papaueris infantibus ſæpius exhibitus ingeniũ, ac memoriam eorum hebetat. 84

Syrupus purgans Donati Antonij ab Alto mari in melancholia hypochondriaca. 136

Syrupus ſtœchad. Arabicæ omnibus frigidis, & cerebri ac neruorum affectibus vtilis. 8. *à principio non exhibendus.* 29

Syrupus Victor. Fauentin. ad memoriam confortandam. 104

T

Tabes dorſalis. 443. *eius differentiæ.* ibid.

Tænia quid. 566

Tarantulæ morſus. 153. *ſigna, diagn. progn. indic. curatio.* 154. *ad præſeruationẽ quæ vtilia. ibid. alexipharmaca. ibid. &* 155. *nullum certius remedium quam muſica.* ibid.

Tarantulas muſica delectari, & ad cytharæ ſonum tripudiare. 155

Tartarum, & ex eo parata medicamenta vbi, & quando vſurpanda. 658. *chymicorum quid.* 681. *Hypochondriorum.* ibid.

Temulentia, & ebrietas. 3. *ſigna, prognoſtica, præſeruatio.* ibid.

Temperamentum lumbricis generandis idoneum. 570

Teneſmus quid. 647. *cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio.* ibid.

Teſtium intemperies 824. *cauſſa, ſigna, prognoſt. indic. curatio, diæta. ibid. numerus vitiatus.* 825. *lapides in ijs. ibid. magnitudo vitioſa. ibid. tabes,* ibid.

Teſtium inflammatio. 825. *cauſſa, ſigna, prognoſtica, indic. & curatio. ibid. inflatio.* 826. *vulnera.* 827. *vlcera, cancer, gangrena. ibid. dolor.* 849

Theriaca Hippocr. 30. *in comate non vtendum.* 89

Thermæ in paralyſi quales eligendæ. 188. *ſulphure caput calefaciunt.* 9. *earum in melancholic. Hypochond. vſus.* 137

Θηρία quid. 565

Thoracis fiſtulæ. 436. *illarum differentiæ, ſigna, progn. curatio. ibid. vulnera.* 434. *vulnerum penetrantium ſigna, prognoſt. curatio. ibid. diæta.* 368

Thymi quid. 580

Tinctura cephalica calida. 8

Tinctura antiparalytica. 186

Tonſillarum inflammatio, & vlcera, cauſſæ, ſigna, prognoſtica. 366. *curatio.* 367. *diæta.* 368

Topica calida in intemp. capitis calida an conueniant. 6. *cephalica.* 8. *&* 33. *in principio ophthalmiæ qualia applicanda.* 273. *in dyſenteria vtilia.* 611

Topicis cephalicis frigidis ea, quæ penetrandi vim habent, admiſcenda. 274

Topicis in conuulſionibus anodyna admiſcenda. 193

Tophi, & lapides per aluum excreti. 645. *vt & oſſa, ac caſei concreti.* 645

Tragææ granorum actes quid. 628

Τράχωμα palpebrarum. 261

Tremor quale ſymptoma. 169. *quid eius eſſentiam conſtituat.* 170. *à paralyſi, & conuulſione quibus differt, ibi. à palpitatione, & rigore. ibid. cauſſa. ibid. proxima vbi hæreat. ibid. differentia.* 171. *ſigna diagn. prognoſt. ibid. Indicat. & curatio.* 172. *curatio tremoris à ſpirituum abſumptione, & diſſolutione. ibid. à cauſſa frig. & hum. neruos lædente. ibid. ſanguinis euacuatio quando conueniat. ibid. corroborantia. ibid. Topica.* 137. *curatio tremoris à maligna, venenata, ac narcotica cauſſa. ibid. diæta.* ibid.

Tremor an ab errore externo poſſit prouenire. 175

Tremor

Tremor in ſcorbuto. 711
Tremor veluti quidam ventriculi. 536
Tremoris vox an quoque pro rigore accipiatur.174.an proxima eius cauſſa ſit vna. ibid. eius, & ſtuporis, ac paralyſeos in ſcorbuta curatio. 729
Triſtitia ſcorbuti cauſſa.703. qualis ſit in ſcorbuto. 712
Τριχίασις quid. 794
Tumores cerebri.70. ſcorbutici.715. earum à gallicis tumoribus differentia,716.eorum curatio. 731
Tunicæ annatæ vitia. 260
Tunicæ araneæ vitia,177. cauſſa,ſigna,curatio. ibid.
Turbith Paracelſi minerale. 762
Tuſſis definitio.465. cauſſæ.ibid.differentiæ,ſigna, prognoſtica. 466. indicat. 467. diæta.469. quatenus talis curatio.467. ab intemperie curatio.ibid. à catarrho. ibid. à materia calida tenui, & acri. 468. à reliquis cauſſis. 469
Τύλωσις palpebrarum. 261
Tympanites.774.cauſſæ.ibid. ſigna, prognoſt. indicationes, curatio, & diæta. 775. rarò fit à ſolo flatu.ibid.quomodo hic generetur in tympanite.ibid. Vbi generetur. 776. quomodo calor debilis ſit eorundem cauſſa. 775

V

V*Aſa, & viæ multæ, quæ in demortuis occluſæ cernuntur, in viuentibus patent, & amplæ ſunt.* 664. 665
Vena inter pollicem, & indicem an ſecanda in affectibus capitis. 25
Venæ cauæ ramulus à Nicolao Sãmichelio obſeruatus. 434
Venæ ſectio tutiſſimum pleuritidis auxilium. 421. an purgationi in pleuritide ſit præferenda. ibid.
Venas narium an ſcalpello, vel hirundinibus aperire liceat. 26
Venena cerebro aduerſa. 41
Venenũ à rabidis animalibus quomoda homini cõmunicetur. 148. diu latere poteſt in corpore.ibid.quibus excitetur.ibid. an in corpore humano generari poſſit. ibid. qua vi agat. ibid.
Venerem extinguentia. 125
Ventriculi intemperies.496.cauſſæ, differentiæ, ſigna, prognoſtica.ibid. Indicationes, curatio, diæta. 497. intemperies frigida, ſigna.ibid. prognoſtica. 498. curatio, diæta.499. calida, cauſſæ, ſigna, prognoſt. indicationes. ibid. curatio, diæta.500. Humida, cauſſæ. ſigna prognoſticum. ibid. curatio, diæta. 501. ſicea, cauſſæ, ſigna. 501. prognoſtica, curatio, diæta. 502
Ventriculi intemperies compoſita. 502. ſigna, prognoſtica, curatio.ibid. cum materia. 503. ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio, ibid. cum bile. 504. cauſſa, ſigna, curatio, diæta.ibid. cum pituita cauſſæ, ſigna, prognoſticum, curatio.ibid. diæta. 505
Ventriculi inflatio. 505. cauſſa, ſigna.ibid. prognoſtica, indicationes, curatio, diæta. 506. inflammatia. cauſſæ. ibid. ſigna, prognoſtica, indicationes, curatio. 507. diæta. 508. tumores frigidi, ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. 509
Ventriculi oris tuberculum. 509. extenuatio: ibid. cauſſæ. 510. anguſtia, & paruitas, cauſſa. ibid. adſtrictio. ibid. ſitus mutatus. ibid. Vulnera. 512. ſigna, prognoſticum, curatio, dieta. ibid. vlcera, cauſſæ, differentiæ, ſigna, prognoſtica, Indicationes, & curatio. 513
Ventriculi dolor. 554. cauſſæ. 555. differentiæ. 556. ſigna. prognoſtica, indicationes, ibid. curatio, diæta, 557. anxietas. 554. attritio. ibid. adſtrictio. 555. ardor. 558. cauſſa ibid. ſigna, prognoſticum, curatio. ibid. ſtupor. 559. qualitates mutatæ. 559
Ventris murmura, & rugitus. 646. cauſſæ, prognoſticam, curatio. ibid.
Venus arthritidis cauſſa. 866. & 878
Verbena in morbis capitis à materia frigida multum prodeſt. 29. 33. 258
Vermes in capite.46.eorum cauſſæ, ſigna, diagnoſtica, prognoſtica, indicationes, curatio, ibid. in auribus. 312. cauſſa, ſigna, curatio. ibid. qua ratione eximendi, ib. in pulmonibus geniti. 403. cauſſæ, & curatio. ibid. in pericardio. 475. ſigna, & curatio. ibid. in ipſo corde reperti. 478. in veſica nati. 806. in vmbilico geniti. 854
Vermes epatis. 747. per aluum excreti, vt & lacertæ, anguilla viua, Scarabæi. 645
Vermes dorſi. 445
Vermis ex aagulo oauli erumpens. 306
Vermium in inteſtinis genitorum cauſſæ. 569. differentia, ſigna. 570. prognoſtica, indicationes. 571. curatio. 572. diæta. 573
Verruca in gutture, & lingua. 362
Vertebra prima capiti adnata. 463
Vertebræ primæ luxatio. 441
Vertebrarum ceruicis luxatio. ibid. earundem ſubluxatio ibid.
Vertebrarum dorſi luxatio. 441. eius differentia. 442. cauſſæ externæ, internæ, ſigna prognoſtica. ibid. curatio. 443
Vertebrarum quaſſatio. 441. eius curatio. 442
Vertigo. 92. definitio. ibid. quæ actiones in ea læd ãtur. ibid. locus affectus, cauſſæ. ibid. vertigine qui facilè corripiuntur. 93. differentiæ, ſigna. ibid. prognoſtica, indicationes, cura in paroxyſmo. ibid. an vena ſecanda. ibid. præſeruatio, diæta. ibid.
Vertigo à flatibus, cauſſæ. 94. ſigna, prognoſtica, Indicationes, auxilia. 95. à meatuum cerebri anguſtia, cauſſæ, ſigna, prognoſt. curatio. 99. à ſpirituum à cauſſis euidentibus agitatione. ibid. ſigna, prognoſtica, curatio, ibid. an ſine vapore excitari poſſit. ibid.
Vertigo per conſenſum. 97. cauſſæ. ibid. ſigna, prognoſtica, Indic. & curatio. 98. in vertigine per conſenſum venæ in pedibus aperiendæ. ibid. curatio vertiginis à ventriculo. ibid. ab epate, liene, vtero. ibid.
Veſicæ intẽperies, 803. anguſtiæ, numerus vitiatus. ibidem. varia excreta. 807. diſtentio, inflammatio, ibid. cauſſa, ſigna, prognoſt. Indic. & curatio. ibid.
Veſicæ ſitus mutatus. 808. vulnera, ſigna, prognoſtica, curatio. ibid. ſcabies. ibid. vlcera, cauſſæ, ſigna. ibid. prognoſtica, indicationes, & curatio. 809. diæta. 810. fiſtulæ. ibid. ſymptomata: 813. dolor, cauſſæ. ibid.
Veſicæ ſcorbuticæ in toto corpore. 716
Veſicæ ſphincteris ſtupor. 813
Veſicam an ſemper exulcerent cantharides. 808
Veſiculæ in pulmonibus genitæ. 403. earum curatio. 404
Veſiculæ fellis morbi. 750
Victus ſcorbuto generando aptus. 700
Vigiliæ. 78. earum incommoda. ibid. cauſſæ, differentiæ, ſigna diagnoſt. prognoſt. 79. Indicationes, curatio. 80. diæta. 84
Vigiliæ ab animi affectibus, prog. curatio. 86. à dolore pectoris, anguſtia, & ſenſuum externarũ obiectis. 85. à vapori-

poribus calidis, ſiccis, acribus, & acidis, 86. cauſſa, ſigna, prognoſt. indicat. curatio ibid. ex caliditate, & ſiccitate cerebri, curatio. 85
Vigiliæ nimia ob vaporum ſpiritus ſopiētium defectum. 84. *cauſſa, ibid. ſigna diagnoſtica, prognoſtica, curatio.* 85
Vigiliæ ſenum difficilè curantur. 83
Vigiliæ, & ſopor profundus in ſcorbuto. 712
Vigiliarum diuturnarum hiſtoria. 80
Vina medicata, & clareta cephalica. 7
Vina ſalubria, & inſalubria. 865. & 877
Vini potus num vini noxam pellat. 259
à Vino abſtinentia curata arthritis. 865
Vinum euphragiatum, 303. ophtalmicum. ibid. pucinum. 866. purgans Zuingeri in melancholia Hypochondriaca. 136
Vinum in melancholia quando, & quale cōcedendum. 131. *ophthalmicum an conueniat.* 275
Vinum quomodo ſit ſcorbuti cauſſa. 702
Virium imbecillitas. 483. eius cauſſa, ibid. ſigna, prognoſtica, indicationes, & curatio. 484. diæta. 485
Viſcerū diſpoſitio qualis ſcorbuto generādo conueniat. 703
Viſio rerum rectarum pro curuis. 304. cauſſa, ibid. rerum præditarum alio colore, & cauſſa. ibid. rerum abſentium. ibid. immobilium pro mobilibus, ibid. geminatæ, cauſſa. 304
Viſus deprauatio. 304. ſigna diagnoſt. 306. hebetudo. 300. quomodo lædatur in anguſtia pupillæ. 288
Vitæ genus quodnam ſcorbuti cauſſa. 703
Vitrei humoris morbis. 296. obſcuritas. ibid. ſitus mutatus, cauſſæ. ſigna, prognoſtica. ibid.
Vitreus humor à naturali conſtitutione deflectens num poſſit immediatè viſionem lædere, an verò ſaltem, quia nocet cryſtallino. 298
Vlcera crurum in ſcorbuto. 716
Vlcera Telephia vnde nomen adepta ſint. 716
Vlceris in dyſenteria conſtitutio quomodo cognoſcatur. 619
Vlcerum ſcorbuticorum curatio. 731
Vlcus in meatu penis. 834. curatio. ibid.
Vmbilici apertio. 850. inflammatio, abſceſſus, vlcera, & vulnera. 854
Vmbilicus ſanguinem fundens. 850
Vnde humorum copia in cholera proueniat. 551
Vnguenta cephalica calida. 9. frigida. 5
Vnguentum ad corroborandam memoriam. 106. anſerinū. 187. cephalicum conciliatoris. 62. Guil. Fabricij. ibid. de ſapone Ioan. Cratonis ad paralyſin. 187. Sanctum. 796
Vnguis oculi. 276. cauſſa, ſigna, prognoſtica, ibid. Indicationes, curatio, 277. abſcindendi modus. ibid. diæta. ibid.
Vocis organa. 461
Vocis vitia. 461. differentiæ illorum, cauſſæ. 462. ſigna, prognoſt. 463. curatio, 464
Vomitoria quando in billioſis capitis affectibus exhibenda. 27. quando in dyſenteria. 624
Vomitu nonnūquam excrementitij humores circa ventriculum, & loca vicina hærentes exeutiuntur, qui purgantibus per aluum euacuari non poſſunt. 136
Vomitus nomiſi ſis flutans, & nauſeam excitet in affectibus capitis ciendus. 29
Vomitus quid. cauſſa. 545. differentia, ſigna, 546. prognoſtica, Indicationes. 547. curatio. 548. diæta. 550
Vomitus ſanguinis. 549
Vomitus, & vomēdi conatus in ſcorbuto. 713. curatio. 730
Vox animalibus cur data. 461
Vox articulata. ibid. an etiam ſit brutorū. ibid. obtuſa. 463. rauca. ibid. eius cauſſa ibid. curatio, vide Raucedo. Tremula. 463. abrupta, clangoſa, tarda. ibid.
Vredo quid. 616
Vreterum morbi. 797. cauſſæ. ibid. obſtructio. 798. curatio, ſymptomata. ibid.
Vrinam cientia. 27
Vrinæ ardor. 817. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio. 818. quomodo generetur. ibid. eius, & ſtranguriæ differentia ratione cauſſæ. ibid.
Vrinæ continentia, & ſuppreſſio quomodo ex eadem cauſſa fiat. 819
Vrinæ excretio diminuta. 814. cauſſa, prognoſtica, curatio. ibid. excretio per aliena loca. 822
Vrina ſcorbuticorum. 707
Vrinæ ſuppreſſio. 813. cauſſa, ſigna, prognoſtica, 814. indicationes, & curatio. 815. ad eius excretionem quatuor neceſſaria. 813
Vrinæ ſuppreſſioni in phrenetide quomodo ſuccurrendum. 115
Vrinæ tarditas. 815. curatio. ibid.
Vrina colorata. 820. cruenta. ibid. cauſſa, ſigna, prognoſtica, curatio, diæta. 821
Vrina nigra. 821. Rubra. 820
Vueæ procidentia, cauſſa, differentiæ, ſigna, prognoſt. curatio. 286
Vulnera duræ meningis quomodo curanda. 64. tenuis, & cerebri. ibid.
Vulnera in ſyncipite, ac bregmate valde periculoſa, minus in occipite. 57. in temporibus cur tam periculoſa. ibid.
in Vulneribus capitis magnis euacuatio neceſſaria. 59. non facilè ſutura inſtituenda. 51
in Vulneribus cerebri omnia oleaginoſa, vnctuoſa, & pinguia fugienda. 64
Vulnus capitis ſimplex ſine contuſione. 50. ſigna diagnoſtica. ibid. curatio. 51. cum pericranij læſione. ibid. cum partium externarum contuſione. 52. cum cranij ſine meningum, & cerebri læſione. 52

X

Χηρωδαλκίαι. 276

Y

Ὑπόχυμα. 288
Ὑπόχυμα, & γλαύκωμα differunt. 288

F I N I S.

DANIELIS SENNERTI
DOCTORIS, ET MEDICINÆ IN ACADEMIA VVITTEBERGENSI PROFESSORIS PVBLICI
MEDICINÆ PRACTICÆ LIBER PRIMVS.

De Capitis, & ſenſuum cùm internorum, tùm externorum, motuſque ſpontanei affectionibus.

PROOEMIVM.

DVM omnium totius corporis humani præter naturam affectuum, morborum nimirum, cauſarum morbificarum, & ſymptomatum, quæ ei præter naturam accidunt, curandi rationem tradere, ſi Deus voluerit, nobis propoſitum ſit: vſitatum Practicorum ordinem ſecuti à Capite facimus initium. Caput autem, ſupremo corporis loco poſitum ſenſus & motus organa continet, atque in cerebro, parte eius præcipua, ſenſuum internorum ſeu facultatum principum actiones perficiuntur, ſpiritúſque animales elaborantur, & hinc in ſenſuum externorum & motus organa, vtpote ſine quibus ij non perficiuntur, per neruos diſtribuuntur.

Vt ergo delineatam in Præfatione methodum ſequamur, dicendum primò erit, quos morbos cerebrum patiatur, quotque modis ſpiritus animales, qui in eo generantur & continentur, vitientur: quibus etiam morbis, quæ cerebro & tegumenti & munimenti loco ſunt, meninges & cranium affici poſſint; & à quibus cauſſis morbi harum partium omnes proueniunt; qua ratione cognoſci, & quomodo curari queat.

Poſtea explicandum, quæ ab harum partium & ſpirituum vitijs actiones læſæ & ſymptomata ortum habeant. Et cùm in cerebro perficiantur, & ab eo originem habeant omnes ſenſus interni, ſenſus nimirum communis, eiuſque affectiones ſomnus & vigilia; phantaſia, ratiocinatio, item memoria ac motus animalis: dicendum primò, quæ circa ſomnum & vigiliam, quæ in phantaſia ac ratiocinatione, quæ denique in motu animali ſymptomata & læſæ actiones occurrant, & ſingularum læſarum actionum cauſſæ inueſtigandæ.

Tandem de ſymptomatibus, in quibus cum ſenſibus internis ac ratiocinatione & motu animali etiam ſenſus externi, & ita omnes vel pleræque actiones animales læduntur, tractandum erit.

Poſt actiones læſas alterum ſymptomatum genus (nam tertium ſymptoma qualitatum mutatarum, locum hic non habet) explicandum, excretorum ſcilicet & retentorum in cerebro vitium; vbi duo ſymptomata præcipuè occurrunt, prius in excrementorum copia, quod vitium vulgò catharri nomine venit; & alterum in excrementorum cerebri retentione & ſuppreſſione.

Deinde ſimiliter quot morbis ſenſuum externorum organa, nimirum tactus organum, oculi, aures, nares, lingua corripi, & qua ratione illi curari poſſint, tradendum. Poſteaque docendum, quæ actiones læſæ in his partibus accidant, & quæ ſint earum cauſſæ. Vbi agendum erit de dolore in genere, & qui inſignis ſæpè eſt, de dolore capitis in ſpecie; de læſionibus actionum, quæ in viſu, auditu, olfactu, guſtu obtingunt, & ſi quæ alia ſunt circa has partes ſymptomata. Ac ſi aliquod ſymptoma ob vehementiam curationem, non minus, vt alia Indicantia poſtulet & ad ſe trahat, quomodo illud tollendum vel mitigandum ſit, monſtrabimus.

Etſi verò & cutis capitis & capilli in ea ſua vitia habent: tamen quia cutis commune totius corporis tegumentum eſt, de eius & capillorum vitijs ſuo loco inter externos corporis affectus dicemus.

LIBRI PRIMI
PARS PRIMA.
De Morbis Capitis.

CAPVT PRIMVM.

De intemperiebus Capitis ſine materia, & primò de calida.

CEREBRVM primaria capitis pars eſt; id duplex membrana circumdat: Exterior quidem & Cranio propior illa, craſſior & durior, quæ vulgò dura mater; Interna verò, & proximè cerebri ſubſtantiam ambiens, tenuior, quæ vulgò pia mater nominatur. Membranas Cranium tegit: hoc pericranium: omnes tandem has partes cutis. De cutis morbis & vitijs, vt antea dictum, cùm ſuo loco acturi ſimus, de cerebri, membranarum eius, cranij & pericranij morbis hic agendum, & quos quælibet harum partium morbos pati poſſit inquirendum.

Morbi intemperiei capitis. Sunt autem harum partium, vt & aliarum, morbi trium generum, intemperiei ſeu partium ſimilarium, organici & communes. Et primò quidem quod morbos intemperiei, & qui his partibus, quatenus ſimilares ſunt, competunt, attinet, Cranium, vt oſſeum & durum quòdque externas alterationes non ita facilè admittit, vix ſolum inſignem intemperiei morbum patitur; Cerebrum verò & meninges intemperiei morbis ſæpè corripiuntur. Etſi verò intemperies aliqua nonnunquam in alterutra harum partium primùm excitari, & vna earum plùs, alia minus affici poſſit & actionum quoque læſiones aliæ atque aliæ accidant, prout cerebrum & eius membranæ plùs afficiuntur: tamen quia tanta eſt harum partium connexio, tantuſque conſenſus, vt ſi vna inſigni aliqua intemperie laboret, fieri nequeat, quin & altera eiuſdem fiat particeps, curandi etiam ratio ferè ſit eadem: de intemperie harum partium coniunctim agemus. Si quid tamen, quod alterutri peculiare ſit, occurret, & illud attendemus.

Cum verò, cum Galeno, *de differ. morb. cap.* 1. docuerimus, *lib.* 2. *Inſt. part.* 1. *cap.* 3. quod intemperies alia ſit ſimplex; calida ſcilicet, frigida, humida, ſicca; alia compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca; & hæ omnes rurſus vel ſine, vel cum materia; de his intemperiebus omnibus ordine hic etiam inter morbos capitis dicendum. Quanquam enim intemperies ſine materia raro dantur, & cum dantur fere à cauſis euidentibus & externis ortum habent; plerumque vero cum intemperie humor ſimilis qualitatis coniunctus eſt: tamen vtile eſt ſcire, quam curationem intemperies quælibet per ſe quatenus talis requirat; cum alio modo curetur intemperies ſine materia, quam quæ cum materia coniuncta eſt. Quapropter ordine de ijs in ſpecie agemus, ſi pauca quædam de morbis capitis & intemperiei in genere præmiſerimus.

De affectibus capitis in genere notanda.

Signa cerebri p. naſfecti. Primò omnes cerebri morbi multa ſigna communia habent, quæ Galenus, *in art. Med. cap.* 76. deſcripſit: *Quæ ſunt*, inquit, *in cerebro diſpoſitiones, eæ cognoſcuntur aut ex dementiæ ſpeciebus, aut ex ſenſuum vel imaginationum læſionibus, aut ex actionum, quæ ſecundum electionem voluntatem ſunt, aut ex ijs, quæ excernuntur per palatum, aures, nares, aut per differentias dolorum.*

In curatione capitis in genere obſeruanda. Deinde in curatione affectuum capitis hoc in genere eſt notandum, cùm caput ſupremo corporis loco poſitum ſit, & vapores ab inferioribus partibus aſcendentes facilè ſuſcipiat, in omni affectu capitis eſſe operam dandam, ne id à vaporibus aſcendentibus lædatur. *Capiti nocent.* Ideoque non ſolùm ipſum caput roborandum eſt; ſed imprimis cauendum, ne vapores in partibus inferioribus generentur, aut geniti ad caput eleuentur. Quapropter in capitis affectibus, abſtineat æger à cibis & potu, qui multum vaporum emittunt, quale eſt vinum potens, vt & cereuiſia multo lupulo condita, & imprimis vitandus talis potus ab exercitio & motu corporis vehementiore. Calefacto enim corpore caput vaporibus repletur. Inter cibos, qui caput replent, eſt præcipuè lac, quod facilè corrumpitur in ventriculo, vnde etiam Hippocrates, 5. *Aphor.* 64. Lac nocere caput dolentibus ſcribit. Caput etiam replent, ipſique noxia ſunt, *Semen cannabis*, *Lini*, *Eruca*, *Sinapi*, *Daucus*, *Cæpa*, *Bacca Iuniperi*, *Dactyli*. Et quæ Galenus 2. *de comp. med. ſecund. loca cap.* 2. *in fin.* & ex eo Aetius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *c.* 46. in omnibus capitis affectionibus vitare iubet, quod capitis dolorem inducat. *Viticis ſemen*, *abſinthij ſuccus*, *lactis potus*, *glandes quercinæ comeſtæ*, *oliua nigra*, *arbuti fructus*, *mæmecylon Græcis appellatus*, *eruum*, quod etiam articulos exſoluit, *myrrha*, *thus*, *hederæ corymbi*, & quæ mentem perturbant, *Lentiſci fructus*, *crocus*, *peucedanum*, *cyclaminus ſicca cum vino pota*, *ſtyrax*, qui modicus quidem potus triſtitiam diſcuti: multus autem turbulentos ſomnos efficit. Alij inter ea, quæ capite laborantibus minus commoda ſunt, recenſent etiam *auellanas*, *nuces iuglandes*, *caſtaneas*, *ſchœnanthum*, quod capiti multum nocere ſcribit Sauanorola, *tract.* 1. *cap.* 32. *rubr.* 1. Damnat etiam *columbas* Vega, ſcribitque ſe obſeruaſſe, eas peculiari ratione caput af-

ſligere,

gere, de quibus videatur Valleriola, *Enarr. medic. lib. 5. Enar.* 10. Caput quoque repleta aluus concluſa, inedia. Sicut & noxium capiti eſt calceatis pedibus dormire.

Ne autem genitus vapor aſcendat, exercitatio vehementior poſt cibum vitanda, vocis intentio, & ſpiritus efflatio vehementior, ſomnus meridianus in non aſſuetis, & ſtatim à cibo initus, vel longior, vomitus tuſſis.

De intemperiebus capitis ſine materia in genere.

Intemperies capitis ſine materia.

Poſtea de intemperiebus ſine materia hæc in genere tenenda: Primò *cauſſa* intemperiei ſine materia omnia eſſe poſſunt, quæ vel extrà, vel intus quoquomodo cerebrum calefaciendo, refrigerando, humectando, ſiccando, afficere poſſunt, quæ poſtea in ſpecie patebunt.

Signa quod attinet, primò opera danda, vt cognoſcatur, an intemperies ſit cum vel ſine materia. Inueſtigandum nimirum, an cauſſæ aliquæ euidentes præceſſerint: quod ſi factum, intemperies plerumque eſt ſine materia. Verùm poteſt etiam eſſe cum materia. Poteſt, inquam. Nam ſi cauſſa procatarctica plenum corpus inuenerit, aut fundendo humores, aut exprimendo, aut attrahendo, intemperiem cum materia excitare poteſt. Si verò talis cauſſa abſit, coniecturam facere oportet à cauſſa aliqua interna malum extitiſſe, & ita cum materia coniunctum eſſe. Intemperies quoque ſine materia eſt ſine ſenſu grauitatis, tenſionis, punctionis, morſus.

Tertiò quoad *curationem*, intemperies ſine materia hanc communem rationem obtinet, quòd ſicut citra materiam eſt, & in ſola qualitatum ac intemperiei mutatione conſiſtit: ita etiam quatenus talis ad priſtinum & naturalem ſtatum reducitur ſola alteratione ſine vlla euacuatione. Etſi verò in intemperiebus capitis ſine materia quandoque euacuandum ſit: tamen id non poſtulat intemperies per ſe, & quatenus talis; neque intemperiei opponitur euacuatio: Sed ideo euacuamus, quia metuimus, ne, ſi corpus ſanguine aut vitioſis humoribus plenum ſit, caput ex intemperie debilitatum, & imbecillius redditum, abundantes in corpore humores facilè admittat, atque ita affluentibus ad caput humoribus ex intemperie, quæ ſine materia eſt, intemperies cum materia euadat.

In intemperie capitis an purgandum.

De Capitis intemperie calida ſine materia.

Intemperies capitis calida.

Intemperies hæc etſi in noſtris regionibus non ita frequens ſit: tamen in regionibus calidioribus non infrequens eſt, ob æſtum ſolis & aerem feruidiorem.

Cauſſa.

Cauſſa.

Quæ autem intemperiei calidæ cauſſæ ſint *libr. 2. Inſtit. part. 2. cap.* 10. ex Galeno *de cauſ. morb. cap.* 2. docuimus. E quibus patet, cerebrum parteſque vicinas in capite præter naturam calefieri poſſe, ſi homo in aere calidiore, ſub radijs Solis præſertim nudo capite, vel in aere ab igne aut frequentia hominum calefacto commoretur; ſi calidis tegumentis caput ſupra modum, vel diutiùs inuoluerit; ſi medicamentis caput calefacientibus ſeu externis, vt fomentis, lotionibus, embrocis, oleis, linimentis, odoramentis & ſuffitibus calidis, præcipuè ambra & moſcho, & huius generis alijs, ſupra modum vſus fuerit; ſeu interna vſurpauerit, aut cibos & potiones calefacientes, aromatibus multis conditas, vinum antiquum & generoſum, Hippocraticum, mulſum & id genus alia immoderatiùs ſumpſerit; ſi perturbationibus animi vehementioribus, vel diuturnioribus, ira præcipuè correptus fuerit: ſi diù vigilauerit; ſi cogitationes, quæ ſpiritus ad caput reuocare, eoſque varié mouere ſolent, diù intenderit. Quæ cauſſæ omnes eò faciliùs capiti calidam intemperiem inducere poſſunt, ſi homo cerebrum ſua natura calidius obtineat.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Percipitur calor tactu in cute capitis, præcipuè in fronte & temporibus, cutiſque prima manus iniectione ſtatim aridior, quam antè apparet; intra cranium agitatio quædam percipitur & pulſatio in temporibus; facies & oculi apparent rubicundiores, lucem & ſplendorem refugiunt. Somnus eſt breuis & perturbatus, non profundus, à quo homo facilè excitatur: vel etiam vigiliæ infeſtant. Aeger facilè iraſcitur. Inquietus eſt in motibus, in cogitationibus & imaginatione mutabilis; quorum vtrumque ex ſpirituum leuitate & mobilitate à calore contracta prouenit. Præceſſerunt cauſſæ antea enumeratæ vel omnes, vel vna. Delectant & iuuant, quæ refrigerant: nocent, quæ calefaciunt & exceſſum caloris augent. A qua verò cauſſa intemperies illa contracta ſit, ſermones ægri docebunt. *De numero ſignorum intemperiei capitis calida controuerſiam vide in fine Capitis, quaſt.* 1.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Quò minor exceſſus caloris fuerit, eò malum tutius: quò maior, periculoſius: & metuendum tunc, ne inflammatio, delirium, aut alia mala attrahantur.

2. Curatio ipſa ſatis facilis eſt. In refrigerantibus tamen adhibendis cautè procedendum, ne cerebro aliquid damni afferatur; præſertim in pueris, mulieribus, & ijs, qui corpus mollius & tenerius habent, ac in otio viuunt; in ſenibus item, & ijs, qui catharris obnoxij ſunt. In talibus enim corporibus medicamenta facilè penetrant, & caloris natiui vis non eſt tanta, vt maiori frigori reſiſtere poſſit: ideoque inſigniter refrigerantium vſu cerebrum facilè offenditur, & in contrarium malum deducitur.

Indicationes.

Indicationes.

Intemperies capitis calida refrigerantia indicat; & quidem maior frigidiora, minor mitiora.

Et cum caloris tanta vis ſit, vt etiam in corpore puro aliquid ab inferioribus ſurſum trahat, multoque facilius id præſtet, ſi corpus plenum ſit, atque ita caput repleatur, & intemperies, quæ à primo ortu ſine materia eſt, in ea, quæ cum materia eſt, facilè tranſeat; ac præterea humiditates, quæ in capite ſunt, à calore fundantur, parteſque capitis à calore laxiores & imbecilliores reddantur: neceſſarium eſt, vt medicamenta, quę ad refrigerandum caput in principio adhibentur, aliquam adſtringendi vim habeant. Adſtringendi tamen illa facultas ſit moderata. Nam ſi inſignem vim adſtringendi haberent talia medicamenta, & topicis vim ad inferiora penetrandi occluderent, & poros ac meatus adſtringerent, vaporeſque qui perſpirare deberent, clauſis meatibus, retinerent, caput replerent, & malum augerent. Et ſi refrigerantium, quæ leuiter adſtringunt, copia nobis deſit, ea ſumamus, quæ citra adſtrictionem refrigerant, & aliquid adſtringentium miſceamus. Et cum iſte humorum verſus caput raptus ac motus facilius fiat in corpore plethorico vel bilioſo, ſæpè ſola refrigerantia & adſtringentia non ſufficiunt, ſed vt affluxus humorum ad caput præcaueatur, neceſſarium eſt, ſicut antea etiam dictum, vt ſanguis, ſi is in corpore abundet, imminuatur, & à capite auertatur venę ſectione vel cucurbitulis: Bilis vero, ſi adſit, idoneis medicamentis, de quibus poſtea dicetur in intemperie capitis cum bile, euacuetur.

Quia verò cerebrum membrum nobile eſt, facultatum principum ſedes, ſenſus & motus fons atque origo, ſpirituumque animalium officina; & minimam noxam facilè percipit: non licet tam audacter refrigerantia, vt in partibus ignobilibus adhibere, caloremque eius obtundere, neque in eorum vſu diu perſiſtere, aut ea frequenter applicare, ſed per vices caput linteo ſicco abſtergere & ſiccare, aut leniter fricare oportet. Et cùm ex refrigerantibus quędam ſtupo-

rem inducant, iis non vtendum, niſi dolor aut vigiliæ inſtent. In declinatione quoque ſola refrigerantia non vſurpanda, præſertim in corporibus impuris, & quibus grauitatis aliquis ſenſus in capite percipitur. Cum enim per calorem p.n. vt dictum, caput facilè aliquid ſuperflui ad ſe, tanquam cucurbita, trahat, illud in fine reſoluendum & diſcutiendum.

Circa Topica capitis refrigerantia quæ obſeruanda. Præterea circa externorum & topicorum vſum hic notandum, quod, cum cerebrum cranio, oſſe ſatis craſſo, tegatur, 1. ea ſunt admiſcenda, quæ tenuitate ſubſtantiæ faciliùs penetrant, & alia medicamenta ſecum rapiunt, qua de cauſſa acetum plerumque admiſcetur. 2. Medicamenta eo loco applicanda, quo faciliùs penetrare ad cerebrum poſſunt. Ideoque cùm cranium minus craſſum ſit circa frontem & tempora, & peruium etiam circa ſuturas: circa frontem, tempora, ſuturam coronalem & ſynciput medicamenta topica applicanda ſunt. Poſteriori verò capitis parti ſine fructu adhibentur refrigerantia, imò ſi ibi applicentur, neruos lædere poſſunt. 3. Et vt topica medicamenta ſuo munere rectiùs fungantur, abradere pilos ſæpè vtile eſt. Sunt quoque topica, ſi capitis calor ſit inſignior, actu frigida applicanda; Et vbi paulum incaluerint, iterum mutanda. Qua de cauſſa etiam non craſſa & multiplicia linteamina, e quibus caput incaleſcat, vſurpanda. In corporibus verò mollibus, in quibus fortius refrigerantia ſuſpecta eſſe diximus, aliquid olei chamæmelini, anethini, ſambucini admiſceri poteſt.

Neque ſolùm topica extra applicanda; ſed cum per nares recta via ad cerebrum aer penetret, odoramenta quoque vſurpare licet. Præterea cum magnus pedum & capitis conſenſus ſit, pedum lotiones vtiles ſunt.

Medicamenta ſimplicia Interna.

Simplicia Medicamenta caput refrigerantia interna. FOLIA, *Lactucæ, Portulacæ, Plantaginis, Solani*, quod fortius eſt, & ſtuporem facilè inducit.

Flores; *Roſarum, Violarum, Nymphææ, Papau. albi.*

Semina; *Lactucæ, Papaueris albi, Melonum, Cucumeris, Cucurbitæ, Citrulli, Hordei,*

E lignis; *Santalum.*

Quibus & alia refrigerantia commodè admiſcere licet, vt: *Acetoſam, Endiuiam, Succum citri, acetum.*

Externa.

Eadem & extra adhiberi poſſunt; Quibus accedunt,

Externa. Folia, *Semperuiui, Salicis, Vitis, Vmbilici Veneris, Myrthi, Cucurbitæ, Nymphææ, Lenticula paluſtris.*

Semen; *Pſyllij, lactucæ, papaueris.*

Radix; *Rhodia, Radix & Cortex Mandragoræ.*

Succi; *Foliorum Salicis, Vitis, Semperuiui, Nymphææ, Plantagin. Solani.*

Mucilagines *ſem. pſyllij*, præcipuè cum aceto paratæ. De qua monet Matthæus de Grad. *lib.* 1. *pract. c.* 1. aduertendum eſſe, ne ſemen rumpatur, cum ea ſaltem pars, quæ in ſuperficie eſt, & à qua per agitationem cum aceto parum calido prouenit, ſit frigida & humida, intima vero acuta et ignea *Lac.*

E quibus parantur variæ medicamentorum formæ, quæ omnes capitis alterando vtiles ſunt, vt lib. 5. *Inſtit. par.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 1. dictum, è quibus nunc his, nunc illis, prout commodum fuerit, vtemur.

Medicamenta compoſita Interna.

Compoſita interna. Aquæ diſtillatæ; *Roſarum, Violarum, Lactucæ, Portulacæ, Nymphææ, Solani, Cucurbitæ.*

Conſeruæ: *Roſarum, Violarum, Nymphææ, Citri,*

Syrupi; *Violarum, Roſarum, Nymphææ.*

Condita; *Caules, Lactucæ.*

Iulepi & Potiones; *Iulepus roſarum, violarum*; et quæ fiunt ex ſyr. et aquis modo enumeratis: vt:

℞. *Syr. violar.* ℥.j.ß. *oxyſacchar. ſimpl. Iulep. roſar. an.* ℥.ß. *aq. hordei ſimplicis* ℥.x. *vel aq. Lactucæ, Endiuiæ, acetoſæ an.* ℥.iij. Miſce pro duabus vel tribus doſibus.

Vel: ℞. *Syrup. violar.* ℥.j.ß. *nymphææ, de Endiuia an.* ʒ.vi. *aq. Lactucæ, cichor. endiu. an.* ℥.ij. F. Iulep. pro duabus doſibus.

Monet hic rectè Matthæus de Gradibus, *pract. lib.* 1. *cap.* 1. vt in dolore capitis, & febribus quoque, non ſimus nimis parci in exhibendis ſyrupis & potionibus; ſed in adultis ad ℥.x. potiones illas ex ſyrupis & aq. deſtillatis mixtas exhibeamus: cum in minore quantitate ad omnia membra, & caput facile non penetrent. Cui libenter ſubſcribo; modò ægros obſequentes habeamus.

Emulſione; *Ex ſem. quatuor frig. maior. papau. lactuc. vt:*

℞. *Sem. quatuor frig. maior. excortic.* ℥.ß. *papau. alb.* ʒ.ij. *Aq. hordei ſ.* ℔. ß. *lact.* ℥.iij. *nymph.* ℥.ij. *roſar.* ℥.j. F. Emulſio. Adde *Iulep. vel ſyr. viol.* ℥.j.ß. M.

Species; *elect. de gemm. frig. diamargar. frigid. Diatrion ſantal.*

Electuaria,

℞. *Conſeru. violar. roſar. an.* ℥.j *Nymphææ, Lactuc. condita an.* ℥ß. *Specier. diamarg. frig.* ʒ.ß. *Cum ſyr. violar.* F. Electuar.

Vel: ℞. *Conſer. roſar. borrag. an.* ℥ ij. *ſem. quatuor frig. maior. excortic. an.* ʒ.j. *ſpecier. diamarg. frig.* ʒ ß *Cum ſyr. violar.* F. Electuar.

Rotulæ & morſuli; *Diatr. dium album ſolidum Auguſtanorum: Rotula ex ſpeciebus ante enumeratis cum ſextuplo ſacchar. in aqua conuenienti diſſoluto.*

Monet hic etiam non ſine cauſſa Matth. de Gradib. *part.* 1. *practic. cap.* 1. in morbis cerebri calidis, & omnino omnibus morbis, in quibus refrigeratione opus eſt, ſaccharo non niſi albiſſimo vtendum eſſe; cum ſaccharum minus purum & defæcatum multum vnctuoſi vaporabilis & calidi participet.

Externa.

Compoſita Externa. *Epithemata, irrigationes, embrochæ, Lotiones capitis* fiunt ex ſimplicibus ſupra enumeratis decoctis, vel ſuccis eorum aut aquis, vt & Lacte. *Epithemata quomodo capiti applicanda.* Et quidem liquida medicamenta, ſi frigida actu applicentur, plus refrigerant. Ac licet omnibus formis iam dictis applicari poſſint; tamen ſi à loco altiore decidant, plus refrigerant. Vt autem (vt & oxyrrhodina) non facilè diffluant, ſed diutiùs morentur, corona ex panno lineo vel lana conuoluta anteriori capitis parti imponatur, & ita applicetur, vt caput circundet parte anteriore, vbi capilli deſinunt ex lateribus ſupra aures, in parte aurem anteriore verſus occiput; quo modo ſimul partes inferiores faciei & oculi non inquinantur, cum caput ſaltem loco intra coronam mediam irrigetur: non verò vt vult Altimarus, *cap.* 10. iuxta frontem vbi pars piloſa deſinit, & iuxta vtrumque eius latus, locum applicandæ coronæ laneæ, pro loco oxyrrhodinis perfundendo ex Galeno malè intellecto accipiens. Exempli gratia.

℞. *Flor. roſar. nymph. an.* M. ß. *ſambuci* P.j. *Fol. ſalicis, vitis, Lactucæ, hordei an.* M.j. Coq. ad conſumptionem tertiæ partis. Adde *aceti* ℥.j.ß.

Colatura frigida vel tepida fronti & ſyncipiti panno lineo imponatur, aut ea caput perfundatur, aut ex alto irroretur.

Vel: ℞. *aq. roſar.* ℥.iiij. *ol. roſar.* ʒ.ij. *aceti roſar.* ℥.ß. *alb. ouor.* num. ij.

Conquaſſata miſceantur & linteo multiplicato ſyncipiti & temporib. imponantur.

Vel: ℞. *Olei viol. roſar. nymph. an.* ℥.ß. *aq. roſar. lact. ſemperu. an.* ℥.ij. *aceti* ℥. ß. Miſce pro epithemate frontis.

Vel: ℞. *Succi lactucæ, portulacæ, ſolani, vmbilici ven. an.* ℥. ij. *ſemperuiui* ℥.j. Excipiantur ſpongia, vel linteo,

& fronti applicentur.

Vel ℞. *aq. roſar.* ℥. iv. *fol. ſalic. lactuc. an.* ℥. j. *flor. ſambuci* ℥. ß. *olei violar. roſar. an.* ʒ. vj. *aceti* ℥. j. Miſc.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. pſylli.* ℥. j. *olei roſac.* ℥. j ß. *aceti.* ℥. j. ß. Valeſcus de Taranta *lib.* 1. *cap.* 1. hoc commendat.

℞. *ſummit. vitis, fol. ſalicis recent. violar. roſar. nymphea. ſem. papau. lactuc. portulac. vmbilici vene. an.* ℥. ij. *ol. viol. roſar.* ℔. ß. *vini auſteri* ℥. iij.

Coquantur & colentur ac liquor capiti Epithematis loco imponatur.

Oxyrrhodina. *Oxyrrhodina* huc pertinent, quæ antiquis in magno vſu fuerunt, & omnibus aliis huius generis topicis præferuntur à Galeno 2. *κατὰ τόπ. cap.* 3. qui ſcribit, ſe vbi eius copiam haberet, nullo alio vſum fuiſſe medicamento, ſed hoc omnes curaſſe. Componuntur autem oxyrrhodina ex oleo roſarum & parte aliqua aceti. Oleum autem illud ſit eo anno factum, & omnis alterius miſturæ expers: & ſi ex omphacino componatur, eſt initio morbi, quo tempore nonnihil repellendum, commodius, cum ſit & frigidius, & adſtringendi aliqua facultate præditum magis, quam quod ex maturis conficitur, quod iam caloris alicuius eſt particeps, & in declinatione vtilius adhibetur. Additur autem aceti aliquid, vt partium tenuitate faciliorem roſaceo tranſitum præſtet, quo imprimis indiget omphacinum, quod eſt craſſioris ſubſtantiæ, magiſque adſtringit, & propterea ad penetrandum ineptius eſt. Miſturam autem aceti Galen. *in lib. de med. facil. parab. cap.* 1. definit, vt quarta pars aceti addatur; quę tamen menſura non eſt ſtrictè obſeruanda; ſed aliquando plus, aliquando minus aceti addendum. Qui enim tenerum & minus ſolidum corpus habent, in ijs vehiculo multo oleum non indiget; maiore copia vero quibus corpus denſius eſt. In cerebro quoque humido plus aceti tutius admiſcetur (quia valde ſiccat) minus admiſcendum in ſicco. Siccat enim acetum & vigilias inducit. Dictum etiam de oxyrrhodinis in Inſtitut. *lib.* 5. *part. & ſect. vlt. c.* 39. diceturque etiam de ijs aliquid infra. *c.* 5.

Olea. *Olea*; violarum, roſaceum, nymphææ, myrtinum, cydoniorum, cucurbit. ex floribus mali, ſem. papau. quod tutius adhibetur, quam ſuccus papaueris, ſem. lactucæ, de ſalicibus.

Linimenta: vt.

Linimenta. ℞. *ſucci lactucæ vel plantag.* ℥. ß. *mucilagin. ſem. pſyllij aq. lactuc. extr.* ℥. j. *ol. roſar. violar. nymphææ an.* ℥. j. ß.

Coquantur ad ſuccorum conſumptionem. Fiat linimentum.

Vnguenta. *Vnguenta*; Roſaceum, refrigerans Galeni; populeum album camphorat.

Vel ℞. *ol. violar. roſar. an.* ℥. j ß. *papau.* ℥. ß. *ſucci ſemperuiui, ſolani an.* ℥. j.

Coquantur ad ſuccorum conſumptionem.

Adde *ſantali albi, rubri an.* ʒ. ß. *mucilag. ſem. pſyllij* ℥. ß. *camphoræ in aq. roſ. diſſol.* ℈. vi. *ceræ q. ſ.* F. vnguentum.

Vel ℞. *cerati albi Galeni* ℥. ii. *ſucci ſolani vel cucum.* ℥. i.

Ducantur ſimul in mortario. F. Vnguentum.

Vel ℞. *ol. roſar.* ℥. i. *mucilag. ſem. pſyll. cydonior. cum aq. roſ. extr. an.* ℥. ß. *ceræ parum liquefactæ* ad ignem. M. F. vnguentum.

Vel ℞. *mucilag. ſem. ſpyllij, malu. ſucc. portulac. ſemperuiui an.* ℥. i. *ol. roſar. nymph. an.* ℥. ii. *ceræ.* ʒ. iii. F. Vnguentum.

Vel ℞. *olei roſar. omphacin. an.* ℥. iv. *ſantali albi, myrtillor. corallor. albor. an.* ʒ. i. *ceræ albæ aq. roſar. lota q. ſ.* F. Vnguentum.

Cataplaſmata. *Cataplaſmata*. Emplaſtrum vel potius cataplaſma Haly.

℞. *Flor. roſar. rubr. viol. nymphaę ſem. maluę, farinę bordei an.* ʒ. iii. *ſantal. albi & rubri, ſem. papau. & cortic. papa. ſemp. lactuc. an.* ʒ. ii. *melilot.* ʒ. i. (ad temperandum frigus reliquorum) F. puluis, & incorporetur cum oleo roſaceo, ſucco lactuc. & aceto.

Vel ℞. *olei violar. roſar. papaueris an.* ℥. ß. *farinę, hordei, ſem. papau. albi contuſi q. ſ. camphora* ℈. ß.

Miſceantur cum albumine oui. Fiat cataplaſma. Vel folia pſyllii contundantur, & cum oleo roſaceo & pauco aceto in formam cataplaſmatis miſceantur. Vel flor. viol. purpurear. rec. contuſi fronti & temporibus imponantur.

Vel ℞. *Sem. papaueris albi* ℥. ß. *Flor. roſar. rubrar.* P. ii. *Farinę hordei* ℥. i. Cum lacte muliebri & oleo roſaceo, fiat cataplaſma, quod inter duo linteamina tenua applicetur fronti.

Vel ℞. *Fol. lactucę* M. ii. *Flor. roſar.* M. ß. *Sem. papau. albi* ℥. ß. Coquantur ad mollitiem. Contuſis adde *farinę hordei* ℥. i. *olei violar. q. ſ.* Fiat cataplaſma.

Vtile eſt cataplaſma ex folijs ſalicis & capreolis vitis cum pauco aceto.

Vulgus non incommodè placentas illas poſt deſtillationem aq. roſar. in balneo relictas capiti applicat; quod medicamentum fit efficacius, ſi aq. roſar. vel alia conueniente irroretur. Nonnulli cataplaſmatis loco, & conſeruas refrigerantes vſurpant, vel eas cataplaſmatis admiſcent: quod eo tempore tamen poteſt fieri cùm herbæ recentes & ſucci earum deſunt.

Cerota & Emplaſtra, quæ ſolidiorem formam habent, applicanda ſunt abraſis capillis, & quotieſcumque incaluerint, debent permutari. Tale eſt cerotum ſantalinum. Cerota & Emplaſtra.

Vt ℞. *ceroti ſantal. diu cum lactucę ſucco in mortar. ſubacti* ℥. i. ß. F. Emplaſtrum.

Vel ℞. *puluis roſar. rubrar. cap. papau. ſem. lactuc. an.* ʒ. ii. *camphora* ℈. vi. *olei violar. ceræ an. q. ſ.* Fiat cerotum.

Monet vero Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 10. vt cera ſemper lauetur aqua frigida adiecta.

Sacculi; qui tamen quia ex herbis & floribus exſiccatis parantur, vbi ſubita alteratione opus eſt, non ita efficaces ſunt: niſi aquis refrigerantibus conſpergantur: Alias in diuturnis morbis & Catarrho obnoxiis ſatis commodi ſunt. Sacculi.

Vt ℞. *Flor. viol. nymph. roſar. fol. ſalic. an* M. ß. *ſem. papau. albi lactuca, ſantali citrici an.* ʒ. j. Inciſa & contuſa craſſo modo inſuantur ſacculo vel pileo linteo, qui capiti imponatur.

Pulueres. Licet quoque à capitis lotione, puluere ex roſis, violis, ſantalo & ſimilibus parato caput conſpergere: ſed & pulueres ob craſſitiem tardius operantur. Pulueres.

Odoramenta. Odoramenta.

℞. *Flor. roſarum.* p. ii. *violar: nymph. an.* p. i. *ſantali citrini* ℈. i.

Ligentur in nodulo ex linteo albo vel ſindone rubra, quæ aq. roſar. aut pauco aceto diſpergi poteſt.

Vel ℞. *ſantal. citrini, flor. roſar: nymph. an.* ʒ. i. *Camphora* ℈. ß.

Affundatur in vaſe anguſti orificii aq. roſar. & ſupra ignem ebulliant, vaporque naribus excipiatur. Vel in aq. roſ. Camphora diſſoluatur, & aqua ſpongiola vel goſſipium madefiat, & ſæpius naribus admoueatur. Camphora tamen cùm per ſe non frigida ſit, ſed per accidens refrigeret, eiuſque odorem non omnes ferant, & vigilias quandoque excitet & caput grauet, cautè vſurpanda.

Globuli quoque & Poma odorata fieri poſſunt ex *floribus roſarum, nymphææ, ſem. papau. lactuca, hyoſciami, ſi cum tragacantha in aq. roſar.* ſoluta excipiantur. Globuli & Poma odorata.

In nares quoque liquores refrigerantes actu tales

attrahere vtile eſt: inter quos præcipue commendatur lac muliebre cum oleo violar. nymph. vel emulſio ſem. lactuc. papauer. facta cum aq. lactucæ.

Oris collutiones.

Oris collutionem fieri iubet Foreſtus *lib. 9. obſ. 3.* ex lacte ebutyrato acido, incoctis prius thyrſis vitis & acetoſellæ.

Lotiones pedum & manuum.

Lotiones extremorū.

Vt ℞. *Fol. violar. malu. ſalic. vitis, nymph. an.* M. ii. *Flor. nymph. roſar. an.* M. i. *cap. papau. num.* x. Coq. pro lotione pedum & manuum.

Olei chamæmelini vires.

In declinatione, ob cauſſam ſuprà in indicationibus dictam addantur ea, quæ modicè reſoluunt & diſcutiunt; vt oleum Chamæmelinum, vel ſolum, vel cum oleo roſar. mistum. Nam temperatum calorem obtinet, qui etiam calidis non multum obeſt, ſi actu frigidum adhibeatur; cum actuali frigiditate calidam intemperiem tollere ſtatim poſſit: mox autem cùm in actum deducitur à calore capitis moderato ſuo calore, ſi quid ſuperflui eſt diſcutere poteſt.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. althææ cum aq. flor. chamæmel. extracta, olei chamæmel. an.* ℥. i. *roſacei* ʒ. vi. Miſce pro linimento.

Vel vnguentum alabaſtrinum fronti & temporibus illitum. Videatur quoque Galen. 2. de compo. med. *κατὰ τόπ.* cap. 1.

Diæta.

Aerem calidum corrigendi ratio.

Aeger in loco frigidiuſculo uel temperato uerſetur uel aer, ſi calidus ſit, corrigatur ſtratis in pauimento *folijs ſalicis, vitis, rubi, lactucæ, floribus roſarum, violar. nymphææ*, & lectulus ramulis earundem circumdetur uel aq. roſ. aut communi frigida pauimentum irroretur, uel linteamina aqua frigida uel roſacea madida in cubiculo ſuſpendantur, uel aqua frigida de uaſe in uas transfundatur, uel flabellis aer uentiletur. Contra uitentur radii ſolares, balnea, hominum turba, quæ expiratione & tranſpiratione aerem calefacit, & omnino aer calidior, & quæ aerem calefacere poſſunt. Aer non ſit lucidus ualde, ſed tenebricoſus nonnihil: Lumen enim humores commouet. Qua de cauſſa uitetur quoque aſpectus rerum rubrarum & aliarum coloribus lucidis præditarum: odor aromatum & ipſe noxius eſt. *Cibi*, ſint frigidi ut hordeata, aut frigidis condiantur ut *lactuca, acetoſa*, cuius folia cum butyro cocta gratiſſimum præbent cibum capiti & cordi, *portulaca, endiuia, cichorio, ſemp. frig. maioribus: ſucco vuarum immaturarum, citri ceraſorum, ribes, aceto, aq. roſarum.* Abſtineat ab omnibus iis, quę ſuprà caput replere, eique noxia eſſe diximus, *Potus*, ſit aqua ſimplex aſſuetis, cui aliquid iulepi roſarum & uiolarum admiſcere licet, aq. hordei, cui etiam ſem. quatuor frig. maiora addi poſſunt: uel cum aq. hordei ex iis emulſio fiat. Adiicere etiam licet ſem. papau. ſi aq. hordei ſomnifera expetatur, uel cereuiſia hordeacea tenuis. Auicenas quoque commendat acetum cum aq. multa miſtum, ſi æger habeat ſana uiſcera, ſit ſanguineus natura, & aſſuetus aquam frigidam bibere.

Vt ℞. *aceti vini* ℥. i. *aq. frig.* ℥. v. Miſce pro uno hauſtu, Commodè aliquid iulepi roſar. uel uiolar. addi poteſt.

A vino pręſertim generoſo planè abſtinendum, cum præ cæteris caput tentet & calefaciat. *Aluus* ſit laxa, ne uapores acres ad caput aſcendant, & ſi ſit ignauior uel cibis aluum lenientibus in prima menſa exhibitis, uel clyſteribus laxetur. In ſecunda uerò menſa cibi ſumpti aſtringendi aliqua ui præditi ſint, ut aſcenſum uaporum ad caput prohibeant. *Otium, quies, ac ſomnus* ægro utilis eſt. Vitentur omnia, quę ſpiritus & cerebrum turbant, agitant & calefaciunt, ut animi perturbationes, ita præcipuè, ſtrepitus & clamor, ſonique omnes uehementiores, uenus, ac corporis motus uehemens, inedia.

QVÆSTIO I.

De Signis.

Videtur quędam diuerſitas in recenſendis ſignis intemperiei calidæ. Paulus, *lib. 3. cap. 4.* tria tantum ſigna intemperiei calidæ ponit, cutem, prima manus iniectione aridiorem, rubentes oculos, quod iuuentur frigidis, lædantur calidis. *Auicenn. lib. 3. Fen. 1. tr. 1. c. 19.* & eum ſecuti Practici plura addunt, quæ nos etiam recenſuimus. Neque omnia calori per ſe competere videntur. Verùm etſi Medicus diſtinguere debeat inter communia & propria, & ea quæ per ſe & per accidens fiunt: tamen omnia Medico nota eſſe debent. De quo Coſtæus in annotat. in Auicennam *lib. 3. Fen. 1. tract. cap. 23.*

QVÆSTIO II.

An in calida Intemperie capitis, calida extra applicare licet?

Calida topica an in Intemperie Capitis cal. conueniăt.

Ab Antiquioribus equidem id tentatum non memini. Sunt verò ex recentioribus Medicis, Chymicis præſertim, qui in doloribus capitis, etiam à cauſſa calida ſpiritum vini ſubtiliſſimum extra adhibere iubent. Quod etſi plurimis abſurdum videatur, quibuſdam tamen non diſplicet; cùm hoc modo pori aperiantur, ſpiritusque feruidi ratione ſimilitudinis attrahantur. Neque res videtur eſſe ne nihilo, imprimis ſi à cauſſa calida externa intemperies illa inducta ſit. (Neque enim in omni intemperie capitis calida ſine periculo id fieri poteſt.) Nam idem de Camphora quæri poteſt, quæ etſi vulgo frigida eſſe ſtatuatur: tamen doctiſſimi hodie Medici rei euidentia edocti, quique eius inflammationem, partium tenuitatem, odorem, ſaporem conſiderantur, calidam eſſe rectè ſtatuerunt. Maximè enim inflammabilis eſt Camphora partiumque ſumma tenuitate prædita, ſapore acri, odore maximè penetrante, vigilias inducit: quæ omnia caliditatis argumenta ſunt. Quibus omnibus perſuaſi ad intemperiem calidam refrigeranda nonnulli planè ineptam cenſent, vetereſque de alio ſucco, vel gumma locutos putant: alij vero in capitis intemperie calida corrigenda, ideo ſaltem adhiberi putarunt, vt partium tenuitate reliquis medicamentis viam muniat. Verùm probabilius eſt, ratione ſimilitudinis calidos vapores euocare; ſicut combuſtis non frigida, ſed calida, refrigeratis tempore hyberno membris non calida, ſed nix, & aqua frigida adhibentur, eadem de cauſſa. Imò illam ipſam ob cauſſam etiam humida humiditates è corpore euocare valent, ſicut cochlearum caro extra applicata, ex intimis quoque corporis partibus humores euocat, vt Galenus 11. *de ſimpl. med. facult.* docet; & experientia id teſtatur.

Camphoræ temperamentum.

CAPVT II.

De Intemperie Frigida Capitis ſine materia.

Cauſſa.

Intemperies Capitis frigida.

INtemperiem frigidam capiti inducunt, imprimis aer frigidus, ſiue ob anni tempus talis, ſiue ob peculiarem conſtitutionem, vt ventos frigidos, quales ſunt boreales, ſiue ob regionem. Is enim cùm & per nares admittatur, & extra caput ambiat, illud, præcipuè nudum, vel non ſatis coopertum alterare poteſt. Lotiones item & medicamenta refrigerantia extra immoderatiùs adhibita: Medicamenta quoque, & alimenta refrigerantia, vt lactuca, portulaca, endiuia, papauer, &c. Nimiæ item ſanguinis euacuationes, quies nimia & ſomnus, quæ calorem quaſi ſuffocant, triſtitia nimia & timor; quæ ſpiritus abſumunt & ſuffocant,

cant, gaudium nimium, venus immoderata. Nonnulli etiam lacrymarum profuſionem nimia addunt. Et facilius iſtam intemperiem ij contrahunt, qui antea cerebrum frigidius habent. Reliquæ cauſſæ refrigerantes vix ſolam intemperiem inducunt, ſed ferè materiam ſimul accerſunt. Et faciliùs intemperie frigida capitis pars poſterior afficitur, calida contra ſynciput; Vnde in affectibus capitis frigidis nonnulli maximè occipiti calefacientia medicamenta adhibent.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica. Caput tangenti frigidus apparet; facies pallet; venæ in fronte et temporibus minus ſunt conſpicuæ; oculi ſubtumenţ, non rubent, ſed pallore potiùs deformantur: grauitas tamen capitis manifeſta non adeſt: Alioquin ſimplex intemperies non eſſet, ſed cum materia coniuncta. Aeger ad ſomnum eſt propenſior, animi vigor minùs acris eſt, et ad timorem ęger eſt propenſus; quia ſpiritus etiam refrigerantur. Eademque de cauſſa torpor, et pigritia quædam in membris motui dicatis percipitur. Pręceſſerunt cauſſæ refrigerantes. Nocent frigefacientia; proſunt calefacientia.

Prognoſtica.

Prognoſtica. I. Intemperies cerebri frigida ſine materia equidem non ita difficulter curatur. Et tutius adhibentur cerebro calefacientia, quàm refrigerantia. Cauendum tamen et hic ne quid in exceſſu peccetur; cùm nimium calefacientia vigilias, deliria, et ſimilia mala inducant.

II. Recens tamen ſi ſit intemperies frigida, facilius curatur, ideoque ei ſtatim occurrendum. Nam ſi diutius duret, et in habitum quaſi conuertatur, curatur difficiliùs.

Indicationes.

Indicationes. Intemperies cerebri frigida calefacientia indicat: et ſi hæc recens, leuioribus primò tractanda; Inueterata verò calidioribus.

Si tamen corpus ſit impurum, illud priùs euacuandum, vt calefacientia medicamenta tutius vſurpentur, et ne à cacochymia alicubi hærente affectus augeatur, & ex intemperie ſine materia. Quod quomodo fieri debeat, poſtea de intemperie capitis frigida cum pituita dicetur: Hic intemperiei frigidæ ſine materia curationem ſubiungemus.

Medicamenta ſimplicia caput calefacientia interna.

Curatio. Caput calefacientia. Radices: *Pęonię* Luna decreſcente collectæ, *fęniculi, ireos, caryophyllatę, helenij, ariſtolochia, angelicę, dictamni albi, valeriana.*

Folia: *Roriſmarini, maioranę, rutę, betonica, ſaluię, hyſſopi, meliſſę, calaminthę, origani, pulegij, primulę veris, euphraſię, ſatureię, ſcarleę, centaur. minoris*, quod neruis dicatum eſt, *mari, chamępythios, thymi, ſerpilli, ocymi.*

Flores: *ſtœchad. Arabicę*, quæ vt *Meſue cap. de ſtęchade habet*, educit choleram nigram et phlegma, et mundificat cerebrum ac neruos aç organa ſenſuum, ac confortat ea, et valde confert ęgritudinibus factis in ipſis, ſecundum omnem modum vſus eius, ſiue in potu, ſiue in fomentis et lauacris, *Roriſmarini, lauendula, lilij conuallium ſaluię, ſcarleę, betonicę, pęonię, primulę veris, tilię, tunicis*, qui contra vertiginem, epilepſiam, paralyſim, conuulſiones et tremorem commendantur.

Semina: *Pęonię, aniſi, fœniculi, ſileris montani, carui, baſilico, coriandri pręparati, paſtinacę Syluestris.*

Ligna: *Aloes, viſci quercus, coryli, iuniperi, fraxini, guaiaci.*

Fructus: *Baccę lauri, iuniperi, anacardia.*

Aromata: *Cubebę, cardamomum, grana paradiſi, nux moſchata, macis, calamus aromaticus ſeu acorus, caryophilli, cinnamomum.*

Succi et liquores: *Opobalſamum, vinum.*

Gummi: *Thus, maſtiche.*

Marina: *Succinum, ambra.*

Ab animalibus petita: *Caſtoreum*, quo vix aliud inter ſimplicia in calefaciendo cerebro efficacius & potentius eſt *moſchus, Zibetum.*

Externa.

Eadem & extra adhibere licet, quibus addi poſſunt.

Folia, *Verbenaca recta*, quam omnium maximè diſcutere & perfectè caput roborare, maximè viridem, imò & aridam cum radicibus ac ſimul cum ſerpillo oleo incoctam ſcribit Galen. 2. *de compoſ. med. ſec. loc. cap. 2. Lauri, Nicotiana, aſari, abſinthij.*

Radices: *Aſari.*

Flores: *Chamamelini, meliloti.*

Semen: *Nigella.*

Gummi: *Iuniperi, tacamahaca, euphorbium.*

Succi: *Ladanum.*

Animalia: Aſellos quoque ſub aquato vaſe naſcentes, qui millepedæ appellantur, maximè prodeſſe, ſi oleo incoquantur teſtatur Galenus *loco allegato.*

Ex quibus parantur & componuntur Interna & Externa.

Compoſita medicamenta interna.

Decocta.

Decocta cephalica calida. ℞. *Fol. betonica, ſaluia, flor. ſtachad. Arab. an.* M. ß *rad. paonia, ſem. faniculi an.* ʒ. iij. *nucis moſch.* ʒ. ß.

Coquantur in aqu. ſimpl. ℔. ij. ad tertiæ partis conſumptionem: colatura, ſi libet, dulcoretur ſaccharo.

Vel: ℞. *Rad. paon. caryophyll. an.* ʒ. ij *maiorana, betonica, ſaluia an.* M. j. *flor. ſtachad. Arab.* p. ij. *roriſmarin. lauend. an.* p. j. *ſem. aniſi fœniculi an.* ʒ. j.

Coquantur in vaſe clauſo in aq. pura ℔. ad tertię partis conſumptionem. Poſt coctionem ſtent horis tribus in loco calido: deinde colentur.

Colaturæ adde *Sacchar.* ℥. iij.

Clarificentur & ad Iulepi formam coquantur. Atque inter coquendum in nodulo ſuſpendantur, *caryophillorum, macis, cinamomi, an.* ʒ. ß. *ligni aloes, nucis muſchata, an.* ℈. j.

Vel: ℞. *Radic. acori veri. galanga, an.* ʒ. ij. *pęonia* ʒ. ß. *primula veris, ſaluia minor. maioran. an.* M. j. *hyſſopi* M. ß. *ſem. aniſi, faenicul. ſeſeleos an.* ʒ. ij. *flor. ſtœch. Arab. roriſmar. ſalu. an.* p. j. Coq. in aq. ſ.

℞. *Colatura libr.* j. *Sacchar.* ℥. iij. F. potio clarificata, ſuper puluer. nuc. moſch. & ſpecier. diamoſc. dulc. an. ℥. ß. Sumat æger mane ℥. iv. vel v.

Vina medicata & Clareta.

Vinum & claretum cephalic. *Vinum meliſſatum, ſaluiatum, roriſmarini, ſtœchad. Arab. betonic.* Claretum *in Inſtit. lib. 5. part. 3. ſect. 3. c. 4.* deſcriptum.

Vel: ℞. *Nucis moſchat. macis, caryophyll. an.* ℥. j. *cardamomi, cubebar an.* ℥. ß. *ſem. aniſi, fęnic. an.* ʒ. ij. *conſeru. roriſmarin. bugloſſ. an.* ℥. j. *ſpec. arom. roſati. dianthos an.* ʒ. j. affunde vini albi vel Maluatici menſuras iij. Stent per tres dies in infuſione: poſtea colentur aliquoties per manicam Hippocratis. Fiat Claretum.

Vel: ℞. *Cinnamom.* ʒ. vj. *caryophyll. nucis moſch. galanga, cubebar. cardamom. granor. paradiſi, ſem. fœniculi an.* ℥. ß. *vuarum paſſarum* ℔. j. *roſar. rubrar.* ℥. iij. *roriſmarini ſerpilli an.* ℥. ij.

Indantur ſacco & ſuſpendantur in vaſe capiente menſuras xx. & affundatur vinum vel muſtum ſi haberi poteſt, quod eſt commodius.

Cereuiſia eodem modo condiri poteſt: *Saluia, meliſſa, roremarino, betonica.*

Vt ℞. *Zinziberis, cinamomum. an.* ℥. j. *rad. caryophyl.* ℥. ß. *helenij. baccar. lauri an.* ʒ. ij. *macis, nucis moſchat. an.* ℥. ß. *cardamomi.* ʒ. j. F. puluis, qui ligetur in nodulo raro.

Mulſum & Hydromel.

Mulſi cephalicum. ℞. *Cinamom. elect.* ʒ. j. *caryophyll. nuc. moſch. an.* ʒ. ij. *calami aromatici, cardamomi, granorum paradiſi,*

corian-

*coriandri præparat. an.*ʒ.j.

Affunde *vini menſuras* iij. vel iv. *Melis deſpumati* ℔.j. Bulliant in vaſe clauſo in balneo per manicam Hippocratis,

Melicratum aliud.

℞. *Mell. opt.*℔.x.*aq. puræ* ℔.60. Coquantur & deſpumentur ſ.a. Poſtea in ſacculo concluſa impoſito *Saluiæ, origani, artemiſiæ, hormini, hyſſopi, betonicæ an.* M.j. Item in alio ſacculo, *baccarum lauri conquaſſatarum* ℔.j. *flor. lupuli* M.iij. *hordei integr.* p.ij.

Omnia coquantur & deſpumentur ad tertiæ partis conſumptionem, donec liquor ouum in ſuperficie ſuſtineat. Colentur & in vaſculis liquor concipiatur, in quibus fermentetur. Feruore aliqua parte peracto in nodulo ſuſpendantur hæc aromata.

℞. *Cinna. caryoph. galangæ, piper. granor. paradiſi an.*℥.ß.

Feruore planè abſoluto vaſcula tota repleantur, tribus menſibus elapſis mulſa ad capitis affectus frigidos efficax exhibetur.

Extat etiam hydromel *in Inſtit. lib.5. part. 3. ſect. c.4.*

Aqua deſtillata & Spiritus.

Aquæ deſtillatæ cephalicæ calidæ.

Simplices: *Roriſmarini, ſaluiæ, maiorana, betonica, lauendula, meliſſa, primula veris, lily conuallium, flor. ſtœchados Arab. flor. tiliæ, pœoniæ, origani, calaminthæ, iuniperi, ſerpilli, cinamomi, iunicis.*

Compoſitæ: *Cephalicæ duæ in Inſtit. lib.5. p. 3. ſect.3. cap.5: Lauendulæ* compoſ. *ibid.* & *aqua infuſionis Lauendulæ Auguſtini Schurffii*, quæ paucis mutatis ita componitur.

℞. *flor. lauendul.* M.ij. *nuc. moſch. zinzib. cubeb. an.*ʒ.iij. *cinamomi op. galangæ, macis, calami aromatici, ſem. erucæ an.*ʒ.j.ß.

Infundantur in vini Rhenani lib. iv. per dies aliquot poſtea in arena deſtillentur.

Aqua Cephalica Langij, quæ hæc eſt.

℞. *Flor. anthos, roſar. rubrar. maiorana an.* M.ij. *flor. bugloſſ.* M.i. *ſpec. confect. anacardinæ* ℥.ii. *aqu. bugloſſ. betonicæ, flor. tiliæ an.* ℔.i. *lauendulæ* ℔ ß. *Spiritus vini* ℔.j.ß.

Infundantur per menſem, poſtea deſtillentur.

Aqua Theriacalis Cephalica Quercetani.

Alia: ℞. *Flor. primul. veris, roriſmarin. maioran. betonic. an.* M.j. *ſpec. diamoſc. dulc. diambræ an.*ʒ.vi. *confectionis anacardinæ* ℥. ß. *Cubebar. ligni aloes, nuc. moſch. caryoph. piperis longi, carpobalſami, an.*ʒ.i. *rad. acori, ariſtolochiæ rotundæ, ireos, an.* ℥.i.ß. *gran. iuniperi* ʒ.ii. *ſem. ſiler. montani, aniſi, fœniculi an.* ʒ.j. *aq. primul. veris betonicæ, ſalu. an. q. ſ.*

Infundantur diebus 8. poſtea deſtillentur in cineribus calidis. Fiat aqua, cuius cochlear vel ſolius, cum ſpiritu vini exhibeatur.

Vel: ℞. *Flor. lilior. conuall.* M. i. *ſaluiæ* M.ii. *roſar.* M. iii. *lauen. meliſſæ an.* M.ii. *nuc. moſch.*ʒ.ii. *caryoph.* ℥.i.ß. *macis* ℥ ß.

Affundatur vini q. ſ. ſtent in loco frigido tribus ſeptimanis, poſtea deſtillentur.

Olea deſtillata Cephalica.

Olea deſtillata: *Roriſmarini, Maioranæ, Lauendulæ, Meliſſæ, Saluiæ, Caryoph. Macis, Nuc moſch. Cinamom. Fœniculi, Aniſi, Rutæ, Carui, Iuniperi, Succini.* E quibus etiam fiunt balſama, de quibus infra.

Tincturæ Cephalicæ.

Tincturæ, Extracta, Eſſentiæ Chymicis dictæ: *Rutæ, Calami aromatici, Pœoniæ, Roriſmarini, Succini, Meliſſæ, &c.* Extractum Cephalicum Quercetani, vel hoc.

℞. *Rad. acori, Pœon. Viſc. querc. Lign. Aloes, Bacc. Iuniper. an.* ℥.i. *Sem. Pœon.* ʒ. vi. *Cinnam. Caryoph. Macis, cardamom. Fruct. Anacard. an.* ʒ.ii ß. *Flor. Anthos, Salu. primul. veris, Pœon. Calendul. Betonic. Lauendul. Stœchad Arab. Lilij Conuall. Eupraſ. Tiliæ an.* P.i.

Incidenda incidantur, contundenda contundantur, & affundatur *Spiritus vini, Aqua ſaluiæ, Betonicæ an. q. ſ.* vt digitis quatuor liquor emineat. Digerentur in balneo diebus 8. Inde fiat colatura, liquorque per deſtillationem ad extracti eſſentiam ſeparetur, cuius doſis ℥ ß.

Syrupi Cephalici calidi.

Syrupi: *De ſtœchad. ſimpl. & compoſ.* qui epilepſiæ, ſpaſmo, paralyſi, tremori & omnibus cerebri & neruorum frigidis affectibus vtilis eſt; niſi fluxus catarrhi obſtet: tunc enim aliquid ex aſtringentibus addi debet; *Betonicæ, rutæ, pœoniæ, meliſſæ, de calaminthæ, mel anthoſatum, anacardinum.*

Conſeruæ.

Conſeruæ: *Betonicæ, ſaluiæ, lauendulæ, meliſſæ, anthos, maioranæ, flor. tiliæ, lilij conuall. primulæ veris, ſtœchados, pœoniæ, iunicis.*

Condita.

Condita: *Nux moſch. calam. aromaticus, myrobalani, chebulæ, nux iuglans, radic. pyrethri, cortic. citri.*

Confectio.

Confecta: *Cubebarum, ſem. aniſi, fœniculi, coriand. carui, caryoph. cinnamom.*

Rob: *Iuniperi.*

Pul. Cephalici calidi.

Species & Pulueres: *Diambra, diamoſ. dulc. aromat. roſat: caryoph. diaxyloaloes, dianiſi, lætitiæ Rhaſis.*

Vel: ℞. *Rad. Acori* ʒ.iij. *flor. ſtœch. Arabic. coriandri præparati, cinnam. an.*ʒ.ii. *ſem. fœniculi, ſileris montani an.* ʒ.j.ß. *corall. rubri præparat.* ʒ.i. *flor. roriſmarin.*ʒ ß. *nuc. moſch. ſem. aniſi, pœon. cardam. an.* ʒ. i. *ſacchari anthoſati ad pondus omnium.* F. Puluis.

Vel qui Langio tribuitur puluis capitalis.

Langij puluis Cephalicus.

℞. *Maioran. ſaluiæ, lauendul. ſtœchad Arabic. an.*℈.i. *cinnamom. cubebarum, galang. ſeminis callitrichi, caryoph. zedoariæ, ſem. fœniculi, xyloaloes an.*ʒ. ß. *betonicæ, roriſmarini, meliſſæ, nuc. moſch. coriandri præparat. an.* ʒ.iii. *cardamomi, piperis longi, granorum pæon. an.* ʒ.i. *macis, zinziberis, an* ʒ ß. *ſacchari* ℔.i. F. Puluis.

Puluis ad omnes frigidos capitis affectus habetur apud Quercetanum, *in Pharmacop. dogmat. reſtit. c.40.*

Vel: ℞. *Nuc. moſch. macis, Zinzib. caryoph. galang. ſem. aniſi, fœniculi, rutæ, carui, thuris, ſaluiæ minor. cinnam. an.*ʒ.ii. *ſacchar.* ℔.ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Sem. cumin. coriandr. præpar. an.* ʒ.ß. *fœniculi, macis, Zinzib. cubebar. radic. pæon. an.*ʒ.ii *cinnamom. an.*ʒ.i. F. Puluis.

Vel: ℞. *Radic. ireos Floren.* ℥. ß. *zinzib. galang. maiorana. calam. arom. an.*ʒ ß. *piper. longi* ℈. i. *ſacchari albi ad pondus omnium*: Fiat puluis, non ſolùm caput calefaciens, ſiccans ac confortans & catahrros abſumens ſed & reliqua membra roborans.

Vel: ℞. *Nuc. moſch. cardamom. cinnam. ligni aloes, an.* ʒ.i. *ſem. pæon. coriand. præpar. an.* ʒ. ii. *ſpecier. diambræ, diamoſ. dulcis, an.*ʒ.ii. *ſuccini albi* ʒ.ß. F. puluis.

Boli.

Boli.

℞. *Conſeru. betonicæ, ſaluiæ, an.*℥.i. *mithridat.*℈. ii. *cum ſacchar.* Fiat Bolus, qui diuiſus ſumendus in introitu lecti.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar.*℥.ß. *anthos* ℥.i. *theriacæ, mithridat. an.* ℈.i. *cum ſacch.* Fiat Bolus, a cubitum ituro ſumendus.

Electuaria cephalica calida.

Electuaria: *Confectio anacardina, theriaca, mithridatium. aurea Alexandrina, diacorum, diocaſtoreum* & quale habetur *in Inſtit.* lib.5. part.3. ſect.3. cap. 11. *confectio alchermes.*

Langij hoc.

℞. *Diacori* ℥.i ß. *conſeru. maior. lauendulæ, roriſmarini, an.*℥.i. *ſtœchad. Arabic.* ℥. ß. *ſpecier. diambræ* ℈. v. *caryoph. cardam. cinnam. an.*℈.ii. *cubeb. nuc. moſch. galang. an.*ʒ ß. *viſci quernι* ℈. ii. *corall. rubr.* ℈. i. Cum ſaccharo in aqua lauendulæ diſſoluto. F. Electuarium.

Rotulæ & Morſuli.

Rotulæ & Morſuli, Fiant ex ſpeciebus modò enumeratis, quibus & olea deſtillata & extracta addi poſſunt; vt.

℞. *Specier. arom. diamb. roſat. an.* ʒ. i. *olei caryoph.* gutt. iij. *ſacch. in aq. lauendulæ diſſoluti.* ℥. ii. F. Rotulæ.

Vel

Vel : ℞. *Sacch. in aqua betonica diſſolut.* ℥. iij. *olei aniſi* gutt. vij. *roriſmarini* gutt. iij. *ſaluia* gutt. ij. *ambra griſea* ℥. v. F. rotulæ.

Trochiſci : *De Gallia moſchata , Dianiſi , de ſuccino*.

De internorum medicamentorum omnium vſu & hoc notandũ , ſi totum corpus ſimul calefacere animus eſt ventriculo vacuo ea eſſe aſſumenda: ita enim promptiùs in totum corpus diſtribuuntur. Si verò tantum caput calefaciendum , commodiùs ſumitur poſt cibum : ſic enim diutius circa os ventriculi hærentia efficacius caput afficiunt ; modò non ſint ex ijs compoſita, quæ ad diſtributionem cibi vehementiorem faciunt. Talia enim poſt cibum exhibere prohibet Galenus 4. *de ſanit, tuend. cap. 7.*

Externa,

Externa medicamẽta caput calefacientia. Inter quæ liquidiora omnia actu calida admoueantur, & eligantur primò ea quæ minus calida ſunt : quæ verò calidiora ſunt admoueantur , dum ventriculus vacuus eſt ; ne , ſi pleno eo admoueantur , vapores ſurſum ad caput alliciantur ,

Validiora quoque non tutò , niſi poſt totius corporis euacuationem , applicantur.

Epithemata. *Epithemata , fomenta , embrocha , lotiones* ,

Exemplum , eſt *in Inſtitut. lib. 5. par. 3. ſect. 3. cap. 41.*

Vel ℞. *Flores lauendula , chamamel. an. M. j. Folior. Lauri , Hyſſopi , Betonic. Maioran. an. M. ij.*

Coquantur in ſufficiente q. lixiuij vel aq. pro lotione capitis.

Vel ℞. *Flor. Betonic , Serpilli , Maiorana , Origani , Lauri , Flor. Chamamel. an. M. ij.*

Affundantur lixiuij q.ſ. inter lauandum vſurpetur ſmegma odoratum.

Vel ℞. *Folia Saluia , Maiorana , Roriſmarini , Lauri, Calaminthæ an. M. ß. Beton. M. j. ß. Flor. Chamam. Melilot. Stœchad. Arab. Lauendul. an.* P. j. Coquantur in aq. ſ.

Colatura calida per clepſydram vel gutturnium capiti inſtilletur vacuo ventriculo . Vel decoctum per pannum linteum vel ſpongiam capiti calidè applicetur.

Epithema ex cinerib. & aceto ex Auicen. *l. 3. fen. 1. tract. 2. cap. 12.* commendat Iacobus de Partib. ſcribitque experientia conſtare , illud ſæpè profuiſſe.

℞. *cineris* ℥. ij. *aceti.* ℥. vj.

Miſc. in forma lixiuij; in quo calefacto intingantur panni lintei, expreſſique Epithematis loco capiti applicentur.

Aquæ quoque deſtillatæ , & ſpiritus , ſi ijs caput irroretur, potenter id alterant. Thermæ quoque ſulphureæ caput calefaciunt. Quæ ſi deſint , ſuccedaneum tale parat Capiuaccius .

℞. *Sulph. viui* ℔. j. *ſalis* ℔. ß. *maiora. ſerpil. ſtœchad. Arabic. calaminth. montan. ſaluia , betonica , roriſmarini, pulegij, meliſſa an. M.* i. *aqua communis* ℔. 100.

Fiat decoctio ad partis tertiæ conſumptionem pro ſtillicidio.

Olea : præter deſtillata antea inter interna enumerata: *Rutaceum , nardinum , ſerpellinum , coſtinum , ſampſuchinum , de caſtoreo , de euphorbio , de lateribus oleum Magni Ducis Hetruria* , quod veluti miracula facere videtur , vt ſcribit Capiuaccius , *oleum deſtillatum de guaiaco & oleum ligni ſaſſafras* , quod admirabile eſt, vt idem Capiuaccius ſcribit , *irinum laurinum* , cui ob odorem grauem alia admiſcenda , *de pulegio , de ſpica*.

Balſama magiſtralia & artificialia , quæ temporibus & vertici illini poſſunt , *Arabicum ſeu Iudaicum* , ſi haberi poteſt è *Peru & Tolu* ; *roriſmarini, maiorana , ruta, lauendula , nucis moſchata , caryoph. ſuccini*. Compoſitum eſt in *Inſtitut. lib. 5. pars. 3. ſect. 3. cap. 31.*

Vel ℞. *Stœcad. Arabica , lauendul. ſaluia , roriſmarini , maioran. beton. fol. lauri , ſerpilli. hyſſopi , an.* M. ß. *ſem. peon. fænicul. an.* ʒ. i. *rad. caryoph. calami vul. an.* ʒ. ii. Contuſis adde , *ſpiritus terebinthina* ℔. j. *aqua aniſi , caryoph. an. q. ſ.* Deſtillentur per veſicam.

Deſtillatæ aquæ adde *ſtiracis liquida* ℥. iii. Iterumque deſtillentur.

Poſteà ℞. *Styrac. calamita* , ʒ. ii. *myrrha , gummi iuniperi , an.* ℥. i. *ſuccini albi , thuris , aſa dulcis , an.* ℥. i. ß.

Quibus affunde aquam & oleum proximè deſtillatum, aut ſi non ſuffecerint , aliquid aq. roriſmarini, granor. iuniperi , vel aniſi adde, iterumque deſtilla.

Aquæ , & oleo deſtillatis adde *Cubebarum , calami aromatici , an.* ʒ. ii. *caryoph. nucis moſch, cinamomi , an.* ℥. ß. *croci* ʒ. ß. Vltimoque deſtilla.

Tandem ſepara oleum ab aqua , & ſerua oleum inſtar balſami , cuius non ſolùm in externis vſus eſt , ſed etiam in vino vel alio liquore octo vel decem guttæ exhiberi poſſunt.

Vel ℞ *Terebinth.* ℔. i. *thuris* ℥. i. ß. *ſtyracis calamita* , ℥. i. *ligni aloes* ℥ ß. *nucis moſch.* ℥. i. *cubebarum , galanga , an.* ℥. ß *cinamomi , caryoph. ſem. carui , an.* ʒ. vi. *flor. lauendulæ* ℥. ii. *croci* ʒ. i. ß. *moſchi* , ſi libet , *& ambræ an.* ℈. i. vel *trochiſc. galliæ moſchata* ʒ. ß.

Affunde *ſpiritus vini optimi* ℔. iii. Stent in vaſe diligenter clauſo octo diebus in digeſtione , poſtea in cineribus deſtillentur . Primò deſtillata aqua cum oleo crocei coloris, continuetur deſtillatio ; donec color ad nigredinem mutari incipiat , & tum ſtatim mutetur recipiens : Separetur oleum ab aqua & ſpiritu : vtrumque eſt magni vſus ad affectus capitis frigidos intra & extra adhibitum.

Vnguenta & linimenta : *Martiatum Aragon* .

℞. *Olei rutacei , nardini , an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ ß. *pulu. caryoph.* ℈. i. *olei deſtillati maior.* gutt. iiii. Fiat linimentum , quo ſyncipit & tempora inungantur.

Vbi maiori calefactione opus eſt, olea calidiora eligimus , iiſque *ſtyracem calamitam , benzoen , euphorbium , mithradatium , theriacam , ſpir. vini* , admiſcemus , vt.

℞. *Vngenti martiati* ℥. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *deſtill. lauẽd.* ℈. ß. *caryoph. an.* gutt. iiii. M. Cataplaſm.

℞. *Farinæ lupinor. pulu. ſerpilli , flor. chamæmel. ſtœcha. Arab. maior. an.* ℥. i.

Miſc. ſ. a. cum vino ad ignem. Adde *Olei rutacei , ſampſuchini , an* ℥. ß. F. cataplaſma.

Vel ℞. *Farinæ fænugræci , lupinor. an.* ℥. i. *fol. lauri.* ℥. ß.

Coquantur in mulſa , & addatur *olei irini , ſampſuchini , an. q. ſ.* F. cataplaſma.

Vel ℞. *Baccarum lauri , origani an.* ℥. i. *thuris , maſtich. an.* ℥ ii. Cum ſucco *betonicæ vel oleo conueniente*. F. Cataplaſma.

Commendatur & radix panacis contuſa , & cum oleo miſta applicata. Guainerius laudat cineres calidos modico vino albo conſperſos cum panno lineo impoſitos. Plura Epithemata & Linimenta videantur apud Auicen. *lib. 3. fen. 1. tract. 2. c. 13.*

Emplaſtra & Cerota : *De Betonica, de Euphorbio*.

Fortiora tamen medicamenta calefacientia , quale eſt Euphorbium , ſatius eſt adhibere in intemperie cùm materia, quam in intemperie nuda & ſine materia.

Vel ℞. *gummi iuniperi , ſtyrac. calamintha , thuris an.* ʒ. i. *ſtercoris columbini* ℥. ii. *nigella parum torrefacta* ʒ. i. *nucis moſchat. caryophyl. an.* ℈. i. *olei nardini , therebinth. & cera q. ſ.* Fiat emplaſtrũ bregmati imponendũ.

Aliud ℞. *Farina lupinorum . pulu. ſerpilli , flor. ſtœch. Arabic. maioran.* ʒ. ii. *gumm. tacamahaca* ʒ. i. ß. *olei nardini , cera an. q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Pulueres : poſt lotionem capitis pulueres rectè & commodè capiti inſperguntur.

Vt ℞. *Nuc. moſchat. maioran. caryoph. an.* ʒ. i. *flor. ſtœchad. Arabic. roriſmarini , ligni aloes an.* ℈. i. *moſchi*,

coriandri præparat. an. ʒ.j.

Affunde *vini menſuras* iij. vel iv. *Melis deſpumati* ℔.j. Bulliant in vaſe clauſo in balneo per manicam Hippocratis,

Melicratum aliud.

℞. *Mell. opt.* ℔.x. *aq. puræ* ℔.60. Coquantur & deſpumentur ſ.a. Poſtea in ſacculo concluſa imponito *Saluiæ, origani, artemiſiæ, hormini, hyſſopi, betonicæ an.* M.j. Item in alio ſacculo, *baccarum lauri conquaſſatarum* ℔.j. *flor. lupuli* M.iij. *hordei integr.* p.ij.

Omnia coquantur & deſpumentur ad tertiæ partis conſumptionem, donec liquor ouum in ſuperficie ſuſtineat. Colentur & in vaſculis liquor concipiatur, in quibus fermentetur. Feruore aliqua parte peracto in nodulo ſuſpendantur hæc aromata.

℞. *Cinna. caryoph. galangæ, piper. granor. paradiſi an.* ℥.ß.

Feruore planè abſoluto vaſcula tota repleantur, tribus menſibus elapſis mulſa ad capitis affectus frigidos efficax exhibetur.

Extat etiam hydromel *in Inſtit. lib.5. part. 3. ſect. c.4.*

Aqua deſtillata & Spiritus.

Aquæ deſtillatæ cephalicæ calidæ. Simplices: *Roriſmarini, ſaluia, maiorana, betonica, lauendula, meliſſa, primula veris, lilij conuallium, flor. ſtæchados Arab. flor. tiliæ, pæonia, origani, calamintha, iuniperi, ſerpilli, cinamomi, tunicis.*

Compoſitæ: *Cephalica dua in Inſtit. lib.5. p. 3. ſect.3. cap.5: Lauendulæ* compoſ. *ibid.* & *aqua infuſionis Lauendulæ Auguſtini Schurffij*, quæ paucis mutatis ita componitur.

℞. *flor. lauendul.* M.ij. *nuc. moſch. zinzib. cubeb. an.* ʒ.iij. *cinamomi op. galangæ, macis, calami aromatici, ſem. erucæ an.* ʒ.j.ß.

Infundantur in vini Rhenani lib. iv. per dies aliquot poſtea in arena deſtillentur.

Aqua Cephalica Langij, quæ hæc eſt.

℞. *Flor. anthos, roſar. rubrar. maioranæ an.* M.ij. *flor. bugloſſ.* M.i. *ſpec. confect. anacardinæ* ℥.ii. *aqu. bugloſſ. betonicæ, flor. tiliæ an.* ℔.i. *lauendulæ* ℔ ß. *Spiritus vini* ℔.j.ß.

Infundantur per menſem, poſtea deſtillentur.

Aqua Theriacalis Cephalica Quercetani.

Alia: ℞. *Flor. primul. veris, roriſmarin. maioran. betonic. an.* M.j. *ſpec. diamoſc. dulc. diambræ an.* ʒ.vi. *confectionis anacardinæ* ℥. ß. *Cubebar. ligni aloes, nuc. moſch. caryoph. piperis longi, carpobalſami, an.* ʒ.i. *rad. acori, ariſtolochiæ rotundæ, ireos, an.* ℥.i.ß. *gran. iuniperi* ʒ.ii. *ſem. ſiler. montani, aniſi, fœniculi an.* ʒ.j. *aq. primul. veris betonicæ, ſolu. an. q. ſ.*

Infundantur diebus 8. poſtea deſtillentur in cineribus calidis. Fiat aqua, cuius cochlear vel ſolius, cum ſpiritu vini exhibeatur.

Vel: ℞. *Flor. lilior. conuall.* M. i. *ſaluiæ* M.ii. *roſar.* M. iii. *lauen. meliſſæ an.* M.ii. *nuc. moſch.* ʒ. ii. *caryoph.* ℥. i. ß. *macis* ℥ ß.

Affundatur vini q. ſ. ſtent in loco frigido tribus ſeptimanis, poſtea deſtillentur.

Olea deſtillata Cephalica. Olea deſtillata: *Roriſmarini, Maioranæ, Lauendulæ, Meliſſæ, Saluiæ, Caryoph. Macis, Nuc. moſch. Cinamomi. Fœniculi, Aniſi, Rutæ, Carui, Iuniperi, Succini.* E quibus etiam fiunt balſama, de quibus infra.

Tinctura Cephalica. Tincturæ, Extracta, Eſſentiæ Chymicis dictæ: *Rutæ, Calami aromatici, Pæoniæ, Roriſmarini, Succini, Meliſſæ, &c.* Extractum Cephalicum Quercetani, vel hoc.

℞. *Rad. acori. Pæon. Viſc. querc. Lign. Aloes, Bacc. Iuniper. an.* ℥.i. *Sem. Pæon.* ʒ. vi. *Cinnam. Caryoph. Macis, cardamom. Fruct. Anacard. an.* ʒ.ii ß. *Flor. Anthos, Salu. primul. veris, Pæon. Calendul. Betonic. Lauendul. Stœchad. Arab. Lilij Conuall. Enproſ. Tiliæ an.* P.i.

Incidenda incidantur, contundenda contundantur, & affundatur *Spiritus vini, Aqua ſaluiæ, Betonicæ an. q. ſ.* vt digitis quatuor liquor emineat. Digerentur in balneo diebus 8. Inde fiat colatura, liquorque per deſtillationem ad extracti eſſentiam ſeparetur, cuius doſis ℥ ß.

Syrupi: *De ſtæchad. ſimpl. & compoſ.* qui epilepſiæ, ſpaſmo, paralyſi, tremori & omnibus cerebri & neruorum frigidis affectibus vtilis eſt; niſi fluxus catarrhi obſtet: tunc enim aliquid ex aſtringentibus addi debet; *Betonicæ, rutæ, pæoniæ, meliſſæ, de calamintha, mel anthoſatum, anacardinum.* Syrupi Cephalici calidi.

Conſeruæ: *Betonicæ, ſaluiæ, lauendulæ, meliſſæ, anthos, maioranæ, flor. tiliæ, lilij conuall. primulæ veris, ſtæchados, pæoniæ, tunicis.* Conſeruæ.

Condita: *Nux moſch. calam. aromaticus, myrobalani, chebulæ, nux iuglans, radic. pyrethri, cortic. citri.* Condita.

Confecta: *Cubebarum, ſem. aniſi, fœniculi, coriand. carui, caryoph. cinnamom.* Confectio.

Rob: *Iuniperi.*

Species & Pulueres: *Diambra, diamoſ. dulc. aromat. roſat: caryoph. diaxyloaloes. dianiſi, letitiæ Rhaſis.*

Vel: ℞. *Rad. Acori* ʒ.iij. *flor. ſtæch. Arabic. coriandri præparati, cinnam. an.* ʒ.ii. *ſem. fœniculi, ſileris montani an.* ʒ.j.ß. *corall. rubri præparat.* ʒ.i. *flor. roriſmarin.* ʒ ß. *nuc. moſch. ſem. aniſi, pæon. cardam. an.* ʒ. i. *ſacchari anthoſati ad pondus omnium.* F. Puluis. Pul. Cephalici calidi.

Vel qui Langio tribuitur puluis capitalis.

℞. *Maioran. ſaluiæ, lauendul. ſtæchad Arabic. an.* ℈.i. *cinnamom. cubebarum, galang. ſeminis callitrichi, caryoph. zedoariæ, ſem. fœniculi, xyloaloes an.* ʒ. ß. *betonicæ, roriſmarini, meliſſæ, nuc. moſch. coriandri præparat. an.* ʒ.iii. *cardamomi, piperis longi, granorum pæon. an.* ʒ.i. *macis, zinziberis, an.* ʒ ß. *ſacchari* ℔.i. F. Puluis. Langij puluis Cephalicus.

Puluis ad omnes frigidos capitis affectus habetur apud Quercetanum, *in Pharmacop. dogmat. reſtit. c.40.*

Vel: ℞. *Nuc. moſch. macis, Zinzib. caryoph. galang. ſem. aniſi, fœniculi, rutæ, carui, thuris, ſaluiæ minor. cinnam. an.* ʒ.ii. *ſacchar.* ℔.ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Sem. cumin. coriandr. præpar. an.* ʒ.ß. *fœniculi, macis, Zinzib. cubebar. radic. pæon. an.* ʒ.ii *cinnamom. an.* ʒ.i. F. Puluis.

Vel: ℞. *Radic. ireos Floren.* ℥. ß. *zinzib. galang. maioranæ, calam. arom. an.* ʒ ß. *piper. longi* ℈.i. *ſacchari albi ad pondus omnium*: Fiat puluis, non ſolum caput calefaciens, ſiccans ac confortans & catarrhos abſumens ſed & reliqua membra roborans.

Vel: ℞. *Nuc. moſch. cardamom. cinnam. ligni aloes, an.* ʒ.i. *ſem. pæon. coriand. præpar. an.* ʒ. ii. *ſpecier. diambræ, diamoſ. dulcis, an.* ʒ.ii. *ſuccini albi* ʒ.ß. F. puluis.

Boli.

℞. *Conſeru. betonicæ, ſaluiæ, an.* ℥.i. *mithridat.* ℈.ii. *cum ſacchar.* Fiat Bolus, qui diuiſus ſumendus in introitu lecti. Boli.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar.* ℥.ß. *anthos* ℥.i. *theriacæ, mithridat. an.* ℈.i. *cum ſacch.* Fiat Bolus, a cubitum ituro ſumendus.

Electuaria: *Confectio anacardina, theriaca, mithridatium. aurea Alexandrina, diacorum, diocaſtoreum* & quale habetur *in Inſtit.* lib.5. part.3. ſect.3. cap. 11. *confectio alchermes.* Electuaria cephalica calida.

Langij hoc.

℞. *Diacori* ℥.i.ß. *conſeru. maior. lauendulæ, roriſmarini, an.* ℥.i. *ſtæchad. Arabic.* ℥. ß. *ſpecier. diambræ* ℈. v. *caryoph. cardam. cinnam. an.* ℈.ii. *cubeb. nuc. moſch. galang. an.* ʒ ß. *viſci querni* ℈. ii. *corall. rubr.* ℈. i. Cum ſaccharo in aqua lauendulæ diſſoluto. F. Electuarium.

Rotulæ & Morſuli, Fiant ex ſpeciebus modò enumeratis, quibus & olea deſtillata & extracta addi poſſunt; vt.

℞. *Specier. arom. diamb. roſat. an.* ʒ. i. *olei caryoph. gutt.* iiij. *ſacch. in aq. lauendulæ diſſoluti.* ℥. ii. F. Rotulæ. Rotulæ & Morſuli.

Vel

Vel: ℞. *Sacch. in aqua betonica diſſolut.* ℥. iij. *olei aniſi* gutt. vij. *roriſmarini* gutt. iij. *ſaluiæ* gutt. ij. *ambræ griſeæ* ℈. v. F. rotulæ.

Trochiſci: *De Gallia moſchata, Dianiſi, de ſuccino.*

De internorum medicamentorum omnium vſu & hoc notandũ, ſi totum corpus ſimul calefacere animus eſt ventriculo vacuo ea eſſe aſſumenda: ita enim promptius in totum corpus diſtribuuntur. Si verò tantum caput calefaciendum, commodius ſumitur poſt cibum: ſic enim diutius circa os ventriculi hærentia efficacius caput afficiunt: modò non ſint ex iis compoſita, quæ ad diſtributionem cibi vehementiorem faciunt. Talia enim poſt cibum exhibere prohibet Galenus 4. *de ſanit. tuend. cap. 7.*

Externa.

Externa medicamẽta caput calefacientia. Inter quæ liquidiora omnia actu calida admoueantur, & eligantur primò ea quæ minus calida ſunt: quæ verò calidiora ſunt admoueantur, dum ventriculus vacuus eſt; ne, ſi pleno eo admoueantur, vapores ſurſum ad caput alliciantur,

Validiora quoque non tutò, niſi poſt totius corporis euacuationem, applicantur.

Epithemata. *Epithemata, fomenta, embrochæ, lotiones.*

Exemplum, eſt *in Inſtitut. lib. 5. par. 3. ſect. 3. cap. 41.*

Vel ℞. *Flores lauendulæ, chamæmel. an. M. j. Folior. Lauri, Hyſſopi, Betonic. Maioran. an. M. ij.*

Coquantur in ſufficiente q. lixiuij vel aq. pro lotione capitis.

Vel ℞. *Flor. Betonic, Serpilli, Maioranæ, Origani, Lauri, Flor. Chamæmel. an. M. ij.*

Affundantur lixiuij q. ſ. inter lauandum vſurpetur ſmegma odoratum.

Vel ℞. *Folia Saluiæ, Maioranæ, Roriſmarini, Lauri, Calaminthæ an. M. ß. Beton. M. j. ß. Flor. Chamæm. Melilot. Stœchad. Arab. Lauendul. an.* P. j. Coquantur in aq. ſ.

Colatura calida per clepſydram vel gutturnium capiti inſtilletur vacuo ventriculo. Vel decoctum per pannum linteum vel ſpongiam capiti calidè applicetur.

Epithema ex cinerib. & aceto ex Auicen. *l. 3. fen. 1. tract. 2. cap. 12.* commendat Iacobus de Partib. ſcribitque experientia conſtare, illud ſæpè profuiſſe.

℞. *cineris* ℥. ij. *aceti.* ℥. vj.

Miſc. in forma lixiuij; in quo calefacto intingantur panni lintei, expreſſique Epithematis loco capiti applicentur.

Aquæ quoque deſtillatæ, & ſpiritus, ſi iis caput irroretur, potenter id alterant. Thermæ quoque ſulphureæ caput calefaciunt. Quæ ſi deſint, ſuccedaneum tale parat Capiuaccius.

℞. *Sulph. viui* ℔. j. *ſalis* ℔. ß. *maiora. ſerpil. ſtœchad. Arabic. calaminth. montan. ſaluiæ, betonicæ, roriſmarini, pulegij, meliſſæ an. M. i. aquæ communis* ℔. 100.

Fiat decoctio ad partis tertiæ conſumptionem pro ſtillicidio.

Olea: præter deſtillata antea inter interna enumerata: *Rutaceum, nardinum, ſerpellinum, coſtinum, ſampſuchinum, de caſtoreo, de euphorbio, de lateribus oleum Magni Ducis Hetruriæ*, quod veluti miracula facere videtur, vt ſcribit Capiuaccius, *oleum deſtillatum de guaiaco & oleum ligni ſaſſafras*, quod admirabile eſt, vt idem Capiuaccius ſcribit, *irinum laurinum*, cui ob odorem grauem alia admiſcenda, *de pulegio, de ſpica.*

Balſama magiſtralia & artificialia, quæ temporibus & vertici illini poſſunt, *Arabicum ſeu Iudaicum*, ſi haberi poteſt *è Peru & Tolu*; *roriſmarini, maioranæ, rutæ, lauendulæ, nucis moſchatæ, caryoph. ſuccini.* Compoſitum eſt in *Inſtitut. lib. 5. part. 3. ſect. 3. cap. 31.*

Vel ℞. *Stœcad. Arabicæ, lauendul. ſaluiæ, roriſmarini, maioran. beton. fol. lauri, ſerpill. hyſſopi, an.* M. ß. *ſem. pæon. fœnicul. an.* ʒ. i. *rad. caryoph. calami vul. an.* ʒ. ii. Contuſis adde, *ſpiritus terebinthinæ* ℔. j. *aquæ aniſi, caryoph. an. q. ſ.* Deſtillentur per veſicam.

Deſtillatæ aquæ adde *ſtyracis liquidæ* ℥. iii. Iterumque deſtillentur.

Poſteà ℞. *Styrac. calamitæ,* ʒ. ii. *myrrhæ, gummi iuniperi, an.* ℥. i. *ſuccini albi, thuris, aſæ dulcis, an.* ℥. i. ß.

Quibus affunde aquam & oleum proximè deſtillatum, aut ſi non ſuffecerint, aliquid aq. roriſmarini, granor. iuniperi, vel aniſi adde, iterumque deſtilla.

Aquæ, & oleo deſtillatis adde *Cubebarum, calami aromatici, an.* ʒ. ii. *caryoph. nucis moſch, cinamomi, an.* ℥. ß. *croci* ʒ. ß. Vltimoque deſtilla.

Tandem ſepara oleum ab aqua, & ſerua oleum inſtar balſami, cuius non ſolùm in externis vſus eſt, ſed etiam in vino vel alio liquore octo vel decem guttæ exhiberi poſſunt.

Vel ℞ *Terebinth.* ℔. i. *thuris* ℥. i. ß. *ſtyracis calamitæ,* ℥. i. *ligni aloes* ℥ ß. *nucis moſch.* ℥. i. *cubebarum, galangæ, an.* ℥. ß *cinamomi, caryoph. ſem. carui, an.* ʒ. vi. *flor. lauendulæ* ℥. ii. *croci* ʒ. i. ß. *moſchi*, ſi libet, *& ambræ an.* ℈. i, vel *trochiſc. galliæ moſchatæ* ʒ. ß.

Affunde *ſpiritus vini optimi* ℔. iii. Stent in vaſe diligenter clauſo octo diebus in digeſtione, poſtea in cineribus deſtillentur, Primò deſtillata aqua cum oleo crocei coloris, continuetur deſtillatio; donec color ad nigredinem mutari incipiat, & tum ſtatim mutetur recipiens: Separetur oleum ab aqua & ſpiritu: vtrumque eſt magni vſus ad affectus capitis frigidos intra & extra adhibitum.

Vnguenta & linimenta: *Martiatum Aregon.*

℞. *Olei rutacei, nardini, an.* ℥. ß. *nuc moſch. expreſſ.* ʒ ß. *pulu. caryoph.* ℈. i. *olei deſtillati maior.* gutt. iiii. Fiat linimentum, quo ſyncipUt & tempora inungantur.

Vbi maiori calefactione opus eſt, olea calidiora eligimus, iiſque *ſtyracem calamitam, benzoen, euphorbium, mithradatium, theriacam, ſpir. vini*, admiſcemus, vt.

℞. *Vngenti martiati* ℥. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *deſtill. lauẽd.* ℈. ß. *caryoph. an.* gutt. iiii. M. Cataplaſm.

℞. *Farinæ lupinor. pulu. ſerpilli, flor. chamæmel. ſtœchæ. Arab. maior. an.* ʒ. i.

Miſc. ſ. a. cum vino ad ignem. Adde *Olei rutacei, ſampſuchini, an* ℥. ß. F. cataplaſma.

Vel ℞. *Farinæ fœnugræci, lupinor. an.* ℥. i. *fol. lauri.* ℥. ß.

Coquantur in mulſa, & addatur *olei irini, ſampſuchini, an. q. ſ.* F. cataplaſma.

Vel ℞. *Baccarum lauri, origani an.* ℥. i. *thuris, maſtich. an.* ℥ ii. Cum ſucco *betonicæ vel oleo conueniente.* F. Cataplaſma.

Commendatur & radix panacis contuſa, & cum oleo miſta applicata. Guainerius laudat cineres calidos modico vino albo conſperſos cum panno lineo impoſitos. Plura Epithemata & Linimenta videantur apud Auicen. *lib. 3. fen. 1. tract. 2. c. 13.*

Emplaſtra & Cerota: *De Betonica, de Euphorbio.*

Fortiora tamen medicamenta calefacientia, quale eſt Euphorbium, ſatius eſt adhibere in intemperie cum materia, quam in intemperie nuda & ſine materia.

Vel ℞. *gummi iuniperi, ſtyrac. calaminthæ, thuris an.* ʒ. i. *ſtercoris columbini* ℥. ii. *nigellæ parum torrefactæ* ʒ. i. *nucis moſchat. caryophyl. an.* ℈. i. *olei nardini, therebinth. & ceræ q. ſ.* Fiat emplaſtrũ bregmati imponendũ.

Aliud ℞. *Farinæ lupinorum. pulu. ſerpilli, flor. ſtœch. Arabic. maioran.* ʒ. ii. *gumm. tacamahacæ* ʒ. i. ß. *olei nardini, ceræ an. q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Pulueres: poſt lotionem capitis pulueres rectè & commodè capiti inſperguntur.

Vt ℞. *Nuc. moſchat. maioran. caryoph. an.* ʒ. i. *flor. ſtœchad. Arabic. roriſmarini, ligni aloes an.* ℈. i. *moſchi,*

chi, ambræ an. g̃. iij. Fiat Puluis.

Vel ℞. *Nucis moſchat. caryophyl. granorum tinctorum ſeu Kermes an.* ʒ. j. *cort. citri.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. i. F. pulu.

Si pulueres caluariæ affricentur, & poſtea aliquid ſpiritus vini optimi, vel potius aquæ vel ſpiritus cephalici irroretur, facilius ad cerebrum eorum vis penetrabit & id roborabitur.

Sacculi & pilei: *pulueres, ſi linteo aut ſindone aut ſerico includantur,* Fiunt ſacculi & pilei. Guainerius hunc commendat.

℞. *Flor. chamæmel. betonicæ, verbenæ maior. abſinthij, roſar. rubr. flor. ſtœchad. Arab. roriſmarini an. P. i. gummi iuniperi* ℥. ß. *follicor. ſenæ, granorum tinctorum an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ʒ. iij *ambræ quantum libet.* Cum ſindone rubra F. ſacculus vel pileus, qui diu geſtetur.

Vide etiam Fernel. *l.* 5. *M. M. cap.* 19.

Vel ℞. *Thuris* ʒ. j. *ſuccini* ℈. j. *maioranæ, roriſmarini, betonic. an.* ʒ. iii. *flor. ſtœchad. Arab.* ʒ. j. *lauendulæ* ʒ. ß. *caryophyllor. nucis moſchat. an.* ℈. ii. Cum ſindone rubra fiat ſacculus.

℞. *Rutæ, ſerpilli, hyſſopi an.* ʒ. j. *maioran. beton. an.* ʒ. iii. *flor. ſtœchad. Arab. lauendulæ an.* ʒ. j. ß. Fiat pileus.

℞. *Flor. ſtœch. Arab. M. ß. beton. maioran. verbenæ, flor. chamæmel. an. P. ii. lauendulæ P. i. nucis moſchat. caryophyl. an.* ʒ. ii. *gumm. iuniperi* ℈. ii. *thur.* ʒ. iii. *gall. moſc.* ℈. ß. Contuſis omnibus craſſo modo, F. ſacculus vel pileus.

℞. *Maioran. ſerpilli, meliſſæ, roriſmarini, ſtœchad. Arabic. lauendulæ an. M. ſ. cort. citri, granorum Kermes an.* ʒ. iii. *cubebar. caryophyl. nucis moſc. an.* ʒ. ß. F. puluis craſſus & ex eo pileus.

Smegmata; Smegmatum exempla vide in Inſtitutionibus, *lib.* 5. *part.* 3. *ſect. cap.* 31.

Vel ℞. *Saponis veneti* ℥. ii. *ladani ſtyracis calamitæ, ligni aloes, thuris an.* ʒ. i. *pulu. caryophyllor. ireos an.* ʒ. i. ß. *moſchi, ambræ a.* q. l. Fiat Smegma.

Pulueres, Trochiſci & candelæ ad ſuffitus; qui tamen in dolore capitis, vel intermittendi, vel parce vſurpandi. Pulueres & trochiſci carbonibus accenſis inſperguntur: candelæ accenduntur. Fumus ex his & naribus attrahi, & pileis nocturnis excipi poteſt. De quibus tamen omnibus obſeruandum, ne accendantur. Sine flamma enim ſuauiorem & fortiorem odorem ſpirant: flamma verò eorum vires & odorem facilè abſumit & diſſipat. Exempla ſunt in Inſtitut. *loco modò allegato.*

Vel ℞. *Styracis calamitæ, benzoes, ladan an.* ʒ. ii. *gummi iuniperi, thuris an.* ʒ. ß. *gran. iuniper.* ʒ. ii. *caryophyl.* ʒ. i. ß. *Pulu. carbonum tiliæ q. ſ.* Cum mucilagine tragacanthæ aq. roſar. extracta. F. candelæ.

Vel ℞. *Gummi hederæ, thuris, gran. iunip. an.* ʒ. i. *nucis moſch. caryoph. ſtyrac. calamit. an.* ℈. ii. *nigellæ parum torrefacta.* ʒ. ß. *galliæ moſchatæ* ℈. i. Cum ladano & maſtiche diſſol. in aq. falu. F. trochiſci pro fumo.

Vel ℞. *Gummi hederæ, coriandri, nigellæ aceto maceratæ & ſiccatæ an.* ʒ. ß. *thuris, maſtiches, granor. iuniperi an.* ʒ. ii. F. puluis pro ſuffumig.

Vel ℞. *Saluiæ, maior. roriſmarini, caryoph. cinamomi, an.* ʒ. i. *fol. laur.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. i. *thuris* ʒ. i. ß. *galliæ moſch.* ʒ. ß. F. puluis..

Pertinent huc & odoramenta, quibus vel veſtes conſpergi, vel manus & nares illiniri poſſunt, quæ quæ ſupra ignem in vaporem reſoluuntur, ex aquis & aliis Cephalicis calidis præparata, de quibus etiam in Inſtitut. *l. allegato.*

Balſama. Ex oleis deſtillatis ſupra enumeratis, etiam ad odorandum, vt & tempora inungenda, vt antea dictum, balſama parari poſſunt, *Roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, meliſſæ, rutæ. lauendulæ, nuc. moſchatæ, caryoph. ſuccini.* Compoſiti exemplum eſt in Inſtit. *l. modò allegato.*

Vel ℞. *Olei maioran.* ℈. ß. *ſaluiæ, macis, caryoph. an.* gutt. vi. *meliſſæ, lauendulæ, ſuccini, an.* gutt. iii. *ol. nuc. moſc. expreſſi q. ſ.* F. balſama.

Pomambra ſeu Poma odorata. Exemplum eſt in Inſtitut. *loco modò allegato.*

Vel *Ladani* ʒ. ii. *ſtyrac. calamit.* ℥. ß. *nucis moſchat. mac. an.* ℈. ii. *roſar.* ʒ. ß. *cinamomi, ligni aloes, an.* ℈. ß. *Zibethi, moſchi, an.* g̃. iiii. *ambræ* g̃. ii. *olei deſtillat. caryoph.* gutt. v. *mucil. tragacanth. aq. roſar. extract. q. ſ.* Fiat Pomambr.

Vel ℞. *Semin. nigellæ, caryoph. nuc. moſch. roſar. rubrar. an.* ʒ. i. *lauendul.* ʒ. ß. *ladan.* ʒ. iii. *benzoes, ſtyracis. calamit. an.* ʒ. ß. *moſchi* g̃. v. *Zibethi* g̃. iiii. *ambræ* g̃. iii. *mucil. tragacanth. aq. roſar. lauendul. extracta q. ſ.* F. Pomambr.

Vel ℞. *Benzoes, ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ii. *cinnamom. ligni aloes, an.* ʒ. ß. *caryoph.* gutt. iiii. *ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ℈. ii. *olei deſtillat. maior.* gutt. vi. *ambr. moſch. an.* g̃. iii.

Excipiantur ladano agitato in mortario cum oleo coſtino vel de ſpica.

℞. *Styrac. calamit.* ʒ. ii. *caryoph. macis, ligni aloes an.* ʒ. ß. *lauend.* ʒ. ii. *gall. moſch.* ʒ. i. ß. *moſchi, ambræ an.* g̃. iii. Cum ſucco maioranæ & ſtyrac. liquida F. Pomum.

Noduli odorati, Fernelius *lib.* 5. *method. medend. cap.* 19.

℞. *Caryoph.* ʒ. ß. *macis* ʒ. i. *nigellæ præpar.* ℥. ß. *flor. ſtœchad. Arab. maioran. an.* ʒ. ß. Ligentur in nodulo ex ſerico ad odorandum.

Vel ℞. *Troch. galliæ moſch.* ℈. i. *Fol. maioran. roriſmarini. flor. ſtœchad. Arabic. an.* ʒ. ß. *macis* ℈. ß. *nucis moſch. caryoph. cinamomi, ligni aloes an.* ℈. i. *moſchi, ambræ, an.* g̃. ii. F. puluis, qui ſindone rubra vel ſerico includatur.

Moſchus tamen, quod ſemel monuiſſe ſufficiat, in mulieribus, quæ hyſtericis affectionibus ſunt obnoxiæ, omittatur.

Maſticatoria: Caput quoque calefaciunt, quæ maſticantur vt: *Cubeba, nux moſchata, cardamomum, pyrethrum, ſem. erucæ & ſimilia.* Reſoluuntur enim ex iis halitus, qui ad cerebrum penetrant, idque calefaciunt:

Vt ℞. *Cubebar.* ℥. i. *cinnamomi, caryoph. macis, nucis moſch. an.* ℈. i. *ſemin. carui* ℥. i. *maioran.* ʒ. i. Concidantur & contundantur craſſo modo & maſticet æger tantum, quantum pugillo comprehendere poteſt.

Auribus immiſſa vel applicata. Cum in auribus in actum deducantur, hæc medicamenta, in vapores reſoluuntur, qui cerebrum calefaciunt, qualia ſunt: *oleum rutaceum, coſtinum, de caſtoreo, moſchus & ſimilia.*

Vel ſi ſacculi ex calidis cephalicis parati, & vino generoſo calido vel ſpiritu vini adſperſi, auribus applicentur, vapores, qui inde eleuantur, per aures ad cerebrum penetrant.

Inunctiones etiam volarum pedum & manuum cum oleis calidis ad caput calefaciendum proſunt. vt docet Galenus 2. *de comp. med. ſecundum loc. cap.* 1.

Phænigmi tandem in malo contumaci vtiles ſunt de quibus Galenus, 1. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 2. *&* nos in Inſtitut. lib. 5. Qualis apud Trallian. eſt, *lib.* 1. *cap.* 16.

Vel ℞. *Fimi columbin.* ʒ. ii. ß. *piper. albi* ʒ. ii. *caſtorei* ʒ. ß. *croci.* ʒ. i.

Cum aceto oleo nardino miſceantur.

Præter hæc multa medicamenta ad caput calefaciendum vtilia deſcripſit Galenus 2. *κατὰ τόπ.* c. 1. *&* 2.

Diæta.

Vitetur aer frigidus, ſubterraneus, caliginoſus, auſtrinus, aquilonaris: eligatur calidus & purus; vel paretur talis arte ſtratis per conclaue herbis calidis odoratis, ſaluia, maiorana roremarino, lauendula, pulegio, ſerpillo, vel iunipero, baccis iuniperi: Et modò dictæ (Aer vt arte calefaciendus.)

dictæ

dictæ plantæ carbonibus iniiciantur: aut ſuffitus modo antè dicto excitentur: modò his æger non offendatur ſicut hyſtericę mulieres non quoſuis gratos odores ferre poſſunt: aut accendatur ignis ex ligno iuniperi, roriſmarini, lauri, lauendulæ ſtipitibus; In noſtris regionibus aer ſat commode in hypocauſtis igne in fornace accenſo alteratur. Diligenter quoque cauendum, ne manus & imprimis pedes refrigerentur.

Cibi condiantur ſaluia, roremarino, maiorana, hyſopo, ſatureia, aromatibus. Auicennas, *lib. 3. fen. tr. 2. cap. 12.* etiam allij eſum commendat. Vitentur piſces. Vinum bibatur album, tenue, quod caput non replet: Etſi enim antiquum & generoſum ad frigidam intemperiem corrigendam eſſet potentius: tamen qui caput replet & tentat, ab eo abſtinendum: vel bibatur tenue vinum medicatum, vel mulſum ac hydromel ſupra deſcriptum. Vel paretur talis cereuiſia.

℞. Cinamom. Zinziber. an. ℥. j. galanga ℥. ß. baccar. lauri ʒ. ß. caryoph. nucis moſchata, granor. paradiſi, cubebarum an. ʒ. i.

Pulueriſata includantur linteo raro & in vas cereuiſię amphoras ij. vel iij. capiens coniiciantur.

Vigiliæ ſomnum ſuperent, quemadmodum & corporis motus & exercitium quietem. Fricentur manè crura & pedes, ac veſperi cubitum iturus lauet pedes aqua, in qua herbæ cephalicæ calidæ coctæ ſint. Venus, vt & triſtitia, timor, ac ſollicitudo nocent, gaudium moderatum vtile eſt. Exemplum talis intemperiei curatæ habetur apud Foreſtum, *lib. 9. obſer. 6. 7.*

CAPVT III.

De Intemperie Cerebri humida ſine materia.

Cauſſa.

Intemperies cerebri humida.

HVmidam cerebri intemperiem excitant mora in aere humido, pluuia & nix, ſi ijs caput minus probe tectum obiiciatur: præſertim ſi caput poſt lotionem & madefactionem non exſiccetur: Lunæ radij, balneum aquæ dulcis, vita otioſa & quies. Medicamenta humectantia tum externa, tum interna: & cibus ac potus plurimum humectans: Somnus longus. Atque inducitur hæc intemperies facilius ijs, qui cerebrum natura humidius obtinent.

Verum humida intemperies capitis diu ſola non perſiſtit, ſed humores ſuperfluo colligit, catarrhiſque caput obnoxium reddit.

Signa Diagnoſtica.

Frons & facies eſt mollis, nares humidæ, & excrementa narium & oculorum plura. Actiones animales omnes hebetantur, præcipuè ſi adſit vnà frigoris exceſſus. Memoria imprimis eſt labilis, adeſtque in ſomnum propenſio, è quo non ita facilè expergiſcuntur: Humiditas per ſe nullum delirium parit: Præceſſerunt etiam cauſſæ modò enumeratæ: Delectant & iuuant ſiccantia, nocent humectantia.

Prognoſtica.

Deterior eſt exceſſus humiditatis, quàm ſiccitatis. Facilius verò curatur humiditas cerebri, quàm ſiccitas. Siccantia enim tutius adhibentur capiti.

Indicatio.

Cerebrum humidum ſiccantia requirit. Attendendum tamen ſimul, quæ qualitates humiditati coniungantur. Neque enim ſiccantia calida ſemper tuta ſunt.

Curatio.

Cerebrum ſiccantia.

Quia verò humiditas plerumque frigiditati coniungitur, aut cum materia copulatur, & calefacientia cerebrum ſupra propoſita omnia quoque idem ſiccare valent: Calefacientia ea etiam hic in intemperie humida proſunt, & quidem omnia, ſi frigiditas cum humiditate coniungatur. Si verò caliditas coniuncta ſit, temperata eligenda, aut caliditas frigidis admixtis, vt roſis, myrobalanis, corallis, cornu cerui, ſmaragdo, radicibus, quinquefol. tormentillæ; ſantalo, myrtillis, nuce cupreſſi, & ſimilibus temperanda: Pauca ex ijs hic quoque ſubiungemus. De quibus & hoc notandum non nimis odorata vſurpanda eſſe, quæ caput vaporibus replendo *καρηβαρίας* inducunt.

Medicamenta Interna.

Interna.

Plurimum hic valet *decoctum ligni Guaiaci & Saſſaf. & radicis China* cum modico viſci querni. (Alij in capite ſiccando nõ minorem efficaciam tribuunt *decocto radic. quinque folij & tormentilla*, ſi ad modum decocti radic. Chinæ paretur & exhibeatur, vt & vino, in quo rad. pentaphylli & tormentillæ maceratæ fuerint) *Caſtoreum, ſpecies diambra, aromatici roſati, theriaca, mithridat. ſales theriacales, confectio anacardina.*

Externa.

Externa.

Præter calefacientia ſupra propoſita, herba & ſemen paſtinacæ ſylueſt. radix imperatoriæ, myrtus, myrtilli baccæ, cineres calidi vino madidi commendantur.

Lotiones & embrochæ.

Lotiones.

℞. Betonica, maioran. roſar. rubrar. calaminta an. M. j. *ſem. paſtinaca ſylu.* ℥ ß. *radic. cyperi* ʒ. ij. *flor. ſtœchad. Arab.* P. ij. Concludantur in ſacculo, qui coquatur in lixiuio pro lotione capitis.

Embrochę.

Imprimis ſiccant Embrochæ ex thermis ſulphureis & bituminoſis, quæ non ſolùm cerebrum ſiccant, ſed & ita roborant, vt ſuperflui aliquid facilè non admittat: Vbi calefacientia minus tuta ſunt, caput lixiuio, in quo flores roſarum rubrarum & folia myrti cocta ſint, abluatur, & poſtea pannus fumigatus puluere roſarum rubrarum & ſtyrace imponatur.

Cataplaſmata. Vbi ob calorem ſiccantia calida adhibere non licet, commodiſſimum eſt cataplaſma ex cochlearum carne (licet & totas cum teſtis contundere) in mortario minutim contuſa, addito momento thuris & myrrhæ. Cochlearum enim caro ſuperfluitatem ab intimis ad externa euocat, & ita internas partes quocumque humore grauatas ſiccat: vt etiam docuit Galen. 11. *de ſimp. med. facult.*

Pulueres Cephalici: qui & capiti inſpergi, & ſacculis conficiendis materiam præbere poſſunt.

Vt *℞. Pulegij, calamintha, maioran. flor. ſtœchad. betonic. cortic. citri. gummi iuniperi, caryoph. an.* ʒ j. F. Puluis.

Vel: *℞. Stœchad. Arabic. betonic. rad. maioran. ligni aloes, caryoph. nucis moſchat. an.* ʒ. j. ß. *moſchi, ambrę an.* g. iij. F. Puluis.

Vel: *℞. Gumm. iuniper. tacamahac. an.* ʒ. j. *roſarum rubrarum. corticum thuris, citri, caryoph. maſtich. ſantalor. omnium, myrtill. an.* ʒ. ß. F. Puluis.

Antequam pulueres inſpergantur, commodum eſt caput prius ſtyrace liquida inungere.

Sacculi & Pilei.

℞. Betonica, maioran. roſar. origan. an. ʒ. ß. *gummi iuniperi. tacamahaca, turis, maſtich. an.* ʒ j. *caryoph. nucis moſch. cupreſſi* ʒ. ß. F. Puluis craſſus & cum ſindone rubra cucupha.

Vbi calefacientia locum non habent, fiat ſacculus ex roſi rubris, myrto, ſantalo rubro & corallis rubris.

℞. Salis torrefacti ℥. ij. *torrefacti* ℥. iij. *ſemin. melanthy* ℥. j. ß. Inſuantur duobus ſacculis lineis, qui capiti imponantur.

Et reliqua ſupra de intemper. Cerebri frigida propoſita olea, linimenta, vnguenta, emplaſtra, imprimis *Emplaſtrum de Betonica ceratum cephalicum, de Euphorbio*: Et quæ infra in capite de Intemperie cum pituita proponentur.

Diata

Diæta.

Aër eligatur natura ſiccus, qualis eſt montanus, vel talis arte efficiatur. Idem ſit lucidus & ſerenus: vitetur verò humidus, craſſus, nebuloſus, qualis eſt in conuallibus, circa paludes, & in locis ſubterraneis: caput à ventis muniatur. Imprimis venti auſtrales vitentur, qui caput replent, 3. *Aphoriſ.* 17. Vitentur & lunæ radij.

Cibus vim ſiccandi habeat: Eliganturque aſſa potiùs quàm elixa. Condiatur aromatibus & herbis ſiccantibus cephalicis. Abſtinendum à carne vitulina, agnina, & iuniorum animalium, cerebro, fructibus fugacibus.

Potus ſit pauciſſimus. Præſtantiſſima eſt in tali capitis affectu ea victus ratio, quæ præſcribitur ijs qui decocto guaiaci, ſarſæperillæ aut ſaſſafras vtuntur. Imo & ipſum decoctum vtile eſt, cerebrumq; valdè ſiccat. Vigiliæ, quę inſigniter ſiccant, & ea de cauſſa, edaces ab Hippocrate, 6. *Epid. ſect.* 4. *t.* 18. alijs 20. nominantur ſomnum, qui corpus & caput humectat, ſuperent. Motus & exercitium corporis otio præferatur. Caput diu pectinandum. Exemplum talis intemperiei curatæ eſt apud Foreſt. *lib.* 9. *obſeru.* 9.

CAPVT IV.

De Intemperie Sicca ſine materia, & Intemperiebus Compoſitis.

Cauſſę Intemperiei Siccę.

Intemperies ſicca cerebri.

CErebrum ſiccant calor ſolis, ignis, thermarum; cibi ſiccantes, omnes immoderatæ corporis euacuationes, per hæmorrhagias quaſcumque, alui fluxum ſudorem, venerem, vigiliæ nimiæ, inedia, animi perturbationes vehementiores, imprimis mœſtitia & triſtitia, animi intentio & ſtudia nimia, labor, medicamenta ſiccantia immoderatè adhibita.

Signa Diagnoſtica.

Capitis cutis eſt aridior, ſenſus acres, motus celeres, excrementa è naribus vel palato pauca profluunt, oculi caui ſunt & aridi, tempora adſtricta, frons intenta, facies tota ſqualidior, adſunt vigiliæ: præceſſerunt cauſſæ cerebrum ſiccantes, iuuant humectantia, nocent ſiccantia.

Prognoſticum.

Siccitas cerebri, ſi non multùm à mediocritate recedat, cæteris intemperiebus minùs damni infert: ſi verò magnus ſit ſiccitatis exceſſus, omnium deterrimus eſt, et difficulter curatur.

Indicatio.

Cerebri ſiccitas humectantia requirit. Attendendum tamen an caliditas vel frigiditas ſiccitati coniungatur, et pro qualitatum harum ratione medicamenta varianda: ſimul etiam ad cauſſam à qua ſiccitas inducta eſt reſpiciendum. Si enim à triſtitia et vigilijs ortum habeat, (optimè ei opitulabitur ſomnus et animus hilaris ac curis vacuus: ſi ab inedia, venere, vel nimia euacuatione, ſuccurret rectiſſimè plenior, et boni ſucci victus

Curatio.

Medicamenta.

Folia, *Borraginis, bugloſſa, latucha, malua.*

Flores, *Violarum, borraginis, bugloſſa, nymphea.*

Medicamenta cerebrū humectantia.

Semina, *Papaueris, quatuor frigida maiora, lactuca, malua.*

Fructus, *Poma dulcia & dulcacida, amygdala dulces.*

Medullæ, *Crurum vituli ſpuma ex ſero lactis, omentum agninum vel ſambucino coctum & capiti impoſitum, pulmo arietis calens, & catulus diſſectus capiti impoſitus omentum veruecis.* E quibus liquida tepida applicentur, ſemel vel bis de die manè et veſperi pluribus diebus, prout ex vigilijs et alijs ſymptomatibus id opus eſſe conijcimus.

Externa.

Interna enumerata etiam extra adhibere licet: quibus accedunt folia et ſemen *Malua, violaria, althaa,* ſemen *Cydonior. fœnugraci. lac, pinguedo gallina. butyrum recens ſine ſale.* E quibus fiunt.

Interna.

Decocta è *plantis modo enumeratis.*

Aquæ deſtillatæ. *Violarum, borragin. bugloſſa, lactuca, nymphaa.*

Syrupi: *Violar. Borragin. bugloſſa, nymphaa, papaueris.*

Iulepi: *Violarum.*

Conſeruæ: *Violar. borragin. bugloſſa, nymphaa.*

Condita, *Caules, lactuca, radic. ſatyrij.*

Emulſiones: *Amygd. dulc. ſeminum quatuor frigid. maior. papau.*

Vt ℞. *Amygdal. dulc.* ℥. j. ß. *ſem. quatuor frigid. maior. an.* ʒ. j. *papaueris* ʒ. j. ß. *aq. hordei ſimplicis* ℔. ß. *borragin. bugl. an.* ℥. iij. fiat Emulſio. Cui adde *Iulepi violar.* ℥. j. ß.

Species: *Diamargarit. frigid. diatragacanth. frigid.*

Electuaria.

℞. *Conſeru. violar. bugloſ. an.* ℥. j. *lactuc. Italica condita* ℥. ß. *ſpecierum diamarg. frigid* ℈. j. Fiat Elect.

Externa.

E quibus liquida tepida applicentur.

Epithemata: *Ex ſucco vel decocto malua, althaa, borrag.* ex emulſione ſem. papau. lactucæ, lacte: aquis humectantibus cephalicis.

Vt ℞. *Olei viol. amygdal. dulc. lactis muliebris, an.* ʒ. vj. *ſucci lactuca* ʒ. iij. Miſceantur pro Epithemate frontis.

Vel: ℞. *Semin. papauer. albi* ʒ. vj. *lactucæ, cucurb. an.* ʒ. iij. *aqu. violar.* ℥. vj. fiat emulſio, cui adde *Mucilag. ſemp. pſyll. aq. violar. & lactuca extracta* ℥. ß. Miſce.

Vel: ℞. *Olei viol.* ℥. ij. *aneth.* ℥. ß. *album ouorum bene conquaſſatorum, num.* ij. *lactis muliebris vel alterius* ℥. iv. Miſce.

Lotiones & Irrigationes: cum decoctis humectantium herbarum ante propoſitarum, vel etiam lacte dulci.

Non vtendum hic lixiuio in lotionibus capitis, quia ſiccat, ſed lacte potius, quod humectat.

Vt ℞. *Radic. althaa* ℥. j. *Folior. althaa, malua, violarum, lactuca, an.* M. j. *Flor. violarum, nymph. borragin. chamęmel. an.* p. j. *Semin. lini* ℥ ß. *papauer.* ʒ. vj. Coque aqua ſ. pro lotione vel irrigatione capitis.

Oleum, *Oliuarum matur. violar. amygd. dulc. nymphęę, ſeſaminum.*

Linimenta.

Vt ℞. *Olei violar.* ℥. ß. *amygdal. dulc.* ʒ. ij. *pingued. gallin.* ℥. ß. fiat linimentum.

Vel: ℞. *Mucilag. ſem. malu. lini, fœnugręc. pſyll. an.* ℥. j. *butyri recentis ſine ſale* ℥. j. ß. *Medullę crurum vituli* ℥. ij. *cerę quantum ſatis*, fiat vnguentum molle.

Vel: ℞. *Radic. althęę* ℥. ß *Fol. violarum, brancha vrſinę, maluę an.* ℈. j. *Flor. roſar. albar. violar. nymphaę albę an.* p. j. *ſemin. cydon.* ʒ. ij. Coquantur in aqua ad molitiem et probe contuſa per ſetaceum traijciantur. Adde *medullę crurum vituli. butyri ſine ſale, olei violar. an.* ℥. ß. *cerę parum* fiat vnguentum molle.

Odoramenta: *Ex floribus violarum, roſarum, nymphęę.*

Errhina, *ex iiſdem, lacte, ol. viol.*

In aures inſtillentur: *Oleum violar. roſar. nymphęę, amygd. dulcium, ſeſaminum.*

Lotiones pedum: Ex ſimplicibus modò dictis decoctis.

Diæta.

Diæta.

Vniuerſa Diætæ ratio ad humidum vergat. Aer eligatur humidus, qualis eſt in cõuallibus iuxta flumina, aut ſi talis natura non detur, plantis humectantibus ſparſis concilietur.

Cibi ſint boni & facilis concoctionis: oua ſorbilia, pinguia iuſcula: carnes pullorum gallinaceorum, vitulinæ, hœdinæ, elixæ potius, quàm aſſæ, piſces, butyrum recens: cibique alterentur lactuca, flor. violat. borragin. maluæ & ſimilibus. Salis verò & aromatum condimenta, quantum fieri poteſt, vitentur. Conueniunt etiam amygdalæ dulces, paſſulę, pruna, rapum. Vinum ſit tenue & oligophorum, vel decoctum hordei cum glycyrrhiza & iulepo violar. aut cereuiſia aliqua humectans.

Somnus ſit longior. Vt enim vigiliæ caput & vniuerſum corpus ſiccant: ita ſomnus illud madefacit & humectat. Hic non inutile fuerit, in tali intemperie à cœna lenia ſomnifera exhibere, vt lactucam, amygdalas dulces, vel earum lac. ſem. papaueris.

Nec inutile eſt balneum aquæ dulcis. Vitetur Venus, labores nimij, ira, triſtitia, nimia animi intentio: animum potius laxet æger.

Exemplũ talis intemperiei habet Foreſt. *lib. 9. obſ. 8.*

De intemperiebus capitis compoſitis ſine materia.

De intemperiebus capitis compoſitis ſine materia.

Vt de intemperiebus compoſitis multa in ſpecie addamus opus non eſt: cum ex iis, quæ de ſimplicibus dicta ſunt, facilè, quæ cauſæ, curandique ratio compoſitarum ſine materia ſit, pateat.

Quæ enim cauſæ calefaciendi & ſiccandi vim ſimul habent, calidam & ſiccam intemperiem inducunt; quæ refrigerandi & humectandi, frigidam & humidam: quæ refrigerandi & ſiccandi, frigidam & ſiccam.

Cognoſcuntur quoque hæ Intemperies eodem modo ex effectibus, cauſſis, quæ præceſſerunt, diſpoſitione cerebri naturali, iuuantibus ac lædentibus. Nam ſi quis cerebrum ſua natura frigidum & humidum habeat, eique cauſſæ amplius refrigerantes & humectãtes occurrant, & effectus ad ſymptomata adſint, quæ ſeorſim in vtraque intemperie ſæpè diximus, verbi gr. ad ſomnum eumque profundiorem propenſio, mentis ſtupor & ingenij tarditas, ſenſuumque inertia, calefacientia & ſiccantia proſint, humectantia & refrigerantia noceant: Ex his facile colligere eſt, adeſſe cerebri humidam & frigidam intemperiem. Contraria apparebunt, ſi calidum & ſiccum fuerit.

Curandique ratio quoque ex ſuperioribus patet. Prout enim vel illæ qualitates coniunguntur, ita medicamenta contrarijs qualitatibus prædita eligenda & miſcenda ſunt. Et prout vtraque qualitas vel vna magis excedit, ita contraria vſurpanda, quæ vel æqualem vim obtinent, vel ita temperanda, vt medicamenta contra eam qualitatem, quæ magis excedit, magis pugnet. Sæpè tamen medicamentum vnum duabus qualitatibus reſiſtit ſimul, & quæ calefaciunt, ferè omnia etiam ſiccant. Exemplum intemperiei cerebri frigidæ & humidæ, cum pituita habetur apud Solenandr. *ſect. 1. conſil. 2.*

CAPVT V.

De Intemperiebus capitis cum materia in genere.

Intemperies capitis cum materia.

PLerumque verò cum intemperie materia coniungitur, quæ eam vel excitat, vel fouet: eaque eſt vel humor, vel vapor.

Materia autem hæc in capite vel generatur & cumulatur, vel aliunde tranſmittitur: Cumulatur in capite ex imbecilla vel vitioſa nutrimenti concoctione ob cerebri partiũ & capitis ἀτονίαν & δυσκρασίαν, qua plura, quam par eſt, excrementa proueniunt. Nam etſi alimentum, quod ad caput alendum diſtribuitur, bonum ſit: tamen ſi coctio in capite rectè non fiat, multa excrementa cumulantur. Aut quod excrementa ob craſſitiem, copiam, meatuum anguſtiam, expultricis debilitatem expelli non poſſint. Materia verò extra caput genita, ſeu ob cibos vitioſos, ſeu ob errorem coctionis primę aut ſecundæ, ob quem multa excrementa generãtur, ab inferioribus ad caput fertur, vel tranſmiſſa à partibus alijs robuſtioribus ad caput imbecillum, præcipue frigidum, & humidum: vel eò attracta à calore aut dolore, vt & vocis intentione & clamore, tubarum inflatione, vomitu, quę omnes cauſſæ humores & vapores ad caput alliciunt idque replent. Nimirum omnes ferè capitis affectus proueniũt, vel à capitis imbecillitate, vel à partium inferiorum repletione & cacochymia. Si enim caput vel à primo ortu imbecillum ſit, vel ex aliquo incommodo, vt vulnere, caſu, contuſione, externiſque alus iniurus, vigilus, animi affectibus debilitatum ſit: facilè ex affluente alimento etiam bono multa excrementa cumulat.

Deinde ob prauam victus rationem, ob viſcerum, ventriculi, hepatis, lienis, vteri, &c. intemperiem, & hinc dependentem vitioſam alimentorum concoctionem praui humores in corpore cumulari ſolent, qui facili de cauſſa ad caput, præcipuè verò ſi debile ſit, feruntur.

Quò etiam faciunt ſuppreſſæ conſuetæ euacuationes menſium, hæmorrhoidum, vel quod vlcus, aut fiſtula aliqua, quæ diu vitioſos humores effuderunt, ſuppreſſa eſt.

Non prætereundum & hoc de morbis intemperiei cum materia, cum ex Aſtrologorum ſententia Luna cerebro maximè pręſit, & ipſa experientia teſte, ſecundum luminis Lunæ augmentum & decrementum, humores decreſcant, vel augeantur, morbos cerebri ſecundum Lunę φάσεις non parum mutari, & nunc augeri, nunc minui. Luna in cerebri morbis vis.

Signa Diagnoſtica.

Qua ratione intemperies cum materia ab intemperie ſine materia diſcerni poſſit, ſupra *c. 1.* dictum Foreſtus equid. *lib. 9. obſeru. 10.* etiam quædam ſigna cõmunia intemperiei cum materia recenſet: verùm non capitis illa propria ſunt, ſed intemperiei cum materia in toto corpore.

Signa autem, quibus an per ſe, an verò per conſenſum afficiatur cerebrum diſcernere licet, nonnulli ex Gal. 1. *de loc. aff. c. 9. & 1. prorrhet. comm. 1 text. 3.* ad tria capita redigunt.

Primò conſiderare iubent, an omnia ſymptomata quæ affectum illum comitari ſolent, quæque ſunt veluti characteriſtica, exactè adſint. Si enim adfuerint, proprium eſſe capitis affectum indicio eſt. Si non omnia affuerint, per conſenſum eſſe argumento eſt. An cerebrum per ſe, an per conſenſum afficiatur.

Deinde conſiderare iubent, an ea ſymptomata quæ affectum illum ſignificant, ſint perpetua & continuo moleſtent. Hoc enim, ſi fiat, ſignum eſt primarium eſſe capitis affectum: Si verò interdum intermiſerint per conſenſum caput affici ſignificatur.

Tertiò perpendendum monent, an alia pars prius fuerit affecta, antequam caput laborare cœpit. Nam ſi nullus præceſſit alterius partis affectus, primariò caput affici putandum eſt. His tamen alia quædam addi poſſunt; & ſigna, quibus diſcernitur an caput primariò, an per conſenſum afficiatur, omnia hæc ſunt. Si per ſe caput afficiatur, natiua ad tale malum eſt propenſio: nullum in alijs partibus, quæ cerebrum in conſenſum trahere poſſunt, adeſt vitium; Anteceſſerunt cauſſæ, quæ potiſſimùm caput afficere aptæ natæ ſunt; ea, quæ capiti ſoli adhibentur, & applicantur, proſunt

vel nocent; & ſymptomata & affectus in cerebro primario conſpiciuntur; affectusq. ferè continuus eſt. Fieri enim poteſt, vt materia per interualla in capite generetur, atque ita affectus, qui inde dependet; non continuus ſit; Contrà continuus eſſe poteſt, ſi genita extra caput in reliquo corpore materia continuò ad caput ferantur. Ideoque huic ſigno ſoli non fidendum, ſed alia etiam coniungenda ſunt. Si verò anteceſſerunt cauſſæ, quæ vel totum vel partem aliquam læſerint, & in toto vel ventriculo, hepate, corde, vtero vel alia parte aliquis morbus apparet, ad cuius ortum, augmentum & decrementum etiam morbus in capite initium trahit, augetur, & decreſcit, ac proinde nō ſemper continuus eſt, ſed ſi morbus vel remittit vel intermittit, & ipſe remittit & minuitur, vel ceſſat, ac iiſdem præſidijs & morbo capitis & parti in reliquo corpore affectæ ſuccurritur, & ſymptomata nō ſolùm in facultate animali læſa, ſed & alia partis illius, à qua cerebrum in conſenſum trahitur, adſunt; cerebrum per conſenſum affici indicatur.

Notandum tamen hic, quoque aliquando fieri poſſe, vt capitis affectus cum alterius partis affectu inualeſcat & cum eo leuetur, nec tamen ab illa parte per conſenſum afficiatur. Quod accidere poteſt, ſi ex eadem parte & fonte materiam in partes plures ſimul influat; dolor tamen in parte, quæ materiam mittit, non percipiatur. Ita *6. Epid. com. 4. text. 4.* Agelij filia cum doleret ipſi coxendix, correpta fuit aſthmate; dolore ſedato ſuſpirium ſedabatur: nulla tamen hic inter thoracem & coxendicem fuit ſympathia, ſed ab eodem loco, eodem tempore, in vtramque partem humor influebat, & ibi eodem tempore diſſipabatur & retro cedebat. Ideoque hic diligenter inquirendum, an pars illa, quæ ſimul cum capite affligitur, primariò affecta ſit, & materiam capitis communicet, an vero illa aliunde eam ſuſcipiat.

Obſeruandum & hoc, non ſemper ſtatim affectu, cuius conſenſu caput afficitur, remittente, etiam materiam & dolorem in capite euaneſcere. In febribus enim intermittentibus quandoque, ceſſante paroxyſmo, nihilominus per aliquot horas adhuc dolor in capite perſeuerat; quod accidit, quod propter cranij denſitatem in capite tardius materia, quàm in reliquo corpore, diſcutitur. Summa: per eſſentiam, vt loquuntur, caput afficitur, ſi nullum extra caput eſt vitium, & adſint ſigna capitis per ſe affecti; per conſenſum verò ſi nullum vitium ſit in capite, ob quod materia generetur, ſed ſolùm extra caput.

Tranſmittitur autem illa materia, qua cerebrum per conſenſum afficitur, vel à toto corpore, vt in febribus vapores, in plethora ſanguis, in cacochymia praui humores: vel ab aliqua parte, & frequentiſſimè à ventriculo, è quo per œſophagum vapores ſurſum ad caput aſcendunt: ab hepate item, corde, liene, pulmone, vtero, renibus, veſica, inteſtinis; imò externis artubus per venas, arterias, neruos, & occulta quæque corporis ſpiracula. Caput enim veluti tectum fumoſæ domui impoſitum excipit, quæcumque ab imo effumant, ſurſumque feruntur. Cum autem materia hæc, vt dictum, ſit vel humor, vel vapor, & humor rurſum vel ſanguis vel bilis, vel pituita, vel bilis atra, vel melancholia: de iis ordine dicemus, quatenus quidam intemperiei ſolum cum materia cauſſæ ſunt.

Nam humores cerebrum & membranas occupantes duplici ratione iis damnum inferre poſſunt, vel dū ipſa quaſi perfundunt & irrigant, ac hoc modo eorum temperamentum immutant, dum ſcilicet per venas delati cerebro eas, quas habent, qualitates imprimunt vel dum extra vaſa elapſi, in ſpatia inania & poros ac meatus cerebri & membranas eius effuſi, ea in tumorē attollunt. De poſteriore ſuo loco; iam de intemperie ſolum, quam humores excitant, dicemus.

Humores quot modis cerebrum p. n. afficiant.

Prius tamen generatim quædam permittenda, & primò quidem dicendum, qua ratione, an cum flatu & vapore, an vero cum humore ſit intemperies, cognoſci poſſit, & quę generalis intemperies capitis cum materia curandi ratio ſit.

Primùm quod attinet, ſi cum flatu vel vaporibus ſit intemperies capitis, adeſt tenſio capitis ſine grauitate, & punctio per interualla, ſonitus aurium, & ſæpè vertigo, præceſſit diæta flatus generans, ægerque ab iis, quæ flatus diſcutiunt, emolumentum percipit.

Cerebri à flatu affecti ſigna.

Cum humore ſi ſit intemperies, percipitur ſenſus grauitatis, tenſio eſt ſtabilis, nec ita de loco in locum mouetur.

Cerebri ab humore affecti ſigna.

Si vapore aut flatu caput afficitur, cùm is mobilis ſit, ab inferioribus partibus eum capiti communicari, idque per cōſenſum ferè affici ſuſpicio eſt: quamquam interdum etiam flatus in ipſo capite ſine affectu partium inferiorum generari poſſit.

Si caput ab humore craſſo, pituita aut melancholia afficiatur, cùm hi humores non ita mobiles ſint, neque ab inferioribus ad ſuperiora facilè adſcendant, in ipſo capite genitos fuiſſe & cumulatos plerumque eſt indicio. Tenues verò, vt ſanguis & bilis, plerumque ab inferioribus tranſmittuntur.

Curatio.

Curatur intemperies cerebri cum materia, materię euacuatione, & intemperiei, ſeu ſimplex ſit, ſeu compoſita, per contraria alteratione. A materiæ tamen euacuatione ſemper incipiendum: cùm impoſſibile ſit, intemperiem capitis tollere, materia, quæ eam fouet, adhuc in eo hærente.

Curatio intemperiei cerebri cum materia.

Semper tamen totius corporis prius habenda eſt ratio, neque caput commodè euacuatur, niſi prius totum corpus euacuatum ſit. Ideoq; à corporis vniuerſi euacuatione, ſi neceſſaria ea ſit, curatio inchoanda, & vel ſanguis, ſi abundet, imminuēdus, vel cacochymia euacuanda, ne materia ſuperflua ad caput affectum, quod facilè fieri poteſt affluat. Et Clyſteres numquam in morbis capitis ſunt prætermittendi; quia non tantùm fumos & vapores reuellunt, ſed etiam à cerebro ipſo conſequutione quadam attrahunt.

De vniuerſi tamen corporis purgatione ex iis, quæ in genere de purgatione rectè inſtituenda præcipi ſolent, hoc repetimus & monemus, ſemper attendendum eſſe, an affectus ſit ſine febre, an verò cum febre, atque ita cruditatem coniunctam habeat. Nam ſi ſit ſine febre, quouis tempore (præparantia tamen quædam permittere nihil prohibet) purgantia exhibere licet, & quidem etiam paulò fortiora. Si verò febris coniuncta ſit, attendendus aphor. Hippocr. 22. *ſect.* 1. *Concocta medicari oportet, non cruda, niſi materia turgeat.*

Poſtea videndum, an materia in cerebro cumulata & genita ſit, an verò aliundè tranſmittatur. Quid agēdum ſit, ſi aliunde tranſmittatur materia, ſequenti capite dicetur. Si materia in ipſo capite cumulata ſit, primò ea ipſa euacuanda, poſtea caput roborandum.

Euacuatur autem caput priuatim; aut per modum & vias ſenſibus manifeſtas, aut inſenſibiliter. Senſibilis euacuatio fit per duas præcipuè vias, per palatum & nares, per quas natura, quam ſequi decet, & ipſa caput plerumque expurgare ſolet. Nam quamuis natura quandoque etiam per aures caput purget: tamen id rarius eſt, & non niſi in grauiſſimis morbis accidit, vt in internis inflammationibus, ſanguine & pure circa cerebrum collecto. De his viis omnibus Hippocr. *6. aph. 10. Caput*, inquit, *dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua, vel ſanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum ſoluit.* Multò minus per oculos euacuare licet; quam viam natura vel errans, vel vt maius ma-

Quot modis caput euacuari poſſit.

lum

lum præcaueat, quandoque eligit, ne cæcitatem. aut aliquod aliud viſus vitium inducamus: cerebro verò parum proſimus.

Inter iſtas tamen duas vias, niſi quid obſtet, ea, quę per palatum fit commodior eſt. Natura enim ipſa ſolam hanc viam molita eſt, & in ſano homine, per infundibulum in palatum euacuatio cerebri ferè ſufficere poteſt. Naſus verò naturæ conſilio odoratus & reſpirationis gratia pręcipuè factus eſt. Vbi tamē maior eſt excrementorum cerebri copia, natura hac via ſæpè abutitur. Præterea per palatum via ſecurior eſt, neque ita iſta euacuatione cerebrum concutitur, ac ea, quæ fit per nares, cerebrumque commotum maioris ſæpè mali cauſſa eſſe poteſt, dum in cerebro euacuando aberrans natura, ad partem aliquam principalem humorem tranſmittit.

Potentius tamen, vbi iis tutò vti licet, errhina humores commouēt, cùm non ſolum medicamenti qualitas, vel vapor, vt in apophlegmatiſmis, ſed & ipſa eius ſubſtantia cerebrum ſtimulet. Neque tamen hi duo modi caput priuatim euacuandi in quouis humore & eadem ratione locum habent. Nam apophlegmatiſmi, vt ipſum nomen indicat, iis affectibus competunt, qui à pituita & frigido humore ortum habent, non verò iis, qui ex ſanguine feruentiore vel bile proueniunt. Ideoque de apophlegmatiſmis ſuo loco, vbi de intemperie capitis cum pituita agemus, dicetur. Hoc ſaltem hic in genere de iis monemus, vt ad maſticatoria, ſic ad apophlegmatiſmos ea eligantur, quæ nec odore nec ſapore ſunt inſuauia, nihilque maligni habent, ne vel cerebrum, vel œſophagum offendant.

Errhina verò in omni humore locum habēt: alia tamen in alio, vt ſuo loco patebit. Quare de Errhinis hic aliquid addemus.

Errhina.

Errhina.

De Errhinis autem in genere Inſtitut. *lib. 5. part. 3. ſect. 3. cap.* 30. diximus: hic ſaltem de iis, quatenus caput euacuandi vim habent, agendum. Euacuant verò Errhina præcipuè excrementa circa anteriorem cerebri partem hęrentia, & quæ circa cerebrum eiuſque meninges colliguntur: non verò ea, quæ in poſterioribus ventriculis; niſi forſan ſternutatoria cerebrum totum vehementibus concutiant. Hinc Errhina in omnibus ſoporoſis affectibus & ſenſuum ſtupore vtilia ſunt, & internis doloribus proſunt, & ſternutatoria catarrhos, qui in fauces irruunt, potenter reuellunt.

Medicamenta autem Errhina duplicia ſunt: alia peculiari vi humores trahunt: alia facultatem expultricem ſolùm irritant, vt ipſa ſponte cerebro concuſſo humores vitioſos eiiciat, quę in ſpecie ptarmica & ſternutatoria dicuntur. Prioris generis rurſum duplicia ſunt: quædam enim calore aperiunt funduntque humores, ac detergent, vt *ſuccus betæ, ſuccus calaminthæ montanæ, ſuccus hederæ, ſemen nigellę, maioran. pulegium*, & alia odorata. Quibus tamen vtendum non eſt in ea catarrhi ſpecie, quæ coryza appellatur, ne dilatione maiore partibus, & tenuitate humoribus inducta maior fiat fluxio, humorque tenuior & acrior reddatur. Alia non ſolùm acrimonia & calore, ſed etiam tota ſubſtātia excrementa à cerebro alliciunt, *vt agaricus, turbith, colocynth. cyclamen, elaterium, elleborus albus, & ſimilia.* Quæ verò cerebrum irritando euacuationis cauſſa ſunt, cum dictis quidem modò multùm conueniunt, acriora tamen ſunt & tenuiora, vt ad ipſum cerebrum penetrare poſſint, qualia ſunt *ſaponaria, radix ari, piper album, zingiber, pyrethrum, caſtoreum, euphorbium, elleborus albus*, quia vtramque vim habet. Quomodo autem in ſpecie parentur Errhina in Inſtit. *loc. alleg.* dictum.

Liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel ſupino corpore naribus infunduntur; ore tamen prius vino vel aqua impleto, ne liquor per palatum in os influat: quanquam quod ſic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit. Formulæ vero poſtea ſuis locis proponentur.

Ab errhinis, quando abſtinēdum.

Cauendum tamen ab errhinorum vſu dum oculi ſunt affecti, vel nares vlceribus obnoxiæ (errhini ſcilicet, quæ vim euacuandi habent: vlceribus enim dicata tunc proſunt) dum orificia venarum in naribus laxa ſunt, vt hæmorrhagia ex irritatione metuenda ſit, aut dum vertigini homo eſt obnoxius: cùm ſternutatoriis cerebrum vehementius concutiatur, & facilè vertigo excitetur, & tunc potiùs apophlegmatiſmis vtendum. Poſt errhinorum verò vſum lacte vel oleo violarum nares eluere non inutile eſt, vt tollatur, ſi quid acredinis & acrimoniæ eſt relictum.

Niſi tamen hæ viæ ſufficiant, & malum pertinacius ſit, ad materiam euacuandam adhiberi poſſunt ſinapiſmi & veſicatoria capiti applicata, quibus cutis exulceratur & ſenſibiliter humor effunditur. Et tandem vbi reliqua non ſufficiunt, cauteria, quæ in vertice ad ſuturam coronalem, vel inter primam & ſecundam ceruicis vertebram. vel medicamento cauſtico, vel ferro ignito excitantur. De quo mox, *quęſtion. 3.* dicetur. Sunt enim cauteria aut fonticuli potiùs per cauteria excitati materia auxilii ſenſibiliter euacuantis, quod indicatur ab humore, qui ſenſum gignitur, & morbum diuturnum excitat. Talem materiam fonticuli continuò euacuant; modò vnus, modò plures, prout materia paucior vel copioſior fuerit. Et quidem prout materia eſt euacuanda, vel reuellenda, vel deriuanda: ita etiam in hoc vel illo loco fonticulus excitandus. Nam ſi ſimpliciter reuellenda eſt materia, in partibus infra caput, vt capite ſequenti dicetur, fonticulus excitandus. Si euacuanda, reuellenda, ſeu deriuanda, in occipite: ſi ſimpliciter euacuanda, in ſutura coronali; modo id ſine periculo fieri poſſit, de quo *qu.* 3. dicetur. Neque ſolùm è capite materiam euacuat vlcus cauterio in occipite excitatum, ſed etiam quę ad pectus ruit intercipere valet.

Fonticuli in morbo capitis.

Setaceum.

Cauterio non minorem vim euacuandi habet ſetaceum: Imò verò maiorem, cùm per foramina duo plus euacuet quàm per vnum, neque ita commodè pila eo loci in fonticulo geſtari poſſit. De quo in Inſt. *l. 5. part. 1. ſect. 2. c. 7.* ſatis dictum. Videatur Hieronym. Fabric. *tit. de ſetaceo parando.*

Arteriæ inciſio.

Auicennas, *lib. 3. fen. 1. tract. 2. c. 33.* etiam ad interceptionem vaporum, qui per arterias cum ſanguine arterioſo aſcendunt, proponit inciſionem arteriarum in temporibus, vel adultionem earum per cauteria, modumque & ea, quæ in tali operatione neceſſaria ſunt, pluribus deſcribit. Idem eodem in loco plura cauteria præſcribit, & præcipit vt tria cauteria ſupra medium capitis applicentur, vt è cerebro humores extrahantur: duo ſemper tempora, quibus via humores & vaporibus ab inferioribus ad ſuperiora aſcendentibus intercipiatur. Vnum in nucha ſeu poſteriore capitis & colli parte. Verū non ſine cauſſa addit *in comm.* Iacob. de Partibus, cùm plerique ægri vix ſuaues medicinas admittant, quis toties ſe vſtulari ſinet? ideoque conſulit, ne medicus tot cauteriis vti attentet, niſi inſtanter ab ægro & amicis poſtulentur: cùm incertum ſit, an eorum vſu malum ſit ceſſaturum, & metuendū ſit, ne ſanatis vlceribus malum recrudeſcat.

Inſenſibilis capitis euacuatio fit per inconſpicuos tum cutis, tum partium ſubiectarum meatus, præſertim verò per ſuturas. Fitque adhibitis eo loci topicis remediis digerendi, diſcutiendi & exſiccandi vi præditis, quæ ſupra *cap. 3. de Intemp. capitis humida* propoſita ſunt. Eligenda tamen ſemper ea, quę natura humoris & intemperies coniuncta poſtulat: & in Intemperie humida & frigida, ſiccantia calida: In materia

verò calida, quæ ſine calore ſiccant, vſurpanda. Atque ita humor, qui in capite hæret, euacuandus apophlegmatiſmis, errhinis, ſternutatorijs, ſinapiſmis, veſicatorijs, cauterijs, reliquiſque inſenſibiliter diſcutiendus, & exſiccandus.

Tandem dum caput euacuatum eſt, vel etiam dum euacuatur, intemperies, quæ ſupereſt, vel quæ materiæ coniuncta eſt, corrigenda per contraria. Vbi ſemper cephalica ſuprà propoſita in intemperie ſine materia eligenda; ſicut eadem quoque purgantibus immiſcenda ſunt. Quomodo autem capitis per contraria alteratio fieri debet, ex ſuperioribus, quæ de intemperiebus ſine materia dicta ſunt, patet. Ideoque quæ intemperiei, quatenus talis, debeatur curatio, ex ſuperioribus petatur: In ſequentibus verò præcipuè, quid materia intemperiei coniuncta requirat, docebimus.

Faciemus autem initium de intemperie capitis cum materia per conſenſum: vbi generales reuellendi, deriuandi, repellendi à capite leges trademus, reliqua, quæ materiæ in capite contentæ debetur curatio, communis eſt in capite genitæ, vel cumulatæ & aliunde communicatæ.

QVÆSTIO I.

An pilulæ commodius, quàm alia forma medicamentorum, ad caput euacuandum vſurpentur?

An pilulæ commodiùs à capite euacuent, quam alia medicamenta.

Vulgata apud plurimos practicos eſt ſententia, pilulas commodiùs, quàm Electuaria vel potiones, in capite purgando exhiberi, quòd fortiùs à capite & remotioribus attrahant; idque ideò, quòd diutiùs in ventriculo morentur. Verùm hoc quidem concedimus, pilulas ad caput purgandum efficaciter exhiberi, ſed non faciunt hoc propter formam, verùm quia è fortioribus medicamentis conſtant. Quòd autem propter formam ad caput purgandum, quam aliæ medicamentorum formę vtiliores ſint, parùm rationi conſentaneum eſt, & ex falſa hypotheſi nata eſt hæc opinio, quòd ſcilicet medicamenta in ventriculo hęrentia vitioſos humores è reliquo corpore ad ſe trahant. Neque enim medicamenta purgantia ad ſe in ventriculo humores trahunt (alias enim extra vmbilico & ventri applicata manibus tractata, aut naribus ad olfaciendum admota non purgarent) ſed quia ſui aliquid in corpus tranſmittunt, quod humores peculiari vi, & ſingulos humores determinata *fermentat* quaſi, & quietos commouet; vnde facultas expultrix irritata & ſtimulata humores vitioſos cum medicamento purgante per aluum expurgat. De quo videantur Inſtit. *libr. 5. part. 1. ſect. 1. cap. 11.*

QVÆSTIO II.

Quo tempore pilulæ ad caput purgandum ſint vſurpandæ?

Quo tempore pilulæ ad caput purgandum exhibendæ.

Non omnium eandem de tempore exhibendi pilulas fortiores ad caput euacuandum eſſe ſententiam, qui ſcripta Medicorum ſæculorum ſuperiorum legit, facilè animaduertit. Plerique in ea fuerunt ſententia, quam etiam in praxi ipſa ſecuti ſunt, pilulas, quæ ex capite fortius trahere debent (nam de lenioribus, & quæ ſaltem primas vias euacuant, hic quæſtio non eſt, eaque citra controuerſiam hora poſt cœnam, exhibendas eſſe, ea proculdubiò ratione perſuaſi, quòd crediderunt, cum cibi vaporibus vim medicamenti faciliùs ad caput adſcendere, atque ita fortiùs à capite attrahere. Verùm poſteriores Medici non ſine cauſa huic opinioni contradixerunt, & rectè olim iam etiam Paulus Ægineta *lib. 7. c. 4.* ſcripſit; qui veſperi medicamentum purgans exhibent, aut à cibo, noxam inferunt: quippe alimentum corrumpunt, minuſque euacuant. Et reuera ſi coctio nondum ſit abſoluta, alimentumque diſtributum, concoctio turbatur, minuſque, quàm par eſt, operatur medicamentum, cibo à quo eius vis retunditur, permiſtum. Cibus quoque nondum integrè coctus ad venas cum medicamẽto purgante rapitur, humoreſque vitioſi, qui purgante medicamento attrahuntur, chylo permiſcentur, eumque inquinant. Ideoque commodiſſimum tempus exhibendi tales pilulas, vt & alia purgantia medicamenta, eſt matutinum, vbi concoctio iam abſoluta eſt. Neque ratio quę illos mouet alicuius momenti eſt. Nam humores vitioſi à purgante medicamento moti ad vias euacuationis non per œſophagum, per quem vapores ad caput maximè adſcendunt, ſed per venas perueniunt: ideoque commodiſſimum purgationis tempus eſt, ſi viæ illæ omnes liberæ ſint, & coctio in ventriculo abſoluta.

QVÆSTIO III.

Cui loco ad caput euacuandum cauteria in capite applicanda ſint?

An cauteria ſuturæ coronali adhibenda.

Duo loca, in quibus cauteria ad materiæ in capite euacuationem applicantur, à pleriſque medicis nominantur, occiput, & ſynciput, ſeu ſutura coronalis; & de priore quidem loco nulla lis eſt, etſi vt anteà dictum, non ita commodus videatur, & ſetaceum ei præferendum ſit. De loco verò in ſyncipite ſeu ſutura coronali Medici diſſentiunt. Plurimi quidem fonticulos, qui in capite ad ſuturam coronalem, qua ſagittali committitur, excitantur, multum facere ad eliciendos, reuelendos, euacuandoſque humores qui intus in capite ſunt, ne detenti, aut deorſum deſcendentes varias corporis partes afficiant, ſtatuunt; & hinc imprimis ad capitis morbos frigidos & humidos, vt dolorem capitis, vertiginem, ſomnum profundum, paralyſin, & ad morbos, qui ex detentis in capite humoribus, & ex fluxu eorum ad oculos, nares, aures, columellam, fauces, dẽtes, pectus, articulos, vtiles eſſe tradunt, & quidem quinque de cauſſis, vt Hieron. Fabricius ab Aquap. *de operat. Chirurg. cap. de fonticulo in ſutura coronali;* docet: Primò, quia hoc in loco faciliùs detinentur geſtanturque fonticuli; Secundò, quia anterior capitis pars humidior eſt poſteriore, & propterea maiore humorum euacuatione indiget; Tertiò, quia hic locus minus durus & ad exhalationem humorum aptior eſt: Quartò, quia laxior & rarior eſt quàm cæteræ partes: Quintò, quia ibi adeſt vena interius per ſuturas penetrans, in nonnullis per caluariam inſculpto in ea foraminulo, qua caluaria combuſta & aperta humores multi è penitioribus partibus profluunt: cuius rei exemplum ibidem adducit Fabricius, & propterea de loco illo exactè inueniendo ibidem pluribus agit. Alij inter quos Montanus *conſil. 36. 143. 170.* Hieron. Mercurialis *tom. 3. conſ. 3.* Fab. Pacius *in libr. 5. method. medendi cap. 13. & in appendice ad libr. 7.* Lud. Septalius, *animaduerſ. medic. lib. 6. num.* 107. (qui teſtatur, ſe 40. annis, quibus Medicinam Mediolani fecit, nullum vidiſſe, qui ex hac cauterii applicatione quid commodi perceperit, aliquos verò in periculum inflammatione excitata coniectos fuiſſe,) Zecchius *in conſultationibus medicis, conſult. 75.* & alij cauteria huic loco applicata, improbant, ideò præcipuè, quòd cum ſummo periculo coniunctum ſit hoc auxilium. Cùm enim os hoc loco ſit tenuiſſimum & durior membrana, per fibras, neruos, arterias, venas, pericranio connectatur, ignito ferro facilè inflammari & cerebrum in conſenſum trahi poſſit. Refert idem Zechius *conſult. prima* piſtorem quendam Bononiæ ab inuſtione hoc loco fa-

cta

ſta in phrenitidem eadem die incidiſſe, ideoque idem in loco cauterii applicandi inueniẽdo manus radicem ſummis naribus, non autem ad ſuperciliorum intermedium applicare iubet. Secundò, quod difficile ſit, humores in capite latentes, ſuaptè natura deorsũ inclinantes ſurſum per ſuturas euocare. Et omnino hiſce authoribus ſubſcribo, & cum Zechio ſentio; ſi ob euocandam ex ſtato materiam in cerebro hærentem & cerebrum ſiccandum roborandumque, diſtillationem, quæ *aſſiduè* in fauces aut thoracem ruit, cohibendam, aut ſymptoma aliquod quod ſubitò exſiccare iubet, quemadmodum in apoplexia & lethargicis affectibus fieri ſolet, vſtio neceſſaria ſit, vnicam eamque ſuperficiariam & cutaneam ſufficere, & tum tamen etiam cũ ſumma cautione, ne cerebrum vſtione illa lædatur, inſtituendam eſſe. Vbi verò fonticulum excitare, eumque diutius apertum ſeruare animus, quo humores vitioſi à cerebro auertãtur, potius in capitis parte poſteriore inter ſecundam & tertiam vertebram cauterium applicare poteſt; cùm eundem vſum præſtare poſſit: & ſanè minore periculo applicari queat. Etenim cauterium anteriori parti capitis applicatum, non tam ex ipſo cerebro, quàm ex illa vena, quæ eo loci ad cerebrũ tendit, cuius mentionem fecit Hieron. Fabricius ab Aqua pendente euacuare, atque ita humorum affluxum ad cerebrum potius impedire, quàm è cerebro euacuare videtur. Cùm verò idem fonticulus in occipitio vel ſetaceum excitatum, & quidem ſine periculo minore preſtare poſſit, meritò ad iſta potius, vbi neceſſitas poſtulat, confugiendum videtur.

CAPVT VI.

De Intemperie Capitis cum Materia per conſenſum.

Intemperies capitis per conſenſum.

SAtis autem frequẽs eſt hæc intemperies, & hoc nomine omnem illam intelligimus, vbi caput à materia in partibus inferioribus generata, & ad caput aſcendente afficitur. Capiti nimirum ſupremo corporis loco poſito idem accidit, vt ſuprà quoque dictum, quod in tugurij tecto, ad quod fumi & vapores omnes feruntur: & præterea per venas, arterias & neruos, quos in omne corpus diſtribuit, cũ omnibus ferè partibus conſentit. Nam quicquid vaporis vel humoris in venis & arterijs eſt, vel ab aliis partibus hepate, liene, corde, vtero, in eas effunditur, id omne liberè ad caput moueri poteſt.

Capitis cum ventriculo conſenſus.

E ventriculo verò non ſolum per latam & patentem viam vapores ad caput aſcendunt, ſed & per neruos ſextæ coniugationis cerebrum cum ventriculo conſenſum habet maximum. Rondeletius, *method. curandi morb. cap.* 5. etiam per arterias & venas, quæ à vena porta originem trahunt, & exteriori ventriculi tunicæ inſeruntur, materiam ad caput ferri poſſe docet. Et quidem cùm è ventriculo materia cerebro communicatur, fit hoc, vel quia cibus eſt copioſus, & crudus, vel corruptus in eo continetur, vel quia humores vitioſi in eo abundant, vel quia venenum ſumptum eſt.

Cum inteſtinis.

Ab inteſtinis etiam materia quandoque capiti cõmunicatur, cum ſcilicet vel vermes in iis deliteſcunt, vel humores vitioſi in iis hærent; vel fæces & excrementa præter modũ & tempus retinentur, unde vapores multi ad caput eleuantur.

Cum liene. Cum renibus.

A liene per arteriam magnam imprimis materia ad caput tranſmittitur. A renibus per arterias & venas.

Cum pulmone.

E pulmone per aſperam arteriam halitus & vapores ad caput aſcendunt.

Cum vtero.

Vterus quoque, præter vaſa, per quæ cum cerebro conſentit, vinculis ſpinæ robuſtiſſimis alligatur, & per ea cerebrum facilè in conſenſum trahit.

Cum diaphragmate. Cum extremis partibus.

Conſentit quoque cerebrum cum ſepto tranſuerſo. Ab extremis etiã partibus per neruorum ductum ſæpè materia ad caput aſcendit. Materiam tamen potius per vaſa, venas, & arterias communicari. Qui verò per neruos & ſpinalem medullam fit conſenſus, eum potiùs propter condolentiam fieri nonnulli cenſet, cùm pars ab acrimonia vel multitudine humorum vellicata, eam, cum qua communicationem habet, in conſenſum trahit. Quod vt faciliùs, & expeditiùs fieri poſſe omnino cõcedendum, ita planè negandum non putarim, aliquid etiam materiæ per neruos ſextæ coniugationis & ſpinalem medullam cerebro quoque communicari, cùm manifeſtè in Epilepſia id fieri videamus, in qua aura venenata ſæpè ab extremis partibus per neruos vſque ad cerebrum aſcendit.

Signa Diagnoſtica.

Signa capitis per conſenſum affecti.

Quomodo in genere, an cerebrum per conſenſum afficiatur, cognoſci poſſit, præcedenti cap. explicatum eſt. In ſpecie, ſi afficiatur conſenſu totius corporis, totius corporis affecti ſigna aderũt, vt plenitudo, & ſuppreſſa aliqua euacuatio, febris, criſis, menſtrua purgatio. In hiſce enim omnibus cùm humores in corpore turbentur, caput aut vaporibus, aut ſanguine, & ſæpè cum eo vitioſis humoribus repletur, & hiſce malis ſublatis capitis affectus ceſſat.

Signa cerebri à ventriculo affecti.

Si à ventriculo cerebrum in conſenſum trahatur, eius affectũ ſigna adſunt; praua concoctio, ob ventriculi debilitatem, aut cibum ac potum vel copioſum, vel vaporoſum aſſumptum, cibi faſtidium, nauſea, ructus, ventriculi morſus & conturbatio. Interdum diaphragmatis compreſſio, & anhelitus difficultas ex materia flatulenta in ventriculo contenta. Et quidem ſi cibus crudus & copioſus ſit in ventriculo, ex antecedente diæta id cognoſcitur. Si verò cibus corruptus ſit in uentriculo, adeſt nauſeabunda ſatietas, ructus fœtidus, fumoſus, acidus, uentriculi morſus & circa præcordia dolor & anxietas, appetitus deiectio. Si materia bilioſa ſit, & in uentriculum aliunde effundatur, vt in pichrocholis, aſcenſus ille vaporum in caput ſedatur humore prauo benigniore cibo depreſſo & mitigato. Augetur uerò, cùm uentriculus cibo eſt uacuus, & poſt ſomnum ac præcipuè inedia, cùm tum temporis bilis liberè ad uentriculum effundatur, & ad caput fumos mittat; à cibo uerò uapores illi deprimantur, & acrimonia mitigetur, modò æger, cibis boni ſucci, non acribus, qui acrimoniam bilis augere poſſunt, utatur. Ructus, ſi accidunt, ſunt fumoſi & amari, bilis quandoque uomitu reiicitur, oculis *μαρμαρυγαὶ* interdum obuerſantur. Qui uero à pituita excitatur affectus, uentriculo vacuo & per famem ſedatur; cùm uentriculus uacuus & à cibo liber, frigidos & crudos humores concoquere tentet: poſt cibum uerò magis inualeſcit cruditate aucta, dum uentriculus ſimul à cibo & pituita grauatur, & dum cibum & pituitam cõcoquere perfectè non ualet, & debiliter in eos agit multi vapores & flatus ad caput eleuantur, ut dum ignis debilis in uiridia ligna agens multos fumos excitat. Quandoque tamen accidit, ut uentriculo uacuo & per inediam plurimi uapores ex pituita in uentriculo excitẽtur, & inde dolor capitis & uentriculi generetur: quod fit, quando humor frigidus in uentriculo eſt copioſus, ut calor ipſum uincere & concoquere non poſſit, ſed uapores & flatus multos ex ea excitet. Et cum cibus aſſumptus non integrè ſedat dolorem uentriculi & capitis, ut in bile accidere ſolet, ſed eum potiùs auget. Ea, quæ uentriculo proſunt, etiam caput iuuant, ut uomitus & alia; & quæ uentriculi affectum augent, ea etiam capitis morbum augent. Et id, quod uomitu reiicitur, qualis humor ſit, qui per conſenſum caput afficit, docet. Interdum tamen accidit, ut cerebrum & ſtomachus ſimul afficiantur, & reciproca quaſi fiat materiæ communicatio. Vbi diligenter attendendum,

quæ pars primò afficiatur. Fieri enim poteſt, vt in cerebro leue aliquod, & niſi quis diligenter attendat, ſenſibus vix obuium vitium ſit, & à cerebro debili materia in ſanum ventriculum defluat, cuius continuo affluxu ipſe ventriculus tandem debilitetur, eius coctio lædatur, vnde vapores multi ad caput eleuantur, idque lædunt. In quo caſu licet malo ventriculi remittente etiam caput melius habet, tamen pars primò affecta non eſt ventriculus, ſed cerebrum. Itaque diligenter perpendendum, an cerebri, an verò ventriculi affecti ſigna prius affuerint. Si animali initium in capite eſt, principio nullum in actionibus ventriculi vitium apparuit, ſed in capite potiùs ea præceſſerunt, & capitis grauitas, ſomnum, vel aliarum capitis actionum debilitas, vel vitium aliquod apparuit. Si venenum ſit in ventriculo, eius ſigna aderunt, quæ ſuo loco proponentur. De quibus omnibus plura, vbi de morbis ventriculi, dicentur. Si ex vermibus caput afficiatur, ſigna verminum adſunt. Si humores vitioſi in inteſtinis hæreant, vel fęces retineantur, etiam ſuis ſignis id facilè cognoſcitur.

Ab vtero. Si ex vtero caput afficiatur, vel menſes ſuppreſſi ſunt, vel viduis ac cœlibem vitam agentibus ſemen retinetur, & alia ſigna vteri affecti adſunt. Caput verò imprimis in vertice afficitur, & quæ vtero proſunt vel obſunt, ea etiam capitis affectum minuunt vel augent.

Ab hepate. Si ab hepate caput per conſenſum afficiatur, affectus is pleru mque occupat dextram partem capitis, excrementa capitis ſunt ſalſa & calida: hepatis affecti ſigna adſunt, & ad hepatis morbum curatum vel diminutum capitis affectus imminuitur vel tollitur.

A liene. Si à liene, ſiniſtra capitis pars magis afficitur, & dolor ſi adeſt, magis à cibo infeſtat, & eadem circa lienē occurrunt. *De quo vide quæſtionem in fine capitis.*

A corde. Si à corde & arterijs caput in conſenſum trahatur, ſanguinis feruidioris in corde & arterijs ſigna adſunt, & feruor in capite, & rubor in facie atque oculis apparet: & arteriæ in capite vehementiùs pulſant, & quæ feruorem ſanguinis temperant, præcipue proſunt.

A pulmone. Eodem modo à pulmone ſit affectus capitis, affecti pulmones ſigna adſunt, & quę pulmoni commoda vel incommoda ſunt, eadem ſimul capitis proſunt vel obſunt. Simul etiam ſi ex veſica vel renibus materia communicetur, earum partium affectarum ſigna aderunt.

Prognoſticum.

Facilius curatur, cæteris paribus, Intemperies hæc per conſenſum, quàm quæ per eſſentiam.

Indicationes & Curatio.

Capitis per conſenſum affecti curandi ratio. In omni capitis per conſenſum affectu hoc generale præceptum eſt, vt partis mandantis, materiæ quæ tranſmittitur, & capitis partis recipientis ratio habeatur, niſi à criſi is proueniat. Nam ſi à critico humorum motu aliquis affectus excitetur, ſi natura rectè agat, & humorem vitioſum è corpore euacuare conetur: non verò errans ad caput tranſmittat, de conſilio Hippocrat. *1. Aphor.* 20. & Galen. *1. ad Glaucon.* c. 15. nullo modo criſis turbanda, neque repellenda, neque alia adhibenda; ſed totum negotium naturæ rectè agenti committendum. Criſi enim abſoluta affectus ille facilè euaneſcit. Niſi forſitan ex vehementi humoris ad caput motu præſentiſſimum periculum inflammationis ſcilicet cerebri & delirii lęthalis immineat, quod ex vehementiſſimo dolore, calore, & inſtante delirio cognoſcitur. Tum enim ne ob ſanguinis cum impetu ad caput ruentis copiam criſis, vel nulla fiat, vel imperfecta, mediocriter repellentia adhibere vtile eſt, quæ affluxum humoris ad caput non tollant penitus, ſed moderentur. Rariùs tamen hoc accidit, & cautè hic agendum. Quod ſi criſis nondum ſit præſens; ex motu tamen materiæ, quem natura criſin moliens inſtituit, vapores vel humores ad caput mittantur, perpendendum, per quæ loca natura criſin ſit inſtitutura, de quo in Inſtitut. *lib. 3. parti. 3. capi.* 16. dictum. Et ſi natura ſit ignauior, ei ſubueniendum, vt per conuenientia loca humores vitioſos faciliùs expellat.

Si verò extra criſin, ſit & partis mandaotis & capitis recipientis habenda eſt ratio. Curandi verò ratio ſemper a parte inchoanda, quæ materiam ad caput tranſmittit, & pars mandans vulgò appellatur: niſi affectus ipſe tantus ſit, vt ad ſe curationem mox ab initio conuertere iubeat. Nam ſi multa materia in toto corpore, vel in parte aliqua contineatur, à qua ea, quæ in capite eſt, foueatur, niſi priùs totum vel pars, quæ materiam capitis morbo ſubminiſtrat euacuetur, fruſtrà in capite vel euacuando vel alterando laboratur.

Reuellentia à capite. Deinde caput non negligendum, ſed eius ſimul habenda ratio eſt, ne humores ad id affluant, vel ab eo facilè recipiantur, vel in eo ſedem figant. Quod fit reuulſione, deriuatione, repulſione, interceptione. Reuulſio fit venæ ſectione in brachijs vel cruribus inſtituta: cucurbitulis, dorſo ſcapulis, brachiis, coxis ac cruribus admotis tam ſcarificatis, quæ fortiùs reuellunt, quàm non ſcarificatis: vel hirudinibus partibus inferioribus appoſitis. Clyſteribus iniectis, purgantibus exhibitis, frictionibus crurum ante cibum, coxarum, dorſi; vinculis cruribus iniectis, lotionibus extremorum, veſicatoriis, collo ac cubito applicatis; Fonticulis item ſeu cauteriis. Cauteria autem ad excitandum fonticulum applicanda cruribus quatuor digitos infra genua, ſi à toto corpore materia capiti communicetur. Hoc enim modo & totum corpus euacuatur, & à capite materia reuellitur. Quod etiam faciendum ſi à partibus infra renes ob menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſionem, ad caput materia tranſmittatur. Nam ita & materia reuellitur, & menſtrua ac hæmorrhoides prouocantur. Si verò partes ſupra renes, vt & hepar & lien capiti materiam ſuggerant, in brachiis fonticuli excitandi, in dextro quidem ſi ab hepate, in ſiniſtro vero à liene.

Intercipitur materia adſtringentibus collo adhibitis.

Intercipientia & repellentia materiam ad caput tendentem. Repellitur à capite materia, & caput ne facilè admittat, roboratur oxyrrhodinis & aliis repellentibus, refrigerantibus ac adſtringentibus adhibitis. Deriuatur materia, quæ in cerebro & eius membranis eſt, apertis venis poſt aures, in fronte, ſub lingua, in naribus. Si quæ tandem materia in cerebro ſedem fixerit, euacuatur ea cùm ſenſibiliter, tum inſenſibiliter, iis modis, qui capite præcedente propoſiti ſunt.

Repellentia à capite. Quæ omnia qua ratione fieri debeant, poſtea in ſpecie parebit: de repellentibus ſaltem, & quæ humorum ad caput affluxum prohibent, in genere adhuc quædam addemus.

Cum reuellere incipimus ſeu ſanguinis miſſione, ſeu quocumque modo alio, ſtatim ſubiungenda repellentia. Si enim & reuellentia materiam à capite auertant, & repellentia eandem repellant, faciliùs ſcopum noſtrum aſſequimur, caputque roboratur, ne tam facilè affluentem aliunde materiam admittat. Excipiunt tamen aliquos caſus Medici, in quibus non liceat adhibere repellentia, nimirum in febribus, cùm vaporibus exitum intercludant, & dolorem capitis ita augeant; quando euaporatio fit à toto in corpore plethorico, & quando catarrhus coniúgitur, ne repercutientium vſu is augeatur. Matthæus de Grad. tamen, in *9. Rhaſis in fine cap.* 1. Catharrum non ſemper ſufficerę putat ad prohibendum repellentia, ſed monet, ſi materia bilioſa ad caput tendat, vt de phreneſi ſit metus, ad prohibendam phreneſin & maius malum, non attendendum eſſe catarrhum, & minus malum, quod ex

repel-

repellentium vſu euenire poſſet; ſed repellentia adhibenda eſſe. Imò & in reliquis caſibus idem obſeruandum puto; & ſi ex motu materiæ ad caput graue aliquod malum metuendum ſit, non omittenda ſunt repellentia. Præſtant autem hoc medicamenta refrigerantia & nonnihil adſtringentia, qualia ſunt *ſuccus portulacæ, ſempervivi, polygoni, aqua roſacea, cui oleum roſaceum & aceti aliquid admiſtum ſit, ſuccus cucumeris, cucurbitæ, quibus etiam aliquid aceti, vel alterius adſtringentis medicamenti miſtum ſit*. Vbi nihil aliud ad manum eſt, poſca, id eſt, aqua frigida aceto mixta ſcopo huic ſatisfacere poteſt. In omnibus tamen capitis affectibus hic commendatur oxyrrhodinum appellatum, quod conficitur ex oleo roſaceo, cui aliquid aceti admiſcetur, & quod ob aſtrictionem commodius ex oleo recenti, & quod annum vnum non excesserit, de quo *ſupra cap. 1.* plura dicta ſunt, quæ & huc referantur.

De oxyrrhodinis, notanda.

Hoc ſaltem hic addimus, in aceti electione hoc attendendum eſſe, vt in bilioſa & calida materia, ac vbi vigiliæ vrgent, acetum minus acre (acre enim caloris particeps eſt) eligatur, aut ſi acre ſit, minor eius portio admiſceatur: ſi autem materia ſit craſſior, acri & copioſiori vti licet.

Hoc quoque monendum ex Gal. 2. *κατὰ τόπ. ca. 1.* Si cranium, vel cerebrum, vel eius membranæ vulnere aliquo detectæ ſint, acetum planè omittendum eſſe; quia cùm acre & mordax ſit, excitato dolore maiorem fluxum conciliare poteſt. Conueniunt & alia refrigerantia & repellentia ſuprà c. 1. propoſita.

Tandem quod in genere alibi in *Inſtitut.* repellentium vſu dictum, id in affectionibus capitis omnibus quoque obſeruandum, vt inter prima initia ſola repellentia adhibeantur poſtea verò cum aliquid materiæ affluentis in capite receptum, quod amplius repelli nō poteſt, mixta oritur indicatio, & materia, quæ adhuc fluit repellenda, quæ verò iam influxit, diſcutienda digerentibus; atque ita mixta remedia adhibēda: & quidem vbi à ſtatu remotior eſt morbus, repellentia prævalere debent; vbi ſtatui propinquior, vel in ſtatu eſt, æquales vires habere debent medicamenta, & in declinatione, ac vbi materia iam amplius non affluit, ſola laxantia & diſcutientia adhibenda; atque vbi fluxus iam ceſſauit, materia, quæ in capite ſubſiſtit, ijs remedijs, quæ capite præcedente propoſita ſunt, tollenda.

Materia à toto ad caput ruens quomodo reuellenda.

Poſtquam hæc in genere de affectibus capitis per conſenſum dicta ſunt, quædam adhuc in ſpecie addenda. Primò ſi caput per conſenſum totius afficiatur, quod ſæpè accidit in febribus, vnde dolor capitis & deliria excitantur: tum quia in capite permanens cauſa non eſt, magis incumbendum euacuationi & reuulſioni affluentis materiæ, caputque per repellentia defendendum. Ideoque materia ad caput ruens venæ ſectione in brachijs, vel talo & pedibus, clyſteribus purgatione, cucurbitulis, frictionibus, ligaturis, cruribus, brachijs, & dorſo adhibitis, reuellenda; quem in finem etiam cubito extra applicantur veſicatoria ex cantharidibus & fermento, plantis pedum imponitur raphanus cum ſale, ruta item contuſa cum ſale & fermento applicatur, vt extremitates venarum arteriarumque laxatæ ad ſe vapores proliciant, & à capite retrahant.

Repellenda.

Interim dum hoc modo reuulſioni materiæ à capite ſtudemus, ſimul repellentia & caput roborantia oxyrrhodina, & alia ſupra c. 1. & modo propoſita applicanda.

Intercipienda.

Ad intercipiendam verò materiam collo circa arterias & venas carotidas linteola ſucco lactucæ, vel aqua roſarum cum aceto madida, vel oleo roſarum, nymphææ, myrtino imbuta apponere licet.

Reliqua curatio ad ipſum principalem morbum dirigenda. Intus tum ea exhibere vtile eſt, quæ vapores, qui ſurſum feruntur, deprimant, conſeruam roſarum, rob ribes, ſuccum citri, granatorum, ſpecies diamargariti frigidi & ſimilia. Quæ omnia locum habent, ſi, vt antea dictum, affectus capitis non à critica euacuatione proueniat. Tum enim nihil agendum, ſed totum negotium naturæ committendum. Si tamen natura nondum criſin tentaret, ſed aliquam eius ſignificationem præmitteret, vnde caput afficiatur, natura adiuuanda eſt, & leni aliquo medicamento ad conuenientia loca, quò natura tendit, materia ducenda.

Capitis per conſenſum ventriculi affecti curandi ratio.

Si ventriculo affecto caput in conſenſum trahatur, & quidem ſi cibus vel potus plus nimio in ventriculo redundet, procuranda eius coctio, & inedia imperanda; Vel ſi malum vrgeat, cibus vel potus ſtatim vomitorio leni exhibito per os reijciendus; vel vt maturè per aluum deſcendat, clyſtere aluus irritanda. Ita ſi cibus corruptus ſit in ventriculo, ſimiliter vel vomitorio eiiciatur, vel ſi homo ad vomitum aptus non eſt, leni purgante exhibito vel clyſtere iniecto per aluum educatur. Et quantum fieri poteſt abſque cibo æger ſomno & quieti ſe dedat, aut ſi dormire non poſſit, leniter ambulet, donec cibus vel coquatur & à natura ſuperetur, vel ad inteſtina deſcendat. Cibo vomitu eiecto, vel per aluum euacuato ventriculus internus & externus roboretur, & vt ſuo loco dicetur, curetur.

Nidoroſæ cruditatis remedia.

Imprimis verò conſiderandum, an in ventriculo cacochymia & cruditas ſit nidoroſa vel acida. Si enim nidoroſa cruditas & humores bilioſi ac mordaces in ventriculo abundent, & vapores congeneres ad caput inde aſcendant, euacuandi illi ſyrup. roſarum ſolutiu. manna, caſſia. Ad vapores verò reprimendos & extinguendos, ac præterea vias coarctandas aq. frigidæ potus in aſſuetis vtilis eſt. Item ſyrupus de roſis ſiccis, granatorum, acetoſitatis citri, myrtillorum cum aqua plantaginis, lactucæ, portulacæ.

Acidæ cruditatis remedia.

In acida verò cruditate & pituitoſis humoribus cōuenit mel roſatum ſolutiuum, hiera ſimplex Galeni, diaphænicum. Ad flatus verò ab hoc humore natos diſcutiendos vtile eſt aniſum, cuminum, chamæmelum, mentha, cortices citri, diagalanga, dianiſum. *Mercatus* ad flatus in ventriculo diſcutiendos commendat aquam calidiſſimam, quæ præterquam, quod maliciam humorum retundat, coctioni etiam plurimum profit ventriculum abluat, & ad euacuationem non parum iuuet, & actuali caliditate flatus, antequā in ventriculum irruant, mirum in modum diſcutiat. Idem in vtraque cauſa, vt à quocumque humore, quæ ex inferiorum viſcerum conſenſu oriuntur, fœliciter vſum fuiſſe his pilulis ſcribit.

℞. *Fol. ſenæ* ℥. vj. *paſſular. mundatar.* ʒ. iii. *glycyrrhizæ* ʒ. ii ß. *folior. fumariæ, borrag. betonic. cichorij, abſinthij, an.* ʒ. j. Coque in vaſe clauſo in aqua borragin. fumar. aut abſinthij.

Decocti ℞. ℥. viij. in ijs macerato *Rhabarbar.* ʒ. j. ß. *ſchænanth.* ℈. j. Colat. adde *ſpecier. hieræ Galeni* ℥. j. Agitentur donec pulueres humorem abſumpſerint, & addito ſyrup. roſ. ſolutiu. ſ. q.

Fiat Maſſa.

A cibo exhibeantur, quæ aſcendentes vapores reprimunt, os ventriculi claudunt.

Vt ℞. *Coriand. præparat.* ℥. iii. *cinnamom. ſem. aniſi* ℥. ß. *fœniculi* ʒ. j. ß. *cumin. aceto præparat. carui an.* ʒ. ß. *roſarum rubrar.* ʒ. i. *maſtic.* ℈. j. *ſacchari albiſſimi vel manus Chriſti perlatæ* ℥. j.

Fiat Puluis.

Vel ℞. *Conſer. roſar.* ℥. ii. *betonic. carnis citri conditæ an.* ℥. j. *myrobal. emblic.* ℥. j. *diacydon. ſine ſpeciebus, ſem. coriand. præpar. an.* ʒ. j. *corall. rubr. præparat.* ℈. ii. *maſtic.* ℈. i. Cum ſyrup. cydoniorum, fiat Electuarium.

℞. *Co-*

℞. Coriandr. preparat. ℥. ij. ſem. aniſi ℥. ß. cinnamom. ſpecier. diarrhod., glycyrrhiz. an. ʒ. ij. diacydon. ſine ſpecieb. ʒ. iij. Sacchar. roſat. tabulat. ad pondus omnium, fiat puluis poſt paſtum ſumendus.

Reliqua, quæ huc faciunt, patebunt ex doctrina de ventriculi intemperie cum materia.

Vermes, ſi tetros vapores ad caput mittant, interficiantur, & è corpore exturbentur, vt ſuo loco dicetur.

Eadem ratione & aliæ partes, à quibus cerebrum per conſenſum afficitur, hepar, lien, renes, vterus curentur, vt de ſingulis ſuo loco dicetur. Quod dum fit, id quod antea in genere præceptum eſt, ſemper obſeruandum, vt caput, quod pars recipiens eſt, non negligatur, ſed ab ipſo materia reuellatur, repellatur, ipſumque ne humores & vapores admittat facilè, roboretur, & materia, quæ in id affluxit, modis antea dictis euacuetur, tandemque intemperies ſi quæ reliqua eſt, contrariis alteretur.

Ab vtero. In ſpecie ſi ab vtero materia cerebro communicetur, cucurbitulæ ſpinæ propè anum & intra coxas verſus pudenda admotæ reuellendo plurimum præſtant. Si materia, præcipuè vaporoſa, & calida in vena caua & arteria magna lateat, vel per eam aſcendat, ſpina ſecundum longitudinem, ſub qua trunci venæ cauæ & arteriæ magnæ latent, refrigerantibus inungenda eſt.

QVÆSTIO.

An cerebri conſenſu hepatis affecto, dolor & moleſtia in dextra capitis parte; lienis in ſiniſtra vteri in vertice & ſyncipite percipiatur.

Communis ferè Practicorum ſententia eſt, ſi caput hepatis conſenſu afficiatur, in dextra parte dolorem & moleſtiam magis percipi: ſi ob lienem afficiatur, in ſiniſtra; ſi ob vterum, magis in vertice. Diſſentit verò ab hac ſententia Rondeletius, *meth. cur. morb. c. 5.* ſtatuitque dolorem, qui ex conſortio hepatis & lienis in capite ſuboritur, non dextram potius, quàm ſiniſtram partem occupare, nec aliam partem præter anteriorē ei aſſignandam, in qua omnis materia, quæ ab inferioribus partibus ſurſum fertur, ſubſiſtit, ob cauſas, quæ poſtea ex Galen. 1. *Epid. com. 1. text. 2.* afferuntur; (quo loco etſi Galenus tantùm de dolore per vteri conſenſum agat, cauſſæ tamen quæ ab eo afferuntur communes ſunt omni dolori, qui per materiæ ab inferioribus tranſmiſſionem fit.) Etſi n. ab hepate faciliùs per venā cauā, à liene per arterias materia ſurſum ad caput feratur: tamē cū vena caua arteriaq; magna tantū iuxta iugulū diuidatur, dextramq; & ſiniſtrā arteriā & venam in caput mittant, cauſam eſſe nullam putat, cur quod à iecore & liene demandatur, per hanc potiùs, quàm per illam viam ad caput perueniat, & in dextra potiùs quàm in ſiniſtra parte dolorē excitet: niſi forſitan caſu vel aliqua alia læſione pars vna debilior ſit quàm altera, vt faciliùs id, quod ab inferioribus tranſmittitur, ſuſcipiat. In conſenſu verò per vterum diſtinctionem adhibet. Caput in vertice & ſyncipite ab vtero magis affici, tum tantùm verum eſſe putat, cùm materia per arterias & venas ad caput tranſmittitur. Nā, vt Galen. 6. *Epid. comm. 1. text. 2.* docet vapores calidi per arterias ad caput eleuantur, arteriæ verò per collum ab vtraque infundibuli parte rectà in ſynciput diſcurrunt. Præterea & ſanitatis tempore tenuia ac calidiora cerebri excrementa maximè per ſynciput diſſlari ſolent: ſi quidem eo loci ſuturæ ſunt laxiſſimæ & ipſa caluaria ſubtiliſſima, plurimiſque meatibus perua. Ad hæc multa ſenſu prædita corpora per ſuturas euadunt, quæ ad dolorem percipiendum ſunt aptiſſima. Imò non per arterias ſolum ad caput vapores mittuntur, ſed & per venas, ac in ſyncipite & vertice ſedem figunt, & diſtentionem faciunt, eò quod venæ, quæ ſinus duræ meningis conſtituunt, ibi deſinant, potiſſimumque tertius & quartus. Si vero cerebrum ab vtero in conſenſum trahatur, non per fumos & vapores per vaſa tranſmiſſos, ſed per continuitatem, quæ fit ob connexionem ſpinæ cum vtero, tum dolor & moleſtia magis in occipite percipitur. Et hoc vnum peculiare habent hi dolores, qui ab vtero per conſenſum ſpinæ fiunt, quod in occipite magis percipiuntur & initium faciunt, cum reliqui omnes, qui per fumos & vapores tranſmiſſos, imò & per humores in capite collectos, fiunt ob cauſſas à Galeno modo allegatas, in ſyncipite & vertice magis percipiantur.

Et quidem vterum quod attinet, facile Rondeletio aſſentimur & conſiderandum putamus, an conſenſus capitis & vteri fiat per venas & arterias, an per ſpinā. In priori enim magis verticem & ſynciput, materia ad caput per venas & arterias tranſmiſſa, in poſteriore occiput, capite per ſpinam in conſenſum tracto, affici putamus: Et quidem cùm cerebrum per ſpinam conſentit, quia vterus membranoſa conſtat ſubſtantia & neruea natura intexta, ſeu per condolentiam neruoſum genus in conſenſum trahere poteſt, ſeu per materiæ alicuius communicationem. Etſi enim corpus totum eſt ξύῤῥουν καὶ ξύμπνουν, tamē neruoſa neruoſis & cerebro faciliùs aliquid communicant, quàm aliis partibus, vt in Epilepſia, quæ fit à partibus extremis, fieri videmus, vbi aura illa maligna per neruos è cerebro, nō cordi vel alteri parti communicatur.

Hepar verò & lienem quod attinet, etſi verum eſſe concedimus plerumque per vaſa arterias & venas materiam ab hiſce viſceribus communicari, & non magis ad dextram quàm ſiniſtram ferri, & inde dolorem in ſyncipite excitari, tamen experientia ipſa teſtatur ſæpiſſimè in dolore per conſenſum, nunc partem dextram, nunc ſiniſtram affici; quod non ſolum fit, quod hæc vel illa pars debilior ſit, ſed ob hepatis & lienis cum dextra & ſiniſtra conſenſum. Si autem porrò quæratur, quomodo ille conſenſus fiat, vix alia cauſſa dari poteſt, quam ξύῤῥοια & ξύμπνοια Hippocratis, quæ fit κατ' ἶξιν, qua dextra dextris, ſiniſtra ſiniſtris reſpondent.

CAPVT VII.

De Intemperie cum vapore & ſpiritu flatulento.

POſtquam iſta in genere de Intemperie capitis cum materia ſeu in eo genita & cumulata, ſeu aliunde tranſmiſſa diximus: Proximum eſt, vt pro diuerſitate materiæ caput afficientis, iſta in ſpecie explicemus. Initium autem facere libet de intemperie cum vapore & ſpiritu flatulento. Intemperies capitis à vapore & flatu.

Cauſſa.

Flatus autem & vapores vel in ipſo corpore generantur, vel extra in caput admittuntur. Primò ſi in corpore generatur flatus & vapor, intemperiem hanc excitant quæcumque flatum vel vapores gignendi aut concitandi vim habent. Flatus autem generātes cauſſæ duæ ſunt: Agens, ſcilicet calor imbecillis, qui materiam quidem rarefacit, diſcutere verò nequit, & materia ad flatum generandum apta, vt cibi flatulenti & humor pituitoſus ac melancholicus. Pro natura tamen humorum, è quibus eleuantur, eſt flatuum & vaporum differentia. Flatus equidem ex humoribus frigidis, craſſis & viſcidis, ac glutinoſis eleuantur, & propterea difficiliùs reſoluuntur: vapores verò & à frigidis humoribus & à calidis ſanguine & bile excitantur. Vapor verò is vel ſpiritus flatulentus aliquando in ipſo cerebro generatur ob aliquam eius intemperiem Cauſſa.

ob

ob quam alimentum, ex quo alendum erat, ex parte in flatum conuertatur; quod etiam faciunt venti, qui per aures & nares admiſſi cerebrum afficiunt, vt & frigus externū: vel in reliquo corpore generatus ad caput mittitur, idque fit, vel eo toto corpore, vel aliqua parte. Humores quoque commouet, vt inde vapores ad caput eleuentur, ira, exercitium corporis nimium, aer calidior, balneum à cibo.

Secundò etiam extrinſecus flatus & vapores in caput admitti poſſunt. Primò quidem venti cùm auſtrales tùm boreales, per aures & nares in caput admiſſi, id replent. Deinde vapores aliarum rerum frigidi, calidi, humidi, interdum etiam maligni, vt vapores ex locis paluſtribus & limoſis, vapores rerum, quæ ſuauem quidem habent odorem, ſed fortem, vt camphoræ, moſchi, croci, ſcarleæ, menthæ, & ſimilium; vapores rerum fœtidarum, vt alij, caulium, folior. nucum, cannabis, lini & ſimilium; carbonum itē fumus, & candelarum extinctarū; maligni, ex cadaueribus.

Signa Diagnoſtica.

Vaporum & flatuum caput afficientium ſigna.

Cognoſcitur flatus vel vapor in cerebro, quod ſenſus tenſionis ſine grauitate percipitur; quod affectus, quem excitat, ſubitò naſcitur & remittit, quod facilè de loco in locum mutatur. Vapores etiam & flatus in capite præter dolorem, quem diſtendendo mēbranas, pariunt, ſonitum & ſibilum in auribus, vertiginem incubum, ſoporem, epilepſiam, apoplexiam etiā excitare poſſunt. Sæpè quoque venæ in collo intumeſcunt, & inflatæ apparent, pulſatio arteriarum capitis eſt fortior, maximè ſi in arterijs ſit materia peccans; quandoque etiam imaginatio, ſpiritibus turbatis, corrumpitur & deprauatur; Excremēta è capite ferè nulla excernuntur, niſi vapores tandem in humorem degenerent. Præceſſerunt cauſſæ flatus generātes modò dictæ, vt materia craſſa & flatulenta, ac calor imbecillis; Vini potentioris, aut cibi flatulenti aut vaporoſi vſus; adeſt febris; inſtat criſis vel menſtrua purgatio. Quod autem flatus vel vapor in ipſo capite ſit genitus & non aliunde tranſmiſſus, ex eo cognoſcitur, quod nullus ſonitus aut inflatio in ventriculo aut partibus vicinis percipitur, & neque propter ciborum repletionem, neque inanitionem, vel ſymptomatum, quæ flatus in capite excitant, remiſſio, vel augmentum percipitur. Præceſſit capitis grauitas, & aliquis ſenſuū ſenſim læditur, leuique de cauſſa malum inde excitatum recurrit. Si autem flatus & vapor ab alijs partibus ad caput feratur, partium affectarum notę indicabunt locum, à quo flatus attollitur. Venæ in collo ſæpè tenduntur, vrinæ in ſuperficie bullis repletæ ſunt.

Et cum flatus non ex ſeipſos origine habeat, vidēdum, quæ ſit materia, à qua reſoluitur, & an eum caliditate vel frigiditate ſit coniunctus, id quod ex ſignis cognoſcetur, quæ de ipſis humoribus poſtea tradentur. Ipſi tamen vapores etiam, cuius humoris ſoboles ſint, produnt. Pituitoſi enim flatus & vapores tardiùs mouentur quàm bilioſi, grauitas capitis maior adeſt dum quadam in ſomnum propenſione, tenebrę ſi oculis oborlantur, diutiùs durant. Bilioſi mordaces ſunt & acres, citò euaneſcunt: melancholici triſtitiam excitant, fixi ſunt. Melancholia enim ad euaporandum minus apta. Qui à ſanguine ſunt, mites ſunt, temperati caloris, & magis quantitate quàm qualitate moleſti, ſomnum excitant.

Sunt quoque ſigna, quæ docent, per quas vias vapor & flatus ad caput adſcendant. Nam ſi per partem anteriorem adſcendunt, percipitur tenſio thoracis, & quidē ſi per arterias latantes in profundo, quaſi chorda cum pulſatione tendens apparet: ſi per venas, ſine pulſatione id fit. Si per partem poſteriorem tenduntur venæ & arteriæ in eadem parte. Si fiat adſcenſus per venas & arterias manifeſtas in collo vel facie, tenſio vel pulſatio ibi deprehenditur.

Prognoſticum.

Non ægrè curatur à vaporibus & flatibus orta intemperies, modò materia & pars, vnde prouenit, cognoſcatur, & facilè curari poſſit. Tamdiu enim durant quamdiu humor à quo attolluntur.

Indicationes.

Materia, è qua flatus eleuatur, ſiue ſit in capite, ſiue in reliquo corpore, euacuanda; flatus & vapor à capite auertendus, repellendus, intercipiendus, diſcutiendus; caputque alterandum & roborandum: Si tamen vaporum & flatuum commotio valdè vrgeat, vt ea ſedetur quamprimum opera danda; ſi extra flatus in caput admiſſus ſit, is diſcutiendus & caput alterandū.

Curatio.

Ideoque primum videndum, qualis materia ſeu in toto ſeu in capite abundet, & flatibus ac vaporibus materiam ſuppeditet, aque euacuanda, vt ſeqq. capitibus dicetur, tùm venas ſecando, tùm purgando, tùm etiam particulares capitis euacuationes inſtituendo.

Vapores in capite diſcutiendi.

Quibus expeditis, ſi in capite flatus ſit genitus, caput fouendum decocto *florum chamameli, anethi, cumini, rutæ, folior. lauri, flor. mel loti, ſem. cumini, fœniculi*, vel inungendum *oleo anethino, chamamelino, irino, rutaceo*: vel imponatur ſacculus ex milio, ſale & dictis modò plantis.

Vt ℞. *Milij torrefacti* M ß. *flor. chamam. melilot. roriſm. ſtœchad. Arabic. pulegij, an.* p. i. *ſem. cumin. anethi, an.* ʒ. i. F. ſacculus.

Olfacientia exhibeantur *maiorana, roſmarinus, radix, ireos, caryoph. caſtoreum, ol. ſalu.* Auribus inſtilletur *oleum rutaceum, ſaluia, chamamel. anethinum, amygdal. amarar.* vel moſchus & caſtoreum lanæ bombycinæ inuoluta auribus indantur. Et alia, quæ in intēperie cum pituita proponentur, vſurpentur, vbi flatus eſt à materia frigida.

Vapores à capite auertendi.

Si verò aliundè flatus vel vapor ad caput eleuetur, curatio ab ijs inchoanda quæ materiā, quæ flatus ſuppeditant, euacuant, & quæ flatus & horum materiam à capite deorſum trahunt, quæque humores & vapores ad caput tendentes repellunt. Ideoque commodiſſimè initio vſurpātur clyſteres paulo fortiores, qui materiam, quæ in inteſtinis & circa meſenterium eſt, euacuant, & ne ad caput feratur, potenter reuellunt. E.g. fiat talis clyſter.

℞. *Mercurial. beton. an.* M. ij. *flor. chamamel.* M. j. *melilot.* M. ß. *ſem. fœnic. cumini. carui, an.* ʒ. ij. Coqu. in aqua ſimplici.

Colat. ℞. ℔. i *Benedictæ laxat.* ℥. ß. *electi. diaphœnic. hiera ſimpl. an.* ʒ. ij. *olei chamamel. aneth. an* ℥. j. F. clyſter.

Si intemperies capitis calida adſit, quæ motum ad caput vaporum adiuuat, eoſque attrahit, oxyrrodina vel alia repellentia ſupra *cap.* 1. propoſita vſurpanda, quæ intemperiem capitis corrigant, idque roborent, ne nos facilè recipiat. Imò collo eadem ad inhibendum vaporum aſcenſum, applicare vtile eſt. Vt & ligaturas in partibus adhibere, à quibus vaporem adſcendere cognitum eſt.

Neque inutile fuerit medicamentá, quæ vapores ſupprimunt, adhibere: inter quæ ſunt conſeruæ roſarum, rob ribes, myrobal. conditæ, corallia, ſpiritus vitrioli, ſalis & ſimilia. Reliqua etiam curatio eo modo, qui mox de humoribus tradetur, perficienda, & humores, qui vel in ventriculo, vel venis meſaraicis, vel circa vterum, vel in habitu quoque corporis continentur, à quibus vapores hi attolluntur, expurgandi, & vna cum vaporibus à capite auertendi ſunt per venæ ſectionem, ſcarificationem, frictiones, purgationes, vomitus & alia, quæ deinceps proponentur. Hoc ſaltem obſeruato, vt medicamentis ea admiſceantur, quæ flatus diſcutiunt, cuiuſmodi ſunt *ſemen aniſi, fœ-*

nic.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

nic. carui, cumini, dauci, ſeſeleos, ammeos, anethi, rutæ, acorus conditus, cubebæ, galanga, iuniperi bacca, lentiſcum, baccæ lauri, ſpecies diacalaminthe. diacymini, dianiſi aromatici roſati, diamoſchi amari, diagalangæ. & alia, quæ flatus craſſos in inteſtinis & ventriculo diſcutiunt.

Videndum tamen, qualis ſit materia. Si enim ſit calidior, & ab humoribus bilioſis & mordacibus vapores eleuentur, à calidis abſtinendum & vtendum ſyrupo granatorum, limonum, citri, acetoſellæ, quibus vaporum ad caput aſcenſus prohibeatur. Caput quoque oxyrrhodino tunc fouendum. Tandem flatus diſcutiendi medicamentis modò enumeratis.

Et cū ex ventriculo ſæpiùs vapores ad caput aſcendant, illudque repleant, eius tum imprimis habenda ratio, ac medicamenta, quæ vapores è ventriculo aſcendentes ſuppriмunt, exhibenda: de quo *capit. præcedente* dictum. De coriandro ad vapores è ventriculo aſcendentes ſupprimendos vſurpando vide paulò poſt *quæſtionem* Auicennas *prima tertij tract. 2. c. 19.* & Meſues *diſt. 12* antidotarij, ſi cauſa mali ſint flatus in ventriculo, valdè commendant *oleum de Kerua*, ſeu granis cataputiæ maioris, vtpotè quod craſſos flatus diſcutit, & phlegma craſſum attenuat, ac propterea doloribus ſtomachi, vt & capitis, ex hac cauſa ortis prodeſt ſeu ventri inunctum, ſeu bibitum, ſeu clyſtere iniectum. Auicen. *loc. alleg.* ad flatus diſcutiendos etiam adhibet balneum ſiccum, præcipuè ieiuno ſtomacho vſurpatum.

Intemperies capitis à vento.

Tandem ſi flatus & vapor extrinſecus in caput penetrauerit, & quidem ſi ventus cauſa mali ſit, conſiderandum, an fuerit auſtrinus & calidus, an verò frigidus & borealis; & an per nares, an verò per aures magis ad caput penetrauerit. Si calidus, in aures inſtilletur oleum chamæm. anethin. cum roſac. mixtum tepidè, vel ex iiſdem medicamēta naribus admoueātur. Etſi enim cauſa ſit ventus calidus: tamen cùm animus ſit flatum diſcutere, non in aures ſtipare & concludere, moderatè calidis vtendum. Si verò ventus fuerit frigidus, calidiora adhibenda, ea ſcilicet, quæ ſupra in Intemperie capitis frigida, & antea in hoc ipſo capite ſunt propoſita, & modis ibi explicatis. Si à bonis odoribus caput ſit repletū, qualitates odorum perpendēdæ, & frigida calidis, humida ſiccis opponenda. Si verò odores mali & graue olentes fuerint, & ſi ferè calidi ſint; cùm euaporabilia ad caliditatem inclinent: tamen ſimpliciter frigida olfacienda non ſunt; cùm vapores in capite retineant & eorum diſcuſſionem prohibeant: ſed moderatam caliditatē habere debēt; niſi forſan magnus caloris exceſſus ſit: tum enim oleum cucurbitæ, violar. & ſimilia narib. attrahenda, & aer ipſe, qui inſpiratur refrigerandus, vt ſupra *c. 1.* dictum. Si vapores maligni ſint, non ſolum contrarijs qualitatibus prædita naribus ſunt attrahenda, verùm cùm maligna qualitas plerumque altius in corpus ſeſe inſinuet, ea quoque, quæ peculiari vi malignitati illi reſiſtunt, exhibeantur.

Caput ab odoribus repletum.

Caput à vaporibus metallicis affectum vt curandum.

Contra vapores metallicos, mercuriales & arſenicales commendatur zedoaria; item hoc Electuarium, de quo manè portio auellanæ magnitudine ſumenda, & naribus quoque aliquid illinendum.

℞. *Allij, nucum iuglandium, an.* M. ß. Contundantur & ſuper igne cum melle deſpumato miſceantur, addanturque *Theriac. optimæ* ℥. ii. *Zedoariæ, caryoph. macis, an.* ℥. i. Fiat Electuarium.

De his vide Auicennam, *prima tertij tract. 2. capite* 20. 22. 23.

Suffocati à fumo carbonum.

Tandem vapores illos quod attinet, qui ex carbonibus accenſis periculum ſuffocationis inferūt, etſi & illi intemperiem cerebri & ſpirituum etiam aliquando mutant, & proculdubio narcoticam vim coniunctam habent: tamen quia etiam replendo, & anguſtiā pariendo nocent, dicemus de curatione à vapore carbonum penè ſuffocatorum infr. *c.* 17. de anguſtia cerebri.

Quantum ad curandi rationem attinet, danda opera, vt quamprimum illi vapores diſcutiantur. Itaque æger ſtatim in aerem liberum deducendus vel deportandus eſt, & aliqua vitæ aqua præſtans, quæ vapores illos diſcutiat, adhibenda, cui aliquid theriacæ addi poteſt. Hinc vomitorium cum oxymelite exhibendum, & tandem ſternutatorium naribus inſufflandum, & oleum deſtillatum vel balſamum rutæ, ſaluiæ, vel aliquid ſimile naribus inungendum; neque omittendæ reuulſiones per clyſteres, frictiones & ſimilia.

Diæta.

Abſtineat æger à cibis flatulentis, & iis omnibus quæ caput replere poſſunt, ſup. *c. 1.* propoſita ſunt. Si cauſa aliqua euidens, quæ humoribus & ſpiritibus in capite & corpore commotis, vapores & flatus excitatur adſit, vt ſolis radij & æſtus, motus violentus, ira, vini potentioris vſus, odores vehementes, capitis agitatio, inſpectio rerum, quæ velociter mouentur: cauſæ hæ omnes remouendæ ſunt. Caput muniendum à frigore ne vapores concludantur & retineantur, fugienda creſpuſculi aura, & venti auſtrales, aerque nebuloſus & craſſus, lunæ ac ſolis radij. Si à pituita ſit flatus, cibi condiantur flatus diſcutiētibus. Aluus ſernetur aperta, cęna ſit frugalis, & poſt cibum non bibatur, nec à cęna ſtatim dormiatur. Nihil enim æquè caput ita replet ac ſomnus & potus per cibum. A cibo ſtudia grauiaque negotia ac ſeriæ cogitationes omittantur, ira & triſtitia vitentur. Caput ſit quietum, nihilque capite inclinato agendum vel adſpiciendum.

QVÆSTIO.

An Coriandrum ad ſupprimendos vapores è ventriculo aſcendentes ſit vſurpandum.

Apud pleroſque practicos ad ſupprimendos vapores è ventriculo aſcendentes & coctionem ventriculi adiuuandam coriandrum dari, notiſſimum eſt. Sunt tamen quidam, inter quos P. Salius Diuerſus *in annotat. in Alt. c.* 18. qui eius vſum improbant, ideò quod non tantum prohibeat aſcenſum vaporum ad caput, ſed & ſua natura maximè caput petat, vapores alios ſecum ad caput ducat, & ſi largius ſumatur delirium inducat, vt Dioſcorid. *lib. 6. c. 9.* docet. Et de alijs quoque coriandri facultatibus Medici diſcrepant, alijque calidum, alij frigidum eſſe putant: de quo Matthiolus *in Dioſcorid. lib. 3. c. 57.* Verùm enim verò ſi quis odorem, ſaporem, aliaſque coriandri qualitates perpendant, facilè animaduertet, non frigidum, ſed calidum eſſe; de quo tamen hic controuerſia præcipua non eſt. Verùm eius vim, qua caput petit, quod attinet, eſt ea, ſi immoderatè ſumatur, cum croco, nuce moſcha, thure & ſimilibus ei communis. Moderatè tamen ſumptum propterea non reijciendum, præcipuè præparatum. Vaporoſum enim illud & volatile, vt loquuntur Chymici, quod eſt in coriandro, quodque caput immoderatè ſumptum inſtar veneni lædit, ab aceto figitur & corrigitur, vt vtile ad ventriculum roborandum, concoctionem adiuuandam, cor & cerebrum mundandum fiat remedium, quod ipſa experientia teſtatur.

An coriandrum vapores ſupprimat.

C A-

CAPVT VIII.

De Intemperie Capitis cum ſanguine ſeu plethora.

Cauſſa.

De Intemperie capitis cum ſanguine.

INtemperies hæc calida & humida eſt, qualis ſua natura eſt ſanguis. Ad ſanguinis autem in capite copia cumulandam faciunt omnes plethoræ & ſanguinis in corpore abundantiæ cauſſæ, *quas lib. 2. Inſtit. part. 2. cap. 3.* recenſuimus. Ad caput verò copioſius fertur & attrahitur ſanguis calore, dolore, ira, mentis nimia intentione, vini generoſi potu, acribus calidiſq; fumis & odoribus: & facilius affluentem ſanguinem caput admittit, ſi laxius ſit vel debilius.

Signa Diagnoſtica.

Signa ſanguinis in capite abundantis.

Adeſt grauitas & tenſio, præcipuè flante auſtro: vaſa in capite diſtenduntur, oculi & facies inflantur, rubent, venæque in iis conſpicuæ ſunt calor capitis mitior eſt: quæ omnia certum ſignum exhibent, modo non ab alia cauſa externa proueniant. Nam ira & erubeſcentia, corporis item motus vehementior, potus vini potentioris, febris, calor externus, balnea, & quæcumque alia ſanguinem calefaciunt & fundunt, eum ad exteriora mouere poſſunt, licet ſanguis in corpore non abundet. Contra timor, mœſtitia, externum frigus, ſanguinem, quamuis ille ſubſit multus, ad interiora reuocant. Vt igitur certum ex calore corporis & capitis peti poſſit ſignum, expectandum, ſecundum Galeni conſilium, donec animi & corporis motus ſedeatur, antequam feramus inde aliquod iudicium.

Notandum & hoc, etſi interdum ſanguis in capite non peccet, ſed alius humor, bilis, pituita, melancholia: tamen ſi à tali humore dolor diuturnior excitetur, fieri poteſt, vt doloris occaſione tenuior ſanguinis pars ad caput attrahatur, ad cuius præſentiam rubeat & caleat. Verùm ſymptomata iſthæc tũ non ſunt diuturna, & quis humor adſit, ex aliis quoque ſignis diſcernere non difficile eſt.

Sanguinis etiam in cerebro copia interdum ſomnũ longum, interdum deliria, & ea cum riſu & hilaritate & aliqua in ſomnum propenſione, cum ſpectris & viſis rubris & ſanguine: ſi tamen ſanguis eſt tenuis, vigilias potius inducit, & proindè modò in ſomnum ruũt, modò mox expergiſcunt. Pulſus arteriarum in temporibus magnus eſt & plenus.

Dolor, qui adeſt, magis in parte anteriore percipitur, & præcipuè ab hora nona noctis vſque ad tertiam diei: nonnunquam & ſanguis è naribus effunditur: Vrinæ, ſi in toto ſimul ſit plethora, ſunt ſubrufæ & craſſæ. Excrementa, quæ à cerebro proueniunt, probè cocta ſunt, moderatè craſſa, non ſalſa, ſed potius dulcia. Præceſſit victus ratio ſanguini copioſo gignendo apta, conſuetæ ſanguinis euacuationis ſuppreſſio, ætas & temperamentum, ad ſanguinem copioſum gignẽdum apta ſunt, & aliæ plethoræ cauſſæ præceſſerunt. Ab euacuatione ſanguinis æger melius habet, vt & inedia & victus ratione frigidiore. Nocet ſatietas, crapula, ebrietas, ſanguinis euacuationis conſuetæ ſuppreſſio, & capitis ac totius calefactio.

Prognoſticum.

Non contemnendum hoc malum eſt, ſed ſtatim curandum; etſi ſit ſine febre: quia facilè ſanguis in iſta plenitudine extra vaſa lapſus inflammationem cum febre, vel graues capitis dolores, vel alias graues affectiones inducere poteſt. Et ſi pulſus inualeſcat, inflammationem inſtare indicio eſt.

Indicationes.

Sanguinis copia eſt imminuenda, & ſi is ab inferioribus ad caput mittatur, eſt reuellendus, repellendus, intercipiendus, qui influxit, deriuandus, euacuandus & diſcutiendus. Intemperies verò ipſa contrariis alteranda. Vna ſæpè tamen opera & ſanguinis repelli & intemperies emendari poteſt.

Curatio.

Plethoræ in capite curatio.

Præmiſſo ergo clyſtere, vel aluum leniente medicamento, ſanguis imminuendus & reuellendus: Cùm verò quæ ſanguinem euacuant & imminuunt, vt & reuellunt, alia tardè & inſenſibiliter, alia ſubitò & ſenſibiliter id faciant, *vt lib. 5. Inſtit. p. 2. ſect. 1. c. 16.* dictum; qui verò à ſanguinis copia in capite fiunt morbi, aut ſtatim in principio ſint magni, aut in magnos morbos tranſire facilè poſſint: imminentis periculi ratio ſubitam requirit ſanguinis euacuationem, qualis fit venæ ſectione: modò vires ferant.

Itaque aperiatur cephalica vel dextra vel ſiniſtra, prout ſecundum hanc vel illam capitis partem maior moleſtia percipitur, vel ſi caput totum dolor æquè occupet, in dextro brachio: aut etiã mediana aut interna, prout in toto, vel aliqua parte ſanguinis abundare videtur. Extrahatur autem ſanguis pro ratione plenitudinis & virium ſemel, aut iteratò, vt *loc. alleg.* dictum. Quod ſi ex menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ſanguis ad caput feratur, tamẽ ſit ſanguinis copia: primum ad plethoram minuendam vena in brachio aperiatur: hinc reuulſionis gratia in malleolo ſecetur: ſi verò non ita magna ſit ſanguinis copia, vna opera ſanguis minui, & reuelli poteſt, vena in talo aperta: eâdemque opera, vt conſueta euacuatio reuocetur.

Si tamen vires, ætas, & alia quæ vires definiunt, venæ ſectionem prohibeant, cucurbitulæ cum ſcarificatione primum lumbis, deinde ſcapulis & brachiis, tandem ceruici imponantur: modo menſium ſuppreſſio non præceſſerit; & ſi maior ſit ſanguinis copia, à tibiis inchoare oportet. Sunt quidem nonnulli, qui ob ſolam animi mollitiem venæ ſectionem renuunt, atque his quidem aliquando indulgere, & ea, quæ modò diximus, auxilia ſubſtituere poſſumus, modo morbus det inducias, nec ob longiorem curationem aliquod immineat periculum: Si verò morbus ſit acutus, & qui ſi curatio protrahatur, præſens periculum minetur, nihil ægro indulgendum, ſed quod Hippocrat. 4. *Aphor.* 10. de purgatione monet, etiam hic locum habet. In acutis morbis eadem die, qua incipiunt, eſſe medendum: Si enim differatur, morbus interim naturam ſuperabit. Non omittantur quoque aliæ reuulſiones per clyſteres, ligaturas & frictiones extremorum, aut per lotiones crurum, & brachiorum ante paſtum inſtitutæ.

Neque inutile fuerit, etiam poſt venæ ſectionem lenes illas purgationes, præcipuè bilem ſpectantes, ex ſyrupo roſarum ſolutiuo, manna, tamarindis, &c. repetere. Etſi enim ſanguinem non euacuent: tamen bilem, in quam ſanguis calidior facilè degenerat, & inteſtina ac primas vias ab excrementis, à quibus vapores ad caput eleuantur, liberat. Imprimis vtiles ſunt myrobalani, cum non ſolum bilem euacuent, ſed & ſanguinem alterent, vtpotè quæ ſunt frigidæ in ſecundo, & ſiccæ in tertio. Quod etiam præſtant ſimulque euacuant & alterant tamarindi, qui ſunt frigidi & ſicci in ſecundo.

Repellentia ſanguinem ad caput fluentem intercipientia.

Deinde ad ſanguinis ad caput motum impediendum vſurpentur repellentia, poteſtate & actu frigida tempore æſtatis, & ſi æger ſit iuuenis: poteſtate vero tantum frigida tempore hyberno & in ſenibus. De quibus cùm *cap. 1. & cap. 5.* dictum ſit, ea hic non repetimus.

Intercipiẽtia etiam venis & arteriis temporum applicari poſſunt, vt:

℞. Maſtich. ℥. iii. *myrtill. corall. rubr. an.* ℥. ß. *olei*

myrtini

myrtini ℥.ß. *ſucci plantag.* ℥. iij. *ceræ q. ſ.* Fiat Ceratum.
Vel ℞. *Boli armen.* ℥. ij. *maſtic.* ℥. j. *ſanguinis draconis* ℈. ij. *balauſtiorum* ℥. ß. Excipiantur albumine oui & aqua roſarum. Applicentur temporibus.

Si verò ſanguis ad caput iam fluere deſijt, repellentibus opus non eſt; Si quidem illum ibidem figerent & retinerent. Abſtinendum quoque ab iis, ſi catarrhus adſit; quia eiuſdem fluxum per compreſſionem cerebri magis commouent; Atque tunc frictionibus potius à vertice ad humeros deorſum factis vtimur.

Sanguinem è capite euacuatio.

Materiam autem, quæ influxit, quod attinet, ea euacuanda eſt ex capite, quod fit vel ſenſibiliter, aut venis narium cum recentib. ramulis herbæ mille folij, flor. graminis vel alijs folijs nonnihil aſperis, vel ſetis porcinis reſeratis, (nam licet quidam etiam ſcalpello, vel hirudinibus appoſitis eas reſecare iubent: tamen id tutum non eſt, vt poſtea, *in quæſtione tertia* dicetur) aut vena frontis aperta, aut hirudinibus narium apicibus appoſitis, aut cucurbitulis ceruici affixis: vt & errhinis ex ſucco betæ, maioranæ, &c.

Quæ venæ in cap. affect. in aperiendæ.

Intereſt tamen aliquid, quę vena aperiatur. Narium enim venæ apertæ euacuant ex ipſo capite quacumque parte dolor fuerit; ex capitis parte verò poſteriori laboranti, rectè in frontem excurrens vena inciſa prodeſt, vt habet Hippoc. 5. *aph.* 68. quę vt Galenus habet, *in commentario*; non ſolum vacuat, ſed etiam cum reuulſione vacuat, cum ante & pone opponantur: ſicut cum anterior pars capitis laborat, in occipitio vena aperta vel cucurbitulæ admotæ proſunt. Laudentur & inciſiones venarum, quæ ſunt in temporibus; dextris quidem, ſi ſiniſtra pars ſit affecta; ſiniſtris, ſi dextra. Nonnulli venas, quæ ex vtraque parte colli adſcendunt, & Arabibus *Guidez* dicuntur, aperiunt, & in extremis à ſanguine ortis in capite morbis præſentaneum remedium eſſe ſcribunt. Et proculdubio plurimum commodi afferret harum venarum ſectio, ſi nō periculum immineret, quod ob amplitudinem, & quia in valida ſpiritus retentione, & vocis intentione admodum tument, ægrè ſanguis ſiſti poſſit. Itaque tutius eſt, minores ipſius ramos cutem capitis in temporibus & fronte perreptantes, vt modò diximus, aperire, licet venas ſub lingua aperire, quę iugularis interioris os perreptantis ſunt propagines. Galenus, Ætius, Paulus Æginet. Auicennas & antiqui plerique ſi ſanguis calidus & vaporoſus in capite morbum diuturnum, qui alijs remedijs non cedit, excitet, ſecari iubent arterias, quæ in temporibus, in fronte, & poſt aures ſunt, eas ſcilicet quæ raſo capite ſi tangantur, calidiores apparent; & pulſum maiorem excitant, de quo poſtea *q.* 3. plura dicentur.

Inſenſibiliter euacuant diſcutientia & reſoluentia. Itaque poſt principium addenda reſoluentia repellentibus vſque ad ſtatum: In declinatione ſola reſoluentia conueniunt. Diſcutiunt autem medicamenta ex flor. chamæm. melilot. ſemin. althææ, lini, fænugrec. Nonnulli pulmones animalium recens mactatorum in aq. calida vel decocto chamæmel. melilot. aneth. applicant: Alij etiam catulos vel pullos columbarum per medium diſciſſos. Verùm hæc ſæpius permutanda ſunt cum facilè corrumpantur, & corrupta, prauum odorem expirent. Dum hæc fiunt, non negligenda caput alterantia, qualia ſupra de Intemperie cap. calida ſine materia propoſita ſunt, iiſque ſi intemperies quędam reliqua ſit, corrigenda. E quibus eligenda ea, quæ refrigerant & minus humectant. vt roſæ, plantago, ſantalum, margarita, corallia, & eorum ſolutiones.

Cæterùm ſi his præſtitis capitis grauitas & dolor adhuc perſeueret, indicio eſt ſanguinem amplius purum non eſſe; ſed bilem & melancholiam iſtam: cum ſanguis copia peccans facilè inflammetur, & quod ſubtile eſt in bilem, quod craſſum in melancholiam vertatur; Itaque reliqua curatio ad bilis & melancholiæ præparationem & purgationem dirigenda, de qua poſtea.

Diæta.

Victus ratio & intemperiei calidæ & humidæ & plenitudini ſit contraria. Aer ſit moderatè frigidus, in paſſiuis parum declinans ad ſiccitatem, qui ſi talis non detur, parandus vt ſupra *cap.* 1. dictum. Vitentur venti, præcipuè auſtrini. Cibus ſit refrigerans, & tenuior, vergens ad ſiccitatem, & vitentur ea vſque ad declinationem, quæ plenius nutriunt, vt oua ſorbilia, & carnes, quæ multum nutrimenti præbent, vt pulli gallinacei, gallinæ, capi, carnes vitulinæ, hædinæ, veruecinæ. Vitetur quoque lac & omnia cum lacte parata, ac multò magis ea, quæ ad caput effumant, idque vaporibus replent, quales ſunt, fructus oleoſi, cœpæ & ſimilia, ſupra *c.* 1. propoſita.

Conceduntur hordeata, piſces ſaxatiles, pruna & huius generis alia: cibi condiantur refrigerantibus, ſupra *cap.* 1. propoſitis. Vino planè abſtinendum, aut tenue, aquoſum, oligophorum aut dilutum bibendum, aut aliquid aquæ ſuperbibendum; ita enim vapores ſupprimantur. aut bibatur cereuiſia tenuis, vel ab aſſuetis aqua. In prima menſa quæ aluum lubricam reddunt, vt pruna damaſcena: iuſcula gallinarum aut pullorum, aut aliarum carnium, cum herbis emollientibus, ſpinachia, malua, borragine, lactuca parata; In ſecunda verò menſa ſumantur, quæ aſcenſum vaporum prohibent, claudendo os ventriculi; vt caro cydoniorum condita ſaccharo, pyra cocta, vel toſta, ſemen coriādi pręparat. ſaccharo obductum. Æger non valde exerceatur, vitetque iram, & animi affectiones vehementiores, & ſtudium atque animi intentionem à cibo. Neque caput multis tegumentis inuoluatur, ne humores & vapores ab inferioribus ad ſuperiora rapiantur. Membra inferiora fricentur, poſt vniuerſales euacuationes, ſomnus non ſit prolixus. Aluus, vt dictum, ſit lubrica, ne ab excrementis inteſtinis morantibus vapores ad caput eleuentur. Exemplum talis morbi curati eſt apud Foreſtum, *lib.* 3. *obſ.* 9. & *ſeqq. vſque ad* 13.

QVÆSTIO I.

Quænam vena in capitis affectibus aperienda ſit?

Quænam vena in affectibus capitis aperienda.

Non idem hac de re ſentiūt Medici. Galenus equidem, quem reliqui Græci ſequuntur, *vt è lib. de curand. rat. per venæ ſectionem cap.* 7. *& alibi* paſſim videre eſt, venam humeralem ſeu cephalicam dictam, modo in conſpectum veniat, aperiendam cenſet: Auicennas vero & alij Arabes non ſine diſtinctione hanc rem definiunt. Si enim abundantia ſanguinis, quæ morbum in capite parit, ſolùm in capite ſit, & partibus capitis vicinus, aut etſi in reliquo corpore fuerit, iam tamen ad partem affectam omninò affluxerit, neque metus vllus amplius ſit ex reliquo corpore ſanguinem ad caput affluxurum, ſolas venas capiti proprias incidendas docent, vt venam frontis, vel in occipite, vel poſt aures cucurbitulas apponendas cenſent. Si verò etiam in reliquo corpore ſanguis abundet; & fluxus adhuc duret, vel ſanguinis fluxus metuatur, tunc venam cephalicam aperiendam exiſtimāt, qua aperta & partes capiti vicinæ euacuētur, & ſanguinis ad caput affluxus reuellatur: vel etiam ſi viſcera, & partes infimi ventris ſint repletæ baſilicam aperiendam putant, quæ vt Galen. 4. *de rat. vict. in acutis* docet, præcipua membra, quæ infra collum & clauiculam ſunt, facilius & expeditius euacuat. Quod ſi & caput & inferiora repleta videantur, venam, quæ media ſeu mediana dicitur, ſecandam

candam

candam ſtatuunt, quæ ex coalitu humeralis & axillaris fit, & caput, ac ſub eo partes euacuare poteſt. Auicennas hoc præterea addit, ſi plus euacuare voluerimus, venam prope talum vel ſaphenam ſecandam eſſe. Meſues etiam in omnibus capitis morbis hæmorrhoidum prouocationem plurimum prodeſſe ſcribit.

Et omninò diſtinctione hic quadam opus eſt, & quid leges enacnationis ex toto, quid reuulſionis, & ex parte affecta euacuationis, requirant attendendum. Etenim in principio morbi non ſolùm ad caput, ſed etiam ad totum corpus & partem, à qua fit affluxus ſanguinis, reſpiciendum, & ita venæ ſectio inſtituenda, vt capiti profimus, non noceamus, ideſt ſanguinis ad caput affluxum prohibeamus. Ideoque in principio talis vena aperienda, quæ ſimul ſanguinem abundantem poſſit euacuare, & à capite reuellere: nullo verò modo vena in ipſo capite in principio aperienda. Sed ſi plenitudo proueniat ab hepate, & partibus ad illud attinentibus, & ſit in toto corpore, vel interna vel mediana ſtatim aperienda.

Si verò à menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſione ſanguinis abundantia & capitis morbus proueniat: quæ vena primùm aperienda ſit, authores diſſentiunt.

Alii enim ſtatim in principio, dum fluit adhuc ſanguis venas in cruribus & pedibus ſecandas, aut loca illa ſcarificanda putant: cum ſi in partibus ſuperioribus vena aperiatur, ſanguinis motus ad caput magis concitetur. Alii plenitudinem primò demere vena communi in brachio aperta, poſtea ſanguinis motum ad inferiora reuocare vena in pedibus ſecta iubent.

Verùm hic quantitas ſanguinis abundantis, & morbi capitis hinc dependentis magnitudo attendenda. Etenim ſi ſanguinis copia ſit minor, & morbus det inducias, venas in pede primùm, & quidem ſæpius, ſi opus ſit, aperire licet; cum venæ hæ & ſanguinem minuant, & reuellant, ſiquidem vena vbicunque aperta ſanguinem imminuere poteſt. Cum vero hæ venæ in pedibus, vt minores, ſanguinem tardius euacuent: ſi magna ſit eius copia, & morbus vehemens, ac præſens propterea auxilium requiratur, in cubito vena primū aperiri poteſt, ſeu externa, ſeu mediana. Hinc deinde danda opera, vt naturalis fluxus iterum concilietur. Si verò in toto corpore nulla vel nō magna ſit ſanguinis abundantia, affluxus tamen eius ad caput metuatur, ſtatim cephalica aperiri poteſt. Tandem verò & corpore euacuato, & fluxus ceſſante, niſi malum ceſſet, venas in capite aperire licet. Videatur & Iachin. *in 9. Rhaſ. cap. 3.* Inualuit quidem apud vulgus & apud tonſores noſtros opinio in affectibus capitis plurimùm prodeſſe venæ, quæ eſt inter pollicem & indicem, quam ideò cephalicam appellant, ſectio. Verùm nullis fundamentis iſta opinio nititur. Nam nullus ramus ex cephalica ad manum tendit, ſed omnes rami venarum in manu ſunt, vel rami baſilicæ, vel communis.

QVÆSTIO II.

An arteriæ in affectibus capitis à ſanguine ſecandæ ſint.

An arteria in affectibus capitis aperienda.

Veteres, vt ex Galeno 3. *de loc. affect. cap. 8. 6. de tuenda ſan. cap. 9 lib. de curand. rat. per ſang. miſſionem cap. duobus vltimis*, Æ. 10, Ægineta, Auicenna, Rhaſe videre eſt, vbi ſanguis calidior & feruidior ad caput fertur, & in eo abundat, & ſæpè diuturnos capitis dolores, vertiginem & alia mala diuturna, quæque aliis remediis non cedunt, excitat, ad arteriarum ſectionem tanquam præſentiſſimum remedium accedere ſolebant. Et quidem in temporibus, infeſtantibus oculos fluxionibus calidis, poſt aures verò in vertiginoſis maximè; & qui diuturnis doloribus capitis ac ſpirituoſis affliguntur. Experientiaque comprobatum eſt, poſt varia diu fruſtra tentata remedia, hoc auxilii genus tandem profuiſſe. Verùm plerique hodiè eam tentare metuunt. 1. cum noſtris Chirurgis ratio eas ſecandi non ſit cognita. 2. (quæ duæ rationes etiam à Galeno, *lib. 3. de curandi ratione per ſanguinis miſſionem cap. 1.* attinguntur) quod difficile ſit erumpentem ex arteriis ſanguinem compeſcere & ſupprimere. 3. quod etiam ſi ſiſtatur & vulnus ad cicatricem perducatur, nihilominus fiat.

Verùm enim verò periculum hæmorrhagiæ & aneuriſmatis vitari poteſt, ſi arteria tota præcidatur, vt ex Galeno, *loc. allegat. cap. vlt.* patet. Alias enim vt Galenus, 5. *meth. med. cap. 7.* docet, difficulter ſanguis ſiſti arteria ſecta poteſt. Platerus prius etiam arteriam denudare iubet, vt ligari poſtea poſſit. Sed nec planè impoſſibile eſt etiam ſi tota non diſſecetur, ſed vt vena aperiatur, ſanguinem ſiſtere, modò deligatio rectè fiat neque ea citò ſoluatur, vt Ambroſius Paræus *lib. 16. Chirurg. c. 4.* docet: Qui in diuturnis capitis affectibus à ſanguine feruido, vaporoſo iſtam ſectionem non ſolum in ſeipſo, ſed & in aliis fœliciter & cum commodo inſtituit. Verùm, niſi aliis omnibus fruſtra tentatis, ad hanc ſectionem non accedendum eſt: Diligenter etiam perpendendum eſt, quibus in caſibus ea neceſſaria ſit. Pleriſque ſtatuunt, id tentandum eſſe, cum certi ſumus cauſam in arteriarum ſanguine ſpirituoſo eſſe, idque ex arteriarū pulſu vehementiore & calore ad tactum agnoſci: Idque etiam verum eſſe credimus. Quanquam enim multa hac de re arguetur Theodorus Collado *in obſeru. in Holler. methodum cap. 9.* & probare conetur, primò aliquem dolorem capitis ac oculorum pulſatilem, etiam materia fluente per arterias exteriores, non requirere hoc remedium, imo id ſi adhibeatur, malum eſſe; ſecundò in aliquo affectu ſeu dolore capitis aut oculorum, cum materia fertur per venas & arterias internas, arteriotomiam vtilem eſſe: tamen quæ affert nō magni momenti ſunt. Ludit enim proculdubio in æquiuocatione doloris pulſatilis. Neque enim credo, Hollerium, cum dicit, in omni dolore capitis pulſatili ſingulare remedium eſſe arteriotomiam, dolorem pulſatilem propriè dictum intelligere, qui eſt proprius partium inflammatarum, vbi ob partes inflammatas tenſas pulſatio arteriæ vehementior percipitur, ſed eum, qui fit ſine inflammatione, cum ſcilicet ob ſanguinem arterioſum, ſpirituoſum, & flatulentum; qui dolorem capitis diuturnum excitat, arteriæ in temporibus vehementius pulſant, & tactu calidiores percipiuntur: qui dolor ſæpè tam pertinax eſt, vt niſi ſecta arteria vix tolli poſſit. Neque, quod ſe demonſtraturum promittit, demonſtrat Collado, ſcilicet aliquem dolorem etiam materia fluente per arterias externas non requirere hoc remedium, ſed hoc probat aliquem dolorem eſſe pulſatilem, materia non exiſtente intra arterias, ſed etiam aliquando intra venas: & ita concedit materiam tum non exiſtere intra arterias, ſed venas; cum tamen ſe demonſtraturum promiſerit, materia, intra arterias exiſtente aliquando arteriotomiam non ſolum inutilem, ſed etiam noxiam eſſe. Alterum quod attinet, contrarium ſtatuit Galenus, & non ob quoſuis capitis affectus arteriotomiam inſtituendam: ſed ob eos ſolùm, cum ſanguis feruidus per arterias externas fertur. clarè docet 3. *de loc. aff. cap. 8.* cum ſcribit; *Non omnes huius auxilij beneficio fuiſſe curatos, eos nimirum vbi vapor ille ſpirituoſus per arterias internas ad caput adſcendit.* Addit enim. *Etenim aliæ arteriæ ijs maiores ad cerebrum ex ipſius baſi per retiformem plexum adſcendunt, per quas huiuſmodi affectionem fieri conſentaneum eſt, elato per ipſas vaporoſo calidoque ſpiritu.*

QVÆSTIO III.

An venas narium ſcalpello vel hirudinibus aperire liceat.

An venas narium ſcalpello vel hirudinibus aperire liceat.

Plurimi quidem Medici eas etiam ſcalpello & hirudinibus aperire iubent, ſed neuter modus tutus eſt. Nam cum venæ illæ viſui non pateant, qua ratione etiam ſcalpello aperiendæ ſint, Chirurgus non videre, & facile hic aliquid peccare poteſt; neque etiam vulnus ita obligari poteſt, ſicut in venis ſubcutaneis. Multò minus tutum eſt, hirudines naribus immittere; cum facilè penitus irrepere & pertinacius hærere queant, vt non facilè extrahi, ac magnæ hæmorrhagiæ cauſę eſſe queāt, cuius rei exemplum annotauit Herc. Saxon. *lib.1.pract.cap.2.* de quodam patritio Veneto, cui hirudo naribus appoſita aſcēdit in caput, ita vt nullo modo vel extrahi vel necari poſſet, vnde ęger nimia ſanguinis effuſione extinctus eſt. Et ſimile quid etiam Venetijs accidiſſe refert.

QVÆSTIO IV.

Cui loco cucurbitulæ reuulſionis gratia ſint applicandę.

Cui loco cucurbitulæ in affectibus capitis applicandæ.

Diximus cucurbitulas ſcarificatas venæ ſectionis vicarias primùm lumbis, deinde ſcapulis & brachijs, tādem ceruici imponendas eſſe. Contrarium ſentire videtur Platerus, dum *pract, tract. 2. p. 257.* ſcribit: Cucurbitulas colli lateribus, ſummo humero, ſcapulis, brachiis, coxis, ſuris, natibus quoque applicandas, ſenſim à ſuperioribus verſus inferiora cucurbitularum applicatione procedendo, repetendoque eodem vel etiam ſeqq. diebus, adhibita poſtmodum ſcarificatione, ſi validiùs à parte trahere velimus.

Verùm nulla eſt hic repugnantia. Nos enim tantùm de cucurbitulis ſcarificatis locuti ſumus, quas meritò primò partibus remotioribus applicamus. Platerus verò & de ſcarificatis & non ſcarificatis loquitur; & non ſcarificatas primò loco propinquo applicat, hinc ſenſim remotiori, vbi demum & vltimò ſcarificationem adhibet, atque ita non ſcarificatis, ſaltem ſanguinem verſus locum ſcarificandum deducit.

CAPVT IX.

De Intemperie capitis cum bile.

Cauſſa.

De intemperie capitis cum bile.

INtemperies hæc calida & ſicca eſt, bilemque coniunctam habet; quam quæ cauſæ generent, in Inſtit. *lib.2.part. 2. & 5.* explicatum eſt. Eæ autem & hic locum habent, nim. aer calidior, anni tempus calidum, vigiliæ nimiæ, exercitatio corporis nimia & vitæ genus laborib. deditum, inedia cibi, qui facilè in bilem vertuntur, vinum potens, medicamenta calida & ſicca, & id genus alia. Idque facilius iſta præſtant, ſi hominis temperatura ſit calidior & ſiccior, habitus corporis gracilis, ætas iuuenilis.

Signa Diagnoſtica.

Signa bilis in capite.

Senſum mordacitatis, & dolorem acutum, mordacem & pungentem ob acrimoniam, & fetuorem totius capitis excitat humor bilioſus; vnde caput totum calidum tangenti deprehenditur, dolorque, etſi vehemens, eſt ſine inſigni grauitate, quia ſua tenuitate, poros ſubit nec inflat, dolorque magis dextra parte percipitur; quod proculdubio intelligendum eſt, cum caput ab hepate κατ᾽ ἰδίαν afficitur. Facies pallet, vel potius flauet, & ad citrinum colorem tendit, vt & oculi. Actiones cerebri potiùs deprauantur, quàm abolētur, vel imminuuntur. Aliter enim ſæpè imaginantur, & ratiocinantur quàm par eſt, biliſque in cerebro abundans delirium ſæpè cum quadam ſeueritate & iracundia excitat; vigiliæ infeſtant, quas interdum leuiſſimus & breuiſſimus ſomnus interrumpit, obſeruantur ante oculos, præſertim dum æger obdormeſcit, imagines flammarum & incendii, pugnarum & dimicationis, volatus. Excrementa cerebri ſunt pauca, aurium verò multa, & flaueſcunt, adeſtque linguæ, narium & oculorum ſiccitas, os amareſcit. Non quieſcunt ægri, ſed inequaliter varie & inordinatè corpus mouent. Pulſus, ſi in corpore reliquo bilis abundet, eſt magnus, velox, frequens. Vrina citrina, ignea & tenuis: ac ſymptomata, quæ coniunguntur, per periodos affligunt, & plerumque circa meridiem ingraueſcunt, refertque Iachinus *in 9. Rhaſ. capite 4.* Iuuenem quendam dolorem capitis ex bile adeò grauem quotidie circa meridiem paſſum eſſe, vt fureret. Soletque tunc accidere, vt etiam in febribus, vt vrinæ tenues & aquæ quaſi mingantur, bile ad caput tendente; circa veſperam verò iterum tinguntur, dum eadem in venis humoribus permiſcetur, & cum vrina excernitur.

Præceſſerunt cauſſæ bilem generantes, vt hepar calidum & ſiccum, ætas iuuenilis, cibi & potus ad bilis generationem facientes, & reliquæ bilem cumulantes cauſſæ. Iuuant, quæ refrigerant, bilem euacuant, à capite auertunt, alterant, eiuſque generationem prohibent: contra nocent, quæ calefaciunt, bilem generant, retinent, augent, eamque ad caput concitant. Lux enim vehementior moleſta eſt.

Indicationes.

Humor bilioſus eſt euacuandus, à capite auertendus, repellendus, ſi aliunde affluit. Intemperies verò tàm cerebri quam humorum coniuncta, calida & ſicca contrarijs alteranda caputque roborandum. Et quidem ſi febris adſit, coctio prius expectanda; niſi materia turgeat: ſi verò febris abſit, quocumque tempore purgationem exhibere licet, modo viæ apertæ ſint. Hę enim ſi apertæ non ſint, aperiendæ prius, de quo in Inſtitut. *lib.5.part.2.ſect.1.cap.* 6. & de febribus *lib. 2. c.* 6 dictum. Ideoque fruſtra nonnulli ad bilem digerendam multa medicamenta propinant. Et ſi enim illa, quæ præſcribunt, medicamenta vtilia ſint; tamen potius poſt purgationem, ad intemperiem alterandam, quam ante purgationem ad bilis coctionem, qua hic in morbo non febrili nihil opus eſt, conducunt.

Curatio.

Iniiciatur ergo primùm clyſter ex refrigerantibus & emollientibus.

Vt ℞. *Fol. malu. violaria, parietaria, mercurialis, beta, an.* M.i. *prunor. damaſc. num.* x. *hordei* M. ß. Coquantur in aq. ſimplici.

Colat. ℞. ℔. i. *Caſſiæ vel elect. leniiiui, aut diacathol.* ℥.i. *olei violar.* ℥.iii. *ſacchari rubri* ℥.ß. *ſalis* ʒ.ß. Fiat clyſter.

Vel ℞. *Maluę, violar. endiu. lactuc. an.* M. i. *flor. nymph.* P. ii. *ſem. quatuor. frig. maior.* ℥. ß. *prunor. num.* xij. Coque in aq. hord. ſ.

Colat. ℞. ℔. i. *flor. caſſiæ* ʒ. vi. *elect. diacathol.* ℥ ß. *olei violar.* ℥.ii. *mell. roſati colat.* ℥.i. Fiat clyſter.

Vel exhibeantur ſyrup. violar. aut roſar. ſolutiu. ℥.ii. vel iii. cum aqua decoctione endiuiæ, vel decocto florum & fructuum.

Vel ℞. *Caſſię, elect. leniiu. an.* ℥. ß. *pulpę tamarindorum* ʒ.ii. Cum ſaccharo fiat bolus.

Vel in decocto aut aqua calidos humores alterante diſſoluatur. *caſſię* ℥.i. & addatur *ſyrup. ſolutiu. roſar. aut viol. ſolutiu* ℥. ß. Fiat hauſtus.

Poſtea ſi bilis miſta ſit cum ſanguine, vtilis eſt ſanguinis miſſio, ſed parcior, ad ſanguinis copiam imminuendam,

nuendum, eundemque refrigerandum mittendus etiam reuulſionis gratia ſanguis, vbi inflammatio metuitur. Si verò nulla copia ſanguinis adſit, nihilque tale metuatur, venæ ſectione opus non eſt. Cenſent autem Medici venam potius in dextro quàm in ſiniſtro brachio aperiendam eſſe, quia ſedes bilis potiſſimum ſit in dextro latere: & aperienda eſt vena vel mediana vel humeralis.

Præparantia bilem in affectibus capitis.

Poſtea bilem præparantia exhibenda, quæ ſcilicet eius feruorem & acrimoniam attemperant, vt ſine moleſtia per conuenientia loca euacuari poſſit, refrigerantia ſcilicet & humectantia, è quibus cephalica eligantur. Si tamen id conditio humoris poſtulat aliàs, & ſi bilis ſine vllo incommodo euacuari poteſt, ſtatim ad purgationem accedendum, vt antea dictum. Conueniunt ergo hic, ſi opus eſt, caput humectantia, & refrigerantia ſupra propoſita, quibus & alia bilem præparantia, vt endiuia, acetoſa, cichorium & ſimilia miſceantur. Et ſi bilis ſit tenuior & cum multis vigilijs: lactuca, nymphæa, papauer.

℞. *Syrup. papau.* ℥. j. *de nymphæa* ℥. ß. *aq. lactuca viol. nymph. an.* ℥. j. Miſce.

Vel ℞. *Syrup. granatorum, de agreſta, nymph. an.* ʒ. vj. *aq. portulac. lactuc. roſar. an.* ℥. j. Miſce.

Si bilis ſit craſſior.

℞. *aq. endiu. cichor. an.* ℥. j. ß. *ſyrup. acetoſ.* ℥. j. *endiu.* ʒ. vj. Miſce.

Etenim natura bilis ſemper perpendenda. Quò enim bilis calidior, fortiora refrigerantia adhibenda. Vt ſi bilis ſit pallida, fiant medicamenta ex hordeo, cichorio, endiuia, roſis, acetoſa: Si flaua & præſertim vitellina, illa ſcilicet ex aduſtione bilis palidæ orta, nymphæa, papauer addenda: ſi ſit viſciditatis particeps, vt vitellina illa Guainerij ita dicta, quæ pituitæ aliquid admiſtum habet, ſyrup. acetoſus & acetum addendum: de qua re prolixius agit Sauonarola *pract. tract. 4. cap. 30.*

Obſeruandum etiam hic in vſu iſtorum medicamentorum, quod aliàs in genere præcipitur, cum dulcia facilè in bilem mutentur, ſyrupos & alia dulcia in parua quantitate eſſe vſurpanda, & aquis ac decoctis refrigerantibus benè diluenda. Acida potius præcipuè vbi inciſione aliqua opus eſt, conueniunt etſi bilis ſit craſſior.

Purgantia bilem in affectibus capitis.

Deinde purgetur humor bilioſus, verum non admodum validis & calefacientibus medicamentis, quibus ſanguis magis calefit & ad ſuperiora fertur, ſed lenioribus, & quæ ſimul feruorem ſanguinis tollunt, blandeque euacuant, qualia ſunt *ſyrup. roſar. & violar. ſolutiuus, aloe,* cui fortius purget, pauxillum ſcammonij, ad ℥. j. ß. g̃. viij. vel x. prout natura corporis & humoris copia id requirit, addi poteſt, & Gal. *hiera picra, myrobalani citriu. tamarindi, manna,* quia facilè bileſcit, refrigerantia, & quæ eius in bilem mutationem prohibeant, addi poſſunt, vt ſyrup. roſ. ſolutiu. cremor tartari, aqua endiu. violar. &c. *Rhabarbarum.* De quo tamen notandum, quod quidem ad bilem euacuandum vtile, & admodum familiare eſt medicamentum; quia tamen ſiccat ac fumoſum eſt, & facilè exhalat, ſolum non dandum, ſed cum aqua endiuiæ, violat. & ſimilibus frigidis, addenduſque ſyrup. roſar. vel violar. ſolutiuus. *Electuarium leniriuum, diaprunis lenitiu. diacatholicum.* Et fortiora, *electuar. de pſyll. diaprunis ſolutiuum, de ſucco roſarum, pilulę aggregatiuę, aureę,* quæ vſurpanda ſi bilis ſit craſſior & ob lentorem pertinacius adhæreſcat, vel pituita aliquid admiſtum habeat.

℞. *Specier. decocti flor. & fructuum* ℥. ß. *ſem. quatuor frigid. major. an.* ʒ. j. *tamarind.* ℥. ß. Coquantur in aq. ſimpl. In colat. ſ. q. infundant *Rhabarb.* ʒ. ß. *cinamomi* ℈. ß. *ſpica* g̃. vj.

Colat. ℞. ℥. iij. In iis diſſolue *manna* ʒ. vi. vel ℥. i.

Iterum colentur. Adde *ſyrup. roſar. ſolutiu.* ℥. ß. F. hauſtus.

Vel ℞. *Tamarindor.* ʒ. vi. *myrobolan. citrin.* ʒ. ij. *flor. borrag. violar.* M. ß. *ſem. quatuor. frigid. major. an.* ʒ. j. Coque in aqua hordei.

Colat. ℞ ℥. iii. In ijs diſſolu. *manna* ℥. j. ß. *Elect. diacatholici* ʒ. vj.

Colat. Adde *ſyrup. viol. ſolutiu.* ℥ ß. F. hauſtus.

Decoctum etiam vel ſyrup. florum & fructuum cordialium bilis feruorem reprimit, ſanguinem mundat, & bilem leniter educit.

℞. *Prunor. num.* xl. *iuiubarum, ſebeſten, an. num.* xxx. Coque in aq. ℔. iii. ad remanentiam ℔. j.

In colatura diſſolu. *pulpa tamarind. caſſia extract. an.* ℥. iii. *manna* ℥. j. Si libet adde ſaccharum. Fiat ſyrupus pro iv. doſibus, quarum quælibet ſcammonij g̃. iv. acuatur.

Vel ℞. *Rhabarbari* ℈. iv. *cinnamomi* ℈. i. *flor. cordial.* p. ii. Infundantur in aq. endiuiæ.

Colat. ℞. ℥. iii. ß. In iis diſſolu. *pulpa tamarind. el. de ſucco roſar.* ʒ. ii. *ſyrup. viol. ſolut.* ℥ ß. M.

Bolus.

Bolus.

Delicatis talis bolus exhiberi poteſt.

℞. *conſeru. violar. vel roſar. cum manna parata* ℥. ß. *Extracti ſcammonij* g̃. vi. *vel diagridij* ℈. ß. *cinnam. macis. maſtiches, an.* g̃. iii. Fiat bolus.

Vel ℞. *Caſſia* g̃. v. *Elect. roſat. Meſ.* ʒ. j. *rhabarbar. elect.* ℈. ii. *ſpic.* g̃. vi. *trochiſc. de viol. cum ſcammon.* ℈. i. Cum ſacchar. Fiat bolus.

Puluis.

Puluis ℞. *Turbith. elect.* ʒ. ß *Zingiber. ſtœchad. Arab. an.* ℈. ß. *diagrid.* g̃. vi. *macis, ſantali rubri an.* g̃. iii. Fiat puluis.

Et quidem bolis & liquidis medicamentis bilis commodius purgatur. cum iis refrigerantia & humectantia commiſcere liceat, pilulæ verò magis ſiccant. Si tamen alicui pilulæ arrident, & præcipuè ſi bilis ſit craſſior, tales exhiberi poſſunt.

Pilulæ.

℞. *Pilul. aggreg.* ℈. ii. *de rhabarb.* ℈. i. *diagrid.* g̃. iv. *cum aq. endiu.* F. pilul. xxi.

Vel ℞. *Rhabarb.* ʒ. ß. *ſpica* g̃. vi. *ſpecier. hieraſ* ʒ. ß *agarici trochiſc.* ℈. j. *cum ſyrup. viol.* F. pilul xxv.

Notandumque hic illud, quod Galenus, *lib. 1. κατὰ τόπ. c. 2.* monet, in omni capitis morbo à quocunque humore fiat, admiſcenda eſſe phlegmagoga.

Clyſteres etiam refrigerantes & humorem bilioſum euacuantes ſæpius inicere vtile eſt.

Vt *Malua, althaę, violar. parietaria an.* M. i. *hordei* M. ß. *ſemin. quatuor friged. maior. an.* ʒ. iii. *prunor. nu.* x. Coquantur in aqua ſimplici.

Colat. ℞. ℔. j. *Caſſia pro clyſteribus* ℥. i. *elect. de pſyll.* ℥ ß. *olei violacei* ℥. ii. *mellis roſati colati* ℥. i. *ſalis.* ʒ. i. F. clyſter.

Vomitoria.

Si bilis ad ventrem confluat: atque inde vapores ad caput eleuentur, ægerque ad vomendum facilis ſit, vomitoria etiam lenia exhiberi poſſunt. Si verò æger ad vomendum difficilis ſit, ne caput magis repleatur, omittenda vomitum cientia, & bilis per aluum educenda.

Neque ſolum iſta electiuè purgatio vſurpanda, ſed & ea, quæ abſtergendo potius eandem cum per aluum, tum vias vrinæ educunt, qualia ſunt decoctum lupuli in ſero lactis, & fumaria cum eodem ſero exhibita.

Vrinam ciētia.

Poſtquam humor bilioſus ita euacuatus, qui reſtat alterandus, & intemperies inducta corrigenda contrariis, frigefacientibus ſcilicet & humectantibus ſupr. c. 1. & 4. propoſitis, quæ hic repetere opus non eſt. Quibus & alia ad bilem temperandam vtilia addere licet, vt *dentem leonis, ſonchum, portulacam, ſyrup. de portulaca, de agreſta, oxyſaccharum* & ſi vigiliæ infeſtent, præcipuè vſurpanda *lactuca, nymphæa, papauer* & ex

iis parata medicamenta. Simul etiam & poſtquam humor bilioſus per aluum aliquo modo euacuatus fuerit, ab initio etiam hic repellentia conueniunt, quæ ſupra de intemperie capitis calida & à plethora propoſita ſunt. Et licet repellentibus opus non ſit, refrigerantia tamen adhibeantur tùm externa *cap.* 1. propoſita. Inter quæ odoramenta reliquis præferuntur, quod ſatis refrigerent, exitum tamen vaporum è capite non prohibent. Topica, quæ adhibentur, non ſint humida & ſanguinem ad putrefactionem diſponentia, ſed eligenda adſtringentia, ſucci granat. berber. Ideoque Foreſtus *libro* 9. *obſeruat.* 12. ſacculis potius quàm lotionibus vtendum cenſet.

Camphora ad affectus capitis.

Camphora tamen hic, quia ſiccat, & vigilias inducit, vel omittatur vel cautè adhibeatur; cum ſomnus in hac intemperie capitis commodiſſimus ſit, ideoque & quia bilis ſiccat, & plerumque vigilias inducit ſomnum conciliantibus ſæpe opus eſt, vt lotionibus pedum, medicamentis, quæ acrimoniam bilis retundūt, & cerebrum humectant, ex foliis lactucæ, flor. viol. capitibus & ſeminibus papaueris & ſimilibus, de quibus ſuo loco dicetur.

Neque omittātur reuulſiones per cucurbitulas ſine ſcarificatione, per frictiones, ligaturas, lotiones extremorum. Vtile etiam hic eſt balneum aquæ dulcis.

Euacuantia bilem è capite.

Hinc particulares euacuationes inſtituantur. Apophlegmatiſmi quidem pituitæ propriè conueniunt. Maſticari tamen & hic poſſunt grana maſtiches cum paſſulis & ſaliua crebrò expui. Et ſi aliquid pituitæ admiſtum ſit, aliquot grana piperis vel cubebarum, vel parū cortic. radic. cappar. addi poteſt. Errhina parētur ex ſucco betę, aqua tamen hordei admixta. Vel fiat gargariſmus ex decocto hyſſop. hordei & oxymel. ſimpl.

Vel ℞. *Succi roſarum* ℥. ii. *diagrid.* ʒ. i. ß. *ſucci betæ.* ℥. iii. *mellis* q. ſ. fiat errhinum.

Vel *Succi roſarum* ℥. ß. *diagrid.* ℈. i. *mellis parum*, Miſce.

Vel *Scammonium aut elacterium cum lacte* miſceatur, quod naribus attrahatur.

Vel ℞. *Aq. maioran.* ℥. ii. *mannæ.* ℥. ß Miſce.

Rhabarbarum quoque vſurpare licet. Sternutatoria cum ex ſolis frigidis, vtpotè quæ naturam ſufficiēter non ſtimulant, parāri non poſſint, parantur, ſi iis opus, ex frigidis & calidis ſimul mixtis, vt ex ſucco violarum vel roſarum, quibus aliquid piperis aut helleb. addi poteſt. Aut vapor aceti in quo caſtoreum diſſolutum ſit, naribus attrahatur.

Et ſi bilis ſanguine permixta ſit, ſanguiſque bilioſus tenuis, feruidus ac vaporoſus mali cauſa ſit, ad arteriarum ſectionem, aliis remediis non iuuantibus, accedere quoque neceſſarium eſt, de qua *capite præcedente* dictum.

Tandem etiam digerentia ex chamæm. meliloto, ſem. lini. fœnugræci adhibenda, vt & vnguentum alabaſtrinum, eodem modo vt in intemperie cum ſanguine, *de quo poſtea etiam in quæſtione dicetur.* Et quia cochlearum caro citra calorem redundantem humorem euocat, etiam hic nulli cataplaſma quod paratur ex cochlearum carne contuſa, cum modico thuris cōmendant.

Diæta.

Aer in quo æger degit, ſit frigidus & humidus, vel talis arte paretur, vt ſupra *cap.* 1. dictum. Victu vtatur æger refrigerante & humectante, ſupra eodem capite propoſito & deſcripto, quo generatio bilis prohibeatur, & genita temperetur. Abſtineat vino, potuſque ſit aſſuetis aqua cocta & præparata, vel aqua hordei aut cereuiſia tenuis. Aſſueti cubitum ituri hauſtum aquę frigidę bibant. Somnus ſit longior: Perturbationes animi & corporis motus vehementiores, vt & media, vitentur.

QVÆSTIO V.

An in intemperie cum humore bilioſo etiam locum habeant diſcutientia & reſoluentia?

Videntur quidem minus conuenire, diſcutientia. 1. cum ſint calida, & intemperiem augeant, ac facilè putredinem humori inducere poſſint. 2. quia attrahere valent humores ad caput. 3. quia bilis ſpontè & facilè exhalat, & vix vllas ſui reliquias in capite relinquit.

Verum enim verò in declinatione non ſunt planè omittenda diſcutientia. Si enim locum habent in inflammatione, vt docet Gal. 13. m. m. *cap.* 6. 8. *&* 9. *&* 1. ad Glauc. *cap.* 15. *&* 2. *κατὰ τόπ. cap.* 2. omninò etiam in humore bilioſo adhiberi poſſunt. Tantum vero abeſt, vt intemperiem augeant, vt potius refrigerent. Digerentia enim, vt vult Galenus, 1. *de ſimpl. medicam. facult. cap.* 4. *&* 2. ad Glaucon. *cap.* 2. refrigerant ex accidente, quatenus materiam calidam diſcutiunt. Neque metus eſt attractionis: cum non niſi vniuerſalibus præmiſſis, & poſt vſum repellentium adhibeantur; vbi verò metus adhuc eſt de affluxu, compoſitis ex repellentibus & diſcutientibus vtendum. Et quamquam humor bilioſus ſit tenuis, & facile exhalet: tamen facilè fieri poteſt, vt in capite hærens craſſeſcat, & hinc non totus exhalet.

CAPVT X.

De Intemperie capitis cum pituita.

Cauſſa.

QVæ cum pituita coniuncta eſt intemperies, frigida & humida eſt. Generatur autem & cumulatur pituita in cerebro hyeme, & cōſtitutione aeris frigida, locisque paluſtribus & vliginoſis, ætate ſenili, inprimis vbi cerebrum frigidius & humidius eſt, vel à morbo aliquo, aut nimia venere, aut immoderato ſanguinis è naribus fluxu, debilitatum eſt, aut ob meatuum anguſtiam, excrementorum craſſitiem, facultatiſque expultricis debilitatem excrementa expellere non valet. Aliundè verò ad caput tranſmittitur, ſi in vniuerſo corpore, aut determinata aliqua parte abundet, & cauſæ accedant, quæ ipſam ad caput allicere valent, vt dolor capitis, calor & ſimilia. Non parum etiam ſæpè ad hanc intemperiem generandam facit hepar calidū & humidum, à quo ſanguis vaporoſus materiam multis vaporibus, qui in caput eleuantur, præbet, qui ibi hærente, cerebrum debilitant, & materiam pituitæ prębent. Et omnino huc faciunt cauſæ omnes pituitam generantes, lib. 2. Inſtitut. enumeratæ.

De intemperie capitis cū pituita.

Signa Diagnoſtica.

Signa pituitę in capite.

Adeſt capitis grauitas & tenſio, ſenſuum cum internorum, tum externorum inertia, mentiſque ſtupor & tarditas, in ſomnum propenſio, idem eſt longior & profundior. De ſomno tamen hoc monet Zechius, *conſul.* 72. fieri poſſe, vt in cerebro pituitoſi humores generentur, & nihilominus vigiliæ ægro ſint moleſtæ, ſi ſcilicet pituitoſa excrementa ſtatim cum gignuntur, concitato motu delabantur & catarrhum excitent, præcipuè ſi cerebri calor natiuus abſumptus & cerebrum ſecundum ſubſtantiam exſiccatum ſit: præterea ſi mœror & ſollicitudines ſomnum interrumpant ac vigilias excitent. Somnia ſunt de rebus albis, aquis, pluuiis. Cœlo ſereno melius habent ægri, nubilo & frigido aere peius habent, circa lunæ *φάσεις* peius, luna ab aſpectu ſolis vacua melius. Si tamen in parte capitis anteriore pituita abundet, ſoporoſus magis affectus extat; ſi in medio vel poſteriore, fatuitas & memoriæ læſio magis excitatur.

Os ſaliua multa humet, lingua eſt mollis, ſitis adeſt nulla, & pituita copioſior è naribus & per palatum excernitur, quæ ſapore eſt, vel dulci, vel acido, vel ſalſo pro natura & differentia pituitæ. Facies pallet, niſi forſan doloris vehementia aut diuturnitate tenuior ſanguinis pars ad caput rapiatur, cuius præſentia id rubeat & caleat, oculi ſubtument. Caput ſi tangatur non eſt ita calidum, ſed potius frigidum, & quod nonniſi tegumentis multis adhibitis calefieri poteſt. Nonnullique conqueruntur, ſe frigiditatem inſtar niuis & glaciei in capite percipere. Moleſtia, quam parit, ferè magis in occipite ſentitur, præſertim iis horis, quibus pituita dominatur, à tertia ſc. hora noctis vſque ad nonam. Vrina, ſi ſimul in reliquo corpore pituita abundet, eſt cruda, craſſa, alba, pulſus paruus, mollis, tardus, rarus; Affectus qui inde excitatur, eſt diuturnus. Quod ſi cum his temperamentum, ægri ætas, anni tempus, aeris conſtitutio, diæta præcedens, & omninò cauſæ, quæ caput frigefacere & humectare ac pituitam in eo cumulare ſolent, conſentiant, certiora omninò erunt iſta ſigna; iuuant quę pituitam alterant & euacuant, caputque calefaciunt & ſiccant; nocent quæ pituitam nimiũ augent, caputque frigefaciunt & humectant.

Prognoſtica.

Intemperies hæc curatu non ita facilis eſt, & ſæpè in ſtuporem, paralyſin, apoplexiam, & ſoporoſos affectus degenerat; & quò diuturnior eſt, eò difficiliùs curatur, vt & in corpore ſenili. Tempus hybernum quoque, quod morbum auget, minus aptum eſt ad curationem; commodior eſt calida & ſicca aeris conſtitutio, qualis eſt æſtiua.

Indicationes.

Cum intemperies tolli non poſſit, niſi cauſſa prius tollatur, pituita primùm euacuanda, & ſi ad caput moueatur, reuellanda. Intemperies verò frigida & humida per calefacientia & ſiccantia corrigenda.

Auxilia & Curatio.

Itaque ſanguinis euacuatione ob pituitam equidem nulla opus eſt. Si tamen in reliquo corpore, quod fieri impoſſibile non eſt, præcipuè ſi hepar ſit calidius, ſanguis abundet, eum in ætate florente vel conſiſtente etiam detrahere inutile non eſt. Hoc enim modo & vaporum ad caput exhalatio impeditur, & ſuperfluum alimentum demitur, vt natura poſtea, quicquid crudum, & pituitoſum in ſanguine eſt, faciliùs & exactiùs concoquere poſſit, & medicamenta poſtea tutius vſurpentur. Sanguine euacuato, aut ſi ſanguinis euacuatione opus non ſit, ſtatim ad ipſius humoris pituitoſi euacuationem ſe accingat Medicus.

Primò ergo præcipuè ſi ab inferioribus humor ad caput feratur, iniiciatur clyſter. Clyſteres enim non ſolùm ex primis viis materiam ſuperfluam euacuant, ſed & à membris principalibus ſuperioribus, & maximè cerebro humores ſuperfluos verſus inferiora trahunt.

Primò talis ſufficit.

℞. *Maluę, althaa, beta, parietar. betonic. hyſſopi, an.* M.i. *Flor. ſtęchad. chamamel. melilot. an.* p.ii. Coqu. in q. ſ.

Colat. ℞. ℔. i. in qua diſſolue *hiera ſimpl.* Gal. *benedict. laxatiu. an* ℥.ß. *mellis antoſati, roſat. colati an.* ℥. i. *ſucci beta* ʒ.x. *olei lilior. an.* ℥.ii. *ſalis* ʒ.ß. Fiat clyſter.

℞. *Rad. ireos, pęnię, an.* ℥.ß. *mercur. betę, ſaluię, rutę, betonicę, an.* M.i. *roriſmar. flor. chamęmel. an.* p.i. *ſemin. aniſi, fęniculi, an.* ʒ.ii. *agarici albi in petia ligati* ℥.ß. Coquantur in aq. ſimplici.

Colat. ℞. ℔.i. adde *bened. laxat.* ℥. ß. *diaphęn.* ʒ. ii. *mellis roſat. ſolut.* ℥.i. *olei rutacei* ℥.i. ß. *laurini* ℥.i. *ſalis* ʒ. i. Fiat clyſter.

Si in ventriculo ſit materia fluitans aut nauſeam excitans, ægerque ad vomitum facilis ſit, vomitus concitetur, aliàs vomitus inutilis, cum caput repleat.

Pręparantia pituitam in capite.

Deinde humor pituitoſus, niſi ſit ſalſus, cum magna ex parte ſit craſſus & viſcidus, præparandus & attenuandus incidentibus & abſtergentibus, *hyſſopo, ſaluia, origano, maiorana, betonica, verbena*, quæ ſiue aſſumpta, ſiue extra vſurpata in morbis capitis à materia frigida multum prodeſt, *ruta, roremarino, ſtęch. pęonia, matricaria*, in mulieribus. & aliis cephalicis calidis ſupra *cap. 2.* propoſitis, tùm ſimplicibus, tum compoſitis, quibus & alia medicamenta incidentia & abſtergentia addi poſſunt. Magna ex parte pituitam craſſam & viſcidam eſſe diximus. Quando enim pituita fluida eſt & catarrhus coniunctus ac materia euaporationi apta, quæ nimia attenuatione redderetur fluidior & plures vapores ſuppeditaret, vſurpanda calefacientia & ſiſtentia nonnihil, atque incraſſantia vt *ſaluia, mentha, abſinthium, maſtiche, nux moſchata, nuces cupreſſi, thus, mel roſatum*, & ſimilia. Vbi verò materia eſt frigida, craſſa, viſcida, ab attenuantibus & mitioribus inchoandum, qualia ſunt oxymel ſimplex, aqua maioranæ, hyſſopi, betonicæ; poſtea ad fortiora aſcendendum, qualia ſunt oxymel compoſitum; ſcyllíticum, ſyrup. ſtœchad. Arabic. aq. maioranæ, rutæ, roriſmarini, decoctum radicum pœoniæ, acori; & prout viſciditas maior vel minor eſt, ita etiam incidentium & abſtergentium, vt oxymel ſimplic. & compoſiti plus vel minus admiſcendum. Omninò enim in præparantibus iſtis medicamentis hoc obſeruandum, vt à lenioribus incipiamus, ne ſi nimis calida ſtatim initio vſurpentur, materia fundatur & morbus vehementior reddatur. Ideo Matthæus de Gradibus reprehendit eos, qui in dolore capitis à cauſa frigida à principio exhibẽt ſyrup. de ſtœchad. qui eſt valdè calidus. Quapropter rectiſſimè fit, ſi cum materia eſt multa, primò leniora vſurpentur: hinc pars materiæ euacuetur & poſtea ad fortiora fiat progreſſus. Si pituita ſit ſalſa, ſemper addenda cichorium, endiuia, ſcariola.

Præparantia pituitam in capite.

Vt ℞. *Radic. fęnic.* ℥.ß. *Fol. bet. hyſſop. an.* M.i. *ſemin. fęnic.* ʒ.i. *Flor. roriſmarini, ſtęchad. Arabic. an.* p. ii. Coquantur in aq. ſimplici.

Colatur. ℞. ℥. vii. *ſyrup. de betonica, de ſtęchad. ſimplic. an.* ʒ. vi. *oxymelitis ſimp.* ℥.ß. Miſce pro duabus doſibus.

℞. *Radic. calam. arom. pęonia, galangę ana* ℥.ß. *beton. ſaluia, roriſmar. an.* p.i. *ſem. pęon.* ℥.ß. *aniſi, fęnicul. an.* ʒ.ii. *Flor. ſtęchad. Arab. ſaluia ſambuc. roſar. an.* p.i. Coquantur in aqua pura.

Colat. ℞. ℔.i. ß *ſacchari.* ℥.iii. Fiat potio clara.

Quæ aromatizetur *ſpecier. diamoſch. dulc.* ʒ. i. pro 3. vel 4. doſib.

Vel ℞. *Hyſſopi, betonica, ſaluia an.* M. i. *Flor. ſtęchad. Arab.* M.ß. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℥. viij. *Syrup. de hyſſop. de ſtęchad. ſimpl.* ℥. j. Miſce pro duabus vel tribus doſibus.

Vel ℞. *Syrup. ſtęchad.* ℥. i. *oxymel. ſimplic.* ℥. ß. *decocti cephalici* ℥. iij. vel iv. Fiat Hauſtus.

Vel ℞. *Radic. fęnic.* ℥. j. *pęonia, angel. ireos Florentina, an.* ʒ.ß. *ſaluia, maiorana, betonicę, calaminthe, hyſſopi. an.* M.ß. *ſem. fęniculi, ſileris montani an.* ʒ. ij. *carui.* ʒ. j. *flor. ſtęchad. Arabic. anthos, lauendula an.* p. j. Coqu. in aqu. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. ij. ß. Dulcoretur ſaccharo & clarificetur, add. *aq. cinnam.* ℥ ß. Fiat potus pro quat. doſib.

℞. *Radic. fęnicul. petroſel. an.* ℥. ß. *pœonię* ʒ. j. *beton. hyſſop. calaminth. capill. Veneris, meliſſ. maior. an.* M. j. *Flor. ſtęch. Arab.* p. j. Coq. in aqu. ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *Mellis antoſati, ſyrup. de betonica, oxymel. ſimpl. an.* ℥. j. Fiat potio pro 4. doſibus, quæ aromatizetur *ſpecier. aromat. roſat.* ʒ. ß.

℞. *Radic. fęnicul. pęonia, an.* ℥. ß. *hyſſop. calaminth.*

betonic. capill. Veneris, maioran. roriſmar. ſtœchad. Arabic. an. M. j. *flor. ſambuc.* M. ß. Coqu. in ſ. qu. aquæ puræ.

Colat. adde *mellis* ℔. ij. *aceti ſcyllitici* ℔. ß. Fiat Syrupus, qui aromatizetur *puluere nuc. moſchat.* ʒ. j. *ſem. paeon.* ʒ ß.

Quæ conquaſſata in nodulo ſub finem decoctionis addantur. Syrupi huius datur ℥. j. ß. *cum aq. betonic. fœnic. hyſſop. an.* ℥. j.

Vel ℞. *Syrup. de ſtœchad. ſimpl. de betonica, de hyſſopo. an.* ℥. j. *oxymel. ſcyllit.* ʒ. vj. *aq. betonicæ, roriſmarini, hyſſopi an.* ℥. iij. M. pro tribus doſibus.

Et reliqua, quæ ſupra *cap.* 2. de intemperie capitis frigida ſunt propoſita.

Purgantia pituitam è capite.

Purgantia pituitam è capite.

Poſtea purgatio inſtituatur *agaric. turbith, trochiſc. alhandal. folijs ſenæ, aloe, pilulis cochijs Arabicis, lucis, de agarico, aſſajeret, ſpeciebus diaturbith, Electuar. diaph.* & ſimilib.

Pilulæ: ℞. *Aloes lotæ cum aqu. maioranæ, agaric. trochiſc. an.* ℥. j. *maſtiches, cubebar. an.* ℈. vj. *trochiſcorum alhandal* ℈. ß. *cum* ſyr. betonicæ; fiant pilulæ, doſis ʒ. j.

Vel ℞. *Pilul. cochiar.* ℈. ij. *aurearum* ℈. j. *Trochiſcorum alhandal* gr. iij. cum aqua betonicæ. F. pilul. xvj.

Vel ℞. *Pil. coch. ar.* ʒ. j. *aurear.* ℈. ß. *trochiſc. alhandal* gr. ij. Cum oxymel. ſyllit. F. pilul. xvij.

Vel ℞. *Pilul. cochiar. aurear. alarphanein. an.* ʒ. ß. *agarici trochiſcat.* ℈. ij. *turbith electi* ℈. ß. *maſtic. cinamom. cubebar. an.* gr. vj. *trochiſc. alhandal* gr. vij. Cum aqua roriſmarini. Fiant pilul. è ʒ. j. xv. vel xvj. detur ʒ. j.

Vel ℞. *Pilul. cochiar.* ℈. ij. *de hiera cum agarico* ℈. j. *Trochiſcor. alhandal* gr. iij. Cum aqua maioranæ, fiant pilul. xxj.

Zechius has pilulas laudat.

℞. *Agaric. elect.* ʒ. ij. *colocynth.* ʒ. v. ß. *myrobal. chebulor.* ℥. j. *ſemin. maioran. rutæ, pæoniæ, aſari, piperis, Zingiber. an.* ℈. j. *nuc. moſchat. cubebar. caryoph. xylaloes maſtic. cardamom. ſpicæ nardi; ana* ʒ. ß. *hellebor. nigri* ℈. ii. *ſalis gemmæ, nitri, an.* gr. v. *aloes hepaticæ pondus duplum*, fiant pilulæ cum benedict. laxatiua. Quantum ʒ. j. bis terue in menſe vel ℈. j. tertio quoque die ſumatur.

Boli ℞. *Elect. diaphœnic.* ℥. ß. vel ʒ. v. vel vj. *pulu. ſtœchadis Arabic. radic. pæoniæ an.* ℈. ß. cum ſaccharo; fiat Bolus.

Vel ℞. *Agarici trochiſcat.* ℈. iv. *Elect. diaphœnici* ʒ. ß. *Flor. ſtœchad. Arabic. ſem. aniſi an.* ℈ ß. Cum ſaccharo fiat Bolus.

Pulu. ℞. *Pulueris ſenæ præparatæ, mechoacannæ. an.* ʒ. j. *turbith* ℈. ß. *cremoris tartari rad. ireos florentinæ, diagridij an.* gr. vj. *ambr.* gr. ij. F. puluis pro ij. doſibus.

Vel ℞. *Turbith elect.* ℈. iv. *Zingiber.* ℈. j. *flor. ſtœchad. Arabic.* ℈. ß. *ſacchari* ad pondus omnium; F. puluis. Vel iſte

℞. *Polypod. quern.* ℥. j. *glycyrrh.* ʒ. j. *agaric. trochiſc.* ʒ. ß. *turbith gummoſi infuſi in lacte & exſiccati* ʒ. j. *zingiber. ſalis gemmæ, maſtiches, an.* ʒ ß *cremor. tartar.* ʒ. ij. *cinnamom. cubeb. an* ℈. iß *ſummitat. thymi* ʒ. iij. *ſem. violar.* ʒ. ß. *medullæ ſem. carthami* ʒ. j. *ſacchari cand.* partium, fiat puluis.

Simul alterat & purgat doſis. ʒ. ij. vel plures.

Si doſis videatur minor, purgantia augeri poterunt.

Potiones ℞. *Agaric. trochiſc.* ʒ. ij. *Zingib. albiſſimi* ʒ. j. *ſalis gemmæ* ℈. j. *inciſa* infundantur in ſ. qu. oxymelitis ſimplicis per horas octo. Poſtea ebulliant, colentur & exprimantur. Expreſſo liquori adde *decocti foliorum betonicæ hyſſopi flor. ſtœchad. Arabic.* pro hauſtu, in quo diſſoluantur *Elect. diaphœnici* ʒ. ii. ß. *mellis anthoſati* ℥ ß Iterum colentur, fiat hauſtus.

Vel ℞. *Rad. fœnic.* ℥. ß. *pæoniæ* ʒ. ij. *hyſſopi* M. ß. *fol. ſenæ elect.* ʒ. ii. *ſem. carthami contuſi* ʒ. ij. *aniſi, fœniculi, an.* ʒ. j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colaturæ ℞. ℥. iv. ß. *Mellis roſati ſolutiui* ℥. ß. Miſce.

Sed quia humor pituitoſus plerumque contumax eſt, & vna vice vix educi poteſt, ex interuallis repetere vſum præparantium & purgantium conuenit, ſintque ſemper poſteriora medicamenta prioribus fortiora; Vt ſi primò mel roſatum exhibitum ſit, poſtea vſurpetur ſyrupus de duabus radicibus, de ſtœchade ſimplex, oxymel ſimplex: tandem ſyrupi de ſtœchad. compoſitus, oxymel ſcylliticum cum decoctis & aquis herbarum cephalicarum ſaluiæ, roriſmarini, ſtœchadis. Si primo exhibitæ pilulæ Aſſaieret, poſtea exhibeantur pilulæ aureæ, tandem cochiæ, fœtidæ.

℞. *Rad. fœnic. pæon. an.* ℥. ß. *ireos, calami aromat. an.* ʒ. j. ß. *ſem. carui* ʒ. j. *aniſi, ſileris montani, an.* ʒ. j. ß. *fol. betonic.* M. j. *maioranæ, hyſſopi, rutæ, an.* M. ß. *flor. ſtœchad. roriſmarin. lauendulæ, an.* P. j. Coquantur in aqu. ſimplic. ad conſumptionem tertiæ partis pro ℔. j.

Colat. adde *Syrup. de hyſſop. de ſtœchad. compoſ. an.* ʒ. j. ß. *mellis anthoſati* ℥. ij. *oxymel. ſimpl. vel ſcyllit.* ℥. j. *Aq. cinnamom.* ʒ iij. M. pro quatuor doſibus.

℞. *betonic. menthæ, ſaluiæ, flor. roriſmar. an.* P. j. *caryophyll. cinnamom. an.* ℈. j. *corticum citri* ℥. ij. Coq. in ſ. qu. aq. betonicæ ad quartæ partis conſumpt.

Colat. adde *mellis & aceti* q. ſ. Fiat oxymel. De quo manè tribus diebus continuis ſumantur cochlear. 2. vel 3. Hinc iterum purgatio inſtituatur.

Vt ℞. *Pil. cochiarum, aurearum, fœtidarum, an.* ℈. j. *agarici trochiſcat.* ℈. ß. *trochiſcorum alhandal.* gr. iii. cum aq. ſaluiæ fiant pil. xxi.

Vel ℞. *Turbith elect.* ℈. iv. *zingiber.* ʒ. ß. Infundantur *in ſ. qu. hydromelitis & aqu. hyſſopi* per horas ſeptem.

Colat. expreſſ. ℞. ℥. iv. In iis diſſolue ſuper igne *elect. diacathol. indi maior. an.* ʒ. ii ß. *mellis roſati colati* ℥ ß. Iterum colentur. Fiat hauſtus.

Vel ℞. *Elect. diaphœnic.* ʒ. iii. *indi.* ʒ. ii. ß *diacarthami* ʒ. ß *pulu. flor. ſtœchad. Arab. & ſem. pæoniæ, an.* ℈. ß. Cum ſaccharo, fiat bolus.

Vel ℞. *Turbith elect.* ʒ. j. *agaric. troch. ſ. flor. anthos, ſtœchad. Arab. zingiber, an.* ℈ ß Fiat puluis.

Efficax eſt in hunc vſum etiam medicamentulum, quod nonnulli Hippocratis Theriacam appellant, & ita paratur.

℞. *Abſinthij, marrubij, ſtœchados, maſtiches rhabarb. chamæpyth. chamædryos, an.* ʒ. iii. *hyſſopi* ʒ. j. *agarici boni ad pondus omnium*; Puluériſentur & cum melle cocto excipiantur. Detur manè à ʒ. ii. ad ʒ. iii. in decocto ſtœchadis; vel alio conuenienti liquore.

Vtiles etiam eſt ſæpè clyſteres repetere & iniicere, & ſi ab inferioribus aliquid adſcendat, frictiones, cucurbitulas & ſimilia reuulſoria auxilia adhibere. Clyſter fortior talis prodeſt.

℞. *Rad. ireos recent. ſigill. Salom. angelic. pæoniæ, an.* ℥. ß. *fol. lauri, rutæ, origani, calaminthæ, an.* M. i. *flor. ſtœchad. Arabic. anthos, an.* p. i. *ſem. carui; fœniculi; an.* ʒ. iii. *baccar. lauri; ſem. carthami, an.* ℥ ß. *agaric. in petia ligati* ʒ. ii. Coquantur in aq. pura.

Colat. ℞. ℔. i. *Elect. benedict. laxatiu.* ℥. ß. *hiera diacolocynth. vel hiera Logadij* ʒ. ij. *pilul. aurearum* ℈. j. *mellis anthoſati, ſucci betæ vel mercurial. an.* ℥. j. *olei rutacei* ℥. j. ß. *de caſtoreo* ʒ. vi. *ſalis* ʒ. j. Fiat clyſter.

Caput confortantia calida.

Poſt purgationem, vt & caput alteretur ac roboretur, & purgantium non egeatur, ſumat æger *Mithridatij* ℈. ii. *conſeru. roſar. anthoſ. an.* ʒ. i. M.

Vel

Vel ℞. *Theriac. mithrid. an.* ℈. ii. *conſeru. flor. ſaluia* ℥. ß. *roſar.* ℥. i. *cum melle anthoſato* F. electuarium. Doſis ʒ. ij.

Aut alia caput frigidum alterantia ſupra propoſita vſurpentur. Et quia malum hoc ſæpè pertinax eſt, & generoſis etiam remediis non ſemper cedit, non inutile fuerit corpore purgato aliquot diebus decoctum ligni guaiaci exhibere. Nam corpus & caput calefacit ac ſiccat, & crudos humores in vniuerſo corpore coquit, craſſos attenuat, viſcidos incidit, lentos abſtergit & quicquid aquoſum eſt per vrinam educit, & per habitum corporis digerit & diſcutit: ad quæ omnia multum etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ cum potu decoctio ligni adhiberi ſolet.

Purgationibus vniuerſalibus hiſce ſi materia tota nō tollatur, particularibus euacuationibus quod reliquū eſt per conuenientes vias, per nares ſcilicet & palatum, educere, tandem per inſenſibilem perſpirationem reſoluere, & medicamentis, quæ ex alto quoque attrahunt, diſcutere & diſſipare neceſſarium eſt.

Per nares pituitam euacuant erthina, quorum quæ ſimul ſternutationem cient, ptarmica dicuntur.

In os & fauces pituitam proliciunt apophlegmatiſmi in genere dicti, maſticatoria ſcilicet, collutiones oris & gargariſmi, faucium ſeu palati illitus.

Medicamenta hæc, quæ caput euacuant, ſeu per
Caput euacuantia medicamenta. palatum, ſeu per nares id fiat, ſunt, vt Galen. 2. *κατὰ τόπ. capit.* 2. & 6. *κατὰ τόπ. cap.* 1. docet, calida, tenuis ſubſtantiæ, acria, detergentia, odoris & ſaporis non ingrati, & malignitatis ac venenoſitatis expertia. Quatenus autem calida ſunt, attrahunt & fundunt materiam in capite: tenuitate penetrant, acrimonia facultatem expultricem irritant; detergendo faciunt, ne materia viſcida adhæreat; odore & ſapore carere debent ingrato, cum ore & naribus excipiantur. Et eadem de cauſſa, ac quia facile aliquid ad œſophagum vel aſperam arteriam peruenire poteſt; venenatæ qualitatis expertia ſint: ſi tamen aliqua vel nimia acrimonia, vel ſapore, vel odore inſuaui offendere poſſint, corrigentia addenda propter acrimoniam, fœnum græcum, caricæ pingues, paſſulæ, ol. violar. amygdalarum dulcium, propter odorem aromata, moſchus, ambra, gallia moſchara, ala dulcis, ſtirax calamita; propter ſaporem dulcia, mel, ſaccharum, vinum dulce, paſſulæ, & caricæ. Commodiſſimum tamen eſt, vt talibus qualitatibus ex ſe iſta medicamenta prædita ſint.

Sunt autem horum medicamentorum gradus quidam. Alia ſunt debilia, *vt maſtiche, thus, manna, oxymel ſimplex*: alia mediocria, *vt origanum, hyſſopus, majorana, ſaponaria, naſturtium, ſemen nigellæ, radic. capparum, ſemen erucæ ſinapi, naſturtiū, calaminthe montanæ. dictamnus creticus, acorus, fol. lauri, piper, zingiber; pyrethrum, ſuccus betæ, iridis; oxymel ſcylliticum*; alia fortia; *vt purgantia, agaricus. ſena, ſcammonium, turbith, colocynthis, helleborus, albus, niger, elaterium, euphorbium*.

Quorum omnium cum alia ſint mitiora, alia valentiora, ſemper à benignioribus inchoandum, & ſubindè paulatim vim medicamenti augendo tentandum, quantum ferre poſſunt ægri: nihilque incommodi habent leniora, quàm quod parum proſunt, quod tamen augendo medicamenti vires corrigere poſſumus. Contrà verò valentiora incautè vſurpata plurimum nocere poſſunt. Senſibiliter quoque euacuant veſicatoria, & cauteria. Ad inſenſibiliter verò reſoluendam & digerendam materiam capiti applicantur lotiones, embrochæ, vnguenta, cerota, emplaſtra, ac denique quæ ex profundo materiam attrahunt dropaces, & ſinapiſmi, vt ſupra etiam dictum.

De tempore autem errhinorum, vt & apophlegmatiſmorum vſurpandorum, notandum hoc in genere: vſurpanda ea eſſe tempore matutino, & ieiuno ſtomacho.

Errhina.

De Errhinorum & Ptarmicorum varietate dictum eſt in Inſtitut. *libr.* 5. *part.* 3. *ſ.* 3. *cap.* 39. vt & in genere ſupra *cap* 5.

Materiam errhinis præbent *folia maioranæ. rutæ, nicotianæ, ſem. nigellæ: Rad. betæ, pyrethri, cyclaminis, cucumeris ſylueſtris, hellebori: ſuccus betæ, bliti, braſſicæ, maioranæ, anagallidis, cyclaminis, mel. manna, ſaccharum rubrum, piper, euphorbium caſtoreum: aqua maioranæ, nicotianæ*; Nonnulli & *fel anſeris.* & aliorum animalium admiſcent.

Vt ℞. *Caulem betæ vel radici iridis, vel cyclamin. vel gentianæ*, formentur inde ſtyli pyramidi figura, alligentur filo, & macerati in aqua maioranæ indantur in nares manè ieiuno ſtomacho, vel etiam veſperi ante cœnam.

Vt ℞. *Ladani* ℥. ß. *puluo. maioran.* ʒ. i. ß. *ſemi nigellæ.* ʒ. ii. *ſtyracis liquida qu. ſ.* F. naſalia iuſtæ magnitudinis & inuoluantur puluere, qui fit *ex maior.* ʒ. ß. *radic. nig.* ℈. ß.

Vel ℞. *Succi betæ, maioranæ, rutæ, an.* ℥. ß. *manna elect. vel mellis anthoſati* ℥. i. ß. M. attrahatur liquor in nares.

Vel ℞. *Succi betæ maioranæ, rutæ an.* ℥. i. *vini albi.* ℥. iii. *ſacchari rubri* ℥. ß. M.

Addi etiam poteſt ſemen nigellæ torrefactum.

Vel ℞. *Succi betæ rubræ* ℥. ij. *aqu. mellis* ℥. iii. *vini albi* ʒ. ß *puluo. ſem. nigell. macis, cubebar. aa.* ʒ. ß M. pro Errhino.

Vel ℞. *Succi cyclamin. braſſic. maioran. an.* ℥. ß. Miſce.

Si herbæ vel radices virentes & ſucculentæ deſint, è quibus ſucci exprimi poſſunt, illorum decoctum vel aqua vſurpetur.

Vt ℞. *Rad. ireos* ℥. ß. *maioranæ; ſaluiæ, rutæ an.* M. ß. *rad. cyclam.* ℥. j. Coq. in aq. ſimplici.

Colat. ℞. ℥. viii. *mellis roſati colati. ſpiritus vini, an.* ℥. j. Miſce.

Vel ℞. *Radic. pyrethri, ireos, an.* ʒ. ii. *pulegij. origani, betonicæ; maioranæ. an.* M. ß. *agarici trochiſcati* ʒ. j. *flor. ſtœchadis Arab.* P. j. Coquant. in ſufficienti q. aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℥. vi. In iis diſſolue *mellis anthoſati* ℥. i. *ſcillitici* ʒ. ii. Miſc.

Vel ℞. *Agaric. trochiſ.* ℥ ß. *betonicæ, anagallid. flor. rub. an.* P. ii. Coquantur in hydromelite pro Errhino.

Efficaciſſima etiam ſunt Errhina ſi ſcammonij modicum admiſceatur.

Linimenti forma.

℞. *Sem. nigel. præpa. piper. alb. myrrhæ, an.* ℈. i. *cucu. ſyl.* ℈. i. Trita excipiantur *oleo irrino.* F. linimentum.

Vel ℞. *Piperis albi, cubebar. caryoph. nuc. moſch. ſem. nigellæ, pyrethri an.* ℈. j. *diagrydij, elaterij* ℈. ß. *moſchi* g. ij.

Trita excipiantur ſ. q. *olei irini*, & ducantur in formam linimenti naribus inungendi, & poſt illitionem aer attrahatur.

Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 11. ad varios capitis affectus hoc commendat;

℞. *Melanthij* ʒ. viii. *ſalis ammoniac.* ʒ. i. *elaterij* ʒ. iiii.

Trita excipiantur *oleo ſicyonio vel irrino*, vt ceratum habeant conſiſtentiam, quo nares illinantur.

Loco Errhinorum etiam vſurpari poſſunt turundæ ex goſſipio paratæ, & madefactæ ſuccis, decoctis,

ctis, vel aquis ſupradictis, pulueribuſque idoneis conſperſæ & naribus immiſſæ.

Videatur quoque Galenus 2. *κατὰ τόπ. cap.* 2. *Paul. lib.* 3. *c.* 3.

Ptarmica.

Ptarmica. Ptarmica ex iiſdem ferè medicamentis fiunt, ex quibus errhina; acrioribus tamen, quæ ſuo calore & acrimonia cerebrum ita feriant & percellant, vt ad ſenſum illum moleſtiæ, refugiens ſeſe contrahat, ſuique concuſſione ſupernacanea ſimul cum immiſſo medicamento à ſe repellat & extrudat.

Præſtat id herba *ptarmica* ab effectu ſic dicta, ſolo etiam odore, ſi eius flores & folia terantur: Et *hellebori albi* radix in ſpiritu vini macerata, ſi ſola fibra radicis in nares immittatur, iterumque extrahatur. Nam puluerem ſolum inſufflare, niſi veterno conſopitis, aut apoplexia detentis, tutum non eſt, ob ingentem, quam efficit in cerebro, agitationem. *Lily conualy* radix puluerifata etiam ſternutationem ciet.

Exempla: ℞. *Piper. albi, pyrethri, hellebori albi, caſtorei, caryoph. an.* ℈. i.

Trita macerentur in ſuff. q. hydromelitis, in quo intinctum linteum naribus indatur.

Vel ℞. *Ellebor. albi* ʒ. i. *piper. longi, ſem. ſtaphidis agriæ, nuc. moſch. an.* ℈. i. Cum tragacantha in aq. maioranæ diſſolut. F. naſalia.

Vel ℞. *Maiorana, nigella, caryoph. zingib. rad. pyrethri, acari, cyclamin. an.* ℈. ß. F. puluis.

Vel ℞. *ſem. nigell.* ℈. ii. *piperis albi, ellebori albi, an.* ℈. ß. *maioran.* ℈. i. F. puluis ſternutatorius.

Pertinet huc puluis, qui hodie è Nicotiana, macere, maiorana, moſcho, ambra paratur.

Si catarrhus coniunctus ſit, errhina & ptarmica fortiora vitentur; cum caput vehementius agitent, & humores commoueant. Ac tunc potius odoramenta exſiccantia conueniunt.

Si poſt errhinorum & ptarmicorum vſum ardor aliquis intra nares percipitur, aqua tepida ſimplici, vel oleo violarum vel lacte tepido attractis lenitur.

Apophlegmatiſmi.

Apophlegmatiſmi. De iis actum eſt in Inſtitut. *libr.* 5. *ſect.* 3. *part.* 3. *cap.* 28. Detrahunt verò à capite pituitam, & è cerebro per palatum in os alliciunt, gargariſmi, collutiones oris, maſticatoria, inunctiones palati. Quocumque autem modo vſurpentur, duplici ratione vim ſuam exerunt. Vel enim caliditate & acrimonia humores fundendo id præſtant, vel ſimul tota ſubſtantia id perficiunt. Prioris generis ſunt ſemen anethi, hyſſop. rad. capparum, pyrethri, Valerianæ, ſem. erucæ, ſinapis, baccæ lauri, cubebæ, cardamomum, grana paradiſi, galanga, maſtiche, paſſulæ, ficus. Poſterioris generis ſunt quæ purgant, vt radix iridis recens, ſem. ſtaphidis agriæ & ſimilia. Ideoque pro humoris peccantis, & affectus natura & differentia, etiam medicamentorum quemdam delectum habere oportet.

Prioris generis medicamenta, vt leniora, in affectu leuiori vſurpari poterunt: Vbi vero humores altius in cerebro deliteſcunt, & magnum inſtat periculum, valentiora eligere conuenit.

Cautè tamen vſurpentur apophlegmatiſmi in iis, qui fluxioni ad pectus & tabi ſunt obnoxii. His enim magis conueniunt Errhina, quæ nonnulli caputpurgia in ſpecie appellant: cum tamen hoc nomen iure optimo etiam apophlegmatiſmis competere poſſit.

Maſticatoria.

Maſticatoria. Maſtiche manſa vel ſola, vel cum paſſulis blandè & leniter pituitam è cerebro elicit: Paſſulæ item cum pipere maſticatæ.

Valentiora ſunt radix iridis, agaricus, ſemen ſinapi, & naſturtii, ſtaphidis agriæ, radix pyrethri, & cyclaminis.

Vt ℞. *Maſtiches* ʒ. ii. *pyrethri, ſtaphidis agriæ, an.* ʒ. ß. contuſa groſſo modo maſticentur, crebro expuendo, aut cum ſ. qu. mellis, vel pulpa caricarum pinguium & cera figurentur paſtilli manſiles inſtar lupinorum.

Vel ℞. *Pyrethri, cubebar. ſtaphidis agriæ, an.* ʒ. ß. Excipiantur maſtiche & cera an. q. ſ. F. paſtilli manſiles.

Vel ℞. *Agaric.* ʒ ß. *ſpecier. diamb.* ℈ ß. *pyrethri, cubebar. ligni aloes, an.* ℈. i. *maſtiches* ℈. ii. Cum aqua iridis fiant trochiſci manſiles, & in ſole ſiccentur, qui manſi manè caput purgant & roborant.

Vel ℞. *Piperis longi, nucis moſchat. an.* ʒ. ii. *ſtaphidis agriæ, pyrethri, an.* ℈. ii. *ſem. ſinap.* ℈. i. Cum melle. F. trochiſci manſiles.

Vel ℞. *Vuarum paſſarum* ʒ. iii. *hyſſopi, pyrethri, an.* ʒ. ii. *maſtiches* ʒ. iii. Cum melle & cera fiant trochiſci manſiles.

Vel ℞. *Cubebarum, piper. albi an.* ʒ. ß. *pyrethri* ʒ. i. *maſtiches* ℥. ß. Contuſa & concluſa nodulo vel ſacculo linteo raro maſticentur.

Vtiliſſimum etiam eſt agarici ℈. i. vel ii. diu maſticare.

Maſticatoria tamen non omnes admittunt, vt quibus dentes carioſi aut exeſi ſunt, aut exciderunt & maſticare non poſſunt. Non conueniunt quoque, cum adſunt vlcera circa fauces, vel tuſſis adeſt aut affectus pulmonum. Nam materiam verſus eas partes trahunt. Videatur etiam Galenus 2. *κατὰ τόπ. c.* 2.

Inunctiones palati.

℞. *Theriaca vel Mithridat.* q. ſ. diſſoluanturque in oxymelite ſcyllitico, & addatur aliquid ſinapis vel pulueris caſtorei, & mixtura illa palatum inungatur.

Vel ℞. *Pulu. nuc. moſchat. caryophyll. ſinapis, piper. albi, pyrethri, zingiber. an.* ℈. ß. *mellis anthoſati* ℥. ß. M. & inungatur palatum.

Fortius erit medicamentum ſi aliquid de ſtaphide agria, vel elaterio addatur.

Gargariſmi & Collutiones oris.

℞. *Fol. betæ, maioran. hyſſopi, calaminthæ, an.* M. ß. *cort. rad. cappar.* ʒ. i. *ſem. ſinapis, rad. pyrethri, pip. alb. an.* ℈. ii. *caricarum pinguium* num. ii. Coquantur *in ſuff. qu. aq. vel hydromelitis pro* ℔. i.

Colat. adde *mellis anthoſati, oxymelitis an.* ℥. i. ß *vel oxymel. ſcyllit.* ℥. ii. Miſceantur. Tepidum ore diu contineatur manè ante paſtum cum vel ſine gargariſatione.

Vel ℞. *Origani, pulegii, maioran. betonicæ, rutæ, zingib. pipe. ſtœchad. Arab. an.* ℥ ß *maſtich. ſtaphidis agriæ, nuc. moſchat. an.* ʒ. i. ß. *ſem. ſinap.* ʒ. vi. Contuſa coquantur in *ſuff. q. vini* ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura vſurpetur pro gargariſmo.

Vel ℞. *Turbith, agarici trochiſcat. an.* ʒ. ii. *hyſſop. origani, calaminthæ, an.* M. ß. Coquantur in aq. Colat. ℞. ℔ ß. *oxymel. ſimpl.* ℥. i. fiat gargariſmus.

Dodonæus quoque lac ex amygdal. amaris aut ex nucleis perſicorum cum aq. pulegii factum non inutiliter apophlegmatiſmi loco vſurpari poſſe ſcribit; cum & pituitam detrahat & eam expediat, præſertim erucæ & ſinapis ſemine addito.

Apophlegmatiſmi etiam in Errhina mutari poſſunt, ſi capite ſupino naribus hauriantur, vt per ſummum palati relabantur in fauces. Hoc enim modo dum baſin cerebri tranſeunt, viam, per quam excrementa cerebri decurrunt, abluunt, & ex ventriculis cerebri excrementa validius extrahunt.

Ad apophlegmatiſmos meritò etiam refertur fumus ille, qui ex Nicotiana accenſa per canalem, à Belgis præcipuè per fauces & palatum attrahi ſolet, & pituitam è capite elicit, de qua re conſulantur libelli à recentioribus de Nicotiana ſcripti. Commodior tamen

men eſt, puluis, cuius ſupra inter ptarmica facta eſt mentio.

De apophlegmatiſmis quoque agit Aetius *tetrab. 2. ſerm. 2. c.* 53. vbi & ſequentem recenſet, ac de eo ſcribit, quod qui eo vtitur, neque capitis dolore, neque oculorum caligine, neque aurium & dentium affectibus corripitur.

℞. *Sampſuchi, ſucci irid. Illyrica, pyrethri, hyſſopi, nitri, pip. ſemin. apij, radic. panacis, ſtaphid. agria an.* ʒ. iiii. Si vero vim eius intendere voles, adde etiam *myrrhę* ʒ. iii.

Singula primum ſeorſim, deinde ſimul terito cum aqua & formato paſtillos, pauco melle admixto. Vſus autem tempore melle & aq. diluito, ac pro gargariſmo vtere. *Errhina* ſupra *cap.* 5. fuerunt enumerata. Recenſet etiam quædam Aetius *tetrab. 2. ſerm. 2. cap.* 52.

Topica.

Topica cephalica inpiuita. Topicorum, quæ vim habent reliquias diſcutiendi & caput roborandi ac calefaciendi & exſiccandi, formulæ ſupra de Intemperie capitis frigida & humida traditæ ſunt, quæ huc transferantur. Inter quæ cum à Galeno 2. de comp. medicamentor. *ſec. loc. cap.* 2. tum ab Aetio *tetrab. 2. ſer. 2. cap.* 48. valde commendatur *verbenaca recta*, vt quæ omnium maximè diſcutiat & mirificè roboret, omnique capitis dolori ex frigiditate aut craſſis humoribus orto medeatur, præſertim viridis, imo & arida cum radicibus & cum ſerpillo oleo incocta, & imprimis ſi crocodiliadis maximè circa aquas naſcentis radix addatur.

℞. *Vini albi fortis* ℥. v. *ſalis communis* ℥. i. Liquefiat ſal cum vino bulliendo, poſtea adde *ſpiri. vini vel aq. alicuius cephalica* ℥. v. Madefiat eo linteum quod capiti imponatur.

Vel ℞. *Fol. lauri, maioran. Flor. ſtęchad. Arabic. an.* M. ii. *chamęmeli, meliloti, fol. ſenę, an.* M. j. *agarici albi* ʒ. ii. Coquantur in lixiuio pro lotione capitis.

Vel ℞. Lixiuii ex ſarmentis vitis q. ſ. ad vnam lotionem. In eo coq. *Maioranę, baccar, lauri, pulegij, calaminthę, ocymi, an.* M. i. *agaric. elect.* ʒ. ii. addaturque pars tertia vini, & coquatur ad quartæ partis conſumptionem. Poſtea colentur & lixiuio iſto ac ſapone odorato caput lauetur.

Vnguenta. Vnguentum, quod recipit *euphorbij* ʒ. i. *cerę quadrantem, olei dulcis* ℔. i. commendat ad temporum & frontis inunctionem Aetius *tetrab. 2. ſerm. 2. cap.* 49. & ſæpe vnico eius vſu ante balneum frigidas capitis affectiones ceſſare ſcribit.

Prodeſt & *oleum* ex *euphorb.* ʒ. iii. & *olei* ℔. i. paratum, in aurem inſtillatum. Paul. Æginet. *lib. 3. c.* 5. valdè laudat vnguentum ex euphorb. & caſtoreo. Vbi & alia externa medicamenta habet ad capitis affectiones frigidas.

Emplaſtra & cerota. Emplaſtra. ℞. *Radic. cucumer. ſylueſt. minutim conciſę & craſſo modo contuſę* ℥ i. Coq. *in olei cheiri* ℥. x. ad conſumptionem quintæ partis. Colentur cùm forti expreſſione.

Col. adde *pulu. caſtorei, abſinth. an.* ʒ. ß. *euphorbij* ʒ. i. *ſpicę nardi* ℈. ii. *Cerę* q. ſ. F. Emplaſtrum. Quo ſolo inueteratos capitis dolores diuturnos internos & externos, etiam contumaciſſimos ſe ſanaſſe ſcribit Zech. conſ. 3.

Ceratum eiuſdem.

℞. *Styrac. calamitę* ℥. i. *olei irini* ℥. ß. *de euphorb.* ʒ. ii. *theriacę veteris* ʒ. i. *cerę q. ſ.* Fiat ceratum.

Aliud ceratum eiuſdem Zechii, ad intemperiem cerebri frigidam & humidam & inde pendentes catarrhos diuturnos efficaciſſimum.

℞. *Caryophyll. thuris, macis, an.* ℈. ii. *coralliot. albor. ſpolij, ambari, an.* ʒ. ß. *nuc. cupreſſi* ʒ. i. *ſtyracis calamitę, vernicis, an.* ʒ. j. ß. *ladani* ʒ. vi. *reſinę* ℥. i. Soluantur ladanum cum reſina in vino veteri & coquantur ad iuſtam conſiſtentiam.

Imprimis vero iſta aqua valdè commendatur ad pituitam & flatus in capite abſumendos & catarrhos exſiccandos, ad cerebrum & memoriam roborandã, ad dolores capitis è cauſſa frigida, ſi cochleare vnum capiti infundatur & tempora ac frons ea illiniantur. — Aqua cephalica ad cat. &.

℞. *Saluię, roriſmarini, betonicę, ſerpilli, maioran. an.* M. ii. *Flor. chamameli, meliloti. an.* M. i. *lilij conual. lauendulę, ſummit. anethi, an.* ℥. i. *ſem. ſileris montani, carui, cinnamomi, nuc. moſchat. caryophyll. granor. paradiſi, cubebar. baccar. lauri, an.* ℥. ß. Conciſis & contuſis affundantur in vitro vini Rhen. optimi Menſ. ii. Hinc adde *ſucci roſar. alb. plenar. aq. fl. cheir. an.* ℔. i. ß. Stent in digeſtione octo diebus, hinc deſtillentur, aut paretur talis ſacculus.

℞. *Milij, furfuris macri, ſalis communis, an.* ℥. ii. *ſem. fœniculi* ℥. i. *bacc. lauri contuſarum* ℥. ß. Torrefactis omnibus in ſartagine fiant ſacculi duo ex linteo, qui manè capiti calidi applicentur per dimidiam horam, & per vices permutentur. — Saccul.

Aut *pileolus* vel cucupha ita fiat.

℞. *Flor. roriſmarin. ſtęchad. Arab. an.* p. i. *Fol. ſaluię, maioranę, verbenę, origani, an.* M. ß *macis, nuc. moſchat. caryophyl. an.* ʒ. i. Trita omnia pileolo ex ſindone rubra inſuantur, qui aliquot ſeptimanis in capite geſtetur. — Pileol.

Eadem medicamenta vel his ſimilia ſacculo lineo incluſa in lixiuio coquantur pro capitis lotione.

℞. *Fol. chamamel. Fol. betonic. ſaluia, aſarian.* M. j. ſubijciantur cineri ſarmentorum vitis in fundo vaſis, & aq. ſuperfuſa fiat lixiuium: Poſtea, antequam caput lixiuio illo lauetur, madeſcat eo ſacculus lineus continens *fol. maior. ſaluia, roriſmarin. Flor. lauendul. ſtęchad. Arab. roſar. rubrar. an.* p. ij. *agarici albi* ʒ. j. Caput manè ante prandium lauetur, adhibito, ſi placet, ſapone odorato.

Commendatur & ſequens medicamentum.

℞. *Cucumeris agreſtis* q. ſ. Coqu. in ſ. q. aq. addita parte vj. olei communis. Colatura caput irrigatur, & radices contuſæ inſtar cataplaſmatis capite applicentur.

Guainerius hoc præcipuè laudat.

℞. *Bacc. lauri, origani, an.* ℥. j Fiat puluis, & cum ſucco foliorum betonicæ fiat cataplaſma Si addatur cera & oleum irinum, fit emplaſtrum.

Puluis pro fumo ad cerebrum ſiccandum.

℞. *Benzoes, ſtyrac. calamita, an.* ʒ. iij. *thuris* ʒ. i. *flor. lauend.* ʒ. ii. *caryophyll.* ʒ. iii. *granor. iuniperi* ℥. ß. *trochiſcorum gallia moſcata*, ſi libet, ℈. i. (qui in fœminis omittantur.) Fiat puluis craſſus carbonibus ignitis inſpergendus.

Trochiſci.

Vel ℞. *Ligni aloes, coſti, an.* ʒ. i. *gallia moſc. thuris, gummi iuniperi, an.* ℈. ß. Cum ſtyrace liquida fiant pilul. vel trochiſci carbonibus iniiciendi.

Odoramentorum tamen vſus nec continuus ſit nec frequens, verum moderatus: alias enim capitis grauedinem inducunt. Non etiam niſi corpore purgato vſurpentur.

Reliqua etiam topica, quæ ſupra in intemperie capit. frigida & humida propoſita ſunt, etiam hic locum habent. Inter quæ magis commendantur ſacculi, & pulueres, inunctiones, cerota, emplaſtra, quam fomenta, embrochæ & lotiones quæ actuali ſua humiditate caput offendere poſſunt. Ideoque ſi vſurpentur, calefaciendi & ſiccandi vis humectandi vim actualem ſuperet, & proinde pro aqua ſimplici vſurpetur lixiuium. Aquarum tamen & ſpirituum cephalicorum deſtillatorum vſus nihil incommodi habet, ſed potius plurimum vtilitatis præſtant, ſi iis caput illinatur. Exempla ſupra propoſita ſunt.

Quod

Quod ſi hæc non ſufficiant in affectibus grauioribus, vt lethargo, caro, ad ſinapiſmos ex ſinapi, pyrethro, caſtoreo, euphorbio, columbarum ſtercore & ficubus paratos adſcendendum.

Vt ℞. *Pyrethri, ſinapi, ſcyllæ, an.* ℥.j. *caſtorei, euphorbij, an.* ʒ.ß. Miſce omnia cum ſucco aſphodeli & majoranæ, fiat Emplaſtrum in lethargo & caro vtile, & à ſomno excitans.

Vel ℞. *Ol. nardini, coſtin. an.* ℥.ß. *caſtorei, euphorbij, pyrethri, an.* ʒ.ß. *ſcyllæ,* ℥.j.ß. F. linimentum.

Topica talia etiam proponit Paulus Aegineta *lib.* 3. *cap.* 5.

Interna caput roborantia.

Caput calefacientia & roborantia interna. Neque negligantur medicamenta interna caput calefacientia ſupra *cap.* 2. enumerata, quæ intemperiẽ corrigunt, caput roborant, ne aut aliunde tranſmiſſa ſuperflua recipiat, aut intra ſe generet & cumulet, quibuſque reliquiæ pituitæ conſumuntur & diſcutiuntur. Inter quæ multum laudatur decoctum rad. ſarſæ parillæ, chinæ, & ſi maiore exſiccatione & calefactione opus ſit, ligni guaiaci. E.g. paretur tale decoctum.

℞. *Rad. Chinæ tranſuerſim in tenues taleolas inciſæ* ℥.ij. *fol. betonicæ, calaminth. an.* M.j. *Flor. ſtœchad. Arab.* M.ß. *rad. pæon.* ℥.ß. Inciſa omnia infundantur *in aq.* ℔.xij. vaſe clauſo horis xiv. in loco calido. Poſtea lento igne ſecundum artem coquantur ad dimidiæ partis conſumptionem. Sub finem adde *cinnamomi* ℥.ß. Sumat æger quotidie mane ℥.v. horis v. ante prandium, & ℥.iv. horis ij. ante cœnam.

Benè purgato corpore etiam ſudor ægro manè præcipi poteſt.

Embrochæ. Quod ſi his omnibus tentatis & adhibitis malum perſeueret, vt de cæcitate vel alijs grauioribus malis periculum immineat, repetitis euacuationibus vniuerſalibus & particularibus, intermixtiſque roborantibus, expedit adhibere embrochas ex thermis naturalibus, vel artificialibus actu calidis, quarum aquæ manè ex alto pluuiæ inſtar demittantur ſupra ſuturam coronalem, ad horæ quadrantem vel ſemiſſem, continuando per ſeptem aut plures dies, prout vires & vſus ægri poſtulat.

Sinapiſmi. Vel Sinapiſmos ex ſinapi, ſtercore columbino, caprillo, ruta ſylueſtri, radicibus pyrethri, bryoniæ, coſto, euphorbio, incorporatis cum caricis pinguibus, vel alio modo applicentur, inchoando ſemper à mitioribus; de quibus in Inſtitutionibus, *lib.* 5. *p.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 28.

Vt ℞. *caricarum pinguium* q. l. macerentur per diem in aqua, deinde addatur dimidium vel æquale pondus vel duplum ſinapis, prout leuior, vel acrior ſinapiſmus expetitur.

Acetum non ſinapiſmis admiſcendum. Monent hic nonnulli, nec abs re, quod licet antiqui quidam acetum adhibuerint, experientia tamen docuerit, ſinapis vires aceto exoleſcere, quod non aliunde accidit, quàm quod ſal volatilis, à quo tota vis mordicandi in ſinapi & ſimilibus pendet, ab aceto figitur.

Cauterium. Aut applicetur cauterium, vel ad ſuturam coronalem, qua parte extremitas medij digiti verticem capitis attingit, poſita radice manus circa carpum ad radicem naſi, idque exſiccationis cauſa; vel quod tutius,

Setaceum. ad colli vertebras, qua capiti committitur, deriuationis gratia. Eodem modo ad euacuationem & exſiccationem materiæ dropax vſurpari poteſt: & ad ſenſibilem euacuationem ſetaceum in ceruice, quo ſolo ſæpe graues & diuturni capitis affectus curantur.

Diæta.

Victus ratio ad calidum & ſiccum vergat. Itaque aer talis ſit ſiue natura, ſiue paratus arte, ijs modis qui ſupra *cap.* 2. ſunt propoſiti. Videndum tamen, ne odore æger offendatur. Valde etiam calidus aer cauendus, cum & caput repleat, & humores in eo contentos liquet & fundat, flatuſque excitet, & ſæpè malum hoc, quod latebat, detegat. Hinc etiam videmus eos, qui hac intemperie cerebri laborant, ſi ſub Solis radijs morentur, vel caput ad ignem calefieri ſinant, peius habere. Ideoque commodiſſimus eſt aer ſiccus, qui in alterutra qualitate actiuarũ non multum excedat, ad calidum tamen plus quàm ad frigidum vergat. Vitandus aer craſſus & nebuloſus circa flumina, ſtagna, lacus, paludes: in locis ſubterraneis non diu morãdum.

Caput æſtate leuiter tegatur, & radijs Solis nudum non exponatur, vt nec Lunæ radijs, hyeme bene tegatur, ſed non oneretur. Si aerem morbi cauſam fuiſſe conſtet, is mutetur.

Victus ſit parcus, imprimis cœna ſit parca. Alimenta ſint boni ſucci, facilis coctionis, nec frigida, nec excrementitia, nec vaporoſa, ſed attenuandi vi prædita. Alimentorum diuerſitas imprimis vitanda. Abſtineat æger à multo piſcium eſu, præſertim eorum, qui carnem molliorem habent, à lacte item & lacticinijs, carne ſuilla & ſimilibus. Leguminibus item, & oleribus & fructibus, præter vuas. Panis ſit benè fermentatus, coctus cum ſemine carui & aniſi, & modico ſalis. vtilis eſt & bis coctus. Reliqui cibi condiantur ſaluia, maiorana, roremarino, pipere, caryophyllis, cinnamomo, nuce moſchata. Carnes aſſæ potius ſint, quàm elixæ. Potus ſit parcior. Vinum poſt corporis purgationem conceditur, ſed parcè: Commodiſſimus potus eſt hydromel medicatum ſaluia, hyſſopo, roremarino &c. Corporis exercitatio ſit paulo vehementior, ieiuno ſtomacho & excrementis prius depoſitis. Somnus moderatior, parcior potius quàm nimius, qui horas 7. non excedat, nocturnus, non diurnus: nec ineatur, niſi duabus à cœna horis exactis; ante quem leuis deambulatio vtilis. Decubitus in ſomno ſit in alterutrum latus non ſupinus. Dormiatque æger capite elato & tecto.

Poſt ſomnum antequam æger è lecto ſurgat, pedes, crura & brachia diligenter fricentur, qua frictione & calor naturalis excitatur, & fit à capite auerſio. Venus vitetur vel ſit parciſſima, quę immoderata mirum in modum capiti noxia eſt. Animi affectus, qui ſpiritus agitare, & turbidiores reddere poſſunt, vitandi, & maximè mœror, & triſtitia, quæ caput frigidius reddunt, & debilitant. In multam noctem non lucubrandum. Aluus ſit laxa, & niſi reſpondeat, ſollicitetur ſubinde pilula vna, atque altera ex aloe ante cibum aſſumpta: aut terebinthina Cypria auellanæ magnitudine eodem tempore deglutita, vt primæ viæ mundentur; & vapores ad caput tendentes reuellantur. Commodæ ſunt in hunc vſum hæ pilulæ.

℞. *Terebinth. Cypr. vel Venetæ* ℥ ß. *aloes roſat.* ʒ.iij. *agaric. trochiſ.* ʒ.j.ß. Fiant pilulæ mediocres.

QVÆSTIO.

An odorata in hoc affectu conueniant?

De aromatum & aliarum rerum bene olentium ad olfaciendum vſu alij aliter ſentiunt: Quidam ea admittunt, quod caput exſiccent; quidam improbant, quòd vaporibus & exhalationibus caput repleant. Meſues vt hanc controuerſiam dirimat, dicit, immoderatum vſum aromatum cerebro nocere, moderatum verò prodeſſe; quia ſiccet. Malim tamen dicere, odoratas res, quæ moderatum odorem ſpirant, prodeſſe: quod cerebrum ſiccant, & ſpiritus animales recreant; quæ verò vehementem odorem ſpirant, nocere; quia caput repleant, & humores ſæpe fundant. Ita ambræ odor frequens capiti non nocet, ſed plurimum prodeſt: Moſchi non item, quia

vehe-

vehementior. Exempla huius intemperiei ſunt apud Montanum, *conſil.* 31. Solenandrum, *ſect.* 1. *conſ.* 2. Foreſtum, *lib.* 9. *obſeru.* 17. 19. Zechium, *conſil.* 2. 72.

CAPVT XI.

De Intemperie capitis cum humore ſeroſo.

Intemperies capitis cum humore ſeroſo.

ET ſi non leuis pituitæ & humoris ſeroſi ſit cognatio; tamen non planè eiuſdem naturæ eſſe vel ex iis, quæ de natura ſeroſi humoris in Inſtitut. *lib.* 2. *p.* 2. *cap.* 7. dicta ſunt patet. Pituita enim plerumque craſſior eſt; ſerum verò tenue & aquoſum. Non tamen ſerum pura puta aqua eſt, quod vult Carolus Piſo, qui puram putam aquam ſeu aqueam humiditatem, ſiue cum cibo & potu ingeſtam, ſiue partem chyli aqueam ſerum eſſe dicit, idque ab ichore diſcernit, qui ſcilicet ſit cuiuſque humoris pars fluxa, eiuſdem coloris & naturæ cum propriis humoribus.

Quanquam autem authores quandoque has voces diſcernunt, vt ichor vel ſanguis crudus vel imperfectus ſit, vel tenuior pars maſſæ ſanguineæ corruptæ & colliquatæ, ὀῤῥὸς verò ſeu ſerum ὄχημα τῆς τροφῆς: tamen duo hæc vocabula ſæpe ſunt ſynonyma, vt oſtendit D. Gaſpar Hoſmannus, *in collectaneis de Ichoribus numero* 12. & 13.

Duo autem ſeri ſeu ichoroſæ materiæ ſunt genera: vnum mite, quod eſt ſanguis aqueus & dilutior, vel aquea humiditas cibo & potu admixta; alterum acre & ſalſum, quod ſuam acrimoniam ex colliquatis ſeu corruptis, ſeu quacumque de cauſa ſalſis & acribus acquirit. Serum enim quod pura puta aqua ſit, in corpore vix reperitur, ſed quod ipſe Piſo, *in præfatione*, fatetur, dum per vaſa decurrit, ex iis ichoribus, qui in ſanguine redundant, partem aliquam ſecum tranſportat, quocumque fertur. Neque etiam, vt pituita, in corporibus pituitoſis tantùm reperitur ſerum copioſius, ſed in iis præcipuè, qui corpore ſunt graciliore, & ad caliditatem & ſiccitatem vergunt, & ſanguinem æſtuoſum atque atreſcentem habent. Atque ſi quis ea, quæ in nonnullis morbis accidunt, diligenter perpendat, in nullam aliam cauſam, quàm humorem ſeroſum referri poſſe animaduertet. Affectus enim illi ſæpe fugaces, & momentanei ſunt, ac facili de cauſa recurrunt, quod neque ex pituitoſo, neque ex alio humore accidere poteſt, neque aliorum humorum ſigna tum adſunt. Vnicum verò ſerum eius eſt naturæ; vt vbicumque in corpore redundat facilè hinc illinc moueatur, ab alieno calore efferueſcat & ebulliat, ac feruens atque agitatum in varias partes feratur, eaſque afficiat, facilè tamen etiam diſcutiatur & euaneſcat.

Seri in capite collectionis cauſa.

Vt autem in aliis partibus variorum malorum ſæpe eſt cauſa humor ille ſeroſus: ita in capite quandoque plura mala excitat; de qua re inter recentiores; diligentius monuit Carolus Piſo *in lib.* 1. *de morbis, a colluuie ſeroſa.* Cum enim ad caput venæ & arteriæ plures tendant, & per id diſſeminentur, ac in primis cum ſpiritu vitali, qui vna cum ſanguine arterioſo ad caput ad ſpiritum animalem generandum mittitur plurimus, etiam ſerum multum, quo ſanguis arterioſus abundat, ad caput mittatur, & ſanguis quidem in nutrimentum capitis abſumatur, ſerum verò ad illud ineptum ſit, neque etiam per vaſa, per quæ aſcendit recurrere, neque per partis calorem debilem tranſpirare inſenſibiliter poſſit, neque ob cranii denſitatem exſudare ſenſibiliter: vel in capite cumulatur, vel pondere ſuo deorſum ſecundum ductum membranarum & neruorum deſcendit, vnde & in capite & partibus capiti ſubiectis, & cum eo conſentientibus variorum affectuum cauſſa eſt, doloris capitis, dentium, aurium, & aliarum partium, & præcipuè vagorum illorum in externis partibus, ſcapulis, dorſo, thorace, brachiis, cruribus, epilepſiæ, conuulſiorum motuum, paralyſis, tuſſis, thoracis doloris & ſimilium.

Cauſſa.

Generatio.

Non generatur autem ſerum in capite, ſed præcipue in ſecundæ concoctionis inſtrumentis, ac imprimis vitio lienis in toto corpore cumulatur, de quo alibi dictum, atque inde ad caput fertur, ibiq. cumulatur. Et quo maior ſeroſi huius humoris in toto eſt abundantia: eo facilius ad caput conuertitur. Colligitur autem in toto vel ob nutrimentum tali humiditate abundans; vel denſatis in toto habitu corporis, vt & in capite, poris cutis ab aere frigidiore, aut alia de cauſſa, retentoque ſudore: vel vitio lienis, vt iam dictum. Corriuatur autem ad caput ſerum vel ſenſim, dum cum ipſo ſanguine, qui nutrimenti gratia attrahitur, & præcipuè cum arterioſo affluit, & copioſe ad caput fertur, ſi accedat hepatis caliditas venoſumque genus ſit amplum; vel confertim ad caput mouetur ob cauſſas, quæ feruorem in ſanguine excitare poſſunt, & faciunt, vt tenuior & ſeroſior ſanguinis pars ſurſum feratur; quod fit quando corpus motu, calore febrili, animi affectibus, aeris æſtu, vel alia de cauſſa incaleſcit, vnde quoque accidere ſolet, vt plerumque cum catarrhis & morbis à motu ſeroſi humoris ortum habentibus febricula coniungatur, ex agitatione & feruore ſeri in arteriis prouenient. Facit huc multum etiam Luna, quæ ſecundum φάσεις ſuas humores in corpore mouere ſolet: præcipue verò mouent ſerum radij lunares, ſi nudo capite excipiantur. Atque hinc accidit, vt perturbationes & commotiones ſeroſi humoris, cùm in toto corporis habitu, tùm in capite præcipuè euenientes, inſtantium Lunæ φάσεων & mutationum tempeſtatum mox futurarum ſint prænunciæ.

Signa Diagnoſtica.

Dolor qui inde oritur non eſt admodum acris aut pungens, ſed grauis potius cum tenſione. Mala, quæ ab hoc humore oriuntur, non ſunt continua & ſæpe locum mutant. Vapor enim & humor hic quoquo verſum variè moueri & impelli poſſunt. Vaporem tamen a ſero diſcernere non ita difficile eſt. Vrina plerumque eſt paucior, nec ſudores matutini fiunt. Ea etiã quæ de cauſſis modo tradita ſunt, in notitiam huius humoris deducere poſſunt.

Indicationes.

Humor ſeroſus è toto corpore & capite euacuandus, à capite auertendus & repellendus, intemperies adiuncta corrigenda, & partis quæ eum generat, intemperies emendanda.

Curatio.

Euacuatio humoris ſeroſi.

Primò autem euacuatio eius per aluum inſtituenda eſt: ad quam (modo viæ ſint apertæ) nulla præparatione opus eſt; cùm ſerum per ſe ſatis fluidum ſit. Ideòque exhibenda medicamenta ſeroſos & aquoſos humores educentia, qualia ſunt manna, ſyrupus & mel roſatum ſolutiuum, ſyrupus de ſpina ceruina, mechoacanna, agaricus, ſemen carthami, ebuli, gummi Gotte, extract. eſulæ, cortic. ebuli, ſambuci, flor. perſicorum; pomor. ſylueſtrium, folia ſenæ; quibus quoque rhabarbarum & diagridium addi poſſunt, quæ bilem, ſeri ſtimulum & vehiculum expurgant.

Vt ℞. *Polypod. quern.* ℥. ß. *cuſcutæ, betonicæ, ſummitat. lupuli, hyſſopi, an.* P. ii. *fol. ſenæ elect.* ℥. ß. *ſem. carthami contuſi* ʒ. iii. *rhabarb.* ℈. i. *paſſularum* ℥. ß. Conquantur in aq. ſimp.

In Colat. ℥. iii. diſſolue *mannæ* ʒ. ß. Iterum coletur.

Adde

Adde *ſyrup. roſar. ſolutiui vel de ſpina ceruina* ℥. ß. Fiat hauſtus,

Vel fiat talis ſyrupus.

℞. *Radic. pæoniæ, ireos Florentinę, an.* ℥. ß. *mercurialis, cuſcutę, capillor. Veneris, betonic. ſummitat. lupuli, flor. ſambuci, an.* M. ß. *ſem. ebuli, carthami contuſi, an.* ʒ. vi. *fol. ſenę elect.* ℥. iii. *ſem. fœnic.* ʒ. ii. *flor. bugloſſ. anthoos, an.* P. ii. Coquantur in aq. vel hydromelite.

Colaturæ ℞. ℔. i. Infundantur in ea *agarici* ℥. ß. *mechoacannę* ʒ. iv. *Zingib. galang. an.* ʒ. i. Iterum coletur, Adde *ſacchari q. ſ. ſucci roſar.* ℥. ii. F. ſecundum artem ſyrupus, de quo cochlearia tria vel quatuor manè exhibeantur.

Vel ℞. *Mechoacan.* ℈. ii. *ſpecier. diacarthami vel diaturbith cum rhabarb.* ℈. i. *diagridij, gummi Gottæ, an.* g. ii. Fiat puluis, qui ſumatur in iuſculo carnis & poſtea ſuperbibatur ſerum lactis.

Si tamen feruor aliquis ſanguinis percipiatur, qui occaſionem præbuerit, vt ſerum in caput moueretur, aut ſanguis copioſior ſit, vel conſueta euacuatio ſuppreſſa ſit, præmiſſo leniente medicamento, venæ ſectio primum inſtituenda, quæ feruorem ſanguinis ſiſtit, eiuſque copiam imminuit: cum magna ſeroſi humoris copia ſæpè cum ſanguine educi ſoleat.

His peractis reliqua ſeroſi humoris copia per vrinas & ſudores euacuanda. Eligenda autem hic ex diureticis ea, quæ lieni proſunt, eiuſque obſtructiones aperiunt, & intemperiem calidam non augent, ſed potius corrigunt.

Sudores in ægris à ſeroſo humore vtiliſſimi.

Inprimis verò vtilia ſunt ſudorifera, ſudoreſque certiſſimum ſunt & prophylacticum & curatiuum remedium doloris capitis & aliorum morborum, qui à ſeroſo humore à capite defluente ortum habent. Ideoque danda opera vt æger ſæpè manè ſponte in lecto ſudet, & niſi ſudores ſponte proueniant, medicamentis prouocandi. In quibus eligendis cauendum ab iis, quæ valde caleſaciunt & ſiccant, cum etiam calidæ & ſiccæ conſtitutiones ſeroſo humore abundare poſſint; ſed temperatiora eligenda: aut ligno guaiaci, ſarſaparilla, & ſimilibus vti libeat, cichoracea & humectantia addenda. Vtile eſt & vinum chamædryites, antimonium diaphoreticum. Deinde particulares euacuationes fiant per maſticatoria è maſtiche & paſſulis, apophlegmatiſmos, capite præcedente propoſitos.

Veſicantia quoque & cauteria occipiti & brachijs vel ſetaceum ceruici applicentur.

Pulueres arthritici.

Ad abſumendos quoque & exſiccandos; tum per ſudorem & inſenſibilem tranſpirationem diſcutiendos ſeroſos humores non inutiles videntur ij pulueres (qui tamen facilè etiam in pilulas & electuaria redigi poſſunt) qui quidem ad arthritidem præcipuè commendantur, ſed tamen ad omnes generis affectiones ab humoribus ſeroſis ortas vtiles ſunt, & quidem ſub nomine Cratonis, Eraſti, Monanij, Donzellini & aliorum circumferuntur. Sed, vt ex conſiliis Cratonis a Scholzia collectis, *conſil.* 216. patet; medicamenta ſunt a veteribus excogitata, quibus Arthriticos ſanari poſſe affirmant, ſi per integrum annum eorum vſus continuetur, vt per Ianuarium menſem ℈. ii. per 5. dies, in Februario totidem dies, in Martio & Aprili per duos dies, in Iunio vno die, in Iulio duobus, in Auguſto vno, in Septembri, Octobri, Decembri, duobus ſumantur. Quanquam putarim, neminem ad dies illos ita planè adſtrictum eſſe, ſed vel vno menſe, per dies viginti aut plures, prout vſus poſtulat, vſurpari poſſe. Cratonis deſcriptio hæc eſt:

℞. *Ariſtoloc. rotund.* ℥. i. *centaur. minor.* ʒ. iii. *gentianę* ʒ. vi. *mei* ʒ. v. *hyperici* ʒ. vi. *petroſelini Macedon.* ℥. ß. *agaric. albiſſ.* ʒ. ii. *rhapontic. veri* ℥. i. F. puluis.

Alia antiqua deſcriptio hæc eſt:

℞. *Rhapontic. veri* ʒ. i. *agarici* ʒ. ii. *valerian.* ʒ. iii. *petroſelini. Macedonic. mei, an.* ʒ. v. *gentianæ, ariſtolochia rotund. an.* ʒ. vii. *chamædryos* ʒ. iv. F. puluis.

Alia. ℞. *chamædryos, dictamni Cretici, iuæ arthetica, centaur. minor. gentianæ, ariſtolochia rotunda, an.* ℥. ii. *cort. interiorum iuglandium* ℔. j. F. puluis, cuius doſis ʒ. ß. per dies triginta vel quadraginta.

Eiuſdem generis eſt diacorallium Alexandri, quod Capiuac. de *Arthritid.* omnibus in Arthritide curanda anteponendum cenſet.

℞. *Corallij noſtri* ſeu Anagallidis ʒ. ii. (forſan ℥. ii.) *myrrhæ* ℥. iv. *caryoph.* ʒ. ß. *rhapontici* ℥. i. *folij* ℥. ß. *ariſtoloch. vtriuſque, an.* ʒ. ii. *ſpicæ nardi* ℥. iv. fiat puluis. Exhibeatur manè horis 6. ante cibum ℈. i. per centum dies, poſtea triginta diebus intermittitur, iterum 30. dies intermittitur; hinc per dies centum ſexaginta alternis diebus exhibetur, inde rurſus tertio quoque die; de quo plura in doctrina de Arthritide dicentur.

Cuius generis & alia ad ſeroſos humores abſumendos, & inſenſibilem tranſpirationem promouendam, parari poſſunt, *ex cineribus oſſium humanorum, equorum, ceruorum; ex cineribus & ſale miluij, ciconiæ, hirundinum, ex herbis primula veris, piloſella, ruta, ſaluia, aſaro, betonica, hyperico, acoro, floribus conſolidę regalis, ſuccino, vngula alcis.* De quibus plura ſuo loco de Arthritide: qualia etiam habet Platerus, *tract. 2. pract. pag.* 721. 722.

Neque omittantur caput ſiccantia & roborantia ſupra propoſita. Quibus hoc addi poteſt.

℞. *Maſtich. gummi iuniperi, nuc. moſchatę parum toſta, an.* ℈. i. *caryoph. ſubtiliter pulueriſatorum* ℈. ß. *ladani puri* ʒ. vi. Ducatur ladanum in mortario calido, addanturque pulueres cum pauxillo oleo maſtich. F. Maſſa, quæ extendatur ſupra alutam, tegatur ſindone rubra. F. Emplaſtrum vertici imponendum.

Pila quoque è ſuccino ſi manibus geſtetur & verſetur, vt incaleſcat, ac ſubinde naribus admoueatur, ſine offenſione excrementitios humores in capite abſumit, idque roborat.

Diæta.

Victus ratio ſit ſiccans, aer ſiccus & calidus moderatè, & cibi tales, qui minimum aquoſi & ſeroſi humoris ſuppeditant. Cum autem, vt in Inſtitut. *loc. allegato* dictum, ſeroſus humor partibus duabus conſtet, vna aquea, altera ſalſa: quando dicitur cibum ſiccum eſſe debere, non tale alimentum intelligendum, quod ſiccæ & terreæ naturæ ſit, quales ſunt carnes ſale & fumo induratæ, piſces ſale conditi, & quæ terreſtrem ſuccum generant (hæc enim potius augent ſalſedinem ſeroſi humoris, quam minuunt) ſed hic eum ſubſtantiæ modum intelligimus, & tale alimentum, quod non multum aquoſi humoris, nec ſalſi ſuppeditat, ideòque bonum & vtilem ſuccum præbet; quales ſunt carnes tum quadrupedum animalium, tum auium plerarumque, vt carnes gallinaceæ, hædinæ, vitulinæ, perdicum & ſimiles, quæ bonum alimentum præbent, & viſcerum, præcipue lienis feruorem & ſiccitatem corrigere poſſunt: Imò hac ipſa de cauſſa, iuſcula præcipuè carnium non reiicienda, moderatè ſumpta, cum ſubſtantiam alimentorum multam participent. De liquidis verò aliis non plus ſumendum, quàm diſtributio alimenti in totum corpus, & correctio caloris & ſiccitatis in viſceribus, præſertim liene, ſeri plus, quam par eſt, ad ſe trahente, poſtulat. A fructibus horariis, prunis, pyris, pomis, & ſimilibus abſtinendum; cum ſeroſam humiditatem augeant. Paſſulæ verò vtiles ſunt. Vino etiam parce vtendum, eiuſque non plus, quam cibi concoctio & diſtributio requirit bibendum. Etſi enim ſpiritum ardentem

dentem in ſe contineat: tamen is paucus eſt, maxima vero pars aquea; & præterea vinum ſeroſos humores ſecum ad caput rapit, atque illis, qui iam in capite hærent, feruorem inducit, eoſque commouet. Alius aperta ſeruetur, & niſi ſponte officium faciat, arte laxetur. Animi motus vehementes & meditationes atque animi intentiones nimiæ vitentur: cum vnà cum ſpiritibus ſanguinem arterioſum, & cum eo ſerum ad caput rapiant, naturaque meditationibus & cogitationibus intenta excremẽta minus rectè expellat. Vtilis verò eſt corporis exercitatio ieiuno corpore facta, quæ ſeroſos humores diſcutit & ſenſibiliter ſudoris forma, vel inſenſibiliter per ἄδηλον διαπνοὴν. Veſtibus ita corpus tegatur, & muniatur, vt pori cutis aperti ſeruentur, iiſque patentibus, vel ſudor erumpat, vel vapores liberè tranſpirent. Qua de cauſa etiam corpus noctu plumeis culcitris probè tegatur, vt ſub ſomni finem manè ſudor erumpat, quem ad præſeruandum à morbis à ſeroſis humoribus ortis, optimum prophylacticum eſſe ſupra diximus, ipſa aſtipulante experientia. Venus vitetur.

CAPVT XII.

De Intemperie capitis cum humore melancholico.

Cauſſa.

Intemperies capitis cum melãcholia.

INtemperies, quæ cum hoc humore coniungitur, eſt frigida & ſicca. Quæ autem humoris melancholici cauſſæ ſint, *lib. 2. Inſtit. part. 2. cap. 6.* dictum, quæ omnes hic locum habent: præcipuè verò in capite ipſam cumulant, & ad id trahunt mœror, triſtitia, animi ſollicitudo, curæ, meditationes nimiæ, vigiliæ immoderatæ, medicamenta deſiccantia nimiũ capiti adhibita.

Signa Diagnoſtica.

Grauitatis ſenſus eſt cum vigilijs & viſis in ſomno triſtibus, pauores ſine cauſſa; cogitationes ſunt aſſiduæ, ſæpè etiam deliria cum timore & mœſtitia. Punctiones quaſi circa oculos, facies eſt macilenta & horrida, maxime ſi humor melancholicus ad atram bilem vergat: color faciei eſt liuidus & plumbeus: nonnunquam accidit repentina motus amiſſio, in qua ægri oculis apertis fixo obtutu res aſpiciunt, ac licet taceant ferè omnia animaduertunt, quæ circa ipſos fiunt; excrementa ferè nulla eiiciuntur è capite. Moleſtia, quæ percipitur magis eſt in parte ſiniſtra, & ſentitur illa magis hora, qua melancholia moueri ſolet, ſcilicet ab hora nona diei vſque ad tertiam noctis. Cum quibus ſi ægri temperamentum, ætas, vitæ ratio præcedens, tempus anni autumnale, & cauſſæ aliæ melancholiam generantes, ſi præceſſerint, conſenſerint, certius de hac intemperie iudicium habetur. Vtilitatem adferunt, quæ melancholiam euacuant, temperant, & à capite auertunt. Nocent, quæ humorem hunc generant & augent.

Prognoſtica.

Longus & curatu difficilis hic morbus eſt: ſicut omnis affectus melancholicus; præcipuè ſi diuturnitate temporis radices egerit: circa initia verò curatu facilior eſt; Ideoque circa initia curatio eius non negligenda, ſed maturè medicamenta adhibenda.

Indicationes.

Melancholicus humor præparandus & euacuandus eſt, & ſi ad caput moueatur, reuellendus. Intemperies frigida & ſicca corrigenda, & ne humor melancholicus iterum generetur, præcauendum.

Curatio.

Itaque ſi cerebrum primariò aſſiciatur, nihil opus eſt quantũ ad ipſam rationem affectus attinet, ſanguinis detractione: quod ſi aliquando mittendus ſanguis aliqua alia ratione mittendus eſt, vt Galen. *de loc. affect. c. 7.* ſcribit. Quæ autem illa ſit docet Aetius ex Poſſidonio; ſi ſcilicet ſanguis multus ſit in toto aut aliqua euacuatio conſueta ſuppreſſa fuerit. Qua propter ſi plenitudinis cuiuſdam ſigna affuerint & cætera conſentiant, primæ viæ primum euacuentur.

Paretur ergo & iniiciatur talis clyſter.

℞. *Radic. althææ, polypod. quern. an.* ℥. ß. *maluæ, althææ, mercurial. an.* M. j. *betonicæ, maioran. an.* M. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. ß. Conquantur in aq. ſimpl. vel iure carnis:

Colat. ℞. ℔. j. *Caſſiæ pro clyſteribus* ℥. j. *elect. diacathol.* ℥. ß. *mellis antholaſati* ℥. j. *olei chamæmel.* ℥. iij. *ſalis.* ʒ. ß. Fiat clyſter.

Vel exhibeatur hic bolus.

℞. *Caſſiæ recens extract.* ʒ. vj. *elect. diacathol.* ʒ. iij. *confect. al Kermes.* ʒ. ß. Cum ſaccharo fiat bolus: vel diſſoluatur in ſero lactis ℥. iiij. Fiat hauſtus.

Vel purgentur primæ viæ caſſia, ſyrup. roſar. vel violar. ſolutiu. elect. lenitiuo, diacathol. ſol. ſenæ ſecundum Auguſtanos.

Vel ℞. *Meliſſ. flor. borrag. bugloſ. an.* p. ij. *paſſu.* ℥. ß. *fol. ſen. elect.* ʒ. vj. *galanga* ʒ. ß Infundantur per noctem in ſ. q. aq.

℞. Colat. ℥. iij. ß. in quibus diſſolue *manna* ℥. ß. Iterum coletur. Adde *ſyrup. violar. vel roſar. ſolutiu.* ℥. j.

Imo etiamſi venæ ſectione opus non ſit: tamen à primarum viarum eiuſmodi euacuatione curam inchoare neceſſarium eſt.

Hinc, ſi opus, aperiatur cephalica ſiniſtri brachij, ſanguis ad ℥. iiij. vel plures educatur, præſertim ſi niger & purulentus ille fluxerit; alioquin ſi lucidus & purus, vena citò conſtringatur, vt Galen. iubet *3. de loc. aff. cap. 1.* Quia autem ſanguis melancholicus craſſior eſſe ſolet, frictio vel corporis exercitatio, vt attenuetur, præmittenda, & vulnus latius infligendum.

Si verò menſes vel hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, vena in talo aperiatur. Poſtea humor præparetur, & purgetur medicamentis conuenientibus: ita vt attenuantibus ſemper addantur humectantia cum humor melancholicus per ſe ſit ſiccus & terreſtris.

Humorem melancholicum in capite præparantia.

Præparant humorem melancholicum, quæ humectant & calefaciunt, eumque liquant (imprimis victus talis; vt & medicamenta humectantia & calefacientia) atque attenuant, ſed non ſiccant admodum: & talia medicamenta aliquot diebus continuanda.

Radic. *Bugloſſi, fœniculi, filic. polipodij, gram. capparis.*

Folia. *Meliſſæ. lupuli, ſcolopendrij, cuſcutæ, roriſmarini.*

Flores, *Borragin. bugloſ. ſtæchad. Arabic. violar. roriſmarini.*

Cortices *Citri.*

Serum *Caprinum.*

Vnde fiunt. *Syrupus de meliſſa, de borragine, de lupulis, de bugloſſa, tunicis, de tymo, de corticibus citri, de pomis.*

Conſeruæ, *Bugloſſ. borragin. meliſſ. maluæ.*

Condita, *Cortic. citri, caro citri.*

Confectio, *Al Kermes, de hyacintho.*

Vel ℞. *Rad. fœnicul. polypod. querni, an.* ℥. j. *glycyrrhizæ* ℥. ß. *bugloſſ. cort. rad. cappar. an* ʒ. ij. *meliſſ. betonic. ſummitat. lupuli. an.* M. j. *flor. borrag. bugloſſ. ſtæchad. Arabic. an.* P. j. *ſem. fœnicul. citri, ocymi, an.* ʒ. j. *paſſular. exacinat.* ℥. i. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. j. ℥. ii. Dulcoretur ſaccharo pro quatuor doſibus.

Vel *addantur ſyrup. de pomis & de borragin. an.* ℥. ii.

Vel ℞. *Rad. fœnicul. aſparag. polypod. quern. glycirrh. an.* ʒ ß. *capill. Veneris, thymi, an. M.* i. *roriſmarin. M.* ß. *flor. borragin. bugloſſ. an. M.* i. *violar. ſtœchad. Arab. an. M.* ß. *ſant. citrinor. rubror. an* ʒ. i. *paſſular. maior.* ℥. Coq-

in aq. ſ. Colentur & cum ſacchаro, fiat ſyrupus, cuius ℥. ij. dentur cum ſero lactis caprini.

Vel colaturæ clarificatæ dentur ℥. iv. cum ſyrupo de pomis ℥. j. ß. pro doſi.

Vel *Rad. borrag. fœnicul. cichorij, cortic. radic. cappar. an.* ʒ. ij. *radic. aſari* ʒ. j. *fol. meliſſ. ſerpill. majoran. betonicæ, chamædryos, pulegij, an.* M. ß. *flor. ſtœchad. Arab. ſchænant. an.* P. j. *fol. ſenæ, epithymi, an.* ʒ. iij. *ſem. aniſi fœnic. cortic. citri. an.* ℈. j. *flor. cordial. an.* P. ij. *paſſul. major. exacinatar.* ʒ. j.

Affundantur aqu. ℔. iiij. & coquantur in vaſe duplici clauſo in aqua. Colaturæ adde ſucc. fumar. pomor. borrag. roſar. an. ℥. vj. ſacchar. albi ℔. j. ß. fiat ſ. aq. potio, de qua ſumat æger manè & veſperi ℥. iij.

Euacuantia melãcholiam à capite affecto.

Purgant, *fol. ſenæ, polypod. quern. epithym. myrobolani Ind. elleborus niger & albus, lapis armenus & lazule.* de quibus videatur in Inſtitutionibus *lib. 5. part. 1. ſect. 1. cap. 11.* Et cum, vt ibi dictum, Alexand. Tralliani confiſus Guainerius, ſæpiſſimè eo vſus & diuerſimodè quidem, ac nunquam optato fine fruſtratus eſt, vt ſcribit *tract. 15. cap. 6.* puluerемque, quem mox ſubijciam, inde parat. *Electuarium diacathol. diaſena, confect. hamech, pilul. de fumar. de quinque generib. myrobolan. Indę, de lapide lazuli. Extractum hellebori nigri, antimonium.*

In quorum vſu obſeruandum, ne in principio fortiora exhibeantur, ne humorem agitent, & per ſe pertinacem contumaciorem reddant. fortioribuſque ſemper blanda & leniora quædam & humectantia admiſcenda. Ideoque medicamenta in forma liquida commodiora ſunt. Et omittenda quoque ſunt omnia ſiccantia, vt aloe, hiera, pilulæque rarò vſurpandæ.

Vt ℞. *Radic. fœnicul. polypod. quern. an.* ℥. ß. *betonic. meliſſ. capil. Veneris, an.* M. j. *ceterach. flor. borragin. bugloſſ. an.* M. ß. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ʒ. j. *fol. ſenæ elect.* ʒ. x. *ellebori nigri præpar.* ʒ. j. ß. *epithymi* ʒ. ij. *paſſular. maior. exacinat.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. Coq. in ſ. q. ſeri lactis.

Colat. ℞. ℔. j. *ſyrupi è ſtœchade ſimpl. violarum ſolutini, de pomis, an.* ℥. j. Miſce pro tribus doſibus.

Vel ℞. *Fol. ſenæ elect.* ℥. ß. *polyp. querni, epithymi, rad. gialapa, an.* ʒ. j. *cremor. tartari* ʒ. ij. *diagridij* ℈. j. *ſem. aniſi. fęn. ſpica, caryoph. macis, an.* ℈. ß.

Doſis ℥. j. Si libet, poteſt addi ſaccharum.

Vel ℞. *Fol. ſenæ mundat.* ℥. j. *cremor. tartari* ℥. ß. *cinnamomi* ʒ. ij. *caryoph. diagrid. an.* ʒ ß. fiat puluis, doſis ʒ j.

Puluis Guainerij.

℞. *Lapid. Armeni* ℈. ij. *croci* ℈. ß. *macis* ℈. j. fiat puluis.

Alij de lapide lazuli talem parant.

Lap. lazuli ſępius loti ℈. ij. *epithym.* ℈. j. *croci* ℈. ß. *ſacch.* ʒ. j. fiat puluis.

Vel ℞ *Elect. diacathol.* ʒ. ß. *diaſenæ* ʒ. ij. *confect. hamech.* ʒ. j. cum ſaccharo fiat bolus.

In morbi progreſſu hæ pilulæ exhiberi poſſunt.

℞. *Pilul. Indarum* ℈. ij. *cochiar.* j. *extracte ellebori nigri* ℥. vj. Cum aq. meliſſ. F. pilulæ xxiv.

Et quia humor hic pertinax eſt, & ſemel nunquam planè euacuatur, præparantia & purgantia repetere & continuare opus eſt.

Inter omnes Syrupos hic primas tenere Syrupum de pomis compoſitum deſcriptum à Meſue *cap. de ſoda frigida à Melancholia* ſcribit Rondeletius, *method. curandor. morbor. c. 9.* vt qui non ſolum concoquit, ſed & educit humorem melancholicum ac pituitoſum, idque ſine noxa ventriculi & aliarum partium.

Paratur hoc modo.

℞. *Capillor. Veneris. Radicum bugloſſ. domeſticæ & ſylu. florum bugloſſ. polypodij, epithymi an.* ℥. j. *folior. ſenæ, chamæmel. ſtœchad. an.* ʒ vij. *chamædryos, ſchœnanthi, ellebori nigri, an.* ʒ. iij. *fumi terræ* ʒ. vii. *eupatorij* ʒ. iv. *ſucci pomor. dulc.* ʒ. viii.

Omnia præter epithymum & ſuccum pomorum bulliant in ℔. iij. aquæ vſque ad ℔. ij.

Deinde bulliat in eo ebullitione vna epithymum, & coletur, & cum ſucco pomorum ℔. ij. *ſacchar. q. ſ.* fiat Syrupus.

Non tamen vſurpari debet in principio, ſed in progreſſu morbi, & præcedente totius capitis vniuerſali purgatione.

Iachinus decocto ellebori nigri vtitur, hoc modo.

℞. *Cortic. elleb. nigri* ℥. ß.

Contuſi leniter infundantur in ℔. ij. aq. horis ſex, poſtea adde *cinnamomi, ſem. dauci, epithymi, an.* ʒ. j. *paſſular.* ℥. ß. *flor. bugloſ.* M. j. Coq. ad dimidiæ partis conſumptionem, dulcorentur ſaccharo, propinentur pro duabus doſibus.

Poſt vniuerſales iſtas corporis euacuationes per errhina & gargariſmos ſupra propoſitos inſtituendę, quibus hic polypodium, thymum, epythymum, elleborum addere commodum eſt.

Si morbus ſit pertinax, & æger ſanguine ſimul abundet, etiam frontis vel narium venas aperire vtile eſt.

Per inſenſibilem etiam tranſpirationem diſcutienda materia: medicamentis vero, quæ hoc pręſtant, ſemper admiſcenda humectantia. Vtendum nimirum *oleo irino, anethino, liliorum alborum amygd. dulc. chamæmelino, vnguento alabaſtrino, vel lotione ex decocto florum chamæmeli, borraginis, roſarum. flor. ſtœch. Arab. betonicę, meliſſę, ſem. anethi. fol. ſenę adiectis.*

Decoctum hoc embrochæ modo per plures dies capiti inſtillare commodum eſt.

℞. *Folior. maluę, althęę, bugloſſ. ſumm. aneth. an.* M. ij. *flor. chamæm. viol. an.* M. i. *ſambuci* P. i. *capit. papau. num.* vj. Coquantur in aquæ ℔. xvi.

Si humor melancholicus ab inferioribus, præcipuè liene & hypochondrijs, communicetur, frictiones & alia reuulſionis media non omittenda, de quo plura dicentur ſuo loco de melancholia hypochondriaca.

Caput & cor roborantia in melancholia.

Peracta purgatione, imò dum adhuc peragitur, ea exhibenda, quæ caput & cor alterant, roborant & ſimul exhilarant, *ex conſeruis borraginis, bugloſſ. violarum, meliſſę, anthos, Cort. citri conditis, radic. condit. behenij*, quod Rondeletius *in method. morbor. cap. 9.* miram vim & proprietatem ad hilaritatem & gaudium excitandum habere, & à nonnullis pro ſecreto haberi ſcribit, *Confect. al Kermes, de hyacintho, elect. de gemmis, lętificante Rhaſis & Galeni, dianthonis. diamoſchi dulcis, item lapid. Bezoar* aduerſus omnes melancholicos morbos valde vtili, *corallis, margaritis.*

Vt ℞. *Conſeru. bugloſſ. borraginis, an.* ℥. j. *roſar.* ℥. ß. *margarit. præpar.* ʒ. ß. *hyacinthi, ſapphiri, ſmaragdi, coralli vtriuſque an.* ℈ ß *cinnamomi, macis, galangæ, nuc. moſch. an.* ℈. j. *caryophyl. cubebar. ligni aloes, ſtyrac. calamitæ, ſem. baſilici an.* ℈. ß. *croci* ℈. j. *moſchi, ambræ, an.* ℥. iv. *carnis vuar. paſſar.* ℥. ij *aq. roſarum moſchatæ* ℥. j. *ſacchari q. ſ.* fiat Electuarium, de quo mane ſummat ʒ. iij. cum aq. bugloſſ. ℥. iij.

Vel ℞. *Conſeru. bugloſſ. borragin. meliſſæ, an.* ℥. j. *anthos, violar. an.* ℥ ß *cort. citri cond.* ʒ. iij. *ſpecier. diamoſchi dulcis, lætitia* Galen. *an.* ℈. j. *confect. al Kermes* ʒ. ß. cum ſyrupo tunicis fiat Electuarium.

℞. *Conſern. bugloſſ. violar. roſar. an.* ℥. j. ß. *tunicis* ℥. j. *ſpecier. dianthos. diambr. diamarg. frigid. an.* ʒ ß. cum ſyrupo de pomis & corticibus citri fiat Electuarium.

Vtile eſt & ſemel in ſeptimana ſumere ʒ ß. vel ℈. ij. mithridatij cum ℥. ß. cõſeruarum flor. borragin. vel bugloſſæ.

Vel ℞. *Conſern. bugloſſ. violar. an.* ℥. j. ß *meliſſ. cortic. citri conditorum, an.* ℥. ß. *ſpecier. diambr. diamoſch. dulc. diamargar. frigid. an.* ʒ ß *lapid. Bezoar.* ℈. ß. cum ſyrupo de pomis fiat Electuar.

℞. *Conſern. bugloſſ. meliſſ. violar. an.* ℥. ij. *cortic.*

citri

citri conditor. ℥. j. *ſpecier. diambr. diamoſch. dulc. diamarg. calid. an.* ʒ. ß. *confect. al Kermes* ℥. j. *lapid. Bezoar.* ℈. j. cum ſyrupo de pomis, fiat Electuarium.

Diæta.

Aer ad calidum & humidum vergat; ſit lucidus, non tenebricoſus, non fœtidus, ſed ſuaueolens. Victus ratio inſtituatur ita, vt præter caliditatem magis inclinet ad humidum: Cibuſque talis ſit, vt bonum ſanguinem ſuppeditet. Sæpè enim, præcipuè ſi malum recens ſit, ſola victus ratione bona, qua probus, tenuis, & clarus ſanguis, qui omnem humorum malitiam corrigit, gignitur, & corporis humectatione malum hoc curatur. Ad bonum ſanguinem gignẽdum faciunt panis ex bono frumento, bene coctus, oua recentia, carnes animalium iuuenũ, præſertim pullorum gallinaceorum, hædorum, vinum bonum & ſimilia. Conuenit & ptiſana hordeacea. Ex oleribus conueniunt, malua, bugloſſa, borrago. Ex fructibus, vuæ & mala dulcia, vuæ paſſæ. Vitet æger omnem cibum, qui ſucco melancholico materiam præbet, qualia ſunt legumina, porrum, cæpe, caules, & ſimilia, quæ Galenus *3. de loc. affect. cap. 9.* recenſuit. Cibi quantitas etiam moderata ſit, nec abſtinentia ſe maceret æger. Vinum tenue bibat conditum meliſſa, flor. bugloſ. borrag. cort. citri. Motus & exercitatio corporis ſint moderata, & quę ad excrementa diſcutienda ſufficiant, non verò corpus reſoluant & exſiccent: animus à mœrore abducatur, & omnibus, quantum fieri poteſt, modis ad lætitiam componatur. Somnus ſit longior, omnique modo prouocandus; cum in eo maxima curationis ſpes ſit, vtpote qui cerebrum maximè humectat; vigiliæ verò nimiæ ſont interdicendæ. Balneum aquæ dulcis in hac intemperie vtile eſt. Omnia, quæ metum & triſtitiam conciliare poſſunt, vitentur. Animus contra, quibus poteſt modis, ad hilaritatem componatur.

QVÆSTIO.

An acetum melancholicis vtile ſit?

Donatus Antonius ab alto Mari *de medend. corp. human. morb. cap. 7.* ex Aetio & Paulo Ægineta, qui hoc ipſum è Po ſidonio mutuati ſunt, extollit aceti acerrimi ſorbitionem poſt omnem cibum, vbi iam dormire velit æger, vel quod attenuet, ſuccumque melancholicum diſcutiat; vel quod ſumptorum ciborum vapores humidos confeſtim ad caput deferat, ſomnumque propterea conciliet: tantorumque virorum, ſiue his ſiue alijs rationibus moti fuerint, conſilium ſequendum cenſet. Verùm maioris ponderis nobis ſit Hippocratis & Galeni authoritas, ratione & experientia munita, qui in affectibus melancholicis aceti vſum improbãt. Hippocrates. *3. de ratione victus in acut.* 38. ſcribit: *Nigra ab aceto fermentantur, attolluntur & multiplicantur, & exaltat nigra acetum;* & Galenus *ibidem* acetum melancholię aduerſiſſimum eſſe dicit. Qua de re etiam diximus *de Febrib. lib. 2. cap. 19.* vide etiam infra *part. 2. cap. 8.*

CAPVT XIII.

De Intemperie capitis cum bile atra.

Cauſſa.

Bilem atram è ſanguine, bile flaua, vel humore melancholico adultis prouenire l. 2. *Inſtit. p. 2. c. 6.*
Intemperies capitis cum atra bile. dictum. Eædem cauſæ & hic locum habent. Cauſæque quæ ſanguinem vel bilem, vel melancholiam ſeu in capite, ſeu in hypochondrijs, ſeu in toto adurunt, vbi ille humor aduſtus capiti communicatur, intemperiei calidæ & ſiccæ cum materia, quæ eſt atra bilis, cauſæ eſſe poſſunt. Vnde malum hoc (quæ remotiores cauſæ ſunt) ſæpe incaleſcenti melancholiæ ſuccedit, & ira, mœſtitia, nimia animi intentio ac ſtudia, ſollicitudo, vigiliæ, præcedentes capitis diſpoſitiones calidæ, inflammatioque, vini potentis nimius vſus, medicamenta immoderatè calefacientia, intemperiem hanc producere poſſunt. Præcipuè verò in bilioſis, extenuatis & ijs, qui hepate ac corde calido & ſicco prædıti ſunt: obeſi verò & pituitoſi ad hunc morbum minus ſunt diſpoſiti.

Signa Diagnoſtica.

Adeſt dormiendi impotentia, & vigiliæ pertinaciſſimæ, ſæpe etiam accedit delirium. Pro humorem tamen, è quibus atra bilis gignitur, hic etiam eſt quædam differentia. Nam ſi ex ſanguine aduſto bilis atra ſit generata, hilariores nonnihil ſunt, & ad riſum procliues, ac præceſſerunt ſigna ſanguinis abundantis. Si ex bile flaua profecta ſit, ferinum eſt delirium, cum iracundia & temeritate, ac quod Hippoc. *6. aphor. 23.* *κατὰ σπουδῆς* appellat, audaces ſunt & violenti: Si ab humore melancholico ſit atra bilis, mœſti ſunt & taciturni, & cum per interualla loqui incipiunt, garruli ſunt, neque loquendi finem faciunt. Omnibus tamen ferè hoc commune eſt, vt aſpectus ſit horridior, & truculentior; de quo ſuo loco de mania plura.

Prognoſtica.

1. Curatu difficile hoc malum eſt, & tempus ad curationem ſatis longum requiritur. Cum enim cerebrum natura frigidum & humidum, longè à naturali ſua conſtitutione receſſit, & valentiora medicamenta ac longius tempus, vt ad priſtinum ſtatum reducatur poſtulat.

2. Facilior curatu eſt in iuuenibus, ac mediæ ætatis hominibus, difficilis verò in ſenibus.

3. Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes bono ſunt.

Indicationes.

Intemperies hæc calida & ſicca refrigeranda & humectanda eſt. Materia ipſa eodem modo alteranda, temperanda, attenuanda & euacuanda eſt, eiuſq; generatio inhibenda. Et quidem ſi humor ater proueniat à bile flaua exuſta, calidior eſt, & magis refrigerantibus indiget: Si verò ab humore melancholico, minus calidus eſt, minuſque refrigerantia requirit; vterq; tamen humida poſtulat. Qui autem è ſanguine exuſto eſt, mediocrem conditionem obtinet. Et ſi in toto vel partibus inferioribus generetur, & ad caput tranſmittatur, euacuetur, à capite reuellatur, repellatur & quod reliquum. Et quò eius generatio prohibeatur, intemperies viſceris, à qua producitur, corrigenda, & cum plerumque à caliditate, & ſiccitate hepatis, vt & lienis ortum habeat, ea viſcerum intemperies refrigerantibus & humectantibus alteranda. Et quia vigiliæ in hoc morbo vrgent, eumque augent, danda diligenter opera, vt ſomnus omnimodo concilietur.

Curatio.

Itaque primò clyſter aliquis humectans ex althæa, malua, parietaria, borrag. bugloſſ. violis cum caſſia & Electuario Diacathol. paratus inijciendus.

Vt ℞. *Rad. althææ, polypod. querni, an.* ℥ ß. *parietariæ. branca vrſin. fumariæ, lactucæ, borrag. an.* M. j. *Fol. ſenæ* ʒ. vj. *prunor. num.* xij. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. ℔. 1. *caſſiæ pro clyſteribus* ℥. j. *elect. diacathol.* ʒ. vj. *olei oliuar. chamæmel. an.* ℥ ß F. clyſter.

Hinc ſi ex ſanguine aduſto bilis atra prouenerit, vel in capite aut toto ſanguis aduſtus & feruidus redundet, communis, baſilica, vel cephalica vena, prout opus, aperiatur: ſanguiniſque miſſio præſentiſſimum in hoc morbo eſt remedium. Et quidem ſi in capite redundat ſanguis, ſtatim cephalica aperiatur; ſi in toto ſimul, primo communis vel baſilica, deinde cephalica ſecetur, & præcipuè in ſiniſtro latere. Reuul-

ſionis quoque gratia Saphena aperiri poteſt;præſertim in mulieribus, cum menſes ſuppreſſi huic malo originem dederunt, & vt ſi hæmorrhoides ſuppreſſæ morbi cauſſa ſint. Quandoque etiam in viris natura *κατὰ μετάστασιν* humorem huius morbi cauſſam & à capite & nobilioribus partibus ad crurales venas detrudere, & varices in cruribus excitare, morbumque hoc modo diſſoluere ſolet.

Neque inutile fuerit, hirundines circa tempora & poſt aures, vel etiam ani venis applicare, ſi hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint.

Atram bilē in capite præparantia.

Huic materia præparanda refrigerantibus & humectantibus, vt,

Radicibus, *Borrag. bugloſſ. gramin. aſparagi, polypod. glycyrrhizæ.*

Floribus, *Borrag. bugloſſ. violar. nymphaæ, roſarum.*

Foliis, *Lactucæ, borrag. endiu.*

Seminibus. *quatuor frigid. major. papau. lactuc.*

Fructibus, *Paſſul. jujubar. ſebeſten. pomor. prunor.*

Aquis, *Borrag. bugloſſ. violar. roſar. endiu. fumariæ.*

Syrupis, *violar. de borrag. bugloſſ. nymphaa, byzantin. ſimpl.*

Conſeruis, *Borrag. bugloſ. roſar. violar. nymphaa,* quibus cordialia ob affinitatē adiicere licet. Conſeru. *Anthous, meliſſ. cortic. citri.*

Et quidem medicamenta ex his, prout natura humoris, è quo humor hic ater eſt generatus, eligenda ſunt. Nam ſi ex ſanguine feruido atra bilis ſit genita ea eligenda, quę de intemperie capitis cum bile propoſuimus; ſi ex humore melancholico, ea ferè conueniunt, quæ capite præcedente de intemperie cum humore melancholico tradita ſunt.

℞. *Aquar. borrag. bugloſſ. fumar. an.* ℥. ij. *Syrup. borrag. bugloſ. viol. an.* ℥. j. ß M. F. potio pro ij. doſibus.

Vel ℞. *Radic. bugloſſ. glycyrrh. polypod. querni, an.* ʒ. vj. *fumar. ceterach. an.* M. ß. *Flor. cordial.* M. j. *epithym.* ʒ. ij. Coq. in aqua pura.

Colat. ℞. ℔. ij. Adde *ſucci pomor.* ℥. vij. *ſacchari* ℥. j. ß. Ebulliant. & deputentur, vel addatur *Syrup. de pomis, violis, an.* ℥. j.

Vel ℞. *Conſeru. bugloſſ. borrag. violar. an.* ℥. j. *nymph. roſar. an.* ℥. ß *ſpecier. diamarg. frigid.* ʒ. ß. Cum ſyrupo de pomis, fiat Electuarium.

Atram bilē capite purgantia.

Purganda poſtea eſt materia *Syrup. violar. ſolut. diapruno ſolutiu. decocto ſena, epithymo, polypod. diacathol. quibus deinde elleb. niger* adiici poteſt, *Confect. hamech & diaſenæ, de lapide armeno, lazuli, pilulis de fumaria, de lapide lazuli.* Vbi notandum, vt purgantibus iſtis ſemper ex humectantibus & præparantibus antea enumeratis aliquid admiſceatur, & purgantia non vſurpanda, niſi corpus prius humectatum fuerit.

Vt ℞. *Flor. caſſ. elect. diacathol. an.* ℥ ß. *confect. hamech* ʒ. j. Cum ſaccharo. F. bolus, vel diſſoluantur in aq. fumariæ & bugloſſ. an. ℥ ij. & addatur Syrup. violar. ℥. ß. F. hauſtus.

℞. *fol. ſena* ℥ ß. *epithym.* ʒ. ij. *flor. violar. borrag. fumaria an.* P. ij. *paſſular. exacinat. glycyrrh. an.* ℥ ß. Coq. in aq. hordei ſimplici.

Colat. ℞. ℥. iv. In iis diſſolue *manna elect.* ℥. j. Colentur, adde *Syrup. violar. ſolutiu.* ℥. ß.

Vel ℞. *Radic. bugloſ. graminis an.* ℥. ß. *polypod. querni* ʒ. ii. *glycyrr.* ℥ ß. M. *corticum fraxin. tamariſc. an.* ʒ. iij. *meliſſ. lingua ceruina, ceterach, capillor. veneris, an.* M. j. *Flor. ſen. elect.* ℥. ij. *epithym.* ℥. ß. *elleb. nigri prap.* ʒ. ii. *ſem. 4. frigid. maior. an.* ʒ. j. *ſem. portul. ocymi, fœnicul. zedoar. an.* ʒ. j. *jujubar. ſebeſten, an. num.* x. *paſſul. exacinatar. tamarind. an.* ℥. i. ß. Infundantur per noctem in aq. pura, poſtea ebulliant & colentur.

In colat. ℔. ij. infundantur *rhabarbar.* ʒ. ß. *cinnamom.* ℈. iv. *flor. cordial. an.* P. ij.

Colat. adde *ſucci pomor. Borſtorfianor. vel aliorum odoratorum* ℔ j.

Iterum parum coquantur, ſaccharique q. ſ. ad dulcorandum addatur, & clarificentur. Fiat potus ad dies 5. vel 6.

Vel addatur ſacchari q. ſ. Coquantur ad ſyrupi conſiſtentiam, de quo 2. vel 3. cochlearia propinantur.

Licet & in grauioribus malis antimonio & medicamentis ex eo præparatis vti.

Atrā bilem in capite alterantia topica.

Poſt purgationem alterantia ſupra propoſita repetenda, quibus addi poſſunt margaritæ, fragmenta lapidum pretioſorum, lapis bezoar, corrallium, bolus armenus, quæ non ſolum vt nonnulli putant, exſiccandis ichoribus, qui in arterias penetrarunt, ſed etiam peculiari vi ſpiritus defæcandi & illuſtrandi præditi ſunt.

Poſt ſanguinis miſſionem & purgationem, fronti & ſuturæ coronali frigida humectantia applicanda ſunt.

Vt oleum *roſac. violaceum, nymph. amygdal. dulc.* quibus oleum *anethinum* & *chamamel.* admiſceri poteſt.

Aqua *roſarum, lactucar. violar. & aliarum plantarum refrigerantium.*

Epithemata *è refrigerantium & humectantium aquis & decoctis.*

Vt ℞. *Olei violar. nymphaa, roſar. an.* ℥. j. *aq. lactuca, ſolani, roſar. aceti, an.* ℥. ß. M.

Vel ℞. *Fol. lactuca, borrag. endiu. an.* M. j. *flor. violar. roſar. borrag. bugloſſ. nymp. an.* P. ij. *capit. papau. cum ſemine* num. X. Coq. in aq.

Colat. ℞. ℔. j. Adde *Ol. viol. roſar. an.* ℥. ij. M. pro Epithemate.

℞. *Fol. malu. flor. violar. nymph. an.* M. ij. *capit. papaueris albi cum ſeminib.* num. vj. *flor. chamamel. meliloe ſummitat. anethi, an.* M. j. *fol. ſena* ʒ. ij. Coq. & decocto caput abluatur, & hinc ol. viol. & de nymphæa cum lacte muliebri irrigetur. Vel ſi aſcēſus vaporum metuatur, cum ol. roſaceo fiat linimentum.

℞. *Ol. violar. ſem. cucurbita, an.* ℥. j. *papau. aneth. an.* ℥. ß. *mucilag. ſem. pſylly, aq. viol. extracta* ʒ. v. *ſem. lactuca, hyoſcyam. an.* ʒ. ß. *croci* ℈. ß. Miſce.

Emulſiones: *ſem. papau. lactuc. amygdal. dulc.*

Sacculi: *fiunt ex roſis, flor. violarum, nymph. ſem. papauer.*

Lotiones pedum & manuum ex *refrigerantibus & humectantibus ſupra poſitis.*

Balneum aq. dulc. vtile eſt cum decocto earundem plantarum paratum.

Tandem poſt euacuationes vniuerſales inſtitutas & abſolutas ad particulares cerebri euacuationes perueniendū, quæ fiunt apertione venarum, frontis, narium, aut ſub lingua, aut applicatione hirudinum ad venas poſt aures, errhinis item, vt capite præcedente dictum.

Si malum non cedat, Zechius *Conſul.* 80. ad tria tanquam generoſa remedia confugiendum cenſet ſi humor aduſtus in toto corpore ſimul redundet. Sunt autem ea, lactis ſerum, cum ſucco cichorij & fumariæ larga copia quindecim diebus hor. 5. ante prandium hauſtum; aquæ thermales, quarum minera ſit ferrum, epotæ; & aquæ dulcis tepidæ balneum, pluribus diebus veſpere duabus horis ante cœnam vſurpatum, cuius vſu & vniuerſum corpus humectatur, & obſtructi & adſtricti meatus aperiuntur.

Cauterium in melācholia.

Si reliqua non proſint etiam ad cauteria bregmati, modo ſupra explicato, nonnulli deueniendum & cauterium per menſes aliquot apertum tenendum cenſent. Scribitque Guainerius, *tract.* 11. *c.* 9. ſe nobili cuidam fœminæ mania laboranti cauteriū potentiale ſyncipiti applicaſſe, quo cutis ad cranium vſque abſumpta ſit: hinc in coniunctione Lunæ & Solis cranium trepano aperuiſſe, & foramen per menſem apertum ſeruaſſe, atque ita fœminam illam, quæ plus quàm duobus annis mania laborauerat, ſanitati reſtitutam fuiſſe. Vtiliſſimum etiam eſt ægrum in balneum aq. dulcis calidæ ſæpius inducere.

Diæta

Diæta.

Aer in caliditate ſit temperatus, ad humiditatem vergens. Cibus ſit in quantitate mediocris, refrigerans & humectans, vt ptiſana, iuſcula carnium, carnes pullorum gallinaceorum, gallinar. agninæ, hædinæ, vitulinæ, perdicum, oua ſorbilia. Abſtinendum verò ab iis, quæ bilem gignunt, iiſque, quæ craſſum ſuccum ſuppeditant, quales ſunt caro bubula, ceruina, hircina, & humo indurata. Ex piſcibus conueniunt ſaxatiles & friabiles. Grandes vero piſces, duri & viſcidi, ſalſi & fumo vel aere indurati nocent. Cibi condiantur borrag. malua, lactuca, aſparago. Panis ſit ſimilagineus. Vino æger planè abſtineat, niſi à metu aut melancholia aduſta hoc malum originem habeat: Tum enim vinum album tenue concedendum, aut ſi fortius ſit, diluendū aq. borrag. violar. endiuiæ & cichorii. Huiuſmodi enim vinum ad excrementa biliosa temperanda & expellenda, partiumque ſolidarum ſiccitatem corrigendam eſt aptiſſimum. Vel bibat æger aquam hordei cum ſucco granatorum dulcium, aut ſerum lactis, in quo epithymum maceratum ſit, vel etiam lac calidè emulſum cum ſaccharo bibat. Exercitium ſit mediocre. Somnus ſit conſueto longior, qui propterea medicamentis tum externis, tum internis conciliandus. Aluus laxa ſit, & niſi ſponte officium faciat, clyſteribus vel lenientibus medicamentis aperta ſeruetur: Animus ad hilaritatem componatur, & omnes, quæ iram & triſtitiam commouere poſſunt, occaſiones vitentur.

CAPVT XIV.

De venenatis & malignis & tota ſubſtantia cerebro contrariis morbis.

Venena cerebro aduerſa.

PRæter intemperies hactenus enumeratas, cerebrum quoque morbos quoſdam malignos & venenatos, quos totius ſubſtantiæ vocant, quandoque patitur. Talis eſt illa *ἰδιότης*, quam imprimit aura vel vapor, vel materia venenata, quæ epilepſiam excitat, ſeu ea in cerebro generetur, ſeu ab inferioribus tranſmittatur. Tales ſunt diſpoſitiones, quas imprimunt venena cerebro peculiariter infenſa, ſolanum furioſum, hyoſcyamus, herba Sardonia, ſeu apium riſus, virus caninum, cerebrum & ſanguis felis, de quo memorabilis hiſtoria eſt apud Weinrichium, *de monſtris cap.* 15. Torpedo, menſtruus ſanguis, vinum fulmine tactum, cicuta, napellus, vmbra arboris iuglandis, taxi, cocculi de Leuante & piſces iis capti, aconitum, thus cum vino, ſanguis humanus potus, lolii ſemen, flores colchici, crocus ℨ. ij. pondere: quorum alia ſomnum p. n. inducunt, alia imaginationem, & ratiocinationem lædunt, ac deliria excitant; nonnulla conuulſiones aut paralyſin inducunt. Ita in mania peculiarem malignitatem ſtatuit Platerus.

Verum enim verò cum, vt modo dictum, alia alias actiones lædant, ac de epilepſia, ſopore graui & deliriis, quæ ab huiuſmodi venenis proueniunt, ſuo loco dicendum ſit, & vix aliquod venenum ſit, quod etiam ſi cerebrum primò afficiendi vim habeat, non tamen reliqua membra in conſenſum trahat, in enumeratis ſymptomatibus de iis aliquid dicetur; reliqua ſuo loco, vbi de venenis in ſpecie dicetur, explicabuntur.

CAPVT XV.

De vitiis ſpirituum animalium.

Spirituum animalium vitia.

AN ſpiritus animales partes ſint corporis necne hic non diſquirimus, ſatis eſt ſi ſciamus, eos ad actiones animales omninò neceſſarios eſſe, neque ſine iis eas perfici, & ſi actiones hæ rectè perfici debent, requiri, vt ipſi non minus quam cerebrum ſuam naturalem temperiem & conſtitutionem habeant.

Generatur ſpiritus animalis in cerebro, quod eius fons & origo eſt, & ea de cauſſa præter facultatem altricem, quæ ipſi cum omnibus partibus viuentibus cōmunis eſt, peculiarem ſubſtantiam ab omnibus aliis corporis partibus diuerſam habet, & potentias, quibus & retinet materiam, è qua ſpiritus animalis generatur, eamque alterat & coquit, & in ſpiritum animalem mutat.

Spiritus animalis generatio.

Generatur autem ſpiritus animalis ex ſubtiliſſima ſpiritus vitalis parte & aere attracto, ab ipſa cerebri ſubſtantia, quæ animæ, vt agentis principalis, proximū inſtrumentum eſt, cui in toto corpore ſimilem reperire non eſt. Ea enim animæ ſedes eſt, non verò ventriculi, & ab ea ſpiritus animales elaborantur, atque in ea, non verò in ventriculis, quorum alius vſus eſt, vt alibi dictum, continentur. Cerebri vero ſubſtantia ad actionem hanc concurrit præcipuè per ſuum calidum innatum & peculiarem temperiem, ac pro huius variatione etiam ſpiritus animales variant. Eſt tamen etiam neceſſaria peculiaris cerebri conformatio, quæ in magnitudine, figura & cauitatibus conſiſtit, quæ non ſolum ad ſpirituum generationem vel ad conſeruationem neceſſaria eſt, cerebrumque ſuam ſubſtantiam, calidum natiuum, temperiem & conformationem obtinens ſpiritus animalis origo, fons & domicilium eſt.

Spirituum animalium naturalis cōſtitutio.

Plura autem ad naturalem conſtitutionem ſpirituū requiruntur. Primò vt habeant ſuam temperiem, quæ eſt quidem calida; ſed longè temperatior, quam ſpirituum vitalium: Secundò vt ſint tenuiſſimi & ſubtiliſſimi; qua de cauſſa rerum Creator ſapientiſſimus innumeros arteriarum plexus in cerebro collocauit, vt per minutiſſimarum arteriarū inſenſibilia orificia ſpiritus vitalis in cerebrum exactè tenuiſſimus quaſi percolaretur & à ſanguine arterioſo ſepararetur. Tertiò vt ſit puriſſimus, luciduſſimus & ſplendidiſſimus. Qua de cauſſa ſpiritus animalis è ſpiritu vitali à ſanguine arterioſo ſeparato, & in cerebro, omnis fere coloris experte recepto gignitur, & ibi vlteriorem elaborationem adſequitur. Idem nimirum hic fieri credendum eſt, quod in igne, qui quo magis in flamma à fumo ſeparatur, eò fit clarior & lucidior. Quartò vt ſit copioſiſſimus: quam ob cauſſam cerebrum ampliſſimum, molliſſimum, innumeriſq; poris & cauitatibus præditum eſt, & ad illud innumeræ ferè arteriæ decurrunt. Quinto, vt naturalem ſuum motum in cerebro habeant.

Spiritus animales calidiores.

Quæ naturalis ſpirituum animalium conſtitutio ſi lædatur quocumque modo, etiam actiones animales, quæ per ipſos, vt inſtrumentum proprium, obeuntur, vitiari neceſſe eſt. Etenim ſi ſpiritus animales nimium incaleſcant & feruidiores reddantur, id quod fit in febribus acutis & partium internarum inflammationibus, vaporibus calidis caput petentibus ſpiritibuſque ſeſe permiſcentibus, item in cerebri & membranarum inflammationibus & intemperie calida p. n. in phrenitide, in mania, aut dum à cauſſis externis, vt æſtu Solis Syrii, aliiſque ſupra *cap.* 1. enumeratis cerebrum incaleſcit: vigiliæ immodicæ & deliria accedere ſolent. Frigidus contra ſpiritus animales actiones omnes hebetat, ſtoliditatis ac amentiæ cauſſa eſt.

Frigidiores.

Si ſpiritus animales ſuam naturalem tenuitatem nō obtineant, ſed craſſiores iuſto ſint, animales actiones quoque rectè ſeſe non habent, ſed torpidiores quaſi ſunt. Negat quidem Platerus planè, vbi de læſa viſione tractat, ſpiritus animales craſſeſcere; cum ſint æthereì penè, & tales mutationes nō patiantur, verùm id ita ſimpliciter admitti nō poteſt. Etenim ſpiritus animales duobus modis craſſiores eſſe poſſunt, vel dum tales generantur, vel dum vapores aliqui ipſis admiſcentur. Primò enim ſi ſpiritus vitalis & aer, è quibus ſpiri-

Craſſiores.

tus animales generantur, craſſiores ſint, ſpiritus etiam animales inde craſſiores fiunt. Atque inde accidit, vt ob aeris & ſpirituum vitalium ſubtilitatem nonnullarum regionum incolæ ingenioſiores ſint, quam in alijs, aliarum verò ſtupidiores, ob aerem, in quo viuunt, craſſioremq́. Sic Bœoti apud antiquos ſtoliditatis & ſtupiditatis nomine malè audierunt; de quo Horatius in Epiſtolis.

Bœotum in craſſo iurares aere natum.

Impurioris, Si ſpiritus animalis tenuitas & puritas propter vaporis alieni admiſtionem perturbetur, actiones animales etiam variè læduntur. Si enim vapor frigidus & humidus ipſi admiſceatur, ſpiritus animalis quaſi feruidus & iners redditur, vndè ſæpè poſt cibum, propter vaporum ad cerebrum adſcenſum, hominem ad actiones illas cerebo proprias minus aptum eſſe animaduertimus. Si vapor ſit obſcurus & nebuloſus, qualis cum ab internis humoribus, tùm ab aere externo cerebro communicatur, & ſpiritui animali permiſcetur, homines non ita alacres, ſed quodammodo triſtes eſſe animaduertimus. Si vapores ſunt calidi, quales in ebrijs à vino, vel potus alterius largiore vſu eleuari ſolent, variæ animi mutationes, & quaſi deliria, pro cerebri & humorum in corpore varia diſpoſitione excitantur, de quo Horat, *lib. 3. Carm. Od. 21.*

O nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos.
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Si enim vini alterius potus vim inebriandi habentis vapor cum ſanguinis abundantis vapore permiſcetur, iocos & hilaritatem excitat; ſi caput humidum ſit, propenſionem in ſomnum inducit; ſi vaſa ſeminaria ſemine ſint referta, inſanum amorem producit; ſi pituita caput refertum, ſomnum: ſi bilis vapor permiſcetur, rixas & iram excitat; ſi melancholiæ vapor, triſtitiam & querelas.

Tenebricoſi, Si ſpiritus animalis naturalem illam luciditatem & ſplendorem amittat, & opacus, tenebricoſus, ac niger quaſi euadat, quod præcipuè fit à vaporis melancolici admiſtione, metus & triſtitia ſine cauſſa, & affectus melancholici excitantur. Nam vt Galenus, 2. *de ſympt. cauſ. cap. vlt.* ſcribit, cum nihil eorum, quæ extra corpus ſunt, nos æquè perterreat ac tenebræ, ſi eæ ipſi rationalis animi parti ſint circumfuſæ, neceſſe eſt, hominem timere, vt qui ſemper vna cum corpore timoris cauſam circumferat,

Pauci. Si ſpiritus animales ſint pauciores, quàm par eſt, & deficiant, omnes animales actiones languent, & ex defectu ſpirituum, & cauſſis ſpiritus diſſipantibus, actiones principis facultatis non ſolùm imminuuntur & abolentur, ſed & deprauantur quandoque & delirium excitatur, vt docet Galenus, 7. *aphor.* 9. eodem modo quo tremores artuum. Vt enim dum pondus nimium facultati mouenti imbecilli offertur, tremor excitatur; ita dum obiectum ſenſibile principi facultati debili offertur, imaginatio & ratiocinatio obiecto non ſatis proportionatæ & debiles vacillant.

Defectus ſpirituum animalis cauſſa. Deficiunt autem in cerebro ſpiritus animales, vel quia abſumuntur, & non generantur in cerebro, vel quia in reliquum corpus diffunduntur. Abſumunt ſpiritus in cerebro ſanguinis nimia profuſio, nimia euacoatio, venus nimia, morbi diuturni, præſertim maligni, nimia animi intentio & ſtudia, vigiliæ, curæ. Non verò generantur, ſi ſpiritus vitales non ſuppeditentur. Effunduntur etiam nonnunquam ſpiritus in ſenſuum externorum organa, vt in cerebo deficiant. Vt enim in magnis animi affectibus ſpiritus vitales è corde in reliquum corpus, ita interdum effunduntur, vt animi deliquium inde accidat: ita quoque ſpritus animales in externorum ſeoſuum organa effundi poſſunt, vt veluti attoniti homines fiant.

Præter has cauſſas & ſæpè aliæ dantur, occultæ nimirum, ſpiritus maligna vi afficientes; quales ſunt venena, quæ cerebro tota ſubſtantia infeſta eſſe antea diximus, & inter ea, quæcumque narcoſin quandam & temulentiam quaſi inducunt, vt lolium, ſemen hyoſciami, cortex mandragoræ, ſolanum, venenum canis rabidi, & quod ab aliarum quoque beſtiarum venenatarum ictu communicatur.

Imò etiam vapores maligni ſpiritus animales afficiētes intra corpus generantur: hinc in Epilepſia ægri in fine paroxyſmi ſopore corripiuntur, & ſtupidi aliquandio iacent, quod, vt Platerus docet, non accidit, quia cerebrum nimia agitatione defatigatum eſt, ſed quia vapores maligni, qui prius neruoſum genus afficiendo conuulſiuos motus excitabant, cerebrum & ſpiritus iam labefactant, ſoporemque & ſtupiditatem, donec diſcuſſi ſint, excitant.

Si tandem ſpritus nimium agitentur, per iram, gaudium, terrorem, & alios animi affectus, vel à vaporibus ab inferioribus partibus aſcendentibus, vel etiam in ipſo capite è putridis humoribus, vt in membranarum corruptione & vermibus in capite eleuatis perturbentur, aut à nimia corporis circumgyratione & agitatione, aut rerum motarum aſpectu, caſu & ictu vehementi cranij, depreſſione, calore & Lunæ radiis, doloribus vehementioribus cerebri intemperie calida, & ipſi agitentur, & motu quodam inordinato cieantur, vertigo & alia ſymptomata oriuntur. Agitati & moti.

Facit huc & ſimulata ac diu continuata ſtultitia, quę ſpiritus continuò & deprauatè agitans prauam diſpoſitionem ad continuum talem motum per conſuetudinem inducit, vt ſuo loco dicetur. Contra ſi non moueantur, & vt debent in organa ſenſuum non influant, etiam animales actiooes læduntur, quod fit in affectibus ſoporoſis & catalepſi.

Curatio.

Cum ergo tot ſint ſpirituum vitia, quæ affectibus & ſymptomatibus modò enumeratis, & ſignis etiam humorum cognoſcontur, non vna erit ſpirituum vitia emendandi ratio, ſed quodlibet vitium peculiari modo ad naturalem conſtitutionem reduci poſtulat. Si enim ſint nimis calidi ſpiritus, ſunt refrigerandi; ſi frigidi, calefaciendi; craſſi & impuri, attenuandi & purificandi, iiſque naturalis tenuitas & claritas reſtituenda, & vapores, qui eos inquinant, diſcutiendi & ab ijs ſeparandi. Si malignis qualitatibus inficiantur, ijs reſiſtendum. Si deſint, reficiendi.

Verum cum iſta vitia ſpiritibus cum cerebro ſint communia, & ab humorum vitijs pendeant: plura de curatione non addimus: cum materia medica; quibus hiſce indicationibus ſatisfieri poteſt, pręcedentibus capitibus propoſita ſit. Si quæ tamen reſtant peculiaria, ea poſtea explicabuntur, vbi de actionibus læſis, quæ à ſpirituum horum vitio proueniunt, agetur

Hoc ſaltem addimus, ad cerebrum roborandum, ſpiritus reficiendos & augendos plurimum poſſe vinum, vt & oua ſorbilia, cum ſaccharo & cinnamomo, ſi bonum vinum ſuperbibatur; Plurimum etiam ambram griſeam orientalem cum ſaccharo in iuſculo vel ouo ſorbili ſumptam; ſi ſcilicet ad ℥. ß. ambræ addatur ℔. ß. ſaccharis, vel rotularum manus Chriſti perlat. vt & moſchum, hyacinthum, margaritas, & aromata pleraque. Commendantur & lapis armenus ac lazuli, vt fuligines, quibus ſpiritus inquinantur, diſcutiant; item myrobalani emblicæ & chebulæ, quod ſpirituum diſſipationem prohibeant. Spiritus animales roborantia & augentia.

Spiritus quoque inſtaurat confectio alchermes. Ad eoſdem confortandos commendatur ſuccinum, & præcipuè eius oleum. Magna quoque vis eſt ad ſpiritus inſtaurandos & reficiendos ſpiritus ex vino maluatico vel alio optimo deſtillari. Et maior adhuc aquę vitæ dictæ, quæ ſi rectè paretur, ſæpe cū admiratione vires lan-

guentes

guentes & iam ferè collabentes reficit:quarum paſſim multæ extant deſcriptiones. Nobilis eſt illa, quæ vulgo aqua Carbunculi dicitur,cuius deſcriptio in Inſtitutionibus,*lib.5.part.3.ſect.4.cap.5.*habetur.

Aqua Carbunculi.

Aqua vitæ Mathioli.

Vt & illa aqua quam Mathiolus *lib.5. in Dioſcorid. cap.7.* deſcribit. Alia minus ſumptuoſa.

℞. Granorum Paradiſi, cinnamom. cubebar. ſtyrac. calamitæ an. ℥.j. *macis, nucis moſchatæ, cardamomi, caryoph.an.*℥.ß.*flor.illior.conual.*M.ij. *roſar. rubrar.* M.vj. *lauendulæ* M.j. *borrag. bugloſſ. an.* M.ij. *Meliſſæ, ſaluiæ, an.*M.j.*Menthæ criſpæ* M.ß. Contuſis adde *vini maluatici,aq.roſar.an.*Cant.h.ij.

Digerantur & deſtillentur ſuſpendendo in nodulo in collo alembici Ambræ & moſchi *an.*℈.j. vel quantumlibet.

Extant paſſim etiam multa Electuaria ad ſpiritus multiplicandos & cõfortandos vtilia: Vt illud Meſue, quod ad lætificandum, gaudium generandum, iuuentutem conſeruandam,coloris pulchritudinem & odoris bonitatem conciliandam prædicatur,& ita paratur.

℞. Roſar. ʒ.iij. *cyper.* ʒ.ij. *caryoph. maſtiches, ligni aloes,ſpicæ,aſari,an.* ʒ.j.ß *cinnam.croci, melliſſophylli, ocymi minor. Margar. fol. Indi*, vel ſpicæ Indicæ, *mac. cardam. minor.nuc. moſch. cortic.citri, galliæ moſch. doronici, ocymi maioris, an.*ʒ.j.*moſchi* ℈.ß. Cũ mellis myrobalan.emblicor. vel belliricorum quantitate ad ſpecies quadrupla, fiat Electuarium, hyeme præſertim vtile.

Vel *℞.Hyacinth. ſapphir. ſmarag. doronici, coral. alb. rubri,an.*℈.j. *cinnam. macis, galangæ, nuc. moſc. an.* ʒ.ß. *caryoph.cubeb.ligni aloes, ſtyrac. calam. ſem. ocym. an.* ℈.ß.*croc.*ʒ ß.*moſch.amb.an.g.vj.cortic.citri condit.*℥.ß. *glycyrrh.*℈.ij.*paſſ.ping. ſacch. cand.* ℥.j.*conſeru. bugloſſ. borrag.an.* j.ß.*ſucci pomor. dulc. depur.* ℥.ij.*aq. roſar. moſch. an.*℥.j.*ſacchari optimi* ℔.j. Fiat ſecundum artem Electuarium.

Videantur etiam Actuarij *de ſpiritu animali libri duo.*

CAPVT XVI.

De Morbis conformationis, & primò de morbis figuræ.

CVM hactenus morbos, qui cerebro quatenus ſimilare eſt,competũt,explicauerimus: proximum iam eſt,vt de morbis organicis eiuſdem dicamus. Cum verò,vt ex Galen. *lib. de morb. differ. & lib. 2. Inſtitut. part.1.cap.5.* patet,morbi organici in morbos numeri, magnitudinis,conformationis, compoſitionis & ſitus diuidantur: quinam ex his in cerebro & capite inueniantur, videndum.

Capitis figura optima.

Et primò figuram quod attinet, naturalis capitis figura,quæ optima eſt,vt eam Galenus *lib. de oſſibus 9. de vſu part.cap.17. & art. med. c.11.* deſcribit,ſphæræ aſſimilatur ad latera, vtrinque leniter compreſſæ, quæque in temporibus rectior,& quodammodo plana; in parte verò antica & poſtica plus,quàm in ſphæra, prominet: hac tamen plus protuberat, quàm illa: in vertice verò ſphæræ curuitatem ſeruat. Quibus ergo hæc capitis figura cum decente magnitudine obtigit, ij vigorem & alacritatem habent ſenſuum, pollent ingenio, iudicio & memoria,& robore corporis præſtant.

Figura capitis vitioſa.

Quæ verò capita à naturali figura recedunt, ea φοξὰ generaliter à Galeno vocantur, dicunturque ita non ſolum ea quæ faſtigiata ſunt,ſed etiam in quibus vel antica, vel poſtica, vel vtraque ἐξοχὴ ſeu eminentia deeſt vel pluſquàm par eſt,eminet,vt vel retrò ſolùm, vel ante, vel ſurſum faſtigiata capita appareant. Etenim vel ſynciput ſeu anterior cranij pars plus iuſto eminet, occipite contra quaſi euaneſcente & non extuberante, vel occiput p.n. prominet, vel neque antica,neque poſtica eminentia protuberat,& ſi in lateribus depreſſum non ſit, quaſi perfectam ſphæram exhibet,quod ſi in temporibus depreſſum ſit,in vertice caput eminere poteſt, & acuminatum eſſe. Cuiuſmodi Therſitæ caput fuit,quod, vt Homerus *Iliad β* ſcribit, ὁ πρότερον φοξὸς ἔην κεφαλήν, quod interpretes per ὀξυκέφαλον rectè explicant. Galenus eã capitis figurã,qua lõgitudo in latitudinem, & latitudo in longitudinem mutetur, dari negat,& propter deprauatam cerebri conſtitutionem talem hominem viuere poſſe negat,quod in ea tota cerebri conſtitutio peruertatur, eaque à paucis,cũ rariſſima ſit, animaduerſa. Veſalius tamen illam ſe vidiſse *lib.1.anat.c.5.*teſtatur,& ante eum Conciliator *diff.79.* & Hugo Senenſ. *in com. in art.med.Galen.*

Cauſſæ.

Ortum habent figuræ hæc vitia plerumque in vtero ante natiuitatem, vel ob materiæ vitium,vel ob facultatis formatricis errorem,nonnumquam & poſt ortum inducuntur, dum tenella infantium capita ab obſtetricibus & nutricibus vario modo formantur, dum faſcijs inuoluuntur,& manibus tractantur, aut dum,quæ in vtero vel partu contracta ſunt vitia, ab ijs non rectè emendantur. Nonnunquam tamen tum pueris,tum adultis figura capitis vitiatur, dũ ex caſu vel percuſſione caput deprimitur; quod & cum & ſine fractura fieri poteſt. De quo vitio emendando cum in Inſtitut. *lib.5. part.1.ſect.2.cap.5.* ſit dictum,& ſuo etiam loco de fractura cranij eius mentio ſit facienda, de eo hic nihil addimus.

Signa Diagnoſtica.

Figura vitioſa viſu cognoſcitur, quæ etſi cranij conformationem præcipuè indicet: tamen & cerebrum, quod cranio concluditur, eandem figuram participare vero conſentaneum eſt. Effectibus tamen ſeſe etiam prodit, & ſtultitiam quibuſdam innatam facile ex capitis figura vitioſa cognoſcere eſt.

Prognoſtica.

Figuræ vitium,quod vel à conformatione praua, vel ex partu difficili, vel obſtetricum imperitia inductum eſt,ſi recens ſit,& nõ procul ab ortu,aliquantiſper corrigi poteſt, dum adhuc oſsa mollia & flexibilia ſunt. In adultis verò,vbi oſsa iam indurueruntt, incurabile eſt.

Indicatio & Curatio.

Si qua parte caput præter naturam eminet,ibi deprimendũ; quod nullo alio modo fieri poteſt,niſi manuũ opera,vt ſcilicet obſtetrix vel nutrix manibus caput ſæpius leniter tractando,& faſcijs inuoluendo, eam figuram,quæ præternaturalis eſt,aboleat,& eam,quę expetitur,ipſi inducat.

De Suturis Capitis.

Suturæ capitis.

Suturas capitis,quarum tres eſse,coronalem,lãbdoidem & ſagittalem, vt ex atonomicis patet, pro varietate figurarum capitis variare docet Hippocr. *in initio libri de vulneribus capitis.* Idque aliquando quidem verum eſse obſeruationes docent, qualem & Volcherus Coiter. *in obſeru.anatom.* habet. Non tamen ſemper ſuturas variare propter eminentiam cranij defectum vel exceſſum doctiſſimi Anatomici teſtãtur. Reperta quoque capita eſſe,quę omnibus ſuturis deſtituta fuerint, obſeruatum eſt. Verùm quia iſta ipſam conformationem ſequuntur,neque à Medico corrigi poſſunt, plura hic addere ea de re nõ libet. Videantur Veſal. *huma.corp.corp.fabr.l.1.cap.6.* Sylu *in comment.ad lib.Galen.de oſſ.*Columb.*lib.1.anatom.c.6. & l.15.* Euſtachius *de oſſ.* Ambroſ.Paræus *l.4.Chirurg.c.3.* Riolan. *anatom. cap.18.*Bauhinus.

CAPVT

CAPVT XVII.

De morbis meatuum & cauitatum cerebri.

IN ſuperficie cerebri nulli morbi occurrunt, & ſi qui in cranio interdum reperiuntur, cum in fracturis interdum exaſperatur, & feſtucæ quaſi prominentes mẽbranas comprimunt, de eo ſuo loco, cum de vulneribus capitis & fracturis cranij agetur, mentio fiet. Sequuntur ergo morbi in meatibus cerebri.

Meatus & cauitates in capite.

Sunt autem cauitates & meatus hi triplices: Alij in cerebro, alii ad cerebrum, alij à cerebro.

Cerebrum eſt poroſum.

Primò enim cerebrum ipſum poroſum eſt, & in poroſa & fungoſa quaſi eius ſubſtantia ſpiritus animales generantur, continentur & mouentur, quod vel ſpatiũ illud docet, quod in mortuis inter tenuem & craſſam meningem interiectum eſt ſatis magnum.

Cerebri ventriculi.

Deinde ſunt in cerebro ventriculi, excrementis eius euacuandis parati, qua de cauſſa in ijs etiam glandulæ quædam locatæ ſunt, quæ veluti ſpongiæ per vaſa à cerebro vel cerebello eò tranſmiſſa excrementa cerebri exſugunt, ideoque omnes etiam in infundibulum, cui glandula pituitaria ſubſtrata eſt, deſinunt. Ad corporis enim calloſi latera duo ſuperiores ventriculi cerebri tenui quodam corpore, quod ſpeculum lucidum dicitur, inferius diſtincti poſiti ſunt. Ab horum tergo apparet corpus cõcameratum ſeu fornix, ſub quo tertius eſt ventriculus, ex priorum cõcurſu proueniens, in quo duplex eſt meatus: anterior deſinit in palatum, ſeu infundibulum dictum, quod finit in ſellam oſſis ſphenoidis, vbi glandula pituitaria eſt & plexus retiformis, ſeu rete mirabile, vt Galenus vocat.

Poſterior verò quartum vẽtriculum conſtituit. Cerebello etiam ſuum ventriculum recentiores quidam attribuunt.

Ad cerebrũ tendentia vaſa.

Ad cerebrum tendunt, quæ è ſinubus cerebri egrediuntur venæ & arteriæ, quas ὀχετοὺς ductus, vulgò vocant, quæ à tenui meninge ſuſceptæ, in ipſam cerebri ſubſtantiam diſperguntur, quæque rubra illa puncta, quæ diſſecto cerebro conſpiciuntur, cõſtituunt, & ſanguinem arterioſum, ac venoſum, ſpirituſque vitales, cũ ad cerebri nutritionem, tum ad ſpirituum animalium generationem aduehunt.

A cerebro & ſpinali medulla, quæ & ipſa à cerebro ortum habet, nerui omnes ſuam originem habẽt, quorum συζυγίας ſeu paria triginta ſeptem ſecundum vulgatam opinionem recenſentur; ſeptem ſcilicet à cerebro orta, triginta à ſpinali medulla. Recentiores verò quadraginta numerant, decem à medulla oblongata intra cranium, triginta à ſpinali medulla, vulgo ita dicta, extra cranium ortum ducentia, de quibus conſulantur Anatomici.

Pertinent & ad vias è cerebro ſuturæ cranij, per quas vapores & fuligines è cerebro exhalant.

Cauſſa.

Hi ergo meatus & cauitates vt ad cerebri nutritionem, ſpirituum animalium generationem, cõſeruationem, motum, & in totum corpus diſtributionẽ neceſſariæ ſunt: ita ijs anguſtioribus redditis iſtas actiones lędi neceſſe eſt. Etſi verò anguſtiæ plures cauſæ ſunt: tamen anguſtia meatuum horum omnium prouenit vel ab obſtructione, vel à compreſſione.

Meatus cerebri obſtructio eiuſque cauſſæ.

Obſtructio fit à vaporibus vel humoribus. Compreſſio vel à cranio depreſſo, vel à ſanguine, aut humore, aut tumore, aut ipſa cerebri ſubſtãtia anfractus eius & neruorum principia comprimente.

Obſtructionem quod attinet, fit illa primò à vaporibus craſſis. Si enim hi confertim & copioſè ad caput ferantur, meatus cerebri opplere, & obſtruere poſſunt. Tales vapores eleuantur à cibo vel potu pleniore, vel vaporoſo, vel humidiore; Ab humoribus item & excrementis vaporoſis in ventriculo, inteſtinis, à vermibus in vtero, in venis cùm meſaraicis, tum venæ cauæ ramis, quod non rarò in principiis & inuaſione febriũ cum intermittentium, tum continuarum fieri ſolet, vbi à materia calore attenuata & agitata vapores ad caput copioſi feruntur, meatuſque obſtruunt: & ſomnum inducunt. Poſſunt quoque meatus cerebri obſtruere fumi & vapores craſſi extra admiſſi, id quod ij, qui ex carbonibus accenſis in conclauibus concluſis exhalant, præſtare poſſunt; quibus non diſſimiles ſunt, qui à muſto & cereuiſia feruente attolluntur. Cuius rei exempla habet Marcel. Donatus *de hiſtor. medic. mirab. lib.* 1. *cap.* 6. & Platerus, *obſeru. lib.* 1. *p.* 16. 17.

Deinde idem præſtant humores craſſi, qui in ipſa ſubſtantia cerebri cumulati eius meatus obſtruunt, & præcipuè ſi exortum neruorum, & vias illas, per quas ſpiritus animales in totum corpus influunt, occupant, & varia, pro modo obſtructionis & natura humorum, actionum læſarum genera inducunt. Si enim obſtructio illa ſit leuior, affectus ſoporoſi excitantur; ſi verò grauior & integra, apoplexia generatur.

Tertio idem fieri poteſt à ſanguine extra vaſa ſua effuſo, ſi non inflammationem parit, ſed anfractus eius obſtruit, id quod non ſolùm in percuſſionibus & lapſu fieri poteſt, vbi interdum, cerebri ſubſtantia etiam non vulnerata, vaſa aperiuntur & rumpuntur, ſed etiam interdum ob plethoram quoad vaſa, vnde & viuentibus & mortuis quandoque magna ſanguinis copia per os & nares erumpit.

Anguſtiores etiam redduntur illi meatus cerebrum tendentes in φλεγμονώδει illa diatheſi, de qua poſtea.

Compreſſio meatuum cerebri eiuſque cauſſæ.

Compreſſio fit à cauſis vel internis vel externis. Inter internas ſunt primò humores craſſi & pituitoſi, qui baſin cerebri, vbi neruorum principium eſt, occludere, & ſpirituum animalium in corpus reliquum diſtributionem impedire poſſunt.

Deinde ſanguis ex vulnere vel contuſione, vel etiam ſine cerebri vulnere ex eius vehementi concuſsione, vel ex venæ alicuius ob plethoram ad vaſa & ob ſãguinis per menſes, hemorrhoides, nares, euacuationẽ ſuppreſſam, ruptione, aut in cerebri ſubſtantiam eiuſque poros, anfractus & meatus, aut ad baſin cerebri effuſus comprimẽdo ſenſum & motum omnẽ abolere poteſt.

Tertiò idem accidere poteſt, vbi vaſa ad cerebrum tẽdentia φλεγμονώδει διαθέσει laborant, & ita replẽtur ac diſtenduntur, vt ſanguis ab iis vix capi queat, & propterea ſubſtantiam cerebri, eiuſque meatus grauet, cõprimat, ac anguſtiores reddat, vt nec ſpiritus vitales liberè à corde aſcendere, & in cerebrum diſtribui, nec animales liberè in cerebro moueri, & in neruos influere poſsint.

Quartò Platerus neruorum principium ſeu baſin cerebri ab ipſo etiam cerebro comprimi poſſe ſtatuit, dũ ſcilicet vel eius ſubſtantia ab humore pituitoſo in eo immoderatius cumulato, vel etiam ab aere humido & craſſo vt vult Matth. de Grad. ita irrigatur, vt mollior laxiorque facta ſubitò ſubſidat neruorumque principia comprimat, vel ventriculi ſeu cauitates cerebri ita ſubitò replentur, vt non ob obſtructionem ſpiritibus animalibus tranſitum denegent (neque enim ſpiritus animales in ventriculis cerebri, ſed in cerebri ſubſtantia & neruis ſedem ſuam habere ſtatuit) ſed baſin cerebri grauent, & principium neruorum comprimant.

Quintò idem addit tumorem durum, qui pondere ſuo meatus cerebri comprimat & anguſtiores reddat.

Inter externas verò cauſas eſt cranij cerebriq; à cauſis externis compreſsio. Si enim ictu vel caſu vehementiore fracta vel depreſſa caluaria cerebrum ſimul cõprimatur, poros & meatus in eo anguſtiores fieri, & hominem ſubitò ſenſu & motu priuatum concidere neceſſe eſt.

Sutu-

Suturarum capitis defectus.

Suturarum anguſtiam quod attinet, poteſt illa fieri à vaporibus multis & lentis eò loci hærentibus. Interdum etiam planè deficiunt ſuturæ, & inuenta ſunt capita omnibus ſuturis carentia. Quod cum antiquis, Ariſtoteli *de hiſt. anim. l. 3. c. 7.* Herodoto & Arato notum fuit, tum recentiores plures idem obſeruarunt. Fallop. *in com. in lib. Gal. de oſſ.* & in obſeru. anat. Volcher. Coiter *in obſer. anatom. & Chirurg.* Reald. Columb. *l. 1. anat. c. 5.* Ioan. Andreas à Cruce *l. 1. Chirurg. ſect. 1. c. 2.*

An valetud. commodius ſit.

Capita talia ſanè firmiſſima & a dolore tutiſſima eſſe, & quo ſuturæ ſunt pauciores, eò capitis valetudinem commodiorem eſſe ſcribit, Celſ. *lib. 8. de med. c. 1.* Verùm etſi hæc Celſi ſententia vera ſit, de externis iniurijs, quę capiti occurrere poſſunt; tamen vaporibus & fuliginibus retentis multa incommoda cerebo accidere poſſunt, ac ſi de iis etiam accipiatur, falſiſſima eſt.

Obſeruationes enim (qualem etiam habet Real. Col. *loc. alleg.*) docent, nonnullos diuturno & incurabili capitis dolore fuiſſe vexatos, non alia de cauſa, quam a ſuturarum defectu, ob quem vaporibus & exhalationibus nullus datur exitus.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcuntur hæc meatuum cerebri vitia ex operationibus cerebri læſis, præcipuè imminutis & abolitis. Cum enim ad actiones animales obeundas ſpiritus animales liberè per cerebri ſubſtantiam moueri & in neruos influere debeant: ſi anguſtioribus illis meatibus redditis & occluſis liberè moueri, & in neruos influere non poſſint, fit inde ſomnus nimius, ſtupor, apoplexia, paralyſis, pro vitii magnitudine. Nam ſi vitium ſit leuius, ob id ſenſus ſaltem aggrauantur, quod fit in ſopore, vel in ſtupore leuiore, motuſque tunc manet, etiam ſi in ſopore quieſcat. Si verò vitium hoc magnum ſit, & ſenſus omnes & motus abolentur, vt in ſopore & ſtupore grauiore, caro, aphonia & apoplexia accidere ſolet. A quibus verò cauſis meatuum hæc anguſtia proueniat, porrò inquirendum.

[illegible]

Cauſæ externæ, ictus, percuſsio, lapſus, ex aliorum relatione cognoſcuntur: quæ eadem etiam an ſangis extra vaſa ſua effuſus mali huius cauſa ſit docere poteſt.

Internas cauſas quod attinet, patent eę ex ijs, quę antea de ſignis intemperierum capitis cum materia diximus. Si à vapore, eius ſigna aderunt, & cibus ac potus vel copioſus vel vaporoſus adſumptus eſt, vel alius morbus vel in toto, vel parte aliqua deprehenditur, ex cuius cauſa agitata ſurſum multi vapores ferri poſſunt. Vapores ſoli niſi narcoticam vim habeant, ſtuporem vix excitant, ſoporem verò frequenter pariunt, imò & apoplexiam excitare poſſunt, ſed quæ leuior eſt, & quæ ſola corporis agitatione & concuſsione ſanatur. Si à pituita proueniat anguſtia cerebri, cognoſcitur ex præſente corporis conſtitutione, ætate ſenili, ex anni tempore, cęlique conſtitutione, & alię cauſæ pituitam generãtes præceſſerunt. Pituitæ per nares, fauceſque euacuationes conſuetæ ſuppreſſæ ſunt, ægerque prius de capitis grauitate ac poodere, pigritia in motu, oculorum obtenebratione eſt conqueſtus & cum multo ſtertore dormiuit.

A ſanguine ſi ortum habeat, dolor capitis plerumque pręceſsit, & rubor in facie, atque alia plethoræ tum in toto, tũ in capite præcipuè ſigna adſunt ſanguiſque per os & nares interdum erumpit. Cum à tumore eſt anguſtia vix viuente homine is ſatis cognoſcitur; diuturnus tamen ſtupor adeſt.

Prognoſtica.

1. Quò minor cauſæ ſeu obſtruendo ſeu cõprimendo anguſtiam parientis vis eſt, eo malum leuius eſt: quò potentior, eo grauius.

2. Hinc quæ à vapore fit obſtructio leuior eſt, & facilius vapore diſcuſſo curatur, quam quæ ab humore.

3. Et quò maior humoris copia, eo malum periculoſius eſt. Hinc niſi pituita per emunctoria ſua euacuetur, & è meatibus, quos obſtruit, aut comprimit, excutiatur, vel in ſpinalis medullæ principium delapſa paralyſin excitat, vel circa principium neruorum hærens, motumque auferens, ceſſante tandem etiam thoracis motu & reſpiratione penitus ſublata ægrum ſuffocat.

4. Quæ à ſanguine prouenit anguſtia, ſi ſanguis adhuc in vaſis ſuis hæreat, facilè curatur: ſi verò è vaſis effuſus ſit, niſi per aures, nares & os effundatur, aut tanta eius ſaltem copia ſit, quæ inſẽſibiliter diſcuti poſſit, putreſcit & inflammationem, febrem, conuulſionem, & tandem mortem accerſit.

5. Quæ à tumore eſt anguſtia, incurabilis eſt; cum tumor in cerebro abditus emolliri & diſcuti nõ poſſit, & ſi quid curationis admittit, ea non alia erit, quam quæ intemperiei cum pituita debetur.

6. Quæ à compreſſione cranij fit anguſtia, prout ea vel maior, vel minor, & cum minore, vel maiore cerebri & vaſorum eius læſione coniuncta eſt, & prout facilius cranium eleuari poteſt, vel non poteſt, eo periculoſior, & difficilior, vel minus periculoſa, & curatio facilior eſt.

7. Defectus ſuturarum eſt incurabilis.

Curatio anguſtiæ cerebri a vapore.

Vapores caput infeſtantes vt emoliendi.

Vapor, qui continens obſtructionis meatuum cerebri cauſa eſt, diſcutiendus, & ne extra cerebrum generetur, & ad caput mittatur, præcauendum. Itaque materia, à qua ſuppeditatur, euacuanda & partis mittẽtis ratio habenda, vt ſupra, *cap. 7.* dictum. Proinde ſi à venolo genere, quod in febribus accidit, & quidẽ ſi mox cum febre incipiat, ad febrem præcipuè curatio dirigẽda: capitis tamen & cerebri, quod vapores recipit, ratio habenda, & ea, quæ vaporum aſcenſum impedire poſſunt, eoſque deprimere, repellere, diſcutere valẽt, vſurpanda, vt ſupra de intemperie capitis per conſenſum *c. 6. & 7.* dictum. Si à ventriculo, vel vtero, vel alia parte vapor ille eleuetur, pars illa euacuanda, roboranda, & vapores a capite reuellendi, atque in eo diſcutiendi.

Curatio eorum, qui à carbonum fumis & ſimilibus vaporibus ſuffocantur.

A carbonum fumis ſuffocatio vt curanda.

Pertinẽt huc & vapores illi, qui ex carbonibus accenſis, vt & illi, qui è muſto ac cereuiſia ferueſcente attolluntur, & quibuſdam periculum ſuffcationis intentarunt, quoſdam planè ſuffocarunt. Qui qua ratione noceant, alij aliter ſentiunt, vt apud Donatum Marcell. *de hiſt. med. mirab. l. 2. c. 6.* Foreſtum *l. 15. obſeru. 26.* Parçum *tract. de renunciationibus, & lib. 2. Inſtit. par. 3. ſect. 2. c. 6.* videre eſt. Quin tamen etiam craſſitie ſua cerebri meatus oppleant, negari non poteſt.

Quantum ad curandi rationẽ, danda opera, vt quãprimum vapores illi diſcutiantur. Itaque ægri ſtatim in aerem liberum deducendi vel deportandi ſunt, & aqua vitæ aliqua præſtans; quod vapores illos diſcutere poteſt, inſtillãda, cui aliquid theriacæ addi poteſt. Hinc vomitorium cum oxymelite exhibendum, & ſternutatorium naribus inſufflandum, atq; oleum deſtillatum, vel balſamus rutæ, ſaluiæ, vel ſimile quid naribus inungendum. Neque omittendæ reuulſiones per clyſteres, ſtrictiones, & ſimilia.

Curatio anguſtiæ cerebri à pituita.

Anguſtiæ cerebri à pituita curatio.

Si à pituita cerebri meatus obſtruente ſiue comprimente anguſtia in eo fiat, & inde ſeu ſomnus grauis, ſeu ſtupor, ſeu apoplexia, ſeu paralyſis fiat, eo modo curanda, qui ſupra *c. 9. de intemperie capitis cum pituita,* propoſitus eſt, nimirum ex vniuerſo corpore pituita euacuanda, eadem à capite reuellenda, per os & nares euacuanda, & medicamentis tum internis ſumptis, tum extra adhibitis diſcutienda, caputque calefaciendum & roborandum, vt ib. dictum.

Curatio anguſtiæ cerebri à ſanguine.

Anguſtiæ cerebri à ſanguine curatio.

Ita ſi à ſanguine ſiue obſtruente ſiue comprimente anguſtia eſt, ſanguis venæ ſectione, cucurbitulis & alijs modis euacuandus & reuellendus ac repellẽdus, vt ca-

pite

pite 8. ſupra de intemper. cum ſanguine dictum. Et quidem ſi ſanguis extra venas illapſus ſit, & vena aliqua ſeu cauſa violenta, ſeu quocumque modo aperta, præter ea, quæ ibi tradita ſunt, & venæ frontis, & naſi, & ſub lingua deriuationis gratia aperiri poſſunt, ſanguiſq; ne confertim aſtinat, repellendus, & qui iam extra vaſa extitit, euacuandus & diſcutiendus, vt poſtea capit 20. dicetur.

Curatio anguſtiæ à cranij compreſſione.

Si à cranij depreſſione ſit anguſtia, cranium eleuandum; vt Inſtit. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. c. 6.* dictum, & poſtea etiam ſuo loco de fracturis & compreſsione cranij dicetur: quamuis vero in infantibus etiam ſine fractura deprimi poſsit, curandi tamen ratio eſt eadem.

Curatio anguſtiæ ſuturarum.

Si ſuturæ à vaporibus vel humoribus obſtructę ſint, diſcutiendi illi fomentis ex chamæm. meliloto, betonica, ſtœchade, ſerpillo & ſimilibus, quæ ex ſuperioribus nota ſunt. Cauendum verò hic à repellentibus & adſtringentibus, quæ malum augent.

Vt meatus & cauitates in cerebro & capite plures ſint, vel maiores, id non facilè accidit, niſi forſan à prima conformatione, quæ mala incurabilia ſunt: quale exemplum An. 1622. Menſe Auguſto in oppido vicino Kemberga ſeſe obtulit, vbi infans natus eſt, qui in capite foramen habebat, quod ab ore ſurſum ad occiput patebat, ita vt ore aperto per totum caput quaſi tubũ vel canalem tranſpicere liceret.

CAPVT XVIII.

De Morbis in numero, & de vermibus ac calculis in capite.

MOrbos numeri quod attinet, etſi nullos in cerebro ſtatui vel dari nonnulli ſtatuant; ſuo tamen
Bicipites. modo dari & concedi poſſunt. Nam vt de ijs, qui bicipites nati ſunt, quorum hiſtorias recenſet Schẽckius,
Cornuti. *lib. 1. obſeru. 15. & 16.* Plater. *obſeru. l. 3. p. 550.* nihil iam dicam: Cornutos etiam natos fuiſſe, atque ita hac parte in capite quoſdam abundaſſe, idem Schenck. *lib. 1. obſeru. 24.* & Guilelmus Fabricius, *cent. 2. obſeru. 25.* reſtantur. Verùm cum hæ monſtroſæ ſint à primo ortu capitis conſtitutiones, nec curationem admittant, eas prætermittimus. Hoc tamen prætereundum non cẽſemus, Bartholomæum Cabrolium *obſeru. 11.* referre, ſecundam cornu in fronte natum, cuius longitudo erat dimidiati pedis, craſsities pollicis, ſerra reſecuiſſe.

Quoniam verò Galen. *lib. de differ. morb.* inter morbos numeri refert non ſolum id vitium, quod à rerum naturalium, verùm etiam illud, quod à præter naturalium abundantia accidit, atque inter ea etiam vermes receſet, eum ſecuti inter morbos in numero ſeu rerum p. n. in cerebro abũdantium hic vermes recenſebimus. Et ſi enim alij aliter hac de re ſentiant, vt Inſtit. *l. 2. part. 1. cap. 7.* dictum, & in re obſcura quiuis per me quidlibet ſentire poſſit: tamen quia de vermibus capitis commodiore loco, quam illo tractari vix poteſt, hoc capite de vermibus agemus.

Vermes in capitis parte anteriore ad naſi radicem,
Vermes in capite geniti. vbi oues & capræ frequenter eos habent, naſci Auicẽnas *lib. 3. fen. 1. tract. 2. c. 3.* ex Medicorum Indorum relatione narrat. Idem tamen & in alijs regionibus ac ſæculis accidere annotarum, & cuidam Italo ex frequẽti odoratu baſilicæ herbæ natum ſcorpionem in cerebro dolores vehementes & longos, & mortem deniq; attuliſſe, Holler. *l. 1. de morb. inter. cap. 1.* refert. Et è capitibus eorum, qui febre Vngarica theriode mortui sũt, vermes confertim protupiſſe teſtatur Conradinus, *cap. 21. de febr. malig.* Quod confirmat Volcherus Coiter. *in append. obſeru. Anatom. & Chirurg.* Et Cornel. Gẽm. *in append. oper. Coſmocritici*, in matronæ cuiuſdam peſtilenti hemitritæo extinctæ capite aperto magnam putredinem circa cerebri ſubſtantiam, & inter meninges cum vermiculos, tum cimicum copiam incredibilem repertam fuiſſe. Valeſcus quoque de Taranta, *l. cap. 30.* refert, ſe vidiſſe in iuuene febrem habente acutam duos treſve ad formam granorum pini expulſos, & iuuenem ſanatum fuiſſe. Narrat quoque Foreſtus, *lib. 9. obſeru. in ſchol.* Beneuentis cum multi morbo quodam ignoto è vita decederẽt, tandem in Medicos hoc morbo interemptum incidiſſe, & in eius cerebro inueniſſe vermem rubrum breuem, quem cum multis medicamentis vermes occidendi vim habentibus occidere non poſſent, tandem ſruſta raphani inciſa in vino maluatico coxiſſe, quo medicamento vermis occidebatur, atq; hoc remedio poſtea ſimili morbo quaſi epidemio affectos omnes curaſſe. Refert *ibidem.* Foreſtus ſe quẽdam nouiſſe lue venerea infectum, qui cum longo & diuturno capitis dolore affligeretur, nec vllis remedijs curati poſſet, tandem Bononiæ cranium eius in frontis parte ſuperiore, quà dolor hærebat, perruptum & vermem ſub eo ſupra duram matrem nigriuſculum inſtar gurgulionis, inuentum eſſe, quo ablato dolor ceſſauit. Ita narrat Ambr. Paræus *l. 9. c. 20.* cuidam ex cranij putredine & carie ſupra ipsã craſsã meningẽ vermes plures natos fuiſſe. Notabilis quoque eſt hiſtoria, quam Franciſcus Hildesheim. *ſpicileg. l. 1. p. 41.* recitat, de quodã, qui vermes tredecim oblongos lanuginolos viuos inſtar erucarum ſeu oniſcorum, quos auriculares vocant, in capite continuit, quique per fauces, nares & aures prodierunt.

Cauſſæ.

Poſſunt quandoque in caput irrepere eiuſmodi vermes, id quod ſeruus ille *apud Hildesheimium* ſuſpicatus eſt, qui cum ſępius benè potus in gramine dormiuiſſet, vermem eiuſmodi vnum atque alterum in aurem irrepſiſſe, à quo reliqui deinceps generati fuerint, credidit. In capite tamen etiam generari ex corruptione humorum, præcipuè malignorum, certum eſt, id quod in malignis & peſtilentibus febribus, & nonnunquam in putredine ac corruptione cranij accidit.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcuntur vermes ex dolore diuturno, qui nullis remedijs cedit, vehementi, maximo; præſertim cum *Vermium in capite ſigna.* caput mouetur, & ferè lancinante fœtore, qui per nares & os exhalat, ſternutatione & frequenti vertigine quæ ægrum corripit.

Prognoſticum.

Malum hoc ſatis periculoſum eſt, & curatu difficile, ac quod ſæpiſſimè ægris exitium affert.

Indicationes.

Vermes ſeu viui ſeu mortui exturbandi ſunt ex capite. Ideòque præmiſſis vniuerſalibus, vermibus, aduerſantia, eoſque necantia & errhina & ſternutatoria ad eorum expulſionem vſurpanda.

Curatio.

Errhina & ſternutatoria ex ſuperioribus nota ſunt: ijs tamen talia admiſcenda, quæ vermes hos necare, vi *Vermes è capite tollentia.* peculiari, comperta ſunt; vt *ſuccus raphani, hiera picra, aloe, ſuccus mal. perſicor. abrotani, abſinthij, ol. amygd. amarar. ol. perſicorum.*

Vel excipiatur naribus & ore hiante talis fumus.

℞. *Centaur. minor. marrub. betonica, an.* ʒ. ij. *Zedoaria* ʒ. ß. *angelic. ſuccini, an.* ʒ. ij. *antimon. crudi* ℥. j. *minij* ʒ. j. ß. *boli armeni* ʒ. j. *ariſtolochia rotũda* ʒ. ij. *abſinthij* ʒ. iij. F. puluis carbonibus inſpergendus.

Loco verò dolenti applicetur hoc emplaſtrum.

℞. *Aloes, puluer. lumbricor. cuiuſcunque deſcrip. an.* ʒ. ij. *fellis taurini* ℥. j. *olei abſinth. cera, an. q. ſ.* F. cerotum.

Quod Emplaſtrum cum applicaniſſet & fumum naribus ter quaterue excepiſſet ſeruus ille apud Hildes-

hei-

heimium, vermes lanuginoſi viui tredecim per fauces, nares, & aures prodierunt, atque dolores remiſerunt, poſt menſes tamen aliquot adhuc duo prodierũt. Marquardo tamen *pract. l. 1. c. corollar. 64.* ſuſpecta eſt vermium interfectio. Ideoque hoc emplaſtrum imponit capiti raſo.

℞. Amygd. amarar. contuſar. ſucci folior. perſicor. abrotani, abſinthij, an. ℥.j. Miſce & capiti imponatur. Per nares vero excipiat vapor è lacte vt ita vermes exeant. Commendatur & Tabaci ſuccus & fumus naribus attractus ad vermes in capite occidendos.

Calculi in capite geniti.

Calculos etiam quandoque in cerebro naſci obſeruatũ eſt à Medicis, cuius rei hiſtorias collegit Schẽck. *l. 1. obſeru.* 81. Exemplum etiam extat apud Guilelmũ Fabric. *centu. 1. obſeru.* 11. Cognoſcuntùrque ex dolore, qui eſt fixus & nullis cedit remediis, adeſt grauitas, ſine excrementis tamen. Sed malum id incurabile eſt. Annotauit etiam Guilelm. Fabric. *cent. 2. obſeru. 2.* Globulum plumbeum ſclopeto emiſſum in caput iuuenis adactum fuiſſe, ibique vulnere etiam ſanato ſex menſibus inter cranium & duram matrem ad latus ſuturæ rectę nullo ſuperueniente ſymptomate remanſiſſe.

Poſſent & huc referri fungi cerebri: verùm cum ij ſaltem in vulneribus cerebri naſcantur, ſuo loco, vbi de vulneribus cerebri agemus, de iȷs dicemus.

CAPVT XIX.

De morbis magnitudinis in capite.

Capitis magnitudo vitioſa.

AD morbos magnitudinis vitiatæ in capite pertinet hydrocephalus, & tumores cerebri ac membranarum eius. Verùm cum ij morbi compoſiti ſint, & cum magnitudine aucta cõcurrat intemperies cum materia, de iȷs ſeorſum in fine huius libri dicemus. Pertinet huc & illa prodigioſa capitis magnitudo, quam ex Fincelio de miracul. refert. Schenck. *l. 1. obſeru. 32.* de infante quodam, cui ad quintũ menſem capitis magnitudo ita aucta eſt, vt in circumferẽtia vlnam ęquaret. Et occurrunt ſimilia interdum etiam & capita prodigioſæ magnitudinis: ſed cũ iſta vitia à prima cõformatione ſint, incurabilia ſunt. Eodem modo ſeſe res habet de nimia capitis paruitate.

CAPVT XX.

De commotione cerebri.

Commotio cerebri.

SItus totius cerebri in homine viuente mutari non poteſt: in partibus vero cerebri eiuſmodi affectio fieri poteſt, vbi ob depreſſionem oſſis ab ictu aliquo validiore, vel etiam ſine oſſis depreſſione, ab ictu vel colliſione capitis quacumque vehementiore partes cerebri, præcipuè ſuperiores, quæ alioqui ab inferioribus disiunctæ ſeruari debent, p. n. cum ipſis coniunguntur cerebriq; partes quaſi loco naturali dimouentur. Agendum ergo hic de illa affectione, quę vulgo cerebri commotio nominatur. Etſi verò & anguſtia ferè in ea coniungatur, & nonnumquam etiam vaſa quædam rumpantur, & proinde in diuerſis locis de ea agi poſſet: tamen non incommodè inter morbos in ſitu, & ante vulnera capitis hoc loco de ea agi poſſe videtur.

Facit huius affectionis mentionem Hippocr. 7. *aph.* 58. & Gal. *in comm.* Peræus *l. 9. Chir. c. 9. &* 22. Guil. Fabri. *cent. 1. obſ.* 11. 12. *cent. 3. obſ. 9.* & alij. Hippocr. de ea ita ſcribit: Quibus occaſione aliqua cerebrum vehementius fuerit concuſſum, mutos protinus fieri neceſſum eſt. Recentiores appellãt cerebri commotionem, quo nomine malum id præcipuè intelligunt, vbi ſine externo aliquo vulnere, ſine cranij fractura, vel depreſſione, ex percuſſione vel lapſu vehementiore, vel cranij modiola perforatione, vel manus illiſione, vel bombardarum, & tonitrui fragore talis conſternatio accidit, vt ęgri neque loquantur, neq; agant aliquid, ſed ferè apertis oculis immoti maneãt, ſimiles iȷs, qui motu & conſternatione perculſi ſunt, atque attoniti. Accidere iſta ſymptomata ſtatuit Galen. *loc. alleg.* quia virtus animalis retracta in cerebrum cogatur per tales affectiones commotione vehementiore offenſa, & propterea quietem agat, & ferietur, atque inde organa ſenſuum & motus ſuo officio non fungantur. Et quidem hoc ita ſeſe habere in leuiore modo facilè concedi poteſt; in grauiore tamen credibile eſt, non ſolùm ſpiritus in cerebrum reuocari, ſed & conturbari, & ob cerebri ſitum mutatum, & anguſtiam motu eorũ impedito ſymptoma eiuſmodi excitari. Vbi enim cerebrum vehementius concutitur, non ſolùm ſpiritus commouẽtur & conturbãtur, ſed & cerebri partes à naturali ſitu dimouentur; & meatus cerebri concutiuntur; Imò vaſa ad cerebrum tendentia & per eius ſubſtantiam ſparſa, vt & nerui, non ſolum comprimi & torqueri, ſed & rũpi poſſunt, ſi vis maior ſit, & inde ſanguis in cerebrum effundi poteſt. Quod ſanguis per os & nares ſæpè effuſus teſtatur, à quo meatus cerebri tum obſtrui, tum comprimi poſſunt. Et quidem vbi cranium frangitur vel deprimitur, fit hoc facilius. Integro tamen etiam eodem manente, imo capite galea ferrea tecto vehementiore ictu cerebrum grauiſſimè concuti, & venę ac arteriæ in eo rumpi poſſunt. Ideoque quæ hic de illo malo dicentur, tam in commotione cerebri cum fractura cranij, quàm ſine fractura eiuſdem locum habẽt. Facilius autem iſta commotio fit ſyncipite percuſſo, quam alia capitis parte, vt hiſtoria de Nerei filia, quæ mox recitabitur, docet.

Signa Diagnoſtica.

Ad adſtantium relationem, an æger grauiter percuſſus vel lapſus, vel ſimile quid paſſus fuerit cognoſcitur. Symptomata autem, quæ ex cerebri commotione ſequuntur, hæc ſunt: Si concuſſio minus violenta eſt, non ſtatim muti redduntur, ſed ſopore quaſi corripiuntur, non adeo tamen profundo, quin excitari poſſint; vel vertigo corripit: ſin concuſſio ſit vehementior, *ἀφωνία* & ἔκπληξις, vt Hippoc. 7. *aphor.* 14. nominat, accidit, & auditus, viſus, motuſque abolentur; delirium etiã quandoque accedit, ſanguis per os & nares effunditur, oculi inflammantur & ſæpè influantur; plerique hoc modo affecti vomunt compatiente cerebro vẽtriculi orificio per neruos ſextæ coniugationis. Et primo quidem quicquid in eius capacitate reperitur, euomitur, hinc quicquid à vicinis partibus affluit, imprimis bilis flaua, quæ ad motum aptior, veſicula fellis laceſſita, in ventriculum infunditur. Vbi ſanguis corruptus putreſcere circa cerebrum & membranas eius incipit, cerebri & membranarum eius inflammatio excitatur, calorque cordi communicatur, vnde febris continua oritur, delirium, conuulſiones, & tandem, niſi materia euacuetur, cerebri corruptio, & ſphacelus.

Rei huius hiſtoriam narrat Hippocrates, 5. *Epidem.* *Pulchra,* inquit, *erat virgo Nerei filia, & fere annos nata viginti, cui à fœmina ludente, lata manu ſyncipue percuſſum eſt. Ac tum quidem oculorum caligo corripuit, & ſine reſpiratione erat, cumque domum perueniſſet, illico febri vehementi correpta & capitis dolore tentata eſt cum faciei rubore. Septimo autem die ad aurem dexteram pus graueolens aliquantum rubrum cyatho vno amplius prodijt, meliuſque habere & alleuari viſa eſt. Rurſus inualeſcente febre in ſomnum propenſa erat, neque loqui poterat; faciei pars dextra contrahebatur, difficultas ſpirandi & conuulſio cum tremore aderat, & lingua impediebatur, oculuſque ſtupidus factus eſt, nono mortua eſt.*

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Duplicem hic affectus euentũ habet. Aut enim redeunt ad ſe ægri; aut non redeunt, ſed moriuntur.

2. Et quidem dum ad ſe redeunt, atque iterum loqui & moueri incipiunt, id fit quandoque ſine grauibus ſymptomatibus, poſtquam facultas animalis ad ſe redit, ſpiritusque explicando partibus cõmunicat, meatus aperiuntur, ſpiritibuſq; naturalis motus reſtituitur, præcedente interdum quodam leui delirio, quod accidit, vbi nulla vaſorum, neruorum aut membranarum cerebri facta eſt diſruptio.

3. Quandoque verò ad ſe quidem redeunt, & loqui incipiunt ægri, ſed grauiſſima tamen patiuntur ſymptomata. Vaſis enim ruptis & ſanguine circa cerebrũ vel in cerebri ſubſtantiam effuſo, febris acuta, delirium, vel cerebro repleto ſopor grauis, ſtupor & paralyſis ſequitur. De quo Hippocr. 7. *aph.* 14. Ex ictu capitis ἔκπληξις ἢ παραφροσύνη, ſtupor aut deſipientia malum. Si materia è capite eijciatur, & ad neruos detrudatur, ſequuntur & alia interdum ſymptomata, vt colli relaxatio, tumores periculoſi in capite, cæcitas ab obſtructione neruorum opticorum, conuulſiones. Cuius rei hiſtorias habet Guilel. Fabr. *Cent. 1. obſeru.* 11. *& cent. 3. obſeru. 9. 36.*

4. Interdum verò ægri ad ſe non redeunt, ſed moriuntur, & ſi ſymptomata enumerata permaneant, vel alia accedant, quo tempore omnia remittere oportebat, periculum portenditur, & ob inflammationem, putredinem, & gangrænam ac ſphacelum cerebri conuulſio, & apoplexia, & tandem mors ſequitur. Quod ſi cerebri portione abrupta, vel nerui, vel membranæ auulſæ, vel vaſa dirupta inſignia ſint; quod in corporibus ſenilibus facilius accidit, in quorum capite minor eſt cerebri motus, ſpatiumque inter cerebrum & cranium maius, qua de cauſa cerebrum magis cõcuti poteſt. Sic affecti breui, & plerumque intra triduum moriuntur. Eius rei hiſtoria fuit modò ex Hippocrat. 5. *epid.* relata. Habet etiam ſimiles *Valleriola libr. 3. obſeru.* 1. *&* 8. Dodonæus *obſeru. med. c.* 12. Guilelm. Fabric. *loc. alleg.*

5. Si cerebrum vehementius loco ſuo motum ſit: nihil tamen in eo ruptum, fatuos reddit, qui nullo modo reſtitui poſſunt.

Indicationes.

Principio curandũ, ne ſanguis ad caput affluat, quod expeditur reuellentibus & repellentibus. Sanguis è vaſis effuſus, ſameſque ex eo genita, circa membranas cerebri hærens euacuanda; quod fit vel ſenſibiliter, cranio aperto; vel inſenſibiliter, dum medicamentis attractiuis foras elicitur, & diſcutitur. Si quid verò læſum eſt, ſanandum.

Curatio.

Curatio commotionis cerebri. Ideoque ſtatim vena in brachio aperienda, ſimulque caput, crinibus abraſis, oleo roſaceo, vel myrtino inungendum, aut tale cataplaſma capiti imponendum.

℞. *Farin. hordei, fabarum, an.* ℥. vj. *olei roſar.* ℥. iij. *aceti q. ſ.* Fiat cataplaſma: quod capiti applicetur, & ſæpius renouetur. Sicca vero & vehementius adſtringentia vitanda ſunt, cum poros obſtruant, & tranſpirationem prohibeant, ac proinde inflammationem non arceãt, ſed potius accerſant.

Clyſteres quoque inijciendi, & repetendi, & vapores à capite auertẽdi, atque aliæ reuulſiones per frictiones partium extremarum, cucurbitulas ſcapulis appoſitas, inſtituendæ.

Die altero Paræus venã puppis, quæ ſupra lambdoidem eſt, aperit, obturatis, vt id commodius fiat, ore & naribus, & ſpiritu magno conatu eliſo, vt membranæ cerebri hoc modo intumeſcant, & ſanguis extrudatur: Et paucis diebus poſt & venam frontis & ſub lingua, vt ſanguis omnibus vijs è capite eliciatur.

Poſt quartum diem repellentibus diſcutientia admiſcenda ſunt; quale eſt hoc cataplaſma.

℞. *Abſinthij* M. j. *flor. roſar. rubr. chamamel. an.* P. j. *farinæ fabarum* ℥. j. *ſanguinis draconis* ʒ. ij. *mumiæ* ʒ. iij. Cum *oleo roſaceo.* F. ſ. a. cataplaſma. Vel hoc fomentum.

℞. *Rad. althææ* ℥. iii. *ireos, cyperi, calami aromatici, an.* ℥. i. *fol. ſaluiæ, maioran. betonic. flor. roſar. rubr. ſtæchad. Arab. an.* M. ß. *ſalis communis* ℥. i. Coquantur in vino rubro & aqua fabrorum.

Decocto ſpongia excepto foueatur caput, vt tamen non nimis incaleſcat.

Inſeruit etiam huic ſcopo *ceratum vigonis* vſu comprobatum, quod ita paratur.

Ceratum Vigonis. ℞. *Furfuris* ℥. iij. *farinæ lentium* ℥. ij. *roſarum, fol. & granor. myrti, an.* ℥. i. *calami aromat.* ʒ. x. *chamamel. meliloti, an.* M. ß. *nuc. cupreſſ.* nu. vj. *olei roſacei, chamamel. an.* ℥. iii. *ceræ albæ* ℥. ii. ß. *thur. maſtiches, an.* ʒ. iii. *myrrhæ* ʒ. ii. Pulueriſandis, pulueriſatis & liquefactis oleis cum cera, fiat Emplaſtrum.

Tandem ſola diſcutientia vſurpanda ex radicibus althææ, cyperi, calami aromatici, fol. ſaluiæ, maioran. betonic. flor. ſtœchad. chamæmel. quibus ad caput roborandum flores roſarum rubrarum addantur.

Alexander Benedictus, *lib. 1. meth. med. morb. capite* 5. *Emplaſtrum ex gummi hederæ* valde commẽdat, eoque ſenem decrepitum octogenarium, qui ex capitis percuſſione obmutuerat, præter omnẽ opinionem, ſe ſanaſſe refert, idq; etiam fracta caluariæ oſſa pluſquam credibile ferruminare ſcribit. Paratur autem hoc modo. Emplaſtrũ gummi hederæ.

℞. *Gummi hederæ* ℥. iii. *reſinæ puræ* ℥ ß. *ceræ* ℥. iii. *olei roſacei* ℥. ii. ß. *ammoniaci* ℥. ij. *terebint.* ℥. iii. *ſucci corymb. hederæ* ℥. iii. *farinæ fabarum q. ſ.* Miſceantur.

Pulli quoque columbini vel gallinacei, vel catuli per medium diſſecti, vel pulmones animalium calidi capiti admoti inſignem diſcutiendi vim habent.

Diæta.

Diæta ſit tenuis & æger vino ad diem 14. abſtineat, vt & carne ferè, & pane ac ptiſana vel alio tenuiore cibo ſit contentus. Acida, ſalſa, & acria vitanda: ægerq; in quiete & tranquillitate continendus.

Exempla videantur apud Hippocratem. 5. *Epid. nu.* 55. *&* 7. *Epid. nu.* 85. Foreſtum *lib. 9. obſeru.* 30 32. Exẽpla commotionis cerebri etiam habet Schenck. *lib. 1. obſeru.* 47.

De Cranij depreſſione ſine fractura.

Cranium depreſſum. Cum hactenus depreſſionis cranij aliquoties mẽtio facta ſit, & ſi cranium deprimatur, cerebri quod vna cõprimitur, meatus anguſtiores reddantur, capitis figura vitietur, & in ſitu etiam vitium accidat, de ea etiam aliquid hoc loco dicendum.

Cauſſa.

Fit autem compreſſio illa à cauſſa violenta, percuſſione, caſu; & quidem nunc cũ fractura cranij, de qua ſuo loco, vbi de fracturis cranij agemus, dicetur, nunc ſine fractura, de qua hoc loco. In infantibus enim & qui oſſa cranij molliora habẽt, caluariæ oſſa abſque vlla fractura comprimi poſſunt, idemq; patiuntur, quod plumbea, ſtannea & cuprea vaſa.

Signa.

Digitis fouea & depreſſura deprehenditur; & ſi depreſſio pauló ſit maior, muti fiunt, vomitus bilis adeſt.

Quomodo ſit curandum. Modum curandi tradidimus, in Inſtitut. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. cap. 6.* quibus hoc addimus, in infantibus nulla violentia opus eſſe, nec aliam curam requiri, quàm vt deraſis capillis ceratum aliquod cephalicum ad depreſſa oſſa eleuanda idoneum adhibeatur. Mollia enim infantium oſſa, natura cooperante, facilè iis in priſtinam ſedem reſtituuntur.

Vt ℞. *Reſinæ pini, ceræ flauæ, an.* ℥. iv. *terebinth. claræ, gummi elemi, an.* ℥. iii. *olei roſacei* ℥. ij. *ammoniaci* ℥. i. ß.

farinæ

farina volatilis ℥. i. *vini nigri q.ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Vel applicetur *Emplaſtrum de gummi elemi Conciliatoris aut Guidonis de centaureo*.

Vel hoc: ℞. *Maſtiches, terebinth. an.* ℥. i. *gummi elemi* ℨ. x. *colophonia, reſina pini rec. an.* ℥ ß. *ammoniac.* ℨ. i. *ſucci betonica, conſolida maioris, an.* ℥. i. *apij* ℨ. vi. *vini odorati* ℔. ß.

Bulliant ad conſumptionem ſuccorum & vini; Poſtea fortiter colentur:

Colat. adde *cera albe, olei maſtich. an. q.ſ.* F. ceratum ſuper ignem. quod cranium depreſſum ſuum in locum reducit.

Sirìaſis. Præter hanc, quæ cauſa violenta fit, cranij depreſſionem, alterius adhuc mentionem faciunt autores, quæ à cauſa interna ortum habet in infantibus. Aetius *tetrab. 1. ſerm. 4. cap. 13.* Siriaſin appellat, quod in ſyncipite cauitas quædam apparet. Σιρὶς enim, & vt nonnulli legunt, *σειρὸς*, apud Græcos dicitur foſſa ac fouea, in qua ſemina ſeruntur. Etſi verò Aetius *loco allegato*, ſaltem ab inflammatione cerebri ac membranarum id accidere dicit: tamen & in alijs morbis os bregmatis in infantibus nonnunquam ſubſidet. In Germania mulieres appellant *das Blat fallen oder ſchweſſen*. Oſſa enim ſyncipitis parte ſuperiore, vbi coronalis & ſagittalis ſutura coeunt, in infantibus non dura ſunt, ſed cauitatem quandam efformant, quam membrana quædam, quæ omnium poſtrema ſiccеſcit, & oſſea euadit, quamque Arabes Zeudech, nonnulli Fontanellam, Germani *das Blat* appellant, tegit. Id os, ſeu membrana potius, vt diximus, interdum in infantibus ſubſidet, & à mulieribus pro lethali plerumque ſigno habetur, quod proculdubiò accidit, cum ipſum cerebrum in morbo aliquo graui in motu deficere incipit, nec ſatis dilatatur.

CAPVT XXI.

De Morbis ſoluta vnitatis in Capite & cerebro, & primò de Contuſione capitis.

Suturarum cranij ſitus. RESTAT tertium morbi genus ſoluta vnitas, quæ vt plurimum à cauſis externis & violentis accidit; Aliquando tamen à cauſis internis ſuturæ capitis, quæ alias contiguæ ſunt, diſiunguntur, vt euidens inter eas ſit diſtantia (niſi quis hanc ſuturarũ diſtantiã ad morbos compoſitionis referre malit) quod euenit ab humorum copia, quæ diſtendendo faciunt, vt ſuturæ magno ſpatio diſtent, vt docet Paulus Aegineta, & tale exemplum recitat Iacob. Fontan. *pract. lib. 1. cap. 3.* de quodam iuuene Aquenſi, in cuius capite diſſectо ſuturæ fere quatuor digitis inuicem diſtabant, & è quo ingens copia ſeroſi humoris, qui in ventriculis & tota ſubſtantia cerebri continebatur, effluebat. Scripſit etiã nuper ad me Medicus quidam è Sileſia, Peſtis, quæ anno 1622. in Polonia graſſata eſt, tantam fuiſſe ſæuitiẽ, vt ea extinctis cranium rumperetur. Verùm rariora hæc ſunt, & incurabilia. Itaq; de ea vnitatis ſolutione, quæ à cauſis externis & violentis accidit, dicamus.

Sunt autem ſolutæ vnitatis plures differentiæ, de quibus in Inſtit. *lib. 2. part. 1. cap.* 10. dictum: hic imprimis dicendum erit de contuſione, vulnere, fractura, & carie. Et quidem ſoluta vnitas in capite eſt, vel in cute tantum & carne, vel ſimul in pericranio, vel etiam cranio. Et quæ in cranio eſt, vel cranium totum penetrat, vel non; & quæ penetrat, eſt vel ſine duræ matris læſione, vel cum ea; & quæ cum duræ matris læſione eſt, aliquando ad piam matrem, & cerebrum penetrat, aliquando non.

Non autem hic dicemus de vulnere in genere, ſed quæ de eo dicenda ſunt, ſuo loco, vbi de partium externarum & habitus corporis morbis agetur, explicabuntur. Hic ſaltem ea, quæ capiti propria ſunt, perſequemur, ſicut & Hippoc. *in lib. de vulneribus cap.* de iis agit. Dicemus autem primò

De Contuſione.

Contuſio autem eſt interna membri continui ſolutio & colliſio, extrinſeco plerumque integro apparente, quæ fit à re graui, dura & obtuſa, quam ſequitur ἐκχύμωσις, ſeu ἐκχύμωμα, ſanguinis ſcilicet ſubter cutem effuſio. Contuſio capitis.

Cauſſa.

Hæc fit, cum caput vel fuſte, vel alia re obtuſa percutitur, vel ex lapſu caput rei duræ non acutę alliditur, & cute plerumque integra venę exiguæ ſub cute aperiuntur, ſanguiſq; ex iis effunditur, & inde tumor mollis, liuidus abſque magno dolore excitatur.

Fit autem duplici modo, vel cum cutis vulnere, vel ſine eo. De ea, quæ fit cute integra, primo dicemus, de altera capit. ſeq.

Prognoſtica.

1. Malum hoc ſi nimirum & cutis & cranium ſalua ſint ſi rectè tractetur, periculo vacat.

2. Si tamen muſculi temporales contundantur, delirium, paralyſis, conuulſio & mors inde ſequi poteſt. Cuius rei exempla ſunt apud Glandorpum *in ſpeculo Chirurgor. cap. 10. 11. 12.*

Indicationes.

Danda autem opera, vt humorum affluxus prohibeatur dolorque ſi adſit mitigetur, & ſanguis qui ſub cutem effuſus eſt, euacuetur, & vaſorum orificia iterum claudantur.

Curatio.

Ideòque ſtatim initio repellentia & adſtringentia adhibenda, eaque ſępius, ne incaleſcant, remouenda. Curatio. Ac proinde ſtatim capillis, ſi in loco capillato contuſio ſit, prius abraſis adſtringentia ſupra *cap. 1. & c. 8.* propoſita applicanda, & oleo roſaceo locus inungendus; deinde oui albumen bene conquaſſatum, vel ſolum, uel aqua roſacea & aceto mixtum, & ſtupa exceptum imponendum.

Vel tale repellens applicetur.

℞. *Olei roſacei* ℥. iii. *album. ouor.* ℥. ii. *pulu. nuc. cupreſſi, balauſtiorum, alum. rocha, roſarum rubrarum, an.* ℨ. i. M. & imponatur.

Vel ℞. *Farina hordei, fabarum an.* ℥. vi. *olei roſacei* ℥. iii. *aceti* q.ſ. fiat Cataplaſma.

Locus ipſe paulò arctius ligetur, ſitque ligaturę initium in loco affecto, & deſinat eo loco, è quo fluxum imminere metus eſt. Ligatura enim arcta fluxiones arcet. Medicamenta autem talia ſępius renouentur.

Secundo die uinũ auſterũ, in quo roſę, myrtus, betonica, & aliquid florũ chamęmel. cocta ſint, tepidũ imponatur, & ſi dolor aliquis appareat, medicamẽtũ bis de die mutetur, & locus oleo roſaceo tepido foueatur.

Si contuſio maior ſit: & ob dolorem affluxus maior metuatur, uena ſtatim aperienda, & ſi corpus impurũ ſit medicamentum, bilem purgans, exhibendum, uel etiam clyſter iniiciendus, & tenuis uictus imperandus. Et ſi dolor uehementior ſit, lana oleo roſaceo & chamęmel. madida locus fouendus, uel decoctio roſar. radicis althęę, lini, fœnug. bet. uel unguento Alabaſtrino inungendus.

Vbi iam dolor ſedatus, & de affluxu amplius non metus eſt, dãda opera, ut ſanguis extrauaſa effuſus euacuetur: quod fit uel inſenſibiliter per ἄδηλον διαπνοήν, uel ſenſibiliter materia in pus cõuerſa & tumore aperto. Tutius uero longe eſt materiam inſenſibiliter diſcutere, quam permittere, ut in pus uertatur.

Quapropter paretur tale cataplaſma.

℞. *Summit. abſinthij* M. i. ß. *roſar. rubrar. flor. chamæm. betonica, fertulę campana, an.* M. ß. Coquantur in uino, ad mollitiem. Poſtea contundantur, & addatur *Farina hordei fabarum, an.* ℥. i. ß. *pulu. ſem. cumin.* ℨ. ii. *olei roſar.* q.ſ. fiat cataplaſma.

Vel imponatur emplaſtrum, quod capite præcedēte ex Alexandro Benedicto cenſuimus: aut *emplaſtrum de betonica, aut de gummi elemi. Aut Ceratum Iſidis deſcriptum à Galeno. κατὰ γένη cap. 2. matriſylua, Emplaſtrum de Ianua Fernelij, Emplaſtrum de gratia Dei Fernel. lib. 7. method.*

Vel ℞. *Emplaſtrum diachyl.* ℥. ii. *oxycrocei, de meliloto, an.* ℥. i. *olei chamamel. anethini an.* ℥. ß. *Malaxentur.* fiat emplaſtrum.

Ceratum Vigonis de minio. Vel vſurpetur *Ceratum Vigonis de minio*, quod emollit & diſcutit, & ita paratur.

℞. *Olei chamamel. lilior. albor. an.* ℥. x. *maſtichini* ℥. ii. *pingued. veruecis* ℔. i. ß. *lithargyri auri* ℥. viii. *minij* ℥. ii. *vini boni cyathum vnum.* Bulliant omnia ſimul agitando primum lento, hinc ſortiore igne, donec maſſa colorem ſubnigrum contraxerit, tum adde *terebinthina* ℔ iii. *pulu. maſtiches* ℥. ii. *gummi elemi* ℥. i. *cera* q. ſ. Iterum coquantur: fiat Emplaſtrum.

Vel ſomentum tale paretur.

℞. *Nuc. cupreſſi contuſar.* num. x. *myrtil.* ℥. i. *roſar. rubrar. abſinthij, Fol. ſalu. maiorana, ſtachad. flor. chamamel. an.* M. ß. *aluminis rocha, rad. cyperi, calam. aromatic. an.* ℥. ß Coquantur *in vini rubri* ℔. iv. *lixiuij communis* ℔. ii.

Decocto caput foueatur, & poſt fomentationem exſiccetur & emplaſtrum aliquod imponatur. Foreſtus *lib. 9. obſer. 32.* hoc Emplaſtrum Helidei, quod mirum in modum humiditatem in contuſionibus diſcutiat, commendat.

℞. *Flor. roſar. rubra. chamameli, abſinthij, betonica, an.* M. i. Coque ad mollitiem & contundantur: adde *farin. fabar.* ℥. iii. *ol. roſac. vini nigr. ſtyptici, an.* q. ſ. fiat Emplaſtrum, ſeu potius Cataplaſma.

Si vero ob humoris effuſi copiam is totus diſcuti nequeat, & ſuppuratio impediri non poſſit, medicamentis maturantibus ſuppuratio promouēda, vt oleo dulci tepido, vel decocto maluæ, althææ, caricarum, vel parando ex his cataplaſma cum farina hordei, adipe gallinæ & oleo communi, vel imponendo emplaſtrum triapharmacum, quod fit ex olei dulcis parte vna, aquę communis partibus duabus, & triticeæ farinæ ſ. q. quibus vitellum oui addere licet.

Vbi ex dolore & loci mollitie materiam in pus conuerſam eſſe cognitum fuerit, extrahenda ea, idque ocyus faciendum, ne pericranium, & quæ ei connectitur, duram matrem corrumpat. Quod fit ſectione facta in loco decliuiore, & ad materiæ euacuationem commodiore. Si temporalis muſculus eſt contuſus, ſectio non in ipſo muſculo, ſed in loco propinquo inſtituenda. Vitandi tamen muſculi caput mouentes.

Abceſſu aperto & materia euacuata, vlcus detergēdum tali, vel ſimili medicamento:

℞. *Syrup. de abſinth. ſimplic. roſarum an.* ℥. i. *terebinthin.* ℥. i. ß. *pilu. aureos, aloes, maſtiches, myrrha, farina hordei an.* ʒ. ß.

Vlcere mundato cauitas implenda & cicatrix inducenda. Carnis tamen excreſcentia, ſeu ὑπερσάρκωσις, quæ in hiſce contuſionibus frequenter ſuppullulat, depaſcenda, pulueribus καταιρετικοῖς, aut liquore illo viridi, qui in ὑπερσαρκώσει quacumque vtiliter & ſine omni dolore adhibetur, qui *Inſtitution. lib. 5. par. 1. ſect. 2. cap. 13.* deſcribitur.

De Contuſione Capitum puerorum.

Contuſio capitum puerorum. Qua verò imprimis pueri & infantes propter capitis molem tibiarumque imbecillitatem ſæpius labuntur, caputque grauiter offendunt & contundunt, ſanguiſque ex contuſione collectus ſub cute tumorē excitat. De hac in puerorum capitibus cōtuſione in ſpecie aliquid addemus, ex Iulio Cæſare Arantio, qui *in fine comment. l. Hippocr. de vulnerib. cap.* ſcribit: Se iuniorem, minuſq; exercitatum metuiſſe, ne ſanguis ſub cutem effuſus ibi putreſceret, & ad membranam deſcenderet, & idcircò ſectionem cuti adhibuiſſe, vt ſanguis educeretur, ſed hoc modo in maximum diſcrimen infantes adduxiſſe; cum & ob ſanguinem effluentem vires reſoluerentur, & dolore ac more & eiulatu infantum fluxio, & tandem inflammatio excitaretur; Ideoque longo rerum vſu ſe oculatiorem factum, tandem à ſectione planè abſtinuiſſe, ac ſequenti curādi modo, graues etiam contuſiones fœliciter curaſſe.

Curatio. Ab accepta contuſione protinus, vbi opus, abraſio, aut ſi raſio ob dolorem fieri nō poſſit, forfico detonſo capillo, linteum vel ſtuppa oui albumine, & aceto roſaceo madida imponēda, & deligatione facta integro die naturali, linteum extrinſecum iiſdem madefaciendum, ne exſiccetur. Ita enim humorum confluentium impetus prohibetur, & aliqua pars reſoluitur.

Sequenti die ſequens cataplaſma imponendum.

℞. *Pulu. roſar. rubrar. fol. & baccar. myrti, an.* ℥. ii. *farina fabarum, hordei, an.* ℥. i. *abſinthij, betonica, ana* ℥. ß. *ſem. cumini* ʒ. i. *mellis albi* ℥. ii. Cum vino nigro auſtero, fiat cataplaſma, cui adde *olei roſar. Chamamel. an.* ℥. i.

Hoc medicamentum, quod appellat benedictum, bis ſingulis diebus tepidè imponendum eſt, vt non ſolùm contuſam partem, ſed circum ſitas complectatur: ſitque eius quæ vna vice adhibetur mediocris. Si enim ſit exigua, parum habet virium, & à partis calore facilè exſiccatur: Si nimia, locus affectus comprimitur. Atque in iſtius medicamenti vſu ad diem vſque nonū, vel decimum perſeuerandum eſt. In dies enim partem detumeſcere, & collectum ſanguinem reſolui, ac per poros cutis euaporare animaduertetur: ac ſi caluaria etiam contuſa ſit, ad priſtinum ſtatum reducetur.

Cùm verò dies vndecimus præterierit, emplaſtrum diapalma Galeni, corio tenuiſſimo illitum, imponendum; & tertio quoque die immutandum.

Poſt vigeſimum diem ad reliquias humorum abſumendas, & colliſam caluariam in ſuum naturalem ſtatum reducendum emplaſtrum barbarum corio illitum applicandum. Et quamuis curatio protrahatur, & collecti & effuſi ſub cutem humores tardius diſſipentur; tamen curatio hoc modo fœliciter expeditur. Foreſtus ad tumores, qui pueris ex lapſu in capite oboriuntur, oleum aniſi commendat; ſi eo tumor illinatur. Victus interim ætati ſit ſufficiens non nimis tenuis.

Eadem curatio adhiberi poteſt, ſi infanti recens nato in partu difficili, caput contuſum & tumidum ob ſanguinem effuſum ſit: ſed ſimplicior. Solum enim diaphœnicinum ex roſaceo confectum tumores hos diſcutit.

CAPVT XXII.

De Vulneribus Capitis ſine cranij, membranarum & cerebri læſione.

Et primò de Vulnere ſine Contuſione.

Vulnus cutis capitis ſimplex. PRimo vulneratur caput ſępe cranio integro manēte, vbi ſcilicet ſolū cutis, panniculus carnoſus, muſculi & nonnunquam etiam pericranium vulneratur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Signa diagnoſtica quod attinet, vulnera capitis, quę partibus cranio ſuperpoſitis accidunt, & cutis carniſve vulnera dicuntur, vel ipſo obtutu vel ſaltem ſpecilli indagine patefiunt. Cæterarum vero partium læſiones, non ita facilè innoteſcunt.

Prognoſtica.

Quæ vulnera etſi per ſe periculoſa non ſunt, præcipuè cuti & panniculo carnoſo inflicta, nemoque ex iis, ſi rectè tractentur moriatur: tamen nec illud malè dicitur: nullum capitis vulnus contemnendum eſſe: quod Hippocrates *in proœmio libro de vulner. capit.* monuit. Ideòque in iis curandis, quam in aliarum par-

tium cutaneis & non profundis vulneribus, plus diligentiæ adhibendum; cum ſi quid negligatur, ſæpè magnum periculum accerſatur. Etenim etſi cutis ſolùm vulnerata ſit: tamen niſi diligentia debita adhibeatur, vlcus incrudeſcens non parùm moleſtiæ exhibet, & à pure partes ſubiectæ corrumpuntur; aliquando febris inducitur, vnde Medico quidem negocium, ægro verò periculum affertur. Exemplum notabile eſt apud Schenck. *lib. 1. obſeru.* 35. de Carolo Regis Hiſpaniæ filio, qui ob vulnus capitis non periculoſum negligenter tractatum, in vitæ periculum adductus eſt: & alterum, *ib. obſ.* 36. de quodam, cui ob vulnus capitis etiam non graue, ſed non rectè curatum, cranij os vitiatum fuit, & hinc diuturnus & longus capitis dolor exortus vt & apud Valeriolam *l. 3. obſeru.* 1. Guilelm. Fabric. 1. *cent. obſeru.* 21.

Curatio.

Primò ergo videndum, quouſque vulnus penetret. Nam ſi cutis ſola læſa ſit, nulla alia curandi ratio eſt, quàm quæ alijs cutaneis vulneribus debetur. Nimirum ſanguis, ſi copioſius fluat, ſiſtendus, capilli circa vulnus abradendi, & labia vulneris coniungenda ac coniuncta ſeruanda, & ne quid labijs vulneris intercidat, neq; accidens aliquod ſuperueniat, cauendum. Quod potiſſimum fit, ſi interna cauſſa, quæ eſt *δυσκρασία* partis calida & doloriſica, quę grauia cõcitare ſymptomata, cum caloris, tum doloris vi, & humores tenues ac mobiles, à quibus *φλεγμονῆς* metus imminet pręſentiſſimus attrahit, ſubmoueatur. Submouetur autem, ſi dolori & calori attractionis cauſis reſiſtamus. Dolori ſuccurrimus eo, qui infra exponetur, modo. Calida verò & flãmea partis affectæ intemperies corrigitur refrigerãtibus, nempè roſis rubris, plantagine, albumine oui. E compoſitis autem, vnguento de ceruſſa, vnguento de alabaſtro, vnguento roſaceo Meſ. vnguento infrigidante Galeni, vel linimento ſimplici, quod conficitur ex æquali portione vnguenti roſacei Meſ. & ceroti de ſucco ſolatri. Labia vulneris ſola deligatione hic facilè coniunguntur. Si enim capitis cutis ſola inciſa ſit, propter capitis rotunditatem vulnus non eſt adeò longũ (nam ſi longum fuerit; proculdubiò cranium ſimul læſum erit) neque labia eius ita diſtant, vt non facilè vniri poſſint. Si tamen ſola deligatione hiantia vulneris labia ſatis coniungi non poſſint, ſutura cruenta vel ſicca ad mutuum contactum adducenda. Vulneri verò vſitatum aliquod medicamentum digeſtiuum quod vocant, imponendum, quale fit ex *terebinth.* ʒ. vi. *olei hyperic.* ʒ. iii. *thuris puly.* ʒ. i. *oui, vitello.*

Vel ℞. *Reſinæ abietinæ* ʒ. vi. *vitellum oui* i. Miſce.

Vel hoc, quod valdè efficax.

℞. *Terebinth. claræ, gum. elemi, an.* ℥. i. ß. *pingued. caſtrat.* ℥. ii. *porci antiquæ* ℥. i. Liquefiant ad ignem, fiat vnguentum.

Pure bono apparente; quod tridui vel quatridui ſpatio accidit, digeſtiuo addi poteſt aliquid mellis ad vulnus detergendum. Vel etiam mel crudum aut de roſati colati ſpumatum vel reſinarum & thuris doſis augeri.

Vel tale vnguentum vſurpetur.

℞. *Terebinth. Venetæ* ℥. ii. *ſyrup. roſar. vel mellis roſarum* ℥. i. *puls. aloes, myrrh. maſtich. an.* ʒ. ß. Miſc. fiat vnguentum.

Hinc ſarcoticis & epuloticis vulnus claudendum.

Interdum tamen accidit, vt capitis cuti vulnus non punctim vel cæſim inſligatur, ſed lapſu, vel ſimili violentia cutis pars maxima à cranio ſine eius læſione auellatur vt in frontem vel latera dependeat: atq; tum niſi alio modo ſuo in loco contineri poſſit, cutem ſuere nihil prohibet, vt cranium ab aere defendatur. Toti verò capiti repellens cataplaſma, quale capite præcedente propoſitum imponere neceſſum.

Vulnus cutis capitis cum pericranij læſione.

Si verò vulnus vſque ad pericranium penetrauerit, illudque læſerit, danda & tunc quidem opera, vt labia vulneris coniungantur. Quoniam quæcumque cute deteguntur & denudantur, ęgrè ad curationem perducuntur, & ſæpè accidit, vt ſi vel pericranium vel cranium denudetur, etſi primò ſimplex fuerit vulnus: partibus tamen ſubiectis alteratis à ſua natura degeneret, & facultate alteratrice læſa humiditates crudæ in vulnere generentur, & poſtea maiore labore ad pus generandum opus ſit. Poteſt tamen & hic labiorum vulneris coniunctio ſola deligatione fieri, nec facilè ſutura inſtituenda. Cum enim pericranium arctiſſimè cranio cohæret, fieri vix poteſt, quin læſo pericranio os ab aere alteretur. Ideòque cum cranium deradendum ſit, tum ob has cauſſas, tum vt cranio ad exſudationem ſanguinis vſque deraſo, ſanguis ad carnis generationẽ facilè ſuppeditetur, ſutura ob quam deraſio cranij impeditur, vix hic locum habet. Si tamen vulnus tam amplum ſit & labia latius diſtent, ac magna cutis pars, ſiue ſola, ſiue cum ſubiectis partibus, vt temporali muſculo, reſecta & auulſa ſit, ſi cui vulnus tale ſuere libeat, videat tamen, vt ſolam cutem ſuat: non verò ſimul ſubiectum pericranium. Nam cum pericranium ſit membranoſum, & ſenſus maximè particeps, magnus dolor ex ſutura illa excitaretur, & facilè inflammatio ſuboriri, ac dura mater in conſenſum trahi poſſet. Cauendum quoque ne labia uulneris cum violentia attrahantur: quod ſi faciendum eſſet, & cum labia vulneris ſint tumida, potius ſutura omittenda.

Cutis capitis vulnerata nõ facilè ſuẽda.

Pericranium non ſuendũ.

Attendendum & hoc in ſutura, vt ita inſtituatur, vt ſaniei detur liber exitus, ne ſupra cranium colligatur & cranium corrumpat. *De ſutura in vulneribus capitis, vide cap. 24 quæſt.* 1.

Verùm ſiue vulnus ſuatur, ſiue non ſuatur, pericranij diligens habenda eſt ratio. Cum enim ſit ſubſtantiæ membraneæ, & per ſuturas duræ meningi adnexum, dolorem, inflammationem, febrem, conuulſionem, ſi malè habeat, accerſere poteſt. Ideoque vniuerſalibus corporis euacuationibus, ſi opus, præmiſſis, & circa vulnus capillis, vt antea dictum, deraſis, ſi dolor adſit, vulnus oleo roſaceo circum circa inungendum. Vel cataplaſma ex vitello oui & oleo roſaceo imponendum. Et cum dolor ex pericranij læſione excitari, & ſanies ſub eo colligi; ac cranium corrumpere poſſit, pericranium, niſi ſatis pateat, incidendum & os radendum, vt ſanguine quaſi extillante idonea carni generandæ ſuppeditetur materia. Temere tamen & ſine neceſſitate pericranium non ſecandum, neque ſine cauſſa doloribus æger infeſtandus, ſed tum ſolum cum ſuſpicio eſt læſi cranij, aut inſignis eſt contuſio ſanguinem cruentum continens. Imprimis in pueris non facilè ad hanc ſectionem veniendum, ne vires, in ea ætate imbecilliores dolore & ſanguinis profuſione deijciantur, & vaſa capitis clamore & eiulatu diſtendantur, vnde inflammatio & alia ſymptomata oriri poſſunt, ſed potius Topicis materiam reſoluere conandum.

Cranio uerò ipſi denudato & raſo, non vnguenta imponenda, ſed medicamenta actu & potentia ſicca cum linimentis ſiccis imponenda, vt temperamento oſſis ſimillima, ex doctrina Galeni 6. *meth. med. cap.* 6. Pulueres nimirum cephalici dicti, qui parantur *ex aloe, thure, cortic. thuris maſtiche, myrrha, ſarcocolla, bolo armeno, ſangu. dracon. farina hordei, orobi rad. irid. florent. vel illyrica, ariſtolochia.* Et quidem in mollioribus corporibus minus ſicca eligenda ſunt, poteſtq; ſolũ thus ſufficere: in ſiccioribus magis ſiccantia uſurpentur.

Cranio denudato quæ medicamẽta imponenda.

Vt ℞. *Aloes. ſarcocollæ, myrrhæ, an.* ʒ. iii. *thuris* ʒ. ii. *ſang. dracon.* ʒ. ß. fiat puluis.

Vel ℞ *myrrhę, aloes, cortic. thuris, ariſtoloch. ireos, ſarcocollę, an.* ʒ. i. fiat puluis.

Vel ℞. *Aloes hepaticæ* ʒ. iii. *myrrhę* ʒ. i. *thuris* ʒ ß. fiat puluis.

Vel ℞. *Aloes hepaticę, rad. irid. ariſtoloch. rotundę,*

 an. ʒ. ii.

an. ʒ. ii. *myrrhæ, thuris, an.* ʒ. i. *ſang. dracon.* ʒ. ß. fiat puluis.

Ipſis verò vulneris labijs vnguentum aliquod digeſtiuum & ſarcoticum adhibendum, qualia pauló ante propoſuimus. Omninò enim primis diebus, vt pericranij dolor ſedetur, illicò pus mouendum vnguentis, quæ Chirurgi digeſtiua vocant. Eorum tamen vſus cum in omnibus, tum vel maximè capitis vulneribus ita moderandus eſt, ne vulnus recens & *ἄτοπον* in vlcus diuturnum & ſordidum faceſſat. Poſtea vulnere ſatis purgato protinus ad *σαρκωτικά* deueniendū, qualia ſiunt e thure & cortice thuris, myrrha, radic. ariſtolochiæ, ireos Illyricæ, aloe, ſanguine draconis, & vulnus vt dictum conſolidandum, & cicatrice claudēdum. Inſeruit huic vſui & hoc emplaſtrum.

℞. *olei roſacei omphacini complet.* ℥. iii. *olei maſtichini, myrtini, an.* ℥. i. *pingued. hircin.* ℥. i. ß. Coquantur ad ſucci conſumptionem, & poſtea colentur.

Colat. adde *Maſtiches* ʒ. x. *gummi elemi* ʒ. vi. *terebinth.* ℥. ii. ß. *ceræ albæ q. ſ.* Iterum ebulliant, & fiat cerotum.

Hiſtoria curati vulneris, in quo tota muſculoſa capitis cutis vſque ad pericranium diuulſa erat, vt tota ab occipitis initio, in frontem & faciem dependeret extat apud Ambroſ. Paræum, *lib. 9. cap. 15.*

In omnibus autem capitis vulneribus & hoc attendendum, an vulnus telo venenato inflictum ſit. Si enim venenum telo vulneri illatum ſit, illud extrahendum & alexipharmacis oppugnandum & infringendum, vt ſuo loco de vulneribus in genere dicetur.

Vulnus capitis cum cutis contuſione.

De vulnere cum partium externarum contuſione.

Sæpè etiam accidit, vt telum, vel aliud quid, quo æger vulneratur ſimul obtuſum & inæquale ſit, tum vulnus quidem infligitur, ſed cum partium ſubiectarū, cranio tamen integro manente, contuſione, quæ cum in pus abeant, pauló poſt vlcus latum & profundum efficitur: quod genus vulneris ita curandum.

Primó diligenter deſpiciendum, ne in vulnere lapillus, feſtuca, capilli vel ſimile quid inſit & relinquatur, & an cranium ſaluum ſit. Et ſi cranium ſit ſaluum, abraſis per vulneris ambitum capillis, ſanguis ſi immoderatius fluat, ſiſtendus, atque opera danda, ne pars vel dolore, vel inflammatione corripiatur; cū hoc generale axioma ſit: Nullum vulnus ſanari poſſe, niſi partis, quæ vulnerata eſt, temperies ſeſe rectè habeat. Itaque, ſi opus eſt, ſanguis enacuandus, humores vitioſi expurgandi, & fluxio à capite auertenda, victuſque tenuis imperādus, neque ægro, oua, carnes, vinum concedenda, vulnuſq; in ambitu, vt dolor arceatur, oleo roſaceo inungendum.

In ipſum verò vulnus, quæ pus mouent, digeſtiua appellata imponenda (cum carnes cōtuſas in pus mutari ſit neceſſarium) vt ſuppuratio quamprimum promoueatur, & cruditas illa in labijs vulneris, quæ ab aere alterante inducta eſt, quæque Medico moleſtiam ſæpè exhibet, ægro verò periculum affert, auertatur. Omne enim vlcus exſiccationem requirit; præter id, quod contuſum, quod humectari & emolliri poſtulat: videndum tamen, ne medicamenta illa ſint nimis humectantia & putreſacientia; ſed ita conſtituta, vt partis calorem naturalem à contuſione, externo aere; medicamentis debilitatum, foueant, & humores in labijs vulneris congeſtos attenuent, quod præſtant temperatæ caliditatis & paucæ humiditatis medicamenta & quæ alicuius abſterſionis participes ſunt, ac dolorē leniendi vim habent. In quem finem in principio vtendum oleo roſaceo maturo, vel ſolo vel cum vitello oui in corporibus mollioribus, quod præſtantiſſimum eſt medicamentum & requiſitas conditiones omnes obtinet, In durioribus verò corporibus reſina laricina vel aliud digeſtiuum vſurpandum.

Terebinthinæ vſus in vulneribus.

Et omnino hic vtiliſſimum medicamentum eſt terebinthina, omnibus vulneribus commoda, præſertim partium neruoſarum, qualis pericranium eſt. Præſeruat enim contuſa à corruptione & putredine, ea corroborat, obſtructiones aperit, dolores ſedat, vlcera mundat, & ſi acrimoniam aliquam præ ſe ferat, ea facilè tollitur ablutione, cum aqua betonicæ vel conſolidæ. Et cum in pauliulum ſicca ſit, ſiccitas temperatur humidis, vt oui vitello & olei roſacei modico adiecto. Efficax eſt & hoc:

℞. *olei roſacei, terebinthinæ, an.* ℥. i. ß. *ceræ* ℥. ß. *croci* ℈. ß.

Si inflammationis metus adſit, addatur *farinæ hordei* ℥. ß. Et vt fiat ſarcoticum addatur *corticum thuris* ℥. i. *Aloes* ʒ. ß.

Si dolor vrgeat, reliquis medicamentis cataplaſma ex radicibus althææ, hordei farinæ, floribus meliloti, oleo roſaceo, vitello oui, & croci momento paratum imponatur.

Coctione ſeſe oſtendente, & pure optimo apparente, quod fit circa diem ſeptimum, vulnus abſtergatur melle roſato, terebinthina, ſucco apij & ſimilibus, uel per ſe, uel cum digeſtiuis mixtis. Vlcere purgato; ſarcotica adhibenda, & humida omnia dimittenda. Cui uſui inſeruiunt pulueres cephalici. Vel uſurpetur hoc unguentum in uulneribus capitis utile.

℞. *Artemiſ. betonicæ, ſcabioſæ, caudæ equinæ, pimpinellæ, an.* M. i. Contundantur & ſuccus exprimatur.

Cuius ℞. ℥. vi. *Olei roſacei, maſtichini, myrtini an.* ℥. ii. Coquantur ad ſuccorum conſumptionem. Poſtea adde *aloes, thuris, maſtiches, ſanguinis draconis, gummi elemi myrrhæ, an.* ʒ. ii. *ceræ q. ſ.* fiat unguentum.

Cicatrix tandem emplaſtro diapalma, uel de betonica inducatur. Si os caluariæ detectum ſit, diligenter inquirendum, an & ipſum aliquid damni acceperit. Etſi enim fractum non ſit; tamen contundi poteſt; unde pauló poſt cum ſanies in eo colligitur, maculæ & puncta ſubrubea in eo apparent, quæ poſteà in colorē liuidum & plumbeum mutantur, ipſumque cranium deinde nigreſcit, non nutritur, & emoritur, ut cum eo pericranium uniri, & caro ſuper eo generari non poſſit. Tum ergo abradendum os eſt, eouſque donec rubeus color appareat, & ſanguis inſtar lachrimarum rubearum extillet.

Tādem unum adhuc circà iſta cutis capitis uulnera monet Paræus *libro 9. capite* 15. nimirum, ſi à ferarum, uel hominis etiam morſibus tale uulnus infligatur, aliter tractandum eſſe, quàm ſi à gladio uel alio telo inferatur, & qua ratione tractandum ſit exemplis ibidē docet. Statuit ſcilicet, omnia ferarum, imo & hominis morſu inflicta uulnera, ueneni aliquid coniunctum habere, quod niſi aliquis in contuſionem, quæ à dentibus fit, referre nolit, procul dubio à ſaliua coniuncta eueniet & proinde eius etiam rationem habendam. Quapropter etiam labia uulneris ſcarificat; & saniem ſanguiſugis extrahit, uleuſque abluit medicamento:

℞. *Mithridatii,* ℥. i. *theriacæ,* ℥. ii. *unguenti ægyptiaci* ʒ. ß. *aq. vitæ, cardui benedict. an. q. ſ.* M.

CAPVT XXIII.

De ſoluta vnitate cranij ſine meningum & cerebri vulnere.

Cranij vulnera ſine meningum & cerebri læſione.

HActenus de ea continui ſolutione in capite egimus, in qua tantum cutis & pericranium, cranio integro & ſaluo læſa ſunt: iam de ea agendum, in qua cranium læſum eſt, & primò quidem de ea vnitate ſoluta, in qua cranio læſo meninges & cerebrum ſalua manent.

Differentiæ.

Fracturæ cranij quot

Authores autem alij aliter ſolutæ unitatis in cranio differentias recenſent, & alij alijs nominibus utuntur:

nos

nos Hippocratem, *in libro de vulneribus capit.* ſecuti, qui ante omnia hac de re diligenter cognoſcendus; ſiquidem neque ſuperfluas & nimis vtiles recenſuit, nec neceſſarias, & quæ frequenter accidunt omiſit, quinque & quidem Hippocratis nominibus recenſebimus, alijs tamen aliorum authorum appellationibus non omiſſis, ἕδρην, nimirum, ῥωγμὴν φλάσιν ἔσφλασιν ξυμφορὴν. Ægineta *lib. 6. cap.* 90. plures haber differentias.

Fiſſura.

Fiſſura crani.

Fiſſura & fiſſio ῥωγμὴ & ῥῆξις Latinis etiam rima dicitur. Accidit autem fiſſura vel fiſſio cum à graui & contundente telo, vt lapide, ligno, caſu ab alto, & in rem duram impulſu, cranium ita læditur, vt vaſis teſtacei in modum findatur, ſeu rimam agat, ita tamē, vt cranium ſitum ſuum naturalem ſeruet, & partes eius loco non moueantur. Et ſemper quidem à re graui & contundente rima prouenit; nonnunquam tamen ſimul ab incidente & acuto, vt gladio acuto ſed graui ſimul. Quanto verò oſſa ſunt duriora, tantò ſunt aptiora ad rimam contrahendam; quanto molliora, ad contuſionem ſunt aptiora. Sunt tamen qui rimam à fiſſura diſtinguunt & ſub rima fracturam, ſub fiſſura ſedem comprehendunt.

Fiſſuræ cranij quot.

Fiſſuratum autem ſeu rimarum rurſus ſunt differentiæ ſeu modi & quatuor præcipuè; à latitudine ſeu anguſtia: à lõgitudine vel breuitate: à rectitudine & curuitate: à profunditate deſumpti. Aliæ enim fiſſuræ conſpicuæ ſunt, quæ oſſe denudato oculis conſpici & ſpecillo tangi poſſunt: Aliæ verò inconſpicuæ & cęcæ, quæ viſui obuię non ſunt, pręcipuè circa initium, antequam ſaniem contraxerunt: non verò cœcæ eæ dicuntur, vt nonnulli putant, quando non is, in quem ictus incidit locus, ſed alius in cranio finditur. Hæc enim alia fracturæ differentia eſt, vt mox dicetur. Alia media quæ capillaris τριχοειδὴς ῥωγμὴ & τριχισμὸς appellatur, anguſtiſſima & arctiſſima fiſſura, & inſtar capillorum ſe ſe habens, ſenſumque ferè latens, quæ tamen ſi ad interiora penetret, grauiſsimorum ſymptomatum & mortis ſæpè cauſſa eſt. Cum enim & oculorum obtutum effugiat, nec ſpecillo inueſtigari queat, lęſi oſsis abraſio aut perforatio negliguntur, ſanguis contra ruptis effuſus vaſis intus coercitus putreſcit.

Aliæ rurſus fiſſuræ non per totum cranium, ſed vtrãque laminam penetrant: aliæ totum penetrant, vbi ſcilicet vtraque lamina ad meningem duram vſque finditur: cui fiſſuræ interdum & hoc accedit, quod meninx ab interna caluaria ſeparatur, ex qua ſeparatione vaſa diuulſa ſanguinem effundunt, qui ſub cranio collectus, niſi ipſi via ad exitum pateſiat, ęgro exitium affert. Aliquãdo ſolum externa lamina finditur, interna integra manente: Aliquando contra accidit, vt externa lamina integra maneat, interna verò rimam ſeu fiſſuram contrahat. Cuius rei exemplum recitat Fallopius in *lib. Hippocrat. de vuln. cap.* 13.

Aliæ rurſum fiſſuræ breues ſunt, aliæ longæ: aliæ rectæ, aliæ curuæ. Quibus addere poſſumus differentiam à numero, quod nunc vna rima eſt, nunc duæ vel plures.

Contuſio.

Cõtuſio cranij.

Secunda differentia eſt φλάσις, Galeno & Paulo Æginetæ, θλάσις, contuſio & colliſio, cum ſine rima & fiſſura, ab irruente & illiſo extrinſecus violenter aut obſtante duro aliquo & obtuſo corpore os ita contunditur, vt etſi externa eius facies ad ſenſum permaneat integra, in profundo tamen ſit continui ſolutio, dum os intus deprimitur, & in ſe cogitur, vt idem fere oſsi contingit, quod carnibus, dum à re dura non acuta lęduntur, accidere ſolet, φλᾶν enim contundere & contundendo emollire ſignificat: & vſurpatur hoc vocabulũ de piſcibus & carnibus duri, quę plagis emolliuntur. Et neceſſarium omninò eſt, vt ſub ipſo ictu os in ſeipſum impellatur & cauum fiat id, quod colliditur; alioquin non collideretur: Vt verò ceſſante ictu cauum & compreſſum maneat non eſt neceſsarium. Maxima enim ex parte mollia ad naturalem ſitum regrediuntur, vbi percuſſio & vis externa ceſſauerit. Itaque eorum ſententia mihi non videtur probabilis, qui φλάσιν per depreſſionē cranij explicant, ita vt tangentibus & intuentibus fouea appareat, remque explicant ſimilitudine vaſorum cupreorum, ſtanneorum, plumbeorum, quę rebus duris alliſa introrſum pelluntur, abſque ſolutione continui, & foueam contrahunt. Hęc enim fracturę cranij ſpecies non eſt, neque ad fracturas pertinet, ſed figurę ſaltem ſit vitium, cum nihil neque fiſſum, neque fractum, neque colliſum ſit, ſed os ſolum modò depreſſum. Etſi quandoque fractura cõiungi poſſit. Clarum verò eſt, & ex Hippocrate apparet, cum de contuſione loqui, quando os nunc plus, nunc minus colliđi, & nunc altius ac totum os, nunc ſaltem in ſummo ſtatuit; quod depreſſioni non competit, ſed contuſioni. Niſi quis fortè Hippocratem vtramque cranij lęſionem, depreſſionemque & contuſionem ſub nomine φλάσεως comprehēdiſſe dicere velit. Vtrumq; enim fieri poteſt, vt ſcilicet cranium contundatur, ſimulque deprimatur.

Contuſionis cranij ſpecies.

Atque ita duę cõtuſionis ſeu colliſionis ſpecies cranij conſtitui poſſunt: Vna cum cranium ſolummodò in ſeipſum cadit, ac ſubſidet, ſicut ſpongia vel caro cõpreſſa, & locum ac figuram naturalem non mutat: Altera, cum cranium ſimul deprimitur & figuram mutat, ac foueam acquirit. Verum contuſio hęc ſimplex non eſt, ſicut & reliquę, cum quibus alię lęſiones concurrunt, & cum fractura hęc ſpecies ſępè coincidit. Interdum enim cranium contunditur ſine rima & fiſſura, quod in puerorum capitibus, quorũ oſſa ſunt molliora, ferè accidit, aliquando rimam contrahit. Quorum enim oſſa ſunt duriora, in iis vix contundi poteſt cranium, quin ſimul frangatur. Contuſio rurſum aliquãdo eſt ſine eorum, quę ſunt intra cranium, lęſione, aliquando verò cum eorum lęſione. Etenim nonnunquam ex graui capitis contuſione, non ſolum venę, ſed & arterię ac nerui, qui ſunt intra cranium, rumpuntur, quę contuſio periculoſiſſima eſt. Et quidem venulę & arteriæ, quæ ſub cranio rũpuntur, non ſemper ſub loco cranij, in quo ſit contuſio, rumpuntur, ſed etiã in parte contuſioni oppoſita vel vicina. Fieri quoque poteſt, vt cranio in vna parte contuſo vel percuſſo, in alia parte aliqua, ſutura diſſoluatur, & oſſa, quæ per ſuturã vnita erant, diſiungantur & hient; imo etiam cranium integrum in alia parte rumpatur & rimam contrahat.

Depreſſio.

Depreſſio cranij.

Tertius modus ſeu differentia eſt ἔσφλασις, Latinis depreſſio, deſeſſio, introceſſio, contruſio; effractura Paræo, cum ſcilicet os finditur, ſed non, vt in fiſſura ſimplici, in ſuo loco manet, verùm intro cedit; id quod fit ex validis telorum obtuſorum, lapidum, fuſtium ictibus, vel capitis ex lapſu ad rem duram obtuſam vehementiore alliſione. Quanquam enim depreſſio cranij etiam dicatur, cum cranium integrum manens intrò ſaltem deprimitur, ſicut dum cuprea, vel ſtannea vaſa comprimuntur: tamen inter vulnera & vnitatem ſolutam illa læſio non eſt referenda, ac oſſe in ſuum locum reducto nihil mali amplius ſupereſt. Hic verò de ea ſaltem compreſſione loquimur, quæ cum fractura & oſſis comminutione eſt coniuncta, atque ita non ſimplex fractura eſt, ſed coniuncta cum rima vel ſede.

Differentiam hanc fracturæ aliqui non rectè explicant, & plurimi ita ſolum fieri docent, cum os præ ictus vehementia non ſolum finditur, ac intro traditur; verùm inſuper frangitur, fragmentumque cranij ſecedens ſub oram ſiue limbum oſſis vicini integri

trudiτur. Quod vt aliquando fieri poſſe putamus, & vnum ἐγγεισώματος modum hunc eſſe admittimus; ita non ſemper neceſſarium eſſe putamus, vt particula oſſis eſſractæ ſub os, quod integrum manet, detrudatur, & ſub eo lateat. Sufficit enim ad ἐγγείσωσιν conſtituendā, vt aliquod oſſis fragmentum à toto ſeparatū, interiora & cerebri mēbranas verſum detrudatur, & vel aliquibus angulis & extremitatibus acutis, quaſi ſpiculis meningem lædat, vel plana ſuperficie ſeruata cerebrum comprimat, eiuſque motum impediat. Ego hanc læſi cranij differentiam commodiſſimè fracturam in ſpecie appellari poſſe exiſtimo.

Ἐσφλάσματος etiam peculiaris differentia eſt, quæ Galeno *6. method. medend. cap. 6.* & Paulo Ægin. *lib. 6. c. 9.* καμάρωσις & καμάρωμα dicitur, cum ſcilicet fragmenta cranij deorſum compulſa ſimul cum telo feriente, dū illud educitur, ſurſum trahuntur ac reliquis ſublimiora fiunt, ita tamen, vt Galenus, *loco allegato* ſcribit, vt qua primum ab integris fracturæ partibus deduci cœpit ægra, intro magis recedat & membranæ innitantur.

Sedes.

Sedes fracturæ cranij ſpecies.

Quarta ſolutæ in cranio vnitatis ſpecies eſt ἕδρη Latinis ſedes, ſeſſio, veſtigium. Erotianus per διακοπήν, explicat, & alij ἐγκοπήν, διακοπήν καθέδρην pro eodem habent. Inciſio etiam Latinis commodè dici poteſt. Interpretes Hippocratis etiam hic varij ſunt. Planiſſimè rem explicari poſſe puto, ſi dicatur ἕδρην, ſeu ſedem & veſtigium eſſe, cum à telo acuto cranium læditur, ita vt aciei teli impreſſi veſtigium & ſedes, qua ſcilicet parte telum inſedit manifeſtè appareat. Aduenit autē ἕδρη perpetuò cum cutis & pericranij vulnere.

Verùm varij huius læſionis ruſum modi ſunt. Primò enim huc pertinet ſimplex illud vulnus, cū pugione, cultro, ſtylo, vel alterius rei acutæ cuſpide cranium læditur, quæ punctura rectè appellatur, quæq; nunc externam ſolum, nunc vtramq; tabulam cranij penetrat. Deinde illud ſimplex vulnus, cùm à telo leui acuto, & bene ſcindente ſecundum longitudinem ſcinditur, ita vt ſuum naturalem ſitum adhuc retineat, & veſtigium in oſſe inciſo appareat, quæ inciſio appellari poteſt: fitque ea nunc ita, vt extrema ſaltem lamina nunc verò vt vtraque diſcindatur.

Tertius ſimplex modus eſt, ſi cum inciſione aliquid oſſis deperdatur, quam διακοπὴν καὶ ἐκκοπὴν in ſpecie & dedolationem ſiue exciſionem nominant, dum ſcilicet ſicut abietes aſcia, vel dolabella complanātur aliquid ligni abſcinditur, ita hic etiā aliquid de ſuperficie cranij abſcinditur. Huc referunt nonnulli etiam id vulnus, quando bombardarum & ſclopetorum glandibus aliquid cranij interdum aufertur.

Compoſiti modi ſunt, cum quidem ipſum telū acutum eſt, ſed non ſatis acutum, nec leue, ſed aliquo modo obtuſum, vel graue, vnde accidit, vt cranium nō ſolum ſcindatur, ſed etiam rimam contrahat, aut contūdatur, imò deprimatur & cranium effringatur. Et quidem ſi cranium ſit durius, cū inciſione facilius fractura coniungitur; ſi verò ſit mollius, contuſio.

Fieri quoque poteſt, vt in exteriore cranij ſuperficie ſolum inciſionis veſtigium ſeſe oſtendat; intus tamen rima ſit.

Contrafiſſura.

Contrafiſſura cranij.

Vltima differētia eſt, quam Hippocrates ξυμφορὰν, ſeu infortunium, Paul. Ægineta ἀπήχημα, Latini contrafiſſuram, ſeu reſonitum appellant. Neq; ſine cauſſa hoc nomen indidit huic malo Hippocrates. Reuera enim infœlices & infortunati ſunt, qui nec ipſi ſciunt, quo loco læſi ſint, neque medicus ſatis certus hac de re fieri poteſt, niſi cum res ferè iam deſperata eſt. Accidit autem contrafiſſura ex reſultu ictus in partem à plaga diſtantem & ad reſiſtendum minus aptam. Dum enim aer in diploe vocata, hoc eſt, in medullio cranij ſeu inter vtramq; laminam concluſus vehementer ex ictu alterius loci agitatur & impellitur vndique, fit, vt loco alteri alliſus caluæ ſolidæ ipſam perfringat.

Contrafiſſura quo loco fiat.

Etſi verò hac de ſpecie fracturæ, alij aliter ſentiunt, & nonnulli eam ad oppoſitam plagæ partem ſimpliciter reſtringant: alij verò, vt Paulus Ægineta *lib. 6. cap. 90.* hoc negent, & ſi quid tale accidat, etiam in contraria parte cranium colliſum eſſe dicant ſimilitudinemque vitri, vtpotè quod vacuum eſt, reiiciant: Tamen controuerſia hæc facilè decidi poteſt, ſi verbis Hippocratis adhæreamus, qui non in parte oppoſita ſemper cranium frangi dicit, ſed alio, quàm quo vulnus eſt, oſque nudatum fuit, loco: & addit, non ſcire poſſe Medicum vbinam malum hæreat, & quanam parte vulneratus ſit æger; cum tamen facilè id fieri poſſet, ſi in contraria ſemper parte læſio eſſet, ſiquidem æger facilè ſignificare poteſt, quo loco percuſſus & læſus ſit. Itaque ſatis eſt, ad hanc differentiam conſtituendā, ſi rima nō in loco ſit, cui ictus inflictus eſt, ſed alio, ſeu vicino ſeu oppoſito. Sunt equidem nonnulli in ea ſententia, rimā nunquā egredi extra os, in qua plaga facta eſt, ſed contrarium docet experientia. Teſtatur enim Nicolaus Florent. *ſerm. 7. ſum. 2. tract. 4. c. 1.* ſe hoc obſeruaſſe in quodam artifice, qui funes faciebat, qui cū in capite fuiſſet percuſſus, facta in loco contuſionis inciſione, nihil læſi repertum fuit; tertia poſtea die cum febris fuiſſet ſubſecuta, aperta parte oppoſita, copioſa ſanies fuit inuēta. Refert quoque Petrus Pavv, *in anatomico ſuccenturiato*, ſe vidiſſe ictum bregmatis os ſiniſtrum, quo loco λαμβδοειδῇ iungitur, fiſſo ſyncipitis oſſe dextro, idq; prope bregma, loco ita vicino coronariæ ſuturæ, vt in ipſā rimæ pars ſeſe extenderet.

Præterea interdum accidit, vt in externam laminam cranij ictus incidat, eaque integra maneat; altera verò non ſolum rimam contrahat, ſed & fragmēta, quæ meningem & cerebrum pungunt, de ſe emittat, quod malum longè periculoſiſſimum eſt, imò præter cranium & venulæ cerebrum ambientes ex aduerſa ictus parte rumpi & aperiri poſſunt. Inde ſanguis effluit, & breui in pus mutatus cerebri ſubſtantiam putrefacit & corrumpit, id quod ſe deprehendiſſe teſtatur Amatus Luſitanus, *centur. 6. curat. 110.*

Ex his, quę dicta ſunt, tres patet poſſe conſtitui contrafiſſuræ modos. Primus eſt, locus fiſſus & locus percuſſus ſunt in vno eodemque oſſe. Secundus, cum eiuſdem oſſis percuſſa tabula externa eaque integra manente, interior dehiſcit. Tertius modus eſt, vbi os percuſſum ab oſſe fiſſo ſutura diſterminatum eſt.

Poteſt huc & alius caſus referri, vt ictus ſcilicet in aliqua parte capitis infligatur, vas autem aliquod in meningum alterutra (ſæpius autem in pia matre ob vaſorum eius tenuitatem) non ea regione, qua ictus illatus eſt, ſed alia etiam, ad quam ictus nō pertigerit, diſrumpatur ob concuſſionis vehementiam. Sic vbi occipitio grauiter percuſſo ſanguis manaſſet è naribus, conualuiſſe percuſſos obſeruauit Fallopius. Et contra fronte percuſſa ſanguis ſub occiput, ruptis vaſis, effundi, ægroque malum lethale afferre poteſt. Exempla contrafiſſuræ recenſent Nicol. Florent. *ſerm. 7. ſum. 7. tract. 4. cap. 1.* Fallopius *in com. in lib. Hippocr. de vuln. cap. 14.* Paræus *lib. 9. cap. 8.* *De loco contrafiſſuræ vide capit. ſeq. quæſt. 2.*

Fracturarum cranij differētiæ vnde.

Atque hæ ſunt differentiæ fracturarum Cranij; quas licet alij aliter recenſent & explicant: tamen ſi Hippocratem & ipſam rei euidentiam conſulimus, res plana eſt.

Pendent enim, vt breuiter iſta contrahamus, omnes vulnerati & fracti cranij differentiæ, tum à telorum, quibus cranium læditur, varietate, tum ab oſſis, quod læditur, ratione.

Etenim ſi telum acutum ſit & leue, eoque, ſeu punctim ſeu cęſim cranium vulneretur, fit ſimplex inciſio, quę ἕδρη & veſtigium dicitur, qua nunc cranium perforatur,

foratur, quæ in ſpecie punctura dici poteſt; nunc cæſim læditur, quæ inciſio dicitur, nunc etiam particula, ſi ad angulum obliquum vulnus infligatur, abſcinditur, quã dedolationem appellant; cui læſioni vicina eſt ea, quæ ſclopetorum & bombardarum fit gladibus, quibus interdum aliquid de externa lamina tollitur. Si verò telum ſit obtuſum & graue, idque incidat in craniũ mollius, vel ictus non ſit admodum vehemens, cranij contuſio accidit. Si verò cranium ſit ſolidius & durius, & ictus grauior, vel rimam contrahit cranium, vel frangitur, & pars aliqua de eo abrumpitur: Si vero telum non admodum acutum ſit, ſimulque cranium contundi, deprimi, frangi.

Cauſſæ.

Fracturarum cranii cauſſę.

Cranij iſtæ fracturæ & læſionis omnes à cauſis euidentibus & violentis ortum habent, quæ etſi in Indicationibus non conſiderantur: nonnihil tamen in fracturis determinandis, & ad earum quantitatem definiendam faciunt.

Cum enim iſtæ, de quibus hactenus diximus læſiones omnes ſectione, contuſione, tenſione fiant, in telo conſiderandum pondus, prout graue vel leue: figura, prout latum vel anguſtum, acutum vel obtuſum eſt. Ab acuto enim fit inciſio vel punctura; à lato & obtuſo contuſio vel fractura, quæ omnia curioſè planè perſequitur Paulus Ægineta, *lib. 6. cap.* 88.

Conſiderandus etiam eſt modus ictus & læſionis, & quod de telo dictum, idẽ etiam fit, ſi lapſo ab alto caput rebus duris illidatur. Si enim id acutum eſt, inciſio fit; ſi obtuſum, fractura, rima vel fractura, eaque maior vel minor, prout caſus ex loco alto vel humiliore eſt, reſque cui caput alliditur, dura vel minus dura. Modus vt dictum, ictus læſionem variat. Si enim æger rectà telo occurrat, ſiue manu iaciatur ſiue feriatur, ſiue quid in ipſum illabatur, ſiue lapſus offendatur, grauius læditur; minus verò grauiter, ſi ictus obliquus ſit.

Neque hic ſolum teli & ictus conditio, ſed & oſſis habilitas conſideranda. Nam licet nullum os tam firmum ſit, quin à cauſa violenta poſſit frangi: plurimum tamen intereſt, an ſit validum vel infirmum; durum vel molle.

Quod enim validum eſt, non niſi ab ictu vehementiore & telo grauiore frangitur; quod infirmum etiam ab ictu & telo non admodum graui læditur; quod molle, facilius comprimitur; difficilius, quod durum. Conſiſtit autem oſſis robur in craſsitie, duritie, ſoliditate, tegumento: quæ omnia cum clariſsime Hippocrates explicet, ex libro de vulneribus capitis hic recitare libet. *Caluaria*, inquit, *media duplex eſt, oſſaque eius & in ſumma parte qua carne tegitur, & ab ima, quà cerebrum membrana contegit, duriſſima ſunt, maxime denſa & lenia, ſed cum à ſummo ad ima diſcedis ex duriſſimis & maximè denſis minus denſa, mollia magis & caua inuenies, vſque ad interiorem partem, qua inter ſe connectuntur. Hæc autem maximè caua eſt, molliſſima & ſpongia ſimilis. Quin & vniuerſa caluaria à ſummo & ab imo parte exigua excepta, ſpongiam repræſentat, plenaque eſt carunculę ſimilis, mandentiſque, quæ ne ſi digitis teratur, in ſanguinem vertitur. Diſcurrunt etiam in oſſe venulę tenues ſanguinis plenę. Quod igitur ad duritiem, mollitudinem & cauitatem, caluaria ſic ſe habet. Quòd vero ad craſſitudinem & tenuitatem ex vniuerſo caluarię oſſa id tenuiſſimum eſt & infirmiſſimum, quod inter frontem & verticem eſt, idemque pauciſſima & tenuiſſima carne tegitur: Hac etiam parte plurimum cerebri ſubeſt: Quamobrem vbi vulnus & telum æquale ſit vel etiam minus, ab hac parte magis colliditur, finditur ac diſidet, in quo caſu res magis ad interitum præcipitat, maiori negotio curatur & vitatur mors, quam cum id incidit qualibet alia capitis parte. Ex pari item vulnere pari ictu, vbi alioquin plaga lethalis ſit, homo celerius moritur, cum hac parte caluarię percuſſus eſt, quam cum alia quauis, quoniam cerebrum inter frõtem & verticem celerrimè ac maximè ſentit id malum, quod accepit os & caro, ex cęteris os temporis infirmiſſimum eſt, quod maxilla in tempore cum caluaria committitur, & ſurſum ac deorſum mouetur articuli modo, quod iuxta ſit item, per quod facultas audiendi eſt, quod vena caua & valida per tempus tranſit. Ex vniuerſa caluaria id, quod poſt aures & verticem eſt, robuſtius eſt, & carne continetur copioſiore & altiore, quam omne id quod à parte priore eſt. Quocirca, vbi vulnera ac tela paria ſimiliaque omnino ſint, atque homo æqualiter vel etiam grauius percutitur hac parte caluaria minus finditur & colliditur. Ac ſi alioquin ex vulnere omnino intereundum ſit, noxa in poſteriore partu exiſtente diutius trahitur, cum os ob craſſitudinem diuturniore tempore pus contrahat, & inferius ad cerebrum transfundat. Præterea hac parte minus cerebri ſubeſt. & pleriquc ex iis, qui poſteriore caluaria parte vulnerantur, plures mortem euadunt, quam ex iis, qui priori.* Hactenus Hippocrates.

Neq; ſolùm oſſa pro diuerſo ſitu, verùm ætatis etiã & temperamenti ratione differunt, & in alia ætate & temperamento molliora, in alio duriora & ſolidiora ſunt, atque hinc facilius contunduntur & franguntur.

Signa Diagnoſtica.

Signa hic petuntur primo ab effectibus ſeu ſymptomatibus, quæ plagę ſuperuenire ſtatim ſolent; ſecundò à cauſis: tertio ipſe ſenſus conſulendus. Primùm frontẽ quod attinet, caluaria ipſa cum oſſea planè ſit, ſenſuſque per ſe expers, neque aliud graue ſymptoma excitare poteſt, ſed tantum è membranarum & cerebri compreſsione, punctura, lacinatione, grauia ſymptomata oboriri ſolent, de quibus Celſus *lib* 8. *c.* 4. *Pertuſa*, inquit, *caluaria protinus requirendum eſt, num bilem vomuerit, num oculi eius obcęcati ſint, num obmutuerit, num per nares aureſue ſanguis ei effluxerit, num conciderit, num ſine ſenſu quaſi dormiens iacuerit. Hęc enim non oſſe fracto eueniunt.* Quibus addi poteſt oculorum rubedo, vertigo tenebricoſa. Augetur ſuſpicio, ſi æger in percuſsionis actu ſtridorem quaſi fracti oſſis perceperit: De his ſunt aphoriſmi Hippocrat. *quibus diuiſum eſt cerebrum, his febrem & bilioſum vomitum ſuperuenire neceſſe eſt.* 6. aphor. 50 *Quibus occaſione aliqua cerebrum vehementer fuerit concuſſum, mutos protinus fieri neceſſe eſt.* 8. aphor. 58. *propter plagam in capite acceptam, ſtupor & deſipientia malum,* 7. aphor. 14. *Ab oſſis vulnere deſipientia, ſi in vacuum vſque penetrauerit.* 7. aphor. 24.

Fracti cranii ſigna & exploratio à ſymptomatibus.

Quæ ſymptomata omnia eueniunt cerebro & eius membranis affectis. Etenim cum cerebrum facultatis animalis ſedes ſit & ab eo ſpiritus animales omnia ſẽſus & motus organa accipiant, ſi cerebrũ comprimatur & concutiatur, & ſpiritus animalis motum turbari eiuſque in organa ſenſus & motus influxum inhiberi neceſſe eſt. Hinc ex ſpirituum animalium perturbatione vertiginẽ, ex influxu ac motu denegato lapſum & ſpontanei motus abolitionem, obcęcationem, obmuteſcentiam, ſtuporem, ſomnumq; quaſi profundum fieri neceſſe eſt. Atque vbi membranę cerebri lancinantur, trahitur ventriculus in conſenſum ob neruos ſextę coniugationis, atque facultas eius expultrix irritatur, vt primum ea, quę in ipſo continetur, deinde bilis, quę ad motum aptiſsima eſt, & veſicula fellis membranacea eadem de cauſa in conſenſum tracta facile reijcitur, euomantur. Etenim venę & arterię ad cerebrum tendẽtes violenter rumpuntur, ſanguis ex iis effunditur, qui interdum per os, aures, nares effluit. Signa tamen hęc etſi propria ſint, nõ tamen ſemper ſunt inſeparabilia, atque accidere poteſt, vt etſi cranium fractum ſit, nihil tamen illorum appareat; ſi ſcilicet fractura ſit parua, caput robuſtum, Quædam etiam horum ſymptomatum ſtatim inuadunt, vt ſubitus in terram lapſus, vertigo, caligo oculorum, bilioſus vomitus,

ſanguis

ſanguis è naribus, auribus, palato fluens, *ἀφωνία*: alia poſtea ſuperueniunt, vt conuulſiones & epileplia, febris, delirium, torpor, paralyſis.

Ab ictus conditione. Ideoque etiam ſecũdus fons ſignorum conſulendus ictus conditio perpendenda. In quo conſideranda, Percuſſiones, capitis ictum recipientis diſpoſitio & inſtrumenti conditio. Inquirẽdum nimirum an is, à quo percuſſus fuit æger, robuſtus vel imbecillis fuerit: num de induſtria vel de improuiſo, cum vehemẽtia vel abſque ea percuſſerit; an directè vel obliquè ictum intulerit; num ex alto vel minus alto loco, num ex propinquo, vel minus propinquo loco percuſſerit. Nam ſi qui vulnerat, eſt fortior, & de induſtria ac præmeditatus, aut ex loco altiore & recta percutit, is grauius ferit, & os facilè rumpit contundit & intrò deprimit. Et qui ex loco altiore in rem duram cadentes impingunt, iis & facilè os rumpitur & cõtunditur & introcedit. Qui verò in loco plano cadit, & in rem minus duram impingit cranium minus affligit.

In eius verò, qui percuſſus eſt, capite perpendendũ, an debile & robuſtum ſit, durum vel molle, ſanum, antequam percuteretur, vel morboſum fuerit, an æger ſit ſenex vel iuuenis: item, qua parte vulnus inflictum ſit, & inde de læſionis vehementia coniectandum, vt modò in cauſis dictum fuit.

Inſtrumentum tandem conſiderandum, an nimirũ lapide, ligno, ferro, telo percuſſus ſit, & an telum leue vel graue, acutum vel obtuſum, durum vel minus durũ, æquale vel aſperum fuerit. Tela enim rotunda, orbiculata, & plana, obtuſa, dura, grauia cranium maximè rumpunt, contundunt, & intrò deprimunt. Tela verò oblonga, tenuia, acuta & leuia magis ſecant, quàm cõtundunt.

Per viſum. Tertiò ſenſus ipſe fidiſſimus teſtis fracturas detegit, & hic Hippocrates iubet, vt Medicus, antequàm quid tentetur, quo ægrum & adſtantes ſibi confidentiores reddat, primò capillos conſideret. Si enim hi telo ſunt diſſecti, & in vulnere ipſo contineantur, oſſis denudati & læſi ſignum id eſſe docet. Etenim à lapide vel alio telo cadente proiecto, ſi extremitas eius in angulum acutum abierit, pili ſæpè & conſcinduntur, & in ipſam oſſis ſubſtantiam impinguntur, vt citra rimæ abraſionem euelli non poſſint. Deinde vulneris conditio attẽdenda. Nam ſi vulnus longum ſit in ſyncipite, quia ibi cutis eſt tenuis & os rotundum, de cranij fractura meritò ſuſpicio ſuboritur. In temporibus verò etſi vulnus ſit longius, tamen quia os hic depreſſum & planum eſt & caro multa, os ibi fractum eſt non ita facilè ſuſpicandum.

Per ſpecillũ. Verum certior explorandi modus eſt per ſpecillum. Itaque qua plaga eſt ſpecillũ immittere oportet, neq; nimis tenue & acutum, ne cum in naturalem quandã foueam inciderit, opinionem fracti oſſis fruſtra exhibeat, neque nimis craſſum, ne exiguæ rimulæ lallant. Vbi ſpecillum os attigit, ſi nihil aſperum, ſed omnia leuia apparent, integrum os habetur. Si verò loco extra ſuturas aſperi quid occurrat, fractũ os eſſe indicio eſt. Sutura verò, quæ & ipſa aſpera eſt, fallere poteſt & pro rima haberi. Et quamuis ſuturæ plerumque naturalem ſuum locum habeant; tamen cum is non ſemper ſit ita planè certus, ne fallamur, & ſuturam pro rima vel cõtra habeamus, tutiſſimum eſt, os nudare, & plagã diligenter explorare. Verum ſi in ipſis ſuturis ſit vulnus, lõgè difficillimum eſt fiſſuram cognoſcere, vt pluribus docet Hippocrates, *l. vulner. cap* & ſuo exemplo, qui *l. 5. epidem*; ſe hoc modo deceptum, idque cum vulnerati pernicie ingenuè fatetur. Suturarum enim loco cranium natura ſua fiſſum eſt. Itaque ſi his locis leuior inciderit fiſſura, facilè pro naturali fiſſura plaga habetur, ſeu viſu, ſeu ſpecillo id explores: ideoq; diligenter omnia animaduertere oportet, & teli conditionem attẽdere; cum à ſimili telo eiuſdemque magnitudinis, aut etiam minori ictu atque graui vel etiam leuiori multò magis homo lædatur, ſi telum ſuturas attigerit, quam ſi alias partes.

Per atramentum ſcriptorium. Celſus ſpecillo contentus non eſt, & licet nec minima rima appareat, tamẽ ſi ex tali vel ictus conditione & ſymptomatibus ſuperuenientibus de fractura cranij ſuſpicio ſit, oſſi attramentum ſcriptorium (quod ex ſola galla fieri poteſt, ſi vitrioli acrimonia metuatur) medicamento miſtum inducere iubet, & poſtea os radere. Quod enim fiſſum eſt, quia nigrum colorem in ſe recipit, nigrum manet, reliquum album naturalem colorem raſura adquirit.

Hanc autem fiſſuram hoc modo deprehenſam porrò ſecundum profunditatem radere oportet. Si enim raſione nigredo omnis eximitur, indicio eſt, fiſſuram minorem eſſe: Si verò deleri poteſt, ad profundiora peruenit. Quæ ex Hippocrate mutuatus eſt Celſus *l. 8. c. 4.* qui vult, vt primò oſſi nigrum aliquod medicamẽtum imponatur, ſecũdò linteum oleo imbutum ſupra extendatur, tertiò cataplaſma ex maza ſuperponatur, & poſtridiè reſoluto vulnere caluaria radatur. Nonnulli hoc modo fracturam explorant.

℞. Thuris, ladani, ceræ, an. ℥. iv. terebinthinæ, farinæ fabarum an. ℥. ii. Omnia ſimul imponantur. Si poſtridie aliquo in loco medicamentum fuit exſiccatum, ibi fracturam eſſe cenſent. Alii hoc imponunt.

Ceræ nouæ flauæ, thuris, ſantali, an. ℥. ii. terebinth. aceti, farinæ fabarum, an. ℥. i. M. ad ignem fiat emplaſtrum.

Fallopius ſcribit, eo loci vbi cranium contuſum eſt, quaſdam maculas ſeu puncta alba inſtar eorum, qui in vnguibus apparent, conſpici. Os enim contuſum poſt duos vel tres dies adhuc viuit & nutritur. Poſt tertium autem diem ſanguis, qui in partibus contuſis eſt, exhalat, ideoque ceſſat rubedo.

His addiderunt alij & alia. Iubent nimirum vt æger filum vel funiculum dentibus apprehenſum altera extremitate teneat, altera uerò Chirurgus eum fortiter intendat, & intentum manu percutiat, aut ut aliquid, quod durum eſt, frangi tamen facilè non poteſt, dentibus frangere conetur (Hippocrates *in Coacis* caulem aſphodeli uel ferulam maſticare iubet. Videatur Duretus in Coacis *l. 3. tract. 2. aphor. 6.*) Dũ enim hoc modo uel funiculus percutitur, uel in frangendo dentibus re dura laborat æger, ipſum facilè locum affectum & cranii partem fractam deprehenſurum, atque ibi ſtridorem uel ſtrepitum percepturum exiſtimant. Scribit tamen Ambroſ. Paræus *l. 9. c. 2.* etſi utrumque ſæpius tentauerit, ſignorum tamen horum ueritatem experientia comprobare non potuiſſe.

Signa contrafiſſuræ. Signa uerò Inſortunij ab Hippocrate appellati ſeu contrafiſſuræ quod attinet, ſi quis grauiter percuſſus uel lapſus ſit, & ſymptomata ſupra enumerata adſint, rima tamen nulla in parte læſa appareat, in parte uicina uel oppoſita diligenter inquirendũ. Etenim in aliis partibus uulnus cicatrice obducitur, in ea uerò, in qua eſt latens fractura, nullo modo: Caro quoque ibi mollior, tumidior & flaccidior apparet: ſanies, quæ e uulnere effluit, copioſior eſt, quam pro uulneris magnitudine. Per interualla febricula quædam percipitur. Imò etſi cutis ſub loco fracto integra ſit: tamen ſi raſo diligenter capiti emplaſtrum ex pice cum liquida tum nigra, cera, terebinthina, puluere ireos & maſtiches imponatur, locus cutis in quo fractura eſt, humidior & mollior apparet: æger etiam nihil tale cogitãs cogitur ſubinde manus ei cranij parti admouere.

An autem utraq; lamina cranii fiſſa ſit, uel externa ſolum, hoc modo præter ræſotam deprehenditur. Primò æger ore ac naribus obturatis, ſpiritũ comprimat, ſi utraque lamina eſt fiſſa & fracta, humor uel ſpiritus cum ipſo mixtus per rimam egreditur. Quod tamen in oſſe nudo ſaltem locum habet. In tecto uerò ex au-

ditu

ditu id cognoſcitur, cum mandendo fortiter ſtrepitus exauditur, vtraque oſſis parte diuiſa.

Deinde iubet, vt puluis maſtiches albumine oui excipiatur, & in linteo extenſus rimæ applicetur. Si enim poſtridiè medicamētum ea parte, qua rima eſt, ſit magis, quam alibi, ſiccum; indicio eſt, rimam ad membranas cerebri penetrare, cum calor expirans medicamētum ſiccet. Si non penetret, etiam tale nihil adeſt. Tādem fit vt dictum, atramentum ſcriptorium rimæ illinatur, & cranium abradatur, quamdiu nigredo apparet, facilè quouſque rima penetrat, deprehenditur.

Si dura mater ſit vulnerata, aut ab aliquo oſſiculi fragmento pungatur, præter bilis vomitum, caſum, occœcationem, vertiginem, torpor accidit, mens non conſtat, neruorum reſolutio vel conuulſio ſequitur, febris adeſt continua. Videatur etiam Celſus *l.5.c.26.*

Prognoſtica.

Fracturarum cranij prognoſtica.

1. Si cranium quocumque modo læſum ſit, periculo non vacat, nec contemni vulnus debet; etiā vbi omnia benè ſeſe habere videntur. Scribitque Ambroſ. Paræus, *l.9. c.13.* & à veteribus proditum & experientia cōfirmatum eſſe, in cranij fractura neminem extra periculum poſitum cenſeri debere, niſi poſt exactum diē centeſimum. Quod & Hippocrates *in proœmio lib. de Vulner.* capitis monuit. Minus tamen periculi eſt, ſi externa ſaltem tabula læſa ſit, & minus adhuc, ſi inciſa ſolum; contuſio verò magis periculum coniunctum habet.

2. Si verò vtraque lamina diuiſa ſit, & tota caluaria aperta; magis periculum adeſt. Minus tamen periculi eſt, ſi ſedes ſit aut fiſſura lata & ampla: maius, ſi ſit anguſta: adhuc maius, ſi ſit contuſio & rima; & præcipuè ſi ſit rima anguſta: maximum, ſi rima ſit in alia parte ab ea, quæ ictum excepit. Etenim etſi rima ſæpè ſit tam anguſta, vt ſenſum exiguitate fallat, tamē plurib. mortis cauſa fuit, teſte Ægineta; cuius rei hiſtoriam recitat Valleriola *in append. loc. com. c.15.* Quanquam non tam ob rimam ipſam, quam ob ſanguinem ſupra cerebrum effuſum ægri periclitentur. Periculumque auget, ſi non conſtet, qua in parte fractura ſit, & quod ſæpè oſſe extra integro, nihilominus oſſis aliquod fragmentum ab interna tabula ſeparatum ſit, quod dum membranas pungit, grauiſſimorum ſymptomatum & ſæpè mortis cauſa eſt.

3. Maius adhuc periculum eſt, ſi præter cranium & dura mater, maximum ſi ſimul tenuis membrana & cerebrum læſa ſint, & quò vulnus profundius penetrat, eo periculoſius eſt.

4. Vt autem hæc clarius pateant, & quantum periculi quodque vulnus habeat, appareat, aeris ambientis conditio & regio, locus vulneris, conditio, capitis diſpoſitio, & ea, quę ſuperueniunt, ſymptomata conſideranda. Et aerem quidem quod attinet æſtate capitis vulnera ſunt periculoſiora, propter inflammationis imminentis metum. Hieme quidem etiam ob frigus, quod tamen aere igne temperato facilè euitari poteſt. Etſi homini ex vulnere moriendum eſt, hyeme, quàm æſtate, viuet diutius. Calor enim tempore hyberno vegetior eſt, ac æſtate humores citius incaleſcunt & putredinem concipiunt.

5. In humida regione plus periclitantur ęgri, quàm in ſicca; cum cerebrum ab humidis facilè offendatur. Hinc in nonnullis regionibus vulnera capitis etiam à Chirurgis non ſatis peritis fœliciter curantur. Id quod ſæpè in Germania accidit. In alijs verò etiam à peritiſſimis Chirurgis tractata ferè omnia ſunt lethalia: Id quod Neapoli, Florentiæ, & Bononiæ accidere ſolet. Fracturę etiam & vulnera capitis in plenilunio inflicta periculoſiora ſunt; cùm tum corpus & caput magis humoribus abundet.

6. Vulnus, quo cerebro vicinius eo periculoſius, & ex cerebro vulnerato maius, quàm ex vlla capitis parte periculum imminet.

7. In occultis rimis & contuſionibus etiam non parū periculi affert; quod quæ inter duas tabulas eſt medulla compreſſa, aliquid ſanguinis effundit, qui eo loci putreſcēs, oſſis inflammationem & corruptionem affert, vt interdum nō ſolum aliquot poſt acceptum ictū ſeptimanis, ſed & menſibus nihil malè ſuſpicans æger moriatur; cuius rei notabile exemplum habet Petrus Pavv. *in comment. in libro Hippocrat. de vulnerib. cap.* de quodam poculo ſtanneo in capite percuſſo, in quo nihil fiſſi deprehenſum eſt, conſolidatoque vulnere æger bene ſe habere perſuaſum habens, poſt decimum menſem inter deambulandum vertigine correptus concidit, neque diu poſt obijt. Aperto cranio deprehenſum eſt, os loco ictus planè computruiſſe, & meningem in conſenſum traxiſſe.

8. Vulnera in ſyncipite & bregmate valde periculoſa ſunt. Nam os illud debilius & tenuiſſimum eſt, carne tegitur pauciſſima, & cerebrū eo loci copioſius; vt Hippocrates, *lib. de vuln. cap.* habet. Reuera tamen cerebrum hoc loco, quam alio magis abundare nō videtur; Sed cerebrum hic magis arcuatur, & attollitur, vt connexam cranij partem repleat (quod forſan etiā intellexit Hippocrates) vicinius etiā cranio, ac proinde hoc loco facilius, quam alijs ab externa violentia lædi poteſt. Præterea quocumque modo æger decumbat, saniei non datur commodus effluxus. In poſteriore capitis parte vulnera ſe contrario modo habēt: quia ibi os eſt firmius. Quæ in anteriore ſunt parte, medio modo ſeſe habent, cæteris paribus. Licet enim ibi cerebrū ſit copioſum: os tamen ſatis craſſum eſt, & præterea viæ adſunt expurgandæ materiæ per nares & aures. Ideoq; dum cęta æqualia ſunt & vis æqualis: tamen ſemper grauius afficitur os capitis anterius, quàm occiput. Et vulnerato occipite plures euadunt, quam in alijs capitis partibus. Etſi ex occipitis vulnere homini moriendum eſt, vitam diutius trahit. Nam propter oſſis craſſitiem noxa tardius cerebro communicatur & longiore interuallo pus generatur & colligitur.

9. Sicut ipſius oſſis læſi ratione nulla periculoſiora ſunt vulnera, quæ bregmati infliguntur: ita in temporibus vulnera ualdè periculoſa ſunt, ob muſculos tēporales, in quibus venæ, arteriæ & nerui diſſeminantur, quibus arctè cerebro tēpora connectuntur, & propterea ijs læſis, hæmorrhagia, conuulſiones, deliria, carus & alia ſymptomata accidunt. Neq; propter muſculos os ibi commodè nudari & ſecari poteſt. Quibus accedit: quod maxillæ inferiori detrimentum affertur, eiuſque motus impeditur ob læſum temporalem muſculū, qui maxillæ motui addictus eſt, & auditus organo vicino damnum facilè afferre poteſt. Videatur hiſtoria huius rei apud Guilelm. Fabric. *cent.2. obſeru.8.*

10. Sunt quoque vulnera periculoſa in futuris, cūm propter cranij eo loci imbecillitatem, tum propter duram meningem, quæ fibris ibi annectitur. Et ſanies per ſuturas è uulnere facilè in duram matrem diſtillat.

11. Minus periculoſum uulnus eſt, quod cæſim factum: magis, quod punctim, maxime, quod cū contuſione. Contundentia enim preterquam, quod oſſe depreſſo cauitates cerebri comprimunt, etiam complura alia mala inferunt, quæ ob cutis integritatem oculis non ſunt obuia, qualia ſunt, totius medullaris cerebri ſubſtantiæ concuſſio, ſquammulę alicuius ex cranij interna parte membranas cerebri pungentis abſceſſus, ruptio denique nerui alicuius molliuſculi, uel uenæ uel arteriæ.

12. Rima quò latior eſt, & ſtatim primis diebus apparet, eo minus periculoſa: Anguſtæ uerò rimæ, & quæ non apparent, magis periculoſæ ſunt. Etſi externa ſaltem lamina findatur, rima periculo vacat, periculoſum uerò eſt, ubi utraque lamina fiſſa eſt, cum ſanies tum in

duram matrem decidere poſſit: periculoſiſſimum eſt, ſi ſolum interna lamina findatur; cum rima illa lateat & in conſpectum non veniat, præcipuè ſi feſtuca aliqua membranas pungat. Valdè etiam periculoſa eſt fiſſura, ſi cum depreſſione coniuncta ſit, & oſſis pars auulſa ſubiectum cerebrum premat. Periculoſiſſimum vulnus eſt, ſi rima in alia parte ſit, quam qua percuſſa eſt, & vas aliquod intus in parte aliqua, quam ignoramus, rumpatur.

13. Periculoſæ etiam ſunt cranij depreſsiones, & ſæpè neglectæ mortem afferunt, cuius rei exempla annotauit Guilelm. Fabric. *cent.2. obſeru.3.* vbi etiam rectè Felicem Vvirtz refutat, qui in ſua Chirurgia *capite 7.* ſtatuit, non multum laborandū eſſe in cranio depreſſo eleuando, ſed negotium totum naturæ committendū eſſe, & parum referre, etiãſi fouea remaneat. Etſi enim in infantium mollioribus capitibus hoc locum habere poſsit, & idoneis emplaſtris adhibitis, vt ſupra dictum, cranium natura coopitulante reſtituatur: tamē in ſiccioribus & durioribus oſsibus omninò eleuatione cranij opus eſt. Spatium enim inter cranium & membranam eſt ſatis exiguum, vt eo depreſſo & cerebrum lędi, & motus eius impediri poſsit. Imò etſi ab initio grauiora ſymptomata non ſuperueniant: tamē curatione neglecta, & cranio depreſſo incuruato manente, ſtupiditas ingenij incurabilis ſequi poteſt, vt id obſeruatione peculiari docuit Guilelm. Fabric. *cent.3. obſeru.21.*

14. Maius adhuc periculum eſt, ſi præter cranium etiam dura membrana, quacūque ſui parte (præcipuè autem media capitis parte,) vbi ſinum illum ſanguine refertiſsimum (torcular vocant) conſtituit, quo loco ſauciata omnem illam intercapedinem, quæ inter cerebrum & duram matrem interiacet, adimplet, cū pręſentaneo mortis periculo. Maximum periculum eſt, ſi ſimul tenuis membrana & cerebrum læſa ſint: & quo vulnus profundius penetrat, eo periculoſius eſt. Cerebrum enim aeri expoſitum facilè corrumpitur, & à ſanie defluente læditur ac putreſcit. De quo Hippocr. 6. *aphor.* 18. Veſica diſciſſa aut cerebro, aut corde, aut ſepto tranſuerſo, aut aliquo ex tenuibus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt. Vbi, vt Galenus in comment. monet, lethale non mortem neceſſario inferens ſignificat, ſed etiam periculoſum.

An cerebri vulnera omnia ſint lethalia.

Neq; enim omnia vulnera cerebri neceſſariò mortem afferunt: ſed ea ſolùm, quę profundiora ſunt. Ac vt in alijs, ita etiam in capitis vulneribus ſæpe quaſi miracula fiunt, & qui planè deſperati videbantur, pręter ſpē conualeſcunt. Ideoque vulnerati ſine auxilio nunquā relinquendi nec deſerendi. Vidit ipſe Galenus vulnera talia curari 8. *de vſu par.* 10. 6. *aph.* Exempla quoque habentur apud Valleriolam. l. 4. *obſ.* 10. *l.* 5. *obſ.* 9. *l.* 6. *obſer.* 4. Guilel. Fabric. *cent.* 4. *obſeru.* 1. 2. 3. & longum catalogum medicorum, qui vulnera cerebri ſanata viderunt, recenſet Ioan. Andr. à Cruce *de vulner. lib. 1. tract. 2. c.* 14. de cerebro ſauciato. Imò obſeruatum eſt, particula cerebri amiſſa ægrum nihilominus conualuiſſe: cuius rei hiſtoriæ variæ annotatæ à Medicis, Anton. Muſa Braſſauola *com. in Hipp. aph.* 18. *l.* 6. Nicolao Maſſa *l.* 1. *epiſt.* 11. Fallop. *de curand. vulner.* 45. Franciſco Arcæo *de curand. vulner. l.* 1. *cap.* 6. Ioan. Andrea à Cruce *l.* 1. *de vulner. tr.* 2. *c.* 14. Ambroſio Paræo *lib.* 9. *cap.* 22. & alijs quæ pleraque collegit Schenck. *lib.* 1. *obſ.* 40. 42. Notatu etiam dignæ ſunt hiſtoriæ de periculoſiſsimis cerebri vulneribus, quæ extant apud Cabrolium *obſeru.* 16. 22. & 34. Henric. Petræum *tom. 2. Diſp. harmonic. diſp.* 36. q. 19. Dum hęc ſcribo, offertur mihi & chirurgo faber lignarius curandus, qui in oſſe ſiniſtro ad ſuturam coronalem ſecuris ex alto proiectę acie vulnus pollicis ferè longitudine in cerebrum penetrans acceperat, ita vt particula cranij effracta ſtatim eximi poſſet, & cerebri portio nucis iuglandis ferè magnitudine propenderet. Conualuit tamen, cerebri illa portione extra propendente ſenſim abſcedente. Et quod mirum eſt, toto morbi decurſu nec de dolore capitis, nec de vllo ſymptomate conqueſtus eſt, & ambulare ſine vllo impedimento potuit. Ad vulnus curandum vſurpatum vnguētum Gulelmi Fabricij, quod infra deſcribetur, cui Chirurgus aliquid interdum pulueris cephalici admiſcuit, & emplaſtrum de betonica.

15. An autem ex vulnere cerebri conualiturus ſit æger, ex virtutis robore & morbi vehementia dijudicandum. Si enim naturæ robur ſit magnum, & calor innatus ſeſe rectè habeat, ſæpe etiam periculoſa capitis vulnera præter ſpem ſanantur: Contra vbi vires deficiunt, & calor eſt imbecillis, malum eſt indicium, pręſertim ſi praua ſymptomata ſtatim accedant. Et quo pars, quæ læditur eſt nobilior, & quo læſio maior eſt, eò vulnus periculoſius eſt.

16. Quo caput vel natura vel ex morbo, vel ex ętate eſt debilius, eò vulnus periculoſius eſt. Hinc in ſenibus vulnera capitis ſunt periculoſiora; minus iuuenes & mediæ ętates periclitantur. Nam & calor in ſenibus eſt debilior, ſanguiſque minus laudabilis & ſeroſus, minus aptam vnioni & adglutinationi materiam præbet. Infantes verò & pueri etſi oſſa habeant molliora & ſanguine bono humentia, ac propterea ex ſeſe facilius ſanentur: ſuperuenientium tamen ſymptomatum ratione, & quod putredo in corpore calido ac humido facilè excitatur, ſatis ſuſpecta ſunt.

17. Si caput deſtillationibus obnoxium, aut æger eryſypelata in capite pati ſoleat, aut corpus lue venerea infectum aut omninò cacochymicum, aut hectica febre, vel tabe, vel alio morbo conſumptum, vulnus periculo non vacat. Cum enim ad vulnus vniendum naturæ robur & bonus ſanguis requiratur, vtrumque deeſt in hecticis, & morbo vel tabe conſumptis; bonus verò ſanguis in cacochymicis. Periculoſum etiam eſt, ſi quis in capite poſt veneris actum vulneretur.

18. Symptomata quod attinet, duo eorum genera ſequi ſolent, vnum eorum, quæ affectus cerebri ſubſtātiæ & partium vicinarum ſequuntur, qualia ſunt, conuulſio, paralyſis, delirium, ſopor, ſtupor, febris & ſimilia, quæ in toto apparent; alterum eorum, quę ob repētinam ſpirituum animalium agitationem, turbationē, & diſsipationem proueniunt, qualia ſunt voce priuari, non videre, non audire. A quibus ſymptomatibus aliquando ad ſe redeunt ægri, ſine vllis grauibus ſymptomatibus ſuperuenientibus, quando ſcilicet, nec craniū fractum, nec neruus, vena aut mēbrana aliqua cerebri rupta eſt: aliquando verò ad ſe non redeunt, vel ſi ad ſe redierint, in grauiſſima ſymptomata incidunt vbi nimirum partium harum aliqua læſa eſt.

19. Itaque quæ initio vulneratis accidunt ſymptomata, minus terrere debent quàm quę perſeuerant, vel poſtea ſuperueniunt. Cum enim fiant ſaltem ob dolorem, hæmorrhagiam, aut ſpirituum animalium turbationem, lethale vulnus non ſignificant. Quæ vero vel permanent, vel quarto, ſeptimo die aut deinceps, quo tempore omnia in melius mutari oportebat, accidūt, periculum portendunt, & ſaniei collectionem, putredinem vel ſimile quid adeſſe ſignificant.

20. Si nullum prauum ſymptoma adſit, vulnus quidem periculoſum dicendum eſt, non tamen lethale, modo medicus & ægro adſtantes ſinguli ſuum officiū faciant. Et quod de alijs morbis acutis dicitur, id & hic locum habet. Si æger quieſcat, mente conſtet, ſomnum capiat, facilè ſpiret, ſiti non vrgeatur, cibum non faſtidiat, non doleat, ſi febris abſit vel deſierit, pus album ſit, leue, æquale, non fœtidi odoris, conuenientis quantitatis, ſi ægri facies ſit ſimilis bene valentis & ſui potiſsimum, ſi mēbrana ſit mollis, ſuj coloris, liberè moueatur, caro increſcens rubicunda, ac ceruicis & maxillæ quietus & facilis motus bene præſagire licet, etſi vulnus magnum ſit.

21. Si

21. Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur quarto aut ſeptimo die, id à puris generatione fieri putandum eſt, nec adeò periculoſum eſt. Dũ enim pus fit, dolores ac febres accidunt. 2. *aph* 47. Si verò poſt ſeptimum & eo tempore, quo iã terminari debet, incidat periculoſum, cum putredinis in cerebro, meningibus aut cranio ſit indicium. Præcipuè ſi alia etiam adſunt ſigna, quę putredinem adeſſe ſimul atteſtentur, vt pallidus & ſubflauus vulneris color. Perpendendum tamen hic, an febris ſit ab Eryſipelate: tum enim minus periculum coniunctum. Cognoſcitur autem ab Eryſipelate & billioſæ materiæ confluxu febrem ortam eſſe, ſi cũ rigore inuadat, tertianæ typum obſeruet, atque ſudore terminetur paroxyſmus: Si vulneris labia ſubtumida ſint, vnaque tota facies, ſi ceruix & maxilla adeò rigeãt vt vix caput moueri & os diduci poſſit, ſi mordicans & pungens dolor & calor maior, quàm ab inflammatione.

22. Si vulnus aridum & ſiccum ſalitarum carnium inſtar appareat, & vulneris labia depreſſa & non tumida ſint, nihilque ſaniei vulnus emittat, & liuidum ac citrinum appareat, periculoſum eſt. In vulneribus enim magnis ſi tumores non ſuperueniant, malum: Hippocrat. 5. *aphor.* 66.

23. Si capitis vulneri tumor ſuperueniens ſtatim euaneſcat, malum: niſi fiat id ob euacuationem aliquã per purgationem, phlebotomiam aut reſolutionem. Hippocr. 5. *aph.* 56.

24. Si os initio nigrum euadat, mors prædicenda & timenda.

25. Propter plagam in capite acceptam ſtupor aut deſipientia malum, 7. *aph.* 14.

26. Si os purulentum euadit & puſtulæ per linguam exoriuntur, & lingua præ ſiccitate finditur & denigratur ex acris ſaniei per palati foramina in linguam delapſu, rarò euadunt ægri.

27. Si ęger delirat, ſi memoria aboletur, ſi lingua eſt incontinens, ſi caligant & obſcurantur oculi, ſi aures obſurdeſcunt, ſi ęger in lecto iacet immobilis vel ex eo ſe præcipitem vult dare, ſi vrina & alui excremẽta ſupprimuntur, ſi paralyſis aut conuulſio accedit: omnia illa vulnus lethale indicant.

28. In omnibus capitis partibus facilè caro regeneratur & inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulũ eſt ſuper interſtitium ſuperciliorum, vt interdum per omnem ætatem vlcus ibi maneat. Eſt enim eò loci cauitas, quæ ad naſi cribroſa oſſa pertingit, & excrementa, quæ alioquin per nares, & oculos efferuntur, eo confluunt. Ambr. Paræus *l. 9. c.* 12.

29. Vrinæ quoque perturbatæ, quales iumentorum, cum maximam humorũ corruptionem oſtendant; nec non albæ & perſpicuæ, vtpotè bilis flauæ ad caput motum ſignificantes, periculoſæ ſunt. Obſeruauit etiam Ioann. And. à Cruce, vt *tract. 2. de vuln. lib. 1. ca. 5.* refert, eos, quibus diarrhœa, dyſenteria ſponte ſuperuenerit, ferè omnes periclitatos fuiſſe, ac quàm plures etiam, qui pollutione vexantur.

Curatio.

Cranij fracti curatio.

Si cranium læſum ſit, quocumque etiam modo, corpus euacuãdum in corporibus plethoricis & cacochymicis. In eiuſmodi enim corporibus etiam, quæ leuia ſunt vulnera ob humorum copiã praua attrahũt ſymptomata, multò magis verò id accidit, in magnis. Imò in omnibus vulnerib. capitis euacuatio neceſſaria eſt; in quib. ſectione, dilatatione, oſſis abraſione opus eſt, & cauſa adeſt, ob quam affluxus humorum metuatur.

Ideoque primum & protinu prima die vena aperiẽda, cephalica vel communis, modo vires id permittãt, vt affluxus tenuioris ſanguinis ad caput impediatur, & ſanguinis tantum euacuandum, quantum eius copia requirit, & vires ferunt, & prout ex vulnere, parcè & copioſè effluxit; aut ſi venam aperire non liceat, cucurbitæ ſcarificatæ dorſo applicentur, & ſcapulis, vel etiam lumbis.

Deinde corpus euacuandum medicamẽtis idoneis: & imprimis bilem ac ſerum, quę vt mobiliora facilè ad caput feruntur, purgantibus, plurimumq. omnino vtilitatis in vulneribus capitis purgatio rectè inſtituta habet. Conueniunt hic ſyr. roſar. & violar. ſolutiuus, pulpa tamarindor. myrobolanu, præſertim citrinæ infuſæ vel decoctę, cũ humorum ad caput motum impediant & caput roborent. Neque inutile eſt Rhabarb. (alioquin quidem vaporoſum & capitis affectibus minus commodum) infuſum in decocto myrobolan. citrinar. & admiſto ſyrupo roſarum ſolutiuo, vel pulpa tamarindorum. Vel iniiciatur hic clyſter.

℞. *Radic. paeon.* ℥. i. *parietar. maluę, althea, beton. maior. hyſſopi, an.* M. i. *ſem. aniſi, ruta, paonia, an.* ʒ. ii. *flor. ſtœchad. Arab. chamamel. an.* P. j. Coquantur in aq. ſimpl.

Colat. ℞. *l. j. elect. diacathol. Indi maioris an.* ʒ. vj. *olei liliorum alborum* ℥. ii. *rutacei, mellis anthoſati, an.* ℥. j. *ſalis* ʒ. ß. F. clyſter.

Non tamen medicamenta purgantia ſint nimis lenia: cum ob humorum ad caput motum in vulneribus capitis aluus plerumque adſtricta ſit. Ideoque ſyrupo roſarum vel violarum ſolutiuo & lenibus iſtis medicamentis in robuſtiorib. ʒ. j. vel ʒ. ii. Electuarii roſati Meſuæ vel de ſucco roſarum addere vtile eſt, cum aqua vel decocto cichorei.

Clyſteres quoque ſæpius repetere conuenit, vt vapores à capite reuellantur.

Exhibenda præterea bilioſos humores alterantia, & quæ calidorum vaporum ad caput motum impediunt, caputque roborant. Vt *ſyrup. roſac. myrtinus, de endiuia, granatorum. de betonica*, quæ ſimul ſerum ſanguinis ſubducit, vrinamque mouet, *cum aquis vel decocto hordei, betonica, cichorij, plantaginis, conſeruaſ cerum roſarum.*

Ipſum verò vulnus quod attinet, poteſt, vt ex ſuperioribus patet, id varijs modis fieri. Si enim vulnus fiat ab inſtrumento incidente vel pũgente, non poteſt cranium lędi, niſi cum vulnere cutis: Si verò à contundente, poteſt id fieri etiam ſine cutis capitis vulnere, & cũ eo, poteſt quoque vulnus vtramque laminam penetrare, vel alteram tantum. De his ergo ordine dicendum.

Et primò quidem ſi cutis vulnerata ſit & ſatis pateat, labiaque, quantum opus, diduci poſſint, ſectione nulla opus eſt: ſed aut digito, aut vnguibus, aut inſtrumento obtuſam aciem ex altera parte habente membrana ab oſſe diuellenda, ſic vt labia æqualiter, & quantum ſatis diſtent.

Pericranii ſectio.

Si verò cutis non ſatis pateat, latius aperiẽda, donec fiſſura tota in conſpectum veniat, & in primis hic cauendum, ne quid de pericranio integrum relinquatur. Terebra enim vel ſcalpello poſtea laceratum dolores & inflammationem excitat, & malum facilè cerebro communicat. In pericranii autem ſectione id monendum, tunc eam ſolum tentandam, cum ſuſpicio eſt læſi cranii, aut inſignis eſt contuſio ſanguinem concretum continens. Aliàs verò non ſine cauſa doloribus affligi æger debet. In pueris etiam non facilè hæc ſectio tentanda & ſanguinis profuſione ac dolore vires ea ætate debiles deiiciendæ, ſed potius opera danda, vt conuenientibus topicis materia diſcutiatur.

Sectio cutis quomodo inſtituenda.

Sectio verò cutis ea plerumque commodiſſima eſt, ſi Chirurgi opera fieri debet. (Nam quæ ex vulnere eſt, neceſſario talem habemus, qualẽ accipimus) quę duabus tranſuerſis lineis crucis, ſiue litteræ X. figuram exprimit, præſertim cum fractura aut depreſſio magna eſt. Aliàs hæc ſectio non ſemper neceſſaria eſt, ſed etiam rectam a latere vulneris ipſum vulnus, ita vt anguli recti conſtituãtur, ex linea recta ducta ſupra rectã, imprimis ſi vulnus ſit rectum vel oblongum inſtituere

licet,

licet hoc modo ✓ vel trigonam ◁. Sanguinis poſtea fluxui & dolori ſuccurrendum linamentis vel albumine oui, vel vino auſtero madidis.

In ſectione autem muſculi temporales vitandi, quãtum fieri poteſt, cum & neruoſiſſimi ſint, & cerebro vicini, & inflammationes, deliria & conuulſiones afferre ſolent. Vitandæ quoque ſunt ſuturæ, cum eo loci fibræ duræ matris pertranſeant, & ad latera ſuturarũ ſectio facienda. Scribit tamen Ioannes Andr. a Cruce *tract. 2. de vuln. lib. 1. c. 11.* ſe neceſſitate cogẽte & in temporibus & in ſuturis fęlici euentu ſępè ſectiones moliuum eſſe, ſtatuitque conſultius eſſe, aliquid nonnulla cum fiducia vel cum periculo facere, ſecutuſq; eſt hac in re Celſum qui ſcribit, vrgente neceſſitate, & ſi accidentiũ magnitudo impellat, etiam temporum inciſionem faciendam, ſed iuxta villorum progreſſum.

In vulnere etiam frontis cauendũ, ne ſectio fiat per tranſuerſum. Etenim ſi muſculus, qui palpebram attollit, per tranſuerſum ſecetur, palpebra decidit, nec oculus aperiri poteſt, atq; hoc modo viſio læditur: ſed ſectio à parte inferiore ſurſum verſus facienda. Neque etiam ſectio nimis ampla facienda; non ſolum quia turpitudo ex cicatrice maiore oritur, ſed pars denudata etiam imbecilla redditur. Ideoq; tanta ſolum, quãta ad plagam detegendam opus eſt, ſectio facienda.

Hinc ad os læſum accedendum. Cum vero cranium varijs modi lædi poſſit, vt ſupra dictum, de ijs ordine dicemus.

Et primò de fiſſura, in qua externa ſolum lamina læſa, interna integra manente.

Fiſſura cranij in externa ſolum lamina. Fractura detecta & denudata, ſcalpro, ſeu plano, ſeu incuruo, ſeu cauo os deradendum, quamdiu veſtigium aliquod fracturæ apparet, de quo *in libro 5. Inſt. par. 1. ſect. 2. c. 8.* dictum. Quia enim in rima neceſſario aliqua ſanies colligitur, quæ è ſuper poſitis partibus defluit, & os atque ſubiectam membranam facile corrumpere poteſt deraſione oſſis eiuſmodi saniei collectio impeditur. Deinde quia labia in oſſe plerumque inæqualia & aſpera ſunt, ac dolorem pariunt, neque caro cum ijs facilè vnitur; aſperitas omnis deradendo tollitur. Tertio etiam in cognitionem fracturæ peruenimus & quã profunda ſit radendo cognoſcimus.

Vt autẽ de profunditate fiſſuræ certiùs conſtet, primò ſuper os aliquid nigri coloris medicamentũ liquidum, vel atramentum ſcriptorium imponendum, ac vulnus ſiccis linamentis implẽdum, & cataplaſma dolorem leniens imponendum. Poſtridie ſoluto & purgato vulnere os deradendum. Tum enim fiſſura, quæ nigrum medicamentum in ſe ſuſcepit, nigra apparet, os verò reliquum album. Cranij os fractum quomodo radendũ. Os ergo tamdiu vel vna vice, vel pluribus vicibus deradendum, donec tota rima aboleatur, & os totũ album appareat, & ſanguis inſtar lacrymarum extillare incipiat. Non tamen ſine cauſſa quis hic dubitare poſſet; An opus ſit (præcipuè in noſtris regionibus, in quibus capitis vulnera non ita periculoſa ſunt, vt in multis locis in Italia) ita curioſe ſemper fracturas rimari, pręcipuè non penetrantes, & tam accuratè radere. Sic enim, vt poſtea dicetur, Galenus, *6. Method. med. cap. 6.* rectè monet, & ipſa experientia confirmat, fragmenta oſſium longius excurrentia, vſque ad finem proſequenda non eſſe, cum nulla inde noxa ſequatur & tales oſſium rimas natura ſponte vt in alijs oſſium fracturis cõſolidare ſoleat; cur non etiã in his fracturis, vbi non totum cranium, ſed ſuperior ſaltem lamina fracta eſt, idem fieri poſſit?

Ne... quæſt. 3. cap. ſeq.

Figuræ ſcalptorum videantur apud Ioan. Andr. à Cruce, & Ambroſ. Paræum, *l. 9. c. 4.* Antequam autẽ os radere incipimus, vulnerati aures aut lana, aut goſſypio, aut carptis linamẽtis obturãdæ ſunt, ne ex raſura moleſtiam aut ſtrepitum æger percipiat: ægri quoque caput ab adſtantibus immobile tenendum.

Dum verò raditur, vulneris labia puris linamentis munienda, ne a ſcalpro vel aere lædantur.

Scalprum verò, ne attritu longo incaleſcat & os inflammet, vel in oleum roſaceum, vel aquam roſaceam ſæpius immittere, vel quod commodius, immutare oportet; cum aliàs etiam ſcalpra permutanda ſint. Ideoque ſcalpella & numero multa & magnitudine differentia in promptu habere oportet.

Poſt raſuram & oſſis & cutis vulneratæ ratio habẽda. Etſi vero & regeneratio partis deficientis, & rimæ & cutis coalitus naturæ opus ſit, adiuuanda tamen ea medicamentis. Et primo quidem puluercs cephalici ſupra propoſiti imponẽdi, nec pingue quid cranio imponendum. Delectus tamen hic medicamentorum habendus. In vulnere enim exiguo & corpore humidiore & molliore ſufficit thus: in maiore & ſicciore manna thuris vſurpanda; Si vulnus ſit ſordidum, & corpus valdè ſiccum, myrrha, & alia valentius ſiccãtia vſurpanda. Et tempore quidem frigido calida vſurpanda, iris, ariſtolochia: Tempore vero æſtiuo ſanguis draconis, cornu cerui. Supra os puluercs, linamenta ſicca imponenda (quæ etiam in principio, ſi puluercs illi non in promptu ſint, ſemper cranio imponenda) ſupra linamenta vero tandem digeſtiua vnguenta dicta, cutis, & labiorum vulneris gratia applicanda: Imprimis verò in capitis vulneribus laudatur reſina abietina cum modico oleo roſaceo, & ſunt ſupra etiam talia propoſita.

Vt verò poſt raſionem inflammatio aliqua non excitetur, interdũ anodynis vti oportet, & proinde partes circa vulnus oleo roſaceo calido fouere; deinde linteum vino calido, in quo roſę & betonica cocta ſint, madidum imponendũ, quod totam partem oleo inũctam complectatur. Aut ſi inflãmatio iam immineat, cataplaſma ex farina hordei & roſis cum poſca imponendum. Apparente iam pure ad detergendum vna & altera vice melle roſaceo vel ſolo, vel cum dicto vnguento miſto, vtendum, prout puris maior, vel minor copia eſt. Nam ſi copioſum ſit pus, ſolo melle roſaceo vtendum. Vulnere deterſo ſarcoticum medicamentũ ſupra puluercs imponendum, vt vnguentum Baſilic, de betonica, de matriſylua.

Tandem vulnere carne repleto vel ſiccis linamẽtis, vel emplaſtro diapalma, vel alio conueniẽti cicatrix inducenda.

Curatio fracturæ cranij, quæ vtramque laminam penetrat, ſine tamen membranarum læſione.

Si verò maior ſit cranij læſio, quam vt externa ſolũ lamina fiſſa ſit, videndum, qualis ſit fractura. Fractura cranij laminæ vtriuſque. Poteſt enim tãtum eſſe fiſſura, vel ſimul oſſis depreſſio & fractura; vel etiam contuſio. Si ſit ſimplex vtriuſque laminæ fiſſura, ſed ſine membranarum & cerebri læſione, curanda eſt vt mox dicetur. Si verò cranium ſimul depreſſum ſit, eleuandum, vt in Inſtit. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. c. 5.* dictum, & Ambroſ. Paræus *lib. 9. cap. 5.* tradit. Si oſſis aliquid effractum, & in multas teſtas defractũ ſit, & ita auulſum, vt facilè eximi poſſit, forcipe vel volſella extrahendũ; ſi pertinacius autem adhæreat, & præcipuè ſi membranas pungat, vel premat vectibus, forcipibus excıſorijs, ſcalpris eximendum, de quibus Paræus *lib. 9. cap. 6.*

In oſſibus tamen extrahendis nulla violentia adhibenda; ſed ſi extractioni reſiſtant, opus totum naturæ committendum, (modo ab ijs membranæ non lædantur) quæ id, quod inſtrumentis nullis conſequi licet, facilè ſuo tempore expedit. Multò minus cranij pars quæ cuti vel pericranio adhuc cohæret (etſi à reliquo cranio auulſa ſit) extrahenda & cerebrum & membra-

næ

næ eius ſuo tegumento ſpoliata nuda relinquenda, ſed ſuo loco reſtituenda, & naturæ negocium committendum, quæ ipſa vel ſeparabit, vel reliquis ea agglutinabit, vt Paræus *l. 9. c. 7.* monet, & hiſtoria curationis cõprobat.

...fractura ...nij quæ pe...cula immi...ent.

Si verò ſimplex rima ſit, ſed ſine cerebri & membranarum læſione, ita curatio inſtituenda. Duo pericula hic præcipuè imminent. Primum eſt, quod ſanies ad duram matrem deſtillat. Cum enim ex fractura os debile effectum ſit, alimentum affluens debito modo cõcoquere non poteſt, vnde excrementitia quædã humiditas in loco fiſſuræ naſcitur, & etiam ex partibus incũbentibus per rimam in membranam duram deſtillat, unde metuendum, ne humor hic putreſcens membranam corrumpat, & inflammet, vnde febres, conuulſiones, deliria, & ſæpè mors ipſa ſequitur: atque hæc vulgatiſſima interitus eorũ, qui ex vulneribus capitis moriuntur, cauſa eſt. Secundò Interdum accidit, vt feſtuca quaſi & fruſtulum oſſis intus ſeparetur ac duram mẽbranam pungat, vnde dolores acutiſſimi & conuulſiones oriri poſſunt. Itaque præcipuus hic curationis ſcopus eſt, vt faniei huic exitus pateat, vel paretur, & ſi feſtuca aliqua cerebrum pungat, illa dematur. Ac proindè ſi foramen inflictum vulneri expurgando & curãdo non ſufficiat, vel quia ex depreſſione oſſis nimium cõprimitur membrana dura, vel quia nigreſcit, alterum foramen adhuc priori vicinum moliendum eſt, prominentibus interſtitijs cuſpidibus reſectis.

Quapropter curandum, vt cutis loco affecto, vel ex vulnere pateat; vel dicto antea modo aperiatur. Si verò fractura tam ampla non ſit, vt per eam ſanguis vel ſanies, quæ ab oſſe & cute continuò ſeparantur, inque duram matrem deſtillant, euacuari poſſint; craniũ maturè, & quàm poteſt fieri citiſſimè aperiendum, vt ſaniem expurgare, & duram membranam ab ea mundare liceat.

Cranii quomodo aperiendum.

Quomodo verò cranium aperiendum ſit, *lib. 3. Inſtitut. pars. 1. ſect. 2. cap. 8.* dictum, & tractat hac de re diligenter Ioan. And. de Cruc. *de vuln. lib. 1. tract. 2. cap. 13.* Aperiatur autem cranium vel ſcalpris, vel terebra, vel modiolis. Neque enim, vt verbis Petri Pavv *in commẽt. in Hippocr. de vuln. capitis* vtar, ſemper per priſin exſectio quæ trepano fit, intelligenda. Tentandum delere fiſſuram, planãdæ oſſis fracti oræ, ſi anguſtæ ſint valdè rimæ, dilatandæ, vt ſuperfluis exitus detur, idq; accommodatorum ſcalptorum vſu. Abradentes ſcalpri ſi nõ ſuffecerint etiam ad cycliſcum accendendum. Breuiter, omnia tentanda, priuſquam modiolus in vſum trahatur. Periculo enim non vacat. Vnde niſi ſumma vrgente neceſſitate eo vtendum. Nimirum ſcalpra locũ habent, vbi magna fractura eſt: & oſſa fracta vacillant, vt & in oſſibus mollioribus: ſi verò os firmius ſit, terebra vel modiolo opus eſt. Si enim os non ſolum fractũ, ſed & effractum & depreſſum ſit, ne oſſe magis compreſſo ſubiectæ membranæ lædantur, ſed ſano oſſi tũc, proximè tamen, quantum fieri poteſt verſus fracturã, imponenda. & cranium, quãtum ad ſaniei exitum neceſſarium eſt aperiendum, oſſiſq; quàm minimum eximendum, membranæ valdè denudatæ aliquid incommodi patiantur, ſed ſatis eſt, ſi quod membranas pungebat, eximatur.

Monet & hoc hic Galenus, *6. m. m. c. 6.* Si oſſium fragmenta quædam longius excurrant, ne ea vſque ad finem proſequamur, cum nulla ex eo, modo reliqua rectè peragantur, noxa ſequatur, ipſa experientia teſte, ad quam etiam prouocat Amatus Luſitanus, *centur. 6. cur.* 100. qui tales oſſium rimas longius procurrentes conſolidari & ferruminari vidit. Vt enim in alijs oſſibus, ita etiam in cranio natura callum obducere ſolet.

In ſcalpris verò eligendis hic alio modo modo res ſeſe habet ac in rima, quæ externam tantum cranij laminam penetrat. Ibi enim latiora ſcalpra primò vſurpanda, deinde ſtrictiora & anguſtiora: Hic verò ab anguſtioribus incipiendum & ad latiora progrediendum.

Dura mater quandoque aperienda.

Notandum etiam hic, quod obſeruauit Guillelmus Fabricius *l. obſeru. 7.* duram matrem, inter quam & cranium plerumque ſpacium eſt, quandoque arctè totam cranio adhærere; quo in caſu perforatio ferè inutilis eſt, cum ſanguis non inter ipſum & membranam durã, ſed infra duram membranam ſeu matrem quam vulnerare ita non licet, contineatur. Si tamen neceſſitas id poſtulet, ea ipſa potius aperienda, quam permittendum, vt æger ſine auxilio moriatur. Cuius rei hiſtoria extat apud Glandorpium *in ſpecul. chirurg. obſeru. 4.* de quodam pugili, cui cum grauiter in capite vulnerato tertia die grauia ſymptomata ſuperuenirent, vt ſuſpicio eſſet, materiam intra cranium collectam eſſe, cranium apertum eſt, verum nihil effluxit, ſed dura mater in tumorem elata, in conſpectum venit, quæ cum ſcalpello incuruato, ne pia mater læderetur, aperiretur; maxima copia ſaniei effluxit, quæ non intra craniũ & piam matrem, ſed intra duram & piam matrem, latuerat; qua euacuata & idoneis medicamentis adhibitus æger ſanitatem recuperauit.

Quo loco aperiendum.

In apertione cranij & hoc obſeruandum, vt in decliuiori, quantum licet, parte apertio fiat (modo per ſuturas aut per oſſis tenuitatẽ aut craſſitiẽ liceat, & cerebrum vulneratum non ſit, quod tunc per decliuiora loca aperta exire ſolet.) vt ſaniei facilius exitus detur. Neque etiam perforatio in ſuturis facienda eſt; nam quia eo loci venæ & membranæ tranſeunt, ferro facilè lædi poſſunt. Et quia cranium ibi imbecillius eſt, facilè fieri poſſet, vt in terebrando ferrum præter opinionem deſcenderet & membranam ac cerebrum læderet. Præterea ſuturæ factæ ſunt, vt per eas vapores capitis exhalarent: Si ergo callus ibi poſt apertionẽ generaretur exſpiratio impediretur. Si tamen aliter euacuatio ſaniei fieri non poſſet, minus periculi à ſuturatũ apertione, quam ex retentione ſaniei eſt. Nec etiam in oſſe tẽporum etſi id læſum ſit, perforatio inſtituenda; cum muſculos temporales ſecare non liceat; ob pericula *prognoſt. 9.* propoſita. Nec tamen æger ſine auxilio relinquendus, ſed ſi neceſſitas id poſtulet, loco vicino in oſſe ſyncipitis ſectio inſtituẽda, vt docet Galenus, *6. m. m. cap. vlt.* & Ambroſ. Paræus *lib. 9. cap.* 15. Imo ſi neceſſitas ſumma expoſtulet, etiam tẽpora diuidere & ægrũ omni ope non deſtituere iubet Petr. Pavv. *in comm. in Hippoc. de vuln. cap.* refertque ſe vidiſſe ala molæ puero ita contuſum tempus dextrum, vt aliquot oſſis pertuſi fragmenta per vulnus eximerentur, nihil tamen incõmodi toto curationis tempore patiente puero tẽpora apetiri manu Chirurgi non ſemel vidiſſe abſque vllo ſymptomate. Duo tamen monet, primum vt nonniſi ſumma expoſcente neceſſitate tempora diuidantur, deinde vt nouacula ſemper ſecundum ductum fibrarũ temporalis muſculi ducatur.

Tempus aperiendi cranii.

Tempus aperiendi quod attinet, dierum numero id definiri non poteſt, ſed quo citius, eo melius, & fieri poteſt, ante quartum aperiatur. Neque exſpectandũ, donec grauia ſymptomata ſuperueniant, ſed ſi malũ tantũ ſit, vt grauia ſuperuentura ſymptomata metuẽdum ſit, quamprimũ apertio cranij inſtituenda. Si tamen Medicus in principio vocatus non ſit, quandocũque opus & neceſſitas id poſtulat, apertio inſtituenda: cum experientia docuerit, ſæpè ſatis longo, ab accepto vulnere, tempore cranium fœliciter fuiſſe apertum & ægros à grauiſſimis ſymptomatibus liberatos. Et ſatius eſt, citiùs occurrere remedijs malo, quã ijs omiſſis ſine auxilio ægrum mori ſinere. Itaque quantum fieri poteſt citiſſimè, vel ante quartum diem apertio inſtituatur, præcipuè tempore æſtiuo, quo humores facilius putredinem concipiunt. Imò Celſus nec ter-

tium diem expectari voluit, cum humores interea tẽporis ad membranam deſcendentes & exitum nõ habentes grauiſſima ſymptomata excitent.

Si tamen fractura ita pateat, vt ſaniem per eam euacuari poſſe ſpes ſit; vel ſi materia exigua & benigna fuerit, quæq; à calore natiuo facilè regi & diſcuti poſſit, regioque ſit temperata, aer non æſtuans, ægri conſtitutio robuſta, nec is prauis humoribus ſcateat; neq; accidens vllum appareat, poteſt apertio nonnihil differri: an forſan naturæ opera ſine ſectione æger conualeſcere poſſit.

Poſt perforationem ſi ſanguis copioſus fluat, medicamento aliquo ſanguini ſiſtendo apto cohibendus; Quale eſt, quod à Galen. 5. *m.m. cap.* 4. deſcribitur, quod paratur ex thuris parte vna, aloes parte vna & dimidia, & cum vtendi tempus inſtat oui albumine ad mellis craſſitiem ſubigitur, & molliſſimis leporis pilis excipitur ac vulneri imponitur. Et oræ foraminis radendæ ac leuigandæ ſunt inſtrumento lenticulari, ne aſperitas in carne ſuccreſcente aliquem dolorem excitet; & ſi quid ſcobis in dura membrana collectum eſt, id omne detergendum.

Capitis vulnerum, patẽte membrana, quomodo curanda.

Oſſe parente vel aperto, vt iam ſaniei exitus dari poſſit, de medicamentis idoneis diſpiciendum, quę patenti iam duræ membranę imponenda ſint. De quibus Medici cum antiqui tum recentiores valdè diſſentiũt, vt poſtea quæſtione 4. poſt caput ſequens dicetur. Vt rem igitur in pauca contrahamus, fęliciter vulnera talia curantur, ipſa experientia teſte, vt ex Valeriol. *lib.* 4. *obſeru.* 10. *lib.* 5. *obſeru.* 9. *lib.* 6. *obſeru.* 4. Guilelm. Fabric. *cent.* 4. *obſeru.* 4. & alijs, videre eſt, ſi mel vel ſyrupum roſaceũ (pauxillo olei roſacei addito, ſi dolor vrgeat) panno ſerico vel ſyndoni illitum membranæ, imponamus; Vulnus verò cephalico aliquo vnguento repleamus, cranioque puluerem cephalicũ imponamus; tandemque emplaſtro de betonica, vel ſimili cephalico id muniamus, caput verò totum oleo roſaceo mungamus. Sedato dolore & inflãmatione, melli roſaceo, quod membranæ imponendum, guttula vna atque altera aquæ vitæ admiſceri poteſt.

Cephalicum Conciliatoris celebre, quod different. 181. deſcripſit vnguentum ita paratur.

Vnguenta & Emplaſtra ad vulnera capitis.

℞. *Gummi elem.* ℥. iii. *reſin. puriſſ.* ℥. iv. *ceræ* ℥. vi. *ol. roſac.* ℥. iii ß. *ammon.* ℥. ii. *cereb.* ℥. iii. fiat vnguentum. Aliud eit idem.

℞. *Gummi elem.* ℥. iii. *opopanac.* ℥. ii. *bdellij* ℥. ß. *reſinæ pini* ℥. i. *ceræ* q. ſ. fiat vnguentum.

Gummi elemi vtilitas.

Imprimis enim in capitis vulneribus vtile eſt *gummi elemi*, quod, vt ibidem Conciliator ſcribit, attrahit, colorem mitigat, malam intemperiem propter familiaritatem, quam cum corpore habet, corrigit.

Guil. Fabric. hoc primo utitur.

℞. *Terebinth. aq. beton. & ſalu. lotæ* ℥. i. *olei roſac.* ℥. i. ß *è vitell. ouorum* ʒ. i. *gumm. elemi cum oleo ſuper igne lento diſſoluti & colati* ℥. ß. *croci* ℈. i. *vitellos ouorum* numer. ii. M.

Vtile eſt & hoc.

℞. *Reſinæ pini* ℔. ß. *terebinth.* ℥. iii. *ceræ, thuris, gumm. elem. an.* ℥. ß. Miſce, fiat vnguentum.

Dolore ſedato ad mundificationem hoc utitur.

℞. *puln. caryoph. angel. Ariſt. rot. ireos Florent. an.* ʒ. i. *extract. ſalu. beton. an.* ʒ. ii. *gummi elem. ol. roſac. diſſ.* ʒ. ii. *mell. roſ. q. ſ. aq. vitæ parum.* M. in mortario, fiat unguentum.

Emplaſtrum de betonica ita paratur.

℞. *Betonicæ* M. ii. *matriſyl. ſaluiæ, hyperici. millefol. piloſellæ, conſolid. minor. an.* M. i. *centaur. minor. maior. pimpinell. verbenæ, an.* M. ß. *terebinth. claræ* ℥. xx. *olei roſat.* ℥. x. *reſinæ pini, gummi elemi an.* ℥. i. ß.

Herbæ contundantur & terantur ac affundãtur vini albi ℔. ii. Aliquantum bulliant, & inde Soli exponãtur per dies viii. uel plures, ac quotidie agitentur. Hinc colentur, exprimantur, & addito ceræ q. ſ. fiat Emplaſtrũ.

Alij hac deſcriptione emplaſtri de betonica utũtur.

℞. *Betonicæ viridis, pimpinellæ. agrimon. ſalu. pulegij. millefol. conſolidæ maioris, matriſyluæ. an.* ℥. vi. *thuris & maſtich. an.* ʒ. iii. *ireos, ariſtol. rotund. an.* ʒ. vi. *ceræ albæ, terebinth. an.* ℥. viii. *gummi elem.* ℥. iii. *reſinæ pini* ℥. vi. *ol. abietini, vini albi an. q. ſ.*

Herbæ in mortario contuſæ octo diebus in uino albo macerentur & ſæpius agitentur, tandemq; ebulliãt. Expreſſum & colatum uinum coquatur ad tertiæ partis conſumptionem & addatur ol. abietinum, poſtea cera liquata & hac fuſa reſina & gummi, deinde terebinthina. Quibus paululum refrigeratis reliqua trita & creta; & manibus aſſiduè ſubigãtur, dum totus humor exeat. Tandem ad formandam maſſam additur lac caprillum iterumq; manibus continenter medicamẽtum ſubigitur.

Emplaſtrum cephalicum Baſilicum ita paratur. Emplaſtrum cephalicum Baſilicum.

℞. *Herbarum viridium, betonicæ, plantag. matriſylu. pimpinell. roriſmarin. an.* M. ß. Contuſa macerentur per diem. In *oleo roſac.* ℥. iii. *maſtich.* ℥. i. *pinguedinis vitulinæ, porcinæ, an.* ℥. ii. Deinde coquantur ad humiditatis cõſumptionem. Colentur. Poſtea adde *Maſtich. gummi elemi, reſinæ pini, lithargyri an.* ℥. ß.

Rurſum coquantur, donec ſubnigrum acquirat colorem, ſemper agitando, tandemque addantur *Terebinth. claræ* ℥. ii. *ceræ q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Gulielm. Fabric. tale parat:

℞. *Emplaſtri de betonica* ℥. iv. *gum. elemi oleo roſaceo diſſol.* ℥. i. *pul. roſar. rubr. myrtillor. an.* ʒ. i. *maſtiches, calami aromatici, angelicæ, caryoph. an.* ℥. i. *olei & ceræ q. ſ.* F. Emplaſtrum.

Emplaſtrum Fr. Arcæi.

℞. *Ol. roſac. omphacini & completi* ℥. ii. *maſtich. myrtin. an.* ℥. i. *ping. hirci* ℥. i. ß. *ſucci betonic.* ℥. i. Coquanti. ad conſumptionem ſucci, adde *maſtiches* ʒ x. *gummi elemi* ʒ. vi. *terebinth.* ℥. ii. ß. *ceræ alb. q. ſ.* Iterum ebulliant, fiat emplaſtrum. Eſt & hoc utile.

℞. *Gummi elemi, reſinæ pini an.* ℥. ii. *ceræ* i. ß *ol. roſac.* ʒ. vii. *ammoniac.* ℥. ß. *terebinth.* ʒ. vi. *ſucci betonic.* ʒ. x. f. ſ. a. emplaſtrum.

Habet & hic locum Emplaſtrum Alexandri Benedict. quod *lib.* 1. *cap.* 5. deſcribit, quod ſupra *cap.* 10. propoſuimus.

Felix Vvirts hoc ſuum laudat unguentum.

℞. *Sevi ceruini, mellis deſpumati, an.* ℥. ß. *aloes hepaticæ puluериſat.* ʒ. i. Miſce. Ioan. Andr. a Cruce hoc feliciter uſus eſt.

℞. *Vini* ℥. xx. *ſucci betonic.* ℥. iv. *calaminthæ* ℥. ii. *myrrhæ, thuris, aloes, ſanguinis draconis, cent. minor. gratior. hyperic. ana* ʒ. i. Puluеriſanda pulueriſentur ac omnia miſceantur, & per biduum macerentur. Poſtea lento igne ad tertiæ partis conſumptionem coquantur, addantur *mellis roſac.* ℥. iv. Iterum parum bulliant: deſe: ab igne remoto adde *Aq. vitæ vel ſpiritus vini* ℥. vi. Colentur: Tandem adde *olei terebinth.* ℥. iv. & in vaſe vitreo clauſo ſeruentur.

De betonica Vnguentum Hieron. Fabric. ab Aquapendente;

℞. *Betonicæ viridis* M. viii. Contundantur, contuſis addantur, *ol. communis* ℔ iv. *ceræ, terebinth. an.* ℔. i. Coquantur & exprimantur: Expreſſo ſucco iterum adde *betonic. viridis contuſæ* M. viii. Iterum coquantur & exprimantur.

Plura talia unguenta & emplaſtra uideantur apud Andream a Cruce, *lib.* 1. *de vuln. tract.* 2. *cap.* 16.

Aquæ & ſpiritus ad vulnera capitis.

Sunt nonnullis, præcipuè ubi dolor & inflammatio non adeſt, (nam dum pars præter naturã calet, & ſanguis ac ſpiritus ad locum affectũ confluunt, non ita tutò adhibetur,) aquæ uitæ in uſu, & quod Galenus de Eudemi medicamento teſtatur, idem etiam multi de aquis & ſpiritibus illis prædicant, quæ propterea

apud

apud plures nationes in vſu ſunt, videnturque membranarum cerebri naturæ ſiccæ optimè conuenire: Ideoque vnam & alteram formam adſcribemus Ioannis de Vigo. Hæc eſt.

℞. Aq. ardentis, ſeu ſpiritus vini ℥. x. myrr. ℥. j. aloes ℥. ij. ſarcacolla thuris, an. ʒ. ij. croci ℈. j. Miſce. Imum vulneris linamento iſto liquore imbuto repleatur, & hunc emplaſtrum de betonica, vel aliud applicetur Iacob. Carpenſis. Hæc eſt.

℞. Aq. vitæ ℔. v. vini maluatici ℔. ij. ß. aloes, myrrh. thuris, an. ℥. j. ß pulu. rad. conſol. maior. ℥. ij. centaur. minor. ℥. j. ß. hyperici. ℥. ß. terebinth. claræ ℔. j. Omnia miſceantur, & per menſem ſtent in vaſe vitreo optimè obturato: Poſtea colentur, & exprimantur. Expreſſum vſui ſeruetur, in quo lintea pura madefiant, & vulneri imponantur.

Alia *℞. Spiritus vini ℥. j ß. aloes hepatic. ℥. j. myrrhæ ʒ. iij.* Super lento igne miſceantur.

Alia *℞. Spiritus vini rectificati ℔. ij. maſtich. myrrh. thuris gummi elemi, hederæ, ammoniac. opopanac. bdellij, matriſylu. betonic. an. ʒ. j. theriacæ ℥. ij.*

Contundenda contundantur & omnia miſceantur, ſimulque ſtent in infuſione vitro clauſo per triduum, inde deſtillentur in B. M. Deſtillatum vſui ſeruetur, in quo linteamina pura madefiant, ijſque vulnus repleatur; & deinde emplaſtrum de betonica, aut de matriſylu. imponatur. Monet hic etiam Ambroſius Paræus *lib. 9. c. 18.* quòd os, quod terebra attigit, vel aer afflauit, ſquamas ſemper emittit, ad quam deſquammationem celeriùs promouendam aſpergit puluerem ex eruca, pęonia, cucumere ſylueſtri & ariſtolochia. Prohibet verò, ne ſquammam detrahat Chirurgus, ſed totum negotium naturæ committat. Deſquammato oſſi cephalicum puluerem adſpergit.

Defenſiua in vulneribus capitis.

Neque ſolum vulneris, ſed & partium vicinarum habenda ratio eſt: Ideoque in principio opus eſt repellentibus & exſiccantibus, vt materiæ influxus prohibeatur, & quod influxit exſiccetur, parteſque vicinæ roborentur.

In hunc vſum Hippocr. *lib. de vulner. cap.* cataplaſma componit ex farina hordei & oleo roſaceo, quod omnibus medicamentis reliquis vltimò, vt & vulnus, & partes vicinas complectatur, ſuperponendum. Vel fiat tale tempore æſtatis.

℞. Farin. hor. ℥. viij. olei roſacei ℥. iv. poſcæ, ſeu oxycrati q. ſ. Fiat cataplaſma.

Hyeme verò farinæ hordei, & oleo roſar. addendæ *pulu. roſar.* ℥. ij. & cum vino formetur cataplaſma.

Si contuſio aliqua adſit ea, quæ ſupra propoſita, vſurpanda, vel tale cataplaſma.

℞. Farin. hord. ℥. vj. myrtill. ℥. ij. olei roſac. ℥. iv. pulu. betonic. ʒ. vj. oxymel. ſimpl. ß. iij. vini albi generoſi q. ſ. Fiat cataplaſma.

Simul vtile fuerit caput magna ex parte, vt & ceruicem & collum, & imprimis venas iugulares oleo roſaceo calido inungere, ad dolorem, ſi adſit, leniendum, & ad ſanguinem, qui ad caput affluit, moderatè refrigerandum & repellendum.

Duram meningē mundificantia.

Notandum, & hoc, quod monet Ioann. Andr. è Cruce, quod poſt caluariæ perforationem membrana intacta colorem & motum naturalem ſeruare ſolet, poſtmodum eo amiſſo, amplius non mouetur, nec ob id aliud nouum ſymptoma ſuperuenit; paucis poſt diebus ſuperficies eius alba & tenuis ad modum in ſquammas reſolui incipit, & pellicula quædam prætenuis araneæ telæ modo eleuatur, & inde noua caro oriri incipit. Vt enim ob aeris externi & medicamentorum topicorum contactum externa cranij ſuperficies emoritur, & ab humido ſuo natiuo derelictum, ab oſſe reliquo ſeparatur, & quaſi piſcium ſquammas de ſe emittit: Ita duræ matri idem iiſdem de cauſis euenit, & chirurgos non exercitatos ſæpe timidos reddit, vt membranam illam corruptum iri metuant; cùm tamen nihil periculi ſubſit, ſed ſuperficialis illa corruptio ſolò melle roſaceo amoueatur. Cui ſi non cedit, vnguentum imponendum.

℞. Terebinth. claræ, vin. alb. lotæ ℥. ii. mellis roſati, aq. vitæ, farin. hordei cribratæ an. ʒ. j. myrrhæ, aloes, ſacchari fini, an. ʒ. ij. M. Fiat vnguentum; quo vtere donec membrana iterum pura & ſui coloris appareat.

Solet interdum & fętor quidam in ſeparatione iſtius membranę apparere, qui tamen nihil periculi coniunctum habet, cum ſaltem in externa ſuperficie ſit vitium, niſi alia praua ſymptomata adſint.

Neque ſine fructu eſt, ſi cephalica interna etiam exhibeantur, nunc calidiora, nunc frigidiora, & temperatiora, prout febris & alia quæ coniuncta ſunt, id requirant, Valeriola etiam aureæ Alexandrinæ vel Mithridatij ʒ. j. cum diamoſcho dulci & pœoniæ ſemine exhibet. Ipſum verò cranium quod attinet, etſi rimę coalitus & cranij per callum ferruminatio, vt capite pręcedente dictum, ea & medicamentis, & cranio pulueres cephalici, ita veteribus dicti, quod cranij fracturis ſint idonei, ſupra enumerati, huc referantur, inſpergantur & imponantur. Callus autem, quo cranij oſſa ferruminantur, ferè 40. aut 50. dierum ſpatio perfectionem ſuam acquirit; quamquam propter corporum diuerſam conſtitutionem ita certus dierum numerus definiri non poſſit, cum in iuuenibus citiùs, cùm in ſenioribus tardius abſoluatur.

Calli in cranio generatio.

Exemplum talis vulneris curati eſt apud Gulielm. Fabric. *cent. 4. obſeruat.* 4. Glandorp. *ſpec. chirur. ger. cap.* 20. *obſeruat.* 3.

De Cranij fractura cute integra manente.

Cranij fractura cute integra manente.

Interdum accidit, vt cranium frangatur, cute ad ſenſum integra manente. Etſi enim contuſio etiam tum in cute ſit; eius tamen externa ſuperficies eſt integra, nullumque vulnus in ea apparet. Nam cùm ſit mollior, cedere poteſt, vt non vulneretur: Os vero ſubiectum, quia durum, ictui reſiſtit, & ab impetu eius frangitur; id quod ex ictus ratione, ſuperuenientibus ſymptomatibus, tactu dignoſcitur. Tum ergo inquirendum, an fracturæ cranij aliquid annexum ſit, quod neque à natura, à medicamentis curari poſſit; quorum tria pręcipuè ſunt; nimirum magna ſanguinis copia intra cranium & membranam cerebri effuſa, oſſis particula vel feſtura membranam pungens, & oſſis depreſſio cerebrum comprimens. Sanguinis effuſi copia cognoſcitur ex ſanguine per nares & aures etiam effuſio, ex capitis grauitate, ex ſopore, ſtupore. Os depreſſum tactu cognoſcitur & ſouea digito deprehenditur: Cerebrum comprimi & pungi ex eo colligitur, quod dum ęger naſum emungit, puncturam percipit: aut poſt puncturę ſignum ſuccedit delirium. Nota.

Si itaque horum aliquod adſit, omninò cranium aperiendum, & ſi depreſſum ſit eleuandum; & ſanguis è venis effuſus euacuandus, ac fragmentum cranij eximendum. Si verò horum nihil adſit, & ſymptomata mala abſint, præmiſſa venæ ſectione, & medicamento purgante bilem exhibito, ea ferè curatio inſtituenda, quæ *cap. 21. de contuſione, cap.* propoſita eſt. Nimirum capite raſo tale repellens imponendum.

℞. Farin. hordei ℔ ladani, pulu. roſar. myrtill. maſtiches. an. ʒ. j. olei roſac. oxycrati, an. q. ſ. Fiat cataplaſma, quod mane & veſperi renouetur.

Particulares quoque capitis euacuationes inſtituantur: quarto die gargariſmus paretur ex decocto hordei, in quo paſſulæ & hyſſopus cocta ſint, & mel roſarum diſſolutum. Nares quoque intus oleo amygdal. dulcium iungantur. Poſt quartum diem vſque ad ſeptimum caput hoc vnguento illinatur.

℞. Pulu. roſar. rubar. myrtill. nuc. cupreſſi, ſantal. rubr. albi, abſinth. ladani, ſchœnanthi, aſari, an. ʒ. j. olei roſati completi myrtini, an. ℥. iij. ceræ ℥. ij. ß. Fiat vnguentum.

Poſt ſeptimum vel nonum diſſoluentia ſiue diſcutientia applicentur, vt Emplaſtrum de betonica, cerotum de gummi elemi, naturæ opus eſt, adiuuanda tamen Emplaſtrum ſacrum cum æquali portione diapalmæ, Vtile eſt & hoc Emplaſtrum.

℞. *Opopanac.* ℥. ß. *gummi hederæ.* ʒ. vi. *bdellij* ℥. iii. *reſinæ* ℥. ii. *ol. roſar.* ℥. iv. *terebinth.* ℥. vi. *ammoniaci* ℥. ii. *ceræ q. ſ.* Fiat ſ. a. Emplaſtrum.

Linimentum extrahens ſaniem & materiam contentam ſub cranio.

Vel ℞. *Ol. lentiſci laurini, gummi elemi, reſinæ pini an.* ℥. iii. *ſucci ſaluiæ* ℥. ij. *ammoniaci, opopanac. galbani, an.* ℥. ß. Diſſoluantur gummi in aceto, poſtea bulliant in ſucco ſaluiæ ad ſucci conſumptionem & refrigerentur.

Si verò poſt ſeptimum mala accidentia ſuperueniant, quæ ſaniem collectam indicent, tunc cranium aperiendum, & procedendum, vt ſupra dictum. Videatur etiam infra *poſt cap. ſeq. quæſt.* 5.

Facta etiam inter ſolutæ vnitatis in cranio differentias contuſionis mentio. Verùm ad eam curandam, eadem ferè medicamenta vſurpanda, quæ ſupra de contuſione capitis propoſuimus: quibus ſaltem hoc multiplici vſu probatum è 59. *Epiſt. à Scholtz. collect.* addimus.

℞. *Farinæ hordei, fabarum, an.* ℥. ii. *pulu. betonicæ, chamæmeli, meliloti, roſar. an.* ʒ. j. *calami aromat.* ʒ. ß. *oxymel.* ℥. j. *olei roſar. hyperici, an.* ℥. ß. *vini boni q. ſ.* Miſce fiat cataplaſma.

CAPVT XXIV.

De cranij fractura cum meningum, & cerebri læſione: Et primò:

De vulnere meningis duræ ſaltem.

Vulnus duræ meningis.

SI vulnus tam altum ſit, vt etiam ſimul dura meninx ſit læſa, vulnus hoc id peculiare habet, vt ſanguis copioſè effluat, cùm plurima vaſa per eam diſſeminentur, & dolor in parte membranoſa valdè vrgeat; ac proinde ſanguis ſiſtendus & dolor leniendus: Et quia cùm membrana & cranium & cutis læſa ſunt, quæ & cutis & cranij vulnus requirunt, peragenda, & videndum, ne membrana ex ſanie ab hiſce partibus deſtillante lędatur, tandemque vulnus duræ matris ſanandum.

Ideoque ſi ſanguis copioſè fluat, os niſi antea ex vulnere pateat, ſtatim aperiendum, & membrana detegenda. Oſſe aperto, ſtatim imponendum aliquod medicamentum ſanguinem ſiſtens, imprimis illud celebre Galeni, quo 5. *m. m. c.* 4. ſe ad ſiſtendum ſanguinem etiam in vulnere capitis, & ſanguine è dura matre fluente fœliciter vſum ſcribit: quod ex aloe, thure, & oui albumine, molliſſimiſque pilis leporis componitur.

Nonnulli tamen ante hoc medicamentum imponunt prius puluerem ex aloe & manna thuris compoſitum.

Dolorem leniẽtis in vulneribus meningis.

Ad dolorem leniendum, ne inflammatio & conuulſio excitetur, nihil commodius eſt oleo roſarum tepido, quod & leniendi & repellendi vim habet. Alij inſtillant ſanguinem ex ala turturis & columbæ recens effuſum, in quibus ſanguinibus præter doloris mitigationem etiam vis deterſoria ineſſe deprehenditur, & illam curationem ad ſeptimum diem continuant.

Ioan. Andr. a Cruce ita in curando progreditur. Præmiſſis vniuerſalibus in ſecunda viſitatione hoc medicamentum imponit.

℞. *Olei terebinth.* ℥. ii. *ſpiritus vini, ſyr. de roſis ſic. an.* ℥. j. M.

Poſt totum vulnus tali puluere replet.

℞. *Myrrh. aloes, maſtich. ſang. dracon. rhabarb. corall. rubr. an.* ʒ. ii. fiat puluis ſubtilis, qui per pannum lineum tarum traijciatur, & imponatur emplaſtrum de betonica: Et quia hic author oleo terebinthinæ ſpiritum vini miſcet, poſſent etiam hic aquæ cephalicæ, *cap. præcedente* deſcriptæ, locum habere, vt & vnguenta cephalica ibidem propoſita.

Duræ meningis corruptio.

Si autem corrumpi & purulenta euadere incipiat membrana, detergenda, ne putreſcat, melle roſato, vel melle cum farina hordei & ſucco apij. Ioan. And. à Cruce etiam Iſidis medicamento vtitur ad incipientem membranæ corruptionem, vt & Ægyptiaco vnguento initium ſphaceli fœliciter curaſſe ſe ſcribit.

Matthiolus oleum è vitellis ouorum ad membranas cerebri putreſcentes commendat, & eas putrilagine contectas à ſanis mirum in modum ſeparare, idque ſe in quam plurimis magno cum honore expertum eſſe teſtatur. Ambroſ. Paræus, *l.* 9. *c.* 2. Hoc Ioan. de Vigo pronit.

℞. *Aquæ vitæ* ℥. ij. *mell. roſ.* ʒ. ß.

Quod ſi leniore illo remedio contumacius malum corrigi nequeat, hoc vtitur:

℞. *Aq. vitæ* ℥. iii. *mell. roſar.* ℥. j. *puluer. mercurial.* ʒ. ii. Miſce ſuper ignem.

℞. *Aq. vitæ* ℥. j. ß. *ſyr. abſin. mell. roſ. an.* ʒ. ii. *vnguent. Ægyp.* ʒ. j. ß. *ſarcocollæ, myrrh. aloes, an.* ʒ. j. *vini alb. boni* ℥. j. Bulliant leniter & colentur.

Quod ſi putredinis tanta vis ſit, vt iſtis remediis non cedat, Ægyptiac. cum aqua plantaginis aceti loco compoſito ſolo ad id profligandum vtitur, vel ſolo Mercurij puluere, vel cum alumine miſto.

Quod ſi dolor non valde vrgeat aut iam mitigatus ſit, vt materia, quæ è vulnere ſegregatur, rectè concoquatur oleum hyperici, maſtichinum, vel abietinum imponendum, vel cephalicum aliquod vnguentum.

Pure laudabili apparente olea omittenda, & ad detergendum ſyrupo vel melle roſato vtendum.

Tandem ipſam duram matrem quod attinet, vulnus quidem eius vnionem poſtulat, ſed quia & dura eſt, & labia eius adduci nequeunt vnio eius per carnis, vel ſubſtantiæ ei analogæ generationem procuranda. Archigenes in hunc vſum ſuccum calaminthæ ſupra duram matrem effundit, & farinam milij inſpergit, vt vulnus ſiccetur, detergatur & caro generetur. Habent & hic locum medicamenta cephalica. Reliquis partib. vulneratis pulueres, vnguenta & emplaſtra cephalica imponenda.

Duræ meningis contuſio.

Pertinet & duræ matris contuſio. Nonnunquam enim membrana dura, vt craſſior, contuſa & concreto ſanguine reſperſa eſt. Et tum ſanguis concretus abſtergendus eſt *oxymelite ſ. ſyrup. roſato, melle roſato, ſyrup. de abſinthio, ſyrup. de marrub.* quibus *reſina terebinthina aut abietina, vel ſanguis columbinus* immiſceri queunt.

De vulnere tenuis meningis & cerebri.

Cerebri & tenuis meningis vulnus.

Tandem ſi pia mater, ſeu tenuis membrana cum cerebro, cui arctiſſime annexa eſt, vulneretur, & ſanguinis profluuium & inflammatio metuenda eſt, propter innumera vaſa, quæ per tenuem meningem diſſeminantur, & propter vtriuſque membranæ ſenſum exquiſitum; ideoque vt ſanguis ſiſtatur, medicamentum ex Galen. 5. *meth. c.* 4. antea propoſitum, cui bolus Armenus addi poteſt, vel aliud conueniens vſurpandum. Et ſi quid cranij fractum, quod euelli queat, maturè extrahendum; Si verò ſine violentia euelli nequeat, naturæ totum negotium committendum, ne ſi violentia aliqua adhibeatur, æger manibus Chirurgi moriatur, atque ita ægro Medicus nihil proſit, ſibi verò infamiam pariat.

Hinc cauendum, ne ſanies ex partibus cerebro incumbentibus vulneratis in cerebrum deſcendens, illud, vtpote frigidum & humidum, labefactet, alteret, & corrumpat; Ideoque ſanies illa quamprimum abſumenda & exſiccanda ad quam rem calore & ſiccitate

opus

opus eſt, & proinde digeſtiua humida hic locum non habeut, & omnia oleaginoſa, vnctuoſa, pinguia, etſi potentia ſicca ſint, fugienda, cum cerebri corpus molle ab ijs facilè corrumpatur: ſed ſiccantia vſurpanda. Nonnulli quidem oleum abietis, ol. terebinthinæ deſtillatum, balſamum orientalem adhibere ſolent: ſed iſta propriè pinguia non ſunt.

Quapropter dum vulnus ſoluitur, aer cubiculi calidus ſit, vel candelis circa ægrum accenſis, aut ſimili modo alteretur, & linteola vino Cretico, vel alio potenti, in quo roſæ, & betonica cocta ſint, imponenda aut ſanguis columbæ callidus inſtillandus. In ſiccioribus etiam corporibus & tempore hyberno aquis vitæ ſupra deſcriptis vti licet. Alij ſuccum nepethæ laudant: alij thuris puriſſimi puluere vtuntur, vſque ad ſeptimum, donec caro incipiat ſuccreſcere.

Hieron. Fabric. ab Aquapend. ſe in magno cerebri vulnere fęliciſſimo ſucceſſu hoc vſum ſcribit *lib. 2. Chirurg. cap. 20.*

℞. *Farin. milij* ℥. ß. *olei Hiſpani* ℥. j. *mithridatij* ʒ. vj. *balſam. nigri, quod è Portugallia affertur.* ʒ. iij. *aqu. vitæ* ʒ. v. *olei de Calchanto* ʒ. ß. (quod ego tamen non facilè adderem) Miſce.

Supra verò imponit hoc emplaſt.

℞. *Farina hord.* ℥. viii. *pul. flor. chamam.* ℥. iiii. *ſpica, ſchęnant. an.* ʒ. iij. *betonic. ſtęchad. an.* ℥. ß. *olei maſtich.* ℔. ß. *roſac. complet.* ℥. iii. *oxymelit. ſimp.* ℥. v. *vini albi q. ſ.* ad emplaſtrum formandum.

Oleum autem Hiſpanum, quod ad vulnera breuiſſimo tempore ſananda valdè commendantur, ita paratur.

℞. *Olei vetuſtiſſimi* ℥. iii. *terebin. pura* ℥. iii. *frument. integr.* ℥. j. ß *hyper.* ℥. ii. *rad. card. bened. valer. an.* ℥. j. *thuris puluer.* ℥. i. *Rad. & herb. craſſo modo* contundantur, & in vino immergantur, & per biduum macerentur. Hinc oleum & frumentum adiiciatur, & coquantur ad vini cõſumptionem & colentur: Colaturæ addantur tereb. & thus, & iterum parum ebulliant.

Ioann. Andr. a Cruce cum ſyndone rubro imponit oleum terebinth. cum melle roſato miſto. Reliquum vulneris teplet tali medicamento.

℞. *Myrrh. aloes, maſtic, ſang. drac. an.* ʒ. ii. *tereb.* ℥. ii. *ſpir. vin.* ℥. j. M.

Vel ℞. *Tereb. aq. conſol. lota* ℥. ii. *ſpir. vin. ſyr. roſ. an.* ℥. j. *pulu. thur. maſtich. myrrha, an.* ʒ. ii. *mumia, ex cranio, ſem. hyper. ſang. dracon. an.* ʒ. ii. Miſce.

His emplaſtrum de betonica, vel gummi elemi impoſuit, totumque caput oleo roſaceo ompha. inunxit; ſuperpoſitis ſplenijs vino, in quo roſæ, & beton. cocta fuere madidis. Puellam quoque quæ cuſpide falcis vulnus in capite cum cerebri læſione acceperat, atque è cuius capite cranio aperto notabilis portio cerebri exierat, curauit ad diem vſque 14. ſolo oleo tereb. & aq. vitæ vel ſpir. vin. miſtis: Inde in vulnus guttatim inſtillauit iſtum liquorem.

℞. *Vini* ℥. xx. *ſucci betonic.* ℥. iv. *calamint.* ℥. ii. *myrrh. thuris, aloes, ſang. dracon. centaur. minor. minor. granor. hyperici, an.* ʒ. j.

Contuſis contundendis infundantur per triduum vaſe clauſo: Poſtea coquantur ad tertiæ partis conſumptionem, & addantur *Mellis roſacei* ℥. iv. iterumque parum ebulliant. Ab igne remotis additur *ſpirit. vini* ℥. j. Colentur colaturæ addantur *ol. tereb.* ʒ. iv. & in vaſe vitreo diligenter clauſo vſui ſeruentur.

Reliquum vulnus repleuit puluere cephalico, & emplaſtrum cephalicum impoſuit. Fęliciter etiam ad vulnera cerebri ſananda vſurpatur balſamum Orientale: cui & artificiale huc ſubſtitui poteſt, quod deſcribit Vidius *de curat. memb. lib. 6. c. 3.*

℞. *Olei abietini, album ouor. ad duritiem coctorum, ann.* ℔. j. *reſina pini* ℔. ß. *gummi elemi* ℥. ij.

Coniiciantur omnia in retortam vitream perlutatam, quæ in cinere ponatur, & deſtillatio 36. horarum ſpatio abſoluatur.

Quod ſi dolor & hic vrgeat, oleum roſaceum cum vino miſcendum & imponendum. Extra verò, dum dolor moleſtus eſt, conuenientia fomenta imponenda, imprimis emplaſtrum vel Cataplaſma de farina hordei.

Potiones vulnerariæ in capitis vulneribus.

Potiones vulnerariæ in vulneribus capitis.

Potionum vulnerariarum nonnullum vſum eſſe in Inſtit. *lib. 5. part. 1. ſ. c. 9.* dictum, & docet id experientia. Non tamen eædem in omnibus partibus æquè conueniunt; ſed ſecundùm partium diuerſam materiam variandæ. In vulneribus ergo capitis, ſi cranium vel cerebrum, aut eius membranæ vulneratæ ſint, eligendæ plantæ, quę alias capiti conueniunt, *vt betonica, primula veris, artemiſia, lilium conuallium, caryophyll. ſaluia, carduus benedictus. hipericum. nux moſchata,* quibus *plantago, veronica,* & alia loco allegato enumerata addi poſſunt: quæ coquenda ſunt in vino; vel ſi vinum locum non habet, in vino & aqua. aut cereuiſia, & ſumitur plerunque pulueris ex plantis ℥ ß vel paulo plus, & coquitur in vini, vel cereuiſiæ menſ. 1. ad tertiæ vel quartæ partis conſumptionem. Et colat. ſi libet melle vel ſaccharo edulcoratur, & exhibentur manè & veſperi ℥. ij. vel paulò plus.

Vt ℞. *Betonica, primul. veris, cardui benedicti, pyrola, conſolid. ſarracenic. artemiſia rubra, ſanicula an.* ℥. ß. Puluerisatis omnibus, ℞. tantum quantum cochleari capi poteſt, coquantur in vini, vel cereuiſiæ menſ. 1. ad partis tertiæ conſumptionem, dulcorentur melle vel ſaccharo, & veſperi & manè ℥. ii. propinentur.

Vel ℞. *Plantag. roſar. rubrar. caryophyl. hyperic. veronica, an.* ℥. ß. Coquantur in vino.

Colaturę addatur *magiſterij oculorum Cancri* ℈. ij.

Vel ℞. *Artemiſia rubra, betonica, primula veris, verbena, radic. caryophyllor. an.* ℥. ß. Coquantur in menſura vini vna.

Vel ℞. *Sanicula, artemiſ. betonic. veronica, an.* ℥. j. *conſeru. roſ. rub.* ℥. ii. *caryoph.* ℥. ß. *torment.* ʒ. ii. Coq. in aq. puræ & vini Rhenani ann. ℔. j. vaſe clauſo in B. M. Colentur per manicam Hippocrat.

Vel ℞. *Fol. aquilega* M. vi. *conſolida ſarracenic.* M. iv. *beta* M. iii. *betonica* M. j.

Omnia viridia conſcindantur & contundantur, & in vaſe duplici clauſo, nullo liquore addito, in balneo bulliente coquantur horis 4. poſtea ſponte ſinantur refrigerari, & liquor percoletur: de quo manè & veſperi ægro duo cochlearia exhibeantur.

Potionum loco quoque conſeruæ exhiberi poſſunt, vel pulueres.

Vt ℞. *Conſeru. beton. primul. veris, roſ. rubr. an.* ℥. j. *margar. prap. ocul. cancri prap. macis an.* ℈. j. Cum ſyrupo betonicæ fiat Electuar. de quo mane & veſperi ℥. ß. detur.

Vel *Nuc. moſch.* ℥. ß. *oculor. cancri praepar.* ℥. iii. F. puluis detur ʒ. j.

Vel ℞. *Coral. rub. praepar. margar. praepar. ann.* ʒ. j. *ſpodij* ʒ. ii. *oculor. cancr.* ʒ. j. Fiat puluis, cuius doſis ʒ. j.

Diæta.

Dieta in vulneribus capitis.

Aer ſit temperatus ad calidum vergẽs, & niſi talis ſit, arte paretur, ita tamen, vt ignis longius ab ægro accendatur. Calidum enim, vt eſt 5. *aphor. ſ.* 2. in vlcere pus mouet, & maximum ſecuritatis præbet indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulſiones mitigat, capitis grauitatem ſoluit, oſſibus fractis plurimum prodeſt, maximè ſi nudata, multoque magis, ſi in capite. Aer verò frigidus in vulneribus capitis, præſertim cum cranii fractura & meningum læſione vitandus: Frigus enim conuulſiones, tetanos, rigores, ac horrores febriles affert. Hippocr. 5. *aphor.* 17. Proinde vulnus diligenter tegendum, aer cubiculi temperandus, & dum vulnus detegitur, calefaciendus. Imò vt Ambr. Paræus *l. 9. c. 13. teſtatur,* multi ex vulnerib. capitis fauciati frigo-

re imprudenter admiſſo in diſcrimen vitæ adducti ſunt.

Aer tamen nimis calidus, æque ac frigidus, vulneribus capitis inimicus. Ideóque etiam plumis, linteaminibus, faſcijs, pellibus medicamentis calidis, alijſque calorem augentibus caput non eſt onerandum, ſed vt Hippocrat. *de offic. Medici* ait, faſciæ mundæ ſint leues, molles, tenues ne locus vulneratus oneretur, neve vaporum tranſpiratio prohibeatur, & calor augeatur. Imo ſi magnus æſtus ſit qualis ſub cane & tempore æſtiuo, aer etiã refrigerandus, vt ſupra c. 1. dictum. Aer quoque ſit obſcurior; non valdè lucidus, qui ſpiritus commouet, & dolorem auget.

Victus ſit tenuior, ne vapores multi ad caput aſcendant, & humores ad caput moueantur. Et ſi ſanguinem humoreſque tenues ad partem vulneratam affluxuros metus ſit, cibus refrigerans, & ſanguinem nonnihil incraſſans, ac vaſa conſtringens eſſe debet. Ideoque ægri primum panatella, vel ptiſana hordeacea ſunt alendi. Non improbantur tamen etiam cichorea, malua, lactuca, quæ & ſomnum conciliant; & vapores calidos caput petentes temperant, ac incraſſant.

Cerebri gallinarum in vulneribus capitis vſus. In menſa vltima Cydonia vtilia ſunt. Nonnulli hic cerebrum gallinarum commendant, vt quod ob ſubſtãtiæ ſimilitudinem cerebro vulnerato multùm proſit. Scribit quidem Ioann. Andr. à Cruce *de vulnerib. lib. 1. tract. 2. cap. 6.* ſe nunquam ob cerebri gallinarum exhibitionem cerebrum vulneratum ſanitati reſtitutum videre potuiſſe: licet interdum ob tenuem victum & medicamenta idonea id acciderit. Ad negandum tamẽ hoc non ſufficit. Scribit contra Cardanus, gallinæ cerebrum & memoriam iuuare, adeoque vt aliquos qui delirare inceperint, reſipiſcere fecerit. Amygdalas dulces quidam etiam non exhibendas cenſent quod caput grauent.

Vini potus ad diem 14. vſque planè intermittendus: cum caput petat & vaporibus repleat, neruiſque noceat, ſed cereuiſia tenuis & aq. hordei bibenda. Si ſitis moleſta eſt, ſuccus malorum granatorum vtilis eſt; feruorem enim bilis reprimit. Somnus ſit moderatus. Interdiu æger non dormiat: quoniam caput ſomnus diuturnus replet, niſi noctu non dormiuerit. Si tamen phlegmone cerebrum aut meninges inuaſerit, etiam interdiu, præſertim ab aurora ad meridiem, ſomnum inire ſuadet Ambroſius Paræus *libro 9. capite* 14. cum ea diei parte ſanguis in corpore dominetur, qui cum per vigilias in habitum & ſuperficiem corporis effundatur, ſomno contra intrò ad partes corporis nobiles, cor & hepar reuocetur, ſi cum ortu Solis in habitum corporis effunditur, etiam vigiliarum motu magis magiſque effunderetur, inflammatioque augeretur. Si vigiliæ ſint immoderatæ, ſomnus concilietur lenioribus medicamentis, vt *parte 2. capite 1.* dicetur, decubitus ſit in ea parte quæ minus dolet, donec pus ſit genitum: poſtea in affecta parte æger iaceat, vt pus effluat, niſi dolor prohibeat. Quies animi & corporis imperanda. Exercitij tamen loco lenes frictiones in partibus inferioribus ante cibum inſtituantur. Oculorum acies non intendenda, & proinde, vt dictum, lumen intenſum vitandum, & potius mediocres tenebræ eligendæ.

Vitandus quoque ſonus & ſtrepitus vehemens, vt tympanorum, tubarum, ſerrarum & ſimiles. Compertum enim eſt & hunc quibuſdam mortem attuliſſe, vt refert Guil. Fabric. *cent. 1. obſeru.* 20. Æger pauca loquatur, abſtineat riſu, clamore, & imprimis ſternutationem cauendum ne duri etiam maſticandum.

Animi ſimptomata, vehementiora præſertim, ira & metus, valdè capite vulneratis noxia ſunt, vt mortem quandoque afferant, ſicut id obſeru. Guilelmus Fabric. *cent. 1. obſeru.* 17.

Nocentiſſima quoque eſt Venus, adeò vt quidam penè ſanitati reſtituti ex vſu Veneris mortui ſint. Exemplum annotauit idem Fabric. *cent. 1. obſeru.* 84.

Aluus ſingulis diebus reddatur, & niſi ſponte officium faciat, arte mouenda, ne fęces retentæ vapores ad caput mittant.

QVÆSTIO I.

An vulnera capitis per agglutinationem, ſeu ſuturam, an vero per carnis generationem ſananda ſint.

An vulnera capitis ſuenda ſint. Inter Chirurgos agitatur Controuerſia de curatione vulnerum capitis ſine cranij fractura, an capitis cutis vulnerata per ſuturam & agglutinationem, vt loquuntur, an verò per carnis generationem curanda ſit. Alij enim per agglutinationem curari volunt, ea de cauſa, ne caput ab externo aere offendatur: Alij verò vulnera capitis conſui nolunt: 1. quia cutis capitis durior, vt aliarum partium non agglutinatur. 2. quod periculum immineat, ne ſanies ſub ſutura retineatur, & retenta pericranium, & cranium corrumpat, & dolorem, inflammationem & alia mala excitet. 3. quod metuendum ſit, ne ſuendo pericranium lædatur. Ab externis verò aeris iniurijs, etiam ſine ſutura, tegumentis caput defendi poſſe aiunt.

Verùm enimuerò quod ipſam ſuturam attinet, dictum iam ante eſt, omittendam omnino eſſe, niſi neceſſitas ſumma id poſtulet, & vbi neceſſaria eſt, ne pericranium ſimul lædatur. Et præſtantiſſimi chirurgi ferè eam omittunt. Poteſtque alteratio capitis ab aere frigido tegumentis caueri. Et ſi tota cutis inciſa eſt, omnino metuendum pericranium ſimul læſum eſſe, quo vulnerato, tutius eſt ſuturam omittere, quam adhibere. Malè verò puto opponi ſuturam carnis generationi, atque curationem per agglutinationem & ſuturam per eandem haberi. Etſi enim negandum non ſit, cum experientia id teſtetur, etiam cutem capitis (quamuis tardius, cum craſſior ſit & ſiccior, conglutinari: tamen vix fieri poſſe puto, vt illa agglutinatio fiat ſine omnis carnis generatione; præſertim cum longiore tempore ad cutis agglutinationem opus ſit. Et licet tardè generetur; omnino tamen & conglutinationem cutis fieri neceſſarium eſt, cum non ex carne cutis, neque ex cute caro creſcat, aut cutis per carnem conglutinetur; ſed ex cute ſolum cutis generetur, & cutis per cutem, ſeu cicatricem coaleſcat. Ideoque ſatis eſſe puto, ſi chirurgus de hoc primum ſollicitus ſit, vt neceſſaria medicamenta adhibeat, & vulneris labia per deligationem coniungat, reliquum naturæ committat. Nam vt ſimul aliquid carnis ſuccreſcat, ipſe vix prohibere poterit, cum non ſit poſſibile, vt ſine omnis puris generatione, & prouentu tale vulnus ſanetur. Alteratur enim tum à telo, tum ab aere externo, cruditatemque quandam contrahit, quæ non niſi coctione, & puris aliqua generatione emendatur. Vnde in eius, quæ in pus vertitur, locum alia noua ſuccreſcat neceſſe eſt.

Vulnera frontis an ſint ſuenda. Vulnera frontis nonnulli etiam per ſuturam coniungi debere docent, vt deformitas vitetur: idq. ideo quod primo ſtatim ſutura ſicca, vel per glutinum adhiberi non poſſit, quapropter ſuendum cenſent vulnus, & ſecundo & tertio die ſuturam remouendam & glutinum adhibendum putant. Verùm hoc modo deformitas non euitatur: Puncta enim ſemel facta conſpiciuntur; neque ſutura vſque ad vulneris conſolidationem durat. Neque refert, etiamſi in prima deligatione ſutura ſicca non adhibeatur. Sufficit ſi in ſecunda id fiat.

QVÆSTIO II.

Quo in loco contrafiſſura fiat.

De contrafiſſuræ loco non omnes idem ſcribere

ſupra

ſupradictum eſt. Nonnulli in ea ſunt ſententia, fieri hanc fracturam in alia quidem oſſis parte ab ea, quæ ictum excepit, in eodem tamen oſſe, nullo modo in oppoſita parte. Sententiæ huius eſt Paulus Æginetã. *lib. 6. cap. 90.* vbi aduerſus Soranum diſputat; cui aſſentiuntur Guido de Cauliaco, Vidus Vidius, Gabriel Fallopius. Idque ex vſu ſuturarum probare conantur, quas inter alias cauſas ideò etiam datas volunt, vt ſi parte aliqua cranium frangeretur, reliqua indemnis ſeruaretur, terminuſque læſionis eſſet ſutura ipſa. Ideoque etſi vitrea, & cucurbita exſiccata in parte oppoſita frangantur, in cranio tamen aliter ſe rem habere ſtatuunt. Vitrea enim vaſa, & cucurbitæ exſiccatæ vacuæ ſunt, & agitato ex percuſſione in ijs aere, nec exitum inueniente in alia vel oppoſita parte fit fractura: cranium verò vacuum non eſt. Vitrea etiam & cucurbitæ continuã corpora ſunt, cranij verò partes inter ſe ſaltem contiguæ & ſuturis diſtinctæ.

Alij verò, & quidem ipſa experientia edocti, in alia cranij, quam quæ percuſſa eſt parte, imò in oppoſitã fracturam fieri poſſe ſtatuunt. Dux horum proculdubio Hippocrates, qui *in lib. de vulnerib. capitis.* ſcribit: Frangitur caluaria ſub vulnere alia parte, quam vbi plaga eſt. Idem poſt Hippocratem Soranus *lib. 8. de affect. cap. 4.* & Cornelius Celſus, *lib. 8. cap. 4.* Galenus, *lib. 6. m. m. c. vltimo,* Auicennas *quinta quarti, tractat. 3.* Nicol. Florentin. Ioan. de Vigo. Ioan. Andr. à Cruce. ſtatuunt, qui omnes in alia, quàm vbi plaga eſt, cranij parte fracturam fieri poſſe aſſerunt, & obſeruarunt. Ideoque ob rationes quaſdam ſenſum dimittere nõ licet; vt Ariſtotel. 1. *de generat. & corrupt. text.* 58. habet, & in morbis externis ſenſus omnibus rationibus præferendus. Neque experientia hæc elidi poteſt, quod Amatus Luſitanus, *cent. 3. curat. 42.* & alij quidam aſſerunt, fieri poſſe, vt vna parte caluariæ læſa, cum alia longè diſtans afficiatur, non quod os fiſſum ſit, ſed quod ſub eo cerebri meningum venula aliqua rupta ſit, ex qua ſanguis effluit & ſanies fit ac putredo oritur. Experientia enim contrarium docet, obſeruatumque, vt ex locis allegatis patet, non ſolùm venas, ſed ipſum cranium in parte oppoſita, vel diſtanti ruptum fuiſſe. Et quamuis cranij oſſa non continua ſint, ſed contigua ſaltem: tamen quod alijs corporibus accidit, & cranio accidere poteſt. Dum enim aer in cranio ex ictu commouetur, & per totam cranij ſubſtantiam fertur, vbi in concurſu cranij parti oppoſitæ alliditur, renitens frangit. Et ſit ſanè, quod etiam Galenus, *9. de vſu partium, capite 17.* vult, vt hanc quoque ſuturæ vtilitatem habeant, ne ſi fractura accidat, ea nimis longè protrahatur, ſed ad ſuturam terminetur: tamen nihil obſtat, quin in oppoſita etiam alia parte fractura fieri poſſit ob cauſam modo dictam. Fracturæ quidem ad proximum os continuationem prohibent ſuturæ; vt verò in alio oſſe fractura peculiaris fiat: prohibere non poſſunt. Non tamen neceſſarium eſt, vt quoque ſupra diximus, vt contrafiſſura ſemper fiat in parte oppoſita. ſed ſatis eſt ſi fiat in alia, quam quæ percuſſa eſt.

QVÆSTIO III.

An cranium fiſſum ſtatim, & ſemper radendum ſit?

Cranium fiſſum an ſemper radendũ ſit

Celſus *lib. 8. cap. 4.* quo de vulneribus capitis diligenter tractat, antiquiores quidem Medicos in omni fiſſo fractoue oſſe protinus ad ferramenta, quibus id exciderent, veniſſe ſcribit. Ipſe verò melius eſſe putat antẽ emplaſtra experiri, quæ caluariæ cauſa componuntur, eorumque aliquod ex aceto mollitum per ſupra fiſſum, fractumque os imponere, deinde ſuper id aliquanto latius, quam vulnus eſt, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea ſuccidam lanam aceto tinctam imponere iubet, & hoc modo vſque ad diem quintum curare. Quod ſi caruncula increſcere cœperit, & febricula, aut ſoluta erit, aut leuior, & cupiditas cibi reuerterit, ſatiſque ſomni accedat, in eodem medicamento perſeuerandum eſſe cenſet. Hac enim ratione ſæpè timas callo quodam, qui veluti oſſis cicatrix eſt, impleri ſcribit, qui callus aliquanto melius ſit velamentum cerebro, quàm caro, quæ exciſo eſſe increſcit. Si verò ſub prima curatione febris intenditur, breueſque ſomni, & iidem per inſomnia tumultuoſi ſunt, vlcus madet, neque alitur, & in ceruicibus glandulæ oboriuntur, magni dolores ſunt, cibique ſemper faſtidium increſcit: tum demum ad manum ſcalprumque veniendum cenſet.

Hieronymus Fabric. ab Aquapendente verò *libro 2. chirurg. cap. 17.* Celſi ſententiam, quam etiam Petrus Pavv. *in com. in hunc locum* paradoxam appellat, improbat ob ſequentes rationes. 1. quia in vulneribus capitis, quæ ſua natura admodum periculoſa ſunt, peſſimum eſt, expectare praua ſymptomata, ac tum demum prouidere, cum forſan occaſio præterijt. 2. quia ſi rima non deradatur, vt plurimum nigritiem contrahit, ob quam deinde ad os radendum cogimur. 3. quia cranium etiam non læſum, ſi denudatum ſit, deradendum eſt, vt raſura ſaniei collectio, quam ad ſubiectam membranam delabi lare poteſt, & eam corrumpere præcaueatur: Labia, quæ in oſſe inciſa ſunt, inæqualia & aſpera læuigandã ſunt, & raſura in exactam cognitionem profunditatis rimæ perueniendum.

Verum enim verò Celſi, vtpote viri in Chirurgia peritiſſimi ſententiam, præſertim vbi externa ſaltem lamina fiſſa eſt, non planè reijciendam puto: Etſi enim in ijs regionibus, vbi periculoſa ſunt capitis vulnera, nemini ſuaſerim, vt raſionem differat; tamen in noſtris & alijs regionibus, vbi minus periculoſa ſunt capitis vulnera, ex Celſi ſententia curationem inſtitui poſſe puto; cum certum ſit & experientia id teſtetur, naturam vt in alijs partibus, ita & in capite ſæpè oſſa conſolidarẽ, ſi omni raſura. quod vel fiſſuræ illæ, quæ longius procedunt, teſtantur, quas ad extremum vſque inueſtigare Galenus *6. m. m. cap. 6.* & omnes Medici prohibent, quaſque natura ſine raſura ſanat. Itaque hic vulneris conditio diligenter perpendenda. Si enim eius labiã non ſint aſpera, & inæqualia, & vulnus tale ſit, vt non ſit metuendum, grauia ſymptomata superuentura; naturæ negotium committere, & pulueres cephalicos, atque alia neceſſaria medicamenta adhibere licet. Et quamuis negari non poſſit multos ſatis commodè viuere, quibus magna pars cranij dempta eſt: tamen quod Celſus habet, negari non poteſt, melius & fortius velamen cerebro eſſe callum, qui in rima concreſcit, quam carnem, quæ concreſcit, vbi os deraſum eſt. Poteſt etiam ſine raſione vulnus mundari. Si verò vulnus ſit inæquale, & aſperum, aut ob grauia ſymptomata imminentia malum meruimus, ad raſuram ſtatim accedendum. Neque hic ſemper ad ſeptimum, vel octauum vſque diem naturæ negotium committendum, & grauiſſima ſymptomata expectanda ſunt, ſed quid ſub prima curatione, vt Celſus loquitur, & primis ſtatim diebus fiat, attendendum. Facilè enim ex ſignis à Celſo traditis cognoſci poteſt, an morbus in peius, vel melius vergat.

QVÆSTIO IV.

An duræ meningi denudatæ ſiccantia, an verò humectantia medicamenta imponenda ſint.

Non eadem medicamenta membranæ duræ denudatæ chirurgos, vel olim impoſuiſſe *ex Galen. 6. m. m. cap. 6.* patet: ſed aliquos blandiſſima, quæ hodie digeſtiua vocantur, alios vehementer ſiccantia. Meges Sidonius, vt *ibidem* refert Galenus vehementiſſimus ſiccantibus

An dura meningi ſiccantia an humectantia medicamenta.

cantibus vtebatur, vt & ciuis quidam ipſius Eudemus, vir ſatis exercitatus in hac artis parte, ſic vt emplaſtrum, quod Iſin vocant, nudatæ membranæ imponerent, & ſuper hanc foris oxymel. Emplaſtrum enim Iſis cephalicum *lib.* 5. *de comp. medicamentorum* 5. *gener. cap.* 2. deſcribitur; paraturque *ex cera* ʒ. 100. *Terebint.* ʒ. 200. *ſquammæ æris rubri, æruginis raſæ, ariſtoloch. rotund. thuris, ſalis Ammoniac. æris vſti. rad. Dracunculi, an.* ʒ. viij. *Aluminis vſti* ʒ. xij. *olei veter.* ℥. x. Terenda terantur, adiecto aceto acerrimo, & vt conuenit, coquantur quouſque non inquinentur manus, & fiant paſtilli manibus aceto acerrimo intinctis, qui per x. dies in aceto acerrimo macerentur. Nullum verò alium his vſum ſe vidiſſe ſcribit Galenus; hoc tamen teſtatur, magis ſanatos fuiſſe eos, qui ab Eudemio illo curabantur, quàm alijs qui blandis vtebantur. Neque ea curandi ratio Galeno diſplicet hanc ob cauſam, quàm ab alijs qui blandis vtebantur. Neque ea curandi ratio Galeno diſplicet hanc ob cauſam, quod auditorius meatus, qui non ſolum vſque ad duram cerebri membranam pertingit, ſed etiam neruum attingit, qui ipſum à cerebro deſcendit, tamen vehementiſſima medicamenta tolerat: qualia propterea etiam duræ membranæ, vt natura ſicciſſimæ, conuenire poſſunt: Atque ita Eudemio curationem approbare videtur Galenus. Eandem curandi rationem & Celſus obſeruauit, qui perforatione peracta duram matrem aceto acerrimo vult inſpergi, vt ſi cruor aliquis ſuper ipſam ſit concretus diſcutiatur. Deindè vſurpat emplaſtrum viride, vel Iudæum, quæ valdè ſiccant, & ab eo *lib.* 5. *c.* 19. deſcribuntur. Atque hæc curandi ratio petita videtur ab Hippocrate, qui *lib. de vuln. cap.* iubet, vt exciſo oſſe & membrana patefacta valdè ſiccantibus, & detergentibus hebes fiat, & putreſcat.

Ex poſterioribus verò Medicis ſunt, qui membranæ duræ denudatæ ſpiritum vini, ſeu aquam vitæ aliquam, præcipuè cum cephalicis, vel ſolam, vel cum melle roſaceo, aut terebinthina: aut vnguentis cephalicis ſiccis miſtam imponunt. Neque hic curandi modus per ſiccantia rationibus deſtitui videtur. Primò enim vlcera omnia exſiccatione indigent; anodyna verò & humida facilè putredinem excitant. 2. Oleum eſt neruis inimicum. Meninx autem dura eſt neruoſæ ſubſtantiæ. 3. Frigida ſunt neruis inimica, quale eſt oleum roſaceum, quod plerique adhibent.

Qui verò Romæ viuebant Medici tempore Galeni contrariam rationem ſequebantur, ac humectantibus & præcipuè oleo roſaceo vtebantur: alij columbæ ſanguinem calidum ſupra membranam inſtillabant. Et de oleo roſaceo quidem ſcribit Galenus 11. *de ſimpl. med. fac. cap.* 2. *de ſang. columb.* ſeſe ſexcentos nouiſſe eorum quibus Romæ perſanata fuerint capitis oſſa, nec quidquam ab vſu roſacei citra columbæ ſanguinem offenſos ſtatuitque nihil melius inueniri poſſe, quàm vt oſſe perforato optimo roſaceo vtaris. Galeno adſtipulatur Aetius *lib.* 2. *cap.* 85. & Paulus Ægineta *lib.* 6. *cap.* 90. Sequuntur hanc curandi rationem, & hodie plurimi, qui tum oleo roſaceo, tum digeſtiuis medicamentis vtuntur, ſcribuntque non dari aliquod medicamentum, quod ita nobis ſimilis temperaturæ naturalem & innatum calorem foueat, & corroboret, fluxiones inhibeat, intemperiem remoueat, cauſis dolorem parientibus reſiſtat: Et proindè cum præcipua cura Medici eſſe debeat, inflammationem prohibere; nihil verò magis ad inflammationem excitandam faciat, quàm dolor. medicamenta dolorem ſedantia, & præcipuè oleum roſaceum, ſemper eſſe neceſſaria. Præterea quia vulnus incrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet; incrudeſcit autem ſiccis medicamentis: potiora putant humectantia, & lenientia. Sunt tandem qui vtramque curandi rationem probant, ac parum referre putant vtram ſequantur.

Verum enim verò cum ſiccantia, & humectantia medicamenta valdè differant, & contrarios planè effectus edant, non parum refert, an his, an verò illis vtaris. Itaque hac in re, & vulneris, & corporis, & regionis conditio conſideranda. Etenim ſi membrana ſine inflammatione ſit alba, illæſa ac pura appareat, dolorque abſit, medicamenta ſicca cephalica vſurpanda. Accidit verò ſæpè hoc, vbi à telo membrana detecta eſt: quæ ſi mollis, illæſa, alba, & pura appareat, mel roſatum, vel ſolum, vel cum ſiccante aliquo miſtum adhiberi poteſt. Scribitque Ioan. Andreas à Cruce, ſe longo experimento compertum habere, in Athletis, & exercitatis corporibus mel roſatum cum guttis iv. aquæ vitæ, imò vulneri, ſeu membranæ detectæ fœliciter cum ſypone imponi, & reſiduum vulnus puluere, vel vnguento cephalico repleri. Neque omninò aquæ vitæ illæ in tali vulnere planè reijciendæ videntur, cum neruoſis partibus amicæ ſint, à putredine præſeruent, & in omnibus vulneribus vlceribuſque detergendis, ſiccandis, & ad bonum exitum perducendis mirabilem vim habeant, id quod quadragiota annorum experientia ſe obſeruaſſe ſcribit Valeriol. *lib.* 5. *obſ.* 8. Si verò dolor, & inflammatio metuatur, & membrana non planè illæſa ſit, id quod plerumque accidit, cum artificis manu, ac inſtrumentis cranium aperitur, & vel agitatione nimia, vel oſſis eminentia, vel quocumque modo membrana læditur, & non rectè ſeſe habet, commodiſſimum eſt oleum roſaceum omphacinum, quod ex immaturis oliuis expreſſum eſt, & cum roſis non planè apertis paratur, quod & adſtringendi vi aliqua roborat, & temperata frigiditate inflammationes prohibet, & ſuppurationem, quæ in principio vulneris ſtatim procuranda citat. Cum enim inflammationem penitus euitare non poſſimus, mitiorem eam fore docet Hippocrates, *lib. de vlcerib.* ſi quam celerrimè vulnus ſuppurare fecerimus. Non tamen nimis diu, & vltra ſeptimam præter, propter quod ſit tertio die deligationem (neque enim certo dierum numero hoc definiri poteſt) in huius vſu perſiſtendum, ne putredo aliqua excitetur, & membrana tum à frequenti oleorum impoſitione, tum è puris longiore mora hebes fiat; præſertim æſtate, quo tempore citius pus generatur; hyeme autem ad ſeptimum vſque diem nonnunquam medicamentis ſuppuratorijs vtendum. Ideòque quamprimum pus bonum apparere incipit, oleo roſaceo, mel roſaceum addendum, aut ſyrupus roſaceus, vel etiam oleum de vitellia ouorum. Hinc ad magis ſiccantia accedendum, & cranio pulueres cephalici inſpergendi. Ad quam rem Meges Sidonius Iſide ſolo vtebatur in capitibus Perſarum duriſſimis, & robuſtiſſimis, & his, qui in Aſia degebant. Itali non niſi duplo roſaceo abiecto vti audent. Neque verò ſiccantia eiuſdem planè modi in omnibus corporibus vſurparunt antiqui; ſed in mollioribus corporibus vtebantur emplaſtro, ſeu vnguento Iſidis à Galeno deſcripto, quod ſit ex vna parte emplaſtri Iſidis, & duabus partibus cerati roſacei: In mediocri temperamento vnguento compoſito ex æquali horum portione. In robuſtiſſimis corporibus qualia ſunt nautarum, agricolarum, Emplaſtrum Iſidis ſolum locum habere poteſt.

Spiritus vini in vulnerib. & vlceribus à putredine præſeruandis vtilitas.

Eodem modo temperaturæ, & corporis conſtitutionis ratio habenda eſt in lenioribus, & anodynis illis adhibendis. Etenim in corpore molliore, & humidiore, qualia puerorum, ſufficit ſolùm oleum roſaceum. Sin caput ſit ſiccius, vt in adultis, & præcipuè criſpos capillos habentibus, reſina abietina admiſcenda, vel oleum hyperici. Sin adhuc ſiccius plus reſinæ, quam olei roſarum ſumendum. Ita & æſtate vtilius eſt oleum roſaceum, hyeme reſina abietina.

Hodie ferè vtuntur vnguentis cephalicis de gummi elemi, de betonic. de matriſylu. quæ ita pleraque ſunt compo-

compoſita, aut aliorum admiſtione ita facilè temperari poſſint, vt & dolorem leniant, inflammationem prohibeant, putredinem arceant. Vbi maiore ſiccatione opus eſt, adhibent, vel admiſcent aquas vitæ ſupra propoſitas. Exempla talium curationum videantur in locis ſupra allegatis.

QVÆSTIO V.

An cranio fracto, cute verò integra manente, cutis ſecanda ſit.

An cranio fracto cutis integra ſecand. Eſt Pauli Æginetæ, Celſi, & plerorumque Chirurgicorum opinio, ſi cranium fractum, cutis verò integra ſit, cutem capitis ſecandam eſſe, vt fractura pateat, & reliqua, quæ debent, commodè peragi poſſint. Refert tamen Vidus in *comment. in lib. Hippocr. de vulnerib. capit.* Iacobum Peruſinum, Romæ Medicum, & Chirurgum ſuo tempore celebrem, longo vſu obſeruaſſe, eos magis ſeruari, qui ſine cutis inciſione partim lenientibus, partim ſiccantibus medicamentis curantur, quam quibus cutis inciditur, & os aperitur, atque his longè aliam eſſe rationem cranij fracti denudati, quam cute intecti docet. Etenim ſi cranium detectum ſit, ſi abſque ſectione relinquatur humor, qui ſupra membranam cerebri delapſus eſt à calore, qui expirat, diſcuti non poteſt; quo circa putreſcens hominem iugulat. Vbi verò cutis integra eſt, calor non expirat, ideoque ſaniem digerere, & oſſa ſolidare poteſt; id quod in alijs etiam fracturis, quæ carne cute teguntur, quotidie fieri videmus.

Verùm ſententia hæc abſolutè vera non eſt. Facilè quidem eam recipimus, ſi neque magna ſanguinis copia ſub cranium effuſa ſit, neque os fractum membranas pungat, neque cranium depreſſum cerebrum comprimat, vt ſupra dictum. Vt enim alia oſſa fracta à natura conſolidantur: ita in cranio idem accidit, ſicut manifeſtè in fracturis longius progredientib. euenit, quas ad extremum vſque inueſtigare Galenus prohibet. Etſi nec vaſa, nec cutis valdè læſa ſit, ſanies illa exigua à natura facilè diſcutitur.

Verùm ſi ſanguinis magna copia ſub cranium effuſa ſit, & partium ſubditarum corruptio à pure metuatur, membrana ab oſſe fracto vel depreſſo pungatur, aut comprimatur, id quod ex ſignis ſupra traditis, & ſymptomatibus grauibus ſuperuenientibus apparet. Cùm natura iſta vitia corrigere non poſſit, omninò cutis ſectio, & cranij apertio neceſſaria eſt. Præterea cùm cutis ſectione neglecta, nec fractura oſſis, neque modus eius, neque terminus ſatis cognoſci poſſit, cautus hic ſit medicus, ne in aliquod periculum ægrum conijciat: Et ſic, vt ſaniem per cutem exhaurire poſſit: oſſicula tamen & ſquammæ in profundo hærentes non ita facilè extrahuntur.

QVÆSTIO VI.

An in cranij fractura etiam internam laminam penetrante ſemper cranium aperiendum ſit.

An in cranij fractura cranium ſemper aperiendum ſit. Communis eſt opinio, quam ſupra propoſuimus, ſi cranij vtraque lamina fiſſa ſit, cranium aperiendum eſſe, vt saniei, quæ colligitur, & deligatione exprimi, nec alio modo euacuari poteſt, exitus pateſiat. Sunt tamen nonnulli, qui contrarium ſentiunt, & breuius ac tutius emplaſtris, ceratis, & alijs medicamentis extra appoſitis, quam manuum, & ferri opera cranium hoc modo fractum curari poſſe putant: Ideò, quod 1. per medicamenta nihil amplius deſtruitur, quod fit manuum opera, ſed quod fractum eſt ſtatim reficitur; 2. quod cranij apertione ſæpè inflammationes, & alia ſymptomata accerſuntur. 3. quod membranarum cerebri inflammationes ſolis medicamentis, non verò manuum opera ſanantur. 4. quod dantur medicamenta, quæ ſagittas, ſpinas, & alia è corpore extrahunt, quorum ſylua eſt apud Galen. *6. de comp. med. ſec. gen.* Scribonium Largum *de comp. med. cap.* 201. Celſum *lib.* 5. *cap.* 19. quibus etiam ſanies ſub cranio contenta extrahi poſſe videtur. Et 5. tandem, quod ipſa experientia teſtatur plurimos ſola medicamentorum applicatione ſine manuum opera ſanatos fuiſſe.

Verumenim verò eadem ferè huius quæſtionis ſolutio eſt, quæ tertiæ. Etenim ſi certò conſtet, neque cranium depreſſum eſſe, neque quicquam effractum, à quo cerebrum læditur, & ſanies tam paruam copiam eſſe, ac naturæ robur tantum, vt medicamentis adiuta ſaniem abſumere, & diſſipare poſſit, id quod ex ſymptomatibus apparet, apertione cranij opus non eſt. Verùm ſi ſanies ſit paulò copioſior, aut à cranio cerebrum, aut membranæ eius lædantur nullo modo omittenda ſectio. Et cùm ſemper ſatis certi eſſe non poſſumus, quanta saniei copia collecta ſit ſub cranio, & quantum naturæ robur ſit; tutius ferè ſemper videtur maturè cranium aperire, antequam ſymptomata grauia ſuperueniant, quæ poſtea apertionem difficiliorem, & periculoſiorem reddunt. Neque enim, ſi vtraque lamina rupta ſit, per medicamenta ſemper ſanies omnis diſcuti, neque membrana abſtergi, à corruptione ſeruari poteſt. Et quamuis in partibus carnoſis ad extrahendum aliena talia medicamenta adhibeantur: tamen quia id tardius præſtant, & interea temporis inflammatio, & alia mala excitari poſſunt, his ſolis non fidendum. Inflammationum etiam membranarum cerebri ſine vulnere, & fractura cranij alia ratio eſt, quam eius, quam hic metuimus: ibi enim humor adhuc in venis, & partium poris eſt, non verò extra parti incumbit, & propterea facilius à natura regi poteſt: hic verò extra parti incumbens ſi putreſcat eam neceſſariò corrumpit. Neque etiam omnes à membranarum cerebri inflammationibus conualeſcunt. Et quamuis interdum in robuſtioribus naturis, in quibus ſæpè in vulneribus quaſi miracula fiunt, fracturæ tales ſine cranij apertione curantur: tamen idem de alijs omnibus polliceri non licet.

CAPVT XXV.

De fungis cerebri.

E Membranis cerebri vulneratis interdum caro quædam mollis, & radice ſubnixa inſtar fungi quandoque pullulat, quæ idcircò etiam fungus appellatur. Fungi cerebri. Vt enim per arborum cortices interdum humor quidam vitioſus exſtillat, qui in fungum concreſcit: ita ſi membranæ cerebri lædantur, humor quidam exſtillans in carnem mollem, quæ fungi inſtar eſt, mutatur, & breui tempore ſæpè magnum incrementum ſumit. Natura enim numquam otioſa eſt, ac ſi humores affluentes ob eorum ineptitudinem, vel etiam partis debilitatem in eius alimentum vertere non poſſit, in eam, quam poteſt, naturam conuertit, quomodo etiam alibi in corpore verrucæ, & ſimilia generantur.

Subiectum, vt *in Epiſt. ad Gulielm. Fabr. cent.* 2. *obſeru.* 35. ſcripſi, membranam eſſe puto, eamq; non integram, ſed vulneratam, ſeu contuſam, ita vt humores effluentes ex ea læſa exſtillent, & in talem fungoſam, ac mollem ſubſtantiam conuertantur. Ideoque non ſolùm in cerebro, ſed etiam in alijs partibus membranoſis contuſis, tales fungi oriuntur, quos Chirurgi antiqui Nattas, & Napras appellant.

Diſcernendos autem eſſe puto iſtos fungos, propriè ita dictos, à carne illa vtili, quam natura prouida interdum ad cerebrum, & membranas nudatas interdum

tegendas

tegendas ex vtili alimento ex humoribus ſecundarijs, quos vocant, generat, quamque nonnulli etiam fungum appellant. De quo proculdubio intelligendum eſt, quod Volcherus Coiter *in obſeru. anat.* ſcribit ſe in omnibus capitis vulneribus, quę tum ipſe curauit, tum à Fallopio, & Iulio Cæſare Arantio curata vidit, animaduertiſſe, ſubſtantiam quandam fungoſam, duram, & ita tenaciter partibus ſubiectis annexam. vt ſpatula auferri nequiuerit, ſuppullulaſſe. Fungos enim propriè dictos, qui plerumque lethales ſunt, in capitis vulneribus, ita frequenter naſci credibile non eſt. Ita quoque caro non ita ſubitò generatur, nec valdè extuberat. Fungi verò propriè dicti ex humoribus vitioſis affluentibus inſtar fungorum citiſſimè generantur, vt ſæpè vno die magnitudine oui gallinacei excreſcant, & licet aliqua pars dematur, paulò poſt maior repullulat.

Signa Diagnoſtica.

Viſu facilè huiuſmodi vitium cognoſcitur. Ex contuſa enim, ſeu vulnerata membrana cerebri breui temporis ſpatio fungoſa pallida caro ſubitò excreſcit, & pullulat, vt ſæpè etiam ſupra cranium, & cutem emineat.

Prognoſticum.

Fungi hi periculoſi ſunt, & plerumque lethales; cùm ab humorum vitioſorum ad cerebrum affluxu proueniant, & tandem putreſcentes gangrænam attrahant.

Indicationes.

Cùm ab humorum vitioſorum ad cerebrum affluxu gignantur fungi. humores illi è corpore euacuandi, & à capite reuellendi ſunt. Ipſe verò fungus ſiccantibus, & exedentibus medicamentis abſumendus, acriora tamen hic vitanda. Exciſio verò, quæ ferro fit, vt & quæ ligatura, & filo ſerico, adeò tuta non eſt; cùm grauia ſymptomata ſuperuenire ſoleant. Si tamen fungus nimium incrementum ſumat, filo ſerico ad radicem ligandus arctius, vt decidat, reliquum medicamentis ſiccantibus abſumendum. Si etiam durities aliqua, & malignitas adſit, quæ cancri naturam referat, tum lenioribus medicamentis non cedit fungus; acrioribus verò magis irritatur, & proindè niſi radicitus exſcindatur, vix tuto, citò, & ſine dolore curari poteſt, vt ſentit Guilelm. Fabricius.

Curatio.

Fũgorum cerebri curatio. Qua ratione corpus vniuerſum à vitioſis humoribus euacuari debeat, ex ſuperioribus patet. Ad fungum verò exſiccandum, & abſumendum inſeruiunt Sabina, hermod. comb. rad. caryoph. angel. ariſtol. rotund, irid. Florent. roſmarin.

Ambroſius Paræus hoc puluere vtitur.

℞. *Sabinæ* ʒ.ij. *ochra* ʒ.j. fiat puluis. Guillelm. Fabric. iſto.

℞. *Rad. caryophyll. angelic. calami arom. an.* ʒ.ß. *ariſtol. rotunda, iridis Flor. ligni guaiaci an.* ʒ.ij. *flor. ſal. ſumm. maioran. flor. roriſmarin. an.* P.j. fiat puluis ſubtiliſſimus. Deinde hoc Emplaſtrum imponit.

℞. *Emplaſtrum de betonic.* ℥.iv. *gumm. elem. diſſolut. in ol. roſar.* ℥ j. *pulu. roſar. myrtill. maſtiches, calami arom. an.* ʒ.j ß. *Cum ſ.q. olei roſarum.*

Videatur Paræus *lib.9. cap.19.* Guillelm. Fabric. *cent.1. obſeru.14.15. cent.2. obſeru.35.36.*

CAPVT XXVI.

De carie Cranij.

Cranij caries. Continui ſolutio in oſſibus, quàm eroſio ab humoribus acribus gignit, caries appellatur: Ea quandoque etiam cranio accidit, cum ſcilicet per vulnera, aut vlcera ſanies defluens oſſis ſubſtantiam corrumpit. In quo humore interdum aliſ peculiaris proprietas, quæ oſſi aduerſatur, vt obſeruatum ſit cranium corruptum, & carioſum euaſiſſe cute capitis integra manente.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur viſu, & os nudatum à naturali colore in liuidum, & nigrum mutatum eſt, tactu quoque, ſpecillo immiſſo deprehenditur, cum ſcilicet inæquale, & aſperum quod occurrit, & ſpecillum leuiter adactum id oſſis ſubſtantiam. tanquam lignum carioſum penetrat. Cariem oſſis indicat etiam ſanies liquidior, tenuior, & fœtidior, quam quæ à ſimplice carnis vlcere prouenire poſſit. Caro inſuper eſt laxa, & mollis, vlcuſque, ſicut accidit, eſt rebelle, nec facilè cicatricem contrahit.

Prognoſticum.

Si caries non admodum magna ſit, & medicamenta, vel ferrum commodè adhiberi poſſit, malum incurabile non eſt.

Curatio.

Quicquid oſſis corruptum eſt, à ſano ſeparandum. Fit hoc dupliciter: medicamentis, vel manus opera. Si enim caries minus profunda ſit, ſufficiunt medicamenta, quæ inſigniter exſiccant, quo fit vt glutine, quo cum oſſe ſano cohærebat, abſumpto abſcedat, & ſeparetur, vel natura roborata, & vitioſo humore abſumpto ſponte, quod corruptum eſt, ſeparat. Inſeruiunt huic vſui pulueres cephalici dicti ſupra enumerati, quibus, & alia exſiccantia addi poſſunt. Ex ijs ſunt alia mitiora, alia fortiora.

Mitiora quæ in corporibus mollioribus, & ſi corruptio oſſis non ſit magna, vſurpanda ſunt, *radix ireos, ariſtolochia rotund. peucedan. myrrha.*

Fortiora, quæ in corporibus durioribus, & ſi corruptio maior ſit, locum habent, *rad. dracontij, cortices pini, ſcoria æris,* inter fortiſſimum eſt, *euphorbium, & vitriolum.* Exempli gratia.

℞. *Pulu. aloes, pumic. vſti, pompholyg. an.* ʒ.ij. *rad. ireos Florentin. ariſtoloch. rotund. myrrha, an.* ʒ.j. *oſtrea combuſta* ʒ.ß. fiat puluis ſubtiliſſimus, qui vel ſolus, vel melle roſato, & ſpiritu vini mixtus applicetur, & hoc emplaſtrum apponatur.

℞. *Cera noua. reſina pini, gummi ammoniac. elemi an.* ʒ.vj. *terebinth.* ℥.iij. *puln. maſtiches, myrrha, ariſtolochia rotunda, ireos Florentin. aloes, opopanac. euphorbij. an.* ʒ.j. *olei roſacei q.ſ.* fiat emplaſtrum. Vel imponatur emplaſtrum de Betonica.

Quod ſi maior ſit oſſis corruptio, quam vt medicamentis emendari poſſit, os radendum, donec integrum & album appareat, ac aliquid ſanguinis extillet, vel ſcalpro, aut alio inſtrumento carioſum exſcindendum: Aut ſi corruptio maior ſit, & maligna, vt nec ferro tolli poſſit, cauterio os adurendum, de quibus plura dicentur, vbi in genere de oſſium carie curanda tractabitur. Videatur interim Celſus *lib. 8. cap. 2.* Ambroſ. Paræus *lib.9. cap.20. & lib. 18. cap.26. 27.* Hieron. Fabric. ab Aquap. *lib. 3. cap. 10.* Chalmetæus *ench. chirurg. capite 8.*

CAPVT XXVII.

De tumoribus Cerebri: & primò de cerebri, & meningum eius inflammatione.

Abſoluimus hactenus tria morborum ſimplicium, quæ capiti accidere poſſunt genera; Superſunt quidam morbi compoſiti, tumores nimirum in quibus intemperies cum materia coniungitur cum magnitudine aucta, & quandoque etiam cum vnitate ſoluta: quorum duo explicanda ſunt, inflammatio ſcilicet, & hydrocephalon.

Et primò quidem inflammationem, quod attinet, cùm ad cerebrum, & eius membranas plurima vaſa ſanguinem vehentia tendant, & per has partes diſſeminentur, ſi ſanguis ex ijs excidat, & in poros, & ſpatia Cerebri & meningum eius inflammatio.

partis

partis effundatur, atque ibi corrumpi, & putreſcere incipiat, inflammatio excitatur.

Cauſſa.

Cauſſæ inflammationis in cerebro.

Cauſſa nimirum inflammationis cerebri eſt ſanguis; iſque vel purus, vel pituitoſus, vel biliosus. Vt autem ſanguis ille p. n. ad cerebrũ & membranas eius effundatur, faciunt, quæcumque ſanguinem nimis calefacere, & ad caput conuertere poſſunt, vt aeris feruor, quo cerebrum incaleſcit, humoreſque feruidi è toto corpore ſurſum trahuntur, ictus & capitis vulnera, ac dolor inde ſequens, vigiliæ diuturnæ, ira, victus ratio calidior, ac imprimis vini meracioris potus, à quo ſanguis accenditur, & ad caput mouetur, tandemque motus humorum ſymptomaticus in febribus.

Imprimis vero duobus modis cerebri & membranarum eius inflammatio generatur, vel febre præcedente; vel ſine febre ex cerebri & membranarum eius læſione, aut nimia calefactione.

Primò enim vt in febribus quibuſdam continuis, ſæpe malignis, materiæ febrem parientis pars aliqua à natura motu ſuo initium ad partem aliquam, vt pleuram, pulmones, fauces detrudi ſolet, vnde pleuritis, peripneumonia, angina oritur: Ita ſi eadẽ ad cerebrũ aut membranas eius detrudatur, inde inflammatio cerebri & membranarum eius excitatur, quæ febris propterea vulgo quidem ſymptomatica appellatur, ſed rectius à Platero comitata dicitur: cùm febris iſta non inflammationem cerebri, ſed inflammatio cerebri febrem ſequatur, & à febrili natura ortum habeat.

Deinde aliquando ex cauſis euidentibus, vt vulnere, percuſſione, contuſione capitis, mora ſub radijs ſolaribus, & ſimilibus cauſis ſanguis ad cerebrum, eiuſq; membranas concitatur & confluit, ibique inflammationem excitat.

Pars affecta nunc eſt cerebrum, ſecundum inflammatio eius, aliquando cerebrum ipſum. Etenim cum vaſa, quæ ſanguinem ad cerebrum deferunt, membranis cerebrum inueſtientibus inſerantur, ſi ſanguis eo effundatur, ipſæ inflammationem concipiunt, & ſanguinis parte in cerebrum effuſa, & ob vicinitatem ipſum quoque calorem concipit & inflammatur. Et cũ cerebrum ipſum etiam alatur, & ad ſpirituum animalium generationem arteriæ ſanguinem adducãt, ſi ſanguis confertim in eius ſubſtãtiã & poros effundatur, ibi calorẽ p. n. concipit, putreſcit & inflammationẽ parit.

An cerebrum inflammarì poſſit.

Vocatur quidem à nonnullis in dubium, an cerebri ſubſtantia inflammari poſſit; ſed nihil obſtat, quin id accidat, cùm & illud ſanguine nutriatur, de quo plura in Inſtitut. *libro 2. part. 2. ſect. 2. cap. 4. de phrenitide* dicta ſunt. Videatur etiam Petrus Salius Diuerſus *de affect. partic. cap. 3.*

Siue autem cerebrum, ſiue membranæ eius inflammentur, & generationis ratio, & curandi modus idem eſt, quamuis, ſi cerebrum inflammetur, cum maiori periculo coniunctus morbus ſit; cùm phlegmonis magnitudinem gangræna ſequi ſoleat, de qua interpretatur Galenus aphoriſmum 50. ſect. 7. *Quibus cerebrum ſyderatum eſt intra tres dies pereunt: ſi vero hos ſuperuenerunt ſani fiunt.* Et cùm inflammatio cerebri plerumque in gangrænam abire ſoleat, inflammatio illa cerebri ſub nomine ſphaceli cerebri plerumq; à Medicis proponitur, de quo etiam Hippocrates, *3. de morb. internis & 2. de morb.*

Etſi verò curandi ratio parum aut nihil variet, ſiue cerebrum, ſiue membranæ eius inflammentur, tamen ſymptomatibus non parum differunt, de quo mox in ſignis dicetur.

Differentia.

Differt hęc inflammatio. I. vt dictum, ratione ſubiecti; quod nunc ſunt membranæ ſolum, nunc verò ipſum etiam cerebrum. II. ratione cauſæ, quæ nunc eſt ſanguis purus, nunc ſanguis cum multa bile mistus, vel etiam ſanguis ſeroſæ humiditatis, aut pituitæ aliquid participans. Etſi verò ſanguis & bilis aduri poſſint, vt in atram bilem vergere incipiãt, & tum etiam grauiora delіria excitentur: tamen cum bilis in atram bilem iam abijt, potius mania, quàm phrenitis oritur, & vti atra bilis putreſcere, ac febrem excitare poteſt, ſicut id in cancro videmus.

Verum differentiæ hæ cùm, niſi quantum ad cauſas nonnihil, curationem diuerſam non habeant, inflammationes cerebri & membranarum eius ſimul proponere volumus: quia tamen ſignis & ſymptomatibus non parum diſcrepat inflammatio cerebri ab inflammatione membranarum eius, ſigna vtriuſque ſeorſim proponemus.

Signa inflammationis membranarum cerebri.

Membranarũ cerebri & inflammatarũ ſigna.

Inflammatis cerebri membranis, adeſt febris continua, & delirium perpetuum ac vigiliæ, quæ propterea ſigna inflammationis membranarum cerebri ſunt pathognomonica.

I. Febris acuta & continua ſemper coniuncta eſt: ſiquidem aliquando febris inflammationem præcedit, aliquando ob magnum cordis & cerebri conſenſum ſtatim inflammationem cerebri febris ſequitur, quæ de tertio in tertium exacerbatur, vt etiam in pleuritide accidere ſolet, quod bilis ferè ſemper coniuncta ſit. Et licet peior differentia inflammationis cerebri à febre ortum habeat; tamen rurſus inflammatio capitis & cordis conſenſum augere poteſt.

II. Adeſt deliriũ perpetuum; ſed id ſenſim & paulatim inchoat, & inflammationis huius præludium eſſe ſolet: quoniã in incendio illo, ſpiritibus animalibus continuo agitatis & impulſis, mentiſque officia turbata, imaginatio & ratio ſuo munere, vt par eſt, fungi non poſſunt.

III. Præterea cùm cutis ſectione neglecta, nec fractura oſſis, neque modus eius, neque terminus ſatis cognoſci poſſit, cautus hic ſit medicus, ne in aliquod periculum ægrum coniciat. Et ſit, vt ſaniem per cutem exhaurire poſſit: oſſicula tamen & ſquammæ in profundo hærentes, non ita facile extrahuntur.

His accedunt & alia; ſępè ægri floccos & feſtucas legunt, ob turbatam ſpectris inanibus phantaſiam. Dolor capitis & ceruicis percipitur, quẽ ſucceſſu temporis ægri non percipiunt, quoniam mens ægrotat: Aegri ad iram proni ſunt, ſtrident dentibus, oculi rigent, accidũt tremores, & totum corpus inordinatis motibus cõcutitur: Obliuiſcuntur ægri meiere petita matula, vel linguam intra os retrahere, vbi exeruerint, memoria varietate ſpectrorum & imaginum à munere ſuo auocata. Pulſus eſt tardus, durus & celer. Reſpiratio magna & rara; quia ſpiritum etiam ægri ducere obliuiſcuntur, & raritas magnitudine in illo febrili incendio, ſuppletur. Aeger fit βραχυπότης, id eſt, ſitim etiam præſentem non ſentit, quia mens læſa eſt. Facies & oculi rubent, attracto per calorem ſanguine ad caput, oculi ſqualent ob ſiccitatem cerebri, viuidi amplius non ſunt, quod ſpirituum animalium vigore deſtituũtur, & lumen refugiunt, quo ſpiritus agitari magis diſſipantur: Aſpectus eſt toruus ob conceptam animi ferocitatem, lachrymæ excernuntur acres, paucæ, oculorum angulis adhærentes. Lingua aſpera eſt, citrina vel nigra, vaporibus feruidis humiditatem linguæ abſorbentibus, eiuſque tunicam corrumpẽtibus: ſanguinis ſtilla fit è naribus, natura conante quod moleſtum eſt expellere, ſed præ virium imbecillitate ſuccumbente: quod ſi ſtilla nigra ſit, lethale eſt, ob exuſtum in venis cerebri ſanguinem. Interdum lachryma acris ex altero oculorum fluit, ob diſſolutionem humorum ab immodico calore, vnde & lemæ ſiue ſordes in oculis exiſtunt. Vrina ſupprimitur: quia ſenſus interiores laborant, & ægri neque pondus, neque acrimoniam vrinæ percipiunt. Dum autem emittitur, alba plerumque

eſt

eſt & perſpicua, quod bilis, quæ vrinam tingere ſolet, ad caput rapiatur. Imminentis quoq; inflammationis cerebri ſignum ex vrina haberi poteſt. Si enim circularis ſpuma in vrina appareat, in morbo, qui in inflāmationem cerebri abire poteſt, flatuum copiam ſignificat, qui humores ſecum ad caput rapere, & inflammationem ibi parere poſſunt. Vbi verò iam vrina, quę antea erat, valdè tincta, vel etiā turbida, clarior & remiſsè colorata apparet, ſine ſignis coctionis & morbi diminutione, mouere humores ad caput, & iam inſtantis cerebri inflammationis indicium eſt, precipuè ſi vigilię infeſtare, & ęger delirare incipiat. Aluus eſt adſtrictior. An autem inflammatio ſit à ſanguine puro vel bilioſo; ex ſignis intemperierum capitis ſupra traditis cognoſcendum. Hoc ſaltem hic addimus, ſi ex ſanguine puro ſit inflammatio, vel cum humore ſeroſo aut pituitoſo miſto; deliria ſunt mitiora, & cum riſu: Si verò à flaua bile, delirium eſt grauius, & cum iracundia & truculētia: quæ ſi aduratur, grauiſſimum fit delirium.

Signa inflammationis cerebri.

Cerebri inflammati ſigna.

Si verò ſanguis confertim & ſubitò in ipſum cerebrū effundatur, ſymptomata non parū variant. Febris quidem continua vtrique inflammationi communis eſt; reliqua tamen non parum differunt. Nam inflāmatione cerebri primò quidem ægrum apprehendit ingens capitis dolor, qui per occiput collo & vniuerſæ ſpinæ communicatur. Hinc ſenſus omnes amittuntur, tū externi, tum interni. Et ægri nec dolorem, nec quicquam moleſtiæ percipiunt, nec delirant, & interrogati nō reſpondent, & parum aut prorſus non loquuntur: quod non accidit inflammatione membranarum cerebri, in qua adeſt delirium, & ſenſus non amittuntur, ſed ſolū deprauantur, ſolusq; motus in inflammatione cerebri remanet, qui adeò interdū validus eſt, vt vix loco contineri queant ægri, qui nonnunquam etiam in proprium corpus ſæuiunt, & capillos ſibi euellunt, vel vnguibus faciem dilaniant; quod procul dubio prouenit irritata natura, & æſtuante intra corpus maximo incēdio. Facies in principio rubet, vt & oculi. Morbo verò procedente, corpus langueſcit, ad motum impotēs redditur, decubitū rarò mutent ęgri, ac dormitare quaſi videantur; manus tamen ſæpius mouent, quaſi aliquid quærere vel apprahendere velint, manus etiam ſunt tremulę.

Prognoſtica.

Inflammatio cerebri quot diebus terminetur.

1. Inflammatio cerebri & membranarū eius morbus eſt acutus & periculoſiſſimus, quæ ſi ſit acutiſſima qualę exemplum eſt, 3. *Epidem. com.* 3. *agrot.* 4. tertio die hominem iugulare poteſt. Plerique ita affecti, inter ſeptimum diem moriuntur, perpauci, hique rari hunc ſuperant. Galenus, vt *loco allegat.* teſtatur, quarto die & quinto acutà à prima die ſtatim phrenitide correptos vidit exanimatos fuiſſe, tertio nō vidit. Auicennas *libro* 3 *centur.* 1. *tract.* 3. vnicā die phrenitide extinctos narrat Proſper Alpinus *lib.* 1. *de med. Aegypti cap.* 13. refert in Aegypto ſe vidiſſe phreneticos mortuos trib. vel quatuor diebus. Nonnunquam tamen ad diem 23. & 24. & plures extenditur: mutata morbi natura ex acuto ſimpliciter in acutum ex decidentia, vt ex Hippocr. *loc. allegat.* ſ. 84. *& ſeqq.* videre eſt.

2. Longè tamen periculoſius malū eſt, ſi ipſum cerebrum, quàm ſi membranæ tantùm inflammentur. Cerebri enim inflammatio plerumque in gangrænam & ſphacelum deſinere ſolet, de quo Hippocrates 7. *aphor.* 50. *Quibus cerebrum ſphacelo correptum eſt, intra dies tres moriuntur. Si verò hos ſuperant, ſani fiunt*: qui verò conualeſcunt, nec morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis recordantur.

3. Inflammatio cerebri & membranarum eius, quę à puro ſanguine eſt, minus periculoſa eſt, quam cum bilis ſimul miſta eſt.

4. Quo functiones plures ſunt læſæ, & grauiora ſunt ſymptomata, eo malum periculoſius eſt.

5. Lingua contremiſcens, hic malum. Significatur enim magna animalis facultatis imbecillitas ex immoderata cerebri caliditate & ſiccitate.

6. In inflammatione membranarum cerebri alba deiectio mala; quia ſignificat motum bilis ad caput. Galenus, 1. *prorrhet. com.* 1. *cap.* 12.

7. Vrina pellucida & alba veluti aqua in inflammatione cerebri & membranarum eius malū: quia morbum maximè crudum eſſe, bilemque omnem ſurſum rapi oſtendit. De quo Hippocrates 4. *aphoriſm.* 72. quibus pellucidæ & albæ ſunt vrinæ, malum: maximè verò ſi in phreniticis appareant; ſcribitque Galenus *in comment.* nullum ſe phreniticum ſeruatum vidiſſe, in quo talis apparuiſſet vrina.

8. In inflammatione adhuc cruda rigor ſignū peſſimum eſt, id eſt, ſi accidat rigor ille materia bilioſa adhuc in corpore exiſtēte: quod ex eo cognoſcitur, quod alba per aluum deiiciūtur. Eſt enim rigor ille ſymptomaticus. 1. *prorrhet. com.* 1. *aph.* 13.

9. Vt in alijs febribus acutis, ita in inflammatione cerebri & membranarum eius ſanguinis è naribus ſtilla mera, id eſt, nigra ſincera peſſima eſt, extinctionē ſcilicet ſanguinis in cerebri venis ſignificās, quem natura morbo ſuccumbens fruſtra expellere nititur. Nam, vt Galenus addit, rubri ſanguinis ſtilla in morbo exitiali haud vnquam viſa eſt, ſed nigri ſemper. 1. *Epid. com.* 3. *ægroto.* Si verò copioſius ſanguis fluat, indicio eſt ægrum ex morbo conualiturum.

10. Si quis in tali morbo dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indicium eſt. Quod ſi verò iam deliret æger, & ſimul ſtridat dentibus, mors in propinquo eſt. Nam conuulſio ſignificatur muſculorum in temporibus & maxillis, 1. *progn.* 1. *&* 2. *Epidem. com.* 2. ſ. 53.

Deliria inflammationis cerebri qualia.

11. In inflammationibus cerebri, in quibus tremulæ, obſcuræ & contrectabiles deſipientiæ ſunt, vt Hippocrat. 1. *prorrhet.* 33. nominat, longè periculoſiores ſunt, quam quæ ſunt *τρομώδεες* & tumultuoſæ, ob membranarum inflammationem, & ob ſimulatam manſuetudinem minimè contemnendæ; quod tam cerebrum ipſum, quàm membranæ ipſæ inflammatæ ſint. Non rarò enim accidit, vt Galenus *in comment.* ait, vt ægri tales quieti iaceant, neque ſolùm non tumultuoſè exclament exſiliantque; vt antea vel alias fieri videmus, ſed neque prorſus loquantur, neq; figuram decubitus permutent; ita vt familiaribus præbeant opinionem, quod mox ſint dormituri; imò dormire putētur; quod neque loquantur, neque moueantur, & clauſas etiam palpebras quidam habeant, & ſi quis accedens, cū ijs colloquatur; alij palpebras non aperiunt, alij poſtquā aperiunt, ſtatim claudunt. Vnde Hippocr. obſcuras deſipientias appellat, quod non ſolum Idiotis, ſed etiā Medicis cognitu ſint difficiles. Galenus tales *φρενιτιδας* hecticas appellat, quod ipſum cerebrum humorē acceperit, & quaſi imbiberit.

12. Peſſimum etiam ſignum eſt ſi phrenitidi ſuperueniat conuulſio, vt Galen. 12. *method. medend. cap.* 8. teſtatur ſe nullum vidiſſe, aut audiuiſſe vnquā qui hoc modo affectus euaſerit.

13. Qui in febre acuta, aut phrenitide (quæ omnis eſt, vel inflammatio cerebri, vel membranarum eius) aut peripneumonia, aut capitis dolore manus ad faciē ſubindè ferunt, aut fruſtra venantur muſcas, aut colligunt feſtucas, aut de veſte pilos euellunt, aut de pariete feſtucas carpunt, id omne malum exitiale eſt. Affectus enim tanta vis ſignificatur, vt mētis etiam ſedem inuaſerit & perturbauerit. 1. *progn. t.* 23.

14. A peripneumonia inflammatio cerebri, malū.

Nam

Nam materiæ ab ignobiliore ad nobiliorem tranſlatio ſignificatur ob morbi magnitudinem & virium imbecillitatem. 7. *aphor.* 12.

15. Inflammationẽ cerebri & membranarum eius, & inde prouenientem phrenitidem indicat ſudor bonus, & præcipuè ſi à capite multus & calidus fluxerit, ſudante ſimul reliquo corpore. Contingit autem nonnunquam etiam per ſanguinis è naribus fluxum eadem iudicari. Galenus, 3. *de criſib. cap.* 3. Nonnunquam & per aluum ingens copia bilis poſt ſummum ſmorbi vigorem à natura euacuatur.

16. Quæ verò ad ſuppurationem tendunt, omnes ferè ſunt lethales; cum pus intra membranam & cranium euacuari non poſſit. Refert tamen Hercul. Saxonia, *capite proprio*, ſe vidiſſe ſeruatum, cui ſanies erumpebat per os & aures, ſed ipſe hoc pro raro, & tantum non pro miraculo habet. Ducit autem morbus ad interitum per virium reſolutionem, tremorem, conuulſionem, veternum.

Indicationes.

Cerebri inflammatio quomodo curanda.

Quæ in alijs inflammationibus dãtur indicationes, eæ & hic locum habent: nimirum ſanguis & humor, qui ad caput affluit, euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus: Qui verò iam affluxit, & in capite hæret, vel ſenſibiliter euacuandus, vel inſenſibiliter diſcutiendus. Etſi per attractionem ipſius capitis eò confluat, ob intemperiem capitis calidam, refrigeranda illa eſt; ſi ob dolorem, is mitigandus. Si verò per tranſmiſſionem eò feratur materia, ſiue à toto, ſiue à parte aliqua, ratio habenda cùm mittẽtis, ſiue ſit pars aliqua, ſiue totum corpus, & ea euacuanda, & alteranda; tum recipientis, hoc eſt, capitis, quod propterea roborandum, ne materiam affluentẽ admittat. Et cum febris ſemper coniungatur, totius corporis ſimul ratio habenda, & imprimis ſi à febre ortum habeat hæc inflammatio, curatio febris, vt decet, inſtituenda. Ipſa tandẽ intemperies capitis alteranda. Vires quoque corporis cuſtodiẽdæ alimento, iuſto modo, & quantitate adhibito, & ſomno ac quiete conciliata.

Curatio.

Qua ratione autẽ iſtis indicationibus ſatisfieri poſſit, maximam partem ex ijs, quæ ſupra *cap. 8. de intemp. cap. cum ſanguine curanda* dicta ſunt, patet: Nimirum cùm inflammatio cerebri ſit morbus valde acutus, & breui tempore ita inualeſcat, vt curationem poſtea nõ admittat, ſubitum auxilium requirit, quale eſt venæ ſectio, quæ ſanguinem inflammationis cauſam euacuat, alio reuellit, deriuat, atque ita quod inflammatione adhuc fit, prohibet, quód verò factum eſt, tollit.

Qua vena aperienda.

Itaque ſi vires id ferant, præmiſſo leni clyſtere, ſanguis mox detrahatur ex cephalica, aut ſi magna adſit ſanguinis copia, ex hepatica vel mediana primum, & poſt aliquot horas è cephalica, quæ non ſolùm reuellit ſed etiam deriuat, & è venis, per quas ſanguis ad caput proximè fluit, euacuat. Si tamen ex menſium vel purgationis poſt partum, vel hæmorrhoidũ ſuppreſſione malum originem habeat, ſaphena in pede aperienda. Quia tamen verò conſentaneũ eſt, iam liquidè in capite receptum eſſe, vel proximè in id moueri, nec cephalicæ ſectio poſtea omittenda. Niſi enim ſanguinis ad caput fluentis impetus ſiſtatur, & ille, qui in venis, per quas ad caput defertur, fluctuat, deriuetur, ſine fructu repellentia adhibentur, cùm humores, dum vaſa plena ſunt, repellentibus non cedant. Et ſi verò nonnulli dubitant, an in inflammatione cerebri & membranarum eius, præſertim à ſanguine bilioſo, ſanguis mittẽdus ſit: tamen cauſſas dubitandi ſufficiente non habent; Cùm certum ſit, bilem ſine ſanguine inflammationem non parere, & non niſi ſanguine commixtã ad cerebrum aſcendere: idque imprimis verùm eſt, ſi inflammatio cerebri per ſe ſine febre incipiat. Etſi verò quãdoque accidat, vt natura errans vel in augmento, vel in ſtatu febrium, bilioſos & vitioſos humores à ſanguine ſeparare conetur, eoſque ad caput mittat: tamen nec tunc id ſine ſanguine fit, & tunc vena, vt mox dicetur, aperienda.

Quando vena aperiẽda.

Aperiatur autẽ ſtatim ab initio quacumque etiam diei hora; cùm tutum non ſit in inflammatione cerebri phlebotomiam ad tertium diem differre, donec tota materia influat, & in capite figatur. Si verò febris inflammationem aliquandiu præceſſerit, nec ab inflammatione febris illa ortũ habeat, & iam ratione febris ſanguis miſſus ſit; nihilominus repetenda venæ ſectio, & pro virium, quæ proculdubio febre iam debilitatæ ſunt, ratione parcius ſanguis mittendus. Si verò ſanguis anteà non ſit miſſus, & vires conſtiterint, audacius ſanguis emittendus. Itaque tunc cephalica mox aperiatur, vel ſi vires id non ferant, vena in manu, aut quod commodiſſimum eſt, ſaphena in pede vno, vel vtroque; cuius venæ in talibus morbis apertio plurimum vtilitatis affert. Cum verò delirium aut immineat, aut iam adſit, foramen non amplum fiat, vt vulnus cito coaleſcat: accuratè quoque vulnus obligetur, ne ab ægro reuellatur. Quam ad rem linimentum vtile ex aloe, albumine oui, & pilis leporinis paratum.

Quantũ ſanguinis euacuandum.

Quantum ſanguinis euacuandum ſit, tum ex viribus ægri, tũ ex humoris inflammationẽ parientis copia & conditione æſtimatur. Minus enim educitur, ſi humor ad bilis naturam propius accedat: plus ſi a ſanguinis, & ſi ſanguis ſit copioſior & inflammatio incipiens, nec ex alio morbo orta. Non tamẽ, vt Arabes quidam volunt, vſque ad deliquium animi ſanguis emitti debet, ne vires collabantur, quæ per ſe ob vigilias & iactationes perpetuas, mentemque turbatam imbecilliores ſunt, & à victu paulò pleniore auxilium in hoc morbo expectare non poſſunt. Et tutius eſt, bis potius eodem die, vel bidui ſpatio venam aperire, quam ſemel copioſa nimis euacuatione vires deijcere.

Cucurbitulæ.

Si verò venam aperire non liceat, cucurbitulæ cum ſcarificatione iterata & profunda, applicentur primò partibus inferioribus, poſtea ſuperioribus; nec omittantur alia reuulſionum genera, per frictiones crurum, cucurbitulas etiam non ſcarificatis cruribus applicatas, vbi ſanguinis euacuatione ita nonopus eſt. Nam ſi plenitudo ita adhuc adſit ſcarificatio, vt dictum, ſimul adhibenda: quod imprimis faciendum, vbi ex ſuppreſſis menſibus vel hæmorrhoidibus malum originem ducit. Vtile quoque fuerit, veſicatoria ex cantharidibus ſcapulis & brachijs apponere.

Clyſterum vſus etiam poſt phlebotomiam cõuenit; ac imprimis ſi phlebotomia omiſſa ſit frequentius inijciantur, ex humectantibus & refrigerantibus parati, quibus præter quàm quod aluus emollitur (ventris enim adſtrictio hic ſummoperè cauenda eſt, vt quæ malum & cauſam eius auget & confirmat) humorem etiam acrimonia temperatur.

Vt ℞. *Radic. althææ* ℥.j. *folior. maluæ, viol. lactuc. parietar. betæ, an.* M.j. *centaur. minor. flor. nymphææ an.* p.j. *prunor. Damaſc.* num.x. Coquantur in aqua hordei ſimpl.

Colat. ℞. ℔.j. adde *Electuar. lenitiu. ſimplic. vel diacatholic. caſſiæ pro clyſteribus, an.* ʒ.vj. *olei violarum* ℥.ij. *ſyrup. roſarum ſolutiu.* ℥.j. *ſalis* ʒ.ß fiat clyſter.

Et quod clyſteres præſtant, idem commodè mitiora lenientia efficere poſſunt, quæ propterea commodò intrò exhibentur; cùm non ſolùm primas euacuent, ſed & feruorem humorum temperent, ac refrigerent, quali ſunt *ſyrup. roſ. & viol. ſolutiu. caſſia tamarind. diaprun. ſimplex, lenitiu.*

An electiuè purgãtia inflammationi cerebri conueniant.

An autem electiuè purgantia inter initia exhibere liceat, de eo inter medicos non conuenit, vt poſtea in quæſtione prima dicetur, quorum ſumma hæc eſt. Si inflammatio hæc febrem ſequatur, & materia erra-

bunda ſit, vt pro turgente haberi poſſit, & magna ſit cacochymia, vt ſanguinem copioſius mittere non liceat, lenientibus antè enumeratis rhabarbarum, vel etiam aliquid Trypheræ, Perſicæ, Electuar. roſar. Meſue, de ſucco roſarum, aut aliquot grana diagrydij addere licet.

Vt ℞. *Rhabard. optim.* ℥.j.ß *flor. cordial. an.* P.j. *cinnamom. ſpica. an.* ℈.ß. Infundantur in aqua endiuiæ.

Colaturæ ℞. ℥.iij. in quibus diſſolue *Electuar. roſati Meſ.* ʒ.ij.

Iterum colentur.

Adde *pulpa tamarind. ſyrup. roſarum ſolutiu. an.* ℥.ß. Miſce.

Si verò inflammatio ſine febre ex vulnere, vel ſimili cauſa inceperit, quamdiu febris abeſt, purgare licet: vbi verò febris accidit, à purgantibus abſtinendum.

Videndum tamen hic, an maior ſit ſanguinis copia, an verò cacochymia. Cùm enim in tali caſu vtroque auxilio ſit opus, ſi ſanguinis maior copia adſit, liberalius is euacuandus. Et tunc leniora purgantia exhibenda, ſufficitque in tali inflammatione rhabarbarum. Si verò maior adſit cacochymia, & ideò ſanguinem copioſius emittere non liceat, copioſius purgandum, & tum rhabarbaro, vt dictum, aliquid Trypheræ Perſicæ, vel Elect. roſati Meſue, de ſucco roſarum addēdum.

Repellentia in inflāmatione cerebri. Quamprimum autem vena aperta eſt, ad ſanguinis motum in capite impediendum, & caput, ne nimis incaleſcat, temperandum, vſurpanda repellentia, de quibus ſupra *cap.* 1.5. dictum eſt.

An verò tepid. An verò vel tepida vel frigida ſint adhibenda, morbi natura & tempus, ætas & anni conſtitutio definient. Nam in inflammatione legitima incipiente, ſi æger ſit iuuenis & anni tempus calidum, refrigerantia actu frigida adhibeantur. Imo Auicennas niue ea refrigerare iubet; ſi verò inflammatio ſit nota, æger ſenex, tempus anni frigidum, tepida admoueantur. Ita Galenus 2. *de compoſ. medic.* 1. hyeme actu calida, vel tepida; æſtate frigida applicare iubet.

Si etiam æſtus ſit vehemens & ipſum cerebrum inflammatum, actu frigida adhibeantur, & quoties incaluerunt, renouentur. Et raſo ea parte capiti hæc topica imponantur, cùm vt vis medicamenti melius penetret, tum vt capite onere capillorum leuato fumi faciliùs diſcutiantur. Non enim, quod Archigenes metuit, tam breui tempore detonſa capillorum ſeges ita largè fruticare poteſt, vt plus materiæ hac ratione ad caput trahatur. Vbi autem capilli per ſe breues aut rariores ſunt, etiam intonſo capiti rectè applicari iſta medicamenta poſſunt.

Non quoque nimis diu horum vſus continuetur, ſed circiter dies tres ſaltem. Aceti etiam portio minor ſit, propter vigilias, quæ vrgent.

Si verò quod nonnunquam accidere ſolet, inflammatio ad cutē & verſus capitis partes exteriores vergere videatur, ne materia intrò & ad cerebrum repulſa grauius malum inducat, à repellentibus imprimis fortioribus, abſtinendum.

Odoramenta quoque vtilia ſunt, quæ ſupra *cap.* 1. propoſita ex flor. roſarum, violarum, nymphææ, aqu. roſarum. Nec omittantur lotiones crurum ex decoctis herbarum refrigerantium cephalicarum: ſed quæ actu calidæ vſurpentur. Ita enim actuali caliditate reuellunt: potentiali autem frigiditate refrigerant, humores temperant; quibus aliquid florum chamæmeli, & meliloti addi poteſt, ad aliquam diſcuſſionem.

Vt quoque impetus humoris ad caput fluentis intercipiatur, inter initia faſciæ aqua roſarum, & aceto madidæ collo circumijciendæ. Imò nec abs re fuerit, deorſum vnguento roſaceo, aut aceto, ad feruorem humorum in vaſis temperandum inungere.

Dum hæc peraguntur & capiti extra applicantur, non omittenda interna medicamenta, quæ humores alterant, eorumque calorem remittunt, ſupra. *cap.* 1. propoſita.

Et quia æſtus non ſolùm eſt in cerebro, ſed in toto ſimul corpore, nonnulli epithemata ex refrigerantibus aquis & alijs medicamentis imponunt.

Quia etiam in hoc morbo vigiliæ pertinaces ſunt, quæ morbum miris modis augent, vires deijciunt, coctionemque humorum, quæ in ſomno fit, impediunt, mox ab initio medicamenta ſomnum cōciliantia, vel repellantibus miſcenda, vel ſeorſum adhibenda, forma epithematum, inunctionum, lotionum, odoramentorum. Pleraque tamen ex ijs, quæ ſomnum conciliant etiā repellēdi & calorē cerebri tēperandi vim habent. Somniū conciliantia in inflammatione cerebri.

Vt ℞. *Folior. lactucæ, ſaluiæ, violæ, an.* M. ij. *flor. nymphea. violarum, roſarum albarum, an.* M. j. *chamameli,* M. ß. *capit. papaueris albi cum ſemin. num.* xv. Coq. in aq. q. ſ.

Decocto tepido ſpongia imbuatur, quæ capiti applicetur, atque eodem extrema abluantur; cum lotiones extremorum magnam ad ſomnum conciliandum vim habeant.

Vel ℞. *Capit. papan. alb. cum ſemin. num.* vj. *flor. nymphaa. lutea* P.ij. *ſem. lactuca* ʒ.ij. Cōtūdantur minutim & affundendo *aquam anethi* ℥.ß. *aqu. roſar. lactuca. an. q. ſ.*

Miſceantur in formam pultis, ſeu cataplaſmatis & fronti imponantur.

Poſt lotiones inūgātur frons & tēpora tali linimēto.

℞. *Olei violar. nymph. vnguenti populei an.* ʒ.iij. *opij ol. nuc. moſch. expreſſ. an.* ℈.iij. Miſce.

Vel ℞. *Fol. lactuc.* M. j. ß. *flor. roſar.* M. ß. *ſem. papau. alb.* ℥.ß. Coq. in aq. ad mollitiem. Contuſis adde *farina hordei, lactis muliebris an.* ℥.ß. *olei violacei q. ſ.* fiat cataplaſma ad frontem.

Si deliriū & vigiliæ valdè vrgeant, quomodo ijs occurrendū ſit, dicetur *part.* 2. *cap.* 1. Exhibeantur laudani opiati ℈.ij. vel iij. in opiatorū tamen vſu Medicus cautus ſit & circumſpectus, ne exhibeantur, ſi vires valdè debiles ſint, ne ſpiritus ac calor ab ijs extinguantur.

Vt autem materia quæ influxit, euacuetur, cum ſenſibiles tum inſenſibiles euacuationes inſtituendæ. Senſibiliter euacuetur ſanguis, qui influxit, venis in capite apertis, de quibus ſupra *cap.* 8. dictum. Inter eas verò maxima cum vtilitate aperiuntur venæ narium, & ſi vllo modo morbus eſt ſanabilis, hoc modo curari poterit, ſanguiſque ſatis copioſè per eas emittendus. Idq; ſatis maturè, & ſtatim poſt vniuerſales euacuationes faciendum. Suadent quidem nonnulli etiam, vt venæ ſub lingua aperiantur; neque ſine fructu id foret. Verùm in ijs, qui mente non conſtant, id præſtare non ita facile eſt. Poſſunt & hirudines poſt aures applicari, vt & cucurbitulæ cum ſcarificatione occipiti apponi. Sanguinis ex capite euacuatio. Venæ narium aperiendæ. Venæ ſub lingua an hic aperiendæ. Diſcutientia.

Quo tempore & dum hæc fiunt remittantur illa repellentia & refrigerantia, & quoad actualem, & quoad potentialem frigiditatem. Itaq; in morbi progreſſu repellentibus aliquid diſcutientium addendum, ſecundum notiſſimam communem illam curandi inflammationes legem. Et primo quidem parum addatur de reſoluentibus: quo verò morbus ad declinationem propius accedit, eo plus addatur: & tandem in declinatione reſoluētia ſola vſurpentur, vt reliquiæ humorum in cerebro diſcutiantur. Ideoque oleo roſaceo addatur ol. Chamæm. vel anethin.

Vel ℞. *Flor. roſar. rubrar.* M. j. *ſumm. anethi, flor. chamamel. an* M. j. ß. Coq. & loco fomēti adhibeantur.

Eſt & vtile tum vnguentum Alabaſtrinum.

Applicantur quoque ſuturæ coronali pulli columbarum, vel catuli per medium diſſecti: vel pulmones agnorum calentes, quæ omnia efficaciter reſoluunt, ſine nouæ materiæ attractione, vt etiam ſupra *cap.* 8. dictum. Et quidem à lenioribus ad efficaciora ſenſim

adſcen-

adſcendendum, nec fortiora primò adhibenda, ne tenuior pars humoris diſcutiatur, & craſſa relinquatur, & graue aliquod delirium excitetur.

Cucurbitulæ an vertici affigendæ. Si vero ex hiſce medicamentis parum commodi ſequatur, conſultiſſimum cenſet Ludouicus Mercatus, ſummo capiti cucurbitulas affigere, quibus per ſuturas aliquid extrahatur & euocetur, & ſi rubor ac tumor appareat, cutem ſcarificare: ſcribitq; hoc auxilio Medicum conſequi poſſe, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè ſi mox adhibeatur lauacrum aquæ dulcis, in quo aliquid ex diſcutientibus coctum ſit. Monet tamen, hoc ſaltem in ea inflammatione eſſe faciendum, quæ ſine febre per ſe incepit: In febribus vero malignis & acutis id non tentandum eſſe, niſi multæ euacuationes præceſſerint, vt nulla plenitudo, vel vitioſi humoris in corpore ſit redundantia, ſed materia ſolum in capite hæreat.

Alterātia. Interea vero & toto morbi tempore alterantia, quæ calorem in cerebro & toto corpore temperant, ſimulque vires conſeruant, vſurpanda & continuanda, qualia ſupra *cap.1.* propoſita ſunt; Præcipuè in inflammatione, quæ à febre continua, vt morbo primario ortum habet.

Vt ℞. *Conſeru. roſar. viol. borragin. nimph. acetoſ. an.* ℥.j. *ſpec. diamargar. frigid.* ℈.ij. *fragmentorum 5. lapid. pretioſor. an.* ℈.iij. *ſem. acetoſæ, portulac. an.* ℈.j. cum ſyrup. acetoſæ, citri, vel granat. fiat Electuarium.

Diæta.

Aer, in quo continetur æger, ſit temperatè frigidus. Calidior enim morbum auget. Nimis verò frigidus cutem denſando, & inſenſibilem tranſpirationem prohibendo nocet. Æſtate ergo vbi calidus eſt nimis, refrigeretur ijs modis, qui ſupra *cap.1.* ſunt propoſiti.

Victus ſit tenuis & refrigerans, ac quò morbus eſt acutior, eò ſit victus tenuior. Conuenit autem, vt in alijs calidis, & acutis morbis, Ptiſanæ cremor. Olera item, quæ refrigerandi vim habent, vt lactuca, endiuia & alia *ſupra c.1.* propoſita. Non diu ieiunet æger. Cibus enim acrimoniam humorum demulcet. Cibuſque paucus, ſed ſæpius offeratur. Potus ſit aqua hordei, vel Iulepus ex *aqua fragorum ſine vino, endiuiæ, acetoſæ, violarum, Iulepo roſar. violar. vino granatorum*, aut decoctum radic. acetoſæ cum ſyrupo violarum. Nec inutilis eſt emulſio ſemin. quatuor frigid. maior. & papaueris albi: vel coquantur ſem. quatuor frigid. maior, nodulo incluſa in aqua, & colatura vel ſola, vel cum iulepo roſarum, vel violarum exhibeatur. In noſtris regionibus commodus potus eſt cereuiſia tenuis, quæ non multum lupuli habet: Vino omninò abſtinendum in principio, ne malum exaſperet vt poſtea, *quæſt.2.* dicetur. Æger, quibus fieri poteſt modis, in quiete contineatur; cum motus ille varius & vires deijciat, & impediat. Somnus verò omnibus modis concilietur.

Cerebri ſphacelus. De ſphacelo cerebri extat hiſtoria apud Amat. Luſitan. *cent.1. curat.*

QVÆSTIO I.

An electiuè purgantia in principio inflammationis cerebri aut membranarum eius exhibenda ſint.

An electiuè purgātia in inflāmationem cerebri conueniant. De hac re inter medicos non conuenit, alijque ea vſurpanda: alij verò ab ijs abſtinendum cenſent. Qui ab ijs abſtinendum putant, ea ratione ducuntur, Quod materia cruda ſit, humorque vitioſus à bono nondum ſeparatus: Ideòque ſi agitetur purgantibus, futurum exiſtimant, vt citiùs & maiore cum impetu ad caput affectum ruat.

Alij contra plus commodi ſperant ex humorū euacuatione, quàm damni ex agitatione. Quāquam enim negare non poſſint, humorem plerumque adhuc eſſe crudum; tamen eandem conditionem turgentis materiæ habere exiſtimant, & errabundum caput petere, ideoque quamprimum purgandum eſſe, ne ad caput ruat, & malum tam periculoſum generet. Imprimis cum venæ ſectione totus euacuari non poſſit.

Verùm diſtinctione hic opus eſt, & perpendendum, vt ſupra dictū, an inflammatio ortum habeat à febre, an febris ab inflammatione, vt morbo primario proueniat. Si enim morbus primarius febris ſit, atque ex humorum vitioſorum qui per eam in venis agitantur, motu excitetur inflammatio, non immeritò talis materia ad turgentem refertur. Ideoque de conſilio Hippocratis, *1. aphor. 22.* per initia ſtatim euacuanda eſt: Etenim errabunda eſt materia, & natura ea liberari cupit, eamq; propterea è venis expellere conatur; quod non facit in materia quieta & non turgente. Et quanquam natura ad certam partem eam pellat: tamen tā immobilis non eſt materia, quin ductus medicamenti purgantis facilè ſequatur. Atque errabundam eſſe & turgentem, vel ex eo patet, quod materia talis primò in hanc partem moueri videtur, mox ad aliam fertur. Vnde ex pleuritide fit nonnunquam angina vel peripneumonia, ex peripneumonia phrenitis. Si verò materia iam fuerit in cerebrum recepta, & principium morbi præterierit, fruſtrà adhibentur purgantia. Ad declinationem etiam, quod vult Maſſarias, cum periculo differtur purgatio; cùm hic morbus occidat, vel in principio, vel in augmento, vel ſtatu: ſi verò conualeſcat æger, ad periculum auertendum poſt ſtatum purgatione amplius opus non ſit. Alia verò longè eſt ratio inflammationis, quæ ſine febre præcedente à cerebri, membranarum eius læſione, aut ab efferueſcentia ſanguinis in capitis venis prouenit. Ibi enim omnino Hippocratis conſilium *2. de fract. t. 20. & 22* ſequendum, qui in talibus inflammationibus purgat quidem in principio, dum febris abeſt; ſi verò febris accedat, amplius non purgat. Non enim tum turgens eſt materia, qualis eſt quæ per febrium initia ad partem aliquam ruit, neque morbi initium eſt ex venis totius, ſed ex peculiari parte incipit.

QVÆSTIO II.

An vini potus in inflammatione cerebri & membranarum eius conueniat.

De hoc etiam Medici non conſentiunt. Nonnulli à vino in hoc morbo omnino abſtinendum eſſe, atq; id tanquam venenum fugiendum cenſent: cùm humorum ad caput motum adiuuet, & delirium, quod coniunctum eſt, augeat. Alij vero vinum concedunt, ſi vigiliæ pertinaces ſint, vireſque concidant, vt pote quod vires inſtaurat, vigilias temperat, & inſaniam demulcet. An vini potus in cerebri inflāmatione conueniat.

Verùm prior ſententia vero magis conſentanea eſt ob rationes allegatas. Nam quod vigilias moderari, & animum demulcere dicitur vinum, hoc de melancholicis, delirijs & vigilijs potius verum eſt, quàm iſto, quod ex humore calido & inflammatione oritur, quæ vini vſu potius exaſperantur. Ideoque in principio à vini vſu planè abſtinendum. Poſtea verò, vbi morbus id admittit, vireſque requirunt, in aſſuetis ὀλιγοφόρον ſaltem concedendum, præcipuè ijs, qui aliàs meratiore vti conſueuere.

CAPVT XXVIII.

De hydrocephalo.

Aliquando ſeroſus humor in capite tanta copia colligitur, vt illud in tumorē attollat, qui affectus Græcis ὑδροκέφαλον & Hippocrati *2. de morb.* ὕδρωψ ἐπὶ τῷ Hydrocephalon.

ὑγροκέφαλον Latinis hyprops capitis appellatur: magnitudo ſcilicet capitis aucta humore ſeroſo. Autor. defin. med. definit hydrocephalum, quod ſit collectio humoris aquoſi, vel cruenti, vel feculenti in parte aliqua corporum eorum, quę caput conſtituunt. Ita enim legendum videtur, *ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ ὑδατώδους ἢ αἱματώδους ἢ τρυγώδους*. Nam ſic etiam Aetius habet, qui procul dubio hunc locum in ſua ſcripta tranſtulit.

Cauſſæ.

Hydrocephali cauſſæ. Cauſſa huius morbi continens eſt humor ſeroſus, quo nomine omnes humores, quos Medici inter cauſſas hydrocephali ponunt, complectimur. Celſus ſolum ab aqua fieri, Autor *definit. Med.* vt & Aetius *tetrabibl. 2. ſerm. capite* 1. ab humore aquoſo, vel cruento, vel fœculento fieri ſcribit; vbi malè Comarius vertit fieri ab humore lento: Cum hoc ſaltè velit Aetius, tardè & lentè, non ſubitò hunc tumorem generari; non verò ab humore craſſo vel lento. Auicennas non ſolùm ab aqua, ſed alijs humoribus fieri ſcribit. Nimirum vt ſerum, à quo hydrops in abdomine generatur, non ſemper eſt eiuſdem modi, ſed nunc ſimplici aquæ plenè reſpondet; nunc fœculentum eſt, & plus de hoc vel illo humore participat: Ita quoque ſe res habet in hydrocephalo, in quo aqua illa nunc pura & limpida eſt, nunc fœculenta; nunc etiam cruenta ſanguine tenuiore ex venarum orificijs apertis effluẽte permiſto.

Quo loco aqua in capite colligatur. Locum affectum quod attinet, non ſemper vno in capitis loco ſeroſus ille humor colligitur, ſed coaceruatur nunc inter cutem & pericranium; nunc inter pericranium & cranium; nunc inter cranium & cerebri membranas; nunc inter membranas & cerebrum: & tum, vbi ſcilicet aqua eſt intra cranium, ſuturæ cranij ſæpè dilatantur, ipſumque cranium, quod in infantibus adhuc molle eſt, diſtenditur. Veſalius *de corp. hum. Fabric. li.* 1. *cap.* 5. aliam adhuc differentiam obſeruauit in puella bienni Auguſtana, cuius caput in menſibus plus minus ſeptem ita increuit, vt viri caput quoduis mole excederet, ob aquæ nouem libras in ipſius cerebri cauitate, & quidem dextro ſiniſtroque ventriculo collectas, quorum amplitudo & cauitas valde extenſa erat, cerebrum verò in capitis vertice; membranæ quaſi modo tenue & quodammodo continuum cum ſua tenui membrana corpus: caluaria quoque prorſus membrana erat; in reliquo capite nihil aquæ erat. Et quod mirum ad mortem vſq; ſenſibus integris vſa eſt. Qualis hiſtoria etiam eſt apud Guilelm. Fabric. *Cent.* 1. *obſeru.* 12.

Colligitur iſta etiam aqua nunc in toto capite, nunc in parte aliqua præcipua, ſicut in anteriore id obſeruauit Epiphan. Ferdinand. 12. *hiſt. med.* 21. Quocumque autem in loco aqua contineatur, effunditur in eum, cùm è venis vel anoſtomoſi, vel diapedeſi patefactis effluit, idque quod vel à reliquo corpore ad caput mittitur, vel quod frequentius accidit, quia ibi ſenſim coaceruatur. Cuius rei cauſſa eſt calor cerebri debilis, & cerebrum nimis refrigeratum & humectatum, quod alimentum rectè elaborare, vel ab inferioribus tranſmiſſos humores diſcutere nequit. Facit huc imprimis ſanguis, quo infans in vtero alitur, aquoſus & ſeroſus, quem mater vel ex nimio aquæ potu, vel ex vſu fructuum, aliorumque ciborum, qui copioſum ſerum gignunt, cumulauit.

Hydrocephalò infantibus frequentius obtingit. Accidit autem malum hoc frequentius infantibus, quàm adultis; & quidem vel in vtero, vt obſeruauit Epiphan. Ferd. *hiſt. med.* 21. vel extra vterum, dum circa partum caput ab obſtetricibus incautè cõprimitur, vel etiã ſine errore obſtetricis natura ſeroſum humorem multum in capite collectum ex venis pellit. Nonnunquam tamen & adultiores hoc morbo corripiuntur, ſicut rei huius hiſtoria habet Carolus Piſo *de morbis à collu. ſeroſi humor. obſer.* 1. de quadam puella temperamenti calidi & ſicci (in quo ſeroſi humores facilius colliguntur) quæ ex menſtruo purgatione ſuppreſſa, & aquæ liberaliore potu hoc malum contraxerat; vt & alterum viri cuiuſdam *obſeru.* 1. Guilel. Fabr. etiam iuuenis 18. annorum hydrocephalo laborantis hiſtoriam annotauit, *cent. obſeru.* 19.

Signa Diagnoſtica.

Facilè viſu hoc malum cognoſcitur. Quo autem capitis loco ſeroſus humor contineatur, ex ſignis diſcendum. Si extra cranium, & quidem inter cutem & pericranium contineatur humor, tumor eſt euidens, mollis, eiuſdem vbique coloris, pellucidus plerumque, vt poſita ex aduerſo candela, vel ad radios Solis capite collocato, aqua conſpici poſſit: tumor eſt doloris expers, in altum incuruatus, qui tactui cedit, & rurſus aſſurgit, compreſſuſque aquæ fluctuantis motum exhibet. Atque iſta ſigna apparent, vbi per ſe incepit hic tumor: At ſi ex contuſione vel percuſſione prouenit, initio quidem rubet & dolet tumor, poſtea verò concolor & ſine dolore euadit. Cum autem inter cranium & pericranium aqua continetur, cætera quidem eodem modo ſeſe habent, & ſigna ferè ſunt eadem, niſi quod doloris aliquis ſenſus adeſt, propter pericranij diſtenſionem, tumorque eſt durior. — *Signa diagnoſtica.*

Si verò inter cranium & cerebri membranas aqua contineatur, tumoris ad tactum mollis non eſt, niſi valida fiat compreſſio. Tum enim impulſus cedit; cùm cranium infantum adhuc ſit mollius, & maximè futuris dilatatis. Dolor etiam in ijs maior eſt, & totum caput tumidius, & frons ipſis extra proiecta eſt, ac intentis oculis vident, & frequentius lachrymantur, ſenſus ferè hebetantur, ac ſopore afficiuntur.

Prognoſtica.

I. Si aqua extra cranium contineatur, affectus curationem recipit. Neque tamen etiam tum periculo vacat, cùm adſit magna intemperies, & ætas plerumque tenera ſit, quæ neque morbum, neque remedium ſuſtinere poteſt, præcipuè ſi aqua ſit copioſa. Cùm enim lenia medicamenta parum iuuãt, fortia ætas non fert. Si verò aqua intra cranium collecta ſit, plerumque incurabile malum eſt. Nec tamen tum planè æger deſerendus, ſed exſiccantia medicamenta vſurpanda, & cauteria applicanda.

II. Si lethargus vel apoplexia accedat, mors in propinquo eſt.

Indicationes.

Aqua, quæ in capite quocunque loco continetur, euacuanda, & vt in ea amplius non colligatur, præcauendum; quod fit totum corpus, ſi opus eſt, euacuando, cerebrumq; frigidum & humidum calefaciendo & ſiccando, & vitium cuius ratione generatur & colligitur aqua, corrigendo.

Curatio.

Euacuatur autem aqua è toto corpore hydragogis, ſudores & vrinam mouentibus. E capite verò vel inſenſibiliter per medicamenta diſcutientia & exſiccantia; vel ſenſibiliter veſicatorijs, cauterijs, cutis capitis ſectione. Humor, qui paucus eſt, inſenſibiliter diſcuti poteſt, qui verò multus, ſenſibiliter educendus. Nihil tamen tum prohibet, quin cum euacuatione ſenſibili etiam diſcutientia & exſiccantia adhibeantur. — *Aquam è capite euacuandi.*

Vniuerſalem corporis euacuationem quod attinet, infantibus vix tuto hydragoga dantur & alia remedia, quam externa, vix ijs commodè adhibentur. Si verò nutrix prauis humoribus ſcateat, corpus eius purgandum. Si tamen puer tam adultus eſt, vt ſuſtinere medicamenta poſſit, exhibendum mel. roſar. ſolutiu. vel ſuccus Irid. & ſambuc. ſed pauca quantitate, & cum ſyrupo roſarum ſolutiuo.

Vel

Vel ℞. *Rad.Ireos* ℥.vj. *ſem. fœnicul. aniſi, coriand.an.* ℥.ß.*paſſular.* ℥.ß. Coq.in aq.pura. In colatura infunde *mechiocan,Agarici an.*℥.ij. Colat.adde *mellis roſati ſolutiu.*℥.ij.Detur cochlear.

Adultioribus pil.cochiæ exhiberi poſſunt; vel ſuccus Iridis,vel ℈.ij.Elaterij cum pil.conuenientibus.

Per ſudorem ſeroſum humorem euacuant decoctum Ligni Guajac.Sarſæ parill.Saſſafras,vel balneum Laconicum & ſudatorium.

Per vrinam euacuant decoctum betonicæ, rad. fœniculi,aſparagi,ſem.aniſi,& alia.

Vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis,ſi opus eſt, prius tentanda inſenſibilis euacuatio, quæ tutior eſt, quam ſenſibilis. Quia autem cutis denſitas ad aquæ retentionem & collectionem non parum facit, primò cutis rarefacienda & mollienda decocto maluæ, chamæmeli,meliloti, parietariæ. Hinc exſiccantia & diſcutientia vſurpanda, in quem finem vſurpari poſſunt, *oleum chamæmel.aneth.laurinum,irinum.*

Cataplaſma item *ex farina fabarum, lupinorum,orobi,rad.Iridis abſinthio ac melle.*

Cerotum *de betonica*, *emplaſtrum ex ſtercore columbino,caprino,tapſia.*

Auicennas vſurpat cochleas, quas coquit, in decocto artemiſiæ; ſtœchadis, calaminth. montan, vel cucum.aſinini, vel ebuli, eaſque ita coctas contundit, & calidè capiti raſo applicat.

Cochlearum in hydrocephalo vſus.

Amatus Luſitan. *Cent.1.cur.*69. infantem hydrocephalo laborantem intra tres dies hoc medicamento ſe curaſſe ſcribit.

℞. *Pulu. abſinthij,chamæmel. meliloti an.* ℥.ij. *butyri recentis, olei chamæmel.* ℥.iv. *ceræ parum*. Fiat ad ignem vnguentum. Idem & hoc, vt vſu comprobatum, laudat.

℞. *Mell.* ℔.ß. *ſalis* ℥.ß. *pulu. origani* ℥.iij. Miſce & calidè caput inungatur.

Exſiccant & thermæ ſulphureæ, vbi earum eſt copia, ſi ſpongia in ijs madefiat,& capiti imponatur. In defectu verò coquantur in aqua ſal,ſulphur & alumen, & eodem modo applicentur.

Vel ℞.*Sem. coriandr. aniſi an.*℥.ij. *artemiſiæ,origani, pulegij an.*M.ß.*ſulphur.*℥.ß.

Coquantur in lixiuio:In colatura ſpongia madefiat & calida capiti applicetur.

Aqua calcis viuæ in hydrocephalo. Nota.

Hieronym. Fabric. ab Aquapend. in pueris, qui infantiam exceſſerunt, & in hydrocephalo maximo, vt remedium efficaciſſimum laudat aquam calcis viuæ (abiecta calce)ſi ea ſpongia imbuatur & capiti imponatur, ac hoc ſolo remedio ſe hydrocephalum curaſſe ſcribit.

Idem commendat ſpiritum vini primæ deſtillationis cum parte quarta aquæ ſcabioſæ cum ſpongia impoſitum. Monet. autem hic ſpongiam nouam eſſe recipiendam, & arctè faſciam capiti alligandam, ac ne refrigeretur calido linteo ſuperpoſito moderatè calefaciendam eſſe.

Vel ℞. *Ole. Irini rutac. chamæmel. an.* ℥.j. *pulu. rad. Ireos,ſulph.an.*℥.ij.*ceræ parum.* Fiat linimentum.

Vel ℞. *Ol.chamæmel. vel rutac.* ℥.iv.*ſulphuris* ℥.j.M. F.vnguentum,quod diu continuetur.

Poteſt & hic locum habere balſamus ſulphuris cum alijs mixtus.

Vel ℞.*Emplaſtri cephal.*℥.ij. *pulu.cumini* ℥.j. *abſinth. aneth.ſpecier.aromat.roſat.an.*℥.ß.*olei chamæmel.parum.* Miſce. Fiat emplaſtrum.

Vel ℞.*Farinæ fabar.lupinor.an.*M.ij.*ſulphur. flaui* ℥.j. ß.*cumini* ℥.ß. Coquantur in ſuff.q.lixiuij non fortis,addatur *olei aneth.vel rutac.*℥.ij.Fiat Cataplaſma.

Carolus Piſo ægram illā puellā hoc modo curauit: Primò Syr. roſat. ſolutiu. cum diacatholico exhibuit; Hinc ſanguinem è talo detraxit,pillulas aggregatiuas ſeptimo quoque die exhibuit; caput verò fouit lixiuio cū herbis cephalicis, ſemine carthami & agarico parato. Atque impoſuit cataplaſma ex abſinthio in vino cocto,& emplaſtro è cochleis ſupra propoſito.

Quod ſi ex vaſorum contuſione non ſolum aquoſus humor, ſed & fœculentus ſanguis collectus ſit, ſanguinem primò incidere & attenuare, inde diſcutere & euacuare oportet.

Quod præſtat ſpongia aut ſtuppa poſca madida in æſtate;vino verò cum aceto miſto in hyeme. Vtilis eſt & farina hordei cum oxymelite.

Si his remedijs nō cedat malum, ad ſenſibilem euacuationem accedendum. Celſus antequam ad ſectionem accedit, prius ſinapiſmo rem tentandam ſuadet, dum *lib.4.c.2.* ſcribit: in Hydrocephalo tonderi ad cutem neceſſariū eſt:deinde imponere ſinapi, ſic vt exulceret. Si id parum proficit,ſcalpello vtendum eſt. Euacuant & cauteria aquam ſenſibiliter. Ita Carolus Piſo virum illum curauit, cauterio occipiti impoſito, quo aqua ſub viridis quædam per multos dies euacuata eſt,ægerque inde conualuit.

Sectio in hydrocephalo.

Sectionem tādem quod attinet, ſi reliqua non proſint,in ea,modo morbus ſit curabilis, maxima ſalutis ſpes eſt. Paulus Æginet. *l.6.c.3.* Si inter cutem & pericranium aqua ſit,vnam diſſectionem per mediū tranſuerſam facere iubet: Si verò inter pericranium & cranium, & tumor ſit maior, duabus diſſectionibus per medium ſeſe mutuò ſecantibus vtitur. Si maximus ſit tumor,tribus vtitur litteram H.referentibus.Facienda autē eſt ſectio in loco vbi maior eſt aquæ copia, & in loco decliui. Vitandi tamen ſunt muſculi temporales. Ætius tetrab.2.*ſerm.*2.*c.*1.Si paruus eſt tumor,apicem ipſius vnica ſectione diuidit; ſi verò magnus,duas aut tres, aut plures ſectiones facit iuxta magnitudinis proportionem in locis ad effluxum commodis. Vbi autem ſub cranio hæſerit humor, tamdiu expectandum eſt,donec è capite per cranium redundet humor, ſuturæque diſtendantur,& tumor appareat.

Aquæ ex hydrocephalo eductio.

Sectione peracta aqua nō ſemel, ſed paulatim euacuanda. Si enim confertim educatur,non minus periculo id vacat, quā ſi hydropicorum aqua ἀϑρόως euacuetur,cuius rei hiſtoria eſt apud Guilelm. Fabricium, *cent.3. obſeru.*17. Hinc Hieronim. Fabric. cùm ſenſibilem euacuationē propter infœlicem, qui ſæpè accidit, euentum pertimeſcat, vtramque euacuationem inſtituit, & ſenſibilem & inſenſibilem. Facit primò exiguum vulnus,cui immittit cannulam argenteam nonnihil incuruam exactè vulneri reſpondentem,ita vt nihil humoris effluere poſſit, niſi cānula ſit aperta. Hinc parum humoris emittit & cannulam ligno ſtuppa inuoluto obſtruit, ac capiti medicamentum aliquod ſiccans & diſcutiēs imponit,& ita ſenſim humorem tum ſenſibiliter emittit tum diſcutit.Euacuata aqua vulnus debito modo, & vt alias fieri ſolet, ac de cutis capitis vulnere dictum eſt,conglutinandum & ſanandum.

Tandem cerebrum refrigeratum & humectatum calefaciendum & ſiccandum. Verùm eadem opera id per medicamenta aquam exſiccantia & diſcutientia expediri poteſt:poſſuntque medicamenta calefaciētia & ſiccantia etiam poſt aquæ abſumptionem & euacuationem aliquandiu cōtinuari,vt cerebro ſua temperies reſtituatur.Hoc ſaltem attendendum,facilius in calefaciēdo,errorem,quā in ſiccando committi poſſe.

Hiſtoria Hydrocephali etiam extat in Spicileg. Fr. Hildesheimij *pag.*780.

LIBRI PRIMI
PARS SECVNDA.

De actionibus cerebri læſis, ſenſuum internorum ſcilicet, & ratiocinationis, motus item animalis ſymptomatibus, ac excretorum, & retentorum in cerebro vitijs.

PRÆFATIO ET SVMMA huius Partis.

ABſoluimus hactenus omnes cerebri, vt & partium; quæ cerebrum muniunt & tegunt, morbos: proximum iam eſt, vt de ſymptomatibus, quæ homini, cerebri ratione accidunt, dicamus. Etenim ex morbis his, & eorum cauſis, ſymptomata omnia, de quibus dicemus, originem habent, iiſque ſublatis euaneſcunt. Nam cùm ad actiones, quæ à cerebro & in cerebro fiunt, cerebrum benè & naturaliter conſtitutum, ac diſpoſitum, id eſt, ſuam temperiem, calorem innatum, & ſpiritus, & præterea ſtructuram, ac naturalem conformationem, ac vnitatem obtinens requiratur, ſi quid horum à naturali conſtitutione degenerat, actiones, quæ à cerebro, & in cerebro eduntur, lædi neceſſe eſt, & varia ſymptomata excitari.

Sunt autem illa ſymptomata duorum generum, Actiones læſæ, & retentorum ac excretorum, à cerebro vitia. Symptomata enim qualitatum mutatarum hic vix vlla Medico occurrentia dantur.

Actiones cerebri, præter nutritionem priuatam, quę ipſi cum omnibus partibus eſt communis, duæ ſunt: Vna, quæ ab ipſo fit, cerebroque propria eſt, ſpiritus nimirum animalis generatio; Altera, quæ in ipſo perficitur, ſenſus nimirum interni & ratiocinatio. Spiritus animalis generationem quod attinet, cùm ille à cerebro, quatenus calido innato & propria temperie præditum perficiatur, & vix alia, quam quæ ſupra de Intemperiebus cerebri dicta ſunt, hic dici poſſint: vitijs, quæ circa ſpiritus animalis generationem accidunt, de quibus etiam *part.1.cap.5.* dictum eſt, miſſis, ſaltem hic de ſymptomatibus ſenſuum internorum, ac Ratiocinationis agemus: quibus coniungemus motus animalis, qui quoque à cerebro prouenit, vitia.

Et proinde hic agendum erit,

1. De Symptomatibus, quæ in ſenſu communi accidunt, nimirum de Vigilijs nimijs, de ſomno p.n. cataphora, & comate, de Inſomnijs p. n. immoderatis & grauibus.

2. De Imaginationis ſymptomatibus; vbi dicendum erit de Vertigine.

3. De Sympromatibus; in quibus Imaginatio & Ratiocinatio læditur, ſiue imminuatur, ſiue deprauetur: cuiuſmodi affectus ſunt, mentis imbecillitas & hebetudo, tarditas ingenij, ſtupiditas & torpor mentis, fatuitas, ſtultitia & amentia (vbi ſimul de memoria imminuta & abolita, ſeu obliuione agetur) temulentia, delirium, παραφροσύνη, Phrenitis, & Sabare Arabibus dicta affectio, Melancholia, Amor inſanus, Melancholia errabunda, Arabibus cutubuth, Lycanthrophia, Rabies, quo pertinet inſania canina, Lupina, Felina, Tarantali, Chorea S. Viti.

4. De ſymptomatibus, in quibus plures ſenſus interni læduntur: qualia ſunt Coma Vigil, Typhomania, ſopor grauis, dæmoniacus, ſopor Eſtaticus, Somnambulatio, Lethargus.

5. De motus animalis ſymptomatibus, & læſionibus, quales ſunt Laſſitudo, Pendiculatio, Inquietudo, Horror, Rigor, Tremor, & motus impotentia, ac Paralyſis, conuulſio & motus conuulſiui.

6. Tandem de ſymptomatibus, in quibus ſenſus Interni & Ratiocinatio, & motus, ac ſenſus Externi ſimul læduntur, vel certè plures animalis facultatis actiones; qualia ſymptomata ſunt Incubus, Catoche, & Catalepſis, ſtupor manente auditu, vel motu, Eſtaticus, Epilepſia, Carus, Apoplexia.

Quæ verò ſenſibus externis ſeorſim, & priuatim, ſine ſuperiorum facultatum læſione, accidunt ſymptomata, de ijs parte ſequenti tractabimus.

Tandẽ explicandũ erit & alterũ ſympromatũ genus in Excretis & Retentis, vbi dicetur de catarrho, & excrementis cerebri p.n. retentis, & ſternutatione.

CAPVT I.

De Vigilijs nimijs, & primò in genere.

VT ergo de ſympromatibus, quæ ſenſu communi accidunt, primò agamus, affectiones ſenſus communis ſunt Somnus & Vigiliæ atque ita animalia, & inter ea homo, comparata ſunt, vt per vices vigilent, & dormiant. Etſi enim ad actiones, quæ per vigilias fiunt, condita ſunt: tamen quia ſpiritus animales, & conſequenter etiam Vitales, ac calor innatus per eas abſumuntur, eorum inſtauratio, quæ in ſomno fit, neceſſaria eſt. Itaque homo ſanus actiones ſuas per vigilias quidem obire; vbi verò ſpiritus aliquo modo abſumpti ſunt, ſe quieti dare, ſomnumque capere debet, id quod cõmodiſſimè fit horis duabus vel tribus poſt cœnam exactis. Quod vbi fit, corpus ad actiones per vigilias rurſum obeundas redditur vegetus, alacrius, mens acuitur, & ad omnia peragenda habilior redditur homo; cùm per ſomnum ſpiritus abſumpti inſtaurentur, calor augeatur, cibi crudi & humores concoquantur, corpus humectetur, & ita in ſanitate conſeruetur, atque ad ſenectutem traducitur. *Somni finis & vtilitas. Vigiliæ nimiæ.*

Si verò modum ſomnus & vigiliæ excedãt, malum, vt eſt 2. *aphor.3.* Et vt Galenus, 2. *de ſympt. diff. cap.3.* ſcribit: Duo egregia circa primum ſenſorium, quod omnium ſenſuum eſt commune, adſunt ſymptomata, ſopor, & peruigilium.

Et primò quidem vigilias quod attinet, ſi eæ modum excedant, quando nimirum omninò homo nõ dormit per aliquot dies, vel non ſatis diu ſcilicet non 7. vel 8. horarum, vel plurium ſpatio pro naturæ conſtitutione (Infantes enim diutius dormiunt, quàm ſenes) noxa corpori infertur. Cùm enim in ijs calor ad exteriora *Vigiliarum nimiarũ incommoda.*

moueatur, ſenſuſq; ſint in continuo exercitio, ſpiritus, ac tenuior ſanguinis pars abſumũtur, carnes colliquãtur, corpus & præſertim cerebrum ſiccatur; vnde plurima incommoda oriuntur. Spiritibus enim animalibus abſumptis, & cerebro exſiccato ſpiritus obtunduntur, mens perturbatur: & cum conſequenter etiam ſpiritus vitales, qui animalibus præbent materiam, abſumantur, & diſſipentur, languor totius corporis ſequitur, naturaleſq; actiones quæ vt rectè perficiantur, ſpiritu & calore plurimo indigent, ſimul offenduntur. Et ſi homo vtatur alimento ſolido, aut copioſo, corpus cruditatibus & ſuperfluis humoribus repletur, & ad cachexiam deducitur; ſi verò minore & tenuiore victu vtatur, ad tabem diſponitur, ſenectuſque acceleratur. Et quia ſpiritus ac humores, præcipue ſanguis & bilis per vigilias incaleſcunt & accenduntur, dolor capitis, oculorum rubedo, vẽtriculi roſiones, vertigo, febres, & delira excitantur, varijſq; malis corpus obnoxium redditur. Ideoque etſi vigiliæ nimiæ in ſymptomatum numero ſint, ac ſublatis cauſis, à quibus pendent, tollãtur: tamen ſi nimiæ ſint, ita interdum vires deijciunt, & tot incommoda ſecum afferunt, vt Medici in ijs temperandis, & inducendo ſomno, qui auxilium eſt in multis morbis, ſupra gemmas & lapides pretioſos æſtimandum, vt quidam ait, opera neceſſaria ſit.

Vigiliæ nimiæ quid.

Cùm autem ſomnus & vigiliæ contrario modo ſeſe habeant, & ſomnus naturalis ſit ceſſatio naturalis ſenſus communis & primi, ac ſenſuum externorũ, ſalutis animalis gratia facta; Vigiliæ contrà ἐνέργεια ſeu λύσις ſenſus communis & externorum: vigiliæ immodicæ, & p.n. Græcis ἀγρυπνία, ſunt ſenſus communis, & externorum præter modum, ac tempus cõſtitutum ſolutio, ac exercitium, & durans ἐνέργεια. Nihil enim in vigilijs, quæ in ſymptomatum numerum veniunt, p.n. eſt, quam quod vltra debitum tempus extẽduntur, & dum dormiendi tempus eſt, in officio & ἐνεργείᾳ ſenſus perſiſtunt. Quod tamen non de ijs vigilijs intelligendum eſt quando homines ex propoſito, & de induſtria, negotij alicuius expediendi gratia, vigilias protrahunt, & ſomnum quaſi arcent, ſed ijs, cum homo, qui dormire debet ac cupit, dormire non poteſt, ſenſuumque externorum actiones præter voluntatem perſiſtunt, atque ita vigiliæ homini moleſtæ ſunt.

Cauſſæ.

Vigiliarũ nimiarũ cauſſæ.

Cùm verò hæ vigiliæ ſomno naturali contrariæ ſint, ſomnique naturalis defectus ſint, cõtrarias ſomno naturali cauſſas habebũt. Cum autem, vt Inſtit. *lib.* 2. *c.* 14. dictum eſt, ſomni proxima cauſa ſit ſpirituum animalium à cerebro in organa ſenſuum influentiũ in cerebro detentio & quies, ac quaſi feriatio: vigiliarum nimiarũ cauſſa proxima erit quies eorundem denegata, & continuus in organa ſenſuum externorum influxus.

Cauſſæ verò mediatæ variæ eſſe poſſunt. Auicennas *fen.* 1.3. *tract.* 4. *cap.* 4. ponit octo. 1. Intemperiem ſimplicem calid. vel ſiccam, vel intemperiem compoſitam calidam & ſiccam, & quidem cum, vel ſine materia. 2. Salſedinem, ſeu nitroſitatem humoris ſeroſi multi cum ſanguine & ſalſa pituita, vellicantem cerebri membranas. 3. Dolorem. 4. Intentam cogitationem & curas. 5. Lucem nimiam & ſplendorem. 6. Apoſtema aliquod in partibus cerebri, aut cerebro propinquis, à quo eleuantur vapores ſicci & mali. 7. Malam digeſtionem & repletionem, ex acribus, vel corruptis cibis, aut multo potu. 8. Febrem putridam, è qua vapores multi eleuantur: quas tamen ita ad methodum commodiſſimè redigi poſſe putamus.

Vigiliæ p. n. accidunt vel quia vapores illi qui ſpiritus animales in ſtatu ſ.n. ſopiũt, aut, vti alijs placet, qui principia neruorum obſtruunt, deſunt; vel quia ſpiritus in cerebro turbantur, agitantur, commouentur. Ob vaporum illorum, qui ſpiritus ſopiunt, vel principia neruorum obſtruere dicuntur, defectum, vigiliæ p. n. accidunt in inedia nimia, aut cùm cibi, qui aſſumuntur nullam ferè talẽ exhalationem ſuauem præbẽt, aut quod vapores cauſſa calida vel ſicca abſumuntur. In ſenibus & decrepitis vigiliæ accidunt ob cerebri ſiccitatem, &, vt practici quidam loquuntur, humoris nitroſitatem, nimirum pituitam ſalſam. Vide Langium *l.* 1. *epiſt.* 26. ſpiritus turbantur, commouentur, & inquietiores redduntur varijs modis. 1. Intemperie cerebri calida vel ſicca, vel calida & ſicca; cum, vel ſine materia. 2. ab externis ſenſuum obiectis vehementioribus, vt ſtrepitu, ſono, pũctionibus, 3. In ſpecie ab obiectis tactus vehementioribus dolorem parientibus, ſeu doloribus magnis, quacunque in parte. Quo pertinent eorũ affectus, qui dyſpnæam in morbis pectoris, vel hydropem patiũtur. Hi enim vel dormire nequeunt, vel ſi obdormiant, ſuffocationis periculum incurrunt. 4. In animi affectibus nimijs, ira, mœſtitia, ſollecitudine & curis, & timore, gaudio, amore, in ſomnijs grauioribus. 5. A vaporibus acribus, imprimis bilioſis, & melancholicis.

Differentia.

Differentia vigiliarum.

Vt ita cauſſæ omnes, quæ vigilias p.n. excitare, quæque curationem variare poſſunt, & hic vigiliarum p.n. aliquot differentias conſtituunt, hæ ſint.

1. Vaporum ſpiritus animales ſopientium, vel vt alij loquuntur, principia neruorum obſtruentium defectus.

2. Cerebri intẽperies calida vel ſicca: vel calida & ſicca; cum, vel ſine materia, vt bile, pituita ſalſa, humore melancholico, atra bile.

3. Dolor vehemens in quacunque corporis parte, diſpnœa, & omnino omnium ſenſuum externorum obiecta vehementia.

4. Vapores acres turbantes ſpiritus.

5. Animi affectus nimij. De quibus iam ordine dicemus; ſi prius quæ in genere de vigilijs p. n. dicenda ſunt, expediuerimus.

Signa Diagnoſtica.

Qua ratione vigiliæ cognoſcendæ ſint, ſignis opus non eſt: cum ipſæ ſeſe ſatis manifeſtent, & ægri de ijs conquerantur. & quamuis ægri id non referant, tamẽ, vt Galenus 1. *prognoſt. c.* 8. docet, vigilias longiores præceſſiſſe cognoſcitur ex eo, quod oculi appareant ſqualidi, licet nulla immodica euacuatio præceſſerit, ægri palpebras difficulter attollunt, eæque inſtabiles ſunt. Qua ratione autem cauſæ cognoſcendæ ſint, poſtea in ſpecie de ſingulis dicetur.

Prognoſtica.

1. Vigiliæ nimiæ non contemnendum malum ſũt, quæ præter id, quod homini eam, quæ ipſi naturaliter ex ſomno debetur, refectionem ſubtrahunt, etiam vt Galen. 1. *prognoſt.* 8. & 11. *met. med. c.* 1. & 5. docet non minus vires exoluũt, ac deijciunt, quam ſenſibiles euacuationes. Vnde ab Hippocrate, 6. *Epid. comm.* 4. *t.* 20. vigiliæ edaces appellantur. Et quot incommoda immodicæ vigiliæ homini afferant, antea in initio huius capitis dictum.

2. Vigilijs qui ſunt ætate conſiſtente, plus offenduntur quam iuuenes. Galen. 3. *aphor.* 30.

3. Corpora vigilijs aſſueta minus læduntur 2. *aphor.* 50.

4. Quo maior cauſſarum, à quibus vigiliæ p.n. excitantur, vis eſt, eò periculoſiores ſunt vigiliæ, & quò facilius cauſſæ tolli poſſunt, eò etiam minus periculi coniunctum habent vigiliæ. Atque ideò à cauſſa interna periculoſiores ſunt vigiliæ, quam ab externa, & euidente.

5. A vigilijs conuulſio aut delirium, malum 7. *aph.* 18. Videatur Galenus & alij commentatores in hunc aphoriſmum.

6. Si à vigilijs nimijs proueniat tuſſis malum. Sic-

citatem

citatem enim organis reſpirationis communicari ſignificat.

6. Breue autem plerumque tempus eſt, quo ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem vigiliæ terminantur, cùm vires diu ſine ſomno conſiſtere non poſſint. Et quidem via ad mortem eſt per virium diſſolutionem, via verò ad ſalutem, & ſanitatem per ſomni reſtitutionem.

Vigiliarum diuturnarum hiſtoriæ. Obſeruatum tamen eſt, nonnullos ſatis diu ſine vitæ diſpendio vigilaſſe. Seneca, *in lib. de prouident.* refert, Mœcenatem tribus annis integris ſine ſomno permanſiſſe, & tandem ab hac ægritudine liberatum fuiſſe ſola placida & leni harmonia. Sicut & de eodē Plinius, *li. 7. natural. hiſt. cap. 51.* narrat quod ei triennio ſupremo nullo horæ momēto contigerit ſomnus. Fernelius, *Patholog. lib. 9. cap. 2.* mente quendā captum menſes 14. inſomnes duxiſſe refert. Montuus *de morbis lib. 1. c. 27.* ſcribit ſe nouiſſe mulierē, quæ per 35. annos inſōnis permanſit ſana, & citra noxam. Heurnius *de morb. cap. 16.* refert, ſibi in Italia narratum eſſe, Nizolium illum Ciceronianum decennium ſomnum non vidiſſe.

Indicationes.

Vigilijs nimijs quidem commodiſſimè ſuccurritur, ſi cauſſæ a quibus eæ pendent tollātur: quod quomodo fieri debeat, poſtea in ſpecie dicetur. Verùm cū cauſſæ illæ ſæpe ſtatim, & breui tempore tolli non poſſint, ac interim vigiliæ vrgeant, & vires deijciant, atque ob vigilias tum periclitetur æger: vigiliæ tunc curam ad ſe trahunt, & remedia poſtulant. Vigiliæ autem nimiæ ſomnum indicant, vt ſibi contrarium, ſeu remedium ſomnum conciliens.

Interim ſi etiam cauſſæ ſuccurri poſſit, facilius ſomnus conciliabitur. Et quia plerumque vigiliæ nimiæ fiunt à vaporibus biliosis, bilis euacuanda, ſi morbi natura id admittat; & temperanda. Venæ ſectioni verò hic nullus per ſe locus eſt: cum ſanguis per ſe non inducat vigilias. Et ſi interdum, vbi vigiliæ vrgent; venæ ſectio requiritur, id non fit ob vigilias, ſed ob adiunctum alium affectum. Vide Benedic. Victor. Fauētinum *tom. 1. cap. de vigilijs*, Foreſt. *lib. 10. obſeru. 36. in ſcol.*

Curatio.

Quia verò ſomnus conciliatur cùm ſpiritus animales ad ſenſus neceſſarij ſopiuntur, vt quieſcant, & in organa ſenſuum nō influant, ſeu vt alij volunt cū meatus per quos in organa ſenſuum ſpiritus animales influūt, clauduntur, & nullum obiectum vehementius in ſenſuum organa agat (cum vnus ſaltem ſenſus excitatus vigilias excitare poſſit) quatuor modis ſomnus conciliari poteſt: Si 1. remoueantur omnia, quæcunque ſenSomnus quot modis concilietur. ſum aliquem ad operandum excitare poſſunt. 2. Si ab externorum ſenſuū actione animus auocetur, & ſpiritus animales à motu ad quietem placidè inuitentur, 3. Si ea exhibeantur, quæ calidos, ſiccos & acres vapores temperant, & ſuaues vapores, ac ἀναθυμιάσεις in cerebrum mittunt, quibus id humectatur, & ſpiritus Animales quaſi ſopiuntur, quæq; vapores acres à cerebro auocant, vt frictiones extremorum. 4. Si ea exhibeantur, quæ peculiari vi ſpiritus Animales ſopiunt, ac torpidos reddunt quæ in ſpecie ὑπνωτικὰ, & ναρκωτικὰ dicuntur. De quibus ordine dicendum.

Primò ergo dāda opera, vt omnia obiecta, quæ ſenſum quemcumque excitare poſſunt, remoueantur: lux nimia, ſtrepitus, & ſonus vehementior omnis, odores item fortes, & imprimis, quæ tactum afficiunt. Ideoq; æger in molli lecto cubet, à quo abſint culices, & pulices, clauduntur feneſtræ; æger ipſe oculos claudat, omnis ſtrepitus & ſonus vehementior abſit, ac ſilentium adſtantibus imperetur.

Secundò facultas ad vnum aliquem ſenſum blandè diuertatur, & ab alijs auocetur blando aliquo, non vehementi obiecto (cùm vehemēs obiectum potius excitet ſenſus, quàm ſopiat) vt ſpiritus à reliquis ſenſibus auocati blandè ſopiantur, & quieti tradantur; id quod fit cantu ſuaui, & muſica vniformem ſonum edente, auium cantilatione, ſuſurratione ſubmiſſè loquētium, ſtrepitu aquę ad modum riui blande fluentis, vel aquæ in peluim per guttumium, vel filtrum, quod Chymicis dicitur, ſtillantis ſonitu, motu in lecto penſili, ſcalptura cutis capitis leni, plantarumque pedum blanda titillatione.

Tertiò ſomnum conciliant, quæ ſuaues ἀναθυμιάσεις Somnum conciliantia medicamenta. ad caput mittūt & calidos, ſiccos, atque acres vapores temperant, & tum maxime conueniunt, vbi à vaporibus calidis, ſiccis & acribus vigiliæ proueniunt. Quæ tamen ipſa pleraque peculiarem aliquam, ſed leuem omninò ſpiritus animales ſopiendi quaſi vim habere credibile eſt. Cuiuſmodi ſunt: *fol. & ſem. lactuc.* cuius frequens tempore veſpertino comeſtio familiare antiquis erat ad ſomnum conciliandum remedium, *flores violar. nymph. roſar. ſem. frigid. maiorana, anethum, amygdal. dulc. nuclei perſicor. quibus & ſem. papau. alb. addere licet*. E quibus fiunt.

Interna.

Aquæ viol. nymph. lactuc. portulaca, ſolani, roſar. Hypnotica Dorncreilij.

Emulſiones. Vt ℞. *Amygdal. dulc.* ℥. ß. *ſem. papau. alb.* ʒ. iij. *aq. roſar.* ℥. j. *lactuc.* ℥. vj. F. ſ. a. emulſio. Cui adde *Iulepi, vel ſyrup. violar.* ℥. j. Miſce.

Vel ℞. *Sem. papau. alb.* ℥. ß. *lactuc.* ʒ. j. *amyg. dulc. ex cort.* num. vij. *aq. lactuc.* ℥. iij. *nymph. violar. an.* ℥. ij. Fiat ſ. a. emulſio. Cui adde *Iulepi violar. roſar. an.* ℥. ß.

Poſſunt etiam addi ſpecies Diamarg. frigid. vel aliæ pro morbi natura.

Sirupi, *violarum nymph. papau.* qui ad ℥. j. & plus poſt cœnam exhibetur. Conſeruæ, *violar. nymphea.* Condita; *caules lactuca Italice condit.*

Potiones vel iulepi. Vt ℞. *Syr. violar.* ℥. j. *nymph. papau. an.* ℥. ß. *aq. lactuc. nymph. an.* ℥. iij. *roſar.* j. Miſce pro 2. vel 3. doſibus.

Vel ℞. *Syr. de papau. de nymph. an.* ʒ. vj. *aq. lactuc. portulaca. an.* ℥. j. ß. *ſpecier. diamarg. frigid.* ℈. ß. Miſce.

Vel ℞. *Syr. de papau. de nymph. an.* ʒ. vj. *aq. lact. portul. an.* ℥. j. ß. *ſpecier. diamarg. frig.* ℈. ß. Miſce.

Vel ℞. *Syr. papau.* ℥. j. ß. *aq. lactuc.* ℥. ij. *vini albi* ℥. j. Miſce.

Vel ℞. *Aq. violar. lactuc. an.* ℥. j. ß. *confect. alKerm.* ℈. ß. *ſpec. diamarg. frig.* ℈. j. *ſyr. de papau. de violis. an.* ʒ. ij. miſce pro hauſtu.

De cocta. Vt ℞. *Fol. lactuc.* M. j. *flor. violar. borrag. bugloſſ. nymph. an.* M. ß. *paſſular.* ℥. ß. Coq. in aq. ſ.

Colaturæ ℞. lb. ß. add. *ſyrup. viol.* ʒ. j. ß. *nymph.* ℥. j. Miſce pro duabus doſibus. Vel coq. in iure pulli, vel gallinæ ij. vel iv. capita papau. aut folia aliquot lactuc. iuſculum hoc detur ſub horam ſomni. Cum quo etiam hordeatum fieri poteſt.

Electuaria. *Diacodium ſimpl.* ℥. j. exhibitum.

Vel ℞. *Conſeru. violar. roſar. nymph. caulium lactuc. condit. an.* ℥. ß. *Cum ſyrup. de papau.* Fiat Electuarium, de quo datur ℥. ß. vel ʒ. vj.

Vel ℞. *Conſeru. nymph.* ℥. j. *violar. ſyrup. papau. an.* ℥. ß. Miſce. Puluis; *ex ſemine papau. & ſaccharo.* Rotulæ; *Diacodium album* in forma ſolida, de quo ℥. ß. exhibetur.

Sunt autem iſta omnia medicamenta exhibenda ſub tempus ſomni.

Externa.

Quæ fronti, temporibus, naribus, ſuturæ coronali, vel toti capiti, pedibus item, ac manibus applicantur.

Lotio capitis, fiat cum decocto *fol. lactuc.* & imponantur fol. lactucæ, quibus ſæpè renouatis in febribus, vbi ne opiata quidem contulerunt, ſomnum ſe conciliaſſe ſcribit Nicol. Maſſa. Poſſunt & addi *fol. nymph. ſolani, vitis, violar.* & alia, quæ ſupra *part. 1. cap. 1.* ſunt propoſita.

Epithe-

Epithemata fiant ex earumdem plantarum decoctis, *ſucco lactucæ nymphææ, ſolani: lacte muliebri, emulſione ſem. papau. alb. & lactuc.*

Vt ℞. *Sem. lactuc.* ʒ.ij. *papau. alb.* ʒ.v. *nucleor. perſicor.* ʒ.ij. *aq. lactucæ, papau. an.* ℥.ij. ß. *anethi* ʒ.j. Fiat emulſio pro Epithemate.

Vel ℞. *Nucleor. Perſicor.* ℥.ß. *ſem. papau. albi* ʒ.ij. *aq. ſolani* ℥.iij. *roſar.* ʒ.j. Fiat emulſio pro Epithemate.

Nonnulli aq. anethi cum zedoaria pulueriſata vtuntur, eamque temporibus apponunt.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. pſyll. aq. violar. extract. emulſ. ſem. papau. albi an.* ℥. ß. *nucum iugland. nucl. Perſicor. an.* ʒ.j. ß. *lapid. alabaſtr. præparat.* ʒ.ß. Miſce. Parari etiam poſſunt Sacculi ad tempora. E.G.

℞. *Flor. violar. roſar. nymph. an.* ʒ.j. Fiant ſacculi duo ex ſyndone rubr. qui in Epithemate aliquo humectentur & temporibus applicentur.

Vel ℞. *Flor. betonic. verben. an.* P. *fol. ſalicis perſicor. an.* P. iij. *ſolani* P. ij. *ſem. papau. albi* ℥.j. *nucl. perſicor.* num. xv. *flor. roſar.* M.j. *nymph.* M.ß. Concidantur & indantur ſacculo, qui ebulliat in aqua & expreſſus capiti imponatur.

Cataplaſmata. ℞. *Amygd. dulc.* num. vj. *nucleor. Perſicor. num.* v. *ſem. papau. albi* ℥. ß. *thuris* ʒ.j. *nuc. moſchat.* num. j. Omnia contuſa cum medulla panis albi, aqu. roſar. & lacte muliebri ſubigantur, & miſceantur: Vide *Infra lib. 5. part. 3. ſect. 3. cap. 39. in fine.*

Olea, ad inungendum frontem, tempora, & plantas pedum. *Ol. viol. nymph. papau. alb. Amygd. dulc. anethinum, ſalicis, mandragoræ.* Medulla crurum vituli, cerui. Vnguenta, *Populeum recent, ſomniferum.* Vnde variæ illitiones, & inunctiones fiunt.

℞. *Ol. amygd. dulc.* ℥.j. *viol. nym. papau. an.* ʒ.vj. *vngu. populei* ℥.ß. Miſce.

Errhina, & quæ naribus admouentur, vel naribus attrahuntur, iiſque illinuntur; vt *aquæ deſtill. roſar. lactuc. ſolani, nymph. lac muliebre, ol. papau. violarum, nymph.* Vel odoranda exhibentur ex *flor. roſar. viol. nymphææ, papau.*

Vt ℞. *Papau. alb. cap.* ij. *flor. roſar. alb. violar. nymph. ſem. lactuc. coriand. non præparati an.* ʒ.j. ß. *oculor. populi, ſantali rubr. an.* ʒ.j. Conquaſſentur, & ligentur in nodulo, qui irroretur aq. roſar. & lactuc. & ſæpiùs naribus admoueatur. Flores quoque liguſtri odore ſomnum conciliant.

Lotiones extremorum cum *decocto fol. lactuc. maluæ. viol. altea. ſalicis, vitis, flor. nymph. ſummit. aneth. flor. chamæmel.* quæ actu calida adhibeantur, vt faciliùs penetrent.

Vt ℞. *Fol. lactuc. ſalicis, violaria maluæ, vitis, an.* M. iv. *flor. nymph. ſummit. aneth. an.* M. ij. *capit. papau. albi cũ ſem. inciſor.* numer. xij. vel xv. Coq. pro lotione pedũ.

Vel ℞. *Fol. maluæ, violar. lactuc. an.* M. ij. *flor. chamæmel. fol. lact. an.* M. j. *ſummit. anethi* M. ij. Inciſa coquantur pro lotione pedum.

Vel ℞. *Flor. nymph.* M. iij. *roſar. alb. fol. vitis, violar. lactucæ, ſummit. anethi, an.* M. j. Coquantur in aq. pro lotione pedum.

Puluinaria quoque è plantis viridibus, vt *fol. lactucæ, ſalicis, vitis, flor. nymph. violar. parare licet*: quibus ob odorem ſuauem, & penetrationis gratia aliquid meliſſæ addere commodum eſt.

Quartò ſomnum conciliant, quæ ſpiritus animales torpidos reddunt, & ſopiunt quaſi. Quod (etiam ſi calida ſint) peculiari vi præſtant, & idcircò ὑπνωτικὰ, aut potius καρωτικὰ dicuntur: quem effectum hactenus malè nimiæ frigiditati attribuerunt. De quo quæſt. 1. dicetur.

Talia ſunt.

Rad. *Mandragor. hyoſcyami.* Fol. *Solan. hyoſcyami, mandragoræ, tabaci.* Flor. *Hyoſcyami, papaueris, croci.* Sem. *Papau. albi, nigri, hyoſcyami, lolij* Fruct. *Mandragoræ.* Cortic. *Papau. & mandragoræ.* Succ. *Mandragoræ, hyoſcyami, opium.* Gumm. *Styrax.* Neq; refert, quod ſtyrax alias inter calida medicamenta refertur. Eſt enim ipſi hoc cum opio commune: Interim experientia edocti ſtyracem ad ſomnifera medicamenta referunt Dioſcorid. *lib. 1. cap. 69.* & Galen. *2. de compoſ. medic. ſ. loco cap. 1. in fine.*

E quibus leniora ſunt *ſem. & cort. papau. ſolanum*: quo etiam referri poſſunt (niſi quis in tertiam Claſſem ea referre velit) abſinthium, ſem. coriand. crocum. Fortiora *Hyoſcyamus, Mandragora, Fortiſſimum, opium,* quod hactenus in 4. gradu frigidum habitum eſt. Vnde autem reuera ea efficacia proueniat, dicetur *quæſt.* 1. Ex his parantur varia medicamenta ſomnifera.

Interna.

Aquæ deſtillat. ℞. *Allij, opij, an.* ℥.ij. *aq. ſolani* ℔.j. Deſtillentur, & aliquot guttæ aquæ exhibeantur.

Alia ℞. *Opij* ℥.j. *allij cap.* t. ij. Simul contundantur, & in B. M. per alembicum deſtillentur. Aquæ vna, vel altera gutta in vino data ſomnum mirabiliter prouocat, Langius *lib. 3. Epiſt. 1. cap. 1.*

Alia ℞. *Sem. papau. alb. nigri, an.* ℥.ß. *vini albi, fellis leporin. an.* ʒ.ij. *aq. lactuc.* ℥.iv. Macerentur per 3. dies, poſtea deſtillentur in B. M. Huius aquæ gutta vna ſomnũ ad horam 1. conciliare dicitur. Alia, quæ Helidæo Paduano attribuitur.

℞. *Lolly* ℔.j. *opij* ℥.j. Infund. *in vini Maluat.* ℔.vj. add. *ſalis commun.* ʒ.ij. *papau.* ʒ. *hyoſcyam. alb. lactuc. an.* M.ß. deſtillentur, & aqua à ʒ.ß. ad ʒ.j. exhibeatur.

Pilulæ, *de cynogloſſo*, quæ dantur à ℈. ß. ad ℈.j. *Pilulæ Narcoticæ Plateri*, quæ parantur hoc modo.

℞. *Opij* ʒ.j. Infund. in ſpirit. vini ℥.ß. Diſſoluatur ſenſim & ruſum exiccetur: Deinde nouo ſpiritu vini affuſo Opium diſſoluatur, & add. *ol. cinnamomi gutt.* ij.

Poſtea ℞. *Cinnamom.* ʒ.j. *ſacchari cand.* ʒ.j. *piper.* ʒ.j. *ſem. coriandr.* ℈.ij. *croci.* ʒ.ß. Subtiliſſimè puluériſatis addatur opium diſſolutum, & ſenſim miſceantur, ac cũ ſyrupo papau. redigantur in maſſam, addendo *moſchi* ℈. ß. Maſſa diligenter in mortario agitetur. Nè verò maſſa exiccetur, oleo de been ſubigatur: Doſis pilulæ duæ paruæ.

Poſſunt inde etiam fieri tabulę, ſi ſaccari doſis augeatur, & maſſa infuſione tragacãt. excipiatur; ſed tum doſis etiam eſt augenda. Aliæ eiuſdem.

℞. *Opij* ℈.j. *ſem. hyoſcyam. alb.* ℈.ij. *piper.* ʒ.ij. *caſtor.* ʒ.ß. *croci* ℈.j. Diſſoluatur Opium in vino maluatic. vt fiat maſſa, quæ exiccetur, ruſumque puluériſata cum ſyrup. papau. redigatur in maſſam, de qua in forma pilular. detur ℈. ß. vel ſi parum operetur, plus. Sequentes Domcreilio attribuuntur.

℞. *Opij* ʒ.j. *magiſt. perlar. corall. an.* ℈.j. *ſal. ſatu. marcan. an.* ℈.ß. *cum confect. al Kerm.* Fiant pilulæ nu. xviij. inaurandæ.

Doſis pilulæ ij. vel ſola, vel cum aq. lactuc. ℥.ij. & ſyrup. de papau. ℥. ß. Sal. Albertus ſequentibus frequentiſſime vſus eſſe dicitur.

℞. *Philon. Rom. confect. al Kerm. an.* ℈.ß. *pulu. croci* ℈.j. F. pilul. xviij. quæ diuidantur in duas partes, & vna pars circa medium noctis ſumatur.

Trochiſci ex Meſue laudati ad vigilias & delirium in febre.

℞. *Sem. lactuc portulac. papau. cucurbit. melon. cucumer. an.* ʒ.v. *ſucci glycyrrh. amyll. tragacanth. opij, an.* ʒ.j.ß.

Terãtur omnia ſubtiliter, & cum mucilag. ſem. pſyl. F. trochiſci. Dantur ad ʒ.ij. Plateri.

℞. *Species pro electuario opiaco*, (cuius deſcriptio paulo poſt proponitur,) adde *gumm. tragacanth. in vino maluat.* diſſolut. & cum ſaccharo. F. Troch. à ʒ.ʒ. exhibenda.

Alij

Alij, qui etiam Tabularum narcoticarum Plateri nomine circumferuntur.

℞. *Opij* ʒ.ij. Infund.in vin.maluat. ℥.iij. & poſtquam diſſolutum, ac bene agitatum fuerit, rurſumque ſubſe-dent, liquor clarus à fecibus effundatur, & filtretur,cui add. *ſacchari.* ℥.ij. *cinnamo.* ʒ.ij. *moſch.*℈.ß.*mucilag.tragacant. cum aqu. roſar. facta q.ſ.* Miſce inſtar paſtæ, ſiccenturque, donec in tabulas formari queant, quæ exhibentur à ℈.ß.

Habuit & ſequentes alias in vſu, quas etiam ad ſedandam tuſſim vehementem exhibuit.

℞. *Specier.diatragat. frig.*ʒ.j. ß.*pulu.ſem.hyoſciam.albi* ℈.j.*opij vino diſſoluti* g̃ vj. *ſacchar. penidij* ʒ.j. *gum. tragacan.aqu.roſar.diſſol.q.ſ.* F.Trochiſci parui.

Puluis. *cinnamom. myrrh. an.* g̃.vj. *opij croci, an.* g̃.iv. F.puluis,qui dimidatur in partes 3.

Laudanũ. Laudana, quæ ferè reliquorum omnium inſtar eſſe poſſunt, de quorum compoſitione, & varijs variorum Authorũ deſcriptionibus prolixè agit Libau. *ſyntagm. arcanorum Chymicor.lib.8.cap.*44

Noſtrum,quo hactenus vſi ſumus,hoc eſt:

℞.*Opij pur.* ℥.j.Affunde *ſpir.vin.optimè rectif.* vt digitis tribus ſuperemineat, ſtent diebus 14.ſæpius agitando:Poſtea quod clarum eſt, ſenſum effudatur, & ſpirit. vin. lento calore ſeparetur ad ſyrup. liquidioris conſiſtentiam. Seorſim infundatur in ſpir.vin.etiam diebus 14.*ſpecier.diambr.*℥.ij.Et tinctura clara ſeparetur.

Hinc extracto Opij tincturæ diambræ pars dimidia affundatur, ſtentq; in digeſtione ſeu calore tepido per dies 20. ſæpiuſque agitentur. Vbi ſpirit. vin.maxima pars exhalauerit,adde *ſolut.corallo.perlar.an.*ʒ.ß. *eſſent. croci* ℈.j.

Affunde tincturæ ſpec. diambr. reliquum in lento igne ſpiritus vin. exhalet. Sub finem adde *ol. citri, cinnamomi,caryoph.an.* g̃.iij. F. Maſſa inſtar extracti: Dimidiæ parti add. *Moſchi, ambr.an.* g̃.vj. Reliquum reſeruetur pro Fœminis.

Laudanum Opiatum D.Andr.Doreri.

℞. *Eſſent. Opij debito modo purgati atque acepto opt. extr.* ℥.j. *croci aq. limonum ſtillat.extr.* ℥.ß. *ſtyrac.liquid. puriſſ.*℈.j. *ſpec. diamb.diamoſch.d.an.*ʒ.iij. *ter. ſigill. turc.* ℈.ij. *pulu. oſſ de* C.C. *mag.ſt.ſuccini,an.*ʒ.ß.*corall.perlar. an.*℈.ß. *ol.aniſi* ʒ.ß.*unc.moſch.expreſſ.*℈.j. *citri,aurantior. an.gut.*v.

Eſſentiæ cum ſtyrace primò vniantur ad lentum ignem. Poſtea addantur ſpecies cum reliquis ſpeciebus atque oleis:Diuidantur in partes duas æquales.

Vni part.add.*Eſſent.caſtorei* ℈.j. atque cum *ſyrup.papau.ſimpl.q.ſ.*Redigatur in iuſtã Electuarij conſiſtentiã. S.Laudanum Opiatum pro mulieribus.

Parti alteri add. *Ambr.moſch.an.* g̃.vj. *cum ſyrup. papau. ſimpl. q.ſ.*Fiat Electuarium S.Laudanum opiatum pro viris.

Poſſunt tamen iſta laudana etiam forma liquida, ſeu extracti liquidi exhiberi, quale eſt illud, quod in *Epiſtol. a Scholtzio Collect.epiſt.*61. commendatur,& in mania, in vigilijs extremis, colica, in febribus ardentibus,phreneſi, peripneumenia deſperata cum commodo exhibitum fuiſſe prædicatur.

℞. *ſpec.diambr.* ℥.ij. Infundantur in vino deſtillato quatuordecim diebus vt latum digitũ ſuperemineat.

Adde *Opij* ʒ.vj. *mumia* ʒ.ß. *ſucci hyoſcyami* ℥.j.*corallor. rubr. carabe,an.* ʒ.ij. *croci* ℈.j.*moſchi* g̃.xvj.*ambra* g̃.xij.

Affuſo rurſus ſpiritu vini, vt ſuperemineat latum digitum, digerantur per menſem quotidie agitando:doſis ℈.ß.pro ægri conſtitutione.

Et quia Laudanum Opiatum inſtar omnium, vt diximus eſſe poteſt & frequentiſſimè vſurpatur, varium eius vſum monſtrare libet.

Potiones.

℞. *Aq. roſar.borragin. an.* ℥.j. *cinnamom,*ʒ.ij. *margaris.præparat*℈.ß.*Laudani opiati* g̃.ij.vel iij.M.

Vel ℞.*aqu.papau.ſolani, an.* ℥.j. *ſuccini præparat.* ℈.ß. *eſſent. papau.* ʒ.ij. *Laudan. opiat.* g̃. ij. *ſyrop. violar.* ʒ.iij.M.

Syrupus ℞. *Syrup. de papau.* ℥. ß. *de nymph.*ʒ.ij.*pulu. croci* g̃.iij.*Laudani opiati* g̃.ij.Miſce.

Emulſiones. ℞.*Amyg.dulc* ʒ.ij. *ſem.pap.alb.* ʒ.j.*aq. viol.nymph.an.*ʒ.j.ß.F.l.a.Emulſio,in qua diſſolue. *Laudan.opiat.*g̃.iij.addendo *margarit.præparat.*g̃.v.M.

Pilulæ ℞.*Laudan.opiat.* g̃.ij. ß. vel iij. *Magiſt. coral. rubr.*g̃.iij.F.pilulæ num.iij.

Electuaria vel miſturæ. ℞. *conſeru. violar.* ʒ.ij. *Laudan.opiati* g̃.iij.Miſce.

Vel ℞. *Conſeru.flor.nymph.* ʒ.ij. vel iij. *Laudan.opiati* g̃.ij.*ſpecier. diamarg. frig.*℈. ß. cum *ſyrup. de papau.*Miſce.

Vel ℞.*conſeru. roſar.albar.* ʒ.ij. *Laudan.opiati.magiſt. perlarum,an.*g̃.ij.Miſce.

Electuaria. Philonium à Philone Medico Tarſenſi ita dictum, cuius deſcriptionem habet Galenus 5. *de comp.med.ſec.loc.c.*4. Aetius *tetrab.*3. *ſerm.* 1. *c.*37. Æginet.*l.*7. *c.*11. & alterum, quod maius, ſeu Romanum (Arabes enim res Græcas Romanas appellare ſolent) appellatur, deſcriptum à Nicolao, quæ à ℈.j. ad ʒ.j. ad ſummum exhibentur. *Requies Nicol.theriaca recens,* & aliæ antiquis vſitatæ compoſitiones.

Plateri Electuarium Opiatum. ℞. *Spec. diamb. vel diamoſc.vel aromat. roſat.*ʒ.ij. *cinam.*ʒ.j. ß.*ſantal.rub.*ʒ.ß. *ſacch.* ℥. ß. *opij in vino mal. diſſolu.*ʒ.ß. *ol.caryoph.vel cinnamom.* gutt. aliquot,additaque *ſyrupi cydonior. vel conſeruat.citri ſ.q.* fiat electuarium,quod exhibetur à ʒ.ß.Commendatur & hoc

℞. *Conſeru.nymph.viol.an.* ℥.j. *diacodij* ℈.ij. *requ.Nicol. an.*ʒ.iij. *ſpecier.diarrhod.abbat.*℈.ij.*ſem.majoran.frigid.papau.alb.an*℈.j. *lactu. ſcaryola, coriandr. an.* ℈.ß. *croci* g̃.v.*cum ſyrup.de papau.*F.Electuarium.

Vel ℞. *Spec.pill. de cynogloſſa* ℈. j. *philon. Meſ.*ʒ.j.*requiei Nicol.*ʒ.j.ß.*conſeru.roſar.*℥.iij.*violar.* ℥.ij.*borragin. bugloſſ.an.* ℥.j.*mithridat optim.recens.* ℥. ß. cum *ſyru. de papau.q.ſ.*Fiat electuarium,cuius doſis ℥.ß.

Externa.

Quæ vt antea etiam dictum, vel temporibus, ſyncipiti & fronti imponuntur, aut inunguntur, aut lotionibus capitis adhibentur, vel naribus odoranda. admouentur,vel etiam volis manuum & pedum inungũtur. Mitiora equidem ſuturæ coronali applicari poſſunt: Opiata verò non item.

Epithemata, & Cataplaſmata ad tempora & frontem.

℞.*Rad.mandragor. aut hyoſciam.capit. papau. alb. an.* part.æq.Torreãtur, & deinde terantur cum vino, & ol. roſacei q.ſ.apponanturque fronti,& temporibus.

Vel hoc Dominici Leoni.

℞.*Far.hordei* ℥.j.ß. *cort. rad.mandrag. ſem.hyoſcyam. alb.cort.papau.an.*℥.j. *ſem.lactuc.portulac. flor.viol. nymphaæ an.* ℥. ß. Coquãtur omnia *in ſucco ſolani, hyoſcya. & mucil. ſem. pſyll.* Deinde addatur *ol. de mandrag. de nymph.de pap.amyg.dulc. an.* ℥.ß. Iterum coq.ad formã pultis,& tandem addatur *lac mulieb.*in quo *opij* ʒ.j.fuerit diſſoluta.F.cataplaſma.

Vel ℞.*Sem.papa.alb* ʒ.j.*opij* g̃.iv.*croci* g̃.vj.*nucl.perſi.* nu.x. Contuſa cum aqu.anethi miſceantur in formam pultis,vel cataplaſmatis, ac extẽdantur ſuper pannum lineum,qui fronti & temporibus applicetur.

Vel ℞.*Sem.papau.alb.* ℥.ß.*lactu.*ʒ.iij. *nucl.perſi.*ʒ.j.*aq. pap.alb.* ℥. ß. *lactuc.anethi,an.*ʒ.j. ß. F. emulſio, cui add. *req.Nicol.*ʒ.j.Epithematis loco capiti applicetur.

Fieri quoque poſſunt *ſacculi* ad tempora.

Vt ℞.*flor.nymph.viol.eſulæ.an.* ʒ.j. *ſem.hyoſciam. croci.an.* ℈.j. F. ſacculi duo interpaſſati in temporibus admouendi.

Inun-

Inunctiones, quibus non ſolùm tempora, ſed & plãtæ pedum, volæ manuum, pulſus, nares inungi poſſunt.

Vt ℞. *Ol. violar. nymph. vnguenti popul. an.* ʒ.j. *opij, croci, an.* g̃.vj. Miſce.

Vel ℞. *Ol. violar. vnguenti popul. an.* ʒ.j. *ol. hyoſcyam. mandragor. an.* ʒ.ß. *opij. croci, an.* g̃.vj. *cera parùm.* F. vnguentum.

Vel ℞. *Nucleor. perſicor. ſem. aneth. an.* ʒ.j. *contuſis affund. aq. lactuc.* ʒ.iij. Exprimatur ſuccus, in quo diſſolue *opij* g̃.vj. add. *ol. papau. vnguent. popul. an.* ʒ.ij. *cera parum.* F. Vnguentum.

Vel ℞. *vnguent popul.* ʒ.ij. *ſem. hyoſcyam. cort. mandra. an.* ℈.j. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.ß. *opij.* ℈.ß. Miſce cum ol. papau. vnguentum.

Aliud ℞. *Vnguent. roſ. ac. alabaſtr. an.* ʒ.iij. *croci* g̃.v. *opij* g̃.iij. Cum *oleo roſar.* F. linimentum.

Aliud ℞. *Vnguent. popul.* ʒ.iij. *ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ℈.j. *laudani opiati* g̃.vj. *extr. croci* g̃.iv. *ſpecier. diambræ* g̃.iij. Miſce.

Vel ℞. *Vnguenti popul. rec.* ʒ.ij. *ol. papau.* ʒ.iij. *ſem. hyoſcyami* g̃.v. *cort. mandragor.* g̃.x. *opij* g̃.vij. *cera* ℈.ß. *ſtyracis* ℈.j. Miſce. Et fiat vnguentum molle.

℞. *Ol. violar. nymph. vnguenti popul. an.* ℥.ij.ß. *cort. mandragor.* ʒ.ij. *croci* ℈.ij. *opij* ℈.j. *cera* ʒ.vj. Miſce & fiat ſ.a. vnguentum.

℞. *Ol. hyoſcyam. papau. nymph. mandragor. violar. an.* ℥.j. *vnguenti popul.* ʒ.iij. *pulu. cortic. mandragor. opij, an.* ʒ.j. *croci* ʒ.ß. *cera q.ſ.* Miſce, & fiat vnguentum.

Hiſce addenda ſunt *Balſama*, quæ pro delicatioribus, vt qui grauem & ingratum vnguentorum iſtorum odorem ferre non poſſunt vel nolunt, adhiberi ſolent.

℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.j. *extract. croci* g̃.iij. *laudan. opiati* g̃.iv. *ſtyracis calaminth.* ℈.ß. Miſce.

Aliud ℞. *Balſam. anethi* ʒ.j.ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.ß. *tinct. croci gutt.* v. *extract. opij* g̃.vj. *moſchi* g̃.ij. *camphor.* g̃.j. Miſce.

Vel ℞. *Balſam. chamam.* ʒ.j. *anethi* ʒ.ß. *ol. thuris deſtill.* g̃.v. *opij, croci, an.* g̃.vj. Miſce.

Emplaſtra. ℞. *Capit. papau. alb. cum ſem.* ℥.ij. *cort. mãdrag. hyoſciam. an.* ʒ.vj. *fol. lactuc. ſalicis, flor. nymph. roſar. an.* M.j. *ol.* ℔.j. vini ℔.ß. Coq. ad vini conſumptionem.

Colat. ℞. ℔.ß. *lactuc.* ʒ.ij. *opij* ʒ.j.ß. *croci* ℈.ij. *cera q.ſ.* Emplaſtrum pro fronte, & temporibus.

Aliud ℞. *Vnguenti popul.* ℥.j. *ſem. hyoſcyam.* ℈.iv. *opij, croci, ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ℈.ß. *rad. mandrag.* ℈.j. *ol. de papau.* ʒ.ß. *cera q.ſ.* F. Emplaſtrum.

Pedum Lotiones. Vt ℞. *Herb. violar. lact. an.* M.iv. *ſolani, nymph. an.* M.ij. *capit. papauer. alb. cum ſem.* num. iv. *flor. verbaſci, melilot. roſarum hyoſcyam. cum ſem. an.* M.j. *radic. hyoſcyami,* ℥.j. Coquantur in aqua pro pedum lotione.

Vel ℞. *Fol. lactuc. alkakeng. ſolani, malu. violarum, an.* M.ij. *flor. roſarum, nymph. an.* M.j. *melilot.* M.ß. *Capit. papau. alb.* num. xij. *ſummit. anethi* M.j. *cortic. mandragoræ* ℥.j. Coquantur in aqua pro lotione pedum.

Vel ℞. *Folior. ſalic. lactucar. cucurbitul. vitis, an.* M.ij. *flor. nymph. ſummit. anethi, an.* M.j. *capit. papau. alb. viridium cum ſem. conciſor.* num. vij. *cortic. mandragor.* ℥.ij. Coquantur pro lotione pedum.

Vel ℞. *Folior. ſalic. ſolani, lactucar. an.* M.j. *flor. anethi, Chamæmeli, an.* M.j.ß. *cortic. mandragor.* ʒ.j. *capit. papau.* num. vj. Coquantur pro lotione pedum.

Errina, quæ fiunt ex opio, & croco diſſolutis in ol. violarum mandragor.

Odoramenta & Suffitus ex ſtyrace, & opio.

Noduli ad odorandum. ℞. *Flor. violarum nymphææ, roſarum, an.* P.j. *ſem. lactucarum papau. alb. an.* ʒ.j. *hyoſcyam.* ʒ.ß. *cortic. papau. alb. mandragor. an.* ʒ.ß. *opij* g̃.iv. *croci* ℈.ß. cum ſyndone rubro, vel linteo albo. F. Nodulus naribus ſæpius admouendus, qui etiam intingi poteſt in aqu. roſarum, lactuc. ſolani.

Vel ℞. *Flor. nymphææ, violarum, an.* P.j. *cortic. papau. mandragor. an.* ʒ.j. *opij* ℈.j. *croci* ℈.ß. Cum linteo, vel ſyndone rubro F. Nodulus.

Alias ℞. *Flor. nymphææ, violarum, an.* P.ij. *ſem. lactucarum* ℈.ß. *cortic. mandragor.* ℈.j.ß. *ſem. anethi* ℈.j. *croci* g̃.viij. Ex conciſis fiat Nodulus.

Alius ℞. *capit. papau. flor. violarum, nymphææ, an.* P.j. *ſem. lactucarum, portulacarum an.* ʒ.j. *cortic. mandragor. ſem. hyoſcyami, an.* ℈.ß. *anethi, croci, an.* g̃.iij. vel iv. M. & fiat nodulus. Parari etiam poſſunt.

Poma Somnifera. ℞. *Flor. violar. ſem. cicutæ, hyoſcyam. an.* ʒ.j. *opij* ℈.j. *camphor.* ℈.ß. *cinnamomi, caryoph. an.* ʒ.ß. *aſæ dulcis* ℈.ij. *ladani, ſtyrac. liquid. an.* ʒ.ij. Cum aq. hyoſcyami. Fiat ſ.a. Pomum.

Commodũ quoque eſt, vt plantis hactenus enumeratis, & odorem ſpirantibus pauimentũ conſpergatur.

Glandes Opio, & ol. violac. ac melle. Verum cum facile ex his damnum aliquod ægro afferri queat, filum alligandum, ſi ijs vti placet, vt, quando libet, extrahi poſſint. Tutius eſt glandem parare ex cort. mandragor. & melle.

De vigilijs ſenum. — De vigilijs ſenum hoc in ſpecie Crato *Conſil.* 118. monet illorum, ac præcipuè eorũ, qui in ſummis curis verſantur, & quos iam diu hoc malum vexat, vigilijs mederi, difficile eſſe. Lotiones, inunctiones, præſertim frigidas nihil prodeſſe; imò frigida plurimum tædere. Itaque calidis & odorati vapores potius cõtemperandos eſſe, & propterea hora decubitus vnam alteram pilulam ex ſequentibus ſumendam.

℞. *Spec. diambræ* ℈.ij. *diamoſchi dulcis* ʒ.ß. *ſuccini albi* ʒ.j. *ambræ gryſeæ* g̃.iij. Cum ſyr. de cortic. citri, fiant pilul. xxiv.

Vide etiam *cap.* 3. puluerem ad inſomnia.

De vſu Opij & Opiatorum Medicamentorum.

De vſu opij & opiatorũ medicamentorum. — De vſu tamen Opij, & Opiatorum quædam monenda ſunt. Magnam omnino Opiatorum medicamentorum eſſe vim, certum eſt. Cum enim vix aliud vires corporis humani magis deijciat, quam dolor, & vigiliæ nimiæ; ſomnus contra vires reficiat, & calorem ac ſpiritus inſtauret: Opiata certè, quæ vna opera & ſomnum conciliant, & dolorem tollunt, vtiliſſima ſunt, & propterea valde a Medicis commendantur.

Aetius, *tetrab.* 4. *ſerm.* 1. *c.* 102. Antidotum Pæoniam opiatum valde commendat, & multos ex ęgris ab eius vſu à ſomno ſurrexiſſe ſcribit, adeò cõcoquendi facultate præſtãtes, vt obliti ſint, an vnquam aliquid á principio doluerint. Noſtro vero ſeculo in opiatorum vſu & laudibus multus fuit Felix Platerus, Medicus experientiſſimus. Interim cum plurimum etiam opiata nocere poſſint, non equidem, vt antiqui crediderunt, refrigerãdi ſupra modum vi, ſed quia ſpiritus torpidos reddunt, ſoporemque ſæpe grauem, ſtuporem, ſpiritus difficultatem inducunt, & interdum ipſam mortem afferunt, vt videre eſt apud Schenck *lib.* 7. *obſeru.* 186. Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.* 6. *in Schol. & obſeru.* 35. *in fine Scholij,* Platerum *lib* 1. *obſeru.* 45. Guil. Fabric. *in reſponſoria ad D. Doriazium Epiſtola de Hernia vterina*, cautus omninò in opij, & opiatorum vſu ſit Medicus. Tutiuſque eſt extra primò ea capiti adhibere, & videre, an extra applicatorũ vſus ſufficiat, antequam intra corpus exhibeantur. Sunt tamen & ipſa topica caute adhibenda, ita vt & morbi & naturarum ratio habeatur, ne ſcilicet ea ante vſum vniuerſalium applicemus, vel fortiora pueris & mollioribus corporibus adhibeamus. In hiſce enim ſtuporem inferunt, memoriamque lædunt in reliquam vitam, vel alios affectus procreant. Sic refert Foreſtus, *lib.* 7. *obſer.* 22. de ſorore ſua Gertrude, quod ex morbo conualeſcens ab vnctione opij ad vigilias vrgentes adhibitam, circa tempora perpetuò vrgens frigus ſenſerit, tanquam gelu fuiſſet. Multos quoque ob intempeſtiuam ſtupefaciẽtium tam appli-

cationem

cationem quàm exhibitionem lethargum incurriſſe, idem Foreſtus obſeruauit, ita vt illi, qui prius vigilijs vexati fuerant,poſtea ſomnolenti & lethargicis euaſerint, vt videre eſt ex *ſcholio obſeruationis ſequentis 2;. citati lib.7.*

Quæ autem cautio hic neceſſaria ſit, docet Galenus 12. *meth. med, cap.1. Committunt,* inquit, *Medici eiuſmodi exceſſus cum in alijs quoque remediorum generibus non paucis, tum vel maximè in ijs vocatis Anodynis quæ ex pap.in. ſucco,vel alterci ſemine, vel mandragoræ rad. vel ſtyrace, vel tali quopiam ſiunt. Nam & qui ægris gratificantur, in eorum medicamentorum vſu modum excedunt, & qui intempeſtiuè immodicèque ſunt animoſi, dum prorſus horum vſum refugiunt, doloribus ægros iugulant. Ergò veluti in omni totius vitæ tum habitudine, cum actione: ita hic quoque conſilium illud ſapientis, qui, Ne quid nimis, dixit, amplectimur habentes pro fine, quo tendamus, ægri vtilitatem. Quippe ſi fas eſt, ijs remedijs, quæ morbum ſanent vtendo, quod optamus efficere, abſtinendum à ſopientibus medicamentis. Sin ex vigilijs, & viribus reſoluendis ad mortis diſcrimen æger tendat, tum profectò tempeſtiuè eiuſmodi medicamentis vtare, ſcilicet non ignarus corporis habitum nonnihil ex ijs lædendum, læſionem tamen, quam mortem potius eligendam.* Hæc Galenus. Omnino enim hoc præcipuè attēdendum, an vires tam diu morbum ſuſtinere poſſint, donec cauſſa vigiliarum, vel doloris ordinarijs medicamentis tolli poſſit; neque prius ad Opiata accedendum, antequam periculum aliquod ægro ex vigilijs, vel dolore imminere videatur. Perpēdendum & hoc, an vires à morbo nondum valde deiectæ ſint, ſed ſaltem ob dolorem, vel vigilias periclitari incipiant. Tum enim tutò, reliquis nihil iuuantibus, opiata exhibere licere; quæ cùm ſomnum inducunt, fit, vt dolor etiam non percipiatur, & in ſomno ſpiritus, ac calor reficiātur, ac materia morbifica rectius concoquatur, & vincatur. Verùm, reliquis nihil iuuantibus, dixi.

Primò enim ſemper leniora vſurpāda, & primò quidem cibi Medicinales ſomnum inducentes, hinc medicamēta leniora, & tandem ad opiata adſcendendū. Si verò non ſolum ob vigilias & dolorem æger periclitetur, ſed ab ipſo quoque morbo vires iā deiectæ ſint, vt ferè de ægri vita dubitetur, tum non facilè opiata exhibenda, quæ eo in caſu nihil aliud efficiunt, quam dum ſpiritus ſopiunt, torpidoſque reddunt & ignauos, vt mortem accelerent, & ſoporē perpetuum inducant. Quod innuere videtur Auicennas, dum *lib.5. ſumm.1. tract.1.* quaſi ſub perſona Philonij loquens ſcribit: Et meum iuuamentum ad eum, cui dimiſſa mors eſt, eſt iuuamentum maximum. Frequens etiā nimis opiatorum vſus fugiēdus, ne cerebrum lædant, & ipſi diſpoſitionem prauam inducant, vel etiam vētriculo noceāt.

Infantibus quoque & pueris parcè admodum ſomnifera, præſertim Opiata, exhibenda. Solent enim ingenium & memoriam labefactare. Imò nec concedendum nutricibus, vt ſæpe ſyrupum papaueris infantibus nimis vigilantibus exhibeant, vt & infantibus, & ſibi imprimis quietem concilient. Hebetat enim & is ſæpius ſumptus ingenium ac memoriam.

Tempus exhibendi ſomnifera medicamenta quod attinet, ſi leniora ſint, ex violis nymph. lactuc. ſem. papau. alb. amygd. cum cibis exhiberi poſſunt. Ita enim ſuauis illa exhalatio cum cibi euaporatione permiſta in caput fertur, & exhalationes calidas & ſiccas in eo, ac ſiccam cerebri intēperiem temperat ac demulcet. Quæ verò fortiora ſunt, vt opiata, cum planè medicamentoſa ſint, cibo permiſceri non debent, ſed vel cibo concocto, vel vna atque altera hora poſt cibum ſumptum exhiberi.

Non etiam in principio parroxyſmorū, aut criſi inſtante exhibenda. Cùm enim tum calor expandi ad exteriora debeat; & expulſio ſpirituum beneficio fiat; in ſomno verò calor ad interiora reuocetur, & ſpiritus ſopiantur: Naturæ ille conatus, ac motus impediretur.

Si quis etiam torpor Capiti, & læſio aliqua inducta videatur, corrigatur lotione cum decocto fol. beton. maluæ. flor. chamæmeli: & ſi præter opinionem æger profundius ac diutius dormiat, naribus admoueatur ſpongia, vel linteolum aceto acerrimo madidum, vel puluis nigellæ & rutę aceto maceratus naribus īdatur. Læſio à Narcoticis inducta vt corrigenda.

Diæta.

Cibus ſit talis, qui ſuaues vapores generet, & qui vim habeat vapores ex alimento adſcēdentes denſandi, vt ſpiritus ſopiantur. Talis eſt ptiſana hordeacea, imprimis ſi alteretur lactuca cocta, oua ſorbilia, carnes gallinar. vitulina, hœdina, panis amygdalis & ſem. papau. alb. paratus, iuſcula & alij cibi ex amygdalis parati. Ex oleribus vtilia ſunt lactuca, malua. Vinum ſi morbus id ferat, dilutum liberalius bibatur. Antiquum verò, & generoſum potius vigilias excitat. Neq; inutile fuerit, antequam quis cubitum eat, hauſtum aquæ deſtillatæ lactuc. aut violar. bibere. Si morbus id ferat, ad ſomnum conciliandum etiam valet aqua dulcis tepida bibita. Nam & corpus vniuerſum refrigerat, & ſuccos acres temperat. Antiqui ad ſomnum conciliandum poſt cœnam lactuca frequenter vtebantur: cum hodie, imo & apud Romanos iam appetitus potiùs excitandi gratia ante cibum, vel cum cibo exhibeatur, de quo Mart. *lib.3. Epigr.*

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoet illa dapes?

Abſtineat æger à cibis ſalſis, acribus, acidis, exſiccantibus. Reliqua quod attinet, vt ſupra de ſomnum conciliantibus dictum, cubile non ſit lucidum, abſit omnis ſtrepitus, & ſonus vehementior, æger ipſe quietus ſit, & taciturnus, oculos clauſos habeat. Hoc non prætereundum, quod Galenus ad ſomnum conciliandum habet, *6. Epid. comm.4. tit.17. Quos arctè dormire volumus, eos eatenus vigiles ſeruare debemus, quatenus ſtare iam niſi conniuentes non poſſunt. Ego enim multos, qui ſe celerius quieti dederant, cum vigiliare diutius eos coegiſſem, ſuauem ſomnum conciliaui.*

De vigilijs præter naturam in ſpecie.

Et I.

De vigilijs nimijs ob vaporum Spiritus ſopientium defectum.

Poſtquā hæc ita in genere de Vigilijs p. n. dicta ſūt, iam in ſpecie de ijſdem ſecundum cauſſarū ſupra enumeratarum differētias dicemus. Et primò quidem Vigilias, quæ ob vapores ad ſomnū neceſſarios deficientes fiunt, quod attinet, ſuaues illi vapores ſomno conciliando neceſſarij deficiunt, vel quia ad cerebrum nō feruntur, vel quia ad cerebrum eleuati ibi non conſeruantur, ſed diſſipantur. Non feruntur ad caput, non ſolum cùm non generantur, vt in inedia, & dum cibus, qui tales vapores non ſuppeditat eſt aſſumptus, aut ob nimiam copiam non coquitur, aut quia coctio debilis eſt, quod in ſenibus & frigidū ventriculum habentibus fieri ſolet, verùm etiam quia à calore p.n. abſumuntur, & diſſipantur vapores, in intemperie totius corporis, calida præcipuè, vt & ſicca, quod fit in febribus acutis & bilioſis, alijſq; ægritudinibus bilioſis; aut tales vapores generantur, qui ad ſpiritus ſopiendos idonei non ſunt, ſed potius eos turbant, de quo mox dicetur. Ad Cerebrum verò eleuati vapores non conſeruantur, ſed diſſipantur ab intemperie cerebri calida & ſicca, quod in inflammatione cerebri præcipuè accidere ſolet.

Ideóq; febres pluribus modis vigilias inducere poſſunt, nimirum quia nec vapores idonei ad ſomnum inducendum in ijs ad caput eleuantur, ſed tales, qui ſpiritus potius turbant, & agitant. Et ſi qui blandi vapores Febres quo modo vigilias inducāt.

vapores è cibis eleuantur, à calore febrili abſumuntur.

Signa Diagnoſtica.

Vapores ſomno conciliando neceſſarios deficere ob inediam, cibum ijs ſuppeditandis ineptum, copiam cibi & cruditatem, ex diæta ægri, quæ pręceſſit, & ætate ſenili cognoſcitur.

Abſumptos ac diſſipatos eſſe; & adhuc diſſipari cognoſcitur ex intemperie calida, & ſicca totius corporis, ex febre acuta & bilioſa, ex immoderato vini generoſi potu, aut medicamentorum calefacientium & ſiccantium vſu.

Prognoſtica.

1. Si ex inedia, vel diætæ vitio vigiliæ proueniant, cibo exhibito & diætæ errore correcto vigiliæ facilè tolluntur.

2. Prout febris eſt vehementior, vel minus vehemens, ita etiã vigilię magis vel minus pertinaces ſunt.

Indicationes.

Si ob inediam ſit hic vaporum defectus, vel in diæta aliquem errorem, vt multum nocet perſeuerãtia in iiſdem cauſſis: ita plurimum prodeſt tranſitus ad contrarias. Et proinde cibus boni ſucci ſuppeditandus, vt & potus, qui multos ſuaues, & benignos ſomno conciliãdo aptos vapores ſuppeditat. Si cibus minus commodus ſit, melior ſubſtituendus; ſi copioſius ſumptus, paucior præbendus, & cruditas corrigenda, vt de morbis ventriculi dicetur. Si calor febrilis vapores illos abſumat, curatio ex doctrina de febribus petenda.

Curatio.

Materia remediorum ex iiſdem locis depromenda. Hoc ſaltem hic monendum, vt ex medicamentis, quæ ad calorem febrilem alterandum vſurpantur, ea eligantur, quæ ſimul ſuaues & ſomniferos vapores ad caput mittunt, & calidos vapores temperant, qualia ſunt *lactuca, nymphaa, viola, ſem. papau. alb. lactuc. quatuor frigid. maioran. amyd. dulc.* & quæ ex his fiunt.

Ex cibis ſimiliter eligendis, qui probè coquuntur in ventriculo, ſuaues illos vapores plurimos ſuppeditant, quales antea in diæta in genere enumerauimus.

II. De vigilijs ex caliditate & ſiccitate cerebri.

Vigiliæ ex caliditate & ſiccitate cerebri.

Etſi verò idonei vapores ad caput eleuantur: tamen ibi diſſipantur ab intemperie cerebri calida, vel ſicca, vt Galenus 1. *prorhet. comm. 2. t. 29. & 2. aphor. 3.* docet. In vigilijs vero producendis prima tenet caliditas, ſecundas ſiccitas. Caliditas enim maioris actiuitatis eſt, & vapores ab inferioribus adſcendẽtes facile diſſipat, ipſoſque ſpiritus agitat, ita vt caliditas duobus modis ad vigilias producendas concurrat. Siccitas tamen eoſdem etiam abſumit, & maximè hoc fit, ſi caliditas & ſiccitas coniungantur. Nonnulli tamen etiam ab intemperie frigida & ſicca vigilias prouenire poſſe ſtatuunt, quale quid in melancholicis & ſenibus accidere poteſt.

Intemperies autem hæc vel eſt cum materia, vel ſine materia: quorum poſterius ſæpè accidit in febribus putridis, ardentibus, inflammatione cerebri & membranarum eius, Melancholia, Mania, Intemperie cum pituita ſalſa & humore ſeroſo. Nonnunquam & à potu, vel medicamentis calidis & ſiccis contrahitur. Ita Galenus 2. *de loc. affect. cap. 9.* refert, puerum apud Grammaticum agentem ex meraci vini potu vigilem permanſiſſe, ac poſtea febre correptum periſſe.

Vnde autem Intemperies iſtæ cerebri originem habeant, quomodo cognoſcantur, quid periculi portendant, quid indicent, & quomodo curandæ ſint, dictum eſt *part. 1. huius libri*, quæ omnia inde petenda. Hoc ſaltem hic iterum repetimus, quod antea etiam monuimus, vt ex medicamentis, quæ ad intemperiem cerebri corrigendam vſurpantur, ea eligantur, quæ ſimul ſuaues vapores ad caput mittunt, & vim aliquam ſoporiferam obtinet.

Interna.

E. G. ℞. *Conſeru. nymph. violar. an.* ℥. j. ß. *lactuc. Italic. condit.* ℥. ß. *cum ſyrup. de nymp. vel papau.* fiat Electuarium in vigilijs ab intemperie calida & ſicca.

Vel ℞. *Aqua lactuc. viol. an.* ℥. iij. *ſyrup. violar. papau. an.* ℥. j. ß. fiat potus pro 2. doſibus.

Externa.

Si intemperies ſit calida, vſurpentur *Ol. violar. roſar. nymph. papau. mucilago ſem. pſyllij, ſemperuiuum, lactuca, papauer.* è quibus vel Epithemata vel lotiones capitis fiant. Si Intemperies ſit ſicca, conuenit *ol. amygd. dulc. lac.* Si ſiccitati iungatur frigiditas, quod in melancholia accidit, proſunt *chamamel. aneth. fœnugracum, malua, althaa, melilotus, & ea* quæ ſupra *cap. 12.* ſunt propoſita.

Si peccet bilis, humectantia & refrigerantia conueniunt, quæ ſupra *cap. 1. & cap. 9. de intemperie capitis cum bile* ſunt propoſita, imprimis, *lactuca, viola, papauer. nymphaa. cucurbita.*

Si cauſſa vigiliarum ſit pituita ſalſa, calida ſimul admiſcenda, & attenuantia, vt *aneth. chama. melilo.* & vſurpanda *ol. amyg. dulc. commune*, in quo cum aq. hordei, & vino albo ſubdulci ſit parum chamæm. melilot. ſerpill. coctum. Exempli grat.

℞. *Flor. roſar. violar. nymp. fol. ſalicis an.* ℥. j. *ſantali* ℥. ß. *cort. papau.* ʒ. vij.

Inijciantur in vas vitreum, & affundatur aq. roſar. q. ſ. Bulliant in cineribus calidis, vaporeſque exhalantes ore & naribus excipiantur in vigilijs ex intemperie cerebri calida & ſicca.

Exemplum vigiliarum ex intemperie cerebri calida & ſicca ſine materia eſt apud Foreſtum, *li. 10 obſeru 35.*

III. De vigilijs à dolore, pectoris anguſtia, ac ſenſuum externorum obiectis.

Vigiliæ à dolore.

Cùm cuiuſque ſenſus externi obiectum vehemens ſenſum communem in cõſenſum trahat, vnuſque ſenſus excitatus reliquos commouere, ac vigilias excitare poſſit: Frequentiſſime vigilias excitant tactus obiecta, quæ dolorem gignunt, dolorque in quacumque parte corporis ſi ſit magnus vigilias excitet.

Quomodo à dolore vigiliæ fiant.

Cùm enim ſenſus communis ſimul afficiatur; eo commoto omnes reliqui ſenſus commouentur, atque ita vigiliæ ſuboriuntur. Capiuacius quidem exiſtimat, dolorem excitare vigilias, quia non permittat alimenti vaporem in caput ferri; cùm propter dolorem fluat materia in partem, quæ primò afficitur. Verùm ratio prior probabilior eſt. Neque enim omnes vapores à cibo ad partem dolentem confluunt. Et licet vaporum ſatis ſit in capite, ægerque dormire incipiat; tamẽ ab obiecti vehementia iterum excitatur, non ſecus ac ſi æger vellicetur, aut pungatur aut clamore excitetur.

Quomodo autem dolori ſuccurrendum ſit, dicetur *in part. 3.* huius libri *cap. 2.* vbi de ſymptomatibus tactus agetur. Hoc ſaltem hic addimus, ſi dolor grauis ſomnum turbet, atque alia ratione leniri poſſit, narcotica vſurpanda eſſe, quæ vna opera & ſomnum conciliant, & dolorem leniunt, de quibus antea de vigilijs in genere diximus.

Pertinent huc & illæ vigiliæ, quæ ſitientibus accidunt, vt & quæ fluxu alui, & dyſenteria laborantes infeſtant; vt & quæ dyſpnœa in morbi pectoris, & hydrope laborantibus moleſtæ ſunt, quibus accidit, vt dormire nequeant; vel ſi dormire incipiant, ſuffocationis periculum immineat. Ideoque ſitis lenienda, & morbi, à quibus vigiliæ pendent, tollendi.

Et quod obiecta tactus præſtant, idem & aliorum ſenſuum ſymptomata præſtare valent, vt lux nimia, ſtrepitus & ſonus, quæ omnia dormientes inquietos reddunt & excitant; ideoque amouenda ſunt.

IV. De vigilijs à vaporibus calidis, ſiccis, acribus, & acidis.

Vigiliæ à vaporibus calidis & ſiccis.

Si vapores calidi, ſicci, acres, ab humoribus bilioſis, ſalſis, melancholicis, prauis ad cerebrum attolluntur, ſpiritus etiam turbantur, & vigiliæ excitantur.

Attolluntur autē illi vel à toto vt in febribus ardentibus, vel ab epate, liene, vtero, vt ſupra *cap.6.part.1.* dictum. Accidit etiam hoc ſæpiſſimè à generoſo vini potu, à calidis & ſiccis medicamentis, aut cùm in ventriculo fit praua concoctio, & à cibo vel à potu copioſo, aut corrupto, aut cibis flatulentis, & prauis, quales ſunt lentes, fabæ, fungi & tubera.

Fit hoc etiam quandoque à ſeroſis humoribus, & pituita ſalſa, qui humores & ipſi membranas cerebri vellicant, & ſui generis vapores emittunt, quibus ſpiritus turbantur, quæ non minima cauſſa eſt vigiliarum in ſenibus; etſi & aliæ concurrant, quod ſcilicet cerebrum ipſum euadat ſiccius, coctio debilior, & pauci ſuaues vapores in cerebrum eleuantur, de quo vide Lang. *lib.1.epiſt.26.* vbi de ſenum vigilia agit. Neque ſolùm in ſenibus, ſed & alijs vigiliæ ab humoribus, ſeu ſalſis, ſeu acidis generantur. Dum enim vel ob cibi copiam vel calorem debilem fit cruditas acida in ventriculo, vapores & fumi ſimiles in cerebrum eleuantur & vigiliarum cauſſa ſunt.

Neque ſolùm à reliquo corpore vapores illi in caput mittuntur, ſed ſæpe etiam in ipſo capite ex apoſtemate aliquo, vel vlcere in partibus cerebro propinquis ad cerebrum eleuantur; ſicut & in inflammatione cerebri, & membranarum eius vapores tales calidi attolluntur, & ſpiritus animales agitant.

Signa Diagnoſtica.

Signa humorum & vaporum caput moleſtantium ſupra *part. 1.* tradita ſunt. Pituita ſalſa, & ventriculi debilitas plerumque in ſenibus vigiliarum cauſſa eſt.

Prognoſtica.

1. Quantum periculi hoc genus vigiliarum habeat, ex morbificis humoribus, à quibus pendent, coniectandum.

2. Vigiliæ, quæ ſenibus ab humoribus ſalſis eueniunt, difficulter curantur: cùm materiæ iſtius generatio ob ætatis conſtitutionem præcaueri non poſſit, nec ætas fortiora, vel crebriora purgantia ſuſtineat.

Indicationes, & curatio.

Parti, quæ vapores ad cerebrum mittit, conuenientibus medicamētis ſuccurrendum, humorque peccans euacuandus, & poſt cœnam exhibenda ea, quæ vapores illos demulceāt, qualia ſupra de curatione vigiliarum in genere, *numero 4.* recenſuimus. Febrem quod attinet, & totius corporis intemperiem calidam, temperanda ea refrigerantibus, aq. hordei, lactuc. ſero lactis caprin. cū emulſione ſem. papau. & melon. Opiata verò cum cautione ſupra propoſita exhibenda.

Ad intemperiem frigidam, & ſiccam hoc commendatur.

℞. *ſpec. diambræ* ℈.ij. *diamoſch. dulc.* ʒ.ß. *ſuccini alb.* ℈.j. *ambræ griſeæ* gr. iij. *cum ſyrupo de cort. citri.* F. Pilulæ num.xxiv. Capiantur tres horę ſomni.

V. De vigilijs ab animi affectibus.

Vigiliæ ab animi affectibus.

Tandem etiam animi affectus vehementes, ira, timor, mœror, curæ, & ſollicitudines, amor, gaudium, ſpiritus concitare, & vigiliarum cauſæ eſſe poſſunt. Quò referenda & conſuetudo. Vt enim excrementis reddendis natura ſua tempora obſeruat: ita conſuetudo facit, vt homines certis horis noctu excitentur & vigilent; imprimis ſi curæ, & cogitationes variæ accedant, quod ſenibus familiare eſt.

Cauſſæ hæ ex ægris, vel adſtantibus facilè cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Ab animi affectibus, & cauſſis euidentibus vigiliæ non ſunt ita periculoſæ, quàm quæ ab internis proueniunt.

2. Conſuetudo tanquam altera natura non facilè mutatur.

Curatio.

Animi affectus corrigantur, & ad lætitiam moderatam æger diſponatur, quæque eam excitant, & ſomnum conciliant, exhibeantur; vt vinum, ſed moderatum. At ſi de re aliqua intenta cogitatio vigiliarum cauſſa ſit, mens aliò auocanda. Et cum affectus, ſi diu durent, tandem intemperiem aliquam capiti concilient, ei occurrendum, & bilioſorum, ac melancholicorum humorum prouentus præcauendus, & ſi quid eorum genitum iam eſt, euacuandum, vt part.1. diximus. Conſuetudo contraria conſuetudine ſenſim mutanda, & cogitationes omnes à cubitum ituris ſeponendæ.

QVÆSTIO I.

Qua vi ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ ſomnum concilient.

De Narcoticorum.

Qua vi medicamenta, quæ ſomnum conciliant, id præſtent, Autores non parùm diſſentiunt. Nonnulli in ea ſunt ſententia, cauſſam vigiliarum proximam eſſe immoderatam canalium, per quos ſpiritus animalis ad ſingula organa ſenſuum influit, apertionem, ob defectum vaporum, qui eoſdem canales certis quibuſdā horis obſtruere debebant; ideoq; eorum occluſionem per tales vapores eſſe proximam ſomni cauſſam: & propterea ad ſomnum conciliādum ſi vigiliæ vrgeant, requiri medicamēta frigida, craſſos ac frigidos vapores, eoſque plurimos ad caput exhalantia. Capiuaccius verò ſtatuit, quod talia medicamēta natiuum calorem ſenſorij indicātis diſſipent. Atque ita exiſtimat, talia ſoporifera & anodyna non reuera talia eſſe, ſed ſaltem ſecundum quid dici, quod partem quaſi ſenſu priuent. Cùm enim quò pars calidior eſt, eò ſenſum habeat exquiſitiorem, ſi medicamentum calorem natiuum ſenſorij diſſipet & remoueat, & ſtuporem induci, & ſomnum conciliari neceſſe eſt.

Alij frigoris exceſſu ſpiritui animali ad partem aditum intercludi dicunt. Atq; ita ſecundum has opiniones ὑπνωτικὰ & ναρκωτικὰ valdè frigida ſtatuuntur. Vnde etiam ſecundum hanc communem opinionem ad narcoticorum correctionem adhibentur calida, piper, cinnamomum, pyrethrum, coſtus, euphorbium, caſtorium, crocus, nux moſchata, ſemen petroſelini, dauci, fœniculi.

Verùm, vt liberè dicam, quod ſentio, nulla vnquam in Phyſicis introducta fuit perniciosior opinio, quam eorum, qui omnia ad qualitates primas reducere conantur; qui error hactenus & in iſta controuerſia commiſſus eſt, dum omnes ferè Medici facultatem ſomnum inducendi frigiditati principaliter attribuerunt: cùm tamen, ſi rem diligenter perpendamus, longè aliter ſeſe res habeat. Nam tantum abeſt, vt ὑπνωτικὰ illa, & ναρκωτικὰ medicamenta propriè dicta valdè frigida ſint, vt contrarium potius verùm ſit, & calida deprehendantur. Vinum vim narcoticam habere rectè ſtatuit Platerus, *prax.tr.1. lib.1.c.2.part.31. & 107.* & teſtatur id experiētia. Eadem vis ineſt lolio, quoſiamque ex panis è lolio confecti eſu primò in leuem quādam amentiam, hinc in ſomnum profundum, lōgumque incidiſſe refert Vvierus, *de præſtig. Dæmon. lib. 7. c.13.* Styracem calefacere extra controuerſiam eſt; & tamē ſoporem afferre docet Dioſc. *lib.1. de mat. Med. cap.68.* & Gal.20. *de comp.med.ſec.loc.cap.1. in fin.* & *6. Epid. com. 5.t.13.* Anethum calidum eſt, & nihilominus ſomnū cōciliat, teſte Gal.6. *de ſimp.med.facult.* Eodē modo ſeſe res habet de ſem. cannabis, nuce moſch.

Narcotica ſunt calida.

Nota.

nucleis

nucleis perſicor. amygdalis amaris, abſinthio, lupulo, allio; quæ omnia calida ſunt omnium confeſſione, & tamen ſomnum conciliant. Reliqua etiam, quæ frigiditate ſomnum inducere creduntur, omnia frigida non ſunt. Nam vt de papauere vulgari, cuius ſemen frigidum eſſe creditur, cùm tamen oleum ex eodem exprimatur, quod flammam alit, & ad lucernas eodẽ modo, vt ol. oliuarum, lini, cannabis adhiberi poteſt, nihil dicam: opium vulgo frigidum, & quidem vltra 3. gradum ſtatuitur. Verùm ſi eius qualitates, & vires diligẽter perpendamus, calidum eſſe animaduertemus, vt prolixè & accuratè id demonſtrauit Cl. D. D. Doringius, *tract. de opio ſect.* 2. Eſt enim amarum, acre, vt linguam vellicet, ſauces incendit, ſitim excitat, odorem grauem habet, facilè inflammatur, animum efferat, Venerem concitat, pruritum excitat, ſudorem ciet, dura emollit & diſcutit, de quibus omnibus D. Doringius, *loc. alleg.* videatur ne actum agere videar.

Opium eſt calidum.

Opij vires.

Ex quibus omnibus patet, frigida non eſſe, quæ *ὑπνωτικὰ* & *ναρκωτικὰ* dicũtur. Quibus accedit & hoc, quod tantula quantitate, gran. ſcilicet ij. vel iij. pondere, quo opium, & laudanum opiatum (quod tamen purum putum opium non eſt) exhibentur, qua certè corpus tam inſigniter refrigerare, & tot craſſos ac frigidos vapores, qui ad meatus cerebri omnes obſtruẽdos ſufficiant, emittere non poteſt. Quis enim, niſi qui opinionibus præconceptis obcæcatus eſt, credat, ab opij gr. ij. vel iij. aſſumptis corpus etiam febre æſtuãs ita refrigerari poſſe, vt illa refrigeratio vſque ad cerebrum penetret, quod ne à ſatis magna aquæ quãtitate fieri poteſt? Cùm ergo in tam parua quantitate exhibitum non ſolum ſomnum profundum, & ſtuporem inducat, ſed & paulo liberalius exhibitum enecet: rectius qualitati alicui occultæ & peculiari proprietati, quæ in ſpiritu quodam ſulphureo conſiſtit, vt ex odore, inflammabilitate ac reſolutione patet, vim hãc tribuimus. Hic enim ſpiritus ſeu odore in cerebrum admiſſus, ſeu per poros cutis penetrans, ſeu intra corpus ſumptus, in cerebro vi ſpiritus peculiari ſopit, & torpidos, ac quaſi immobiles, atque ita ad actiones animales edendas ineptos reddit. Quod id etiam confirmat quod Platerus, *tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. *p.* 185. ſcribit ſe nunquam deprehendere potuiſſe, quod à Narcotico extra cuti applicato ea ſtupida, & indolens reddatur; licet, vt certi aliquid cognoſceret, maſſam opij emollitam podagra laboranti extra applicarit.

QVÆSTIO II.

Quomodo opium præparandum & corrigendum.

Opium quomodo corrigendum.

Antiquos, qui Opium frigiditate excedere & nocere putabant, calidis planè medicamentis, pipere, pyrethro, croco, caſtoreo, euphorbio & ſimilibus ad eius correctionem vſos fuiſſe anteà dictum. Verùm falſa hypotheſi ad iſtam opium corrigendi rationem adducti ſunt; & medicamenta non ſatis commoda præpararunt. Vt ſaltem de Philonio Romano dicam, olim ſatis vſitato medicamento experientia docuit, ob tot medicamentorum calidorum admiſtionem vix poſſe degluttiri; quin fauces accendat, & in ijs ardorem excitet; clyſteribus etiam vel põdere ſeſquidrachmæ admiſtum nonnullis ingentem ardorem in imo ventre & inteſtinis recto excitaſſe.

Hodie ſatis vſitatum eſt, vt opium cum ſpiritu vini, ſpec. diambr. aromat. roſat. vel ſimilibus imprægnato extrahatur, vel ſpiritus vini eiuſmodi extracto opij addatur, vt & olea deſtillata, atque alia cordialia, vt ex varijs Ludani Opiati (ita enim medicamẽtum hoc appellare libuit Paracelſo) deſcriptionibus, quas collegit Liba. v. *Syntagm. arcan. Chymicorum lib.* 8. *cap.* 84. videre eſt.

Reprehendunt tamen hanc Opij præparationem Recentiores quidam, quod, vt Petræus in *Noſolog Harm. tom.* 1. *diſput.* 5. *quæſt.* 9. habet, fœtidum, & venoſum ſuum Sulphur, quod etiam poſt ignis examen adhuc ſuperſit in Opio, in ſpiritum vini æquè deponat, imò à ſpiritu Vini magis attenuatum malignitatem ſuã citius exſerat, & in partes penitius inſinuet: Quibus addunt & hoc, quod vino vis quædam Narcotica inſit, qua de cauſſa Platerus, *Pract. tr. l.* 1. *cap.* 2. *part.* 66. in ſopore, & ſtupore, vini vſum improbat. Præterea Turcas & Ægyptios vino quaſi opij ſuccedaneo, in eius defectu, vti patet ex Chriſtoph. à Coſta *de arom. lib.* 1. *cap. de Opio*. & Proſp. de Alpino *de Medic. Aegypt. lib.* 4. *cap.* 1.

Iſti igitur aliam Opium præparandi & corrigendi rationem ineunt. Opium in exigua fruſtula concidunt, & in patellis aliquot ſuper leni cinerum, vel alio calore tam diu ſiccant, donec ſulphur fœtidum exhalet, ac Opium ſuauiorem, & gratiorem odorem ſpiret, ac digitis in puluerem teri poſſit, quod fere 6. vel 7. dierum ſpatio accidit. Inde tincturam aceto deſtillato extrahunt. Acida autem, vt acetum, ſuccus citri, & limon. ea de cauſſa eligunt, quod ſicut acrimoniam humorum, ita & Narcoticam vim acida hebetant; & ſpiritus Narcoticos figunt, ac ſupprimunt: Vnde in ſoporiferis affectibus, veneniſque ſoporiferis commodus eſt aceti vſus, ipſiuſq; ebrietatis acetum & acida ſunt remedium.

Verùm enim verò, vt quid mihi hac de re videatur, libere aperiam: Primò iſtam Opij ſiccationem, & leuem quaſi toſtionem quod attinet, ſi, de quo tamen certò conſtare prius debet; quædam heterogeneæ partes ſunt in opio, quarum aliæ alijs magis ſunt noxiæ, torreatur ſanè, me non obſtante, Opium, ſed ita ne illud ſulphur Narcoticum, cuius vis expetitur, diſſipetur, & corpus inefficax relinquatur. Ipſe tamẽ Petræus, vt antea dictum, etiam poſt ignis examen ſulphur illud fœtidum, & malignum ſupereſſe ſcribit.

Acetum ebrietatis remedium.

Quantum ad reliquam correctionem, illa antiquorum per calida, & quidem vehementer calefacientia, falſa nititur hypotheſi, vt antea monſtratum. Quæ verò per acida fit, an eas, quas Recentiores ipſi attribuunt, laudes mereatur, dubito. Licet enim hoc facilè concedam, acida Narcoticorum vim infringere, & ſoporoſis affectibus prodeſſe: tamen id hic non expetitur, ſed vis ſoporifera quæritur, quæ modò aliud incõmodi non ſubſit, omninò integra relinquenda, & propterea aceto non infringenda videtur.

Ideoque cur eam, quæ ſpiritu vini aromatibus imprægnato fit, præparationem reijciamus, nondum video; quoniam malignitas illa, quam Narcotica participant, ea ſatis corrigitur, quamque ij ipſi, qui aceto Opium extrahunt, vſurpant, dum extracto ſuo magiſterium perl. corall. extract. croci, & alia ſimilia addunt. Neque quemquam vis quæcunque etiam Narcotica in ſpirit. vini offendat, Totus enim ſeparatur, & ad ſulphur illud, ſeu partem Narcoticam à fecibus & impuritatibus ſeparandam eo vtimur; eoque ſeparato ſpec. aromat. roſati, quibus ſpiritus ille vini imbutus eſt, vis cum Opio coniuncta manet, quæ malignitatem, quæ Opio ineſt, corrigit, & cor atque alia viſcera roborat.

(?)

CAPVT II.

De ſomno p.n. ac comate, & cataphora.

Vigilijs opponitur ſomnus, qui & ipſe nimius eſſe poteſt, ſi nimirum homo diutius, quàm par eſt, & profundius dormiat, quam ſ.n. ſolet. Vt autem ſomni nimij natura & cauſæ rectius cognoſcantur, afferenda ex Auicenna 3. *Can. fen. 1. tract. 4. cap. de Subeth & Caro*, ſomni diſtinctio, qua alium naturalem facit, eumq; vel abſolutè talem, vel non abſolutè: alium p.n. Abſolutè naturalis eſt, qui poſt moderatas & vſitatas vigilias quotidie hominem apprehendit noctu à cibo, vt calore & ſpiritibus intro reuocatis alimentum rectius concoquatur, ſpiritusque per vigilias diſſipati inſtaurentur. Non abſolutè Naturalis eſt, qui & Naturalis grauior dicitur, qui nimiam corporis exercitationem, & laborem, ſanguinis vel alui profluuium, dolorem, ſimileſque cauſas ſequitur, calore naturali, & ſpiritibus ſupra modum abſumptis, vel vbi halituoſo quodam vapore caput repletur, id quod ebrijs euenit. Diuturnior enim, & profundior ſomnus ex his cauſſis abſolutè quidem naturalis non eſt, non tamen etiam p. n. Pertinet huc & ille ſomnus profund. : , cuius Galenus, 2 *Prorhet. t. 29.* mentionem facit, qui ægrotantes interdum prehendit poſt tridui, vel quatridui vigilias, magno cum ipſorum commodo, ſicut & pueris interdum idem accidit, eoſque à morbis tum præſeruat, tum liberat. Hic enim ſomnus à ſpirituum & caloris ad interiora retractione ſaltem ortum habet. Nam natura defectum ſpirituum ſentiens, tam diu calorem & ſpiritus animales in cerebro retinet, donec reparati ſufficienter fuerint, & calore ad interiora retracto coctio fit felicior. Vnde multi ſuaues & halituoſi vapores ad cerebrum adſcendunt, ſomnumque longiorem, & profundiorem parant.

Præternaturalis tandem & morboſus, vt appellant, ſomnus, de quo hoc loco nobis agendum eſt, qui à cauſſa p. n. & morbifica prouenit, ſpirituſque ita vincit, & detinet, vt difficilis ab eo fiat expergefactio, neque ad ſpirituum & virium inſtaurationem, ſanitatiſque commodum aliquod emolumenti affert. Is autem etſi varius ſit, & ſub ſe complectatur Cataphorā & Coma, Letargum, ac Carum, & nonnulli coniunctim de his agant: tamen, quia in Comate vigili, Lethargo, Caro, non ſolum ſenſus communis, ſed & aliæ actiones animales læduntur, de his ſuo loco agemus, hic verò, vbi de ſymptomatibus ſenſus communis tractamus, ſaltem de Cataphora, & Comate ſomnolento, in quibus ſenſus communis primariò afficitur, agemus.

Nomen.

Coma-Cataphora. Quod malum Mauritani ſua lingua Subeth nominant, Græcis eſt κῶμα, vel καταφορά. Etſi enim Galenus, 4. *de ſanit. tuend. cap. 4.* etiam ſanis Comata accidere ſcribat: tamen non proprie Comatis voce tum vtitur, ſed abuſiuè pro ſomno naturali profundiore. Et quidem κῶμα dicitur quaſi κοίμημα à κοιμᾶν quod eſt profundius, & prolixè dormire. Alij ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, id eſt, commeſſationibus indulgere, deducunt hāc vocem, ſiue quod tales communiter ſymptomate ſoporis profundi teneantur, ſiue quod κωμάζοντες omnium facillimè in hunc morbum incidant. Καταφορά verò dicitur, quod vehemens ſit in ſomnum Propenſio. Vocabulum enim καταφορᾶς & κώματος, vt mox dicetur, non ſolum de ſomno profundo accipitur, ſed etiam de propēſione in ſomnum, qualis eſt in comate vigili. Etſi autem nonnullis καταφορά minus malum eſt, quam ἢ κῶμα, ſicut κῶμα minus rurſum, quam Carus: tamen exquiſita hac vocabulorum diſtinctione opus non eſſe, ex Galeno intelligamus, qui *in libel. de Comat. & in 1 prorrhet. comm. 1.* affirmat, ab Hippocrate quamlibet καταφορὰν Coma nuncupari, vt promiſcuè his vocabulis ille vſus fuerit. De quo etiam vide Anut. Foeſium *in Oeconom. Hipocrat. ad vocem κῶμα*. Interdum & Carus nominatur; ſed non propriè: quoniam hoc vocabulo malum multò grauius ſignificatur, quod à leui apoplexia non multùm diſtat.

Eſt autem Coma duplex, ὑπνῶδες, ſeu ſomnolentum, & ἄγρυπνον ſeu vigil. Coma ὑπνῶδες, quod & ſæpè abſolutè Coma appellatur, eſt, cùm ægri oculos aperire nequeunt, & non ſolùm in ſomnum propenſionem continuam habent, ſed & profundius dormiunt. Coma verò οὐχ ὑπνῶδες, ſeu non ſomnolentum, & ἄγρυπνον ſeu vigil, eſt, cum ægri quidem in ſomnum propenſionem habent, nihilominus dormire non poſſunt, ſed ſaltem oculis clauſis, & conniuentibus inani dormiēdi cupidine tenentur, ipſiſque variæ imagines obſeruantur, quæ & ſomnum impediunt, & vt nonnihil delirent ægri in cauſſa ſunt. In Comate Vigili cùm plures actiones animales lædantur, dicetur de eo ſuo loco: hoc capite ſaltem de Comate ſomnolento nobis agere propoſitum eſt.

Deffinitio.

Eſt autem Cataphora ſeu coma ſomnolentum ſopor grauis, ſeu ſenſus communis quies, à cauſſa, quæ ſpiritus animales ad ſenſuum organa ſine difficultate influere non ſinit, ortum habens: ſeu ſymptoma in imminuta actione ſenſus communis, qui veluti torpens neq; ſpiritus animales ad externos ſenſus diffundi ſinit, neque ab ijs accepta obiecta agnoſcit, & dijudicat. Coma quid.

Cauſſa.

Cauſſam huius mali eſſe ea, quæ ſpirituum animalium ad ſenſus organa influxum prohibent, eoſque ad actiones animales ineptiores reddunt, iam ante dictum. Et ſi verò à frigiditate & humiditate, vel à repletione & obſtructione canalium, per quos ſpiritus animales influunt, id fieri plerique doceāt, vt ex Gal. 3. *Epid. comm. 1. aphor. 7. 2. prorrhet. t. 29. 3. Prorrhet. t. 1.* videre eſt: tamen, vt poſtea dicetur in quæſtione, probabilius eſt, à peculiari vi narcotica ſpiritus animales torpidos, & ad actiones animales ineptos reddente, ac in vapore quodam reſidente, id fieri, qui à venis, & toto in febribus, malignis præcipuè, & quæ κωματώδεις appellantur, vel à parte aliqua, vt à ventriculo, ab humoribus vitioſis, vini nimio potu (cuius rei exemplum eſt apud Foreſt. *lib. 10. obſeru. 34. & tria in Scholio*) inteſtinis & vermibus in his, vtero, vt in hyſtericis ſæpè euenit ad caput eleuantur: pertinent & huc medicamenta, ac venena Narcotica vi prædita; vt lactuca, papauer, ſolanum, lolium, fungi quidam, Opium. Si tantum vapores ſunt craſſiores, & copioſiores, vel vapores qui ad caput exhalant, in craſſum & lentum humorem conuertantur, meatus cerebri ab ijs obſtrui poſſe, non negauerim, quæ ſi ſit leuior, Coma eſſe poteſt; ſi verò grauior, Carum vel Lethargum excitat: Vapores tamen illi vix qualitatis Narcoticæ expertes ſunt. Ita etiam compreſſio cranij à percuſſione, & percuſſio, in temporibus coma inducere poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Æger diu & profundè dormit, demiſſa ferè inferiore maxilla, & hiante ore, cum difficultate attollit. Signa Diagnoſtica. Quis autem humor peccet, ex febre præſente, vel alijs indicijs, quæ ſupra *part. 1.* tradita ſunt, patebit.

Differt

Differt à Comate Vigili, quod in Comate Vigili ſomnum eſt in ſomnum propenſio, non vero dormiunt ægri: à Caro, quod in comate interrogati reſpondent, in caro vero non reſpondent: ab Apoplexia; quod in hac non ſentiunt, immoti iacent & ſtertunt: à ſyncope, quod in hac facies eſt mortuis ſimilis, & pulſus paruus & languidus: ab vteri ſuffocatione, quod ad interrogata ferè non reſpondent, & oculos non aperiunt, licet interdum audiant: in graui verò ſomno omnibus his contraria accidunt.

Prognoſtica.

1. Somnus & vigiliæ vtraque ſi modum exceſſerint, malum 2. *aphor.* 3. At ſomnus immoderatus malus eſt, non ſolum vt ſignum, quod ſcilicet cerebrum p.n. affectum ſignificat, ſed etiam vt cauſſa, eò quod ſpiritus calorem naturalem obruit, actiones Animales torpidas reddit, cruda excrementa in capite & toto corpore cumulat, & denique deſtillationum ac frigidorum morborum autor eſt.

2. In quo morbo ſomnus laborem facit, malum eſt 2. *aph.* 1. Cum enim ſomnus naturaliter vires inſtaurare debeat, ſi id non fiat, malum indicium eſt, tantumque humorum vitioſorum ac prauorum copiam adeſſe ſignificat, quã calor in ſomno retractus & collectus concoquere, & ſuperare non potuerit: aut ſomnum illum non à naturali, ſed maligna cauſa inductum eſſe indicio eſt. Contra ſi delirium adſit illudque ſomnus ſedet, bonum.

3. Exitioſum eſt coma, cuius morbi calidi & ſicci, Autores ſunt, teſte Galeno 3. *Epid. comm.* 1. *t.* 7. cuius cauſſam eſſe putant vulgo, quod inſignem in cerebro refrigerationem in morbo calido eſſe oporteat. Sed cùm in morbo calido & ſicco ſimul inſignis intemperies frigida adeſſe non poſſit, probabilius eſt potius à maligno & Narcotico vapore, in eiuſmodi febribus talem ſomnum nimium excitari.

4. Periculoſum quoque eſt, quod virium magnam imbecillitatem ſequitur, ex acutiſſimo aliquo morbo, vel graui cerebri affectione Galen. *ibid.*

5. Minus periculoſum eſt, quod ob conſenſum fit ſiue ventriculi, ſiue inteſtinorum, ſiue vteri, modo cauſſa tolli poſſit. Sublatis enim illis cauſſis, coma etiã tollitur. Si tamen cauſſa illa maligna ſit, etiam ſuo periculo non vacat. Magis verò periculoſum eſt, quod ipſius cerebri affectus ſequitur.

6. Periculoſius coma eſt, quod in continuis febribus accidit, quam quod ab intermittentibus. In intermittentibus enim ad remiſſionem, aut intermiſſionem cum ipſo paroxyſmo deſinit. In continuis vero etiamſi primo acceſſu leue, & non magni momenti videatur, tamen in dies creſcit, & ſæpè in Carum ac Lethargum permutatur.

7. Tempus quo ſiue ad ſalutẽ, ſiue ad mortẽ terminatur, ſemper breue eſt. Neque enim cerebrum membrum nobile tamdiu grauẽ affectum tolerare poteſt.

8. Ad ſalutem terminatur per diſcuſſionem cauſſarum, à quibus prouenit, quando Natura per hæmorrhagiam narium, alui fluxum, ſudorem, ſæpè etiam inſenſibilem tranſpirationem, nonnunquam & per abſceſſus, & tumores, præcipuè poſt aures, materiã euacuat: Artis v. beneficio, cum medicamentis euacuatur. Ad mortem verò terminatur; per virium diſſolutionem, reliquis viſceribus in conſenſum tractis, vel ſuffocationem, vbi malum ita ingraueſcit, vt ſenſus & motus, atque ipſa adeo reſpiratio tollatur.

Indicationes.

Intemperies cerebri, humoris & vaporis alteranda, aut potius vis ὑπνωτικὴ, & ναρκωτικὴ per contraria expugnanda. Materia, quæ in capite proxima Comatis cauſſa eſt, euacuanda, & diſcutienda; ſi aliunde capiti communicetur, reuellenda; è toto, vel parte, è qua communicatur, tollenda, ne amplius generetur, præcauendum. Senſibus v. omnibus obiecta vehementiora, quæ ipſos excitent, offerenda, vireſque ſimul alimentis inſtaurandæ.

Curatio.

Qua ratione totius ratio habenda, & quomodo vapores ad caput adſcendentes reuellendi, & repellendi ſint, patet, ex iis, quæ ſuprà *part.* 1. diximus. Et cum plerumque Coma in febribus accidat, ad duo tũ omninò reſpiciendum, ad ipſam febrim, quæ cauſſæ rationem habet, & ad ſomnum, atque ita curatio inſtituenda; ne ea, quæ ſomno depellendo exhibentur, febrem augeant. Hoc tamen febris, tum Coma requirit, vt humor vitioſus & febris, & ſomni p. n. cauſa euacuetur. Ideoque etſi febris cauſa iam ſanguis euacuatus ſit: nihilominus venæ ſectionem, ſi opus ſit, repetere licet, vt fluxio inhibeatur, & materia à capite auertatur; quod commodiſſime fiet vena in cruribus aperta. Sicut & clyſteres ſæpius iniicere, aut materiam leniter euacuare vtile eſt. Curatio Comatus.

Et licet coctionis perfectæ ſigna non adſint: tamen ſi magis magiſq; materia in caput repere videatur, vt malum maius præcaueatur, materia vitioſa euacuãda eſt. Et aliis quoque modis, frictionibus, cucurbitulis, vinculis reuellenda. Quod etiam faciendum, ſi à ventriculo, vtero, vel alia parte inferiore materia ad caput adſcendat; & partium, à quibus vapores eleuantur, curatio debito modo inſtituenda.

Si à nimio vini potu, eoque adhuc in ventriculo hærente ſit coma, oxymelite in os infuſo, & penna oxymelite ac oleo intincta in fauces demiſſa vomitus excitandus.

Oxyrhodina, quæ repellendi gratia, & ne vapores in caput admittantur, ſi materia per partes externas fluat, vſurpantur, actu calida vſurpentur, & ſuturæ coronali applicentur, ac liberalius acetum iis admiſceatur, ita vt ad vnam partem olei roſac. aceti partes duæ ſumantur. Quia tamen vapores, vtpote tenuiores, repellentium medicamentorum vim ſæpius ſubterfugiunt, diſcutienda potius vſurpanda, poſt capitis vniuerſalem euacuationem.

Cauſſam ſomni proximam quod attinet, cùm eam frigidam eſſe hactenus creditum ſit, ad eam expugnãdam etiam calida exhibenda eſſe traditum. Verum etſi quædam calida ad Somnum p.n. expugnãdum vtilia eſſe certum ſit: tamen cum non omnia id præſtent, & vis illa Narcotica à peculiari proprietate, quæ etiã in minima portione maxima eſt, conſiſtat: ea medicamenta eligenda, quæ peculiari proprietate hypnoticorum vim expugnare obſeruatum eſt: qualia ſunt ruta, nigella, caſtorium, acetum & acida. Neque hic (etſi aliàs de vi Narcotica & Hypnotica ipſi aſſentiamur) Platero plane adſtipulari poſſumus, dum ſcribit Narcoticorum vires debilitare ea, quæ leniendo temperie quadam ipſorum caliditatem potius, quam frigiditatẽ emẽdant. Quamquam enim in parte ſulphurea ea vis narcotica hæreat: tamen tota eius potẽtia non à caliditate, ſed à peculiari & occulta qualitate dependet.

Ideòque acetum, & acida, vt ſuccus citri, limonum, ruta caſtorium & ex his parata exhibenda, atque aliis medicamentis morbo conuenientibus admiſcenda, & naribus admouẽda ruta cum aceto, vel balſamum rutæ, caſtorium cum aceto, nigella cum aceto. Efficax etiam remedium eſt in Comate ac cataphora, ſi acetũ acerrimum ſupra laminam ferream ignitam fũdatur, & vapor aceti ab ægro naribus excipiatur. Adhuc efficacius erit, ſi aceto addatur ſem. nigellæ, rutæ, & caſtorium: Excitat etiam à ſomno ſuffitus △. Nonnulli theriacam exhibent: ſed cùm theriaca propter opium vim Narcoticam potius augeat, ab ea abſtinendum, præcipuè ſi non planè vetus ſit. Narcoticorũ vires quæ infringant.

Apophlegmatiſmis,& Errhinis,quæ ad particulares capitis euacuationes adhibētur,& Topicis, quę ad vapores in capite diſcutiēdos vſurpantur,addantur etiā, caſtorium, acetum. Sternutatoria quoque adhibere licet. Sicut & alia medicamenta,quæ ad vapores illos diſcutiendos ab antiquis vſurpata ſunt eaque pleraq; calida, quod ſomnum nimium & p. n. ab humore frigido ſemper prouenire crediderunt. Verùm cum & calidi humores, ac vapores ſomnum talem inducere poſſint,videndum, an natura iſta medicamēta admittat. Si ergo humor pituitoſus peccet, exhibeantur diābra,diamoſch. conſerua betonic. & vngatur caput ol. rut.ac.laurino, cōſtino, de caſtoreo,vel foueatur decocto ſerpill.rutæ,pulegij,calaminth.betonic.& alijs,quæ ſupra *part.1.cap.2.& 10.*ſunt propoſita.

Diæta.

Diæta cauſſæ reſpōdeat. Aer ſit lucidus.Potus diluatur aceto, & acidis. Cogitationis, & ratiocinationis exercitiū in ſoporoſis affectibus, quæ πάθη ſunt ναρκοῦντα τὸ λογικὸν, ἢ τὸ μνημονευτικὸν vtile eſſe docet Galen. *Epid.comm.5. aphor.11.* Vt enim Hippocr.ibid.habet: ψυχῆς περίπατος, φροντὶς ἀνθρώποισι, Animæ quaſi deambulatio eſt cogitatio, & meditatio hominibus. Ideóq; ægris ſubitò iucunda vel moleſta nuncianda ſunt. De quo Horatius *ſermon. libr.2. ſatyr.3.* de quodam auaro Opimio ſcribit,qui,

Quondam lethargo grandi eſt oppreſſus,vt heres
Iam circum loculos,& claues lætus ouanſque
Curreret:hunc Medicus multum celer,atque fidelis
Excitat hoc pacto. Menſam poni iubet, atque
Effundi ſaccos nummorum,accedere plures
Ad numerandum: hominem ſic erigit:addit & illud:
Ni tua cuſtodis,auidus iam hoc auferet heres,
Men'viuo? vt viuas igitur,vigila.

Et omninò ſenſibus omnibus obiecta vehementiora,& quæ ijs moleſtiam aliquam exhibent,offerenda. Excitandus æger,clamore,ſonitu & ſtrepitu, imprimis proprio nomine magna voce ſæpe appelletur:naribus acria,vt ruta,caſtoriū,acetum, vt modo diximus,obijcienda. Ori & palato itidem acria inijcienda. Oculi radijs ſolaribus, & luci ſplendidæ obijciendi. Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum euulſionibus, & alijs huiuſmodi irritandus.

Hiſtoria huius mali curati habetur apud Foreſt. *lib. 10.obſeru.33.& 34.*

QVÆSTIO.

Quænam Comatis,& Cataphoræ cauſſa ſit.

Cauſſa comatis & cataphoræ. Cauſſam Comatis & Cataphoræ eſſe ea, quæ ſpirituum animalium ad ſenſuum organa influxum prohibent,iam dictum: quænam autem cauſſæ id præſtent: non ita planum, nec omnes eodem modo hic ſentiūt, vt in Inſtit. *li.2.part.3.ſect.2.cap.4.*vbi de cauſſa Comatis & Cataphoræ egimus. Vt rem breuiter hic complectamur,cauſſæ Comatis ſomnolenti non ſunt, quæ calorem,& ſpiritum ad interiora reuocant, ibique detinent,donec inſtaurati ſint:ſed quæ prohibent,ne iterum iuſto tempore, imò etiam externa vi ſtimulati ad organa ſenſum influere poſſint.

Cauſſas huius rei Antiqui duas poſuerunt, vel Intēperiem frigidam & humidam, ſpiritus animales quaſi ſtupidos reddentem, vel Materiam, canales, per quos ſpiritus animales ad organa ſenſuū influunt,obſtruentem,cauſſamq; comatis ſomnolenti & cataphoræ poſuerunt Intemperiem frigidam aut humidam, vel frigidam & humidam cum, vel ſine materia; refrigerationem & humectationem, nunc à cauſſa externa, vt aere ambiente,pluuijs,medicamētis, & alimentis tali qualitate præditis,præſertim vaporoſis prouenire,nūc ab interna, vt humoribus, & vaporibus in corpore. Pleriqne tamē ſtatuunt, Intemperiem eſſe cum materia coniunctam,quæ vapor ſit(nam ſi ſit humor, iam grauiorem affectum, carum ſcilicet ſequi) ab humore ſui generis ad caput eleuatus. Vtramq; enim enumeratā qualitatē vim habere calorem & ſpiritus denſandi,cohibēdi,& ad motum,actioneſque minus idoneas reddendi;(quanquam frigiditas id magis præſtet) non tamē ſolum à refrigeratione & humectatione cerebri coma produci,ſed & à repletione,quæ etiam fiat à copia calidorum & putridorum vaporum exhalantium, vel à toto, vt in febriū, præſertim pituitoſarum acceſſionibus, & imprimis ijs,quæ propterea κωματώδεις nominantur;vel à parte aliqua,vt ventriculo,inteſtinis, & vermibus in ijs.Sunt tamen quidam,qui negant,coma produci à materia meatus cerebri anguſtiores reddēte,& obſtruente(hanc enim non coma ſed carum producere)ſed ſolum cerebrum irrorando & refrigerādo. Ideoque ſoporem illum profundum, qui vel ictum capitis grauiorem, vel cerebri compreſſionem in cranij perforatione minus dextrè inſtituta, vel muſculi temporalis inflammationem ſequitur, potius ad Carum, quam Coma referendum cenſent.

Recentiores verò & Galenici, & Chymici rem clarius explicare videntur. Nam in hoc quidem cum antiquis conſentiunt,quod ea,quæ vim habent ſpiritus cohibendi, torpidos & ad motus actioneſque animales minus idoneos reddendi,Coma producant;verùm quænam vis id prę́ſtet, in eo ab antiquis diſſentiūt,neque ſolùm in frigiditate & humiditate acquieſcēdum eſſe cenſent; cùm multa ſint frigida,quæ ſomnum non inducunt: contra verò etiam calida, quæ ſunt Hypnotica. Hypnotica qualia. Ideoque etſi non planè negent,frigiditatem cum humiditate ad ſomnum facere poſſe: non tamen hanc ſolam & vnicam huius mali cauſam eſſe, & qualitates has ſomnum aliquem naturalem profūdiorem paulò,quàm illum p.n.de quo hic ſermo eſt,inducere, ſed malū hoc à peculiari qualitate ὑπνωτικῇ & ναρκωτικῇ prouenire putant. Et videtur eorum ſententia rationi conſentanea. Etenim videmus eos, qui vinum fortius,aut ſpiritum vini immoderatius biberūt, quaſi ſoporiferum medicamentum ſumpſiſſent, profundius dormire. Et vt cap. præced. *quæſt.1.*demonſtrauimus, medicamenta,quæ ſomnum grauem conciliant, non frigiditate,ſed peculiari vi Hypnotica & Narcotica id præſtant; qua & venena quædam prædita ſunt, eaque procul dubio non carent humores,qui in febribus malignis,& ijs,quæ κωματώδεις nominantur,ſomnum profundum inducunt. Cum enim humores ſæpè ſatis calidi in ijs ſunt, frigiditate id præſtare credibile non eſt. Et ſunt multæ febres,in quibus longè maior vaporum, & quidem craſſiorum copia in cerebro eſt;quæ tamen κωματώδεις non ſunt. Non tamen planè negauerim, vapores interdum poſſe tam craſſos & copioſos,aut in humorem craſſum degenerare,vt anguſtiam aliquam, & obſtructionem in meatibus, per quos ſpiritus animales in organa ſenſuum influunt, excitare poſſint: verùm tum plerumque Carus vel Lethargus ſequitur.

CAPVT III.

De inſomnijs moderatis.

Inſomnia immoderata. ETſi in ſomno profundiore, qui ex copioſiore alimēti vapore excitatur,ſenſus & Externi & Interni quieſcunt; vnde ſtatim à cibo, vt ſenſus externi fortius ligantur, ita etiam ſomnia rarius obueniunt: tamen in ſomno ex moderatis vaporibus obrepente, etſi ſenſus Externi quieſcant, interni tamē ſæpe ſeſe exſerunt, & phātaſia quidem ex parte libera manet,vt ex rebus,

quas

quas vigilans geſſerit,ſenſerit, cogitaueritque, ſpectra plurima compareant, quæ ceu vera intuetur, iiſque fidem adhibet, neſciens ſe dormire, quæ operatio in somno ſomnium appellari ſolet. Iſta tamen operatio minus perfecta eſt, ſed vt in delirantibus, Phantaſia male cohærentia coniungit: ita & in ſomno minimè cohærentia coniunguntur. Vnde rectè dicitur, quod ſomnia ſint dormientium deliria, deliria verò vigilantium ſomnia. Et ad iſtam inconcinnam & ineptam imaginum coaptationem non parùm faciunt vapores mobiles,ſpiritusque turbantes,quales cum in febribus ſæpe ſint ſatis copioſi, etiam febricantes in ſomnijs huiuſmodi maximè moleſtantur, vnde etiam Prouerbium natum,per febrem ſomniare.

Compertum tamen eſt, vt Ariſtot. *de hiſtoria animal. lib. 4. cap. 10.* & Plinius *lib. 10. hiſtor. nat. in fine* refert, & mulieres & viros fuiſſe, qui nunquam quicquam ſomniauerunt, quorum nonnullis in proceſſu ætatis accidit, vt viſo ſomnio mutarentur habitu ſui corporis,vel in morbum, vel in mortem. Atlantes etiam non ſomniare fertur. Etſi verò plerumque inſomnia ſine hominis incommodo ſint, & propterea Naturalia habeantur:tamen ſi immoderata,grauia,& cum terrore ſint, cùm ſpiritus exagitent, homineſque delaſſent, vt excitari plus defatigationis, quàm refectionis & refocillationis à ſomno percipiât, & ita plus incommodi,quàm commodi à ſomno habeant:de hiſce inſomnijs inter actiones ſenſus communis læſas agendum. Etſi enim phantaſiæ, ac memoriæ propria ſint: tamen quia non vigilantibus, vt alia deliria, ſed dormientibus accidunt, & cum vigilijs p. n. ferè communes cauſſas habeant,de ijs hoc loco dicemus.

Cùm autem ſomnia naturalia nihil aliud ſint,quàm viſa homini in ſomno apparẽtia,ſeu oberratio imaginis circa phantaſmata per ſomnum oblata: inſomnia illa, de quibus hic agendum, ſunt ea, quæ vel præter conſuetudinem longius,& totam ferè noctem durant, aut animum ita exercent, ſpirituſque exagitant, vt quamuis omnia falſa & ficta ſint,tamen nõ minus hominem moueant & turbent, ac ſi verè acciderint. Vndè vel ſubito terrore perculſi homines excitantur, & ſi euigilare non poſſunt, in ſomno anxietatem ſummam percipiunt,corpus variè iactant, præ angore ſudant,vt excitati ita laſſi ſint, ac ſi maximos labores ſuſtinuiſſent.

Cauſſæ.

Inſomnia grauia quæ excitant.

Etſi verò & à Deo, & à Dæmone, qui permittente Deo falſis ſpectris etiam per ſomnum homines terret, talia ſomnia immitti extra dubium ſit,atque illud etiã ſit certum, ab actionibus diuinis, quas memoria per ſomnum ſuggerit, ſomnia multa excitari, de quibus Claudianus:

Omnia, quæ ſenſu voluuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies:

Tamen illa non ſunt ea, quæ Medico conſideranda veniunt, ſed illa,cùm à cauſſa interna homo grauioribus & immoderatis ſomnijs vexatur. Vnde nec huc pertinent inſomnia illa grauia,quæ à mœrore,timore, ſollicitudine,& ſimilibus cauſſis ortum habent,illiſque ſublatis ceſſant.

Cauſſæ autem illæ ſunt vapores impuri,tetri,melancholici, à cibis vel humoribus eiuſdem naturæ copioſius exhalantes, ſpirituſque animales inquinantes, & exagitantes,vel intemperies cerebri, vapores ab inferioribus adſcendentes & ſpiritus in cerebro agitans.

Primò enim cibi, & aſſumpta quædam terribilia ſomnia faciunt, vt fabæ,lentes, lolium, phaſeoli, braſſica,paſtinaca,ſenice,allium,ſmilacis ſemina.Pertinet huc & vinum quod ſæpè copioſius ſumptum ſomnum inquietum,& ſomnia grauia facit, vt & narcotica pleraque. Vide Proſper.Alpin. *de med. Aegypt. lib. 4. cap. 2.*

Secundò humores praui, corrupti, melancholici. Hinc ij, quibus cibo ventriculus nimium repletur, vel quibus cibus in ventriculo corrumpitur, vt inde multi vapores ad caput adſcendant,inquiete dormiunt. Accidit hoc ſæpiſſimè infantibus, qui cum lac copioſius, quàm par eſt, ſugunt, id ipſis in ventriculo corrumpitur, vnde vapores praui & acres ad caput eleuantur, ſpiritibuſq; permiſti eos turbant, vnde vel excitantur, & nimis vigilant, vel grauibus inſomnijs terrentur. Quandoque etiã ex toto corpore & venis vapores tales ad caput copioſius attolluntur, id quod ſæpe accidit in febribus,vnde prouerbium ortum, per febrem ſomniare, quod ſcilicet plures abſurda febricitantibus in ſomno,quàm ſanis occurrant. Idque hominibus magis in ſupino decubitu accidit; cum in eo vaſa magna in dorſo incaleſcãt, & vapores copioſos ad caput mittant. Nonnunquam ex parte aliqua priuata tales vapores eleuantur,quod ex liene & hypochondrijs fit frequenter in melancholicis,nonnunquam ex vtero.

Tertiò ſi cerebrum ſit calidum,vapores adſcendentes & ipſos ſpiritus animales turbat. Vnde homo vel vigilijs p.n.vel inſomnijs grauibus vexatur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica.

Ipſi homines hac de re, & de ſomniorum grauitate conqueruntur,& à ſomno laſſitudinem percipiunt. In infantibus ex eo id cognoſcitur, quod inter dormiendum gemunt & concutiuntur,excitati clamant & plorant, nec placari poſſunt,fœtidus odor ſæpè ex ore exhalat,calor percipitur in ijs.

Cauſſæ etiam ſuis ſignis facilè cognoſcuntur.Si è ciborum vel copia,vel qualitate malum proueniat,id ex diæta, & cibis, quibus æger vſus eſt, cognoſcitur. Humores ſeu in toto,ſeu in parte aliqua abundantes etiã ſuis ſignis deprehenduntur. Cerebrum nimis calidum ex ſignis ſupr. *part. 1. c. 1.* propoſitis innoteſcit.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Vt iucunda & læta ſomnia hominis ſanum & bonum ſtatum indicant: ita triſtia & horrenda plerumque morbi imminentis ſunt indicia & melancholicam conſtitutionem ſignificant.

2. Somnia grauia & terribilia corpus debilitant.

Indicationes & curatio.

Curatio inſomniorum grauium.

Si æger cibis vel flatulentis, vel prauis vſus eſt, pro ijs melioris ſucci ſubſtituendi. Si nimia copia ſint ingeſti, cœna parca & ſobria vitium hoc emendat, imprimis ſi æger non ſtatim à cęna ſe cubitum conferat.

Humores vel in toto, vel in parte aliqua abundantes,& vapores,qui ſpiritus turbant,ſuppeditantes,euacuandi, vel venæ ſectione, vel purgatione,& diſpoſitio vitioſa corporis,quæ humores illos generat,emendanda, de quo ſupra *part. 1. cap. 5. & ſeq.* dictum.

Poſt cœnam etiam exhibenda ea, quæ vaporum ad caput adſcenſum prohibent, quæ etiam ſupra *part. 1. cap. 6.* ſunt propoſita.

Calida euaporatio à cibo vel potu, vino præſertim aſcendens inſomniorum cauſſa, frigidæ in fine cœnæ, vel aceti potu ſupprimenda. Vnde nonnulli ſi dormitum ituri hauſtum aquæ frigidę ſumant, præſertim poſt vini vſum, ſuauius dormiunt. Vitandus quoque decubitus ſupinus.

Si ab intemperie cerebri calida ſit,malum, alteranda ea,& curanda,vt ſupra *part. 1. c. 1.* dictum.

Simul ea vſurpanda, quæ tetros illos vapores ſpiritus turbantes diſcutiant. Meliſſa in cęna comeſta contra moleſtia inſomnia commẽdatur; vt & rad.bugloſſ. pulueriſata cum aq.flor. tiliæ. Laudatur etiam oleum aniſi, ſi eius gutta vna atque altera linguæ vel naribus illinatur; modò malum non ſit ab intemperie cerebri calida. Puluis, qui ſomnia horribilia arcet & ſomnum inducit.

℞. Smia.

℞. *Smaragd. hyacinth. margarit. corall. an.* q. ſ. f. puluis. Sub noctem detur ℈.j.

Si in Infante malum proueniat à lactis in ventriculo corruptione, videndum, an lac a nutrice non bonum ſuppeditetur, ideoque vel nutrix mutanda, vel danda opera, vt lac corrigatur. Si copioſius ſumpſerit infans lac, parcius præbendum. Si ob ventriculi debilitatem corrumpatur, extra oleo abſinth. menthæ, maſtichino ventriculus inungendus, vel emplaſtrum aliquod ſtomachale imponendum. Lac verò corruptum è ventriculo abſtergendum vel melle ſimplici, vel roſarum ſolutione.

CAPVT IV.

De Vertigine & primo in genere.

Nomen.

Vertigo. VErtigo affectus eſt à ſymptomate ſic denominatus. Qui enim hoc malo corripiuntur, ijs omnia in gyrum circumagi videntur. Diciturq; Latinis Vertigo, Græcis *δῖνος παρὰ τὸ δινεῖσθαι, ἴλιγγος* item & *ἴλιγξ σκότωμα, σκοτόδινος, σκοτοδινία, σκοτωματικὸν πάθος*: quibus nominibus non ſpecies diſtinctæ, ſed mali eiuſdem diuerſi gradus ſignificãtur, ac diſcernuntur. Nam cùm ſolum circumagi corpus, vel exteriora videntur, *δῖνος ἴλιγγος* vocatur: quando verò ſimul oculi veluti ex offuſa caligine obſcurantur, *σκότωμα* & *σκοτόδινος* ſeu vertigo tenebricoſa appellatur, quæ ſæpe ita ingraueſcit, vt æger protinus concidat, niſi prehenſis proximis adminiculis ſeſe fulciat, ac ſuſtentet. Barbari verò Scotomiam appellant, & hoc nomine etiam in genere vertiginem intelligunt, ſed minus rectè. Neque enim omnibus, qui vertigine laborant, tenebræ (quod

Σκότωμα. *σκοτώματος* vox propriè innuit) offunduntur: etſi omnes, qui *σκότωμα* patiuntur, etiam vertigine laborent. Nonnulli tamen inter *σκότωμα* & *σκοτόδινον* diſtinguunt, & *σκότωμα* adhuc lenius malum, quam ſit *σκοτόδινον*, eſſe volunt, ita vt *σκότωμα* ſit, cùm ſine circumactione aut illa ſanè leui tenebræ offundi videtur, aut ſolum fumi, nubes, muſcæ volitare ob oculos putantur; vt ita *σκότωμα* ſit *σκοτόδινος* incipiens.

Aliud verò a ſcotomate malum eſt *ὑπόχυμα* impropriè ſic dictum, quando è ventriculo fumis ad caput adſcendentibus, aut per ardentium febrium vigorem, aut phrenitidem, fumis è calido humore elatis & ſpiritui optico permiſtis, pupilla nonnihil occluditur, viſuſque obtenebratur, quod etiã inſtante criſi per hæmorrhagiam narium fieri conſueuit. Illud enim omne abſque circumgyrationis phantaſia accidit.

Definitio.

In vertigine quæ actiones animales lædantur. Etſi verò certum ſit, animalis functionis læſionem in vertigine accidere: tamen quæ actio lædatur, non ita planum eſt. Alij enim viſum, alij ſenſum communem, alij imaginationem, alij motum & ſenſum deprauari exiſtimant. Verùm cum iſta controuerſia in Inſtitut. *lib. 2. part. 3. ſect. 1. cap. 9.* explicata ſit, breuiter hic omnia complectimur, ſtatuimuſque principaliter, & ſemper imaginationem & ſenſum communem in vertigine lædi. A viſu quidem plerumque huic malo occaſio primùm præbetur, & tum ſenſus communis, & hinc phantaſia etiam afficitur: attamẽ & oculis clauſis à motu vertigo excitatur. Imò ebrijs idem accidit. Et vertigine nonnunquam homo corripitur, etſi nulla vel à motu, aut certe leuis occaſio præbeatur. Et præcipua læſio eſt phantaſiæ, ac vertiginoſi ea, quæ quieſcunt, in orbem circumgyrari exiſtimant, idque in omni vertigine accidit, ſiue occaſio per viſum præbeatur, ſiue abſque tali occaſione ab interna cauſa excitetur. Neque tamen hinc ſequitur, quod vertigo ſit delirium, de quo cum Altimaro diſputat Maſſarias, *diſp. de Vertigine*; cùm non quælibet functionum principum deprauatio delirium ſit, ſed ſolum, quæ in compoſitione aberrat, non verò quæ in apprehenſione ſimplici; id quod hic accidit, cùm obiectum quietum pro moto apprehenditur.

Et quidem ſi à viſu occaſio vertigini præbeatur: & ſenſus communis ac phantaſia afficitur, & vterque rẽ, quæ quieſcit, quaſi motu agitatam apprehendit. Cum enim ſpiritus animalis obiecta ſenſuum recipiat, & ad ſenſum communem ac phantaſiam deferat, ſi illic p. n. moueatur, obiecta quoq; moueri videntur. Habetque ſe res, vt in alijs rebus viſibilibus. Etenim vt ſi rei albæ ſpecies per vitrum flauum, aut rubeum in oculum admittatur, res rubra, vel flaua apparet: ita etiã res quieſcentes moueri videntur, ſi ſpiritus animales nõ rectè in oculos, ſed circulariter agitati influant. Si verò ab interna tantùm cauſa excitetur vertigo, & oculi ſint clauſi, ſolùm imaginatio afficitur, non verò ſimul ſenſus communis, vtpote qui nõ agit, niſi ab externo ſenſu motus, & externorũ ſenſuũ obiecta medijs ſenſibus exterioribus percipit. Secũdariò poſtea motus & viſus ſæpè læditur. Cùm enim à phantaſia greſſus animalis regatur, accidit, vt læſa imaginatione conſequenter lædatur motus, & ægri concidant: aut quia ſpiritus animales in anteriore cerebri parte p. n. moti etiam eos, qui ad organa motus influunt, turbant ac, vt inordinate moueantur, efficiunt, vnde fit vt ſpiritibus animalibus non, vt par eſt, in organa motus influentibus, ægri collabantur; aut, vt alijs placet, cùm omnia circumagi videantur, non habent, vbi greſſum figant ægri.

Et quia ſpirituum hoc vitium oculis quoque communicetur, tenebræ ſimul oculis oboriuntur. Verumque tamen etiam euenire poteſt: vt & aliorum ſenſuum læſio, quod ſpiritus animales in organa ſenſus ac motus non influant. Etenim cùm ſpiritus animales rectà linea in neruos influant, ſi hi circulariter moueantur, neruos præterlabuntur, ſicut aqua, quæ in vaſe aliquo circulariter mouetur, e vaſe non effluit, etſi illud perforatum ſit.

Sed & auditus nonnihil deprauatur interdum, vt leuis fluctuatio obaudiatur, ſpirituum commotione ad porum *ἀκουστικὸν* pertingente.

In nonnullis etiam olfactus, in alijs guſtus læditur, teſte Ægineta *lib. 3. cap. 12.*

Ratiocinatio autem, & memoria ſalua eſt, cum Vertiginoſi in ipſo paroxyſmo agnoſcunt ſe errare, & poſt paroxyſmum omnium recordantur.

Quandoque tamẽ etiam ſine Vertigine oculi obtenebrantur, & varia corpuſcula, ac colores ijs falsò offeruntur, & in auribus ſibilus, & motus quidam percipitur, ſi agitatio & circumgyratio ea ſpirituum in cerebro non fiat, ſed ſola vaporum cum illis permiſtio. Quæ ſymptomata cùm veram vertiginem præcedere ſoleant, vt docet Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 2. in princ. cap. 7.* Rhaſes *cap. 4.* ſub nomine Vertiginis hunc affectum comprehendit, eundemque deſcribit Auicenna *prima tert. tr. 5.*

Locus affectus est Cerebrum, & quidem quatenus pars organica, & ſpiritus animales cõtinet, ac quibuſdam meatibus, in quibus illi mouentur, eſt præditum, & quidem ſecundum partem potiſſimum anteriorem, quæ organis ſenſuum externorum propior eſt. Quanquam & reliquis poſtea communicetur, quod ex motu deprauato colligitur. Locus affectus in vertigine.

Cauſſam huius mali proximam quod attinet, etſi de ea aliter ſentiant: tamen ſi non ſolum perpendamus, quod vertiginoſi omnia in gyrum circumagi imaginantur, ſed & quod ex corporis circumgyratione. Vertigo ſanis quoque oboritur, facile colligere eſt, immediatam & proximam cauſſam eſſe in ordinatũ, & quidem Cauſa proxima vertiginis.

dem circularem ſpiritum animalium motum, quem alij vndoſum appellant, quod tale quid in ſpiritibus in cerebro fiat, quale in vorticibus aquarum. Cum enim viſio fiat ſpiritibus non ſolum colorum, ſed & reliquorum ſenſibilium, vt quietis, motus, & huiuſmodi ſpeciebus per oculos receptis, atque à ſpiritu animali ad ſenſum communem, & phantaſiam deductis: ſi ſpiritus illi, qui ſpecies oculo receptas ad ſenſum communem, & imaginationem defecerunt, p.n. & circulariter moueantur, motus ille ſpeciei imprimitur, non aliter, vt antea etiam dictum, ac dum res alba per vitrum coloratum adſpicitur, atque ita res quieſcens moueri putatur. Omne enim quod recipitur, per modum recipientis recipitur.

Atq; ita Vertigo eſt Imaginationis ac ſenſus communis læſio, ac deprauatio talis, vt omnia in gyrũ circumagi videantur, à circulari ſpirituum animaliũ motu in cerebro ortum habens. Nonnumquam tamen, vt dictum etiam, ſenſus externi ſimul afficiuntur.

Cauſſæ.

Inordinatus ille, & circularis ſpirituum animalium motus, quem modo Vertiginis cauſſam proximam & continentem eſſe diximus, nõ ab vna cauſſa proficiſcitur, vnde accidit, vt alij aliter de cauſſis vertiginis ſentiant. Commodiſſimè autem cauſſæ hæ ita diuidi poſſunt; Cauſſæ circularis & inordinati ſpirituum animalium motus ſunt vel internæ, vel externæ; Internæ vel in capite hærent, & vertiginem per eſſentiam pariunt, vel aliundè adueniunt, & vertiginem per conſenſum pariunt, qui fit ratione totius, vel partis alicuius, vt ventriculi, inteſtinorum, epatis, lienis, vteri.

I. Primo nimirum, & plerumq; illam circumgyrationem parit, *κίνησις ἄτακτος φυσώδους πνεύματος*, inordinata motio ſpiritus flatuoſi per venas, & potiſſimum per arterias in cerebrũ effuſi. *Πνεῦμα* enim hoc *ἀτμῶδες καὶ φυσῶδες* cum *ἀτάκτως* in cerebro mouetur, ſpiritus animales quoque agitat & impedit, vt in illis anguſtis occluſi in ſeſe motu circulari conuertantur, & Phantaſiæ falſam hanc rerum externarum, vel proprij etiam corporis ſpeciem exhibeant. Atque hinc, qui imbecillo ſunt capite, & qui flatibus abundant, facilè vertigine tentantur, etiam ob externam aliquam leuem cauſſam, & propterea Vertigo malum eſt ſenibus familiare, ob ſpiritum vaporoſum ex imbecillitate caloris naturalis, & pituitæ copiam redundantem, motuque inordinato impulſum 3. *aph. vltim.* Chymici quidam vapores hos reſinoſos ac ſulphureos eſſe ſtatuũt, non ſalinos, qui dolores capitis, vigilias, epilepſiam & deliria excitant, ac proinde citra acrimoniam eſſe, & nullos dolores inferre, ſed ſaltem ſpiritus turbare, iiſq; tenebras offundere.

Initium autẽ motionis ſumit *πνεῦμα φυσῶδες* vel extrinſecus à leui aliqua occaſione, vel intus à ſeipſo, vt eſt vaporis & ſpiritus omnis naturâ fluxa, ac mobilis, præſertim calidi ac tenuis. Hinc accidit, vt qui in arterijs cerebri ſpiritus feruidiores habent, facile per ſe, vel etiam leui accedente occaſione, vertigine corripiantur, quandiu multumque & facili de cauſſa, ſæpè etiam cum dolore capitis hominem infeſtat, vt & aurium tinnitu, & arteriarum in capite, & auribus præcipuè pulſu, ac vix niſi arteriarum apertione, curatur.

Hinc cauſſæ antecedentes ſunt omnes humores, è quibus vapor ſuſcitari poteſt, ſanguis nimirum, bilis, pituita, melancholia & humor ſeroſus, cum etiam calidus quam frigidus vapor vertiginem excitare poſſit, vt docet Galen. 3. *de loc. affect. cap* 8. *&* 3. *aphor.* 23.

Cauſſæ iſtæ, & humores vel in cerebro hærent, & calefacti, vel agitati vertiginem per eſſentiam generant, vel extra cerebrum geniti & aliundè ei communicantur, ac vertiginem per *συμπάθειαν* excitant, quo pertinet & Ebrietas, quæ corpus vaporibus replet, vnde ebrij non rarò vertigine corripiuntur, & ebrioſi vertigini ſunt obnoxij.

Cauſſæ vero *προκαταρκτικαὶ* ſunt omnes aeris in qualitatibus exceſſus, præcipuè Auſtrina conſtitutio, teſte Hippocrate, 3. *aphor.* 17. æſtus & mora ſub Sole. Et quæcumque alia foris incidentia ſubitò humores fundere, agitare, & in vaporem diſſoluere poſſunt, vt immoderata corporis exercitatio, præſertim à repletione, balneum, ira, & aliæ animi perturbationes, Venus nimia, inedia in iis, qui eam ferre non poſſunt, ob bilem in ventriculo qui ab Hippocrate *πικρόχολοι ἄνω* dicuntur, corporis item in gyrum conuerſio, vel rerum externarum circumrotatarum adſpectus, aut velox motus, vel aquarum verticoſarum adſpectus, proſpectus ab alto, adſpectus rerum lucidarum, & Solis imprimis, ſonus vehemens vt tonitru, & bombardarum, percuſſio capitis & dorſi. Quorum quędam cum tam potẽtia ſint, vt in ſanis etiam vertiginem excitare poſſint, multo magis in ægris, & iis, quibus caput ab internis cauſis male diſpoſitum eſt, præſtare valent. Inducit & vertiginem nonnunquam purgatio. Nam à medicamento purgante humores vitioſi, ſi adſint, agitantur; & qui ſani purgantur, vertigine corripi ſolent, teſte Galeno 2. *aphor.* 22. *& in libell. quos purgare oporteat*. Vapores enim ex colliquatione humorum etiam bonorum excitati ſpiritus animales in cerebro motu inordinato turbare poſſunt.

II. Eandem ſpirituum circumgyrationem producit vaſorum & meatuum cerebri anguſtia. Nam ſi ſpiritus animales per loca impedita moueantur, retrocedunt, ex qua retroceſſione fit motus circularis.

III. Spirituum illam circumgyrationem excitant omnia illa, quæ ſpiritus etiam ſine vaporis admiſtione agitare, mouere, ac perturbare poſſunt. A cauſſis tamen his facilius excitatur vertigo, ſi cerebrum ſit debile, quod ſpiritus animales continere, & vt par eſt, ac ſ.n. fieri aſſolet, diſtribuere non poteſt, ſed cauſarum violentiæ facilè cedit.

Differentiæ.

Eſt quidem aliqua Vertiginis ſecundum gradus differentia, vt ex iis, quæ antea dicta ſunt, patet, quod nunc *σκοτοδινὸς* ſeu circumgyrationis ſpecies offertur ſine viſus obtenebratione: nunc viſus ſimul quaſi caligine offuſa hebetatur, nunc malum adeo inualeſcit, vt ſpiritus animalis, in organa ſenſus ac motus voluntarij diſtributio impediatur, atque ita homo concidat. Maximi verò momenti eſt illa differentia, quæ à cauſſarum modo enumeratarum varietate ſumitur; quod ſc. vertigo generatur: 1. à vapore ſpiritus animales turbante, qui quidem ſi in ipſo cerebro generetur, Vertiginem per primarium cerebri affectum conſtituit: ſi vero aliunde in cerebrum eleuetur, per *συμπάθειαν* quę rurſus varia eſt, pro locorum, quæ vaporem illum ſubminiſtrãt, varietate. 2. à vaſorum & meatuum cerebri anguſtia, quæ fit ab eorum compreſſione, obſtructione, coalitu. 3. à ſpirituum, ſiue vaporum permiſtione, à cauſis euidẽtibus & externis agitatione. Quæ differentiæ cum ob curationem attendendæ ſint, de ſingulis in ſpecie agemus; prius tamẽ de vertiginis ſignis diagnoſticis, prognoſticis, & curatione in genere dicemus. Vertiginis differentiæ.

Signa Diagnoſtica.

Si cui omnia in gyrum circumagi videntur, quæ reuera quieſcunt, aut homo ipſe circumrotari videatur, is vertigine laborat: quod tamen pluribus modis accidit. Aliis enim hoc ſolum contingit: aliis præterea & viſus obſcuratur; nonnullis ſibilus quidam, vel tinnitus in auribus percipitur, vel quidam, niſi proxima adminicula prehendant, planè concidunt. Non tamen vlli, qui vertigine ſaltem laborant, voce & ſenſibus priuantur, neque conuulſione tentantur: quâ ratione ab apoplexia & epilepſia vertigo differt. Vertiginis ſigna.

Pro-

Prognoſtica.

1. Vertigo, quæ citra externam & euidentem cauſſam non accidit, lenior eſt, quam quæ etiam ſine euidente cauſſa inuadit.

2. Vertigo, præcipuè grauior & diuturnior, eſt affectio Epilepſiæ & Apoplexiæ proxima, & ad has quaſi via teſte Galeno, 2. *aph.* 17. & 23. Si enim cauſſa illa augetur, tãdem grauiſſima ipſa ſymptomata accerſit.

3. Vertigo in ſenibus magis periculoſa, quia ipſorum cerebrum debile eſt, & calor in eo paucus, pituita verò abundans. Et ſi frequentius ſenibus malum accidat, præſertim cum magna ſenſuum perturbatione; Apoplexiam tandem affert.

4. Periculoſior eſt Vertigo, in qua caput, vel corpus circumagi videtur, quàm in qua ſaltem externa, & in qua fit vehemens viſus læſio, ob cauſſæ vehementiam. Et ſi Vertigo adeo inualeſcat, vt homo concidat, Apoplexiæ & Epilepſiæ prænuncia eſt.

5. Vertigo à calidis humoribus citius ſoluitur, quàm à frigidis.

Nota. 6. Quibus in Vertigine viridis, aut purpureus color obuerſatur, ad epilepſiam; quibus ater, ad apoplexiam; quibus rubeus, ad maniam magis proni cenſentur.

Indicationes.

Indicationes. Cum Vertigo fiat ab inordinato, & circulari ſpirituum animalium motu, danda opera in paroxyſmo, vt ſpirituum animalium motus ille ſedetur, & cauſſæ, quæ ſpiritus agitarunt, ſi adhuc præſentes ſint, tollantur. Extra verò paroxyſmum ad præcauendum, ne malum recurrat, ſingulæ cauſſæ, prout natura earum id requirit, & poſtulat, tollendæ. Diæta quoque pro varietate cauſſarum idonea inſtituenda, ac vitanda omnia, quæ caput replent.

Cura in Paroxyſmo.

Cura vertiginis in paroxyſmo. Itaque vt in Paroxyſmo inordinatus ſpirituum animalium motus ſedetur, æger ad quietẽ componatur: & ſi ab inferioribus humores & vapores ad caput tendant, reuulſiones ac diuerſiones inſtituendæ, & proinde inferiores partes ligandæ, & fricandæ, quod in plantis pedum, ſale & aceto fieri poteſt, donec, ſi fieri poſſit, ſomnus ſuperuenit; facies vino adſpergenda. Si inſignis ſit Vertigo, non ſolùm frictiones inſtituendæ, ſed & glandes, ac clyſteres indendi. Hinc odoramentis vtendum, cauſſæ tamen adhibita diſtinctione. In calida ex aceto cum aq. roſat. In frigida fiant odoramenta ex aceto cum moſcho, ambr. ſpec. diambr. ſem. nigellæ. Narium foramina inungantur oleo deſtillato nucis moſchatæ, aut maioranæ, aut galbani. Tempora & manuum carpi fortiter fricẽtur aqua & aceto roſaceo, addita paucula aqua cinnamomi, ori indatur momentum ſalis, aut cinammomum & macis maſticanda dentur. Si ex fame ſit Vertigo, quod in Picrocholis fieri ſolet, mica panis in ſucco cydonior. granator. vel vino auſtero intincta exhibenda. Marcell. *de medic. c.* 3. ſcribit: Vertiginem citò tolli, ſi betæ nigræ ſucco tempora illinantur; Item, ſi abrotanum tritum in vino tepido bibatur, vel cum oxymelite non acri exhibeatur: vel applicetur fronti ſerpillũ aut aqua eius, temporibus ac ceruici affricetur aqua roriſmarini.

Interdum tam vehemens eſt vertigo, & tam diu durat, vt Apoplexia & Epilepſia metuenda ſit. Ideòque tum, ægro reclinato, & clyſtere præmiſſo venam aperire, aut cucurbitulas cum ſcarificatione applicare, & palatum theriaca vel mithridatio inungere opus eſt.

Etſi verò de venæ ſectione in tempore paroxyſmi inſtituẽda in vertigine controuerſia ſit, atque eandem nonnulli diſſuadeant, metuantque, ne vires, quæ tum debiliores ſunt, magis debilitentur, tamen ſi diuturna, & vehemens ſit vertigo, & ea ſit ægri conſtitutio, vt omnino, ſi Apoplexia illum inuadat. Venæ ſectio inſtituenda ſit; hic verò Apoplexię periculum immineat: cauſſa nulla eſt, cur non admitti debeat venæ ſectio, ſi adſint Indicantia, quæ eam poſtulent.

Nonnulli ſi vertigo per conſenſum à partibus inferioribus fiat, intercipientia quoque vſurpant, & medicamenta ſiccantia, atque adſtringentia venis atque arterijs iugularibus apponunt.

Quæ verò extra paroxyſmum inſtituitur curatio, tota ad præſeruationem, ne malum recurrat, dirigenda: quæ cum varia ſit pro cauſarum varietate, de ea poſtea in ſpecie dicetur. Præſeruatio à vertigine.

Hic ſaltem duo addo, ad præſeruationem commendari ſemen carui maceratum in vino, & poſtea ſiccatum, ſi quotidie ſub horam decubitus cochlear dimidium diu maſticetur, tandemque degluti atur, idque per dies aliquot continuetur. Diæta in vertigine.

Diæta.

In diætæ ea conferunt, quæ humorum & ſpirituum inordinatum motum ſiſtunt, & nullo modo motui iſti cauſſam præbent. Aer ſit temperatus, non admodum lucidus tempore paroxyſmi: fugiendus craſſus, humidus, nebuloſus, qui vertiginem excitat, vt eſt apud Hippocratem 3. *aphoriſm.* 17 Caueat æger ventos, vitet quoque radios Solis & Lunæ: cibus ſit cauſſæ vertigini aduerſus: nocẽt omnia alimenta difficilis coctionis, & praui ſucci, ac quæ vapores & fumos multos ad caput mittunt, vt fabæ, piſa, & alia legumina, lac, piſces viſcoſi, conchylia omnia, caſtaneæ, auellanæ, nuces rancidæ, allium, porrum, cepæ, ſinapi, raphanus, & omnia huiuſmodi ſuprà *par.* 1. *cap.* 1. propoſita. Vitet æger etiam ciborum varietatem & nimiam repletionem. Potus non ſit vaporoſus, ideòque vinum non bibendum, niſi ventriculus ſit imbecillis ex frigiditate, aut vires in toto corpore deficiant: vel parce bibatur, & tenuius non vinoſum.

Cereuiſia non multo lupulo ſit condita, quæ caput replet. Poſt cibum ſumenda, quæ os ventriculi claudant, & adſcenſum vaporum ad caput impediunt, vt Coriandr. præpar. cum nuce moſch. cydonia condita vel diacydonium. Nonnulli cryſtallum appenſum Vertiginoſis prodeſſe cenſent, atque ex poculo inde parato bibere, vel potui cryſtallum imponere iubent.

Motus, qui fit ventriculo vacuo, moderatus non eſt incommodus, modo non fiat capite vel dorſo inclinato: vice exercitij ſint frictiones, quę à ſupernis partibus ceptæ deſinunt in inferiores.

A cibo non ſtatim dormiendum. Vitandus adſpectus rerum, quæ circumrotantur, & in gyrum aguntur, vel celeriter mouentur, vt rotæ, & impetuoſa flumina. Æger ex alto non deſpiciat, turbam etiam hominum, qui hinc inde ambulant, & mouentur, vitet. A Venere abſtinendum, niſi à menſibus ſuppreſſis, vel ſemine retento fiat vertigo. Cauendæ animi perturbationes nimiæ, ira, mœſtitia, aluus ſit aperta, & niſi ſingulis diebus officium faciat, arte irritetur.

II. De Vertigine in ſpecie, &

I. De Vertigine a Flatu, ſeu Vapore ſpirituoſo, & quidem per eſſentiam.

Cauſſæ.

Si in capite flatus ille, vel vapor generetur, fit vertigo *κατ' ἰδιοπάθειαν*, eaque ab omnibus cauſſis, quæ flatus & flatuum materiam in capite generare poſſunt, quales ſunt ſanguis ſpirituoſus, & feruidus, ac alij humores, è quibus flatus & ſpiritus eiuſmodi eleuãtur in capite cumulati: plerumque verò ijs accidit, quibus conſuetæ cerebri euacuationes ſupprimuntur, idque Galenus exẽplo oſtendit eorum, qui cùm ſoliti eſſent purgari per aures ab excremẽtis cerebri, euacuatione illa ſuppreſſa facti ſunt Vertiginoſi, & auribus recluſis, Vertigo à flatu.

exituque

exituque iterum patefacto à vertigine liberati ſunt, *comm.2.in 6.epid.t.29.*

Carolus Piſo, *in libr. de morb.ex collu.ſeroſa* in Vertigine animalem ſpiritum tumultuari ac moueri ſeribit à feruente ſero in capite, & ad ſuam ſententiam probandam affert locum Hippocrat. *de morb.* vbi hæc habentur. Aqua ſi in cerebro oborta fuerit, dolor acutus ſyncipur, & tempora, interdumque alias capitis partes detinet, ſubindeque rigor, ac febris oculorum regiones dolor occupat, ijque caligant, pupilla ſcinditur, ac ſi ſurrexit, ipſum Vertigo tenebricoſa prehendit, &c. Neque hic de hydrophobia, quæ Mercati ſententia eſt, ſed de Hemicrania Vertiginoſa agere Hipocratem ſtatuit. Quod vt ſæpiſſime verum eſſe exiſtimo: ita nihil obſtare puto, quin & ex alijs humoribus eiuſmodi vapores eleuari poſſint: ſicut & Vapores ex inferioribus aſcendentes, ac vertiginem excitantes non omnes à ſeroſis, ſed & ab alijs humoribus proueniunt.

Signa diagnoſtica.

Signa vertiginis flatulenti. Per affectum primarium, & à ſpiritu flatulento in ipſo cerebro genito vertiginem produci, cognoſcitur ex præcedente capitis dolore, & grauitate, ex aurium tinnitu diuturno, ac ſenſuum externorum quadam læſione; in nulla verò alia corporis parte aliquid mali, quod vertigini cauſſam præbere poſſit, deprehenditur. Malum ipſum frequens eſt vel continuum; nec citò diſcutitur: & ex leui cauſſa, atque ἀϕορμῆ homo vertigine corripitur, & præcipuè cùm imaginationem in aliquid intendit: Vide Galen.3. *de loc. affect. cap.* 8. Et quidem ſi vapor ille (quod plerumque fit, imò à nonnullis ſemper fieri creditur) ſit calidus, & à ſanguine feruidiore ortum habet, cognoſcitur, id ex temperamento corporis calido, ex tumore & pulſatione arteriarum in capite, ex rubore, & colore faciei & ſignis alijs *part.1.cap.8.* ſupra propoſitis. Alij etiam humores, qui flatibus & vaporibus præbent materiam, in capite abundantes ſignis *ibid. cap.ſeq.* propoſitis cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Periculoſior eſt Vertigo, quæ fit per ἰδιοπάθειαν quàm quæ per συμπάθειαν.

2. Si vertigo hæc adeo inualeſcat, vt homo concidat, Apoplexiæ prænuncia eſſe ſolet, vt antea dictum.

Indicationes.

Curatio vertiginis à flatu. Quid in paroxyſmo agendum ſit, antea in genere dictum. Extra paroxyſmum verò primò materia illa, è qua vapores illi generantur, conuenienti modo tollenda, & euacuanda: Deinde vapores diſcutiendi: Nota. Tandem ille cerebri morbus, ob quem materia, & vapores illi generantur, tollendus, & cerebrum roborandum.

Auxilia.

Itaque ſi ſanguis ſiue in toto, ſiue in capite abūdet, Vena aperiatur, & ſanguis per interualla educatur, capite reclinato; cū vertiginoſi facilè ex qualibet occaſione vertigine corripiantur, & concidant. Aperiatur autem, ſi ſanguis in toto ſimul abundat, primò baſilica, vel communis, hinc cephalica: ſi verò in capite præcipuè ſtatim cephalica. Et omninò in venæ ſectione, ſi cauſſa mali ſit ſanguis nimis ſpirituoſus, aut flatuoſus, curationis maxima ſpes eſt ſita; cùm ſanguis arteriarum & venarum in cerebri ſinubus confundatur, atque ita vena aperta ſanguis ſpirituoſus euacuari poſſit.

Poſt cephalicam Rhaſes & Auicēna venas poſt aures incidunt. Non incommodè quoque vena in fronte aperiri poteſt. Galen.3 *de loc. affect.cap.8.& 6. de tuend.ſanit.cap.9.* arterias quoque aperit, ſi ſcilicet vaſa illa multo ſanguine calido turgeat, & malum vehemens ſit. Verùm quid de arteriarum ſectione ſtatuendum ſit, ſupra *part. 1.cap.6.quæſt.* dictum: hoc ſaltem hic repetimus, experientiam non raro docuiſſe, poſt varia remedia fruſtra adhibita arteriarum apertionē tandem profuiſſe, vbi ſcilicet in ſpirituoſo ſanguine in arterijs cauſſa mali hæret. Res igitur diligenter exploranda, & ſi certi ſimus ſanguinem in arterijs cauſſam mali eſſe, ſectio arteriarum nōnunquam neceſſariò inſtituenda. Præcauetur autem omne periculum, ſi tota arteria tranſuerſim incidatur. Reuulſis enim vtriuſque partibus diſſectis, ad ſibi cōtinuas vulnus facilius coaleſcit. Quod tamen ſuprà etiam monuimus, diligenter hic perpendendum, quænam arteriæ vapores & humores ad caput deferant. Deraſo nimirum capite, vbi opus eſt, arteriæ tum quæ retrò, tum quæ ſecundum vtramque aurem ſunt, præterea in fronte, & temporibus, curioſè tangendæ ſunt, quarum quæ calidiores alijs apparent, & maiorem pulſum exhibent, incidendæ ſunt.

Si enim in arterijs internis ſpiritus ille flatulentus contineatur, (id quod ex eo cognoſcitur, quod abeſt tēſio & pulſatio vaſorum externorum, adeſt verò colli dolor fortis, non tamen ex neruis affectis: nec vertigo remittitur per compreſſionem vaſorum externorum, ſiue per faſcias, ſiue per laminam plumbeam, ſiue digitis factam; neque per compreſſionem adſtringentium) fruſtrà externæ ſecantur. Atque in eo caſu Rhaſes iubet cucurbitulas ſcapulis apponere, quæ ſint quaſi vicariæ ſectionis vaſorum internorum latentium. Vide Galenum 13. *m.m.cap. vlt.* Scarificationes etiam loco venæ ſectionis, vel poſt illam ad deriuationem faciendam in ſcapulis, & collo cucurbitulis, applicatis proſunt.

Si verò alij humores abundent, purgatio conueniēs ſecundum ſingulas humorum ſpecies inſtituenda: quod quomodo fieri debeat ſupra *part.*1. propoſitum. Et imprimis in humore pituitoſo vtile eſt electuariū ſupra *part.1. cap.*10. propoſitum, quod nonnulli Theriacam Hippocratis nominant, de hoc notandum. Nonnullos pro abſinthio, marrubio, ſtœchade ſiccis eorum ſuccum ſumere.

Medicamentis ſupra enumeratis pilulas iſtas addere libet.

℞. *Agaric. elect.* ʒ.j. *myrobal. chebul. cubebar. an.* ʒ. ij. *rad. aſari, ſem. pæon. ligni aloes. Zingib. an.* ℈. ß. *maſtich. cardam. ſpica nard. an.* gr.xv. *trochiſcor. albandal.* ʒ. ß. gr.xv. *extract. hellebor. nigr. pæon. an.* gr. v. *ol. maioran. rutæ, caryophyllat. an.* gr.j. *aloes roſat.* ʒ. j. ß. Cum *benedict. laxatiu.* fi pilulæ, quarū ℈.ij. vel ʒ.j. bis in menſe vel ſingulis ſeptimanis ſumatur.

Aliæ ℞. *Pilul. cochiar.* ℈.ij. *extr. ſolutor.* ℈.ß. *pulu. cubebar.* gr.iij. cum *aqu. ſalu.* Pil. num.xxj.

Vel hoc decoctum propinetur.

℞. *Rhabarb. elect.* ℈.ij. *agaric. alb.* ʒ.j. *fol. ſenæ elect.* ʒ. iij. *ſem. fœnicul.* ℈.j. *carui* ʒ. ß. *Zingiberis* ℈ ß. *ſchœnanth.* gr. vij. *herbar. beton. meliſſ. an.* P. ij. Infunde per noctem in aq. betonic. mane decoq. pro ℥.j. ß. in quibus diſſolue ſyrup. roſar. ſol. ℥. ß. extract. panchymag. gr.v. *aq. cubebar.* ʒ.j. M. Vel hæc potio.

℞. *Aq. roriſmarin. meliſſ. an.* ℥.j. *flor. lauendul.* ʒ. ij. *extract. belleb. nigri* ℈. ß. *panchymag.* gr.xij. *ſyrup. cichorij cum rhabarb.* ʒ. iij. *ſpirit.* [illegible] *gutt. ij. aq. pæon.* ʒ. j. M.

Poſtea ad particulares capitis euacuationes, per ſternutatoria, errhina, maſticatoria, apophlegmatiſmos deueniendum, quæ etiam ſupra ſunt propoſitæ. Errhina quidem nonnullis ſuſpecta ſunt, quod metuunt ne eo motu humores & ſpiritus in cerebro magis agitētur, & vertigo excitetur. Verùm ſi capitis euacuationes conuenientes præceſſerint, nihil tale metuendum.

Fiant & deriuationes omnis generis, per veſicatoria, ſetacea, cauteria, ſi opus ſit, de quibus etiam ſupra dictum.

Vaporum quoque impetus reuellẽdus eſt frictionibus a collo per ſpinã ad inferiora ſenſim ad extremitates perueniẽdo eaque fricando. Poſt has frictiones, quod in capite collectum eſt, diſcutiatur, caput panno fricetur, non tamen calefacto. Tandemque adhibenda, quæ vapores illos diſcutiunt, & caput roborant, tam interna, quàm externa medicamenta.

Inter interna ſunt cephalica calida ſuprà propoſita, *part. 1. cap. 2.* & ex ijs præcipuè *Roſmarinus, betonica, ſaluia, meliſſa, maioran. euphraſia, flor. ſtœchad. Arabic. lauendul. ſem. paſtinac. ſylueſtr.* In primis verò commendantur *radices doronici*, quas comedere ſolent cõtra vertiginem, qui in Alpibus Damas perſequuntur. Vt *auricula vrſi*, quam ſimiliter venatores contra vertiginem vſurpant, & inde *Schwindel oder Scraffitour-Ker* nominant, teſte Bauhino, *in Taberna mont. tom. 2. pag. 40.* Commendant etiam nonnulli ſtercus pauonis, idque (& quidem maſculis maſculi, feminis ſemellæ) pulueriſatum, à ℈. vno, ad ʒ. ß. cum ſaccharo forma pulueris mixtum exhibent: alij ʒ. j. per noctem vino albo macerant & per linteum colant & propinant; Huiuſque vſu etiam inueteratam vertiginem curatam fuiſſe teſtantur. Exhibentur etiam *Margarita, ſuccinum, corallium.*

Chymici *oleum ſuccini, aniſi, fœnicul, cumini, caryoph. lauendul. nucis moſch. majoran. roriſmarin. balſama* ex iiſdem commendant: vt & *Spiritum ſeu oleum* ⊖I℈. *ſicut* & Sulph. *guttarum aliquot quantitate, quod cum aqua pæonia*, alternis diebus plures dies exhibent. Compoſita. *Diambra, diamoſch. theriaca, mithridateum.* Vtilis eſt & hic puluis.

℞. *Macis* ʒ. ij. *cinnamom.* ʒ. j. *fol. euphragia* ℥. j. *ſtœchad. Arab. flor. lauendul. an.* ʒ. ij. *ſacchar. ad pondus omnium* fiat puluis, cuius doſis ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Sem. cumini, carui, aniſi, fœnicul. an.* ʒ. ij. *flor. lauendul.* ʒ. j. ß. fiat puluis.

Vel ℞. *Euphraſia cum floribus* ℥. ß. *macis aceto prapar.* ʒ. j. *coriand. prepar.* ℈. iij. *cubebar.* ʒ. ß. *ſacchari cand.* ℥. vj. fiat puluis, de quo ſumatur ʒ. j. Nec ineſficaces ſunt ſequentes pulueres.

Cardamomi vtriuſque ℥. j ß. *cubebar.* ℈ ij. *carui* ℈. iv. *cumini* ʒ. j. ß. *cinnamom.* ʒ. iij. *cortic. myrobal. chebul.* ʒ. j ß. *rad. bryon.* ʒ. ij. *ſem. papau alb.* ʒ. ij. *fol. veron. euphraſ. lauendul. an.* P. j. *capit. ſtœchad. Arabic. num.* ij. *ſacchari albi* ℥. ij. ß. F. ex omnibus puluis tenuiſſimus, qui Dreſdæ in vſu.

Vel ℞. *Cubebar.* ʒ. ij. *cardam. ſem. ſinapi. cinnam. macis, ligni aloes, an.* ʒ. iij. *ſpec. dianth.* ℈. j. *diamoſch.* ℈. ij. *ambr. griſea. ver. Zingiber. alb. maioran. an.* ʒ. ß. *ſacchar. albiſſ.* ℥. v. M. Puluis.

Vel ℞. *Sem. pæon. nuc. moſch. coriand. prepar. viſci quercin. an.* ʒ. j. ß. *cubebar. galan. piperis, torment. Zingib. an.* ʒ. ß. *flor. roriſmarin.* ʒ. adde *ſacchari* ℥. iij. F. puluis ſubtiliſſimus.

Vel ℞. *ſpec. arom.* ʒ. ß. *puln. nuc. moſch. ſuccin. albi prapar. margar. prep. an.* ʒ. j. *macis* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. ß. *ol. coriand. fœnic. an. gut.* iij. *nuc. moſch. gut.* ij. *ſacchar.* ʒ. iij. ß. M. pro Tragea.

Commendatur à nonnullis etiam contra vertiginem, vt & contra epipleſiam (etenim epipleſiæ ac vertiginis ferè eandem curandi rationem ſtatuit Rondeletius) puluis ex cinnabari natiua.

℞. *Cinnabaris mineral. ver.* ℥. ß *margar. corall. an.* ℈. ij. *croci* ℈. j. *fol. auri* x. F. puluis ſubtiliſſimus, cuius ℈. ß. vel ℈. ij. detur cum aqu. lilior. conuall.

Vel ℞. *Nucis moſch.* ℥. ß. *euphraſia* ℥. ij F. puluis magnę in vertigine efficacię, qui detur mane à ʒ. j. ad ʒ. iij.

Efficax eſt etiam confectio capitalis contra vertiginem D. Caſp. Kegeleri.

℞. *Sem. pæon.* ℥ j. ß. *nucl. auellanar. Lampert.* vtrinque excort. & parum inciſar. prius in aqua maceratar. & lotar. poſtea exſiccat. ℥. iv. *granor. Paradiſi, cardamomi, an.* ℥. ij. *cubebar.* ʒ. iv. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ℥. iv. *carui, ſem. cumini aceto macerat. eruca, acori, ſiler. montan. nuc. moſchat. macis, an.* ℥. ij. ß. *caryoph. cinnamom. optim. an.* ʒ. j. ß. *zingiber.* ℥. ß. *flor. tiliæ, roriſmarin. lauendul. an.* ʒ. iij. *ſtœchad. Arab.* ℥. ß. Cum *ſaccharo albiſſimo.* F. ſ. a. Confectio.

Vel ℞. *Granor. pæon. excort. coriandi. præp. nuc. moſch. galang. viſci quern. cubebar. piper. long. cardamom. an.* ʒ. ij. *Zingib. roriſmarin. an.* ʒ. j. *ſacchar. alb.* ℥. j. ß. F. Tragea.

Poſſunt etiam ex pulueribus rotulæ fieri.

Vel ℞. *Zingiber. alb. caryophyll. an.* ʒ. j. ß. *cubebar. cardamom. macis, an.* ʒ. j. *ſem. pæon. excort. nucis moſchat. an.* ʒ. ß *ſem. ocymi, caryophyllor. maioran. ſpica Indica, galang. an.* ʒ. j. *ſacchar. albi* ℥. viij. Diſſoluatur ſaccharum cum *ſyrup. ſtœchad.* & add. *conſeru. lauendul.* ℥. j. Miſce. F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. ſtœchad. betonic. an.* ℥. j. *tunicis, anthos, an.* ℥. ß. *ſpec. diambr. diaplires. theriaca, an.* ʒ. j. Cum *ſyrupo de ſtœchade.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. anthos. lauendul. an.* ℥. ß. *maioran.* ℥. ij. *euphrag. roſar. an.* ℥. j. *calam. aromat. condit. myrobalanor. chebul. condit. an.* ℥. ß. *ſpecier. diambr.* ʒ. j. *ol. deſtill. fœnicul. carui, an.* ℊ. vj. *caryophyll. nuc. moſchat. an.* ℊ ij. *cum ſyrup. de ſtœchad.* F. Electuarium.

℞. *Conſeru. flor. roriſmar. in lauend. betonic. an.* ℥. ß. *mithrid.* ʒ. ß. *elect. diacor.* ʒ. ß. *puln. nuc. moſch. macis, caryophyllor. cubebar. cardamomi, an.* ʒ. ß. *ſem. carui, fœniculi, ſeſelios. eruc. an* ℈. j. *extract. pæon. viſci querni* ℊ. v. *enulæ* ℊ. viij. *ſpect. diaplir.* ℈. ij. *diamoſch. d.* ʒ. j. *diagalanga* ʒ. ß. *aq. theriac. apoplect. an.* ℥. ß. *ſpec.* Vitriol. ʒ. ß. *cum ſyrupo de cortic. citri & mina cydonior. arom. an. q. ſ.* F. Electuarium ſeu conditum, de quo mane & ſero doſis nucis moſchatæ magnitudine capiatur.

Aut ſumantur mane ſem. fœnic. carui, grana iuniperi, cubebæ, vel horum condita & confectiones: præcipuè commendatur ſem. paſtinac. ſylueſt. & aquilegiæ ſaccharo obductum.

Vel ℞. *Puln. rad. pæonia, ireos, margarit. praparat. an.* ℈. j. *ol. deſtillat. ſuccin. cinnamom. caryophyll. carui, nucis moſchat. an.* ℊ. iij. *ſacchar. in aq. lauendul. diſſolut.* ℥. iij. F. rotulæ.

Vel ℞. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ℈. j. *aromat. roſat.* ℈. ij. *corall. rubr. ſuccin. alb. an.* ℊ. xvj. *cardamom. nucis moſchat. ſantali citrini, an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. *cinnamom. macis, an.* ʒ. ß. *ſacchar.* ℥. vj. Diſſolu. in aqu. roſar. & fiant rotulæ, quæ inungantur ol. aniſi vel fœniculi.

Vel ℞. *Margarit. praparat. corall. rubr. praparat. an.* ℈. j. *ol. caryophyll. nuc. moſch. aniſi, an.* ℊ. iv. *ſacchari in aq. roſ. diſſol.* ℥. ij. F. rotulæ.

Vel ℞. *Spec. diamb. dulc. arom. roſ. Gall. an.* ʒ. ß. *extr. pæon.* ℈. j. *ol. nuc. moſ. deſt.* ℊ. x. *fœnic.* ℊ. vj. *ſacch. in aq. lauen. diſſol.* ℥. iij. F. rotulæ.

Vel ℞. *ſem. pæon. paſtinac. ſylu. carui, an.* ℈. j. *rad. pæon. viſci quer. cubeb. crany hum. prap. granor. Parad. an.* ʒ. ß. *ſpec. diamoſc. dulc.* ℈. ij. *ſacch. albiſſ. in aq. roſ. & roriſm. diſſol. q. ſ.* F. Morſuli.

Alij ℞. *Conſeru. flor. beton.* ʒ. ij. *myrob. chebul. condit.* ʒ. j. *cort. citri condit.* ʒ. ij. *ſpec. diambr.* ℈. j. *dianthos* ℈. ß. *pul. puleg.* ℈. ij. *cubebar. caryoph. card. an.* ʒ. ß. *calam. arom.* ℈. j. *pæon.* ℈. ß. *galang.* ℊ. vij. *ſmaragdi prap.* ℈. ß. *ſolut. margar.* ℈. ij. *corall. rub.* ℈. j. *ol. carui, macis, an.* ℊ. v. *deſtil. nuc. moſch.* ℊ. vij. *ſacch. opt. in aq. lilior. conuall. diſſol. q. ſ.* F. Morſuli ij. pendentes, de quibus mane & ſero vnus atque alter capiatur.

Vel ℞. *ſpec. diamoſch. dulc.* ℈. ij. *diamb. dianth. diagalang. diaplir. an.* ʒ. ß. *puln. cubebar. cinnamom. an.* ℈. j. *cardamomi, conſeru. anthos* ℥. ß. *ſacchar. albiſſ.* ℥. iv. ß. *in aq. beton. diſſol.* In fine adde *ol. caryoph.* ℊ. iij. F. Confectio in morſulis.

Vel ℞. *ſacch. roſ. tabul. in aq. ſcorzon. diſſolu.* ℥. iv. *ad pæon.*

pæon. ireos. ſcorzoner. an.℈.ß. doronici ʒ.j. ſpec.dianthos, arom.roſat. diatrion. ſantal.an.℈.j. extr.pæon. g.x. ol.nuc. moſch.macis, an.g iv.*cortic.citri. ſgnic.aa.gutt.ij.* F.Morſuli.

Alij ℞.*Sacchar.albi* ℔.j. *cinnamomi, Zingiberis, ireos, macis, nucis moſchat.cardamomi, cubebar.caryophylli.an.* ʒ.j. *fol.euphrag.*℥.ß *amygdal.dulc.mundat.*℥.j. Cum *aqu. euphraſ.q.ſ.* F.ſ.a.morſuli.

Vel ℞. *Cubebar. cardamom. flor. lauendul. an.* ʒ. ß. *macis, piper. longi, pyrethr. an.* ß. *moſch. ambra, an.* g. ij. Cum *mucilag. tragacanth. aqu. cinnamom. facta, fiant trochiſci, qui in ore detineantur, & ſenſim deglutiantur.*

Efficax eſt ad vertiginem depellendam aqua vitæ rubra Electoris Saxoniæ vulgò dicta, quæ hoc modo paratur:

℞ *Cinnamom. opt.*℥.j ß *Zingiber.alb. caryophyll.ſantal.rubr. an.*℥.ß. *macis, nucis moſchat. piperis, galanga, cardamom.cubebar. ſpecier.aromat.roſat.diambr.dianthos an.* ʒ.ij. *ſem.aniſi, coriandr.præpar.maioran. baſilici, flor. lauend. anthos, ſpica nardi, an.* ʒ ij. *roſar rubr.* M.j. Inciſa craſſo modo infund. *in ſpirit. vini optim.* ℔.v. *aq. roſar. moſchat.*℥.ix. *caryophyli.cinnam. an.*℥.j. (Caryophyll.aq. borrag. macerantur, & poſtea deſtillantur, hæc eſt aqu. caryoph.) *vini maluatic.*℔.j.ß. Macerentur omnia per dies iv. poſtea exprimantur, & colentur per manicam Hippocratis.

Colaturæ add. *ſacch.cand.* ℔ ij. Sinantur per biduum ita ſtare, deinde bis vel ter colentur, donec liquor clareſcat.

Commendatur etiam valdè aqua vel ſpiritus roriſmarini in vertigine continua, præcipuè à cauſſa frigida. & hyeme, ac aere frigido, cuius ℥.ß. exhibeatur: vt & aqu. cinnamomi, vel aqu. & extract. ſcorzoneræ, quæ peculiari proprietate contra vertiginem opitulatur. Eſt & hæc aqua efficax.

℞.*Salu.mentha criſpa, an.* M.j. *flor lauend.* M.ij. *maioran.ruta, roriſm. an.* M.ß. *nucis moſch. caryophyll. macis, an.*℥ ß. *granor. Paradiſ.cinnamom. granorum iunip. ſem. pæon.*℥ ß.

Infunditur in ſ.q. vini Rhenani vel Maluatici per dies aliquot, poſtea deſtillentur. Aqua hæc ad vſus tam Internos, quàm Externos commoda eſt.

Aliæ aquæ compoſitæ ad vertiginem deſcriptæ habentur in Inſtit. Efficaces ſunt & ſequentes, quarum prior Dreſdæ in vſu eſt.

℞. *Veronic.* M.iv. *euphraſ.* M iij. *flor. malua* M.ij. *lauend. roriſm. card. bened an.* M.ß. *ſtæc. Arab.* M.j. *radic. bryon.*℥.iij. *caſtorei* ʒ.ß. *cinnam.* ʒ.j.ß. *vini veteris optim.* ℔.iij. *aq.lauend. veronic. tilia lilior.conuall. betonic.an.*℔. ß. Stent infuſa in loco calido per biduum, poſtea ſ.a. deſtillentur. Doſis cochleare mane & veſperi, vel per ſe, vel cum pulueris contra vertiginem Dreſdenſis ſupra deſcripti ʒ.j.

℞. *Radic. bryonia, ſcorzonera, an.*℥.ij.ß. *pæon. Imperat.an.* ʒ.vj. *herb. veronic. beton. ſalu.card. bened. an.* M.ij. ß.*maioran.* M.j.ß. *flor. anthos, lauendul. euphragia an.* M. ß. *confect.anacardin.* ʒ.vj. *cinnamomo elect.*℥.j. *cubebar.* ʒ. ij. *ligni aloes* ʒ i.ß. *caſtor.elect.* ʒ.ß. *aqu.veronic.lauendul. flor. tilia an.*℥.x. *ſcorZoner. vel ſaluia* ℔.ß. *vini Hiſpan.* ℔.ij.M. & infunde per dies 14. in loco calido, poſtea deſtillentur.

Vel ℞. *flor.lilior.conuall.*℔.j.ß. *lauendul. tilia, an.*℔. ß. *pæon.* ʒ.ij. *fol.beton.* ʒ.ij. *viſci querni* ʒ.j.ß. *rad.pæon.* ʒ. ij. *cubebar.caſtorei, an.* ʒ.ß. *macis, cardamomi, cinnamomi, an.* ʒ.iij. *vini generoſi Rhenani* ℔.v. Macerentur per dies 7. vel 8. inde deſtillentur per B. Et ne poſt paſtum vapores multi ad caput adſcendant, idque debilitent, talis Tragæa parari poteſt.

℞.*Confect. ſem. coriand. aniſi, fœnicul. carui, cubebar. aa.*℥ ß. *cinnamomi* ʒ.ii. *macis* ʒ.j. *ſacchar. roſar. tabulat.* ʒ.j. Fiat Tragæa.

Vel ℞. *Pulu. cydonior. exſicc.* ʒ.i. *ſem. coriandr.* ʒ ß. *nuc. moſchat. macis, an.* ʒ.i. *maſtich. ſem. aniſi. fœniculi, aa.* ʒ ß. *cinnamom. cortic. citri. an.* ʒ.j. *ſacchar. roſat. tabul.* ℥.v M.

Inter Externa ſunt odoramenta *ex nigella, maioran. caſtor. menth. & puleg. cum aceto.* Vel fiat tale pomum.

℞. *Ladani puri* ʒ. ii. *ſtyracis calamit.* ʒ.ß. *benZoin.*℈. i. *ol.deſtillat. caryophyll. macis, an. gutt.* iv. *galla moſchat.* ℈.j. Fiat Pomum.

Vel præparetur ſequens nodulus, & odorandus in manibus teneatur.

℞. *Summit. maioran. ſtœchad. Arab. an.* P.j. *flor. lauendul. roriſmarini an.* P.ß. *nucis moſchat.* ʒ.ß. *caryoph. cubebarum, aa.*℈.ß. *ſem. nigell. in aceto quinquies macerati* ʒ. ij. *eruca* ʒ.ii. *caſtor.* g.iii. Ex conciſis fiat Nodulus rotundus ex ſerico rubeo cum ſtylo, qui manibus, vti dictum, teneatur. Vel in aqua ſequenti intingatur, naribuſque ſæpius admoueatur.

℞. *Aq. multipl. infuſ. flor. lauendul.*℥.ii. *apolect.*℥.ii. *maioran. ruta, ſaluia, an.*℥.i. *cinnamom.* ʒ.ii.

Balſamum. ℞. *Nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.j. *ſtyrac. calamith.* g.v. *ladani* g. iii. *ligni aloes* g.ij. *moſchi* g.iii. *ambra* g.j. *ol. lauendul. maioran. an. gutt. ij. croci, caryoph. an. gutt.j.* Cum *aq. roſar.* q. ſ. Fiat Balſamum. Inunctiones fiant *ol. rutac. laurin. nucis moſchat. ſuccin. balſam. apoplect.*

Vel ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. i. *ol. deſtill. caryophi. maioran. roriſmar. an.* g.ii. Miſce & eo tempora, nares, occiput inungantur, vel exceptum goſſypio auribus indatur.

Vel ℞. *Ol. nuc. moſc. expreſſ.* ʒ.j. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.*℈.ß. *ol. ſacciat,* g.vj. *moſchi,* g.ii.M.

℞. *Balſami, ſaluia, roriſmarini an.*℈.ß. *caryoph.* g.vii. *ol. nucis moſch. expreſſ.* ʒ j. *lauendul. gutt. iv. ſuccini gutt. ij. ambra* g.iii. *moſchi* g.iv. *Zibeth.* g.v. Miſce pro Balſamo, quo nares & tempora ſæpius inungantur.

Nonnulli commendant pinguedinem Damarum temporibus illitam.

Lotiones fiant ex decocto *Pulegij, hyſſ. ſerpilli, roſ. betonic. ſtœchad. maioran. ſaluia, rad. Ireos, bacc. lauri.*

Valdè commendatur bombyx exſiccatus, & pulueriſatus Vertici inſperſus, quo Carolum V. frequentiſſimè vſum ferunt.

Puluis etiam ſequens capiti inſpergi, vel cucupha inde parata capiti imponi poteſt.

℞. *Herb. roriſmarini, maiorana, ſaluia, an.* P.iii. *flor. chamamel.* P.ii. *ſerici crudi* ʒ.ß. *rad. Imperat.* ʒ.j. M.F. puluis groſſus. Poſſunt & ſacculi capiti imponi ex plantis modò enumeratis parati. Auribus immittatur. *ol. caryophyllor. cinnamom.*

Ex periaptis commendantur, præter cryſtallum, coralla rubra, vt & ſuccinum, ſiue de collo geſtetur, ſiue pocula inde parentur, ſiue in potu ſuſpendatur. Montuus, *in anaſc. morb. lib.* I. *cap.* 12. ex Nicolao virgam vulpis capiti alligatam vertiginem tollere ſcribit. Ruellius corollam ex folijs vini paratam capiti imponi iubet.

Et cùm vertigo ita per eſſentiam ſæpè in Apoplexiam degeneret, ad præſeruandum ab Apoplexia apud multos in vſu eſt hic puluis; cuius ʒ. i. ſingulis menſibus ante nouilunium cum aqua Lauendul. aut ceraſorum datur. Puluis ab Apoplexia præſeruans.

℞. *Succin. præpar.* ʒ.ii. *ſpec. diarrhod. abbat.* ʒ.ß. *rad. pæon.*℈.ij. Fiat puluis.

Exemplum eiuſmodi vertiginis exſtat apud Solenand. *ſect.* I. *conſil.* 2. Foreſt. *lib.* 10. *obſeru.*

III. De Vertigine per Conſenſum orta.

Cauſſa.

Vapor verò, qui vertiginem per conſenſum excitat, ex varijs locis eleuari poteſt. Frequenter excitatur vertigo per conſenſum e Ventriculo vaporibus ab hu- Vertiginis per conſenſum cauſſa.

I more

more bilioſo, vel pituitoſo, vel cibis corruptis ad caput adſcendentibus.

Primò enim cùm bilis per inediam in eo efferueſcit, & Epar excrementa ſua ad ventriculum mittit, vapores copioſi ad caput eleuantur, & vertiginem excitant, quod picrocholis imprimis accidere ſolet: Deinde idem ex pituita interdum euenit: vt & ob ventriculi imbecillitatem, propter quam ex cibo & potu vaporoſus & flatulentus ſpiritus gignitur, & cibus in eo corrumpitur. Feruntur autem hi vapores ad caput faciliùs, cùm agitantur; id quod fit ab inedia, motu nimio, vt vectione, aut nauigatione, cuius rei exemplum habet Forestus, *lib.* 10. *obſer.* 49. *in Schol.* de quodam Iuuene, qui ſi curru veheretur, vertigine nonnunquam & ſyncope corripiebatur; cùm pedes ſine incommodo magnum iter conficere poſſet.

Iidem vapores ab alijs quoque partibus, Epate, Liene, Vtero, venis Meſaraicis, inteſtinis, item & vermibus in ijs communicari poſſunt: ſicut & a parte aliqua externa. Vt enim vapor malignus à pede, vel alio membro externo, aurę alicuius initar eleuatus Epilepſiam quandoque excitat; ita & ab eodem vertigo generari poteſt. Vnde & vertigo interdum Epilepſiam pręcedit, eiuſque mox ſecuturę pręſagium eſt.

Aliquando & per totius corporis & venoſi generis conſenſum accidit vertigo, vt in febribus, quæ *ἰλιγγώδεες* ab Hippocrate *in Coac.* dicuntur. Vbicunq; enim in corpore tales vapores generantur, ſi per venas & arterias, vel etiam per vias apertas, vt œſophagum, & aſperam arteriam, ſurſum adſcendunt, & ad cerebrum penetrant, ſpiritusque agitant, vertiginem excitare ſolent. Id quod & ebrijs interdum euenire ſolet, quibus à potu vel multo, vel potenti, & ſpirituoſo caput vaporibus repletur.

Signa Diagnoſtica.

Vertiginis per conſenſum ſigna

Si per conſenſum oriatur vertigo, malum per vices affligit: nulla capitis p.n. affectio, aut ſenſuum læſio pręceſſit, aliarumque partium affectarum ſigna adſunt: & vertigo creſcit, aut imminuitur, prout ipſe affectus partis, quem ſequitur, minuitur vel augetur.

Et quidem ſi fit à ventriculo, aderit cruditas, nauſea horis amaritudo; quia linguę tunica ventriculi tunicę continua eſt; *καρδιωγμός* teſte Hippocrate, 4. *aphor.* 17. & ieiunos maximè hoc ſymptoma infeſtat; quia bilis in eo tum efferueſcit, & ad eum vndique alimentum attrahentem Epar excrementa ſua tranſmittere ſolet. Sumpto cibo minuitur, vel ceſſat; ceſſat quoque poſt vomitionem, & alia affecti ventriculi ſigna adſunt.

Si ab alijs partibus malum originem habeat, earundem affectarum ſigna aderunt, vt ſi ab vtero vertigo proueniat, menſium ſuppreſſio, vteri ſtrangulatio, vel alia eiuſmodi aderunt.

Si per conſenſum totius vertigo accidat, affecti quoque totius corporis ſigna aderunt, vt in febribus fieri ſolet.

Et quidem ſi ſigna coctionis pręceſſerint, hemorrhagia Critica ſequitur; ſi nulla, à febris potius malignitate prouenit.

Si verò abſque febre fit, & à ſanguine calido, & flatuoſo in venis proueniat, imprimis poſt motum corporis vehementem, vertigo excitari ſolet, De quibus omnibus etiam ſupra *part.* 1. *c.* 6. dictum.

Prognoſtica.

1. Vertigo, quę accidit per conſenſum alicuius membri ſtupore affecti, Epilepſię, vel Apoplexię indicium eſt.

2. Si vertigo accidat in febre ob criſin inſtantem, ſalutem indicat; modò vires conſtent. Si ante ſigna coctionis accidat, periculum portendit. Si medio modo ſeſe res habet, criſin imperfectam, & malam denunciat.

Indicationes.

Vertigo per conſenſum cura...

Vt vertigo per conſenſum rectè tollatur, neceſſarium eſt, humorem, qui vaporem illum ſubminiſtrat, præparare, ſi opus ſit, & euacuare; vaporem ipſum, qui ad caput adſcendit, reuellere, intercipere (quem ad rem clyſteres vtiliſſimi ſunt) & repellere, ſi per vaſa externa feratur; eum verò, qui iam caput occupauit, diſcutere, & partem ipſam mittentem roborare, eique naturalem diſpoſitionem reſtituere, ne in ea materia vitioſa vapores tranſmittens generetur, ſimul & ipſum caput roborare, ne vapores ſuſcipiat, aut facilè diſcutiat, & ij, qui adſcendunt, non ita facilè ſpiritus commouere poſſint. Et quidem ſi affectus non vrget, à cauſæ, à qua is pendet, remotione curatio inchoanda: ſi verò malum vrgeat, ipſi primò prouidendum, vt ſupra de curatione paroxyſmi dictum.

Auxilia.

In ſanguinis miſſione, ſi ille euacuandus ſit, attendendum, vt pręſeruationis gratia venę in cruribus potius aperiantur, quam in brachio, vt Galenus *de miſſione ſangu. cap.* 19. docet, vtpote, quę non ſolùm ſanguinem euacuare, ſed & reuellere, & ad partem contrariam trahere poteſt. Atque id pręcipue faciendum, ſi menſes vel hęmorrhoides ſuppreſſę vertiginis cauſſam prębeant.

Si à ventriculo ſit vertigo.

Vertigo à ventriculo cura...

Humor in ventriculo contentus, vomitu, niſi quid prohibeat, aut purgatione per aluum euacuandus, pręmiſſa, ſi opus eſt, preparatione. Quamquam enim Hippocrates, *in libr. de loc. in homin.* Vomitum, vbi oculi affecti ſunt, damnat: tamen de eo ſolùm oculorum affectu id intelligendum eſt, qui ex primaria in cerebro cauſſa eſt, non verò per conſenſum ventriculi ortus. Et ne in vomitu æger vertigine corripiatur caputque lædatur, vtile fuerit, faſcia caput, dum æger vomit, conſtringere, aut oculos obuoluere, & ad ſuturam coronalem aliqua medicamenta adſtringentia adhibere, quæ cerebrum à vaporibus adſcendentibus tueantur, qualia ſunt flor. roſar. rubrar. myrtil. balauſt. nux moſchat. caryophyll. vel vaporum ad caput adſcenſus clyſtere iniecto prohibendus. A vomitu verò ſtatim aliquid aromatici roſati, vel myrrhæ, vel ſyrup. de mentha, vel de cortic. citri propinandum & ad ventriculum roborandum vaporum adſcenſum prohibendum. Si verò euacuatis cruditatibus affectio non ceſſat, aluus leniter purganda, & quidem in purgatione inchoandum à lenioribus, vt manna, ſyrup. roſar. ſolut. pilul. ex aloe parat. & ſimilibus, quæ ſi non ſuffecerint, humore præparato ad fortiora deueniendum.

Si æger ſit Picrocholus, non diu ieiunet, ſed cibum ſumat maturius, vt vertiginem præcaueat, aut ſi ieiunum paroxyſmus inuadat, ſtatim cibus exhibeatur.

Tandem quę ventriculum roborant, & confortant, & halitus adſcendentes compeſcunt, aut in ventriculo diſcutiunt, vſurpanda, cùm Interna, tum Externa. Et quidem conſiderandum, an cruditas ſit nidoroſa & humores calidi & acres in ventriculo abundent, an verò acida, & prout opus, cura inſtituenda: ſicut hac de re ſupra *part.* 1. *c.* 6. dictum, ne poſt cibum etiam ſumptum multi vapores ad caput adſcendant, vertiginemque renouent, tragea antea propoſitæ vſurpandæ, quæ hic vtiliſſimæ ſunt, vel hoc electuarium,

℞. *Conſerv. roſar.* ℥ iij, *maior. an.* ℥ j ß. *cydonior. condit.* ℥ j. *cort. citri condit.* ℥ ß. *myrobalan. chebul. condit.* N. ij. *ſem. coriand. præpar. corallor. rubr. præpar. an.* ʒ j. *maſtich.* ʒ ß. Cum *ſyrup. cydonior.* fiat Electuarium.

Si ab Epate, Liene, vtero, vel toto corpore.

Vertigo ab Epate, Liene, vtero, toto corpore, curatio.

Vertigo ortum habeat, curatio & ad partem mittentem, & recipientem dirigatur. Pars nutritiua, cuius vitio vertigo oritur, euacuetur ſeu venæ ſectione, ſeu purgatione, prout natura humoris pecca-

tis requirit: Per venæ ſectionem, cucurbitulas, ſcarificationes, frictiones reuulſio inſtituatur: ſi conſueta aliqua euacuatio ſuppreſſa ſit, reuocanda ea, & pars eam mittens, tum recipiens roboranda. Si reliqua auxilia non proſint, nonnulli arterias poſt aures ſcindere iubent, vt ita via, per quam à toto, vel ab aliqua parte ad caput feruntur vapores, intercludatur.

Verum de arteriarum ſectione antea, vbi de Vertigine per primarium capitis affectum, cui precipuè competit egimus, dictum. Tutius hic venæ frontis, vel temporum, ſi eæ turgeant, vel venæ ſub lingua aperiuntur, vel in brachio fonticulus excitatur. Si tamen ex Epare, Vtero, ſuppreſſis hæmorrhoidibus, vlcere aut fiſtula aliqua in locis inferioribus malum originem habeat, fluxio antiqua reuocanda, vel loco eius fonticulus in cruribus aperiendus.

Vteri etiam regioni applicari poteſt *Emplaſtrum de galbano ſeu matricale, & de Emplaſtr. de maſtich.* modò retentio menſium id non prohibeat.

In critica in febribus Vertigine nihil agendum, capitique nihil applicandum, neque natura in opere ſuo turbanda. Si tamen criſis non rectè procedat, primò promoueri poteſt, vt alibi dictum.

IV. De Vertigine à meatuum cerebri anguſtia.

Cauſſa.

Non ſolum verò à vaporibus ſpiritus animales in cerebro agitantur, ſed & cerebri meatuum anguſtia eiuſdem motus cauſſa eſſe poteſt, cum ſcilicet ſpiritus animalis per loca impedita mouetur, & retrocedit. Anguſtia tamen hæc non eſt integra. Alias enim Apoplexia ſequeretur. Fit autem hæc anguſtia.

1. Ab obſtructione, quam pariunt vapores craſſi, quæ non diu durat. Vt enim ſubito oritur; ita etiam ſubitò reſoluitur vapor. Quandoque & aqueus, ſeroſus atque pituitoſus humor, qui cerebri anfractus, ſpatiaque adimplens, & flatuum copiam ſimul generans, in eo fluctuat, & Vertiginem illam quæ Apoplexiam & Carum præcedere, ac minari ſolet, & frequens ac diuturnior eſt, excitat, vt hac de re Platerus docet.

2. Ex cranij fractura, ac cerebri compreſſione eadem anguſtia, & hinc ſequens Vertigo excitari poteſt.

3. Anguſtiam hanc producta fuiſſe à vaſe venoſo cerebri omnibus illius arterijs ab exortu & ingreſſu in caluariam vniuerſo per cerebrum ductu coalitis, induratiſque, glanduliſque paruis toto proceſſu diſtinctis, obſeruauit Platerus ſectione in quodam mercatore, qui multis annis Vertigine laborans nec ambulare, nec è lecto amplius ſurgere, quin corrueret, poterat. Ab anguſtia enim vaſorum cerebri ſpiritus impeditis retentique in cerebro ex leui corporis motu circumducti incurabilem Vertiginem pepererant.

Nonnulli & ſubſidentiam addunt, eamque fieri ſtatuunt à veneno aut humore acri vellicante ventriculos cerebri, aut ex nimio dolore in quacumque corporis parte, vt in mo. ſu oris ventriculi, in fame item ſine vapore aliquo ſurſum miſſo. Verùm non probabile eſt, ex illis cauſſis cerebrum ita moueri poſſe, vt ſubſideat: & licet ſubſideret, quomodo motus circularis ſpirituum excitaretur?

Vero magis conſentaneum eſt, à ſpirituum perturbatione & agitatione ex illis cauſſis, quæ & materia aliqua communica a, & ſine materiæ communicatione fieri poteſt, Vertiginem produci.

Signa Diagnoſtica.

Si Vertigo ſit ab obſtructione, ſigna adſunt vaporum, & humorum illam inducentium, & pituitæ præcipuè in cerebro redundantis. Et quidem quæ ex vapore obſtruente ſit Vertigo, citò ſoluitur: quæ verò ab humore, pertinacior eſt; quandoque etiam ægri de fluctuationis quodam ſenſu in capite conqueruntur: eſtque hæc etiam vertigo frequens, & diuturna.

Si à compreſſione ictus, aut compreſſio, aut fractura cranij præceſſit.

Si à coalitu vaſorum ſit vertigo, grauiſſima illa eſt, & diuturna, vt hiſtoria aurea à Platero adducta docet. Vix tamen in viuente homine de cauſſa hac aliquid certi ſtatui poteſt, ſed ſectio demum poſt mortem Medici coniecturam confirmat.

Prognoſtica.

Difficilis curatu eſt Vertigo, quæ à compreſſione, ac obſtructione prouenit, & Apoplexiam, aut Carum præcedere, ac minari, & niſi præcaueatur, tandem in hæc mala terminari ſolet. Coaleſcentia verò vaſorum cerebri incurabilem vertiginem gignit.

Curatio.

Cùm autem qua ratione anguſtia cerebri à quacumque cauſſa curanda ſit, ſupra *part. 1. cap.* 17. dictum ſit nihil amplius hic de ea addere opus eſt, ſed quæ ibi dicta ſunt, in vertigine ex anguſtia meatuum cerebri curanda, omnia locum habent.

V. De Vertigine à Spirituum ex cauſis euidentibus agitatione.

Cauſſa.

Spiritus, præter dictas hactenus cauſſas, etiam euidentes cauſſæ agitare poſſunt. Facilius tamen id præſtant, ſi interna diſpoſitio, & debilitas cerebri adſit.

De vertigine ſpirituū à cauſſis euidētibus.

Et primò quidem ſpirituum circumrotationem excitant cauſſæ externæ, vt corporis in gyrum conuerſio, rerum externarum circumrotatarum, & variè motarum, vel aquarum vorticoſarum adſpectus; ab alto proſpectus, item ambulatio per pontem anguſtum, & tremulum, adſpectus rerum inſigniter ſplendidarum vt Solis exercitium intempeſtiuum, & motus corporis, vnde conualeſcentibus ſurgentibus, vel ſe mouentibus vertigo obrepere ſolet, vehemens fragor tonitrui, bombardarum capitis percuſſio, & caſus in caput, percuſſio in dorſo, quæ & ipſa quandoque ob conſenſum ſpinalis medullæ vertiginem excitat.

Deinde Internæ, vt Imaginatio. Si quis enim fortiter imaginetur obiectum in gyrum motum, ſpiritibus animalibus, vt etiam in gyrum moueantur, occaſio poteſt præberi. Ita animi perſeuerantes, vel inhærentes commotiones ſpiritibus, ſæpe, & validè in cogitationibus illis profundis, & aſſiduis, vt & vigilijs exagitatis vertiginem pariunt.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hæc vertigo facilè ex ægri & adſtantium relatione, qui cauſſas, quæ præceſſerunt, & vertiginem inducere valent, patefaciunt.

Prognoſtica.

Non adeo periculoſa hæc eſt vertigo, nec diuturna, vt reliquæ differentiæ.

Curatio.

Cauſſis enim illis ceſſantibus, ceſſat vertigo: accedente imprimis quiete, & ſomno: ac proinde alia curatione opus non eſt. Si tamen non planè ceſſet, frictiones extremorum vtiles ſunt.

QVÆSTIO I.

An temperies, vel humor ſine vapore Vertiginem producere poſſit.

An ſine vapore possit vertigo excitari.

Dubitant equidem nonnulli, an ſolus vapor, an verò etiam humor poſſit inordinatum hunc motum ſpirituum inducere: imò nonnulli affirmant, ſolam intemperiem calidam ſine humore & flatu vertiginem inducere poſſe, atque exemplo aquæ feruentis id probare conantur, quæ mouetur in gyrum a calore ignis. Rem tamen planam eſſe puto. Humor certè, niſi ex eo flatus excitetur, ſpiritus ita agitare non poteſt. Neque caliditas id per ſe præſtat: cùm in multis affectibus

capitis ſpiritus incaleſcant ſine vertigine. Neq; exemplum aquæ fermentis id probat. Quod enim aqua feruens agitatur, & mouetur, cauſſa ſunt partes illæ aquæ, quæ vi caloris areſcunt, aut, vt alijs placet, partes ignis permiſtæ, quæ cum, vtpote leuiores, ſurſum tendant, & exitum quærant, aquam ſimul mouent.

QVÆSTIO II.

An Repellentia locum habeant in Vertigine per conſenſum partium inferiorum.

An repellentia in vertigine locum habeant.

Reſpondet quidem Maſſarias, quamlibet materiam repellendam eſſe; & quanquam huiuſmodi repellentia præſidia aliquo incommodo non careant: tamen longè maiorem vtilitatem afferre. Verum hoc ipſum in quæſtione eſt, an repellentia tum plus commodi, quam damni afferant. Mihi diſtinctione vtendum videtur. Si enim per vaſa externa vapor aſcendat, locum omnino habent, & multùm commodi afferunt, cùm vaporem ſine incommodo poſſint reprimere. Si verò per interna aſcendat, tantum abeſt, vt proſint, vt nocere etiam queant; cùm vaporem reprimere non valeant, & in caput eleuatum in eo retineant.

QVÆSTIO III.

Qua ratione proſpectus ab alto, & in profundum vertiginem excitet.

Quomodo proſpectus ab alto vertiginem excitet.

Cur ab obiectis externis circumrotatis, & variè motis vertigo excitetur, res non ita difficilis eſt. Ad obiecti enim talem motum per ſpecies viſibiles ſpiritus viſionis celeritatem veluti ſequentes ſimili modo concitantur & agitantur. Hinc ij, qui vertigini ſunt obnoxij, ad rerum talium adſpectum oculos claudunt, vel obuelant, & iumentis, quæ molas in orbem circumducunt, oculi obuelari ſolent, aut cæca in hanc operam eligi. Quomodo vero rerum profundarum & ab alto proſpectus vertiginem generet, non ita planum eſt. Theophraſtus cauſſam refert in titubationem, & diſſipationem ſpirituum exteriorum, qui interiores agitent.

Cùm enim ſpiritus viſorij, vbi res profundæ ſpectantur, in immenſum quaſi protendantur, in tanta ſpatij longitudine firmos manere non poſſe, ſed titubare quaſi, & tremere, eumque tremorem radiorum communicatum ſpiritibus cerebri eos ſimiliter mouere exiſtimat. Verum malè præſupponit viſionem fieri radiorum & ſpirituum emiſſione, & ſpiritus continuo ab oculo ad rem viſam extendi, & quaſi baculum vel funem tremere poſſe. Etſi ſaltem longitudo ſpatij eſſet in cauſſa, cur non etiam proſpectus in altum & ſtellarum adſpectus vertiginem moueret; Hercul. Saxonia ex adſpectu rei profundæ ſpiritum animalem ita conſumi putat, vt propter eius defectum, nec vacuum detur, poſtea attrahantur vapores, qui vertiginem excitent. Verùm enimuerò non plus ſpirituum in rei profundæ, quam propiori adſpectu conſumitur. Et ſi hæc huius rei cauſſa eſſet, etiam res longinquæ è directo in plano, vel alto poſitæ æquè, ac res profundæ vertiginem excitare deberent.

Probabilius eſt, ex rei quaſi horrendæ, & metuendæ, ac periculoſæ aſpectione ſpiritus diffundi & moueri, atq; ex terrore rurſum retrahi, & ſic inordinato motu moueri. Vnde qui aſſueti ſunt in alto verſari, neque metuunt ſibi, ſi ex alto proſpiciant, vertigine facilè corripi non ſolent. Ita capite deorſum inclinato, ſpiritibuſque tunc ab eo ad principium neruorum vrgentibus, cum illud rurſum erigitur, iiſdem ſpiritibus impetu ad propriam ſedem remeantibus, vertigo excitari ſolet.

CAPVT V.

De Phantaſia, ratiocinatione, & memoria imminuta, atque abolita.

POſt ſenſus communis ſymptomata, de quibus hactenus egimus, explicanda veniunt ſymptomata, quæ phantaſiæ, ratiocinationi & Memoriæ accidunt, de quibus in Initit. *l. 2. p. 1. ſect. 3. c. 7. & ſect. 2. c. 4.* tractauimus.

Læduntur autem functiones iſtæ triplici modo: vel dum imminuuntur, vel dum abolentur, vel dum deprauantur. Imminutæ phantaſiæ & ratiocinationis ſymptomata ſunt, mentis imbecillitas, & hebetudo, tarditas ingenij, ſtupiditas, & torpor mentis abolitæ, amentia. Ad deprauatas has actiones pertinent omnia deliriorum genera. Memoria verò, cuius officium eſt non iudicare, ſed ſaltem imagines recipere, & retinere, debilitari & aboleri, deprauari non poteſt vt plerique ſentiunt.

Phantaſia, ratiocinatio, memoria læſa.

De his itaque actionum principum læſionibus, quæ ſine alijs, vt ſoporoſis, & alijs, in quibus omnes animales functiones læduntur, affectibus contingunt, iam dicendum. Et primò quidem de imminutis & abolitis, Agemus autem de his coniunctim; quia communes cauſſas & communem curandi rationem habent. Præterea læſa memoria plerumque ſtoliditatis cauſſa eſt. Cùm enim memoria ſpecies rerum non retinet, neque eas, vt debet, phantaſiæ, & intellectui ſuggerit, facultates hæ obiecta, quibus exerceantur, non habent. Atq; ita ſolùm occupantur circa ſpecies ab externis obiectis oblatas, atque in operatione non perſiſtunt, & homines dicuntur ſtolidis infantibus ſimiles, qui non diſcurrunt circa ſpecies reſeruatas, ſed prout hoc vel illud ipſis offertur, ita iudicant, ſtatimque, & rei & iudicij facti obliuiſcuntur, & modo vnum, modò alterum appetunt & ſtatuunt.

Phantaſia & ratiocinatio, imminuta & abolita.

Primò ergo quod imminutas & abolitas has functiones attinet, pertinent huc omnes, qui adultiores facti iſtas actiones, quæ homini maximè propriæ ſunt, vel nullo ferè modo vel debiliter certè exercent. Quod malum longè maximum eſt. Cùm enim ſolis hiſce functionibus homo à brutis differat, ſi ijs deſtituatur & priuetur, fere ad brutorum claſſem detruditur. Sunt tamen talium quidam gradus.

Quidam enim omni ferè ingenio deſtituuntur, & facultas imaginatrix, præcipuè vero ratiocinatrix, ita à cauſſis p. n. impedita eſt, vt nullos conceptus gignere poſſit qui ad ſapientiam ſpectent, nec illa ipſa principia, quæ ad diſciplinas omnes in vniuerſum diſcendas præſupponuntur, & præcognoſcenda ſunt, aſſequi queant. Qua de cauſſa omnis via, & ad ſapientiam aditus ipſis præcluditur, atque in iis, inſtituendis oleum & opera perditur: qui amentes & ſtolidi dicuntur; vitium ipſum ἄνοια, Amentia, & μώρωσις ſtultitia nominatur. Alij ſunt, qui primorum quidem principiorum cognitionem aſſequuntur, atque hinc aliquas concluſiones deducunt, ſed magno cum labore: qui ingenio tardi, hebetes, ſtupidi appellantur: vitium ipſum mentis hebetudo, ſtupiditas, torpor ingenij. Etſi enim ſymptomata iſta; præcipuè apud Latinos nominibus non ſemper accuratè diſtinguantur; vſus tamen ferè obtinuit, vt in Inſtitutio. *loc. alleg.* dictum, vt ἄνοια dicatur, cum imaginatio, ratiocinatio & memoria ferè abolentur, μώρωσις, vt ex Galen. 1. *prorrhet. comm. 1. t. vlt.* patet; cum ſine delirio homo parum ratiocinatur; à quo vitio gradibus ſaltem differunt, ſtupiditas, tarditas, & torpor ingenij. Cum verò actio imminuta, & deprauata concurrunt, & homo parum ac malè iudicat, ſtultitia appellari poteſt. Memoria, vt diximus,

diximus, non deprauatur, ſed vel imminuitur, vel aboletur. Læduntur autem actiones hæ vel ſeorſim, vt ſola interdum ratiocinatio, interdum ſola phantaſia, interdum ſola memoria, vel plures ſimul.

Dicemus verò imprimis de memoriæ læſione. Hac enim læſa, vti diximus, læditur conſequenter phantaſia & ratiocinatio; & læſæ memoriæ exempla ſæpius offeruntur. Phantaſia verò & ratiocinatio cum plerunque vel à primo ortu lædantur, & homo ſtupidus vel fatuus naſcatur, vel ætate aboleantur, aut debilitentur, vt fit in ſenibus, vitia ea ferè incurabilia ſunt.

Memoriæ læſæ exempla.

Paſſim autem memoriæ læſæ notabilia exempla occurrunt, quæ collegit Schenckius, *lib. 1. obſeru. 128. & ſequ.* Inter reliqua notatu digna ſunt, quod Plinius *natur. hiſtor. lib. 7. cap. 34.* narrat, quendam ex præalto tecto lapſum, matris & affinium, propinquorumque cœpiſſe obliuionem. Alium ægrotum, ſeruorum etiam; ſui verò nominis Meſſalam Coruinum Oratorem. Et Chriſtoph a Vega *lib. 3. art. Med. cap. 16.* refert, Franciſcanum quendam ex acuta febre ita memoriam amiſiſſe, vt etſi prius peritus eſſet Theologus, nec litteras agnoſceret, neque nomina rerum, quæ ſibi aſſiduè in vſu erant, memoria teneret. Et quod Baſſianus Landus *de humana hiſtoria* recitat; Franciſcum Barbarum Hermolai amicum Græcarum litterarum, quarum erat doctiſſimus, in extrema ſenectute oblitum eſſe: quanquam dijudicandi, & commentandi facultate polleret. Et quod de ſtudioſo quodam Monſpelienſi ex Rondeletij narratione Thom. Iordan. *de peſt. Phænom. tract. 2. cap. 2.* habet, qui ex vulnere ita rerum omnium oblitus eſt, vt inſtar infantum Luteriam egredi, & prima pueris tradi ſolita Elementa diſcere denuo neceſſe habuerit.

Cauſſæ.

Cauſſæ læſæ phantaſiæ, ratiocinationis & memoriæ.

Ad cauſſas horum ſymptomatum rectè inueſtigandas neceſſarium eſt, quærere, quomodo, & quibus inſtrumentis hæ actiones in ſanis perficiantur. Videmus enim homines etiam ſanos ſecundum ætatis differentias diuerſimodè has actiones edere. Primò enim infantes parùm valent hiſce functionibus, & à brutis non multum differunt: poſtea ætatis progreſſu magis magiſque & memoria & ratiocinatio, & phantaſia ſeſe exerunt, donec in adoleſcentia & virili ætate ad *axμὴν* perueniant, & quidem mirabiles & ſtupendos affectus homo edat. Hinc rurſum declinante ætate vigor ingenij & memoriæ imminuitur, & tandem in decrepita ætate quaſi repueraſcunt plerique ſenes. Hæc in hiſce ætatibus actionibus iſtarum varietas animæ adſcribi non poteſt, quæ ipſa ſemper eadem manet, nullamque alterationem & mutationem recipit, ſed diuerſitas iſta ex organorum, cerebri puta, & ſpirituum animalium diuerſa diſpoſitione prouenit. Cerebrum caliditatis & humiditatis gradum requirere ad has actiones, extra controuerſiam eſt, idque vel ex eo patet, quod infantes ob nimiam humiditatem in hiſce actionibus minus valent, qua abſumpta, corpore indies ſicciore euadente facultates hæ magis ſeſe exſerere incipiunt.

Quis autem ille gradus ſit, in hac humanæ mentis caligine determinare difficile eſt, imò impoſſibile. Ne dicam de occultis illis qualitatibus, quæ cerebro non denegandæ, ac modo ſubſtantiæ; vt nec de eo quænam diſpoſitio ad memoriam, quæ ad phantaſiam, quæ ad ratiocinationem neceſſaria, & aptior ſit. Videmus enim homines ſecundum has facultates variare, & rariſſimè vnum aliquem hiſce omnibus eminere. Id quod procuIdubio a cerebri & ſpirituum conſtitutione peculiari prouenit. Neque enim eadem omnibus actionibus æquè apta eſt. Primæ ætatis conſtitutio vegetatiuæ, ac ſenſitiuæ actionibus apta eſt, non verò actionibus mentis: contra ſenum conſtitutio ad has apta, ad illas verò inepta. Atque inde etiam accidit, vt in affectibus p. n. qui diſpoſitionem cerebri, & ſpirituum mutant, quales ſunt phrenitis, melancholia, mania, in momento quaſi omni ſapientia, & ſcientia, qua antea præditus fuit homo, priuetur. Contra etiam obſeruatum, ſtolidos & ſtupidos plus ingenij ex morbo acquiſiuiſſe. Ariſtotel. *ſect. 30. problem. 2.* refert de Marco quodam Syracuſano, quod dum mente alienaretur, præſtantior Poeta erat. Notabilia verò huius rei exempla duo recitat Ianus Huartus, *Scrutinij ingenior. cap. 7.* Primùm: Cordubæ anno 1570. in aula Regia fatuus quidam erat, Ludouicus Lopezius, qui ob iocos & ſales in gratia Aulicorum erat. Is cum febre maligna corriperetur, in medio morbo ad tantum iudicij & diſcretionis acumen peruenit, vt vniuerſam aulam in admirationem raperet, & toto vitæ, quod reliquum habuit, tempore prudentiſſimus perſtitit. Alterum eſt hoc. Puer nobilis ſatrapæ cuiuſdam in Hiſpania pediſſequus, ſanus, ingenij ſtupidi, & pauci intellectus, poſtquam in Maniam (melancholiam fuiſſe exiſtimo) incidiſſet, tam aptè, tam prudenter ad interrogata reſpondit, tamque acutas & ingenioſa edidit regulas de adminiſtrando regno, cuius ipſe ſe Dominum eſſe imaginabatur, vt prodigij inſtar videndi, audiendique eius cauſſa complures confluerent. Ille ipſe, qui inſeruiebat, herus rarò à lecto diſcedebat, Deum rogans, ne mentis ipſi reſtitueret Medicus ſanitatem. Et cùm ipſum priſtinæ ſanitati reſtituiſſet male id habuit herum, doluitque, ex ſapienti, & ingenioſo rurſum ſtolidum reddidiſſe. Imò ipſe puer ægrè tulit, ſe priſtinam ſanitatem recuperaſſe. Cum enim in delirio viueret, eius animus ſubtiliſſimis mundi cogitationibus paſcebatur, cuius Monarcham ſe eſſe imaginabatur, omneſque Reges quaſi vaſſallos ſe dominum agnoſcere credebat. Quod licet falſum eſſet, nihilominus tantam inde delectationem habebat, ac ſi reuera talis eſſet. Gal. hac de re peculiarem libellum ſcripſit, quo monſtrat quod animi mores temperamentum corporis ſequantur. Cui ipſa experientia adſtipulatur, quæ ingens diſcrimen ingeniorum ſecundum regiones, & in ſingulis regionibus ſecundum temperamentorum varietatem nobis oſtendit.

Ex morbo acquiſitum ingenium.

Naturalis autem hæc conſtitutio requirit tria: 1. bonam temperiem, quò & occultas qualitates, & modum ſubſtantiæ referimus. Cerebrum enim non ſolum bonam temperiem habere debet, ſed conſtare ſubſtantia tenui, ac ſubtili, non craſſa. 2. debet habere iuſtam quantitatem, figuram & conformationem. 3. Vnitatem. In his ſi quid mutetur, actiones, quæ in eo, & ab eo fiunt, mutari neceſſe eſt.

Neque ſolum ipſum Cerebrum bene diſpoſitum ſit oportet, ſed & ſpiritus animales, qui proximum Animæ in hiſce actionibus obeundis ſunt inſtrumentum. Et cum ſpiritus Animales ex Vitalibus fiant, & hos bene diſpoſitos, ſubtiles rectè temperatos eſſe oportet.

Cùm autem diuerſæ ſint facultates, Phantaſia, Ratiocinatio, & Memoria, & videamus etiam homines ſanos alios memoria, alios phantaſia, alios intellectu pollere: ſi quæ conſtitutio Memoriæ, quæ phantaſiæ, quæ Ratiocinationi in ſpecie magis inſeruiret, notum haberemus, & in cauſſis harum læſarum functionum inueſtigandis facilius progredi poſſemus.

Ad memoriam quæ cerebri cõſtitutio ſit commoda.

Tentarunt id quidem cùm alij, tum Ianus Huartus, *in ſcrutinio ingenior.* Et Memoriam quod attinet, vulgata equidem ſententia eſt, ad apprehenſionem vtilem eſſe humiditatem, cuius rei ſignum ſit in pueris, qui fœlicius res memoria apprehendant, quam ſenes, cum cerebrum habeant humidius. Idque ideo, quod cum memoria per viam quandam impreſſionis fiat in cerebro molli facilius figuræ imprimantur, in duro difficilius. Ad ſpecies verò firmiter retinendas, neceſſariam eſſe cerebri duritiem, & ſiccitatem ſtatuunt, & exemplo rerum externarum, ceræ præcipuè, id declarant,

rant, quibus ſi molles ſint facilius figuræ imprimuntur, facilè tamen obliterantur: ſi verò duriores, difficilius quidem ſigna imprimenda recipiunt, impreſſa verò fortiter retinent. Verùm ſi ea quæ I. C. Scaliger, *exer.* 307. *ſect.*28. hac de re habet, diligenter conſideremus, vix admitti poteſt hic memoriæ modus. Cùm enim memoria ſit penè infinita, quibus ſpatiis continentur illa, quibus ſedibus ita diſpoſita, atque etiam ordinata, vt & vnumquodque ſeparatim, & cuncta confertim. & ſingula ordinatim promere, ſtatuere, digerere poſſimus. Et ſi qua ratione actiones ſenſuum Externorum, vt & Internorum perficiantur, diligenter conſideremus, atque attendamus, ſpecies illas ſenſibiles non recipi in materia, ſed à ſpiritibus ad animam deferri tota huius rei cauſſa in ſpiritibus proximè quærenda videtur, ſecundariò verò in cerebro.

Læſæ Memoriæ cauſſæ.

Ac ſi porrò cauſſas omnes, quæ Memoriam, & intellectum tardant & iuuant, perpendamus, inueniemus, ſiccitatem cum moderato calore coniunctam Memoriæ & intellectui eſſe aptiſſimam, ideſt, cerebrum quod nec calore deſtituitur, nec humiditate abundat, eſſe ad has actiones aptiſſimum. Vnde Heracliti illud, quod Galen. *in lib. quod Anim. mores, cap.*5. recenſet: *ſplendor ſiccus, Animus ſapientiſſimus*, ideſt, ſpiritus calidi & ſicci, ſed moderatè tam ad memorandum, quàm ad ratiocinandum ſunt aptiſſimi. Ideoque contra & frigidum & humidum & ſiccum cerebrum ad has actiones ineptum redditur. Abolet memoriam frigiditas aut ſiccitas. Et quidem frigiditas vel ſola, vel cum humiditate aut ſiccitate coniuncta. Hinc cum infantes, tum decrepiti ſenes parum hiſce actionibus valent. In infantibus quidem calor eſt copioſiſſimus: verum multa humiditate obruitur. In ſenibus & calor deeſt, & multa adſunt excrementa, ſeu, vt Scaliger *loc. alleg.* loquitur: In puero ſunt multa excrementa; in ſene etiam aliena. Et in humido cerebro multi ſpiritus commeantes ſeſe tanquam circuli in aqua ſecant; & humido cerebro multa inter intellectum, & ſpecies ſeruatas interponuntur, quæ ſi fuerint craſſa, fit obliuio, ſi mobilia, dilatio recordationis, atque ibi reminiſcentia, cum remouentur intercedentia impedimenta. Ideoque cùm a frigiditate & humiditate cerebri Spiritus animales ad has actiones inepti reddantur, frigiditas & quæ hanc ferè, vt indiuidua comes ſequi ſolet, humiditas, & excrementorum copia, imminutæ & abolitæ phantaſiæ, Memoriæ ac Ratiocinationis cauſſa meritò ſtatuitur. Sufficit tamen etiam ſola frigiditas, & calidi natiui defectus, vt Galen. *2. de loc. aff. cap.*7. *&* 3. *de loc. aff. cap.*5. docet.

Calida tamen & ſicca etiam temperies, vt dicetur, Memoriæ obeſſe poteſt. Sicut & conformatio cerebri vitioſa hiſce actionibus impedimento eſſe poteſt.

Et quod frigiditatem, quam plerumque humiditas ſequitur, attinet, ad eam producendam faciunt omnes cauſſæ, quæ ſupra *part.*1. *cap.*3.10. ſunt propoſitæ. Quas vt hic coniungamus, & huic loco applicemus ſciendum, quod frigiditas cerebri eſt vel poſitiua, eaque vel ſimplex, vel compoſita, cum, vel ſine materia, à cauſſis *loc. allegat.* propoſitis inducta; vel priuatiua, quæ eſt caliditatis natiuæ defectus, vſque à primo ortu, vel poſt ortum contractus. Calor natiuus a primo ortu deficit vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate deeſt, dum cerebrum eſt nimis paruum, & ita in paruo cerebro paucus calor, aut cerebrum eſt nimis magnum, cui caloris innati quantitas non reſpondet, ſed, propter magnam cerebri molem, exiguus calor quaſi diſpergitur. Vnde plerunque Capitones parum ingenio valent. De quo vide Inſtitut. *lib.*3. *part.*1. *ſect.*2. *cap.* 3. Qualitate deficit in Infantibus. Et ſi enim hi quoad molem, & quantitatem ſatis caloris habeant, tamen ad ratiocinandum non apta eſt eorum cerebri diſpoſitio; quia calor ille non eum gradum habet, qui ad has functiones requiritur, ſed à nimia humiditate obruitur, qua poſtea aſſumpta calor acrior & efficacior redditur, & in dies homo ad has actiones aptior euadit. Siccitas enim ad prudentiam, humiditas ad dementiam animum deducit, vt Galen. *in lib. quod Animi mores, cap.* 7. ſcribit. Transfertur autem hoc vitium ſæpè à parentibus in liberos, & vt aliarum partium imbecillitas ſæpè hæreditaria eſt, ita & cerebri vitium iſtud in ſobolem tranſit. Et quod in infantibus accidit, idem etiam in adultis poteſt fieri, vt in iis nimia humiditate calor obruatur vel etiam à primo ortu nimis paucus ſit, vnde homines cùm adoleſcunt, ſtupidi, vel amentes manent.

Si autem poſt ortum calor natiuus deficiat, vel ab humido obruatur, cauſſæ eius rei variæ eſſe poſſunt. Primò eſt ætas, ob quam in ſenectute calidum deficit, ſeneſque etſi ſicciſſimi ſint, tamen quia humidum radicale & calidum innatum in iis ferè abſumptum fuit, ideò & ad ratiocinandum, & memorandum minus apti ſunt, & vt Galen. *in lib. quod anim. mores, cap.*5. habet, multi decrepiti ſenes amentes fiunt, ſeu, vt in prouerbio dici ſolet, bis pueri, ſenes.

Deinde Aer. Vt enim aer tenuis, & purus ſubtilia reddit ingenia, ita craſſus & impurus contrà tarda ac obtuſa. Hinc vt Galenus *6. Epid. com.* 6. *t.* 8. ſcribit, Athenienſes acuto ſunt ingenio, propter aerem tenuem in quo degunt: Thebani verò ſtupidi, quia Thebis, & in tota Bœotia craſſum eſt cœlum; vnde Horatius *in Epiſt.*

Bœtum in craſſo iurares aere natum.

Tertiò ciborum, & potus frigidi, ac humidi frequens vſus, & præcipuè eorum quæ vim quandam ſtupefacientem habent, vt papau. vſus frequens, crapula & ebrietas, quæ maximæ ingenii & memoriæ peſtes ſunt. Et imprimis ſi duæ hæ cauſſæ, aeris nimirum, & cibi ac potus vitium concurrant, ingenium ac memoriam valdè debilitare ſolent. Ita refert Euſtach. Rudius *libr.*1. *Pract.c.*6. ſe in Tirolenſi quodam comitatu amentium, ſtultorum, fatuorumque frequentiſſimum numerum vidiſſe; cauſſamque mali agnouiſſe; aeris frigiditatem & humiditatem, aquarum cruditatem, id quod ex gutturis bociis deprehendit; vini penuriam, & vſum frequentem panis cum ſemine papau. confecti. Quod etiam obſeruauit Platerus, vt refert *tr.*1. *Pract.cap.*3. in Carinthiæ valle *VinKgerthale* dicta, in qua multi reperiuntur ſtulti & ſtupidi, capite informi, lingua magna & tumida, muti, ſtrumoſo gutture, aſpectu deformi.

Quartò morbi, & cauſſæ morbificæ eorundem ſymptomatum cauſſæ eſſe poſſunt, ſi calidum innatum cerebri deſtruant; idque humidius reddant. Ita poſt morbos diuturnos, malignos cerebri abſceſſus, vulnera, contuſiones capitis, ſtupiditas & ſtoliditas interdum ſequi; ac memoria amitti poteſt. Sic in peſte illa famoſa Attica quam Thucidides *lib.*2. & Lucretius *in fine lib.*6. deſcribunt, homines tanta omnium rerum cœpit obliuio, vt & neceſſarios & ſeipſos non agnoſcerent; & Memoriæ ex febre, & vulnere, ac capitis percuſſione amiſſæ exempla ſuprà recenſuimus.

Venena quoque, & philtra ex ingenioſis ſtolidos, & amentes reddidiſſe notum eſt. Et inter ea Cerebrum felis comeſtum memoriam abolere dicitur. Quò pertinent & Narcotica capiti & ceruici incautè applicata. Idem præſtare poſſunt medicamenta calidum natiuum abſumentia, vel extinguentia. Humores etiam vitioſi Intemperiem frigidam vel humidam cerebro inducentes, calorem natiuum ſuffocant, ſpirituſque ineptos ad haſce functiones reddunt. Pertinent huc & nimia ſanguinis profuſio; labores nimii, vigiliæ immodicæ, ſtudia nimia, & omnia huiuſmodi, quæ calidum natiuum cerebri poſſunt abſumere.

Calida tamen & ſicca Intemperies etiam memoriam labefactare poteſt, dum inordinatum ſpirituum Ani-

malium

malium motum facit, vt teſtatur Galen. 3. *de loc. affect. cap.* 5. vbi ſcribit, nouiſſe ſe quendam, qui ob labores in ſtudijs, atque vigilias memoriam penè amiſerat, læſa etiam Ratiocinatione; item agricolam, qui ob labores, quos vites colendo ſubierat, ac tenuem victum eodem malo affectum eſſe. Et Scaliger, *loc. alleg.* ſcribit, quod etiam in ſiccis cerebris, ſi ſint bilioſi, propter ſpirituum mobilitatem, memoria læditur. Quæ intemperies etiam à Medicamentis induci poteſt, nouimuſque aliquos, qui dum medicamentis calefacientibus, & ſiccantibus memoriam roborare vellent, cerebro nimium exſiccato, & calido natiuo abſumpto, fatui ferè euaſerunt.

Nocet quoque memoriæ & ingenio, ſi mens diuerſis ſtudijs diſtrahatur, & pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus, dum plurimæ imagines ſeſe inuicem turbant, obfuſcant ac confundunt.

Præter intemperiem etiam Conformatio, quæ ad ſpiritus capiendos, eorumque motum neceſſaria eſt, ingenio, ac memoriæ obeſſe poteſt. Quò referri poteſt & ſubſtantiæ cerebri modus, de quo in Inſtit. *lib. 3. part. 1. ſect. 2. cap.* 3. Qui enim tenuitate cerebri deſtituuntur, & cerebrum craſſius habent, ijs proculdubio ad has actiones omnes non ita apti ſunt. Etenim in tenui ſubſtantia cerebri ſpiritus Animales mouentur expeditius, in craſſa verò impediuntur. Et quo cerebri ſubſtantia ac calidum, & ſpiritus innatus ſunt tenuiora, & puriora, eò etiam puriores & tenuiores ſpiritus in eo generantur. Figura cerebri imitatur cranij figuram, & plerique qui minus decentem capitis figuram habent, ſtupidi ſunt, aut malitioſi, quale caput Therſites, ob id famoſus, habuit. Quò pertinet & caſus ex alto, percuſſio, quibus proculdubio cerebri conformatio læditur; vndè quoſdam memoriam amiſiſſe ſupra ex Plinio diximus. Et Guliel. Rondel. *in fin. libr. 1. meth. cur. morb.* refert, quendam valdè eruditum, cui gladius in oculum altius adactus fuerat, ob vulnus illud memoriam ita amiſiſſe, & rerum omnium ita oblitum fuiſſe, vt Lutetiam repetere, & prima literarum elementa iterum diſcere coactus fuerit.

Signa Diagnoſtica.

Læſæ memoriæ ſigna. Ipſum malum ex actionibus ægri læſis facilè cognoſcitur. Cùm enim memoriæ officia ſint, facilè arripere, fideliter retinere, expeditè expromere & reddere, ſi horum aliquid deſit, & imprimis, ſi imagines ſenſibiliũ rerum, quæ prius animum mouerunt, in mentem, vbi opus eſt, non veniant, imaginatione & ratiocinatione ſalua potiſſimum memoriæ vitiatæ ſignum eſt.

Cauſſas quod attinet, ſi conformatio cerebri, & capitis vitioſa horum malorum cauſſa ſit, ea in oculos incurrit, & vel ab ortu homini contigit, vel homo percuſſus & lapſus eſt.

Hæc ſi abſit, defectus calidi natiui & frigiditas, ac humiditas abundans ex cauſſis calidum innatum cerebri abſumentibus, & cerebrum refrigerantibus ac humectantibus, vel etiam ſiccantibus (quæ & ipſæ conſequenter calidum natiuum abſumunt) aut ex actionibus læſis, vel excretis, iuuantibus item, & nocentibus cognoſcitur, vt ſupra *part. 1. cap.* 2. 3. 10. dictum. Nimirum ſi intemperies cerebri ſit frigida, & humida, ſomnus eſt longus & profundus: ſi humida tantùm eſt, ſomnus longus, ſed non profundus: ſi frigida tantùm, moderati ſomnolenti ſunt: ſi frigida & ſicca, non ſunt ſomnolenti. Ita & copia, vel paucitate excretorum, frigiditas vel ſola, vel cum humiditate, aut ſiccitate coniuncta cognoſcitur. Qui enim frigidum, & humidum habent cerebrum, multa excrementa per palatum & nares emittunt; qui frigidum & ſiccum, pauca; ſi frigidum tantùm moderata; ſi cerebrum ſit calidum & ſiccum, cum memoria læſa adeſt delirium ac rationis læſio.

Prognoſtica.

1. Euentus mali talis exſpectandus, qualem cauſſæ promittunt. Ipſa enim ſymptomata ex ſe eum non indicant: ſed vt à cauſſis ſuis pendent, ita non tolluntur, niſi ijs ablatis. Prognoſt.

2. Si abſque cauſſa externa memoria ſubitò lædatur, imminentis apoplexiæ, Epilepſiæ, Paralyſis eſt indicium, ſi homini ſaluo aliàs id accidat. Si verò ægroto viribus deſtituto memoria deficiat, certiſſimum eſt propinquæ mortis indicium.

3. Mentis imbecillitas & ſtupiditas ab ortu contracta, & quæ à conformatione prima capitis vitioſa prouenit, incurabilis eſt.

4. Incurabilis eſt & illa, quæ ætatis ratione accidit.

5. Nec curatur, quæ ab inueterata Epilepſia pendet. Vt enim illa vix curatur: ita & ſymptoma inde excitatum.

6. Difficulter & illa curatur mentis imbecillitas, & memoriæ læſio, imò plerumque incurabilis eſt, quæ à malignis morbis, venenis, ac philtris ortum habet.

7. Quæ à frigiditate & humiditate, ac humore pituitoſo ortum habet, & cum Lethargo, Caro, Apoplexia accidit, etſi & ipſa curatu ſit difficilis: tamen interdum curatur, præcipuè dum ætas viget, & vires conſtant.

8. Obliuio à caliditate, & ſiccitate contracta curatu difficilior, quam à frigiditate, & humiditate, quia facilius & tutius eſt caput calefacere & ſiccare, quam frigefacere & humectare.

9. Obliuio ſub acceſſiones periculoſa. Hippocr. 3. *epid. comm.* 3. *t.* 37.

Indicationes.

Intemperies cerebri & ſpirituum, quæ adeſt, & cauſſa horum malorum eſt, corrigenda per contraria, & materia, quæ cum ea coniuncta eſt, euacuanda, vt *part.* 1. dictum; calidum natiuum inſtaurandum, & ſpiritus torpidi excitandi. Quæ tamen immodicas corporis euacuationes & inanitiones ſequitur memoriæ læſio, requirit tantum commodam refectionem per cibum, & calidum natiuum, ac ſpiritus inſtaurantia ac roborantia; ſicut & illa, quæ ſenibus accidit. Memoriæ læſæ & Ingenij debilitatis curatio.

Auxilia.

Qua ratione autem hiſce Indicationibus poſſit ſatiſfieri, dictum etiam ſupra *p.* 1. *c.* 2. 3. 10. vbi monſtratum, qua ratione intemperies frigida, & humida calefacienda, & ſiccanda ſit, & pituita caput obſidens præparanda & euacuanda. Pauca ſaltem hiſce illis adiungimus.

Alterantia quod attinet, quæ eadem humorem pituitoſum præparant, proponentur etiam poſtea inter roborantia v.g. Materia pituitoſa ſic præparanda.

℞. *Rad. Ireos, Flor. acori veri, valerian. pyrethr. an.* ʒ. ß. *galang.* ʒ. ij. *betonic. maioran. meliſſ. thymi. flor. lilij conuall. an.* M ß. *lauendul. ſaluia, ſtœchad. Arab. an.* M. ij. *ſem. fœnicul.* ℥. ß. Coq. in ſuf. aq. q.

Colat. ℞. ℔. j. ß. adde *mellis* q. ſ. deſpumentur, & aromatiſentur *nuc. moſchat. & cinnamom.* pro 4. vel 5. doſibus.

Vel ℞. *Rad pæon. acori veri, an.* ℥ ß. *betonic. maioran. ſerpill. hyſſop. ſaluia. ſtœchad. Arab. roriſmarin. an* M. ß. *ſem. carui. fœnicul. ſileris montan. an.* ℥ ß. *cinnamom. nuc. moſchat. macis an.* ʒ. ij. Conciſa & contuſa indantur in vas vitreum, & affund. *hydromelit.* ℔. iij. *vel q. ſ.* & vaſe clauſo in B. horis 2 coq. poſtea colentur.

Colaturæ, ſi libet, addantur *oxymel. ſcillit.* ℥. iij. Dentur ſingulis diebus manè & veſperi ℥. iv.

Vel ℞. *Aq. beton. ſalu. an.* ℥. j. ß. *eſſent. ſalu. meliſſ. an.* ℈. ß. *ſyrup. de ſtœchad.* ʒ. j. *aq. cinnamom.* ʒ. ij. Miſce pro hauſtu, qui cubitum ituro exhibeatur.

Purgantia.

Purgantia ex prima parte nota ſunt Ex.g.

℞. *Pilu-*

℞. *Pilular. aurear. Arabic. an.* ʒ.ß. *trochiſc. alhandal.* ℥.iij. *extract. caſtor.* ℥.ij. F. pilulæ xxv.

Vel ℞. *Extract. ſolut. Andern.* ℈.j. *hellebor. nigri* ℈.ß. *gummi gutt.* ℥.j. vel ij. *extract. caſtor.* ℥.ij. *Cum aq. lauendula.* F. Pilulæ xxj.

Commendantur & hæ, quę tamen potius caput roborant, quam purgant.

℞. *Aloes agaric. an.* ʒ.ij. *ſal. gemmæ* ʒ.j.ß. *caryophyllor. cinnamomi, macis, nuc. condit. ligni aloes, thuris, maſtich. myrrhal. cubebar. abſinth. croci, bacc. lauri. iuniperi, ſtæchad. Arab. calam. arom. an.* ʒ.ß. Pulueriſata cum vino odorifero.

Miſc. & F. Maſſa Pilul. Doſis ʒ.j.

Vel ℞. *Agaric. albiſſ.* ʒ.j.ß. *fol. ſenæ ol.* ʒ.ij. *zingib. alb. ſem. carui an.* ℈.j. Macerentur per noctem in *aq. beton. & hydromelit. an.* ℥.iij. In Colatura diſſolu. ſuper igne *diaphœnic.* ʒ.iij. vel ℥.ß. Iterum coletur. F Hauſtus.

Vel ℞. *Aq. betonic.* ℥.j ß. *faluiæ, lauendul. an.* ℥ ß. *extr. panchyma.* ℈.ß. vel j. *turbith.* ℥.vij. *helleb. nigri* ℥.v. *dacryd.* ℥.iij. *ſyrup. roſar. ſolut.* ʒ.iij. *eſſent. cinnamom.* ℈.ß. M. pro hauſtu.

Antiqui fortioribus, vt hiera Logadij, hiera Ruffi vtebantur.

Si ex Intemperie frigida & ſicca ſit vitium, præparatio & purgatio fit, vt ſupra *part. 1. de Melancholia* dictum.

Particulares quoque euacuationes per Errhina; maſticatoria, Gargariſmos, Apophlegmatiſmos fiant, de quibus etiam ſupra dictum.

Vtiles quoque ſunt reuulſiones per Cauteria & Fonticulos, qui in cruribus, vel brachijs excitari poſſunt.

Roborantia.

Roborantia, quę ſcilicet Intemperiem cerebri emendant, & reliquias materiæ abſumunt, cerebrumq; confortant, etiam ex ſuperioribus patent.

Sint autem fortiora: cùm temperamentum cerebri hiſce affectibus valdè mutatum ſit, & difficulter in priſtinum ſtatum reducatur.

Interna.

Medicamenta memoriã & ingeniũ conſeruãtia.

Inter ſimplicia Cephalica hic magis vtilia ſunt: *lilium conuall. meliſſa*, quæ memoriam confortat, ingenium acuit, & animi tranquillitatem, ac hilaritatem præſtat, & ad curas pellendas vtilis eſt, *betonic. flor. ſtæchad. Arab. lauend. primula veris, maiorana. faluia, roriſmarin. rad. acori veri, pyrethr. ſemen. hormini, Zingiber, nux moſchata*, quæ non tantum ob manifeſtas, ſed & occultas qualitates ad caput roborandum, & memoriam confortandam commendatur: ſi ſæpè ieiuno ſtomacho maſticetur, vel alio modo vſurpetur, *cubeba, thus item* ℈.ß. pondere cum vino, aut liquore conueniente ſumptum, *ſem. ſinapi, myrobalan. caſtoreum, ebur*, & alia ſupra *par. 1. cap. 2.* propoſita. Ex quibus parantur.

Aqua *lilij conuall. meliſſ. primula Veris, maioran. faluia, roriſmarin.* Conſeruæ *lilij conuall meliſſ. lauendul. beton. ſtœchad. Arab. anthos.* Syrup. *ſtœchad. ſimpl. & comp. de betonica, mel anacardinum.*

Benedict. Victor. Fauentin. ſyrupum ſuum de aromatibus commendat, quem ita deſcribit.

℞. *Herb. & flor. Sampſuchi, thymi, pulegij, ſerpilli, mentha, calaminth. hortenſ. ſiſymbrij, roriſmarini, faluia, beton. an.* M. ij. Coquantur in ſuffic. quant. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis.

Colat. in ſyndone ligata infunde *cinnamom. nuc. moſch. macis, ſpica nardi, Celtica Folij Zingiberis, an.* ℈.j. *ambra, moſchi, an.* ℥. ij. Bulliant ad 4. partis conſumptionem & cum ſ.q. ſacchari, F. ſ. a. Syrupus. Cuius ℥.j. ß. aquæ flor. citri ℥.iij. miſceantur pro doſi vna, & ſic pro alijs 5. vel 6. Extracta & Eſſentiæ *Meliſſa, faluia, roriſmarini, ligni aloes, cinnamomi.* Condita; *Zingiber*, præſertim ſi cum modico thure ſumatur, *radic. pyrethr. acori, myrobalan.* Confectio *Sem. Sinapi.* Olea deſtillata *nucis moſchat. meliſſ. maioran. faluia, roriſmarin.* Extracta & Eſſentiæ *meliſſa, faluia, roriſmarini, ligni aloes, cinnamomi.* Species aromaticæ, *diambr. aromatic. roſat. diamoſch. dulc.* Vina medicata.

℞. *Ligni aloes, zingiberis, piper. long. galang. an.* ℥.j. *caryophyll. cubebar. an.* ʒ ß. *nuc. moſchat.* ℥.ij. In ſacculum includantur, & affund. muſti ℔.xij. vel etiam plures F. vinum medicatum.

Electuaria: *Confectio anacardina*, quæ ad frigidam & humidam intemperiem cerebri corrigendam eſt efficaciſſima, vnde etiam confectio ſapientum appellatur, quæ vt gratior ſit, ſine caſtorio parari poteſt. Scribit tamen de ea Ianus Huartus, *in ſcrutinio ingeniorum, cap. 22.* compoſitione iſta, quia valdè calida, & ſicca, intellectum & memoriam perire, etſi imaginationem exacuat, vt quis loquendo & reſpondendo per dicteria & comparationes excellat, & malitias ac dolos fingere calleat. Verùm pręſuppoſuit ille vulgarem doctrinam, nimirum ad memoriam, opus eſſe cerebro molli. Cùm autem certum ſit ſiccitatem cum moderato calore ingenium ac memoriam acuere, non eſt de nihilo, quod de compoſitionis huius efficacia dicitur, & obſeruatum, quoſdam ea mirabilem ſibi memoriam comparaſſe, & proinde etiam in imminuta à cauſſis p.n. memoria vſurpari poteſt. Confect. anacard.

Cautè tamen ea exhibenda, pręcipuè in ſanis, ad memoriam roborandam. Vnde nonnulli eius ʒ. ß. vel minus cum aq. calida exhibent, vt nimia eius exſiccatio remittatur. Ijs verò, qui membra principalia calida habent, nullo modo exhibenda. Docuit enim & hoc experientia, nonnullos quidem memoriam admirabilem ſibi hac confectione comparaſſe, ſed parum vitales fuiſſe, & in ipſo ætatis flore, corpore nimis exſiccato, extinctos.

Et rectè de hac confectione hoc etiam monet Mercatus, prodeſſe quidem eam ſæpe ijs, qui memoriam, quam à natura fœlicem obtinuerunt, vi cauſarum præter naturalium læſam habent: ijs verò, qui à natiua conſtitutione debilem memoriam habent, maximoperè obeſſe, & ex eius vſu nonnullos iudicium, alios memoriam planè amiſiſſe & capitis dolores ingentes contraxiſſe. Natiua enim partium temperies, ſi in meliorem ſtatum mutari debet, ſenſim & paulatim mutanda eſt, non vehementibus medicamentis, qualę eſt Confect. anacardina, calidumque & humidum natiuum abſumendum & exſiccandum eſt. Ideoque ijs qui debilem habeant à natura memoriam, victu idoneo & imprimis frequentioribus ſtudijs, & memoriæ exercitatione ſubueniendum. Abs quo ſi ſit, medicamenta parum proderunt.

Foreſtus hoc Electuario in muliere, quæ poſt Apoplexiam memoriam ferè amiſerat, fœliciter vſus eſt.

℞. *Rad. acori veri, ſeu galang. minor. condit. conſeru. flor. betonic. roriſmarin. an.* ℥.j. *flor. herba paralyſis* ℥.ß. *cubebar. nucis moſchat. cinnamom. pulueriſat. an.* ʒ.j. Cum *ſyrupo de ſtœchad.* F. Electuarium, de quo ſingulis diebus manè ſumebat inſtar caſtaneæ, & nucham, occiput, & frontem aqu. hederæ arboreæ, ter, vel quater in alembico deſtillatæ inungebat.

Laudatur & hoc Meſuæ tanquam expertum, & ſatis vtile.

℞. *Mellis anacard. thuris, rad. cyperi, acori, an.* ℥.j. *piperis, macropiper. an.* ℥.ß. *myrobalan. chebul. Indor. an.* ℥.j. *mellis q. ſ.* F. Electuarium, cuius doſis à ʒ. j. ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Conſeru. lilij conuall. betonic. faluia. roriſmarin. an.* ℥.j. *lauendul.* ℥.ß. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ.ß. *ſem. carui, caryophyll. cubebar. nuc. moſchat. an.* ʒ.ß. *ol. cinnam. gutt. vj. cum ſyrup. de ſtœchad. vel* ſ.q. *ſacchari in aq. roſar. diſſolut.* F. Electuarium.

℞. *Conſer. beton. meliſſ. lilij conuall. anthos, an.* ℥.j.

mell.

mell. anacard. ℥.ß *ſpec. diambr. diamoſc. dul. an.* ʒ.j. *cum ſyrup. de ſtœch. vel conſeru. myrobelan. chebulor.* F. Electuarium.

℞. *Cinnam. ſpica nard. caryoph. an.* ℥ ß. *macis, Zedoar. an.* ʒ.ij. ℈.ij. *moſchi* ℥.v. *ambra* ℥.vj. *confect. anacard.* ʒ.ij. *ol. nuc. moſc.* ʒ ij. *cum ſyrup. de beton. q. ſ.* F. Electuarium. Platerus hoc præſcribit.

℞. *Confect. anacardin.* ʒ. ij. *conſ. maioran. roriſmar. an.* ℥ ß. M. & fiat Electu. de quo quantitas nuc. moſchat. mane & veſperi ſumi poteſt.

Aquæ compoſitæ ℞. *Rad. ireos, valerian. an.* ʒ ß. *meliſſ. beton, origan. roriſmar. an.* M. j. ß. *flor. primulæ veris, lilij conuall. lauend. roſar. rubr. an.* M. ij. *ſtœch. Arab.* ℥. ß. *cinam. opt.* ℥. ij. *galang. macis, caryoph. nuc. moſch. an.* ℥. ß. *cubeb. cardam. an.* ʒ. vi. *ligni aloes* ℥. ß. *ſpec. diamb.* ℥. j. *aſa dulcis* ℥. ß. *Inciſis & craſſo modo contuſis affund. vini maluatic. vel rhenani, & aq. roſar. an.* ℔. iij. vel iv.

Stent in digeſtione per octiduum. poſtea deſtillentur.

Alia ℞. *Aq. betonic. bugloſſ. flor. tiliæ, an.* ℔ *ſpirit. vini opt.* ℔. ß. *flor. roriſmar. roſar. rubr. maioran. flor. bugl. an.* M. j *ſpec. confect. anacardin.* ℥. ij. Stent in digeſtione per menſem, hinc deſtillentur.

Vel ℞. *Flor. lilij conuall.* M ij *ſpirit. ſeu aq. deſtillat. de baccis iunip.* ℔ iv. Stent in digeſtione per dies 14. Hinc colentur, & exprimantur. Suo tempore adde *flor. ſalu. roriſmar. lauend. an.* M. j *ſpec. diamoſc. dulc. diambr. an.* ʒ. ij. Macerentur per menſem, & hinc in vitro per cineres deſtillentur. Hujus aq. cochl. j. ter in ſeptimana ſumptum memoriam roborat, ſpiritus animales illuſtrat, & ab apoplexia & epilepſia præſeruat.

Vel ℞. *Flor. roriſmarin. bugloſſ. meliſſ. an.* q. v. Minutim incidantur & add. ſacchar. alb. q. ſ. & in ſole aqua ſucculenta deſtilletur, de qua ſingulis diebus mane cochlear. i. hauriatur.

Præſtat tamen hanc aquam tribus collobiis in M. B. aut cineribus parare.

Vtilis eſt & aqua ſophorum Dornereilii, vt & aqu. ſequens Vid. Vidi, quam *lib. 7. de M. cap. 5.* deſcribit & mirificè memoriam confortare & ingenium acuere ſcribit, ſi mane ʒ. ii. ſumantur.

℞. *Spirit. vin. opt.* ℔. v. *aq. bugloſſ. meliſſ. betonic. ſtœchad. flor. lilij conuall. an.* ℔. ß. *flor. anthos. roſar. rubr. bugloſſ. maioran. an.* M. j *ſpec. diaplir. diacaſtor. an.* ʒ. iij. *confect. anacard.* ℥. i. Infundantur prius flores, poſt ſpecies: Stent in digeſtione per menſem 1. poſtea deſtillentur.

Sequens aq. ſapientiæ nonnullis dicta etiam commendatur.

℞. *Rad. bugloſſ.* ℥. ii. *coſti amari & cand.* ℥. i. *cyperi rotund.* ʒ. ii. *pæon. maris* ʒ. iii. *ſummitat. maioran, veruenæ, euphraſ. flor. anthos, betonicæ, primula veris, an.* M. iii. *meliſſ.* M. ii. *lauend.* M. i. ß. *ſtœchad. Arab.* ʒ. vi. *ſantal. albi, rubri, citrini, an.* ʒ. v. *chebulor. belliricı myrobal. chebul. Indor. citrinor. piperis longi, & nigri, caſtorei, cardamomi, anacard. an.* ʒ. i. *cubebar.* ʒ. ii. *baccar. lauri exc. an.* ʒ. iii. *nuc moſch.* ʒ. ii. Puluериſentur ſubtiliſſimè, flores autem incidantur.

Affunde *Aq. lilij conuall. vel bugloſſ. Ital. flor. tiliæ, roriſmar. aqu. aureæ Langij. an.* ℥. ix. *vini maluatici* ℔. xi. Adde *ſpec. lætif. Rhaſis, lætif. Galeni, an.* ʒ. i. *trochiſc. Galliæ moſchat.* ℈. ii. Stent in infuſione in loco calido, per 8. dies, deinde deſtillentur igne lentiſſimo in M. B. addendo poſtea *Magiſter. perlar.* ʒ. i. *tinctur. corall.* ʒ. i. *eſſent. croci* ℈. ß. *ſolut. ſappyri* ℈. i. *tinctur. Argent.* ℈. i. Miſce.

Vſus. Hæc aqua ingenium ob nimiam humiditatem & frigiditatem ſtupidum acuit, memoriam eandem ob cauſſam labilem debilemque mirificè confortat, ſenſus omnes ſpirituſque viuificat, atque exhilarat, melancholiam reprimit. Doſis eſt ℥. i. alternis diebus.

Aquæ vitæ duæ precioſiſſimæ, quas Caſparus Peucerus deſcribit in ſuo Tractatu de memoria, & ex aulis principum accepit.

Prima.

℞. Vuarum Creticar. vel Damaſcen. grand. (officinæ Cybebas vocant) ℥. ii. Concid. minutim & infund. vini ſublimati ℔. i. ß. aut dimid. canthar. Inſolentur autem calido loco, reponanturque octiduum vaſe vitreo benè obturato, adde *flor. ſalu. minoris, roriſmarin. borraginis, bugloſſ. an.* ʒ. ii. *roſar. rub. exarefact. lilior. conuall. an.* ℥. ß. *meliſſ. cortic. citri. recent. betonicæ, flor. tunicis an.* ʒ. ß. *ſantal. citrin. rubr. an.* ʒ. ii. Deducantur omnia in tenuiſſimum puluerem, & ſic infuſa tepido loco aſſeruentur, macerenturque tamdiu, donec liquor iniectorum vires omni ex parte exſorbuerit ac combiberit, quod ſapore deprehenditur, fitque ferè ſpatio 2. menſ. Nihil obfuerit, ſi integram æſtatem Solis radiis expoſueris. Tandem per manicam Hippocrat. traiiciantur. Si libet, adici poſſunt, *moſchus, ambra, lapides pretioſi, margaritæ orientales, vnicornu*, vt aqua tantò fiat fortior. Doſis cochlear. i. aut ß. ieiuno ſtomacho.

Altera aqua.

℞. *Cinnamomi* ℥. ß. *zingiberis* ʒ. ii. *ſantal. omnium. an.* ʒ. iii. *caryophyll. galangæ, nucis moſchat. an.* ℈. iv. *macis, cubebarum, an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. i ß. *zedoariæ, ſem. nigellæ, an.* ℥. i. ß *aniſi, fœniculi, paſtinac. ſylueſtr. ocymi, radic. angelic. caryophyllat. glycyrrhiz. calami aromat. valerianæ minor. fol. ſcarleæ, thymi, calaminth. puleg. menthæ, ſerpill. maioran. an.* ʒ i. *flor. roſar. rubr. ſaluiæ, betonicæ, roriſmarini, ſtœchados, bugloſſ. borraginis, an.* ʒ. ii. *cortic. citri* ʒ. i. ß. *ſpec. diambræ, aromat. roſat. diamoſch. dulc. diamargarit. diarrhod. Abbat. Elect. de gemmis, an.* ʒ. i ß.

Terenda terantur, & infund. libris aquæ vitæ præſtant. vi. hoc eſt, duobus canthar. ſinantur in vitreo vaſe 15. dies continuos ſtare occluſo ſubinde vaſis oſculo. Deinde deſtillentur per alembic. in B. M. arctè occluſis commiſſuris. In aqu. extillatam ponantur ſantal. teſſeratim inciſ. ʒ. i. *moſch. ambræ, in pet. illig. an.* ℥. iii. *vel* v. *iulepi roſati clariſſ.* ℔. ß. Stentque ita per dies 15. poſtea aqua ſeparetur. Præſentanea auxilia ſunt aquæ hæ ad reparandam memoriam.

Pulueres. ℞. *Rad. cyperi, croci, myrrhæ, thuris, piper. alb. an.* ʒ. i. F. puluis, detur à ℈. i. ad ʒ. i.

Vel ℞. *Raſur. eboris. C. C. caſtorei, an.* ʒ. i. *moſch ambr. an.* ℥. iii. F. puluis.

Antiquitus valdè celebratus eſt puluis ſequens.

℞. *Thuris maſculi* ʒ. i. *piper. longi vel albi* ℈ ß.

Deducta in puluerem propinentur ieiuno ſtomacho, aliquot diebus ſub auroram cum vino vel aqua mellis.

Marſilius Ficinus *libr. 2. de ſtudioſ. ſanit. cap. 9.* è tribus illis muneribus, quæ Magi Chriſto obtulerunt, confectionem auream parat memoriæ conſeruandæ, ingenio acuendo, ſenſibus vegetandis, ſpiritibuſque fouendis & roborandis vtilem.

℞. *Thuris* ℥. ii. *myrrhæ* ℥. i. *auri foliat* ʒ. ß Cum vino fiant pilulæ, quarum aliquot ſub auroram ſumantur.

℞. *Succini odorati* ʒ. i. (poſſet etiam ambra ſumi) *cubebarum, thuris, myrrhæ, an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. i. Cum vino F. pilulæ mediocres, quarum duæ vel tres alternis diebus ante decubitum dentur.

℞. *Nuc. moſchat. thuris, ligni aloes, raſur. ebor. an.* ʒ ß. *ſem. aniſi, ſinapi, coriandr. præparat. cubebar. an.* ℈. i. *cinnamom.* ʒ. ii. *margaritar. præparat.* ʒ. ß. *moſch. ambr. an.* ℥. vi. *manus Chriſti perlat.* ʒ. vi. F. puluis, de quo cum pane albo vino ſubdulci madido cubitum iturus bis in ſeptimanam ʒ. i. vel ʒ. i. ß. ſumat. Multum etiam prodeſt, præſertim apud ſenes, in memoria deperdita inſtauranda puluis Trithemii; qui ita paratur.

℞. *Macis, cubebor. caryophyll. an.* ʒ. vi. *fol. ſenæ elect. chamæpyt. zingiber. albi, cryſtallor. tartari, an.* ʒ. v. *radic. calami aromat. gentianæ, ſem. cumini, ſileris mon-*

montani, aniſi, petroſelini, ſpicæ nardi, an. ℥.ß *magiſter. corallor. perlarum, an.* ʒ.ij. Redigantur ſecundum artem in puluerem. Doſis eſt ʒ.j. Hunc accipiat per primum menſem manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino, vel etiam brodio; ſecundo menſe tantum manè: tertio menſe mane, ter in ſeptimana: quarto menſe bis in ſeptimana, & ſic deinceps per aliquot menſes.

Valde commendatur ſequens Tragæa, de qua manè & veſperi tantum, quantum duo vel tres cuſpides cultri capere poſſunt, ſumantur.

℞. *ſem. leniſtici, petroſelini, ammeos, aniſi, apij, an.* ʒ.ß. *thymi, epithymi, hyſſopi, origani, an.* ʒ.j. *ſpic. Celt. cinnamomi. ſem. rutæ an.* ʒ.ij. *piperis albi, & nigri, chelidon. an.* ʒ.j.ß. *myrobal. omnium, an.* ℈.ij. *ſal gemmæ, chamædryos, centaur. vtriuſque, marathri, an.* ʒ.ij *cum pauco ſacchare* F. Tragæa.

Pilulæ. ℞. *Pilu. cubebar. calament. nuc. moſchat. caryophyll. thuris. an.* ʒ.ß *ambræ,* ℈.j. *moſchi* gr.v. *Cum ſucco, & aqu. maioran. vel ſaluiæ. aut ſyrup. de ſtœchad.* F. pilulæ e ʒ.xij. & conſpergantur ſpec. diambr. & ſumantur hora decubitus 4. vel 6. quotidie per integrum menſem.

Rotulæ & Morſuli. ℞. *Nucis moſchat. num. ij. caryophyll. num. vi. ligni aloes* ʒ.i. *ſacchar. in aq. maioran. diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ.

Vel ℞. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. flor. lauendul. roriſmarin. an.* ʒ ß. *cubebar. ſileris montani, flor. ſtœchad. Arabic. ligni aloes, an.* ℈.i. *ſpecl. confect. anacardin.* ʒ.i. *moſchi, ambr. an.* ℈.ß. *ol. deſtillat. cinnamom. nucis moſchat. caryophyll. an.* gr. iv. *ſacchar. in aqu. roſarum diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ. Claudinus ſequentes tabulas commendat.

℞. *Ligni aloes* ℈. ii. *cardamomi. galangæ, an.* ʒ.i. *cinnamomi* ʒ.ß. *galliæ moſchat.* ℈.i. *ſacchari* ℥.vi. *in aq. flor. citri diſſolut.* F. Rotulæ, de quibus 3. vel 4. manè ſumantur. Vel parentur hi morſuli.

℞. *Sacchar. clarificat.* ℔.ß. *aq. lauendul. borragin. an.* ℥.i.ß. Coq. ad conſumpt. aquæ, poſtea adde *Margarit. præpar.* ℈.i. *eboris vſti, C. C. ſmaragdi præparati, an.* ℈.ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.j. F. ſ. a. Confectio in morſulis, de quibus vnus vna vice præberi poteſt.

Chymici præter olea ſuperius commemorata etiam hic commendare ſolent *Elixir proprietatis Paracelſi, Magiſterium perlarum & corallorum, oleum* Vitrioli, *cum aqua fœniculi, eſſentiam meliſſæ, medicamenta ex* Argento *parata*.

In Intemperie frigida & ſicca, quæ calefaciunt, & humectant, requiruntur. Paretur ergo tale electuarium.

℞ *Conſeru. flor. borrag. bugloſſ. betonic. lilij conu. an.* ℥.ß. *ſpec. diamargar. frigid.* ʒ.ß. *cum ſyrupo de tunicis, vel ſtœchad.* F. Electuarium.

Externa.

Externa eodem modo ſe habere debent; & in Intemperie frigida ac humida & ſicca ſupra *cap. 2. 3. part. 1.* propoſita vſurpanda. Commendatur hic aq. hederæ arboreæ, diligenter deſtillata, & occipiti applicata.

Vtiles & hic ſunt, extraque capiti applicari poſſunt, aq. deſtillatæ modo propoſitæ.

Vel ℞. *Spirit. vini opt.* ℔.ß. *caryoph. nucis moſchat. acori veri, maioran. flor. ſtœchad. an.* ʒ.ij. Stent in vaſe clauſo, & vbi opus, caput iſto liquore illinatur. Sunt qui ſequentem aq. vitæ miris laudibus extollant.

℞. *Cubebar. cardamomi, croci confect. anacardinæ, an.* ℥.ß. Affunde ſpiritum vini maluatici ad ſupereminentiam 3. vel 4. digitorum. Stent in infuſione per dies 10. Hinc effunditur liquor, & per chartam filtretur, quo tempora & occiput illinantur.

Vel abluatur caput lixiuio, in quo radices aſari, lauri folia, thus, fol. ſenæ, acorus, flor. chamæmel. maioran. meliſſa, roriſmarin. &c. ebullierint.

Aliàs quidem nimium & præter modum caput ratio-nibus non fatigandum. Redditur enim inde cranium debile, atque ad leuiſſimam auræ iniuriam deſtillationibus obnoxium. Quoties tamen vſus exigit, vt octauo, vel decimo quoque die, lixiuio abluatur, in quo dicta modo ebullierint, vel eiſdem indatur ſacculor. alteruter, qui.

℞. *Macis* ʒ.i. *caryophyll. nuc. moſch. maioran. an.* ʒ.ß. *flor. labruſc. roſar. an.* ʒ.j. *ſpic. celtic.* ʒ.ß. Conciſa indantur in ſacculo.

Vel ℞. *Spicæ celticæ* ʒ.ii. *flor. lauendulæ, roſarum, an.* P.i. *maioran. roriſmarini, an.* M.i.ß. *rad. irid.* ʒ.i. Concidantur & panno laneo inſuantur, ſingaturque ſacculus, qui feruenti lixiuio impoſitus probe exprimatur, vt vim trahat & ſorbeat. Apprimè confortant cerebrum & memorandi facultatem. Adhibeatur & ſapo odoratus qui.

℞. *Saponis veneti* ℔.ß. *rad. irid. odorat.* ʒ.ii. *calami aromat.* ʒ.ii.ß *fol. hederæ. caryophyl. cardamo. maioran. thym. ſtœchad. Arab. nigell. meliſſ. an.* ℈.i.ß. Tritis terendis & ſapone deraſo F. cum aqua card. bened. Magdaleon, è quo formentur paſtilli didrachmales.

Ol. thuris deſtillatum illitum valde etiam prodeſt; oleum etiam myrrhæ temporibus & occipiti inunctum in confortanda memoria valde efficax eſt. Paratur autem vel per deſtillationem vel per deliquium, ſi ſcilicet oua ad duritiem coquantur, per medium diſſecentur, vitelloque exempto ſpatium puluere ſubtili myrrhę impleatur, & in cellam ponatur, vt myrrha in oleum reſoluitur, vt & myrrha, maioran. ſaluiæ, roriſmar. nucis moſchat. caryophyll. Laudatur & fel perdicis arterijs temporum ſemel in menſe illitum.

Linimenta & Vnguenta.

℞. *Ol. de lateribus, nardin. an.* ℥.ß: *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.ij. *ol. deſtil. ſaluiæ, maioran. nucis moſchat. an.* gr.ii M.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, de caſtor. an.* ℥ ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.i. *ol. deſtill. caryophyl.* ʒ.ß *thuris,* ℈.ß. *benzoin.* ℈.i. *ceræ parum.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, caſtor. an.* ℥ ß *deſtill. nucis moſch. caryophyll. cinnamomi, an.* ℈.i. *rad. pyrethri* ℈.i. Cum pauca cera F. Vnguentum.

Vel ℞. *Pulu. rad. pæon. valerian. maioran. an.* ℥.ß. *rutæ* ʒ.i. *ſucci verben.* ℥.ß. *teſticul. caſtor.* ʒ.i. *medull. nucum anacard. an.* ℥.ii. *Cum pinguedine vrſi.* F. vnguentum. Commendatur & hoc.

℞. *Ol. coſtini, iuniperin. an.* ℥.i. *nardi a.* ℥.ii. *de caſtor.* ℥.ß. *ſpicæ* ʒ iii. *pulu. cinnam. nuc. moſch. an.* ʒ.i. *caryophyll. macis. flor. anthos, lauendul. ſtœchad. Arab. ſpic. Indic. Celt. an.* ʒ.ß. *roſar. purpurear. cubebar. ſileris montan. piper. long. cardamom. an.* ℈.ii. *vini maluatic.* ℥.iii. *aq. roſar.* ℥.iv. Coq. ad conſumption. humiditatis, & colentur; poſtea adde *ſpec. diambr. diamoſc. dulc. dianth. an.* ʒ.i. *moſch. in aq. roſar. diſſolut.* ʒ.ß Miſce pro vnguento, quo poſt lotionem occiput illinatur.

Nonnulli hoc commendant.

℞. *Pingued. vrſi*, eamque pone in veſicam vrſi cum eius vrina, ſtent ſimul per octiduum, poſtea extrahe, & adde, ſuccum hormini, euphraſiæ, verbenæ, bugloſſ. valerian. aloes part. æq. F. vnguentum.

Non prætereundum eſt hic vnguentum, quod miris laudibus efferunt, & Carolum Ducem Burgundiæ à Doctore quodam Anglo decem millibus florenorum emiſſe, & tantæ efficaciæ eſſe ſcribunt, vt perpetuam rerum memoriam pariat. Etſi verò hic merito illius recordemur, quod Galen. 4. *de compoſ. med. ſ. loc. cap. 4.* ſcribit de medicamentis ad ſuffuſiones; promiſſiones horum omnium eſſe magnificas, effectus verò aliquando nullos, aliquando valdè exiguos; & facile crediderim laudes iſtas hoc vnguentum non ſuſtinere; tamen etiam non negauerim ad memoriam vtile eſſe. Paratur autem hoc modo.

℞. *Succ.*

℞. Succ. fol. meliſſ. baſilic. flor. myricæ, liliar. primulæ veris, roriſmarin. lauendul. borragin. geniſt. an. ℥. ij. aq. vitæ, nymphææ, roſar. violar. an. ℥. j. cubebar. cardamom. gran. paradiſ. ſantal. citrin. carpoballam. ireos, croci orient. ſatureiæ, pæoniæ, thymi, an. ʒ. ß. ſtyracis liquid. calamit. opopanac. bdellij, galbani, gummi hederæ, ladani, an. ʒ. vj. rad. ariſtoloch. long. pæoniæ, ol. terebinth. nardin. coſtini, iuniperin. laurin. maſtichin. de been, de ſpica, an. ʒ v. Puluériſanda pulueriſentur, & miſceantur omnia, deſtillentur per Alembicum ſecundum gradus ignis, & aqua, ac oleum ſeparatur. Vſum eius hunc eſſe ferunt, vt primi duobus menſibus nares, & aurium meatus quotidie magnitudine p. ſi illinantur; ſequentibus duobus menſibus tertio quoque die; aliis duobus menſibus bis in ſeptimana, deinceps ſingulis ſeptimanis. ſemel, hinc 14. diebus ſemel, vt ita annus compleatur; tandem ſequentibus annis ſingulis bimeſtribus ſemel.

Chriſtophorus à Vega *art. med. lib. 3. cap.* 10. adhibita diæta frugaliore ex carnibus perdicum, gallinarum, turturum in prandio, paſſularum & amygdalarum dulcium in cœna & vino oligophoro rubro propinato per 20. dies, ſolum pulu. ſequ. Doſin, ʒ j. ß. exhibuit.

℞. Calaminth. origani, puleg. an. ʒ. iij. *macer. cinnamomi, an.* ʒ. ij. *piperis, gal. zinz. caryophyll. cubeb. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. ij. Trita M. vtatur ſex diebus continuis ʒ. i. ieiuno ſtomacho cum ℥. i. vin. alb. aut ℥. ij. aquæ mulſæ vel puluer. ℈. ij. M. cum ſyrupo de ſtœchade ℥. ß. ac deinceps propinetur mixtura diluta ℥. i. ß aq. fœnicul. ſiue cardui benedicti. Hora ſomni peſſulum j. ex ſequenti antidoto ſiniſtræ nari indidit, ac deinde ægrum legere iuſſit per horam i. vel ij. quæ vellet, tandem extracto peſſulo dormire, Manè expergefactum affirmat lectorum exactè meminiſſe, & ſine hæſitatione ei recitaſſe.

℞. Ment. ſicc. puleg. euphr. verbenæ, ſem. coriand. præpar. callitrich. an. ʒ. i. *flor. anthos.* ʒ. i ß. *cal. arom. cinnam. an.* ʒ. ij. *caryoph.* ʒ. i. ß. *moſch. galliæ moſch. an.* ℥. vi. *melſis anacard. ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ß. Formentur cum aqua fœniculi in peſſulos, Vel tale fiat *Balſamum*.

℞. Balſ. maioran. rutæ, an. ʒ. i. *ſuccini* ℈. i. *Extr. rad. valerian. acori. an.* ℈. i. *confect. anacard.* ʒ. i. *galliæ moſch.* ℥. v. M. pro Balſamo.

Sacculus. *℞. Flor. lauendul. roriſmarin. ſaluiæ, fol. maioran. meliſſæ, flor. ſtœch. Arab. ſerpell. an.* M. ß. *nucis moſch. macis, caryophil. an.* ʒ. i. *ſtyrach. calamit. benzoes. an.* ʒ. ß. *ſem. carui* ʒ. ij. Fiat ſacculus.

Cùm etiam odores hic aliquid emolumenti conferant, in hunc vſum eiuſmodi pomum odoriferum præſcribi poteſt.

℞. Rad. ireos ʒ. i. ß. *ſeſeli, ſtœchad. an.* ʒ. ij. *nucis moſchat. menthæ, an.* ʒ. i. *thuris, calaminth. ſtyracis, calamit. ligni aloes, an.* ʒ. ß. *ambræ* ℈. i. *ladani q. ſ.* ad formandum pomum. In intemperie frigida & ſicca intemperie conueniunt malua, althæa, flor. borrag. bugloſſ. ol. chamæmel, aneth. amygdal. dulc. E. G. Paretur talis lotio.

℞. Rad. althææ ℥. iij. *caryophyllat.* ʒ. i. *beton. maioran. an.* M. i. *flor. violar. borragin. bugloſſ. roſar. chamæmel. lauendul. an.* P. i. Coq. in lacte pro capitis lotione.

Amuleta etiam quædam, quæ appenſa geſtantur, ab autoribus hic commendantur. Ametyſtus lapis geſtatus ſenſus omnes acuere, Beryllus quoque intellectum memoriamque roborare ſcribitur. Raſes linguam vpupæ appenſam obliuionem tollere refert. Paratur etiam annulus ex auro puro, in quo incluſus eſt Adamas, ſub coniunctione *Plumbi*, & ℞. in ♈. quem ad memoriam & ingenii præſtantiam valere ex Hermete refert Mizaldus *cent.* 1. *memor. aph.* 19. de quo cuique liberum iudicium eſto.

Diæta.

In læſa memoria, & Ratiocinatione à cauſſa frigida humida, quæ frequentiſſima eſt, diætæ ſit hæc ratio, quæ etiam ſanis, quibus ex eadem cauſſa memoria eſt debilior, ſi medicamenta cerebrum roborantia modo propoſita coniungant, ad memoriam augendam prodeſt. Poterat equidem ea ex iis, qui quæ ſupra *part.* 1. *cap.* 2. 3. & 10. de diæta dicta ſunt, patere, eam tamen præſentibus affectibus accomodate libet.

Aer ſit natura moderatè calefaciens & ſiccans, purus & tenuis, vel talis arte paratur, vt ſupra dictum. Caput ab aeris externis iniuriis & frigore ac humiditate muniatur.

Cibus item ſit moderatè calefaciens, & ſiccans, ac tenuis ſubſtantiæ; condiatur caryophyllis, nuce moſchat. cinnam. galang. piper. zingiber. croco, maioran. ſaluia. Gallinarum cerebrum hic valde commendatur, & id adeo iuuare ſcribit Cardanus, vt aliquos, qui delirare cœperint, reſipiſcere fecerit. Abſtinendum à carne porcina, anatina, anſerina & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papau. fructibus horariis, & omnibus, quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia. Vinum moderatè ſumptum ſpiritus exhilarat, & coctionem adiuuat: copioſius autem ſumptum multos vapores ad cerebrum mittit, qui caput replent, ſpiritus turbant, & calorem extinguunt. Imprimis vitentur crapula & ebrietas, maximæ ingenii & memoriæ peſtes. Ac ſi incommodum aliquod ex vſu vini percipiatur, eius loco ſubſtituatur aqu. mulſa, in qua acorus, nux moſchat. cinnamom. cocta ſunt. Cereuiſia ſit pura, non vaporoſa multum.

Corpus exerceatur moderatis laboribus, extrema ſæpe fricentur, caput manè diligenter pectinetur, vt pori cutis aperiantur. Et vt aliæ functiones otio torpent, exercitio verò expeditiores fiunt: ita & hæ functiones cerebro exercitio acuuntur. Vt enim Hippocrat. 6. *Epid. comment.* 5. *aph.* 11. ſcribit, [illegible Greek]. Ideoque memoria acuenda multum memoriæ mandando; iudicium, res ſubtiles meditando. Tempeſtiuè tamen id fiat, non ſtatim à cœna, vel prandio, ſed præcipuè tempore matutino, quo tempore ſpiritus inſtaurati & refecti ſunt, & organa coctionis in ſuis functionibus non ita occupantur. Vnde aurora Muſis amica rectè dicitur. Contrà nocturnæ lucubrationes ingenio non parum obſunt vt Marſil. Ficinus, *lib.* 1. *de tuend. ſanit. cap.* 7. prolixè docet. Somnus & vigiliæ ſint moderata. Somnus non mox à cibo ineatur; diuturnus vitetur; fugiat æger mœſtitiam, & animi ſollicitudinem, & ad lætitiam diſponatur.

In obliuione verò à frigiditate & ſiccitate, diæta ad calidum & humidum vergat: cibi omnes ſint calidi & humidi, vinum dilutum moderatè bibatur: exercitia ſint moderata: ſomnus longior; caput abluatur decocto flor. chamæmel. & meliloti. A Venere planè abſtinendum.

Quæ de artificiali, ſeu locali memoria apud Ciceronem, Quintilianum, & noſtro ſæculo in multis hac de re editis libellis habentur, huius loci non ſunt. Etſi enim arte ea non parum adminiculi memoriæ in ſanis ſuppeditatur, & mira per eam præſtari poſſint; tamen, præſupponit illa memoriam & phantaſiam ſalnam, ac bene ſe habentem: ac quo quis hiſce magis valet, eò ad hanc artem tractandam aptior eſt, quo minus ineptior. Itaque vt claudus ad ſaltandum ineptus ita qui Phantaſiæ & Memoriæ imminutæ, aut abolitæ vitiò laborat, de quo hic agimus, is nihil vel parum auxilii ab hac parte ſperet.

Exempla curationis læſæ memoriæ, & multa ad eam vtilia medicamenta videantur apud F. Hildeſheimium, *ſpicileg.* 3.

CAPVT

CAPVT VI.

De Delirio in genere, & de delirio ſimplici, Paraphrenitide, ac temulentia.

NOn ſolum autem imminuuntur & abolentur Phantaſia ac Ratiocinatio, ſed etiam quandoque deprauantur, quæ functionum harum deprauatio ſiue ſit phrenitis, ſiue Melancholia, ſiue Mania, ſiue quęcumque Phantaſiæ & Ratiocinationis deprauatio, Græcis in genere παραφροσύνη Latinis delirium & deſipientia appellatur. Occurrunt tamen & aliæ horum ſymptomatum appellationes. Hippocrates & Galenus ad leuem deſipientiam ſignificandam ferè vocabulis ληρῆσαι, ſiue παραληρῆσαι, παραφρονῆσαι, & παρωχῆναι vtitur; Item, παραπαῖσαι & παρακρούσαι: ad grauem ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι. Παρακόψαι verò promiſcue de vtraque vſurpatur; Παραφέρεσθαι verò maiorem, quam leuem mentis errorem, & ad inſaniam, ac furorem quendam gradum ſignificat.

Etſi verò magna ſit deliriorum varietas: tamen in genere in deprauatione functionum principum Phantaſiæ, ac Ratiocinationis conueniunt, quando ſcilicet phantaſmata, ſeu imagines, nec quę debent, nec vt debent, offeruntur, nec, vt par eſt, coniunguntur; ſed phantaſmata à conſuetudine & ratione aliena obiiciuntur, ac inordinatè & confusè mouentur, ac diuerſorum obiectorum ſimulachra ſimul offeruntur, & ineptè coniunguntur, vnde abſurda & loquuntur & agunt delirantes.

Acciditque delirantibus tale quid, quale dormientibus in inſomnijs; vnde, vt ſupra dictum, non ineptè ſomnia deliria dormientium, & deliria vigilantium ſomnia appellantur.

Nota. Ideoque etiam in genere, quæ deliriorum cauſſa ſit, quęrendum. Cum verò nec ad conformationem ſolam, nec ad ſolutam vnitatem hęc ſymptomata referri poſſint: cùm videamus multos delirio corripi, in quibus neutrum horum læditur, vel cerebro, vt parte ſimilari, lęſa, vel ob errorem externum hęc ſymptomata excitari neceſſe eſt.

Capiuaccius melancholici delirii cauſſam proximam Phantaſma tenebricoſum; Maniaci verò igneum Phantaſma, & rectè quidem, ſtatuit. Cùm enim ratiocinantem oporteat phantaſmata ſpeculari, & ipſa etiam phantaſia circa ſuas imagines, & obiecta verſetur, ſi illa non rectè ſeſe habeant, functio illa deprauatur, & perinde ſeſe res habet, vt dum ſpecies viſibilis rei albę per vitrum rubrum conſpectę, rubra aut res quieſcens mota videtur, obiecti ſeu ſpeciei viſibilis, quod à medio concepit, vitium.

Delirium quid. Itaque in genere delirium definiri poteſt, actio deprauata Phantaſię ac Ratiocinationis, à phantaſmate abſurdo & inconueniente oblato orta. Phantaſmatis autem huius p.n. ſe habentis cauſam idem rectè in ſpiritibus quęrit. Sicut enim, *vt de Vertigine* diximus, ſpiritus animales ſi circumrotentur, hanc qualitatem ſpeciei per viſum oblatę communicat, ita ſi alio etiam modo p.n. ſint affecti, ſpecies & obiecta facultatum principum deprauare ſolent.

Atque ita cauſſa proxima horum ſymptomatum in ſpiritibus Animalibus quęrenda: quam ſi quis ad morbum cerebri, vt partis ſimilaris conſiderati, referre velit, non repugnamus. Hoc tantum notandum, cerebrum, vt partem ſimilarem poſſe conſiderari primò vt mixtum, deinde vt viuens & calore vitali præditum, per quem animę vegetantis actiones perficit: & tertiò vt includit ſpiritum, qui ſolus proximum harum actionum inſtrumentum eſt. Hinc accidit, vt etſi temperies cerebri lędatur, quod ſępè fit in febribus, & alijs morbis: tamen delirium nullum accidit, vbi malum ſpiritibus non communicatur. Vbi verò ſpiritus ille cerebri inſitus, & conſequenter etiam reliqui, qui in eo continentur, afficiuntur, tum deliria contingunt. Cùm enim ſpiritus illi, quibus Anima in obeundis actionibus illis principibus vtitur, debeant eſſe temperati, tenues, puri, lucidi, & ordinatè, ac certo quodam ac regulari modo moueri, ſi quid horum deſit, & mutetur, vitiumque illud ſpeciebus & Phantaſmatibus communicetur, varia deliriorum genera excitantur.

Cum autem duo ſpiritus, quem vtrumque Animalem dicimus, ſint in cerebro, vnus inſitus, qui proximum, & maximè intimum animę in actionibus illis obeundis inſtrumentorum eſt, quique ad temperiem cerebri pertinet, eamque perficit, alter, qui in cerebro generatur, quo Anima etiam in actionibus ſenſuum tum internorum tum externorum, vt & motu Animali vtitur: ſi ille ſpiritus mobilis, quem in ſpecie animalem nuncupare ſolemus, à cauſſis p.n. quod facilè fieri poteſt, nimium calidus vel impurus reddatur, & inordinate ac irregulariter moueatur, leuiora deliria excitantur; ſi verò ille inſitus à ſtatu naturali deflectat, grauiora illa & pertinaciora deliria contingunt.

Atque ita delirij ſeu deſipientię in genere cauſſa quęrenda eſt in p.n. conſtitutione ſpiritus animalis in cerebro, ſiue illius inſiti & fixi, ſiue mobilis, Etenim ſi hic impurus fiat, vel inordinatè ac irregulariter moueatur, vitium id communicatur phantaſmatibus, circa quæ occupatur ratio: vnde non ea, quæ debebant, menti præſentantur, ſed aliena & abſurda, nec eo modo quo debeant, ſed aliena qualitate infecta, nec ordinatè intellectui offeruntur, ſed vel omnia ferè ſimul, & confuse, vel inordinatè, & quæ diuerſiſſima ſunt, & non cohærentia, dum ſimul occurrunt connectuntur.

Deliriorum differentiæ. Deliria autem hæc differunt primò loco affecto, quod nimirum nunc cerebrum per ſe afficitur, & ipſam cauſſam delirij ſuppeditat; nunc per συμπάθειαν afficitur cauſſa delirij a venoſo & arterioſo genere, hypochondrijs à diaphragmate, ventriculo, vel alijs partibus communicata. Et quidem nunc cauſſa illa, vti modò diximus, ſaltem ſpiritus animales in cerebro mobiles, nunc etiam ſpiritum inſitum viriat. Deinde cauſſa efficiente. Interdum enim ſolus vapor ſine humore deliria excitat, ijs, quæ ebrijs eadem de cauſſa accidunt non abſimilia; interdum ſanguis, bilis flaua, vel humor melancholicus, aut ater delirij cauſſa eſt. Atque ex hac humorum varietate, & imprimis morum ac ingeniorum diuerſitate varij ſunt deſipientium ordines; Quidam enim ſola cogitatione delirant, imaginando abſurda phantaſmata, qui ſæpè longam telam abſurdarum cogitationum texunt, etſi pauca loquantur, vnde σιωπηροὶ nuncupantur; alij ſermone delirant, qui ridicula, aliena, magnifica, vel maledica proferunt, alij opere, & factis cogitationes ſuas abſurdas & aberrantes explent. Efficiuntque hæc omnia vel μετὰ γέλωτος, vel μετὰ σπουδῆς, ſicut παραφροσύνης differentias haſce ſtatuit Hippocrat. *6. aphor. 53.* Et ruſum quædam παραφροσυνικὸ ὅμοιος eſt, quædam θρασεῖα, ἢ θηριώδης. Vt autem de deliriorum generibus diſtinctè agamus, ita commodè diuidi poſſunt. Primo eſt delirium ſimplex, quod nomine generis exprimitur, & λῆρος ac παραφροσύνης nominatur, cum reliqua deſipientiæ genera ſua peculiaria nomina habeant. Eſt enim ſecundo phrenitis: tertiò melancholia: Quartò Mania, & quæ ſub his comprehenduntur.

De Delirio ſimplici.

Delirium ſimplex. Et primò quidem ſimplex delirium quod attinet, etſi vox delirij & παραφροσύνης omni deſipientiæ generi tribuatur: tamen in ſpecie interdum, & vbi abſolute ponitur, certum delirij genus ſignificat, quod nonnulli etiam Paraphrenitidem, alij paraphreniſmum, ſed ſine antiquorum exemplo nominant.

Eſt

Eſt autem hoc delirium non vnius generis. Aliquando enim eſt cum febre, aliquando ſine febre.

Et primò quidem è nonnullis etiam delirium leuius, quod à calida intemperie cerebri, ab æſtu Solis, vigilijs, meditationibus & ſimilibus cauſſis contracta, oritur, nomine delirij ſimplicis comprehendunt: Plerumque tamen authores hoc nomine venit delirium, quod non propriè cerebri, ſed partium inferiorum vitio, à vaporibus ſcilicet calidis, à reliquo corpore cerebro communicatis excitatur.

Qui enim ſine cerebri primario affectu, ſed ob reliquum corporis conſenſum delirant, quod in febribus ardentibus accidit, eos, vt Galenus 3. *de loc. affect. c.* 7. habet, nemo Phreneticos, ſed vel παραφρονοῦντας vel παραπαιοῦντας nominat. Quandoque enim vapores calidi, præcipuè maligni, copiosè in caput irruunt, ſpiritusque ac cerebrum nimis calefaciunt, ac turbant, delirium excitatur; id quod accidit in augmento, & ſtatu febrium ardentium, ac malignarum continuarum, & internis partium inflammationibus, in vermibus, cum putreſcunt, & febrem excitant; interdum etiam paroxyſmis intermittentium. Vt enim frigus ſpiritus torpidos reddendo ingenij tarditatem, ſtupiditatem, ac mentis torporem, & ſoporem excitat; ita nimia caliditas ſpiritus turbando, & nimis mobiles reddendo, errorem & deliria generat. Et quia vapor ille, qui in caput irruit, tenuis ſubſtantiæ eſt, & facilè diſcutitur, neque malum ſpiritum cerebri inſitum occupat, propterea delirium non eſt continuum, ſed remittente acceſſione, aut exacerbatione & parte mittente calidos vapores non ampliùs communicante, delirium ceſſat aut certè non eſt eiuſdem generis vel vehementiæ.

Platerus cauſſis his addit ſanguinem calidiorem, & tenuiorem in ſinibus & vaſis cerebri contentum, non vapore ſolum, ſed & propria ſubſtantia cerebrum accendentem: vti & eum, qui ab ictu, vel caſu eo affluit. Verùm ſi ſanguis non ſolum vapore, ſed & ſua ſubſtantia cerebrum accendat, phrenitidem potiùs, quàm delirium ſimplex, ſeu paraphrenitidem, vt appellant, excitare videtur, præcipuè ſi extra vaſa effundatur. Et licet adhuc in vaſis contineatur: tamen phrenitidis, & inflammationis membranarum cerebri initium tum iam adeſt.

Deindè nonnumquam ex inflammatione partis alicuius, quæ calidos vapores ad caput mittit, febremque continuam coniunctam habet, accidit delirium. Et præcipue hoc fit ex inflammatione ſepti tranſuerſi, quod antiqui etiam φρένας appellarunt. Vnde nonnulli recentiores hoc delirij genus in ſpecie paraphrenitidem nominant: ſed ſine antiquorum exemplo. Nonnulli tamen omne delirium per conſenſum paraphrenitidis nomine appellant, ſed & hoc ſine antiquorum exemplo. Nonnulli hoc delirium παραφρένιτιν appellant, quod et ſi Hercul. Saxonia *libr.* 1. *c.* 4. ex Galeno *de ſympt. diff. c.* 3. citet: tamen ibi non extat, ſed vocabulum παραφροσύνης.

Prius delirium, quod in febribus accidit, quod attinet, ſæpè delirij ſimplicis meminit Hippocrates & Galenus. Hippocrates, 6. *aphor.* 53. Deſipientiæ, quæ in calidis febribus fiunt, ferocitatem non habent; Phreniticis vero appellatis id ineſt. Galenus, *prorrhet.* 1. 3 t. Deſipientiam conſuetam, familiaremque gignit bilioſus ſanguis cerebrum petens. Et in 6. *Epid. comm.* 3. t. 36. In febrium vigore deliria contingunt ex repletione capitis.

Sunt autem huius delirij varij gradus, quos Hippocrates quoque peculiaribus nominibus expreſſit. Primum enim & leuiſſimum gradum per τὸ λῆρος exprimit, 3. *Epid. agrot.* 1. & λορῆσαι, vel παραληρῆσαι, nugatum eſſe dicit, 1. *Epid. agrot.* 14. σμικρὰ παρέκρουσε, parum delirauit. In ſecundo gradu, παραφρονῆσαι delirasse dicit, & παρέκρουσε delirauit 1. *Epid. agrot.* 5 *&* 8. De tertio gradu dicit, παρελήρει πάντα, planè nugatus eſt, 1. *Epid. agrot.* 13. & παρέκρουσε πολλά multum deſipuit, *ibidem agrot.* 4. *&* 10. De quarto gradu, πάντα παρέκρουσε, planè delirauit, 1. *Epid. agrot.* 1. Qui vltimus etiam huius delirij ſimplicis gradus eſt. Nam ſi illud amplius intendatur, in phrenitidem degenerat.

Signa Diagnoſtica.

Delirium hoc ex febre comite cognoſcitur, & quidem delirium præcedente. Imminere autem ex garrulitate quadam, aut nimia loquendi promptitudine, morumque mutatione deprehenditur. Si nimirum, qui natura mitis, & facilis eſt in reſpondendo, fit ferox, & temerarius, & in iram præter ſolitum procliuior, qui taciturnus eſt, incipiat fieri loquax, corpus indecorè nudet, vel obſcœna dicat, aut faciat, aut in lectum mingat, eorum, quæ egit & locutus eſt, ſtatim obliuiſcatur, eundemque ſermonem ſæpiùs repetat, & omninò ſi ægri actiones, & vultus à naturali modo, conſuetudine mutentur, delirium imminere indicio eſt, vt etiam Hippocrates 2. *Coac. ſ.* 1. *aphor.* 10. docet, imprimis ſi vigiliæ pertinaces aut ſomnus turbulentus præceſſit. Si quis etiam in febribus acutis dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indicium eſt. Pulſus quoque in hypochondrijs cum perturbatione delirium portendit; magis etiam ſi oculi crebrius moueantur. Hippocrates *in Coac. lib.* 3. *ſ.* 2. *com.* 1. *aphor.* 13. *ſec. diſtinct. Hollerij.* Et oculorum motus in omnibus morbis, in quibus delirium metuendum, diligenter conſiderandi. Etenim inſtabiles illi ipſum præſagiunt. Nam cum cerebro vicini ſint, & cum ipſo venis, arterijs, & neruis ſociati, omnium ferè primi ipſius iniuriam perſentiſcunt, atque inde imminente delirio cerebro huc atque illuc mouentur. Signa delirij ſimplicis.

Ipſum verò delirium iam præſens ex ſermonibus & actionibus ægri deprehenditur. Delirantis enim actiones, & ſermones à conſueto modo multum deflectunt, dum loquuntur & proferunt abſurda, quæ cum rebus non conſentiunt, nec cohærent, obſcœna & turpia loquuntur, dum manus temerè iactant, floccos carpunt, feſtucas legunt, muſcas venantur, quæ nullæ adſunt, partes tegendas, pudenda, nudant, ſubitò è lecto ſurgunt, lætantur, aut mœrent præter ſolitum, vrinam & fœces in lecto excernunt, tardius, quàm neceſſitas poſtulat, reſpirant, dolores non ſentiunt. De quo Hippocrates, 2. *aphor.* 23. Quicunque dolentes aliqua parte corporis omninò dolorem non ſentiunt, ijs mens ægrotat. In ventrem etiam cubare, qui non eſt aſſuetus ita dormire, quo tempore ſanus fuit malum eſt. Delirium enim, aut dolor circa ventrem ſignificatur. Eius generis aphoriſmi multi ex Hippocratis *prorrheticis, prognoſticis & Coac. prædict.* colligi, & huc referri poſſunt.

Prognoſtica.

1. Ipſum quidem delirium per ſe magni momenti non eſt, ſed ex cauſſa omne periculum pendet. Ob quam nullum delirium tutum putat Galenus 6. *aphoriſm.* 53. Prognoſ.

2. Euentus tamen his prædicendus, quem febris & vires præſagiunt. Quò enim vires ſunt debiliores, & febris vehementior, vel malignior, eo plus periculi metuendum. Si vires contrà conſtent, & febris non ſit periculoſa, nec delirium aliquid periculi portendit.

3. Et delirium, quod cum bonis ſignis coniungitur, minus metuendum eſt, quàm quod cum malis: Et delirium intermittens, non vehemens, ſed leue, præſertim quod fit per acceſſiones, non lethale eſt.

4. Somnus in delirantibus bonum ſignum eſt, præcipuè ſi delirium ſedet, vt Hippocrates 2. *aphoriſm.* 2. docet. Contra deliria, quæ iã valde debilitatis accidunt,

exitioſa ſunt, vt nullus ferè ex ijs conualeſcat.

5. In principio quoque febris, quæ apparent deliria, & quæ ſine ſignis coctionis accidunt, peſſima ſunt, & ad phrenitidem deducunt.

6. Mala ſigna cum delirijs apparentia mortem; lethalia verò iam imminens exitium minantur. Exitium nimirum portendunt deliria, ſi delirans non videat, non audiat; ſi oculi lucem ſubterfugiant, inuoluntariè lacrimentur, aut peruertantur, aut alter altero maior fiat, aut album oculi rubicundum euadat, ſi ægri obmuteſcant, vox fiat clangoſa.

7. Tempus ſolutionis breue eſt: cùm febres illæ non ſint diuturnæ, ſed breui vel ad ſalutem, vel ad mortem terminentur. Et quidem ad ſalutem terminatur delirium, ſi febris, quæ eius cauſſa eſt, ceſſet, & critica euacuatio bona ſequatur: ad interitum verò, ſi febris vel vires deijcit, vel ex delirio per conſenſum fit delirium per ſe, & homo phreniticus euadit. Si nimirum ſignis coctionis præcedentibus largior ſequatur ſanguinis euacuatio per nares, vel menſtruas purgationes vel hæmorrhoides, aut ſudores prorumpunt, nihil periculi habet delirium, ſed è ſignis decretorijs vnum eſt. Si verò nulla euacuatio ſequatur, vel parua; vt ſanguinis è naribus ſtillicidium, ſudores capitis frigidi, & huiuſmodi alia, lethale ſignum eſt delirium. De quibus paſſim exſtant multi aphoriſmi apud Hippocratem in *Coacis, prorrheticis & prognoſticis*, quorum aliquos etiam in Inſtit. *l. 3. p. 3. c. 5.* propoſuimus.

Indicationes.

Delirij ſimplicis curatio. Quamprimum delirij aliqua ſuſpicio adeſt, videndum, ne illud incrementum ſumat, & in phrenitidem degeneret. Itaque feruor humorum, qui vapores ſuppeditant, temperandus vapores ad caput adſcendentes reuellendi, repellendi, intercipiendi, quique ad caput iam penetrauerunt, diſcutiendi.

Auxilia.

Sanguinis feruorem temperant medicamenta, quæ aliàs febribus eiuſmodi debentur.

Remiſſionis gratia inſtituendæ frictiones, ligaturę, aut cucurbitulæ, etiam cum ſcarificatione, ſi opus ſit, cruribus affigendæ. Et ſi hæc non ſufficiant, & ſectione venæ febris vehementiæ primò non ſit ſatisfactum, ea, ſi vires ferant, repetenda, & vena Cephalica, aut quod commodius eſt, & ſi nondum vehementer materia caput obſedit, venæ in pedibus aperiendæ. Clyſteres quoque qui materiam à capite reuellant, infundendi. Imò ſi febris aliquam remiſſionem, vel intermiſſionem habeat, die quietis lene purgans ex caſſia, manna, tamarind. ſyrup. roſar. & violar. ſolut. vel rhabarbaro exhibendum. veſicatoria quoque cruribus, vel brachijs applicata ad reuellendam à capite vtilia ſunt. Proſunt etiam pedum lotiones, & epithemata ac cataplaſmata ijs admota.

Vt ℞ *Fermenti acerrimi* ℥. iv. *ſapon. Veneti* ℥. j *ſal. communis.* ℥. j. ß. *aceti roſac.* q. ſ. pro empaſtatione. F. cataplaſma, quod linteis imponatur, plantiſque pedum admoueatur.

Dum hæc fiunt, ſimul refrigerantia, & adſtringentia nonnihil capiti adhibenda, quæ feruorem humorum temperant, eoſque ad caput non admittunt: de quibus ſupra *cap. 1. 7. 8. 9. p. 1.* dictum.

Et quia vigiliæ plerumque cum delirio coniunguntur, hypnotica medicamenta, de quibus *cap. 1.* ſuprà dictum, tum internis refrigerantibus, tum repellentibus, quæ extrà exhibentur, admiſcenda.

Tandem vt etiam materia, quæ iam caput occupauit, euacuetur, vena in fronte aperiri poteſt, vel ſub lingua, vel poſt aures. Repellentibus verò in morbi progreſſu admiſcenda leniter diſcutientia, malua, chamæmel. melilot. betonic. aneth. ſem. & mucilago lini, fœnugræc. & ex his parata, ol. chamæmel. anethinum. In declinatione ſolùm chamæmelum vſurpari poteſt, vel vnguentum alabaſtrinum. Prodeſt etiam tum columbas per medium diſſectas calentes capiti apponere, vel pulmones arietis, aut agnorum calentes, aut in lacte, vel ol. chamæmel. calefactos capiti applicare & poſt remotionem horum caput aqua calente abluere. Ac quò malum magis ad declinationem tendit, eò magis horum vſui inſiſtere decet. Id tamen attendendum, ne nimium calidis medicamentis caput iterum incaleſcat, ac vapores rurſum à partibus inferioribus ad caput attrahantur.

De Paraphrenitide.

Deindè delirium tale, idque etiam cum febre coniunctum, oritur quandoque ex diaphragmatis inflammatione, quod recentiores nonnulli in ſpecie paraphrenitidem appellant; cum alij hoc vocabulo omne delirium, quod accidit capite non primario affecto, comprehendant; vtrique tamen, vt dictum, ſine antiquorum exemplo, & authoritate. Cùm enim diaphragma neruoſum ſit in medio, habet magnam cum cerebro per neruos *συμπαθείας*, & vt Galenus hac de re ſcribit *lib. 5. de loc. affect. cap. 4.* (quò in loco cum expreſsè de hoc malo agat Galenus, merito vox paraphrenitidis occurrere deberet, ſi antiquis in vſu fuiſſet) ab aliarum partium nulla perpetuum delirium præcedit, excepto ſolo ſepto tranſuerſo, à cuius inflammatione excitatum delirium, non multum differt à phrenitide, & continuo delirio, vt veteres putauerunt hac parte inflammatione affecta homines phreniticos euadere, atque ob id *φρένας* appellarint, quaſi *φρονοῦντι*, id eſt ſapienti parti aliquid conferat.

Cauſſa huius delirij, proxima cum ſit inflammatio diaphragmatis, nihil de ea amplius hic addi poteſt: reliqua patebunt ex ijs, quæ libr. 2. de pleuritide, & diaphragmatis inflammatione dicentur.

Signa Diagnoſtica.

Delirium hoc eadem ferè ſigna habet, quæ in Phrenitide apparent. Verùm diſtinguitur ab eo, vt Galenus *alleg. loc.* docet, & ex oculorum accidentibus, & ſanguinis è naribus ſtillis, vt ſpirationis ſpecie, Quippe phreniticorum reſpiratio magna eſt, & ex longis ſemper interuallis.

Contra vbi à ſepto tranſuerſo delirium oritur, inæqualis, vt modo exigua ſit, atque frequens, modo magna & cum anguſtia coniuncta. Nam incipiente ſepti tranſuerſi inflammatione, priuſquam delirent laborantes, exiguum ac frequentem reddunt ſpiritum; contra ab ijs, qui ab affecto cerebro delirant, magna prodit, raraque ſpiratio. Sed frequenter ita confunduntur hæc ſigna, vt vix quicquam certitudinis habeant. Præterea vt eorum accidentium quæ Phrenitidem antecedere ſolent, quæque Galenus eodem loco propoſuit, aut nullum apparet, aut exiguum, ita ſurſum & intro reuelli hypochondrium, ſepti tranſuerſi illico ab initio affecti proprium indicium eſt id quod affecto cerebro poſterius accidit, non incipiente affectu, ſed cùm iam factus eſt. Imprimis verò Paraphrenitis ex eo cognoſcitur, quod delirium iunctum eſt cum tuſſi & dolore lateris. Calor quoque circa caput, & faciei & oculorum rubedo maior eſt in ijs, qui ob cerebri quam qui ob ſepti tranſuerſi inflammationem delirant.

Prognoſticum.

Delirij huius periculum æſtimandum eſt ex vehementia morbi, & virium robore, & ex horum collatione ſalus vel mors prædicenda, de quibus etiam capite ſeq. dicetur.

Curatio.

Curatio ad partem affectam imprimis dirigenda, de qua *lib. 2.* dicetur; cùm curata inflammatione dia-

phrag-

phragmatis etiam hoc delirium ceſſet, Interim tamen materia à capite auertenda & repellenda, vt modo de Delirio ſimplici, & *part. 1. cap. alleg.* diximus.

De Temulentia vel Ebrietate.

[margin: ...ulen- & ebrie-]

Sine febre verò deliriorum genera etiam aliquot ſunt. Pertinet primò huc temulentia, vel ebrietas, à vino aliiſque potibus & rebus inebriandi vim habentibus orta. Vt enim in febribus vapores calidi ex humore putreſcente ad caput eleuantur, ſpiritusque turbant: ita etiam à ventriculo vino vel alio potu inebriante repleto, imò toto venoſo genere, in quod ſpiritus euiſmodi penetrant, vapores calidi eleuantur; & Phantaſiam ac Ratiocinationem turbant. Vnde Ebrietas rectè voluntaria inſania appellatur: cum Ebrij delirantibus ſimilia agant, & loquantur: & vt delitia pro corporis diſpoſitione, in quod incidunt, variare ſolent: ita & Ebriorum non eædem actiones & mores ſunt. Alij enim in hilaritatem nimiam, riſum, cachinnos, cantilenas; & iocos ſe effundunt: alij triſtes euadunt, & de rebus ſacris, de morte faciunt verba, vel etiam lachrymantur: alij ad iram, rixas, contentiones, clamores, pugnaſque concitantur, alij ſomno ſtatim corripiuntur. De quo Horat. 3. *Carm. Ode* 21.

O' nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Habent autem vim ebrietatem inducendi pleraque Narcotica dicta, quorum vis antequam eo progreſſa eſt, vt ſoporem vel ſtuporem excitet, prius temulentiam, & delirij quoddam genus producit. Inter ea primum eſt vinum, & præcipue eius ſpiritus, in quo vis illa vnita eſt. Idem tamen præſtant & aliarum plantarum ſucci & ſpiritus. Cereuiſia enim omnis ſeu triticea, ſeu hordeacea, ſeu auenacea vim inebriandi habet, partim à lupo, partim à frumento, è quo ſpiritus ardens æque ac ex vino elici poteſt. Et ſpiritus omnes ex plantis parati, vt baccis & flor. ſambuci, ceraſis, roſis, inebriant, ſi copioſius ſumantur. Inebriant quoque cannabis, lolij, pſeudomelanthi, & hyoſcyami ſemen, fructus fagi, coccali de Leuante, cort. mandragor. opium, ſi cum vino fortiſſimo bibatur. Refert etiam Lobe. *in obſeruation. ſtirpium pagin.* 570. Feminam Anglam grandam eſu 10. & 12. nucum myriſticarum ebriam delirasſe. Et Mathiolus ſcribit, ambarum vino infuſum tumulentos efficere, quod & lignum aloes Indum in vino infuſum ſine nocumento præſtat.

Turcas, cùm in aciem prodire volunt, vt audaciores fiant, & furibundi quaſi pericula minùs metuant, opij ʒ ß cum vino ſumere ſcribit non ſolum Bellonius, ſed & Proſp. Alpinus *de Medic. Aegypt. libro* 4. *capit.* 2. refert, Turcas poſt opium ſumptum hilares admodum euadere, multaque ac varia loqui, fortioreſque ad quæque munera obeunda ſibi videri; præterea ſubdormientes hortos, ac viridaria arboribus, herbis ac floribus varijs perbellè ornata in ſomnijs videre. Ita ex cannabe, quæ Turcis, Aſſis eſt, puluerem Turcas parare idem, *eodem in loco*, ſcribit, quo ſumpto ebrij fiant. Refert & hoc, Ægyptios in vſu habere quoddam electuarium, quod in India paratur, & Peruaui nominatur, cuius ſi ℥ i. ſumatur, homines primo hilares fiunt, multumque loquuntur, & canunt amatoria, multùmque rident, aliaque deliramenta læta produnt, atque ea amentia fere per horæ ſpatium durat, poſtea ſtatim iracundi fiunt, & in iram præcipitantur, in eoque ſtatu parum perſiſtunt; demum triſtes fiunt, tantoque timore ac mœrore anguntur, vt continuò plorent, & lamententur; denique ſomno corripiuntur.

Quædam etiam capiti admota idem præſtant, ſicut Rondeletius refert quendam cum hyoſcyami folia capiti applicuiſſet, ad inſaniam redactum eſſe.

Signa Diagnoſtica.

Actionibus & moribus facile ſe produnt Ebrij: Ac ſi Narcotica medicamenta tale delirium excitauerunt, ex ægro vel adſtantibus id cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. Ebrietas equidem ex potu vini, vel cereuiſiæ contracta, poſt aliquot horas diſcutitur, præcipuè ſomno accedente & vomitu.

2. Si verò à veneno, vel medicamento Narcotico fit delirium, magis periculoſum eſt. Imò etiam ex vino vel cereuiſia ebrietas, ſi ſæpius continuetur, memoriam & ingenium debilitat, vt non ſine cauſſa peſtis, & mors memoriæ appelletur, neruoſum genus lædit, vnde tremor, Paralyſis, Apoplexia, Podagra excitatur, & quia etiam hepati nocet, ſæpè hydropem inducit.

Præſeruatio ab Ebrietate.

Si tamen iſtam bibendi neceſſitatem, quæ magno mortalium malo, & Chriſtianiſmi damno, in Germaniam præcipuè inuecta eſt, quis effugere non poſſit, commendantur amygdal. amar. 5. vel 6. aut 10. ante cibum ſumptæ, vt & nuclei perſicorum; quod quidem nonnulli putant fieri, quod amaritudine humiditates abſumant, ne ad caput aſcendant: Verùm probabilius eſt, vrinam ciendo id præſtare. Commendatur & abſinthium in ventriculo frigido, ſcribitque Arculanus ex propria experientia, ſi quis abſinthij comas, aut etiam folia rutæ, manè ieiuno ſtomacho edat, ab ebrietate defendi. Præſeruatio ab ebrietate.

Vtilis etiam eſt contra ebrietatem braſſica, vt & ſemen ipſius in cibo ſumptum, vt & folia eius capiti impoſita; verbenaca recta, lac item ieiuno ſtomacho bibitum. Commendatur & rad. betonic. Nonnulli hunc puluerem laudant:

℞. *Sem. caulium* ʒ. j. *coriandr.* ʒ. ß. *camphor.* ℈ ij. fiat puluis. Vel paretur tale electuarium:

℞. *Conſeru. roſar. rubror. rob. ribes, berberis, an.* ℥ ß. *amygdal. amar. contoſar.* num. xii. *ſemen caulium* ʒ. ij. *coriandr. præpar.* ʒ. j. *cum ſyropo granator.* fiat electuarium.

Syrupus: ℞. *Succi caulium albor. vini granator. ſucci ribes, an* ℥. ii. *aceti* ℥. i. *ſacchari q. ſ.* Coquantur ad Iulepi conſiſtentiam.

Vel ℞. *Syrup. acetoſitat. citri & aq. q. ſ.* fiat iulepus.

Extra commendantur fol. hederæ capiti impoſita, vnde antiqui in conuiuijs coronis ex hedera caput cingebant: vel ſuccus illius capiti iunctus, vt & lapis Amethiſtus geſtatus.

Qui Ebrietatem etiam præcauere cupit, non ieiunus vel ſtatim in prima menſa *ad pocula*, bibat, ſed tardè, & vbi ſatis comedit.

Curatio.

Iam verò ebrios vt ab ebrietate citò liberentur, iuuat vomitus, ſi vinum adhuc crudum ex parte in ventriculo conſiſtat, qui etiam ſi opus, medicamentis prouocandus: & ſi acida in fine menſæ exhibeantur, acetumque aqua dilutum; vel ſolum etiam hauſtum, quod ebrietatis & venenorum Narcoticorum ac furioſorum eſt antidotus; poma acida, pruna, cydonia, comeſta, eorumque ſuccus hauſtus, lac acidum, lactuca item & braſſica.

Vel *Aq. fontis* ℔. ß. *aceti vini* ℥. iij. *ſyrup. acetoſitat. citri, vel oxyſacchar. ſimpl.* ℥. i. ß. *ſyrup. violar.* ℥. ß. Miſce pro Iulepo. Vel etiam hauſtus aquæ frigidæ propinetur ad vapores ſupprimendos & vini feruorem extinguendum.

Extrà Oxyrrhodina capiti applicentur, & camphora, ac ſantali odoranda exhibeantur. Poſtea etiam pedes fricentur vel aquæ calidæ immergantur. Vtilis eſt & ſudor, ſi erumpat.

rant, quibus ſi molles ſint facilius figuræ imprimuntur, facilè tamen obliterantur: ſi verò duriores, difficilius quidem ſigna imprimenda recipiunt, impreſſa verò fortiter retinent. Verùm ſi ea quæ I. C. Scaliger, *exer.* 307. *ſect.*28. hac de re habet, diligenter conſideremus, vix admitti poteſt hic memoriæ modus. Cùm enim memoria ſit penè infinita, quibus ſpatiis continentur illa, quibus ſedibus ita diſpoſita, atque etiam ordinata, vt & vnumquodque ſeparatim, & cuncta confertim, & ſingula ordinatim promere, ſtatuere, digerere poſſimus. Et ſi qua ratione actiones ſenſuum Externorum, vt & Internorum perficiantur, diligenter conſideremus, atque attendamus, ſpecies illas ſenſibiles non recipi in materia, ſed à ſpiritibus ad animam deferri tota huius rei cauſſa in ſpiritibus proximè quærenda videtur, ſecundariò verò in cerebro.

Læſæ Memoriæ cauſæ.

Ac ſi porrò cauſſas omnes, quæ Memoriam, & intellectum tardant & iuuant, perpendamus, inueniemus, ſiccitatem cum moderato calore coniunctam Memoriæ & intellectui eſſe aptiſſimam, ideſt, cerebrum quod nec calore deſtituitur, nec humiditate abundat, eſſe ad has actiones aptiſſimum. Vnde Heracliti illud, quod Galen. *in lib. quod Anim. mores, cap.*5. recenſet: *ſplendor ſiccus, Animus ſapientiſſimus*, ideſt, ſpiritus calidi & ſicci, ſed moderatè tam ad memorandum, quàm ad ratiocinandum ſunt aptiſſimi. Ideoque contra & frigidum & humidum & ſiccum cerebrum ad has actiones ineptum redditur. Abolet memoriam frigiditas aut ſiccitas. Et quidem frigiditas vel ſola, vel cum humiditate aut ſiccitate coniuncta. Hinc cum infantes, tum decrepiti ſenes parum hiſce actionibus valent. In infantibus quidem calor eſt copioſiſſimus; verùm multa humiditate obruitur. In ſenibus & calor deeſt, & multa adſunt excrementa, ſeu, vt Scaliger *loc. alleg.* loquitur: In puero ſunt multa excrementa; in ſene etiam aliena. Et in humido cerebro multi ſpiritus commeantes ſeſe tanquam circuli in aqua ſecant; & humido cerebro multa inter intellectum, & ſpecies ſeruatas interponuntur, quæ ſi fuerint craſſa, fit obliuio, ſi mobilia, dilatio recordationis, atque ibi reminiſcentia, cum remouentur intercedentia impedimenta. Ideoque cùm a frigiditate & humiditatè cerebri Spiritus animales ad has actiones inepti reddantur, frigiditas & quæ hanc ferè, vt indiuidua comes ſequi ſolet, humiditas, & excrementorum copia, imminutæ & abolitæ phantaſiæ, Memoriæ ac Ratiocinationis cauſſa meritò ſtatuitur. Sufficit tamen etiam ſola frigiditas, & calidi natiui defectus, vt Galen. 2. *de loc. aff. cap.*7. & 3. *de loc. aff. cap.*5. docet.

Calida tamen & ſicca etiam temperies, vt dicetur, Memoriæ obeſſe poteſt. Sicut & conformatio cerebri vitioſa hiſce actionibus impedimento eſſe poteſt.

Et quod frigiditatem, quam plerumque humiditas ſequitur, attinet, ad eam producendam faciunt omnes cauſſæ, quæ ſupra *part.*1. *cap.*3.10. ſunt propoſitæ. Quas vt hic contingamus, & huic loco applicemus ſciendum, quod frigiditas cerebri eſt vel poſitiua, eaque vel ſimplex, vel compoſita, cum, vel ſine materia, à cauſſis *loc. allegat.* propoſitis inducta; vel priuatiua, quæ eſt caliditatis natiuæ defectus, uſque à primo ortu, vel poſt ortum contractus. Calor natiuus à primo ortu deficit vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate deeſt, dum cerebrum eſt nimis paruum, & ita in paruo cerebro paucus calor, aut cerebrum eſt nimis magnum, cui caloris inſiti quantitas non reſpondet, ſed, propter magnam cerebri molem, exiguus calor quaſi diſpergitur. Vnde plerumquè Capitones parum ingenio valent. De quo vide *Inſtitut. lib.* 3. *part.* 1. *ſect.*2. *cap.* 3. Qualitate deficit in Infantibus. Et ſi enim hi quoad molem, & quantitatem ſatis caloris habeant: tamen ad ratiocinandum non apta eſt eorum cerebri diſpoſitio; quia calor ille non eum gradum habet, qui ad has functiones requiritur, ſed à nimia humiditate obruitur, qua poſtea aſſumpta calor acrior & efficacior redditur, & in dies homo ad has actiones aptior euadit. Siccitas enim ad prudentiam, humiditas ad dementiam animum deducit, vt Galen. *in lib. quod Animi mores, cap.* 7. ſcribit. Transfertur autem hoc vitium ſæpè à parentibus in liberos, & vt aliarum partium imbecillitas ſæpè hæreditaria eſt, ita & cerebri vitium iſtud in ſobolem tranſit. Et quod in infantibus accidit, idem etiam in adultis poteſt fieri, vt in iis nimia humiditate calor obruatur vel etiam à primo ortu nimis paucus ſit, vnde homines cùm adoleſcunt, ſtupidi, vel amentes manent.

Si autem poſt ortum calor natiuus deficiat, vel ab humido obruatur, cauſſæ eius rei variæ eſſe poſſunt. Primò eſt ætas, ob quam in ſenectute calidum deficit, ſeneſque etſi ſicciſſimi ſint, tamen quia humidum radicale & calidum innatum in iis ferè abſumptum fuit, ideò & ad ratiocinandum, & memorandum minus apti ſunt, & vt Galen. *in lib. quod animi mores, cap.*5. habet, multi decrepiti ſenes amentes fiunt, ſeu, vt in prouerbio dici ſolet, bis pueri, ſenes.

Deinde Aer. Vt enim aer tenuis, & purus ſubtilia reddit ingenia, ita craſſus & impurus contrà tarda ac obtuſa. Hinc vt Galenus 6. *Epid. com.* 6. *t.* 8. ſcribit, Athenienſes acuto ſunt ingenio, propter aerem tenuem in quo degunt: Thebani verò ſtupidi, quia Thebis, & in tota Bœotia craſſum eſt cœlum; vnde Horatius *in Epiſt.*

Bœtum in craſſo iurares aere natum.

Tertio ciborum, & potus frigidi, ac humidi frequens vſus, & præcipuè eorum quæ vim quandam ſtupefacientem habent, vt papau. vſus frequens, crapula & ebrietas, quæ maximæ ingenii & memoriæ peſtes ſunt. Et imprimis ſi duæ hæ cauſſæ, aeris nimirum, & cibi ac potus vitium concurrant, ingenium ac memoriam valdè debilitare ſolent. Ita refert Euſtach. Rudius *libr.* 1. *Pract. c.*6. ſe in Tirolenſi quodam comitatu amentium, ſtultorum, fatuorumque frequentiſſimum numerum vidiſſe; cauſſamque mali agnouiſſe; aeris frigiditatem & humiditatem, aquarum cruditatem, id quod ex gutturis bociis deprehendit; vini penuriam, & vſum frequentem panis cum ſemine papau. confecti. Quod etiam obſeruauit Platerus, vt refert *tr.* 1. *Pract. cap.* 3. in Carinthiæ valle *Pin Kgerthole* dicta, in qua multi reperiuntur ſtulti & ſtupidi, capite informi, lingua magna & tumida, muti, ſtrumoſo gutture, aſpectu deformi.

Quarto morbi, & cauſſæ morbificæ eorundem ſymptomatum cauſſæ eſſe poſſunt, ſi calidum innatum cerebri deſtruant; idque humidius reddant. Ita poſt morbos diuturnos, malignos cerebri abſceſſus, vulnera, contuſiones capitis, ſtupiditas & ſtoliditas interdum ſequitur; ac memoria amitti poteſt. Sic in peſte illa famoſa Attica quam Thucidides *lib.*2. & Lucretius *in fine lib.*6. deſcribunt, homines tanta omnium rerum cœpit obliuio, vt & neceſſarios & ſeipſos non agnoſcerent; & Memoriæ ex febre, & vulnere, ac capitis percuſſione amiſſæ exempla ſuprà recenſuimus.

Venena quoque, & philtra ex ingenioſis ſtolidos, & amentes reddidiſſe notum eſt. Et inter ea Cerebrum felis comeſtum memoriam abolere dicitur. Quò pertinent & Narcotica capiti & ceruici incautè applicata. Idem præſtare poſſunt medicamenta calidum natiuum abſumentia, vel extinguentia. Humores etiam vitioſi Intemperiem frigidam vel humidam cerebro inducentes, calorem natiuum ſuffocant, ſpirituſque ineptos ad haſce functiones reddunt. Pertinent huc & nimia ſanguinis profuſio; labores nimii, vigiliæ immodicæ, ſtudia nimia, & omnia huiuſmodi, quæ calidum natiuum cerebri poſſunt abſumere.

Calida tamen & ſicca Intemperies etiam memoriam labefactare poteſt, dum inordinatum ſpirituum Ani-

malium

malium motum facit, vt teſtatur Galen. 3. *de loc. affect. cap.* 5. vbi ſcribit, nouiſſe ſe quendam, qui ob labores in ſtudijs, atque vigilias memoriam penè amiſerat, læſa etiam Ratiocinatione; item agricolam, qui ob labores, quos vites colendo ſubierat, ac tenuem victum eodem malo affectum eſſe. Et Scaliger, *loc. alleg.* ſcribit, quod etiam in ſiccis cerebris, ſi ſint bilioſi, propter ſpirituum mobilitatem, memoria lædatur. Quæ intemperies etiam à Medicamentis induci poteſt, nouimuſque aliquos, qui dum medicamentis calefacientibus, & ſiccantibus memoriam roborare vellent, cerebro nimium exſiccato, & calido natiuo abſumpto, fatui ferè euaſerunt.

Nocet quoque memoriæ & ingenio, ſi mens diuerſis ſtudijs diſtrahatur, & pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus, dum plurimæ imagines ſeſe inuicem turbant, obfuſcant ac confundunt.

Præter intemperiem etiam Conformatio, quæ ad ſpiritus caplendos, eorumque motum neceſſaria eſt, ingenio, ac memoriæ obeſſe poteſt. Quò referri poteſt & ſubſtantiæ cerebri modus, de quo in Inſtit. *lib.* 3. *part.* 1. *sect.* 2. *cap.* 3. Qui enim tenuitate cerebri deſtituuntur, & cerebrum craſſius habent, ijs proculdubio ad has actiones omnes non ita apti ſunt. Etenim in tenui ſubſtantia cerebri ſpiritus Animales mouentur expeditius, in craſſa verò impediuntur. Et quo cerebri ſubſtantia ac calidum, & ſpiritus innatus ſunt tenuiora, & puriora, eò etiam puriores & tenuiores ſpiritus in eo generantur. Figura cerebri imitatur cranij figuram, & plerique qui minus decentem capitis figuram habent, ſtupidi ſunt, aut malitioſi, quale caput Therſites, ob id famoſus, habuit. Quò pertinet & caſus ex alto, percuſſio, quibus proculdubio cerebri conformatio læditur; vndè quoſdam memoriam amiſiſſe ſupra ex Plinio diximus. Et Guliel. Rondel. *in fin. libr.* 1. *meth. cur. morb.* refert, quendam valdè eruditum, cui gladius in oculum altius adactus fuerat, ob vulnus illud memoriam ita amiſiſſe, & rerum omnium ita oblitum fuiſſe, vt Lutetiam repetere, & prima literarum elementa iterum diſcere coactus fuerit.

Signa Diagnoſtica.

Læſæ memoriæ ſigna. Ipſum malum ex actionibus ægri læſis facilè cognoſcitur. Cùm enim memoriæ officia ſint, facilè arripere, fideliter retinere, expeditè expromere & reddere, ſi horum aliquid deſit, & imprimis, ſi imagines ſenſibiliũ rerum, quæ prius animum mouerunt, in mentem, vbi opus eſt, non veniant, imaginatione & ratiocinatione ſalua potiſſimum memoriæ vitiatæ ſignum eſt.

Cauſſas quod attinet, ſi conformatio cerebri, & capitis vitioſa horum malorum cauſſa ſit, ea in oculos incurrit, & vel ab ortu homini contigit, vel homo percuſſus & lapſus eſt.

Hæc ſi abſit, defectus calidi natiui & frigiditas, ac humiditas abundans ex cauſſis calidum innatum cerebri abſumentibus, & cerebrum refrigerantibus ac humectantibus, vel etiam ſiccantibus (quæ & ipſæ conſequenter calidum natiuum abſumunt) aut ex actionibus læſis, vel excretis, iuuantibus item, & nocentibus cognoſcitur, vt ſupra *part.* 1. *cap.* 2. §. 10. dictum. Nimirum ſi intemperies cerebri ſit frigida, & humida, ſomnus eſt longus & profundus: ſi humida tantùm eſt, ſomnus longus, ſed non profundus: ſi frigida tantùm, moderati ſomnolenti ſunt: ſi frigida & ſicca, non ſunt ſomnolenti. Ita & copia, vel paucitate excretorum frigiditas vel ſola, vel cum humiditate, aut ſiccitate coniuncta cognoſcitur. Qui enim frigidum, & humidum habent cerebrum, multa excrementa per palatum & nares emittunt; qui frigidum & ſiccum, pauca; ſi frigidum tantùm moderata; ſi cerebrum ſit calidum & ſiccum, cum memoria læſa adeſt delirium ac rationis læſio.

Prognoſtica.

1. Euentus mali talis exſpectandus, qualem cauſſæ promittunt. Ipſa enim ſymptomata ex ſe eum non indicant: ſed vt à cauſſis ſuis pendent, ita non tolluntur, niſi ijs ablatis. Prognoſt.

2. Si abſque cauſſa externa memoria ſubitò lædatur, imminentis apoplexiæ, Epilepſiæ, Paralyſis eſt indicium, ſi homini ſaluo aliàs id accidat. Si verò ægroto viribus deſtituto memoria deficiat, certiſſimum eſt propinquæ mortis indicium.

3. Mentis imbecillitas & ſtupiditas ab ortu contracta, & quæ à conformatione prima capitis vitioſa prouenit, incurabilis eſt.

4. Incurabilis eſt & illa, quæ ætatis ratione accidit.

5. Nec curatur, quæ ab inueterata Epilepſia pendet. Vt enim illa vix curatur: ita & ſymptoma inde excitatum.

6. Difficulter & illa curatur mentis imbecillitas, & memoriæ læſio, imò plerumque incurabilis eſt, quæ à malignis morbis, venenis, ac philtris ortum habet.

7. Quæ à frigiditate & humiditate, ac humore pituitoſo ortum habet, & cum Lethargo, Caro, Apoplexia accidit, etſi & ipſa curatu ſit difficilis: tamen interdum curatur, præcipuè dum ætas viget, & vires conſtant.

8. Obliuio à caliditate, & ſiccitate contracta curatu difficilior, quam à frigiditate, & humiditate, quia facilius & tutius eſt caput calefacere & ſiccare, quam frigefacere & humectare.

9. Obliuio ſub acceſſiones periculoſa. Hippocr. 3. *epid. comm.* 3. *t.* 37.

Indicationes.

Intemperies cerebri & ſpirituum, quæ adeſt, & cauſſa horum malorum eſt, corrigenda per contraria, & materia, quæ cum ea coniuncta eſt, euacuanda, vt *part.* 1. dictum; calidum natiuum inſtaurandum, & ſpiritus torpidi excitandi. Quæ tamen immodicas corporis euacuationes & inanitiones ſequitur memoriæ læſio, requirit tantum commodam refectionem per cibum, & calidum natiuum, ac ſpiritus inſtaurantia ac roborantia; ſicut & illa, quæ ſenibus accidit. Memoriæ læſæ & Ingenij debilitatis curatio.

Auxilia.

Qua ratione autem hiſce Indicationibus poſſit ſatisfieri, dictum etiam ſupra *p.* 1. *c.* 2. §. 10. vbi monſtratum, qua ratione intemperies frigida & humida calefacienda, & ſiccanda ſit, & pituita caput obſidens præparanda & euacuanda. Pauca ſaltem hic illis adiungimus.

Alterantia quod attinet, quæ eadem humorem pituitoſum præparant, proponentur etiam poſtea inter roborantia v.g. Materia pituitoſa ſic præparanda.

℞. *Rad. Ireos, Flor. acori veri, valerian. pyrethr. an.* ʒ. ß. *galang.* ʒ. ij. *betonic. maioran. meliſſ. thymi. flor. lilij conuall. an.* M ß. *lauendul. ſaluia, ſtœchad. Arab. an.* M. ij. *ſem. fœnicul.* ℥. ß. Coq. in ſuf. aq. q.

Colat. ℞. ℔. j. ß. adde *mellis* q. ſ. deſpumentur, & aromatiſentur *nuc. moſchat. & cinnamom.* pro 4. vel 5. doſibus.

Vel ℞. *Rad. pæon. acori veri, an.* ℥ ß. *betonic. maioran. ſerpill. hyſſop. ſaluia. ſtœchad. Arab. roriſmarin. an.* M. ß. *ſem. carui. fœnicul. ſileris montan. an.* ℥ ß. *cinnamom. nuc. moſchat. macis an.* ʒ. ij. Conciſa & contuſa indantur in vas vitreum, & affund. *hydromelit.* ℔. iij. *vel q. ſ.* & vaſe clauſo in B. horis 2 coq. poſtea colentur.

Colaturæ, ſi libet, addantur *oxymel. ſcillit.* ℥. iij. Dentur ſingulis diebus manè & veſperi ℥. iv.

Vel ℞. *Aq. beton. ſalu. an.* ℥. j. ß. *eſſent. ſalu. meliſſ. an.* ℈. ß. *ſyrup. de ſtœchad.* ʒ. j. *aq. cinnamom.* ʒ. ij. Miſce pro hauſtu, qui cubitum ituro exhibeatur.

Purgantia.

Purgantia ex prima parte nota ſunt Ex. g.

℞. *Pilu-*

℞. *Pilular. aurear. Arabic. an.* ʒ. ß. *trochiſc. alhandal.* ℈. iij. *extract. caſtor.* ℈. ij. F. pilulæ xxv.

Vel ℞. *Extract. ſolut. Andern.* ℈. j. *hellebor. nigri* ℈. ß. *gummi gutt.* ℈. j. vel ij. *extract. caſtor.* ℈. ij. *Cum aq. lauendula.* F. Pilulæ xxj.

Commendantur & hæ, quę tamen potius caput roborant, quam purgant.

℞. *Aloes agaric. an.* ʒ. iij. *ſal. gemmæ* ʒ. j. ß. *caryophyllor. cinnamomi, macis, nuc. condit. ligni aloes, thuris, maſtich. myrrh. el. cubebar. abſinth. croci, bacc. lauri, iuniperi, ſtœchad. Arab. calam. arom. an.* ʒ. ß. Puluériſata cum vino odorifero.
Miſc. & F. Maſſa Pilul. Doſis ʒ. j.

Vel ℞. *Agaric. albiſſ.* ʒ. j. ß. *fol. ſenæ el.* ʒ. ij. *zingib. alb. ſem. carui an.* ℈. j. Macerentur per noctem in *aq. beton. & hydromelit. an.* ℥. iij. In Colatura diſſolu. ſuper igne *diaphœnic.* ʒ. iij. vel ℥. ß. Iterum coletur. F. Hauſtus.

Vel ℞. *Aq. betonic.* ℥. j ß. *ſaluiæ, lauendul. an.* ℥ ß. *extr. panchymag.* ℈. ß. vel j. *turbith.* ℈. vij. *helleb. nigri* ℈. v. *dacryd.* ℈. iij. *ſyrup. roſar. ſolut.* ʒ. iij. *eſſent. cinnamom.* ℈. ß. M. pro hauſtu.

Antiqui fortioribus, vt hiera Logadij, hiera Ruffi vtebantur.

Si ex Intemperie frigida & ſicca ſit vitium, præparatio & purgatio fit, vt ſupra *part. 1. de Melancholia* dictum.

Particulares quoque euacuationes per Errhina; maſticatoria, Gargariſmos, Apophlegmatiſmos fiant, de quibus etiam ſupra dictum.

Vtiles quoque ſunt reuulſiones per Cauteria & Fonticulos, qui in cruribus, vel brachijs excitari poſſunt.

Roborantia.

Roborantia, quę ſcilicet Intemperiem cerebri emendant, & reliquias materiæ abſumunt, cerebrumq; confortant, etiam ex ſuperioribus patent.

Sint autem fortiora: cùm temperamentum cerebri hiſce affectibus valdè mutatum ſit, & difficulter in priſtinum ſtatum reducatur.

Interna.

Medicamenta memoriã & ingeniũ confortãtia.

Inter ſimplicia Cephalica hic magis vtilia ſunt: *lilium conuall. meliſſa*, quæ memoriam confortat, ingenium acuit, & animi tranquillitatem, ac hilaritatem præſtat, & ad curas pellendas vtilis eſt, *betonic. flor. ſtœchad. Arab. lauend. primula veris, maiorana, ſaluia, roriſmarin. rad. acori veri, pyrethr. ſemen. hormini, Zingiber, nux moſchata*, quæ non tantum ob manifeſtas, ſed & occultas qualitates ad caput roborandum, & memoriam confortandam commendatur: ſi ſæpè ieiuno ſtomacho maſticetur, vel alio modo vſurpetur, *cubebæ, thus item* ℈. ß. pondere cum vino, aut liquore conueniente ſumptum, *ſem. ſinapi, myrobalan. caſtoreum, ebur*, & alia ſupra *par. 1. cap. 2.* propoſita. Ex quibus parantur.

Aqua *lilij conuall. meliſſ. primula Veris, maioran. ſaluiæ, roriſmarin.* Conſeruæ *lilij conuall meliſſ. lauendul. beton. ſtœchad. Arab. anthos.* Syrup. *ſtœchad. ſimpl. & comp. de betonica, mel anacardinum.*

Benedict. Victor. Fauentin. ſyrupum ſuum de aromatibus commendat, quem ita deſcribit.

℞. *Herb. & flor. Sampſuchi, thymi, pulegij, ſerpilli, menthæ, calaminth. hortenſ. ſiſymbrij, roriſmarini, ſaluiæ, beton. an.* M ij. Coquantur in ſuffic. quant. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis.

Colat. in ſyndone ligata infunde *cinnamom. nuc. moſch. macis, ſpicanardi, Celtica Folij Zingiberis, an.* ℈. j. *ambræ, moſchi, an.* ℈. ij. Bulliant ad 4. partis conſumptionem & cum ſ. q. ſacchari, F. ſ. a. Syrupus. Cuius ℥. j. ß. aquæ flor. citri ℥. iij. miſceantur pro doſi vna, & ſic pro alijs 5. vel 6. Extracta & Eſſentiæ *Meliſſa, ſaluiæ, roriſmarini, ligni aloes, cinnamomi.* Condita; *Zingiber*, præſertim ſi cum modico thure ſumatur, *radic. pyrethr. acori, myrobalan.* Confectio *Sem. Sinapi.* Olea deſtillata *nucis moſchat. meliſſ. maioran. ſaluiæ, roriſmarin.* Extracta & Eſſentiæ *meliſſæ, ſaluiæ, roriſmarini, ligni aloes, cinnamomi.* Species aromaticæ, *diambr. aromatic. roſat. diamoſch. dulc.* Vina medicata.

℞. *Ligni aloes, zingiberis, piper. long. galang. an.* ℥. j. *caryophyll. cubebar. an.* ʒ ß. *nuc. moſchat.* ʒ. ij. In ſacculum includantur, & affund. muſti ℔. xij. vel etiam plures F. vinum medicatum.

Electuaria: *Confectio anacardina*, quæ ad frigidam & humidam intemperiem cerebri corrigendam eſt efficaciſſima, vnde etiam confectio ſapientum appellatur, quæ vt gratior ſit, ſine caſtorio parari poteſt. Scribit tamen de ea Ianus Huartus, *in ſcrutinio ingeniorum, cap. 21.* compoſitione iſta, quia valdè calida, & ſicca, intellectum & memoriam perire, etſi imaginationem exacuat, vt quis loquendo & reſpondendo per dicteria & comparationes excellat, & malitias ac dolos fingere calleat. Verùm preſuppoſuit ille vulgarem doctrinam, nimirum ad memoriam, opus eſſe cerebro molli. Cùm autem certum ſit ſiccitatem cum moderato calore ingenium ac memoriam acuere, non eſt de nihilo, quod de compoſitionis huius efficacia dicitur, & obſeruatum, quoſdam ea mirabilem ſibi memoriam comparaſſe, & proinde etiam in imminuta à cauſſis p. n. memoria vſurpari poteſt. Confectio anacardina.

Cautè tamen ea exhibenda, pręcipuè in ſanis, ad memoriam roborandam. Vnde nonnulli eius ʒ. ß. vel minus cum aq. calida exhibent, vt nimia eius exſiccatio remittatur. Ijs verò, qui membra principalia calida habent, nullo modo exhibenda. Docuit enim & hoc experientia, nonnullos quidem memoriam admirabilem ſibi hac confectione comparaſſe, ſed parum vitales fuiſſe, & in ipſo ætatis flore, corpore nimis exſiccato, extinctos.

Et rectè de hac confectione hoc etiam monet Mercatus, prodeſſe quidem eam ſæpe ijs, qui memoriam, quam à natura fœlicem obtinuerunt, vi cauſarum præter naturalium læſam habent: ijs verò, qui à natiua conſtitutione debilem memoriam habent, maximoperè obeſſe, & ex eius vſu nonnullos iudicium, alios memoriam planè amiſiſſe & capitis dolores ingentes contraxiſſe. Natiua enim partium temperies, ſi in meliorem ſtatum mutari debet, ſenſim & paulatim mutanda eſt, non vehementibus medicamentis, qualę eſt Confect. anacardina, calidumque & humidum natiuum abſumendum & exſiccandum eſt. Ideoque ijs qui debilem habeant à natura memoriam, victu idoneo & imprimis frequentioribus ſtudijs, & memoriæ exercitatione ſubueniendum. Abs quo ſi ſit, medicamenta parum proderunt.

Foreſtus hoc Electuario in muliere, quæ poſt Apoplexiam memoriam ferè amiſerat, fœliciter vſus eſt.

℞. *Rad. acori veri, ſeu galang. minor. condit. conſeru. flor. betonic. roriſmarin. an.* ℥. j. *flor. herba paralyſis* ℥. ß. *cubebar. nucis moſchat. cinnamom. puluériſat. an.* ʒ. j. Cum *ſyrupo de ſtœchad.* F. Electuarium, de quo ſingulis diebus manè ſumebat inſtar caſtaneæ, & nucham, occiput, & frontem aqu. hederæ arboreæ, ter, vel quater in alembico deſtillatæ inungebat.

Laudatur & hoc Meſuæ tanquam expertum, & ſatis vtile.

℞. *Mellis anacard. thuris, rad. cyperi, acori, an.* ℥. j. *piperis, macropiper. an.* ℥. ß. *myrobalan. chebul. Indor. an.* ℥. j. *mellis q. ſ.* F. Electuarium, cuius doſis à ʒ. j. ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Conſeru. lilij conuall. betonic. ſaluiæ. roriſmarin. an.* ℥. j. *lauendul.* ℥. ß. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ß. *ſem. carui, caryophyll. cubebar. nuc. moſchat. an.* ʒ. ß. *ol. cinam. gutt. vj. cum ſyrup. de ſtœchad. vel ſ. q. ſacchari in aq. roſar. diſſolut.* F. Electuarium.

℞. *Conſer. beton. meliſſ. lilij conuall. anthos, an.* ℥. j.

mell.

mell. anacard. ℥.ß *ſpec. diambr. diamoſc. dul. an.* ʒ.j. *cum ſyrup. de ſtach. vel conſeru. myrobelan. chebulor.* F. Electuarium.

℞. *Cinnam. ſpica nard. caryoph. an.* ℥ ß. *macis, Zedoar. an.* ʒ.ij.℈.ij. *moſchi* ℈.v. *ambra* ℈.vj. *confect. anacard.* ʒ.ij. *ol nuc. moſc.* ʒ ij. *cum ſyrup. de beton. q. ſ.* F. Electuarium.

Platerus hoc præſcribit.

℞. *Confect. anacardin.* ʒ. ij. *conſ. maioran. roriſmar. an.* ℥ ß. M. & fiat Electu. de quo quantitas nuc. moſchat. mane & veſperi ſumi poteſt.

Aquæ compoſitæ ℞. *Rad. ireos, valerian. an.* ℥ ß. *meliſſ. beton. origan. roriſmar. an.* M.j.ß. *flor. primula veris, lilij conuall. lauend. roſar. rubr. an.* M.ij. *ſtœch. Arab.* ℥. ß. *cinam. opt.* ℥. ij. *galang. macis, caryoph. nuc. moſch. an.* ℥. ß. *cubeb. cardam. an.* ʒ. vi. *ligni aloes* ℥. ß. *ſpec. diamb.* ℥. j. *aſa dulcis* ℥. ß. *Inciſis & craſſa modo contuſis affund. vini maluatic. vel rhenani, & aq. roſar. an.* ℔. iij. vel iv.

Stent in digeſtione per octiduum poſtea deſtillentur.

Alia ℞. *Aq. betonic. bugloſſ. flor. tiliæ, an.* ℔. *ſpirit. vini opt.* ℔. ß. *flor. roriſmar. roſar. rubr. maioran. flor. bugl. an.* M. j. *ſpec. confect. anacardin.* ℥. ij. Stent in digeſtione per menſem, hinc deſtillentur.

Vel ℞. *Flor. lilij conuall.* M. ij. *ſpirit. ſeu aq. deſtillat. de baccis iuniper.* ℔. iv. Stent in digeſtione per dies 14. Hinc colentur, & exprimantur. Suo tempore adde *flor. ſalu. roriſmar. lauend. an.* M. j. *ſpec. diamoſc. dulc. diambr. an.* ʒ. ij. Macerentur per menſem, & hinc in vitro per cineres deſtillentur. Huius aq. cochl. j. ter in ſeptimana ſumptum memoriam roborat, ſpiritus animales illuſtrat, & ab apoplexia & epilepſia præſeruat.

Vel ℞. *Flor. roriſmarin. bugloſſ. meliſſ. an.* q. v. Minutim incidantur & add. ſacchar. alb. q. ſ. & in ſole aqua ſucculenta deſtilletur, de qua ſingulis diebus mane cochlear. i. hauriatur.

Præſtat tamen hanc aquam tribus collobiis in M. B. aut cineribus parare.

Vtilis eſt & aqua ſophorum Dorncreilii, vt & aqu. ſequens Vid. Vidii, quam *lib. 7. de M. cap. 5.* deſcribit & mirificè memoriam confortare & ingenium acuere ſcribit, ſi mane ʒ. ii. ſumantur.

℞. *Spirit. vin. opt.* ℔ v. *aq. bugloſſ. meliſſ. betonic. ſtœchad. flor. lilij conuall. an.* ℔. ß. *flor. anthos. roſar. rubr. bugloſſ. maioran. an.* M. j. *ſpec. diaplir. diacaſtor. an.* ʒ. iij. *confect. anacard.* ℥. i. Infundantur prius flores, poſt ſpecies: Stent in digeſtione per menſem 1. poſtea deſtillentur.

Sequens aq. ſapientię nonnullis dicta etiam commendatur.

℞. *Rad. bugloſſ.* ℥. ii. *coſti amari & cand.* ℥. i. *cyperi rotund.* ʒ. ii. *pœon. maris* ʒ. iii. *ſummitat. maioran. veruena, euphraſ. flor. anthos, betonicæ, primula veris, an.* M. iii. *meliſſ.* M. ii. *lauend.* M. i. ß. *ſtœchad. Arab.* ʒ. vi. *ſantal. albi, rubri, citrini, an.* ʒ. v. *chebulor. belleric. myrobal. chebul. Indor. citrinor. piperis longi, & nigri, caſtorei, cardamomi, anacard. an.* ʒ. i. *cubebar.* ʒ. ii. *baccar. lauri exc. an.* ʒ. iii. *nuc moſch.* ʒ. ii. Pulueriſentur ſubtiliſſimè, flores autem incidantur.

Affunde *Aq. lilij conuall. vel bugloſſ. Ital. flor. tiliæ, roriſmar. aqu. aurea Langij. an.* ℥. ix. *vini malnatici* ℔. xi. Adde *ſpec. letif. Rhaſis, letif. Galeni, an.* ʒ. i. *trochiſc. Galliæ moſchat.* ℈. ii. Stent in infuſione in loco calido, per 8. dies, deinde deſtillentur igne lentiſſimo in M. B. addendo poſtea *Magiſter. perlar.* ℥. i. *tinctur. corall.* ℥. i. *eſſent. croci* ℈. ß. *ſolut. ſapphyri* ℈. i. *tinctur. Argent.* ℈. i. Miſce.

Vſus. Hæc aqua ingenium ob nimiam humiditatem & frigiditatem ſtupidum acuit, memoriam eandem ob cauſſam labilem debilemque mirificè confortat, ſenſus omnes ſpiritusque viuificat, atque exhilarat, melancholiam reprimit. Doſis eſt ℥. i. alternis diebus.

Aquæ vitæ duæ precioſiſſimæ, quas Caſparus Peucerus deſcribit in ſuo Tractatu de memoria, & ex aulis principum accepit.

Prima.

℞. Vuarum Creticar. vel Damaſcen. grand. (officinæ Cybebas vocant) ℥. ii. Concid. minutim & infund. vini ſublimati ℔. i. ß. aut dimid. canthar. Inſolentur autem calido loco, reponanturque octiduum vaſe vitreo benè obturato, adde *flor. ſalu. minoris, roriſmarin. borraginis, bugloſſ. an.* ʒ. ii. *roſar. rub. exarefact. lilior. conuall. an.* ℥. ß. *meliſſ. cortic. citri. recent. betonicæ, flor. tunicis an.* ʒ. ß *ſantal. citrin. rubr. an.* ʒ. ii. Deducantur omnia in tenuiſſimum puluerem, & ſic infuſa tepido loco aſſeruentur, macerenturque tamdiu, donec liquor iniectorum vires omni ex parte exſorbuerit ac combiberit, quod ſapore deprehenditur, fitque ferè ſpatio 2. menſ. Nihil obfuerit, ſi integram æſtatem Solis radiis expoſueris. Tandem per manicam Hippocrat. traiiciantur. Si libet, adici poſſunt, *moſchus, ambra, lapides pretioſi, margarita orientales, vnicornu,* vt aqua tantò fiat fortior. Doſis cochlear. i. aut ß. ieiuno ſtomacho.

Altera aqua.

℞. *Cinnamomi* ℥. ß. *zingiberis* ʒ. ii. *ſantal. omnium. an.* ʒ. iii. *caryophyll. galanga, nucis moſchat. an.* ℈. iv. *macis, cubebarum, an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. i ß. *zedoaria, ſem. nigella, an.* ℥. i. ß *aniſi, fœniculi, paſtinac. ſylueſtr. ocymi, radic. angelic. caryophyllat. glycyrrhiz. calami aromat. valeriano minor. fol. ſcarlea, thymi, calaminth. pulegi. mentha, ſerpill. maioran. an.* ʒ i. *flor. roſar. rubr. ſaluia, betonica, roriſmarini, ſtœchados, bugloſſ. borraginis, an.* ʒ. ii. *cortic. citri* ʒ. i. ß. *ſpec. diambra, aromat. roſat. diamoſch. dulc. diamargarit. diarrhod. Abbat. Elect. de gemmis, an.* ʒ. i ß.

Terenda terantur, & infund. libris aquæ vitæ præſtant. vi. hoc eſt, duobus canthar. ſinantur in vitreo vaſe 15. dies continuos ſtare occluſo ſubinde vaſis oſculo. Deinde deſtillentur per alembic. in B. M. arctè occluſis commiſſuris. In aqu. extillatam ponantur ſantal. teſſeratim inciſ. ʒ. i. *moſch. ambra, in pet. illig. an.* ℈. iii. *vel* v. *iulepi roſati clariſſ.* ℔. ß. Stentque ita per dies 15. poſtea aqua ſeparetur: Præſentanea auxilia ſunt aquæ hæ ad reparandam memoriam.

Pulueres. ℞. *Rad. cyperi, croci, myrrhæ, thuris, piper. alb. an.* ʒ. i. F. puluis, detur à ℈. i. ad ʒ. i.

Vel ℞. *Raſur. eboris. C. C. caſtorei, an.* ʒ. i. *moſch ambr. an.* ℈. iii. F. puluis.

Antiquitus valdè celebratus eſt puluis ſequens.

℞. *Thuris maſculi* ʒ. i. *piper. longi vel albi* ℈ ß.

Deducta in pulucrem propinentur ieiuno ſtomacho, aliquot diebus ſub auroram cum vino vel aqua mellis.

Marſilius Ficinus *libr. 2. de ſtudioſ. ſanit. cap. 9.* è tribus illis muneribus, quæ Magi Chriſto obtulerunt, confectionem auream parat memoriæ conſeruandæ, ingenio acuendo, ſenſibus vegetandis, ſpiritibuſque fouendis & roborandis vtilem.

℞. *Thuris* ℥. ii. *myrrhæ* ℥. i. *auri foliat* ʒ. ß Cum vino fiant pilulæ, quarum aliquot ſub auroram ſumantur.

℞. *Succini odorati* ʒ. i. (poſſet etiam ambra ſumi) *cubebarum, thuris, myrrha, an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. i. Cum vino F. pilulæ mediocres, quarum duæ vel tres alternis diebus ante decubitum dentur.

℞. *Nuc. moſchat. thuris, ligni aloes, raſur. ebor. an.* ʒ ß. *ſem. aniſi, ſinapi, coriandr. præparat. cubebar. an.* ℈. i. *cinnamom.* ʒ. ii. *margaritar. præparat.* ʒ. ß. *moſch. ambr. an.* ℈. vi. *manus Chriſti perlat.* ʒ. vi. F. puluis, de quo cum pane albo vino ſubdulci madido cubitum iturus bis in ſeptimanam ʒ. i. vel ʒ. i. ß. ſumat. Multum etiam prodeſt, præſertim apud ſenes, in memoria deperdita inſtauranda puluis Trithemii; qui ita paratur.

℞. *Macis, cubebar. caryophyll. an.* ʒ. vi. *fol. ſenæ elect. chamæpyt. zingiber. albi, cryſtallor. tartari, an.* ʒ. v. *radic. calami aromat. gentianæ, ſem. cumini, ſileris*

mon-

montani, aniſi, petroſelini, ſpicæ nardi, an. ℥. ß *magiſter. corallor. perlarum, an.* ʒ. ij. Redigantur ſecundum artem in puluerem. Doſis eſt ʒ. j. Hunc accipiat per primum menſem manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino, vel etiam brodio; ſecundo menſe tantum mane, tertio menſe mane, ter in ſeptimana: quarto menſe bis in ſeptimana, & ſic deinceps per aliquot menſes.

Valdè commendatur ſequens Tragæa, de qua manè & veſperi tantum, quantum duo vel tres cuſpides cultri capere poſſunt, ſumantur.

℞. *ſem. leniſtici, petroſelini, ammeos, aniſi, apij, an.* ʒ. ß. *thymi, epithymi, hyſſopi, origani, an.* ʒ. j. *ſpec. Celt. cinnamomi, ſem. rutæ an.* ʒ. ij. *piperis albi, & nigri, chelidon. an.* ʒ. j. ß. *myrobal. omnium, an.* ℈. ij. *ſal gemmæ. chamædryos, centaur. vtriuſque, marrubij, an.* ʒ ij *cum pauco ſacchara* F. Tragæa.

Pilulæ. ℞. *Pilu. cubebar. calament. nuc. moſchat. caryophyll. thuris, an.* ʒ. ß *ambra,* ℈. j. *moſchi* ℥. v. *Cum ſucco, & aqu. maioran. vel ſaluia, aut ſyrup. de ſtœchad.* F. pilulæ e ʒ. xij. & conſpergantur ſpec. diambr. & ſumantur hora decubitus 4. vel 6. quotidie per integrum menſem.

Rotulæ & Morſuli. ℞. *Nucis moſchat. num. ij. caryophyll. num. vj. ligni aloes* ʒ. i. *ſacchar. in aq. maioran. diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ.

Vel ℞. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. flor. lauendul. roriſmarin. an.* ʒ ß. *cubebar. ſileris montani, flor. ſtœchad. Arabic. ligni aloes, an.* ℈. i. *ſpeci. confect. anacardin.* ʒ. i. *moſchi, ambr. an.* ℈. ß. *ol. deſtillat. cinnamom. nucis moſchat. caryophyll. an.* ℥. iv. *ſacchar. in aqu. roſarum diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ. Claudinus ſequentes tabulas commendat.

℞. *Ligni aloes* ℈. ii. *cardamomi. galangæ, an.* ʒ. i. *cinnamomi* ʒ. ß. *gallia moſchat.* ℈. i. *ſacchari* ℥. vi. *in aq. flor. citri diſſolut.* F. Rotulæ, de quibus 3. vel 4. manè ſumantur. Vel parentur hi morſuli,

℞. *Sacchar. clarificat.* ℔. ß. *aq. lauendul. borragin. an.* ℥. i. ß. Coq. ad conſumpt. aquæ, poſtea adde *Margarit. præpar.* ℈. i. *eboris vſti, C. C. ſmaragdi præparati, an.* ℈. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. F. ſ. a. Confectio in morſulus, de quibus vnus vna vice præberi poteſt.

Chymici præter olea ſuperius commemorata etiam hic commendare ſolent *Elixir proprietatis Paracelſi, Magiſterium perlarum & coralliorum, oleum* Vitrioli, *cum aqua fœniculi, eſſentiam meliſſæ, medicamenta ex* Argento *parata*.

In Intemperie frigida & ſicca, quæ calefaciunt, & humectant, requiruntur. Paretur ergo tale electuarium.

℞ *Conſeru. flor. borrag. bugloſſ. betonic. lilij conu. an.* ℥. ß. *ſpec. diamargar. frigid.* ʒ. ß. *cum ſyrupo de tunicis, vel ſtœchad.* F. Electuarium.

Externa

Externa eodem modo ſe habere debent; & in Intemperie frigida ac humida & ſicca ſupra *cap. 2. 3. part. 1.* propoſita vſurpanda. Commendatur hic aq. hederæ arboreæ, diligenter deſtillata, & occipiti applicata.

Vtiles & hic ſunt, extraque capiti applicari poſſunt, aq. deſtillatæ modo propoſitæ.

Vel ℞. *Spirit. vini opt.* ℔. ß. *caryoph. nucis moſchat. acori veri, maioran. flor. ſtœchad. an.* ʒ. ij. Stent in vaſe clauſo, & vbi opus, caput iſto liquore illinatur. Sunt quæ ſequentem aq. vitæ miris laudibus extollant.

℞. *Cubebar. cardamomi, croci confect. anacardina, an.* ℥. ß Affunde ſpiritum vini maluatici ad ſupereminentiam 3. vel 4. digitorum. Stent in infuſione per dies 10. Hinc effunditur liquor, & per chartam filtretur, quo tempora & occiput illinantur.

Vel abluatur caput lixiuio, in quo radices aſari, lauri folia, thus, fol. ſenæ, acorus, flor. chamæmel. maioran. meliſſa, roriſmarin. &c. ebullierint.

Aliàs quidem nimium & præter modum caput rationibus non fatigandum. Redditur enim inde cranium debile, atque ad leuiſſimam auræ iniuriam deſtillationibus obnoxium. Quoties tamen vſus exigit, vt octauo, vel decimo quoque die, lixiuio abluatur, in quo dicta modo ebullierint, vel eiſdem indatur ſacculor. alteruter, qui.

℞. *Macis* ʒ. i. *caryophyll. nuc. moſch. maioran. an.* ʒ. ß. *flor. labruſc. roſar. an.* ʒ. j. *ſpic. celtic.* ʒ. ß Conciſa indantur in ſacculo.

Vel ℞. *Spica celtica* ʒ. ii. *flor. lauendulæ, roſarum, an.* P. i. *maioran. roriſmarini, an.* M. i. ß. *rad. irid.* ʒ. i. Concidantur & panno laneo inſuantur, fingaturque ſacculus, qui feruenti lixiuio impoſitus probe exprimatur, vt vim trahat & ſorbeat. Apprimè confortant cerebrum & memorandi facultatem. Adhibeatur & ſapo odoratus qui.

℞. *Saponis veneti* ℔. ß *rad. irid. odorat.* ʒ. ii. *calami aromat.* ʒ. ii. ß *fol. hederæ. caryophyl. cardamo. maioran. thym. ſtœchad. Arab. nigell. meliſſ. an.* ℈. i. ß. Tritis terendis & ſapone deraſo F. cum aqua card. bened. Magdaleon, è quo formentur paſtilli didrachmales.

Ol. thuris deſtillatum illitum valde etiam prodeſt; oleum etiam myrrhæ temporibus & occipiti inunctum in confortanda memoria valde efficax eſt. Paratur autem vel per deſtillationem vel per deliquium, ſi ſcilicet oua ad duritiem coquantur, per medium diſſecentur, vitelloque exempto ſpatium puluere ſubtili myrrhę impleatur, & in cellam ponatur, vt myrrha in oleum reſoluitur, vt & myrrha, maioran, ſaluiæ, roriſmar. nucis moſchat. caryophyll. Laudatur & fel perdicis arterijs temporum ſemel in menſe illitum.

Linimenta & Vnguenta.

℞. *Ol. de lateribus, nardin an.* ℥. ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ii. *ol. deſtil. ſaluia, maioran. nucis moſchat. an.* ℥. ii M.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, de caſtor. an.* ℥ ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. i. *ol. deſtill. caryophyl.* ʒ. ß *thuris,* ℈. ß. *benzoin.* ℈. i. *cera parum.* F. Linimentum,

Vel ℞. *Ol. de lateribus, caſtor. an.* ℥ ß *deſtill. nucis moſch. caryophyll. cinnamomi, an.* ℈. i. *rad. pyrethri* ℈. i. Cum pauca cera F. Vnguentum.

Vel ℞. *Puln. rad pæon. valerian. maioran. an.* ℥. ß. *rutæ* ʒ. i. *ſucci verben.* ℥. ß. *teſticul. caſtor.* ʒ. i. *medull. nucum anacard. an.* ℥. ii. *Cum pinguedine vrſi.* F. vnguentum. Commendatur & hoc.

℞. *Ol. coſtini, iuniperin. an.* ℥. i. *nardin.* ℥. ii. *de caſtor.* ℥. ß. *ſpica* ʒ iii. *pulu. cinnam. nuc. moſch. an.* ʒ. i. *caryophyll. macis. flor. anthos, lauendul. ſtœchad. Arab. ſpic. Indic. Celt. an.* ʒ. ß. *roſar. purpurear. cubebar. ſileris montan. piper. long. cardamom. an.* ℈. ii. *vini maluatic.* ℥. iii. *aq. roſar.* ℥. iv. Coq. ad conſumption. humiditatis, & colentur; poſtea adde *ſpec. diambr. diamoſc. dulc. dianth. an.* ʒ. i. *moſch. in aq. roſar. diſſolut.* ʒ. ß Miſce pro vnguento, quo poſt lotionem occiput illinatur,

Nonnulli hoc commendant.

℞. *Pingued. vrſi*, eamque pone in veſicam vrſi cum eius vrina, ſtent ſimul per octiduum, poſtea extrahe, & adde, ſuccum hormini, euphraſiæ, verbenæ, bugloſſ. valerian. aloes part. æq. F. vnguentum.

Non prætereundum eſt hic vnguentum. quod miris laudibus efferunt, & Carolum Ducem Burgundiæ à Doctore quodam Anglo decem millibus florenorum emiſſe, & tantæ efficaciæ eſſe ſcribunt, vt perpetuam rerum memoriam pariat. Etſi verò hic merito illius recordemur, quod Galen. 4. *de compoſ. med. ſ. loc. cap. 4.* ſcribit de medicamentis ad ſuffuſiones; promiſſiones horum omnium eſſe magnificas, effectus verò aliquando nullos, aliquando valdè exiguos; & facile crediderim laudes iſtas hoc vnguentum non ſuſtinere; tamen etiam non negauerim ad memoriam vtile eſſe. Paratur autem hoc modo.

℞. *Succ.*

℞. *Succ. fol. meliſſ. baſilic. flor. myricæ, lilior. primulæ veris, roriſmarin. lauendul, borragin. geniſt. an.* ℥. ij. *aq. vitæ, nymphææ, roſar, violar. an.* ℥. j. *cubebar. cardamom. gran. paradiſ. ſantal, citrin. carpoballam. ireos, croci orient, ſatureiæ, pæoniæ, thymi, an.* ʒ. ß. *ſtyracis liquid. calamit. opopanac. bdellij, galbani, gummi hederæ, ladani, an.* ʒ. vj. *rad. ariſtoloch. long. pæoniæ, ol. terebinth. nardin. coſtini, iuniperin. laurin. maſtichin. de been, de ſpica, an.* ʒ v. Puluerisanda pulueriſentur, & miſceantur omnia, deſtillentur per Alembicum ſecundum gradus ignis, & aqua, ac oleum ſeparatur. Vſum eius hunc eſſe ferunt, vt primi duobus menſibus nares, & aurium meatus quotidie magnitudine p. ß illinantur; ſequentibus duobus menſibus tertio quoque die; aliis duobus menſibus bis in ſeptimana, deinceps ſingulis ſeptimanis, ſemel, hinc 14. diebus ſemel, vt ita annus compleatur; tandem ſequentibus annis ſingulis bimeſtribus ſemel.

Chriſtophorus à Vega *art. med. lib. 3. cap. 10.* adhibita diæta frugaliore ex carnibus perdicum, gallinarum, turturum in prandio, paſſularum & amygdalarum dulcium in cœna & vino oligophoro rubro propinato per 20. dies, ſolum puln. ſequ. Doſin, ʒ. j. ß. exhibuit.

℞. *Calaminth. origani, puleg. an.* ʒ. iij. *macer. cinnamomi, an.* ʒ. ij. *piperis, gal. zinz. caryophyll. cubeb. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. ij. Trita M. vtatur ſex diebus continuis ʒ. i. ieiuno ſtomacho cum ℥. i. vin. alb. aut ℥. ij. aquæ mulſæ vel puluer. ℈. ij. M. cum ſyrupo de ſtœchade ℥. ß. ac deinceps propinetur mixtura diluta ℥. i. ß. aq. fœnicul. ſiue cardui benedicti. Hora ſomni peſſulum j. ex ſequenti antidoto ſiniſtræ nari indidit, ac deinde ægrum legere iuſſit per horam i. vel ii. quæ vellet, tandem extracto peſſulo dormire, Mane expergefactum affirmat lectorum exactè meminiſſe, & ſine hæſitatione ei recitaſſe.

℞. *Ment. ſicc. puleg. euphr. verbenæ, ſem. coriand. præpar. callitrich. an.* ʒ. i. *flor. anthos.* ʒ. i ß. *cal. arom. cinnam. an.* ʒ. ii. *caryoph.* ʒ. i. ß. *moſch. galliæ moſch. an.* ℥. vi. *melſis anacard. ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ß. Formentur cum aqua fœniculi in peſſulos. Vel tale fiat *Balſamum*.

℞. *Balſ. maioran. rutæ, an.* ʒ. i. *ſuccini* ℈. i. *Extr. rad. valerian. acori. an.* ℈. j. *confect. anacard.* ʒ. i. *galliæ moſch.* ℥. v. M. pro Balſamo.

Sacculus. ℞. *Flor. lauendul. roriſmarin. ſaluiæ, fol. maioran. meliſſæ, flor. ſtœch. Arab. ſerpell. an.* M. ß. *nucis moſch. macis, caryophil. an.* ʒ. i. *ſtyrach. calamit. benzoes. an.* ʒ. ß. *ſem. carui* ʒ. ij. Fiat ſacculus.

Cum etiam odores hic aliquid emolumenti conferant, in hunc vſum eiuſmodi pomum odoriferum præſcribi poteſt.

℞. *Rad. ireos* ʒ. i. ß. *ſeſeli, ſtœchad. an.* ʒ. ii. *nucis moſchat. menthæ, an.* ʒ. i. *thuris, calaminth. ſtyracis calamit. ligni aloes, an.* ʒ. ß. *ambræ* ℈. i. *ladani q. ſ.* ad formandum pomum. In intemperie frigida & ſicca intemperie conueniunt malua, althæa, flor. borrag. bugloſſ. ol. chamæmel, aneth. amygdal. dulc. E. G. Paretur talis lotio.

℞. *Rad. althææ* ℥. iii. *caryophyllat.* ʒ. i. *beton. maioran. an.* M. i. *flor. violar. borragin. bugloſſ. roſar. chamæmel. lauendul. an.* P. i. Coq. in lacte pro capitis lotione.

Amuleta etiam quædam, quæ appenſa geſtantur, ab autoribus hic commendantur. Ametyſtus lapis geſtatus ſenſus omnes acuere, Beryllus quoque intellectum memoriamque roborare ſcribitur. Raſes linguam vpupæ appenſam obliuionem tollere refert. Paratur etiam annulus ex auro puro, in quo incluſus eſt Adamas, ſub coniunctione *Plumbi*, & ℞. in *T*. quem ad memoriam & ingenii præſtantiam valere ex Hermete refert Mizaldus *cent. 1. memor. aph. 19.* de quo cuique liberum iudicium eſto.

Diæta.

In læſa memoria, & Ratiocinatione à cauſſa frigida humida, quæ frequentiſſima eſt, diætæ ſit hæc ratio, quæ etiam ſanis, quibus ex eadem cauſſa memoria eſt debilior, ſi medicamenta cerebrum roborantia modo propoſita coniungant, ad memoriam augendam prodeſt. Poterat equidem ea ex iis, qui quæ ſuprà *part. 1. cap. 2. 3. & 10.* de diæta dicta ſunt, patere, eam tamen præſentibus affectibus accomodare liber.

Aer ſit natura moderatè calefaciens & ſiccans, purus & tenuis, vel talis arte paratur, vt ſupra dictum. Caput ab aeris externis iniuriis & frigore ac humiditate muniatur.

Cibus item ſit moderatè calefaciens, & ſiccans, ac tenuis ſubſtantiæ; condiatur caryophyllis, nuce moſchat. cinnam. galang. piper. zingiber. croco, maioran. ſaluia. Gallinarum cerebrum hic valde commendatur, & id adeo iuuare ſcribit Cardanus, vt aliquos, qui deliraræ cœperint, reſipiſcere fecerit. Abſtinendum à carne porcina, anatina, anſerina & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papau. fructibus horariis, & omnibus, quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia. Vinum moderatè ſumptum ſpiritus exhilarat, & coctionem adiuuat: copioſius autem ſumptum multos vapores ad cerebrum mittit, qui caput replent, ſpiritus turbant, & calorem extinguunt. Imprimis vitentur crapula & ebrietas, maximæ ingenii & memoriæ peſtes. Ac ſi incommodum aliquod ex vſu vini percipiatur, eius loco ſubſtituatur aqu. mulſa, in qua acorus, nux moſchat. cinnamom. cocta ſunt. Cereuiſia ſit pura, non vaporoſa multum.

Corpus exerceatur moderatis laboribus, extrema ſæpe fricentur, caput manè diligenter pectinetur, vt pori cutis aperiantur. Et vt aliæ functiones otio torpent, exercitio vero expeditiores fiunt: ita & hæ functiones cerebro exercitio acuuntur. Vt enim Hippocrat. 6. *Epid. comment. 5. aph. 11.* ſcribit, ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποις. Ideoque memoria acuenda multum memoriæ mandando; iudicium, res ſubtiles meditando. Tempeſtiuè tamen id fiat, non ſtatim à cœna, vel prandio, ſed præcipuè tempore matutino, quo tempore ſpiritus inſtaurati & refecti ſunt, & organa coctionis in ſuis functionibus non ita occupantur. Vnde aurora Muſis amica rectè dicitur. Contrà nocturnæ lucubrationes ingenio non parum obſunt vt Marſil. Ficinus, *lib. 1. de tuend. ſanit. cap. 7.* prolixè docet. Somnus & vigiliæ ſint moderata. Somnus non mox à cibo ineatur; diuturnus vitetur; fugiat æger mœſtitiam, & animi ſollicitudinem, & ad lætitiam diſponatur.

In obliuione verò à frigiditate & ſiccitate, diæta ad calidum & humidum vergat: cibi omnes ſint calidi & humidi, vinum dilutum moderatè bibatur: exercitia ſint moderata: ſomnus longior: caput abluatur decocto flor. chamæmel. & meliloti. À Venere planè abſtinendum.

Quæ de artificiali, ſeu locali memoria apud Ciceronem, Quintilianum, & noſtro ſæculo in multis hac de re editis libellis habentur, huius loci non ſunt. Etſi enim arte ea non parum adminiculi memoriæ in ſanis ſuppeditatur, & mira per eam præſtari poſſint; tamen, præſupponit illa memoriam & phantaſiam ſaluam, ac bene ſe habentem: ac quo quis hiſce magis valet, eò ad hanc artem tractandam aptior eſt, quo minus ineptior. Itaque vt claudus ad ſaltandum ineptus ita qui Phantaſiæ & Memoriæ imminutæ, aut abolitæ vitio laborat, de quo hic agimus, is nihil vel parum auxilii ab hac parte ſperet.

Exempla curationis læſæ memoriæ, & multa ad eam vtilia medicamenta videantur apud F. Hildeſheimium, *ſpicileg. 3.*

CAPVT VI.

De Delirio in genere, & de delirio ſimplici, Paraphrenitide, ac temulentia.

NOn ſolum autem imminuuntur & abolentur Phantaſia ac Ratiocinatio, ſed etiam quandoque deprauantur, quæ functionum harum deprauatio ſiue ſit phrenitis, ſiue Melancholia, ſiue Mania, ſiue quæcumque Phantaſiæ & Ratiocinationis deprauatio, Græcis in genere παραφροσύνη Latinis delirium & deſipientia appellatur. Occurrunt tamen & aliæ horum ſymptomatum appellationes. Hippocrates & Galenus ad leuem deſipientiam ſignificandam ferè vocabulis ληρῆσαι, ſiue παραληρῆσαι, παραφρονῆσαι, & παραχῆναι vtitur; Item, παραπαῖσαι & παρακροῦσαι: ad grauem ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι. Παρακόψαι verò promiſcue de vtraque vſurpatur; Παραφέρεσθαι verò maiorem, quam leuem mentis errorem, & ad inſaniam, ac furorem quendam gradum ſignificat.

Etſi verò magna ſit deliriorum varietas: tamen in genere in deprauatione functionum principum Phantaſiæ, ac Ratiocinationis conueniunt, quando ſcilicet phantaſmata, ſeu imagines, nec quæ debent, nec vt debent, offeruntur, nec, vt par eſt, coniunguntur; ſed phantaſmata à conſuetudine & ratione aliena obiiciuntur, ac inordinatè & confusè mouentur, ac diuerſorum obiectorum ſimulachra ſimul offeruntur, & ineptè coniunguntur, vnde abſurda & loquuntur & agunt delirantes.

Acciditque delirantibus tale quid, quale dormientibus in inſomniis; vnde, vt ſupra dictum, non ineptè ſomnia deliria dormientium, & deliria vigilantium ſomnia appellantur.

Nota. Ideoque etiam in genere, quæ deliriorum cauſſa ſit, quærendum. Cum verò nec ad conformationem ſolam, nec ad ſolutam vnitatem hæc ſymptomata referri poſſint: cùm videamus multos delirio corripi, in quibus neutrum horum læditur, vel cerebro, vt parte ſimilari, læſa, vel ob errorem externum hæc ſymptomata excitari neceſſe eſt.

Capiuaccius melancholici delirii cauſſam proximam Phantaſma tenebricoſum; Maniaci verò igneum Phantaſma, & rectè quidem, ſtatuit. Cùm enim ratiocinantem oporteat phantaſmata ſpeculari, & ipſa etiam phantaſia circa ſuas imagines, & obiecta verſetur, ſi illa non rectè ſeſe habeant, functio illa deprauatur, & perinde ſeſe res habet, vt dum ſpecies viſibilis rei albæ per vitrum rubrum conſpectæ, rubra aut res quieſcens mota videtur, obiecti ſeu ſpeciei viſibilis, quod à medio concepit, vitium.

Delirium quid. Itaque in genere delirium definiri poteſt, actio deprauata Phantaſiæ ac Ratiocinationis, à phantaſmate abſurdo & inconueniente oblato orta. Phantaſmatis autem huius p.n. ſe habentis cauſam idem rectè in ſpiritibus quærit. Sicut enim, vt *de Vertigine* diximus, ſpiritus animales ſi circumrotentur, hanc qualitatem ſpeciei per viſum oblatæ communicant, ita ſi alio etiam modo p.n. ſint affecti, ſpecies & obiecta facultatum principum deprauare ſolent.

Atque ita cauſſa proxima horum ſymptomatum in ſpiritibus Animalibus quærenda: quam ſi quis ad morbum cerebri, vt partis ſimilaris conſiderati, referre velit, non repugnamus. Hoc tantum notandum, cerebrum, vt partem ſimilarem poſſe conſiderari primò vt mixtum, deinde vt viuens & calore vitali præditum, per quem animæ vegetantis actiones perficit: & tertiò vt includit ſpiritum, qui ſolus proximum harum actionum inſtrumentum eſt. Hinc accidit, vt etſi temperies cerebri lædatur, quod ſæpè fit in febribus, & aliis morbis: tamen delirium nullum accidit, vbi malum ſpiritibus non communicatur. Vbi verò ſpiritus ille cerebri inſitus, & conſequenter etiam reliqui, qui in eo continentur, afficiuntur, tum deliria contingunt. Cum enim ſpiritus illi, quibus Anima in obeundis actionibus illis principibus vtitur, debeant eſſe temperati, tenues, puri, lucidi, & ordinatè, ac certo quodam ac regulari modo moueri, ſi quid horum deſit, & mutetur, vitiumque illud ſpeciebus & Phantaſmatibus communicetur, varia deliriorum genera excitantur.

Cum autem duo ſpiritus, quem vtrumque Animalem dicimus, ſint in cerebro, vnus inſitus, qui proximum, & maximè intimum animæ in actionibus illis obeundis inſtrumentorum eſt, quique ad temperiem cerebri pertinet, eamque perficit, alter, qui in cerebro generatur, quo Anima etiam in actionibus ſenſuum tum internorum tum externorum, vt & motu Animali vtitur: ſi ille ſpiritus mobilis, quem in ſpecie animalem nuncupare ſolemus, à cauſſis p.n. quod facilè fieri poteſt, nimium calidus vel impurus reddatur, & inordinatè ac irregulariter moueatur, leuiora deliria excitantur; ſi verò ille inſitus à ſtatu naturali deflectat, grauiora illa & pertinaciora deliria contingunt.

Atque ita delirij ſeu deſipientiæ in genere cauſſa quærenda eſt in p.n. conſtitutione ſpiritus animalis in cerebro, ſiue illius inſiti & fixi, ſiue mobilis. Etenim ſi hic impurus fiat, vel inordinatè ac irregulariter moueatur, vitium id communicatur phantaſmatibus, circa quæ occupatur ratio: vnde non ea, quæ debebant, menti præſentantur, ſed aliena & abſurda, nec eo modo quo debeant, ſed aliena qualitate infecta, nec ordinate intellectui offeruntur, ſed vel omnia fere ſimul, & confuse, vel inordinatè, & quæ diuerſiſſima ſunt, & non cohærentia, dum ſimul occurrunt connectuntur.

Deliria autem hæc differunt primò loco affecto, quod nimirum nunc cerebrum per ſe afficitur, & ipſum cauſſam delirij ſuppeditat; nunc per συμπάθειαν afficitur cauſſa delirij à venoſo & arterioſo genere, hypochondrijs à diaphragmate, ventriculo, vel alijs partibus communicata. Et quidem nunc cauſſa illa, vti modò diximus, ſaltem ſpiritus animales in cerebro mobiles, nunc etiam ſpiritum inſitum vitiat. Deinde cauſſa efficiente. Interdum enim ſolus vapor ſine humore deliria excitat, iis, quæ ebriis eadem de cauſſa accidunt non abſimilia; interdum ſanguis, bilis flaua, vel humor melancholicus, aut ater delirii cauſſa eſt. Atque ex hac humorum varietate, & imprimis morum ac ingeniorum diuerſitate varii ſunt deſipientium ordines; Quidam enim ſola cogitatione delirant, imaginando abſurda phantaſmata, qui ſæpè longam telam abſurdarum cogitationum texunt, etſi pauca loquantur, vnde σιωπηροὶ nuncupantur; alii ſermone delirant, qui ridicula, aliena, magnifica, vel maledica proferunt, alii opere, & factis cogitationes ſuas abſurdas & aberrantes explent. Efficiuntque hæc omnia vel μελαγχολικὸς, vel μελάγχολώδης, ſicut παραφροσύνης differentias haſce ſtatuit Hippocrat. *6. aphor. 53.* Et rurſum quædam παραφροσυνικὸν ὅμοιον eſt, quædam θρασεῖα, ἀγριώδης. Vt autem de deliriorum generibus diſtinctè agamus, ita commodè diuidi poſſunt. Primò eſt delirium ſimplex, quod nomine generis exprimitur, & λῆρος ac παραφροσύνη nominatur, cum reliqua deſipientiæ genera ſua peculiaria nomina habeant. Eſt enim ſecundò phrenitis: tertiò melancholia: Quartò Mania, & quæ ſub his comprehenduntur.

Deliria differentiæ.

De Delirio ſimplici.

Et primò quidem ſimplex delirium quod attinet, etſi vox delirii & παραφροσύνης omni deſipientiæ generi tribuatur: tamen in ſpecie interdum, & vbi abſolutè ponitur, certum delirii genus ſignificat, quod nonnulli etiam Paraphrenitidem, alii paraphreniſmum, ſed ſine antiquorum exemplo nominant.

Delirium ſimplex.

Eſt

Eſt autem hoc delirium non vnius generis. Aliquando enim eſt cum febre, aliquando ſine febre.

Et primò quidem è nonnullis etiam delirium leuius, quod à calida intemperie cerebri, ab æſtu Solis, vigilijs, meditationibus & ſimilibus cauſſis contracta, oritur, nomine delirij ſimplicis comprehendunt: Plerumque tamen authores hoc nomine venit delirium, quod non propriè cerebri, ſed partium inferiorum vitio, à vaporibus ſcilicet calidis, à reliquo corpore cerebro communicatis excitatur.

Qui enim ſine cerebri primario affectu, ſed ob reliquum corporis conſenſum delirant, quod in febribus ardentibus accidit, eos, vt Galenus 3. *de loc. affect. c.* 7. habet, nemo Phreneticos, ſed vel παραφρονοῦντας vel παρακαίοντας nominat. Quandoque enim vapores calidi, præcipuè maligni, copioſè in caput irruunt, ſpiritusque ac cerebrum nimis calefaciunt, ac turbant, delirium excitatur; id quod accidit in augmento, & ſtatu febrium ardentium, ac malignarum continuarum, & internis partium inflammationibus, in vermibus, cum putreſcunt, & febrem excitant; interdum etiam paroxyſmis intermittentium. Vt enim frigus ſpiritus torpidos reddendo ingenij tarditatem, ſtupiditatem ac mentis torporem, & ſoporem excitat; ita nimia caliditas ſpiritus turbando, & nimis mobiles reddendo, errorem & deliria generat. Et quia vapor ille, qui in caput irruit, tenuis ſubſtantiæ eſt, & facilè diſcutitur, neque malum ſpiritum cerebri inſitum occupat, propterea delirium non eſt continuum, ſed remittente acceſſione, aut exacerbatione & parte mittente calidos vapores non amplius communicante, delirium ceſſat aut certè non eſt eiuſdem generis vel vehementiæ.

Platerus cauſſis his addit ſanguinem calidiorem, & tenuiorem in ſinibus & vaſis cerebri contentum, non vapore ſolum, ſed & propria ſubſtantia cerebrum accendentem; vti & eum, qui ab ictu, vel caſu eo affluit. Verùm ſi ſanguis non ſolum vapore, ſed & ſua ſubſtantia cerebrum accendat, phrenitidem potiùs, quàm delirium ſimplex, ſeu paraphrenitidem, vt appellant, excitare videtur, præcipuè ſi extra vaſa effundatur. Et licet adhuc in vaſis contineatur: tamen phrenitidis, & inflammationis membranarum cerebri initium tum iam adeſt.

Deindè nonnunquam ex inflammatione partis alicuius, quæ calidos vapores ad caput mittit, febremque continuam coniunctam habet, accidit delirium. Et præcipue hoc fit ex inflammatione ſepti tranſuerſi, quod antiqui etiam φρένας appellarunt. Vnde nonnulli recentiores hoc delirij genus in ſpecie paraphrenitidem nominant: ſed ſine antiquorum exemplo. Nonnulli tamen omne delirium per conſenſum paraphrenitidis nomine appellant, ſed & hoc ſine antiquorum exemplo. Nonnulli hoc delirium παραφρόνησιν appellant, quod etſi Hercul. Saxonia *libr.* 1. *c.* 4. ex Galeno *de ſympt. diff. c.* 3. citet: tamen ibi non extat, ſed vocabulum παραφρονοῦντος.

Prius delirium, quod in febribus accidit, quod attinet, ſæpè delirij ſimplicis meminit Hippocrates & Galenus. Hippocrates, 6. *aphor.* 53. Deſipientiæ, quæ in calidis febribus fiunt, ferocitatem non habent; Phreniticis vero appellatis id ineſt. Galenus, *prorrhet. t.* 31. Deſipientiam conſuetam, familiaremque gignit biliosus ſanguis cerebrum petens. Et in 6. *Epid. comm.* 3. *t.* 36. In febrium vigore deliria contingunt ex repletione capitis.

Sunt autem huius delirij varij gradus, quos Hippocrates quoque peculiaribus nominibus expreſſit. Primum enim & leuiſſimum gradum per τό λῆρος exprimit, 3. *Epid. agrot.* 1. & ληρῆσαι, vel παραληρῆσαι, nugatum eſſe dicit. 1. *Epid. agrot.* 14. σμικρὰ παρέκρουσε, parum delirauit. In ſecundo gradu, παραφρονῆσαι deliraſſe dicit, & παρέκρουσε delirauit 1. *Epid. agrot.* 5 *&* 8. De tertio gradu dicit, παρέλεγε πάντα, planè nugatus eſt, 1. *Epid. agrot.* 13. & παρέκρουσε πολλὰ multum delirauit, *ibidem agrot.* 4. *&* 10. De quarto gradu, πάντα παρέκρουσε, planè delirauit, 1. *Epid. agrot.* 1. Qui vltimus etiam huius delirij ſimplicis gradus eſt. Nam ſi illud amplius intendatur, in phrenitidem degenerat.

Signa Diagnoſtica.

Delirium hoc ex febre comite cognoſcitur, & quidem delirium præcedente. Imminere autem ex garrulitate quadam, aut nimia loquendi promptitudine, morumque mutatione deprehenditur. Si nimirum, qui natura mitis, & facilis eſt in reſpondendo, fit ferox, & temerarius, & in iram præter ſolitum procliuior, qui taciturnus eſt, incipiat fieri loquax, corpus indecorè nudet, vel obſcœna dicat, aut faciat, aut in lectum mingat, eorum, quæ egit & locutus eſt, ſtatim obliuiſcatur, eumdemque ſermonem ſæpiùs repetat, & omninò ſi ægri actiones, & vultus à naturali modo, conſuetudine mutentur, delirium imminere indicio eſt, vt etiam Hippocrates 2. *Coac. ſ.* 1. *aphor.* 10. docet, imprimis ſi vigiliæ pertinaces aut ſomnus turbulentus præceſſit. Si quis etiam in febribus acutis dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indicium eſt. Pulſus quoque in hypochondrijs cum perturbatione delirium portendit; magis etiam ſi oculi crebrius moueantur. Hippocrates *in Coac. lib.* 3. *ſ.* 2. *com.* 1. *aphor.* 13. *ſec. diſtinct. Hollerij.* Et oculorum motus in omnibus morbis, in quibus delirium metuendum, diligenter conſiderandi. Etenim inſtabiles illi ipſum præſagiunt. Nam cum cerebro vicini ſint, & cum ipſo venis, arterijs, & neruis ſociati, omnium ferè primi ipſius iniuriam perſentiſcunt, atque inde imminente delirio cerebro huc atque illuc mouentur. Signa delirij ſimplicis.

Ipſum verò delirium iam præſens ex ſermonibus & actionibus ægri deprehenditur. Delirantis enim actiones, & ſermones à conſueto modo multum deflectunt, dum loquuntur & proferunt abſurda, quæ cum rebus non conſentiunt, nec cohærent, obſcœna & turpia loquuntur, dum manus temerè iactant, floccos carpunt, feſtucas legunt, muſcas venantur, quæ nullæ adſunt, partes tegendas, pudendas nudant, ſubito è lecto ſurgunt, lætantur, aut mœrent præter ſolitum, vrinam & fœces in lecto excernunt, tardius, quàm neceſſitas pollulat, reſpirant, dolores non ſentiunt. De quo Hippocrates, 2. *aphor.* 23. Quicunque dolentes aliqua parte corporis omninò dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat. In ventrem etiam cubare, qui non eſt aſſuetus ita dormire, quo tempore ſanus fuit malum eſt. Delirium enim, aut dolor circa ventrem ſignificatur. Eius generis aphoriſmi multi ex Hippocratis *prorrheticis, prognoſticis & Coac. prædict.* colligi, & huc referri poſſunt.

Prognoſtica.

1. Ipſum quidem delirium per ſe magni momenti non eſt, ſed ex cauſſa omne periculum pendet. Ob quam nullum delirium tutum putat Galenus 6. *aphoriſm.* 53. Prognoſt.
2. Euentus tamen his prædicendus, quem febris & vires præſagiunt. Quò enim vires ſunt debiliores, & febris vehementior, vel malignior, eo plus periculi metuendum. Si vires contra conſtent, & febris non ſit periculoſa, nec delirium aliquid periculi portendit,
3. Et delirium, quod cum bonis ſignis coniungitur, minus metuendum eſt, quam quod cum malis: Et delirium intermittens, non vehemens, ſed leue, præſertim quod fit per acceſſiones, non lethale eſt.
4. Somnus in delirantibus bonum ſignum eſt, præcipuè ſi delirium ſedet, vt Hippocrates 2. *aphoriſm.* 2. docet. Contra deliria, quæ in valde debilitatis accidunt

phragmatis etiam hoc delirium ceſſet. Interim tamen materia à capite auertenda & repellenda, vt modo de Delirio ſimplici, & *part. 1. cap. alleg.* diximus.

De Temulentia vel Ebrietate.

ulen- ebrie- Sine febre verò deliriorum genera etiam aliquot ſunt. Pertinet primò huc temulentia, vel ebrietas, à vino aliiſque potibus & rebus inebriandi vim habentibus orta. Vt enim in febribus vapores calidi ex humore putreſcente ad caput eleuantur, ſpiritusque turbant: ita etiam à ventriculo vino vel alio potu inebriante repleto, imò toto venoſo genere, in quod ſpiritus eiuſmodi penetrant, vapores calidi eleuantur; & Phantaſiam ac Ratiocinationem turbant. Vnde Ebrietas rectè voluntaria inſania appellatur: cum Ebrij delirantibus ſimilia agant, & loquantur: & vt deliria pro corporis diſpoſitione, in quod incidunt, variare ſolent: ita & Ebriorum non eædem actiones & mores ſunt. Alij enim in hilaritatem nimiam, riſum, cachinnos, cantilenas; & iocos ſe effundunt: alij triſtes euadunt, & de rebus ſacris, de morte faciunt verba, vel etiam lachrymantur: alij ad iram, rixas, contentiones, clamores, pugnaſque concitantur, alij ſomno ſtatim corripiuntur. De quo Horat. 3. *Carm Ode 21.*

O' nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Habent autem vim ebrietatem inducendi pleraque Narcotica dicta, quorum vis antequam eo progreſſa eſt, vt ſoporem vel ſtuporem excitet, prius temulentiam, & delirij quoddam genus producit. Inter ea primum eſt vinum, & præcipue eius ſpiritus, in quo vis illa vnita eſt. Idem tamen præſtant & aliarum plantarum ſucci & ſpiritus. Cereuiſia enim omnis ſeu triticea, ſeu hordeacea, ſeu auenacea vim inebriandi habet, partim à lupo, partim à frumento, è quo ſpiritus ardens æque ac ex vino elici poteſt. Et ſpiritus omnes ex plantis parati, vt baccis & flor. ſambuci, ceraſis, roſis, inebriant, ſi copioſius ſumantur. Inebriant quoque cannabis, lolij, pſeudomelanthi, & hyoſcyami ſemen, fructus fagi, cocculi de Leuante, cort. mandragor. opium, ſi cum vino fortiſſimo bibatur. Refert etiam Lobe. *in obſeruation. ſtirpium pagin.* 570. Feminam Anglam grauidam eſu 10. & 12. nucum myriſticarum, ebriam deliraſſe. Et Mathiolus ſcribit, ambaram vino infuſum temulentos efficere, quod & lignum aloes Indum in vino infuſum ſine nocumento præſtat.

Turcas, cùm in aciem prodire volunt, vt audaciores fiant, & furibundi quaſi pericula minùs metuant, opij ʒ ß. cum vino ſumere ſcribit non ſolum Bellonius, ſed & Proſp. Alpinus *de Medic. Aegypt. libro 4. capit. 2.* refert, Turcas poſt opium ſumptum hilares admodum euadere, multaque ac varia loqui, fortioreſque ad queque munera obeunda ſibi videri; præterea ſubdormientes hortos, ac viridaria arboribus, herbis ac floribus varijs perbellè ornata in ſomnijs videre. Ita ex cannabe, quæ Turcis, Aſſis eſt, puluerem Turcas parare idem, *eodem in loco*, ſcribit, quo ſumpto ebrij fiant. Refert & hoc, Ægyptios in vſu habere quoddam electuarium, quod in India paratur, & Pernaui nominatur, cuius ſi ℥. i. ſumatur, homines primò hilares fiunt, multumque loquuntur, & canunt amatoria, multùmque rident, aliaque deliramenta læta produnt, atque ea amentia fere per horæ ſpatium durat, poſtea ſtatim iracundi fiunt, & in iram præcipitantur, in eoque ſtatu parum perſiſtunt; demum triſtes fiunt, tantoque timore ac mœrore anguntur, vt continuò plorent, & lamententur; denique ſomno corripiuntur.

Quædam etiam capiti admota idem præſtant, ſicut Rondeletius refert quendam cum hyoſcyami folia capiti applicuiſſet, ad inſaniam redactum eſſe.

Signa Diagnoſtica.

Actionibus & moribus facile ſe produnt Ebrii: Ac ſi Narcotica medicamenta tale delirium excitauerunt, ex ægro vel adſtantibus id cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. Ebrietas equidem ex potu vini, vel cereuiſiæ contracta, poſt aliquot horas diſcutitur, præcipue ſomno accedente & vomitu.

2. Si verò à veneno, vel medicamento Narcotico ſit delirium, magis periculoſum eſt. Imò etiam ex vino vel cereuiſia ebrietas, ſi ſæpius continuetur, memoriam & ingenium debilitat, vt non ſine cauſſa peſtis, & mors memoriæ appelletur, neruoſum genus lædit, vnde tremor, Paralyſis, Apoplexia, Podagra excitatur, & quia etiam hepati nocet, ſæpè hydropem inducit.

Præſeruatio ab Ebrietate.

Si tamen iſtam bibendi neceſſitatem, quæ magno mortalium malo, & Chriſtianiſimi damno, in Germaniam præcipuè inuecta eſt, quis effugere non poſſit, commendantur amygdal. amar. 5. vel 6. aut 10. ante cibum ſumptæ, vt & nuclei perſicorum; quod quidem nonnulli putant fieri, quod amaritudine humiditates abſumant, ne ad caput aſcendant: Verùm probabilius eſt, vrinam ciendo id præſtare. Commendatur & abſinthium in ventriculo frigido, ſcribitque Arculanus ex propria experientia, ſi quis abſinthij comas, aut etiam folia rutæ, manè ieiuno ſtomacho edat, ab ebrietate defendi. Præſeruatio ab ebrietate.

Vtilis etiam eſt contra ebrietatem braſſica, vt & ſemen ipſius in cibo ſumptum. vt & folia eius capiti impoſita; verbenaca recta, lac item ieiuno ſtomacho bibitum. Commendatur & rad. betonic. Nonnulli hunc puluerem laudant:

℞. *Sem. caulium* ʒ. j. *coriandr.* ʒ. ß. *camphor.* ℈ ij. fiat puluis. Vel paretur tale electuarium:

℞. *Conſeru. roſar. rubrar. rob. ribes, berberis, an.* ℥ ß. *amygdal. amar. contuſar.* num. xii. *ſemen caulium* ʒ. ij. *coriandr. præpar.* ʒ. j. *cum ſyrupo granator.* fiat electuarium.

Syrupus: ℞. *Succi caulium albor. vini granator. ſucci ribes, an* ℥. ii. *aceti* ℥. i. *ſacchari q. ſ.* Coquantur ad Iulepi conſiſtentiam.

Vel ℞. *Syrup. acetoſitat. citri & aq. q. ſ.* fiat iulepus.

Extra commendantur fol. hederæ capiti impoſita, vnde antiqui in conuiuijs coronis ex hedera caput cingebant: vel ſuccus illius capiti inunctus, vt & lapis Amethiſtus geſtatus.

Qui Ebrietatem etiam præcauere cupit, non ieiunus vel ſtatim in prima menſa *abſonus*, bibat, ſed tardè, & vbi ſatis comedit.

Curatio.

Iam verò ebrios vt ab ebrietate citò liberentur, iuuat vomitus, ſi vinum adhuc crudum ex parte in ventriculo conſiſtat, qui etiam ſi opus, medicamentis prouocandus: & ſi acida in fine menſæ exhibeantur, acetumque aqua dilutum, vel ſolum etiam hauſtum, quod ebrietatis & venenorum Narcoticorum ac furioſorum eſt antidotus; poma acida, pruna, cydonia, cornella, eorumque ſuccus hauſtus, lac acidum, lactuca item & braſſica.

Vel *Aq. fontis* ℔. ß. *aceti vini* ℥. iij. *ſyrup. acetoſitat. citri, vel oxyſacchar. ſimpl.* ℥. i. ß. *ſyrup. violar.* ℥. ß. Miſce pro Iulepo. Vel etiam hauſtus aquæ frigidæ propinetur ad vapores ſupprimendos & vini feruorem extinguendum.

Extra Oxyrrhodina capiti applicentur, & camphora, ac ſantali odoranda exhibeantur. Poſtea etiam pedes fricentur vel aquæ calidæ immergantur. Vtilis eſt & ſudor, ſi erumpat.

Maximè verò ad abigendam ebrietatem ſomnus facit.

Pertinet huc & illud delirium, quod Græci etiam παραφορὰν & λῆρον nominant, quod ab imbecillitate facultatis principis oritur, ob immoderatum ſanguinis profluuium, vel diuturnas Vigilias, nonnunquam ob ictum capitis, quo ſpiritus Animales perturbantur. Atque illud delirium ex ſuis cauſis cognoſcitur, & ijs amotis tollitur.

παραφορά.

Referenda & huc ſtultitia, in qua facultates principes non ſolùm imminutæ, ſed & deprauatæ ſunt. Quæ nonnullis à primo ortu impreſſa eſt; alijs poſt ortum etiam contrahitur. Et quidem pendet illud malum proximè à ſpiritus cerebro inſiti vitio, vt & interdum à cerebri, & capitis conformatione praua, quam cùm nec ſatis explicare, nec emendare poſſibile ſit, de ea amplius nihil addimus.

QVÆSTIO.

Quid ſit Maſlach Turcarum.

Maſlach Turcarum quid.

Vt hoc loco obiter quaſi de Maſlach Turcarum, cujus ſupra facta eſt mentio, aliquid inſeramus, communis hactenus fuit opinio, Maſlach, vt ex Scaligero, *Exercitat*, 175. *ſect*. 1, Vviero *li*. 3. *de præſtigijs dæmonum cap*. 18. & alijs videre eſt, ex opio parati. Etſi enim nomen Maſlach non apud omnes occurrat, rem tamen ipſam ſatis authores omnes deſcribunt. Sunt tamen hodie, qui id negant, adducti auctoritate Leonardi Turnheuſeri, qui ſui *herbarij lib*. 1. *cap*. 29. ex cervariæ ſucco Maſlach parari ſcribit, idque ex ſecreta Turcarum relatione ſibi cognitum fuiſſe refert. Etſi verò apud nos non ſit in vſu Maſlach; tamen vt etiam hac in re veritatem reſcirem, ſcripſi eo nomine Patauium ad virum Clariſſ. Dn. D. *Danielem Bucretium*. Ciuem & amicum meum, cumque rogaui, vt Venetijs apud Turcas, vel alios, quos huius rei notitiam habere putaret, hac de re inquireret. Percontatus ergo ille eſt primo hac de re Dn. Ioann. Baptiſtam Syluagium, Genuenſem, Reipublicæ Venetæ apud Turcarum Imperatorem Interpretem, peritiſſimum linguarum & morum gentium orientalium. Is hoc primo negauit, Turcas prælium inituros tale quid, quò animoſiores ſe morti opponant, deuorare: Imò grauiſſimè prohibitum eſſe, ne quis prælium acceſſurus, quicquam earum rerum, vel deguſtet, quæ mentem quocunque modo turbare queant. Id autem, quod animum præliaturis addit, prædeſtinationem eſſe, quam de vita & morte hominis ab æterno factam eſſe à Deo credunt. Vbi enim dimicandum eſt, Imperatores vel Duces belli ſuos quiſque adhortatur, ſe præſtent ſtrenuos, memores ſe pro Deo ſanctaque fide maiorum pugnare, & ſi quod periculum impendeat, ſe immunes nihilominus à morte futuros eſſe, ſi ita æterno Numini viſum fuerit: Sin aliquid ſecus fortè contingat, iam iam martyres ſe ſciant eſſe, quibus cælum apertum ſit. Deinde Maſlach quod attinet, idem retulit, habere Turcas medicamenta quædam, quibus frequenter vtuntur, quæ primùm hilares redeunt, at mox, præſertim ſi copia peccatum ſit, inſanos, inde in ſomnum conijciunt, quo variæ rerum iucundiſſimarum imagines omninò repræſentantur.

Scalig. in exercit. ſcribit Amphiam.

Et quidem talia præcipuè duo habere, quorum primum patrio ſermone Afion dicitur: alterum Bongelic. Et Afion nihil aliud eſſe quàm opium noſtrum, quod iter facientes aſſumunt, vt hilarius tempus perdant, feſſique redeuntes ſuauius dormiant. Aiunt enim poſt eius vſum ſibi ſomnia iucunda obijci & choreas pulcherrimarum virginum ſibi videri. At ſi ſæpius id ſumant, inſenſati quaſi redduntur, minuſque, vt antea, animo ſemper valent. Quin etiam ſi aſſueſcant huius vſui, fieri quàm ſæpiſſimè ſolet, vt qua hora ſumere conſueuerant, niſi eadem ſollicitè repetant, iam male ſe habeant, ac ſi conſuetudo fuerit vetuſtior, in animi deliquium cadant. Triſtes fiunt toto vitæ tempore, & ad omnia animi officia inhabiles redduntur, nec redire ad vllam hilaritatem queunt, niſi fucata ſit & arte vſuque opij parata. Quæ cauſa eſt, cur ij, qui animo ferè nobiliori præditi & ad res gerendas nati, tanquam rem infamem & impiam execrentur, ſicque inter plebeios tantum, vileſque animos locum inueniant. Bongelic autem electuarium eſt ex melle paratum, folijs & ſemine cannabis pulueriſati, quod in maximo vſu & frequentiore adeo, quàm opium habent, cùm languentem ventriculi vim ipſis colligre videatur. Conijcit tamen & hoc in eadem homines pericula, cùm delirantes reddat, & ſi ſomnum capiant, (quem conciliat ſimiliter) gigantes pugnare ſibi videantur, igneſque & ciuitates ardentes. Cæterum idem Dn. D. Bucretius, vt ab alijs etiam in veritatem inquiret, cùm Venetijs manè in coronam Turcarum circa menſam cuiuſdam feminæ ſtantem incideret, videretque ipſos aquam quandam potitare (quam vendebat hæc) feruentiſſimam, vt non niſi guttulam ſemper deglutirent, atque ex ipſis, quid eſſet, quæreret: reſponderunt, decoctum eſſe ſeminis cuiuſdam, quod Caphe vocant, allati ex Arabia Felice, quod bibunt matutinis horis, vt noſtri aquam vitæ. Tandem cùm etiam incideret in Dn. Poterium, ex ſcriptis Chymicis notum, atque ipſum de Maſlach percontaretur, retulit hic, ſe multa iuuenem de eodem indagaſſe, ac tandem à pluribus Turcis edoctum eſſe, nihil quàm opium, hoc nomine vocari. Cui cùm Dn. D. Bucretius auctoritatem Turnheuſeri, cui fidem facit, tot circumſtantijs, quas affert, obijceret, ille ſe paruipendere hominis illius fidem reſpondit, à quo nunquam non credulus fuerit deluſus. Ex quibus omnibus patet: etſi vox Maſlach non omnibus nota nec vbique obuia ſit, tamen medicamentum quod eo nomine circumfertur, ex opio eſſe. Et cùm de hac re ſit vnanimis conſenſus non tantum Turcarum, ſed & Chriſtianorum, qui nihil aliud pro Maſlach, quod in Turcia emerunt, quam opium monſtrant: non video, cur eum deſerere, & Turnheuſero aſſentiri potius debeamus, qui tamen in alijs rebus multis fidem ſuam ſuſpectam reddidit. Si qui tamen hac de re certiora (nam fides hic penes experientiam eſt) cognita & perſpecta habet, vt veritas pateſiat, ea in publicum conferat.

CAPVT VII.

De Phrenitide.

Phrenitis, Græcis ἀπὸ τῶν φρενῶν dicitur, quo vocabulo, vt Galen. 1. *prorrhet*. *c*. 4. docet νοῦς ſeu διάνοια propriè ſignificatur, ſignificatque (vt pleuritis, nephritis) inflammationem, ob quam Ratiocinatio læditur, & delirium excitatur. Et cùm diaphragmate inflammato mens etiam turbetur, factum eſt, vt à Platone, & veteribus alijs τῶν φρενῶν appellatio (Latini tum præcordia vertunt) diaphragmati tributa ſit; quod huius etiam conſtitutio ad mentem aliquid facere videatur: verùm cùm diaphragma ad mentem non pertineat, ſed per accidens delirium illud contingat, verè ac propriè dicta Phrenitis ſit tantum cerebri membranis primario affectis; Et propriè membranarum cerebri affectio ſit Phrenitis. Aliquando tamen etiam deliria ſymptomatica febrium ardentium deliria dicuntur.

Affectio autem hæc dupliciter conſiderari, vt & definiri poteſt, vel vt morbus, inflammatio ſcilicet mem- Phrenitis dupliciter conſideratur.

membranarum cerebri, qua ratione ſupra *part. 1. cap. 27.* conſiderata fuit: vel vt ſymptomata, ſeu deprauata actio facultatum principum, qua ratione hic conſideranda venit.

Phrenitis quid.

Atque hoc modo conſiderata Phrenitis eſt delirium perpetuum & continuum, ſeu principum functionum cerebri, imaginationis ſcilicet & Ratiocinationis deprauatio, ab inflammatione membranarum cerebri orta cum febre continua; Aut potius delirium dependens ab intemperie calida cerebri cum materia, eaque ab inflammatione membranarum cerebri proueniente, vt poſtea de cauſſis dicetur.

Quænam facultates lædantur in Phrenitide.

Vt enim in alijs delirijs, ita & hic Phantaſia, & Ratiocinatio ſuum officium non faciunt, ſed in iudicandis rebus aberrant, nec verum à falſo, bonum à malo, turpe ab honeſto, congruum ab abſurdo, & quod nec loco, nec tempori conuenit, diſtinguere valent, & ob cauſſæ rationem omnia cum contentione, rixa & furore agunt.

Interdum tamen ſola imaginatio, Ratiocinatione ſalua, interdum vtraque functio deprauatur. Dum imaginatio ſola afficitur, res abſurdæ, & non cohærentes offeruntur, ac ea, quæ nullo modo adſunt, præſentia putantur: cætera rectè iudicant. Id quod Theophilo Medico contigit, vt Galenus *de differ. ſympt. cap. 3.* refert, qui cum tibicines angulum domus, vbi decumbebat, occupaſſe, aſſidueque ſonare, tum pulſare putabat, in eo imaginationem deprauatam habebat: quod verò eos, vt ſibi moleſtos, & quietem turbantes domo eijcere iubebat, & in cæteris omnia prudenter agebat, & loquebatur, atque vbi conualuit, quæ quiſque adſtantium dixiſſet, feciſſetve, narrare poterat, & imaginationis illius deprauatæ de tibicinibus recordabatur, in eo Ratiocinatio & memoria ſalua erant. Alius, vt *idem* Galenus refert, qui occluſis foribus ſingula vaſa promens, & per feneſtram tranſeuntibus monſtrans, ac nominans, & an ea proijcere iuberent, interrogans, eaque ab alto proijciens, Phantaſiam & Memoriam eatenus ſalua habebat, dum vaſa omnia agnoſceret, & nomina eorum recitaret: verum dum ea ex alto proiecit, Rationem ſaluam non fuiſſe, ipſo facto demonſtrauit. Plerumque tamen & Phantaſia, & Imaginatio ſimul deprauantur.

An læſa phantaſia Ratio ſalua permanere poſſit.

Euſtach. Rudius quidem hanc doctrinam impugnat, ſtatuitque fieri non poſſe, vt ratione ſalua, & illæſa permanente, ſola imaginatio poſſit lædi, idque ea de cauſſa, quia ſpeculantem & intelligentem oporteat circa phantaſmata verſari, ideoque ſi à phantaſia deprauata, Ratiocinatrici potentiæ abſurda phantaſmata offeruntur, neceſſe eſt, vt intellectus ea praua phantaſmata ſpeculando prauè quoque & abſurdè ſpeculetur.

Verùm enim vero etſi hoc verum ſit, intellectum circa phantaſmata verſari: tamen ad intellectum non tranſmittuntur ſpecies materiales, vt à ſenſibus exterioribus transferunt ad ſenſum communem, & hinc ad phantaſiam, cùm intellectus ſpecierum ſenſibilium non ſit capax, neque organum corporeum habeat, ſed intellectus agens phantaſmata illuſtret, eaque à conditionibus materialibus liberet, & ſpeciem intelligibilem efformet, vt de his pluribus Philoſophi docent. Præterea intellectus de vno ad aliud diſcurrit, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupatur. Ideoque etſi Phantaſia aliquid abſurdi menti offerat: tamen ſi ſpecies antea perceptæ in memoria adhuc retineantur & Rationi offerantur, inde errorem illum & deprauationem Phantaſiæ cognoſcere, & corrigere poteſt, ſi nimirum animaduertit, neque loco, neque tempori, neque alijs circumſtantijs, quas adhuc rectè memoria habet, & vera eſſe ſcit, abſurda illa phantaſmata, quæ ab imaginatione deprauata offeruntur conuenire. Vnde rectè Aretiacus *lib. 1. de cauſſ. & ſign. morb. diutur. cap. 5.* ſcribit in Melancholia in re vna aliqua eſſe lapſum, conſtante in reliquis iudicio.

Memoria etiam in Phreniticis ſæpe læditur, ſeu aboletur, cùm ægri, etſi ſitiant, bibere, & lotium vrgeat mingere obliuiſcantur.

Cauſſa.

Cauſſa Phrenitidis cerebri membranarum inflammatio.

Cauſſa huius mali proxima eſt membranarum cerebri inflammatio, cùm ſanguis bilioſus è vaſis ſuis effuſus membranas cerebri occupat, ibique putreſcit, & accenditur; aut potiùs intemperies cerebri & ſpirituum calida à membranarum cerebri inflammatione proueniens. Neque enim, vt poſtea in quæſtione dicetur, inflammatio cerebri quatenus talis, delirium hoc excitat, ſed tum demum, vbi calida illa intemperies cerebro & ſpiritibus eius communicatur. Immò obſeruatum, cerebrum inflammatum fuiſſe ſine delirio. In hoc enim delirio membranæ cerebrum ambientes, vt per quas vaſa ſanguinem continentia tranſeunt præcipuè inflammantur. Vix tamen fieri poteſt, quin cerebrum ita vicinum etiam non incaleſcat; imò aliquando, præcipuè eius externa pars, ſimul inflammetur. Vnde & ſpiritus inſitus, & qui in cerebro generatur ac continetur, incaleſcit, & nimis mobilis redditur, varieque agitatur, atque inde delirium continuum excitatur, etſi enim etiam in alijs febribus deliria accident, & quibus capite præcedente dictum; tamen quia illa ſaltem per conſenſum fiunt, vaporibus bilioſis ad caput, ſiue ex aliqua parte, ſiue toto elatis, deliria illa non ſunt continua, nec tam vehementia & ferocia, vt in phrenitide, vbi materia ipſum cerebrum occupauit.

Cerebri inflãmatio quomodo & vnde fiat.

Qua ratione autem cerebri & eius membranarum inflammatio generetur, & quas cauſſas habeat, dictum eſt ſupra *part. 1. capit. 27.* vt de eo hic addere nihil opus ſit. Immò cum phrenitis nihil aliud ſit, quàm cerebri membranarum inflammatio, nihil ferè amplius hic addere opus eſſet, ſed omnia, quæ de phrenitide dicenda ſunt, ex loco allegato peti poſſent: pauca tamen adhuc addere libet, præcipuè ea quæ huic affectioni ratione delirij ſunt propria, & dicentur etiam quædam poſtea *in quæſtione.*

Differentia.

Differentiæ phrenitidis 1 Ratione cauſſarum.

Primò pro cauſſarum varietate etiam delirium hoc variat. Mitius eſt cum riſu: ac leui in ſomnum propenſione, quod fit à ſanguine puro, quod tamen rarius accidit, & diu non durat; cum ex ſanguine inflammato facile bilis, aut atra bilis fiat: ſæuius ſi pallida bilis admiſceatur adhuc ſæuius & cum pertinaciſſimis vigilijs, ſi flaua bilis admiſceatur, quæ ſi aduri incipiat, ſæuiſſimum delirium excitat. Variatur etiam phrenitidis magnitudo, pro cauſſarum vehementia, ita vt nunc ſola imaginatio, nunc quoque ratiocinatio, imò quandoque memoria lædatur.

2 Ratione loci affecti.

Deinde ratione loci affecti. Etſi enim ſolùm cerebri membranę inflammatio, quod malum Arabes Charabitum, & Sirſen calidam nominant; ad phrenitidem conſtituendam ſufficit: tamen interdum inflammatio ipſum cerebrum ſimul corripit, quod malum ſibare ab Arabibus appellatur. Et quidem cum ſanguis, ac humor bilioſus nondum per totam cerebri ſubſtantiam diffuſus eſt, ſed in membranarum meatibus adhuc hæret, phrenitis θορυβώδης ſeu tumultuoſa appellatur, ſi verò in ipſam cerebri ſubſtantiam humor imbibatur, hectica phrenitis eſt, quam Hippocrates ἀσαφῶς, obſcuram & mitem nominat, quod ægri quieſcunt, neque loquuntur, neque ſe mouent & dormire videntur, vt ex *1. prorhet. s. 33.* videre eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa phrenitidis imminentis.

Vtile eſt autem etiam ſigna imminentis phrenitidis cognita habere, vt ei maturè occurratur. Proponuntur verò à Galeno 5. *de locis affectis capit.* 4. *&* 1. *prorhet.* 5. & ſunt hæc: Vrgent vigiliæ, aut ſomnus eſt interruptus, & moleſtis ſomnijs horrendis perturbatus, ſomniaque ſunt conſpicua; quidam dormientes vociferantur; alij è lecto exſiliunt; incipiunt delirare, etſi delirium non ſit continuum, ſed præcipuè circa acceſſiones, & exacerbationes vrgeat, in facie & oculis præcipuè apparet rubedo, in auribus percipitur ſibilus, ſonitus, ſtrepitus, tinnitus; res oblatæ viſui geminæ videntur, lacrimæ ex oculis erumpunt, oculi inordinatè mouentur; ægri ſe variè iactant, & mouent, frequenter exſcreant ſine neceſſitate; vrinæ ex tinctis albæ, & crudæ apparent, humore biliofo caput petente; præterea ægri eorum, quæ dicuntur, obliuiſcuntur, reſpondent cum iracundia; ac vbi iam iam Phrenitis præſtò eſt, ægri fixis & toruis oculis homines, qui ad eos accedunt, intuentur.

Signa phrenitidis præſentis.

Signa verò præſentis iam phrenitidis ex ijs, quæ de inflammatione cerebri, ac membranarum eius *loco alleg.* dicta ſunt, ſatis patent, vbi ſigna pathognomonica inflammationis cerebri ſeu phrenitidis eſſe diximus, febrem continuam, delirium perpetuum, & vigilias pertinaces. Duo hic ſaltem addimus, primo Galenum de ſignis illius phrenitidis, quæ à cerebri inflammatione prouenit, & Arabibus Sibare nominatur, ipſi verò phrenitis hectica eſt, prolixè agere, in 1. *prorhet. comm.* 1. *t.* 33. vbi docet, non ſolum illos phreniticos dicendos, qui exclamant, vel exſiliunt, ſed & eos, qui quieti iacent, & proſus non loquuntur, neque frequenter decubitum mutant, ſæpiuſque famulantibus præbent opinionem, quod mox, ſi quod fiat ſilentium, dormituri ſint, & cætera, quæ ibi videantur.

Phrenitidis à cognatis affectibus dignotio.

Deinde ex ſignis Pathognomonicis ſupra prepoſitis, febri continua, delirio perpetuo, & vigilijs facile phrenitis ab omnibus cognatis affectibus diſcerni poteſt. Febre enim differt à melancholicorum delirio: vigilijs, à lethargo; delirio perpetuo, & æquali, ab alijs delirijs, in quibus caput non primario, ſed per conſenſum afficitur; præterquam cum conſenſu diaphragmatis laborat. Verum hoc delirij genus alijs ſignis à phrenitide differt. Reſpiratio enim in delirio ex ſepti tranſuerſi inflammatione eſt parua, & frequens; in phrenitide magna & rara, & in Phrenitide caput, ac frons magis calent, oculi rubent, neque ſtatim hypochondria ſurſum reuelluntur, vt in diaphragmatis inflammatione, ſicut cap. præced. dictum. Addimus & hoc, flauam bilem ſæpe in atram degenerare, cuius conuerſionis ſigna ſunt, animi ferocia, cum ſcilicet æger clamat, alios verberibus & morſibus impetit, & familiares pro hoſtibus habet.

Prognoſtica.

Prognoſtica inflammatione cerebri membranarum eius, ſuprà *part.* 1. *cap.* 27. propoſita, omnia etiam hic locum habent, cum phrenitidis cauſſa proxima ſit inflammatio cerebri, & proinde reipſa non differant. Vt breuiter illa contrahamus, euentus ex morbi magnitudine, & virium robore æſtimandus eſt. Si enim vires ſint languidæ, vt neque ſolæ neque præſidijs artis adiutæ morbo ſuſtinendo & vincendo pares ſint, morbus verò ſit vehemens, id quod hic non ſolùm ob præſtantiam partis accidit, ſed etiam à ſymptomatum vehementia colligitur, morbus lethalis eſt. Ideoque cum hic pars nobilis afficiatur, & ob id omnis phrenitis periculoſa ſit, ſi accedant conuulſiones linguæ & neruoſarum partium, *aphonia*, ſingultus, dentium ſtridor, vox clangoſa, & tremula, tremor membrorum, vrinæ & fœcum inuoluntaria, & inſcia deiectio, & ſimilia ſupra enumarata, phrenitidem lethalem ſignificant. Si vero hæc ſymptomata, vel pleraque ipſorum abſint, & vires ſint validæ, de ſalute adhuc ſpes eſt. Vide etiam Foreſtum *lib.* 10. *obſeru.* 3. *in ſcholio.*

Phrenitis in lethargum vel comam mutata.

Vnum ſaltem ijs addimus: phrenitis ſi vertatur in lethargum, aut coma, non bonum: non tam, quia materia biliofa, conſumpta pituitoſa putredine, accenditur, vt nonnullis videtur, quam quia ipſa cerebri ſubſtantia corrumpi & labefactari incipit. Vnde & phrenitis hectica praua eſt. 1. *prorhet. comm.* 1. *cap.* 32. Et quamuis hectica phrenitis videatur eſſe mitior, nec dolor capitis ſit in ea ita magnus, nec delirium tam vehemens, ſed ita blandum, vt æger delirare vix videatur: tamen fucata iſta manſuetudine Medicus non decipiatur, ſed potius mortem proximam eſſe colligat. Etenim quibus cerebrum Sphacelo corruptum eſt, ſubſtantia cerebri ob inflammationis magnitudinem ita corrupta, vt iam emori incipiant, ij intra 3. dies moriuntur. 7. *aphor.* 50.

Curatio.

Cum phrenitis ab inflammatione cerebri & membranarum eius, vt proxima cauſſa dependeat, & ea poſita excitetur, ſublata ceſſet: nihil aliud de curatione phrenitidis dici poteſt, quàm quod ſuprà, *loco alleg. de curat. inflammat. cerebri ac membranarum eius* dictum. Et præcipuè venę ſectio hic neceſſaria eſt: Notat quidem Arculanus, vnum ſaltem caſum occurrere, in quo non competat venę ſectio: quando ſcilicet phrenitis pendet à ſola bile, nullo ſanguini permixta. Verum cum phrenitis ſit inflammatio, impoſſibile eſt, vt ſine ſanguine fiat.

Vigilijs in phrenitide quo modo medendum.

Duo ſaltem hic addimus, primò, quia in phrenitide vigilię vigent, & maximum negotium faceſſunt, vtpote quę attrahendo humores ad caput, & id calefaciendo phrenitidem augent, imò excitare valent, deliriumque pręterea ſit perpetuum: ad ſomnum conciliandum, & delirium ſedandum hypnoticis hic plurimùm indigemus: imò ad narcotica quandoque deueniendum, de quibus ſuprà *cap.* 1. *de vigilijs nimijs* dictum. Ideoque e medicamentis Internis, quę ad temperandum humorum feruorem exhibentur, ea eligenda, quę ſimul ſomnum conciliant, vt lactuca, violę, nymphęa, papauer. Multum hic prodeſt Electuarium illud, quod ex ſem. papau. & ſacch. conficitur, & Græcis Diacodium appellatur, quod non ſolùm calidos & acres vapores & humores temperat, & ſomnum egregiè conciliat.

Ex quibus fiat lauandum.

Extra mox ab initio repellentibus miſceantur hypnotica, vel ſeorſim adhibeantur. Exempli gratia.

℞. *Fol. lactuc. ſalicis, rutis. an.* M. j. ß. *flor. nymph. roſar. rub. violar. an.* M. j. *ſummit. anethi* M. ß. *capit. papav. alb. cum ſem. num.* xv. Coqu. in ſ. qu. aqu. ad tertias.

Colatura tepida capiti cum ſpongia applicetur, & eadem extrema abluantur. Si ℥. ß. vel ℥. j. tad. mandrag. addatur, efficacius erit. Neque ſolum caput, ſed & pedes ac manus lauandę ad refrigerationem, reuulſionem & ſomni conciliationem.

Harum lotionum capitis vſum Hippocrates & Galenus probant in delirio cum vigilijs, etiam vbi ſanguis è naribus profluit, minus tamen profluit, quam oportebat; de quo in 1. *Epid. comm.* 3. *aphor.* 24. *ſeu agrot.* 7. A lotione mungantur frons, tempora & pulſus hoc vel ſimili linimento.

℞. *Vnguent. roſac. popul. ol. violar. de nymph. an.* ʒ. iij. *opij, ol. nuc. moſch. expreſſ. an.* ℈. iij. M. Oxyrrhodinis etiam, & illitionibus addantur *aqu. lactuc. papau. nymph. ol. papau. nymph. mandrag.* Plurimum prodeſt in vigilijs ex hac cauſſa ſi caput mungatur ol. violar. frigido, & oxyrrhodinum ſuperponatur. Reliqua ſupra propoſita c. 1. vſurpentur.

Poſtea & hic clyſter iniciatur.

℞. *Malua. viol. lactuc. parietar. an.* M. j. *ſummit. aneth.*

ameth. M. ß. Coqu. in aqu. ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *ol. viol.* ℥. iij. *ſacchar. alb.* ℥. j. F. clyſter.

Vel ℞. *Mal. mercur. lactuc. ſcaryeol. an.* M. j. *nenuph. viol. an.* M. j. ß. *prun. Vngar.* N. x. *furfur. macri* M. j. Coq. in aq. hord.

Colat. ℞. ℥. xiij. Diſſolu. *Caſſ. rec. extr.* ℥. ß. *diaprun. ſ. aut pulpa tamar* ʒ. ij. vel *Elect. de ſucc. roſar.* ʒ. j. ß. *tripher. Perſic.* ℈. iv. *ol. viol.* ʒ. iij. *vitel. oui.* N. j. *ſacch. rubr.* ℥. ß. *ſalis* ʒ. ij. M. F. Enema.

Bilis etiam feruorem reſtinguentia exhibenda.

Vt ℞. *Pulp. tamar.* ʒ. ij. *rad. cichor. ſatiu. condit.* ℥. ß. *lact. Ital. cond. pulu. citri. condit. an.* ʒ. iij. *conſeru. flor. nymph. roſar. tucaen. bugl. an.* ʒ. v. *acetoſel.* ℥. ß *ſpec. diamarg. frigid.* ʒ. ß. *fragment. lapid. pretioſ. an.* ℈. j. *coral. rubr. præpa.* ʒ. j. Cũ *ſyr. conſeru. citri qu. ſ.* F. condit. Superbibatur *aq. hord. aut vin. Cydon. aut ab flor. nymphææ.*

Si calor cordi communicetur.

℞. *Aqu. roſar.* ℥. iv. *viol.* ℥. ij. *bugloſſ. borrag. an.* ℥. j. ß. *acetoſ.* ℥. ij. *acet. vin. alb.* ℥. ß. *pulu. ſpod.* ʒ. ß. *ſeric. cocco tinct. crud.* ℈. j. *oſſis de cord. C.* ℈. ß. *ligni aloes* ℈. j. *ſantal. omnium an.* ℈. q. *croci* ℥. viij. *camph.* ℥. nj. M. F. Epithema ad ſiniſtram mamillam applicetur cum panno chermeſino, quod lixiuio ſemel atque iterum clotum eſt. Inter epulandum remoueatur.

Hepatis regioni ſequens apponatur Epithema.

℞. *Aqu. lactuc.* ℥. ij. *roſarum* ℥. iij. *endiu. acetoſ. an.* ℥. ii. *abſinth.* ʒ. ℥. ß. *acet. vin. alb. odoriſ. an.* ℥. ß. *ſantal. alb. rub. ſpodij, an.* ℈. j. *camphor.* ℥. v. *ſpec.* ℥. iv. *ſpecier. diatr. rhod. abbat.* ʒ. M. Applicetur tepidum cum petia lintea.

Sunt qui genitales etiam partes refrigerant.

Vt ℞. *Vini alb.* ℥. j. *aq. roſarum* ℔ ß. *ſantal. rub.* ℥. ß. M. His foue teſticulos.

Opiata cautè omninò, & circumſpectè vſurpentur, vt ibid. dictum, ne phrenitis in veternum mutetur, & ab iis abſtinendum, ſi vires ſint imbecilliores. Etſi enim, ſi mitioribus remediis febris ac delirium non ſedetur; res plena periculi ſit: tamen ſalus ab Opiatis ſperari non poteſt, ſed ſpes in anguſto eſt, quia aut vires iam ſuccumbunt, aut abſceſſus metuendus eſt, cuius maturationi cerebrum ſufficere non poterit. Vbi tamen neceſſitas id poſtulat, laudanum opiatum exhiberi poteſt, vt ſupra *cap.* 1. dictum. Aut, quod tutius eſt, clyſteribus permiſceatur.

Vrinæ ſuppreſſioni quomodo occurrendum.

Deinde quia contingit vrinam quandoque ſupprimi in hoc morbo, ſiue quod ſponte illa ſubſiſtat, ſiue, quod credibilius, quod ægri eam reddere negligunt, vnde partes illæ diſtenduntur, & tandem inflammatione corripiuntur, quæ vel ſola ægro interitum afferre poteſt: itaque tum ægri ad vrinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt, ac pubes & perinæum fouendum emollientibus, & vrinam prouocantibus, (à calidis tamen abſtinendum,) decoct. ſol. pariet. malu. petroſel. & fœnil. aut inungenda illa loca ol. amygdal. dulc. ſcorpion. vnguento dialthææ, vel pinguedine cuniculi, aut Cataplaſma fiat ex parietaria cocta cum ol. ſcorpion. & amygdal. dulci.

Reliqua, vt dictum, ex *part.* 1. *cap.* 26. petantur. Hoc ſaltem adhuc addimus. Si febrilis feruor & ſitis vrgeat, ſyrupi modicè aſtringentes, veluti ſunt ſyr. de ſucco granat. de ſucco ribes, de ſucco berber. limonum, citri, exhibeantur. Vel præparetur ſequens Iulepus.

℞. *Aqu. nymph.* ℥. iii. *roſar. bugloſſ. an.* ℥. vi. *ſyrup. de ſucc. ribes* ℥. ii. *ſpiritu.* Vitriol. ʒ. ß. Miſce.

Vel ℞. *Aqu. fontan. puriſſ.* ℔. ii. *trifolij acetoſi, papauer. erratic. an.* ℔. ß. *ſpir.* Vitriol. ʒ. j. *vel. q. ſ.* ad gratum ſaporem: adde *flor. violar. borragin. nymph. an.* ʒ. j. *ſantali rub. limati* ℈. ii.

Stent in infuſiones per aliquot horas, poſtea filtrentur per chartam emporeticam: tinctura, quæ rubicundiſſima erit, edulcoretur ſaccharo albo qu. ſ. vel ſyrup. acetoſit. citri.

Cordi quoque & pulſibus Epithemata applicentur refrigerantia & confortantia, de quibus in doctrina de febribus dictum. Teſtibus etiam nonnulli epithemata adhibent refrigerantia, vtpote ſpongiam marinam in aqua roſar. madefactam, cui penetrationis gratia acetum admiſcent.

Ad odorandum etiam præbent aq. roſar. camphoratam.

Chymici nonnulli commendant, 1. ſpir. terræ ſigillatæ, per ſe, ſine vllo additamento, deſtillatum, ſanum & acidum, cuius ℈. j. intra exhibent, in cuius & locum & alii ſubſtituunt coagulum *Vitriol.* j. ſeu ſpir. *Vitriol.* j. coagulatum. Commendant etiam magiſterium ſeu quintam eſſentiam margaritarum, tincturam corallorum.

Diæta.

Diætæ etiam ratio ea obſeruetur, quæ ſupra de inflammatione cerebri & membranarum eius propoſita eſt.

Ob delirium hoc ſaltem addimus, quæri à Medicis, vtrum æger in luce, vel tenebris habendus ſit. De eo Celſi ſententiam adſcribimus, qui *lib.* 3. *capit.* 19. ſic ſcribit: Antiqui tales ægros in tenebris habebant, quas ad quietem etiam conferre indicabant: at Aſclepiades, tanquam tenebris ipſos terrentibus in luce habendos eſſe dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt. Optimum itaque eſt, vtrumque experiri, & habere eũ, qui tenebras horret, in luce, eũ qui lucẽ in tenebris. At vbi nullũ tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus. Hæc Celſus. Aliqua enim naturarum diuerſitas hic occurrit, atque alios plus tenebræ, alios plus lux turbat. Et nonnulli dum in aere ſublucido verſantur, multa quæ non ſunt; ſe videre imaginantur, alia pro aliis agnoſcunt, & varias imagines ab obiectis concipiunt. Ideoque tum non ſolum omnes picturæ è cubiculo amouendæ, cum eiuſmodi colorum varietas occaſionem præbeat, vt multa falſa imaginentur ægri, ſed & æger in loco obſcuro continendus. Contra ſi æger tenebras horreat & pertimeſcat, in luce continendus. Vt æger in quiete detineatur, etiam turba ab eo arceatur, adſtanteſque ſint pauci, prudentes, & ægro familiares, ac grati: abſint verò, quos ægri odio habent.

An in luce vel tenebris detinendi ſint Phrenitici.

Muſica quoque ſuaui interdum demulcendus æger: cuſtodiendus etiam diligenter, ne damni aliquid vel ſibi vel aliis inferat, & niſi admonitionibus, ac obiurgationibus quietus contineri poſſit vinculis coercendus. Somnus omnibus modis concilietur, cum nihil Phreniticis tam vtile ſit, quam ſomnus, & ſomno deliria miteſcant, ægrique conualeſcant.

QVÆSTIO.

An cerebrum, an verò membranæ eius in phrenitide inflammentur.

Vt in iis, quæ ſupra, *part.* 1. *cap.* 27. & hoc ipſo capite dicta ſunt, nihil dubii, quantum poſſibile, relinquamus, explicandæ omnino videntur ſequentes duæ controuerſiæ, quæ à nonnullis mouentur. Primo, an omnis inflammatio membranarum cerebri delirium afferat; deinde an phrenitis fiat ſolum ab inflammatione membranarum cerebri, an vero etiam ab ipſius cerebri ſubſtantiæ inflammatione. De priore vt dubitarent nonnulli ipſis occaſionem præbuit Hippocrates, qui 5. *Epidem. t.* 47. recenſens holotam Nerei filiæ, quæ membranarum cerebri inflammatione, ex percuſſione laboraſſe putabatur, nullam delirii mentionem facit, quod tamen in ſimilibus caſibus

An in inflammatione mẽbranarum cerebri ſemper adſit delirium.

montani, aniſi, petroſelini, ſpicæ nardi, an. ℥.ß *magiſter. corallor. perlarum, an.* ʒ.ij. Redigantur ſecundum artem in pulverem. Doſis eſt ʒ.j. Hunc accipiat per primum menſem manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino, vel etiam brodio; ſecundo menſe tantum mane; tertio menſe mane, ter in ſeptimana: quarto menſe bis in ſeptimana, & ſic deinceps per aliquot menſes.

Valdè commendatur ſequens Tragæa, de qua manè & veſperi tantum quantum duo vel tres cuſpides cultri capere poſſunt, ſumantur.

℞. *ſem. leuiſtici, petroſelini, ammeos, aniſi, apij, an.* ʒ.ß. *thymi, epithymi, hyſſopi, origani, an.* ʒ.j. *ſpec. Celt. cinnamomi, ſem. rutæ an.* ʒ.ij. *piperis albi, & nigri, chelidon. an.* ʒ.j.ß. *myrobal. omnium, an.* ℈.ij. *ſal gemmæ. chamædryos, centaur. vtriuſque, marrubij, an.* ʒ ij *cum pauco ſacchare* F. Tragæa.

Pilulæ. ℞. *Pilu. cubebar. calamenti. nuc. moſchat. caryophyll. thuris. an.* ʒ.ß *ambræ,* ℈.j. *moſchi* gr.v. *Cum ſucco, & aqu. maioran. vel ſaluiæ, aut ſyrup. de ſtœchad.* F. pilulæ e ʒ.xij. & conſpergantur ſpec. diambr. & ſumantur hora decubitus 4. vel 6. quotidie per integrum menſem.

Rotulæ & Morſuli. ℞. *Nucis moſchat. num.* ij. *caryophyll. num.* vi. *ligni aloes* ʒ.i. *ſacchar. in aq. maioran. diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ.

Vel ℞. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. flor. lauendul. roriſmarin. an.* ʒ ß. *cubebar. ſileris montani, flor. ſtœchad. Arabic. ligni aloes, an.* ℈.i. *ſpec. confect. anacardin.* ʒ.i. *moſchi, ambr. an.* ℈.ß. *ol. deſtillat. cinnamom. nucis moſchat. caryophyll. an.* gr. iv. *ſacchar. in aqu. roſarum diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ. Claudinus ſequentes tabulas commendat.

℞. *Ligni aloes* ℈. ii. *cardamomi. galangæ, an.* ʒ.i. *cinnamomi* ʒ.ß. *galliæ moſchat.* ℈.i. *ſacchari* ℥.vi. *in aq. flor. citri diſſolut.* F. Rotulæ, de quibus 3. vel 4. mane ſumantur. Vel parentur hi morſuli.

℞. *Sacchar. clarificat.* ℔.ß. *aq. lauendul. borragin. an.* ℥.i.ß. Coq. ad conſumpt. aquæ, poſtea adde *Margarit. præpar.* ℈.i. *eboris vſti, C. C. ſmaragdi præparati, an.* ℈.ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.j. F. ſ. a. Confectio in morſulus, de quibus vnus vna vice præberi poteſt.

Chymici præter olea ſuperius commemorata etiam hic commendare ſolent *Elixir proprietatis Paracelſi, Magiſterium perlarum & coralliorum, oleum* Vitrioli, *cum aqua fœniculi, eſſentiam meliſſæ, medicamenta ex* Argento *parata*.

In Intemperie frigida & ſicca, quæ calefaciunt, & humectant, requiruntur. Paretur ergo tale electuarium.

℞ *Conſeru. flor. borrag. bugloſſ. betonic. lilij conu. an.* ℥.ß. *ſpec. diamargar. frigid.* ʒ.ß. *cum ſyrupo de tunicis, vel ſtœchad.* F. Electuarium.

Externa.

Externa eodem modo ſe habere debent; & in Intemperie frigida ac humida & ſicca ſupra *cap.* 2. 3. *part.* 1. propoſita vſurpanda. Commendatur hic aq. hederæ arboreæ, diligenter deſtillata, & occipiti applicata.

Vtiles & hic ſunt, extraque capiti applicari poſſunt, aq. deſtillatæ modo propoſitæ.

Vel ℞. *Spirit. vini opt.* ℔.ß. *caryoph. nucis moſchat. acori veri, maioran. flor. ſtœchad. an.* ʒ.ij. Stent in vaſe clauſo, & vbi opus, caput iſto liquore illinatur. Sunt qui ſequentem aq. vitæ miris laudibus extollant.

℞. *Cubebar. cardamomi, croci confect. anacardina, an.* ℥.ß Affunde ſpiritum vini maluatici ad ſupereminentiam 3. vel 4. digitorum. Stent in infuſione per dies 10. Hinc effunditur liquor, & per chartam filtretur, quo tempora & occiput illinantur.

Vel abluatur caput lixiuo, in quo radices aſari, lauri folia, thus, fol. ſenæ, acorus, flor. chamæmel. maioran. meliſſa, roriſmarin. &c. ebullierint.

Aliàs quidem nimium & præter modum caput rationibus non fatigandum. Redditur enim inde cranium debile, atque ad leuiſſimam auræ iniuriam deſtillationibus obnoxium. Quoties tamen vſus exigit, vt octauo, vel decimo quoque die, lixiuio abluatur, in quo dicta modo ebullierint, vel eiſdem indatur ſacculor. alteruter, qui.

℞. *Macis* ʒ.i. *caryophyll. nuc. moſch. maioran. an.* ʒ.ß. *flor. labruſc. roſar. an.* ʒ.j. *ſpic. celtic.* ʒ.ß Conciſa indantur in ſacculo.

Vel ℞. *Spica celtica* ʒ.ii. *flor. lauendulæ, roſarum, an.* P.i. *maioran. roriſmarini, an.* M.i.ß. *rad. irid.* ʒ.i. Concidantur & panno laneo inſuantur, fingaturque ſacculus, qui feruenti lixiuio impoſitus probè exprimatur, vt vim trahat & ſorbeat. Apprimè confortant cerebrum & memorandi facultatem. Adhibeatur & ſapo odoratus qui.

℞. *Saponis veneti* ℔.ß. *rad. irid. odorat.* ʒ. ii. *calami aromat.* ʒ. ii. ß *fol. hederæ, caryophyl. cardamo. maioran. thym, ſtœchad. Arab. nigell. meliſſ. an.* ℈.i.ß Tritis terendis & ſapone deraſo F. cum aqua card. bened. Magdaleon, è quo formentur paſtilli didrachmales.

Ol. thuris deſtillatum illitum valde etiam prodeſt; oleum etiam myrrhæ temporibus & occipiti inunctum in confortanda memoria valde efficax eſt. Paratur autem vel per deſtillationem vel per deliquium, ſi ſcilicet oua ad duritiem coquantur, per medium diſſecentur, vitelloque exempto ſpatium puluere ſubtili myrrhę impleatur, & in cellam ponatur, vt myrrha in oleum reſoluitur, vt & myrrha, maioran, ſaluiæ, roriſmar. nucis moſchat. caryophyll. Laudatur & fel perdicis arterijs temporum ſemel in menſe illitum.

Linimenta & Vnguenta.

℞. *Ol. de latcribus, nardin. an.* ℥.ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.ii. *ol. deſtil. ſaluiæ, maioran. nucis moſchat. an.* gr. ii M.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, de caſtor. an.* ℥ ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.i. *ol. deſtill. caryophyl.* ʒ.ß *thuris,* ℈.ß. *benzoin.* ℈.i. *ceræ parum.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, caſtor. an.* ℥ ß *deſtill. nucis moſch. caryophyll. cinnamomi, an.* ℈.i. *rad. pyrethri* ℈.i. Cum pauca cera F. Vnguentum.

Vel ℞. *Pulu. rad pæon. valerian. maioran. an.* ℥.ß. *rutæ* ʒ.i. *ſucci verben.* ℥. ß. *teſticul. caſtor.* ʒ.i. *medull. nucum anacard. an.* ℥. ii. *Cum pinguedine vrſi.* F. vnguentum. Commendatur & hoc.

℞. *Ol. coſtini, iuniperin. an.* ℥.i. *nardin.* ℥.ii. *de caſtor.* ℥.ß. *ſpica* ʒ iii. *pulu. cinnam. nuc. moſch. an.* ʒ.i. *caryophyll. macis. flor. anthos, lauendul. ſtœchad. Arab. ſpic. Indic. Celt. an.* ʒ.ß. *roſar. purpurear. cubebar. ſileris montan. piper. long. cardamom. an.* ℈.ii. *vini maluatic.* ℥.iii. *aq. roſar.* ℥.iv. Coq. ad conſumption. humiditatis, & colentur; poſtea adde *ſpec. diambr. diamoſc. dulc. dianth. an.* ʒ i. *moſch. in aq. roſar. diſſolut.* ʒ.ß Miſce pro vnguento, quo poſt lotionem occiput illinatur.

Nonnulli hoc commendant.

℞. *Pingued. vrſi*, eamque pone in veſicam vrſi cum eius vrina, ſtent ſimul per octiduum, poſtea extrahe, & adde, ſuccum hormini, euphraſiæ, verbenæ, bugloſſ. valerian. aloes part. æq. F. vnguentum.

Non prætereundum eſt hic vnguentum, quod miris laudibus efferunt, & Carolum Ducem Burgundiæ à Doctore quodam Anglo decem millibus florenorum emiſſe, & tantæ efficaciæ eſſe ſcribunt, vt perpetuam rerum memoriam pariat. Etſi verò hic merito illius recordemur, quod Galen. 4. *de compoſ. med. ſ. loc. cap.* 4. ſcribit de medicamentis ad ſuffuſiones; pronuſſiones horum omnium eſſe magnificas, effectus verò aliquando nullos, aliquando valdè exiguos; & facile crediderim laudes iſtas hoc vnguentum non ſuſtinere; tamen etiam non negauerim ad memoriam vtile eſſe. Paratur autem hoc modo.

℞. Succ.

℞. *Succ. fol. meliſſ. baſilic. flor. myricæ, lilior. primulæ veris, roriſmarin. lauendul. borragin. geniſt. an.* ʒ. ij. *aq. vitæ, nymphææ, roſar. violar. an.* ℥. j. *cubebar. cardamom. gran. paradiſ. ſantal. citrin. carpobalſam. ireos, croci, orient. ſaturei, pœoniæ, thymi, an.* ʒ. ß. *ſtyracis liquid. calamit. opopanac. bdellij, galbani, gummi hederæ, ladan. an.* ʒ. vj. *rad. ariſtoloch. long. pœoniæ, ol. terebinth. nardin. coſtini, iuniperin. laurin. maſtichin. de been, de ſpica, an.* ʒ v. Pulueriſanda pulueriſentur, & miſceantur omnia, deſtillentur per Alembicum ſecundum gradus ignis, & aqua, ac oleum ſeparetur. Vſum eius hunc eſſe ferunt, vt primi duobus menſibus nares, & aurium meatus quotidie magnitudine p. ſi illinantur; ſequentibus duobus menſibus tertio quoque die; aliis duobus menſibus bis in ſeptimana, deinceps ſingulis ſeptimanis. ſemel, hinc 14. diebus ſemel, vt ita annus compleatur; tandem ſequentibus annis ſingulis bimeſtribus ſemel.

Chriſtophorus à Vega *art. med. lib. 3. cap.* 10. adhibita diæta frugaliore ex carnibus perdicum, gallinarum, turturum in prandio, paſſularum & amygdalarum dulcium in cœna & vino oligophoro rubro propinato per 20. dies, ſolum pulu. ſequ. Doſin. ʒ. j. ß. exhibuit.

℞. *Calaminth. origani, puleg. an.* ʒ. iij. *macer. cinnamomi, an.* ʒ. ij. *piperis, gal. zinz. caryophyll. cubeb. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. ij. Trita M. vtatur ſex diebus continuis ʒ. i. ieiuno ſtomacho cum ℥. i. vin. alb. aut ℥. ij. aquæ mulſæ vel puluer. ℈. ij. M. cum ſyrupo de ſtœchade ℥. ß. ac deinceps propinetur mixtura diluta ℥. i. ß. aq. fœnicul. ſiue cardui benedicti. Hora ſomni pesſulum j. ex ſequenti antidoto ſiniſtræ nari indidit, ac deinde ægrum legere iuſſit per horam i. vel ij. quæ vellet, tandem extracto peſſulo dormire, Mane expergefactum affirmat lectorum exactè meminiſſe, & ſine hæſitatione ei recitaſſe.

℞. *Ment. ſicc. puleg. euphr. verbenæ, ſem. coriand. præpar. callitrich. an.* ʒ. i. *flor. anthos.* ʒ. i ß. *cal. arom. cinnam. an.* ʒ. ij. *caryoph.* ʒ. i ß. *moſch. galliæ moſch. an.* ℥. vi. *mellis anacard. ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ß. Formentur cum aqua fœniculi in peſſulos, Vel tale fiat *Balſamum*.

℞. *Balſ. maioran. rutæ. an.* ʒ. i. *ſuccini* ℈. i. *Extr. rad. valerian. acori. an.* ℈. i. *confect. anacard.* ʒ. i. *galliæ moſch.* ℥. v. M. pro Balſamo.

Sacculus. ℞. *Flor. lauendul. roriſmarin. ſaluiæ, fol. maioran. meliſſæ, flor. ſtœch. Arab. ſerpell. an.* M. ß. *nucis moſch. macis, caryophyl. an.* ʒ. i. *ſtyrach. calamit. benzoes. an.* ʒ. ß. *ſem. carui* ʒ. ij. Fiat ſacculus.

Cùm etiam odores hic aliquid emolumenti conferant, in hunc vſum eiuſmodi pomum odoriferum præſcribi poteſt.

℞. *Rad. ireos* ʒ. i. ß. *ſeſeli, ſtœchad. an.* ʒ. ij. *nucis moſchat. menthæ, an.* ʒ. i. *thuris, calamenth. ſtyracis. calamit. ligni aloes, an.* ʒ. ß. *ambræ* ℈. i. *ladani q. ſ.* ad formandum pomum. In intemperie frigida & ſicca intemperie conueniunt malua, althæa, flor. borrag. bugloſſ. ol. chamæmel. aneth. amygdal. dulc. E. G. Paretur talis lotio.

℞. *Rad. althææ* ℥. iii. *caryophyllat.* ʒ. i. *beton. maioran. an.* M. i. *flor. violar. borragin. bugloſſ. roſar. chamæmel. lauendul. an.* P. i. Coq. in lacte pro capitis lotione.

Amuleta etiam quædam, quæ appenſa geſtantur, ab autoribus hic commendantur. Ametyſtus lapis geſtatus ſenſus omnes acuere, Beryllus quoque intellectum memoriamque roborare ſcribitur. Raſes linguam vpupæ appenſam obliuionem tollere refert. Paratur etiam annullus ex auro puro, in quo incluſus eſt Adamas, ſub coniunctione *Plumbi*, & ℞. in *T*. quem ad memoriam & ingenii præſtantiam valere ex Hermete refert Mizaldus *cent. 1. memor. aph.* 19. de quo cuique liberum iudicium eſto.

Diæta.

In læſa memoria, & Ratiocinatione à cauſſa frigida humida, quæ frequentiſſima eſt, diætæ ſit hæc ratio, quæ

etiam ſanis, quibus ex eadem cauſſa memoria eſt debilior, ſi medicamenta cerebrum roborantia modo propoſita coniungant, ad memoriam augendam prodeſt. Poterat equidem ea ex iis, qui quæ ſuprà *part. 1. cap. 2. 3. & 10.* de diæta dicta ſunt, patere, eam tamen præſentibus affectibus accomodare libet.

Aer ſit natura moderatè calefaciens & ſiccans, purus & tenuis, vel talis arte paratur, vt ſupra dictum. Caput ab aeris externis iniuriis & frigore ac humiditate muniatur.

Cibus item ſit moderatè calefaciens, & ſiccans, ac tenuis ſubſtantiæ; condiatur caryophyllis, nuce moſchat. cinnam. galang. piper. zingiber. croco, maioran. ſaluia. Gallinarum cerebrum hic valde commendatur, & id adeo iuuare ſcribit Cardanus, vt aliquos, qui delirare cœperint, reſipiſcere fecerit. Abſtinendum à carne porcina, anatina, anſerina & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papau. fructibus horariis, & omnibus, quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia. Vinum moderatè ſumptum ſpiritus exhilarat, & coctionem adiuuat: copioſius autem ſumptum multos vapores ad cerebrum mittit, qui caput replent, ſpiritus turbant, & calorem extinguunt. Imprimis vitentur crapula & ebrietas, maximæ ingenii & memoriæ peſtes. Ac ſi incommodum aliquod ex vſu vini percipiatur, eius loco ſubſtituatur aqu. mulſa, in qua acorus, nux moſchat. cinnamom. cocta ſunt. Cereuiſia ſit pura, non vaporoſa multum.

Corpus exerceatur moderatis laboribus, extrema ſæpe fricentur, caput manè diligenter pectinetur, vt pori cutis aperiantur. Et vt aliæ functiones otio torpent, exercitio vero expeditiores fiunt: ita & hæ functiones cerebro exercitio acuuntur. Vt enim Hippocrat. 6. *Epid. comment. 5. aph.* 11. ſcribit, ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποις. Ideoque memoria acuenda multum memoriæ mandando; iudicium, res ſubtiles meditando. Tempeſtiuè tamen id fiat, non ſtatim à cœna, vel prandio, ſed præcipuè tempore matutino, quo tempore ſpiritus inſtaurati & refecti ſunt, & organa coctionis in ſuis functionibus non ita occupantur. Vnde aurora Muſis amica rectè dicitur. Contrà nocturnæ lucubrationes ingenio non parum obſunt vt Marſil. Ficinus. *lib. 1. de tuend. ſanit. cap. 7.* prolixè docet. Somnus & vigiliæ ſint moderata. Somnus non mox à cibo ineatur; diuturnus vitetur; fugiat æger mœſtitiam, & animi ſollicitudinem, & ad lætitiam diſponatur.

In obliuione verò à frigiditate & ſiccitate, diæta ad calidum & humidum vergat: cibi omnes ſint calidi & humidi, vinum dilutum moderatè bibatur: exercitia ſint moderata: ſomnus longior: caput abluatur decocto flor. chamæmel. & meliloti. A Venere planè abſtinendum.

Quæ de artificiali, ſeu locali memoria apud Ciceronem, Quintilianum, & noſtro ſæculo in multis hac de re editis libellis habentur, huius loci non ſunt. Etſi enim arte ea non parum adminiculi memoriæ in ſanis ſuppeditatur, & mira per eam præſtari poſſint; tamen, præſupponit illa memoriam & phantaſiam ſaluam, ac bene ſe habentem: ac quo quis hiſce magis valet, eò ad hanc artem tractandam aptior eſt, quo minus ineptior. Itaque vt claudus ad ſaltandum ineptus ita qui Phantaſiæ & Memoriæ imminutæ, aut abolitæ vitiò laborat, de quo hic agimus, is nihil vel parum auxilii ab hac parte ſperet.

Exempla curationis læſæ memoriæ, & multa ad eam vtilia medicamenta videantur apud F. Hildeſheimium, *Spicileg.* 3.

CAPVT

CAPVT VI.

De Delirio in genere, & de delirio ſimplici, Paraphrenitide, ac temulentia.

NOn ſolum autem imminuuntur & abolentur Phantaſia ac Ratiocinatio, ſed etiam quandoque deprauantur, quæ functionum harum deprauatio ſiue ſit phrenitis, ſiue Melancholia, ſiue Mania, ſiue quęcumque Phantaſiæ & Ratiocinationis deprauatio, Gręcis in genere παραφροσύνη Latinis delirium & deſipientia appellatur. Occurrunt tamen & alię horum ſymptomatum appellationes. Hippocrates & Galenus ad leuem deſipientiam ſignificandam ferè vocabulis ληρῆσαι, ſiue παραληρῆσαι, παραφρονῆσαι, & παραψυχῆσαι vtitur; Item, παραπαῖσαι & παρακροῦσαι: ad grauem ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι. Παρακόψαι verò promiſcue de vtraque vſurpatur; Παραφέρεσθαι verò maiorem, quam leuem mentis errorem, & ad inſaniam, ac furorem quendam gradum ſignificat.

Etſi verò magna ſit deliriorum varietas: tamen in genere in deprauatione functionum principum Phantaſiæ, ac Ratiocinationis conueniunt, quando ſcilicet phantaſmata, ſeu imagines, nec quę debent, nec vt debent, offeruntur, nec, vt par eſt, coniunguntur; ſed phantaſmata à conſuetudine & ratione aliena obiiciuntur, ac inordinatè & confusè mouentur, ac diuerſorum obiectorum ſimulachra ſimul offeruntur, & ineptè coniunguntur, vnde abſurda & loquuntur & agunt delirantes.

Acciditque delirantibus tale quid, quale dormientibus in inſomniis; vnde, vt ſupra dictum, non ineptè ſomnia deliria dormientium, & deliria vigilantium ſomnia appellantur.

Nota. Ideoque etiam in genere, quæ deliriorum cauſſa ſit, quęrendum. Cum verò nec ad conformationem ſolam, nec ad ſolutam vnitatem hęc ſymptomata referri poſſint: cùm videamus multos delirio corripi, in quibus neutrum horum læditur, vel cerebro, vt parte ſimilari, lęſa, vel ob errorem externum hęc ſymptomata excitari neceſſe eſt.

Capiuaccius melancholici delirii cauſſam proximam Phantaſma tenebricoſum; Maniaci verò igneum Phantaſma, & rectè quidem, ſtatuit. Cùm enim ratiocinantem oporteat phantaſmata ſpeculari, & ipſa etiam phantaſia circa ſuas imagines, & obiecta verſetur, ſi illa non rectè ſeſe habeant, functio illa deprauatur, & perinde ſeſe res habet, vt dum ſpecies viſibilis rei albę per vitrum rubrum conſpectę, rubra aut res quieſcens mota videtur, obiecti ſeu ſpeciei viſibilis, quod à medio concepit, vitium.

Delirium quid. Itaque in genere delirium definiri poteſt, actio deprauata Phantaſię ac Ratiocinationis, à phantaſmate abſurdo & inconueniente oblato orta. Phantaſmatis autem huius p.n. ſe habentis cauſam idem rectè in ſpiritibus quęrit. Sicut enim, vt *de Vertigine* diximus, ſpiritus animales ſi circumrotentur, hanc qualitatem ſpeciei per viſum oblatę communicat, ita ſi alio etiam modo p.n. ſint affecti, ſpecies & obiecta facultatum principum deprauare ſolent.

Atque ita cauſſa proxima horum ſymptomatum in ſpiritibus Animalibus quęrenda: quam ſi quis ad morbum cerebri, vt partis ſimilaris conſiderati, referre velit, non repugnamus. Hoc tantum notandum, cerebrum, vt partem ſimilarem poſſe conſiderari primò vt mixtum, deinde vt viuens & calore vitali præditum, per quem animę vegetantis actiones perficit: & tertiò vt includit ſpiritum, qui ſolus proximum harum actionum inſtrumentum eſt. Hinc accidit, vt etſi temperies cerebri lędatur, quod ſępè fit in febribus, & aliis morbis: tamen delirium nullum accidit, vbi malum ſpiritibus non communicatur. Vbi verò ſpiritus ille cerebri inſitus, & conſequenter etiam reliqui, qui in eo continentur, afficiuntur, tum deliria contingunt. Cum enim ſpiritus illi, quibus Anima in obeundis actionibus illis principibus vtitur, debeant eſſe temperati, tenues, puri, lucidi, & ordinatè, ac certo quodam ac regulari modo moueri, ſi quid horum deſit, & mutetur, vitiumque illud ſpeciebus & Phantaſmatibus communicetur, varia deliriorum genera excitantur.

Cum autem duo ſpiritus, quem vtrumque Animalem dicimus, ſint in cerebro, vnus inſitus, qui proximum, & maximè intimum animę in actionibus illis obeundis inſtrumentorum eſt, quique ad temperiem cerebri pertinet, eamque perficit, alter, qui in cerebro generatur, quo Anima etiam in actionibus ſenſuum tum internorum tum externorum, vt & motu Animali vtitur: ſi ille ſpiritus mobilis, quem in ſpecie animalem nuncupare ſolemus, a cauſſis p.n. quod facilè fieri poteſt, nimium calidus vel impurus reddatur, & inordinatè ac irregulariter moueatur, leuiora deliria excitantur; ſi verò ille inſitus à ſtatu naturali deflectat, grauiora illa & pertinaciora deliria contingunt.

Atque ita delirij ſeu deſipientię in genere cauſſa quęrenda eſt in p.n. conſtitutione ſpiritus animalis in cerebro, ſiue illius inſiti & fixi, ſiue mobilis. Etenim ſi hic impurus fiat, vel inordinatè ac irregulariter moueatur, vitium id communicatur phantaſmatibus, circa quæ occupatur ratio: vnde non ea, quæ debebant, menti præſentantur, ſed aliena & abſurda, nec eo modo quo debeant, ſed aliena qualitate infecta, nec ordinatè intellectui offeruntur, ſed vel omnia ferè ſimul, & confusè, vel inordinatè, & quæ diuerſiſſima ſunt, & non cohærentia, dum ſimul occurrunt connectuntur.

Deliriorum differentiæ. Deliria autem hæc differunt primò loco affecto, quod nimirum nunc cerebrum per ſe afficitur, & ipſam cauſſam delirij ſuppeditat; nunc per συμπάθειαν afficitur cauſſa delirij a venoſo & arterioſo genere, hypochondrijs a diaphragmate, ventriculo, vel alijs partibus communicata. Et quidem nunc cauſſa illa, vti modò diximus, ſaltem ſpiritus animales in cerebro mobiles, nunc etiam ſpiritum inſitum vitiat. Deinde cauſſa efficiente. Interdum enim ſolus vapor ſine humore deliria excitat, iis, quæ ebriis eadem de cauſſa accidunt non abſimilia; interdum ſanguis, bilis flaua, vel humor melancholicus, aut ater delirij cauſſa eſt. Atque ex hac humorum varietate, & imprimis morum ac ingeniorum diuerſitate varii ſunt deſipientium ordines; Quidam enim ſola cogitatione delirant, imaginando abſurda phantaſmata, qui ſæpè longam telam abſurdarum cogitationum texunt, etſi pauca loquantur, vnde ἀσώτεροι nuncupantur; alii ſermone delirant, qui ridicula, aliena, magnifica, vel maledica proferunt, alii opere, & factis cogitationes ſuas abſurdas & aberrantes explent. Efficiuntque hæc omnia vel μετὰ γέλωτος, vel μετὰ σπουδῆς, ſicut παραφροσύνης differentias haſce ſtatuit Hippocrat. *6. aphor. 53.* Et rurſum quædam παραφροσυνικὸν ὅμοιον eſt, quædam θρασεῖα, θηριώδης. Vt autem de deliriorum generibus diſtinctè agamus, ita commodè diuidi poſſunt. Primò eſt delirium ſimplex, quod nomine generis exprimitur, & λῆρος ac παραφροσύνη nominatur, cum reliqua deſipientiæ genera ſua peculiaria nomina habeant. Eſt enim ſecundo phrenitis: tertiò melancholia: Quartò Mania, & quæ ſub his comprehenduntur.

De Delirio ſimplici.

Delirium ſimplex. Et primò quidem ſimplex delirium quod attinet, etſi vox delirii & παραφροσύνης omni deſipientiæ generi tribuatur: tamen in ſpecie interdum, & vbi abſolutè ponitur, certum delirii genus ſignificat, quod nonnulli etiam Paraphrenitidem, alii paraphreniſmum, ſed ſine antiquorum exemplo nominant.

Eſt

Eſt autem hoc delirium non vnius generis. Aliquando enim eſt cum febre, aliquando ſine febre.

Et primò quidem è nonnullis etiam delirium leuius, quod à calida intemperie cerebri, ab æſtu Solis, vigilijs, meditationibus & ſimilibus cauſſis contracta, oritur, nomine delirij ſimplicis comprehendunt: Plerumque tamen authores hoc nomine venit delirium, quod non propriè cerebri, ſed partium inferiorum vitio, à vaporibus ſcilicet calidis, à reliquo corpore cerebro communicatis excitatur.

Qui enim ſine cerebri primario affectu, ſed ob reliquum corporis conſenſum delirant, quod in febribus ardentibus accidit, eos, vt Galenus 3. *de loc. affect. c.* 7. habet, nemo Phreneticos, ſed vel παραφρονοῦντας vel παραπαίοντας nominat. Quandoque enim vapores calidi, præcipue maligni, copiosè in caput irruunt, ſpirituſque ac cerebrum nimis calefaciunt, ac turbant, delirium excitatur; id quod accidit in augmento, & ſtatu febrium ardentium, ac malignarum continuarum, & internis partium inflammationibus, in vermibus, cum putreſcunt, & febrem excitant; interdum etiam paroxyſmis intermittentium. Vt enim frigus ſpiritus torpidos reddendo ingenij tarditatem, ſtupiditatem, ac mentis torporem, & ſoporem excitat; ita nimia caliditas ſpiritus turbando, & nimis mobiles reddendo, errorem & deliria generat. Et quia vapor ille, qui in caput irruit, tenuis ſubſtantiæ eſt, & facilè diſcutitur, neque malum ſpirituum cerebri inſitum occupat, propterea delirium non eſt continuum, ſed remittente acceſſione, aut exacerbatione & parte mittente calidos vapores non ampliùs communicante, delirium ceſſat aut certè non eſt eiuſdem generis vel vehementiæ.

Platerus cauſſis his addit ſanguinem calidiorem, & tenuiorem in ſinibus & vaſis cerebri contentum, non vapore ſolum, ſed & propria ſubſtantia cerebrum accendentem: vti & eum, qui ab ictu, vel caſu eo affluit. Verum ſi ſanguis non ſolùm vapore, ſed & ſua ſubſtantia cerebrum accendat, phrenitidem potiùs, quàm delirium ſimplex, ſeu paraphrenitidem, vt appellant, excitare videtur, præcipuè ſi extra vaſa effundatur. Et licet adhuc in vaſis contineatur: tamen phrenitidis, & inflammationis membranarum cerebri initium tum iam adeſt.

Deindè nonnumquam ex inflammatione partis alicuius, quæ calidos vapores ad caput mittit, febremque continuam coniunctam habet, accidit delirium. Et præcipue hoc fit ex inflammatione ſepti tranſuerſi, quod antiqui etiam φρένας appellarunt. Vnde nonnulli recentiores hoc delirij genus in ſpecie paraphrenitidem nominant: ſed ſine antiquorum exemplo. Nonnulli tamen omne delirium per conſenſum paraphrenitidis nomine appellant, ſed & hoc ſine antiquorum exemplo. Nonnulli hoc delirium παραφρένησιν appellant, quod etſi Hercul. Saxonia *libr.* 1. *c.* 4. ex Galeno *de ſympt. diff. c.* 3. citet: tamen ibi non extat, ſed vocabulum παραφρονοῦντες.

Prius delirium, quod in febribus accidit, quod attinet, ſæpè delirij ſimplicis meminit Hippocrates & Galenus. Hippocrates, 6. *aphor.* 53. Deſipientiæ, quæ in calidis febribus fiunt, ferocitatem non habent; Phreniticis verò appellatis id ineſt. Galenus, *prorrhet.* 1. 31. Deſipientiam conſuetam, familiaremque gignit biliosus ſanguis cerebrum petens. Et in 6. *Epid. comm.* 3. t. 36. In febrium vigore deliria contingunt ex repletione capitis.

Sunt autem huius delirij varij gradus, quos Hippocrates quoque peculiaribus nominibus expreſſit. Primum enim & leuiſſimum gradum per τὸ λῆρος exprimit, 3. *Epid. agrot.* 1. & ληρῆσαι, vel παραληρῆσαι, nugatum eſſe dicit, 1. *Epid. agrot.* 14. σμικρὰ παρέκρουσε, parum delirauit. In ſecundo gradu, παραφρονῆσαι deliraſſe dicit, & παρέκρουσε delirauit 1. *Epid. agrot.* 5 & 8. De tertio gradu dicit, παρελήρει πάντα, planè nugatus eſt, 1. *Epid. agrot.* 13. & παρέκρουσε πολλὰ multum deſipuit, *ibidem agrot.* 4. & 10. De quarto gradu, πάντα παρέκρουσε, planè delirauit, 1. *Epid. agrot.* 1. Qui vltimus etiam huius delirij ſimplicis gradus eſt. Nam ſi illud amplius intendatur, in phrenitidem degenerat.

Signa Diagnoſtica.

Signa delirij ſimplicis.

Delirium hoc ex febre comite cognoſcitur, & quidem delirium præcedente. Imminere autem ex garrulitate quadam, aut nimia loquendi promptitudine, morumque mutatione deprehenditur. Si nimirum, qui natura mitis, & facilis eſt in reſpondendo, fit ferox, & temerarius, & in iram præter ſolitum procliuior, qui taciturnus eſt, incipiat fieri loquax, corpus indecorè nudet, vel obſcœna dicat, aut faciat, aut in lectum mingat, eorum, quæ egit & locutus eſt, ſtatim obliuiſcatur, eumdemque ſermonem ſæpiùs repetat, & omninò ſi ægri actiones, & vultus à naturali modo, conſuetudine mutentur, delirium imminere indicio eſt, vt etiam Hippocrates 2. *Coac. ſ.* 1 *aphor.* 10. docet, imprimis ſi vigiliæ pertinaces aut ſomnus turbulentus præceſſit. Si quis etiam in febribus acutis dentibus ſtridat, non conſuetus id facere à pueritia, futuri delirij indicium eſt. Pulſus quoque in hypochondrijs cum perturbatione delirium portendit; magis etiam ſi oculi crebrius moueantur. Hippocrates *in Coac. lib.* 3. *ſ.* 2. *com.* 1. *aphor.* 13. *ſec. diſtinct. Hollerij.* Et oculorum motus in omnibus morbis, in quibus delirium metuendum, diligenter conſiderandi. Etenim inſtabiles illi ipſum præſagiunt. Nam cum cerebro vicini ſint, & cum ipſo venis, arterijs, & neruis ſociati, omnium ferè primi ipſius iniuriam perſentiſcunt, atque inde imminente delirio cerebro huc atque illuc mouentur.

Ipſum verò delirium iam præſens ex ſermonibus & actionibus ægri deprehenditur. Delirantis enim actiones, & ſermones à conſueto modo multum deflectunt, dum loquuntur & proferunt abſurda, quæ cum rebus non conſentiunt, nec cohærent, obſcœna & turpia loquuntur, dum manus temerè iactant, floccos carpunt, feſtucas legunt, muſcas venantur, quæ nullæ adſunt, partes tegendas, pudendas nudant, ſubitò è lecto ſurgunt, lætantur, aut mœrent præter ſolitum, vrinam & fœces in lecto excernunt, tardius, quàm neceſſitas poſtulat, reſpirant, dolores non ſentiunt. De quo Hippocrates, 2. *aphor.* 23. Quicunque dolentes aliqua parte corporis omninò dolorem non ſentiunt, ijs mens ægrotat. In ventrem etiam cubare, qui non eſt aſſuetus ita dormire, quo tempore ſanus fuit malum eſt. Delirium enim, aut dolor circa ventrem ſignificatur. Eius generis aphoriſmi multi ex Hippocratis *prorrheticis, prognoſticis & Coac. prædict.* colligi, & huc referri poſſunt.

Prognoſtica.

Prognoſt.

1. Ipſum quidem delirium per ſe magni momenti non eſt, ſed ex cauſſa omne periculum pendet. Ob quam nullum delirium tutum putat Galenus 6. *aphoriſm.* 53.

2. Euentus tamen his prædicendus, quem febris & vires præſagiunt. Quò enim vires ſunt debiliores, & febris vehementior, vel malignior, eo plus periculi metuendum. Si vires contrà conſtent, & febris non ſit periculoſa, nec delirium aliquid periculi portendit.

3. Et delirium, quod cum bonis ſignis coniungitur, minus metuendum eſt, quàm quod cum malis: Et delirium intermittens, non vehemens, ſed leue, præſertim quod fit per acceſſiones, non lethale eſt.

4. Somnus in delirantibus bonum ſignum eſt, præcipuè ſi delirium ſedet, vt Hippocrates 2. *aphoriſm.* 2. docet. Contra deliria, quæ iâ valde debilitatis accidunt,

exitioſa ſunt, vt nullus ferè ex iis conualeſcat.

5. In principio quoque febris, quæ apparent deliria, & quæ ſine ſignis coctionis accidunt, peſſima ſunt, & ad phrenitidem deducunt.

6. Mala ſigna cum delirijs apparentia mortem; lethalia verò iam imminens exitium minantur. Exitium nimirum portendunt deliria, ſi delirans non videat, non audiat; ſi oculi lucem ſubterfugiant, inuoluntariè lacrimentur, aut peruertantur, aut alter altero maior fiat, aut album oculi rubicundum euadat, ſi ægri obmuteſcant, vox fiat clangoſa.

7. Tempus ſolutionis breue eſt; cùm febres illæ non ſint diuturnæ, ſed breui vel ad ſalutem, vel ad mortem terminentur. Et quidem ad ſalutem terminatur delirium, ſi febris, quæ eius cauſſa eſt, ceſſet, & critica euacuatio bona ſequatur: ad interitum verò, ſi febris vel vires dejcit, vel ex delirio per conſenſum fit delirium per ſe, & homo phreniticus euadit. Si nimirum ſignis coctionis præcedentibus largior ſequatur ſanguinis euacuatio per nares, vel menſtruas purgationes vel hæmorrhoides, aut ſudores prorumpunt, nihil periculi habet delirium, ſed è ſignis decretorijs vnum eſt. Si verò nulla euacuatio ſequatur, vel parua; vt ſanguinis è naribus ſtillicidium, ſudores capitis frigidi, & huiuſmodi alia, lethale ſignum eſt delirium. De quibus paſſim exſtant multi aphoriſmi apud Hippocratem in *Coacis, prorrheticis & prognoſticis*, quorum aliquos etiam in Inſtit. *l. 3. p. 3. c. 5.* propoſuimus.

Indicationes.

Delirij ſimplicis curatio. Quamprimum delirij aliqua ſuſpicio adeſt, videndum, ne illud incrementum ſumat, & in phrenitidem degeneret. Itaque feruor humorum, qui vapores ſuppeditant, temperandus vapores ad caput adſcendentes reuellendi, repellendi, intercipiendi, quique ad caput iam penetrauerunt, diſcutiendi.

Auxilia.

Sanguinis feruorem temperant medicamenta, quæ aliàs febribus eiuſmodi debentur.

Reuulſionis gratia inſtituendæ frictiones, ligaturę, aut cucurbitulæ, etiam cum ſcarificatione, ſi opus ſit, cruribus affigendæ. Et ſi hæc non ſufficiant, & ſectione venæ febris vehementiæ primò non ſit ſatisfactum, ea, ſi vires ferant, repetenda, & vena Cephalica, aut quod commodius eſt, & ſi nondum vehementer materia caput obſedit, venæ in pedibus aperiendæ. Clyſteres quoque qui materiam à capite reuellant, infundendi. Imò ſi febris aliquam remiſſionem, vel intermiſſionem habeat, die quietis lene purgans ex caſſia, manna, tamarind. ſyrup. roſar. & violar. ſolut. vel rhabarbaro exhibendum. veſicatoria quoque cruribus, vel brachijs applicata ad reuellendam à capite vtilia ſunt. Proſunt etiam pedum lotiones, & epithemata ac cataplaſmata ijs admota.

Vt ℞ *Fermenti acerrimi* ℥. iv. *ſapon. Veneti* ℥. j *ſal. communis.* ℥. j. ß. *aceti roſac.* q. ſ. pro empaſtatione. F. cataplaſma, quod linteis imponatur, plantiſque pedum admoueatur.

Dum hæc fiunt, ſimul refrigerantia, & adſtringentia nonnihil capiti adhibenda, quæ feruorem humorum temperant, eoſque ad caput non admittunt: de quibus ſupra *cap. 1. 7. 8. 9. p. 1.* dictum.

Et quia vigiliæ plerumque cum delirio coniunguntur, hypnotica medicamenta, de quibus *cap. 1.* ſuprà dictum, tum internis refrigerantibus, tum repellentibus, quæ extrà exhibentur, admiſcenda.

Tandem vt etiam materia, quæ iam caput occupauit, euacuetur, vena in fronte aperiri poteſt, vel ſub lingua, vel poſt aures. Repellentibus verò in morbi progreſſu admiſcenda leniter diſcutientia, maluæ, chamæmel. melilot. betonic. aneth. ſem. & mucilago lini, fœnugræc. & ex his parata, ol. chamæmel. anethinum. In declinatione ſolùm chamæmelum vſurpari poteſt, vel vnguentum alabaſtrinum. Prodeſt etiam tum columbas per medium diſſectas calentes capiti apponere, vel pulmones arietis, aut agnorum calentes, aut in lacte, vel ol. chamæmel. calefactos capiti applicare & poſt remotionem horum caput aqua calente abluere. Ac quò malum magis ad declinationem tendit, eò magis horum vſui inſiſtere decet. Id tamen attendendum, ne nimium calidis medicamentis caput iterum incaleſcat, ac vapores rurſum à partibus inferioribus ad caput attrahantur.

De Paraphrenitide.

Deindè delirium tale, idque etiam cum febre coniunctum, oritur quandoque ex diaphragmatis inflammatione, quod recentiores nonnulli in ſpecie paraphrenitidem appellant; cum alij hoc vocabulo omne delirium, quod accidit capite non primario affecto, comprehendant; vtrique tamen, vt dictum, ſine antiquorum exemplo, & authoritate. Cùm enim diaphragma neruoſum ſit in medio, habet magnam cum cerebro per neruos *συμπαθείας*, & vt Galenus hac de re ſcribit *lib. 5. de loc. affect. cap. 4.* (quò in loco cum expreſsè de hoc malo agat Galenus, merito vox paraphrenitidis occurrere deberet, ſi antiquis in vſu fuiſſet) ab aliarum partium nulla perpetuum delirium præcedit, excepto ſolo ſepto tranſuerſo, à cuius inflammatione excitatum delirium, non multum differt à phrenitide, & continuo delirio, vt veteres putauerunt hac parte inflammatione affecta homines phreniticos euadere, atque ob id *φρένας* appellarint, quaſi *φρονοῦντι*, id eſt ſapienti parti aliquid conferat.

Cauſſa huius delirij, proxima cum ſit inflammatio diaphragmatis, nihil de ea amplius hic addi poteſt: reliqua patebunt ex ijs, quæ libr. 2. de pleuritide, & diaphragmatis inflammatione dicentur.

Signa Diagnoſtica.

Delirium hoc eadem ferè ſigna habet, quæ in Phrenitide apparent. Verum diſtinguitur ab eo, vt Galenus *alleg. loc.* docet, & ex oculorum accidentibus, & ſanguinis è naribus ſtillis, vt ſpirationis ſpecie, Quippe phreniticorum reſpiratio magna eſt, & ex longis ſemper interuallis.

Contra vbi à ſepto tranſuerſo delirium oritur, inæqualis, vt modo exigua ſit, atque frequens, modo magna & cum anguſtia coniuncta. Nam incipiente ſepti tranſuerſi inflammatione, priuſquam delirent laborantes, exiguum ac frequentem reddunt ſpiritum; contra ab ijs, qui ab affecto cerebro delirant, magna prodit, raraque ſpiratio. Sed frequenter ita confunduntur hæc ſigna, vt vix quicquam certitudinis habeant. Præterea vt eorum accidentium quæ Phrenitidem antecedere ſolent, quæque Galenus eodem loco proponit, aut nullum apparet, aut exiguum, ita ſurſum & intro reuelli hypochondrium, ſepti tranſuerſi illico ab initio affecti proprium indicium eſt id quod affecto cerebro poſterius accidit, non incipiente affectu, ſed cùm iam factus eſt. Imprimis verò Paraphrenitis ex eo cognoſcitur, quod delirium iunctum eſt cum tuſſi & dolore lateris. Calor quoque circa caput, & faciei & oculorum rubedo maior eſt in ijs, qui ob cerebri quam qui ob ſepti tranſuerſi inflammationem delirant.

Prognoſticum.

Delirij huius periculum æſtimandum eſt ex vehementia morbi, & virium robore, & ex horum collatione ſalus vel mors prædicenda, de quibus etiam capite ſeq. dicetur.

Curatio.

Curatio ad partem affectam imprimis dirigenda, de qua *lib. 2.* dicetur; cùm curata inflammatione dia-

phrag-

phragmatis etiam hoc delirium ceſſet. Interim tamen materia à capite auertenda & repellenda, vt modo de Delirio ſimplici, & *part. 1. cap. alleg.* diximus.

De Temulentia vel Ebrietate.

ulen- ebrie- Sine febre verò deliriorum genera etiam aliquot ſunt. Pertinet primò huc temulentia, vel ebrietas, à vino aliiſque potibus & rebus inebriandi vim habentibus orta. Vt enim in febribus vapores calidi ex humore putreſcente ad caput eleuantur, ſpirituſque turbant: ita etiam à ventriculo vino vel alio potu inebriante repleto, imò toto venoſo genere, in quod ſpiritus eiuſmodi penetrant, vapores calidi eleuantur; & Phantaſiam ac Ratiocinationem turbant. Vnde Ebrietas rectè voluntaria inſania appellatur: cum Ebrij delirantibus ſimilia agant, & loquantur: & vt deliria pro corporis diſpoſitione, in quod incidunt, variare ſolent: ita & Ebriorum non eædem actiones & mores ſunt. Alij enim in hilaritatem nimiam, riſum, cachinnos, cantilenas; & iocos ſe effundunt: alij triſtes euadunt, & de rebus ſacris, de morte faciunt verba, vel etiam lachrymantur: alij ad iram, rixas, contentiones, clamores, pugnaſque concitantur, alij ſomno ſtatim corripiuntur. De quo Horat. 3. *Carm. Ode 21.*

O' nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Habent autem vim ebrietatem inducendi pleraque Narcotica dicta, quorum vis antequam eo progreſſa eſt, vt ſoporem vel ſtuporem excitet, prius temulentiam, & delirij quoddam genus producit. Inter ea primum eſt vinum, & præcipue eius ſpiritus, in quo vis illa vnita eſt. Idem tamen præſtant & aliarum plantarum ſucci & ſpiritus. Cereuiſia enim omnis ſeu triticea, ſeu hordeacea, ſeu auenacea vim inebriandi habet, partim à lupo, partim à frumento, è quo ſpiritus ardens æque ac ex vino elici poteſt. Et ſpiritus omnes ex plantis parati, vt baccis & flor. ſambuci, ceraſis, roſis, inebriant, ſi copioſius ſumantur. Inebriant quoque cannabis, lolij, pſeudomelanthi, & hyoſcyami ſemen, fructus fagi, cocculi de Leuante, cort. mandragor. opium, ſi cum vino fortiſſimo bibatur. Refert etiam Lobe. *in obſeruation. Stirpium pagin. 570.* Feminam Anglam grauidam eſu 10. & 12. nucum myriſticarum ebriam deliraſſe. Et Mathiolus ſcribit, ambaram vino infuſum tumulentos efficere, quod & lignum aloes Indum in vino infuſum ſine nocumento præſtat.

Turcas, cùm in aciem prodire volunt, vt audaciores fiant, & furibundi quaſi pericula minùs metuant, opij ʒ ß. cum vino ſumere ſcribit non ſolum Bellonius, ſed & Proſp. Alpinus *de Medic. Aegypt. libro 4. capit. 2.* refert, Turcas poſt opium ſumptum hilares admodum euadere, multaque ac varia loqui, fortioreſque ad quæque munera obeunda ſibi videri; præterea ſubdormientes hortos, ac viridaria arboribus, herbis ac floribus varijs perbelle ornata in ſomnijs videre. Ita ex cannabe, quæ Turcis, Aſſis eſt, puluerem Turcas parare idem, *eodem in loco*, ſcribit, quo ſumpto ebrij fiant. Refert & hoc, Ægyptios in vſu habere quoddam electuarium, quod in India paratur, & Pernaui nominatur, cuius ſi ʒ. i. ſumatur, homines primo hilares fiunt, multumque loquuntur, & canunt amatoria, multumque rident, aliaque deliramenta læta produnt, atque ea amentia fere per horæ ſpatium durat, poſtea ſtatim iracundi fiunt, & in iram præcipitantur, in eoque ſtatu parum perſiſtunt; demum triſtes fiunt, tantoque timore ac mœrore anguntur, vt continuò plorent, & lamententur; denique ſomno corripiuntur.

Quædam etiam capiti admota idem præſtant, ſicut. Rondeletius refert quendam cum hyoſcyami folia capiti applicuiſſet, ad inſaniam redactum eſſe.

Signa Diagnoſtica.

Actionibus & moribus facile ſe produnt Ebrii: Ac ſi Narcotica medicamenta tale delirium excitauerint, ex ægro vel adſtantibus id cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. Ebrietas equidem ex potu vini, vel cereuiſiæ contracta, poſt aliquot horas diſcutitur, præcipuè ſomno accedente & vomitu.

2. Si verò à veneno, vel medicamento Narcotico ſit delirium, magis periculoſum eſt. Imò etiam ex vino vel cereuiſia ebrietas, ſi ſæpius continuetur, memoriam & ingenium debilitat, vt non ſine cauſſa peſtis, & mors memoriæ appelletur, neruoſum genus lædit, vnde tremor, Paralyſis, Apoplexia, Podagra excitatur, & quia etiam hepati nocet, ſæpè hydropem inducit.

Præſeruatio ab Ebrietate.

Si tamen iſtam bibendi neceſſitatem, quæ magno mortalium malo, & Chriſtianiſmi damno, in Germaniam præcipuè inuecta eſt, quis effugere non poſſit, commendantur amygdal. amar. 5. vel 6. aut 10. ante cibum ſumptæ, vt & nuclei perſicorum; quod quidem nonnulli putant fieri, quod amaritudine humiditates abſumant, ne ad caput aſcendant: Verùm probabilius eſt, vrinam ciendo id præſtare. Commendatur & abſinthium in ventriculo frigido, ſcribitque Arculanus ex propria experientia, ſi quis abſinthij comas, aut etiam folia rutæ, manè ieiuno ſtomacho edat, ab ebrietate defendi. Præſeruatio ab ebrietate.

Vtilis etiam eſt contra ebrietatem braſſica, vt & ſemen ipſius in cibo ſumptum, vt & folia eius capiti impoſita; verbenaca recta, lac item ieiuno ſtomacho bibitum. Commendatur & rad. betonic. Nonnulli hunc puluerem laudant:

℞. *Sem. caulium* ʒ. j. *coriandr.* ʒ. ß. *camphor.* gr. ij. fiat puluis. Vel paretur tale electuarium:

℞. *Conſeru. roſar. rubrar. rob. ribes, berberis, an.* ℥ ß. *amygdal. amar. contuſar.* num. xii. *ſemen caulium* ʒ. ij. *coriandr. præpar.* ʒ. j. *cum ſyrupo granator.* fiat electuarium.

Syrupus: ℞. *Succi caulium albor. vini granator. ſucci ribes, an* ℥. ii. *aceti* ℥. i. *ſacchari q. ſ.* Coquantur ad iulepi conſiſtentiam.

Vel ℞. *Syrup. acetoſitat. citri & aq. q. ſ.* fiat iulepus.

Extra commendantur fol. hederæ capiti impoſita, vnde antiqui in conuiuijs coronis ex hedera caput cingebant: vel ſuccus illius capiti inunctus, vt & lapis Amethiſtus geſtatus.

Qui Ebrietatem etiam præcauere cupit, non ieiunus vel ſtatim in prima menſa *ad pom*, bibat, ſed tardè, & vbi ſatis comedit.

Curatio.

Iam verò ebrios vt ab ebrietate citò liberentur, iuuat vomitus, ſi vinum adhuc crudum ex parte in ventriculo conſiſtat, qui etiam ſi opus, medicamentis prouocandus: & ſi acida in fine menſæ exhibeantur, acetumque aqua dilutum, vel ſolum etiam hauſtum, quod ebrietatis & venenorum Narcoticorum ac furioſorum, eſt antidotus; poma acida, pruna, cydonia, conſecta, eorumque ſuccus hauſtus, lac acidum, lactuca item & braſſica.

Vel *Aq. fontis* ℔ ß. *aceti vini* ℥. iii. *ſyrup. acetoſitat. citri, vel oxyſacchar. ſimpl.* ℥. i. ß. *ſyrup. violar.* ℥. ß. Miſce pro Iulepo. Vel etiam hauſtus aquæ frigidæ propinetur ad vapores ſupprimendos & vini feruorem extinguendum.

Extra Oxyrrhodina capiti applicentur, & camphora, ac ſantali odoranda exhibeantur. Poſtea etiam pedes fricentur vel aquæ calidæ immergantur. Vtilis eſt & ſudor, ſi erumpat.

Maximè verò ad abigendam ebrietatem ſomnus facit.

παραφορά. Pertinet huc & illud delirium, quod Græci etiam παραφορὰν & λῆρον nominant, quod ab imbecillitate facultatis principis oritur, ob immoderatum ſanguinis profluuium, vel diuturnas Vigilias, nonnunquam ob ictum capitis, quo ſpiritus Animales perturbantur. Atque illud delirium ex ſuis cauſis cognoſcitur, & ijs amotis tollitur.

Referenda & huc ſtultitia, in qua facultates principes non ſolùm imminutæ, ſed & deprauatæ ſunt. Quæ nonnullis à primo ortu impreſſa eſt; alijs poſt ortum etiam contrahitur. Et quidem pendet illud malum proximè à ſpiritus cerebro inſiti vitio, vt & interdum à cerebri, & capitis conformatione praua, quam cùm nec ſatis explicare, nec emendare poſſibile ſit, de ea amplius nihil addimus.

QVÆSTIO.

Quid ſit Maſlach Turcarum.

Maslach Turcarum quid. Vt hoc loco obiter quaſi de Maslach Turcarum, cuius ſupra facta eſt mentio, aliquid inferamus, communis hactenus fuit opinio, Maſlach, vt ex Scaligero, *Exercitat*, 175. *ſect*. 1. Vviero *li*. 3. *de præſtigijs dæmonum cap*. 18. & alijs videre eſt, ex opio parari. Etſi enim nomen Maſlach non apud omnes occurrat, rem tamen ipſam ſatis authores omnes deſcribunt. Sunt tamen hodie, qui id negant, adducti auctoritate Leonardi Turnheuſeri, qui ſui *herbarij lib*. 1. *cap*. 29. ex cenariæ ſucco Maſlach parari ſcribit, idque ex ſecreta Turcarum relatione ſibi cognitum fuiſſe refert. Etſi verò apud nos non ſit in vſu Maſlach; tamen vt etiam hac in re veritatem reſcirem, ſcripſi eo nomine Patauium ad virum Clariſſ. Dn. D. *Danielem Bucretium*. Ciuem & amicum meum, eumque rogaui, vt Venetijs apud Turcas, vel alios, quos huius rei notitiam habere putaret, hac de re inquireret. Percontatus ergo ille eſt primo hac de re Dn. Ioann. Baptiſtam Syluagium, Genuenſem, Reipublicæ Venetæ apud Turcarum Imperatorem Interpretem, peritiſſimum linguarum & morum gentium orientalium. Is hoc primo negauit, Turcas prælium inituros tale quid, quo animoſiores ſe morti opponant, deuorare: Imò grauiſſimè prohibitum eſſe, ne quis prælium acceſſurus, quicquam earum rerum, vel deguſtet, quæ mentem quocunque modo turbare queant. Id autem, quod animum præliaturis addit, prædeſtinationem eſſe, quam de vita & morte hominis ab æterno factam eſſe à Deo credunt. Vbi enim dimicandum eſt, Imperatores vel Duces belli ſuos quiſque adhortatur, ſe præſtent ſtrenuos, memores ſe pro Deo ſanctaque fide maiorum pugnare, & ſi quod periculum impendeat, ſe immunes nihilominus à morte futuros eſſe, ſi ita æterno Numini viſum fuerit: Sin aliquid ſecus fortè contingat, iam iam martyres ſe ſciant eſſe, quibus cælum apertum ſit. Deinde Maſlach quod attinet, idem retulit, habere Turcas medicamenta quædam, quibus frequenter vtuntur, quæ primùm hilares reddunt, at mox, præſertim ſi copia peccatum ſit, inſanos, inde in ſomnum coniiciunt, quo variæ rerum iucundiſſimarum imagines omninò repræſentantur. Scalig. in exercit. ſcribit Amphiam. Et quidem talia præcipuè duo habere, quorum primum patrio ſermone Afion dicitur: alterum Bongelic. Et Afion nihil aliud eſſe quàm opium noſtrum, quod iter facientes aſſumunt, vt hilarius tempus perdant, feſſique redeuntes ſuauius dormiant. Aiunt enim poſt eius vſum ſibi ſomnia iucunda obijci & choreas pulcherrimarum virginum ſibi videri. At ſi ſæpius id ſumant, inſenſati quaſi redduntur, minuſque, vt antea, animo ſemper valent. Quin etiam ſi aſſueſcant huius vſui, fieri quàm ſæpiſſimè ſolet, vt qua hora ſumere conſueuerant, niſi eadem ſollicitè repetant, iam male ſe habeant, ac ſi conſuetudo fuerit vetuſtior, in animi deliquium cadant. Triſtes fiunt toto vitæ tempore, & ad omnia animi officia inhabiles redduntur, nec redire ad vllam hilaritatem queunt, niſi fucata ſit & arte vſuque opij parata. Quæ cauſa eſt, cur ij, qui animo ferè nobiliori præditi & ad res gerendas nati, tanquam rem infamem & impiam execrentur, ſicque inter plebeios tantum, vileſque animos locum inueniant. Bongelic autem electuarium eſt ex melle paratum, folijs & ſemine cannabis puluериſati, quod in maximo vſu & frequentiore adeo, quàm opium habent, cùm languentem ventriculi vim ipſis colligere videatur. Conijcit tamen & hoc in eadem homines pericula, cùm delirantes reddat, & ſi ſomnum capiant, (quem conciliat ſimiliter) gigantes pugnare ſibi videantur, igneſque & ciuitates ardentes. Cæterum idem Dn. D. Bucretius, vt ab alijs etiam in veritatem inquireret, cùm Venetijs manè in coronam Turcarum circa menſam cuiuſdam feminæ ſtantem incideret, videretque ipſos aquam quandam potitare (quam vendebat hæc) feruentiſſimam, vt non niſi guttulam ſemper deglutirent, atque ex ipſis, quid eſſet, quæreret: reſponderunt, decoctum eſſe feminis cuiuſdam, quod Caphe vocant, allati ex Arabia Felice, quod bibunt matutinis horis, vt noſtri aquam vitæ. Tandem cùm etiam incideret in Dn. Poterium, ex ſcriptis Chymicis notum, atque ipſum de Maſlach percontaretur, retulit hic, ſe multa iuuenem de eodem indagaſſe, ac tandem à pluribus Turcis edoctum eſſe, nihil quàm opium, hoc nomine vocari. Cui cùm Dn. D. Bucretius auctoritatem Turnheuſeri, cui fidem facit, tot circumſtantijs, quas affert, obijceret, ille ſe paruipendere hominis illius fidem reſpondit, à quo nunquam non credulus fuerit deluſus. Ex quibus omnibus patet: etſi vox Maſlach non omnibus nota nec vbique obuia ſit, tamen medicamentum quod eo nomine circumfertur, ex opio eſſe. Et cùm de hac re ſit vnanimis conſenſus non tantum Turcarum, ſed & Chriſtianorum, qui nihil aliud pro Maſlach, quod in Turcia emerunt, quam opium monſtrant: non video, cur eum deſerere, & Turnheuſero aſſentiri potius debeamus, qui tamen in alijs rebus multis fidem ſuam ſuſpectam reddidit. Si qui tamen hac de re certiora (nam fides hic penes experientiam eſt) cognita & perſpecta habet, vt veritas pateſiat, ea in publicum conferat.

CAPVT VII.

De Phrenitide.

Phrenitis, Græcis ἀπὸ τῶν φρενῶν dicitur, quo vocabulo, vt Galen. 1. *prorrhet*. *t*. 4. docet νοῦς ſeu διάνοια propriè ſignificatur, ſignificatque (vt pleuritis, nephritis) inflammationem, ob quam Ratiocinatio læditur, & delirium excitatur. Et cùm diaphragmate inflammato mens etiam turbetur, factum eſt, vt à Platone, & veteribus alijs τῶν φρενῶν appellatio (Latini tum præcordia vertunt) diaphragmati tributa ſit; quòd huius etiam conſtitutio ad mentem aliquid facere videatur: verùm cùm diapgragma ad mentem non pertineat, ſed per accidens delirium illud contingat, verè ac propriè dicta Phrenitis ſit tantum cerebri membranis primario affectis; Et propriè membranarum cerebri affectio ſit Phrenitis. Aliquando tamen etiam deliria ſymptomatica febrium ardentium deliria dicuntur.

Affectio autem hæc dupliciter conſiderari, vt & definiri poteſt, vel vt morbus, inflammatio ſcilicet Phrenitis dupliciter conſideratur. mem-

membranarum cerebri, qua ratione ſupra *part. 1. cap.* 27. conſiderata fuit: vel vt ſymptomata, ſeu deprauata actio facultatum principum, qua ratione hic conſideranda venit.

Phrenitis quid.

Atque hoc modo conſiderata Phrenitis eſt delirium perpetuum & continuum, ſeu principum functionum cerebri, imaginationis ſcilicet & Ratiocinationis depratiatio, ab inflammatione membranarum cerebri orta cum febre continua; Aut potius delirium dependens ab intemperie calida cerebri cum materia, eaque ab inflammatione membranarum cerebri proueniente, vt poſtea de cauſſis dicetur.

Quænam facultates lædantur in Phrenitide.

Vt enim in alijs delirijs, ita & hic Phantaſia, & Ratiocinatio ſuum officium non faciunt, ſed in iudicandis rebus aberrant, nec verum à falſo, bonum à malo, turpe ab honeſto, congruum ab abſurdo, & quod nec loco, nec tempori conuenit, diſtinguere valent, & ob cauſſæ rationem omnia cum contentione, rixa & furore agunt.

Interdum tamen ſola imaginatio, Ratiocinatione ſalua, interdum vtraque functio deprauatur. Dum imaginatio ſola afficitur, res abſurdæ, & non cohærentes offeruntur, ac ea, quæ nullo modo adſunt, præſentia putantur: cætera rectè iudicant. Id quod Theophilo Medico contigit, vt Galenus *de differ. ſympt. cap. 3.* refert, qui cum tibicines angulum domus, vbi decumbebat, occupaſſe, aſſiduequе ſonare, tum pulſare putabat, in eo imaginationem deprauatam habebat: quod verò eos, vt ſibi moleſtos, & quietem turbantes domo eijcere iubebat, & in cæteris omnia prudenter agebat, & loquebatur, atque vbi conualuit, quæ quiſque adſtantium dixiſſet, feciſſetve, narrare poterat, & imaginationis illius deprauatæ de tibicinibus recordabatur, in eo Ratiocinatio & memoria ſalua erant. Alius, vt *itidem* Galenus refert, qui occluſis foribus ſingula vaſa promens, & per feneſtram tranſeuntibus monſtrans, ac nominans, & an ea proijcere iuberent, interrogans, eaque ab alto proijciens. Phantaſiam & Memoriam eatenus ſalua habebat, dum vaſa omnia agnoſceret, & nomina eorum recitaret: verum dum ea ex alto proiecit, Rationem ſaluam non fuiſſe, ipſo facto demonſtrauit. Plerumque tamen & Phantaſia, & Imaginatio ſimul deprauantur.

An læſa phantaſia Ratio ſalua permanere poſſit.

Euſtach. Rudius quidem hanc doctrinam impugnat, ſtatuitque fieri non poſſe, vt ratione ſalua, & illæſa permanente, ſola imaginatio poſſit lædi, idque ea de cauſſa, quia ſpeculantem & intelligentem oporteat circa phantaſmata verſari, ideoque ſi à phantaſia deprauata, Ratiocinatrici potentiæ abſurda phantaſmata offeruntur, neceſſe eſt, vt intellectus ea praua phantaſmata ſpeculando prauè quoque & abſurdè ſpeculetur.

Verùm enim vero etſi hoc verum ſit, intellectum circa phantaſmata verſari: tamen ad intellectum non tranſmittuntur ſpecies materiales, vt à ſenſibus exterioribus transferunt ad ſenſum communem, & hinc ad phantaſiam, cùm intellectus ſpecierum ſenſibilium non ſit capax, neque organum corporeum habeat, ſed intellectus agens phantaſmata illuſtret, eaque à conditionibus materialibus liberet, & ſpeciem intelligibilem efformet, vt de his pluribus Philoſophi docent. Præterea intellectus de vno ad aliud diſcurrit, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupatur. Ideoque etſi Phantaſia aliquid abſurdi menti offerat: tamen ſi ſpecies antea perceptæ in memoria adhuc retineantur & Rationi offerantur, inde errorem illum & deprauationem Phantaſiæ cognoſcere, & corrigere poteſt, ſi nimirum animaduertit, neque loco, neque tempori, neque alijs circumſtantijs, quas adhuc rectè memoria habet, & vera eſſe ſcit, abſurda illa phantaſmata, quæ ab imaginatione deprauata offeruntur conuenire. Vnde rectè Aretiacus *lib. 1. de cauſſ. & ſign. morb. diutur. cap. 5.* ſcribit in Melancholia in re vna aliqua eſſe lapſum, conſtante in reliquis iudicio.

Memoria etiam in Phreniticis ſæpe læditur, ſeu aboletur, cùm ægri, etſi ſitiant, bibere, & lotium vrgeat mingere obliuiſcantur.

Cauſſa.

Cauſſa Phrenitidis cerebri mẽbranarum inflammatio.

Cauſſa huius mali proxima eſt membranarum cerebri inflammatio, cùm ſanguis bilioſus è vaſis ſuis effuſus membranas cerebri occupat, ibique putreſcit, & accenditur; aut potiùs intemperies cerebri & ſpirituum calida à membranarum cerebri inflammatione proueniens. Neque enim, vt poſtea in quæſtione dicetur, inflammatio cerebri quatenus talis, delirium hoc excitat, ſed tum demum, vbi calida illa intemperies cerebro & ſpiritibus eius communicatur. Immò obſeruatum, cerebrum inflammatum fuiſſe ſine delirio. In hoc enim delirio membranæ cerebrum ambientes, vt per quas vaſa ſanguinem continentia tranſeunt præcipuè inflammantur. Vix tamen fieri poteſt, quin cerebrum ita vicinum etiam non incaleſcat; imò aliquando, præcipuè eius externa pars, ſimul inflammetur. Vnde & ſpiritus inſitus, & qui in cerebro generatur ac continetur, incaleſcit, & nimis mobilis redditur, varieque agitatur, atque inde delirium continuum excitatur, etſi enim etiam in alijs febribus deliria accident, & quibus capite præcedente dictum; tamen quia illa ſaltem per conſenſum fiunt, vaporibus bilioſis ad caput, ſiue ex aliqua parte, ſiue toto elatis, deliria illa non ſunt continua, nec tam vehementia & ferocia, vt in phrenitide, vbi materia ipſum cerebrum occupauit.

Cerebri inflãmatio quomodo & vnde fiat.

Qua ratione autem cerebri & eius membranarum inflammatio generetur, & quas cauſſas habeat, dictum eſt ſupra *part. 1. capit. 27.* vt de eo hic addere nihil opus ſit. Immò cum phrenitis nihil aliud ſit, quàm cerebri membranarum inflammatio, nihil ferè amplius hic addere opus eſſet, ſed omnia, quæ de phrenitide dicenda ſunt, ex loco allegato peti poſſent: pauca tamen adhuc addere libet, præcipuè ea quæ huic affectioni ratione delirij ſunt propria, & dicentur etiam quædam poſtea *in quæſtione*.

Differentiæ.

Differentiæ phrenitidis 1 Ratione cauſſarum.

Primò pro cauſſarum varietate etiam delirium hoc variat. Mitius eſt cum riſu: ac leui in ſomnum propenſione, quod fit à ſanguine puro, quod tamen rarius accidit, & diu non durat; cum ex ſanguine inflammato facile bilis, aut atra bilis fiat: ſæuius ſi pallida bilis admiſceatur adhuc ſęuius & cum pertinaciſſimis vigilijs, ſi flaua bilis admiſceatur, quæ ſi aduri incipiat, ſæuiſſimum delirium excitat. Variatur etiam phrenitidis magnitudo, pro cauſſarum vehementia, ita vt nunc ſola imaginatio, nunc quoque ratiocinatio, imò quandoque memoria lædatur.

2 Ratione loci affecti.

Deinde ratione loci affecti. Etſi enim ſolùm cerebri membranę inflammatio, quod malum Arabes Charabitum, & Sirſen calidam nominant; ad phrenitidem conſtituendam ſufficit: tamen interdum inflammatio ipſum cerebrum ſimul corripit, quod malum ſibare ab Arabibus appellatur. Et quidem cum ſanguis, ac humor bilioſus nondum per totam cerebri ſubſtantiam diffuſus eſt, ſed in membranarum meatibus adhuc hæret, phrenitis θορυβώδης ſeu tumultuoſa appellatur, ſi verò in ipſam cerebri ſubſtantiam humor imbibatur, hectica phrenitis eſt, quam Hippocrates [illegible] obſcuram & mitem nominat, quod ægri quieſcunt, neque loquuntur, neque ſe mouent & dormire videntur, vt ex 1. *prorhet. t. 33.* videre eſt.

℞. *Pilular. aurear. Arabic. an.* ʒ. ß. *trochiſc. alhandal.* ℈. iij. *extract. caſtor.* ℈. ij. F. pilulæ xxv.

Vel ℞ *Extract. ſolut. Andern.* ℈. j. *helleb. nigri* ℈. ß. *gummi gutt.* ℈. j. vel ij. *extract. caſtor.* ℈. ij. *Cum aq. lauendula.* F. Pilulæ xxj.

Commendantur & hæ, quę tamen potius caput roborant, quam purgant.

℞. *Aloes agaric. an.* ʒ. ij. *ſal. gemmæ* ʒ. j. ß. *caryophyllor. cinnamomi, macis, nuc. condit. ligni aloes, thuris, maſtich. myrrh. el. cubebar. abſinth. croci, bacc. lauri, iuniperi, ſtæchad. Arab. calam. arom. an.* ʒ. ß. Puluериſata cum vino odorifero.

Miſc. & F. Maſſa Pilul. Doſis ʒ. j.

Vel ℞. *Agaric. albiſſ.* ʒ. j. ß. *fol. ſenæ el.* ʒ. ij. *zingib. alb. ſem. carui an.* ℈. j. Macerentur per noctem in *aq. beton. & hydromelit. an.* ℥. iij. In Colatura diſſolu. ſuper igne *diaphœnic.* ʒ. iij. vel ℥. ß. Iterum coletur. F. Hauſtus.

Vel ℞. *Aq. betonic.* ℥. j. ß. *ſaluiæ, lauendul. an.* ℥. ß. *extr. panchymag.* ℈. ß. vel j. *turbith.* ℈. vij. *helleb. nigri* ℈. v. *dacryd.* ℈. iij. *ſyrup. roſar. ſolut.* ʒ. iij. *eſſent. cinnamom.* ℈. ß. M. pro hauſtu.

Antiqui fortioribus, vt hiera Logadij, hiera Ruffi vtebantur.

Si ex Intemperie frigida & ſicca ſit vitium, præparatio & purgatio fit, vt ſupra *part.* 1. *de Melancholia* dictum.

Particulares quoque euacuationes per Errhina; maſticatoria, Gargariſmos, Apophlegmatiſmos fiant, de quibus etiam ſupra dictum.

Vtiles quoque ſunt reuulſiones per Cauteria & Fonticulos, qui in cruribus, vel brachijs excitari poſſunt.

Roborantia.

Roborantia, quę ſcilicet Intemperiem cerebri emendant, & reliquias materiæ abſumunt, cerebrumq; confortant, etiam ex ſuperioribus patent.

Sint autem fortiora: cùm temperamentum cerebri hiſce affectibus valdè mutatum ſit, & difficulter in priſtinum ſtatum reducatur.

Interna.

Inter ſimplicia Cephalica hic magis vtilia ſunt: *lilium conuall. meliſſa*, quæ memoriam confortat, ingenium acuit, & animi tranquillitatem, ac hilaritatem præſtat, & ad curas pellendas vtilis eſt, *betonic. flor. ſtæchad. Arab. lauend. primula veris, maiorana, ſaluia, roriſmarin. rad. acori veri, pyrethr. ſemen. hormini, Zingiber, nux moſchata*, quæ non tantum ob manifeſtas, ſed & occultas qualitates ad caput roborandum, & memoriam confortandam commendatur: ſi ſæpè ieiuno ſtomacho maſticetur, vel alio modo vſurpetur, *cubeba, thus item* ℈. ß. pondere cum vino, aut liquore conueniente ſumptum, *ſem. ſinapi, myrobalan. caſtoreum, ebur*, & alia ſupra *par.* 1. *cap.* 2. propoſita. Ex quibus parantur.

Medicamẽta memoriã & ingenij conſeruãtia.

Aqua *lilij conuall. meliſſ. primulæ Veris, maioran. ſaluiæ, roriſmarin.* Conſeruæ *lilij conuall meliſſ. lauendul. beton. ſtæchad. Arab. anthos.* Syrup. *ſtæchad. ſimpl. & comp. de betonica, mel anacardinum.*

Benedict. Victor. Fauentin. ſyrupum ſuum de aromatibus commendat, quem ita deſcribit.

℞. *Herb. & flor. Sampſuchi, thymi, pulegij, ſerpilli, menthæ, calaminth. hortenſ. ſiſymbrij, roriſmarini, ſaluiæ, beton. an.* M. ij. Coquantur in ſuffic. quant. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis.

Colat. in ſyndone ligata infunde *cinnamom. nuc. moſch. macis, ſpicæ nardi, Celticæ Folij Zingiberis, an.* ℈. j. *ambræ, moſchi, an.* ℈. ij. Bulliant ad 4. partis conſumptionem & cum ſ. q. ſacchari, F. ſ. a. Syrupus. Cuius ℥. j. ß. aquæ flor. citri ℥. iij. miſceantur pro doſi vna, & ſic pro alijs 5. vel 6. Extracta & Eſſentiæ *Meliſſæ, ſaluiæ, roriſmarini, ligni aloes, cinnamomi.* Condita; *Zingiber*, præſertim ſi cum modico thure ſumatur; *radic. pyrethr. acori, myrobolan.* Confectio *Sem. Sinapi.* Olea deſtillata *nucis moſchat. meliſſ. maioran. ſaluiæ, roriſmarin.* Extracta & Eſſentiæ *meliſſæ, ſaluiæ, roriſmarini, ligni aloes, cinnamomi.* Species aromaticæ, *diambr. aromatic. roſat. diamoſch. dulc.* Vina medicata.

℞. *Ligni aloes, zingiberis, piper. long. galang. an.* ℥. j. *caryophyll. cubebar. an.* ʒ. ß. *nuc. moſchat.* ʒ. ij. In ſacculum includantur, & affund. muſti ℔. xij. vel etiam plures F. vinum medicatum.

Electuaria: *Confectio anacardina*, quæ ad frigidam & humidam intemperiem cerebri corrigendam eſt efficaciſſima, vnde etiam confectio ſapientum appellatur, quæ vt gratior ſit, ſine caſtorio parari poteſt. Scribit tamen de ea Ianus Huartus, *in ſcrutinio ingeniorum, cap.* 21. compoſitione iſta, quia valdè calida, & ſicca, intellectum & memoriam perire, etſi imaginationem exacuat, vt quis loquendo & reſpondendo per dicteria & comparationes excellat, & malitias ac dolos fingere calleat. Verùm pręſupponit ille vulgarem doctrinam, nimirum ad memoriam, opus eſſe cerebro molli. Cùm autem certum ſit ſiccitatem cum moderato calore ingenium ac memoriam acuere, non eſt de nihilo, quod de compoſitionis huius efficacia dicitur, & obſeruatum, quoſdam ea mirabilem ſibi memoriam comparaſſe, & proinde etiam in imminuta à cauſſis p. n. memoria vſurpari poteſt.

Confectio anacardina.

Cautè tamen ea exhibenda, pręcipuè in ſanis. ad memoriam roborandam. Vnde nonnulli eius ʒ. ß. vel minus cum aq. calida exhibent, vt nimia eius exſiccatio remittatur. Ijs verò, qui membra principalia calida habent, nullo modo exhibenda. Docuit enim & hoc experientia, nonnullos quidem memoriam admirabilem ſibi hac confectione comparaſſe, ſed parum vitales fuiſſe, & in ipſo ætatis flore, corpore nimis exſiccato, extinctos.

Et rectè de hac confectione hoc etiam monet Mercatus, prodeſſe quidem eam ſæpe ijs, qui memoriam, quam à natura fœlicem obtinuerunt, vi cauſarum præter naturalium læſam habent: ijs verò, qui à natiua conſtitutione debilem memoriam habent, maximoperè obeſſe, & ex eius vſu nonnullos iudicium, alios memoriam planè amiſiſſe & capitis dolores ingentes contraxiſſe. Natiua enim partium temperies, ſi in meliorem ſtatum mutari debet, ſenſim & paulatim mutanda eſt, non vehementibus medicamentis, qualę eſt Confect. anacardina, calidumque & humidum natiuum abſumendum & exſiccandum eſt. Ideoque ijs qui debilem habeant à natura memoriam, victu idoneo & imprimis frequentioribus ſtudijs, & memoriæ exercitatione ſubueniendum. Abs quo ſi ſit, medicamenta parum proderunt.

Foreſtus hoc Electuario in muliere, quæ poſt Apoplexiam memoriam ferè amiſerat, fœliciter vſus eſt.

℞. *Rad. acori veri, ſeu galang. minor. condit. conſeru. flor. betonic. roriſmarin. an.* ℥. j. *flor. herba paralyſis* ℥. ß. *cubebar. nucis moſchat. cinnamomi. puluериſat. an.* ʒ. j. Cum *ſyrupo de ſtæchad.* F. Electuarium, de quo ſingulis diebus manè ſumebat inſtar caſtaneæ, & nucham, occiput, & frontem aqu. hederæ arboreæ, ter, vel quater in alembico deſtillatæ inungebat.

Laudatur & hoc Meſuæ tanquam expertum, & ſatis vtile.

℞. *Mellis anacard. thuris, rad. cyperi, acori, an.* ℥. j. *piperis, macropiper. an.* ℥. ß. *myrobalan. chebul. Indor. an.* ℥. j. *mellis q. ſ.* F. Electuarium, cuius doſis à ʒ. j. ad ʒ. ij.

Vel ℞. *Conſeru. lilij conuall. betonic. ſaluiæ. roriſmarin. an.* ℥. j. *lauendul.* ℥. ß. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ß. *ſem. carui, caryophyll. cubebar. nuc. moſchat. an.* ʒ. ß. *ol. cinnam. gutt.* vj. *cum ſyrup. de ſtęchad. vel ſ. q. ſacchari in aq. roſar. diſſolut.* F. Electuarium.

℞. *Conſer. beton. meliſſ. lilij conuall. anthos, an.* ℥. j.

mell.

mell. anacard. ℥.ß *ſpec. diambr. diamoſc. dul. an.* ʒ.j. *cum ſyrup. de ſtœch. vel conſerv. myrobalan. chebulor.* F. Electuarium.

℞. *Cinnam. ſpica. nard. caryoph. an.* ℥ ß. *macis, Zedoar. an.* ʒ.ij. ℈.ij. *moſchi* ℈.v. *ambra* ℈.vj. *confect. anacard.* ʒ.ij. *vel nuc. moſc.* ʒ ij. *cum ſyrup. de beton. q. ſ.* F. Electuarium.

Platerus hoc præſcribit.

℞. *Confect. anacardin.* ʒ. ij. *conſ. maioran. roriſmar. an.* ℥ ß. M. & fiat Electu. de quo quantitas nuc. moſchat. mane & veſperi ſumi poteſt.

Aquæ compoſitæ. ℞. *Rad. ireos, valerian. an.* ʒ ß. *meliſſ. beton, origan. roriſmar. an.* M.j. ß. *flor. primula Veris, lilij convall. lavend. roſar. rubr. an.* M.ij. *ſtœch. Arab.* ℥. ß. *cinam. opt.* ℥. ij. *galang. macis, caryoph nuc. moſch. an.* ℥. ß. *cubeb. cardam. an.* ʒ. vi. *ligni aloes* ℥. ß. *ſpec. diamb.* ʒ. j. *aſa dulcis* ℥. ß. *Inciſis & craſſo modo contuſis affund. vini malvatic. vel rhenani, & aq. roſar. an.* ℔. iij. vel iv.

Stent in digeſtione per octiduum poſtea deſtillentur.

Alia ℞. *Aq. betonic. bugloſſ. flor. tiliæ, an.* ℔. *ſpirit. vini opt.* ℔. ß. *flor. roriſmar. roſar. rubr. maioran. flor. bugl. an.* M.j. *ſpec. confect. anacardin.* ℥. ij. Stent in digeſtione per menſem, hinc deſtillentur.

Vel ℞. *Flor. lilij conv.* M. ij *ſpirit. ſeu aq. deſtillat. de baccis iuniper.* ℔. iv. Stent in digeſtione per dies 14. Hinc colentur, & exprimantur. Suo tempore adde *flor. ſalu. roriſmar. lavend. an.* M.j *ſpec. diamoſc. dulc. diambr. an.* ʒ. ij. Macerentur per menſem, & hinc in vitro per cineres deſtillentur. Huius aq. cochl. j. ter in ſeptimana ſumptum memoriam roborat, ſpiritus animales illuſtrat, & ab apoplexia & epilepſia præſervat.

Vel ℞. *Flor. roriſmarin. bugloſſ. meliſſ. an.* q. v. Minutim incidantur & add. ſacchar. alb. q. ſ. & in ſole aqua ſucculenta deſtilletur, de qua ſingulis diebus mane cochlear. i. hauriatur.

Præſtat tamen hanc aquam tribus collobiis in M. B. aut cineribus parare.

Utilis eſt & aqua ſophorum Domcreilii, vt & aqu. ſequens Vid. Vidii, quam *lib. 7. de M. cap. 5.* deſcribit & mirificè memoriam confortare & ingenium acuere ſcribit, ſi mane ʒ. ii. ſumantur.

℞. *Spirit. vin. opt.* ℔. v. *aq. bugloſſ. meliſſ. betonic. ſtœchad. flor. lilij convall. an.* ℔. ß. *flor. anthos. roſar. rubr. bugloſſ. maioran. an.* M.j *ſpec. diaplir. diacaſtor. an.* ʒ. iij. *confect. anacard.* ʒ. i. Infundantur prius flores, poſt ſpecies: Stent in digeſtione per menſem 1. poſtea deſtillentur.

Sequens aq. ſapientię nonnullis dicta etiam commendatur.

℞. *Rad. bugloſſ.* ℥. ii. *coſti amari & cand.* ℥. i. *cyperi rotund.* ʒ. ii. *pæon. maris* ʒ. iii. *ſummitat. maioran. verucna, euphraſ. flor. anthos, betonica, primula veris, an.* M. iii. *meliſſ.* M. ii. *lavend.* M. i. ß. *ſtœchad. Arab.* ʒ. vi. *ſantal. albi, rubri, citrini, an.* ʒ. v. *chebulor. belliricæ myrobal. chebul. Indor. citrinor. piperis longi, & nigri, caſtorei, cardamomi, anacard. an.* ʒ. i. *cubebar.* ʒ. ii. *baccar. lauri exc. an.* ʒ. iii. *nuc moſch.* ʒ. ii. Pulveriſentur ſubtiliſſimè, flores autem incidantur.

Affunde *Aq. lilij convall. vel bugloſſ. Ital. flor. tiliæ, roriſmar. aqu. aureæ Langij. an.* ℥. ix. *vini malvatici* ℔. xi. Adde *ſpec. lætif. Rhaſis, lætif. Galeni, an.* ʒ. i. *trochiſc. Galliæ moſchat.* ℈. ii. Stent in infuſione in loco calido, per 8. dies, deinde deſtillentur igne lentiſſimo in M. B. addendo poſtea *Magiſter. perlar.* ʒ. i. *tinctur. corall.* ʒ. i. *eſſent. croci* ℈. ß. *ſolut. ſappyri* ℈. i. *tinctur. Argent.* ℈. i. Miſce.

Vſus. Hæc aqua ingenium ob nimiam humiditatem & frigiditatem ſtupidum acuit, memoriam eandem ob cauſſam labilem debilemque mirificè confortat, ſenſus omnes ſpiritusque vivificat, atque exhilarat, melancholiam reprimit. Doſis eſt ℥. i. alternis diebus.

Aquæ vitæ duæ precioſiſſimæ, quas Caſparus Peucerus deſcribit in ſuo Tractatu de memoria, & ex aulis principum accepit.

Prima.

℞. Uvarum Creticar. vel Damaſcen. grand. (officinæ Cybebas vocant) ℥. ii. Concid. minutim & infund. vini ſublimati ℔. i. ß. aut dimid. canthar. Inſolentur autem calido loco, reponanturque octiduum vaſe vitreo benè obturato, adde *flor. ſalu. minoris, roriſmarin. borraginis, bugloſſ. an.* ʒ. ii. *roſar. rub. exareſact. lilior. convall. an.* ℥. ß. *meliſſ. cortic. citri. recent. betonica, flor. tunicis an.* ʒ. ß. *ſantal. citrin. rubr. an.* ʒ. ii. Deducantur omnia in tenuiſſimum pulverem, & ſic infuſa tepido loco aſſerventur, macerenturque tamdiu, donec liquor iniectorum vires omni ex parte exſorbuerit ac combiberit, quod ſapore deprehenditur, fitque ferè ſpatio 2. menſ. Nihil obfuerit, ſi integram æſtatem Solis radiis expoſueris. Tandem per manicam Hippocrat. traiiciantur. Si libet, adici poſſunt. *moſchus, ambra, lapides precioſi, margarita orientales, unicornu,* vt aqua tantò fiat fortior. Doſis cochleari. aut ß. ieiuno ſtomacho.

Altera aqua.

℞. *Cinnamomi* ℥. ß. *zingiberis* ʒ. ii. *ſantal. omnium. an.* ʒ iii. *caryophyll. galanga, nucis moſchat. an.* ℈. iv. *macis, cubebarum, an.* ʒ. ß. *cardamomi* ʒ. i ß. *zedoaria, ſem. nigella, an.* ℥. i. ß *aniſi, fœniculi, paſtinac. ſylveſtr. atymi, radic. angelic. caryophyllat. glycyrrhiz. calami aromat. valeriano minor. fol. ſcarlea, thymi, calaminth. puleg. mentha, ſerpill. maioran. an.* ʒ i. *flor. roſar. rubr. ſalvia, betonica, roriſmarini, ſtœchados, bugloſſ. borraginis, an.* ʒ. ii. *cortic. citri* ʒ. i. ß. *ſpec. diambra, aromat. roſat. diamoſch. dulc. diamargarit. diarrhod. Abbat. Elect. de gemmis, an.* ʒ. i ß.

Terenda terantur, & infund. libris aquæ vitæ præſtant. vi. hoc eſt, duobus canthar. ſinantur in vitreo vaſe 15. dies continuos ſtare occluſo ſubinde vaſis oſculo. Deinde deſtillentur per alembic. in B. M. arctè occluſis commiſſuris. In aqu. extillatam ponantur ſantal. teſſeratim inciſ. ʒ. i. *moſch. ambra, in pet. illig. an.* ℈. iii. *vel v. iulepi roſati clariſſ.* ℔. ß. Stentque ita per dies 15. poſtea aqua ſeparetur. Præſentanea auxilia ſunt aquæ hæ ad reparandam memoriam.

Pulveres. ℞. *Rad. cyperi, croci, myrrha, thuris, piper. alb. an.* ʒ. i. F. pulvis, detur à ℈. i. ad ʒ. i.

Vel ℞. *Raſur. eboris. C. C. caſtorei, an.* ʒ. i. *moſch ambr. an.* ℈. iii. F. pulvis.

Antiquitus valdè celebratus eſt pulvis ſequens.

℞. *Thuris maſculi* ʒ. i. *piper. longi vel albi* ℈ ß.

Deducta in pulverem propinentur ieiuno ſtomacho, aliquot diebus ſub auroram cum vino vel aqua mellis.

Marſilius Ficinus *libr. 2. de ſtudioſ. ſanit. cap. 9.* è tribus illis muneribus, quæ Magi Chriſto obtulerunt, confectionem auream parat memoriæ conſervandæ, ingenio acuendo, ſenſibus vegetandis, ſpiritibuſque fovendis & roborandis vtilem.

℞. *Thuris* ℥. ii. *myrrha* ℥. i. *auri foliat* ʒ. ß Cum vino fiant pilulæ, quarum aliquot ſub auroram ſumantur.

℞. *Succini odorati* ʒ. i. (poſſet etiam ambra ſumi) *cubebarum. thuris, myrrha, an.* ʒ. ß. *ligni aloes* ℈. i. Cum vino F. pilulæ mediocres, quarum duæ vel tres alternis diebus ante decubitum dentur.

℞. *Nuc. moſchat. thuris, ligni aloes, raſur. ebor. an.* ʒ ß. *ſem. aniſi, ſinapi, coriandr. praparat. cubebar. an.* ℈. i. *cinnamom.* ʒ. ii. *margaritar. praparat.* ʒ. ß. *moſch. ambr. an.* ℈. vi. *manus Chriſti perlat.* ʒ. vi. F. pulvis, de quo cum pane albo vino ſubdulci madido cubitum iturus bis in ſeptimanam ʒ. i. vel ʒ. i. ß. ſumat. Multum etiam prodeſt, præſertim apud ſenes, in memoria deperdita inſtauranda pulvis Trithemii; qui ita paratur.

℞. *Macis, cubebar. caryophyll. an.* ʒ. vi. *fol. ſena elect. chamapyt. zingiber. albi, cryſtallor. tartari, an.* ʒ. x. *radic. calami aromat. gentiana, ſem. cumini, ſileris mon-*

montani, aniſi, petroſelini, ſpicæ nardi, an. ℥.ß *magiſter. corallor. perlarum, an.* ʒ.ij. Redigantur ſecundum artem in puluerem. Doſis eſt ʒ.j. Hunc accipiat per primum menſem manè & veſperi ante cibum horis tribus in vino, vel etiam brodio; ſecundo menſe tantum manè: tertio menſe manè, ter in ſeptimana: quarto menſe bis in ſeptimana, & ſic deinceps per aliquot menſes.

Valdè commendatur ſequens Tragæa, de qua manè & veſperi tantum quantum duo vel tres cuſpides cultri capere poſſunt, ſumantur.

℞. *ſem. fœniculi, petroſelini, ammeos, aniſi, apij, an.* ʒ.ß. *thymi, epithymi, hyſſopi, origani, an.* ʒ.j. *ſpic. Celt. cinnamomi, ſem. rutæ an.* ʒ.ij. *piperis albi, & nigri, chelidon. an.* ʒ.j.ß. *myrobal. omnium, an.* ℈.ij. *ſal gemmæ. chamædryos, centaur. vtriuſque, marathri, an.* ʒ ij *cum pauco ſacchara* F. Tragæa.

Pilulæ. ℞. *Pilu. cubebar. calament. nuc. moſchat. caryophyll. thuris. an.* ʒ.ß *ambra,* ℈.j. *moſchi* ℥.v. *Cum ſucco, & aqu. maioran. vel ſaluiæ, aut ſyrup. de ſtœchad.* F. pilulæ e ʒ.xij. & conſpergantur ſpec. diambr. & ſumantur hora decubitus 4. vel 6. quotidie per integrum menſem.

Rotulæ & Morſuli. ℞. *Nucis moſchat. num.* ij. *caryophyll. num.* vi. *ligni aloes* ʒ.i. *ſacchar. in aq. maioran. diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ.

Vel ℞. *ſpec. diamoſch. dulc. diambr. flor. lauendul. roriſmarin. an.* ʒ.ß. *cubebar. ſileris montani, flor. ſtœchad. Arabic. ligni aloes, an.* ℈.i. *ſpec. confect. anacardin.* ʒ.i. *moſchi, ambr. an.* ℈.ß. *ol. deſtillat. cinnamom. nucis moſchat. caryophyll. an.* ℥ iv. *ſacchar. in aqu. roſarum diſſolut. q. ſ.* F. Rotulæ. Claudinus ſequentes tabulas commendat.

℞. *Ligni aloes* ℈. ii. *cardamomi, galangæ, an.* ʒ.i. *cinnamomi* ʒ.ß. *galliæ moſchat.* ℈.i. *ſacchari* ℥.vi. *in aq. flor. citri diſſolut.* F. Rotulæ, de quibus 3. vel 4. manè ſumantur. Vel parentur hi morſuli.

℞. *Sacchar. clarificat.* ℔.ß. *aq. lauendul. borragin. an.* ℥.i.ß. Coq. ad conſumpt aquæ, poſtea adde *Margarit. præpar.* ℈.i. *eboris vſti, C. C. ſmaragdi præparati, an.* ℈.ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.j. F. ſ. a. Confectio in morſulus, de quibus vnus vna vice præberi poteſt.

Chymici præter olea ſuperius commemorata etiam hic commendare ſolent *Elixir proprietatis Paracelſi, Magiſterium perlarum & coralliorum*, *oleum* Vitrioli, *cum aqua fœniculi, eſſentiam meliſſæ, medicamenta ex* Argento *parata*.

In Intemperie frigida & ſicca, quæ calefaciunt, & humectant, requiruntur. Paretur ergo tale electuarium.

℞ *Conſeru. flor. borrag. bugloſſ. betonic. lily conu. an.* ℥.ß. *ſpec. diamargar. frigid.* ʒ.ß. *cum ſyrupo de tunicis, vel ſtœchad.* F. Electuarium.

Externa,

Externa eodem modo ſe habere debent; & in Intemperie frigida ac humida & ſicca ſupra *cap. 2. 3. part. 1.* propoſita vſurpanda. Commendatur hic aq. hederæ arboreæ, diligenter deſtillata, & occipiti applicata.

Vtiles & hic ſunt, extraque capiti applicari poſſunt, aq. deſtillatæ modo propoſitæ.

Vel ℞. *Spirit. vini opt.* ℔.ß. *caryoph. nucis moſchat. acori veri, maioran. flor. ſtœchad. an.* ʒ.ij. Stent in vaſe clauſo, & vbi opus, caput iſto liquore illinatur. Sunt quæ ſequentem aq. vitæ miris laudibus extollant.

℞. *Cubebar. cardamomi, croci confect. anacardina, an.* ℥.ß Affunde ſpiritum vini maluatici ad ſupereminentiam 3. vel 4. digitorum. Stent in infuſione per dies 10. Hinc effunditur liquor, & per chartam filtretur, quo tempora & occiput illinantur.

Vel abluatur caput lixiuio, in quo radices aſari, lauri folia, thus, fol. ſenæ, acorus, flor. chamæmel. maioran. meliſſa, roriſmarin. &c. ebullierint.

Aliàs quidem nimium & præter modum caput rationibus non fatigandum. Redditur enim inde cranium debile, atque ad leuiſſimam auræ iniuriam deſtillationibus obnoxium. Quoties tamen vſus exigit, vt octauo, vel decimo quoque die, lixiuio abluatur, in quo dicta modo ebullierint, vel eiſdem indatur ſacculot. alteruter, qui.

℞. *Macis* ʒ.i. *caryophyll. nuc. moſch. maioran. an.* ʒ.ß. *flor. labruſc. roſar. an.* ʒ.j. *ſpic. celtic.* ʒ.ß Conciſa indantur in ſacculo.

Vel ℞. *Spicæ celticæ* ʒ.ii. *flor. lauendulæ, roſarum, an.* P.i. *maioran. roriſmarini, an.* M.i.ß. *rad. irid.* ʒ.i. Concidantur & panno laneo inſuantur, fingaturque ſacculus, qui feruenti lixiuio impoſitus probè exprimatur, vt vim trahat & ſorbeat. Apprimè confortant cerebrum & memorandi facultatem. Adhibeatur & ſapo odoratus qui.

℞. *Saponis veneti* ℔. ß. *rad. irid. odorat.* ʒ. ii. *calami aromat.* ʒ. ii. ß *fel. hederæ, caryophyl. cardamo. maioran. thym. ſtœchad. Arab. nigell. meliſſ. an.* ℈.i.ß. Tritis terendis & ſapone deraſo F. cum aqua card. bened. Magdaleon, è quo formentur paſtilli didrachmales.

Ol. thuris deſtillatum illitum valde etiam prodeſt; oleum etiam myrrhæ temporibus & occipiti inunctum in confortanda memoria valde efficax eſt. Paratur autem vel per deſtillationem vel per deliquium, ſi ſcilicet oua ad duritiem coquantur, per medium diſſecentur, vitelloque exempto ſpatium puluere ſubtili myrrhę impleatur, & in cellam ponatur, vt myrrha in oleum reſoluitur, vt & myrrha, maioran, ſaluiæ, roriſmar. nucis moſchat. caryophyll. Laudatur & fel perdicis arterijs temporum ſemel in menſe illitum.

Linimenta & Vnguenta.

℞. *Ol. de lateribus, nardin. an.* ℥.ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.ii *ol. deſtil. ſaluiæ, maioran. nucis moſchat. an.* ℥.ii M.

Vel ℞. *Ol. de lateribus, de caſtor. an.* ℥ ß. *nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.1, *ol. deſtill. caryophyl.* ʒ.ß *thuris,* ℈.ß. *benzoin.* ℈.i. *ceræ parum.* F. Linimentum,

Vel ℞. *Ol. de lateribus, caſtor. an.* ℥ ß *deſtill. nucis moſch. caryophyll. cinnamomi, an.* ℈.i. *rad. pyrethri* ℈.1. Cum pauca cera F. Vnguentum.

Vel ℞. *Pulu. rad. pœon. valerian. maioran. an.* ℥. ß. *rutæ* ʒ.i. *ſucci verben.* ℥. ß. *teſticul. caſtor.* ʒ.i. *medull. nucum anacard. an.* ℥. ii. *Cum pinguedine vrſi.* F. vnguentum. Commendatur & hoc.

℞. *Ol. coſtini, iuniperin. an.* ℥.i. *nardin.* ℥.ii. *de caſtor.* ℥.ß. *ſpicæ* ʒ iii. *pulu. cinnam. nuc. moſch. an.* ʒ.i. *caryophyll. macis. flor. anthos, lauendul. ſtœchad. Arab. ſpic. Indic. Celt. an.* ʒ.ß. *roſar. purpurear. cubebar. ſileris montan. piper. long. cardamom. an.* ℈.ii. *vini maluatic.* ℥.iii. *aq. roſar.* ℥.iv. Coq. ad conſumption. humiditatis, & colentur; poſtea adde *ſpec. diambr. diamoſc. dulc. dianth. an.* ʒ. i. *moſch. in aq. roſar. diſſolut.* ʒ.ß Miſce pro vnguento, quo poſt lotionem occiput illinatur,

Nonnulli hoc commendant.

℞. *Pingued. vrſi*, eamque pone in veſicam vrſi cum eius vrina, ſtent ſimul per octiduum, poſtea extrahe, & adde, ſuccum hormini, euphraſiæ, verbenæ, bugloſſ. valerian. aloes part. æq. F. vnguentum.

Non prætereundum eſt hic vnguentum, quod miris laudibus efferunt, & Carolum Ducem Burgundiæ à Doctore quodam Anglo decem millibus florenorum emiſſe, & tantæ efficaciæ eſſe ſcribunt, vt perpetuam rerum memoriam pariat. Etſi verò hic merito illius recordemur, quod Galen. 4. *de compoſ. med. ſ. loc. cap. 4.* ſcribit de medicamentis ad ſuffuſiones; pronuſſiones horum omnium eſſe magnificas, effectus verò aliquando nullos, aliquando valdè exiguos; & facile crediderim laudes iſtas hoc vnguentum non ſuſtinere: tamen etiam non negauerim ad memoriam vtile eſſe. Paratur autem hoc modo.

℞. *Succ.*

℞. *Succ. fol. meliſſ. baſilic. flor. myricæ, liliar. primulæ veris, roriſmarin. lauendul. borragin. geniſt. an.* ℥. ij. *aq. vitæ, nymphææ, roſar. violar. an.* ℥. j. *cubebar. cardamom. gran. paradiſ. ſantal. citrin. carpoballſam. ireos, croci orient. ſatureiæ, pæoniæ, thymi, an.* ℥. ß. *ſtyracis liquid. calamit. opopanac. bdellij, galbani, gummi hederæ, ladani, an.* ℥. vi. *rad. ariſtoloch. long. pæoniæ, ol. terebinth. nardin. coſtini, iuniperin. laurin. maſtichin. de been, de ſpica, an.* ʒ v. Pulueriſanda pulueriſentur, & miſceantur omnia, deſtillentur per Alembicum ſecundum gradus ignis, & aqua, ac oleum ſeparatur. Vſum eius hunc eſſe ſcribunt, vt primi duobus menſibus nares, & aurium meatus quotidie magnitudine p. ſi illinantur; ſequentibus duobus menſibus tertio quoque die; aliis duobus menſibus bis in ſeptimana, deinceps ſingulis ſeptimanis ſemel, hinc 14. diebus ſemel, vt ita annus compleatur; tandem ſequentibus annis ſingulis bimeſtribus ſemel.

Chriſtophorus à Vega *art. med. lib. 3. cap.* 10. adhibita diæta frugaliore ex carnibus perdicum, gallinarum, turturum in prandio, paſſularum & amygdalarum dulcium in cœna, & vino oligophoro rubro propiuato per 20. dies, ſolum pulu. ſequ. Doſin. ʒ j. ß exhibuit.

℞. *Calaminth. origani, puleg. an.* ʒ. iij. *macer. cinnamomi, an.* ʒ. ij. *piperis, gal. zinz. caryophill. cubeb. an.* ʒ. ß. *caſtor.* ℈. ij. Trita M. vtatur ſex diebus continuis ʒ. i. ieiuno ſtomacho cum ℥. i. vin. alb. aut ℥. ij. aquæ mulſæ vel puluer. ℈. ij. M. cum ſyrupo de ſtœchade ℥. ß. ac deinceps propinetur mixtura diluta ℥. i. ß. aq. fœnicul. ſiue cardui benedicti. Hora ſomni peſſulum j. ex ſequenti antidoto ſiniſtræ nari indidit, ac deinde ægrum legere iuſſit per horam i. vel ij. quæ vellet, tandem extracto peſſulo dormire. Manè expergefactum affirmat lectorum exactè meminiſſe, & ſine hæſitatione ei recitaſſe.

℞. *Ment. ſicc. puleg. euphr. verbenæ, ſem. coriand. præpar. callitrich. an.* ʒ. i. *flor. anthos.* ʒ. i ß. *cal. arom. cinnam. an.* ʒ. ij. *caryoph.* ʒ. i ß. *moſch. galliæ moſch. an.* ℈. vi. *mellis anacard. ſtyrac. calamit. an.* ʒ. ß. Formentur cum aqua fœniculi in peſſulos. Vel tale fiat *Balſamum*.

℞. *Balſ. maioran. rutæ, an.* ʒ. i. *ſuccini* ℈. i. *Extr. rad. valerian. acori. an.* ℈. i. *confect. anacard.* ʒ. i. *galliæ moſch.* ℈. v. M. pro Balſamo.

Sacculus. ℞. *Flor. lauendul. roriſmarin. ſaluiæ, fol. maioran. meliſſæ, flor. ſtœch. Arab. ſerpell. an.* M. ß. *nucis moſch. macis, caryophil. an.* ʒ. i. *ſtyrach. calamit. benzoes, an.* ʒ. ß. *ſem. carui* ʒ. ij. Fiat ſacculus.

Cùm etiam odores hîc aliquid emolumenti conferant, in hunc vſum eiuſmodi pomum odoriferum præſcribi poteſt.

℞. *Rad. ireos* ʒ. i. ß. *ſeſeli, ſtœchad. an.* ʒ. ij. *nucis moſchat. menthæ, an.* ʒ. i. *thuris, calaminth. ſtyracis, calamit. ligni aloes, an.* ʒ. ß. *ambræ* ℈. i. *ladani q. ſ.* ad formandum pomum. In intemperie frigida & ſicca intemperie conueniunt malua, althæa, flor. borrag. bugloſſ. ol. chamæmel. aneth. amygdal. dulc. E. G. Paretur talis lotio.

℞. *Rad. althææ* ℥. iii. *caryophyllat.* ʒ. i. *beton. maioran. an.* M. i. *flor. violar. borragin. bugloſſ. roſar. chamæmel. lauendul. an.* P. i Coq. in lacte pro capitis lotione.

Amuleta etiam quædam, quæ appenſa geſtantur, ab autoribus hîc commendantur. Ametyſtus lapis geſtatus ſenſus omnes acuere, Beryllus quoque intellectum memoriamque roborare ſcribitur. Raſes linguam vpupæ appenſam obliuionem tollere refert. Paratur etiam annulus ex auro puro, in quo incluſus eſt Adamas, ſub coniunctione *Plumbi*, & ℞. in ♈. quem ad memoriam & ingenii præſtantiam valere ex Hermete refert Mizaldus *cent. 1. memor. aph.* 19. de quo cuique liberum iudicium eſto.

Diæta.

In læſa memoria, & Ratiocinatione à cauſſa frigida humida, quæ frequentiſſima eſt, diætæ ſit hæc ratio, quæ etiam ſanis, quibus ex eadem cauſſa memoria eſt debilior, ſi medicamenta cerebrum roborantia modo propoſita coniungant, ad memoriam augendam prodeſt. Poterat equidem ea ex iis, qui quæ ſuprà *part. 1. cap. 2. 3. & 10.* de diæta dicta ſunt, petere, eam tamen præſentibus affectibus accomodare liber.

Aer ſit natura moderatè calefaciens & ſiccans, purus & tenuis, vel talis arte paratur, vt ſupra dictum. Caput ab aeris externis iniuriis & frigore ac humiditate muniatur.

Cibus item ſit moderatè calefaciens, & ſiccans, ac tenuis ſubſtantiæ; condiatur caryophyllis, nuce moſchat. cinnam. galang. piper. zingiber. croco, maioran. ſaluia. Gallinarum cerebrum hîc valde commendatur, & id adeo iuuare ſcribit Cardanus, vt aliquos, qui delirare cœperint, reſipiſcere fecerit. Abſtinendum à carne porcina, anatina, anſerina & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papau. fructibus horariis, & omnibus, quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia. Vinum moderatè ſumptum ſpiritus exhilarat, & coctionem adiuuat: copioſius autem ſumptum multos vapores ad cerebrum mittit, qui caput replent, ſpiritus turbant, & calorem extinguunt. Imprimis vitentur crapula & ebrietas, maximæ ingenii & memoriæ peſtes. Ac ſi incommodum aliquod ex vſu vini percipiatur, eius loco ſubſtituatur aqu. mulſa, in qua acorus, nux moſchat. cinnamom. cocta ſunt. Cereuiſia ſit pura, non vaporoſa multum.

Corpus exerceatur moderatis laboribus, extrema ſæpe fricentur, caput manè diligenter pectinetur, vt pori cutis aperiantur. Et vt aliæ functiones otio torpent, exercitio vero expeditiores fiunt: ita & hæ functiones cerebro exercitio acuuntur. Vt enim Hippocrat. 6. *Epid. comment. 5. aph.* 11. ſcribit, *ψυχῆς περίπατος φροντὶς ἀνθρώποις*. Ideoque memoria acuenda multum memoriæ mandando; iudicium, res ſubtiles meditando. Tempeſtiuè tamen id fiat, non ſtatim à cœna, vel prandio, ſed præcipuè tempore matutino, quo tempore ſpiritus inſtaurati & refecti ſunt, & organa coctionis in ſuis functionibus non ita occupantur. Vnde aurora Muſis amica rectè dicitur. Contrà nocturnæ lucubrationes ingenio non parum obſunt vt Marſil. Ficinus, *lib. 1. de tuend. ſanit. cap.* 7. prolixè docet. Somnus & vigiliæ ſint moderata. Somnus non mox à cibo ineatur; diuturnus vitetur; fugiat æger mœſtitiam, & animi ſollicitudinem, & ad lætitiam diſponatur.

In obliuione verò à frigiditate & ſiccitate, diæta ad calidum & humidum vergat: cibi omnes ſint calidi & humidi, vinum dilutum moderatè bibatur: exercitia ſint moderata: ſomnus longior: caput abluatur decocto flor. chamæmel. & meliloti. A Venere planè abſtinendum.

Quæ de artificiali, ſeu locali memoria apud Ciceronem, Quintilianum, & noſtro ſæculo in multis hac de re editis libellis habentur, huius loci non ſunt. Etſi enim arte ea non parum adminiculi memoriæ in ſanis ſuppeditatur, & mira per eam præſtari poſſint; tamen, præſupponit illa memoriam & phantaſiam ſalnam, ac bene ſe habentem: ac quo quis hiſce magis valet, eò ad hanc artem tractandam aptior eſt, quo minus ineptior. Itaque vt claudus ad ſaltandum ineptus ita qui Phantaſiæ & Memoriæ imminutæ, aut abolitæ vitio laborat, de quo hic agimus, is nihil vel parum auxilii ab hac parte ſperet.

Exempla curationis læſæ memoriæ, & multa ad eam vtilia medicamenta videantur apud F. Hildesheimium, *Spicileg.* 3.

CAPVT VI.

De Delirio in genere, & de delirio ſimplici, Paraphrenitide, ac temulentia.

NOn ſolum autem imminuuntur & abolentur Phantaſia ac Ratiocinatio, ſed etiam quandoque deprauantur, quæ functionum harum deprauatio ſiue ſit phrenitis, ſiue Melancholia, ſiue Mania, ſiue quęcumque Phantaſiæ & Ratiocinationis deprauatio, Gręcis in genere παραφροσύνη Latinis delirium & deſipientia appellatur. Occurrunt tamen & alię horum ſymptomatum appellationes. Hippocrates & Galenus ad leuem deſipientiam ſingnificandam ferè vocabulis ληρῆσαι, ſiue παραληρῆσαι, παραφρονῆσαι, & παρεχ]ῆσαι vtitur; Item, παραπαῖσαι & παρακρῆσαι: ad grauem ἐκστῆναι, μανῆναι & ἐκμανῆναι. Παρακόψαι verò promiſcue de vtraque vſurpatur; Παραφέρεσθαι verò maiorem, quam leuem mentis errorem, & ad inſaniam, ac furorem quendam gradum ſignificat.

Etſi verò magna ſit deliriorum varietas: tamen in genere in deprauatione functionum principum Phantaſiæ, ac Ratiocinationis conueniunt, quando ſcilicet phantaſmata, ſeu imagines, nec quę debent, nec vt debent, offeruntur, nec, vt par eſt, coniunguntur; ſed phantaſmata à conſuetudine & ratione aliena obiiciuntur, ac inordinatè & confusè mouentur, ac diuerſorum obiectorum ſimulachra ſimul offeruntur, & ineptè coniunguntur, vnde abſurda & loquuntur & agunt delirantes.

Acciditque delirantibus tale quid, quale dormientibus in inſomniis; vnde, vt ſupra dictum, non ineptè ſomnia deliria dormientium, & deliria vigilantium ſomnia appellantur.

Nota. Ideoque etiam in genere, quæ deliriorum cauſſa ſit, quęrendum. Cum verò nec ad conformationem ſolam, nec ad ſolutam vnitatem hęc ſymptomata referri poſſint: cùm videamus multos delirio corripi, in quibus neutrum horum læditur, vel cerebro, vt parte ſimilari, lęſa, vel ob errorem externum hęc ſymptomata excitari neceſſe eſt.

Capiuaccius melancholici delirii cauſſam proximam Phantaſma tenebricoſum; Maniaci verò igneum Phantaſma, & rectè quidem, ſtatuit. Cùm enim ratiocinantem oporteat phantaſmata ſpeculari, & ipſa etiam phantaſia circa ſuas imagines, & obiecta verſetur, ſi illa non rectę ſeſe habeant, functio illa deprauātur, & perinde ſeſe res habet, vt dum ſpecies viſibilis rei albę per vitrum rubrum conſpectę, rubra aut res quieſcens mota videtur, obiecti ſeu ſpeciei viſibilis, quod à medio concepit, vitium.

Delirium quid. Itaque in genere delirium definiri poteſt, actio deprauata Phantaſię ac Ratiocinationis, à phantaſmate abſurdo & inconueniente oblato orta. Phantaſmatis autem huius p.n. ſe habentis cauſam idem rectè in ſpiritibus quęrit. Sicut enim, *vt de Vertigine* diximus, ſpiritus animales ſi circumrotentur, hanc qualitatem ſpeciei per viſum oblatę communicat, ita ſi alio etiam modo p.n. ſint affecti, ſpecies & obiecta facultatum principum deprauare ſolent.

Atque ita cauſſa proxima horum ſymptomatum in ſpiritibus Animalibus quęrenda: quam ſi quis ad morbum cerebri, vt partis ſimilaris conſiderati, referre velit, non repugnamus. Hoc tantum notandum, cerebrum, vt partem ſimilarem poſſe conſiderari primò vt mixtum, deinde vt viuens & calore vitali præditum, per quem animę vegetantis actiones perficit: & tertiò vt includit ſpiritum, qui ſolus proximum harum actionum inſtrumentum eſt. Hinc accidit, vt etſi temperies cerebri lędatur, quod ſępè fit in febribus, & aliis morbis: tamen delirium nullum accidit, vbi malum ſpiritibus non communicatur. Vbi verò ſpiritus ille cerebri inſitus, & conſequenter etiam reliqui, qui in eo continentur, afficiuntur, tum deliria contingunt. Cum enim ſpiritus illi, quibus Anima in obeundis actionibus illis principibus vtitur, debeant eſſe temperati, tenues, puri, lucidi, & ordinatè, ac certo quodam ac regulari modo moueri, ſi quid horum deſit, & mutetur, vitiumque illud ſpeciebus & Phantaſmatibus communicetur, varia deliriorum genera excitantur.

Cum autem duo ſpiritus, quem vtrumque Animalem dicimus, ſint in cerebro, vnus inſitus, qui proximum, & maximè intimum animę in actionibus illis obeundis inſtrumentorum eſt, quique ad temperiem cerebri pertinet, eamque perficit, alter, qui in cerebro generatur, quo Anima etiam in actionibus ſenſuum tum internorum tum externorum, vt & motu Animali vtitur: ſi ille ſpiritus mobilis, quem in ſpecie animalem nuncupare ſolemus, a cauſſis p.n. quod facilè fieri poteſt, nimium calidus vel impurus reddatur, & inordinatè ac irregulariter moueatur, leuiora deliria excitantur; ſi verò ille inſitus à ſtatu naturali deflectat, grauiora illa & pertinaciora deliria contingunt.

Atque ita delirij ſeu deſipientię in genere cauſſa quęrenda eſt in p.n. conſtitutione ſpiritus animalis in cerebro, ſiue illius inſiti & fixi, ſiue mobilis. Etenim ſi hic impurus fiat, vel inordinatè ac irregulariter moueatur, vitium id communicatur phantaſmatibus, circa quæ occupatur ratio: vnde non ea, quæ debebant, menti præſentantur, ſed aliena & abſurda, nec eo modo quo debeant, ſed aliena qualitate infecta, nec ordinate intellectui offeruntur, ſed vel omnia ferè ſimul, & confusè, vel inordinatè, & quæ diuerſiſſima ſunt, & non cohærentia, dum ſimul occurrunt connectuntur.

Deliria autem hæc differunt primò loco affecto, quod interum nunc cerebrum per ſe afficitur, & ipſum cauſſam delirij ſuppeditat; nunc per συμπάθειαν afficitur cauſſa delirij a venoſo & arterioſo genere, hypochondrijs a diaphragmate, ventriculo, vel alijs partibus communicata. Et quidem nunc cauſſa illa, vti modò diximus, ſaltem ſpiritus animales in cerebro mobiles, nunc etiam ſpiritum inſitum vitiat. Deinde cauſſa efficiente. Interdum enim ſolus vapor ſine humore deliria excitat, ijs, quæ ebriis eadem de cauſſa accidunt non abſimilia; interdum ſanguis, bilis flaua, vel humor melancholicus, aut ater delirii cauſſa eſt. Atque ex hac humorum varietate, & imprimis morum ac ingeniorum diuerſitate varii ſunt deſipientium ordines; Quidam enim ſola cogitatione delirant, imaginando abſurda phantaſmata, qui ſæpè longam telam abſurdarum cogitationum texunt, etſi pauca loquantur, vnde σιωπηροὶ nuncupantur; alii ſermone delirant, qui ridicula, aliena, magnifica, vel maledica proferunt, alii opere, & factis cogitationes ſuas abſurdas & aberrantes explent. Efficiuntque hæc omnia vel μελάγχολοι; vel μελαγχολώδεις, ſicut παραφροσύνης differentias haſce ſtatuit Hippocrat. *6. aphor. 53.* Et rurſum quædam παραφροσύνης ὁμοῖαι eſt, quædam θρασεῖαι, καὶ θηριώδεις. Vt autem de deliriorum generibus diſtinctè agamus, ita commodè diuidi poſſunt. Primo eſt delirium ſimplex, quod nomine generis exprimitur, & λῆρος ac παραφροσύνη nominatur, cum reliqua deſipientiæ genera ſua peculiaria nomina habeant. Eſt enim ſecundo phrenitis: tertiò melancholia: Quartò Mania, & quæ ſub his comprehenduntur.

Deliriorum differentia.

De Delirio ſimplici.

Delirium ſimplex. Et primò quidem ſimplex delirium quod attinet, etſi vox delirii & παραφροσύνης omni deſipientiæ generi tribuatur: tamen in ſpecie interdum, & vbi abſolutè ponitur, certum delirii genus ſignificat, quod nonnulli etiam Paraphrenitidem, alii paraphreniſin, ſed ſine antiquorum exemplo nominant.

E ſt autem hoc delirium non vnius generis. Aliquando enim eſt cum febre, aliquando ſine febre.

Et primò quidem è nonnullis etiam delirium leuius, quod à calida intemperie cerebri, ab æſtu Solis, vigilijs, meditationibus & ſimilibus cauſſis contracta, oritur, nomine delirij ſimplicis comprehendunt: Plerumque tamen authores hoc nomine venit delirium, quod non propriè cerebri, ſed partium inferiorum vitio, à vaporibus ſcilicet calidis, à reliquo corpore cerebro communicatis excitatur.

Qui enim ſine cerebri primario affectu, ſed ob reliquum corporis conſenſum delirant, quod in febribus ardentibus accidit, eos, vt Galenus *3. de loc. affect. c. 7.* habet, nemo Phreneticos, ſed vel *παραφρονοῦντας* vel *παραπαίοντας* nominat. Quandoque enim vapores calidi, præcipuè maligni, copioſè in caput irruunt, ſpiritusque ac cerebrum nimis calefaciunt, ac turbant, delirium excitatur; id quod accidit in augmento, & ſtatu febrium ardentium, ac malignarum continuarum, & internis partium inflammationibus, in vermibus, cum putreſcunt, & febrem excitant; interdum etiam paroxyſmis intermittentium. Vt enim frigus ſpiritus torpidos reddendo ingenij tarditatem, ſtupiditatem, ac mentis torporem & ſoporem excitat; ita nimia caliditas ſpiritus turbando, & nimis mobiles reddendo, errorem & deliria generat. Et quia vapor ille, qui in caput irruit, tenuis ſubſtantiæ eſt, & facilè diſcutitur, neque malum ſpiritum cerebri inſitum occupat, propterea delirium non eſt continuum, ſed remittente acceſſione, aut exacerbatione & parte mittente calidos vapores non ampliùs communicante, delirium ceſſat aut certè non eſt eiuſdem generis vel vehementiæ.

Platerus cauſſis his addit ſanguinem calidiorem, & tenuiorem in ſinibus & vaſis cerebri contentum, non vapore ſolum, ſed & propria ſubſtantia cerebrum accendentem; vti & eum, qui ab ictu, vel caſu eo affluit. Verùm ſi ſanguis non ſolùm vapore, ſed & ſua ſubſtantia cerebrum accendat, phrenitidem potiùs, quàm delirium ſimplex, ſeu paraphrenitidem, vt appellant, excitare videtur, præcipuè ſi extra vaſa effundatur. Et licet adhuc in vaſis contineatur: tamen phrenitidis, & inflammationis membranarum cerebri initium tum iam adeſt.

Deindè nonnumquam ex inflammatione partis alicuius, quæ calidos vapores ad caput mittit, febremque continuam coniunctam habet, accidit delirium. Et præcipue hoc fit ex inflammatione ſepti tranſuerſi, quod antiqui etiam *φρένας* appellarunt. Vnde nonnulli recentiores hoc delirij genus in ſpecie paraphrenitidem nominant: ſed ſine antiquorum exemplo. Nonnulli tamen omne delirium per conſenſum paraphrenitidis nomine appellant, ſed & hoc ſine antiquorum exemplo. Nonnulli hoc delirium *παραφρένιτιν* appellant, quod etſi Hercul. Saxonia *libr. 1. c. 4.* ex Galeno *de ſympt. diff. c. 3.* citet: tamen ibi non extat, ſed vocabulum *παραφρονοῦντες*.

Prius delirium, quod in febribus accidit, quod attinet, ſæpè delirij ſimplicis meminit Hippocrates & Galenus. Hippocrates, *6. aphor. 53.* Deſipientiæ, quæ in calidis febribus fiunt, ferocitatem non habent; Phreniticis verò appellatis id ineſt. Galenus, *prorrhet. t. 31.* Deſipientiam conſuetam, familiaremque gignit biliofus ſanguis cerebrum petens. Et in *6. Epid. comm. 3. t. 36.* In febrium vigore deliria contingunt ex repletione capitis.

Sunt autem huius delirij varij gradus, quos Hippocrates quoque peculiaribus nominibus expreſſit. Primum enim & leuiſſimum gradum per *τὸ λῆρος* exprimit, *3. Epid. ægrot. 1.* & *ληρῆσαι*, vel *παραληρῆσαι*, nugatum eſſe dicit. *1. Epid. ægrot. 14.* *σμικρὰ παρέκρουσε*, parum delirauit. In ſecundo gradu, *παραφρονῆσαι* deliraſſe dicit, & *παρέκρουσε* delirauit *1. Epid. ægrot. 5 & 8.* De tertio gradu dicit, *παρελήρει πάντα*, planè nugatus eſt, *1. Epid. ægrot. 13.* & *παρέκρουσε πολλὰ* multum deſipuit, *ibidem ægrot. 4. & 10.* De quarto gradu, *πάντα παρέκρουσε*, planè delirauit, *1. Epid. ægrot. 1.* Qui vltimus etiam huius delirij ſimplicis gradus eſt. Nam ſi illud amplius intendatur, in phrenitidem degenerat.

Signa Diagnoſtica.

Delirium hoc ex febre comite cognoſcitur, & quidem delirium præcedente. Imminere autem ex garrulitate quadam, aut nimia loquendi promptitudine, morumque mutatione deprehenditur. Si nimirum, qui natura mitis, & facilis eſt in reſpondendo, fit ferox, & temerarius, & in iram præter ſolitum procliuior, qui taciturnus eſt, incipiat fieri loquax, corpus indecorè nudet, vel obſcœna dicat, aut faciat, aut in lectum mingat, eorum, quæ egit & locutus eſt, ſtatim obliuiſcatur, eumdemque ſermonem ſæpiùs repetat, & omninò ſi ægri actiones, & vultus à naturali modo, conſuetudine mutentur, delirium imminere indicio eſt. vt etiam Hippocrates *2. Coac. ſ. 1. aphor. 10.* docet, imprimis ſi vigiliæ pertinaces aut ſomnus turbulentus præceſſit. Si quis etiam in febribus acutis dentibus ſtridat, non conſuetus id facere a pueritia, futuri delirij indicium eſt, Pulſus quoque in hypochondrijs cum perturbatione delirium portendit; magis etiam ſi oculi crebrius moueantur. Hippocrates *in Coac. lib. 3. ſ. 2. com. 1. aphor. 13. ſec. diſtinct. Hollerij.* Et oculorum motus in omnibus morbis, in quibus delirium metuendum, diligenter conſiderandi. Etenim inſtabiles illi ipſum præſagiunt. Nam cum cerebro vicini ſint, & cum ipſo venis, arterijs, & neruis ſociati, omnium ferè primi ipſius iniuriam perſentiſcunt, atque inde imminente delirio cerebro huc atque illuc mouentur. Signa delirij ſimplicis.

Ipſum verò delirium iam præſens ex ſermonibus & actionibus ægri deprehenditur. Delirantis enim actiones, & ſermones à conſueto modo multum deflectunt, dum loquuntur & proferunt abſurda, quæ cum rebus non conſentiunt, nec cohærent, obſcœna & turpia loquuntur, dum manus temerè iactant, floccos carpunt, feſtucas legunt, muſcas venantur, quæ nullæ adſunt, partes tegendas, pudendas nudant, ſubitò è lecto ſurgunt, lætantur, aut mœrent præter ſolitum, vrinam & fœces in lecto excernunt, tardius, quàm neceſſitas poſtulat, reſpirant, dolores non ſentiunt. De quo Hippocrates, *2. aphor. 23.* Quicunque dolentes aliqua parte corporis omninò dolorem non ſentiunt, ijs mens ægrotat. In ventrem etiam cubare, qui non eſt aſſuetus ita dormire, quo tempore ſanus fuit malum eſt. Delirium enim, aut dolor circa ventrem ſignificatur. Eius generis aphoriſmi multi ex Hippocratis *prorrheticis, prognoſticis & Coac. prædict.* colligi, & huc referri poſſunt.

Prognoſtica.

1. Ipſum quidem delirium per ſe magni momenti non eſt, ſed ex cauſſa omne periculum pendet. Ob quam nullum delirium tutum putat Galenus *6. aphoriſm. 53.* Prognoſt.

2. Euentus tamen his prædicendus, quem febris & vires præſagiunt. Quò enim vires ſunt debiliores, & febris vehementior, vel malignior, eo plus periculi metuendum. Si vires contrà conſtent, & febris non ſit periculoſa, nec delirium aliquid periculi portendit.

3. Et delirium, quod cum bonis ſignis coniungitur, minus metuendum eſt, quàm quod cum malis: Et delirium intermittens, non vehemens, ſed leue, præſertim quod fit per acceſſiones, non lethale eſt.

4. Somnus in delirantibus bonum ſignum eſt, præcipuè ſi delirium ſedet, vt Hippocrates *2. aphoriſm. 2.* docet. Contra deliria, quæ iâ valde debilitatis accidunt, exitio-

phragmatis etiam hoc delirium ceſſet. Interim tamen materia à capite auertenda & repellenda, vt modo de Delirio ſimplici, & *part. 1. cap. alleg.* diximus.

De Temulentia vel Ebrietate.

ulen- ebrie-

Sine febre verò deliriorum genera etiam aliquot ſunt. Pertinet primò huc temulentia, vel ebrietas, à vino alijſque potibus & rebus inebriandi vim habentibus orta. Vt enim in febribus vapores calidi ex humore putreſcente ad caput eleuantur, ſpiritusque turbant: ita etiam à ventriculo vino vel alio potu inebriante repleto, imò toto venoſo genere, in quod ſpiritus eiuſmodi penetrant, vapores calidi eleuantur; & Phantaſiam ac Ratiocinationem turbant. Vnde Ebrietas rectè voluntaria inſania appellatur: cum Ebrij delirantibus ſimilia agant, & loquantur: & vt deliria pro corporis diſpoſitione, in quod incidunt, variare ſolent: ita & Ebriorum non eædem actiones & mores ſunt. Alij enim in hilaritatem nimiam, riſum, cachinnos, cantilenas; & iocos ſe effundunt: alij triſtes euadunt, & de rebus ſacris, de morte faciunt verba, vel etiam lachrymantur: alij ad iram, rixas, contentiones, clamores, pugnaſque concitantur, alij ſomno ſtatim corripiuntur. De quo Horat. 3. *Carm. Ode 21.*

O' nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum.

Habent autem vim ebrietatem inducendi pleraque Narcotica dicta, quorum vis antequam eo progreſſa eſt, vt ſoporem vel ſtuporem excitet, prius temulentiam, & delirij quoddam genus producit. Inter ea primum eſt vinum, & præcipuè eius ſpiritus, in quo vis illa vnita eſt. Idem tamen præſtant & aliarum plantarum ſucci & ſpiritus. Cereuiſia enim omnis ſeu triticea, ſeu hordeacea, ſeu auenacea vim inebriandi habet, partim à lupo, partim à frumento, è quo ſpiritus ardens æque ac ex vino elici poteſt. Et ſpiritus omnes ex plantis parati, vt baccis & flor. ſambuci, ceraſis, roſis, inebriant, ſi copioſius ſumantur. Inebriant quoque cannabis, lolij, pſeudomelanthi, & hyoſcyami ſemen, fructus fagi, cocculi de Leuante, cort. mandragor. opium, ſi cum vino fortiſſimo bibatur. Refert etiam Lobe. *in obſeruation. ſtirpium pagin.* 570. Feminam Anglam grandam eſu 10. & 12. nucum myriſticarum ebriam deliraſſe. Et Mathiolus ſcribit, ambaruu vino infuſum tumulentos efficere, quod & lignum aloes Indum in vino infuſum ſine nocumento præſtat.

Turcas, cùm in aciem prodire volunt, vt audaciores fiant, & furibundi quaſi pericula minus metuant, opij ℨ. ß. cum vino ſumere ſcribit non ſolum Bellonius, ſed & Proſp. Alpinus *de Medic. Aegypt. libro 4. capit. 2.* refert, Turcas poſt opium ſumptum hilares admodum euadere, multaque ac varia loqui, fortioreſque ad quæque munera obeunda ſibi videri; præterea ſubdormientes hortos, ac viridaria arboribus, herbis ac floribus varijs perbellè ornata in ſomnijs videre. Ita ex cannabe, quæ Turcis Aſſis eſt, puluerem Turcas parare idem, *eodem in loco*, ſcribit, quo ſumpto ebrij fiant. Refert & hoc, Ægyptios in vſu habere quoddam electuarium, quod in India paratur, & Pernaui nominatur, cuius ſi ℨ. i. ſumatur, homines primo hilares fiunt, multumque loquuntur, & canunt amatoria, multumque rident, aliaque deliramenta læta produnt, atque ea amentia fere per horæ ſpatium durat, poſtea ſtatim iracundi fiunt, & in iram præcipitantur, in eoque ſtatu parum perſiſtunt; demum triſtes fiunt, tantoque timore ac mœtore anguntur, vt continuò plorent, & lamententur; denique ſomno corripiuntur.

Quædam etiam capiti admota idem præſtant, ſicut Rondeletius refert quendam cum hyoſcyami folia capiti applicuiſſet, ad inſaniam redactum eſſe.

Signa Diagnoſtica.

Actionibus & moribus facile ſe produnt Ebrii: Ac ſi Narcotica medicamenta tale delirium excitauerunt, ex ægro vel adſtantibus id cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. Ebrietas equidem ex potu vini, vel cereuiſię contracta, poſt aliquot horas diſcutitur, præcipuè ſomno accedente & vomitu.

2. Si verò à veneno, vel medicamento Narcotico ſit delirium, magis periculoſum eſt. Imò etiam ex vino vel cereuiſia ebrietas, ſi ſæpius continuetur, memoriam & ingenium debilitat, vt non ſine cauſſa peſtis, & mors memoriæ appelletur, neruoſum genus lædit, vnde tremor, Paralyſis, Apoplexia, Podagra excitatur, & quia etiam hepati nocet, ſæpè hydropem inducit.

Præſeruatio ab Ebrietate.

Si tamen iſtam bibendi neceſſitatem, quæ magno mortalium malo, & Chriſtianiſmi damno, in Germaniam præcipuè inuecta eſt, quis effugere non poſſit, commendantur amygdal. amar. 5. vel 6. aut 10. ante cibum ſumptæ, vt & nuclei perſicorum; quod quidem nonnulli putant fieri, quod amaritudine humiditates abſumant, ne ad caput aſcendant: Verùm probabilius eſt, vrinam ciendo id præſtare. Commendatur & abſinthium in ventriculo frigido, ſcribitque Arculanus ex propria experientia, ſi quis abſinthij comas, aut etiam folia rutę, manè ieiuno ſtomacho edat, ab ebrietate defendi. Præſeruatio ab ebrietate.

Vtilis etiam eſt contra ebrietatem braſſica, vt & ſemen ipſius in cibo ſumptum, vt & folia eius capiti impoſita; verbenaca recta, lac item ieiuno ſtomacho bibitum. Commendatur & rad. betonic. Nonnulli hunc puluerem laudant:

℞. *Sem. caulium* ℨ. j. *coriandr.* ℨ. ß. *camphor.* gr. ij. fiat puluis. Vel paretur tale electuarium:

℞. *Conſeru. roſar. rubrar. rob. ribes, berberis, an.* ℥ ß. *amygdal. amar. contuſar.* num. xii. *ſemen caulium* ℨ. ij. *coriandr. præpar.* ℨ. j. *cum ſyrupo granator.* fiat electuarium.

Syrupus: ℞. *Succi caulium albor. vini granator. ſucci ribes, an* ℥. ii. *aceti* ℥. i. *ſacchari q. ſ.* Coquantur ad Iulepi conſiſtentiam.

Vel ℞. *Syrup. acetoſitat. citri & aq. q. ſ.* fiat iulepus.

Extra commendantur fol. hederæ capiti impoſita, vnde antiqui in conuiuijs coronis ex hedera caput cingebant: vel ſuccus illius capiti iunctus, vt & lapis Amethiſtus geſtatus.

Qui Ebrietatem etiam præcauere cupit, non ieiunus vel ſtatim in prima menſa *ad pomum*, bibat, ſed tardè, & vbi ſatis comedit.

Curatio.

Iam verò ebrios vt ab ebrietate citò liberentur, iuuat vomitus, ſi vinum adhuc crudum ex parte in ventriculo conſiſtat, qui etiam ſi opus, medicamentis prouocandus: & ſi acida in fine menſæ exhibeantur, acetumque aqua dilutum; vel ſolum etiam hauſtum, quod ebrietatis & venenorum Narcoticorum ac furioſorum eſt antidotus; poma acida, pruna, cydonia comeſta, eorumque ſuccus hauſtus, lac acidum, lactuca item & braſſica.

Vel *Aq. fontis* ℔ ß. *aceti vini* ℥. iij. *ſyrup. acetoſitat. citri, vel oxyſacchar. ſimpl.* ℥. i. ß. *ſyrup. violar.* ℥. ß. Miſce pro Iulepo. Vel etiam hauſtus aquæ frigidæ propinetur ad vapores ſupprimendos & viu feruorem extinguendum.

Extra Oxyrrhodina capiti applicentur, & camphora, ac ſantali odoranda exhibeantur. Poſtea etiam pedes fricentur vel aquæ calidæ immergantur. Vtilis eſt & ſudor, ſi erumpat.

Maximè verò ad abigendam ebrietatem ſomnus facit.

παραφορά.

Pertinet huc & illud delirium, quod Græci etiam παραφορὰν & λῆρον nominant, quod ab imbecillitate facultatis principis oritur, ob immoderatum ſanguinis profluuium, vel diuturnas Vigilias. nonnunquam ob ictum capitis, quo ſpiritus Animales perturbantur. Atque illud delirium ex ſuis cauſis cognoſcitur, & ijs amotis tollitur.

Referenda & huc ſtultitia, in qua facultates principes non ſolùm imminutæ, ſed & deprauatæ ſunt. Quæ nonnullis à primo ortu impreſſa eſt; alijs poſt ortum etiam contrahitur. Et quidem pendet illud malum proximè à ſpiritus cerebro inſiti vitio, vt & interdum à cerebri, & capitis conformatione praua, quam cùm nec ſatis explicare, nec emendare poſſibile ſit, de ea amplius nihil addimus.

QVÆSTIO.

Quid ſit Maslach Turcarum.

Maslach Turcarum quid.

Vt hoc loco obiter quaſi de Maslach Turcarum, cuius ſupra facta eſt mentio, aliquid inſeramus, communis hactenus fuit opinio, Maſlach, vt ex Scaligero, *Exercitat, 175. ſect. 1.* Vviero *li. 3. de præſtigijs dæmonum cap. 18.* & alijs videre eſt, ex opio parari. Etſi enim nomen Maſlach non apud omnes occurrat, rem tamen ipſam ſatis authores omnes deſcribunt. Sunt tamen hodie, qui id negant, adducti auctoritate Leonardi Turnheuſeri, qui ſui *herbarij lib. 1. cap. 29.* ex ceruariæ ſucco Maſlach parari ſcribit, idque ex ſecreta Turcarum relatione ſibi cognitum fuiſſe refert. Etſi verò apud nos non ſit in vſu Maſlach: tamen vt etiam hac in re veritatem reſcirem, ſcripſi eo nomine Patauium ad virum Clariſſ. Dn. D. *Danielem Bucretium.* Ciuem & amicum meum, eumque rogaui, vt Venetijs apud Turcas, vel alios, quos huius rei notitiam habere putaret, hac de re inquireret. Percontatus ergo ille eſt primo hac de re Dn. Ioann. Baptiſtam Syluagium, Genuenſem, Reipublicæ Venetæ apud Turcarum Imperatorem Interpretem, peritiſſimum linguarum & morum gentium orientalium. Is hoc primo negauit, Turcas prælium inituros tale quid, quò animoſiores ſe morti opponant, deuorare: Imò grauiſſimè prohibitum eſſe, ne quis prælium acceſſurus, quicquam earum rerum, vel deguſtet, quæ mentem quocunque modo turbare queant. Id autem, quod animum præliaturis addit, prædeſtinationem eſſe, quam de vita & morte hominis ab æterno factam eſſe à Deo credunt. Vbi enim dimicandum eſt, Imperatores vel Duces belli ſuos quiſque adhortatur, ſe præſtent ſtrenuos, memores ſe pro Deo ſanctaque fide maiorum pugnare, & ſi quod periculum impendeat, ſe immunes nihilominus a morte futuros eſſe, ſi ita æterno Numini viſum fuerit: Sin aliquid ſecus fortè contingat, iam iam martyres ſe ſciant eſſe, quibus cælum apertum ſit. Deinde Maſlach quod attinet, idem retulit, habere Turcas medicamenta quædam, quibus frequenter vtuntur, quæ primùm hilares redeunt, at mox, præſertim ſi copia peccatum ſit, inſanos, inde in ſomnum conijciunt, quo variæ rerum iucundiſſimarum imagines omninò repræſentantur.

Scalig. in exercit. ſcribit Amphiam.

Et quidem talia præcipuè duo habere, quorum primum patrio ſermone Afion dicitur: alterum Bongelic. Et Afion nihil aliud eſſe quàm opium noſtrum, quod iter facientes aſſumunt, vt hilarius tempus perdant, feſſique redeuntes ſuauius dormiant. Aiunt enim poſt eius vſum ſibi ſomnia iucunda obijci & choreas pulcherrimarum virginum ſibi videri. At ſi ſæpius id ſumant, inſenſati quaſi redduntur, minuſque, vt antea, animo ſemper valent. Quin etiam ſi aſſueſcant huius vſui, fieri quàm ſæpiſſimè ſolet, vt qua hora ſumere conſueuerant, niſi eadem ſollicitè repetant, iam male ſe habeant, ac ſi conſuetudo fuerit vetuſtior, in animi deliquium cadant. Triſtes fiunt toto vitæ tempore, & ad omnia animi officia inhabiles redduntur, nec redire ad vllam hilaritatem queunt, niſi fucata ſit & arte vſuque opij parata. Quæ cauſa eſt, cur ij, qui animo ferè nobiliori præditi & ad res gerendas nati, tanquam rem infamem & impiam execrentur, ſicque inter plebeios tantum, vileſque animos locum inueniant. Bongelic autem electuarium eſt ex melle paratum, folijs & ſemine cannabis puluerifati, quod in maximo vſu & frequentiore adeo, quàm opium habent, cùm languentem ventriculi vim ipſis colligre videatur. Conijcit tamen & hoc in eadem homines pericula, cùm delirantes reddat, & ſi ſomnum capiant, (quem conciliat ſimiliter) gigantes pugnare ſibi videantur, igneſque & ciuitates ardentes. Cæterum idem Dn. D. Bucretius, vt ab alijs etiam in veritatem inquireret, cùm Venetijs mariè in coronam Turcarum circa menſam cuiuſdam feminæ ſtantem incideret, videretque ipſos aquam quandam potitare (quam vendebat hæc) feruentiſſimam, vt non niſi guttulam ſemper deglutirent, atque ex ipſis, quid eſſet, quæreret: reſponderunt, decoctum eſſe ſeminis cuiuſdam, quod Caphe vocant, allati ex Arabia Felice, quod bibunt matutinis horis, vt noſtri aquam vitæ. Tandem cùm etiam incideret in Dn. Poterium, ex ſcriptis Chymicis notum, atque ipſum de Maſlach percontaretur, retulit hic, ſe multa iuuenem de eodem indagaſſe, ac tandem à pluribus Turcis edoctum eſſe, nihil quàm opium, hoc nomine vocari. Cui cùm Dn. D. Bucretius auctoritatem Turnheuſeri, cui fidem facit, tot circumſtantijs, quas affert, obijceret, ille ſe paruipendere hominis illius fidem reſpondit, à quo nunquam non credulus fuerit deluſus. Ex quibus omnibus patet: etſi vox Maſlach non omnibus nota nec vbique obuia ſit, tamen medicamentum quod eo nomine circumfertur, ex opio eſſe. Et cùm de hac re ſit vnanimis conſenſus non tantum Turcarum, ſed & Chriſtianorum, qui nihil aliud pro Maſlach, quod in Turcia emerunt, quam opium monſtrant: non video, cur eum deſerere, & Turnheuſero aſſentiri potius debeamus, qui tamen in alijs rebus multis fidem ſuam ſuſpectam reddidit. Si qui tamen hac de re certiora (nam fides hic penes experientiam eſt) cognita & perſpecta habet, vt veritas patefiat, ea in publicum conferat.

CAPVT VII.

De Phrenitide.

PHrenitis, Græcis ἀπὸ τῶν φρενῶν dicitur, quo vocabulo, vt Galen. *1. prorrhet. t. 4.* docet νοῦς ſeu διάνοια propriè ſignificatur, ſignificatque (vt pleuritis, nephritis) inflammationem, ob quam Ratiocinatio læditur, & delirium excitatur. Et cùm diaphragmate inflammato mens etiam turbetur, factum eſt, vt a Platone, & veteribus alijs τῶν φρενῶν appellatio (Latini tum præcordia vertunt) diaphragmati tributa ſit; quod huius etiam conſtitutio ad mentem aliquid facere videatur: verùm cùm diapgragma ad mentem non pertineat, ſed per accidens delirium illud contingat, verè ac propriè dicta Phrenitis ſit tantum cerebri membranis primario affectis; Et propriè membranarum cerebri affectio ſit Phrenitis. Aliquando tamen etiam deliria ſymptomatica febrium ardentium deliria dicuntur.

Phrenitis dupliciter conſideratur.

Affectio autem hæc dupliciter conſiderari, vt & definiri poteſt, vel vt morbus, inflammatio ſcilicet mem-

membranarum cerebri, qua ratione ſupra *part. 1. cap. 27.* conſiderata fuit: vel vt ſymptomata, ſeu deprauata actio facultatum principum, qua ratione hic conſideranda venit.

Phrenitis quid.

Atque hoc modo conſiderata Phrenitis eſt delirium perpetuum & continuum, ſeu principum functionum cerebri, imaginationis ſcilicet & Ratiocinationis depravatio, ab inflammatione membranarum cerebri orta cum febre continua; Aut potius delirium dependens ab intemperie calida cerebri cum materia, eaque ab inflammatione membranarum cerebri proueniente, vt poſtea de cauſſis dicetur.

Quænam facultates lædantur in Phrenitide.

Vt enim in alijs delirijs, ita & hic Phantaſia, & Ratiocinatio ſuum officium non faciunt, ſed in iudicandis rebus aberrant, nec verum à falſo, bonum à malo, turpe ab honeſto, congruum ab abſurdo, & quod nec loco, nec tempori conuenit, diſtinguere valent, & ob cauſſæ rationem omnia cum contentione, rixa & furore agunt.

Interdum tamen ſola imaginatio, Ratiocinatione ſalua, interdum vtraque functio deprauatur. Dum imaginatio ſola afficitur, res abſurdæ, & non cohærentes offeruntur, ac ea, quæ nullo modo adſunt, præſentia putantur: cætera rectè iudicant. Id quod Theophilo Medico contigit, vt Galenus *de differ. ſympt. cap. 3.* refert, qui cum tubicines angulum domus, vbi decumbebat, occupaſſe, aſſidueque ſonare, tum pulſare putabat, in eo imaginationem deprauatam habebat: quod verò eos, vt ſibi moleſtos, & quietem turbantes domo eijcere iubebat, & in cæteris omnia prudenter agebat, & loquebatur, atque vbi conualuit, quæ quiſque adſtantium dixiſſet, feciſſetve, narrare poterat, & imaginationis illius deprauatæ de tibicinibus recordabatur, in eo Ratiocinatio & memoria ſalua erant. Alius, vt *itidem* Galenus refert, qui occluſis foribus ſingula vaſa promens, & per feneſtram tranſeuntibus monſtrans, ac nominans, & an ea proijcere iuberent, interrogans, eaque ab alto proijciens. Phantaſiam & Memoriam eatenus ſalua habebat, dum vaſa omnia agnoſceret, & nomina eorum recitaret: verum dum ea ex alto proiecit, Rationem ſaluam non fuiſſe, ipſo facto demonſtrauit. Plerumque tamen & Phantaſia, & Imaginatio ſimul deprauantur.

An læſa phantaſia Ratio ſalua permanere poſſit.

Euſtach. Rudius quidem hanc doctrinam impugnat, ſtatuitque fieri non poſſe, vt ratione ſalua, & illæſa permanente, ſola imaginatio poſſit lædi, idque ea de cauſſa, quia ſpeculantem & intelligentem oporteat circa phantaſmata verſari, ideoque ſi à phantaſia deprauata, Ratiocinatrici potentiæ abſurda phantaſmata offeruntur, neceſſe eſt, vt intellectus ea praua phantaſmata ſpeculando prauè quoque & abſurdè ſpeculetur.

Verùm enim vero etſi hoc verum ſit, intellectum circa phantaſmata verſari: tamen ad intellectum non tranſmittuntur ſpecies materiales, vt à ſenſibus exterioribus transferunt ad ſenſum communem, & hinc ad phantaſiam, cùm intellectus ſpecierum ſenſibilium non ſit capax, neque organum corporeum habeat, ſed intellectus agens phantaſmata illuſtret, eaque à conditionibus materialibus liberet, & ſpeciem intelligibilem efformet, vt de his pluribus Philoſophi docent. Præterea intellectus de vno ad aliud diſcurrit, & circa ſpecies memoria retentas etiam occupatur. Ideoque etſi Phantaſia aliquid abſurdi menti offerat: tamen ſi ſpecies antea perceptæ in memoria adhuc retineantur & Rationi offerantur, inde errorem illum & deprauationem Phantaſiæ cognoſcere, & corrigere poteſt, ſi nimirum animaduertit, neque loco, neque tempori, neque alijs circumſtantijs, quas adhuc rectè memoria habet, & vera eſſe ſcit, abſurda illa phantaſmata, quæ ab imaginatione deprauata offeruntur conuenire. Vnde rectè Aretiacus *lib. 1. de cauſſ. & ſign. morb. diutur. cap. 5.* ſcribit in Melancholia in re vna aliqua eſſe lapſum, conſtante in reliquis iudicio.

Memoria etiam in Phreniticis ſæpe læditur, ſeu aboletur, cùm ægri, etſi ſitiant, bibere, & lotium vrgeat mingere obliuiſcantur.

Cauſſa.

Cauſſa Phrenitidis cerebri membranarum inflammatio.

Cauſſa huius mali proxima eſt membranarum cerebri inflammatio, cùm ſanguis bilioſus è vaſis ſuis effuſus membranas cerebri occupat, ibique putreſcit, & accenditur; aut potiùs intemperies cerebri & ſpirituum calida à membranarum cerebri inflammatione proueniens. Neque enim, vt poſtea in quæſtione dicetur, inflammatio cerebri quatenus talis, delirium hoc excitat, ſed tum demum, vbi calida illa intemperies cerebro & ſpiritibus eius communicatur. Immò obſeruatum, cerebrum inflammatum fuiſſe ſine delirio. In hoc enim delirio membranæ cerebrum ambientes, vt per quas vaſa ſanguinem continentia tranſeunt præcipuè inflammantur. Vix tamen fieri poteſt, quin cerebrum ita vicinum etiam non incaleſcat; imò aliquando, præcipuè eius externa pars, ſimul inflammetur. Vnde & ſpiritus inſitus, & qui in cerebro generatur ac continetur, incaleſcit, & nimis mobilis redditur, varieque agitatur, atque inde delirium continuum excitatur, etſi enim etiam in alijs febribus deliria accidunt, & quibus capite præcedente dictum; tamen quia illa ſaltem per conſenſum fiunt, vaporibus bilioſis ad caput, ſiue ex aliqua parte, ſiue toto elatis, deliria illa non ſunt continua, nec tam vehementia & ferocia, vt in phrenitide, vbi materia ipſum cerebrum occupauit.

Cerebri inflammatio quomodo & vnde fiat.

Qua ratione autem cerebri & eius membranarum inflammatio generetur, & quas cauſſas habeat, dictum eſt ſupra *part. 1. capit. 27.* vt de eo hic addere nihil opus ſit. Immò cum phrenitis nihil aliud ſit, quàm cerebri membranarum inflammatio, nihil ferè amplius hic addere opus eſſet, ſed omnia, quæ de phrenitide dicenda ſunt, ex loco allegato peti poſſent: pauca tamen adhuc addere libet, præcipuè ea quæ huic affectioni ratione delirij ſunt propria, & dicentur etiam quædam poſtea *in quæſtione.*

Differentia.

Differentiæ phrenitidis 1 Ratione cauſſarum.

Primò pro cauſſarum varietate etiam delirium hoc variat. Mitius eſt cum riſu: ac leui in ſomnum propenſione, quod fit à ſanguine puro, quod tamen rarius accidit, & diu non durat; cum ex ſanguine inflammato facile bilis, aut atra bilis fiat: ſæuius ſi pallida bilis admiſceatur adhuc ſæuius & cum pertinaciſſimis vigilijs, ſi flaua bilis admiſceatur, quæ ſi aduri incipiat, ſæuiſſimum delirium excitat. Variatur etiam phrenitidis magnitudo, pro cauſſarum vehementia, ita vt nunc ſola imaginatio, nunc quoque ratiocinatio, imò quandoque memoria lædatur.

2 Ratione loci affecti.

Deinde ratione loci affecti. Etſi enim ſolùm cerebri membranę inflammatio, quod malum Arabes Charabitum, & Sirſen calidam nominant; ad phrenitidem conſtituendam ſufficit: tamen interdum inflammatio ipſum cerebrum ſimul corripit, quod malum ſibare ab Arabibus appellatur. Et quidem cum ſanguis, ac humor bilioſus nondum per totam cerebri ſubſtantiam diffuſus eſt, ſed in membranarum meatibus adhuc hæret, phrenitis θορυβώδης ſeu tumultuoſa appellatur, ſi verò in ipſam cerebri ſubſtantiam humor imbibatur, hectica phrenitis eſt, quam Hippocrates ἀσαφῆ. obſcuram & mitem nominat, quod ægri quieſcunt, neque loquuntur, neque ſe mouent & dormire videntur, vt ex 1. *prorhet. ſ. 33.* videre eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa phrenitidis imminentis.

Vtile eſt autem etiam ſigna imminentis phrenitidis cognita habere, vt ei maturè occurratur. Proponuntur verò à Galeno 5. *de locis affectis capit.* 4. & 1. *prorhet.* 5. & ſunt hæc: Vrgent vigiliæ, aut ſomnus eſt interruptus, & moleſtis ſomnijs horrendis perturbatus, ſomniaque ſunt conſpicua; quidam dormientes vociferantur; alij è lecto exſiliunt; incipiunt delirare, etſi delirium non ſit continuum, ſed præcipuè circa acceſſiones, & exacerbationes vigeat, in facie & oculis præcipuè apparet rubedo, in auribus percipitur ſibilus, ſonitus, ſtrepitus, tinnitus; res oblatæ viſui geminæ videntur, lacrimæ ex oculis erumpunt, oculi inordinatè mouentur; ægri ſe variè iactant, & mouent, frequenter exſcreant ſine neceſſitate; vrinæ ex tinctis albæ, & crudæ apparent, humore bilioſo caput petente; præterea ægri eorum, quæ dicuntur, obliuiſcuntur, reſpondent cum iracundia; ac vbi iam iam Phrenitis præſtò eſt, ægri fixis & toruis oculis homines, qui ad eos accedunt, intuentur.

Signa phrenitidis præſentis.

Signa verò præſentis iam phrenitidis ex ijs, quæ de inflammatione cerebri, ac membranarum eius *loco alleg.* dicta ſunt, ſatis patent, vbi ſigna pathognomonica inflammationis cerebri ſeu phrenitidis eſſe diximus, febrem continuam, delirium perpetuum, & vigilias pertinaces. Duo hic ſaltem addimus, primò Galenum de ſignis illius phrenitidis, quæ à cerebri inflammatione prouenit, & Arabibus Sibare nominatur, ipſi verò phrenitis hectica eſt, prolixè agere, in 1. *prorhet. comm.* 1. *t.* 33. vbi docet, non ſolùm illos phreniticos dicendos, qui exclamant, vel exſiliunt, ſed & eos, qui quieti iacent, & prorſus non loquuntur, neque frequenter decubitum mutant, ſæpiuſque famulantibus præbent opinionem, quod mox, ſi quod fiat ſilentium, dormituri ſint, & cætera, quæ ibi videantur.

Phrenitidis à cognatis affectibus dignoſcendæ ratio.

Deinde ex ſignis Pathognomonicis ſupra propoſitis, febri continua, delirio perpetuo, & vigilijs facile phrenitis ab omnibus cognatis affectibus diſcerni poteſt. Febre enim differt à melancholicorum delirio; vigilijs, à lethargo; delirio perpetuo, & æquali, ab alijs delirijs, in quibus caput non primario, ſed per conſenſum afficitur; præterquam cum conſenſu diaphragmatis laborat. Verum hoc delirij genus alijs ſignis à phrenitide differt. Reſpiratio enim in delirio ex ſepti tranſuerſi inflammatione eſt parua, & frequens; in phrenitide magna & rara, & in Phrenitide caput, ac frons magis calent, oculi rubent, neque ſtatim hypochondria ſurſum reuelluntur, vt in diaphragmatis inflammatione, ſicut cap. præced. dictum. Addimus & hoc, flauam bilem ſæpe in atram degenerare, cuius conuerſionis ſigna ſunt, animi ferocia, cum ſcilicet æger clamat, alios verberibus & morſibus impetit, & familiares pro hoſtibus habet.

Prognoſtica.

Prognoſtica inflammatione cerebri membranarum eius, ſuprà *part.* 1. *cap.* 27. propoſita, omnia etiam hic locum habent, cum phrenitidis cauſſa proxima ſit inflammatio cerebri, & proinde reipſa non differant. Vt breuiter illa contrahamus, euentus ex morbi magnitudine, & virium robore æſtimandus eſt. Si enim vires ſint languidæ, vt neque ſolæ neque præſidijs artis adiutæ morbo ſuſtinendo & vincendo pares ſint, morbus verò ſit vehemens, id quod hic non ſolum ob præſtantiam partis accidit, ſed etiam à ſymptomatum vehementia colligitur, morbus lethalis eſt. Ideoque cum hic pars nobilis afficiatur, & ob id omnis phrenitis periculoſa ſit, ſi accedant conuulſiones linguæ & neruoſarum partium, *aphonia*, ſingultus, dentium ſtridor, vox clangoſa, & tremula, tremor membrorum, vrinæ & fœcum inuoluntaria, & inſcia deiectio, & ſimilia ſupra enumarata, phrenitidem lethalem ſignificant. Si verò hæc ſymptomata, vel pleraque ipſorum abſint, & vires ſint validæ, de ſalute adhuc ſpes eſt. Vide etiam Foreſtum *lib.* 10. *obſeru.* 3. *in ſcholio.*

Phrenitis in lethargum vel coma mutatur.

Vnum ſaltem ijs addimus: phrenitis ſi vertatur in lethargum, aut coma, non bonum: non tam, quia materia bilioſa, conſumpta pituitoſa putredine, accenditur, vt nonnullis videtur, quam quia ipſa cerebri ſubſtantia corrumpi & labefactari incipit. Vnde & phrenitis hectica praua eſt. 1. *prorhet. comm.* 1. *cap.* 32. Et quamuis hectica phrenitis videatur eſſe mitior, nec dolor capitis ſit in ea ita magnus, nec delirium tam vehemens, ſed ita blandum, vt æger delirare vix videatur: tamen fucata iſta manſuetudine Medicus non decipiatur, ſed potius mortem proximam eſſe colligat. Etenim quibus cerebrum Sphacelo corruptum eſt, ſubſtantia cerebri ob inflammationis magnitudinem ita corrupta, vt iam emori incipiant, ij intra 3. dies moriuntur. 7. *aphor.* 50.

Curatio.

Cum phrenitis ab inflammatione cerebri & membranarum eius, vt proxima cauſſa dependeat, & ea poſita excitetur, ſublata ceſſet: nihil aliud de curatione phrenitidis dici poteſt, quàm quod ſuprà, *loco alleg. de curat. inflammat. cerebri ac membranarum eius* dictum. Et præcipuè venę ſectio hic neceſſaria eſt: Notat quidem Arculanus, vnum ſaltem caſum occurrere, in quo non competat venę ſectio: quando ſcilicet phrenitis pendet à ſola bile, nullo ſanguini permixta. Verum cum phrenitis ſit inflammatio, impoſſibile eſt, vt ſine ſanguine fiat.

Vigiliæ in phrenitide quo modo mediàm.

Duo ſaltem hic addimus, primò, quia in phrenitide vigilię vigent, & maximum negotium faceſſunt, vtpote quę attrahendo humores ad caput, & id calefaciendo phrenitidem augent, imò excitare valent, deliriumque prętereà ſit perpetuum: ad ſomnum conciliandum, & delirium ſedandum hypnoticis hic plurimùm indigemus: imò ad narcotica quandoque deueniendum, de quibus ſuprà *cap.* 1. *de vigilijs nimijs* dictum. Ideoque è medicamentis Internis, quę ad temperandum humorum feruorem exhibentur, ea eligenda, quę ſimul ſomnum conciliant, vt lactuca, violę, nymphęa, papauer. Multum hic prodeſt Electuarium illud, quod ex ſem. papau. & ſacch. conficitur, & Græcis Diacodium appellatur, quod non ſolùm calidos & acres vapores & humores temperat, & ſomnum egregiè conciliat.

Ex quibus fiat Diacodium.

Extra mox ab initio repellentibus miſceantur hypnotica, vel ſeorſim adhibeantur. Exempli gratia.

℞. *Fol. lactuc. ſalicis, vitis. an.* M. j. ß. *flor. nymph. roſar. rub. violar. an.* M. j. *ſummit. aneth.* M. ß. *capit. papau. alb. cum ſem. num.* xv. Coqu. in ſ. qu. aqu. ad tertias.

Colatura tepida capiti cum ſpongia applicetur, & eadem extrema abluantur. Si ℥. ß. vel ℥. j. rad. mandrag. addatur, efficacius erit. Neque ſolum caput, ſed & pedes ac manus lauandę ad refrigerationem, reuulſionem & ſomni conciliationem.

Harum lotionum capitis vſum Hippocrates & Galenus probant in delirio cum vigilijs, etiam vbi ſanguis è naribus profluit, minus tamen profluit, quam oportebat; de quo in 1. *Epid. comm.* 3. *aphor.* 24. *ſeu ægrot.* 7. A lotione inungantur frons, tempora & pulſus hoc vel ſimili linimento.

℞. *Vnguent. roſac. popul. ol. violar. de nymph. an.* ʒ. iij. *opij, ol. nuc. moſch. expreſſ. an.* ℈. iij. M. Oxyrrhodinis etiam, & illitionibus addantur *aqu. lactuc. papau. nymph. ol. papau. nymph. mandrag.* Plurimum prodeſt in vigilijs ex hac cauſſa ſi caput inungatur ol. violar. frigido, & oxyrrhodinum ſuperponatur. Et reliqua ſupra propoſita *c.* 1. vſurpentur.

Poſtea & hic clyſter iniiciatur.

℞. *Malua. viol. lactuc. parietar. an.* M. j. *ſummit. aneth.*

anetb. M. ß. Coqu. in aqu. ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *ol. viol.* ℥. iij. *ſacchar. alb.* ℥. j. F. clyſter.

Vel ℞. *Mal. mercur. lactuc. ſcaryiol. an.* M. j. *nymph. viol. an.* M. j. ß. *prun. Vngar.* N. x. *furfur. macri* M. j. Coq. in aq. hord.

Colat. ℞. ℥. xiij. Diſſolu. *Caſſ. rec. extr.* ℥. ß. *diaprun. ſ. aut pulpa tamar.* ʒ. ij. vel *Elect. de ſucc. roſar.* ʒ. j. ß. *tripher. Perſic.* ℈. iv. *ol. viol.* ʒ. iij. *vitel. oui.* N. j. *ſacch. rubr.* ℥. ß. *ſalis* ʒ. j. M. F. Enema.

Bilis etiam feruorem reſtinguentia exhibenda.

Vt ℞. *Pulp. tamar.* ℥. ij. *rad. cichor. satiu. condit.* ℥. ß. *lact. Ital. cond. pulu. citri. condit. an.* ʒ. iij. *conſeru. flor. nymph. roſar. incarn. bugl. an.* ʒ. v. *acetoſel.* ℥. ß *ſpec. diamarg. frigid.* ʒ. ß. *fragment. lapid. pretioſ. an.* ℈. j. *coral. rubr. prapa.* ʒ. j. Cũ *ſyr. conſeru. citri qu. ſ.* F. condit. Super bibatur *aq. hord. aut vin. Cydon. aut ab. flor. nymphæ* [illegible].

Si calor cordi communicetur.

℞. *Aqu. roſar.* ℥. iv. *viol.* ℥. ij. *bugloſſ. borrag. an.* ℥. j. ß. *acetoſ.* ℥. ij. *acet. vin. alb.* ℥. ß. *pulu. ſpod.* ʒ. ß. *ſeric. cocco tinct. crud.* ℈. j. *confect. cord. G.* ℈. ß. *ligni aloes* ℈. j. *ſantal. omnium an.* ℈. ij. *croci* ℥. viij. *camph.* ℥. vj. M. F. Epithema ad ſiniſtram mamillam applicetur cum panno charmeſino, quod lixiuo ſemel atque iterum elotum eſt. Inter epulandum remoueatur.

Hepatis regioni ſequens apponatur Epithema.

℞. *Aqu. lactuc.* ℥. ij. *roſarum* ℥. iij. *endiu. acetoſ. an.* ℥. ii. *abſinth.* ʒ. ℥. ß. *acet. vin. alb. odorif. an.* ℥. ß. *ſantal. alb. rub. ſpodij an.* ℈. j. *camphor.* ℥. v. *ſpec.* ℥. iv. *ſpecier. diatr. rhod. abbat.* ʒ. M. Applicetur tepidum cum petia lintea.

Sunt qui genitales etiam partes refrigerant.

Vt ℞. *Vini alb.* ℥. j. *aq. roſarum* ℔ ß. *ſantal. rub.* ℥. ß. M. His foue teſticulis.

Opiata cautè omninò & circumſpectè vſurpentur, vt ibid. dictum, ne phrenitis in veternum mutetur, & ab iis abſtinendum, ſi vires ſint imbecilliores. Etſi enim, ſi mitioribus remediis febris ac delirium non ſedetur; res plena periculi ſit: tamen ſalus ab Opiatis ſperari non poteſt, ſed ſpes in anguſto eſt, quia aut vires iam ſuccumbunt, aut abſceſſus metuendus eſt, cuius maturationi cerebrum ſufficere non poterit. Vbi tamen neceſſitas id poſtulat, laudanum opiatum exhiberi poteſt, vt ſupra *cap. 1.* dictum. Aut, quod tutius eſt, clyſteribus permiſceatur.

Deinde quia contingit vrinam quandoque ſupprimi in hoc morbo, ſiue quod ſponte illa ſubſiſtat, ſiue, quod credibilius, quod ægri eam reddere negligunt, vnde partes illæ diſtenduntur, & tandem inflammatione corripiuntur, quæ vel ſola ægro interitum afferre poteſt: itaque tum ægri ad vrinam reddendam ſæpiùs incitandi ſunt, ac pubes & perinæum fouendum emollientibus, & vrinam prouocantibus, (à calidis tamen abſtinendum,) decoct. fol. pariet. malu. petroſel. & ſimil. aut inungenda illa loca ol. amygdal. dulc. ſcorpion. vnguento dialthææ, vel pinguedine cuniculi, aut Cataplaſma fiat ex parietaria cocta cum ol. ſcorpion. & amygdal. dulci.

Vrinę ſuppreſſioni quomodo occurrendum.

Reliqua, vt dictum, ex *part. 1. cap. 26.* petantur. Hoc ſaltem adhuc addimus. Si febrilis feruor & ſitis vrgeat, ſyrupi modicè aſtringentes, veluti ſunt ſyr. de ſucco granat. de ſucco ribes, de ſucco berber. limonum, citri, exhibeantur. Vel præparetur ſequens Iulepus.

℞. *Aqu. nymph.* ℥. iii. *roſar. bugloſſ. an.* ℥. vi. *ſyrup. de ſucc. ribes* ℥. ii. *ſpirit.* Vitriol. ʒ. ß. Miſce.

Vel ℞. *Aqu. fontan. puriſſ.* ℔. ii. *trifolij acetoſi, papauer. erratic. an.* ℔. ß. *ſpir.* Vitriol. ʒ. j. *vel q. ſ.* ad gratum ſaporem: adde *flor. violar. borragin. nymph. an.* ʒ. j. *ſantalo rub. limati* ℈. ii.

Stent in infuſiones per aliquot horas, poſtea filtrentur per chartam emporeticam: tinctura, quæ rubicundiſſima erit, edulcoretur ſaccharo albo qu. ſ. vel ſyrup. acetoſit. citri.

Cordi quoque & pulſibus Epithemata applicentur refrigerantia & confortantia, de quibus in doctrina de febribus dictum. Teſtibus etiam nonnulli epithemata adhibent refrigerantia, vtpote ſpongiam marinam in aqua roſar. madefactam, cui penetrationis gratia acetum admiſcent.

Ad odorandum etiam præbent aq. roſar. camphoratam.

Chymici nonnulli commendant, 1. ſpir. terræ ſigillatæ, per ſe, ſine vllo additamento, deſtillatum, flauum & acidum, cuius ℈. j. intra exhibent, in cuius & locum & alii ſubſtituunt coagulum *Vitriol.* j. ſeu ſpir. *Vitriol.* j. coagulatum. Commendant etiam magiſterium ſeu quintam eſſentiam margaritarum, tincturam corallorum.

Diæta.

Diætæ etiam ratio ea obſeruetur, quæ ſupra de inflammatione cerebri & membranarum eius propoſita eſt.

Ob delirium hoc ſaltem addimus, quæri à Medicis, vtrum æger in luce, vel tenebris habendus ſit. De eo Celſi ſententiam adſerimus, qui *lib. 3. capit.* 19. ſic ſcribit: Antiqui tales ægros in tenebris habebant, quas ad quietem etiam conferre iudicabant: at Aſclepiades, tanquam tenebris ipſos terrentibus in luce habendos eſſe dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt. Optimum itaque eſt, vtrumque experiri, & habere cũ, qui tenebras horret, in luce, eũ qui lucẽ in tenebris. At vbi nullũ tale diſcrimen eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido, ſi non habet, obſcuro continendus. Hæc Celſus. Aliqua enim naturarum diuerſitas hic occurrit, atque alios plus tenebræ, alios plus lux turbat. Et nonnulli dum in aere ſublucido verſantur, multa quæ non ſunt; ſe videre imaginantur, alia pro aliis agnoſcunt, & varias imagines ab obiectis concipiunt. Ideoque tum non ſolum omnes picturæ è cubiculo amouendæ, cum eiuſmodi colorum varietas occaſionem præbeat, vt multa falſa imaginentur ægri, ſed & æger in loco obſcuro continendus. Contra ſi æger tenebras horreat & pertimeſcat, in luce continendus. Vt æger in quiete detineatur, etiam turba ab eo arceatur, adſtanteſque ſint pauci, prudentes, & ægro familiares, ac grati: abſint verò, quos ægri odio habent.

An in luce vel tenebris detinendi ſint Phrenitici.

Muſica quoque ſuaui interdum demulcendus æger: cuſtodiendus etiam diligenter, ne damni aliquid vel ſibi vel aliis inferat, & niſi admonitionibus, ac obiurgationibus quietus contineri poſſit vinculis coercendus. Somnus omnibus modis concilietur, cùm nihil Phreniticis tam vtile ſit, quam ſomnus, & ſomno deliria miteſcant, ægrique conualeſcant.

QVÆSTIO.

An cerebrum, an verò membranæ eius in phreniti-de inflammentur.

Vt in iis, quæ ſupra, *part. 1. cap.* 27. & hoc ipſo capite dicta ſunt, nihil dubii, quantum poſſibile, relinquamus, explicandæ omnino videntur ſequentes duæ controuerſiæ, quæ à nonnullis mouentur. Primo; an omnis inflammatio membranarum cerebri delirium afferat; deinde an phrenitis fiat ſolum ab inflammatione membranarum cerebri, an vero etiam ab ipſius cerebri ſubſtantiæ inflammatione. De priore vt dubitarent nonnulli ipſis occaſionem præbuit Hippocrates, qui 5. *Epidem. t.* 47. recenſens hiſtoriam Nerei filiæ, quæ membranarum cerebri inflammatione, ex percuſſione laboraſſe putabatur, nullam delirii mentionem facit, quod tamen in ſimilibus caſibus

An in inflammatione mẽbranarum cerebri ſemper adſit delirium.

ſibus non omittere ſolet; Et *lib. 3. ſect. 1. ægrotat. 3.* referens hiſtoriam ægri, qui in Dealcis horto decumbebat, qui Phrenitide laborauit, nec tamen continuò delirauit. Et *in Commentar. in locum 5. Epidem.* refert Franciſcus Valleſius, ſe vidiſſe in capitis fracturis, membranas, præcipuè duram inflammari conſpicuè atque adeo ſuppurari, poſtea & fruſtratim extrahi, homine non delirante.

Secundò etſi negandum non ſit cerebrum inflammari poſſe: tamen id non fieri in phrenitide, ſed aliam eam eſſe affectionem nonnulli putant, cum cerebrum ipſum inflammatur, quam quæ inflammatio membranarum ipſius parit, vtpote quæ diuerſa habet ſymptomata.

Ex his dubijs vt nos expediamus, hoc ex ijs, quæ ſupra de delirio dicta ſunt, patet, delirium non fieri poſſe, niſi ipſum cerebrum ſpiritusque in eo, qui functionum principum ſunt inſtrumenta, afficiantur. Non tamen neceſſarium eſt, vt ipſum cerebrum ſemper inflammetur; ſed ſatis eſt, ſi à vicinis membranis inflammatis incaleſcat, vel aliundè vapore calidi illi communicentur.

Idcoque non impoſſibile eſt, etſi cerebri membranæ afficiantur, vt tamen delirium nullum accedat, ſi nimirum malum cerebro non communicetur, neque ſpiritus in eo turbentur.

Nota. Si vero cerebrum ab inflammatione membranarum p. n. incaleſcit, tunc delirium, de quo nunc agimus, excitatur. Atque ita phrenitis non poteſt eſſe ſine inflammatione membranarum cerebri; inflammatio autem membranarum cerebri poteſt eſſe ſine delirio.

Alteram verò quæſtionem quod attinet, concedendum putamus, phrenitidem, vtpote quæ ſæpè curabilis affectus eſt, ſolum ab inflammatione membranarum cerebri prouenire: ipſum verò cerebrum etſi quoque inflammari poſſe concedimus, ipſius tamen inflammatio alius à Phrenitide affectus eſt, & phrenitide longe periculoſior, vtpote in quo ægri non delirant, ſed ſenſu omni priuantur. Inflammationis equidem cerebri nomine tres affectus comprehenduntur. Primò enim ab humore bilioſo, aut eius vaporibus ad cerebri membranas cum ſanguine affluente, etiam cerebri ſubſtantia irrigatur & incaleſcit. Deinde humor, qui eſt in membranis cerebri, etiam in venulas cerebri extenditur, nondum tamen in ipſam cerebri ſubſtantiam effuſus eſt: Tertiò ſanguis in ipſam ſubſtantiam & ſpatia cerebri effunditur, & tum non ſolum membranæ, ſed ipſa cerebri ſubſtantia ſimul inflammatur. Etſi enim nonnulli Medicorum cerebrum inflammari negarint: tamen non ſolum doctiſſimorum Medicorum authoritas, ſed & experientia, & ſymptomata, quæ ex inflammatione cerebri proueniunt, contrarium perſuadent. Ad phrenitidem autem conſtituendam priores duo affectus ſufficiunt; etſi inflammationes cerebri propriè dictæ non ſint, ſed cerebrum ſaltem ob vicinas membranas affectas afficiatur. Si vero ipſa cerebri ſubſtantia afficiatur, longè vt dictum modo, periculoſior affectus eſt, cuius Hippocrates *2. & 3. de morbis* ſub ſphaceli cerebri nomine mentionem facit, vt & *7. aphoriſm.* dum ſcribit: Quibus cerebrum ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos euaſerint, ſani fiunt. Paulus Ægineta etiam, Aetius & Auicennas eius meminerunt, & diuerſis capitibus de ea & phrenitide tractant: & proinde nos etiam ſigna eius ſupra *part. 1. cap. 27.* ſeorſim propoſuimus, & ab inflammationis cerebri ſignis & ſymptomatibus ſeparauimus, cuius hiſtoriam deſcripſit Hippocrates, *2. de morb. in initio*, & Petrus Sal. Diuerſus, *de Affect. part. cap. 1.* Hoc tamen ita accipiendum putamus, in Phrenitide quidem non totam ſubſtantiam cerebri inflammari, ſed ſolum externam eius partem, quæ membranas contingit; & qui hoc modo afficiuntur, etiam phrenitici ab Hippocrate *1. prorrhet. 33.* ſed *ἀναφῶδεις* nominantur, vt Galenus *in comm.* explicat. In eo verò affectu, quem Hippocrates *2. & 3. de morb.* ac P. Sal. Diuerſus, *de affect. part. cap. 1.* deſcribunt, internæ partes cerebri eiuſque propria ſubſtantia inflammatur, & malum plerumque in ſphacelum degenerat.

CAPVT VIII.

De Melancholia in genere.

Nomen.

Melancholia, vt ex Hippocrate, *3. aphoriſm. 14. & lib. de aere aqu. & loc.* videre eſt, morbi nomen eſt, non humoris: proculdubio tamen ex illorum affectuum p. n. genere, qui teſte Galeno, *2. morb. med. capite 2. & 3. de loc. affect. cap. 7.* nomen acceperunt à cauſſa, id eſt a materia, quæ illos produxit. Cùm verò humoris Melancholici duo præcipuè genera ſint: Vnum, quod excrementitius humor Naturalis eſt, & veluti fex ſanguinis, qui circa lienem præcipuè cumulatur, & *μέλας χυμὸς*, ac Melancholia in ſpecie appellatur: Aliud quod eſt excrementum p. n. ex aduſtione Melancholiæ, ſanguinis & bilis genitum, & *μέλαινα χολὴ*, atra bilis nominatur: malum de quo iam agendum, ex priore genere hoc eſt, ſucco atro, vel Melancholico ortum habet, quando is peccans ſiue in Cerebro, ſiue in toto, ſiue in hypochondrijs, principes animæ functiones deprauat. Quæ vero ab atra bile prouenit, harum functionum deprauatio Mania appellatur, vt poſtea dicetur. Interdum Hippocrates Melancholicum delirium nomine *μανίας* indigitat, vt *6. aphor. 21. & 56.* ſed minus propriè. Melancholia [illegible] nomen [illegible].

Definitio.

Definitur itaque vulgo Melancholia, quod ſit delirium, ſeu imaginationis, & Ratiocinationis deprauatio, ſine febre, cum timore & mœſtitia, à phantaſmate tenebricoſo ſeu Melancholico orta. Vt enim in alijs delirijs, ita etiam hic Phantaſia, & Ratiocinatio læditur, ſed imprimis Phantaſia: Ratiocinatio vero non ſemper multum, neque in omnibus, & vt Aretæus, *libro 1. de cauſ. & ſign. morb. diuturn. capit. 5.* loquitur, in Melancholia in vna re aliqua eſt lapſus, conſtante in reliquis iudicio. Melancholicorum enim Ratiocinatio circa vnam rem falſam plerumque, quam veram eſſe credunt, & Phantaſiæ deprauatæ circa eam aſſentiuntur, aberrat, de reliquis prudenter, & ſapienter ratiocinantur. Ita puer ille, cuius ſupra *capit. 5. ex Huartis ſcrutiny ingenior. capit. 7.* mentionem fecimus, in eo ſolum delirabat, quod ſe totius mundi monarcham credebat; de Republ. verò adminiſtranda prudenter diſſerebat. Sic mercator ille apud Foreſtum, *libr. 10. obſeru. 15.* optimè ratiocinabatur, niſi quod ad extremam inopiam ſe redactum eſſe conquereretur. Sic qui Melancholia hypochondriaca laborant, & ſine cauſſa timent, ac mœrent, ipſi ſæpe intelligunt, timorem illum, ac mœſtitiam eſſe vanam, & ſine cauſſa. In Melancholia Phantaſia [illegible] Ratiocinatio vero [illegible] nec ſemper multum.

Memoria verò nec per ſe, nec per accidens læditur, quod non ſit in Phreniticis, vbi imaginatrix ob immoderatum calorem ſpirituum, & veluti efferata innumeram obiectorum multitudinem Memoratrici offert, ſed ſine ordine, quæ propterea citò, & facile in illa obliterantur. Atque hinc accidit, vt propter memoriæ integritatem cum probe ſæpe ratiocinentur Melancholici, tum plerique verſuti admodum ſint. Imo obſeruatum eſt, nonnullos in delirio hoc carmina etiam eleganta compoſuiſſe. Memoria hic planè non læditur.

Differt

Melancholiæ ab alijs delirijs differentia.

Differt autem hoc delirium ab alijs delirijs, quod metuunt plerumque, & mœſti ſunt ægri præter ſolitum, neque tamen metus, aut triſtitiæ cauſſam vllam afferre poſſunt, quæ alicuius momenti ſit, niſi forſan eam, quam animo falsò conceperunt, & pertinaciter fouent, dum ſcilicet alij carceres, alij ſupplicia, alij condemnationem æternam, alij alia timent, & quidem ex leuiſſima ſæpè occaſione, vt apud Foreſt. *libro* 10. *obſeru.* 12. videre eſt. Quandoque tamen à manifeſta cauſa incipit timor, qui ſi ſit perſeuerans, melancholiam parit. Rarò verò rident: & riſus potius Maniacis ex feruore ſanguinis, quàm Melancholicis competit. Si enim ſanguis ſit calidior, & feruidior, Maniam mitem efficit: ſi verò ſit craſſior, & frigidior, Melancholiam producit, à qua mœſtitia vix abeſt, etiamſi ea minor ſit; taleſque Melancholici per interualla lætitiæ alicuius ſignum exhibent, & interdum in riſum prorumpunt. Si autem plus iuſto lætentur tales Melancholici, iam inſtantis Maniæ eſt indicium, ac præludium.

Quod tamen ex communi Medicorum ſententia de timore & mœſtitia, quæ huius delirij propria ſint, quibuſque à reliquis delirijs diſcernatur, dictum eſt, rectè accipiendum. Neque enim ſemper mœſtitia aliqua & timor inſignis in omnibus Melancholicis apparet; imò nonnulli lætitia quaſi affici videntur, cum falſis ſuis imaginationibus indulgent, & ſe Reges, vel Principes, aut diuites eſſe imaginantur, cuius rei hiſtoriam ſupra *capit.* 5. *ex Huarti ſcrutin. ingenior. capit.* 7. recenſuimus, de famulo Hiſpano, qui ſe totius mundi Monarcham eſſe imaginabatur, & hinc maxima delectatione, ac voluptate afficiebatur. Ita refert Marcel. Donat. *de hiſtor. Med. mirab. libr.* 2. *capit.* 1. mulierculam quandam ſe Regi deſponſatam eſſe perſuaſum habuiſſe, quæ ſi fortè in fragmenta vitrorum, aut alia lucida corpuſcula incidebat, gemmas ſibi à coniuge Rege tranſmiſſas dicebat, eaque tamquam rem cariſſimam, in arca, quam totam ferè oppleuerat, aſſeruabat. Eiuſdem generis fuit deliramentum cuiuſdam ſenioris diuitis, qui, referente Seneca, quæcumque, quibus vti opus erat, quam maxima expetebat, mulieres paruas, & homines paruos abominabatur, prægrandes equos peroptabat, ampliſſimis poculis vtebatur, & calceamenta pedibus maiora geſtabat; latiſſimis veſtibus veſtiebatur. Et huius generis deliramenta ſæpè occurrunt, vbi ægri quidem abſurda imaginantur, & in cogitatione illa, vt veriſſima, pertinaciſſimè hęrent, timoris tamen aut mœroris parum, vel nihil adeſt: qui omnes cum ſine febre delirent, neque etiam vlla in ijs truculentia, aut ferocia appareat, vt Maniaci appellari non poſſint, nomine Melancholicorum meritò etiam comprehenduntur. Et cogitandum Lectori relinquo, quo referenda ſit illa falſa Imaginatio, quæ ijs, quibus crura amputata ſunt, accidit, cum ſępè poſt multos poſt amputationem menſes crus amputatum grauiter crus ſibi dolere conqueruntur, vt teſtatur Ambr. Paræus, *lib.* 11. *c.* 17. eiuſque rei Hiſtorias recenſet Guil. Fabricius, *centur.* 3. *obſeru.* 14. 15.

Vera Melancholiæ definitio.

Itaque vt Melancholiæ nomen pro delirio acceptum omnibus eius ſpeciebus competat, malo cum Aretæo *de cauſ. & ſignis morbor. diuturn. lib.* 1. *cap.* 5. Melancholiam definire, quod ſit animi angor in vna cogitatione defixus, atq; inhærens, abſque febre, & furore, à phantaſmate Melancholico ortus.

Melancholicorũ magna varietas.

Eſt autem Melancholicorum magna varietas, vt omnes Melancholicorum imaginationes abſurdę facilè comprehendi non poſſint, nihilque tam abſurdum, & ineptum ſauis occurrere poteſt, quod non Melancholici ſibi imaginantur, & veriſſimum eſſe pertinaciſſimè credunt. Atque occurrunt huius rei exempla paſſim, quorum aliqua in Inſtitut. *libr.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 4. recenſuimus: plura extant apud Schenck. *libr.* 1. *obſeru.* 254. *& ſequ.* Marcell. Donat. *de hiſtor. Medic. mirabil. lib.* 2. *capit.* 1. Foreſtum, *libr.* 10. *obſeru.* 12. *& in ſchol.* Plater. *libr.* 1. *obſeru.* Pro diſpoſitione enim humorum varia, vitę, conditionis, ac cogitationis varietate, innumera hic varietas occurrit. Nam quidam riſum interdum admiſcent; quidam cum ira aliqua & contentione Phreniticis adſimilantur; quidam neſcio quæ ſcelera ſe commiſiſſe imaginantur, atque hinc ſupplicij metu, & mortis terrore vexantur: alij ſe ad inferos damnatos, imò gehennæ flammis cremari conqueruntur, nonnulli ſe mori, vel etiam mortuos putant; nonnulli cœlum ruiturum metuunt, quidam ſerpentes, vel ranas in ventre ſe geſtare perſuaſum habent: nonnulli ſe in bruta animalia conuerſos credunt; alij in teſtam, aut vitrum mutatos; nonnulli lacrymantur; quidam deſperabundi mortem ſibi inferunt: quidam diuina affectant, & colloquia cum Deo & Angelis ſomniant; alij auari nihil niſi de diuitijs cogitant; quidam quaſi diuites, etſi tales non ſint, de magnis opibus gloriantur; quidam elati & ſuperbi, vel de pretioſis veſtibus, auro & gemmis cogitant, ac loquuntur, vel ſe Principes aut Reges eſſe opinantur: alij contra animo abiecti, licet diuitijs abundent, de paupertate conqueruntur; alij de ſtudio, quo ſunt delectati, perpetuò cogitant, ac loquuntur. Mœſtitia tamen, & timor plerumque cum hoc delirio coniungitur, aut certè pertinax, & intenta, ac quaſi cum animi angore de re vna, ſed falſa, cogitatio. Abeſt etiam febris, etſi poſt febrem, aut in declinatione febris, humoribus aduſtis relictis, Melancholia generari aliquando poſſit.

In Melancholia præter Cerebrũ quod primario laboret, etiam cor afficitur.

Affici autem Cerebrum, & quidem vt pars ſimilaris eſt, extra controuerſiam eſt, de quo mox in cauſſis dicetur. Verum cum, vt Fernelij verbis vtar, negandum non ſit, dum iracundia, doloribus, gaudio, metu, cæteriſque eiuſmodi animi perturbationibus concutimur, conſpicuè atque inſigniter cor in nobis opprimi & geſtire, animique perturbationes in corde fieri; Melancholia verò ſit delirium cum triſtitia, aut metu, aut certè alio animi affectu: concedendum eſt, ea ratione in Melancholicis ſimul cor affici, imò plerumque principium melancholiæ eſt ex corde. Cordis enim temperies corrupta corrumpit temperiem cerebri. Et licet delirium hoc numquam accidat, niſi Cerebro primariò affecto: tamen, vt iam in cauſſis dicetur, ſi ſpiritus vitalis impurus ſit, & tenebricoſus, vitium hoc ſpiritibus animalibus & cerebro communicatur, & ita cor ſæpe huic delirio primam occaſionem præbet; malumque hoc fouet, & proinde tum non ſolùm ad Cerebrum, ſed etiam ad cor in curando reſpiciendum. Immò etſi cerebrum primariò afficiatur: tamen quia hoc delirium ſemper cum aliquo animi affectu coniunctum eſt, animi verò affectus cor valde alterent, ac afficiant: vix fieri poteſt, vt in Melancholico delirio cor etiam non afficiatur.

Cauſſa.

Cauſſa Melancholiæ proxima.

Cauſſa huius delirij proxima eſt, vt Capiuaccius appellat, phantaſma tenebricoſum. Ego, vt omnibus eiuſmodi delirijs competat, malo appellare Melancholicum. Phantaſma autem tenebricoſum, aut melancholicum redditur à ſimili animalium ſpirituum diſpoſitione. Cùm enim ſpiritus animales, qui ſunt proximum animæ in hiſce actionibus obeundis inſtrumentum, ſpecieſque deferunt, lucidi, tenues, ſubtiles, & mobiles eſſe debeant, qua de cauſa ipſum etiam Cerebrum nitidiſſimum, ac nullo colore infectum: ſi illa ipſorum naturalis conſtitutio lædatur, actiones animales, quæ eorum beneficio perficiuntur, læduntur, & quidem varijs modis, prout ſpiri-

tus

tus vitiantur. In melancholia ſpiritus melancholicos, id eſt, opacos, obſcuros, tenebricoſos, & fixos quaſi reddi dicimus, quæ eadem diſpoſitio, plerumque etiam eſt in ſpiritibus vitalibus. Qui enim triſtes, & meticuloſi ſunt in hoc delirio, proculdubio ſpiritus vitales craſſiores, impurioreſque habent. Nam vt ſpirituum puritas & ſubtilitas animum hilarem ac alacrem reddit: ita craſſities, frigiditas & impuritas mœſtum ac triſtem.

Melancholia quomodo timorẽ & mœſtitiã inducat.

Qua ratione autem ſpiritus ac vapores melancholici triſtitiam ac mœrorem efficiant, inter Galenum ac Auerroem controuerſia eſt, de qua quæ in Inſtit. *lib.* 2. *part.* 3. *ſ.* 2. *capit.* 4. dicta ſunt, hic repetere ſuperuacaneum eſt. Hoc ſaltem declarationis gratia addimus, in ſpiritibus non ſolum qualitates primas, ſed & ſecundas, ac occultas eſſe attendendas, cum ad actiones illas perficiendas æquè ſint neceſſariæ, ac qualitatum primarum temperies. Videre eſt huius rei exemplum in humore vitreo, cryſtallino, & tunica cornea in oculo, in quibus non ſolùm qualitates primæ, ſed ad viſionem rectè perficiendam æquè, immò multò magis pelluciditas, & *ἀχροία* ſeu coloris carentia eſt neceſſaria, quæ ſi deſit, viſio non rectè perficitur. Eodem modo in ſpiritibus & vitalibus & animalibus præter qualitatum primarum temperiem etiam tenuitas & ſubtilitas, puritas, ac luciditas requiritur, quæ ſi deſit, ſpiritus non ſatis aptum animæ inſtrumentum ſunt. Atque hunc puritatis, luciditatis, & ſubtilitatis defectum in ſpiritibus atri coloris, & tenebrarum nomine Galenus exprimit. Et quamquam à ſenſibus externis non percipiatur illa tenebricoſitas: tamen cauſa eſt, vt omnia obiecta ad modum vitioſæ diſpoſitionis ſpirituum repræſententur, & vitioſa illa diſpoſitio ſpirituum ſpeciebus imprimatur. Id etiam fieri in ſomnijs animaduertimus, in quibus ſæpè horrenda & metuenda offeruntur, propter abundantiam vitioſorum humorum in corpore, qui faciunt, vt obiecta hoc modo ſenſibus internis repræſententur.

Platerus equidem malignitatem materiæ, quæ melancholiam, vt & quæ maniam producit, tribuit. Verùm vt facilè concedimus, & hactenus defendimus, non ſolùm à qualitatum primarum mutatione melancholiam prouenire, ita malignitatem peculiarẽ & propriè dictam ei tribuere opus eſſe non putamus, ſed ſufficit ad melancholiam generandam, ſi ſpiritus animales naturalem luciditatem & puritatem amittant, & in ſtatum contrarium deducantur: quæ tamen diſpoſitio p. n. qualis ſit, facilè explicari non poteſt. Ideoque etſi malignitatem negamus, occultam tamen qualitatem facile admittimus: quam ſi intellexit Platerus, ei aſſentimur. Et diſpoſitionem illam melancholicorum p. n. non eſſe ſimpliciter opacam, ſed occultam ex eo patet, quod ſi imaginationi ipſorum ſatisfit, ſanitati reſtituuntur, ſicut illi accidit, qui cum naſum magnum ſe habere putabat, farcimine appoſito & remoto conualuit; cuius rei etiam alia exempla in Inſtitut. habentur, & infra etiam recenſebuntur.

Vera & proxima cauſſa melancholiæ.

Itaque ſi hæc, quæ hactenus dicta omnia diligenter penſitemus, fixa & firmiter impreſſa imago ſpiritibus cerebri inſitis cauſſa proxima melancholiæ eſſe videtur. Imaginationis tamen huius fixæ cauſſa plerumque eſt vitium ſpirituum animalium.

Fiunt autem ſpiritus melancholici, ſeu opaci impuri & tenebricoſi duobus modis; Vel quia tales vitio cerebri generantur: vel quia etſi natura ſua ſunt puri, à materia aliqua impura, & melancholica, quæ ipſis permiſcetur, inquinantur, & melancholici redduntur, aut quia ob ſanguinis & ſpirituum, è quibus generantur, vitium, tales fiunt.

Prius fit, cùm cerebri conſtitutio vitioſa eſt, & melancholica, quæ ex ſanguine, & ſpiritu vitali etiam puro impurum, & melancholicum ſpiritum animalem generat, quæ cerebri conſtitutio potiſſimum à ſpiritu inſito melancholico dependet. Capiuaccius equidem hoc negat, & à nulla qualitatum primarum intemperie in cerebro melancholiam excitari poſſe ſtatuit, dicitque à cerebro calido fieri ſpiritus animales calidiores, & hinc delirium maniacum, à frigiditate ſpiritus animales paucos, ac frigidos, indeque fatuitatem. Verùm non ſolùm ad qualitates primas in cerebri conſtitutione eſt reſpiciendum, ſed etiam ad alias, vti antea dictum, ſicut oculi conſtitutio id manifeſtè demonſtrat.

Fieri quidem nonnulli & alio modo hanc melancholiæ ſpeciem ſtatuunt, cùm ſcilicet ſpiritus vitalis in corde vitioſus, & impurus gignitur, qui cùm ſit ſpiritus animalis materia, ſpiritum animalem eiuſdem generis, & modi generari neceſſè eſt, impurum ſcilicet & melancholicum. Verùm malo hoc genus melancholiæ ad melancholiam per conſenſum referre; cùm cerebrum tum non primariò afficiatur, ſed ſolum ſpiritus animalis purus inquinetur, vel ad eius generationem impura materia ſuppeditetur. Si tamen hoc diu duret, tandem ipſum etiam cerebrum affici neceſſè eſt. Nam cùm cor caloris natiui, & ſpiritus vitalis, qui in totum corpus diffunditur, fons ſit, ſi illud frigidius & ſiccius, quam par eſt, ſeu melancholicum euadat, tandem totus corporis habitus talis redditur, imò & ipſum cerebrum, quod tali ſanguine etiam nutritur, & à ſpiritibus melancholicis & tandem melancholicum euadit, & ex affectu per conſenſum fit affectus primarius.

Poſterius verò fit, cum cerebrum per conſenſum afficitur, & quidem tribus modis. Primò cum ab vniuerſo corporis habitu, & præcipuè venis maioribus materia hæc in cerebrum fertur, quod fit imprimis corde affecto, & ſpiritus, ac ſanguinem melancholicum generante; Secundò cum ab hypochondriis materia melancholica tranſmittitur, quæ melancholia hypochondriaca nominatur; Tertiò cùm ab vtero.

Notandum tamen hic, etiamſi proxima cauſſa melancholiæ ſit humor melancholicus, à quo etiam affectio hæc nomen habet: tamen in melancholicis, vtpotè frigidis & ſiccis, multum pituitæ cumulari, propter debilitatem caloris naturalis, ad quod propterea in curatione melancholiæ ſæpè etiam ſimul reſpiciendum.

Differentiæ.

Prima melancholicorum differentia à varijs delirij forma.

Melancholicorum hic differentiæ ſumuntur primò à forma ipſa delirij, quæ multiplex, & varia eſt pro phantaſmatum varietate, quæ ab imaginatione deprauata exhibentur. Cauſſa diuerſitatis illorum phantaſmatum eſt primò natura humoris melancholici, qui in alijs ſincerior eſt, in alijs impurior, in alijs non nihil adustus; deinde natura & conſtitutio corporis ac cerebri. Nam vt vinum moribus potantium, ita humor melancholicus laborantis conſtitutioni ſe accommodat. Poſtea conſuetudo vitæ & actionum. Qualis enim olim cuiuſque interna cogitatio fuit, aut qualis vitæ conditio, talis ſeſe repræſentat melancholica deliratio. Propter has ergò cauſſas alij alia cogitant, & loquuntur. Quidam prorſus conticeſcunt, quod melancholicorum, in ter initia præſertim, proprium eſt, teſte Galeno, vt multum loqui phreneticorum, & ſemper coopertis vtrorumque meminit idem author *in 3. Epidem. comm.* 5. *aphor. penult.*

Secunda & præcipua melancholicorum differentia à ſitu materiæ ſumitur, & quadruplex eſt.

Sed præcipua melancholicorum differentia, quæ ad curationem mali plurimum momenti affert, ſumitur ex ſitu materiæ, vel ex ſedibus, in quibus humor gignitur, & redundat, vt ex cauſſarum enumeratione patet. Atque ita quatuor præcipuæ ſunt melancholiæ differentiæ. Prima eſt per primarium cerebri affectum: Secunda per conſenſum cordis, & totius: Tertia Hypochondria-

driaca: Quarta per conſenſum vteri. Arabes quidem plures partes, quibus in melancholia cerebrum per conſenſum affici poteſt, recenſuerunt, vt ex Auicenna, & interpretibus eius videre eſt, Ventriculum, Hepar, Lienem, Vterum, Hæmorrhoides, & alias partes: nullus tamen reuera inter eos, & Græcos, qui omnem melancholiam ad tria capita redegerunt, in proprium cerebri affectum, conſenſum a toto, & eum qui fit à venis meſaraicis, & hypochondrijs, eſt diſſenſus, ſi res rectè explicetur. Galen. enim 5. *de loc. affect. cap.* 1. expreſsè fatetur, quod ſi lien officium ſuum non faciat, & humorem melancholicum vel non attrahat vel per conuenientia loca non excernat, tum alij affectus, tum melancholia inde excitari poteſt. Idem affluentibus continuò inquinatur, de hepate, hæmorrhoidibus dici poteſt. Verùm hæ partes omnes aliter melancholiam non producunt, niſi quatenus humor retentus, vel in totum corpus diffunditur, vel in hypochondrijs ſtabulatur, ideoque melancholia inde orta ad melancholiam per conſenſum totius, vel ad hypochondriacam referri poteſt. Vteri tamen quia peculiaris mentio fiat, abs re non videtur: cùm in ſpecie & priuatim ad eum curatio etiam dirigenda ſit. De his ergo quatuor melancholiæ differentijs iam ordine dicendum, ſi prius ea, quæ in genere de ſignis Diagnoſticis, Prognoſticis, curatione, & diæta, quæ omni melancholiæ competunt, propoſuerimus.

Signa Diagnoſtica melancholiæ in genere.

Dum imminet melancholia, æger inſomnijs terretur, ſomnumque habet turbulentum, & horrendis ſomnijs interruptum: poſtea vigilijs infeſtatur, præter ſolitum fit mœſtior, & triſtior, aut triſtia cogitat, & metuit ſine euidenti cauſſa, aut certè in vna cogitatione pertinaciſſimè hæret; quæ ſi perſeuerant, præſentis iam melancholiæ indicia ſunt. Ita enim Hippoc. 6. *aphor.* 23. Si metus atque triſtitia longo tempore perſeuerant, melancholiæ eſt ſignum. Hinc æger fit taciturnus & moroſus, & hominum conſortia fugit, & ſolitudinem ſectatur, fit ſuſpicax, præter ſolitum inediam tolerat, & in nonnullis inediæ tolerantia tam pertinax eſt, vt fame mori malint, quàm comedere, & viuere; crebrò ſuſpirant, reſpiratio eſt tarda & rara, pulſus tardus, paruus, rarus; tandemque vbi malum augetur, illa, quæ cogitant, abſurda ſermone, & geſtibus proferunt, vt manifeſtè delirare deprehendantur: abſurda tamen illa loquuntur, & agunt ſine omni ſæuitia & furore: febre præterea carent.

Prognoſtica in genere.

1. Sicut nulla deſipientia tuta eſt; quia functio princeps læditur: ita nec melancholia: per ſe tamen lethalis morbus non eſt, niſi aliud accedat.

2. Malum hoc recens facilè, & non multo negocio curatur. Sæpiſſimè enim ſola victus ratione conuenienti, qua probus, tenuis, & clarus ſanguis gignitur, & præterea humectatione corporis ac capitis, præſertim verò balneis aquæ dulcis, ſe melancholicos ſanitati reſtituiſſe abſque vllo alio remedio validiore teſtatur Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. Et tum bonum ſignum eſt, melancholicorum corpus augmentum ſumere. Indicio enim eſt, ſanguinem iam meliorem reddi & attemperari. Inueteratum verò malum difficulter curatur. Itaque inter initia ipſi occurrendum, cum inueteratum plerumque ægrum ad mortem comitetur.

3. Facilius tollitur, & minus periculi habet melancholia per conſenſum, quam per eſſentiam.

4. Facilius curatur melancholia, quæ cum riſu aliquo eſt: difficiliùs, quæ cum ſtudio ob humoris prauitatem maiorem.

5. Leuius eſt malum, ſi imaginatio ſolùm læditur; grauius, ſi ſimul ratiocinatio.

6. Melancholia hæreditaria numquam curatur.

7. In morbis melancholicis periculoſæ ſunt temporre Verno humorum depoſitiones & decubitus; quoniam permutantur frequenter vel in apoplexiam vel in conuulſionem, vel maniam, vel cœcitatem, teſte Hippocrate, 6. *aphor*, 50.

8. Malum enim hoc nonnunquam ab humore melancholico prouenit; ſæpiſſimè verò melancholia in epilepſiam tranſit, teſte Hippocrate, *Epid. in fine.*

9. Si Melancholicus præter ſolitum in riſum, vel fletum, vel lacrymas ſoluatur, ne in maniam tranſeat, metuendum.

10. Via ad interitum in melancholia eſt vel per virium reſolutionem, quæ paulatim ſuccedit, cùm ægri cibum ac potum pertinaciter auerſantur, parum aut nihil dormiunt, & animi mœrore vel alijs cogitationibus ſe miſerè conficiunt; vel per conuulſionem aut epilepſiam, materia ad neruorum principium, & membranas Cerebri conuerſa.

Via ad ſalutem eſt, ſi materia melancholica vel diſſipetur, ſi pauca fuerit, vel ad inferiores & ignobiliores partes à natura detrudatur, & per varices, hæmorrhoides, aut vteri venas expellatur, aut in ſcabiem ſimileſque cutaneos affectus mutetur, vel denique præſidiis artis eadem ſuperetur, & profligetur.

11. In ſanis ſi varices vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio 6. *aphor.* 21. Quod de melancholia intelligendum eſſe explicat Galenus.

Curatio in genere.

De curatione in genere vix multum dici poteſt, præter id, quod ſuprà *part.* 1. *cap.* 12. dictum fuit. Hæc ſaltem diligenter attendenda. Primo procurandum eſſe omni ſtudio, vt bonus, clarus, tenuis ac ſubtilis ſanguis generetur, qui omne cauſſarum vitium corrigere poteſt, quo ſolo auxilio, & aquæ dulcis balneo, ſine vllo fortiore remedio, ſe recentem melancholiam ſanaſſe reſtatur Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. Qua ratione autem hoc fieri poſſit, dicetur mox in diæta. Deinde vt ab animi perturbationibus, mœrore, triſtitia, timore, & curis æger liber ſit, eiuſque animus ad hilaritatem auocetur. Tertiò vt æger ad contrariam imaginationem deducatur. Compertum enim eſt ſæpè, ſi ægro perſuadeatur illud, quod ipſi moleſtum videtur, & in quod omnem cogitationem defigit, remotum eſſe, ægrum conualeſcere. Commodum quidem eſt, vt æger ad contrariam imaginationem deducatur: Verùm raró hoc ab ipſis obtinetur. Ideoque ipſorum imaginationibus quidem indulgendum, ſed interim fallendi ſunt. Ita refert Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 17 Medicum quendam, qui caput ſibi amputatum putabat, curaſſe impoſito repente capiti ipſius pileo plumbeo, vt grauitatem ſentiens caput ſe recepiſſe putaret. Alius naſum ſe ingentis magnitudinis habere putabat, Chirurgus naribus prehenſis nouacula eas ſe imminuere fingit, carniſque fruſta abſciſſa oſtendit, quo modo æger conualuit. Gattinaria refert, Medicum quendam melancholico, qui ranas in ventre ſe habere putabat, purgans exhibuiſſe, & excretis ranas viuas iniciſſe, quas cum ille è ventre ſuo exturbatas crederet, conualuit. Quidam ſe mortuum putabat, referente Hollerio, *lib.* 1. *de morb. intern. cap.* 15. & propterea cibum capere noluit, is ſocii comitate, qui cum eo ſe in ſepulcro mortuum eſſe aſſerebat, & cibum nihilominus capiebat, ad cibum capiendum perſuaſus fuit. Et extant huius rei exempla paſſim plura. Nullo verò modo concedendum, vt Medici vel adſtantes cum ægro de imaginationibus eius falſis pertinacius contendant. Quartò; hoc etiam notandum, ex præcepto Aetii interdum ab omni medicamento abſtinendum eſſe aliquandiu, & naturæ aliqua quies concedenda, quæ aliquando continuis remediis afflicta quieſcens recreatur & validius morbum aggreditur & ſuperat. Quia etiam humor melancholicus circa veſperam moueri ſolet, commodum videtur, circa ve-

Curatio melancholiæ.

ſperam

ſperam hora quarta exhibere purgantia, eaque mitiora (fortia enim rarò fert) & illa aliquot diebus continuare. Præparantia verò horis matutinis exhiberi poſſunt.

Reliqua patebunt ex ijs, quæ poſtea de ſingulis melancholiæ ſpeciebus dicentur. Cordialia tamen hic etiam non omittenda, cùm cor in melancholia non planè immune ſit; & cùm dentur medicamenta, quæ ſimul & cordi, & capiti amica ſunt, & alterando humori melancholico apta, illa eligenda ſunt; qualia ſunt borrago, bugloſſ. meliſſa, ocymum, cort. citri, grana Kermes, flores tunicis, lignum aloes, crocus, moſchus, ambra, & ſimilia. Conſerua ſatirij & radices eiuſdem conditæ etiam in melancholia vtiles ſunt; excepta ea, quæ ex amore eſt.

Diæta.

Cibus & potus.

Cùm probus ſanguis omne hoc vitium ferè emendare poſſit, vt talis, id eſt purus, tenuis generetur, prouidendum. Fit autem hic dupliciter; primò ſi cibus ad talem ſanguinem generandum aptus eligatur, deinde ſi is probè coquatur. Itaque cibi ſint calefacientes, moderatè humectantes, puri, tenuis ſubſtantiæ, concoctu faciles, non flatulenti. Exhibeantur ergo carnes pullorum, gallinarum, caponum, perdicum, hædorum, agnorum, veruecina, vitulina, & ſimiles, piſces ſaxatiles, oua ſorbilia, ex oleribus, borrago, bugloſſ. lactuca, endiuia; ex fructibus ficus, amygdal. pineæ, piſtacia, vuæ paſſæ, mala punica medij ſaporis, & quibus ob iecoris calorem maior copia atri humoris colligitur, refrigerantibus & humectantibus cibis vtantur, vt iuſculis ex hordeo. Breuiter melancholicis omnibus conuenit cibus, qui eſt tenuis ſubſtantiæ, copioſioris nutrimenti, humidus in paſſiuis, in actiuis temperatus, vel ad caliditatem declinans. Frigiditas tamen excedat, aut ad frigidum vergat ſi ex aduſtione melancholia proueniat.

Contra verò vitandus cibus frigidus, craſſus, ſiccus, feculentus, & omnia, quæ ſanguinem melancholicum gignunt, vt caro bubula, hircina, caprina, aprugna, leporina, & animalium omnium quæ annoſa ſunt, & ex auibus, quæ magis ambulant, quàm volant, vt anſerina, anatina & ſimilis. Inter piſces, qui habent craſſam carnem, ex oleribus braſſica, legumina omnia, & maximè lentes. Abſtinendum & à ſalſis duris, aceto conditis, & ſale ac fumo induratis tam piſcibus, quam carnibus. De aceti vſu diximus ſupra, *p. t. cap.* 12. *in quæſtion.* Et nullo alio modo concedi poteſt, niſi vt vapores illos ſiccos ad cerebrum adſcendentes reprimat, ne ſomnum turbent: idque ſaltem in melancholia ab hepatis affectu fieri poteſt, in alijs locum non habet. Potus ſit vinum bene maturum & dulce, aut cereuiſia pura, imprimis triticea.

Aer ſit in calore & frigore temperatus, pauliſper humidus, ac niſi talis ſit, arte paretur. Somnus vigilias ſuperet, qui melancholicis eſt remedium ſupra gemmas & lapides pretioſos æſtimandum: imprimiſque danda opera, ne æger multum vigilet; cùm ex hac vnica cauſſa malum in habitum tranſire, & quod peius, in maniam mutari poſſit: Curæ & ſolicitudines animi omnes ſtudioſè cauendæ ſunt, ægrique animus ſuauibus colloquijs, vel etiam muſica ab intentis & meſtis cogitationibus, ac imaginationibus auocandus, & ad hilaritatem adducendus. Et cum ægri de vna re falsò animo concepta plerumque ſolliciti ſint, & de ea perpetuo cogitent, danda opera, vt quibuſcumque fieri poteſt, perſuaſionibus, ac medijs à falſa illa cogitatione abducantur.

CAPVT IX.

De prima melancholiæ ſpecie, quæ fit cerebro primario affecto.

PHantaſma tenebricoſum ac melancholicum, quod prima melancholici delirij cauſſa eſt, fieri à ſpiritibus animalibus eodem modo diſpoſitis antea dictum. Diſpoſitionem autem illam, vt itidem antea dictum ſpiritus animales obtinent, vel quia tales in cerebro & quidem eius vitio generantur, vel quia licet puri, & lucidi generentur, aut à cerebro benè conſtituto generari poſſent, à materia aliunde in caput miſſa inquinantur, aut ad eorum generationem materia melancholica ſuppeditatur. Vt autem de prima melancholiæ differentia, quæ fit per primarium cerebri affectum, prius dicamus, vt aliarum partium vitia coctiones, quæ in ijs obeuntur, corrumpunt, & ventriculus male conſtitutus chylum vitioſum, hepar malè ſeſe habens ſanguinem vitioſum generat: eodem quoque modo ſi cerebrum non benè ſeſe habeat, ſpiritum animalem vitioſum, & diſpoſitioni p. n. reſpondentem gignit.

Melancholica cerebri diſpoſitio non in qualitatibus primis ſola conſiſtit.

Diſpoſitio autem illa cerebri vitioſa non ſolum quærenda eſt in qualitatibus primis, frigiditate: cum multi ſenes has obtineant, neque tamen ſint melancholici ſed in eo præcipuè ſita eſt, cum cerebrum in modo ſubſtantiæ à naturali puritate, luciditate, ſeu albedine deflectit, & impurum, craſſum, tenebricoſum & melancholicum euadit. Tum enim ſpiritus animales eiuſdem conſtitutionis vitioſę generat. Si tamen frigida & ſicca intemperies cerebri eò progreſſa ſit, vt tenues, lucidas, & puras partes ex cerebro, & ſpiritu inſito quaſi exprimat, & cerebri conſtitutionem ita mutet, vt tenebricoſum euadat, inter melancholię cauſſas numerari poteſt. Cauſſę enim, quę melancholicam diſpoſitionem cerebro inducunt, ſunt omnia illa, quę humorem melancholicum in cerebro cumulant, eiuſque & calidi innati ſubſtantiam tenebricoſam reddunt.

Cauſſa melancholiæ cerebri à ſpiritibus primo factæ imaginatio & animi perturbationes.

Primo ergo cauſſa huius mali ſunt terror grauis, ſubito & ex improuiſo accidens, fortiſque rei horrendę imaginatio, quę fortes impreſſiones in ſpiritibus, humoribus & cerebro faciunt, vt rectè ſcribit Platerus, totumque corpus ita mutant, vt melancholiam grauiſſimam, deterioremque fere ea, quę ab interna cauſſa fit (humores & vapores intelligit) producat, & quę, vt idem Platerus ſcribit, ęgrè, niſi tota ſanguinis maſſa exhauriatur, poſſit curari. Poſſet quidem hęc melancholię ſpecies etiam ad eam, quę per conſenſum totius eſt referri, cum ſanguis in toto corpore ferè mutetur, quia tamen cerebrum maximè, & primario afficitur, ad hanc ſpeciem eam referre malumus. Fit autem hoc, ſi homo viſo aliquo horrendo vt cadauere, aut ſimili re abominanda, vel ſpectro terreatur, aut imaginatione, & metu periculi in tenebris nocturnis, in ſylua vel loco ſolitario percellatur, cuius rei hiſtorias habet Platerus *tomo primo Pract. pagin.* 111. *& obſeruat. libro primo*. Etſi verò quomodo imaginatio & animi perturbationes tales iſtam in humoribus & ſpiritibus alterationem efficere poſſint, integrè explicari non facile ſit; tamen experientia teſtatur, ſpecies rei vel iucundę vel horrendę & formidabilis viſu, aut auditu oblatas, & memoria conceptas ac conſeruatas, atque imaginationi & menti repręſentatas adeò ſcęuare veſtigia, & naturam rerum, vnde prodierint, vt ferè non minus, quam ipſę res externę alterare

&

& corpus mutare, & morbos tum inducere, tum depellere poſſint. Et facilius præſtant hoc hæ cauſſæ, ſi corpus ad melancholiam ſit diſpoſitum. Tum enim humor melancholicus in corpore abundans ad caput rapitur, ibique hærens cerebri conſtitutionem mutat.

ndo / or me- / holicus / capite / ſtus.

Secundo melancholicam hanc diſpoſitionem cerebro inducit humor melancholicus in capite cumulatus: quod fit imprimis ob intemperiem cerebri frigidam & ſiccam, aut potius ob natiuam, aut quocumque modo contractam melancholiam, ideſt, minus puram. & lucidam cerebri conſtitutionem, quæ cum ſæpè à parentibus in liberos deriuetur, accidit etiam vt melancholia tunc in liberos traducatur, imo quandoque totis familijs hæreditaria ſit.

Cerebri autem hanc conſtitutionem melancholicam, ſanguinem in materiam ſibi ſimilem mutantem poſt ortum frequentiſſimè inducunt triſtitia, męror, curæ, luctus atque animi ſollicitudo diu perſeuerans, vel ob rei charę amiſſionem, vt parentum, liberorum, amicorum, pecuniæ, bonorum, & honorum; vel in generoſis animis ex pudicitia, & verecundia ob errorem aliquem, ſæpè etiam leuem, & nullius momenti commiſſum, vel ex inuidia, odio, & vindictæ cupiditate, ex zelotypia, vel ex deſiderio, & amore alicuius rei, de quo *cap. ſequenti* in ſpecie agetur.

Deinde humor iſte melancholicus in cerebro colligitur, cerebrique etiam talis conſtitutio inducitur, & in eo relinquitur interdum à morbis calidis, poſt phrenitidem calore remittente, & reſolutis partibus tenuioribus, materia frigida, ſicca & craſſa, ac feculenta in cerebro relinquitur, & in cerebro ſimilis intemperies excitatur, à qua humor melancholicus & fouetur & augetur. Idem poſt epilepſiam interdum accidit, & epileptici melancholici, & contra melancholici epileptici fiunt. De quo Hipocrates 6. *Epid. in fine*: melancholici quoque magna ex parte epilepſia corripi conſueuere, & epileptici melancholici fieri. At horum vtrumque magis accidit, prout ad alterutram partem morbus inclinat. Etenim ſi in corpus, epileptici, ſi verò in mentem, melancholici fiunt. Quem locum prolixè explicat Galenus 3. *de loc. affect. cap.* 6. Nimirum ſi humor melancholicus cerebri corpus lædit. ideſt, obſtructionis in ventriculis auctor eſt, ſecundùm vulgatam doctrinam, ſeu potius, ſi membranas ventriculos inueſtientes vellicat, Epilepſiam producit: ſi verò ipſam cerebri conſtitutionem & ſpiritus, qui facultatum principum proximum inſtrumentum ſunt, lædit, melancholia excitatur.

Signa Diagnoſtica.

Delirium melancholicum ex primario cerebri affectu eſt perpetuum, & vt plurimum vehemens, oculorum obtutus fixus, & ſigna abundantis melancholiæ in capite ſuprà, *part.* 1. *cap.* 12. propoſita adſunt. Symptomata contrà, & præter naturale aliquid circa hypochondria, hepar, venoſum genus & cor non animaduertitur: præceſſerunt vigiliæ, cogitationes aſſiduæ, curę, aut ſubitus terror, & conſternatio, atque aliæ cauſſæ, quæ caput exſiccare, humoremque Melancholicum tandem in eo relinquere potuerunt, vt phrenitis, epilepſia. Sanguis etiam emiſſus hoc ſignum præbet. Si enim is non eſt craſſus & ater, non in toto, vel corde cauſſa mali eſt, ſed in cerebro: niſi forſan membri alterius affecti ſigna adſint.

Prognoſticum.

1. Quò materia in capite eſt copioſior, frigidior, & ſiccior, eò difficilius hoc malum curatur.

2. In morbis melancholicis vere & æſtate ſuſpecti ſunt humorum decubitus, & vel apoplexiam, vel maniam, vel conuulſionem, vel cæcitatem denunciant 6. *aphoriſm.* 56.

3. A terrore melancholia profecta primariò cæteris omnibus eſt curatu difficilior, *Platerus.*

Indicationes.

Materia melancholica, quæ in capite ſpiritus inquinat, ſimilemque diſpoſitionem ijs imprimit, & cerebrum ad ſpiritus melancholicos generandos diſponit, eſt alteranda & euacuanda, nimirum cùm ſit ſicca, frigida, craſſa, humectanda, calefacienda, attenuanda. Hinc medicamentis humorem melancholicum educentibus expurganda. Poſtea reliquiæ diſcutiendæ: caput roborandum, & intemperies. ac conſtitutio eius vitioſa corrigenda, ipſumque ad naturalem ſtatum deducendum. Totius tamen ſemper ſimul habenda eſt ratio.

Auxilia.

Qua ratione autem hiſce Indicationibus ſatisfieri poſſit, explicatum ſuprà *part.* 1. *cap.* 12. vbi de intemperie capitis cum humore melancholico curanda dictum. Ideóque hic pauca ſaltem addimus.

Ad præparantia quod attinet, ijs etiam *Tart. Vitriol.* vt & cryſtalli *Tart.* admiſcer. poſſunt. Exempl. gr.

℞. *Aq. pomor. redolent. borrag. an.* ℥. j ß Tart. Vitriol. ℈. j *ſyr de pom. ſ* ℥. ß M. pro hauſtu, qui per aliquot dies horis matutinis continuandus.

Vel ℞ *Aq fumar* ℥. ij. *lupuli* ℥. j. *extr. polyp.* ℈. j. *cryſtal.* Tart. ℈ ß *ſpir.* Vitriol. (*vel ol* Tart. *per deliq.*) ℈. ß *ſyr. de folijs ſenæ* ʒ iij. M pro hauſtu.

Purgantia ſæpius repetenda ſunt. Ad humorem verò melancholicum euacuandum valde efficax extractum ʒ ß in pondere exhibitum:

Vel ℞ *Aq. borrag. bugloſſ. fumar. an.* ℥. j. *extr. ſolutiu. And.* ℈. j. *belleb. nigr. tartari vitriolati an.* ℈ ß *ſyr. de epithymo* ʒ. iij. M. pro hauſtu. Commendatur & puluis Valeſci de Taranta, qui infra *cap.* 11. proponetur.

Vel ℞. *Fol. ſenæ* ℥ ij. *epithym. rhabarb. zingib. an.* ℈. iv. *ſpec diarrhod. abbat* ʒ. j. *cinnamom. macis, aniſi, margar. an.* ℈ ß *confection. electuar. de ſucco roſar. in tabulis* ʒ. ij. *ſacchar. candi. in ſyrup. violar. concreti ad pondus omnium.* F. Puluis. Doſis ℈. iv. vel ʒ. j. ß in iuſculo pingui.

℞. *Maſſ. pil. de fumar. de lapid. lazuli. an.* ʒ ß. *extr. belleb. nigr.* ℥. iv. *ol. maioran. gutt.* ij. Cum *ſyrup. roſar. ſol.* F. pilulæ.

Vel ℞. *extr panchymagog. vel extr. melanagog. Querc.* ℈. j. *belleb. nigr.* ℈ ß. *trochiſc. alhand. gutt.* iij. *ol. aniſi gu t.* ;. j. fiant ſex aur. æ pilulæ.

Quod ſi melancholici, neque has, neque alia, medicamentorum formas admittere velint, quod ſæpè fieri ſolet, propinetur ſequens decoctum galli decrepiti.

℞. *Rad. polypod* ℥. ß *ſcorzonera* ʒ. ij. *cort. rad. belleb. nigri preparati* ʒ. j *glyc. ryrh.* ʒ. j. ß. *flor. borrag. bugloſſ. violar an.* P. j. *ſem. aniſi, fenicul. an.* ʒ ß. *paſſul. minor. lotar.* ℥ ß *Fol. ſenæ. Alex. ſcſſ.* ʒ. Ebulliant in iuſculo galli decrepiti, & detur iuſculum edendum, & bibendum.

In alterando & roborando capite commendantur præcipuè, margaritæ, hyacinthus, borrago, bugloſſ. crocus: roſæ, meliſſa, doronicum, aromata ſubtilia & odorem, ac ſaporem ſuauem habentia, vinum album ſubtile, aromaticum. Commendatur etiam hoc Electuarium:

℞. *Amigdal. dulc. excort.* ℥. ij. *nuc. iugland. excort.* ℥. j. ß. *nucl. perſicor.* ʒ. j. *ſem. papau. alb.* ℥. ß. *ocymi* ʒ. j.

Contundantur & add. *nucis condita* ʒ. ij. *margarita præpar.* ʒ j. *conſeru. meliſſ. betonic. bugloſſ. borragin. an.* ℥. j. Cum *ſyrup. de cort. citri & violar.* Fiat Electuarium, de quo veſperi exhibeatur ℥. ß.

Vel ℞. *Condit. flor. citri, flor. aurant. an.* ʒ. ij. *nuc. Indic.* ʒ ij. *cort. citri.* ℥. ß. *conſeru. fl. nymph. roſar. violar. an.* ℥. ß. *borraginis, bugloſſ. an.* ℥. ß *flor. lauend. anthos an.* ʒ. j. *ſpec. elect. de gemm.* ʒ. ß. *diamoſchi d.* ℈. j. *conf. alKerm.* ʒ ß. *tinctur. corallior. rubr.* ℈. j. *eſſentia cinnamom.* ʒ. j. Cum *ſir. de cort. citri. moſcho q. ſ.* F. conditum (quod duplici folio auri tegi poteſt) cuius doſis quantitas nucis moſcatæ, vel caſtaneæ.

℞. *Conſeru. roſar.* ℥. j. *flor. tunic. pæon. an.* ʒ. ß. *violar. nymph. an.* ʒ. ij. *Aq. pomor. redolent.* ℥. v. *borrag. bugloſſ. an.* ℥. j. ß. *ſucci cydonior. rec. depurati* ℥. ß. *citri rec.* ℥. j. M. contund. in mortario marmoreo. Hinc fortiter exprimantur, & colentur.

Colaturæ add. *ſpir. margaritar.* ʒ ß. *tinct. corallior.* ℈. j. *ſmaragd.* ℈. ß. *eſſentia papau. chaad.* ʒ. j. *ſyr. de cynnamom. torrad. an.* ʒ. vj. M. pro potione, cuius doſis cochlear. j. manè & veſperi.

Cardanus ſe ſolis ſomniferis potionibus, & lotionibus, ac vſu Chryſoliti intra octiduum melancholicos curaſſe ſcribit.

Chymici hic præcipuè tincturam, & magiſterium *Lunæ* laudant. Commendant etiam tinct. Corallior. magiſt. lap. lazuli, chryſolithi, perlarum, coralliorum, ſal cryſtalli, ſmaragdi, ſapphiri, eſſentiam macis, eſſentiam & tincturam croci, ſapphiri, ſmaragdi, eſſentiam anagallidis. E Chymicis nonnulli etiam ſpir. *Vitriol.* & præcipuè ſpir. *Vitriol. Ven.* commendant. Sed non video, quam commodè: cùm aliàs acida melancholicis ſint noxia. Nonnulli tanquam ſpecificum commendant ſanguinem aſini ex venis poſt aures tempore verno emiſſum, ſi in eo linteola munda nullo vſu antea infecta madefiant, & exſiccentur, & poſtea particula duos digitos lata, & vnum pollicem longa in aq. fontana maceretur, eaque ter poſtea manè exhibeatur, & ſudor, ſi fieri poteſt, prouocetur.

Externa. Si materia adhuc generetur à perſeuerante ibi calida diſpoſitione, tum refrigerantibus & humectantibus, vt violis, roſis, nymphæa & ſimilibus, quæ odoramenti loco vſurpentur, vtendum, vel caput abluatur decocto roſarum, violarum, maluæ, hordei.

Particulares capitis euacuationes. Particulares quoque capitis euacuationes inſtituantur cum ſenſibiles, tum inſenſibiles. Aperiantur venæ narium, temporum, frontis, poſt aures, idque aliquoties fiat: imò & in pedibus vena aperiri poteſt. Sanguini enim permiſcetur humor melancolicus, & cum eo commodè euacuatur.

Apophlegmatiſmus talis inſtituatur.

℞. *Pyrethri, Zingiber. an.* ʒ. j. *ſem. ſtaphid. agriæ, erucæ, an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. *ambra* gr. vj. *cum oxymel. ſimpl.* F. linimentum palato inungendum.

In nares immittantur ſternutatoria ex hellebor. alb. maiorana, nigella, & ſimilibus, & quidem fortiora eligantur.

Commendatur & ſerum caprinum cum extracto hellebor. nigri pro errino.

Efficax eſt & ſequens puluis ſternutatorius:

℞. *Fol. tabac. veri, oleo ſem. aniſi præparat.* ʒ. j. ß. *maior.* ʒ. ß. *agarici alb.* ʒ. ß. *puluis gummi. gutt. ligni aloes an.* ℈. ß. *ambra* gr. v. *moſchi* gr. iij. M. pro puluere ſubtiliſſimo, cuius parum manè & veſperi naribus attrahatur.

Fomenta & inunctiones fiant ex ſtœchad. Arab. hyſſopo, meliſſa, thymo, pulegio, fl. chamæmel. borragine, bugloſſ. quibus addantur malua, althæa, ſem. fœnugrec. quæ coquantur in vino ſubdulci, vel in lacte, vel in iure capitis veruecis, aut pulli gallin. & ſpongia decocto imbuta caput foueatur. Ac ſi papau. capita. aut fol. nymphææ addantur in mediocri quantitate, ſomno conciliando, cuius ſemper in melancholia curanda Medicus rationem habere debet, vna opera ſuccurritur.

Vel imbuatur ſpongia ol. calidis, & humectantibus. vt oliu. chamæmel. anethin. lilior. albor. amygdal. dulc. & capiti applicetur.

Imprimis vtile eſt ſtillicidium ex lacte caprino recenti ſuper ſuturam coronalem factum.

Vtile eſt & linimentum ex oui vitello & oleo amyg. dulc. ℥. j.

Vel ℞. *Sem. papau. alb. cannabis, granor. iunip. an.* M. j. *thuris* ℥. ß. *nucleor. perſic. malor. armeniac. an.* ℥. iij. Contund. & miſc. cum aq. roſar. & fl. ſambuci, ac ſupra totum caput in panno lineo ponantur, idque toties repetatur, quoties exſiccata fuerint. Nonnulli etiam fonticulos ſupra ſuturam coronalem factos commendant. Alij crani per trepanum apertionem, vt vapores melancholici, & ſi quid aliud eſt p. n. in cerebro, euacuetur. Refertque Rondeletius, *morb. curandi morb. cap.* 41. quoſdam, quibus ex caſu & lapſu cranium apertum fuit, ſanatos fuiſſe, & Sauanarola ſcribit, quendam ex vulnere ſanatum fuiſſe.

Somni, vt diximus, vtpote qui valde vtilis eſt in hoc morbo curando, etiam Medicus rationem habeat. Ideoque ſi ea, quæ antea diximus, non ſufficiunt, opi grana aliquot cum vnguento populeo miſceantur, eoque tempora & nares illinantur. Si contumaces ſint vigiliæ; laudan. opiat. gr. iij. exhibere licet.

Monet tamen Crato *conſil.* 186. remedia ſomnifera foris adhibita, etſi plurimum prodeſſe videantur; tamen melancholicis non ſatis tuta eſſe, quod de fortioribus intelligendum puto.

Amuleti loco de collo nonnulli ſuſpendi iubent Smaragdum, alij corallia rubra, alij lap. Chelidonium.

Diæta.

Diæta ex antea dictis patet. In primis cibus ſit boni ſucci, quo ſolo, & aquæ dulcis balneo recentem hanc melancholiam Galenus ſe curaſſe ſcribit 3. *de loc. affect. cap.* 7. Si enim cerebri conſtitutio nondum valdè mutata, nutrimentum bonum continuò affluens vitium præſens & nondum inueteratum corrigere, & balneum aquæ dulcis frequens materiam diſcutere & euacuare poteſt. Reliqua diæta eadem eſt, quæ antea, & ſupra *part.* 1. *cap.* 12. eſt propoſita.

CAPVT X.

De Amore inſano.

Etſi ad cauſſas, quæ cerebri conſtitutionem immutando melancholiam inducunt, & quidem ad animi ſollicitudinem & curas amor quoque pertineat, & proinde melacholia ex amore immoderato orta ad eam, de qua modo diximus, melancholiæ ſpeciem referri poſſit; quia tamen hic animi affectus præ reliquis vehementior eſt, & peculiare quid obtinet, Medicis plurimis peculiari capite de melācholia ex amore orta, ſeu de Amore inſano agere placuit: quos & hic ſequemur, & ſeorſim de hoc delirio hoc capite agemus, de quo etiam in Inſtit. *l.* 2. *par.* 3. *ſ.* 1. *c.* 7. *& ibid. ſ.* 2. *c.* 4. quædam diximus. Amor inſa- nus.

Amor Græcis ἔρως eſt, vnde affectum hunc Barbari Hereos, & hoc malo laborantes eroticos nominant, Arabes Iliſci. Eſt autem *delirium melancholicum ex amore nimio ortum.* Non quidem omnes amantes delirant. Etſi enim verum ſit Poetæ illud: Vnde di- tur.

Crede mihi ſtulto nemo in amore ſapit.

Et plerique amantes cœco amoris impetu in diuerſum à recta ratione abripiantur, & videant meliora probentque,

bentque, deteriora ſecuantur: tamen non ſemper rectæ rationis vſum amittunt, ſed amicorum, imò mentis, & conſcientiæ ad meliora hortantis monita ſequi poſſunt, ſi validius paulò affectui huic reluctentur, & reſiſtant, & cauſſas, ac occaſiones huius mali vitent. Interdum tamen affectus hic tam vehemens eſt, vt præcipuè ſi diu duret, hominem ratione quaſi ſpoliet, & ferè delirum efficiat.

Cauſſa.

Cauſſa amoris inſani primaria. Cauſſa enim huius delirij primaria eſt impreſſio fortis rei amabilis, ſeu amor, non ille blandus Dei, virtutis, boni ac honeſti, parentum, liberorum, imò & coniugum, ſed Venereus, quo homines cum ratione inſaniunt. Etſi enim & hic amor, qui eſt inter maſculum & fœminam, ſi intra ſuos limites contineatur, blandus & ſuauis affectus ſit: tamen ſi nimius ſit, vt Seneca ait, eſt rationis obliuio, & inſaniæ proximus, fœdum, ac minimè conueniens animæ ſoſpiti vitium; turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit. Etenim ſi hominis ſeu feminæ, vel reuera pulchri vel qui talis apparet, (eſt enim, quod vulgo dicitur, Amor cęcus) ſpecies ex viſu, vel colloquijs concepta fortiter memoriæ imprimatur, & imaginationi, ac menti ſæpius offeratur, tantum rei amatæ deſiderium & appetitus oritur, vt magna in homine inde fiat mutatio, & amore ægri nec ſomnum, nec cibum capere poſſint, & animi varijs perturbationibus percellantur. Dum enim, vt in Inſtitut. *loc. alleg.* diximus, ſpem & opinionem conſequendi rem amatam concipiunt, in profundiſſimum ſæpè gaudium erumpunt, & præ gaudio multa inepta & ſtulta agunt, & loquuntur, & periculis ſe non rarò maximis exponunt. Vbi verò de conſequenda re amata deſperant, nec mutuum amorem reſpondere animaduertunt, lugent, dolent, aut etiam iraſcuntur, interdum etiam violentas manus ſibi inferunt. De quibus multa paſſim apud Poetas, quæ etſi de amore, qui nondum in delirium degenerauit, dicta videantur tamen eadem etiam omninò delirantibus ex amore conueniunt. Terentius, *in Eunuch.*

In amore hæc omnia inſunt vitia: Iniuria,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ, bellum, pax rurſum.

Et Plautus, *in Mercat.*

Amori accidunt etiam vltrò hæc, quæ diximus,
Inſomnia, ærumna, error, terror, & fuga,
Ineptię, ſtultitiaq. adeo, & temeritas,
Incogitantia, cupiditas, & maleuolentia,
Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria,
Inopia, contumelia, & diſpendium.

In primis verò graphicè incommoda amoris deſcribit Plautus in Ciſtell. *Act.2. Sc.1.*

Credo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum:
Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foris quæram,
Qui omnes homines ſupero atque antideo cruciabilitatibus animi.
Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in amoris rota miſer.
Exanimor, feror, differor, diſtrahor, diripior: ita nullam mentem
Animi habeo. Vbi ſum, ibi non ſum: vbi non ſum, ibi eſt animus.
Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lubet, non lubet iam id continuò.
Ita me amor laſſum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, iactat, largitur: quod dat, non dat, deludit:
Modò quod ſuaſit, diſſuaſit: quod diſſuaſit, id oſtentat.
Maritimis moribus mecum experitur: ita meum frangit amantem
Animum: neque, niſi quia miſer non eo peſſum, mihi vlla abeſt.
Perdito pernicies.

Imò vt Virgilius *Eclog. 8.* ait:

Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem
Commaculare manus, quod à Medea factitatum.

Egregiè quoque inſanum hunc amorem deſcripſit Seneca, *in Hippolyt.*

Torretur æſtu tacito, & incluſus quoq;
Quamuis tegatur, proditur vultu furor:
Erumpit oculis ignis, & laſſa gena
Lucem recuſant: nil idem dubiè placet,
Artuſque variè iactat incertus dolor:
Nunc vt ſoluto labitur moriens gradu,
Et vix labante ſuſtinet collo caput:
Nunc ſe quieti reddit, & ſomni immemor
Noctem querelis ducit; attolli iubet
Iterumque poni corpus, & ſolui comas
Rurſuſque fingi, ſemper impatiens ſui
Mutatur habitus: nulla iam Cereris ſubit
Cura, aut ſalutis, vadit incerto pede
Iam viribus defecta, non idem vigor,
Non ora tingens nitida purpureus rubor
Populatur artus cura; iam greſſus tremunt
Tenerque nitidi corporis cecidit decor,
Et qui tenebant ſigna Phœbea facis
Oculi, nihil gentile, nil patrium micant:
Lacrumæ cadunt per ora, & aſſiduo genæ
Rore irrigantur.

Et ſunt huiuſmodi ærumnarum quibus amantes affliguntur, pleni Poetarum libri.

Tot verò curis, ærumnis & ſollicitudinibus cum amantes conficiantur, non mirum eſt, ſi tandem in melancholiam incidant. Etſi enim amor, vt diximus, in principio ſpecies delirij, & melancholiæ non ſit: tamen nimia animi ſollicitudo, inedia & vigiliæ, ira, & vehementiſſimi animi affectus, quibus continuò cruciantur, cerebrum refrigerant, & exſiccant, humores melancholicos cumulant, & cerebro melancholicam diſpoſitionem inducunt. Et quidem in principio nihil tale incauti metuunt: dum verò obiectum gratum & delectabile memoriæ nimis imprimunt, & continuò de eo cogitant:

Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuo populante venas,
Non habet latam data plaga frontem,
Sed vorat tectas penitus medullas.

Vt Seneca in *Hippolyt.* habet. Ideoque vt idem *ibid.* ſcribit:

Qui blandiendo dulce nutriuit malum,
Serò recuſat ferre, quod ſubijt, iugum.

Cauſſæ verò huius delirij remotæ ſunt omnia, quæ ad amorem conciliandum faciunt. Cùm verò amor ſit appetitus; appetitum verò pręcedat notitia, & ignoti nulla cupido ſit: primus ad amorẽ gradus eſt rei notitia: ad quem peruenitur viſu & auditu. Et imprimis amoris cauſa eſt obiectum pulchrum ſeu reuera tale, ſeu tale apparens viſui oblatum. Vnde Amor Græcis ἔρως ἀπὸ τοῦ εἰσρεῖν, ab influendo, quod ex aſpectu per oculos quaſi per feneſtras in mentem hominis influat, dictus putatur; & hinc illud eſt vulgatum; ἐκ τοῦ ὁρᾶν γίνεται τὸ ἐρᾶν, & illud; *Oculi ſunt in amore duces.* Vnde ille apud Virgilium; Cauſſæ remotæ.

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error.

Ita Dauid Berſabeæ, Dido Æneæ conſpectu amore accenſa eſt.

Vt verò amor ex viſu ſeu auditu perceptus, penitius ſeſe menti inſinuet, & obiectum fortius animo imprimatur, multum facit otium, ſolitudo, lectiones librorũ

nem. Dido ſibi ipſi manus violentas infert vehementia amoris in Æneam victa. Hercules amore effeminatus turpiter ſeruiuit Omphalæ. Samſon amore ſuperatus arcana ſua cum ſuo maximo damno amicæ reuelauit. Salomon omnium hominum ſapientiſſimus amore mulierum victus Idolatriam committit. Notatu etiam dignum eſt, quod Cornax, *lib. 1. conſult. Med. c. 3.* refert ſe vidiſſe, nobili cuidam iuueni, qui puellæ cuius nuptias ambiebat, in menſa aſſidebat, ſubito venam in temporibus propè aurem ſponte apertam fuiſſe, & copioſum ſanguinem ex ea profluxiſſe. Quoſdam ob repulſam, vel amicę diſceſſum ſubito mortuos eſſe refert Marcel. Donat. *de hiſto. Med. mirabil. l. 3. c. 13.* vbi plures inſani amoris hiſtorias recenſet.

Prognoſticum.

In principio quidem malum hoc curatu difficile non eſt: ſi verò radices agit, vel in Maniam degenerat, vel ægri maraſmo, & tabe conſumuntur, vel ſibi ipſis violentas manus inferunt.

Curatio.

Initio ergo, vbi conſtitutio cerebri nondum adeo immutata eſt, ſaltemque vanis illis cogitationibus torquentur amantes, malo ſtatim reſiſtendum, & vt Ouidius habet;

Dum licet, & modici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine ſiſte pedem.
Opprime, dum noua ſunt, ſubiti mala ſemina morbi.
Et
Dum nouus eſt, cœpto potius pugnemus amori:
Flamma recens parua ſparſa reſedit aqua.

Ideòque fugienda ſolitudo, & amicorum colloquijs & conuerſatione, animus amore æger à mæſtitia, & vanis illis cogitationibus ad hilaritatem auocandus, & quibus fieri poteſt modis oblectandus, & de re amata cogitationes excutiendæ, & virorum grauium admonitionibus æger ad mentem meliorem adducendus, monſtrandumque quàm abſurda, inepta, & genere ac conditione indigna agat, atque ea, quæ amatur, omnibus modis exoſa reddenda, eiuſque vitia, ſeu corporis ſeu animi exaggeranda. De quibus tamen multa præcipere potius Ethici eſt, quàm Medici. Et extant hac de re non pauca apud Ouid. *in lib. de remedio amoris.* Ideòque plura hic non addimus. Imprimis fugiendum otium: nam vt Ouidius habet:

Otia ſi tollas periere cupidinis arcus,
Contemptaque iacent, & ſine luce faces.
Deſidiam puer ille ſequi ſolet, odit agentes:
De vacua menti, quo teneatur, opus.
Quam Platanus riuo gaudet, quàm Populus vnda,
Et quam limoſa canna paluſtris humo:
Tam Venus otia amat: finem qui quæris amori,
Cedit amor rebus, res age, tutus eris.

Hinc tres Deas Amori inuictas eſſe Poetæ tradunt, Mineruam, Dianam, Veſtam.

Si verò malum ita radices egerit, vt admonitionibus vix amplius locus ſit, modo capite præcedente propoſito æger curandus; & ſi ex Veneris appetitu & ſeminis abundantia tale malum ortum habeat, medicamenta venerem ſopientia, & ſemen extinguentia exhibenda. Inter quæ commendatur ſem. agni caſti, rutæ, portulaca, mentha, camphora, quod tamen Scaliger *exerc. 104. ſ. 8.* negat, ſem. coriandr. lactucæ. Folia etiam ſalicis trita, & pota, Venerem imminuunt, & ſi ſæpè vſurpentur, planè auferunt. Idem verbena præſtare dicitur, atque etiam geſtata Venerem extinguere. Idem præſtare lapidem topazium in annulo geſtatum ſcribunt. Imprimis ſaccharum *Plumbum*, quod Venerem imminuit, & ſæpius vſurpetur, virilitatem tollere poteſt.

De Mentha proculdubio hinc ortum prouerbium: *Mentham tempore belli neque ſerito, neque edito.* Quod quamuis inde natum putat Ariſtoteles *ſect. 20. Problem. 2.* quod quia corpus refrigeret, animoſitati & fortitudini ſit aduerſa: tamen quia mentha frigida non eſt, hæc potiùs huius adagij cauſſa videtur, quod mentha Venerem extinguit, quod ipſe *loc. alleg.* concedit Ariſtoteles. Cùm enim belli tempore multi pereant, & proinde nouo milite & ciue, qui mortuis ſuccedant, opus ſit, ad eam rem liberorum propagatione opus eſt, quam mentha, vtpote ſemen extinguens, impedit; & proinde eo tempore inutilis eſt. Nota.

Hinc commendantur hæc medicamenta:

℞. *Trochiſcor. de camphora, menth. ſicca an.* ʒ. j. *ſem. agni caſt.* ʒ. ß *cum ſyrup. nymphææ*, fiant pilulæ.

Vel ℞. *Menth. ſicca, ſem. agni caſti, nymph. an.* ʒ. j. *raſur. eboris, corall. rub. an.* ʒ. ß. *ſacchari alb. in aq. nymphææ diſſolut.* ℥. iij. fiant rotulæ.

Vel ℞. *Sem. lactuc. portul. coriandr. menth. ſicca an.* ʒ. j. fiat puluis.

Cui ſi addantur ſacchari ℥. iij. vel iv. in aq. nymph. vel menthæ diſſolut. fiant Rotulæ.

Aqua caſtitatis vt appellant.

℞. *Aq. menth. chelidon. aneth. lilior. conuall. lilior. albor. nymph. an.* ℥ j. Miſce. Doſis ℥. ij. vel iij.

Victus tum ſit tenuis: cùm ſine Cerere & Baccho frigeat Venus: & hic etiam locum habet oraculum Saluatoris: *hoc genus dæmoniorum non eijcitur, niſi precatione & ieiunij.*

Videantur de hoc affectu etiam Lang. *libro 1. Epiſtola 24.* Valeſc. de Tarant. *lib. 1. cap. 11.* Foreſt. *lib. 10. obſeruat. 29. & 30.* Imprimis verò eruditè & prolixè de inſania ex amore tractat Fr. Valleriola, *obſeru. lib. 2. obſeru. 7.* qui videatur. Diæta.

Cura furoris ex philtris.

Quamprimum cognitum habetur, vel ſuſpicio eſt, philtrum datum eſſe, ſtatim ipſi occurrendum, ne venenum, in quod philtra degenerant, cor petat, & hominem ingulet. Primò itaque neceſſaria ſunt vomitoria, vt ſunt aqua benedicta, Elect. Vitri Antimonij, Crollij. Aurum vitæ & ſimilia, quibus ſemper addendum aliquid alexipharmacorum, ceu ſunt lap. bezoat, terra ſigillata; aqua theriacalis, methridatica, &c. Ægro quidam radicem aſari contuſam exhibuit, qua ſumpta multùm euomuit, & ita priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt, vnde radix hæc mirè commendatur. Cura furoris ex philtris.

A ſumpto vomitorio ſtatim prouocandus ſudor cum aqua acetoſæ, cardui benedict. angelicæ, betonic. præſeruatiua aliqua, aq. mithridatica, theriacali, ſpirit. theriacali, ſpirit. tartari compoſ. Andernaci, terra ſigillata; quibus admiſceri poſſunt elixiri propriet. mater perlarum præparata, vel eius magiſterum, ſuccinum album præparatum.

℞. *Aq. acetoſ. card. ben. an.* ℥. j. *terra ſigill. Sileſ.* ℈. j. *matr. perlar. præparat. ſuccini albi præpar. an.* ℈. ß. *lap. beZoar* gr. ij. *mixtur. ſimpl.* ℈. ß. *Aq. theriacalis* ʒ. j. *ſyr. acetoſ. citri* ℥. ß. M. pro hauſtu.

Vel ℞. *Aq. plantag. cardui bened. an.* ℥. j. ß. *theriacal.* ʒ. ij. *terra ſigill.* ℈. j. *C. C. præparati* gr. xv. *ſal. abſinth.* ℈. ß. *extr. gentianæ* gr. iv. *ſpirit.* Vitriol. gr. vij. *ſyr. de ſucco acetoſæ* ʒ. iij. Miſce pro hauſtu, quæ doſis per aliquot dies manè vacuo ventriculo repetenda, donec ſudor largus conſequatur, & alleuationem aliquam percipiat æger. Cura furoris ex philtris.

Poſtea per aliquot dies exhibeatur tale decoctum.

℞. *Succi meliſſ. recent. hyperic. an.* ℥. ij. *extr. rad. vincetox.* ʒ. ß. *lap. magnetis boni, & ferrum trahentis* ʒ. ij. *mellis deſpumati* quantum ſufficit. Fiat Electuarium, cuius ʒ. j. vel ʒ. j. ß. ieiuno ventriculo exhibenda, donec remittat malum. A meridie quotidie exhiberi poteſt aliquid de tinctura Coralliorum, à gutt. vj. ad x. vel

hauſtus de emulſione cannabina ſeq.

℞. *Sem. cannabis* ℥. j. *Vini albi generoſi* ℥. ix. Fiat contundendo emulſio. cui add. *margarit. præparat.* ʒ. ß *puluſem. hyperic.* ℈. j. *lap. Chryſolith.* ℈. ß. *bezoar.* ℥. iij. Miſce pro 3. doſibus.

CAPVT XI.

De Melancholia per conſenſum cordis & totius.

Melancholiæ per conſenſum cauſſæ.

VAlde cognata & proxima melancholiæ ex primario cerebri affectu eſt melancholia, quæ fit conſenſu cordis & totius, adeo vt nonnulli eam quæ fit cordis vitio, ſpiritus vitales melancholicos ad ſpirituum Animalium generationem ſuppeditantis, ad melancholiam per primarium cerebri affectum referant. Nos ad melancholiam per conſenſum referre malumus: cùm cerebrum ſaluum eſſe poſſit, & ſpiritus Animalis melancholicus ſaltem ob errorem externum, ſeu materiæ vitio generetur. Hoc tamen verum eſt, ſi ſpiritus, & ſanguis vitalis impurus diu ad cerebrum affluat, tandem ipſum cerebrum diſpoſitionem melancholicam inde contrahere.

Cauſſa.

Melancholiæ huius cauſa eſt humor melancholicus, & ſpiritus vitalis ſimilis in toto abundans, & quidem nunc purus, nunc cum alio humore mixtus.

Continetur autem iſte humor melancholicus in venæ cauæ, vt & arteriæ magnæ ramis: ſicut ille, qui melancholiam hypochondriacam excitat, in ramis venæ portæ continetur: Vnde & delirium hoc continuum eſt, non verò per vices infeſtans, vt in melancholia hypochondriaca accidere ſolet: licet quaſdam exacerbationes habere poſſit, quales etiam in febribus continuis fieri ſolent.

Colligitur verò iſte humor præcipuè ob intemperiem cordis frigidam & ſiccam. Cùm enim cor, ſit frigidum & ſiccum, etiam intra ſanitatis limites, ſpiritus tales gignat, ob quos homo eſt triſtior, & timidior: probabile eſt, multò magis ſi intemperies illa tam morboſa fiat, quod ſpiritus tales generabuntur, quorum ratione ægri etiam ſine cauſſa externa timidi, & triſtes reddantur. Cor enim frigidum & ſiccum tam ſubtiles, vt par eſt, & tam calidos ſpiritus non generat. Hi ergo ipſi ad melancholiam apti ſunt, & cum ſpiritibus Animalibus præbeant materiam, eiuſdem generis ſpiritus Animales inde generabuntur, ideſt, minus calidi, craſſi, impuri, & vno verbo, melancholici.

Et cùm cor officina ſanguinis, & ſpiritus vitalis ſit, & ad temperiem totius corporis mutandam maximam vim habeat, temperiemque cordis temperies totius ſequatur: intemperies hæc, & conſtitutio p. n. cordis toti corpori communicatur. Facit tamen etiam ſæpe ad melancholicam totius corporis conſtitutionem inducendam hepar, & lien, ſi eorum vitio ſanguis melancholicus generetur. Et quidem non ſolum hepar frigidum & ſiccum, verum etiam calidum & ſiccum ad humoris melancholici generationem facit. Cùm enim hepar tale ſanguinem aduſtum, & craſſum generet, vbi calor exſpirat, & craſſiores partes in liene hærent, ſanguini melancholico præbetur materia. Neque tamen ob id melancholia, & mania eaſdem planè cauſſas habent, & confunduntur. Nam in melancholia quidem humor eſſe poteſt aduſtus, ſed cauſſa exurens iam ceſſauit, calor deſijt, & humorem frigidum & ſiccum poſt ſe reliquit; in mania verò cauſa adurens adhuc durat. Interdum tamen accidit, vt miſtus quaſi affectus ex mania & melancholia excitetur, & æger aliquo temporis ſpacio maniacus ſit, alio melancholicus; dum ſcilicet humores ſunt aduſti, ſed amplius caliditatem notatu dignam non obtinent.

Et quidem iſta cordis & viſcerum, imò totius corporis intemperies & melancholica conſtitutio nonnunquam à parentibus in liberos deriuatur, & tum inter morbos hæreditarios melancholia numeratur. Si etiam quis corporis conſtitutione melancholica eſt, facilius hoc morbo corripitur. Hinc graciles, nigri, hirſuti, præſertim cum pilis craſſis & nigris, & qui venas latas habent, facilius melancholia corripiuntur. Nec tamen alij, qui eam corporis conſtitutionem non habent, ſed corpore ſunt molli, albo aut rubro, à morbo hoc planè immunes ſunt: ſed ſi cauſſæ, quæ iam enumerabuntur, adſint, aut præceſſerint, in omnibus omninò corporibus cuiuſcumque conſtitutioni melancholicum delirium hoc excitari poteſt, quod ipſa experientia teſtatur.

Secundò etiam in quacumque corporis conſtitutione melancholiam generant curæ, triſtitia, ſubitus terror & conſternatio, metus, quæ ſanguinem in toto corpore mutare poſſunt; nimia animi intentio, & rerum difficilium, vel impoſſibilium exercitatio, nimia excitatio, & labores, vigiliæ, ieiunia: quæ omnia humidum radicale & corpus abſumunt & exſiccant. Faciunt quoque huc febres acutæ & diuturnæ, humores in corpore adurentes & ſiccantes, cibi item craſſi, & ſanguini melancholico generando apti; quales ſunt caro bubula, ceruina, hircina, aprugna, piſces marini, & grandes, & alij cibi ſale & fumo conditi, ac indurati, braſſica, lentes, legumina, panis furfuraceus, vel ex pannico, milio, fabis coctus: caſeus vetus; vina craſſa, nigra, cereuiſia craſſa. Facit quoque ad melancholiæ generationem aer craſſus, & turbulentus, frigidus, ſiccus, vel etiam ſiccus adurens, vt æſtas calida & ſicca, quæ humores adurunt. Quamuis enim ea potius bilem, quàm melancholiam gignat: tamen ſuperueniens frigiditas autumni id impedit, & materia aduſta & craſſa in melancholiam degenerat: Vnde quartanæ Autumno ſunt familiares: & inter anni tempora ad hunc morbum autumnus commodiſſimus eſt. Cumulant quoque humorem melancholicum in toto corpore cauſſæ, quæ eum in corpore detinent, vt vitium aliquod lienis, ob quod ſanguis à feculento humore non expurgatur, atque hinc in vniuerſum corpus redundat: hæmorrhoidum etiam, & menſium ſuppreſſio, ob quam ſanguis talis retentus in totum corpus redundat, illudq; inquinat.

Cum verò multi humore melancholico abundent, nec tamen delirent: delirium non generatur, niſi humor iſte cerebro communicetur, & ſpiritus tenebricoſi, & melancholici inde reddantur, quod fit imprimis ob animi affectus, ſtudium, curas, ſollicitudinem, quibus is ad cerebrum rapitur. Interdum tamen & Dæmones hanc occaſionem arripientes, Deo permittente, ſeſe huic corporis conſtitutioni aſſociant, & omnis generis triſtes, abſurdas, & prauas cogitationes homini ſuggerunt; vnde melancholia Balneum Diaboli vulgò nominari ſolet.

Signa Diagnoſtica.

Si à totius corporis venis ad caput humor melancholicus tranſmittatur, erit delirium continuum, quod tamen aliquas interdum exacerbationes, vel remiſſiones habet: nihil verò inſigne p. n. circa hypochondria apparet, aderuntque melancholię in toto corpore abundantis indicia. & ęger, vel ab ipſo ortu corporis conſtitutionem melancholicam obtinet, eſt fuſcus, macilentus, niger, hirſutus, vel ſi natura ta- Melancholiæ per conſenſum ſigna.

lis

lis non ſit, præceſſerunt cauſſæ melancholiam multiplicantes ſiue eam generent, ſiue detineant, febres acutæ diuturnæ, vigiliæ, curæ, & ſimiles antea enumeratæ. Hinc nonnumquam corpore molli, albo, vel rubro, vel etiam biliosi melancholici fiunt, ſi præceſſerint curæ, vigiliæ, cibus prauus melancholicum ſuccum generans, hepar, & cor ex morbo aliquo ad melancholiam generandam diſpoſita ſint, præceſſerunt febres diuturnæ, menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſio. Quæ omnia confirmantur ſanguinis phlebotomia emiſſi inſpectione, qui melancholicus apparet, ſi talis in toto redundet.

Humoris melancholici ſimplicis & miſti ſigna.

An autem humor melancholicus purus, & ſimplex ſit, an cum alio miſtus, deprehenditur ex ijs, quæ anteceſſerunt, effectibus, Nam ſi ea præceſſeruut, quæ ſimplicem humorem melancholicum tantùm generare valent, vel quacumque ratione eum in corpore colligere, ſi ægri conſtitutio, & temperatura ſit melancholica; color plumbeus, nulla præceſſerit febris diuturna, vel ardens, aut cordis, vel hepatis caliditas, vel ſiccitas nimia, quibus humores aduri ſolent, cum delirio metus, & triſtitia ſit inſignior: à puro humore melancholico delirium eſt.

Si autem humor alius admiſtus ſit, præceſſerunt cauſſæ cum humore melancholico etiam ſanguinem, bilem, pituitam, vel atram bilem generantes, & ſymptomata quoque nonnihil variant. Nam ſi ſanguis admiſtus ſit, delirium interdum ſit cum riſu; ſi pituita, delirium eſt mite, cum obliuione, & pigritia, metus ac mæror valdè excedunt. ſi bilis admiſta ſit, delirium eſt cum ira, & excandeſcentia aliqua, ſi bilis atra, delirium eſt maniæ proximum.

Diaboli melancholiæ ſe immiſcentis ſigna.

Diabolum verò ſe immiſcere melancholiæ patet ex eo, quod ægri ea, quæ antea ignorabant, proferunt, futura prædicunt, arcana patefaciunt, linguis quarum ignari antea fuerunt, loquuntur, & alia ſupra captum, & ingenium proferunt. Quamuis enim ex morbo, vt ſupra diximus, diſpoſitio aliqua cerebro induci poſſit, quæ ingenium augeat, & hominem quàm antea prudentiorem, vel ſapientiorem reddat: tamen ſi ea proferat æger, quæ planè ſupra eius captum ſunt, ad cauſam naturalem id referri non poteſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica, quæ ſupra de melancholia in genere enumerata ſunt, etiam hic locum habent. In ſpecie huc pertinere videntur aphor. 11. ſ. 6. *melancholicis, & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes bona ſunt.* Et aphoriſ. 21. ſect. eiuſdem: *Inſanis ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio.*

Indicationes.

Humor melancholicus cum in toto, tum in capite conſiſtens primo præparandus, & deinde euacuandus. Omnium verò primo ſi ſanguis abundet, & humori melancholico miſtus ſit, is euacuandus, & ſi cordis, vel alterius membri, hepatis puta, vel lienis vitio, aut generetur, aut cumuletur, & detineatur in corpore humor melancholicus, morbus illius membri curandus. Imprimis autem melancholia à capite reuellenda.

Multi ſunt, qui humore melancholico abundant, nec tamen delirant, & melancholici fiunt; cum humor hinc in ijs caput non occupet. Tandem caput, & cor alterandum, & roborandum.

Curatio.

Venæ ſectio.

Si ergo ſanguis redundet, præmiſſo clyſtere, vel leni pharmaco purgante, vena aperiatur, in brachio, imprimis ſiniſtro, & pro eius redundantia, & viribus ægri ſanguis euacuetur, præſtatque ob ſpirituum neceſſitatem paulatim, & partitis vicibus ſanguinem detrahere. Atque præcipuum ad curationem melancholiæ, & maniæ remedium venæ ſectionem eſſe cenſet Platerus, ſcribitque ſe longa obſeruatione didiciſſe, innumeros hac ratione ſanatos fuiſſe è Chirurgis, quibuſdam, vel alijs, qui hiſce morbis ſanandis operam dabant, qui vigeſies, & ſexageſies quoque venas tundendo, inſanos penitus, & melancholicos ita reſtituerunt, vt poſtea ſani adhuc longam vitam vixerint, qui in vena certa eligenda nihil laborarunt, ſed nunc brachij, nunc pedis, hanc, illamve, nunc alibi ſine diſcrimine aperuerant. Quod remedij genus, & ipſe. ſed maiore cura, & prouidentia, ac methodicè, præmiſſis ſemper alui purgationibus, vſurpauerit. Is enim non ſolùm venam aliquam patentem in brachio eligit, ſed & ſaluatellam ſiniſtræ manus, & in pedibus quoque malleoli venam, Saphænam dictam, præcipuè ſi menſes non rectè fluant, vel quæ ad pollicem pedis excurrit, ſecat, varices quoque ſi in cruribus, aut alibi appareant, cum magnam eiuſmodi materiæ melancholicæ copiam contineant, aperiendas cenſet, tandemque frontis, & narium venas. Quæ omnia de repetita venæ ſectione, etſi imprimis de mania vera eſſe non dubitem: habent tamen ſuo etiam modo locum in melancholia, præcipuè in melancholia, quæ ex terrore, vel metu ſubito, & ex improuiſo accidente oritur, quæque tam fortem in ſpiritibus, & humoribus, ac cerebro ipſo impreſſionem facit, vt ægerrimè, niſi tota ſanguinis maſſa exhauriatur, curari poſſit. Habetque, vt Crato ex ſententia Montani loquitur, humor melancholicus ſeminarium ignis in ſe, quod aliàs magis, aliàs minus intenditur, & cum efferueſcit, in maniam degenerat. Aliqua tamen cautione opus eſt, ob timorem, & mœſtitiam, quibus plerique melancholici perpetuò afficiuntur, ob ſpirituum, quibus maximè opus habent melancholici, diſſipationem, ſuffocationem, & imminutionem, ne nimia ſanguinis euacuatione ſpiritus exhauriantur, & vires deijciantur. Cognoſcit autem facilè Medicus, quid in hoc melancholiæ genere agendum ſit, ſi cauſſas ob quas humor melancholicus genitus, aut collectus eſt, conſideret; ſi enim hepar ob intemperiem calidam, & ſiccam talem humorem generet, aut ſanguinem in corpore abundantem exurat, aut eadem totius corporis intemperies ab interna, vel externa cauſſa contracta præſtet, aut à ſubita conſternatione malum ortum habeat, hæmorrhoides, vel menſes ſuppreſſi ſint; ſanguinem audacius pro copia, & viribus ægri, & quidem ex pluribus venis, per interualla tamen, euacuare licet.

Si verò vigiliæ, curæ, inedia, amor, & ſimiles cauſſæ ſanguinem, ſpiritusque abſumentes præceſſerint, vel nulla, vel parcior ſanguinis euacuatio inſtituenda.

Quænam vena ſecanda.

Aperiatur autem primò Interna, aut Mediana, vel dextri, vel quod commodius videtur, ſiniſtri brachij vena, & quidem latiore foramine, vt ſanguis craſſior etiam effluat. Diligenter enim hic attendendum, ne craſſior ſanguinis melancholici pars intus relinquatur, ſubtilis verò, & vtilis euacuetur. Monet quidem Galenus, ſi ſanguis affluens non ſit melancholicus, ſtatim ſupprimendum eſſe. Verùm monent hic alij, ſæpè accidere, vt licet ſanguis primò ſubtilis exeat; craſſus tamen poſtea ſequatur. Hinc vena in talo aperiatur. Aut ſi venam ſæpius aperire non licet, vena in talo ſtatim aperiatur, cuius apertionem in hoc morbo maximè vtilem eſſe experientia docet. Reuellit enim à capite promptius, & ſanguinem craſſiorem ad inferiora tendentem facilè euacuat: Etſi ex menſium, & hæmorrhoidum ſuppreſſione malum hoc proueniat, conſueta euacuatio reuocanda: non tamen ſtatim id in principio morbi tentandum, ſed prius plenitudo in toto demenda, ne medicamenta, quæ euacuationes illas prouocant, cùm ſint calida, & ſicca, malum augeant. Per venæ tamen in talo ſectionem ſtatim ſanguinem ad conſuetum euacuationis locum reuocare nil prohibet; niſi forſan tanta copia ſanguinis ex ſuppreſſione eius ſit cumulata, vt conſultius ſit, primò in brachio venam aperire. Si æger etiam crurum venas amplas habeat, quæ varicibus ſimiles ſint, hirudines ijs affigere vtile eſt.

San-

Præparantia.

Sanguinis euacuatione peracta, ad præparationem materiæ melancholicæ accedendum, quæ per dies numquam pauciores, quam quatuor, interdum etiam octo continuanda eſt. Dictum verò antea, ad humorem melancholicum requiri calefacientia, humectantia, & attenuantia, qualia ſupra *part.1. cap.12.* ſunt propoſita, quæ vna opera humorem melancholicum in cerebro, corde, & toto præparare, & alterare poſſunt. Commodè etiam vſurpatur *Tart.* & *Tart.* vitriolatum. Exempl. grat.

℞. *ſyrup. de ſucc. borrag. bugloſſ. de epithym. an.* ℥.ß. *aq. ſcolopend. & borra. an.* ℥ j ß M. pro vna doſi, & ſic pro reliquis.

Syrupi & potiones.

Vel ℞. *Rad. fœnicul. ſcorzonera, bugloſſ. an.* ℥ ß. *cortic. tamariſc. rad. cappar. polypod. q. an.* ʒ. iij. *ſem. aniſi. fœnic. an.* ʒ. j ß *citri* ʒ. ij. *fol. capill. Ven. ſcolopendr. meliſſ. lupuli, tymi, an* M. j *flor. borrag. bugloſ. violar. an.* P. ij. *paſſular. exacinat.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥ ß Coq. in aq. ſ.

Colat. ℞. ℥. xvj add. *ſyrup de epithymo, de pomis, de ſuc. borragin. byzant. ſimpl. an.* ℥. j. ß. Miſc. pro 4. vel 5. doſibus.

Vel ℞. *Rad. polypod. q. aſparag. fœnicul. an.* ℥. j. *helenij, bugloſſ. cort. tamariſc. rad cappar. fraxini, an.* ℥. ß. *herb. bugloſſ. borrag lupuli, meliſſa. thymi, epythym. capill. Ven. an.* M. j. *ſem. fœnicul. ocymi. caryophyll. an.* ʒ. ij. *flor. borrag. bugloſſ. violar. geniſt. an.* P. ij. Coq. in ſero lactis, & ſub finem adde *ſucc. pomor. dulc. meliſſa, fumaria an.* ℥. iv. Poſtea colentur, & ſaccharo colatura dulcoretur: vel addatur ſyrup. de pomis, bugloſſ. de cortic. citri, an. q. ſ. & cinnamom. condiatur.

Electuaria.

Non ſolùm autem ſyruporum, vel potionum forma præparantia exhiberi poſſunt, ſed & forma conſeruarum, & Electuariorum, qualia poſtea inter alterantia, & roborantia proponentur. Et vt facilius talia in corpus diſtribuantur, aliquid ſyrupi, vel aq. conuenientis, aut iuſculi gallinæ poſt ſumptum tale medicamentum haurire vtile eſt. Exemp. gr.

℞. *Conſeru. bugloſſ. borragin. fumar. roſar. an.* ℥. j. *ſpecier. diamarg. frigid. diambr. dianthos, pliris archontici, an.* ʒ. j. *cort. citri condit.* ʒ. vi. *cum ſyrup. de pomis*. F. Electuarium, cuius manè, & ante cœnam ℥. ß. exhibeatur per aliquot dies cum ſyrupo, vel aq. conueniente, aut iuſculo.

Atque hæc humoris melancholici præparatio omnino neceſſaria eſt, & ſæpè ſatis diu continuanda. Etſi enim humor hic putridus non ſit, & propterea propriè non crudus, nec ob cruditatem coctionem hic moliri neceſſarium ſit, vt in inſtit. *lib. 5. p. 2. ſ. 1. cap. 7.* dictum: tamen alia de cauſſa præparatio neceſſaria eſt. Etenim cum hic humor ſit craſſus, ſiccus, terreſtris, & omninò contumax, ac vt Platero placet, malignitatis quid obtineat, non temere ipſum purgantibus agitare decet. Aliàs enim, & niſi præparatus ſit, purgantium, præſertim validiorum, vſu exarcebabitur, vt cancer medicamentis, quæ digerendi, & abſtergendi vim habent. Itaque prius mitior reddendus humectantibus, & attenuantibus medicamentis.

Nectar Varignanæ.

Varignana inter præparantia laudat ſequens vinum, non ſolùm in melancholia, ſed & in alijs morbis melancholicis, atque eo ſolo quartanas ſe curaſſe ſcribit.

℞. *Epithym. follicul. ſen. flor. borrag. an.* ℥. ß. *cinnam.* ℥. j. ß *caſſia, ſpic. macis, cardam. an.* ℥ ß. *Zingib. caryophil. ſem. aniſi, an.* ℥. ij. ß. F. Nectar cum vino ſubtili, cuius doſis manè ciathus vnus. Quia tamen potus hic parum humectat, conuenire videtur in ea tantùm melancholia, quæ ſine cauſſa calefaciente orta eſt.

Imò non ſolùm hiſce præparantibus humorem melancholicum præparare neceſſarium eſt, ſed vtile quoque, dum præparantia iſta vſurpantur, tertio, vel quarto quoque die clyſterem emollientem, & humectantem, quique humores ad aluum blande alliciat, injicere. Humor enim melancholicus terreſtris, piger, & pertinax eſt, vt niſi egregiè humectetur, & attenuetur, medicamentis purgantibus non cedat. Parentur autem tales clyſteres ex parietar. malua. althæa, mercuriali, violaria, branca vrſina, chamæmel. melilot. ſem. aniſi, lini, polypod. paſſulis, glycyrrhiz. cum melle roſar. & violat. caſſia, electuar. diacathol. & modico hieræ picræ, ol. violat.

Purgantia.

Vt ℞. *Rad. alth. polypod. q. an.* ℥. ß. *parietar. mercurial. malua, viol. an.* M j. *flor. chamæmel.* M. ß. *ſem. lini* ℥ ß. *paſſul. maior. exacinat.* ℥. ij. Coq. in aq. ſ.

Colat. ℞. ℔. j. *caſſia, electuar. diacathol. an.* ℥. ß. *ol. violarum,* ℥. ij. *chamæmel.* ℥. j. *vitell. ouorum num.* j. Fiat Clyſter.

Præparantibus talibus præmiſſis ad purgationem accedendum, quæ Melanagog. inſtituatur, qualia ſunt ſena, epithym. polypod. radix ialap, quibus ſyrup. violat. ſolut. & manna addi poſſunt; helleborus nigen. lap. Lazuli, & Armenus, Electuar. diacathol. diaſena, confectio hamech, pilulæ de fumat. &c.

Confectio Hamech.

De confectione hamech tamen hoc loco notandum, eam à medicis nonnullis improbari. De ea enim Solenander. *ſect. 5. conſil. 22.* ſcribit. *Hamech*, inquit, *in ſua confectione mirificam farraginem contulit, & non decoquenda decoxit, longèque diſſimilia ſimul confudit, tandemque confecit horrendam confectionem ſine vlla medicorum arte, qua nulli grata eſſe poteſt. Nihil dico de acribus, ſcammonio, & colocynthide, medicamentis admiſtis.* Idem ferè ſentit Rondeletius, *in Pharmacop. officina*, vbi eandem ſaltem ad ichores prauos humorum vtilem eſſe docet. Eandem confectionem improbat Fernelius, vt & Steeghius, *Medicina pract. lib. 1. cap. 14.* Et reuera non videtur ſatis commoda confectio, præcipuè ob myrobalanorum, quæ aſtringunt, copiam. Etſi enim Arabes ijs frequenter vſi fuerint, recentes tamen habuerunt, quibus nos deſtituimur. Et commodius omninò, ſi cui, & vti libeat, ad ichores prauos, ſcabiem, & ſimiles cutaneos affectus, quàm ad melancholiam vſurpantur.

Verùm de purgatione hic rectè inſtituenda Authores non conſentire videntur. Aliqui enim fortiora purgantia planè reformidant, ſcribitque Crato *Conſil.* 174. ſe multos melancholicos curaſſe, licet verè affirmare poſſit, ſe numquam lapide Lazuli, vel ſcammonio vſum fuiſſe. Ideoque ex Meſuæ ſententia cenſet, iſtum gradum eſſe ſapientiæ, ne ad Medicinas fortes deueniamus, niſi vbi debiles non contulerint. Et cum eo faciunt alij quidam, qui experientia teſte affirmant, fortioribus medicamenta humorem melancholicum deteriorem, & ferociorem reddi. Contra antiquos in curanda melancholia helleboro, & fortiſſimis medicamentis purgantibus vſos eſſe conſtat, quos & recentiores quidam imitantur: neque id ſine cauſſa facere videntur, cùm humor pertinax ſæpè mitioribus remedijs non cedat, ſed fortiora requirat. Ne ergo in curando hoc morbo medicus, vel timiditatis, vel temerariæ audaciæ crimen incurrat, rem hanc diligentius perpendat. Diſtinctione verò hoc negotium expediri poteſt. Primò inter initia non fortiora, ſed leniora medicamenta vſurpentur: poſtea verò vbi humor iam ſatis præparatus eſt, ad fortiora progrediendum. Deinde origo humoris melancholici conſideranda. Nam ſi ex abundantia ſanguinis, hepatis, vel alterius membri calore, aut externa cauſa calefaciente humor melancholicus ortum habeat, à fortioribus, & vehementioribus purgantibus abſtinendum; cùm medicamenta talia ſocia ſe cauſſæ melancholiam generanti præbeant, humoremque melancholicum, qui in ſe ſeminarium ignis continet, vt antea ex Cratone dictum, ferociorem reddant. Tunc ergo mitiora medicamenta, quibus Crato ſe melancholicos curaſſe refert, vſurpanda: modò ſint electiuè purgantia, & ea quantitate exhibeantur, vt humorem melancholicum non ſolùm agitent, ſed etiam educant. Aliàs enim damnum,

num, quod ex humorum agitatione accidit, maius eſt, quàm commodum ex leni, & inſufficienti purgatione. Atque inter iſta medicamenta purgantia præcipua ſunt, fol. ſenæ, myrobalan. Indi, polypod. q. epithym. radix ialap; quibus tamen aliquid ellebori nigri rectè correcti addi poteſt. Neque is tam vehemens medicamentum eſt, vt albus, præſertim is, qui ex Alpibus, & vicinis regionibus in noſtras defertur, qui tam vehemens non eſt, vt qui in calidis regionibus creſcit; imprimis ſi mitioribus miſceatur, & alijs medicamentis temperetur, vt in ſyrupo de pomis ſolutiuo videre eſt.

ellebori ni- ri rectè cocti i vſus in oc affectu.

Si autem terreſtris, & craſſus ſit humor, ſine ſanguinis, vel aliorum humorum efferueſcentia, fortiora purgantia adhibenda, vt helleb. niger, imo etiam albus, quem in melancholicis ſine vllo incommodo; imò cum ægri vtilitate ſe exhibuiſſe ſcribit Matthiolus *in Dioſcorid. lib. 4. capite* 146. Et mitiſſimus reddi traditur, ſi aliquoties radices mundatæ cum aceto forti decocto coquantur, rurſumque exſiccentur, vt quo crebrior earum cum recenti aceto affuſo fuerit decoctio, eò mitior futura ſit per ſuperiora euacuatio, ita vt doſis tandem earum eſſe poſſit ʒ. j. in cereuiſia calente cum tantillo butyro. Minore tamen quantitate exhibeantur talia fortiora, & ſæpius repetantur: cùm quantitas minor vehementiam medicamenti minuere, & nihilominus ſæpius repetitum humorem etiam pertinacem frangere poſſit. Si tamen iam corpus valde exſiccatum ſit, & contabuerit, ac humor potius ſiccitate, quam copia peccet, vireſque iam ſymptomatum vehementia debilitatæ, & collapſæ ſint, tum fortiora medicamenta locum non habent, ſed mitioribus, & quæ corpus humectant, vtendum in maiore tamen copia.

Regula circa purgationem obſeruanda.

Meſues de purgatione hic inſtituenda quatuor Regulas tradit:

Prima eſt, vt non ſemel, & confertim, adeoque cum labore, & moleſtia corpus euacuetur, ſed moderatè, & per interualla, vt natura purgans medicamentum regere poſſit, non verò à medicamento violento proſternatur.

Secunda, vt medicamenta purgantia non multum recedant à gradu medicamentorum lenium, quæ benedicta appellari ſolent, cùm in qualitatibus manifeſtis, tum in occultis.

Tertia, vt purgantia ſemper miſceantur cum aliquibus humectantibus. Qua de cauſſa in hoc affectu medicamenta purgantia commodius in forma liquida, quàm ſicca exhibentur, cùm liquida plus humectent, & ijs plus humectantium miſceri poſſit.

Quarta, vt purgantibus ſemper admiſceantur medicamenta, quæ ſpiritus, ac partes principes roborant.

Quibus conſideratis non erit difficile, conuenientia cuique ægro medicamenta in hoc morbo præſcribere. Vbi ergo mitioribus purgantibus opus eſt, talis potio præparari poteſt.

℞. *Fol. ſen. el.* ʒ. vj. *epithym.* ℥. ß. *Zingiber. ſem. fænicul. an.* ℈. j. *glycyrrh.* ʒ. j. *flor. borrag. bugloſſ. violar. an.* P. j. *paſſul.* ℥. ß. Coquant. vel infundantur in iure pulli, vel prunorum damaſc. pro ℥. iv.

Colaturæ adde *ſyr. roſar. vel violar. ſolut.* ℥. j. *vel manna* ʒ. v. fiat hauſtus.

Vel ℞. *Succ. borrag. bugloſſ. depurator. an.* ℔. j. *pomor. odorator.* ℔. iij. *fol. ſen.* ʒ. iv. *ſem. aniſ. fænic. cort. citri an.* ʒ. ij. ſimul infundantur per diem vnum, & poſt lenem ebullitionem addatur ſacchar. ℔. j. F. ſecundum artem ſyrup.

Vbi fortioribus medicamentis opus, admiſcetur confectio Hamech, aut vſurpantur pilulæ de lapide Lazuli, vel ipſe lapis Lazuli, aut helleborus niger, præſertim in robuſtioribus.

Vt ℞. *Electuar. diacat.* ℥. j. *confect. Hamech.* ʒ j. ß *vel* ʒ. ij. Diſſoluantur in *aq borrag. mel. ſcolopendr. an. ſuff. q. vel* ℥. iv. *aut* ℥. v. Colenturque & fiat hauſtus. Vel vſurpetur ſyr. de ſucc. pomor. cum fol. ſen. & helleboro nigro.

℞. *Succi pomor. dulc.* ℔. j ß. *borrag. meliſſ. an.* ℔ ß. *flor. cord. an.* P. j. *fol. ſen. epithym. cortic. hellebor. nigr. præpar. an.* ℥ ß. Coq. ſecundum artem, cum ſuffic. quant. ſacch. F. ſyrup. in quo in nodulo ſuſpendatur *cinnam. caryoph. croc. ſp. aromat. roſat. diamoſch. dulc. an.* ℈. ß. In cuius ℥. iij. diſſolu. *mann.* ℥. j. & cum iuſc. capon. vel gall. tribus horis ante prandium exhibeatur.

Vel ℞. *Rad. bugloſſ. polypod. q. an* ℥ ß *fol. ſen.* ℥. j. *follic. ſen. helleb. nigri præp. an.* ʒ. vj. *flor. bugloſſ. borrag. anthos, fumar. an.* P. j. *ſem. aniſi, cortic. citri. zedoar. galang. cinnam. an.* ʒ. j Coq. in ſuffic. q. aquæ ad remanent. ℔. j. ß. Colaturæ adde *ſucc. pomor. dulcium* ℔ j ß. *ſacchari q. ſ.* F. ſecundum artem ſyrup. Cuius doſis ℥. j. vel iij. Vtilia etiam ſunt ſequentia.

℞ *Rad polypod. q.* ℥. ij. *gramin. ſcorzoner. belen. bugloſſ. glycyrrh. an* ℥ ß *cortic. tamariſc. fraxin. an* ʒ. iij. *ſummit. lupuli, meliſſ. thym. an.* M. j. *ſem. melon. excorticat.* ℥. ß *aniſi, fœniculi, an.* ʒ. ij. *iuiubar. ſebeſt. an.* num. x. *paſſular.* ℥. j. ß *hellebor. nigr. præpar* ʒ. j *ſem. carthami. contuſ.* ʒ. j. *turbith. el.* ʒ. j. Coqu. in aqua pura. In colat. infundantur *fol. ſen. el.* ℥. j. *epithym.* ℥ ß. *rhabarb. el.* ʒ. iij *flor. cordial.* M. ß. *cinnamom* ʒ j. *ſpic.* ℈. j. *cortic. citri* ʒ. ij.

Colaturæ ℞. ℔. j. *ſucc. pomor. dulc.* ℔. ß. *ſacchar. q. ſ.* Coque ad ſyrup. liquidior. conſiſtentiam, qui per dies 5. & plures exhibeatur. Huc pertinet, & ab huius ſyrupi deſcriptione non multum differt (niſi quod Rhabarbarum addatur) ſyr. roſatus laxatiuus compoſitus ſeu helleboratus Montani in diſp. Auguſtano deſcriptus.

Vel ℞. *Myrobal. omnium an.* ℥ ß Contundantur craſſo modo, & manibus cum oleo amygd. dulc. madidis fricentur. hinc infundantur in ſuffic. quant. *aq. borrag. & fumar.*

Poſtea ℞. *Polypod. q.* ʒ. j. *epithym. thym. glycyrr. an.* ℥. ß. *fol. ſen.* ℥. j. ß. *cortic. radic. hellebor. nigr.* ʒ. iij. *ſem. citri. fænicul. aniſ. an.* ʒ. ij. Bulliant omnia ad conſumptionē medietatis. Poſtea colentur. & addita ſaccar. ſ. q. fiat ſyrup. cuius doſis ℥. iij. vel iv. cum ſyr. roſ. ſol. vel violar. ſol. ℥. ß.

Vtilis etiam eſt helleboriſmus Matthiol. ab eo *lib. 3. Epiſtolar. in Epiſtola ad Georgium Hanſchinm* deſcriptus.

Helleboriſmus Matthioli.

℞. *Cortic. hellebor. nigr.* ℥. ij. *ſem. aniſi, fœniculi, an.* ʒ. ß. *citri. cinnamom. an.* ʒ. j. *ſpic.* ℈. j. Infundantur *in ſucci roſar.* ℔. iv. Omnia bulliant ad conſumptionem tertiæ partis, & cum ſacch. ℔. j. ß. vel ℔. ij. F. ſecundum artem ſyr. Cuius ℥. iij. vel ſolius, vel cum alijs medicamentis exhibendæ.

Vtile etiam eſt Oxymel helleboratum Iuliani à Geſnero commendatum.

Succus hellebori nigri Euonymi.

Habetur quoque in Euonymi theſauro ſuccus hellebor. nigr. qui paratur ex radicibus hellebori nigri, ſi coquantur in aqua ſimplici, & inter coquendum deſpumentur diligenter, & effuſa aqua prima noua aqua affundatur, atque ita coctio aliquoties repetatur, donec nihil amaritudinis in radicibus amplius percipiatur; tandem omnis illa aqua per filtrum coletur, & lentiſſimo igne ad ſpiſſitudinem mellis coquatur, & ſub finem aliquid maſtiches e. g. ad rad. ℔. j. maſtich. ʒ. ij. *vel* iij. addantur. Cuius exhibeatur ℈. j. vel ʒ. ß.

Verum conuenientius eſſet, ſi aquæ ſimplicis loco ad coctionem vſurparetur aqua fœniculi, aniſi, puleg. Cōmodius adhuc, ſi ſucco iſti primo per coctionem extracto ſpiritus vini tantùm, vt quatuor digitis emineat, ſuperinfunderetur, & extractum pararetur.

Si adhuc artificioſius parare velis extractum, primo menſtruo ſeparato digeri poterit primum extractum per aliquot dies cum nouo ſpiritu vini, qui macis vim prius imbiberit. Vel extracto guttæ aliquot ol. aniſi, citr. meliſſ. addi poterunt. De quo exhibeatur ℈. j. Eſtque extractum hellebor. nigri in morbis melāncholicis ſummè

mè efficax, quod vel ſolum, vel cum alijs purgantibus, vt extracto panchymagog. vel catholico aliquo, vel pilulis pro conſtitutione humoris, & corporis ægri miſceri poterit.

Aliud Penoti. Habet & Penotus *de medicamentor. chymicor. præparat.* extracti hellebor. nigr. deſcriptionem, quam ex vetuſtiſſimo codice ſe tranſcripſiſſe dicit, eſtque talis.

℞. *Hellebor. nigr. rad. cum fol.* M.iv. Conquaſſatis adde vinum moſchatellum, & in balneo bulliant per diem, & noctem. Colatura fortiter expreſſa filtretur, & fundatur ſupra recentium itidem conquaſſat. *radic. hellebor. nigri* M.j. *roſar. rubrar.* M.v. (forſan M. ß) *caryophyll. prius contuſ.* ʒ.vj. *addendo ſpiritus vini partes octo*, digerantur per dies tres, poſtea colentur, & filtrentur, ac diſtillentur ad craſſitiem mellis, hinc feces comburantur, & phlegmate ſeu aqua ab extracto ſeparata, ſal extrahatur. Huius ſalis ℞. ℥ ß. *croc.* ʒ.j. *ambr. griſ.* ʒ.ij. vel q.ſ. M. omnia.

Doſis eſt ℈.j. *cum aqua aſſeruat.* ʒ.iv. Extracto huic miras vires in ſanguine mundificando, & ſenectutem retardando tribuit Penotus. Qui de eo videatur pag. 186. *de præparat. medicament. chymicorum.*

Valeſcus de Taranta *lib* 1. *cap.* 13. & alij valdè laudant hîc puluerem Haly, quem ipſe his verbis commendat: Poſito, inquit, quod aliæ medicinæ non valeant, iſta valet nutu Dei miſericordis, & eſt Medicina coronata, quæ ſecretiſſimè teneatur, vt humanus intellectus q. deperditus hoc medicamento inſtauretur: Paratur autem hoc modo:

℞. *Epithym.* ℥.ß. *lapid. lazul. agaric. an.* ʒ ij. *ſcammon.* ʒ.j *caryophyll.* nu.xxx. fiat puluis, qui ſemel in ſeptimana datur à ℈. ij. ad iv. in aqua, vel ſyrupo aliquo conueniente. Vix tamen & iſte puluis, niſi corpus antea benè humectatum ſit, ſatis commodus eſt cùm valdè ſiccandi vim habeat.

Pilulæ ſequentes etiam vtiles ſunt in humore melancholico euacuando.

℞. *Fol. ſen. elect. polypod. q. an.* ℥ ß. *epithym. cretic.* ʒ.ij. *aloes extract.* ʒ.vj. *extract. ſcammon.* ʒ.ij. *hellebor. nigr.* ʒ. ß *ſucc. glycyrrh. extract. helen. zedoar. an.* ℈.j *maſtich. macis, ſem. aquileg. an* ʒ ß. cum ſyrup. borrag. & pomor. ſ. q. redigantur in maſſam pro pilulis formandis.

Verùm cum humor melancholicus pertinax, & fixus ſit, ſæpius iteranda eſt huius præparatio, & euacuatio, ac continua medicatione plurimos melancholicos curatos fuiſſe experientia docet. Imprimis verò perpetua humectatione indigent melancholici, ideoque humida alterantium loco vſurpanda, & purgantibus admiſcenda: vndè etiam medicamenta, in liquida forma vtiliora ſunt, quam ſicca, & frequentius euacuandum per leniora, quàm per fortiora. Inter leniora valdè vtilis eſt ſyrupus multiplicis infuſionis violarum cum fol. ſen. ita paratus, vt nouem vicibus in aqua communi, vel borraginis, vel ſcorzoneræ violæ infundantur, & poſtea vltimæ infuſionis ℔.viij. addantur fol. ſen. ℥.vj.

Antimoniũ an locum hic habeat. Commendatur ad melancholiam, vt & maniam curandam in robuſtis etiam *Antimon.* & multis hoc medicamentum profuiſſe è Galeni quoque ſchola Medici teſtantur. Excipit tamen melancholiam hypochondriacam Mercatus, neque etiam ijs exhiberi vult, quibus ſanguis ſuperaſſatur, vel caliditas in toto, aut viſcere aliquo viget. Contra tamen Matthiolus, *in Dioſcorid. lib.* 5. *cap.* 59. in vniuerſum aduerſus morbos omnes prouenientes ab humore melancholico, ac præſertim ijs vtile eſſe ſcribit, qui hypochondria habent inflata, & ventoſa. Verum humor, & viæ prius benè præparandæ eſſent, ne humor fruſtra agitaretur. Et cum *Antimon.* humorem melancholicum à proprietate non trahat, helleborus verò niger in humore melancholico peculiari vi euacuando multiplici experientia comprobatus ſit, malim hunc præferre.

Dum hæc ita fiunt, vel maxima ex parte peracta ſunt, danda etiam opera eſt, vt corpus externis medicamentis humectetur, & ſi vna pars, verbi gratia, hepar, intemperata ſit, humorique melancholico generando cauſſam præbeat, eius intemperies corrigatur, partes principes roborentur, & ſpiritus foueantur. Atque hæc ijs imprimis diebus, quibus purgantia non exhibentur, vſurpentur, & poſt purgationem continuentur.

Et ſi malum alijs remedijs non cedat, tria eſſe remedia vtiliſſima, ſerum lactis cum ſucco cichorij, & fumariæ, potum thermarum, quæ mineram ferri habent, & balneum aquæ dulcis ſupra *par.* 1. *c.* 14. dictum. Et omninò ad corpus humectandum vtiliſſimum eſt aquæ dulcis balneum, quod corpus humectat, & ſuaui humore, & calore temperat, ipſumque humorem melancholicum benigniorem reddit, & ſudorem leniter, & moderatè mouendo (nam liberalior ſudor exſiccando nocet) eius aliquid diſcutit. Vtile etiam fuerit in aq. balnei humectantia, & moderatè calefacientia coquere, vt maluam, althæam, violar. borrag. bugloſſ. ſem. hord. lini, flor. chamæmel. melilot. parietar. branc. vrſin. capita veruecis. Affundere quoque licet libras aliquot lactis recentis. Aqua autem balnei à tepore ad caliditatem declinet, noſtroque calori reſpondeat. Lauet verò æger horis tribus, vel quatuor ante cibum. Quidam totum corpus leniter fricando inungunt ol. chamæmel. anethin. Aetius ol. communi vtitur addito nitro. Balnea, & lotiones.

Dum lauat æger, caput irrigetur, decocto plantarum modo dictarum, ſiue ex alto per ſtillicidium demiſſo; ſiuè ſpongijs capiti applicatis.

Vt ℞ *Fol. malu. althea. flor. chamamel. an.* M.j. *borrag. bugloſſ. violar. an.* M. ß. *ſtœchad. Arab.* P.j. Coquantur pro Embrocha. Embrocha.

A lotione caput inũgatur ol. violar. anethino. amygdal. dulc. quibus parum ol. nuc. moſch. aut macis admiſceatur. Spinam dorſi in balneo, aut poſt exitum è balneo inungere vtile eſt ol. lilior. albor. violar. amygdal. dulc. pinguedine gallinæ. Inunctiones.

Ad reliquias humoris melancholici inſenſibiliter diſcutiendas antiqui magnis antidotis vtebantur. Sic Galenus theriacam in quartana exhibet, humore ſatis præparato, & corpore euacuato: & Aetius theriacam dare iubet quibuſdam interuallis, præſertim hyeme, & incipiente vere. Antidoti magni.

Ad viſcera roboranda Abſinthij decocto quidam vtuntur; quod Aetius ita prædicat, vt eius ſolius vſu quoſdam ad hoc morbo curatos fuiſſe affirmet; Ventriculum enim & hepar roborat. Abſinthij decoctum.

Imprimis verò cerebri & cordis, vt in omni, ita & in hac melancholia habenda eſt ratio, & ea roboranda aquis, ſyrup. conſeru. borrag. bugloſſ. meliſſ. violar. nymph. roſar. & ſimilibus. Cerebrum & cor roborantur.

Imprimis magna vis, & efficacia corroborandi, & exhilarandi, ac reſiſtendi timori, & mœrori ſine cauſſa eſt in confectione Alkermes, modo rectè præparata ſit, qualis hodie in monte Peſſulano præparata ad nos adfertur: & Lapis Lazuli, quem nonnulli in hac confectione omittendum cenſent, non ſolum vim purgandi teſte Auicenna, *in libro de viribus cordis*, ſed & ſegregandi à ſanguine vapores melancholicos habet. Confectio Alkermes.

Electuaria.

℞. *Conſeru. fl. borrag. viol. meliſſ. nymph. roſar. an.* ℥.j. *cortic. citr. conditor.* ℥.ß *ſpec. lætificantis Rhaſis, diambr. diamargarit. frigid. ana* ℈.ij. *corall. rubr. præpar margarit. præpar. an.* ℈.j. *confect. AlKermes* ʒ.ß. *cum ſyr. tunic. & de pomis an. q. ſ.* F. Electuarium.

Vel ℞. *ſucc. pomor. Borſdorffianor. vel alior. odorat.* ℔.ij. *ſucc. borrag. bugloſſ. flor. tunic. an.* ℔ j ß. *ſacch albiſſ.* ℔.ij. Coq. ſecundum artem: ſub finem adde *vini odorati* ℥.v. *ſpec. lætificant. Rhaſis* ℥.j. *galliæ moſchat.* ℈ ß. *confect. AlKermes* ʒ.j. F. Conditum, de quo mane ſingulis diebus ſumatur ℥ ß.

Vel ℞. *Conſeru. fl. borrag. tunic. violar. meliſſ. roſar.*

in-

incarnatar. an ℥. ß ſpec. lætitiæ Gal. ℈. iv. diambr. dianthos, diamargarit. frigid. an. ℈. j. corall. rubr. præpar. margarit. præparat. an. ℈. j. Cum ſyrup. de pomis. F. Electuarium.

℞. *Conſerv. flor. borrag. bugloſſ. roſar. violar. tunic. roriſmar. maior. an. ℥ j lap. bezoar. orient. ℈ j. ſpec. conf. dianth. diamarg. fr. diambr. diamoſch. d. an. ʒ. j. Cum ſyr. de ſucco borrag. q. ſ.* F. mixtura, addendo *ol. cinnamom. ℥. iv.* Vel ex ſpeciebus cum ſaccharo in aq. roſarum, & cinnamom. diſſoluto. Fiat Conf. in Tabulis *ſacchar. albiſſimi q. ſ.* Commendantur, & hæ Aquæ contra melancholiam.

℞. *Pomor. citri num. vj. vini maluat. menſ. ij. aq. roſar. menſ. j. ß. ſpec. diamarg. fr. de gemm. cordial. temper. lætif. Gal. diaplir. arch. diamoſch. d. an. ʒ. vj.*

Nota. Deſtillentur lento igne, in pet. moſch. Ambræ an. ℈. ß. Verum de talibus notandum fruſtra margaritas, corallia, & lapides pretioſos in deſtillando admiſceri, cum in alembicum non aſcendant.

℞. *Conſerv. borraginis, bugloſſ. an. ℥ j ß margarit. præparat. ʒ ß. hiacinthi, ſapphiri, ſmaragdi, corallior. lapis bezoar. an. ℈. ß. radic. condit. ſcorzoneræ ʒ. ß. cinnamom. macis, galangæ. an. ℈ ß. caryophyl. ligni aloes, an. ℈. ß. ol. citri gutt. iv. ſpir. roſar. ʒ. j. ſacchar. opt. in Aq. roſar. diſſol. q. ſ.* F. Electuarium.

Morſuli.

℞. *Sp. electuar. de gemm. diambr. diamoſch. dul. lætificant. Rhaſis an. ʒ. j. ſacch. in aq. cinnam. ℥. ß. roſar. ſuff. q. diſſolut. ℥. iij.* F. Rotulæ, vel Morſuli.

Externa cordialia. Et quia, vt dictum, in omni melancholia cordis maxima habenda eſt ratio, non ſolùm interna ad id roborandum vſurpentur; ſed & externa medicamenta cordi applicentur.

Epithema.

℞. *Succ. borrag. buglo. an. ʒ. j. ß. aq. roſar. ℥. iv. meliſſ. ℥. ij. ſpec. cord. temperatar. lætificant. Rhaſis, cortic. citri an. ʒ. ß. vini odorati ℥. j. ſpir. roſar. ℈. ß.* F. Epithema cordis.

Sacculus.

℞. *Meliſſ. flor. roſar. rubr. an. M ß. bugloſſ. viol. an. P. j. cortic. citr. caryophyll. macis. ſantal. citrin. ligni aloes, cinnamom. an. ʒ. ß. gall. moſchat. ℈. ß. zedoariæ, ſem. ocymi, an. ʒ. ß. granor. Kermes ʒ. j. ambr. ℥. iij. cum ſyndon. rubr.* F. Sacculus pro corde.

Vnguentum.

Vel inungatur cordis regio oleo deſtillato citri, aut ſolo, aut cum vnguento roſaceo odorato, vel alio cordiali miſto.

Imprimis danda opera, vt ſomnus concilietur, ſtatim ab initio; quod fit frictionibus extremorum ſub ſomni tempus, epithematis, linimentis, odoramentis, & alijs ſupra *cap. 1.* propoſitis.

Diæta.

Diæta ſit talis, qualis ſupra de melancholia in genere propoſita eſt, in omnibus ad calidum, & humidum vrgens. Aër igitur, & in hiſce qualitatibus ſit temperatus & propterea purus, odoribus ſuauibus refertus, non fœtidus, non tenebricoſus, niſi quantum ſomni ratio exigit.

Aër.

Cibus, & potus. Cibi ſint εὐχυμοι, & εὔπεπτοι, ac mediocriter humidi, flatuſque expertes, vt caro pullorum, gallinarum, hædina, vitulina, veruecina, oua recentia, piſces ſaxatiles, paſſulæ, amygdalæ: Condiantur flor. borrag. buglo. roremarino. Conueniunt quoque poma, & pyra dulcia, & odorata cocta. Abſtineat æger à leguminibus, caſeo antiquo, & omnibus omninò cibis, qui ſuccum craſſum atque excrementitium generant. Vinum conceditur album, tenue, oligophorum. Et cùm morbus ſit diuturnus, talis victus ratio inſtituatur, qua corporis vires ſi non augeantur, tamen conſeruentur, non verò debilitentur, vel imminuantur, in melancholicis præſertim, qui cibo pertinacius abſtinent, aut parcè admodum hunc ſumunt. Somnus omni ſtudio concilietur, & prorogetur. Delectatio quærenda eſt ex Muſica, alijſque, quibus maximè delectari ſanus conſueuit, leniterque obiurganda inanis triſtitia, aut ſi nihil proficiatur, æger acriter increpetur, & obiurgetur, ac diligenter ab aſtantibus obſeruetur, & cuſtodiatur.

Somnus, Animi pathemata.

CAPVT XII.

De Melancholia Hypochondriaca.

SEcunda melancholiæ per conſenſum differentia, eaque ſatis frequens eſt, quæ hypochondriaca appellatur, quod ex hypochondrijs ortum habeat, & ex cauſſa in hypochondrijs genita excitetur. Hypochondriorum autem nomine veniunt non ſolùm ſita in his vtrimque hepar, & lien, ſed & ventriculus, potiſſimum eius fundum, & meſenterium cum ſuis venis, itemque pancreas, & omentum, vt poſtea dicetur.

Melancholia hypochondriaca vnde dicta.

Notandum tamen hic, affectionem aut paſſionem hypochondriacam latius patere, quam melancholiam hypochondriacam. Non ſolùm enim melancholia, ſed & alia mala plurima ex materia vitioſa in hiſce locis cumulata oriri poſſunt: neque ſemper affectu hypochondriaco melancholia coniungitur, ſed tum demũ, cum cerebro vapores ex materia illa exhalantes communicantur, ſpiritibuſque animalibus miſcentur: Ideoque hic non omnia, quæ de affectu hypochondriaco dici poſſunt, proponemus, ſed ea tantum, quæ ad melancholiam hypochondriacam explicandam, & curãdam neceſſaria videntur; reliqua ſuo loco, vbi in genere de affectione hypochondriaca dicetur, explicabuntur.

Affectio hypochondriaca latius patet, quàm melancholia hypochõdriaca.

Arabibus melancholia mirachia, vel mirachialis eadem de cauſſa appellatur, quod ſcilicet cauſſa eius in mirach, id eſt, ventre inferiore, ſeu abdomine contineatur, Græcis φυσώδης. & vulgo etiam flatulenta melancholia nuncupatur, quod qui ea laborant, in ventriculo, & inteſtinis flatibus abundant, qui & rugitibus ſeſe produnt. Chymici affectionem hypochondriacam Tartarum hypochondriorum appellant.

Definitio.

Eſt autem melancholia hypochondriaca delirium melancholicum non continuum, ex vapore è melancholia p. n. in hypochondrij. cumulata eleuato, & cerebro communicato, ſpirituſque animales inquinante ortum habens.

Cauſſa.

Proxima enim, & continens huius mali materia eſt vapor melancholicus cerebro communicatus, ſpirituſque animales inquinans, & obfuſcans, & mœrorem, ac triſtitiam, eo quo ſupra de melancholia in genere dictum fuit, modo excitans. Nam ſicut, vt Galenus *3. de loc. aff. cap. 7.* docet, elato ex ventriculo ad oculos fuliginoſo quodam, & fumoſo halitu, aut craſſis vaporibus, ſimilia, vt in ſuffuſione accidentia contingunt: eadem ratione ſublata ad cerebrum ab atra bile euaporatione veluti fuliginoſa fumoſaque melancholica eueniunt in mente accidentia.

Proxima melancholiæ hypochondriacæ cauſſa.

Cauſſa antecedens eſt humor melancholicus in hypochõdrijs cumulatus. De cuius natura, & ſede alij aliter docent, vt prolixius de affectione hypochondriaca dicetur. Et quidem humorem, qui affectiones hypochondriacas parit, non ſemper eiuſdem naturæ eſſe ex affectibus, ſeu ſymptomatibus, quæ ſequuntur, & coniunguntur, ſatis apparet: eum verò, qui hoc, de quo iam agimus, delirium parit, melancholicum eſſe, etiã extra controuerſiam poſitum puto. Vndè Galenus 5. *de loc. affect. cap. 6.* ſcribit. De flatuoſo verò, & hypochondriaco malo nemo non dixit, quomodo triſtitiam, deſpera-

Cauſſa antecedens.

tio-

tionem, mœſtitiam inducat, atq; vt ſummatim dicam, ad melancholiæ accidentia nihil reliqui faciat. Quippe laborantes hypochondriaco morbo poſt cruditates dictis accidentibus multò vehementius infeſtantur; ac plures ex ipſis quoque ſplenetici ſunt: quocirca coniectandum ex hoc etiam viſcere vitioſam ſanitatem euadere. Ideoque quamquam alij authores aliter hac de re loquantur, videtur tamen id omne de hypochondriaco affectu in genere accipiendum eſſe, de quo ſuo loco dicetur: huius verò de quo iam agimus delirij cauſam meritò melancholiam ſtatuimus.

Subiectum, & ſedes cauſſæ antecedentis.

Eodem modo ſeſe res habet de ſubiecto, quod quidem hypochondria ſtatuimus, à quibus nomen etiam hæc melancholia ſortita eſt. Verumtamen cum plures in hypochondrijs partes contineantur, lienē præcipuè, & loca vicina, antecedentem huius melancholiæ cauſſam continere putamus. Lien equidem humoris melancholici ſedes eſt: ſi tamen magna huius humoris copia colligatur, vt tota in eo contineri non poſſit, etiam in menſenterium, ac omentum protruditur; ac in venis meſaraicis naturalia viſcera perreptantibus continetur, ijs præſertim in locis, vbi plures maioreſque venæ portæ rami verſus lienem in hypochondrio ſiniſtro tēdunt: licet, ſi maxima eius ſit copia, in totum abdomen per venæ portæ ramos diſpergi poſſit. Et quamuis nonnulli duplicem melancholiam hypochondriacam ratione loci, in quo cauſſa antecedens continetur, ſtatuant, vnam in venis dextræ partis ab hepatis caliditate excedente ita calefactis, vt calefaciendo chylum perpetuo feruore, & ardore moleſtiam, quaſi caliditatis alicuius internæ in eo loco exhibeant: alteram in ſiniſtra parte in venis meſaraicis, quæ ſunt inter ſplenem, & ventriculum ſitæ: tamen hæc differentia potius affectioni hypochondriacæ in genere competit, quæ è pluribus locis originem habere poteſt, quam melancholiæ, de qua agimus; cùm ſit probabilius, humorem melancholicum, à quo vapores, proxima melancholiæ cauſſa, eleuantur, in liene potius, quam hepate redundare. Et omninò diſtinguendum eſt inter affectionem hypochondriacam, & melancholiam hypochondriacam; cū affectio hypochondriaca latius pateat, quam melancholia hypochondriaca. Atque ita, quia cauſſa huius mali in hypochondrijs primario ſita eſt, non eſt continuum hoc delirium, ſed tamdiu durat, quamdiu vapores atri ſpiritibus animalibus miſcentur, quibus diſcuſſis, & illud vel euaneſcit, vel minuitur: atque iterum redit, vel exaſperatur, vbi noui vapores, & flatus, qui corpus petere ſolent, collecti, & coaceruati ſunt, qui vbi vel per ructus, vel per vomitum, vel per alui crepitus, aut deiectiones euacuantur, ægri melius habent.

Ad viam, per quam vapores melancholici ad caput feruntur, quod attinet, ſtatuunt quidem nonnulli, nunquam niſi mediante orificio ventriculi ad cerebrum hos vapores ferri. Verùm etſi ſæpè hoc fieri non negamus, tamen frequentiſſimè per venæ cauæ ramos, & arterias id fieri putamus: facilis enim vaporum ex vena porta in cauam eſt trāſitus, vt & in arteriam magnam, per arterias, quas lien habet magnas, & multas.

Cauſſæ antecedentis natura quænam.

Quæ autem humoris huius melancholici, quam antecedentem melancholiæ hypochondriacæ cauſſam eſſe diximus, ſit natura, non ita planum eſt. vulgata ſententia eſt, eum eſſe frigidum, ſiccum, atrum. Verum negat id Platerus ea de cauſſa; quod æſtuatio quædam eo in loco, vbi humor latet, percipitur, quæ acrimoniā, & caliditatem illius ſatis declarat. Imò non ſolum aduſtum, & feculentum eſſe hunc humorem, ſed & malignitatem peculiarem obtinere ſtatuit, ob enormia illa accidentia, quæ & in mania, & in melancholia apparent; ob quam etiam Cacodæmones ſedem in hoc humore habere gaudeant. Verum enim verò aduſtum equidem humorem in mania eſſe extra dubium eſt, verùm in melancholia id ita facilè concedi non poteſt; & ſi quis adſit, non in omni melancholia adeſt, ſed diſtinctione quadam opus eſt. Melancholiæ enim hypochondriacæ non eſt vnum genus. Quidam enim melancholici ſunt torpidi, ignaui: alij μετὰ σπουδῆς ſua peragunt. In illis delirij cauſſa eſt melancholia naturalis, quæ eo modo, quo vt ſupra in genere dictum, melancholiam inducit: in his verò iam aliquid quidem aduſti humoris eſt, vel alij humores aduſti admiſcentur: aduſtio tamen illa non eſt magna: aliàs enim potius mania, quam melancholia inde excitaretur. Etſi humor melancholicus amplius aduratur, ex melancholia fit mania; cum ex humore valdè calido, & aduſto delirium cum timore, & triſtitia prouenire non poſſit, ſed caliditas illa potius audaciam inducit. Et eſſe illum humorem frigidum, ructus, & vomitus accidi ſatis docent. In alijs verò hypochondriacis affectibus facilè aſſentimur Platero, & concedimus, humorem illum, qui affectionis hypochondriacæ cauſſa eſt, non ſemper frigidum eſſe, ſed in venæ portæ ramis accumulatum aduri, & calorem atq; acrimoniam contrahere, & vt ex Diocle Galenus, 8. *de loc. affect. cap.* 7. docet hypochondriacas affectiones plus caloris, quam decet, in venis, quæ alimentum è ventriculo excipiunt, habere.

Ita quoque neceſſarium non eſſe putamus, vt peculiarem aliquam malignitatem humor melancholicus ad inducendum hoc delirium obtineat, ſed impuritas, & nigredo illa eius, ob quem ſpirituum animalium naturalis luciditas, & puritas vitiatur, ad inducendum hoc delirium ſufficit, vt ſupra *cap.* 8. dictum.

Cauſſæ humoris & procatarcticæ internæ, & externæ.

Quomodo autem generetur humor hic in hypochondrijs, pluribus dicetur, vbi de affectionibus hypochondriacis in genere tractabitur, *libro tertio*: & dicta de eo etiam ſunt quædam in tractatu *de Scorbuto cap.* 3. Vt breuiter de eo, quantum huius loci ratio poſtulat, dicamus, præcipuæ generationis, & cumulationis humoris melancholici in hypochondrijs cauſſæ ſunt errores in victu diu continuati, & ventriculi, ac hepatis & lienis ἀντιπραξία.

Primò enim, cum coctionis primæ errata in ſecunda corrigi non poſſint, à pluribus verò in diæta plurimum delinquatur, & hinc in prima coctione multi errores, & vitia in ſecunda coctione conſequi neceſſe eſt. Ad humoris verò melancholici generationem faciunt ea, quæ craſſum, & feculentum, atque vt Chymici loquuntur, tartareum chylum generant. Si enim plus huius ſit in chylo, quam debeat, omne hoc excrementum à liene attrahi, elaborari, ſegregari, atque euacuari nequit, ſed multo maxima pars à natura valida, & robuſta plerumque in pancreas, meſenterium, & omentum deponitur, atque ferè per eos venæ portæ ramos, qui non in ipſa inteſtina, ſed in meſenterium, & pancreas definunt, & oblitterantur, vt hac de re rectè Fernelius *de part. morb. & ſympt. lib.* 3. *cap* 7. diſſerit.

Ventriculi debilitas.

Facilius verò id accidit, ſi ventriculus ſit debilis. Cùm enim cibi eiuſmodi craſſi, & feculenti etiam in eo, qui ventriculum ſatis fortem habet, nihilominus ſimilem chylum ſuppeditent, multò magis hoc accidit, ſi ventriculus ſit debilis. Ideòq; inter remotiores cauſſas omnia locum habent, quæ ventriculum debilitare valent, de quibus ſuo loco *de imbecillitate ventriculi* dicetur.

Ventriculi ac hepatis, & lienis ἀντιπραξία.

Et adhuc promptius id fiet, ſi aliqua adſit lienis, ventriculi, & hepatis ἀντιπραξία: Tum enim ventriculus debilis cibos non rectè coquit, & cruditatis cauſſa eſt: lien verò, & hepar, ſi calidiora ſint, auidius illum ad ſe, & ſæpè adhuc crudum trahunt, & quidem tenuem, & aquoſam chyli partem maturius, craſſam tardius; illamque in vapores tenues nonnunquam, & ſubſalſos, ac acres reſoluunt, atque vel in caput, vel in totum corpus diſtribuunt, vnde catharri, dolores vagi, vel ſudores excitantur; hæc vehiculo deſtituta in venis meſaraicis ſubſiſtit; obſtructiones in ijs parit, ampliuſ-

que

que exſiccatur & incraſſatur, vel etiam aduritur, & obſtructiones in venis meſaraicis parit, ac humori melancholico materiam præbet: atque ita humorum craſſiorum & feculentorum copia in hypochondrijs cumulatur, atque hinc cum melancholia, tum plurima alia hypochondriaca mala oriuntur, quæ ibidem Fernelius recenſet, & prolixius in tract. de Scorbuto, c. 6. enumerauimus.

Imò hæc, ſi affectum hunc producere debet; neceſſario circa lienem hæret, & ſi id tantùm fiat, mitior eſt melancholia. Accidere tamen poteſt, vt in vtroque hypochondrio illa cumuletur, & tum grauior affectio eſt, & non ſolùm melancholia, ſed & alia ſymptomata adſunt, ob materiam miſtam, quæ partim frigida ſicca, acris & amara eſt, ob igneam, quæ in hepate & venis circa hepar eſt diſpoſitionem, & ſenſum æſtus in dextro hypochondrio exhibet, partim frigida, & ſicca, acida, quæ in liene & circa eum hæret, & colligitur, de quibus *lib. 3. de affect. hypochondriaca* dicetur.

ì & po-
accero-

Suppeditant autem tali humori materiam cibi craſſi, difficilis coctionis, viſcidi, flatulenti, caro bubula, ſuilla, aprugna, ceruina, piſces maritimi, & in aquis ſtagnantibus degentes, carnes & piſces ſale ac fumo indurati, aues in aquis degentes, legumina, braſſica, oua indurata; vina non defecata, auſtera in primis, quæ in lapide calcario vel alio ſolo, quod materiam mineralem vel tartaream continet, creſcunt; cereuiſia ex aquis impuris cocta, præcipuè ſi ſit turbida & non defecata.

Facit ad hoc malum generandum etiam aer craſſus, fœtidus, nebuloſus, qui inſpiratione attractus ſpiritus animales & vitales inquinat, item autumnalis, modò calidus, modò frigidus.

Quies & otium nimium huius mali generationem quoque promouent, dum ob ea multa excrementa in corpore retinentur, calorque non excitatur & ventilatur. Vnde obſtructiones in corpore fiunt. Atque hæc, cum lucubrationibus & meditationibus, cauſſa eſt, cur literati, & qui vitam ſedentariam agunt, malo hypochondriaco frequentius ſint obnoxij; minus verò ij, qui quotidianis laboribus exercentur.

Aluus ſuppreſſa etiam ad malum hoc generandum facit. Etenim ſi excrementa diutius in inteſtinis detineantur, venæ meſaraicæ ex ijs pro bono & recenti chylo craſſam & feculentam materiam attrahunt, è qua multi tartarei & feculenti humores generantur, atque obſtructiones in venis meſaraicis & liene excitant, vnde ijs, qui ad affectionem hypochondriacam ſunt diſpoſiti, ſummè vtile eſt aluum ſemper habere laxam. Multùm quoque ad malum hoc inducendum faciunt ſuppreſſæ euacuationes, per quas natura vitioſos eiuſmodi humores in primis vijs collectos euacuare ſolebat, vt alui deiectiones & vomitus quibuſdam certis temporibus conſueti: ac quæ maxima huius mali cauſſa eſt, hæmorrhoides, quæ aliquando fluxerunt, ſuppreſſæ.

Immoderati animi affectus.

In primis verò mali huius cauſſa eſt metus & triſtitia, & animi nimia intentio. Vnde ij, qui à natura corporis conſtitutionem melancholicam adepti, taciturni, cogitabundi & triſtes ſunt, facilius hoc malo corripiuntur. Atque hinc etiam accidit, vt infantes & iuuenes, qui à curis & mœſtitia alieni ſunt, in hoc malum nõ incidant, ſed adulti poſt annum 30. plerumque. Tum enim temperamentum corporis non ſolùm fit ſiccius, & errores in victu commiſſi in adoleſcentia ſe ſe produnt, ſed & curis, meditationibus, atque animi intentione homines tum magis occupari incipiunt,

Signa melancholiæ hypochondriacæ diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Melancholiæ Hipochondriacæ ſigna ſunt delirium abſque febre, cum mœrore & timore, idque non continuum, ſed notatu digna interualla habens. Sunt enim melancholia hypochondriaca laborantes nonnunquam ſatis hilares; mox tamen ſine cauſſa in mœſtitiam recidunt. Cum enim vapor melancholicus ater & tenebricoſus huius mali cauſſa proxima in cerebrum eleuatur, ſpiritibuſque animalibus permiſcetur, eoſque inquinat, delirium inde excitatur, ægerque multa falſa imaginatur, metuit non metuenda, ſine cauſſa mœret, & varijs modis animum macerat: duratque hoc delirium tamdiu, quamdiu vapores illi ſpiritibus permiſcentur: poſtquam verò vapores illi melancholici diſcuſſi ſunt, delirium ceſſat, donec noui vapores ad caput eleuati ſpiritibus animalibus permiſcentur, eoſque turbant.

Et hæc quidem propria melancholiæ ſigna ſunt, quibus tamen interdum & alia coniunguntur. Nam quia vapor ille flatulentus melancholicus in cerebro permiſcetur ſpiritibus animalibus, qui non ſolùm imaginationi, ſed & alijs ſenſibus inſeruiunt, accidit, vt etiam circa alios ſenſus varia ſymptomata oboriantur, in auribus tinnitus, ſtrepitus ſonique varij, nunc campanarum ſonitum, nunc aquarum ſtrepitum referentes: oculi obſcurè vident, vel etiam omnia circumagi videntur. In neruos etiam ſeſe inſinuans vapor varios dolores, & alia neruoſi generis ſymptomata accerſit. Idem vapor, dum ſeu per venas, ſeu per arterias ſurſum tendit, & cor tranſit, illud in eas anguſtias redigit, vt motu violento palpitare & arteriarum celerem & velocem motum ad expellendum & diſcutiendum vaporem ſibi moleſtum inſtituere cogatur: quod dum fit, æger de ſumma cordis anguſtia conqueritur, de vita deſperat, maximiſque ſuſpirijs opem & auxilium expoſcit: plerumque etiam vrgent vigiliæ, quæ à vaporibus illis ſiccis ortum habent, qui non ſolùm ſpiritus perturbant, ſed ſi cerebrum exſiccant, ac ſomni proximam cauſſam abſumunt: aut ſi dormiunt, ſomnus eadem de cauſſa eſt perturbatus cum ſomnijs metus & terroris plenis. Adſunt etiam alia affectionis hypochondriacæ ſigna, quæ Galen. 3. *loc. affect. cap. 7.* ex Diocle ita recenſet. Sumpto cibo maximè coctu difficili ſputum multum & humidum concitatur: item ructus acidiſſimus, flatus, æſtus, in hypochondrijs fluctuatio non illico, ſed cum retinuerint interdum quoque ventriculi vehementes dolores, qui nonnullis ad dorſum vſque procedunt, concoctis deinde cibis quieſcunt, mox alijs cibis ingeſtis eadem euertuntur ſymptomata, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cibo moleſtant, atque euomunt crudos cibos, & phlegmata ſubamara & calida & acida, adeo vt dentes ſtupore afficiantur. Et alia coniunguntur, quæ ſuo loco *de affectione hypochondriaca* explicantur.

Hoc ſaltem hic addimus, non omnia ſymptomata in omnibus apparere, ſed modo hæc, modo illa, pro partium læſarum vel ſeorſim vel ſimul ratione. Si enim venæ meſaraicæ ſaltem obſtructæ ſint, & in ijs humor cõtineatur, mitior eſt affectio: grauior, ſi ipſa viſcera ſimul afficiantur. Et quidem ſi vtrumque viſcus afficiatur, atque vtriuſque venæ ſint obſtructæ, grauia & plurima apparent ſymptomata: Si verò vnum ſaltem viſcus obſtruatur, mitiora & pauciora ſunt.

Paroxyſmi & ſymptomatum quę nam ſit cauſa.

Quia vero hoc malum non continuum eſt, ſed per interualla quædam inuadit, & paroxyſmos ſuos habet: qua ratione illi oriantur, & quomodo inuadant ægros, etiam explicare non inutile fuerit: præſertim cùm ægri ipſi rarò omnia recenſere poſſint, quod improuiſo hoc malo corripiuntur, & ratione ac mente perturbata omnia memoria comprehendere non valent. Primo quidem corripiuntur paroxyſmo ægri ſæpè etiam citra vllam euidentem vel externam cauſſam, vbi materia copioſius accumulata à natura mouetur, & vapores ac flatus ab ea excitantur, ſoletque & hic morbus,

vt alij, ſuas habere periodos: facilius tamen hoc fit, ſi cauſſa externa aliqua accedat, vt improuiſus terror, mœror, ira, vſus ciborum flatulentorum, vini potentis crapula. Vbi verò malum ægros apprehendit, in nonnullis quidem ſubito & ex improuiſo hoc accidit; interdum ex flatibus & vaporibus aſcendentibus ructus antecedunt, ventriculus diſtenditur, & orificium eius lancinatur, ac per gulam tranſiens vapor acidus linguæ neruos peruadens eam quaſi conſtringit, ac rigidam & ad ſermonem immobilem reddit. Interdum per cor tranſiens vapor, anxietatem lipothymiæ non abſimilem, vel cordis palpitationem excitat, atque altius aſcendens difficilem reſpirationem parit. Hinc cerebrum occupans delirium parit, atque vt antea etiam dictum, caligo oculis offunditur, in auribus tinnitus excitatur, ac membranæ cerebri tenduntur, & dolor in ijs excitatur, vt ægri totam cerebri ſubſtantiam è cranio ſibi euulſum iri metuant, & dum porro vapor per ſpinam dorſi deorſum tendit, interdum in dextro, interdum in ſiniſtro, interdum in vtroque brachio frigus quoddam aut ſtuporem potius & motum formicantem inducit. Quæ cum fiunt, anxietatis & terroris omnia plena ſunt, ægrique metuunt, ne labantur & concidant, ideoque locum quieti quærunt, interea mente quaſi priuantur, vel deliria loquuntur, & ſudore frigido perfunduntur. Hinc calore illos vapores diſcutiente, rubore iterum ſuffundi incipiunt, anxietas minuitur & mentis actiones ſeſe iterum exſerunt, ac tandem paroxyſmo ſuperato, nihil ægri amplius ſentiunt, præter metum alicuius grauioris morbi, Epilepſiæ vel Apoplexiæ, vel ſubitaneæ mortis, atque hinc triſtitiam & animi mœrorem concipiunt.

Signa melancholiæ hypocondriacæ prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Malum hoc, vt omnes morbi melancholici, diuturnum & difficile curatu eſt. Humor enim melancholicus natura ſua pertinax eſt, nec facile medicamentis cedit, imò ſi minus cautè tractetur, ferocior redditur. Præterea indicationes inter ſe plerumque pugnant: ventriculus eſt debilis, frigidus & calefacientia poſtulat; contrà hepar in hoc affectu plerumque eſt calidius. Humor ipſe quoque craſſus & ſiccus, & propterea humectantia poſtulat; cum eo tamen plerumque feroſus humor coniungitur, vnde ſputo abundant hypochondriaci. Faciunt quoque non parum ad morbi huius diuturnitatem errores ægrorum, dum & in victu ſæpe delinquiunt, & diuturni morbi pertæſi, vel vſum medicamentorum intermittunt, vel Medicos temerè mutant.

2. Faciliùs tamen curatur in principio, quàm ſi iam ſit inueterata, & ſi duret hæc melancholia, tandem ſimilis vapori diſpoſito cerebro imprimitur, & ex affectu per conſenſum proprius excitatur.

3. Tanto malum eſt grauius, quanto humor magis aduritur & ad atræ bilis naturam accedit. Si enim humor ille, qui vaporem ſuppeditat, aduritur, vel aduſtus illi admiſcetur, melancholia in maniam tandem tranſit. Cuius rei ſignum eſt, cum qui antea erant meticuloſi & triſtes, iam hilares quaſi animoſi, audaces & iracundi fieri incipiunt; quod facilius accidit, ſi æger multo & potenti vino pro potu vtatur.

4. Si materia illa & vapores inde excitati prauam & peculiarem corruptionem ſubeant, aut copioſius ad cerebrum ferantur, malum interdum in Epilepſiam degenerat; interdum cerebro morbi diuturnitate debilitato & cruditate aucta in apoplexiam tranſit.

Indicationes.

Vapor ille, qui proxima & continens huius delirij cauſſa eſt, etſi ſponte à natura diſcuti ſoleat, tamen danda opera, vt id quam citiſſimè fiat. Ne verò malum recurrat, vaporum aſcenſus prohibendus, ijque ne cerebro & cordi moleſtiam afferant, aliò diuertendi. Et quod curationis caput, humor melancholicus, è quo vapor ille eleuatur, ex hypocondrijs euacuandus. Quod rectè & ordine fiat, ſi viæ obſtructæ aperiantur, & venæ meſaraicæ, quæ ſimul ſiccitate plerumque laborant, humectentur, humor ipſe craſſus attenuetur & incidatur, & tandem per aluum & vrinas euacuetur, atque eius generatio prohibeatur, quod eueniet ſi omnes cauſſæ, à quibus is originem traxit, vel à quibus moueri & augeri poteſt, amoueantur & vitentur. Tandem cerebrum & ventriculus, roborandus, vt & aliæ partes principes.

Curatio.

ALVI LENITIO.

Alui le…tio pr… ſtem.

Cum aluum in hoc morbo laxam habere ſemper vtile ſit, & reliqua remedia, niſi primæ viæ euacuatæ ſint, parum proſint, ab alui lenitione & primarum viarum euacuatione curatio inchoanda, vbi maximè cauēdum ne purgantibus validioribus & à partibus remotioribus trahentibus humores non ſolum in hypochondrijs, ſed & in alijs venis commoueantur, qui cum exitum non inueniant, nec ad euacuationem tum apti ſint, hepatis & venarum obſtructionem augent, aliaque incommoda ſecum trahunt, atque ita plus nocent, quam proſunt: injiciatur ergo talis clyſter.

℞. Rad. althaæ, polypod. q. an. ʒ. vj. *malu. pariet. alth. viol. mercurial. an.* M. j *flor. chamæmel.* M. ß *furfur. in petia ligat.* M. j. *prunor. num.* x. Coq. in aqua pura. Colar. ℞. ℔. j. *Elect. len. vel diacathol.* ℥. j. *hiera ſimp.* ʒ. ij. *mell. roſat. colat. ol. violar. an.* ℥. j. *chamæmel.* ℥. j. ß. *vitel. oui num.* j. F. Clyſter.

Sanguinis euacuatio.

Sangui… miſ…

Poſtea ſi ſanguis abundet, & hepar ſit calidius, vt ſanguis euacuetur, corpuſque ventiletur, & ad vſum medicamentorum aptius reddatur, vena aperienda.

Commodiſſimum autem foret, ſi ex venæ portæ ramis ſanguis euacuari poſſet. Cùm autem ij nullibi pateant, niſi in ano, vtiliſſimum eſſet, ſanguinem per hæmorrhoides euacuare, hæmorrhoidumque fluxus ad melancholiam curandam multum poteſt, atque interdum hypochondriaca melancholia, quæ alijs remedijs tolli non potuit, hoc vno ſanata fuit.

Verùm niſi natura ipſa hunc tentet, ab arte ſola earum fluxus vix ſperari poteſt: ſi tamen fluere conſuetæ ſint hæmorrhoides, aut tumeant, hirundinum applicatione, vel alijs modis, vt aperiantur, tentandum.

Cum etiam menſtruorum fluxus naturalis ſit, natura per eum vitioſos humores, qui in corpore colliguntur, ſimul euacuare ſoleat, cauendum, ne ſupprimatur, & ſi ſuppreſſus ſit, reuocetur.

Venæ verò in brachio tum demum aperiendæ, vbi, vt diximus, ſanguis abundat, aut ille iam à ſucco melancholico infectus eſt.

Hinc ſanguis ex venis crurum poplitis aut malleoli emittatur: cum ſanguis prauus infra hepar maxima ex parte conſiſtat; & humor melancholicus, tanquam fex ſanguinis, aliquando inferiora petere ſoleat, & fieri poteſt, vt hoc modo ſanguis ad hæmorrhoides fluat, & illæ cum maximo ægri commodo aperiantur.

Vomitoria.

Quia verò non raro ob ventriculi debilitatem crudi & pituitoſi humores in ventriculo cumulantur, ſæpe neceſſarium eſt à vomitu initium curationis facere, ne à præparantibus, vel purgantibus excrementitij illi humores ad penitiores partes rapiantur, atque obſtructiones augeant.

Vt ℞. *Suc. radic. raphani expreſſ.* ℥. iv. *hydromel.* ℥. iiij. in quibus miſſis macerentur per noctem radic. aſari contuſ. ʒ. ij. Mane colentur, & exprimantur, liquor tepidè propinetur.

Præparantia humorẽ melancholicum in Hypocondrijs.

Hucc

Materiæ morbificæ præparatio.

Hiſce peractis iam ad materiæ præparationem accedendum, quæ attenuantibus & aperientibus perficitur, ſine inſigni tamen calefactione & exſiccatione, propterea quod plerumque ardor quidam & ſiccitas meſaraicarum adſint, & inflammationi quid ſimile partes illæ & inferiori orificio ventriculi vicinæ obtineant. Qua in re non rarò peccatur ab iis, qui ad flatus tantùm, quibus hypochondriaci etiam abundant, habito reſpectu, valde calidis & ſiccis medicamentis in hac melancholiæ ſpecie vtuntur, quibus morbus potius exaſperatur.

Contra nec nimis refrigerantia & humectantia ſine aliqua apertione conueniunt; cum in partibus illis ſint obſtructiones, quas tollere ſemper conuenit. Vbi tamen plus aquoſi admiſſum eſt, calida non omittantur. Atque ita prout varia eſt conditio humoris in hoc morbo, & aliud atque aliud membrum magis læſum eſt, ita curatio aliàs calida, aliàs minus calida poſtulat, aut etiam moderatè refrigerantia & humectantia, quæ omnia tamen ſint aperientia, & attenuantia. Si caliditas & æſtus maior percipiatur in hypochondriis, hora vna ante cibum ſeri lactis caprini ℔. ß. vel ℔. j. commodè exhibetur, quod & calorem iſtum temperat, ac venas meſenterij refrigerat, & materiam obſtructionis cauſſam eluit.

Simplicia. *Radices fœniculi. aſparag. eryngij, graminis, borragin. bugloſſ. cichorei, ſcorzonera, helenij, polypod. glycyrr. centaurij maior.* Crato enim inter aperientia & obſtructiones tollentia in hoc morbo multum tribuit rad. centaur. maior. quod vulgò rhaponticum appellatur, ſi ſuccus recens è radice exprimatur, & cum ſaccharo in formam ſyrupi redigatur, ac de eo ſingulis diebus manè ſumantur cochlearia duo vel tria: vel ſi radix centaurij maioris in vino horis 24. maceretur, & ante cœnam æger vini hauſtum, idque aliquot diebus continuet.

Cortic. *cappar. tamariſci, fraxini, citri.*

Folia & herbæ, *ceterach. ſcolopendr. chamadr. chamapyt. capill. Vener. meliſſ. betonic. hyſſopi, endiuia, cichorij, fumaria, cuſcuta, carduiben. abſinthij, præcipuè pontici, cochlearia, veronica.*

Flores, *borrag. bugloſſ. violar. centaur. minor. ſambuc. geniſt.*

Semina, *aniſi, fœnicul. endin. ocym. aquileg. geniſt. quatuor frigid. maior.*

Fructus, *prun. amygdal.*

E quibus fiant medicamenta vſualia.

Aquæ, *borrag. bugloſſ. meliſſ. chamadr. capill. Ven. hyſſop. fumar. cuſcut. ſcolopendr. lupul.*

Syrupi, *byzantin. de duab. radicib. de fumar. de ſcolopendr. de borrag. bugloſſ. endiu. de epithym. de lupul. de polypod. de pomis.*

Conſeruæ, *borrag. bugloſſ. meliſſ. fumar. cichor. beton. cochlear. tunic.*

Condita, *cortic. citr. radic. helen. eryng.*

Extracta, *Veronic. meliſſ. card. bened. abſinth.*

Species, *Electuar. lætitia Galen. Rhaſ. de hyacint. diarrhod. Abbat.*

Trochiſc. *de cappar. h. de abſinth.*

Ex his varia pro viu & conſtitutione ægri fieri poſſunt. De quibus hoc monendum, vt initio non ea vſurpentur, quæ fortius vrinam mouent, ne materiam vitioſam è primis viis ad hepar & venam cauam deducant, malum augeant, aut morbum aliquem in renibus excitent:

An diuretica in melancholia hypochondriaca conueniant.

Reiicit quidem alia de cauſſa diuretica Hollerius, quod ſcilicet ſplen nullum habeat conſenſum cum renibus per viam communem. Verum diuretica nec planè reiicienda ſunt, ſed corpore & primis viis per purgantia euacuatis etiam locum habent, & ſæpe nigra planè per vrinam euacuantur, cum ægri commodo: nec ratio vera eſt. Sunt enim viæ è liene ad renes, quas moſtrarunt Recentiores Anatomici, & eas recenſet Laurentius quæſt. 38. & per arterias emulgentes ſatis commodè è liene ad renes materia euacuari poteſt.

Valde etiam calida vitanda, aut ſi vſurpentur, aliis temperanda: ne humorem adurant, peioremque reddant, tetroſque vapores excitent, & grauia ſymptomata inducant.

Potio.

Potiones.

℞. *Rad. cichorij, borraginis, ſcorzonera, polypod. q. cortic. rad. cappar. an.* ʒ. ij. *rad. aſari* ʒ. j. *fol. meliſſa, betonica, ceterach, fumaria, capill. Vener. chamadryos an.* M. ß. *centaurij minoris, abſinthij pontici, an.* P. j. *flor. cordial.* P. ij. *cortic. citri* ʒ. ij. *ſem. aniſi. fœniculi. an.* ʒ. j. *fol. ſena el. epithymi, an.* ʒ. i j. *paſſul. minor.* ℥. j. Infundantur omnia in A. puræ ℔. iij. in vaſe clauſo loco calido, & poſtea in B. ebulliant. Colat. add. *ſucci borragin. roſar. fumaria an.* ℥. iv. *ſacch.* ℔. j. F. potio clara, doſis ℥. iv. vel ℥. v.

Syrupi.

Syrupi.

℞. *Succi bugloſſ. borragin. pomor. ſuaueolentium an.* ℔. j. *meliſſa* ℔. ß. Infunde in eo granor. *Kermes* ℥. j. *croci* ʒ. j. Colentur & cum *ſacch. ſ. q.* F. Syrupus.

Vel ℞. *Rad. aſparag. fœnicul. polypod. q. helen. ſcorzoner. cicor. an.* ℥. ß. *cortic. radic. cappar. tamariſc. fraxin. an.* ʒ. iij. *citri, aurantior. an.* ʒ. ij *fol. ceterach. ling. ceruin. endiu. hortenſ. hepatic. nobil. chamadr. card. benedict. capillorum Vener. an.* M. ß. *epithymi* ℥. ß. *ſem. aquileg.* ℥. j. ß. *aniſi, fœnicul. an.* ʒ. j *quatuor frigid. maior. an.* ʒ. ij. *glycyrrh. raſa* ℥. ß. *paſſular. exacinat.* ℥. j. ß. Coqu. in aqua pura.

Colaturæ ℞. ℔. iij. *Succ. pomor. dulcacidor. odorator.* ℔. j. *borrag. fumar. an.* ℔. ß. *ſacchar. q. ſ.* Fiat Syrupus. Cuius ℥. ij. vel iij. ſumat æger mane & ſuperbibat hauſtum aquæ borraginis.

Decocta.

Vel ex iiſdem ſimplicibus poteſt fieri Decoctum, & clarificato idonei ſyrupi addi.

Claretum.

Clareta.

Si æger Decocta & Syrupos reſpuat, aut ex ſyrupis aliquid incommodi metuatur, cum dulcia lieni non ſatis vtilia ſint, fiat tale Claretum.

℞. *Rad. fœnic. ering. helen. ſcorzoner. an.* ℥ ß. *cortic. tamariſc. rad. cappar. polypod. q. an.* ʒ. vj. *cortic. citri.* ℥. ß. *Zedoar.* ʒ. ij. *chamadr. ling. ceruin. meliſſ. capill. Veneris, abſint. an.* M. ß *flor. borrag. bugloſſ. an.* M. j. *cinnamom.* ʒ. ij. *ſpic. Indic. ligu. aloes, an.* ʒ. j. Affunde *vini Rhenani* ὀλιγοφόρου *calefacti* ℔. vj.

Stent aliquandiu in infuſione, & poſtea aliquoties traiiciantur per manic. Hippocr.

Vltimò add. *ſacchar. albiſſ.* ℥. iij. Manè poſt iuſculum, vel in prandio & cœna loco primi hauſtus vſurpetur.

Aqua.

Aqua.

Vel paretur talis Aqua:

℞. *Rad. aperient.* ℥. j. *helen.* ℥. vj. *cortic. tamariſc. fraxin. an.* ℥. ß. *meliſſ. beton. chamadr. chamapyt. an.* M. ij. *card. bened.* M. *ſem. aniſi fœnic. an.* ℥. ß. *flor. bugloſſ. geniſt. centaur. minor. an* M. j. Macerentur omnia in aqu. borrag ℔. iv. vini ℔. iij. poſtea colentur. Colat. add. *ſuc. fumar.* ℔ j *cochlear.* ℔ ß *trochiſc. de cappar.* ℥. j. Deſtillentur. Deſtillatũ exhiberi poteſt, vel ſolum, vel cũ ſyrupo borrag. aut alio, aut etiam addi oxymel ſcillitic. vel Tart. Vitri.

Electuarium.

Electuarium.

℞. *Conſeru. cichor. meliſſ. borrag. bugloſſ. card. bened. an.* ℥. j *cortic. citri condit. rad. condit. helen. an.* ℥. ß *ſp. diarrhod. abbat.* ʒ. j. *confect. Al Kerm.* ʒ ß. Cum *ſyrup byzantin. ſimp.* Fiat Electuarium. De quo ſumat æger ℥ ß. vel ʒ. vj. & ſuperbibat aquam boraginis.

Purgantia.

Purgatio.

Poſtquam aperientia & præparantia hæc aliquot diebus ſunt exhibita, quarto vel quinto die purgatio inſtituatur. Et quidem purgantia ſint mitiora. Crato ſæpe non fortiora, quam ſyrup. roſ. ſolut. cum aqu.

ſoris maialis (vtpote quæ longè ſubtilior eſt reliqua aqua, ita vt teſtæ oui incluſa Solique meridiano expoſita & calefacta ſtatim euaporet) confectum addita mãna diluta infuſo fl. perſicor. exhibet. Et talia mitiora ſæpè & diu continuanda ſunt. Licet tamen interdum & fortiora exhibere.

Maximè verò vtiles ſunt clyſteres ſæpius repetiti, ſed non admodum acres, verùm mediocres & ſimul flatus diſcutientes.

Potiones.

Potiones. ℞. *Polypod. q.* ℥. vj. *cortic. citri* ℥. v. *fol. ſen.* ℥. v. *rhabarbar.* ℥. ß *epithym.* ℥. j. *flor. borrag. bugl. an. P.* ij. *caryophyl. num.* iv. *ſem. fœnicul. aniſi, an.* ℈. j. *cinnam.* ℈. ß. *paſſular.* ℥ ß *el. diaphen.* ℥. ij. Infundantur in ſuffic. quant. ſeri lactis.

Colaturæ ℞. ℥. iv. *ſyrup. de pom. Regis Sabor.* j. M. F. Hauſtus.

℞. *Radic. aperient. vino præparat.* ℥. j. *ſcorzoner.* ℥. ß. *cortic. tamariſc. fraxin. citri, an.* ℥. ß *meliſſ. ceterach, chamædr. an.* M. ß *flor. borrag. bugl. ſambuc. geniſt. an. P. ſem. Endiu. portulac. agni caſti, aniſ. an.* ℥. j. *rad. helleb. nigri præp. glycyrrh. an.* ℥. ß. *paſſular. maior.* ℥. j. Coq. in aq. ſimpl. In Colat. infund. *fol. ſen.* ℥. ij. *Zedoar. galang. an.* ℥. j. ß.

Colat. ℞. ℥. iv. adde *ſyrup. de epithym. de pom. Reg. Sabor. an.* ℥. ij. F. Potio pro 4. doſibus, quæ aromatizetur ſp. lætitiæ Galeni aut diambr.

Alia ℞. *Infuſion. roſarum f. in aqu. Endiu. & fumar. aq. part.* ℥. ij. *aq. aniſi, cuſcut. fl. borrag. an.* ℥. j. *fol. ſenæ el. & vino albo irrorat.* ℥. v. *paſſular. minor. P.* j. *rad. glycyrrh. raſa, ſem. aniſi, coriand. præpar. an.* ℈. ij *caryophyllor. num.* iij.

Bulliant omnia tribus ebullitionibus vaſe tecto, tunc adde *rhabarb. opt.* ℥. j. ß. *el. de ſucco roſar.* ℥. iij. *diaphœn.* ℥. ij. *pulu. ſantali citr.* ℈. j. *ſpec. diamarg. fr. gr.* viij.

Relinquantur per noctem in infuſione loco tepido; poſtea fortiter exprimantur per linteum, fiatque potio, quæ detur manè tribus horis ante paſtum.

Syrupi.

Syrupi. Donatus Antonius ab Alto Mari, hunc ſyrupum valde commendat, quem & alij laudant.

℞. *Hyſſop. ſampſuchi, ſerpill. meliſſophyll. betonic. an.* M. ß. *borrag. lupul. ſcolopendr. fumar. capil. Vener. an. P.* ß. *rad. cichor. borragin. fœnicul. cappar. an.* ℥. iv. *abſinth. cortic. citr. an.* M. j. *ſen. elect. polypod. q. an.* ℥. ij. *puleg. flor. chamamel. centaurij minor. an.* ℥. ij *chamæpyt. an.* ℥. ij. *iunc. odor. (idest ſchænant.) ſpic. aniſ. fœnic. aſar. an.* ℥. j. *paſſular. enucleat.* ℥ j Coquat. ſ. a.

Colat. ℞. ℔. iv. add. *ſucc. pomor. dulc. acidor. roſar. & malor. punicor. acidor. an.* ℔. ß *borrag. & fumar. depurat. a.* ℔. j. *ſacch. q. ſ.* F. Syrupus, de quo æger ſumat ℥. ij. vna vice, & ſuperbibat parum aq. lupul. & borrag.

℞. *Rad. Scorzoner. polypod. q. an.* ℥. vj. *bugloſſ. cichor. cortic. tamariſc. citri an.* ℥ ß *ceterach, chamædr. meliſſ. an.* M. j. *thym. epithym. an.* ℥ ß. *flor. ſambuc. geniſt. an.* M. ß *ſem. fœnic.* ℥. ij. *hellebor. nigr. Syriac. præpar.* ℥. iij. *glycyrrh.* ℥ ß. *paſſul. exacinat.* ℥. j. Coq. in aqua pura. In Colat. infundantur *fol. ſen. el.* ℥. ij. *folliculi ſenæ* ℥ j. *rad. ialap, rhabarb. an.* ℥. j. *turbith. el.* ℥. ij. *flor. borrag. bugl. an.* M. ß. *ſtœchad. Arabic.* P. j. *cinnamom.* ℈. j. *ſpic. Indic.* ℈. ß. *caryophyll. zedoar. an.* ℥. j ß.

Colat. ℞. ℔. j *acet. ſcillit.* ℥. ij. *ſucc. borrag. vel pomor.* ℥. iij. *ſacchar.* ℔ ß. Coqu. ad Iulep., vel ſyrup. fluidior. conſiſtentiam, de quo ſingulis diebus æger manè ℥. iij vel iv. vel q. ſ. ſumat, addaturque ſingulis doſibus ol. aniſ. vel cinnamom. vel citri gutt. j. idque continuetur 4. diebus, quinto æger quieſcat, hinc ad vſum ſyrupi redeat, donec planè abſumptus ſit.

Eſt & hic ſyrupus vt in omni, ita etiam in melancholia hypochondriaca vtilis.

℞. *Polypod. q.* ℔ ß *bugloſſ. borragin. meliſſophyl. an.* M. j. *cyperi, cappar, acor. aſari, an.* ℥. j. *ſenæ, epithym. an.* ℥. ij. *ſem. lact. endiu. an.* ℥. iij. Puluериſata omnia præter ſenam & epithym. quæ incidentur, ebull. in ſ. q. aqu. ad lapſ. medij. In hoc decocto adde ſenam & epithym. & mox remoueatur ab igne. Poſtea colentur. Colaturæ adde *ſacchari q. ſ.* F. ſyrup. ſ. a. Sumatur 6. diebus contin.

Et quia alijs aliæ formæ medicamentorum magis arrident, poteſt etiam talis Nodulus parari.

℞. *Rad. polypod. q. ſcorzon. an.* ℥. ij. *fol. ſen.* ℥. j. *rad. ialap.* ℥. ij. *hellebor. nigr. præpar.* ℥. j ß. *Zingiber. cortic. citr. galang. zedoar. an.* ℥. j. *ſem. aniſ. fœnic. an.* ℥. ß. *flor. anthos. bugl. an.* P. j. Ligentur in nodulo, qui in cereuiſio ſuſpendatur. Ne reliquorum medicamentorum ſapor ingratus percipiatur, aliquid abſinthij addere licet. Communia purgan.

Vinum.

Commendatur & vinum purgans, quod Zwingero adſcribitur. Vinum purgan.

℞. *Rad. aperient. an.* ℥. ß *bugloſſ. card. bened. abſinth. an.* M. ß. *ſem. fœnic. caribam an.* ℥. ß. *fol. ſen. el.* ℥. ij ß. *agaric. Sulph. alb. an.* ℥ ß *zingiberis, cinnam. an.* ℥. j. Infundantur in vino, de quo cyathus vnus vel duo, prout opus fuerit, manè & veſperi ante cibum, vel manè ſaltem per dies plures ſumantur.

Vel ℞. *Fol. ſenæ el.* ℥. ij. *rhabarb opt.* ℥. ij. *rad. mechoacanna, vel ialap.* ℥. j. *cort. rad. helleb. nigri præpar.* ℥. ß. *fol. fumar. cuſcut. ſcolopend. ceterach, meliſſ. flor.* ℥. *cordial. flor. roriſmar. an.* P ij. *ſem. aniſ. fœnic. an.* ℥. ij. *cinnam.* ℥. j. *limatur. chalybis præpar.* ℥. ß Inciſa & contuſa ligentur omnia in ſyndone pro nodulo, qui in ℔. iv. vini Rhenani inijciatur, de quo vino medicato quatuor horis matutinis ante prandium quotidie ℥. iij. præter propter exhibeantur.

Pulueres.

Tenuiores fortunæ homines vtantur pulu. ſen. præp. iuxta deſcriptionem Montagnanæ, qui acui poteſt ℥. iij. vel iv. dacryd. pro natura ægri. Pulueres.

Vel ſumatur pulueris ſen. præpar. ℥. j. vel ℈. iv.

℞. *Cryſtallor. Tart.* ℥ ß *fol. ſenæ Alex.* ℥. v. *rhabarb. el. agarici troch. an.* ℥. j. *ſcammon. præpar.* ℥ j. *turbith. alb. hermodactyl. an.* ℥. ij. *cinnam. galang. macis, an.* ℥. ß. Miſce pro puluere, de quo ℥. j. in liquore vel iuſculo propinetur.

Pilulæ.

Aut vſurpentur pilul. Tartari Quercetano deſcriptæ, vel de ammoniaco, Platerus has commendat. Pilulæ.

℞. *Aloes* ℥. ij. *myrrh.* ℥. ij. *rad. gentian. aſari, an.* ℥. ß. *gumm. ammoniac. aceto diſſolut.* ℈. j. *ſem. petroſelin.* ℥. ß. *rhabarb. el.* ℥. j. ß *ſpic.* ℈. j. *cum ſucc. abſint.* F. Maſſa De qua æger alternis vel tertio quoque die ſumat ℈. ij. vel etiam plus, ſi copioſius purgare libeat & liceat.

Idem & hoc commendat.

℞. *Aloes ſuccotrinæ* ℥ j ß. *rhabarb. agaric. an.* ℥. j. *Zingib. maſtich. gentianæ, an.* ℈. j. *ammoniac. aceto diſſol.* ℥. ß. *ſucci abſinthij inſpiſſati* (extractum efficacius eſt) *centaur. min an.* ℈. j. *limatur chalybis vel croci ferrum* ℥. ß. *terebinthina Cypria q. ſ.* F. Pil. doſis ℥. ß.

Quibus Electuaria vel boli arrident, ſumant El. diacathol. diaſenæ vel in bolo, vel in ſero lact. diſſoluta. Multum in hoc morbo valet Extract. helleb. nigr. quod in pilul. formari vel alio modo exhiberi poteſt. Ventriculi tamen in purgantibus imprimis habenda eſt ratio, præcipuè ijs, qui cruditate acida laborant, & cauendum, ne nimio purgantium medicamentorum vſu is amplius debilitetur. Electuaria boli.

Vomitoria in aſſuetis etiam repeti poſſunt & pro ægri tolerantia nunc leniora, nunc fortiora vſurpanda. Vomitu enim excrementitij humores circa ventriculum & loca vicina hærentes non rarò excutiuntur, qui purgantibus per aluum euacuari non poterant. Vomitus prouocatio.

Vt ℞. *Rad. aſar.* ℥. iij. *ſem. atriplicis* ℥. j. *agar* ℈ ij. *flor. geniſt. ſambuc. an.* P. j. Coq. *in hydromel. ad* ℥. vj. add. *oxymel. ſ.* ℥. j. ß F. Vomitor.

Purga-

Purgatione hoc modo peracta iterum aperientia, incidentia, attenuantia vſurpanda. Et cùm purgantia viſcera nonnihil calefacere ſoleant, & alias in hoc affectu hepar & venæ meſaraicæ plerũque ſint calidiores, addantur medicamenta, quæ p. n. illam venarum meſaraicarum caliditatem & ſiccitatem emendent: quos ſcopos omnes explere poterit ſeri lactis caprini vſus aliquot diebus, octo ſcilicet aut 14. continuatus. Et ne vllum damnum afferat, & magis ſit efficax, pulueres vel pilulæ conuenientes ante ſerum vſurpentur.

[margin: ...ſeri lactis caprini vſus.]

Vt ℞. *Rad. filicis maris, quinq. fol. abſinth. card. bened. chamædryos, ceterach. agrim. an.* ʒ. j. Cum *ſyrup. aceroſ. citri.* F. Pilul. maiores, quarum 6. vel 10. ſingulis vicibus ante ſerum hauſtum ſumantur.

Vel ex pulu. horum omnium fiat Extractum, de quo ante vſum ſeri lactis ℈. ij. forma pilul. vel alia æger ſumat, vel vſurpetur cum ſero lactis Extr. card. bened. veronic. meliſſ. ceterach, & ſimilium. Ita enim maior vis aperiendi & penetrandi conciliabitur ſero, & minus refrigerando nocebit.

[margin: Nota.]

Neceſſarium verò eſt, vt ſumatur maiore copia præſertim ventriculo nõ admodum debili, nimirum ad ℔. iij. vel etiam plures, & ebibatur calix vnus poſt alium pitiſſando, & poſt vſum ſeri deambulandum, vt in profundiora corporis ſeſe inſinuet, & materiam quæ obſtructiones facit, per aluum & vrinas deducat. Neque magna ſeri copia pertimeſcenda. Si enim per venas penetrare, & iterum per aluum & vrinas ſtatim deijci debet, magna copia requiritur, in minore verò nihil præſtat: eodem modo vt thermæ & acidulæ in maiore quantitate ebibuntur.

Ne tamen ventriculo damni aliquid inferatur, ſacculis, vnguentis & emplaſtris conuenientibus corroboretur. Et poſt vſum ſeri ſingulis diebus mane & veſperi ſumatur de el. ſeq. portio, quæ quantitate nucem iuglandem æquet.

℞. *conſ. bugl. borragin. an.* ℥. j. *roſar. antboſ. an.* ℥. ß. *ſp. diarrhod. abbat. diatrion. ſantal. an.* ʒ. ß. *margar. præpar.* ℈. ij. *lign. aloes* ℈. j. *cort. citr. cond.* ℥ ß. *confect. AlKer.* ʒ. ß. *cum ſyr. de pom.* F. Electuarium.

Vtile eſt & abſinthium per dies 30. vel 40. exhibitum poſt purgationes in vino generoſo non auſtero; cùm abſinthium ipſum per ſe ſatis adſtringat. Nimirum in vini ℔. iij. macerentur abſinth. M. ij. & ſingulis diebus vnum atque alterum cochlear exhibeatur.

[margin: Abſinthij vtilitas & vſus.]

Vel cereuiſia aut vinum abſinthites paratur ſimpl. vel compoſ.

℞. *Cort. tamariſc. frangulæ, ſarſeparil. vel ſarmen. vitis, an.* ℥. ij. *abſint.* M. v. *epithym. meliſſ. an.* M. j. *gr. iunip.* ℥. j. *flor. geniſt.* ℥. ß. conciſa & contuſa ſacculo includantur, & in muſto vel recenti cereuiſia deferueant.

Vtiles etiam ſunt trochiſci de cappar. de abſint. additis ijs, quæ virtutem cordis & cerebri roborant, vt ſp. diambr. cordial. temperat. de gemm. de hyacinth. lætitiæ Gal. Rhaſ. Hyeme & vere incipiente corpore euacuato Theriacæ vel Mithrid. aliquid cum refrigerantibus miſtum exhibeatur.

Vt ℞. *Theriac.* ℈. j. *conſ. roſ.* ʒ. ij. M.

Ægerque omnibus alijs medicamentis eo die abſtineat.

Vel ℞. *Conſer. roſ. borra. an.* ʒ. ij. *mithrid.* ʒ. ß. *ſp. lætificant. Rhaſ.* ℈ j. M. Chymici ad intentionem illam complendam cremore & cryſtall. Tartari, Tartaro Vitr. ſp. ſulph. compoſ. quam vulgo miſturam ſimplicem vocant, vtuntur.

[margin: Chalybis vſus.]

Plurimum quoque ad obſtructiones hypochondriorum aperiendas commendatur non ſolum à Chymicis, verum etiam à Galenicis chalybs præparatus, adeò vt Iul. Cæſ. Claudinus *reſpon.* 29. proprium melancholiæ hypochõdriacæ alexipharmacum chalybem nominet, quoniam continuus illius vſus ſemper felicem in ægris finem ſit aſſecutus; ſiquidem in reſerandis obſtructionibus, in quibus omnis melancholiæ curandæ cardo vertitur, nulli medicamento cedat.

Cum verò chalybs non ſolùm vim aperiendi, ſed & adſtringendi & fluxus ſiſtendi habeat, prout diuerſo modo præparatur, chalybs præparatus aperiens vſurpetur. Inprimis hic vtilis eſt tinctura chalybis, de qua re plura dicẽtur ſuo loco de affectibus hypochondriacis in genere.

Commendatur & ſeq. Electuar. de chalybe D. Kolreuteri. ℞. Limar. chalyb. tenuiſſ. ℔. ß. Superfund. acetum vini acerrimum, quantum imbibit. Stent 24. hor. poſtea vbi exſiccata reperitur, aliud affundatur ſimili modo, ſin minus, ad prunas in lebete vitreato incruſtato agitata terantur, donec perfecte exſiccetur, & rurſum acetum, vt primò factum eſt, affundatur, & hoc fiat tertiò, i. tribus diebus continuò. poſtea perfectè exſiccata aceto ſcillitico in marmore, vel alio duriore lapide teratur, & in leuorem redacta exiccataque ſumatur, & add. pulu. ſubſcript. totum.

℞. *Rad. ireos* ʒ. ij. *zingib. lapath. ac. cyclam. ering. bryon. an.* ℥. j. *fol. ceterach, ſcolop. beton. rutæ, chamæpyt. agrimon. calaminth. galang. caryoph. macis, lign. aloes, zedoar. Doronici, an.* ʒ. ß. *ſpic. Ind. croci, an.* ℈. ß. *cort. rad. cappar. fraxini, fagi, ſalic. tamariſc. caſſ. lign. ver. coſti dulc. an.* ℈. ij. *viſci q.* ʒ. ß. *cinnam.* ʒ. iij *ammeos, cardamomi, cymini aceto macer. coriand. præpar. ſem. agni caſti, petroſel. melanth. portul. an.* ʒ. j. *ſiler. mont.* ʒ. ij. ß. *aniſi* ʒ. iv. F. puluis tenuiſſ. Huic chalybs totus præparatus commiſceatur, & melle puriſſimo deſpumato, ac tertia parte ipſius oxymel. ſcillit. & ſyrup. è cichor. c. rhab. F. Electuarium.

Vtiles etiam & magnæ efficaciæ ſunt in melancholia hypochondriaca acidulæ: vtpotè quæ lienem & venas meſaraicas aperiunt, ac ſine omni moleſtia omnis generis vitioſos humores per aluum copioſè educunt, quales ſunt Ægranæ & Schvualbacenſes. [margin: Acidulæ.]

Eadem, quæ acidularum, & thermarum ratio eſt: Etſi enim externus thermarum vſus in melancholicis, qui plerumque macilenti atque exſucci ſunt, rarò commodus ſit, & metuendum ne corpus amplius ijs exſiccetur: tamen ſi bibantur, eadem ratione, quæ acidulæ, profunt: cùm ob mineralia, à quibus ſuas vires habent, & primas vias eluant, & vitioſos humores, qui in ijs hærent, per aluum & vrinas educant, ventriculum calefaciant, hepar & lienem roborent. Thermæ, quæ in hoc affectu conueniunt, ſunt Aponenſes in agro Patauino, & Aquarianæ Regio Longobardo 25. miliaribus diſtantes: Thermæ S. Caſiani in Italia, Badenſes Marchionis, & Ferinæ in Germania. [margin: Thermæ.]

Vbi nec acidularum nec thermarum copia habetur, ſerum lactis caprini eorum loco vſurpetur, cum ſucco cichorij & fumariæ: At ſi flatulentia eius metuatur, dum igne depuratur, aliquid ſeminis coriandri & ligni ſaſſafras addi poteſt. Vel medicamenta ex chalybe aliquot diebus continuentur.

Neque interim externa & Topica omittenda ſunt, ſed extra etiam vſurpanda, quæ obſtructiones aperiunt ac flatus diſcutiunt, vt fomentationes lienis, præcipuè ex flor. chamæmeli. geniſtæ, melilot. ſambuc. ſol. & rad. malu. althææ, tur. calaminth. pulegij, ceterach, rad. filic. cortic. rad. cappar. tamariſc. & ſimilibus. [margin: Topicorum vſus.]

Vnguenta etiam ac linimenta vel emplaſtra lieni applicentur, de quibus de lienis affectibus, atque affectione hypochondriaca in genere dicetur.

Hoc ſaltem hic non prætereundum cenſemus: Poſt corporis purgationem vtile eſſe aqu. dulcis tepidæ balneum, in qua ſol. viol. malu. althææ, mercurial. brancæ vrſin. flor. chamæm. meliloti. & ſimilia cocta ſint. [margin: Viſcerũ corroboratio.]

Tandem quæ viſcera roborant, vſurpanda, non ſolùm in fine curationis, ſed & medicamentis præparantibus & purgantibus per interualla ſubiungi debent; vt ita caput & viſcera ad natiuam conſtitutionem, &

temperiem reducantur.

Pro corde & cerebro roborando iam antea medicamen a propoſita ſunt. Ij. addi poſſunt & hæc.

Commendatur inprimis ſmaragdus & potus collo geſtatus, vt in omni melancholia: ita & hic, & in primis eius tinctura, vt & ſapphiri & coralliorum.

℞. *Aq. flor. borrag. in B. deſtill.* ℥. iv. *cinnam.* ℥. ß. *margarit. præpar.* ʒ. j. ß. Miſceantur in mortario marmoreo. F. liquor potabilis inſtar emulſionis. Vel ſumantur margar. & ſmaragdi præparat. loco horum magiſteria. Detur vnum atque alterum cochlear ingruente paroxyſmo calidè.

℞. *ſpec. aromat. roſat. diambr. an.* ʒ. j. *margarit. præparat.* ℈. j. *ambr.* ℈. iv. *ol. deſtil. macis, caryophyll. citri. an. gutt.* ij. *ſacch. in aqu. cinnam.* ℥. ß. *borrag. ſ. q. diſſo.* ℥. vj. F. Rotulæ.

Mixtura & Electuaria. Efficax eſt & hoc in Paroxyſmo hypochondriaco.

℞. *Extr. cardui ben.* ℈. j. *lign. aloes. meliſſ. an.* ℈. vj. *calam. aromat* ℈. iv. *ſacchar. in aq. borrag. diſſol.* ℥. iij. *ſuc. recent.* ℥. ß *ſyr. tunic.* ℥. j. M. vt & hæ rotulæ.

℞. *ol. nuc. moſc. expreſſ.* ℈. ij. *deſtill.* ℈. ß. *confect. Al-Kermes, extract. pæoniæ an.* ℈. j. *calam. arom.* ℈. ß. *margar. præpar.* ℈. j. *coral. rubr. præpar.* ℈. ß. *ol. carui gutt.* iij. *ſacch. in aq. pæoniæ & meliſſa diſſol.* ℥. vj. fiant rotulæ. Eſt & hæc aqua efficaciſſima.

℞. *Rad. bugloſſ. borraginis an.* ʒ. j. ß. *pæoniæ. cortic. citri. an.* ʒ. ij. *roriſmar. maioran. meliſſ. an.* M. j. *flor. borrag. bugloſſ. ſtœchad. Arab an.* ℥. ß. *ſem. Baſilic. croci, cinnam. caryophyll. an.* ʒ. j. *confect. AlKermes* ʒ. ij. *Aq. bugloſſ. borrag. an.* ℥. iv. *vini Rhenani* ℔. ij.

Stent infuſa, deſtillentur. Felici etiam cum ſucceſſu exhiberi ſequentem puluerem, doſi, quantum apice cultelli, bis capi poteſt, ſub lecti ingreſſum, affirmant nonnulli.

℞. *pulu. ſmaragd. hyacinth. marg. corall. præpar. ſcobis eboris, bol. arm. an. part. aqu.* Miſc. fiat puluis, vel cum tryphera Meſuæ in formam Electuar. redigantur. Hoc quoque in obſtructione venarum meſaraicarum profuiſſe deprehenſum eſt.

℞. *ſpec. diarrhod. abbat. diatrion. ſantal. roſat. nouell. an.* ℥. ß. *diapend.* ʒ. ij. *flor. cuſcut. beton. hyperic. an.* ℈. ß. *ſem. fœnic.* ʒ. ß. *cinnamom. ſpic. an.* ℈. ß. *ſpod. ſantal. rub. alb. an.* ℈. j. *cum ſyr. de Epithym. & Endiu. an. q. ſ.* Fiat Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. roriſmar. maior. meliſſ. borrag. an.* ℥. j. *marg. præpar. hyacinth. præp. confect. AlKerm. an.* ʒ. ß. *cortic. citr. condit.* ℥. ß. *cinnam. caryoph. macis an.* ℈. j. *cum ſyrup. tunic.* F. Elect.

Vel ℞. *Conſeru. anthos, meliſſ. bugloſſ. an.* ℥. j. *calam. aromat. condit. cortic. aurant. condit. rad. cichor. eryng. conditur. an.* ℥. ß. *trochiſc. de cappar.* ʒ. j. ß. *nuc. in India condit.* ʒ. ij. *cinnam. macis craſſo modo contuſor. an.* ℈. j. *ol. citr. gutt.* ij. *cum ſyr. borr.* F. Elect. vel confect. de hyacinth. ℈. ij. vel ʒ j. ſæpè exhibeatur.

Pretioſa quidem, ſed vtilis eſt hæc miſtura, multumque facit ad vapores melancholicos diſcutiendos.

℞. *Conſeru. tunic.* ℥. j. *roſ. confect. AlKerm. an.* ℥ ß. *lapid. bezoar.* ℈. j. *ſuccin. alb. puluériſ.* ℈. ij. *cum ſyrup. de cortic. citr.* F. Elect.

Si vigiliæ ſint moleſtæ, lotiones pedum & manuum, item vnguenta & alia ſupra propoſita vſurpanda.

Commendatur & hæc aqua in melancholia hypochondr.

Aqua destillata.

℞. *Cor. ceru. num.* j. *fol. meliſſ.* M. j. *baſilic. menth. ceterach. flor. borrag. bugl. violar. tunic. an.* M. ß *Anthos. lauend. an.* P. j. *ſem. baſilic. coriandr. præpar. aniſ. citri, an.* ʒ. j. *macis. ſantal. citr. cinnam. an.* ʒ. ij. *caryophyll.* ʒ. j. Conciſa & contuſa macerentur in vini maluat. ℔. j. aq. borrag. bugl. an. ℔. j. meliſſ. ℔. j. fiat deſtillatio in balneo. Exhibeantur ℥. iij. cum ſyrup. violar. tunic. vel borrag. ℥. j. Reliqua & inter ea etiam, quæ Chymici exhibere ſolent proponentur libro tertio.

Diæta.

Quod in omni curatione verum eſt, in huius affectus curatione veriſſimum: Omnia medicamenta fruſtra vſurpari, niſi diligens diætæ ineatur ratio. Ex omnium Medicorum teſtimonio atque ipſa experientia teſte, nihil ad hoc malum curandum eſt magis neceſſarium aut plus confert, quam bona diæta. Ergo cauſſæ omnes, è quibus malum hoc prouenire ſupra diximus, ſedulo vitandæ ſunt. Cibi nimirum omnes craſſi & vitioſi ſucci, ac vſurpandæ potius carnes gallinarum, vitulina, agnina, hædina, veruecina: Inter piſces, lucius, percæ & ſaxatiles. Panis ſit albus bene, non tamen nimis fermentatus: vinum album tenue, cereuiſia clara & defæcata. Commodum eſt, ſi primus hauſtus ſemper ſumatur de vino vel cereuiſia, meliſſa, abſinthio, carduo bened. borrag & ſimil. medicata. Aromatum vſus nimis noxius; quod caliditate, ſiccitate & acredine iecur & ſanguinem, plus quàm par eſt, calefaciunt, & venas meſaraicas exſiccant. A cibo tamen medicamento aliquo peptico vti interdum vtile eſt. *Cibus & potus.*

Vt ℞. *Sp. aromat. roſat.* ʒ. j. *ſuccin. alb. pulu.* ʒ. ß. *ambr.* ℈. iij *moſch.* ℈ iij. *ol. nuc. moſch. deſtil.* ℈. ß. *ſacchar. in ſucco cydonior. diſſolu* ℥. iv. fiant morſuli. Et ſunt tales formulæ paſſim notæ.

Cibi quoque aſſumantur ea quantitate, quæ ventriculo nullam in coctione moleſtiam pariat, nec noui aſſumantur, priuſquam priores è ventriculo in ventrem deſcenderint. Varii quoque & multi cibi ſimul aſſumpti hoc malum non parum augent. Aluus vt laxa ſemper ſit, opera detur. Mœſtitia & curæ nimiæ vitentur. Plura de diætæ ratione in hoc malo videantur in conſil. Petr. Andr. Matthiol quod eſt 182. *in conſil. à Scoltzio collect.* Diligenter etiam & prolixè de melancholia hypochondriaca tractat D. Balthaz Brunnerus, *Conſil.* 6.7.8.9.10.11. qui videatur. Et dicentur plura huc conferentia infra *lib. 3. de aff. hypochondriaca.* *Somni & animi pathemata.*

CAPVT XIII.

De Melancholia ex vtero.

TErtia melancholiæ per conſenſum ſpecies eſt melancholia ex vtero, quæ melancholiæ hypochondriacæ valde cognata eſt, ita quidem, vt has duas melancholiæ per conſenſum differentias diſcernere non ſit ita facilè. Imò in hac melancholia hypochondria etiam ſanguine vitioſo ſæpè repleta ſunt. Cauſa proxima huius mali, vt in hypochondriaca, etiam eſt vapor, qui & cor anxium reddit, & ſpiritus animales obfuſcat, obſcurat atque inquinat, atque ita mœſtitiam, timorem & delirium parit. Quod eò facilius in feminis accidit, quod natura ſint deiecti animi, & præcipuè in viduis, quas animi mœror & curæ cruciant. Verùm ſymptomata hæc non ſunt continua, ſed tamdiu durant, quandiu vapor, qui proxima eſt cauſſa, adeſt, quo diſcuſſo ſymptomata remittunt & euaneſcunt donec noui ad caput eleuentur: quod ex eo patet, quod dum vapor ille quieſcit, ſatis hilares ſunt eiuſmodi feminæ, nec vlla melancholiæ ſigna exhibent; mox commoto & agitato humore & vaporibus, ad cor & cerebrum eleuatis, ſubito mœrore corripiuntur, docuit iſta omnia eleganter Hypocrat. *in lib. de moribus virginum,* dum ita ſcribit: *Eſt muliebris natura animi magis deiecti & imminuti. Cæterum virgines nubiles & matura viro hoc magis patiuntur vna cum menſium deſcenſu, antea non valde his affecta. Poſtea enim ſanguis in vterum confluit, veluti effluxurus. Cum igitur oſculum exitus non fuerit apertum, ſanguis autem amplius influxerit, propter cibos & corporis augmentum,*

Melancholia ex vtero conſenſu proxima. *Cauſſa antecedens & remota.*

cum

tum ſanguis non habens exitum reſilit ad cor, & ſeptum tranſuerſum. Cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, poſtea ex torpedine delirium apprahenditur. Malum nimirum hoc virginibus iam nubilibus familiare eſt, cùm ſanguis ad vterum confluens, ibique exitum quærens, exitum non inuenit. Deindè viduis, imprimis ob curas, & mœrorem animi, in quem ob mariti obitum pleræque conijciuntur, vt & alijs fœminis, quibus menſes, aut poſt partum purgationes ex aliqua cauſa euidente ſupprimuntur, aut non rectè fluunt. Sanguis enim ex vtero effluere ſolitus, ſi quacumque etiam cauſſa detineatur, ibi circa vterum cumulatur, corrumpitur, & in venas ſuperiores regurgitat, eaſque replet, vnde multi praui vapores eleuati, & ad cor, & cerebrum exhalare, variaque ſymptomata inducere ſolent.

Signa Diagnoſtica.

Melancholiæ ex vtero ſigna diagnoſtica.

Feminæ hoc malo laborantes ſunt mœſtæ, cogitabundæ, timidæ, & anxiæ citra cauſam manifeſtam, nullaque re delectantur, vel gaudent, ſed tædio habent omnia, amantque ſolitudinem, ſed cum ſuo incommodo. Et quidem hæc patiuntur per interualla quædam, in quibus cum alijs melancholicis conueniunt. Sunt autem alia non pauca, quæ à melancholia per eſſentiam, tum reliquis melancholiæ per conſenſum differentijs, eam diſcernunt. Nimirum præter hæc omnia ſymptomata accidunt fletus, & riſus, non ſatis poſſunt verbis exprimere, quid mali ſentiant, ſed conqueruntur, & multa proferunt, ex quibus quid mali patiantur, Medicus vix certo colligere poteſt. Conqueruntur de doloribus varijs, tum præcipuè ſiniſtri lateris è regione cordis, qui vniuerſam mammam aliquando prehendit, imprimis verò de manifeſto pulſu in dorſo circa diaphragma, qui accidit ob arteriæ magnæ eo loci p.n. vehementem pulſationem. Nam cùm ſanguinis circa vterum hærens incendatur, communicatur id malum non ſolùm venæ cauæ, ſed & arteria, quæ iuxta dorſum eſt, venæ cauæ malorum fit particeps. Habent præterea ſomnia tumultuoſa, aluus in quibuſdam ſupprimitur, in quibuſdam pauca reddit: menſes ſupprimuntur & parcius fluunt.

Prognoſticum.

Prognoſtica.

1. Quo diutius hoc malum durat, eò curatu eſt difficilius.

2. Niſi maturè huic malo occurratur idoneis remedijs in maniam periculoſam plerumque tranſit.

Indicationes.

Indicationes.

Cùm à ſuppreſſa ſanguinis euacuatione malum hoc ortum habeat. 1. Sanguis ſuperfluus imminuendus, & euacuandus. 2. Hinc humor melancholicus, qui ex ſanguine ſuppreſſo generatus eſt, præparandus, & euacuandus. 3. Sanguinis ſuperflui in vtero, & vicinis locis congeſtio præcauenda. 4. Animus à triſtitia ad hilaritatem aduocandus, cerebrum & corroborandum.

Curatio.

VENÆ SECTIO.

Sanguinis per venam ſectam miſſio.

Sanguis imminuitur venæ ſectione, & cibi detractione. Venæ ſectionem quod attinet, ſi tempus, quo menſes fluere ſolent, adhuc longius abſit, vena baſilica, vel mediana in brachio aperiatur. Si verò menſium fluxus iam inſtet, aut nuper præterierit, vena in pede aperiatur. Et commodiſſimum quidem eſt ad melancholiam hanc tum curandam, tum præcauendam 2. 3. vel 4. diebus ante conſuetum menſium fluxum, venam in talo aperire. Ad ſanguinem imminuendum vtile eſt cibi aliquid detrahere, & cibum tenuis ſubſtantiæ præbere, vt craſſi humores vaſa obſtruentes attenuentur.

Purgatio.

Purgatio.

Sanguine euacuato, ſi conſtet ex ſignis, ſcilicet ſi affecto diutius durauerit, quod mores aliquot immutati ſint, ægerque cogitationibus abſurdis, & melancholicis reſiſtere nequeat, iam humoris melancholici aliquid accumulatum eſſe, id quod ferè ſemper accidit, is præparandus, & euacuandus. Quod qua ratione fieri debeat, ex capitibus duobus præcedentibus ſatis patet: ideoque pauca hac de re addemus. Cùm feminarum natura fortiora purgantia non ferat, humor verò contumax ſit, mitiora medicamenta, ſed frequentius, vſurpanda. Exhibendæ ſcil. Pilulæ ex aloe, agarico, maſtich. & fol. ſenæ paratæ. Vel exhibeatur confect. hameſ. h. ſcamon. & colocynthide facta, vel ſerum lactis, in quo fol. ſenæ & flor. cordiales macerati ſint. Vel fiat Syr.

Pilulæ. Electuaria. Infuſa.

Syrupi.

℞. Rad. polipod. qu. ſcorZon. ℥.j. *fol. ſen. el.* ℥.iij. *fl. cordial. an.* M. ß. *cortic. cit.* ℥. ß. *zedoar.* ʒ.ij. Infundantur in aq. *borrag. lupul. meliſſ. an.* ℥.x. *ſucc. borrag. depur.* ℥.viij. *pomor.* ℥.vj. Poſtea leniter ebulliant. Colaturæ adde *Rhabarb. agaric. trochiſc. an.* ℥. ß. Iterum parum bulliant, & colentur. Colaturæ adde *Sacchar. q. ſ.* F. ſ. a. Syrupus. Cui adde aq. cinnamomi ℥.j. Datur ad ℥.ij. vel ℥.iij.

Si tamen morbus iam augmentum ſumpſerit, ita vt mediocria non ſufficiant, cùm ne mouere quidem humorem tam craſſum, fixum, ac ſtabilem poſſint, ad fortiora, helleborum nigrum, & lap. lazuli aſcendendum. Ideoque helleboriſmus Matthioli, & alia medicamenta purgantia *capite præcedente* propoſita vſurpanda. Commendatur quoque hic puluis.

Puluere.

℞. Epithymi ℥ ß. *lap laZuli præpar. agaric. trochiſc. an.* ʒ.j. ß. *dacryd. vel extr. ſcammon.* ℥ xv. *caryophyll.* num. xx. *fol. ſena.* ʒ.vj. *ſacchar. albiſſ.* ℥.iij. Fiat puluis. Doſis ʒ. ß. vel q. ſ.

Vbi ſemel atque iterum purgatum eſt, antequam iterum ad purgationem accedatur: medio tempore medicamenta humorem melancholicum alterantia vſurpanda, quæ hactenus propoſita ſunt.

Alterantia, & Præparantia.

Vel ℞. *Conſerv. borrag. anthos, meliſſ. an.* ℥ j. *cortic. citr. condit. rad. bugloſſ. condit. an.* ℥. ß. *myrobal. chebulor. emblic. condit. an.* nu. ij. *confect. al Kermes* ʒ.j. ß *lap. lazul. præpar.* ʒ. ß. *ſpec. ol. de gemmis, vel hyacinth.* ʒ. j ß. Cum Syr. bugloſſ. F. Electuar.

Simul & vtero proſpiciendum, & danda opera, vt menſes, ſi ſubſiſtant, prouocentur. Ideò hæc potio parari poteſt.

Vtero appropriata.

℞. Vini alb. ℔.vj. *aq. matricar.* ℔. j ß. *dictam. Cret. puleg. calaminth. an.* P. j. *Sabin. rad. rubiæ, an.* ℥ j. *galang. cinnamom. macis, ſem. dauc. an.* ʒ. iij. Sient in infuſione per diem integrum: poſtea colentur, & addatur limaturæ chalybis præpar. ℔. ß. atque in loco calido in vaſe vitreo bene clauſo aſſeruentur pèr dies 10. Doſis ab ℥. iij. d. ℔. ß.

Vinum medicatum.

Commendatur etiam valdè hæc aqua in vteri affectionibus è menſium, & ſeminis retentione, & melancholia inde nata.

℞. Succi borragin. depurati, meliſſ. an. ℔. ij. *croc. opt.* ℥. j.

Infundantur & poſtea deſtillentur in balneo. Doſis cochlear. vnum manè cum iuſculo.

Vel ℞. *Trochiſc. de abſinth. pul. diarrion ſantalon, ſpec. diamarg. frig. confect. de hyacinth. an.* ʒ. ß. *ſem. cnſent.* ℈. ij. *croci ferrum.* ʒ. ij. *ſacch. in aqua meliſſ. ſol.* ℥ v. F. Rotulæ.

Rotulæ.

Et cum cor atque cerebrum ſimul hoc morbo afficiantur, ea etiam roboranda, & à vaporum melancholicorum iniuria defendenda, vt *cap. præced.* dictum. Hoc ſaltem addimus, diligenter laborandum eſſe, ne habitualis frigiditas, & ſiccitas cordi, cerebro, vel etiam toti corpori inducatur. Ideòque medicamenta humidiora ſemper vſurpanda: ſicciora verò, quibus humor melancholicus exaſperatur, vitanda, Ideòque nec exter-

Cor & cerebrum confortantia.

na,

Topica.

na, quæ caput, & corpus humectant, negligenda. Atque inter purgandum, & poſt purgationem aquæ dulcis tepidæ balneum cum herbis humectantibus, & moderatè calefacientibus vſurpandum; & ſi malum his medicamentis non cedat, vt à capite, & corde materia auertatur, fonticuli in cruribus excitentur.

CAPVT XIV.

De Melancholia errabunda, Arabibus Kutubuth dicta.

Melancholia errabunda.

MElancholia errabunda medicis dicta, ea melancholiæ ſpecies eſt; quæ plerumque Februario menſe ægros infeſtare ſolet; nomenque hoc accipit, quod qui ea laborant, ne horam in vno loco quieſcere poſſunt, ſed hinc inde continuò vagantur, neſcientes tamen quo vadant. Ab Arabibus vocatur Kutubuth ab animali, vt ſcribunt, quod in ſuperficie aquarum ſtagnantium hinc inde perpetuo curſitat.

Kutubuth.

Cauſſa.

Cauſſam proximam huius melancholię eſſe ſtatuunt melancholiam naturalem aliquo modo adultā, & certum corruptionis modum adeptam. Nam ſi valdè eſſet adusta, accederet furor. Alij cenſent prouenire à bile adulta, melancholiæ non adustæ permiſta, quæ in permiſtione talem, & peculiarem corruptionis gradum adepta eſt. Et quidem generatur per primarium cerebri affectum, non per conſenſum. Infeſtat a. magis menſe Februario, quod iſta peculiaris ſit materiæ malitia, quæ autumno cumulata, & hyeme reſeruata, in fine hyemis ſeſe exerit. Nonnulli etiam, eo tempore aſtrorum poſitum concurrere putant: Sicut certum eſt, pro vario ſiderum poſitu, nunc hos, nunc illos humores moueri, & varios morbos inde excitari.

Signa Diagnoſtica.

Ægri, vt dictum, ſunt in continuo motu, fugiunt hominum conſortia, loca ſolitaria amant, nec tamen ſciunt, quo vadant. Color corporis eſt citrinus, lingua ſicca, vt valdè ſitientis, oculi ſicci, concaui, numquam lachrymantes, totum corpus eſt ſiccum, & aridum, facies præ ſe ferens triſtitiam. Tales melancholici timidiores ſunt, quam vlli alij melancholici: vnde, vt dictū, ſolitudinem amant, noctu magis vagantur, latebras circa mortuorum ſepulchra, & alia loca ſolitaria, quærunt. Homines obuios fugiunt, & ſi ijs inſperato offeruntur, eos non aſpiciunt, aut vident. Cuius rei proculdubio cauſa eſt ſummus timor, ob quem omnia ſuſpecta habent, & fugiunt. Crura eorum plerumque vlceribus ſcatent, quæ non conſolidantur; cum ob continuum motum melancholia ad crura deſcendat.

Curatio.

Curandi ratio ferè eadem eſt, quæ melancholiæ; cùm vnam cum ea cauſam, gradu ſaltē & permiſtionis modo differentem, obtineat. Ideoque humor melancholicus, qui in capite ſpiritus inquinat, & cerebrum ad ſpiritus ſimiles generandos diſponit, eſt alterandus, & euacuandus. Deindè caput roborandum, & Intemperies eius ad naturalem conſtitutionem Cephalicis humectantibus moderatè calefacientibus, vel potius tēperatis deducenda; qua de re ſupra *c.9.* dictum. Et imprimis hic vtilis eſt Sanguinis euacuatio, quæ copioſius, vel vna vice, vel pluribus inſtituenda. Danda quoque imprimis, vt ſomnus concilietur; cùm vix aliud ad malum hoc expugnandum plus faciat, quam ſomnus. Medicamenta purgantia ſæpè repetenda. Præcipiunt etiam hic Medici, vt ægri, ſi alia non proſint, flagellentur, vt à prauis cogitationibus abducantur, & ratio ad ſe conuertatur, deinde vt obedientes fiant.

CAPVT XV.

De Mania.

MAnia Græcis, ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, ideſt, inſaniendo dicitur: (ineptè verò à nonnullis à manibus, ſc. dijs infernalibus, vel μαντεία, vel μαντεύομαι, vel μήνη, ideſt, Luna deducitur.) Iiſdem etiam ἔκστασις eſt vehemens mentis motus, & delirium. Vocabulum Maniæ, & Latini retinent: Iiſdem quoque inſania nominatur; quamquam Celſus nomine inſaniæ omnia deliriorum genera complectatur: Iiſdem & furor dicitur: Neque Medici Ciceronem ſequuntur, qui *lib. 3. Tuſcul. quæſt.* ſcribit: Latinos eam affectionem furorem appellare, quam Græci melancholiam. Non enim melancholicorum furor eſt, ſed maniacorum.

Mania vnde dicta.

Solet equidem mania melancholiæ ſæpè ſuccedere, & cauſæ ſaltem, ac Symptomatum vehementia ab iſta differre nonnullis videtur: qua de cauſa Tralliano nihil aliud eſt, quam intenſio melancholiæ ad maiorem feritatem. Verùm cauſæ melancholiæ, & maniæ non ſolùm vehementia, verùm & natura ac ſpecie differunt, & interdum per ſe, ac non præcedente melancholia oritur Mania, quæ cogitatione quidem, verbo & opere melancholicorum deliramenta imitatur, ſed citra timorem, vel metum, imò cum audacia, iracundia, iurgijs, & mentis perturbatione tanta, vt ægri tanquam immanes beſtiæ obuios quoſque inuadant, imò nec ſibi ipſis ſæpè parcant.

Mania quomodo à Melancholia differat.

Eſt nimirum mania ſeu furor delirium, ſeu imaginationis, & ratiocinationis deprauatio, ſine timore, ſed potiùs cum audacia, temeritate, ira, iurgijs, & ferocia, ſine febre, à diſpoſitione ſpirituum feruida, & ignea ortum habens. Vide *Inſtit. lib. 2. part. 3. ſect. 3. c. 7.* Imaginantur enim ea, quæ non ſunt, & nullum diſcrimen inter honeſtum, & turpe, bonum, & malum, amicum, & inimicum agnoſcunt. Memoria verò in mania ſæpè maxima ex parte ſeruatur, quod ex cantilenis ipſis familiaribus colligit Aetius, quarum in furore illi non obliuiſcuntur.

Maniæ definitio.

Nota.

Verùm vt natura huius mali manifeſtior reddatur, de loco affecto, & cauſa ante diſpiciendum. Et quidem locum affectum, quod attinet, etſi plerique Medici cerebrum ſolum in mania affici dicant, & verum ſit, delirij huius cauſam proximè in cerebro contineri: tamen verò valdè conſentaneum eſt, cor ſimul affici, quod affectus illi, & perturbationes animi vehementes, audacia, temeritas, ira, & alia animi παθήματα monſtrant, quæ etiam ad eſſentiam maniæ pertinent, & tamen à corde proueniunt. Præterea & hoc idem perſuadere videtur, quod maniaci, qui in clauſtris, & domunculis publicis cuſtodiuntur, hybernum frigus, & quidem ſæpè nudi, multos annos, ſine vlla corporis læſione, & iactura ferunt, ac quod mirandum, ſi tangantur, non frigere, ſed calere in medio frigore hyberno deprehenduntur, vt videre eſt apud Foreſtum, *l. 11. & obſeru. 20.* Quamquam enim conſuetudo etiam hic aliquid facere poſſit: tamen eam ſolam non ſufficere aliorum exempla docent. Qui calor in vniuerſum corpus, niſi corde affecto vix diffundi poteſt; & credibile eſt, non ſolum ſpiritus animales, ſed & vitales feruidos, & quaſi igneos euaſiſſe, ſicut idem ijs, qui in vino inebriantur, accidit.

Mania præter cerebrum [illegible]

Cauſſa.

Cauſſam primam, & coniunctam maniæ feruidam, & igneam quaſi ſpirituum diſpoſitionem eſſe diximus: In quo ſi quis acquieſcere nolit, ſed occultam aliquam qualitatem addere velit, cum eo non litigabimus. Facit id Platerus, qui quidem non negat, in hoc affectu humorem atrum adeſſe, verùm manifeſta qualitate

Maniæ cauſa coniuncta.

con-

contentus non eſt, ſed malignam, occultam, & venenatam qualitatem addit, neceſſariumque putat, vt humor ater hanc diſpoſitionem ſuſcipiat, ſi maniam inducere debet, atque impoſſibile eſſe exiſtimat, vt tam enormia accidentia, quæ in ægris, ac ſi veneno perciti eſſent, ſeſe proferunt, & non breui tempore, ſed ſæpè per multos annos durant, à manifeſta cauſſa, & ſolo calore prouenire poſſint. Etſi enim negari non poſſit, inſignem eſſe feruorem in ſanguine, & ſpiritibus, quod ipſum teſtatur, vt modò diximus, quod qui in clauſtris publicis cuſtodiuntur, & nudi miſerè in ſtramine volutantur, frigus hybernum multos ſæpè annos citra vitæ iacturam ferunt: tamen hoc mirandum eſt, quod cum iſto ſpirituum feruore nulla febris coniungitur. Ideoque credibile eſt aliam adhuc occultam, & potentiorem qualitatem ſubeſſe, venenis cognatam, & talem, qualis etiam à venenis quibuſdam inducitur. Dantur enim venena, quæ inſaniam inducunt; & compertum eſt, nonnullos, à philtris propinatis in maniam incidiſſe.

Cauſſa antecedens. Diſpoſitionem hanc ſpirituum igneam, vel quocunque nomine alio appellare liceat, plerique vel ab intemperie cerebri ſine materia, vel à materia ſimul prouenire ſtatuunt. Verùm impoſſibile eſt, affectum tam grauem, & diuturnum, atque in quo non ſolùm cerebrum, ſed & cor afficitur, à nuda ſaltem intemperie prouenire, neque credibile eſt, ſeu cor, ſeu cerebrum ita à naturali ſtatu deijci poſſe, vt non ſimul humores afficiantur. Cauſſa ergo antecedens ſemper coniungitur, materia nimirum ſimili qualitate prædita, bilis ſcilicet atra hanc igneam, & occultam qualitatem adepta, quæ in venæ cauæ ramis detinetur, maioribus præſertim (proculdubio, & in arterijs) id quo vtilitas venæ ſectionis in hoc malo indicat. Refert enim Platerus innumeros ſanatos fuiſſe à Chirurgis quibuſdam, & alijs, qui ex profeſſo hiſce morbis ſanandis operam dabant, qui vigeſies, & ſexageſies etiam venas tundendo, nunc brachij, nunc pedis, hic illam, alibi aliam ſine diſcrimine, inſanos plurimos reſtituerunt, vt poſtea incolumes longam adhuc vitam vixerint.

Verùm continetur hęc materia nunc in vniuerſi corporis venis, nunc in venis cerebro propioribus, imò interdum in ipſis cerebri vaſis; vnde etiam mitiora, vel grauiora, & hæc vel illa ſymptomata excitantur. Nonnunquam, & circa vterum ex ſanguine illic abundante, & ſemine retento, ac corrupto talis materia colligitur; vnde melancholiam ex vtero, quandoque in maniam degenerare, capite præcedente dictum, quæ *furor vterinus* appellatur, in quo tum alijs modis inſaniunt fœminæ, tum quandoque etiam concubitum, & venerem vehementiſſimè appetunt. Cuius rei hiſtoriam annotauit Dominicus Leonus, *c. de mania*, in quadam virgine, quæ ob ſeminis retentionem, & veneris deſiderium maniaca facta erat, ita vt per agros, & ſyluas erraret, & obuium quemque ad coitum prouocaret, ac tenuentes conuitijs, & lapidibus inſectaret, quem eius furorem coitus ſedauit. Quocumque autem loco prima illa cauſſa contineatur, reliquam ſanguinis maſſam ab ea quaſi fermento, & veneno infici, credibile eſt.

Et quamquam atra bilis huius mali cauſſa ex bile flaua, vel melancholia aduſta plerumque generetur: ſanguis tamen etiam hoc modo corrumpi poteſt; docetque experientia, non ſolùm macilentos, fuſcos, triſtes, & qui natura ad melancholiam procliues ſunt, hoc malo corripi, ſed omnibus naturis hoc malum accidere poſſe.

Feruor autem ille ſanguinis, & humorum etſi vehemens, & acris ſit: tamen putredine, & inflammatione caret ac propterea mania ſine febre eſt.

Cauſſas remotiores, & euidentes, quod attinet gignitur ille feruidus humor, vel in hepate, ob calorem illius nimium, vel cùm chylus calidior in ventriculo genitus ob calidiorem victum hepati ſuppeditatur. Cauſſæ remotæ & euidentes.

Quod faciunt, & hæmorrhoidum ac menſium purgationes, & poſt partum in feminis euacuationes retentæ: item fiſtularum, & vlcerum antiquorum occluſio, vel varicum curatio: ſicut de Mario referunt, eum euaſiſſe maniacum, poſtquam varices in cruribus ei medici exemiſſent.

Externæ cauſſæ ſunt aeris conſtitutio calida; vnde tempore æſtiuo, & circa caniculares, vt & in autumno *3. aphor.* 21. magis, quam alio tempore infeſtat hoc malum, atque aliæ cauſſæ. ob quas humores aduruntur, & maniacam *διάθεσιν* acquirunt. Quò pertinent, & morbi præcedentes, qui humores adurunt, ſicut interdum phreniti di mania ſuccedere ſolet.

Inter euidentes autem cauſſas præcipuè ſunt duæ; Diuturna mœſtitia, curæ, & ſollicitudines, præcipuè excandeſcentia, & ira concurrente, quo modo Aiax in maniam incidit, & ſibi ipſi manus violentas intulit, & ſæpè melancholiæ diuturnæ maniæ ſuccedere ſolent.

Et huc etiam pertinet inſania ex amore. Etſi enim ſupra *c. 9.* inter melancholiæ differentias de melancholia ex amore egerimus: tamen vt aliæ melancholiæ, ita & hæc, ſi diutius duret, tandem in ipſam maniam degenerat, atque ad hoc caput pertinet.

Deinde venena aſſumpta, quorum quædam in inſaniam inducere poſſe iam antea dictum. Ita ſolanum, quod maniacum inde dicitur, inſaniam inducit: Idem facit cerebrum felis comeſtum, muſtelæ, morſus canum, luporum, & aliorum animalium rabioſorum. De quibus Dioſc. *l. 6.* Pertinent huc & philtra, de quibus Poeta:

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Ita Lucretium amatorio poculo accepto in delirium hoc incidiſſe ſcribunt. Vinum quoque fulmine congelatum, cùm redit ad priſtinam conſtitutionem potum; aut enecare, aut inſaniam inducere referunt. Quibus omnibus non ſine cauſſa addi poteſt vis illa ſuperior dæmonum, quæ Dei permiſſu humoribus vitioſis ſeſe aſſociat, talemque inſaniam inducit: vnde Maniaci ſæpè talia loquuntur, agunt, & perpetrant, quæ vix ad cauſſas naturales reduci poſſunt. Nota.

Differentia.

Differentiæ maniæ reſpectu varietatis delirij ſunt; quod delirium aliud eſt breuius, & mitius, aliud vehementius, & diuturnius. Maniæ differentiæ.

Deindè, quod mania nunc à cauſſa interna, nunc externa ortum habet, quandoque maniaci interdum certarum beſtiarum feritatem imitantur, præcipuè in duo genera mania diuiditur. Prius eſt, quod ſpeciale aliquid præter delirium illud cum audacia, iracundia, & reliquis maniæ ſymptomatibus non obtinet, neque ab animalis alicuius veneno inductum eſt, ſed à cauſſa interna ortum habet, neque alicuius beſtiæ mores in ſpecie refert, quod etiam ἔκστασιν μελαγχολικὴν à nonnullis nominatur. Alterum verò genus eſt, quando ęgri vnius beſtiæ mores in ſpecie referunt, quod etiam plerumque à veneno, & morſu talium beſtiarum rabidarum communicatur, & inducitur, qualis eſt Lycanthropia, rabies canina, lupina, ac felina. De poſteriore hoc genere dicetur *c. ſeq.* Prius quod attinet, quodque hoc capite tractamus, etiamſi ex humoribus aliqua eius delirij poſſit conſtitui differentia, & humores in ijs, qui in inſaniam incidunt, varij reperiri poſſint, atque in alijs ſanguis, in alijs bilis flaua, in alijs melancholia, & humor ater abundet, & propterea etiam ij, in quibus ſanguis abundat, mitius inſanire, ridere, & frequenter cantare ſoleant; qui bile abundant, temerarij ſint, & iracundi; ex atro verò humore triſte, & ſerium delirium oriatur: tamen in omnibus maniacis humores in

atram

atram bilem degeneraſſe oportuit, quæ tandem igneã, vel potius malignam, & occultam illam diſpoſitionem ſuſcipit.

Et ſiue homo antequam eum mania corripit, ſit ſanguineus, ſiue bilioſus, ſiue melancholicus, quod è ſuis ſignis dignoſci poteſt: tamen maniacus non euadit: antequam humor quicumque etiam ſpecificam illam igneam, & occultam diſpoſitionem acquirit: atque ideo curandi ratio parum diſcrepat. Hoc tamen non prætereundum, cùm materia illa, vel æqualiter per omnes venas diffundi poſſit, vel vno in loco præcipuè contineatur, & in alia diffundatur, ſi materia eſt in venis, vel omnibus, vel membris principalibus propioribus, inſania eſt perpetua, & continua: quod ſi vno in loco præcipuè concludatur, circa vterum, vel alium, habet delirium hoc interdum quaſdam remiſſiones, & interualla.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica ipſius affectꝰ. Mania leui negotio cognoſcitur ex imaginatione & ratiocinatione deprauata, cum ægri, & falſa imaginantur, & abſurda, & inepta multa agunt, & quidem ſine timore, ſed potius cum audacia, temeritate, loquacitate, iurgijs, iracundia, ſæuitate in ſe, & alios, & omnia animi perturbatione tanta, vt ægri beſtiarum inſtar obuios quoſque inuadant, & morſu, vnguibus, alijſque quibus poſſunt modis noceant, nec ſibi ipſis parcant, ſed veſtes dilaniant ſuas, ac propterea cuſtodia, & vinculis continendi ſunt, è quibus tamen omni conatu erumpere conantur. Vigilant præterea Maniaci pertinaciſſimè, vt refert Fernelius quemdam menſes 14. inſomnes duxiſſe, ac inuſitato atque admirando corporis robore valent, quod ratione deprauata ſolus appetitus dominatur ſpiritibus animalibus, iiſq; igneis, quaſi & feruidis à mentis functionibus ad neruos, & muſculos totis conuerſis. Oculis multi ſunt ſanguinolenti, aſpectus toruus, & truculentus.

Signa diſtinctiua. Atque his notis maniam ab alijs cognatis affectibus diſcernere non erit difficile. A phrenitide differt, quod non febricitant maniaci, neque alia cerebri inflammati ſigna adſunt. A melancholia, quod non eſt cum timore, & triſtitia, ſed potius cum audacia, & iracundia. A Dæmoniacis diſtinguuntur maniaci, eo quod Dæmoniaci, quæ ſupra humanam poteſtatem ſunt, agunt, vt quod linguis peregrinis, & quas numquam didicerunt, loquuntur, futura prædicunt, ſæpè per vomitum particulas ferri, globos plumbeos, puluerem tormentarium, animalia viua, & alia quæ naturaliter in homine generari non poſſunt, eijciunt, cuius rei exemplum habetur apud Hildesheimum, *ſpicileg.* 2. *p.* 286.

Signa cauſſarum. Cauſſarum ſigna quod attinet, humorum in capite abundantium ſigna ſupra *part.* 1. ſunt propoſita: Euidentes cauſſæ ex relatione ægri, vel aſtantium, & ijs, quæ præceſſerunt cognoſcuntur. Si ex amore ſit inſania, cognoſcitur, vt ſupra *cap.* 9. dictum. Si ex vtero, præceſſit menſium obſtructio, & alia, quæ capite præced. de melancholia ex vtero ſunt propoſita.

Signa maniæ inſtantis. Nonnulli etiam ſigna inſtantis maniæ recenſent, enumeranturque ab ipſis, capitis grauitas, aurium tinnitus, & ſonitus, ſplendores oculis obuerſantes, vigiliæ immodicæ, curæ, & ſollicitudines, ira ex leui occaſione, oculi caui, & fixi, conſueta hæmorrhoidum, & menſium in fœminis fluxus ſuppreſſio. Verùm etſi hæc & alia, quæ nonnulli recenſere ſolent, maniam præcedere conſueuerint: tamen non omnes, in quibus iſta conſpiciuntur, mania corripiuntur, ſed exempl. gr. ex hæmorrhoidibus, & menſibus ſuppreſſis alia quoque mala excitari poſſunt; & ſymptomata modo enumerata multos affligunt, qui numquam maniaci euadunt. Hoc maniæ inſtantis certius ſignum eſt, ſi æger quacumque etiam de cauſſa delirare, & melancholia corripi incipiat, & ſimul in obſcœnum, & ineptum riſum pronus ſit, ſique, qui antea blandus erat, leui de cauſſa validè excandeſcat, & animo vehementer perturbetur, oculorum obtutus ſit intentus, fixus, & toruus.

Prognoſtica.

1. Malum hoc diuturnum, & curatu difficile eſt, ac non ſolùm per menſes, ſed ſæpè multos annos durat, & ægros vſque ad mortem comitatur. Eſt enim atra bilis humorum omnium peſſimus, & pertinaciſſimus, præcipuè ſi malignitatem induat, ac habet ſe inſtar fermenti, nec malum ceſſat, quamdiu illius materiæ aliquid in corpore supereſt. Præterea in vſurpandis medicamentis Medico ægri non obtemperant, & obediunt, nec in iſto furore perſuaderi poſſunt, vt idonea medicamenta admittant. *Prognoſtica.*

2. Minus tamen periculoſa eſt inſania, quæ fit cum riſu, & mitioribus ſymptomatibus, quam quæ cum ſtudio, & inſigni feritate accidit.

3. Si menſes, & hæmorrhoides fluant, bonum.

4. Bonum eſt, ſi aluum laxam habeant ægri; quod ſi non fiat, malum.

5. Quanquam verò curatu difficilis eſt hic morbus: tamen per ſe lethalis non eſt, & niſi ægri vel ſibi ipſis manus violentas inferant, vel alij morbi accedant, rarò ex hoc malo moriuntur; ſed ſæpè vſque ad mortem malum ideos comitatur. Qui autem fiat, quod maniaci ſæpè tamdiu, cum tot in diæta erroribus, viuant, poſtea, *qu.* 2. dicetur.

6. Via ad interitum, niſi ægri ſibi ipſis violentas manus inferant, aut ſponte in vitæ periculum ſeſe conijciant, eſt virium diſſolutio, quam afferunt vigiliæ continuæ, & longæ, abſtinentia à cibo, & fames, quam interdum ægri pertinaciſſimè perferunt, & motus violenti quibus continuo ferè exercentur.

7. Ad ſalutem verò terminatur Mania, ſi inſignis aliqua fiat per ſudorem, vel alui fluxum euacuatio, aut copioſa hæmorrhagia è naribus, hæmorrhoidibus, vtero, varicibus, vel artis præſidijs ſpirituum ille feruor, & praua qualitas remittatur, & corrigatur, & humor, qui proximam cauſſam fouebat, euacuetur. De quo Hippocrates, 6. *Aphoriſm.* 21. *ſi inſanis varices, aut hæmorrhoides ſuperueniant, fit maniæ ſolutio.* Poteſt, & huc referri *aphor.* 5. *ſect.* 7. Poſt *Maniam dyſenteria, aut hydrops, aut ἔκστασις, bonum.* Soluitur enim mania, & in alium morbum mutatur, humore vitioſo ad inferiores corporis partes robore naturæ per criſin, licet imperfectam, depulſo, & ad inteſtina miſſo, & per ea euacuato, aut eodem intra abdominis cauitatem cumulato, aut quando furioſa inſania in taciturnam, & ſilentem deſipientiam mutatur, acrimonia humoris à natura deuicta, & caſtigata. Alij tamen hic per ἔκστασιν vehementem furorem intelligunt: dum enim natura humores coctos per criſin eſt euacuatura, vehementiſſima antecedere ſolent ſymptomata: ob materiæ motum, & impetum.

Etſi verò morbus in alium morbum hic mutetur, tamen qui ſuccedit non ita periculoſus eſt, vtpote adhuc fiens. Et morbi per criſin facti ſemper citius curantur, ſi remedia adhibeantur, cum humores illi magna ex parte à natura victi, & cocti ſint.

Indicationes.

Cum maniæ prima, & continens cauſſa ſit feruida illa, ignea, ac maligna, ſi ita appellare libeat, ſpirituum diſpoſitio, iſta verò à ſimili humore dependeat, & foueatur, primò omnium humor ille vitioſus præparandus, & euacuandus. *Indicationes.*

Deinde danda opera, vt idem à partibus principalibus cerebro, & corde auertatur, & repellatur.

Tertiò, intemperies illa & diſpoſitio tum ſpirituum, tum humorum alteranda, & mutanda. Et ſi materiæ plus in vna parte, quam alia contineatur, cum in euacuando, tum in alterando eius partis præcipuè ratio habenda eſt. Ac cum cerebrum, & cor imprimis afficien-

ſicientur. ad eas partes, maximè reſpiciendum. Sic & hepar, & lien refrigerandus, ſi ſanguinem calidiorem, ac feruidiorem ſuppeditent, ac omninò præcauendum, ne materia vitioſa amplius iterum generetur. Denique ſymptomata, quæ grauiter infeſtant, vt vigiliæ, mitiganda.

Curatio.

Sanguinis euacuatio.

Venæ ſectio.

Inchoanda autem eſt curatio à venæ ſectione, cui ſi æger perſuaderi queat clyſter præmittatur, vel aliud medicamentuum primas vias euacuans. Et omninò venæ ſectionis magna eſt in hoc morbo vtilitas, vtpote, quæ non ſolùm ſanguinem, & humores in venis contentos euacuar, & à cerebro reuellere, ac deriuare poteſt, ſed & ex accidente refrigerat. Poteſtque ſanguis hic pluribus modis peccare, vel vt cauſſa principalis, in ijs ſcilicet, in quibus ſanguis abundar, vel vt cauſſa adiuuans, vbi materia maniaca miſcetur ſanguini, vel etiam vt cauſſa ſine qua non, vt alijs auxilijs locus detur. Teſtaturque Platerus, practicus experientiſſimus, vr antea etiam dictum, ſe longa obſeruatione comperiſſe, innumeros ab alijs medicis derelictos ſanguinis miſſione, ſanaros fuiſſe à quibuſdam chirurgis, vel alijs, qui ex profeſſo hiſce malis ſanandis operam dabant, qui vigeſies, & ſexagies quoque venas tundendo inſanos penitus ita reſtituerunt, vt poſtea incolumes adhuc longam vitam vixerint; qui in vena certa eligenda nihil laborarunt, ſed nunc brachij, nunc pedis, hanc illamue, nunc alibi ſine diſcrimine aperuerunt. Quod remedij genus, & ipſe, ſed maiori cura, & prouidentia, quam illi, methodicè præmiſſis ſemper alui purgationibus, vſurpauit.

Quænam vena aperienda.

Primo ergo vena aliqua viſui, & tactui magis obuia in brachio, & præcipuè in ſiniſtro aperienda: Deindè in manibus, ſaluarella, in pedibus, maximè in feminis, ſaphena, vel quæ ad pollicem pedis excurrit. Varices quoque ſi in cruribus, vel alibi apparent, cum magnam copiam melancholiei humoris ad eum locum detruſi contineant, aperiantur, hæmorrhoides, ſi fieri poteſt, prouocentur. Cum enim à mania præſeruare ſoleant, & ſpontè apertæ à mania liberent, Medicus naturam imitari, ac materiæ inclinationem ſequi debet. Menſes quoque in feminis, ſi debito modo non fluant, prouocentur. Venæ etiam frontis in pertinaciore malo aperiendæ, vt & venæ narium ſetis, vel millefolio immiſſis. Verùm venæ iſtæ non omnes ſimul, aut continuo aperiendæ, ſed per interualla, interiectis humorum præparationibus, & euacuationibus, de quibus mox dicetur. Maxima enim curationis ſpes in his magnis euacuationibus, ſanguinis ſcilicet, & humoris melancholici, per vices factis, ſita eſt. Perpendendus autem ſanguis, qui effluit. Si enim ſit nigrior, copioſius euacuandus; ſi rubicundior, parcius.

Poſt venæ ſectionem æger cibo, & potu reficiendus, & ſtudendum, vr nocte ſequenti dormiat. quod ijs medicamentis, quæ poſtea proponentur, perfici poterit.

Multis quoque profuit, hyrudines ad tempora. & poſt aures, & ad anum, ſi hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, apponere.

Humoris præparatio.

Materiæ morbificæ præparatio.

Venæ ſectione, & ſanguinis euacuatione peracta ad materiæ præparationem accedendum, eaque ſæpius repetenda, ac diu continuanda, atque à leuioribus ad fortiora progrediendum. Leuiora ſingulis ſeptimanis exhiberi poſſunt, fortiora ſingulis menſibus exhibenda, atque interea per vices, vt iam dictum, venæ ſectio, ſi opus ſit, repetenda. Præparantia ſunt refrigerantia, & humectantia, quæ atræ bili conueniunt ex borrag. bugloſſ. viol. nymph. lactuca, & alijs ſupra *part.* 1. c. 13. propoſitis ſimplicibus. Et licet medicamenta quædam ſimplicia non ſemper vtraque qualitate huic morbo conueniant: tamen alijs admixtis, quod deeſt, poteſt ſuppleri. E quibus talia, vel ſimilia parari poſſunt.

℞. *Aq. borrag. nymph. an.* ℥. vj. *ſyr. borrag. viol. nymph. an.* ℥. ij. M. propinentur tribus vicibus.

Vel ℞. *Rad. bugloſſ.* ℥. ij. *glycyrrh.* ℥. j. *ceterach. fumar. endiu. an.* M j. *ſem. 4. frig. maior. an.* ℥ j. *tamarindor.* ℥ ß. *flor. cordial. an.* P. ij. Coq. in aqua pura.

Colat. ℞. ℥. x. *ſyr. viol. de pomis, nymph. an* ℥. j. ß. F. potio pro tribus doſibus, vel colat. adde *ſacch. de pomis an.* ℥. ij. parum ebulliant. F. iul. qui aromatizet. pulu. ſant. citr.

Vtile eſt & ſerum lactis, quod non ſolum ad humorem atrum eſt præſtantiſſimum medicamentum, ſed & tale, ad quod vſurpandum facilius perſuaderi poſſunt ægri: cui addi poteſt ſyrup. violar. vel roſar. ſolut. de fumaria.

Purgatio.

Purgatio.

Poſtea purgantia vſurpanda, & prout bilis, vel ater humor plus abundat, ita ad hunc, vel illum magis reſpiciendum: & vſurpandum rhabarb. ſena, epithym. polypod. el. diacatol. diaſen. &c. Cocta vel diſſoluta in ſero lactis, addito ſyr. roſar. ſolut. vel viol. ſolut.

Inter fortiora ſunt hellebor. nigr. alb. lap. lazul. Confect. Hamech. Ven. & ex ea parara medicamenta, quæ & ob humoris contumaciam neceſſaria ſunt, & quod minori doſi exhiberi poſſint ægris etiam ignorantibus; Ægri enim in hoc morbo non facilè obtemperant, ideoque fallendi ſunt, & medicati vini vel alia forma, quæ commoda videbitur, ipſis exhibenda medicamenta.

℞. *Rad. glycyrrh.* ℥. j. *polipod. q.* ℥. ij. *helen.* ℥ ß. *ſem. 4. frig. maior. an.* ʒ. j. *lingu. ceruin. capill. Ven. ceterach. meliſſ. fumar. an.* M. j. *epithym.* ℥ ß. *tamarind. paſſular. an.* ℥. j. coq. in aqua ſimpl. In colar. infundantur, *fol. ſena* ℥. ij. *rhabarb.* ℥. ß. *hellebor. nigr.* ʒ. ij. *flor. cordial. an.* P. ij. *ſem. ocym. fœnic. an.* ʒ. j. *cortic. citri* ʒ. ij. *galang. zedoar. an.* ʒ. j. ß. *cinnamom.* ʒ. ij. *ſpic. Indic.* ℈. j. Poſtea ebulliant, & colentur. Colar. adde *ſucc. pomor. dulc. borrag. vel violar. an.* ℔. ß. *ſacch. q. ſ.* Coquantur ad ſyrupi dilutioris conſiſtentiam. Vel quod commodius rhabarb. non ſimul infundatur, ſed cum cinnamomo nodulo incluſum in ſyrupo ſuſpendatur.

Vel paretur rale diacydonium.

℞. *Polypod.* ℥ j. ß. *epithym.* ℥. j. Coq. in aquæ puræ ℔. j. vel ſ. q. colentur. Colat. add. carn. cydon. iam coctam, & exprimatur. Expreſſioni addar *ſacch.* ℔. j. Iterum Coq. ad formam diacydoniati, cui inſperge ſub finem *pulu. mechoacan. vel potius rad. ialap.* ℥. j. *ſantal. citr. zingib. an.* ʒ. j. M. Doſis eſt ad ℥. j. Vel exhibeatur hic puluis aliquoties.

℞ *Fol. ſenæ* ℥. j. *ſem. aniſi, fœnicul. an.* ʒ. j. *glycyrrhiz. flor. viol. an.* ʒ ß. *cremor. tartari* ʒ. vj. F. puluis, cuius doſis ʒ. j. vel ʒ. j. ß. Si minor doſis, vel fortior operatio expetitur, addere licet lap. lazuli, vel diagr. ℈. j. Vel paretur talis puluis.

℞. *Lap. Lazuli* ʒ. j. ß. *dacryd. vel extract. ſcammon.* ℈. j. *turbith.* ʒ. j *ſenæ* ℥ ß *epithym. cremor. tartari an.* ʒ. ij. *ſem. aniſi, cinnamom. cortic. citri, an.* ʒ. j *croci* ℈ ß. Fiat puluis, cuius doſis ʒ. j. vel ℈. iv. prima vice exhibeantur. Vel paretur talis potio.

℞. *Cortic. helleb. nigr. præpar.* (quod fit, ſi ſ. q. aceti, vel vini cum ſem. aniſi, aut in aqu. vel decocto dilutiore fœnicul. vel aniſi 24. horis in balneo macerentur, & poſtea liquore effuſo rad. aſſeruentur) ℥. ij. *fol. ſen. follic. ſen. an.* ℥. j. *ſem. fœnicul. aniſi, an* ʒ. vi. *flor. cordial an.* M. ß. *cortic. citri* ℥ ß. Macerentur in menſur. vini albi tenuis duabus, colentur ſine expreſſione, & per manicam Hippocr. traijciantur, ac dulcorentur iulepo roſar. & violar. atque aromatizentur ſantal. citrino.

Et imprimis hellebor. niger vtilis eſt: Ideoque eius extract. vel in forma pilular. vel Syrup. exhiberi poteſt.

Vt

Vt ℞. *Extra hellebor. nigr.* ℈. ij *ſyr. viol.* ℥. j. ß. *borrag.* ℥ ß M. Si hæc non ſufficerint, poteſt exhiberi Ven. & ex eo parata medicamenta.

Tandem Elleborus albus, quo antiqui frequentiſſimè in talibus morbis vſi ſunt, adeo vt in prouerbio eos, quos inſanire dicere volumus, Elleboro purgandos eſſe dicamus, ſed cautè, adhibendus, & corpus ad eius vſum rectè præparandum; de qua re videantur tum alij, tum Heurn. *lib. 2. meth. ad praxim cap. 21.* & Ioan. Baptiſta Codronchius *in Commentario de Elleboro*.

Purgatione vna atque altera peracta, ea ſimul vſurpanda, & interijcienda, quæ cor, & cerebrum corroborant, ſanguinem & ſpiritum mundant, ac fuliginoſas exhalationes diſcutiunt. Qualia parantur ex roſis, violis, nymphæa, buglosſ. borrag. fl. tunic. meliſſa, ſcorzonera, cortic. citri, pomis odorat. ſp. diamarg. frig. confect. de hyacintho. Alkermes: quæ ipſa vna opera humorem atrum alterare, & præparare poſſunt.

Vt ℞. *Conſerv. roſar. incarnat. borrag. bugloſſ. an.* ℥. j. *cortic. nymph.* ℥. ß *citr. condit.* ℥. ß. Affunde *aq. borrag. bugloſſ. violar. nymph. roſar. an.* ℥. j. M. diligenter in mortario marmoreo, & colentur. Colaturæ adde, *ſucci citri, granat. ſyr. tunic. an.* ℥. j. Traijciantur per manicam Hippocratis addendo cinnam. ſantal. citr. an. ʒ. j. F. Potio clara.

Vel propinetur ſeq. aquæ cochl. j. atque alterum mane, ieiuno ventriculo, & veſperi ante ſomnum:

℞. *fl. anth. borrag. an.* P. iij. *hyperici* P. ij. *rad. bugloſſ.* ℥. j. *nymph.* ℥. ß. *croci orient.* ʒ. j. *pomor. cydonior. conciſ.* nu. ij. *vini alb. opt.* ℔ ij. Bene conciſa, & piſtata ſimul ſtent per diem naturalem in infuſione; hinc ponantur in B. ad digerendum per d. 15. poſtea deſtillentur in vaſe vitreo, duabus, vel tribus vicibus cohobando. Aquam deſtillatam ſerua.

Vel ℞. *Conſerv. roſar. violar. bugloſſ. borrag. tunic. an.* ℥. j. *meliſſ. cortic. citr. condit. lactuc. Ital. condit. an.* ℥. ß. *pulu. ſem. ocym. ſp. diamarg. frig. diarrhod. abbat. an.* ℈. ij. *confect. AlKerm.* ʒ. j. Cum Syrup. nymph. & ſucc. citri. Fiat electuarium.

Vel ℞. *Conſerv. violar. borrag. bugloſſ. an.* ℥. j. *nymph.* ℥. ß. *Tinct. Corallior.* ʒ. j. *Cum ſyr. de pomis.* F. Electuarium.

Aliud ℞. *Myrobal. chebul. cond. nuc. Ind. cond. an.* ʒ. vj. *rad. bugloſſ. cond.* ℥. ß. *ſcorzoner. cond.* ʒ. ij. *Conſerv. veronic.* ℥. ij. *roſarum Vitriol* ℥ j. *borrag.* ℥. ß *ſpec. el. de gemm.* ℈. ij. *hyacinth. præpar.* ℈. j. *ſpir. margarit.* ℈. j. Cum *ſyr. violar.* M. pro Electuario, duplici folio auri tegendo, de quo mane. & veſperi quantitas nucis Caſtaneæ exhiberi poterit. Vel paretur talis puluis.

℞. *Sem. ocym. ſantal. citr. cortic. citr. an.* ʒ. j. *fl. cord. an.* ℈. j. *meliſſæ* ʒ ß. *margarit. præparat. ſp. el. de gemm. frigid. de hyacintho an.* ℈. j. Fiat puluis. Commendatur etiam ſequens puluis, qui tamen potius Rabiei conuenire videtur.

℞. *hepar, & cor lucij piſcis vnius.* ſiccetur, & pulueriſetur, add. *pulu. Coral. rubr. crud. ſuccini citr. cruti, granor. paeon. an.* ℥. ß. *Theriaca antiq. exicc.* ℥. j. M. pro puluere, cuius doſis ʒ. j. in aq. fol. brixi, per 8. dies continuanda.

Poſſunt ex eodem puluere, & ſpeciebus diamargar. frigid. cordial. temperatis, confect. de hyacinth. rotulæ, vel morſuli parari.

Somni conciliatio. Et cum vigiliæ in hoc malo ſint pertinaciſſimæ, vt ægros nonnunquam per aliquor menſes non dormiuiſſe obſeruatum ſit, ſomnus tam externis, quàm internis medicamentis prouocandus, de quibus ſupra capite primo dictum.

Monendum tamen hic, ſomniferorum non eandem eſſe naturam. Quædam enim licet ſomnum inducant, ſpiritus tamen magis turbant, & vbi ægri euigilant, longè inquietiores, quàm antea, euadunt, ac malum curatu difficiliùs reddunt, qualia ſunt hyoſcyamus, ſolanum furioſum; imò nec opium ipſum, niſi corrigatur, ab hac noxa immune. Et ſicut nemo vino, vel ebrietate, quæ etiam ſomnum inducunt, maniacos ad ſomnum deducere audet: ita quoque, cum hic non ſolum ſomnus quæratur, ſed ſomnus quietus, & hinc ſpirituum quietatio, ea eligenda, quæ ſimul ſpiritus quietos reddunt.

Inter Externa commendatur ſuccus ſedi maioris recens expreſſus, capiti impoſitus, & aqua eiuſdem. Vtilis eſt & aqua ſolani, & papaueris.

Inter interna à nonnullis laudatur mandragora, quod non ſolùm ſomnum inducat, ſed & ſpiritus quietos reddat, ac vt Dioſcorides habet, etiam bilem atram vomitu educat, ſanguinemque, & ſpiritus puriores reddat. Coquuntur autem radices in vino bono, & decoctum exhibetur.

Occurrunt etiam quædam Empirica apud Authores, quorum probatio eſt penès experientiam. Commendatur cerebrum arietis nondum venerem experti, ſi nimirum caput vno ictu ipſi amputetur, & totum cum pelle, cornibus ſaltem abiectis, coquatur, cerebrumque poſtea cum farina additis cinnamomi, gingiberis, nucis moſch. macis, caryophill. an. ℥. ß (forſan ʒ. ß.) ſuper prunis miſceatur, & in partes tres diuiſum mane exhibeatur, ita vt poſt ſumptum medicamentum duabus horis nihil comedat, ac in cæteris quoque rectam diætam obſeruet. Empirica & ſpecifica.

Retulit mihi nuper quidam vicinæ Eccleſiæ Paſtor, in ſuo pago intra triduum ſanatum fuiſſe maniacum exhibito canis cerebro cocto (addebat, vnius coloris canem eſſe debere) affirmabatque, ſibi præterea alios tres notos eſſe, qui eodem medicamento ſint ſanati. Alij commendant emulſionem ex ſem. papauer. albi, nuc. iugland. ſemin. nigell. cannab. granis iuniperi, thur. factam cum cereuiſia calida. Specifica etiam proprietate huic malo reſiſtere creditur radix nymph. luteæ, quæ menſe Maio effoſſa, Luna decreſcente in teſſellas diſſecanda, & cum aceto vini leniter decoquenda, hinc rurſus exſiccanda in vmbra, & in pollinem redigenda, inque vſum reponenda, de qua Maniacis mane, & veſperi ʒ. j. vel ʒ. j. ß. cum tribus cochl. prædicti aceti ex decoctione reſeruati propinetur. Commendantur & folia buxi.

℞. fol. buxi num. ix. ſcindantur in minimas particulas, & exhibeantur in vno, atque altero cochl. aqu. lauend. ieiuno ventriculo (præmiſſis tamen præmittendis) &, ſi fieri poteſt, ſudor eliciatur: repetaturque hæc doſis ſemel atque iterum.

Nonnulli imprimis laudant ſanguinem aſini ex venis poſt aures emiſſum. Venas poſt aures aperiunt, ſanguinemque linteolis mundis nulli vſui antea expoſitis excipiunt, eaq; ſiccant aquæ ex his vnum digitos duos latum, pollicem verò longum, accipiunt, & in hauſtu aquæ fontanæ macerant, aquamque illam manè tribus diebus exhibent, dantque operam, quantum poſſibile, vt æger ſudet. Nonnulli valdè laudant Decoctum Anagallid. fl. purpureo.

Quo pertinent, & Amuleta, quæ à nonnullis commendantur, quibus etiam penès experientiam eſto iudicium: Radix Eringij, bryoniæ, hyperici de collo geſtata. Adamas ſiniſtro lacerto alligatus, lapis Lazuli geſtatus, lapis Chelidonius rufus panno illigatus, & ſub ſiniſtra detentus, corium ſeu cutis capitis humani præparata pro cucufa impoſita.

Chymici commendant *ſaccharum* Plumb. *& liquorem ſeu tincturam Corallior. lap. Armeni, lap. Lazuli; ſapphiri, ſpir. margaritarum, Sal. Angelica. Pimpinella.* & alia.

Laudatur, & Nitrum, neque ſine cauſſa: Cùm enim malum hoc ab impuris, feruidis, & inquietis ſpiritibus ortum habeat, Nitrum non ſolum omnem fumũ craſſum,

ſum, & flammam fumoſam clarefacit, ſed & volatilia figit, ideoque cereuiſiæ dum feruet aliquid ⊕ nonnulli adijciunt. Ita enim non ſolùm cereuiſia purior & clarior redditur, ſed & obſtructiones aperiuntur, craſſities & fuliginoſa ſanguinis, ac ſpirituum diſpoſitio emendatur.

Vtilis eſt & ſpir. vitrioli, præcipuè ſi ſit mania ex iracundia, aut cum iracundia multa coniuncta. Iracundia enim affectis maximè reſiſtit ſpir. vitrioli.

opica. Quantum ad Topica, ſi æſtus & furor vehemens ſit, repellentia mox inter initia applicentur, vt oxyrrhodinum addito oleo aneth. aut chamæmel. & alijs, de quibus ſupra *part. 1. cap. 12.*

Circa quorum vſum hoc obſeruandum, vt humectantia potius præpolleant, quam refrigerantia, ideòque merè frigidis vix vtendum, ſed flor. chamæmel. aliquid addendum, vel poſt adhibenda reſoluentia & diſcutientia. Deinde topica non actu frigida, ſed tepida applicanda. Commodè ergo caput fouetur ol. viol. nymph. cui aliquid ol. chamæmel. addatur, vel omentum agni tepidum capiti admoueatur, vel foueatur caput decocto maluæ, viol. lactuc. nymph. chamæmel. ſem. lini, aneth. papau. lactuc. fl. ſtœchadis, roſarum, vt & ſucco polygoni, plantag. vel aquis deſtillatis eorundem, vel ſimilibus.

Vel ℞. *herb. verben. fragar. an.* M. j. *beton.* M. ij. *ſem. cannabis* ℥ j. ß. *coriand.* ℥. ß. *milij* ℥. j. Inciſa & contuſa includ. ſacculo ex tela linea parato, qui in vino coquatur, & vertici calida admoueatur.

Vel ℞. *herb. verben.* M. j. ß. *ſabinæ, lupuli an.* M. j. *placentam roſarum* num. j. *granor. iuniperi* ʒ. vj. Conciſa groſſo modo indantur ſacculo in aqua communi coquendo, & vertici imponendo.

Vel ℞. *Aq. plantag. ſemperuiui, ſolani an.* ℥. ij. *ol. roſac.* ℥. j. ß. *acet.* ℥. ij. M. pro oxyrrhodino. Vel imponatur capiti ſequens placenta, ſeu cataplaſma.

℞. *Placentam roſarum* num. j. *granor. iuniperi.* M. ß. *ſem. lactuc.* ʒ. j. *papa. nigri* ʒ. ij. *ſpir. vini.* ℥. ß. *albumen oui* j. Contundantur cum ſ. q. aq. Roſarum, in fine addendo ſeminis carui, vel cumini parum. Fiat placenta, quę vertici imponatur.

Singularia repellentia in hoc affectu eſſe perhibentur ſuccus ex cancris viuis contuſis linteo exceptus, qui fronti applicetur, & quoties ſicceſcit, mutetur, & renouetur. A Chimicis mirè laudatur *Balſ. Plumb.* quod
lota. fronti & temporibus iniungendum ⊕ præparatum, quod cum modico *Camphora in aq. nymph.* diſſolutum cum petijs capiti applicatur. Tinctura ſatali rubri cum aq. roſarum prępar. in cuius ℥. v. diſſoluantur Camphor. g̃. ix. Moſchi g̃. v. & calidè capiti raſo imponantur.

Commodiſſimæ ſunt lotiones capitis, quas vt conſuetas, facilius quam alia medicamenta, ferunt ægri, quæ ſi ſymptomata vrgeant, ſingulis diebus ſemel, vel etiam bis vſurpentur. Intermittendum autem eſt in lotionibus hic lixiuium cum nimium ſiccet, ſed aqua dulcis ſufficit cum ſpeciebus modo dictis. Vtilis & hic ſacculus.

℞. *Sem. cannabis* ℥. iv. *coriandr. milij an.* ℥. ß. *herbar. fragar. beton. an.* ℥. ij. ſacculo inſuta coquantur in cereuiſia & capiti applicentur.

Corpore euacuato nonnulli etiam calidiora diſcutientia adhibent, recipiunt herbas cephalicas, eaſque in aqua fontana coquunt, poſtea parant ſacculum ex baccis lauri & rad. hellebori nigri contuſ. an. q. ſ. ſacculumque iſtum in decocto modo dicto parum coquunt, hinc diebus 9. continuis caput iſto decocto fomentant, & poſtea ſacculum ſuturæ coronali imponunt, vnde humores vitioſi per omnia capitis emunctoria euacuantur. Docet enim experientia, elleborum nigrum in morbis melancholicis non ſolum in[illegible]s, ſed & extra vtiliter adhiberi.

Cauteria ſuturæ coronali applicata maximè vtilia ſunt, vt ſcribit Gordon. *cap. de Mania*; probatque id experientia cuiuſdam maniaci, cui cùm eſſet vulnus inflictum capiti cum fractura cranij, quamdiu fuit vulnus apertum, tamdiu bene habuit, vulnere ſanato, reuerſa eſt mania.

Cordi quoque proſpiciatur. Etenim cùm vehementer iraſcantur maniaci, & feroces ſint: magnum æſtum circa cor eſſe credibile eſt, qui omnino mitigandus.

Ergo imponatur cordi tale Epithema.

℞. *Aq. roſar. nymph. an.* ℥. iij. *borrag. acetoſ. an.* ℥. ij. *flor. roſar. rubr. ſem. ocym. ſantal. citrin. rubr. an.* ʒ. ß. *camphor.* g̃. vj. Tepide regioni cordis applicetur.

Vel ℞. *Vng. roſac. ol. violac. nymph. an.* ʒ. ij. *puluo. roſar. rubr. ſantal. citr. rubr. an.* ℈. ß. *camphor.* g̃. vj. M. F. Vnguent.

Vel ſacculus talis paretur.

℞. *flor. roſar. rubr. violar. bugloſſ. an.* M. j. *meliſſ.* M. ß. *ſem. ocym. rad. rhod. ſantal. citr. an.* ʒ ß. *camphor.* g̃. v. F. ſacculus, qui vel ſiccus, vel aqu. roſac. aut vino madidus cordi applicetur.

Ad totum corpus temperandum acreſque vapores diſcutiendos balneum tepidum aquæ dulcis vſurpetur cum herbis refrigerantibus & humectantibus, aut temperatis.

Lotionibus quoque & frictionibus externorum vapores feruidi à capite reuellantur & diſſipentur.

De furore vterino.

Pertinet ad maniam, & peculiaris eius ſpecies eſt illa Inſania, quæ vulgo furor vterinus dicitur, cùm ſeminæ in inſania illa Venerem potiſſimum appetunt, vel ea non ſatiari poſſunt. Furor vterinus maniæ ſpecies.

Cuius cauſſa eſt, vel ſemen copioſum ob Plethoram; aut vaſorum ſeminariorum feruorem genitum. Eius cauſſa. Vel ſi ſemen præter naturalem caliditatem & acrimoniam acquirat, & viroſum quaſi euadat ex humoribus ſalſis, ſeroſis, bilioſis & acribus, qui ſemini permiſcentur.

Hinc enim ſi ſanguis feruidus in caput feratur, maniam inducit. Cuius imminentis ſignum eſt, ſanguinis in mammis collectio. De quo Hippocrates 5. *aphor.* 40. *Quibus in mammis ſanguis colligitur, furorem ſignificat.*

Curatio.

Curatur hoc malum, ſi nimius ſeminis prouentus prohibeatur, aut legitima Venere euacuetur, vel medicamentis abſumatur, ardorque illius emendetur, & ſi humores vitioſi & acres ſemini permiſti illud vitioſum & acre reddant, ſi illi humores euacuentur, ſeminiſque caliditas & feruor remittatur.

Refrigerant ſemen, & eius feruorem extinguunt, vel etiam ſiccando, (in qua claſſe etiam ſunt quædam calida) vel etiam occulta qualitate abſumũt, lactuca, portulaca, mentha, quæ peculiari vi Venerem extinguit, ſemen viticis, inde agni caſti dictæ: vnde ad maniam ex ſemine & retentis menſtruis tale fiat Electuarium.

℞. *Sem. agni caſti, gr. iuniperi, an.* ʒ. iij. *myrtill.* ℥. ß. *ſem. portulac. lactuc. pæon. an.* ʒ. j. F. puluis, & cum melle crudo Elect. de quo ʒ. j. exhibeatur ante prandium & veſperi cubitum ituro.

Reliqua quæ venerem reprimunt, ex *cap.* 10. de amore inſano petantur.

Diæta.

Quæ in diæta ſint obſeruanda ſupra *par. 1. cap.* 13. dictum. Quibus ſaltem hæc addimus: cauendum eſt ſtudioſè, ne æger ſolus relinquatur, vel inter ignotos, vel quos contemnit, aut odio habet. Si opus, vinciantur & vinculis cohibeãtur ægri, & omnia circa ægrũ ita comparentur, vt delectetur potius quam offendatur: qua in re aſtãtium prudẽtia opus eſt, vt interdum ipſis aſſentiatur, non tamen ipſorum delirium confirment. Suauis Diæta.

muſica maniacos ſæpiſſimè demulcet, vt exemplum Saulis Iſraelitarum Regis teſtatur.

Caueat & ſibi Medicus, ne aliquid damni patiatur: cum ſæpe odium erga Medicum blandis verbis occultent ægri. Somnus, quibus fieri poteſt modis, prouocetur. In cibo dulcibus & acribus quæ calidos humores generant, abſtinendum. Vino quoque æger abſtineat, Neque enim ignem igni addere conuenit. Ac ſi omnino concedendum videatur, detur tenue, & diluatur, ac temperetur, aq. violar, bugloſſ. roſar. nymph. ſantalis, iulepo roſar. violar. Qua in re conſuetudini aliquid dandum. Qui enim vino aſſueuerunt, minus eo offenduntur, cùm exhilaret, modò moderatè ſumatur, vel, vt dictum, diluatur. Aluus ſeruetur aperta.

QVÆSTIO I.

Qui fiat, quod Maniaci, & Melancholici interdum peregrinis linguis loquuntur & futura prædicunt.

Sunt quidem nonnulli, qui hypotheſin quæſtionis in dubium vocant, negantque, vel melancholicos, vel maniacos peregrinis linguis loqui, vel futura prædicere poſſe: ſed cùm nimis agitationibus moueantur, linguamque etiam variè agitent, & ſæpe ſonos inconcinnos edant, accidere exiſtimant, vt cùm vulgus illos intelligere non poſſit, putet, eos Latinè, Græcè, aut Hebraicè loqui.

Miræ hiſtoriæ. Verum enim verò non eſt, vt de hiſtoriæ veritate dubitemus, cùm fide digni Authores teſtentur, rem ita ſe habere. Refert enim Antonius Guainerius *tract.* 15. *cap.* 4. ſe ruſticum quendam melancholicum vidiſſe, qui ſemper Luna exiſtente combuſta carmina componebat Latina, & tranſacta combuſtione circa duos dies ad aliam Lunæ combuſtionem ne verba Latina proferre poterat. Idem & alij Medici teſtantur. Rhaſes refert quoſdam melancholicos ex illiteratis literatos euaſiſſe, & ea prædixiſſe, quæ euentus comprobauit. Eraſmus Roterodamus *in Encom. medic.* narrat: Quendam Spoletanum idiômata locutum eſſe, quæ nunquam didicerat, recuperata verò valetudine, & vermibus ope medicamentorum pluribus eiectis, ea loqui amplius non potuiſſe. Refert quoque Foreſtus *lib.* 10. *obſeru.* 19. mulierem melancholicam cãtiunculas Latinas & hymnos cantaſſe, quos nunquam didicerat. *Et ibid. in Schol.* ſe vidiſſe puerum nautæ filium, qui cùm in capite eſſet vulneratus & deliraret, ſemper lingua Germanica optimos Syllogiſmos fecerit, quos poſtea, cùm curatus eſſet, facere neſciebat.

Cauſas huius rei alij alias afferunt. Quidam enim ex aſtris eaſdem deducere conantur, inter quos eſt Guainerius, qui *loco modo allegato*, vbi pluribus de hac quæſtione agit, ex hypotheſibus Platonicis & Aſtrologicis quibuſdam ita hac de re philoſophatur. Animam, inquit, ante infuſionem in corpus omnium rerum notitiam poſſidere, ſed eam aboleri quodammodo & obfuſcari corporis, cui infunditur, vnione & ergaſtulo. Recuperari verò per doctrinam, vel per influxum, vel per impreſſionem planetæ, qui natiuitatis tempore infuſionis animæ præſidebat. Et huius impreſſionis tantam vim eſſe, vt animam donet poteſtate talia efficiendi, qualia ipſæ ſtellæ efficere poſſunt, faciendi ſcilicet ex ſano ægrum, ex ægro ſanum, & alia multa. Verùm huic poteſtati reſiſtere corpus & ſẽſus corporeos; quibus ligatis, quod fiat in melancholia, poſſe ſtellas ſuas influẽtias perfectius animæ communicare. Atque ita melancholicum illiteratum poſſe fieri literatiſſimum, & futura quoque prædicere.

Verùm magna petita ſunt, quæ præſupponit, & ſibi concedi poſtulat Guainerius, animam ſcilicet in corpus infundi, ex ſe omnium rerum notitia præditam, per infuſionem in corpus obliuione rerum antea cognitarum capi, eamque ſtellarum influxu rurſum excitari, quæ ipſi non conceduntur.

Deinde etſi concedamus ipſi, aſtra ad temperamentum immutandum multa poſſe, vel etiam inclinationem ad linguas aut alias diſciplinas imprimere, hoc tamen concedi non poteſt, aſtra ipſam linguarum, vel aliarum diſciplinarum notitiam inducere poſſe. Hoc enim ſi poſſent, quandoque etiam ſanæ mentis homines ſine doctrina ad talem notitiam peruenire poſſent. Neque deprauati ſenſus plus poſſunt conferre ad recipiendum aſtrorum fluxum, quam bona eorum conſtitutio. Neque melancholici & maniaci planè à ſenſibus abſtracti ſunt.

Alij humori melancholico id tribuunt. Nam plurimos qui ingenio & artibus excelluerunt, vel in adminiſtrandis Rebuspubl. aut alijs rebus perficiendis plurimum præſtiterunt, melancholicos fuiſſe deprehenſum eſt, etiam facultatem linguis peregrinis loquendi, ac futura prædicendi melancholiæ tribuunt. Melancholiamque humanam animam ad res miras diſponere dicunt. Et ſicut vinum immoderatiùs hauſtum mores hominum immutat: ita etiam humorem melancholicum, ſi plus iuſto abundat, vel à naturali temperie deſciſcat, mentem hominis immutare, & eam ad res mirabiles perpetrandas diſponere putant.

Quibus & addunt illud, quod Ariſtoteles 7. *Eodem cap.* 14. Melancholicos eſſe εὐθυόνειροι, id eſt, recta habere ſomnia ſcribit. Verùm enim verò nec opinio iſta aſſenſum meretur. Etſi enim hoc ſuo modo concedatur, melancholicos eſſe ingenioſos, de quo in Inſtitut. *lib.* 3. *part.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 2. dictum tamen ea, quæ ſupra hominis vires ſunt, melancholia efficere non poteſt, qualia ſunt peregrinis linguis loqui, & futura prædicere, Etenim etſi in homine ad omnes linguas diſcendas ſit aptitudo; tamen omnes linguæ vſu diſcuntur; & futura prædicere ſolius Dei eſt, aut eorum, quibus id communicat. Et quod Ariſtoteles dixit, melancholicos eſſe εὐθυόνειροι, eo nihil aliud voluit, quam eos clara habere ſomnia, qualia etiam ſolent eſſe matutina, non ita obſcura, qualia pituitoſi & bilioſi habent. Neque etiam ebrietas præſtare id poteſt, vt homo aliquid vltra vires naturales agat. Etſi enim ebrij multa confidentius agant, atque audaciores facti voculas aliquas, quas aliquando didicerant, vel Græcas, vel Latinas proferant, & ſæpe magis diſerti, quàm ſobrij videantur: tamen plura non poſſunt in hac re præſtare, quàm didicerunt.

Atque ita quamquam concedi poſſit, & ab ebrijs ac melancholicis nonnulla rectius perfici, quàm dum ſunt ſobrij & ſani; tamen id verum ſaltem eſt de ijs, quæ antea didicerunt. Nam & vinum & melancholia, vt Ariſtoteles *ſect.* 30. *problem.* 1. habet, πνευματώδη ſunt, & ad ciendos ſpiritus, à quorum alacritate omnis ingenij vis pendet, plurimum poſſunt.

Non multum ab hac ſententia differt opinio Iani Huarti Medici Hiſpani, qui *cap.* 7. *ingen. ſcrutin.* ſcribit, Latinæ linguæ magnam eſſe cum anima rationali conſonantiam; & eſſe quaſdam naturas, quæ peculiariter linguis inueniendis accommodatæ ſunt. Ideòque ſi per morbum illud temperamentum in cerebro excitetur, quod elegantiſſimæ alicui linguæ neceſſarium eſt, illicò linguam Latinam hominem obuiam habiturum, & vocabula Latina etiam citra deliberationem ei occurſura ſcribit. [illegible]

Verùm nec hæc opinio probabilis. Etenim præſupponit nondum conceſſum: Primum homines habere ad linguas inueniendas peculiarem diſpoſitionem. Secundò delirantes ſaltem lingua Latina loqui,

ac

ac linguam Latinam maximam habere cum anima rationali conſonantiam. Quorum & hoc nullo fundamento nititur; & obſeruatum, melancholicos non ſolum Latinè, ſed & Græcè & Hebraicè locutos eſſe. Et quamuis, vt ſupra *cap.* 5. dictum, concedamus, ex morboſa conſtitutione diſpoſitionem in cerebro aliquam concitari poſſe, ob quam homo ingenioſior euadat, quam ſanus fuit, vt eius rei exempla *l.cit.* attulimus: tamen ad id, quod ſupra hominis vires perficiendum nec melancholia, nec alia morboſa conſtitutio diſponere poteſt.

Alij ergo, cùm harum rationum nullam verò conſentaneam videant, ſtatuunt Dæmones, qui morbis ſe ſe immiſceant, permittente Deo, horum effectuum authores eſſe. Morbis enim naturalibus ſimilia multa ſæpe pati eos, qui à dæmone vexantur, teſtatur hiſtoria, quam habet Fernelius 2. *de abd. rer. cauſſis cap.* 16. de iuuene quodam, qui pro epileptico habitus, & in tertium menſem curatus fuit, donec tandem tertio menſe dæmon totius mali author ſe tum Latinè tum Græcè loquendo prodidit.

Quorum opinioni & nos aſſentimur; modò rectè explicetur. Non enim omnia, quæ patiuntur melancholici & maniaci, dæmonibus attribuenda. Etſi enim ſæpiſſimè ſine vlla corporis morboſa diſpoſitione, Deo permittente hominem obſidere, & occupare dæmon poſſit, qui verè obſeſſi dicuntur, & ſunt: tamen quandoque morbis, & præcipuè melancholici ſeſe immiſcet dæmon, & forſan frequentius hoc accidit, quàm ſæpè creditur. Ita in hiſtoria Euangelica apud Lucam *cap.* 13. *v.* 12. mentio fit mulieris, quæ habebat *πνεῦμα ἀσθενείας* ſpiritũ infirmitatis annos octodecim, quæque erat contracta. nec omnino poterat caput erigere. Et præcipuè, vt dixi, humori melancholico ſeſe immiſcet dæmon, vnde etiam melancholia *balneum diaboli* dicitur. Melancholici enim & atri humoris ea natura eſt, vt varia phantaſmata & deliria pariat, metum, mœſtitiam, ferocitatem, & alia multa excitet. Dæmon ergo tali occaſione abutens, & ſe humori melancholico immiſcens multa edit, quæ vulgus ſæpe morbo adſcribit; cùm tamen adſcribenda ſunt dæmoni. Alia nimirum humori vitioſo, alia dæmoni adſcribenda ſunt. A melancholia eſt mœſtitia, timor; ab atra bile ferocitas, iracundia; ab vtraque delirium, vigiliæ. Si verò in delirio multa miranda accidunt, ſi ægri ad deſperationem adigantur, ſibi ipſis & alijs noceant, ſi ad impia ſtimulentur, ad maledicendum Deo incitentur, vt eius rei exempla aliquot habet Platerus *lib.* 1. *obſeru. p.* 44. *& ſeq.* eam iam à Dæmone prouenire credendum eſt; etſi alijs indicijs ſeſe is non prodat. Si verò æger iam linguis, quas numquam didicit, loquatur, futura prædicit, eo ipſo Dæmon ſe manifeſtè prodit.

Atque ita rem ſe habere patet ex eo, quod ij, qui à dæmone hoc modo vexati fuerunt, medicamentis idoneis adhibitis curati ſunt. Poſtquam enim ſubiectum aptum & diſpoſitum amplius non eſt, deſerit dæmon ſuam ſedem & aliò migrat. Ita Eraſmus *Encomio Medicinæ* refert, dæmonem, qui ab exorciſtis curari non poterat, medicamentis exhibitis, pluriniſque vermibus electis curatum fuiſſe, vt amplius peregrinis linguis loqui non potuerit. De quo etiam Lang. *lib.* 2. *Epiſtola* 35. Ita Martinus Rulandus Pater dæmoniacum & maniacum curauit, de quo videatur *Cent.* 3. *curat.* 100.

QVÆSTIO II.

Qui fiat, quod maniaci cum tot diætæ erroribus tamdiu viuant.

Omnino admiratione & cogitatione dignum eſt, qui fiat, quod cùm maniaci tam grauia ſymptomata patiantur, & cùm cerebrum, tum cor afficiatur, nihilominus tamdiu & ſæpè multos annos, & quidem cùm tot in diætæ erroribus, viuere poſſint. Hieronym. Mercurialis tres huius rei cauſſas affert. Prima eſt, quod viſcera nobiliora vitioſos humores à ſe quam maximè depellere ſoleant; ac propterea & hic cerebri facultas humorem vitioſum ab eo maximè depellat. Secunda, quia in alijs viſceribus ſimilis humor non colligatur; cùm ad humorem melancholicum expellendum natura machinata ſit ampliſſimas venas, quæ educant ſanguinem melancholicum ab hepate (aut potiùs à vena portæ) ad lienem, ac lienem ipſum maximum, & ad excipiendum hunc humorem ampliſſimum. Tertiam cauſſam hanc ponit, quod licet portio aliqua colligatur in cerebro, aut tamen eſſe motus maniacorum, vt ſatis eſſe poſſint ad conſumendum illum humorem atrum, ne noceat cerebro. Quomodo maniaci tamdiu viuere poſſunt.

Verùm relinquamus has rationes ſuo loco. Quanquam enim natura expellat humorem melancholicum, vbi omnia rectè ſeſe habent: tamen in hoc ipſo morbo cumulatum eſſe, & ea ipſa de cauſſa in maniam ægros incidere, nec etiam motibus illis maniacorum violentis diſcuti poſſe manifeſtum eſt.

Cauſſa ergo potius in diſpoſitione humoris huius quærenda eſt, quæ omnino talis eſt: (abeſt enim putredo & inflammatio) vt facultatem naturalem, ob cuius læſionem plerique morbi lethales ſunt, non afficiat, imo calor ita auctus aut fixus eſſe videtur, vt facultatis naturalis robur potius adiuuet, quam debilitet. Hinc & frigus hybernum atque alios in diæta errores enormes tolerare poſſunt maniaci. Præterea qualitates occultæ ſæpè ſine vitæ iactura longo tempore in corpore aſſeruantur: cuius exempla ſuppeditant Epilepſia, rabies canina, & alia venena.

CAPVT XVI.

De Rabie, & Hydrophobia.

Reliqua deliriorum genera, quæ partim melancholiæ, partim maniæ affinia ſunt, hoc ex ſequenti capite comprehendemus. Et quidem quæ de ijs in Inſtit. *l.*2.*p.*3.*ſ.*1.*c.*7.*ſ.*2.*c.*4. diximus hic non repetemus, ſed pauca quædam addemus, & præcipuè de curatione hic tractabimus.

Et primò quidem ad Lycanthropiam, quod attinet, duæ eius ſunt differentiæ. vna dæmoniaca, altera naturalis, quæ medicæ conſiderationis eſt, de qua nihil præter ea, quæ in Inſtitut. diximus, addemus, reliqua ex ſequentibus de rabie patebunt.

Et quantum ad hydrophobiam & rabiem, etſi non ſemper hoc morbo affecti delirent: tamen quia frequenter hoc accidit, & præterea omnes præter voluntatem agunt, etiam inter delitia de ea agendum.

Appellatur hoc malum à pleriſque hydrophobia, quod eo affecti, aquam, imò omnia liquida exhorreſcunt. Alij ſub nomine rabiei caninæ de morſu canis rabidi, de veneno rabidi canis, & alijs hoc malum proponunt. Verùm in genere rabiem appellare malo, cum non canes tantum rabie corripiantur, & ab eorum morſu homo in rabiem incidat, ſed, vt in Inſtitut. dictum, etiam lupi, chameli, equi, ſues, boues, vulpes, feles, & vt Cœlius Aurelianus *lib.* 3. *acutor. cap.*9. & Auicen. 6. *quarti, tract.* 4. *cap.* 5. *&* 6. An & alia præter canes animalia in rabiem agantur.

habet, vrſi, leopardi, aſini, muſtelæ, ſimiæ. Baccius *in tract. de ven.* etiam gallum in rabiem actum fuiſſe, & ab eo hominem interemptum vidit.

Plerique tamen à cane rabiei hoc nomen indiderunt, quod frequentius, quam alia animalia, canes in rabiem agantur. Imò ſunt, qui exiſtimant, ſolum canem primario & principaliter, & ex principijs internis rabie corripi, reliqua animalia omnia ſaltem ſecundario, & malo à cane rabido communicato ea laborare.

Verum non impoſſibile videtur, etiam in alijs animalibus hoc venenum generari poſſe, præſertim ijs, quæ cognationem habent cum canibus, quales ſunt lupi, qui frequentiſſimè quoque rabie corripiuntur: vt ex libello German. de lupis rabidis Ioh. Bauhini patet. An verò in homine etiam generari poſſit, de eo in Inſtitut. dictum.

Eſt nimirum rabies affectus præter naturam, & ſæpè quidem delirium, à veneno quodam peculiari in animali genito, & homini communicato genitum cum vehementi liquidorum omnium, & aquæ potiſſimum, abominatione.

Cauſſa.

Rabiei cauſſa. Mali huius cauſſa eſt venenum peculiari modo diſpoſitum, quod ab animali rabido homini communicatur. Et vt veneni huius natura non in qualitatibus primis conſiſtit, ſed à tota ſubſtantia, vt loquuntur, agit: ita quoque non ex manifeſta humorum corruptione, ſed ex proprietate peculiari naturæ animalium infenſa prouenit, non ex qualitatibus primis, quod ex eo patet, quod in dies multæ mutationes in qualitatibus primis accidunt, quæ tamen rabiem non excitant; & quod vt plurimi Medici & ipſa experientia teſtatur, non ſolùm in maximo æſtu, ſed etiam per maxima frigora canes & lupi in rabiem agi ſolent; quod fieri non poſſet, ſi à caliditate & ſiccitate malum hoc originem haberet: cùm à cauſſa frigidiſſima effectus calidiſsimus fieri nõ poſsit: ſed ab vtroque exceſſu hoc accidit, quod vterque humores corrumpere, vel corruptos mouere poteſt.

Cur autem canis præ reliquis animalibus in rabiem agatur, nonnulli etiam cauſſam ex qualitatibus primis, alij ex temperamento melancholico, quo canis præditus ſit, deducere conantur, ſed fruſtra. Nam cùm qualitates primæ in alijs animalibus tale nihil efficiant, & nullis indicijs probari poſsit, canem eſſe animal melancholicum: omnino etiam hic ad peculiarem proprietatem & inclinationem ad hoc malum contrahendum, quod canis præ reliquis animalibus habet, recurrendũ.

Communicatur autem hoc venenum ab animali Quomodo venenum ab animalibus rabidis homini communicatur. quocumque rabido, ſeu cane, ſeu lupo, ſeu homine, ſeu alio: & quidem frequenter per morſum & ſaliuam. Imò & per oſculationem animalis rabidi, qua ſeu ſaliua, ſeu halitus animalis rabidi excipitur: nonnumquam tamen & per ſolum ſaliuæ animalis rabidi contactum, aut eſum carnis rabidi animalis, vt in Inſtitut. dictum.

Hoc ſaltem addimus, venenum rabidorum animalium nunc eſſe fortius, nunc debilius. Si venenum ſit fortius & maioris efficaciæ, etiam contactu carnis, præcipuè mollioris & rarioris, qualis eſt in lingua & labijs, rabiem inferre poteſt. Quandoque tamen etiam per cutem denſiorem hoc præſtat, ſicut Matth. de Grad. conſil. 82. quendam Ioan. Coquenarium ex ſola manus impoſitione in os rabidi canis poſt multos dies rabie affectum fuiſſe refert: quod idem teſtatur Petrus Andr. Matthiolus. Si verò venenum ſit debilius, non ſolo contactu, imò nec ſemper morſu rabiem infert. Eſt enim vt aliorum animalium venenatorum, ita & rabidorum animalium in hoc genere differentia, ſecundum locorum, temporis, anni, ac aliarum circumſtantiarum differentiam.

Sunt quidem nonnulli, qui ex Dioſcoride & Cœlio Aureliano probare conantur, etiam ſola inſpiratione aëris à rabidis exſpiratione emiſsi rabiem contrahi poſſe: Verùm hoc vix verò conſentaneum eſt, ſed potius credibile, qui ex ſola conuerſatione cum rabidis in hoc malum inciderunt, eos ex cibo, aut alia re à rabido infecta malum hoc contraxiſſe.

Poſt acceptum autem & communicatum hoc venenum alij citius, alij tardius in rabiem aguntur: alij quidem ſtatim, & poſt paucos dies & infra ſeptimanæ ſpatium: alij poſt longius tempus. Anton. Muſa Braſſauola *lib. 2. aphor. comment.* 23. ſcribit repertos aliquos, qui 17. anno poſt morſum rabiem contraxerunt. Guainerius *in tract. de venen. c.* 12. ſcribit; ſe à fide digno accepiſſe, cuidam poſt 18. annum malum acceſsiſſe. Alzaharauius teſtatur, expertum ſe eſſe, rabidi canis venenũ per 40. annos in corporibus delituiſſe. Venenum rabidorum animalium diu latere poteſt in corpore.

Quæ autem cauſſa ſit, quod nunc tardius, nunc citius ſeſe exſerit, in Inſtitut. dictum. Quibus hoc ſaltem addimus, ob partis etiam, quæ demorſa eſt, varietatem, nunc citius, nunc tardius in rabiem incidere demorſos poſſe. Si enim neruus, vena aut arteria læſa ſit, citius & breuiore tempore per has partes nobilioribus membris venenum communicari poteſt, quam ſi pars ignobilior & cum partibus nobilioribus conſenſum non habens, demorſa fuerit. Quò etiam facit ipſius veneni natura, quod nunc debilius, nunc validius eſt.

Quamuis verò diu in corpore poſsit latere hoc venenum: tamen potius morbus ab eo inductus inter morbos acutos, quam diuturnos referendus. Illud enim tempus, quo actiones in homine adhuc ſaluæ ſunt, & quo venenum nondum lædit, in morbum non computandum eſt.

Excitatur autem hoc venenum latens in corpore etiam occultis quarundam rerum actionibus, ſi nimirum quis ſub vmbra ſorbi dormiat, vel commouetur, narratque Guainerius *tract. de venen. cap.* 12. venenum à morſu canis rabidi communicatum, quod per decem & octo annos latuerat, excitatum fuiſſe, cùm morſus ſub vmbra ſorbi maneret, ægrumque intra tertium diem rabidum mortuum fuiſſe: quod & Fernelius affirmat, & Matthiolus ſcribit, ſi commorſus à rabido animali ante annum exactum tangat vel cornus, vel ſanguinariæ plantam, eum in rabiem incidere.

Atque hæc quidem mali huius frequentiſſima generatio eſt, & venenum hoc ab animalibus rabidis homini communicatur. Obſeruatum tamen eſt, venenum hoc, aut certè quod id æmulatur, & ſi non rabiem, tamen hydrophobiam inducit, breuique tempore hominem iugulat, in corpore humano generari poſſe, præcipuè ex terrore, eiuſque rei hiſtorias quinque recenſet Marcell. Donatus *de histor. medic. mirabili lib. 6. cap.* 1. vnam etiam Petr. Salius Diuerſus, *de affect. partic. cap.* 19. Præter quæ exempla notabilis etiam extat hiſtoria apud Fel. Platerum *lib.* 1. *obſeru.* de femina quadam, quæ noctu extra vrbem relicta & deſerta, ac ſolitudine territa domum reuerſa, nec aquam, nec vinum, nec iuſculum, nec aliud quicquam deglutire potuit, ſed hiſce oblatis ſuffocationis periculum incurrit, imò ex contactu & conſpectu rerum liquidarum: & quod mirum, aerem nonnihil agitatum, vel auram leuem ſentiens idem patiebatur: quæ octauo à prima inuaſione die extincta eſt. An venenum hydrophobiam inducens in corpore humano generari poſſit.

Signa Diagnoſtica.

Cùm verò multum referat, malum hoc ſtatim in principio agnoſcere, vt medicamentis idoneis ei obuiam iri poſsit, antequam ad rabiem & ſummum ac incurabilem gradum perueniat, ac verò ſæpè incertum ſit, an canis vel alia beſtia, quæ hominem momordit, Signa diagnoſtica.

mordit, rabida fuerit necne: diligenter danda opera, vt in eius rei notitiam perueniamus. Præſertim cùm vulnus, quod animal rabidum inflixit, à vulnere, quod canis non rabidus intulit, nihil differat. Ad explorandum ergo an canis, qui aliquem momordit, rabidus fuerit, nuces iuglandes contritas vulneri imponere, & aliquot horis, vel per noctem aut diem (prout vulnus magnum vel paruum fuerit, cùm à magno vulnere facilius venenum nucibus communicetur) ſuper vulnere relinquere, & poſtea gallo vel gallinæ deuorandas obijcere. Si enim canis rabidus non fit, non morietur, ſi verò rabidus fuerit, poſtero die peribit.

Alij triticum vulneri imponunt: Alij ſanguinem ex vulnere detrahunt, & cum farina offam inde formant, ac gallinæ obijciunt, quæ ſi inde moriatur, canis fuit rabidus. Raſes & Auicenna medullam panis vulneri affricare iubent, vt ſanguine vel ſanie emanante inficiatur, eamque cani deuorandam obijcere, qui ſi illum non comedere, vel etiam non olfacere velit: vel ſi comederit, inde rabidus fiat, aut moriatur, ſignum eſt, canem rabidum fuiſſe.

Verùm vt nullum dubium relinquatur, ipſum animal, quod aliquem momordit, conſiderandum. Secundum Dioſcoridem verò canis rabidus potum & cibum auerſatur, multam pituitam ſpuitumque ex ore & naribus emittit, vel potius ſaliuam ſicciſſimam & rubiginoſam, præter ſolitum toruus videt, oculos rubentes & igneos habet, in omnes, notos pariter, & ignotos ſine latratu irruit, eoſque mordet, domeſticos nō agnoſcit, non latrat, vel parum, vox eſt rauca. Canes rabidi etiam ſunt macilenti, caudam demiſſam & ſub ventrem inflexam geſtant, linguam exſerunt, eamque tanquam bile infectam, croceam, rubram, vel nigram: ſæpe velociter currunt, mox ſubſiliunt, ſæpe in curſu in arbores vel alia obſtacula impingunt, canes alij ipſos fugiunt.

Incipientis rabiei ſigna. Signa autem incipientis rabiei ſunt, anxietas & iracundia ſine ratione, ventriculi vellicatio & grauitas, & querela de aere inclementiore & quaſi auſtrino, etſi ſerenus & mitis ſit, corporis grauitas & impotentia ad omnes actiones, vigiliæ & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa, paruum bibendi deſiderium contra morem. Ægri ſecum loquuntur & murmurant, lucem ac luminum accenſionem etiam de die optant. In parte olim vulnerata & commorſa, etſi vlcus iam diu fuerit conſolidatum, dolor quidam percipitur, ac verſus caput tendit, quod cum apprehenderit, quædam vertigo excitatur, vt æger rectè progredi non poſſit. Quæ ſigna propterea diligenter attendenda ſunt, cùm iam ſint inſtantis rabiei ſigna.

Rabiei iam factæ ſigna. Vbi verò iam facta & confirmata eſt rabies, accidit membrorum quædam veluti diſtenſio, pandiculationi ſimilis, ſed non continua; corporis & faciei rubor, æger fit anxius; Spumant, oculos toruos & aſpectu horribiles habent, in proximum exſpuunt, quidam more canum, ſi à canibus morſi fuerint, latrant, & obuios quoſque dentibus impetunt, & quidem præter voluntatem. Narrat enim Gentilis, *in Comment. in Auicenn.* adoleſcentem quendam rabioſum matrem hortatum fuiſſe, ne ſibi propinquaret; ſiquidem ſe continere non poterat, quin appropinquantes morſu inuaderet. Aliqui ex ijs delirant, aliqui verò mente conſtant vſque ad extremum ſpiritum.

Hoc omnibus commune eſt, vt aquam & liquida omnia abhorreant, & cùm vident pauxillum aquæ, timeāt ac peius habeant, imò nō ſolùm viſum, ſed nec ſonitum & nomen aquæ & liquidorum ferre poſſunt.

Cur rabidi aquam abhorreant. Etſi verò, vt in Inſtit. *lib. 2. part. 3. ſect. 2. ca.* 4. dictum, alij alias huius rei cauſas afferant: tamen maximè probabilis ratio ibi propoſita, quod nimirum venenum hoc, quod omnia membra hominis ægri occupauit, peculiarem diſſenſum & *ἀντιπάθειαν* ad omnia liquida habet, & à liquidis exaſperatur ac concitatur, vt ferocius in partes infirmas ſæuiat. Vt enim qui à Phalangij ſpecie, quam Apuli Tarantulam vocant, icti, audito muſicorum inſtrumentorum ſono ſtatim exſiliunt, & ſaltare incipiunt: ita veneni à rabidi animalibus illati, hæc vis eſt vt à liquidis exaſperetur, vnde rabidi liquida omnia auerſantur.

Pulſus in rabidis ſunt parui & inordinati, grauitas membrorum augetur, aluus ſupprimitur, vrina guttatim redditur, vox eſt rauca, ſpiratio difficilis, ægri linguam exſerunt, & cùm malum valde intenditur, bilem euomunt, vel flauam, vel atram; ſingultu corripiuntur, quæ tamen non in omnibus & non niſi vno atque altero die ante mortem apparent; aliqui etiam paulò ante mortem conuulſionibus & maximo ſtridore dentium corripiuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Cùm rabies, vt alij morbi, vel ad mortem terminetur, ſecundùm Rhaſem & Auicennam ſalutis ſpes eſt ſi ſanguis copioſè è vulnere effluxit, aut poſtea, dum vulnus curatur, vel ſponte ſudor multus, vel vrina, præcipuè nigra, euacuatur. Verumtamen hiſce non firmiter fidendum eſt, ſed tutiſſimum, ſtatim idoneis præſidijs malo huic occurrere. Vnde Aetius: qui à rabioſo cane morſi ſunt, ſi neglecti fuerint, vel malè curati, in affectionem aquæ timoris incidunt. Et Celſus: vbi parū citò initio occurſum eſt, ſolet aquæ pauor naſci.

2. Si vulnus ab animali rabioſo inflictum non ſit profundum, nec neruus, vena, vel arteria vulnerata, de ſalute maior ſpes eſt, modo idonea remedia adhibeantur.

3. Si malum iam eò proceſsit, vt rabies & timor aquæ adſit, tum in anguſto ſpes eſt, vt Dioſcorides, Paul. Ægineta, Aetius, Celſus, Auicenna, & plerique alij Medici ſcribunt, nullum ferè, quem aquæ timor iam corripuit, euaſiſſe, etiamſi idonea medicamenta adhibeantur, & alios quidem 4. dierum ſpatio, alios intra ſeptimanam mortuos eſſe. Cùm enim membra principalia iam venenum occupauit, fruſtra omnia medicamenta adhibentur. Quia tamen Dioſcorides ex aliorum relatione narrat, Eudemum & Themiſonem Medicum rabie affectum, priſtinæ ſanitati reſtitutum fuiſſe, idemque de alijs etiam alij referunt: diſtinguunt hic nonnulli, & eos, qui per contagium ab homine acceptum in hunc morbum inciderunt, poſſe ſeruari, eos verò, qui à cane, lupo, vel alio animali rabido morſi fuerunt, omnes interire.

Indicationes.

Indicationes. Duo ergo hic Medico agenda. Primò cùm ſi homo iam in rabiem inciderit, & hidrophobia correptus ſit, ſpes ſit in anguſto, danda opera, vt quamprimum homo à cane, vel alio animali rabido morſus eſt, aut lingua, ore, aut alio modo ſputum animalis rabidi tetigit, ne in rabiem, aut hydrophobiam incidat, præſeruetur. Et quamuis ab initio grauia ſymptomata non percipiantur: tamen quia ſæpe longo poſt tempore, vt dictum, morſi in hoc malum incidunt, nullo modo curatio differenda.

Deinde ſi homo iam morbo hoc laboret, curandum, vt ab eo, quantum poſsibile, liberetur.

In præſeruatione tres ſcopi Medico ſunt propoſiti.

Primus eſt, vt veneno morſu immiſſo via in corpus progrediendi intercipiatur, idemque mox reuocetur & extrahatur.

Secundus, vt ſeu morſu, ſeu alio modo communicatum ſit venenum prohibeatur, ne ad interiora progrediatur, & per vniuerſum corpus diffundatur, ac membra principalia, ne id admittant, ſed potius à ſe propellant, roborentur.

N 3 Tertius,

Tertius, vt veneni & ab eo impreſſa mala *ἰδιότης*, ſeu malignitas extinguatur.

Curatio.

Præſeruatio & Curatio. Primùm expeditur, ſi vincula partibus affectata parte ſuperioribus, ſi partis conditio admittat, inijciantur, & per tres, vel quatuor digitos ſupra partem læſam arcta deligatio inſtituatur. De quo tamen monet Celſus, *lib.5.cap.27.* ne partes nimium fortiter ligentur, ne torpeant. At ſi partis conditio ligaturam non ferat, medicamenta adſtringentia, puta ſanguis dracon. bolus armen. balauſtia & ſimil. cum oui albumine vicinis locis imponenda.

Ligatura.

Cucurbitularum applicatio, & ſcarificatio. Simul ſtatim vulneri, quod ab animali rabido inflictum eſt, cucurbitulæ cum ſcarificatione, ſi partis conditio id ferat, & quidem cum magna flamma imponantur, vt venenum immiſſum extrahatur; qua in re tamen vulneris qualitas perpendenda. Si enim vulnus antea ſatis ſit magnum, non opus eſt ſcarificationes adhibere, ne inflāmatio excitetur, quæ poſtea impediat, quominus alia remedia, quæ venenum euocant, adhiberi poſſint. Si autem vulnus ſit exiguum, locus morſus tutò ſcarificari poteſt, & quidem ſi aliquod temporis ſpatium à morſu præter lapſum ſit, ſæpius adhibendæ ſunt, & partibus vicinis altiora vulnera infligenda. Si verò pars talis ſit, vt cucurbitulæ commodè affigi non poſſint, ſcarificatio ſola adhibenda, vt ſanguis effluat, qui ſicca ſpongia è vulneribus exſugendus, non verò vulnus aqua abluendum; aut hirudines applicandæ, quæ ſanguinem veneno infectum exſugant. Si quoque vulnera ab animali rabido inflicta ſint anguſta, amplificanda, & carnis nonnihil orbiculatim auferendum, ſi pars ferat, vt vulnus diutius apertum ſeruetur, ac venenum effluere poſſit. Licet enim animalia viua, vt columbas, gallinas, plumis priùs euulſis, podice vulneri admouere, & ſi vna moriatur, ſtatim aliam adhibere, vel pullos gallinarum, aut columbarum per medium diſſectos adhuc calentes læſæ parti imponere.

Attrahentia medicamenta. Poſtea applicentur medicamenta valde attrahentia, quæ *libr.5. Inſtit. part. 1. cap. 9. & part.3. ſect.3. cap.* 36. ſunt propoſita. Ex allio ſcilicet, ſtercore columbino, ſinapi, nuce iuglande, ruta cum fermento, ſale & melle, quibus commodè admiſcetur Theriaca. Vtile eſt & emplaſtrum vel cataplaſma de angelica. Commendatur plurimum ex Dioſcoride deſumptum, & ſæpe cum felici ſucceſſu vſurpatum ex allio, ceppis, & ſemine tritici maſticato paratum. Galenus *lib.* 11. *de ſimplic. fac. cap. de canc. vſtis, & lib. 3. de compoſit. medicament. ſecundum gen. cap. 5. Item libr. 2. de antidot. cap.* 11. commendat valde Emplaſtrum paratum ex pice, opopanace, & aceto.

Recipit autem picis ℔. j. aceti acerrimi ℔. j. ℥. viij. opopanac. ℥. iij. Opopanax prius in cyathis 4. aceti diſſoluitur, acetum, quod ſupereſt, cum pice coquitur, quod vbi conſumptum eſt, opopanax additur & coquuntur, cauendo ne efferueant; ſcribitq. Galen. neminem ſe vidiſſe, qui illo vſus mortuus ſit. In tenerioribus corporibus liquari poteſt vino vel oleo veteri, in robuſtioribus per ſe applicatur.

Galenus de Theriaca ad Piſonem etiam cum felici ſucceſſu Theriacam cum ol. roſat. liquatam imponi teſtatur.

Aetius laudat hoc, *tetr.4. ſerm.1. c.10.*

℞. *Spum. argent. ceruſſ. reſin. pini, an.* ℔ j. *ol. veter.* ℔. ij. *ceræ* ℥. vj. *ammoniac. thymian. galban. an.* ℥. iv. Ceruſſ. & argent. ſpumam in ol. coquito, donec manus non inquinent, deinde liquefacto adijcito & vnito.

Laudatur & emplaſtrum Diadictamnum, quod Galenus 5. *de compoſ. medicam. ſecund. gener. c.4.* deſcripſit. Hieronymus Capinaccius *lib. 7. pract. cap.* 12. ſequens commendat.

℞. *Ciner. cancr. fluuiat. allij, menth. gentian. ariſtol. rotund. an.* ʒ. ij. *baccar. lauri, bol. armen. an.* ʒ. j. M. cum ſucco menthæ. F. Emplaſtrum, vel potius Cataplaſma.

Expeditiſſima verò via eſt, adhibere cauteria actualia, quæ & venenum abſumunt, & diuturnum vlcus, per quod virus effluat, relinquunt. Vſtione peracta danda opera, vt cruſta quàm celerrimè amoueatur, vt venenum quam citiſſimè per vlcus euacuari poſſit. Nam cruſta vlceri inhærens facit, vt venenum retineatur, & ad corporis interiora penetret. Amouetur autem, vt notum, ſi illinatur vitello oui & recenti butyro. Si locus ſit carnoſus, etiam manuali opera cruſtæ aliquid demi poteſt. Si autem locus vſtionem non ferat, aut æger ignem actualem admittere nolit, adhibenda medicamenta cauſtica & eſchar. rotica dicta, inter quæ etiam *Ven.* ſublimatus & præcipitatus vtiliter vſurpatur. Vlcus ſeruetur diu apertum, ad minimum 40. dies, ne aliquid veneni in corpore relinquatur.

Sunt nonnulli, qui, ſi partis conditio id ferat, partem demorſam ſtatim amputandam cenſent, exemplo illorum, qui ab aſpide aut viperis demorſi digitos amputauerunt & ſalui euaſerunt, vt refert Galenus 3. *de loc. affect. cap.7.* Pars demorſa an ſtatim amputanda.

Verùm non ita neceſſarium hoc factu videtur, cùm venenum canis rabidi non ſit tam celeris actiuitatis, ac venenum aſpidis vel viperæ, & alijs modis ſatis euacuari, & extrahi poſsit.

Quidam & hoc remedium proponunt, vt ſeruus aliquis adhibeatur, qui ore è vulnere venenum exſugat. Verum cùm id non ſine periculo ſugentis fiat, id tentare, quod gentiles in mancipijs ſuis ſibi licere putabant, in fratribus Chriſtiana charitas non permittit, præſertim cùm alia remedia, quæ idem præſtare poſſunt, in promptu habeamus.

Circa auxilia autem iſta Externa & Chirurgica, quæ venenum euocant, Dioſcorides *lib.6. c.* 39. & Paulus, Ægineta *l.5. cap.3.* admonent, quod ſi à principio prætermiſſa fuerint (principium autem alij tribus diebus definiunt, alij ad ſeptimanam extendunt) poſtea fruſtra adhiberi, & ægrum doloribus cruciari, cùm iam venenum in totum corpus diffuſum ſit. Non tamen inutile fuerit, ſi quocunque etiam tempore fonticulus in loco affecto excitetur, vt continua illa euacuatione venenum reuellatur.

Vt autem cognoſcatur, an hiſce remedijs venenum omne extractum & diſſipatum ſit, nihilque periculi amplius ſubſit, Paulus Ægineta ex Oribaſ. eadem probatione vti iubet, quæ vſurpari ſolet ad cognoſcendum an canis, qui morſum intulit, rabidus fuerit necne: nimirum nuces iuglandes tritas vlceri apponere, deinde gallo vel gallinæ deuorandas obijcere. Si enim non moriatur, ſignum eſt, venenum planè eſſe extractum, vulnuſque ab eo mundatum, ideoque tutò cicatricem induci poſſe. Si verò moriatur, ſignum eſt, nondum omne venenum extractum eſſe, & propterea vulnus adhuc apertum ſeruandum, operamque dandam eſse, vt reliquum etiam extrahatur.

Venæ ſectioni hic nullus locus eſt, vtpote quæ venenum non euacuat, ſed vires debilitat, venenumque exagitat.

Purgationem quod attinet, vt ab initio ea inſtituatur, nihil eſt, quod eam indicet. Imò ſi exhibeantur purgantia, metus eſt, ne venenum ad interiora trahatur, & humores ac corporis partes inquinentur. Si verò malum iam progreſſum ſit, & venenum ad interiora penetrauerit, tum purgatio non inutilis eſt, eamque tantum auxilij afferre ſcribit Dioſcorides, vt quidam, qui iam hydrophobiæ propinqui eſſent, ſumpto helleboro ſanati fuerint, ideoque non ſemel atque iterum, ſed frequenti vſu ante diem 40. ea ita vti præcipit. Imò nonnulli referunt, ſi canis rabidus helleborum album Purgatio.

cum

cum polenta ſumpſerit, & hanc euomuerit, à rabie liberatum fuiſſe.

Humores tamen prius præparare non inutile fuerit calefacientibus, incidentibus, abſtergentibus, atque veneno ſimul reſiſtentibus, vt Syrup. Scord. de cortic. citri. Betonic. de pomis, de ſucc. bugloſſ. epithymo, decoctionibus paratis è ſemin. citri, radic. gentian. angelic. dictam. alb. ſcord. vincetoxico, bugloſſ. meliſſ. hyppolapatho, &c.

Purgantia, quæ in rabie canina conueniunt, ſint omnium conſenſu validiora, vt helleboriſmus, hiera diacolocynthid. Ruffi, Archigenis, Logadij, Pacchi, pilul. ex helleboro, Antim. de lapid. Lazul. coch. de nitro, fætidæ. Si ætas, temperamentum, vires, vel aer diſſuadeant talia, eligantur mitiora, ac mediocria, vt eſt ſena, epithym. polypod. helleb. niger, myrobal. nigr. & agaric. præcipuè, qui ſimul venenis reſiſtit.

Compoſita ſunt Elect. de dactyl. Confect. hamech. Elect. Indum maius. ac Benedicta laxatiua.

Antidota interna. Reliquis ſcopis nimirum, vt veneni ad interna progreſſus prohibeatur, partes principes roborentur, quo facilius venenum à ſe propellere poſſint, ac maligna *διαθέσει* humoribus, & corpori à veneno impreſſæ aboleatur, iiſdem ferè medicamentis ſatisfieri poteſt, ſcilicet antidotis, & iis, quæ peculiari vi huic veneno reſiſtunt.

Simulque pulſus omnes, temporum, manuum, pedum, & cordis regio per biduum ſingulis 6. horis, & aliis quinque diebus bis tantum in die, & circa locum demorſum etiam eodem modo, vel, vt alij volunt; tertia quoque hora illiniri debent oleis, illis famoſis magni Ducis Hetturiæ, vel ſcorpionis Matthiol. aut aliis, vt venenum à partibus debilioribus propulſetur.

Etſi autem plurima à plurimis recenſeantur, tamen cum non pauca ex iis fabuloſa videantur, certa ſaltem enumerabimus. Ab omnibus verò commendatur alyſsum, vt Dioſcorides, *lib. 3. cap.* 89. habet. De eodem ſcribit Galenus, *libro 6. ſimpl. medic. facult.* Nuncupata eſt herba alyſſum, quod mirificè iuuat commorſos à cane rabido, ſed & rabienti data ſæpè in totum ſanauit, & hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine. De eodem etiam Plinius, *lib. 24. cap.* 11. Alyſſum nomen accepit, quod à cane commorſos rabiem ſentire non patitur ex aceto potum alligatumque. Et Galenus, 2. *de antidot. cap.* 11. modum exhibendi tradit: Alyſſum, inquit, herbam contuſam, & cribratam accipe, cuius, cum opus fuerit, cochlear, exhibe ex aquæ mulſæ cyathis tribus à primo die vſque ad 20. ſin minus, ſaltem primis ſeptem diebus. Verùm vt Authores in commendanda hac planta contra morſum canis rabidi conſentiunt; ita in ea deſcribenda diſcrepant; aliamque Dioſcorides, aliam Galenus, aliam Plinius deſcribere videtur. Sed quia ſuam valdè commendat contra morſum canis rabidi Galenus, præſtat ei adhærere, & videtur Alyſſum Galeni ſatis clarè deſcripſiſſe, & depinxiſſe Tabernæmont. *lib. 2. herbar. ſect. 5. cap. 5.* & quidem ex C. Cluſi, *lib. 4. hiſtor. rar. plant. cap.* 21.

Commendantur deinde valde cancri fluuiatiles, cùm eorum cinis, tum decoctum multo anetho admixto, ſcordium, chamædrys, gentianæ radix, rutæ agreſtis ſemen, chamæmelum, centaurium minus, artemiſia, ariſtoloch. rad. ſylu. roſæ, vincetox, rad. ʒ. j. ß. exhibitæ, pulegium, oxylapath. card. bened. Radicem cynorrhodi Plinius, *lib. 25. cap.* 2. vt oraculo patefactam, commendant, eamque & aliis omnibus ferè remediis præfert. Laudatur, & vinum generoſum ſtatim potum, & allium comeſtum.

Inter compoſita antidotus è cancris pluribus commendatur, & à Græcis, & Arabibus, vt ex Dioſcoride *lib. 6. cap.* 37. Galeno 2. *de antid. cap.* 11. Item, 11. *de ſ. m. fac.* videre eſt, ſcribitque Galenus, neminem vnquam mortuum eſſe, qui cancrorum puluere rectè vſus ſit, & quidem 11. *de ſimpl. med. fac.* ex Æſchrione Præceptore ſuo ſumit cancros fluuiatiles poſt ortum Canis captos, quando Sol leonem tranſit, Luna decima octaua, & eos in ſartagine æris rubri comburit. Cinerum ſumit duo cochlearia, vel ʒ. ij. puluer. gentian. cochlear. j. ſeu ʒ. j. vini meraci iv. cyat. quæ in modum polentæ diluta miſcet, & quotidie bibenda exhibet.

Deinde ex Aſclepiade recipit ciner. cancr. p. x. thur. part. j. gentian. part. v. & exhibet huius pulu. cochleat. bibendum xl. diebus, aut ſi iam à morſu aliquot dies proceſſerint, duo cochlearia propinat. De hoc tamen medicamento obſeruandum, cancros veros vſurpandos eſſe, qui ſunt corpore rotundo, non noſtros gammaros, aut aſtacos. Nonnulli tamen etiam noſtros vſurpant.

Commendatur & à pleriſque Medicis aduerſus morſum canis rabidi Theriaca, vt efficaciſſimum remedium, cui tuto in hoc malo præcauendo fidi poſſit. Galenus *in lib. de Theriac. ad Piſon. cap.* 14. & *in libell. de Ther.* ad Pamphil. Scribon. Largus *lib. de comp. medic. capit.* 171. & 173. proponit quoddam antidotum Apuleij Celſi, & *cap.* 176. aliud cuiuſdam Caſſij, & *cap.* 177. antidotum Martiani Medici, cui quia nihil deeſt, *τέλεια* appellata ſit, quæ felici cum ſucceſſu in morbo curando exhibita ſit.

Laudatur à nonnullis, & hoc antidotum.

℞. Mithridat. ol. pulu. rad. ariſtoloch. rot. an. ℥. ij. terra Remed. Scalig.
ſigill. ℥. ß. muſcarum, quæ de napelli fructibus victum quærunt, num. xx. cum ſucci citri recent. q. ſ. F. miſtura, cuius doſis ʒ. j. ad ʒ. j. ß.

Inter Recentiores Alexipharmacum præſentiſſimũ proponit Palmarius *in libr. de morbis contagioſ.* quod ſolùm neglectis purgantibus, & omiſſa etiam vulneris cura, quocumque à morſu tempore vſurpatum certiſſimum, ac tutiſſimum remedium exiſtat, & quo nullum vnquam animal vſum fuerit, quod non mali huius periculum euitauerit, cum quacumque victus ratione, illæſis tamen capitis partibus, & modò vulnus inflictum capitis partes ore ſuperiores non attigerit, aut aqua elotum fuerit. His enim partibus vulneratis, aut parte vulnerata ſtatim à morſu frigida elota parum ſpes ſupereſt. Eſt autem tale.

℞. fol. rut. verben. ſalu. plantag. polypod. abſinth. vulg. menth. arthemiſ. meliſſophyl. beton. hyperic. centaur. miner. ſingulor. æquale pondus.

Colligantur ſingula, quo tempore magis viribus pollent; Deinde papyraceis chartis incluſa ſiccentur ſeorſim in loco, ad quem neque pluuia pertingat, ne vel nimium exareſcant, vel ſitum contrahant. Poſt redigantur in puluerem de quo ʒ. j. ß. vel ʒ. ij. ſingulis diebus demorſo exhibeantur, vel cum ſaccharo, vel cum vino, vel muſculo, vel alio modo, ieiuno ſtomacho horis tribus ante cibum. Si tamen tempus aliquod à morſu inflicto præterierit, ʒ. iij. exhibeantur.

Extra verò vulnus prius ſpongia, vel linteolis ſiccis exſiccatum vino, aut hydromelite, in quo pulueris huius ʒ. ß. ſoluta ſit, bis vel ter quotidie foueatur, deinde emplaſtrum, vel vnguentum, quale in aliis vulneribus admoueatur.

Poſt alexipharmaca, venæ ſectionem, & purgationem etiam exhiberi poſſunt ſudorifera, vt venenum diſsipetur. Efficaciſſimum autem eſt viſc. querc. lignum ſumptum, viſcus autem ipſum extrinſecus applicatum.

Sudorifera ſimul alexiteria ſunt *dictamnus cretic. & alb. vulgar. card. ben. ſcord. Tabac. angelica.*

Vt ℞. *Ligni viſci q. dictamni an.* ʒ. ij. vel iij. *aq. chamamel.* ℔. ij. coq. ad med. doſ. ℥. ix. vel x.

℞. Dictamn. alb. ℥ ß. Lig. viſci q. ℥. ij. ſem. & flor. card. ben. an. ʒ j ß fiat pulu.

Cuius

Cuius ℞. *à* ʒ j. *vſque ad* ʒ. ij. *vini alb. generoſiſſimi* ℥ j. ß *aq. card. ben.* ℥. ij. vel iij. Mixta exhibe.

Præter ſudorifera conueniunt etiam diuretica antidotis mixta, vel exhibita, quæ vtraque vi polleant, inter quæ præſtant ſpica Celtica, Valeriana, Aſarum, ſcordium, & alia, quæ eodem tempore, quo ſudorifera, conueniunt.

Nonnulli etiam & quidem Auicennæ auctoritate, vrinas validiſſimè prouocandas eſſe; vel ad ſanguinis mictum cenſent; cùm hac ratione venenum ſimul excernatur, atque in eum finem cantarides etiam exhibent, Hinc ruſtici vulgato experimento vermes, ſeu ſcarabæos Maiales mele aſſeruatos in hunc vſum exhibent. Alij capita ijs abſcindunt, & reijciunt, poſtea in oleo oliuarum recens eos iniiciunt, & quidem in ℔. j. nu. vir. atque de hoc oleo ægro ſæpius ℥. j. vel ℥. ij. propinant.

Rabiei imminẽtis curatio, & per totum annũ præſeruatio.

Imminente rabie quamprimum validiora adhibenda remedia. vt ſinapiſmi, veſicantia ex validiſſimis ſimplicibus parata, quale eſt tale.

℞. *Canthar id. abiectis pedibus, & alis* ʒ. vj. *Sinap. hellebor. alb. an.* ʒ. ij. *ſemin. amees* ʒ j *fermenti* ʒ. vj. *Aceti ſcillit. q. ſ.* M. F. maſſa, de qua portiones brachijs, femoribus, & tibijs apponantur, & diutius detineantur, vt cutis ſimul ſumatur, vlceraque diu aperta ſeruentur emplaſtro diachylo ſimpl.

Antidota propinentur in dupla quantitate, quam in præſeruatione, ſingulis diebus mane theriac. vel mithrid. ʒ. ij. in vino potenti, veſperi ante cœnam antidot. de cancris, gentian. helleb. albus protinus exhibendus, (qui tamen in rabie iam præſente, non exhibendus, vt nec alia purgantia, nec ſanguinis miſſio tum concedenda) qui magis quam quid aliud prodeſt, interpoſitiſque diebus repetendus. Hæcque antidota ad 40. diem tum exhiberi debent. Quidam ſuadent, vt æger in anno quater purgetur, & ſingulis 15. diebus ſumat theriacam. Nic. Florentinus, vt per integrum annum antidota vſurpentur, Aetius, vt ſingulis annis appropinquante morſus tempore per hieram æger purgetur, & inſtante die per triduum theriacam ſumat.

Pro amuletis commendantur, dens canis rabidi humero ſuſpenſus, & ſubſtratus, corium Vrſæ, & Phocæ.

Tandem ſi æger iam Hydrophobia correptus, etſi, vt dictum, ſpes ſit in anguſto, tamen nec tum deſerendus. ſed medicamenta modò dicta exhibenda, verum maiore doſi. Palmatius ægrum etiam vinciri, & ore aperto illi ſuum puluerem infundi iubet.

Balneum, & aquæ potus an in Hydrophobia conueniant.

Antiqui etiam balneum, & aquæ potum commendant, ſcribitque Celſus, vnicum hydrophobia oppreſſis remedium eſſe, non opinantem ægrum in piſcinam nõ ante ei præuiſam proijcere, ac ſi natandi peritiam non habeat, modo merſum bibere pati, modo attollere; ſi habet, interdum deprimere, vt inuitus etiam aqua ſatietur. Verùm obſeruarunt plurimi ad præcautionem quidem non raro hoc profuiſſe, quamquam alios, nec ad præſeruationem huic remedio fidendum eſſe, experientia docuerit, hydrophobia verò correptis nihil profuiſſe, ſed etiam nocuiſſe, id quod Cœlius Aurelianus, Auicennas, & Celſus docent, quod ipſa quoque ratio ſuadere videtur. Etenim cùm inter venenum hoc & aquam tanta ſit antipathia, vt ægri etiam ad viſum, ſonum, imò motionem aquæ eam horreſcant, credibile omninò eſt. ex merſione in aquam, & potu eiuſdem morbum magis exaſperari.

In præſeruationis diæta, vitentur pulli columbini, qui à tota ſubſtantia nocent, contra à proprietate commendantur cap. arietis, cancri fluuiatiles, caſtaneæ, braſſica. Veſcantur. & nucibus iugland. caricis, amygdal. allio, cæpa, porro, raphano, ſmirnio, aſparago, cichorio, rumice ſylu. & hortenſi, &c.

QVÆSTIO I.

Qua vi venenum animalium rabidorum agat.

Quæ huius veneni cauſſa ſit, & in quo mali huius eſſentia conſiſtat, alij aliter ſtatuunt, & nonnulli quidem quandam putrefactionem eſſe dicunt, quod facit Fracaſtor. *lib. 1. de morb. contag. cap. 9.* Alij, vt ex Dioſcor. Aetio, Paulo Ægineta, & Actuario colligi poteſt, intemperiem calidam, & ſiccam, in partibus præcipuè ſolidis contractam, vel vt Pelops Galeni præceptor ſtatuit, vt ex *lib. 11. de ſimpl. med. fac. c. de cancris vſtis*, videre eſt, in immodicam ſiccitatem, quaſi in contrarium habitum mutata penitus ſolidarum partium ſubſtantia veneni huius eſſentiam conſtituere ſtatuunt. Verùm enim verò neque in putredine cauſſa huius mali conſtitui poteſt, cùm nulla putredinis ſigna adſint, ac putredo ſine manifeſtis ſignis tamdiu in corpore latere non poſſit; neque etiam intemperies calida, & ſicca ad conſtituendam huius mali eſſentiam ſufficit, cùm intemperies tamdiu in corpore eſſe non poſſint, ſine læſione actionum corporis; neque effectus inſignis caliditatis, & ſiccitatis apparent, neque ſi in intemperie cauſſa conſiſteret, malum ferè incurabile eſſet, de quo Galen. 1. *prorrhet. comm. 2. t. 19.* Idem docet communicationis modus; cum tantillum ſæpè ſit, per quod malum hoc homini communicatur, & nihilominus tam inſignem in corpore mutationem efficiat, quod qualitates primæ in tam parua mole, non faciunt. Inſuper durabilitas huius veneni tam longo tempore in tot corporis mutationibus permanens idem docet, in quibus nihilominus venenum hoc naturam ſuam retinet, imo in dies ſe multiplicat; quod etiam patet ea hiſtoria à Fernel. allegat. de lupo, qui in cibum variè præparatus plurimos rabie infecit, quod fieri non potuiſſet, ſi eſſentia veneni huius in qualitatibus primis conſiſteret, cum ignis vi qualitates illæ variè mutentur. Tandem & curatio idem perſuadet, quæ non qualitatibus primis, ſed tota ſubſtantia agentibus perficitur, de qua re Inſtitut. *loco allegat.* dictum.

QVÆSTIO II.

An venæ ſectio in hoc morbo conueniat.

Cum morbus à canis, vel aliorum animalium morſu contractus ſit longè periculoſiſſimus, & antiqui, & recentiores medici omnis generis auxilia ad depellendum hoc malum excogitarunt, & inter ea quidem purgationis, & venæ ſectionis mentionem faciunt, de quo quid ſit ſentiendum paucis dicendum.

Et quidem venæ ſectionem quod attinet, Primò quidem nonnulli venæ ſectionem in morſu canis rabidi præcipiunt, perſuaſi vt putant, auctoritatibus Pauli Æginetæ *lib. 2. cap. 2.* Celſ. *lib. 3. cap. 27.* Rhaſis *lib. 20. continentis tractat. 2. cap. 2.* Deinde etiam ratione; cùm verò conſentaneum videatur, ſi in alijs vulneribus magnis venæ ſectio adhibetur, vt æger à dolore, febre, inflammatione, conuulſione, & ſimilibus accidentibus præſeruetur, etiam eodem fine in morſu canis rabidi, venam aperiri poſſe. Verùm, vt antea dictum, contraria opinio vera eſt, ac venæ ſectio in morbis à cane rabido potius obeſt, quam prodeſt, cùm ſanguinis miſſio venenum potius in venas trahat, quàm extinguat, ſimulque vires deijciat. Atque ea proculdubio de cauſſa Dioſcorides, Galenus, Oribaſius, Ægineta, Actuarius, alijque Medici præſtantiſſimi, vbi ex profeſſo de hoc morbo agunt venæ ſectionis nullam mentionem faciunt, vel etiam planè eam reijciunt. Et longè alia eſt vulnerum magnorum ſimplicium,

plicium, quam morſus canis rabidi ratio: in quo potius à veneno, quàm à vulnere periculum. Et ſi fortè aliqui ſanguinis miſſionis mentionem faciunt, potius de ea, quæ ex parte commorſa ſit: quam quæ ex venis in brachio, loquuntur.

QVÆSTIO III.

An purgantia medicamenta in hoc malo conueniant.

Qui purgationem in morſu rabidorum animalium inſtituendam negant, eo potiſſimum argumento nituntur, quod veneni huius natura non in qualitatibus primis, & manifeſtis, ſed in occultis conſiſtit, & nec qualitatum primarum alteratione, nec purgantibus, ſed alexipharmacis, ac tota ſubſtantia agentibus curatur; quod purgantia calori noſtro ſunt aduerſa, ideoque vires potius frangere, quàm conſeruare videntur. Alij contra purgantia admittunt, qui quidem fatentur, purgantia non rectà veneno huic aduerſari, illudq; expurgare, ſed hoc ſolum à peculiaribus alexipharmacis fieri: interim tamen hoc mediatè præſtare poſſe ſtatuunt: dum nimirum vitioſos humores, in quibus venenum reſidet, educunt, atque ita venenum ſimul euacuant.

Cui ſententiæ ea ipſa de cauſſa, & nos ſubſcribimus, præſertim cum venenum hoc ſit lentum, & diu in corpore hæreat.

Quo autem poſt morſum tempore purgatio inſtituenda ſit, diſpiciendum. Rhaſes in *tract.* 8. *ad Almanſ.* ſtatuit, ſtatim in principio purgandum eſſe, medicamẽtis humorem melancholicum euacuantibus. Verùm alij Græci, & Arabes omnes vetant in principio, id eſt, quando adhuc venenum in partibus externis reſidet, purgatione vti. Verùm hic conſiderandus modus, quo venenum hoc in corpus immiſſum eſt. Si enim labris, & lingua venenum in corpus attractum ſit, ſtatim in principio purgare licet, cum alijs auxilijs venenum aliàs euocantibus locus tum non detur. Si verò morſu venenum partibus externis immiſſum ſit, in principio purgare non licet. Ideòque cum Rhaſes in *tract.* 8. *ad Almanſ.* ſtatuit, ſtatim in principio purgandum eſſe, id de priori caſu intelligendum eſt, de poſteriori verò, quando alij Græci, & Arabes omnes vetant in principio purgantibus vti, ne venenum ex vulnere ad interiora corporis rapiatur, ſed tum tandem purgantia exhibenda ſunt, cùm omnia ritè circa vulnus peracta ſunt. Et licet ritè omnibus peractis ſpes ſit, venenum exſtinctum eſſe: tamen cùm facilè fieri poſſit, vt aliqua eius portio ad interiora penetrauerit, ea, quam minima etiam fuerit, humores corrumpit, & in ſibi ſimilem materiam immutat. Ideoq; corrupti illi humores euacuandi ſunt, vt venenum ſimul euacuetur, & alij humores à veneno, & corruptis humoribus non inficiantur, ſimulque medicamenta, quæ reliquos humores à corruptione præſeruant, & contra venenum pugnant, exhibenda. Si tamen craſſi humores adſint, vt ij facilius ductum medicamentorum ſequantur, attenuantia vſurpari, & quæ primas vias euacuant, vel abſtergunt, poſſunt. Præcipuè verò adhibenda Alexipharmaca, quæ vim veneni mitigant. Ad purgationem autem in hoc morbo Antiqui omnes, Dioſcorides, Oribaſius, Paul. Ægineta, Aetius, Actuarius, Helleborum album commendant, eumque præ reliquis in hoc morbo efficaciſſimum eſſe dicunt. Antiqui etiam hieram diacolocyntidos, hieram Logadij, Pachij, lapid. Lazuli, & medicamenta, quæ alias ad melancholicum humorem, & atrum vſurpari ſolent, commendant. Qui helleborum album reformidant, helleborum nigrum vſurpare poſſunt, & imprimis agaricum, qui in morbis veneneſis commendatur, & vim alexiteriam habere prædicatur.

CAPVT XVII.

De Tarantatis, & Chorea S. Viti.

AD hunc locum non incommodè refertur malum, quod ab ictu Tarantulæ infertur, quo qui laborant, vulgo Tarantatos nominant. Etſi enim de morſu Tarantulę etiam inter venena agendum ſit; tamen quia à veneno hoc peculiare delirij, & inſaniæ genus inducitur, etiam hoc loco de eo non incommodè tractatur. Huic cognatum eſt alterum, quod Choream S. Viti appellant. Tarantulæ morſus.

Eſt autem Tarantula, ſeu Tarentula, Phalangij, ſeu aranei genus, quod proculdubio à Tarento, antiqua Apuliæ ciuitate, nomen accepit, vbi frequens eſt hoc animalculum, & valdè ſæuit. Etſi verò eius operationes planè admirandæ ſunt, vt videre eſt apud Ariſtotelem, *lib.* 9. *hiſt. animal. cap.* 39. & Plinium, *lib.* 11. *naturalis hiſtoriæ cap.* 24. adeò, vt Ariſtoteles genus quoddam araneæ σοφότατον nominet; & tela eius, vt ex Dioſcoride patet, ſanguinem ſiſtit, & vulneribus commodè adhibetur, & in tertianis diutinis, ac quartanis pulſibus appoſita febrem tollit: Tamen venenoſum, & noxium etiam animal, & non ſolùm cum ceruo, lacertis, viperis, bufone antipathiam habet, vt ex loco allegato Ariſtotelis, & Æliano *lib.* 1. *c.* 8. Plinio, *li.* 10. *c.* 74. patet, ſed & homini damnoſum. Et dubium ferè eſt, vtrum magis admiranda ſit eius in tela texenda induſtria, quam planè ad Geometriæ leges conformat, & tam tereti filo, & tam æqualia deducit ſtamina, ac à centro, & medio texere incipit, circinato orbe ſubtegmina annectens, vt Plinius loquitur: an verò veneni illius natura. Tam enim admiranda à veneno hoc hominibus inducuntur ſymptomata, vt reperti fuerint, qui penè pro fabula habuerunt, quæ de malo hoc ſcribuntur: cùm tamen omnia ſint certiſſima, & oculatos huius rei teſtes habeant plurimos, & hodie Apuliæ, & Salentinis ſint notiſſima. Antiqui equidem, Nicander, Ægineta, Aetius, Celſus, Auicennas, Rhaſes, & alij, referunt plurima, eaque ſatis magna, quæ à Tarantula commorſis accidere ſolent, ſymptomata, nimirum, quod dolor in parte icta exoritur, tumor & pruritus, ſuperuenit corporis frigiditas, ventris, ac totius corporis inflatio, virgæ in quibuſdam erectio, & priapiſmus, corporis ſtupor, tremor, membrorum conuulſio, & reſolutio, adeò vt iuuenes etiam robuſtiſſimi omnes vires ſtatim amittant, artuum dolor, corporis varia iactatio, vertigo, vigiliæ, ſomnus, delitia, vocis priuatio, oculorum rubor, ſudores frigidi, & ſimilia, quorum alia alijs, alijs quidem plura, alijs pauciora accidunt. Verum id maximè admiratione dignum eſt, quod, vt Matthiolus in *lib.* 2. *Dioſcorid. cap.* 75. ſcribit. *Icti à Tarantulis non ſolum alij perpetuo canunt, alij rident, alij plorant, alij clamitant, ſed & quod præcipuè mirum, veneni huius vis Muſica mulcetur. Quandoquidem auditis lyricis inſtrumentis, per tibiarum ſonum primo ſtatim occurſu icti a tarantula à plangoribus ceſſant, & in medium trepudiare, & ſaltare incipiunt, tamque diu rem perſequuntur, ac ſi ſani eſſent, & nullo vnquam tenerentur dolore. Quod ſi eueniat, vt tibicines tantillum quieſcant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores, niſi tamdiu in deficiente ſonitu ſaltant, atque tripudient, donec venenum partim inſenſibiliter, per cutis meatus, partim per ſudorem exeat, & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alternatimque mutantur, vt abſque vlla ſonitus intermiſſione tamdiu tripudient demorſi, quouſque penitus curati conquieſcant.* Refertque Epiphanius Ferdinandus, *hiſtor.* 81. ſenem 94. annorum adeò debilem, vt non niſi ſcipione innixus ambulare poſſet, commorſum à tarantula, audita Nota.

dita muſica veluti capreolum ſtatim ſaltaſſe, & tripudiaſſe. Vndè etiam pauperes in Apulia omnem penè ſuam ſubſtantiam in muſicos, & tibicines erogant. Cùm enim ſciant, menſe Iunio, Iulio, Auguſto, niſi tripudient, ſe peſſimè habere, ſibi de nummis proſpiciunt, quibus tibicines, & muſicos, qui per totam illam prouinciam vagantur, & Tarantatis inſeruiendo multum lucri faciunt, conducant. Et quidem tripudiant, & ſaltant intra oppida, in publicis plateis, in agris, alij vno die, alij duobus, tribus, quatuor, quinque; alij vna hebdomada, alij pluribus. Neque ſemel icti vno anno ſaltem ſaltant, & alij quidem bis, alij ſemel, ſed ſæpè per multos annos, refertque item Epiphanius Ferdinandus, ſe nouiſſe mulieres, quæ vſque ad decimum, decimumquintum, decimumſeptimum, trigeſimum annum ſaltarent.

Præterea à Tarantulis morſi quidam circa ſepulchra verſantur, & in feretris mortuorum cubant, Virgines obſcœnas partes oſtendunt, euellunt ſibi crines; alij penſiles in cunis moueri, alij terra obrui cupiunt; nonnulli etiam alios morſu impetunt. Magna quoque apperentia laborant, præcipuè dum ſaltant, varijs coloribus delectantur, & ſi quem calorem auerſantur, eum, qui veſte eo colore infecta indutus eſt, inſectantur; aquam abhorrent, vinum bibunt, & metum, etiam potum eos non inebriat, & alia admiranda patiuntur.

Cauſſa.

Verùm qua ratione à veneno Tarantulæ tot, & tanta, ac tam admiranda ſymptomata inducantur, obſcuriſſimum. Qui à manifeſtis qualitatibus, & à veneni frigiditate talia ſymptomata deducere conantur, eos operam, & oleum perdere tam manifeſtum eſt, vt cum ijs diſputandum eſſe non cenſeam. Et optarim, vt ij, qui omnium rationes è qualitatibus primis reddi poſſe audacter, & glorioſè promittunt, & vt præ alijs ſapere, ac nihil ignorare videantur, ad neceſſarium ignorantiæ illud aſylum, occultas qualitates, confugere turpe putant, hic exerceant ingenium, & quantum poſſint, periculum faciant, & eorum, quæ hactenus de veneni Tarantulæ, & muſicæ in eo curando, vt diximus, & dicemus, cauſas è qualitatibus primis reddant. Nos hic, vt in omnibus alijs venenis, in occulta qualitate neceſſariò acquieſcimus. Et quidem actiones naturales pleræque læſæ à ſpirituum, & caloris natiui, quæ à veneno hoc fit, corruptione proueniunt: nec mirandum, quod tot diuerſa in diuerſis accidunt ſymptomata, cùm idem etiam ab alijs venenis pro corporum diuerſitate accidat. Verùm quod muſica adeò delectantur demorſi, id imprimis in occultam, & ἄῤῥητον veneni huius referendum, quæ à muſica excitatur. Nam Tarantulæ ipſæ etiam ad ſonum citharæ, tympani parui, tibiarum, cymbalorum, fidium ſolent ſaltare, & tripudiare, ſcribitque hac de re Epiphanius Ferdinandus: qui nobis non credit, veniat, ac videat, ac periculum faciat. Nam veriſſimum eſſe, quod ſcribimus inueniet. Imò etiam alia animalia à Tarantula demorſa ſaltant; refertque idem Epiphanius Ferdinandus, ſe vidiſſe veſpam à tarantula morſam fuiſſe, & cum fortè fortuna ibi eſſet citharædus, citharamque pulſaret, & tarantulam, & veſpam tripudiare cœpiſſe: gallum quoque commorſum ſaltaſſe, ac tripudiaſſe.

Ita etiam quod in Apulia præcipuè hæc ſymptomata accidunt, non in caliditatem (cum alia loca ſint calidiora) id referri poteſt, ſed in occultam proculdubio regionis vim, ſeu cœlitus, ſeu diuinitus immiſſam.

Signa Diagnoſtica.

Malum ex cauſſa, quæ præceſſit, ictu ſcilicet tarantulæ, vt & ſequentibus ſymptomatibus cognoſcitur, vt opus non ſit hic plura recenſere.

Prognoſtica.

1. Malum hoc periculo non vacat, & niſi medicamentis idoneis curatur, poteſt eſſe lethale.

2. Etſi vero tarantulæ morſus periculoſus eſt, non eſt tamen morbus acutus, vt ictus aſpidum, viperarum, ſed tardi motus eſt hoc venenum.

3. Rarò etiam morbus lethalis eſt, vt ex mille à tarantulis demorſis, ſi conuenientia remedia adhibeantur, vix duo moriantur.

4. Secundum locorum varietatem, vt aliorum venenorum, ita etiam huius veneni vis nunc maior, nunc minor eſt.

5. Pro ratione etiam loci, qui pungitur, malum nunc periculoſius, nunc mitius eſt. Qui enim in loco, cui vena, arteria, vel neruus ſubiectus ſit, morſus fuerit, periculoſius laborant, quam qui in carne ſolum morſi ſunt; cum hoc modo partibus principibus venenum facilius communicetur.

6. Periculoſum quoque, ſi tarantula ieiuna ieiunum mordeat.

Indicationes.

Cùm hoc venenum, vt alia, occulta vi in corpus humanum agat, ipſi peculiaria, & propria antidota ſtatim opponenda. Et primo quidem ſi homo in loco, qui à tarantulis infeſtatur, degat, idoneis antidotis ſe munire debet, ne, ſi forſan pungatur, periclitetur. Si verò quis punctus ſit, danda opera, ne venenum in corpus penetret, ſed ſtatim è corpore extrahatur; deinde vt per interna medicamenta è corpore expellatur.

Curatio.

Ad præſeruandum (vt & ad curandum) commendatur anchuſa comeſta, & decoctum eius potum, artemiſia, alium, bolus armena, theriaca, & antiphalangium, quod poſtea proponetur in curatione.

Deinde ſi quis à phalangio morſus ſit, curandum, ne venenum ad interiora penetret, ſed ſtatim ad exteriora reuocetur, & è corpore extrahatur. Apponantur igitur loco commorſo cucurbitulæ, vel etiam pars ſcarificetur, aut ei veſicatoria, vel ſtercus capræ, aut panis maſticatus, aut muſcæ cum fermento imponantur: idque ſtatim fiat, antequam venenum ad interiora penetret.

Vt verò venenum à partibus interioribus repellatur, mox alexipharmaca exhibenda: Inter quæ ſunt, & ante in præſeruatione enumerata, quæ tamen hic in maiori doſi ſumenda. Imprimis verò commendatur ex Dioſcoride ſemen paſtinac. ſylu. ad ʒ.j. cum vino bibitum: Item meliſſa, vel agrimonia ʒ. vnius pondere cum vino hauſta. Laudatur & radix ariſtolochiæ rotund. ad ʒ.j. ſumpta, vt & ſemen nigel. & ſucc. plantaginis. Albucaſis hoc Elect. commendat.

℞. Fol. rutæ ſiccæ, coſti, mentaſtri, pyrethri part. æquales, aſſæ fœtidæ partem quartam ad pondus omnium, mellis q. ſ. F. Electuarium. Doſis ʒ.j.

Epiphanius Ferdinandus, qui diligens fuit in obſeruandis ijs, quæ circa demorſos à Tarantulis euenerunt, quinque remedia experientia comprobata commendat. Primum eſt aqua vitæ, ſeu ſpir. vini. Cum enim omnes Authores ad curandos Tarantatos vinum commendent, multo magis ſpirit. vini vtilis erit, qui feliciſſimè ab ℥.j. ad ℥.iij. pro ratione ætatis exhibetur.

Secundum eſt quinta eſſentia roriſmarini, quæ ipſa etiam contra ictus Tarantulæ prodeſt.

Tertium aqua vitalis eiuſdem, quæ ita paratur.

℞. Flor. citranguli bonam quantitatem, fol. tenerorum quercus, cardui benedict. ſcabioſæ, acetoſel. ſonchi, ſaluiæ, maioranæ, flor. lauendulæ, abſinthij, roriſmarini, tuſſilaginis, roſar. rubr. ſcorzoneræ, meliſſæ, pimpinellæ, borraginis, fol. arbuti, lenticularis, rutæ, an. M. iij. *cyperi noſtrat. radic. angelicæ, bac. lauri iuniperi, cortic. citri, tormentill. Zedoariæ, an.* ℥.j. *cinnam. caryoph. an.* ℥. ß. Deſtillentur in baln.

Quar-

Quartum eſt Electuarium Antiphalangium, quod omnia ferè ſimplicia contra Tarantulæ morſum commendata complectitur.

℞ Fruct. myrti, tamariſci, an. ℥. j. ſem. paſtinacæ nigell. agni caſti, dauci, aniſi, cumini, origani, an. ʒ j. terræ ſigill. boli armen. orient. præpar. an. ʒ. ij. centaur. minor. ariſtoloch. rotund. an. ʒ. ß. fol. meliſſ. trifolij bituminoſi, chamæpit. abrot. an. P. ß. theriac. opt. mithrid. an. ʒ. ij. ß. ſucc. capar. allij, plantagin. atriplicis, hederæ depuratot. an. q. ſ. Cum melle fiat è ſuccis ſyrupus, cum quo fiat Electuarium.

Addendo ſpit. vini q. ſ. Doſis ʒ. j. ß. ad ʒ. iij. cum vino.

In præſeruatione ʒ. j.

Muſicę vis. Verùm nullum certius remedij genus eſt, quàm Muſica. Vt enim fide digni Authores, & oculati teſtes referunt, ſi à tarantula morſus iam moribundus, & ferè omnibus ſenſibus priuatus ſit, quam primum cytharæ, lyræ, fidium, tympani parui, cymbali, tibiarum ſonum audit, ſtatim quaſi reuiuiſcit, oculos aperit, aures arrigit, in pedes ſeſe attollit, primùm digitos pedum, & manuum, ſecundùm muſicam melodiam mouere incipit, hinc manibus, pedibus, capite geſtire, ſaltare, & tripudiare. Vnde in tota Apulia tempore æſtatis tibicines vagantur, vt tarantatis præſto ſint.

Qua autem vi hoc præſtet Muſica, obſcuriſſimum eſt, vt quod ſupra etiam dictum, habeant hic, qui omnia ad qualitates primas deducere conantur, in quo vires ingenij experiantur. Equidem quæ de Muſicæ viribus dicuntur, nemini ignota ſunt, eſſe nimirum in ea quid diuini, muſicam eſſe animi exercitium, ſicut motus eſt exercitium corporis, à dolore animum abſtrahere, ad lætitiam inuitare. Verùm hoc in quæſtione eſt, qui fiat, quod Tarantulæ veneno infecti, ita muſica delectantur. & ad ſaltandum, ac tripudiandum inuitantur, & ſaltando à morbo liberantur. Facit equidem forſan ad venenum cùm ſenſibiliter per ſudorem, tum inſenſibiliter diſcutiendum motus ille. Verùm nec hoc ſufficere videtur; cùm alio etiam modo ſudor conciliari poſſit, & nonnulli pluribus annis ſaltare cogantur: ſed proculdubio etiam muſicæ vi occulto modo venenum infringitur. Ideoque hic etiam neceſſario ad illud ignorantiæ aſylum confugimus, nec cur adeo tarantati muſica delectetur, aliud, quod dicam habeo, niſi quod animalculum hoc ipſum eſt harmonicum, & muſica delectatur. Non enim omnia animalia muſica delectantur, non ſues, non boues, non alia plurima. Tarantulam verò eſſe animal harmonicum, & vt Ariſtoteles appellat σοφώτατον, vel ex eius tela apparet, quam planè ad Architecturę, & Geometriæ leges texit, vt id pulchrè Plinius *lib. 11. cap. 24.* deſcribit. Exemplum ſimile habetur in apibus, quæ & ipſæ in fauis cellulas ſuas affabre, quaſi ad geometriæ regulas delineatas formant. Eædem æris ſono quoque delectantur, & conuocantur. Quia ergo Tarantulæ muſica delectantur, ipſaſque ad cytharæ ſonitum tripudiare vidit Epiphan. Ferdinandus; venenum quoque animalis huius ſimilem diſpoſitionem ſanguini, & ſpiritibus in corpore humano (habent enim venena vim totius corporis humores, & ſpiritus mutandi,) imprimit, quæ poſtea audita muſica ab imaginatione mouetur. Sed qui fiat, quod animalculum hoc muſica delectetur, & huic veneno vis adhuc impreſſa maneat, vt homo eo infectus audita muſica ad ſaltandum moueatur, hoc nemo facilè explicabit. Ita admiranda ſunt Iehouæ opera etiam in rebus minutiſſimis, & abiectiſſimis etiam animalculis, tanti diuinæ ſapientiæ theſauri abſconditi latent, quos nullus hominum facilè eruet.

Chorea S. Viti. Malo huic cognatum eſt aliud, quod chorea, & ſaltus Sancti Viti appellatur. Hoc enim delitij, & inſaniæ genere qui laborant, dies noctesque ſaltare geſtiunt. Nonnulli equidem choream Sancti Viti ad ἐνθουσιασμὸν veterum referendum cenſent. Neque negandum eſt, quandoque etiam quiddam diuini ſubeſſe, & malum hoc pœnæ loco interdum diuinitus immitti, ſicut ſedecim viris, & tribus feminis in cæmeterio choreas ducentibus, ex imprecatione ſacerdotis anno Domini 1012. id accidiſſe refertur ex Vincentij Bellouacenſis *lib. 26. cap. 10.* Verùm ſæpiſſimè hoc malum à cauſis naturalibus, & humore maligno prouenit; cum ἐνθουσιασμὸς Græcorum ſine dubio à Dæmone immiſſus fuerit, & præcipuè in ſacrificijs, quibus ceſſantibus etiam ἐνθουσιασμὸς ceſſauit. Qui verò hoc morbo laborant, continuo, dieſque noctesque ſaltant. Ita refert Felix Platerus *libro 1. obſeruat. vt & in Practic.* ſe vidiſſe feminam Baſileæ, cui magiſtratus viros aliquot robuſtos conſtituerat, qui alternatim vno feſſo, altero ſuccedente cum ea dies noctesque tripudiarent. Quod ferè menſis ſpatio ſpectantibus multis durauit, ſine ferè intermiſſione, etſi ſolearum pedum eius cutis attrita eſſet. Et licet aliquando, vt cibum caperet, & ſomno correpta ſedere cogeretur: tamen geſtu motuque corporis inquieto interim nihilominus corpus veluti ſaltans agitabat.

Ortum autem habet proculdubio hoc malum ab humore maligno Tarantulæ veneno ſimili. Sicut enim hydrophobia quidem à rabidorum animalium veneno extra communicato plerumque oritur; Interdum tamen vt ſuprà dictum, etiam in ipſo corpore tale venenum generatur, à quo hydrophobia excitatur: ita etiam non impoſſibile eſt, humorem malignum Tarantulæ veneno cognatum in ipſo corpore generari.

CAPVT XVIII.

De Comate Vigili, & ſopore graui atque Ecſtatico.

Comatis vigilis natura quænam. POſtquam ſymptomata, in quibus ſenſus interni ſinguli ſeorſim læduntur, explicauimus, proximum eſt, vt de iis in quibus ſenſus interni ſimul lęduntur, agamus. Qualia ſunt Coma vigil. Sopor grauis, & Ecſtaticus, Somnambulatio, Lethargus, & Carus.

Et primo quidem Coma vigil, quod attinet, in eo Senſus communis, Imaginatio, & Ratiocinatio læduntur. Nam vt Inſtit. *lib. 2. part. 3. ſect. 1. cap. 7.* dictum, qui Comate vigili detinentur, in ſomnum quidem propenſionem habent, quem etiam clauſis oculis plerumque exprimunt, dormire tamen non poſſunt, ſimulque pleríque delirant, clamant, aut ſomno correpti ſtatim quaſi territi, aut ſpaſmo correpti, brachia, vel crura inordinatè mouent, & iactitant, atque excitati toruum vident, abſurda loquuntur, & à delirantibus non differunt. Eſt enim Coma vigil, cùm ægri clauſos habent oculos, aut dormire videantur, cùm tamen vigilent, ſeu, cùm clauſis & in ſomnum propenſis, ac conniuentibus oculis fruſtra ſomnum captare tentant ægri, & facilè oculos aperiunt, ac deliria loquuntur. & manus, ac crura, imò totum corpus inordinatè mouent, ac concutiunt.

Differentię. Eſtque Coma hoc duplex, vt habet Galenus *lib. de Comate*, vnum Phreneticum, alterum non Phreneticum. Phreneticum eſt cum delirio (aut potius cum delirio maiore, cum coma hoc vix fit ſine delirio.) Non Phreneticum, ſine delirio. Phreneticum rurſum duplex eſt, vel ignauum, cum ægri vix mouentur: vel expeditum, cum ægri valde delirant, ac promptè mouentur, & vbi euigilant, è lecto proſiliunt, ac nonnunquam adſtantes inuadunt. Qualis ille æger apud Heurnium fuit, qui cùm ad ſomnum ſe compoſuiſſet, & cum monacho cuſtode clinico ſolus relictus fuiſſet,

rurſus

rurſus expergefactus, monachu, qui defatigatus vigilijs, & ipſe obdormiuerat, caput cultro abſcidit, iterumque ad ſomnum ſe compoſuit.

Cauſſæ.

Cauſa proxima.

Cauſam huius ſymptomatis, quod attinet, vt ea, quæ in Inſtitut. *lib. 2. loc. alleg. ſect. 2. cap. 4.* diximus, non repetamus, ſed breuiter ſaltem contrahamus, comatis vigilis cauſſam eſſe compoſitam, & quæ ſimul ſomnum & vigilias producit, extra controuerſiam eſt. Verùm quænam ſit illa cauſa, controuerſum. Vulgo quidem aſſignatur bilis cum pituita, aut ſanguine miſta. Verùm probabilius eſt, cauſam huius ſymptomatis eſſe vaporem narcoticum, ſimulque mentem turbantem, ſicut hoc in ſpiritu vini, ſolano manico, & alijs multis narcoticis videre eſt, quæ & ſomnum inducunt, & deliria excitant. Ideoque præcipuè in febribus malignis hoc ſymptoma accidit, & teſte Paulo Ægineta, etiam à venenis idem malum introducitur, qualia proculdubio ſunt illa narcotica quorum ſupra ex Proſperi Alpini, *lib. 4. de Medic. Aegypt. cap. 1.* mentio facta eſt: in quibus tamen venenis nulla pituitæ, & bilis miſtio eſt, ſed peculiaris malignitas, & occulta qualitas, quæ ſimul, & in ſomnum inclinationem parit. Quamquam enim vis narcotica ad ſomnum diſponat, & adſit ad ſomnum inclinatio, ideòque oculis conniueant ægri: quia tamen ille vapor in cauſa eſt, vt multæ abſurdæ imagines phantaſiæ obijciantur, accidit vt ægri delirent, & dormire non valeant.

Si qui tamen duos vapores hic ſtatuere velit, vnum narcoticum, & ſomnum inducentem, alterum ſomnum turbantem, nec cum illo moroſè litigabo.

Imprimis verò maximam vigilandi neceſſitatem habet inflammatio Phrenetica, ſi adſit. Etſi enim vapor ille narcoticus faciat, vt æger ad ſomnum propenſus ſit: tamen inflammatio ſomnum impedit. Atque hinc accidit, vt prout huius, vel illius cauſæ vis eſt maior, etiam ſomnus, vel vigiliæ, ac deliria præualeant, atque æger nunc plus, nunc minus moueatur.

Nonnunquam tamen etiam (etſi ratione cauſſæ tũ alterius generis videatur) hoc malum oriri poteſt à ſumma virium debilitate, quæ ex vehementi morbo, immaniſſimis doloribus, aut immodica euacuatione accidit, vnde homines oculos apertos ſeruare nequeũt, & inclinationem in ſomnum habere videntur, non tamen dormiunt, ob diſpoſitionis ad ſomnum neceſſarium defectum, & in ſumma dormiendi neceſſitate cauſæ ſomniferæ inopiam.

Ab eadem ferè cauſſa etiam eſt ſopor ille grauis, qui ἐκστατικὸς dicitur, qui quidem à naturali cauſſa dependet (nam qui à cauſſa ſupernaturali accidit, de eo Medici non eſt agere) & dictum fuit de eo loco modo allegato in Inſtit. oritur que à vapore ſimul ſomnum inducente, & inſomnia ſimul excitante. Solùm in eo videtur eſſe differentia, quod hic quam in comate vigili ſomnus arctior eſt. Et habere narcotica quædam vim ſimul ſomnum inducendi, & multa in ſomnis ſpectra inijciendi patet ex eo, quod Proſper Alpinus, *de Medic. Aegypt. libro 4. capite 1.* ſcribit, Ægyptios affirmare, ſi opium, vel Aſis, vel boſa, vel bernaui, vel bers accipiant, plurima pulcherrima viridaria, atque formoſiſſimas laſciuientesque puellas in ſomnis videre, vel alia quibus delectantur: additque hanc opinionem ſic apud Ægyptios inualuiſſe, vt non tantùm de plebe, ſed etiam ex primatibus, nobilibuſque Ægyptijs multi eum in finem huſce medicamentis vtantur, ibique antiquam conſuetudinem eſſe, vt aliquis ad aliquam rem vocatus, volens eius laborem ſubterfugere, neget ſe id poſſe, quia eo die atque hora herbam comedere conſueuerit. Nam cùm ſomnia nihil aliud ſint, quam dormientium deliria, & certum ſit illa Narcotica, vt ex eodem loco Proſperi Alpini patet, varia deliria in hominibus, antequam in ſomnum delabantur, excitare: non mirum eſt, etiam dormientibus imaginationem varijs modis turbare, & varia ſpectra obijcere, quæ illi pro veris habent.

Signa Diagnoſtica.

Qui comate vigili laborant, ij, vt ex modo dictis apparet, oculis conniuentibus ſomnum captant, dormire tamen non poſſunt, aut ſi dormiant mox iterum excitantur delirant, inepta loquuntur, & agunt, corpus variè mouent, & iactitant, temere è lecto ſurgunt, moxque iterum decumbunt.

Prognoſtica.

1. Coma vigil periculoſum, & curatu difficile eſſe, ideo vulgo docetur, quod ex materia contraria, & bile cum pituita, & ſanguine mixta ortum habeat. Verùm id falſum eſſe, & modo, & in Inſtitut. *loc. alleg.* monſtratum. Interim periculoſum eſſe negandum non eſt, ſed alia de cauſſa: quia ſcilicet à vapore maligno, & venenato ortum habet. Prognoſtica.

2. Si ſermo ſit impeditus, ſpirantibus in gutture murmur audiatur, potulenta ægri difficulter deglutiãt, humor tenuis è naribus deſtillet, ægri lupini cubent, morbum periculoſum indicant.

3. Coma vigil in phrenitidem, vel lethargum mutari ſolet.

4. Lethale coma vigil eſt, quod ex virium infirmitate accidit.

5. Deliria vehementiora in comate vigili plerumque conuulſionem præſagiunt. Non quidem, vt vulgo docetur, quod calorem hic ſuperiorem eſſe, & ſucceſſu temporis totam humiditatem abſumendo, ac ſiccitatem inducendo, conuulſionem pariturum indicio ſit; ſed potius quia vapor ille malignus ſpiritus turbans, etiam neruos vellicando conuulſionem inducere poteſt.

Indicationes, & curatio.

Eodem fundamento, vt modo diximus, nixi plerique, quod ſcilicet ex contrarijs cauſis conſtet, contrarijs etiam medicamentis curandum eſſe coma vigil cẽſent, partim ſcilicet ijs, quæ Lethargum, partim quæ phrenitidem curant. Et quidem conſiderare iubent, vtra cauſſa, bilis an pituita ſuperet. Nam ſi pituita bilem ſuperet, ad Lethargum curam magis eſſe dirigendam. Si vero bilis excedat, magis ad curam phrenitidis eſſe declinandum. Indicationes & curatio.

Verùm puto tutiſſimum eſſe, ad ipſam naturam vaporis hoc malum excitantis reſpicere. Et cùm malum hoc rarò ſolùm inuadat, ſed plerumque febriũ malignarum comes ſit, tota fere curatio ad febrem illam dirigenda eſt, ac malignitas expugnanda; cum ſublata febris cauſa, & malignitate expugnata cum febre hoc etiam malum tollatur. Cùm tamen materia tum caput præcipuè petat, & occupet, vt à capite amoueatur, omnis danda opera.

Primò ergo venæ ſectio inſtituatur, & ſi iam in principio morbi, cui coma vigil coniungitur, ea inſtituta ſit, repeti poteſt, & vena in pede reuulſionis gratia aperiri.

Hinc oxyrrhodinum capiti admoueatur, & prout ſomnus, vel delirium magis vrget, illa mixtura temperanda, vt malo præſenti conueniat. Vltra tamen triduum oxyrrhodina non continuanda. Glandibus quoque, clyſteribus, acribus frictionibus fiat reuulſio, hinc materia præparanda, & euacuanda conuenienter. Tandem vt reliqua materia in capite diſcutiatur, & caput roboretur, Inunctionibus, & fomentis ex ol. chamæmel. irino, coſtino, pulegio aceto maceratis, & ſimilibus vtendum, de quibus in caro, & Lethargo dicetur.

Soporis

Soporis grauis curatio itidem ex cura Lethargi & Cari patebit.

Sopor vero dæmoniacus, vt à cauſa ſupernaturali pēdet, ita etiam medicæ curationi non ſubijcitur.

QVÆSTIO.

An coma Ἄγρυπνον & cathocus ſint ijdem affectus.

Coma ἄγρυπνον nōnulli etiam κάτοχον, vel κατοχὴν appellant, & coma ἄγρυπνον ac cathocum pro eodem affectu habent. Reprehenditque Amatus Luſitanus *Cent. 2. curat. 15. in Schol.* Leonardum Fuchſium, quòd *lib. 1. de med. morb. eodem capite 24.* nimirum de catoco & catalepſi egerit, putatque catochum & catalepſin diuerſos affectus eſſe, eundem vero κάτοχον & coma ἄγρυπνον, ſeu vigil. Verum, vt exiſtimo, ſine ratione & ſufficiente cauſa. Cùm enim κατάληψις & κατοχὴ deprehenſionem & firmam detentionem ſignificent, à medicis vtraque vox ijs tribuitur, qui diductis palpebris & apertis oculis obrigeſcunt, quaſi & immoti ac fixi manent. Κατοχὴ verò, ſiue κατέχω vox propriè comati vigili non competit, cum in comate vigili ægri apertos oculos non habeant, vt faciunt, qui catoche laborant, ſed perpetuo conniueant; vt Galenus *libro de comate capite 3. & 4. & commentar. 3. in tert. Epidem. docet.* Κατοχὴ tamen vox non ſemper in vna ſignificatione vſurpatur, vt infra *cap. 29.* dicetur.

CAPVT XIX.

De Somnambulis.

Somnambuli. PErtinet ad hunc locum & eorum affectio, qui vulgò noctambuli, ſeu νυκτοβάται (rectius forſan, cum etiam ſani noctu ambulent ὑπνοβάται, ſomnambuli) nominantur, qui dormientes è lecto ſurgunt, ambulant, & vigilantium munera exercent: quorum paſſim fit mentio apud medicos. Ex profeſſo vero de hac affectione ſcripſerunt Petrus Sal. Diuerſus *de affect. particularibus c. 18.* Iacob. Horſtius *in Comm. de noctambulis.* Andr. Libauius *par. 2. ſingular. tr. 8.* dictumque etiam fuit hac de re *lib. 2. Inſtit. part. 3. ſect. 1. c. 7. & ſectione 2. cap. 4.* Quibus vt quædam addamus, & ſigna ac curationem ſubiungamus, ſunt ſomnambuli propriè ij, qui dormientes noctu è lecto inſcij ſurgunt, & dormientes ambulant, ac vigilantium, & mira quidem opera perpetrant: quorum tamen manè è ſomno excitati non recordantur, motu animali vi imaginationis fortioris concitato.

Mira verò planè, & vix credibilia, ac vigilantibus inimitabilia ſæpè perpetrant iſti ſomnambuli, quorum exempla quædam collegit Schenck. *lib. 1. obſ. 127.* Mirum & ridiculum eſt illud, quod ex Iacobo Horſtio recitatur de quodam nobili, qui nudus in ſomno ſurrexit, induſium manibus ſecus geſtans, & ad feneſtram porrexit, ac correpto fune è trochlea pendente, in domus faſtigium aſcendit, & in picarum nidum incidens, pullos induſio inuolutos ſecum abſtulit, ad lectum redijt, & actorum immemor probè dormiuit. Manè verò expergefactus, fratribus duobus in eodem cubiculo dormientibus quaſi ſomnium id, quod reuera perpetrauerat recitauit. Poſtea verò è lecto ſurrecturus & induſium quærens, illud, ſed pullis picarum circumdatum, inuenit, & poſtea etiam cum fratribus picarum nidum expugnatum deprehendit.

Cauſſa.

A quo ad motum incitentur ſomnambuli. Perficitur autem iſte motus beneficio pedum & manuum, & aliorum animali motui inſeruientium organorum. Imperatur à locomotiua, ſtimulata ab appetitu, concitato à phantaſia, quæ obiectum aliquod in ſomno oblatum cognoſcens, illud appetitui, vel fugiendum vel appetendum offert. Etſi in homine vigilante ratio & voluntas in locomotiuā imperium habeat: tamē in ſomnambulis voluntatis & rectæ rationis imperium non concurrit; aut certè ſi concurrit, obſcurum, obtenebratum, & exiguum illud eſſe ex eo patet, quod ſomnambuli ſæpè in præcipitia & loca periculoſa adſcendunt, & feruntur, in quæ vigilantes conſcendere nec poſſunt, nec audent, vt ipſi poſtea ſomno excuſſi, & periculi in quod dormientes ſe coniecerunt, magnitudinem attendentes toti cohorreſcant.

Qui autem fiat, quod non omnes homines affectum hunc patiuntur, ſed quidam ſolùm, & illi quidem non ſingulis noctibus, ſed per certa interualla, & alij quidem frequentius, alij rarius, conſideratione dignum eſt. Cauſſa verò proxima huius rei eſſe videtur, quod imaginationis actio in ſomno fortior, ratiocinationis verò, quæ phantaſiam dirigere & moderari debet, obſcurior eſt, & à vaporibus halituoſis obtenebratur, ſicut idem in ebrijs & alijs delirantibus accidere ſolet.

Imaginationis verò illa vis à ſpirituum diſpoſitione pendet, quam quidem illi ab admiſſis vaporibus accipiunt. Vt enim ſanis ratione diſpoſitione ſpirituum actiones illæ principes variantur; ita etiam ſomniantes rerum imagines in memoria aſſeruatas alij clarius, alij obſcurius perſpiciunt, & imaginatio hinc variatur, & quidem pluribus modis. Quidam enim planè quietè dormiunt, nonnulli in ſomno loquuntur, rident, flent, pedes & manus variè mouent, in lecto ſeſe erigunt, ſecum cubantes percutiunt; & ſi hic imaginationis gradus intendatur, tandem accidit, vt planè è lecto ſurgant. Neque enim hæ dormientium & ſomniantium actiones differre videntur, niſi quod hi ſurgunt, illi in lecto iacentes eadem ferè agunt. Somnambulorum natura & conſtitutio qualis.

Quæ autem vaporis illius, qui ſpiritibus hanc diſpoſitionem imprimit, & ſomniorum illorum cauſſa eſt, natura ſit, alij aliter docent. Et plerique ex qualitatibus primis & ſecundis cauſſas petunt, & alij melancholicæ, alij cholericæ corporis complexioni cauſſam hanc aſcribunt, cerebrumque humidum addunt, quod vapores illos ex inferioribus aſcendentes condenſet. Verùm, vt mihi quidem videtur, fruſtra, cum ſufficientem huius affectionis cauſſam non afferāt. Etenim in quocumque corporis temperamento, & conſtitutione, ſeu ſanguinea, ſeu pituitoſa, ſeu biliofa, ſeu melancholica affectionem hanc accidere poſſe, ipſa experientia docet: etſi melancholiam aliquid ad eam inducendam, & ad omnia deliria prærogatiuam quandam habere non negarim. Ideoque mihi verò magis conſentaneum videtur, vaporem huius affectionis cauſſam talem pene vim obtinere, qualem illa narcotica, quæ ſenſus ligant, & ſimul ſomnia plurima, eaque clara excitant, qualia quædam dari & Ægyptijs in vſu, ex Proſperi Alpini *lib. 4. cap. 2. de medic. Aegypt. cap. præcedent. diximus*, & quale quid atque huic analogum etiam in Comate vigili accidit, vt ibidem dictum: etſi in his quædam occurrat varietas. Etenim in quibuſdam ſenſus & motus ita ligatur, vt in lecto iacentes geſtibus ſolùm vel voce, ad quæ in ſomnio ſtimulantur, peragant: in Comate vigili oculi ſubinde conniuent, ſomnus verò ab imaginationis vehementia turbatur; in ſomnambulis ſenſu externi ſolum ligantur, imaginatio verò tam fortis eſt, vt etiam ad motum animalem hominem incitet. Et hoc ita ſeſe habere, vel ex eo patet, quod inter euidentes & externas cauſſas à Medicis lactuca, ſemen papaueris, vinum & ſimilia narcoticam vim habentia recenſentur.

Et ſi verò nonnulli Cholericos potius, ob illam audaciam & temeritatem, qua ſua peragunt ſomnambuli, magis, quam melancholicos ad hāc affectionē diſpoſi-

tos eſſe putent; tamen probabilius eſſe puto, ſtatuere melancholicam ſpirituum diſpoſitionem ad eã aptiorem eſſe. Melancholicorum enim imaginatio, vt ad deliria promptior, ita fortis planè eſt, & ita quidem, vt quæ ſemel animo conceperunt, pertinaciſsimè perſequantur, & nullis perſuaſionibus à propoſito dimoueri queant. Et narcotica ipſa, quæ ſomnia talia turbulenta inducunt, melancholiæ magis cognata, quàm alijs humoribus videntur.

Vnde omnino ſomnambuli talem ſpirituum diſpoſitionem habere credibile eſt, qualem interdum melancholici obtinent. Neque tamen totum corpus habitum melancholicum obtinere neceſſe eſt (cùm plethorici non pauci hoc malo laborent) ſed ſatis eſt, ſi ex hypochondrijs tales vapores eleuentur, & inter dormiendum ſpiritibus animalibus miſceantur. Neque audacia illa & temeritas, cum qua actiones ſuas aggrediuntur ſomnambuli, & qua alias melancholici deſtituuntur, bilis ſufficiens indicium eſt. Non enim illa à ſpirituum, vel corporis diſpoſitione biliosa prouenit, ſed potius à reliquorum ſenſuum & ratiocinationis ligatione & obſcuratione, ob pericula, in quæ ſe ab imaginatione fortiore incitati conijciunt, ignorant, & non attendunt, atque interim quod melancholicorum & fortis imaginationis eſt, ſua pertinaciſſimè peragunt & proſequuntur.

Proxima ſomnambulationis cauſſa. Atque ita proxima cauſſa huius affectionis eſt fortior imaginatio, appetitum, & hinc loco motiuam ad aliquid agendum ſtimulans, ſenſibus reliquis à vaporibus ligatis, & ratiocinatione obſcurata. Imaginatio verò illa à ſpirituum diſpoſitione pendet; quam inducunt vapores, qui ſpiritibus permiſcentur, qui, vt diximus, vim ſenſus ligandi, & ſimul ſomnia multa, eaque clara obijciendi vim obtinent. Hinc adeo fit, vt ſomnambuli non ſinguli noctibus ſurgant, ſed tum demum, cùm vapores, illi ad cerebrum eleuantur. Quòd faciunt tum cauſſæ antecedentes, tum procatarcticæ & euidentes.

Cauſſæ antecedentes. Inter cauſſas antecedentes ſunt humores, qui vapores ſuppeditant, qui eiuſmodi diſpoſitionem ſpiritibus inducere valent, qualis in ebrijs & delirantibus ſæpe apparet. Neque eſt, vt cauſſam antecedentem ad vnum humorem aſtringamus, cùm omnes humores tale quid contrahere poſſint, quale ebrijs & narcotica ſumentibus accidit: quamquam humorem melancholicum aptiorem putamus ad diſpoſitionem illam contrahendum.

Cauſſæ externæ euidẽtes & procatarcticæ. Hinc cauſſæ externæ, euidentes & procatarcticæ ſunt, quæ vel eiuſmodi humores & vapores ſubminiſtrant, vel eos commouent, quales ſunt fabæ & alia legumina, lactuca, ſem. papaueris, vinum recens dulce, vel aliud generoſum caput replens. Faciunt huc etiam diurnæ actiones & cogitationes, quarum imagines memoria per ſomnum phantaſiæ obijcit. In primis huc facit Luna, cuius motu, vt Epileſia, ita etiam hoc malum commoueri experientia docet. Et præcipuè radij Lunares, ſi dormientis capiti incidant malum excitare ſolent. Facilius quoque ad hoc malum diſpoſiti in aere pluuioſo & turbido eo corripiuntur, quam in ſereno, vt & poſt crapulam & cibum, vel potum copioſius ſumptum.

Signa Diagnoſtica.

Omnibus ſomnambulantibus hoc commune eſt, Signa diagnoſtica. quod noctu ſurgant & dormientes ambulant, & eorum, quæ egerunt, non reminiſcunt, aut ſi reminiſcantur, ea pro ſomnijs habent. Reliqua, quæ agunt & dormientes perpetrant, planè varia ſunt, & vt vigilantes alij alijs occupantur, ita etiam variæ ſunt ſomnambulantium actiones, vt hiſtoriæ, quæ de hac re paſſim extant, docent. Quæ quidem nonnulli clauſis oculis, alij verò apertis peragunt. Neque enim qui feras aperiunt, pullos auium è nidis extrahunt, vel alia, ad quæ viſus requiritur, peragunt, oculis clauſis efficere poſſunt.

Quod autem tam mira peragunt, & quæ vigilantes perficere non poſſunt, aggrediuntur & perficiunt; ædium faſtigia ſine ſcalis ſuperant, in puteos deſcendunt, ex ijſdem adſcendunt, præcipitijs ſine damno ſe committunt, non eſt, vt cauſſam corporis leuitati ſpiritibus turgentis adſcribamus, ſed vera cauſſa eſt, quod ſomno ſenſus ligati ſunt, & ratio immerſa, ac ſolo imaginationis ductu cum ſumma incogitantia ſine omni metu actiones ſuas aggrediuntur. Videmus idem in ebrijs & delirantibus fieri, qui eadem temeritate ea ſæpe perficiunt, atque ea pericula aggrediuntur, quæ ſobrij & ſani facere non poſſent. Cur ſomnambuli ... vigilantes non poſſunt.

Prognoſtica.

1. Noctiſurgium etſi plerumque nihil damni inferat: ramen quia ſomnambuli tales in vitæ diſcrimen ſæpiſſimè adducuntur, affectuſque hic in peius malum, vt epilepſiam, vel ſimile quid mutari poteſt, danda opera, vt æger ab eo liberetur. Prognoſtica.

2. Solet autem hic affectus ſæpe ætatis decurſu mutari. Vt enim infantes & pueri non facilè eo corripiuntur, ſed iuuenes & conſiſtentis ætatis: ita etiam ſenes plerumque ſponte deſerit, humorum diſpoſitione ad hoc malum inducendum apta, mutata.

Indicationes, & curatio.

In Curatione ad duo attendendum. Primò quid in Paroxyſmo agendum ſit. Deinde quomodo is præcauendus ſit. Prius quod attinet, ſi ſomnambuli ſunt in loco tuto, excitandi ſunt, vel clamore, vel alijs modis, aut ſi ex loco periculoſo eripi poſſunt, & illud faciendum. Si verò in præcipitio ſint, vel alio loco periculoſo, è quo vigilantes ſine periculo redire non poſſint, nullo modo inclamandi, vel excitandi ſunt. Obſeruatum enim eſt, quoſdam excitatos in vitæ diſcrimen perueniſſe. Ita refert Bodinus, quendam dormientem noctu in profluentem iuiſſe, vlterius tamen non proceſſiſſe: cùm verò ſocius metueret, ne vlterius procederet, eumque proprio nomine inclamaret, eum tum repente corruiſſe & ſubmerſum eſſe. Indicationes.

Increpandi etiam & caſtigandi ſunt expergefacti, vt metu obiurgationis, vel caſtigationis à ſurgendo poſtea abſterreantur.

Ne verò iterum in ſomno ſurgant, & ambulent, humores illi vitioſi, qui vapores illos ſpiritus animales ligantes, phantaſiamque turbantes emittunt, expurgandi. Sanguis nimirum, ſi abundet, euacuandus, humores vitioſi, imprimis melancholici, euacuandi, & alia, quæ ſupra *cap.* 8. ſunt propoſita, ſunt agenda. Imprimis cerebrum eſt roborandum, vt ſupra *part.* 1. dictum, & quæ poſtea de incubi curatione dicentur, facilè huic affectui etiam applicari poterunt.

Diæta.

Diæta ſit talis, quæ materiam huius mali cauſſam non ſuppeditet. Aer ſit purus, noctu radij Lunæ vitentur, & ne ij ad caput dormientis pertingant caueatur. Cibi ſint boni ſucci, non flatulenti, & qui ſomnia turbulenta pariunt, vt fabæ, lentes, & ſimilia. Somnus non ſtatim à cibo ineatur. Cœna ſit parcior, animi affectus ſint moderati, ne imagines diurnarum actionum, vel cogitationum vehementiorum in ſomno recurrant, phantaſiamque turbent. Diæta. Aer. Cibus. Somnus. Animi affectus.

CAPVT XX.

De Lethargo.

Lethargus nomẽ ἀπὸ τῆς λήθης ἀργῆς, ſiue ἀπὸ τῆς λήθης καὶ ἀργῆς, ἀργίας accepit, i. ab obliuione, & inertia, ſeu obliuione inertiaue cũ ignauia coniuncta, quaſi dicas obliuionẽ inertẽ; quoniam ij, qui hoc malo laborant, memoria ita læditur, vt nihil eorum, quæ fecerũt, audiue- Lethargus.

audiuerunt, recordentur, & oculis clauſis, ac in ſomnum perpetuo propenſis quaſi ignauia ſepulti iacent. Celſus & ipſe vocabulum Græcum retinuit: cum alij Latini Veternum nominet. Plinius tamen *lib.* 28. *cap.* 17. Veternum à Lethargo diſcernere, & pro ſopore graui, ſeu caro accipere videtur. Generaliter enim nonnunquam Lethargi vox, vt vocabulum comatis, & cati, pro omni ſomno profundo, & difficilis expergefactionis vſurpatur.

Lethargi definitio. In ſpecie autem & propriè Lethargus & Veternus is affectus eſt, in quo perpetua adeſt in ſomnum propenſio, cùm omnium rerum obliuione, imaginatione & ratiocinatione læſa, cum lenta febre continua. Seu *Lethargus eſt inexpugnabilis dormiendi neceſſitas, ſomnuſque grauis, cum delirio, & memoria læſa, ac lenta febre continua*. Hæc enim in hoc affectu concurrunt, perpetua in ſomnum propenſio, omnium rerum obliuio, delirium, ſeu phantaſia & ratiocinatio læſa, ac lenta febris continua. Eſtque Lethargus affectus inter coma vigil & carum mediæ naturæ. Nam qui Lethargo laborant, profundius dormiunt, quàm qui coma vigil patiuntur: leuius verò, quàm qui caro laborant.

Cauſſa & locus affectus.

Verùm vt natura huius affectus clarior euadat, de loco affecto & cauſſa eius diſquirendum; cùm nec antiquiores, nec recentiores ea de re inter ſe conſentiant. Cauſſæ & pars affecta. Antiqui omnes cauſſam ponunt pituitam lentam & viſcidam in cerebro redundantem & putreſcentem: etſi de loco & modo, quo id fiat, non omnes idem planè ſentiant.

Plerique ſtatuunt frequentiſſimè cerebrum ſecundum anfractus ſuos, nonnunquam, & ſecundum ſubſtantiam temperiemque affici, & è pituita imbibita nunc quidem ſolum irrigari, nunc etiam inſtar ſpongiæ intumeſcere, & à pituita putredine incenſa inflammationem, vel inflammationi ſimile quid exhiberi. Vnde nonnulli lethargum inter tumores cerebri ponunt, atque ipſe Auicenna lethargum apoſtema phlegmaticum nominat, genitum in meatibus ſubſtantiæ cerebri, hoc eſt, in ſinuoſis illis ductibus & plicaturis, non in membranis. quæ, vt ipſe cenſet, humorem phlegmaticum & duritiem non recipiunt, nec in ipſa cerebri ſubſtantia, quæ tam viſcidam & lentam pituitam non admittat, nec etiam in ventriculis cerebri. Nam ſi in ventriculis cerebri gigneretur, apoplectici fierent; cum tamen lethargici contra, quam apoplectici, excitati oculos aperiant, audiant, reſpondeant, quamquam ægrè, quod indicio eſt ductus ſpirituum à cerebro ad organa ſenſuum, non planè vt in apoplexia, obſtructos eſſe. Hinc Capiuaccius, & alij recentiores diſtinguunt inter lethargum verum & nothum: Et verum ab inflammatione, alij ab apoſthemare frigido fieri ſtatuunt, Nothũ verò abſque apoſtemate in capite, ſed per conſenſum aliarum partium, vt in febre quotidiana, hemitritæo, vel à membro aliquo: qui propterea ſit continuus, ſed modò intendatur, modò remittatur, ſecundum morbi modum. Et eiuſmodi lethargo ſæpe laborare putant ſenes decrepitos, & quidem ob calorem debilem, quo neque excrementa, neque vapores diſcutiuntur. Alijs tamen Galeni & Auicennæ interpretibus hæc non placent, qui in cerebri ſubſtantia & anfractibus ſine vllo tumore & inflammatione pituitam colligi & putreſcere cẽſent. Et licet Auicenna apoſtema Phlegmaticum lethargum nominet, id tamen non de tumore cerebri accipiendum eſſe putant interpretes, ſed de materiæ pituitoſæ in cerebri anfractibus collectione, quam putredo & phlogoſis quædam ſequatur. Neque enim inflammationis cerebri adeſſe indicia, neque in Galeni ſcriptis occurrere putant, lethargum tumorem, multò minus inflammationem appellari, vt ex 1. *prorrhet. comm.* 1. 13. *m. m. cap.* 21. 3. *aphor.* 30. 3. *de cauſ. pulſ. capit.* 164. *de præſag. ex pulſ. cap.* 8. & plurimis alijs locis patet, in quibus quidem pituitam in cerebro putreſcentem cauſſam Lethargi ponit, tumoris tamen, vel inflammationis non meminit. Quod verò 13. *de method. med. c.* 21. Lethargum phrenitidi contrarium malum eſſe dicit: id de loco affecto in primis & cauſſa, quæ in lethargo eſt pituita, in phrenitide bilis, accipiendum exiſtimant, vnde 4. *de cauſſis pulſ. c.* 14. ſcribit; lethargus in cerebro fit, phrenitis in membranis.

Porrò cùm febris, quæ in lethargo adeſt, lenta & obſcura, eam à cerebri inflammatione, vel affectione inflammationi cognata deducunt, quæ ortum habeat à materia per ſe frigida, calida tamen per accidens ob putredinem.

Pituitam enim putreſcentem in cerebro vapores ad cor mittere paucos, & non impensè calidos: atque hic oriri febrem illam lentam cenſent; reliquum, quod non putruerit, refrigerando & humectando ſoporem inducere. Et ſic carum & lethargum vtrumque quidem à pituita oriri ſtatuunt, eo tamen diſcrimine quod in caro pituita non putreſcat, in lethargo verò putredinem concipiat.

Atque ita pleriq. Medici cauſſam proximam & coniunctam lethargi ſtatuunt eſſe humorem pituitoſum, frigiditate quidem & humiditate calorem cerebri naturalem obtundente, & ſpiritus animales torpidos reddente, ſed calore etiam p. n. per putredinem contracto cerebrum nonnihil accedenre, & φλόγωσιν atque affectum inflammationi ſimilem, & hinc febrem lentam continuam excitante.

Hinc antecedentes cauſſas ponunt, quæcunque pituitam in capite gignunt & cumulant, quales ſunt aeris immoderata frigiditas, humiditaſque, cibi viſcidi & lenti; quò in primis facit Diæta & ventriculus, quæ ſuccum pituitoſum generant, ſiue ſuo, ſiue alimentorum aſſumptorum vitio. Non tamen lethargus generabitur, niſi materia prius capiti communicetur, illudque occupet, quod fit, vel quod hepar ſucci huius copia aggrauatum eum ad cerebrum mittit, vel quod cerebrum ob calorem & dolorem eum attrahit, quò facit ſomnus multus à repletione & ſupinus, præſertim diurnus. Hinc etiam lethargum familiarem eſſe ætati ingraueſcenti, & conſiſtenti, & ijs qui natura ſunt pituitoſi ſtatuunt, ita tamen vt calor aliquis ſuperſit, qui febrem accendere poſſit.

Primitiuas faciunt aerem craſſum, turbidum, auſtrinum, motum in radijs Lunæ, cibos craſſos & viſcidos, vt & cæpas, quæ vnam partem habent craſſam, à qua generatur pituita, alteram vaporoſam, quæ caput vaporibus replet; otium, intermiſſa exercitia, & alia, quæ ſupra *par.* 1. *cap.* 10. propoſuimus & pituitam in capite cumulatè diximus. Et vt lethargus actu inducatur, præſtant, quæ faciunt vt materia tranſpiratione prohibita in capite putredinem cõcipiat, qualia ſunt cibi multos vapores ad caput exhalantes, vini potentis vſus nimius & ſimilia. Atque hæc communis & vulgata de natura & generatione lethargi doctrina eſt.

Inter recentiores verò Platerus aliter hac de re ſentit, negatque ex putredine pituitæ præſertim, in capite febrem accendi, aut fieri poſſe, vt idem pituitoſus humor putridus ſua frigiditate carum, & calore febrem accendere, atque vnum idemque & frigidum & calidum eſſe queat; cum contraria in eodem ſubiecto ſubſiſtere non poſſint. Ipſe verò ita hac de re ſtatuit, vt in febribus intermittentibus, ex materia in venis meſaraicis putreſcẽte calore attenuata, & copioſè ſurſum ad caput in paroxyſmi initio delata, ſopor grauis in tertianis & quartanis nonnullis accidit, & vt in febribus continuis cerebrum dolore præcedẽte diuturno & graui incaleſactum, in vigore, vel poſt ipſum caro ſubſequente, perculſum ægrũ in ſummũ ſæpe diſcrimen adducit: ita in principijs continuarũ febriũ

ſi propter nimiam euaporationem in cerebrum ita labefactetur, vt ſopor grauis ſequatur, lethargum hunc eſſe dicit, qui cum febre continua copulatus ſit, & mox cum illa inuadit, quemque ab alio caro, qui in declinatione febrium accidit, non adeo differre cenſet, niſi quod ſtatim cum febre incipit. Et omnino hac in re Platerum rectius quam Antiquos (niſi forſan eorum ſententia commodius explicetur) ſenſiſſe exiſtimo, atque impoſſibile eſſe credo, vt ex eadem pituita putreſcente in cerebro & febris & ſopor excitetur. Etenim nec humor hic per ſe ad putredinem præcipuè in capite concipiendam aptus eſt, neque ſi eam concipiat, tãtam concipere poteſt, quæ in totum corpus calorem diffundere, & cor ita labefactare poteſt, vt inde febris continua excitetur, præcipue ſi extra cerebrum ſubſiſtat, & extra vaſa eiuſdem in ſinuoſis anfractibus putreſcere debeat.

Hoc verò magis conſentaneum videtur, ſoporem illum grauem non eſſe primarium affectum, ſed à vapore narcotico fieri, & eſſe ſymptoma febris talis, quas Platerus comitatas appellat, continuæ nimirum lentæ, qualis eſt quotidiana continua. Tertiana notha, & ſemitertiana. Quod ipſum præter Platerum alij etiam Medici, qui pituitam ſcilicet præcipuam huius mali cauſſam ſtatuunt, confitentur. Vnde Vidus Vidius ſcribit lethargum frequenter conſequi febres pituitoſas, ac mali moris, cuiuſmodi ſunt ſemitertianæ, vel tertianæ nothæ & peſtilentes. Etenim ſopor ille grauis, qui lethargus non eſt, in varijs febribus accidere poteſt. cum lethargus ſaltem lentam febrem coniunctam habeat, quod indicio eſt, eum ſaltem cum febre pituitoſa coniungi. Ideoque etſi vapori narcotico in excitando lethargo primas partes tribuimus, & à pituita in capite putreſcente febrem non deducimus, ſed febrem primarium affectum eſſe ſtatuimus, quem lethargus comitatur: tamen pituitam non planè excludimus, eamque ſiue in toto, ſiue in capite collecta ſit, ad malum hoc etiam facere concedimus. Etenim ſi pituita in copia in capite collecta ſit, & cerebrum alias ſit humidius, atque homo in febrem incidat, & pituita illa in cerebro calore febrili liquetur & fundatur, cerebrumque ea irrigetur. Aut ſi pituita in venis calore fuſa per febrem in caput pellatur, eo facilius ſomnus & quidem grauior induci poteſt, vaporque narcoticus cum pituita concurrens ſomnum grauem facit, ſicut cum bile coma vigil. Et adſunt in hoc malo indicia, quæ pituitæ copiam non ſolùm in cerebro, ſed & venis cumulatæ arguunt. Vrinam enim reddunt ægri inſtar iumentorum turbidam, cuius cauſſa eſt crudorum humorum in venis à calore facta agitatio; alui excrementa ſunt liquida; oculi plerumque & facies tument; vbi à ſomno excitati ad ſe reuertuntur ægri, conqueruntur de colli doloribus, ex humoris decubitu ad ſpinæ vertebras. Si quis tamen lethargum etiam dari putat, quia febri primaria non dependeat, ſed quem potius febris ſequatur, cum eo etiam non pugnabo, modò commodè ea ſententia explicetur. A pituitæ equidem ſolius putredine affectum talem, febrem qui habeat comitem, produci facilè non poſſe, ſatis probabile eſt; verùm ſi è ſanguine pituitoſo id fieri dicatur, abſurdum non videtur. Galenus 13. *meth. cap.* 21. lethargum malum phrenitidi contrarium ſecundùm ſpeciem eſſe affirmat; At phrenitis cùm ſit inflammatio membranarum cerebri, non à ſola bile, ſed à ſanguine billoſo ortum habet. Ita verò conſentaneum videtur lethargum non à ſola pituita, ſed à ſanguine pituitoſo, ſeu ab inflammatione pituitoſa fieri, quæ febrem lentam etiam excitare poteſt. Quæ ſententia, vt antea dictum Capiuaccij fuit: quam ſine cauſſa ſufficiente nonnulli reijciunt. Neque enim quod Platerus vrget, ſola pituita ſine ſanguine in cerebro putreſcere, & tantum calorem concipere poteſt, vt febrem excitet. Et res ipſa loquitur, atque experientia teſtatur, inflammationem in lethargo adeſſe, & ſæpe tantam, vt etiam ſphacelus cerebri inde producatur; cuius rei exemplum eſt apud Foreſtum *lib.* 10. *obſeru.* 11. in nobili puero, cuius caput cùm poſt mortem apertum fuiſſet, cerebrum & cerebellum in parte dextra vergens ad poſteriorem omnino ſanioſum, putridum, corruptum & ſanguinolentum inuentum eſt, quod indicio fuit, ſine ſanguine hanc putredinem excitatam non fuiſſe. E quibus antiquorum & Plateri ſententia forſan aliquo modo conciliari poteſt. Si cum Capiuaccio dicatur, lethargum alium verum eſſe, alium nothum, aut eſſe duos lethargi modos. Verum, ſeu priorem prouenire ab inflammatione cerebri pituitoſa: nothum ſeu alterum, vel à vaporibus prodeuntibus in febre pituitoſa primaria, vel à pituita copioſa in cerebro collecta, ibique à colore fuſa & liquata.

Signa Diagnoſtica.

Qui lethargo laborant, omnium obliuiſcuntur, delitant, cum perpetua in ſomnum propenſione, & excitati rurſum feruntur in ſomnum, interrogatique vix reſpondent, oculoſque quos excitati aperiunt, ſtatim iterum claudunt: in affectu tamen grauiore non ita arctè committuntur palpebræ, vt non aliqua albi oculi pars videatur. Vbi reuerſi ad ſe fuerunt, conqueruntur de capitis dolore grauante & de colli doloribus, ex humorum decubitu ad ſpinæ vertebras, oſcitant, oſque hians aliquandiu ob ignauiam & obliuionem apertum ſeruant, matula porrecta eam ſe in manibus habere obliuiſcuntur. Febris lenta ſtatim adeſt, cuius calor non acris nec mordax eſt, eaque continua, habens tamen acceſſiones quotidie ſub noctem. Pulſus magni ſunt, aucti neceſſitate ob febrem: non tamen abſolutè magni, nec reſpectu ſanitatis, ſed reſpectu reſpirationis, quæ cùm ſit parua, neceſſitatique ſufficere non poſſit, eius vice pulſum magnum fieri neceſſe eſt. In lethargo enim inſtrumenta reſpirationis, nerui ſcilicet thoracis, magis afficiuntur, quam pulſus, arteriæ ſcilicet. Ijdem tamen ſunt intermittentes, ob fractam facultatem, rari & tardi; quia locus affectus, nempe cerebrum, longius à corde diſtat: molles, quod cerebrum viſtus molle eſt. Reſpiratio rara eſt & imbecilla, ob motricem facultatem languentem. Nonnihil tuſſiunt, ob pituitæ defluxum ad laryngem & pulmones. Alui excrementa plerumque liquida ſunt, vrinã reddunt, vt iumenta, turbidam, cuius cauſſa eſt crudorum humorum in venis à calore facta agitatio, ſine tamen ſeparatione. Tument oculi & facies, vt ſomnolentorum; ſudor multus & præſertim in extremitatibus adeſt, iſque ferè frigidus; lingua eſt alba & mollis, oculi prominentes, facieſque vniuerſa eſt tumida & pallida: manibus & capite tremunt ob neruorum principium affectum; ſupini iacent, ad pedes delabuntur, in multis ſingultus accidit.

Quibus ſignis lethargum à cognatis affectibus diſcernere non ita difficile eſt. A caro enim differt, quod in caro non adeſt febris, vel ſi adeſt præceſſit, eaque vehementior. A catalepſi differt, quod in lethargo oculi manent clauſi, in catalepſi aperti, ægerque in eo quo correptus fuit, ſtatu permanet, quaſi obriguiſſet. Ab apoplexia differt, quod in hac ſenſus & motus ac ratio, principeſque cæteræ facultates non ſolùm imminuuntur, & hebetantur, ſed & abolentur, reſpiratione ſolùm ſeruata, & apoplexia non ſenſim gignitur, vt lethargus, ſed ſubito hominem inuadit, & quidem ſine febre. Ab vteri ſtrangulatu differt, quod Lethargici excitati reſpondent, hyſtericæ verò mulieres non & præter hæc ſæpè conuelluntur febriſque adeſt. A comate, quod coma in acceſſione præcipuè febrium inuadit, iiſdemque declinantibus remittit, vel euaneſcit. Somnus verò, quo lethargici opprimuntur æquè profundus ſemper eſt, à quo vbi violenter exci-

Lethargi à cognatis affectibus diſcrimen.

excitantur, ſtatim in eum relabuntur. A Typhomania aut comate vigili differt, quod in hac propenſio quidem in ſomnum adeſt, æger tamen non dormit, ſed facile expergiſcitur, id quod in lethargo vero nō accidit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Lethargus acutum genus mali eſt, & niſi ſuccurratur, celeriter iugulat. Celſus *lib. 3. cap. 21.* omniſque lethargus legitimus fere lethalis; vnde malum periculoſius eſſe, quam peripneumoniam, etſi & ea plerumque ſit lethalis, teſtatur Galenus 4. *de cauſſ. pulſ. cap. 13.* ob partis affectæ præſtantiam. Occupat enim lethargus partem præſtantiſſimam & grauiſſima habet ſymptomata, nihilque quod ad morbum periculoſum conſtituendum facit, lethargo deeſt.

2. Lethargici in 7. diebus moriuntur: ſi verò hos effugiunt, ſani euadunt, teſte Hipp. 2. *de morbis.*

3. Lethargus accidens iuuenibus æſtiuo tempore regionibus calidis & ſiccis deterior eſſe ſtatuitur, quam qui accidit ſenibus, hyemali tempore & regionibus frigidis, ex 2. *aphor.* 34. Platerus tamen ſenes plerumque interficere ſcribit, quod & ipſa experientia & ratio perſuadet. Siue enim febrem illam ex ſententia Plateri ſpectes, ſiue inflammationem pituitoſam ex Capiuaccio, vtrobique ſenes ob caloris natiui debilitatem, qui neutrum malum vincere poteſt, periclitantur.

4. Sanantur autem ægri, ſi facultas naturalis & vitalis conſtat, & actiones animales non valde læduntur. Si nimirum lethargicus iam melius intelligit, facilius monetur, memorari incipit, ad interrogata reſpondet, ſpiratio fit facilior & liberior, parotides erumpunt die critico, multa exſpuit, per nares purgatur, & ſymptomata omnia minuuntur, ſpes eſt ægrum conualiturum.

5. Quando materia lethargi cauſſa, euacuatur per aluum, vel deriuatur ad emunctoria poſt aures, cum febris & ſymptomatum remiſſione, bonum.

6. Contra verò ſi ſymptomata ſtatim ab initio ſint grauia, ac vires proſternantur, nulla ſalutis ſpes eſt.

7. Qui ex lethargo ſeruantur, Empyici fiunt, teſte Hippocrat. *in Coac. prædict. & in tertio de morbis.* Pituita enim à capite ad fauces decumbens, ſi non exſpuatur, cōfluit ad pulmones, à quibus compreſſis in cauum thoracis ſpatium eijcitur, ibique putreſcens ſuppuratur, vt à pleriſque hoc prognoſticum explicatur. Monet tamen non ſine cauſſa, Mercurialis, alienum eſſe à ratione hoc prognoſticum de empyicis in ſpecie dictis interpretari velle: cùm non ſit poſſibile, vt materia, quæ in cerebro lethargum facit, in pectus tranſmittatur, ac ibi in pus vertatur. Ipſe verò per ſuppuratos hoc loco eos intelligit, quibus materia putrefacta per aures, vel nares euacuatur. Et verum eſt Hippocratem *ἐμπυήματα* ſæpe nominare conſueuiſſe non eas tantùm, quæ fiunt circum thoracem, ſed etiam in alia quauis corporis parte in pus mutationes, vt Galenus 5. *aphor.* 8. & 7. *aphor.* 44. docet. Nota.

8. Si lethargici vrinas claras & tenues reddant, malum.

9. Si lethargicus multa & liquida egerat per aluum, valde exigua vitæ ſpes eſt, teſte Hippocrat. 3. *de morbis.* Nam indicium eſt proſtratæ & ferè extinctæ virtutis retentricis.

10. Quando ſymptomata, quæ lethargo coniunguntur, inualeſcunt, & ſudor frigidus, præſertim in capite, augetur, lethale eſt, virtute iam magis & magis debilitata, teſte Auicenna.

11. Tremor in lethargo malum ſtatuitur, vel quia materia flatulenta reſoluta cerebri neruos concutit, vel quia tanta materiæ copia ſignificatur, vt & dorſalis medulla ab ea occupetur. Si tamen materia è cerebro expellatur ad neruos & inde æger melius habeat, bonum, habetque ſe res, vt in paralyſi poſt apoplexiam.

12. Fit nonnumquam, vt lethargus in ſphacelum parte aliqua cerebri deſinat, quando ſanguis pituitoſus putreſcens abſceſſum gignit. Adeſt tum dolor capitis vehemens, febris intenditur, tremores vniuerſi corporis accidunt, & alteris paralyſis, ſi totum cerebrum nō ſit occupatum. Cuius rei exempla ſunt apud Amatum Luſitanum, Dodonæum, Foreſtum.

13. Lethargum Phrenitis ſanat, concocta morbi materia: & contrà non vtiliter Phrenitis in lethargum vertitur cerebri naturali calore extincto Galen. *6. Epid. comment. 6. aphor. vltim.*

Indicationes.

Ex ijs, quæ de natura & cauſis lethargi dicta ſunt, patet curam partim ad febrem, ſiue ea ſit continua, quotidiana, ſiue ſemitertiana notha, & malignitatem, ſi quæ adſit, partim ad caput dirigendam eſſe. Qua ratione febres illæ ſint curandæ, ſuo loco dictum. Indicationes.

Habita igitur febris & totius ratione, eoque quantum opus euacuato, materia ad caput affluens & reuellatur & repellatur, æger à ſomno excitetur, materia quæ ad caput affluxit euacuetur & diſcutiatur, caputq. tandem roboretur.

Curatio.

Primo ergo danda opera, ne materia in toto corpore redundans ad caput feratur, verùm potius ad partes cæteras reuellatur, & quod commodiſſimum eſt è corpore euacuetur. Et in reuulſorijs auxilijs diutius & ferè ſemper perſiſtendum. Curatio.

Ergo Clyſtere præmiſſo ſanguis euacuetur è vena cephalica, niſi id vires prohibeant; & quidem maturè inſtituatur venæ ſectio, cùm morbus ſit acutus, præcipuè ſi malignitas adſit, venæ ſectio non diu differatur. Venæ ſectio.

Vbi pituitoſus humor; quod plerumque fieri ſolet, ſimul abundat, & frigidiore tempore morbus inuadit, parcius ſanguis ad ℥. iv. vel iij. euacuandus. Nonnulli quidem planè diſſuadent venæ ſectionem, ſed cùm febris coniuncta ſit, & procul dubio humor vitioſus per venas diffuſus ad caput affluat, non ſolùm à capite reuellitur venæ ſectione ſanguis, ſed & natura parte oneris leuata reliquum facilius concoquet. Poſt cephalicam nonnulli venam frontis aperiunt. Poteſt & hic vena in pedibus aperiri. Si verò venam ſecare non liceat, cucurbitulæ ſcarificatæ vtiles ſunt, quæ dorſo & humeris primum, hinc verſus occiput admoueantur. Vtiles tamen etiam ſunt cucurbitulæ non ſcarificatæ, quæ tractu ſuo non ſolùm materiam à capite reuellunt, ſed & facultatem animalem ſopitam excitant. Cucurbitularum cum & ſine ſcarificatione applicatio. Cum commodo etiam hirudines hæmorrhoidibus affiguntur, quod remedij genus ab imminente lethargo præſeruare, & iam lethargo correptos ab eo liberaſſe, obſeruatum eſt, præſertim ſi malum ab hæmorrhoidum ſuppreſſione ortum habeat; Hirudinum admotio. Eodem fine inſtituantur ligaturæ fortes, frictiones pedum cum ſale & aceto, manibus inunctis ol. rutaceo & caſtoreo. Ligaturæ frictiones. Si vniuerſi corporis euacuatio præceſſerit, cucurbitulæ inter primam & ſecundam vertebram ceruicis applicari poſſunt.

Repetantur & Glandes & Clyſteres.

Vt ℞. *Parietariæ Mercurial. ſaluiæ, maiorana. betonic. centaur. minor. an.* M. j. *Agaric. in petia ligati* ʒ. iij. coq. in hydromelit. ſ. q. Suppoſitoriorum & Enematum vſus.

Colat. ℞. ℔ j *Elect. Hier. ſimpl. ind. an.* ℥. ß *ol. lilior. albor. rutac. an.* ℥. j. *Mell. roſ. vel anthoſ.* ʒ. vj. *Sal* ʒ. j. Fiat Clyſter.

Poſt venæ ſectionem ſæpè ſtatim ad medicamenta purgantia tranſeundum, & præcipuè ſi humor ad caput ruens turgentis naturam præ ſe ferat, atque graue periculum immineat, ſi coctio & præparatio humorum exſpectetur.

Ideoque attenuatis craſſis humoribus, quantum tẽporis anguſtia concedit, purgantia exhibeantur. Cathartica autem medicamenta, in principio mitiora ſint ob febrem continuam coniunctam. Commodum eſt hic infuſ. Agar. cum hydromelite, cui aliquid Rhabarbari addi poteſt, cum bilis plerumque humorum ad caput vehiculum ſit, aut pilul. de Hiera cum Agarico.

De purgantibus autem hoc modo monendum, quãdoque ſolis pituitam purgantibus vtendum eſſe, quandoque bilem purgantia admiſcenda, prout pituita, vel bilis admiſcetur. Si Lethargus eſt in principio, cum materia adhuc ad caput confluat, & eius vehiculum ſit humor bilioſus, non ſolùm pituitam purgantibus tunc vtendum eſt, verùm etiam de bilem purgantibus aliquid admiſcendum, Rhabarb. ſcilicet & Scammoniũ. In morbi progreſſu verò & cùm materia iam ad caput fluxit, & in eo hæret, ſolis pituitam purgantibus vtendum, niſi forſan febris etiam nota ſit, & ex miſto humore ortum habeat.

Si tamen febris ſit remiſſior, & materia in capite valde vrgeat, etiam fortiora exhibeantur. Poſſunt & clyſteres acriores ſæpius repeti.

Vomitus prouocatio. Non incommodum fuerit & vomitorijs vti, ſi materia pituitoſa in ventriculo contineatur.

Repellẽtiũ vſus. Interim dum hæc peraguntur, & quidem mox poſt venæ ſectionem, repellentia medicamenta capiti ad ſuturam coronalem applicentur, quæ ſupra *par. 1. cap. 5. & ſeqq.* propoſita ſunt.

Mitiora tamen illa vſurpentur, vbi frigidus humor & pituitoſus admiſtus eſt.

Neque à reuellentibus interea deſiſtendum, ſed clyſteres acres, ligaturæ & frictiones continuandæ. Poſt ſecundum, vel tertium diem repellentibus diſcutientium aliquid addendum, vt ol. chamæmel. roſac. flor. ſtæchad. Arabic. origani, pulegij, calaminthæ, caſtorei.

Vel ℞. *Ol. roſac.* ℥. iv. *Aceti ſl. tunic.* ℥. ß *caſtorei* ʒ. ß. M. Alij cinerem capillorum humanorum admiſcent, quem Lethargi antipharmacum vocant. Vel applicetur hoc Epithema.

℞. *Flor. maioran. fl. lauendul. an.* P. iij. *roſarum rubr.* M. j. *rad. angelic. tormentill. an.* ʒ. j. ß. *oſtrutij, Zedoar. dictamn. an.* ʒ. j. *Aceti vini opt.* ℥. ij. Aq. q. ſ. Coqu. ad tertias, Colentur: in colatura ſtuppa madefiat, capitique imponatur.

Somni inhibitio. Danda quoque opera, vt æger è ſomno excitetur. Excitatur autem iiſdem ligaturis & frictionibus, quæ ad reuellendum adhibentur, cum dolorificæ ſint, vt & pilorum vellicatione, vociferatione & ſtrepitu, ac alijs, quibus fieri poteſt, modis. Imprimis verò tactus obiecta vehementia & dolorifica hic plurimum poſſunt. Ideoque frequenter cucurbitulæ magnæ ſine ſcarificatione varijs corporis partibus applicandæ, plãtæ pedum fricandæ, & alia obiecta, & quæ ægrum ad vigilandum excitare poſſunt, ipſi obijcienda.

Exemplum elegans Lethargici excitati ex Horatio ſupra *cap. 2.* recenſuimus. Facit ad eam rem etiam inunctio palati cum oxymellite ſ. & Scillit. ſinapi, pyreth. Mithridatio, & ſimilibus.

Suffitus nõ conueniũt. Suffitus, quibus nonnulli ad excitandum vtuntur, ſatis commodi hic non ſunt, cum cerebrum valde repleant. Rectius ex pulegio, ruta, ſerpillo, hyſſopo, origano in aceto coctis, addita particula caſtorei, vapores calidi naribus ægri excipiuntur, de quibus ſupra *cap. 2.* dictum.

Vel ℞. *Sem. nigell.* ʒ. j. *rad. angelic. zedoar. an.* ℈. ij. *Caſtor.* ℈. j. *baccar. lau.* ℈. ß. *camphor.* gr. vj. Contund. & miſc. Fiat Nodulus ex Synd. rub.

Poteſt & ſequens balſamum naribus inungi:

℞. *Balſ. angelic. maioran. rutæ an.* ʒ. ß. *extr. Theriac.* ℈. j *ol. lauend. deſtillati, galban. an. gutt.* v. M. Vel acetum deſtillatum acre infundatur lamine ferreæ candenti, & fumus naribus accipiatur.

Materiæ morbificæ præparatio. Si Morbus det inducias, materia præparetur medicamentis ex Betonica, Saluia, Capill. Ven. Maioran. Roremar. fœniculo, pulegio. Medicamentiſque his ſemper particula caſtorei admiſcenda, vtpote cuius vſus in Lethargi curatione ferè omnibus alijs medicamentis præfertur, & quo vnico vt Trall. *lib. 1. cap. 14.* docet, plurimi veterno correpti priſtinæ ſanitati reſtituti ſunt. Exempli gratia.

℞. *Rad fœnic.* ℥ j. *pæon.* ℥. ß. *beton. roriſmar. an.* M. j. *ſaluia* M. ß. Coq. in aq. ſ.

Colaturæ ℞. ʒ. ix. *oxymel. ſ.* ℥. ij. *mell. roſat. col.* ℥. j. M. pro 3. doſibus.

Vel ℞. *Oxymel.* ℥. ij. *Caſtor.* ʒ. ß. M. Eſt & efficax hic oxymel. ſcillit. quo æger ſingulis diebus cum ſyrup. de betonic. & ſimil. vtatur. Si febris ſit valida, à ſyrup. de ſtœchade abſtinendum. Vtilis eſt & Sal. cum aquis & ſyrupis Cephalicis exhibitus, cum humores craſſos attenuet, & incidat & euaporationem ad caput prohibeat.

Vel ℞. *lign. ſaſſafras, rad. pæon. an.* ℥. j. *acori veri* ℥. ß. *ſaluia, beton. maioran. ſatureia. an.* M. j. *flor. ſtœchad. Arab. roriſmar. an.* M. ß. *ſem. ſeſel.* ʒ. ij. Coqu. in hydromel. ℔. ij. in vaſe clauſo. Colaturæ clarificatæ adde *oxymell. ſcillit. mell. roſati colat. an.* ℥. j. ß. & aromatiſetur *nuc. muſch.* ʒ. ß. pro tribus, vel quatuor doſibus.

Pituitæ purgatio. Poſtea purgantia fortiora vſurpentur. Vtendum ergo ad pituitam purgandam, agarico, ſemine carthami, mechoacanna, turbit, electuar. indo maior. Epiſcopi, Diaphœnico, benedicta laxatiua, trochiſcis Alhand. Alexand. Trallianus ſcammon. ℈ j. cum caſtor. ℈. ij. in oxymelit. exhibet, quo deploratos multos ſe reſtituiſſe teſtatur. *Nota.* Verùm etſi, vt Oribaſius ex Ruffo Epheſio refert, nullum aliud ſit lethargo correptis æque vtile, ac efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admiſta in caput retulit, quam Scammoneum cum caſtoreo exhibitum: tamen cautè hic in doſi agendum, præſertim in febre continua, quæ hoc malum comitatur. Neque tamen & in purgando cunctabundus nimis, aut timidus ſit Medicus, cùm materia ad caput ruens valdè vrgeat, & conſultius ſit, eam euacuare, dum in motu eſt, quàm dum in capite firmata eſt, & ſedem ibi fixit. Et omninò periculum in hoc morbo aliquid periclitari permittit, & vt Serenus habet: *Medici hæc potiora putant, quam dulci morte perire.* Etſi accidat, vt lethargus per criſin eueniat, humoribus, qui morbum produxerunt, ad caput ruentibus, & febris, quæ adfuit, iam facta ſit remiſſior, tum totius & febris non magnam habere rationem oportet, ſed neceſſarium eſt caput reſpicere, & materiam, quæ ad id fluxit, & in eo hæret, præparare & euacuare, ſicut ſupra *part. 1. cap. 10.* dictum.

Vt ℞. *Turbith. elect.* ℈. iv. *Agaric. alb.* ʒ. ij. *zingib.* ℈. ij. *ſem. fœnic.* ℈. j. *fol. beton. ſalu. an.* P. ij. *Caſtor.* gr. vj. Infundantur in ſ. q. *Hydromel.*

Colat. ℞ ℥ iij. *mell. roſ. ſolutiu.* ℥. ß. M. Si vires ferant, adde *Electuar. Ind.* ʒ. j.

Enemata applicatio. Vel ℞. *Pilul. de Agaric. Cochiar. an.* ʒ. ß. *Caſtor.* gr. iij. *Extract. Panchymagog. vel Mechoacan.* gr. vj. Fiant Pilulæ xx. Clyſteres acriores repetendos eſſe, antea etiam diximus.

℞. *Hyſſop. Calaminth. Origan. flor. ſtœch. Arabic. Hyſſop. Centaur. minor. an.* M. j. *Pulu. colocynth. in petia ligata.* ʒ. j. ß. *Agar. in petia ligati* ʒ. ij. *ſem. charthami.* ℥. j *fœnic. cumin. an.* ʒ. ij.

Colaturæ ℞. ℔. j. adde *Hier. ſimpl. Elect. Indi, an.* ℥. ß. *olei rutac.* ß. ij. F. Clyſter.

Suppoſitoriorum applicatio. Quod ſi Clyſteres, vel non retineantur, vel nimis retineantur, atque ita parum proſint, glandes acriores immittendæ & toties repetendæ, donec aluus egeratur.

Vt ℞. *Sp. Hier. picra Galen.* ʒ. ij. *Pulp. Colocynth. Agar. alb. an.* ʒ. ß. *diagryd.* ℈. j. *ſal gemm.* ʒ. ij. *mellis q. ſ.*

Coqua-

Coquatur mel ad iuſtam conſiſtentiam, & ſpecies inſpergantur, ac fiant Glandes.

Materia morbificæ per vrinam euacuatio. Neque omittenda, vbi vniuerſales corporis euacuationes præceſſerint, humorum per vrinas euacuatio ex decocto rad. petroſel. fœnic. aſparag. gramin. aſari, quæ vna opera, & humores craſſos attenuare, & ad vias vrinæ deducere poſſunt.

Atque hoc modo Antiqui tam præparantia, quàm purgantia ſatis fortia, & calida vſurpabant, vt febris cum Lethargo coniunctæ nullam ferè rationem habuiſſe videantur. Idque ex eo fundamento, quod putarunt febrem eſſe ſaltem ſymptomaticam, & ſequi putredinem pituitæ in cerebro, qua ſublata febris ceſſet. Verùm cùm, vt antea dictum, ſi rem diligenter perpendamus, febris non ſolùm ſit ſymptomatica; ſed ex materia febrili vapores Narcotici in caput aſcendant, & calor pituitam in capite fundat, vel ex vniuerſo corpore pituita in caput ruat, febris planè non negligenda eſt, & prout eſt intenſior, vel remiſſior, medicamenta moderanda, ac calida illa medicamenta, quæ aliàs cæro competunt, in Lethargo ob febrem ita temperanda, ne periculum, quod aliàs à Lethargo imminet, aucta febre per calidiora medicamenta duplicetur. Et poteſt caliditas medicamẽtorum temperari oxymelite, quod aliàs commodiſſimè admiſcetur. Et ſi omninò ob reuulſionem materiæ purgantia, eaque fortiora, requirantur, nec tamen febris ea admittat, clyſterum vſus repetitus, vt dictum, commodiſſimus eſt.

Sudoris prouocatio. Nonnumquam ſudore lethargus, ſeu potius febris lethargi cauſa finitur, eaque ſublata etiam Lethargus ceſſat; quod ipſum indicio eſt, febrem eſſe morbum primarium: quo ſi naturam vergere animaduertamus, ſudor arte, & medicamentis promouendus.

Vniuerſali curatione peracta, caput euacuandum tam ſenſibiliter, quàm inſenſibiliter. Senſibiliter per nares, palatum, errhinis, ptarmicis, inunctionibus palati. Inſenſibiliter embrochis, & fomentis, inunctionibus, & alijs ſupra *part.* 1. *cap.* 10. propoſitis.

Sternutatoria etiam ex helleboro albo, & nigella parari poſſunt. Imprimis puluis rad. lilij conuall. naribus inſufflatus tanquam appropriatum hic remedium commendatur Apophlegmatiſmis, vt & Maſticatorijs, ob illam in ſomnum propenſionem ægri non facilè vtuntur. Vbi tamen ſeſe recolligere incipit æger, non negligenda.

Formulæ horum remediorum petantur ex allegato *c.* 10. *p.* 1. Imprimis v. vt antea etiam dictum, caſtoreum in hoc malo magnæ efficaciæ eſt, & reliquis omnibus præfertur, quod non ſolùm vim habeat pituitam incidendi, ſed & quia caput non valdè repleat, ac turbet. Ideoque errhinis, & apophlegmatiſmis admiſcendum.

De Sternutatorijs hoc monendum, ſi affectus perſeueret, & æger difficulter excitetur, eorum vſum commodiſſimum eſſe, non tamen continuò in eo perſiſtendum, ne caput repleant, ac humores nimis fundant, ac moueant. Multò magis ab initio morbi ab intempeſtiuo ſternutamentorum vſu abſtinendum; cùm magis ab ijs tum materia fundatur, partibus impingatur, vnde morbus fit contumax, vel interdum in apoplexiam degenerat.

Diaphoreticorũ vſus. Tandem inſenſibiliter reſoluentia applicanda, & à mitioribus ad fortiora progrediendum, quæ etiam ex *c.* 10. *par.* 1. petantur.

Vel coquatur caſtorium in ſucco rutæ, & aceto, ac oleo, atque eo occiput fricetur; nonnulli capillos hominis vſtos addunt:

Vt ℞. *Caſtorei* ℥. ß. *capill. homin. vſtor.* ℥. j. *aceti, ſucci rutæ, an q. ſ.* Miſc. caputque irroretur, & fricetur. Aut hoc decocto caput illinatur:

℞. *Beton. ſaluia, roriſmar. flor. ſtœchad. Arab. ſpica noſtrat. an.* ʒ. ij. *Caſtor.* ʒ. iij. *baccar. lauri, iuniperi, an.* ℥. ß. *ſem. pæon. rutæ, fœnic. an.* ʒ. j. *pyrethri* ʒ. ij. Coq. in vaſe duplici, vel loco calido digerantur; Colaturaque expreſſa caput illinatur.

Vel ℞. *Baccar. lauri, iuniperi, an.* ℥. j. ß. *rad. angelic. Zedoar. imperator. an.* ℥. j. *herb. roriſmar. ſaluia, betonic. an.* M. j. *rutæ, ſatureiæ, maioran. flor. lauend. an.* M. ß. Inciſa bulliant in ſ. q. aceti, in quo decocto ſpongia, aut linteum in eo madefactum calidè capiti imponatur. A fomentatione hac capiti abſterſo ſequens adhibeatur linimentum.

℞. *Ol. rutæ, maioran. an.* ʒ. ij. *ſatureiæ* ℈ j. *ſuccini* ℈. ß. *roriſmar. zedoar. an. gutt.* vij. Miſc. Rondeletius hoc vtitur linimento, quod capiti raſo applicat.

℞. *Caſtor. rec.* ʒ. ij. *ciner. capill. propr.* ʒ. j. diſſol. cum oxyrhodino, & redigantur ad formam vnguenti.

Quod ſi mitiora non ſufficiant, ad veſicatoria, ac ſinapiſmos, ex ſinapi, pyrethro, columbarum ſtercore, nigella, euphorbio, caſtoreo, &c. adſcendendum, vt & alia medicamenta, quibus materia ex alto attrahitur, quæ ſcapulis, humeris, poſt aures, aut deraſo capite vertici, & ſuturæ coronali imponantur. Veſicatoriorum & ſinapiſmorum applicatio.

Vt ℞. *Pulu. cantharid.* ℈ j. *euphorb.* ℈. ß. *piper.* ℥. vj. *fermenti* ʒ. ß. F. Veſicatorium.

In mollioribus veſicatoria ex puluere, & ſemine flammulæ Iouis parantur, quibus octaua pars pulueris cantharidum addi poteſt. Quod tamen dictum eſt, veſicatoria locis capitis vicinis, vel ipſi capiti applicanda eſſe, id de morbi progreſſu, & cùm materia iam capiti impacta eſt, ac in eo quieſcit, & cum deriuationis atque euacuationis gratia applicantur, accipiendum eſt. Alias verò, vt hoc ſuperioribus addamus, etiam reuulſionis gratia in principio morbi veſicatoria vſurpari poſſunt; ſed loco remotiori tum applicanda, cruribus ſcilicet, vel brachijs.

Nonnulli, cùm morbi vis maxima eſt, etiam Cauteria actualia occipiti inter primam, & ſecundam vertebram applicant.

Tandem caput roborandum medicamentis ſupra *part.* 1. *cap.* 14. propoſitis, vt: Capitis roboratio.

℞. *Conſeru. beton. anthos, ſaluia, an.* ℥. j. *lauendul.* ℥ ß. *calam. aromat. condit.* ʒ. ij *nucis moſchat. cond.* ʒ j. *ſp. arom. roſat. diambr. an.* ʒ ß. *mithridatij* ℈. ij. *cum ſyrup. ſtœchad. ſimpl.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. flor. anthos. primul. veris, an.* ℥ ß. *roſ. incarn.* ℥. iij. *ſpec. arom. roſat.* ʒ. j. *lætif. Gal.* ʒ. ß. Cum ſyrup. de ſtœchad. & modico acetoſ. citri. F. Electuarium.

℞. *Aq. ſalu. lauend. an.* ℥ j ß. *extr. angelic. zedoar. an.* ℥. v. *eſſent. caſtor. gutt.* iij. *manus Chriſtic. ol. ſuccini* ℥. iij. *aq. theriacal.* ʒ. j. M.

Nonnulli ſeq. liquoris cochl. vnum atque alterum ſæpius exhibent id repetendo:

℞. *Extract. gran. iuniperi* ʒ. j. *angelic. Zedoar. an.* ʒ. j. *theriac. antiq.* ℈ ij. *ſyrup. de ſ. ſcord. acetoſ. citri, an.* ʒ. v. *aq. rutæ* ʒ. vj. *vel q. v. cinnamomi* ʒ. iij. *ſpir. Vitr.* gutt. ix. Miſce.

In quibus tamen omnibus ſimul ad febrem reſpiciẽdum, & quid illa admittat, perpendendum.

Imprimis caſtorei vſus continuetur, ſi malum protrahatur, & manè per aliquot dies eius ℥. ij. vel iv. cum oxym. ſimpl. vel ſcillit. aut ſyr. de ſtœch. exhibeantur. Teſtaturque Trallian. vt etiam antea dictum, multos iſto morbo victos, hoc ſolo remedio mortem euaſiſſe. Chymici plurima quidem commendant, veluti ſunt ol. maioran. roriſmar. ſerpill. rutæ, ſaluiæ, ol. Vitr. dulce extr. caſtorei, quod gran. aliquot in aq. lilior. conuall. maioran. & roriſm. exhibent: ſed illis omnibus hic, & in ſimilibus cerebri affectibus præferunt Sulph. Lunæ, hoc modo paratum.

℞. Arg. puriſſimi tantum, quantum videbitur, ſolue in aq. forti communi. Deinde calcina Tart. cui affunde aq. calentem, & vulgari via ſal Tart. elice: filtra lixiuium hoc ſale Tart. impregnatum, & iniice Argent. diſſolutum: & præcipitabitur Argent. in forma ſubtiliſſ. calcis,

calcem hanc frequenti aq. calentis affuſione edulcora, & à ſalſedine libera. tùm intra prunas in tigillo triquetro colloca, vt colorem adſequatur puniceum. Calci affunde acetum ter deſtillatum, & extrahetur Sulph. coloris cærulei. Acetum tinctum deple, & aliud ſubſtitue dum nihil aliud amplius extrahatur. Abſtrahe in cineribus per alembicum acetum, & Sulph. Argent. remanebit in fundo. Iam ℞. ſpir. vini ſubtiliſſimi part. j. ſal vrinæ part. ß. Miſc. probè, & in baln. vaporoſum collocatum inuicem vniantur. Hinc Sulph. Argent. id. ſuperfunde, & denuò hoc ſoluatur. Solutum vaſi circulatorio inditum per dies 30. circulentur, poſtea in cucurbitam non nimis amplam circulatum liquorem transfer, & ex arena deſtilla forti igne. Sic Sulph. Argent. cũ ſpiritu vna adſcendit per alembicum coloris cærulei. Hoc poſtea cum extr. caſtor. doſi ℈. vj vel viij. miſcendum, & in aq. ſaluiæ, maioran. roriſmarin. quotidie exhibendum.

Diæta.

Diæta. Aer. Aer ſit moderatè calidus, alteratus odoribus ex caſtoreo, pulegio, hyſſopo, origano, & ſimilibus, purus ac lucidus, vt ſpiritus excitentur.

Cibus, & potus. In principio ſit victus tenuis, & paucus, vimque attenuandi humorem pituitoſum habeat, alteretúrque propterea hyſſopo, roremarino, maiorana, & ſimilibus, oxymelite ob febrem addito. Ratione febris quidem commodus eſt ptiſanæ vſus, ſed conſpergatur ea cinnamomo. Reliqui etiam cibi aceto, & herbis Cephalicis condiantur. In progreſſu tamen morbi, & præcipuè in declinatione aliquid carnis boni ſucci, & facilis coctionis concedi poteſt. Nonnulli vtuntur lacte amygdal. dulcium cum melle. Sed quia amygdalæ vim quandam ſomnum conciliandi habent, vſus earum his tutus non eſt. Vitentur omnia alimenta pituitoſa, & vaporoſa, piſces, lac, fabæ, legumina, fructus frigidi, & humidi; vt perſica, pyra, poma, pruna, ficus.

Potus ſit aqua hordei cum cinnamomo, vel hydromeli, quod ſit plenius, vel dilutius, prout febris minus, vel magis vrget. Vtile quoque eſt oxymel dilutum.

Vel ℞. *Mel* ℔. j. *aqu.* ℔. iij. *ſalu. beton. an.* M. j Coquantur, ac digerantur. Colat. *adde aceti* ℥. iv. F. Oxymel.

A vino abſtineat æger vſque ad declinationem, aut ſi ob ventriculi imbecillitatem aliquid vini ægro ſit indulgendum, ſit aquoſum, & ſubaſtringens.

Somnus, & vigiliæ. Excreta. De ſomno non plus concedatur, quam quod viribus ſaltem conſeruandis ſufficiat. Ab aſſiduo verò ſomno æger omnibus modis arceatur, in primis mox à cibo. Et cùm æger obliuioſus, & quaſi ſtupidus ſit, ac eum mictionis tum egeſtionis alui obliuiſcatur, admonendus, & ſollicitandus, ne vrinam, vel feces alui diutius detineat, curandumque, vt aluus quotidie egeratur.

CAPVT XXI.

De Laſſitudine.

HActenus de ſymptomatibus in quibus ſenſus interni ſolummodo læduntur, actum eſt. Proximum iam eſt, vt de motus animalis ſymptomatibus, ac læſionibus dicamus, quales ſunt Laſſitudo, Pandiculatio, Inquietudo, Horror, & Rigor, Tremor, Conuulſio & Motus Conuulſiui, Paralyſis, & Motus Impotentia.

Laſſitudo. Et vt de Laſſitudine primo dicamus, quæ Græcis eſt, κόπος, dolor, labore imprimis, qui Græcis πόνος, contractus. Eſt ea in genere ſenſus quidam moleſtiæ in partibus motui animali dicatis, ſeu pigritia quædam, & debilitas, & ad motum animalem ineptitudo, cum dolore, cùm ſcilicet homo ob exercitium, & laborem, ad motum, quem prius facilè obire poterat, ſuſcipiendum, non ita aptus eſt, vt antea, ſed cum moleſtia quadam, & dolore aliquid agit.

Differentiæ. Recenſentur autem laſſitudinis quatuor genera Vlceroſa, Græcis ἑλκώδης, Tenſiua, τονώδης, Inflammationis ſpeciem referens, φλεγμονώδης, & Exſiccatiua. Commodè tamen in duo primum genera omnis laſſitudo diuidi poteſt.

Laſſitudo ſpontanea. Alia videlicet Laſſitudo eſt Spontanea, quæ etiam ſine inſigni motu, & exercitio ab humorum vitio prouenit, & corporibus Cachymicis, vel plethoricis accidit.

Laſſitudo exſiccatiua. Alia non ſpontanea, quam Exſiccatiuam nominant, quæ nimios labores, & corporis motum, etiam abſque humorum vitio, ſequitur.

Laſſitudo Spontanea tria laſſitudinis genera ſub ſe complectitur; Vlceroſam, Tenſiuam, & φλεγμονώδη.

Laſſitudo vlceroſa. eiuſq; cauſſæ. Vlceroſa eſt imbecillitas corpus mouendi, cum ſenſu punctionis in ambitu totius corporis, à materia acri & mordaci. Quam qui patiuntur, per vniuerſam cutem & corporis ambitum quaſi puncturas, ac ſi acubus pũgerentur, percipere conqueruntur, ac ſi infixas carni & cuti ſpinas haberent, & omninò quendam quaſi exulcerationis ſenſum percipiunt. Vnde & vlceroſa laſſitudo nomen accepit. Ortum verò habet ab acrium, & mordacium excrementorum copia, quales ſunt humores bilioſi, atra bilis, vel alij, qui ex putredine, & corruptione acrimoniam acquiſiuerunt. Nonnulli, & adipem colliquatum ex nimio calore inter huius laſſitudinis cauſſas referunt. Imò non ſolùm humores, ſed & vapores acres hanc laſſitudinem excitare valent. Quæ omnia vel à natura, & calore fuſa ad ambitum corporis pelluntur, ſeu motu, & exercitio nimio liquata, & attenuata eò attrahuntur, ſeu à mora in Sole, ira, aliaq; aliqua commotione vehementi eò concitantur.

Laſſitudo tẽſiua, eiuſque cauſſa. Tenſiua eſt Impotentia motus cum ſenſu tenſionis fibrarum rectatum in muſculis in toto corpore. Nam qui hac laſſitudine laborant, tenſionem quandam ſe percipere aiunt, præcipuè in partibus, quæ inter exercitandum laborare maximè conſueuerunt, muſculorũ ſcilicet tendinibus, & fibris, ac neruis, ita vt amplius nõ moto corpore, & ceſſante exercitatione impreſſa, quaſi emaneant antegreſſi laboris veſtigia, atq; in muſculis & eorum partibus relinquatur diſpoſitio, qualis inter exercitandum affuit. Sequitur verò maximè plethoram, ob quam ſolidæ partes in muſculis tenduntur. Non tamen impoſſibile videtur; quin & ab alia materia fieri poſſit, modò non ſit mordax, ſiue ſit vapor, & flatus, ſiue pituita, ſiue melancholia. Huic nonnulli addunt laſſitudinem contundentem, quæ Græcis ὀστεόκοπος eſt. Verùm hæc doloris potius ſpecies eſt.

Phlegmonodes laſſitudo eſt ad motum impotentia cum ſenſu contuſionis, quaſi vel contractionis muſculorum, & partium voluntario motui inſeruientium, Quam qui patiuntur, contuſas quaſi & confractas, atque inflammatas partes ſibi eſſe conqueruntur. Et hæc ab vtraque cauſſa ortum habet, nempè Cacochymia & Plethora, & in ea ſimul, & muſculorum tenſio, & calor percipitur. Cùm ſcilicet, & humores vitioſi, & ſanguinis copia à natura, & calore ad muſculos effunditur, vel muſculi inter exercendum calefacti nimium humorem ad ſe attraxerunt. Senſuſque hic laſſitudinis in muſculis ferè, qui ſub cute locum habent, percipitur. Vbi verò nerui interiores, tendines oſſibus adhærescentes, & membranæ oſſa obuoluentes, tenduntur, ita vt oſſa dolere putentur, laſſitudo, & dolor ὀστεόκοπος Medicis nominatur. Atque hæc laſſitudo potiſſimum ex materia melancholica membranas, quæ oſſa obuoluunt, occupante ortum habet, & propterea febribus quartanis, ac ſcorbuto valdè familiaris eſt, vt ſæpè morbo Gallico.

Laſſitudinis exſiccatiuæ cauſſæ. Laſſitudo verò non ſpontanea ſeu exſiccatiua, nullum talem doloris ſenſum habet, ſed fit ſolùm, cùm corpus nimio exercitio exſiccatum, ac reſolutum eſt, atque poſt defatigationem quietem cupit.

Alij

Alij adhuc plures differentias addunt, & nunc vlceroſam tenſiuæ, nunc vlceroſam phlegmonodi; nunc tenſiuam phlegmonodi, nunc omnes naſceri ſtatuunt.

Laſſitudo gracilitatis.

Sed præter has tamen adhuc alia addenda videtur, quam gracilitatis appellã, quæ eſt imbecillitas ad mouendum ob facultatis mouentis læſionem. In hac nullus eſt tritus, ac moleſtus ſenſus, ſicut in vlceroſa, tenſiua, ac phlegmonode, ſed tantum difficulter mouentur ægri. Hæc autem ad mouendum impotentia ſequitur carnis, & adipis muſculorum conſumptionem, quę gracilitatis propterea dicitur, quia in hac laſſitudine corpus emaciatum eſt. Acciditque, & ſequitur vel morbos longos, & chronicos, vt febrem hecticam, tabem, & omninò ἀτροφίαν in quacumque morbo longo, vel febres ardentes, malignas, & peſtilentes; atque tunc vlceroſa, tenſiua, phlegmonodes coniungi poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica.

Atque hæ ſunt cauſſæ laſſitudinis, eiuſque differentiæ, è quarum deſcriptione etiam ſigna earum patent. De ſignis hoc ſaltem addimus: laſſitudinem ſpontaneam cognoſci, quod nullus labor, vel exercitium nimium præceſſit, ſed quamprimum ægri mouentur, ea percipitur. Et in vlceroſa quidem laſſitudine præter ſigna antea enumerata cacochymiæ, præſertim biliosæ, ſigna adſunt, & huic ferè ſuccedit rigor. In tenſiua ſigna plethoræ adſunt. In phlegmonode ſigna vtriuſque. In non ſpontanea verò neceſſario præceſſit exercitium, & motus, quod in ſpontanea non ſemper eſt neceſſarium. Plerumque enim ſine omni præcedente labore, & exercitio hominem occupat: quandoq; tamen exercitium, & labor in corpore cacochymico, vel plethorico humores ad ambitum corporis mouere poteſt, vnde poſtea ſpontanea laſſitudo oritur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Laſſitudo non ſpontanea, & quæ ſolum laborem atque exercitia ſequitur, plerumque nihil periculi coniunctum habet, ſed, ſi quiete, & cibo, ac potu corpus reficiatur, ſpontè ceſſat. Aliquando tamen laſſitudo etiam ex laboribus periculoſa eſt, ſi in corpus cacochymicum incidat, cuius exemplum eſt apud Hippocratem, *lib. 3. Epidem. ſect. 2. ægro* 8.

2. De laſſitudine verò ſpontanea in genere ſcribit Hippocrat. *2. aphoriſ. 5. κόποι αὐτόματοι φράζουσι νόσους.* Laſſitudo ſpontanea morbos præſagit. Oſtendit enim redundare in corpore humores, vel qualitate, vel quantitate, vel vtroque modo peccantes. Et propterea tum alij morbi, tum febres, plerumque ſequi ſolent. Ideòque quando ſpontaneam laſſitudinem ſentit homo, cachochymiæ, vel Plethoræ tollendæ idonea remedia quærere debet.

3. In quibus per febres laſſitudinis ſenſus eſt, illis ad articulos, & iuxta maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt *4. Aph.* 31. Dum enim natura victrix humores craſſiores, & ad euacuationem minus aptos à partibus nobilioribus ad imbecillos articulos, & glandulas poſt aures, ac ſub mento propellit, in partibus ijs, & vicinis ſparſi laſſitudinem in ijs pariunt. Et quidem ſi dolor, & moleſtia ſenſus in toto corpore percipiatur, ad articulos magis humor decumbit: Si contra in ſuperioribus partibus, magis ad maxillas, & poſt aures.

4. Poſt febrem laſſitudo perſeuerans Recidiuam ſignificat Hippocrates, *lib. de Indicat. ῥώμης σώματος*, id eſt, corporis robore deficiente.

Indicationes, & curatio laſſitudinis ſpontaneæ.

Laſſitudinis ſpontaneæ curatio.

Cùm laſſitudo omnis ſpontanea ex humoribus in muſculis, & circa muſculos, & in ambitu corporis hærentibus fiat, & foueatur, vel à cacochymia, vel à plethora, vel ab vtraque; vt humores circa muſculos hærentes tollantur, danda opera, deinde, vt cauſſa, quæ humores iſtos ſubminiſtrat, tollatur, laborandum. Itaque humores in ambitu corporis diſcutiendi, cacochymia verò, vel plethora, vel vtraque tollenda. Quæ verò poſt laborem ſequitur laſſitudo, ſi quiete, & cibo corpus reficiatur, ceſſat. Eodem modo, quæ in extenuatis à morbo accidit, bona victus ratione, quæ conualeſcentibus debetur, tollitur.

Ideòque humores ſeu à natura ad ambitum corporis protruſi, ſeu motu, & exercitatione eo attracti, leni exercitio, frictionibus, vel balneo diſcutiendi. Si verò vel cacochymia, vel plethora ſubſit, eaque leuis ſit, quiete, ſomno, & cibo parco, ſed boni ſucci, tollenda, iuxta Aphoriſmum: *Quiete & abſtinentia multi magni morbi curantur*; & vini moderato vſu, vt videlicet humores crudi, & ſemicocti coquantur, & per ſudores, aut vrinas euacuentur. Neque enim crudi illi humores, ideò coquendi eſſe dicuntur, vt in ſanguinem corporis alimentum conuertantur (cùm niſi in venis conſiſtant & ad ſanguinis formam ſuſcipiendam apti ſint, id fieri non poſſit) ſed vt attenuati diſſlentur melius. Quod ſi maius humorum vitium ſit, quàm quod iſtis modis tolli poſſit, ad maiora illa remedia, ſanguinis miſſionem, & purgationem accedendum, prout hoc, vel illud remedij genus requiritur. In vlceroſa laſſitudine purgatione opus eſt; in Tenſiua ſanguinis miſſione, phlegmonodes vtroque auxilio opus habet. Vt ergo in vlceroſa laſſitudine humores vitioſi facilius diſcutiantur, frictio adhibeatur, præſertim cum oleo dulci. Si verò paulò altius hæreat materia, vt frictionibus diſcuti nõ valeat, motu & exercitio inſuper opus eſt, vt excitetur calor, & cum calore ſpiritus corporis omnes partes peruadentes excrementa diſcutiant, cibi ijs conueniũt humidiores, & tenuior victus ratio.

Tenſiua laſſitudo ſimiliter frictionibus mollibus, cũ dulci oleo opus habet, vt tenſa laxentur. Ab hac quies imperanda. Balneo etiam aquæ dulcis modicè calidæ vti commodum fuerit. Cibus, quam in vlceroſa laſſitudine ſit parcior, ſed boni ſucci, in phlegmonode laſſitudine corpus quoque oleo dulci fricandum, & balneũ tepidum, paulò calidius vſurpandum, ciboque parciſſimo boni ſucci, & vi attenuandi prædito vtendum.

Laſsitudinis ex labore curatio.

Laſſitudinis ex labore curatio.

Laſſitudines poſt labores quies ſanat. De quo Hippocrates 2. *Aphoriſm.* 48. *In omni corporis motu ſimul, ac quis fatigari cœperit, quies ſtatim laſsitudinem ſanat.* Ideòque ſi quis laſſitudinem percipiat a labore, non eſt in labore perſiſtendum.

Maxime verò quies per ſomnum laſſitudinem hanc tollit. Nam in ſomno mẽbra omnia in ægris quieſcunt, dum eo in ſitu collocantur, eaque forma, quæ media dicitur, muſculis omnibus relaxatis, & nihil laborantibus; & in ſomno humores nimium fuſi in muſculis hærentes diſcutiuntur, ipſique ſpiritus labore abſumpti reficiuntur. Si quis tamen à laſſitudine quieſcat, nec mitigetur laſſitudo, purgatione, vel ſanguinis miſſione opus eſt.

Verum non ſolùm quies, ſed & exercitium à labore contractas laſſitudines corrigit, ſi ſit priore leuius, quia diſcutit humores ſeu ſponte, aut alia de cauſſa in ambitum corporis motos, ſeu à calore attractos. Et quidem contrarius priori motui laſſitudinem, & defatigationem tollit, vt ſi quis mõtem ſcandendo defatigatus ſit, deſcendendo rurſum citius laſſitudo tolletur. Imprimis verò exercitij loco vtebantur veteres frictionibus, quas & ſanitatis cauſſa inſtituebant. Et quidem frictionem quæ ante labores ad partes laxandas, & excrementa diſcutienda inſtituebatur, præparatoriam nominabãt; quę verò poſt labores eadem de cauſſa fiebat, *ἀποθεραπείαν*. Frictiones autem inſtituebantur manibus oleo

dulci

dulci inunctis. Apud nos, vt balneorum, ita & frictionum antiquis vſitatarum vſus ferè exoleuit, & eorum loco balnea humida, & calida vſurpantur, quibus ſeu maior corporis pars, ſeu pedes tantùm immerguntur, quod mirè laſſos reficit: cui etiam frictio coniungi poteſt. Parantur verò balnea, vel ex aqua ſimplici, vel additis Malua, Althæa, Chamæmel. hyſſopo, & ſimilibus.

Quod ſi maius humorum vitium ſit, quàm vt iſtis remedijs tolli poſſit, ad magna illa remedia, ſanguinis miſſionem, & purgationem accedendum. Verùm de laſſitudinum differentijs, & curatione videatur Galenus *lib. 3. & 4. de tuend. ſanit.* vbi prolixè hac de re agit, vt & Aetium, *tetrab. 1. ſerm. 4. cap. 35. 36. & ſeqq.*

CAPVT XXII.

De Pandiculatione, & Oſcitatione.

Pandiculatio, & oſcitatio.

PAndiculatio eſt præter ſolitum extenſio quædam muſculorum totius corporis ad vaporum non acrium in ijs partibus diſſipationem inſtituta. Coniungitur plerumque, & oris apertio, & deductio, quæ oſcitatio nominatur; quę tamen & ſine pandiculatione poteſt accidere. Cœlius Rhodiginus *lection antiq. lib. 11. c. 4.* affectionem hanc ab Hippocrate ἀλύκην vocatam pleriſq; etiam ἄλην nominari ſcribit. Neque planè prę-ter rem, vt mihi videtur, cùm Hippocrates 7. *aphor.* 56. coniungat ἀλύκην oſcitationem, & horrorem, eiq; potius quam inquietudini potus vini competat, atque ita totus aphoriſmus potius pandiculationi, quam alij affectioni congruat. Si tamen Galeni explicatio ſequenda ſit, malo potius, de quo cap. ſeq. dicemus, tribuenda hæc vox videtur. Ita enim ille in hunc aphoriſmum: ἀλύειν ſecunda valetudine eos dicunt, qui præ ſenſuum offenſione, & lęſione errabunda ſunt ſępè mente, & incerta atque ad alias ſubinde aliaſq; tranſeunt tum res, tum actiones, aduerſa verò valetudine ſimiliter etiam ἀλύειν eos dicunt, qui non ferentes decubitum lecto non quieſcunt, ſed formas mutant, quia præſens ſemper grauis ſit, & moleſta. Et eſt proculdubio hæc primitiua potius ſignificatio; ſed ſæpè ad vicina transferuntur vocabula.

Cauſſa.

Nimirum ſi vapores halituoſi in muſculorum ſpatijs colliguntur, & non acrimonia, ſed copia potius moleſti ſunt muſculi in toto corpore, vt eos expellent, conſtringuntur. Quod ſi vapor in muſculis temporalibus, & maſſicatorijs præcipuè contineatur, oſcitatio fit.

Vapores autem illi halituoſi pandiculationis cauſſa ſæpè ex latente cacochymia, aut plethora in muſculorum ſpatijs colliguntur, & cum laſſitudine ſpontanea coniunguntur. Vnde ſicut laſſitudo ſpontanea, ita & pandiculatio, & oſcitatio frequens futurorum morborum, & inſtantium paroxyſmorum ſunt præſagium. Sæpè poſt ſomnum Pandiculatio accidit, vbi in ſomno ex alimenti coctione, & ceſſatione à motu halituoſa, ac vaporoſa excrementa in ſpatijs muſculorum colliguntur. Solet & ante ſomnum pandiculatio, & oſcitatio accidere, vaporibus illis halituoſis per diuina exercitia, & vigilias collectis, & laſſitudines inde oborta, quæ poſtea in ſomno, & quiete tollitur. Inſuper & poſt exercitia nimia pandiculatio ſequitur, laſſitudiniſq; ex labore contractæ pandiculatio, quaſi remedium eſt. Etenim cùm ex labore halituoſi vapores ad muſculos attrahantur, ibique cumulentur motu iſto pandiculationis vapores iſti diſcutiuntur. Pręterea muſculi à motu nimio defatigati in quiete laſſitudinem illã ſentiunt. Verùm conſtricti laſſitudinem illam minus percipiunt, & propterea ad eam edendam inuitantur. Nonnumquam, & externum frigus pandiculationem conciliat, cùm poros cutis claudat, fumidoſque ac halituoſos vapores ſub cute detineat, quas natura per pandiculationem diſcutere ſatagit. Tandem etiam imaginatio ſæpè oſcitationis cauſa eſt, vt ſi quis alium oſcitantem videat, vel de oſcitatione cogitet, & ipſe oſcitet: præcipuè tamen hoc pigris, laſſis, & ſomnolentis accidit.

Nictatio oculorum.

Ex eadem cauſa, à qua pandiculatio, & oſcitatio prouenit, etiam pendet nictatio oculorum, quæ, cùm homo ad ſomnum propenſus eſt, accidit, ortumque habet, cùm ex continuo motu oculorum palpebræ laſſatæ ſunt, & ad claudendum, quod dormientibus neceſſarium eſt, inuitantur. Facit tamen huc etiam ſpirituum animalium diſpoſitio, qui cùm iam ſopiti incipiunt, eius rei indicium in palpebris cerebro valdè vicinis, primò ſtatim apparet.

Prognoſtica.

Porrò pandiculatio in ſanis, ſaltem vaporum in muſculis quacumque de cauſa collectorum, & laſſitudinis indicium eſt: In febribus verò inſtantis paroxyſmi ſignum; ſicut & ſi extra febres ſæpius accidat pandiculatio, vel oſcitatio, impendentium morborum ſignum eſt, & materiæ vitioſæ exſuperantiam ſignificat, corpuſque febrili propinquam diſpoſitionem habens indicat, & proindè inſtantibus morbis occurrendum eſſe monet. Plinius *lib. 7. c. 6.* & Gellius *lib. 3. c. 16.* oſcitationem in enixu lethalem eſſe ſcribunt, ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum.

Curatio.

Cæterum cùm à pandiculatione, & oſcitatione in ſanis periculi nihil immineat, ſed potiùs proſint, curatione nulla opus eſt. Ideòque in Pandiculatione, ciuilitatis potius, quam vtilitatis gratia, membra minus extendere iubemus, quod & in oſcitatione locum habet. Eſt enim oſcitatio pigritiæ, & fluxæ, atque apertæ ſecuritatis, & vagi animi indicium. Vnde oſcitantes pro negligentibus ſumuntur, & oſcitatio pro ignauia. De oſcitatione tamen hoc monendum, os non nimis dilatandum, ſed comprimendum eſſe; cùm ex nimia in oſcitatione, oris dilatatione, ſeu diductione maxilla inferior facilè luxari, & os hians manere poſſit. Si tamen latẽtis humorum vitij pandiculatio & oſcitatio frequens ſignũ ſit, ei occurrendum, vt modò de Laſſitudine dictum.

CAPVT XXIII.

De Inquietudine.

Inquietudo.

INquietudo, quam Barbari Iectigatione appellant (etſi alij Iectigatione pro Palpitatione ſumant) Hippocrati, & Galeno varijs nominibus appellatur, ἀλύκη, nimirum, & ἀλυσμὸς, & ἄλυσις, ῥιπτασμὸς, βλητρισμὸς, δυσφορία: quamquam Hippocrat. in hiſtoria Adoleſcentuli 3. *Epid.* hęc diſtinguere videatur. Tertiò, inquit, die δυσφόρος, ἀσώδης πολύ, βλητρισμὸς ἀτοπίη. Eſt verò ſymptoma cum alijs morbis, tum præcipuè febribus nonnullis familiare, cùm ægri corpus, & membra variè iactant, & numquam in eodem ſitu manent, ſed nunc pedes, nunc manus de loco in locum transferunt, nunc de latere in latus, modò in dorſum, modò in ventrem ſe conuoluunt, mox ſe erigunt, iterumq; quieſcunt, ad pedes prouoluuntur, nec vllam loci, vel decubitus formam ſeruant.

Cauſſa.

Cauſſa.

Etſi verò delirantes, & Phrenitici idem facere ſoleant: tamen tum ex imaginationis deprauatione, & varijs Phantaſmatis, nunc ad illud agendum inuitantibus, id accidit. Iſta verò inquietudo, quæ ſine delirio in febribus præcipuè accidit, ortum habet à re moleſta muſculos, & partes motui dicatas, aut ſentientes moleſtante. Etſi verò calor totũ corpus in febribus occupans etiam homini moleſtus eſſe poſſit: tamen qui nõ omnium febrium, nec ſemper, ſed præcipuè quarumdam

dam continuatum, & quandoque etiam intermittentiũ inparoxyſmo eſt ſymptoma potius ab acri, & maligna materia, quam calore ſolo prouenire videtur.

Inquietudo duplex. Eſt autem duplex iſta inquietudo: vel critica, quæ in perturbatione fit criticum humorum motum antecedente, ſolentq; tum ægri ſe erigere, iactare, variè mouere, quandoque etiam delirare. Altera, quæ citra criſin eſt, & ſymptomatica nominatur, quæ accidit in genere, cum quicumque dolor, & quæcumque moleſtia hominem angit. Eſtque rurſum duplex: Vna, cùm os ventriculi à prauis humoribus vellicatur, de qua Galenus 7. *aph.* 56. ſcribit, ἀλῦκην ſeu anxietatem, & inquietudinem iſtam ijs maximè euenire, quibus in ore ventriculi propria quædam humoris moleſti qualitas continetur, neque multi, neque innatantis in ventriculi capacitate, ſed altius in ipſis tunicis inhibiti. Nonnumquam cauſa iſtius inquietudinis eſt cibus intempeſtiuè exhibitus. Altera eſt, quæ oritur à materia maligna, & acri febrim excitante, quæque circa viſcera moleſtat, vel ab inflammatione alicuius viſceris prouenit, vnde ex febres ἀσώδεις nominantur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Affectio hæc per ſe ſatis patet. Inquietudinis verò, quę ab orificio ventriculi fit, proprium ſignum eſt Nauſea ἀνήμετος, Nauſea ſine vomitu. Quæ ſi abſit, vel ab humore prauo, & maligno circa viſcera, vel ab inflammatione alicuius viſceris prouenit, quod ex ſuis ſignis patet.

Prognoſtica.

1. Ex inquietudine, quæ præcedit criſin, nihil incõmodi metuendum, ſi inde euacuatio, vel abſceſſus ſequatur. De quo 2. *Prorrhet.* hæc habentur: Ex inquietudine rigor indicatorius ſi fiat, morbum ſoluit, ſuperuenientibus ſudoribus, vel vomitionibus commodis, vel aluo ſubducta.

2. Nec illa aliquid periculi habet, quæ fit à cibo intempeſtiuè exhibito, ſed eo, vel concocto, vel reiecto quieſcit.

3. Perículoſa verò eſt inquietudo, quæ ortum habet à malignitate, & acrimonia materiæ febrem excitantis, vel ab inflammatione interna, vel à virium debilitate, quæ morbum ferre nequit. De quibus Hippocrates 1. *Coac. aph.* 2. *Quæ cum refrigeratione anxietates fiunt, peſſima.* Et quidem duplici ratione mala eſt hæc inquietudo, partim vt ſignum, quæ prædicta mala, & morbos indicat, partim vt cauſa, quia vires deijcit, & coctionem humorum impedit.

Curatio.

Curatio. Inquietudo, quæ febres ſequitur, curationem peculiarem nullam requirit, ſed ſi criſin antecedit, videndum, vt criſis rectè peragatur. Si citra criſin fiat, danda opera, vt morbo, à quo pendet, ſuccurratur, ideóq; in reſtinguendo humorum incendio, & prauitate materiæ corrigenda laborandum. Si tamen æger ab humoribus ventriculi orificium vellicantibus valdè angatur, exhibenda, quæ acrimoniam illam humorum mitigant, & ventriculi orificium roborant: Qualia ſunt Syrupus granat. acetoſ. citri. ribes, acetoſel. papau. cum aqua lactuc. portulac. nymph. Extra verò inungendus ventriculus oleo maſtich. cydoniorum, abſinth. Vel fouendus ſimilibus medicamentis, de quibus in doctrina de cardialgia, & de febribus.

CAPVT XXIV.

De Horrore, & Rigore.

Horror, & rigor. DE horroris, & rigoris generatione, ac cauſis ſatis multa in Inſtitut. *lib.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 5. diximus, & extant paſſim prolixæ apud Medicos hac de re diſputationes; neque Galenum ſemper idem de eo docuiſſe, ſed varium fuiſſe, ex locis ibi allegatis patet. Vt pauca addamus, horror, & rigor affectus ſunt ſaltem vehementia, & magnitudine differentes. Rigor enim eſt muſculorum totius corporis vibratio, & concuſſio cum refrigeratione, & dolore quodam. Horror verò quaſi paruus rigor eſt, cum in ea ſaltem cutis cõcutiatur, acciditque à cauſa, quàm rigor, minus vehementi.

Et quidem primò hoc præſupponendum, quod nemo facilè negauerit, rigorem fieri à facultate expultrice ſtimulata: & eatenus quidem ad facultatis naturalis ſymptomata referri poſſe: quia tamen facultas animalis ad id, quod moleſtum eſt, expellendum, & propulſandum inſurgit, ſatis commodè etiam ad facultatis animalis, & quidem motus deprauati, ſymptomata refertur. Generatur enim eodem modo horror, & rigor, quo ſternutatio, tuſſis, ſingultus, qui motus, & ipſi fiunt facultate expultrice à re moleſta ſtimulata. In eo tamen differunt, quod certarum, & determinatarum partium hi ſunt motus; in horrore, & rigore verò totum corpus concutitur. Horror, & rigor quomodo ad facultatis animalis, & motus deprauati ſymptomata referuntur.

Rigoris ſubiectum ſunt muſculi totius corporis, ſeu potius muſculi in ambitu corporis. Cauſſam verò proximam quod attinet, Galenus equidem alicubi, quem alij etiam Medici ſequuntur, refrigerationem, & motum calidi innati cauſſam proximam rigoris cõſtituit, docetque dum calidi innati, ſeu ſpiritus influentis ob refrigerationem externam, quæ in muſculis accidit, influxus, & motus ad exteriora prohibetur, eundem cum impetu, & violentia quaſi ad exteriora viam quærere, atque iterum repulſum maiorem cum impetu ad exteriora tendere, atque ita ex lucta iſta, & motu calidi ad interiora, & hinc rurſus ad exteriora corporis totius concuſſionem ſequi, quæ rigor nominatur. Horroris, & rigoris cauſſa proxima.

Verùm enim verò non ſemper à refrigeratione rigor incipit, ſed concuſſio illa corporis in rigore à bile excitata refrigerationem antecedit; vt & vbi medicamentum acre vlceri imponitur, aut ſcintilla ignis corporis incidit, quod etiam Galenus 2. *Sympt. cauſ. cap.* 5. docet. Et refrigeratio non cauſa eſt retractionis caloris ad interiora, ſed effectus potius proueniens à retractione caloris innati ad interiora ob cauſam dolorem excitantem. Deinde ſi eo, quem Galenus ponit, modo rigor induceretur, motus ſimilis palpitationi eſſet, neq; fieret à facultate expultrice ſtimulata.

Itaque cauſſam proximam rigoris conſtituimus rem moleſtam in ambitu corporis ſubitò partes ſentientes vellicantem, atque expulſionem irritantem. Ad quam cauſſam omnes aliæ cauſſæ reducendæ. Primò quidem extra dubium eſt, materiam rigoris proximam cauſã plerumque eſſe; imò à nonnullis pro ſola rigoris cauſſa poni, quæ materia primò acris eſſe debet, mordax, & omnino moleſta, vt partes ſentientes vellicare poſſit; deinde multa, & velociter moueri. Nam ſi pauca ſit, & immota, potius laſſitudinem vlceroſam excitat.

Si quis tamen etiam ſolùm caloris ad interiora recurſum cauſſam rigoris, quandoque ſtatuere velit, cum eo non pugnauerim. Etenim cùm calor à partibus exterioribus ad interiores refugit, à caloris illa ſubita priuatione partes ſentientes in ambitu corporis moleſtiã quandam percipiunt, à qua dum expultrix ſtimulatur, muſculos exteriores corporis concutit. Et fit hic caloris ad interiora recurſus nunc ob cauſas externas, dum nimirum parti exulceratæ acre medicamentum imponitur, vel ſcintilla ignis cuti incidit, aut aqua frigida cuti inſpergitur. Tum enim ille moleſtiæ ſenſus omnibus partibus ſentientibus externis communicatur: Nunc à cauſſa interna. Cùm enim partes omnes circa viſcera membranis veſtiantur, quæ neruos à ſexta coniugatione accipiunt, & propterea ſenſu exquiſito prædicæ ſunt, accidit, vt vellicatæ omnes partes corporis ſentientes, etiam externas, in conſenſum trahant. Natura

verò

verò de partium internarum, vtpote nobilium, ſalute ſollicita ſanguinem, & calorem ad ſuppetias ferendũ, ad interiora ſubitò reuocat, vnde partes externæ moleſtiam percipiunt, quam facultas expultrix à ſe amotura totius corporis muſculos concutit.

E quibus controuerſia illa, quæ de ſubiecto rigoris, aut potius materiæ rigoris cauſſæ inter Fernelium, & alios agitatur, facilè componi poteſt.

Horroris, & & rigoris ſubiectum.

Galenus, & interpretes eius rigoris ſubiectum conſtituunt partes corporis ſentientes, ſeu muſculos, & carnem in ambitu corporis, vt ex Galeno *de Sympt.* 4. *de tuenda ſanit. cap.* 2. 3. *de criſibus capite* 2. 10. *meth. med. cap.* 4. videre eſt. Ab hac tamen ſententia diſceſſiſſe putatur Fernelius dum *lib.* 4. *Patholog. cap.* 11. febrium intermittentium materiam non in ambitu corporis, verùm in primis vijs, & circa viſcera contineri docet, ſcribitque præcordia, & partes omnes, quæ circa hæc ſunt, quia membranis ſeparantur, neruoſque ſentientes ſuſcipiunt è ſexta cerebri coniugatione, eximio tangendi ſenſu eſſe præditas, magna quoque ſocietate cum principibus, corde, & cerebro, tum externis partibus eſſe connexas, & cum ijs ita conſentire, vt affectæ mox principes partes vniuerſumque corpus in conſenſum trahant. Ita bilem vomituri rigeſcunt, & cum calida mordacia, ac acria medicamenta, vel cibus ventriculum, & præcordia feriunt, & cùm pus interiore abſceſſu collectum erumpit, in membranas rigor accidit.

Verùm enim verò non multum Fernelius à vulgata ſententia de cauſſa rigoris diſſidet. Sit ſanè, vt ſtatuat, aliquando, ex ſolo conſenſu partium externarum cum internis, rigorem fieri, cùm ſcilicet partibus membranoſis, & neruoſis circa viſcera affectis, eæ in conſenſum trahuntur, & natura quaſi auxilio, & ſubſidio internis ventura calorem ad interiora reuocat, vndè exteriora refrigerantur, totumque corpus concutitur: tamen hanc vnicam rigoris cauſſam non ſtatuit, ſed & aliam adhuc admittit, docetque, rigoris febriſque materiam circa præcordia hærentem, ex ſe tetrum malignumque vaporem in omne corpus effundere, qui & ipſe horroris, rigoriſve cauſa ſit.

Rigoris generationis modus.

Itaque vt rigoris generationem, quam nonnulli varijs diſputationibus inuoluunt, & obſcurant potius, quam explicant, breuiter, & perſpicuè comprehendamus. Rigoris cauſſa proxima eſt res moleſta facultatem expultricem in muſculis in ambitu corporis ſtimulans, & ad concuſſionem talem concitans, quod ipſum manifeſtum eſſe puto.

Cùm enim ſenſus doceat, totius corporis muſculos externos in rigore concuti, neceſſe eſt, vt cauſſa aliqua in ijs adſit, quæ ad motum illum ſtimulet. Si quidem natura non laceſſita nihil tale tentat.

Cauſſa autem naturam ad motum hunc, & concuſſionem ſtimulans, vel in ipſis muſculis in ambitu corporis continetur, & colligitur, cùm ſcilicet humores, & vapores bilioſi, vel quicumque acres in ambitu corporis collecti ſunt, vel aliundè communicantur. Conſenſum partium externarum cum internis, quod attinet, ſi quis cum Fernelio per ſimplicem conſenſum, & qualitatem ſpiritualem tranſmiſſam, ſeu affectum ſaltem, vt loquuntur, non materiam, & cauſſam affectus communicatam, ab internis partibus, & viſceribus, rigorem quandoque generari ſtatuere velit, nec cum eo, vt antea etiam dictum, pugnauerim. Non enim abſurdum videtur, partibus neruoſis, & membranoſis intus affectus conſentire neruoſas, & membranoſas in ambitu corporis, & propterea quaſi ſubſidio, & in auxilium calorem, & ſpiritum ad interiora recurrere, quo ſubitò partes externæ, quaſi ſpoliatæ, moleſtiam quandam ex ſubita alteratione percipiunt, ideoque ad eam amoliendam concutiuntur.

Fieri tamen etiam poteſt, vt calore, & ſpiritibus ad interiora recurrentibus humores, & vapores vitioſi in ambitu corporis hærentes vna moueantur, atque ita proxima fiunt rigoris cauſſa. Frequenter vero, quod etiam Fernelius admittit, fit rigor per conſenſum internarum partium, cum vapor quidam teter, & acris ex humore, ibi quocumque modo moto, in ambitum corporis mittitur, & partes illas vellicat.

Refrigeratio in rigore quomodo ſe habeat.

Quia verò cum rigore coniungitur refrigeratio, ita quidem, vt nonnulli rigorem etiam per refrigerationem definiant, quomodo refrigeratio in rigore ſeſe habeat videndum, vt & vnde dolor ille, & moleſtia illa oriatur, an à refrigeratione ſemper, an aliundè proueniat? Rectiſſimè autem ij ſentiunt, qui ſtatuunt, cum rigore, & quidem omni, adeſſe ſenſum doloris, verùm eum aliquando quidem à cauſa refrigerante, plerumq; tamen ab ipſo motu, & concuſſione corporis prouenire, vt cùm dolor præcedit refrigerationem, refrigeratio verò ſequitur, & fit ex ſpiritus, & caloris ad interiora ob dolorem retractione.

Refrigeratio enim duplici modo in rigore accidit: Aliquando eſt ſaltem cutanea, & in ſuperficie corporis fit ob dolorem, quem acrimonia humoris excitat. Aliquando verò fit in ipſis muſculis refrigeratio, eaque vel ob humorem pituitoſum, aut melancholicum attenuatum, & in omnes partes diffuſum, vel ob viſcerum inflammationem, in qua interna vruntur, exteriora verò calore retracto ad interiora, frigent.

Rigoris cauſsæ remotæ, & mediæ, & externæ.

Atque hic cùm ſit generationis rigoris modus, & hæc proxima cauſſa, facilè omnes remotas, & medias eas ad eam reducere licet. Sunt verò rigoris cauſſæ, vel internæ, vel externæ. Inter internas cum ſit materia acris, & mordax, colligitur ea ſub cute ob partium in ambitu corporis caliditatem, & ſiccitatem, vt docet Galenus, 5. *de loc. affect. cap. vlt. & in libr. de Rigore, & Palpit.* c. 7. Idque facilius accidit accidente cutis denſitate, & ex quacumque cauſſa, adſtrictione, & prohibita tranſpiratione in corporibus præcipuè bilioſis, vt docet Galenus 10. *method. meden. capite* 4.

Deindè generantur humores bilioſi, & ichores praui in ambitu corporis, cùm venæ, & aliæ partes in ambitu corporis exſiccantur, vt eſt apud Hippocratem 1. *de victus ratione in acut. comm.* 4. *tom.* 1. & Galenus *in Comment.* Tranſmittitur verò materia à partibus, vel communibus, vel priuatis. A communibus venis mittitur materia in ambitum corporis, vel criticè, inſtante criſi, vel periodicè, & ſecundùm typos in principio paroxyſmorum in febribus intermittentibus, vel ſine typo, & ſymptomaticè, quando ſine criſi ſubſequente materia in ambitum corporis è venis protruditur. A partibus verò determinatis varijs materia tranſmiſſa rigoris cauſſa eſt, vt ex cerebro, cuius exemplum 1. *in Prorhet. t.* 20. 23. *&* 25. ex Vtero, 5. *aph.* 61. 69. ex Ventriculo, 6. *Epidem. t.* 31. *&* 3. *Prognoſt. t.* 31. ex Hepate, Renibus, Veſica. Et omninò ſiue aliquid materiæ, & vaporis ad ambitum corporis trahatur, aut mittatur, ſiue ſaltem in conſenſum trahantur partes externæ, dũ interiora vellicantur, rigor accidit. Poteſtque materia vellicans eſſe bilis, ſalſa pituita, melancholia, atra bilis, humorque quicumque putridus, ſicut pus, acria medicamenta, cibus, & potus acris.

Externæ & euidentes.

Inter externas verò, & euidentes rigoris cauſſas ſunt aer, & ventus rigidus, ſiue penitus in corpus penetret, ſiue cuti exulceratæ occurrat, aſperſio aquæ frigidæ, ſcintilla ignis in cutem illapſa, aqua feruens infuſa, medicamentum acre parti exulceratæ impoſitum. Hæc n. quia moleſta ſunt partibus ſentiẽtibus in ambitu corporis, natura ea excutere conatur. Poteſt tamen etiam fieri, vt calor & ſpiritus talia moleſta percipiens ad interiora refugiat, humoreſque in ambitu corporis commoueat, vnde accidit, vt partes ſubitò alteratæ, & vellicatæ, ſeſe concutiant. Sæpè enim calor externus rigoris cauſſa eſt, quod nonnumquam balneum ingreſſis accidit. Idem facit mora ſub ſole, vnctio calida, animi affectus,

ctus, præcipuè timor. Tales enim cauſæ omnes, excrementa, quæ prius quieſcebant, calefaciendo, attenuando, & in ſpiritum vertendo, ad motum concitant, vel ſpiritus commouendo ea ſimul agitant, vt Galen. 2. *de Sympt. cauſ. c.* 5. docet.

erroris auſſæ. E quibus cauſſis hactenus rigorem fieri diximus, ex iiſdem etiam horror prouenit, minus tamen vehementibus acrimonia, copia & motu, vt docet Galenus 2. *de cauſ. Sympt. cap.* 6. Etenim in rigore eſt cauſſa vel minus acris, vt bilis cum pituita miſta, vel ſi ſit pura bilis, ea non eſt ita acris, neque copioſa, neque vehementer mouetur.

Signa Diagnoſtica.

igna diagnoſtica. Ipſe rigor, vt ſignis inueſtigetur opus non eſt, cum ſenſibus ſatis pateat. Vt verò à qua cauſſa proueniat, cognoſcatur, per ſigna inueſtigandum. Cauſſæ externæ & euidentes, ex ægri vel aſſantium relatione cognoſcuntur. Vbi verò rigor ſine cauſſa euidente, & manifeſta inuadit, vnde proueniat, inquirendum. Quia verò rigor plerumque cum febribus coniungitur, quam febrem indicet & à qua cauſſa per conſequens proueniat, è doctrina de febribus petendum, neque omnia ea recenſere huius loci eſt. Vt pauca ſaltem attingamus; Rigor eſt vel vehemens vel paruus. Vehemens in continuis ſemel fit ſaltem, vel in principio, vel in fine. In principio qui accidit, eſt ſignum inflammationis internæ in parte membranoſa, vt meningum cerebri, pleuræ mediaſtini, ventriculi membranarum, hepatis, veſicæ, renum, Peritonæi. Fitque vbi pars membranoſa primum vellicatur, & inæqualis intemperies adeſt: Vbi verò in progreſſu morbi partes membranoſæ repletæ ſunt, atque intemperies æqualis inducta eſt, rigor amplius non accidit. In fine verò febris continuæ ſi rigor vehemens accidat, fit vel ſine inflammatione, vel cum inflammatione. Si ſine inflammatione contingat, indicat, quod materia febrilis, vel criticè, vel ſymptomaticè è venis extra venas appellatur. Si cum inflammatione, eam ad ſuppurationem tendere, indicio eſt. Sicut etiam quandoque rupto abſceſſu rigor accidit. Intermittentibus verò fit rigor vehemens in principio paroxyſmi; materia per partes ſentientes mota facultatem expultricem fortem adhuc ſtimulantem, ſcilicet in tertiana, vel quotidiana ex pituita vitrea, vel quartana.

Si verò rigor ſit paruus, & is longus ac quotidie inuadat, vel etiam eadem die ſæpius recurrat, cum magna refrigeratione, capitis grauitate, catarrho, & faucium ardore, indicat febrem quotidianam catarrhalē. Si verò paruus rigor ſit & longus, & quarto quoque die inuadat, quartanæ ſignum eſt. Longus rigor, ſed paruus, ad tertium diem inuadens, ita tamen, vt etiam die intermedio acceſſio fiat, ſemitertianæ ſignum eſt. Rigor paruus non admodum longus, nec cum magna refrigeratione, ſingulis vel alternis diebus corripiens, tertianam notham ſignificat.

Prognoſtica.

Prognoſtica. Prognoſtica pleraque ad doctrinam de febribus pertinent, & propoſuimus etiam quædam in Inſtit. *lib.* 3. *p.* 3. *c.* 5. quibus adhuc quædam addemus.

1. Rigores periodici, qui febrium intermittentium propria ſunt ſymptomata, & vel quotidie, vel alternis, vel ternis diebus inuadunt, omni periculo vacant.

2. Optimi verò ſunt rigores critici in febribus continuis, die critico cum ſignis coctionis accidentes, & poſt quos corpus maximè incaleſcit, (quo enim calor corporis eſt robuſtior, eò poſt rigorem fortius in ambitum corporis ſeſe exſerit) quoſque ſudores copioſi, aut vomitus, aut alui deiectio, aut hęmorrhagia narium ſequitur, & poſt quos febris, vel tollitur, vel imminuitur, de quibus Hippocr. 4. *aph.* 58. Eorumque exempla ſunt paſſim apud Hippocratem, 1. *Epidem. comm.* 3. *t.* 22. 3. *Epidem. comm.* 2. *t.* 2. 4. *Epidem. text.* 83.

3. Mali verò ſunt rigores, quos mala ſigna anteceſſerunt, vel comitantur, vel ſtatim ſequuntur, à quibus corpus non incaleſcit; quod naturam & calorem lānguidum ſignificat, aut quos nulla vel mala ſequitur euacuatio, & qui morbum nec tollunt, nec minuunt. De quibus 1. *prorrhet. A rigore refrigeratus non incaleſcens, malum.* & 1. Epid. comm. 3. t. 28. & 3. Epidem. comm. 3. tex. 29. & 4. Aph. 56. *Febricitanti rigor ſuperueniens, febre non deficiente, malum.*

4. Imprimis verò rigor malus eſt, ſi euacuatio aliqua morbum ſubſequatur, quæ tamen morbum non imminuit vel tollit, vt docet Galenus, 4. *aphor.* 64. Nam & virtus debilis rigorem ferre non poteſt, & vires ab euacuatione diſſoluuntur, de quo Hippocrates, 4. *aphor.* 46. *Si rigor accidat febre non deficiente ægro iam debili, lethale eſt.* De quibus etiam 1. *Prorrhet. t.* 57. 3. *prorrhet. tex.* 27. 3. *Epidem. comm.* 2. *t.* 9.

5. Rigere ſæpius in febribus acutis, inæqualis & perturbatæ motionis febrilis materię, ac proinde periculoſi morbi indicium eſt, vt ex Hippocrate, *lib.* 2. *Coac. ſect.* 2. *Aphor.* 32. *comm.* 2. *ex diſtinctione Hollerij* patet.

6. Ex his, qui tabe diuturna conſumpti ſunt, aliqui ante mortem rigere deprehenduntur. Hippocrates, *lib.* 6. *Coac. ſect.* 2. *comm.* 1. *aphor.* 18.

7. Quæ de rigore dicta ſunt, eadem & de horrore plerumque locum habent. Etenim horrores illi boni ſunt quos ſigna coctionis præceſſerunt, quouſque euacuationes morbum tollentes, vel minuentes ſequūtur. Mali verò ſunt qui ſine ſignis coctionis propter maximam humorum prauitatem, aut naturę imbecillitatem fiunt, quæ vitioſos humores expellere tentat, verùm expellere nequit, vel quas prauæ euacuationes ſequuntur.

Verùm multi Aphoriſmi de Rigore & horrore agentes videantur apud Hipp. *l.* 1. *Coac. comm.* 2. & paſſim alibi in Coacis, quos omnes huc afferre prolixioris operæ foret, & potiùs ad prognoſtica febrium pertinent.

Curatio.

Rigor & horror cum aliorum morborum comites & ſymptomata ſint, per ſe curatione nulla indigēt, ſed ſublata cauſſa ceſſant. Quia tamen in febribus interdū, pręcipuè quartana, rigor adeò magnus eſt, vt ægro valdè moleſtus ſit, vireſque deijciat, tum calidis dorſum à quo rigor incipit plerumque, inungendum, oleo ſcilic. rutaceo, chamemælino, anethino, coſtino, laurino, de caſtoreo, de piperibus cum theriaca, mitridatio, caſtoreo, & ſimilibus. Curatio.

CAPVT XXV.

De Tremore.

TRemor, Græcis *τρόμος* etiā inter ſymptomata motus animalis læſi, eiuſque deprauati pertinet, quo qui laborant membra liberè mouere, & protenſa, vel ſuſpenſa ſeruare non poſſunt, ſed membrum à facultate animali in altum ſublatum, pondere ſuo deprimitur, iterumque à facultate motrice erigitur, eaque motus viciſſitudo breuibus & quæ vix diſcerni poſſunt, interuallis, accidit. Tremor quale ſymptoma.

Eſt videlicet tremor motus voluntarius deprauatus membrorum huic motui inſeruientium, quo perpetua viciſſitudine, ſeu eleuantur & deprimuntur, ſeu in anteriorem & poſteriorem, ſeu in læuam & dextram partem mouentur, pendens à facultatis motricis, membrum, in eodem ſitu ſeruare non valentis, imbecillitate, ſeu à facultate motrice p. n. onerata.

Nonnulli quidem ad actionem imminutam referunt tremorem: verùm ſeu deprauatam, ſeu imminutam actionem dixeris, non multum peccabis. Siquidem ſi totius membri motum & modum ſecundum ſe, ſpectes, omnino deprauatus eſt, aliterque fit, quàm

P fieri

fieri debet. Si verò facultatem mouentem reſpicias, eius, vtpote debilis, & membrum vt debet, ferre non valentis reſpectu, etiam imminuta actio appellari poteſt. Et quidem motus is, qui à facultate motrice prouenit mẽbro ſimpliciter p.n. non eſt, ſed is, qui à membri grauitate prouenit. Concurrit enim in hoc motu facultas animalis, neque planè contra voluntatem eſt omnis motus in tremore, vt in conuulſione, ſed facultas mouens quidem voluntariè, membrum in altum eleuat, vel dextrorſum, aut ſiniſtrorſum vel ante, aut retrò mouet, (hoc enim niſi faceret, membrum in eam loci differentiam, quo pondus vergit, laberetur, & prolapſum, quod in paralyſi accidit, in eo maneret) vel ob debilitatem, membrum in eo ſtatu ſeruare nequit. Duobus videlicet motibus contrarijs partes tremore laborantes afficiuntur, vno, qui voluntarius eſt & à facultate animali mouente inſtituitur, altero, qui contra voluntatis imperium accidit, quo membrum ob grauitatem & pondus deorſum, aut in aliam loci differentiam labitur, in quam prolapſum, cùm facultas mouens iterum conetur erigere pondus contra perpetuo renitatur, breuibus, & quæ vix diſcerni poſſunt, interuallis, hæc motus viciſſitudo accidit; quæ tremoris eſſentiam conſtituit. Ideoque membra tremorem non ſentiunt, dum rei alicui firmiter innituntur, ſed tum demum cum facultas mouens membrum liberè mouere conatur.

Tremoris à paralyſi. & conuulſione differentia.

Ex quibus patet, rem ſe longè aliter habere in tremore quam in paralyſi & conuulſione. Etenim in paralyſi membrum, poſtquam in aliquam ſitus differentiam delapſum eſt, eam ſolùm ſeruat, vel per interualla continenter vno, eoque tardo & languido motu attollitur & mouetur. In conuulſione verò pars ſolùm contrahitur & contracta ſeruatur. In tremore autem, vt dictum, duobus motibus pars continuò mouetur, vno, qui fit à facultate animali, membrum attollente & mouente; altero, qui contra voluntatis imperium ſequitur membri naturalem grauitatem. Inter quos duos motus perpetua quaſi pugna eſt, dum facultas animalis membrum eleuare & liberè mouere conatur, ob grauitatem verò membri ipſa debilis, illud mouere liberè non poteſt. Habetque ſe res, vt in ijs, qui pondus aliquod geſtant. Si enim id leue ſit, facultaſque ei ferendo par, nullus tremor fit, & facultas motrix ponderis inclinationi ſatis obſiſtit.

Si verò pondus ſit grauius, quam vires ferre queant, partes ſub pondere tremunt. Qui verò planè oneri ferendo pares non ſunt, ſub eo ſuccumbunt & immoti manent. Ita etiam nec qui bene valent, nec cùm membrum planè reſolutum eſt, & nihil mouetur, tremor accidit, ſed cùm facultas debiliter mouet.

Tremoris à palpitatione differentia.

Differt etiam tremor à palpitatione. Tremor enim ex dimidia parte motus voluntarius eſt. Palpitatio verò planè p.n. fit, ſi quidem qui membrum mouere non inſtituunt, non tremunt. Palpitatio verò accidit, etſi pars voluntario motu nõ moueatur. In palpitatione, etiam non totum membrum, ſcilicet cutis, muſculi, oſſa, nerui, & omnia è quibus conſtat, quod in tremore fit, mouetur, ſed caro & imprimis cutis mouetur, palpitanſque membrum, non vt tremens, continuò ſurſum & deorſum, aut dextrorſum, vel ſiniſtrorſum mouetur, ſed in eodem ſitu manens & immotum nunc diſtenditur, nunc ſubſidet.

Tremoris à rigore differentia.

Differt tandem à rigore, qui non fit à facultate motrice ſecundùm voluntatis imperium membrum attollere conantis, ſed ab expultrice naturali ſtimulata, quæ animalem in conſenſum trahit, & plerumque tremor eſt in vna parte; rigor verò in omnibus totius corporis, rigorque fit cum dolore & moleſtia; tremor verò ſine dolore accidit.

Cauſſa.

Tremoris cauſſa proxima.

Facultatis motricis imbecillitatem & debilitatem, ſeu facultatem motricem p. n. oneratam tremoris proximam cauſſam eſſe in definitione diximus. Idque verũ eſſe, facile corpora quibus tremor accidit, conſideranti patebit. Tremunt enim ſenes, ebrioſi, valde refrigerati, qui ad paralyſin inclinationem habent, omnino qui ex cauſſa quacumque neruoſum genus debile habent. Verùm hic monendum dum facultatis motricis debilitatem, cauſſam eſſe diximus, nos medicis vſitatum morem loquendi ſequi. Alias enim vt in Inſtitutionibus *lib.2.p.1.c.2.* dictum, facultates propriè non debilitantur, ſed animæ inſeparabiles proprietates ſunt, & ſenex, ſi haberet oculum iuuenis, videret vt iuuenis, cùm eadem potentia ſit inſtructus. Ergo dum facultatum debilitatem dicimus, proximè de inſtrumentis intelligimus, & proinde tremoris cauſſa in inſtrumentis voluntario motui dicatis quærenda eſt.

Proximum autem & proprium voluntarij motus organum eſt muſculus, & præcipuum in eo neruus, qui per ipſius muſculi ſubſtantiam tenuiſſimis fibris diſſeminatur, ſeu fibræ illæ in quas nerui muſculi reſoluuntur. Et quidem neruoſæ illæ fibræ bene conſtitutæ, calido ſcilicet ſuo innato, quod Auicennas ſpiritum motorium nominat, præditæ; & ſpiritu animali influente, qui inſitum fouet & excitat, perfuſæ: facultatiſque ad mouendum robur totum pendet à neruorum muſculis inſitorum, ſeu fibrarum neruoſarum in muſculis recta conſtitutione. Et contra facultatis motricis imbecillitas ab ipſarum mala diſpoſitione, quæ prouenit, vel à domeſtico & peculiari neruorum, vel ſpirituum animalium influentium vitio.

Proxima tremoris cauſſa ubi hæreat.

Atque ita tremoris p. n. cauſſa quærenda eſt, vel in ſpirituum animalium influentium vitio; vel in neruorum & fibrarum neruoſarum in muſculis mala diſpoſitione; & quidem aut in intemperie & ſimilari conſtitutione, ac caloris illius inſiti vitio, aut in morbo organico eorundem. De quibus, vt cauſſis tremoris proximis, iam dicemus, & vna opera cuique alias remotiores, cum internas, tum externas cauſſas ſubijciemus.

Tremor à ſpiritu à ſenibus & ...

Spirituum animalium influentium vitio fit tremor, cùm illi deficiunt, non quidem abſolutè, vt in paralyſi, ſed cùm non iuſta copia influunt. Quod accidit, quia vel non generantur, vel geniti abſumuntur, & diſſipantur. Nõ generantur ob cerebri intemperiem frigidam, cùm in morbis cerebri frigidis quacumque de cauſſa contractis, de quo ſupra *p.1.c.2.& 10.* dictum, tum in ſenibus: vnde tremor ſenibus familiariſſimus eſt, vtpote quorum cerebrum vnà cum vniuerſo corpore refrigeratur, vt & ijs, quorum parentes hoc ſymptomate laborarunt.

Ob ſpirituum vitalium defectum ſpiritus animales non generantur, vel quia ipſi vitales ſpiritus non ſufficienti copia generantur, id quod in morbis, in quibus calor & vis concoctrix languet, accidit, vel quia ob inordinatum motum à cerebro non fluunt; id quod fit in vehementibus animi pathematis, vt ira, gaudio nimio, timore & terrore ex aſpectu rei, quæ vel veneratione, vel metu & horrore terret, qualis eſt hoſtis, periculi inſtantis, principis, loci præcipitis, ſerpentis, facinoris, vel alterius rei horrendæ intuitus, quibus modis omnibus, ſpiritus ſubitò percelluntur, & magno impetu, ſiue ad interiora, ſiue ad exteriora feruntur: atque ideò ad cerebrum non perueniunt, vnde ſpiritibus animalibus generandis materia denegatur. Nota.

Generati verò ſpiritus animales reſoluuntur & diſſipantur, (quod tamen ipſum etiam ſpiritibus vitalibus commune eſſe poteſt) in morbis diuturnis, nimia ſanguinis euacuatione, & purgationibus immodicis, & exercitio nimio, Ven. immoderata, longa inedia, vigilijs, animi deliquijs, & ſimilibus.

Tremor ab intemperie neruis inhærente.

In ipſis verò membris & neruis cauſſa tremoris eſt. Primò, cum intemperie aliqua, vel frigida, vel humida labo-

laborant; id quod plerumque accidit: vel etiam ſicca, vt in phreniticis & maniacis quandoque euenit, vt Hippocrates 1. *prorrhet. aphoriſm.* 9. & 14. docet, vbi aut calidum innatum neruorum à calore p. n. abſumitur, aut maligna qualitate diſſipatur. Poteſt enim illa intemperies frigida & humida, quæ plerumque tremoris cauſſa eſt, neruoſis partibus induci à cauſſis, tum externis, tum internis. Cauſſæ externæ ſunt aer frigidus, aqua frigida, nix, glacies, nimius aquæ frigidæ in febribus, poſt balnea, & exercitia, & motus corporis, aut inediam, potus, imprimis ſi aqua è niue, vel glacie ſoluta ſit. Internæ verò ſunt, humores frigidi & craſſi, imprimis pituitoſi, quacumque de cauſſa cumulati, quæ cauſsa & in ijs locum habet: quibus ſanguis, vel alia conſueta euacuatio ſuppreſſa eſt. Vnde, vt poſtea *qu.* 3. dicetur cauſſa morbi apud Hippocratem 2. *Epidem. ſect.* 4. Stymargi ancillæ puerperæ, quæ ob retentionem ſanguinis tremore correpta, ſanguiniſq. venis tali emiſſione curata eſt, potius ad humorum neruoſum genus ſupprimentium copiam referendum puto, quam ad errorem externum, pondus. ſcilicet membrũ deprimens, quod Capiuaccius exiſtimat; niſi quis forſan ad vapores prauos, è ſanguine poſt partum ſuppreſſo, elatos ad neruos, cauſſam referre velit.

Tremor à maligna & narcotica cauſſa.

Deinde in neruoſis partibus vitium eſt, cùm praua diſpoſitio à cauſſis tota ſubſtãtia, & occulto modo neruoſis partibus infectis ipſis inducta eſt. Quod à venenis plurimum accidit; vt & Mercur. vnde Aurifabri & alij, qui argentum viuum tractant, eiuſque halitus & vapores excipiunt, vt & ij, qui lue Ven. laborantes, cinnabaris, & Mercur. ſuffitu vſi ſunt, plerumque tremulas manus habent. Idem præſtare poſſunt & humores maligni & praui, in febribus malignis, aut alijs morbis, quibus tamen febres plerumque coniunctæ ſunt, vt retentiones ſecundinæ, ſanguinis etiam poſt partum ſuppreſſiones, vt modo diximus. Pertinent huc & medicamenta narcotica, vt opium, hyoſcyamus, quorum incautior vſus tremorem inducere poteſt, vt & vinum meracius, ac potentius præſertim ieiuno ſtomacho potum, quod ipſum neruos ferit, & vim quandam narcoticam obtinet: vnde vini potatoribus & helluonibus tremor familiaris eſſe ſolet.

Tremor à neruorum obſtructione, vel compreſſione.

Tandem in neruis vitium eſt, cùm obſtruuntur, & denſiores redduntur, vt ſpiritus animales ſufficiente quantitate in eos influere non poſſint, idq. ab humoribus frigidis & humidis, vel etiam melancholicis fieri poteſt, aut, vt alijs placet, cùm à quocumque humore comprimuntur & irrigantur, quod etiam ab humoribus ſeroſis & pituitoſis fieri poteſt. Qua ratione in febribus ardentibus tremores fiunt, teſte Galeno 6. *aphoriſ.* 26. Niſi quis ab occulta humorum illorum malignitate, vt dictum, neruos lædi ſtatuere velit. Ab ortu quoque neruis vitium ineſſe poteſt, cuius rei hiſtoriam refert Platerus de quodam, qui à primo ortu ad ſomnum vſque continuo tremuit brachijs, manibus, pedibus, quibus inter ambulandum veluti ſaltabat, capite item quod agitabat, & maxilla, qua veluti maſticabat.

Differentiæ.

Differentiæ.

Etſi alij plures tremoris differentias conſtituant, vt quod alius maior, alius minor; alius totum corpus, alius partem quandam, hancce, vel illam occupat: tamen ea præcipua eſt, quæ à cauſſis petitur; cùm ſecundùm eam curatio etiam variet. Aliam enim curationem requirit tremor, qui ab intemperie cerebri frigida prouenit, aliam, qui à ſpirituum vitalium, qui animalium materia ſunt, defectu, aut inordinato motu; aliam, qui à ſpirituum, ſeu animalium, ſeu vitalium diſſipatione & reſolutione prouenit; aliam iterum, cum nerui intemperie frigida & humida laborant; aliam cum ab occulta, venenata, ac maligna aut narcotica qualitate afficiuntur; aliam cùm obſtruuntur, denſantur, ſeu comprimuntur & humectantur.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica.

Tremor ſeipſum oculis prodit, ſiue fit in parte aliqua, ſiue in toto, ſicuti & an paruus, vel magnus ſit. Quomodo etiam ab alijs affectibus paralyſi, conuulſione, palpitatione, rigore differat, antea dictum. A qua vero cauſſa dependeat, ſuis indicijs colligendum, quæ ex conſtitutione corporis, præſertim cerebri & neruorum, ac humorum in his, & ſymptomatum vt & cauſſarum, quæ præceſſerunt vel accidunt, conſideratione ſumuntur. Primò nimirum quærendum, an cauſſa externa, vel euidens aliqua ex earum numero, quas antea recenſuimus, præceſſerit. Hæ ſi non præceſſerunt, de cauſſis internis inueſtigandis ſollicitus ſit Medicus.

Cerebro affecto, & ſpirituum animalium influentium (abſque cauſſis externis & euidentibus) vitio tremorem fieri colligitur ex ſignis, quæ intemperiem frigidam & humidam cerebri indicant, & ſupra *parte* 1. *cap.* 2. 3. *&* 10. ſunt propoſita. Proſunt, quæ cerebro hoc modo per ſe affecto, ſunt vtilia, cerebroque curato, pars ob conſenſum læſa & ipſa curatur. Abſunt ſigna membrorum, quæ tremorem patiuntur per ſe affectorum, & prius partes cerebro propiores hinc remotiores afficiuntur. Ipſis verò partes neruoſas abſque ſpirituum animalium influentium vitio, malè affici colligitur, ſi cerebri malè affecti ſigna non adſint, contra cùm cauſſæ tum affectus monſtrent in ipſo mẽbro diſpoſitionẽ vitioſam hærere. A parentibus propagatum fuiſſe malum, ex relatione ægri cognoſci poteſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Tremor, qui à cauſsis euidentibus, vt terrore, & alijs animi pathematis, vigilijs, inedia, exercitijs nimijs prouenit, nihil periculi habet, ſed cauſsis ijs ſublatis, ipſe ceſſat.

2. Tremor paralyſi ſuccedens etiam malus non habetur; quoniam indicium eſt naturæ, vel vincentis morbum, vel certè imminuentis. Et præſtat actionem aliquam eſſe imminutam, quam abolitam.

3. Tremor verò cauſsis internis pendens, & vt morbus affligens, etſi & ipſe per ſe lethale malum non ſit, nec per ſe aliquid periculi afferat, quia tamen facilè in paralyſin, apoplexiam, lethargum, ſpaſmum degenerare poteſt, non contemnendus. Sicut & ob cauſſam, à qua pendet, mortem non longè abeſſe ſæpius ſignificat.

4. Tremor quò vehementior eſt, aut in parte nobiliore conſiſtit, eò deterior. Auicennæ in parte ſiniſtra eſt periculoſior: quia calidum innatum eius partis facilius cedit & ſuccumbit.

5. Tremor in ſenibus non curatur, ob cerebri & ſpirituum magnam imbecillitatem, ſed eos plerumque ad mortem comitatur.

6. Tremor hæreditarius, vel qui paulatim ob errores in victus ratione contrahitur, & præcipuè in ijs, qui à natura facultatis animalis organa debiliora habent, rarò curatur, ſed vel in eo ſtatu permanet, vel ætatis progreſſu etiam augetur.

7. Quibus in febribus tremores ſub initio incidentes conquieſcunt, ijs tandem in articulis abſceſſus dolens ſuppurat, aut veſica laborat, materia ſcilicet à venis in neruos, aut articulos effuſa, aut in veſicam, vbi vrinæ difficultatem efficit. Hippocr. *in Coac.*

8. Si tremor in conuulſionem permutetur, malum: quia, vt vulgus exiſtimat, neruoſarum partium exſiccationem magnam ſequitur, à qua tanquam à priuatione ad habitum, non fiat regreſſus, vel potius quia materia, quæ antea neruis intemperiem inducendo tremorem efficiebat, tam deteriorem qualitatem induit, vt neruos vellicet.

9. In febre ardente trementibus delirium ſucce-

dit, *μεταςάσει* facta materiæ è venis in neruos; ſed cum ægri detrimento. Cùm enim priori morbo ſuccedit alius æquè grauis, aut etiam grauior, viribus hac ratione conſumptis, exiguam tum vitæ ſpem ſupereſſe neceſſe eſt *6. aphor. 36. & in Choacis.*

10. Qui tremores ad manum reſiliunt, in malo ſunt, Hippocrat. *in Coac.* Aliquando enim ſi ægri manus diligenter ſpectetur, aut attingatur, intremeſcentem illam reuelli ſubitò animaduertimus, qui motus ex tremore & conuulſione mixtus eſt, ac *σπασμοτρομώδης* appellari poteſt ex 3. *Prorrhet. aphor.* 13. Eſtque periculoſa affectio; non tamen ſimpliciter, in longis enim febribus, vbi multa cruditas eſt materiæ, minore illa periculo accidit, neruis humore madentibus; vnde & muti euadunt. In acutis verò & ardentibus, vt vulgata eſt ſententia, incendio febrili nerui exſiccati ſunt, ſeu potius, vbi à materia praua vellicantur, lethale ſignum eſt, ac ferè delirium & conuulſio ſequitur, vnde ægri moriuntur.

11. In vehementi phrenitide & melancholia ex flaua bile in atram mutata, tremores ſunt mortiferi, teſte Hippocrat. *in Coacis,* ob neruorum; vt vulgò exiſtimatur, ex incendio febris & vigilijs exſiccationem, aut potius, ob prauam qualitatem humoris neruoſo generi inimici. Videre tamen licet, & in phrenitide & ante hanc, tremulum quendam motum ab acrium vaporum morſu, aut humorum per partes neruoſas tranſitu, qui ſæpe criticus eſt & ſalutaris.

12. Mulieri poſt partum ex retentione ſecundinę tremor proueniens malum. Quia ſignum eſt putridorum & malignorum humorum neruos vellicantium.

13. Tremor in apoplexia, vel Lethargo accidens, malum ſignum eſt. Indicat enim, quod virtus extremè oppreſſa exſurgere nitatur ad expulſionem materiæ, in quo tamen conatu deficiens, extincto calore naturali tandem ſuccumbit.

14. In media, aut quauis alia euacuatione extenuatum ſi tremor apprehendat, malum; quoniam ſpiritus diſſolui & vires exinanitione collabi eſt indicium.

15. Tremor in labio inferiore vomitum inſtare indicio eſt.

Indicationes.

Indicationes.

Etſi cauſſa tremoris proxima ſit, facultatis motricis debilitas; tamen quia illa à multis cauſſis, vt ſuprà dictum, oriri poteſt, ſingulis ſuis contrarijs occurrēdum. Neque enim in omni tremore, vt Galenus *libro de tremore cap.* 5. monet, calefaciendum, ſed ſi à bile proueniat, vt in febribus ardentibus, infrigidantia nonnulla requiruntur.

Si videlicet non generantur ſpiritus animales ob cerebri intemperiem frigidam, cerebrum calefaciendum & roborandum. Si ſpiritus vitales animalium materia deficiant, cauſſa ob quam hoc accidit, tollenda, ac corpus inanitum reficiendum, & ſpiritus inſtaurandi.

Si in neruis ſit intemperies frigida & humida, calefacientibus & ſiccantibus tollenda, humores, à quibus fouetur, euacuandi & diſcutiendi, ac nerui roborandi.

Si autem praua aliqua *διάθεσις* à cauſſa maligna, vel venenata, aut narcotica ijs impreſſa ſit, ſi cauſſa adhuc præſens ſit, tollenda, & *διάθεσις* illa neruos roborantibus expugnanda.

Tandem ſi ſeu obſtructio ac denſitas, ſeu compreſſio & irrigatio neruorum adſit, humor, à quo id ſit, tollendus, ac nerui roborandi.

Curatio.

Curatio. Cùm autem qua ratione cerebri intemperiem cum & ſine materia emendare, vt & ſpirituum animalium vitia corrigere conueniat ſuprà *part.* 1. dictum ſit; de ſpirituum verò vitalium vitijs, & affectibus cordis *lib.* 2. dicendum ſit; & præterea tremor ille, qui ex conſpectu rei, quocumque modo tremendæ, vel ex ira, aut alijs pathematis prouenit, ſublata cauſſa, quæ ſpiritus perturbat, facilè ceſſet: tantùm hic dicemus de tremore à ſpirituum tum vitalium, tum animalium diſſipatione & reſolutione. Deinde de tremore, qui à neruorum vitio ortum habet, videlicet de intemperie frigida & humida, ſimulque, cum eandem curationem habeat de neruorum obſtructione, denſitate & compreſſione. Tandem de praua diſpoſitione à venenis, ac malignis & venenatis humoribus, & narcoticis impreſſa, curanda. Et quidem breuiter, cum curatio tremoris multa cum paralyſis curatione, de qua *cap. ſeq.* dicetur, communia habeat.

De curatione Tremoris à ſpirituum abſumptione & diſſolutione.

Si ſpiritus vel ob morbum aliquem grauem, aut longum, aut euacuationem nimiam, vel Ven. aut ſimilem cauſſam, abſumpti ſint, diſſipatas quidem aliquo modo vires reſtituere, non ita difficile eſt, amiſſæ verò planè difficulter reparantur. Ad reficiendum autem ſpiritus etſi & medicamenta ſuprà propoſita, *part.* 1. *c.* 15. & quæ poſtea *lib. 2. de affect. cordis* proponentur, vtilia ſunt: tamen inprimis bona diętæ ratio, quæ refectoria nominatur, vtilis eſt. Verſetur ergo æger in aere puro, temperato, & rerum ſuaueolentium odore alterato. Cibus ſit boni ſucci, facilis coctionis, & qui plurimum ſpirituum ſuppeditat. Talis ſit & potus, plurimumque hic valet vinum bonum moderatè ſumptum. Æger quieſcat, vel etiam moderatè exerceatur. Somnus ſit moderatus, vel etiam paulò prolixior, æger ſit animo læto, & ab affectibus animi immoderatis alieno.

Curatio Tremoris à cauſſa frigida, & humida neruos lædente.

Si verò Tremor à materia frigida & humida, temperiem, ſeu innatum calidum neruorum lædente, ſeu eos obſtruente, aut comprimente & irrigante ortum habeat, eadem ferè curandi ratio competit, quæ poſtea de paralyſi proponetur. Videndum primò, an plethora, aut cacochymia in toto vel parte adſit, eaque tollenda. Itaque ſi ſanguis peccet ſiue ex ſe, ſiue ex ſuppreſſa aliqua euacuatione contracta, vena aperiatur. Ita Hippocrates 2. *Epidem. ſect.* 4. in Stymargi ancilla, quam cùm poſt partum tremores toto corpore occupaſſent, quod à partu purgata non fuiſſet, quæ *λοχίων κάθαρσις* appellatur, illi venam ſecuit in talo, vt ſanguinis multitudinem demeret. Et vix in alio caſu ſanguinis euacuatio in tremore conuenit, quam vbi tremor ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus, menſtruis, vel purgatione ſanguinis poſt partum, ortum habet. Atque tum commodiſſimè vena in talo aperitur, vel etiam hæmorrhoides prouocantur. Aliàs verò in frigido affectu, ne corpus magis perfrigeretur, non conueniſſet venæ ſectio, vt refert Galenus *in lib. de Tremore capit.* 5. *& de vena ſectione aduerſus Eraſiſt. cap.* 5. Vbi verò plethora tanta non eſt, venæ ſectionis ſcopus cucurbitulis cum ſcarificatione & cibi paucitate ſuppletur.

Si verò humor frigidus mali cauſſa ſit, præparetur & purgetur, vt ſuprà *par.* 1. *cap.* 10. dictum, cerebrumque ac partes neruoſæ roborentur. Ijs verò quæ ſupra *loc. alleg.* dicta ſunt, pauca ſaltem addimus. Ad alterandum & roborandum imprimis ſaluia & caſtoreum cōmendantur, vt & galenga & ſtœchas Arab. ℥ j. cum hydromel. exhibita; item conſeru. primul. veris, anthos, meliſſ. & acorus conditus, & huius generis alia.

Auicennas commendat cerebrum leporis aſſatum & caſtoreum, omnibus modis, cùm aſſumptum, tum extra adhibitum, prodeſt.

Ad confortationem neruorum præcipuè poſt diuturnos morbos, vtile eſt hoc Electuarium.

℞. *Pulpa pullorum columbarum ſylueſtr. vel ciconiarum in vino elixarum* ℥. iij. *cerebri leporis aſſati* ℥. j. *amygdalarum dulc. mundatar. num.* xxx. *pinearum recentium*

lota-

lotarum cum hydromeliconum. xx. paſſul. minor. ℥. j. *ſpir. elect. reſumptiui* ʒ. ij. *pulu. cinnamomi* ʒ. iij. *zingiberis, caryophill. galang. macis an.* ℈. j. *cardomom.* ℈. ß. *moſch.* gr. ij. *mellis deſpumati q. ſ.* F. Electuar.

Vel ℞. *Conſeru. flor. lauend. roriſmar. ſalu. an.* ℥. ß. *elect. diacori* ʒ. vj. *cerebri leporis aſſi* ℥. j. *caſtorei* ʒ. ß. *cranij human. praparati* ʒ. ij. *puln. rad. & ſem. pæon. an.* ʒ. j. *viſci quern.* ʒ. ß. *ſpir. primul. veris* ʒ. j. *eſſent. ſalu.* ʒ. ß. Cum Syr. de ſtœch. q. ſ. F. Electuar.

Vel ℞. *Conſer. beton. roriſmar. an.* ℥. j. ß. *Zingib. cand.* ʒ. vj. *ſpec. diam. diambr. an.* ʒ. ß. *Theriac.* ʒ. ij. *aurea Alexand.* ʒ. ß. *ſpir. vit.* ℈. j. Cum Syr. de beronica q. ſ. F. Electuar. Vt & hoc:

℞. *Conſeru. flor. ſalu. anthos, acori an.* ℥. ij. *cranij human. præpar.* ℥. ß. *rad. ac. ſem. pæon. rad. plantag. aquati. an.* ʒ. j. ß. *cereb. leporis aſſati* ℥. ij. M. Electuar.

Vel paretur hic Syrupus ad neruos roborandos vtilis.

℞. *Herbar. primul. veris, ſalu. rutæ, chamæpyth. maioran. chamædryos, ſatureia. calaminthæ. origan. beton. an.* M. ß. *calami arom.* ℥. ß. Coqu. & cum ſ. q. mellis. F. Syrupus.

In quo adhuc calido nodulus ſequens ſuſpendatur & relinquatur.

℞. *Cynnamomi, Caryoph. macis, nuc. moſch. ſem. pæo. piper. nigr. longi, zingib. ſpica, ſem. aniſi an.* ʒ. j.

Nicol. Floren. refert *ſerm. 3. tra. 3. c. 9.* quod mulier quædam ſexagenaria à tremore capitis liberata fuerit ſola comeſtione nicticoracum, quos depilatos cum viſceribus decoquebat, & comedebat.

Chymici eſſentiam meliſſæ laudant, in aqua baſilic. exhibitam. Alij in quinta eſſentia vini folia ſaluiæ macerant.

Nonnulli alijs remedijs nihil proficientibus, decoctum ligni ſancti & ſarſæ peril. per aliq. dies propinant, ad excrementitium humorem exſiccandum, & per ſudores exhauriendum & euocandum.

Tremor à potu aquæ è niue reſolutæ, curatur balneo calidiſſimo, in quo æger moretur, donec bene ſudauerit. Poſtea vtatur cibis & inunctionibus calidis.

Ex Topicis ad alterandam intemperiem neruoſarũ partium, humorem pituitoſum diſcutiendum, & neruos roborandos, conueniunt ol. coſtin. vulpin. de caſtor. Lumbric. terebint. Philoſophor. de piper. nardinum, iunip. & lilior. albor. in quo flor. lauend. lilior. Conuall. macerati fuerint, vel ol. ex florib. trifol. qui in primis commendantur, & alia, quæ de paralyſi poſtea proponentur, quibus ceruix & origo neruorum & mẽbrum inungantur, iiſdemque aqua aliqua apoplectica, aut Cephalica admiſceatur.

Vel ℞. *ol. iunip. de caſtor. de piperib. vulpin.* ℥. j. *vnguent. Martiati* ℥. ij ß. *ſap. Venet.* ʒ. j. *pulu. ſem. rut. cortic. rutæ, capar. an.* ʒ. j. *axung. anatis* ʒ. j ß. M. pro vnguento.

Vel adhibeatur ſequens vnguentum.

℞. *ol. communis* ℔. j. *clareti boni* ℔. ß. *ol. laurin.* ℥. ij. *axung. canis* ℥. iv. *ſucc. ſalu.* ℥. ß. *pul. Sulp. citr. ſapon. Venet. an.* ℥. iv. Coq. ad conſumpt. clareti, & ſucci, coletur.

Vtile eſt & balſamus roriſmarin. lauend. ſaluiæ, petroleum, ol. deſtillat. iuniperi, maioran. meliſſæ.

Lauetur quoque membrum tremulum aq. vel decoct. ſaluiæ, roriſmar. lauend. maioran. addito caſtoreo.

Nonnulli commendant lotionem membri malè affecti ex aqua pentaphylli, & membrum per ſe, ſeu ſpõte reſiccari iubẽt: alij decocto granorum iuniperi cum vino parato vtuntur: alij aqua lappæ, maioran. ſaluiæ, flor. ſambuci pro lotionibus vtuntur. Mizaldus artemiſiam in aq. roſarum macerat, & hoc infuſo membra tremula lauare iubet.

Nonnulli aquam nucum auellanarum commendãt.

℞. Nuces auellanas immaturas, circa diem Margaritæ, Sole in Piſc. verſante collectas contund. & ſuperfund. aq. flor. ſambuc. deſtilla. In liquore deſtillato ſpongia humectetur, qua membra tremula fricentur, quibus linteum quadruplicatum in ea aqua humectatum ſuperimponatur.

Alij ſequentem aquam ſtillatitiam pro ſecreto habent:

℞. *Fol. ſalu. recent.* ℔. j. *camphora* ʒ. j. *vini albi q. ſ.* Digerantur per 8. dies, deinde deſtill. in B. & modo dicto vtere.

Poſſunt & ſacculi, & cucuphæ ex cephalicis & aromaticis puluerib. concinnata vertici capitis raſo admoueri.

Sunt qui ſequentem balſamum ſecreti loco habent:

℞. *Maſtich. thuris. myrrh. gumm. Arab. opopana. ſagapen. an.* ʒ. ij. *ſtyr. calamit. & liquid. ſang. dracon. mumia. an.* ʒ. j. ß. *croci.* ʒ. ß. *terebinth.* ℥. ij. ß. *manna el.* ℥. j. ß. *herb. iua arthrit. paralyſ. an.* M. j ß. Conciſis & contuſis ſuperfund. ſpir. vini Rhen. ℔. ij. Stent in infuſ. in loco calido per 3. d. Poſtea ſ. a. deſtillentur. In deſtillato liquore diſſolu. Moſchi ʒ. j.

Hoc balſamo nucha, & ſpina dorſi, vt & membrum affectum inungantur.

Nec inutile fuerit, cucurbitulas ſine ſcarificatione ad vertebras, vnde nerui membri affecti prodeunt, apponere. Sunt & efficaces thermæ, & præcipuè Sulp. quæ ſi deſint, Laconicum parari, aut balneum cum herbis conuenientibus poteſt.

Curatio Tremoris à maligna, venenata ac narcotica.

Cauſſa.

Si ab vſu narcoticorum medicamentorum, aut vapore vel contactu argenti viui, aut venenis, aut humoribus malignis, qui nerui infeſti ſunt, tremor originem habeat, exhibenda medicamenta venenis, & malignitati aduerſantia, neruoſque roborantia. Nonnulli, neque ſine ratione, ſi tremor ſit ab hydrargyro, aurum limarum vel foliarum medicamentis internis (vt & externis, vt dicetur) permiſcent. Cùm enim aurum cum hydrargyro tantam habeat cognationem, vt hydrargyrum ab auro imbibatur, fieri poteſt, vt ſi id in corpore reperiat, cum eo vniatur & tandem per aluum excernatur.

Nonnulli docent hydrargyrum ſudoribus è corpore hoc modo elicere, vt inſtar arenæ cuti adhæreat, & poſtea aqua ablui poſſit. Ægrum alternis diebus in balneo ſicco lauare iubent, vno die ignitis lateribus affuſo vino, in quo ſaluia & abſinth. cocta ſint, altero, thure carbonibus iniecto, ægrumque dum balneo egreditur, aqua vitæ cum meliſſa deſtillata, fricant, idque diebus 14. continuant.

Extra etiam adhibenda, quæ neruis familiaria ſunt, ac membra tremula illinenda Theriaca diſſoluta in ol. irino aut laurino, vel decocto & aq. ſaluiæ lauanda.

Vel ℞. *Succi fol. ſaluiæ* ℥. ij. *ol. de caſtor.* ℥. j. *Schananth. cyperi, acori, ſeu calami aromat. ſpic. caryoph. nucis moſchat. piperis an.* ʒ. ij. *hermodactyl. ſatyrij an.* ʒ. j. *ſpir. vin. vel aq. apoplect.* ℥. j. *cera q. ſ.* F. Linimentum.

Efficacius redditur, ſi auri limati vel foliati ʒ. ß. addatur, ſi malum ſit hydrargyro. Commendatur & ol. Sulphuris, vel balſamum Sulph. ſi tota ſpina & membrum tremulum eo inungatur.

Diæta.

Diæta. Diæta pro ratione cauſſarum conueniens ordinanda. Si à ſpirituum abſumptione & inedia pendeat tremor, cibo boni ſucci corpus quamprimum reficiatur. Si à cerebri & partium neruoſarum intemperie frigida & humida ortum habeat tremor, diæta conuenit, quæ ſupra *p. 1. c. 10.* propoſita eſt. In ſenibus tremulis pullorum & columbarum iuuenum caro, præſertim tempore hyberno, commendatur.

Bibat æger cereuiſiam, vel hydromel, ſaluia, betonica, roremar. conditum. Abſtinendum ab immoderato vini vſu, à nimia Ven. lotione in aqua frigida; neque etiam manus frigida aqua abluendæ, ſed potius decocto, vel aqua ſaluiæ, aut flor. lauendulæ.

Nonnulli vrinam ad manuum lotionem commendant. Vtile eſt & balneum ex aqua Thermar. vel marina, aut ſi hæc deſint, ex decocto plantarum, quæ cerebro & neruis amicæ ſunt.

QVÆSTIO I,

An Tremoris vox quandoque etiam pro rigore accipiatur.

Tremoris vocem duobus modis à Galeno accipi, propriè & impropriè ſcribit Hercul. Saxonia *lib. 1. cap.* 14. Propriè pro deprauatione motus ex facultatis motricis imbecillitate, de qua iam actum. Impropriè etiam pro rigore. Atque hanc impropriam ſignificationem vocis tremoris vſurpatam docet à Galeno *lib. de Theriac. ad Pamphil.* vbi ſcribit, Theriacam curare tremorea, qui contingunt in febrium acceſſionibus, *&* 2. *de Antidot. cap.* 9. vbi docet, Mithridatium curare tremorea acceſſionum febrium. Verum enim verò etſi vulgus iſtas appellationes & ſymptomata interdum confundat; tamen Medici eas ſemper diſcernere ſolent. Neque loca allegata contrarium probant, ſed verſione Latina vtrobique deceptus eſt Hercul. Sax. Neutro. n. in loco aliquid de tremore in textu Græco habetur; etſi verſio Latina pro rigore vocem tremoris ſubſtituerit, quod etiam Latina attentè legentem facilè latere non poteſt. Etenim *lib. de Theriac. ad Pamphilian.* ita habetur, *ἀγαθὴ καὶ παντὸς τύπου ῥίγος ἀπαλλάξαι*, hoc eſt, vtilis eſt Theriaca cuiuſcunque typi rigorem tollere, vbi *ῥῖγος* non *τρόμος*, habetur Lib. v. 2. de *Antid. c.* 9. ita legitur *καὶ τοῖς κατὰ περίοδον πυρετοῖς βοηθεῖ, καὶ παρέτοις τρομώδεσιν*, id eſt, febribus ſecundùm periodum affligentibus auxiliatur, & qui pareſi ac tremore laborant.

QVÆSTIO II.

An proxima tremoris cauſſa ſit vna, facultatis motricis imbecillitas.

Proximam tremoris cauſſam eſſe facultatis motricis imbecillitatem, quæ membrum quod à naturali pondere deprimitur, liberè mouere non poteſt, ſupra dictum eſt, Hercul. tamen Saxon. *loc. alleg.* aliam cauſſam habet, dicitque dari adhuc alium tremorem, qui fiat muſculis nulla ratione exercitatis & motis, ac differre à legitimo tremore, non quidem in forma motus, ſed potius in cauſſa. Eſſe enim eandem motus formam compoſitam ex eleuatione & depreſſione, ſed cauſſis differre: cum legitimus tremor habeat eleuationem factam à facultate animali, motum depreſſionis à grauitate membri. Spurius verò habeat motum eleuationis à cauſa, vel non naturali, vel præter naturam, vapore ſcilicet vel flatu, qui repleat neruoſum & muſculoſum membrum, & replendo membrum eleuet, motum verò depreſſionis ſimiliter à grauitate membri.

Verùm fallitur & hic Saxonia. Et primò confundit palpitationem ac tremorem. Palpitatio enim eſt tremor ille ſpurius, quem ponit, & motu illo reciproco non totum membrum volũtario motui dicatum, quod tremoris ſubiectum proprium eſt, ſed ſolùm muſculoſa para cum cute à vapore, vel flatu eleuatur, membro toto ſitum non mutante, nec moto.

Deinde quod putat fieri poſſe tremorem muſculo non moto, vel exercitato, atque hoc in Doctore Bottono & virgine quadam moniali ſe vidiſſe ſcribit; etiam in eo deceptus fuit Saxonia.

Muſculorum enim actio duplex eſt, vna qua pars attollitur ſeu transfertur; altera, qua eleuata, ſeu ſuſpenſa, vel in quacumque loci differentia mota, in eodem ſtatu ſeruatur; quod fit in motu tonico. Ideòque fieri poteſt, vt licèt vna parte manus vel brachium rei alicui quietæ innitatur, nihilominus tamen ob motum tonicum, quem facultas animalis debilis in toto membro præſtare non poteſt, tremor in membro quod quieſcere videtur accidat, qui nullius alterius generis eſt, nec aliam cauſſam habet, quam tremor antea deſcriptus.

Cardanus quoque *in 6. Aphor.* 26. ſeu vt ipſe numerat 25. Galenum reprehendit, quod vnicam proximam tremoris cauſsâ poſuerit, facultatis motricis ſc. imbecillitatem, quæ membrum vt par eſt, mouere, vel extenſum ſeruare nequit. Etſi enim tremor iſte ſenibus familiaris ſit; alium tamen, præter illum ponit, qui & validis corporibus accidat. Talem ſe vidiſſe ſcribit in vxore Mercatoris Ioannis Angeli de Monte, quæ tremore adeo cruciabatur, vt tres viri illam non poſſent continere, quæ ſimul & cordis palpitationem patiebatur. Idem in Duce quodam militum ſe vidiſſe ſcribit. Atque omnino maximam inter has duas tremoris ſpecies, differentiam eſſe docet. Illum qui à Galeno & alijs vulgò deſcribitur, accidere ſenibus imbecillis, aut alio modo debilitatis; hunc verò iuuenibus & validis. Illum eſſe continuum; hunc habere acceſſiones, vt comitialem morbum & conuulſiones: Illum tremorem eſſe lentum, exiguum, ac vix conſpicuum; hunc velocem, vt vix contineri poſſit: Illum ſuperpoſito tabulæ membro ceſſare, hunc etiamſi membrum quieſcat, nihilominus membrum agitare: Illum fieri ſurſum ac deorſum, hunc etiam ad latera. Cauſſis etiam differre hoa tremorea ſtatuit, vt iam dicerut. Ipſe ergo duo genera tremoris conſtituit; vnum, quod fiat ab imbecillitate facultatis motricis, quod ſit tardum & cum parua concuſſione, ac ceſſet; ſi membrum quieſcat. Alterum verò velox & cum magno impetu ac per acceſsiones, quod fiat ex corruptione facultatis, non debilitatæ. Cauſſam autem corruptionis facultatis dicit eſse vaporem quendam ſtimulantem & pungentem neruos, ſicut id & in conuulſionibus videre eſt. Aſcendere autem illos vapores ad cerebrum, & nonnumquam etiam à cerebro ad neruos, aut ad cor tranſmitti, vnde ſimul palpitatio cordis accidat, ſicut id vxori illius mercatoris accidit. Atque tales etiam tremores eſſe docet, qui per febres ardentes contingunt, qui accidunt vaporibus talibus ad principium neruorum miſsis, vnde etiam Aphoriſmus ille habet, ſolui tremorem delirio, vbi ſcilicet vapor, qui antea principium neruorum vellicabat, iam ad ipſam ſubſtantiam cerebri eiuſque ventriculos penetret. Neque etiam hunc motum ad palpitationem referri poſſe docet, cùm tremor hic ſit motus magnus, velox, creber, totius membri ſine dilatatione, & contractione, cum mutatione ſitus, quorum contrarium accidit in palpitatione, vt ex Galeno *lib. de Palpitation. & Tremore c.* 5. videre eſt.

Non diſſentire videtur à Cardano Platerus, qui de cauſsis tremoris ſcribit: neruorum quoſdam affectus non ſpiritus intercludere, ſed neruos alia ratione labefactando, lædendòve tremorem inducere; vt ſi ab humoribus excrementitijs, ſicut dictum, non tantùm ſpiritus intercipiendo, imbecillitas hæc in muſculo tremoris cauſſa ſit, ſed & irritando neruum ad motum qui in tremore fit, nonnihil impellat, vnde & aucta cauſſa, vel perſeuerante, tremor in conuulſionem ſæpè deſinat.

Verum enim verò libenter quidem concedimus, motum hunc, quem deſcribit Cardanus, à tremore qui vulgò explicatur, omninò diſtinguendum eſse, ne forſan in curatione nobis accidat, quod ipſi Cardano euenit, cui, vt *loco allegato* ipſe ſcribit, cùm dux quidam militum hoc malo correptus curandus oblatus

fuiſſet,

fuiſſet, atque ipſe tantum ea cogitaret, quæ Galenus paſſim de tremore ſcribit, nullamque aliam cauſſam eſſe exiſtimaret, quam facultatis debilitatem, ægrum curare non potuit, quem tamen forſan curare potuiſſet, ſi ea, quæ de hoc tremore addidit, perpendiſſet. Sed non Galenus Cardanum, verùm Cardanus ſeipſum decepit, dum putauit, hunc affectum, quem in vxore illius mercatoris, ac Doce militum obſeruauit, tremorem eſſe à Galeno deſcriptum, & pendere à facultatis motricis imbecillitate, in quo valdè errauit. Etenim tremor numquam fit ſine motu voluntario, & tremor, reſpectu facultatis motricis, eſt motus voluntarij debilitas: reſpectu verò totius membri, motus voluntarij deprauatio: id quod non accidit in hoc motu à Cardano deſcripto, qui omninò contra voluntatem accidit, & ita quidem, vt etiam vi externa motus ille p.n. ſemper impediri non potuerit. Prætereà tremor non fit cum tanta corporis concuſſione, & agitatione, ſed ſaltem in duas ſitus differentias, vnam, in quam à facultate motrice trahitur, alteram, in quam pondere ſuo membrum vergit. Vnde ad tremorem hic motus à Cardano deſcriptus referri non debet.

Vt verò quid mihi videatur, aperiam, conuulſiones & quidem epilepticæ fuerunt hi motus, quos Cardanus pro tremore habet. Etſi enim in perfecta Epilepſia ægri concidant: tamen ſi cauſſa ſit leuior, id non ſemper accidit, & talis epilepſiæ exempla *in Inſtitut.* recenſuimus, ac tale etiam habet Smetius *in Miſcell. p. 526.* Ac hoc ipſo an. 1624. femina quædam Halæ Saxonum tale quid perpeſſa fuit, quæ cùm cancrum exulceratum in mamma haberet, atque in dies ille profundiùs ſerperet, tandem cùm corruptio vſque ad membranam thoracis perueniſſet, aliquoties tales conuulſiones paſſa eſt, vt etiam ab aliquot hominibus quieta contineri non potuerit. Atque facilè hoc cognoſcere potuiſſet Cardanus; cùm ipſe ſcribat, tremorem hunc acceſſiones habuiſſe, & membrum concuſſiſſe, & à vapore neruos vellicante ortum habuiſſe. Ideòque ad conuulſionem potiùs hic tremor, quem ita appellat Cardanus, referri debet, quàm ad tremorem propriè dictum.

Quod verò tremores illos in febribus ardentibus attinet, hic concedendum puto, conuulſionem quandam interdum cum tremore concurrere, & tunc ſpaſmum *τρομώδη*, aut *τρόμον σπασμώδη* appellari poſſe. Facilè enim accidere poteſt, vt facultas ex morbo ad mouendum ſit debilis, & inde fiat tremor: quod ſi humor ſit malignus, & ſimul neruos vellicare incipiat, tremori conuulſio accedit, & motus quidam ex conuulſione, & tremore mixtus accidit.

Atque ita vna proxima tremoris eſt cauſſa, debilitas facultatis motricis, quæ membrum eleuatum in eo ſtatu ſeruare nequit. Motus verò illi, qui à vellicatione neruorum oriuntur, conuulſiui ſunt.

QVÆSTIO III.

An Tremor ab errore externo quoque prouenire poſſit.

Capiuaccius, *c. de Tremore,* motum in tremore duobus modis deprauari ſtatuit, vel læſa facultate, vel ab errore externo, & ad errorem externum refert primò vitium ſpirituum animalium, quod hi nequeunt facultatem influxam ſeruare robuſtam. Deinde mobile, ſeu pondus mobilis, partiumque motui deſtinatarum, cuius exemplum ponit ſanguinis abundantiam, & potum copioſum. Tertiò ad vitium ſpirituum, & pondus ſimul refert venena, frigiditatem nimiam, calorem & humores calidos, ac ſimilia, quæ cum ſpiritibus animalibus aduerſantur, tum calidum partibus inſitum lædunt.

Verùm non video quomodo aliquid ad errorem externum referri poſſit, quod obiecti rationem, reſpectu motricis facultatis, non habeat. Itaque ſpirituum vitiũ non ad errorem externum, ſed partium, quæ proximũ motus organum ſunt, neruorum ſcilicet, morbos, & diſpoſitionem p.n. rectius referri puto. Spiritus enim animales influentes inſitum neruis calidum perficiunt, tẽperiemque eorum quaſi complent, & vt facultas motrix motum actu præſtare poſſit, efficiunt. Potus verò copioſus, & ſanguinis euacuandi retentio tremoris cauſſa ſunt, non quod membrum nimis graue reddunt, ſed potius, quia vel inſitum neruis calorem debilitant, vel ad vitioſorum humorum, qui idem efficiunt, generationem faciunt.

Atque idem præſtant venena, frigus nimium, & humores in febribus ardentibus; qui ipſi tamen maligna ſæpè, & occulta potiùs vi, quàm manifeſta qualitate neruis inimici ſunt, vt ſupra de cauſſis dictum.

QVÆSTIO IV.

Quomodo Hydrargyrum Tremoris cauſſa ſit.

Hydrargyrum tremoris cauſſam eſſe extra dubium eſt, teſtaturque id experientia. Nec ignotum eſt id aurifabris, qui ad noxam, quam argentum viuum inferre poteſt, vitandam, dum argentea vaſa inaurant, in aere libero vento ſecundo ſedere ſolent, vt fumus argenti viui ab eis arceatur. De modo autem controuerſum eſt. Nonnulli & vaporem argenti viui noxium eſſe, & in inunctionibus extra etiam adhibitum neruis nocere ſtatuunt. Alij ſaltem vaporem ore exceptum noxium eſſe docent. Platerus *in tra. 1. de cauſſis tremoris,* vtrumque negat, & argentum viuum in ſubſtantia, nec per ſuffitum, nec per inunctiones corpus ſubire, ſed viribus tantùm eo vſque deductis, neruis nocere ſtatuit.

Verùm enim verò nemo, qui argentum viuum tractauit, eiuſque naturam cognitam habet, Platero facilè aſſentietur. Etenim Hydrargyri ea natura eſt, vt in alia corpora ſe intimè inſinuet, eiuſque miſtio tam exacta, vt naturam ſuam, quocumq; etiam modo mutata videatur, non amittat, ſed ad priſtinam naturam facilè redeat, vaporque Mercurij nihil aliud eſt, quam ipſum argentum viuum in tenuiſſima corpuſcula redactum. Ideòque vtrumque fieri putamus, vt & vapore ac ſuffitu, & inunctionibus noceat, & quidem non ſolùm qualitates communicando, ſed etiam ſubſtantiã. Etenim vapor ille, vt dictum, nihil aliud eſt, niſi Mercurius in ſubtiliſſimas, & minimas partes reſolutus, qui facili negotio in Merc. viuum, & currentem etiã redit, quod Chymicis tam notum eſt, quàm quod notiſſimũ. Quin vero, & inunctionibus in corpus penetrare poſſit, nemo dubitabit, cui vires argenti viui notæ ſunt, atque ita experientia id confirmat. Quantum enim ex ſuffitu, & inunctionibus corpori nocere poſſit, hiſtorijs, & exemplis demonſtrant Fernelius *de Lue Ven. c. 7.* Iulius Palmarius *de Morb. contag. l. de hydrarg. c. 5.* Foreſt. *lib. 8. obſeru. 5.* Neque ſolùm qualitate, ſed & ſubſtantia facilè patebit ei, qui exempla iſta, & hiſtorias diligenter perpendet. Præterea refert Laurent. Scholtz, *in obſer. Schenck. lib. 7. de hydrarg. obſer.* 20. cuidam frequenter vtenti Mercurio accidiſſe, vt Mercurius brachio eleuato, & dimiſſo in eo fluctuaret & motu manifeſtè perciperetur.

CAPVT XXVI.

De Motus impotentia in genere.

CVm Tremor ſæpè ſit Paralyſeos ſequentis præludium, iſque vt à facultatis motricis imbecillitate dependet, ita in motus impotentiam, & abolitionem ſæpe deſinant, commodè atque ordine poſt tremorẽ, iam de motus impotentia, & abolitione agimus. Et

primò

primò quidem in genere de motus impotentia, poſtea in ſpecie de Paralyſi dicemus.

Motus impotentia latius patet, quàm Paralyſis.

Notandum enim hic, motus impotentiam latius patere, quàm paralyſin. Nam ob luxationem articulorum, & oſſium dislocationem, eorumdemque fracturam, ob vulnera, ob humores, ob exſiccationem, & duritiem tendinum, ac ligamentorum, & ſimiles cauſſas, membra, vt debent, & ſecundùm voluntatis imperium moueri non poſſunt, ac mouendi impotentia excitatur, quæ tamen paralyſis non dicitur. Neque cui crus fractum, ac vulneratum eſt, paralyticus appellatur, etſi ambulare non poſſit. Sed tum ſolùm paralyſis nominatur, cùm facultas motrix læditur, aut fruſtratus, ob ſpirituum animalium in muſculis defectum, *vt capite ſequenti* dicetur.

Cauſſæ impotentiæ motus.

Cùm ergo plures cauſſæ eſſe poſſint, ob quas facultas motrix in officio ſuo impeditur, eas omnes in conſpectu habere oportet, vt quæ in quolibet ægro locum habeant, inueſtigari queat. Cùm autem motus voluntarij organum ſit muſculus, nerui ſpiritum animalem, ſine quo nullus fit motus voluntarius, deferant: cerebrum verò eum communicet, & tranſmittat, ac inſuper membrum, quod moueri debet, naturaliter diſpoſitum eſſe debeat; In hiſce quatuor impedimenti, ac læſionis, quæ in motu voluntario accidit, cauſſa quærenda eſt. De ea verò motus impotentia, quæ fit ob ſpirituum animalium defectum, ac neruorum ſpinalis medullæ, ac cerebri vitium, poſtea de paralyſi, ac apoplexia dicemus. Hoc verò capite eas cauſſas ſaltem explicabimus, ob quas citra paralyſin, & apoplexiam motus animalis læditur, & præcipuè de muſculorum, ac partium muſculis connexarum, & quæ mouentur, vitijs, & morbis.

Motus impotentia à nimia muſculorum refrigeratione.

Et muſculos quod attinet, primò nimia eorum rifrigeratio, cauſa motus impotentiæ eſſe poteſt: Id quod ijs accidit, quibus manus, vel pedes ab externo frigore aeris, vel aquæ, nimis refrigerati ſunt, in quibus, neque manus, neque pes officium faciunt, & neque rectè apprehendere, neque rectè ambulare poſſunt.

Motus impotentia à muſculorũ exſiccatione.

Deinde exſiccatio muſculorum interdum motus impotentiæ cauſſa eſt, vbi videlicet muſculi, tendineſque ijs inſerti ita exſiccantur, & indurantur, vt amplius flecti, aut contrahi, & extendi nequeant. Tunc enim membrum fixum, & immobile manet: Accidit hoc ſæpius poſt nimios labores, præcipuè in ſenibus, quibus membra ita exſiccantur, vt digiti, & manus incurvæ maneant, neque rectè amplius officium facere poſſint. Accidere etiam poteſt interdum exſiccatio ex pinguedinis, quæ muſculis adnata eſt, defectu, vt & à glutinis illius, quo tendines oblinentur, abſumptione, quæ ab atrophia dependet. Cuius rei notabile exemplum eſt apud Foreſtum *libro* 10. *obſeru.* 97. de puero quodam, qui crurum atrophia laborans, vt ambulare non poſſet, pro paralytico à multis Medicis, quorum conſilia loco allegato videre eſt, fruſtra curatus, tandem verò à Foreſto reſtitutus eſt.

Motus impotentia à duris tumoribus.

Nonnumquam tumor durus, veluti ſcirrhus, aut nodus ab excrementis in muſculis genitus, imprimis circa tendines, vbi plures in articulorum regione concurrunt, mouendi impotentiam excitat: Id quod in carpo, & circa genu frequentius accidere ſolet. Germani ab hac & priori cauſſa mouendi impotentia laborantes, Contractos vocant, quod manus, vel genua incurva, & rigida contrahuntur, vt extendi planè non poſſint. Idem à cicatrice poſt vulnus in muſculo, vel tendine, qui vulnerati, non verò planè diſſecti erant, accidere poteſt, à quo vulneris labijs contractis muſculoque breuiore reddito pars, cui inſeritur, contrahitur, nec rectè moueri poteſt, quod non ſolùm in articulis manuum, ac pedum accidit, ſed etiam muſculo temporali læſo accidiſſe, indeque os adeo conſtrictum fuiſſe, vt vix liquidiſſimos cibos admitteret, obſeruauit Platerus.

Motus impotentia à nimia tendinum extenſione.

Si quoque extendantur per motum violentum nimium tendines adeo, vt fiant inde diſtracti longiores, quam par erat, aut à vinculis, quibus continentur, liberentur, ac laxentur, accidit, vt membrum poſtea ſufficienter eleuari nequeat. Ita refert Platerus *lib.* 1. *obſeru.* 140. cuidam lapicidæ, dum ſaxum immenſæ molis volueret, adeo tendines in ſiniſtra manus vola ad digitos annularem, & minimum deſinentes attractos fuiſſe, vt à vinculis, quibus detinentur, laxati eleuatique duas chordas ſub cute tenſas in altum referrent, contractiq; hi duo digiti & attracti poſtea ſemper manerent. Cõtractionum talium aliquot hiſtoriæ videantur apud Platerum *Obſeru. lib.* 1. *à pag.* 137. *ad pag.* 140.

Motus impotentia à ſoluta continuitate.

Tumor etiam in muſculo dolorem coniunctum habens motus impotentiæ cauſſa eſt, membrumque dolens, vt par eſt, ægri mouere, nec poſſunt, nec volunt.

Tandem ſoluta continuitas in muſculis, vel illorum tendinibus facit, vt membrum, quod trahere debebant mouere non poſſint, partim ob dolorem, ob quẽ pars vulnerata moueri non poteſt, partim quod muſculus, vel tendo vulneratus contrahi, aut extendi nequit. Idẽ efficiunt vlcera, & præcipuè poſt Iſchiadicos dolores orta, quæ membranas, neruos, ligamenta, & tendines, circa coxæ articulum corrumpunt, vnde claudicatio aut ad motum impotentia excitatur. Idem tamen & in alijs articulis fieri poteſt. Sicut etiam à magnis combuſtionibus ad articulos nerui, & tendines quandoque ita retrahuntur, vt membrum inde incurnetur; præcipuè ſi circa initia Chirurgus ferulis, & alijs idoneis medicamentis incommodum non præcaueat.

Secundò in partibus muſculis annexis, & præcipuè oſſibus, nonnumquam tamen & ligamentis, ac cartilaginibus, cauſſa motus impotentiæ hæret.

Motus impotentia à conformatione oſſium vitioſa.

Primò ſi conformatio oſſium ſit vitioſa, qualis nonnullis à primo ortu obtingere, vel etiam fractura accidere ſolet, motus impeditur, vt vel æger claudicet, vel manu rectè apprehendere non valeat.

Motus impotentia à oſſium luxatione, & fractura.

Secundò diſlocatio oſſium, & luxatio, & ea qualiſcumque motui obeſt. Præterea ſi oſſa frangantur, mẽbrum moueri non poteſt, partim quia cùm pars oſſis fracti, cui muſculus, & tendines inſeruntur, mouetur, reliqua pars abrupta non ſequitur: partim propter dolorem, qui etiam leui motu in oſſe fracto excitatur.

Motus impotentia à ligamentorum vitio.

Inſuper cauſſa motus impotentiæ in ligamentis articulos obuoluentibus, & firmantibus eſſe poteſt. Eorũ enim continuitas ſi ſoluatur, vel ſi laxentur, oſſium laxatio, vel membri elongatio, quam appellant, accidit. Nam quandoque ligamenta rumpuntur; quandoque etiam ex vulnere ſoluuntur; ſed vtrumq; rarius accidit. Nonnumquam etiam ex vlcere ibi latente exeduntur, quod in coxendicis articulo, ob ſinuoſa ibi excitata vlcera accidere ſolet, vnde nõnulli toto reliquo vitæ curſu luxato, & abbreuiato crure claudi manent, vel pede elongato claudicant. Nonnumquam diſtractis extenſione nimia, & motu violento quocumque ligamentis articulos firmantibus, & ex parte ab oſſibus, quibus cohærent, veluti anulſis, motus articuli impeditur, cum dolore ab initio ſæpè diu moleſto. Deniq; laxata ligamenta, neque membrum ſatis firmant, & conſtringũt, vnde fit, vt articuli elongentur, & facili de cauſſa luxentur. Idq; nonnullis ab ortu accidit, vt crura quaſi pendula, & vnũ altero longiùs obtineant, ac facili de cauſſa oſſium diſlocationem patiantur. Si quoque exſiccẽtur nimium, & indurentur ligamenta, id quod in calloſa, & nodoſa podagra fieri ſolet, articulus, & membrũ immobile manet, vel ægrè mouetur, & cùm mouetur, ſtridor aliquis, ac fragor, ac ſi rumperentur percipitur.

Motus impotentia à cartilaginum vitio.

Tandem ſi cartilago, quæ capita oſſium mobilium munire ſolet, ſuam illam naturalem lubricitatem amittat, & hinc cartilago, vel exſiccetur, vel exaſperetur, motui impedimento eſt. Atque hæ cauſſæ ſunt,

ob

ob quas citra paralyſin ſpontaneus motus impediri, vel tolli poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa diagnoſtica. Ipſum motus impedimentum per ſe obuium eſt, nec ſignis opus habet. Cùm verò pro diuerſitate cauſſarum cura varianda ſit, cauſſæ diligenter inquirendæ.

Primò refrigeratio manuum, vel pedum latere non poteſt, ſed ipſe æger, quid paſſus ſit, referet.

Exſiccatio, & induratio muſculorum, ac tendinum, & atrophia membri, viſu ac tactu comprehenditur, poteſtque hac in re Medicus, ne fallatur, & atrophiam membri pro paralyſi habeat, ſatis inſtrui à Foreſto *loco antea alleg. lib.* 10. *obſeru.* 97.

Contracti etiam, & qui ſcirrhos, ac nodos circa articulos habent, facilè à paralyticis viſu, & tactu diſcernere licet. Paralyticorum enim membra aliorum ope flecti, & extendi poſſunt. Membra verò contracta, & rigida etiam aliorum ope extendi non poſſunt, ſed incuruata manent; tumoreſque duri tactu deprehenduntur.

Si ab extenſione violenta tendinum, & ligamentorum motus impotentia proueniat, æger ipſe, quid violenti paſſus ſit, vel quid egerit, referet; atque ipſa extenſio tendinum tactu deprehendi poteſt. Ita tumores, vulnera, vlcera, combuſtiones in muſculis, & circa articulos viſui obuia ſunt.

Oſſium quoque vitium ſeu organicum, ſeu luxatio, ſeu fractura, ſenſibus deprehenditur, diceturque de ſignis fracturarum, & luxationum ſuo loco. Ita ſi ligamenta, vel rumpantur, vel vulnerentur, ex cauſſis euidentibus, quæ præceſſerunt, id patebit. Et cùm articuli luxantur, & membrum plerumque iuſto longius redditur: quod ſi accidat, & nihil tale præceſſerit, indicio eſt, ligamentum laxius redditum fuiſſe.

Exſiccatio ligamentorum tactu deprehenditur: & tum inter mouendum ſtridor plerumque percipitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Quæ refrigeratione extremorum mouendi impotentia, facilè refrigeratione ceſſante, & plerumque ſponte ceſſat; Nonnumquam tamen medicamentis opus habet.

2. Immobilitas membrorum, quæ ab exſiccatione & induratione muſculorum; item duris tumoribus, nodis, callis, vel cicatricibus in tendinibus, & ligamentis accidit, curatu difficilis eſt, & ſi malum diuturnum ſit, ac ratione ætatis, & ob labores diuturnos obtigerit, ferè incurabilis eſt. Recens verò curationem ſæpè admittit.

3. Si impotentia membrum mouendi fiat, quod à violentia tendo, aut ligamentum diſtracta ſint, incurabile malum eſt; Vt &, ſi muſculus penitus amputatus ſit. A combuſtione vitium facilius, vel difficilius curatur, prout illa minor, vel maior eſt.

4. Si ab organico oſſium vitio motus impedimentum eueniat, idque ſit natiuum, & à primo ortu contractum, malum incurabile eſt.

5. Si luxatio, vel fractura rectè curetur, etiam impedimentum motus tollitur: Si verò incurabilis eſt, vel integrè curari non poteſt, & motus impedimentum aliquod remanet. De prognoſticis autem luxationum, & fracturarum dicetur ſuo loco.

6. Qui ab vlceribus diuturnis circa articulos, præcipuè coxendicem, eſt immobilitas, plerumque incurabilis eſt.

7. Eadem ratio eſt ligamentorum vitij. Si enim illud curabile eſt, mouendi impotẽtia corrigi, & tolli poteſt. Sin minus, perpetuum motus impedimẽtum remanet.

Curatio.

Curatio motus impotẽtiæ à refrigeratione. Primò. Si ob refrigerationem nimiam manus, vel pedes officium facere non poſſunt, plerumque, ſi æger de loco frigido in calidum ſe conferat, ſpontè ceſſat malum. Hoc tamen hic notandum, ſtatim ad ignem, & locum valdè calidum non accedendum, neque medicamenta calida mox applicanda eſſe. Hoc enim ſi fiat, magnus dolor percipitur, & nonnumquam, ſi magna ſit refrigeratio, etiam gangræna inducitur. Imò ſi magna ſit refrigeratio, aqua frigidiſſima pars primum lauanda, aut niue fricanda eſt. Id quod Norvvegis, Finlandis, & alijs Septentrionalibus populis familiariſſimum eſt. Documentum huius rei præbent, rapa, poma, & oua congelata. Si enim ea in aquam frigidiſſimam inijciantur, gelu extrahitur, & extra adhæret, & ea incorrupta manent. Si verò in aquam calidam, vel tepidam inijciantur, corrumpuntur. Poſtea verò ſi aliquid intemperiei adhuc remaneat, fouenda calidis medicamentis, vt decocto baccar. lauri, roriſmarin. ſaluiæ, lauendul. & ſimil. aut lacte dulci, in quo ea cocta ſint, aut oleis calidis, de cera, terebinthina; de lateribus, & ſimilibus inungenda.

Secundò, ſi ab exſiccatione muſculorum, & tendinum ſit membrum mouendi impotentia, humectantia, & calefacientia, neruoſq; roborantia adhibenda. Muſculus, vel tendo ad eum tenens inungendus ol. amygdalar. dulc. violar. chamæmel. lilior. albor. lumbricor. hyperici, pinguedine anſerina, humana, præcipuè medulla crurum vituli, terebinth. & ſimilibus. Alij commendant pinguedinem iuniorum catulorum per decoctionem paratam, h. m. Catulorum, qui 9. dies non excedant, ſumantur numero iij. exenterentur, & decoquantur in aqua communi ad talem carnis diſſolutionem, vbi pinguedo ſupernatabit, refrigeſcat; hinc pinguedo colligatur, & vſui ſeruetur. Balnea etiam & fomenta vſurpentur, ex radic. althææ, liliorum alb. bryoniæ, ireos, mandragoræ, quæ etiam valdè emollit, folijs maluæ, violar. althææ, ſaluiæ, chamæpyt. thymi, floribus chamæmel. melilot. ſemin. lini, fænugræc. pſyllij. — Curatio motus impotẽtiæ ab exſiccatione.

Poſſunt & inſeſſus ex decocto ebuli parari, & ſingulis quinque diebus renouari.

Vel parentur eq. ſpecies pro balneo.

℞. *Rad. ebuli* ℔. iv. *gentian. baccar. lauri, iuniperi, rutæ ſylu. an.* M. ij. *flor. chamæmeli, hyperici, agrimon. fol. ſalicis, querc. an.* M. j. Miſc.

Proſunt & thermæ Sulph. Cataplaſmata ex iiſdem fiant. Emplaſtra parantur ex gummi ammoniac. elemi, bdellio, galbano, opopanace, ſtyrace, calamita, medull. crurum vituli, radicibus ireos. lilior. alborum, & ſimilibus.

Vt ℞. *rad. althææ, bryon. lilior. albor. an.* ℥. j. *maluæ, althææ, chamæpyt. flor. chamæmel. melilot. an.* M. j. *ſem. fænugræc. lini, an.* ℥. j. Coqu. in decocto pedum, & capitis veruecis pro fomento.

Poſtea inungatur locus affectus tali vnguento.

℞. *Vnguenti dialth.* ℥. j. *axung. human. gallin. anſeris, medull. crur. vitul. an.* ʒ. ij. *ſucci lumbric.* ʒ. ß. Miſc. pro vnguent. Poſtea emplaſtrum diachylon imponatur. Poſt balneum, & hoc vnguento membra affecta mox illini poſſunt.

℞. *Gumm. ammoniac. opopan. an.* ℥ j. ß. *bdellij* ʒ. vj. Diſſoluantur in ſpir. vini Rhen. add. *ol. lumbricor. terreſt.* ʒ. ix. *deſtill. caryophyl.* ʒ. ß. Miſc.

Platerus *lib.* 1. *obſeru. p.* 138. 139. 140. non ſine fructu hiſce vſus eſt: Primò hoc vnguento:

℞. *Ol. lumbric. lilior. albor. an.* ℥ j. ß. *cheirin. irini. an.* ℥. ß. *lithargyr.* ℥. j. Coque parum, & addatur *gummi ammoniac. diſſolut. in aq. vitæ* ℥ j. *ſtyracis* ʒ. ij *laricea,* ℥. ß. *Ceræ q. ſ.* F. Vnguentum. Emplaſtrum poſtea tale appoſuit.

℞. *Gummi ammoniac.* ℥. ij. *Galban. opopana. bdellij. an.* ℥. j. Diſſoluantur in aq. vitæ. Adde *Styrac. calamit.* ℥ ß. *pingued. anſerin. medull. crurum vituli, an.* ℥. j. *thuris* ʒ. ij. *rad. ireos* ʒ. j. *hermodactil.* ʒ. j. ß. *laricea, & reſina communis q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Manè remoto Emplaſtro hunc fotum inſtituit.

℞. *Rad.*

℞. *Rad. altheæ, bryon. ireos, lilior. recent. inciſar.* quantum poculum vulgare capit, *Abſinthij, thymi, ſaluiæ, an.* M.j. *flor. chamæm. melilot. ſambuci, an.* p.j *ſem. lini, fænugræc. an. cochl.* 3. *vel* 4. Coq. in decocto inteſtin. capitis, & pedum vituli addito pauco vino.

Plura eiuſmodi medicamenta videantur in Tractatu de Scorbuto *de Curatione membrorum contractorum, & rigidorum*.

Manualis quoque opera, ac inſtrumenta, & machinæ ad tendines, muſculos, & ligamenta adſtricta ſenſim relaxanda, & extendenda non incommodè adhibentur. Sed id pro membrorum affectorum ratione varia varijs modis perficitur. Si digitus vnus, vel plures in manu ſint extenſi, annulus illi indendus, qui alij annulo vicino digito ſano adhibito affixus, & connexus ſit. Ita enim cùm ſanus digitus mouetur, & contrahitur, alter ſimul inflectitur. Si verò membrum, vt genu, brachium, digitus, contractum ſit, ſenſim in dies, & ſæpè membrum, vel manibus, vel pondere appenſo, quod in pede fieri poteſt, vel idoneis inſtrumentis, & machinis extendendum, inſtrumenta ad hanc rem idonea videantur apud Guilelmum Fabricium, *Centur.* 1. *obſeru.* 83. *& lib. de combuſt. cap.* 15.

Ad atrophiam illam in cruribus in adoleſcente, vnde motus impotentia orta erat, adhibuit Foreſtus ſingulis diebus manè interdum, & bis de die, frictiones mediocres manu factas, dum adhuc in lecto decūberet manè æger per integram horam, incipiendo à coxa vſque ad talos, & pedes, & ſurſum atq; deorſum membrū fricādo, vt eo modo apertis poris, & meatibus ſanguis ad crura tabida conflueret. Has frictiones cū per dies 12. & plures continuaſſet, peruenit ad vnctiones, quæ humectarent, & moderatè calefacerent. Prius nimirum per dimidiam horam inſtituit frictiones illas ſiccas cū panno aſpero, deinde talem inunctionem adhibuit.

℞. *Ol. amygdal. dulc.* ℥.ij. *chamæmel.* ℥.j. Miſce, quo modo adoleſcentem priſtinæ ſanitati reſtituit.

Curatio motus impotentiæ ex ſcirrhis, duriſque tumoribus, ac ligamentorum vitijs.

Tertiò. Eodem modo, quo ob exſiccationem tendinum, & muſculorum motus impotentia curatur, etiam tollitur motus impotentia ex Scirrhis, duriſque circa articulos tumoribus: modò ſint curabiles, vt & à combuſtione, aut ligamentorum exſiccatione, ac duritie ortum habens, videlicet per emollientia antea propoſita, & membrorum rigidorum, manuum, vel inſtrumentorum idoneorum opera in contrariam figuram ſenſim facta extenſione. Guilielmus Fabricius *loco allegato* in contractionibus à combuſtione callum nouacula exſcindit, & partes quæ præter naturam coaluerunt, ſeparat, ac vulnus debito modo curat.

Quartò. Mouendi impotentia ex fractura, vel luxatione, quod quo modo fieri debeat, dictum in Inſtitutio. *lib.* 5. *p.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 3. *&* 4. & dicentur de ijs ſuo loco plura.

CAPVT XXVII.

De Paralyſi.

Paralyſis.

PAralyſis à παραλύεσθαι, id eſt, reſolui dicitur, quoniā neruus, & muſculus, in quem inſeritur, ita reſoluitur, & eneruatur, vt ad motum προαιρετικὴν exercendum, fiet planè ineptus. Eſt enim, vt Galenus 3. *de loc. affect. c. vlt.* habet, paralyſis maximè τῆς κινήσεως ἀπώλεια. Vbi verò ſenſus ſolum perijt, ea, ſi propriè loqui libeat, partis eſt ἀναισθησία: Etſi & ea affectio, vbi ſenſus & motus ſimul perit, nomine paralyſeos comprehendatur. Cognata paralyſi eſt νάρκη ἢ νάρκωσις: hoc eſt, torpor, vel ſtupor, quæ affectio etſi potiſſimum ſenſus hebetudo ſit: tamen etiā à Medicis pro affectu ex ſentiendi mouendiq; difficultate compoſitio accipitur, ſeu pro diminuta, & imperfecta paralyſi. Stupor enim ſeu

Paralyſi cognatus eſt ſtupor.

Mollificatio.

torpor ſæpè ad veram paralyſin via eſt, eiuſque futuræ prodromus; & ſaltem cauſarum magnitudine hi duo affectus differunt. Particula autem παρά hoc loco vim minuendi habet, παραλυόμενοι media corporis parte, aut vno in membro reſoluti dicantur; Cùm λυόμενοι, & καταλυόμενοι, qui toto corpore hoc modo affecti ſunt, quales apoplectici, & morti vicini, de quibus Hippocrat. 2. *aphor.* 47. Nominatur, & παραπληγία, vel παραπληξία, tamquam vnius medietatis corporis reſolutio, vnde & ἡμιπληγία appellatur, ad differentiam apoplexiæ, quæ πάθος eſt & affectus totius. Sic enim Galenus *in* 3. *prorrh. Aphor.* 26. *&* 68. ſcribit: παραπληγία tale πάθος eſt dimidij corporis quale apoplexis totius. Denique πάρεσις quoque pro Paralyſi vſurpatur, quæ remiſſio, laxatio, aut reſolutio eſt membrorum, mouendi facultate potiſſimum deficiente. Ab Auicenna, & Interpretibus vulgo mollificatio nominatur, non quod reuera nerui emolliantur, & laxentur, ſed quod molliores videantur. Propria enim muſculi actio eſt contractio ad originem, quo neruus, & tendo fit rigidior, & durior, quaſi vt in fidibus etiam fieri videmus. Cùm autem nerui ab illa actione ceſſant, & tendines non cōtrahuntur, aut non contrahi poſſunt, vidētur eſſe molliores, etſi reuera molliores non ſint, ac nulla eſſentialis mollities ipſis accidat; ſicut & fides cum remittuntur reuera non molliores, ſed laxiores ſaltem fiunt.

παραπληγία. παραπληξία. ἡμιπληγία. πάρεσις. Mollificatio.

Cur autem accidat, vt nunc ſenſus, & motus ſimul, nunc motus ſaltem ſaluo ſenſu, aut contra ſaluo motu, ſenſus ſaltem aboleatur, de eo dictum eſt in Inſtit. quæ hic repetere opus non eſt.

Definitio.

Definitio.

Eſt videlicet Paralyſis motus in parte vna, vel pluribus abolitio (nonnunquam & ſenſus ſimul aboletur) ob ſpirituum animalium ad motum ſpontaneum neceſſariorum defectum. Cùm enim plures, & diuerſæ ſint cauſſæ, ob quas hæc motus abolitio fieri poteſt, omnes ad cauſam vnam aliquam redigi oportet, quæ eſt ſpirituum animalium defectus. Spiritus enim animalis ad motum voluntarium, vt & ſenſum omninò neceſſarij ſunt, ac ſine illis nullus ſenſus, ac motus perfici poteſt. Vulgò quidem docetur, cauſſam, proximam eſſe denegatum influxum facultatis motricis. Verùm, vt alibi ſæpius dictum, propriè loquendo facultates nō influunt, ſed animo vbicumque eſt, ibi omnibus ſuis facultatibus prædita, & inſtructa eſt; Exercet autem illas organis idoneis. Ad quorum perfectionem, & ſpiritus animales influentes requiruntur, qui faciunt, vt facultas inſita in actum prorumpere poſſit.

Cauſſa proxima.

Differentia.

Differentia.

Aboletur autem motus nunc in toto corpore (quod tamen rarius accidit) ſeu in omnibus infra caput partibus, citra læſionem actionum principum (hæc enim ſi coniungatur, eſt apoplexia) cum ſpinalis medulla tota affecta eſt: nunc alterum latus tantum, ſeu dextrum, ſeu ſiniſtrum afficitur; dextra ſcilicet, aut ſiniſtra ſaltem parte ſpinalis medullæ læſa; nunc determinatæ ſaltem partis motus tollitur, vt manus, pedis, palpebrarum, à quibus etiam nomen accipit, & Paralyſis pedum, manuum, linguæ, palpebrarum, aut alterius partis nominatur.

Cauſſa.

Cauſſa.

Etſi verò de cauſſa proxima nulla ſit cōtrouerſia, in cauſſarum tamen reliquarum enumeratione non parū diſcrepant authores. Quamquam enim è Galeno, & Auicenna ſuas opiniones omnes ferè depromant; alij tamē aliter eas explicant. Galenus quidem *li.* 1. *de ſymptom. cauſſ. c.* 5. de Paralyſis cauſſis hæc habet, *Continens, ſiue proxima, ſiue quomodocumque alio vocabulo libeat appellare, huius ſymptomatis cauſſa eſt, talis quiſpiam in neruo affectus, cuius occaſione à principio ad ipſum virtus tranſmitti prohibetur. Porrò prohibetur, ſiquidem meatum aliquem neruus habet, qualem qui ad oculos deſcendunt,*

mani-

manifeſtè habere cernuntur, vel ex obſtructione, vel compreſſione. Si autem non habet, ex conſtipatione, vel frigore, vel compreſſione.

Auicennas v. *cap. proprio*, its de cauſſis Paralyſis docet: *deſtructio ſenſus, & motus fit, quoniam ſpiritus ſenſibilis vel motiuus, aut retinetur à penetratione ad membra, aut penetrat, ſed non ſuſcipitur eius impreſſio propter complexionis corruptionem.*

Hinc plerique doctiores Medici de cauſſis Paralyſis, ita ſentiunt, quod facultas influens (rectius ſpiritus influens) vel non tranſmittitur ob morbum neruorum eum deferentium, vel non ſuſcipitur, licet influat membri recipientis vitio. Alij tamen aliter id explicant.

Nos, vt hæc hoc loco breuiter contrahamus, (plura enim poſtea in quæſtionibus dicentur) ſtatuimus, cum à neruo muſculus omnem vim mouendi accipiat, hicque & ſuam peculiarem temperiem, & ſimilarem conſtitutionem neceſſario habeat, & vt ſpirituum animalem à cerebro in muſculis ferat, etiam organicam conſtitutionem obtineat: à neruorum, ſiue in partem ipſam, quæ moueri debet, inſiti ſint, ſiue longius ab ea remoti, & ad eam tendant, vitio & morbis omnem Paralyſin prouenire. Et quidem neruos (ſub quibus, & ſpinalem medullam comprehendimus) malè affectos Paralyſis cauſſam eſſe, vel vt ſunt partes ſimilares, atque intemperie laborant, aut νάρκωσιν patiuntur, vel vt inſtrumenta, & canales ſpirituum animalem ferentes, dum anguſtia præter naturam laborant, vel dum ipſorum vnitas ſoluta eſt. Etſi enim partis ipſius, quæ moueri debet, vitio ſpiritus animales non ſuſcipi etiam vulgò dicatur, tamen id omne partibus obuenit, quatenus ſunt neruoſæ, & neruos obtinent, & ob neruos ipſis inſitos hoc accidit. Quamuis, vt poſtea dicetur, ob curationem, & medicamentorum applicationem neceſſarium ſit, inquirere, an in ipſo muſculo, ſeu neruo muſculo inſerto, an vero in via, ſeu neruo ad ipſum tendente cauſſa mali ſit.

Quod verò nonnulli addunt tertium, nimirum cauſſam poſſe eſſe etiam in origine, id ſuperuacaneum videtur. Nam ſi intelligunt originem ſpinalis medullæ, aut cuiuſcumque nerui, & tum in via à cerebro ad membrum, cauſſa hæret. Si autem per originem ipſum cerebrum intelligunt (ſicut nonnulli ſtatuunt, quod in cerebro cauſſa Paralyſis eſſe poſſit, ſi illud ſpiritibus deſtituatur) verum equidem eſt, cerebro affecto motum in toto corpore aboleri poſſe, verùm is affectus non eſt Paralyſis, ſed Apoplexia, vel aliquis ſoporoſus affectus.

Cùm ergo tria iſta tantùm morborum genera, intemperies, & νάρκωσις, anguſtia, & ſoluta vnitas in neruis, ſiue à cerebro, aut ſpinali medulla ad membrum aliquod tendentibus, ſiue alicui muſculo inſertis, ſint cauſſa Paralyſis, quæ faciunt, vt muſculus ſpiritibus animalibus deſtituatur (quorum defectum proximam, & coniunctam Paralyſis cauſſam eſſe diximus) de his ordine dicemus.

Paralyſis ab intemperie frigida, & humida in neruis. Et primò quidem intemperiem, quod attinet, in eo omnes conſentiunt, frigidam, & humidam intemperiem in neruis cauſſam Paralyſis eſſe, qua totus neruus reſoluitur, & ad ſpiritum animalem ſuſcipiendum (frigus enim ſpiritibus inimicum) & motum ineptus redditur. Vndè rectè vulgò frigus neruis inimicum eſſe ſtatuitur. Et poteſt hæc intemperies, vel ſine, vel cum materia eſſe, ſiue à cauſſa externa, vel interna prouenire.

A cauſſa externa, & euidente Paralyſis fit ob contactum diuturnum rei frigidæ, nimirum aerem ambientem frigidum, ventum borealem, contrectationem niuis, vel glaciei, moram in aqua frigida, vel ſeſſionem ſuper lapide frigido, ſicut hoc quibuſdam accidiſſe Galenus 1. *de loc. affect. cap. 6.* docet. Idem etiam 4. *de loco affect. c. 4.* refert, quendam hyeme tempore frigido, & pluuioſo, cùm madidum pallium collo diutius obuoluiſſet, in manus Paralyſin incidiſſe, neruis, qui à ſpinali medulla ad manum deducuntur, nimium humectatis, & refrigeratis.

Ab interna verò cauſſa excitatur Paralyſis, cùm humores pituitoſi, frigidi, & humidi neruos alicubi irrigant, refrigerant, & humectant, eorumque tonum laxant, & temperiem naturalem deſtruunt, vt ſpiritum animalem commodè ſuſcipere, eoque frui & vti non poſſint. Humores autem illi, qui ſpinalem medullam, ſeu neruos alterando Paralyſeos cauſſa ſunt, plerumque à capite deſcendunt. Cùm enim ſpinalis medullæ & omnium neruorum origo ſit à cerebro, ſi quid vitioſi humoris in capite collectum ſit, & à natura à cerebro expellatur, vel ſpontè defluat, via decliui, & prona in neruos deſcendit, eoſque afficit, & hoc etiam modo, nam an compreſſione, vel obſtructione idem etiam fiat, poſtea dicetur, poſt apoplexiam Paralyſis ſequi ſolet, cùm humor, qui apoplexiam produxerat, è cerebro excuſſus, & per cauitatem vertebrarum dorſi deſcendens, & ſpinalis medullæ, ac neruorum ductus ſequens neruos irrigat, alterat, & humectat, atque ad officium, & vium ineptos reddit. Quod tamen & ſine apoplexia alijs de cauſſis fieri poteſt.

Qui autem fiat, vt poſt apoplexiam alterum tantùm latus reſoluatur, altero manente incolumi, inquiſitione dignum. Auicennas ſtatuit ſpinalem medullam diuiſam eſſe in duas partes perindè, ac cerebrum, & hinc fieri, vt licet humor alteram occupet, altera ſalua manere poſſit. Leonhartus v. Iachin qui neque in cocta vitulorum, & arietum medulla, neque in cruda hoc diſcrimen inuenire potuit, *in 9. Rhaſis capite de Paralyſi*, Auicennam reprehendit, quaſi rationibus quibuſdam deceptus falſa ſtatuerit, cum contra mirari naturam potius debuerit, quæ in continuis quoque corporibus alteram partem ſine altera poſſit afficere. Ipſe enim miræ naturæ ſagacitati hoc tribuit, quæ τὸ κατ᾽ ἴξιν ſeruat non ſolùm per capitis, & ſpinæ neruos, verum, & per neruos, muſculos, & cutem totius corporis. Verum etſi Iachinus iſtam ſpinalis medullæ in duas partes diuiſionem inuenire non potuerit: Recentiores tamen anatomici, Varolius, & alij ſatis clarè monſtrarunt, vt ipſum cerebrum eſt duplex, ita, & ſpinalem medullam eſſe duplicem. Vnde facilè eſt rationem reddere, cur vnum latus lædatur altero ſaluo. In quam.n. partem natura humorem apoplexiæ cauſſam deponit, ea paralyſi afficitur. Hoc tamen non negandum, naturæ hoc eſſe ſagacitatis, & prouidentiæ, vt humorem vitioſum non ad vtrumque latus ſimul deponat, ſed alterum ſaltem, & ita vno læſo alterum integrum conſeruet.

Intemperies autem hæc non ſolùm in ipſis muſculis, ſed & in neruis ad muſculos tendentibus eſſe poteſt. Capiuaccius equidem, & alij Auicennæ interpretes ſtatuunt, ab intemperie non in ductibus, ſed ſolùm in muſculis paralyſin fieri poſſe. Verùm nec experientia nec ratio id ſatis confirmat. Galenus 4. *de loc. affect. cap. 4.* refert, quendam, cùm madidum pallium tempore frigido, & pluuioſo diu collo obuoluiſſet, in manus paralyſin incidiſſe, neruis non in manu, ſed qui à ſpinali medulla, & collo ad manum deriuantur, refrigeratis. Ac ſi nerui altera portio vbicumque refrigeretur, & ad officium inepta reddatur, partes omnes, quibus nerui illius ductus reliqui communicantur, ſeu quę à trunco iſto neruos ſuos accipiunt, reſoluuntur.

Præter intemperiem nerui, quatenus ſunt partes ſimilares, etiam à cauſis occultis iiſque peculiari modo infeſtis lædi poſſunt. Quod facit vis Narcotica, cùm in medicamentis, & venenis Narcoticis, tum in humoribus, qui ſimilem naturam induunt. Ab hac cauſſa procul dubio eſt Paralyſis, quæ à cõtactu marinæ torpedinis ſeu retis, in quo fuerit capta, ortum habet, aut à cõ- — Paralyſis à vi narcotica.

trecta-

trectatione argenti viui prouenit, & aurifabris atque ijs, qui ſpecula parant. vt de Venetianis refert Hercul. Saxonia familiaris eſt,

Vinum etiam huc pertinere credibile eſt, quod quātum neruis incommodi immoderatius ſumptū pariat tremor manuum in potatoribus, non rarò docet; vnde etiam vulgò neruos ferire dicitur. Quamquam verò paralyſin à vino induci putent, alij à ſiccitate, vt Rondeletius, & quod ſuo calore, ac tenuitate excrementa ad neruos deducat; alij, vt Euſtach. Rudius, quod in neruis acetoſum euadat: tamen probabiliorem putamus Plateri ſententiam, qui ſtatuit, vinum peculiari vi Narcotica ſenſus, ac ſpiritus torpidos reddere: quam confirmat Fernelius, qui *lib.5. de part. morb. & ſymptom. cap.8.* refert, ſe vidiſſe aliquando vniuerſam corporis cutem ex crapula, & vinolentia ſtupore affectam fuiſſe. Et Narcoticam talem vim habere non rarò humorem illum, qui Apoplexiæ, & Paralyſis cauſſa eſt, credibile eſt. Quamquam enim frigiditas concurrere poteſt: tamen ſi ſaltem frigiditas Paralyſin excitaret, non tam pertinax eſſet hoc malum, nec tam diu tam efficacia medicamenta calefacientia, & ſiccantia ſæpè ſine omni, vel cum paruo fructu adhiberentur; quod ſatis arguit, cauſſam aliam longè potentiorem, & efficaciorē, quam ſit ſola intemperies frigida, & humida, ſubeſſe.

Huc pertinet proculdubio paralyſis Scorbutica, atque ab his duabus cauſſis, irrigatione videlicet, & humectatione neruorum, ac vi narcotica prouenit, quæ ſeu ab ichore, & ſeroſo humore, ſeu à vaporibus malignis, qui à colluuie humorum Scorbutica eleuantur, ortum habet, de qua cùm *in inſtit. & tr. de Scorbuto, c. 5.* plura dixerimus, hic nihil addimus, Vbi etiam, quomodo ex Colica fiat Paralyſis, monſtratum.

Paralyſis à neruorum anguſtia.

Secundò ſi nerui quatenus partes organicæ conſiderantur, ſeu quatenus ſunt canales ſpiritus animales ad muſculos ferentes, anguſtia p.n. in ijs ſpiritibus animalibus tranſitum intercludens, Paralyſis cauſſa eſſe poteſt, & in eo omnes Medici conſentiunt. Verum quot modis anguſtia iſta in neruo excitari poſſit, diſſentiūt.

Vulgò autem tres anguſtiæ cauſſæ ponuntur, Obſtructio, Compreſſio, & Denſatio.

Obſtructio fit, cum ab humore craſſo nerui ſubſtantia, ſeu cauitas ita repletur, vt ſpiritus animales tranſire non poſſint.

Verùm obſtructionem hanc fieri poſſe negat Platerus, ideo, quod humor craſſus in neruorum ſolidorum ſubſtantiam, tam ſubitò, vt ſæpè Apoplexia in Paralyſin mutatur, ſe inſinuare non poſſit. Ipſi verò humores iſtas ſecundum cauitates ſpinæ deſcendentes, & pondere ſuo incumbentes neruis, ipſos comprimere, & ſpiritibus animalibus viam intercipere, ac præterea neruorum naturalem temperiem, ac tonum labefactare ſtatuit. Verumtamen non impoſſibile planè videtur, vt humor aliquis in ſubſtantia cerebri collectus in ipſam neruorum ſubſtantiam ſeſe inſinuet; neque opus eſt, vt humor ille planè craſſus ſit. Nam quo minus poroſi ſunt nerui, eò facilius obſtrui poſſunt.

Compreſſio fit ſecundùm Platerum ab humoribus, neruis extra incumbentibus. Deinde accidit à tumore quocumque neruos comprimente, à contuſione, à luxatione vertebrarum dorſi ſubitò facta (nam ſi ſenſim fiat, quod fit in gibboſis, ſenſim quoque cedit medulla, nec contorquetur, vnde nihil mali nerui patiuntur, nec motus aboletur) vel aliorum oſſium, à fractura oſſium, à vinculo iniecto, & cauſſa quacumque comprimente, vt à diutino in cubitum innixu, capitiſque ſupra cubitum inclinatione, vt & femoris ſuper femur poſitu. Quò & frigus referri poteſt neruos adſtringens.

Denique denſatio, ſeu coarctatio, ſeu ſtipatio, quæ Galeno eſt πύκνωσις accidit, vt Galenus *li. 1. de cauſ. ſympt. c. 9.* docet, cum neruus craſſiorem, quam pro ſua natura, habitum ſeu conditionem ſuſceperit: Id verò cōtingit duplici ratione, vel quia nutritus ſit viſcidis & craſſis ſuccis, vel quia ſit coactus à violento frigore.

Tertiò cauſſa Paralyſis eſt ſoluta vnitas, cum neruo diſſecto, eroſo & rupto, membro, in quod ſpiritum animalem deferebat, ille denegatur, & hinc ſenſus ac motus perit; niſi ab alijs neruis illæſis adhuc ſpiritum hauriat. Cauſſa & ſponta-

Atque ex his, quæ de triplici morborum genere, quibus dum nerui afficiuntur, Paralyſis inducitur, diximus, manifeſtum euadit, qui humores Paralyſeos cauſſa eſſe poſſunt, de quo Authores diſſentiunt, vt poſtea *q.2.* dicetur. Nimirum humores omnes, qui neruos vel ſecundum vulgarem ſententiam obſtruunt, vel extra comprimunt, vel alterant, refrigerant, humectant, irrigant, ac ſtupefaciunt; paralyſis cauſſa eſſe poſſunt. Imò & vapores, qui idem præſtare queunt, quod in Paralyſi Scorbutica fieri videtur: niſi quis ad humorem ſeroſum potius tum recurrere velit. Ideòque etſi humores pituitoſi & frigidi ad Paralyſim inducēdam ſint valdè apti, & hinc deſtillationes talium humorum à capite, & omnia, quæ crudos ac pituitoſos humores in capite generant, ad Paralyſim inducendam ſint apta; tamen humores biliosi & melancholici ac ſeroſi hinc non planè excludendi ſunt, vt poſtea *q.2.* dicetur. Quāquam enim humores bilioſi & melancholici ſiccandi vim habeant, & alijs humoribus collati ſicci ſint: tamen quia humores ſunt, humidi ſunt & neruis humidiores; ipſoſque proinde humectare & irrigare, ac præterea extra ijs incumbentes eos comprimere poſſunt. Non rarò quoque in febribus malignis malignitatem & vim narcoticam inducere ſolent, atque eo etiam modo Paralyſis cauſſa eſſe poſſunt. Via autem, per quam influūt humores ad muſculos, cerebrum plerumque eſſe facilè concedimus; vnde affectus cerebri ſæpe futuræ Paralyſis indicium ſunt, & in Paralyſin degenerant. Quādoque tamen etiam è venis eo effundi poſſe, vel criſes in morbis monſtrant. Narrat enim Galenus, *4. de loco affect. c. 4.* cuidam, qui à vehementi Peripneumonia, conualeſcebat, brachij, tam quoad poſteriores, quàm quoad ſuperiores partes & cubiti maximam partem ac ſummos digitos ſenſus difficultate laboraſſe, atque motum quoque aliquot digitorum læſum fuiſſe. P. Ægineta *lib.3. c.18.* facit mentionem Paralyſeos ex Colica per iudicatoriam quandam trāslationem, quæ etiam Scorbuticis familiaris eſt. Et Fernelius *lib.5. de par. morb. & ſympt. cap.3.* refert: Bilem flauam ſub finem intermittentium febrium in ſpinam dorſi ac in neruorum originem effuſam aliquando Paralyſin generaſſe. In quibus caſibus omnibus per venas potiùs ad ſpinalem medullam & neruos effundi humores bilioſos, quàm à cerebro communicari probabilius, de quibus *in inſtitut. & tract. de Scorbut. cap.5. nu.* 14.

Patet ex iiſdem etiam, quæ ſint cauſſæ euidētes. cauſſæ procatarcticæ & euidentes, videlicet frigus aeris & aquæ, medicamenta & vina Narcotica, ſomnus in loco humido, vel ædibus calce recens obductis, mora ſub radijs Lunæ, cibi pituitam ſuppeditātes, imprimis crapula & ebrietas, præſertim ex vino, ſi ieiuno ſtomacho potetur. & quæcumque caput replent, ac neruis nocēt, vt & venus nimia, caſus ab alto, percuſſio capitis, vel ceruicis, contuſio & luxatio vertebrarum, vt & aliorum oſſium, eorumdemque fractura & ſimilia, quorum hactenus facta eſt mentio.

Ex his etiam, quæ hactenus de cauſſis Paralyſis tradita ſunt, eam ſenibus & hyeme frequentius accidere poſſe, & quos morbos ſequi ſoleat, manifeſtum eſt. Secundum Auicennam quinque ægritudines ſequi ſolet: Apoplexiam, Epileſiam, dolorem Colicum, Strangulationem vteri & Febres Chronicas. Rarius tamē Epilepſiam ſequitur: tum ſcilicet quando à Paroxyſmo *Epileſiæ* materia ad neruorum principium vno impetu detruditur, ſpirituumque animalium trāſitum impedit. Paralyſis ſolens vitare.

Quan-

[illegible] morbos ſequi [illegible], vt [illegible] quoque familia- [illegible]

[illegible].

[illegible] & ſymp[illegible], quæ ſenſibus apparent, facile à vulgo [illegible]. Etenim pars affecta motu, vel ſimul etiam ſen[illegible] deſtituitur, ſæpe numero & atrophia tandem contabeſcit. Addunt quidam & alia ſigna, quod nimirum pulſus in parte affecta ſit debilis & frequens, quandoque etiam latus ſanum ita calidum, ac ſi eſſet in igne, & latus reſolutum ita frigidum, ac ſi eſſet in niue; quod vt quandoque accidere poteſt, ita proculdubio à peculiari cauſſa accidit, cum videl. humores frigidi & craſſi ſunt in latere affecto, qui faciunt, vt non ſolùm ſpiritus animales, ſed & vitales ſeſe liberè in partem affectam diffundere non poſſunt, vnde latus ægrum frigidum apparet, ſanum verò, in quod calor influens totus conuertitur & liberè effunditur, calidius.

Duo verò ſignis diligenter inquirenda veniunt; Locus primariò affectus, & cauſſæ, ſecundùm quas curatio maximè variat; neque ipſi parti affectæ ſemper medicamenta applicanda. Stultè (vt Iachinus loquitur) faciunt, qui ad reſoluta membra operam ponunt, origine naturali ignorata; nihilque perficies, niſi affectam prius partem noueris. Notabile eſt huius rei exemplum apud Galenum, 1. *de loc. affect. cap.5.* de quodam Pauſania Syro, qui in tribus digitis, ſeruato motu, ſenſum amiſerat, & triginta iam diebus è medicamentis ſatis idoneis digitis impoſitis nihil auxilij ſenſerat. Hunc enim cum Galenus à vehiculo in dorſum lapſum cognoſceret, coniecturam fecit, in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram prodeuntis partem quampiam ab ictu fuiſſe inflammatam, & nunc habere ſcirrhoſam diſpoſitionem, ideòque illud ipſum medicamentum à digitis amotum illi ſpinæ parti appoſuit, vnde digitus læſus cum admirantium admiratione eſt reſtitutus.

Cauſſarum eadem eſt ratio. Longè enim aliter Paralyſis, quæ ab intemperie eſt, curanda venit, ac ea, quæ à compreſſione, vel luxatione, vel fractura, vel ſimili cauſſa euidenti.

Signa loci affecti. Locus ergo primariò affectus vt rectè cognoſcatur; Primo inquirendum, an ægro aliquid ab externis & euidentibus cauſſis acciderit, an ſcilicet percuſſus, contuſus, lapſus, vulneratus, aut in parte aliqua corporis compreſſus ſit; aut an ab aere, pluuia, aqua, niue refrigeratus. Ex his enim & locus affectus & cauſſa innoteſcit. Ita Galenus in Pauſania illo, de quo modo dictum, qui in itinere ex curru delapſus dorſum ita læſerat, vt ſenſum trium digitorum ſiniſtræ manus amitteret, ex cauſſa illa euidente locum primariò affectum non manum, ſed ſpinam dorſi eſſe collegit, 1. *de loc. aff. cap.6. &* 5. *de loc. cap. vltimo.* Vbi plura huius generis exempla reperiuntur.

Si verò nulla externa vel euidens cauſſa præceſſerit, obſeruandum, in quibus partibus functiones animales laborant vel amiſſæ ſunt: multitudinem enim neruorum affectorum oſtendit partium affectarum numerus. Ad quam rem imprimis Anatomica cognitio requiritur, vt Galenus 1. *de loc. affect. cap.6.* docet, & notitia, vnde in quamlibet partem nerui deriuentur & implantentur. Si enim ſimul cum dextra vel ſiniſtra corporis parte eadem quoque faciei pars reſoluatur, & impedimentum accidat in ſermone; cerebrum ſecundum illam partem, ſimulque initium ſpinalis medullæ ſecundum illam partem affecta ſ[illegible].

Si autem pars faciei de[illegible] ſiniſtra ſolum re[illegible]uatur; reliquo toto corpore [illegible] manente, ſpinalis m[illegible]dulla ſalua eſt cerebro ſal[illegible] illam partem, a qua nerui ad partes eas d[illegible] affecto. Quod [illegible] omnes partes capitis ſaluæ ſint, [illegible] p[illegible] reſolutæ, cerebrum ſalu[illegible] [illegible] in ſpinali me[illegible]. Et quidem ſi omnes totius c[illegible] capite partes reſoluuntur, initium [illegible]. [illegible] dem totum, ac[illegible], ſi [illegible] capite partes tam dextræ [illegible] reſolutæ ſint. Sin verò in vno ſaltem la[illegible] corporis ſub capite motus ablatus ſit, in altera duntaxat ſpinalis medullæ parte, dextra vel ſiniſtra, cauſſa mali hæret. Sin autem non omnes vnius lateris partes reſolutæ ſint, ſed multæ ſaltem; non initium ſpinalis medullæ affectum eſt, ſed in loco aliquo inferiore cauſſa mali hæret. Quo loco autem conſiſtat cauſſa mali, docebit partium reſolutarum numerus, & cognitio neruorum è ſpina in quamcunque partem prodeuntium. Exempl. gr. Si motus brachiorum ſaluus ſit, crura autem reſoluta, vtrumque vel alterum, mali cauſſa hæret infra lumbos, in vertebris oſſis ſacri, neruiſque inde prodeuntibus. Et quidem ſi vtrumque femur, crus, & vterque pes reſoluatur, ſpinalis medulla eo loci tota afficitur. Sin verò vnum crus ſaltem reſoluatur, vna ſaltem pars ſpinalis medullæ, dextra vel ſiniſtra læſa eſt.

Si verò non totum corpus, non multæ partes, ſed aliquæ, vel vna ſaltem reſoluta ſit, neque in cerebro, neque in ſpinali medulla, ſed extra eam in nerui alicuius, vel neruorum propagine cauſſa hæret. Ideòque ex Anatomicis tum inquirendum, vel in mentem reuocandum, vnde muſculus, cuius motus ceſſat, neruos ſuos accipiat. Exemplis aliquot rem illuſtrabimus: Si (citra muſculorum affectum) caput circumagi nequeat, vel buccæ non moueantur, vel ſi ceruicem in latera mouere nequeat æger, aut potiùs ſi hæ omnes partes laborent, tunc neruu poſteriores ex propagine primæ, ſecundæ, tertiæ, quartæ, quintæ aut ſextæ vertebræ ceruicis affecti ſunt. Vbi ceruicem quis flectere nequit, anteriores nerui dictarum propaginum ſunt læſi.

Si brachium ſtupeat & reſoluatur, reliquo corpore ſano & illæſo, ſi ſolum brachium attollere nequeat æger, aut cutis externa ſummi brachij ſtupeat, primus brachij neruus afficitur. Si cubiti motus impeditus ſit, conſideranda eſt eius flexio. Si enim ſola cubiti flexio extrorſum ſit impedita, cum ſtupore cutis internæ, cubiti alio motu omni ſaluo, ſecundus brachij neruus laborat. Quando autem æger cubitum introrſum flectere non poteſt, & anterior cutis brachij ſtupet, aut muſculi in cubito ſiti ſtupent, aut flectere digitum aut cardum non poteſt cum ſtupore cutis, tertius neruus læſus eſt totus: vel ſi flectat adhuc cubitum, circa articulum cubiti affectus eſt. Sin verò ſtupeat, aut non moueatur digitus annularis aut paruus, quintus neruus patitur. Si extendere cubitum, carpum, vel digitos nequeat, vel ſi muſculi ſtupeant, quartus neruus affectus eſt. Partem eius affectam ita cognoſces. Si enim extenſio cubiti ſit integra, paulò ſupra articulum cubiti patitur. Sed ſi externa cutis cubituſque ad brachiale ſenſum amiſerit, intra articulum illum afficitur. Ita & in aliis partibus affectis exortus & propagines neruorum, qui ſpiritum animalem iis deferunt, inquirantur.

Præterea a iuuantibus & nocentibus ſedes mali & locus primariò affectus cognoſcitur. Nam ſi noxa ſupra partem Paralyticam conſiſtat, & medicamenta ipſi affectæ adhibeantur, nihil iuuabunt. Conferent autem, ſi fonti mali applicentur, id quod in Pauſania Syro, de quo antea, accidit 1. *de loc. aff. c.6.*

Cæterum de partibus in facie obſeruandum, quod reſoluta in aduerſam ſanam contorqueri ſoleat. Quia muſculus ſanæ partis ab actione ſua, id eſt, tenſione ſiue tractione non ceſſat. Atque ita pars reſoluta tractum aduerſæ ſiue oppoſitæ ſanæ partis ſequitur, quæ & breuior propterea redditur.

Nota. Dili[g]enter tamen hic diſcernendum eſt, vtrum pars affecta & contorta laboret Paralyſi, an conuulſio[ne]. Nam ſi, exempl. gr. diſtorſio oris exiſtat a paralyſi,

pars reſoluta longior [illegible] ſanam trahitur, vt diximus. Contrarium [illegible] fiat a conuulſione, vbi ægra [illegible] ſanam [illegible]. Deinde in Paralyſi pars affecta facilè e[illegible]ndi poteſt, quod in conuulſa fieri nequit, [illegible] rigida manet. Præterea conuulſio cum dolore aliquo eſt coniuncta, non paralyſis, in qua plerumque ſenſus ſimul perit. Poſtremò in Paralyſi faciei palpebra oculorum inferior demiſſa eſt, ægerque deorſum aſpicit, cuius contrarium obſeruatur in conuulſione.

Signa causarum. Cognita iam ſede locoque affecto *διάγνωσις* malique cauſſa inquirenda. Et primò quærendum de cauſſis externis & euidentibus, vt de refrigeratione ab aere, aqua, niue, medicamentis foris impoſitis frigidis, de contrectatione marinę torpedinis, de opiatorum & narcoticorum vſu, de compreſſione à corpore duro, tumore, caſu, ictu, vinculis, luxatione oſſium, fractura eorundem, & ſimilibus.

Si horum nihil præceſſerit, ſed Apoplexia æger laborauerit, facilè, & hoc ex ægri & adſtantium relatione, cognoſcetur. Si nec hæc præceſſerit, à corporis conſtitutione ex humorum abundantia inſigni ac morbis, quæ præceſſerunt, vel adſunt, ex ætate, regione, anni tempore, victus ratione, humor peccans & morbi cauſſa cognoſcetur. Conſuli etiam poſſunt iuuantia & lædentia.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Omnis Paralyſis fortis à cauſſa interna difficulter curatur; cùm humores, qui neruos occupant, non ſine maximo labore & negotio amoueri poſſint: Imprimis cùm ægri in medicamentorum neceſſariorum vſu, ac recta diæta rarò perſiſtant. Et primò quidem ſolent, qui per omnia membra reſoluti ſunt, celeriter rapi, ac ſi correpti quidem non ſint, diutius quidem viuunt, rarò ad ſanitatem perueniunt, & plerique ſpiritum miſerum trahunt, memoria quoque amiſſa. In partibus verò nunquam acutus, ſæpè longus, ferè ſanabilis morbus eſt Celſus *lib.3. cap.28.*

Verum hic notandum; Primò procul dubio prioribus verbis de Apoplexia Celſum loqui. Sua enim tempora ſecutus, vtrumque affectum & Apoplexiam & Paralyſin propriè dictam paralyſin nominat. Deinde, non ſimpliciter verum eſſe, paralyſin ſemper eſſe longum morbum, etiam eam, quæ in partibus ſaltem eſt, id quod Paralyſis Scorbutica teſtatur, quę ſæpe breui temporis ſpatio finitur, vt de Scorbuto *cap.5. num.22.* diximus. Experientia idem docuit Petrum Salium Diuerſum, qui propterea, *in notis in Altomarum, cap.14.* ſtatuit, Paralyſin non ſemper ab humore frigido & viſcido prouenire, verùm & à vaporoſa materia, quæ ad principium neruorum tranſmiſſa, obſtructionem in ijs inducens, ac ſpiritus animalis viam intercipiens, ſenſum & motum inferiorum partium inhibeat. Exemplumque affert cuiuſdam Tonſoris, qui poſt crapulam nocte media cum timore ſuffocationis expergefactus, incidit ſubito in paralyſin omnium corporis partium infra faciem exiſtentium, ſenſuſque & motu adeò priuatus eſt, vt nec acu profundè perforatus, nec gladiolo ſcarificatus, quicquam ſentiret, nullamque partem, niſi caput, mouere poſſet, quæ ſoluta crapula ac frictionibus tantummodo ac inunctionibus quibuſdam reſoluentibus ad ſpinam, intra tertium diem omnino ſanatus eſt. Ideoque ea paralyſis ſola longa eſt, quæ ab humore craſſo prouenit.

Historia notanda de subita paralyseos solutione.

2. Et præcipue paralyſis, quæ ex ſoluta Apoplexia prouenit, difficilis curationis eſt, & periculoſa ob cauſſæ vehementiam, ob confirmatam partium imbecillitatem, & ob metu recidiuæ. Nam paralyſis, Apoplexiam excipiens, ſæpe in eandem recidit, vel materia, quæ ad cerebrum & ſpinalem medullam defluxit, ad cerebrum iterum recurrente, vt nonnullis placet: Vel, quod vero ſimilius eſt, facto vndique maiori concurſu ſimilis materiæ ad cerebrum, vel euſdem in cerebro cumulatione, vbi retenta homin[illegible] apop[illegible] cum re[illegible]dit.

3. Minus periculoſa eſt paralyſi[illegible] motus aut ſenſus lædatur, magis ſi vterqu[illegible]. Peior rurſum, in qua plures nerui & mu[illegible] ſunt affecti. Hinc ma[illegible] periculum minatur Par[illegible] ſi medulla ſpinalis ſit affecta, quam ſi partis alicuius ſaltem neruus ſit affectus. Et e[illegible] periculoſiores etiam ſpinæ affectus, quo cerebro ſunt propiores.

4. Paralyſis ex nerui grandioris aut ſpinalis medullæ inciſione tranſuerſim facta non curatur: Quia inciſio hæc non coaleſcit. Hippocr. *6. aph.19.*

5. Paralyſis ex luxatione valida & ſubita vertebrarum, præſertim ceruicis (cum à vertebris ceruicis nerui è medio inter vertebram ſuperiorem & inferiorem exeant, in lumborum non item, ſed è vertebra ſuperiore exeant) plerumque lethalis eſt, teſte Auicenna, propterea quod nerui inſigniter contunduntur & atteruntur, ac propter ſequentem inflammationem vertebræ, facilè ad priſtinam ſedem reduci nequeant. Si in Paralyſi ex ictu, contuſione, caſu, nerui vehementer contunduntur, non curatur. Signum verò eſt neruos vehementer contuſos eſſe, ſi illicò poſt ictum Paralyſis oriatur. Aliàs ſi non illicò, non tàm ob attritionem nerui Paralyſis exiſtit, quam ob inflammationē, quæ ictui ſuccedit.

6. Tremor Paralyſi ſuperueniens, bonum. Quoniam meatus neruorum aliquo modo aperiri ſignificat, per quos aliquid ſpiritus animalis ad aliqualem motum ſufficiens tranſire poteſt.

7. Si membrum reſolutum fuerit actu calidum, de ſanitatis recuperatione ſpes eſt.

8. Si membrum Paralyticum extenuetur, eiuſque color vegetus mutetur, aut non curatur morbus, aut difficulter, quia non ſolum ſpiritus animalis defectum, ſed & calorem naturalem propemodum extinctum arguit. Præſertim ſi reſoluti lateris oculus imminuatur; id quod ſpirituum defectum indicat. [illegible]

9. Cruribus & pedibus reſoluti facilior eſt curatio, ob ſicciorem & robuſtiorē eorum neruorum naturam.

10. In ſenſibus difficulter curatur Paralyſis, ob caloris natiui imbecillitatem, vt & Hyeme. Plus autem ſperare licet tempore æſtiuo & verno, ſi æger rectè regatur.

11. In omnibus neruoſi generis affectibus, qui à pituitoſis & frigidis humoribus fiunt, vt ſunt Apoplexia, & Paraplegia, febris valida ſuperueniens non parum adiumenti affert, teſte Galeno, *2. Prorrhet. aph.50.* Morbi enim cauſſam febris illa abſumitur, neruoſque calefacit & exſiccat.

12. Rhaſis *1. contin.* ſe multos reſolutos ex Dierrhea ſuperueniente curatos vidiſſe ſcribit. Quod Marcell. Donatus *in Hiſtor. medic. mir. l.2. c.5.* non de valida & antiqua, ſed de debili & recenti Paralyſi accipiendum cenſet. Poteſt idem & de Paralyſi ſcorbutica verum eſſe, quæ ex humore ſeroſo, & mobili prouenit.

13. Paralyſis rarò degenerat in alios morbos, ipſa verò alios morbos ſequitur, Apoplexiam, Epilepſiam, Colicam, febres Chronicas, ſuffocationem vteri, vt ſupra dictum.

Indicationes.

Cùm proxima Paralyſis cauſſa ſit ſpiritus animalis in parte reſoluta defectus, vt is parti reſtituatur, requiritur. Verum iſta indicatio inutilis eſt, cùm non detur materia remedij: quæ huic proximè & immediatè poſſit ſatisfacere. Ergo à cauſſis, à quibus continens iſta dependet, indicatio vtilis petenda. Sunt autem illæ, vt dictum, intemperies frigida, & humida, vis narcotica, anguſtia, quæ rurſum à plurimis cauſſis, vt dictum, prouenit, & ſoluta vnitas. Etſi verò de modo, quo cauſſæ nonnullæ paralyſin efficiunt, authores non conueniant, vt ſupra de cauſſis dictum, & poſtea in quæſtionibus dicetur: tamen in curatione vix aliqua eſt diſcrepantia. Indicationes.

H[illegible]nor

Humor enim pituitoſus, ſiue alterando & refrigerando ac humectando, ſiue obſtruendo, ſiue comprimendo Paralyſin efficiat, curationem eandem requirit, humorque pituitoſus, quocumque etiam modo Paralyſin efficiat, è neruis tollendus eſt.

Curatio ergo tribus capitibus comprehendi poteſt agendumque primò de Curatione Paralyſis ex humore pituitoſo & frigido: Secundò de Curatione Paralyſis ex humore tenui & ſeroſo: tertiò de Curatione Paralyſis à cauſſis euidentibus. Quamquam verò etiam vim Narcoticam inter Cauſſas Paralyſis ſupra recenſuimus: tamen eadem medicamenta, quæ ad humorem pituitoſum adhibentur, videlicet medicamenta neruis amica, narcoticam quoque vim infringere poſſunt.

In Curatione tamen ſemper ad locum affectum, in quo Cauſſa mali hæret, reſpiciendum, & ei medicamenta applicanda. Si enim omnes infra caput partes reſolutæ ſint, ad ſpinæ initium in cauitate ceruicis topica applicanda; ſimul tamen cerebrum non negligendum. Si verò ſeu plures ſeu pauciores partes læſæ ſint, ſemper ad eam partem medicamenta applicanda, in qua cauſſa mali hæret. Et ſi origo nerui affecta ſit, eò loci medicamenta applicanda. Si verò non in principio, ſed in parte quadam ſolùm progreſſus neruus affectus ſit, eò loci medicamenta adhibenda.

Curatio Paralyſis; è pituita ortum habentis.

…ratio …ralyſis …uitoſæ. Paralyſis, quæ ab humore pituitoſo, vel ſpinalem medullam vel neruum occupante, & quocunque etiam modo ſpiritus animalis influxum prohibente, partiſque temperiem corrumpente, ortum habet, curatur, ſi humor pituitoſus è loco illo tollatur. Quod fit, ſi vel in alium locum trahatur, vel è corpore euacuetur, vel diſcutiatur & abſumatur, ac præcaueatur, ne noui humores, qui paralyſis cauſſam augere & mouere poſſunt, cumulentur, & ad partem affectam affluant; tandemque intemperies introducta corrigatur, neruique roborentur.

Vt autem iſta ordine fiant, ab vniuerſi corporis euacuatione incipiendum. Deinde cùm à capite ad neruos materia affluere ſoleat, illud euacuandum & roborandum. Et tertiò parti affectæ ſuccurrendum. Etſi verò quanam ratione hæc fieri & in actum deduci poſſint, & præcipue, quomodo capiti ſuccurrendum ſit, ſuprà *part. 1. cap. 2. 3. & 10.* ſatis dictum; tamen quædam hic adhuc addere libet. Ea verò, quæ ad neruos propriè ſpectant, ſubijcere neceſſarium eſt.

Venæ ſectio. Vniuerſalem ergo corporis euacuationem quod attinet, in hac Paralyſis ſpecie vix venæ ſectione opus eſt, cùm ſanguis non peccet, ſed pituita, & plerumque in ſenibus pituitoſis, ac natura frigidis hoc malum accidat. Si tamen crudi ſanguinis copia humorem pituitoſum producat & foueat venam in brachio partis ſanæ aperire licet. Parcè tamen ſanguis euacuandus, ne languidus calor extinguatur.

Lenientia & Purgãtia mitiora. Vniuerſi potius corporis purgatio ad humorem pituitoſum dirigenda. Itaque ſecundùm commune præceptum aluus & primæ viæ primò expurgandæ, ne attenuantium & præparantium, quæ neceſſaria ſunt, vſu humores crudi in ventriculo & primis vijs hærentes, maiori copia ad penitiora corporis & neruos deducantur.

Clyſter ergo talis inijciatur:

℞. *Mercurialis, betæ, ſaluiæ, hyſſopi, origani, betonicæ an.* M. j. *fl. chamæmeli, ſummit. centaur. minor. an.* M. ß. *ſem. rutæ, fœnicul. an.* ʒ. j. *agaric. alb.* ʒ. ij. Coqu. in aqu. ſ.

Colaturæ ℞. ℔. j. In qua diſſoluantur *Electuar. Hier. cum Agaric. Benedict. laxat. an.* ʒ. vj. *ol. chamæmel. lilior. alb. rutæ, moll. roſ. col. an.* ℥. j. *ſalis* ʒ. ß. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Rad. brion.* ʒ. vj. *fol. ſaluiæ, iuæ arthet. centaur. min. Mercurial. an.* M. j. *fl. primul. ver. origani Cret. rutæ an.* P. ß *ſtœchad. Arab.* p. j. *ſem. ſiler. mont.* ʒ. j ß. *carthami*

in pet. lig. ℥. ß. *colocinth. in p. l.* ʒ. j. F. decoctio in l. q. aquæ.

Colaturæ ℞. ℔. j. In qua diſſolu. *Elect. diaphænic.* ℥. ß. *hiera diacolocynth.* ʒ. iij. *ol. caſtorei, rutæ an.* ℥. j. *ſal. gemm.* ℈. j. M. pro Enemate. Vel alia Purgantia mitiora in eundem finem vſurpanda, vt Pilulæ Aſſairet & Alœphangin.

Vt: ℞. *Pilul. Aſſaireth.* ʒ. j. ß. *Alephangin. Agar. troch. an.* ʒ. j. *Maſtich.* ℈. j. *cum Syrup. Stœchad. ſimpl. vel oxymel. Scillit.* F. Pilulæ mediocres, quarum æger. ʒ. j. capiat per vices.

Inter mitiora iſta & lenientia in hac Paralyſi ſpecie, Caſſia locum non habet; cùm nimium humectet: Species Hieræ magis conueniunt. Vtilis eſt hic in Paralyſi & Terebinthina, quæ cum alijs Electuarijs & pulueribus purgantibus conuenientibus in formam Boli formari & ʒ. j. vel ʒ. ij. pondere exhiberi poteſt.

In forma liquida exhibendi Terebinthinam modum ex Lemnio Inſtitut. *lib. 5. part. 1. ſect. 1. c.* 11. propoſuimus.

Si ventriculus Pituita repletus ſit, commodum etiam eſt vomitum ciere in iis, qui ad eum apti ſunt. Vomitoria.

Vomitorium ergo tale parari poteſt.

℞. *Raphani in taleolas inciſi,* ℥. j. ß. *ſem. raphani, atriplicis rad. Aſari an.* ʒ. ij. *Agar.* ʒ. j. *flor. geniſt.* p. i. Coqu. in hydromel.

Colaturæ ℞. ℥. iiij. v. vel vi. *Oxymel. ſimpl.* ℥. ß.

In fortioribus ſucci Nicotian. depurati ℥. ß. addi poteſt.

Chymicis ſua ſunt vomitoria è floribus Antimonij, Croco Metall. Vitriol. albo, Sale Vitrioli, Mercurio, de quibus alibi.

Poſtea ad Præparationem & Euacuationem humoris pituitoſi accedendum, & vtraque aliquoties repetenda. Si tamen ſtatim in principio vocetur Medicus, non incommodum eſt, imò neceſſarium videtur, vt Medicus ſtatim ad fortiora purgantia, qualia poſtea proponentur, accedat, dum materia adhuc in motu eſt, antequam neruis ſeſe penitius inſinuet, iiſque impingatur: Vbi verò malum iam confirmatum eſt, & materia neruis impacta; prius attenuanda & præparanda, poſtea euacuanda eſt. Præparãtia.

Pituitam hic præparantia omnia ſint calida, ſicca, attenuantia, ſimulque cerebro & neruis amica, qualia ſuprà *part. 1. cap. 2. & 10.* recenſuimus, quæ hic omnia repetere opus non eſt. Pauca ſaltem compoſita addemus.

Vt: ℞. *Syr. ſtœchad. de betonica, de hyſſopo mellis anthoſat. an.* ℥. j. *Aq. lauendul. ſaluiæ, roriſmarini hyſſopi an.* ℥. ij. *cynamomi* ʒ. ij. F. Potio pro tribus doſibus, cui aliquid oxymel ſimpl. vel ſcillit. addi poteſt.

Etſi enim acetum ſit neruis inimicum: tamen, vt Hercul. Saxon. hac de re loquitur, neruis inimicum non eſt cum melle, & inimicum eſt neruis exiccatis, non pituita repletis. Veruntamen, quia etiam ipſum oxymel neruos, ſi ſit acrius, vel eius vſus nimius, vellicat, acidorum vſus omnino parcior ſit.

Vel: ℞. *Aq. betonic. primulæ veris an.* ℥. iii. *ſaluiæ* ℥. ii. *hyſſop.* ℥. i. *Syr. de hyſſop.* ℥. i. ß *de beton.* ℥. i. *Eſſentiæ caſtorei* ℈. ß. *Aq. Cinamomi* ʒ. ii. M. pro 4. doſibus, quarum vna mane & veſperi propinetur. Vel fiat hoc Decoctum:

℞. *Rad. Ireos, helenij, acori veri an.* ℥. ß. *ſaluiæ, beton. hyſſop. roriſmar. an.* M. i. *flor. Stæchad. Arab.* M. ß. *ſem. aniſi, fœniculi an.* ʒ. ii. Coqu. in aquæ puræ ℔. iii. ad remanentiam ℔. ii. Colatura dulcoretur *Sacchari vel mell. roſat. aut anthoſat.* ℔. ß. & aromatiſ. *pulu. Cinamomi* ʒ. i. *zinzib. alb. nucis moſchatæ an.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. i. atque per manicam Hipp. traijciantur.

Valde etiam commendatur Syrupus de Iua Arthetica, qui hoc modo conficitur. Syrupus de Iua Arthetica.

℞. *Iuæ* M. ii. *ſaluiæ, maioran. roriſmar. polij, origani,*

calaminth. mentaſtri, pulegij, hyſſopi, thymi, rutæ ſylueſtr. & domeſtic. betonic. ſerpill. an. M. j. *Rad. Acori veri, ariſtoloch. peucedani, valerian. bryon. gentian. dictamni an.* ℥. ß. *fœnic. petroſelin. apij, aſparag. ruſci an.* ℥. j. *ſtæchad. Arabic. ſem. aniſi. fœnicul. liguſtic. ameos, carui, ſiler. montan. an.* ʒ. iij. *rad. pyrethri* ℥. ß. *paſſul.* ℥. ij.

Bulliant omnia in iuſta quantitate aquæ ad conſumptionem quartæ partis.

Inde colentur, & cum mell. ſ.q.ſ.a. F. Syrupus, qui aromatiſetur *Puluere nucis moſchatæ, Cinamomi & Cubebarum:* Cuius ℥. j. ß. cum aqua idonea ſæpè exhibeatur.

℞. *Mell. roſat. col.* ℥. viij. *Extr. calami arom.* ʒ. j. ß. M. pro Syrupo, de quo mane & veſperi per aliquot dies cochlearia ij. propinentur.

Imprimis hic vtilis eſt primula Veris, quæ ob magnam in Paralyſi curanda vim herba Paralyſis vulgò appellatur.

Vtilis eſt & Mulſa, in qua Caſtorei aliquid diſſolutum ſit.

Paulus Aegineta, *libr. 3. cap.* 18. & Aetius *Tetrab. 2. ſerm. 2. cap.* 28. Sagapeni, Opoponac. Aſæ fœtidæ exiguam portionem cum mulſa manè ſingulis diebus exhibent.

Et quia morbus eſt diuturnus, ac medicamenta ſæpius iterata facilè nauſeam ac faſtidium pariunt, commodum eſt potui talia miſcere. In hunc ergo vſum fieri poteſt Hydromel ſeu Melicratum, cuius generis eſt, quod Quercetanus à Friderico Electore Palatino communicatum *Pharmacop. cap.* 11. deſcribit.

Vel: ℞. *Mell. opt.* ℔. ß. *aqu. font.* ℔. vj. Deſpumentur. Poſtea adde *Saluiæ, pulegi. betonic. hyſſopi an.* M. j. vel Manipul. ß.

Coquantur tamdiu, donec herbarum vires Melicratum attraxerit.

Colatura calida aromatiſetur *Cinamomi, cortic. citri an.* ʒ. j. ß. *trium piperum, an.* ℈. ß. *granor. paradiſi, Cardamomi, galang. an.* ℈. j. *nuc. moſchat.* ℈. ß. F. Potus Clarus.

Vel: ℞. *Aq.* ℔. xx. *mell.* ℔. j. ß. *rad. acori veri, ſaluia, roriſmarini an.* M. j. *rad. ireos* ℥. ß. Coquantur ad conſumptionem tertiæ partis, addendo ſub finem *Cinamomi, nucis moſchatæ an.* ʒ. j. *piperis* ʒ. ß. F. Melicratum.

Loco Mellis & Saccharum vſurpari poteſt.

Vel paretur ſeq. Hydromel digerens:

℞. *Aq. communis* ℔. ij. *mellis opt.* ℥. iij. Decoq. lento igne, donec non amplius ſpumet. Decocto adde *fol. ſaluiæ, origan, an.* p. j. *puleg. ſerpil. an.* p. ß. *rad. Ireos conciſa* ʒ. ij. *ſem. aniſi. coriand. an.* ʒ. ß. *macis, cinamomi an.* ℈. j. Bulliant ad conſumptionem quartæ partis, Colentur, & in 4. doſes diuidantur.

Hydromelitis aromatici deſcriptio etiam extat apud Langium *lib. 3. Epiſtol. Medic. Epiſt. 1. cap. 5.* De quibus omnibus & cum cibo & extra cibum ſæpè aliquid bibi poteſt.

Etſi autem vinum, imprimis potens, non conuenit Paralyticis: tamen in aſſuetis id loco vehiculi ad medicamenta ad neruos interius deferenda vtile eſt. Ideo in vino Saluia, Roſmarinus, Hyſſopus, Betonica, herba Paralyſ. Chamæpyt. & huius generis alia macerari poſſunt. Commodius verò eſt, ſi cum multo hæ plantæ deferuescant.

Purgantia.

Purgantia fortiora. Præparata iam per aliquot dies materia, aliquid purgantium admiſcere licet, Agaricum, Mechoachan. fol. ſenæ.

Vt: ℞. *Rad. fœnic. peon. an.* ℥. ß. *ireos, calami aromat. an.* ʒ. ij. *ſem. fœnicul.* ʒ. j. ß. *baccar. iuniperi, cubebar. an.* ʒ. ij. *fol. betonic, herb. paralyſ. ſaluiæ, chamæpit. roriſmar. flor. ſtæchad. Arab. an.* p. j. *fol. ſen. elect.* ʒ. j. ß. *agar. alb.* ℥. ß. *mechoachan.* ʒ ij. *zingib.* ʒ. j. ß. *cinamomi, maſtich. nuc. moſch. an.* ʒ. j. Infundantur in ſ.q. Hydromel.

Colaturæ ℞. ℥. x. *Syrup. Stæchad. ſimpl.* ℥. ij. *de hyſſopo* ℥. j. Dentur mane tribus diebus.

Vel: ℞. *Flor. Calend. exicc.* ℥. iij. *aq. flo. primul. ver. vini alb. generoſ. an.* ℔. ij. Indantur vaſi vitreo bene munito, ac macerentur hor. 24. in B. tepido poſtea exprimantur prælo: Hinc.

℞. *Flor. primul. ver. ſic.* ℥. ij. ac macerentur denuo hor. 24. in ſupra ſcripta prima Colatura in B. tepido, exprimantur ſecunda vice fortiter, ac in hac expreſſ. infundantur tertia vice hac *flor. anthos* ℥. j. per horas xxiv. in B. tepido, ac exprimantur prælo.

Tandem ℞. *fol. ſen.* ℥. iiij. *turbith. alb. & gummi. hermodactyl.* an. ℥. j. ß. *cort. lign. ſancti* ℥. j. *cinamom.* an. ℥. ß. *caryophyl. arom. ſem. aniſi* an. ʒ. ij. præparatis rite omnibus affundatur ſpir. Vitriol. rectif. ʒ. ij. ac affundatur præſcripta Colatura, indatur phialæ vitreæ capaci, ac maceretur iterum in B. tepido hor. xxiv. Tandem ignis ſubminiſtretur, vt omnia ebullire incipiant, poſtea exempta, exprimantur prælo, add. ſacchar. albiſſ. ℔. j. Deſpumetur album oui, ac coqu. ad Syrup. conſiſtentiam, ſeruetur vſui.

His peractis quieſcendum per aliquot dies, ægerque interea conuenienti Diæta regendus. Hinc fortiora purgantia vſurpentur, Turbith, Colocynthis, Pilulæ de Agarico, Cochiæ, fœtidæ, Hermodactyl. de Sagapeno, de Opoponace, Elect. Indum: Benedicta laxat. Hiera cum Agaric. Hiera Logadij, Hiera Pacchij, atque inter ea mitiora primùm vſurpanda.

Mirum in modum commendantur Pilulæ de Iua, quarum ſingulis diebus hora vna poſt cœnam (ego mallem manè eas exhibere) ℈. j. ſumat æger. Pilulæ de Iua arthetica.

Parantur autem hoc modo: ℞. *Iua, herb. paralyſ. betonica, flor. ſtæchad. Arab.* (al. addunt *fl. anthos*) an. ℥. j. ſiccata in vmbra in puluerem redigantur, quibus adde *turbith elect.* ʒ. j. *agaric. alb.* ʒ. ij. *colocynth.* ʒ. ß. *Zingib. ſal. gemm.* an. gr. x. *rhabarb. optim.* ʒ. j. ß. *ſpicæ Indic.* gr. viij. *ſpec. Hieræ, ſimpl. Gal.* ℥. ß. *diagryd.* ʒ. j. Omnia puluerisata cum ſucco Iuæ recenti in maſſam pilularum redigantur.

Vel: ℞. *Pilul. fœtid. Meſue*, aut quæ fortiores ſunt *Rhaſis* ℈. ij. *de Opoponaco* ℈. j. *Caſtor.* gr. v. Cum Syrup. *de Betonic. vel hyſſop.* F. Pilul. xxj. quæ repetantur quoties opus eſt.

Vel: ℞. *Agar. trochiſc.* ʒ. ij. *turbith.* ʒ. j. *ſal. gemmæ. Zingib.* an. ℈. j. *caſtor.* ℈. ß. *Hier. diacolocynth.* ʒ. j. F. Miſtura, cuius doſis ʒ. j.

Vel: ℞. *Pilular. fœtid.* ℈. ij. ß. *Agar. troch.* ℈. j. *troc. Alhandal.* gr. ij. *Caſtor.* gr. iiij. cum *mell. ſcyllit.* F. Pilulæ n. x.

Nonnulli pilulas, & quidem maiori forma, ne vis medicamenti citò diſſoluatur, ſub tempus ſomni exhibent. Verùm ſi forte tale medicamentum ſit, cibum corrumpet; ſi lene, nihil præſtabit. Ideóque commodiſſimum fuerit, tales pilulas poſt mediam noctem exhibere.

Quibus pilulæ non arrident, Potiones exhibeantur.

Vt: ℞. *Betonica, roriſmar. chamæpit.* an. p. j. *ſem. carthami contuſi, fol. ſenæ elect.* an. ʒ. iij. *hermodact.* ʒ j. *ſem. aniſi* ℈. iiij. F. Decoctio in Hydromelite. In Colatura infundantur *Agarici trochiſ.* ʒ. j. ß. *turbith.* ʒ ß. *zinzib.* ℈. ij. *cinamomi* ℈. j. Colaturæ ℥. iiij. adde *mell. roſat. ſolut.* ℥ ß. M. Vel Fiat Syrupus talis:

℞. *Rad. Acori veri* ℥. j. *peon. helenij, imperator.* an. ℥. ß. *chamæpityos* M. ij. *ſaluiæ. beton. hyſſop. primulæ veris* an. M. j. *flor. lauendulæ* ʒ. ß. *ſem. aniſi, fœnic.* an. ʒ. ij. *baccar. lauri, iuniperi* an. ʒ. ij. Coqu. in ſ.q. aq. puræ. In Colatura infundantur *fol. ſen. elect.* ℥. iiij. *agaric. albi* ℥. j. *turbith.* ℥. ß. *mechoacan.* ʒ. iij. Iterum ebulliant & colentur. Colatura cum ſ. q. ſacchari coquatur ad Syrupi conſiſtentiam, & aromatizetur *Cinamomi, zingib. galang.* an. ʒ. ij. De quo dentur ʒ. ij. vel iij.

Hoc modo ſi diebus aliquot purgantia & præparantia exhibita fuerint, quies à medicamentis per dies aliquot concedenda, & poſtea eadem medicamenta ſecunda, tertia, aut pluribus vicibus repetenda, ac ſemper à mitioribus ad fortiora progrediendum. Tempore

quietis

quietis tamen reuulſiones, per Clyſteres, frictiones, & cucurbitulas inſtitui poſſunt.

Roborantia quoque nonnulla capiti et neruis vtilia vſurpanda, ægerque bona diæta regendus.

Vel: ℞. *Conſeru. primula veris*, ʒ. iij. *Mithridat.* ʒ j. Miſce, Vel cum Saccharo l. Bolus, qui poſt purgationem ſeq. die mane horis 4. vel 5. ante prandium ſumatur.

Vel: ℞. *Theriac.* ℈. ij. *aur. Alex* ℈. j. *conſ. fl. lauend.* ʒ. ij. *eſſentia Caſtor.* ℥. v. *ſal. chamapit* ℥ vij. *eſſentia ſaluia* ℈. ß. Cum ſacch. q. ſ. F. Bolus, poſt cœnam degluticndus.

Vel: ℞. *Mithridat.* ʒ. ß. *conf. anacard* ℈ ß. *conſ. fl. ſalu.* ʒ. ij. *ſpir. primu. ver.* gutt. v. *Ol. deſtill. ſalu.* gutt. ij. *extr. caſtor.* ℥ iij. Cum *ſacch.* F. Bolus.

Purgatione vniuerſali peracta, ſi caput & cerebrum ſint primariò affecta, materiamque ſuppeditent, vel pars materiæ ibi hęreat, particulares eius euacuationes inſtituantur, per Errhina, Apophlegmatiſmos, Gargariſmos, de quibus ſupra *part. 1. cap. 10.* dictum.

Habent et ſuum hic locum ptarmica, vt et maſticatoria. Præparari etiam poſſunt tales hypoglottides, quæ manè ieiuno ventriculo, vt et horis pomeridianis in ore detineantur:

℞. *Pulu. nuc. moſch.* ʒ. j ß. *ſem. naſturt. pęon. an.* ℈ ij. *rad. pyrethri* ℈. j *caſtorei* ʒ ß *moſchi* ℥ ij. Cum *ſucco ſaluia* F. Trochiſci lupinis ſimiles.

Vel: ℞. *Rad. acori veri* ʒ. j. *pyrethr.* ℈. ij. *zingiber. pęonia, caryophyll. nuc. moſchat. an.* ʒ ß. *cubebar.* ℈. i. Cum *infuſ. gum. tragac. in aq. lauend. & ſalu. facta addita ſacchari q. ſ.* F. Trochiſci, quantitate lupinorum, quorum vnus, præſertim tempore decubitus, in ore teneatur.

Apophlegmatiſmus talis parari poteſt:

℞. *Rad. pyrethr.* ʒ. j ß *calami arom.* ʒ. i. *ireos* ʒ. ß. *granor. iuniperi* ʒ. i. *fol. ſalu. maioran. an.* P. j. *roriſmar. meliſſ. an.* P. ß. *cubebar.* ʒ ß. F. decoctio in ſ. q. aquæ puræ ad tertias. Colat. ℞. ℥. vij. in quibus diſſolu. *Extr. ſem. coriandr.* ʒ ß. *eſſentia ſalu.* ʒ ij. *ſal. lauend.* ʒ. ß *ſyr. de ſtęchad.* ℥. j. ß Miſc. pro apophlegmatiſmo, de quo calefacto cochlear vnum atque alterum per horæ quadrantem in ore detineatur.

Si caput ab affectu liberum ſit, euacuationibus hiſce pręmiſſis corroborātia neruos vſurpentur, de quib. poſt.

Si iterata aliquoties materiæ præparatione et euacuatione, morbus tamen contumaciter perſiſtat, ſudores prouocandi decocto ligni Guaiaci, Sarſæparill. Chinæ, vel ligni ſaſſafras; ſeorſim ſingulorum vno ſumpto vel pluribus admiſtis. Et ſub finem decoctionis addantur, ſi libet, fol. Primul. veris, ſaluiæ, roriſmarini, cinamomum, nux moſchata. De quo decocto manè bibat æger ℥. vj. vel vii. & in lecto hora vna atq; altera ſudet. Decocto dilutiore ſecundo potus loco in menſa vti poterit. Atque huiuſmodi medicamenti genus aliquot ſeptimanis continuandum.

℞. *Ligni Guaiaci* ℥. viij. *corticis eiuſdem*, *Rad. helen. pęon. iridis, cortic. citri ſiccorum an.* ℥. j. *aqu. pure* ℔. x. Infunde hor. xxiiii. in loco calido, poſtea coquantur. Colat. dulcoretur Saccharo, & condiatur ſpec. Diagalang. vel Diacinamomi ʒ. i. Capiat æger manè et poſt meridiem ℥. vi. ac mane ſudet.

Loco decocti interdum deſtillatum parari poteſt: Exempli loco ſit ſequens liquor antiparalyticus.

℞. *L maior. ligni Guaiaci* ℥. iij. *cort. ligni eiuſd.* ℥. j. *rad. ſarſaparill.* ℥ j. ß. *china* ℥. i. *lign. ſaſſafr.* ʒ. vj. *ligni aloes, galanga an.* ʒ. j. ß. *rad. ſcorzon. hermodactyl. pęon. fęmc. an.* ʒ. ij. ß. *ſem. pęon.* ʒ. ij. F. Infuſio per 24. hor. in loco calido, *in aq. communis* ℔. vii. *vini Rhen.* ℔. iij poſtea add. *Fol. betonic. ina arthet. ſalu. an.* p iij. *flor. Tilia, primula ver. ſtachad. Arab. roriſmar. an.* p. ij. *lauendula* p. j. *chamæm. Rom.* ʒ. *cordial. an.* p. j. *Theriac.* ʒ. ij ß. *mithridat.* ʒ iij. *ſem. & cort. citri an.* ʒ. ij ß. *rad. polypod.* ℥ ß. *cinamomi* ʒ. vj. F. l. a. diſtillatio in M. B. pro ℔. ij. ß. Liquori diſtillato add. *Manus Chriſti c. ol. cinnamomi, c. ol. ſuccini. an.* ℥. j. *Conf. diacymini c. ol. cymini* ℥. vj. Miſc.

De hoc diſtillato manè et veſperi ℥. iii. vel iiii. propinentur.

Pro potu ordinario hoc vti poterit: ℞. *Rad. china* ℥. iii. *Aq. fontan.* ℔. x. Coqu. ad partis quartæ conſūptionē.

Colatura dulcoretur Saccharo et condiatur Cynamomo.

Multum quoque tribuitur aqu. vel decocto Roriſmarini, ſi illius ℥. iii. quotidie ſumantur cum ℥. iii. Rad. Pyrethr. vel Caſtorei. Vbi decoctum hoc vel diſtillatum ſemel abſumptum eſt, iniiciatur Clyſter, vel purgantia ſupra propoſita repetantur. Atque ita per vices decoctum ſudoriferum et purgantia diebus xl. continuentur, ſi tempus, ætas et vires id permittant.

Neruos roborantia. Tandem quæ frigidos humores in Neruis abſumunt, eoſque calefaciunt, ſpiritum et calorem ad eos attrahunt, eoſdemque roborant, cum internè tum externè vſurpanda. Qualia ſunt pleraque, quæ ſupra *part. 1. cap. 2. 3. & 10.* ſunt propoſita.

Ideoque vſurpanda Melicrata antea deſcripta.

Aquæ deſtillatæ. Aqua deſtillata, *Roriſmar. Salu. Lauendul. Primul. veris, Chamapit. Betonic. & compoſita Apoplectica & Paralytica.*

Conſeruæ. Conſeru. *Primul. veris, Chamapit. Beton. Salu. Anthos, Lauend. Stęchad.*

Condita & ſpecies aromaticæ. Radic. Condit. *Acori, Helenij, Ireos, Galang. Pyrethr. Nux Moſchat. condita, Diacorum Meſue.*

Spec. *Aromat, Caryophyll. Diambra, Diagalang. diamoſch. dulc.*

Antidot. Valde commendatur etiam Magiſterium Perlarum. Prodeſt et Theriaca antiqua vel Mithridat. quæ ʒ. i. pondere exhibeantur cum Conſeru. vel aqua appropriata, vel mulſa. Efficacior eſt Aurea Alexandrina et Confect. Anacard.

Vel: ℞. *Aq. betonic. ſalu. primul. veris an.* ℥ ij. *antepilept. Langij* ℥. ß. *extr. calami arom. galang. an.* ℥ vj. *ſalu. tormentill. an.* ℥. v. *cinamomi* ℥. iiij. *aq. cinamomi* ʒ. ij. *ſyr. de ſtęchad.* ℥ j. Miſc. F. potio pro 3. doſibus.

Alia ℞. *Conſeru. chamadr. chamapit. an.* ℥ ß. *ſalu. primul. ver. an.* ʒ. iij. *aqu. betonic. chamadr. an.* ℥. iij. *flor. tilia, pęon. an.* ℥. j. ß. M. & agitentur fortiter in mortario marmoreo, poſt leuiter bulliant, exprimantur et colentur. In Colat. diſſolu. *extr. granor. iuniperi* ℈. j. *betonic. galang. calami arom. an.* ℈. ß. *ſal betonic. abſinth. an.* ℈. i. *aq. cinamomi* ʒ. ii. *brodij rad. enula cond.* ʒ. vi. *ſyr. de cinamomo* ʒ. iii. M. F. potio pro 3. doſibus.

Electuaria. Vel ℞. *Conſeru. ſaluia anthos, primul. veris chamapit. lauendul. an.* ℥. i. *calami Aromatici conditi* ʒ vi. *ſpec. diambr. diamoſch. dulcis an.* ʒ ß. *mithridat.* ʒ. i. *pul. nucis moſch.* ℈. ii. *cubebar.* ℈. i. *Cum ſyrupo ſtachados ſimpl.* F. Electuarium, de quo quantitate nucis iuglandis quotidie, vel alternis diebus 4. horis ante prandium, & tantundem duabus horis ante cœnam et veſperi æger ſumat.

℞. *Conſ. fl. primul. ver.* ℥. i. ß. *ſalu roriſmar. an* ℥ ß. *nuc. moſchat. cond. rad. enula cond. an.* ʒ. iii. *ſpec diambr. diamoſch. d. an.* ʒ. ß. *extr. viſci q.* ℈. i. *galanga* ℈. ß. *margarit. pręparat.* ℈. i. *corall. rubr. pręparat.* ʒ ß. *mithrid.* ʒ. i. *eſſentię caſtor.* ʒ ß. Cum *ſyr. brodij nuc. moſc.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Flor. lauendul.* ℥. i. ß. Incidantur minutim, & addantur *ſacchari* ℥. vi. *pulu. caryophyll. cinamomi, macis an* ℥ ß.

Stent in vaſe clauſo in Sole aliquot diebus, & nonnunquam agitentur.

Vel ℞. *Conſeru. flor. lilij conuall. primul. veris flor. ſaluię an.* ℥ ii. *mithridat. optimi antiqui* ℥. i. *cerebri leporis aſſi & exiccati* ʒ. i *ſpec. diambr.* ʒ. i. *ſem. pęon. baccar. iuniperi an.* ℈. ii. Cum *ſyrup. ſtęchad.* F. Electuarium, de quo ſumat æger ſingulis diebus ℥ ß.

Cerebrum leporis. Cerebrum quoque Leporis laudatur, quod peculiari proprietate in hoc morbo proſit. Vnde commendatur hoc Electuarium.

℞. *Cerebri leporis recentis aſſi vel in fictili frixi, ſucci ſaluia an.* ℔ ß. *chamępityos, betonic. an.* ℥. iii. *cinamo-*

momi, caryophll. piper. nigri an. ʒ.j. *therebinth. aqu. chamæpyt. ter a* ℥.iij. *ſacchar. diſſolut. in aqu. ina, vel mellis* q. ſ. F. Electuarium, de quo manè horis iij. ante cibum ſumantur ℥. ß. vel ʒ. vj.

Pulueres. Pulueres quoque varij parari poſſunt, qui in aqua appropriata vel cum pane vino aut mulſa madido ſumuntur, vel cum ſaccaro in rotulas aut morſulos formantur.

Vt; ℞. *Nuc. moſcat* ℥ ß *Radic. pyretri* ʒ.j. *flor. lauendul.* ʒ.ij. *anthos, ſaluia an.* ʒ.ß. *cinamomi, caryoph. an.* ʒ.j. *galang. cubebar. cardamom an.* ʒ ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. meliſſ. primul. veris, iua arthet an.* ʒ j ß. *cubebar. nuc. moſchat. ſem. aniſi an.* ʒ.j. *coriand. præparati, cinamomi, caryophyll. cardamomi an.* ʒ.j. *viſci q. ſem. pæon. an.* ʒ. ß *ſacch. ad pondus omnium.* F. Puluis.

Morſuli & Rotulæ. Efficaciſſima ſunt olea deſtillata, vt & extracta, quæ vel cum conſeruis miſceantur, vel Saccharo excepta in tabulas vel morſulos concinnentur.

Vt; ℞. *Extract. calam. aromat.* ℈.j. *Ol. deſtillat. nucis moſchat. ſalu. Roriſmar. cinamomi an.* ℥. vj. *caryoph.* ℥.ij. *ſpec. diambr.* ʒ. ß. *ſacch. in aqua lauendula diſſoluti* ʒ. iij. vel iv. F. morſuli.

Vel: ℞. *Spec. diamoſch. d.* ʒ. i. ß. *diambr.* ℈. ij. *diamarg. cal.* ʒ. ß. *raſur. viſci q. vngula alcis an.* ℈. i. *fragm. lap. 5. pretioſor. an.* ℈. ß. *extr. galanga. ireos, pæon. an.* ℥. vij *cardamon* ℥ xv. *Ol. deſtill. nuc. moſch.* gut. vij *ſacch. q. ſ. in aq. lil. conuall. diſſol.* F. Morſuli.

Vel: ℞. *Spec. diambr.* ʒ. j. *Ol. deſtillati ſaluia, nucis moſchat. caryophyll. an.* gutt. iv. *ſacch. in aqu. roriſmar. diſſolu.* ℥. i. F. Rotulæ.

Vel: ℞. *Ol. deſtillati ſaluia, nucis moſchat. cinamomi, caryophyll. an.* gutt. iv. *ſacchar. in aqua Iua diſſoluti* ℥ ij. vel ij ß F. Rotulæ.

Vel: ℞. *Sacchari* ℔ ß. *decoq. in aqu. fl. lauend. & lilior. conuall.* ℥ iv. *ad perfectam coctionem; add. Ol. ſuccini rectiſ.* gutt. xv. *cinamomi* gutt. ix. *ſpecier. ſaluia* ʒ.j. F. Rotulæ.

Aquæ Apoplecticæ & Paralyticæ paſſim extant apud Langium *lib. 3. epiſt. 1. c. 1.* Vidum Vidium, Heurnium, Hercul. Saxon. & alios, quos conſulere licet.

Tincturæ. Poteſt & talis ſine diſtillatione (Tincturam vel Eſſentiam hodie appellant) parari.

℞. *Primul. veris, ſaluia an.* M j. *flor. Lilij conuall. ſtœchad. Arab. lauend. anthos an.* M. ß. *cariophyll. nuc. moſch. galang. cinamomi, cubebar. granor. Paradiſi, lign. aloes an.* ʒ iij. *rad. acori veri, ireos, pæon. an.* ℥ ß. *ſem. fœnic. aniſi ſiler. montani, pæon. an.* ʒ. j. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ij.

Affundantur *ſpiritus vini optimè rectificati* tantum, vt ad manus latitudinem vel plus etiam emineat. Stent in infuſione per dies aliquot in vitro clauſo & ſingulis diebus agitentur. Poſtea ſpiritus vini, qui vim ſpecierum imbibit, per inclinationem effundatur. Doſis eſt ℥. ß. vel ſolus, vel cum aqua aliqua conuenienti.

Alia aqua contra Paralyſim.

℞. *Roriſmar. lauend. an.* ℥. iij. *ſalu. ſem. ſinapi an.* ℥. j. *cardamomi, galanga, cubebar. cinamomi an.* ℥. ß. *macis, croci Orient. Viſci quan.* ℥. j. *caſtor. opt. aurea Alexand. mithridat. an.* ℥. ß. Macerentur in loco cal. per d. 8. in *vini ſublim. opt.* ℔. ij.

Poſtea: ℞. *aq. ſalu. roriſmar. lauend. fl. til. lil. conuall. an.* ℥. ij. Miſ. & ſ. a. deſtillentur.

Alia.

℞. *ſpec. diambr.* ℥. ij. ß. *diarhod. abb. diamoſch. an* ℥. ij. *ſpir. vini optimi q ſ.* F. ſ. a. diſtillatum.

Aqua ſaluiæ compoſita.

℞. *Fol. ſalu. hortenſ. virid.* ℥. vij. *nucis moſchat. caryophyll. Zingiber. albi, cubebar. gran. Paradiſ. cinnamomi an.* ℥ ß. *baccar. laur.* ʒ. j. *galanga* ʒ. ij. *ſpic. nard. cort. citri an.* ʒ. j. *camphor.* ʒ ß. *flor. lauend.* ʒ. ß. *roriſmar.* ʒ. j. Infund. omnia, vt decet præparata in *vini opt. veter.* ℔. viij. per d. 3. Poſtea ſ. a. in B. deſtillentur.

Alia Aqua.

℞. *Rad. acori veri, galanga. angelic. enula, cyperi an.* ʒ vj. *fol. ſalu. min. mai. roriſmar. meliſſ. ruta an.* M. j. *flor. lauend. ſpica, lil. conuall. primula veris an.* M. ß. *nuc. moſchat. zedoar. cinnamomi, caryophyll. an.* ʒ. iij. *caſtor.* ʒ j. ß. *cort. citri* ℥. ß *ſpec. diamoſch.* ʒ ij Conquaſſata infund. in vino forti, & permiſc. donec pultis inſtar fiat. poſtea extr. liquor.

Aqua articularis.

℞ *Iua arthet.* ℔ j. *rad. pentaphyll.* ℥ iij. *fol. piloſell.* ℔. ß. Inciſis & contuſis affunde *Vini Rhen. veteris opt.* ℔. vj. F. ſ. a. deſtillatio per organa vitrea in B. Collectus liquor ſeruetur.

Alia D. Kolreuteri.

℞. *Vermium terreſtr. ablutor. vino veteri* M. ij. ʒ. iij. *caſtorei* ℥. ß. vel ℥. j. His ſuperfund. *vini veteris* ℔. j. Stent infuſa 24. horis: poſtea ſeorſum.

℞. *Meliſſophyll. odor. pulcg. an.* M. j. *chamæpyt. agrimon herb. paralyſ. chamæmeli Romani an.* M j. ß *betonic. euphraſ. an.* M. ij. *ſalma* M. iv. *hyperici* M. iij. *flor. ſambuc. verbaſc. an.* M. j. *baccar. lauri* ℥. j. ß. *ſtœchad. Arab. cap.* M. vij. *raſura Guaiaci* ℥. ij. *ſaſſafr.* ℥ ß. *cariophyll. nuc. moſchat. an* ʒ ij *ſchœnant.* ℈. j. *roſar. rub.* M. ij. *flor. lauend. ſpicanard. Betonic. maioran. roriſmar. an.* M. j. *hermodactyl.* ℥ ij. ß. *nucis moſchat.* ℥. ß. *caryophyll.* ʒ. iij. *baccar. iuniperi* M. j. Hiſce quoque conciſis & conquaſſatis ſuperfund. *ſpir. vini puriſſ.* ℔. v.

Stent per triduum ad cineres calidos ſæpius mouendo. His add. *vini Ren. veter.* ℔ ii. *aq. meliſſ. lauend betonic. hyperic. ſambuc. ſalu. roriſmar.* an. ℥. vj. Poſtea ſimul omnia mixta diſtillentur ſ. a. in B. Deſtillato liquori, ſi placet addi poteſt Moſchi. ℈ ß.

Aqua arthetica D. Brambachij.

℞. *Baccar. Iuniperi* ℔. ij. *lauri.* ℔. j. *flor. lauend. fol. puleg. cum ſummit.* an. ℥. xvij. *menth. criſp calamenth.* an. ℔. j.

Poſtea: ℞. *rad oſtrut. zedoar. macis, cinamomi an* ℥. j. *carioph yll. cardamom. an.* ℥. ß. *flor. anthos* M. j. *vrtic. min. c. ſem.* M. j. *ſalu. minoris* M. ij.

Omnibus contuſis ac minutim inciſis affund. *vini opt. ardent. q. ſ.* atque bene cooperi.

Denique ſepeliatur vas bene concluſum & obſtructum in cella in loco & terra frigida, ſtent in infuſ. per menſem, deinde deſtilentur.

Tandem ad Topica accedendum, quæ cùm parti reſolutæ ad calorem & ſpiritus reuocandos, tum imprimis loco, vbi cauſſa mali hæret, applicanda ad humorum exſiccationem & diſcuſſionem. Topica.

Pars ergo affecta pannis calentibus quotidiè fricetur, ſed leniter, ne quod de naturali calore & ſpiritibus attractum eſt, iterum diſſipetur. Frictiones.

Cucurbitulæ etiam applicentur, quas valde commendat Auicennas poſt corporis expurgationem, ſi abſque ſcarificatione capitibus muſculorum partis affectæ applicentur, præcipuè eo fine, vt ſpiritus ad partem torpentem attrahatur. Qua de cauſſa cucurbitulæ anguſtiores eſſe debent, & cum multa flamma applicari, ſed non diu aſſixæ manere, ne quod attractum eſt, diſſipetur. Et vt id, quod attractum eſt, ibi conſeruetur & non ſtatim diſſipetur, Emplaſtrum ex pice & Reſina Pini ſtatim imponi poteſt. Quin tamen aliquid materiæ morbificæ neruis inhærens hoc modo extrahi & loco moueri poſſit, impoſſibile non videtur. Cucurbitulæ.

Vel membrum ſtupidum & reſolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipſi ſinapiſmi & Rubificantia imponantur, donec pars rubeſcere incipiat. Et ſi materia a cerebro deſcendat, & in ſpinali medulla hæreat, etiam ſcapulis & brachijs interdum adhiberi debent, vt materia à cerebro & principio ſpinalis medullæ ad exteriora trahatur, & euocetur. Rubificien.

Poſtea & progreſſu temporis (Auicennas poſt trigeſimum diem ijs vtitur) ſpinæ dorſi quoque ea applicare vtile eſt, vt reliquiæ materiæ extrahantur, & ſpi-

ri-

ritus ac ſanguis ad partem affectam reuocetur. Rubificantia tamen tam diu non ſunt in loco affecto relinquenda, vt veſicas in cute excitent (tum enim ſpiritus & ſanguis ad partem affectam non reuocaretur, ſed diſſiparetur) ſed tam diu ſolum Sinapiſmi & Dropaces relinquendi, donec pars rubicunda digito preſſa non albeſcat, ſed rubicunda permaneat.

Olea & vnguenta. Poſtea inunctiones fiant Oleis & Vnguentis conuenientibus, cuiuſmodi ſunt. *Ol. chamamel. Lilior. albor. Irin. Hyperici. Sambuci, Rutaceum, Laurinum, coſtinum, de Spica, lumbricor. terreſtr. de Piperibus Vulpinum, de Caſtoreo, Euphorbij, deſtillatum Iuniperi, Cera.* Peculiari ratione præparata *Olea Viperinum, de Ciconia, Anſerinum*, habentur in Practica Leonell. Fauentini *cap. de Paralyſi. & Cati ſeu Felis* apud Foreſtum *lib. 10. obſeru.* 82. Ex Vnguentis commendatur, *Agripa, Arregon. Martiatum vtrumque, de Bdellio*. Efficax eſt & ſequens Vnguentum anſerinum.

℞. *Anſerem veterem, pinguem*, ſuffocetur, deplumetur, & exenteretur. Exenterato inde *Cera flaua, butyri ouilli, ſalis communis an. ℥. ij. pingued. vulpin. ℥. iij. cati ſylueſt. ℥. ij ß. porcina ℥. ij. humana ℥. j. medull. crurum aſini, bouis, cerui an. ℥. j ß. puln. thuris, farina, fabar. ſiliginis an. ℥. ij.*

Quibus omnibus repleatur & conſuatur, veruque transfigatur, & aſſetur, vel ollæ vitreatæ inditus lento igne aſſetur; vbi cauendum ne aduratur. Liquor exſtillans vſui ſeruetur.

Aliud.

℞. *Anſerem deplumatum, euiſceratum, vino albo ablutum*, configatur vndique *Caryophyllo* & infarciatur *folijs ſaluia, roriſmarin. ſpica* iiſdem addendo *pingued. felis ſylu. ℥ j ß. puln. myrrh thuris an. ℥ ß. Caſtor. Euphorb. an. ʒ j ß Lumbricor. in aceto ſuffocator. nu. xxx.*

Inſuantur omnia, & torreatur Anſer more vſitato in veru, aceto albo rutaceo ſuppoſito in ſartagine, in quod ichor deſtillet, poſteaque refrigerato liquore innatans axungia colligatur, & ſeruetur in vitro ad hoſce vſus præſtantiſſima. Crato commendat Vnguentum de Sapone, quod ipſe ita parat.

℞. *Sapon. veneti ℔. ß. ol. baccar. iuniperi ℥. j. puln. ſem. cruc. ʒ. vj.* M. pro vnguento.

Vel: ℞. *Ol. laurin. de laterib. nardini, ſinapi expr. an. ℥. j. ß.* gummi ſeqq. in aqua vitæ diſſolutor. *Opoponac. galban. ammoniac. ſagapen. an. ℥. ß. Euphorbij ʒ. ij.* Miſc. quibus add. *Ol. iuniper. de piperib. ſuccini. ſpica deſtill. an. ʒ. j. Rad. Eleb. alb. pyrethr. ſinap. an. ʒ. j. piperis al. ʒ. ß. ſal. ammomac. ℈. ij. caſtor. ℈. i. Cera q. ſ. F. l. a.* vnguentũ, quo partes læſæ ſpir. vini ante ignem prius fricandæ illinantur. Valent *& pinguedines Humana, Anſerina, Vulpina, Cati, Maximè Cati Syluestr. Vrſi, Leonis, Viperarum.*

In Calidis tamen & ſiccis oleis, præcipuè deſtillatis, & imprimis in principio adhibendis, hoc obſeruandum, vt aliquid pinguium addatur, ne materia neruis impacta vel adhærens exſiccetur, indureſcat & quaſi lapideſcat.

Ex his varia pro re nata miſceri poſſunt.

Vt: ℞. *Ol. Chamamel. lilior. albor. an. ʒ. vj. lumbric. terreſtr. vul pium an. ℥ ß. ſpec. diamoſch. dulc. puln. chamapyt. roriſmarin. an. ʒ ß. caſtor. ℈. j. Cera, pinguedin. vulpis an. q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel: ℞. *Gummi ammon. bdellij in ſpir. vini diſſolut. an. ℥. ß. axung. taxi, anſeris vulpis an ℥. iij. puln. Ireos ʒ. j. fol. ruta betonic. herb. paralyſ. an. ʒ. j. fl. ſtœchad. Arab. roriſmar. chamæmel. meliloe. an. p. j. ſtyrac. calamit. benzoes an. ʒ. ij. caryoph. thuris, nuc. moſchat. an. ʒ. j. Ol. vulpin. caſter. lumbric. terreſtr. Cera an. q. ſ.* F. Linimentum.

Vel: ℞. *Ol. Vulpini laurini, tereb inth. de caſtor. an. ℥ ß. Vnguenti Aregon. Martiati magni, an. ʒ. ij. Galbani, Ammoniac. Bdellij an. ʒ. j. Cera q. ſ.* F. Linimentum.

Vel: ℞. *Rad. Ireos, calam. aromat. ant. ʒ. j. ß. galang. ʒ. j. fol. Saluia, Roriſmar. Iua, flor. lauendul. ſtœchad. Arabic. an. p. j. Ol. vulpin. de caſtor. lumbric. an. ℥. ij. terebinth. ℥. j. vini albi fort. ℥. iiij.* Coque ad vini conſumptionem. Colaturæ adde *Spiritus vini ℥. j. Sagapen. Bdellij, caſtor. ſtyrac. calamit. benzoin. an. ℈ j nuc. moſch. caryoph. piper. longi, pyrethri an. ℈. ß. pingued. taxi ℥. ß. Cera q. ſ.* F. Linimentum.

Efficax etiam ad Paralyſin Vnguentum deſcribit Valeriola. *lib. 4. ob.* 4. quod huc transferri poteſt.

Efficax eſt & hoc: ℞. *Lumbric. terreſt. ſpiritu vini lotorum, & in furno exſiccat. ℔. ß. puln. zingiberis, galang. an. ℥. ß. Ol. lilior. albor. vel coſtini. q. ſ.* F. Vnguentum.

Efficaciſſima verò ſunt Balſama Naturalia, tum Artificialia, ſeu olea deſtillata, quæ Balſami nomine veniunt, & apud Euonymum, Heurnium *c. de Paralyſi*, & alios deſcripta extant. Balſama.

Exempli gratia.

℞. *Terebinth. ℥. iv. Ol. laurini ℥. iij. ſpica ℥. j. ß. Ol. cinamomi, caryoph. nucis moſch. an. ℥. j. flor. ſtœch. Arab. euphorb. an. ℥ ß. gummi hedera, thur. myrrh. an. ℥ j. caſtor. ℥. ij. galban. bdellij, gumm. elemi an. ℥. iij. laterum ignitor. & in ol. communi extinctorum ℔. ß.* Deſtillentur ſ. a. Olea deſtillata.

Valde etiam commendatur ſequens Balſamum, quod Guidoni de Cauliaco attribuitur, quodque Matthiolus loco veri balſami ſubſtituit.

℞. *Fol. Saluia, maioran. menth. herb. paralyſ. an. p. j. ſpic. nard. croci, carpobalſami, ſang. dracon. thuris, mumia, opoponac. bdellij, maſtich. gumm. Arab. ſtyrac. liq. benzoin an. ʒ. ij. ß. moſci ʒ. ß. terenib. ℥. v.*

Omnia pulueriƶata miſce cum Terebinth. ponantur in alemb. & deſtillentur: primò exit aqua, hinc Oleum, poſtea ſubſiſtentia quædam craſſior, quam Mel appellat, cuius vſus eſt in hoc & omnibus frigidis affectibus. Eſt & magna vis ol. deſtillatorum *Saluia, Nucis moſch. Lauendula, Spica, Roriſmar. Succini, de Lateribus, vt & Petrolei, præcipuè albi.*

Vtilis eſt & hæc aqua, qua membra affecta illinantur & fricentur: Licet eiuſdem etiam ℥. ß. cum aqu. Saluiæ vel alterius conuenientis ℥. iij. mane exhibere. Aqua deſtillata.

℞. *flor. lauendul. ſpic. noſtra, ſtœchad. Arab. ſaluia, roriſmar. an. M. ß. maioran. iua, primul. veris an. M. j. rad. Ariſtol. rotund. ireos, calami aroma. an. ℥. j. ß. nuc. moſch. ʒ. ij. caryoph. piper. cubebar. cardam. an. ʒ. j. ſpec. diamoſch. dulc. diambr. an. ℈. ij. ſagapen. opponac. myrrh. caſtor. an ʒ. ß. baccar. iuniperi* M. j.

Inciſa & contuſa infundantur in vini albi ℔. vj. Stent in infuſione diebus 8. poſtea, ſi odoratior expetatur, aliquot grana ambræ vel moſchi tenui linteolo obuoluta roſtro Alembici appendantur. Poſſunt & ſequenti aqua arthetica membra affecta humectari & fricari.

℞. *gran. iuniperi, herb. vrs. Rom. an.* M. ij. *ſpic. noſtr.* M. ß. *ſchœnanth. ʒ. j. gran. paradiſ. coccogn. piperis l. an. ʒ. j. ß. caryoph. caſt. myrrh. an. ʒ. ij. ß.* Conciſ. & contuſ. inf. *in ſpir. vini Rhen.* M. ij.

Stent in infuſ. per 3. d. poſtea deſtillentur in M. b.

Alia aqua arthetica, D. EulenbecK Medici quondam Dreſdenſis.

℞. *fl. lauendul. ſpica, betonic. maioran. roriſmar. an.* M. j. *fol. ſambuc. fl. verbaſc. an.* M. ij. *hermodactyll. ℥. ß. nuc. moſch. ʒ. ij. caryophyll. ʒ. j. baccar. iuniperi* M. j. Inciſ. & contuſ. infund. *in vini Rhen.* ℔. v. Stent in infuſ. per 4. d. hinc deſtillentur. Ante nouam inunctionem ſordes, quæ de priori relictæ ſunt, abluantur panno imbuto decocto *fl. chamamel. meliloti, Bethonic. Maioran. Ruta, Saluia, fol. Lauri Chamæpyt. Hyſſop. rad. Ebuli, Cyclaminis, Ireos, Calami Aromat. Pyrethri.*

Ex quibus & Sacculi ac fotus parari poſſunt, additis *Caryoph. Nuce moſch. Caſtoreo.* Sacculi & fotus.

Vt: ℞. *betonic.* M. j. ß. *maioran. chamadr. chamæpyt. an.* M. j.

an. M.j. *calaminth. origani, ſerpill. marrub. vrtic. an.* M ß *fol. lauri num* v. *ſt ſpica, ſtæch. Arab. an.* p.ij. *galanga. piper. lon.* ʒ j.ß. *maſt ch. ſuccini an.* ʒ.j.

Conciſa & contuſa craſſo modo decoq. pro fomentatione. Alij ſequenti mixtura membra affecta fricant.

℞. *Spir. vini, ſpir. granor. iuniperi an.* ℥.iv. *pingued. caſtorei* ℥.j. *puln. ſem. ſinapi* ʒ.j.ß *rad. ariſtoloch. ſalis communis an.* ʒ.ß M. Si his malum non cedat, Emplaſtra & Cerota ſupra ſpinam dorſi imponenda.

Emplaſtra & Cerota.

Vt: ℞. *Caſtor. Euphorb. Piper. longi & nigri an.* ʒ.j. *Ammoniac. Opoponac. an* ʒ.vj. *medull. cerui, cruris bubul. an.* ʒ.ij. *terebinth.* ʒ.vj. *ſtyrac. liquid.* ʒ.ij. *Adipis gallin. anſeris, porci* ʒ j.ß. *ol. Nardini, Irini, de lateribus. de terebint. an.* ℥ ß *Vini albi veteris q.ſ. ad gummi diſſoluenda.* Bulliant omnia ad ignem. F. Emplaſtrum. Alij ab inunctione imponunt Emplaſtrum ex ſolo gummi tacamahacæ paratum.

Vel: ℞ *Empl. de bacc. lauri, de beton. melilot. an.* ℥.j. *thuris* ℥.ß. *caſtor. euphorb. an.* ʒ.j. *ſem. nigell. naſturt. ſinap. rad. pyreth. ſal. nitri an.* ℥.ß. *c. ol. de laterib.* redigantur in formam Emplaſtri, quod ſuper alutam extenſum applicetur. Vtiles ſunt & ſuffumigationes, quibus inſeruit ſequens puluis,

℞. *Succini, maſtich. myrrhæ an.* ʒ.j. *thuris* ℈.ij. *caryophyll. cinnamomi, nuc. moſch. macis an.* ʒ.ß. *ligni aloes* ℈.ß. puluериſata irrorentur *ſpir. vini*, exiccentur poſtea, & iterum irrorentur quinquies, ac exiccentur, & F. puluis, qui iniiciatur prunis, vt fumus excitetur, quo calefiat linteum, eoq; ſubinde membra paralytica fricentur & foueantur.

Sudorifera.

Sudores quoque in parte affecta prouocare vtile fuerit, quod fiet per euaporationes e decocto herbarum prædictarum & radicum facto in aqua, aut potius vino ita parato, vt halitus calentes partem affectam attingant; aut decoctum ex herbis dictis calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita ſedeat contectus, ne aquam attingat, ſed vapores ſaltem excipiat, vel lateres calentes linteis decocto herbarum dictarum madidis inuoluti parti affectæ imponantur, vt ſudor eliciatur, vel in balneo ſicco, quod ſtufam vulgo appellant, vapor ex decocto herbarum dictarum lapidibus vel ſcorijs calentibus inſperſo excipiatur. Ad ſudores mouendos valde hic commendatur decoctum radicum Bardanæ vel Lappæ maioris. Vbi æger ſatis ſudauit, in lectum componatur exhibita Theriacæ, Mithridat. vel Aureæ Alexandr. ʒ.ß. vel ℈.ij. cum aq. conueniente. Non v. ſemel tantum eiuſmodi balneis vtendum, ſed ſæpius, & bis vel ter ſingulis ſeptimanis.

Autumnali quoque tempore vinaceis ex vuis maturis efferueſcentibus membra mane per horam vnam, vel longius ſpacium immergere, & poſtea oleo vel vnguento aliquo conueniente inungere, idque per dies 15. vel plures continuare ſummè vtile fuerit, de quo videatur Donatus ab Alto Mari, *Tractat. de vinaceorum facultate & vſu*. Idem faciunt feces Vini, ſi in illis calefactis partes reſolutæ quotidiè bis foueantur. Membra reſoluta tegantur pellibus vulpinis, leporinis, Canis, Cati ſylueſtris, plumis Anſerum, Columbarum, Auicularum ſylueſtrium.

Thermæ.

Si his omnibus nihil vel parum efficitur, ad Thermas deueniendum erit, præſertim verno tempore, præmiſſis vniuerſalibus & particularibus corporis euacuationibus. Eſt autem hic opus delectu Thermarum, ſuntque vtiles Sulphureæ, Bituminoſæ & Nitroſæ non multi aluminis participes, quales ſunt Teplizenſes in Bohemia, quæ & potu ac lotione & ſtillicidio vſurpantur. Suntque alijs regionibus etiam ſuæ, de quibus deſcriptiones Thermarum in ſingulis Regionibus hiſtoriæ ab ijs curatorum conſulendæ.

Si Thermæ naturales deſint, artificiale Balneum tale parari poteſt, ſi aquæ exſiccationis cauſſa Sal, alumen, tartarum vini, ſulphur, permiſceatur, & in eo ferrum vel chalybs ſæpè ignitus extinguatur, & vt appropriatum magis Balneum fiat, & calefaciat, plantæ etiam conuenientes admiſcendæ. Vel tale paretur.

Balnea artificialia.

℞. *Fol. betonic. ſaluia, maioran. puleg. roriſmar. hyſſopi. origani. thymi, ruta, chamæphyt. an.* M.iij. *flor. chamæmel melilot. an.* M ij *rad. pyrethri, bryonia an.* ℥ ij. *baccar. iuniperi* M.iv. *lauri* M.ij. *ſulph.* ℔.iij. *nitri* ℔ j. Coqu. in aqu. ad Balneum.

Nonnulli & Cauterium apponunt inter primam & ſecundam vertebram, vel alio loco, pro ratione membri affecti, vt humor neruos occupans euacuetur.

Cauteria.

Nonnulli & febrem accendendam putant ad abſumendum & exſiccandum humorem pituitoſum, adhibita crebrius Theriaca & Confect. Anacardina, aut oleorum calidiorum, vt Formicarum, Euphorbij, circa pulſus temporum & brachiorum, ac ſub axillis inunctione. Verum cum accendere febrim facilius ſit, quàm accenſam extinguere, relicto præſidio minus tuto, alia tutiora eligenda.

An febrem accendere liceat?

Chymici, præter magiſterium perlarum, (quod in aq. primulæ veris vel roriſmarini ℈.ß. pondere exhibent) commendant Elixir proprietatis; Ol. Saluiæ, Succini, Magiſter. Smaragdi, Coralliorum; tincturam Amethyſti, eſſentiam flor. Cheiri.

Extra inungunt (præter olea antea commemorata) Ol. ſanguinis humani, vt & balſamum de Galbano, cuius deſcriptio in Inſtitutionibus habetur.

Hoc balſamum de Galbano valde laudatur à Crocoo.

Diæta.

Interim dum hæc fiunt & toto morbi decurſu Diæta conueniens inſtituenda, qualis ſuprà *part.* 1. *cap.* 2. propoſita. Aer ſit calidus, ſiccus & purus. Qui ſi talis natura loci non detur, arte paretur, vt *ibid.* dictum. Nonnulli cenſent intra ægri cubiculum columbos alendos, vtpote quorum halitus Paralyticis proſit.

Aer.

Cibus calefaciendi & attenuandi vim habeat, pituitæ generationem prohibeat, condiaturque Cinamomo, Caryophill. Nuce Moſchat. Macere, Hyſſopo, Thymo, Saluia, Roremarino, Maiorana, Satureia, & ſimilibus. Et primis quidem 14. diebus victus ſit tenuior & parcior; cum materia morbi plus quam vires vrgeat. Ideoque famem interdum tolerare & cœnam intermittere proderit. Toto verò morbi decurſu cibo ſeſe æger non oneret: cum nihil in hoc affectu ſit pernitioſius, quam nimia cibi & potus repletio. Cibus quoque ſit boni ſucci; Carnes aſſæ, quàm elixæ magis conueniunt. Eligantur & ij Cibi, qui peculiari vi huic morbo reſiſtunt, aut certè pituitam non generant, vel eam etiam abſumunt, quale ſunt Columbæ Syluestres, Turtures, Hirundines, Cuculi, Cerebrum Leporis: Commendant nonnulli viperarum carnem, ideoque harum carne vel farina harum iure ſubacta capones & gallinas ſaginant. Vtiles ſunt & pineæ nuces, Piſtaciæ, amygdalæ, Auellanæ Lombardicæ. Panis condiatur ſemine Carui, fœnicul. Aniſi, Melanthij. Condimenti loco in menſa vſurpetur Sinapi, Cappares. Item Sales Theriacales, de viperis, Betonicæ, Cinamomi, Hyſſopi, Iuniperi, Saluiæ, Nucis moſchatæ, Caryophyllor. Contrà ab omnibus cibis frigidis & humidis, flatulentis, auibus aquatilibus, carnibus agninis, ſuillis abſtinendum. Piſces, ſi fieri poteſt, in cibum planè non admittantur: Aut ægro eos appetente ſaxatiles aromatibus conditi concedantur. A lacte etiam & omnibus lacticinijs abſtineat æger, vti & à fructibus horarijs.

Cibus.

Potus ſit hydromel aliquod ex ſupra ſcriptis cum folijs Saluiæ, Maioranæ, Roriſmarini, Hyſſopi, Chamæpityos, Cinamomo, Nuce Moſchat. Zingibere, Cardamomo, granis Paradiſi, Pipere paratum, aut Cereuiſia Hyſſopo vel Saluia condita: vel potus, qui Hippocras vulgo Pharmacopæis appellatur, & hoc modo paratur.

Potus.

℞. Cinna-

℞. Cinnamomi ℥.ij. zingiberis ℥.ß. piper. longi, granor. paradiſi, galang. an. ʒ j. cardamom. ʒ j.ß. nucis moſchatæ, cariophyll. macis an. ʒ.i.

Coquantur vaſe clauſo in aquæ fontan. ℔.vj. Colatura dulcoretur Sachar. albi ℔. ß. & per manicam Hippocr. traijciatur.

Morbo tamen declinante ad ventriculi robur conſeruandum vinum concedi poteſt, ſed antiquum, quod non facilè aceſcit, idque paucum.

Motus & exercitia.

Pars corporis affecta, quæ reſtitui nonnihil cœpit, frequenter exerceatur, aut potius fricetur; moderatè tamen, vt calor, ſanguis & ſpiritus ad illam reuocentur. Et quidem frictiones in partibus ægris vtiles ſunt ad calorem & ſpiritus reuocandos: In ſanis ad auerſionem.

Somnus & Vigilia. Excreta.

Somnus non excedat horas ſeptem, ſitque nocturnus non diurnus. Aluus aperta ſeruanda, & quia Paralyticis aluus adſtrictior eſſe ſolet, per interualla Clyſteres inijciendi.

De Curatione Paralyſis ex humore tenui, & ex Colica & Scorbuto.

Curatio Paralyſis ex humore tenui, & ex Colica ac Scorbuto.

Cum Paralyſis ex Colica ex tenui potius & biliosſo vel ſeroſo humore, quam à Craſſa pituita proueniat, vt & ea quæ morbos biliosſos interdum ſequi ſolet, curatio quoque non parum à curatione Paralyſis ex pituita variat. Neque enim tam calida medicamenta, vt in Paralyſi pituitoſa, hic locum habent. Et cum materia illa tenuis, biliosſa ac ſeroſa ex inteſtinis non tam ad principium neruorum quam ad muſculos ac tendines tranſmittatur, principio neruorum illæſo; tota curationis ratio in eo conſiſtit, vt intemperies inteſtinorum corrigatur, & humores vitioſi ex ijs euacuentur. Deinde vt materia, quæ eſt in membris exterioribus, diſcutiatur, ac membra roborentur. Et cum in iſta Colica & Paralyſi pertinaces alui obſtructiones adſint, Clyſteribus opus eſt, ſed ijs non calidis & ſiccantibus, quales in Colica ex pituita & flatibus requiruntur, ſed potius humectantibus, moderatè refrigerantibus, emollientibus & abſtergentibus. Et quia motus ad inferiora ſegnior eſt, vnde etiam accidit, vt materia cum ad alia membra tùm ad muſculos moueātur, irritantibus opus eſt, quæ inteſtina ad excretionem ſtimulent. Conueniunt ergo hic Clyſteres ex Malua, Parietaria, Mercuriali, Branca Vrſina, Violaria; ex Lacte Caprino, quibus Caſſia extracta addatur, ex ol. violaceo & roſaceo cum adipe Anſerino, & vitellis ouorum, item ex Cremore Ptiſanæ cum ol. Chamæmel. Ad abſterſionem verò & expultricem ſtimulandam commodiſſimè additur aliquid Hieræ ſimplicis, vel mellis violar. aut roſac. vel Nitri parum. Et quidem Clyſteres tales ſemel atque iterum inijcere non ſufficit, ſed ter vel ſæpius etiam infundantur, vt peruerſus naturæ motus inuertatur, & humores praui per aluum excernantur.

Poſtquam aluus per Clyſteres aperta & emollita fuerit, ſi plethoræ in venis indicia appareant, vena aperienda. Hinc purgantia exhibenda, & per mitiora medicamenta ac per ἐπίκρασιν materia expurganda; quibus, ſi indicia obſtructionis in venis appareant, medicamenta aperienda temperata admiſcenda ſunt. Conuenit hic Syrup. Roſar. ſolut. viol. ſol. Manna, Rhabarb. Si morbus id requirat etiam extract. Eſulæ, hellebori nigri, turbith exhibentur. Et ſi ventriculus eſt humidus ac laxus, conueniens eſt vſus Hieræ, quæ humores in inteſtinis abſtergit. Ne tamen caliditate vel ſiccitate ſua Hiera noceat, ex refrigerantibus & humectantibus aliquid miſceri poteſt.

Materia ſubducta ſæpius ieiuno ventriculo ſpir. Vitriol. ℈. ß. in aqu. fragar. & primulæ veris, vel ſpir. correcti ℈. j. in aqu. ſaluiæ, vel ſpir. maluch. aut mixtur. ſimpl. ℈. j. in aq. *Paralyſ.* ℥. j ß. nonnulli exhibent. Hinc tertio quolibet die ſudorem prouocant tali potiuncula:

℞ Aq. primulæ veris, betonic. an. ℥. j. ß ſuccini præparati, matris perlar. præparata an. ℈. ß. extr. galangæ. gr. vij. ſpir. Tart. correcti ℈ ß. Manus Christi c. ol. ſuccini ʒ. iij. Aq. theriacal. ʒ. iiß. Miſc. Vel ſequenti bolo.

℞. Conſeru. betonic. ſaluiæ an ʒ. j ß theriacæ ℈. ij. extr. ligni ſancti ℈ ß ſal. chamæm gr. viij. Cum ſacch. q. ſ. F. Bolus. Decoctum quoque ligni ſancti, ſaſſafras & hic ſuum habent locum. Dentur etiam quotidie de Rotulis confortantibus manè & veſperi aliquot.

℞. Extr. galangæ ℈. j. ligni aloes ℈ ß eſſent. ſaluiæ ʒ. ij. ſuccini præparati ʒ. ß. Ol. ſuccini ℈. ß. cinnamom. gr. vij. ſacchari, aq flor. lauend. & fl. tiliæ diſſol. ℥. v. F. Conf. in Rotulis.

Membra verò reſoluta fricentur panno aſperiore, poſtea inungantur oleis non vehementer calidis, qualia ſunt Lilior. albor. Anethin. Chamæmel. & ſimilia. Et ſi illa ſupra propoſita adhibentur, aliquod moderatè refrigerantium admiſceri poteſt, vt Ol. roſac. & ſimilia. Quæ præterea ad huius Paralyſis curationem facere poſſunt, videantur apud Schenk. *lib. 1. obſer. 189.* Paralyſin autem Scorbuticam quod attinet, in ea curanda imprimis ad materiam Scorbuti cauſſam reſpiciendum eſt, poſtea membris reſolutis medicamenta adhibenda. Qua de re in Tract. de Scorbuto *c. 8. n 7.* dictum.

Curatio Paralyſis à cauſſis euidentibus.

In Paralyſi à contuſione, caſu vel ictu, ſi ob plethoram affluxus ad partem læſam metuatur, vena aperiatur, aluo per Clyſterem prius euacuata. Poſtea corpori applicentur non ſimpliciter aſtringentia & refrigerantia, vt in contuſione ſine Paralyſi, ſed partim diſcutientia, partim aſtringentia cum quadam calefactione, niſi inflammatio adſit. Vtile ergo eſt tale Empl. — Curatio Paralyſis à cauſſis euidentibus.

℞. Maſtich. thur. gummi hed. an. ℥ ß. pulu. lumbr. ʒ. j. maior. ʒ. ij. flor. cham. roſar. an. ʒ ß. Ol. roſar. cham. cheir. an. ℥. j. tereb. & cera q. ſ. F. Emplaſtr. In declinatione diminutis adſtringentibus, digerentia augeantur, vt reliquiæ diſſipentur, ac medicamenta, quæ in Paralyſi pituitoſa propoſita ſunt, vſurpentur.

Vt: *℞. Farin. fœnug. pul. rad. althææ an. ℥ ß. lumb. terr. ʒ. iij. ammoniaci, bdellij, adipis anſer. an ʒ. ij. Ol lilior. alb. cera an. q. ſ.* F. Emplaſtrum. De particularibus reſolutionibus Linguæ, Palpebrarum, Veſicæ, Ani & ſimilibus dicetur ſuo loco.

QVÆSTIO I.

An Galenus & Auicennas de Cauſſis Paralyſis conſentiant, & Frigus ſaltem denſando neruos Paralyſin inducat.

Defectus equidem ſpirituum Animalium in neruis proxima & continens Paralyſis cauſſa eſt. Cum verò is à pluribus cauſſis prouenire poſſit, in ijs recenſendis inter Autores diſcrepantia quædam eſſe videtur. Primò quidem aliter eas cauſſas recenſet Galenus, aliter Auicennas. Galen. 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 5. ita de ijs ſcribit; Continens quidem ſiue proxima, ſiue quocunque alio vocabulo libeat appellare, huius Symptomatis cauſſa eſt talis quiſpiam in neruis affectus, cuius occaſione à principio ad ipſam virtus tranſmitti prohibetur. Porro prohibetur, ſiquidem meatum aliquem neruus habet, qualem ille, qui ad oculos deſcendit, manifeſtè habere cernitur, vel ex obſtructione vel compreſſione: Si autem non habeat, ex conſtipatione vel frigore vel compreſſione. Vbi quatuor cauſſæ ponuntur Paralyſis; Nerui ſcil. Obſtructio, Compreſſio, Cōſtipatio & Frigus. Auicennas verò aliter cauſſas Paralyſis digeſſit, & Paralyſin fieri docet, vel quia facultas, ſeu ſpiritus non fertur ad membra, vel licet feratur, membrorum vitio non ſuſcipitur, his verbis: Deſtructio Senſus & Motus fit, quoniam ſpiritus ſēſibilis, aut motiuus vel retinetur à penetratione ad mēbra, vel penetrat, ſed mē-

bra

bra non ſuſcipiunt eius impreſſionem propter complexionis corruptionem. Quibus eaſdem quidem cauſſas prohibiti ſpiritus animalis in neruos influxus affert, Obſtructionem ſcil. denſationem & compreſſionem: addit verò alterum membrum, cum videlicet influit quidem ſpiritus, ſed ob deprauationem temperamenti partis ſpiritus influens à membro non ſuſcipitur.

Hic tamen Galenum & Auicennam facilè conciliari poſſe putat Iulius Gualtauinius *lib. locorum è med. ſelect. cap.* 24. & quidem hoc modo. Nam primò quidem in eo conuenire ſtatuit, quod vterque tres cauſſas ponit, cur ſpirituum influxus prohibeatur, videlicet, Obſtructionem, Compreſſionem & Denſationem. Nec de hoc dubium eſt. Deinde etſi aliud vitium addere videatur Auicennas, cùm ſcil. membrum ſpiritus impreſſionem non ſuſcipit, propter complexionis corruptionem, neruorum ſcil. illius membri, qui Spiritum ſuſcipere debent: tamen eam ipſam temperamenti corruptionem ab Auicenna propoſitam non eſſe aliud putat, quàm affectus à Galeno propoſitos, Obſtructionem, Compreſſionem & Denſationem. Cùm enim Auicennas temperiem corrumpi in neruis affirmet non ab intemperie calida aut ſicca, ſed frigida & humida, Obſtructionem à Galeno propoſitam ab humore frigido, & Denſationem à frigore illam ipſam temperiei corruptionem eſſe putat. Affectus enim, qui cauſſa Paralyſis, modò pertinet ad neruos, iuxta eorum initium, cerebrum aut Spinam, aut locum à membro læſo remotiorem; modò ad eorum propagines ſeu portiones exiliores, quæ muſculis inſeruntur. Cùm ergo exiles hi nerui in ipſis partibus propter obſtructionem, compreſſionem, aut denſationem ſpiritus ſuſcipere non poſſunt, id Auicennam propter complexionis corruptionem fieri ſtatuere putat. Et licet Galenus refrigerationem in ſpecie addat; tamen has duas læſiones, refrigerationem & denſationem, ad vnam redigendam cenſet; cùm à frigore fiat Denſatio, & Denſationem ac frigus putat eſſe Synonyma, ac prius poſterioris explicationem.

Verum enim verò hoc modo Galenus & Auicennas non ſatis conciliantur, & omninò Auicennas peculiarem cauſſam adhuc addere voluit. Licet enim hoc non ſit negandum, frigus aliquando neruos condenſare poſſe; tamen frigus tum proxima prohibiti influxus ſpirituum animalium cauſſa non eſt, ſed Denſatio ſeu Anguſtia; voluitque Galenus tum proxima prohibiti influxus ſpiritus animalis cauſſas recenſere, idemque expreſsè diſtinguit conſtipationem frigus & compreſſionem, & disiunctiuè eam proponit. Auicennæ verò locus multo minus iſtam interpretationem patitur, & præter mentem eius dicitur, quod temperamenti corruptio, quam ponit Auicennas, non ſit alius affectus, quam à Galeno propoſita Obſtructio, Compreſſio & Denſatio. Frigus enim quidem Temperamentum mutare poteſt, ſed compreſſio id non mutat, vt neruus fiat inhabilis ad ſpiritus ſuſcipiendos, poteſtque fieri compreſſio ſine omni intemperie.

Mens ergo Auicennæ hæc eſt, ſpiritum Animalem aliquando influere non poſſe propter anguſtiam nerui, à quocunque etiam cauſſa prouenientem, & quocunque loco ea hæreat; aliquando verò, licet nulla ſit in neruo anguſtia, & licet influant ſpiritus Animales, tamen à membro eos non ſuſcipi, ſeu, vt loquitur Auicennas, eius impreſſionem non ſuſcipi propter complexionis corruptionem, id eſt, quia à frigore innatum partis temperamentum & calor corruptus eſt, cum eo ſpiritus animalis influens vniri, ei ſe aſſociare, & ſuam *ἐνέργειαν* in membro, cuius temperies naturalis deſtructa eſt, exercere non poteſt. Quod nec ipſum Galenum negare puto, cum 4. *de loc. affect. cap.* 4. Paralyſin à refrigeratione deducat, & medicamentis calidis ſanatam fuiſſe ſcribat.

QVÆSTIO II.

Qui humores Paralyſis cauſſa eſſe poſſint?

Agitatur quoque inter Medicos controuerſia, qui humores Paralyſis cauſſa eſſe poſſint. De pituitoſis equidem res plana eſt, eoſque omnes inter Paralyſis cauſſas admittunt: Verùm an biliofi etiam & melancholici, ac quomodo Paralyſin inducant, controuertitur. Galenus 4. *de loc. affect. cap.* 4. narrat cuidam, qui à vehementi Peripneumonia conualeſcebat, brachij tam poſteriores, quàm inferiores partes & cubiti maximam partem eodem modo ad ſummos digitos ſenſus difficultate laboraſſe, atque motum quoque aliquorum digitorum nonnihil læſum fuiſſe. Alexander Trallianus *lib.* 1. *cap.* 6. refert, quendam in Paralyſin in mœrore incidiſſe, deinde ſumpta Hiera adeo læſum, vt totus immobilis fieret, & propemodum interiret, niſi in contrarium mutatus fuiſſet, & humectantibus omnibus, cum potibus tum cibis, & alijs, quæ temperatum ipſum redderent, vſus fuiſſet. Paulus Aegineta *lib.* 3. *cap.* 28. & 43. facit mentionem Paralyſis ex Colica per iudicatoriam quandam tranſlationem ab humore bilioſo (refrigerantia enim proderant) ortæ. Femel. *lib.* 5. *de Part. morb. & sympt. cap.* 3. ſcriptum reliquit: Bilem flauam ſub finem intermittentium febrium in ſpinam dorſi ac in neruorum originem effuſam aliquando Paralyſin generaſſe. Hercul. Saxon. *lib.* 1. *cap.* 40. refert, quendam inflammatione oris ventriculi laboraſſe, & rupto abſceſſu factum fuiſſe Paralyticum. Rondeletius verò 1. *Method. curand. morbor. cap.* 32. Femelio ſeſe opponit, & bilem, vt & melancholiam, Paralyſin efficere poſſe negat; cùm hi humores potiùs ſiccent, quàm emolliant neruos, & bilis ad conuulſionem magis, quàm ad Paralyſin excitandam ſit idonea. Deinde quod bilis, quæ concocta & pauca ſit, ad loca tam diſſita & remota facile penetrare non poſſit. Neque enim per Cerebrum, neque per vertebrarum foramina & ſpinam eò peruenire poſſe putat. Etenim ſi per Cerebrum & ſpinalem medullam delaberetur, Phrenitidem excitaret; atque id potiùs in ardentibus febribus accideret: ſi vero per vertebrarum foramina eò ferretur, cum ſanguine ſimul eò deduci & in venis contineri potius debuiſſet, atque hac ratione continuam potius, quam intermittentem excitaſſet. Ipſe verò ſub finem febrium intermittentium bilioſarum Paralyſin fieri putat, quod bilis, & febrilis calor pituitam in Cerebro contentam, aut in ipſa ſpinali medulla latitantem eliquare poterit, quæ in neruos effuſa Paralyſin induxerit, ſtatuitque ſanguinem ſolum tenuiorem bilemque aquoſiorem Paralyſin committere poſſe, dum aut obſtructionem faciunt, viamque ſpiritibus intercipiunt, aut humiditate ſpiritus extinguunt vel conſopiunt, aut neruos emolliunt & elongant.

Verùm enim verò negandum non eſt bilem & melancholiam cauſſam Paralyſis eſſe poſſe; cùm tot modi ſint, quibus Paralyſis excitari poteſt. Poſſunt videlicet humores Paralyſis cauſſa eſſe, neruos refrigerando, humectando, & irrigando, ſenſus ac ſpiritus vi occulta ſopiendo, extra pondere & grauitate eos premendo, eoſdemque obſtruendo. Quod ipſe Rondeletius negare non videtur.

Duplici autem via humores ad neruos feruntur. Vel enim ex ipſis meatibus cerebri in neruorum ſubſtantiam infunduntur, vel ſaltem, ductum ſpinalis medullæ neruorumque inde ortorum ſequentes, extrà neruis incumbunt. Platerus quidem poſteriorem modum ſolum admittit, obſtructionem verò reijcit, negatque humores craſſos in ipſam neruorum, qui ita manifeſtas non habent, ſubſtantia penetrare poſſe.

Verum

[illegible], [illegible] narcotica præditus c[illegible] cere[illegible]ntineatur, atque in humo[illegible] condenſetur, [illegible] etiam tenuior humor ib[illegible] cum in neruos infundi & penetrare poſſ[illegible] non [illegible]. Qu[illegible] enim manifeſtas cauitates non habent [illegible], tamen cum neruorum ſubſtantia ſit rara, humores tenues in eos ſeſe inſinuare poſſunt.

Atque hinc ad argumenta Rondeletij reſpondere facile eſt. Nam cum ipſe concedat, ſanguinem tenuiorem bilémque aquoſiorem Paralyſin committere poſſe, fruſtra pugnat contra Fernelium; cùm Fernelius non definiat bilem, quæ Paralyſin facit. Neque enim omnis bilis acris eſt, vt neceſſe ſit, eam neruis affuſam conuulſione excitare, vt in Ictero videre eſt, in quo in cute nullus pruritus aut dolor percipitur. Neque in intermittentibus febribus via, qua humores ad neruos tranſeant, denegatur. Quamuis enim fomes febrilis in febribus intermittentibus ſit extra venam cauam: tamen in eam effunditur, & in paroxyſmo tandem per eius ramos expellitur, vt *lib. 2. de Febribus cap. 16.* monſtratum fuit. Atque hoc modo partim ad ſpinalem medullam, partim muſculos tranſmitti poteſt. Videantur quoque quæ de generatione, & curatione Paralyſis Scorbuticæ *in tractatu de Scorbuto* diximus.

Si verò ex capite delapſus bilioſus humor Paralyſin generet, modus generationis eſt facilis; cum & comprimendo ſpiritibúſque viam intercipiendo, &, ſi aquoſa ſit bilis, neruos irrigando, Paralyſin excitare poſſit. Et ſi ſaltem à liquatione pituitæ fieret hæc paralyſis, potius in augmento vel ſtatu febris, vbi calor maior eſt, quàm in declinatione, ea accidere deberet.

Melancholiam quod attinet, ſtatuunt quidam è recentioribus, melancholicum humorem, etſi ſiccus & terreſtris inter humores dicatur, tamen quia humor eſt, humidum & neruo humidiorem eſſe, ipſumq; humectare poſſe, melancholiamq; alijs humoribus collatam eſſe ſiccam, partibus verò corporis humidam & humectantem. Verùm rectè explicanda eſt hæc opinio. Etenim etſi humor melancholicus ad tactum & qua humor & quiddam liquidum eſt, humidus eſt: potentiam tamen non humectandi, ſed ſiccandi habet, ſicut Thermæ, lixiuium, vina potentia, ſpiritus & alij liquores multi ſiccandi potentia præditi, corpora, quæ contingunt, non emolliunt, ſed ſiccant potius. Ergo ſi à Melancholia generatur Paralyſis, credibile eſt, eam extra pondere ſuo neruos comprimere, & ſpiritui fluxum prohibere, vt Platerus ſentit. Aut ſi omnino humectando id efficiat, ſit potius hoc ab humore ſeroſo, quo melancholicus humor plerumq; diluitur, quam à craſſa eius ſubſtantia, in quod in Scorbuticis accidit.

QVÆSTIO III.

An Sudorifera in Paralyſi ſint exhibenda.

Ludouicus Septalius equidem *lib. 6. animaduerſ. medic. num. 74.* Sudorifera in Paralyſi reijcit, & vrinam cientia præfert, magnumque errorem paſſim à Medicis committi putat, quod omiſſis vrinam cientibus, ea vſurpent, quæ ſudores mouent, Decoctum Guaiaci, ſarſaparill. & ſimilia, ea de cauſſa, quod per vrinam craſſiora quoque educantur, per ſudores autem tenuibus euacuatis craſſiora magis incaleſcant & craſſiora reddantur, magis obſtruant, atque difficiliora reddantur ad motum & euacuationem.

Verùm etſi hæc omnia vera eſſe concedimus de morbis, quorum cauſſa circa viſcera & hypochondria, vel etiam in veteris hæret: tamen in Paralyſi hæc rario locum non habet. Cum enim circa neruos cauſſa mali hæreat, non video, quomodo inde ad vias vrinæ facilè peruenire poſſit, per ambitum verò corporis facilis euacuatio eſt. Neque metuendum, vt ſudoriferorum vſu materia incaleſcat nimium, vtpote quæ frigida eſt, & ita calefactionem requirit, vt etiam nonnulli febrem, quæ eam calefaciat & fundat, accendendam putent; aut craſſeſcat, cùm illa ipſa ſudorifera vim habeant eam attenuandi.

CAPVT XXVIII.

De Spaſmo ſeu Conuulſione & Conuulſiuis motibus.

Σπασμὸς Græcis, Celſo Diſtentio neruorum, vulgò Conuulſio, eſt motus membrorum ita deprauatus, vt præter voluntatis imperium & contra id membra verſus muſculorum ſuorum principia retrahantur. Aut ſi verbum verbo reddere velimus, Spaſmus dicendus contractio. Σπᾶν enim Græcis eſt trahere. Membrum enim Conuulſum, vt & motum ſecundum voluntatem, muſculi ſui medio, quod ventrem vocant, contrahitur verſus ſuum initium, quod caput muſculi nominatur; Tendo etiam, in quem muſculus deſinit, contrahitur; & ab hac os vel membrum cui inſeritur, contrahitur. Quia tamen in contractione illa partes ita diſtenduntur, vt rumpi quaſi videantur, Latinis conuulſionem & diſtentionem nominare placuit. Et quidem quod muſculus tenditur, & ad principium ſuum trahitur, vnaque cum hac pars, cui inſeritur, id commune eſt ſanis ac conuulſis, teſte Galeno *2. de Simpt. Cauſ. cap. 2.* Sed quod inuitis & præter voluntatis imperium accidit, id p.n. affecto corpori ineſt, non ſano; vt Galenus docet *3. de loc. affect. cap. 6.* Aliud verò vocabulum eſt σπάσμα, quod propriè vnitatem ſolutam in parte neruoſa citra vulnerationem ſignificat, ſeu partium neruoſarum vel fibrarum in muſculis ex diſtentione ruptionem. Nam quod in carne ῥῆγμα dicitur, id in neruis appellatur σπάσμα, vt ex Galeno *3. Meth. med. cap. 6. & Meth. med. cap. 1. & de Conſtitutione Artis, cap. 6.* videre eſt. Et quidem manus vel pedes, vt & caput, frequentius conuelluntur, quandoque etiam maxillæ ita conſtringuntur, vt vix vlla vi diduci poſſint. Rariores aliquot conuulſionum hiſtorias annotauit Marcellus Donatus *de Hiſtor. Medic. mirabil. lib 2. cap. 3.* Refert enim penem quibuſdam morientibus, imò etiam iam mortuis, rigidum & conuulſum fuiſſe: aliquando anum ita à conuulſione conſtrictam, vt Clyſteris canalem non admitteret; deprehenſum etiam manus mortuorum tam conſtrictas fuiſſe, & quandoque tractantium manus ita firmiter conſtrinxiſſe, vt difficulter diuelli potuerint; cuiuſdam etiam capite truncatum cadauer, dum in pheretro ad ſepulchrum portaretur, repentè adeo concuſſum fuiſſe, vt loculi tabulæ inuicem diſiungerentur, ac penè ex geſtantium humeris decideret, quod ad iactum ſagittæ, dum funus progrederetur, durauit.

Spaſmus. | σπασμὸς & σπάσμα differunt.

Eſt videlicet Spaſmus ſeu Conuulſio Symptoma deprauatæ facultatis animalis, liberè mouentis, inuoluntaria ſcilicet & ἄκουσιος facta membri verſus muſculi ſui principium contractio, quæ plerumque non ſine dolore fit. Quod tamen de ipſo actu motus & contractionis intelligendum. Poſteaquam verò contractio iam facta eſt, membrumque rigidum eſt, ablatus potius motus eſt. Siquidem neque ipſi ægri membrum contractum libere mouere poſſunt, & ſæpe ita rigidum à Conuulſione fit, vt neque ab aſtantibus extendi poſſit. Et vbi motus tonicus eſt, membrum rigidum manet, & flecti nullo modo poſſit. In Spaſmo verò per ſe nulla fit in principibus facultatibus læſio.

Spaſmus quid?

Affe-

Affectus eſt in [illegible] propri[illegible] volunt[illegible] tus inſtrumentum [illegible] ſe [illegible] totus [illegible] trahitur præcipu[illegible] ruor am ſeu fibroſam partem, vnde [illegible] nunc muſculorum, nunc neruorum πάθη [illegible]. Contrahitur vero pars neruoſa ſeu fibroſa [illegible] ſus originem ſuam. Origo autem neruorum eſt Ce[illegible] & ſpinalis medulla; muſculi vel fibrarum huius, ip[illegible] caput; tendinis finis muſculi; ſicut ligamenti origo vel principium eſt os, cartilago, aut durior membrana.

Conuulſio, & diſtentio non diſſerunt. Sunt quidem nonnulli, qui inter Conuulſionem & Diſtentionem diſtinguunt, ac Galenum reprehendunt, quod iſta confuderit. Verum illa ipſa Diſtentio, quæ in Tetano apparet, etiam eſt contractio. Quanquam enim membrum Tetano laborans rigidum, rectum & extenſum manet; tamen id fit, quia ex vtraque parte fit æqualis contractio, & muſculi anteriore & poſteriore parte æqualiter contrahuntur, vt neutra pars vincat; vnde membrum rigidum manet.

Conuulſio & motus conuulſiui differunt. Monendum tamen hic, diſtinguendum eſſe inter ſpaſmum ſeu conuulſionem, & motum conuulſiuum ſeu σπασμώδεα πάθη. Spaſmus enim ſeu Conuulſio propriè dicta, eſt muſculi verſus ſuum principium contractio, ex qua membrum rigidum manet, ſicut in Tetano, ὀπισθοτόνῳ, Riſu Sardonio, & alijs veris conuulſionibus apparet. Motus verò σπασμώδης ſeu conuulſiuus eſt etiam muſculi verſus ſuum principium retractio, verùm non in vna ſitus differentia continuat, ſed cum quadam concuſſione, vt in Epilepſia, febribus malignis, vulneribus capitis ſæpè videre eſt. In hoc enim differt ſpaſmus ſeu conuulſio à motu conuulſiuo, quod, vt dictum, in conuulſione membrum ex contractione rigidum manet; in conuulſiuo verò motu membrum agitatur, vibratur & variè concutitur.

Nota. Deinde in vera conuulſione ſenſus omnes cum interni, tum externi integri ſunt. In motibus verò conuulſiuis ſæpe læduntur.

Ad motus hoſce conuulſiuos referendus vel ijs cognatus eſt ille, qui nonnullis ſub primum ſomnum accidit, quo totum corpus ita concutitur, vt lectum totum concutiat, & homo inde excitetur. Qui procul dubio accidit à vaporibus quibuſdam acribus à ventre inferiore aſcendentibus, & principium neruorum vellicantibus, ſed qui ſtatim euaneſcunt.

Cardanus verò *in Comment. aphor. 37. ſeu ſecundum eius diſtinctionem 39. ſect. 6.* etiam hanc differentiam agnoſcit & admittit, verùm nominibus alijs exprimit, & quem nos conuulſiuum motum appellari diximus, quique cum manifeſta agitatione & concuſſione fit, conuulſionem ſolum appellandum cenſet. Diſtentionem autem, quæ fit motu occulto, cuius ſpecies ἐμπροσθότονος, ὀπισθότονος & τέτανος. Verum præter communem loquendi vſum hæc ſtatuit, & præter neceſſitatem vulgatas appellationes mutat: Cum ſynonyma ſint ſpaſmus, conuulſio & diſtentio, vt dictum. Concuſſiones verò illæ & agitationes manifeſtæ, quas ſolum conuulſiones appellandas cenſet σπασμώδεα πάθη ſeu conuulſiuos motus, non conuulſiones propriè à Medicis dicuntur.

Spaſmus & Paralyſis interdum iunguntur. Notandum & hoc, Spaſmum equidem opponi Paralyſi, quod in Paralyſi eſt mouendi impotentia, etſi membrum flexile ſit, in ſpaſmo verò & motibus conuulſiuis motus deprauatus: Interdum tamen iunguntur ita, vt per vices & alternatim affligant, ita vt pars modo conuellatur, modo reſoluatur. Cuius rei exemplum eſt apud Hippocrat. & Galenum 3. *Prorrhetic. textu 26.* quale etiam vidit Petrus Salius Diuerſus *in Notis in Altimarum cap. 13.* quo tamen raro accidit.

Definitio.

Conuulſionis cauſa proxima. Sed vt definitio perfecta conſtitui poſſit, de proxima cauſa conuulſionis inquirendum, ad quam omnes [illegible] quæ [illegible] multæ [illegible] & ne[illegible] longitud[illegible] imminuta, ob [illegible] tentiam muſc[illegible] & [illegible] ſe[illegible] idem [illegible] no accidat; Conuu[illegible] vero contractio [illegible] tem ſi quænam cauſa ſit, vt præter vol[illegible] dines & fibroſæ muſculorum partes ita ad [illegible] ſuam contrahantur, grauiſſima & intricatiſſima controuerſia eſt.

Vulgata equidem doctrina eſt ex Hippocrate 6. *Aphor.* 39. Spaſmum ex inanitione vel repletione fieri. Et vtuntur plerique cum Galeno ſimilitudine petita è chordis ex inteſtinis animalium exſiccatis paratis, vt & corijs ac pellibus. Vt enim hæc, vbi Soli vel igni exponuntur, humore abſumpto corrugantur & breuiora fiunt, pariter etiam vbi humorem aliquem imbiberunt, latitudine & craſſitie aucta, longitudo imminuitur, & breuiora redduntur: Ita etiam putant in neruis ac neruoſis muſculorum tendinibus ac fibris idem accidere, eoſque à cauſſis nimium ſiccantibus & humectantibus breuiores reddi.

Recentiores plerique tertium genus cauſſæ addunt; quod tamen etiam Galenus 5. *Aphor.* 1. obſeruauit, vellicationem videlicet neruoſi generis ex re moleſta.

Verum etſi calumniæ facilè obnoxium ſit, ſi quis à ſententia in omnium libris ferè vulgata ſeceſſionem faciat: tamen vbi de veritate agitur, non quis vel quot aliquid dixerint videndum, ſed quam bene quid dicatur perpendendum. Idque & hic faciendum puto. Quibus autem & quantis difficultatibus priora duo cauſſarum genera inuoluta ſint, in Inſtitutionibus *lib. 2. part. 3. ſect. 2. cap. 5.* dictum, & poſtea infrà *quæſt. 1.* dicetur. Et quamuis nonnulli anxie laborarint, vt cauſſas omnes remotiores ad hæc duo genera referrent: tamen id, quod conati ſunt, non præſtiterunt: adeo vt doctiſſimi atque ingenioſiſſimi Medici de vera cauſſa inuenienda ferè deſperaſſe videamus. Inter quos eſt acutiſſimus Auerrois, qui 3. *Collectan.* ſcribit: *Vtinam ſcirem, cur diſtendantur in latum nerui & non in longum.* Et mox: *Scias, Medicorum verba in hoc ſymptomate vniuersè propiora eſſe verbis Muſicorum ſeu fabellas canentium, quam demonſtratorum.*

Verum ne actum agamus, ea, quæ in Inſtitutionibus *loco allegat.* prolixè hac de re diximus, hic non repetemus, nec ea, quæ poſtea *quæſt. 1.* dicentur, ſed ſaltem ſententiam noſtram, quam verò magis conſentaneam, quantum quidem in hac rei obſcuritate licet, eſſe putamus, ſummatim proponemus. Et propterea breuiter hic ſtatuimus, cauſſam proximam Spaſmi eſſe facultatis expultricis partium fibroſarum in muſculis è neruoſo genere compoſitarum à re moleſtante irritationem, quæ animalem facultatem ſibi in eodem ſubiecto iunctam in conſenſum trahit, atque ad motum incitat; ſeu materiam fibroſas & neruoſas partes in muſculis irritantem. Reliqua, quæ ad hanc rem pertinent, infra *quæſt. 1.* proponentur. Opinio noſtra de [illegible] Spaſmi.

Vnde definimus ſpaſmum, quod ſit muſculorum deprauatus motus, ſeu verſus principium contractio præter voluntatem, à facultatis expultricis partium fibroſarum à re moleſta irritatione, quæ animalem ſibi iunctam in conſenſum trahit, & ad hunc motum incitat, orta. Spaſmi definitio.

Cauſſæ & Subiectum.

Sed vt hæc clariora fiant de Subiecto & Cauſis quædam addenda. Subiectum quidem proprium & proximum conuulſionis muſculum eſſe ſtatuimus. Cum enim muſculis proprium & adæquatum motus voluntarij, qui ſecundum naturam [illegible], inſtrume[illegible] ſit, etiam motus illius deprauati ſeu conuulſionis ca[illegible] [illegible] Subiectum.

erit; & muſculo contracto oſſa, & quicquid in parte mobile eſt, ſimul contrahuntur. Verumtamen neruis ſolum & fibroſis neruorum partibus mediantibus, vt etiam ſupra dictum, muſculi conuelluntur. Etſi enim muſculi ipſi per ſe ſæpè vulnerantur, contundantur, & tumorem aut alium morbum patiuntur: non tamen conuelluntur, niſi neruos malum peculiariter attingat.

Variarum autem corporis partium muſculos conuulſio occupat. Interdum enim totum corpus, caput ſcilicet, & omnia ſub capite membra conuulſione corripiuntur: Interdum caput ſaluum eſt, & omnes ſub capite partes conuulſionem patiuntur. Interdum vnius lateris membra omnia. Interdum vna ſaltem pars, oculus, lingua, ceruix, brachia, manus, crus, pes, digitus.

Cauſsa proxima. Cauſſam proximam diximus eſſe facultatis partium neruoſarum & fibroſarum in muſculis irritationem, quæ animalem in conſenſum trahit, & ad motum incitat, ſeu ſi alicui ἀκριβολογεῖν libeat, materiam neruoſas & membranoſas in muſculis partes irritantem. Nam, vt in Inſtitutionem etiam dictum, aliter ſeſe res habet in expulſione in parte, quæ potentiam habet ad voluntatis imperium ſeſe mouendi, aliter in ea, quæ ea deſtituitur. Conuulſio ad prius genus pertinet, ſicut & ſternutatio ac tuſſis: In quibus omnibus, quia facultas expultrix naturalis facultatem animalem in conſenſum trahit, motus quidam ſenſibilis excitatur, atque in vtraque facultas ad conuulſionem concurrit. Neque ſola facultas animalis huius motus cauſa eſt,

A qua cauſſa muſculi in conuulſione contrahantur. vt pote quæ ſibi relicta nullum motum, niſi ad voluntatis imperium, aggreditur. Sed hic ad motum hunc primò facultas naturalis concurrit. Cùm enim cauſſa, quæ conuulſionem parit, in muſculo reſideat, ſeu humor ſeu vapor, primò inde afficitur & irritatur facultas naturalis, quæ ſibi coniunctam facultatem mouendi in conſenſum trahit. Quæ etſi aliàs ſalua ſit, atque imaginatio non deprauara, ob irritationis tamen vehementiam, & totius animalis ſalutem, ac illam, quę eſt in toto corpore, Sympathiam partium & actionum obſequi cogitur, & hunc motum coacta ſeu permittit ſeu imperat, quem non irritata non imperaſſet, ſeu permiſiſſet; aut certè facultas animalis à naturali in conſenſum tracta & irritata, ſpiritus animales coacta ad membrum affectum mittit, forſan non ita concurrente imaginatione. Neque enim adeò credibile eſſe videtur, cum tam vehemens contractio in conuulſione fiat, vt etiam membrum extendi non poſſit, eam contractionem ab imaginatione ac loco motiuam dirigente facultate imperari, ſed poteſt fortaſſe per ſpiritus animales ad membrum affectum affluentes etiam in vita imaginatione motus ille, cuius modum ignoramus, fieri. Neque tamen ſine concurſu facultatis animalis motum iſtum fieri poſſe manifeſtum eſt. Eſtque irrefutabilis demonſtratio hæc: Quod Conuulſio eſt Contractio: Contractio muſculorum actio propria: muſculi inſtrumentum non facultatis naturalis ſed motricis: motus muſculorum nunquam fit citra facultatis animalis operam, quæ appetitum & rationalem & ſenſitiuum complectitur, aut certè non ſine ſpirituum animalium ope.

Neque refert, quod hi motus contra voluntatem fiunt, & quod partem conuulſam etiam volentes extendere non poſſunt ægri. Etenim vel ab appetitu irrationali fiunt, vel anima quaſi perturbata, vt ex Ariſtotele *libr. 3. de anima cap. 2.* & Galeno 2. *de motu muſculorum cap. 6.* in *Inſtitut.* diximus, vbi monſtratum fuit, motus voluntarios non eſſe planè eiuſdem generis.

Si porrò quæratur de parte muſculi, in qua cauſſa irritans hæreat, ſi qua ratione motus ſecundum naturam in muſculis perficitur, certè conſtaret, facilè id determinare poſſet. Credibile tamen eſt, circa initium muſculi & illam partem hærere cauſſam, qua contracta, omnes reliquarum fibræ contrahuntur.

Si etiam quæratur, qui fiat, quod nunc ſaltem verſus vnam partem contractio fiat, parſque ita contracta immobilis maneat, quæ propriè eſt ſpaſmus, conuulſio ſeu diſtentio: Nunc verò in hanc vel illam partem varia fiat agitatio, quæ motus conuulſiuus propriè nominatur; etſi Cardano contrà conuulſionem appellare placuerit: Differentiæ cauſa in hiſce conſiſtere videtur; Quod in vera conuulſione ſeu vapor ſeu humor neruos vellicans penitius ſe in neruorum ſubſtantiam inſinuauit, iiſque adhæret & quaſi infixus eſt; In conuulſiuo verò motu materia non adhæret neruis pertinacius, ſed facilè iterum à natura excutitur, quæ Nota. tamen cum iterum neruos petit, conuulſiuus motus continuatur, & tam diu durat, donec materia vellicans tota diſcuſſa eſt. Vnde proculdubio materia, quæ conuulſiuum motum excitat, vaporoſa, ſeroſa vel bilioſa ac omnino tenuis eſt; quia facilè diſcutitur, & ſæpe hinc inde vagatur. In ſpaſmo autem & conuulſione vera materia eſt craſſior & tenacior, ac propterea pertinacius neruis adhæret. Quibus accedit & hoc, quod in vera conuulſione vnus muſculus ſaltem, vel plures eiuſdem generis ſeu extendentes ſeu contrahentes afficiuntur: in motu verò conuulſiuo etiam contrarij. Ita enim cum muſculis in corpore humano comparatum eſt, quod omnes, ſi paucos excipias, *ſphinctere veſicæ & ani, vt & cremaſteres*, contrarios muſculos habent, quorum ſi hic contrahit, ille extendit, ſi hic eleuat, ille deprimit, & ita de cæteris motus differentiis: etſi numero contrarij ſemper non ſunt pares. Sic caput flectentes duo ſunt, extendentes duodecim. Itaque in conuulſione ſeu ſpaſmo in vno ſaltem muſculorum contrariorum genere cauſſa mali hæret; vnde etiam membrum verſus muſculi illius principium contrahitur, & ita rigidum manet. In conuulſiuis verò motibus materia vellicans neruos, qui ad vtrumque contrariorum muſculorum genus tendunt, infeſtat; vnde pars nunc contrahitur, nunc extenditur, & omnino vario motu agitatur, pro vt materia nunc hunc, nunc illum muſculum vellicat. Hinc etiam in ſpaſmo, vt pote in quo cauſſa ſaltem circa partem affectam & in loco priuato hæret, cerebrum & ſenſus integri ſunt: In conuulſiuis vero motibus cerebrum ſæpe ſimul afficitur, vnde etiam ſenſus ferè ſimul læduntur. Et conuulſiui motus ferè accidunt per partium aliarum conſenſum, materia ab vtero, ventriculo, vel alia parte cerebro per neruos communicata: Quæ cum a cerebro rurſum excutitur, & in neruos expellitur, nunc hanc, nunc illam partem vellicat, atque inde variorum membrorum concuſſio & agitatio excitatur. Et quidem ſi materia hæc ad principium medullæ ſpinalis mittitur, & æqualiter totam occupat, tunc æqualiter vniuerſum corpus conuellitur, & tam dextræ quam ſiniſtræ corporis partis membra concutiuntur. Malumque hoc omnium grauiſſimum eſt, præcipuè ſi aliquid materiæ adhuc in cerebro hęreat, vnde & partes capitis conuelluntur & ſenſus afficiuntur. Si autem dextram ſaltem vel ſiniſtram corporis partem petat, motus conuulſiuus tantum in dextra vel ſiniſtra parte accidit. Si verò non ad principium ſpinalis medullæ, ſed ad neruum priuato alicui membro inſeruientem materia mittitur, motus etiam conuulſiuus fit ſaltem in priuato illo membro, & nunc brachium, nunc crus, nunc manus concutitur. Et ſi magna materiæ efficacia vel copia ſit, membro è directo poſito per communes neruos communicatur. Aliquando etiam, vbi cauſſa mali in priuato aliquo membro generatur, cum ea agitari incipit, primum illa pars motu conuulſiuo corripitur, poſtea

tamen materia per neruos cerebro communicata, & hinc ad principium ſpinalis medullæ protruditur, vnde vniuerſum corpus motu conuulſiuo prehenditur, aut certe latus è directo loci affecti ſitum.

Spaſmus flatulentus. Gallicè. Goutte. Crampe.

Non etiam hic prætereundum, quomodo ſpaſmus flatulentus generetur, qui Græcis *σπασμὸς φυσώδης*, vulgo *der Krampff*, appellatur. Itali etiam Crampam vel Cramſum nominant, qui cum maximo dolore in cruribus præcipuè & imprimis in ſuris accidit, ſi inter dormiendum pedibus non contectis quis decumbat. Quod malum cacochymicos, flatulentos & poculis ac crapulæ deditos infeſtat, parteſque cum dolore ſummo affligit, ſed plerumque breui temporis ſpatio durat. Durat tamen interdum, vt Iohan. Baptiſta Montanus *in 9. Rhaſis* refert, per horas quatuor, vt Medicos aduocare opus ſit, & plerumque ad verum ſpaſmum via eſt.

Quomodo autem generetur, pluribus *in inſtitution.* dictum eſt, quæ hic repetere non licet. Verò conſentaneum eſt, ſpaſmum hunc flatulentum à flatu vel humore aliquo tenui ac ſeroſo in muſculo aliquo collecto eiuſque fibras vellicante, fieri.

Cauſſæ antecedentes.

Cauſſas Antecedentes, Procatarcticas & Euidentes ſpaſmi quod attinet, Primo à ſanguine ac Plethora ſpaſmum fieri vulgo docent, & quidem ex plenitudine, eiuſque rei exemplum Inflammationes afferunt. Verum enim vero multi dantur plethorici, qui ſpaſmi non patiuntur; ſicut nec inflammationibus omnibus Spaſmus coniungitur. Et ſi ſpaſmus tum accidat, fit hoc vbi ſanguis corrumpitur & putreſcit, acrimoniam acquirit, neruoſque vellicat, vt etiam ex Galeno *6. meth. medend. cap. 2.* & alibi videre eſt.

Pituita deinde conuulſionis cauſſa ſtatuitur, & plerique eam replendo neruos conuulſionem excitare ſtatuunt. Verum de modo planè inter ſe diſſentiunt, neque adhuc ſufficienter cauſſam reddiderunt, cur ob pituitam Paralyticis membra potius reſoluantur, quam conuellantur, vt poſtea in quæſtione dicetur. Probabile ergo & hic eſt, pituitam corruptam acrimonia ſua potius neruos vellicare, quam replere. Et dantur multi morbi pituitoſi, quibus conuulſio non coniungitur. Atque exempla, quæ Foreſtus & alij afferunt, quibus monſtrare volunt, à pituita neruos replente ſpaſmum excitatum fuiſſe, id non ſatis demonſtrant, nec plus probant, quam cacochymiam pituitoſam in talibus corporibus fuiſſe. Quomodo verò conuulſio à pituita illa producta fuerit, non ſatis probant.

De Bile Medici, qui vulgarem ſententiam ſequuntur, in hoc quidem conſentiunt, quod conuulſionem inducere poſſit: Sed de modo diſſentiunt. Etſi enim quidam ſtatuant bilem eſſe tenuem, & in nerui ſubſtantiam facile penetrare ac in eam ſeſe inſinuare poſſe: tamen plerique agnoſcunt, bilem vellicando potius id præſtare, quam replendo.

Humorem Melancholicum non niſi rariſſimè aut fortè nunquam ſpaſmum producere poſſe quidam ſtatuunt, ea de cauſſa, quia craſſior ſit, quàm quod poſſit in neruum, qui durus eſt, ſeſe inſinuare. Verum ex præſuppoſita opinione hæc dicuntur. Si ergo Melancholia ſpaſmum parit, vellicando id præſtat.

Cauſæ procatarcticæ.

Quæcunque ergo Cauſſæ humores, qui neruos & fibras muſculorum vellicare poſſunt, generant conuulſionis cauſſa eſſe poſſunt, vt ebrietas, crapula & repletio, conſuetæ euacuationes ſuppreſſæ, balnea & exercitia in corpore plethorico vel cacochymico, aer frigidus ac humidus & ſimiles.

Quia tamen tales humores in multis abundant, & cauſę tales multis obtingunt, qui tamen conuulſionem non patiuntur: procul dubio occultam aliquam diſpoſitionem neruis inimicam humor acquirat neceſſe eſt, antequam conuulſionem pariat, ſimilem illi, quæ Epilepſiam generare ſolet.

Cauſæ euidentes.

Cauſſas reliquas euidentes ferè omnes neruos exſiccando conuulſionem inducere ſtatuunt, ſed parum rectè, vt poſtea etiam in quæſtione dicetur.

Primò enim inter cauſſas illas referunt febrem ardentem & Phrenitidem, quæ cerebri membranas ac neruos omnes exſiccent. Verum enim vero non omnibus febribus ardentibus nec omni phrenitidi hoc accidit, & ſæpè conuulſiones in febribus malignis, ſatis, quantum ad calorem, mitibus, accidunt; contrà in alijs febribus, vbi calor ardentiſſimus eſt, non contingunt conuulſiones. Quod indicio eſt, non à calore ſiccante, ſed à vapore aut humore maligno neruos vellicante conuulſiones prouenire. Quod & hoc arguit, quod conuulſiones illæ non ſunt perpetuæ, ſed per interualla ſæpè recurrunt, quod fieri non poſſet, ſi à nimia exſiccatione prouenirent.

Choleram quoque inter cauſſas conuulſionis referunt; nec male, ipſa experientia teſte; eam tamen tum ab humore aliquo acri & maligno prouenire cum alios neruos, tum orificium ventriculi vellicante, & ita alios neruos in conſenſum trahente, probabile eſt. Sicut etiam Galenus vomitum ex bile æruginoſa inter cauſſas conuulſionis ad cauſſas neruos vellicantes refert, teſtaturque, adoleſcentem quendam interdum vomitu bilem æruginoſam reieciſſe, & inter vomendum toto corpore conuulſum fuiſſe, & ſimul vt euacuata eſt ærugo, protinus conuulſionem ceſſaſſe *5. aphor. t. 12. method. medend. & 5. de loc. aff.*

Eadem ratio eſt Ellebori & aliorum fortium purgantium medicamentorum. Etſi enim quidam ſtatuunt, ſiccando & nimia inanitione hæc ſpaſmum producere: tamen ipſe Galenus *5. aphor. 1.* & plerique interpretes eius agnoſcunt, non tam ab inanitione & exſiccatione, quam à vellicatione neruorum conuulſionem prouenire. Et omnino rationi conſentaneum eſt, potius à re moleſta neruos vellicante, ſiue ſit ipſum medicamentum ſiue humores vitioſi à medicamento agitati, quam inanitione, conuulſionem tum fieri: Cum ſępe tam breui temporis ſpatio poſt ſumptum tale medicamentum accidat, quod non probabile eſt, tantam interea inanitionem factam fuiſſe, è qua nerui exſiccari & corrugari quaſi potuerint. Et contra ſæpe in Dyſenteria & alio profluuio longo tempore fluxus durant, corpuſque ſatis inaniunt, neque tamen vlla inde ſequitur conuulſio.

A frigore quoque interdum accidunt conuulſiones, refertque Foreſtus *lib. 10. obſeru. 13. in Schol. & lib. 10. obſeru. 104. in Schol.* Fridericum Comitem de Alta flamma ex largiore aquæ frigidæ potu in Conuulſionem incidiſſe. Verum frigus nec ſiccando nec replendo id pręſtare poteſt, ſed potius quia vel neruis inimicum eſt, vel crudos ac vitioſos humores in corpore retinet, febremque auget.

Eodem modo in vulneribus capitis interdum neque ex repletione, neque ex inanitione Conuulſiones accidunt, ſed quia à ſanie collecta membranæ cerebri & nerui vellicantur.

Ita in punctura neruorum conuulſio fit, quam alij ad plenitudinem, alij ad inanitionem referunt, ſed neutri, vt manifeſtum eſt, rectè: Sed fit potius propter dolorem ac condolentiam ac conſenſum, & propterea etiam neruo diſciſſo ſanatur.

Et omninò tales cauſſæ, vt frigoris & caloris immoderatus appulſus, neruorum & neruoſarum partium vulnera & puncturæ, compreſſiones, inflammationes, luxationes, ciborum corruptiones, animalium venenatorum ictus & morſus, ſubitus terror, ira & ſimilia, in quibus fruſtra ſe torquent nonnulli; vt ea ad repletionem & inanitionem referant, rectiſſimè ad vellicationem neruorum referuntur, quam res tales vel ipſe pręſtant, vel humores in corpore commouent, qui id efficiant.

Diffe-

Differentia.

Differentia à loco affecto.

Præcipuæ differentiæ ſumuntur a loco affecto, qui eſt nunc totum corpus, nunc pars vna vel plures. Et imprimis notabilis & ab omnibus Medicis propoſita eſt ceruicis ac ſpinæ dorſi & hinc totius corporis conuulſio. Cuius tres ſunt ſpecies: Prima eſt ἐμπροσθότονος, quando non ſolum ceruix, ſed & reliquum corpus in anteriora conuellitur, & mentum pectori penè admouetur, vt æger corpus erigere, non valeat: fitque muſculis, qui corpus in anteriora flectunt, affectus & ad principium ſuum reductis.

Ὀπισθότονος. Τέτανος.

Altera eſt ὀπισθότονος, quando ceruix & ſpina verſus poſteriora flectitur; quod fit affectis muſculis, qui corpus poſteriora verſus flectunt. Tertia τέτανος, in qua ceruix & reliquum corpus rigidum ac in neutram partem flexile apparet. Etenim in iſto affectu partes manifeſtè conuulſæ non apparent, ſed æqualiter & antè & retrò tenſæ in æquilibrio permanent, quemadmodum in illo motu voluntario ſecundum naturam, qui τονικός dicitur. Et corpus hoc modo affectum propriè rigidum dicitur. Celſus tamen *lib. 4. cap. 3.* quamlibet iſtarum differentiarum rigorem appellat.

Deinde huc referenda & illa differentia, cuius ſupra mentionem fecimus, quod conuulſio in genere accepta alia eſt perpetua, nullis motibus ac concuſſionibus interrupta, qua membrum contractum manet, quæ propriè conuulſio & Spaſmus eſt, in qua cerebrum ſaluum eſt: Alia, qua membrum varijs motibus hinc inde agitatur; quod fit, cùm cauſſa per corpus variè mouetur, & plerumque accidit cerebro affecto, & conuulſiuus motus propriè dicitur. Iſtam tamen nominum diſtinctionem Medici accuratè non obſeruant, ſed paſſim etiam conuulſiuos illos motus conuulſiones appellant. Spaſmum autem propriè appellatum vulgò ex Arabibus proportionatum ad materiam, conuulſiuos verò motus Spaſmum non proportionatum ad materiam, ſeu per alicuius partis conſenſum nominant. Et quidem hunc non proportionatum ad materiam ideo dicunt, quod non propter materiæ neruos implentis copiam, nec ob eius inopiam, quam ſiccitas neruorum ſequitur, ortum habeat, ſed quod proueniat ex appulſu rei parum aut nihil proportionatæ ad materiam, neruoſo generi inimicam, quæ ex parte aliqua, cuius cauſſa tum hic morbus oritur, ad principium neruorum per partes neruoſas tranſmiſſa, neruos vellicat, & ad expellendum id, quod moleſtum eſt, per hunc motum incitat. Seu vt Capiuaccius explicat; appellatur non proportionatus ad materiam in qua, quæ eſt muſculus, cum muſculus à facultate animali liberè mouente non moueatur, ſed ab expultrice, quæ eſt facultas naturalis.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Spſamus ſeu conuulſio propriè dicta facilè cognoſcitur, quod videlicet pars præter voluntatem verſus neruorum muſculique originem contrahitur, ac rigidum manet, vt flecti ad voluntatis arbitrium non poſſit. In conuulſiuo verò motu eadem fit contractio, ſed non ſemel, verùm ſæpius, ac pars variè concutitur atque agitatur. Præterea, vt dictum, ſenſus reliqui in conuulſione vera integri ſunt; In conuulſiuis vero motibus plerumque ſimul læduntur.

Signum pathognomonicum.

Atque ita præter voluntate contractio ſola ad Spaſmum & motum conuulſiuum indicandam ſufficit, atque vnicum ſignum pathognomonicum eſt. Nam etſi & alia conuulſis ſymptomata accidant: tamen non ſemper hoc eueniunt. Dolor quidem ſatis frequenter adeſt: non tamen ſemper, vel quia ſenſim fit contractio, vel quia membrum vltra modum & naturalem terminum non contrahitur.

Ita interdum etiam febres coniunguntur, ęgri modò calent, modo refrigerantur, modò palleſcunt, modò facies rubet & turget, ob inordinatum ſanguinis & humorum motum: Nonnunquam vrina eſt bona; nonnunquam magna vrinæ crudæ copia emittitur, aliquando vrina retinetur & aluus ſupprimitur. Verùm hæc Pathognomonica ſigna non ſunt.

Motus conuulſiui à Tremore differentia.

Conuulſiuus equidem motus tremorem nonnihil quandoque refert: Verùm facilè ab eo diſcernitur; quod in tremore ſemper concurrit voluntarius motus; Conuulſio verò planè præter voluntatem accedit: Tremorque ſolum fit in vnam ſitus differentiam, cum conuulſiuus motus varius eſſe poſſit.

Spaſmi à Paralyſi differentia.

A Paralyſi quoque Spaſmus facilè diſcernitur; quia membrum conuulſum non ſine difficultate, vel etiam dolore extendi poteſt: ac membrum reſolutum ſine omni difficultate partis ſanæ vel aſtantium opera extendi poteſt. Præterea in Spaſmo nerui & tendines rigidi ad tactum percipiuntur, in Paralyſi non item. Spaſmus denique breui temporis ſpatio vt ad ſalutem vel ad mortem terminatur; cùm Paralyſis ſine vitæ periculo in multos annos durare poſſit.

Vbi autem cauſſa mali hæreat, è partium conuulſarum numero cognoſcitur. Etenim ſi cum toto corpore faciei quoque muſculi conuellantur, & vnà ſenſus interni ac externi afficiantur, cerebrum ipſum affectum eſt: Si verò ſenſus omnes conſtent, neque faciei muſculi conuellantur, verùm totum corpus afficiatur; ſpinalis medullæ principium laborat. Vbi verò pars aliqua ſaltem conuellitur, nerui ac muſculi eius membri motui inſeruientes afficiuntur, ſicut antea de Paralyſi dictum eſt. Quam ad rem muſculorum & neruorum ex Anatome cognitio neceſſaria eſt. Cuius verò partis conſenſu cerebrum afficiatur, ex eius affectæ ſignis patet.

Recenſent hic Authores plerique etiam ſigna, quibus cognoſcatur, an ex plenitudine vel inanitione conuulſio fiat. Verùm cum ex hypotheſi iſta omnia dicantur, vt ea hic afferamus opus eſſe non puto. Qui verò humor peccet; id ex ſuis ſignis hic & alibi propoſitis cognoſcitur. Cauſſæ euidentes etiam ex ægri vel aſtantium relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Quò motus in conuulſione eſt vehementior & diuturnior, aut plures vel cerebro vicinas partes occupat, aut nobiles, & quarum actiones valde neceſſariæ ſunt, lædit, reſpirationem difficilem & interruptam, Thoracis vel ſepti muſculis conuulſis efficit, eò periculoſior eſt. Tales enim conuulſiones grauiſſima inferunt ſymptomata, maximos ac continuos dolores, virium proſtrationem, Lipothymiam & Syncopem, vigilias, difficilem reſpirationem ac ſuffocationem, quę omnia hominem iugulare poſſunt. Contrà verò vbi partes à Cerebro remotæ aut ignobiles conuelluntur, minus periculi eſt.

2. Facilius curatur conuulſio, ſi Cerebri conſenſu fiat, quam ſi primario affectu nerui laboret: Niſi tamen affectus, quo cerebrum laborat, ipſe pertinax ſit; quod in inflammatione Cerebri accidit. Neque enim ob vehementia Symptomata, dolorem, vigilias, æger diu durare poteſt, affectus verò breui tempore curari non poteſt.

3. Si toto corpore ab affectione immuni aut labrum conuellatur, aut palpebra, aut lingua, prauum Symptoma putandum eſt, & quod magnos timores afferat, etſi affectæ partes paruæ eſſe videantur. Paul. Aeginet. *de re Med lib. 3. cap. 19.* Cerebrum enim ipſum tum affectum eſt.

4. A copioſo ſanguinis fluxu, ſingultus aut conuulſio mala. 5. *Aphor.* 3. Et à ſanguinis profluuio deſipientia, & conuulſio, malum. 7. *Aphor.* 9. Non tam ob inanitionem, quam ex motu & inſultu bilis ac humorum prauorum ſanguine euacuato.

5. Ab ὑπερκαθάρσεως conuulſio aut ſingultus, malum. 5. *Aphor.* 4. Et conuulſio ab elleboro lethalis. 5. *Aphoriſm.* 1. & à medicamenti purgantis potione conuul-

ſio mortifera. 7. *Aphoriſ.* 25. quod accidit, vt antea etiam dictum, non quod Elleborus & ſimilia medicamenta neruos ita exiccent & contrahant, ſed quod qualitate maligna eoſdem ſtimulent, & laceſſant, aut humores, qui id præſtant, agitent. Non tamen ſemper conuulſionem a medicamento purgante fortiore lethalem eſſe, ſæpe experientia docuit, atque ipſe aliquot, qui poſt ſumptam Colocynthidem & mercurialia medicamenta conuulſionem paſſi ſunt, atque euaſerunt, curaui.

6. Ab Ileo vomitus, ſingultus, conuulſio aut delirium, malum. 7. *Aphor.* 1. Nonnunquam enim ſingultus à materia, quæ præcluſo per inferiora exitu ſurſum vomitione expellitur, concitatur, orificio ventriculi ab aſcendente praua materia vel vaporibus irritato. Si verò ad cerebrum vapores tetri efferantur, aut cerebrum orificio ventriculi conſentiat, conuulſio aut delirium oritur, prout vel mentis officina, vel nerui offenduntur.

7. Si muliebri profluuio conuulſio aut animi defectus ſuperueniat, malum 5. *Aphor.* 56.

8. In acutis febribus conuulſio & circa viſcera dolores vehementes malum 4. *Aphor.* 76. Et propter ardores vehementes conuulſio aut Tetanus, malum 7. *Aph.* 67. quia indicium, materiam ſurſum ad cerebrum ferri. Et in febribus ſpiritus offendens malum eſt: conuulſionem enim indicat, 4. *Aphor.* 68. ob muſculos ſcilicet Thoracis initium conuulſionis iam ſentientes. De Conuulſionibus in febribus paſſim etiam alij Aphoriſmi extant apud Hippocratem: In febre non intermittente, ſi labrum, palpebra, vel oculus, vel naſus, vel ſupercilium peruertatur, vel non videat, vel non audiat, iam debili exiſtente corpore, quicquid horum eueniat, mors in propinquo eſt. 4. *Aphoriſ.* 49.

9. Conuulſiones, quæ perniciosas Phrenitidas ſequuntur, lethales ſunt, ſcribitque Aetius, *Tetrab.* 2. *ſerm.* 1. *cap.* 131. ſe neminem ex ijs, qui ſic conuulſi ſunt, ſeruatum vidiſſe, neque qui vidiſſet, audiuiſſe.

10. A vigilijs conuulſio aut deſipientia, malum 7. *Aphor.* 18. Non quod nerui calore vel vigilijs nimium exſiccati ſint, ſed quod humores vaporeſque praui per vigilias geniti & agitati, cerebrum & neruoſum genus laceſſant.

11. Conuulſio à vulnere pernicioſa. 5. *Aphor.* 2. ob ſaniem neruos vellicantem & inflammationem neruos corripientem: præcipuè ſi vulnus cerebri ſit.

12. Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quam febri conuulſionem. 2. *Aphor.* 37. Et Spaſmo aut Tetano ſi febris acceſſerit, morbum ſoluit. 4. *Aphor.* 57. Febris enim ad conuulſionem accedens humores conuulſionis cauſſam abſumit: Cum contra ſi febri conuulſio accidat, a materia maligna eam prouenire, eamque cerebrum petere, & partes neruoſas occupare indicio ſit.

13. Quartana correpti non admodum conuulſionem patiuntur: Si verò prius tentati ſint, ſuperueniente quartana liberantur. 5. *Aphor.* 70. Rigor enim in Quartana humorem neruoſo generi inimicum partim excutit; & calor rigorem ſubſequens eundem concoquit & abſumit.

14. Quicumque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt. Si hos effugiunt, ſani fiunt. 5. *Aphoriſ.* 6. Natura enim tam grauem tenſionis, quæ vtrinque fit, laborem, ac hinc ortum dolorem diu ferre nequit, & propterea primo ſtatim dierum criticorum circuitu morbus ibi iudicatur.

15. Quibus tandem hoc addimus, quod plerique, qui ex ſpaſmo moriuntur, diu calidi maneant; quia ſuffocati moriuntur, muſculis reſpirationi dicatis conuulſis.

Curatio.

Vt quiſque de cauſſis conuulſionis ſentit, ita ad eas curationem dirigit. *Curatio.* Quæ enim ab humore frigido neruos replente creditur fieri conuulſio, eam humorem craſſum attenuantibus, viſcidum detergentibus & euacuantibus, curandam cenſent, atque eodem medicamentorum genere, quæ in paralyſi ſunt propoſita. Quam vero ab inanitione fieri putant conuulſionem, eam humectantibus, vt in Hectica, interdum refrigerantibus, dum ſcilicet malum eſt à febre ardente, interdum moderatè calefacientibus, cum ſcilic. immoderata euacuatio præceſſerit, curandam putant.

Et quidem in conuulſione, quam ex repletione vocant, curanda nihil peccatur. Humor enim ille quocunque etiam modo neruos afficiat, tollendus. Verum an humectantibus ſolis, (quod lex methodi requirit, ſi malum eſt à ſiccitate) conuulſio aliqua curata fuerit, hiſtoriæ & obſeruationes medicorum conſulantur. Foreſtus equidem *lib.* 10. *obſeru.* 108. exempla conuulſionis ab inanitione humectantibus curatæ proponit. Verum ſi rem diligenter perpendamus, Contractura potius fuit, cuius Capite præcedente mentionem fecimus, quam vera conuulſio. Idem *obſeru.* 110. vbi conuulſionis ex cholera exemplum habet, quam plerique ad inanitionem referunt, non humectantibus, ſed calefaciente & ſiccante inunctione vtitur. Et quamuis interdum humectantia & calefacientia adhibeantur, tamen potius ad neruos ex conuulſione rigidos nonnihil laxandos, & hoc modo ad dolorem leniendum, quam ipſam cauſſam tollendam adhibentur. Idem Foreſtus, *libr.* 7. *obſeruat.* 27. in conuulſione poſt febrem continuam, quæ vulgo inanitioni & ſiccitati adſcribitur, inunctionem ex oleo irino & Terebinth. adhibet: Extra verò radicem Pœoniæ de collo ſuſpendit, & ſtœchadem medicamentis internis admiſcet.

Itaque cum generalem cauſſam conuulſionis vnam poſuerimus, atque ab eadem cauſſa Spaſmos illos particulares prouenire docuerimus, à quibus vniuerſalis conuulſio & Epilepſia generantur: ea quoque medicamenta Spaſmo conueniunt, quæ in Epilepſia poſtea proponentur. Ac propterea materia illa praua expultricem in neruis ſtimulans euacuanda & tollenda, & qualitas eius vitioſa corrigenda, cauſæque omnes, à quibus hoc malum exiſtit, aut fouetur, tollendæ, & omnino præcauendum, ne ex particulari conuulſione vniuerſalis Epilepſia generetur. Pleraque tamen medicamenta, quæ adhibentur ad Paralyſin curandam, rectè quoque adhibentur in conuulſione; cum neruoſo generi amica ſint, & cauſſam Spaſmi diſcutiendi vim habeant.

Ideoque vniuerſales, ſi opus ſit, euacuationes, vt & reuulſiones, maxime per Clyſteres fortiores inſtituantur, poſtea topica, quæ in paralyſi propoſita, etiam hic adhibeantur. Ad curationem tamen rectè inſtituendam imprimis perpendendum, an conuulſio fiat per ſe, an vero per conſenſum. Etenim ſi per ſe & primarium partis affectum fiat, ſimul quidem ad totum corpus, quod plethora vel cacochymia laborans cauſſam in parte affecta fouere vel augere poteſt, principaliter tamen ad partem affectam curatio dirigenda. Si vero per conſenſum fiat, partis illius, cuius conſenſu malum excitatur, habenda ratio, vt poſtea dicetur.

Primo ergo in conuulſione per primarium membri affectum, videndum, an ſanguis abundet. Iſque pro abundantia & virium ratione copioſius vel parcius educendus. Hippocrates etiam & Galen. 4. *de Victus ratione in acutis* t. 28. cum ob ſpirituum interceptionem & venarum ἀπολήψιας, conuulſio excitatur, venam aperit, ſed adhibitis prius fomentis & frictionibus, vt fluxus ſanguinis adiuuetur. *Conuulſionis per primarium membri affectum curatio. Sanguinis miſſio.*

Si

[…]ce ebitu- […]um cum […]arifica- […]one appli- […]tio.

Si verò ætas & vires venæ ſectionem non admittant, cucurbitulis vtendum eſt cum ſcarificatione, primò quidem longius à parte affecta, deinde corpore benè expurgato etiam in parte conuulſa, in qua materia fixa eſt.

Applicentur dorſo & cruribus, ſi ſanguis in toto abundet: Si in parte, pro vario eius ſitu etiam locus cucurbitulis quærendus eſt. Paulus Aeginet. *libr. 3. cap.* 19. & 20. ſi crura ſint conuulſa, applicat coxis & poſtremis ſpinæ vertebris: Sin manus, primæ dorſi vel thoracis; ſi labrum tantùm aut palpebra, aut lingua, occipiti & primis ceruicis vertebris: In Tetano ceruici apponit, & vtrinque ad ſpinam, & pectori, quò muſculis magis munitum eſt, & præcordijs, & ad veſicæ ac renum locum. Diligenter tamen cauendum, ne tendinibus muſculorum cucurbitulæ affigantur, ſed muſculorum principio vel medio.

Hinc ante Topicorum vſum ad totius corporis euacuationem accedendum, & pro materiæ ratione præparatio ac purgatio inſtituenda, vt capite præcedente dictum, & poſtea etiam de Epilepſia dicetur. Si tamen fortis ſit conuulſio & partis nobilioris ſiue totius corporis, ad purgationem feſtinandum eſt, materia etiam nondum præparata: ſemperque caſtoreum purgantibus admiſceatur.

Simul fiant reuulſiones omnis generis, maximè per Clyſteres, fortiores etiam, quàm in Paralyſi: adhibeantur quoque frictiones ceruicis, ſpinæ, ſpatularum, manibus oleo lilior. albor. lumbricor. terreſtr. vel caſtor. intinctis, idque ſæpius in die, præſertim vbi dolor vrget; & dum frictiones intermittuntur, ſpina & conuulſæ partes à frigore cuſtodiantur, vel ex Celſi conſilio, malagma aliquod ex calefacientibus imponatur. Membrum quoque conuulſum ad naturalem figuram ſenſim reducatur.

His peractis veniendum eſt ad topica materiam reſoluentia & diſcutientia; vt ſunt olea, linimenta, vnguenta, fotus, ſacculi, inceſſus, balnea naturalia & artificialia.

Topicorũ vſus.

Et quidem cum materia craſſior eſſe videtur, aut cum calor adeſt, vel corpus valde ſiccatum eſt, ne ſiccantium & calefacientium vſu nimio materia induretur, & vt dolores illi, qui ex violenta membrorum contractione oriuntur, leniantur, medicamenta ſimul anodyna ſint. Hinc Auicennas laudat Renes pingues arietis, hœdi aut vituli, quos in parte affecta detinere iubet, donec exiccentur. Poſtea membrum conuulſum inuoluit lana, quæ perfuſione olei ſemper madida ſeruatur. Idem quoque balneum ex oleo communi & lacte parat. Ac inſeruit huic ſcopo etiam Malua, Borrago, Althæa, Fœnugræc. Ol. amygdal. dulc. Adeps gallinæ & vituli, quæ alijs, quæ ſpaſmo propriè conueniunt, admiſcentur.

Sunt autem illa *Ol. vulpin. de Caſtoreo*, & quod ex *catellis pinguibus* paratur, vt & *pinguedo Anſerum ſylueſtrium*, cuius præparationem, ſicut & pinguedinis vulpinæ, peculiarem docet Hollet. *c. op. de Conuulſione*. Vtile eſt *& oleum Philoſophorum*, *Iuniperi*, *Laurin. Rutac. Terebinth. Petroleum*, *Balſamum Sulphuris*, *Gummi Hedera*, *Ammoniac. Galbanum*, *& oleum ſeu balſamum Galbani*, in Inſtitutionibus, *lib. 5. part. 3. ſect. 3. c. 33.* deſcriptum.

Linimenta olea & Vnguenta.

Vel: ℞. *Ol. terebinth. lumbric. terr. an.* ℥. j. ß. *pingued. human.* ℥. j. *canis* ℥. ß. Miſc.

Vel: ℞. *Vnguenti dialthaa* ℥. vj. *Ol. terebinth. chamamel. an.* ℥. j. *lauend.* ʒ. iij. *caryophyll. cinamomi, ligni aloes an.* ʒ. j. ß. *ſtyrac. liquid. calam. an.* ʒ. ij. F. Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. Aneth. chamam. an.* ℥ j. *vnguent. Martiat.* ℥. ß *Ol. petra, ſpica an.* ʒ j. *ſpirit. vini* ʒ. iij. M.

Vel: ℞. *Ol. laurin.* ʒ. ij. *ſpica, vulpin. lumbricor. an.* ʒ. j. ß. *deſtill. ſuccini, galban. an.* gutt. vj. *ruta, anethin. an.* gutt. iv. *nuc. moſchat.* ʒ. j. ß. Miſc.

Vel paretur hoc oleum, quod in Spaſmo in vulneribus vtile eſt.

℞. *Ol. Roſac. chamam. lilior. albor. an.* ℔. ß. *matriſylu. betonic. roſar. an.* ℥. j. *œſypi humida* ℥. iij. *vini nigri* ℔ j.

Coquantur in vaſe duplici ad vini conſumptionem atque exprimantur.

Commendatur & hoc ℞. *Muſtelam infruſta diſſectam*, imponatur in anſerem pinguem, additis herbis & aromatibus conuenientibus, *Pyrethro*, *Saluia*, *Lauendula*, *Sinapi*, *Caſtoreo*, & ſimilibus, Anſerque ad ignem lentum aſſetur & pinguedo vſui ſeruetur.

Inunctæ partes pellibus inuoluantur, vulpium, Catorum ſylueſtrium, aut veſica apponatur oleo calefacto ſemiplena.

Aegineta in Tetano diuturno in Solium olei calentis ægrum deſcendere iubet bis quotidie, non diu tamen in ipſo moram trahere, ne vires exſoluantur.

Poſſunt etiam balnea fieri ex herbis conuenientibus addita olei parte tertia vel inunctis mox à balneo partibus conuulſis. Balnea.

Nonnulli vtuntur ſequenti decocto carnis vulpinæ pro balneo, quod ſimul anodynum eſt:

℞. *Carnis vulpin. ab oſſibus ſeparata* ℔ ij. *ſal. commun.* M. ij. Coq. ad perfectionem: In *decocto colato obulliat ſummit. anethi* M. j. In quo decocto calefacto ponantur manus vel pedes per 2. vel 3. horas, tribus vel pluribus diebus.

Poteſt & tale fomentum parari:

℞. *Agrimon. betonic. an.* M. j. ß. *ſaluia, chamadr. chamapit. an.* M. j. *origan. calaminth. puleg. ſerpill. hyperic. ſtœchad. vtriuſque* M ß. *aneth. melilot. chamam. an.* M ß. M. & in aqua communi decoqu. & decocto pars affecta fricetur.

Alij hoc Emplaſtrum commendant.

℞. *Colophon.* ℥. ij. *picis naual. roſina an.* ℥. j. *thuris, maſtich. ceruſſ. an.* ℥. ß. *ſang. dracon. Vitriol. ſal. ammoniac. terebinth. an.* ʒ. ij. *cera noua* ℥. ij. *Vitriol. albi* ʒ. ij. *matr. perlar.* ℥. ij. *lap. magnet.* ℥. ß. *ſuccini flaui* ʒ. j. ß. *ol. ouor. roſar. an.* ʒ. ij. F. ſ. a. Emplaſtrum, quod alutæ inductum imponatur.

Vtilis eſt aqua antiſpaſmatica, qua locus affectus fricandus:

℞. *fol. Lauri, roriſmar an.* M. j. ß. *fl. roſar. rubr.* M. ij. *ſerpill.* M. ß. *lauend.* ℥. iij. *rad. ireos* ℥. iv. *cinamomi* ℥. j. *macis* ʒ. j. Contuſ. & conciſ. macerentur in *aqu. fl. tilia.* Menſ. j. ß. *ſaluia*, Menſ. ß. hinc deſtill. in M. B. liquor deſtillatus ſeruetur.

Efficaciſſima verò ſunt Balnea Sulphurea. Conueniunt & Balnea ſicca ſeu vaporoſa è decocto Saluiæ, Roriſmarin. Stœchad. Chamæpit. Origan. Iuniperi & ſimilium, lapidibus ignitis aut ſcorijs ferri ignitis infuſo.

In vſu tamen horum medicamentorum omnium, quod antea etiam monui, obſeruandum, ne ſubitò ſiccentur partes, ne tendinibus induratis malum grauiſſimum ægro concilietur, & membra contracta maneant. Ideoque à mitioribus inchoandum, vt ol. chamæmeli, pinguedine anſeris, medulla crurum bouis, oleo vulpino, lumbricorum hinc ad fortiora aſcendendum.

Intra corpus ſumptum Caſtoreum cum mulſa, aut alia aqua conueniente valdè efficax eſt.

Imprimis verò eſſentia Caſtorei cum ſpiritu vini extracta, gutt. v. vel vij. doſi in aqua ſaluiæ propinata, ſimulque extra loco affecto illita, valde commendatur. Medicamentorum internorum vſus.

Vel ℞. *Elect. diacori* ℥. j. ß. *conf. fl. ſaluia, beton. an.* ℥. j. *rad. pyreth. cond.* ʒ. iij. *Theriac. el.* ʒ. j. *Mithridat. ſpec. diacaſtor. an.* ʒ. ß. *extr. radic. cardopat.* ℈. j. *ſal. belenij.* ℈. ß. Cum *Syrup. de ſtœchade*. F. Electuarium.

De quo manè & ſerò capiatur quantitas nucis moſch.

Aliud. ℞. *Conſ. pœon. roriſm. an.* ℥. j. *maieran. beton. an.* ℥. ß. *primul. veris.* ʒ. iij. *bugloſſ.* ʒ. ij. *pul. ſem. card. ben. fœnic. an.* ʒ j. *rad. pœon.* ℈. iv. *nuc. moſch. cond.* ʒ. ij. ß. *cort. citri*

condit. Zingib. cond. an. ʒ. vi. galangæ cond. calam. arom. an. ʒ. i. ß. cinnamom. acut. ʒ ß. Inciſis incidend. miſc. cum *Syr. pæoniæ.* F. Elect.

Vtilis eſt aqua hirundinum compoſita, ſicut & in Epilepſia, quæ hoc modo paratur:

Aqua hirundinum compoſita.

℞. *Pullos hirundinum domeſticorum è nidis extractos* num. lx. purgentur. quod fit demendo tantum extremitates pennarum grandiorum, capitibus pennarum vel radicibus in corpore relictis non euulſis & lotis vino (alij integras comburunt in olla noua) affunde *vini Maluatici* ℔. iii. *vel q. ſ.* adde *ſem. ſeſel. cardui benedict. an.* ℥ ß. *calami aromat. cyperi longi an.* ʒ. ii. *fol. maioran. rutæ an.* M. ß *raſuræ C. C. viſci quern. vngulæ alcis an.* ℥ ß *radic. peon.* Argent. *à decreſcente collectarum* ℥. ii. *caſtorei.* ℥ i. Stent in infuſione per vnam atque alteram ſeptimanam, poſtea deſtillentur in B. M. vel arena. Atque hæc aqua hirundinum dulcis appellatur.

Alii loco vini Maluatici ſumunt acetum, & aqua hirundinum acida appellatur. Doſis aquæ eſt a ʒ. ß. ad ℥. ß. pro ratione ætatis. Datur vel ſola vel mixta cum Sacchato aut cum duplo aquæ flor. tiliæ vel lilij conuallium. Ad Tetanum etiam laudatur lotium caprinum cum aqua mixtum, & ieiuno ægrotanti exhibitum.

Paulus Aegineta *de re Medic. lib. 3. c. 10.* conuulſis Acanthi radicem & ſpinæ albæ ſemen potum itemque ſpinæ Aegyptiæ opitulari, quoſdam etiam Centaurij tenuis ſuccum exhibere ſcribit. Ibidem *c. 30.* in robuſtis exhibet aquam mulſam ad dimidias decoctam & Panacis ʒ. i. Dat & Ammoniacum & Succum Cyrenaicum erui magnitudine.

Laudatur valde hoc Electuarium.

℞. *Caſtor. ſagapeni, opoponac. an.* ʒ. i. *ſucci Cyrenaici* ʒ. j. ß. *acori, ſcordij an.* ʒ. ii. ß. *trium piper. ſchœnanth. carui an.* ʒ. ii. *aſari, ſcillæ aſſatæ an.* ʒ. i ß. *Radic. ireos, ſem. apij, maſtich. an.* ʒ. i. *ſucci ſtœchad. Arab.* ℥ i. *mellis q. ſ.*

Terenda terantur, & melle Anthoſato excipiantur F. Electuarium, cuius exhibetur quotidie ʒ. ß. cum aqua mulſa.

Cardanus, *de Curationibus admirandis c. 15.* quendam opiſthotono laborantem curauit abſtinentia à carnibus, vino & ouis, linteis in ol. chamæmel. & liliac. madefactis perpetuò impoſitis ceruici partibuſque, quæ contrahebantur, & medicamento, quod conſtabat ex Mithridatio & Electuario de Moſcho cum margarit. Hyacintho Smaragdiſque Orientalibus.

An conuulſi aqua frigida perfundendi.

Hippocrates 5. *Aphoriſ. 21. & 3. de morbis* largam perfuſionem cum aqua frigida probat in media ætate, in Tetano ſine vlcere, (nam vlceratis frigus non conuenit, quia eſt mordax, ſuppurationemque impedit) quod Galenus etiam ad alias conuulſionum differentias accommodat, vbi ſcilicet æger iuuenis eſt, non infans, *εὔσαρκος* & tempus æſtiuum. Ita enim calor natiuus clauſis poris cutis intro cogitur, & per accidens abſumitur morbi materia, ſeu à ſubita aquæ frigidæ perfuſione corpus frigore concutitur & materia neruis adhærens excutitur. Etſi vero Paulus Aegineta, *loco allegato*, hoc remedium improbatum eſſe ſcribit à poſteris, quod & ipſe reiicit: tamen reperti ſunt, qui poſt eum id vſurparunt, inter quos eſt Valeſcus de Taranta *l. 1. c. 21.* qui duos Tetano laborantes hoc modo curauit: Aegrum a quatuor viris erectum tenere iuſſit, & 24. vrceos aquæ ſupra collum & omnia inferiora membra eius perfudit, & ſtatim eum collocauit ante ignem, & poſt ſeſquihoram inunxit eum à collo vſque ad vltimam vertebram & lumbos ac brachia Vnguento Dialtheæ, Martiato & Agrippæ, ac oleo Caſtorei, ipſique iuſculum pulli propinauit: ac vterque æger hoc modo conualuit.

Nonnulli ad ſpaſmum curandum etiam febrem inducendam putant; de quo quid ſentiendum ſit, *qu. 2.* dicemus.

Diæta.

Diæta.

In hac conuulſione victus ratio ſit eadem, qualis in Paralyſi propoſita eſt. In cibo vitetur coturnix, cum ex eius vſu, vt Auicennas ſcribit, periculum Spaſmi & Tetani immineat; Non ſolùm quia Elleboro veſcitur, verum etiam quia à tota ſubſtantia eam vim habet. Decoctum ligni Guaiaci, Sarſæparillæ vel Saſſafras cum victu attenuante & incidente egregiè tam generationem humoris pituitoſi prohibet, quam generatum ac neruis adhærentem abſumit, ac neruos roborat. Acetum etſi inſignem vim attenuandi craſſos humores habeat; tamen quia neruis inimicum, ſeu ſolum, ſeu cum alijs mixtum, eſt vitandum. Danda etiam opera, vt membra conuulſa extendantur, ſed lentè ac ſenſim. Sic enim conuulſione minus affliguntur, nec materiam neruos impotentem admittent. Imprimis verò ſi maxillæ conuellantur, præcauendum cuneo vel alia re interiecta, ne dentibus linguæ, damnum inferatur.

Conuulſionis per conſenſum Curatio.

Conuulſionis per conſenſum Curatio.

Conuulſionis autem per conſenſum eadem ferè curandi ratio eſt, quæ Epilepſiæ per conſenſum, vt ſuo loco dicetur. Nimirum, vt pauca addamus, ſi ab ore ventriculi ſuccis acribus vellicato conuulſio fiat, Galenus vomitum præcipit 12. *meth. med. cap. vltim.* aut ne os ventriculi tranſitu maligni humoris magis offendatur, pilulis ille per aluum, ſubducatur, aut Clyſtere acri.

Si ex Cholera acutiſſima fiat, ſimili ferè ratione curatur, addendo, quæ os ventriculi roborant. Ita cum bilis æruginoſa in ventriculo hærens conuulſionem excitat, vomitu reiicienda.

De curatione Conuulſionis ex vteri vitio videatur Galenus 6. *de loc. affect. c. 5.*

A venenati animalis ictu orta conuulſio, curatur vinculis ſupra partem læſam iniectis, teſte Galeno 3. *de loc. affect. cap. 7.* & cucurbitulæ cum magna flamma vel cauterium actuale ſupra partem læſam apponatur; ac præterea veneni illius, quod iniectum eſt, Antipharmacum exhibeatur, aut ſi hoc ignoretur, ad communia Alexipharmaca confugiatur, & exhibeatur Theriaca vel Gentiana, Saluia, vtraque Ariſtolochia, Dictamnus Creticus. Extra quoque vulneri Theriaca cum oleo Roſaceo mixta imponenda. Vulnus diu apertum ſeruetur: de quo plura de venenis.

Quæ à vulnere conuulſio exiſtit, cum non omnis lethalis exiſtat, curatur prouidendo, ne phlegmone neruoſa pars apprehendatur, miſſo etiam ſanguine, ſi non ſatis effluxerit; poſtea dolorem ſedando per frictionem continuam cum oleo lumbricorum terreſtrium. In punctura nerui, ſi foramen ſit anguſtius, ferro dilatetur, vt medicamenta penetrare & ſanies exſudare queat: Cauendo tamen, ne aucto dolore conuulſio ingraueſcat. Dolori medetur Terebinth. cum ol. roſac. mixta. Spina dorſi oleo liliorum albor. & Terebinth. inungatur: vel vulneri inſtilletur Sulphur (aut loco eius Balſamum Sulphuris) aut parum Euphorbii diſſolutum in oleo roſaceo & Terebinth.

Vel ℞. *Ceræ* ℥. i. *picis, terrebinth. an.* ℥. ß. *euphorbij* ʒ. i. F. Empiaſtrum.

In corporibus mollibus Euphorbii doſis minui poteſt. Ita tamen vehementer calida & acria non applicanda neruo detecto, ſed in profundo condito. In punctura enim nerui medicamenta exſiccare, ſed ſine mordacitate debent. Talia medicamenta parantur ex calce ſæpe lota cum oleo roſaceo mixta.

Quod ſi conuulſio his remedijs non ſanetur, ne cerebro, ac toto neruoſo genere in conſenſum tracto æger de vita periclitetur, neruus per tranſuerſum, paulo ſupra locum vulneratum, præſcindendus. Præſtat enim motum vel ſenſum partis amittere, quàm de vita periclitari. De quibus plura Galenus 6. *meth. med. cap. 2. & 3.*

A Meningum punctura & cranium trepano aperiendum,

riendum, vt materia tranſpiret, aut epiſpaſticis extrahenda, niſi plenitudo ſubſit.

Reliqua ex curatione Epilepſiæ & Paralyſis petãtur: Et quidem medicamenta Interna præcipuè è cura Epilepſiæ; Topica è cura Paralyſis Imprimis Caſtorei intra & extra aſſumpti magna efficacia eſt; quia non ſolùm maximam attenuandi & diſſoluendi vim habet, verùm etiam neruoſis partibus proprietate quadam ſingulari conuenit.

Spaſmi flatulenti curatio. Si à flatu Spaſmus ortum habeat, qui vulgò *der Krampff.* appellatur, muſculorum inuoluntariæ extenſioni voluntaria contrariorum muſculorum, qui conuulſis muſculis opponuntur, extenſio opponenda. Ita enim flatus, qui muſculos contrahebant, ab iis repelluntur & quaſi excluduntur. Atque hoc modo Paroxyſmus ſæpè facilè tollitur, præcipuè in muſculis, qui ſuram conſtituunt, & pedes digitoſque mouent. Quod ſi non tantùm in pedibus, ſed & alibi, & in maxilla inferiore accidit, periculum Epilepſiæ imminet. Si verò extenſione in contrarium non tollatur iſte Spaſmus, Clyſter, ſi opus ſit, flatus diſcutiens iniiciatur. Extra verò membrum decocto flor. Chamæmeli, Meliloti, Rutæ, Saluiæ, fol. lauri foueatur, fricetur, & inungatur ol. coſtino, de Caſtoreo, de Spica & ſimilibus. Vtilis eſt & Spir. vini, præcipuè in quo fl. chamæmel. & lauend. macerati fuerint, ſeu aqua aliqua Apoplectica & Epileptica, ſi ea membrum illinatur Theriaca quoque in ſpiritu vini diſſoluta valde prodeſt. Poteſt & hoc Cataplaſma apponi.

℞. *Abſint. pulegij, rutæ an.* M. i. *baccar. lauri* p. i. *cumini* ℥. i. Coquantur in vino & cum mele F. Cataplaſma. Vel ſacculus ex milio, furfure & ſale imponatur, cui addi poſſunt fl. chamæm. meliloti, baccæ iuniperi, lauri, ſemen cumini. Aeger verò caueat ſibi ab aere frigido, nec membra aqua frigida humectet; Cibos flatulentos, crapulam, cruditatem & nimiam venerem fugiat.

Chymici in hoc affectu commendant tincturam & liquorum Argenti, corallior. medicamenta ex Sulph. Balſamum gummi hederæ & elemi, eſſentiam, & ol. deſtillatum radic. imperatoriæ, magiſterium hyacinthi.

Amuleta. Inter amuleta ab autoribus recenſentur vngula alcis, annulo incluſa, vel aliàs geſtata, tendines eiuſdem, radix eryngii, tormentillæ & biſtortæ de collo appenſa, magnes item, corallia rubra, lignum viſci querni.

QVÆSTIO L.

Quę ſit proxima Conuulſionis Cauſſa?

Cauſſa proxima Conuulſionis etſi ſit muſculi verſus ſuum principium contractio: tamen quia hoc ipſi cum motibus voluntariis commune eſt, de alia cauſſa Medicus ſollicitus ſit, neceſſe eſt, ob quam præter naturam & voluntatem ſit hæc contractio, quæ conuulſionem parit. Verùm res hæc plurimis controuerſiis inuoluta eſt, & ſiue veteres ſiue recentiores conſulas, difficultate non caret, vt rarò inuenias, quæ animum veritatis auidum ſatient. Quia autem plura de hac quæſtione in Inſtitut. diximus, iſtis repetendis tempus & operam perdendam non puto. Pauca ergo ſaltem addam. Galenus equidem, vt Iacchinus aperte confitetur, hac in re varius eſt & parum ſibi ſimilis: Interdum enim duas illas cauſſas ab Hippocrate *6. Aphoriſ.39.* poſitas, inanitionem & repletionem ſcilicet, ſolùm ponit; alibi verò, vt *5. Aphoriſ.1.* tertiam cauſam addit, vellicationem partium neruoſarum à re moleſta. Et quidem ad hanc cauſſam multę cauſſæ euidentes facilè referri poſſunt, in quibus ad plenitudinem vel inanitionem referendis vulgo Medici fruſtra laborant, & ipſi inter ſe diſſentiunt.

Sunt equidem qui putant, temerè ab Hippocratis doctrina recedi, idque ideò fieri à quibuſdam, quod fundamenta, quibus ea innititur, non aſſequi queant. Fundamentum autem eſſe, quod Galenus 2. *de Symptomat. cauſſis cap.7. 2. de loc. affect. cap.7. libro 3. cap.6.* proponit, nimirum ſimilitudinem inter motum voluntarium & conuulſionem. Vt enim in motu voluntario muſculi verſus ſua principia contrahuntur, contractique ſimul attrahunt partes, in quas inſeruntur: Ita quoque in conuulſione eodem plane modo *ἀκουσίως* muſculos ad ſua principia contrahi. Quod fundamentum equidem libenter concedimus, & hactenus aliquoties propoſuimus. Dum verò ſubſumunt, hoc tantùm fieri ob neruoſorum corporum repletionem & inanitionem, principium petunt, & plurimum falluntur. Neque enim in ſanis, & dum ſecundùm voluntatem ſit motus, repletio & inanitio eſt contractionis cauſſa. Neque etiam ipſe Galenus & qui Hippocratem ſequuntur, medici duas has ſolùm cauſſas conſtituunt, ſed etiam vellicationem à re moleſta addunt 5 *aphoriſ.1.* Neque à repletione vel inanitione conuulſiones oriri id ſatis probat, quod cauſſæ cum internæ tum externæ, quæ ad plethoram & cacochymiam faciunt, conuulſionis cauſſa ſunt. Id enim tantùm docet, conuulſionem fieri in corporibus, vel plethoricis, vel cacochymicis: Quo verò modò non Paralyſis, non alius affectus à plethora & cacochymia proueniat, ſed conuulſio, id non docet. Ita etiam quamuis euacuationes inſtituuntur, id tantùm inde colligi poteſt, plethoram, vel cacochymiam tollendam eſſe, quod conuulſioni cum multis aliis affectibus commune, non verò probat, quomodo inde conuulſio proueniat.

Et cauſſæ illæ duæ tot difficultatibus ſunt inuolutæ, vt nemo ex iis ſeſe hactenus expedire potuerit. Ad inanitionem quomodo puncturas, ictus animalium venenatorum, vſum medicamentorum purgantium & malignorum, & ſimiles cauſſæ referri poſſint, nonnulli quidem ſe variis modis torquent, ſed fruſtra, vt etiam in Inſtitution. dictum. Et quidem hoc concedimus, chordas, lora & coria exiccata abſumpto humido breuiora fieri, corrugari & contrahi. Sed quomodo hoc in neruis ab iſtis cauſſis fiat, nondum docere potuerunt. Ideoque plerique doctiores Medici, qui aliàs vulgarem doctrinam ſequuntur, cauſſas iſtas pleraſque non exiccando neruos, ſed vellicando eoſdem, cauſſam ſpaſmi eſſe vltrò concedunt.

Nec magis feliciter in altera cauſſa, ſcilicet repletione, ſeſe expediunt: neque cauſſam reddere potuerunt, cùm humor pituitoſus neruos replendo potius conuulſionem, quam Paralyſin efficiat; Scribitque Iacchinus, Auicennam difficultatem hanc vidiſſe, ſed ſic reſpondiſſe, vt à nemine intelligatur. Neque ſimile, quod de chordis & coriis hic adducunt, quadrat, quod ſcilicet quod accedit latitudini à repletione decedat longitudini. Hoc quidem verum eſt, quod corpora, quæ manifeſtam habent cauitatem & tendi poſſunt, ſi in latum diſtendantur, breuiora fiunt, & quod latitudini accedit, longitudini decedit. Quæ verò cauitate manifeſta deſtituuntur, vt lora, coria & ipſæ neruoſæ illæ fibræ, ſi humectentur, & ſecundum longitudinem & ſecundum latitudinem laxiora fiunt, vt manifeſtè hoc in coriis vt & in lignis, ſi aquam vel aerem humidum imbibant, fieri videmus, quæ & ſecundum latitudinem & ſecundum longitudinem plus ſpatii occupant, & iterum exiccata & ſecundum latitudinem & ſecundum longitudinem imminuuntur.

QV AE-

QVÆSTIO II.

An febris pro Spaſmo curando excitanda ſit?

Cum febris ſuperueniens ſpaſmum curare poſſit, vt ante diximus, de febre excitanda authores diſſentiunt. Alij id plane improbant. Arabes Ephemeram concedunt. Galenus 6. *Epidem. comment. 6. aphor. penult.* cum aliàs febres tum ex diuturnis quartanas potiſſimum: Hippocrates & Galenus 1. *Prorrhet. comm. 2. aphor.* 50. ita moderatam vt nec nimium debilis nihil vel parum efficiat, nec nimium vehemens aut maligna vires exoluat. Ideo Numenij filium oborta Apoplexia febri debili ac diuturna ſubſecuta haudquaquam ſanatum fuiſſe. Verum febrem ſemel accenſam deinceps ita temperare ac moderari, vt morbum ſolùm expugnet, & naturæ non noceat, difficile eſt, vt ſupra etiam de Paralyſi dictum: Ideoque tam anceps & periculoſum remedium non tentandum.

CAPVT XXIX.

De Incubo.

Incubus.

POſtquam Symptomata, in quibus facultates principes ſeorſim, vt & motus animalis, læditur, abſoluimus: reſtant adhuc ea ſymptomata, in quibus animales actiones omnes læduntur. Inter quæ primo eſt Incubus, Græcis ἐφιάλτης ab ἐφάλλεσθαι, hoc eſt, inſaliendo nomen habens; quod hoc malo correpti, ſe ab aliquo inuadi; atque ab onere incumbente premi ſomniant. Cuius affectionis tamen recordantur expergefacti, falſamque illam imaginationem fuiſſe agnoſcunt. Cæterum nonnulli malum Dæmoniacum eſſe putant, & Plinius *lib. 25. cap. 4.* Faunorum in quiete ludibria appellat, quæ tamen fabuloſa Aetius *Tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 12.* & Oribaſius συνοψ. 8. *cap. 12.* meritò repudiant. Quidam & ἐπιβολήν, teſte Aureliano, hoc eſt, aggreſſionem & inuaſionem nocturnam nominant, Themiſon teſte Aegineta πνιγαλίωνα & πνιγμονα: Dioſcorides πνιγμὸν ἐνύπνιον, à ſpecie ſuffocationis, quæ hoc malo laborantibus in ſomno offertur: Auicennas ſua lingua ſtrangulatorem nominat. Nimirum qui hoc malo laborant, ſub primum ſomnum onere ſe aliquo opprimi & quaſi ſuffocari ſomniant, & quamuis clamare & alios in auxilium vocare velint, non poſſunt, neque etiam manus ad onus hoc, quo ſe opprimi ſomniant, amoliendum & amouendum liberè mouere valent.

Alij verò Incubi ſunt, quorum Auguſtinus, *de ciuit. Dei lib. 15. cap. 23.* aliique authores mentionem faciunt, Dæmones ſcilicet, qui mulieribus ſe commiſcent, & ab incubando incubi dicuntur, ſicuti qui viris & patiuntur muliebria, ſuccubi, quod an fiat, vel qua ratione fiat, diſquirere huius loci non eſt: Cum tantum de ſymptomate facultatis animalis læſæ & affectæ p. n. à cauſſis naturalibus proueniente agere nobis ſit propoſitum. Sunt tamen nonnulli, qui hoc malum Incubi nomen accepiſſe putant ex eo, quod Ephialte laborantes opinantur, hominem, qui illos opprimit, turpis libidinis vſum ab ijs exigere, ſeu vna cum illis concumbere, vnde etiam quidam in Cacodæmonem eiuſmodi ludibria, quæ per ſomnum contingunt, referunt. Et fieri poteſt vt hoc morbo, tanquam inſtrumento, ad affligendos, & vexandos homines Cacodæmon vtatur.

Definitio.

Definitio.

Eſt ergo Incubus reſpirationis offenſio, & vocis interceptio, corporiſque oppreſſio, ſeu motus impedimentum, cum falſo inſomnio ponderis thoraci incumbentis, à vapore craſſo, poſteriora potiſſimum cerebri obſtruente, vt ſpiritus animales ad liberam reſpirationem, vocem & motum edendum prodire nequeant.

Nimirum omnes ferè actiones animales in Incubo læduntur. Nam imaginatio deprauatur, ſenſus eſt torpidus, facultas motrix, quæ reſpirationi, voci & motui membrorum inſeruit, laborat. Vnde ægri ſomnum quidem excutere conantur, ſed cum maxima difficultate id accidit; aſſurgere, vel manus mouere, vel loqui aut clamare conantur, id tamen præſtare nequeunt.

Quam læſionem cum homo percipit in ſomno, varias dormiens cauſſas, vnde ea quaſi oppreſſio veniat, comminiſcitur & ſomniat. Quale quid etiam aliàs ijs, qui cauſſam aliquam morbificam in parte aliqua in ſomno ſentiunt, accidit, dum ſe vulnerari, morderi, vel alio modo lædi, aut crus lapideum habere ſomniant. Etſi verò & ad vocem edendam & ad membra mouenda, qui Incubo laborant, adeò apti non ſint, ſed & in ijs motibus aliquid impedimenti percipiant: tamen quia illi motus in ſomno ita neceſſarij non ſunt, ſed ceſſant, Thoracis verò motus etiam in ſomno ob reſpirationem neceſſarius eſt, fit, vt hoc, tanquam ſumme neceſſariò etiam in ſomno, læſo, triſtis ſenſus oriatur grauitatis pectoris, qui ſenſus oblatus phantaſiæ facit, vt æger ſuffocari ab externa aliqua violentia ſibi videatur.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima eſt obſtructio meatuum cerebri, qui ad initium ſpinalis medullæ tendunt, & ſpiritus animales organis ſenſus ac motus deferunt, à vapore craſſo. Fernelius equidem *de Part. morb. & ſymp. l. 5. c. 3.* quem Platerus ſequitur, cauſam eſſe craſſam pituitam & melancholiam ſtatuit, verùm non in cerebro, ſed circa præcordia inhæreſcentem, qua per crapulam & cruditatem turgeſcente, diaphragma pulmoneſque premantur, craſſo autem vapore in fauces & cerebrum exhalante, vox ſupprimatur, ſenſus atque mens obturbetur; viſiſque triſtibus offendatur. Etſi verò quandoque iſtam thoracis ſuppreſſionem hoc modo fieri poſſe non negamus; tamen ea non eſt præcipua cauſſa, nec ſemper a cruditate & crapula, verùm etiam ſine his & alijs cauſſis fieri poteſt. Et cerebrum præcipue affici id indicio eſt, quod non ſolum motrix reſpirationi ſeruiens, ſed & quæ voci & aliorum membrorum motui præeſt, non ita libera eſt, & Incubo laborantes difficulter expergiſcuntur; atque Incubus ſæpius imminentis grauioris cerebri affectus præſagium eſt.

Cauſſa proxima.

Et quidem poſteriores cerebri meatus, qui ad ſpinalem medullam tendunt, imprimis obſtruuntur; vnde & ſupino corpore cubantes maximè hoc malo corripiuntur. Obſtructio autem iſta non fit ab humore, ſed à vapore craſſo ſaltem. Nam malum hoc citò fit & citò deſinit. Vapor autem craſſior eſt, quia æger non ſine difficultate expergiſcitur, aut forſan etiam Narcoticam quandam vim habet. Obſtructio etiam ea non integra eſt, ſed leuior, quam quæ Carum aut Apoplexiam generat.

Antecedens cauſſa, a qua vapor ille reſoluitur, eſt, craſſa pituita, aut humor melancholicus in hypochondrijs & circa præcordia hærens, qua materia per crapulam & cruditatem vel alijs de cauſſis turgeſcente & mota, nonnunquam diaphragma & pulmones premuntur, præcipue vero craſſo vapore illinc in cerebrum exhalante, & neruorum principia obſtruente, vna cum motu thoracis, reſpirationi inſeruiente vox impeditur, & phantaſia viſis triſtibus turbatur. Etſi vero à reſpiratione impedita & grauitatis ſenſu præcipuè triſte illud ſomnium de opprimente aliquo oriri veriſimile eſt: tamen aliquid etiam hic facere vaporem prauum in imaginationis ſedem irrepentem & ſpiritibus ſeſe miſcentem credibile; ſicut contra benignis & ſuauibus vaporibus mixtis cum ſpiritibus animalibus inſomnia læta & concinna exiſtunt.

Rhaſes

Rhaſes & Auicennas etiam vaporis ſanguinei meminerunt, ſiue a ſanguine ipſo craſſo è venis prodeat, ſiue è ſanguine in ſemen craſſum mutato, vnde Veneris per hunc morbum in ſomnis ludibria exiſtunt.

Itaque vapor ille ad caput plerumque aſcendit à materia extra hoc alibi conſiſtente; in pueris etiam à vermibus: Interdum verò & in ipſo capite gignitur, ex alimenti cerebri excremento tenui, quando illud frigore externo repentino incraſſatur & repellitur, ne citò diſcuti queat.

Generatur autem ille vapor vel ob errorem externum, ob victum ſcilicet craſſum & vaporoſum, vel læſa facultate, præcipuè ob intemperiem frigidam capitis vel ventriculi. Atque hinc cauſſæ remotiores, procatarcticæ & euidentes ſunt nimia cibi repletio, crapula, & hinc ſequens cruditas, ſomnus ſtatim à repletione, decubitus ſupinus, aer denique frigidus, cuius vi materia incraſſata in cerebro in meatus eiuſdem exprimitur, atque hinc temulentis imprimis ac cruditatibus laborantibus Incubus familiaris eſt, & quidem ſomni initio, quando vapores craſſiores maiori copia ad caput eleuari incipiunt, nec ſicut vigilantibus accidit, ſatis diſcuti poſſunt. Et præcipuè hoc accidit, dum homo ſupinus decumbit; cùm per illum decubitum prompta fiat in caput euaporatio, ac materia facilius ad nucham & ad poſteriores cerebri partes ac initium ſpinalis medullæ moueatur, meatuſque in illo decubitu nonnihil comprimantur. Vnde cauſſa huius morbi definitur, quod ſit *ἀναθυμίασις εἰς κεφαλὴν ἀνατρέχουσα ἐξ ἀδηφαγίας καὶ ἀπεψίας*. Hinc etiam pueri huic morbo imprimis ſunt obnoxij ob *ἀδηφαγίαν*, qua vitioſi humores collecti vapores multos in caput remittunt; ſæpe & ob vermes in inteſtinis genitos. Atq; hinc pauores quoque per ſomnum in pueris exiſtunt, de quibus Hippocr. 3. *Aphor.* 24. Narrat quoque quidam apud Cælium Aurelianum Romæ aliquando hunc morbum epidemium & publicè graſſantem fuiſſe, & multos inſtar peſtis iugulaſſe.

Differentia.

Differentię. Differentiæ Incubi à cauſſa efficiente potiſſimum ſumuntur. Prout enim vapor vel à pituita vel ab humore melancholico vel à ſemine eleuatur: Ita diuerſa & pro natura humoris phantaſmata vel imagines per inſomnia in hoc affectu exhibet, ſicut à ſemine retento venereorum illecebris hominem ludificat. Alius quoque incubus fit per eſſentiam in capite, quem tinnitus aurium & vertigo, & dolores capitis antecedunt & ſequuntur: Alius per conſenſum ventriculi, hypochondriorum, teſtium, quas partes affectas eſſe ſuis indicijs manifeſtum redditur.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica. Affectus hic ex relatione ægri facilè cognoſcitur. Conqueruntur enim ſibi inter dormiendum quid quaſi incidere atque incumbere, grauique onere incumbente ſe premi, vel ab hoſte aliquo inuadi & ſtrangulari, ita vt neque clamare (quamquam, quod à præſentibus, qui vigilant, auditur, vocem edant obſcuram, inarticulatam & nihil certi ſignificantem,) neque ſe mouere, neque fugere queant, donec multo tandem labore & conatu de ſomno expergiſcantur. Nonnulli etiam ſe audire illum, qui ſuper ipſos incidat, imaginantur. Virgilius 12. *Aeneid. circa finem.* Incubum eleganter hoc modo deſcribit:

Ac velut in ſomnis, oculos vbi languida preſſit
Nocte quies, nequicquam auidos extendere curſus
Velle videmur, & in medijs conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore nota
Sufficiunt vires, nec vox aut verba ſequuntur.

Incubi ab epilepſia differentia. Quibus ſignis facilè ab alijs affectibus p.n. diſcernitur. Scribit equidem Poſſidonius apud Aetium *Tetrabil. 2. ſerm. 2. cap.* 10. Quæcumque patiuntur comitiali morbo correpti in exacerbationibus, eadem perpeti incubum paſſos, dum dormiunt. Verùm maxima eſt inter hos duos affectus differentia. In Epilepſia enim motus conuulſiui accidunt; In Incubo eſt motus impotentia: ortumque habet in Epilepſia à materia acri cerebri meninges ſtimulante; Incubus à vapore craſſo, meatus cerebri obſtruente. Cauſſarum & locorum, vnde vapor eleuatur, differentia e ſuis ſignis cognoſcitur; tum ex ſpecierum, quæ per ſomnum imaginationi offeruntur, qualitate, prout nigri vel alterius coloris ſunt, aut hominem ad venerem incitant.

Prognoſtica.

1. Incubus quidem ſi rarior ſit, leuior affectus eſt; grauior tamen, quàm vertigo: quoniam à vapore craſſo producitur, & dormientem hominem comprimit. Prognoſtica.

2. Incubus à cauſſa interna perſeuerans, præſertim in ætate prouectioribus, aut Epilepſiam nunciat, vapore tandem prauitatem & Epilepticam *ἰδιάθεσιν* acquirente; aut Apoplexiam, ſi meatus cerebri fortius occupet; aut melancholiam, ſi vapor ater commiſceatur ſpiritibus animalibus. Imò pueri & obeſo corpore aliquando hoc malo ſuffocantur, quando materia craſſior & copioſior eſt, exitumque non reperit. Ideòque inter initia huic malo occurrendum eſt, monente Aetio, Paulo & Rhaſe.

3. Periculoſior Incubus eſt, qui diuturnus eſt, ac frequens, & à quo æger ſtupidus permanet.

4. Incubus à cauſſa externa refrigerante aut à crapula continuata minus pernicioſus eſt.

5. Si Incubus accidit partim dormienti, partim vigilanti, deterior eſt; quia Epilepſiæ propinquior; & rurſum deterior, ſi poſt excitationem ſudor frigidus, tremor cordis, ſpaſmus aut ſyncope ſequatur.

Indicationes.

Cùm Incubus ortum habeat à vapore cerebri meatus quadantenus obſtruente, ille, vt paroxyſmus tollatur, diſcutiendus. Poſtea, ne redeat malum, humor, è quo gignitur, euacuandus. Amouenda quoque cauſſa, à qua humor producitur, ſiue ventriculi imbecillitas ſit, ſiue hepatis, ſiue alterius cuiuſdam membri, ſiue error externus, atque ita etiam vaporum generatio prohibenda. Indicationes.

Auxilia.

Aeger ergo in ipſo Paroxyſmo, ſeu inſultu huius morbi ſtatim leuiter excitetur, compellatione per nomen, vellicatione corporis, ac deinde, vt vapores reuellantur, diſcutiantur ac diſſipentur, etiam extremorum frictione. Quam ob cauſſam vtile eſt, vt ij, qui huic malo obnoxij ſunt, noctu fidum ſemper hominem adiunctum habeant, qui lamentantem ac quiritantem ægrum mox expergefaciat, ne ſuffocationis periculum longius augeatur. Curatio.

Ne verò malum reuertatur, vena aperienda, ſi Plethora adſit. Aperiatur autem vel Cephalica vel Hepatica: in mulieribus ex menſium ſuppreſſione laborantibus, Saphena: quę etiam in viris, poſt euacuationem per venæ in cubito ſectionem factam, ad reuulſionem aperiri poteſt. Si Phlebotomia vti non liceat, cucurbitulæ cruribus & ſcapulis applicentur, ac Clyſteribus reuulſio fiat & frictiones continuentur.

Si humor pituitoſus aut melancholicus altius inſederit, præparetur incidentibus & abſtergentibus, quibus miſceantur, quæ flatus diſcutiant. Poſtea debita ratione ac modo humor euacuetur. Et purgatio ſæpius repetatur per interualla, maximè cum metus eſt, ne in alium affectum hoc malum tranſeat. Vtrobique vero ad ipſum Cerebrum reſpectus habeatur, & tota curatio partim ad ventriculum & hypochondria, partim ad affectionem cerebri dirigenda. De quo ſupra, *part.* 1. *cap.* 7. 10. 12. & antea de Vertigine dictum, ac poſtea de Epilepſia & Apoplexia dicetur.

Cordis

Cordis tamen ſimul ratio habenda, vt in Melancholia.

Poſt vniuerſales euacuationes caput priuatim purgetur Errhinis, Apophlegmatiſmis & ſimilibus, vt locis allegatis dictum, & dicetur: Quidam puluerem è corticibus citri ſiccis, cypero, caryophyllis, coriandro præp. fol. maioranæ & betonicæ, flor. roſar. rubr. ſtœchad. Arab. lauendulæ & roriſmarini Capiti inſpergunt, vel cucuphæ inſperſum pauores in ſomnijs prohibet, Vel caput lauetur lixiuio, in quo flor. ſtœchados Arabic. betonic. an. M. j. Cyperi, agaric. macis, an. ℥. ß. cocta ſunt. Commendatur & lupina pellis pro tegumento capitis inter dormiendum.

Ad flatus & vapores in capite, ſeu pituitoſos, ſeu melancholicos propulſandos, caputque roborandum, ijs medicamentis, quæ locis allegatis propoſita ſunt, vtendum. Auicennas, Aetius & alij commendant ſemen nigrum Pœoniæ maris, ſi eius ℥. xv. trita per plures dies cum liquore conueniente exhibeantur. Plurimum quoque hic valet Electuarium Pleres arconticum appellatum, ſi cum confectione AlKermes ſeu Diambræ permiſceatur, & manè ac hora decubitus exhibeatur. Vtilis eſt & creber vſus Diacori quotidie tribus horis ante cibum, vt & Diamoſch. Dianthos. Elect. de Gemmis. Commendatur & Theriaca bis ſingulis ſeptimanis cum aqua Pœoniæ exhibita, Naribus quoq; ſubinde odoramenta caput confortantia & flatus diſcutientia adhibeantur.

Cordi quoque & pulſuum regioni ſacculi cordiales & arteriales, paſſim noti, aqua roſar. meliſſæ & ſimilibus irrorati imponantur. Vel Balſama inungenda.

Vt ℞. *Balſami citri* ʒ j. *chamamel. kom.* ʒ. ß. *ol. deſtill. rutæ* gutt. iij.

Vel: ℞. *Balſam. roriſmarini, ſuccini, an.* ℈. j. *rutæ* ʒ j. *theriacæ* ʒ. ß. Miſce.

Vtiles ſunt & frequentes pedum lotiones, cum vapores à capite reuellant.

Poſt cibum aſſumptum vapores prohibent Diacydonium aut puluis ex Coriandro præparato, ſemine aniſi, galanga, nuce moſch. cum ſacchar. roſat. tabulato paratus. Et alia ſupra *p. 1. c. 7.* propoſita.

Vel: ℞. *Spec. aromatic. roſar.* ʒ. j. *diarrhod. abbat.* ʒ ß. *diamarg. frig.* ℈. j *cinamomi, macis, carryophyll. an.* ℈ j. *ſem. peoniæ* ʒ. j. *coriandri præpar.* ℥. ß. *aniſi* ʒ. ij. *viſci querni* ʒ. ß *magiſter. corallior.* ʒ. j. *ſacchari roſar. tabulati ad pondus omnium.* F. puluis. Doſis cochlear. j.

Vel: ℞. *Sem. Coriadr. præparat.* ℥ ß. *aniſi. fœnicul. an.* ʒ ß. *ſpec. aromat. roſ.* ʒ. j. *ſem. peoniæ ex cortic. corallior. rubr. præpar. an.* ℈. ij. *ſacchar. roſar. tabul. ad pondus omnium.* F. puluis.

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Cydonior. cum arom. cond.* ℥. j. ß. *nuc. iugland. condit. num. j. cortic. citri condit.* ʒ ß. *conſeru. roſar.* ʒ. vj. *anthos, lauendulæ, maioranæ, radic. condit. ſcorzon. an.* ℥. ß. *pulu. radic. peoniæ. ſem. peoniæ excortic. an.* ʒ. ß. *coralliorum rubr. præpar.* ʒ. j. Cum *ſyr. cydonior. & de cortic. citri.* F. Electuar.

Dum cubitum itur, fumatur grolus ex conſerua fl. roriſmarini, lauendulæ, menthæ, meliſſophylli, pœoniæ, aut conditæ radices peoniæ, aut excorticata eiuſdē grana aqua lauendulæ inebriata, aut nux Indica condita.

Chymici in hoc affectu commendant tincturam & magiſterium coralliorum. perlar. lapid. armeni, lazuli, chryſolithi, malachitæ, ol. roriſmarini, ſaluiæ, rutæ, ſuccini, chamæmeli, cinnamomi, extractum peon. viſci q. iunip.

Amuleta commendatur Radix peoniæ de collo ſuſpenſa, corallia rubra, lapis chryſolitus auro incluſus, vt & malachites, & in ſiniſtro brachio geſtatus.

Infantes, qui pauoribus in ſomnis obnoxij ſunt, non ſtatim à cibo ſumpto dormiant, ſed hinc inde geſtentur, donec cibus deſcendat: mel etiam vel crudum vel roſatum lingendum exhibeatur, quod extergit, aut exhibeatur puluis ex radic. Pœoniæ, Margarit. corallis.

Diæta.

Degat æger in aere ad calidum & ſiccum vergente, puro, neque tetris vaporibus inquinato: Vitet aerem nebuloſum, humidum & ventis turbatum. Non moretur ſub radijs Solis, Lunæ vel ad ignem. Diæta ſit tenuis, attenuans, flatuque expers, & proinde vitentur legumina, & fructus ac radices flatulentæ. Ideo cibi calidi ſint & ſicci, qui facilè concoquuntur & diſtribuuntur, nec in vijs hærent, nec flatus ad caput mittunt. Vita ſit ſobria, cœna frugalis; ægerque crapulam, repletionem & ebrietatem fugiat. Cibi condiantur ijs, quæ extenuandi vim habent; vt pituita peccante, hyſſopo, ſerpillo, ſaturcia; In Melancholia, quæ eam temperant, flor. buglosſ. borrag. & ſimilibus, de quibus ſupra *p. 1.* dictum. Vinum, cum caput repleat, parcius ſumendum, vel eo tenuiori vtendum, aut cereuiſia tenui vel aqua, in qua ſemen coriandri, aniſi, & cinamomum ebullierint. A cœna ad ſomnum tres horæ interponantur. Vitetur decubitus ſupinus, quo caput repletur. Ad lectum ægri ſuſpendantur vel humi ſternantur Radices Pœoniæ, Maiorana, thymus, ruta, lauendula, roſmarinus, pulegium, mentha. Corpus moderatè & tempeſtiuè fricetur & exerceatur.

Aer. Cibus & potus. Somnus. Motus.

Symptoma quoddam partim Incubum, partim Epilepſiam referens (etſi potius mitior Epilepſia eſſe videatur) deſcribit Foreſtus *l. b. 10. obſeru. 52.* Quod ſeminis pœoniæ vſu ſublatum fuit, vtpote quod Epilepſiæ, Incubo, pauoribus & ludibrijs nocturnis, vteri ſtrangulationibus egregiè medetur.

CAPVT XXX.

De Catoche ſeu Catalepſi. Nomen.

QVæ Latinis vulgò Congelatio dicitur, Platero Stupor cum rigiditate, Græcis eſt κατάληψις & κατοχὴ ſiue κάτοχος. Quamquam poſterius vocabulum non in vna ſignificatione vſurpatum fuit veteribus: Vnde & hodie ambiguitas reliqua manet. Nam Paulus Aegineta diſtinctè agit de Catocho, qui coma vigil eſt, & de Catocho, qui vera Catalepſis. Et autor definit. Medic. Catochi, (quem fieri docet, cum ſenſu priuatur omni, corpuſque omne velut gelu obrigeſcit) genera tria facit: primum Somnolentum Lethargo proximum; ſecundum Vigilans, affine tetano & præfocationi vteri; & tertium Phreneticum, ex Catoche & phrenitide mixtum, quod & Typhomania. Quæ genera aliqui cōmodius ſic diſcernunt, vt primum ſit Lethargo proximum, ſecundum Coma vigil, tertium Catochus ſeu Catalepſis vera. Nos hic Catochi & Catalepſis vocabulis pro Synonymis vtimur.

Dicitur autem Catoche, ſeu κάτοχος, κατέχεσθαι, id eſt, detineri vel occupari, & κατάληψις, à καταλαμβάνεσθαι, id eſt, prehendi, quod æger hoc malo repente corripitur, correptuſque eo ſitu permanet. Appellatur & Stupor in genere, qui ſi vehementior ſit, & validius incumbat, ac diuturnius inſideat, ἔκστασις à Græcis dicitur, à Latinis exceſſus, vt habet Scaliger, *exerc. 312.* Priuatio ſcilicet officiorum animæ ſentientis, mouentis & intelligentis.

De vocabulo autem ἐκστάσεως hoc hic monendum eſt, quod Hippocrati quidem ſemper Ecſtaſi vehemens eſt mentis amotio ac delirium, & ἐξίστασθαι de mentis poteſtate exire, aut vehementer mente emoueri ac delirare ſignificat, & vehementer inſanientibus, phreneticis ac Maniacis paſſim apud Hippocratem tribuitur, & Galenus ἔκστασιν per maniam σφοδρὰν exponit. Vſus tamen vulgo obtinuit, vt ij, qui omnibus animæ ſentientis, mouentis ac intelligentis functionibus priuati, & quaſi mortui iacent, & ſæpe poſtquam euigilant, mira quæ

ra quæ audierint, & viderint narrant, *ἐκστατικοὶ* nominentur.

Ab *ἐκστάσει* aliam faciunt adhuc *ἀφαίρεσιν*, in qua non facultatibus animæ modò, ſed & ipſa anima corpus priuatur. Quod an fieri poſſit, Philoſophis & Theologis diſcutiendum relinquimus. Hoc ſaltem addimus, ſi hic affectus à cauſſa diuina proficiſcatur, ſiue intra corpus manente, ſiue extra egrediente anima *νυμφολήπτους* ab Ariſt. 1. *Endem.* & *θεολήπτους* ac *ἐνθουσιαζομένους* appellari, vt loco allegato Scaliger docet.

Definitio.

finitio. Eſt videlicet Catalepſis ſenſuum internorum & externorum, ac in his præcipuè tactus & voluntarij motus ceſſatio, ſeu, vt nomen innuit, ſubita prehenſio & occupatio tum mentis & ſenſuum internorum tum externorum & motus voluntarij, qua qui corripiuntur, rigidi in eo ſtatu, in quo prehenſi fuerunt, apertis ac immotis oculis, ſtatuæ alicuius inſtar manent, & nec ſentiunt, nec vident, nec audiunt, reſpiratione ſaltem & pulſu ſaluo manente, à congelatione & immobilitate ſpirituum animalium, quam vapor quidam figens cauſſauit, orta.

Interdum tamen, & vbi malum minus vehemens eſt, ægri nonnihil audiunt, vident, imaginantur, recordantur, & quæ aſtantes loquuntur, percipiunt, & poſtea referunt, immoti tamen manent ſine voce & ſenſu Tactus, quemadmodum Galenus de ſuo condiſcipulo narrat in 2. *Prorrhet. aphor.* 16. Atque hos in ſpecie *ἐκστατικοὺς* appellat Platerus.

Alij vero in eodem ſtatu manent mortuorum inſtar, & licet nihil audiant, nec videant, neque puncti ſentiant, tamen ſi quid ori inferatur, id deglutiunt, & erecti conſiſtunt, impulſi incedunt, & membra, prout illis flectuntur, in eodem ſitu, ſtatuarum inſtar, fixa retinent.

Affectus ſanè vt rarus, ita admiratione dignus, vnde etiam vulgo eo detentos in Ecſtaſin à Deo raptos exiſtimant, atque hinc etiam proculdubio *νυμφολήπτων*, *θεολήπτων*, *ἐνθουσιαζομένων* vocabula, vt modo dictum. Eius hiſtorias duas Fernelius *lib. 5. de partium morbis & ſymptom. cap. 2.* & aliquot Marcellus Donatus *de Hiſtoria mirab. Medic. lib. 2. cap. 7.* & Schenckius *libr. 1. obſeruat. 115.* recitant.

Cauſſa.

Vt autem malum hoc admirandum eſt, ita eius cauſſam reddere difficillimum. Et afferunt quidem alij alias, vt in Inſtitut. *lib. 2. part. 3. ſect. 2. cap. 4.* dictum: Verum quæ rem ſatis non explicant, vt ibi pluribus monſtraui. Iulius Cæſar Scaliger *loco allegato* animæ hunc exceſſum vel à functionibus abſceſſum, aut abſiſtentiam prouenire ſcribit, perculſis ſpiritibus ac receptis in intimos cordis ſinus. Verum ſi Catalepſis & hic ſtupor hoc modo fieret, animi affectus & ſyncope potius, quam Catalepſis aut Ecſtaſis excitaretur.

Si vero in hac naturæ obſcuritate probabile quid afferendum, omnino talis cauſſa danda, quæ differat à cauſſis Paralyſis, Comatis, Cari, Apoplexiæ, Epilepſiæ, Snycopis & ſimilium affectuum: (quales cauſſæ non ſunt, quæ vulgo afferri ſolent, ſed hiſce affectibus communes atque talem cauſſam eſſe puto, peculiarem ſpirituum animalium in Cerebro *ἰδιάθεσιν*, vt ſcilicet illi in organis ſenſus & motus non deficiant, ſed in Cerebro figantur quaſi & immobiles reddantur ac immoti maneant, ſeu, vt vno verbo cum Scaligero *loco allegato* dicam; Cauſſa Catalepſis eſt ſpirituum animalium congelatio ſeu immobilitas.

Hæc autem ortum habet à vapore congelante, ſeu vim talem figendi habente, qui quidem ab humore Melancholico fere attollitur. Vnde recte Stuporis nomine hic affectus appellatur, mentis puta. Vt enim in Stupore, qui ſymptoma Tactus eſt, obiecta Tactui oblata ab organo non percipiuntur: ita hic etiam ſenſuum externorum obiecta, etſi à ſuis organis apprehendantur, à mente non percipiuntur.

Quæ autem ſpiritus illius congelantis natura ſit, explicare non ita facile eſt. Quidam equidem in frigiditatem & ſiccitatem cauſſam referunt, & ab humore melancholico, alij etiam à pituita vitrea eam petunt. Verùm in corpore viuente vix talis frigiditas eſſe poteſt, quæ inſtar frigoris hiberni in cerebro ſpiritus congelet.

Commodiſſimè vapor is figens ſeu fixatiuus & congelatiuus appellari poteſt, qualis ſpirituum natura Chymicis ſatis nota eſt, qualiſque natura fulminis interdum eſt, & Spirituum illorum, qui in terræ motibus, & alias etiam è terræ cauernis erumpentes homines & bruta repentè rigida reddunt.

Cauſſæ autem huius probabilitatem natura fulminis ſatis declarat, vt dictum, quæ res ſæpè ſubitò congelat, narratque Cardanus, octo meſſores, ſub quercu cœnantes fulmine percuſſos fuiſſe, ſub ea ſpecie, quales decumbebant, vt vnus comedere videretur, alter manum poculo admouere, alius bibere: qui proculdubio hoc morbo detenti exanimati fuere. Vnde etiam rectè Medici morbum hunc congelationem nominant.

Verùm vt rectius Cauſſa mali huius cognoſcatur, porrò inquirendum, an Spiritus illi, qui ſenſui & motui inſeruiunt, an verò qui ſenſibus internis, an verò omnes ſpiritus animales congelentur. Communis equidem opinio eſt, ſpiritus animales omnes, & potiſſimum eos, qui ſenſui & motui inſeruiunt, immobiles reddi. Verum ſi quidem in re obſcura proferendum eſt, potius ſtatuendum videtur, non illos ſpiritus, qui in membra corporis influxerunt, congelari & immobiles fieri, ſed potius ſpiritus, qui imaginationi & menti inſeruiunt. Cùm enim motus à Phantaſia dirigatur, neque ſenſuum externorum obiecta etiam ab organis ſuis recepta percipiantur, ſi ſenſus interni & mens non attendant; ſicut compertum eſt, viros quoſdam deuotos meditationibus ſacris quaſi ex ſe raptos, aut literarum ſtudioſos meditationibus ſuis ita intentos fuiſſe, vt etiam oculis & auribus apertis non viderent, non audirent, imò nec ſentirent: Si ſpiritus ille Phantaſiæ & menti inſeruiens quaſi figatur & immobilis reddatur, vt ſenſuum externorum obiecta affluentia non apprehendat, fit, vt etſi influant & in organis ſenſuum externorum ſpiritus animales adſint, qui ſenſuum externorum obiecta percipiant, & ad Phantaſiam deferant, ab ea tamen illa non percipiantur, neque etiam à Phantaſia tum quaſi torpida & quieſcente motus vllus imperetur; & ſi quis ab externo impulſu fiat, ille non attendente nec gubernante Phantaſia accidat. Hinc proculdubio nata eſt Meduſæ fabula, quæ huius morbi cauſſam aliquo modo declarare poteſt, quæ cum eſſet mulier formoſiſſima, ita vt qui eius pulchritudinem attentè contemplarentur, extra ſe quaſi raperentur & ab omnium ſenſuum functionibus abſtraherentur, fixique & immobiles ac quaſi lapides redderentur; finxerunt Poetæ, ex capitis eius intuitu ſpectatores in lapides conuerſos fuiſſe.

Hæc autem ita ſe habere, ac in organis ſenſus ac motus ſpiritus animales non deeſſe vel illud arguit, quod quidam ex Catalepticis ipſi quidem nullum membrum mouent, verum ſi ab alio id moueatur, mouendi potentia ſe exſerit, & erecti conſiſtunt, impulſi incedunt, & quocunque vel manus vel brachium vel crus inflectitur, illic quaſi fixum & ſtabile permanet, quod non fit ſine ſpirituum animalium ope. Sicut & hoc Spiritus animales non deeſſe indicat, quod ægri oculos diductis palpebris apertos ſeruant; quod non fieret, ſed potius conciderent palpebræ, ſi ſpiritus animales deeſſent, ſicuti in Paralyſi accidit.

Atque

Atque hinc patet, quomodo id accipiendum ſit, quod in definitione diximus, in Catalepſi ſenſuum externorum & motus actiones ceſſare. Nimirum non quantum obiectorum per organa ſenſuum ſuſceptionem attinet, ſenſus quieſcunt, ſed quantum ſuperioris facultatis apprehenſionem. Oculis enim apertis imago viſibilis excipitur, ſed à facultate ſuperiore non apprehenditur. Eodem modo ſeſe res habet in ſenſibus reliquis.

Neque eſt, vt, quod hodie non infrequens, hæc doctrina alicui ſuſpecta ſit, quia Chymicorum terminos ſapere videtur. Agnouerunt eandem, & iiſdem terminis vſi ſunt docti Galeni interpretes & Arabum; Etſi rem non ſatis commodè explicauerunt. Vt de Scaligero iam non dicam, cuius antea mentionem fecimus, Matth. de Gradibus. *p. 1. Pract. cap 6.* ita ſcribit Cauſſa coniuncta congelationis eſt mala complexio frigida & ſicca in capitis poſteriore parte, immobilitans ſpiritus & neruos & neruoſa membra, ad operationem ſenſus & motus, maximè ad motum. Ita Dominicus Leonus, *Artis Med. lib. 2. ſect. 1. cap. 6.* Cauſſa coniuncta, inquit, ſunt vapores & humores, ipſaque intemperies frigida & ſicca, actu frigida, figens & incraſſans Spiritus animales, eorundemque tranſitum obſtruens: Qua quidem in re rectè ſentiunt immobilitatem, fixionem, vel, vt Scaliger loquitur, Congelationem ſpirituum animalium proximam huius mali cauſſam eſſe, eamque à figente quodam vapore fieri. Et hoc etiam verum eſt, quod ille ſpiritus in cerebro, ſede mentis, figitur, & immobilis redditur, atque in organa ſenſus & motus non influit. Interim non negandum eſt, Spiritus animales alios in ea organa influere. Neque fixio illa & congelatio fit à frigore & ſiccitate, quæ tanta in corpore viuente non datur, vt tam ſubitæ congelationis cauſſa eſſe poſſit, ſed à vapore peculiarem vim ſpiritus figendi & immobiles reddendi habente, qualis eſt in fulmine & aliis ſpiritibus.

Cauſſam Antecedentem ponunt humorem frigidum ſiccum. Et concedimus ſanè, humorem Melancholicum præ cæteris aptum eſſe ad vapores, qui talem diſpoſitionem ſuſcipiunt, emittendos. Non tamen ſola frigiditate & ſiccitate id præſtare poteſt. Poteſt autem eiuſmodi vapor nunc in ipſo cerebro generari, & ita primarium affectum excitare, nunc per conſenſum à toto, vt in febribus malignis, aut a membro aliquo, vt ſplene, inteſtinis vel aliis.

Cauſæ Procatarcticæ.

Ad cauſſas Procatarcticas multi referunt aerem frigidum, pluuiam, glaciem, niuem, & iter facere per loca niuoſa & nimis frigida, vt per Alpes. Verum etſi verum ſit, multos, qui per Alpes & ſimilia loca tempore hiberno iter faciunt, ita congelari, vt partes extremæ emoriantur, & tandem ſphacelo corripiantur: tamen plane alterius generis eſt hæc congelatio, quæ fit à frigore hiberno, quam de qua hic ſermo eſt. Ita cibi quidem, qui humorem melancholicum generant, ad hoc malum producendum aliquid facere poſſunt: Sed niſi humoris vel vapor inde emiſſus peculiarem vim congelandi & figendi ſpiritus induat, cauſa huius mali proxima non fit. Referunt huc nonnulli etiam contactum torpedinis piſcis, fumum vel inunctionem argenti viui. Verum & ita omnia potius ſtuporem in ſenſu tactus, quam Catalepſin inducunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Malum hoc ſubitò hominem inuadit, & in quo ſtatu ægrum offendit, vigilantem, ſtantem, bibentem, edentem, ſcribentem, legentem, in eo immotum ſeruat, ac ſi congelatus eſſet. Aeger apertos oculos habet, eoſque fixos & immobiles, palpebris veluti rigentibus, quas ne ad minas quidem claudit. In ſenſibus tamen in quibuſdam aliqua eſt differentia. Qui enim exquiſita Catalepſi laborant, nihil audiunt, nihil vident, etſi oculos apertos habeant, quod mens non attendit. Alii audiunt & vident, ſed nihil loqui poſſunt. Quidam etiam mouere manus viſi ſunt. Quidam ſi impellantur, ambulant, ſed inſtar ſtatuarum in eodem ſtatu manent. Quidam etiam ſomnia ſe vidiſſe ferunt. Reſpiratio ſeruatur, ſed ita vt per interualla ſæpe magnum ſpiritum ducant. Pulſus ſimilis eſt Lethargicorum; non tamen ita languidus & mollis, magis v. æqualis. Præterea in Lethargicis laxatur vniuerſum corpus: contra ſtipatur & cogitur in Catalepticis, teſte Galeno, 4. *de cauſ. pulſ. cap.* 16. Aluus & vrina ſupprimitur expultrice ſcopita, nec ſtimulationem excrementorum percipiente.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Catalepſis morbus periculoſus eſt, & niſi tempeſtiue ægris ſuccurratur, ſtupidi moriuntur non aliter, ac ſi gelu hiberno rigentes emoriantur.

2. Eo periculoſior eſt Catochus, quo plura grauiora ſymptomata coniunguntur, vt ſpirandi difficultas & interceptio, oculorum diſtorſio, excrementorum ſuppreſſio, & tandem virium ſumma imbecillitas ac exſolutio. Ita Hippocrat. 3. *Prorbet. tex.* 4. ſcribit: *Quæ cum exſolutione fiunt Catoche & Aphonia, periculoſa ſunt.*

3. Tempus, inter quod ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem morbus terminatur, breue eſt.

4. Intereunt Cataleptici, ſiue per virium diſſolutionem, ſiue per ſuffocationem, vbi adeo motus cohibetur, vt reſpiratio ſupprimatur.

Ind caſiones.

Indicationes.

Vapores ſpiritus congelantes & immobiles reddentes, è capite retrahendi, & in eo diſcutiendi, & materia, è qua generantur, euacuanda, totiuſque ſimul ratio habenda. Quod rectiſſime fieri poſſet, ſi occulta illa vaporis qualitas & natura nota eſſet. Interim Cephalica calefacientia & humectantia vſurpanda, & curatio, qualis intemperiei capitis cum melancholia, & vapore melancholico ſupra *part. 1. cap. 7. & 12.* fuit propoſita, inſtituenda. Etſi omnino ad qualitatem occultam reſpicere libet, medicamenta, quæ Epilepſiæ & ſoporoſis affectibus conueniunt, adhibenda.

Curatio.

Itaque, ſi æger ſanguine abundet, vena cephalica ſecetur. In aliis Clyſtere acriore prius aluus eluatur, & reliqua diuerſionum genera vſurpentur. Poſtea humot melancholicus præparetur & euacuetur, vt ſupra *locis allegatis* dictum. Minimè autem hic à paruis incipiendum eſt auxiliis, quod in morbis, in quibus periculum non impendet, tutò facere licet: At vbi vitæ periculum imminet, alienum eſt à ratione, à mitioribus inchoare velle. Topica quoque ibidem propoſita vſurpentur, fiantque fomentationes, inunctioneſque ex Chamæmelo, Meliloto, floribus ſtœchad. Arabicæ, Bugloſſi, Maiorana, Roremarino, primul. veris. Et hoc obſeruandum, ne in principio nimis calida & ſicca adhibeantur, ſed potius temperata & humectantia, vt materia ad euacuationem aptior reddatur. Monendum quoque hoc, ne in Topicis acetum adhibeatur, ne vis congelandi & figendi ſpiritus in vapore vel humore aceti vſu augeatur.

Diata.

Diæta.

Diętæ etiam ea ſit ratio, quæ ſupra in intemperie cum humore melancholico fuit propoſita.

CAPVT XXXI.

De Epilepſia. Nomen.

Epilepſia unde dicta, & quæ habeat ſymptomata.

EPilepſia Græcis dicitur ab ἐπιλαμβάνεσθαι quod ſubito mentem ſenſuſque omnes quaſi prehendat.

Ἱερὸν

Ἱερὸν quoque *νόσημα*, ſeu quod crederetur diuinitus immitti, & à dæmone aliquo, qui hominem tam repente ac ſubitò corriperet, prouenire, quemque ideo incantationibus curare conati ſunt, vt ex libro de Sacro morbo videre eſt; ſeu quod nobiliſſimam & ſanctiſſimam corporis partem Cerebrum occuparet & perturbaret, vt Platoni *in Timæo* placet; ſeu quod magnus morbus ſit; Ἱερὸν γὰρ τὸ μέγα, quod magnum eſt, ſacrum appellatur. Aretæus *de cauſſis & ſignis morbor. diuturnor. lib.* 1. *cap.* 4. ſeu quod ſit morbus deteſtabilis & abominandus: Sicut apud Poetam, Auri ſacra fames dicitur: Πάθος παιδίων, & νόσημα παιδίον Hippocr. *de Aere, aqua & locis*, quod pueris familiaris ſit Ariſtoteli 30. *Problem.* 1. fortaſſe ὁ περὶ παῖδας ἰκτερος. Hinc Auicennæ mater puerorum dicitur, Herculeus morbus, non tam, vt ſentire videtur Ariſtotel. *loc. allegat.* quod Hercules eo laborauerit, quam, vt Galenus 6. *Epidem.in fine* ſtatuit, ob ſæuitiam & magnitudinem, & τὸ δυσκαταμάχητον, id eſt, quod facile vinci non poſſit. Caducus, à caſu & lapſu ſubito ægri. Comitialis, quod in comitijs & hominum frequentia facilè detegatur, & quod, ſi hoc malo correptus quis fuiſſet, comitia peragi fas non eſſet. Sonticus, quod valde noceat. Lunaticus, Trallian. *libro* 1. *cap.* 15. vel quod, in nouilunio nati ſolent hoc morbo corripi; vel quod ſecundum Lunæ conuerſiones hic morbus inuadit. Qui inſputatur, Plauto *in Captiu. Act.* 3. *Sc.* 4. Contagioſum enim antiquitas credidit. Hinc Plinius *lib.* 28. *cap.* 4. deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Nam expuere inter amuleta habitum eſt priſcis, & ne familiam inficerent, rus ablegabant Epilepticos Apuleius 1. *Apolog.* Maior morbus, Celſo *lib.* 3. *cap.* 27.

Germanis, *die fallende Sucht ſchvvere Noth ſchvvere Gebrechen ſcvvere od er bœſe KrancKheit, &c.*

Definitio.

…finitio.

Eſt autem Epilepſia actionum principum ſenſuſque & motus voluntarij ablatio & ceſſatio, cum totius corporis præternaturali conuulſione & motu conuulſiuo, à materia acri & peculiari ac occulta vi cerebro infeſta, & membranas cerebri neruoſumque genus vellicante ortum habens.

Cauſſæ.

…xima …ilepſiæ …uſa.

Proxima & continens cauſſa eſt vapor vel humor ſpecifica & occulta vi membranas cerebri & neruoſum genus vellicans, vt infrà *q.* 2. & 3. pluribus probabitur.

…uſæ an…cedentes.

Antecedentes ſunt, quæcunque ſpecificam illam corruptionem pati, atque ita materia acrem, malignam cerebroque aduerſam ſuppeditare poſſunt. Alias enim & niſi ἰδιάθεσιν Epilepticam induant, Epileſiam parere non poſſunt. Humores videlicet quicunque, ſanguis, Melancholia, Bilis, Pituita, ſemen, ſanies: Imo corporis partes; ſicut ex cranij carie Epilepſia excitari ſolet: Secundina item corrupta, vermes. Qua verò ratione hæ cauſæ hanc corruptionem induant, explicari facilè non poteſt: cum ἰδιάθεσις illa Epileptica occulta & ἄῤῥητος ſit, & non niſi ex effectu pateat.

…ſæ re…otæ.

Quandoque etiam hoc malum hæreditarium eſt, & à parentibus cum ſemine & ſanguine eorundem in liberos diffunditur, atque Epileptici Epilepticos generant. Facit ad Epilepticam diſpoſitionem inducendam etiam aſtrorum poſitus, & plerumque qui in Eclipſi lunari naſcuntur, huic malo obnoxij ſunt, de quo conſulantur Aſtrologi. Corripiuntur autem hoc malo frequentius pueri, vnde & παιδίον νόσημα Græcis, & *puerilis paſſio* dicitur Cœlio Aureliano: hinc Adoleſcentes & Iuuenes; rarius ætate maiores.

Remotiores etiam quaſdam cauſſas ad Epilepſiam generandam facere experientia docuit, quales ſunt cibi excrementitij, grauеolentes, & facile corruptibiles. Quamquam enim non in omnibus Epilepſiam inducit: tamen frequentius, quam alias ad Epilepſiæ generationem faciunt. Ita ex eſu fructuum horariorum crudorum & lactis nimia ingurgitatione puellam Epilepſia correptam fuiſſe refert Franciſcus Hildesheim, *in ſpic. p.* 599. Cibi itidem illi, qui peculiari vi Epilepſiam excitare creduntur, vt carnes hedorum, epar hircinum & caprinum, coturnices, paſſeres, anguillæ, de quibus exemplum habet Foreſtus *lib.* 10. *in Schol. obſer.* 57. Apium, de quo infra *q.* 12. Lentes, de quibus exemplum habet Iulius Alexandrinus *lib* 8. *ſalubr. cap.* 7. tubera & fungi.

Quæ proprietate occulta Epilepſiam excitant.

Procatarcticæ verò atque euidentes cauſſæ, quæ materiam Epilepſiæ cauſſam mouere, aut, vt antecedentes ἰδιάθεσιν illam Epilepticam ſuſcipiant, facere poſſunt, ſunt; Calor Solis, radij Lunæ quos Anthyllus Medicus apud Stobæum *ſerm.* 100. καρυβαρίας καὶ ἐπιληψίας ἀνακινεῖν ſcribit. Inedia, cuius exemplum recitat Galenus de Grammatico 5. *de loc. aff. cap.* 6. Potus vini generoſi & vaporoſi; Mora longa in balneo, cuius hiſtoriam afſert Gabel Koffer *Cent.* 4. *curat.* 59. Olfactus rerum fetidarum; bituminis, picis, Gagatis, cuius ſuffitu antiqui ſeruos emendos, an eſſent Epileptici, explorabant. Mercur. *de morb. cap.* Cornuum, Sulphuris, Epatis caprini aſſati, Mercurij ſublimati, aquarum fortium, allij, apij, petroſelini. Animi affectus, vt Ira. Ioan. Baptiſt. Montan. *Conſil.* 41. Terror ex tonitru, clangorem tubarum, cuius exemplum apud Ioan. Matt. à Gradibus *in* 9. *Rhaſis.* Foreſtum *lib.* 11. *in Schol. obſeru.* 54. bombardarum fragore, aut occurrente re aliqua improuiſa & terribili. Ita excitatam fuiſſe Epilepſiam ob fratrem ſubitò mortuum, refert Amatus Luſitanus *Centur.* 12. *curat.* 90. ob decollationem ſpectatam, Martinus Vveinrich. *de Monſtris cap.* 15. Epilepticum cadentem, Plater. *lib.* 1. *obſeru.* Chriſtoph. à Vega, *lib.* 3. *de arte Medic. cap.* 12. narrat. Imò per iocum incuſſus metus, & terror pueros facit Epilepticos, referente eodem Chriſtoph. à Vega. *loc. alleg.* Mœror, cuius exemplum habet Amatus Luſitanus *Centur.* 2. *cura.* 90. Ira, referente Galeno de Grammatico 5. *de loc. affect. cap.* 6. Exercitatio vehementior, Vntzerus *de Epilepſ. p.* 102. Titillatio, capitis inclinatio diuturna, medicamenta purgantia fortia, Venus. Tandemque Dæmon malus ſe non raro diſpoſitioni Epilepticæ immiſcet.

Cauſſæ procatarcticæ & euidentes.

Differentia.

Differentiæ.

Sunt quidem plures Epilepſiæ differentiæ, vt quod alia eſt fortis, alia mitis; alia recens, alia inueterata; Quod alia ſeruat periodum, & vel ſingulis annis ſemel vel bis, vel ſingulis menſibus, in Nouilunio & plenilunio, vel breuioribus interuallis, ſed ijs ſtatis & certis inuadit; alia verò non ſeruat periodos, ſed nunc ſæpius, nunc rarius, nunc per breuia, nunc per longiora interualla infeſtat. Differentia tamen, quæ ad curationem maximè facit, eſt, quæ ſumitur à cauſſa, aut potius à loco, in quo Epilepſiæ cauſſa generatur, quæ eſt, quod alia eſt primaria, ſeu per ἰδιοπάθειαν; & prouenit à materia in capite generata; alia per conſenſum, à materia ad caput eleuata, ſiue à toto, ſiue à certa aliqua parte.

Itaque dicemus primò in genere de Epilepſia & Signis Diagnoſticis ac Prognoſticis & Curatione, quæ in quacunque Epilepſia locum habet: ſecundò de Epilepſia per primarium cerebri affectum; tertiò de Epilepſia per conſenſum.

I.

De cognoſcenda & Curanda Epilepſia in genere.

Signa Diagnoſtica.

Qui comitiali vitio ſolent corripi, iam aduentare inualetudinem intelligunt, ſi calor ſumma deſeruit, & incertum lumen, neruorumque trepidatio eſt, ſi memoria ſublæditur, caputque verſatur. Seneca *libro* 3. *de Ira cap.* 10. Splendores inſtar iridis oculis obuerſantur, odorem fœdum ſentiunt, aures ſonant, bilis

Signa Epilepſiæ imminentis.

præter rationem accenditur, Aretæus *lib.1. cap.5.* Capitis dolor & grauitas, pallor faciei, inordinatus linguæ motus, triſtitia quædam percipitur.

Signa Epilepſiæ præſentis. Vbi autem iam inuadit Paroxyſmus, homo ſubitò corruit, toto corpore conuellitur, & motu non voluntario concutitur, omnes animales functiones tolluntur, atque inde poſt Paroxyſmum æger nihil eorum, quæ circa ſe geſta ſunt, recordatur.

Nonnunquam tamen in mitiore Epilepſia æger non toto corpore conuellitur, neque concidit, ſed aliquæ ſaltem partes conuelluntur, & vel caput ſaltem concutitur, vel oculi contorquentur, vel manus ac pedes hinc inde iactantur, vel manus clauſæ tenentur, vel æger in gyrum agitur, aut hinc inde diſcurrit. Nihil interim loquitur, audit, ſentit, & paroxyſmo finito ad ſe reuerſus omnium, quæ egit, vel acciderunt ignarus eſt. Obſeruauit non cadentem Marcel. Donat. *lib.2. Hiſt. Med. mirab. cap.4.* Stantem, Antonius Beniuenius *de abditis morbor. cauſſis cap.97.* qualem ipſe etiam vidi, ſedentem: Dodonæus, *in ſchol. ad cap. Beniuenij allegat.* Curſitantem; Eraſtus, *in Anatom. librorum Comitis Montan. part.2. p.195.* Nonnunquam etiam euenit, vt Epilepſia laborans ea, quæ aguntur, audiat, & poſt paroxyſmum eorum recordetur: cuius exemplum eſt apud Brunnerum *Conſil.14.*

Accedit his nonnunquam, vt æger, præcipuè in morbi inſultu, vociferetur, & vocem inconcinnam edat, aut cum ſtertore ſpiritum ſonorum emittat, dentibus ſtridat, Spuma ante os appareat, quam ſanguineam vidit Crato; vrinæ, feces alui, aut ſemen præter naturam excernantur.

Epilepſiæ a ſpaſmo differentia. Differt Epilepſia à vero ſpaſmo, quod ſpaſmus, cuius ſpecies ſunt, ἐμπροσθότονος, ὀπισθότονος, & tetanus, eſt conuulſio ſeu muſculorum ad principia contractio pertinax & continua. In Epilepſia vero corporis fit concuſſio per interualla. *In conuulſione nulla in facultatibus principibus fit læſio.* In Epilepſia verò principes functiones & ſenſus ſimul plerumque læduntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica 1. Epilepſia omnis periculoſum & longum malum eſt. Alia tamen alia periculoſior eſt; alia minus periculi coniunctum habet, ac facilius curatur.

2. Epilepſia hæreditaria vel omnino nunquam, vel rariſſimè curatur, eamque neque ætas neque Medicus diſcutere poteſt.

3. Recens curatu facilior eſt, quam inueterata; & ſi in initio neglecta fuerit, frequenter ijs, qui ea detinentur, commoritur. Alexander Trallianus *lib.1. cap.15.*

4. Periculoſior eſt, in qua functiones animales omnes abolentur, & conuulſio vehementior eſt, ac diuturnior, atque excrementa ſponte effluunt.

5. Curatu facilior eſt, quæ licet ſit crebrior, breuiores habet paroxiſmos; & conuulſionem non vehementem, & in qua æger liberius ſpirat.

6. Epilepſia ante pubertatem eueniens, curabilis: Poſt annum v. 25. fere vſque ad mortem durat. 5. *Aphor.7.* Quod tamen vt plurimum verum eſt. Nonnulli enim, qui poſt annum ætatis 25. Epilepſia correpti fuerunt, medicorum ope liberati ſunt. Teſtaturque Trincauellius *lib.1. conſil.29.* ſe vidiſſe ſenem quinquagenarium, qui laborauerit 25. annis Epilepſia, curatum fuiſſe: qui tamen incidit in febrem & ſcabiem ſimilem Lepræ, quæ plus illi negotij faciebat, quam Epilepſia, donec eandem ſuperaret. Et Nicol. Florentinus fœminam quadragenariam ab infantia Epilepſia vexatam liberauit.

7. Epilepſia laborantes iuniores cum ætatis mutatio, tum loci & victus liberat, 2. *Aphor.45.* Sed & Epilepſia, quæ cum ætatis flore euaneſcit, abiens quaſi pulchritudinis inuidia quoſdam deformat, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut ſenſum aliquem auferens. Aretæus.

8. Infantes, admodum parui, & mox poſt natiuitatem Epilepſia correpti, raro euadunt.

9. Epilepſia in ſenibus ac decrepitis difficulter curatur.

10. Si mulierem vtero gerentem fortis Epilepſia inuadat, magnum periculum minatur.

11. Si ad vſum ſternutatoriorum æger non ſternutet, malum indicium eſt, atque argumentum, naturam iam ferè ſuccumbere & proſtratam eſſe.

12. Epilepſia nonnunquam in Paralyſin terminatur. Quod etſi nonnulli negant, experientia tamen ita rem ſe habere teſtatur, atque extant exempla apud Schenck. *in Obſeruat.*

Indicationes.

Indicationes. In Curatione Epilepſiæ duo a Medico requiruntur. Primum eſt, vt à Paroxyſmo, quam fieri poteſt citiſſimè & ſine omni damno æger liberetur. Alterum, vt præcaueatur, ne impoſterum æger Epilepſia iterum corripiatur.

Rectiſſimè tamen etiam ad paroxyſmum inſtantem ſeu impendentem reſpicitur, operaq; danda, vt is auertatur, aut ſaltem minus, vehemens euadat, ligaturis conuenientibus partibus adhibitis, ſi per conſenſum malum fiat. Statim verò, vbi paroxyſmi inſtantis ſigna præſentit æger, pilulam vnam laudani opiati, cuius partibus quatuor vna olei camphoræ admiſta fuerit, vel rotulam vnam antepilepticam capiat & aſſumat. In quem vſum hæ rotulæ antepilepticæ parari poſſunt.

℞. Pulu. rad. pæon. iuſto tempore collectæ ʒ.j. Magiſt. perlar. Corall. rub. an. ʒ.j.ß. cranij hum. ʒ.ß. Sacch. opt. in aq. tiliæ diſſoluendi q.ſ. F. ſ. a. Conf. in tabulis.

Poteſt etiam eſſentia Caſtorei, gutt. iij. vel v. doſi, in aqu. flor. tiliæ propinari. In horum defectu exhiberi poſſunt ol. ſuccini albi gutt. j. vel ij. in aq. Epilept. Langij.

Vel præbeatur ſeq. hauſtus: *℞. Aq. Epilept. Langij* ℥.vj. *Syr. de pæon.* ʒ.ij. *ſpir.* Vitriol. gutt. vij. M. Vel potionis ſequentis cochl. vnum atque alterum.

℞. Aq. fl. tiliæ, pæon. an. ℥.ij. cheiri, herbæ Trinit. an. ℥.j. Liq. viſci qu. ʒ.j. Eſſentia pæoniæ ʒ.ß. Syr. de pæon. ℥.ß. M.

Nares & præcordia inungantur balſamo aliquo antapoplectico, vel balſamo rutæ aut ſuccini.

Quid in paroxyſmo Epilepſiæ agendum. Quomodo Epilepſiæ extra paroxyſmum curanda. Prius perficitur, ſi vapor malignus et materia illa cerebrum neruoſumque genus ſua acrimonia et malignitate moleſtans ac turbans à cerebro omnibus, quibus fieri poteſt, modis reuellatur, diſcutiatur, diſſipetur et tollatur, per medicamenta imprimis Antepileptica ſeu materiæ illi peculiari modo oppoſita facultas excitetur; et ne æger in paroxyſmo damni aliquid patiatur, præcaueatur.

Poſterius vt præſtetur, primò radix mali venæ ſectione, purgatione, quam præcedat præparatio, et ſudoris prouocatione tollenda.

Secundò, ipſa maligna qualitas, et Epileptica ἰδιότης antepilepticis expugnanda.

Tertiò, Cerebrum priuatim per Errhina, Apophlegmatiſmos et Gargariſmos expurgandum.

Quartò, Materia, quæ iterum cumulari poſſet, per ſetaceum, cauterium et fontanellas abſumenda et euacuanda.

Quintò, caput appropriatis medicamentis roborandum.

Sextò, Diæta reliquæ curationi conueniens inſtituenda.

In genere autem hæc notanda. 1. In præparantibus, purgantibus, ſudoriferis, roborantibus ſemper ea eſſe eligenda vel admiſcenda, quæ cerebro et neruoſo generi ſunt familiaria et appropriata, et quæ vi ſpecifica Epilepſiæ reſiſtunt. 2. Sæpius et per interualla

medica-

medicamenta eſſe repetenda. 3. Ad nauſeam euitandam & ventriculi debilitatem præcauendam vtiliſſimum eſſe, medicamenta cibo ac potui admiſcere, ac potum ac cibum medicatum præbere.

Cura in Paroxyſmo.

Curatio in paroxyſmo 1. Aeger in loco lucido potius quam tenebricoſo contineatur, & capite ſublimi collocetur.

2. Dentes diducantur patulumque os ſeruetur, interiecto ligno aliquo, commodiſſime viſci querni, ſi ad manus ſit, vel cochleari, vel alio inſtrumento (quæ ſucco vel extracto rutæ inungi poſſunt) vt æger facilius ſpiret, ſpuma effluat, & imprimis ne linguam morſu lædat vel amputet. Obſeruauit enim Galenus *de differ. morb. cap.* 8. & Foreſtus *lib.* 10. *obſeru.* 66. quoſdam in paroxyſmo particulam linguæ ſibi morſu amputaſſe.

3. Clamore forti in aures facto facultas excitetur.

4. Membra conuulſa, cùm pollices & digiti manuum, qui vehementiſſimè conuelluntur, tum aliæ partes, in rectum extendantur leniter; commodumque fuerit, ſi oleo vel pinguedine aliqua dolorem leniendi & reſoluendi vim habente prius inungantur, vt pinguedine humana, anſerina, oleo chamæmelino, lilior. albor. amygdal. dulc. vulpino, rutaceo, è caſtoreo, laurino, lumbricor. terreſt. hyperici, iuniperi, petroleo.

Vt: ℞. *Pingued. anſerin. ol. amygdal. dulc. vulpin. lumbr. an.* ℥. ß. *petrolei* ʒ j. *ol. terebinthin.* ℥. ß. M.

Vel: ℞. *Ol. lilior. albor. chamæmel. an.* ℥. ß. *pingued. human.* ʒ. ij. *ol. iuniperi* ʒ. j. Miſce.

5. Membra directa ita detineantur, caueaturque, ne ex violenta illa corporis concuſſione æger aliquid damni percipiat. Omnem tamen motum cohibere non expedit, ne materia in capite retineatur, & paroxyſmus protrahatur.

6. Enumeratis modò oleis & pinguedinibus tota quoque ſpina dorſi a ceruice ad os ſacrum illinatur, vel aqua aliqua antepileptica.

7. Reuulſio inſtituatur per frictiones & ligaturas, quæ validæ ſint ac dolorificæ, ac ligaturæ ſæpe laxentur, iterumque conſtringantur. Conuenit in hunc vſum, & plantas pedum ſale ac aceto fricare.

8. Si Paroxyſmus ſit diuturnior, aluus ſtimuletur glande vel Clyſtere acriore, vt non ſolum excrementa in inteſtinis ac locis vicinis euacuentur, ſed & ea, quæ ad caput eleuarentur & euaporarent, reuellantur, & ad aluum deducantur.

Exempli gratia.

℞. *Rad. pæon. ireos an.* ℥. ß. *fol. rutæ, betonic. maioran. ſummit. centaur. minor. an.* M. i. *flor. tiliæ, lauendul. an.* M. ii. *ſem. fœnic. aniſi, pæon. an.* ʒ. i. *agarici in petia ligati,* ʒ. ii. Coqu. *in ſuff. quant. aqua fontana.*

Colaturæ: ℞. ℔. i. In qua diſſolue *Elect. diaphænic. benedict. laxat. an.* ℥. ß. *hieræ ſimpl.* ʒ. ii. *olei rutac.* ℥. ii. *mell. antboſat.* ℥. i. *ſalis* ʒ. j. M. F. Clyſter, cuius vis augeri poteſt, ſi pilul. aurear. vel trochiſc. alhandal. grana aliquot addantur.

Chymici croci metall. vel vitri Antimonij. ℥ iii. vel iv. in aqua conueniente ebullire ſinunt, & colaturam Clyſteri admiſcent. Vel etiam reliquis purgantibus omiſſis Croci metall. ʒ. ß. in liquore conueniente coquunt, & colaturam cum decocto Clyſteris miſcent.

In Paroxyſmo Epileptico ex vtero & ventriculo nonnulli etiam vomitum commendant, penna oleo, cui ℥. iv. ſl. Antimonij admiſta ſint, intincta excitatum. Nam per vomitum ſolet tum ſolui acceſſio.

9. Naribus ea adhibeantur, quæ non ſolum vim attenuandi & diſcutiendi habent, ſed & ſpecifica vi Epilepſiæ reſiſtendi prædita ſunt. Inter quæ primas facilè obtinet Ruta quocunque modo adhibita. Ea ergo vel viridis cum aceto naribus admoueatur, vel lacinia ſucco rutæ cum caſtoreo mixto imbuta naribus admoueatur. Vel Oleum & Balſamum Rutæ naribus illinantur. Vtile eſt & Oleum vel Balſamum ſuccini; quibus addere licet oleum deſtillatum maioran. pulegij, nucis moſchat. caryophyll. cinamomi. Efficaces etiam ſunt aquæ antepilepticæ, ſi ijs nares irrigentur. Rutam ſylueſtrem tanquam arcanum cuiuſdam ruſtici experientia probatum, quo & ipſe feliciter ſæpe vſus eſt, commendat Trallianus.

Exempli gratia.

℞. *Succi rutæ* ℥. ii. *aq. antepilet.* ℥. ß. *caſtor.* ℈. ii. *puluer. rad. pæon.* ℈. i. M. & naribus immittantur.

Vel: ℞. *Ol. deſtillati rutæ* ℈. i. *ſuccin* ℈. ß. *maior.* gutt. iiij. *caryophyll.* gutt. ij. *ol. nuc. moſch. expreſſi. q. ſ.* F. Linimentum vel Balſamum.

Vel: ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ. extract. rutæ, caſtor. an.* ℈. i. *ol. deſtill. rutæ, ſuccini an.* ℈. ß. *Theriac. antiq.* ʒ. ß. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Extract. rutæ* ℈. ii. *caſtor.* ℈. i. *ol. deſtillat. rutæ. ſuccini an.* ℈. ß. *granor. iuniperi, maior. an.* gutt. iii. *camphor.* ℥. v. *Theriac. antiq.* ʒ. ß. F. Linimentum ad nares.

10. Lingua & palatum illinantur Theriaca, Mithridat. Confect. Anacardin. aut diacaſtor. in ſucco vel aqua rutæ, lauendulæ, aut alia conueniente, vel aceto rutaceo diſſoluto, aut caſtoreo in aceto macerato; aut Sal ori indatur, & dentibus affricetur, & quidem non tantum ſal eſculentus, ſed & ex ruta aut alijs plantis Antepilepticis, paratus.

Vel: ℞. *Caſtorei opt.* ℈. ii. *benzoin* ℈. i Trita miſceantur cum *oxymel. ſcillitic.* ℥. i. ß & diductis dentibus cochleari in os infundantur.

11. Auribus, vertici & ſuturæ coronali ea, quæ naribus admouentur, inungere licet; vel ſacculus capitalis è ſpeciebus diamoſc. dulc. aromat. roſar. ruta, flor. lauendulæ, ſuccino paratus verticis imponatur, vel ceratum ex ijs compoſitum, Imprimis ſuturæ coronali oleum cranij humani commodè inungitur. Iiſdem & tempora inungi poſſunt.

Commendantur & ſuffumigia ex granis Iuniperi, ſemine Rutæ, aſſa fœtida, galbano, & imprimis ex ſuccino albo. Licet enim ſuccini fumus extra paroxyſmum lædat: tamen in acceſſione, ſeu in paroxyſmo Epilepticos non parum iuuat, quod multiplici experientia confirmatum.

12. Si hiſce æger non excitetur, aut hiſce admotis ſternutatio non cieatur, fortiora ſternutatoria adhibenda, præſertim adultis, de quibus iam loquimur. De Infantibus enim poſtea in ſpecie dicemus.

Exempli gratia.

℞. *Radic. pyrethr. ireos an.* ℈. i. *Caſtor. ellebor. albi an.* ℥. ii. *ſem. rutæ, nigellæ. fol. maioran. ſiccæ an.* ℈. i. *cubebar. piper. alb. an.* ℈. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Piper. alb. fol. maioran. ſiccor. an.* ℈. ii. *caſtorei* ℈ ß. *euphorb.* ℥ ii. F. Puluis.

Vel: ℞. *Rad. ireos, maior. ſiccæ, ſem. nigel. an.* ʒ. ß. *piper. alb.* ℈. i. *pyrethri, caryoph. an.* ℈. ß. F. Puluis.

Horum puluerum granum vnum atque alterum in nares ægri immittatur, vel pulueriſata & nodulis incluſa aceto madefiant, & naribus ægri admoueantur.

13. Aetius, *Tetrab.* 2. *Serm.* 2. *cap.* 15. refert, collapſos ſtatim excitari, ſi ſanguis ex magno ægri pedis digito vulnerato labijs illinatur.

Ferunt, D. Brunnerum, Archiatrum Halenſem, turturem fœminam deplumaſſe, & vmbilico Epilepticæ in paroxyſmo impoſuiſſe, atque ſic paroxyſmum abegiſſe. Extrahi enim fumum quendam venenatum ſcribunt, quo extracto ipſa conuellatur, & moriatur.

14. Neque amuleta negligenda, ſed ægri collo appendenda; Radix pæon. vngula alcis, Corall. Iaſpis, Smaragdus, Lapis Chelidonius.

15. Et cum in Epilepticis Paroxyſmis ſæpe cor non parum afficiatur, non abs re fuerit, cordis regioni

Epithema aut ſacculum cordialem applicare.

16 Monenda præterea & hæc, dum turpitudinem faciei,oris diſtorſionem & ſpumam occultare volumus, capite & facie tecta, videndum, vt id ita fiat, ne reſpiratio impediatur. Et dum ori aliquid indimus, ne dentibus lingua lædatur, & vt ſpuma emanare poſſit, & palato medicamentum adhiberi. Si conuulſio mandibularum ſit fortior; lignum vel alias res duras dentibus interponere non ſemper licet; cum interdum dentes hoc modo elidantur; ſed commodius eſt ſacculum ex corio vel craſſiore linteo paratum, & ruta, ſinapi, pyrethro, caſtoreo & ſimilibus refertum dentibus interponere, quo modo & os apertum ſeruabitur & morbo ſuccurretur.

Non ſolum autem hæc circa ægrum agenda & extra

Exhibenda in Paroxyſmo. adhibenda ſunt,ſed & ſtatim & dum hæc fiunt, medicamenta quædam,quæ peculiari vi Epilepſię aduerſantur, eiuſque cauſſam diſſipant ac diſcutiunt,exhibenda.

Theriaca videlicet vel *Mithridat.* in aqua conuenienti diſſoluta.

Vel *Caſtorei* ℈. j. *in oxymel. ſcillit.* ℥. j. diſſolut. *Aqu. ceraſor. nigror. dulcium, aqu. hirundin. tiliæ. dentariæ & epilepticæ aliæ. Oleum ſuccini* gutt. iij. vel iv. in aqua conueniente. *Mixtur. ſimplic.* ℈. j ʒ. ß. vel ℈. ij. in aqu. idonea. *Liquoris cranij humani* gutt. viij. in aqu. conuenienti.

Cinnabarim natiuam à Cratone commendatam ac magnetem Epilepſiæ appellatam fuiſſe, & hunc puluerem ad Epilepſiam,vt & vertiginem, vſurpatum fuiſſe referunt.

℞. *Cinnabaris natiuæ* ℥. ß. *Corallor. rubr. præparat. Margarit. præparat. an.* ℈. ij. *Croci* ℈. j. *fol. auri duodecim.* F. Puluis, cuius gr. vij. vel xvi. dentur cum aqua conueniente.

Vel pulueris alicuius Antepileptici ʒ. ß. vel ʒ. i. in liquore conueniente exhibeatur.

Vel: ℞. *Aquæ fl. tiliæ* ℥. j. ß *ceraſor. nigror. vel ſpiritus eorum. Aq. Hirundin. vel Picarum an.* ℥. j. *Tinctur. ſeu extracti liquid. caſtor.* ʒ. ß. M. vel exhibeatur hæc aq.

℞. *Cranium humanum non ſepultum*, deſtilletur per retortam in arena ſ.a. igne valido, ac deſtillatio ter repetatur.

Poſtea: ℞. *Pæoniam marem cum toto*, comburatur, & cum aqua fiat Lixiuium.

Tandem: ℞. *Lixiuij huius, Aq. cranij humani an.* ℥. ij. *caſtorei* ʒ. j. ß. *ſpec. diamoſchi* ʒ. ß. Deſtillentur per B. M. Deſtillato adde *margarit. præparat.* gr. xx. *ol.* Vitriol. gutt. v, *aniſi* gutt. x. M. exhibeatur in Paroxyſmo cochlear j.

Cura poſt Paroxyſmum,

Poſtquam Paroxyſmus ceſſauit, danda opera, ne re-

Curatio extra paroxyſmum. uertatur. Et quamuis Epilepſia morbus non ſit eiuſdem generis, ſed alia per primarium cerebri affectum, alia per conſenſum; tamen cum multa ſint, quæ in omnibus Epilepſiæ ſpeciebus locum habent, illa primo proponemus,

Vena Sectio.

Et primò quidem ſi plenitudinis notæ appareant, aut ſanguis multus melancholicus adſit, vireſque permittant,mox ab initio vena aperiatur; primis tamen viis, vt moris eſt, Clyſtere vel medicamento propinato expurgatis. In malo verò inueterato venæ ſectio tutò omittitur. Quantitas autem conueniens emittatur, & potius parcior, quam copioſior.

Præparantia.

Præparatio, Poſtea ad vitioſorum humorum purgationem accedendum, qui prius tamen præparandi ſunt. Etſi vero plerique in præparatione & euacuatione humorum ad pituitam, quod ab ea Epilepſiam fieri credunt, reſpiciunt: tamen tutiſſimum erit, conſiderare, quis humor vel plures etiam multi abundent, & ad eos curationem dirigere: cum humores tales vitioſi cauſſas eiuſmodi malignas foueant, & earum naturam facilius induant.

Humor Pituitoſus ergo ita præparetur.

Potio.

℞. *Rad. pæoniæ decreſcente Luna collect.* ʒ. vj. *ireos Illyric.* ℥. ß. *acori veri, Angelicæ an.* ʒ. ij ß. *ſem. pæon. cardui bened. an.* ʒ. ii. *rutæ, fœnicul. an.* ʒ. j ß. *fol. rutæ, betonic. hyſſopi, ſaluiæ, maioran. an.* M. j. *flor. pæon. ſtœchad. Arabic. anthos an.* p. j. *viſci querni* ℥. ß. Coqu. in diplomate vaſe clauſo *in ſ.q. aq. vel hydromelit.* ℥. xv.

Colatura expreſſa, vbi ſubſederit, effundatur, atque addatur *Syrup. de hyſſopo* ℥. ij. *ſtœchad. ſimpl.* ℥. j. ß. *de pæon. oxymel. ſcillit. an.* ℥. j. F. Potus, qui in partes quinq; diuidatur,& diebus quinque manè propinetur.

Vel: ℞. *Radic. pæoniæ* ℥. j. *fœniculi, eryngij an.* ℥. ß. *angelicæ, fraxinellæ, an.* ʒ. ij. *viſci quern.* ℥. j. *betonicæ, rutæ, maioranæ. hyſſopi an.* M. j. *flor. anthos, ſtœchados Arabicæ, ſaluiæ an.* p. j. *caryophyll.* ʒ j. Infundantur in *ſ. q. aquæ pæoniæ & flor. tiliæ* vaſe clauſo per triduum, in B. Col. clara effundatur & ſ.q. ſacchari dulcoretur. Doſis ℥. iv.

Vinum.

℞. *Viſci querni* ℥. j. *ſaluiæ. hyſſop. an.* M. j. *flor. lilior. conuall. ſtœchad. Arab. tiliæ an.* p. ij. *ſem. pæon. fænicul. an.* ʒ. ij. *cinamomi* ʒ. vj. *calami aromat. nuc. moſchat. an.* ʒ. iij.

Infundantur in vaſe vitreo, in ſufficienti quantitate vini boni, & macerentur per dies iv. poſtea traijciantur per manicam Hippocrat. ac Saccharo,ſi libet, dulcoretur, F. Claretum.

Hydromel.

℞. *Mellis opt.* ℔. vj. *aqu. puræ* ℔. xxxvj. Coqu. in vaſe conueniente, & deſpumentur, ſpuma detracta addantur & in ſacculo coquantur *ſaluiæ, betonic. hyſſopi. roriſmar. an.* M. iij. *flor. ſtœchad. Arab.* M. ß. *viſci querni* ʒ. vi. Coq. ad tertiæ partis conſumptionem.

Poſtea liquor recondatur in vaſculo ligneo, vt deferueat. Poſt dies aliquot ſuſpendantur in eo in nodulo, *cinamomi, calami aromat. nuc. moſchat. an.* ℥. ß. *caryophyll.* ʒ. ij. Aſſeruetur hebdomadis aliquot, vt hydromel clarum fiat de quo ℥. iij. propinentur.

Syrupus vel Iulepus.

℞. *Syrup. de hyſſop.* ℥. j. ß. *ſtœcad. ſimpl. pæoniæ, oxymel. ſcillit. an.* ℥ i. *aqu. Hyſſopi, lilior. conuall. pæon. an.* ℥. ij. *cinamomi* ʒ. j. Miſc. pro duabus doſibus. Loco oxymel. addere licet Spiritus vitrioli. ℈. ß. Ad humorem pituitoſum vtile etiam eſt decoctum hyſſopi, de quo infra in curatione infantium.

Humor Melancholicus ſi abundat, ita præparetur.

Potio.

℞. *Rad. pæon. helen. polypod. querni an.* ʒ. iij. *betonic. meliſſ. roriſmar. an.* M. j. *fl. pæon. ſtœchad. Arabic. tiliæ an.* p. j. *vuar. paſſar.* ℥. j. *glycyrrhiz.* ℥. ß. Coq. ſ. a.

Colat. ℞. ℥. ix. *Syrup. bugloſſ.* ℥. j. ß. *tunic. beton. an.* ℥. j. M. F. Potio pro tribus doſibus.

Iulepus.

℞. *Aqu. pæon. ceraſor. nigror. dulc. borrag. an.* ℥. iij. *Syrup. pæon. ſtœchad. ſimpl. tunic. an.* ℥. j. ß. *aq. cinamomi* ʒ. iij. M. pro tribus doſibus.

Humor Bilioſus ſi abundet.

℞. *Rad. pæon. taraxac. graminis, aſparagi, viſci querni an.* ℥. ß. *endiu. capil.* Ven. *an.* M. ß. *ſem. pæon. endiu. an.* ʒ. j. Coqu. in ſ.q. aquæ puræ.

Colat. ℞. ℥. x. *ſyrup. endiu. ſimpl. violar. betonic. acetoſ. ſimpl. an.* ℥. i. ß. Miſce. pro 4. doſibus.

Purgantia.

Præparati humores euacuandi ſunt. Et quidem incipiendum à lenioribus, & ad fortiora progrediendum, Purgatio. continuanduſque eorum vſus diutius. Cenſetque non ſine cauſſa Thom. Eraſtus, *in diſputat. contra Paracelſum* in Epilepticis plurimis fruſtra omnia fieri, ſi purgationes non continuentur: Ideòque

non

non ſolum bis, ter aut quater, ſed etiam plures menſes continuanda eſſe. Principio tamen crebrius purgat, & alternis vel ternis vel quaternis diebus leniora purgantia exhibet. Poſtea verò cum actiones animales recte ſeſe habere incipiunt, ac ſymptomata remittunt, tarius purgat, ſingulis ſcilicet ſeptimanis ſemel vel ter in menſe; idque per totum annum: Poſt hoc tempus ſemel in menſe, aut etiam per longiora interualla. Monet & hoc Maſſarias, non ſemper in lenioribus ſubſiſtendum eſſe, ſed quandoque etiam ad fortiora purgantia progrediendum eſſe; & hinc fieri, quod Epilepſia raro curatur, quod Medici ſemper in lenioribus hæreant.

Inter purgantia commodiora ſunt Agaricus, pituita præcipue abundante, ſicut & helleborus in melancholia; in bilioſis rhabarbarum addi poteſt.

Pituitoſo ergo humore abundante *in decocti ad pituitoſi humoris præparationem parati ſufficiente quantitate* Coqu. vel infundantur *agaric. trochiſcati* ʒ. vi. *fol. ſenæ elect.* ℥. i. *zinziber. galangæ an.* ʒ. i.

Colat. ℞. ℥. vi. *mell. antheſat.* ℥. ii. M. pro duabus doſibus.

Vel: ℞. *Pilular. coch* ℈. ii. *Arabicar.* ℈. i. *troſchiſc. albandal.* g. iii. *Ol. ſalu.* gutt. i. F. Pilulæ N. xxv.

Verùm quia plerumque humores plures ſimul peccant, purgantia quoque ad plures humores dirigenda; atque iis, cum continuatione opus, commodè præparantia adduntur.

Syrupus.

℞. *Rad. pæon. iuſto tempore collect.* ʒ. i. *aceri veri, viſci querni an.* ℥ ß *fol. hyſſopi, beton. ſaluiæ, rutæ, primula veris, carduu bened. an.* M. i. *ſem. pæon. fœnicul. an.* ʒ ii. *fl. tiliæ lil. conuall. primul. ver. an.* M. ii. *polypod. querni* ℥. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. ii. *ſem. carthami, excorticat.* ℥. i. *agar. trochiſc.* ʒ. vi. *helleb. nigri Styrac. præparat. an.* ℥. ß. *zingiber. galang. an.* ʒ. ii. *cort. citri, nuc. moſchat. an.* ʒ. i.

Infundantur in ſuff. quant. aqu. ſimpl. Poſtea ebulliant, colentur, & clarificentur, additaque ſacchari ſuff. quant. Coqu. lento igne ad ſyrupi conſiſtent. Cui ſub finem addantur oxymelit. ſcillit. ℥. iii. De quo dentur ℥. ii. vel plures, pro corporis ratione.

Oxymel Helleboratum Iuliani ad Epilepſiam vtile deſcripſit Geſnerus, quod in Auguſtano Diſpenſatorio quoque extat.

Habetur etiam Syrupus helleboratus ad Epilepſiam vtilis apud Quercetanum *in Tetrad. in fine. cap.* 17.

Vinum.

℞. *Mechoacann.* ℥. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. *turbith. elect.* ʒ. vi. *zingiberis, galang. cinamom. nucis moſch. an.* ʒ. i. *caryophyll. granor. Paradiſi an.* ʒ. ß. *flor. ſtœchad. Arabic. lil. conuall. an.* p. i.

Conquaſſata macerentur in vini Rhenani ℔. i. ß. in vitro clauſo loco calido. Colatura filtretur per chartam, & ſi libet, dulcoretur. Doſis ℥. iii. Vel tale, quod Eraſtus in vſu habuit:

℞. *Rad. pæon. ſem. pæon. excortic. an.* ʒ. i ß. *cinamomi, macis, galang. zingiber. caryoph. an.* ʒ. i. *fol. ſenæ elect.* ℥. i. *turbith. vel agar.* ʒ. vi. *vini* ℥. xii. *aquæ ſimpl. vel aliue conuenientis* ℥. viii.

Macerentur horis 24. & poſtea additis ſacchari ℥. iii. per manicam Hippocratis traijciantur. F. Claretum purgans, quod ad tres vel quatuor hauſtus ſuffecerit.

Electuarium.

Electuarium laxatiuum Norinbergenſibus vſitatum eſſe fertur, *die Purgierende Krebel Katrerge* dictum.

℞. *Elect. diaphœnic.* ℥. iiii. *de ſucco roſar.* ℥. ii ß. *antidoti conuulſiu.* ℥. ii. *turpeth. alb. eſula præparatæ an.* ʒ. i. *caſtorei, diagryd. an.* ℈. ii. *coſti, zingib. caryophyll. an.* ℈. i. *ſem. cumini, rutæ, croci an.* ℈ ß. Cum *ſyr. roſar. ſol.* F. Electuarium, cuius doſis ab ℥. ß. ad ℥. i. Antidoti conuulſiuæ deſcriptio hæc eſt.

℞. *Rad. pæon. viſci querni an.* ℥. i. *caſtorei, ſaluiæ an.* ℥. ß. *baccar. lauri, cranij hum. vſti ar.* ʒ. i. *theriac. el. mithrid. opt. an.* ʒ. vi. *mellis deſpum.* ℔. ii. Miſc. pro Electuario.

Extracta.

Extractum Hellebor. nigri deſcripſit Quercetanus *in Tetrad. cap.* 14. Poteſt & tale fieri.

℞. *Cortic. ellebor. nigri Styrac. autumno collecti* ℔. i. Macerentur in vaſe vitreo clauſo in B. in ſ. q. Aqu. Rutæ & Aniſi per octiduum. Poſtea ſuccus exprimatur & aqua per alembicum ſeparetur, donec ſuccus mellis conſiſtentiam acquirat. Succo huic affundatur Spir. vini optimus & omnis Tinctura extrahatur. Spiritus vini ſeparetur, vt remaneat extractum. Cui adde *diagryd.* ʒ. i. *vel extract. ſcammon.* ʒ. ß. *ſolutionis Perlarum* ℈. ß. *corall.* ℈. i. *ſalis volatilis ſuccini* ℈. ß. *Ol. ſuccini, rutæ an.* gutt. vii. *croci. opt.* ʒ. ß. *Ol. cinamomi, caryoph. an.* gutt. v. M. Doſis à ℈. ß. ad ℈. i.

Morſuli.

℞. *Turbit. elect. & gumm.* ʒ. iii. *diagryd.* ʒ. i. ß. *vel extract. ſcammon.* ℈. ii. *cinamomi, Zingiber. nucis moſchat. galangæ an.* ʒ. ß. *corall. rubr. præpar.* ℈. ß. *conſeru. pæon.* ℥ ß. *Ol. ſaluiæ* gutt. vi. *ſacchar. in aqu. lilior. conuall. & tiliæ diſſol. q. ſ.* F. Morſuli. Doſis. ℥ ß.

Pilulæ.

℞. *Extr. pilul. cocchiar.* ʒ. ß. *vel* ℈. ij. *ellebori nigri* g. v. *Ol. rutæ* gutt. i. F. Pilulæ xv.

Alexander Trallianus, *lib.* 1. *cap.* 15. commendant Antidotum, quod Theodoretum dicitur & deſcribitur à Paulo Aegineta *lib.* 7. *cap.* 11. Trallianus autem, vt quoque reliquum corpus purgare poſſit hoc antidoto, addit Colocynthidem & Scammon. pro ægri viribus, ac multos ſe nouiſſe ſcribit, quos ſola eiuſmodi purgatio ſanauerit. Idem refert, ſe quidem etiam Hiera Picra purgaſſe, ac lap Armeno eius tribus Scrupulis datis, & profeciſſe: verùm in comitialibus inueteratis nullum adeo efficax medicamentum inueniſſe, vt hoc medicamentum purgans multoſque ſe nouiſſe deſperatos ab alijs Medicis, vel hoc ſolo perſanatos fuiſſe.

Inter Chymica & metallica commendatur Antimon. & quæ ex eo fiunt, vitrum, flores, crocus, & hinc facta Aqua Benedicta Rulandi. Spir. Vitriol. viridis, qui ex Vitriol. cum vrina puerorum deſtillando elicitur, Mercur. vitæ. Quia tamen pleraque ex iis ſunt vomitoria in Epilepſia potius per conſenſum conueniunt, in Epilepſia vero per primarium Cerebri affectum parum proſunt. Eadem etiam cautè, & non niſi rectè præparata vſurpanda. Et de medicamentis eiuſmodi prolixè tractat Quercetanus *in Tetrade*. Quæ an omnia titulos illos & encomia, quæ præſcripſit, obtinere poſſint, experientia docebit; quæ tamen ſæpius periculoſa: Imprimis cum non ſatis certum, an quædam ex illis ipſe Quercetanus & quo cum fructum vſurpauerit.

Quod autem ſupra monuimus, poſt purgantia ſæpe ad præparantia redeundum, & ea vſurpanda, quæ radices mali abſumere poſſunt, hic repetendum. In quem vſum Galenus *in Conſilio de puero Epileptico*, medicamentum de ſcilla commendat, quo per dies xl. vti iubet. Laudatur & Oxymel ſcilliticum, quod cum aceto paratur. Si tamen neruoſum genus ſit imbecillum ſimplex potius ſuccus ſcillæ cum melle aut ſaccaro miſcendus, eiuſque vſus ſimiliter xl. diebus continuandus à ʒ. ii. ad ℥. ii. ante prandium & in robuſtis etiam ante cœnam, Purgante ſingulis ſeptimanis interpoſito. Poteſtque hoc medicamentum vel ſolum dari, vel etiam Antepilepticis miſceri.

Trallianus inter ſimplicia: quæ ſi quid corporis meatibus inſideat, extenuare & abſumere poſſunt valentiſſimum Pyrethri radices contuſas & melle exceptas eſſe ſcribit, ſi detur cochleare vnum per interualla,

donec vndecies exhibueris. Experientia, inquit, probatum eſt auxilium, ne ipſius vilitatem contemnas.

Verùm de ſcilla, pyrethro, & ſimilibus medicamentis calidis atque attenuandi & incidendi vim habentibus notandum, ea ab antiquis vſurpata fuiſſe eo præcipuè fine, vt pituitam craſſam, à qua cerebrum obſtruente Epilepſiam fieri credebant, attenuarent & inciderent. Verùm cum Epilepſia potius à materia neruoſum genus irritante & vellicante fiat, talia nonniſi in frigida & humida corporis conſtitutione locum habent, aut ſi in ventre inferiore epilepſiæ cauſſa pertinacius hæreat, in reliquis cautius vſurpanda. Imò magis efficacia ſunt, ſi medicamenta, quæ peculiari vi Epilepſiam curant, adiungantur, cuius generis medicamenta inter Antepileptica poſtea proponemus.

Poſt repetita præparantia & alterantia ſubinde ad purgantia recurrendum, & diutius ea, vt antea dictum, continuanda. Ideoque etiam ea eligenda, quæ corpori minus nocent, & minus maligna ſunt. Ac licet in principio, cum vſurpari incipiunt medicamenta, appetitus deijci ſoleat tamen hoc accidens ſtatim ceſſat, vt ſcribit Eraſtus, paulatim aſſuefacta natura ad medicamentorum vſum, & corpore puriore iam reddito ac per interualla medicamentis idoneis roborato.

Sudorifera.

Sudoris prouocatio. Vt radices huius mali, quæ ſæpe altius infixæ ſunt, quam vt purgantibus tolli poſſint, plane euellantur, poſt vniuerſales euacuationes ſudorifera vtilia ſunt. Nimirum decoctum ligni Guaiaci, cuius vſu cum victu ſiccante & extenuante ſe multos Epilepticos curaſſe teſtatur Leonhardus Iacchinus *in 9. Rhaſis. cap. de Epilepſia.* Continuandus autem eius vſus non ſolum per dies aliquot, ſed & ſeptimanas, ſi vires ferant.

Efficacior autem redditur, ſi Medicamenta Antepileptica addantur.

Exempli gratia.

℞. *Ligni Guaiaci.* ℔.j. *viſci querni* ℥.ij. *radic. pæon.* ℥.j. Infundantur horis xxiv. in aqu. ℔.xii.

Poſtea coquantur ad tertiæ partis conſumptionem.

Colat. dentur ℥ vi. ad ſudorem ciendum. Remanentiæ iterum coquantur, & decoctum illud loco potus in menſa vſurpetur, vel vinum eo diluatur.

Eodem modo decoctum Sarſæparillæ, radic. Chinæ Ligni Saſſaphras parari poteſt. Commendatur & decoctum viſci quernı; radicum item pentaphyll.

Quercetan. *in Pharmacop. dogmatiſ. reſt. capit.* 8. tale parat.

℞. *Raſur. ligni Buxi* ℥.ij.ß *ligni iunip. rad. pæon. viſci querni an.* ℥.j ß. *ligni rhod. C.C. an.* ʒ. vj. *eboris, rad. Chinæ an.* ℥.ß. *ſem. cardui benedict. cortic. citri an.* ℥.j.

Macerentur horis 24. in aqu. tepidæ ℔. viij. deinde coquantur ad tertiæ partis conſumptionem. Sub finem addantur *flor. tiliæ, lilij conuall. an. p. ij.*

Colentur per manicam Hippocratis. Doſis ℥.v. vel v.

Datur & lapis Bezoar, eundem in vſum.

Chymici ad ſudorem ciendum Spir. Cardui ben. vel Sambuci propinant ℥.j. Spirit. Guaiaci ℈.ij. cum conueniente liquore, Spirit. Tart. comp. ʒ.ß. vel ℈.ij. in liquore conueniente, Sal volatile C. C. Bezoartic. miner. gr. iv. v. vel vj. Antimonij fixi ℈.ß. cum pauxillo Theriac.

Antepileptica Medicamenta.

Antepileptica medicamenta. Corpore euacuato, ea medicamenta, quæ occulta & ſpecifica vi Epilepſiæ reſiſtunt, vſurpanda, ſiquidem in his maxima curationis ſpes ſita eſt, eaque ſingulis diebus, quibus non vſurpantur alia medicamenta, exhibenda. Eadem tamen vtiliter quoque præparantibus, purgantibus, & ſudoriferis admiſcentur.

Simplicia.

Pæonia radix, ſemen & flos. Colligendam autem radicem cenſent alij Menſe Iulio, Sole exiſtente in Leone, in meridie, die Solari decreſcente Luna, aut potius noua vt Hercul. Saxon. Alij menſe Aprili, Sole in Ariete exiſtente, & Luna in oppoſito, quod commodius videtur, Alij Sole in Ar. exiſtente & Luna in Sagitt.

Viſcum quernum, corylinum & tiliæ, quod nonnulli alijs præferunt ℈.ij. vel Drach. j. pondere datum. *Ruta cum hortenſis tum ſylueſtris.*

De Ruta ſylueſtri eiuſque in Epilepſia efficacia videatur Alexander Trallianus *lib, 1. c. 16. Pollium Montanum, Caſtoreum à* ℈.j. ad ℈.ij. in liquore conueniente datum. *Vngula Alcis, Cranium hominis* violenta morte non morbo interempti, atque imprimis oſſiculum illud triangulare, quod ad futuram *λαμβδοειδῆ* in quibuſdam corporibus reperitur.

Commendantur etiam radices pyrethri, eringij. Multos ſanatos fuiſſe bibendo pulueris bryoniæ ʒ. j. cum vino manè, vnius anni ſpatio, ſcribit Fontan. *lib. 1. Pract.* Mizaldus verbenam collectam Sole per arietem currente & mixtam cum aliquot granis pæoniæ tritam & cum vino exhibitam epileptico, miracula facere ſcribit. *Valeriana Sylueſtris* Radix antequam caulem edat, effoſſa valde commendatur à Fabio Columna, *in Hiſtor. Plantarum*, qui refert pulueris radicis huius cochlearis dimidij quantitate ſemel vel bis cum vino vel alio conueniente liquore ſumpti vſu pro ægri & ætatis ratione plurimos ſanatos fuiſſe. *Succinum, Corallium, Smaragdus, Lilium Conuallium, Flores Tiliæ, Radix Dentariæ, Veſica Apricum vrina in furno exiccata, C.C. Coagulum Leporis* erui magnitudine ex aceto potum. *Lignum Coryli*, quod Heracleum Rulandi eſſe cenſetur, *Stercus pauonis.* Hieronym. Donzelinus *in Conſil. à Scoltzio collectis conſil.* 38. ſcribit, *cum primum pullus equinus in lucem prodit, vomitu quandam materiam reijcit, quam, niſi quis præripiat, mater ſtatim deuorat. Hæc ſiccata & pulueriſata à morbo comitiali liberat certo experimento, vt mira res videatur.*

Præter iſta ſelectiora recenſentur paſſim & alia. *Πολύνευρον* (plerique interpretantur Plantaginem illam ſeptineruiam) oportet ieiunum quam plurimum viridem comeſſe à prima Luna ad triceſimam, tradit Scribonius Largus *cap.* 2. qui & alia remedia eodem loco habet,

Ab alijs laudatur epar aſini aſſatum, Epar Capri, turdi, Vrſi: Imprimis vero Epar ranarum, vtpote quo etiam pertinax & diuturna Epilepſia ſublata ſit. Colligantur menſe Maio, Iulio. Iunio ranæ paluſtres virides num. xl. viuis diſſectis epar eximatur, ſiccentur epata extenſa ſuper folijs braſſicę in olla vitreata lento calore. Hinc pulueriſentur, & puluis in partes quinq; æquales diuidatur, cuius pars prima ieiuno cum vino ſub ipſo nouilunio, luna in canc. exiſtente, exhibeatur, & puluere ſumpto duabus horis à cibo æger abſtineat: Secunda pars cubitum ituro exhibeatur, & ita reliquæ. Sanguis muſtelæ, caro muſtelę, cor lupi, Teſticuli apri, Cor Leporis, hirundinis, ciconiæ, vulturis, Lac equinum, fimus ciconiæ, vermiculi inuenti in tuberoſitatibus Cynosbati, & alia multa, quæ cum alij recenſent, tum ex alijs collegit Nicolaus Florentinus. *Serm. 5 tract. 2. cap. 15.*

Chymici Spir. Vitrioli commendant & Ol. Lunæ, & ex modo enumeratis præparant, oleum & ſal volatile ac Magiſterium ſuccini, de quibus videatur Cl. D. Michael Doringius *in Diatribe de Opobalſam. Sect.* 3. Oleum Ligni Buxi, Quercetanus *in Tetrad, cap. 16.* Ol. ligni Heraclei ſeu Corulini, de quo Rulandus *in obſeruationibus.* Oleum, ſpiritum & ſal volatile & ſolution, Cranij Humani: Tincturam & Magiſterium Coralliorum, Vngulæ alcis ſolutionem ſeu Magiſterium; Aqu. Ceraſorum nigrorum dulcium, florum tiliæ, pæoniæ, Lilij conuall. Radic. Dentariæ.

Etſi

Etſi verò iſta medicamenta ob peculiarem illam vim qua Epilepſiæ aduerſantur, in omnibus cauſſis locum habent; quia tamen alia temperata, alia calida, alia frigida ſunt, non inutile fuerit, pro diuerſa corporis conſtitutione in his aliquem delectum habere.

Compoſita.

Ex his ſimplicibus multa compoſita fiunt medicamenta.

Pulueres.

Habentur ferè in omnibus pharmacopolijs pulueres contra Epilepſiam, inter quos eſt puluis Marchionis dictus, in diſpenſatorio Auguſtano.

℞. *Viſci querni. granor. fl. pæon. radic. pæon. omnium iuſto tempore collector. an.* ʒ.ij. *ſolut. coral.* ℈.ij. *perlar.* ℈.j. *cranij humani* ʒ.j.ß. *vngula alcis* ʒ.j. *ſuccini albi* ʒ.ß. F. Puluis Doſis à ℈.j. ad ʒ.j. Pro ditioribus addi poteſt *lapid. bez. amb. an.* ℈.j. *moſchi* ℈.ß. Puluis Epilepticus D. Sigiſmundi Kolreuteri.

℞. *Fol. bet. hyſſop. quinque fol. herb. paralyſ. an.* ℥.ß. *rad. bryon. pæon. eryng. gentian. an.* ℥ß. *lign. viſc. quern. corylini. coriand. praeparati. ſemp. pæon. excort. an.* ℈.viij. *C.C. vſti praeparati* ʒ.vj. *vngula alcis* ʒ.ij. *unicornu* ʒ.iij. *fl. pæon. conuall. viol. purp. tilia an.* ʒ.iij.(*al.* ʒ.j.ß.) *fol. auri puri* n.vj. *coral. alb. rubr. Margarit. praeparat. an.* ʒ.ij. *chamaedr.* ʒ.ij. *Vnguium anterior. pedum mediorum leporis.* ʒ.j. *Coaguli leporis vel hædi* ʒ.iij. *Off. de C. C.* num.iiij. *raſura partis anterior. cranij* ʒ.iij. *vngula aſini* ℈.iiij. Ex his omnibus F. puluis.

Alius. ℞. *Vngul. alcis. cranij humani, rad. pæon. ſem. pæon. an.* ʒ.j. *corall. rubr. praepar.* ℈.ij. *diamoſch. dulc.* ʒ.ß. F. puluis.

Alius: ℞. *Rad. pæon. iridis Florentin. viſci querni, vngula alcis, granor. pæon. an.* ʒ.j *coral. rubr. praepar. ſuccini albi an.* ℈.j. *Margar. praepar. ligni aloes an.* ℈.ß. *flor. lauendul. Smaragd. praepar. an.* ℥.vj. F. Puluis.

Alius: ℞. *Cranij humani* ʒ.ij. *ſuccini praepar. Magiſt. perlar. corall. an.* ʒ.j. *vngul. alcis, viſci qu. rad. pæon. an.* ℈.ij. *flor. tiliæ, lauendul. an.* ʒ.ß. *lap. Bezoar. vnicornu veri an.* ℈.ß. F. Puluis Doſis ad ʒ.ß.

Alius: ℞. *Sem. pæon. viſci querni, cranij hominis è parte anteriore, ſtercor. Pauonis an.* ʒ.j.ß *ſpec. diaxylo aloes, diamoſch. dulc. an.* ʒ.ß F. Puluis. Poſſunt addi Sacchar. ʒ.iiij.

Alius: ℞. *Rad. & gran. pæon. cubebar. viſci q. cinamomi an.* ℈.j. *ſuccini albi praeparat. caſtorei an.* ℥.iij. *cranij hum. C.C. vſti praeparati an.* ℈.j. *lap. Smaragdi* ℈.ß. *ſpec. diamoſch. d. diaplir. an* ℈.j. *fol. auri* num.ij. F. Puluis.

Alius: ℞. *Viſci q. vngula alc. C.C. vſti. corall. rubr. ocul. cancri, margar. praepar. an.* ʒ.ß. *rad. pæon* ℥.ß. *raſur. cranij hum.* ℈.j. *fol. auri* n.vj. *croci orient.* ℈.j. *ſaccar. candidi albi* ℥.ß. F. Puluis.

Alius: ℞. *Rad. pæon.* ʒ.j. *viſc. q. vngul. alcis an.* ℈ ß. *ſemi. coriandr.* ℈.j.ß. *cal. arom. galanga an.* ℈.ß. F. Puluis.

Alius: ℞. *Rad. pæon. & ſem. eiuſdem tormentil. lapid. 5. pretioſor. praeparator. an.* ℈ ß. *ſpec. diamoſch. d. pulu. viſci q. an.* ℥ j. *cranij hum.* ʒ.iij. *vng. alc.* ʒ.ij.ß. *macis, cardamomi, cubebar, coriandri an.* ʒ.j. *fol. auri, & arg.* nu.vj. F. Puluis ſaccharo edulcorandus.

Alius: ℞. *Corn. vnicornu, vel in defectu huius lapid. bezoar* ʒ.j. *vngula alcis. margarit. non perforat. corall. rubr. alb. praepar. C.C. vſti. radic. pæon. ſem. pæon. excort. viſci querni, auri Vngar. puriſſimi an.* ʒ ß. *ſtercor. pauon.* Pulueriſentur ſingula ſeorſim, & F. Puluis ſubtiliſſimus.

Detur ſenioribus ʒ.ß. cum aq. fl. tiliæ, vel lilij conuall. primulæ ver. fl. pæon. vel aq. hirund. cum aceto deſtill. Iunioribus vero & præſertim pueris trium vel quatuor annorum aut circiter ℈.j. vna vice detur.

Puluis è Cinnabari natiua Crationis ſupra propoſitus eſt, de quo videatur Quercetanus *in Tetraa,cap.* 33.

Alij ita præparant. ℞. *Cinnab. natiua & mineral. veræ* ℥.j.

Leuiter ſupra ignem lentum in tabula torrefiat, Poſtea ſubtiliſſimè teratur, ſupra marmore in puluerem impalpabilem.

Deinde adde *Margarit. praeparat. Corall. rubr. praeparat. an.* ʒ.j.ß. *Cranij hum. praeparati. C.C. vſti praeparat. an.* ʒ.j. *Croci* ʒ.ij. *fol. auri* num.xxv.

Exactiſſimè miſc. & iterum terantur ſuper marmore.

Plures pulueres videantur *in Spicileg.* Hildesheimi *cap.*7. Antidotario ſpeciali VvecKeri *ſect.*20.

Aqua.

Aquarum Antepilepticarum paſſim deſcriptiones multæ extant. Aliquot ſaltem exempli loco afferre libet.

Aqua Hirundinum talis parari poteſt.

℞. *Hirundin.* num. xl. *rutæ* M.ij *caſtor.* ℥.j. *vini albi q.ſ.* Deſtillentur in B.M.

Aqua Hirundinum D. Sigiſmundi Kolreuteri.

℞. Pullor. hirundinum viuorum, quot haberi poſ- Aqua hirundinum.
ſunt, (e.g. numero 200.) quibus adde tertiam partem (℥.xiij.) Caſtorei, Contundantur ſimul in mortario, & pro qualitate hirundinum affunde aceti vini cochl. i.ß. (vel etiam ij) & ſtent ſic ſimul in vaſe vitreo per triduum; poſtea deſtillentur, & roſtro alembici j imponatur Cinamomum, vt per id tranſeat.

Alia: ℞. *Hirundinum* num.xx. Macerentur in vino per dies xiv. His add. *viſci quern.* ℥.iij. *rad. pæon.* ℥.ij. *Caſtor.* ℥.j. *herb. rutæ rec.* M.ij. *fl. ſambuc. tiliæ, roriſmar. primula ver. an.* M.j. *cinamomi acutiſſ.* ℥.iij. *cubebar. macis an.* ʒ.ij.

Inciſ. & contuſ. miſc. & deſtill. cum ſ. q. vini Rhen. opt.

Alia: ℞. *Hirundin.* num.lxxiiij. *Caſtorei, galbani an.* ℥.v.ʒ.ii ß *ſem. coriandr* ℥.ij ℈.iiij. *ſeſelcos* ʒ.x.℈.j. *aceti vini* ℔.x.℥.viij F. deſtillatio ſ.a.

Quæ Aqua fœminis præcipuè exhibetur.

Alia: ℞. *Hirundin. domeſt.* num. xlv. amputatis pennis alarum & caudarum grandioribus, non euulſis, diſcerpantur in medium, & incidantur, affund. *Aceti* ℔.iij. *Vini Rhen.* ℔.j.ß. Stent per 3. d. & noct. poſtea add. *Caſtor* ℥.ß. *viſci qu.* ℥.ß. *vngula alcis* ʒ.iij. *C.C. vſti* ʒ.ij. *rad. & ſem. pæon. an.* ℥.j.ß. *ireos* ʒ ij. Stent iterum per hor. 24. poſtea f. deſtillatio in M.B. bene obturatis vaſis, ne quid exſpiret.

Alia. *Hirundin. praeparat.* ℥.iv. *Caſtor.* ℥.iij. *rad. pæon.* ℥.ij ß. *ſuccini* ℥ ß. *fl. lil. conuall. chamam. Rom. maioran. an.* M.j. Macerentur in aceto ſorti per hor. 24. deinde ſuperinfund. *Vini Rhen. opt.* ℔.vj. & deſtillentur in B. ſ. a.

Aqua Picarum compoſita talis paratur:

℞. *Sem. pæon. radic. eiuſdem an.* ℥ ß. *Ariſtoloch. long.* Aqua picarum.
℥.iij. *viſci querni* ʒ.ß *caſtorei* ℥.ij. *pyrethri* ʒ.ß. *flor. ſtæchad. Arabic.* ʒ.v. *lilior. conuall.* ℥ j ß. *primula veris, pæon. an.* ʒ.vj. *lauendul. roriſmarini an.* ʒ.v. *fol. ſaluia, maioran. beton. hyſſopi an.* ℥.ß. *cinamomi, caryoph. nuc. moſch. cardamom. an.* ℥.ß. ſingulis craſſo modo contuſis adde *aq. lilior. conuall.* ℔.iij. *flor. tiliæ,* ℔ j.ß *primula veris* ℔ j.

Deinde: ℞. *Pullor. picar.* n.xx. bulliant in vaſe clauſo in aqua lilior. conuall. Hinc miſta ſimul deſtillentur in B.

℞. *Pullor. piccar.* num. xv. Bulliant *in aqu. herb. & fl. pæon. q. ſ.* Coqu. ad mediet. Exprimantur fortiter, Expreſſioni add. *Cardamomi, gran. pæon. cubebar. an.* ʒ.ij.ß. *coriand. praeparati, viſci q. an.* ʒ.ij. *galang. cinamomi, caryophyll. nuc. moſch. macis, an.* ʒ j.ß. *caſtor.* ʒ.j ß *fol. lauri, bacc. lauri. an.* ʒ.ij. *Zedoar. ligni aloes an.* ʒ.j.ß *fl. roriſmar. lauend. roſar. maioran. ſaluia, meliſſ. betonic. ſtæch. Arab. cort. citri an.* ʒ vj. *zingib.* ℥.ß. *pyreth.* ʒ.ij.

Pulueriſ. omnia groſſo modo, & in aqu. prædicta & aq. paralyſ. ſtent per d. 14. in loco cal. vaſe bene obturato. poſtea deſtill. per B. tandem in fine add. *Croci.* ℥ ß.

Alia.

Alia: ℞. *Picar. mundatar. num. x. viſci q.* ℥ ß *rad. pæon.* ℥ j. ß. *fl. hyperici, beton. primulæ ver. tiliæ an.* M. ß. *maioran. pæon. fl. cordial. an.* M. j. *lauendulæ, ſaluiæ, rutæ, an.* p. j. *nuc. moſch. cinamomi, ſpec. diamoſch. d. diaplir. an.* ℈. j.

Picæ prædictæ & ſpecies commiſc. quibus add. *Aq. fl. tiliæ, pæon. card. ben. an.* ℔. j. Infund. per hebdom. j. poſtea deſtill. per B.

Alia Aqua Antepileptica.

℞. *Flor. lilior. conuall. recent.* ℔. ij. *primulæ veris* ℔. j.

Alia aqua antepileptica. Macerentur *in vino maluatico* aliquot diebus, poſtea deſtillentur. Deſtillato ſuo tempore addantur *flor. beton.* M. j. *ſtæchad. Arabic.* p. ij. *ſaluiæ, betonicæ, rutæ, hyſſopi an.* M. ß. *ſem. pæon. viſci q. an* ʒ. ii. *rad. pæon.* ℥. ß. *Ariſtoloch. pyrethri an.* ℥. ij. *caſtorei* ℥. ß. *galang. maior. Zinzib. ſem. ſeſel. cardamomi an.* ʒ. ii. *cubebar. ligni aloes, nuc. moſch. caryophyll. cinamomi an.* ℥. ß. *ſpec. diamoſch. d.* ʒ. i. *diambr. dianthos an.* ʒ. ß.

Si deſtillatum ſuperius non ſufficiat, affundatur adhuc vini maluatici tantum, vt emineat ſupra ſpecies iiij. digitorum altitudine: macerentur aliquandiu, hinc deſtillentur in B.

Aqua Antepileptica D. Gaſpari Dornavii, Archiatri Bregenſis, à Cl. Dn. D. Ioan. Georgio Pelshofero, Collega & amico chariſſimo, mihi communicata.

℞. *Lilior. conuall* ℔. i. Affunde Aceti vini acerr. ℥. iiii. Miſc. Poſtea.

℞. *Flor. violar.* ℥. iii. Contund. cum *mellis anthos.* ℥. ß.

℞. *Fl. & fol. primul. ver. betonic an.* ℥. vi Miſc. cum ſupradictis, adde *fl. roſar. rubrar.* ℥. iii. *calendul.* ℥. iiii. *bugloſſ. lauend. an.* ℥. ii. *ſummit. roriſmar. maioran. an.* ℥. vi. *ſaluiæ* ℔. ii. Conciſa & contuſa miſceantur cum *Aq. fl. tiliæ* ℥ ix. *ſucc. depur. Rutæ* ℔. i. Miſc.

Poſtea: ℞. *rad. pæon.* ℥. vii. *rhapont.* ℥. i. ß. *Aceti fl. tunic.* ℥. vi. Miſce, quibus factis omnes iſtæ infuſiones commiſceantur: ſuperfunde *Vini Vngar.* ℔. xiii.

Stent loco calido, vaſe bene clauſo per dies vi. Abſtrahe aquam per veſicam. Huic deſtillato add. *Aſæ dulc. ſtyrac. cal. ladani an.* ʒ. i. ß. *ſem. fœniculi, aniſi an.* ℥. i. *pæon. erucæ, ſinapi, raphani an.* ʒ. iii. *viſci querni* ℥. ß. *vngulæ alcis* ʒ. ii. *C. C. præparati* ʒ. iii. *cranij hum. præparati, ſuccini albi præpar. an.* ℥ ß. *croci orient. cinamomi an.* ʒ. ii. *cardamomi, cubebar. an.* ℥. ß.

Stent per 2. dies loco calido, F. rurſus deſtillatio in cucurb. ex arena, donec ℔. vi. exſtillarint.

Reſiduæ parti poſſunt addi *Aq. beton.* ℔. vi. *vini albi* ℔. iii.

Affundantur remanentiis primæ & ſecundæ deſtillationis, fiatque aqua antepileptica vilior.

Huc referri etiam poteſt.

Aqua Pœoniæ compoſita, aliàs *Iſuſ Zu vaſſer* dicta.

℞. *Rad. Pæon. in Martio Luna decreſcente collect. ſem. pæon. conquaſſ. dictamn. alb. an.* ℥. i. *viſci qu. cort. citri rec. an.* ℥. ß. *fl. lil. conuall. rec. primul. ver. rec. maioran. ſicc. an.* M. 1. *vini malua. opt.* ℔. vi. *ſpir. vini* ℔. ii. M. Inciſ. & contuſ. infund. in vaſe vitreo bene tecto in loco tepido, per menſem, ſæpius agitando, deſtillentur in cucurb. lento igne: deſtill. adde *fl. lauend. rec.* M. ii. *ſem. fænic.* ʒ. vi. *piperis l.* ʒ. i. *cinamomi ac. macis an.* ʒ i. ß.

Contundenda contund. mixta ſimul ſtent per 14. d. denuo in infuſ. in loco cal. diligenter obſtructo orificio vaſculi & vitri. Vltimo deſtillentur lento igne.

Alia Aqua Epileptica.

℞. *Lil. conuall.* ℔. i. *herb. paralyſ.* ℥. viii. *pæon. lauend. tiliæ,*

Aqua Epileptica. *beton. verbaſc. an.* ℥. ii. *pullor. tunenum hirund. purgat. & vino diligenter lotor. num.* xxiv. *ſem. ſiler. mont. card. ben. an.* ʒ ii. *pæon.* ℥. ii ß. *ſummit. rutæ* p. ii. ß. *rad. pæon.* ℥. ii. ß *ariſtol. l.* ℥. i. ß. *dictamn.* ℥ ß. *viſci q.* ℥. i. & ʒ. vi. *cubebar.* ℥. i. *piper. n. caſtor. an.* ℥. ß. *fl. anthos* ℥. i. ß. Infund. in Vini Maluat. menſ. iii. per 3. ſeptim. loco cal. vel ad Solem, & quotidie agitentur, poſtea per B. deſtill.

Alia: ℞. *Fl. lil. conuall.* ℥. ii. ß *pæon. lauend. beton. an.* ℥ i. ß. *tiliæ,* ℥. i. *anthos, ſtæchad. Arab. an.* ℥. ß. *rad. & ſem. pæon. an.* ℈. v. *ariſtoloch. rot.* ʒ. iii. *viſci q.* ʒ. ii. *cubebar. cinamomi an.* ℈. iv. *piperis l.* ʒ ß. *caſtorei* ℈. i. Contund. & inci. infund. in ſpir. Vini q. ſ. per aliquot dies, deinde deſt. in B.

Alia Aqua Epileptica.

℞. *Fl. lil. conuall. rec.* ℔. 1. Inf. in ſ. q. Vini generoſi tam diu, donec haberi poſſint *fl. tiliæ* recentes: tunc ſume *eorum* ℔. ß. *fl. pæon.* ℥. iv. Stent in infuſ. per aliquot ſeptimanas, deinde deſtill. in B. ad ſiccitatem. In deſtillato iterum infund. *rad. pæon.* ℥. 1 ß. *dictamni alb. viſci q. an.* ℥. ß. *rad. pyrethri* ʒ. ß. *ſem. pæoniæ* ℥. ß. *caſtorei* ℈. ii. *fol. rutæ* M. i. *fl. ſtæchad. Arab. lauend. an.* p. iv. *betonic.* p. vi. *cubebar. macis an.* ʒ. ii. *cinamomi* ℥. ß. *ſcillæ præparatæ* ʒ. iij.

Digerantur per d. 15. hinc per alembicum deſtillentur. Doſ. ab ℥. ß. ad ℥. j. Commendatur & antidotus Phædronis.

℞. *Rad. Angelic. tormentill. an.* ℥. ß. *rhapont.* ʒ. iii. *rad. & ſem. pæon. an.* ʒ. vi. *herbæ potentill. cum fl.* ʒ. iii. *rutæ, coriand. prap. an.* ʒ ii. *macis* ʒ. i. ß. *galangæ* ʒ. iii. *cubebar.* ℥. ß. *piperis l.* ʒ. iii. ß. *caſtorei* ʒ. ii. *ſtercor. anſerum ſylueſtr. pauonum an.* ℥. ß. *ciner. hirundin.* ℥. i ß *vngulæ aſini* ℥. ß. Pulueriſatis ſuperfund. aq. picarum & hirund. an. ℔. ij. vel q. ſ. Macerentur per menſem integrum in B. poſtea deſtillentur.

Tum ℞. *Ligni aloes* ʒ. ii. *ſuccini alb.* ʒ. i. ß. *ſpinæ ſerpent. purg. Cranij hum. vtriuſque ſexus an.* ℈. v. *Corallij vtriuſque Margarit. præpar. an.* ℈. iv. *lap. Chalcedon. cand* ʒ. i. *Smaragd.* ʒ. ß. *ſtibij ad modum croci reuerberati* ʒ. i. *ambr. gryſ.* ℈. i.

In pollinem redacta circulentur in B. in Pelicano per menſem integrum, ac tandem recondantur vitro benè obturato, ac ſeruentur vſui.

Si vſus poſtulat, omnia bene ſimul agitentur, & adulto inde præbeatur cochl. j. in aq. Lauend. puero cochl. ß.

Vel: ℞. *Flo. Lil. conuall.* Menſ. j. *affunde vini opt.* Menſ. iij.

Macerentur vaſe clauſo diebus aliquot, poſtea deſtillentur.

Hinc ℞. *Flor. lauend. quart. i. cubebar. cinamomi, galangæ, nucis moſchat. macis an.* ℥. ß. *viſci querni, radic. pæon. an.* ʒ. vi.

Affundatur deſtillatum ſuperius, digerantur per dies 14. poſtea deſtillentur.

Aqua etiam Nobilis Antepileptica habetur in Inſtitut. *lib. 5. part. 3. ſect. 3. cap. 5.* Et videantur plures apud Langium *lib. 3. Epiſtolar. cap. 1.* Conrad. Geſner *in Euonymo*. Arnold. de villa noua *Breuiarij lib. 1. capit. 2.* Andernacum *de veteri & noua medicina*, Vvecкerum *Antidot. ſpec. lib. 2. ſ. 1.* Quercetan. *in Pharmacop. Dogmatic. reſtituta cap. 7.* DornKrell. *in Diſpenſatorio*, Vntzerum *p. 222.* Brunnerum, *conſil. 17. 18.* Franciſc. Hildeſheimium *in Spicileg. p. 605.*

Syrupi.

℞. *Mellis ſcillitic.* ℥ i. ß. *aceti ſcillit.* ʒ. vi. *ſucci pæon.* ℥. vi. *ſacchar.* ℥. iii. Coqu. ad Syrupi conſiſtentiam.

Vel: ℞. *Rad. Pæon.* ℥. j. ß. *eryngij. filipend. dictamni albi an.* ℥. i. *viſci querni* ʒ. vi. *fol. rutæ, ſaluiæ, millefol. hyſſopi. maioran. cardui benedicti an.* M. i. *flor. ſtæchad. Arab. tiliæ. lauendul. an.* p. i. (*al.* p. ii.) *ſem. pæon.* ʒ. ii. *rutæ, trifolij an.* ʒ. i. Coqu. in aqu. puræ q. ſ. Colat. adde *ſucci radic. pæon.* ℥. ii. *mellis ſcillitic.* ℥. iii. *ſacchar.* ℥. v. F. Syrupus, qui aromatiſetur ſpec. diamoſch. dulc. ʒ. ii. De quo frequenter ſumatur ℥. ß. vel ℥. i.

Electuaria.

Nicol. Florentin. *cap. propr.* refert, ſe quandam fœminam annorum xl. quæ ab infantia paſſa fuerat Epilepſiam, curaſſe ſolo huius Electuarij vſu: Electuaria.

℞. *Her-*

℞. *Herba, quæ vocatur S. Pauli*, quæ à quibuſdam vocatur Herba Paralytica, quantitatem quamlibet, ea incidatur minutim ac miſceatur cum melle, atque addatur puluis caryophyll. pyrethr. radic. pœoniæ.

Crato hoc commendat.

℞. *Succi millefol. rutæ, meliſſæ, maioran. hyſſop. ad ſpiſſitudinem cum ſaccharo cocti an.* ℥ ß *rad. eryng. minutim inciſ. viſci querni an.* ℥ j. *rad. pyrethri, tormentill. an.* ℥ ß. *C.C. præpar.* ʒ. v. *mithridat. theriac. an.* ʒ. j. *Conſeru. flor. Roriſmarini* ℥. j. ß. M. lento igne: doſis mane ʒ. j. & ante ſomnum poſt cœnam moderatam ʒ. ß.

Vel: ℞. *Rad. pæoniæ. ſem. eiuſdem an.* ʒ. j. *ſmaragdi præpar.* ℥. ß. *corall. rubr. præpar.* ʒ. j. *pulu. pullor. hirundin. vſtor.* ʒ. ß. *vngulæ alcis.* ʒ. j. *ſucci rutæ* ℥. ß. Cum *ſyrup. hyſſopi* F. Electuarium: doſis ad quantitatem nucis moſchatæ.

Vel: ℞. *ſpec. diamoſch. dulc.* ʒ. ij. *viſci querni* ℥. ij. *rad. pæon. & ſem. eiuſd. an.* ʒ. ij. *maioran.* ℥ ß. *ſmaragdi præpar.* ʒ. j. ß. *fol. auri* N. v. cum *ſyr. pæoniæ.* F. Electuarium.

Montagnana *Conſil.* 44. ſcribit ſe millies expertum ſequens remedium.

℞. *Pyrethri, ſtæchad. coſti an.* ʒ. x. *agaric.* ʒ. v. *ſem. carui, anethi, aſæ fœtidæ. ariſtoloch. rotundæ an.* ʒ ij. ß. *ſucci ſcillæ. mellis electi an.* ℔. j ℥. ij.

Coquat. ſcilla & mel lento igne, ad iuſtam conſiſtentiam, deinde ſpeciebus additis F. Electuarium. Doſis mane horis iv. ante prandium ʒ. iij. ſingulis diebus.

Aliud: ℞. *Conſer. fl. Pæon. herb. Paralyſis, tiliæ an.* ℥. i. *rutæ* ʒ. vi. *anthos, lauend. an.* ℥. ß. *ſpec. diamoſch. dulc. an.* ℈. ij. *extracti rad. pæon. ireos, magiſterij corallor. ſuccin. præpar. an.* ℈. j. Cum *ſyrup. de ſtæchad. ſimpl. & pæon.* F. Electuarium.

Rotulæ & Morſuli.

℞. *Cinamomi opt.* ʒ. j. *rad. pæon. ſem. eiuſdem an.* ℈. ij. *cubebar. caryoph. macis an.* ℈. j. *ſpec. aromatici roſati. caryophyll. diambr. diamoſch. dulc. an.* ℈. ß. *ſacchari in aqu. pæon. & tiliæ diſſolut.* ℥. iv. F. Rotulæ, quæ conſpergantur oleo aniſi & macis an. gutt. iv.

℞. *Extract. aromat. roſat. pæon. an.* ℈ ß. *cardui benedicti, meliſſ. an.* gr. vii. *conſeru. prim. veris, fl. tiliæ an.* ʒ. ij. *ſacchar. in aq. pæon. diſſolut.* ℥. ij. F. Morſuli.

Circa iſtorum autem medicamentorum vſum imprimis notandum, vt & in alijs difficilibus morbis, ne ab vſu horum remediorum ſtatim deſiſtamus. Licet enim in principio parum ſæpè videantur prodeſſe; eorum tamen vſus continuatus inſignem affert vtilitatem, ſecundum illud Hippocr. 2. *Aphor.* 52. *Secundum rectam rationem omnia facienti ſi ſecundum rectam rationem minus res ſuccedat, protinus non eſt ad aliud tranſeundum; dummodo conſtet id, quod ab initio propoſitum fuerat.*

Externa Medicamenta.

Neque ſolum intra corpus talia medicamenta vſurpanda, ſed & extra applicanda.

℞. *Ol. nuc. moſc. expreſſ.* ʒ. i. *ambræ gryſeæ. Moſch. an.* gr. vi. *zibeth.* gr x. *ol. ſuccini, maior. an.* q. ſ. F. Balſamum, cuius granum vnum vel alterum naribus inungatur.

℞. *Balſ. rut.* ʒ. i. *ſuccini alb.* ℈. ii. *roriſmar.* ℈. i. *Ol. deſtil. lil. conuall.* gutt. v. *cal. arom.* gutt. iij. M. pro Balſamo.

℞. *Ladani puri* ℥. i. *ſtyrac. cala.* ℥ ß. *ligno aloes opt. Galliæ moſch. caryophyll. an.* ʒ. i. *myrrh. thuris an.* ʒ. ß. *moſchi* gr. vi. *ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. ß. *aq. maioran.* q. ſ. F. pomum, obducatur ſindone rubra.

Poſſunt & præcordia, nucha, & tempora, (ſicut & ſpina dorſi) ſæpius ieiuno ventriculo vnguento ſequenti inungi:

℞. *Ol. de caſtor. de piperib. coſtini de euphorb. an.* ℥. ß. *caryoph. nucis moſch. an.* ℈. ij. *fl. lauend.* ℈. ii. ß. *maſtich.* ʒ ß. *vini rubri fortiſſ.* ℥. ij ß Bulliant ad conſump. vini, In fine add. *mithrid. opt.* ʒ i. ß. F. fortis expreſſio add. *Axung. urſi, vulp. an.* ʒ. vi. M.

Applicentur quoque vertici capitis ex cephalicis & Antepilepticis medicamentis ſacculi & cucuphæ ac Emplaſtra, de quibus poſtea inter caput confortantia medicamenta dicetur.

Amuleta.

Amuleta in Epilepſia.

Nec abs te fuerit Amuleta quædam collo & brachijs appendere, quæ occulta vi hunc morbum depellant, qualia ſunt Radix Pæon. Semen eiuſdem, de quo videantur Galenus 6. *de ſimpl. medicamentor. facult.* Fernel. 2. *de Abditis rerum cauſſis capit.* 17. Lemnius *de occultis naturæ miracul.* Hercul. Saxon. *cap. de Epilepſia.* Viſcum quernum, ſambucus ſupra ſalicem creſcens, e quibus orbiculi & cruces fiunt, vngula alcis, Corrallium, Smaragdus, Iaſpis, Lapis Chelidonius.

Particulares Cerebri Euacuationes.

Particularis capitis euacuatio.

Interim dum iſta fiunt, non omitti debent particulares capitis euacuationes per errhina, Apophlegmatiſmos, Gargariſmos, quæ collectam ex debilitate in cerebro materiam tollunt, quibus ſemper ea, quæ ſpecifica vi contra Epilepſiam pugnant, addenda.

℞. *Succi rutæ, betæ an.* ʒ. ß. *aqu. ſambuci, maioran. an.* ℥. j. *ſem. pæon. nigell. an.* ℈. j. M. & in nares trahantur.

Aliud: ℞. *Succi pæoniæ, cyclamin. an.* ℥ ß. *maioran. rutæ an.* ʒ. ii. *mellis* ʒ. i. ß. *ſpir. vini.* ℥ ß. M.

Sternutatorium.

℞. *Nuc. moſch. rad. pæon. an.* ʒ. j. *piper. albi, pyrethri an.* ℈. i. *ellebor. albi* ℈ ß. F. Puluis.

Apophlegmatiſmi.

℞. *Nuc. moſch. rad. pyrethri, pæon. acori veri an.* ʒ j. *ſemin. eruc.* ʒ. ij. cum *ſuff. quant. maſtiches.* F. Paſtilli ℈. ij. pondere in ore tenendi & maſticandi. Eadem materia in pulnerem redacta ac in nodulo incluſa maſticari poteſt, vel pulueri addantur *maſtich. & paſſular. an.* ʒ. vi.

Commendantur & ſequentes trochiſci maſticandi, quorum vnum atque alterum teneat per ſemi horam mane ieiuno ventriculo in ore æger.

℞. *Galangæ* ʒ. ij. *nuc. moſchat.* ʒ. ß. *rad. pæon. cubebar. an.* ℈. j. *rad. pyrethri* ʒ. ß. *ſacchari* ʒ j. *ol. nuc. moſch. deſtill.* gutt. ij. Cum *ſyr. de ſtæchad. & album. oui.* F. trochiſci.

Gargariſmi.

Alexander Trallianus paſtillos ex Hyſſopo, Pulegio & pipere commendat. Item gargariſmum ex hyſſopo, Pulegio, Origano & ficubus ſiccis ſeptem.

Vel: ℞. *Rad. pyrethri* ℥ j. ß. *roriſmar. ſaluiæ, hyſſopi, rutæ an.* p. ii. Coqu. in aqu. ſ. Colat. ℞. ℔. ij. *Aceti roſacei, mellis anthoſati an.* ℥. ij. M. Et mixtura iſta fauces colluantur.

Vel: ℞. *Rutæ, beton. ſaluiæ, hyſſopi an.* M ß. *rad. pæon. ireos an.* ℥. ß *acori, pyrethri, granor. pæon. an.* ʒ. ii. *nuc. moſch.* ʒ. j ß. Coq. in ſ. q. aqu. ſimpl.

Col. ℞. ℔. i. *oxymell. ſcillit.* ℥ ij. *mell. antho.* ℥. i. F. Gargariſm.

Plura talia videantur apud Vntzerum *p.* 194.

Cauteria, Setaceum, Fonticuli.

Ad eundem vſum & vbi materiæ ſedes eſt in capite, vſurpari poſſunt Cauteria actualia, quæ inſignem exſiccandi & humorem parti firmius impactum attenuandi & diſcutiendi vim habent. Ideòque vt humiditas cerebri nimia exiccetur, & materia Epilepſiæ cauſſa attrahatur ac diſſipetur, ſuturæ coronali applicetur Cauterium actuale. In applicatione autem huius cautè agendum & cauendum, ne altius, quam par eſt, adigatur, ne vicinæ cerebri membranæ lædantur, & graue aliquod malum attrahatur, de quo ſupra *p.* 1. cap. 5. dictum.

Fontanellæ verò cauterio, ſeu actuali ſeu potentiali, excitatæ, materiam, quæ iterum cumulari poſſet, euacuant, & à cerebro auertunt, quæ tamdiu apertæ ſeruandæ, donec animaduertantur, nihil amplius talis humoris vitioſi in corpore colligi.

Idem ferè præſtat Setaceum.

Cert-

Cerebrum Roborantia.

Tandem vt cerebrum à morbifica cauſſa debilitatum priſtinum robur acquirat, & ne ob eius debilitatem vitioſi humores in eo cumulentur, roborantibus opus eſt, internis & externis, quæ parantur ex medicamentis Cephalicis & Antepilepticis. Itaque exhiberi poſſunt medicamenta ex Cephalicis & Antepilepticis, quæ paſſim nota, & cuius generis antea titulo, Antepileptica, propoſita fuerunt.

Vide etiam Vntzerum p. 204. & ſeq. Vnum atque alterum adhuc apponere libet.

℞. *Rad. vincetox. enula, ſuccisa, peon. caryophill. an.* ʒ.vi. *baccar. lauri.* ʒ.ii. *ſalua, ſerpilli, flor. anthos an.* ʒ.i. *ſpec. diamoſch. d. diaplir. dianthos. an.* ʒ.ß F. Puluis.

Alius D. Næuij.

℞. *Sem. pœon. off. de C. C. raſur. eboris an.* ʒ. ß. *rad. paon. viſci querni, nuc moſch. an.* ʒ.j. *cranij. hum. vngula alcis, margarit. an.* ʒ.ij F. Puluis.

Vel: ℞. *Aq. epileptica Langij* ℥.j. *picar. hirundin. an.* ℥.ij. *ſpirit. ceraſor. nigr. ſylu.* ℥.i. *eſſent. flor. pœon.* ʒ.iij. *tinctura corall. rubr.* ʒ.ß. *extr. dictamni* ℈ iij. *ruta* ℈ iv. *ol. deſtill. ſaluia* gutt. iij *manus Chriſti perlati cum ol. ſuccini* ʒ.v. M.

Vel parentur ſeqq. Rotulæ:

℞. *Spec. diamoſch. d. diaplir. diapœon. an.* ℈.j. *ſem. paon. citri. rad. pyrethri an.* ʒ ß. *viſci querni, cardui benedicti an.* ℈.j. *ſuccin. alb. caryophyll. nuc. moſch. limatur. C. C. crudi, cranij hum. crudi an* ℈.ß. Cum *ſacch. in aq. lil. conuall. diſſol.* q. ſ. F. Rotulæ.

Valde efficax eſt & ſeq. Electuarium:

℞. *Caſtor.* ʒ. iij. *rad. & ſem. paon. ſem. nigella, ruta ſylu. rad. pyrethri, hyſſop. an.* ʒ.i. *ſucci rec. ruta, maioran. an.* ℥ ß. *cranij hum. vngula alcis an.* ʒ ij. *mithridat. el. rad. cond. eryng. an.* ℥.j.ß. *pulu. ligni Saſſafr.* ʒ.vi. *conſ. betonic. roriſmar. an.* ℥.ii.ß. Cum *aceti ſcillit.* q. ſ. F. Electuarium, Soli per menſem exponendum Doſ. ʒ.ij. vel iij.

℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ.i. *Zibeth.* ℈.i. *moſch. ambra. an.* ℈.v. *Ol. ſuccini, lauend. maioran. ruta an,* gutt. vi. M. F. Balſamum.

Emplaſtrum: ℞. *Ol. de Caſtoreo, rutacei, irini an.* ℥.j. *Ol. deſtillati ſuccini* ʒ.ß. *rad. pœon. ſem. pœon. viſci querni an.* ʒ.i. *ſem. nigella, ruta, caſtorei. fl. lauendul. tilia, lilior. conuall. ſtœch. Arab. an.* ℈.i. Cum *reſina & cera an.* q. ſ. F. Emplaſtrum ſuturæ coronali applicandum.

Sacculus: ℞. *Flor. Lauendula, betonic. ſtœchad. Arabic. Anthos an.* ʒ.ii. *ſummitat. ſerpill. maioran. an.* ʒ.i. *rad. pœon.* ʒ.ii. *ſem. pœon. nigell. an.* ʒ.i. *ligni aloes, ſaſſafras an.* ʒ.ii. *cinamomi, nucis moſch. macis, caryophyll. an.* ʒ.ß. *granor. iuniperi, gummi iuniperi, tacamahac. maſtich. thuris. ſuccini an.* ʒ.j.

Craſſo modo contuſa includantur ſacculo ex ſerico rubro.

Præclarum etiam auxilium præſtant thermæ, ſi lotiones & embrochæ ex ijs inſtituantur, ita vt vix vllum efficacius externum detur auxilium.

Diæta.

Diæta. Aer. Diæta Medicamentis reſpondeat. Aer ſit purus & temperatus, aut potius à temperato ad calidum & ſiccum declinans: Craſſus verò & nebuloſus, fœtidus, frigidus ac humidus, ventique Auſtrales & Aquilonares, & fumi ac fuligines à carbonibus accenſis & rebus fœtidis vitentur. Radij Lunæ, qui hunc morbum excitandi peculiarem vim habent, vitentur; atque imprimis aperto capite ſub radijs Lunaribus cubare vel dormire ſummè noxium.

Cibus & potus. A cibis abſtineat æger, qui craſſos ſuccos gignunt, flatuoſi ſunt, caput peculiari vi feriunt, etſi cætera ſint εὔχυμοι καὶ εὔπεπτοι. Inter carnes abſtineat æger à caprina, & hircina imprimis, vt & coturnicibus, quæ peculiari quadam vi Epilepticis nocere creduntur. Item à porcina, anſeribus, anatibus, paſſeribus. Inter piſces ab anguillis, carpionibus, & omnibus piſcibus, qui in cœnoſis ac fœtidis ſtagnis ac paludibus degunt. Vitentur & legumina, præter ciceres; Lacticinia itidem, nuces iuglandes, fructus horarij, Braſſica, Lactuca, Portulaca, cæpe, allium, Sinapi, Raphanus, Apium, quod occulta proprietate Epilepticis nocere creditur, de quo infra *quæſt.* 12. dicetur. Vtatur contra cibis boni ſucci & facilis coctionis. Atque Epilepſiam tollere dicuntur, caro turturis ac columbarum ſylueſtrium, hirundinum, item ac vulturis. Condiantur cibi hyſſopo, ſaluia, maiorana, fœniculo, roremarino, ruta, nuce moſchata, macete, cinamomo, caryophyllis.

In potu vitandum vinum; aut ſi vel ventriculi vel virium ratione concedendum, ſit paucum ac tenue, medicatum roremarino, ſaluia, hyſſopo. Cereuiſia in noſtris regionibus ſatis commodus potus eſt, quæ ſit clara ac bene defecata, nec multo lupulo condita, ne caput grauet. Vtile eſt & Hydromel cum pœonia, ſaluia, roremarino & viſco querno coctum, ac nuce moſchata aromatiſatum.

Item hic Potus: ℞. *Paſſular. cinamomi, rad. pœon. ſem. paon.* q. l. Radices incidantur, ſemina parum contundantur, & omnia in vaſculum cum ſegmentis coryli S. S. S. faciendo imponantur, atque affundatur aqua cum ſaccharo cocta vel hydromel. Vel bibatur decoctum ligni Guaiaci, ita vt libræ vni ligni aquæ lb. xxiiij. affundantur & ad tertiæ partis conſumptionem coquantur.

Somnus ſit moderatus, capite nonnihil eleuato, nocturnus, non diurnus, nec mox à cibo. Exercitationes ſint moderatæ, ac iuſto tempore, ſcil. ante prandium & cœnam inſtituantur, vel earum loco extremæ fricentur. Animi affectus vitentur, imprimis terror & ira. Venus in hoc morbo, vt peſtis, fugienda. Aluus ſemper ſit aperta; quòd ſi natura non fiat, Clyſtere vel leniente aliquo medicamento primæ viæ euacuentur. Cauendum quoque ne æger ingruente paroxyſmo verſetur iuxta puteos, aquas, ignem & omnia loca, in quibus damni aliquid pati poteſt. Ac ſi æger paroxyſmum ingruere animaduertat, aſtantibus id ſtatim aperiat. Somnus, & quies. Animi affectus. Venus & [illegible]

Signa perfectæ Curationis.

Cum ab vſu medicamentorum non prius ſit deſiſtendum, antequam morbus ſit planè expugnatus, nonnulli ſigna tradunt, quibus cognoſcatur, an quis perfectè ſit curatus. Si nimirum ægri naribus ſuffitus admoueantur ex hyſſopo hortenſi, myrrha, bitumine, cornu capræ vel hirci, & quis ex tali ſuffitu non concidat, indicio eſt, ægrum perfectè ſanatum eſſe; Sin ſecus, nondum perfectè. Adhibetur & in eundem vſum ſuffitus ſuccini. Si quis item comedat Epar hirci & non concidat, is ſanatus putatur. Atque hæc de Epilepſia in genere.

De Epilepſia in ſpecie.

Suprà iam dictum eſt, eſſe quaſdam Epilepſiæ differentias, quæ curationem variant, atque eæ præcipuè ſumuntur à loco, in quo materia Epilepſiæ cauſſa generatur. Nam cum materia nunc in cerebro, nunc extra cerebrum generetur, dicitur Epilepſia alia per Idiopathiam, alia per Sympathiam ſeu conſenſum.

De Epilepſia per primarium cerebri affectum.

Per ἰδιοπάθειαν, ſeu per Eſſentiam & primarium Cerebri affectum Epilepſia propriè eſt, cum in ipſo cerebro eſt διάθεσις Epileptica, & materia mali huius cauſſa in eo generatur.

Atque hæc praua qualitas ac διάθεσις nonnunquam cum ſemine & ſanguine à parentibus propagatur. Vnde morbus hic fit hæreditarius. Nonnunquam grauidarum perterrefactio, & ex hac fortis imaginatio hoc malum producit. Exemplum habetur apud Guilielmum Fabricium *Cent. 3, Obſeru. 3.*

Ab-

Abſceſſum quoque in cerebro huius mali cauſſam fuiſſe annotauit Fernel. *li. 5. Patholog. cap.* 3. Ad quam Epilepſiæ differentiam & ea referri poteſt, cum in parte aliqua in capite cerebro vicina fons mali eſt. Ita corruptam meningem Epilepſię cauſſam fuiſſe obſeruauit Fernelius, *loc. alleg. & 2. de abdit. rer. cauſſ. cap.* 15. Ex crauio quoque carioſo Epilepſiam ortam docet Vidus Vidius *lib. 2. de morb. particul. cap. propr.* Foreſt. *libr.* 10. *obſeru.* 67. *in Schol.* Faciunt huc capitis læſio ex ictu & percuſſione, Ioan. Lang. *lib.* 1. *Epiſtol.* 10. Vulnera item, Valeſcus de Tarant. *cap. propr.*

Signa Diagnoſtica.

Signa Epilepſiæ per primarium Cerebri affectum.

Præter Signa ſupra in genere enumerata hæc in hac Epilepſiæ ſpecie ſunt peculiaria: Homo ſubitò quaſi attonitus ſine vlla paroxyſmi inſtantis præſenſione concidit: Nihil vitij in partibus inferioribus, neque vllus dolor in parte vlla infra caput inſtante paroxyſmo percipitur, neque vllus vapor ex vlla parte inferiore ad ſuperiora ferri animaduertitur. Signa cerebri & capitis affecti adſunt; capitis grauitas & dolor, faciei pallor, oculorum caligo, ſomnia turbulenta, & inſignis facultatis animalis debilitas, ſenſuum ac motus ſtupor & tarditas, auditus ſcilicet difficultas, ſonitus ac tinnitus aurium, vocis tarditas, vertigo tenebricoſa, manuũ torpor. Paroxyſmus ac motus conuulſiuus eſt vehementior ac longius durat, ſpuma copioſior circa os apparet. Frequenter inuadit circa Nouilunia & Plenilunia.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Epilepſia, quæ per primarium cerebri affectum eſt, deterior ac periculoſior eſt ea, quæ fit per *συμπάθειαν* aliarum partium. Niſi tamen pars, cuius conſenſu inducitur, habitum quaſi prauum contraxerit.

Curatio.

Curatio.

De Curatione Epilepſiæ, quæ fit per primarium cerebri affectum, non opus eſt, vt multa dicamus, cum omnia illa, quæ antea de curatione Epilepſiæ in genere dicta ſunt, huic ſpeciei, vtpote, primariæ, competant.

Notandum ſaltem hoc, in hac Epilepſiæ ſpecie, vbi opus eſt venæ ſectione, cephalicam in cubito eſſe eligendam: Et niſi malum remittat, ac præſertim ſi caput ſimul ſanguine calido repletum ſit, venam in fronte etiam eſſe aperiendam.

De Setaceo vero hoc monendum eſt, id magnum hic vſum habere, refertque Guiliel. Fabr. *Cent.* 1. *Obſeru.* 41. ſe iuuenem quotidie Epilepſia laborantem, & cui fruſtra alia remedia adhibita fuerant, & *Cent.* 4. *Obſeru.* 81. puellam 18. annorum ab ipſa infantia Epilepticam ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

De cauterio vero actuali ſuturæ coronali applicando hoc obſeruandum, id in hac præcipuè, imò ferè ſola Epilepſiæ differentia, locum habere, de quo ſuprà *parte* 1.

Fonticuli, ſi malum nondum ſit inueteratum, commodiſſime in brachio ad muſculum deltoidem excitantur, vt ad eum ſcaturiens in cerebro materia deriuetur. Si autem malum inueteratum ſit, in loco viciniore, nucha ſcilicet, ſeu occipitio aperiendi ſunt, vt ex loco vicino materia facilius deriuetur & euacuetur.

Exercitia ſint moderata: & in ſpecie in frictionibus à brachijs incipiendum, deinde ad pectus & ventrem deſcendendum, poſtea ad crura, & hæc valentius perfricanda, vt etiam recrementa, quæ ſurſum vergunt, ad inferiora reuellantur. Ac alijs partibus perfricatis, caput demum fricari debet. Prius enim non conuenit, ne humores & vapores attrahantur.

Reliqua omnia, vt modo dictum, petantur ex curatione Epilepſiæ in genere.

De Epilepſia per Conſenſum.

Et primo quidem in genere.

Cauſſæ.

Epilepſiæ per conſenſum cauſſæ.

Hæc in parte aliqua infra caput generatur, & ex ea in caput ſublata Epilepſiam excitat. Partes autem, è quibus materia Epilepſiæ cauſſa ad caput tollitur, variæ ſunt. *Ventriculus*, cuius exempla refert Galenus 5. *de loc. aff. cap.* 5. Valeriola *lib.* 3. *Obſeruat.* 7. Fernelius *in Conſil. Medic.* 7. Foreſtus *libr.* 10. *obſeruat.* 64. *Lien*, cuius exemplum refert Hollerius *ad caput* 14. *libr.* 1. *in Schol.* *Vterus*, vel ex menſium obſtructione, vt refert exemplum de puella Beniuenius *de abdit. morb. cauſſ. & curat. cap.* 97. vel fluxione vaporibus è materia commota cerebrum petentibus, vel in prægnantibus, de quo Aegineta *lib.* 3. *cap.* 13. Fernelius *libr.* 1. *Patholog. capit.* 3. Leonhardus Iacchinus in 9 *lib. Raſis, cap. propr* Foreſtus *lib.* 10. *obſeru.* 65. Iohan. SchencK *libr.* 1. *obſeru.* 83. Franciſcus Hildesheim *in ſpicileg. pag.* 598. vel ex ſecundinis retentis, vel ex vtero imperforato, Guilielmus Fabricius *Cent.* 3. *Obſ.* 60. *Veſica*, Heurnius *de morb. cap.* 22. *pag.* 163. *Teſtes & vaſa ſpermatica*, Leonhardus Iacchinus *in* 9. *Rhaſis*. Marcellus Donatus *libr.* 4 *de Hiſtor. Medic. Mirab. cap.* 11. *ex Alſaharauio*. *Inteſtina & vermes in ijs*, Foreſtus *libr.* 10. *obſeru.* 65. Iulius Cæſar Claud. *in Conſult.* 64. Martinus Rulandus *Centur.* 8. *Cur.* 13. *Colica*. Aegineta *libr.* 3. *cap.* 13. Aetius *Tetrab.* 3. *ſerm.* 1. *cap.* 29. Maſſa ſanguinea, vt in variolis, alijſque malignis febribus, inter quarum initia Epilepſia excitari ſolet. *Pars aliqua, externa*, vt Pes, videatur exemplum apud Galenum 3. *de loc. aff. capit.* 7. Iacchinum *in* 9. *Rhaſ.* Valerium *in Schol. ad capit.* 16. *libr.* 1. *Hollerij*. Trincauell. *libr.* 3. *de ratione curandi affectus particulares cap.* 6. Mercurial. *in conſil* 6. Foreſt. *libr.* 10. *obſeru.* 68. Pollex pedis, Gentilis *ſupra Auicenn. libr.* 3. Fen. 1. *tract.* 5. *ca.* 8. Donzelin. *in Conſil. Scholzij. Conſ.* 38. Digitus, Leonell. Fauentin. *capit.* 11. *de morb. med.* Braſſauola *in Comment. ad aphoriſm.* 45. *ſect.* 2. *Aphoriſm. Hippocr.* Manus, Pinell. *Tom.* 1. *Conſil.* 13. Platerus *lib.* 1. *obſeru.* Coxa, Sylluius *in lib. de morbis internis cap. proprio*. Mammæ, Papilla, Marcell. Donatus *libr.* 2. *de Hiſtor. Medic. mirab. cap.* 4. Labium ſuperius, Douanetus *lib.* 3. *Apolog.* referente SchencKio.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Paroxyſmus ingruens aliquo modo præſciri poteſt, vaporque aliquis ac veluti aura à parte quapiam inferiore verſus ſuperiora eleuari animaduertitur, aut dolor in parte aliqua percipitur, quem mox Epilepſia inſequitur. Signa cerebri affecti non adſunt, ſed pars aliqua inferior præceteris vitio laborat. Omnia ferè ſunt leuiora, Paroxyſmus ſcilicet non tam longus, nec concuſſio tam vehemens, nec tanta facultatis animalis læſio ac in Epilepſia per primarium cerebri affectum.

Curatio.

Curatio.

Curatio eadem ferè eſt cum ſuperiore, niſi quod ſemper partis mandantis habenda ratio: totaque curatio idcirco quinque capitibus continetur. 1. Vt totius corporis euacuatio ſeu per venæ ſectionem, ſeu purgationem, prout opus eſt, inſtituatur. 2. Vt Antepileptica medicamenta antea propoſita vſurpentur. 3. Vt partis, quæ materiam cerebro communicat, ratio habeatur, eaque euacuetur, atque in ea, ſi locus ferat, cauterium actuale applicetur, aut quocunque modo in ea vlcus excitetur, vt materia effluat ac diſſipetur. 4. vt materia ad caput tendens reuellatur, viæque per quas aura maligna ad cerebrum fertur, intercludantur. Ideoque in paroxyſmo frictiones & ligaturę non in brachijs, ſed in cruribus tantum & pedibus inſtituendæ, vt materia verſus inferiora nõ ſuperiora trahatur. Vincula quoque ſupra partem, quæ cauſſam ſuppeditat, inijcienda, ſi eius

na-

natura & ſitus id ferat. Venæ ſectio etiam commodiſſimè in cruribus & pedibus inſtituitur, præſertim, ſi à menſtruorum aut hemorrhoidum ſuppreſſione malum originem habeat. 5. Cerebrum roborandum.

De Epilepſia per conſenſum Ventriculi.

Signa Diagnoſtica.

Signa Epilepſiæ à ventriculo.

Si è ventriculo vapor ille Epilepſiæ cauſſa ad caput eleuetur, dolor quidam, turbatio & roſio in ventriculo, grauitas & tenſio circa præcordia, deiectus appetitus, concoctionis debilitas, ructus, & alia ventriculi affecti ſigna adſunt. Aegri quoque morbi acceſſionem ſentiunt, atque in Epilepſiam incidunt, ſi tardius cibum ſumant & diu ieiunent. Et imprimis infantes ſæpe hac de cauſſa Epilepſia corripiuntur; cum lac ipſis in ventriculo corrumpitur, aut cum vitioſo nutricis lacte nutriuntur. Et tum animaduertuntur ventris tormina, fecesque alui croceæ aut æruginj non abſimiles apparent.

Curatio.

Curatio.

Purgationis loco vomitus rectiſſimè concitatur in iis, qui ad vomitum proni ſunt. Et quidem bilioſus humor protinus vomitu excludi poteſt. Craſſus verò & pituitoſus prius præparetur melle roſaceo, oxymelitis generibus, Syrupo de Betonica, de Sthœcade & ſimilibus, cum decoctis & aquis conuenientibus. Si autem æger ad vomitum promptus & procliuis non ſit, per alui deiectionem cauſſa mali tollenda; bilioſa, hiera & pilulis ex aloe, pituitoſa, Agarico & cæteri, de quibus de morbis ventriculi dicetur. Fortiora autem purgantia in hac Epilepſiæ ſpecie non vſurpanda, ne excrementa aliunde attrahantur, ventriculuſque magis debilitetur.

Deinde operam dare oportet, ne impoſterum in ventriculo humor vitioſus generetur, ſed ventriculus roboretur. Et quidem bilis generationem prohibet Trallianus potu Abſinth. & Picra Antidoto, iubetque victum tepidum & temperatum adhibere, qui nihil habeat acre, aut pingue, aut oleoſum, aut ſalſum.

Ventriculus roboretur cum extra admotis, in cauſſa calida ol. cydoniorum, roſarum & ſimilium; In frigida Maſtiche, Mentha, Abſinth. Caryoph. Nuce moſchata & ſimilibus: Tum intra exhibitis, vt Coriandro præpar. Sacchar. roſat. betonic. myrobal. Chebul. condit. zinzib. in India condito, Extracto Iuniperi, ſpiritu vitrioli, rotulis aromat. roſat. caryophyllat. Syrupo de Maſtiche, de Cinamomo. E quibus varia medicamenta compoſita prout humores & ægri natura requirunt, concinnari poſſint.

Semper tamen iis aliquid medicamentorum contra Epilepſiam pugnantium admiſcendum.

Vt: ℞. *Conſeru. roſar. betonic. peon. an.* ℥. ij. *extract. gran. iuniper.* ℥. ß. *ſpec. aromat. roſat.* ℈. iv. *zingiberis in China conditi* ℥ ß. *ſp.* vitrioli ℈. ß. cum *Syrupo conſeru. cornc. Citri*. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Spec. aromat. roſat.* ʒ. j. *extract. peon.* ℈. j. *calam. aromat.* ℈. ß. *Zingiberis in China conditi* ʒ. ij. cum *ſaccari q. ſ.* F. Morſuli.

Poſt paſtum etiam ſequens Tragæa commoda eſt.

℞. *Rad. pæon. ſcorzoner. nuc. moſch. an.* ʒ. j. *macis aceto macer.* ʒ. j ß. *ſem. aniſi, fœnic. an.* ʒ. j. *ſuccini albi, viſci quer. ſem. peon. cardamomi an.* ʒ. ß *cubebar. galangæ, rad. torment. doronici Rom. flor. anthos an.* ℈ j. *ſacch. albi* ℥. ij. F. Puluis Doſis cochl. ß. vel j.

De Epilepſia à vermibus.
Signa Diagnoſtica.

Signa Epilepſiæ à vermibus.

Si à vermibus ſit Epilepſia, animaduertitur ſtridor dentium, membrorum tremor, terror item ac clamor ſubitus in ſomno, narium pruritus & frictio, ſaliuæ, nocturno præſertim tempore, ex ore effluxus facies pallida, eademque ſubito rurſus incaleſcens & rubens, morſus ac dolor ſtomachi & inteſtinorum, & hinc frequens abdominis contrectatio, rugitus ac tormina ventris, abdominis inſolita durities, membrorum verò ἀτροφία tuſſis ſicca, ſingultus, vermium cum alui excrementis egeſtio.

Curatio.

Curatio.

Ea, quæ vermes enecant atq; expellunt, admixtis medicamentis antepilepticis exhibenda.

Vt: *Aloes lota vel extracta* ʒ. j. ß. *extract. ſcammon. trochiſc. albandal. an.* ℈. ß. *ol. deſtill. abſinth.* gutt. ij. *myrrh. zedoar. an.* gutt. j.

F. Pilulæ, quæ dantur, à ℈. j. ad ʒ. ß.

Vel detur ☿ dulcis a gr. xvj. in adultis. Pulueribus contra vermes & alijs medicamentis de quibus ſuo loco de vermibus dicetur, addatur Pæonia & alia medicamenta Epileptica.

Poſtea exhibeatur hic vel ſimilis puluis.

℞. *Vngulæ alcis* ʒ. vj. *cerui* ℥. ß. *ſpec. diamoſch. d.* ℥ ß. *Corall. rubr. & alb. præpar. Margarit. Smaragd. præpar. Terræ ſigill. boli arm. an.* ʒ. ij. *ſem. nigell. ſancti, rutæ, pæon. exc. blattæ byzant. diptamn. alb. nuc. moſch. an.* ʒ j. *rad. pæon. C. C. præparati, ſcordij maioran. corallinæ an.* ʒ. iij. *moſchi. ambr. an.* ℈. ß. *fol. auri* num. xij. *ſem. caulium, portulac. an.* ʒ. j. *tormentill.* ʒ. j. ß. *rhabarb. el.* ʒ. j. Pulueriſentur omnia ſubtiliſſimè.

De Epilepſia ab vtero.
Signa Diagnoſtica.

Epilepſiæ ab vtero ſigna diagnoſtica.

Si ab vtero ſit Epilepſia, adeſt menſtruorum ſuppreſſio, ſeminis vel ſecundinæ poſt partum retentio, fœtus in vtero mortuus: Dolor circa vteri regionem in pectine, in vtroque inguine, in dorſo: abdominis crebra à flatibus diſtenſio, reſpiratio difficilis, cordis palpitatio, vlcus aliquod in vtero: ſi malum hoc primum, quando menſtrua inceperunt fluere, inuaſerit. Symptomatum in hac differentia magna eſt varietas, quæ neminem turbare debet. Neque enim ſolum, vt in alijs Epilepſiæ differentijs, membra conuelluntur & ſenſus turbantur, ſed & aliis totum corpus contremiſcit, aliis vna aut plures partes, aliis oculi ſaltem, aut lingua, aut caput, aut manus, aut crus, aut ſeptum tranſuerſum. Quibuſdam mentis quædam aut ſenſum externorum actiones læduntur. Quædam oculis apertis non vident, aliæ non audiunt, aliæ loqui non valent, aliæ multa ſe audire & videre dicunt, quæ à ratione aliena ſunt; aliæ vociferantur & querulantur, quid verò mali ſentiant, proferre non valent; aliæ rident, aliæ flent, pleræque omni tactus ſenſu priuantur; Nonnullis horum plura accidunt.

Curatio.

In Curatione ſemper ad vterum reſpiciendum, & propterea ea Epilepticis admiſcenda remedia, quæ vtero proſunt, & vteri ſuffocationi conueniunt. Itaque in Paroxyſmo admouendæ naribus fœtida, vt Galbanum, Caſtoreum, Sagapenum, ol. ſuccini, rutæ. Vtero verò ſuaueolentia adhibenda, niſi fœmina ſit grauida; tum enim ſatis fuerit graueolentia naribus admouere. Sternutationem quoque ciere in hac Epilepſiæ ſpecie plurimum prodeſt, Cucurbitulas quoque ventri è regione vteri affigere, & medicamenta applicare, quæ flatus diſcutiant, vtile eſt, vt ol. rutæ. è baccis lauri & ſimilia.

Extra Paroxyſmum primò vniuerſales euacuationes inſtituantur. Sanguis nimirum venis in cruribus circa malleolos apertis, euacuetur, & totum corpus conuenienter purgetur. Deinde vterus euacuetur, & materia vitioſa in eo contenta tollatur: Quod fit non ſolum purgantibus, ſed imprimis ijs, quæ menſes prouocant cum internis tum externis, de quibus ſuo loco. Eligenda tamen ex ijs talia, quæ ſimul vi ſpecifica & occulta Epilepſiæ aduerſantur, aut ijs talia admiſcenda.

Et

Et cum in fœminis natura vitioſos humores, qui in corpore cumulantur, ad vterum detrudere ſoleat, ſanguiſque, qui ad vterum affluit, ſi non rectè ſeſe habeat, corrumpatur: danda opera, vt humores vitioſi ſubinde è corpore euacuentur, & ſi quid corrumpatur, ſenſim ac paulatim per loca, quibus natura aſſueuit, euacuetur. Ideóque ſanguinem bis terue in anno è venis tali emittere, & corpus ſæpius euacuare vtile fuerit, habito reſpectu ad eum humorem, qui maximè peccare videtur.

Exempli gratia.

℞. *Rad. Pęoniæ, ariſtoloch. rot. an.* ℥.i. *angelicæ* ℥.ß. *polypod. quern.* ʒ. vi. *betonic. rutæ, pulegij, mercurialis an.* M. i. *ſem. pæon.* ℥. ß. *cartham. contuſ.* ℥.i. *fol. ſenæ elect.* ℥.i.ß. *follicul. ſenæ* ʒ. vi. *ſem. aniſi, fæniculi. ſeſel. an.* ʒ.ii. *fl. bugloſſ. anthos an.* M.i ß. Coquantur in aqu. ſimpl. Colaturæ ℞. ℔.j. in qua infundatur *agaric. albiſſ.* ℥.i. *zinzib. galang. an.* ʒ i.ß. Cum Saccaro F. Syrupus qui aromatiſetur puluere Cinanomi.

Cauſa ſublata vterus & cerebrum roborentur Theriaca, Mithridatio, diamoſch. dulc. amaro, Lapide Bezoar, cum aqua Scorzoneræ. Efficax eſt & oleum ſuccini, tum in paroxyſmo, tum in menſibus ciendis.

Vtilis & valde efficax eſt hic Aqua hirundinum, cum caſtoreo & galbano ac aceto deſtillata ſupra inter medicamenta antepileptica propoſita.

Laudatur & hic Spiritus:

℞. *Antidot. Mattholi* ℥. v. *ſp. vini opt.* ℔.i. *camphor.* ʒ.ij.

In vitro clauſo digerantur in B. vel fimo equino per dies ſex. Poſtea tepido Balnei calore deſtillentur, ne vnquam Alambicus calefiat, donec tertia pars exſtillet, idque tertia vice repetatur. Sumatur de hoc ſpiritu manè & veſperi cochlear. j. cui ſacchari pauxillum, ſp. Vitrioli gutt. iv. Vel Tincturæ Corralior. gutt. vi. addi poſſunt.

Vel: ℞. *Syrup. de ſucco pæoniæ* ℥.i. *rutę, meliſſ. an.* ℥ ß. *extract. liquidi caſtorei* ʒ. ii. *granor. iuniperi* ʒ. i. ß. *angelic. zedoar. an.* ℈. i. *ſp. Theriac. modo deſcripti* ʒ.ii. *ad. lauendul* ℥.i. Miſce.

De qua mixtura tempore paroxyſmi cochlear j. infundi poteſt.

Vel: ℞. *Conſeru. pęon.* ℥.i. *Margar. præpar. Corall. rubr. præpar. Smaragdi, Sapphir. Hyacinth. præpar. an.* ʒ.ß. *rad. pęon. ſem. eiuſdem agni caſti, viſci quern., cranij humani an.* ʒ.i. *theriac.* ʒ.i. ß. *caryophyll.* ʒ. ß. cum *Syrupo ſtęchad. ſimplic.* F. Electuarium.

Circa hæc medicamenta hoc obſeruandum, in hac Epilepſiæ ſpecie medicamenta ſuaueolentia exhibenda non eſſe, cum & caput grauent, & paroxyſmum Epilepticum concitent.

Extra quoque adhibeantur, quæ & menſes cient, & vterum roborant. Inter quæ nonnulli commendant hanc pedum lotionem.

℞. *Strobil. Abiet. viridiũ* M. ii. *Artemiſ.* M. ß. *ſarmentor. iuniperi, cortic. fagi* an. M.i. *chelidon. fol. alni, an.* M.ß. *rad. vincetoxic. Ariſtoloch. rotund. an* ℥.v.

Coqu. in aqua ad Balneum, quo mane per ſemi horam lauentur pedes. Vel inungatur venter ol. rutaceo, laurino, lilior. albor. quibus ol. deſtillatum aniſi, caryophill. cinamomi addi poſſunt. Vel fomenta adhibeantur ex roremarino, Artemiſia, Chamæmelo, Betonica, Ruta, ſemine agni caſti, baccis lauri & alijs, quæ in ſuffocatione vteri proponentur.

Tandem cum in hac Epilepſiæ ſpecie alia, præter caput, viſcera ſæpe in conſenſum trahantur, & humoris Epilepſiam generantis malignitas plerumque membra nutritioni dicata labefactare ſoleat, & hinc varia excrementa generentur: illorum quoque viſcerum habenda eſt ratio, & ea ab excrementis ſubinde expurganda & roboranda, ne noua mala gignant, aut vetus augeant.

Et cum, vt antea diximus, in hac Epilepſiæ ſpecie magna ſymptomatum varietas eſſe ſoleat, quia materia morbifica non ſolùm cerebro, ſed & alijs partibus communicatur, ſæpe ea de loco affecto medicum dubium reddunt. Qua de re egregia diſquiſitio; An ſcilicet Vterus vel crura fuerint affecta, videatur in Conſilijs Brunneri, *Conſil.* 14. & 15.

De Epilepſia à Partibus Externis.

Cauſſa.

Præter ſupra enumeratas cauſſas externas referenda huc contuſio, vulneratio, vlcus aut alia aliqua in parte externa læſio; Morſus item & ictus beſtiarum venenoſarum. Epilepſiæ à partibus externis cauſſa.

Signa Diagnoſtica.

In parte aliqua externa cauſſam Epilepſiæ contineri argumento eſt, ſi æger aliquando in ea vulneratus, vel cõtuſus ſit, aut vlcus in ea habuerit, aut ab aliquo animali morſus ſit; atque inde vaporem vel auram quandam, paroxyſmo Epileptico ingruente verſus ſuperiora aſcendere ſentiat, aut in ea dolorem vel tenſionem ante Paroxyſmum percipiat. Aegrum in ea parte læſum eſſe vel ex eius relatione, vel (cum multa infantibus & pueris accidant quorum, adultiores facti non meminerunt) ex veſtigio aliquo in ea, vt cicatrice, duritie, vel quacunque alia læſionis nota cognoſcitur. Si item vincula ſupra partem, quæ ſuſpecta eſt, iniecta & frictiones infra eam inſtitutæ paroxyſmum vel intercipiant vel minuant eò loci cauſſam Epilepſię contineri, argumento eſt. Imprimis verò in fœminis de loco, qui cauſſam ſuggerit, hic diligenter inquirendum. Accidit enim ſæpe, vt inſtante Paroxyſmo Epileptico dolor vel tenſio in cruribus, aut alia parte externa percipiatur; imò inde etiam quaſi aura quædam ad caput aſcendere ſentiatur; Cum tamen eò loci cauſſa mali generata non ſit, ſed in vtero, cuius facultas expultrix à cauſſa morbifica ſtimulata per venas & arterias malignam & venenatam materiam excludere conatur, cui calor innatus & vis partium principalium occurrens, eam per venas & arterias in pedes, vel alia loca remotiora detrudit, vbi cumulata vires tandem acquirit, & vel neruis communicata, vel per alias vias ad cerebrum tendens Epilepſiam excitat. Ideoque in tali cauſſa diligenter inquirendum, an vteri affectu ſigna præceſſerint. Signa Diagnoſtica.

Curatio in Paroxyſmo.

Quamprimum æger quaſi auram è parte illa eleuari ſentit, intercipienda ea eſt vinculis ſupra locum iniectis. Etſi à manu aſcendit aura, illa vincula ad alam iniiciantur. Hæc enim pars ſtrictius ligari poteſt, quam carpus, in quo ob carpi oſſa vaſa inter illa conſtringi ſatis nequeunt. Affigantur eidem, ſi moram res patitur, cucurbitulæ ſcarificatæ, locuſque fricetur. Curatio.

Extra Paroxyſmum.

Si à venenatæ alicuius beſtiæ morſu malum ortum habeat, venæ ſectio & purgatio locum non habent, ſed locus demorſus ſcarificetur, vel cucurbitulæ ſcarificatæ affigantur ad venenum eliciendum. Applicentur & Topica valde attrahentia, adiectis iis, quæ peculiari illi veneno debellando accommodata ſunt.

Si verò ex cauſſa alia quacunque materia Epilepſiam excitans alicubi contineatur, primum corpus ſemel atque iterum purgandum eſt. Poſtea danda opera, vt materia, è qua vapores aſcendunt, reſoluatur ac diſcutiatur. Ergo cucurbitulæ ſcarificatę parti affigãtur; aut pars lauetur acri lixiuio, cui ſulphur admixtum ſit. Si his nihil proficitur, cauteria vſurpentur, aut valde attrahẽtia medicamenta ex thaphſia, euphorbio, Lepido, ꝙ Tralliа-

nus *lib.1. cap.35.* imprimis commendat, ſinapi, ſtercore columbino, cantharidibus, admiſta ſimul Theriaca, aut Emplaſtrum oxycroceum applicetur, cui tantum Euphorbij admixtum ſit, vt veſicas puſtulaſque in cute excitet: Efficaciſſimum verò eſt cauterium actuale; cum nihil potentius venena, ac prauos eiuſmodi humores & diſpoſitiones è partibus extirpet quam ignis. Videatur etiam Alexand. Trallian. *loco allegato*.

Cranium carie affectum, malignamque ſaniem ſupra membranas cerebris deſtillans exciſione & vſtione ſanatur, de quo ſupra *part.1. cap.26.* dictum. Simul etiam Medicamenta Antepileptica adhibeantur & cerebrum roboretur.

De Epilepſia per conſenſum, vbi de fonte mali non conſtat.

Nonnunquam tamen accidit, vt quamuis cauſſa Epilepſiæ in capite non generetur, ita tamen occulte illa ſeſe in cerebrum inſinuet, vt quo in loco generetur, vel per quas vias ad cerebrum tendat, ſatis aſſequi non liceat, nec prius vllo vel ſenſuum vel intellectus iudicio percipi poſſit, antequam paroxyſmum producit.

Prognoſticum.

Quam Epilepſiæ ſpeciem nonnulli inſanabilem putant. Verum etſi curatu difficilior ſit, incurabilis tamen planè non eſt.

Curatio.

Vt autem curetur, danda opera, vt radix mali, in quacunque etiam parte lateat, è corpore tollatur, & à cerebro auertatur.

Perficitur hoc frequenti corporis purgatione, qua & materia iam genita euacuatur, & materia, è qua generari poſſit, ſubtrahitur. Facilius enim ex humore vitioſo, quam ex ſucco probo partis alicuius mala conſtitutio malignam talem materiam generat. Et natura à Pharmaco purgante incitata, quicquid vitioſum in corpore eſt, facilius ad inteſtina conſuetamque euacuationis viam, quam ad partes nobiles mittit.

Simul verò exhibenda medicamenta Antepileptica, & ex iis efficaciſſima, vt diatheſis illa Epileptica & vitium humorum occultum, vbicunque etiam latentium, expugnetur.

Si purgationes non ſufficiant, per medicamenta valida ex alto ad circumferentiam humores trahere, & imprimis per cauteria & fonticulos in locis conuenientibus excitatos humorum euacuationem tentare conuenit.

Tandem cerebrum roborandum, vt cauſſæ malignæ reſiſtere poſſit.

Infantium Curatio.

Etſi ex his, quę dicta ſunt, qua ratione infantes curandi ſint, facile patere poſſit; tamen cùm morbus hic infantibus ſit familiarior; nec omnia medicamenta, quæ adultis adhibentur, infantibus adhiberi poſſint, in ſpecie quædam de infantium cura addenda videntur.

In Paroxyſmo.

Diſtenta & rigida membra flectenda vel in rectum dirigenda ſunt & tractanda, vt antea dictum; ceruix & occiput linteolo aqua lauendulæ calida madido fricandum; Vertex oleo ſuccini aut rutæ illinendus: Ruta trita naribus admoueatur, vel oleum aut Balſamum ſuccini & rutæ. Pituita ore eximatur. Infundatur ori ſuccus rutæ cum lacte vel cum aqua tilię aut cochleare paruum liquoris alicuius Antepileptici detur. Vel puluis aliquis Antepilepticus cum aqua conueniente vel lacte ℈.ß. vel ℈.j. pondere pro ratione ætatis. Puluis puerorum contra Epilepſiam D. Ioan. Neuij.

℞. *Viſci quer. cortice abraſo* ʒ ii. *ſem. pęon.* ʒ i. *rad. pęon.* ʒ. iii. ß. *vngulæ alcis, coralli vtriuſque an.* ʒ. ß. *C. C. vſti* ʒ. i ß. *margar. præparat.* ʒ. i. *cranij hum.* ℈. ii. *ſacch. alb.* ℥. i. ß F. Puluis.

Alius.

℞. *Rad. pęon.* ʒ. v. *irid. Illyr.* ℥. ß *eryng.* ʒ. ii. ß. *viſci quernî gran. pęon. an.* ℈. v. *ſacchar. albiſſ.* ℥. ii. F. Puluis.

Alius.

℞. *Rad. pęon.* ℥. i. *ſerpentar.* ℥. ß. *viſci querni* ʒ ß. *croci Orient.* ℈. i. *corall. rubr.* ʒ. ß. *rad. & ſem. fraxinell. an.* ℈. i. *fol. auri puriſſ.* N. iv. *C. C.* ℈. i. *marg. Orient. non perforat.* ʒ. ß. Pulueriſanda puluerſentur ſubtiliſſimè. Miſc. Fiat puluis. Doſis infanti quantitas piſi vnius vel duorum cum lacte nutricis. Maioribus natu tripla quantitas cum aqu. betonic. flor. tilię, rutæ exhiberi poteſt.

Alius.

℞. *Fragm. lap. pretioſ. an.* ℈. ß. *rad. paon.* ʒ. i. *ireos* ℈. ii. *biſtort.* ℈. ß. *glycyrrh.* ʒ. ß. *ſem. aniſi, pęon. viſci querni an.* ℈. ii. *croci* ℈. ß. *margarit.* ℈. ii. *ſacchar. candidi alb.* ℥. ß. F. Puluis.

Alius.

℞. *C. C. vſti præpar.* ℥. i. *ſem. paon. rad. eiuſd. ſem. aquileg. an.* ℥. ß. *ſmaragdi præpar.* ʒ. i. *oſſ. de C. C.* N. i. F. Puluis.

Alius.

℞. *Lapis ſmaragd. præpar. corall. rubr. margarit. præparat. an.* ʒ. i. *rad. paon. ſem. eiuſd. an.* ʒ. ß *ſucci alb. vngul. alcis, cornu alcis an.* ʒ. i. F. Puluis Doſis ℈. i. cum aqu. tiliæ. Conuenit & hoc.

℞. *Aq. paon. flor. tiliæ, dentariæ an.* ℥. i. *hirundinum, ſyrup. de ſucco pęon. an.* ℥. ß. *ſp. ceraſor. nigror.* ʒ. ii. *magiſter. corall.* ℈. ii. *perlar.* ℈. i. *extract. paon.* ʒ. ß. M. diligenter. Doſis cochlear paruum in paroxyſmo.

Cordis regioni emplaſtrum ex theriaca & radice pæon. admoueatur, vel tale paretur.

℞. *Flo. rutę* P. i. *flor. pęon. tilię, roſar. rubr. an.* P. ß. *ſpec. diapęon.* ℈. iv. Inciſa aſpergantur aq. apoplectica & hirundinum acetoſa F. ſ. a. ſcutum cordiale, ſyndone rubra tegendum. Nucha & ſpina dorſi inungatur ſeq. oleo.

℞. *Olei de caſtor.* ℥. ß. *ſucci rutę* ℥. i. Coqu. ad conſumptionem ſucci. Fiat etiam ſacculus ex radic. pæon. & granis eiuſdem contuſis, & apponatur, vt fiſtulam cordis attingat.

Extra Paroxyſmum.

Cenſet quidem Trallianus *lib.1. cap.15.* in infantibus nihil moliendum eſſe neque agendum, quantum ad curationem attinet. Subſequentem enim ætatem & calorem augeſcentem ſuperfluam in capite humiditatem diſcutere poſſe. Verum cùm antequam illam ætatem attingat homo, hoc morbo vel iugulari vel inſigniter debilitari poſſit, ſine auxilio non eſt relinquendus æger, neque in morbo tam periculoſo negotium naturę committendum, ſed naturæ arte ſuccurrendum.

Lactantes ergo infantes commodiùs curari non poſſunt, quam ſi medicamenta nutrici exhibeantur. Nutrix itaque primò talem vitæ rationem obſeruet, vt & ipſa ſana degat, & ſalubri lacte infantem alat. Cibus propterea ſit εὔχυμος καὶ εὔπεπτος, iſque iuſto tempore & quantitate exhibeatur. A vino vel abſtineat, vel illud ſit tenue & paucum, ne neruoſum genus infantium adhuc tenerum & imbecillum lædatur. Exercitia ſint moderata. A venere, quæ pueris lactantibus eſt nocentiſſima, planè abſtineat. Si verò lac probum nutrix non præbeat, vel alia quærenda, vel opera danda, vt lac mutetur: Et ſi lac ſit nimis tenue, vt craſſius reddatur, vtatur carnibus aſſis, aliiſque cibis minus humidis. Sin craſſius, extenuetur fœniculo, aniſo, anetho, ruta, recentibus & virentibus ſumptis. Nam ſicca magis acria ſunt. Et ſi accidat, vt nutrix concipiat, cauendum, ne illa porrò infantem lactet, ſed alia quærenda, quæ lac habeat bonum. Lactis autem boni notas tradit Alexand. Trallianus *lib.1. cap.15.*

Propinentur quoque nutrici medicamenta, quæ contra Epilepſiam pugnant, & ſupra ſunt propoſita. Infans non lauetur crebro, ne fiat humorum agitatio. Imprimis cauendum, ne terreatur, aut ad iram commoueatur.

Infantis quoque corpus à vitioſis humoribus purgetur. Quod commodè fit medicamentis purgantibus nutrici propinatis. Et quidem cum nutrici duabus de cauſſis purgantia exhiberi ſoleant, primò vt ipſa purgetur, ſecundò vt infans. Si, vt nutrix à cacochymia liberetur, exhibeatur purgans, à lactatione abſtinere nutrix debet, donec purgatio abſoluta ſit: ſi verò Infantis gratia purgans exhibeatur, eo ipſo tempore, quo purgatur nutrix, infantem lactare debet. Infanti tamen ipſi etiam ad aluum ſubducendam dari poteſt Mel paſſulatum Hollerij.

℞. *Agaric. trochiſc.* ℥.ß. Infundatur in aquæ ℔.ß.

Poſtea exempto Agarico paſſulæ in eadem aqua macerentur, donec turgere incipiant, turgidæ coquantur ad mellis craſſitiem.

Vel: ℞. *Fol. ſenæ* ℥.j. *Agaric. albiſſ. rad. pæon. an.* ℥.ß. Infund. *in aqu. aniſi & fœniculi* æqual. part. deinde imponantur *paſſular. Corinthiac.* ℔ j. Coq. & exprimantur, & ad mellis conſiſtentiam iterum coquantur. Aut exſiccentur paſſulæ abſque expreſſione facta. Vtilis eſt hic etiam ſyrupus de cichorio cum rhabarb.

Roboretur poſtea cerebrum melle anthoſato, ſpeciebus Electuarij Pleris ſarcontic. diamoſc. dulc. cum lacte nutricis, vel detur hic Puluis.

℞. *Rad. pæon.* ʒ.ij. *ireos, vngul. alcis, viſci quercni, ſem. pæon. an.* ʒ.ß. *corallor. rubror. præpar.* ℈.ij. *ſmaragd. præpar.* ℈.ß. *ſuccin. albi, croci. an.* ℈.j. *ſacchar. alb.* ℥.ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Rad. pæon. iuſto tempore collectæ* ℥.ß. *vngulæ alcis* ʒ.ß. *ſuccini alb.* ʒ.j. *croci optimi* ʒ.ß. *ſacchar. alb.* ℥.ß. F. Puluis. Suturæ coronali inſpergatur hic puluis.

℞. *Granor. pæon.* ʒ.j ß. *flor. lilij conuall. pæon. lauend. an.* P. j. *ſuccini alb.* ℈.ij. *nucis moſch.* ʒ.ß. F. Puluis.

Itali, ac Florentini imprimis, quibus hoc malum familiarius eſt, pueros recens natos ferro candente aut particula ligni ignita adurunt, vbi ſumma vertebra cum capite coniungitur. Alij ex candela cerea accenſa guttam vnam atque alteram feruentem in eundem locum, eundem ob finem, deſtillare ſinunt.

Ad præſeruandum verò, ne infans vnquam Epilepticus fiat, nonnulli hoc commendant.

℞. *Spir. vini* ℔.iv. *caſtor.* ℥.ß. *radic. pæon.* ℥.iij. Macerentur & colentur. Colat. infantis totum corpus abluatur.

Et cum non rarò accidat, vt infantibus circa aures, maxillas & in alijs corporis partibus vlcera & puſtulæ erumpant, nullo modo hic naturæ conatus impediendus. Si enim talia vlcera, materia intro recedente, euaneſcant, cum in alios morbos, tum in Epilepſiam interdum infantes incidunt. Imò ſi intempeſtiuè euaneſcere incipiant talia vlcera, atque infans inde malè habeat, conatus naturæ potius adiuuandus ſyrupo Fumar. C.C. & ſimilibus materiæ ad ambitum corporis motum promouentibus.

Cura lactentium per conſenſum ventriculi.

Præſeruationis gratia recens natis antequam lac vel alius cibus ipſis porrigatur, hoc detur.

℞. *Sacchar. alb.* ℥.ij. *ol. amygdal. dulc. recens expr. q. ſ.* F. Mixtura inſtar pultis, cuius vſu materia vicioſa in vtero collecta in primis vijs eijcitur. Alij exhibent ſaltem mel crudum, vel mel roſatum colatum, vel ſyrup. de cichorio cum rhabarb. vel mel deſpumatum cum modico ſem. fœnic. & radic. pæoniæ & ol. amygdal.

Nonnulli putant, naturam ipſam huic rei prouidiſſe lacte materno, quod in principio ſeroſius eſt, & propterea maiorem abſtergendi vim habet, cenſentque eos malè facere, qui lac hoc maternum, quaſi vtile præſidium, reijciunt & aliarum nutricum, quod iam craſſius eſt, exhibent.

Caueatur etiam, ne ventriculus lactis copia oneretur, ideoque infans rarius lactetur. Si lac coaguletur, atque in grumos concreſcat in ventriculo infantis, diſſoluatur exhibito melle cum ſale, oxymel. ſimpl. ſem. fœnicul. radicibus eryngij, aut ſi hæc nihil iuuent, propinatis ℈.v. plus minuſue coaguli hœdini vel leporini: vitia quoque lactis emendentur, vt ſupra dictum.

Vel in Epilepſia orta à lactis concreatione in ventriculo.

℞. *Fol. vlmi* p. iij. Coqu. in vrina pueri. Adde *butyri recentis* ℥.ii. F. Cataplaſma, quod applicetur ventriculi regioni.

Vel: ℞. *Fol. maluæ, abſinthij, vlmi an.* pug. j. Coq. in vrina pueri & cum *butyri* ℥.ij. addito pauco fermento & ol. nardino. F. Cataplaſma applicandum ventriculi regioni.

Infanti frequentius & copioſius lac non dandum, vt dictum, quàm vt ventriculus conficere poſſit. Aliàs enim ſi copioſe & ferè aſſiduè infans lac ſugat, fieri non poteſt, quin magna cruditas generetur, ex qua non ſolùm Epilepſia, ſed & alij morbi proueniunt.

Cura Infantium Ablactatorum.

Infantes ablactati quomodo curentur, docet Galenus, *in conſil. de puero Epileptico* quod tamen cum ſale legendum cenſet Hercul. Saxonia; cùm infantibus concedat lactucam, Apium, Porrum, Braſſicam & Lentes. Petatur etiam curatio ex præcedentibus. Alexand. Trallianus decoctum hyſſopi, imprimis hyeme & autumno, commendat, cùm eius ſolius vſu plerique conualuerint, vt non amplius ſecundum aut tertium eundem in morbum inciderent. Quippe vitioſa & craſſa recrementa incidit, & non permittit, vel in ſtomacho vel in thorace recrementum in craſſitiem coire & ſpiſſari, aliudque per vrinas, aliud per aluum expellit.

Et cùm morbus hic aliquandiu latere & inducias dare ſoleat, cura non citò abrumpenda, ſed continuanda, vt radix mali extirpetur. Habentque & hic locum cauteria in occipite inter tertiam & quartam colli vertebram, aut vbi ſumma vertebra cum capite coniungitur.

Videatur etiam Alex. Trallian. *lib. 1. cap.* 15. Rondeleth. *de medend. morb. capit.* 36. Hieron. Mercurial. *de Morb. puer or. cap.* 3. Iacobus Trunconius *Tract. 4. de cuſtodienda puerorum ſanitate cap.* 13. *Tom. 2. Conſult. l.* 8. Horat. Augen.

Diæta.

A Carnibus omnino infantes abſtinere bonum eſt, præcipuè ſuillis & bubulis: Voluptatis autem cauſſa, aut alio etiam vrgente vſu modicas accipiant & raro, ſed quæ non ſint pingues. Alexand. Trallian. *loco allegato.* Idem non concedit ſinapi, cœpas, Daucum, vt quæ caput replent, nec apium, de quo infra *qu.* 6. Plura de Diæta infantium videantur apud Vrall. *loc. allegato.*

QVÆSTIO I.

An ſolus Homo Epilepſia laboret?

Affirmare quidem hoc videtur Ariſtot. *ſect.* 50. *probl.* 49. Verum id alij iure negant, vtpote quos experientia aliud docuit. Referunt enim Epilepſia laborare & coturnicem, Plinius *lib.* 11. *cap.* 23. Iulius Solinus *in Polyhiſtor.* Aloyſius Mundella, Vlyſſes Aldrouand. *lib.* 2. *Ornithologiæ.* Alaudam, Aloyſ. Mundella *lib.* 1. *capit.* 6. Al- Quæ animalia Epilepſia laborent.

drouandus *lib.*18. *capit.*10. Accipitres & graculos, Dalecampius, *in comm. in Plin.lib.*3.*capit.*22. Picas & perdices, Aldrouand. *Tom.*1. *Ornithol. lib.*13.*cap.*11. Mundella loco citato; Capos, Iacobus Oliuar.*lib.*12.*c.*22. Paſſeres Idem, Barthol. Anglicus, Aldrouand. *Tom.*2.*l.*15. *cap.*30. Capras & oues Hippocr. *in libr. de Sacro morbo* Canes, *Iul. Cæſar. Scalig. in comm.in libr.*2. *Ariſtotel. de plantis*, Cœlius Rondigin. *libr* 6. *Antiqu. lect.cap.*5. Alij alia etiam animalia addunt.

QVÆSTIO II.

Quodnam ſit ſubiectum Epilepſiæ?

Epilepſiæ ſubiectum quod.

Subiectum Epilepſiæ omnes Medici cerebrum eſſe docent, vtpote, quod omnium, quæ in Epilepſia læduntur, actionum fons & cauſſa eſt, & quo non affecto Epilepſia non excitatur. Solus Quercetanus aliter ſentit, *in Tetrad. cap.*8. Verum nullius momenti ſunt rationes, quibus contra Galenum & vulgatam ſententiam probare conatur, quod Epilepſiæ ſedes non ſemper ſit in cerebro, ſed & in quibuſdam Epilepticis cor primò & per ſe afficiatur, quia ſcilicet cordis actiones, non minus quam cerebri lædantur, vt ex cordis palpitatione, pulſus conuerſione, animi deliquijs videre ſit: quodque Epilepſia quædam ſit, in qua Phantaſia & memoria integra maneat. Equidem ſi de loco generationis materiæ, quæ Epilepſiam excitat, quæratur, nec Galenus nec Galenicorum vllus vnquam aſſeruit, eam ſemper in cerebro generari. Verum hoc quæritur, qua parte proximè & præcipuè affecta Epilepſia excitetur: Eam cerebrum eſſe rectè affirmatur, vtpote quod omnium actionum, quæ in Epilepſia læduntur, fons & cauſſa eſt, & hoc ſaluo & non affecto nunquam Epilepſia excitatur. Et licet cordis palpitatio & pulſus peruerſiones in Epilepſia quandoque animaduertantur: non tamen hinc ſequitur, quod cor Epilepſiæ ſedes ſit. Fit enim hoc, vel antequam Epilepſia ingruit, dum vapores maligni verſus caput tendunt, & in tranſitu illud lædunt; vel in ipſo paroxyſmo Epileptico, corde ab eadem cauſſa læſo aut per conſenſum affecto. Nam cum motu animali impedito reſpiratio quoque deprauetur, impoſſibile eſt, vt cordis actiones non deprauentur. Et licet cum Epilepſia aliarum partium actiones læſæ concurrere poſſint; tamen inter ſe non ſunt confundendæ, quod Paracelſus plerumque facit, qui ſuffocationem vteri, Syncopen, Tremorem, & palpitationem cordis, Vertiginem, Ecſtaſin, morbi caduci ſpecies facit. Licet quoque in quibuſdam Epilepſiæ ſpeciebus, quædam ſenſuum internorum actiones non aboleantur: illud tamen non euenit, quod cerebrum tum non ſit pars affecta, ſed Cor: Nam & tum aliæ ac pleræque actiones læduntur, etſi aliquæ ſuperſtites maneant. Id quod accidit, quod cauſſa Epilepſiæ alia eſt potentior, alia debilior, & cerebrum nunc magis, nunc minus læditur. Et dari quaſdam imperfectas Epilepſias, ſupra diximus. Ac ſi omnium affectionum, in quibus cor per conſenſum afficitur, cor ſedes eſſet: in plurimis morbis illud ſubiectum ſtatuendum eſſet, vt in ſuffocatione vteri, malo hypochondriaco & alijs pluribus. Et ſi cor primarium Epilepſiæ ſubiectum eſt, cur Quercetanus omnem curationem dirigit ad cerebrum, non vero ad Cor?

QVÆSTIO III.

Quænam ſit Epilepſiæ Cauſſa proxima?

Epilepſiæ cauſſa proxima.

Proximam Epilepſiæ cauſſam ſtatuimus eſſe expultricis facultatis in membranis cerebri a materia tenui & acri & qualitate occulta neruoſo generi inimica irritationem; & quidem, vt exiſtimo, rectè, vt pluribus in Inſtitut. *libr.*2. *par.*3. *ſect.* 2. *cap.*3. demonſtrauimus. Etenim materia ex ſubito ſæpe ſumpto ab aliqua parte initio cerebrum neruoſumque genus peruadit, & paulo poſt diſcutitur, ſæpe nullo relicto ſui veſtigio. Et cùm Galenus 3. *de loc. affect. capit.* 7. & cum eo alij Medici omnes Epilepſiam quandam admittant, quæ excitatur, cùm à parte aliqua interna quaſi aura quædam ad caput aſcendit: Cur in Epilepſia per primarium cerebri affectum ad obſtructionem ab humore craſſo confugere opus eſt, & cur non tum eadem cauſſa admittitur; præcipuè cum ſternutatio & ſingultus Epilepſiæ cognati affectus eodem modo generentur. Qua de re Galenus *loco allegato* ſcribit: *Exiſtimaui*, inquit, *ſimilem aliquem in Epilepſia cerebri motum fieri, qualis ſtomacho interdum a re quapiam moleſto accidere ſolet*. Et Auicen. *Fen.*1.*libr.*3. *tract.*5. *cap.*8. Sternutationem paruam quandam Epilepſiam nominat, quando videlicet, quod in anteriore parte cerebri moleſtum continetur, cerebrum excutit. Sicuti enim quod in anteriore parte cerebri acre & mordax ineſt, impetu quodam in ſternutatione excutere natura tentat: Ita in Epilepſia, quod in membranis cerebrum inueſtientibus & principio neruorum moleſtum eſt, natura excutere conatur. Et ſicut ſternutatio oritur non à craſſis & viſcidis humoribus, ſed ijs, qui acrem vaporem emittunt: ita à ſimili vapore vel humore Epilepſiam concitari vero conſentaneum eſt, & experientia id confirmat. Compertum enim eſt, quoſdam à vaporibus & odoribus prauis Epilepſia correptos. Contra aliarum rerum vapores & odores eandem diſcutere. Ita ſuffitus ſuccini, Galbani, Cornu capræ, Eparis Hirci manifeſtant Epilepſiam. Eandem contra tollunt odor rutæ, caſtorei. E quibus cauſſis externis de internis in corpore latentibus coniecturam facere non difficile eſt: Si quidem cum plura idem efficiunt, vt in communi efficiendi ratione conueniant neceſſe eſt. Quæ omnia ſatis arguunt, cauſſam Epilepſiæ proximam eſſe humorem vel vaporē acrem, aut potius malignum peculiari vi cerebrum ſtimulantem, & moleſtantem.

Galenus equidem aliud ſtatuit, *& lib.*3. *de loc. affect. cap.*5. *&* 7. 2. *Aphor.*45.2. *de Symptom. cauſſ. cap.*7. *libr. de atra bile cap.*5. & alij Medici, qui eum ſequuntur, plurimi docent, Epilepſiam fieri ab humore craſſo, qui ventriculos cerebri obſtruat, non integrè quidem, vt in Apoplexia, ſed ex parte, quem dum conetur ejicere cerebrum, ſeſe contrahat, quo contracto, nerui etiam contrahantur, & in conſenſum trahantur. Ita enim *in comm.*2. *Aphoriſ.*45. ſcribit: *Apoplexia & Epilepſia inter ſe quodammodo affines ſunt Affectiones. Eundem enim locum affectum & eundem humorem habent mali cauſſam. Hoc differunt, quod Apoplexia fiat propter virtutis ad neruos affluentis plenam conſummatamque priuationem, Epilepſia ob motum peruerſum, quum etiam vtrobique humor ſit frigidus & craſſus*. In quo quidem rectè docet, quod Epilepſia laborantibus cerebrum concutiatur, & quidem, vt humorem vitioſum excutiat: quod in infantibus Epilepſia laborantibus manu capiti applicata ſæpe manifeſtè deprehenditur. Verum in eo non parum fallitur, quod humorem illum eiuſdem naturæ cum eo, qui Apoplexiam excitat, eſſe ſtatuit, & obſtruendo etiam cerebrum ad concuſſionem ſtimulare docet. Etenim non credibile eſt, pauxillum illud, quod ex partibus inferioribus, ipſius Galeni teſtimonio, inſtar auræ, per vias ſæpe occultas, ad ſuperiora aſcendit, craſſum eſſe, & obſtruendo Epilepſiam excitare, ſed potius membranas cerebri vellicando id præſtare. Si quoque obſtruendo Epilepſiam excitaret materia Epilepſiæ cauſſa, motus potius tolli aut imminui, non verò conuulſio excitari deberet. Et cum Apoplexia & Epilepſia hoc modo et

ratio-

ratione cauſſæ ſaltem ſecundum magis & minus differant, ob eam tamen differentiam non ita variarent ſymptomata, ſed potius Paralyſis & ſtupor, ac animalium actionum ablatio aut imminutio inde fieret, non conuulſio. Præterea ſi ab humore craſſo cerebrum ex parte obſtruente fieret Epilepſia, Apoplexiam antecederet, & ſequeretur Epilepſia. Neque enim credibile eſt, vt videtur Maſſariæ, tam repente & tam inexplicabili temporis momento integram cerebri obſtructionem fieri, vt nullo modo ob inchoatam & ſemiplenam obſtructionem præcedetent Epileptica ſymptomata; ſi hoc modo generaretur Epilepſia: Cùm ſæpe dolores capitis, vertigines & ſimilia ſymptomata Apoplexiam præcedere ſoleant. Multo minus in momento illa obſtructio integra ſolui poteſt. Ideoque cum obſtructio non eſt integra, ſiue ingruente ſiue deſinente Apoplexia, Epilepſia ſequeretur.

De ſpecifica autem huius humoris ac vaporis natura ſi quæratur, omnino admittendum eſt, ſimplicem acrimoniam ac malignitatem & venenoſitatem ad Epilepſiam generandam non ſufficere. Nam dantur multi morbi, in quibus tales humores & inde exhalantes vapores ad caput aſcendunt vt Lues venerea, febres malignæ multæ, venenatorum animalium morſus, quibus tamen & alijs pluribus Epilepſia non coniungitur. Ideoque ad Epilepſiam generandam non ſufficit, vt vapor ſit acris, mordax, malignus, ſed peculiaris in eo qualitas & ſpecifica proprietas, qua membranis cerebri & neruoſo generi peculiari modo infeſtus, & omnino *ϭιάϑεσις* Epileptica in eo requiritur.

Quæ autem illa ſpecifica ſit malignitas & *ϭιάϑεσις* Epilepſiam excitans, explicare in hac naturæ obſcuritate impoſſibile eſt, eſtque ea, ſicut aliorum venenorum, occulta, & nonniſi ex effectu colligitur. Nonnulli quidem è Chimicis hic ſe rem clarius explicare poſſe, quàm Galenicos, promittunt, ſed an re ipſa præſtiterint, dubito Paracelſus & Paracelſi ſectatores plerique Epilepſiam morbum Mercurialem eſſe docent. Quomodo verò id clarè explicent, non video. Neque enim, vt in Tractatu de Chymic. cum Galen. conſenſu ac diſſenſu dictum, ſatis explicant, quid ſit Mercurius, & quomodo à reliquis principijs differat. Deinde cum multi morbi Mercuriales ex eorum ſententia ponantur, non monſtrant, qua in re determinata & ſpecifica huius mali natura ſita ſit, & quomodo hic morbus Mercurialis ab alijs morbis Mercurialibus differat. Alij, vt rem clarius explicent, è Petri Seuerini Idea radicem huius mali ſtatuunt Vitriolum Mercuriale, & Quercetanus *in Tetrad. cap.* 11. ſcribit nullum ex vaporibus Epilepſiam producere poſſe, niſi ſit naturæ Vitriolatæ. Et quidem plerique e Chymicis iſtis Mercurialem hunc morbum eſſe dicunt, deinde etiam ex parte aliqua ſalarium.

Verum enim verò aſſeruntur quidem ita hæc, ſed firmis rationibus non probantur. Nam primò quod dicunt, morbum Mercurialem eſſe, ob ſubiectum eius, quod ſit cerebrum frigidæ & humidæ cum Mercurio naturæ, id hoc non ſatis probat. Etenim etſi Epilepſia ſit cerebro proxime læſo: tamen hic quæſtio eſt non de ſubiecto, ſed de natura ſpecifica illius humoris aut vaporis, qui cerebrum vellicando Epilepſiam parit. Is autem non ſemper in cerebro generatur, ſed interdum in cranio, in ventriculo, vtero, & alijs corporis partibus. Neque etiam ideo Mercurialis dicendus, quod cauſſa materialis hunc affectum generans in liquida, ſeu vaporoſa ſubſtantia conſiſtit: cum vapores etiam ſulphurei eſſe poſſint. Præterea nec medicamenta omnia, quæ curant hunc morbum, Mercurialia ſunt; ſicut ol. ſuccini Sulphureæ naturæ eſt; Sal Succini, Sal C.C. Magiſterium Coralliorum Salariæ.

Tandem cum ex illorum ſententia omnis vis mordendi & dolorem excitandi à ſalibus ſit, atque Epilepſia fiat à vapore cerebrum vellicante: potius Epilepſiæ cauſſa, qua talis, ad Salem quàm Mercurium pertinere videtur. Ideoque ipſi Paracelſici neceſſarium hic cenſent, ſalem coniungendum eſſe, id quod nec nos negamus. Cuius autem naturæ is ſit, & an ſatis demonſtrent, ſalem illum Vitriolatum eſſe, & nullum vaporem Epilepſiam concitare poſſe, niſi proprietatis & naturæ Vitriolatæ ſit, dubito. Cum enim ipſi paroxyſmum Epilepticum excitari ſtatuant, cum exhalationes malignæ, acres, acidæ, adſtringentes & corroſiuæ ſpiritibus animalibus miſcentur: id non ſolùm ex Vitriolo, ſed & alijs pluribus fieri poteſt, alumine ſcilicet & Sale Armoniaco, vt & Antimonio & Arſenico.

Vnde *Petræus* de Epilepſia ſcribit, humorem, qui Epileptici vaporis fomes eſt, ob copiam Salis Vitriolati, Aluminoſi & Armoniaci, quandoque & Mercurialis & Arſenicalis, phlegmate Mercuriali & Sulphure glutinoſo exuto inſtar Aquæ fortis ſummam acrimoniæ, fermentationis, corroſionis & penetrationis vehementiam acquirere. Et certè ſi vapor iſte, quod Quercetanus non negat, malignus eſt, potius malignitas in Antimonio & Arſenico quærenda eſt, quam in Vitriolo. Adſtrictio in alumine quoque eſt; Vis corrodendi in omnibus ſalibus, vnde tot aquarum fortium differentiæ. Et multi in febribus & alijs morbis æruginoſos humores vomitu reijciunt, à quibus procul dubio etiam vapores congeneres in caput attolluntur, qui tamen Epilepſiam non excitant. Ergo æquè hic Chymicis ac Galenicis ad occultam & ſpecificam qualitatem & proprietatem, neceſſarium illud humanæ ignorantiæ aſylum, confugiendum. Vt non immeritò magnus ille Medicus, Ioannes Crato ad Zvvingerum in Epiſtolis à Scholtzio collectis, Epiſtola 137. ſcripſiſſe videatur: *Vtinam ante vitæ meæ exitum veram dignotionem huius mali & verum remedium aliquis oſtenderet!*

QVAESTIO IV.

Quomodo Cerebrum in Epilepſia afficiatur, & qua de cauſſa omnium ſenſuum actiones aboleantur?

Quomodo Cerebrum in Epilepſia afficiatur, id totum ex cognitione cauſſæ proximæ pendet. Nam qui ab humore craſſo Epilepſiam fieri ſtatuunt, neceſſariò etiam cerebrum vt partem organicam affici, eiuſque ventriculos ab humore iſto obſtrui ſentiunt. Verùm cum iſtam opinionem ſupra reiecerimus, eorumque ſententiam probauerimus, qui à vapore mordace, acri & peculiari vi cerebro infeſto Epilepſia prouenire docent, rectè etiam hic ſtatuimus, cerebrum in Epilepſia affici, quatenus ob membranas ſuas ſenſu præditum eſt. Etſi enim cerebri ſubſtantia non ſentiat: tamen in membranis cerebri, & quæ illud continent, & in tenuiſſima illa membrana, quæ ventriculos cerebri intus inueſtit, ſenſus ineſt. Et hinc fit, vt malignitate & acrimonia materiæ Epilepticæ vellicatum cerebrum ſeſe cum neruoſo genere concutiat, atque id, quod moleſtum eſt, excutere conetur.

Qua verò de cauſa omnium ſenſuum actiones aboleantur in Epilepſia, ſi ea non fit ab obſtructione ab humore craſſo, alij aliter ſentiunt. Platerus in Epilepſia neruoſum genus moleſtè ab humore prauo affici ſtatuit, quam dum excutere conatur, cerebrum ſimul exagitari & in conſenſum trahi dicit; & dum ſuppetias ad expellendum id, quod moleſtum eſt, afferre nititur, ſpiritus animales à ſe in neruorum initia propellere, atque ita effuſis à cerebro ſpiritibus ſenſus internos ceſſare, & ſuis functionibus deſtitui; nõ aliter, quàm in leipothy-

mia & ſyncope nonnunquam ſpiritibus vitalibus effuſis cor à ſua functione ceſſat.

Alij ab anguſtia meatuum cerebri hoc prouenire ſtatuunt: Verum non ab obſtructione, ſed dum cerebrum à vapore moleſto irritatur, contrahi & conſtringi illud dicunt, vnde meatuum oriatur anguſtia. Verum magis probabile eſt, in Epilepſia magnam fieri ſpirituum animalium perturbationem, atque ideò omnes actiones turbari. Nam cum actiones animales ſine ſpirituum animalium, & quidem ſeſe rectè habentium, miniſterio perfici non poſſint; In Epilepſia verò ſpiritus animales ſeſe rectè non habeant, ſed variè turbentur, actionibus animalibus obeundis debito modo inſeruire non poſſe, manifeſtum eſt.

QVÆSTIO V.

An motus conuulſiuus in Epilepſia fiat à facultate animali, an verò naturali?

Motus conuulſiui in Epilepſia quis autor.

De motus etiam illius conuulſiui, qui in Epilepſia accidit, quoque membra variè agitantur, natura & cauſſa inter Autores præcipuè Thomam Eraſtum & Comitem Montanum, eſt controuerſia. Thomas enim Eraſtus, *in Anatomia librorum Comitis Montani, & in diſputatione de conuulſione*, pluribus defendere conatur, morbum hunc à facultate animali prouenire. Inter cętera autem vtitur hoc argumento: Omnis motus, quem appetitus cum rationalis tum irrationalis muſculis imperat, ſiue benè ſiue malè id faciat, animalis eſt ſiue arbitrarius. Is autem motus, qui per contractionem muſculorum ad ſua capita fit, mandatur ab anima ſeu appetitu muſculis. Omnis igitur motus talis dicitur & eſt voluntarius ſeu animalis. Minorem ita probat, quod nulla animati corporis actio, quæ ab eo, quatenus animatum eſt, editur, ſiue laudabilis ea ſit, ſiue vituperabilis, ab vlla eiuſmodi corporis affectione, nihil ad hanc rem concurrente anima, produci poſſit. Muſculorum verò illa contractio, qua citra alicuius rei extraneę operam, ad ſua capita contrahuntur, ac membra, in quæ inſerta ſunt, mouent, operatio eſt animati corporis, quà animatum. Et proinde eiuſmodi muſculorum motus à re nulla alia fieri poteſt, anima non coagente. Cum vero naturalis non ſit, vtpote qui per muſculos voluntarij motus inſtrumenta exercetur, eſſe animalem & arbitrarium ſtatuit.

Contra Comes Montanus hoc negat, *lib. 3. de morb. cap. 30. & defenſione quinta aduerſus Eraſtum*, idque hac ratione. Si facultas animalis motum imperat partibus, imperium hoc ex appetitu oriri neceſſe eſt. Appetitus autem oritur ex cognitione, cognitio à ſenſu; ſed ſenſus in Epilepſia non vigent, & illud, quod corpori moleſtum, neque percipere neque facultatibus ſuperioribus communicare poſſunt. Deinde etſi in aliis conuulſionibus & ſpaſmo ſenſus ſunt integri: tamen motus omnis, qui fit à facultate animali, eſt voluntarius ſeu ſpontaneus; At conuulſiuum motum præter voluntatem & contra eam fieri nemo ignorat; ac propterea facultati animali aſcribi non poteſt.

Verum etſi opiniones hæ extremè diſcrepare videantur: tamen neutra per ſe veritati planè conſentanea eſt, ſed ſi coniungantur, veram ſententiam conſtituunt, cum vtraque vis & expultrix naturalis & motrix animalis facultas in Epilepſia concurrant. Etenim motus hi conuulſiui ſimpliciter animales non ſunt, cum contra voluntatem fiant. Neque etiam ſimpliciter naturales: cum fiant beneficio muſculi, animalis facultatis inſtrumenti: neque credibile ſit, facultatem naturalem expultricem poſſe tam vehementes ac validos motus ſolam edere.

Itaque hac de re ſic ſtatuendum puto. Cerebri membranæ, vbi à materia mordaci & maligna vellicantur ac moleſtantur, illud, quod moleſtum eſt, excutere conantur. Atque hoc modo vis expultrix cerebri primo quidem mouetur: Eadem tamen animalem facultatem, quæ ſubiecto illi ſimul ineſt, in conſenſum trahit, eamque ab expulſionem laceſſit. Hinc fit, vt potentia illa cerebrum vehementius dilatet & comprimat, ac iſta compreſſione, quod ſibi moleſtum eſt, excutere conetur, quod in ſternutatione fieri videmus. Imò ſimul facultatem mouentem in neruoſo & muſculoſo genere in conſenſum trahit. Atque hoc modo à facultate expultrice quidem initium motus eſt, motus tamen vehementiam iuuat vis animalis. Aliter enim ſeſe habet expulſiuo in parte, quæ motu deſtituitur; aliter in ea parte, quæ ad motum apta eſt; variantque ſymptomata ſecundum partes ſubiectas; Id quod & in ſternutatione, quæ magnam cum Epilepſia conuenientiam habet, videre eſt, vt & in ſingultu. Quanquam enim princeps & prima cauſſa ſternutationis ſit vis expultrix cerebri: Irritatur tamen eadem & in conſenſum trahit vim motricem capitis & thoracis, cerebrumque irritatum in expulſione iſta à motrice functione corporis adiuuatur, muſculique capitis & pectoris contrahuntur, vt felicius ac potentius id, quod moleſtum eſt, à cerebro expellere poſſit. Videantur etiam, quæ ſuprà de conuulſione dicta ſunt.

QVÆSTIO VI.

An Sanguis in Paroxyſmo Epilepſiæ ſit mittendus?

Fuerunt quidem inter antiquos nonnulli, qui in Epilepſiæ Paroxyſmo venam aperiendam cenſuerunt. Verùm hodie nemo Medicorum eſt, qui id ſuadeat aut tentet. Etenim in iſta vehementi & inordinata concuſſione corporis nec commodè ſatis inſtitui poteſt venæ ſectio, nec ſi poſſet, ſatis tutò ac cum vtilitate aliqua adhiberetur. Nam cum in Paroxyſmo Epileptico maxima naturæ & cauſſæ morbificæ lucta ſit, ac natura id vnicè agat, vt materiam illam ſibi moleſtam excutiat, eademque valde laboret tum ob denegatum animalium ſpirituum influxum, ac reſpiratio & hinc aliæ actiones non rectè ſeſe habeant: facile fieri poſſet, vt ſanguine & cum eo ſpiritibus ſubtractis natura ſuccumberet, & ita ęger in ipſo paroxyſmo cum ſumma medicinæ ignominia expiraret. Nec vlla cauſſa eſt, quæ venæ ſectionem ſuadeat; nec per eam æger à Paroxyſmo citiùs liberari poteſt.

Sanguis an in Epilepſiæ paroxyſmo mittendus.

QVÆSTIO VII.

An extra Paroxyſmum ſanguis mittendus ſit in Epilepſia?

Sunt quidem nonnulli, qui nec extra paroxyſmum in Epilepſia ſanguinem mittendum cenſent, ea imprimis de cauſſa, quod morbus hic ab humore frigido & craſſo oriatur. Sed, vt ſæpe dictum, ex falſa hypotheſi id aſſerint: neque enim ab humore craſſo, ſed potius à tenui ortum habet Epilepſia. Ideòque etſi nonnunquam fieri queat, vt corporis conſtitutio pituitoſa adſit, aut è ventriculo vel alia parte determinata nullo ſanguinis vitio concurrente Epilepſia excitari poſſit, & ita venæ ſectione opus non ſit: (in quibus etiam caſibus nulla venæ ſectionis ſupra facta eſt mentio) tamen in Epilepſia per eſſentiam, & ſi plenitudinis cuiuſdam notæ appareant, aut ſanguis multus melancholicus adſit, vena omnino aperienda eſt; cum indicans venæ ſectionis adſit: modò vires id permittant. Idem faciendum, ſi à conſueta aliqua ſanguinis euacuatione, vt menſium in

fœ-

fœminis, vel hemorrhoidum ſuppreſſione Epilepſia originem habeat.

QVÆSTIO VIII.

Quanam vena in Epilepſia ſit aperienda?

Quæ vena in Epilepſia aperienda.

Quæ verò vena aperienda ſit in Epilepſia, Authores non planè conſentiunt. Etſi verò ſuprà in ſingulis Epilepſiæ differentijs, quæ vena, vbi opus eſt, aperienda ſit, definitum eſt: tamen vt res clarior fiat, & quo fundamento ſupra propoſita nitantur pateſiat, ſciendum; ſi Epilepſia fiat per primarium cerebri affectum, & aliqua plenitudo ſanguinis in capire appareat, vel in toto corpore ſanguinis plenitudo adſit, quæ vel ad producendam vel fouendã Epilepſiam faciat, vireſque permittant, commodiſſimè in cubito vena aperitur, qua ſanguis euacuatur, & à capite deriuatur. Si verò Epilepſia ſit per conſenſum ab vtero, ac menſtruorum ſuppreſſione, vel à ſuppreſſis hemorrhoidibus, venæ in cruribus aperiendæ ſunt, vt & ſanguini motus ſuppreſſus concilietur & materia à capite reuellatur.

QVÆSTIO IX.

An Vomitus in Epilepſia conueniat?

Vomitus an in Epilepſia conueniat.

Etſi nonnulli vomitum in Epilepſia planè improbent, ea imprimis de cauſſa, quod vomitus caput, quod aliàs in Epilepſia afficitur, concutiat: tamen hæc ratio ſufficiens non eſt, nec vomitus planè improbandus, ſed diſtinctione opus eſt. Etenim vbi cerebrum primariò afficitur, aut vbi à parte aliqua externa Epilepſiæ cauſſa cerebro communicatur, nullus vſus eſt vomitus; & experientia docuit, eos, qui violentioribus per aluum & vomitum ſimul purgantibus in Epilepſia cerebro primario affecto vtuntur, non ſolum nihil commodi inde percipere, ſed peius inde habere.

Nota.

Sed tum vomitus prodeſt, & locum habet, vbi Epilepſia per conſenſum ventriculi, partiumque vicinarum oritur, ſeu cum cauſa Epilepſiæ ijs in locis hæret, è quibus per vomitum excludi poteſt. Et naturæ quædam ad vomitum ſatis pronæ ſunt, nec facilè incommodi aliquid ex eo tum metuendum. Et ſit, vt caput aliquo modo afficiatur vomitu; tamen longè maius commodum eſt quod tum ex eo prouenit.

QVÆSTIO X.

An Frictiones in Paroxyſmo Epileptico vſum habeant?

Frictiones in Epilepſia.

Non malè *in ſpicilegio cap. de Epilepſia* ſcribit Franciſcus Hildesheim; in ipſo paroxyſmo Epileptico nullum vnquam auxilium præſtantius ſe expertum eſſe, quàm frictiones validas ac violentas ſcapularum, brachiorum, crurum, & ipſius dorſi cum pannis aſperioribus & piloſis, Eraſtus tamen, *diſp. 4. contra Paracelſ.* frictiones non multi vſus eſſe putat, quod nihil euacuare ex loco affecto poſſint, propter obtuſum membrorum ſenſum. Verum enim vero ſententia prior verior eſt. Etſi enim verum ſit, ſenſum tum eſſe obtuſum: tamen ſi frictiones fortiores ſint, quales eſſe debent, ſenſus ſopiti excitantur quaſi. Præterea etſi ſenſus frictiones non percipiat tamen frictiones fortes partes calefaciunt, humores & ſpiritus ad partem, quæ fricatur, concitant, ac mouent. Vnde ſit, vt vapores ad caput tendentes verſus inferiora & partes illas, quæ frictione incaluerunt, attrahantur & diſcutiantur.

QVAESTIO XI.

An in Paroxyſmo Epileptico ſternutationem ciere liceat?

Sternutatoria in Epilepſia an conueniāt.

Sunt nonnulli, qui in paroxyſmo Epileptico ſternutationes ciendas non putant ea de cauſſa, quod humores craſſos ſternutatoria è cerebro excutere non poſſint, verùm eos mouendo & agitando maiores obſtructiones pariant: imò, capite non euacuato, viſui inſigne damnum adferre poſſint; cum experientia conſtet, ex intempeſtiuo ſternutamentorum vſu, materia in cerebro copioſa agitata, neruorum opticorum obſtructionem & hinc cœcitatem ſecutam fuiſſe. Verùm ſupponunt hi ex antiqua opinione, à craſſis humoribus ventriculos cerebri obſtruentibus excitari Epilepſiam. Cùm verò ſupra ſatis ſit demonſtratum, non ab humore craſſo, ſed potius tenui, imo vapore & aura Epilepſiam excitari, fruſtra hoc incommodum metuitur, materiamque talem ptarmica ſatis diſcutere valent. Atque vſus & experientia docet, nihil damni à ptarmicis in Epilepſia exhibitis prouenire, ſed cum ſumma vtilitate ea adhiberi. Interim non negamus, in alijs morbis, in quibus materia craſſa & copioſa in capite abundat, ptarmica cautè & cum circumſpectione eſſe adhibenda.

QVÆSTIO XII.

An Apium Epilepticis ſit noxium.

An apium Epilepticis ſit noxium?

Auicen. *lib. 3. Fen. 1. tract. 5. cap. 11.* è cibis præcipuè apium reijcit, vtpote quod peculiarem proprietatem Epilepſiam commouendi habeat; quem Arnoldus de Villanoua *lib. 1. cap. 2.* & alij, inter quos è recentioribus eſt Tabernæmontanus, ſequuntur. Auicennam verò reprehendit Leonhardus Iacchin. de acutor. morb. curat. & merum delirium eſſe, id putat; cum Galenus *in conſil. de puero Epileptico*, Apium Epilepticis concedat.

Verùm non ſolum Auicennas ſed & Alex. Trallianus, *lib. 1. cap. 15.* Apium Epilepticis, ceu naturaliter eos offendens, prohibet. Et Plinius *lib. 20. nat. Hiſtor. cap. 11.* ex Chryſippo & Dionyſio refert, in puerperio ab eo cibo comitiales fieri, qui vbera hauriunt. Cum ergo tot docti viri id affirment, non puto planè iſtam ſententiam eſſe reijciendam, ſed potius experientiam, quæ non planè refragabitur, conſulendam. Et quamuis multi hodiè ſine noxa vtantur eo: ij tamen ad Epilepſiam diſpoſiti non ſunt. Et licet Galenus Apium Epilepticis concedat, id tamen deguſtare ſaltem permittit, ſicut & Smyrnium, quod tamen poſtea caput replere ſcribit, & ſimilia, quæ ei ætati, & in Epilepſia parum commoda, concedit: qua ipſa de cauſſa Hercul. Saxon. hoc Conſilium cum ſale legendum putat.

Hoc tamen hic monendum, cum de Apio quæſtio eſt, petroſelinum nobis ita dictum, intelligendum eſſe. Id enim eſt verum apium hortenſe, & domeſticum antiquorum: quod verò apium hodie dicitur vulgò, id eſt apium paluſtre antiquorum.

QVÆSTIO XIII.

An cranij humani aliquis in Epilepſia vſus ſit?

Cranij humani I Epilepſia vſus.

Cranium humanum contra Epilepſiam hodie vſurpari notiſſimum eſt. Reprehendit tamen hoc Eraſtus *in diſputat. contra Paracelſum part. 4.* ſcribitque, Diabolum perſuaſiſſe latenter hominibus, vt pro Epilepſiæ depulſione vterentur puluere ex cranio humano præparato,

parato, & iuſſiſſe, vt deuorarent fœminas fœminæ, mares maſculi. Paracelſum verò cum inaniter offerri cranij puluerem animaduertiſſet, vt ſuperſtitionem confirmaret & augeret, oſſiculum quoddam paruum, angulare, magnitudine vnguis in capitis vertice inueniri, mentitum eſſe, quod è potum liberaret ab Epilepſia, & ne in mendacio deprehenderetur, addidiſſe, non in omnium capitibus, ſed in quorundam ſaltem reperiri. Ipſe vero Eraſtus in nullis reperiri ſtatuit.

Verùm enim verò etſi verum ſit, inter medicamenta paſſim circumferri multa, quæ reipſa, quod de iis prædicatur, non præſtent; nolim, tamen hoc facilè de cranio humano aſſeuerare; cum tot docti eruditique Medici teſtentur, verum eſſe, quòd de efficacia cranii humani in Epilepſia ſcribitur, præcipuè cum Eraſtus nullam rationem, quæ contrarium ſuadeat, afferat. Ideóque etſi ſuperſtitioſorum medicamentorum vſus rectè reiiciatur, atque inde etiam Galenus *de ſimpl. med. fac.* ſcribat, abſurdum & indignum hominibus eſſe, talia vſurpare: Idem tamen Galenus *lib. 11. de ſimpl. Medic. fac. titul. de Oſſibus* refert, ſe nouiſſe quendam oſſa combuſta potui exhibuiſſe haud ſcientibus quid biberent, ne ſcilicet ea auerſarentur, ac multorum tum Epilepſiam tum Arthritidem curaſſe. Id quod de cranio etiam obſeruare cuique promptum eſt. Et imprimis ad Epilepſiam curandam efficaciſſimus eſt ſpiritus, qui ex eo elicitur, ſi infantibus gutt. vi. vel vii. adultioribus plures exhibeantur; vt & ſal ille volatilis, qui in deſtillatione liquoris huius e cranio colligitur.

Officulum triangulare in cranio humano.

Paracelſum quoque oſſiculum illud in cranio humano reperiri affirmantem mendacii immeritò arguit Thomas Eraſtus. Etſi enim ipſe ea non viderit: in multis tamen ad commiſſuram ſuturæ coronalis & ſaggitalis talia oſſicula triangularia reperiuntur. Et ſunt penes me aliqua, quę nuper etiam meis Auditoribus monſtraui, quæque habeo ex dono Dn. D. Michaelis Doringii, iam medicinæ Doctoris & Phyſici Vratiſlauienſis, qui cum iter in Sabaudia cum Dn. Guilelmo Fabricio Hildano, chirurgo celeberrimo faceret, in oſſuariam obuia multa ex craniis ibi aſſeruatis cum Dn. Fabricio collegit.

QVAESTIO XIV.

Vtrum Amuleta proſint in Epilepſia.

Amuletorum in Epilepſia vſus.

Cum de Amuletis quædam in genere dicta ſint in Tractat. de Conſenſ. & Diſſenſ. Chymic. cum Ariſtotel. & Galen. ea, quæ ibi prolata ſunt, hic repetenda non cenſeo, ſed argumenta ſolùm, quæ *loc. allegato* affert Eraſtus contra Amuleta, examinabo. Primò quidem ſcribit, cum naturalia τῷ ὅλῳ ſiue propter formam ſubſtantiæ effectricem, ſiue propter certam temperaturam rebus ſubiectis inſint, non aliter mutentur, quam per ſenſibilium qualitatum alterationem, ſeu temperamenti mutationem. Quippe formæ ſubſtantiales neque corrumpuntur, neque mutantur, non mutato temperamento: At ab Amuletis eiuſmodi temperamentum ſenſibilium qualitatum mutari nequit. Verum enim verò male præſupponit Eraſtus, nullas in rebus dari qualitates & per eas mutationes, præter eas, quæ ſunt à temperamento primarum qualitatum; aut ſi dantur, non mutari poſſe, niſi temperamento ſenſibilium qualitatum mutato. Experientia enim multiplici conſtat, dari multas occultas qualitates, quæ ab ipſa forma ſubſtantiali non mediante temperamento primarum qualitatum fluunt. Hæ ergo qualitates cum ſui generis qualitates contrarias habeant vnde rerum Antipathiæ proueniunt, poſſunt mutari, non mutato temperamento à ſui generis qualitatibus.

Deinde nec illud admitti poteſt, occultas qualitates non niſi proxima, & quæ contingunt, corpora afficere, in remota vero, & inter quæ aliquod interiectum ſit, non agere. Reperiuntur enim, inter quos & feles ea eſt antipathia, vt ad præſentiam felis etiam ciſtæ incluſæ, & quam non vident, animo deficiant. Et Magnetis vires trahendi ferrum nullo obice aut obſtaculo impediri poſſe, ac per tabulam interpoſitam ferrum à Magnete trahi, res ipſa docet. Et quod Eraſtus negat, ferrum à magnete per medias carnes & cutim trahi, id affirmat Ambroſius Paræus, *lib. 8. Chirurg. cap. 15.* vbi refert, quendam Chirurgum hernias puerorum curaſſe magnete in tenuiſſimum puluerem redacto, & cum polenta exhibito, inguine verò, quà præcipitabantur inteſtina, melle inuncto, & ſubtili ferri limatura aſperſa.

Quod etiam impoſſibile putat Eraſtus, fruſtum lapidis aut radicis appenſum cuti tantam vim morbifici humoris educere, vt morbum tam terribilem iugulare poſſit, id impoſſibile non eſt. Etſi enim ſenſibiliter humores vitioſos non educant talia: in ipſam tamen cauſſam morbificam aliquo modo agere poſſunt. Etenim non ipſi humores, quatenus tales, cauſſa Epilepſię ſunt, ſed malignum illud in humoribus, & praua humorum διάθεσις, ac quod peculiari vi cerebro infeſtum eſt, quod in minima etiam quantitate magnas vires habet, vt in venenis videre eſt. Illud ergo ſi extinguatur, & qualitas illa ſi tollatur, Epilepſia ceſſat, humore manente, modo is non totus corruptus ſit. Nec impoſſibile eſt, humorem aliquem qualitate praua depoſita manere, ſicut non ſolum id in coctione humorum & febribus extincto paroxyſmo videre eſt, ſed & aliis in rebus apparet. Spiritus Vitrioli, exempli gratia, inſignem aciditatem & acrimoniam habet; at ſi aliquid Salis vel ol. nitri addatur, omnem illam admittit. Vina pendula corrigi poſſunt manente ſubſtantia. Ita & Cereuiſiæ aceſcentes ſæpe qualitatem illam deponunt.

QVAESTIO XV.

An vſus Sanguinis humani conueniat in Epilepſia?

Ex Tertulliani *Apologetico aduerſus gentes* patet, Romæ vſitatum fuiſſe, vt in Theatro & arena iugulatorum gladiatorum ſanguinem recentem de iugulo decurrentem & tepentem adhuc contra morbum comitialem biberent. Idem Plinius *lib. 28. natur. Hiſtor. c. 1.* teſtatur & Cornel. Celſ. *lib. 1. cap. 34.*

Verùm vt illa ipſa theatrica ſpectacula & gladiatorum cædes diaboli inuentum fuit: ita, vt Plinii, *loco allegato*, verbis vtar, ille euerſor iuris humani, monſtrorumque artifex cæde humana & ſanguinis humani effuſione delectatus ex hominum ſanguine & ſacrificia & pharmaca per ſuos ſacerdotes fraudulenter inſtituit, hominibuſque ſuperſtitioſis perſuaſit, vt contra Epilepſiam ſanguinem humanum haurirent. Verùm nullius animalis ſanguis adhuc calens ſine incommodo bibitur. Docetque experientia, ſanguinem animalium, potiſſimum adhuc calentem & ſpirituoſum, hauſtum magnam in corpore mutationem efficere; poſſuntque inde Lycanthropia & Galianthropia excitari, ita vt homines eorum animalium mores referre incipiant, de quo ſupra *cap. 16.* dictum. Sanguinem quoque humanum Epilepticis nihil profuiſſe, ſed animum ferocem induxiſſe, eadem experientia docuit. Nota eſt ex Iulio Capitolino hiſtoria de Marci Aurelii Philoſophi Imperatoris uxore Fauſtina. Ea enim cum amore gladiatoris detineretur & contabeſceret, Marcus Imperator id ad Chaldæos & Mathematicos retulit, qui ſuaſerunt, ut occiſo gladiatore Fauſtina tepidum cruorem illius biberet, uiroque ſuo mox concumberet; quo quidem ſanguine gladiatoris hauſto amorem depoſuit (forſan deſiderio potius per remo-

tio-

tionem obiecti, quam ſanguinis hauſtu, ſublato) vis autem illius gladiatoris ſanguinis ſeſe prodidit in partu illius Fauſtinæ. Antonius enim, quem peperit, homo crudelis & gladiatorio animo ac temeritate fuit, vt pugnis gladiatorijs & cruentis cędibus Rempubl. Romanam ferè attriuerit.

Refert quoque Ioan. Lang. *Epiſt. lib. 1. cap. 71.* quendam Paſtorem ſicarium & homicidam duos habuiſſe filios, quos ſibi in ſui facinoris & latrocinij ſubſidium aſciuit. Cùm verò iuniorem ad tam ſæua obeunda facinora puſillanimem animaduertiſſet occiſo in ſylua Ottonis tabellario, panem ſanguine occiſi madidum filio eſurienti edendum præbuit, quo deguſtato, tanquam dæmonis œſtro percitus, ſeſe ad quæuis perpetranda flagitia longè audaciorem factum, dum eo ſumeretur ſupplicium, ſponte confeſſus eſt. Plura de ſanguinis humani, iſtinctu diaboli, vſu videantur in allegata modo Epiſtola. Summa, vt Lucanus ſcribit.

——— nullus ſemel ore receptus
Pollutas patitur ſanguis manſueſcere fauces.

CAPVT XXXII.

De Caro. Nomen.

Carus vnde dictus.

CArus ἀπὸ τῆς κάρου, à capire ſic dictus eſt, quod ſit capitis grauitas & inexpugnabilis dormiendi neceſſitas. Latini nonnulli torporem, Arabes Subeth appellant. Idem cum Caro etiam affectus videtur eſſe malum, quod Hippocrates 7. *Aphor.* 14. & 58. ἔκπληξιν & ἀφωνίαν nominat. Quanquam ἀφωνία pro magnitudine affectus interdum Apoplexiæ tribui videatur. Etſi verò Carus nonnunquam pro comate ſumitur: tamen cum de caro propriè dicto loquimur, eſt is proximus apoplexiæ effectus, in quo non ſolùm ſomnus longior eſt & profundior, quam in lethargo, ſed prætereà æger vocatus non audit, & niſi punctus vix ſentit, & quamuis ſentit, non tamen loquitur aut oculos aperit. Reſpiratio tamen illæſa eſt, quo ipſo ab Apoplexia differt; in qua reſpiratio eſt difficilis cum ſtertore. Quando verò Galenus 4. *de loco aff. cap. 2. & 2. acutor. aphor.* 20. ſcribit; in caro hominem neque ſentire, neque moueri, neque intelligere, neque meminiſſe, id ita accipi debet, quod Carotici non ſentiunt nec mouentur, niſi obſcurè & confuſo quaſi iudicio, dum videlicet obiecto fortius feriente ac pungente partem contrahunt, quod non fit in Apoplexia.

Definitio.

Definitio.

Et videlicet Carus, vt Galenus definit, *de ſymptom. different. cap.* 3. Paralyſis quædam τῆς φαντασίας, ſeu vt res clarius explicetur; reſolutio & priuatio quædam ſenſuum internorum & externorum, motuſque voluntarij, ſpirandi ſolùm facultate illæſa: Seu ſomnus profundus cum ſenſus & motus, reſpiratione excepta, imaginationiſque ſeu imminutione ſeu ablatione, ob impedimentum motus ac liberum exercitium ſpirituum animalium.

Cauſſa.

Cauſſa proxima.

Cauſſam huius mali proximam eſſe in ſpiritibus animalibus, qui in organa ſenſus & motus influere ac liberè in cerebro moueri non poſſunt, planum eſſe puto. Hoc autem impedimentum plerique deducunt ab anguſtia ventriculorum cerebri, quam à compreſſione vel ab obſtructione prouenire ſtatuunt.

Et quidem primo à cópreſſione cranij & cerebri fieri Carum, docet Fernelius *lib. 5. Pathol. cap. 2.* dum ſcribit, ſe vidiſſe quendam ictu vehementi ac valido concidiſſe, vt ſanguis ex oculis, naribus, auribus & ore emanarit, hinc totius mentis ſenſuſq; ſtupor inuaſerit, vt caluaria pertuſa ac denuo obducta fuerit, omneq; remedij genus ſine ſenſu inductum fuerit, atque is tertio menſe reſtitutus immemor omnium, quæ acciderant. Refertque Mercurialis, ſe vidiſſe quendam ab importuna cranij perforatione factum caroticum, vbi ſcilicet in vulneribus inter perforandum vel eximendum ós membrana cerebri violatur, negligentius impreſſo inſtrumento Chirurgico, quod μηνιγγοφύλακα appellant. Pertinet & huc muſculorum temporalium ac arteriarum contuſio, niſi cauſſæ iſtæ commodius ad tertium cauſſæ genus referri poſſent, de quo poſtea. Pertinent & huc allegati aphoriſmi 14. & 58. *ſect.* 7.

Secundò ab obſtructione meatuum cerebri, imò cerebri refrigeratione & humectatione ab humore quodam frigido & craſſo Carum fieri poſſe negandum non videtur; Cùm omninò inter ſoporis prænaturalis ſpecies hæc ſit grauiſſima. Ad hanc cauſſam faciunt iter per loca frigida, in pluuijs & niuibus, habitatio in conclaui nuper ædificato & humido.

Tertiò. Sed præter anguſtiam cauſſæ illæ externæ, ictus & percuſſiones capitis caſuſque alio etiam modo actiones animales turbare poſſe videntur. videl. vel agitatis, commotis & perturbatis ſaltem ſpiritibus, vel etiam neruis, quibus ſpiritus feruntur, ruptis. De qua cauſſa vtraque Fernelius *loc. allegato* ita ſcribit: Fiunt prætereà & ſoporoſi affectus cerebro ictu vel caſu vehementius concuſſo. Agitatis quippe & commotis ſpiritibus nulla recte actio edi poteſt, tùmque ſubſiſtit homo quaſi attonitus, vt qui aut timore aut verecundia obſtupuit. At ſi concuſſionis vi & impetu fracta & depreſſa caluaria meninges cerebrumque premit, ſenſus atque ſermonis expers obſtupeſcit homo. At certè cum effractum cerebrum eſt, atque eius aut neruorum inde prodeuntium diuulſio quædam obtigit, omnibus quidem fractis ac debilitatis deterrimus ſopor oritur exiguam nobis ſalutis ſpem relinquens.

Pertinere huc videtur & ea Cari ſpecies, quæ fit arterijs carotidibus & muſculis temporalibus affectis. Cùm enim hæ arteriæ ſpiritum vitalem ad animalium ſpirituum generationem ad cerebrum vehant, ſi lædantur hæ arteriæ, & ſpiritui vitali tranſitus denegetur, ſpirituum animalium generatio non fit, & ita ſpiritibus vel deficientibus, vel perturbatis Carus oritur. Nota Idem fit muſculis temporalibus contuſis, compreſſis, vel alio modo læſis, quos idcirco Hippocr. *lib. de articulis* καρώδεας nominat. Habent enim non ſolùm maximum cum cerebro conſenſum propter inſignes neruos, qui ſi lædantur, facilè cerebro malum communicatur, ſed & arteriæ carotides his muſculis læſis lædi poſſunt.

Ad hanc differentiam Cari, quæ à perturbatione ſpirituum fit, pertinet & ille, qui fit à vehementiſſimis doloribus, à cauſſa ſiue interna, ſiue externa, diſſipatis videlicet ſpiritibus & cócidente in cerebro ſpirituũ animaliũ robore, vnde nonnulli ẽt ſubſiſtentiã cerebri deducunt, quæ peculiaris in hoc affectu anguſtię cauſſa ſit.

Pertinet huc & ille ſomnus grauis, qui in Epileptici paroxyſmi fine accidit.

Quartò. Quibus tandem meritò addimus vim narcoticam, de qua ſupra *cap.* 2. dictum, & *cap. ſeq.* de Apoplexia dicetur, dum ſpiritus animales torpidi & ad actiones ſuas inepti redduntur. Accidit hoc ex medicamentorum narcoticorum cum aſſumptorum tùm extra applicatorum vſu. Deinde quædam venena carum inducunt, ſicut ex morſu Aſpidis ſoporem & torporem lethalem accidere, Plutarchus *de morte Cleopatra* ſcribit, vt & fungorum quorundam eſus & alia venena. Sæpe etiam ex intus genitis malignis humoribus,

bus, in malignis febribus carus accidit. Imò interdum in intermittentibus etiam febribus in principio paroxyſmi calore attenuata & fuſa materia vapores ad caput eleuantur & carum excitant, qui non prius ceſſat, quàm vapores illi diſcuſſi ſint. Et quod in febribus à toto corpore accidit quandoque, idem etiam à priuatis partibus, inteſtinis & vermibus in iis, ac vtero accidere poteſt. Refert quoque Mercurialis, Sabæos populos incidere in hunc morbum ex odore & fragrantia fructuum & florum apud eos naſcentium, & curari ſuffitu bituminis & barbæ hirci. Pertinet huc & fumus carbonum accenſorum in conclaui concluſorum, qui & aerem craſſum & ventilando calori ineptum reddit, & vi narcotica ſpiritus torpidos efficit. Quod præſtant & vapores illi à muſto & cereuiſia feruente exhalantes.

Differentia.

Differentiæ. Differentiæ vtiles & ad curationem cognitu neceſſariæ à cauſſarum diuerſitate, & locorum, in quibus illę in corpore generantur, varietate petuntur. Carus videlicet alius eſt per eſſentiam, vbi materia eius cauſſa in capite generatur; alius per conſenſum, & quidem nunc ex hac nunc ex illa parte prouenit. Cauſſæ quoque ſunt variæ, vt modò dictum.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica ipſius affectus. Aeger graui & continuo ſomno opprimuntur, atque oculos habent clauſos; quod non fit in catalepſi; & ſi eos, dum magno clamore vocatur, aperit, ſtatim iterum claudit: Interrogatus non reſpondet; quod fit in Lethargo, in quo ipſa febris ſemper coniungitur; cùm carus ſi cum febre ſit, acceſſiones ſaltem febrium ſequatur. Si pungantur, ſentit & membrum contrahit; quod non fit in Apoplexia: Libera tamen reſpiratio adeſt; niſi cauſſæ vehementia ſit maxima, ac tum parum ab Apoplexia differt hic affectus.

Signa Cauſſarum.

Signa cauſſarum. Cauſſæ quoque huius affectus ſua habent indicia. Nam ſi à compreſſione eſt, præceſſit contuſio vel ictus; quod ab aſtātibus cognoſci poteſt: ſicut & ſi à fumo carbonū aut veneno hoc malū originē trahat. Si ab obſtructione vel cerebri humectatione, pituitę ſigna aderunt ex antegreſſis cauſſis humectātibus & refrigerantibus, vt aere, cibis, medicamentis, ex tēperamento itidem ac habitu coporis humidiore ac frigidiore & ſignis aliis, de quibus ſuprà *par.* 1. Si febris adſit, facilè ſuis cognoſcitur ſignis, & naturam cauſſæ patefacit. Si ex vermibus originem habeat; item ſi vapor ab inferioribus aſcendens malum producat, diligenter inquirendum, in qua parte fons mali & materia, quæ vaporem illum narcoticum ſuppeditat, hæreat.

Prognoſtica.

1. Τὸ καρῶδες vbique malum, teſte Hippocrate, *in Choac. prædict.* & Galeno 1. *Prorrh. Aphor.* 29. Nam & actiones animales, excepta ſola reſpiratione, ſunt affectæ, & cerebrum, quod nobile membrum eſt, patitur. Magis verò periculoſus eſt carus, in quo reſpiratio quoque læditur. Tum enim Apoplexiam in propinquò eſſe indicio eſt.

Prognoſtica.

2. Cephalalgia καρώδης cum capitis grauitate, conuulſionem indicat Hippocrat. *in Coac.* Cuius rei cauſſam hanc reddunt, quod humor frigidus non nimis craſſus in neruorum ſubſtantiam penetret, eos repleat, extendat, aut frigore vellicet, vt conuulſio ſequatur. Verum probabilius eſt, materiam, quæ ſeu cerebrum humectando & replendo, ſeu vi Narcotica carum inducit, etiam ſimul peculiari modo neruoſo generi infeſtam eſſe, illudque vellicare, & prout in hunc vel illum locum prius incidit, hoc vel illud Symptoma prius producere poſſe. Etenim ſi in Epilepſia in fine paroxyſmi ſopor accidit, non tam ob defatigatum à nimia agitatione cerebrum, quam quod, vt rectè Plat̄erus hac de re ſtatuit, vapores maligni, qui prius neruoſum genus afficiendo motus Epilepticos excitabant, poſtea cerebrum labefactando ſoporem inducunt: Cur non etiam vapor aut humor, qui prius in cerebro ſoporem inducebat, poſtea ad neruoſum genus conuerſus idem vellicare & conuulſionem parere poſſit? Cuius rei documentum præbet vinum & ſpiritus vini. Etenim compertum eſt, ebriis nonnunquam poſt ſoporem conuulſionem ſuperueniſſe.

3. Carus in declinatione febrium continuarum proueniens, ſi vires ſint debiles, lethalis eſt.

4. Si Cranio contuſo meninges & cerebrum contundantur, malum eſt; quoniam æger aphonia corripitur; & ſenſu motuque priuatur. Si verò cerebrum ipſum effringatur, aut neruorum fiat auulſio, deteriora ſymptomata ſuccedunt, cum exigua ſalutis ſpe, vt ex 7. *Aphor.* 14. *&* 58. colligitur.

5. Carus & ſomnus nimius ac grauis poſt quamlibet magnam inanitionem aut ſpirituum diſſipationem & abſumptionem, peſſimus eſt. Aegrum enim morti vicinum nunciat.

Indicationes.

Si malum hoc proueniat à copioſa pituita cerebrum refrigerante, humectante, & irrigante, vel etiam meatus eius obſtruente, calefacienda, attenuanda, & euacuanda ea erit, habita prius ratione totius corporis. Si autem ab humore vel vapore narcotico fiat, ea exhibenda, quæ peculiarem facultatem habent narcoticam vim infringendi: ſimulque partis, quæ illam materiam ſuppeditat, habenda ratio eſt. Si à veneno proueniat, curatio ad illud dirigenda. Si accidat à compreſſione cerebri, cranium eleuandum, affluxus prohibendus, & quod affluxit, diſcutiendum. Indicationes.

Curatio.

Ergo ſi vel à pituita, vel à vapore narcotico originem habeat Carus, habita prius totius corporis ratione eòq; euacuato, reuulſionibus inſtitutis per frictiones, glandes, clyſteres acres, vt ſupra *par.* 1. dictū, caput per rhina, apophlegmatiſmos & ſimilia euacuetur, vt ibid. dictum. Aeger frequenter Rutam & Pulegium olfaciat, aceto intincta; Pars capitis anterior fricetur ol. rutæ, cui caſtoreum admiſtum ſit, vel etiam addatur Sinapi ac Nigella, vel ſinapiſmi inſtituantur. Acetum quoque acerrimum laminæ ferreæ candenti infundatur, ac vapor naribus excipiatur, quod efficax eſt in affectibus ſoporoſis remedium. Reliqua quoque curatio fere inſtituitur, vt *cap. ſeq. de Apoplex.* dicetur. Curatio.

Si autem cum febre vel vermibus coniungatur Carus, vel aliunde per conſenſum accidat, reſpiciendum ad totum corpus vel ad partem mittentem. Materia ſcilicet à capite auertenda, cerebrumque, quod eſt membrum recipiens, roborandum. Imprimis materia, quæ cauſſam ſuppeditat, tollenda: ſublato enim morbo principali vel fomite, & illud, quod eum ſequitur, ceſſat. Ea tamen non ſunt negligenda, quæ vim narcoticam infringunt; ideòque acetum, ruta, pulegium olfacienda.

Si autem à veneno hoc malum inductum ſit, & quidem hauſto, mox vomitus inſtituatur: Deinde dentur conuenientia Alexipharmaca. Si Opium ſumptum ſit, caſtoreum mixtum cum oxymelite detur. Si Hyoſciamus, caſſia lignea aut caſtoreum exhibeatur: Si morſu animalis venenati inductum ſit venenum & hinc pendens Carus, conuenientia Alexipharmaca danda ac venenum per vulnus extrahendum. Si ignoretur venenum, propinetur Theriaca antiqua cum caſtoreo. Sin extra admotum ſit Narcoticum, ol. caſtor. rutæ & de piperibus conuenit.

Simul in his omnibus danda opera, vt æger à ſomno excitetur, de quo ſupra *c.* 3. dictum. Nimirum extra adhibenda Ruta, & ex ea parata medicamenta. Caſtoreum,

reum, Acetum, Moſchus, vel applicetur capiti Emplaſtrum ex vna parte ſcillæ, vna rutæ, & duab. caſtorei.

Nonnulli hic plura medicamenta à proprietate iuuantia contra hunc affectum proponunt. Dominic. Leonus *cap. proprio* ſcribit, quendam Empiricum retuliſſe, ſuccum conſolidæ, præcipuè minoris, quanitate ℥.ij. hauſtum, lethargicos, & caro laborantes excitare, & omnem ſomnum profundum remouere. Idem ſcribit, fel gruis tepefactum in vaſe plumbeo & illitum occipiti à ſomno excitare; myrrham item & thus deglutitum ſomnum diſcutere. Recenſet ibidem & alia quædam ſub ceruicali poſita, vel corpori alligata, quæ vigilias præſtant, vt oculos, cor & fel philomelæ, pennam dextræ alæ merulæ, caput & cor veſpertilionis, oculos vpupæ, quæ tamen videntur eſſe ſuperſtitioſa.

Cum etiam interdum accidat, vt Medicus ad eos, qui fumo carbonum, vel vapore muſti aut cereuiſiæ fermentis penè ſuffocati ſunt, ſubito vocetur, quid tum agendum ſit, vt in promptu habeat neceſſe eſt. Foreſtus *lib. 15. obſeru. 36. in ſcholio* curationem ex Haly *Practicæ lib. 6. cap. 4.* deſumptam proponit. Verùm Haly eò loci non de fumo ſuffocatis, ſed de ſtrangulatis & fune ſuffocatis agit. Aeger autem talis ſtatim in aerem liberum exportadus, & os diducendum ac apertum ſeruandum, & ſp. vini optimè rectificatus, in quo aliquid Theriacæ diſſolutum ſit, vel aqua Theriacalis aut Apoplectica inſtillanda. Hinc vbi æger iterum moueri incipit, vomitorium ex multo oxymelite exhibendum, dorſoque ægri concuſſo vomitus excitandus. Hinc aliquod ſternutatorium naribus inflandum, & palato Theriaca, Mithridatium cum caſtoreo, aliàque, de quibus de Apoplexia dicetur, illinenda. Nec intermittendæ frictiones, Clyſteres. Tandem ea exhibenda, quæ ſpiritus animales & vitales reficere valent.

Si denique à compreſſione cranij & cerebri originem habeat Carus, curatio inſtituenda, vt ſuprà, *part. 1. c. 10.* dictum.

Diæta.

Aeger contineatur in aere temperato, vel ad ſiccum & calidum vergente, lucido, non tenebricoſo, & clamore forti ac vociferatione excitetur. Inſtituantur & frictiones & ligaturæ extremorum. Reliqua ex ijs, quæ de Lethargo dicta ſunt, & iam de Apoplexia dicentur, petantur.

CAPVT XXXIII.

De Apoplexia, Nomen.

Apoplexia vnde dicta. APoplexia, Græc ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττειν dicitur, quod homo ceu fulmine ictus, aut victima ad aram cæſa, ſubitò concidat. Ἀφωνίας & Apoplecticos ἀφώνους appellat Hippocrates *4. de rat. vict. in acut. 6. Aph. 51. 7. Aphor. 55.* quod hoc malo correpti ſtatim obtumeſcant.

Ἀφωνία quid ſit. De voce verò ἀφωνίας notandum, etſi vox etiam lædi poſſit ſolum inſtrumentis voci deſtinatis læſis: tamen Hippocrates, vt Galenus *in Comm. ad allegatos Aphoriſmos* docet, ἀφώνους κατ' ἐξοχὴν eos ſaltem, quibus ſenſus & motus ablatus, quique non aliter atque attoniti ſine vllo ſenſu & motu proſtrati iacent, ſub nomine ἄφωνον intelligit, ſub vno maximè manifeſto ſymptomate τῆς ἀφωνίας omnes voluntarias actiones læſas comprehendens. Fit autem hoc & in Apoplexia & in Caro. Ideoque ἀφώνον nomine vtroque affectu laborantes comprehendit Hippocrates. Aphoniam quidem pro caro ſunt, *5. Aphor. 5.* pro Apoplexia vero locis modo allegatis. Latinis morbus ſideratus & attonitus appellatur, quod quaſi fulmine tactu ægri concidant. Nonnullis quoque vniuerſalis paralyſis nominatur, quod omnium partium ſenſus & motus auferantur Germani *den Schlag, vnd die Hand Gottes* nominant.

Definitio.

Eſt autem Apoplexia animalium actionum omnium motus ſcilicet ac ſenſuum cum principum facultatum læſione, ablatio, ab influxu ſpirituum animalium in organa harum actionum denegato, orta. Cùm enim omnes actiones animales per ſpiritus animales expediantur, vbi ſpiritus in neruos & muſculos non influunt, ſenſus ac motus perfici non poſſunt. Sola reſpiratio imminuta tamen aliquandiu reſeruatur ob maximam eius neceſſitatem; quia natura de ſalute hominis ſollicita, quicquid ſpirituum poteſt ad muſculos thoracis mittit, & omnibus alijs motibus, quibus homo ſine mortis periculo carere poteſt, ablatis reſpiratio, qua homo ſine vitæ periculo carere non poteſt, quandiu poſſibile, ſeruatur. Præterea quia reſpiratio actio animalis ſimpliciter non eſt, ſed præcipuè pulmonis motu perficitur, concurrente tamen motu pulmonis. Seruatur plerùmq; & pulſus integer, quia is non ab animali, ſed vitali facultate proficiſcitur. In vehementiſſima tamen Apoplexia fit languidus, paruus & celer.

Definitio. Reſpiratio cur in Apoplecticis ſeruetur. Nota.

Cauſſæ.

Cum actiones animales ſpirituum animalium opera proximè proficiſcantur, meritò quoque actionum harum læſarum cauſſa in denegato ſpirituum animalium influxu & motu quæritur, & rectè proxima cauſſa Apoplexiæ & læſarum actionum animalium omnium ſtatuitur eſſe denegatus influxus & motus ſpirituum animalium. Etſi vero antiqui hac de re conſentiant, & ab obſtructione ventriculorum cerebri hoc fieri putent: tamen hodie non eadem eſt omnium Medicorum ea de re ſententia, vt in Inſtitut. dictum, & poſtea *in quæſtione prima* dicetur. Hic verò vt rem paucis complectamur, ſtatuimus, influxum & motum ſpirituum animalium prohiberi, vel à meatuum, per quos Spiritus animales in ſenſuum & motus organa influunt, ſeu principij ſpinalis medullæ anguſtia, vel à ſpirituum animalium torpore & narcoſi, vel ab eorundem ſpirituum effuſione aut perturbatione.

Proxima Apoplexiæ cauſſa.

Anguſtia autem meatuum, per quos ſpiritus animales ad organa ſenſus & motus tendunt, cum rurſum quatuor modis fieri poſſit, ab eorundem meatuum vel obſtructione vel compreſſione, & quidem cum humores pituitoſi & excrementitij, vt & ſanguis è vaſis ſuis ad baſin cerebri effuſus meatus illos obſtruere & comprimere queant; phlegmonodes etiam διάθεσις, & cranium ictu vel alia cauſſa externa compreſſum meatus illos comprimere & anguſtiores reddere poſſint: Cauſſæ, quæ ad curationem rectè inſtituendam omnino diſcernendæ ſunt, ſex erunt. 1. Humores pituitoſi ſeu quicunque alij excrementitij ſpirituum animalium influxum prohibentes. 2. Sanguis è vaſis ſuis ad cerebri baſin effuſus. 3. φλεγμονώδης cerebri διάθεσις. 4. Cerebri à cauſſa externa violenta compreſſio. 5. Vapor ſeu ſpiritu narcoticus ſpiritus animales torpidos reddens. 6. Spirituum animalium à vulnere vel capitis percuſſione perturbatio aut effuſio, de quibus ordine dicemus.

Meatuum anguſtia.

I. Si pituita, vel etiam ſimul humor melancholicus ſubito commoueatur, & ſpiritibus animalibus ad organa ſenſus & motus influxum prohibeat, non quidem, vt antiqui credebant, ventriculos cerebri obſtruendo, ſed baſin cerebri & principium neruorum, atque omnino cerebri oblongati, & in ſpinalem medullam iam deſinentis, partem, è qua omnes nerui originem ſuam habent, & per quam ſpiritus animales in omnes neruos influunt, ſeu premat, ſeu obſtruat, ſpiritibus animalibus influxus & tranſitus denegatur. Vtroque enim modo & compreſſione & obſtructione id fieri poſſe putamus. Nam ſi excrementa cerebri extra cerebrum ſubito fundantur, principium neruorum comprimere poſſunt. Si vero intus cumulentur, & ad baſin cerebri & principiū neruorum ſubito moueantur, illud obſtruunt.

Pituita Apoplexiæ cauſſa.

II. Si

Sanguis.

II. Si Sanguis è vaſis ſuis, ſeu ictu, ſeu contuſione, ſeu quocunque validiore impetu ad baſin cerebri & dictum locum effundatur, & non ſtatim per os, aures, nares, quod quandoque fieri ſolet, effundatur, ſed neruorum principio extra affuſus, eique incumbens id comprimat, & coarctet, Apoplexiam inducit. Huius rei duas Hiſtorias deſcribit Fernelius *lib. 2. de abdit. rer. cauſſ. cap.* 15. Primò enim refert ſe vidiſſe aliquando virum viribus integrum ſiniſtri oculi ictu vehementiori repentè attonitum corruiſſe, cum omnibus fortis Apoplexiæ indicijs atque intra 12. horas mortuum fuiſſe: In cuius mortui aperto capite neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractum diuulſumque, ſed duntaxat internas oculi venas contuſionis vi diſruptas animaduerterit, è quibus ſanguis coclearium duorum menſura ad cerebri baſin procubuerit. Deinde alium, qui citra cauſſam externam Apoplexia extinctus eſſet, ſe diſſecuiſſe refert, in quo humor craſſus ac viſcoſus ſimiliter ad contextum retiformem inuentus eſt, cerebri ventriculis nec oppletis nec obſtructis.

III. Non ſolùm ſanguis è venis effuſus dicto modo Apoplexiam generat, ſed & phlegmonodes diatheſis, quando ſcilicet cerebri vaſa ſanguinis copia ita replentur, vt ſubſtantia cerebri meatibuſque anguſtioribus redditis ſpiritibus tranſitus denegetur, de quo in inſtitutionibus.

IV. Si ictu vel caſu vehementiore caluaria deprimatur, cerebrumque & inde neruorum principium comprimatur, idem accidere poteſt. Vbi tamen impoſſibile non eſt, & ruptis vaſis ſanguinis effuſionem, & ſpirituum perturbationem, vt etiam fit in cerebri commotione, concurrere poſſe.

Spirituum animalium torpor & narcoſis.

V. Si vapor ſeu ſpiritus narcoticus ſpiritus animales quaſi ſopiat, & ad motum ineptos reddat, neque in cerebro rectè mouentur, neque in organa ſenſus & motus influunt, & omnino ad actiones animales inepti redduntur. Id quod accidere poteſt, & ab opio, ac opiatis medicamentis, & à venenis ac humoribus narcoticam vim habentibus. Cum enim Carus & ſimiles affectiones ſomnolentæ ex humoribus in corpore genitis & venenis quandoque producantur; Apoplexiam etiam hoc modo generari poſſe, impoſſibile non eſt. Fruſtra verò laborant, qui horum affectuum cauſſam ex ſola frigiditate deducere conantur. Atque hinc fit, vt etſi Apoplexia in Paralyſin interdum deſinat, tamen in eiuſmodi hominibus ratiocinatio & memoria vix priſtinum vigorem recuperet, ſed hebetes ac torpidæ illæ actiones, præcipue in ſenio confectis, deinceps relinquantur. Quod accidit non tam, quod frigida & humida intemperies cerebro inducitur, quam quod à vapore narcotico mala & torpida diatheſis cerebro & ſpiritibus imprimitur. Pertinet huc & illa à vino & ſpiritu vini narcoſis, qua nonnulli omni ſenſu & motu ablato moriuntur. Et multis nota ſunt exempla illorum, qui ebrij ſe currui domum reuerſuri commiſerunt, & ab aſſidentibus pro dormientibus habiti ſunt, domum reuerſi mortui inuenti ſunt. Et memini ante paucos annos hic infantem quendam, cum in conclaui à parentibus domo egreſſis, ne extra domum vagaretur, concluſus eſſet, inuento vitro ſpiritu vini pleno, cum magnam partem eius exhauſiſſet, à parentibus domum reuerſis, humi proſtratum vitrum in brachijs tenentem ſemimortuum inuentum eſſe, & paulo poſt exſpiraſſe.

Spirituum animalium effuſio aut perturbatio.

VI. Tandem ſi cerebrum vulneretur inſigniter, vt ſpiritus animales effundantur, vel etiam ictu aut caſu ita concutiatur, vt ſpiritus animales omnes perturbentur, id quod fit in commotione cerebri, de qua ſupra *part.* 1. *cap.* 20. dictum, Actiones illæ, quæ ſpirituum animalium opera perficiuntur, aboleri & Apoplexiam induci neceſſe eſt: de quo Hippocr. 7. *Aphor.* 58. *Quibus occaſione aliqua cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos protinus fieri neceſſe eſt.*

Differentia.

Differentiæ.

Primò Apoplexia ſecundum gradus quoſdam diſtinguitur. Galenus 3. *de loc. aff. cap.* 7. *& cap* 10. 2. *Aphor.* 42. & Alibi Apoplexiæ magnitudinem æſtimat ex reſpirationis noxa maiore vel minore. Fortiſſima enim Apoplexia eſt in qua protinus cum ſenſu & motu in toto corpore ceſſat quoque reſpiratio; vnde nec ſtertor nec ſpuma in hac apparet. Tales ante triduum, ſiue ante horas 72. elapſas ſepulturæ dandi non ſunt, cum reſpiratio ſenſum noſtrum latere poſſit, & dubium ſit, vtrum Apoplexia extincti ſint, an verò Ecſtaſi melancholica, vel præfocatione vteri laborent. Ita de Ioanne Scoto, celebri illo Scolaſtico, narrant; quod bis ſit mortuus, & ſemel ſepultus. Cum enim incidiſſet in Ecſtaſin Melancholicam, & exanimi ſimilis iaceret, fratres illum pro mortuo ſepelierunt in ſepulchro concamerato. Tertia nocte ad ſe rediſſe dicitur, cumque exclamaſſet in ſepulchro capite ad fornicem illiſo, idque pro ſpectri tumultu aliquandiu habitum eſſet, poſtea aperto ſepulchro mortuus tandem inuentus eſt. In his enim affectibus calor cordis tam inſigni ventilatione per pulmones non indiget, ſed ſufficienter διαπνοῇ corporis per motum arteriarum facta aliquantiſper temperatur & ſuſtinetur, de quo Galenus 6. *de loc. aff. cap.* 5. Et proinde diligens exploratio motus etiam obſcuri arteriarum certius exhibet ſignum de reliqua in corpore aliqua vita, quam quæ aliàs capi ſolent ab admotis ori vel naribus lana aut goſſypio carptis, aut penna molli, aut candela accenſa, ſi moueantur, aut à terſiſſimo ſpeculo ori admoto, ſi ad alitum maculas contrahat, aut à cyatho aquæ pleno pectori impoſito, ſi agitatio aliqua percipiatur. Præterea hac intra triduum expectatione color faciei in cadaueroſum mutatus, & fætor toto corpore exurgens mortuum oſtendit.

Proxima fortiſſimæ, atque ita fortis ac vehemens Apoplexia eſt, in qua æger difficulter & cum magna violentia reſpirat, ſtertorque auditur, & ſpuma circa os apparet. Tertia vehemens & ipſa eſt, ſed minus, vbi reſpiratio quidem violenta eſt, inæqualis tamen inordinata & intermittens. Poſtremo debilis eſt Apoplexia, vbi reſpiratio aliquem ordinem ſeruat, quæ in Paralyſin fere alterius lateris deſinit, materia in ſpinalem medullam protruſa.

Altera Apoplexiæ differentia eſt, quam cauſſarum conſideratio ſuppeditat, quæque ſenſibus facile colligitur: Nimirum quod Apoplexia alia eſt ab humore pituitoſo, alia à ſanguine e vaſis violenter ruptis effuſo; alia à phlegmonode diatheſi; alia à cerebri à cauſſa externa compreſſione; alia à ſpirituum animalium perturbatione & effuſione ob cerebrum vulneratum & læſum.

Signa Diagnoſtica in genere.

Signa Diagnoſtica.

Si homo ſubitò concidat, omniſque ſenſus ac motus ac ſimul vox repente auferatur, ſola reſpiratione, ſed ea difficili, remanente, niſi quod æger quaſi dormiens aut quaſi mortuus (niſi adhuc aliqua reſpiratio, color faciei & pulſus animaduertatur) iaceat, membrumque nullum moueat, ſed omnia membra laxa ſint, & ſi brachium vel pes eleuetur, pondere ſuo, vt in cadauere concidat, æger nec audiat, nec videat, nec ſi tangatur vel pungatur, ſentiat, nec loquatur; ore hiante, & cum ſtertore reſpiret, oculoſque clauſos vel palpebras ſuſpenſas aut contractas habeat, pulſus tamen, niſi fortiſſima ſit Apoplexia, plenus ſit & validus, is apoplexia laborare dicitur. Reſoluitur interdum in Apoplecticis & ani ſphincter, ſicut id ante paucos annos in ciue quodam huius Academiæ obſeruaui, qui cum Apoplexia corriperetur, anus ſphinctere reſoluto habebat, vt Clyſterem iniectum retinere non poſſet.

Atque

oplexiæ cognatis ectibus ferentia.

Atque his ſignis Apoplexiam ab omnibus cognatis affectibus diſcernere non eſt difficile.

Primò quidem à Lethargo differt Apoplexia, quod Lethargo laborantes ſomnolenti ſint, & excitari poſſint. Apoplectici verò excitari non poſſunt, ſed quaſi mortui iacent, niſi quod ſtertunt. Præterea febris cum Lethargo coniuncta eſt, quæ in principio Apoplexiæ non adeſt: progreſſu tamen morbi calor quidam interdum in Apoplexia percipitur.

A' Caro differt, quod hic non ſubitò, vt Apoplexia, ſed ſenſim inuadit, & libera ac facilis ſine ſtertore eſt reſpiratio, aut ſi ſtertor adeſt, adeſt cum ſomno & quidem profundo; ſenſuſque & motus in caro non eſt planè ablatus, ac ſi pungatur æger, ſentit, & quamuis non loquatur, ad punctionem tamen mouetur & membrum contrahit.

Ab vteri verò ſuffocatione differt, quod in Apoplexię æger faciei colorem retinet, in vteri ſuffocatione autem color faciei mutatur ac cadaueri ſimilis eſt. In vteri quoque ſuffocatione vis ſentiendi nonnunquam manet, neque reſpiratio impeditur, aut ſi cauſſa ſit vehemens, vt etiam reſpiratio lædatur, tunc pulſus ſimul obſcuratur, qui in Apoplexia plenus eſt ac validus: Cum cor in Apoplexia ita affectum non ſit, vt inſtanti ſuffocationis periculo valdè repugnet.

A' Syncope diſcernitur, quod in ea quoque color faciei à naturali in pallidum & cadaueri ſimilem mutatur: deinde quod in ſyncope ſubitò ſpiritibus & ſanguinè ad cor raptis muſculi per conſenſum afficiuntur, vnde ægri dentes atque os, item manus arctè claudunt, vt vix aperiri poſſint: cum in Apoplexia membra omnia laxa ſint. Neque, veluti in Apoplexia, in ſyncope ſenſus prorſus eſt ablatus, pulſus vero nullus eſt, vt & manifeſta reſpiratio nulla, aut ſi quæ eſt, maiorem æqualitatem ſeruat, quam in Apoplexia.

Ab ἐκστάσει verò Melancholica differt, quod in hac pulſus & reſpiratio obſcuratur, & ſigna malum melancholicum indicantia præceſſerunt.

Ab Epilepſia differt, quod in hac corpus conuellitur, & motu inordinato concutitur, qui in Apoplexia nullus eſt.

A' Catarrho ſuffocatiuo differt, quod in hac ſubitò humor à capite ad pectus & pulmones decumbens reſpirationem & ſermonem ſæpius interrumpit, hominemque ſenſu & motu integro ſuffocat, aut certè ſuffocationis periculum minatur.

Signa cauſſarum.

Apoplexiam ab humore pituitoſo fieri cognoſcitur ex corporis conſtitutione, ætate, præcedente victus & vitæ generis & aeris ratione. Si ſcilicet temperatura corporis fuerit frigida & humida, corpus pallidum & molle, ætas ſenilis, ægerque antea in aere frigido, humido, nebuloſo verſatus ſit, in otio vitam duxerit, & ſomno multo indulſerit, cibiſque frigidis & humidis vſus fuerit, ac conſueta per nares & fauces, pituitæ vacuatio ſuppreſſa ſit. Quæ de pituita coniectura confirmatur, ſi æger, antequam in morbum incidit, capitis grauitatem, pigritiam in motu atque omnibus operationibus ſenſerit, ſi palpebras tumidas habuerit, cum ſtertore dormiuerit, in aqua ſe ſuffocari, aut glacie aut niue ſe operiri ſomniauerit, de quo etiam ſupra *parte* 1. dictum.

2. Si ſanguis e vaſis ad baſin cerebri affuſus apoplexiæ cauſſa ſit, aliqua externa violentia, quæ vaſa vicina vulnerauit, vel rupit, præceſſit, quod adſtantes indicabunt.

2. Si à phlegmonode diatheſi cum ſanguinis copia ortum habeat Apoplexia, ſigna eius ſunt, ſi æger ante morbum toto corpore & imprimis facie rubeat, calidæ & humidæ conſtitutionis ſit, lautè vixerit cibiſque boni & multi nutrimenti vſus fuerit, vinū generoſum biberit, in aere calido & humido verſatus ſit, in otio vixerit, aut minus ſe exercuerit, ſomno nimio indulſerit, abſque ſollicitudine vixerit, conſueta aliqua ſanguinis euacuatio ſuppreſſa ſit, tenſionem & grauitatem in corpore ſenſerit, vrinam craſſam & rubram emiſerit. Quæ ſigna confirmantur, ſi venæ colli turgeant, in ſomno rubra ſpectra appareant, vt ſupra *par. 1. de Intemperie capitis cum Plethora*, dictum.

4. Si narcoticum quid extra ſumptum Apoplexiam induxerit, ex aliorum relatione id Medicus cognoſcet. Sicut nec ille affectus latet Medicum, ſi quis vino vel ſpiritu eius ſeſe ingurgitauerit. Si autem intus in corpore genitus ſit ille vapor, id ex eo colligitur, quod reliquarum cauſſarum indicia abſunt, & nulla pituitæ vel ſanguinis abundantia in corpore animaduertitur, & nihilominus cum ſignis Apoplexiæ æger quaſi attonitus ſubitò concidit.

5. Si a vulnere, vel ictu, aut caſu cerebrum læſum ſit, nec illud Medicum latere poteſt.

Prognoſtica.

1. Quicumque ſani repentè doloribus capitis tentantur, & ſtatim obmuteſcunt ac ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt; niſi febris eos prehendat, *6. Aphor.* 51. *&* 5. *Aphor.* 5. Febris autem intelligitur non quælibet, ſed acuta, quæ materiam illam pituitoſam ac ſpirituum flatulentum tum attenuet tum diſſoluat. Si tamen Apoplexia ortum habeat ab affectione cerebri phlegmonode, febris, quæ adeſt, morbum non leuat, propterea quod phrenetica quędam ſymptomata accerſantur, quę omnes facultates corporis vehementius proſternunt. Prognoſtica.

2. Apoplexiam fortem ſoluere impoſſibile eſt, debilem non facile, 2. *Aphor.* 42. Ideoque Medicus mox inter initia curationis ſeſe prognoſtico muniat, & in adhibendis neceſſarijs remedijs non cunctetur: in generoſis tamen ac vehementibus remedijs adminiſtrandis cautus & non temerarius ſit. Accipiendus autem hic aphoriſmus de Apoplexia, quam materia pituitoſa & craſſa efficit, quæ facile diſcuti nequit & vbi virtus omnis, ac imprimis expultrix, obruta & conſopita eſt, ſuffocationiſque periculum imminet. Quæ autem à compreſſione fit & externa violentia, facilius curationem admittit, materia è venis per venæ ſectionem tempeſtiuè exhauſta.

3. Apoplexiæ verò vehementia ex noxæ, quam reſpirationi affert, vehementia dignoſcitur: teſte Galeno, *3. de loc. affect. cap.* 7. Maximè enim vitæ neceſſaria eſt reſpiratio, tandemque ægri ſpiritu præcluſo ſuffocantur. Quatuor verò gradus ſeu differentias huius morbi ex reſpiratione magis minùsve læſa idem Galenus, 2. *Aphor.* 42. conſtituit, vt antea etiam dictum. Si enim reſpiratio ordinem aliquem ſeruat, debilis eſt Apoplexia, quæ in Paralyſin alterius lateris ferè deſinit. Si verò reſpiratio eſt quidem contenta ac violenta, inæqualis tamen, inordinata ac intermittens, vehemens iam eſt Apoplexia. Vbi reſpiratio cum magna violentia eſt, ſtertorque auditur, & ſpuma circa os apparet, fortis iam ac vehementior eſt Apoplexia. Vnde Hippocr. 2. *Aphoriſ.* 43. *Strangulati & ſuffocati nondum tamen mortui ad ſe non redeunt, quorum circa os collecta ſpuma apparet.* Sciendum tamen hic, cum ſpuma illa fiat ex materia humida & ſpiritu ſiue flatu, à motu vel calore vel vtroque, materiam illam humidam duplicem eſſe poſſe in Apoplecticis, humorem ſc. pituitoſum, vel propriam pulmonis humiditatem. Si materia ſpumæ ſit propria pulmonum humiditas, quæ ob vehementiſſimam cordis compreſſionem, anguſtiam & calorem excitatur, ſpuma ea paucior eſt, & hinc illa Apoplexia lethalis. Si verò ſpuma fiat ex humore pituitoſo, qui ex difficili reſpiratione flatu repletur, ſpuma eſt copioſior, & tales apoplectici interdum ſeruantur. Refertque Galenus, *in com. alleg. apho.* nonnullos, qui-

bus ſtrangulatis ſpuma circa os apparuit, ſibi eſſe reſtitutos, quamuis id raro accidant. Eadem ſtertoris ratio eſt; qui quò vehementior, eò malum periculoſius eſt. Si tamen ſtertor antea magnus fuit, & is iam minuatur, ſymptomatibus reliquis non remittentibus mortis iam inſtantis indicium eſt. Vbi verò mox cum ſenſu & motu ipſa quoque reſpiratio ad ſenſum aboletur, atque inde nec ſtertor nec ſpuma appareat, cum ſpiritus vel aeris inſpirati reciprocatio nulla ſit, fortiſſima Apoplexia eſt.

4. Et quidem ita interdum in Apoplexia ad ſenſum aboletur reſpiratio, vt an eger viuat, an mortuus ſit ambigatur, & ſignis quibuſdam ad id explorandum opus ſit, de quibus antea dictum. Ac tutiſſimum tunc eſt, tales ante tertium diem finitum non ſepelire: cum reſpiratio ſenſuum latere poſſit: de quo etiam ſupra de differentijs dictum.

5. Apoplecticis, ſi à difficili reſpiratione ſudor ſuperueniat, lethale eſt. Ea enim ἱδρῶσις ſeu ſudatiuncula ab oppreſſione caloris innati accidit.

6. Si Apoplexia iuuenem atque æſtate inuaſerit, maximam cauſſæ vehementiam oſtendit: ideoque talis Apoplexia admodum periculoſa eſt, 2. *aphor.* 34.

7. Si ſubitaneis apoplexijs febris mediocris ac diuturnior ſuperueniat, periculoſum. 1. *prorhet. comm.* 2. *aphor.* 50.

8. Apoplexia ſi ſoluitur, plerumque in paralyſin deſinit, materia naturæ robore in alterutrum latus depulſa. Neque tamen ſemper, etſi in Paralyſin deſinit Apoplexia, æger ſeruatur; Quia ſæpe aut morbus ipſe redit, aut ſopor grauis præhendit, à quo æger non euadit, ob ſummam cerebri debilitatem, præſertim ſi ſit ſenex. Nonnunquam apoplexia finitur fluxu phlegmatico oris, qualis lue venerea laborantibus poſt inunctiones mercuriales accidit.

Curatio in Genere.

Medicus ad ægrum vocatus, ſi eum Apoplexia correptum videat, eamque fortiſſimam eſſe animaduertat, non temerè aut facilè eius curationem ſuſcipiat. Ne tamen planè eum deſeruiſſe aut neglexiſſe videatur, frictiones, Clyſteres & alia, quæ ſpiritus animales excitare poſſunt, adhibeat, generoſiora vero medicamenta non proſtituat. Si verò aliqua vitæ ſpes ſuperſit, ad curationem, cum prognoſtico tamen, accedat, & quidem maturè, quod faciendum eſt, faciat, idque ſeu de die, ſeu de nocte exſequatur, cùm morbus exiguo tempore incrementum capiat.

Curatio in genere.

Cùm itaque in Apoplexia actiones animales ablatæ ſint, & facultates quaſi ſoſpitæ, danda opera eſt, vt facultas animalis excitetur. Et cùm actiones animales ceſſent ob ſpirituum animalium denegatum influxum, curandum, vt ijs in principium neruorum tranſitus pateſiat: & ne plus humorum vel vaporum, qui malum augere poſſent, ad caput feratur, cauendum. Reliqua curandi ratio, quæ cauſſam aufert, pro diuerſitate cauſſarum inſtituenda.

Primùm itaque æger in loco temperato collocetur, nec omninò ſupinus & extenſus decumbat, ſed aliqua ex parte ſedens, erectaque ceruice, vt facilius aerem attrahat, tegumenta ſint leuia, & cuneo interpoſito os apertum ſeruetur, nares prehendantur, pili, præſertim in cruribus, vellicentur, digiti complicentur, totum corpus concutiatur, vt ſpiritibus via aperiatur, moderate tamen, ne agitatione vehementiore fuſa in corpore pleno materia morbum augeat & foueat.

Partes extremæ, ac potiſſimum volæ pedum, fricentur ſale & aceto, extrema fortiter ligentur; ruta, cuius loco Balſamum rutæ vel Apoplecticum, vt & ſuccini, ſaluia caſtoreum vſurpare licet, naribus admoueatur: vt & vertici & nuchæ.

Cucurbitularum ſup-

Cucurbitulæ cruribus affigantur. Imò in Apoplexia ſummum & vnicum remedium habentur cucurbitulæ capiti impoſitæ quod remedij genus D. Fracaſtorius apoplexia correptus nutibus ſuis indicaſſe fertur; ſed non intellectus perijt. Ano glandes indantur, Clyſteres injiciantur. Et quidem Clyſteres tam ante quam poſt venæ ſectionem, ſi ea opus ſit, adhibere licet, qui etſi ex primis vijs ſolùm ac inteſtinis euacuare videantur, tamen conſecutionis ratione à toto corpore trahunt & vapores exhalantes à capite auertunt. Itaque eadem die duos vel tres Clyſteres injicere licet, ſeu diu ſeu noctu id fiat, prout res poſtulat. Sint autem glandes aut Clyſteres paulo acriores.

poſt... ſtern... ſus.

Exempl. gratia.

℞. *Spec. hier. logad. vel hier. colocynth.* ʒ.ij. *ſem. Carui, rutæ an.* ℈.ij. *caſtor. ſal. gemm. an.* ℈.i. Cum ſ.qu. mellis cocti. F. ſuppoſitoria.

Clyſter fiat talis: ℞. *Parietar. betonic. betæ, ſaluiæ, rutæ origan. primul. ver. an.* M.i. *ſem. carui, fœnic. an.* ʒ.ij. Coqu. in aqu. fontana. Colat. ℞. ℔.j. in ea diſſolue. *El. diaphœnic.* ʒ.vi. *Indi mai. bened. laxat. an.* ℥.ij. *ol. chamæmel, rutæ. an.* ℥.i.ß. *mellis roſat. colat.* ℥.i. *ſalis comm.* ʒ.i.ß. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Herb. chamæpyt. paralyſ. ſalu. hyſſop. ſtœchad. calaminth. rutæ, parietar. beton. centaur. minor. an.* M.ß. *ſem. ſeſeleos, vrtic. rutæ, fœnicul. aniſi an.* ʒ.ij. *flor. anethi* P.i. *colocynt.* p.ij. Coqu. in aqua communi.

Colat. ℞. ℥. x. in quibus diſſolue *Elect. bened. laxat.* ℥.ß. *diaphœnic.* ʒ.vi. *ol. de Caſtor. rutæ an.* ℥.i. M. pro Enemate.

Poteſt & aliquid croci metallorum addi, vel ebulliat eius ʒ.i. in ſp. vini & cum decocto appropriato injiciatur.

Alius fortior: ℞. *Rad. Angel. ireos an.* ʒ.iij. *fol. rutæ, calaminthæ, pulegij, hyſſop. centaurij minor. lauri an.* M.i. *flor. ſtœchad. Arabic. lauend. an.* M. ß. *fol. ſenæ. ſemin. cartham. an.* ℥.ß. *baccar. iuniperi* ʒ.iij. *agar. albi* ʒ.ij. *pulp. colocynth. in petia ligata, vel* huius loco in melancholico humore *hellebor. nigri.* ʒ.i. Coq. in ſ.qu. hydromel.

Colat. ℞. ℔.i. *Elect. hier. ſimpl.* ʒ.vi. *hier. logad. benedict. laxat. an.* ʒ.ij. *pilul. coch.* ℈.i. *ol. rutacei* ℥.ij. *mell. roſat. colat. vel anthoſat.* ℥.i. *ſal. gemm.* ℈.iv. F. Clyſter.

Si clyſter debito tempore non reddatur, glande aluus prouocetur. Sæpe tamen accidit, vt antea etiam dictum, vt ſphyncter ani reſoluatur, vnde anus planè pateat ac clyſteres ſine fructu injiciantur, cum retineri non poſſint, qui caſus plerumque deſperatus eſt.

Imprimis verò ſollicitus ſit Medicus, an venam aperire liceat & neceſſarium ſit. De hac enim verum, quod Celſus *lib.* 3. *cap.* 28. ſcribit: *Si omnia membra vehementer reſoluta ſint, ſanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix vnquam ſanitatem reſtituit, ſæpe mortem tantum differt, vitam interim infeſtat. Poſt ſanguinis miſſionem ſi non redit & motus, & mens, nihil ſpei ſupereſt; ſi redit, ſanitas quoque conſpicitur.* Venæ ſectio.

Ergo conſiderandum, an ſanguis cauſſæ principalis, vel adiuuantis, vel ſine qua non, rationem habeat, vireſque ferant, tumque ſanguis mittendus. Vires autem non actionum animalium ablatione æſtimandæ ſunt, ſed quales ante Apoplexiæ inuaſionem fuerant. Si enim tum ſatis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, niſi planè fortis ſit Apoplexia. Nec vires ſunt in Apoplexia debiles per reſolutionem (quę debilitas venę ſectionem prohibet) ſed per ſuffocationem & oppreſſionem. Ac proinde non ſolùm non prohibent, ſed & coindicant venæ ſectionem. Si verò nullo modo ſanguis peccet, aut vires ſint deiectæ, aut æger admodum ſenex, venæ ſectio intermittenda. Nota.

Statim verò & ſine omni mora ſiue noctu, ſiue de die Apoplexia quis corripiatur, venæ ſectio inſtituatur, & quidem ante Clyſterem, præſertim ſi ſit fortior Apoplexia. Si non adeo fortis, Clyſter præmitti poteſt. Fricetur tamen prius corpus, & aperiatur vena in brachio. Quando venæ ſectio inſtituenda.

chio. Quanquam enim nonnulli à ſaphena incipiant: tamen eius ſectio parum prodeſt in tam præcipiti morbo, cum vena ſit exigua & tam longè à capite ac ſanguinis officina diſtet, nec ſatis citò, nec ſatis copioſè ſanguinem à capite reuellere poſſit. Licet quoque ſanguinis euacuatio aliqua ſuppreſſa Apoplexiam anteceſſerit: tamen in paroxyſmo Apoplexiæ non agitur de ſanguinis euacuatione ſuppreſſa reuocanda, ſed laboratur, vt emittatur ſanguis, qui ita vrget, vt niſi ſubitò euacuetur mortem minetur.

Quantum vena aperienda.

Aperiatur verò Cephalica vel communis, & plus vel minus ſanguinis emittatur, pro copiæ ratione & virium tolerantia.

Eſt & hoc hic notandum, vtilius ac tutius eſſe, non vna vice mittere, quantum opus eſt ſanguinis, ſed per vices, intra tamen paucarum horarum ſpatium. Nam per iteratam illam ſanguinis miſſionem, & materia facilius mouetur, & vires non deijciuntur. Atque inſpiciatur poſt primam venæ ſectionem ægri facies, & pulſus exploretur, & ſi color faciei viuidior reddatur, & reſpiratio facilior, ac pulſus ſe bene habeat, benè ſperandum, & confidentius ſanguinis miſſio repeti poteſt.

Cucurbitularum cum ſcarificatione quibus partibus applicandæ.

Si venæ ſectione vti non liceat, reuulſio fiat per cucurbitulas, cum ſcarificatione applicatas, cruribus, brachijs, lumbis, ſcapulis; non verò poſteriori thoracis parti, aut hypochondrijs, ne contractis thoracis & abdominis muſculis reſpiratio magis impediatur. Quamquam Aetius poſt purgationem corporis etiam hypochondrijs eas adhibere non dubitat: Sicut & capiti nonnulli vnam magnam cum multa flamma adhibent.

Venarum narium, iugularium ſectio.

Ad euacuationem materiæ proximæ è capite, expedit, ſi fieri poteſt, venas narium aperire aut mediam frontis. Nonnulli venæ iugularis ſectionem commendant, ſecundum longitudinem factam, vt facilius coaleſcat, eſtque illa in Apoplecticis ſatis conſpicua, vt collum ſtringere vel ligare opus non ſit. Peritum tamen & prudentem chirurgum hæc ſectio requirit, & ne poſt venæ ſectionem arctiore ligatura opus ſit Emplaſtrum de bolo armeno, Aloe, pilis leporinis & albumine oui vulneri imponatur.

Aquarum apoplecticarum vſus.

Commodè quoque in Paroxyſmo Apoplectico aliquid aquæ Apoplecticæ ægro infundatur, ſiue ſit à vapore narcotico, ſiue à pituita Apoplexia. Aquæ enim hæ ob ſummam penetrandi vim præſentiſſimum ſæpe afferunt auxilium, & multos ab imminente Apoplexia, vel etiam iam præſente liberarunt. Modò ſanguis non valde abundet, qui aquarum illarum vſu fundi poſſet, aut à cauſſa externa aut violenta quadam malum ortum habeat, vt poſtea in quæſtione dicetur.

Vel de hac potiuncula.

℞. *Aq. Langij, cardamom. an.* ℥. ß. *cubebar.* ℥. j. *apoplectic.* ℥. j. ß. *eſſentia anthos, ſalu. an.* ʒ. j. *flor. pæon.* g̃ iij. *Kerm. an.* ʒ. ß. *Extract. pæon.* g̃. v. *betonic.* g̃ iij. *ſuccini alb. præparat.* ℈. i. *conf. diaplır. com. & ol. ſuccin.* ʒ. iij. Miſc.

Si quoque à cauſſa interna ortum habeat. Apoplexia, Sternutationem ciere vtile eſt, de quo mox dicetur in curatione Apoplexiæ pituitoſæ.

Curatio Apoplexiæ Pituitoſæ.

Curatio apoplexiæ pituitoſæ.

Reliqua Curatio ſecundum cauſſarum diuerſitatem, quæ ſupra fuit propoſita, inſtituenda. Primò ergo Apoplexiam, quæ à pituita ortum habet, quod attinet, præter ea, quæ antea in genere ſunt propoſita, & ad excitandum ſpiritum animalem neceſſaria ſunt, in ſpecie quædam adhuc monenda ſunt.

Venæ ſectio

Imprimis & hic Medicus attendat, an venam aperire liceat. Quod faciendum, ſi ſanguis pituitæ permiſceatur, ac cauſſæ adiuuantis, vel ſine qua non rationem habeant, vireſque ferant. Minus tamen in hac ſpecie Apoplexiæ quam in ſanguinea, ſanguinis euacuandum. Vulnus in venæ ſectione fiat amplius. Aliàs enim ſanguis, qui craſſior eſt, ſtatim ſubſiſtit.

Cucurbitularum applicatio.

Si venæ ſectione vti non liceat, cucurbitulis cum ſcarificatione, vtendum, vt antea in genere dictum.

Clyſterum Iniectio.

Nec poſt venæ ſectionem à reliquis reuulſionum generibus ſupra propoſitis deſiſtendum.

Purgatio.

Imprimis Clyſteres repetendi *ex radic. angelic. fœnicul. pæon. cortic. ſambuci, fol. Rutæ, Saluiæ, Hyſſop. Origan. Betonic. Roriſmar. Maioran. Calaminth. pulegij, floribus, ſtœchad. Arab. lauendulæ, granis Iuniperi, ebuli, ſem. pæon. fœnicul. aniſi, Agarico, ſena, Colocynthide, ſem. Carthami, El. Hiera ſimpl. diacolocynth. Logadij, Pacchij, Diaphæn. Benedict. Laxat. Pilul. coch. melle anthoſat. Ol. rutac. Laurin. Chamamel.*

Et omninò laborandum, vt materia ad diuerſas corporis partes diſtrahatur, cerebrumque ab anguſtia & oppreſſione liberetur.

Poſt Purgatio inſtituatur cum pilul. fœtid. cochijs, aureis, Arabicis, Indis, quæ acuantur Trochiſc. Alhandal. Diacryd. vel extr. Scammon. addito g̃. vno atque altero caſtorei. Aut loco pilularum, extracta illarum vel alia conuenientia extracta vſurpentur. Et vt facilius deglutiantur, pilulæ diſſoluantur conuenienti liquore. Neque ingratus ſapor illarum metuendus, cum ſenſus guſtus in ægris his etiam torpeat; Vel extracta purgantia in liquore diſſoluta exhibeantur.

℞. *Pilul. coch.* ℈. ij. *de agarico* ℈. i. *trochiſc. albandal.* g̃. iij. *diacryd* g̃. ij. *caſtor.* g̃. iij. F. Maſſa cum melle Anthoſato, quæ diſſoluatur in aqua Saluiæ ℥. iij. Vel: *Extracti catholici* ℈. ij. *in aqua ſaluiæ* ℥. iij. exhibeantur, additis extract. liquid. caſtorei gutt. iij. Vel fiat talis Potio.

℞. *Fol. ſenæ* ʒ. iii. *follicul. ſenæ* ʒ. ij. *agar. albi* ʒ. i. ß. *turbith. elect.* ʒ. ß. *Zingiber. galang. an.* ℈. ii. Coqu. in aqu. ſaluiæ & roriſmar. Colat. ℥. ii. ß. adde *Diaphœnic.* ʒ. i. ß. *caſtor.* ℈. ß. *oxymel. ſimpl.* ℥. ß. F. Potio. Vomitoria verò fugienda, ne ſuffocationis periculum augeatur, & caput repleatur.

Vomitoria an locum hic habeant.

Ideoque etſi purgantia vehementiora conueniunt, vt exigua quantitate exhiberi poſſint: Antimonium tamen hic non conuenit, cum vomitum ſimul moueat.

Cauteriorum vſus.

Auicennas poſt euacuationem etiam ferrum candens admouet coronali ſuturæ & occipiti, quod ratione doloris & caloris ſenſum ablatum reuocat, & in hac pituitoſæ ſaltem Apoplexia locum habet. Rhaſes ſartagine candente blandius vtitur, quam ita capiti admouet, vt capilli ſaltem adurantur, non cutis. Poſſunt & veſicatoria brachijs, pedibus & ſyncipiti admoueri.

Particulares capitis euacuationes.

Corpore vniuerſo purgato particulares euacuationes inſtituendæ ſunt, tam quæ ſenſibiliter per os & nares fiunt, quam quæ inſenſibiliter per poros cutis in capite, de quo *p.* 1. *cap.* 10. dictum.

Linguæ & palati inunctiones. Sinapi vſus.

Lingua ergo & palatum inungantur mithridatio vel theriaca veteri, vel aurea Alexandrina, vel diacoro vel confect. Anacardina. Sinapi etiam ſemen pituitam potenter prouocat. Coquitur autem in vino forti, & eo palatum fricatur, vel in puluerem redactum, & melle exceptum palato inungitur. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præſtant. Omnibus vero hiſce vtiliter admiſcetur Caſtoreum.

Errhina.

Parantur & Errhina cum vel ſine ſternutatione, quibus materia è capite elicitur, quæ fiunt ex maioran. ſemine Nigellæ, pipere, Caſtoreo & ſimil.

Vt: ℞. *Puln. maioran. piperis, nucis moſchat. ſem. nigell. an.* ℈. i. *caſtor.* g̃. vi. Cum oleo irino M. in formam linimenti.

Vel cum cera & terebinth. fiant Naſalia in figura pyramidali, quæ alligata filo naribus induntur.

Sternutatio magis mouetur, ſi forma pulueris indantur vel naribus inſientur. Fortiores ſunt Pyrethrum, Helleborus albus.

Vtendum denique iis, quæ caput per inſenſibiles meatus euacuant, cuiuſmodi ſunt olea calida ſpinali medullæ eiuſque potiſſimum initio & capiti, abraſis prius pilis, applicata & inuncta, qualia ſunt: *Oleum rutac. irinum, laurinum, Caſtor. de lateribus, de piperibus Ol. deſtill. Spica Roriſma. Iuniperi, Cera, Terebinth.* quibus Spir. Vini, vel Aquæ Apoplecticæ addi poſſunt. Item Bdellium aqua vitæ diſſolutum.

Cerebri roboratio. His ita peractis ad Cerebrum roborandum, & reliquam materiam diſcutiendam medicamenta exhiberi poſſunt. Inter quæ facilè primas obtinent. *Aqua deſtillata & Spiritus; vt aqua Lauendulæ. Cinamomi. Saluiæ, Roriſmarini. Rutæ, Lilij Conuallium, flor. Tiliæ; & compoſita Apoplectica dicta*, quarum paſſim multæ deſcriptiones extant apud Langium, Vid. Vidium, Euonymum, VuecKerum, Quercetanum & alios.

Vnam atque alteram ſaltem hic afferre libet.

Aqua Apoplectica meæ deſcriptionis, quæ in noſtro pharmacopolio parata habetur, hæc eſt.

℞. *Flor. primul. veris* ℥.vi. *affunde vini Rhenani Canthar.* vi Stent in infuſione per dies iv. poſtea deſtillentur. In deſtillato infunde per dies 3. *flor. lilij conuall.* ℔.iij. *roriſmar.* ℔.j. Iterum deſtillentur. Hinc ſuo tempore.

℞. *Flor. tiliæ* ℥.vi. *lauendul.* ℔ i.ß. *fol. & flor. betonic. ſaluiæ, rutæ an.* M. j. *flor. ſtæchad. Arabic.* M. ij. ß. *rad. pæon. viſci quercin. an.* ℥. vi. *ſem. pæon. erucæ an.* ℥ iij. Affunde deſtillatum liquorem & vini Maluatici qu. ſ. Stent in infuſione per dies viij. Iterum deſtillentur. Tandem adde *Cubebar. nucis moſchatæ, granor. Paradiſi, cardamom. an.* ℥. j. ß. *calam. aromat. galan. an.* ℥. j. *caryophyll.* ℥ ß. *ſpec. diambr. cum moſcho & ambra diamoſch. an.* ʒ. ij. Stent in infuſione per dies 8.

Iterum deſtillentur: In vltima deſtillatione liquor diuidi, & tertiæ parti in deſtillando caſtorei. ℥. j. addi poteſt. Solent quidem nonnulli iſtis aquis totis in deſtillando admiſcere caſtoreum. Verùm cum eæ & præſeruationis loco parentur, caſtoreum verò ingratum illis ſaporem conciliet, præſtat eas ſine caſtoreo parare, & parti ſaltem alicui caſtoreum addere. Aqua Apoplectica D. Sigiſmundi Kolreuteri.

℞. *Nuc. moſch. caryoph. macis. zingib. zedoar. galang. maior. & min. piperis albi, nigri, longi, cinamomi, calami arom. cyperi rot. doronic. gran. parad. cardamomi, cubeb. caſtorei, ſem. carui, fœnicul. aniſi, cort. citri, limon. aurantior. an.* ʒ. iij. *thuris, myrrh. maſtich. aloes hepat. an.* ʒ. ij. *ſpic. Ind. Celt, vulgar. rad. gentian. pæon. an.* ℥. ß. *eryng. ireos, pæon. pyreth. ligni viſci qu. coryli ni an.* ℥ ß *fol. chamædr. nepetæ, chamæpyt. meliſſophy. ſaluiæ, roriſm. maioran. an.* M ß. *euphra.* M. ij. *puleg. menth. hyſſop. artemiſia, origan. ſerpill. chel. don an.* M. ß. *beton.* M. j. *aneth.* M. ß *dactylor. amyg. d. an.* ℥. ß *baccar. iuniperi* M. j. *flor. ſambuc. violar. lauend. tiliæ, roſar. rub. pæon. primula ver. an.* p. ij. *borrag. bugloſſ. lil. conuall. an.* p. ij. *croci* ʒ. i. ß. Conciſ. & conquaſſ. ſuperinfund. *vini alb. Rhen. ſpir. vini opt. & puriſſ. an. cantb.* ij ß.

Bene obturato vaſe ponantur per menſem integrum ad Solem æſtiuum, vel prope fornacem, tempore hyemali, ſingulis diebus bis vel ter agitando, ac poſtmodum fiat deſtillatio.

Vel: ℞. *Flor. lauendul. tiliæ. pæoniæ, ſaluiæ. anthos, lilij conuall. an.* ℥. i. *viſci q. Luna decreſcente collecti* ℥. ß. *fol. beton, primulæ veris, hyſſopi an.* M i. *cubebar. macis, nucis moſch. an.* ℥. ß *ſem. erucæ* ʒ. ii. affunde vini qu. ſ. deſtillentur.

Alia.

℞. *Cardamomi min. cubebar. nucis moſch. an.* ℥. ß. *ligni de viſci q* ℥ i. *fol. rutæ, ſaluiæ min. an.* ℥. i ß. *flor. lauendul.* ℥ iii. *caſtorei opt.* ℥. i. ß. Inciſis & contuſis affund. *vini Rhenan. opt. vel aq. lil. conuall. cum vino deſtill. qu. ſ.* digerantur per d. 14. in vitro probè ſigillato, deſtillentur deinde. l. a. in B.

Alia.

℞. *Flor. lauendul.* M. ii. *anthos, ſpic. ſambuc. rutæ, roriſmar. puleg. calaminth. ment. criſp. origan. ſerpill. beton. ſaluiæ, maior. fol. lauri an.* ℥ ß *ſem. aniſi, fœnic. pæon. an.* ʒ. iii. *eruc. rad. enul. ireos flor. angelic. doron. obſtrutij, pyreth. pimpinell. pæon. aſari an.* ℥. ß. *cinamom.* ℥. ß. *zingib. cubeb. nuc. moſch. caryoph. macis an.* ʒ. ii. *gran. parad. cardamom. galang. Zedoar. croci, piper. trium gen. an.* ℈. iv. *cal. arom.* ℥. ß *ſpic. Ind. ſchœnanth. ſtœch. Arab. an.* ℈. iv. *viſci quer.* ℥. i. *caſtor.* ℥. ß. *flur. lil. conuall.* M. iv. Incid. & contund. groſſo modo admiſc. *ſpec. diamoſch. d.* ʒ. ii. *diapraſ.* ℥. i. *diapæon.* ℥ ß. M. F. noduius, Superfund. *vini opt. Rhen.* ℔. ix. *ſpec. vini opt.* ℔ viij. *aqu. ſalu.* ℔. i. *lauend. ſpicæ, hyſſop. tiliæ, lil. alb. an.* ℔. ß. *roriſmar. maioran. an.* ℥. viij. Infunde omnia ſimul in vitro per 14. d. loco calido. Deinde deſtill. in arena & prima aq. cuius ſint ℔. iv. ſeparatim ſeruetur, & deinde altera ſeorſim. Aquarum illarum loco etiam tale Electuarium vſurpari poteſt.

℞ *Conſeru. flor. lauendul.* ʒ. ii. *anthos, ſaluiæ, maioran, beton. an.* ℥. i. *calam. aromat. condit.* ℥ ß. *ſpec. diambr. diamoſch. dulc. an.* ʒ. ß. *ſem. erucæ* ʒ. i. Cum *melle Anacardino & Syrupo ſtæchad. ſimpl.* F. Electuarium.

Aliud.

Electuaria. ℞. *Conſ. ſaluiæ, roriſmar. maioran. ſtæch. lauendul. an.* ℥. ß. *calam. arom. cond. conſ. anacard. an.* ʒ. ii. *puln. diamb. diamoſch. an.* ʒ. ß. *ſem. eruc. rutæ an.* ʒ. j. Cum *oxymel, ſcillit. vel melle anacard.* F. Electuarium. Doſis inſtar Caſtan. alternis diebus. Addi quoque poſſunt Caſtor. ℊ. aliquot. Vel propinetur huius potiunculæ cochlear j.

℞. *Aq. flor. tiliæ, cubebar. lilior. conuall. an.* ℥. i. *ſpir. ceraſor. nigr.* ℥. ß. *Syrup. de pæon. de cort. citri an.* ʒ ß. *ſuccini alb. præparat.* ℈. i. *brodij nuc. moſch. condit.* ʒ. ii. *Aqu. apopl.* ʒ. i. M.

Confectio anacardina, vt in omnibus cerebri frigidis morbis, ſic & hic ſummoperè probatur, per ſe eam exhibendo (modo æger ad ſe redierit, & medicamenta ſolidiora admittat) vel cum aqua vitæ diſſoluendo. Conuenit & ſinapis ſemen contuſum, & ʒ. ß. pondere cum oxymelite exhibitum; ſicut & caſtoreum ℊ vi.

Vel parentur hi Morſuli: ℞. *Spec. arom. roſ.* ʒ. i. *diambr.* ℈. ii. *diaplir. c. moſch. dianth. an.* ℈. i. *puln. macis. nuc. moſch. caryoph. cubeb. cardamom. an.* ℈. i. *Conſ. flor. lauend. anthos an.* ʒ. i ß. *Extract. pæon.* ℊ v. *galangæ,* ℊ. iii. *ſolut. corall. rub.* ℈. i. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ℊ. iv. *caryoph. ſuccini an.* gutt. ii. *ſacchar. in aq. roriſmar. & lil. conuall. diſſol.* q. ſ. F. l. a. Morſuli.

Alij.

℞. *Succini alb. prap.* ʒ. ij. ß. *ſpec. arom. roſ. diambr. dianthos, diaplir. an.* ℈. ii. *ſacch. in aq. beton. diſſolu.* ℥. viii. F. Morſuli. Valde efficaces etiam ſunt Rotulæ ex oleo cubeb. paratæ, Vel præparentur hæ Rotulę.

℞. *Extract. rad. pæon.* ℈. i. *cal. aromat.* ℊ. xi. *Margarit. præpar.* ℈. ii. *corall. rubr. præp.* ʒ. ß. *ol. nucis moſch. expr.* ℈. i. *ol. nuc. moſch. deſtill.* gutt. xii. *fœnicul.* gut. vii. *ſacchar. in aq. pæon. diſſolu.* ℥. iii. F. ſ. a. Rotulę. Simul etiam externa cerebrum roborantia vſurpanda.

Multum hic commendatur oleum nuc. moſch. deſtillatum, ſi naribus & auribus inſtilletur, palatoque illinatur. Magni etiam vſus ſunt Balſama Apoplectica.

Balſama apoplectica. Vt: ℞. *Ol. nucis moſch. expreſſ.* ℥. ß. *deſtill. lauendul. maioran. roriſmar. rutæ an.* ℈. ß. *cinamomi. caryophyll. an.* gutt. v. *ſuccini* ℈. ß. *ambr. zibeth. moſch. an.* ℈. i. Miſceantur.

Vel: ℞. *Ol. nucis moſch.* ʒ. iii. *zibet. ambr. moſch. an.* ℈. j. *balſam. orient. ol. ſuccini albi, maioran. lauendul. an.* ℈. i ß. *caryophyll.* ℈. ß. M.

Aliud.

Aliud.

℞. *Ol. nuc. moſch. expr.* ℥. ij. *nuc. muſch. deſtill. macis. an.* ℈. ij. *lauend. ſuccini, caryophyll. an.* ℈. j. *maioran. ſpica, ruta, anthos an.* ℈. ß. M.

Aliud.

℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j ß. *Zibet.* ℥. vij. *ambr. griſ. moſch. opt. an.* ℥ xj. *ol. ruta deſtill.* ℈. ß. M.

Aliud.

℞ *Ol. nuc. moſch. expr.* ʒ ß. *ambr. griſ.* ℥. viij. *moſch. opt. benzoin, ſtyrac. calam. ladani opt. an.* ℈. ß. *Ol. deſtill. lauend. cinamomi, ruta, roriſmar. an.* ℈. j. *caryoph* gut. vij. *ſuccini* gut. iv. M. optimè in ſcutella argentea. Sequentia etiam ſimul caput roborare, & materiæ reliquias euacuare ac diſcutere poſſunt.

℞. *Extract. ruta* ʒ. j. *pœon.* ℈. j. *ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. ß. *nuc. moſch. deſtill.* g. vij. *ruta. fœnicul. an.* ℈. ß *ſuccini* g. v. M. pro linimento.

Vel: ℞. *Spec. diagalangæ* ʒ. j. ß. *ſal. ammon. pulu. pyreth. piper. an.* ℈ j. *cubebar.* ℈. ß. *ſinap.* ℥. v. *conf. anacard.* ℈. j. *theriac.* ʒ. j. *aqu. ſaluia lauend. an.* ℥. ß Cum *Syr. de ſtœch.* F. Linimentum. Vel fiat talis compoſitio.

℞. *Sem. ſinap. piper. rad. pyreth. caſtor. an. part. aqu. Excipiantur melle & ſucco Ruta*, Fiatque illinitio linguæ & oris. Conuenit & gargariſmus, cuius vſus ſit manè.

℞. *Roriſmar. ruta, origani, ſaluia, vinca per vinc. an.* p. j. *Zingib. pyreth an.* ʒ. j. ß. *rad. lappa maior.* ℈. iv. Decoq. in ℔. ij. ad tertię part. conſumpt. & Colaturę

Fomenta. add. *Acet. roſac. acerrim. qu. ſ.* F. Gargariſmus. Fomenta quoque capiti ex plantis Cephalicis applicentur.

Vt: ℞ *Fol. ſaluia. maioran. puleg. ruta an.* M. j. *flor. chamæm. ſtœch. Arab. melilot. an.* M. ß. *rad. calami aromat. ſem. aniſi, bacc. iuniperi an.* ℥. ß. *nucis muſch. cubebar. an* ʒ. ij. Coqu. in vaſe clauſo in ſ. qu. vini. Colatura pro fomento capitis vſurpetur. Si prędictis ad mollitiem coctis & contuſis ol. irinum vel rutaceum ad-

Cataplaſmata & linimenta. datur. F. Cataplaſma capiti applicandum.

Vel: ℞ *Ol. Rutac. nardin. an.* ℥. j ß *ol. deſtill. è baccis iuniperi* ʒ iij. *pulu. caſtor.* ʒ j. *euphorb.* ʒ ß *Cera qu. ſ.* F. Linimentum pro capite & principio ſpinalis medullę.

Vel: ℞. *Ol. maſtich.* ʒ. iij. *caſtor.* ʒ. j. *ruta* ʒ. j. ß *pulu. lauend. l. baccar. laur. an* ʒ ß. *caryophyll.* ℈. j. *pingued. vulp* ʒ. iij *ol. ruta diſtill.* gutt. v. *maſtich.* gutt. vij. *ſuccini* gutt. iij. *medull. crur. vituli* ʒ. ij. F Linimentum, quo nuchę & vertebrę dorſi inungantur.

Vel: ℞. *Ol. Petra, laurini an.* ʒ. ij. *nuc. moſch. expr.* ʒ. j *deſtill. ſaluia. flor. lauend. caryophyll. galbani an.* ℈. ß.

Sacculi. M. Poteſt & capiti poſt fomentationem talis ſacculus imponi.

℞. *Caryoph. nuc. moſchata, cubeb. an.* ℥. ß. *maioran. ruta an.* ℥. j. Conciſa & craſſo modo contuſa inſuantur ex ſacculo tela tenui, quo calefacto caput foueatur, hinc oleis antea nominatis illinatur.

Multum quoque prodeſt Epithema ex ſuccino pulueriſato in ſacculum oblongiorem interpaſſatum incluſo, ſi ſacculus ille in aqua Vitę vel ſpiritu Vini cum pipere longo imbuto madefiat, & ol ſuccini aliquot guttis aſpergatur, ſuturęque coronali imponatur.

Circa oleorum tamen calidorum, pręcipue deſtillatorum, vſum hoc obſeruandum, vt non ſola vſurpentur, ſed cum cera & pinguibus miſceantur, vt cuti tenacius adhęreant. Sola enim adhibita facilè diſſipantur, & in auras euaporant.

Phœnigmi. Quidam & Phœnigmos capiti raſo applicant formam Emplaſtri, è ſ. qu. ficuum leniter coctarum, & duplo ſem. ſinapi contuſarum, adiecto, ſi videbitur, pauco caſtoreo & euphorbio. Valentet quoque ad externa trahit Emplaſtrum oxycroceum cum ol. laurino ſubactum; quod potentius pręſtat, ſi aliquid ſinapis, pyrethri, ſtaphydis agrię addatur. Vel applicetur hoc Emplaſtrum.

℞. *Galbani. opopanac. pyrethri, ſem. ſinap. caſtorei, piper. an.* ʒ. ij. *ſulphuris* ʒ. j. *terebinth.* ℥. ß *ol. deſtillati ruta & ſaluia, an.* ℈. ß puluerisatis pulueriſandis miſceantur ac ſuper aluta extendantur, & capiti calidè applicentur.

De Cauterio actuali & ſartagine candente antea dictum, quam initam, aliis non proficientibus, non- **Cauteriorum vſus.** nulli ſupra caput per horę quadrantem detinent, vt caput non tangat nec vrat, ſed calefaciat ſolùm, & capillos ferè comburat.

Oleis illis calidis & ce inungendę ſunt partes, quę magis paralyſi tentari videntur, vt ita paralyſis excitetur, & materia à capite ad partes ignobiliores tráſferatur. Pręſtat enim vſum alicuius partis admittere, quam hominem mori. Et paralyſis dat medico ad agendum inducias, quas non concedit Apoplexia.

Nonnulli cęteris non iuuantibus, febrem excitandam eſſe, quę pręſentaneum ſit ad materiam pituitoſam exſiccandam & reſoluendam, remedium; & propterea confectionem Anacardinam cum Hydromelite vel alio conueniente liquore ʒ. j. pondere exhibendam cenſent. Si iam in Paralyſin morbus deſinat, reliqua curatio ad eam dirigenda.

Quę à Chymicis hic commendantur, pleraque vulgata etiam ſunt, & è ſimplicibus, quę in vulgari contra Apoplexiam vſu ſunt, parantur, nec Galenicis ignota ſunt, Spiritus ſcil. *liliorum conuall. ceraſorum, granorum iuniperi, ſaluia, flor. lauendul. viſci quercus, cranij humani, margaritarum, coralliorum*: Eſſentię *Roriſmarini, lauendula, ſaluia, pęonia*: Tinctura, *coralliorum. ſuccini, ſmaragdi*: Olea deſtill. *lauendula, ſaluia, maiorana, roriſmarini, nucis moſchata, ruta, angelica, ſambuci, carui, ſuccini, caryophyll.* Extract. *pęonia, ruta, ſaluia, cubebarum, cardamomi*: Sal. *Saluia, pęonię, ſuccini, cranij humani*: Fecula, *pœonia*: Magiſterium *cranij humani, ſuccini, margaritarum, coralliorum*: Balſamum, *Ruta maioranę, ſuccini, angelicę, maiorana*. Quibus addunt medicamenta ex argento preparata.

Diæta.

Dięta. Aer Dięram quod attinet, in hac Apoplexię ſpecie, aer ad calidum vergat. Cibi in paroxyſmo nihil exhibeatur, **Cibus & potus.** nec facilè exhiberi poteſt vſque ad declinationem. Sit autem tum cibus attenuans. A vino abſtinendum. Potus ſit Hydromel, ſaluia, hyſſopo, roremarino, calamintha, origano, pulegio, meliſſa conditum. Cibi etiam condiantur hyſſopo, roremarino, thymo, ſatureia, ruta, ſaluia, nuce moſchata, vt de Paralyſi dictum.

Curatio Apoplexia à Sanguine orta.

Curatio apoplexię ſanguineę. Venęſectio. Si Apoplexia ſit à ſanguine orta, iis, quę in genere propoſita ſunt, non neglectis, mox, ſi vires id ferant, atque Apoplexia non ſit fortiſſima & deſperata, etiam ante clyſterem vena aperienda, & venę ſectio adminiſtranda, vt ante de Apoplexię curatione in genere dictum. Plus verò in hac Apoplexię ſpecie, quam in pituitoſa, ſanguinis extrahendum, ſanguiſque ſatis liberaliter, & quantum vires ferunt, euacuandus. Rhaſes in vtroque brachio venam aperit, quod interiectis 6. vel 7. horis fieri poteſt, vt expeditius ſanguis à toto corpore & capite educatur, & iterata iſta venę ſectio, vt antea quoque dictum, materiam facilius moueat, nec vires deiiciat. Prudentia tamen hic opus eſt, & ſi ex pulſu ac facie coniiciat Medicus, ęgrum non ſatis bene tolerare phlebotomiam, repetenda non eſt, ne ęger in periculum conuicitur.

Cucurbitularum ac ſcarificationum applicatio. Si autem ęger venę ſectionem non toleret, cucurbitulis ſcarificatis vtendum. Poſt ſanguinem euacuatum Clyſteres & omnia reuulſionum genera, vt antea dictum, vſurpanda & repetenda.

Purgatio. Cęterum cum ſanguis purus raró peccet, purgantia poſt venę ſectionem quoque exhibere non abs

te fuerit. Iſtud autem de purgatione, & quidem in omni Apoplexia monendum, vt ea maturè, horis non multis poſt venæ ſectionem, inſtituatur, neglecta temporum electione. Neque enim vehementia morbi tempus matutinum, venæ ſectioni & purgationi alias commodiſſimum, ſemper exſpectare ſinit.

Particulares euacuationes.

Poſt purgationem exhibitam abſtinendum aliquandiu à frictionibus, ligaturis, cucurbitulis; quoniam hæc contra, quàm pharmacum, ab interioribus ad exteriora trahunt.

Corpore vniuerſo purgato & hic particulares euacuationes inſtituere licet, quæ tamen hic moderatiores ſint & medicamenta, quæ adhibentur, minus calida.

Curatio Apoplexiæ à Vapore Narcotico.

Curatio apoplexiæ à narcoſi.

Si à vapore Narcotico Apoplexia oriatur, mox etiã omnia reuulſionum genera, quæ in genere ſupra dicta ſunt, adhibenda; & ſi vaporem illum materia aliqua foueat, euacuanda ea eſt. Deinde vſurpanda & propinanda, tum extra applicanda ea, quæ vim ſopitam excitant, & peculiari facultate vaporum narcoticorum vim infringunt. Imprimis vtile eſt caſtoreum, ruta, pulegium, quæ cum aceto miſta naribus admouenda. Acetum enim & acida maximè narcoticorum vim retundunt & infringunt. Commoda quoque ſunt Balſama Apoplectica, rutæ, maioranæ, quibus aliquid Caſtorei addi poteſt.

Exhibeantur etiam pleraque, quæ ſupra in Apoplexia pituitoſa ſunt propoſita, qualia ſunt; Saluia, ruta, betonica, roſmarinus, lauendula, maiorana, pulegium, ſtœchas Arabica, &c. Nec omittantur ſternutatoria, quæ & ipſa vaporem illum diſcutere valent.

Huic Apoplexiæ cognatus affectus eſt, vt dictum, qui ex ſpiritus vini nimio vſu excitatur. Ideoque huius curatio non prætereunda.

A ſpiritu vini ſtupor & inebriatio.

Cum vero ſpiritus vini non ſolùm periculoſum ſtuporem, ſed & maximum calorem excitet, ea exhibenda, quæ & calori & facultati narcoticæ reſiſtunt. Primò ergo vomitum excitare vtile eſt, quod fieri poteſt aqua callida cum oleo communi ac butyro exhibita. Deinde exhibeatur Lac caprinum vel aliud: Item emulſio ex amygdalis dulc. ac ſemine cucurbitæ ac melonum cũ aqua hordei parata, acida item ac acetum ipſum, & ſyrupi acidi.

Diæta in Apoplexia à vapore narcotico ſit, qualis in Apoplexia à pituita. A vino & omni potu inebriante, toto curationis tempore abſtinendum.

Curatio Apoplexiæ à cauſſis externis & violentis.

Curatio apoplexiæ à cauſſis externis.

Cum reliquæ tres Apoplexiæ ſpecies, quæ vel à ſanguine è vulnere ad baſin cerebri effuſo, vel à cerebro compreſſo, vel ab eiuſdem vulnere, & læſione inſigni ortum habent curatione maxima ex parte conueniant, eas quoque coniungemus.

Si ergo quis in oculo vel alia parte capitis vulneratus ſit, atque in Apoplexiam incidat, aut ex alto aliquid in caput decidat, aut lapide vel alia re graui caput percuſſum, cerebrumque compreſſum aut commotum ſit, vt æger ſine ſenſu & motu iaceat: Primo omnium, ſi vires ferant, ſtatim ſeu die ſeu noctu cephalica vena aperienda, & poſtea clyſter iniiciendus, vt materia a capite reuellatur, aut ſi venæ ſectionem ægri vires non ferant cucurbitulæ ſcarificatæ partibus inferioribus affigendæ. Reliqua curæ ratio ad ipſum caput læſum dirigenda: & primo ad ſanguinis affluxum inhibendum repellentia adhibenda, poſtea etiam dirigentia. Et ſi cranium depreſſum ſit, illud retrahendum ac eleuandum: Oſſicula, ſi cerebrum pungant aut premant, eximenda.

Apoplexia quæ fit ab inſigni cerebri vulnere, etſi plerumque deſperata ac lethalis ſit, quandiu tamen viuit homo, vulnus inflictum ex arte tractandum. Cætera verò naturæ permittenda ſunt, quæ interdum per aures, nares, & os ſanguinem expellit, quas vias Medicus facile quærere non poteſt. De quibus videatur *part. 1. cap. 20. 21. & ſeq.*

Victus ratio in his Apoplexiæ generibus ſit tenuior, & in principio carnibus & omni pleniori victu, vt & vino abſtinendum, & ptiſana hordeacea aut aqua cum ſemine coriandri aut cinamomo decocta, aut decocto hordei vtendum: reliqua etiam victus ratio ad frigidum declinet; cum plerumque e ſanguine è vaſis effuſo putredo & febris excitetur.

Præſeruatio ab Apoplexia.

Cum autem longè vtilius & tutius ſit ab imminente Apoplexia ægrum præſeruare, quam à iam præſente liberare; præterea danda ſit opera, vt qui ſemel à paroxyſmo apoplectico liberatus eſt, impoſterum ab ea non corripiatur, quod ſæpiſſimè accidere ſolet: de præſeruatione ab Apoplexia etiam dicendum. — Præſeruatio ab apoplexia.

Signa autem imminentis Apoplexię ſunt, diuturna grauitas & dolor capitis, ac in ſomnum propenſio, ſegnior totius corporis motus, frequens vertigo, tenebrę oculis offuſę, vel incerti ac diſcurrentes ante oculos lucis ſplendores, frequens incubus, ſomnia terribilia, aurium tinnitus, inflatio venarum iugularium, tremor totius corporis, vox tremula & interrupta, mentis abalienationes, rerum obliuio, mœſtitia, refrigeratio extremorum ſine cauſſa. — Apoplexiæ imminentis ſigna.

Vt autem Curatio Apoplexię in eo pręcipuè conſiſtit, vt cauſſa illa proxima, quę influxum ſpirituum animalium impedit, tollatur: ita pręſeruatio in eo occupatur, vt cauſſę antecedentes, quę niſi amoueantur, Apoplexiam excitare poſſent, tollantur: Quę autem cauſſę antecedentes ſint, iã antea dictũ. De cauſſis vero illis violentis dicere nihil opus eſt, cùm a Medici arbitrio dirigi non poſſunt. — Pręſeruatio in quo conſiſtat.

In præcauenda ergo Apoplexia hęc proſpicienda; Primò, vt humor, qui anguſtiam cerebri parere poteſt, vaporeſque, qui ſpiritus torpidos reddunt, non generentur, aut ſi adſint, tollantur: Deinde vt cerebrum, quod humores ſeu vapores vel gignit vel admittit, & diſcutere non poteſt, roboretur.

Primò itaque ſi a ſanguinis copia metuenda ſit Apoplexia, ſanguis, quantum opus, imminuendus, & cum nihil commodius hic eſſe poſſit, quam hęmorroides fluere, danda eſt opera, vt prouocentur; cum quandiu fluunt, facilè ab Apoplexia immunitatem polliceantur. Cæterum ſi id fieri nequeat, per venę ſectionem & cucurbitulas ſanguis detrahatur, & ne copioſior generetur, pręcaueatur. Ideóque etiam a crapula & imprimis vino multo ac generoſo abſtinendum. — Pręſeruatio ab Apoplexia ſanguinea. — Sanguinis imminutio.

Cum autem ſanguis non ſolùm quatenus copioſus (cum multi ſanguinei ab Apoplexia immunes ſint) ſed etiam quatenus ſpiritnoſus nimium aut potius vaporoſus eſt, ſeu vaporibus multis ſpiritus animales turbat, cauſſa Apoplexię ſit, & talis ſanguis aduſtus in atram bilem degenerare ſoleat, omnino neceſſarium eſt, per interualla corpus iis, quę humoribus bilioſis conueniunt, euacuare. — Pręparatio, alteratio, purgatio.

Alterantia quoque exhibeantur, quę talibus aduſtis humoribus & ſanguini vaporoſo conueniunt. Inter purgantia imprimis conueniunt fol. ſenę & rhabarb. cui addi poſſunt Polypod. quern. Epithymum.

Vt: ℞. *Rad. polypod. quern. pæoniæ, cichor. an.* ʒ. iij. *paſſul. minor.* ʒ. vj. Coqu. in aqua pura, in Colat. infundantur *fol. ſenæ* ʒ. vj. *rhabar.* ℈. ij. *flor. borrag. bugloſ. violar. an.* p. j. *zingiberis galang. an.* ℈. j. ß. *calam. aromat.* ℈. ß. in Colat. ℥. iij. ß. diſſolue *manna* ℥. ß. vel ʒ. vj. adde *ſyrup. cichor. cum rhabarbar.* ℥. ß. M.

Exercitia ſint moderata. Caueant à ſomno meridiano, imò nec poſt cœnam mox cubitum eant, ſed duabus demum horis à cœna peractus quo temporis ſpatio etiam potandum non eſt. — Diętę ratio.

Abſti-

[…] qua cum apoplecticam vſus,

Abſtinendum quoque ab aquis vitæ dictis, etjam ijs, quæ ad Apoplexiam aliàs commodę ſunt, & aquæ Apoplecticæ dicuntur, in hac Apoplexiæ ſpecie, Etſi à nonnullis non ſatis cautè vſurpentur; cum in corporibus eiuſmodi plenis & ſanguine ſpirituoſo ac vaporoſo abundantibus caput nimium repleant. Eadem de cauſſa vitanda ſunt vina craſſa, turbida, dulcia & potentia, quæ copioſiorem ac craſſiorem ſanguinem ſuppeditant. Non verò omittenda cerebrum confortantia; de quibus poſtea dicetur. Ea tamen eligenda, quæ ſanguinem non nimis calefaciunt.

Præſeruatio ab apoplexia pituitoſa.

Secundo ſi à pituita metuenda ſit Apoplexia, ac in ſenibus præcipuè, ob calorem natiuum iam debilem & ſpiritus pauciores, cerebrum nec bene coquat, nec humores excrementitios ſatis rectè excernat, atque inde pituitoſi & crudi humores in capite cumulentur, ob quos in hyeme præcipuè ad hoc malum procliues ſunt: imprimis danda eſt opera, vt cerebrum roboretur, & ita generatio pituitæ præcaueatur, & quæ generata eſt, euacuetur.

Cerebri roboratio.

Et cum in dies magis magiſque temperamentum debilitetur, ſingulis diebus, quod lapſum illum in cerebro corrigat, cerebri calorem conſeruet, ſpiritus animales recreet, aſſumendum. vt:

Electuaria.

℞. *Conſeru. lauendul.* ℥ iv. *primul. veris. lilior. conual. ſaluiæ, beton. anthos. an.* ℥. j. *calamit. aromat.* ℥ ß. *ſpec. diambr. cubebar. nuc. moſchat. an.* ʒ. ß. Cum *ſyrup. pæon, & ſtœchad.* F. Electuarium. Imprimis ambra ad cerebrum roborandum & ſpiritus inſtaurandos maximè valet.

Vel: ℞. *Ol. deſtillat. aniſi* gutt. iv. *nuc. moſchat. carui an.* gutt. iij. *caryophyll.* gut. j. *ambr.* gr. vj *ſaccar. in aqu. roſar. diſſolut.* ℥. iij. F. Rotulæ, quibus & ol. ſuccini addere licet.

Vel: ℞. *ſpec. diambr.* ʒ. j. ß. *diamoſch. dul. diaxylo al. an.* ℈. j. *Ol. aniſi deſtillati, nuc moſchat. an.* gutt. ij. *ſacchar. in aqua roſar. & lauendul. diſſolut.* ℥ iij. F. Rotulæ.

Rotulæ.

Vel: ℞. *Ol. deſtillat. nuc. moſch. cinamomi, caryophy. an.* gutt. iv. *ſuccini* gutt. v. *ſaluiæ* gutt. iv. *ſacch. in aqua roſar. diſſol.* ℥. iv. F. Rotulæ. Vtiliſſimæ etiam ad præcauendam Apoplexiam ſunt hæ pilulæ.

℞. *Cubebar. calamintha, maſtiches, nucis moſchat. caryophyll. an.* ʒ. j. *ambra* ʒ. ß. *moſch.* gr. vj. Cum ſucco vel extr. maioranæ formentur pilulæ, de quibus ℈. j. nocte nouilunium & plenilunium præcedente exhibeatur.

Ad cerebrum quoque roborandum vſurpandæ aquæ Apoplecticæ, quarum ſupra mentio facta. Quibus hæc addi poteſt.

℞. *Flor. lauend.* M. ij. *anthos, lilior. conuall. ſalu. an.* M. j. *cubebar. gran. Paradiſi an.* ℥. ß. *nuc. moſchat.* ʒ. ij. Stent in infuſione ſpirit. vini opt. ℔. ij. in vaſe diligenter clauſo per dies aliquot, poſtea colentur. De hoc ſpiritu tempore hyberno imprimis, ante Nouilunium præcipuè, vt & alio tempore, ʒ. j. vel altera pro temporis ratione cum pane albo ſumatur. Commendatur etiam, & apud multos in vſu eſt hic puluis.

Puluis.

℞. *Succini albi* ʒ. j. *ſpec. diarrod. abb.* ʒ. ß. *rad. pæon.* ℈. j. Datur ʒ. j. cum aqua conueniente ante Nouilunium.

Alij tamen:

℞. *Succin.* ʒ. j. *ſpec. diarrod. rad. pæon. an.* ʒ. ij. Alij aliam proportionem obſeruant.

Alius.

Nucem quoque moſchatam, cubebas, ſemen erucæ, ſæpe ore detineant & maſticent, qui ab Apoplexia ſibi metuunt. Aut ſemen Carui & Erucæ in puluerem redactum & cum ſaccharo miſtum maſticetur. Efficax eſt & hic puluis, de quo ſumatur manè ad fabæ magnitudinem.

Balſama apoplectica

℞. *Sem. eruc. cubebar, cardamom. ſeſeli Cretici, piperis albi an.* ʒ. j. F. Puluis. Odoramentum quoque naribus admoueatur & imprimis Balſama Apoplectica.

Emplaſtrũ cephalicũ.

Vel: ℞. *Ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ʒ. j. *ambra, moſch, zibeth. balſami Oriental. an.* ʒ. ß M. & ol. Caryoph. & cinamomi, quantumlibet addatur. Commendatur & hoc Emplaſtrum ad caput roborandum & Apoplexiam præcauendam.

℞. *Myrrha elect. ſtyrac. calam. benzoin, ladani an.* ℥. ß. *gummi iuniperi* ʒ. iij. *cranij hum. pulueriſat.* ʒ. ij. ß. *lap. lazul.* ℈ ß. *Cum ſtyrace liquid. & terebinth.* F. Emplaſtrum, cuius portio panno ſerico magnitudinem taleri æquanti illinatur & vertici imponatur. Manè lingua & os mundetur aqua, cui aliquid aquæ origani, roriſmarini, ſaluię, & lauendul. admiſtum ſit.

Diætę ratio.

Vitandus aer frigidus & auſtrinus, & contra eum caput muniendum. Cibi condiantur aromatibus, ita tamen ne caput repleant, vel condiantur ſem. carui, ſaluia & ſimilibus. Poſt cibum ſumptum ſumantur pulueres peptici de ſemine coriandri, cumini, galang. ſem. fœniculi & maſtich. vel diacydon. cum ſpeciebus paratum, & ſimilia ſupra *part.* 1. propoſita.

Imprimis verò recta victus ratione hic opus eſt, qua præcaueatur, ne humor iſte, quantum fieri poteſt, generetur, abſtinendumque à cibis pituitoſis, ac multorum piſcium, olerum & lacticiniorum eſu; ac magna ventriculi ratio habenda eſt, cum ad humoris pituitoſi generationem multum faciat.

Purgatio.

Quia vero vix præcaueri poteſt in corporibus diſpoſitis pituitæ generatio, per interualla conuenientibus medicamentis euacuanda eſt, atque euacuationes ſecundum indiuidui cuiuſque rationem inſtituenda.

Vtiliſſimum & efficaciſſimum eſt & hoc decoctum, quod non ſolum materiam detergit, incidit, & obſtructiones viſcerum ſoluit, ſed & membra interna ac cerebrum imprimis roborat.

℞. *Sarca parilla* ℥. ij. *ligni ſaſſaffras* ℥. j. *ſem. fœnic.* ʒ. vi. Infundantur hor. xxiv. in aqu. fontanæ ℔. iv. vel v. Coqu. ad dimidiæ part. conſumptionem: ſub finem adde *flor. primula veris, lilij conuallium an.* M. j. *ligni aloes* ʒ. ij. Colat. ſeruetur ad vſum in vaſe vitreo. Dentur manè ℥. iv. vel v. cum aqu. cinamomi cochleari dimidio, vt ſudor leniter prouocetur. Multum etiam ad præſeruandum ab apoplexia faciunt fonticuli in brachijs excitati.

Errhinorum & gargariſmorum vſus.

Præterea in nares aqu. maioran. in qua ſemen nigell. erucæ, & parum zingiberis infuſa ſint, attrahere vtile eſt, Vel vtendum hoc gargariſmate.

℞. *Roriſmarin. ſaluia, ruta, origani an.* p. j. *Zingiber. Pyrethr. an.* ʒ. j. ß. *rad. lapath. maior.* ʒ. ß. Coqu. in ℔. j. aquæ ad tertiæ partis conſumptionem. Colat. adde aceti quantum ſufficit.

Vel: ℞. *Aqu. lauendula, ſaluia, roriſmarini, ruta, an.* ℥ iv. *pyrethr. Zingiber. an.* ʒ. j ß. *oxymel. ſcillit.* ʒ. j. ß Seruetur ad vſum pro gargariſmo.

Præſeruatio ab apoplexia vaporoſa.

Tertio cum Apoplexiæ, quæ à vaporibus ortum habet, præcipuè obnoxij ſint, qui cruditatibus & crapulæ dediti ſunt, quiete & abſtinentia talibus imprimis, opus eſt, & proinde vitanda maximè crapula, & quæ hinc oritur, cruditas, ciborum varietas, exercitia poſt cibum, ira & vehemens animi motus. Et cum ex iſta cauſſa Apoplexia maximè metuenda ſit Melancolicis, Melancolicuſque humor præcipuè literatis & alijs ingenijs excellentibus ab anno 40. ad 60. moleſtus eſſe ſoleat, à curis moleſtis & aliis cauſſis humorem melancholicum cumulantibus, cauendum, & hæmorrhoidum fluxus, ſi fieri poteſt prouocandus, humorque melancholicus conuenientibus medicamentis præparandus & euacuandus, vt ſupra, *part.* 1. *capit. de Intemperie cum humore Melancholico* dictum. Deinde medicamenta modò propoſita ad cerebrum roborandum & vapores diſcutiendos adhibeantur præcipuè & hic vtilis eſt puluis è ſuccino, ſpec. diarrhod. abbat. & rad. pæon. vt & ſem. carui, quod comeſtum & olfactum hic valde vtile eſt, & odores & vapores, qui cerebrum infeſtant, vertiginem

exci-

re fuerit. Iſtud autem de purgatione, & quidem in omni Apoplexia monendum, vt ea maturè, horis non multis poſt venæ ſectionem, inſtituatur, neglecta temporum electione. Neque enim vehementia morbi tempus matutinum, venæ ſectioni & purgationi alias commodiſſimum, ſemper expectare ſinit.

Particulares euacuationes. Poſt purgationem exhibitam abſtinendum aliquandiu à frictionibus, ligaturis, cucurbitulis; quoniam hæc contra, quàm pharmacum, ab interioribus ad exteriora trahunt.

Corpore vniuerſo purgato & hic particulares euacuationes inſtituere licet, quæ tamen hic moderatiores ſint & medicamenta, quæ adhibentur, minus calida.

Curatio Apoplexiæ a Vapore Narcotico.

Curatio apoplexię à narcoſi. Si à vapore Narcotico Apoplexia oriatur, mox etiã omnia reuulſionum genera, quæ in genere ſupra dicta ſunt, adhibenda; & ſi vaporem illum materia aliqua foueat, euacuanda ea eſt. Deinde vſurpanda & propinanda, tum extra applicanda ea, quæ vim ſopitam excitant, & peculiari facultate vaporum narcoticorum vim infringunt. Imprimis vtile eſt caſtoreum, ruta, pulegium, quæ cum aceto miſta naribus admouenda. Acetum enim & acida maximè narcoticorum vim retundunt & infringunt. Commoda quoque ſunt Balſama Apoplectica, rutæ, maioranæ, quibus aliquid Caſtorei addi poteſt.

Exhibeantur etiam pleraque, quæ ſupra in Apoplexia pituitoſa ſunt propoſita, qualia ſunt; Saluia, ruta, betonica, roſmarinus, lauendula, maiorana, pulegium, ſtœchas Arabica, &c. Nec omittantur ſternutatoria, quæ & ipſa vaporem illum diſcutere valent.

Huic Apoplexiæ cognatus affectus eſt, vt dictum, qui ex ſpiritus vini nimio vſu excitatur. Ideoque huius curatio non prætereunda.

A ſpiritu vini ſtupor & inebriatio. Cum vero ſpiritus vini non ſolùm periculoſum ſtuporem, ſed & maximum calorem excitet, ea exhibenda, quæ & calori & facultati narcoticæ reſiſtunt. Primò ergo vomitum excitare vtile eſt, quod fieri poteſt aqua callida cum oleo communi ac butyro exhibita. Deinde exhibeatur Lac caprinum vel aliud: Item emulſio ex amygdalis dulc. ac ſemine cucurbitæ ac melonum cũ aqua hordei parata, acida item ac acetum ipſum, & ſyrupi acidi.

Diæta in Apoplexia à vapore narcotico ſit, qualis in Apoplexia à pituita. A vino & omni potu inebriante toto curationis tempore abſtinendum.

Curatio Apoplexiæ à cauſſis externis & violentis.

Curatio apoplexiæ à cauſſis externis. Cum reliquæ tres Apoplexiæ ſpecies, quæ vel à ſanguine è vulnere ad baſin cerebri effuſo, vel à cerebro compreſſo, vel ab eiuſdem vulnere, & læſione inſigni ortum habent curatione maxima ex parte conueniant, eas quoque coniungemus.

Si ergo quis in oculo vel alia parte capitis vulneratus ſit, atque in Apoplexiam incidat, aut ex alto aliquid in caput decidat, aut lapide vel alia re graui caput percuſſum, cerebrumque compreſſum aut commotum ſit, vt æger ſine ſenſu & motu iaceat: Primò omnium, ſi vires ferant, ſtatim ſeu die ſeu noctu cephalica vena aperienda, & poſtea clyſter iniiciendus, vt materia à capite reuellatur, aut ſi venæ ſectionem ægri vires non ferant cucurbitulæ ſcarificatæ partibus inferioribus affigendæ. Reliqua curæ ratio ad ipſum caput læſum dirigenda: & primo ad ſanguinis affluxum inhibendum repellentia adhibenda, poſtea etiam dirigentia. Et ſi cranium depreſſum ſit, illud retrahendum ac eleuandum: Oſſicula, ſi cerebrum pungant aut premant, eximenda.

Apoplexia quæ fit ab inſigni cerebri vulnere, etſi plerumque deſperata ac lethalis ſit, quandiu tamen viuit homo, vulnus inflictum ex arte tractandum, Cætera verò naturæ permittenda ſunt, quæ interdum per aures, nares, & os ſanguinem epellit, quas vias Medicus facile quærere non poteſt. De quibus videatur *part. 1. cap. 20. 21. & ſeq.*

Victus ratio in his Apoplexiæ generibus ſit tenuior, & in principio carnibus & omni pleniori victu, vt & vino abſtinendum, & ptiſana hordeacea aut aqua cum ſemine coriandri aut cinamomo decocta, aut decocto hordei vtendum: reliqua etiam victus ratio ad frigidum declinet; cum plerumque e ſanguine è vaſis effuſo putredo & febris excitetur.

Præſeruatio ab Apoplexia.

Præſeruatio ab apoplexia. Cum autem longè vtilius & tutius ſit ab imminente Apoplexia ægrum præſeruare, quam à iam præſente liberare; præterea danda ſit opera, vt qui ſemel à paroxyſmo apoplectico liberatus eſt, impoſterum ab ea non corripiatur, quod ſæpiſſimę accidere ſolet: de præſeruatione ab Apoplexia etiam dicendum.

Apoplexiæ imminentis ſigna. Signa autem imminentis Apoplexię ſunt, diuturna grauitas & dolor capitis, ac in ſomnum propenſio, ſegnior totius corporis motus, frequens vertigo, tenebrę oculis offuſę, vel incerti ac diſcurrentes ante oculos lucis ſplendores, frequens incubus, ſomnia terribilia, aurium tinnitus, inflatio venarum iugularium, tremor totius corporis, vox tremula & interrupta, mentis abalienationes, rerum obliuio, mœſtitia, refrigeratio extremorum ſine cauſſa.

Præſeruatio in quibus conſiſtat. Vt autem Curatio Apoplexię in eo pręcipuè conſiſtit, vt cauſſa illa proxima, quę influxum ſpirituum animalium impedit, tollatur: ita pręſeruatio in eo occupatur, vt cauſſę antecedentes, quę niſi amoueantur, Apoplexiam excitare poſſent, tollantur: Quę autem cauſſę antecedentes ſint, iã antea dictũ. De cauſſis verò illis violentis dicere nihil opus eſt, cum a Medici arbitrio dirigi non poſſunt.

In præcauenda ergo Apoplexia hęc proſpicienda; Primò, vt humor, qui anguſtiam cerebri parere poteſt, vaporeſque, qui ſpiritus torpidos reddunt, non generentur, aut ſi adſint, tollantur: Deinde vt cerebrum, quod humores ſeu vapores vel gignit vel admittit, & diſcutere non poteſt, roboretur.

Præſeruatio ab Apoplexia ſanguinea. Primò itaque ſi a ſanguinis copia metuenda ſit Apoplexia, ſanguis, quantum opus, imminuendus, & cum nihil commodius hic eſſe poſſit, quam hęmorroides fluere, danda eſt opera, vt prouocentur; cum quandiu fluunt, facilè ab Apoplexia immunitatem polliceantur. Sanguinis imminutio. Cæterum ſi id fieri nequeat, per venę ſectionem & cucurbitulas ſanguis detrahatur, & ne copioſior generetur, pręcaueatur. Ideóque etiam a crapula & imprimis vino multo ac generoſo abſtinendum.

Prępar atio. alteratio. purgatio. Cum autem ſanguis non ſolum quatenus copioſus (cum multi ſanguinei ab Apoplexia immunes ſint) ſed etiam quatenus ſpirituoſus nimium aut potius vaporoſus eſt, ſeu vaporibus multis ſpiritus animales turbat, cauſſa Apoplexię ſit, & talis ſanguis aduſtus in atram bilem degenerare ſoleat, omnino neceſſarium eſt, per interualla corpus iis, quę humoribus bilioſis conueniunt, euacuare.

Alterantia quoque exhibeantur, quę talibus aduſtis humoribus & ſanguini vaporoſo conueniunt. Inter purgantia imprimis conueniunt fol. ſenę & rhabarb. cui addi poſſunt Polypod. quern. Epithymum.

Vt: ℞. *Rad. polypod. quern. pæoniæ, cichor. an.* ℥. ij. *paſſul. minor.* ℥. vj. Coqu. in aqua pura, in Colat. infundantur *fol. ſenæ* ℥. vj. *rhabar.* ℈. ij. *flor. borrag. bugloſ. violar. an.* p. j. *zingiberis galang. an.* ℈. j. ß. *calam. aromat.* ℈. ß. in Colat. ℥. iij. ß. diſſolue *manna* ℥. ß. vel ℥. vj. adde *ſyrup. cichor. cum rhabarbar.* ℥. ß. M.

Diętæ ratio. Exercitia ſint moderata. Caueant à ſomno meridiano, imo nec poſt cœnam mox cubitum eant, ſed duabus demum horis à cœna peractus quo temporis ſpatio etiam potandum non eſt.

Abſti-

Aquarum apoplecticarū vſus. Abſtinendum quoque ab aquis vitæ dictis, etiam ijs, quæ ad Apoplexiam aliàs commodę ſunt, & aquæ Apoplecticæ dicuntur, in hac Apoplexiæ ſpecie, Etſi à nonnullis non ſatis cautè vſurpentur; cum in corporibus eiuſmodi plenis & ſanguine ſpirituoſo ac vaporoſo abundantibus caput nimium repleant. Eadem de caußa vitanda ſunt vina craſſa, turbida, dulcia & potentia, quæ copioſiorem ac craßiorem ſanguinem ſuppeditant, Non verò omittenda cerebrum confortantia; de quibus poſtea dicetur. Ea tamen eligenda, quæ ſanguinem non nimis calefaciunt.

Præſeruatio ab apoplexia pituitoſa. Secundo ſi à pituita metuenda ſit Apoplexia, ac in ſenibus præcipuè, ob calorem natiuum iam debilem & ſpiritus pauciores, cerebrum nec bene coquat, nec humores excrementitios ſatis rectè excernat, atque inde pituitoſi & crudi humores in capite cumulentur, ob quos in hyeme præcipue ad hoc malum procliues ſunt: imprimis danda eſt opera, vt cerebrum roboretur, & ita generatio pituitæ præcaueatur, & quæ generata eſt, euacuetur.

Cerebri roboratio. Et cum in dies magis magiſque temperamentum debilitetur, ſingulis diebus, quod lapſum illum in cerebro corrigat, cerebri calorem conſeruet, ſpiritus animales recreet, aſſumendum. vt;

Electuaria. ℞. *Conſeru. lauendul.* ℥ iv. *primul. veris. lilior. conual. ſaluia, beton. anthos. an.* ℥.j. *calamit. aromat.* ℥ ß. *ſpec. diambr. cubebar. nuc. moſchat. an.* ʒ.ß. Cum *ſyrup. peon, & ſtœchad.* F. Electuarium. Imprimis ambra ad cerebrum roborandum & ſpiritus inſtaurandos maximè valet.

Vel: ℞. *Ol. deſtillat. aniſi* gutt. iv. *nuc. moſchat. carui an.* gutt. iij. *caryophyll.* gut. j. *ambr.* ℈. vj *ſaccar. in aqu. roſar. diſſolut.* ʒ. iij. F. Rotulæ, quibus & ol. ſuccini addere licet.

Vel: ℞. *ſpec. diambr.* ʒ. j. ß. *diamoſch. dul. diaxylo al. an.* ℈. j. *Ol. aniſi deſtillat, nuc moſchat. an.* gutt. ii. *ſacchar. in aqua roſar. & lauendul. diſſolut.* ℥ iij. F. Rotulæ.

Rotulæ. Vel: ℞. *Ol. deſtillat. nuc. moſch. cinamomi, caryophy. an.* gutt. iv. *ſuccini* gutt. v. *ſaluia* gutt. iv. *ſacch. in aqua roſar. diſſol.* ℥. iv. F. Rotulæ, Vtiliſſimæ etiam ad præcauendam Apoplexiam ſunt hæ pilulæ.

℞. *Cubebar. calamintha, maſtiches, nucis moſchat. caryophyll. an.* ʒ. j. *ambra* ʒ. ß. *moſch.* ℈. vj. Cum ſucco vel extr. maioranæ formentur pilulæ, de quibus ℈. j. nocte nouilunium & plenilunium præcedente exhibeatur.

Ad cerebrum quoque roborandum vſurpandæ aquæ Apoplecticæ, quarum ſupra mentio facta. Quibus hæc addi poteſt.

℞. *Flor. lauend.* M. ij. *anthos, lilior. conuall. ſalu. an.* M. j. *cubebar. gran. Paradiſi an.* ℥. ß. *nuc. moſchat.* ʒ. ij. Stent in infuſione ſpirit. vini opt. ℔. ij. in vaſe diligenter clauſo per dies aliquot, poſtea colentur. De hoc ſpiritu tempore hyberno imprimis, ante Nouilunium præcipuè, vt & alio tempore, ʒ. j. vel altera pro temporis ratione cum pane albo ſumatur. Commendatur etiam, & apud multos in vſu eſt hic puluis.

Puluis. ℞. *Succini albi* ʒ. j. *ſpec. diarrod. abb.* ʒ. ß. *rad. peon.* ℈. j. Datur ʒ. j. cum aqua conueniente ante Nouilunium.

Alij tamen:

℞. *Succin.* ʒ. j. *ſpec. diarrod. rad. paon. an.* ʒ. ij. Alij aliam proportionem obſeruant.

Alius. Nucem quoque moſchatam, cubebas, ſemen erucæ, ſæpe ore detineant & maſticent, qui ab Apoplexia ſibi metuunt. Aut ſemen Carui & Erucæ in puluerem redactum & cum ſaccharo mixtum maſticetur. Efficax eſt & hic puluis, de quo ſumatur mane ad fabæ magnitudinem.

Balſama apoplectica. ℞. *Sem. eruc. cubebar. cardamom. ſeſeli Cretici, piperis albi an.* ʒ. j. F. Puluis. Odoramentum quoque naribus admoueatur & imprimis Balſama Apoplectica.

Emplaſtrū cephalicū. Vel: ℞. *Ol. nuc. moſchat. expreſſ.* ʒ. j. *ambra, moſch. zibeth. balſami Oriental. an.* ʒ. ß M. & ol. Caryoph. & cinamomi, quantumlibet addatur. Commendatur & hoc Emplaſtrum ad caput roborandum & Apoplexiam præcauendam.

℞. *Myrrha elect. ſtyrac. calam. benzoin, ladani an.* ℥. ß. *gummi iuniperi* ʒ. iij. *craniū hum. pulueriſat.* ʒ. ij. ß. *lap. lazul.* ℈. ß. *Cum ſtyrace liquid. & terebinth.* F. Emplaſtrum, cuius portio panno ſerico magnitudinem taleri æquanti illinatur & vertici imponatur. Manè lingua & os mundetur aqua, cui aliquid aquæ origani, roriſmarini, ſaluię, & lauendul. admiſtum ſit.

Diętę ratio. Vitandus aer frigidus & auſtrinus, & contra eum caput muniendum. Cibi condiantur aromatibus, ita tamen ne caput repleant, vel condiantur ſem. carui, ſaluia & ſimilibus. Poſt cibum ſumptum ſumantur pulueres peptici de ſemine coriandri, cumini, galang. ſem. fœniculi & maſtich. vel diacydon. cum ſpeciebus paratum, & ſimilia ſupra *part.* 1. propoſita.

Imprimis verò recta victus ratione hic opus eſt, qua præcaueatur, ne humor iſte, quantum fieri poteſt, generetur, abſtinendumque à cibis pituitoſis, ac multorum piſcium, olerum & lacticiniorum eſu; ac magna ventriculi ratio habenda eſt, cum ad humoris pituitoſi generationem multum faciat.

Purgatio. Quia verò vix præcaueri poteſt in corporibus diſpoſitis pituitæ generatio, per interualla conuenientibus medicamentis euacuanda eſt, atque euacuationes ſecundum indiuidui cuiuſque rationem inſtituenda.

Vtiliſſimum & efficaciſſimum eſt & hoc decoctum, quod non ſolum materiam detergit, incidit, & obſtructiones viſcerum ſoluit, ſed & membra interna ac cerebrum imprimis roborat.

℞. *Sarca parilla* ℥. ij. *ligni ſaſſafras* ℥. j. *ſem. fœnic.* ʒ. vi. Infundantur hor. xxiv. in aqu. fontanæ ℔. iv. vel v. Coqu. ad dimidiæ part. conſumptionem: ſub finem adde *flor. primula veris, lilij conuallium an.* M j. *ligni aloes* ʒ. ij. Colat. ſeruetur ad vſum in vaſe vitreo. Dentur mane ℥. iv. vel v. cum aqu. cinamomi cochleari dimidio, vt ſudor leniter prouocetur. Multum etiam ad præſeruandum ab apoplexia faciunt fonticuli in brachijs excitati.

Errhinorū & gargariſmorum vſus. Præterea in nares aqu. maioran. in qua ſemen nigell. erucæ, & parum zingiberis infuſa ſint, attrahere vtile eſt, Vel vtendum hoc gargariſmate.

℞. *Roriſmarin. ſaluia, ruta, origani an.* p. j. *Zingiber. Pyrethr. an.* ʒ. j ß. *rad. lapath. maior.* ʒ. ß. Coqu. in ℔. j. aquæ ad tertiæ partis conſumptionem. Colat. adde aceti quantum ſufficit.

Vel: ℞. *Aqu. lauendula, ſaluia, roriſmarini, ruta, an.* ℥ iv. *pyrethr. Zingiber. an.* ʒ. j ß. *oxymel. ſcillit.* ʒ. j. ß Seruetur ad vſum pro gargariſmo.

Præſeruatio ab apoplexia vaporoſa. Tertio cum Apoplexiæ, quæ à vaporibus ortum habet, præcipuè obnoxij ſint, qui cruditatibus & crapulæ dediti ſint, quiete & abſtinentia talibus imprimis, opus eſt, & proinde vitanda maximè crapula, & quæ hinc oritur, cruditas, ciborum varietas, exercitia poſt cibum, ira & vehemens animi motus, Et cum ex iſta cauſſa Apoplexia maximè metuenda ſit Melancolicis, Melancolicuſque humor præcipuè literatis & alijs ingenijs excellentibus ab anno 40. ad 60. moleſtus eſſe ſoleat, à curis moleſtis & aliis cauſſis humorem melancholicum cumulantibus, cauendum, & hæmorrhoidum fluxus, ſi fieri poteſt prouocandus, humorque melancholicus conuenientibus medicamentis præparandus & euacuandus, vt ſupra, *part.* 1. *capit. de Intemperię cum humore Melancholico* dictum. Deinde medicamenta modò propoſita ad cerebrum roborandum & vapores diſcutiendos adhibeantur præcipuè & hic vtilis eſt puluis è ſuccino, ſpec. diarrhod. abbat. & rad. pœon. vt & ſem. carui, quod comeſtum & olfactum hic valde vtile eſt, & odores & vapores, qui cerebrum infeſtant, vertiginem exci-

excitant, apoplexiamque minantur, corrigit ac diſcutit. Efficaciſſimum verò eſt eius oleum deſtillatum. Caſtoreum quoque aceto madidum naribus admouere conuenit. Viro cuidam litterato iam ſexagenario, ob cruditatem ventriculi & vapores inde in caput eleuatos ſemel atque iterum Apoplexiæ initia ſentienti, valdè profuerunt hæ rotulæ.

℞. *Ol. carui.* ℈. ß. *nuc. moſch.* gutt. vii. *ſacc. albi* ℥.ii. F. Rotulæ. Auertantur etiam vapores à capite, lotionibus pedum matutinis è decoctis herbarum cephalicarum, & frictionibus.

QVAESTIO I.

An à ſola Intemperie cerebri poſſit Apoplexia generari.

Cauſſas Apoplexiæ ſupra ſuo loco recenſuimus. Inter eas numerata non eſt intemperies cerebri. Cùm vero experientia teſtetur, Apoplexiam eſſe morbum hæreditarium, & quorum parentes Apoplexia mortui ſunt, iiſdem malum hoc metuendum eſſe; non verò anguſtia cerebri & principii neruorum ab ortu contrahi & communicari poſſit: ipſa etiam cerebri ſubſtantia in talibus malè affici & diſpoſita eſſe videtur. Nam cùm compreſſio illa aut obſtructio fit extra cerebri ſubſtantiam, eaque tantum in paroxyſmo accidat; nemo autem actu Apoplecticus ſeu in ipſo paroxyſmo generet: omnino ſtatuendum videtur, diſpoſitionem aliquam prauam intemperiem, ac debilitatem in cerebro eius, qui Apoplexia demum corripitur, antequam ea corriperetur, adfuiſſe, quæ, ſicut alii morbi hæreditarii, cum ſemine deriuari & communicari ſoboli poteſt. Quibus accedit & illud, quod Platerus præter cauſſas ſupra enumeratas aliam adhuc ponit, ſcilicet ſpirituum animalium conſumptionem tantam, ob quam non ſolum functionum animalium debilitas, ſed & omnimoda illarum ſubſequatur abolitio, & grauis omnino, hominemque ſubitò iugulans excitetur Apoplexia, qua ſenes aliquando intereant. Quę ipſa cauſſa ad intemperiem cerebri, ſeu eius debilitatem, ob quam ſpiritus animales amplius non generantur, redigenda videtur. Prӕterea cerebri imbecillitas ſępe diu ante percipitur, & facultatis animalis, intellectus, memorięque debilitas, torpor in omnibus actionibus, aurium tinnitus ac ſibilus, ac vertigo animaduertitur. *An intemperies ſola apoplexiã excitare poſſit.*

Sunt tamen, qui Apoplexiam morbum hæreditarium eſſe negant. Cum enim non generent podagricos niſi ii, qui ipſi podagra laborauerunt, nec leproſos aut lue Venerea affectos, niſi qui ipſi lepra vel lue Venerea affecti fuerunt, & plerique in ipſo paroxyſmo Apoplectico pereant, nec poſt paroxyſmum generent: fieri non poſſe videtur, vt morbum, quo non laborarunt, in ſobolem transfundant. Præterea cùm multi Apoplexia ſubitò corripiantur, qui operationes cerebri integras habuerunt, probabile non videtur, vt qui omnes operationes integras habuerunt, morbum aliquem in ſobolem deriuent. Inſuper cùm intemperies non ſubitò, ſed per diuturnas alterationes inducatur, Apoplexia verò hominem ſubitò & in inſtanti corripiat: non videtur ab intemperie ortum habere poſſe.

Verùm enim verò vtraque opinio aliquid veri & aliquid falſi continet. Primò enim omnino concedendum, intemperiem quandam in Apoplexia concurrere poſſe; cùm negari non nequeat, atque id experientia teſtetur, Apoplexiam ſępe morbum eſſe hęreditarium, qui omnino ab intemperie ac diſpoſitione aliqua & cerebri imbecillitate à parentibus communicata ortum habeat. Neque neceſſarium eſt, vt qui Apoplexię obnoxios generant, ipſi iam ante Apoplexia laborauerint; ſufficit vt diſpoſitionem, à qua cauſſa Apoplexię prouenire potuerit, habuerint, eamque ſoboli communicauerint, ob quam in liberis olim ac ſuo tempore cauſſa Apoplexię gigni poſſit, etſi, cum generauerint Apoplexia nondum laborauerint.

Interim tamen nec illud negandum, ab intemperie, qua talis, Apoplexiam proximè produci non poſſe; cùm intemperies actiones ſaltem deprauet, vel imminuat, rarò planè aboleat. Et ſi hoc prӕſtet, ſenſim tamen & paulatim hoc faceret. Sed ab intemperie ac diſpoſitione illa & intemperie cerebri cauſſa proxima producitur, quę vel anguſtiam parit, vel ſpiritus perturbat, pituita ſcilicet copioſa & vapores ac flatus.

An autem à conſumptione ſpirituum animalium omnimoda fieri poſſit Apoplexia, quod vult Platerus, dubito. Cum enim illam conſumptionem à cerebri debilitate in ſenibus fieri ſtatuat Platerus, ſubitò accidere non poſſet, ſed quod fieri ſolet, ſenſim ac in dies ſpiritus imminuerentur, & propterea ſatis manifeſtę functionum animalium immutationes in aliis partibus omnimodam illam, ob quam lethalis accideret Apoplexia, conſumptionem pręcederent: Cùm tamen ſenes ſępe ſenſus omnes atque integros habentes ſubitò Apoplexia corripi videamus.

QVAESTIO II.

Quæ ſit Cauſſa Apoplexiæ proxima.

De cauſſis Apoplexię pluribus in Inſtitutionibus egimus, quæ hic repetere ſuperuacaneum puto. Vt tamen quędam addamus, primo hoc pręſupponendum eſt, ſpiritum animalem dari atque differre à vitali, & proximum inſtrumentum animalium actionum eſſe, vt id ſatis *lib. 1. inſtitut. cap. 6.* probaui. Neque enim ſatis euidentes & graues rationes vidimus, ob quas ab illa ſententia nobis recedendum ſit. Sunt quidem è recentioribus, qui ſtatuunt, argumenta, quę pro ſpiritu animali probando adducuntur, nihil aliud oſtendere, quam ad ſenſum & motum requiri partis ſentientis & mobilis cum cerebro communicationem; quę tamen fieri poſſit per ſolum ſpiritum vitalem, vt ſpiritus animales fingere opus non ſit. Et vt principes actiones eduntur miniſterio ſpiritus vitalis in cerebro exiſtentis, (ſcilicet implantati & influentis) ita eundem ſpiritum in neruis habitantem ſpecies ſenſibiles ab organo ſenſuum ad cerebrum, & contra imperium facultatis ſuperioris, à cerebro ad muſculos, deferre putant. Deinde nullam dari officinam generationis ſpirituum animalium in cerebro exiſtimant, cum nulla cauitas in cerebro detur, in quam ſpiritus vitalis ex arteriis & cerebri ſinibus, vel aer per nares attractus (quę ſunt ſpiritus animalis materia) attrahatur. Tertio infantes in vtero ſine ſpiritus animalis opera moueri ſtatuunt, vtpote qui neque à matre ſuppeditetur, nec ab infante generetur. Non ſuppeditari à matre putant, quia nullus neruus à matre infanti implantetur; Non generari vero in infante; quia aer deſit, & per inſpirationem in cerebrum non attrahatur. *Cauſſa Apoplexiæ.*

Spiritum autem vitalem immediatè inſeruire ſenſui & motui probare conantur his rationibus. 1. Quia venus nimia etiam actiones animales debilitat; cùm tamen ſolus vitalis ſpiritus ſemini permiſceatur. 2. Quia ſpiritus vitalis interceptio in carotidum anguſtia actiones animales abolet. 3. Quia in Syncope actiones animales etiam abolentur. 4. Et in timore ac metu, in quibus ſpiritus vitalis perturbatur; tremor, qui facultatis animalis eſt ſymptoma, accidit. 5. Quia motus nimius Lipothymiam, quę facultatis vitalis ſymptoma eſt, inducit; et meditationes nimię coctionem ventriculi turbant, ſpiritũ vitalē à ventriculo auocando.

Verum

Verùm nullo modo concedendum, vt communicatio, quæ eſt inter cerebrum & organa ſenſus ac motus, fiat per ſpiritus vitales. Ratio enim illa, quæ ad id probandum adducitur, falſa eſt, quod videlicet actiones animales principes opera ſpirituum vitalium adminiſtrentur. Etenim ſpiritus inſitus, ſeu calidum innatum cerebri non eſt ſpiritus vitalis, ſed animalis inſitus. Nam calidum innatum ſeu ſpiritus inſitus non omnium partium idem eſt, ſed pro diuerſitate partium & actionum varius: In aure eſt naturæ aereæ ſeu aer inſitus & implantatus; in oculo luminis inſiti nomine venit ſpiritus innatus. Ita & cerebrum calidum innatum peculiare habet, cuius beneficio, quod ſibi proprium eſt agit, quodque à calido inſito cordis & hepatis differt. Neque etiam ſpiritus mobiles in cerebro, quorum miniſterio principes actiones obeuntur, vitales ſunt, & dum id affirmatur, principium petitur. Quorſum enim cerebri ſubſtantia, cui ſimilis in toto corpore non eſt, & tanta eius moles & ſtructura, tam artificioſè facta eſſent? Certè niſi ſpiritus animalis ratione facta ſunt, fruſtra facta ſunt. Itaque petitio principij eſt, vt diximus, quod ſpiritus, à quibus ſpecies ſenſibiles ab organis ſenſuum ad cerebrum deferuntur, vitales ſint.

Cauitate verò ſenſibili nulla ad ſpirituum animalium generationem opus eſt; ſufficit ſubſtantia cerebri illa mollis & ſpongioſa. Si lac tanta copia in mammis generari poteſt, ſi ſemen in teſtibus, vbi tamen nulla ſenſibilis cauitas appparet. Quidni ſpiritus animales longè ſubtiliores in ſubſtantia illa cerebri ſpongioſa, quo ſpiritus vitalis & aer facilè penetrare poteſt, generari poſſint? Sunt quidem nonnulli in ea ſententia, vt in Inſtitut. *libro 1. cap. 6.* & ſuprà etiam *part. 1. cap. 17.* dictum, ſpiritus animales in quarto ventriculo cerebri, qui cerebro oblongato inſculptus ſit, ſeu generari, ſeu colligi. Verum Anatomici diligentiores demonſtrant, ventriculi nomine hanc cauitatem vix dignam eſſe, neque in ipſa cerebri cerebellive ſubſtantia ſitam eſſe, neque primaria intentione à Natura efformatam, ſed ex corporum diſpoſitione ita emergere, nihilque aliud eſſe, quàm cauitatem quandam teretem, à duobus ſinibus ſemicircularibus efformatam, & ſuperiorem eius portionem cerebellum, inferiorem ſpinalem medullam conferre.

Infantes mouentur ſpirituum animalium beneficio, quorum ſufficiens copia (magna enim opus non eſt, cum ſenſus & motus ferè otientur in infantibus in vtero) ex ſpiritu vitali in cerebro generari poteſt.

Quæ verò afferuntur ad probandum, ſpiritum vitalem ad ſenſum & motum ſufficere, id non ſatis probant. Quod enim Venus nimia facultatem animalem lædit, accidit, quia ſpiritus vitales, qui animalibus materiam præbent, ſubtrahuntur. Sunt tamen, qui & ſpiritus animales ad ſeminis generationem concurrere ſtatuunt. Eadem de cauſſa in carotidum anguſtia & ſyncope, in terrore & metu, in exercitijs nimijs, actiones animales ceſſant, vel alio modo læduntur, quia materia ſpiritibus animalibus generandis neceſſaria ſubtrahitur. Spiritus equidem vitales ad actiones animales neceſſarij ſunt, verùm non vt cauſſa proxima, ſed vt remota, vt materia ſcilicet, è qua animales, qui proximum facultatis animalis inſtrumentum ſunt, generantur.

Etſi a ſpirituum in vitalium defectu fieret Apoplexia, quæ differentia eſſet inter Syncopen ac Apoplexiam: quam tamen omnes Medici admittunt, & rectè; cùm maxima inter hos affectus ſit differentia, atque in ſyncope, ſpiritibus ſcilicet vitalibus affectis, pulſus lædatur, qui in Apoplecticis non mutatur. Et quod cauſſa Apoplexiæ in meatibus ſpiritus animales ferentibus, non in arteriis, aut vlla parte ſpiritus vitales continente, conſiſtat, vel ex eo euidenter patet, quod Apoplexia mutatur in Paralyſin, quam neruis affectis fieri extra controuerſiam eſt.

Cùm ergo ſpiritus animales proximum actionum animalium inſtrumentum ſint, etiam læſarum harum actionum cauſſa in illis quærenda. Etenim quidquid ſecundùm naturam ſeſe habens animalium actionum integrarum cauſſa eſt proxima, id etiam præter naturam ſeſe habens, cauſſa eſt læſarum earumdem. At non ſpiritus vitalis, ſed animalis, proximum actionum animalium inſtrumentum eſt. Ergo etiam ab hoc, non ab illo actionum animalium cauſſa pendet. Et proinde ſicut ſenſus & motus priuatim ab eorum defectu læduntur: ita etiam illius vniuerſalis ſenſus ac motus læſionis in Apoplexia cauſſa in ſpiritibus animalibus quærenda eſt. Nimirum ſicut in tremore, paralyſi, cæcitate, ſurditate, ſtupore cauſſa rectè in ſpiritus animalis in parte illa, cuius actio imminuta vel abolita eſt, imminutionem vel defectum refertur: Ita etiam omnes ferè antiqui & recentiores cauſſam Apoplexiæ, in qua omnes animales actiones abolentur, in ſpiritus animalis influxum omnimodè prohibitum rectiſſimè retulerunt.

Sed quæ cauſſa ſit, ob quam ſpiritus animalis influxus in organa ſenſus & motus in toto corpore prohibeatur, de eo authores non conſentiunt. De cauſſis reliquis iam non dicam, quarum ſupra in enumeratione cauſſarum facta eſt mentio; Solùm de anguſtia, ob quam ſpirituum animalium influxus prohibetur, aliquid afferam, cùm de ea Authores valde diſſentiant. Antiqui, qui in ventriculis cerebri ſpiritus animales & generari, & contineri, & moueri, ac per eas in neruos influere crediderunt omnes Apoplexiam ab omnimoda ventriculorum cerebri obſtructione prouenire ſtatuerunt. Verùm recentiores, Varolius, Platerus, Bauhinus & alij diligenti cerebri anatomia edocti, falſum hoc eſſe demonſtrarunt, & in ipſa ſubſtantia cerebri membranis ſuis concluſa, ſpiritus animales contineri & hinc in neruos influere rectè docuerunt.

Præterea obſeruatum eſt a Fernelio, *libr. 2. de abdit. rer. cauſſ. capit. 15.* & Caſparo Bauhino, *in Anatom. libro tertio*, non ſemper in ventriculis cerebri Apoplexia extinctorum aliquid reperiri, quod obſtructionis cauſſa eſſe potuerit.

Itaque alia cauſſa quærenda eſt, ob quam influxus ſpirituum animalium ad organa ſenſus & motus planè inhibetur. Eam verò eſſe putamus talem viarum, per quas ſpiritus animales influunt, anguſtiam, vt ſpiritibus animalibus via omnis intercludatur. Non verò opus eſſe putamus, vt tota cerebri medulla obſtruatur vel comprimatur, ſed ad Apoplexiam excitandam ſufficit medullæ cerebri oblongatæ, ſeu principij neruorum in baſi cerebri poſteriora verſus talis anguſtia, ob qua in omnia ſenſus & motus organa in toto corpore ſpirituum animalium influxus prohibetur. Etſi enim Antiqui aliter ſenſerint: tamen recentiores Anatomici ſumma diligentia adhibita obſeruarunt, neruos ad vnum omnes è medulla cerebri oblongata prodire; etſi alii, dum medulla hæc caluariæ adhuc incluſa eſt, enaſcuntur: alii poſtquam cranium reliquit, & per dorſi vertebrarum foramina procedit, iamque ſpinalis medulla propriè dicitur. Hoc ergo neruorum omnium principium, ſi ita afficiatur, vt ſpirituum animalium in neruos, qui in organa omnium ſenſuum externorum feruntur, & è locis vicinis, vna ſcilicet cerebri medulla oblongata, oriuntur, influxus denegetur, Apoplexia excitatur.

Fit autem hoc vbi medulla cerebri oblongata obſtruitur vel comprimitur. Et quidem in forti Apoplexia anterior & poſterior pars medullæ cerebri oblongatæ comprimitur vel obſtruitur: in debili & mitiori nihil prohibet anguſtiam in alterutra ſaltem eſſe. Et eſt ea neruorum ſenſibus externis inſeruientium

in

in origine vicinia, vt ſi cauſſa grauis ſit, quod in Apoplexia accidit, omnes ſimul afficiantur.

Id quod ipſa experientia confirmat, vt rationes conquirere opus non ſit. Refert enim Fernelius, *loc. modo allegato*, virum quendam viribus integrum ſiniſtri oculi ictu vehementiore repente attonitum corruiſſe, moxque ſenſu ac motu priuatum fuiſſe, cum ſpiritu difficili ac ſtertore, & cum alijs fortis Apoplexiæ indicijs, eumque nec venæ ſectione, nec alia potuiſſe gratione ſeruari, quin horis duodecim interiret. Diſciſſo apertoque capite, neque oſſis, neque meningum, neque ſubſtantiæ cerebri quicquam confractum diuul ſumve, cerebri etiam ventriculos prorſus illæſos & inanes, ſed duntaxat interiores oculi venas contuſionis vi diruptas animaduertit, è quibus ſanguis cochleariorum duorum menſura in cerebri baſin procubuerat, qui, non, vt Fernelius vult, retiformem contextum obſtringebat, ſed principium neruorum comprimebat. Et ſi Apoplexiæ terminationem & in alios morbos mutationem diligenter coſideremus, facilè patebit, nullo alio in loco, quàm quo diximus, cauſſam Appoplexiæ conſiſtere poſſe. Mutatur verò Apoplexia, vel in paralyſin lateris alterutrius, vel in memoriæ & ratiocinationis læſionem. Prius accidit, cum humore è cerebro oblongato, & principio neruorum in ſpinalis medullæ alterutram partem à Natura excutitur, vnde cerebro & neruorum principio ab humore vitioſo liberato ſenſibus quidem ſuus vigor redit, brachij verò & cruris alterutrius motus tollitur. Si verò è principio neruorum in ipſam ſubſtantiam cerebri hinc inde humor diſpergatur, ac cerebrum eo quaſi irrigetur, tunc morbus in via quidem ceſſat, ſed cerebrum, vt ſimilaris pars, male afficitur, vnde memoria & ratiocinatio læditur, ſenſibus externis & motu corporis ſaluis; ægrique cum tali memoria & mentis imbecillitate ſæpe diu viuunt, vt exempla paſſim nota ſunt. Quæ omnia, ſi alio, quàm quo dixi loco cauſſa Apoplexiæ conſiſteret, fieri nullo modo poſſent.

Cauſſa tamen, quæ iſtam anguſtiam inducit, non ſemper eiuſdem modi eſt, neque ſemper in eodem loco hæret, Nonnunquam enim cauſſa eſt in ipſo cerebro. Aliquando verò eamdem anguſtiam etiam humores extra cerebrum ad baſin eiuſdem effuſos & principium neruorum comprimentes, atque ita ventriculis non obſtructis, efficere poſſe, ſupra, vt & in *Inſtitut.* dictum. Licet verò nerui optici non ex medio baſis cerebri, parte anteriore, oriantur, vt antiqui crediderunt, ſed reuera, ſi capite, inuerſo, Varoliano modo, ſectio adminiſtretur, ex principio truncorum priorum ſpinalis medullæ: tamen eo in loco eſt eorum exortus, vt à cauſſa Apoplexiam excitante ſimul ſeu comprimi ſeu obſtrui poſſint. Et ſit ſanè in neruos opticos influxus liber; tamen cum actio ſenſuum externorum non abſoluatur in ſuis organis, ſed ſenſus internos concurrere neceſſum ſit; ſi illi laborant neque viſus, neque alius ſenſus perfici poteſt; & quamuis oculi ſpeciem viſibilem percipiunt, tamen niſi facultas princeps concurrat, nulla fit viſio, vt alibi monſtraui.

Tandem id aliquem dubium reddere poſſet, quod in Apoplexia ſenſus communis, phantaſia & cæteræ actiones principes etiam rectè ſeſe non habent. Etſi enim influxus ſpirituum animalium in organa ſenſuum externorum & motus prohibetur: quia tamen cerebrum ſaluum eſt, & ſpiritus animales in eo, cauſſa nulla eſſe videtur, cur non & actiones hæ, & facultate & organis rectè ſeſe habentibus, fieri debeant. Verum nec illud nos à noſtra ſententia dimouet. Cauſſas enim cur principio neruorum affecto in Apoplexia ſenſus etiam interni lædantur in Inſtitutione, *pagina* 465. eaſque tres propoſuimus. Prima eſt quod ſpiritibus animalibus motu, qui ipſis eſt perpetuus, denegato, eos quaſi ſuffocari neceſſe ſit. Cùm enim ſpiritus animales non tardè, ſicut humores generentur, ſed in perpetua generatione ſint, & hinc etiam in perpetuo motu: ſi canales, per quos in totum corpus diſtribui debent, occludantur, eos in cerebro detineri, quaſi concentrari, atque ita ad actiones ſenſuum internorum edendos ineptos fieri neceſſe eſt: præcipuè cum ſpiritus vitales aſſiduò copia largiori ipſis permiſceantur, ideóque non tantum illorum generationem interturbent, ſed & generatorum actiones confundant. Apparet huius rei exemplum in corde, in quo ſi ſpiritus concentrentur, nec liberè in corpus diffundantur, actiones corporis læduntur. Secundò, membro vna ex parte ſaltem læſo totam eius œconomiam turbari neceſſe eſt, vt Epilepſiæ exemplo id manifeſtum eſt, & cerebri commotio ac percuſſiones docent. Tertiò, cùm cerebrum ita grauiter affectum ſpirituum animalium generationi non ſufficiat, mirum non eſt, actiones etiam internas turbari. Si enim in ijs, quibus cerebrum pituita repletum eſt, & diſcurſus & memoria laborat: quid ni in Apoplexia cerebro tam grauiter effecto omnes actiones aboleri queant; Vt enim cauſſæ, ſic effectus magnitudine differunt.

QVAESTIO III.

An a vapore Narcotico fiat Apoplexia.

Cùm ſupra inter cauſſas Apoplexiæ etiam vim Narcoticam recenſuimus; de ea verò non omnium eadem ſit ſententia, aliquid de eo dicendum eſt. Et quidem à recentioribus hæc pro ſola cauſſa ponitur, vt ex Quercetano *in Tetrade* videre eſt. Vapor ſcilicet ſeu nebuloſa exhalatio in cerebrum eleuata. Quam cauſſam equidem libenter, ſed non ſolam, admittimus, vt ſuprà & in Inſtitution. dictum. Hoc ſaltem hic addimus, etſi Quercetanus & alij in natura huius vaporis definienda laborent: vix tamen commodius eum explicare poſſe, quam ſi dicatur, eam vim narcoticam aut cerebri ſpiritus ſeu ſtupefaciendi ſeu congelandi, & in aliam ac aqueam quaſi naturam vertendi habere. Narcotica enim ſpiritus quaſi ligant, ſtupefaciunt & ſopiunt, ac ſenſui ac motui maximè obſunt. Atque tales humores & vapores in corpore noſtro generari, impoſſibile non eſt. Cùm conſtet, ſoporem, carum & ſimiles ſomnolentos affectus ex humoribus in corpore genitis prouenire, quorum cauſſæ fruſtra ex ſola frigiditate deducuntur. Atque hinc fit, vt etiamſi Apoplexia in Paralyſin deſinat: tamen rarò in eiuſmodi hominibus ratiocinatio & memoria ad priſtinum planè vigorem redeunt, ſed hebetes ac torpidæ illæ actiones, præcipuè in ſenio confectis princeps relinquuntur; quod accidit, non tam, quod frigida & humida intemperies, quàm quod a Narcotico vapore mala & torpida talis *διάθεσις* cerebro imprimitur. Idque multo minus accidere poſſet, ſi ab alia cauſſa extra cerebrum & citra ſpirituum animalium vitium Apoplexia generaretur. Et quamuis Narcotica plerumque ſoporoſos ſaltem affectus inducant: tamen impoſſibile non eſt, ſi eorum vis ſit maior, quin ipſam Apoplexiam inducere poſſint. Immò lethargus & carus ſæpe in Apoplexiam degenerant, vt experientia teſtatur; vnde cauſſas eas habere communes neceſſum eſt, vt magni etiam Medici dubitauerint, quomodo hi affectus differant. Et ex vini & ſpiritus eius potu nimio Apoplexiam excitari, ſupra dictum, atque ebrios *ἀφώνους* interdum fieri teſtatur Hippocr. 5. *Aphor.* 5. Vapor narcoticus an apoplexiam excitare poſſit.

Qui verò aliter naturam huius vaporis explicare conantur, ijs id quidem per me licet; an verò commodius id faciant, dubito. Quercetanus *in Tetrade*

ad ſpiritum Vitriolatum congelandi, coagulandi, conſtringendi & coarctandi vim habentem, qui nebuloſas exhalationes in cerebrum euectas ſubitò in glaciem & gelu quaſi conuertat, generationem Apoplexiæ refert. Verum enim verò dicit illa, ſed non probat, & quomodo in corpore viuente & actu calente talis vaporum in glaciem quaſi & gelu conuerſio fieri poſſit, non video, neque id in Anatomia eorum, qui Apoplexia extincti ſunt, deprehenditur. Et qui effectus opij & aliorum Narcoticorum cum Vitrioli aciditate contulerit, ſimulque cum his Apoplexiæ ſymptomata comparauerit, facilè animaduertet, ſtuporem & reliqua ſymptomata, quæ in Apoplexia & cognatis ſoporoſis affectibus contingunt, rectius ad vaporem Narcoticum, quàm ad vitriolatum, acidum, & conſtringentem referri poſſe. Imprimis cum acida vim Narcoticorum infringant.

Si quis tamen Quercetani ſententiam mitius interpretari, & ſtatuere velit, vel à cerebri diſpoſitione peculiari, vel à vaporibus quibuſdam ſeu Narcoticis, ſeu coagulantibus ſpiritus animales à natura ſua deijci & mutari, & quaſi aqueſcere, & à ſpirituoſa natura in craſſam & aqueam quaſi mutari, & ad actiones animales ineptos reddi, ille non multum diuerſi dixerit, & contra me non pugnauerit. Refert Fauentinus *libro ſeptimo annalium ex hiſtoria Bauarica*, anno 1548. ex terræ motu plures quam quinquaginta ruſticos ita mulgentes cum vaccis extinctos riguiſſe, & corpora in ſalinas quaſi ſtatuas redacta. Et quomodo à fulmine vinum interdum in vaſis quaſi coaguletur, non ignotum. Quidni ergo talis ſpiritus in corpore generari poſſit, qui cum ante quietus latuiſſet, vel ira vel terrore, vel alia cauſſa agitatus & motus; inſtar venenorum ſubitò in actum erumpat, & ſpiritus animales à natura ſua mutet & quaſi coaguler? Quid carbonum fumus poſſit, & quomodo homines attonitos ſubitò reddat, non ignotum eſt, & collegit eius rei exempla Marcell. Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. libro ſecundo cap. 2.* Idem calcis vapores præſtant, refertque Valerius Maximus *libro 9. capit. 12.* Quintum Catulum à Mario propter publicas diſſenſiones mori iuſſum, recenti calce illito, multoque igne percalefacto cubiculo ſe incluſum peremiſſe. Ita etiam muſti & cereuiſiæ recentis fermentis vapore homines ſubitò, quaſi attonitos concidere, & quandoque mortuos fuiſſe, omnibus notiſſimum eſt.

Cuius rei etſi alij alias cauſſas reddant: maximè tamen veritati conſentaneum eſt, vapores illos ſeu fumos è carbonibus accenſis, muſto & cereuiſia exhalantes aeri permiſceri, & ſic cum ſpiritu, quem ducimus, attrahi, atque ad cerebrum penetrare, ibique ſpiritibus animalibus miſceri, & eos à natura ſua immutare, & ad officium ſuum ineptos reddere. Nam quod nonnulli putant, ideo ex hac cauſſa attonitos concidere, quod in ijs, quibus cerebrum excrementitijs humiditatibus ſcatet, eæ ab hac cauſſa funduntur, quæ fuſæ obſtruendo poſtea Apoplexiæ cauſſæ ſint, vero conſentaneum non eſt. Nam vapores hi in omnibus, non tantum in iis, quorum cerebrum vitioſis humoribus repletum eſt, idem præſtant. Nec humorum fuſorum indicia in iis ſatis apparent. Si quis tamen à ſola vi narcotica apoplexiam excitari credere nolit, cum eo quidem non litigabo. Interim hoc vero conſentaneum eſt, quod ille ipſe humor, qui anguſtiæ in cerebro cauſſa eſt, ſimul talem vim narcoticam obtineat, vt ex pertinaci illa paralyſi, & mentis ac memoriæ læſione, quæ apoplexiam ſequitur, patet, vt antea dictum. Et forſan hoc etiam in cauſſa eſt, quod pueri rarius apoplexia corripiuntur. Etſi enim non nego, id etiam ideo fieri, quia facultas expultrix in iis fortior non facilè permittit pituitam copioſam coacervari: tamen & hoc probabile, in pueris humores tales narcotica vi præditos non generari, ſed in ætate ſenili præcipuè accidere, vnde etiam ſenibus Apoplexia familiarior eſt. *Cur pueri raro apoplexia corripiantur.*

Henningus Scheunemannus, *Med. reform. capit. 3.* è Merc. cremoſo ſeu deſtillato Apoplexiam deducit, & exemplo fulminis rem explicat: Sicut videlicet fulmen ſacculis illæſis nummos conflat, aut vagina illæſa enſem liquat, integra cute oſſa comminuit: ita & Merc. deſtillatum in vnam maſſam cogere & colliquare cerebrum & pulmones, haud aliter, ac ſi cera eſſent. Verùm portentoſa illa opinio refutata eſt de conſenſ. ac diſſenſ. Chymicum Galenum *cap. 16.*

QVÆSTIO IV.

An aquæ Apoplecticæ ſtatim in principio conueniant?

Etſi apud Antiquos, vt & Practicos poſteriores plurimos, nulla illarum aquarum fiat mentio: tamen hodie in Germania notiſſimæ & frequentiſſimæ ſunt, nihilque iis cùm in præcauenda, tum in curanda Apoplexia eſt vſitatius. Et res ipſa loquitur, ob ſummam, quam habent, vim penetrandi, præſentiſſimum ſæpe afferre auxilium. Quæritur tamen, an in omni Apoplexia & mox in principio, nec venæ ſectione, nec corporis purgatione aliqua præmiſſa, tutò & ſine alicuius incommodi metu, vſurpari poſſint: Ex hoc dubio vt nos expediamus, ſciendum, iſtas aquas inſignem vim habere, vapores illos Apoplexiam excitantes, humoreſque frigidos diſcutiendi & diſſoluendi, calorem natiuum & facultatem ſopitam excitandi, cerebrum roborandi, & ſpiritus animales à natura ſua quaſi degenerantes conſeruandi & in priſtinum ſtatum reducendi. Præterea in minima quantitate maximam vim obtinent, & totum corpus facilè ac ſubitò penetrant. Ac proinde Apoplecticis, qui ferè nihil deglutire valent, commodæ ſunt, & commodiſſimè exhibentur iis, qui à vaporibus illis narcoticis & ſpirituum animalium vitio, aut pituita ſine ſanguinis permiſtione Apoplexia laborant, corporis conſtitutione frigida præditi, aut in ſenectute conſtituti ſunt, in quibus nullus metus eſt, vt humorum aliquis impetus & fluxus ad caput concitetur. Sin autem à ſanguine Apoplexia ortum habeat, vel alii etiam humores ſanguini iam permiſti abundent, non ſatis tutus vſus harum aquarum mox in principio: cùm humores fundant, caput repleant, & hoc modo morbum augeant. *Aquarum apoplecticarũ vſus.*

QVÆSTIO V.

An purgantia ſint exhibenda in Apoplexia.

De purgatione in Apoplexia inſtituenda duas difficultates obiicit Petrus Salius Diuerſus, *in annotat. in Altimar. cap. 19.* vnam; *An ſtante cruditate pharmacum exhibere liceat*, contra præceptum Hippocratis & Galeni: Alteram; *Quomodo medicamentum, licet intra fauces ponatur poſſit in ventrem deſcendere*; cùm Apoplectici ſint toto corpore reſoluti, atque ideo facultate degluciendi careant: Ac proinde in caſſum credit exhiberi purgantia, niſi in declinatione morbi id fiat. *Purgantia an in apoplexia exhibenda?*

Verùm priorem difficultatem quod attinet, nullam hic propriè dictam cruditatem, et quæ prohibere poſſit purgationem, ac de qua Hippocrates et Galenus, cùm cruda purgare prohibent, loquuntur, adeſſe facilè patet, ſi ea quæ *lib. 5. Inſtit. part. 2. ſect. 1. cap. 6. & 7.*

dicta

dicta ſunt, perpendantur. Ideoque humor hic ſtatim purgantibus tolli poteſt. Si tamen craſſus ſit nonnihil, vt præparatione aliqua indigere videatur, attenuantia purgantibus admiſceri poſſunt. Vt verò ſoli præparationi opera detur, morbi magnitudo, & præſens, quod ſummopere vrget, periculum prohibet. Facilè enim fieri poſſet, ſi tempus in humore præparando conſumatur. Interim ob materiam ipſam caput affligentem homo de vita periclitetur.

Et omninò in paroxyſmo huius morbi magis periculi metuendum à copia materiæ peccantis, quàm eius aliqua craſſitie. Si tamen morbum inducias dare animaduertatur, & is aliquo modo minuatur, aut ſaltem in præceps periculum non labatur, humores præparare & attenuare conuenientibus medicamentis licet; quæ tamen præparatio propriè coctio non eſt.

Altera difficultas non eſt de nihilo, & verum eſt, communia illa medicamenta purgantia in principio ſtatim vix exhiberi poſſe, & vt Hercules Saxon. ait: *Si in his caſibus præbeatis aliquod medicamentum commune, ſuffocabitis ægros*. Ergo tum demum, cùm poſt venæ ſectionem & alia adhibita medicamenta æger iterum aliquid deglutire poteſt, exhibenda iſta vulgaria medicamenta. Si vero in principio ſtatim aliquid exhibere libet, validum ſit illud, & in exigua, quantum fieri poteſt, quantitate: Qualia fieri poſſunt è trochiſcis alhandal. dyagryd. extract. ſcammon. Antimonium equidem vt & Mercur. ob exiguam molem hic ſatis commoda eſſent, ſed an exhibenda ſint, è ſequenti quæſtione patebit.

QVÆSTIO VI.

An vomitoria in paroxyſmo ſint exhibenda.

Auicennas, Paulus Aegineta, Aetius & alij vomitum prouocare iubent, penna oleo imbuta, & in fauces immiſſa. Sed cum Apoplecticus motu ſit deſtitutus, conatum illum, qui ad vehementem illam excretionem eſt neceſſarius, adiuuare non queat; metus eſt, ne diaphragmate & thorace vehementiùs compreſſo, ſpiritusque vijs arctius aſtrictis ſuffocatio acceleretur. Ac proinde veriſimile eſt, Authores illos vomitum præcepiſſe in progreſſu morbi, quando euacuationes vniuerſales iam præmiſſæ ſunt, & æger paulatim reſtitutus conatum illum adiuuare poteſt, atque ad vomitum promptus eſt. Nam mox ante euacuationem repleto corpore & capite, vomitum non profuiſſe compertum eſt, quale exemplum etiam habet Forestus, *lib.* 10. *in ſchol. obſeruat.* 76.

QVÆSTIO VII.

An Repellentia in Apoplexia conueniant?

Repellentia in Apoplexia Rhaſes proponit, & Medicorum nullus ijs vtitur, inquit Leonhart. Iacchin. & Paulus, Auicennas & Medici alij hoc auxilium prætermittunt. Putat tamen Maſſarias, ſi Galeni doctrinam ſequamur, qui docet, materiam, qualiſcunque ea fuerit, fluentem à capite repellendam eſſe, vtique negandum non eſſe omnino, quin repellentia quoque poſſint conuenire. Verum enim verò etſi inter auxilia, quibus materia ad caput præter naturam fluens ab eo auertitur, etiam repellentia à Galeno proponantur; tamen non ibi docet, quod ſimpliciter in omnibus affectibus capitis, vt & aliarum partium, illa omnia ſemper ſint adhibenda, ſed ſatis eſt, ſi nunc hæc, nunc illa viurpentur: & repellentia tum locum ſuum habent, vbi cum fructu & ſine omni incommodo materia ad caput fluens per ea à capite auerti poteſt: quòd in omni Apoplexia fieri non poteſt. In pituitoſa enim Apoplexia nullum locum habent repellentia, vt & in ea, quæ fit à vapore narcotico: cùm cauſſæ in ea Apoplexia repellentium vſu à cerebro auerti non poſſint, ſed magis cerebro impingantur, & ad diſſoluendum ineptæ reddantur. In apoplexia tamen ſanguinea, ſi caput admodum æſtuare videatur, repellentia planè reijcienda non videntur. Etſi enim morbus mox ad ſtatum perueniat: tamen vt difficilius anguſtia cerebri tollatur, ſanguis magis magiſque affluens facere poteſt. Ideoque eius affluxus principaliter quidem reuellentibus, atque imprimis venæ ſectione, inhibendus. Poſt venæ ſectionem tamen repellentia planè reijcienda non ſunt. Cautè tamen ijs vtendum, ne materiam, quæ in ſuperficie eſt, intropellant. Ideò adſtringentia non ſint, ſed ſufficiunt oxyrrhodina ex ol. roſarum & aceto, vel ol. & aceto. Vbi tamen ſuſpicio humoris pituitoſi admixti adeſt, ſatius eſt, omiſſis repellentibus, in reuulſorijs ſubſidijs conſiſtere.

CAPVT XXXIV.

De Catarrho & Cerebri Excrementis retentis.

HActenus ſymptomata recenſuimus, quæ cerebro accidunt, quatenus functionum animalium principium & locomouentis facultatis organum eſt. Nunc priuſquam ad externorum ſenſuum accedamus vitia, illud adhuc ſymptomatum genus, quod cerebro accidit, non quatenus animalis, ſed & facultatis naturalis inſtrumentum eſt, excretorum ſcilicet & retentorum vitium, quod multorum aliorum in vniuerſo corpore malorum fons & principium exiſtit, explicandum. Eſt illud dum excrementa cerebri, vel in eo, vel circa illud detinentur, & non debito modo euacuantur, vel in cerebro copioſiùs cumulata in alias ſubiectas partes defluunt. Ideòque hic in genere quędam de excrementis cerebri dicenda, imprimis qualis ſit illorum materia, à quibus cauſſis procreentur, per quæ loca euacuentur, & quas denique præter naturam affectiones ſuo in varias partes decubitu efficiant.

I. Cerebrum cùm peculiarem ſubſtantiam & παρέγχυμα habeat, quo non ſolum ipſum nutritur, ſed & in quo ſpiritus animalis generatur: in eo etiam quædam excrementa generantur; ſed illa pauca, quæ in ſanis per nares & palatum euacuantur. Excrementa autem illa pituitoſa ſunt frigida & humida, ſicuti ipſius cerebri intemperies ad frigidum & humidum declinat. Et pituitoſa quidem in ſanis pura, vt & in ægris nonnunquam, interdum verò cum alijs humoribus mixta, frequentius cum bile, rarius cum humore melancholico. Sic Plato ſcribit *in Timæo*, quod Galenus, 8. *de plac. Hippocrat. & Platon. cap.* 5. repetit, pituitam acidam & ſalſam eſſe fontem omnium morborum, qui καταῤῥικοὶ ſunt, aut à deſtillatione ortum habent. Præterea ſunt excrementa illa συστάσει ſua plerumque tenuia & acria, nonnunquam craſſa, accedente vtrobique lentore. Excrementorum cerebri materia qualis ſit?

Quod ad cæteras qualitates, maxima ex parte ſunt frigida, interdum de caliditate aliquid participant, quædam item dulcia, vel inſipida ſunt, quædam ſalſa, acria aut amara, ſiue per aduſtionem talia ſint facta, ſiue per putredinem, ſiue per admiſtionem ſeri aut bilis, quædam acida, ſummè cruda, aliaſque qualitates habent, prout ex corruptis humoribus genita ſunt, aut ex cibo potuve reſoluta, iterumque in liquorem denſata. Sed ferè principio

cipio pituita eſt tenuior; vbi diutiùs in corpore hæret, ſenſim calore craſſeſcit, vt ex tenui & aquea primùm lenta & mucoſa fiat, poſtea vitrea, tandem gypſea.

Excrementa cerebri quibus cauſſis generantur.

II. De cauſſis excrementa in cerebro gignentibus & cumulantibus ſciendum eſt, cerebrum, veluti rectum fumoſæ domui impoſitum, aſſiduè excipere halitus & vapores ex imis ſurſum eleuatos, tum per patentes vias venarum, arteriarum, ventriculi gulæ, tracheæ; tum per occulta ſpiracula, quæ in viuentibus ſemper hiant, à ſpiritu & calore reſerata. Ea enim eſt halituum & vaporum natura, vt continuò ſua leuitate ſurſum ferantur, donec vel diſſipentur in itinere, vel in cerebrum ingredientes, ibique condenſati & in liquorem coacti inde delabantur, propemodum, vt nubes & pluuiæ ex terræ halitibus reciproco motu generari ſolent. Neque ſolum excipit vapores cerebrum, vt limes corporis ſuperioris extremus, ſed ſi immoderatiore calore præditum ſit, huius vi plurimum quoque ex vniuerſo corpore attrahit: Quo etiam faciunt meditationes intenſiores & frequentiores, quibus cùm ſpiritus animales abſumantur, vitales multos iis reficiendis ſuppeditari neceſſe eſt, cum quibus humores & vapores, qui in corpore abundant, facilè in caput rapiuntur. Quod ſi præterea ex inferioribus membris aliquod, Epar imprimis, dyſcraſia calida laboret, non tantùm ſanguinem aduſtum ad caput mittit, per totum venarum ambitum, præcipuè verò per venas iugulares externas & internas, ſed ſimul etiam caput calidorum halituum copia replet, quos cerebrum diſcutere nequit.

Accedit & hæc cauſſa, quod cerebri & medullæ ſubſtantia ampla in homine per ſe multo indiget alimento, à quo multùm etiam excrementorum gigni, facilè eſt intelligere.

Si denique cerebrum ſua natura frigidius humidiùſque ſit, ac debiliter & imperfectè nutrimentum ſuum concoquat, aut ſi à quacunque alia cauſſa crudorum alimentorum obruatur, accedente ocioſa vita & victus intemperantia, magnum ex his cauſſis excrementorum in cerebro prouentum exiſtere, neceſſe eſt.

Excrementa cerebri per quę loca euacuentur.

III. Quoad locum excrementorum cerebri, ille plerumque extra vaſa continetur. Nam de ſanguine, qui in vaſis extra cranium vltra menſuram abundat, vt Phrenitidis, Apoplexiæ, Anginæ, parotidum aut tumorum aliorum calidorum in capite author eſt, in præſentia nihil dicemus. Extra vaſa autem excrementa illa (craſſiora ſcilicet; nam tenuia per ſuturas cranii exeunt) vel intra cranium, vel extra hoc continentur. Quæ intra cranium in cerebri ventriculis, anfractibus, poris ſubſtantiæ eiuſdem & circa meninges conſiſtunt, ea ſi copia modum excedunt, maxima ſui parte in palatum decumbunt, per vias ad hunc vſum deſtinatas: reliqua per foramina ſecundi paris neruorum cerebri, vt Veſalius docet, ad oculorum radicem feruntur, vnde per amplum quoddam foramen, & minora alia in narium capacitatem corriuantur. Si immoderatius abundant, per ſinus organorum olfactus; & per os ἠθμοειδὲς aliquid etiam in nares expurgatur, via non naturali nec legitima, vt in Coryza ſiue grauedine contingere ſolet. Docetque Galenus, 8. *de vſu part. capit.6.* in ſanis non neceſſariò pituitam per nares excerni, ſed ſufficere expurgando cerebro illos canales, qui è glandula pituitaria in os deſinunt, vſumque proprium narium eſſe, odores excipere, & reſpirationi inſeruire, pituitam verò effundi per narium meatus ex vſu abundante. Quæ extra cranium, ſub cute præſertim verticis cumulantur, ea vel ex ramulis iugularium externarum per faciem & tempora ſurſum ſparſis, & in cutem deſinentibus reſudant, vel ex halitibus per illas venas effumantibus concreſcunt. Nam hæ venæ omne ſuperuacaneum in cutem effundunt, quod ibi retentum acceſſione nouorum halituum aſſiduè augetur, & in liquorem cogitur, qui ſæpe cutem à cranio diuulſam in tumorem ſatis manifeſtum instar ceræ molem, attollit, interdum putredine accedente achores alióſque tumores & puſtulas in capite parit.

Quæ p. n. affectiones ab excrementis cerebri gignuntur.

IV. Quod ad affectiones præter naturam, quæ ab excrementis cerebri gignuntur; excrementa illa, quæ intra cranium coaceruantur, in corporis partes internas magna ex parte præcipitantur. Atque ſi materia ad ventriculos cerebri expreſſa membranas cerebrum inueſtientes vellicet, Epilepſiam; ſi ad baſin cerebri & principium neruorum delabatur, Apoplexiam; ſi ad ſpinalem medullam & neruos detrudatur, ſtuporem, paralyſim, tremorem & conuulſionem gignit. Quæ verò ad anteriores capitis partes fertur, ſi ad nares confluat, grauedinem, aut odoratus læſionem; ſi ad oculos, cæcitatem; ſi ad aures, tinnitum aut ſurditatem affert. Quod denique per os delabitur, ſi in fauces procumbat, Catarrhum propriè dictum, ſi columellam σταφυλὴν, hoc eſt, vuæ ſpecie apparentem in dependente illa tumorem; ſi in muſculos Laryngis, anginam; ſi in trachæam arteriam, branchum, ſi in pulmones, tuſſim, aſthma, dyſpnœam omnem, ſputum ſanguinis, phythiſin; ſi in thoracis cauitatem, empyema; ſi in ventriculum, ἀπεψίαν, lienteriam, vomitum; ſi ex ventriculo porrò in inteſtina effundatur, diarrhœam; ſi ex inteſtinis in Epar ſeſe inſinuet, obſtructiones huius, aliorùmque viſcerum efficit. Neque ſolum per patentes haſce vias, materia à cerebro defluit, ſed nonnunquam tantùm per latentes, cuiuſmodi potiſſimum ſunt venæ & arteriæ. Quæ enim tenuis & acris materia eſt, primò latas ſiue amplas, mox anguſtas quoque venas ingreditur, atque ita per vniuerſum corpus diſtribuitur. Quæ verò craſſa eſt in amplioribus venis detenta eas obſtruit, vnde putredo & febres, vel diariæ, vel putridæ excitantur.

Deſcendit aliquando etiam materia à capite per arterias ad oculos, vnde diuturna & acri fluxione illi infeſtantur, à qua vix ſanari poſſunt, niſi arteriæ diſſecentur, vt Galenus, 13. *med. meth. capit. vltim.* ſcribit.

Cæterùm quæ excrementa cerebri extra cranium ſub cute potiſſimum verticis congeruntur, in externas ferè corporis partes diffunduntur, quæ ſcilicet aut ob ſitus opportunitatem, aut ob imbecillitatem excipiendæ fluxioni magis aptæ ſunt: Vt in oculorum partes externas, vnde lachrymarum fluxus & tumores præter naturam exiſtunt; in maxillas, in dentes, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos.

Atque ita externa hæc deſtillatio omnis Arthritidis, omniſque ferè doloris externi qui ſine tumore manifeſto eſt, cauſſa à Fernelio ſtatuitur. Etſi autem cranij interuentu, hi fluxionum, internæ ſcilicet & externæ, fontes diſtinguuntur: tamen inter ſe commutucantur per venas & arterias, & per poros membranarum, vt ab internis ſemper aliquid penetret ad externa, & ab his viciſſim intra cranium quædam ſubeant.

Vt ita verum ſit, quod Hippocrates, *libro de princip.* ſcripſit; *ὁ ἐγκέφαλος ἐστὶν μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδους, Cerebrum eſt Metropolis frigidi glutinoſi ſeu pituitoſi humoris.* Caputque multum ad ſeri in totum corpus diſtributionem facit. Cùm enim extra & intra caput venæ & arteriæ multæ, in quibus etiam ſerum multum continetur, perreptent, ſanguis quidem in nutrimentum capitis abſumitur: ſerum autem cum ad nutriendum ineptum ſit, neque tamen per vias, per quas ad caput peruenit, recurrere, neque ob cranij denſitatem, ſenſibiliter exſudare, neque etiam inſenſibiliter ob calorem illarum partium debiliorem

diſcuti poſſit; eò loci cumulatur, & cum pondere ſuo natura deorſum tendat, & in loco decliui hæreat, facilè à capite ſecundum ductum membranarum & neruorum inferiores corporis partes deſcendit. Quæ autem in genere de fluxionibus iſtis è capite curandis dici poſſunt, facilè ex ijs, quæ *ſupra part. 1. de Intemperiebus Capitis cum materia* diximus patent, & ex ijs, etiam, quæ iam de Catarrho dicemus, patebunt.

Poſtquam hæc in genere de excrementis cerebri diximus, iam de catarrho in ſpecie dicemus. Sunt enim ſymptomata in excretis hic duo; cùm ſcilicet excrementa illa copioſius, quàm debent, excernuntur, quod ſymptoma in genere Catarrhus appellatur; Vel cùm detinentur; de quibus iam in ſpecie agemus, & primò de Catarrho.

De Catarrho.

Duo præcipuè vocabula occurrunt, quibus motus humorum præter naturam in corpore noſtro exprimuntur. Generaliſſimum eſt *ῥεῦμα* & *ῥευματισμὸς*, fluxus ſeu fluxio, quæ vox omnem motum cuiuſcunque humoris è quacunque in quamcunque partem noſtri corporis ſignificat. *Κατάῤῥοος κάταῤῥος*, & *κατάῤῥους*, Celſo deſtillatio (malè enim Argenterum *in com. ad Aphor. 4. lib. 2.* ſcripſiſſe. Latinos non habere proprium vocabulum, quo Catarrhi nomen exprimant, ex Plinio *lib. 19. cap. 6. & lib. 23. cap. 8.* patet) Græcis etiam alias *καταςαγμὸς* tantum humoris ſupernacanei è capite & præcipuè cerebro in alias partes prolapſum & defluxum ſignificant.

Auicennas tamen eiuſque interpretes, & ſuperioribus ſeculis, alij Arabes ſecuti, hæc vocabula confunderunt. Vnde *libr. 3. Fen. 2. tr. 11. cap. 11.* anginam, pleuritidem, & peripneumoniam à Catarrho fieri Auicennas ſcripſit.

Catarrhi nomen rurſum tripliciter ſumitur, vel generaliſſimè pro quacunque humoris in partem corporis quamcunque fluxione. Ita 3. *Aphor. 12.* Catarrhi vox tribuitur fluxionibus per venas & arterias ad pectus & cor, vt ex Hippor. lib. *de aere, aquis & locis*, patet. Ita *κατάῤῥους νωτιαῖος* defluxio in ſpinalem medullam nominatur in Coacis prænotionibus. Sic Catarrhi ad dentes, ad oculos, ad aures, ad neruos & ad muſculos, ac inania membrorum ſpatia, vnde dolores varij oriuntur, fieri dicuntur.

Deinde Catarrhi nomen ſtrictius quidem, ſed generaliter adhuc ſumitur de fluxione humoris è cerebro in palatum, ac os & nares. Specialiſſime verò Catarrhus eſt defluxio humoris è cerebro in palatum, os, ac pulmones. Atque ita Catarrhi vox generaliter accepta tribus fluxionibus tribuitur, Catarrho in ſpecie dicto, Broncho & Coryzæ. Hoc autem loco Medici non de Catarrhi generaliſſimè accepto, ſeu de omnibus, quæ à cerebro & capitis vaſis ad alias tum remotas tum vicinas partes fieri poſſunt, fluxionibus, de quibus antea in genere diximus; ſed de Catarrho in poſterioribus duabus ſignificationibus accepto agere ſolent. Quos & nos imitabimur. Interdum tamen & quædam immiſcebimus, è quibus & aliarum è capite fluxionum generatio innoteſcere poſſit.

Catarrhus ſpecialiter acceptus quid ſit? In ſpecie enim Catarrhus eſt defluxio humoris à capite in palatum, os ac pulmones, teſte Galeno 3. *de Sympt. cauſſ. cap. 4. & 2. Prognoſt. tex. 64. & in comment. 12. Aphor. lib. 3.* vbi ſcribit: (ita enim legendum; cùm locum hunc Leonicenus & Altimarus malè verterint.) Per hæc verba videtur Hippocrat. ſignificare, non qui maximè conſueto more catarrhi dicuntur, qui ex capite, per aſperam arteriam, in pulmonem, ſed omnes, quę à capite per venas deferuntur, fluxiones ad partes inferiores. Branchus vero eſt excrementorum è capite in fauces deſtillatio, cum vocis obſcuritate & raucedine. Coryza verò, ſicut poſteriores Græci hoc vocabulo vſi ſunt, eſt eiuſdem humoris in nares defluxus. Latinis Grauedo dicitur, quod in parte corporis anteriore circa frontem ſenſus quidam grauitatis percipitur, vt oculi vix attolli queat. Hippocrates tamen Coryzæ vocabulum olim generalius vſurpauit.

Verum etſi vſus ita obtinuerit, vt Catarrhus in ſpecie dictus à brancho ita diſtinguatur, quod in Brancho pręcipuè Catarrhus ad vocis inſtrumenta decumbit, tamen vtrobique ex eodem cerebri loco, & in os humor defluit, ac præterea nonnunquam etiam in ventriculum catarrhus delabitur, qui tamen peculiarem appellationem non accepit.

Catarrhus generaliter & ſpecialiter ſumptus quid ſit? Eſt igitur Catarrhus, vt quidem hoc loco de eo agimus, in genere ſymptoma præter naturam excretorum è cerebro, vt ex Galeno 3. *de ſympt. cauſſ. cap. 4.* patet, ſeu humoris excrementitij fluxus præter naturam è cerebro in partes inferiores.

In ſpecie vero, eiuſdem humoris è cerebro ad palatum, os, & pulmones defluxus, factus expultrice cerebri ad ea, quæ ſibi moleſta ſunt, expellenda ſtimulata. Neque enim ſecundum naturam ijs, qui optima valetudine fruuntur, eiuſmodi materia deſtillat, ſed exigua ſaltem ſaliuæ aut muci pars interdum per os aut nares detruditur. Afficitur autem hic primò cerebrum, ſicut ex eodem Galeni loco conſtat. Quale enim *πάθος* in ventriculo diarrhœa eſt, orta ex *δυσπεψία*, ſiue mala imperfecta eius coctione, tale in cerebro eſt Catarrhus & Coryza.

Cauſſa.

Proxima Catarrhi cauſſa. Proxima nimirum Catarrhi cauſſa eſt humor, ſeu Quantitate ſeu Qualitate facultatem cerebri expultricem ad expellendum ſtimulans. Vt autem generatio & natura Catarrhi rectè explicetur, cum materia tum efficientes cauſſæ conſiderandæ ſunt: Seu quod in omni fluxione neceſſarium eſt, conſideranda materia, ſeu mobile, mouens, terminus à quo, ſeu locus vnde ſuppeditatur materia, locus per quem, & terminus ad quem. Ideoque dicendum de Catarrhi materia, vbi ea generetur, quibus de cauſſis, vnde moueatur, ad quas partes fluat, & per quas vias fluat.

Materia Catarrhi qualis ſit. Materia Catarrhi eſt humor excrementitius, cui pituitæ nomen vulgò tribuitur. Licet enim excrementitij huius humoris pro alimenti & humorum ac vaporum, qui à partibus inferioribus ad caput mittuntur, diuerſitate magna ſit diuerſitas, dum interdum nulla inſigni qualitate præditus eſt, & ſaltem copia peccare videtur: nonnunquam etiam alienam qualitatem habet, & frigidus eſt, vel calidus, acidus, ſalſus, acris, malè coloratus: nonnunquam etiam corruptus & ſubſtantia peccans, vnde Catarrhi epidemij & contagioſi ortum habent, vt infra de differentijs dicetur: tamen omnis ille humor excrementitius de capite deſtillans pituita nominatur: cum peculiarem alterationem in capite à cerebro accipiat. Vt enim aliæ partes, ſic & cerebrum habent innatam & propriam vim, non ſolum aſſumptum alimentum coquendi & aſſimilandi, ſed & excrementa peculiari modo alterandi, & elaborandi.

Colligitur autem humor iſte in capite & cerebro, quod ob id, vt dictum, ab Hippocrat. *lib. de princip.* (alijs de carnibus inſcribitur) pituitæ metropolis appellatur.

Vbi & quibus de cauſis catarrhi materia generetur. Cæterum Catarrhi materiam alia gignunt, & ſuppeditant, alia mouent, & ad fluxum impellunt. Gignitur & colligitur materia in capite, vel ipſius cerebri, vel partium inferiorum vitio, ſeu generatur materia in capite vel læſa facultate cerebri coctrice, ob morbum, vel fruſtrata ob errorem externum, dum ſcilicet aut

nimia

nimia copia alimenti cerebro offertur, aut id alienis qualitatibus infectum actioni eius reſiſtit.

Cerebrum materiam Catarrhi ſuppeditat, & gignit, cum ob debilitatem nutrimentum non bene concoquit, & ita multa excrementa gignit, & cùm vapores in caput aſcendentes non reſoluit ac diſcutit. Idque accidit ob frigidam imprimis cerebri intemperiem, præcipuè ſi humiditas concurrat. Et ſi frigiditas illa remiſſior ſit, excrementum pituitoſum inſipidum & ſubdulce parit, ſi intenſior, acidum. Atque huc facit ætas ſenilis, aer frigidus & humidus, pluuioſus, & hyems, quo tempore cum pituita abundet, etiam Catarrhi ſunt frequentiores, ſomnus nimius ac longus, & in loco humido ac ſubterraneo, diurnus item, pedum refrigeratio. Calidum verò & ſiccum Cerebrum, etiamſi *in arte medica cap.* 18. excrementis carere dicatur, tamen id de cerebro intra ſanitatis limites conſtituto accipiendum eſt. Si verò intemperatum ſit, alio modo ad Catarrhos generandos facit, dum ſcilicet copioſius ab inferioribus attrahit Catarrho materiam.

Non verò ſemper cerebri & capitis vitio materia catarrhi principaliter colligitur, ſed ſæpe etiam partium inferiorum culpa, puta ventriculi, epatis, lienis, venarum meſaraicarum, vteri, imò & nonnunquam totius venenoſi generis: quæ partes cùm vitioſos humores cumulant, non ſolùm multi vapores ab ijs ad caput adſcendunt, ſed & ipſi vitioſi humores ad caput feruntur & protruduntur, atque ab illo rurſum ad ſubiectas partes deſcendunt & defluunt. Vnde fruſtra ſæpe in catarrhis auertendis, ad caput ſolùm reſpicitur, cùm fons mali, vnde catarrhus gignitur, in partibus longè remotis hæreat, ventriculo puta, epate, liene, vtero. Magis tamen catarrhis obnoxij ſunt, qui cerebrum debile habent. Illud enim humores & vapores ex partibus inferioribus facilè admittit. Cerebrum verò robuſtius vel non admittit, vel facilè diſcutit. Atque ad hoc cauſſę genus pertinent omnia, quæ ad vitioſorum humorum in ventriculo & partibus alijs inferioribus, generationem & collectionem faciunt, vt crapula, ebrietas, victus ratio humida, cibi, a quibus multi vapores ad caput attolluntur & difficulter coquuntur, & ob quos ventriculus non clauditur, vt & alia omnia, quæ in alijs partibus inferioribus humores vitioſos generant.

Ea enim ipſa materia, quæ à partibus inferioribus ſuppeditatur, atque in cerebro & capite colligitur, non ſolum ex eo per internas vias & intra cranium in partes ſubiectas delabitur; ſed & excrementitij humores in externis partibus colliguntur, maximè ſub cute verticis, quo venarum per faciem & tempora irrepentium extrema deſinunt. Nam quoties hæ vel ſero, vel alio humore excrementitio turgent, ſuperuacanea ſub cutem effunduntur, & in externas corporis partes feruntur, non tantum intra cutem & carnem, ſed etiam per continuitatem muſculorum, membranarum, neruorum, per venas, arterias, atque in oculos, in dentes, in maxillas, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes articulos influunt, vt ſupra etiam dictum, vnde dolores in varijs partibus excitantur: quandoque & tumores. Atque hic Fernel. *libr. 5. de part. morb. & ſympt. cap.* 4. deſtillationem ſeu catarrhum in genere dictum diuidit in Internum & Externum.

Vnde mouentur materia catarrhi. Materiam verò in cerebro ſeu eius vitio ibi genitam, ſeu aliunde tranſmiſſam commouent, & ad motum, ac vt in partes ſubiectas defluat, impellunt, primò expultrix cerebri irritata à materiæ vel copia, vel qualitate, vel vtraque. Dum enim plus humoris excrementitij in cerebro collectum eſt, quam vt à natura ſenſim & quotidie per conſuetas vias euacuari poſſit, eius copia grauatum & ſe exonerare cupiens confertim ad partes inferiores eum protrudit. Idem facit, dum eius ſalſedine, acredine vel corruptione ſtimulatur.

Deinde commouent materiam in capite congeſtam cauſſæ frigefacientes, vt aer frigidus, venti boreales, medicamenta frigida capiti applicata, id quod & experientia teſtatur, quacunque etiam vi id præſtent. Vulgata equidem opinio eſt, frigus comprimendo & conſtringendo cerebrum id præſtare. In dubium tamen id vocat Mercatus, *lib. 2. Prax. cap.* 1. qui impoſſibile exiſtimat, vt cerebrum in animali viuente tantam poſſit ſuſtinere frigiditatem, vt partes præ congelatione denſatæ intra cranium humores expellant. Ipſe verò putat, frigiditatem aeris ambientis cutem & partes externas denſare, partes verò internas calidiores inde fieri, quo calore commotis & liquatis humoribus ac vijs apertis, fluxiones excitantur.

Verùm probabilius eſt, non à calore aucto tum Catarrhi materiam moueri, ſed à frigore partim poros occludi; per quos alias vapores diſcuti ſolent, & hinc materiam Catarrhi cumulari, partim vapores in capite collectos condenſari & in humores mutari, & forſan etiam cerebrum nonnihil conſtringi; cùm viæ ſatis patentes ſint, per quas frigus intro ad cerebrum penetrare poſſit.

Humores quoq; fundunt cauſſæ calefacientes, vt æſtus, radij Solares, & omnino aer calidus, ob quem tempore verno Catarrhi frequentiores ſunt, quod humores hyeme in capite collecti aere calidiore reſoluantur, ac diffluant. Calor item balnei, hypocauſta calida frictiones intempeſtiuæ capitis cum pannis calidis, motus animi & corporis vehementes, medicamenta calida mox à cibo vſurpata, cooperturа capitis nimia.

A quas partes fluat materia Catarrhi. Materiam verò ſiue è cerebro expulſa, ſiue quacunque cauſſa commota vt fluat, in Catarrho in ſpecie dicto fluit vel ad nares, vel in fauces & palatum, & his ſubiectas partes. In Catarrho generaliter ſumpto ad loca multò plura defluit, nimirum vel in totum corpus cum ſanguine per venas, atque hinc gignitur interdum febris catarrhalis nominata, interdum attrophia vel cachexia, quæ non ab epare ſed capite ortum habet, vel ad partem aliquam extra cranium, oculos, aures, nares, os, fauces, thoracem, ventriculum, artus, vt modo dictum.

Febris catarrhalis. Illud tamen, quod modò de febri catarrhi dictum, diligenti conſideratione dignum eſt. Etſi .n. negandum non cenſeam, febrem quandoque hoc modo generari poſſe tamen, nec illud contra abſurdum eſt, naturam, vt per febrium initia interdum excretiones quaſdam per aluum, vomitum, hæmorrhagias narium inſtituit, ita & materiam ad caput protrudere poſſe, vnde Catarrhus generetur. Atque ita febrem talem eſſe ex earum genere, quæ comitatæ dicuntur, febrique catarrhum accidere.

Fertur autem materia nunc ad hanc nunc ad illam partem, prout attrahitur vel calore vel dolore, aut tranſmiſſa recipitur ob partis debilitatem, vel ad recipiendam fluxionem aptitudinem, ſicut hæ cauſſæ *lib. 2. Inſtit. p. 2. cap.* 11. explicatæ ſunt. Ab Hippocr. *libr. de glandulis* ſeptem loca enumerantur, ad quæ fluit materia; aures, oculi, nares, palatum, venæ & arteriæ, vertebræ, ſpinæ dorſi & nerui, de quo videatur Crato, *Conſil.* 2.

Per quas vias fluat materia Catarrhi. Tandem etiam via, per quam conſideranda eſt. Nunc .n. per partes internas è ventriculis cerebri, per vias intra caluariam, in os, fauces, pectus, vel nares materia fluit, nunc verò per externas partes, ſeu extra caluariam potiſſimum ſub pericranio in partes corporis externas fertur.

Chymicorum de Catarrhi natura & cauſſis ſententia quæ ſit. Atque hæc Galenicorum de Catarrhi natura & cauſſis doctrina eſt, cui an aliquid lucis & perfectionis e Chymicorum dogmatibus accedere poſſit, dubito. Nam qui Mercurium cauſſam Catarrhi eſſe dicunt, nihil, quod animum veritatis auidum ſatiet, afferunt, niſi prius, quid Mercurius ſit, explicauerint, de quo *in*

tractat. de conſenſ. & diſſenſu Chymic. cap. 12. dictum. Qui Catarrhum Sal eſſe dicunt, etiam rem penitus non attingunt. Quanquam enim verum ſit, Catarrhos multos ſalſos & acres eſſe; tamen etiam nonnulli planè inſipidi ſunt. Qui verò morbum Tartareum eſſe dicunt, nihil aliud fere, quam Galenici docent, niſi quod verbis ſaltem diſcrepant, & præterea dum dicunt, Tartarum eſſe impuritates & ſuperfluitates, vtili alimento permiſtas, non ita propriè voce Tartari vtuntur, vt *ex tractat. alleg. cap.* 16. patet. Neque tamen hoc ipſum concedi poteſt, quod omnis Catarrhus ex impuritatibus & ſuperfluitatibus alimento mixtis ortum habeat, ſed ſæpe nullo alimenti vitio materia catarrhoſa gignitur, ſi ſcilicet cerebrum debile ſit, atque alimentum ſatis elaborare non poſſit, atq; multum excrementi ita generet.

Quid catarrhus.

Differentia.

Catarrhi differentiæ.

Atque hinc variæ Catarrhorum, ſunt differentiæ. A materiæ varietate, alius eſt pituitoſus, inſipidus, ſubdulcis, accidus, ſalſus; alius craſſus, tenuis, alius contagioſus. A cauſſa efficiente, quod alius primario cerebri vitio, alius per conſenſum oritur. A loco, à quo fluit, quem vel totum vel aliquam partem eſſe dicimus. A modo fluxus, quod alius repentè & confertim fluit, qui Catarrhus *συντύμως ἀπολλύς*, vulgo ſuffocatiuus appellatur: alius ſenſim fluit.

Imprimis verò hic notanda eſt differentia catarrhi, cuius ſupra etiam facta eſt mentio, à termino, a quo, & via, per quem, & termino, ad quem, in catarrhum internum & externum. Internus eſt, cum materia è ventriculis cerebri & locis intra caluarium in vicinas partes defluit, varios morbos excitans, de quibus ſupra dictum. Externus verò eſt, cum in externas partes varias irruit, vnde tumores & dolores in oculis, dentibus, maxillis, ceruice, ſcapulis, brachijs: dorſo, cruribus & articulis oriuntur.

Notatu præcipuè digna eſt differentia, quod Catarrhus alius eſt contagioſus & malignus, alius malignitatis expers. Vnde etiam alius eſt ſporadicus, alius epidemius, qualis fuit, qui anno 1577. & 1558. graſſatus eſt, de quo Mercatus *lib. 2. pract. cap. 1. & libr. 4. de febribus, cap.* 15. Et Foreſtus *lib. 6. de febr. obſeru. 1. & 2.* Valleriola *in appendice Loc. Commun. cap.* 2. qui eundem morbum antea etiam anno 1510. viguiſſe refert. Inprimis verò ille, qui patrum memoria cum febre & tuſſi ſub Syrij ortum, maxime autem circa nouilunium æquinoctij autumnalis, totam Europam, imò ferè vniuerſum orbem peruagatus eſt. Nec abſimilis fuit febris illa catarrhalis, quæ anno 1591. in plurimis Germaniæ locis homines inuaſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Catarrhus ipſe facilè ſenſibus obuius eſt, quando ſcilicet humor è cerebro per os, nares, oculos præter naturam excernitur, vel ſi ad partem aliquam corporis dilabit, atque in ea continetur, ex effectis, functionibus eius partis læſis, qualitatibus atque excrementis à naturali ſtatu mutatis percipitur. Qualis autem materia catarrhi ſit, agnoſcitur à ſubſtantia eius, qualitate, atque alijs circumſtantijs. Si enim Catarrhus ſit tenuis, acris, caput calidum, facies & oculi rubicundi appareant, partes, per quas defluit, exaſperentur & exulcerentur, ſi amaritudo, ſalſedo percipiatur, ſi febris adſit, quæ tamen non iuuat, ſi calida adhibita noceant: à materia calida, & quæ ſalſos humores admiſtos habet, erit Catarrhus, præſertim ſi ætas, temperamentum, habitus corporis, aerique conſtitutio, & victus ratio præcedens conſentiat:

Si vero humor, qui deſtillat, ſit inſipidus, minimèque mordax, ac grauitas & tenſio, citra oculorum & faciei rubedinem & calorem, adſit, ac præceſſerit victus ratio frigidior, cruditas ventris, & cum his conſentiat ætas, temperatura, aeris cõſtitutio, materia Catarrhi erit frigida.

Verum hic notandum, materiam Catarrhi poſſe eſſe frigidam; cùm tamen cauſſa impellens & mouens ſit calida, vt ſi ex humore pituitoſo ſoluto & liquato à radijs Solaribus, à balneo, à calore externo & ſimilibus Catarrhus fiat. Contra materia Catarrhi calida à frigore moueri poteſt. Itaque diligenter inter ſe conferenda ſunt ſigna materiæ & cauſſarum mouentium ac impellentium. Etſi enim quis ex mora ſub ſole, & balneo vel exercitio corporis nimium incaluerit, atque ita catarrhum contraxerit: ſi tamen materia non ſit acris ac mordax, ſalſa vel amara, frigida potius, quàm calida dicenda eſt. Contra & ſi diutius quis ſit verſatus in aere frigido: tamen ſi materia ſit tenuis, acris, mordax, ſalſa, vel amara, iudicandum, materiam Catarrhi eſſe calidam, etſi cauſſa eam mouens ſit frigida.

Inter materiæ conditiones perpendenda quoque ſigna ſunt cruditatis & coctionis, quæ Galenus proponit *lib. de totius morbi temporibus cap.* 8. *Humorum*, inquit, *qui è cerebro per palatum & nares defluunt, indicium quidem eſt, cum aquei tenueſque, item copioſi & acres apparent. Extremam enim hoc cruditatem indicat. Coctiones verò nota ſunt, craſſior & minus acris, mediocrique humor deſcendens. Quod ſi mucus etiam ſimul egrediatur, certius iam hoc coctionis ſignum eſt.*

Verùm quanquam Catarrhum è materiæ qualitate cognoſcere non ita difficile eſt; ſicut quoque ex ægri relatione facilè innoteſcit, ſi quæ cauſſa catarrhum mouens præceſſerit: longè tamen difficilius eſt, ſed quod ad curationem rectè inſtituendam magni momenti eſt, partem inueſtigare, in qua materia Catarrhi primo generatur. Neque enim, vt dictum, ſemper in capite gignitur, ſed ſæpe à partibus longè remotis ſuppeditatur, ideoque tunc fruſtrà medicamenta capiti adhibentur, niſi materiæ prima ſcaturigo ſublata ſit. Difficilis primario affectus [illegible].

Materiam in capite generari indicio eſt, ſi Catarrhus diu perſeuerauerit, & æger facilè ac ſæpe eo affligatur: nec aliarum partium affectarum ſigna adſint. Cum autem caput laborat, diſtinguendum eſt, an intemperies ſit frigida vel calida, de quo ſuprà, *part. 1. de intemperie capitis* dictum.

Si vero intermiſſiones vel dierum vel menſium adſint, magna ex parte ab inferioribus partibus materia Catarrhi ſuppeditatur. Vnde verò tranſmittatur, cognoſcitur ex partis debilitate, & excrementis conſuetis retentis. A toto corpore materiam Catarrhi ſuppeditari indicio eſt, ſi febris adſit, cùm cuius paroxyſmis catarrhus augetur vel minuitur, A parte verò aliqua materiam Catarrhi ſuppeditari argumento eſt, ſi alicuius partis morbus adſit vel præceſſerit. Pars enim debilis ſemper plura excrementa cumulat. Sic quoque ſi partis alicuius excrementa retinentur, à parte illa humorem excrementitium ſuppeditari, indicio eſt. Ita quidam ex alui obſtructione Catarrho laborant, alij ex ſuppreſſione ſudoris conſueti, vel hemorrhoidum, vt & fœminæ ex ſuppreſſis menſibus. Si verò totum corpus, omneſque partes benè conſtitutæ ſint, Catarrhi materiam ex victus ratione atque errore collectam eſſe indicatur, id quod ex ægri relatione facilè cognoſcitur.

Patefit quoque facile pars, in quam Catarrhus decumbit. Si enim per arteriam tranſit, & in pulmonem dilabitur, oritur tuſſis; ſi in ventriculum, ἀνορεξία. ſi per partes ſub cute externas fertur, ex dolore vel vago vel certarum partium id deprehenditur.

Pro-

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Catarrhus non contemnendum ſemper malum eſt, & qui frequentius catarrhis, præſertim grauioribus, infeſtantur, ij varijs morbis pectoris, & imprimis phthiſi, ſunt obnoxii.

2. Deſtillationes & raucedines ſenibus familiares ſunt, teſte Hippocrat. 3. *Aphor.* 12. & in valde ſenibus coctionem non admittunt, 2. *Aphor.* 40. Quia à frigidis cauſſis oriuntur, quas calor ſenum imbecillis ſuperare facilè non poteſt. Deſtillatione etiam cum impetu ad pectus ruente ex valde ſenibus nonnulli repente intereunt: aliis pars dextra vel ſiniſtra reſoluta ſtupet, teſte Hippocr. *lib. de aqu. & loc.* Id quod, vt Galen. 3. *Aph.* 12. monet, non tam de conſuetis catarrhis, qui ex capite in pulmones decumbunt, & diuturni eſſe ſolent, quam de fluxionibus, quæ ex parte affecta per venas in ſubiectas partes feruntur, & ſubitò nonnunquam mouentur, intelligendum eſt. Cuius generis etiam Catarrhus fuit, quo ante aliquot annos Profeſſorem hic celebrem p. m. laborare memini. Corripiebatur illo ſubitò ante veſperam, cuius quidem pars magna per nares euacuabatur, reliqua verò ad linguæ principium decumbebat adeò, vt loquendi potentia ipſi adimeretur, reliquis ſenſibus internis & externis nihil læſis. Vnde in tabula, quo loco ſibi malè eſſet, ſcribere neceſſe habebat. A quo ſymptomate clyſtere iniecto, frictionibuſque crurum adhibitis intra paucas horas liberatus eſt.

3. Imò deſtillationes ex humore frigido ortæ neque in iuuenibus facilè coquuntur, propter magnam cerebri dyſcraſiam frigidam Galenus, 2. *Aphor.* 40. Deſtillationibus etiam pueri obnoxii ſunt; quoniam cerebrum habent humidius & excrementis plenum, Galenus, 3. *Aphor.* 26. Quibus etiam ſæpè ſuffocantur, ſi ad pectus ruant.

4. Catarrhi natura ſua frigidi diuturni ſunt, difficulterque coquuntur, ſicut omnes morbi frigidi; Catarrhi verò calidi & à cauſſa calida orti citius finiuntur. Si verò vim erodendi habeant, periculoſiores ſunt, quia partes exulcerant. Cumque propter tenuitatem expelli nequeant, vehementem tuſſim excitant, qua caput magis repletur, & periculum eſt, ne pulmones exulcerentur. Et cum propter tenuitatem expulſioni reſiſtant, metus eſt, ne vas aliquod rumpatur.

5. Ratione termini à quo, etiam periculum æſtimari poteſt. Si enim magna plenitudo ſit corporis vel capitis, & omnino magna deſtillantis materiæ copia, periculum non contemnendum eſt: Cùm ſi ſubitò & confertim ruat, ſtrangulationem afferre poſſit.

6. Ratione viæ & ſpatii, per quod fluit, minus periculoſus eſt catarrhus, qui fluit per nares; magis, qui per tracheam & œſophagum, minus etiam periculoſus eſt catarrhus, qui per inania membrorum ſpatia diſcurrit; magis periculoſius, qui per neruos & venas; peſſimus, qui per arterias, quia ſyncopen minatur.

7. Ratione termini ad quem, Celſus *libr.* 4. ita diſtinguit: Si in nares deſtillatio fiat, leue eſt: peius ſi in fauces: peſſimum ſi in pulmones, vbi periculum eſt ab exulceratione; & addit: ſi deſtillationes breues neglectę fuerint, longæ eſſe conſueuerunt.

8. Dolor capitis coniunctus cum catarrho, auget fluxionem, quia ob dolorem fit attractio.

Indicationes & Methodus curandi Catarrhos.

Indicationes. Tria potiſſimum in curatione Catarrhi attendenda. 1. Pars, à qua catarrhus prouenit. 2. Humor, qui eſt Catarrhi materia. 3. Pars, per quam, & ad quam fluit Catarrhus.

Primum quod attinet: Cum in omni Catarrho materia à capite fluat, capitis in omni catarrho habenda eſt ratio: verùm cùm materia in capite quandoque generetur, quandoque aliunde tranſmittatur, non ſolum ad caput curam dirigere ſatis eſt, verùm etiam ad partem, quæ materiam ſuppeditat, reſpiciendum, vt hactenus aliquoties, & ſupra etiam *part.* 1. dictum eſt.

Simul tamen reſpiciendum ad cauſſam, ob quam fluere incipit materia, perpendendumque, an cauſſa aliqua externa humorem ad motum impulerit. Et ſi moueatur materia attracta, cauſſa attractionis dolor aut calor anodynis aut frigidis tollenda: ſi moueatur materia propter refrigerationem, caput calefaciendum; ſi propter caliditatem, refrigerandum. Qua in re tamen, vt antea dictum, attendendum, an cauſſa excitans fluxionem fluenti materiæ ſit contraria, ne dum cauſſæ fluxionis remedia opponimus, ipſam cauſſam malique principium augeamus.

Secundò. Si materia catarrhi in capite tota generetur, nec ſit copioſa, tantum ſua temperies cerebro reſtituenda, à quo facilè diſcutietur. Si verò materia ſit copioſa, euacuanda eſt, poſteà reliquum eius exſiccandum & abſumendum. Ac ſi cum impetu & periculo in partem aliquam ruat, reuellenda, intercipienda, deriuanda, fluxuſque eius omnibus modis ſiſtendus. Si calida acris, & mordax ſit, refrigeranda, eiuſque acrimonia mitiganda. Tandem pars, in quam catarrhus decumbit, ſi nobilis ſit, confirmanda, ne illabenti materiæ locum præbeat.

Summa: In omni Catarrho primùm materiam eius euacuanda, & ne amplius generetur, præcauendum, partiſque, quæ eam ſuppeditat, vitioſa diſpoſitio corrigenda: ſecundò caput roborandum: tertiò humor, ſi ad partem nobilem, & in qua periculum aliquod euenire poſſit, fluat, auertendus & intercipiendus, ac materiæ vitioſæ qualitates corrigendę & alterandæ: quartò pars, ad quam fluit, ſi nobilis, roboranda. Sed in omnis catarrhi curatione ratio habenda materiæ fluentis, & cauſſæ, propter quam fluit, & loci, per quem fluit.

Quibus autem auxilijs iſtis indicationibus ſatis fieri poſſit, etſi maxima ex parte ex ijs, quæ ſuprà *parte prima* dicta ſunt, patere poſſit, tamen quædam addere, & in ſpecie de Catarrhi curatione aliquid dicere libet.

De Catarrhi à cerebro frigido, vel frigido & humido, ſeu pituitoſo curatione.

Et primò quidem, ſi ſine reliqui corporis vel aliarum partium vitio à ſolo capite vel præcipuè cerebro ortum habeat Catarrhus, materia conuenienti modo præparanda & euacuanda, & ſi ἀθρόως ac cum impetu ad pectus ruat, auertenda, eiuſque motus inhibendus, tandemque intemperies cerebri corrigenda. *Catarrhi frigidi curatio.*

Itaque principio, etſi materia ſolùm à capite fluat, tamen ſi copioſa ſit, aut maiore cum impetu ruat, atque metuendum ſit, ne à reliquo etiam corpore affluat, & catarrhum augeat (ſicut plerumque accidere ſolet, vt qui catarrhis obnoxij ſunt, cerebrum habeant frigidum, iecoris verò & reliqui corporis conſtitutionem calidam) etiam in catarrho frigido tùm vena aperienda & ab externa cubiti vena, & quidem parcè ſanguis mittendus. Si verò materia frigida ſit pauca, nec cum impetu ruat, ac propter temperaturam ac conſtitutionem corporis reliqui, ætatemque ſenilem, nullus affluxus materiæ ad caput metuendus ſit, venæ ſectione opus non eſt. *Venæ ſectio.*

Præparantia.

Inter præparantia autem conueniunt ea, quæ ſupra *part.* 1. *de Intemper. capit.* cum pituita, propoſita ſunt. *Præparantia.*

ſunt. Si autem materia ad pectus ruat, ad pectus quoque reſpiciendum, ideóque ex pituitam præparantibus eligenda cephalica & thoracica.

In præparatione verò & euacuatione catarrhi frigidi diſtinguendum, an materia ſit tenuis & acris, an verò craſſa. Nam ſi eſt tenuis & aquoſa quaſi, incraſſantia nonnihil adhibenda: Ac conuenit hic decoctum thuris, maſtiches, fol. betonic. ſaluiæ, ſpec. diatragacanth calid. nux moſchata. Si autem materia ſit craſſa, calefacientibus & attenuantibus opus eſt, qualia ſunt hyſſop. marrubium, fœnicul. origan. oxymel ſimpl. & ſcillitic.

℞. *Aqu. hyſſop. betonic. an.* ℥.j. ß. *ſyr. de betonica* ℥. j. *eſſent. ſalu.* ℈.j. *ſpir. vitrioli accidi* gutt. vj. Miſc.

Purgantia.

Purgantia. Si materia tenuis ſit & aquoſa, inter euacuantia imprimis vtilis eſt manna, quæ tenues humores educit, item mechoacnna, pillul. alephanginæ, de Hiera. Atque hoc etiam obſeruandum, ne materia tenuis fortioribus purgantibus nimis agitetur, ne mota confertim & ἀθρόως ad pectus præcipitetur, ſed præſtat leuioribus medicamentis eam ſenſim euacuare.

Materia vero craſſa, Agarico, pilul. cochijs, de agarico, de Hiera, cum agarico, vel horum extractis, vel extracto aliquo phlegmagogo euacuanda. Ac ſi potio alicui arriſerit, infundatur Agaricus in decocto cephalico & pectorali.

Capitis Euacuatio particularis.

Particulares capitis euacuationes. Vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis, capitis euacuationes particulares, per Errhina, Apophlegmatiſmos, & Gargariſmos inſtituantur. Non tamen quælibet harum euacuationum in quolibet catarrho tuto inſtitui poteſt, & videndum, ne per illas materia amplius agitata, ad locum, in quem aliàs cum periculo tendit, affluat, ſed potius ab ea auertatur. Ideóque ſi materia per palatum ad pectus, & præcipuè confertim, fluat, non per maſticatoria, gargariſmos & apophlegmatiſmos euacuanda materia, ſed potius per errhina. Eadem ratio eſt, ſi materia ad ventriculum fluat. Si verò ad oculos aut ad nares iam antea morbo affectas fluat, potius per maſticatoria & apophlegmatiſmos, quam per errhina, euacuanda.

Errhina & apophlegmatiſmi. Errhina autem & Apophlegmatiſmi ſupra *part.* 1. ſunt propoſita. Inter Errhina autem facilè hic ſemen nigellæ primas obtinet, quod ſæpius odoratum, in quouis etiam catarrho vtile eſt. Ideoque torrefactum & aceto conſperſum cerebro naribus admoueatur, vel puluериſatum, & cum aqua maioran. miſtum, naribus attrahatur; vel ol. nigel. naribus interioribus illinatur.

Vel: ℞. *Aq. maioran.* ℥. iv ß *ſucci betonic.* ℥. j. *ſem. nigell. puluеriſ* ʒ. ß. *nuc. moſch.* ℈. j. Miſc.

Ditioribus aliquot grana ambræ vel moſchi addantur.

Exempl. gratia. ℞. *Aq. maioran.* ℥. ij. *moſchi* gr. ij. *ambr.* gr. j. Miſce.

Laudatur & hoc; ℞. *Ligni Guaiaci comminuti* ℥. j. *aq. puræ* lb j affundatur aqua prius calefacta, & per noctem macerentur, deinde coqu. ad mediam conſumptionem; ſub finem adde *Maioran. rubr. an.* p. ij. Colentur.

In vſu tamen horum remediorum notandum: 1. Ne mox initio, & dum adhuc caput plenum eſt, ac materia nondum concocta, ijs vtamur. 2. Ne fortius reſoluentia in catarrho frigido, cuius materia tenuis eſt, ſola vſurpentur, ne materiæ tenuis ſponte alias ad fauces fluentis impetus ad pectus & pulmones augeatur, ſed incraſſantia quædam, aut quæ impetum humoris ruentis figunt, ijs admiſcenda, qualia ſunt roſæ rubræ, maſtiche, ſpica Indica, ſemen coriandri, gummi iuniperi, atque alia quæ in catarrhi calidi curatione proponentur.

Hinc in catarrho tenui vel ſola maſtiche maſticetur, vel hi trochiſci:

℞. *Nuc. moſchat.* ʒ. j. *maſtich. gummi Arabic. an.* ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua roſarum fiant Trochiſci.

Catarrhum exſiccantia & caput roborantia.

Corpore & capite conuenienter euacuato, ea adhibeantur, quæ exſiccando reliquam Catarrhi materiam abſumunt, ſimulque caput roborant, partim interna, partim externa medicamenta, quorum multa ſupra *part. 1. cap. de Intemp. cap. frigid. & humid. & de Intemp. cap. cum pituita* propoſita fuerunt, quæ hic repetere non libet. Exiccantia & caput roborantia interna.

Interna quod attinet, ſumatur de ijs modò lenioribus, modò validioribus, prout vſus poſtulauerit, portio exigua veſperi ante ſomnum, & poſt prandium, vt eorum vis vnà cum vaporibus ingeſti cibi ad caput feratur, manè verò ſtomacho ieiuno plus exhibere licet.

Vtilis eſt & hæc mixtura.

℞. *Spec. latif. Gal.* ℈. ij. *dianth. diamoſch. dulc. an.* ℈. j. *Aq. anthos. meliſſ. an* ℥. j. *borrag.* ℥. ij.

Incaleſcant lento igne, vt ebullire incipiant, & permaneant in infuſione horis 4. poſtea colentur. In Colatura diſſolu. *Conf. Al Kerm.* ʒ. ß. *magiſter. corall. ſmaragdi an.* ℈. ß. *eſſent. roriſmar.* ʒ. ß. *Aq. cardamomi, apoplecticæ an.* ʒ. vj. M. De hac mixtura cubitum ituro, & e lecto ſurgenti cochl. j. propinetur.

Monendum & hoc: Calidis cephalicis medicamentis exſiccandi, & vaporum ad caput aſcenſum prohibendi gratia conſeruam roſarum commode admiſceri; etiam in Catarrho frigido.

Vt ℞. *Conſ. roſar. rubr.* ℥. ij. *ſpec. aromat. roſat.* ℈. ij. *nuc. moſchat.* ℈ j. *thuris albiſſ.* ℈. ij. Cum *ſyrupo de roſis ſiccis, aut de betonica.* F. Electuarium, de quo ſub tempus ſomni portio magnitudine nucis iuglandis ſumatur.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. rubr.* ℥ ij. *lauendul. anthos, ſaluia an.* ℥. j. *ſpec. dianthos, diambr. aromat. roſat. an.* ʒ. ß. *corall. rubr. præpar. pulueris nuc. moſchat. an.* ℈. j. Cum *ſyrupo ſtæchad. ſimpl.* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Conſeru. ſaluia, pæon. an.* ʒ. vi. *roriſmar. roſar. an.* ℥. ß. *nuc. moſchat. condit. myrobalan. chebulor. cond. an.* ʒ. iij. *acori cond.* ʒ. j. *ſpec. diamoſch. d.* ʒ ß. *arom. roſ.* ℈. j. *ſem. pæon.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. *coriandr. præpar. margarit. præparat. an.* ℈ ß. Cum *ſyr. de roſis & beton.* q. ſ. F. Electuarium, de quo mane et veſperi portio nucis moſchatæ magnitudine capiatur.

Aliud: ℞. *Conſeru. roriſmarin. ſalu. lauend an.* ʒ. i. *pæon.* ʒ. j. *roſar.* ℥. ß. *conf. Al Kerm.* ℈. i. *ſpec. diaplir.* ʒ. ß. *ſolut. perlar. corallior. rubr. an.* ℈. j. *eſſent. ſalu.* ʒ. j. *mithridat.* ʒ. ii. *aq. apoplect.* ʒ. iii. Cum *ſyr. de ſtæchade* F. Electuarium.

Si forma Morſulorum placet ſequens confectio de thure præſtantiſſima eſt.

℞. *Sem. coriandri præp.* ℥. ß. *nucis moſchat. thuris an.* ʒ. iij. *glycyrrh. maſtich. an.* ʒ. ii. *cubebar.* ʒ. i. *conſer. roſar. rubr.* ℥. i. *ſacch. albi* ℥. x. *in aq. roſar. diſſol.* F. Confect. in Morſulis, quorum ſinguli ʒ. iij. pendeant, de quibus mane et veſperi vnus ſumatur.

Vel parentur ſeq. Rotulæ.

℞. *Ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. i. *margarit. præp.* ℈. i. *ſmaragdi præp.* ℈. i. *ſacchar. in aq. lauend. diſſol* ℥ vi. F. ſ. a. Rotulæ, de quibus capiantur mane et veſperi 2. vel 3.

Aliæ: ℞. *Spec. diamoſch. diamb. an.* ʒ. i. *ſuccini albiſſ.* ℈. i. *ol. aniſi.* g. iii. *ſacch. in aq. lauend. diſſol.* ℥. iv. F. Orbiculi.

Vinum etiam hoc contra Catarrhos laudatur:

℞. *Cort. myrobal. omnium an.* ʒ. ii. ß. *cinamomi* ʒ. i. *caryophyl. galang. cubebar. cardamom. granor. paradiſi, nucis muſch. an.* ℈. i. *roſar. rubr. ſiccarum* ʒ ii. *flor. anthos, lauendul.* ʒ. ß. Affundatur vini quantumlibet.

In Catarrho diuturniore decoctum ligni Guaiaci, Saſſafras, radic. chinæ, Sarſæparill. cum diæta conuenienre exhibitum Cerebrum ab humore frigido ſanat, & liberat. Et omnino in talibus morbis continuatione opus eſt, nec à medicamenti alicuius ſemel atque iterum ſaltem exhibiti vſu ſalus ſperanda eſt. Quam ad rem vtiliſſima ſunt vina medicata, vt & cereuiſię. Exempli gratia.

℞. *Rad. caryophyl.* M. ij. *granor. iuniperi* M. j. *ſarſaparillæ.* ℔. j. ß. *faluia, roriſmar. chamæp. an.* M. iij. *caryophyll. galang. an.* ʒ. ß.

Affundatur ſufficiens quantitas muſti, vel cereuiſiæ recentis in dolio conuenienti, vt fiat vinum vel cereuiſia medicata.

Externa.

Externa. Externa medicamenta caput roborantia, & catarrhum ſimul exiccantia etiam ſupra *part.* 1. ſunt propoſita, quibus pauca addemus. Adhibeantur imprimis lotiones capitis, & pedum, ſuffitus, pileoli, Cerota, ſeu Emplaſtra, pulueres.

Lotio capitis & pedum.

Capitis & pedum lotiones. ℞. *Fol. beton. maioran. ſaluia, origani an.* M. j. *flor. anthos, chamamel. ſtœchad. vtriuſque an.* M. j. ß. *nigellæ* ʒ. ij. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione ante prandium, à qua caput linteis calidis probè abſtergatur. Efficacius remedium erit, ſi de ſublimi Embrochæ modò in caput dimittatur.

Etiam Thermarum aquæ vim ſulphuris habentes per Embrocham capiti immiſſæ plurimum valent ad ſiccandum Catarrhum frigidum; ſi poſt diligentem capitis purgationem adhibeantur, ac victus ratio idonea ſeruetur.

Suffitus.

Suffitus. Ad ſuffitum linteorum, quibus caput exſiccatur, vel tegumentorum capitis hic puluis vtilis eſt:

℞. *Trochiſ. alipta moſchat. fol. ſaluia, maioran. roriſmar. an.* ʒ. ß. *lauri, coryophyll. cinamom. ligni aloes an.* ℈. j. *thuris, ſtyrachis calamit. an.* ʒ. j. F. Puluis carbonibus inijciendus.

Si cum mucilagine Tragacanth. excipiantur, paſtilli formari poſſunt, ſuper carbones inijciendi.

Vel: ℞. *Benzoin* ʒ. ij. *ſtyracis calamit.* ʒ. j. *ligni aloes, cinamom. an.* ʒ. ß. *caryophyll.* ʒ. j. ß. *moſchi* gr. vj. F. Puluis, vel Trochiſci carbonibus iniiciendi pro ſuffitu.

Pileolus.

Pileoli ſeu cucuphę. ℞. *Fol. Maioran. ſaluia, origani an.* ʒ. j. *flor. ſtœcha. Arabic.* ʒ. ß. *lauendul. roriſmarini, caryophyll. macis, nuc. moſchat. ligni aloes an.* ℈. j. *thuris* ʒ. ß. *roſar. rubr. ſicar.* ʒ. ij.

Trita & ſacculo ex ſindone rubro parato inſuta ſuturæ coronali imponantur.

Vel: ℞. *Flor. roſar. rubr.* M. j. *meliſſ. origan. beton. roriſmar. an. M.* ß. *thuris, maſtich. ligni aloes, gran. iuniperi an.* ʒ. iij. *nucis moſch. macis, an.* ʒ. j. *caryophyll.* ʒ. ß. *nucis cupreſſ.* ʒ. j ß. *gran. Kerm.* ʒ j. ß.

Præparata l. a. ſindoni rubro, ad formam pileoli concinnato includantur, & cum goſſyp. interſuantur.

Alius: ℞. *Fol. meliſſ. maioran. beton. ſummit. origani an.* M. ß. *roſar. rubr.* p. ij. *nucis moſch. caryophyll. an.* ʒ. ij. *granor. Kermes, macis an.* ʒ. j. ß. *thuris. maſtich. an.* ʒ. iij.

In puluerem groſſum redacta ſerico rubro includantur, & interpaſſentur, F. pileolus.

Puluis capitis inſpergendus.

Sub ingreſſum lecti anterior pars capitis hoc puluere conſpergatur:

℞. *Nigella torrefact.* ʒ. ij. *rad. cyperi* ʒ. j. *flor. roſar. rub. ſtœchad. Arabic. an.* p. ij. *nuc. moſch. caryophyll. an.* ℈. ij. *ſuccini* ℈. j. F. Puluis.

Vel: ℞. *Origani, ſtœchad. Arab. maioran. an.* ℈. j. *roſar. rubr. gummi iuniperi an.* ʒ. j. ß. *ligni aloes* ʒ. j. *macis* ʒ. ij. F. Puluis.

Alius: ℞. *Benzoin* ʒ. vj. *ſtyrac. calam. ligni aloes an.* ʒ. j ß F. Puluis groſſus.

Odoramenta.

Odoramẽta. Ad Odoramenta pertinent ſuffitus ſupra enumerati. Nigella quoque aceto roſaceo quatuor dies macerata, & pulueriſata, ac cum aqua maioranæ miſta & in nares attracta nõ tantum caput purgat, ſed & roborat.

Vel: ℞. *Roſar. rubr. caryophyll. ſem. nigella, cinamomi, nuc. moſch. an.* ℈. ij. *ſtyracis calamit.* ℈. ß *moſchi* gr. iij.

Includantur ſerico, fiatque nodulus odoratu caput ſiccans & roborans. Pomorum ambræ & Balſamorum deſcriptiones ad caput exſiccandam, ſuprà *par.* 1. propoſitæ ſunt.

Cerota & Emplaſtra.

Cerota & Emplaſtra. Bregmati etiam imponi poſſunt Cerotum de Betonica in diſpenſatorio Auguſtano deſcriptum, vel Montagnanæ hoc;

℞. *Ladani, gummi elemi, iuniperi, thuris, ſtyracis liquid. calamith. myrrha an.* ʒ. j.

Commiſta diligenter in formam Ceroti redigantur.

Vel ℞. *Maſtich. ſandarac. nucis moſch. caryophyll. an.* ℈. j. *ladani* ʒ. vj.

Ducantur piſtillo calido in mortario, & addita olei maſtichini ſ. q. F. Emplaſtrum.

Vel: ℞. *Macis, nuc. moſch. ſandarac. maſtich. thuris, ſtyrac. calam. an.* ʒ. j. ß. *roſar. rubr.* ℥. ß. *ladani* ℥. viij. *terebinth. cera an.* q. ſ. f. maſſa, de qua portio q. ſ. corio rubro ad conuenientem formam inducatur, ſericùmque rubrum ſuperducatur, & interpaſſetur.

Vel: ℞. *Flor. roſar. rubr.* ℥. ij. *gummi iuniperi* ℥. j. *macis, nucis moſch. an.* ℥. ß. *caryophyll.* ℈. j. F. Puluis ſubtilis, & cum *ladani, cera, ol. chamamel. vel irini ſ. q.* F. Ceratum.

Qua ratione autem Catarrhi fluxioni, ſi impetuoſior ſit, & cum periculo ad aliquam partem confertim ruat, occurrendum ſit, paulò poſt in Curatione Catarrhi calidi dicetur.

De Catarrhi calidi curatione.

Catarrhi calidi curatio. Si verò materia Catarrhi ſit calida, primò imminuatur leni pharmaco, ex decocto iuiubar. ſebeſten, prunor. flor. violarum, capillorum Veneris, glycyrrh. hordei, in quo mannæ ℥. j ß. diſſolupta ſit. aut Syrup. roſar. ſolut. ℥. iij. vel iiij. exhibeantur.

Venæ ſectio. Si ſit corpus calidiore ſanguine repletum, vt metuendum ſit, materiam ad caput affluxuram, atque ipſa materia tenuis in partem aliquam cum vitæ periculo ruat, venæ ſectione opus eſt, quæ corpus refrigeret, materiam euacuet, & ne ad caput, atque hinc ad partem aliquam cum periculo ruat, impedit. Si autem propter vires aut ætatem venæ ſectione vti non liceat; cucurbitulæ illius vicem ſupplcant.

Præparantia. Poſtea adhibeantur, quæ humoris feruorem ac acrimoniam mitigant, vt ſunt Syrup. de roſ. ſiccis, de ſucco acetoſ. violar. de nymph. de papau. cum aquis & decoctis refrigerantibus ac modicè adſtringentibus.

Propinetur igitur ex. gr. talis hauſtus.

℞. *Aq. papauer. borrag. an.* ℥. j. ß. *Syrup. violar.* ℥. ß. *eſſent. papapau.* ℈. ß *ſpir. vitrioli acidi* gutt. v. M.

Purgantia. Euacuetur deinde materia rhabarbaro, tamarind. electuar. diacathol. diaprunis, diaſebeſten, roſato Meſue, de ſucco roſar. pil. Arab. aureis & aliis, quæ humori huic conueniunt. Corpore euacuato caput etiam priuatim euacuandum, vt antea dictum. Cauendum tamen, ne materia tenuis nimium agitetur, vnde periculum ſit, ne ad pulmones cum impetu fluat.

Exſiccantia & caput roborantia Interna. & externa. Capite quoque euacuato, reliquiæ exiccandæ & caput roborandum. Interna ſunt conſerua roſar. ſpec. aromat. roſat. thus, nux moſchat. Extra verò puluis capiti inſpergatur, aut ſacculus imponatur, ex floribus roſar. rubra. ſem. coriandr. præpar. ſantalis, cortic. papau. albi, gummi iuniperi, thure, maſtiche, quorum

formu-

formulæ, vbi deſiſtendo catarrho dicetur; proponentur.

Exempli gratia.

℞. *Gummi iuniperi* ℈. ij. *flor. roſar. rubr.* p. ij. *myrtill.* ʒ. j. *macis, nucis moſch. an.* ℈. ß. *thuris ſem. pæoniæ, cortic. papau. an.* ℈. ij. *nucis cupreſſ.* ℈. ß. Puluериſentur & cum floccis panni coccinei F. Sacculus ex ſindone rubro.

Vel Cerotum tale fiat.

℞. *Maſtich. cortic. thuris an.* ʒ. ß. *ſandarac. corall. rubror. roſar. rubr. myrtillor. balauſtior. cortic. granator. an.* ʒ. j. *ladani q. ſ.* Cum olei roſar. & ceræ ſufficiente q. F. Cerotum ad ſuturam coronalem obducendum ſindone rubro.

In declinatione etiam ieiuno ſtomacho caput lauetur decocto roſat. maioran. betonicæ.

De Catarrho cum impetu ruente ſiſtendo.

Catarrhum cum impetu fluētem ſiſtendi ratio. Atque hæc quidem ſæpe ad Catarrhum tam frigidum, quàm calidum curandum ſufficiunt, ſi nimirum materiæ copia non magna ſit, nec cum periculo ad partem aliquam, præcipuè pulmones, ruat. Si autem Catarrhus cum impetu ad pectus & pulmones ruat, fluxus omnibus modis inhibendus.

Auertentia, & Reuellentia.

Reuellentia. Vniuerſali corporis euacuatione præmiſſa, materiam diuertere, ne ad vnum locum confluat, conuenit. Securius quidem omnino eſt, vt Meſue monet, deſtillationem non ſubitò ſiſtere, & materiam in corpore retinere; Si tamen præſens ſuffocationis vel pulmonum exulcerationis periculum imminet, omnino catarrhus ſiſtendus eſt, & præſidijs conuenientibus auocanda materia à parte nobiliore ad ignobiliorem, ac diſſipanda.

Fiunt autem diuerſiones per clyſteres, per lotiones extremorum ante cibum, per frictiones & ligaturas eorundem, per cucurbitulas, vt ſupra *part.* 1. dictum.

Galenus etiam 5. *method. medend. cap.* 13. in Catarrho calido emplaſtrum ex fimo ſyluestrium columbarum, & quod ex thapſia paratur, vſurpat: de quo quid ſentiendum ſit, poſtea *quæſt.* 1. dicetur.

Setaceum quoque occipiti applicari poteſt. Nonnulli reuulſionis gratia ſuturæ coronali cauterium applicant. Verùm quid de ea re ſentiendum, ſupra *p.* 1. *cap.* 1. dictum.

Catarrhum intercipientia & incraſſantia.

Intercipientia & incraſſantia. Si verò acris, tenuis, & calidus fluxus ſit, cum tuſſi vehementi, vigilijſque continuis, de ſiſtendo Catarrho cogitandum eſt.

In ſiſtendo tamen catarrho obſeruandum, ſiſtentibus catarrhum tantùm vtendum eſſe, dum materia ad pectus deſtillat, non poſtquam ad pectus influxit. Tum enim potius, quæ materiam collectam per tuſſim euacuant, conueniunt. Et cum materia per ſomnum ad pectus maxima ex parte fluat, poſt cœnam, ſub ingreſſum lecti exhibenda ſunt Catarrhum ſiſtentia: ſicut per vigilias illud, quod in pectus iam influxit, euacuandum. Non tamen ſtatim in principio tutò vſurpantur ſiſtentia, ſed præſtat, potius diuertentia adhibere niſi forſan materia cum periculo ad pectus ruat, & ſuffocationis periculum adſit.

Inſeruiunt quoque huic ſcopo ea, quæ vim aſtringendi & incraſſandi habent, adhibita forma ſyruporum, eclegmatum, gargariſmorum, pilularum, trochiſcorum, rotularum in ore detinendarum, odoramentorum, puluerum capiti inſpergendorum ac ceratorum. Et quidem ſi externa non ſufficiant, interna exhibenda, vt pilulæ de cynogloſſa, quæ exhibentur à gr. vj. ad ℈. j. ſub tempus ſomni.

Vel: ℞. *Thuris albiſſ. ſandarac. Arab. myrrh. an.* ʒ. ß. *ligni aloes, nucis moſchatæ, macis, croci an.* ℈. j. *ladani puriſſimi, ſtyrac. calam. an.* ʒ. ij. *moſchi* g̃. v. Cum Syrupo de ſtœchade.

Fiant pilulæ, pro ʒ. j. numero vj. Vtile eſt Laudanum Opiatum g̃. iij. pondere ſumptum.

Exempli gratia.

℞. *Laudani opiat.* g̃. ij. *pulu. maſtich.* g̃. v. *olibani* g̃. iij. *extract. croci* g̃. j. Cum aqua violar. Fiant pilulæ numero v.

Item Theriaca recens, vel bolus armenus, qui in catarrhis ſiſtendis valde vtilis eſt. De quo vide *librum ſecundum, part.* 3. *cap. de Aſthmate in quæſt.*

Vel dentur deglutienda grana maſtiches & thuris hora decubitus, vel per ſe, vel ita præparata:

℞. *Granorum thuris, maſtich. ſandarac. tragacanth. an.* ʒ. ß. Macerentur in vino rubro: deinde exſiccentur & deglutiantur numero quinque, vel vj.

Vel: ℞. *Syrup. de roſis ſiccis, de iuiubis, de papau. an.* ℥. j. *bol. Armen. aqu. roſat. lot.* ℈. iv. Miſceantur & ſumantur duo cochlear. ſub tempus ſomni.

Vel: ℞. *Cap. papauer. numero* ix. *ſiliquar. glycyrrh. an.* ℥. iij. *ſeminis althææ, bombac. an.* ʒ. iij. *iuiubar. ſebeſt. an. num.* viij. Coqu. in ſ. q. aquæ. Colaturæ adde *Sacchar. candi* ℥. iij. Coq. iterum ad ſpiſſitudinem mellis.

Vtile eſt & Diacodium ſub ingreſſum lecti ſumptum.

Vel: ℞. *Loch. de papauer.* ℥. j. *ſpec. diatragacanth. fr.* ʒ. j. *diacodij Meſuæ* ʒ. ij. Cum *Syrupo iuiubino vel de papau.* Fiat Eclegma.

Vel paretur ſequens Electuarium, & portio nucis moſchatæ quantitate hora ſomni præbeatur.

℞. *Conſeru. violar. recent.* ʒ. iij. *betonic.* ʒ. j. *roſ. rubr. antiq.* ℥. ß. *ſpec. diatragacanth. frig.* ʒ. ß. *diacodij* ʒ. ij. *Corall. rubr. præparat.* ℈. ß. *boli Armeni præparat.* ℈. j. Cum *Syrupo de roſis ſiccis*. Fiat Electuarium.

Vel: ℞. *Diacodij* ℥. j. *diacydon. ſimpl.* ℥. ß. *ſpec. diapapauer.* ʒ. j. *diatragacanth. frig.* ʒ. ß. *conſerua. roſar. alb.* ℥. j. *nymph. alb.* ℥. ß. *rob ribes* ʒ. iij. *ſuccini albi præparat. tinctur. corallior. rubr. an.* ʒ. ß. Cum *Syrupo de papauer.* Fiat Electuarium.

Gargariſmi.

℞. *Roſarum rubrarum* M. ß. *plantag. balauſtior. an.* ʒ. ß. *cortic. capitum papauer.* ʒ. j. *nigell.* ʒ. j. ß. Coqu. in aqua ſimplici. Colaturæ adde *Syrupum de papauer. myrthini an.* ℥. j. *boli armeni* ℈. j. M. pro Gargariſmo, vel potius ſine multa agitatione liquor in ore detineatur. Gargariſmi.

Vel: ℞. *Flor. roſar. rubr. balauſtior. an.* p. j. *capit. papauer. c. ſem. numero* ij *myrtill.* ʒ. j *raſuræ ſantali rubr.* ʒ. ß. Coq. in aqua communi ad tertias.

Colaturæ. ℞. ℥. v. in quibus diſſolu. *Boli armeni præpar.* ℈. j. *Syrup. myrt.* ℥. j. M.

Alius. ℞. *Aquæ lactuc. roſar. an.* ℥. iij. *vini granator.* ℥. j. *ſyr. de papau.* ℥. j. ß. M.

Vel: ℞. *Aquæ plantag. ſolani roſar. an.* ℥ ij. *myrti cydonior.* ℥. j. ß. *eſſent. papauer.* ʒ. ij. *phlegm. aluminis rectificat.* ℥. ß. M.

Rotulæ, Trochiſci, Pilulæ in ore tenendæ.

℞. *Boli armeni* ʒ. j. *roſar. ſiccar. terræ ſigillat. an.* ℈. j. *ſpec. diatragacanth. frigid.* ʒ. j. *amyli, gummi Arab. an.* ℥. ß. Diſſoluantur cum albumine oui, & addito Syrupo violarum aut de papauere. Fiat Trochiſci ſub lingua tenendi. Rotulæ, Trochiſci & Pilulæ ſub linguales.

Vel: *Boli armeni* ʒ. ij. *gummi Arab. tragacanth. an.* ℈. ij. *ſeminis papaueris albi* ʒ. j. *nucis moſchatæ* ʒ. ß. *ſacchar. penidij candi an.* ℥. ß. *cum mucilagine ſeminis cydoniorum facta cum aqua roſar.* Fiant Orbiculi.

Vel: ℞. *Capit. papaueris* numero vj. *ſiliquar.* ℥. j. *rad. glycyrrh.* ʒ. v. *ireos* ʒ. j. ß. *paſſular.* ʒ. iij. Coqu. l. a. in ſ. q. aqu. ad tertias. In decocto colato diſſolu. *Sacch.* ℥. iv. *extr. glycyrrh.* ℈. i. *croci* ℈. ß. F. l. a. Orbiculi.

Vel parentur ſeq. Trochiſci.

℞. *Spec. diatrag. frig. diapauer. an.* ʒ. i. *boli armeni prap.* ℈. ii. *amyli ſucci glycyrrh. an.* ℈. i. *ſacch. candi alb.* ʒ. ii.

ʒ. ij. Cum *Syrup. de papauer. q. ſ.* F. Trochiſci ſublinguales, de quibus vnus atque alter ſæpius die noctuque in ore detineatur.

Alij: ℞. *Boli armen. præpar. ʒ. j. gumm. tragac. ... papau. alb. an. ʒ. ß. gumm. arab. ℈. ij. glycyrrh. ʒ. ß. pinear. ʒ. ii. ß. ſacch. ℥. i. ß.* Pulueriſata excipiantur mucilag. ſem. pſylij & F. ſ. a. trochiſci ſublinguales.

Vel: ℞. *Amyli ʒ. ii. ſem. lactuc. papau. albi an. ʒ. i. gumm. arab. tragacanth. an. ʒ. ß. boli armen.* ℈. ii. cum *mucilagine ſem. pſyll.* F. Pilulæ ſub lingua tenendæ.

Si humor ſalſus ſit, ſpica addatur, aut ſpica nodu in ore teneatur, quod tanquam expertum Meſues commendat.

Suffitus, Odoramenta.

Suffitus, & odoramenta.

℞. *Sem. Coriandri an. ℈. ii. gummi hederæ, iuniperi, maſtich. thuris an. ℈. ß. trochiſcor. de camphora, ſem. papau. an.* ℥. iv. F. Puluis, cuius accenſi fumus naribus excipiatur, vel eo capitis tegumenta ſuffiantur.

Vel: ℞. *Sandar. arab. ʒ. i. maſtich. ſuccini alb. an. ʒ. ß.* F. Puluis.

Alius: ℞. *Puluer. ſuccini alb. ʒ. ii. maſtich. ʒ. i. ß. thuris, ſandarac an. ʒ. ß. gum. animæ, & tacamahac. an. ʒ. ß. flor. roſarum rubrarum* p. i. F. puluis groſſus.

℞. *Styrac. calamit. caryophyll. nucis moſchat. maſtich. thuris, ladani an. ℈. i. ambræ* ℥. iv. cum *aqua roſar.* F. Trochiſci carbonibus iniiciendi in Catarrho frigido.

In Aſthmaticis tamen ſuffitus vix conueniunt, vt nec ij, quibus caput debile eſt, ſuffitus vehementes ferunt, ſed ſufficit cum ſtyrace & momento thuris ac ſuccini albi carbonibus inſperſi ſuffitum excitare.

Noduli & pulueres capiti inſpergendi.

℞. *Santal. albi, rubri an. ℈. ii. citrini ʒ j ß. roſar. rubr. cortic. papau. albi an. ʒ ij.* Redigantur in puluerem, & nodulo inſerantur, qui aqua roſar. madidus odorandus præbeatur in Catarrho calido.

Vtilis eſt & ſequens nodulus.

℞. *Flor. roſar. violar. an.* p. ii. *ſantalor. omnium an. ℈. j. camphor.* ℥. v. Conciſa includantur nodulo ex ſindone rubro parato.

Vel: ℞. *Roſar. rubrar. ʒ. ii. gummi iuniperi ℈. ii. nuc. moſch. macis an. ℈. ß. roſar. rubrar. balauſt. an. ʒ. i. ſem. pæon. thuris, maſtich. an. ℈. i. nuc. cupreſſi ℈. ß.* Cum Serico F. Sacculus pro capite in Catarrho calido.

Vel: ℞. *Gummi iuniperi, tragacanth. caryophyll. macerator. in aqua roſar. & exſiccat. an. ʒ. ii. nucis moſchat. macis, flor. ſtœchad. arab. an. ℈. ii. roſar. rubr. myrtillor. an. ℈. i.* Cum Serico F. Sacculus.

Non incommodè etiam capiti inſpergi poteſt ſequens puluis.

℞. *Succini alb. ſandarac. arab. maſtich. benzoin. nucis moſch. an. ℥. i. cubebar. ℥. ß. thuris ʒ. v. ℈. i. cortic. thuris ʒ. ii.* F. Puluis.

Ceratum.

Cerata.

Ceratum ex maſtiche, gummi iuniperi, nuc. moſchat. caryophyll. ladano ſupra fuit propoſitum, quod & hic locum habet.

De Catarrho ſuffocatiuo.

De Catarrho per venas ruente, vide Hippocr. aph.

Etſi ex ijs, quæ hactenus de catarrho ſiſtendo & inhibendo diximus, facile etiam, qua ratione catarrhus ſuffocatiuus curandus ſit, pateat: tamen in ſpecie aliquid ea de re addere non inutile fuerit.

Catarrhi ſuffocatiui Curatio.

Si quando Catarrhus tanto impetu ad pulmones fluit, vt ſuffocationis periculum impendeat, danda opera, vt materia in plures partes ſtatim diſtrahatur, reuellendo, deriuando, catarrhuſque ſiſtatur internis & externis medicamentis exhibitis.

Auxilia.

Acribus nimirum clyſteribus aluus prouocetur, extrema fricentur vinciantur que, cruribus & brachiis cucurbitulæ affigantur, venæ ſectio etiam, ſi opus ſit, ſine vlla mora adminiſtretur, purgantibus materia à pulmonibus auerſa trahatur in ventriculum & inteſtina; gargariſmis adſtringentibus & aliis, quorum formulæ ante propoſitę, fluxus intercipiatur & ſiſtatur. Poſteà fumus excitetur è maſtiche, thure & ſuccino. Per vices etiam acetum roſaceum ſuper lapid. ignit. affundatur. Alii gummi tacamahacæ ſolum cum paſtillo calido diſſolutum, & alutæ inductum bregmati & temporibus applicant. Nonnulli puluerem ſuccini, thuris, & maſtich. cum album. oui, & aqu. roſar. impaſtant, quod linteo illinunt, & fronti temporibuſque admouent. Quod tamen poſt horam aliquandiu remouendum, ne catarrhum plus iuſto ſiſtat: hinc renouandum. Nucha inungatur ol. ſuccini, vel ſeq. vnguentum adhibeatur capiti, quod efficaciſſimum eſt:

℞. *Pul. nuc. cupreſſ. alumin. vſti, vitrioli viui, pyrethri, olibani, maſtich. camphor. gallar. cortic. granator. roſar. rubr. an. ʒ. ß.* Cum aqu. fol. quercus q. ſ. miſc. addendo *ſucc. acaciæ. cydonior. an. ℥. ß* M.

Si maximum periculum inſtet, phœnigmis quandoque & veſicatoriis opus eſt. Phœnigmi hæc formula erit.

℞. *Rad. Aſphodeli, baccar. lauri, gummi iuniperi, rad. pyrethri. piper. longi, ſinapis an. ʒ. i.*

Terantur in puluerem, & inuncto prius vertici oleo coſtino aliquid eius inſpergatur circa ſuturam coronalem; vel cum oleo Euphorbii & cera F. Cerotum ſuturæ coronali imponendum.

℞. *Nigell. torrefact. ℥. ß. ſinapi ʒ. iii. thuris, maſtich. an. ʒ. i. ß. ſimi columbini, farinæ hordei an. ℥. ß. oxymelit. ſimpl. q. ſ.* F. Emplaſtrum pro ſutura coronali.

℞. *Fermenti parum, caricam pinguem* N. i. *cantarid. alis abſciſſis & capitibus* N. vi. cum aceto ſcillitico fiat maſſa, quæ capite raſo ſuturæ coronali imponatur, & poſt ſex circiter horas veſicas excitata rumpatur. Vel applicetur tale veſicatorium.

℞. *Ol. caſtor. coſtini an. ℥. ß. pulu. cantharid. præp. ℈ ii. fermenti acerrimi q. ſ.* F. Cataplaſma, ducatur ſuper aluta longitud. 4. & latitud. 3. digitorum, & parti capitis anteriori raſæ applicetur, vel ad primam colli vertebram, & per noctem relinquatur.

Locum etiam hic habet Ceratum Galeni de ſtercore columbarum & thapſia, cuius ſuprà fuit facta mentio. Proliciatur quoque pituita è naribus, palatique inunctionibus incitetur ad expulſionem.

Et ſi materia craſſa eſt, ac magna eiuſdem copia in pectore continentur, Loch de ſcilla cum oxymelite & ammoniaco eſt dandum, & alia, quæ in Aſthmate ſunt vtilia.

Partium, ad quas Catarrhus ruit, roboratio.

Partium recipientium roboratio.

Etſi diuertentibus & catarrhum intercipientibus ipſi quoque parti recipienti conſulatur: tamen etiam vtile eſt, ipſam partem recipientem confirmare per adſtringentia, quibus expultrix ita roboratur, vt non ſolum non admittat materiam à capite ruentem, ſed & eam expellat. Talia ſunt, roſæ, balauſtia, plantag. myrtill. bolus armenus, nuc. cupreſſi & ſimilia, quæ pro partium varietate, alio atque alio modo exhibenda. Pectori tamen & pulmoni adſtringentia non conueniunt, præſertim poſtquam materia influxit, quæ nullo modo in pectore retineri, ſed reuci debet.

Vbi verò deſtillatio in parte recipiente peculiarem morbum generat, in oculo ophtalmiam, in alia parte alium, peculiares illorum morborum curationes requiruntur, de quibus ſuo loco dicetur.

Qua ratione partium, quæ Catarrho materiam ſuppeditant, ſit habenda ratio.

Partes materiam Catarrho ſuppeditantes tractandi ratio.

Vnum adhuc in Catarrhi curatione reſtat, qua ratione ſcilicet partes tractandæ ſint, quæ Catarrho ſuppeditant materiam. Vbi in genere tenendum, quæcunque etiam pars materiam Catarrho ſuppeditet, vtile eſſe, vt ii, qui Catarrhis frequenter obnoxii ſunt, ſingulis menſibus, paulò ante nouilunium corpus leniter purgent, idque iis præcipuè neceſſarium eſt, quibus

dicta ſint, perpendantur. Ideoque humor hic ſtatim purgantibus tolli poteſt. Si tamen craſſus ſit nonnihil, vt præparatione aliqua indigere videatur, attenuantia purgantibus admiſceri poſſunt. Vt verò ſoli præparationi opera detur, morbi magnitudo, & præſens, quod ſummopere vrget, periculum prohibet. Facilè enim fieri poſſet, ſi tempus in humore præparando conſumatur. Interim ob materiam ipſam caput affligentem homo de vita periclitetur.

Et omninò in paroxyſmo huius morbi magis periculi metuendum à copia materiæ peccantis, quàm eius aliqua craſſitie. Si tamen morbum inducias dare animaduertatur, & is aliquo modo minuatur, aut ſaltem in præceps periculum non labatur, humores præparare & attenuare conuenientibus medicamentis licet; quæ tamen præparatio propriè coctio non eſt.

Altera difficultas non eſt de nihilo, & verum eſt, communia illa medicamenta purgantia in principio ſtatim vix exhiberi poſſe, & vt Hercules Saxon. ait: *Si in his caſibus prębeatis aliquod medicamentum commune, ſuffocabitis ęgros.* Ergo tum demum, cùm poſt venæ ſectionem & alia adhibita medicamenta æger iterum aliquid deglutire poteſt, exhibenda iſta vulgaria medicamenta. Si vero in principio ſtatim aliquid exhibere libet, validum ſit illud, & in exigua, quantum fieri poteſt, quantitate; Qualia fieri poſſunt e trochiſcis alhandal. dyagryd. extract. ſcammon. Antimonium equidem vt & Mercur. ob exiguam molem hic ſatis commoda eſſent, ſed an exhibenda ſint, è ſequenti quæſtione patebit.

QVÆSTIO VI.

An vomitoria in paroxyſmo ſint exhibenda.

Auicennas, Paulus Aegineta, Aetius & alij vomitum prouocare iubent, penna oleo imbuta, & in fauces immiſſa. Sed cum Apoplecticus motu ſit deſtitutus, conatum illum, qui ad vehementem iſtam excretionem eſt neceſſarius, adiuuare non queat; metus eſt, ne diaphragmate & thorace vehementiùs compreſſo, ſpirituſque vijs arctius aſtrictis ſuffocatio acceleretur. Ac proinde veriſimile eſt, Authores illos vomitum præcepiſſe in progreſſu morbi, quando euacuationes vniuerſales iam præmiſſæ ſunt, & æger paulatim reſtitutus conatum illum adiuuare poteſt, atque ad vomitum promptus eſt. Nam mox ante euacuationem repleto corpore & capite, vomitum non profuiſſe compertum eſt, quale exemplum etiam habet Forelius, *lib.* 10. *in ſchol. obſeruat.* 76.

QVÆSTIO VII.

An Repellentia in Apoplexia conueniant?

Repellentia in Apoplexia Rhaſes proponit, & Medicorum nullus ijs vtitur, inquit Leonhart. Iacchin. & Paulus, Auicennas & Medici alij hoc auxilium prætermittunt. Putat tamen Maſſarias, ſi Galeni doctrinam ſequamur, qui docet, materiam, qualiſcunque ea fuerit, fluentem à capite repellendam eſſe, vtique negandum non eſſe omnino, quin repellentia quoque poſſint conuenire. Verum enim vero etſi inter auxilia, quibus materia ad caput præter naturam fluens ab eo auertitur, etiam repellentia a Galeno proponantur; tamen non ibi docet, quod ſimpliciter in omnibus affectibus capitis, vt & aliarum partium, illa omnia ſemper ſint adhibenda, ſed ſatis eſt, ſi nunc hæc, nunc illa vſurpentur: & repellentia tum locum ſuum habent, vbi cum fructu & ſine omni incommodo materia ad caput fluens per ea à capite auerti poteſt: quòd in omni Apoplexia fieri non poteſt. In pituitoſa enim Apoplexia nullum locum habent repellentia, vt & in ea, quæ fit à vapore narcotico: cùm cauſſæ in ea Apoplexia repellentium vſu à cerebro auerti non poſſint, ſed magis cerebro impingantur, & ad diſſoluendum ineptæ reddantur. In apoplexia tamen ſanguinea, ſi caput admodum æſtuare videatur, repellentia planè reijcienda non videntur. Etſi enim morbus mox ad ſtatum perueniat: tamen vt difficilius anguſtia cerebri tollatur, ſanguis magis magiſque affluens facere poteſt. Ideoque eius affluxus principaliter quidem reuellentibus, atque imprimis venæ ſectione, inhibendus. Poſt venæ ſectionem tamen repellentia planè reijcienda non ſunt. Cautè tamen ijs vtendum, ne materiam, quæ in ſuperficie eſt, intropellant. Ideò adſtringentia non ſint, ſed ſufficiunt oxyrrhodina ex ol. roſatum & aceto, vel ol. & aceto. Vbi tamen ſuſpicio humoris pituitoſi admixti adeſt, ſatius eſt, omiſſis repellentibus, in reuulſorijs ſubſidijs conſiſtere.

CAPVT XXXIV.

De Catarrho & Cerebri Excrementis retentis.

HActenus ſymptomata recenſuimus, quæ cerebro accidunt, quatenus functionum animalium principium & locomouentis facultatis organum eſt. Nunc priuſquam ad externorum ſenſuum accedamus vitia, illud adhuc ſymptomatum genus, quod cerebro accidit, non quatenus animalis, ſed & facultatis naturalis inſtrumentum eſt, excretorum ſcilicet & retentorum vitium, quod multorum aliorum in vniuerſo corpore malorum fons & principium exiſtit, explicandum. Eſt illud dum excrementa cerebri, vel in eo, vel circa illud detinentur, & non debito modo euacuantur, vel in cerebro copioſiùs cumulata in alias ſubiectas partes defluunt. Ideòque hic in genere quędam de excrementis cerebri dicenda, imprimis qualis ſit illorum materia, à quibus cauſſis procreentur, per quæ loca euacuentur, & quas denique præter naturam affectiones ſuo in varias partes decubitu efficiant.

I. Cerebrum cùm peculiarem ſubſtantiam & *παρέγχυμα* habeat, quo non ſolùm ipſum nutritur, ſed & in quo ſpiritus animalis generatur: in eo etiam quædam excrementa generantur; ſed illa pauca, quæ in ſanis per nares & palatum euacuantur. Excrementa autem illa pituitoſa ſunt frigida & humida, ſicuti ipſius cerebri intemperies ad frigidum & humidum declinat. Et pituitoſa quidem in ſanis pura, vt & in ægris nonnunquam, interdum verò cum alijs humoribus mixta, frequentiùs cum bile, rarius cum humore melancholico. Sic Plato ſcribit *in Timæo*, quod Galenus, 8. *de plac. Hippocrat. & Platon. cap.* 5. repetit, pituitam acidam & ſalſam eſſe fontem omnium morborum, qui *καταῤῥικοὶ* ſunt, aut à deſtillatione ortum habent. Præterea ſunt excrementa illa *ουςανου* ſua plerumque tenuia & acria, nonnunquam craſſa, accedente vtrobique lentore. Excrementorum cerebri materia qualis ſit?

Quod ad cæteras qualitates, maxima ex parte ſunt frigida, interdum de caliditate aliquid participant, quædam item dulcia, vel inſipida ſunt, quædam ſalſa, acria aut amara, ſiue per aduſtionem talia ſint facta, ſiue per putredinem, ſiue per admiſtionem ſeri aut bilis, quædam acida, ſummè cruda, aliaſque qualitates habent, prout ex corruptis humoribus genita ſunt, aut ex cibo potuve reſoluta, iterumque in liquorem denſata. Sed ferè principio

cipio pituita eſt tenuior; vbi diutiùs in corpore hæret, ſenſim calore craſſeſcit, vt ex tenui & aquea primùm lenta & mucoſa fiat, poſtea vitrea, tandem gypſea.

Excrementa cerebri à quibus cauſſis generentur.

II. De cauſſis excrementa in cerebro gignentibus & cumulantibus ſciendum eſt, cerebrum, veluti tectum fumoſæ domui impoſitum, aſſiduè excipere halitus & vapores ex imis ſurſum eleuatos, tum per patentes vias venarum, arteriarum, ventriculi gulæ, tracheæ; tum per occulta ſpiracula, quæ in viuentibus ſemper hiant, à ſpiritu & calore reſerata. Ea enim eſt halituum & vaporum natura, vt continuò ſua leuitate ſurſum ferantur, donec vel diſſipentur in itinere, vel in cerebrum ingredientes, ibique condenſati & in liquorem coacti inde delabantur, propemodum, vt nubes & pluuiæ ex terræ halitibus reciproco motu generari ſolent. Neque ſolum excipit vapores cerebrum, vt limes corporis ſuperioris extremus, ſed ſi immoderatiore calore præditum ſit, huius vi plurimum quoque ex vniuerſo corpore attrahit: Quò etiam faciunt meditationes intenſiores & frequentiores, quibus cùm ſpiritus animales abſumantur, vitales multos iis reficiendis ſuppeditari neceſſe eſt, cum quibus humores & vapores, qui in corpore abundant, facilè in caput rapiuntur. Quod ſi præterea ex inferioribus membris aliquod, Epar imprimis, dyſcraſia calida laboret, non tantùm ſanguinem aduſtum ad caput mittit, per totum venarum ambitum, præcipuè verò per venas jugulares externas & internas, ſed ſimul etiam caput calidorum halituum copia replet, quos cerebrum diſcutere nequit.

Accedit & hæc cauſſa, quod cerebri & medullæ ſubſtantia ampla in homine per ſe multo indiget alimento, à quo multùm etiam excrementorum gigni, facilè eſt intelligere.

Si denique cerebrum ſua natura frigidius humidiùſque ſit, ac debiliter & imperfectè nutrimentum ſuum concoquat, aut ſi à quacunque alia cauſſa crudorum halituum obruatur, accedente ocioſa vita & victus intemperantia, magnum ex his cauſſis excrementorum in cerebro prouentum exiſtere, neceſſe eſt.

Excrementa cerebri per quæ loca euacuentur.

III. Quoad locum excrementorum cerebri, ille plerumque extra vaſa continetur. Nam de ſanguine, qui in vaſis extra cranium vltra menſuram abundat, vt Phrenitidis, Apoplexiæ, Anginæ, parotidum aut tumorum aliorum calidorum in capite author eſt, in præſentia nihil dicemus. Extra vaſa autem excrementa illa (craſſiora ſcilicet; nam tenuia per ſuturas cranii exeunt) vel intra cranium, vel extra hoc continentur. Quæ intra cranium in cerebri ventriculis, anfractibus, poris ſubſtantiæ eiuſdem & circa meninges conſiſtunt, ea ſi copia modum excedunt, maxima ſui parte in palatum decumbunt, per vias ad hunc vſum deſtinatas: reliqua per foramina ſecundi paris neruorum cerebri, vt Veſalius docet, ad oculorum radicem feruntur, vnde per amplum quoddam foramen, & minora alia in narium capacitatem corriuantur. Si immoderatius abundant, per ſinus organorum olfactus; & per os ἠθμοειδὲς aliquid etiam in nares expurgatur, via non naturali nec legitima, vt in Coryza ſiue grauedine contingere ſolet. Docetque Galenus, 8. *de vſu part. capit. 6.* in ſanis non neceſſariò pituitam per nares excerni, ſed ſufficere expurgando cerebro illos canales, qui è glandula pituitaria in os deſinunt, vſumque proprium narium eſſe, odores excipere, & reſpirationi inſeruire, pituitam verò effundi per narium meatus ex vſu abundante. Quæ extra cranium, ſub cute præſertim verticis cumulantur, ea vel ex ramulis jugularium externarum per faciem & tempora ſurſum ſparſis, & in cutem deſinentibus reſudant, vel ex halitibus per illas venas effumantibus concreſcunt. Nam hæ venæ omne ſuperuacaneum in cutem effundunt, quod ibi retentùm acceſſione nouorum halituum aſſiduè augetur, & in liquorem cogitur, qui ſæpe cutem à cranio diuulſam in tumorem ſatis manifeſtum, inſtar ceræ molem, attollit, interdum putredine accedente achores aliòſque tumores & puſtulas in capite parit.

Quæ p. n. affectiones ab excrementis cerebri gignantur.

IV. Quod ad affectiones præter naturam, quæ ab excrementis cerebri gignuntur; excrementa illa, quæ intra cranium coaceruantur, in corporis partes internas magna ex parte præcipitantur. Atque ſi materia ad ventriculos cerebri expreſſa membranas cerebrum inueſtientes vellicet, Epilepſiam; ſi ad baſin cerebri & principium neruorum delabatur, Apoplexiam; ſi ad ſpinalem medullam & neruos detrudatur, ſtuporem, paralyſim, tremorem & conuulſionem gignit. Quæ verò ad anteriores capitis partes fertur, ſi ad nares confluat, grauedinem, aut odoratus læſionem; ſi ad oculos, cæcitatem; ſi ad aures, tinnitum aut ſurditatem affert. Quod denique per os delabitur, ſi in fauces procumbat, Catarrhum propriè dictum, ſi columellam σταφυλὴν, hoc eſt, vuæ ſpecie apparentem in dependente illa tumorem; ſi in muſculos Laryngis, anginam; ſi in trachæam arteriam, branchum, ſi in pulmones, tuſſim, aſthma, dyſpnœam omnem, ſputum ſanguinis, phythiſin; ſi in thoracis cauitatem, empyema; ſi in ventriculum, ἀτροφίαν, lienteriam, vomitum; ſi ex ventriculo porrò in inteſtina effundatur, diarrhœam; ſi ex inteſtinis in Epar ſeſe inſinuet, obſtructiones huius, aliorùmque viſcerum efficit. Neque ſolum per patentes haſce vias, materia à cerebro defluit, ſed nonnunquam tantùm per latentes, cuiuſmodi potiſſimum ſunt venæ & arteriæ. Quæ enim tenuis & acris materia eſt, primò latas ſiue amplas, mox anguſtas quoque venas ingreditur, atque ita per vniuerſum corpus diſtribuitur. Quæ verò craſſa eſt in amplioribus venis detenta eas obſtruit, vnde putredo & febres, vel diariæ, vel putridæ excitantur.

Deſcendit aliquando etiam materia à capite per arterias ad oculos, vnde diuturna & acri fluxione illi infeſtantur, à qua vix ſanari poſſunt, niſi arteriæ diſſecentur, vt Galenus, 13. *med. meth. capit. vltim.* ſcribit.

Cæterùm quæ excrementa cerebri extra cranium ſub cute potiſſimum verticis congeruntur, in externas ferè corporis partes diffunduntur, quæ ſcilicet aut ob ſitus opportunitatem, aut ob imbecillitatem excipiendæ fluxioni magis aptæ ſunt: Vt in oculorum partes externas, vnde lachrymarum fluxus & tumores præter naturam exiſtunt; in maxillas, in dentes, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in coxendicem, in crura, in omnes denique articulos.

Atque ita externa hæc deſtillatio omnis Arthritidis, omniſque ferè doloris externi qui ſine tumore manifeſto eſt, cauſſa à Fernelio ſtatuitur. Etſi autem cranij interuentu, hi fluxionum, internæ ſcilicet & externæ, fontes diſtinguuntur: tamen inter ſe communicantur per venas & arterias, & per poros membranarum, vt ab internis ſemper aliquid penetret ad externa, & ab his viciſſim intra cranium quædam ſubeant.

Vt ita verum ſit, quod Hippocrates, *libro de princip.* ſcripſit; ὁ ἐγκέφαλός ἐστι μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος, *Cerebrum eſt Metropolis frigidi glutinoſi ſeu pituitoſi humoris*. Caputque multum ad ſeri in totum corpus diſtributionem facit. Cùm enim extra & intra caput venæ & arteriæ multæ, in quibus etiam ſerum multum continetur, perreptent, ſanguis quidem in nutrimentum capitis abſumitur: ſerum autem cum ad nutriendum ineptum ſit, neque tamen per vias, per quas ad caput peruenit, recurrere, neque ob cranij denſitatem, ſenſibiliter exſudare, neque etiam inſenſibiliter ob calorem illarum partium debiliorem

diſcuti poſſit,eò loci cumulatur,& cum pondere ſuo natura deorſum tendat, & in loco decliui hæreat, facilè à capite ſecundum ductum membranarum & neruorum inferiores corporis partes deſcendit. Quæ autem in genere de fluxionibus iſtis è capite curandis dici poſſunt, facilè ex ijs,quæ *ſupra part.1. de Intemperiebus Capitis cum materia* diximus patent, & ex ijs, etiam, quæ iam de Catarrho dicemus, patebunt.

Poſtquam hæc in genere de excrementis cerebri diximus, iam de catarrho in ſpecie dicemus. Sunt enim ſymptomata in excretis hic duo: cùm ſcilicet excrementa illa copioſius, quàm debent, excernuntur, quod ſymptoma in genere Catarrhus appellatur; Vel cum detinentur; de quibus iam in ſpecie agemus, & primò de Catarrho.

De Catarrho.

Duo præcipuè vocabula occurrunt, quibus motus humorum præter naturam in corpore noſtro exprimuntur. Generaliſſimum eſt *ῥεῦμα* & *ῥευματισμὸς*, fluxus ſeu fluxio, quæ vox omnem motum cuiuſcunque humoris è quacunque in quamcunque partem noſtri corporis ſignificat. *Κατάῤῥους κάταῤῥοι*, & *κάταῤῥος*, Celſo deſtillatio (malè enim Argenterium *in com. ad Aphor. 4. lib, 2.* ſcripſiſſe, Latinos non habere proprium vocabulum, quo Catarrhi nomen exprimant, ex Plinio *lib. 19. cap. 6. & lib. 23. cap. 8.* patet) Græcis etiam alias *καταστάγμὸς* tantum humoris ſupervacanei è capite & præcipue cerebro in alias partes prolapſum & defluxum ſignificant.

Auicennas tamen eiuſque interpretes, & ſuperioribus ſeculis, alij Arabes ſecuti, hæc vocabula confunderunt. Vnde *libr. 3. Fen, 2. tr. 11. cap. 11.* anginam, pleuritidem, & peripneumoniam à Catarrho fieri Auicennas ſcripſit.

Catarrhi nomen rurſum tripliciter ſumitur, vel generaliſſimè pro quacunque humoris in partem corporis quamcunque fluxione. Ita 3. *Aphor. 12.* Catarrhi vox tribuitur fluxionibus per venas & arterias ad pectus & cor, vt ex Hippor. lib. *de aere, aquis & locis*, patet. Ita *κατάῤῥους νωτιαῖος* defluxio in ſpinalem medullam nominatur in Coacis prænotionibus. Sic Catarrhi ad dentes, ad oculos, ad aures, ad neruos & ad muſculos, ac inania membrorum ſpatia, vnde dolores varij oriuntur, fieri dicuntur.

Deinde Catarrhi nomen ſtrictius quidem, ſed generaliter adhuc ſumitur de fluxione humoris è cerebro in palatum, ac os & nares. Specialiſſime verò Catarrhus eſt defluxio humoris è cerebro in palatum, os, ac pulmones. Atque ita Catarrhi vox generaliter accepta tribus fluxionibus tribuitur, Catarrho in ſpecie dicto, Broncho & Coryzæ. Hoc autem loco Medici non de Catarrhi generaliſſimè accepto, ſeu de omnibus, quæ à cerebro & capitis vaſis ad alias tum remotas tum vicinas partes fieri poſſunt, fluxionibus, de quibus antea in genere diximus; ſed de Catarrho in poſterioribus duabus ſignificationibus accepto agere ſolent. Quos & nos imitabimur. Interdum tamen & quædam immiſcebimus, è quibus & aliarum è capite fluxionum generatio innoteſcere poſſit.

Catarrhus ſpecialiter acceptus quid ſit? In ſpecie enim Catarrhus eſt defluxio humoris à capite in palatum, os ac pulmones, teſte Galeno 3. *de Sympt. cauſſ. cap. 4. & 2. Prognoſt. tex. 64. & in comment. 12. Aphor, lib. 3*, vbi ſcribit: (ita enim legendum; cùm locum hunc Leonicenus & Altimarus malè verterint.) Per hæc verba videtur Hippocrat. ſignificare, non qui maximè conſueto more catarrhi dicuntur, qui ex capite, per aſperam arteriam, in pulmonem, ſed omnes, quę à capite per venas deferuntur, fluxiones ad partes interiores. Branchus vero eſt excrementorum è capite in fauces deſtillatio, cum vocis obſcuritate & raucedine. Coryza verò, ſicut poſteriores Græci hoc vocabulo vſi ſunt, eſt eiuſdem humoris in nares defluxus. Latinis Grauedo dicitur, quod in parte corporis anteriore circa frontem ſenſus quidam grauitatis percipitur, vt oculi vix attolli queat. Hippocrates tamen Coryzæ vocabulum olim generalius vſurpauit.

Verum etſi vſus ita obtinuerit, vt Catarrhus in ſpecie dictus à brancho ita diſtinguatur, quod in brancho præcipuè Catarrhus ad vocis inſtrumenta decumbit, tamen vtrobique ex eodem cerebri loco, & in os humor defluit, ac præterea nonnunquam etiam in ventriculum catarrhus delabitur, qui tamen peculiarem appellationem non accepit.

Eſt igitur Catarrhus, vt quidem hoc loco de eo agimus, in genere ſymptoma præter naturam excretorum è cerebro, vt ex Galeno 3. *de ſympt. cauſſ. cap. 4.* patet, ſeu humoris excrementitij fluxus præter naturam è cerebro in partes inferiores. Catarrhus generaliter & ſpecialiter ſumptus quid ſit?

In ſpecie vero, eiuſdem humoris è cerebro ad palatum, os, & pulmones defluxus, factus expultrice cerebri ad ea, quæ ſibi moleſta ſunt, expellenda ſtimulata. Neque enim ſecundum naturam ijs, qui optima valetudine fruuntur, eiuſmodi materia deſtillat, ſed exigua ſaltem ſaliuæ aut muci pars interdum per os aut nares detruditur. Afficitur autem hic primò cerebrum, ſicut ex eodem Galeni loco conſtat. Quale enim *πάθος* in ventriculo diarrhœa eſt, orta ex *δυσπεψία*, ſiue mala imperfecta eius coctione, tale in cerebro eſt Catarrhus & Coryza.

Cauſſa.

Proxima nimirum Catarrhi cauſſa eſt humor, ſeu Quantitate ſeu Qualitate facultatem cerebri expultricem ad expellendum ſtimulans. Proxima Catarrhi cauſſa. Vt autem generatio & natura Catarrhi rectè explicetur, cum materia tum efficientes cauſſæ conſiderandæ ſunt: Seu quod in omni fluxione neceſſarium eſt, conſideranda materia, ſeu mobile, mouens, terminus à quo, ſeu locus vnde ſuppeditatur materia, locus per quem, & terminus ad quem. Ideoque dicendum de Catarrhi materia, vbi ea generetur, quibus de cauſſis, vnde moueatur, ad quas partes fluat, & per quas vias fluat.

Materia Catarrhi eſt humor excrementitius, cui pituitæ nomen vulgò tribuitur. Materia Catarrhi qualis ſit. Licet enim excrementitij huius humoris pro alimenti & humorum ac vaporum, qui à partibus inferioribus ad caput mittuntur, diuerſitate magna ſit diuerſitas, dum interdum nulla inſigni qualitate præditus eſt, & ſaltem copia peccare videtur: nonnunquam etiam alienam qualitatem habet, & frigidus eſt, vel calidus, acidus, ſalſus, acris, male coloratus: nonnunquam etiam corruptus & ſubſtantia peccans, vnde Catarrhi epidemij & contagioſi ortum habent, vt infra de differentijs dicetur: tamen omnis ille humor excrementitius de capite deſtillans pituita nominatur: cum peculiarem alterationem in capite à cerebro accipiat. Vt enim aliæ partes, ſic & cerebrum, habent innatam & propriam vim, non ſolum aſſumptum alimentum coquendi & aſſimilandi, ſed & excrementa peculiari modo alterandi, & elaborandi.

Colligitur autem humor iſte in capite & cerebro, quod ob id, vt dictum, ab Hippocrat. *lib. de princip.* (alijs de carnibus inſcribitur) pituitæ metropolis appellatur.

Cæterum Catarrhi materiam alia gignunt, & ſuppeditant, alia mouent, & ad fluxum impellunt. Vbi & quibus de cauſis catarrhi materia generetur. Gignitur & colligitur materia in capite, vel ipſius cerebri, vel partium inferiorum vitio, ſeu generatur materia in capite vel læſa facultate cerebri coctrice, ob morbum, vel fruſtrata ob errorem externum, dum ſcilicet aut

nimia

nimia copia alimenti cerebro offertur, aut id alienis qualitatibus infectum actioni eius reſiſtit.

Cerebrum materiam Catarrhi ſuppeditat, & gignit, cum ob debilitatem nutrimentum non benè concoquit, & ita multa excrementa gignit, & cùm vapores in caput aſcendentes non reſoluit ac diſcutit. Idque accidit ob frigidam imprimis cerebri intemperiem, præcipuè ſi humiditas concurrat. Et ſi frigiditas illa remiſſior ſit, excrementum pituitoſum inſipidum & ſubdulce parit, ſi intenſior, acidum. Atque huc facit ætas ſenilis, aer frigidus & humidus, pluuioſus, & hyems, quo tempore cum pituita abundet, etiam Catarrhi ſunt frequentiores, ſomnus nimius ac longus, & in loco humido ac ſubterraneo, diurnus item, pedum refrigeratio. Calidum verò & ſiccum Cerebrum, etiamſi *in arte medica cap.* 18. excrementis carere dicatur, tamen id de cerebro intra ſanitatis limites conſtituto accipiendum eſt. Si verò intemperatum ſit, alio modo ad Catarrhos generandos facit, dum ſcilicet copioſius ab inferioribus attrahit Catarrho materiam.

Non verò ſemper cerebri & capitis vitio materia catarrhi principaliter colligitur, ſed ſæpe etiam partium inferiorum culpa, puta ventriculi, epatis, lienis, venarum meſaraicarum, vteri, imò & nonnumquam totius venenoſi generis: quæ partes cùm vitioſos humores cumulant, non ſolùm multi vapores ab ijs ad caput adſcendunt, ſed & ipſi vitioſi humores ad caput feruntur & protruduntur, atque ab illo rurſum ad ſubiectas partes deſcendunt & defluunt. Vnde fruſtra ſæpe in catarrhis auertendis, ad caput ſolùm reſpicitur, cùm fons mali, vnde catarrhus gignitur, in partibus longè remotis hæreat, ventriculo puta, epate, liene, vtero. Magis tamen catarrhis obnoxij ſunt, qui cerebrum debile habent. Illud enim humores & vapores ex partibus inferioribus facilè admittit. Cerebrum verò robuſtius vel non admittit, vel facilè diſcutit. Atque ad hoc cauſſę genus pertinent omnia, quæ ad vitioſorum humorum in ventriculo & partibus alijs inferioribus, generationem & collectionem faciunt, vt crapula, ebrietas, victus ratio humida, cibi, a quibus multi vapores ad caput attolluntur & difficulter coquuntur, & ob quos ventriculus non clauditur, vt & alia omnia, quæ in alijs partibus inferioribus humores vitioſos generant.

Ea enim ipſa materia, quæ à partibus inferioribus ſuppeditatur, atque in cerebro & capite colligitur, non ſolum ex eo per internas vias & intra cranium in partes ſubiectas delabitur: ſed & excrementitij humores in externis partibus colliguntur, maximè ſub cute verticis, quo venarum per faciem & tempora irrepentium extrema deſinunt. Nam quoties hæ vel ſero, vel alio humore excrementitio turgent, ſuperuacanea ſub cutem effunduntur, & in externas corporis partes feruntur, non tantum intra cutem & carnem, ſed etiam per continuitatem muſculorum, membranarum, neruorum, per venas, arterias, atque in oculos, in dentes, in maxillas, in ceruicem, in ſcapulas, in brachia, in latera, in dorſum, in lumbos, in coxendicem, in crura, in omnes articulos influunt, vt ſupra etiam dictum, vnde dolores in varijs partibus excitantur: quandoque & tumores. Atque hic Fernel. *libr. 5. de part. morb. & ſympt. cap.* 4. deſtillationem ſeu catarrhum in genere dictum diuidit in Internum & Externum.

Vnde mouentur materia catarrhi.

Materiam verò in cerebro ſeu eius vitio ibi genitam, ſeu aliunde tranſmiſſam commouent, & ad motum, ac vt in partes ſubiectas defluat, impellunt, primò expultrix cerebri irritata a materiæ vel copia, vel qualitate, vel vtraque. Dum enim plus humoris excrementitij in cerebro collectum eſt, quam vt à natura ſenſim & quotidie per conſuetas vias euacuari poſſit, eius copia grauatum & ſe exonerare cupiens confertim ad partes inferiores eum protrudit. Idem facit, dum eius ſalſedine, acredine vel corruptione ſtimulatur.

Deinde commouent materiam in capite congeſtam cauſſæ frigefacientes, vt aer frigidus, venti boreales, medicamenta frigida capiti applicata, id quod & experientia teſtatur, quacunque etiam vi id præſtent. Vulgata equidem opinio eſt, frigus comprimendo & conſtringendo cerebrum id præſtare. In dubium tamen id vocat Mercatus, *lib. 2. Prax. cap.* 1. qui impoſſibile exiſtimat, vt cerebrum in animali viuente tantam poſſit ſuſtinere frigiditatem, vt partes præ congelatione denſatæ intra cranium humores expellant. Ipſe verò putat, frigiditatem aeris ambientis cutem & partes externas denſare, partes verò internas calidiores inde fieri, quo calore commotis & liquatis humoribus ac vijs apertis, fluxiones excitantur.

Verùm probabilius eſt, non à calore aucto tum Catarrhi materiam moueri, ſed à frigore partim poros occludi; per quos alias vapores diſcuti ſolent, & hinc materiam Catarrhi cumulari, partim vapores in capite collectos condenſari & in humores mutari, & forſan etiam cerebrum nonnihil conſtringi; cùm viæ ſatis patentes ſint, per quas frigus intro ad cerebrum penetrare poſſit.

Humores quoq; fundunt cauſſæ calefacientes, vt æſtus, radij Solares, & omnino aer calidus, ob quem tempore verno Catarrhi frequentiores ſunt, quod humores hyeme in capite collecti aere calidiore reſoluantur, ac diffluant. Calor item balnei, hypocauſta calida frictiones intempeſtiuæ capitis cum pannis calidis, motus animi & corporis vehementes, medicamenta calida mox à cibo vſurpata, coopertura capitis nimia.

Ad quas partes fluat materia Catarrhi.

Materiam verò ſiue è cerebro expulſa, ſiue quacunque cauſſa commota vt fluat, in Catarrho in ſpecie dicto fluit vel ad nares, vel in fauces & palatum, & his ſubiectas partes. In Catarrho generaliter ſumpto ad loca multò plura defluit, nimirum vel in totum corpus cum ſanguine per venas, atque hinc gignitur interdum febris catarrhalis nominata, interdum attrophia vel cachexia, quæ non ab epate ſed capite ortum habet, vel ad partem aliquam extra cranium, oculos, aures, nares, os, fauces, thoracem, ventriculum, artus, vt modo dictum.

Febris catarrhalis.

Illud tamen, quod modò de febri catarrhi dictum, diligenti conſideratione dignum eſt. Etſi .n. negandum non cenſeam, febrem quandoque hoc modo generari poſſe tamen, nec illud contra abſurdum eſt, naturam, vt per febrium initia interdum excretiones quaſdam per aluum, vomitum, hæmorrhagias narium inſtituit, ita & materiam ad caput protrudere poſſe, vnde Catarrhus generetur. Atque ita febrem talem eſſe ex earum genere, quæ comitatæ dicuntur, febrique catarrhum accidere.

Fertur autem materia nunc ad hanc nunc ad illam partem, prout attrahitur vel calore vel dolore, aut tranſmiſſa recipitur ob partis debilitatem, vel ad recipiendam fluxionem aptitudinem, ſicut hæ cauſſæ *lib. 2. Inſtit. p. 2. cap.* 11. explicatæ ſunt. Ab Hippocr. *libr. de glandulis* ſeptem loca enumerantur, ad quæ fluit materia; aures, oculi, nares, palatum, venæ & arteriæ, vertebræ, ſpinæ dorſi & neruì, de quo videatur Crato, *Conſil.* 2.

Per quas vias fluat materia Catarrhi.

Tandem etiam via, per quam conſideranda eſt. Nunc .n. per partes internas è ventriculis cerebri, per vias intra caluariam, in os, fauces, pectus, vel nares materia fluit, nunc verò per externas partes, ſeu extra caluariam potiſſimum ſub pericranio in partes corporis externas fertur.

Chymicorum de Catarrhi natura & cauſſis ſententia quæ ſit.

Atque hæc Galenicorum de Catarrhi natura & cauſſis doctrina eſt, cui an aliquid lucis & perfectionis e Chymicorum dogmatibus accedere poſſit, dubito. Nam qui Mercurium cauſſam Catarrhi eſſe dicunt, nihil. quod animum veritatis auidum ſatiet, afferunt, niſi prius, quid Mercurius ſit, explicauerint, de quo *in*

tractat. de conſenſ. & diſſenſu Chymic. cap. 12. dictum. Qui Catarrhum Sal eſſe dicunt, etiam rem penitus non attingunt. Quanquam enim verum ſit, Catarrhos multos ſalſos & acres eſſe: tamen etiam nonnulli planè inſipidi ſunt. Qui verò morbum Tartareum eſſe dicunt, nihil aliud fere, quam Galenici docent, niſi quod verbis ſaltem diſcrepant, & præterea dum dicunt, Tartarum eſſe impuritates & ſuperfluitates, vtili alimento permiſtas, non ita propriè voce Tartari vtuntur, vt *ex tractat. alleg. cap.* 16. patet. Neque tamen hoc ipſum concedi

Quid tartarum.

poteſt, quod omnis Catarrhus ex impuritatibus & ſuperfluitatibus alimento mixtis ortum habeat, ſed ſæpe nullo alimenti vitio materia catarrhoſa gignitur, ſi ſcilicet cerebrum debile ſit, atque alimentum ſatis elaborare non poſſit, atq; multum excrementi ita generet.

Differentia.

Catarrhi differentiæ.

Atque hinc variæ Catarrhorum, ſunt differentiæ. A materiæ varietate, alius eſt pituitoſus, inſipidus, ſubdulcis, accidus, ſalſus; alius craſſus, tenuis, alius contagioſus. A cauſſa efficiente, quod alius primario cerebri vitio, alius per conſenſum oritur. A loco, à quo fluit, quem vel totum vel aliquam partem eſſe diximus. A modo fluxus, quod alius repentè & confertim fluit, qui Catarrhus *συντόμως ἀπολλύς*, vulgo ſuffocatiuus appellatur: alius ſenſim fluit.

Imprimis verò hic notanda eſt differentia catarrhi, cuius ſupra etiam facta eſt mentio, à termino, a quo, & via, per quem, & termino, ad quem, in catarrhum internum & externum. Internus eſt, cum materia è ventriculis cerebri & locis intra caluarium in vicinas partes defluit, varios morbos excitans, de quibus ſupra dictum. Externus verò eſt, cum in externas partes varias irruit, vnde tumores & dolores in oculis, dentibus, maxillis, ceruice, ſcapulis, brachijs: dorſo, cruribus & articulis oriuntur.

Notatu præcipuè digna eſt differentia, quod Catarrhus alius eſt contagioſus & malignus, alius malignitatis expers. Vnde etiam alius eſt ſporadicus, alius epidemius, qualis fuit, qui anno 1577. & 1558. graſſatus eſt, de quo Mercatus *lib.* 2. *pract. cap.* 1. *& libr.* 4. *de febribus, cap.* 15. Et Foreſtus *lib.* 6. *de febr. obſeru.* 1. *&* 2. Valleriola *in appendice Loc. Commun. cap.* 2. qui eundem morbum antea etiam anno 1510. viguiſſe refert. Inprimis verò ille, qui patrum memoria cum febre & tuſſi ſub Syrij ortum, maxime autem circa nouilunium æquinoctij autumnalis, totam Europam, imò ferè vniuerſum orbem peruagatus eſt. Nec abſimilis fuit febris illa catarrhalis, quæ anno 1591. in plurimis Germaniæ locis homines inuaſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica.

Catarrhus ipſe facilè ſenſibus obuius eſt, quando ſcilicet humor è cerebro per os, nares, oculos præter naturam excernitur, vel ſi ad partem aliquam corporis dilabitur, atque in ea continetur, ex effectis, functionibus eius partis læſis, qualitatibus atque excrementis à naturali ſtatu mutatis percipitur. Qualis autem materia catarrhi ſit, agnoſcitur à ſubſtantia eius, qualitate, atque alijs circumſtantijs. Si enim Catarrhus ſit tenuis, acris, caput calidum, facies & oculi rubicundi appareant, partes, per quas defluit, exaſperentur & exulcerentur, ſi amaritudo, ſalſedo percipiatur, ſi febris adſit, quæ tamen non iuuat, ſi calida adhibita noceant: à materia calida, & quæ ſalſos humores admiſtos habet, erit Catarrhus, præſertim ſi ætas, temperamentum, habitus corporis, aerique conſtitutio, & victus ratio præcedens conſentiat:

Si vero humor, qui deſtillat, ſit inſipidus, minimèque mordax, ac grauitas & tenſio, citra oculorum & faciei rubedinem & calorem, adſit, ac præceſſerit victus ratio frigidior, cruditas ventris, & cum his conſentiat ætas, temperatura, aeris cõſtitutio, materia Catarrhi erit frigida.

Verùm hic notandum, materiam Catarrhi poſſe eſſe frigidam; cùm tamen cauſſa impellens & mouens ſit calida, vt ſi ex humore pituitoſo ſoluto & liquato à radijs Solaribus, à balneo, à calore externo & ſimilibus Catarrhus fiat. Contra materia Catarrhi calida à frigore moueri poteſt. Itaque diligenter inter ſe conferenda ſunt ſigna materiæ & cauſſarum mouentium ac impellentium. Etſi enim quis ex mora ſub ſole, & balneo vel exercitio corporis nimium incaluerit, atque ita catarrhum contraxerit: ſi tamen materia non ſit acris ac mordax, ſalſa vel amara, frigida potius, quàm calida dicenda eſt. Contra & ſi diutius quis ſit verſatus in aere frigido: tamen ſi materia ſit tenuis, acris, mordax, ſalſa, vel amara, iudicandum, materiam Catarrhi eſſe calidam, etſi cauſſa eam mouens ſit frigida.

Inter materiæ conditiones perpendenda quoque ſigna ſunt cruditatis & coctionis, quæ Galenus proponit *lib. de totius morbi temporibus cap.* 8. *Humorum*, inquit, *qui è cerebro per palatum & nares defluunt, indicium quidem eſt, cum aquei tenuéſque, item copioſi & acres apparent. Extremam enim hoc cruditatem indicat. Coctiones verò nota ſunt, craſſior & minus acris, modicéque humor deſcendens. Quod ſi mucus etiam ſimul egrediatur, certius iam hoc coctionis ſignum eſt.*

Verùm quanquam Catarrhum è materiæ qualitate cognoſcere non ita difficile eſt; ſicut quoque ex ægri relatione facilè innoteſcit, ſi quæ cauſſa catarrhum mouens præceſſerit: longè tamen difficilius eſt, ſed quod ad curationem rectè inſtituendam magni momenti eſt, partem inueſtigare, in qua materia Catarrhi primo generatur. Neque enim, vt dictum, ſemper in capite gignitur, ſed ſæpe à partibus longè remotis ſuppeditatur, ideoque tunc fruſtrà medicamenta capiti adhibentur, niſi materiæ prima ſcaturigo ſublata ſit.

Difficilis primario affectus inueſtigatio.

Materiam in capite generari indicio eſt, ſi Catarrhus diu perſeuerauerit, & æger facilè ac ſæpe eo affligatur: nec aliarum partium affectarum ſigna adſint. Cum autem caput laborat, diſtinguendum eſt, an intemperies ſit frigida vel calida, de quo ſuprà, *part.* 1. *de intemperie capitis* dictum.

Si verò intermiſſiones vel dierum vel menſium adſint, magna ex parte ab inferioribus partibus materia Catarrhi ſuppeditatur. Vnde verò tranſmittatur, cognoſcitur ex partis debilitate, & excrementis conſuetis retentis. A toto corpore materiam Catarrhi ſuppeditari indicio eſt, ſi febris adſit, cùm cuius paroxyſmis catarrhus augetur vel minuitur, A parte verò aliqua materiam Catarrhi ſuppeditari argumento eſt, ſi alicuius partis morbus adſit vel præceſſerit. Pars enim debilis ſemper plura excrementa cumulat. Sic quoque ſi partis alicuius excrementa retinentur, à parte illa humorem excrementitium ſuppeditari, indicio eſt. Ita quidam ex alui obſtructione Catarrho laborant, alij ex ſuppreſſione ſudoris conſueti, vel hemorrhoidum, vt & fœminæ ex ſuppreſſis menſibus. Si verò totum corpus, omneſque partes benè conſtitutæ ſint, Catarrhi materiam ex victus ratione atque errore collectam eſſe indicatur, id quod ex ægri relatione facilè cognoſcitur.

Patefit quoque facilè pars, in quam Catarrhus decumbit. Si enim per arteriam tranſit, & in pulmonem dilabitur, oritur tuſſis; ſi in ventriculum, ἀνορεξία. ſi per partes ſub cute externas fertur, ex dolore vel vago vel certarum partium id deprehenditur.

Pro-

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Catarrhus non contemnendum ſemper malum eſt,& qui frequentius catarrhis, præſertim grauioribus, infeſtantur, ij varijs morbis pectoris, & imprimis phthiſi, ſunt obnoxii.

2. Deſtillationes & raucedines ſenibus familiares ſunt, teſte Hippocrat. 3. *Aphor.* 12. & in valde ſenibus coctionem non admittunt, 2. *Aphor.* 40. Quia à frigidis cauſſis oriuntur, quas calor ſenum imbecillis ſuperare facilè non poteſt. Deſtillatione etiam cum impetu ad pectus ruente ex valde ſenibus nonnulli repente intereunt: aliis pars dextra vel ſiniſtra reſoluta ſtupet, teſte Hippocr. *lib. de aqu. & loc.* Id quod, vt Galen. 3. *Aph.* 12. monet, non tam de conſuetis catarrhis, qui ex capite in pulmones decumbunt, & diuturni eſſe ſolent, quam de fluxionibus, quæ ex parte affecta per venas in ſubiectas partes feruntur, & ſubitò nonnunquam mouentur, intelligendum eſt. Cuius generis etiam Catarrhus fuit, quo ante aliquot annos Profeſſorem hic celebrem p. m. laborare memini. Corripiebatur illo ſubitò ante veſperam, cuius quidem pars magna per nares euacuabatur, reliqua verò ad linguæ principium decumbebat adeò, vt loquendi potentia ipſi adimeretur, reliquis ſenſibus internis & externis nihil læſis. Vnde in tabula, quo loco ſibi malè eſſet, ſcribere neceſſe habebat. A quo ſymptomate clyſtere iniecto, frictionibuſque crurum adhibitis intra paucas horas liberatus eſt.

3. Imò deſtillationes ex humore frigido ortæ neque in iuuenibus facilè coquuntur, propter magnam cerebri dyſcraſiam frigidam Galenus, 2. *Aphor.* 40. Deſtillationibus etiam pueri obnoxii ſunt; quoniam cerebrum habent humidius & excrementis plenum, Galenus, 3. *Aphor.* 26. Quibus etiam ſæpe ſuffocantur, ſi ad pectus ruant.

4. Catarrhi natura ſua frigidi diuturni ſunt, difficulterque coquuntur, ſicut omnes morbi frigidi; Catarrhi verò calidi & à cauſſa calida orti citius finiuntur. Si verò vim erodendi habeant, periculoſiores ſunt, quia partes exulcerant. Cumque propter tenuitatem expelli nequeant, vehementem tuſſim excitant, qua caput magis repletur, & periculum eſt, ne pulmones exulcerentur. Et cum propter tenuitatem expulſioni reſiſtant, metus eſt, ne vas aliquod rumpatur.

5. Ratione termini à quo, etiam periculum æſtimari poteſt. Si enim magna plenitudo ſit corporis vel capitis, & omnino magna deſtillantis materiæ copia, periculum non contemnendum eſt: Cum ſi ſubitò & confertim ruat, ſtrangulationem afferre poſſit.

6. Ratione viæ & ſpatii, per quod fluit, minus periculoſus eſt catarrhus, qui fluit per nares; magis, qui per tracheam & œſophagum, minus etiam periculoſus eſt catarrhus, qui per inania membrorum ſpatia diſcurrit; magis periculoſius, qui per neruos & venas; peſſimus, qui per arterias, quia ſyncopen minatur.

7. Ratione termini ad quem, Celſus *libr.* 4. ita diſtinguit: Si in nares deſtillatio fiat, leue eſt: peius ſi in fauces: peſſimum ſi in pulmones, vbi periculum eſt ab exulceratione; & addit: ſi deſtillationes breues neglectę fuerint, longæ eſſe conſueuerunt.

8. Dolor capitis coniunctus cum catarrho, auget fluxionem, quia ob dolorem fit attractio.

Indicationes & Methodus curandi Catarrhos.

Indicationes.

Tria potiſſimum in curatione Catarrhi attendenda. 1. Pars, à qua catarrhus prouenit. 2. Humor, qui eſt Catarrhi materia. 3. Pars, per quam, & ad quam fluit Catarrhus.

Primum quod attinet: Cum in omni Catarrho materia à capite fluat, capitis in omni catarrho habenda eſt ratio: verùm cùm materia in capite quandoque generetur, quandoque aliunde tranſmittatur, non ſolum ad caput curam dirigere ſatis eſt, verùm etiam ad partem, quæ materiam ſuppeditat, reſpiciendum, vt hactenus aliquoties, & ſupra etiam *part.* 1. dictum eſt.

Simul tamen reſpiciendum ad cauſſam, ob quam fluere incipit materia, perpendendumque, an cauſſa aliqua externa humorem ad motum impulerit. Et ſi moueatur materia attracta, cauſſa attractionis dolor aut calor anodynis aut frigidis tollenda: ſi moueatur materia propter refrigerationem, caput calefaciendum; ſi propter caliditatem, reſtigerandum. Qua in re tamen, vt antea dictum, attendendum, an cauſſa excitans fluxionem fluenti materiæ ſit contraria, ne dum cauſſæ fluxionis remedia opponimus, ipſam cauſſam malique principium augeamus.

Secundò. Si materia catarrhi in capite tota generetur, nec ſit copioſa, tantum ſua temperies cerebro reſtituenda, à quo facilè diſcutietur. Si verò materia ſit copioſa, euacuanda eſt, poſteà reliquum eius exſiccandum & abſumendum. Ac ſi cum impetu & periculo in partem aliquam ruat, reuellenda, intercipienda, deriuanda, fluxuſque eius omnibus modis ſiſtendus. Si calida acris, & mordax ſit, refrigeranda, eiuſque acrimonia mitiganda. Tandem pars, in quam catarrhus decumbit, ſi nobilis ſit, confirmanda, ne illabenti materiæ locum præbeat.

Summa: In omni Catarrho primùm materiam eius euacuanda, & ne amplius generetur, præcauendum, partiſque, quæ eam ſuppeditat, vitioſa diſpoſitio corrigenda: ſecundò caput roborandum: tertiò humor, ſi ad partem nobilem, & in qua periculum aliquod euenire poſſit, fluat, auertendus & intercipiendus, ac materiæ vitioſæ qualitates corrigendę & alterandæ: quartò pars, ad quam fluit, ſi nobilis, roboranda. Sed in omnis catarrhi curatione ratio habenda materiæ fluentis, & cauſſæ, propter quam fluit, & loci, per quem fluit.

Quibus autem auxilijs iſtis indicationibus ſatis fieri poſſit, etſi maxima ex parte ex ijs, quæ ſuprà *parte prima* dicta ſunt, patere poſſit, tamen quædam addere, & in ſpecie de Catarrhi curatione aliquid dicere libet.

De Catarrhi à cerebro frigido, vel frigido & humido, ſeu pituitoſo curatione.

Catarrhi frigidi curatio.

Et primò quidem, ſi ſine reliqui corporis vel aliarum partium vitio à ſolo capite vel præcipuè cerebro ortum habeat Catarrhus, materia conuenienti modo præparanda & euacuanda, & ſi ἀθρόως ac cum impetu ad pectus ruat, auertenda, eiuſque motus inhibendus, tandemque intemperies cerebri corrigenda.

Venæ ſectio.

Itaque principio, etſi materia ſolùm à capite fluat, tamen ſi copioſa ſit, aut maiore cum impetu ruat, atque metuendum ſit, ne à reliquo etiam corpore affluat, & catarrhum augeat (ſicut plerumque accidere ſolet, vt qui catarrhis obnoxij ſunt, cerebrum habeant frigidum, iecoris verò & reliqui corporis conſtitutionem calidam) etiam in catarrho frigido tùm vena aperienda & ab externa cubiti vena, & quidem parcè ſanguis mittendus. Si verò materia frigida ſit pauca, nec cum impetu ruat, ac propter temperaturam ac conſtitutionem corporis reliqui, ætatemque ſenilem, nullus affluxus materiæ ad caput metuendus ſit, venæ ſectione opus non eſt.

Præparantia.

Præparantia.

Inter præparantia autem conueniunt ea, quæ ſupra, *part.* 1. *de Intemper. capit.* cum pituita, propoſita

ſunt. Si autem materia ad pectus ruat, ad pectus quoque reſpiciendum, ideòque ex pituitam præparantibus eligenda cephalica & thoracica.

In præparatione verò & euacuatione catarrhi frigidi diſtinguendum, an materia ſit tenuis & acris, an verò craſſa. Nam ſi eſt tenuis & aquoſa quaſi, incraſſantia nonnihil adhibenda: Ac conuenit hic decoctum thuris, maſtiches, fol. betonic. ſaluiæ, ſpec. diatragacanth calid. nux moſchata. Si autem materia ſit craſſa, calefacientibus & attenuantibus opus eſt, qualia ſunt hyſſop, marrubium, fœnicul. origan. oxymel ſimpl. & ſcillitic.

℞. *Aqu. hyſſop. betonic. an.* ℥. j. ß. *ſyr. de betonica* ʒ. j. *eſſent. ſalu.* ℈. j. *ſpir. vitrioli accidi* gutt. vj. Miſc.

Purgantia.

Purgantia. Si materia tenuis ſit & aquoſa, inter euacuantia imprimis vtilis eſt manna, quæ tenues humores educit, item mechoanna, pillul. alephanginæ, de Hiera. Atque hoc etiam obſeruandum, ne materia tenuis fortioribus purgantibus nimis agitetur, ne mota confertim & ἀθρόως ad pectus præcipitetur, ſed præſtat leuioribus medicamentis eam ſenſim euacuare.

Materia vero craſſa, Agarico, pilul. cochijs, de agarico, de Hiera, cum agarico, vel horum extractis, vel extracto aliquo phlegmagogo euacuanda. Ac ſi potio alicui arriſerit, infundatur Agaricus in decocto cephalico & pectorali.

Capitis Euacuatio particularis.

Particulares capitis euacuationes. Vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis, capitis euacuationes particulares, per Errhina, Apophlegmatiſmos. & Gargariſmos inſtituantur. Non tamen quælibet harum euacuationum in quolibet catarrho tuto inſtitui poteſt, & videndum, ne per illas materia amplius agitata, ad locum, in quem alias cum periculo tendit, affluat, ſed potius ab ea auertatur. Ideòque ſi materia per palatum ad pectus, & præcipuè confertim, fluat, non per maſticatoria, gargariſmos & apophlegmatiſmos euacuanda materia, ſed potius per errhina. Eadem ratio eſt, ſi materia ad ventriculum fluat. Si verò ad oculos aut ad nares iam antea morbo affectas fluat, potius per maſticatoria & apophlegmatiſmos, quam per errhina, euacuanda.

Errhina & apophlegmatiſmi. Errhina autem & Apophlegmatiſmi ſupra *part.* 1. ſunt propoſita. Inter Errhina autem facile hic ſemen nigellæ primas obtinet, quod ſæpius odoratum, in quouis etiam catarrho vtile eſt. Ideòque torrefactum & aceto conſperſum cerebro naribus admoueatur, vel puluerifatum, & cum aqua maioran. miſtum, naribus attrahatur; vel ol. nigel. naribus interioribus illinatur.

Vel: ℞. *Aq. maioran.* ℥. iv ß *ſucci betonic.* ℥. j. *ſem. nigell. pulueriſ* ʒ. ß. *nuc. moſch.* ℈. j. Miſc.

Ditioribus aliquot grana ambræ vel moſchi addantur.

Exempl. gratia. ℞. *Aq. maioran.* ℥. ij. *moſchi* g. ij. *ambr.* g. j. Miſce.

Laudatur & hoc; ℞. *Ligni Guaiaci comminuti* ℥. j. *aq. pura* ℔ j affundatur aqua prius calefacta, & per noctem macerentur, deinde coqu. ad mediam conſumptionem; ſub finem adde *Maioran. rubr. an.* p. ij. Colentur.

In vſu tamen horum remediorum notandum: 1. Ne mox initio, & dum adhuc caput plenum eſt, ac materia nondum concocta, ijs vtamur. 2. Ne fortius reſoluentia in catarrho frigido, cuius materia tenuis eſt, ſola vſurpentur, ne materiæ tenuis ſponte alias ad fauces fluentis impetus ad pectus & pulmones augeatur, ſed incraſſantia quædam, aut quæ impetum humoris ruentis figunt, ijs admiſcenda, qualia ſunt roſæ rubræ, maſtiche, ſpica Indica, ſemen coriandri, gummi iuniperi, atque alia quæ in catarrhi calidi curatione proponentur.

Hinc in catarrho tenui vel ſola maſtiche maſticetur, vel hi trochiſci:

℞. *Nuc. moſchat.* ʒ. j. *maſtich. gummi Arabic. an.* ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua roſarum fiant Trochiſci.

Catarrhum exſiccantia & caput roborantia.

Exiccantia & caput roborantia interna. Corpore & capite conuenienter euacuato, ea adhibeantur, quæ exſiccando reliquam Catarrhi materiam abſumunt, ſimulque caput roborant, partim interna, partim externa medicamenta, quorum multa ſupra *part.* 1. *cap. de Intemp. cap. frigid. & humid. & de Intemp. cap. cum pituita* propoſita fuerunt, quæ hic repetere non libet.

Interna quod attinet, ſumatur de ijs modò lenioribus, modò validioribus, prout vſus poſtulauerit, portio exigua veſperi ante ſomnum, & poſt prandium, vt eorum vis vnà cum vaporibus ingeſti cibi ad caput feratur, manè verò ſtomacho ieiuno plus exhibere licet.

Vtilis eſt & hæc mixtura.

℞. *Spec. lætif. Gal.* ℈. ij. *dianth. diamoſch. dulc. an.* ℈. j. *Aq. anthos. meliſſ. an* ℥. j. *borrag* ℥. ij.

Incaleſcant lento igne, vt ebullire incipiant, & permaneant in infuſione horis 4. poſtea colentur. In Colatura diſſolu. *Conf. Al Kerm.* ʒ. ß. *magiſter. corall. ſmaragdi. an.* ℈. ß. *eſſent. roriſmar.* ʒ. ß. *Aq. cardamomi, apoplectica an.* ʒ. vj. M. De hac mixtura cubitum ituro, & e lecto ſurgenti cochl. j. propinetur.

Monendum & hoc: Calidis cephalicis medicamentis exſiccandi, & vaporum ad caput aſcenſum prohibendi gratia conſeruam roſarum commode admiſceri; etiam in Catarrho frigido.

Vt ℞. *Conſ. roſar. rubr.* ℥. ij. *ſpec. aromat. roſat.* ℈. ij. *nuc. moſchat.* ℈ j. *thuris albiſſ.* ℈. ij. Cum *ſyrupo de roſis ſiccis, aut de betonica*. F. Electuarium, de quo ſub tempus ſomni portio magnitudine nucis iuglandis ſumatur.

Vel: ℞. *Conſerv. roſar. rubr.* ℥ ij. *lauendul. anthos, ſaluiæ an.* ℥. j. *ſpec. dianthos, diambr. aromat. roſat. a.a.* ʒ. ß. *corall. rubr. præpar. pulueris nuc. moſchat. an.* ℈. j. Cum *ſyrupo ſtœchad. ſimpl.* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Conſeru. ſaluiæ. pæon. an.* ʒ. vi. *roriſmar. roſar. aa.* ℥. ß. *nuc. moſchat. condit. myrobalan. chebulor. cond. an.* ʒ. iij. *acori cond.* ʒ. j. *ſpec. diamoſch. d.* ʒ ß. *arom. roſ.* ℈. j. *ſem. pæon.* ʒ. ß. *cubebar.* ℈. j. *coriandr. præpar. margarit. præparat. an.* ℈. ß. Cum *ſyr. de roſis & beton.* q. ſ. F. Electuarium, de quo mane et veſperi portio nucis moſchatæ magnitudine capiatur.

Aliud: ℞. *Conſeru. roriſmarin. ſalu. lauend a a.* ʒ. i. *pæon.* ʒ. j. *roſar.* ℥. ß. *conf. Al Kerm.* ℈. i. *ſpec. diaplir.* ʒ. ß. *ſolut. perlar. coralliorum rubr. an.* ℈. j. *eſſent. ſalu.* ʒ. j. *mithridat.* ʒ. ii. *aq. apoplect.* ʒ. iii. Cum *ſyr. de ſtœchade* F. Electuarium.

Si forma Morſulorum placet ſequens confectio de thure præſtantiſſima eſt.

℞. *Sem. coriandri prap.* ℥. ß. *nucis moſchat, thuris an.* ʒ. iij. *glycyrrh. maſtich. an.* ʒ. ii. *cubebar.* ʒ. i. *conſer. roſar. rubr.* ℥. i. *ſacch. albi* ℥. x. *in aq. roſar. diſſol.* F. Confect. in Morſulis, quorum ſinguli ʒ. iij. pendeant, de quibus mane et veſperi vnus ſumatur.

Vel parentur ſeq. Rotulæ.

℞. *Ol. nuc. moſch. expr.* ʒ. i. *margarit. prap.* ℈. i. *ſmaragdi prep.* ℈. i. *ſacchar. in aq. lauend. diſſol* ℥ vi. F. ſ. a. Rotulæ, de quibus capiantur mane et veſperi 2. vel 3.

Aliæ: ℞. *Spec. diamoſch. diamb. a a.* ʒ. i. *ſuccini albiſſ.* ℈. i. *ol. aniſi.* g. iii. *ſacch. in aq. lauend. diſſol.* ℥. iv. F. Orbiculi.

Vinum etiam hoc contra Catarrhos laudatur:

℞. *Cort. myrobal. omnium an.* ʒ. ii. ß. *cinamomi* ʒ. i. *caryophyl. galang. cubebar. cardamom. granor. paradiſi, nucis muſch. an.* ℈. i. *roſar. rubr. ſiccarum* ʒ ii. *flor. anthos, lauendul.* ʒ. ß. Affundatur vini quantumlibet.

In

In Catarrho diuturniore decoctum ligni Guaiaci, Saſſafras, radic. chinæ, Sarſæparill. cum diæta conueniente exhibitum Cerebrum ab humore frigido ſanat, & liberat. Et omnino in talibus morbis continuatione opus eſt, nec à medicamenti alicuius ſemel atque iterum ſaltem exhibiti vſu ſalus ſperanda eſt. Quam ad rem vtiliſſima ſunt vina medicata, vt & cereuiſię. Exempli gratia.

℞. *Rad. caryophyl.* M. ij. *granor. iuniperi* M. j. *ſarſaparilla.* ℔. j. ß. *ſaluia. roriſmar. chamap. an.* M. iij. *caryophyll. galang. an.* ʒ. ß.

Affundatur ſufficiens quantitas muſti, vel cereuiſiæ recentis in dolio conuenienti, vt fiat vinum vel cereuiſia medicata.

Externa.

Externa.

Externa medicamenta caput roborantia, & catarrhum ſimul exiccantia etiam ſupra *part.* 1. ſunt propoſita, quibus pauca addemus. Adhibeantur imprimis lotiones capitis, & pedum, ſuffitus, pileoli, Cerota, ſeu Emplaſtra, pulueres.

Lotio capitis & pedum.

Capitis & pedum lotiones.

℞. *Fol. beton. maioran. ſaluia, origani an.* M. j. *flor. anthos, chamamel. ſtœchad. vtriuſque an.* M. j. ß. *nigella* ʒ. ij. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione ante prandium, à qua caput linteis calidis probè abſtergatur. Efficacius remedium erit, ſi de ſublimi Embrochæ modò in caput dimittatur.

Etiam Thermarum aquæ vim ſulphuris habentes per Embrocham capiti immiſſæ plurimum valent ad ſiccandum Catarrhum frigidum; ſi poſt diligentem capitis purgationem adhibeantur, ac victus ratio idonea ſeruetur.

Suffitus.

Suffitus.

Ad ſuffitum linteorum, quibus caput exſiccatur, vel tegumentorum capitis hic puluis vtilis eſt:

℞. *Trochiſ. alipta moſchat. fol. ſaluia, maioran. roriſmar. an.* ʒ. ß. *lauri, caryophyll. cinamom. ligni aloes an.* ℈. j. *thuris, ſtyrachis calamit. an.* ʒ. j. F. Puluis carbonibus inijciendus.

Si cum mucilagine Tragacanth. excipiantur, paſtilli formari poſſunt, ſuper carbones inijciendi.

Vel: ℞. *Benzoin* ʒ. ij. *ſtyracis calamit.* ʒ. j. *ligni aloes, cinamom. an.* ʒ. ß. *caryophyll.* ʒ. j. ß. *moſchi* gr. vj. F. Puluis, vel Trochiſci carbonibus inijciendi pro ſuffitu.

Pileolus.

Pileoli ſeu cucuphę.

℞. *Fol. Maioran. ſaluia, origani an.* ʒ. j. *flor. ſtœchad. Arabic.* ʒ. ß. *lauendul. roriſmarini, caryophyll. macis, nuc. moſchat. ligni aloes an.* ℈. j. *thuris* ʒ. ß. *roſar. rubr. ſiccar.* ʒ. ij.

Trita & ſacculo ex ſindone rubro parato inſuta ſuturæ coronali imponantur.

Vel: ℞. *Flor. roſar. rubr.* M. j. *meliſſ. origan. beton. roriſmar. an.* M. ß. *thuris, maſtich. ligni aloes, gran. iuniperi an.* ʒ. iij. *nucis moſch. macis, an.* ʒ. j. *caryophyll.* ʒ. ß. *nucis cupreſſ.* ʒ. j ß. *gran. Kerm.* ʒ. j. ß.

Præparata l. a. ſindoni rubro, ad formam pileoli concinnato includantur, & cum goſſyp. interſuantur.

Alius: ℞. *Fol. meliſſ. maioran. beton. ſummit. origani an.* M. ß. *roſar. rubr.* p. ij. *nucis moſch. caryophyll. an.* ʒ. ij. *granor. Kermes, macis an.* ʒ. j. ß. *thuris. maſtich. an.* ʒ. iij.

In puluerem groſſum redacta ſerico rubro includantur, & interpaſſentur, F. pileolus.

Puluis capitis inſpergendus.

Sub ingreſſum lecti anterior pars capitis hoc puluere conſpergatur:

℞. *Nigella torrefact.* ʒ. ij. *rad. cyperi* ʒ. j. *flor. roſar. rub. ſtœchad. Arabic. an.* p. ij. *nuc. moſch. caryophyll. an.* ℈. ij. *ſuccini* ℈. j. F. Puluis.

Vel: ℞. *Origani, ſtœchad. Arab. maioran. an.* ℈. j. *roſar. rubr. gummi iuniperi an.* ʒ. j. ß. *ligni aloes* ʒ. j. *macis* ʒ. ij. F. Puluis.

Alius: ℞. *Benzoin* ʒ. vj. *ſtyrac. calam. ligni aloes an.* ʒ. j ß F. Puluis groſſus.

Odoramenta.

Odoramenta.

Ad Odoramenta pertinent ſuffitus ſupra enumerati. Nigella quoque acero roſacco quatuor dies macerata, & pulueriſata, ac cum aqua maioranæ miſta & in nares attracta nō tantum caput purgat, ſed & roborat.

Vel: ℞. *Roſar. rubr. caryophyll. ſem. nigella, cinamomi, nuc. moſch. an.* ℈. ij. *ſtyracis calamit.* ℈. ß *moſchi* gr. iij.

Includantur ſerico, fiatque nodulus odoratu caput ſiccans & roborans. Pomorum ambræ & Balſamorum deſcriptiones ad caput exſiccandam, ſuprà *par.* 1. propoſitæ ſunt.

Cerota & Emplaſtra.

Cerota & Emplaſtra.

Bregmati etiam imponi poſſunt Cerotum de Betonica in diſpenſatorio Auguſtano deſcriptum, vel Montagnanæ hoc;

℞. *Ladani. gummi elemi, iuniperi, thuris, ſtyracis liquid. calamith. myrrha an.* ʒ. j.

Commiſta diligenter in formam Ceroti redigantur.

Vel ℞. *Maſtich. ſandarac. nucis moſch. caryophyll. an.* ℈. j. *ladani* ʒ. vj.

Ducantur piſtillo calido in mortario, & addita olei maſtichini ſ. q. F. Emplaſtrum.

Vel: ℞. *Macis, nuc. moſch. ſandarac. maſtich. thuris, ſtyrac. calam. an.* ʒ. j. ß. *roſar. rubr.* ℥. ß. *ladani* ℥. viij. *terebinth. cera an.* q. ſ. f. maſſa, de qua portio q. ſ. corio rubro ad conuenientem formam inducatur, ſericumque rubrum ſuperducatur, & interpaſſetur.

Vel: ℞. *Flor. roſar. rubr.* ℥. ij. *gummi iuniper.* ℥. j. *macis, nucis moſch. an.* ℥. ß. *caryophyll.* ℈. j. F. Puluis ſubtilis, & cum *ladani, cera, ol. chamamel. vel irini ſ. q.* F. Ceratum.

Qua ratione autem Catarrhi fluxioni, ſi impetuoſior ſit, & cum periculo ad aliquam partem conſertim ruat, occurrendum ſit, paulò poſt in Curatione Catarrhi calidi dicetur.

De Catarrhi calidi curatione.

Catarrhi calidi curatio.

Si verò materia Catarrhi ſit calida, primò imminuatur leni pharmaco, ex decocto iuiubar. ſebeſten, prunor. flor. violarum, capillorum Veneris, glycyrrh. hordei, in quo mannæ ℥. j. ß. diſſoluta ſit, aut Syrup. roſar. ſolut. ℥. iij. vel iiij. exhibeantur.

Venæ ſectio.

Si ſit corpus calidiore ſanguine repletum, vt metuendum ſit, materiam ad caput affluxuram, atque ipſa materia tenuis in partem aliquam cum vitæ periculo ruat, venæ ſectione opus eſt, quæ corpus refrigeret, materiam euacuet, & ne ad caput, atque hinc ad partem aliquam cum periculo ruat, impedit. Si autem propter vires aut ætatem venæ ſectione vti non liceat; cucurbitulæ illius vicem ſuppleant.

Præparantia.

Poſtea adhibeantur, quæ humoris feruorem ac acrimoniam mitigant, vt ſunt Syrup. de roſ. ſiccis, de ſucco acetoſ. violar. de nymph. de papau. cum aquis & decoctis refrigerantibus ac modicè adſtringentibus.

Propinetur igitur ex. gr. talis hauſtus.

℞. *Aq. papauer. borrag. an.* ℥. j. ß. *Syrup. violar.* ℥. ß. *eſſent. papapau.* ℈. ß *ſpir. vitrioli acidi* gutt. v. M.

Purgantia.

Euacuetur deinde materia rhabarbaro, tamarind. electuar. diacathol. diaprunis, diaſebeſten, roſato Meſue, de ſucco roſar. pil. Arab aureis & aliis, quæ humori huic conueniunt. Corpore euacuato caput etiam priuatim euacuandum, vt antea dictum. Cauendum tamen, ne materia tenuis nimium agitetur, vnde periculum ſit, ne ad pulmones cum impetu fluat.

Exſiccantia & caput roborantia interna & externa.

Capite quoque euacuato, reliquiæ exiccandæ & caput roborandum. Interna ſunt conſerua roſar. ſpec. aromat. roſat. thus, nux moſchat. Extra verò puluis capiti inſpergatur, aut ſacculus imponatur, ex floribus roſar. rubra. ſem. coriandr. præpar. ſantalis, cortic. papau. albi, gummi iuniperi, thure, maſtiche, quorum

formu-

ʒ. ij. Cum *Syrup. de papauer. q. ſ.* F. Trochiſci ſublinguales, de quibus vnus atque alter ſæpius die noctuque in ore detineatur.

Alij: ℞. *Boli armen. præpar.* ʒ. j. *gumm. tragac* [illegible] *papau. alb. an.* ʒ. ß. *gumm. arab.* ℈. ij. *glycyrrh.* ʒ. ß. *pinear.* ʒ. ii. ß. *ſacch.* ℥. i. ß. Puluerisata excipiantur mucilag. ſem. pſylij & F. ſ. a. trochiſci ſublinguales.

Vel: ℞. *Amyli* ʒ. ii. *ſem. lattuc. papau. albi an.* ℥. i. *gumm. arab. tragacanth. an.* ʒ. ß. *boli armen.* ℈. ii. cum *mucilagine ſem. pſyll.* F. Pilulæ ſub lingua tenendæ.

Si humor ſalſus ſit, ſpica addatur, aut ſpica noctu in ore teneatur, quod tanquam expertum Meſues commendat.

Suffitus, Odoramenta.

Suffitus & odoramenta.

℞. *Sem. Coriandri an.* ℈. ii. *gummi hederæ, iuniperi, maſtich. thuris an.* ℈. ß. *trochiſcor. de camphora, ſem. papau. an.* ℥. iv. F. Puluis, cuius accenſi fumus naribus excipiatur, vel eo capitis tegumenta ſuffiantur.

Vel: ℞. *Sandar. arab.* ʒ. i. *maſtich. ſuccini alb. an.* ʒ. ß. F. Puluis.

Alius: ℞. *Puluer. ſuccini alb.* ʒ. ii. *maſtich.* ʒ. i. ß. *thuris, ſandarac an.* ʒ. ß. *gum. animæ, & tacamahac. an.* ʒ. ß. *flor. roſarum rubrarum* p. i. F. puluis groſſus.

℞. *Styrac. calamit. caryophyll. nucis moſchat. maſtich. thuris, ladani an.* ℈ i. *ambræ* ℥. iv. cum *aqua roſar.* F. Trochiſci carbonibus iniiciendi in Catarrho frigido.

In Aſthmaticis tamen ſuffitus vix conueniunt, vt nec ij, quibus caput debile eſt, ſuffitus vehementes ferunt, ſed ſufficit cum ſtyrace & momento thuris ac ſuccini albi carbonibus inſperſi ſuffitum excitare.

Noduli & pulueres capiti inſpergendi.

℞. *Santal. albi, rubri an.* ℈. ii. *citrini* ʒ j ß. *roſar. rubr. cortic. papau. albi an.* ʒ ij. Redigantur in puluerem, & nodulo inſerantur, qui aqua roſar. madidus odorandus præbeatur in Catarrho calido.

Vtilis eſt & ſequens nodulus.

℞. *Flor. roſar. violar. an.* p. ii. *ſantalor. omnium an.* ℈. j. *camphor.* ℥. v. Conciſa includantur nodulo ex ſindone rubro parato.

Vel: ℞. *Roſar. rubrar.* ʒ. ii. *gummi iuniperi* ℈. ii. *nuc. moſch. macis an.* ℈. ß. *roſar. rubrar. balauſt. an.* ʒ. i. *ſem. peon. thuris, maſtich. an.* ℈. i. *nuc. cupreſſi* ℈. ß. Cum Serico F. Sacculus pro capite in Catarrho calido.

Vel: ℞. *Gummi iuniperi, tragacanth. caryophyll. macerator. in aqua roſar. & exſiccat. an.* ʒ. ii. *nucis moſchat. macis, flor. ſtœchad. arab. an.* ℈. ii. *roſar. rubr. myrtillor. an.* ℈. i. Cum Serico F. Sacculus.

Non incommodè etiam capiti inſpergi poteſt ſequens puluis.

℞. *Succini alb. ſandarac. arab. maſtich. benzoin. nucis moſch. an.* ℥. i. *cubebar.* ℥. ß. *thuris* ʒ. v. ℈. i. *cortic. thuris* ʒ. ii. F. Puluis.

Ceratum.

Cerata.

Ceratum ex maſtiche, gummi iuniperi, nuc. moſchat. caryophyll. ladano ſupra fuit propoſitum, quod & hic locum habet.

De Catarrho ſuffocatiuo.

De Catarrho per venas ruente, vide Hippocr. aph.

Etſi ex ijs, quæ hactenus de catarrho ſiſtendo & inhibendo diximus, facile etiam, qua ratione catarrhus ſuffocatiuus curandus ſit, pateat: tamen in ſpecie aliquid ea de re addere non inutile fuerit.

Catarrhi ſuffocatiui Curatio.

Si quando Catarrhus tanto impetu ad pulmones fluit, vt ſuffocationis periculum impendeat, danda opera, vt materia in plures partes ſtatim diſtrahatur, reuellendo, deriuando, catarrhuſque ſiſtatur internis & externis medicamentis exhibitis.

Auxilia.

Acribus nimirum clyſteribus aluus prouocetur, extrema fricentur vinciantu rque, cruribus & brachiis cucurbitulæ affigantur, venæ ſectio etiam, ſi opus ſit, ſine vlla mora adminiſtretur, purgantibus materia à pulmonibus auerſa trahatur in ventriculum & inteſtina; gargariſmis adſtringentibus & aliis, quorum formulæ antè propoſitæ, fluxus intercipiatur & ſiſtatur. Poſteà fumus excitetur è maſtiche, thure & ſuccino. Per vices etiam acetum roſaceum ſuper lapid. ignit. affundatur. Alii gummi tacamahacæ ſolum cum paſtillo calido diſſolutum, & alutæ inductum bregmati & temporibus applicant. Nonnulli puluerem ſuccini, thuris, & maſtich. cum album. oui, & aqu. roſar. impaſtant, quod linteo illinunt, & fronti temporibuſque admouent. Quod tamen poſt horam aliquandiu remouendum, ne catarrhum plus iuſto ſiſtat: hinc renouandum. Nucha inungatur ol. ſuccini, vel ſeq. vnguentum adhibeatur capiti, quod efficaciſſimum eſt:

℞. *Pul. nuc. cupreſſ. alumin. vſti, vitrioli vini, pyrethri, olibani, maſtich. camphor. gallar. cortic. granator. roſar. rubr. an.* ʒ. ß. Cum aqu. fol. quercus q. ſ. miſc. addendo *ſucc. acaciæ. cydonior. an.* ℥. ß M.

Si maximum periculum inſtet, phœnigmis quandoque & veſicatoriis opus eſt. Phœnigmi hæc formula erit.

℞. *Rad. Aſphodeli, baccar. lauri, gummi iuniperi, rad. pyrethri, piper. longi, ſinapis an.* ʒ. i.

Terantur in puluerem, & inuncto prius vertici oleo coſtino aliquid eius inſpergatur circa ſuturam coronalem; vel cum oleo Euphorbii & cera F. Cerotum ſuturæ coronali imponendum.

℞. *Nigell. torrefact.* ℥. ß. *ſinapi* ʒ. iii. *thuris, maſtich. an.* ʒ. i. ß. *fimi columbini, farinæ hordei an.* ℥. ß. *oxymelit. ſimpl. q. ſ.* F. Emplaſtrum pro ſutura coronali.

℞. *Fermenti parum, caricam pinguem* N. i. *cantarid. alis abſciſſis & capitibus* N. vi. cum aceto ſcillitico fiat maſſa, quæ capite raſo ſuturæ coronali imponatur, & poſt ſex circiter horas veſicas excitata rumpatur. Vel applicetur tale veſicatorium.

℞. *Ol. caſtor. coſtini an.* ℥. ß. *pulu. cantharid. præp.* ℈ ii. *fermenti acerrimi q. ſ.* F. Cataplaſma, ducatur ſuper alutа longitud. 4. & latitud. 3. digitorum, & parti capitis anteriori raſæ applicetur, vel ad primam colli vertebram, & per noctem relinquatur.

Locum etiam hic habet Ceratum Galeni de ſtercore columbarum & thapſia, cuius ſuprà fuit facta mentio. Proliciatur quoque pituita è naribus, palatique inunctionibus incitetur ad expulſionem.

Et ſi materia craſſa eſt, ac magna eiuſdem copia in pectore continentur, Loch de ſcilla cum oxymelite & ammoniaco eſt dandum, & alia, quæ in Aſthmate ſunt vtilia.

Partium, ad quas Catarrhus ruit, roboratio.

Partium recipientium roboratio.

Etſi diuertentibus & catarrhum intercipientibus ipſi quoque parti recipienti conſulatur: tamen etiam vtile eſt, ipſam partem recipientem confirmare per adſtringentia, quibus expultrix ita roboratur, vt non ſolum non admittat materiam à capite ruentem, ſed & eam expellat. Talia ſunt, roſæ, balauſtia, plantag. myrtill. bolus armenus, nuc. cupreſſi & ſimilia, quæ pro partium varietate, alio atque alio modo exhibenda. Pectori tamen & pulmoni adſtringentia non conueniunt, præſertim poſtquam materia influxit, quæ nullo modo in pectore retineri, ſed reuci debet.

Vbi verò deſtillatio in parte recipiente peculiarem morbum generat, in oculo ophtalmiam, in alia parte alium, peculiares illorum morborum curationes requiruntur, de quibus ſuo loco dicetur.

Qua ratione partium, quæ Catarrho materiam ſuppeditant, ſit habenda ratio.

Partes materiam Catarrho ſuppeditantes tractandi ratio.

Vnum adhuc in Catarrhi curatione reſtat, qua ratione ſcilicet partes tractandæ ſint, quæ Catarrho ſuppeditant materiam. Vbi in genere tenendum, quæcunque etiam pars materiam Catarrho ſuppeditet, vtile eſſe, vt ii, qui Catarrhis frequenter obnoxii ſunt, ſingulis menſibus, paulò ante nouilunium corpus leuiter purgent, idque iis præcipuè neceſſarium eſt, quibus

alius

aluus eſt ſiccior. Niſi enim aluus quotidie ſuum officium ſponte faciat, & caput & alia membra vaporibus, replentur. Ideóque danda opera, vt aluus quotidie reſpondeat.

Quod niſi fiat, lenioribus medicamentis id procurandum. Et cum ſæpe accidat, vt membrum aliquod vitioſum habitum contraxerit, vnde quotidie aliquid materię ad caput tranſmittitur, atque inde Catarrhi & alij morbi excitantur; in tali caſu ſæpe requirit neceſſitas, vt fonticulus excitetur; quod commodiſſimè fit in brachio, vt materia illa propiore via euacuetur.

Ventriculi in catarrho vt habenda ratio.

In ſpecie, vt ſuprà etiam *part.*1. dictum, ſi ventriculi frigidioris vitio materia catarrhi ſubminiſtretur, ventriculus cibo & potu non eſt grauandus; neq; ea aſſumenda, quæ vapores & fumos multos in caput emittunt. Ideóque nec generoſa vina bibenda, nec raphanus, cœpe, porrum, ſinapi, & id genus alia vſurpanda: Item viſcida, lenta, pituitoſa vitanda. Condiendus verò cibus aromatibus, macere, caryophyllis, nuce moſchata, ſaluia, roremarino, maiorana; & poſt cibum ſemen coriandri, aniſi, fœniculi ſaccharo incruſtata, & alia ſuprà propoſita ſumenda. In vſu tamen aromatum obſeruandum, medicamenta ea moderatè vſurpanda, vt cibum ſaltem condiant, non verò caliditate epati & renibus noceant: ſanguinem, que acrem generent, aut caput imbecillum petant. Roborandus quoque ventriculus medicamentis cum internis, tum externis, quæ ſuo loco proponentur.

Epatis.

Ventriculo ſuum officium rectè faciente etiam Epar melius habet. Ipſi tamen quoque, ſi opus ſit, ſuccurrendum. Sit ergo in intemperie calida Epatis vſus frequens hordei; Cichorium ſæpe vſurpetur, vt & ſpecies diarrhod. Abbatis & ſimilia. Ita ſi pars aliqua alia, vt lien vel vterus materiam catarrho ſuppeditet, ad eam primum, præcipuè in præſeruatione à catarrho, curatio dirigenda eſt.

Diæta.

Diæta.

Medicamentis hactenus propoſitis Diæta reſpondeat neceſſe eſt. Aer ſit temperatus, & in Catarrho frigido nonnihil calidior. Venti Auſtrini & Aquilonares vitentur, & ſubita omnis modò ad frigidum, modò ad calidum mutatio. Nocet etiam cibus copioſior: vnde Celſus dimidium de conſueto demit. Vitentur, vt antea etiam dictum, cibi concoctu difficiles, vaporoſi, acres, excrementitij. Cœna parca ſit. Quanquam enim nonnulli contrarium ſtatuant: tamen non ſolùm experientia conſtat, cœnam lautiorem catarrho obnoxijs parum commodam eſſe, ſed idem quoque ratio ſuadet. Si enim parum cibi aſſumatur, natura facilius & rectius in humoribus vitioſis noctu & in quiete coquendis occupari poteſt; neque tot vapores & halitus in cerebrum attolluntur, qui per ſomnum vt in vigilijs ita diſcuti non poſſunt, ſed in capite retenti Catarrhum augent. In ſecundis menſis ad vapores reprimendos vtile eſt ſumere aliquid de carne cydoniorum, vel pyris coctis, item coriandrum & tragemata ſuprà *part.*1. propoſita. Ab omni potu caput vehementer replente abſtinendum. In noſtris tamen regionibus frigidioribus & crapula noſtrorum hominum moderatus vſus vini concedi poteſt, vt auctus calor natiuus Catarrhi maturationem promoueat. Cereuiſia non contineatur in vaſis valde picatis. Poſt cibum neque legere neque ſcribere iubet Celſus *lib.*1. *capit.*5.

Aer.

Cibus & potus.

Somnus ſit moderatus, nec eorum conſilium audiendum, qui catarrho laborantibus vigilias præcipiunt. Vigiliæ enim cruditatem pariunt. Dormiendum itaque moderatè, ſed non de die, niſi quis forſan diu ſomno meridiano aſſuetus ſit, aut noctu vigilauerit. Diurnus enim ſomnus, & qui à cibi repletione initium, caput replet. Quæ autem forma decubitus & ſitus capitis eſſe debeat, mox *quæſt.*2. dicetur.

QVÆSTIO I.

An Cerota & Emplaſtra è fimo columbino & thapſia in Catarrho calido conueniat.

Galenus 5. *med. meth. cap.*13. de catarrho calido cum impetu ruente, & ſanguinis ſputum excitante, cum metu exulcerationis pulmonum agens, hiſtoriamque curationis, quam in nobili fœmina Romæ peregerat, narrans, inter medicamenta ab initio adhibita etiam mentionem facit ceroti ex fimo ſylueſtrium columbarum, quod vertici impoſuit; nec non eius, quod ex Thapſia parauit. Idem ex Thapſia cerotum etiam *cap.*14. proponit. Idem cerotum in catarrho, vbi de pulmonum exulceratione metus eſt, proponit Aetius *tetrabib. lib.*2. *ſerm.*4. *cap.*60. Paulus Aegineta *lib.*3. *cap.*31. qui tamen illud non ſtatim initio proponit, ſed vbi alijs remedijs malum non ceſſit. Habet idem remedium Auicennas *lib.*3. *Fen.*10. *tract.*3. *cap.*6. qui ipſe tamen etiam non ſtatim initio, ſed vbi alia remedia non proſunt, illud adhibet. Alexander tamen Trallianus *ex allegat. cap.*15. *lib.*5. *method. med. Galeni* catarrhum illum calidum, ſalſum, & acrem fuiſſe, ac caput illius feminæ in temperie calida laboraſſe colligens, reprehendit curationem propoſitam, eo nomine, quod nullo refrigerante & humectante medicamento vſus Galenus ſtatim ab initio ſiccantia & calefacientia adhibuerit, quibus caput calidius redderetur, & catarrhi acrimonia adaugeretur. Ideòque ipſe potius primùm refrigerantibus & humectantibus, quæ acrimoniam catarrhi temperent, vtendum cenſet. Imò ipſe Galenus, 6. *de tuenda ſanit. cap.*9. medicamentum ex thapſia & ſinapi nocere ſcribit, vbi caput intemperie calida laborat.

Hieronymus Capiuaccius, vt Galenum contra Trallianum tueatur, docet, calefacientia tribus nominibus vſurpari poſſe, vel tanquam euacuantia, vel tanquam retrahentia, vel tanquam calefacientia: Galenum autem ijs vſum potiſſimum eſſe, vt retraherent materiam, deinde etiam vt inſenſibiliter eam diſcuterent. Quæ reſponſio ſi rectè explicetur, locum habere poteſt. Etenim cùm Galenus ipſe agnouerit, catarrhum illum calidum & ſalſum fuiſſe, nullo modo ad calefaciendum, ſed ad catarrhum illum retrahendum vſum fuiſſe, planum eſt. Quod verò ſtatim initio cerato tali vſus eſt, metus vrgentis periculi fecit. Etenim etſi adfuerit in propoſito catarrho intemperies calida, quæ refrigerationem poſtulabat: tamen plus vrgebat fluxus præceps materiæ ad pulmones, quam caliditas, vtpote quæ iam ſputum ſanguinis excitabat, & metum exulcerationis pulmonem incutiebat. Et licet nonnihil augeretur intemperies capitis & cauſſæ morbiferæ: tamen per hoc remedium maximum periculum declinabatur, quo euitato poſtea intemperiem capitis & materiæ corrigere licet. Refrigerantibus & exſiccantibus idem præſtari non poteſt. Cùm enim ſint partium craſſarum, tardè operantur, & exprimunt potius humorem, atque effectum, qui ſtatim expetitur, non præſtant. Si autem deſtillatio non vrgeat, nec fluxus ſit præceps, in intemperie calida à calefacientibus abſtinere tutius eſt: de quo caſu intelligendus eſt locus Galeni, 6. *de tuenda ſanitate cap.*9. Loquitur enim ibi de deſtillatione non vrgente, & quæ in latitudine ſanitatis accidit.

Nota.

QVÆSTIO II.

Quænam forma decubitus & ſitus capitis in Catarrho eſſe debeat?

De forma decubitus & capitis ſitu ſomni tempore in *libr.*3. Auicennæ non idem ſentire videntur Interpretes.

Forma decubitus in Catarrho.

pretes. Etſi enim de curatione Catarrhi & deſtillationis tractans Auicennas, *3. fen. 5. tract. 1. cap. vlt.* inter alia quæ de ſomno monet, & hoc præcipit, vt, qui catarrho ſunt obnoxij, capite dormiant minime eleuato, ſed potius demiſſo, decliuique puluinari; olim tamen aliter hunc locum legerunt, ita nimirum, *& oportet ſecundum omnem diſpoſitionem, vt regatur cum eleuatione capitis, & eleuetur puluinar.*

Verum enim verò non ita ſimpliciter hoc nec illud affirmari poteſt. Etenim ſitus capitis conueniens eligendus, vel ob materiæ ad caput aſcenſum, vel ob eiuſdem è capite delapſum. Aſcenſum vaporum quod attinet, ſcribit Ariſtotel. 10. *Problem.* ideò bruta non laborare deſtillationibus, ſicut homines, quoniam brutis calor & humores, qui calorem ſequuntur, in armos ſeſe efferant, vnde per refractionem diſiecti partim quidem in ceruicem & caput, partim in ſpinam & lumbos, & ita in vnam partem ferantur; cùm in homine, qui figuram erectam habet, calor non diſpartitus non partim ad anteriora, partim ad poſteriora, ſed totus ad caput eleuatur, quem humores ſequuntur. Hanc Ariſtotelis rationem etiam in Catarrhis locum habere putat. Hieronymus Mercurial *cap. 15. libr. 2. variar. lect.* & in figura ac ſitu capitis recto et eleuato plus vaporis et humoris ad caput ferri putat, quam in ſitu decliui. Verùm non ſatis firma eſt hæc ratio, et tum ſolum locum haberet, ſi vapores et humores liberè inſtar vaporum in aere, aut fumorum in fumo vel fornace, et non vaſis maximam partem concluſi ad caput ferrentur; ſed cùm per vaſa præcipuè aſcendant, ratio hæc locum hic non habet, et cùm in brutis, tùm in homine ex hepate ac corde humores et vapores per venas et arterias ad caput feruntur. Imò ſi humores attendendi ſint, cùm illi ſua natura ſint graues, difficilius in erecta figura, quam decliui, caput petunt: vnde rectè ſcribit Oribaſius (quod et experientia docet) *libro ſexto collect. in fine cap. 1.* de cubitum à pedibus altiorem caput replere et inſtrumenta ſenſuum. Deſcenſum vero Catarrhi quod attinet, diſtinctione opus eſt. Si materia iam ſit in capite ſeu ibi genita, ſeu aliunde tranſmiſſa, erecta capitis figura, facilius materia delabitur, quæ grauis eſt. Ideoque conſiderandum, vtrum plus vrgeat incommodum, quod partibus inferioribus delapſu Catarrhi infertur; an verò commodum, quod accidit capite ſeſe in inferiora et partes ignobiles exonerante. Si illud plus vrgeat, capite decliui cubandum, aut certè non valde erecto; Si hoc, capite recto. Si tamen adſit difficultas ſpirandi, quod ſæpè in deſtillatione accidit, caput in lecto ſublime habendum eſt, vt monet Celſus *libr. 4. cap. 4.*

De excrementis cerebri retentis.

Vt excrementa cerebri quandoque copioſius, quam par eſt, euacuari ſolent: ita eadem quandoque præter naturam retinentur. E quibus cerebro retentis varia mala, Epilepſia, Apoplexia, carus, et ſimilia oriuntur. Retinentur autem vel obſtructis vijs, vel dum facultas expultrix officium non facit. Aperiunt verò vias et facultatem ad expellendum, irritant Errhina et Apophlegmatiſmi, de quibus ſuprà *part. 1.* et hactenus ſæpius dictum. Topica quoque reſoluentia, quæ materiam inſenſibiliter diſcutiunt, alijs præmiſſis vtiliter vſurpantur, de quibus etiam ſuprà dictum.

Si nares ſint obſtructæ, vnguento aliquo humectante et attenuante ſuperior pars naſi illinatur.

Vt: *℞. Ol. amygdal. dulc, amarar. adipis gallinæ an.* ℥. ß. M.

Naribus attrahatur aqua maioranæ, in qua ſemen nigellæ maceratum ſit.

Vel: ℞. *Betonic. maior. viridium an.* M. ij. exprimatur ſuccus et naribus attrahatur. Infantibus commodè particula butyri ſine ſale magnitudine piſi naribus inditur.

LIBRI PRIMI
PARS TERTIA.

De Morbis ac Symptomatibus, quæ accidunt organis ac functionibus ſenſuum externorum.

SECTIO PRIMA.

De Symptomatibus ſenſus, tactus & dolore Capitis.

CAPVT PRIMVM.

De Stupore & Torpore.

CVM hactenus morbos, qui cerebro & capiti accidere ſolent, & ſymptomata, quæ in actionibus ſenſuum internorum, & motu voluntario, vt & in excrementis cerebri contingunt, explicauerimus: proximum iam eſt, vt morbos, qui organa ſenſuum externorum infeſtare, & ſymptomata, quæ in actionibus ſenſuum externorum obeundis accidere ſolent, explicemus. Cùm verò ſenſus tactus communiſſimus ſit, & omnibus reliquorum ſenſuum organis inſit, ab eo initium facere libet. Cùm verò in tactus organo, vt in aliorum ſenſuum organis, multi morbi non occurrant, ſaltem de ſymptomatibus dicemus. Quæ verò de morbis dici poſſunt, inter cauſſas eorum proponentur.

Tactus autem inſtrumentum eſſe membranam in Inſtitut. *lib.* 1, *cap.* 12. monſtrauimus. Læditur autem Tactus, cùm imminuitur, vel aboletur, vel deprauatur. Imminuitur, & aboletur in ſtupore & torpore; deprauatur in dolore, de quibus iam dicendum.

Stupor. Νάρκη & *νάρκωσις*, Latinis ſtupor ſeu torpor, etſi in genere actionum imbecillitatem ſignificat, quo ſenſu Hippocrates, 6. *Epid. comm.*2. *νάρκωσιν γνώμης*, mentis ſtuporem & hebetudinem dixit, & 6. *Epid. comm.* 3. *text.* 1. *νάρκωσιν κοιλίας*, ventris ſtuporem & ſegnitiem: tamen in ſpecie ſenſus tactus & ſæpe etiam motus imbecillitatem ſignificat, quam Germani obdormitionem nominant, quæ nihil aliud eſt, quam inchoata paralyſis, cauſſarum ſaltem magnitudine à vera paralyſi differens.

Cauſſa.

Cauſſa continens huius mali eſt ſpirituum animalium ſenſui & motui in parte aliqua deſtinatorum defectus. Cùm enim partes ſenſui tactus deſtinatæ membranoſæ ſint; patet hinc, ſubiectum ſtuporis eſſe partes, quatenus membranoſæ & neruoſæ ſunt. Et cùm eædem partes ſuas actiones expediant ſpirituum animalium beneficio, & ſpiritibus animalibus denegatis, nulla actio animalis perfici poſſit: manifeſtum hinc euadit, proximam ſtuporis cauſſam eſſe ſpirituum animalium defectum, atque ita ſtupor & torpor erit ſenſus tactus, nonnunquam & motus imminutio, vel etiam abolitio, à ſpirituum animalium defectu orta. Hinc torpor præludium atque initium quoddam paralyſis eſt. Senſus enim tactus non plane extinctus, ſed admodum labefactatus eſt.

Et quanquam interdum in toto corpore ſtupor accidat, ſicut Braſſauol. vt ad *Aphor.* 9. *libr.* 7. refert, vidit quendam ab hæmorrhagia narium corporis totius ſtuporem incurriſſe, quem mors excepit, nil proficientibus remedijs, & Fernelius ſcribit, *lib.* 5. *path. cap.* 3. vniuerſi corporis cutem ex crapula & vinolentia ſtupore affectum illæſo motu; refertque etiam Matthiolus, ruſticum quendam, cum haſta ſerpentem prægrandem occidiſſet, duobus annis poſtea vniuerſi fere corporis ſtupore laboraſſe: tamen rariſſimum hoc eſt, & plerumque ſaltem vna pars vel plures ſtupore afficiuntur.

Cauſſæ ergo omnes, quas nuper in paralyſi recenſuimus, & hic locum habent, quæ ſaltem hic ſunt minores & leuiores. Deficiunt nimirum ſpiritus, quia non tranſmittuntur, vel quia tranſmiſſi non admittuntur, vel licet influant, cùm ipſa parte male diſpoſita non vniuntur. Non tranſmittuntur, vbi vitium eſt in cerebro, quod rariſſimè accidit. Nonnunquam tamen id euenit neruorum principio affecto: frequentius verò accidit vel ipſius partis, quæ ſtupore laborat, vitio, vel neruorum, per quos ſpiritus animalis tranſmittitur. Neque enim in parte affecta cauſſa ſemper quærenda eſt, quod empirici faciunt, habeturque huiuſmodi exemplum apud Galenum, 1. *de loc. affect. cap.* 6. Occurrit Galeno quidam, medicamentum digitis adhibitum oſtendens, dixitque, triginta iam diebus ſenſum ſe amiſiſſe, illæſo ſeruato motu, ſed nihil autem ab impoſitis medicamentis percipere potuiſſe. Galenus, cum interrogaſſet, cuiuſmodi remedium adhibuiſſet, atque intelligeret, ad rem id eſſe idoneum, cauſſam inueſtigare cœpit, cur nullum ab eo auxilium conſequeretur. Inquirens ergo, quæ præceſſerant accidentia, inuenit, atque ex ægri relatione cognouit, eum è vehiculo decidiſſe, & non multò poſt digitorum hunc affectum incurriſſe. Et cùm animaduerteret, in primo exortu nerui poſt ſeptimam vertebram oriundi cauſſam mali hærere, idem illud medicamentum a digitis amouit & dorſo applicauit, atque ita ſenſum in digitis cum multorum admiratione recuperauit. Partis verò ipſius vitio ſtupor excitatur, cùm, licet ſpiritus animalis influat, conſtitutio partis ſiue à frigiditate ſiue ab occulta qualitate mutata eſt, à ſpiritu animali non, vt debet, afficitur, neque vis ſentiendi in actum deduci poteſt. Etſi verò etiam ab externo frigore temperies partis mutari & hoc modo ſtupor induci poſſit, ſicut ex 1. *de loc. affect. cap.* 4. & 6. videre eſt: tamen quæ narcotica dicuntur, non frigiditate, ſed occulta vi & malignitate id præſtant, vt de torpedine piſce naturalis hiſtoriæ ſcriptores referunt, & de ruſtico, qui cùm ſerpentem haſta transfodiſſet, in ſtuporem totius corporis incidit, hiſtoriam ex Matthiolo ſuprà recenſuimus.

Plura, quæ ſuprà de cauſſis Paralyſis dicta ſunt, hic

de

de cauſſa ſtuporis afferre opus non eſt. Hoc ſaltem monendum aut repetendum, nemmè rectè ſtuporis, vt & paralyſis, alicuius partis cauſſas omnes recte inueſtigare poſſe, qui anatomiæ gnarus non eſt, & cognitum nõ habet, vnde quælibet pars neruos ſuos accipiat; cùm ſæpe accidat, vt non in ipſa parte affecta, ſed loco remotiore, in nerui principio vel eius ductu, cauſſa mali hæreat.

Differentia.

Stupor 1. vel ſimplex eſt; ſenſus tactus videlicet ſolius læſio, vel cum læſione aliqua motus coniunctus. 2. Stupor alius eſt totius corporis, ac artuum imprimis extremorum, alius certæ cuiuſdam particulæ.

Signa Diagnoſtica.

Affectus ipſe ex relatione ægrotantis cognoſcitur, qui ſe vel nullo modo, vel difficulter & obſcurè ea, quæ tactui offeruntur, percipere conqueritur, plerumque cum debili etiam motu, ſiue in vna aliqua, ſiue pluribus corporis partibus. Quæ autem ſigna cauſſarum ſint, ex ijs, quæ ſuprà de paralyſi dicta ſunt, patet.

Prognoſtica.

1. Stupor ſi in aliqua parte diu perſeueret, in paralyſin deſinit, nonnunquam & in ſpaſmum.

2. Stupor, qui totum corpus occupat, nec euacuationi cedit, & caro quid ſimile habet, & cui vertigo ſuccedit, malum, quoniam imminentem Apoplexiam nunciat, teſte Auicenna. Immò per ſtuporem ex vehementi ſpirituum reſolutione homo vna die moritur.

3. Stupor in facie torturam oris portendit.

4. Periculoſus ſtupor eſt, in quo cum ſenſu ſimul læſus eſt motus: & qui diuitius perſeuerat, & qui plures corporis partes cerebróque vicinas obſidet.

Curatio.

Cùm ſtupor ex iſdem cauſſis oritur, in quibus paralyſis, quanquam illis lenioribus, curandi rationem ſimilem requirit; niſi quod minus valida hic præſidia adhibentur.

Præmiſſis ergo vniuerſalibus euacuationibus, ac, vbi opus eſt, particularibus, partem affectam Medici iubent immergere vinaceis calentibus recens expreſſis; vel lauare decocto ſaluiæ, roriſmarini, vel lauendulæ facto cum vino: vel fricare ſpiritu vini, in quo pyrethr. vel caſtoreum ſit infuſum, vel aqua Apoplectica aliqua vel Paralytica, & alia adhibere, quæ de Paralyſis curatione ſupra propoſita ſunt.

CAPVT II.

De Dolore in genere.

Dolor. DEprauati v. tactus ſenſus ſymptoma egregium eſt dolor, de cuius natura & cauſſis variæ & prolixæ diſputationes apud medicos extant; Et dicta ſunt quædam hac de re in Inſtitution. *libr. 2. part. 3. ſect. 1. cap. 6. & ſect. 2. capit. 3.* quæ hic repetenda non cenſemus. Neceſſaria tamen quædam addemus. Monſtratum autem eò loci, dolorem eſſe moleſtiam, quæ ex ſenſu & perceptione obiecti ingrati tangibilis oritur; ſeu, vt Galenus definit, dolorem eſſe triſtem ſenſationem, in tactu puta. Cauſſam verò proximam eſſe ſolutionem continui in parte ſentiente ſeu membranoſa: aut, ſi cui *ἀκριβολογεῖν* cum Philoſophis libet, repentinam & violentam alterationem à qualitatibus tactilibus, continuum ſoluentem. Vt ita dolor ſit moleſtia ſeu ſenſus triſtis à continui ſolutione partis ſentiẽtis, ſeu moleſtia ab obiecto confertim & violenter in partem ſentientem agente, atque ita continuum ſoluente ortum habens.

Subiectum nimirum doloris ſunt partes ſenſus tactus præditæ, id eſt, membranoſæ: vnde quæ pars membranam nullam habet, ſenſuque tactus prædita non eſt, dolore etiam non infeſtatur. Cum verò ſenſibus alijs omnibus etiam tactus ſubſtratus ſit, vtpotè quorum organa membranas participant, etiam aliorum ſenſuum organa dolore afficiuntur, de quo Galenus *lib. de differ. ſymptom. capit. 3. Maximi dolores ſenſui tactus contingunt: quippe qui ex aurium phlegmone aliove affectu eos afficiunt, ij proprij auditus dolores non ſunt, ſed tactus. Eſt enim ſenſus omnium ſenſoriorum communis, reliqui quatuor ſui quiſque ſolius. Ad eundem modum in oculis non rarò dolores immodici vrgent, tangendi ſcilicet in his ſenſu contriſtato.* Doloris ſubiectum.

Porrò ſicut ad ſenſum quemlibet, ita ad dolorem non ſufficit obiecti moleſti in organo apprehenſio, ſed etiam facultas cognoſcens & ſuperior concurrat neceſſe eſt. Quo enim momento pars ſentiens ſeu membranoſa ab obiecto ſenſibili afficitur, eodem ſimul facultati ſuperiori & cognoſcenti ſpecies communicatur, & inde ab eodem ſeu gratum ſeu ingratum iudicatur. Si verò facultas cognoſcens ſuperior non concurrat, nec obiecti apprehenſio, nec dolor fit. Vnde Hippocrat. 2. aphor. 6. *Quicumque dolentes aliqua parte corporis dolorem non ſentiunt, ijs mens ægrotat.* Et qui delirant, cùm facultas ſuperior in ijs laboret, dolores non ſentiunt, nec ſapores diſcernunt. Et ſæpè grauiter vulnerati ardore pugnæ & vindictæ mente alio conuerſa dolorem non percipiunt. Quæ ad ſenſum ſunt neceſſaria.

Refertur autem dolor ad deprauatas actiones, non quod, vt in alijs ſenſibus deprauatis accipere ſolet, decipiatur tactus & erret circa proprium obiectum, & aliquid, quod non eſt, eſſe putet; cùm quod eſt calidum, pro calido, quod frigidum, pro frigido, quod eſt aſperum, pro aſpero accipiat: ſed eo modo deprauata actio dicitur, quia non fit ſecundum naturæ leges, & obiectum organo non eſt proportionatum. Hinc Galenus, *de different. ſymptomat. cap. 3.* Tactum in ſua functione præter reliquos ſenſus ſymptoma *ἐξαίρετον* obtinere, dolorem nempe, ſcribit, id eſt, eximium & ab alijs actionibus deprauatis ſuo modo diuerſum. Dolor quomodo ſit deprauata actio.

An verò dolor ſit ipſa ſenſio, an moleſtia inde orta, etiam in Inſtitution. *loco allegato* dictum, nimirum propriè loquendo, dolorem non eſſe ipſam ſenſationem ſimpliciter, ſed moleſtiam ex ſenſione ortam; ſeu, vt Galenus ſcribit, triſtem ſenſationem, hoc eſt triſtitiam aut moleſtiam in ſenſatione aut ex ſenſatione. Neque enim hic de verbis tantum contendendum, neque, vt Galenus *de cauſſ. ſymptomat. capit. 6.* ſcribit, refert, an moleſtum, an triſte, an dolorificum, an doloroſum, an laborioſum appelles. Sicut nec ſi paſſionem ipſam moleſtiam dicas, an triſtitiam, an dolorem, an laborem.

Quæ ſit proxima Doloris cauſſa.

De proxima verò doloris cauſſa prolixæ diſputationes extant apud Medicos, vt etiam *lib. 2. Inſtitut. part. 3. ſect. 2. cap. 3.* docuimus. Præ cæteris autem duæ magis probabiles ſententiæ ſunt, vna eorum, qui ſtatuunt, ſolutionem continui eſſe proximam doloris cauſſam; alteram illorum, qui ſubitam & violẽtam mutationem qualitatum actiuarum, ſeu qualitates tangibiles ſubitò & violenter in tactum agentes proximam doloris cauſſam ſtatuunt, neque inter ſe duæ iſtæ opiniones multum diſcrepare videntur. Galenus equidem, 1. *de ſymptom. cauſſ. cap. 6.* ex Platonis Timæo illud, quod præter naturam eſt, & violenter ac repente nos afficit, dolorem parere ſcribit. Verum cùm illis violentæ & repentinæ mutationis, ſi dolorem inducere debet, terminus ſit ſolutio continui, etſi violentam & ſubitã mutationem in organo tactus factã in qualitatibus actiuis Doloris cauſſa proxima.

pro proxima cauſſa doloris admittamus, tamen determinanda videtur per ſolutionem continui. Tum enim ſubita & violenta facta a qualitatibus tangibilibus mutatio dolorem inducit, cum cōtinuum ſoluit: Vtrumque complexus videtur Hippocrat. *in lib. de locis in homine*, cum ab ijs, quibus natura alteratur & corrumpitur, dolores fieri ſcribit: & poſt eum Ariſtoteles, cum *libr. 2. de Anima cap. 12. τῶν αἰσθητῶν τὰς ὑπερβολὰς φθείρειν τὰ αἰσθητήρια* docet: neque ſine cauſſa. Cum enim vnum & ens ſimul ſint, 1. *Phyſic.* & vnum ſine altero non exiſtat, vnitaſque perfectionis, multitudo verò imperfectionis comes ſit; certè etiam homo vnum erit, & ad ſanitatem vnitas neceſſaria, qua amiſſa morbi & interitus ſequuntur. Cum verò tactus ad vitæ conſeruationem datus ſit, & ab ijs, quæ corpori noſtro proſunt, ſuaniter, ab ijs, quæ obſunt, malè afficiatur: certè illud, quod corporis noſtri perfectionem euertere natum eſt, ingratiſſimum occurrit. At nihil naturæ, quam vnitatis ſolutio, infeſtius, nihil perfectioni nocentius. Ab ea ergo dolor etiam ſymptoma omnium ingratiſſimum triſtiſſimumque oritur. Hinc omnia, quæ dolorem inferre dicuntur, ideò id præſtant, quod ſuauiſſimam illam gratiſſimamque non ſolum animalibus, ſed etiam entibus omnibus vnitatem ſoluunt.

Cauſſa doloris mediata.

Etſi verò vna proxima & immediata eſt doloris cauſſa, nimirum continui ſolutio; tamen ſunt aliæ principales, quæ proximè hanc antecedunt, qualitates nimirum primæ, qualitates ſecundæ, & humorum copia. Qualitates primæ continui ſolutionem non ita manifeſtam efficiunt, ſed ratione contemplabilē. Copia verò & qualitates ſecundæ manifeſtè continuum ſoluunt. Vnde facilè Galeni loca in ſpeciem pugnantia conciliari poſſunt. Aliquando enim proximam doloris cauſſam, quæ vna eſt, proponit, Vt 4. *de ſimpl. med. fac. capit. 2. Comment. 3. in libro Hippocrat. de fract. text. 54. lib. de inæquali intemperie capit. 6. 12. method. medend. cap. 7.* Aliquando verò non proximam doloris cauſſam proponit, ſed principales, vt 2. *de loc. affect. med. capit. 5. de victus ratione in acutis textu 1. artis medicæ capit. 80.* Et ipſe, qua ratione hæc loca conciliari poſſint, docet 12. *meth. med. cap. 7.* Cùm enim dixiſſet, *Naturalis ratio nos docet, Vitium id corporis, ex quo ſit doliturum, aut continuitatis diuiſionem oportere eſſe, aut alterationem aliquam*, paulo poſt addit: *illud verò inquirere, an ipſum, quod vehementer excalefacit aut refrigerat, diuiſionem aliquam continui efficiat, longiore forſitan diſputatione eget, & vtrumque oſtenſum eſt à nobis in Commentarijs de ſimplic. medicament. facultat. Verùm, quid agendo, quæ vehementer vel calefaciunt vel refrigerant, dolorem inferant, quærere ad propoſitam rem minimè eſt neceſſarium.*

Cauſſæ nimirum doloris tot ſunt, quot tactus obiecta, hoc eſt, quicquid ſupra modum calidum, frigidum, durum, acutum, graue repentè in tactum irruit, organumque tactus offendit. Hoc tamen & hic monendum eſt, ſolutionem continui, non ſolutam vnitatem, eſſe proximam doloris cauſſam. Fit verò ſolutio continui, dum pars ſecatur, pungitur, diſtenditur, vritur; ſoluta autem vnitas eſt, dum punctio, ſectio, diuiſio abſoluta eſt, & membrum, quod antea vnum erat, diuiſum. Fit verò dolor, vt dictum, à continui ſolutione, non à ſoluta vnitate. De quo Hippocrat. *de loc. in homine; Ij quorum natura corrumpitur, dolore afficiuntur, non quorum mutata & corrupta eſt.* Et licet inflicto iam vulnere dolor adhuc perſeueret: tamen is non eſt a ſoluta vnitate, quæ ſolutione inducta eſt, ſed ex humorum ad partem vulneratam affluxu, qui eam diſtendunt & irritant, & ita ſolutionem continui efficiunt, qui dolor etiam tam diu durat, quam diu is humorum affluxus durat.

Reliqua verò quæ dolorem inducunt, mediante ſolutione continui dolorem excitant. Ita intemperies mediante ſolutione continui dolorem inducunt. Sed an omnis intemperies, & quidem ſine materia, dolorem inducat, Galenus non idem docuiſſe videtur. Nam *12. meth. med. cap. 7.* ſaltem quæ excalefaciunt, & quæ refrigerant, dolorem excitare tradit. Idem 1. *de ſympt. cauſſ. cap. 6.* docet. In Comm. verò 2. *lib. Hippocr. de ratione victus in acutis tom. 1.* corpora noſtra dolore affici ſtatuit, cùm caleſiunt, refrigerantur, ſiccantur & humectantur. Idem docet *artis medicæ cap. 80.* Verùm *lib. de inæquali intemperie capit. 4.* ab omni quidem intemperie dolorem proficiſci & induci ſtatuit, potiores tamen a calida & frigida, vtpote quæ qualitates efficaciſſimæ ſunt: & *libro ſecundo de compoſ. medic. ſecund. loca capit. 7.* calorem & frigus vehementiſſimos facere dolores, ſiccitatem mediocres, humiditatem nullum ſtatuit.

An omnis intemperies dolorem ducat.

Verumenimverò intemperies conſiderantur vel ſine, vel cum materia. Si ſine materia, tum calida & frigida intemperies dolorem magnum & euidentem inducunt, ſiccitas verò moderatum. Humida vero ſine materia nullum dolorem inducit; cùm repentè & confertim naturam mutare non poſſit, & vnitatem potius conſeruet, quam ſoluat. Si vero intemperies conſideretur cum materia, tum à qualibet dolor induci poteſt, etiam humida, ſed partem diſtendendo.

Differentia.

Sunt autem variæ dolorum differentiæ, partim ex partis affectæ natura; partim a cauſſis deſumptæ. Præcipuè hæ ſunt. (Doloris differentia.)

Βαρὺς, grauis, Barbaris grauatiuus ſic dictus, quod æger veluti ponderis loco affecto incumbentis ſenſum perſpicit. Prouenit hic dolor à cauſſa in membro per ſe ſenſu deſtituto, membrana, inuoluto, qualia membra ſunt, epar, lien, renes, pulmo. Nam ſi tale membrorum parenchyma vel inflammatio, vel apoſtema, vel calculus, vel humor occupet, etſi ipſa caro viſceris non ſentiat, tamen dum ambiens membrana tenditur, aut deorſum trahitur, fit inde dolor talis grauis. (Dolor grauatiuus.)

Νυγματώδης, Punctorius, qui membranis, præcipuè illis maioribus accidit, eo loci quidem fixus, vbi membrana pungitur, ad magnum tamen ſpatium circumcirca ſeſe diffundens. Talis dolor accidit in pleuritide, membrana coſtas ſuccingente inflammata, item in renibus & epate eorum tunicis inflammatis. (Dolor punctorius.)

Ὀξὺς, acutus, pungens, Barbaris pungitiuus, punctorio cognatus, cū membrum quaſi acu, terebra aut palo impacto perforari videtur, vt interdum in colo inteſtino accidit, & in Cephalæa quandoque, præcipuè verò calculo aſpero in vreteribus hærente. (Dolor acutus.)

Ὁ μετὰ δήξεως, mordax, a mordaci humore partes ſenſiles vellicante. Quo pertinet & pruriens, ſeu pruritiuus, qui ab humore acri & ſalſo per cutem diffuſo accenditur. (Dolor mordax.)

Σφυγμώδης ἢ σφυγματώδης, pulſatorius, in quo æger manifeſtam ſentit pulſationem. Equidem in homine ſano ſolum arteriæ pulſant, earumque pulſatio ſine dolore percipitur: Vbi verò inflammatio oborta eſt, vel affectus phlegmonodes, vt Eriſypelas & abſceſſus, earum pulſatio cum dolore percipitur, ob anguſtiam partium, quas arteria, dum attollitur, comprimit. Itaque dolor pulſatorius inflammationis proprius eſt, ſed non omnis, verùm maioris tantùm, neque in omnibus partibus. Tria enim ad dolorem pulſatorium efficiendum requiruntur; Primò vt pars affecta ſit ſenſu prædita. Secundò, vt arterias habeat. Tertiò, vt membrum diſtendatur & maiori ventilatione opus habeat. Vnde neque fit in ſcirrhis, neque in œdematis propriè dictis, neque in peripneumonia, neque in pleuritide, neque in alijs (Dolor pulſatorius.)

parti-

partibus, quibus vel arteria vel ſenſus deeſt.

Ὀστεόκοπος, id eſt, Oſſium dolor, Barbaris frangitiuus membranis, quæ oſſa tegunt, proprius, qui proprerea profundus eſt, & in intimo corporis ſentitur, in quo æger quaſi frangi ſibi & contundi queritur. Oriturque à flatu aut humore ſeroſo inrer os & membranam ſeſe inſinuantem.

Τονώδης, Tenſiuus, eſt membranarum, in quibus nullæ ſunt arteriæ, & cutis, ac glandularum, cum inflammatione laborant: capiti etiam ſæpe accidit, & quidem à ſpiritus tenuis & flatuoſi copia, ſi citra grauitatem & pulſum fiat. Si verò cum pulſu, membranæ inflammationem; ſi cum grauitate, humorum multitudinem intra membranas conrentam ſignificat. Accidit frequentiſſimè ob repletionem humoris ſiue vaporis & flatus. Eſtque ſymptoma commune inflammationi & tumorum, imprimis calidorum. Nam venæ arteriæ & nerui tenduntur, vt per tota membra ab inflammato loco vſque ad alas & inguina renſio percipiatur. Fit etiam in nimia inanitione, cum nerui inaniti & exſiccati verſus principium & finem renduntur. Excitatur quoque dolor ab immodicis exercitationibus, vnde & laſſitudines renſiuæ appellantur, quæ muſculorum ſunt. Plura de his vide apud Galenum, 2. *de locis affect. c.* 3.

Signa Diagnoſtica.

Dolor ipſe, vt moleſtiſſimum ſymptoma, facilè ex ægri relatione & querela cognoſcitur. Cauſſæ etiam externæ calefacienres, frigefacientes, ſecantes, vrentes, diſtendentes, ſimileſque corpus violenter afficientes itidem ex ægri relatione pateſiunt. Inrernæ verò cauſſæ ſignis inueſtigandæ ſunt, de quibus in cuiuslibet partis morbis in ſpecie agetur.

Indicationes & Curatio.

Dolor indicat remedium anodynum, ſiue dolorem tollens. Cum autem; vt ex ijs, qui antea de natura & cauſſis doloris diximus, patet, dolor quidem non ſit ipſe ſenſus, ſed moleſtia ſeu triſtitia, non tamen ſit ſine ſenſione: ad ſenſionem autem duo requirantur, ipſe partis ſenſus & animaduertentia, ſeu ſuperioris facultatis concurſus: Si vnum horum deſit, non fiet dolor. Itaque quæ vni horum ſunt contraria, etiam dolori ſunt contraria.

Moleſtæ ſenſationi contraria eſt iucunda ſenſio. Talem autem efficiunt, quæ ſubſtantia ſunt molli, ac blando tepidoque & temperato calore prædita. Vnde Galenus, 7. *meth. med. cap.* 6. balneum aquæ tepidæ ſenſui tactus iucundiſſimum & dulciſſimum eſſe ſcripſit. Et Hippocrares, 6. *Epidem. ſect.* 4 *t.* 8. cum Medicum ſuauiter erga ægrum ſeſe gerere iubet, præcipit, vt mollia tactui offerantur, tanquam gratiſſima. Et Galenus, in *Commentario*, addit, mollia ita tactui eſſe iucunda, vt ſuaues voces auditui. Hinc vola manus cuicunque parti appoſita dolorem mitigat, & vnctuoſa ac pinguia & contactu ſuo & calore tepido ſuauem pariunt ſenſionem, vt oleum commune dulce, pinguedines animalium temperatæ. Atque hæc ſunt proprie Anodyna.

Senſioni autem contraria eſt ſenſus priuatio. Senſio autem fit, vel ipſo ſenſu ablato, vel anima non animaduertente. Quæ ipſum ſenſum tollunt, naturalem temperiem partis tollunt, aut potius ſpiritus ſenſionis inſtrumentum quaſi ſopiunt ac ſtupefaciunt, & talia propriè Narcotica dicuntur, quæ non niſi ſumma neceſſitate vrgente & caute adhibenda ſunt. Narcoticis ſubſtitui poſſunt Hypnotica; cum in ſomno omnes ſēſus ceſſent: modo Hypnotica non ſint ſimul Narcotica. Aliâs enim nulla inter ea eſſet differentia.

Animaduertentia tollitur, dum æger ad alia obiecta auocatur, quæ attentionem requirunt. Sic ſuauia colloquia, cantus ſuauis, inſpectio rerum iucundarum, animum alio auocando dolorem leniunt. Hinc etiam doloribus duobus corpus infeſtantibus maior minorem obſuſcat, & ob iram & animi perturbationem dolor ex inflicto vulnere ſæpe non percipitur. Atque hæ genuinæ, quas dolor per ſe ſuppeditat, Indicationes ſunt, & hæc vera dolorem, quatenus talis, curandi ratio eſt.

Dum verò alij medicamenta anodyna reſoluentia & calida in primo, ac renuium partium eſſe ſtatuunt, quæ ſcilicet euacuent, digerant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant, quicquid in partibus dolore affectis aut humorum acrium, aut lentorum, aut craſſorum, aut multorum, tenuibus ſpiraculis infarctorum, aut etiam vaporoſi, aut craſſi, aut admodum frigidi ſpiritus exitum commodum non inuenientis inhæreſcit, aut concluſum eſt, vt Galenus, 5. *de ſim. fac. cap.* 19. hac de re loquitur, non propriè anodyna & quæ omni dolori, à quacunque etiam cauſſa proueniat, communia ſunt, proponunt, ſed medicamenta, quæ certis cauſſis dolorem parientibus occurrunt. Anodynorum autem, vt & Narcoticorum materia in Inſtitut. *lib.* 5. *part.* 1. *ſect.* 1. *cap.* 7. propoſita eſt. Et ſi inter Anodyna & dolorem lenientia etiam calida in primo recenſentur, ab autoribus fit hoc, quia calida in primo non multum differunt à temperatis, neque illos limites ſemper exactè diſtinguere facilè eſt. Et licet aliquid materiæ digerant, atque ita remedia cauſſæ dici poſſe videantur: tamen materiam totam dirigere non poſſunt.

CAPVT III.

De dolore Capitis.

CVm autem dolor omnibus partibus ſenſu tactus præditis accidere poſſit, ſæpius inter ſymptomata in varijs corporis partibus doloris fit mentio. Hoc loco ſaltem de dolore Capitis agemus: de reliquarum partium etiam ſuo loco acturi.

Dolor capitis, Græcis ὀδύνη, ἄλγημα, καὶ πόνος κεφαλῆς, atque vna dictione κεφαλαλγία, & κεφαλαία dicitur, appellatione à ſymptomate & parte affecta ſimul ſumpta: Arabibus Soda.

Cauſſa.

Cauſſa continens, vt aliorum dolorum omnium, eſt ſolutio continui in partibus ſentientibus, ſeu membranoſis in capite. Remotiores ſunt, quæcunque continuum ſoluunt; quæ partim ſunt externæ, partim internæ.

Externæ ſeu euidentes ſunt aer calidus ambiens, ſiue à Sole talis, ſiue ab igne; frigiditas nimia, flatus & ventus aquilonaris & auſtrinus, odor grauior, percuſſio ictus & caſus.

Internæ ſunt primò nuda intemperies calida & frigida. Calida quidem vel intemperiem conciliando, vel humores ad caput euocando, vel iam in eo contentos flatus diſſoluendo, liquando & extenuando, agitando. Huc faciunt vigiliæ, inedia, exercitatio, & motus corporis atque animi nimij, qui humores exagitant, extenuant, calefaciunt, & in feruorem agunt. Frigida verò condenſando, adſtringendo, dum fuliginoſa excrementa retinet, calorem naturalem intro agit, ſpiritus incēdit, aut in repletis per auſtrum capitibus excrementa retinet, in corpore verò puro digerit & diſſipat per accidens. Quæ enim ſingulæ intemperies capitis cauſſas habeant, ſuprà *p.* 1. *cap.* 2. 3. 4. dictum.

Deinde materia peccans ſeu qualitate ſeu quantitate. Qualitatis vitia in materia ſunt exceſſus caloris & frigoris, acrimonia, malignitas, vt in lue venerea & febribus malignis. Quantitas πλεονεξίαν ſeu πληθωρίαν materiæ parit, qua aut humores boni æquabili analogia redundant, vt in plethora, aut vitioſi & praui, vt in cacochymia, quarum vtraque obſtructiones mea-

Margin notes: Oſteocopos dolor. — Dolor tenſiuus. — Doloris remedium. — Anodyna. — Narcotica. Hypnotica. — Cauſſæ doloris capitis.

tuum in capite cauſſa exiſtit, & vaſa diſtendere ac membranas comprimere ſolet.

Suturarum capitis diſtenſio & relaxatio. Eſt autem materia illa aut humor aut vapor ſeu flatus. Ac interdum vapor ſeu flatus ex pituita viſcida copulis membranarum, pericranij ſcilicet, & duræ matris, inter ſuturas inhærente genitus, ita craſſus & validus eſt, vt præter inſignem dolorem, quo affligit, etiam copulas illas membranaſque diſtendendo compagẽ ſuturarum cranij relaxet. Cui malo mulieres non inepta ratione faſcijs caput vinciendo conſulunt; etſi ſuperſtitioſa neſcio quæ menſuratio ſæpe accedat. Nam & Hippocrates *in libro de ijs, quæ in medicatr. fiunt*, *ſub finem* ἀποσκηρίγματα nominat, quibus oſſium capitis in ſuturis διάστασιν, atque hinc natum dolorem ſanare docet: Et Galenus 2. *de loc. affect. cap.* 7 βαρβαρικῶς διαδεσμῷ, meminit ex Archigenis ſententia in Cephalalgijs citra phlegmonem, cuius vſus erat, vt compreſſione ſua affluxum humorum & vaporum ad caput impediret, & efficeret, ne arteriarum in temporibus pulſu vehementiore caput concuſſum magis doleret, ſicut dolere ſolent partes affectæ, dum mouentur.

Vermes & calculi in capite. Cæterum & hoc obſeruatum eſt, acerbos quoque capitis dolores extitiſſe à vermibus in ipſo genitis. Cuius exemplum ab Hollerio memoratur, vt & à Franciſco Hildesheimio *in ſpecilegio*. Videatur & SchenKius *lib.* 1. *obſeru.* 82. 83. 84. 85. Tandem calculos in cerebro genitos intolerabiles capitis dolores excitaſſe compertum eſt, vt apud Kentmannum in libello de lapidibus videre eſt.

Affligitur autem caput dolore à materia, hoc eſt, ab humore vel vapore, vel per ἰδιοπάθειαν vel per συμπάθειαν.

Dolor capitis per eſſentiam. Per ἰδιοπάθειαν & per eſſentiam, quando materia continuum ſoluens, doloremque creans in ipſo capite conſiſtit, genita ibidem & cumulata ex imbecilla aut vitioſa nutrimenti concoctione ob cerebri & partium capitis ἀσθένειαν & δυσκρασίαν. Et omnino ſi caput debile fuerit, ad dolorem cum ab externis tum internis cauſſis contrahendum paratius eſt. Scribit quoque

Nota. Galenus, 6. *Epidem. comm.* 1. *aphor.* 3. acuta capita, in quibus dentium poſitus immutatus videtur, vt inferiores è regione ſuperiorum non ſint, ſed veluti reuulſum ac diſtortum os videatur, doloribus aſſiduis conflictari.

Per conſenſum. Per συμπάθειαν, quando materia ad caput fertur, ſiue ea attracta à dolore aut calore, ſiue ad caput imbecillum tranſmiſſa à partibus alijs robuſtioribus, idque motu vel critico vel ſymptomatico. Transfertur autem à toto corpore, vt in febribus vapores, in plethora boni humores, in cacochymia praui; vel ab aliqua parte, vt imprimis à ventriculo, è quo per œſophagum vapores ſurſum ad caput aſcendunt: ab epate item vapores & humores; vt & à liene, vtero, renibus, inteſtinis & genitis in his vermibus, per venas & arterias, per cœca quoque corporis ſpiracula. Caput enim veluti tectum fumoſæ domui impoſitum excipit, quæcunque ab imo efflumant, ſurſumque feruntur, vnde illud affici neceſſe eſt à partibus inferioribus, vel à toto etiam corpore, per connexionem vaſorum, quæ in vniuerſum corpus ſunt diſperſa, vt ſupra etiam *libr.* 1. *cap.* 6. dictum.

Fit hæc ſympathia κατὰ κοινωνίαν partium inferiorum, qua vapores aut humores capiti ab iiſdem communicantur; cum alia καθ' ὁμιλίαν fiat, ratione vicinitatis partium dolentium, vt thoracis, faucium, ſcapularum, alia denique κατὰ συμφυσιν, vt à ſpinalis medullæ affectione aliqua, & partium cæterarum, quę vel tunicas à membranis cerebri, vel neruos ſenſus cauſſa ab ipſo cerebro accipit.

Atque ita caput conſenſum habet cum omnibus ferè corporis partibus, etiam remotiſſimis, pedibus nempe, adeo vt vel minima dolente facile illud ſimul compatiatur. Fitque frequentiſſimè iſte conſenſus cerebri ſpinaliſque medullæ & neruorum beneficio. Conſentit verò maximè cum ventriculo ob neruos inſignes à ſexta coniugatione prodeuntes.

Hinc affecto ſtomacho illicò ſimul etiam ipſum cerebrum in conſenſum trahitur, & afficitur: Sicut contra cerebrum affectum ventriculum in conſenſum trahit, vnde deliranres, ſtupidi vel alio cerebri morbo grauiore affecti nihil appetunt, & ſi illud ob contuſionem & percuſſionem grauiorem commotum ſit, mox ægri vomitus incurrunt moleſtos, ſæpe etiam periculoſos, qui non niſi ſanato cerebro ſiſti poſſunt. Quemadmodum & cum vtero, cuius læſio vertiginem & alios cerebri affectus inducit, in primis autem grauiſſimos capitis dolores, vaporibus illuc tranſmiſſis, excitat, quos è regione capitis dolenre, tanquam ſigno certo, à doloribus ex ventriculo obortis diſtingui poſſe Laur. Ioubertus *cap. de Cephalag.* docet, vbi ſcribit, ſe experientia frequenti cognouiſſe, dolores Capitis à ventriculo obortos magis anteriorem capitis partem offendere; dolores vero ab vtero, verticem & occiput. Et doctiſſimus Langius *lib.* 1. *epiſt.* 49. idem ferè teſtatur, quando refert, ſe illud pluſquam centies expertum fuiſſe, in hyſtericarum & quauis vteri affectione, ſolum verticem capitis prope ſuturam coronalem, vbi mulieres glaciei frigus & pondus ſe ſentire fatentur, vtero affecto lege quadam conſortii condolere. Quod (inquit) ſi obſeruaueris, ad diſcernendum, quando caput per matricis conſenſum doleat, tibi plurimum proderit. Quod quomodo accipiendum ſit, & quæ eius ſit ratio, ſupra *lib.* 1. *p.* 1. *c.* 6. *in quæſt.* diximus.

Differentia.

Differentiæ dolorum capitis ſumuntur ab obiecto & cauſſa efficiente, qua ratione dolor alius eſt acer & perforans, excitatus, ab humore aut vapore bilioſo vel aduſto, membranas mordicante: alius grauans, qui καρηβαρία dicitur, à pituitoſorum humorum copia, vel à plethora, vel ab ebrietate: alius diſtendens, à flatuum vel mitiorum humorum abundantia, inter caluariam & pericranium, vel inter caluariam & duram cerebri membranam: alius pulſans, à tenui bilioſoque ſanguine, vel à ſpiritu redundanre, quo fit, vt arteriæ impletæ ac diſtentæ vehementius pulſent, membranaſque concutiant, quibus continentur ac fulciuntur.

Deinde à parte affecta, vbi dolor alias totum caput occupat, alias partem eius duntaxat, dextram vel ſiniſtram, anteriorem vel poſteriorem. Qui totum caput aut maximam eius partem obſidet ac recens eſt, nec ægro conſuetus vel diuturnus nec ita vehemens, ex quacunque cauſſa oriatur, κεφαλαλγία dicitur, Κεφαλαία vero, qui inueteratus ac vehemens eſt, leuicula occaſione exacerbatur adeò, vt nec ſtrepitum aut vocem, nec ſplendorem lucis, nec odores fortiores, nec vehementiorem paulò motum, nec vini potum ferre ęger valeat, ſed quietem ac tenebras amet. Arabes ouum ac paſſionem Galeatam appellant. Atque hic dolor uel continuus eſt & curatu difficilis, uel per interualla, tanquam paroxyſmos, recurrit, & inualeſcit, ut in epilepſia & morbis periodicis nonnullis alijs, qui uel ſunt ordinati, certis diebus ſeptimaniſve, vel mane, vel ſub noctem redeuntes, uel inordinati, qui omni tempore redeunt, præſertim autem tum, quando à cauſſa externa exacerbantur. Qui uerò dimidiam capitis partem affligit, ἡμικρανία dicitur, atque hic etiam uel recens eſt, vel inueteratus, ſiue cauſſam fixam in cerebro habeat, ſiue aliunde communicatam. Frequenter tamen per ſympathiam ſit hypochondriorum, & ex interuallis reuerti ſolet.

Poſtremò à loco aut ſitu doloris, qua ratione dolor alius eſt externus, alius internus. Externus pericranium obſidet, & in ſuperficie percipitur, ad radices capillorum, manuſque preſſu exacerbatur. Internus ad tactũ

mitescit,

miteſcit, præſertim ſi ſit ſine diſtenſione. Vterque eo vſque aliquando intenditur, vt ad oculorum radices pertingat. Quanquam enim Galenus, 3. *de loc. affect. cap.* 9. interiores ſolùm dolores capitis ad radices vſque oculorum pertingere ſcribat: tamen & à pericranio oculorum cauum ſuccingi Fernelius affirmat.

Signa Diagnoſtica.

Signa doloris capitis.

Cauſſas euidentes Medicus vel ſenſus, viſus nempe tactuſque, iudicio cognoſcet, vel ab ægro & adſtantibus de ijs certior fiet, niſi fortè mens quoque ægri laboret. Euidentes cauſſæ ſi nullæ præceſſerint, coniecturam facere oportet, dolorem ab interna aliqua extitiſſe. Ac ab intemperie nuda caput dolebit, ſine ſenſu grauitatis, tenſionis, punctionis, morſus. Si à materia dolor capitis excitabitur, & quidem à vapore, vel ſpiritu flatulento, tenſio aderit ſine grauitate, & punctio per interualla, atque alia ſigna ſuprà *part. 1. cap. 7.* enumerata. Si verò ab humore dolor erit, ſenſus percipietur grauitatis, & dolor erit ſtabilior. Quæ verò intemperies cauſſa doloris ſit, quæ item materia, ex ijs, quæ ſupra *part. 1. de ſignis Intemperierum capitis cum & ſine materia* dicta ſunt, patebit. Peccant verò hæ cauſſæ magis qualitate, ſi nec tenſio, nec grauitas adſit, ſed ſenſus tantùm præter naturam caliditatis, frigiditatis, ſiccitatis. Magis verò quantitate ſeu copia, ſi dolor cum tenſione & grauitate ſit coniunctus.

Cæterum exactè definire, vtrum in dolore capitis afficiantur membranæ cerebri, an cerebrum ipſum, vel partes huic vicinæ, id adeo neceſſarium ac vtile ad curationem Galenus in fin. 2. de loc. affect. eſſe non putat, cum ſemper remedia capiti applicentur. Dolor tamen punctorius membranas cerebri affligi indicat, qui ſi cum magna pulſatione ſit, inflammationis argumentum eſt, arterijs, quæ membranas cerebri intexunt, tenui feruidóque ſanguine impletis ac diſtentis. A cæteris circa cerebrum partibus dolor potius cum grauitatis ſenſu exiſtit.

Signa doloris à vermibus.

Signum doloris capitis à vermibus eſt dolor cum roſione quadam, & cum pruritu in naribus.

Capitis primario dolentis ſigna. Per conſenſum ſigna.

An autem caput per ſe an per conſenſum afficiatur, ſic diſcernitur. Proprius & primarius capitis dolor eſt, vbi læſio in aliqua cerebri functione, ſiue principe, ſiue ſenſus & motus miniſtra deprehenditur, cæteris extra caput membris præter naturam haud affectis. Dolor verò per conſenſum fit, quando caput per ſe ſanum & bene valens aliunde malè afficitur. Præterea dolor primarius plerumque continenter & ſine intermiſſione fatigat; per conſenſum verò ingraueſcit & miteſcit, prout intenditur vel minuitur affectus in parte, à qua malum capiti communicatur, teſte Galeno in fine 2. *de loc. affect.* Quod ſi tamen in primario capitis affectu materia per interualla in capite gignatur, dolor primarius interualla quoque ſua habebit: ſicut contrà dolor per conſenſum continuus eſſe poteſt, ſi genita extra caput in parte aliqua materia continenter ad caput feratur. Sed de his, & à qua parte materia doloris cauſſa capiti communicetur, dictum eſt ſuprà *p. 1. cap. 5. & 6.* Hoc ſaltem adhuc monemus, præter alia ſigna etiam conſideranda eſſe, quæ ab ægri temperie, ætate, idioſyncraſia, ſexu, habitu corporis, conſuetudine, vitæ genere, anni tempore, cœli ſtatu ſumuntur, vt in quacunque doloris capitis ſpecie de eius cauſſis coniectura certior capi poſſit.

Signa doloris capitis ex vrina.

Morbi quoque, qui dolorem capitis comitantur, & vrinæ in ijs ſigna hic præbere poſſunt. Nam quibuſcunque vrinæ in febribus turbatæ ſunt, qualis iumentorum, ijs dolor capitis adeſt vel aderit 4. *Aphor.* 70. Nam ex agitatione & feruore humorum per febrem ſpiritus flatulentus vnà cum calore promptè ad caput attollitur, qui dolorem ibi concitat. Si etiam vrinæ, quæ in morbis claræ minguntur, non facilè turbantur, ſignum eſt doloris capitis; quoniam calor naturalis debilis non ſeparat craſſa à ſubtilibus; & qui præter naturam calor adeſt, vapores calidos de materia craſſa reſolutos ſurſum ad caput ſecum effert. 4. *Aphor.* 17. Bullæ paruę per coronam vrinæ ſparſæ capitis dolorem adeſſe ſignificant. Eritque dolor acrior, ſi bullæ illę aureę aut citrinæ fuerint, mitior, ſi albę: diuturnus, ſi diu permaneant. Fernelius *de vrin. cap.* 16.

Prognoſtica.

1. Dolor capitis in cute vel pericranio capitis ab externa cauſſa excitatus, aut ſi ab interna à flatibus vel à materia non admodum copioſa & craſſa, vel ab intemperie, quæ in habitum nondum abijt, oriatur, facilius curatur, quam qui meninges obſidet, vel à contrarijs cauſſis ortum habet.

2. In doloribus capitis minus periclitantur ęgri, quam in doloribus aliarum partium; vt aurium, oculorum, dentium, coli, perioſtii, ab oſſe auulſione, eò quòd cerebrum per ſe ſenſus expers eſt, teſte Galeno, 1. *de cauſ. ſympt. cap.* 8. Propterea Galenus *in 2. de compoſ. medic. ſecund. loca cap.* 1. inquit: ob capitis dolorem vehementem neminem vnquam aut ſyncope correptum fuiſſe, aut ſe ipſum occidiſſe, quemadmodum quidem coli dolore vexati fecerint: quod tamen ita intelligendum eſt, quatenus dolor non alios grauiores affectus accerſit. — Dolores corporis qui periculoſiores.

3. In vehementi capitis dolore cum febre acuta, ſi vrina alba & clara conſpiciatur, malum eſt. Significat enim bilem ſurſum ad caput ferri; vnde inflammatio metuenda eſt, ad quam delirium ſequi ſolet, teſte Galeno *in libr. de vrin. cap.* 5.

4. Dolor capitis fortis ſubitò deliteſcens, non ſequẽte alleuatione per criſin, eſt lethalis; quia cerebri læſionem virtutiſque animalis deſtructionem ſignificat.

5. In vehementi capitis dolore extrema frigeſcere, malum eſt. Ob vehementiam enim doloris calor naturalis intus retrahitur ad locum affectum, vnde phlegmone facilè excitari poteſt, ex 4. *Aphor.* 48. *&* 7. *Apho.* 1. *&* 26.

6. Si dolor capitis, pręſertim circa frontem & tempora, vehemens & continuus fuerit, cum febre acuta, & quarto die ſignum aliquod pernicioſum apparuerit, ſeptimo die mortem portendit, vel pauló poſt: ſin contra ſigna ſalutaria ſeſe quarto die oſtenderint, ſeptimo criſis futura eſt. Quod ſi verò ante vigeſimum pernicioſa ſigna adfuerint, dolor tamen capitis cum febre vltra id tempus perſeuerauerit, tum ſanguinis è naribus eruptionem, aut ad diuerſas partes abſceſſum expectare oportet, teſte Hippocrate 3. *Proreth. Aph.* 11.

7. Caput vehementer dolenti pus vel aqua vel ſanguis per nares, os & aures effluens, febrem ſoluit, teſte Hippocr. 6. *Aphor.* 11.

8. Quibus ex morbo partium inferiorum conualeſcentibus dolor capitis vehemens ſuperuenerit, ſi non præcedat excretio manifeſta, iis in cerebro futurus eſt abſceſſus, morbi materia ab inferioribus ad ſuperiora conuerſa 4. *Aphor.* 32.

9. Qui in doloribus capitis ęruginoſa vomunt, & cum ſurditate vigilant, ii citò vehementer inſaniunt, ob collectam in cerebro bilem aduſtam, & conſenſum orificii ventriculi cum cerebro. 1. *Prorrhet. com.* 1. *Aph.* 10.

10. Capite dolentes & catoche detenti ac delirantes cum intercepta aluo & ferociente intuitu, facieque impensè rubentes, opiſthotono corripiuntur. 1. *Prorreth. com.* 2. *Aphor.* 56.

11. In capitis dolore coma & ſurditas, & hypochondriorum tenſio, & corporis incontinens iactatio, parotyhdes vel abſceſſus ad aures ſignificat, ex raptu materię ad ſuperiora, 1. *Prorreth. com.* 3. *Aphor.* 26. *&* 77.

12. Dolores capitis ex parotidibus, aut alia quacunque cauſſa cum febre acuta, ſi in die non critico ſoluantur, aut repentè euaneſcant, inutiliter ſoluuntur. Significat enim *μετάστασιν* ſeu tranſlationem ma-

teriæ ad alias partes, teſte Galeno 1. *Prorrhet. comm.3. Aphor.vlt.*

13. Quibus capitis dolores fiunt, & ſonitus aurium ſine febre, & vertigo, & vocis ſurditas & manuum torpor, ij aut apoplectici aut epileptici, aut obliuioſi fiunt, ex pituita craſſa & viſcida in cerebro & neruis cumulata. Hippocrates, *in Coac. prædict. tota parte, quæ de dolore Capitis agit.*

14. Quicunq; ſani capitis dolore repente corripiuntur, & ſtatim obmuteſcunt, ac ſtertunt, ij intra ſeptem dies pereunt, niſi febri valida corripiantur, teſte Hippocr. 6. *Aphor.* 51. Apoplexia enim ſignificatur ex ſpiritus flatulenti aut humoris craſſi copia, neruorum principium obſtruentis; quam materiam febris concoquere & diſſoluere ſolet.

Hæmorrhagia futura ſigna.

15. Quicunque in febre non lethali dixerit, ſibi caput dolere, aut præ oculis obſcurum quid apparere, ſi cardiogmus acceſſerit, ei bilioſus vomitus expectandus erit; præſertim ſi rigor partium infra hypochondria ſuperuenerit. Quibus verò in eiuſmodi febre caput dolentibus viſus hebetudo contingit, aut ſplendores ob oculos obſeruantur, & pro cardiogmo aliquid tenditur in hypochondrio dextro aut ſiniſtro, neque cum dolore, neque cum inflammatione, ijs ſanguis è naribus fluxurus eſt, 3. *prognoſt. Aphor.*30.

16. Vterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate obuenientes, mali ſunt. Fortaſſis autem his etiam conuulſiuum quid pati contingit, 1. *Prorrhet. comm.*3. *Aphor.*11.

17. Si dolor capitis non ab initio ęgritudinis affuerit, ſed circa tempus criſeos affligere cœperit, & ſpiratio repentè facta ſit difficilior, retractis hypochondrijs, & pulſus tumeant, & arteriæ in temporibus pulſent, & genæ vel naſus rubicundior ſit, ac ſpontaneę lachrymæ adſint, aut ſplendores ante oculos verſari videantur, & æger manibus nares ſcalpat, nonnunquam etiam delirium accedat, ex humoris ad ſuperna motu, tum ſanguinis per nares fluxum expectare oportet, teſte Galen. *in fin.l.*1. *ad Glaucon.*

18. Dolor capitis vehemens & aſſiduus, qui nullis præſidijs cedit, metum affert ſecuturæ cœcitatis, ob fluxum humoris ad oculos. Rhaſ. *in 9. ad Almanſorem.*

Indicationes.

Indicationes ſumuntur, vel à dolore ipſo, vel à doloris cauſſis.

A' dolore, qui per ſe anodynum indicat, ſumpta indicatio non attenditur, niſi is adeo vehemens ſit, vt curationem ad ſe trahat, quod fit, quando vigilijs continuis & intenſis vires proſternit. Ac tum, vt dictum, poſtulat remedium anodynum, idque quod aut verè tale eſt, ſi dolor ipſe ſit remiſſior, aut ſic tantum appellatum, ſi dolor ſit intenſior. Vtrumque quale ſit, capite præcedente dictum.

A' cauſſis doloris indicationes ſumptæ dolorem vna cum cauſſa auferre, partique integram ſanitatem reſtituere docent. Si nimirum cauſſa doloris ſit externa & euidens, remoueatur illa, ne malum foueat vel augeat. Si interna ſit, eaque intemperies, per oppoſitionem cõtrarij mutetur; ſi materia ſit, ſeu intemperies cum materia, materia illa euacuanda, reuellenda, repellenda à capite, vel ſi fixa ibi hæreat, diſcutienda; intemperieſque temperanda, & caput roborandum, ſicut hæ indicationes ſupr. p. 1. propoſitæ ſunt.

Curatio.

Curatio de loris capitis.

Dolorem itaque tamquam anodynum mitigat ſuccus aut mucilago maluæ vel altheæ cum oleo roſar. vel cum lacte muliebri capiti applicata; emulſio amygdalar. dulc. decoctum flor. chamæmel. melilot. ſem. fęnugræc. panis è tritico lacte tepido madidus, ol. chamæmel. anethin. commune cum vino albo tenui.

Si hæc non ſufficiant, & dolor ac vigiliæ inualeſcant, veniendum eſt ad hypnotica & narcotica, vt ſunt lactuc. nymph. ſolanum, mandragora, capita papauer. opium. Progrediendum verò eſt à mitioribus ad valentiora & opiata. Atque talia narcotica non applicentur ſuturæ coronali, quo loco facile ad cerebrum penetrare poſſunt, nec occipiti, vbi principium eſt neruorum & ſpinalis medullæ, ſed fronti. Cerebrum enim & nerui opium & narcotica ſine damno non ferunt. Si intrinſecus quoque ob doloris vehementiam ijs vti requirit neceſſitas, cautè propinentur, & bene correcta, vt *Philonium Romanum*, *Tryphera magna*, *Requies Nicolai*, *Pilula de cynogloſſa à* ℈.ß. *ad* ℈ ij. & præcipuè *Laudanum opiatum ad* ℥.ij. vel iij. Tempus vtendi hiſce eſt, ſi dolor vehementer vigeat, vt ſpes non ſit illum euacuatione prius, vel per venę ſectionem, vel per pharmacum purgans mitigatum iri.

Opium & herbis & narcotica.

Dolor capitis ab intemperie cauſſa.

Quomodo autem cauſſę doloris tollendę ſint, & qua ratione intemperies nuda, vt & cum materia, ſcilic. cum ſanguine, pituita, bile, melancholia, flatu, per primarium cerebri affectum & per conſenſum, tollendę ſint, ſuprà *part.* 1. dictum, quę hic repetere opus non eſt. Hoc ſaltem monemus, vt in topicis eligantur ea, quę ſimul ſunt anodyna. In intemperie frigida hoc Epithema commendatur.

Verbena.

℞. *Pulu. Zedoariæ* ʒ. i. *Aqu. betoa. verbenæ, ſambuci an.* ℥.i.M.

In omni etiam dolore capitis tanquam ſingulare medicamentum commendatur aqua verbenę deſtillata, quę & capiti extra applicatur, & pondere ℥ iv. vel v. cum ſpir. ſalis gutt. iij. aſſumitur. Imò amuleti loco eadem viridis collo appendi poteſt, quo remedio miraculi inſtar ęgrum quendam, qui nullis alijs remedijs, quantumuis optimis, ſiue internis ſiue externis curari potuerit, reſtitutum fuiſſe refert Foreſtus, *lib.9. obſeruat.*52. Poteſt etiam eadem herba in coronæ modo circumponi, vel cum roſaceo & aceto applicari. Alia amuleta ad capitis dolores enumerantur ib. in ſcholio.

Amulet.

A calore Solis.

Si verò dolor capitis ortum habeat à calore externo, qualis eſt Solis, balnei, ventorum auſtralium, quam cephalagiam ἐγκαύσεως veteres nominarunt, Galenus, 2. *de comp. med. ſ.l. titul.*3. caput infrigidantia adhibet, quę ſi actuali ſua frigiditate minus pręſtant, quàm pręſtare debebant, vlterius illa refrigeranda vel demergendo in aquam gelidam, vel circumponendo glaciem. Ita enim fieri affirmat, vt non ſolum calor in capite excitatus tollatur, ſed humores etiam & vapores, qui ad caput fortè impetum faciunt, deorſum in corpus trudantur, vbi diſcuti poſteà facile ſiue à natura ſiue ab arte poſſunt. Qualia autem illa ſint, & quomodo applicari debeant, ſuprà *part.* 1. *cap.* 1. dictum.

A caſu vel percuſſione.

Quod ſi dolor capitis exſtat a caſu vel ictu, ſitque ſola contuſio abſque vulnere et cranii fractura, pręmiſſa reuulſionis gratia phlebotomia, aut clyſtere, aut vtroque caput raſum inungatur oleo roſaceo et myrtino mixtis, et aſpergatur puluis roſarum ſiccarum et myrtillorum ad prohibendam inflammationem, quam febris et delirium comitari ſolent.

Vel: ℞. *Pulu. myrtill.* ℥ ß. *nucis cypreſſ. ſummac h. balauſt. roſar. rubr. an.* ʒ. ij. *ol. roſac. vel chamæmel.* q.ſ. Fiat Cataplaſma.

In fine ad diſcutiendum et reſoluendum addatur abſint. ſchœnant. farina lentium, fabarum. Laudatur et vnguentum è matriſylua, quod materiam foris è capite attrahit. Si vero cranium vel fractum vel contuſum eſſe ſuſpicio adſit, curatio inſtituatur, vt ſuprà *part.*1.*c.*31. *& ſeq.* dictum.

Dolor capitis ab ebrietate curatio.

Dolor capitis ab ebrietate, etſi præſidia medica mereri non videatur, tamen quia ebriis grauiſſima ſymptomata accidunt, qualia ſunt delirium, vertigo, tremor, conuulſio, apoplexia, et denique mors ipſa, vt ex 3. *ſect. problem. Ariſtot. & ex* 5. *Aphor. ſect.*5. conſtat, planè negligi non debet. Perficitur autem materię euacuatione et à capite repulſione et intemperiei, ſi quę inducta

eſt

eſt, alteratione. Itaque ſi crudum vinum in ventriculo fluctuat, æger mox euomat. Poſt repellentibus vtendum eſt, ut ol. roſac. cum aceto, aut cum hederæ & braſſicæ ſucco. Vel imponatur hoc oxyrrhodinum.

℞. Aq. roſar. optim. ℥ *iv. chamemel. flor. ſambuc. perſicor. anethi an.* ℥ ß *ſucc. roſar.* ʒ. *vj. acet. roſac.* ℥. *ij.* M. pro Oxyrrhodino.

Vtatur etiam medicamentis calorem à vino temperantibus.

Exempl. gr. tale detur Electuarium.

℞. Conſer. roſar. ℥. *iij. acetoſ.* ℥. *j. rob. ribes. rad. condit. cichor. an.* ℥. ß. *ſpec. diamargar. frigid. corall. rubr. prapar. an.* ℈. *j.* Cum *ſyrup. acetoſit. citri*. F. Electuarium.

Imprimis *ſyrup. de ſucco citri, vt & granator. vel Iulep.* ex ijs cum aq. conuenientibus paratus extinguit calorem à potu vini contractum & vapores deprimit.

Quod ſi dormire nequeat, fricentur pedes & manus ſale & aceto. Tandem alatur cibis boni ſucci, moderatè refrigerantibus & vaporum ad caput aſcenſum prohibentibus, ut ptiſana hordeacea, pullis gallinaceis cum agreſta vel lactuca, pyris coctis, cydonijs conditis, & in fine menſæ de puluere coriand. ſumat cum ſaccharo.

An vini potus vini noxam tollat.

Quod autem vulgo perſuaſum eſt, vini noxam vini potu deleri, id in ijs locum habet, qui ob ventriculi imbecillitatem ex frigiditate vinum heſternum & moderatè aſſumptum integrè non concoxerunt, vnde crudi halitus ad caput mittuntur. Talibus enim Hippocrates vini meraci cotylam ſeu heminam, qui dimidius ſextarius eſt, propinat *in fine 2. Epidim.* vt coctio nutrimenti iuuetur, cruditates corrigantur, & vapores crudi in capite diſcutiantur. Iiſdem etiam ieiunium nocet, cùm vaporum ſurſum aſcendentium copiam & acrimonia augeat, quos cibus aſſumptus reprimit & mitigat. Et omninò, ſi quis ob copiam aut vitium alimenti cruditatem patiatur, parum iterum alimenti ſumere, quod melioris ſit ſubſtantiæ, cruditatem aufert. Natura enim noui alimenti aduentu coctionem aggreditur, & quam antea non valuit perficere, noui alimenti acceſſu coctionem perficit. Nam crudum, quod ſuperingeſtum in cruditate nocet, id tantum eſt, quod iterum quantitate ventriculi vires ſuperat: At quod in pauca quantitate ſumitur, naturam ad coctionem iterum reuocat, & cruditatem corrigit, non nocet.

Dolore capitis à vermibus curatio.

Vltimò, ſi à vermibus in capite contentis ſit dolor, quomodo is curandus ſit, ex ijs, quæ *part. 1. capit.* 18. dicta ſunt, patet: & omnino quomodo cauſæ omnes doloris capitis tolli debeant ex ijs, quæ *p.* 1. dicta ſunt, manifeſtum euadit.

De Κεφαλαία & ἡμικρανία.

Cephalæa & Hemicrania.

In ſpecie ſaltem aliquid de Cephalæa & Hemicrania dicere libet. Vterque hic affectus diuturnus & δύσλυτος eſt, niſi quod alter caput totum, alter partem eius duntaxat alteram occupat. Quanquam Hemicraniæ vocabulum etiam de recenti dolore dimidij capitis vulgò vſurpetur. A Cephalagia verò differt, non cauſſis & ſignis, ſed cauſſarum magnitudine & pertinacia. Nam in Cephalæa & Hemicrania dolor non ſolum diuturnus, ſed adeo quoque vehemens & grauis, vt æger in tenebris & quiete contineri cupiat, leuique occaſione dolor ita exacerbatur, vt tanquam malleo percuti caput frangi ac diuelli æger exiſtimet. Quemadmodum Galenus ſcribit, *in 2. de Compoſit. med. ſecundum loca cap. de Cephalaa, & in 3. de locis affect. cap. 9.* Malum hoc feminas frequentius affligit, teſte Aureliano ob diligentiam in alendis & ornandis capillis.

Quoniam igitur Cephalæa ex confirmata aliqua capitis intemperie, aut ex copia crudorum & craſſiorum humorum caput replente & obſtruente, vel vapores quoque continenter eò mittente, aut ex acrium humorum in alto capitis reſidentium morſu, aut denique ex pericranij & meningum cerebri diuturna quadam affectione oritur: facilè eſt, intelligere, ijſdem præſidijs ac remedijs hic vtendum eſſe ſecundum cauſſarum diuerſitatem, quibus in Cephalalgiæ differentijs & intemperiebus capitis cum materia; fortioribus tamen, diutiuſque & frequentius, ob cauſſarum vehementiam & contumaciam maiorem. Neque differenda eſt huius mali curatio. Nam ex vigilijs delirium & inſaniam ſæpenumero affert. Sequi etiam ſolent cæcitates, apoplexiæ, epilepſiæ, paralyſes, lethargi, & ſimiles affectiones capitis grauiſſimæ. Itaque euacuationes omnis generis vniuerſales & particularis hic conueniunt, & reuulſiones ac topica, prout conditio materiæ & affectio vel totius, vel capitis ſolùm & loci in capite requirit.

Si plethora adſit, phlebotomia quoque fiat, & Cephalica aperiatur. Tandem & uena frontis ſecetur, uel narium uenæ aperiantur, & cauteria applicentur. Imò nonnulli etiam arterias aperiri ſuadent, de quibus omnibus ſuprà *part.* 1. dictum. Vtile etiam eſt inueterato hoc malo decoctum ligni Guaiaci uel chinæ, uel ſarſeparillæ, uel ligni ſaſſafras, quorum formulæ ſuprà etiam propoſitæ & paſſim excitant.

Diata.

Diæta medicamentis reſpondeat, quæ qualis eſſe debeat, ſuprà *de Intemper. cap.* dictum. Sicut autem in omni dolore capitis uitanda ſunt, quæ ipſum replent, aut ſua acrimonia cerebro moleſta ſunt, qualia ſuprà *p. 1. c. 1.* enumerata ſunt: ita alimentis ſemper admiſceantur, quæ cerebrum natura ſua roborant, quo in genere ſunt roſmarin. maior. ſalu. fœnic. nux moſcata, caryoph. & ex frigidis roſæ & uiolæ. Somnus denique immoderatus in omni capitis dolore improbatur præſertim meridianus, & qui a cibo ſtatim capitur. Hic enim caput inſigniter replet.

LIBRI I. PARS III.

SECTIO SECVNDA.

De Oculorum & Viſus morbis ac Symptomatibus.

CAPVT PRIMVM.

Continens Nomenclaturam affectionum, quæ oculis accidunt,

CVM Symptomata, quæ tactui, vt ſenſui communiſſimo, accidunt, proximè explicauerimus: iam etiam, qui reliquis ſenſibus & eorum organis accidant morbi & ſymptomata, dicendum. Cùm autem inter ſenſus externos facile primas obtineat viſus, ab eo faciemus initium, & primò morbos, qui oculo accidere ſolent, proponemus: deinde de varijs viſionis læſionibus & alijs ſymptomatibus, quæ oculis accidunt, dicemus. Etſi verò oculus parua corporis pars eſt: tamen vix vlla alia eſt, quæ tot morbis ſit obnoxia, & ingentibus ac varijs caſibus oculi natura patet, vt Celſus, *lib. 6. c. 6.* loquitur. Cùm autem, vt idem Celſus ſubijcit, magnam partem ad vitæ vſum & dulcedinem conferant oculi, ſumma cura tuendi ſunt, ideòque etiam de eorum affectionibus præter naturam diligentius agemus.

Oculus variis morbis obnoxius.

Et primò quidem morbos oculi quod attinet, de ijs acturus Medicus omnino oculorum naturalem conſtitutionem cognitam habeat, neceſſe eſt: quæ qualis ſit, ab Anatomicis cognoſcendum, & præcipuè Iul. Caſſerio Placentino, *de ſenſuum organ. lib. 5.* & Hieronymo Fabritio ab Aquapendente, *lib. de oculo, viſus organo*.

Oculi partes, duplices.

Oculus autem dupliciter conſideratur; primò & propriè, vt ex iis partibus, tunicis, humoribus & neruis, opticis ſcilicet, quæ ad viſum proximè conferunt, conſtat; deinde vt etiam eas partes connexas habet, quæ ſiue propter eius cuſtodiam, ſiue propter commodiorem eius vſum adiectæ ſunt, quomodo etiam ad oculum pertinent cilia, palpebræ, muſculi. Atque poſteriore hoc modo de oculo agit Galenus, *4. de comp. med. ſ. loca*, quem & nos ſequemur.

Morbi oculi quotuplices.

Atque ita diuidemus morbos oculi in tres claſſes. 1. Sunt morbi partium, quæ oculis quaſi tegumento & munimento ſunt, palpebrarum puta: 2. Sunt morbi, qui ſingulis partibus, quæ oculos conſtituunt, & ad eos pertinent, accidunt. 3. Sunt morbi totius oculi.

Palpebrarum vitia.

Primò palpebrarum vitia quod attinet, ſunt ea: Tumor, ἐμφύσημα, ſeu inflatio palpebrarum; denſitas, aſperitas, calloſitas, ſcabies, palpebrarum, Græcis τράχωμα, τραχύτης, δασύτης, σύκωσις, τύλωσις, ψωροφθαλμία: Tumores & tubercula palpebrarum, ὑδατὶς, verrucæ, κρίθη, hordeolum, χαλάζιον, grando, λιθίασις, nodi & excreſcentiæ; ἐκτρόπιον, palpebrarum inuerſio, & λαγοφθαλμία vel λαγώφθαλμον: palpebrarum inter ſe & cum alijs oculi partibus coaleſcentia & cohærentia, ἀγκύλωσις & ἀγκυλοβλέφαρον, cancer palpebrarum, liuor palpebrarum ex percuſſione, φθειρίασις, vbi in palpebrarum pilis pediculi naſcuntur: φαλάγγωσις, τριχίασις, vbi pilis inutiles, & oculos pungentes in palpebris naſcuntur, διστιχίασις, vbi duplex vel multiplex pilorum ordo naſcitur, μαδάρωσις vel μίλφωσις, pilorum palpebrarum defluuium, πτίλωσις, palpebrarum craſſities cum pilorum defluuio.

Symptomata, quæ motui palpebrarum accidunt, ſunt oculos aperiendi impotentia, & ἵππος, tale vitium quo palpebræ inſtabiles perpetuò nictant.

Interdum quoque res externæ oculis incidunt, quæ ſub palpebris hærentes oculos infeſtant.

Adnatæ tunicæ vitia.

Deinde ſingulæ oculi partes ſuos morbos habent, & primò quidem tunicas quod attinet, Adnatæ ſeu coniunctiuæ morbi ſunt τάραξις ὀφθαλμία, χήμωσις, pannus, πτερύγιον, vnguis ſeu vngula.

Adnatæ cum palpebris communes morbi ſunt, σκληροφθαλμία & ξηροφθαλμία.

Corneæ vitia.

Corneæ tunicæ morbi ſunt color vitioſus, albugo, puſtulæ & vlcera varia, quæ ſecundum varias circumſtantias, varia nomina accipiunt, ὑπόπυον, quando pus ſub cornea continetur, ruptura corneæ.

Adnatæ & corneæ communia vitia ſunt, ὑπόσφαγμα, ſeu ſuffuſio, aut ſugillatio, pannus, vulnera, puſtulæ, vlcera.

Vueæ vitia.

Vueæ tunicæ morbi ſunt πρόπτωσις, ſeu procidentia, quæ varia nomina pro varia ratione accepit.

Pupillæ vitia.

Pupillę morbi ſunt μυδρίασις, pupillę dilatatio, φθίσις pupillę anguſtia, ὑπόχυμα pupillę obſtructio, & humoris prę̨ter naturam inter corneam & cryſtallinam collectio.

Anguli vitia.

Habent & anguli oculi ſua vitia quę ſunt pruritus, αἰγίλωψ, ἐγκανθίς, cum caro augetur, ῥυὰς, tumores ſcirrhoſi.

Chryſtallini vitia.

Humores Chryſtallini vitia ſunt glaucoma, exſiccatio, diminutio, ſitus mutatio.

Neruis opticis accidunt obſtructio, coarctatio, ruptio, conuulſio.

Spirituum opticorum vitia.

Spirituum opticorum vitia ſunt, dum fiunt obſcuri, craſſi, imminuuntur, aut deficiunt. Pertinent huc ſplendores nocturni, dum lumen oculis noctu obuerſatur.

Muſculorum vitia. Totius oculi morbi.

Muſculorũ vitia ſunt, cũ vel cõuelluntur, vel laxantur.

Toti verò oculo accidunt, ἀτροφία ſeu imminutio, ἐκπιεσμὸς, ſeu procidentia, ſtrabiſmus, vulnera, cancer, tumores.

Symptomata oculorum.

Atque hi ſunt morbi oculorũ. Symptomata quod attinet, & primò actiones lęſas, cum oculus ſit videndi organum, huc pertinent omnes viſus lęſiones, ἀμαύρωσις, ἀμβλυωπία, viſus hebetudo, luſcioſitas, cęcitas, viſus deprauatus, vt Nyctalopia, παρόρασις ſtrabiſmus, cum vna res duplex apparet, cùm res omnes inuerſę apparent. Et cum, vt commodior viſio fiat, oculi etiam ſint motu pręditi, in motu quoque accidũt ſymptomata, paralyſis & conuulſio. Et cum oculus etiam tactu ſit pręditus, ſępe etiam dolori obnoxius eſt. Cùm etiam vt alię partes nutriantur oculi, in nutritione obtingens vitium eſt atrophia. Deinde in qualitatibus mutatis eſt color pręter naturam. Tandem excrementorum vitia ſunt Epiphora & lacrymę, λῆμαι, lacrymę cruentę. De quibus iam ordine dicemus.

De Morbis & Vitijs palpebrarum.

CAPVT II.

De Tumore Palpebrarum, Emphyſemate & Inflatione earundem.

PAlpebrarum officium eſt oculos clauſos ab externis iniurijs tueri, & tempore ſomni lumen arcere: vbi verò aperti ſunt, preſtare, vt oculus ſpecies viſibiles admittere poſſit. Vnde palpebrę facultatem habent, quia motu voluntario moueri poſſunt,

ſunt, præſertim ſuperior, vt ſcilicet oculi aperiri & claudi poſſint, quotieſcunque libuerit. Hinc palpebræ proprios muſculos habent, & neruos, qui ſpiritum animalem aduehunt. Quapropter ſymptomata, quæ palpebris accidunt, præcipuè in motu læſo erunt. Morbi verò qui ijs accidere poſſunt varij ſunt, quos alij aliter recenſent. Commodiſſimè tamen ſequenti modo enumerari & appellationibus diſtingui poſſe videntur.

Tumor palpebrarum. Inter eos primò eſt Tumor. Tumor autem palpebrarum aliquando à cauſſis externis ortum habet, vt contuſione, ictu veſpæ, apis, araneæ, vel ſimilis inſecti, à contactu vrticæ; aliquando ab internis, ab humore aut vapore vel calido inflammationem aut exulcerationem pariente, vel frigido palpebras inflante, qui tumor ἐμφύσημα & palpebrarum inflatio appellatur.

Palpebrarum inflatio. Et quidem hoc malum alias à cauſſis externis excitatur, nonnunquam affectus alios ſequitur, vt apoſtema in in locis circa oculos & genas, lethargum, carum, item cachexiam & hydropem, quæ ſingula ſuam curationem peculiarem requirunt. Plerunque ophtalmiæ grauiori ſuccedit, quando tumor ita increſcit, vt palpebræ vix claudi poſſint.

Si à cauſſa calida ſit tumor, locum habent medicamenta, quæ in ophtalmia vſurpari ſolent, de quibus poſtea dicetur; Quale etiam eſt ophtalmicum, quod in curatione ophthalmiæ Rhaſes præſcripſit, atque primum eſt interocularia illa remedia.

Ἐμφύσημα. Ἐμφύσημα verò, quod eſt tumor laxus ſine dolore οἰδήματι ſimilis, ab humore aquoſo ac ſeroſo ortum habens, accidit in febrib. diuturnis, vigilijs, in cachexia, hydrope, lethargo, caro, & propterea curatur morbis ijs, quibus coniungitur, ſublatis. Fouere tamen licet palpebras decocto florum chamæmeli, rutæ, cumini; vel inungantur palpebræ oleo chamæmel. anethi, rutac. vel melle.

Si à veſpæ vel apis ictu tumor ſit, remoto aculeo, lamina ferrea imponatur, donec dolor è punctione euaneſcat; poſtea reſoluentia adhibeantur; vel apis ipſa contrita imponatur. Si ab araneæ punctura tumor ſit, theriaca, vel mithridatium imponatur. Si à contactu vrticę vel aliarum rerum calidarum, inungatur palpebra oleo roſarum, vel ſucco plantaginis aut ſemper viui cum oui albumine.

CAPVT III.

De Trachomate, Denſitate, Aſperitate, Calloſitate & ſcabie Palpebrarum.

τράχωμα palpebrarum. Τράχωμα, τραχύτης, δασύτης, σύκωσις, τύλωσις, ψωροφθαλμία, Denſitas, Aſperitas, Calloſitas, ſcabies Palpebrarum, etſi vt diſtincti affectus ab authoribus proponi ſoleāt: tamen cùm communes cauſſas & communem generationis modum habeant, & ſolùm gradibus differre videantur, omnes hos affectus hoc capite coniungemus; ſicut etiam nonnulli alij Medici ſub communi τραχώματος, nomine eos comprehendunt. Cùm enim palpebrę continuò, dum aperiuntur & clauduntur, ſupra tunicis oculi externis moueantur, membranæ verò illæ leues & exquiſito ſenſu præditæ ſint; etiam palpebræ intus molles & leues eſſe debent, vt facilè & abſque moleſtia ſupra oculorum tunicis moueri poſſint. Quæ earum conſtitutio naturalis cùm in omnibus affectibus nominatis mutetur, etiam communi τραχώματος, ſeu aſperitatis nomine omnes comprehendi ſolent.

Τράχωμα autem eſt internæ palpebrarum partis aſperitudo cum rubedine & pruritu: nonnunquam & cum puſtulis ſeu tuberculis ſemina ficus vel milij referentibus, ab acri & ſalſo humore ortum habens.

Et primò quidem dum materia hæc pauca eſt, ſaltem aſperitatem quandam & pruritum excitare ſolet, cum moleſtia quadam in parte interiore palpebræ, præſertim cùm mouetur, ad quam frictio ſequitur, & ad hanc copioſioris materiæ attractio, vnde ſcabies ſuccedit. Affectio nimirum hæc eſt morbus in ſuperficie & in continui ſolutione, cui ſymptomata accedunt, pruritus & rubor.

Cauſſa.

Cauſſa. Cauſſa proxima eſt humor aduſtus, mordax & ſalſus, ſiue ſit ſanguis aduſtus, ſiue bilis, ſiue pituita ſalſa, ſiue humor ſeroſus, ſalſus, ſiue bilis atra. Plerumque tamen à mixto in maſſa ſanguinea humore hoc malum excitatur. Poſſunt etiam hoc malum inducere collyria nimis acria, nimis diu adhibita.

Hinc ad malum hoc faciunt humores acres ſalſi in capite collecti, aut hincinde fluentes, & quæcunque ad talium humorum generationem faciunt, vt cibi ſalſi, &c.

Differentia.

Trachomatis differentiæ. Recenſentur autem huius affectus tres ſpecies ſeu gradus. Primò enim cùm palpebræ, ſi inuertantur, quaſi denſiores & inęquales apparent, affectio ea, vt Aetius ex Seuero, *tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 43.* tradit, δασύτης, Denſitas palpebrarum nominatur, in qua palpebræ intus rubent, inæquales & aſperæ ſunt, ac pruriunt.

Denſitas palpebrarum. Secundus gradus eſt, cùm iam maior eſt affectio, & non ſolum denſitas & inæqualitas in palpebris inuerſis apparet: ſed manifeſta iam aſperitas & rubor, adeò vt intra eam emineant, quaſi grana ficus immaturæ, vnde Græcis hæc affectio σύκωσις, Latinis ficoſa palpebra nominatur. σύκωσις.

Tertius gradus eſt, quando iam inueterauit vitium, & pars interna palpebræ exulcerata eſt, ac ſciſſuram & calloſitatem contraxit, Græcis dicitur, τύλωσις, Latinis calloſitas palpebræ. Germani vocant, *den Aſcherſchutt*, quia mulierculæ credunt, malum hoc ex cineribus, ex quibus lixiuium paratum fuit, generari, ſi nimirum quis ad locum illum, in quo tales cineres aſſeruantur, inopinatè deuenit. τύλωσις.

Pſorophthalmia. Adiungenda eſt his ψωροφθαλμία, ſcabies palpebrę. Quanquam enim a Trachomate eiuſque ſpeciebus in eo differat, quod non ſolum pars palpebræ interna afficitur, ſed tota palpebra, præſertim verſus oculorum angulos, cum pruritu rubet, aſpera & ſcabioſa eſt, & exulceratur: tamen cum eundem generationis modum habeat, eam hic, coniungere libet.

Signa Diagnoſtica.

Si palpebra inuertatur, rubea apparet & aſpera, ac veluti ficus ſemen vel milij grana eminere videntur. Si à ſanguine eſt, maior adeſt rubedo ſine magno pruritu: ſi à bile, minor rubedo, & maior pruritus, ac puſtulæ paruæ apparent; ſi à pituita ſalſa, maior eſt pruritus, & maior ſeroſi humoris copia exit: ſi à bile atra, rubedo eſt obſcura, aſperitas maior, & quod effluit, liuidum eſt.

Prognoſticum.

Τράχωμα in primo gradu curationem ſuſcipit σύκωσις raro; τύλωσις rarò aut nunquam & maxima cum difficultate.

Curatio.

Curatio. Totum corpus & caput, prout hic vel ille humor peccat, conuenienti modo primò euacuandum eſt, materia à capite auertenda, & ſi materia per venas & arterias externas fluat ad oculos, repercutientia inter initia in fronte & temporibus adhibenda, vt ſuprà *p. 1.* dictum.

Deinde

Verruca.

Verrucæ palpebrarum.

Verrucarum genera omnia, quę in alijs partibus generari ſolent, in palpebris etiam interdum oriuntur. De quarum generatione, differentijs & ſignis ſuo loco dicetur. Hic ſaltem pauca de curatione dicemus.

Ad Acrochordonas, ſeu verrucas aſperas & penſiles vtile eſt hoc linimentum.

℞. *Pingued. ardeæ* ʒ. v. *olei oliuar.* ʒ. j. ß. *apum vſtarum* ʒ. j. *cineris murium* ʒ. ß. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Olei hyperic.* ℥ ß. *Tart. per deliquium* ℈. j. M.

℞. *Agrimon. fol. & radic. viridium* ʒ. v. *capæ* ℥. ß. Contundantur ſimul, poſtea adde *Ol. lini* ʒ. vij. *Ol. Tartar. per deliquium* ʒ. iij. Contundantur ſimul, tandem adde *ceruſſa citrina* ʒ. ij. Miſc.

Ad Myrmecias, verrucas glabras ac ſeſſiles.

℞. *Herbæ cancri, radic. capparum, ranunculi vrentis. an.* M. ij. *aluminis.* ℥. j. Comburantur in olla noua in fornace figulina. F. Puluis, qui in vulneratas & apertas nônihil verrucas prius inſpergatur.

Vel ℞. *Scillæ* ℥. iij. *eſulæ* ℥. ij. *herbæ cancri, rad. chelidon. an.* ʒ. j. Contundantur & deſtillentur. F. Aqua, qua verrucæ illinantur.

Ad Thymos. ℞. *Mellis* ℥. vj. *ſtercoris ouilli* ʒ. v. *caprini, aceti an.* ʒ. iij. Miſce & imponatur.

Hieron. Fabric. ab Aquap. *de operat. chirurg.* portulacam tuſam, vel ſabinam puluériſatam ad verrucas cùm ex palpebris tum alijs corporis partibus exterminandas commendat.

Κρίθη, HORDEOLVM.

Hordeolum palpebrarum.

Κρίθη, Hordeolum, Germanis, *Gerſtenkorn oder Kugenhaber*, Græci etiam πόσθιον, id eſt, præputiolum vocant, eſt tuberculum in ſumma palpebra ſuccreſcens propè cilia, aliquantiſper longum, quod ſuppuraſcens ſimilę eſt grano hordei, vnde & nomen accepit.

Ortum habet ab humore pituitoſo & craſſo cum ſãguine mixto, atque in eo, vt Celſus ait, tunica quidam, quod difficulter matureſcit, comprehenditur.

Curatur vniuerſalibus præmiſsis, ſi fomentetur cera candida aut adipe gallinæ, vel ſaliua manè inungatur, aut corpore muſcæ, capite abiecto, fricetur, quod à plerisque pro efficaciſſimo remedio habetur: vel foueatur locus panno calido, aut imponatur galbanũ cum modico nitri ſubactum, vel ſagapenum aceto diſſolutum; vel foueatur oculus decoct. hordei & flor. chamæmel. & poſtea ſanguine columbino, aut turturis aut perdicis illinatur.

Vel: ℞. *Sem. lini, fænugræci, rad. althaæ an.* ʒ. v. Infundantur per noctem *in aqua. flor. ſambuc.* vt extrahatur mucilago. Huius ℥. j. adde *pinguedin. gallinæ* ʒ. vj. *Ol. lilior. albor. cera alba an.* ʒ. j. ß. Coquantur ad humiditatis conſumptionem, & F. Linimentum, quo palpebræ inungantur.

Vel: ℞. *Pingued. gallinæ* ℥. j. *ol. lilior. albor. chamæmel. an.* ʒ. j. ß. *opopanac. galban. aceto diſſoluti an.* ʒ. ij. Miſcę ſuper igne pro Linimento.

℞. *Seui ceruini* ʒ. v. *ol. lini* ʒ. iij. *ceræ albæ* ʒ. ij. *galbani, ammoniac. an.* ʒ. ß. *ſal. gemmæ* ℈. ß. F. Emplaſtrum.

℞. *Thuris, myrrhæ an.* ʒ. ij. *ladani* ℥. ß. *nitri, ceræ, alumin. an.* ʒ. j. *fœtum ol. lilior. albor. qu. ſ.* F. Linimentum.

Si ſuppuratur, nec ſponte aperitur, ſcalpello aperiatur, & tumor ac pus exprimatur, & poſtea medicamentis conuenientibus curetur.

Si verò his medicamentis hordeolum nec diſcuti, nec ad ſuppurationem deduci poteſt, ſectione tollendum. Animaduertendum autem, an tuberculum magis verſus exteriorem partem palpebræ, an verſus interiorem vergat. Si enim vergat magis verſus exteriorem partem, ſecanda palpebra ſecundum longitudinem verſus inferiora. Si verò magis vergat verſus interiorem, palpebra inuertenda, & tumor ſecundum latitudinem palpebræ, ſeu tranſuerſim incidendus. Cute aperta tuberculum extrahendum; quod commodius fit, ſi tuberculum acu incurua cum filo ſerico perforetur, poſtea acu abſciſſa, vtraque fili extremitate apprehenſa tuberculum, quantum fieri poteſt, extrahatur, & nouacula vel ſcalpello à palpebra ſeparetur, cautè tamen, ne tota palpebra diſſecetur. Tuberculo exempto, hapſus lini albumine oui in aqua roſarum diſſoluto madidus oculo, imponatur; poſteriori die, vulnus ſi ſit in parte exteriore, oleo ouorum inungendum, & emplaſtrum conueniens imponendum: in interiori verò parte lac virginis, vel vnguentum ex ſaccharo ♄ imponendum.

Χαλάζιον, Grando.

Grando palpebrarum.

Cognatum hordeolo vitium eſt Grando, tuberculum rotundum, tranſlucidum, atque huc & illuc mobile. Materia enim grandinis eſt magis dura & quaſi lapideſcens.

Curatur emollientibus & diſcutientibus; quibus ſi non cedit, ad ſectionem accedendo.

Imponendum itaque ammoniacum aceto diſſolutum, cum adipe gallinæ, vel terebinthina cum cera mixta. Si per medicamenta reſoluentia diſcuti non poteſt, ad manus operam accedendum, & inciſio faciendo, vt de hordeolo dictum.

Lithiaſis palpebrarum.

Similis ferè affectus eſt λιθίασις, cum in palpebra generantur nodi & excreſcentiæ, & aſpera quædam corpora, lapidis inſtar dura & oculos prementia. Generationis & curationis modus idem eſt, qui hordeoli & grandinis, vide Aetium *tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 79. 80. 81.*

Nodi & Excreſcentia.

Nodi palpebrarum.

Præter hæc tubercula & alij tumores maiores interdum in palpebris oriuntur, quos iuniores Medici vno nodorum nomine complectuntur. Germani *Vberbein*, vocant Græci verò commune nomen non habent, ſed vt in alijs partibus, ita etiam in palpebris pro diuerſitate materiæ, e qua generantur, & quæ, vbi tumor aperitur, oculis ſeſe exhibet, varijs nominibus indigitant; μελικηρίδας nominant, quando veſiculam continent, plenam humore, qui colore & conſiſtentia ſimilis melli eſt: στεατώματα quando id, quod in ijs continetur, eſt veluti adeps: ἀθερώματα quando quaſi pultem continet humor. Pertinent huc & illi tumores qui Ganglia dicuntur.

Quæ autem cauſſa horum tumorum ſit, dicetur, vbi in genere de tumoribus agetur. Hic ſolum de curatione dicemus.

Et quidem vbi tumores recentes & parui ſunt, medicamentis emollientibus & reſoluentibus diſcuti & tolli poſſunt, vt:

℞. *Medullæ crurum vituli, ceræ an.* ʒ. vj. *ammoniaci* ʒ. ij. Miſc.

Si verò malum diu durauerit & incrementum ſumpſerit, non niſi ſectione & manus opera curatur, & fruſtra tunc emplaſtrę vel vnguenta adhibentur. Sectio autem hoc modo inſtituenda. Aeger in loco lucido in ſedili firmiter, ne manus vel caput mouere poſſit, contineatur. Hinc cutis ſuper tumore ex vna parte chirurgi, ex altera partę miniſtri digiti extendatur (niſi antea à mole tumoris cutis ſatis ſit extenſa.) Hinc nouacula acuta cutem palpebræ è parte ſuperiore verſus inferiorem ad tumorem vſquę incidunt nonnulli. Sed tutius eſt, cum Celſo linea tranſuerſa ſecare, ſequendo fibras tranſuerſas, ne illæ incidãtur.

Poſtea

Poſtea acu incurua filum ſericum non contortum continente tumor traijciatur, acuque abſciſſa & filo vtraque extremitate apprehenſo, tumor, quantum fieri poteſt, extrahatur, & hinc à palpebra ſeparetur. In ſeparatione attendendum, vt nec palpebra perforetur, nec aliquid de tumore relinquatur. Tumore extracto albumen oui aqua roſarum diſſolut. cum hapſo lini imponatur. Tandem hoc medicamentum ad vulnus conglutinandum adhibeatur.

℞. *Ol. Balſamina vel momordica* ℥.j.ß.*hyperic*.℥.j.*maſtich*.℥.ß.Miſc. Vide Celſum, *lib.7.cap.7.* Paul.*lib.6.c.*14. Hier. Fabric.ab aquap. *de operat. Chirurg.*

CAPVT V.

De Cancro Palpebrarum.

Cancer palpebrarum. INterdum & palpebras cancer corripit, quod malum grauiſſimum & horrendum eſt. Cauſſam & generationem habet eandem quam in alijs partibus, de qua de cancro in genere dicetur.

Etſi verò malum longe grauiſſimum & curatu planè difficile ſit: tamen ne æger ſine auxilio relinquatur, quædam tentari poſſunt. Si cancer nondum exulceratus ſit, corpore conuenienter prius euacuato, hæc aqua vſurpari poteſt.

℞. *Granor. ſeu baccar. rubrar. ſolani* M.iij. *roſar. rubrar. dactyloꝗ. an.* M.ij.ß. *abſinthij* M.j. *radic. iridis cæleſtis* M.ß. Herbæ omnes virides ac recentes contundantur, & affundantur *aqu. ſolani* ℔.iv. digerantur ij. diebus & poſtea in B. deſtillentur.

Aqua bis de die linteolis oculo imponatur. Si verò Cancer iam exulceratus ſit, inſpergatur hic puluis.

℞. *Erinaceum viuum, rad. ſambuc. arundin. maiora. teſtudinum nigrar. nemoralium an.* M.iij. Comburantur ſimul in fornace figulina in olla clauſa: materia combuſta puluериſetur, & puluis cancro inſpergatur.

Vel ℞. *Rad. cardopatiæ, dracunculi, ſcrophular. an.* ℥.ij.ß. Comburantur in olla clauſa in fornace figulina; materia combuſta pulueriſata ſimiliter cancro inſpergatur. Nonnulli & hanc potionem commendant:

℞. *Rad. vincetox.* ℥.ij. *tormentill. ſerpentar. ſanicul. an.* ℥.j.ß. *valde bona ſaluia an.* ℥.j. Infundantur horis 24. in cereuiſia, poſtea coq. colentur, & ægro manè & veſperi cochlearia quatuor exhibeantur.

Quod ſi medicamentis malum tolli non poſſit, ad Chirurgiam accedendum, & Cancer ſectione tollendus. Qua in re danda opera, vt potius aliquid de parte ſana tollatur, quam de corrupta & cancroſa aliquid relinquatur. Poſtquam cancer exſectus eſt, ſanguis non ſtatim ſupprimendus, ſed vt aliquantiſper fluat, relinquendus. Hinc albumen oui cum hapſo lini imponendum, & reliqua curatio conuenienti modo peragenda.

CAPVT VI.

De Palpebrarum inuerſione, & contractione.

Palpebrarum inuerſio. IN ſitu quoque & connexione palpebræ morbis obnoxiæ ſunt, cum ſcilicet vel apertæ manent, vel cum non aperiuntur, & inter ſe vel cum alijs partibus vicinis coaleſcunt. Prior morbus appellatur, ἐκτρόπιον, palpebræ inuerſio, Germani vocant, *Ein blar Auge, oder vberſtulpte Augenlieder.* Eſtque affectus inferioris palpebræ, quæ inuertitur, & deorſum trahitur, vt internæ palpebræ pars cum deformitate videatur. & inſtar rubræ carnis appareat, neque cum ſuperiore cōmittitur, ſed pendet ac hiat.

Cauſſæ huius mali variæ ſunt: 1. Incrementum carnis in parte interna palpebræ ob quod palpebra inuertitur. 2. Si vulnus vel vlcus in palpebra inferiori malè curatum ſit, & palpebra in agglutinando nimis verſus inferiora retracta ſit. 3. Paralyſis vel conuulſio inferioris palpebræ ob quam attolli nequit.

Curationem quod attinet, ſi à cauſſa interna & nimio incremento carnis palpebræ malum ſuperueniat, primò corpus conueniente modo purgandum. Hinc alumen Rochæ in vino coquendum, & palpebra decocto lauanda.

Vel ℞. *Aceti vini* ʒ.vj. *acaciæ*, ʒ.j. *alum. vſti* ʒ.ß. Coq. & decocto palpebræ pars interna illinatur.

Vel ℞. Vitriol. *albi, aluminis, tartari albi an.* ʒ.j. pulueriſentur ſubtiliter, hinc add. *lapid. hæmatit.* ʒ.j. *antimonij, tutiæ an.* ʒ.ß. F. Puluis ſubtilis, quo caro luxurians conſpergatur.

Vel ℞. *æris vſti* ʒ.ß. Vitriol. *vſti chalcitidis, myſeos toſt. an.* ʒ.j. F. Puluis ſubtilis.

Hinc oculo imponatur Emplaſtrum Guilhelmi Placentini.

℞. *Farin. ſem. fœnugræci* ℥.iij. *puluer. flor. chamæmel. flor. roſar. rubrar.* ℥.ß. *vini rubri q. ſ. ad incorporandum.*

F. Cataplaſma de quo ſume qu. ſ. & adde vitellum oui vnius atque oculo imponatur. Hinc puluis aliquis enumeratus palpebræ inſpergendus.

℞. *antimonij, tutiæ, viridis æris, lapid. hæmatit. Lithar. an.* ʒ.j. Fiat Puluis ſubtilis, qui per ſindonem traijciatur & palpebræ inſpergatur. Simul Emplaſtrum aliquot, quod fortiter adhæret, palpebræ extra imponatur, & palpebræ verſus partem ſuperiorem adducatur.

Si medicamentis caro ſuperflua non cedit, & tantum incrementum ſumpſit, vt medicamentis facilè abſumi non poſſit, manus opera adhibenda. Aetius, *tetrabl. 2. ſerm. 3. cap. 72.* modum ſectionis hoc modo docet.

Ex interna palpebræ parte duæ ſectiones fiant literæ Græcæ Λ figuram habentes, ita vt anguſta literæ pars ſit infernæ verſus maxillam, lata verò ad palpebræ marginem. Deinde particula illa cutis Λ figuram referens exſcindatur, reſecta ſimul etiam ſubiecta carne; Poſtea labia inciſionis iuxta parte marginis contrahēda. Sic enim incuruata & eleuata palpebra ad interiora remittitur. Tandem reliqua curatio peragenda, vt loco allegato Aetius docet.

Alij carnem ſuperfluam duobus vel tribus locis acu incurua filum ſericum ducente perforant. Hinc carnem attrahunt & ſcalpello vel nouacula à palpebra ſeparant. Carne ſuperflua ſeparata aquam iſtam imponunt.

℞. *Aqu. prunor. ſylueſtr.* ℥.iij. *alumin. crudi* ʒ.vj. *camphor.* ʒ.ß. Coqu. in aqua, qua palpebra intus abluatur. Hinc palpebra verſus ſuperiora & in naturalem ſitum reducatur, & albumen oui conquaſſatum cum hapſo lini imponatur. Horis viginti quatuor elapſis ligatura ſoluatur & vulnus poſtea lacte virginis, vel alio conueniente medicamento curetur. In curatione iſta hoc ſemper obſeruandum, vt palpebra verſus ſuperiora ſemper attrahatur, conueniente Emplaſtro conglutinante impoſito. Qualia paſſim obuia ſūt. Vtile eſt & hoc:

℞. *Amyli* ʒ.vj. *farina fabarum pulu. radic. conſolida, ſemin. lini, è quo oleum iam eſt expreſſum an.* ℥.ß. *gummi tragacanth. boli armeni an.* ʒ.ij. F. Puluis, qui in vſu cum albumine oui miſceatur.

Si

Si ex vlceris, vel vulneris mala curatione fit ἐκτρόπιον, cutis palpebræ lunata figura incidenda, vt cornua ad maxillas, non ad oculum conuertantur. Altitudo plagæ ſit ad cartilaginem, ipſa non læſa. Nam ſi ea lædatur, palpebra concidit, neque attolli poteſt. Hinc cutis diducatur, vt paulum in ima oculi ora deſcendat, & ſuper plaga hiet. In hiantem plagam linimentum conijciendum eſt, quod & coniungi diductam cutem prohibeat, & vt in medio caruncula generetur: quæ vbi locum impleuit, poſtea rectè oculus aperitur.

Si verò à conuulſione vel reſolutione inferioris palpebræ ſit malum, conueniente modo ea ſymptomata vt dicetur, curanda. Vide etiam Aetium, *tetrabl. 2. ſerm. 3. cap. 71. & 72.*

Λαγόφθαλμον.

Lagophthalmon. Quod in palpebra inferiori eſt ἐκτρόπιον, id in ſuperiore eſt λαγόφθαλμον, oculus leporinus, Germ. *Haſenſchlaff.* quando ſcilicet ſuperior palpebra ita ſurſum adducta eſt, vt oculum totum contingere non poſſit, ſed per ſomnum etiam aliquantum apertus maneat.

Cauſſæ huius affectus plures ſunt. 1. Interdum in vtero palpebra ita, ob materiæ defectum & conformationis vitium, formata eſt. 2. Interdum à conſuetudine hoc malum ortum habet, cùm infantes in cunis ſurſum vel retrò continuò ſpectant. 3. Idem à conuulſione fieri poteſt. 4. Cum palpebra à vulnere vel vlcere & cicatrice malè curata imminuta, vel ſurſum retracta eſt.

Prognoſtica.

1. Si à primo ortu & conformatione in vtero hoc malum contractum ſit, incurabile eſt.

2. Si multum palpebræ deeſt, malum incurabile eſt. Si parum, curari poteſt.

Curatio.

Si à conſuetudine malum contractum ſit, dum infantes in cunis iacentes ſemper retrò conſpiciunt, contraria conſuetudine curandum; ſeu potius, ne contrahatur, præcauendum, quod fit ſi pannis nigris cunæ circa caput obuoluantur, & ſi caput verſus tenebras & pedes luci obuertantur, vt ita verſus lucem continuò adſpiciant.

Si à conuulſione aut contractione palpebræ malum hoc ortum habeat, vt laxetur palpebra, danda opera. Talis igitur fiat fotus.

℞. *Rad. althea ſem. fœnugræc. flor. chamæmel. an.* ʒ. ij. *croci* ʒ. ß. F. Sacculus, qui aqua conueniente calefactus oculo imponatur.

Vel: ℞. *Pinguedin. gallin. medulla cerui an.* ℥. ß. *ol. chamæmel. lilior. albor. vngu. dialthea an.* ʒ. ij. Miſce.

Eadem quoque medicamenta adhiberi poſſunt, ſi à cicatrice aut vulnere & vlcere malè curato ortum habeant λαγόφθαλμον, & danda opera, vt cicatrix emolliri queat. Quod ſi non poſſit, manus opera adhibenda. Paulò mirum infra ſupercilium cutis incidenda lunata figura, cornibus ſectionis deorſum ſpectantibus vſque ad cartilaginem, id eſt, vſque ad ſubſtantiam palpebræ membraneam, & cutis poſtea diducenda, vt paulum in ima oculi ora deſcendat, & plaga hiet, in quam linamentum conijciendum eſt, quæ & coniungi diductam cutem prohibeat, quæ vbi locum impleuit, poſtea oculus aperietur. Vide Aetium *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. c. 27. Celſ. lib. 7.* Hieron. Fabricius ab Aquapend. *de oper. Chirurg. tit. de Lagopthalm.* ob pericula & incommoda, quæ Chirurgia coniuncta habet, alio modo vtitur. Glutinum nimirum, quod duas aut tres habenulas appenſas habeat, ad ſuperiorem palpebram applicat, & aliud ex aduerſo, habenulaſque, ſubinde arctius adſtringit, & ita inferiorem palpebram ad ſuperiorem perducit.

CAPVT VII.

De Palpebrarum inter ſe, & cum alijs oculorum partibus coalitu & cohærentia.

SI palpebræ vel inter ſe, vel cum alba aut cornea aut vtraque oculi tunica coaleſcant & præter naturam cohæreant, vt oculus aperiri non poſſit, malum hoc Græcis ἀγκυλοβλέφαρον, Aetio etiam ἀγκύλωσις τῶ βλεφάρω πρόσφυσις τῶ βλεφάρω eſt, *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 66.* vulgo concretionem ſeu inuiſcationem palpebrarum nominant. Palpebrarum coalitus.

Cauſſa huius mali eſt vlcus negligenter & imperitè curatum, cum ſcilicet vel poſt τράχωμα aut vngulam oculi, vel aliud malum vlcus in parte interiore palpebræ relinquitur; quod & in variolis, atque interdum poſt combuſtiones accidit. Dum enim oculus crebrò non aperitur, ſed clauſus manet, palpebra exulcerata vicinis partibus adhæreſcit, & ſeneſcendo, quod diduci potuit ac debuit, agglutinatur, & palpebræ vel inter ſe, vel cum vicinis partibus coaleſcunt.

Huc etiam referri poteſt, etiamſi ſit alterius generis, illa palpebrarum cohærentia, quæ fit, cùm per ſomnum multa pituitoſa & viſcida materia, quæ Græcis λημὶ, ad palpebras affluens earum extremitates ita conglutinat, vt vix aperiri poſſit.

Prognoſtica.

1. Palpebrarum cum oculo coalitus vel non uel difficulter curatur. 2. Si extremitate ſua ſolùm palpebra oculo ſaltem adhæreſcat, facilius curatur: Si uerò tota palpebra cum oculo coaluerit, curatur difficilius. 3. Curatur etiam facilius hoc malum, ſi adnatæ ſaltem palpebra adhæreat, ſi uerò corneæ ſimul concreta ſit, ferè nunquam & niſi cum difficultate curatur. 4. Si uerò palpebræ inter ſe ſolum coaleſcant, non difficulter quidem diducuntur, ſed ſæpe rurſum coaleſcunt.

Curatio.

Etſi, ut modo dictum, plerumque uix aliqua ſpes curationis ſuperſit: tamen ſi aliquid tentare libet, Chirurgia adhibenda. Nimirum quæ oculo adhæreſcit palpebra, ſcalpello, nouacula uel forcipe cautè liberanda eſt, ut neque ex oculo, neque ex palpebris quicquam abſcindatur, aut ſi omnino quid abſcindendum ſit, id potius ex palpebra fiat, quàm ex oculo. Et ut tutius iſta ſectio fieri poſſit, nonnulli acu incurua ſuper loco, in quo oculo cohęret, palpebram perforant, hinc acu abſciſſa filo utrinque apprehenſo palpebram attollunt, & poſteà eam ab oculo liberant. Palpebra ab oculo liberata inungatur medicamentis, quibus aſperitudo curari ſolet, & palpebra ſæpe moueatur; ut non ſolum medicamentum oculo indatur, ſed etiam in palpebra rurſum coaleſcat.

Si palpebræ inter ſe coaluerint, ſcalpello liberandæ. Atque ut etiam hic ſectio tutò peragi poſſit, nonnulli acu incurua ſericum filum molle ducente utramque palpebram tranſuerſim perforant, cauendo tamen, ne cornea uel pupilla lædatur. Hinc acu abſciſſa, filo prehenſo, palpebras diducunt, eàſque primò nouacula, hinc forcipe liberant. Palpebris ſeu filo ſeu ſpecillo diductis, linamenta ſeu penicilli interponendi aqua roſarum madidi donec ulcus palpebræ curatum ſit. Alij laminam plumbeam oleo roſaceo illitam interponunt. Vide Hier. Fabric. ab Aquapend. *de oper. chirurg. tit. de Ancyloblepharo*. Si uerò ex pituita ſolùm coaleſcant palpebræ, corpus conuenienti modo purgandum, & per ueſicatoria atque alijs modis materia ab oculis auertenda. Poſteà cubitum iturus æger palpebras aqua roſar. in qua balauſtia uel roſæ coctæ ſint, abluat, uel ſucco ſemperuiui, aut ol. roſar. cum pinguedine gallinæ mixto palpebræ inungatur.

CAPVT VIII.

De Pediculis & Ciliorum vitijs.

φθειρίασις.

Pediculi ciliorum.

VT in alijs corporis partibus, præcipuè piloſis, pediculi naſci ſolent; ita etiam quandoque in cilijs ſeu pilis palpebrarum naſcuntur, quod malum Græcis *φθειρίασις* nominatur, ortumque habet, vt alij pediculi, de quo ſuo loco dicetur, ex ſordibus, in ijs, qui lotionibus & balneis non vtuntur, ac corporis curam non agunt, & prauo victu in hominibus non puris & obſcœnis, vnde lue Venerea laborantibus hoc malum familiare eſt. Etiam per contagium contrahitur interdum, ſi quis in lecto, in quo *φθειριῶν* laborans dormiuit, cubet, aut pectine vtatur, vel linteo caput abſtergat, quo alius hoc modo infectus vſus eſt.

Malum non contemnendum eſt. Acres enim fluxiones concitat, & oculi tandem ab ijs valde læduntur.

Vt verò hi pediculi tollantur, abluantur palpebræ aqua marina, vel decocto betæ, & ſtaphiſagriæ, vel vnguento conuenienti illinantur.

Vt ℞. *Aloes, myrrhæ an.* ʒ. ij. cum lardo miſceantur. F. Linimentum. Vel fiat Linimentum ex ſtaphide agria, aloe & melle.

Vel: ℞. *Pinguedin. porci* ℥. j. *puluer. pyrij* ʒ. ij. ☿ *viui* ʒ. j. Miſce.

Vel: ℞. *Pingued. porci antiqu.* ℥. j. *hellebor. albi* ʒ. j. *vitrioli citrini* ℥. ß. Miſce.

Aut albumen oui coctione induratum imponatur in acetum vini horis 6. poſteà ſub ſomnum oculis imponatur. Vbi manè remouetur, pediculi inhærentes ſimul extrahuntur. Tolluntur etiam pediculi, ſi palpebra fricetur corio, quo aurifabri vaſa recens inaurata extergere ſolent. Vel fumus argenti viui, ore tamen ac naſo diligenter clauſis & panno obuolutis, palpebris excipiatur.

De ciliorum vitijs.

Ciliorum vitia.

Affectiones *τῶν βλεφαρίδων*, qui palpebrarum pili ſunt, hæ præcipuè enumerantur. 1. Inuerſio eorum, quia vel pili ipſi à ſiccitate intorquentur, vel pori, per quos enaſcuntur, tortuoſi redditi ſunt, vel palpebra verſus oculos ad interiora eſt incuruata; quod vitium *φαλάγγωσις* & *πτῶσις*, ſeu laxatio & lapſus palpebræ nominatur; vel radix pili vnius ab alterius radice impedita pilum intrò reflectit. 2. Illorum abundantia, quod vitium in genere *τριχίασις* appellatur. 3. Eorundem defectus, qui *μαδάρωσις* & *μίλφωσις* nominatur. 4. Color alienus, vt cum pili albeſcunt, vel ob defectum humidi nutrientis (& tum in extremitate albeſcere incipiunt) ex diuturna ægritudine, vel ob præſentiam materiæ phlegmaticæ in radice pilorum ſitum quaſi contrahentis, vt in canities vel denique ob cutem vitiligine alba laborantem, de quibus iam dicendum.

φαλάγγωσις.

φαλάγγωσις ἀπὸ τῆς τῶν τριχῶν φάλαγγος, id eſt, à pilorum acie ita dicta, non vno modo apud Authores accipitur. Alias enim ſumitur pro eo palpebrarum affectu, cum cilium intro ſpectat, pilorum acie ſimul cum eo conuerſa, ſic vt pili oculos pungant, ſeu vt Aetius *Tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 66.* habet, eſt palpebræ *χάλασις*, cum palpebræ ita laxantur, vt eorum extremitates intro vergant, vt pili non facilè appareant, niſi quis eas attollat; vt ita in *φαλαγγώσει*, hoc modo ſumpta nulli pili noui, vt in *τριχιάσει*, naſcantur, ſed naturales ſaltem intro vergant & pungant. Galenus tamen, *in Iſagoge*, *φαλάγγωσιν* eſſe dicit, cum pilorum duplex, triplexque acies in ſuperiore vel inferiore palpebra præter naturam ſubnaſcitur; vt tum *τῆς τριχιάσεως* ſpecies ſit *φαλάγγωσις*.

Sed de priore modo ſumpta *φαλαγγώσει* primo agemus, quæ & *πτῶσις*, ſeu palpebræ laxatio & caſus appellatur. Ortum autem habet hoc malum vel ab humoribus pituitoſis palpebram occupantibus, eámque deprimentibus, vel ab exſiccatione cartilaginis in palpebris, & hanc ſequente cutis corrugatione & verſus cilia depreſſione.

Quod malum quia non ſolum turpitudinem in facie parit; ſed &, quia cilia inuerſa oculos pungunt, non negligendum eſt.

Vniuerſali autem corporis euacuatione præmiſſa, oculus fomentetur hoc ſacculo.

℞. *Nucleorum nucis iuglandis* ℥. j. *ſem. fœnugræc. lini, rad. althea an.* ℥. ß. *verbenæ* ʒ. ij. Includantur ſacculo, qui calefiat in aceto & palpebris imponatur.

Vel: ℞. *Fermentum magnitudine Oui pulueris magnetis* ʒ. j. *alumin. ſuccini, nucum cupreſſi an.* ʒ. ß. Mixta omnia noctu palpebræ imponantur.

Si malum medicamentis non cedat, opera chirurgica adhibenda, de qua videatur Celſus, *lib. 7. c. 7.* Paulus, *lib. 6. cap. 13.* Arculanus palpebram exteriore parte ſcindit, eámque contrahendo verſus exteriora & ſuperiora ita ſuit nectitque, vt tarſus prominens pilos inuerſos ſecum ad exteriora ab oculi contactu auertat. Nonnulli alium modum vſurpant. Fiat retinaculum ferreum conuenientis figuræ, & poſteà digitis duobus, palpebra relaxata quantum opus, & potius plus, quàm minus, attollatur, & retinaculum ferreum applicetur, trochlea verſus aures conuerſa, retinaculum hoc ſingulis diebus acutius conſtringitur, vt palpebræ pars illa retinaculo incluſa tandem abſcindatur, & reliqua palpebra ſeparatur, quod tamen vix trium ſeptimanarum vel menſis ſpatio accidit, idque vt eo facilius fiat, bis ſingulis diebus locus oleo Hyperic. illinatur. Vbi pars illa palpebræ ſeparata fuerit, eodem oleo, addito pauxillo pinguedinis lucii, curatur. Trichiaſis palpebrarum.

Τριχίασις.

Si verò pili præternaturales in palpebris naſcuntur, & ſub pilis naturalibus exorti, ac intrò nuente tunicas oculorum pungant, vitium id Græcis in genere *τριχίασις* nominatur; cuius ſpecies ſunt *διστιχίασις*, ſeu duplex ordo pilorum, & *φαλάγγωσις*, cum multiplex ordo & quaſi acies pilorum ſubnaſcitur.

Generantur autem hi pili ſuperflui ex humoribus ad palpebrarum extremitates fluentibus. Vt enim terra pluuiis nimis irrigata luxurians quaſi plurimas plantas profert: ita etiam ſi ad palpebras copioſi humores, minimè tamen mordaces confluant, plures pili proueniunt. Occaſionem etiam huic malo præbent interdum tumores diuturni, vel veligatio diuturnior, à qua cilia intus comprimuntur: vnde maior ad radices pilorum humorum affluxus concitatur.

Malum hoc non eſt contemnendum; cum pili iſti luxuriantes oculos pungant, & acutos dolores pariant, & affluxum humorum ad oculos concitent; tandemque cæcitatem inducant; Vnde *τριχίασις* in palpebris cæcitatis imminentis plerumque indicium eſt.

Curatio.

Triplex verò pilos ſuperfluos in palpebris curandi ratio eſt. Primò, ſi euellantur, & ea medicamenta, quæ pilorum generationem prohibent, poſteà adhibeantur. Deinde, ſi pili per medicamenta corrodantur. Tertiò, ſi ſectione tollantur.

Primum modum quod attinet, vbi pili ſuperflui & oculos pungentes, ſeu plures, ſeu pauciores adſunt, Curandi ratio prima.
volſella euellendi ſunt, Danda vero opera, vt pili toti euellantur. Nam ſi abrumpantur, plus pungunt, quam ſi integri eſſent. Poſteà vero loco, è

quo

quo pili euulſi ſunt, adhibenda ea, quæ pilos renaſci prohibeant; qualia ſunt, ſanguis muſcæ caninæ, quam Coſtum nominant; Item ranarum viridium ſanguis, vel adhibeatur rubigo ferri cum ſaliua hominis ieiuni, vel ſpuma maris cum aqua pſyllij, vel erinacei terreſtris, fel & ſanguis cum modico caſtoreo.

Vel: ℞. *Rad. mandragora* ʒ. vj. *ſem. perſicaria* ℥. ß. *camphor.* ℈. ß. *aceti.* cochlear. j. Miſce in mortario, & ſuccus exprimatur, quo pori, e quo pili euulſi ſunt, illinantur.

Vel: ℞. *Succi chondrilla* ℥. ß. *maſtich.* ʒ. j. *aceti*, *aluminis vſti an.* ʒ. ß M.

Vel: ℞. *Cineris erynacei terreſtris*, ℥. ß. *rubigin. ferri* ʒ. ij. *cineris ouorum formicarum*, ℥. j. F. Puluis, quo pori, è quibus pili euulſi, conſpergantur. Plura vide apud Aetium.

Secunda. Si medicamentis pilorum generatio prohiberi non poſſit; nonnulli corroſiuis medicamentis eos extirpare conantur. Aegrum ſupinum in ſcamnum ponunt, & linteum, cruris vel brachij craſſitie contortum, ceruici ſupponunt, vt caput verſus dorſum propendeat. Hinc palpebras aperiunt, & goſſypio oculi globum tegunt, ne à corroſiuo medicamento lædatur. Poſteà luxuriantibus pilis corroſiuum medicamentum illinunt, ægrumque ita ſupinum horæ quadrantis dimidij ſpacio iacere ſinunt. Poſteà linteo, vel ſpongia munda medicamentum corroſiuum diligenter abſtergunt, & aqua, quæ poſtea proponetur, ad palpebras ſanandas vtuntur. Corroſiua medicamenta talia ſunt ſequentia.

℞. *Calcis viua, vitrioli albi, capri ſea æris ſquamma, cineris montani an.* ℥. j. *viridis æris, ſal. gemma. vitrioli, aluminis an.* ʒ. ß. F. Puluis, huic in olla vitreata affunde acetum acerrimum, vt fiat mixtura pultis inſtar: hinc coquantur ad ſiccitatem, iterum pulueriſentur, iterumque nouum acetum affundatur, & ad ſiccitatem coquatur, idque ſexies repetatur. Tandem pulueriſentur, & in vitro puluis aſſeruetur: Quo vti vbi volueris, affunde aceti roſati q. ſ. vt fiat miſtura inſtar pultis. Caleſiat ſuper igne, & pilis ſuperfluis illinatur.

Vel: ℞. *Calcis viua, cineris montani, vitrioli albi an.* ℥. iv. *ſal. ammoniac.* ℥. iij. In olla vitreata affundatur acetum, & coquatur ad dimidias. Hinc ponatur in cella octo diebus, vt ſubſideat: Clarum effundatur, & in vitro ſeruetur: Cui vſus tempore admiſce puluerem calcis viuæ, vt fiat inſtar pultis liquidioris, & mixtura calefacta palpebra ſeu locus pilorum inungatur. Aqua, quæ poſt corroſiuum adhibetur: hæc eſt.

℞. *Aqua* cantharum dimidium, *aceti cereuiſia* ℥. ix. ſimul coqu. ac dum calent, adde *lithargyri argenti, ceruſſ. an.* ℥. ß. *thuris. maſtich. oculor. cancri an.* ʒ. ij. *camph. ſalis an.* ʒ. j. Colentur & liquore locus poſt corroſiuum amotum bis de die illinatur.

Tertia. Tertia curandi ratio fit per ſectionem. Modum prolixè docet Aetius, *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 69.* Recentiores Chirurgi duobus modis vtuntur. Nonnulli acu incurua filum ſericum ducente palpebram perforant tribus locis. Hinc filis ſimul apprehenſis palpebram attollunt & diducunt, & poſt fila palpebræ partem radices pilorum continentem nouacula abſcindunt.

Verùm cùm ob perforationem hanc triplicem hic curandi modus tardior & moleſtior ſit, commodius eſt, ſi forcipe lato palpebræ pars ea, quæ pilorum radices continet, prehendatur & forcipe pars palpebræ, quouſque radices pilorum ſe extendunt, abſcindatur. Facta ſectione albumen oui conquaſſatum cum hapſo lini imponatur: poſtea ablato albumine oui medicamenta ad vulnus conglutinandum idonea, ac ſi opus ſit, etiam aquæ pilorum regenerationem prohibentes imponantur. Vide Hier. Fabric. *de operat. Chirurg.*

De Pilorum defluuio.

Pilorum è palpebris defluuium. Contra nonnunquam pili è palpebris decidunt, quod vitium μαδάρωσις & μίλφωσις, pilorum palpebræ defluuium, caſus pilorum, & glabrities palpebrarum appellatur. Ortum habet hoc malum ex vitioſis & acribus humoribus ad ciliorum radices confluentibus, vnde alimento deſtituuntur, & pilorum radices eroduntur. Sæpè id accidit poſt febres malignas, poſt quas interdum non ſolum pili capitis, ſed & palpebrarum decidunt.

Corporis totius prius ratione habita adhibeatur hoc vnguentum.

℞. *Plumbi vſti* ℥. ß. *nucleorum dactylorum combuſtor.* ʒ. v. *ſpic. Indic.* ʒ. j. ß. ♉ ij. *calcinat. piper. nigri an.* ʒ. j. *pingued. vrſi. q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel: ℞. *Maſcarum combuſtarum* ʒ. ij. *ſtercoris hirundinis, lapid. lazuli, ſpic. Indic. an.* ʒ. j. *mellis deſpumati q. ſ.* F. Linimentum.

Vel: ℞. *Olei lini* ℥. j. *ſeui hircini, pinguedinis vrſi an.* ℥. ß. *ſtercoris murium, dactylorum combuſtor. an.* ʒ. j. Miſce. Vide Aetium, *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 78.*

Mollities Ciliorum.

Mollities ciliorum. Nonnunquam & cilia nimis tenera aut flexibilia ſunt, nec recta ſuccreſcunt, ſed in oculos delabuntur, & dolores ac lacrymas concitant.

Ortum habet hoc vitium ab humore pituitoſo cartilaginem palpebrarum & ciliorum radices occupante.

Corpus conuenienter euacuetur, & affluxus humorum veſicatorijs ac alijs modis prohibeatur, atque oculi internis medicamentis confortentur. Hinc aqua iſta palpebræ abluantur.

℞. *Fol. quercus, verbena an.* M. j. *viſci è pyro, fol. buxi, germinum iuniperi, aluminis an.* M. ij. ß.

Affundatur aceti & aquæ pluuialis, ana q. ſ. diſtillentur in veſica; Aqua palpebræ illinantur bis de die. Hinc cilia gummi Arabico lentè illinantur. Vide etiam Aetium *Tetrabl. 2. ſerm. 3. cap. 68.*

Πτίλλωσις.

πτίλλωσις. Compoſitum ἐκ τῆς μαδαρώσεως, καὶ τῆς σκληροφθαλμίας, hoc eſt, ex pilorum defluuio & palpebrarum duritie, malum eſt πτίλλωσις. In μαδαρώσει enim ſimplex ſaltem pilorum in palpebris defluuium eſt. In πτιλλώσει verò ſimul adeſt craſſities, calloſitas & rubor, palpebræque turgent, rubent, & lucidæ fiunt.

Cauſſa eſt vel ſanguis aduſtus, vel pituita ſalſa, vel bilis, vel melancholia aduſta, aut humores hi mixti, qui palpebras occupant, in tumorem attollunt, & pilorum radices corrodunt. Malum familiare ijs, qui luem veneream patiuntur, aut paſſi ſunt.

Curatur hoc malum, ſi corpore vniuerſo euacuato prius palpebris humectantia & emollientia & naturalem temperiem ipſis reſtituentia applicantur, ex portulaca cum lacte cocta, mucilag. ſemin. lini & cydonior. Poſteà imponantur ea, quæ ad pilorum defluuium antea ſunt propoſita.

CAPVT IX.

De Palpebrarum liuore, contaſione & percuſſione, vulneribus, & alijs à cauſſis externis læſionibus.

Palpebrarum vulnus. ACcidit tandem, vt palpebræ à varijs cauſſis externis lædantur, percutiantur, contundantur, vulnerantur. Si vulnus ſit in palpebris ſolum, curatur, vt alia vulnera. Quia tamen palpebræ facilè intumeſcunt, ad id prohibendum, imponendum albumen oui cum momento boli armeni in aqu. roſarum diſſolutum,

tum, & linteolo vel hapſo lini exceptum. Si libet, poteſt & momentum croci ac aluminis addi.

Poſtea oleo hyperici, vel alio vnguento conuenienti, aut Emplaſtro diapalmæ vulnus conglutinandum. Vtile eſt etiam lac virginis, vel vnguentum ex ſaccharo ℔. Efficax eſt etiam hoc Emplaſtrum.

℞. *Ceræ, ol. meliſſe. an.* ℥ j. *cummini* ℥ ß. *camphoræ* ʒ j. Cera & oleum ſuper igne liqueſcant, deinde reliqua addantur.

Liuor. Sæpe verò à contuſione & percuſſione palpebræ quidem non vulnerantur, ſed liuorem ſaltem contrahunt. Imò ſæpe accidit, vt etiamſi oculus læſus non ſit, ſed pars ſaltem vicina concutiatur, nihilominus ſanguine palpebræ ſuffundantur. Si ergo oculus ſit percuſſus & liuor metuatur.

℞. *Albumin. ouor.* num. iij. *aqu. abſinth.* cochlear. iij. *terræ ſigill. vel bol. armen.* ʒ j. Imponantur palpebræ. Vel palpebra vnguento albo camphorato inungatur.

Tollitur autem liuor ſucco abſinth. cum melle mixto, aut ſucco cyclaminis, aut aloe cum melle mixta, aut cumino cum melle mixto, aut cumino & aniſo in aqua coctο & impoſito, aut farina fabarum, & fœnugræci cum melle mixta. Succus etiam radicis ſigilli Salomonis recentis vel vino infuſæ liuorem ex ictu ſeu ſuggillationem in omnibus partibus feliciter tollit.

De Palpebrarum combuſtione.

Palpebrarum combuſtio. Si palpebræ combuſtæ ſint: ℞. *Aqu. verbenæ* ℔. ß. *ſem. cydonior.* ʒ. ij *fœnugræc.* ʒ j. Extrahatur mucilago, quæ oculo imponatur. Vel vſurpetur aliud ambuſtis conueniens medicamentum.

CAPVT X.

De Symptomatibus, quæ in motu Palpebrarum accidunt.

Motus palpebrarum læſus. ATque hactenus pleroſque morbos, quæ palpebris accidunt, vt & ſymptomata in qualitatibus mutatis propoſuimus; reſtat, vt de ſymptomatibus, quæ in motu accidunt, dicamus. Cum autem, vt ſupra dictum, officium palpebrarum ſit, oculos tegere, & nunc aperiri nunc claudi, prout opus; in motu læſo ſymptomata fiunt cum palpebræ aperiri vel claudi, vt debent, non poſſunt, vel vitioſè mouentur.

Palpebras mouendi difficultas. Aperiri aut claudi non poſſunt palpebræ varijs de cauſſis. Aperiri non poſſunt. Primò ob tumorem aut inflammationem. Secundò, ob coalitum & conglutinationem, vel inter ſe, vel cum alijs partibus vel ob vulnera. Claudi non poſſunt in Ectropyo & λαγοφθάλμῳ. Præterea etiam aperiri vel claudi facilè non poſſunt ob ſiccitatem, vel humorem craſſum & viſcoſum ad ſiccitatem tendentem. Cum verò de alijs vitijs hactenus dictum ſit, de ea ſaltem difficultate aperiendi & claudendi oculos, quæ è ſiccitate prouenit dicemus.

De hac autem difficultate claudendi & aperiendi palpebras peculiari capite agit Valeſcus de Taranta, vitiumque hoc Geſſe appellat. Accidit hoc malum ab humore viſcoſo, craſſo ad ſiccitatem tendente. Et propterea non adeſt magna lippitudo, nec multus humorum affluxus, ſed quaſi grana quædam ſeu lema in grana concreta non multum palpebris vel oculis adhærens reperitur.

Palpebrarum inſtabilitas. Vniuerſalibus præmiſſis fomentetur oculus aqua tepida; vel ex ſemin. fœnugræc. & lini cum lacte muliebri, aut alio, mucilago extrahatur & oculo imponatur: vel mucilago ſem. lini cum cera & oleo roſato miſceatur & oculo applicetur.

Deprauati verò motus palpebrarum ſymptoma eſt, quod Græci ἄστατον appellant, inſtabilitatem palpebrarum, Germanicè, *das vient Kerni, Zwitternoder ſippern. der Augen*, cum palpebræ inordinato motu continuò clauduntur & aperiuntur.

Malum hoc aliquando hæreditarium eſt, aliquando a flatibus accidit, & quidem nunc in vno, nunc in vtroque oculo, quod malum in ſpecie palpitatio Germanicè, *das Jergh* nominatur. Aliquando fit à conuulſione, cum palpebræ verſus exteriorem oculi angulum continuò trahuntur.

Poſteriores hæ duæ cauſſæ proueniunt, cum palpebrarum muſculi refrigerati ſunt, ob ſanguinis nimiam, vel in vulnere capitis, vel per hæmorragiam narium detractionem, vel cum à frigore externo muſculi refrigerati ſunt, vel cum pituitoſus humor ad eas affluit. Accidit etiam malum à terrore, ira, timore.

Si malum ab ortu contractum & hæreditarium ſit, incurabile eſt. Si ab alijs cauſſis oriatur, vniuerſalibus præmiſſis, & capite euacuato & per medicamenta cum interna tum externa roborato, topica quædam applicari poſſunt.

℞. *Origan.* M v. *ſtœchad. Arab. calaminthæ an.* M. iiij. *ſpic. Indic.* ℥ ß. *flor. hyperici* M. ij.

Affundatur vini Rhenani cantharus dimid. Stent in infuſione per aliquot dies; poſtea deſtillentur in B. Aqua poſtea mane & veſperi palpebræ illinantur.

Vel: ℞. *Medulla tauri* ℥ j ß. *vnguenti martiati, olei ex auellanis expreſſ. an.* ʒ. vi. *pinguedin. anatis, ol. piceæ an.* ℥ ß. Miſce.

CAPVT XI.

De ijs, quæ in oculos inciderunt, eximendis.

POſtquam morbos & ſymptomata, quæ palpebris accidunt, explicauimus, antequam ad reliquarum partium oculi morbos accedamus, dicendum aliquid de ijs, quæ in oculos illapſa ſunt, & inter palpebras, & corneam atque adnatam tunicam hærent. Solent enim & ea, niſi maturè tollantur, multorum malorum, inflammationis, dolorisque, & quę hęc ſequuntur, cauſſa eſſe. Illapſa in oculos.

Traduntur autem varij modi educendi ea, quæ in oculos inciderint. Vulgus vtramque palpebram trahere iubet, ſuperiorem altera manu deorſum, inferiorem altera manu ſurſum, atque interea oculum ad ſuperiora intus voluere, aut ex ore alterius, vel ſiphone paruo inflare aquam ſimpl. vel ſaccharatum, vel hydromel, vel lac recens mulſum inſpergere, quo id, quod incidit, eluatur, præſertim ſi acre & mordax fuerit. Aetius, *te: rab.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 10. & 17. altero oculo clauſo, & qui affectus eſt, aperto, culicem vel aliud animalculum illapſum, ſua ſponte exiturum ſcribit. Si calx viua in oculum inciderit, albumen oui infuſum vim eius vſtoriam obtundet; poſtea aqua vel lacte calx eluatur. Alij ſpiritum, ore & naribus clauſo, tamdiu retinere iubent, donec oculi lachrimentur. Ita fore, vt cum lachrymis eijciatur id, quod moleſtum eſt. Aut ſternutationem cient, ac nare altera appoſito digito obſtructa, per alteram ſub affecto oculo vehementius exſufflant. Rhaſes cotonem ſtylo alligat, quam in reſina pini intinctum molliter ducit per oculum, palpebra altera eleuata, vt reſinæ viſciditate res apprehenſa ſimul extrahatur. Vel ſumatur reſina alba vel cera & extremitate vna nonnihil emolliatur, ac ſub palpebram immittatur, & per oculum molliter ducatur, vt quod in oculo eſt, ei adhæreat. Succinum quoque ad pannum affricatur, donec incaleſcat, quo ſupra oculum poſito, palea, pilus vel puluiſculus attrahatur, vt ferrum à magnete. Vel ſub palpebras ſubijciatur ſapphirus politus, aut margarita rotunda, aut lapis chelidonius, aut oculus cancri læuis. Poſſunt etiam varia inſtrumenta parati, quibus palpebris eleuatis,

res

res aliena educitur. Quæ autem, vt acuta, ocula altius ſunt infixa, volſella vel forcipe ſubtili blandè extrahantur, ita ne in obliquum contorta frangantur. Poſtea ſi opus, hic liquor inſtilletur.

℞. *Aq. cichor.* ℥. j. ß. *plantag.* ʒ. vj. *ſuccini albi, thuris an.* ʒ ß. *camphor.* ℈ ß. Miſce & per linteum colentur. Vide de his Aetium *loc. alleg. & inſtit. lib. 5. p. 1. ſect. 2. c. 10.*

De Morbis Tunicæ Adnatæ ſeu coniunctiuæ.

CAPVT XII.

De Ophthalmia.

Ophthalmia. INter oculi partes occurrit primò tunica alba adnata ſeu coniunctiua dicta, quæ & ipſa varijs morbis eſt obnoxia. Inter quos primus eſt Ophthalmia, Celſo lippitudo dicta, quod in eo lachrymæ feruidæ ex oculis ſtillare ſolent. Malum frequens magnique momenti, ob dolores ſæuos, cum quibus eſt coniunctum, & mala alia, in quæ degenerare poteſt. Accepit autem nomen à loco affecto, vt nonnulli alij morbi etiam teſte Galeno 2. *meth. med. cap. 2.*

Eſtque inflammatio adnatæ ſeu albæ tunicæ cum rubore, ardore, dolore & lachrymis, orta à ſanguine acri, venulas tunicæ illius occupante & diſtendente. Cùm enim adnata oculi tunica, quæ eſt quaſi ligamentum quoddam cum muſculis oculos in ſua ſede continens, pericranij partibus vicinis connexa ſit, facile fieri poteſt, vt è venis capitis & temporum ſanguis præter naturam ad eam confluat, & ibi inflammationem exciret. Vnde accidit, quod in graui ophthalmia dolor capiti, & partibus oculo vicinis communicatur. Quamuis verò in oculo ſano venæ illę tam exiles ſunt, vt nullæ ferè appareant: Sanguine tamen præter modum & naturam refertæ in conſpectum ſeſe dant, & ob adnatæ albedinem ſeſe facilè produnt, & ob membranæ tenſionem, humoriſque acrimoniam, membrique illius exquiſitum ſenſum grauiſſimi dolores oriuntur. Itaque morbus eſt inflammatio: pars affecta, oculi tunica adnata ſeu coniunctiua, quæ per ſe afficitur; per accidens verò etiam oculus. Quod ſi verò inflammatio ita magna ſit, vt alias etiam oculi partes occupet, totius inſtrumenti morbus eſt. Nonnunquam enim humores in alias ſimul oculorum tunicas, vt duram & corneam, fluunt, qui niſi per medicamenta idonea reſoluantur, vel alio modo expurgentur, ſæpius ſuppurati abſceſſum & vlcus faciunt, periculumque de oculi amiſſione inducunt, vel non ſuppurati diuturnum malum excitare, tandemque pupillam obſcurantes, vel viſus hebetudinem, vel omnimodam cœcitatem parere poſſunt. Imò interdum tanta eſt inflammatio, vt vicinæ etiam oculo partes in conſenſum trahantur.

Cauſſa.

Cauſſa huius mali proxima & continens eſt ſanguis, humoreſque calidi, acres & vitioſi, ſanguini permiſti, & per venas tunicæ adnatæ diſperſi eaſque diſtendentes. Humores autem hi vel per ῥευματισμὸν, quod plerumque fit, è vaſis capitis vicinis qui in tunicam adnatam deriuantur, vel per συναθροισμὸν ex crudo aut corrupto oculi aut tunicæ ipſius nutrimento ibidem colliguntur. Monent tamen nonnulli, vix fieri poſſe, vt per συναθροισμὸν excrementorum oculi Ophthalmia generetur; cum ob exercitationem & motum ferè continuum eorum reſolutio & diſcutio fiat. Sunt autem illi humores frequentiſſ. ſanguis cum admixta bile vel ſero, rarius pituita & humor melancholicus.

Antecedens cauſſa eſt non ſolum plethora, ſed & cacochymia, humorèſque vitioſi in corpore geniti, qui ad caput ſeu tranſmiſſi, ſeu attracti per venas, quæ in pericranium & vicinos muſculos diſperguntur, & hinc in adnatam oculi tunicam propagantur, in hęc loca effunduntur. Idque nonnunquam accidit, nulla cauſſa externa & procatarctica accedente ſed ſolum quia natura, copia vel quantitate ſanguinis ac humorum irritata, ſanguinem cum vitioſis humoribus ad has partes mittit, id quoque ſæpe in declinatione febrium quarundam, aliquando etiam extra eas, accidere ſolet.

Nonnunquam cauſſa externa accedit, quæ fluxionem irritat, vt ſunt aeris conſtitutio frigidam aquiloniam ſequens pluuialis & auſtralis, fumi acres, puluis, rèſque aliæ in oculos illapſæ, oleum item, acetum vel alius liquor acris infuſus, apum, erucarum, formicarum, & ſimilium inſectorum ictus vel contactus, vt & ab vrtica, eſula, & ſimilibus plantis acribus contractus dolor, Solis ardor aut ignis calor, vini potentioris immodicus vſus, ictus, caſus, & quæcunque oculum debilitare, aut calore vel dolore humores acres ad oculos attrahere valent. Imò etſi nulla inſignis in corpore plethora vel cacocymia adſit: tamen æſtus ſolis, calor balnei, aer, ventus, fumi, puluis, ictus et ſimiles cauſſæ, vt ſanguis præter naturam ad oculum confluat facere poſſunt. De cauſſis etiam loquitur *Aphoriſm. 11. ſect. 3. Si hyems ſicca & aquilonia, vel pluuioſum & auſtrale fuerit, æſtate ophthalmias fieri neceſſe eſt: mulieribus præſertim & viris natura humidioribus. Contra ſi hyems Auſtrina & pluuioſa fuerit, & ver ſiccum & aquilonium, ophthalmia ſicca fiunt, 3. Aphor. 12.*

Videtur quidem de cauſſis Ophthalmię apud Authores quædam opinionum diſcrepantia eſſe, dum alij à ſolo ſanguine ophthalmiam fieri dicunt, vtpote quæ eſt Inflammatio, quę eſt tumor ſanguineus: alij verò ab alijs etiam humoribus eam generari ſtatuunt. Verùm facilis eſt conciliatio. Cùm enim Ophthalmia ſit inflammatio, omnino concedendum, nullam ophthalmiam fieri ſine ſanguine, atq; ipſe oculi color rubicundus ſanguinem ſatis arguit; neq; humores craſſiores ſoli ad anguſtas haſce venas ſeſe penetrare poſſunt. Interim ſanguis non ſemper cauſſa principalis eſt, ſed nonnunquam vehiculum potius reliquorum humorum ad oculum confluentium. Etenim quando Ophthalmia à cauſſis euidentibus, vt vento, fumo, puluere, ictu et ſimilibus originem habet, ſanguis quidem affluens pręcipua cauſſa eſt: Vbi verò à cauſſa interna et humorum vitio, natura humores ad hanc partem mittente, Ophthalmia oritur, ibi etiam alij humores ophthalmię cauſſa eſſe poſſunt, quod vel doloris diuerſitas docet: qui tamen cum ſanguini miſceantur in venis, eum in conſenſum trahunt, ſanguiſque ipſe dolore ad partem affectam attrahitur. Sunt tamen hi humores pręcipuè ſeroſi et biliosi, quod ipſę lachrymę ſatis teſtantur. Vnde ad ophthalmiam magis diſpoſiti ſunt, qui humoribus bilioſis ac ſeroſis abundant. Oculi etiam magni et extra prominentes cum ſint calidę et humidę naturę venaſque ampliores habeant, et affluentem materiam facilè ſuſcipiant, frequentius lippitudine corripiuntur.

Differentia.

Differt verò Ophthalmia ſecundum gradus pręcipuè, quos etiam nominibus Authores diſtinguunt. Si enim phlegmones ſolum initium quaſi adſit, cum ſcilicet oculus humidior reddi, rubere, calere, et nonnihil dolere incipit; idque ferè à cauſſa euidente, Sole, igne, fumo, puluere, vini potu: Τάραξις ſeu perturbatio et Ophthalmia nota vel potius leuis nominatur. Si verò inflammatio, calor et dolor maior ſit, et lachrymę copioſę, ac ab internis pręcipuè cauſſis oriatur, Ophthalmia vera dicitur. Si autem tanta ſit inflammatio, vt et palpebrę ſimul afficiantur, et quaſi inuertantur, nec claudi poſſint, albumque, ſupra oculi nigrum intumeſcat, vel etiam illi obducatur, ita vt nigro Τάραξις oculi.

ſubſidente alboque rubeſcente eminente veluti hiatus in oculo appareat, χήμωσις dicitur, ἀπὸ τοῦ χήμου, hiatu.

χήμωσις

Eſt & differentia quędam ratione humoris, quod alia à ſanguine præcipue, alia à bile, alia à melancholia eſſe dicitur.

Eſt etiam Opthalmia quædam periodica, internallis quibuſdam temporum rediens, teſte Galeno, 2. *de differ. febr. cap.* 11. familiarijs ijs, quibus caput calidum & humidum eſt, facileque impletur, & oculi debiles ſunt, fluxionibuſq; obnoxij. In ijs propter recurſus mali crebros dolorumque & ardorum vehementiam, oculi tandem contabeſcunt, acie videndi prorſus deficiēte, quam tabidam Ophthalmiam nominant.

Eſt quoque contagioſa Ophthalmia quædam, Galeno teſte 1. *de differ. febr. cap.* 2. Sparſa enim obtutu oculorum ſemina contagionis putridæ, ob naturæ cognationem, ſpiritus humoreſque oculorum ſanorum ſimili labe inficiunt ac contaminant.

Tandem etiam differt Ophthalmia ſecundum tempora. Principium enim eſt, quando humor tenuis ac plurimus defluit: Augmentum, quando dolor augetur & humor fit craſſior; Status, cum ſigna coctionis magis apparent, & excrementa ita fiunt craſſa, vt etiam dormientium palpebræ ab ijs conglutinentur. Declinatio denique, eſt, cum ſymptomata fiunt remiſſiora.

Signa Diagnoſtica.

Ophthalmia ipſa cognitu facilis eſt. Venæ enim exiles tunicæ adnatæ tenduntur, & tument, atque inde oculus rubet, ardor & dolor in ea percipitur, lachrymæ & ſordes, adſunt.

Sed & differentiæ ſignis diſcernuntur. Si enim oculi calidiores ſaltem appareant, cum rubore, idque à cauſſa externa, ταραξις erit. Si præterea dolor grauis adſit, & tumor ac ardor & lachrymæ copioſæ, Ophthalmia cenſebitur. Quod ſi denique hæc omnia ingraueſcant, vt palpebræ etiam ſimul afficiantur, & quaſi inuertantur, χήμωσις nominabitur.

Signa cauſſarum.

Quo ad ſigna cauſſarum, humorem mali cauſſam non ſolum monſtrat temperatura corporis, ætas, regionis, aeriſque conſtitutio, victus ratio, ſed & alia ſigna proximam cauſſam demonſtrant. Si enim à plethora fit Ophthalmia, facies rubet, tumor euidens eſt, venæ apparent amplæ: nec lachrymæ ſunt adeo mordaces, nec dolor adeo vehemens. Si a bile eſt Ophtalmia, rubedo non eſt adeo magna, ſed lachrymæ acres, ac dolor vehemens, ita vt oculi quaſi vri videantur. Si ab humore pituitoſo eſt Ophthalmia, rubedo, calor & dolor eſt remiſſior, ac potius ſenſus grauitatis, & lachrymæ non ſunt adeo mordaces; niſi a pituita ſalſa ſit malum, ac palpebræ noctu quaſi viſco conglutinantur, vt non poſſint aperiri. Si ab humore melancholico, palpebrę nocte non adeo conglutinantur, lachrymæ ſunt paucæ, tumor paruus, morbus diuturnus eſt & contumax.

Nec inutile eſt diſcernere, an ophthalmia à cauſſis internis, an verò euidentibus originem habeat. Si cauſſa externa præceſſit, ea facilè ex ægri relatione cognoſcitur. Si vero illa abſit; pars affecta & mandans diligenter inueſtiganda eſt, vt humor vitioſus ſubtrahatur, eiuſque generatio impediatur. Niſi enim hoc fiat, ſępius recurrere ſolet ophthalmia. Quod autem membrum hic humorem ſuppeditet, partium affectarum ſigna in ſpecie demonſtrabunt. Neceſſarium quoque eſt, inquirere, an per vaſa externa, vel interna humor ad oculos affluat. Si enim per vaſa externa, & a pericranio humor affluat, tumor, dolor, & pulſatio in fronte ac temporibus percipitur. Si verò à vaſis & membranis internis, dolor profundior erit, & multo vehementior. Pruritus quoque in palato & naribus ſentietur, ac ſternutatio frequens erit.

Tandem quoque tempora morbi ob curationem diſcernenda. Principium ophtalmiæ eſt, vt antea etiam dictum, vbi venæ diſtendi oculuſque rubere incipit, & lachrymæ ac humor exſtillans tenuis eſt. In augmento rubor & dolor augetur: quæ in ſtatu omnia ſunt maxima, humórque incraſſari incipit, & ex ſordibus palpebræ conglutinantur. In declinatione omnia manifeſtè minuuntur.

Prognoſtica.

1. Ophthalmia facilius curatur, quæ propius ad τάραξιν accedit; difficilius, quæ ad χήμωσιν.

2. In regionibus & temporibus frigidis etſi ophthalmiæ rariores ſunt: difficilius tamen tolluntur, ob membri adſtrictionem. Contrarium fit in regionibus & temporibus calidis, teſte Auicenna.

3. Ophthalmia in pueris, ſi cætera paria ſint, difficilius curatur; quoniam tractari commodè nequit: & pueri caput imbecillum excrementiſque plenum habent, ſicut & ſenes.

4. Ophthalmia per conſenſum à dura et pia matre, et à partibus intra cranium contentis ſæuiora habet ſymptomata et difficilius curatur, quam ea, quæ fit per conſenſum ab externis.

5. Hinc ſi ad Ophthalmiam ab affluxu per venas frontis et temporum accedat fluxio noua ex venis internis et meningibus cerebri, grauior fit affectus, quo oculi ſæpe cum ſede extruduntur.

6. Dolor diu perſeuerans in ophthalmia peſſimum ſignum eſt. Materiam enim aut corrodentem, aut vehementer diſtendentem, aut ſuppurantem arguit. Periculum igitur eſt, ne vel exeſis vel ruptis oculi tunicis atque cornea imprimis exulcerata, cęcitas ſequatur, aut quod mitius malum eſt, ſuffuſio expectanda erit; craſſo humore circa pupillam concreſcente. Galenus; 3. *morb. med. cap.* 3. etiam pupillę dilatationem ac tabem, et ῥυτίδωσιν, hoc eſt, corrugationem addit, pręſertim ex refrigerantium nimio, et intempeſtiuo ad oculum vſu.

7. Ophthalmia, in qua lachrymę copioſiores, eęque mordaces, citius ad finem peruenit, teſte Auicenna: at grana ſordium in oculo parua deteriora ſunt; quia maturationis tarditatem ſignificant, teſte eodem.

8. Ohpthalmia laborantem alui profluuium ſuperueniens liberat, 6. *Aphor.* 17. Retrahitur enim deorſum et euacuatur cauſſa mali antecedens; ideòque Medicus naturę exemplo curabit ophthalmias per Clyſteres et medicamenta purgantia. Plura prognoſtica videantur apud Celſum, *lib. 6. cens. cap. 6.*

Indicationes.

Cum ophthalmia ſit inflammatio, omnes, quæ ab inflammatione ſumuntur, indicationes hic locum habent. Nimirum primò ne humores ophthalmiam generantes ad oculum affluant, cauendum. Itaque ſi cauſſę quædam externę pręceſſerint vel adſint, eę omnes primò amouendę. Fruſtra enim hic omnia alia auxilia adhibentur, niſi cauſſę illę omnes amotę fuerint. Si verò à cauſſis internis ſolum ophthalmia proueniat, inflammationis incrementum remota cauſſa antecedente prohibendum. Id quod fit, totum corpus et caput, ſi opus ſit, euacuando, humores ad oculum affluentes reuellendo et repellendo. Deinde quod influxit, tollendum et cauſa continente ſublata, morbus ipſe ſanandus, id quod repellentibus et reſoluentibus peragitur. Et quidem cum, vt antea diximus, non idem ſemper humor ophthalmiam excitet, ad humoris naturam et vitium medicamenta accommodanda.

Secundam indicationem ſuppeditat locus affectus, qui eſt oculus. Cum enim oculus ſenſu exquiſitiſſimo ſit pręditus, mitiſſimis medicamentis, et quę minimè dolorem inferunt tractandus.

Tertiò: Etſi dolor ſit inter ſymptomata, quę ablata cauſſa ceſſant: tamen cum ob vehementiam interdum ita vrgeat, vt cauſſę curatio prius expectari non poſſit, anodyna tum poſtulat.

Regula

Regulæ quædam generales in medicamentorum Ophthalmicorum vſu obſeruandæ.

Regulæ in oculis curandis obſeruandæ.

Quæ omnia vt planiora fiant, & vt medicamenta, quæ his indicationibus reſpondent, rectè vſurpentur, generales quædam regulæ in Ophthalmiæ curatione obſeruandæ ſunt.

I. Topica oculis ſtatim ab initio non adhibeantur: quia ſæpe ſolis euacuationibus vniuerſalibus leuior ophthalmia ſanatur. Quod ſi dolor vrget, ita vt affluxus maior metuendus ſit, & virium per vigilias deiectio, ille externis anodynis mitigetur. Et omnino vſus medicamentorum topicorum ſit parcior, monetque Mercatus, *libr. 1. de capit. morbis, capit. 2.* quamuis plurima paſſim præſcripta ſint remedia, non omnibus ac plurimis aut ſemper vtendum eſſe; cum plus ſæpe promittant boni, quam præſtent, vt Galenus ait, additque: Scio profectò, plurimos in omnimodam cæcitatem deductos eſſe, copia medicamentorum potius quam defectu. Neque enim oculi ſemper vtilia medicamenta ſine incommodo ferunt, nedum quæ inordinatè & ſine ratione adhibentur.

II. Lac muliebre recens vel aliud inſtillatum vel impoſitum oculo equidem facilè primas inter medicamenta dolorem lenientia obtinet: In eius vſu tamen hæc cautio, monente Aetio & Auicenna, adhibenda, ne lac oculo diutius inhæreat. Facilè enim à calore oculi corrumpitur, & acrimoniam contrahit. Ideòque ſingulis fere horis mutandum eſt. Id quod de albumine oui metuendum non eſt.

III. Repellentia, quibus in principio vtimur, eiuſmodi ſint, ne nimia frigiditate & adſtrictione ſua tunicas oculorum condenſent, poròſque claudant, ſiccitate verò oculos exaſperent, dolorèmque ex vtraque cauſſa augeant. Cùm enim à phlegmone, quæ tumor eſt calidus, ſemper aliquid reſoluatur, præſertim in membro raro, cute denſa non tecto, quale eſt oculus, ſi materia illa retineatur, pauca etiam, ſi acrior ſit, morſu; ſi multa, qualiſcunque etiam, tenſione dolorem vehementiorem excitabit. Ideòque lenientia quædam frigidis & abſtergentibus admiſceantur, vt lac, crocus, ſarcocolla.

IV. Opium & Opiata nonniſi neceſſitate vrgente vſurpentur; ſitque eorum vſus neque frequens, neque multus. Etſi enim, quod vulgo putatur, frigiditate non noceant; tamen non ſaltem acrimonia ſua & mordacitate dolorem augent, ſed etiam ſpiritus opticos incraſſant & hebetant, quod & Galenus obſeruauit, *3. meth. med. cap. 2. & de comp. medicam. ſ. l.*

V. Diligenter quoque in omni oculorum affectione curandum eſt, ne ſuppuratio intus fiat. Metuendum enim tum foret, ne à detenta ſanie cornea aut cęteræ oculorum tunicæ corrodantur.

VI. Ophthalmicis remedijs ſemper admiſcenda ſunt, quæ à proprietate oculis conducunt.

VII. Sint etiam remedia, quæ oculis induntur, à ſordibus diligentiſſimè mundata, & leuiſſime trita atque cribrata, vt aſperitatem deponant. Mordacitatis quoque ſint expertia. Et proinde ſi mordacitas à calore dependeat, infundantur illa ſæpius in aqua roſarum, endiuiæ, hordei, lacte muliebri; Si à frigiditate, in decocto paſſularum, caricarum, fœnugræc. meliloti cum vino ſubdulci. Denique non nimium lenta ſint, ne craſſa nimis viſciditate pertinacius oculis adhærendo indurentur. Ideòque etſi albumen oui cum aqua roſarum vel ſimili conquaſſatum ſit conuenientiſſimum remedium ad repellendum in oculorum affectibus: tamen videndum, ne talia medicamenta admiſceantur, vnde indureſcat, & oculis pertinacius adhæreat. Quod incommodum, vt præcaueatur, Ludouicus Septalius *in Animaduerſ. Medicis* liquore ex albumine oui ad duritiem cocto expreſſo vti mau.lt. Verum cum liquori huic deſit illa vis emplaſtica, quæ albumini conquaſſato ineſt, quæ teſte Galeno, *3. meth. med. cap. 11.* in lippitudine vtilis eſt, vt diutius hæreat & longiore tempore refrigerando repellat: conſultius eſt, albumen oui vſurpare, nihil tamen ei admiſcere, ob quod indurari & oculo pertinacius adhærere poſſit.

VIII. Meſue *de Curat. ægritudinum aurium* hanc regulam tradit: Medicamenta, quæ oculis inſtillantur ſemper actu frigida eſſe debent; quæ auribus tepida aut calida, ſiue affectus ipſe ſit calidus ſiue frigidus. Sed actu frigida oculis ſanis potius conueniunt ad præſeruationem à morbis. In oculo autem phlegmone affecto actu tepida magis ex vſu ſunt, vergentia ad frigiditatem, ſi repellendum; ad caliditatem, ſi diſcutiendum ſit, quo vtroque etiam dolor mitigatur.

Curatio Ophthalmiæ leuioris ſiue ταράξεως.

Si à cauſſis externis leuior ophthalmia ortum habeat, eæ primum, quæcunque ſint, omnes tollendæ. Fruſtra enim omnia alia auxilia adhibentur, niſi cauſſæ illæ omnes remotæ fuerint.

Cauſſis remotis ſi a calore Solis vel ignis malum originem habeat, oculus fouendus aqua roſarum, plantaginis cum camphora, vel ſine camphora, lacte muliebri recenti, vel albumine oui conquaſſato cum aq. roſar. Galenus *in 1. de remedijs facile parabilibus cap.* 10. ad calidas ταράξεις commendat fotum oculorum ex ſola poſca, ad frigidos ex vino albo. Et ſi metus ſit, ne malum augeatur, & à cauſſa interna foueatur, etiam ſanguinis & humorum vitioſorum euacuatio inſtitui poteſt. Poſteà cum repellentibus & refrigerantibus decoctum ſeminis fœnugræci, flor. melilot. vel chamęmel. admiſcendum.

Ophthalmiæ leuioris à cauſſis externis Curatio.

Si à dolore capitis ex ſolis æſtu contracto ophthalmiæ initia ſe produnt, aqua roſarum cum camphora & ſine camphora & lac muliebre non ſolùm oculis inſtillandum, ſed & fronti applicandum. Rabbi Moyſes, 2. *Aphor.* Emplaſtrum ex teneris folijs roſarum laudat. Aetius & Oribaſius in hoc caſu ſuadent, vt æger multum potet, ad conciliandum ſomnum & coquendam inflammationem. Id quod aliqui de potu vini interpretati ſunt. Sed quia caput antea æſtuat, vini potus largior concedi non poteſt, ſed aquæ vel alius potus minus calidus. Contrà ſi à frigore ſit ophthalmia, balneum aquæ tepidæ conuenit, modò caput repletum non ſit. Deinde cibo cocto vinum ſubtile & tenue propinandum.

A fumo & puluere.

Si à vento, fumo vel puluere incipiat ophthalmia, aqua dulci vel lacte tepido oculi abluantur, ægèrque in loco obſcuro quieſcat, & det operam vt dormiat. Somnus enim imminentem lippitudinem ſæpius præcauet. Foueatur etiam oculus aqua roſarum cum pauxillo croci.

Ab ictu & caſu.

Si verò ab ictu vel caſu ſit malum & inflammatio metuatur, ſanguis ſtatim mittendus. Hinc dolorem ſedantia & repellentia modò propoſita, lac muliebre, aqua roſarum, albumen oui & ſimilia oculo inſtillentur, & cum linteo mundo oculo imponantur, vel albumen oui cum pauxillo aluminis & boli armeni applicetur. Poſteà vt ſanguis ille è venis in tunicas effuſus diſcutiatur, & macula cruenta in oculo deleatur, ſanguis columbæ, turturis, vel hirundinis oculo inſtilletur, vt poſteà de ſuggillatione dicetur.

Ab apum & veſparum ictu.

Si ab apis, veſpæ, crabronum ictu ſit τάραξις.

℞. Vrtica mortua ſeu galeopſees, rad. althea. fol. rutæ an. M. ß.

Contundantur in mortario, exprimatur ſuccus, & addantur boli armeni ℥. ij. & oculo imponantur. Vel ſaltem repellentia ex albumine oui, lacte muliebri, vel aqua roſar. imponantur. Vulgus ſtatim ab ictu ferro comprimit oculum, vt non ſolum ferri frigiditate, ſed & compreſſione affluens humor retrudatur.

A Cantharidum, erucarum, formicarum contactu.

Si à cantharidum, erucarum, formicarum contactu incipiat ophthalmia.

℞. Cre-

℞. *Cremoris lactis, aquæ endiuiæ an. cochlear.* ij. *aceti cochlear.* j. *camphor.* ʒ. ß. M. & imponantur.

Si hiſce remedijs ophthalmia à cauſſa externa incipiens non tollatur, reliqua etiam, quæ in vera ophthalmia adhiberi ſolent, vſurpanda.

Curatio ophthalmiæ veræ.

Ophthalmiæ Curatio.

Si à cauſſa interna vel etiam externa ſit ophthalmia, quam tamen affluxus humorum foueat, & augeat, & ſanguis abundet, aluo euacuata, mox vena aperienda eſt, & euacuationis & reuulſionis gratia. Imo cum ſine ſanguine, nulla ophthalmia fiat, etſi alij humores ad generandam ophthalmiam concurrant, non facilè omittenda venæ ſectio; aut eius loco cucurbitulæ cum ſcarificatione occipiti, ceruici ac ſcapulis imponendæ. Plurimumque in omni ophthalmia prodeſt venæ ſectio, & ſæpè grauiſſimi oculorum dolores intra horæ ſpatium venæ ſectione ſublati ſunt, teſte Galeno, *libr. de curandi ratione per ſanguinis miſſionem cap.* 16. qui etiam *cap. ſequent.* 17. narrat hiſtoriam cuiuſdam, qui ab oculorum inflammatione & cæcitatis periculo ſanguinis miſſione liberatus fuit.

Venæ ſectio.

Iubet autem Galenus Cephalicam *κατ' ἴξιν*, id eſt, è directo affecti oculi, ſeu eiuſdem lateris aperire. Quod & Rhaſes, ſi minus graue malum ſit, ſuadet. Si autem malum grauius ſit, in brachio lateris oppoſiti maioris reuulſionis gratia, & hinc in latere affecto venam aperire iubet. Nonnulli primo ex mediana ſeu communi eiuſdem lateris, poſtea ex cephalica ſanguinem detrahunt. Verum videndum, quid ægri vires ferant, & an venæ ſectio commodè repeti poſſit. Si enim hoc fieri non poſſit, ſtatim cephalica eiuſdem lateris aperienda.

Quantum autem ſanguinis mittendum ſit, abundantia ſanguinis, mali vehementia, & virium robur determinat Galenus *loco allegato capit.* 17. cuidam primo libras ſanguinis tres detraxit, & hora ſexta poſt adhuc libram vnam. Auicennas quoque ad metum lipothymiæ ſanguinem interdum in vera ophthalmia mittendum cenſet. Sed tutius eſt, ſiue eodem die, ſiue poſtero venæ ſectionem iterare, ſeu eadem Cephalica bis aperta, ſeu primum mediana, hinc Cephalica, quam largiore vna venæ ſectione vires deijcere. Viribus infirmis iuxta pollicem in manu ſectio fiat. Si vero ſanguinis copia non ſit magna, alijſque humores admiſti ſint, ſanguis parcius detrahatur, eiuſque loco cucurbitulæ cum ſcarificatione adhibeantur. Si etiam conſueta ſanguinis euacuatio ſuppreſſa ſit, danda opera, vt ea reuocetur. Vnde in fœminis venas tali aperire, aut ſuras ſcarificare conuenit.

Si vero alij humores ſanguini admiſceantur, conuenientibus medicamentis euacuandi, & ſi opus fuerit, præparandi, eorumque vitia emendanda ſunt. Et cùm experientia doceat, vt Galenus, *in libro contra Iulianum, cap.* 1. annotauit, aluum copioſius fluentem oculis inflammatis prodeſſe, vt Hippocr. 6. *Aphor.* 17. rectè ſcripſerit: Ophthalmia laboranti alui profluuium bonum eſſe: Medicus naturam imitetur, & aluum clyſteribus ac medicamentis fluidam reddat. Et imprimis biliosos humores in ophthalmia euacuare vtile eſt, cùm ii maximè in ophthalmia ſanguini permiſti ſunt. Obſeruandum tamen eſt, ne medicamenta acria adhibeantur, ne humores agitati & exacerbati vehementius ad oculos fluant, ſed mitiora medicamenta vſurpentur.

Præparantia humores in Ophthalmia.

Præparationis ergo loco, & vt humores calidi & acres temperentur, in humore bilioſo vſurpentur radic. cichor. fragariæ, ſantal. flor. roſarum, violar. nymphεæ.

Vt: ℞. *Syr. violar, nymph. rob. ribium an.* ℥. j. *aq. violarum, fragorum ſine vino an.* ℥. iij *euphrag. verbenæ an.* ℥ j. Miſc.

Poſtea inſtituatur purgatio cum ſyrupo roſar. vel violar. ſolut. caſſia, tamarind. rhabarb. myrobalan.

℞. *Myrobal. citrin.* ʒ j ß. *rhabarb.* ʒ. ij. *ſpica* ℈. vj *cinamomi* ʒ. ß. Infundantur *in aq. cichor.* ſ. q. Colaturæ adde *Syrup. roſ. ſolut.* ℥. j. ß. M. Vel etiam pilulæ lucis exhibeantur.

Hiſce peractis particulares euacuationes, diuerſiones & deriuationes inſtituendæ ſunt, vt ſuprà *parte* 1. dictum. Si videlicet caput adhuc ſit plenum ſanguine, eum quoque è venis capiti proprijs euacuare conuenit. Auicennas venam ſecare iubet, quæ eſt in angulo, aut rectam, quæ eſt in fronte. Compertumque eſt, ophthalmicos, qui caſu in fronte vulnerati fuerunt, ab hoc malo hac occaſione liberatos fuiſſe. Nonnulli etiam venas naſi aperiunt. Antiqui, vbi feruidior eſſet, & vaporibus plenus, ac per arterias externas in oculos flueret, arterias in temporibus aperiunt; cuius ſectionis modum docet Galenus, *in fine lib.* 13. *meth. med.* & Paulus Aegineta, *lib.* 6. *cap.* 4.

Nec omittendæ reuulſiones per frictiones lotioneſque crurum ac pedum. Imprimis verò vtilia ſunt veſicatoria poſt aures applicata. Nonnulli farinam ſem. erucæ ſacculo includunt, & ſacculum in vino coquunt, ac calidè è regione oculi affecti nuchæ imponunt, idque ſæpius repetunt, vt humor ab oculo verſus nucham trahatur. Si malum ſit diuturnius, aut frequentius infeſtare ſoleat, ſetaceum adhibendum, idque vel 30. diebus apertum ſeruandum, vel cauterium actuale aut potentiale in ceruice vel brachio applicandum & fonticulus excitandus. In diuturnis enim ophthalmijs, alijſque oculorum, qui ex affluxu humorum oriuntur, pertinacibus morbis, ſetaceum ac cauterium efficaciſſima ſunt remedia.

Particulares euacuationes in ophthalmia. Errhina in ophthalmia conueniant.

Particulares euacuationes fiant per apophlegmatiſmos & gargariſmos, vt ſuprà *parte* 1. dictum. De Errhinis eſt controuerſia; Alij enim ea plane improbant; vtpote quæ ad anteriora & oculos trahant. Alij ea admittunt, cum ijs Hippocrates, Galenus, Auicennas & alij practici vſi ſint, ac humores per vicinum locum ex oculis euacuare poſſint.

Vt autem res breuiter expediamus; omnino in errhinis maior cautio adhibenda, vtpote quę ad vicinas oculi partes trahant, quod non fit in apophlegmatiſmis & gargariſmis, quæ per poſteriora auertunt. Ideòque non niſi totius euacuatione & capitis purgatione præmiſſa, & cum æger conſueuit per nares excrementa capitis euacuare, ea, & quidem non fortiora, conueniunt, neque etiam facilè, dum materia eſt in fluxu ad oculos, adhibenda.

Topica in ophthalmia.

Dum corpus & caput ita euacuatum eſt, & omnis generis diuerſiones inſtitutæ, topica quoque oculis applicanda. Initio verò mali ſtatim non adhibenda, vt ſuprà in regulis generalibus dictum. Sępè enim compertum eſt, venę ſectione & purgatione ophthalmiam ſanatam fuiſſe, vt topicis opus non fuerit. Atque hoc pręceptum oraculi loco habendum cenſet Mercurialis; & millies ſe expertum ſcribit, quod inflammatio oculi à principio nolit tangi.

Nota.

Temporibus applicanda.

Nihil tamen obſtat, quin vicinis oculo partibus, per quas fit defluxio, fronti ſcilicet & temporibus, ea in parte, vbi oculus dolet, vel toti fronti vſque ad tempora, ſi vterque oculus laboret, repellentia & adſtringentia medicamenta, præcipuè ſi fluxus fiat per venas & arterias extra cranium, vt magna ex parte accidit, adhibeantur, ex *ſucco vel aqua roſarum, plantaginis, ſolani, ſalic. lactuca, balauſt. capitibus papaueris, ſantalis, bolo armeno, ſangu. draconis, flor. roſar. rubr.* addito *thure & maſtiche, gummi tacamahaca*, quæ frigiditatem reliquorum corrigunt & leniter adſtringunt, mixtis cum albumine oui vel aqua roſarum. Galenus *de medic. fac. parabil.* viridia vitis folia in modum cataplaſmatis fronti impoſita commendat; ſicut & rubi & portulacæ ſuccum.

℞. *Boli armeni, ſangu. draconis an.* ʒ. ij.

Incorpor. cum album. oui & diſſoluantur in aceto,

in

in quo roſæ, ſantal. rubrum, & thus cocta fuerint, & fronti applicentur.

Vel ℞. *Boli armeni* ʒ. ij. *flor. roſar. ſangu. dracon. an.* ʒ. j. *maſtich. balauſtior. an.* ʒ. ß. F. Puluis, qui excipiatur albumine oui, & aqua roſarum, vel aceto roſatum, & applicetur temporibus ac fronti.

Vel imponatur ſuccus plantaginis cum albumine oui, aut Emplaſtrum aliquod adſtringens.

Nonnulli talia etiam ſupra iugulares venas & iuxta occiput apponunt. His enim modis omnibus influxus humorum ad oculos inhibetur.

Cauendum tamen, ne ſimul oculis repellentia, & temporum vaſis cataplaſma & alia medicamenta adſtringentia adhibeantur; cùm qui ab oculis repelluntur humores recurrere anguſtatis vaſis non poſſint, imprimis ſi corpus euacuatum non fuerit.

Hæc tamen præcipuè de adſtringentibus intelligenda ſunt. Ea enim partes contrahunt, humores parti impingunt, & ad reſolutionem ineptos reddunt, ideòque dolorem augent, & in principio non adhibenda ſunt.

Topica oculis applicanda.

Alia verò, quæ ſine adſtrictione acrimoniam humorum temperare eóſque modicè repellere vallent, non videntur planè inutilia.

Vt ℞. *Aqu. roſar.* ℥. j. *euphrag.* ℥. ß. *tutiæ præparat. ſief. alb. ſ. opio an.* ℈. ß. *camphor.* gr. j. M.

Vel: ℞. *Sief. alb. ſ. opio* ʒ. ß. diſſolu. in lacte muliebri & aqua roſarum, & oculo imponatur.

Vel: ℞. *Albumin. oui* ℥. ij. *lactis muliebr.* ℥. iij. *ſucci plantag.* ℥. j. Miſc.

Vel: ℞. *Mucilag. ſem. pſylli extract. cum aqua plantag. aut roſarum* ℥. ij. *album. oui bene conquaſſati* ℥. j. Mixta oculo imponantur, & nonnihil de eo oculo inſtilletur: Si feruor adſit, camphor. gr. v. addantur.

Vel: ℞. *Aq. roſar.* ℥. ij. *ſucci plantag.* ℥. j. *album. oui conquaſſ.* ℥. ß. Miſc.

Vel: ℞. *Fol. plantag. flor. roſar. rubrar. an.* ʒ. ij. *balauſt.* ʒ. j. Coqu. in aqua roſar. & plantaginis.

Vel: ℞. *Pulp. pomorum acidorum vel cydonior. coctor. in aqua roſar. & plantag.* ℥. ij. *farinæ hordei* ℥. j. *ſumach. balauſt. flor. roſar. rubr. an.* ʒ. ß. *ſucci ſedi maior. & plantag. an. q. ſ.* Fiat Cataplaſma, quod repellit & ſimul dolorem lenit.

Poſſunt etiam ſiccantia leniter & citra morſum repellentibus ac dolorem lenientibus addi ad humiditates abſumendas, ceruſſa, tutia præpar. pompholyx, oculi cãcri, ſapphirus, granatus, ſmaragdus, margaritæ præparatæ.

℞. *Ceruſſæ lotæ in aqua roſar.* ℥. ij. *aq. plantag.* ℥. ij. *album. oui conquaſſati* ℥. j. M.

Vel: ℞. *Tutiæ præp.* ʒ. ß. *aqu. roſar.* ℥. ij. *album. oui conquaſſ.* ℥. ß. Miſc. Imprimis tres ſequentes aquæ commendantur. 1. eſt aq. fragorum.

℞. *Fragor. recent.* ℥. ix. *ſacchar. alb.* ℥. iv. Miſc. & per 8. dies in B. aquæ tepentis macera. Deinde in B. eodem deſtillentur.

2. Eſt aqua flor. cichorij.

℞. *Flor. cichorij.* q. v. Colligantur ante ortum Solis; Sole Leon. modò ingreſſo, contundantur bene in mortario, admiſc. pulueris ſacch. candi albi, quarta pars, indantur vitro, ponantur ad Solem; & reſoluentur in oleum, quod palpebris iniunctum fluxionem tollit, & ſimul viſum clarificat.

3. Oleum fl. cyani, quod hoc mòdo paratur.

Nota

℞. *Flor. Cyani cæruleor. ante ortum Solis collect.* q. v. Contundantur in mortario marmoreo, indantur vitro, quod bene obturetur, & ad Solem per integrum menſem ponatur: hinc ſumatur vitrum, & obuoluatur fermento, ponatur in furnum piſtorum, & cum panibus coquatur. Ita proueniet Oleum ſeu liquor quidam, ſummum oculis a calidis fluxionibus & ſalſis humoribus auxilium.

Si etiam dolor oculorum ab initio ſtatim ſit vehementior, quamprimum aliqua euacuatio & repulſio facta eſt, medicamenta dolorem leuentia adhibenda; quæ ipſa tamen ita parari poſſunt, vt ſimul incrementum inflammationis prohibere valeant. Vtile eſt imprimis albumen oui benè conquaſſatum, vel ſolum, vel cum aqua roſarum ac lacte muliebri aut alio mixtum, oculo inſtillatum, vel quod commodius eſt, extra impoſitum: Quòd tamen diu non relinquendum, ſed ſingulis horis mutandum eſt, ne mora aceſcat, corrumpatur, & acre euadat, doloremque augeat. Nonnulli lactis loco caſeum planè recentem imponunt, ſed & is ſæpius mutandus, ne ſi oleoſus & pinguis fiat, malum augeat. Vtile eſt & pomum dulce cum ſaccharo coctum & appoſitum, cui quoque aliquot grana opij & camphoræ admiſceri poſſunt. Prodeſt & medulla panis albi in lacte infuſa, cui aliquid decoctionis papaueris vel ſemi. fœnugr. addere licet. Gal. *libr.* 1. *de remed. facile parabil. cap.* 10. commendat decoctum fœnugræci hoc modo paratum.

Anodyna in ophthalmia.

Principio lotum diligenter in aqua dulci fœnugræcum leuiter in eadem coquitur, donec quidquid in ſe habet acris, abijciat; deinde effuſa priori aqua, alia rurſus aqua coquitur. Idem decoctum Galenus, & 13. *meth. med. cap.* 22. & 4. *de compoſit. medicam. ſ. l. capit.* 2. vſurpat. Monet tamen Ludouicus Septalius *libr.* 6. *animadu. numer.* 79. Decoctum hoc fœnugr. malè vulgo parari ex ſemine, cum ſit calidius, quàm vt conueniat in oculorum inflammatione: cùm calidum in ſecundo & ſiccum in primo ponatur à Galeno 8. *de ſimpl. medic. facult.* Ipſe vero hoc decoctum potius ex folijs parandum cenſent. Verùm incommodum, quod metuit Septalius, forſan euitari poteſt, ſi paretur ad modum à Galeno *alleg. cap.* 10. *libr.* 1. *de medic. facile parabil.* propoſitum, ſi videlicet decoctum prius, quod quicquid acre eſt in fœnugræc. imbibit, adijciatur. Prodeſt & decoctum violarum, ſem. pſyllij & cydonior. oculorum populi meliloti, item Cataplaſma ex luteo oui, medulla panis albi & aqua roſar. vel lacte.

Decoctum fœnugræci in ophthalmia.

Vt ℞. *Mucilag. ſem. pſyllij & cydonior. cum aqu. roſar. & papauer. extract. an.* ℥. j. *album. oui conquaſſ.* ℥. ß. *camphor. croci an.* gr. vj. Miſc.

Vel ℞. *Medull. panis albi in lacte & aqua roſar. macerate, pulpæ pomor. dulc. an* ℥. j. *mucilag. ſemin. pſyllij fœnugr. aqu. roſar. extr. an.* ℥. ß. *vitell. oui vnius camph.* ℈. j. *croci* gr. vj. M. Si dolor ſit vehementior, gr. ij. opij addi poſſunt, & cum lacte muliebri vel aqua roſar. miſceri in formam cataplaſmatis.

Efficax eſt emulſio ſemin. papauer. facta cum lacte muliebri vel aqua lactucæ aut decocto fœnugræci.

Fortiora ſunt ſuccus vel decoctum lactucæ, ſolani, radic. mandragoræ, capit. papau. Sief. album cum opio. Opiata tamen, vt etiam ſuprà in regulis generalibus dictum, non niſi extrema neceſſitate vrgente, & vbi ex dolore acutiſſimo ſumma virium deiectio metuitur, vſurpanda, & vbi ijs vtendum, Auicennas aquam ſaccharatam vel aquam mellis poſt illorum vſum inſtillare iubet. Commodè verò decocto meliloti poſt vſum opiatorum oculi fouentur. Plura videantur apud Platerum *libr.* 2. *practic. pag.* 307. & *ſeq.*

Reliqua topica quod attinet, morbi temporibus accommodanda ſunt. In principio conueniunt repellentia, vt dictum, quibus in incremento reſoluentia addenda, ita tamen, vt repellentia præpolleant. Hinc morbo præcedente vſurpanda reſoluentia; quibus tamen adhuc aliquid repellentium admiſcendum. Tandem ſola reſoluentia adhibeantur.

Topica in principio ophthalmiæ applicanda.

Habenda quoque ratio humorum, & medicamenta ijs accommodanda. In Ophthalmia bilioſa repellentia in principio, & dum materia adhuc fluit, adhibeantur, quæ citra vehementem aſtrictionem officium ſuum præſtare poſſunt, quæque ita comparata ſunt, vt acrimoniam humoris corrigant, & ſimul anodyna ſint.

Exem-

Exempli gratia.

℞. *Mucilag. ſem. pſyllij & cydon. aqu. roſar. & plantag. facta an.* ℥. j. *albumin. oui bene conquaſſati* ℥. j. *camphor.* ℈. vj. Miſta oculis inſtillentur, & linteis mundis imponantur.

Vel: ℞. *Balauſt.* ʒ ß *acaciæ* ℈. j. Infundantur in *aq. roſar.* ℥ ij. in Colat. diſſolue terendo ſubtiliſſ. *Tutiæ præpar, lapid. calaminaris an.* ℈. j. *thuris, maſtiches an.* ℈ ß. *mucilag. ſemin. cydonior. cum aqua roſarum facta* ʒ. j. F. Collyrium. Aut ſpecies ligentur in nodulo & in aq. roſarum ſuſpendantur.

Vel: ℞. *Sief. alb. ſ. opio* ʒ. ß. *lact. muliebr. aqu. roſar.* an. ʒ. vj. M.

Vel: ℞. *Aqu. fragor. ſ. vino, tormentill. roſar. an.* ℥. j. *Sief. albi ſ. opio* ʒ. ß. Miſc.

Chymici hic commendant ſacchar. ſaturni. Humida autem illa medicamenta non planè actu frigida adhibenda, ne materiam nimis incraſſent & poros claudant, ſed nonnihil tepida.

Quo tempore topica in ophthalmia applicanda. De tempore adhibendum topicorum non idem ſentiunt Authores Auicenn. *lib. 3, ſen. 3, tr. 1, cap. 9.* ſcribit: *Et oportet quantum poſſibile eſt, vt retardetur in Ophthalmia collyriorum adminiſtratio vſque ad tres dies.* Et paulò poſt, *Oportet vt in principio non adhibeantur inſpiſſantia fortia, & quæ ſunt vehementer ſtiptica; quoniam inſpiſſant tunicas & prohibent reſolutionem & augent dolorem.* Quem plerique ſequuntur, & non niſi tribus diebus peractis talia collyria adhibenda cenſent. Quos reprehendit Ludouicus Mercatus, & talia adhibenda exiſtimat primis tribus diebus, poſteà verò ad diſcuſſionem veniendum eſſe. Verùm & rationes ſuprà allatæ perſuadent, & experientia docet, non ita tutò mox in principio adhiberi talia collyria. Imò experientia docent, ſæpè euacuationes & diuerſiones materiæ, cum legitima victus ratione, ad curationem ſufficere, vbi materia pauca eſt & benigna.

Deinde ſciendum, morborum tempora non ſemper dierum numero ita exactè deſcribi poſſe, ſed nunc eſſe breuiora, nunc longiora, nunc plures, nunc pauciores dies complecti. Itaque ſi fluxio ſit diuturnior, non peccabit, qui etiam poſt tertium diem repellentia applicabit. Vtile tamen fuerit, vt ad diſſoluendum tum aliquid admiſceatur. Et omnino ad indicationes ſemper reſpiciendum; ac peccant ij, qui vno collyrio aut aqua Ophthalmica quocumque morbi tempore adhibita omnes ophthalmias curari poſſe perſuaſum habent: Cùm medicamenta iſta, vt dictum, ſecundum tempora inflammationis varianda ſint.

In augmento. In augmento videlicet Repellentibus aliquid de Reſoluentibus admiſcendum, qualia ſunt ſemen fœnigræc. lini, althæa, chamæmel. melilot. ſarcocolla, tutia, eaque prout morbus verſus ſtatum aut declinationem propius acceſſit ſemper augenda.

Sarcocollæ nutritio. Vt: ℞. *Sarcocoll. lacte nutrita* ℥. j. *tragacanth.* ʒ. ß *mucilag. ſemin. cydonior. q. ſ.* F. Collyrium. Sarcocolla autem nutritur, id eſt, infunditur vel maceratur in lacte per dies aliquot, ſemper nouo lacte affuſo, idque ideo, vt quicquid acrimoniæ habet, deponat. Et ſi ſiccitas eius etiam metuatur, aliquid, quod lentore præditum eſt, admiſceatur, vt mucilago ſem. pſyllij, cydonio, album. oui, tragacanth. amylum, & hoc modo ſarcocolla præparata ſine morſu & attractione digerit. Non autem multum vna vice nutriatur & præparetur, ne priuſquam abſumatur, acceſcat, oculoſque lædat.

Vel ℞. *Flor. chamæm. melilot. an.* M. ß. *roſar. rubrar.* p. j. Coq. in aq. plantaginis.

Colat. ℞. ℥. iij. adde *ſarcocoll. nutrita* ʒ. j. ß. *tutiæ præpar.* ʒ. j.

A Chymicis commendatur crocus metallorum, è quo cum aqua euphragiæ & fœniculi parat aquam ſuam Ophthalmicam Martinus Rulandus ſenior, quam & Quercetanus in Pharmacop. reſtituta *libr. 1. capit. 7.* proponit. Habet & aliam ibi Quercetanus ex vrinæ pueri ℔. ij. & Vitrioli ac tutiæ an ℥. iij. deſtillatam. Sunt qui aquam pluuialem maialem commendant in cantharo ſtanneo aliquandiu aſſeruatam, cuius menſuræ vni addunt Vitrioli albi ℥. j. camphor. ʒ. ij. & pro vſu ſeruant. Poteſt eidem aqua roſar. addi.

In ſtatu. In ſtatu Sarcocollæ & aliorum reſoluentium quantitas augeatur. Et vtiles tum ſunt fomentationes, quæ fiunt vapore aquæ calidæ, in qua medicamenta reſoluentia modò dicta cocta fuerint, terve quaterve de die repetitæ, quæ dolorem leniunt, tenſionem remittunt, humoreſque reſoluunt.

In declinatione. In declinatione ſola ſarcocolla vtendum, vt & aliis reſoluentibus in aqua fœniculi, rutæ, euphragiæ & chelidoniæ.

℞. *Sarcocoll. lacte nutrita* ʒ. iii. *aloes aqua fœniculi lota* ʒ. i. ß. *tragacanth.* ʒ. i. *croci* ℈. ß. Fiat Puluis, è quo cum aqua euphragiæ formetur collirium ſiccum, quod in aqua fœniculi, euphragiæ vel alia conueniente vſurpetur.

Inter iſta medicamenta etiam valde efficax eſt tutia vera Arabum ſeu pompholyx, quæ ſine morſu ſiccat.

Vt ℞. *Tutiæ præparata* ʒ. ii. *aloes lota* ʒ. vnum, *ſacchar.* ℈. ii. Tria infundantur in aqua fœniculi, euphragiæ, verbenæ, rutæ ana ℥. i. poſtea colentur & ad vſum ſeruentur.

Vel ℞. *Vitrioli albi, tutiæ præpar. an.* ʒ. i. *camphor.* ℈. i. Puluériſata ſubtiliſſimè infundantur in aqua roſarum pro collyrio.

Vel ℞. *Caryophyll.* num. xii. *tutiæ præpar.* ʒ. ß. *viridæris* ℈. xv. Contundantur omnia craſſo modo & indantur linteo, ac fiat nodulus, qui in vini cyatho imponatur. Vſus tempore nodulus exprimendus, & gutta vna oculo inſtillanda.

Rhaſes quatuor medicamenta *libro 9. ad Almanſorem cap. propr.* proponit. Eorum primum in principio Ophtalmiæ valet, & in materia calida, præſertim ſi affluxus eius fiat per venas frontis & temporum externas. Secundum in augmento magis prodeſt, & etiam in ſtatu; qui non ſolum repercutit, & dolorem mitigat, ſed nonnihil etiam abſtergit & diſcutit. Tertium magis valet in declinatione, quando intentio eſt reſoluendi & exſiccandi. Quartum etiam dolorem mitigat & aliquo modo etiam exiccat; ideo in principio quoque adhiberi poteſt.

In omni autem Topicorum applicatione obſeruandum, vt ſemper ante applicationem nouorum Topicorum ſordes lippitudinis prius remoueantur linteolo molli vel aqua ſaccharata, vel alia conueniente intincto.

Ophthalmiæ à frig. & craſſis humoribus curatio. Si Ophtalmia à frigidis & craſſis humoribus proueniat, à pituita ſcilicet & humore melancholico, euacuationes vniuerſales & particulares & diuerſiones omnes ad humores eoſdem dirigantur, non neglecta eorum præparatione, vt ſupra *parte prima*, de Intemperie capitis cum his humoribus dictum. Et quia ſanguis eſt admixtus, ſecetur vena humeralis vel Cephalica ante purgationem, poſtea frictionibus, ligaturis, cucurbitulis impetus humorum auertatur.

Quantum ad topica, repellentia hic vix locum habēt, ſatis fuerit, ſi fronti aliquid, quod affluxum humorum nonnihil ſiſtat, applicetur.

Vt ℞. *Thuris, acaciæ, aloes an.* ʒ. i. *mirrhæ, ſanguinis draconis an.* ʒ. ß. Fiat Puluis, qui cum albumine oui miſceatur & fronti imponatur.

Ipſi verò oculo reſoluentia moderatè & dolorem lenientia applicanda.

Vt ℞. *Decocti ſem. fœnigræci* ℥. iii. *thuris, ſarcocollæ an.* ʒ. i. *croci* ℈. ß. Ebulliant ſemel atque iterum & oculo applicentur.

Tandem in curatione Ophtalmiæ & præcipuè in iis, qui ea ſæpius laborant, ad partem recipientem reſpiciendum, oculique per medicamenta appropriata

con-

confortandi, de quibus infra de viſus debilitate dicetur.

Curatio χημώσεως.

Χημώσεως curatio.

Χήμωσις tandem cum ſit malum vehemens & magni momenti, eadem remedia, quæ ophtalmia, poſtulat, ſed vehementiora. Venæ ſectione igitur præmiſſa, purgatio inſtituenda & quidem aliquoties repetenda. Adhibendæ & cucurbitulæ ſcarificatæ. Interdum neceſſarium eſt venas temporum, frontis, & quæ ſunt poſt aures, incidere. Imprimis verò neceſſarium ſetaceum vel cauterium in occipite applicare. Reliqua medicamenta ſunt eadem, quæ modo de curatione Ophthalmiæ veræ ſunt propoſita.

Diæta.

Aer ſit temperatus ac purus, expers fumi, pulueris & ventorum; obſcurior etiam & tenebricoſior, ne oculi ſplendore offendantur, ſpiritibúſque agitatis fluxio concitetur. Linteolum atrum, viride vel cæruleum proinde oculo obducatur, habeatque æger non ſolum oculum laborantem, ſed & ſanum clauſum vel tectum; cùm vnius motus alterum etiam inquietum reddat. Aſpectus verò rerum lucidarum vitetur. Victus ratio ſit tenuis, præſertim primis diebus, donec fluxio ceſſat. Ideo Celſus *libr. 6. cap. 6.* ſcribit; In hoc caſu primum omnium eſſe quietem & abſtinentiam. Ita enim exinanitæ partes auidius, quos habent, humores retinent, ne ad oculos confluant.

A' cibis abſint omnia vaporoſa, acria, & quæ caput replent ac feriunt, aut in bilem facilè mutantur, ſalſa, aromata calidiora, cepe, lac, mel, & quæ cum aceto parantur. Condiantur verò cibi nuce moſchata, euphragia, fœniculo. Initio à vino hac de cauſſa abſtinendum, eiuſque loco in materia bilioſa decoctum hordei & cinamomi vſurpandum. In craſſis humoribus & tempore hyberno conceditur hydromel. Acida quidem & acetoſa conueniunt præſertim poſt cibum, quia vaporum ad caput aſcenſum prohibent. Aceti verò vſus non conuenit, quia vehiculi loco eſt humoribus, & alias acetum partibus neruoſis eſt inimicum. Peculiari verò vi in hoc morbo nocere ſolent, & propterea vitanda ſunt, ſemen canabis, caulis, lactuca, fabæ, lentes, carnes porcinæ & ſalſæ, oliuæ.

Somnus vtilis eſt, quia in ſomno oculi non mouentur, nec lumen admittunt, atque ita humores ad ſe non attrahunt. Ac præterea per ſomnum materia, quæ in oculos influxit, concoquitur. Dolorem etiam, qui valde attrahit, ſomnus ſopit. Aeger non dormiat in latere, cuius oculus afficitur, dormiatque eleuato capite. Quies ita ægro neceſſaria eſt, vt Celſus primo die a ſermone quoque abſtinere iubeat, ne motu materia ad caput attrahatur. Repletio omnis vitetur, maximè ventriculi; vt aluus ſemper ſit aperta & fluidior, curandum. Capilli ſi multi ſint & caput grauent, tondendi. Animi affectus omnis immoderatior, & imprimis ira vitetur.

In declinatione, ad reliquias & excrementa tertiæ coctionis diſcutienda, balneum conuenit. Vnde Hippocrates quinque Ophtalmiæ ſanandæ remedia proponit, dum 6. *Aphor.* 31. ſcribit, dolorem oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum purgans epotum ſoluit. Quanquam enim de oculorum doloribus loquitur ille Aphoriſmus; tamen omnino quoque de ipſa Ophthalmia, cui coniunctus eſt dolor, accipi poteſt; & præcipua ſanandæ Ophthalmiæ remedia complectitur. Et quidem de venæ ſectione & purgatione antea dictum, iiſque vbi requiruntur, ſolis ſine topicis non raro ophthalmia curatur. De reliquis imprimis verum eſt, quod Celſus ſcripſit: Hæc ſicut in recentibus malis aliena ſunt; quia illa concitare poſſunt & accendere: Sic in veteribus, qui nullis alijs auxilijs ceſſant, adeò efficacia eſſe conſueuerunt. Et quidem fomentationes ſuo tempore adhibitas prodeſſe, antea ſuo loco dictum.

De vino & balneo, quæ huius loci ſunt, res non ita expedita videtur, cum humores concitare & ad oculum mouere poſſint, ideoque in ſpecie aliquid de ijs dicendum. Et præcipuè hic difficultatem habere videtur, quod ἀκρατοποσίην præcipit Hippocr. *allegato Aphoriſmo*. Verum, cum, vt rectè Galenus & Auicennas docent, alia ratione vinum prodeſſe vix poſſit, niſi quia ſanguinem craſſiorem attenuat ac diſſipat: non niſi in declinatione vino vtendum, & vbi materia eſt craſſior. Aliàs metuendum, ne maior humorum fluxus ad oculos fiat. Ita de Petro Ramo ſcribit Zvvingerus *in Theatro volum. 17. libr. 3.* eum, cum Lutetijs literis operam daret, ex immodicis vigilijs in Ophthalmiam incidiſſe; Quem cum Iacobus Saluius, ſummus alioquin Medicus, ex allegato Aphoriſmo vino generoſo vti iuſſiſſet, ita creuit malum, vt vix tandem multis remediis extingui potuerit. Celſus adhuc alium vſum meri potui addit, ſcilicet vt ſomnum conciliet. Modum autem bibendi vinum idem Celſus definit, dum ſcribit: Vinum bibendum eſſe lene, ſubauſterum, modicè vetus, neque effuſè, neque timidè, vt neque ex eo cruditas & tamen ſomnus fiat, leuantùrque intus latentia acria.

An vinum in Ophthalmia conueniat.

Notanda hiſtoria.

De Balneo autem idem Authores etiam non ſentiunt. Alii enim in humoribus calidis & acribus eo vtendum cenſent; alii in craſſis & pituitoſis: alii quidem in declinatione, alii fluente adhuc materia ad ſiſtendam fluxionem. Verum in vtroque caſu locum habere poteſt. Nam vbi à bilioſa materia orta eſt Ophthalmia, ſi tamen in toto capite ea non redundet, ſed corpus iam purgatum ſit, nullàque adſit corporis plenitudo, & materia non amplius ſit in fluxu, balneum euocat & contemperat acres humores, & maximam partem inter lauandum excreta ſiſtitur fluxio, reliquumque contemperatum à natura facilius vinci poteſt. Ita etiam balneum conuenit iis, quos phlegmone οἰδηματώδης ab humoribus minus calidis infeſtat. Corpore enim prius euacuato humores craſſi per balneum attenuantur. Si verò corpus adhuc plenum ſit, & materia ad oculos ruat, metuendum, ne calore balnei fuſa materia ad oculos magis fluat.

An Balneum in Ophthalmia utile ſit.

De curatione Ophthalmiæ videatur etiam Galenus, *de compoſ. med. ſ. l. & in libris de medicamentis facilè parabil.* Celſus, *libr. 6. capit. 6.* Paulus Aegineta *libr. 3.* Hoc etiam addimus, Hieronymum Fabricium ab Aquapend. *de Chirurgicis operationibus, titul. de ſuffuſione*, cum animaduerteret, medicamenta, quæ oculis imponuntur, non tam diu oculis inhærere, donec vires ſuas ſatis exſerant, ſed facilè effluere, vaſcula vitrea inſtar cucurbitularum, orbitæ oculi reſpondentia, inueniſſe, quo liquore repleta oculo applicat, quorum deſcriptio loco allegato videatur.

(∴)

CAPVT

CAPVT XIII.

De Ophthalmia ſicca.

PEculiaris adhuc lippitudinis ſpecies eſt, quam ophthalmiam ſiccam appellant, in qua non tantus eſt lachrymarum fluxus, vt in ophthalmia humida modò propoſita, & præterea etiam palpebræ afficiuntur. Eius tres recenſentur differentiæ. Eſt enim vel cum pruritu, vel ſine pruritu. Quæ cum pruritu eſt, & exiguam fluxionem ſalſam & nitroſam coniunctam habet, à Paulo *libro tertio, cap. 22.* ψωροφθαλμία nominatur, quæ diuerſus eſt affectus ab illo, qui ſuprà *capite tertio*, deſcriptus eſt, atque ipſe etiam ψωροφθαλμία nominatur. Si verò ſine vlla fit fluxione, & oculi tantùm ſunt rubri, neque tument, ſed cum dolore quodam leui in iis quidam ſentitur pruritus & grauitas, ab eodem ξηροφθαλμία dicitur. Quæ autem ſine pruritu eſt, & cum duritie palpebræ, σκληροφθαλμία, dura lippitudo appellatur. Proueniunt affectus hi omnes ab humore pauco, ſed ſicco & ſalſo, ac nitroſo. Et cognoſcitur, atque ab ophthalmia humida diſcernitur hæc ophthalmia, quod lachrymæ ferè nullæ exſtillant. Noctu palpebræ ita coagulantur & indurantur, vt humectantibus & mollientibus ſint aperiendæ.

Affectus hi quidem non ſunt tam periculoſi & acuti, vt ophthalmia humida; diuturniores tamen, & qui toto vitæ tempore ægrum quandoque infeſtant.

Curatio ferè eadem cum ophthalmiæ modò propoſitæ; niſi quod in ſpecie ad humorem ſalſum dirigenda. Is igitur temperandus & alterandus, euacuandus, reuellendus, deriuandus, vt ſuprà *parte* 1. dictum. Poſteà, ad Topica accedendum. Et quia durities & ſcabrities coniungitur, indurata emollienda, vt de duritie palpebrarum dictum.

℞. *Endiuiæ, nymph. lactuc. ſolan. flor. violar. roſar. rubr. an.* M. j. *rad. althea* ℥ j. ß. *ſem. fœnugræc.* ℥. ij. Deſtilletur inde in aqua, qua veſperi & manè oculi abluantur.

Vel: ℞. *Butyri maialis ſine ſale, ol. roſar. an.* ℥. i. ß. *aloes* ʒ. ii. *camphor.* ʒ ß. *lithargyr. auri & argenti an.* ʒ. i. Butyrum & oleum liquefiat, hinc addantur reliqua & in mortario plumbeo miſc. F. Vnguentum, quo veſperi palpebræ illinantur. Mane ſequente liquore abluantur.

℞. *Aqu. Agrimon. roſar. lactis muliebris an.* Miſceantur.

Vel: ℞. *Parietar. ſcabioſæ viridium, an.* M. iiii. Conciſis & contuſis adde *ſanguinis columbini & hirundinum an.* ℥. ii. Deſtilletur aqua, qua manè & veſperi oculi abluantur.

Vel: ℞. *Farinæ tritici* ℥. ii. *lentium, fabarum an.* ℥. i. ß. *terra ſigillat.* ʒ. ii. *rad. ſigill. Salomonis* ʒ. ii. *camphor.* ʒ. i. Pulueriſata miſceantur cum aq. Cichorii. Fiat Cataplaſma, quod noctu oculis imponatur.

CAPVT XIV.

De Vngue Oculi.

Vnguis Oculi. VNguis oculi, vulgo vngula, Græcis πτερύγιον, tanquam ala parua, nomen accepit à ſimilitudine ſiue vnguis humani, ſiue alæ volucris, quam excreſcentia illa ab angulo oculi plerumque maiore verſus pupillam protenſa refert; quam & ſagittam nonnulli vocant, à ſpecie quadam triangularis cuſpidis ſagittæ præfixæ. Germanis dicitur, *der Nagel oder Nagelfell der Augen, oder Baltterfell de Augen.*

Definitur hoc malum à Paulo & Celſo, *lib. 7. cap. 7.* quod ſit membranula neruoſa & fibroſa orta ab angulo oculi, frequentiſſimè maiore iuxta naſum, rarius à minore iuxta tempora, & adhuc rarius è ſuperiore vel inferiore palpebra, teſte Aetio, adnatæ tunicæ validè adhæreſcens, & vſque ad corneam producta, nonnunquam etiam ad pupillam vſque protenſa. Rhaſi ſimile quid eſt membranæ neruoſæ; Aetio adnatæ tunicæ incrementum eſt, vel caro ſuper hanc excreſcens ex ſcabra quadam lippitudine, aut ex aſſiduis ad oculum fluxionibus. Atque hoc differt ab eo, quod Arabes Sebel, vulgo pannum vocant, quod morbi genus ſubſtantiâ non eſt membranoſa ſed venoſa, hoc eſt, ex venis turgentibus quiddam complicatum, & quaſi contextum pannum referens.

Affectus ipſe eſt morbus in numero præter naturam aucto; quia additum eſt aliquid tunicis externis oculi, quod addi non debebat. Subiectum plerumque eſt oculi adnata. Interdum tamen ita inualeſcit, vt corneam & pupillam integat.

Cauſſa.

Cauſſa efficiens eſt facultas θρεπτικὴ in oculorum angulis, quæ adnatam vltra naturalem terminum auget & extendit, vel ſupra eam aliquid efformat. Occaſio ita luxuriandi illi facultati datur, quoniam caro in angulo vel ophthalmia diuturniore, vel ob puſtulas, quæ poſt variolas & morbillos aut aliàs etiam in oculo ortæ fuerunt, vel poſt combuſtiones ac ſcintillas ignis oculo illapſas, vel alias externas læſiones, vel ob aſſiduam fluxionem craſſi & lenti humoris, ſcabritiem ſeu inæqualitatem quandam aſſecuta eſt, quam dum vis nutriens exterere & æqualem reddere nititur, incrementum eiuſdem præter naturam producit, aut aliquid ſupra eam generat.

Materia ex qua eſt ſanguis cum excrementitijs humoribus plus aut minus mixtus. Atque hinc differentiæ exſiſtunt, quod vnguis alius durus eſt, alius mollis; quidam coloris citrini, quidam fuſci, quidam rubei. Alius facilè ſeparabilis ab adnata & cornea, alius difficulter. Quidam adnatam tantum occupat, alius etiam ad corneam extenditur. Eſt & quidam putridus ac cancroſus.

Signa Diagnoſtica.

Signis malum non eget; cum oculis ſit expoſitum, vt ex deſcriptione antea propoſita facilè agnoſci poſſit. Malignus & cancroſus vnguis cognoſcitur è carne, quæ excreſcit, craſſa, dura, eminente, nigricante & tempora per conſenſum afficiente, vt docet Aetius. Diſcernitur à carne lacrymali, quod radix vnguis ſemper ad albedinem magis declinat.

Prognoſtica.

1. Malum hoc non contemnendum eſt; cùm ingraueſcens pupillæ obductum, videndi aciem tollat.

2. Recens malum & magnitudine mediocre non difficile eſt diſcutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis exterunt. Si verò inueterauerit, atque ei craſſitudo quoque acceſſerit, excidi debet, teſte Celſo *lib. 7. cap. 7.* Imo ſæpe tam arctè & pertinaciter adnatæ tunicæ adhæret, vt neque per chirurgiam abſque oculi iactura auferri poſſit, & proinde magnum & inueteratum incurabile fit.

3. Facilius hoc malum curatur in iuuenibus, quam ſenibus.

4. Facilius curantur πτερύγια albicantia, & anguſtum fundum habentia; his vero contraria ægrè curantur.

5. Putrida quoque & cancroſa curationem non admittunt; quia cancer radices habet, quæ euelli nequeunt, teſte Aetio *Tetrab. 2. ſerm. 3. cap. 58.*

6. Ea πτερύγια manu curare oportet, quæ adaucta ad nigrum oculi ſe extendunt. Quæ verò parua & in albo ſunt, ea commodum eſt, vt pharmacis comprimamus, Aetius *ibid.*

7. Do-

7. Docet, & hoc Aetius πτερύγιον, in quo principium ſit ſuffuſionis, curandum non eſſe; quoniam eo ſublato citius ſuffuſio conflatur.

8. Πτερύγια, quę ad pupillam vſque pertingunt, & propterea viſionem impediunt, ſi tollantur, oculum quidem a fluxionibus liberant, cicatrix autem, quæ ex ſectione circa pupillam relinquitur, nihilominus viſum impedit.

Indicationes.

Membranoſa hæc tunica, quæ præter naturam accreuit, remouenda eſt, ſiue medicamentis extergentibus, ſi parua, & mollis ſit, nec pertinaciter adhęreat; ſiue manus opera, ſi contrario modo ſeſe habeat.

Curatio.

Primò ergo vniuerſales corporis euacuationes inſtituantur, idque non ſemel, ſed bis, vel ter, prout opus eſt. Et craſſi, & viſcidi humores expurgationi pręparentur, & reuulſiones per veſicantia, & alijs modis inſtituantur, vt hactenus aliquoties dictum. Vniuerſalibus hiſce pręmiſſis primò foueatur vnguis vapore aquę temperate calidę, aut decocto hordei, maluę, althęę, flor. chamæmel. meliloti, ſemin. lini, fœnugręc. anethi, flor. cyani, quoad oculus caleſiat.

Poſteà extergentia adhibenda. Inter quę mitiora ſunt, *Saccharum candum, aqua euphragia cum ſaccharo, aqua chelidon. cum melle, acetum album cum vino albo mistum, aqua fœniculi cum nitro ac ſale, thus puluriſatum cum aqua calida in formam collyrij redactum, ſepię oſſa vſta, ac tenuiſſimè trita cum momento ſalis ammoniaci, cornu cerui vſtum, vel caprinum cum thure, & vino irrigatum, vel caprinum cum ſucco artemiſia ac melle, vel cinis limacum cum melle mixtus.*

[...]uorum [...] ado- [...]rū vi- [...]. Efficax quoque medicamentum, & ferè citra morſum ac dolorem extergens ex ouorum teſtis paratur; dum ouorum teſtę in aceto acerrimo macerantur, poſtea ſiccantur, & in ſubtiliſſimum puluerem rediguntur, qui oculis inſpergitur. Validiora ſunt *Aes vſtum, Vitriol. æris ſquama, flos æris, chalcitis vſta.*

Incipiendum verò eſt à lenioribus, quę ſine morſu ac dolore ſuum officium pręſtant, quę ſi non ſufficiant, ad validiora accedendum.

Vt ℞. *Lactis muliebris, melis an.* part. ęqual. adde aliquid *croci.*

Coquantur, & frequenter oculo inſtillentur. Vel inſtilletur hæc aqua.

℞. *Aqu. aceloſę* ℥.v. *aluminis, curuſſ. an.* ℥. j. *camphor.* ℈.vij. Coquantur in vitro clauſo in Balneo, & colentur.

Vel ℞. *Aceti roſ.* ℥.iv. *aqu. roſar.* ℥.v. Vitrioli *albi* ʒ.ij. *mandibul. lucij combuſtarum, tutia præpar. an.* ʒ.ß. *tartari* ℈.j.

In vitro clauſo coq. in Balneo, & colentur, & bis de die liquor oculis inſtilletur.

Vel ℞. *Aqu. roſar. tormentilla an.* ℥.j.ß. *aceti albi* ℥. j. *tutia prap.* ʒ.j.ß. *ſquamma æris* ʒ.ß. Ebulliant ſimul vaſe clauſo, colentur, & filtrentur.

Vel: ℞. *Aqu. plantagin. centummodia an.* ℥.ij. *Vitrioli calcinati* ʒ.j. *ſallis ammoniaci* ʒ. ß. *myrrha* ʒ. j. Ebulliant, colentur, & filtrentur.

Vel: ℞. *Fellis luciorum piſcium q. v.* Deſtilla in vitro ad craſſitiem. In liquore deſtillato ſolue parum camphorę, & vſui ſerua. Fel verò incraſſatum extrahe cum ſpirit. vini, ſpiritumque vini iterum per deſtillationem ſepara.

Extracti huius, & ſacchari ℔ ana ℈. j. diſſolue in prioris liquoris gutt. iv. ac cum pluma mane, & veſperi oculis immitte.

In contumaciore malo, antequam ad manus operam accedatur, aliquod Sief validum conuenit, quale eſt Sief viride Rhaſis, aut quod de chalcanto ex eiuſdem deſcriptione paratur.

In vſu tamen acrium collyriorum obſeruandum, ne cornea tangatur, cùm eiuſmodi collyria vim exulcerandi habeant. Itaque expedit, vehementibus extergentibus admiſcere aliquid de tragacantha, gummi Arabico, decocto fœnugræc. lacte muliebri, albumine oui. Non inutile quoque fuerit, temporibus repellens aliquod applicare, ad affluxum humorum inhibendum. Oculis quoque clauſis anodynum aliquod adhibere conuenit. Poſt dies aliquot dolore ſedato ad collyriorum vſum redire licet.

Si medicamentis malum non cedat, ad manus operam accedendum, & membranæ illius detractio tentanda, quàm eleganter docet Celſus, *lib.7. cap.7.* Paulus Ægineta, *libr.6. cap.*18. Aetius *Tetrabil. 2. ſerm. 3. cap.*60. Hieronymus Fabritius ab Aquapend. *de operat. Chirurg. tit. de vngue oculorum.* Modi adminiſtrationis illius tres præcipuè ſunt. Primò ſeparando vnguem cum penna, & poſt abſcindendo cum forcipe. Secundò vnguem eleuando, & acum ſubtus cum pilo equino aut filo ſerico ducendo, vnguemque ſic protractum exſcindendo, Tertiò abradendo ſcalpello, ſi vnguis planè tenuis ſit.

Poſtquam Chirurgica hæc tentata ſunt, opera danda eſt, primò ne adnata tunica palpebræ concreſcat, quam ad rem Aetius probat muriam acrem, vel aquā ſalſam, quàm in oculum infundit. Auicennas cuminum maſticatum cum ſale applicat, iubètque ægrum frequenter oculos mouere, niſi dolor prohibeat. Poteſt & aqua aliqua leniter extergens modò propoſita inſtillari. Secundò, vt caueatur inflammatio; quod præſtari poteſt albumine oui cum hapſo lini impoſito. Tertiò, vt portio vnguis à ferro relicta extirpetur, ne malum denuò ſuccreſcat. Cui ſcopo inſeruiunt collyria acria; modò propoſita poſt tres dies applicata, ne ſi citius vſurpentur, inflammationem pariant.

Diæta.

Victus ſit attenuans, & incidens. Æger à vino abſtineat, vſque ad morbi declinationem, à cibis itidem vaporoſis.

CAPVT XV.

De tunicula adnata, quàm vulgo pannum, Arabes Sebel nominant.

AFfectio hæc, Auicenna definiente, Panniculus eſt, vel vt Rhaſes definit, quiddam inſtar panniculi ex repletione venarum ortum, apparentium in Sebel oculi ſuperficiæ tunicæ adnatæ, vel corneæ oculi, quæ venæ cum tamquam exilia capillamenta variè, & propinquè inter ſe contextæ ſint, turgentes ſanguine, ſpeciem eiuſmodi panniculi exhibent; vnde etiam à nonnullis tela, vel telaris excreſcentia nominatur. Veriſimile quoque eſt, aliquid ſanguinis ſubtilis ex venulis illis exſudare, quod concretum ſpeciem illam panniculi rarioris ſeu telæ intextę ſupra oculum euidentiorem reddat. Et carnis ipſius tunicarum oculi tumor accedere poteſt. Ex quo, vt capite præcedenti dictum eſt, patet differentia ab vngue oculi, quæ excreſcentia quædam eſt neruęa ſeu membranoſa citra venarum repletionem ab angulo oculi enata, non totum oculum, ſed partem eius, forma vnguis, vel ſagittæ cooperiens, cùm Sebel ſeu Pannus totam adnatam cooperiat.

Differentia.

Differentię eius ſunt: Quod pannus, vel mollior eſt, vel durior; recens, vel inueteratus, ſimplex, vel cum ophthalmia, ſcabie, vlcere oculorum coniunctus.

Cauſſa.

Gignitur Tunicula alia ſecundum viam defluxus materia ad oculos deriuata per venas, & arterias ſiue externas frontis ac temporū, ſiue internas capitis: Alia

ſecundum viam congeſtionis materiæ paulatim factæ in ipſis oculis venis, ex nutrimento non bene conuerſo & retentis ſuperfluitatibus.

Sæpe tunica hæc ad ophthalmiã & variolas ac morbillos, oculorum ictus, contuſiones, combuſtiones ſequitur. Malum hoc interdum hereditarium eſt, & facilius eo corripiuntur, qui oculos habent debiles, calidos, eminentes, atque alias ad ophthalmiam proni ſunt.

Materia eſt ſanguis vel ſolus, vel cum alijs humoribus mixtus. Cæteri humores ſine ſanguine cauſſa huius mali eſſe nequeunt; cum rubrum colorem non producant.

Signa Diagnoſtica.

Affectus hic per ſe manifeſtus eſt. Apparet enim panniculus ex repletione vaſorum rubeus, tamquam tela carnoſa in ſuperficie adnatæ præcipuæ; adeſt pruritus & dolor ex acrimonia & diſtenſione: calor ex retentione euaporationis ac fuliginum: oculi offenduntur a lumine & a contactu rei externæ ſiue frigidæ ſiue calidæ: Viſio obſcura eſt vel ablata. Quod ad ſigna cauſſarum, an à ſanguine ſolo ſit vel cum alijs humoribus mixto, è colore diſcernitur. Si materia fluxit per vaſa externa, ſupercilia & frons nonnihil tument, & dolor ac pulſatio extra magis ſentiuntur. Si per interna, dolor magis ad radices oculorum tendit.

Prognoſtica.

1. Recens hæc affectio medicamentis, inueterata tantum manus opera curatur.

2. Malum indicium eſt, ſi oculus imminuitur. Debilitatem enim oculi ſignificat.

Curatio.

Topica. Curatio, quæ per vniuerſalia fit, communis huic affectioni eſt cum ophthalmia & pterygio. Quod ad Topica, ſi Sebel vel Tunicula recens ſit & tenuis, Auicennas teſtam oui recentis infundit in aceto calido decem diebus, & poſtea exſiccatam in vmbra, atque in tenuiſſimum puluerem redactum oculo immittit, ad abſtergendum & exſiccandum. Addit & Marcaſitam lapidẽ, qui Dioſcoridi eſt Pyrites. Si Sebel & ſcabrities ſimul coniungantur, laudat Collyrium ex ſimach puluериſato, cui quandoque admiſcet parũ gummi Arabici & ſarcocollæ, vt dolor mitigetur, medicamentumque parti affectę alligatur. Fortius eſt æs vſtum in vrina aliquot diebus maceratum & exſiccatum.

Vtilis eſt & hæc Aqua.

℞. *Sacchar. cand.* ʒ.ij. *lapid. hæmatit. præpar.* ℥ß. *alum. vſti, vitrioli albi, camph. an.* ℈.ß. *Tartari* ʒ.ij. Affunde *aq. roſar. fœnicul. aceti vini an.* ℥.ix.

Deſtillentur vel potius coquantur & colentur.

Vel: ℞. *Aqu. chelidon.* ℥.iv. *aluminis vſti* ʒ.ij. *pomicis* ʒ.j.

In vaſe vitreo clauſo coquantur & colentur.

Vel: ℞. *Maſtich.* ℥.ß. *ceruſſ. alum. vſti an* ʒ.ij. *ſpumæ maris* ℈.xv. *ſalis gemmæ* g.vij. F. Puluis.

Vel: ℞. *Tutiæ præparatæ* ʒ.iij. *Margarit. præp. corallor. rubr. præp. pompholyg. an.* ʒ.ij. *ſacchari candi* ʒ.j.ß. *camphor.* ℨ*in*ℨ*ib. an.* ℈.j. F. puluis ſubtiliſſimus.

Chirurgia. In malo inueterato, & vbi hæc non ſufficiunt, euacuato corpore & capite, ad chirurgica præſidia accedendum eſt, quod rectiſſimè fit tempore verno & autumnali. Emollitio verò quædam præcedat, eo modo, vt de Pterygio dictum. Poſtea vncino paruo argenteo venulæ eleuentur, & ſubiecta acu, cui filum ſericeum innexum ſit, ligentur, vt forcipe tenella præcidi poſſint. Quo facto, oculus a ſanguine profuſo mundetur aqua decoctionis cumini & obligetur. Dolorem vitellus oui cum aqua roſarum impoſitus mitigabit. Vtile quoque eſt defenſiua ſiue apocruſtica applicare fronti & temporibus, ne materia propter dolorem ad oculum attrahatur.

Ad abſumendas reliquias puluerem citrinum Rhaſis *cap.* 15. *de Ophthalmia* propoſitum, vel Sieff viride Rhaſis, *cap.* 21. *de vngue* applicare licet. Sed tutius eſt thus pulueriſatum in aqua fœniculi infuſum apponere, vel ſarcocollam nutritam.

Vel: ℞. *Aqu. flor. cyani* ℥.vj. *thuris, ſarcocoll. an.* ʒ.ij. *caſtor. aloes an.* ʒ.j. *camphor.* ℈.ß.

Indantur vitro, eoque bene clauſo in aqua calida ebulliant. Liquor ſingulis diebus bis vel ter oculis inſtilletur.

Fortior eſt hic liquor.

℞. *Aq. chelidon.* ʒ.viij. *teſtarum cãcri vel ouor. vſtar. ſarcocollæ, aloes an* ʒ.j. *tutiæ, vitrioli albi, ſacchar. candi an* ℥.ß.

In vitro clauſo coquantur in balneo & colentur.

Commendatur tãquam expertum & hoc collyrium.

℞. *Lapid. hæmatit.* ʒ.ij. *vitrioli albi, viridis æris an.* ʒ.iij. *myrrh. croci an.* ʒ.j. *piper. long.* ʒ.ß. *ſacch. candi* ℥.ß.

Tenuiſſimè pulueriſentur & cribrentur, ac in pixide ad vſum ſeruentur.

Huius pulueris ℞. ʒ.j. diſſoluatur in ℥ ij. aqu. raphani & applicetur quotidie bis aut ter, prout æger tolerare poteſt.

Foreſtus, *lib.* 11. *obſeru.* 6. hoc feliciter vſus eſt in iuuene quodam, qui ferè integro anno ex panno cœcus fuerat.

℞. *Succi fœnic.* ℥.iv. *chelid.* ℥.iij. *rutæ.* ℥.ij. *maluæ* ℥.ij.ß. *aloes* ℈.j. *vitrioli* ℈.ij. *Aeruginis æris* ℈.j. *Zinziber. cinamomi an.* ℈.ß. *fel. anguillæ* ℥.ß. *bubuli* ʒ.ij. *ſacchar. candi* ℈.ij. *mellis optimi* ℥.ß.

Ebulliant ſucci addendo reliqua, & depurentur, ac fiat collyrium.

Diæta.

Diæta ſit, qualis in ophthalmia & affectione præcedente propoſita eſt. Aerem lucidum æger vitet atque omnia, quæ materiam augere & exagitare poſſunt.

CAPVT XVI.

De albugine & alijs vitioſis Corneæ coloribus.

Corneæ tunica. Cornea oculi tunica non ſaltem, vt humores & ſpiritus oculi contineat & ab externis iniurijs defendat, facta eſt, ſed etiam peculiarem conſtitutionem obtinet, videlicet perſpicua, coloris expers leuiſque facta, vt ſpeciebus viſibilibus liberum in oculum tranſitum concedat.

Quæ eius naturalis conſtitutio vitiatur, ſi eius ſubſtantia craſſeſcat, exſiccetur & corrugetur, ſi perſpicuitatem amittat, ſi colore aliquo inficiatur. Si enim corrugetur & craſſeſcat, ac naturalem perſpicuitatem amittat, ſpecies viſibiles vel planè non admittit, vel obſcurè. Si verò colore alieno inficiatur, is ſpecies tranſeuntes inficit, atque ita eo colore res viſui offeruntur, quali cornea infecta eſt, eodem modo, ſicuti vbi quis per vitrum coloratum videt. Vulgo quidem illa vitia inter ſymptomata qualitatum mutatarum referuntur: Quæ tamen omnino ad morbos referenda ſunt, ob cauſas, quas in Inſtitut. *libr.* 2. *p.* 1. *cap.* 6. de colore Corneæ attulimus.

Corneæ Craſſities.

Primo ergo ſubſtantia Corneæ fit craſſior, ob humores craſſos, qui ſeſe in eam inſinuant, & ob medicamentorum frigidorum vſum, quod fit poſt Ophthalmiam, in quo humores ſubtiliores & tenuiores diſcutiuntur, craſſi remanent, vel cum medicamenta frigida nimis incautè imponuntur. Corrugatur verò & exſiccatur præcipuè in ſenibus. Et in vtróque hoc malo viſus

viſus, vel imminuitur, vel planè aboletur, prout cauſſæ magnitudo eſt.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcuntur autem hæc vitia primò ipſo ferè aſpectu; quia ſi craſſior reddita ſit oculi hæc tunica, inſpicienti quaſi quædam in ſuperficie nebula apparet, nec oculi hæc tunica tam leuis,& polita apparet, vt ſolet: ægri de viſus imminutione conqueruntur, & quaſi per fumum ſe videre dicunt: præceſſit Ophthalmia, adeſt ætas ſenilis.

Prognoſtica.

Si malum ſit ex humoribus craſſis impactis, idque recens adhuc, curari poteſt. Si verò diuturnum ſit & ex vehementi frigidorum vſu, vix curatur. Corrugatio etiam & obſcuritas ob ætatem ſenilem non curatur.

Curatio.

Curationem quod attinet, vniuerſalibus præmiſſis, & corpore,& capite euacuato, radix chelidoniæ, ſpiritu vini abluatur, poſtea contundatur, & ſuccus exprimatur, qui guttatim oculis inſtilletur. Oculum etiam extergit tartarum vini maluatici, aut potius cremor eiuſdem oculis inſperſus.

Colores Corneæ vitioſi.

Colores [Cor]neæ vi[tio]ſi. Colores corneæ præter naturam non omnes eiuſdem ſunt generis. Primò ſunt λευκώματα in genere ita dicta, color ſcilicet in albo mutatus, qui, vel ab humore corneæ impacto oritur, & Nubecula appellari ſolet, ægrique omnia per nebulam ſeu vaporem vel fumum ſe videre putant; vel à cicatrice in cornea, quod malum in ſpecie λεύκωμα nominatur.

[Leu]coma. Eſt enim Leucoma ſeu Albugo macula alba in cornea ob quam viſio læditur.

[Albu]go o[...] Gignitur autem Albugo, dum poſt vulnus, vel vlcus Corneæ cicatrix manet, quæ in nigro oculi alba apparet, à qua cornea ita denſa redditur, vt ſpeciebus viſibilibus tranſitus denegetur, atque ita videndi actio impediatur; Vel cum pituita inter corneam collecta eius perſpicuitatem tollit, viſumque impedit. Atque ita proxima albuginis cauſſa eſt cicatrix in oculi cornea tunica, vel pituita inter eius laminas collecta.

Differentię albuginis ſunt, quod alia magis, alia minus craſſa eſt. Paulus Ægineta ratione ſubiecti diſtinguit, vt aliæ cicatrices in ſuperficie oculi conſiſtant, quę ſimpliciter ἀχλὺς nominatur, & νεφέλιον aut albugo tenuis; alia in profundo, quæ λευκώματα ſeu albugo craſſa dicuntur.

Signa Diagnoſtica.

Malum hoc patet oculis, & præceſſit vulnus, vel vlcus, à quo albugo hæc ſeu cicatrix enata eſt. Si vlcus non præceſſit, à pituita in cornea collecta eſt. Quæ autem cicatrices corneæ craſſiores ſunt, eæ magis albicant, viſumque magis offendunt, contra, quæ minus craſſæ. Præterea magis albicant, quæ in ſuperficie ſunt; quæ autem profundæ, ad nigredinem declinant; quoniam vueæ tunicæ ſunt propiores.

Prognoſtica.

1. Vitium hoc vix prorſus tolli poteſt. Nam arduum eſt, in tam nobili membro, tam exquiſito ſenſu prædito, cicatricem exterere: præſertim quę durior, craſſior, diuturnior,& magis profunda eſt. Itaque ſępè polliceri aliud non licet, quàm coloris per tincturam mutationem.

2. Diuturnas ac craſſas albugines curare non oportet; cum acria, & mordacia medicamenta requirant, quę oculi non ferunt. Si verò etiam ſuffuſio aut glaucedo affuerit, vanum eſt cicatrices exterere; teſte Aetio.

3. Facilius curatur hoc malum in pueris, quorum corpora molliora ſunt, & vim medicamentorum promptius admittunt, difficilius in ſiccis adultorum corporibus.

4. Vnde Albugo, & cicatrices in oculo, quę interdum poſt variolas in pueris remanent, ſucceſſu temporis delentur, ne viſioni obſint.

5. Facilius curatur Albugo, quę à pituita in corneæ laminis collecta eſt, quàm quę à cicatrice prouenit.

Indicationes.

Cùm in albugine, quæ à cicatrice eſt, adſit corneæ durities,& craſſities, tunicam illam ea parte emolliendi & attenuandi indicatio exiſtit, vt iterum perſpicua reddatur. Pituita ſi quę adſit diſcutienda eſt.

Curatio.

Pręmiſſis euacuationibus, & diuerſionibus Topica hic potiſſimum locum habent, quibus cicatricem extergendi vis ineſt. Sint illa leniora, non acriora, nec corrodentia, ne fluxione concitata vlcus denuo excitetur, à quo ſanato cicatrix alia craſſior remaneret.

Ad humectationem igitur, & emollitionem cicatricis Rhaſes probat vaporem aquę dulcis calidę, aut decoctionis fœnigręci, maluę, altheæ, flor. chamęmel. paleę, hordei, vel auenę tepentis oculis exceptum, vſque ad faciei rubedinem, vt antea de vngue oculi dictum. Emollientia cicatricem.

Vel: ℞. *Rad. althea* Vnc. j. ß. *maluæ, chelidon. maioris, euphraſ. an.* M. j. *flor. melilot. cyani an.* M ß. *ſem. lini, fœnigræc. an.* Vnc. ß.

Coq. in aqua pura, & vapor calidè oculis excipiatur.

Poſt vaporem conueniunt medicamenta, quę leniter abſtergunt, vt ſacch. candi album in aqua euphraſię diſſolutum. Vel extinguatur thus in aqua fœniculi aliquoties, & aqua oculis inſtilletur. Aetius lac equinum commendat cum modico melle aſſiduè illitum. Nonnulli ſuadent, vt oculus lingua pueri, vel puellę, quę priùs fœniculum aut rutam maſticauerit, lambantur. Vtilis eſt, & anagallidis cęrul. flore ſuccus, cum melle roſaceo imprimis mixtus.

Deinde vt cicatrix amplius exteratur, & abſtergatur adhibeatur ſuccus centaurij minoris, chelidonię, agrimon. anemones, fœniculi, rutę, calendulę. Imprimis verò commendatur aqua flor. roriſmarini, ſi prius in balneo, vel fimo equino aliquot diebus digerantur, & poſtea deſtillentur, vel ſi 40. diebus digerantur,& aqua ſeu liquor in quem flores reſoluuntur, vſurpetur, & oculo inſtilletur.

Vel: ℞. *Butyri aqua euphraſ. loti* Vnc. j. *tutia præparat.* ʒ. j. M.

Vel ℞. *Aq. flor. cyani* Vnc. iij. *thuris, ſarcocol. an.* ʒ. ij. *tragacant. caſtor. aloes corall. præpar. campb. an.* ʒ. ß.

Coquantur in vitro clauſo, colentur,& vſui ſeruentur.

Vel ℞. *Succ. anagallidis cærul.* Vnc. ß. *chelidon.* ʒ. iij. *fœnicul.* ʒ. ij. *mell. roſ.* Vnc. j. M.

Vel ℞. *Succi. centaurij mino. fœn. an.* ʒ. ij. *mell. roſ.* ℥. ß. *matris perlarum præp. C. C. præpar. an.* ℈. j. *alumin. calcinati* ℈. ß. M.

Validiora fiant ex felle animalium, videlicet galli antiqui, perdicis; anſeris, bouis, leporis, accipitris, miluij, anguillę, lucij piſcis cum aqua fœnicul. vel modico melle mixto, vel ſtercore hirundin.

Vt ℞. *Succi rutæ* ʒ. ij. *fœnicul.* ʒ. iij. *fell. lucij piſcis* ʒ. ii. *oſſ. ſępia vſti* ʒ. ß. *ſacch. candi* ʒ. i. M.

Vel ℞. *Stercor. hirundin. in puluerem, redacti q. l. mellis & aq. euphraſ. an. q. ſ.* F. Collyrium.

Ad validiora abſtergentia pertinet, & alumen calcinatum, aloe, myrrha, ęs vſtum.

Nonnulli forma puluer. hęc medicamenta adhibent, quę Auicennas parat ex ſarcocolla, ſpuma maris, ariſtoloch. rotund. & ſaccharo albo. Pulueres tamen diu in oculo non ſunt detinendi, cum ferè ſemper dolorem excitent.

Vt ℞. *Tutiæ prępar. corallor. rubror. prępar. ſapphir.*

præpar. an. ℥.ß. margarit. præpar. ℈.ß. camph. Vitrioli albi an. ℥.v. F. Puluis ſubtiliſſimus.

Vel ℞. *C.C. viti ʒ.j. oſſ. ſepiæ ſarcocoll. lot. an. ʒ.ß. ariſtoloch. ℈.j. ſacchar. candi ʒ.ij.* F. Puluis.

Vel *Tutiæ præpar. ʒ.j. matris perlar. præparat. ʒ.ß. ſarcocollæ ℈.ß.* M.

Vel ℞. *Rad. irid. Floren. ʒ.j. pumic. oſſ. ſepiæ an. ʒ.ß. ſarcocoll. corallior. rub. prap. an. ℈.j. ſacchar. candi ʒ.j. moſch. gr. ij.* F. Puluis.

Vel ℞. *Oſſ. ſepiæ, ſarcocoll. ariſtoloc. rot. myrrh. ſpum. maris, ſacch. an. ʒ. j.*

F. Puluis ſubtiliſſ. qui ſuper albugine oculo clauſo detineatur, & poſtea oculus aqua roſarum abluatur.

Efficaciſſimum quoque eſt Collyrium a Rhaſe cap. proprio deſcriptum.

Vel ℞. *Succi depurati fœniculi, rutæ, anagall. flore cærul. chelidon. mai. an. ʒ.iij. tutiæ præpar. ſquamm. æris lot. aloes an. ℈.ß. mell. roſat. colat.* Vnc.j. Parum coqu. colentur, & vſui ſeruentur.

Commendantur à nonnullis, & lapides, qui in renibus, & veſicis animalium inueniuntur, combuſti, & loti. Aqua quoque mellis deſtillata efficax eſt cuius vſum per integrum menſem continuandum cenſet Gentilis, & hinc vtendum illo collyrio.

℞. *Aq. roſar. fœnicul. an. ℥.iij.* ♉ *puluериſat. ʒ.j.* M. & per filtrum colentur. Quidam ſem. ocymi tritum oculo immiſſum valdè laudant.

Efficaciſſimus etiam hic eſt liquor ex hepate muſtelæ piſcis collectus, de quo in Inſtitutionibus *lib. 5. parte 1. ſect. 2. c. 4* vt & medicamentum è felle lucij paratum, de quo ſupra cap. 14. dictum. Dum verò extra applicatur, ſimul exhiberi poteſt puluis cardui minoris pratenſis.

Si autem quod ſæpe fieri ſolet, Albugo planè aboleri nequeat, & tamen a Medico petatur, vt color ille p. n. ac deformitas tollatur, ac color albus in nigrum mutetur, adhibendus in eam rem ſuccus mali punici dulcis. Succus idem hyoſcyami, qui 15. diebus illitus albuginem tollit, teſte Aetio *tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 4.*

Vel ℞. *Balauſt. acaciæ, gummi Arabici an. ʒ. ij. antimon. lauar. an. ʒ. iij.* Coqu. & decoctum ſæpius in oculum inſtilletur.

Reliquos verò colores quod attinet, in ijs potius viſus deprauari, quam imminui, vel aboleri ſolet ſpecieſque viſibiles eo colore infectæ viſioni offeruntur, quali humor eſt præditus. Si ſanguis effundatur in corneam, omnia rubea apparent; ſi flaua bilis, flaua, id quod in ictericis fieri ex Galeno Vulgò traditur.

Verùm rectè Mercurialis monet, hoc non eſſe perpetuum, & ſe plurimos curaſſe, ſed paucos vidiſſe, qui huiuſmodi aliquid paſſi ſint. Curaui ipſe etiā plurimos Ictericos, ſed nunquam id obſeruare potui. Etenim cum in Corneam tunicam vtpotè quæ perſpicua, & coloris expers eſſe debuit, vaſa non ita diſpergantur, bilis quoque, quæ ſanguini permixta eſt, in eam vix effundi poteſt. Si tamen color flauus in ea vel etiam adnata oculi tunica appareat, vapor aceti in tegulam ignitam infuſi oculis excipiatur. Rubor tollitur ſanguine columbino, turturis, vel hirundinum inſtillato.

CAPVT XVII.

De Puſtulis Adnatæ, & Corneæ.

ADnatæ, & Corneæ tunicæ communia vitia ſunt, puſtula, vlcera, cancer, vulnera. Primò puſtulas quod attinet, in Cornea, & adnata tunica oriuntur puſtulæ, quæ Græcis φλύκταιναι, & φλυκτίδες, à φλύζειν, id eſt, feruendo, & bulliendo dicuntur. φλύκταιναι enim propriè ſunt veſicæ paruæ aqua plenæ in quacunque corporis parte, ſimiles bullis aquæ feruentis, vel veſicis, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur. Arabibus Bothor nominantur. Suntque tumores quidam parui, grani milij circiter magnitudine, ſiue in adnata, ſiue in cornea tunica exſiſtentes; orti ab acri quodam aut ſeroſo humore, tunicas diſtendente, & in tumorem eiuſmodi attollente.

Morbus eſt in magnitudine aucta, ſimulque in intemperie, & ſoluta vnitate, offendens viſionem, ſi è regione pupillæ conſiſtit. Subiectum eſt adnata oculi tunica, vel cornea, & hæc quidem parte ſua vel ſuperficiali, vel profunda. Nam Aetius, & Auicennas Corneæ laminas ſiue membranas quatuor conſtituunt, & ita nunc inter primam, & ſecundam, nunc inter ſecundam & tertiam, nunc inter tertiam, & quartam laminam materia continetur.

Cauſſa.

Cauſſa, vt dictum, eſt humor tenuis acris, & ſeroſus, in adnata, vel cornea tunica collectus eamque diſtendens. Aetius quoque ſanguinem admittit. Et omnino puſtulæ corneæ, & adnatæ eaſdem ferè cauſſas habent, à quibus ophthalmia prouenit. Cum enim vtraque tunica ſit denſa, materia aquoſa, & ſeroſa ſub ea facilè colligi, & detineri poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Puſtulæ illæ viſu facilè dignoſcuntur. Apparent enim in adnata, vel cornea oculi tunica tubercula quædam parua grani milij magnitudine. Et quæ puſtulæ in adnata ſeu alba oculi tunica oriuntur, rubrum ferè colorem præſeferunt. Quæ autem in cornea, varium, prout in ſuperficie, vel profundiore loco corneæ conſiſtunt. Quando puſtulæ in ſuperficie corneæ ſub prima eius lamina conſiſtunt, nigriores ſunt; quæ ſub ſecunda aut tertia, albæ magis apparent, cum color corneæ albus magis in conſpectum ſe prodat, ſi puſtulæ in loco profundiore hæreant, quàm ſi in ſuperficie. Auicennas à conſpectu vueæ in ſuperficiali puſtula colorem nigrum, à prohibito eiuſdem in profundo intuitu, album vult produci, qui albus color eſt puſtulæ in cornea exquiſitæ ab aquoſo, vel ſeroſo ſolum humore ſine ſanguine admiſto productæ.

Cum autem puſtulæ corneæ ſuperficialis non parua ſit ſimilitudo cum vueæ procidentia, Aetius, *tetrab. 2. ſerm 3. c. 29.* ita eas diſcernere docet: Puſtula in ſuperficie corneæ vndiquaque nigra eſt, etſi nigredo non ſit adeo intenſa, vueæ autem pars, quæ procidit, aut nigra aut cærulea eſt, & in fundulo circulum album exhibet, qui a labijs corneæ eroſis eſt. In puſtulis corneæ cornea exactè rotunda manet, & ſuam natiuam figuram retinet: In vueæ autem procidentia pupilla minor redditur, nec figuram naturalem planè retinet, ſed parte quadam ſui veluti diuulſa apparet, aut figuram, & ſitum planè immutatum oſtendit.

Materia etiam diſcernitur à doloris qualitate & magnitudine, puſtularum colore, ægri temperatura, habitu, & ſimilibus.

Prognoſtica.

1. Puſtulæ in adnata ſeu alba oculi tunica minus periculoſæ ſunt, quàm in cornea.

2. Superficiariæ puſtulæ curatio facilior eſt, vel minus periculoſa; cum ea rupta, & exeſa humor aqueus non profluat, aut vuea tunica procidat. Quæ vero profundior, periculoſior eſt; cum totam corneam facilè erodere poſſit, vt ea exeſa humor albugineus profluat, & vuea procidat.

3. Et præcipue ſi iuxta pupillam ſunt puſtulæ periculoſæ ſunt; quia obducta cicatrice viſus abolетur.

4 Si cornea in partem internam rumpatur, malum eſt immedicabile.

5. Si dolor, & pulſatio, & cætera accidentia in puſtula paulo poſt remittant, ſpes eſt, fore, vt puſtula per viā reſolutionis terminetur Si verò ſymptomata illa intēdantur, ſuſpicandum eſt, illam tendere ad ſuppurationem.

Nam

Nam ſolent puſtulæ iſtæ, ſi rumpantur, ſæpè in vlcus mutari.

Indicationes.

Materia in puſtula collecta tota euacuanda eſt, & ſuppuratio, atque exulceratio, quantum fieri poteſt, prohibenda; præſertim ſi puſtula ſit cum inflammatione, ideòque danda opera, vt materia diſcutiatur, & reſoluatur.

Curatio.

Quod vniuerſales euacuationes, & reuulſiones attinet eodem modo illæ perficiuntur, vt in ophthalmia. Topica ab iiſdem etiam non multum variant. Itaque in puſtula cum inflammatione, qualis adnatam potiſſimum occupat, conueniunt leniter diſcutientia, quibus & adſtringentia nonnulla miſcet Aetius, vt in initio inflammationum fieri ſolet.

Commendat ergo *Albumen oui, & luteum oui cum ſacchar. & pauxillo croci.*

Ex aſtringentibus probat malacydonia cocta, aut malicorium in aqua decoctum. Vel mucilag. ſem. pſyllij aut cydoniorum extracta cum aqua roſar. oculis inſtilletur.

Vel ℞. *Lycij, croci an.* ʒ.ß. *acaciæ* ℈. j. *aquæ roſarum* ℥.j. *vel album. oui, & aquæ roſar. an.* ℥.ß. M.

Vel poma cydonia cocta cum pauxillo vnguenti roſacei M. Poſſuntque iſta medicamenta in linteolis mollibus extendi, & toti oculo imponi.

Progreſſu temporis reſoluentia augeantur, vt mucilag. ſem. fœnugræc. aut decoctum flor. chamæmel. meliloti, ſem. lini, fœnugr.

Poſt hæc medicamentum ex thure, myrrha, croco cum ſucco fœnugr. prodeſt, quo vtendum eſt, donec puſtula diſcutiatur, vel ſi per ſoluentia eam diſcuti poſſe ſpes non ſit, donec puſtula rumpatur, ſanieſque in linteo oculo impoſito appareat.

Vel ℞. *Melilot. verben. rutæ, chelidon. an.* M.j. *flor. roſar. rubr.* M.ß. Deſtilletur inde aqua, quæ oculis imponatur, & inſtilletur.

In puſtulis corneæ ex humore aquoſo Auicennas exſiccantibus vtitur, vt terra Samia torrefacta, tutia, clymia quæ cadmia natiua eſt, ſiue lapis calaminar. antimonio, atque alijs, è quibus tale collyrium paratur.

℞. *Tutiæ præp. lapid. calaminar. ſcoriæ æris lot. an.* ʒ.ß. *gummi, Arab.* ʒ.ß.

Terantur in aqu. calida, & F. Collyrium. Huius ʒ. ß. cum aq. fœnugræc. ʒ.vj. excipiatur, quando opus fuerit.

Chymici commendant ſaccharum Saturni, & oleum Saturni quod in aq. euphragiæ diſſoluunt.

Vt ℞. *Aq. roſar.* ʒ.j.ß. *euphragiæ* ʒ.j. *ſacchari* ♄ g.xv. *tutiæ præp.* ℈.ß. M. Nonnulli commendant pinguedinem aſciæ piſcis.

Quod ſi puſtula ita incrementum ſumpſerit, vt medicamentis diſcuti non poſſit, acu argentea perforanda eſt, vt humor effluat, quod in puſtula ſuperficiaria ſine periculo fieri poteſt, in profundiore verò cautione opus eſt.

Diæta eadem eſt quæ in ophthalmia.

Peculiaris puſtula in connata tunica nuper in docto quodam viro à me animaduerſa eſt, quæ in eo quidem conueniebat cum alijs puſtulis, quod ſimilis erat veſicis, quæ à combuſtione aquæ feruentis excitantur, ſed magnitudine diſcrepabat. Primò quidem cum ea veſperi conſpicienda mihi exhiberetur, in ſiniſtri oculi externo angulo magnitudine ſemen cannabis æquabat, ſed vnica nocte ita incremẽtum ſumebat, vt dimidiam auellanam æquaret, & ad corneam ferè extenderetur. Cum autem vir ille ſanguine bilioſo abundaret, mox venam aperui, & purgans exhibui, & primum hunc liquorem linteis mollibus toti oculo impoſui.

℞. *Mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. fœnugræc. aq. roſ. extract. an.* ʒ. ij. *aq. roſar.* ℥.j.ß. *fl. ſambuci* ʒ.ß. *croci* ℈.ß. M.

Quo applicato ſubſidere cœpit puſtula. Poſtea hunc liquorem oculo inſtillaui.

℞. *Aqu. roſar.* ℥.j.ß. *euphrag.* ℥.ß. *tutiæ præp. Sief. albi ſ. opio an.* ℈.j. *vitrioli albi* g.ij. M.

Atque ita intra paucos dies puſtula euanuit.

CAPVT XVIII.

De Vlceribus adnatæ, & corneæ.

VLcera quæ in adnata, vel cornea tunica excitãtur ortum habent, vel à cauſſa externa, vt ictu, percuſſione, medicamentis acribus, iis, quæ in oculos illapſa ſunt; vel ab internis, vt humoribus mordacibus, ſiue natura tales ſint, vt bilis vtraque, ſiue putredine tales euaſerint, vt humores quicunque. Materia illa, vel aliunde confluit ad oculum: in adnatam potiſſimum à vaſis externis; in corneam ab internis, vel relicta in oculo eſt, ſiue ab ophthalmia præcedente, ſiue à puſtula. Nam ad Ophthalmiam ſæpè vlcera ſequi ſolent, humore mordace per emplaſticorum vſum intempeſtiuum cohibito; vt & poſt variolas, & combuſtiones.

Differentia.

Vlcera autem illa varijs nominibus pro varijs circũſtantijs appellantur, vt Paulus Ægineta, *lib. 3. caput. 22.* docet. Quod enim cauum anguſtum durum eſt, *βόθριον*, hoc eſt, foſſula, dicitur, quod latius, ſed minus profundum, *κοίλωμα*, quod in iridis circulo externo exortum ambientia etiam comprehendit, varijque coloris eſt, circa externam iridis partem rubicundum apparet, circa internam, candidum, Græcis *ἄργεμον*, ab albedine, vt videtur, dicitur; nonnulli vlcus coronale appellant. Quod denique profundum, ſolidius, aſperum, & quaſi cruſtoſum eſt, *ἐπίκαυμα*, & *ἔγκαυμα* vocant. Auicennas *libr. 3. fen. 3. tract. 2. cap. 3.* ſeptem differentias enumerat: quatuor ſuperficiarias, & tres profundas, quæ ſaltem ratione magnitudinis, & quod vlcus aliud latius, aliud, anguſtius, aliud ſuperficiarium, aliud profundum eſt, diſcernuntur.

Signa Diagnoſtica.

Subiectum, figura, & magnitudo vlceris in oculo viſui ferè patet. Si vlcus in cornea conſiſtat, præceſſit puſtula alba, & in præſentia vlcuſculum album apparet in nigro oculi, cum ob proprium corneæ colorem album, quod *διαφανὲς* eius terminatum album apparet, tum ob ſaniem albam ſub cornea collectam. Si exulcerata ſit tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conſpicitur, ob venas eius tunicæ ſanguine repletas.

Prognoſtica.

1. Vlcus corneæ tunicæ periculoſius eſt, quam adnatæ, quod tamen ipſum etiam in adultis ægerrimè ſanatur; & corneæ vlcus, quod è regione pupillę conſiſtit, adhuc periculoſius eſt: quia poſt vlcus ſanatum relinquitur cicatrix opaca, quę viſionem lędit; aut ſi rumpatur tota tunica; fit effluxus humoris aquei aut vueę procidentia. Imò Platerus refert, ſe vidiſſe aliquando quatriduo poſt inflammationem oculi in vlcus conuerſam ex vtroque oculo humorem cryſtallinum effluxiſſe, & in barba hęſiſſe. Sed credibile eſt, non ſolum externas illas oculi tunicas, ſed totum ferè oculum tum inflammatum fuiſſe. *Humoris cryſtallini effluxus.*

2. Vlcus quod foras rumpitur, non ita periculoſum eſt, quàm quod intrò rumpitur: Quoniam externa omnia tractari commodius poſſunt.

Indicationes.

Vt aliarum partium vlcera, ita etiam vlcus in oculo indicat, ſolutam vnitatem vniendam eſſe; ſi quid imminutum, id regenerandum, & locum cicatrice claudendum eſſe. Hęc vt præſtari à natura queant, (Naturæ

enim opus eſt, non artis, partem aliquem regenerare, conglutinare, & conſolidare) medici officium eſt impedimenta actionis illius naturæ remouere. Materia igitur fluens ad oculum eſt diuertenda, & euacuanda, ſordes detergendæ, dolor, ſi adſit, mitigandus, natiua oculi temperies reſtituenda, & conſeruanda. Atque ita, vt aliarum partium, ita & oculorum vlcera imprimis requirunt detergentia, & exſiccantia. Quantum tamen ad materiam medicamentorum, non parum ab aliorum vlcerum medicamentis medicamenta in oculorum vlceribus differunt, ob differentiam naturæ ipſius partis. Cùm enim oculus ſit exquiſito ſenſu præditus, ob *εὐαισθησίαν* illam medicamenta ſint lenia, & temperata, ſine aſperitate, & mordacitate, cuiuſmodi ſunt; quæ primum in hac qualitate gradum non excedunt. Quæ ſi ſimul adſtrictione careant, detergendo quoque prodeſſunt. Sordidis tamen vlceribus paulò valentiora adhibeantur, teſte Galeno, 4. *de compoſ. med. ſ. l. cap. 3.*

Curatio.

Vniuerſalia igitur, de quibus in ophthalmia diximus, præmittenda, ſimulque medicamenta fronti, & temporibus applicanda quæ influxum humorum prohibeant, ex aqua roſarum, plantag. bolo armeno, ſanguine draconis, acacia, albumine oui, & ſimilibus. Hinc topica conuenientia oculo imponenda. Et quidem ſi vlcus cum inflammatione adhuc ſit coniunctum, ea conueniunt, quæ in ophthalmia ſunt propoſita. Cataplaſma ex ouo integro cum roſaceo, & vino tepidum lana exceptum, Sief album. Sequentibus diebus fomenta fiant ex roſis, meliloto, fœnugræco, quibus nonnunquam ſemen papau. addere licet. Non minus enim doloris quam inflammationis, habenda ratio. Ideoque etiam dolorem lenientia admiſcenda, quæ infra *cap. 23.* de dolore oculorum proponentur. Admiſcenda etiam ea, quæ aliquantulum detergunt, & ſiccant, qualia ſunt, ſacchar. mel, crocus, myrrha, & collyria de olibano, quorum multæ reperiuntur deſcriptiones à Galeno, 4. *de compoſit. medic. ſ. l.* Paulo Ægineta, Aetio, & Alexandro propoſitæ. In vſu tamen frequentiore eſt. Sief de thure Rhaſis, quod ad Almanſorem deſcribitur, paraturque ex Ammoniaci. Sarcocollæ ana ℥.v. thuris ℥.x. croci ℥.ij. quæ omnia excipiuntur mucilag. fœnugr. atque in collyrij formam rediguntur.

Commendatur etiam valde aqua è fragorum partibus tribus, ſacchari parte vna, vbi prius per octiduum in B. digeſta, & poſtea deſtillata fuerint. Efficacius mundat myrrha, tutia, & tandem marrubium.

Vbi autem vlcus ſolum eſt, nec ei inflammatio, vel dolor coniunctus, ſed ſaltem illud duplex excrementum tollendum, tunc præcipuè deſiccare decet cum aliqua deterſione, quæ maior, vel minor eſſe debet, prout maior, vel minor ſordium copia. Talia ſunt Tutiæ præpar. Corallium, Aloe, Sarcocolla, quæ commodiſſimè in nodulo è linteo raro in aqua Euphragiæ, vel alia conueniente infunduntur, noduluſque poſtea exprimitur. Purgant etiam vlcus hydromel, & ſyrupus de roſis ſiccis.

Vbi vlcus mundatum fuerit, adhibendum Sief de plumbo Rhaſis; primò in lacte muliebri, deinde cum aqua conueniente vſurpatum. Vtile etiam eſt ſaccharum, & oleum Saturni. Cicatricem etiam efficaciter inducit Sief album Rhaſis Eleiſer vocatum.

Vel ſequens ex thure. ℞. *Thuris* ℥.x. *gummi ammoniaci, ſarcocollæ an.* ℥.ß. *croci* ℥.ij. Cum *ſucco fœnigræci* F. ſ. a. Collyrium.

Vel ſequens de plumbo. ℞. *Plumbi vſti, & loti, æris vſti, tutiæ præp. gummi tragacant. an.* ℥.j. Cum *aq. Euphragiæ* F. Collirium.

Vel: ℞. *Corallior. rubr. præp. C.C. vſti præp. an.* ℥.j. *ceruſſæ lotæ* ℥.ß. ♉ *crudi* ℥.ß. Cum *melle roſaceo.* F. Linimentum.

Pertinet huc etiam aqua ophthalmica, cuius Crollius mentionem facit, & hoc modo paratur. Aqua Ophthalmica Crollij.

℞. *Succum chelidoniæ è fl. & folijs verno tempore collectum, eiuſque bonam quantitatem in B. digere, donec depuretur.*

Deinde ℞. *Menſe Iunio* ☉ *&* ☾ *in cancro commorantis (alij malunt in plenilunio) cancror.* nu. xx. *& reſectis extremis pedum, & caudarum durioribus cruſtis, contunde in mortario, vt ſuccus inde exprimi poſſit, quem cum ſucco chelidoniæ depurato coniunctum deſtilla ex Balneo.*

Quod ſi de vueæ procidentia metuatur, ſtatim albumen oui cum globulo ex ſtuppa cannabina, vel lana aqua roſar. madida applicetur.

Habetque Rhaſes, *capit. proprio*, quatuor collyria, quæ in vlceribus oculorum, ſi quodque ſuo tempore applicetur, magnę ſunt efficaciæ. Collyrium primum de thure ad maturationem, & abſterſionem eſt compoſitum. Mollit enim & maturat, quæ diſcuti nequeunt. Sief ſecundum de plumbo generat carnem, & vlcus explet. Sief tertium carnem perditam inſtaurat, vueæ exitum prohibet, & cicatricem extenuat. Sief quartum fortius adſtringit, & glutinat, ac imprimis vtile eſt, cum metuitur, ne poſt vlcus magnum vuea procidat.

Diæta.

Diæta ex ſuperioribus de Ophthalmia ſatis patet. Hoc ſaltem de decubitu notandum, vt æger in principio iaceat ſuper latere ſano, ne maior affluxus humorum ad oculum fiat. Suppurato autem iam vlcere, & rupto, ſuper latere affecto æger cubet, vt facilius, & promptius ſanies effluat. Si tamen vlcus magnum ſit, vt ruptura corneæ, & effuſio humoris aquei metuenda ſit, ſupinum decumbere præſtat.

CAPVT XIX.

De Cancro Corneæ.

INterdum in cornea tunica etiam Cancer exoritur, ex materiæ melancholicæ aduſtę corruptione. Non multum diſſimile malum eſt, quod Græcis *[illegible]* dicitur, vlcus ſcilicet *κακόηθες* in cornea tunica, quandoque etiam in palpebra, quandoque in vtraque. Cancer Corneæ.

Cauſſę.

Cauſſa huius mali eſt atra bilis, ſequiturque hoc malum diuturnas ophthalmias, quarum cauſſæ atra bilis permiſta eſt, & mulieribus, quibus menſes ſubſiſtunt, accidit.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hoc malum, quod vlcuſcula nigra, parua, dolorifica, cicatricem non admittentia, venas liuidas exiguas varicoſas habentia apparent. Percipitur dolor, qui partibus vicinis communicatur, & vſque ad tempora extenditur, humorque paucus, tenuis, & acris effluit, dolor ad acriorum medicamentorum vſum valdè exaſperatur, appetitus deijcitur.

Prognoſticum.

Malum hoc plerumque, & ferè ſemper incurabile eſt, ac in vicinas partes ſerpit, ægrumque viſu priuat, & tandem mortem affert.

Curatio.

Etſi verò malum ferè incurabile ſit: tamen ne æger omni auxilio deſtituatur, mitigatio quędam eius, & palliatio, vt loquuntur, tentanda eſt. Bilis atra videlicet euacuanda eſt epithymo, polypodio, lapide Lazuli. Euſdem acrimonia, & malignitas temperanda, quem in finem etiam lac exhibetur. Oculo imponitur, & inſtillatur aqua mellis croco mixta, addito albumine oui, de quo videatur Aetius, *tetrabibl. 2. ſerm. 3. c. 31.* Exemplum cancroſæ excreſcentiæ ad pilæ quantitatem, & medi-

medicamenta ad eius mitigationem adhibita deſcripſit Foreſtus, *lib. 11. obſeru. 11.*

Interdum cancroſi tales tumores totum oculũ corrumpunt, qui non niſi exciſione, & extirpatione curari poſſunt; cuius rei hiſtoriam notatu dignam habet Guiliel. Fabricius, *Centur. 1. obſeru. 1.*

CAPVT XX.

De Vulneribus Oculorum.

Vulnera oculorum SI cornea vel adnata vulnerata ſit, primò ſi opus, euacuandum eſt totum corpus per phlebotomiam vel purgationem, prout vſus poſtulat. Et imprimis venę ſectio neceſſaria in magnis oculorum vulneribus; cùm vix aliud efficacius initio ſit auxilium. Purgantia præcipuè bilem vſurpanda, vt & medicamenta bilem alterãtia, refrigerantia, & caput reſpicientia; cum bilis aliorũ humorum ſit ad caput vehiculum. Statim verò ipſi oculo repellentia adhibeantur ex albumine oui benè conquaſſato cum aqua roſar. cui pauxillum boli armeni addi poteſt. Sequentibus diebus album oui cum Sief albo miſceatur.

Vel ℞. *Album ouor.* ij. Conquaſſentur cum *aqu. tormentil. roſar. an.* ℥ j. *adde alumin, croci an.* ℈ j. M.

Eadem repellentia temporibus, & fronti imponenda. Ad inflammationem prohibendam, & dolorem leniendum, Cataplaſma ex meliloto, capitib. papaueris, croco, & pane imponi poteſt. In Cataplaſmatis tamen adhibendis animaduertendum, ne oculus eorum pondere oneretur. Ideòque ſolum ſuper palpebram imponenda, vt oculus aperiri, & lacrymæ, & ſordes effluere poſſint. Leniter quoque oculus detergendus, ne dolor inferatur. Poſtea addatur collyrio albo Sief de plumbo, ſemper eius quantitatem augendo, donec ſolo hoc ad vlcus carne implendum vti tempeſtiuum ſit.

Vel ℞. *Ceruſſ. amyli ana* ʒ. ij. *thuris* ʒ j. ß. *ſarcocollæ, tragacanth. ana* ʒ j. *camphoræ* ʒ ß.

Infundantur in aqu. roſar. hinc vaſe clauſo in Balneo coquantur, & colentur. Colatura vſui ſeruetur.

Vel ℞. *Gummi Arabic. aquæ roſar. diſſol.* ʒ iij. *cremoris rad. conſolid. maior.* ℥ j. ß. *Pulueris ſubtilis thuris, aloes lotæ, an.* ℈ j. M.

Vel ℞. *Sief alb. Rhaſis ſ. opio* ʒ j. ß. *Aqu. roſar.* Vnc. j. ß. *albumin. ouor.* ʒ ij. *tutia prap.* ʒ ß. M. in mortario marmoreo vel plumbeo.

Poſt diem ſeptimum magis ſiccantia, & detergentia conueniunt, quæ faciunt, ne caro craſſa ſed tenuis generetur.

Vt ℞. *Myrrh. ſarcocoll. lacte nutrita ana* ʒ ß. *tutia præpar.* ʒ j. *mell. roſat. q. ſ.* F. Linimentum.

Valde commendatur, & hoc: ℞. *Bol. armeni* ℥ j. *tutia, ſangu. dracon. gummi Arab ana* ℥ ß. *aqu. roſar.* ℔ j.

In vitro clauſo bulliant in B. M. vel vaporoſo per horam. Poſtea adde ſucci mali punici ℥ j. & colentur. Colatura ter, & quater in oculum inſtilletur.

Inter recentiores Chirurgus quidam hoc cõmendat. ℞. *Mell. opt.* ℔ ß. *ſucci roſ. rubr.* ℥ iv. *ſucc.* ʒ ß. *viridis æris* ʒ j.

Deſtillentur in Balneo, & liquoris huius guttæ ij oculo ſæpè inſtillentur. Eidem liquori addi poteſt mucilago ſem. fœnigræc. & vitellus oui vnius, & Cataplaſmatis loco oculo imponi. Ab Euſtachio Rudio ad oculorum vulnera valde commendatur pars illa albuminis oui, quam *gallaturam* vocant, de quo videatur infra *cap. 23.*

Commẽdatur etiam hic aqua Ophthalmica Crollij ſuprà *c. 18.* deſcripta; vt altera, quæ fit ex albumine ouorum ad duritiem coctorum in Balneo liqueſcente.

Commendatur, & oleum rubrum Saturni.

Tandem vt cicatrice vulnus claudatur, Sief Rhaſis Elkiſer ex vſu erit.

Si cum oculi globo etiam palpebra vulnerata ſit, cauendum, ne palpebræ cum oculo agglutinentur. Ideòque oculus interdum circumuoluendus, & oculo duplicatum vel triplicatum auri folium, vel ſubtiliſſima auri lamina imponenda.

CAPVT XXI.

De Ruptura corneæ.

INterdum vulnera tam altè penetrant, & vlcera tam profunda ſunt, vt corneam tunicam totam erodant, interdum, & ab alijs cauſſis cornea rumpitur, ita vt humor aqueus effluat, & interdum ipſa tunica vuea procidat, de quo poſtea.

Cauſſa videlicet rupturæ corneæ eſt vel interna, præcedens ſcilicet vlcus, aut magnus humorum affluxus, a quo oculus ita diſtenditur, vt medius crepet, & humores effundantur; cuius rei hiſtoriam adnotauit Ambroſius Paræus, *libr. 6. cap. 13.* vel externa, vt punctura aut vulnus.

Signa Diagnoſtica.

Malum ipſũ viſui patet, præſertim ſi humor aqueus effluat, vel vuea procidat.

Prognoſtica.

Malum hoc quò maius eſt, eò periculoſius eſt. Si. n. tantùm ſit, vt vuea procidat, plerumque malum incurabile eſt, vt poſtea dicetur; cùm non facilè ſit vueam prolapſam intrò reponere. Si verò vulnus ſit anguſtum minus periculi habet. Etſi enim humor aqueus effluat, Nota. & inde viſus aboleatur: tamen aqueus humor regeneratur, quo inſtaurato viſus etiam reſtituitur. Huius rei exemplum habet Galenus, 4. *de ſympt. cauſſ. cap. 2.* & Langius, *lib. 1. Epiſt. 7.* Antonius Benienius, *de abdit. morb. cauſſ. lib. 2. c. 28.* Coiter, *in obſeru. Chirurg.* Atque ipſe etiam tale exemplum obſeruauit in puero, qui cũ cuſpide cultri oculum læſiſſet, vt humor aqueus efflueret, & cornea inde tunica nonnihil corrugaretur, viſum illius oculi amiſit, quem tamen paulatim humore aqueo reſtituto iterum recuperauit.

Curatio.

Cum vulnus partium ſolutarum vnionem indicet, nulla alia cura rupturæ corneæ erit, quam vulnerum, & vlcerum oculorum. Inſtilletur videlicet in vulnus penetrans corneam vel adnatam oui albumen cum tutia præparata mixtum. Et vt vueæ procidentia præcaueatur, oculo fomentum imponatur ex adſtringentibus ſine aſperitate, vt floribus roſar. folijs rubi, virgæ paſtoris, polygon. coctis in vino adſtringente, aut ſi calor adſit, in aqua pura.

Vel Cataplaſma imponatur ex flor. roſ. & cydonijs in vino adſtringẽte coctis cum acaciæ ℈ j. & croci ℈ ß.

Valentiora ſunt hypocyſtidis, balauſtia, gallæ immaturæ. Vel tale Collyrium paretur.

℞. *Aloes lota tutia præpar. ſarcocoll. ana* ℈ ß. *ſpica croci, ſacchar. Saturni ana* ℥ v. *Antimony.* ℈ j. Cum mucilag. tragacanth. & fœnigr. F. Collyrium.

Alij hoc commendant: ℞. *Aq. conſolid.* ℥ iij. *gummi Arab. thuris an* ʒ j. *oculor. cancri* ʒ ß. *balauſt.* ℈ j. M. ſuper igne, & colentur. Colatura oculo inſtilletur.

CAPVT XXII.

De Sugillatione Oculorum.

QVam Sugillationem oculi vel maculam eiuſdem rubeam appellant, Auicennæ Altarfati eſt, Sugillatio oculorum Græcis

Græcis ὑπόσφαγμα, ὑπόχυσις αἱματώδης & αἱμάλωψ. Galeno etiam ὑποφθάλμιον, nonnullis ὑπώπιον vocatur per ω & ι ſcriptū, quod alij tamen de faciei potius & partium cauarum ſub oculis, quæ ὑποφθάλμια Hippocrati ſunt, cruenta ex ictu vel lapſu ſuffuſione exponūt.

Eſt igitur hoc malum ex genere τῶν ἐκχυμωμάτων, teſte Galeno *initio 5. de Com. Med. ſ. l.* quæ fiunt, quando circa cutem vaſis contuſis aut ruptis ſanguis in ſpatia circumiacentia effunditur, non quidem aceruatim, aut ex grandioribus venis per διάβρωσιν, & ἀναστόμωσιν exit, ſed lentè per διαπήδησιν, vel ἀναστόμωσιν è minoribus tranſſudationis ſpecie, vbi, & progreſſu temporis liueſcit, & denigratur. Ita ſugillatio oculi eſt, ſanguinis ex ictu vel lapſu, ruptis aut contuſis vaſis vel alio modo apertis in oculorū tunicis, Adnata vel Cornea, in eaſdem effuſio, colore primum rubeo, poſteà liuido vel nigro, quē mortui tum ſanguinē appellāt. Cui malo, & hoc accidit, vt ſi corneam magis occupet obiecta omnia colorem ad rubrum vergentem præ ſe ferant. Nam, & ad corneam venulæ porriguntur, ea parte, qua Iridem ſpectat; & ex vicinis vaſis ſanguis in eam effundi poteſt. Et quidem ſanguis ille interdum in Adnatam, interdum in Corneam, interdum in vtramque effunditur.

Cauſſæ.

Cauſſa contuſionis, & ruptionis in his tunicis plerumque eſt externa, videlicet ictus aut plaga, aut clamor vehemens, vel tubarum inflatio, ob quam venæ tenſæ aperiri poſſunt; Nonnunquam etiam interna, vaſorum ſcilicet repletio à ſanguinis copia, vt effuſio eius fiat, aut ſanguinis ipſius feruor, & acrimonia, vt per vaſorum anaſtomoſin ita excidat.

Differentiæ Differentiæ huius mali ſunt, quod ſugillatio alia, recens eſt, quæ rubro colore apparet; alia antiqua quæ liuido, fuſco vel nigro: Sanguis enim extra vaſa effuſus & proprio calore, & ſpiritu deſtitutus primò liueſcit, poſteà fit obſcurus.

Signa Diagnoſtica.

Malum hoc viſu deprehenditur. Si à cauſſa ſit externa, ab ægro id cognoſcitur: Si ab interna, abeſt externa. Et quidem à ſanguinis copia color maculæ rubeus erit; ſi à feruore ſanguinis, ad citrinum verget. Et dum cornea ſuffuſa eſt ægris, quæ cernunt, rubra eſſe videntur.

Prognoſtica.

1. Malum hoc non difficulter initio curationem recipit; quoniam vitium vaſorum in oculo exiguum eſt.
2. Sanguis extra vaſa effuſus tandem corrumpitur & nigreſcit, ægerrimèque diſcutitur.

Curatio.

Sanguis è vaſis effuſus diſcutiendus eſt. Ideòque ſi maior eius affluxus metuatur, venæſectione, & purgatione, ſi opus, præmiſſa, principio parum de adſtringētibus, diſcutientibus permiſcendum; ne ſola diſcutientia plus ſanguinis è vaſis attrahant, qualia ſunt aqua fragorum, roſ. ſalic. caprifolij, plantaginis, myrtillorum.

Vbi autem effuſio iam ſubſiſtit, & venæ ad ſuam naturam redierunt, ſola diſcutientia conueniunt. Atque hæc ipſa inter initia, dum malum recens eſt, leniora eſſe debent; cùm ſanguis, qui effuſus eſt, nondum conuerſus ſit in grumum, ſicut hac de re docet Galenus, 3. *de compoſ. med. ſ. l. cap.* 1.

In validiorum deinde vſu caueatur, ne acrimonia ſua apertis venarum oſculis ſanguinem maiore copia proliciant.

Galenus ergo fotum initio vſurpat ex decocto fœnigræci, & meliloti. Deinde collyrium Nili, *in 4 de compoſ. med. ſ. l.* quod primum excipit aqua, ad inflammationem inhibendam, poſteà decocto meliloti, & fœnigræci ad ſanguinem, qui effuſus eſt, diſcutiendum. Venis tandem per adſtringentium vſus clauſis, fomentum probat è ſolo fœnigræco, ſpongiam item infuſam in melle, & collyriæ myrrha cum decocto fœnigræci.

In 4. de compoſ. med. ſ. l. cap. 8. ſtatim in initio mali ſanguinem columbinum, eum præſertim, qui ex teneris pennis exprimitur, (alij aperta vena ſub ala ſanguinem extrahunt) inſtillare iubet, tum ad inflammationem compeſcendam, tum ad ſedandum dolorem, quo tempore, & albumen oui probat. Poſtea ad vitellum oui accedit cum vino, & ad melilotum cum vino. Poteſt, & columbarum ſanguis tum adhiberi, qui ob ſalem, qui ei ineſt, etiam vim diſcutiendi habet. Vtilis eſt etiam ſanguis palumborum turturis, & hirundinis. Valet, & lac muliebre calidè cum modico thure inſtillatum, & braſſicæ folia cocta atque trita cataplaſmatis forma impoſita, & caſeus recēs parum ſalſus, qui mixtam habet facultatem, emplaſticam quidem ex ſeipſo, diſcutientem verò, & nonnihil adſtringentem ex ſale: vt non abſurdum ſit eo in principio vti, teſte Galeno, *in initio 5. de compoſ. med. ſ. l.*

Inueteratum malum, & nigreſcens fortiora remedia poſtulat, vt ſuccum raphani, ſuccum abſynthij, vel hyſſopi, vel origani cum melle, myrrham, nitrum. Galenus ex Archigene hyſſopi comam tritam, & linteo panniculo ſeu nodulo illigatam in feruentem aquam demittit, nodulumque poſtea oculo tepidè admouet. Ita enim cruor elicitur adeò, vt linteolo adhæreat. Idque etiam verum eſſe, ſe expertum ſcribit Iohannes Riolanus. Commendatur, & abſynthium recens cum lacte muliebri, & aqua roſar. cataplaſmatis forma impoſitum. Succum etiam radicis ſigilli Salomonis, ſeu ex recenti radice, ſeu ſicca vino macerata expreſſum, ſeu ipſam radicem contuſam, ſugillationes feliciter curare ſuprà diximus. In declinatione morbi etiam fel auium adhiberi poteſt, & fel vulturis imprimis, & fel arietis valdè commendatur, vt & crocus, myrrha, aloe. — *Hyſſop. ſocalis* — *Nota.*

Exempli gratia.

℞. *Croci* ʒ.ß. teratur cum *vini albi ſ. q.* adde *myrrhæ* ʒ.j.ß.

Iterum terantur, donec conſiſtentiam linimenti acquirant.

Cui add. *mellis virginei* ʒ.ij. M. pro linimento, quod linteo inunctum oculo imponatur, & ter quotidie renouetur. Nonnulli fimum columbinum in cinerem cōburunt, quem cum aceto ſubigunt, & exſiccant, ac rurſum cum ſucco fœniculi, vel morſus gallinæ temperant & imponunt. Plurimum etiam commendatur aqua fragorum viridis, quæ hoc modo paratur.

℞. *Fraga bene matura, q. v.*

Indantur pelui aurichalceæ vel cupreæ, vt vltra modium repleatur, adſpergantur ſale trito, & cooperta in cellam per octiduum collocentur, & appenſo in patellam inclinatam filo laneo aqua viridis in ſubiectū vas recipiens colligatur, de quo liquore mane, & veſperi gutta vna oculorum angulis inſtilletur. Auicennas in contumaci malo aſcendit ad medicamentum ex vna parte ſinapi, & duabus caricarum confecto. Laudant & nucem rancidam atque oleoſam cum melle ſubactam, de qua aliquid in oculum immittunt repetendo ternis ſemper horis. Commendatur, & aqua vitis, quæ verno tempore ex palmitibus præciſis exſtillat. Ad antiquam ſugillationem diſcutiendam vtilis eſt, & radix ari raſa, & cum melle ſubacta impoſita. — *Aqua fragorum viridis.*

CAPVT XXIII.

De dolore oculorum.

CVm morbos, qui duræ, & corneæ tunicæ accidere ſolent, iam abſoluerimus, proximum eſt, vt ſymptomata, quæ in iiſdem contingere ſolent, addamus;

mus; quæ ſunt dolor, & color vitiatus. Verùm cùm de colore cap.præced.& 18. dictum ſit, hoc capite de dolore oculi tractabimus,qui etſi vulgò toti oculo tribuatur,ipſi tamen præcipuè ob tunicas externas conuenit.

Oculorũ dolor. Eſt videlicet Dolor oculorum triſtis eorum ſenſatio à ſolutione continui membranæ adnatæ, & corneæ. Cauſſa ſolutionis continui eſt vel interna, vel externa. Interna eſt humor,vel copia vel acrimonia continuum ſoluens: quò pleríque etiam referunt ſpiritum flatuoſum. Externæ cauſſæ variæ ſunt:ictus,& percuſſio, ventorum flatus,præſertim Borealium, aerque nimis calidus vel frigidus, puluis,fumus,arenulæ,feſtucæ,animalcula, vapor, & ſuccus cœpæ, allij, & ſimil. quæ cauſſæ pleræq; in ophthalmia ſunt propoſitæ: cum dolor plerumque ophthalmiæ ſit ſymptoma.

Signa Diagnoſtica.

Et quidem ipſe dolor ex relatione ægri pateſcit. Ex relatione eiuſdem cauſſæ externæ innoteſcunt. Cauſſæ verò internæ is ſignis, quæ ſupra de Ophthalmia fuerunt propoſita, patefiunt.

Prognoſticum.

Dolor oculorum acerbiſſimum malum eſt; cùmque maioris affluxus ſit cauſſa,Ophthalmiam auget,& ſæpè cæcitatis author eſt. Item vigilias excitat, vireſque valde deijcit.

Curatio.

Itaque etſi commodiſſimè tollatur dolor, ſublata cauſſa,à qua pendet,& proinde doloris oculorum eadem ferè curatio ſit, quæ ophthalmiæ, quia tamen dolor ſæpè vrget, tum principali morbo nonnihil poſthabito,aut certè antequam is planè tolli poſſit,ſtatim,facta aliqua euacuatione, & diuerſione, de dolore mitigando cogitandum eſt. Adhibendum videlicet albumen oui exactè cõquaſſatum; vel ſolum, vel cum aqua roſarum, aut lacte muliebri mixtum.Et imprimis pars illa albuminis, quam Itali *Gallaturam*, Germani *das Repchen* nominant, vſurpanda, quæ ex pluribus ouis colligenda, vt eius ſufficiens copia haberi poſſit, quam valde commendat Euſtach.Rudius, *Pract. libr.* 1. *c.*20. *Admirabiliſſimum*, inquit, *tum in dolore, cùm in vulneribus oculorum eſt remedium illa pars albuminis, quam Gallaturam vulgò appellant, quæ debet exactè prius conquaſſari. Hoc remedium bonus quidam Practicus, qui eo ſolo omnia oculorum vulnera ferè curabat, Dei virtutem appellabat.* Lac quoque muliebre vel aſininum recens mulſum oculo inſtillari, vel, quod tutius, ſupra oculum imponi poteſt. Non diu tamen,vt ſuprà etiam dictum, in oculo relinquendum, ſed ſingulis horis innouandum, ne mora corrumpatur, areſcat, acriuſque euadat.

Dolorem oculi mitigantia.

Nota.

Vtile eſt, & pomum dulce maturum cum ſaccharo coctum,& oculo applicatum. Vel ſumatur pomi dulcis aſſati ℥.ß.camph.℈.xv.croci ℈ v.& cum aqua roſarum, & cum lacte fiat cataplaſma.

Prodeſt,& mica panis albi in lacte muliebri infuſa, addito momento decoctionis papaueris vel emulſionis ſem. papaueris: vitellus item oui cum lacte,& aqua roſarum,vel ouum integrum cum aqua roſarum contuſum. Et decoctum fœnigræci, quod Galenus parare docet, *in* 1. *de med. facil. parab cap* 10. Medicamentum item ex oui luteo,mica panis,& ol.roſaceo. Cauendum tamen, ne oleum oculos ingrediatur, quod dolorem augeret.

Valentiora ſunt, ſuccus vel decoctum lactucæ, ſolani, rad. vel pomor mandragoræ, capit. papauer.albi,emulſio ſem. papau.albi, facta cum lacte muliebri, Opium, Sief album cum opio. Sed Auicennas Opiatis nonniſi in acerbiſſimo dolore vtendum cenſet ex materia ſubtili,& corrodente,vbi ſyncope & virium extrema deiectio metuitur.

In quo tamen caſu vſus talium moderandus eſt, quod viſionem vehementer lædant, teſte Galeno 3. *meth.med.cap* 2. *&* 12. *meth. med. cap. vlt.* Et omnino præſtat fluxionem ab oculis auertere per venæ ſectionem, purgationem,& alijs modis; Cum opiata ſæpe ſine iſtis auxilijs adhibita dolorem potius exaſperare, quam lenire compertum ſit: Cuius rei exemplum refert Chriſtophorus à Vega, *Art.med.libr.*3.*ſect.*2 *cap.*1.

CAPVT XXIV.

De Pure ſub Cornea.

Hypopy. CVm pus ſub cornea ante vueam, vel cryſtallinum colligitur,vt viſus impediatur,Græcis appellatur, ὑπόπυον, per ο & υ ſcriptum. Fit etiam aliquando,cum ab vlcere profundiore pus defluens,& inter tunicas delatum in circuitu Iridis figuram vnguis reſecti refert, atque tum ὄνυξ, vnguis nominatur: Nonnulli a ſimilitudine,quam habet ſemicirculi, Lunellam nominant. Fit autem ὑπόπυον, dum tumor ſiue corneæ ſiue vueæ in abſceſſum degenerat, vt materia purulenta eò loco conſiſtat. Aetio non ſolum ex effuſo, & ſuppurato per inflammationem ſanguine fit, ſed etiam citra inflammationem, & exulcerationem, vbi dolor capitis aut lippitudo, aut ſuggillatio præceſſit.

Si enim ſanguis ſuppuretur,dolor exoritur, qui prius non aderat,& oculus quodammodo inflammatur, ac color ſanguinis in albedinem mutatur.

Signa Diagnoſtica.

Si pus inter vueam,& corneam continetur, exactius illud conſpicitur;& affectus oculus ſano eminentior apparebit. Pus autem eſſe cognoſcitur ex præcedente inflammatione, lippitudine, aut ſuggillatione. Moto etiam, & concuſſo capite aut oculo pus manifeſtè ſub cornea ſimul commouebitur. Viſus quoq; ſolet intercipi, adeſtque dolor pulſatorius, & color oculi rubens.

Curatio.

Indicatio curatiua eſt, pus euacuandum eſſe. Aetius igitur *tetrab.*2.*ſermon.*1. *capit* 28 præmiſſis vniuerſalibus, collyrijs vtitur ad inflammationes deſtinatis, in principio ſcilicet, cum materia ad pus tendit,quæ cum albumine oui,aut lacte inſtillat. Exacto tertio die fomẽta adhibet per ſpongiam vel linteum leniter diſcutientia. Quæ enim vehementer diſcutiunt,& exſiccant, quod tenuius eſt,euacuant, quod craſſius relinquunt,& indurant, vt reſolui deinceps nequeat. Iubet etiam vitare adſtringentia. Itaque probantur collyria ex melle, myrrha,croco, fellibus animalium cum ſucco fœnigræci,fœniculi,fumariæ. Item Collyrium album de thure. Commendatur quoque radix cucumeris aſinini cum melle in cataplaſmatis formam redacta,& impoſita; vt farina fabarum cum melle ſubacta. Vtilis eſt,& nux rãcida cum melle trita; vt & hyſſopus,& origanum. Efficax eſt etiam oleum de linteaminibus,quod & ad oculos exulceratos commendatur.

℞. *Linteum purum nouum, & vitri pellucidi puluerisati qu. ſ.*

Ponantur cum ol.q.ſ. in cucurbita ad dimidium eam replendo, & in cineribus deſtillentur. Oleum guttatim oculo inſtillandum.

Vel ℞. *Croci, Aloes, myrrh. an.* ℨ.j. *vini* ℨ.iij. *mellis* ℨ.vj.

Diſſoluatur crocus in vino,deinde cum oleo,& myrrha miſceantur, tandem mel addatur; de quibus in curatione ſuffuſionis dicetur.

Vbi reſoluentia non ſuffecerint, alia præſidia tentanda. Apud Galenum eſt, *in fine* 14 *m. med.* quod etiam Aetius repetit,Medicum quendam Romæ iuſſum capitis concuſſione pus loco ſuo dimouere ſolitum, ne viſioni obeſſet. Aetius acu obliquè ſiue a latere immiſſa

pus

pus per puncturam Corneæ educit, poſt albumen oui inſtillat, ac deinde ouum integrum cum vino mulſo conquaſſatum,& molli lana exceptum oculo imponit. Vide Aetium *loco allegato*.

CAPVT XXV.

De Vueæ procidentia.

POſtquam corneæ,& adnatæ tunicæ affectiones p.n. explicauimus, iam vueæ vitia explicanda veniunt. Inter quæ primò occurrit Vueæ procidẽtia, quæ *πρόπτωσις* tunicæ *ῥαγοειδὲς* vocatur. (nam alia *πρόπτωσις*, totius oculi eſt, de qua poſtea dicetur.) Eſt autem ſitus præter naturam illius tunicæ à ſoluta vnitate corneæ prouenieus. Soluitur continuitas vel per vulnera, vel per vlcera, vt antea dictum. Differẽtiæ ſiue ſpecies mali huius quatuor recenſentur ex Aegineta, prout maior vel minor vueæ portio procidit, & ruptura illa callum contraxit, vel non. Si enim parua vueæ portio procidat *μυοκέφαλον* dicitur, quod formam capitis muſcæ habeat: Si verò maior portio excidat, vt acini vuæ figuram referat, *σταφύλωμα*: Si verò maxima pars, & vſque ad palpebras excidat, *μῆλον*, id eſt, Pomum; Si tandem calloſa facta fuerit, *ἧλος*, ideſt, clauus dicitur. Si vna cum vuea etiam portio quædam corneæ egrediatur, Auicennæ orbicularis ruptura Corneæ vocatur. Eſtque ſimilis extremitati fuſi, quo fila ducuntur, cui ſpondylus ſiue armilla ſua eſt præfixa.

Signa Diagnoſtica.

Vueæ procidentia facilè viſu dignoſcitur. Quomodo verò procidentia vueæ à puſtula ſuperficiaria corneæ differat, ſupra in ſignis puſtularum oculi dictum. Nam puſtula ſuperficiaria vndique nigra cernitur, & exactè rotunda eſt, nec pupilla diuulſa apparet, vt in vueæ procidentia.

Prognoſtica.

1. Hoc malum, teſtibus Græcis, & Arabibus, ægrè admodum curatur; quia non facilè eſt, vueam intro repellere, & ruptam corneam vnire.

2. Minus periculi eſt in ea procidentia, quæ *μυοκέφαλον* dicitur, quam in ea, quæ *σταφύλωμα*, præſertim ſi nonnihil ſit inueterata. Cæteræ ferè incurabiles ſunt.

Curatio.

Medicamenta hic locum habent Adſtringentia ſine aſperitate, qualia ſupra de Ruptura corneæ propoſita. Quæ ſpecies procidentiæ deteriores, & inueteratę medicamentis non cedunt, eas Paulus, Aetius, & Celſus ferro tentandas eſſe cenſent, ſaltem ad imminuendam deformitatem. Quod quomodo cõmodè fieri debeat, docet Paulus, *lib.6. cap.19.* Aetius *tetrabibl.2. ſerm.3. c.35.* Celſus *libr.7. cap.7. ſub titulo de σταφυλώματι oculi*. Sed Auicennas metuit, ne materia ad ſanum oculum feratur, præſertim ſi ille natura ſit imbecillior, & exquiſito ſenſu præditus, Ideò à ferro potius abſtinendum cenſet. Vide Hier. Fabr. ab Aquapend. *de oper. Chirurg. tit. de ſtaphylomate.*

CAPVT XXVI.

De Pupillæ dilatatione.

Pupillæ dilatatio.

GAlenus 1. *de ſymptom. cauſſis cap.2.* pupillæ quæ foramen vueæ eſt, ſpecieb. viſibilibus tranſmittendis deſtinatum, quadruplex vitium recenſet, eius dilatationem, imminutionem, in aliquam partem detorſionem, & denique ruptionem. Pupillæ dilatationem & anguſtiam quod attinet, debet pupilla ſeu foramen ita conſtitutum eſſe, vt non nimis ſit amplum, ne externum lumen nimis copioſum admittat, nec etiam nimis anguſtum, vt ſpecies viſibiles commodè admittat. Et cum radij viſibiles recti fortiores ſint obliquis, & obliqui fortiores, quo rectis propiores: in pupilla non nimis ampla pauciores obliqui ingrediuntur, & ita viſio fit perfectior. Per pupillam verò latam ſimul multi obliqui intrant, & ita viſus fit debilior. Etſi verò aliter alij hac de re doceant, & alij quidem foramen nimis anguſtum impedire exitum radiorum ſcribant, ob amplum verò nimis diſpergi radios putent: tamen falſa hæc eſt opinio, quæ præſupponit viſionem fieri radiorum emiſſione. Alij verò ſpiritu animali, qui ad oculum confluit, amplam pupillam minus commodè repleri poſſe exiſtimant. Verumtamen commodior eſt ſententia antea propoſita, quæ pupillæ dilatationem, & contrictionem viſui obeſſe ſcribit ob luminis externi maiorem vel minorem copiam, quę pro anguſtiore vel ampliore pupillę foramine maiore, vel minore copia admittitur, qua de re in Inſtitut. *lib.2. p.3. ſect.2. c.3.* dictum. Cui accedit, quod ſpecies viſibiles in anguſta pupilla radijs rectis, & recto propioribus, in ampla verò obliquis oculos ingrediuntur. Nota.

Pupillæ autem dilatatio, Græcis *μυδρίασις*, peculiariter dicitur, quaſi *ἀμυδρίασις*, ab *ἀμυδρῶς ὁρᾶν*, vt etymon oſtendit, hoc eſt, à viſione obſcura. Pupillę enim dilatatio ſemper viſui incommodat, ſiue ab ortu ſit contracta, ſiue poſt acceſſerit. Anguſtia pupillę non ſemper, ſed quę naturalis eſt, potius ad acumen viſus facit. Dicitur, & pupillę *εὐρύνσις* & *πλατυκορία*, ab ampliatione pupillę. Morbus eſt in vitiata conformatione, hoc eſt, in via ſiue meatu pręter naturam dilatato, quando ſcilicet pupilla ſeu foramen illud, quo vuea tunica, ad ſpecies viſibiles admittendas donata eſt, ita pręter naturam verſus Iridis circulum ampliatur, vt viſio hac de cauſſa lædatur. Non ſolum enim obiecta omnia minora apparent intuenti ęgro, ſed, & imbecillior ſit viſio, atque ęger etiam ex medioeri internallo obiecta non exactè cognoſcit: in clara etiam luce non ſatis acutè videt. Cuius rei cauſſam quidem, vt modò dictum, nonnulli eſſe dicunt, quòd amplius pupillę ſpatium non ita impleatur à ſpiritu animali prout opus erat, & quod ſpiritus animalis diſperſus radios procul emittere nequeat Sed malè hi pręſupponunt, quod viſio fiat ſpirituum emiſſione. Cauſſa verò huius rei duplex eſt. Prior, quod externi luminis copia nimia in oculos per pupillę foramen amplum admittitur, quę viſioni officit, vnde etiam, qui exacte aliquid inſpicere volunt, oculis conniuent. Deinde, vt ab opticis docetur, radius perpendicularis eſt fortiſſimus, obliquus debilior, & tanto fortior, quantò minus obliquus. Ideòq; cum in ampla pupilla radij obliqui multi incidant, non mirum eſt, viſionem fieri debiliorem.

Cauſſa.

Cauſſa dilatationis pupillę alia natiua eſt, vbi à primo ortu contractum eſt hoc malum: alia aduentitia; atque hęc vel interna vel externa. Interna proxima Galeno, 1. *de ſympt. cauſſis c.2.* eſt tenſio vueę tunicę. Tenditur autem vuea vel per ſe ob intemperiem ſiccam citra humoris aquei conſumptionem, à vigilijs diuturnis, febribus ac ſimilibus exſiccantibus: non aliter, atque perforata coria, cum exſiccantur, patentiora foramina acquirunt, quo ſimili Auicennas rem declarat: vel per accidens à ſubdito ſpiritu vel humore in modum vtris inflata aut diſtenta; quod, & ab aqueo oculi humore ſupra modum aucto fieri poſſe docent; Auicennas etiam à tumore ſeu apoſtemate vueę illam extendente. Actio ſimpliciter eſt allapſus humorum, qui aut acervatim aut paulatim ad oculum feruntur, & citra ſenſum vueam diſtendunt, vt pupilla dilatetur.

Externa cauſſa eſt ictus aut caſus ab alto, cuius vi

vuea

vuea tunica vel tenditur, vel planè rumpitur. Ad quas etiam referri poteſt anhelitus retentio in parturientibus, vt docet Auenzoar, *lib.* 1. *tetrab.* 8. *cap. prop.* quia in anhelitus illa retentione, & enixu ſpiritus multi ad oculos confluunt, qui etiam humores, & flatus ad oculos impellunt. Accidit hoc malum pueris magis propter tunicarum debilitatem; ijs quoque, qui magnos habent oculos.

An ſiccitas ſit cauſa dilatationis pupillę. Verùm de ſiccitate, quā modò inter cauſſas dilatationis pupillæ retulimus, inter authores controuerſia eſt, & dubitatur, an illa pupillæ dilatationem inducere poſſit. Galenus equidem, *loco allegato*, hanc cauſſam proponit: verùm eam prætereunt Aetius, Aegineta, Actuat. Et Rhaſes, 2. Contin. Galeni opinionem reijcit; videturque ei ratio adſtipulari; ſiquidem ſiccitas potius videtur conſtringere, & coarctare, quàm dilatare. Verùm notandum, vueam poſſe humectari, & exiccari vel vt pars ſimularis eſt, vel vt organica. Humectatur vt pars ſimilaris quando per totam ſubſtantiam ipſius tunicæ diffunditur humor; vt pars verò organica, quando meatus ſaltem, & foramen vueæ repletur humore.

Nota. Contra exſiccatur: vt pars ſimilaris, quando tota ſubſtantia vueæ exſiccatur; vt pars verò organica, quando humiditas meatibus incluſa abſumitur. Itaque ſi vuea tunica vt pars ſimilaris humectatur; fit pupilla anguſtior; quia tota vueæ ſubſtantia humectata, & in ampliorem mollem extenſa coarctat foramen vueæ: Si verò humectetur vt pars organica, ſeu potius ſi meatus ille humoribus oppletur, & diſtenditur, pupilla quoque dilatatur. Si verò exſiccatur vt pars organica, ſeu potius ſi humor in meatu abſumitur, ille in ſe concidit, & hinc foramen vueæ amplius redditur, ſicut coria, & alia corpora exſiccata dehiſcere interdum videmus.

Differentia.

Differentiæ huius mali ſunt, quod aliàs dilatatio parua eſt, non multum excedens limites naturales; alia magna, vt iridis etiam circulum contingat: alia per ἰδιοπάθειαν genita in oculo, alia per συμπάθειαν capitis ex vehementi eiuſdem dolore aut alia affectione.

Signa Diagnoſtica.

Malum hoc oculis intuētium patet; præcipuè ſi medicus antea oculos ægri inſpexerit. Si vero quæ latitudo pupillæ oculi ſani fuerit, Medico notum non eſt, videndum, an viſus ſimul cum latitudine pupillæ lædatur. Commune enim accidens eſt, quod minus acutè vident; & ijs res omnes viſæ minores, quam ſunt, apparent, ob cauſſam antea poſitam. Accedit, quos tales homines, cum aliquid intueri volunt, oculos nonnihil comprimunt, & veluti conniuent. Pro magnitudine autem dilatationis viſus plus vel minus offenditur. Prçterea videndum, an vna ſaltem ſit dilatata, an vtraque. Nam ſi vna ſaltem ſit dilatata, certum eſt, eam affectionem morboſam eſſe. Si vero vtraque pupilla ſit ampla alterius oculi pupilla conſideranda. Si enim altero oculo clauſo altera adhuc magis dilatatur, amplitudo ea naturalis eſt: Si verò non dilatatur, eſt præternaturalis, quia iam præter naturam pupilla ita dilatata eſt, vt amplius dilatari non poſſit.

Cauſſarum ſigna ex affectionibus præcedentibus haud difficulter cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Natiua pupillę dilatatio incurabilis, teſte Auicenna; aduentitia ægrè curatur. Nam conformationis vitium in hac parte ars corrigere nō poteſt, & membranoſum vueæ tunicæ corpus ſemel tenſum induratur, vt non facilè ad naturalem ſtatum redeat, teſte Aetio.

2. Dilatatio pupillæ ex ſiccitate orta difficulter admodum curatur; quæ verò ex humiditate, non ita difficulter. Galenus 1. *de ſympt. cauſſis cap.* 2.

3. Si poſt capitis dolorem vehementem magna ſequatur pupillæ vſque ad iridem dilatatio, exigua ſpes eſt, ob immodicam materiæ copiam.

4. Quæ à percuſſione oritur, incurabilis eſt, ſi vuea ſit lacerata. Curatio verò aggredienda, vbi ſolum vuea tenditur ab humore ſubiecto.

Indicationes.

Quoniam pupilla vltra modum naturalem dilatata eſt, indicatur remedium foramen contrahens. Si autem à cauſſa præſente fouetur malum, eaque ſit ſiccitas, humectandi oritur indicatio: Si humor aut flatus tendens, is diuertendus, & euacuandus eſt.

Curatio.

Græci, & Arabes, dum malum ab humiditate eſt, & corpus plethoricum, venam ſecant in cubito, idque ideo, vt ſanguis ad oculum confluens reuellatur. Poſtea etiam venas temporum, & venas in angulis oculorum ad cauſſam proximam deriuandam. Proſunt, & cucurbitulæ in occipitio, & hirudines poſt aures applicatæ. Frictiones item deorſum factæ, & alia vniuerſalia, quæ in affectibus oculorum adhiberi ſolent. Inſtituatur quoque purgatio humoris peccantis, ſi opus, vt hactenus dictum. Poſtea vſurpentur materiam illam reſoluentia, & vueam leniter adſtringentia. Reſoluunt aqua marina, in quam facies apertis oculis aliquandiu immittatur, aut ſi marina deſit, parum ſalis miſceatur aquæ, aut poſca aquoſa vſurpetur, iubente Aetio. Leniter adſtringunt roſæ, nardus, crocus, pompholix, ſpodium, item collyrium ex roſis, croco, corticibus thuris, acacia.

Vt ℞. *Roſar. rubr. ſiccar.* ℈.ij. *croci, ſpicæ, cortic. thuris ana* ℈.ß. *tut. præpar. ſpodij, acaciæ an* ℈.j. In puluerem redacta ligentur in nodulo panni linei rari, & nodulus conijciatur in *Aqu. roſar.* ℥.iij. tempore vſus nodulus fortiter exprimatur, & aqua iſta oculo inſtilletur.

Vel ℞. *Gummi Arab. tutiæ ſandarachæ Arab. tragacanth. ana* ʒ.ij. *bol. armeni* ℥.ß. *ſem. lini, cydonior. croci an.* ʒ.j. *ſucci granat. è toto* ℥.j.ß. *aqua roſar.* ℔.ß. Macerentur omnia in loco calido per noctem, poſtea ebulliant hora dimidia, & colentur.

Si à multis ſit flatibus, vt tubicinibus nonnunquam accidit, illi diſcutiantur. Addenda adſtringentia, quæ robur parti adijciant, vt ſi fotus fiat ex decocto ſemin. fœnic. fol. rutæ, aneth. flor. roſar. cimis rubi, fol. myrti, & hyperici, quæ decoquantur in aqua roſ. vel myrti admixta vini albi parte quarta.

Si malum ſit à ſiccitate, probantur humectantia, in quibus optimum eſt lac caprinum recens infuſum in vaſculum oculo excipiendo idoneum, vt oculus aliquandiu in hoc detentus molliter foueatur.

Vbi à percuſſione ortum eſt malum, eſtque læſio non magna, atque abeſt inflammatio, facilis ex curatio cum Emplaſtro de farina fabarum, fol. plantag. flor. roſar. quod in principio ad repercutiendum valet; Poſtea cum Emplaſtro de farina fabarum Rhaſis, quod magis reſoluit. Ratione verò materiæ, quæ fluxit, Auicennas ſanguinem turturis vel columbarum in oculum inſtillat ac tandem ad diſſipandum Collyrio è myrrha & fellibus vtitur. Si cum vulnere ſit & ruptura vueæ non curatur. Maior tamen affluxus materiæ prohiberi poteſt venę ſectione, materiæ deriuatione ac repulſione, & denique oculi roboratione.

CAPVT XXVII.

De Anguſtia Pupillæ.

Diminutio vel conſtrictio Pupillæ, Græcis μύωσις vel vt Galen. 10. *de vſ. part. c. quinto*, nominat, φθίσις τῆς κόρης, (Nā atrophia toti oculo tribuitur) eſt anguſtia præter naturā foraminis vueę, quā viſio læditur. Anguſtia pupillę.

Et videlicet morbus conformationis, ſcilicet in via,

quia

quia foramen illud pupillæ anguſtius eſt redditum, quam naturaliter debebat.

Quomodo lædatur viſus in anguſtia pupillæ. Quomodo autem viſus lædatur in pupillæ anguſtia, non ita planum eſt. Galenus, 2. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. ſaltem viſum aboleri ſcribit, Auerroes, 3. *Collat. capit.* 28. viſum imminui docet. Oribaſius vero, Aetius, Paulus Aegineta & Actuarius etiam viſionem deprauari & res maiores videri, quam reuera ſunt, ſcribunt. Quam Græcorum ſententiam probabilem putamus; cum certum ſit, eos, qui naturaliter pupillas anguſtas habent, res minores videre poſſe, quas ij, qui latas pupillas habent, diſtincte cognoſcere non poſſunt. Sed quænam huius rei cauſſa ſit, dubium. Mercurialis non in omni pupillæ anguſtia hoc accidere ſtatuit, ſed tum ſolum, quando anguſtia fit, ex laxitate ſeu humiditate vueæ. Tunc enim quia humor albugineus multus eſt, ratione illius multitudinis fieri putat, vt imagines reddantur maiores. Alij docent, quod ſpiritus viſiuus, quantuſcunque is eſt, in anguſtia illa pupillæ collectus & vnitus, ſpecies viſibiles quaſi multiplicatas ſub maiore mole apprehendit. Capiuaccius ad ſuperficiem humoris cryſtallini reſpicit, quem in pupillæ conſtrictione deficiente humore aqueo nonnihil cauum reddi autumat, vnde, ſicut in ſpeculo concauo, res maiorem molem præ ſe ferre videntur. Verùm impoſſibile eſt, vt hac de cauſſa humor cryſtallinus cauus reddatur. Probabilius eſt, cum viſio fiat per receptionem imaginum, in conſtrictione pupillæ per foramen anguſtius ſpecies viſibiles illabentes poſtea in ampliore ſpatio verſus cryſtallinum dilatari, vt rem iuſto maiorem exhibeant. Quemadmodum contra in dilatatione pupillæ ſpecies viſibiles per amplum foramen illapſæ in repleto verſus cryſtallinum ſpatio ſub minori angulo rem viſui minorem apparere faciant.

Cauſſæ.

Cauſa proxima eſt contractio vueæ tunicæ. Contrahitur autem illa vel cum laxatur a nimia humiditate, qua ab ambitu verſus centrum contrahitur, ſicut in cibrorum & coriorum madefactorum foraminibus accidit (vt enim tenſio vueæ tunicæ pupillam dilatat, ita laxatio anguſtiorem reddit) vel à defectu humoris aquei, ſiue ex vulnere aut vlcere, ſiue ex alimenti inopia, quo humore conſumpto indigens tunica concidit & corrugatur, ac pupilla anguſtior redditur: vel denique a pauciore ſpiritus viſiui ad pupillam affluxu, vnde ipſa quoque corrugatur. Paulo cauſa eſt denſatio vueæ a ſiccitate orta, ſi videlicet exiccatio vueæ à circumferentia ad centrum progrediatur: ſin contra, fit dilatatio pupillæ. Aetius dicit contingere ex periculoſis, cuiuſmodi ab inanitione fiunt, debilitatibus, aut ex ingenti capitis dolore.

Signa Diagnoſtica.

Malum per ſe patet, præſertim ſi ad ſanum oculum fiat collatio. Quo ad ſigna cauſſarum, ſi ab humiditate ſuperflua malum eſt, præceſſerunt cauſſæ humectantes: ſi a defectu humoris aquei, æger melius videbit in obſcuro; quia ſpecies viſibiles promptius occurrunt cryſtallino, quia à lucis preſentia offenditur. Si à paucitate ſpiritus viſiui, cauſæ hunc imminuentes antegreſſæ ſunt. Commune vero huic vitio ex quacunque cauſa eſt, vt omnia maiora videantur intuenti ægro, quam alias ſolent, ob cauſſam ſupra propoſitam.

Prognoſtica.

1. Naturalis pupillæ anguſtia bona eſt, ob cauſſam antea dictam.

2. Morbi vitio facta mala eſt: atque inſanabilis quidem ſi ex inſigni & irreparabili defectu fiat humoris aquei, minus noxia ſi ex vuea humectata. difficulter quoque ſanatur quæ ex ſiccitate & inanitione oritur.

Curatio.

Præmiſſis vniuerſalibus, ſi vitium ſit ab vueæ humiditate, probantur ſiccantia, vt ruta, chelidon. fœnicul. collyrium ex rutia, felle, ruta, euphragia & ſimilibus. Si a defectu humoris aquei, humectantia vſurpentur, vt lac & aqua dulcis actu calida fronti & capiti admota, vt caput alimentum ab inferioribus attrahat. Commodiſſimum eſt, ſi manus calida & humida ſuper oculos detineatur. Paulus medicamentum rare faciens & acre iubet oculis applicare, cuius ſcilicet rarefactione alimentum ab oculo ſuſcipiatur, acrimonia verò attrahatur. Attamen acrimonia illa morſu careat, neque nimis calida medicamenta ſint, ne quod attractum eſt, diſſipetur. Verum natura ſponte plerumque humorem aqueum reponere ſolet, qua de re poſtea de defectu humoris aquei dicetur.

CAPVT XXVIII.

De Suffuſione.

Ὑπόχυμα & ὑπόχυσις, Latinis Suffuſio, eſt humoris p.n. ſub cornea è regione pupillæ concretio, qua viſio impeditur. Vulgus cum Barbaris Cataractam appellat, tanquam aquæ ad pupillam decubitum. (Eſt enim Cataracta præceps aquæ in flumine ex loco abrupto delapſus, vt aqua ruere potius, quā fluere videatur.) Vnde etiam aquam ſimpliciter & aquæ deſcenſum nominant. Arabes gradus augeſcẽtis huius mali appellationibus quibuſdam diſtinguunt. Incipiente enim ſuffuſione culices & corpuſcula quædam pilorum aut lanarum vel aranearum texturis ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate, colore, figura: atque hunc gradum appellant imaginationem, quod ſcilicet putantur res oculis obuerſari, quæ nō ſunt. Augeſcente hoc malo ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ color marinus apparet, aut pupilla ſimilis eſt vitro contaminato, vel aeri nebulis repleto. Atque hunc gradum nominant aquæ deſcenſum ſiue guttam. Tandem poſtquam malum perfectum eſt, ægerque amplius non cernit, & pupillæ color albus aut alterius coloris apparet, non tranſlucens amplius, cataractam & ὑπόχυμα, ſeu ſuffuſionem appellant, vbi ſcilicet externum lumen cum ſpeciebus viſibilibus humorem cryſtallinum ingredi nequit, propter interpoſitum corneæ & cryſtallino humori humorem excrementitium. Etſi enim veteres nonnulli, teſte Ægineta, eandem affectionem eſſe putarunt ὑπόχυμα & γλαύκωμα: tamen rectè diſcernuntur; cùm γλαύκωμα non pupillæ obſtructio ſit, vt ſuffuſio, ſed cryſtallini humoris affectio, eius ſcilicet præ nimia humiditate in glaucum colorem mutatio, vt ibidem ab Ægineta docetur. *Suffuſio.*

Eſt igitur ὑπόχυμα pupillæ ſiue vueæ foraminis obſtructio, facta ab humore præter naturam ea parte in oculo conſiſtente, viſionemque impediente. Morbus eſt in via, cum ob foramen vueæ obſtructum ſpecies viſibiles in oculum admitti non poſſint. Vnde ſymptoma ſequitur initio actionis videndi imminutio aut deprauatio, tandem confirmato malo penitus ablatio. Galeno *in lib. de differ. morb. cap.* 8. eſt morbus in numero, & quidem in exceſſu: quoniam additum eſt aliquid præter naturam, ſeu adeſt oculo humor, licet alienus in lentam & mediocriter duram ὑμένος, cuiuſdam quaſi membranæ, concretus. *Suffuſio vera quid.*

Atque hæc, quæ dicta ſunt, de vera ſuffuſione ſunt intelligenda, quæ κατ᾽ ἐξοχὴν ita dicitur, quamque humor circa pupillam præter naturam collectus efficit, non vapor. Nam præter hanc, quæ legitima & vera effuſio eſt, alia adhuc eſt, quæ Notha dicitur, quæ *Suffuſio notha.*

ſit

fit à vapore, & per conſenſum vel totius, vt in febrium ardentium vigore, fumis aduſtis per venas, & arterias ſimul cum ſanguine, & ſpiritibus ſurſum elatis, & inſtante quoque criſi, per hemorrhagiam narium: vel cerebri, quando ſuccis abundat, aut craſſis pituitoſis, vt plerumque accidit, vnde vapores eiuſmodi ad oculos mittuntur, aut bilioſis aduſtis. vt in phreneticis, teſte Galeno, *in 4. de loc. aff. cap.* 2. vel ventriculi, è quo vapor ſurſum ad oculos effertur, ſiue ex cruditate, præſertim nidoroſa, ſiue ex bilioſi humoris in ventrem confluxu: vel vteri, aliarúmque partium inferiorum ab effumante ibidem illuuie: vel pulmonis, vt in Peripneumonia, teſte Galeno. *in 1. Prognoſt. aph.* 23.

Denique fit vitio humoris aquei, vel albuginei, quandò is ita craſſeſcit, & concreſcit, vt craſſitie viſionem offendat. Nonnulli tamen hanc poſtremam ſuffuſionis ſpeciem ad primam illam referunt, & omnium ſuffuſionis differentiarum potiſſimam, ac maximè propriã eſſe ſtatuunt, vtpote, quæ non per conſenſum fiat, ſed oculo primario affecto, & cauſſa in ipſo oculo conſiſtente.

Subiectum & Cauſſa.

...us ſuſ. ...ionis ...ſtam. De loco ſuffuſionis authores non planè conſentire videntur. Author libr. de oculis humorem ſuffuſionis cauſſam inter humorem cryſtallinum, & vueam tunicam conſtituit. Quam ſententiam Arabes plerique ſequuntur. Galenus 10. *de vſu part. cap.* 1. Suffuſionis locum eſſe dicit regionem, quæ interiacet inter cryſtallinum, & corneam tunicam, quem Græci, Paulus Ægineta, Aetius, & Actuarius ſequuntur. Auicennas *capit. proprio* inter albugineum, & corneam locum ſuffuſionis ſtatuit. Celſus, *lib. 7. cap. 7.* peculiarem ſententiam fouet, & ſuffuſionem fieri ſtatuit poſt duas tunicas, ſcilicet corneam, & vueam, ea in parte, in qua ſpatium quoddam intercedat inter aqueum humorem, & corneam.

...uſſa. ...ſionis Verùm non magna eſt hæc ſententiarum diſcrepantia. In toto enim illo ſpatio, quod intercedit inter corneam, & cryſtallinum, humor ille concreſcere poteſt, totúmque illud ſpatium locus ſuffuſionis eſt. Etſi non ſemper in eadem ſpatij huius parte humor hic concreſcat, ſed modò in hac, modò in illa, nunc magis verſus corneam, nunc verſus cryſtallinum.

Veræ ſuffuſionis & quidem incipientis cauſſa continens eſt humor tenuis intra corneam, & cryſtallinum concluſus. Confirmatæ, humor craſſus, & lentus eodem ſpatio pupillæ obiectus, ibidem magis, ac magis craſſeſcens, ſiue ibidem genitus ſit, ſiue à capite eò depulſus.

Humor is interdum ſincerus eſt, & vnius generis, pituitoſus ſcilicet, vnde ſuffuſio fit alba, interdum varij humores miſcentur, ita vt varios colores pro varietate miſtionis habeat, citrina, ſi bilis miſcetur, nigricans, ſi humor melancholicus.

Colligitur verò hic humor eo loci, vel cùm ibidem paulatim cumulatur, ob nutrimentum oculi non bene concoctum, & conuerſum; vel cùm excrementum pituitoſum ſeù craſſum ſeù in toto, ſeù in cerebro præcipuè cumulatum ad oculos, vel ob natiuam, vel aſcititiam debilitatem tranſmiſſum fuerit. Ad natiuam debilitatem pertinet & eminentia oculorum, quique eminentes habent oculos, facilè ſuffuſionem incurrunt. Aetius *lib. 6. cap. 9.* cauſſam huius rei eſſe dicit, quod qui habent oculos prominentes, habent craſſos ſpiritus. Vbi verò craſſus eſt ſpiritus ob humores admixtos, ſuffuſionibus gignendis facilè occaſio dari poteſt, Verùm cùm magnitudo oculi fit à conformatione, ij, qui oculos magnos, & eminentes obtinent, viſum habent debiliorem, quia in magno ſpatio virtus diffuſa infirmior eſt, vt Ariſtoteles 5. *de gen. anim. cap.* 1. docet, Præterea oculi iſti prominentes, & magni facilè humores & vapores ſuſcipiunt, atque externis iniurijs ſunt expoſiti. Pertinet huc & viarum laxitas, quæ humoribus facilè aditum præbet. Ad humorem in oculos influentium ſuſceptionem faciliorem faciunt etiam cauſſę externæ, vt ictus, contuſio, mora ſub Sole, balneum, auſtrina, & pluuioſa cœli conſtitutio, & ſimiles, quæ oculum debilitant, & fluxionem capitis, ſeù cauſſam antecedentem internam, commouent, & faciunt, vt humores p.n. ad oculos fluant, ibique ſubſiſtentes temporis diuturnitate concreſcant.

Via autem, per quam materia ad oculos defertur, triplex eſſe poteſt.

1. Venę omnium tunicarum.
2. Vuea tunica, à qua aliquid tranſudare poteſt.
3. Nerui Optici; Poteſt enim materia e venis frontis & temporum per pericranium deriuari, & ad adnatam, inde ad albugineum, hinc ad corneam, & vueam confluere. Eadem deriuari poteſt à dura matre ad duram tunicam, hinc ad corneam, & humorem aqueum, atque ita inter corneam & vueam & ſuffuſionem excitare. Poteſt eadem deriuari à pia matre vel ſecundina, & vuea, & hinc ad humorem aqueum tranſudare, & tunc ſuffuſio inter cryſtallinum & vueam conſiſtit. Poteſt & à circumferentia vueæ ad pupillam effundi. Si verò à cerebro per neruos opticos effundatur, per retiformem, & araneam tunicam ad cryſtallinum deriuatur, & materia ſuffuſionis cryſtallini ſuperficiei adhęret.

Differentia.

Differentiæ ſuffuſionis, & quidem verę, ſumuntur 1. à magnitudine. Nam in alia tota pupilla craſſo humore obſidetur, vel humor aqueus ità deprauatus eſt, vt totus ſit opacus, atque tunc viſio planè aufertur: In alia pars pupillæ eſt obtenebrata, vnde & obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa; cùm conus viſionis ſit factus anguſtior. Quod ſi in centro pupillæ exigua ſit ſuffuſio, ambitus verò ſit purus, omnia quaſi feneſtris pertuſa eſſe putantur. Si diuiſa craſſa corpuſcula pupillæ obijciuntur, culicum ſpecies ante oculos verſari videbuntur, quemadmodum Galenus hæc diſtinguit, *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. Differentia ſuffuſionis.

2. A modo ſubſtantiæ. In alia enim materia tenuis & fluxa eſt, qualis in principio eſſe ſolet: in alia craſſa, lenta, & tenax, vt membranæ ſpeciem præ ſe ferat: in alia denique medio modo ſeſe habet, quæ & acu facilius deponi poteſt.

3. A colore, quo humor ille tinctus eſt. Materia enim ſuffuſionis alia eſt ſpecie aeris puri, margaritarum, argenti viui, gypſi, vel ex albedine tendit ad citrinum aut viridem; alia verò citrina eſt, alia viridis, alia aurei coloris, alia fuſca, vel plumbea, alia nigra.

4. A ſitu materiæ. Nam quędam ſita eſt poſt vueam, inter hanc, & humorem aqueum, & cryſtallinum; Quędam ante vueam, inter hanc, & corneam. Quedam corneæ, vel vueæ accreſcit, quædam non. Habet & notha ſuffuſio ſuas differentias. Nam ęgri videntur ſibi videre modò pulices, modò pilos, modò circa candelam circulos, modò telas, modò aliud, quod in aere volitet. Et omninò variæ imagines oculis obuerſantur, prout figura eſt varia humoris conſiſtentis circa pupillam. Non enim, quod videtur ſuffuſis, eſt obiectum externum, ſed humoris in oculo cumulatus. Galen. 1. *de ſympt. cauſſ. c.* 2. *&* 4. *de loc. affect. cap.* 2.

Signa Diagnoſtica.

Cùm ſuffuſio non ſit eiuſdem generis, vera à notha diſtinguitur. Primò, quod vera alterum tantum oculorum occupat, aut ſi vtrumque, non tamen ſimul nec ſimiliter, quod in ſpuria accidit, vbi tenebroſum quiddam in pupilla, quemadmodum in vera, non apparet. Secundò in vera ſymptomata ſunt continua, nec Signa Diagnoſtica.

vlla habent interualla: In ſpuria remittunt aere puro, parciore,& ſalubriore diæta, cibique bona coctione,& tandem purgatione per hieram picram; vel reiectione ſucci billioſi per vomitionem, ſi morſus oris ventriculi præceſſerit Tertiò, vera breui tempore, menſibus duobus,vel tribus, aut ſex vt plurimum, nonnunquam & paucis diebus incrementum ſuſcipit. Imò Fernelius refert, *lib.5. pathol. cap.5.* Conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam, Spuria autem multos annos abſque viſionis inſigni noxa, quod obſeruatione peculiari confirmat Gulielmus Fabric. *Cent.5. obſeru.14.*

Nota.

Sed vt veræ ſuffuſionis ſigna diligentiùs contemplemur, incipiente hac affectione culices, aut caliginoſa quædam pilorum,lanarum,aut aranearum retibus ſimilia oculis obuerſari videntur, pro humoris pupillæ ſuffuſi qualitate,colore,figura.

Incipientis ſuffuſionis ſigna.

Augeſcente malo hæc ſymptomata inualeſcunt, & pupillæ color marinus apparet intuentibus, aut ſimilis eſt pupilla vitro contaminato,vel aeris nebulis repleto.

Augeſcentis.

Perfecta hac æger non cernit, pupillæque color albus apparet,non lucens,aut aliàs præter naturam coloris differentias habet. Ex colore etiam ipſo ſigna ſumuntur, quod aereus materiam ſub pupilla ſignificat fluidam; gypſeus,craſſam,non fluidam; citrinus, pituitam cum bile mixtam; niger, cum humore melancholico; vergens ad colorem margaritæ,pituitam nonnihil diaphanam.

Perfecta.

Quod verò ad dignoſcendum locum ſuffuſionis attinet, reſidet illa inter vueam,& corneam. Primò ſi pupilla intentius conſpiciatur obtenebrata;quoniam materia magis propinqua eſt oculis intuentis, & pupilla ob humorem diſtendentem neceſſariò dilatatur. Deinde ſi a principio ita manifeſta non apparuit ſpecies volitantium ante oculos culicum; quoniam ſpatium intra corneam,& vueam anguſtius eſt, in quo materia ita prompte moueri nequit. Oppoſita apparebunt, ſi materia inter cryſtallinum,& vueam continetur.

Loci ſuffuſionis ſigna.

Prætereà ſi materia ſuffuſionis in loco profundiore ſita eſt, pupilla anguſta eſt: Si loco minus profundo, amplior illa eſt.Nonnunquam partibus viciniis materia ſuffuſionis accreſcit, & tunc albæ, vel virides fibræ aut ſtriæ ſupra Iridem protenſæ conſpiciuntur. Nonnunquam per vueam corneæ adhæreſcit materia, & tum puncta quædam albicantia conſpiciuntur, ac ſi à latere oculus inſpiciatur, alba quædam filamenta ex vuea ad corneam protenſa conſpiciuntur.

Prognoſtica.

1. Spuria ſuffuſio non ſolùm periculo vacat, ſed facilè etiam euacuato ventriculo, aut toto curari poteſt. Vera autem difficulter; & alia quidem medicamentis foris intráque adhibitis, alia punctione cum acu.

2. In vera ſuffuſione quibus altero oculo conuenientibus alterius pupillam dilatari cõtingit,ſi punctio admittatur, recipiendi viſus ſpes eſt. Quibus non dilatatur, nemo vnquam viſum recepit, teſte Galeno, 2. *de ſympt. cauſſ. cap* 2. Nam nerui optici affecti tùm indicium eſt, per quem ſpiritus ad pupillam penetrare nequit, etſi ſuffuſio acu ſit remota.

3. Si æger ſuffuſione laborans lumen etiam non cernat, tum etſi ſano oculo clauſo pupilla dilatatur, tamen punctione facta viſum non recuperabit; quia ſpiritus viſiuus turbidus plerumque, & obſcurus redditus eſt, cum quo etiam cernendi facultas periit.

4. Suffuſio, quæ non ita diu cœpit, & in qua ægri obiecta communia,id eſt, magnitudines, figuras,numeros, motus adhuc diſcernunt, diſcuti poteſt,quia moderate tenuis adhuc humor eſt. Vbi diutius conſtiterit; & craſſior aliquantum facta eſt, manus operam requirit. Et quæ ſemel tamen punctione ſublata eſt, ſi feroſioris fuerit materiæ,non longo poſt tempore ſpecie ſeria viui reuerti ſolet, teſte Galeno, *meth. med. in fine.*

5. Vt ſciatur, quæ ſuffuſio acu commode deponi poſſit, ſuffuſum oculum pollice premes, iterúmque aperto oculo ſuffuſionem conſiderabis. Quæ enim nondum concreta eſt, nec planè tamen adhuc tenuis atque cruda,ea ex digiti compreſſione nonnihil diffluit, ita vt aliquando latior appareat,ſtatim verò ad priſtinam magnitudinem,& figuram redeat. Id quod concreta ſuffuſio non facit Itaque ſi expreſſura, quæ digito fit,nulla conſequatur figuræ humoris mutatio, porrò videndum eſt, qualis eius color appareat. Si quidem ea, quæ moderatè concreuit,colorem ferri, aut cœli, vel maris,aut plumbi non admodum nigri, vel nucis caſtaneæ tetert Atque hæc commodè acu deponi poteſt. Quæ autem gypſi aut grandinis ſpeciem colore præ ſe fert, ſupra modum concreuit, & punctione non ſanatur. Itaque ipſius ſuffuſionis maturitas quædam expectanda eſt chirurgo, nec punctio tentanda, donec humor peccans mediocriter concreuiſſe videatur.

6. Quæ ſuffuſio nigra eſt, & quæcunque ſplendoris nitoriſque omnis expers, nullo modo, neque medicamentis, neque acu curari poteſt,quoniam ſpiritus optici deſtructio ſignificatur. Pura verò, & pellucida tum pupilla,tùm ſuffuſio ſpem aliquam curationis relinquit. Inſanabilis quoque ferè eſt viridis, obſcura & multum citrina, atque dura, & quæ hydragyrum colore,& mobilitate repræſentat, & cuius oculus multum emarcet. Videatur Auicennas, *loc.propr.*

7. Punctio, vbi conuenit, in pleniore oculo tutior eſt.

8. Si ex febre acuta,peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis acerbiſſimo ſuffuſio extiterit, aut ſi illa ad hanc acceſſerit, malum periculoſius redditur.

9. Suffuſio in centro pupillæ conſiſtens, quæ feneſtris quaſi pertuſas, res obiectas exhibet, acu tentanda non eſt, quia periculum imminet,nè tota pupilla impleatur, & homo viſionem planè amittat.

10. Senilis ætas ad curationem apta non eſt, quippè quæ ſuo vitio viſum hebetem habet. Nec etiam puerilis,in qua humor nondum eſt maturus. Aptiſſima curationi eſt ætas conſiſtens.

Indicationes.

In vtraque Suffuſione materia, quæ eius cauſſa eſt, euacuari indicat; id quod in ſpuria, quæ à ventriculo præcipuè, purgatione,vel monitu fit præſidijs etiam diuertentibus & ventriculum atque caput roborantibus, ac legitima tandem diæta. In vera autem euacuatio humoris pupillam obſtruentis inſtituenda,& materia illa è pupilla, qua obſtructa eſt, tollenda: quod fit vniuerſalibus præmiſſis, vel per reſoluentia, vbi materia tenuis,fluxa,& recens eſt; vel per tranſpoſitionem, quæ acu perficitur,vbi malum conſummatum eſt, & materia ſiue ſponte ſua, ſiue per medicamenta ita concreuit, vt præſidium hoc commodè admittat.

Curatio.

Itaque In principio, ſi Plethora adſit, & ſanguinis affluxus metuatur, vena aperienda. Verum cum plerumque ab humore frigido, & craſſo hoc malum ortum habeat, venæ ſectio tum locum non habet; quia ſanguinis ſpirituumque euacuatione cerebrum magis refrigeratur,humórque craſſior redditur,ſed materia potius præparanda & euacuanda ijs medicamentis, quæ ſuprà, *part. 1. de Intemperie capitis cum pituita*, ſunt propoſita. Et quidem purgatio ſtatim initio inſtituenda accuratior, eaque maximam partem phlegmagogis perficienda. In quem vſum valdè vtilis eſt hiera, & electuarium diacarthamum. Et vt purgatio felicius inſtituatur, præparantia præmittenda ex ocularibus

Curatio veræ ſuffuſionis.

medi-

medicamentis, in primis euphragia, calendula, betonica.

Interna medicamenta. Quibus peractis ſemel atque iterum ſingulis ſeptimanis Theriacæ vel mithridati ℈. j. vel ʒ. ß. exhibere conuenit cum conſerua betonicę, anthos, aut ſimili. Poſſunt & alia medicamenta interna ad abſumendum, & expellendum illum humorem vſurpari, vt decoctum ligni Guajaci, ſarſæparillæ, ſaſſafras cum plantis Cephalicis, & Ophthalmicis.

Vt ℞. *China* ʒ. ij. *ſarſaparill.* ʒ. iij. Infunde horis 24. in ℔. ij. Aquę puræ. Coqu. ad medietatem; ſub finem adde *fol. euphrag. verbena chelidon. an.* M. j. *ſem. Coriandri præpar.* ʒ. ij. Colat. ſeruetur pro vſu. Cuius doſis ſit ℥. vj. tempore matutino.

Caput nonnunquam lauetur lixiuio, in quo herbæ cephalicæ ebullierint, betonica, ſtœchas, maiorana, euphragia, agaricus, & alia, quæ ſuprà, *part.* 1. ſunt propoſita.

Vt ℞. *Euphrag. maioran. an.* M. ij. *fol. lauri, roriſmarini, melli loti, an.* M. j. *radic. aſar. valeriana an.* ℥. j. *ſarſeparill.* ℥. ij. *ſem. fœnic.* ℥. ß. Coqu. in lixiuio pro capitis lotione.

Repellentia. Occipitio reuulſionis gratia cucurbitulę, vel veſicatorium, aut, quod efficacius eſt, Setaceum applicetur; idque diu apertum ſeruetur, ad minimum menſes ſex. Veſicatoria verò ſæpius repetantur, & poſt aures applicentur. Penè aures enim, quod monent nonnulli, ramus à vena iugulari intrò ſubit, qui ad opticos neruos vtrinque vergit. Poſſunt etiam cauteria brachijs applicari. Atque hęc omnia fiunt, vt materia attenuetur, euacuetur, reſoluatur, & diſcutiatur.

Ad diſcutiendum verò vtilia ſunt Topica, forma fomentorum, & collyriorum applicata, habita ratione duritiei, & mollitiei, ac temperiei oculorum, pro hominum ętate, ſexu, & cõditione. Sintque illa eiuſmodi, quæ paulatim attenuent, & leniter molliendo extergant; non quæ valenter exſiccent, ne reliquiæ indurentur.

Principio ergo fiant fomentationes vapore decoctorum, qualia etiam antea fuerunt propoſita. Vel fiat euaporatio ex hederæ terreſtris decocto, vſque ad remanentiam quartæ partis, quæ continuetur per dies viginti, aut plures.

Vel: ℞. *Hederę terreſt.* M. ij. *rad. valerian.* ℥. j. *leuiſti, euphrag. an.* M. j. *ſem. fœnicul.* ℥. j. Coqu. in aqua ſimpl. & vapor calidus capite vndique tecto oculis excipiatur.

Commendatur & veſicula piſcis abluta, & decocto fœniculi impleta tepidèque admota.

Poſtea pro exterſione commendatur *mel album purum & deſpumatum; Aqua cum melle, vel melle roſate, vel ſcilliticę deſtillata*, cuius gutta j. manè, & veſperi oculis inſtilletur mixta cum pauco ſacchari candi. Succus item *Rutę, fęniculi, euphrag. & chelidonia maioris, verbena, calendula, marrubij* & aquę ex ijs deſtillatę. Fortiora ſunt *fellis genera, vt perdicis, galli, piſcis lupi, accipitris, hirci* Galenus *fel vulturis* laudat cum marrubij ſucco, & melle addito *in libr. 4. de compoſ. medic. ſ. l.* Vbi etiam plura huius generis remedia exponit. Collyrium quoque ex fellibus à Rhaſe deſcribitur. Valet & aqua ex Anagallide flor. cæruleo deſtillata.

Vel: ℞. *Pulu. maiorana, chelidonia maioris, euphragia, ruta an.* ʒ. j. *fellis hœdi ſiccati* ʒ. iij. Infundantur ſimul, & macerentur in *aqu. fęniculi, & euphragię* per dies tres, poſteà per filtrum colentur, & guttę aliquot oculo inſtillentur.

Efficax eſt, & aqua, quę ex frumento paratur hoc modo:

℞. *Frumenti viridis ſed maturi* ℥. iv. *fol. ruta, anagallid. chelidon. maior. an.* M. ß. *ſem. fęnicul. ſummit. euphrag. an.* ℥. j. *cynnamomi, caryophyll. an.* ʒ. ij. *vini albi generoſi* q. ſ. Infundãtur in vaſe vitreo, & radijs Solis exponãtur diebus 30. ſæpiuſque agitentur, poſteà deſtillẽtur.

Commendatur & *Aqua* quædam *Socialis* dicta, quam deſcripſit Ioan. Angelicus in Practica ſua, quam roſam Angelicam apellat. Quia tamen omnia, e quibus componitur illa aqua, ſicca ſunt; vtile eſt, duobus vel tribus diebus antè oculos vapore decocti herbarum emollientium, & humectantium fomentare. Et omninò ſi in medicamentorum vſu ſpes adhuc ſit poſita, ad fortiora confugiendum, pręparatione tamen per fomentationem pręmiſſa. Hoc enim modo oculi tunicę rareſiunt, vt medicamenta diſcutientia facilius penetrare poſſint. Aqua ſocialis.

Exempli gratia.

℞. *Herb. maioran. verbena. malug, euphragię chelidonia maioris an.* M. j. *ſem. lini, fęnic. an.* ʒ. ß. *bulliant in aqu.* ℔. iij. ad dimidium. Commendatur valde etiam hęc aqua.

℞. *Euphrag. chelidon. pentaphyll. verbena, ſiler. montan. capill.* ♀, *anthos, aniſi, marrubij, baccarum lauri, anagallid. flor. cærul. pimpinell. an.* p. j. *rad. cyclamin* N. ij. Omnia ſimul contundantur in formam pultis. Deinde infunde *in vini optimi, & vrina pueri an.* ℔. iij. *hor.* 24. & in alembico vitreo deſtillentur. In aqua infundãtur *Thuris, maſtich. myrrh. & tormentill. ſem. ruta fęniculi, betonic. ſcarlea, ſarcocoll. aloes, nucis moſchat. calami aromat. an.* ʒ. ij. *ſacchar. candi, tutia prępar. an.* ℥. j. *hepatis hirci* ℔. j. *fellis auium rapacium, bubuli an.* ℥. j. *fellis è gallinis albis duabus, roriſmarini* M. j. *mell. opt.* ℔. j. Iterum deſtillentur & vſui ſeruentur. Fomentatio octo-tum.

Vtile etiam eſt hoc collyrium.

℞. *Aqu. fœnicul.* ℥. ij. *chelidon. euphrag. an.* ℥. j. ß. *pompholig.* ʒ. j. ß. M.

Vel ℞. *Fellis gruis, perdicis, vulturis. an.* ʒ. j. *ſagapeni* ʒ. j. *cinnamomi, caryophyllorum an.* ℈. j. *myrrhę rubrę, croci orientalis an.* ℈. ß.

Pulueriſentur omnia ſubtiliſſimè & cum melle, & ſucco fœniculi permiſceantur pro collyrio.

Palmatius hoc frequenter vſus eſt.

℞. *Aq. chelidonia* ℥. j. ß. *vitrioli albi, tutia prap. an.* ℈. xv. *vitri* ♉ ℈. ix. *ſacch. candi.* ʒ. ß. Miſc. F. Collyrium.

Commendatur valde etiam illud Collyrium, quod extat apud Galenum *de medicamentis facilè parabilibus.*

℞. *Fellis galli* ℥. ß. *ſanguinis muris.* ʒ. iij. cum lacte muliebri miſceantur in formam collyrij. Admodum forte eſt, quod ex metallis paratur hoc modo:

℞. *Viridis æris, vitrioli, ſalis Armon, ęris vſti an.* ℈. ij. *fellis hirci* ℈. ij. Terantur terenda in puluerem ſubtiliſſimum, & cum ſucco maioranę, aut aqua mellis deſtillata F. Collyrium.

Dum verò validiora hæc vſurpantur, ſępiùs oculus inſpiciendus, & videndum, an periculum inflammationis alicuius immineat. Eo enim imminente ſtatim ad inflammationem prohibendam oculus foueatur lacte muliebri, vel aqua roſarum, & alijs ſupra de ophthalmia, & dolore oculorum propoſitis.

Confirmata verò, & inueterata ſuffuſio non niſi manus opera, & punctione curatur, cum ſcilicet humor pupillam obſtruens acu ab ea remouetur, & verſus angulum oculi tranſponitur. Quia verò punctio iſta inter operationes Chirurgicas, ſubtiliſſima eſt, vt Celſus ait, nemo facilè eam tentauerit, niſi qui alium ſæpius operantem viderit; & cum non ſemper feliciter ſuccedat, non temerè tentanda. Modum autem operationis huius plenè, & perſpicuè ſatis deſcripſit Celſus *libr.* 7. *cap.* 7. Paulus Aegineta *tractat.* 6. *capit.* 21. Et extat idem in Inſtitut. *libro* 5. *part.* 1. *ſect.* 2. *capit.* 10. Guido *Tractat.* 6. *doctrin.* 2. alterius cuiuſdam modi meminit, punctionis ſcilicet cum acu cannulę vel canalis modo pertuſæ, per quam ſugendo ſuffuſio extrahatur, quem tamen modum non probat, ac de eodem mentionem facit Arculanus *in* 9. *Rhaſis*. Videatur etiam Suffuſionis per chirurgiam curatio.

Hieronym. Fabricius *de operat. Chirurg. tit. de ſuffuſione.*

Antequam autem operatio inſtituatur, videndum primò: An materia ſatis craſſa, & ad ſpeciem quandam membranæ concreta ſit. Nam vt nimia craſſities, ita & immoderata tenuitas tranſlationem impedit. Secũdo, corpus prius conueniente modo purgandum. Tertiò, vbi de punctione tentanda initur conſilium, attendendum, nè æger diuturno alias capitis vel oculorum dolore laboret, nè tuſſi, aut ſternutatione, aut vomitione frequenti eo tempore affligatur, quæ omnia præſidium hoc, vel planè non admittunt, vel commodam eius adminiſtrationem impediunt. Eligendus eſt quoque dies ſerenus, tempus vernum, vel autumnale. Luna nec ſit plena, nec ſilens, neque etiam lumine creſcens, ſed potius diebus, duobus vel tribus à plenilunio, cum lumine decreſcit. Luna etiam ſecundum aſtrologos non percurrat Arietem, quod ex ſignis cæleſtibus capiti præficiunt.

Si notha ſit ſuffuſio, & ea, quod plerumque fit, à ventriculo, ventriculus conuenienti modo, vt libro tertio dicetur, euacuandus, deinde roborandus, atque ea, quæ os eius hiare, & vapores ad caput aſcendere prohibent, exhibenda. Et proba victus ratio obſeruanda, nec ventriculus onerandus.

Diæta.

In ſuffuſione legitima, quæ diſcutiendo ſanari poteſt victus ratio ſit attenuans. Abſtineat ergo æger ab omnibus, quæ caput fumis crudis obnubilant, aut acribus vellicant.

Condiantur cibi iis herbis, ſeminibus, aromatibus quæ oculis proſunt: puluis etiam ad paſtum ex euphragia cum ſaccaro, & cinnamomo paretur. Panis paretur cum ſemine aniſi, & fœniculi. Poſt cibum etiam ſumantur cydonium, coriandrum, & quæ ſimul coctionem adiuuant, & vaporum ad caput aſcenſum prohibent. Aluus ſemper ſit aperta. Venus vitanda.

Si ſuffuſio acu eſt deponenda, victus conuenit nonnihil incraſſans ex oryza, & ſimilibus. Legumina autem & allium atque cepæ vitentur; quoniam caput ita repient, vt ſuffuſio etiam ſani oculi ſit metuenda. Vbi ad puncturam accedendum, victus talis ſit, qui inflammationem prohibeat. Idemque æger abſtineat à vino, & calidis aromatis ad aliquot dies, poſt punctionem præſertim adminiſtratam.

Abſtineat quoque æger à clamore, vitet lumen nimium, & omnia, quæ caput, & oculos commouere poſſunt. Æger etiam per aliquot dies victu tenui regendus, ac in lecto, corpore ſupino, capite tamen elatiore, collocandus.

CAPVT XXIX.

De vitiis tunicæ Araneæ.

Araneæ tunicæ vitia. INter tunicas oculorum eſt & Aranea dicta, quę humorem cryſtallinum obtegit, & ab aqueo humore ſecernit. Hæc eſt lęuis, & ſubtiliſſima: quæ eius natiua conſtitutio ſi vitietur, & craſſa illa fiat, vt ſpiritibus viſibilibus tranſitus ſatis non permittatur, viſus hebetatur, & quaſi per velum videnti omnia apparent.

Redditur autem craſſior hæc tunica, quia humores craſſi in eam ſe inſinuant.

Cognoſcitur hoc vitium, quia homo non ſolum obſcure, & quaſi per velum videt, ſed & quaſi tela ante humorem cryſtallinum apparet. Preterea ſi hominis ſani oculum quis inſpiciat, imaginem ſuam in eo videt, quæ non apparet, ſi aranea tunica ſit craſſa, & obſcura reddita. Quod ſæpè in moribundis accidit. Vnde quamdiu in morbo aliquo huiuſmodi imago in ægri oculo apparet, nullum plerumque adhuc mortis periculũ eſt.

Curatur hoc malum vniuerſalibus præmiſſis, medicamentis attenuantibus, & ophthalmicis cùm internis tùm externis, de quibus in viſione læſa dicetur.

CAPVT XXX.

De Aegilope, & Fiſtula lacrymali.

POſtquam tunicarum oculi affectiones præter naturam explicauimus, antequam ad humorum vitia accedamus prius de angulorum oculi, & carunculæ lacrymalis vitiis dicemus; quæ tamen ſi ita libet, etiam ſtatim poſt palpebrarum vitia tractari poſſunt. Inter quæ primò eſt tumor in magno oculi angulo; Paulo Æginetæ αἰγίλωψ & ἀγχίλωψ dictus; ἀγχίλωψ quidem ſi nondum ſit ruptus; αἰγίλωψ verò; ſi iam ruptus ſit, quod capræ huic vitio peculiariter obnoxiæ ferantur. Auicennæ Garab, & Algarab. Aegilops. Anchylops.

Eſt videlicet tuberculum inter maiorem oculi angulum, & naſi radicem ortum, plerumque cum inflammatione, nonnunquam tamen etiam ſine inflammatione, quale atheroma, meliceris & ſteatoma: & aliquando quidem tumor hic in ſuperficie ſe oſtendit, aliquando magis profundum obſidet, & non niſi tactu, ac compreſſione percipitur. Tumor hic ruptus, & malè curatus in vlcus abit, quod vel ſimplex remanet, à quo pus coctum plerumque exudat, vel ſerpens, & malignum euadit, à quo pus crudum effluit, quod etiam non rarò ſub inferiore palpebra viam ſibi facit, & per tuberculum ibi eleuatum exulceratumque aquoſam, & purulentam materiam effundit, aut ſi abſceſſus poſt ægilopem tardius rumpatur, in ſinum ſeu vlcus ſinuoſum, & fiſtulam oculi, quæ κόλπον & σύριγξ, degenerat. Et proinde hęc ſeſe conſequuntur Anchilops, Ægilops, Fiſtula lacrymalis, & denique ῥυὰς, quæ eſt carunculę in angulo oculi maiore conſumptio. Fiſtula lacrymalis.

Cauſſa.

Cauſſa efficiens inflammationis proxima plerumque eſt ſanguis tenuis, aut biliosus, rarius pituitoſus, aut melancholicus, qui e temporum, frontis, aut faciei venis motu naturę critico aut ſymptomatico ad angulum illum oculi depulſus, tuberculum tale excitat, & abſceſſum gignit. Aetio nonnunquam, vbi ſcilicet tumor eſt ſine inflammatione cauſſa eſt lentus humor, melleus ſcilicet, aut pultaceus, folliculo ſuo plerumque concluſus, vt in meliceride, atheromate, & ſteatomate fieri ſolet; vnde tumor tum ſine dolore exiſtit, qui etiam ferè non rumpitur, & ἀγχίλωψ ab recẽtiori vocatur.

Cauſſa antecedens eſt redundantia biliosorum, & acrium humorum in maſſa ſanguinis, qui ad oculi locum hunc fluunt, ſi ex quacunque cauſſa is ſit imbecillis. Idque facilius accidit, ſi externę cauſſę accedant, ictus, caſus, dolor materiam attrahens.

Differentia.

Tuberculum ipſum alias maius, aliàs minus eſt, in ſuperficie eminens, & viſui expoſitum, aut in profundo latens, & cum ſoluta vnitate coniunctum in ęgilope, citrà hanc in anchilope. Rumpitur autem intra verſus oculum, aut extra per cutem, aut vtrinque. Interdum, & os naris proximum perforat; nonnumquam cartilaginem palpebrę, ac ipſum palpebram corrumpit.

Signa Diagnoſtica.

Dignoſcitur malum, quia locus affectus obſcurè, vel manifeſtè tumet, rubore in ambitu perfunditur, dolore affligitur, eòque lancinante, ſi malum ſit coniunctum cum inflammatione. Vbi cute exulcerata tumor rumpitur, fit abſceſſus cum vlcere; quod ſi legitimè non curetur, pus diutius coercitum cuniculos ſubtus agit, exeſaque carne ſinum parit, per quem ſanies intus collecta, aut ſponte effluit, aut preſſo angulo

extruditur, tumórque nonnihil ſubſidet, donec noua illuuies colligatur, quod paucis interdum fit horis. Sæpe ſinus ad os ſubiectum penetrat, illudque arrodit, viámque in narem proximam, vt dictum, aperit, è qua graueolens quid continenter excidit, ità vt portionem oſſis illitis cum pure craſſo, & fœtido Platerus è nare procidiſſe viderit.

Quod ad ſigna differentiarũ, ſi tumor ſit inflãmatorius, adeſt dolor, calor, color mutatus, & tumoris ipſius immobilitas. Contrà ſi non ſit inflammatorius, (qualis atheroma, meliceris, ſteatoma) atq; tumor ille eſt mobilis. Præterea meliceris eſt, vbi durities eſt minor; Atheroma, vbi maior; Steatoma, vbi ſumma durities.

Prognoſtica.

1. Aegilops vitium eſt ægrè curabile, niſi maturè ei occurratur. Nam diſcutientibus medicamentis opus eſt, quæ cum pleraque calida, & acria ſint affectæ partis inflammationem augent. Præterea cum liquida medicamenta eſſe oporteat, facilè de his in oculum aliquid influit. Denique cum citrà obligationem medicamenta non adhæreant, illa tam diù perferre difficile eſt. Quapropter veteres quidam Medici nulla prorſus, alij pauca ad ægilopas pharmaca præſcripſerunt, teſte Galeno, *5. de comp. medic. ſ. l. capite 2.*

2. Difficilius autem hoc malum redditur, ſi cum magnitudine ſit coniuncta ſoluta vnitas; & ſi tumor profundas partes occupet.

3. Si ruptio ſit ad interna, peius eſt; quia metuenda eſt ſubiectorum oſſium corruptio.

4. Si tumor non ſit inflammatorius, qualis eſt meliceris, & atheroma, non tàm medicamentis, quàm Chirurgia opus eſt.

5. Aegilopas ad cancri naturam accedentes, curare periculoſum eſt; cum mors acceleretur.

6. Fiſtula recens, & quę orificium habet extrinſecum manifeſtum, facilè curatur.

7. Fiſtula lacrymalis plerumque chronicum malum eſt, cum propter perpetuum materiæ affluxum, tum propter motum oculi continuum, tùm quia ligatura vlceribus conueniens commodè ea parte fieri nequit; tùm deniq; quia medicamenta debilia parum agunt, fortia verò lædunt oculum.

Indicationes.

Indicationes hic ſumuntur ab ijſdem; à quibus alijs in tumoribus præter naturam ſanandis peti ſolent, conſiderando vnde incitetur fluxio, quò feratur, per quas vias, quæ ſit materia fluens, quæ denique tùm fluxionis, tùm tumoris ipſius ſint tempora.

Curatio.

Curatur videlicet Aegilops velut inflammatio incipiens, vel vt abſceſſus iam ruptus, vel denique vt fiſtula, atque tùm aut medicamentis, aut chirurgia. Anchilops quoque ſuam peculiarem curationem habet.

Ægilopis incipiẽtis curatio. Incipienti ergo Aegilopi poſt venæ ſectionem, ſi ea opus ſit, aut poſt purgationem conueniunt *ἀνακολλήματα* ad frontem, ex aqua, ſeù ſucco roſarum, portulacæ, plantaginis, vitis, cùm oui albumine vel bolo armeno. Imò eadem parti affectæ imponenda. Quibus proceſſu temporis additur ſuccus fœniculi, & aliquid thuris, myrrhæ, bdellij, galbani, aut ammoniaci in aceto diſſoluti. conuenit gummi tacamahacæ, apparente durities mucilago altheæ, & fœnigræci. Et repellentium vſu incipientes Aegilopas, & nondum in pus mutatas, ne ad ſuppurationem peruenirent, ſe prohibuiſſe ſcribit Trallianus.

Diſcutientia Ægilope. Perſeuerante malo diſcutientia imponẽda. Laudatur à Paulo Aegineta ruta ſatiua cum lixiuio, quod ex cinere, & calce confectum eſt, contrita cocta, & impoſita, Quod medicamentum, etſi in principio mordax eſt, ſtatim tamen miteſcit, & ad os vſque penetrat. Nux rãcida tanquam multum diſcutiens à multis laudatur.

Si ſuppuretur, & ad abſceſſum tendat, iuuetur cum diachylo aut ſimili. Auicennas pane vtitur cum lacte muliebri, & croco. Si ſponte non rumpitur, aperiatur ferro; & quidem maturè hoc fiat. Si enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fiſtulam ſæpe incurabilem gignit. Ægilopis apertio.

Poteſt, & cauterio aperiri, quod vbi fit, applicetur fronti, & oculo ſpongia aqua roſarum madida, vel ſtuppa cum albumine oui. Dolorem ex cauterio lenit vitellus oui cum oleo roſaceo per vnum vel 3. dies appoſitus. Aerius lenticulam cum melle coctam adhibet. Ruptum vlcuſculum abſtergatur melle roſaceo, vel oxymel. ſimpl. Auicennas ad mundificationem imprimis commendat lanuginem interiorem in arundine iuxta radicem inuentam, ſi cum melle mixta imponatur. Laudatur, & thus cum ſtercore recenti columbino, & erui farina cum melle. Fortius eſt vnguentum Aegyptiacum. Æs viride per ſe ſolùm pro ſecreto habetur.

Vel ℞. *Staphid. agr.* ʒ. ij. *ammoniac. aceto diſſolut.* ℥. j. M. & impone.

Si fiſtula orta ſit, dilatetur eius orificium lentè, ac paulatim cum tenta, vel penicillo ex ſpongia, medulla ſambuci, vel radice rapi exſiccata, aut gentianę. Sanies expurgetur, & abſtergatur compreſſione, & poſtea inſtillatione mellis cum oleo roſarum. Fiſtulæ ex Ægilope curatio.

Vel ℞. *Mellis cõmunis* ℥. ij. *virid. æris* ʒ. ß. *aq. vitę* ℥. iiij.

Æs viride pulueriſatur, & cum cæteris lentè coquitur ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura tepens ſuauiter per ſyringam infunditur. Si hoc medicamentum acrius videatur, abluatur vlcus quotidiè cum aqua rutæ, & deinde aliquid vnguenti Ægyptiaci imponatur. Expurgata fiſtula carne impleatur, & cicatrice obducatur cum farina erui, aut fabarum, thure, aloe, myrrha, pompholige, rad. irid. Illyr. ariſtoloch. cum melle aut terebinth. aut hoc medicamento.

℞. *Thuris, ſarcocollæ aloes, ſang. dracon. balauſt.* ʒ ij, *aluminis an.* ℈. j. *flor. æris* gr. v.

Trita ſubtiliſſimè miſceantur cum aqua rutæ ad formam collyrij liquidi.

Poteſt vlcuſculum prius elui vino, in quo tantundem mellis, & parum ariſtolochiæ bullierint. Nè cicatrix ſit indecora, Auicennas folia rutæ imponit, cum aqua granatorum. Paulus rutam ſatiuam cum lixiuio è cinere, & calce facto tritam, & decoctam, vt dictum.

Priuſquam verò fiſtula conſolidetur, diligenter explorandum eſt, an in profundo callum contraxerit, id quod durities oſtendit. Pręterea an os ſit corruptum; quod factum eſſe deprehenditur, ſi immiſſo ſpecillo aſperitas quędam in oſſe, aut ſonitus quidam pulſo oſſe perioſtio abſumpto animaduertatur. Vtrunque enim & callus fiſtulæ, & oſſis curruptio ſolidationem impediunt. Itaq; Chirurgiæ opera tum requiritur. Atque os ipſum corruptum reddatur ferro, aut tollatur cauterio actuali, munito prius, vt decet, loco affecto linteolis in aqua roſacea infuſis, aut in oui albumine, aut alio ſucco frigido. Poſteà intus ponatur oui albumen cum oleo roſaceo, aut vitello oui. Superponatur verò Sief album cum albumine oui, lacte, vel aqua roſarum, nè inflammatio ſequatur. Fronti, & temporibus repercuſſoria applicentur quibus, & locus affectus muniendus eſt, vt diximus, dum cauterium adhibetur. Quod ſi æger cauterium actuale abhorreat, dilatato vlceris orificio per ſectionem, vel penicillum os deſquammetur, & ſuper eo alumen rochæ combuſtum, vel peucedanum, vel chalchantum vſtum applicetur, quę, & ſquammam de oſſe tollunt, & corruptam fiſtulæ carnem abſumunt. Vide Hieronymum Fabric. *de operat. Cirurg. titulo de Aegilop.*

In Anchilope, qui Auicennæ Halcilus eſt, Aetius ſuperficiem diſſecare iubet, vt materia vnà cum contento folliculo funditus eximatur. Poſteà ne malum denuo gignatur, locum cauterio inurit, & lenticulum

cum melle applicat. Tandem vbi cruſta decidit, terebinthina alumine permixta cicatricem gignit.

Victûs ratio ſit tenuis,& ad frigidum declinet. Atque eò magis quò ſymptomata ſunt fortiora, præſertim dum Chirurgia per ferrum, aut ignem adminiſtratur.

CAPVT XXXI.

De Encanthide, & carnis lacrymalis incremento.

Encanthis & carnis lacrymalis incrementum. Nota. IN oſſibus angulorum lacrymalium, duo foraminula ſunt, docente Galeno, *lib. 10. de Vſu par. cap. 13.* quorum & is vſus eſt, vt oculorum incrementa per ea ad nares,& palatum confluant; Vnde & medicamenta ocularia quandoque per nares egeri ſolent. Ne verò per angulos excrementum effluat, homòque perpetuò lacrymetur, carnoſa quædam corpuſcula, quaſi opercula, meatibus illis impoſita ſunt, quæ prohibent, ne excrementa continenter për angulos effluant, homòque perpetuò lacrimetur, ſed ea ad foraminula illa, & meatus impellantur. Caro autem illa duos morbos pati ſolet. Aliquando ſupra modum augetur, quod malum *ἐγκανθὶς* nominatur, aliquando contra imminuitur vel abſumitur, vnde lacrymæ perpetuò effluunt, quod malum Græcis *ῥυὰς* dicitur.

Ἐγκανθὶς videlicet eſt carnis in maiore oculi angulo excreſcentia,& augmentum, atque ita morbus in magnitudine aucta.

Cauſſæ. Ortum habet ex ſanguinis, & humoris ad hanc affluxu, & imprimis ex incuria Medici malè [illegible] curantis.

Prognoſticum. Viſu facilè cognoſcitur.

Curatio. Malum hoc curationem vt plurimum ſuſcipit: Si tamen magnum,& antiquum ſit vitium, nonniſi Chirurgia curatur, & curatio eius longa, ac periculoſa eſt.

Indicatio eſt, id quod præter naturam auctum, tollendum eſſe. Id quod præſtatur, vniuerſalibus premiſſis, vel carnem ſupra modum auctam abſumentibus, vt vitriolo, flore æris, alumine vſto, vnguento Apoſtolorum, Ægyptiaco; vel ferro, quo caro ſuperflua abſcinditur, vel cauterio, quo inuritur. In horum verò medicamentorum vſu, vt & in abſciſſione,& cauterio hoc obſeruandum, vt tota caruncula non abſumatur, ſed illud tantum, quod ſuperfluum eſt, nè affectus contrarius *ῥυὰς* inducatur. Vide Aetium. *tetrab. 2. ſerm. 3. c. 21. 22.*

Aliquando etiam maiores tumores ad oculorum angulos oriuntur, qui ſcirrhoſi euadunt, & vix ſine manuali opera remoueri poſſunt, cuius exemplum habetur apud Fabric. Hildan. *Cent. 1. obſeru. 2.*

CAPVT XXXII.

De Rhyade, ſeu carnis lacrymalis diminutione, vel abſumptione.

Rhyas & carnis lacrymalis abſumptio. AFfectus contrarius eſt *ῥυὰς* hoc eſt, lachrymalis carnis in maiore oculi angulo diminutio, vel abſumptio, qua foramen anguli pateſcit, per quod poſtea excrementorum continuus datur effluxus, ægerque continuò lachrymatur, à quo ſymptomate nomen huic morbo datum eſt, dictuſque *ῥυὰς ἀπὸ τοῦ ῥύειν*, quod fluere ſignificat.

Cauſſæ. Imminuitur autem, vel abſumitur hæc caruncula, ſi vel vngula nimis reſecetur, vel medicamenta nimis corrodentia oculo applicentur. Vnde vt plurimum malè curato encanthidi, vel ægilopi, aut pterigio ſuccedit. Sæpè verò etiam epiphoram humoris acerrimi ſequitur. Nonnunquam à variolis vlcera profunda relinquentibus abſumitur. Malum per ſe viſui patet.

Et ſi planè fuerit exeſa caruncula, curationem non admittit. Eſt enim pars ſpermatica. Sin vero tantum ex parte eroſa ſit, regenerari poteſt, aut potius adaugeri caro deperdita. Hinc etiam quod ex inciſione factum, malum, curari nō poteſt, à corroſione verò curationem recipit Ab inciſione enim pars tam carnoſa quā ſpermatica, quæ regenerari non poteſt, abſumitur: A coroſiuo verò medicamēto pars potius carnoſa abſumitur, quam ſpermatica, & neruoſa, vnde regenerari poteſt.

Indicatio, & Curatio.

Quod imminutum, vel abſumptum, inſtaurandum. Quod fit medicamentis ſarcoticis, & conſolidantibus, qualia ſunt aloe, roſæ, myrthus, & vinum, in quo roſæ & myrtus,& nuces cupreſſi ſunt decocta.

Vt ℞. *Aloes, thuris an.* ℈.ij. *ſangu. draconis, ſumach. an.* ℈.j. cum *aqu. roſar.* F. Collyrium.

Vel ℞. *Æris vſti,* ♁ ij. *an.* ʒ.iij. *croci, ſpica nardi an.* ʒ.ij. *malabathri* ʒ.j. *roſar. recent.* ʒ.iij.

Siccata terito, deinde roſis per ſe tuſas addito. Paulus collyrio diacrou dicto vtitur.

CAPVT XXXIII.

De Pruritu Carunculæ lacrymalis.

NOnnunquam etiam ad carunculam lacrymalem materiæ acris affluxus fit, vnde pruritus excitatur. Pruritus carunculæ lacrymalis.

Ad quem tollendum Rhaſes topica quædam tradit: vnum mitius ex recenti Endiuia trita, atque in globulos paruos redacta, quos cum oleo violarum; aut quod melius eſt, roſaceo ſubactos oculo applicat. Quod medicamentum ſua frigiditate, & modica humiditate acrimoniam obtundit humoris pruritum efficientis, & oleum roſaceum additum ſua adſtrictione impetum affluentis materiæ nonnihil ſiſtit: Alterum validius, ex lentibus excorticatis, ſumach, roſis rubris,& granatorum ſucco, quæ trita, & cum ſapa aſperſa pruriginoſo oculi angulo emplaſtri forma imponit. Mite quoque remedium eſt tutia præparata ſubtiliſſimè trita, &, cum vino maluatico, aut vino optimo antiquo,& aqua roſarum mixta, ſumendo plus, aut minus de vino, prout magis, vel minus exſiccare,& reſoluere eſt conſilium. Inſtilletur quotidie ter, vel quater in oculum.

Deinde verò, vbi hæc propter mali contumaciam non iuuant, ad maxima illa præſidia vniuerſalia, ad phlebotomiam,& purgationem accedit Rhaſes; cum argumento ſit, cauſſam antecedentem in toto, vel capite adeſſe, à qua coniuncta illa, ſeu proxima in oculo fouetur. Illam igitur demere iubet, primò ſectione Cephalicæ, poſtea verò frontis, ac demum venæ in angulo lacrymali. Venter quoque ducendus eſt iis imprimis, quæ acres, & bilioſos humores purgandi vim habent. Poſtea balneum aquæ dulcis probat, quo & reliquiæ diſſipentur, & relicta intemperies oculorum, & totius emendetur. Multum,& hoc valet.

℞. *Sanguin. dracon. aloes epatic. ſarcocollæ lacte nutritæ an.* ʒ.j. *Zinzib. caryophyll, croci, camphor. an.* ℈.j. *tutiæ prep.* ʒ.ß.

Terantur omnia ſubtiliſſimè,& in vini maluatici atque aquæ roſarum ana ℔ ß in vaſe vitreo, poſito in vaſe altero feruentis aquæ, & quidem ad conſumptionem tertiæ partis, bulliant. Poſteà vſui ſeruentur vas vitreum ſæpe agitando. Ante vſum collyrij huius vtile fuerit oculos fomentare decoctione aliqua emolliente, in curatione albuginis oculi deſcripta.

CAPVT XXXIV.

De humoris aquei vitijs.

Aquei humoris vitia.

HIſce oculorum vitijs hactenus explicatis, proximum iam eſt, vt ad humorum morbos, & vitia explicanda accedamus. Et primò quidem humorem aqueum quod attinet, is in oculo primo loco poſitus eſt, ſpatiumque illud, quod inter corneam, & humorem cryſtallinum eſt, explet, præterea natura ſua tenuis eſt, purus, ac perſpicuus. A naturali verò iſta conſtitutione varijs modis recedere poteſt. Aliquando enim craſſeſcit, & quidem, vel totus, vel ex parte, ac tum fit ſuffuſio. Nonnulli etiam vitium contrarium ipſi accidere, & nimis tenuem fieri poſſe putant. Verum id credibile non eſt. Aliquando totus effunditur; aliquando imminuitur, & tunc cornea concidit, & corrugatur, ſpecièſque non rectè recipiuntur. Nonnulli etiam nimis augeri poſſe ſtatuunt: ſed nec hoc credibile eſt. In qualitatibus mutatur, cùm qui clarus, & perſpicuus eſſe debebat, fit turbidus, aut alienam qualitatem induit, de quibus ordine dicendum.

Aquei humoris craſſities.

Craſſeſcit primò humor aqueus ob humores, vel vapores craſſos admixtos, quales ſuppeditant cibi craſsi, & flatulenti, lentes, fabæ, & ſimilia, & omninò crapula, & cruditas, humorúmq; craſſorum in corpore, & præcipuè in capite, collectio, & ad oculũ confluxus.

Cognoſcitur hoc vitium, quod vel imagines oculis obuerſantur, vel viſus imminuitur, aut abolетur. Cognoſcitur etiam inde, quod humor non, vt ſolet, tam clarus apparet.

Qua ratione autem curari poſſit hoc malum, ſatis ex ijs, quæ de curatione ſuffuſionis dicta ſunt, & de viſu abolito, & imminuto dicentur patet.

Quantitate vbi peccat, ſiue planè effluxerit, ſiue imminutus ſit, oculi globus non ſatis diſtenditur, ſed cornea tunica nonnihil corrugatur, & concidit, vnde & pupilla naturalem amplitudinem non ſeruat, & vuea ſuper cryſtallinum concidit, ſpatiúmq; quod ob defectum humoris aquei vacuum fit, breuius redditur, vnde externi luminis ſplendor per medium breuius cryſtallino occurrit, & viſus, vel abolеtur, vel imminuitur, pro cauſſæ magnitudine.

Humoris aquei effuſio.

Effunditur enim hic humor aliquando totus, vt in ruptura corneæ, ſiue ex vulnere, ſiue ex vlcere id fiat. Et cognoſcitur hoc malum non ſolum quod cornea tunica ſubſidet, & corrugatur, ſed etiam quod vlcus præceſſit, vel vulnus oculo inflictum eſt, aqueúſque humor effluxit.

Nota.

Regignitur autem hic humor ſponte; cuius rei exemplum extat apud Galenum 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 3. Langium *lib.* 1. *ep.* 7. Beniuenium *de abdit. morb. cauſ. & curationibus c.* 74. Columbum *lib* 10. *anatom.* Coiterum *in obſeru. Anat. & Chirurg.* atq; ipſe etiam tale exemplum vidi. Ideóq; vlcus, aut vulnus ſaltem curandum eſt, ægérque boni ſucci cibis nutriendus, reliqua naturæ committenda.

Imminutio.

Imminuitur autem, vel ob calorem, & ſiccitatem in febre vehementi, in febre hectica, & phthiſi. Vnde oculi febribus laborantium ſubſidere quaſi videntur, aut ob immodicam euacuationem, venerem nimiam, ætatémque ſenilem.

Cognoſcitur hoc malum ex cauſſis dictis præcedentibus, ex ętate, oculorũ imminutione, viſus obſcuritate.

Malum hoc curatu difficile, quia fere cum totius corporis ſiccitate, quæ non facile emendatur, coniungitur.

Curatur autem cibis boni ſucci, & ſanguinem bonum multum generantibus, fomentis oculum humectantibus, vel decocto ex malua, althæa, meliloto, lacte. Imprimis vtile eſt, ſi à puerulo ſano halitus ore in oculum immittatur. Temperatus enim ille eſt, & humectat.

Obſcuratio.

Obſcuratur, & alieno colore inficitur humor aqueus ob humores alienos admiſſos, quorum calorem admittit; vnde idem naturalem pelluciditatem amittit.

Si obſcuretur humor, non apparet imago intuentis in oculo, oculus, & colorem mutat, & obſcurior redditur. Et ſi colore aliquo inficiatur, eundem etiam ſpecies viſibiles repræſentant.

Nota.

Curatur hoc malum humores vitioſos euacuantibus, vt hactenus ſæpius dictum. Poſſuntque talia medicamenta non ſolum exhiberi, ſed & naribus haurire, aut ſi decoctum, vel infuſum rhabarbari oculis immittatur, obſcuritatem eorum ex bilioſo humore tollit; quod idem alia purgantia, alijs humoribus peccantib. præſtare poſſunt.

CAPVT XXXV.

De Humoris Chryſtallini vitijs.

Humoris cryſtallini vitia.

HVmor Cryſtallinus inter principes oculi partes facilè primas obtinet, qui coloris fere expers eſt, pellucidus, figura ſphærica, nonnihil compreſſa, præditus, vt Galenus, *de vſu partium lib.* 10. *cap. vlt.* docet. Situs eius, ſi linea per medium pupillæ ad principium nerui optici ducatur, in medio eſt; reſpectu verò anterioris, & poſterioris non planè in medio ſitus, ſed verſus anteriora, & pupillam oculi decliuat.

Glaucoma

Ex his igitur, quæ ad naturalem eius conſtitutionem pertinent ſi aliquid mutetur, morbi humoris cryſtallini, & inde variæ viſus læſiones oriuntur. Inter quæ primum eſt γλαύκωμα vel γλαύκωσις, humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Γλαυκώματος autem vocabulum à poſterioribus Græcis duplici modo accipitur: Primò impropriè, pro coloris oculi ob ſuffuſionem mutatione. Deinde pro cryſtallini humoris in glaucum colorem mutatione. Veteres quidem Græci, teſte Ruffo, γλαύκωμα, & ὑπόχυμα pro eodem morbi genere habuerunt. Vnde etiam Galenus, 1. *aph.* 3. ſcribit, τὰ γλαυκώματα ἐξ χειρίδια τῶν ὑποχυμάτων. Poſteriores tamen Græci propriè γλαύκωμα ſaltem pro humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatione accipiunt. Quod vbi fit, viſio impeditur. Neq; enim ſpecies viſibiles ob humorem cryſtallinum non ſatis pellucidum, ſed obſcuratum rectè recipi, neque humor cryſtallinus glaucus redditus, & quaſi condenſatus rectè illuminari, & irradiari poteſt.

Cauſſa huius mali eſt exſiccatio, quæ fit ſeu ob ætatem, ſeu ob aliam cauſſam exſiccantem, incraſſantem & condenſantem Vnde Galen 10 *de vſu partium* γλαυκώσεις ξηρότητα καὶ πῆξιν humoris cryſtallini eſſe ſcribit.

Cognoſcitur hoc malum, quod circa pupillam inſignis, & profunda apparet albedo, & omnia tanquam per fumum, aut nebulam videntur.

Curatu difficile hoc malum eſt. Primò, quia omnes morbi humoris cryſtallini curatu difficiles ſunt; cùm is in profunda oculi parte ſitus ſit, ad quẽ nõ facile medicamenta pertingunt. Secundò, vt in alijs partibus ita, & hic morbi ex ſiccitate orti vix corrigi poſſunt in ſenibus præcipuè.

Cryſtallinus humor an tenuior fieri poſſit.

Nonnulli etiam contrarium vitium incurrere poſſe humorem cryſtallinum, nimiſque tenuem fieri poſſe ſtatuunt, vt non ſit aptus recipere, & repræſentare viſibiles ſpecies. Exemplúmq; afferunt ſpiritus vini, & aquarum deſtillatarum, quæ cùm ſint ſubtiliſſimæ, & tenuiſſimæ, non ita recipiunt, & repræſentant rerum imagines, vt aqua limpida. Verùm etſi hoc ita ſeſe habeat:

tamen

tamen non video, vnde tanta tenuitas humori cryſtallino induci poſſit. Sit enim ſanguis, vnde nutritur, tenuis, nunquam tamen inde humoris cryſtallini natiua conſtitutio mutabitur, ita vt inde viſio lædi poſſit.

An maior vel minor.

Nonnulli etiam maiorem, & minorem fieri poſse ſtatuunt, & á quantitate naturali degenerare. Verùm cùm venæ ad eum ſenſibiliter non pertingunt, ex nutritione vix hoc vitium incurrere poterit. Neque videmus nijs, quorum corpora inſigniter augentur, tale quid humori cryſtallino accidere.

Minor ſi fiat, fit hoc in exſiccatione, præcipuè in ſenibus; aut qui ſenili ætate ex alia cauſſa ſimile quid patiuntur. Verum illud in magnitudine decrementum vix tantum eſt, vt inde viſio lædi poſſit. Et ſi accidat viſus læſio, fit ea potiùs ob condenſationem, & coloris mutationem, vt modò de Glaucomate dictum.

Situs cryſtallini mutatus.

Situm mutat humor Cryſtallinus, vbi latiore ſua parte, qua lentis maioris inſtar compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectà opponitur, ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum. atque tùm omnes res geminæ apparent; vel dextrorſum, & tùm ſiniſtra non rectè videntur; vel ſiniſtrorſum, & tùm dextra non rectè videntur, quod vitium etiam Straboſitas nominatur, de qua ſuo loco dicetur. Imò ſi maior a naturali ſitu ſit humoris cryſtallini deflexio, res incuruas, & inflexas exhibet, vel etiam cæcitatem inducit. Fit hoc nonnullis á natura, alijs á cauſſis externis oculique percuſſione, & contuſione, vitiùmque hoc vix curabile eſt, niſi ſponte ſua ad ſuum locum naturalem redeat hic humor.

Poteſt, & aliam in ſitu mutationem pati humor cryſtallinus, ſi videlicet á ſuo loco, vel verſus anteriora, vel verſus poſteriora declinet. Si verſus anteriora, & pupillam declinat, tùm res propinquas homo non rectè videt, melius verò res procùl ab oculo remotas.

Accidit hoc nonnullis á natura, & prima conformatione; nonnullis, vt ſenibus, a perpetua in legendo, vel alijs rebus tractandis capitis inclinatione, ob quam humor cryſtallinus ſenſim verſus anteriora vergit. Quod vitium curabile non eſt, ſed perſpicillorum ex tenuiore vitro, vel cryſtallo vſu defectum hunc compenſare neceſſe eſt.

Contrà nonnunquam cryſtallinus humor verſus originem nerui optici nonnihil declinat, quod vbi fit, homo propinqua rectè, & acutè videt, diſtantia verò minimè. Accidit hoc plerùmque á natura, & prima conformatione, nec vitium infrequens eſt. Vnde etiam procùldubio factum, vt Anatomici nonnulli in talium corporum ſectionem incidentes ſitum cryſtallini in medio oculi eſse ſcripſerint. Vitium etiam hoc incurabile eſt, & defectus hic perſpicillis ex craſſiore vitro vel cryſtallo paratis compenſatur. Perſpicilla tamen hæc (vt, & in priore contrario vitio) non vnius planè generis eſse debent, ſed prout humor cryſtallinus minus, vel magis á ſuo loco receſſit, ita minus, vel magis propinquè oculo adhiberi, & magis, vel minus craſſa eſſe debent. Qualia autem illa exactè eſſe debeant, vix deſcribi poteſt, ſed experientia cognoſcendum.

Si tandem continuitas humoris cryſtallini ſoluatur, fit, vt res diuerſæ, vel geminatæ videantur Vt enim ſi ſpeculum in plures partes frangatur, ſingulæ partes imaginem totam exhibent: ita idem accidit in cryſtallino. Hoc vitium equidem facilè accidere non poteſt; cùm humor cryſtallinus in parte profundiore ſitus ſit; & potius totus oculus turbetur, antequam humor cryſtallinus in duas partes diuidatur; ſi tamen fieri debet, non aliunde, quàm ex cauſſis externis, & violentis, id accidere poteſt.

CAPVT XXXVI.

De Morbis Humoris vitrei.

Vitrei morbi vnde.

Species viſibiles vbi humorem cryſtallinum tranſierunt, in vitreo recipiuntur: cuius quis vſus ſit, in *Inſtitut. par. 1. cap. 12.* dictum, quem vt præſtare poſſit, naturalem ſuam conſtitutionem vt habeat, neceſſe eſt. Sit nimirum pellucidus, coloris expers, ſitum ſuum habeat poſt cryſtallinum. Hæc verò naturalis conſtitutio ſi mutetur, morbi humoris vitrei oriuntur, & viſio inde læditur. Diſputant quidem nonnulli, an vitreus humor à naturali conſtitutione deflectens poſſit immediate viſionem lædere: an verò ſaltem quia nocet cryſtallino; & ſunt quidam in ea opinione, inter quos Mercurialis, humorem vitreum non poſse mediatè viſionem lædere, ſed ſaltem quatenus cryſtallino nocet. Sed falſa eſt hæc opinio, & ex falſa hypotheſi orta. Præſupponit enim vſum vitrei eſse nutrire cryſtallinum. Verum aberrat á vero hæc opinio, & in Inſtitut. *loco allegato*, monſtratum, vitreum humorem æquè comparatum, & neceſſarium eſſe ad recipiendas ſpecies viſibiles, ac cryſtallinum. Neque enim in cryſtallino, vt in ſpeculo, ſpecies viſibiles ſiſtuntur, & in eo viſio terminatur, ſed per eum tranſeunt, & in humore vitreo recipiuntur. Itaque ſi á naturali ſua conſtitutione ille deflectat, ad ſpecies viſibiles recipiendas ſit ineptus.

Id quod ſit primò, ſi fiat obſcurior, & tale quid patiatur, quale cryſtallinus in glaucomate. Id quod accidit, ſi impuro alimento nutriatur.

Sed vtrum hoc vitium ſit in cryſtallino, an verò in vitreo, non facile dignoſci poteſt. Neque etiam facilè hoc malum curari poteſt, cùm loco adhuc profundiore, quam cryſtallinus, hic humor ſitus ſit.

Situm etiam aliquando mutat vitreus. Secundum naturam poſt cryſtallinum ſitus eſt: ſi verò accidat, vt pars eius ſua ſede mota ante cryſtallinum feratur, eiq; præponatur, non quidem cæcitatem (niſi forſan tanta eius pars eò ſit detruſa, vt penitus cryſtallinum obtegat, & ità tota ferè oculi ſtructura turbetur) ſed viſus aliqua hallucinatio accidit. Denſior enim eſt humore aqueo.

Cauſſa huius mali eſt ictus, vel contuſio oculi, vel punctura, & acus in ſuffuſione curanda nimis profundè adacta.

Cognoſcitur verò, quod ſub pupilla albuminis inſtar ipſe humor apparet, viſuſque aliqua hallucinatio deprehenditur.

Curabile verò vix eſt hoc malum; niſi humor ſua ſponte in naturalem ſuam ſedem redeat.

CAPVT XXXVII.

De Neruorum opticorum vitijs.

Optici neruorum vitia.

Neruorum opticorum is vſus eſt, vt ſpiritum animalem ad oculos ferant. Sunt verò aliqua vitia, ob quæ hunc vſum præſtare nequeunt. Obſtructio nimirum, compreſſio, ſeù coarctatio, contorſio, & conuulſio, vulneratio, ruptura.

Anguſtia.

Primò ſiue intus humores pituitoſi in neruos illabantur, eoſq; obſtruant, ſiue extra ijdem, vel etiam ſanguis ex vaſe læſo effuſus origini neruorum opticorum incumbat, atque anguſtiam in ijs efficiat, viſio aboletur, quod vitium vulgò gutta ſerena, Germanis *der ſchwartze Staar* nominatur, quod pupilla quidem clara, ſed tamen quaſi nigricans apparet.

Tranſ-

Tranſmittuntur enim pituitoſa, & aquoſa cerebri excrementa ad baſim cerebri, vbi nerui optici originem habent, & ad infundibulum, & propè neruos in nares defluunt. Et quidem materia hæc interdum ſolum neruos opticos occupat, atq; tùm ſola viſio, reliquis ſenſibus integris, læditur; interdum ſimul principium neruorum, vnde etiam alij ſenſus læduntur. Nonnunquam etiam ex apoſtematibus eo loci ortis malum hoc originem ducit, & poſt cerebri inflammationem, & phrenitidem in febrib. malignis, & peſtilentialibus prouenit. Nonnunquam ſubitò ex humoribus in cerebro agitatis oritur. Sic memini hic ante biennium ſtudioſum, cùm ipſi à quodam medicamentum purgans fortius exhibitum fuiſſet, ſubitò obcœcatum fuiſſe, procùldubio humoribus in cerebro agitatis, & in principium neruorum opticorum effuſis. Interdum fœminis hoc malum accidit ob menſes ſuppreſſos; & nonnunquam quidem recedit menſibus fluere iterum incipientibus, nonnunquã toto vitæ tempore perſiſtit.

Fœmina grauida ob cæcata.

Et in ſpecie obſeruatum, fœminas quaſdam, cùm in vtero concepiſſent, obcœcatas ex neruorum opticorum anguſtia fuiſſe, malùmque hoc ad menſes quatuor, quinque, vel ſex duraſſe; nonnullis etiam vſque ad tempus partus.

Signa.

Cognoſcitur hoc malum, quod oculi planè clari apparent, nihilque vitij in ijs animaduertitur, niſi quod pupilla nigrior, & amplior apparet. Et ſi à vitioſis humoribus à cerebro eò delatis malum originem habeat: excrementorum in cerebro redundantium ſigna adſunt. Si à ſanguine in eum locum effuſo id fiat, vulnus, ictus, caſus præceſſit.

Prognoſtica.

Malum curatu difficile eſt, neque humores ſemel neruos illos obſidentes, & occupantes facilè diſcutiuntur, vel loco dimouentur.

Eſt tamen aliqua curationis ſpes reliqua, ſi viſio non ſit planè abolita, & aliquid adhuc agnoſcat æger. Si verò viſus ita ablatus ſit, vt lumen amplius non videat æger, neque an dies, vel nox ſit, diſcernere poſſit, malum incurabile eſt.

In grauidis quibuſdam menſe quarto, quinto, ſexto, vel poſt puerperium malum hoc ſponte ceſſare, modò dictum.

Curatio.

Curatur autem hoc malum, vbi adhuc ſpes aliqua curationis ſupereſt, & corpore toto, & capite euacuato, ſicut ſupra *part. 1. de Intemperie capitis cum pituita* dictum. Et ferè talis curatio inſtituenda, qualis in ſuffuſione. Poſſunt etiam veſicatoria ceruici imponi, vel ſetaceum, quod efficacius eſt, ceruici applicari. Hinc, vt humores pituitoſi diſcutiantur, lotiones capitis adhibeantur.

Vt ℞. *Stœchad. Arabic. betonic. euphrag. an.* M. ij. *ſarſaparillæ* ℥. ij.

Coquantur in lixiuio pro lotione capitis.

Vel ℞. *Saponis Veneti* ℔. j. *rad. Ireos* ℥. ij. *ſtyrac. liquid. ladani an.* ℥. j. *olei caryophyll.* ʒ. ß. *moſchi, ambræ an.* gr. iij.

Miſceantur in mortario, affuſa aqua roſarum pauca & manibus oleo de been imbutis F. globuli.

In eundem finem exhibeatur hic potus.

℞. *Ligni Guaiaci* ℔. j. *ſarſaparill.* ʒ. iij. *rad. dictamni albi* ℥. j.

Coquantur in aquæ ℔. xij. ad tertiæ partis conſumptionem. Manè, & veſperi exhibeantur ℥. vj.

Reliquis adde *euphraſ.* M. ij. *granor. iuniperi, cinnamomi, fœniculi an.* ℥. j. Affunde *aqu.* ℔. xij. *vini Rhenani* ℔ iij.

Coquantur ad tertiæ partis conſumptionem.

Vel: ℞. *Sem. fœniculi* ʒ. iij. *ſileris montani piper. zinziber. cinnamomi, pulegij, hyſſopi, anethi, granorum iuniperi, flor. roriſmarini, ſaxifrag. an* ʒ. ij. *chamædr. rad. chelidon. cinnamomi, apij, aniſi, petroſelini an.* ʒ. j. Cũ ſ. q. mellis F. Electuariũ.

Nonnunquam quoque accidit, vt in magnis conuulſionibus, vt epilepſia, nerui optici contorqueantur, & inflectantur, ita vt ſpiritibus animalibus tranſitus denegetur, quod poſt fortiorem ſternutationem accidiſſe à Guil. Fabritio, *cent. 1. obſeru. 81.* notatum, & cæcitas inde inducatur, quæ niſi intra paucos dies deſinat, & ſponte viſio redeat, immedicabile malum eſt.

Contorſio neruorum opticorũ.

Si ex vulnere, vel quacunque inſigni læſione ad neruum opticum vſque pertingente cæcitas introducta ſit, immedicabilis illa eſt.

Vulnera nerui optici.

CAPVT XXXVIII.

De Spirituum Opticorum vitijs.

Spirituum opticorum vitia.

ATque hi ſunt morbi, & vitia, quæ ſingulæ partes oculorum incurrere poſſunt. Verùm cùm ad viſionem perficiendam partes hactenus enumeratæ non ſufficiant, niſi ſpiritu animali perfundantur, atque ab illo vltimam quaſi perfectionem accipiant, & denegatis ſpiritibus viſio aboleatur, etſi reliquæ partes in oculo omnes ſaluæ ſint, vt ex anguſtia neruorum opticorum, de qua præcedente capite dictum, patet: neceſſarium eſt ad viſionem abſoluendam, vt ſpiritus animalis oculos irradiet, & rectè ſe habeat, quod niſi fit, etiam viſio læditur.

Spirituum opticorum naturalis cõſtitutio.

Cùm autem ſpiritus optici lucidi eſſe, rectà in oculos influere, & iuſta quidem quantitate debeant; vitium patiuntur, ſi impuri ſint, non rectà in oculos ferantur, nec ſufficienter, & iuſta copia oculos irradient.

Spirituum opticorum craſſities.

Spiritus ipſi quidem per ſe non craſſeſcunt, verum ſi vapores craſſi, & turbidi ipſis commiſceantur inde viſio fit obſcura, vel ægri ea ſe videre exiſtimant, quæ revera non ſunt, vt muſcas, culices, floccos, & filamenta, telas araneatum, vel alia corpora minuta; qui affectus à nonnullis nubecula appellatur, eò, quod tali vitio affecti plerumque ſe nubeculam quoq; videre arbitrantur: aut res ſimplices geminas eſſe putant, vt ebrijs ſæpe accidit, vel rectas curuas, ſicut accidit mihi, cuius mentionem facit Foreſtus *lib. 11. obſeru. 29.*

Spirituum etiam nimia agitatio, quæ fit, vel ob vapores commixtos ſpiritus turbantes, vel ob corporis agitationem, viſionem turbat. Motus item corporis, & capitis eodem modo diù continuatus facit, vt ſpiritus eadem ratione ſecuti, agitatique, eadem etiam forma in oculum influant; de qua re in vertigine dictum.

Nonnulli tamen affectionem, quæ à ſpirituum opticorum agitatione prouenit, à vertigine diſtinguunt, & falſam viſionem cùm rerum circumgyratione nominant, qua qui afficiuntur, res, quas intuentur, etſi firmæ & ſtabiles ſint, circùmagi, & in gyrum circumrotari, vel aliter inclinate, & ſubuerti exiſtimant, ita vt licet falſam eſſe hanc imaginationem cognoſcant, tamen cùm ex illa rerum circumuerſione viſus firmam, qua corpus ſubſiſtere poſſit, ſedem non amplius cernat, idem quoque titubat, & vacillat. Nonnunquam quoque pauimentum, cui inſiſtunt, ipſis inuerti videtur. Hinc niſi ſuſtineantur, ſubitò integris ſenſibus in terram cadunt, priùs ter quatèrve pedibus, quibus ſe ſuſtinere cupiunt, terram pulſantes. Et quamuis hæc affectio cùm vertigine propriè dicta magnam conuenientiam, & ſimilitudinem habeat, rèſque non minus in ea, quàm vera vertigine, circumgyrari videantur, ac propterea etiam *illinos*, & vertigo à pleriſque vocetur: diſtat tamen à vera vertigine, quod in hac vt plurimum cerebrum cùm oculis, ſeu potius ſpiritus in illis exiſtentes afficiantur, ſenſuúmque interiorum operationes aliquo vſque imminuantur, in falſã autem viſione, quæ hic deſcribitur ſoli oculi afficiantur, cerebro eiúſque ſpiritibus nihil patientibus. Vnde fit, vt ſi in hoc affectu claudantur oculi, malum protinus ceſſet, rèſque non amplius cir-

cum-

circumrotari appareat. At in vertigine cerebri vitio nata, licèt arctiſſimè etiam palpebræ occludantur, nihilòminus tamen omnia adhuc, ac ſi circumuerterentur, ſenſui communi offeruntur. Præterea in falſa viſione res adhuc oculis repræſentantur, niſi quod circumgyrari videantur: at in vertigine vera acies oculorum etiam ferè hebeſcit, & quædam viſus obtenebratio ſeu ſcotomia accedit, cùm aurium tinnitu, & graui auditu, nonnunquam, & capitis dolore, ità vt res non diſtinctæ, ſed quaſi per nebulam vario colore tinctam oculis appareant.

Opticorum ſpirituum defectus.

Si ſpiritus etiam in oculo deficiant, vel minus copiosè influant, viſio, vel aboletur, vel imminuitur. Spiritus autem in oculo deficiunt, vel quia à cerebro non tranſmittuntur; vel quia ob neruorum opticorum anguſtiam influere non poſſunt.

An ſpirituum opticorum vitia perſpicillorum vſu corrigi poſſint.

An verò ob ſpirituum vitium, craſſitiem putà, & obſcuritatem, viſio lædatur; an verò ob humoris cryſtallini, vel vitrei morbos, non ita facilè eſt agnoſcere. Mercurialis quidem pollicetur, ſe ſignum à nemine animaduerſum propoſiturum, quod ſumatur à perſpicillis, ſtatuitque ſi viſus læſio corrigatur perſpicillorum ope, vitium eſſe à ſpiritibus: Vitium verò, quod ſit in humore cryſtallino, vitreo, albugineo, vel tunicis, beneficio perſpicillorum corrigi non poſſe. Verum contrarium potius verum eſt, & qui cauſſas nouit, ob quas perſpicilla viſus læſionem corrigere poſſunt, ille facilè credet, ſpirituum vitium nullo modo corrigi poſſe perſpicillorum vſu; contra vitium humorum, & tunicarum aliqua ex parte perſpicillorum vſu corrigi poſſe. Malo itaque hic aſſentiri Platero ſtatuenti, viſus læſiones, quæ vulgo in ſpirituum vitia referuntur, potius in ſitum cryſtallyni vitioſum, vel alia humorum vitia referendas eſſe. Talia enim vitia, vt in Inſtitut. *lib. 2. part. 3. ſect. 2. cap. 3.* dictum, ſæpè iuuenibus accidunt, in quibus nullum ſpirituum vitium, vel defectus animaduertitur, & perſpicillorum ope talia vitia corrigi poſſunt, quod non fieret, ſi à ſpirituum vitio hoc accideret. Quomodo enim perſpicilla vllum ſpirituum vitium emendare poſſent: Etenim cum cornea tunica, vt & omnes humores, ob admiſſionem, & refractionem ſpirituum viſibilium facti ſint, ſi ſitu, vel alio vitio peccent, refractio illa debito modo non fiet; quod perſpicillorum ope corrigi poteſt, Sic etiam alias ſanos perſpicillorum vſu res longè diſſitas, & minimas videre animaduertimus; quod fit ſaltem ob peculiares ſpecierum viſibilium refractiones, nullo verò modo ob ſpiritus, quos perſpicilla, nec clariores, nec copioſiores reddere poſſunt.

Spiritus opticos confortantia.

Vitium autem ſpirituum corrigitur per medicamenta ὀφθαλμικά, quæ ὀξυδερκικά nominantur, de quibus proinde agere huius loci eſt. Sunt autem illa; *Fœniculum, Euphragia, ruta, rad. Valerian.* (de qua Tabernæmontanus videatur) *verbena, Roriſmarinus, Saluia, Maiorana, Betonica, radic. Helenij, Calendula, Chelidon. Maius, & aromata* pleraque, Quæ quia cerebrum confortant, etiam ſimul faciunt, vt ſpiritus animales puri, & copioſi generentur, præcipue nux moſchata, calamus aromaticus, myrobalani chebulæ, quibus componuntur varia medicamenta. Commendatur Electuarium Humaim deſcript. Meſue *in 1. cap. de ægrit. oculor.*

Electuar. Humaim.

℞. *Euphragia* ℥.ij. *ſem. fœniculi* ʒ.v. *macis, cubebar. cinnamomi, piperis longi, caryophyll. an.* ʒ.j. Pulueriſentur, & cribrentur.

Poſtea ℞. *Mellis deſpumati* ℔.j. *ſucci depurati fœniculi,* ℥.j. *rutæ, chelidoniæ an.* ℥.ß. Coq. ſucci cum melle ad mellis fluidioris conſiſtentiam, & adde ſpecies. Fiat Electuarium, cuius doſis ſunt ʒ.ij.

Habentur etiam medicamenta talia apud Valeſcũ de Taranta, *lib. 3. cap. 30.* Electuaria duo viſum confortantia deſcripſit Langius, *Epiſt. lib. 3.* Et occurrunt paſſim alia, & proponentur etiam aliqua infra. *cap. 44.* Vnum, atque alterum ſaltem hic addemus.

Species Occonis.

Species Occonis ℞. *Spec. diapler. ſem. fœnic. an.* ℥.ß. *macis, cubebar. cinnamomi, piperis long. caryophyll. an.* ℈.ij. *pulu. fol. euphrag. ſaluiæ, rutæ, verben. an.* ʒ.ij. *&* ℈.ij. Miſce.

Vel ℞. *Pulu. nucis moſch. ligni aloes, ſem. ſiler. mont. maſtic. euphraſ. ſem. aniſi, fœniculi, carui præpar. an.* ʒ.j. ß. *ſacchari albi* ℥.j. ß. M. pro Tragea, de qua mane, & veſperi, quantum duo cuſpides cultri capiunt, ſumatur.

Vel hora decubitus ſumatur de ſequenti Electuario quantitas nucis moſcatæ.

℞. *Conſeru. flor. euphrag.* ℥.j. *roſar.* ʒ.vj. *ſaluiæ, anthos an.* ℥.ß. *ſuccini albi præpar.* ʒ.j. *ſpec. diarrhod.* ʒ.j. ß. *Margar. præp.* ʒ.ß. *eſſentiæ ſalu.* ʒ.j. *C. Syr. de betonic.* F. Electuarium.

Læſio viſus ex ſpirituum nimia agitatione cognoſcitur ex vertigine coniuncta. Si ſpiritus deficiant ob cerebri vitium, etiam alij ſenſus afficiuntur. Si ob neruorum opticorum anguſtiam, oculi partes reliquæ ſanæ ſunt, nihilq; vitij etiam in cerebro animaduertitur.

CAPVT XXXIX.

De Muſculorum oculos mouentium vitijs.

VT homo non ſolùm, quæ rectà oculis opponuntur, ſed & quæ ad latera, & ſupra, & infra ſunt, ſine capitis motione videre poſſit, dati ſunt oculis muſculi, quorum genera deſcripta videantur apud Coiterum in tabulis. Bauhinum, Iul. Caſſer. Placentinum, Hieron. Fabricium ab Aquapend. & alios Anatomicos.

Horum vitia ſunt Paralyſis, & conuulſio, in quibus affectibus, & motus oculorum, & ſitus vitiari, & ex ſitu oculorum vitiato ipſa viſio lædi poteſt. Etenim ſi omnes muſculi reſoluantur, præſertim verò is, qui optico neruo adhæret, oculus extra tendit, & prominentior fit. Contra verò ſi is muſculus conuellatur, intrò oculum trahit. Si verò illi, quæ ad exteriorem angulum mouent, reſoluantur, oculi ab oppoſitis ſanis muſculis verſus anteriorem angulum trahuntur. Sed ſi conuellantur muſculi ad ſuum angulum, oculum ſecum trahunt, & conuertunt. Si reſoluantur muſculi ſuperiores, oculus verſus inferiora inclinatur; ſi verò inferiores, verſus ſuperiora.

Neruorum opticorum.

Cauſſæ ſunt eædem, quæ ſupra in conuulſione, & Paralyſi ſunt explicatæ.

Cognoſcitur hoc malum viſu, & ſtrabiſmus inde oritur, de quo ſuo loco dicetur.

Paralyſis curatur medicamentis caput euacuantib. & humorem pituitoſum abſumentibus, de quibus ſupra dictum. Nonnulli ſanguinem turturis inſtillatum, vt peculiari proprietate efficacem, commendant. Si à conuulſione, relaxantia, & humectantia exhibeantur, ex decocto ſeminis lini, maluæ, & althææ, de quibus etiam ſupra de conuulſione dictum.

CAPVT XL.

De oculi defectu.

Muſculi cur oculis dati.

ATque hi ſunt morbi, qui ſingulas oculi partes infeſtare ſolent. Sunt præterea quidam morbi, qui toti oculo accidunt, de quibus iam dicendum.

Et primò quidem monſtroſæ oculi conſtitutiones occurrunt, & nonnullos vno, nonnullos tribus, vel quatuor oculis natos fuiſſe obſeruatum eſt, vt eius rei

historias

hiſtorias Schenckius, *lib.1. obſeru.278.* collegit, quas tamen neque ars, neque natura corrigere, vel tegere poteſt.

Deinde interdum oculus vnus deeſſe ſolet, id quod fit per magnas inflammationes, ob quas oculus rumpitur, vel in pus mutatur, poſt ictus, vulnera. Quod vbi accidit, nulla equidem oculi amiſſi reparandi ſpes eſt. Vt verò deformitas illa regatur, alij linteolo ſerico locum tegere ſolent: alij in oculi deficientis locum alium fictitium aureum, argenteùmue pinctum reponi curant, qui natiuum oculum referat. Ita Ioan. Thomas Minadous *de externis affect. lib.3. c.14.* refert, ſe Byzantij vidiſſe fœminam, quæ vno oculo deficiente fictitium ex argento tectorio opere adeò expolitum, & pictum inſertum habebat, vt verum magnitudine, luciditate, colore æquaret. Modum etiam Paræus, *lib.22. Chirurg. cap.1.* habet, quo oculus fictitius formari poſſit.

CAPVT XLI.

De oculi Atrophia.

uli atro-

ALiquando verò ſolùm imminuitur oculus, & minor, quàm naturalis conſtitutio, & ad corpus reliquum proportio requirit, redditur, cum ſcilicet omnes oculi partes imminuuntur, & contabeſcunt. Vnde non ſolum deformitas ob partium inconcinnitatē, & proportionē læſam oritur, ſed & viſio læditur.

Cauſſa.

Quæ autem aliis atrophiæ cauſſæ eſſe ſolent, eæ & in oculo locum habent, ſi partes corporis ſuperiores, & præcipuè oculum occupent, vt nimia euacuatio, & exſiccatio, puta fletus continuus, humorum acrium in lippitudine diuturnus fluxus, vigiliæ diuturnæ, febris hectica, obſtructio vaſorum oculis alimentum aduehentium.

Signa Diagnoſtica.

Ipſum malum per ſe facilè cognoſcitur: quæ verò eius cauſſæ fuerint, relatio ægri patefaciet.

Prognoſtica.

Malum curatu difficile eſt. Neque enim ſiccitas in vlla corporis parte facilè curatur; & niſi maturè ei ſuccuratur, cauſſa cæcitatis eſſe ſolet.

Curatio.

Curatur medicamentis humectantibus, lacte muliebri imprimis impoſito, vel fomentetur oculus hoc decocto:

℞. Rad. althea, malua an. ℥.i. *ſem. fœnigraci, althea, malua an.* ℥. ß. Coqu. In aqua, & oculus decocto foueatur, vel ex ijs deſtilletur aqua, quæ oculo ſæpè inſtilletur.

CAPVT XLII.

De oculi procidentia.

uli procidentia.

ALiquando etiam accidit, vt oculi de naturali ſua ſede, & orbita præter modum emineant, quod vitium oculi prominentia dicitur; vel etiam excidant, & ita propendeant, vt palpebris amplius tegi nequeant, quod malum Græcis ἐκπίεσμα & ἐκπιεσμός, Latinis oculi procidentia, exitus, prolapſus, & expreſſio nominatur.

Cauſſa.

Cauſſæ ad tria genera referri poſſunt. Ad primum pertinent omnia, quæ vi quaſi oculum ex orbita ſua extrudunt, vt vehemens inflatio, & vocis intenſio, vehemènſque ſpiritus ſuppreſſio; id quod accidit in clamore nimio, tubarum inflatione, ſtrangulatione, & ſuffocatione, quocunque modo ea fiat, vomitu, tuſſi, partu laborioſo, cum maximo conatu fœces detruduntur. Spiritus enim retentus cum ſanguine, & vaporibus verſus cerebrum tendit, illud inflat, vnde etiam oculi, & vicinæ partes quaſi intumeſcunt, & loco ſuo pelluntur. Quo pertinet caſus ab alto, quo cerebrum valde concutitur.

Secunda cauſſa eſt reſolutio muſculorum, & neruorum in oculo, quæ fit ob humores pituitoſos, & aquoſos à cerebro ad oculum confertim affluentes.

Tertia cauſſa eſt vulnus adnatæ tunicæ, quæ oculum orbitæ annectit, & propterea etiam coniunctiua dicitur, vel muſculorum oculi.

Quibus, & quartum cauſſæ genus addi poteſt, tumor oculum ex orbita quaſi extrudens, cuius rei hiſtoriam habet Trincauellius, *lib.4. de ratione curandi particul. corpor. human. affect. cap 6.* de quodam Veneto, cui dexter oculus adeò prominebat, vt vniuerſam ferè faciem deformaret, quod contigerat à ſcirrhoſo tumore, qui erat in interna parte, qua membrana adnata oculum oſſibus adnectit.

Signa Diagnoſtica.

Malum ipſum per ſe intuentibus patet. Quænam verò ſit cauſſa, ex ijs, quæ præceſſerunt, patet. Et quidem ſi reſolutio adſit, ac viſio ſit integra, muſculi ſolū erunt reſoluti; ſi verò etiam amittatur viſio, neruus opticus.

Curatio.

Vniuerſalia primò, ſi opus fit, præmittenda, & vel vena aperienda, vel purgandum corpus. Oculus verò ipſe, quantum fieri poteſt, in locum ſuum reponendus, & conuenienti ligatura in eo detinendus. Poſtea cucurbitulæ ceruici, ipſis verò oculis repellentia, & roborantia adhibeantur, ex decocto roſarum, balauſtiorum, myrti, nucum cupreſſi, acaciæ, hypociſtide; vel ſuccus pſyllij, polygoni, plantaginis imponendus.

Chriſtophorus à Vega, *lib.3. cap.12.* quendam, cui ex caſu ab alto oculi extra palpebras exciderant, ita curauit. Primò oculos, quantum potuit, ſenſim reduxit, & iiſdem linteolum duplicatum madefactum decocto roſarum, & balauſtiorum, & inſperſa acacia, impoſuit, & ſtatim ſanguinem ex cubiti dextri externa vena miſit, decentique victu adhibito ægrum reſtituit.

Si inflammatio oculo procidenti accidat, integrum ouum cum vino, & roſaceo lana, vel hapſo ſiui exceptum oculis imponendum. Si procidentia ſit à reſolutione muſculorum, & neruorum oculi, apophlegmatiſmi vſurpandi, humores pituitoſos euacuantes, odoramenta item eoſdem abſumentia, & oculos roborantia. Extra Cataplaſma vſurpandum eſt, e farina fabarum, roſis, thure, ſpica, cum albumine oui. Et quia humores reſolutionis cauſſa ſæpè à partibus vicinis affluunt, fronti etiam aſtringentia imponenda.

Vt ℞. *Florum roſar. rubrar. balauſtior. myrtillor. acacia, rad. biſtorta an.* ʒ.ij. *boli armeni* ℥. ß. *cortic. thuris, croci an.* ʒ.ß. *aceti roſacei* ℥.j. *olei roſacei q. ſ.* F. Cataplaſma.

Si cum humiditate flatus adſint, aliqua calida, quæ ſimul adſtringunt, admiſcenda, vt ſpica, radix cyperi, caryophylli, maſtix, &c.

Vt ℞. *Fol. cupreſſ.* ℥. ß. *flol. chamamel.* ʒ.ij. *thuris. maſtic. an.* ʒ.j.

Fiat ſacculus in aqua roſarum madefactus, qui oculo imponatur. Vide Aetium. *tetrab.3. ſerm.2. cap.55.* Valeſc.de Taranta, *lib 2.cap.23.*

Si verò oculus ita prolapſus ſit, vt nulla de eius repoſitione ſpes ſuperſit, vt deformitas illa, quæ ex oculi in faciem propendente oritur, tollatur, totus oculus exſcindi poteſt. Ideòque corpore euacuato, ægro rectè collocato, inſtrumento idoneo, quale quidem apud G. Fabric. *Cent.1. obſeru.1.* depingitur, vel alio conueniente, quod ſe orbitæ oculi accommodet, oculus exſcindendus.

ſcindendus, nè tamen palpebra lædatur, & noua deformitas inde fiat, cauendum. poſtea vulnus vt alia oculorum vulnera, curandum.

CAPVT XLIII.

De Strabiſmo.

Strabiſmus. AD ſitum oculi vitioſum pertinet etiam Strabiſmus cùm pupilla rebus videndis non rectà ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio oculi apparet, ſed ab eo declinat, ità vt in vna oculi parte plus albi appareat, quàm in alia, & amborum vnus aſpectus eſſe nequeat. Quo morbo qui laborant, cùm res rectà intueri volunt, vt pupilla rebus rectà opponatur, oculos intorquent, toruumque aſpectum exhibent.

Cauſſa.

Huius mali cauſſa à pleriſque in vitioſam muſculorum oculos mouentium diſpoſitionem refertur. Et verum eſt, interdum conuulſis, & contractis, aut reſolutis muſculis oculum ad vnum latus mouentibus hoc malum excitari. Sic, & ſani, ac quorum oculi naturalem conſtitutionem habent, ſtudiosè muſculos contrahendo, ſtrabiſmum quandòque imitantur. Conuulſio hæc accidere poteſt in Epilepſia, in febribus malignis. Nonnullis verò à primo ortu accidit, contractis nonnihil, & in eo ſitu manentibus oculis. Quod fit, ſi mater vterum gerens moribundos, vel animalia mactata oculos conuertentia aſpiciat, vel terum fulgentium, vtpote gladiorum, ignis, vel fulguris intuitu obſtupeſcat: ſicut, & ex conſuetudine idem accidere poteſt; dùm nimirum muſculi oculos mouentes ad vnum latus, vel ſurſum, vel deorſum continuò mouentur, vnde illi ſitui aſſueſcunt, & in eo poſtea permanent. Sicut infantibus in cunis interdum accidit, dum ſurſum verſus lucem, vel lucernam ardentem continuò oculos mouent, & quaſi fixos habent. Ità memini puellam in Patria, quæ etſi à primo ortu nihil vitij in oculis habebat, cum tamèn nouercam metueret, & poſt fornacem ferè ſemper ſedens, limis oculis nouercæ aduentum obſeruaret, ſtrabiſmum contraxiſſe. Et quod ex conuulſione accidit, idem ex paralyſi muſculorum oculos mouentium fieri poteſt. Sic interdum poſt Apoplexiam, aut ex affluxu humorum pituitoſorum ad oculos hoc malum contrahitur.

Verùm præter hanc cauſſam, quæ ex ſitu muſculorum eſt, alia adhuc ſtrabiſmi cauſſa eſſe poteſt. Situs nimirum humoris cryſtallini vitioſus; cùm is pupillæ non rectè opponitur, ſed ad latus alterutrum, vel ſurſum, aut deorſum declinat, ità vt qui hoc modo cryſtallinum ſitum habent, ſi rem rectà intueri volunt, oculum ad latus contorquere neceſſe habeant.

Differentia.

Sunt autem quatuor Strabiſmi differentiæ. Aliquando enim verſus nares, aliquando verſus tempora, aliquando deorſum pupilla declinat, & oculus contorquetur.

Signa Diagnoſtica.

Strabiſmus facile per ſe patet intuentibus, neque ſignis, quibus cognoſcatur, opus habet. A qua cauſſa verò pendeat, cognoſcere non ita facilè eſt. Si aliquis morbus præceſſit, aut cauſſa adſit, quæ reſolutionis, & contractionis muſculorum indicium exhibeat, muſculis affectis ſtrabiſmum fieri argumento eſt. Si verò à primo ortu cauſſam habeat ſtrabiſmus, pupillæ ſitus diligenter attendendus. Nam ſi à vitioſo ſitu cryſtallini fit, pupilla non erit ad latera contracta, vt in ſtrabiſmo ex conuulſione. An verò ex mala aſſuetudine, vel defixo oculorum obtutu cõtractus ſit Strabiſmus, parentes, vel qui infantibus inſeruierunt, docebunt.

Prognoſtica.

Strabiſmus à primo ortu, & mala conformatione non curatur; nec qui a mala aſſuetudine, vel etiam conuulſione, aut paralyſi, ſi ſit inueteratus, vnquam curatur. Recẽs verò malum interdũ curationem ſuſcipit.

Curatio.

In infantibus hoc malum curatur, ſi larua aliqua, vel cappa faciei obducatur, ac foramen oculis oppoſitum ita diſponatur, vt infans in partem oppoſitam ei, quo, & pupilla, & oculi præter naturam vergunt, oculos dirigere cogatur. Quod vt commodius fiat, ex lamina ferrea, vel argentea canales inſtar infundibuli formentur, & foraminibus illis in larua, vel cappa aſſuantur, vt per eam aſpectus dirigatur. Vel lucerna in partem oppoſitam, quò oculi præter naturam declinant, ponatur, vt infans fixo obtutu eam aſpiciens in contrarium oculos deflectat.

Si à ſpaſmo, vel paralyſi ſit ſtrabiſmus, curatur vt ſpaſmus, vel paralyſis, de quibus ſupra.

CAPVT XLIV.

De Cæcitate, & viſus debilitate.

ATque ita hactenus omnes morbos, qui tùm ſingulas oculi partes, tùm ipſum oculum totum infeſtare poſſunt, explicauimus. Reſtat, vt de ſymptomatibus, quæ circa viſionem, & oculo accidunt, dicamus. Inter quæ cum primo loco ſit læſa actio, primò de viſione læſa dicendum.

Læditur autem viſus tripliciter, vel quia planè aufertur; vel quia imminuitur; vel quia deprauatur. Cæcitas.

De abolita, & imminuta viſione hoc capite, dicemus. Cùm planè aufertur viſus, cæcitas nominatur, Græcis τυφλότης: à quacunque etiam cauſſa inducatur.

Imminuitur verò viſio plurimis modis. Primò cùm res in quacunque etiam diſtantia non clarè videntur, quod vitium ſi citrà manifeſtam oculi affectionem accidat, Græcis ἀμβλυωπία, & ἀμαύρωσις nominatur; ità vt etiam ἀμβλυωπία, vt mox dicetur, per ἀμαύρωσιν definiatur. Aut ſi quæ eſt interea differentia, mala ſunt gradibus ſolùm diſtincta. Nam ſi manifeſtum aliquod in oculo vitium appareat, vt accidit in ſuffuſione, albugine, craſſitie corneæ, & ſimilibus affectibus, peculiare nomen à cauſſa, læſio illa viſus accipit, vt ex ſuperioribus patet. Viſus hebetudo.

Quanquàm ſæpe, & iſta vitia generalibus nominibus exprimantur. Ità vbi ſenes humoribus, & tunicis nonnihil exſiccatis obſcurè vident, caligo oculorum appellatur. Idem vitium ſi iuuenibus accidat, hebetudo oculorum, & obſcuritas viſus nominatur.

Ἀμβλυωπία ergo (quæ, & Hippocrati, *in Prognoſticis* ἀμβλυωγμός eſt; ſicut & quibus per morbos viſus hebeteſcit eidem ἀμβλυώσσειν & ἀμβλυώττειν dicuntur) vt à Paulo, *lib. 3. c. 22.* definitur, ἀμαύρωσις τῆς ὄψεως ἀπὸ τινὸς ἀδήλου αἰτίας γινομένη, eſt viſus obſcuritas ſine manifeſta cauſſa oborta, ſeù hebetudo oculorum, & videndi debilitas, ſine manifeſto in oculis vitio quomodo, & Actuarius, lib. 2. περὶ διαγνώσ. παθ. definit. ἀμβλυωπία.

Eadem viſus obſcuritas, & ἀμαύρωσις nominatur. Ita enim Gal. 2. *Prorrhet.* definitur; ἀμυδρὰ τῶν ὀργάνων αἴσθησις ἄνευ χωρὶς τῆς μετὰ τῆς ἀχλύος φαντασίας hebeſcens, & languida inſtrumentorum ſenſatio abſque vlla turbationis viſione. Vbi ἀμαυρωτικῆς καὶ τῆς ἀχλυώδους ὄψεως, hoc eſt, obtuſæ, & caliginoſæ viſionis conſtituit diſcrimen. Nam, inquit, cum in vtriſque obtuſus ſit aſpectus, in caliginoſa tamen viſione ægris ipſis veluti cuiuſdam caliginis ſenſatio accedit, exterius verò cernentibus nullam humidi præter naturam conſiſtentiam hebeſcens oculus habere videtur. At in eo periit lucidus oculorum fulgor, qui in

acute

acutè cernentibus ineſt, ſuntque hebeſcentes oculi mortuorum ſimiles: ac per multis morientibus, & adhuc viuis eiuſmodi oculi apparent, velut etiam in extrema ſenectute. At non omnibus caliginoſi videntur, verùm ijs ſolis, quibus humor, qui circa pupillam eſt, & ſanitatis tempore tùm ſplendidus tum albus erat, conturbatus cernitur.

Ἀμαύρωσις. Interdum tamen pro viſione ablata *Ἀμαύρωσις* accipitur, & eſt perfectum videndi impedimentum citrà manifeſtum oculorum vitium, & pura apparente pupilla, vnde etiam, vt ſupra dictum, gutta ſerena (*der ſchwvartze Staar*) à nonnullis appellatur. Ità *ἀμαύρωσις* Iſagoges authori eſt, *ὅταν παντελῶς παραποδίζεσθαι τὸ ὁρᾶν χωρὶς φανερᾶς αἰτίας*, totius viſionis impedimentum abſq; vlla manifeſta cauſſa. Sic Paulo *libr. 3, c. 22. ἀμαύρωσίς ἐστιν, ὁ παντελὴς ὡς ἐπίπολυ τοῦ ὁρᾶν παραποδισμὸς χωρὶς φανεροῦ πάθους περὶ τὸν ὀφθαλμόν*: id eſt, plerumque perfectum cernendi impedimentum, citrà vllam manifeſtam oculi affectionem.

Secundò cùm res in debito ſpatio, & eo, quo aliàs ſani res videre ſolent, homo videre non poteſt, ſed vt eas videat, propius oculis admouere cogitur, niſi perſpicillorum vſu hoc vitium corrigat, vnde ſæpè accidit, vt amicos, & notos prætereuntes non agnoſcat. Vitium hoc nonnullis à primo ortu contrahitur. Imò ſunt ex illis, qui niſi res minores oculis planè admoueant, &, vt vulgò dicitur, naſo attingant, & conniuentibus, & clauſis nonnihil oculis videant, eas planè non agnoſcunt, quod vitium *μυωπία* nominatur. Contrarium nonnullis accidit, vt res nonnihil diſtantes rectius videant, quàm propinquas, & proinde cùm res minores exactè cognoſcere cupiunt, eas nonnihil ab oculis remouere coguntur, quod vitium ſenibus familiare eſt, & perſpicillorum idoneorum vſu quodammodo emendatur. Iiſdem plerùmque accidit, vt etſi de die ſic ſatis videant, ad lumen tamen accenſum res minores non ſatis agnoſcant; ideòque lumine copioſiore opus habent.

Nyctalopia. *Νυκταλωπία* autem, & *νυκτάλωψ* (quanquam poſterius vocabulum, & hominem ipſum ſic affectum ſignificat, quem Plinius *lib. 28. cap 11.* Luſciuſum nominat) Latinis nocturna cœcitudo, Celſo generaliori vocabulo imbecillitas oculorum, eiuſmodi affectio eſt, qua detenti interdiu quidem ſatis, occidente verò Sole obſcurius, noctu denique nihil cernunt. Hippocrati contra *Νυκτάλωπες in 2. prorrhet.* dicuntur, qui noctu cernunt melius, quàm interdiu, qua ſignificatione, & vocabulum in definitionibus medicis, quæ Galeno adſcribuntur, exponitur. In introduct. verò ſeù Medico vtroque ſenſu hæc vox accipitur. Sed recentiores Græci ea ſignificatione vocem vſurpant, qua diximus, quam in præſentia retinemus. Eſt igitur *νυκταλωπία* ſymptomata diminutæ facultatis videndi, qua affecti mediocribus ingruentibus tenebris, quæ oculorum ſanorum viſioni nullum impedimentum afferrent, parum, aut nihil cernunt, atque ita viſus ijs in nocte, vt Auicenna loquitur, hoc eſt in obſcuro euaneſcit.

Cauſſa.

Quia autem viſio perficitur oculo, qui pluribus partibus conſtat, & ſpirituum animalium beneficio, cauſſa læſæ viſionis, aut in cerebro, & ſpiritibus opticis, aut in neruo optico, aut in humoribus, aut in oculi tunica cornea & pupilla, aut in muſculis quærenda eſt.

Cœcitatis & viſus debilitatis cauſſæ. Et quidem cæcitas, & viſus debilitas ferè cauſarum magnitudine ſaltem differunt. Etenim ſi cauſſa ſit maior, cœcitas; ſi minor, viſus debilitas introducitur.

Si viſio cerebri vitio lædatur, plerùmque reliqui ſenſus ſimul afficiuntur; quia ſpiritus animales in cerebro generati commune omnium ſenſuum inſtrumentum ſunt, & in omnia ſenſuum organa diffunduntur. Si autem ſenſus reliqui integri ſint, viſione læſa, non totum cerebrum afficitur, ſed vel neruus opticus ſaltem, vel cerebrum ea parte, qua nerui optici prodeunt. Cerebrum autem afficitur vel intemperie ſimplici, aut cum materia, vnde ſpiritus exigui aut impuri gignuntur, vel debilitate ex nimia euacuatione, diuturno vel graui morbo, animi mœrore, vel denique anguſtia prohibente liberum tranſitum ſpirituum.

Si autem quæratur, quomodo ſpirituum vitio viſio lædatur, ex vulgata doctrina ſpiritus lucidus, tenuis, multus facit, vt exquiſite, & diſtinctè omnia cernantur, tàm propinqua, quam remota; Lucidus, tenuis, paucus, propinqua tantùm facilè agnoſcit, non perſpicit etiam res valde luminoſas, taleſque dicuntur *μύωπες* ſeù luſcioſi, qui tantùm conniuentibus oculis cernunt; atque hi iuuantur perſpicillis, vt vocant, minorantibus, quæ ſecundum illorum ſententiam radios illos viſiuos, tenues, paucos colligunt, arcoercent, nè in longiore diſtantia deficiant. Lucidus, craſſus, multus remotiora melius cernit, craſſitie ad intuitum remotiorum continente lumen, nè diſſipetur; ad propinquiora hebetante; cùm in ipſo progreſſu largiore, ſpiritus craſſus nonnihil ſubtilior, & purior reddatur, iuuare hi dicuntur perſpicillis, vt vocant ingroſſantibus, quibus res viſa maiori ſpecie offertur. Lucidus, craſſus, paucus, nec propinqua nec remota expeditè cernit. Atque ad hanc cauſſam referunt *νυκταλωπίαν*. Obſcurus ſpiritus viſioni incommodus eſt, & tanto magis, quò craſſior fuerit.

Quomodo viſio lædatur vitio ſpirituum opticorum

Verùm vulgata illa doctrina non ſine cauſſa in quibuſdam ſuſpecta eſt. Primò enim nititur falſa hypotheſi, viſionem fieri per emiſſionem radiorum. Spiritus equidem ad viſionem neceſſarij ſunt, ſed non eo modo, quem ipſi ſtatuunt. Deinde *μυωπίας* cauſſa, ponitur paucitas ſpirituum: Cùm tamen multi hoc ſymptoma in iuuentute patiantur, in quibus nullus ſpirituum defectus animaduertitur. Ideòque ſymptomatum horum, in viſu cauſſa potius ex humorum, & præcipuè cryſtallini, vitijs deducitur, vt poſtea dicetur, & vitijs his ſuccurri poteſt per perſpicilla, quibus tamen ſpirituum vitia emendari non poſſunt. Hinc potius probabile eſt, eam ſolùm viſus debilitatem à ſpirituum defectu, & impuritate fieri, cùm res minutæ & remotæ non videntur, atque etiam magnæ non ſatis diſtinctè percipiuntur. Atque tùm proculdubio in ſenſibus etiam alijs vitium aliquod percipitur: cùm cerebrum ſpiritus non ſolùm oculo, ſed, & alijs ſenſuum, & motus organis ſuppeditet; quod ſi abſit, proculdubio in humoris aquei, cryſtallini vel vitrei obſcuritate, & impuritate cauſſa viſus læſi, & debilis quærenda, vel etiam in neruo optico.

Neruorum opticorũ. Neruus autem opticus læditur interdum ex nimia refrigeratione, ſi quis ventorum frigidorum flatum fronte, & oculis minus tectis excipiat, frigore ad ea loca vſque, vbi nerui optici oculis inſeruntur, penetrante. Idem ex oxyrrhodinorum frigidorum valdè nimio vſu quandòque accidiſſe, & viſum abolitum fuiſſe obſeruatum eſt.

Sed, & alia neruorum opticorum vitia viſum lædunt, & quidem, vt ſuprà cap. 35. dictum, anguſtia, ruptura, vel contorſio, quæ pluribus de cauſſis accidere poſſunt, à percuſſione, caſu vel ictu, epilepticis conuulſionibus, immoderata, & violenta ſpiritus retentione, vt nonnunquam tubicinibus accidit, & fœminis in partu difficili, ex vehementi conatu nonnunquam; ſine cauſſa violenta, poſt morbos graues, peſtem, vehementes capitis dolores, & ſimiles cauſſas, & quod frequentiſſimum eſt, ex cerebri excrementis pituitoſis, ſeù extra neruos opticos comprimentibus, & irrigantibus, ſeù intus obſtruentibus. Neque enim video, quid obſtet, cur non etiam ex ipſo cerebro humores in neruos opticos tàm amplos infundi, eoſque

obſtruere poſſint. Memini ſtudioſum ex ſcabie in febrem incidere, cui aſthma & cœcitas accidebat, ita vt nullo vitio in oculo apparente per triduum nihil videret. Is medicamentis idoneis adhibitis, & vrina nigra reddita conualuit. Puer verò ex eadem cauſſa, ſcabie ſcilicet, in febrem, & cœcitatem incidit, qui, epilepſia accedente, mortuus eſt. Memini etiam quendam ex affectu hypochondriaco in cœcitatem incidiſſe. Referunt quoque nonnulli inter cauſſas læſæ viſionis ſiccitatem nerui optici, quæ poſt febres ardentes relinquatur. Sed cùm credibile non ſit, in cerebro, & loco cerebro vicino tantam ſiccitatem induci poſſe, probabilius eſt, humorem aliquem vitioſum ibi relinqui, qui neruos opticos ſeù obſtruat ſeù comprimat.

Humorum vitio. Humorum tandem, & corneæ tunicæ ac pupillæ vitio viſus ſępe aut debilitatur, aut imminuitur. Cùm enim iſtæ partes omnes ad ſpecierum ſenſibilium receptionem comparatæ ſint, ſi debito modo ſeſe non habeant, receptio illa impeditur, vnde viſus vel planè tollitur, vel impeditur pro magnitudine cauſſæ, de quibus omnibus capitibus præcedentibus & *lib. 2. Inſtit. part. 3. ſect. 1. cap. 3.* dictum.

Nyctalopia. Vt de Nyctalopia ſaltem aliquid in ſpecie addam, Aetius malum hoc oriri ſtatuit propter aliquam cerebri imbecillitatem, & maximè ob ſpiritus viſiui humorúmque, & tunicarum oculi craſſitudinem. Et credibile eſt, maxima ex parte ex ſpirituum & humorum vitio hoc malum accidere. Equidem ſpiritus craſſus non ſufficit ad illuſtrandum in crepuſculo oculum. Et humores, pręcipuè cryſtallinus, ſi obſcuriores fiant, maiore luce, vt illuſtrentur, opus habent, & proinde non niſi in clara luce perfectè vident; ea autem deficiente, vel obſcurius, vel nihil vident.

Sed poteſt & in pupilla Nyctalopiæ cauſſa eſſe, eius nimirum anguſtia; qua qui prediti ſint, copioſiore lumine ad benè videndum opus habent, & propterea de die, vbi lucis quantum ſatis per anguſtam etiam pupillam in oculum penetrare poteſt, ſatis vident; ſub noctem verò & tenebris iam ingruentibus, cùm lucis quantum ſatis ad videndum per anguſtam pupillam penetrare non poſſit, parum, aut nihil vident. Contra ſi pupilla ſit amplior, quam par eſt, lumen copioſius per eam admittitur, quæ viſioni obeſt. Ideòque luce obſcuriore melius vident, quàm in clariore, & propterea melius in crepuſculo, quàm in meridie. Documentum huius rei prębent noctuę, & catti, quæ animalia noctu quoque vident, atque ad ſplendorem luminis diurni pupillas coarctant, vt lumen copioſius repellant, & tenebras quaſi captent, noctu verò dilatant, vt imagines promptius recipere poſſint.

Signa Diagnoſtica

Cùm verò à tot cauſſis viſus debilitas, & cœcitas ortum habere poſſit, quibus ſignis eę diſcerni queant, videndum: quod factu difficillimum, & omnino certitudo adeò exacta hic nulla datur, niſi plurima inter ſe conſerantur, & vt Auicennas loquitur, *cognitio iſta exiſtimatiua eſt*, id eſt, coniecturalis. Etſi enim viſu diſcerni poſſit, an vitium ſit in cornea, tamen ſi in cornea vitium non ſit, an ſit in humore aqueo, cryſtallino, vel vitreo, aut neruo optico, diſtinguere non ita facile eſt.

Primò ergo oculus diligenter inſpiciendus & videndum, an in cornea aliquid vitij appareat, Si in hac nullum adſit vitium, conſiderandum, an in neruo optico cauſſa leſę viſionis hæreat.

Nerui optici affecti ſigna. In neruo autem optico vitium non eſſe, ex eo cognoſci poſſe putant, ſi fricando vnum oculum, & alterum comprimendo in pupilla eius, qui fricatur, dilatatio, & conſtrictio percipiatur. Cùm enim liberè tranſeunt ſpiritus, neruus opticus apertus erit. Verum ſignum hoc, quod certiſſimum vulgò habetur, pro certo non habet Platerus, cùm ſpiritus animales non flatus inſtar oculum diſtendant, neque oculum adimpleant, ſed retiformi neruo perſultant. Ideòque ea, quæ præceſſerunt, conſideranda. Si in neruo optico vitium ſit, cauſſæ eæ præceſſerunt, quas ſupra recenſuimus; Pręterea plerumque ſubitò inuadit viſus læſio, quę à neruo optico eſt, cùm ſi ab aliis cauſſis ſit, paulatim generetur. Deinde etiam videndum. *An homo oculi*, vt appellant, id eſt, imago illa, & idolum adſpicientis in pupilla ægri appareat. Si enim non appareat, videndum; An Cornea, vel tota, vel parte, qua pupillam obtegit, obſcura ſit. Si enim obſcura non ſit, vel in humore aqueo, vel in aranea, quæ obtegit cryſtallinum, vel in humore cryſtallino vitium eſt. In cryſtallino enim aranea obducto, quæ inſtar ſpeculi ſeſe habet, fit reflexio, & ſimulachrum tale ſecùdùm naturam apparere debet. Si cauſſa in humore aqueo ſit, & initium ſuffuſionis adſit, vapores aut παχυμερῆ σώματα, craſſa quædam corpuſcula per humorem aqueum diſperſa ſint, tanquam puſilli culices, vt ſupra dictum, & lanarum filamenta, vel aranearum telæ oculis obuerſantur. Vbi tamen cõſiderandum. An continuò tales imagines appareant; An per interualla quædam. Si enim aliquando tantùm appareant, fit hoc per cõſenſum partis alicuius inferioris: Si continuò, eſt initium ſuffuſionis. Si in cornea vel pupilla vitium ſit, aſpectu illud cognoſcitur, an ſcilicet macula, vel aliud veſtigium in ea appareat. Si cauſſæ externę præceſſerunt ex ægri relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Debilitas viſus ex ſenio vix curationem ſuſcipit.

2. Similiter, quę ex cryſtallini, & vitrei humoris confirmata obſcuritate, vel ſiccitate ortum habet, aut ex pertinaci obſtructione nerui optici.

3. Glaucedo cryſtallini, vel vitrei ab ortu contracta, vel quę ſenibus accidit, incurabilis eſt; Item quę ab humore exiſtit, poſt ſuffuſionem congelato, teſte Aetio, & quę à ſiccitate confirmata. Ità rectè dixit Galenus, *in 10. de vſu partium cap. 7.* Glaucedinem potiſſimum parere cœcitatem.

4. Debilitas viſus genita poſt euacuationes nimias vel morbos diuturnos inſtaurato rurſum corpore corrigitur.

5. Quę paulatim fit viſus obſcuratio, non admodum difficultet curationem recipit, niſi ſenibus accidat, quę verò ſubitò fit ob fortem capitis plagam, aut caſu ab alto, difficilius curatur, atque eò difficilius, ſi neruus opticus læſus ſit.

6. Si cornеę vitium ſit magnum, viſio in totum abolетur. Incurabile etiam eſt vitium, ſi rugoſa ſit facta, vt in ſenibus.

7. Nyctalopia, pręſertim inueterata, raró curatur, cùm ob humoris plerumque cryſtallini vitium accidat. Reliqua prognoſtica è ſuis locis ſecundùm cauſarum varietatem petantur.

Curatio.

Curatio viſus debilis, & aboliti variat ſecundùm cauſarum varietatem, vt ex ſingulis capitibus patet. Vt pauca ſaltem addamus; Etſi, vt dictum, vbi nullum extra in oculo vitium animaduertitur, facilè definiri non poſſit, in qua oculi parte cauſſa viſus lęſi hęreat: tamen id adeò ad curandi rationem nõ facit. Siue enim in vitreo, ſiue in cryſtallino ſit, ea ſublata viſus reſtituitur, modò morbus ſit curabilis. Non enim omnis viſionis lęſio ex partium internarum vitio curabilis eſt. Quę enim, vt dictum, ex cryſtallini & vitrei humoris confirmata obſcuritate, vel ſiccitate, incurabilis eſt. Si autem viſum recuperandi ſpes ſit, præcipuè cerebrum, quòd oculo cauſſam morbi ſuppeditat, euacuandum, & purgantia talia, tùm apud alios; tùm apud Platerum, *libr. 1. Pract. pag. 248. & ſeqq.* deſcribuntur. Nec omittẽda maſticatoria, gargariſmi, apophlegmatiſmi,

veſi-

veſicatoria, cauteria, & ſimilia, quæ vitioſos humores è cerebro euacuant.

Tandem vſurpanda medicamenta ὀξυδερκικά, ſeu viſum roborantia, id eſt, quæ ſpiritus puriores reddunt, & obſcuritatem in humoribus, quantum poſſibile eſt, tollunt, oculóſque roborant.

Topica an viſum cõferetur.

Nonnulli hic multi ſunt in externis deſcribendis. Verum etſi, vbi vitium eſt in cornea, atque illa eſt obſcurior, talia accommodatiſſima ſint: tamen vbi cauſſa mali eſt in penitioribus oculi partibus, ad quas penetrare non poſſunt, non video, quid vtilitatis afferre poſſint; niſi materia forſã circa pupillã mox ſub cornea contineatur, vt de ſuffuſione dictum. Imo nõ rarò acribus eiuſmodi medicamentis nõ parùm oculi læduntur.

Externa talia ſunt, *ex euphragia, fœniculo, chelidon. valeriana, aſtere attico, ruta, calendula, & ſimilibus ophthalmicis* Paſſimque multa extant.

Vt ℞. *Aq. roſar. opt.* ℔.ij. *cyani, euphrag. an.* ℔. ß. *vini Maluat.* ℥.ij. ß. *tutia præpar.* ʒ.vj. ß. *camphor.* gr. viij. *caryophyll. craſſè inciſor.* num. xxxij Bulliant ſimul in fictili, vel vitro moderato feruore. F. Colatura, in qua calente adhuc diſſolue *vitrioli alb.* gr. vj.

℞. *Euphrag. rutæ conſolid. reg. an.* ℥ j. *nucis moſchat. macis an.* ℥. ß. *caryophyllor. zingiber. an.* ʒ. j. Contuſis affunde vini optimi ℔. iv. vel q. ſ. Digerantur per aliquot dies, poſtea deſtillentur in balneo. Aqua quotidie manè, & veſperi oculis inſtilletur.

Vel: ℞. *Euphragiæ, rutæ, betonicæ, verbenæ, chelidoniæ, flor. cyani, roris marini, conſolidæ regalis, an* M. j. *thuris, aloes, myrrhæ, an.* ʒ. ij. *calami aromatici, macis, caryophyll. an.* ʒ. ij. Conciſis affunde *aquæ roſarum* ℔. ij. *rutæ, vini maluatici an.* ℔. j. *vrinæ puerorum* ℔. ß.

Macerentur per dies 8. poſtea deſtillentur.

Vel: ℞. *Euphrag. fœniculi, rutæ, chelidon. verbenæ an.* M. j. *flor. roriſm.* M. ß. *ſem. fœniculi, aniſi, carui, ſileris montani an.* ℥. ß. *rad. calami aromatici* ℥. ß. *macis, thuris, myrrhæ. an.* ʒ. j. *aqu. roſar. rutæ, vini maluatici an.* ℔. ij.

Macerentur per dies aliquot, poſteà deſtillentur.

Vel: ℞. *Mellis deſpumat.* ʒ. j. *ſucci fœniculi* ℥. j. *fellis accipitris, lucij piſcis, perdicis an.* ℥. j. M. Vel ℞. *Rad. gent. minut. conc. q. v.*

Coqu. in aq. & vini partibus æqualibus, & Colatura oculo inſpergatur. Viſum poſt morbillos, & cicatrices ab ijs relictas clarificat.

Aqu. ophthalmica, quæ Maximiliano Imperatori tribuitur.

℞. *Stercus recens anſerum iuniorum* menſe Martio, vel Aprili, deſtilla aquam, quæ ter de die oculis inſtilletur.

Alia: ℞. *Tutiæ præpar.* ʒ. ij. *vitrioli albi, ſarcocollæ nihili albi, aloes lotæ an.* ℈. j. *camphoræ* ℈. ß. *aq. fœniculi, roſar. chelidoniæ, pimpinellæ, nymphææ an.* ℥. ij. *oſſ. ſepiæ* ʒ. j. Miſc. F. Collyrium.

Veteres, ac imprimis Arabes, vehementer commendant hepar hircinum, cuius vel aſſati ſaniem oculis inſtillant, vel vaporem apertis oculis ſuſcipere, vel ipſum aſſum cum ſale edere iubent.

Alij Hepar ipſum cum felle aſſant. Ita enim deſtillans ſanies plus virium acquirit.

Aqua de hepate hircino.

Commendatur & hæc Aqua de hepate hirci.

℞. *Succi fœniculi, chelidoniæ, rutæ, euphragiæ an* ℥. ij. *mell. opt.* ʒ. x. *tutiæ, ſarcocollæ,* ♁ *crudi, aloes opt. an.* ℥. ß. *nuc. moſchat. caryophyll. croci an.* ʒ. j. *fel. caponis, gallor. gallin. an.* ℥ ß *ſacch. candi de ſyrup. roſ.* ʒ. vj. *hepatis hirci* ℥. ij. ß. *flor roſar. roriſmar. an.* M ß.

Hepar. fruſtillatim incidatur, reliqua contundantur omnia. Miſce & ſ. a. deſtillentur.

Auicennas, & hepar Leporis ad hunc vſum commendat. Fortius eſt & hoc, quod ſic paratur.

℞. *Piperis longi in hepate hirci non caſtrati cocti* ʒ. ij. *fellis hircini* ℥. ß. *liquoris ab hepate hirci, dum aſſatur* *deſtillantis* ʒ. vj. M. & colentur.

Commendatur & fel animalium, ac nonnulli omnibus fel viperæ præferunt.

Aqua Saphirina.

Agyrtæ aquam Saphiricam commendare ſolent, quæ tamen ex ſaphiro non paratur, ſed à colore ita dicitur. Paratur enim ex aqua calcis viuæ, in qua parum ſalis ammoniaci diſſolutum eſt, quæ in peluim æneam infunditur & per noctem relinquitur, donec ſaphiri colorem acquirat.

Verum iſta acqua, & ſimiles propriè, vt dictum, oculos non conſortant, ſed vlcera eorum ſanant, cicatrices exterunt, craſſitiem, & obſcuritatem corneæ tunicæ extenuant.

Plura vide apud Aetium *tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap. 46.* & apud Auicennam *ſub titulo de Nyctalopia.*

Interna ſupra *cap* 38. deſcripſimus, vnum, & alterum ſaltem adhuc addemus.

Vinum euphragiatum hoc valde commendatur.

℞. *Rad. heleny* ℥. iv. *euphrag.* M. iv. *ſem. fœnic. ſileris montani an.* ℥ ij.

Suſpendantur in muſto, vel in hydromelite recens coct., donec deferbuerit, de hoc vino æger ſingulis diebus manè, vel in prandio hauſtum vnum ſumat.

Commendatur etiam ſequens vinũ ophthalmicum.

℞. *Herba euphrag.* M. ij. *ſem. fœnicul.* ℥ ß. *cinamomi* ʒ. iij.

Conciſa ligentur in nodulo, qui ſuſpendatur in vini Rhenani menſur. ij.

Et euphragia quocunque modo ſumpta, & medicamenta ex ea parata, conſerua, eſſentia, & Sal ad viſum conſortandum plurimum omnino conducunt.

Sequens quoque aqua Ophthalmica efficax eſt, ſi eius coch. ß. vel j. manè ieiuno ventriculo ſumatur:

Aqua ophthalmica ad intra.

℞. *Fol. rutæ, euphraſ. verben. fœnic. an.* M. j. *ſummitat. roriſmar. ſaluiæ, flor. roſar. an.* p ij. *granor. iuniperi* ℥ j. *caſſ. lign.* ℥ ß *ligni aloes* ʒ ß *ſem. fœnicul.* ʒ. ij. *ſileris montani* ʒ. j. *rutæ* ʒ. ß.

Infunde *in vini malnatici* ℔. vj.

Macerentur per dies quinque, poſteà ſ. a. deſtillentur.

Aqua Ophthalmica, D. Andr. Doren.

℞. *Rad. valerian. communis, phu. pont. an.* ℥. ij. *caryophyllat.* ℥ ß *fol. rutæ, verbenæ, fœniculi, euphrag. cum flor. an.* ʒ. vj. *baccar. iuniperi recent.* ℥ j *lauri recent.* ℥. ß. *flor. calend. meliſſ. Turc. ſaluiæ, roriſmar. roſar. alb. an* ʒ. ij. *ſemin fœniculi* ℥ ß *caryophyllor. cardamomi min. cubebar. an.* ʒ. j *cinamomi ac.* ℥ j. *ligni aloes rhodij an.* ʒ j.

Præpara, is ſ. a. affund. *vini Malnat.* ℔. xij. poſtea in B. deſtillentur.

Spiritus Euphragiæ compoſitus.

℞. *Spir. ceraſor. nigr.* ℔ j. *aqu. hirund. comp. maior.* ℥. vj. *doronici veri, caſſ. lign. veræ, amomi veri, rad. valerian chelidon. an.* ʒ. ij. *mari veri, fol. rutæ an.* ʒ. j. *fl. euphrag* ℥. j. ß.

Infund. per noctem in liquoribus his: mane per B. deſtillentur leni igne, deſtillatum ſeruetur.

Aqua viſum ſortificans alia.

℞. *Spir. euphrag. comp.* ℥. iij. *aq. Epilept. Lang. Elixir. vitæ Matthioli an.* ℥ j. *eſſentiæ roriſmar.* ʒ. ß. *ambræ* gr. vj. *moſchi* gr iv. *Syr. de cinamomo* ℥. j. ß. Miſc.

Vel: ℞ *Succi fœniculi* ℥. iij. *rutæ, chelidoniæ an.* ℥. j. *mellis* ℔. j.

Coquantur ad iuſtam ſpiſſitudinem.

Denique adde *puln. Euphrag.* ℥. j. *ſem. fœnicul.* ℥. ß. *macis, cubebarum an.* ʒ. ij. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Conſeru. Euphrag.* ℥. iij. *Theriac. And.* ʒ. ij. ß *ſuccini albi præpar.* ʒ. ß. *Margarit. præpar.* ℈. j. *ſpec. diapgon.* ʒ. ß. *C. Syr. de roſis.*

F. Electuarium, quo cubitum iturus vtatur æger.

Vel: ℞. *Elect. Humaim. Meſ.* ℥. iij. *Conſ. Euphrag.* ℥. ij *puln. ſem. fœniculi* ʒ. j. ß. *ſileris montani* ʒ. j. *extract. rad. valerian.* ℈. j. *ſal. rutæ, verbenæ an.* ℈. ß. *ſpec. Occonis* ʒ. j.

Cum *Syr. de ſtœchade* F. Mixtura.

Vel: ℞ *Conſeru. euphrag.* ℥. j. ß. *betonicæ, roriſmar. an.* ℥. j. *rad. caulæ cond.* ʒ. ij *fœnic. cond.* ℥. ß. *myr. chebul. cond.* ʒ. iij. *extract. ſem. rutæ* ℈. ß. *ſiler. montan.* ℥. vij. *eſſent. vel ſpir. rad. Valerian* ʒ. j. Cum *Syr. de beton. q. ſ.*

F. Electuar. de quo manè, & veſperi capiatur aliquid, nucis caſtaneæ magnitudine.

Vel: ℞. *Cinnamom. Zingiber. nucis moſcha. cubebar. caryophyll. macis an.* ʒ. j. *cardamomi, cumini an.* ʒ. ß. *ſem. aniſi, fœniculi an.* ʒ. ij. Adde Sacchari ad pondus omnium. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Sem. fœniculi* ʒ. j. *rad. valerian.* ℥. ß. *ſem. aniſi, piperis, Zingiberis, cumini, pulegij, flor. roriſ. marini, baccar. iuniperi, galangæ, caryophyllor. an.* ʒ. j. *euphrag.* ℥. ß. Puluerizentur omnia ſubtiliſſimè, & cum melle deſpumato F. Electuarium.

Vel: ℞. *Euphrag* ʒ v. *maior an. cinnamomi an.* ʒ. ij. *ſem. fœnicul. coriandri prapar. aa.* ʒ. iij. *aniſi, cariui piperis longi, caryophyll macis, nucis moſchat. Zingib. galang. an.* ʒ. j. *ſpicæ* ʒ. ß. *ſacchari albi* ℥. ij. F. Puluis.

Vel hic Sal cibis admiſceatur:

℞. *Fol. euphrag. maioran. an.* ℥. ß. *ſem. fœnicul. carui an.* ʒ. j. *piperis longi, nigri an.* ℈. j. *cinnamomi* ʒ. ß. *ſalis* ℥. j. ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol. rutæ leuiſtici, flor. euphrag. an.* ℥. ß. *rad. valerian. cinnamomi, ſem. fœnic. an* ʒ. ij. *cubebar.* ʒ ß.

Sacchari ad pondus omnium F. Puluis.

Vel: ℞. *Fol rutæ euphrag. ſaluiæ an* M. j. *baccar. iuniperi* ℥. ij. *caſſiæ ligneæ electi.* ℥. ß. *ligni aloes* ʒ. j. *ſem. ſeſeleos* ʒ. ij. *ſiſeris montani* ʒ. j. *rutæ* ʒ ß.

Infundantur in vini malua̧tici ℔. vj. macerentur diebus 14. poſtea deſtillentur. Exhibeatur mane cochleari.

CAPVT XLV.

De Viſus deprauatione.

Viſus deprauatio.

Cum vna res gemina apparet.

NOn ſolùm autem imminuitur vel abolètur, ſed & deprauatur quandoque viſus, & quidem varijs modis. Primò enim fit viſus allucinatio, cùm res vna gemina apparet; id quod ebrijs ſæpè accidit. Ita Foreſtus, *lib. 11. obſeruat. 39.* refert, militi cuidam apertis oculis ambobus, quicquid videbat, duplex apparuiſſe, ſed ſiniſtro aperto, & dextro clauſo rectè eum omnia vidiſſe; & *in Scholio* ex Aggregatore refert hiſtoriam ſacerdotis auari, qui cùm haberet vnam candelam in manibus, credens eſſe duas, propter auaritiam extinxit vnam, exiſtimans remanere aliam, & ita manſit in tenebris. Deinde cum quæ recta ſunt, curua apparent. Tertiò cum omnia inuerſa apparent. Memorabile eſt hic, quod medico cuidam clariſſimo Dreſdæ accidit. Is cùm fortè ſcalam librum aliquem è forulis petiturus aſcenderet, oculoſq; fortius ſurſum conuerteret, accidit, vt omnia ei poſtea inuerſa apparerent, & homines in platea in capite ambulare viderentur. Adhibuit varia remedia, quæ tamen nihil profuerant, durauitque hic affectus ferè quadrantem anni, poſteà cùm fortè iterum oculos ſurſum conuerteret, naturalis viſio redijt, & omnia in recto ſitu vidit.

Quæ recta, curua omnia inuerſa.

Alieno colore præditæ.

Iris ſplendores.

Pertinet ad viſus deprauationem & ille affectus, cùm res alio colore, quam quo præditæ ſunt apparent. Vel cùm circa candelam accenſam iris quaſi apparet: vel cum ſplendor fulguris modo, aut flammæ magnæ oculis obuerſatur; quod vitium ex inflicta alapa interdum accidit, ita vt ignis ſcintilla quaſi ex oculis exſilire videatur. Vt plurimum autem, ſi cauſſa externa deſit, dormientes infeſtat hoc malum, vnde Latinis ſplendores oculorum nocturni, ſeu oculorum coruſcationes, Græcis μαρμαρυγαὶ appellantur. Vel dum res perforatæ & feneſtratæ quaſi apparent.

Cum res quæ non adſunt, oculis obuerſari videntur.

Præterea fit viſus deprauatio, cùm res, quæ non adſunt oculis obuerſari videntur, vt culices, muſcæ, filamenta lanarum, telæ aranearum, catenulæ quaſi, vel dum nubeculæ oculis obuerſantur.

Accidit viſus deprauatio etiam, cum res, quæ firmæ & ſtabiles ſunt, moueri & circumagi videntur, quod in vertigine contingit.

Rhinoptes.

Tandem ad viſus deprauationem pertinet miranda illa hiſtoria, quam Schenckius, *lib. 1. obſeru.* 320. recenſet, de Rhinopte quodam, qui ex malè curato vulnere per patentes narium meatus ſpecies viſibiles recipiebat, & proxima quæque obiecta dignoſcebat, de quo etiam in *Inſtitut. lib. 2. par. 3. ſect. 1. cap. 4. & ibid. ſect. 2. cap. 3.* dictum.

Cauſſa.

Primo geminatæ viſionis, cùm res vna duplex apparet, cauſſa eſt, quod vnius obiecti ſpecies duobus temporibus recipitur, ſeù in vno oculo prius quam in altero recipitur, & ita duobus temporibus recepta duplex apparet, ſeù omninò cum duæ ſpecies rei viſibilis binis oculis receptæ non in vno loco coeunt, ſed diſtinctæ offeruntur.

Geminatæ viſionis cauſſa.

Qua de cauſſa autem hoc fiat, authores inter ſe non conſentiunt. Nonnulli in neruis opticis cauſſam quærunt. Neruorum enim opticorum coniunctionem facere ſtatuunt, vt res vna, etiamſi duobus oculis videatur, non duplex, ſed vna videatur, abs qua ſi eſſet, ſingulas res duplices apparituras putant. Et quidem antiqui quidam putarunt, neruos opticos ſeſe medios per χιασμὸν ſecare, & aduerſo oppoſiti lateris oculo vtrinq; inſeri, dextrum ſiniſtro oculo, ſiniſtrum dextro. Verum aliter ſeſe rem habere Anatomia docet, qua conſtat, dextrum neruum dextro oculo, ſiniſtrum ſiniſtro implantari; etſi in medio vniantur. Cuius coniunctionis quænam cauſſa ſit, alij aliter ſenſerunt, vt apud Galenum, 10. *de vſu partium, & lib. de oculis cap. 4.* videre eſt. Galenus præcipuam huius rei cauſſam eſſe putat, ne res vna duobus oculis aſpecta gemina appareat. Verùm vix hæc præcipua huius rei cauſſa eſt. Potior illa ratio, quam Galenus tanquam ſecundariam affert, vt ſcilicet ſpiritus, qui à cerebro ad oculum vtrinque mittitur, vno oculo clauſo, aut alia occaſione requirente ad vnum oculum totus tranſmittatur. Idque ex eo patet, quod obſeruatum eſt, quoſdam neruos in toto ductu ſeparatos, & nullibi coniunctos habuiſſe, qui tamen eodem modo, vt alij, res omnes ſimplices, non duplices viderunt. Cuius rei hiſtoriam habet Veſalius, *lib. 4 de fabr. corp. hum. cap. 4.* Deinde etſi in vno oculo nerui optici coniungantur: tamen paulo poſt iterum ſeparantur, & ſeparati oculis, & cerebro inſeruntur. Præterea etſi duo ſint nerui ἀκουστικοί: tamen ſonus non duplex, ſed ſimplex auditur. Itaque non in neruis opticis cauſſa geminatæ viſionis quærenda eſt; ſed in ſitu pupillæ, & humoris cryſtallini. Non quidem, vt nonnulli ſtatuunt, quod in diuerſo tali ſitu vtriuſq; oculi radius ad vnum punctum non perueniat, (ſatis enim ſolide illa de radiorum emiſſione opinio dudum refutata eſt) ſed quia axium oculorum amborum ſitus communis in eodem plano ſemper eandem obſeruans planitiem in pupilla facit, vt eodem momento ſpecies viſibiles percipiantur, & ſenſui communi offerantur. Si verò quacunque de cauſſa ſitus mutatur; res oblata apparet ſtatim duplex. Huius rei documentum eſt, quod ſi quis digito oculum vnum ſurſum vel deorſum trudat, vt cum altero æqualem ſitum non habeat, res omnes geminæ apparent. De quo Lucretius.

Aut ſi forte oculo manus vni ſubdita ſubter
Preſſit eum, quodam ſenſu fit, vt videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo,
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædes geminata ſupellex,

Et

Et duplices hominum facies, & corpora bina.

Quod confirmat etiam hiſtoria, quam recitat Ioan. Langius, *lib. 1. Epiſt. 7.* de quodam, qui in cultellum cadens oculum ab inferiore palpebra ad ſupercilium vſque ad medium diſſecuit, cui vulnere ſanato omnia gemina apparebant, quia pupilla oculi ad palpebram inferiorem agglutinati depreſſior altera ſtabat, ſed tãdem oculus frequenti motu ab inferiore relaxata palpebra, á gemina viſus fallacia liberabatur.

Deinde ſi vapores ſpiritibus permiſceantur, aut oculum turbent, eadem viſus fallacia accidit; Id quod ebrijs & furioſis euenit, de quo 4. *Aeneidos*:

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et Solem geminum, duplices ſe oſtendere Thebas.

Qua de cauſſa verò ebrijs & furioſis tale quid eueniat, non ita planum eſt. A vaporibus equidem, qui ſpiritibus animalibus permiſcentur, hoc fieri certùm. Sed quomodo vapores illi faciant, vt res eadem gemina videatur, obſcurum. Nonnulli id fieri exiſtimant, quia oculorum muſculi plus nimis repleti, oculos, alterum ſurſum, alterum deorſum torquent, quo fit, vt ſpecies viſibiles non eadem linea admittantur, atque ita oculus vterque ſuo vtens officio duplicem efficiat viſionem. Verùm ſi hæc cauſſa eſſet, oculorum ſitus diuerſus omnino videri poſſet, quod tamen non animaduertitur. Credibile potius, vapores illos craſſos ſpiritibus permiſceri & efficere, vt ſpecies viſibiles in vtroq; oculo inæqualiter recipiantur. Sicut alias etiam videmus ſpecies Solis & ſtellarum tranſeuntes per vapores ſupra Horizontem refrangi.

Res inuerſæ cur appareant.

Quod verò Medico illi res omnes inuerſæ apparuerunt, procul dubio ex cryſtallini ſitu mutato accidit, eòque modo ſeſe res habuit, ſicuti in ſpeculis quibuſdam, in quibus res omnes inuerſæ videntur.

Alieno colore tinctæ.

Alieno colore res apparet, cum vel cornea tunica, vel humor aqueus alieno colore infectus eſt, quem dum tranſit, ſpecies viſibiles eundem colorẽ ſuſcipiunt.

Iridis circa oculum cauſſa.

Iris illa, quæ nonnunquam circa candelas conſpicitur, non eſt circa candelas, ſed in oculo; quippe quę nõ omnib. apparet, ſed ijs ſaltem, qui oculos habent debiliores, & ophtalmia laborant. Præterea accedendo imminuitur, & recedendo fit maior: cùm tamen contrarium fieri deberet, ſi eſſet circa candelam. Accidit autẽ hęc Iris, quia radij lucernæ tranſeuntes humorẽ aqueũ, qui non eſt purus ſed ob fluxionem quaſi roſcidus, & guttulis multis conſperſus, ſeſe refrangẽdo colores generant, qui omnes ad refractionum loca percurrentes circulum circa candelam rotundum efficere videntur; quia rotunda eſt pupilla.

Et reliqua etiam ſimulacra, quæ viſioni offeruntur, ab humoris aquei vitio proueniunt, quando is vaporibus vel humoribus inquinatus eſt.

Platerus quidem vapores hoſce ad oculos poſſe penetrare negat, & neq; per venas & arterias, neq; per neruos opticos in ipſum oculũ peruenire poſſe putat, quia venæ & arteriæ ſaltẽ per adnatã oculi tunicam diſcurrant, & nullibi neq; in corneam oculi tunicam, neq; in oculi interiora perueniant; per neruos etiam ſpiritu animali plenos vapores turbidi deferri minimè queant.

Verùm enim verò, etſi venæ, & arteriæ ſenſibiliter ſaltem ad adnatam oculi tunicam perueniant: tamen cum & reliquæ omnes oculi partes nutriantur, neceſſe eſt, vt ex vaſis illis nutrimentum ſuum hauriant, etiamſi ſanguis non rubeus, ſed immutatus ad eas perueniat. Per venas itaq; per quas nutrimenta ad ſingulas oculi partes proueniunt, & per arterias, è quibus ſpiritum vitalem accipiũt, vapores etiam illi penetrare poſſunt, & in corpore viuente omnia ſunt ξύῤῥοια καὶ σύμπνοια: ac ſuffuſiones, quæ ex vitioſis humoribus in aqueo humore cumulatis generantur, teſtantur, tùm humores tũ vapores alienos ad interiora oculi penetrare poſſe.

Splendoris oculos obuerſantis cauſſa.

Splendores & lumen, quod interdum oculis obuerſari videtur, quod attinet, contingit hoc, ante ſuffuſiones, & accidit ex reflexu ſpirituum animalium. Spiritus enim animales lucidi ſunt, quod Galenus, *lib. 1. de cauſſ. ſympt. cap 6 & 7. de decret. Hippocratis & Platonis*, exemplo quorundam animalium probat, quibus lucidi ſplendidique noctu ſunt oculi.

Cùm ergo humor aqueus ſupra cryſtallinum condenſari incipit, ſpiritus animales repercutiuntur, & reflexi cryſtallino, & vitreo offeruntur, vnde æger ſplendorem ſe videre exiſtimat. Quæ ipſa etiam cauſſa eſt, cur obcæcati ex ſuffuſione ſplendorem ac lumen ſeſe videre interdum exiſtiment. Ideòque plerumq; ſplendores eiuſmodi futuræ cæcitatis, aut aliorum grauium capitis affectuum indicia ſunt, vt exemplis docet Marcellus Donatus, *de Hiſtor. med. mirabil. lib. 2. cap. 9.* Refert enim fęminam quandam, cum triennium pupillæ dilatatione laboraſſet, & ferè excæcata eſſet, ſubitò ſplendorem inſtar radiorum Solarium ſibi offerri putaſſe, & aliam quandam, quæ doloro capitis intenſiſſimo vexabatur, & pro eius curatione venam ſibi aperiri curabat, quendã in media capitis parte interna crepitum, ac ſi veſica diſrumperetur, perſenſiſſe, ex quo in leuem lipothymiam incidit, ac poſt non multos dies globulum igneum ſibi videri viſa eſt, qui poſtea in maximam flammam excreuit, ac deinceps morbis melancholicis & epilepticis ſymptomatibus vexata eſt. Ita Galenus, *lib. 7. de placit. Hippocratis & Platonis, cap. 4* de obſtructione neruorum verba faciens ſcribit: *Noui ego quendam, qui cum eodem malo affectus eſſet, narrabat nobis, ſe priuſquam ſe in eam calamitatem incidiſſet, in ſomnis patefactis repentè palpebris magnam ante oculos lucem ſolitum videre.* Et Hippocrates, *5. Epidem. Phœnicis affectio ex oculo dextro talis quadam erat, plerumque veluti fulgor elucere putabat. Cùm autem non diu ipſum continuiſſet dolor, ad tempus dextrum inſtabat, & per totum caput & collum intumeſcebat, & lib. 7. Epidem.* in hiſtoria Mneſeanacti refert: *Deambulanti ipſi in foro ſplendores præ oculis obuerſabantur, & Solem non valde videbat. Cùm autem paritus diſceſſiſſet, extra ſenſum erat, & collum conuulſum eſt.*

Res perforatæ cur appareant.

Quod verò res perforatæ & quaſi feneſtratæ apparent, cauſſa eſt imperfecta ſuffuſio, ob quam accidit, vt rei circumferentia tantùm videatur, pars verò illa, cui humoris incipientis cauſſa obijcitur, non videatur.

Quo pertinet & hiſtoria illius fęminæ, quam recenſet Marcellus Donatus, *de Hiſtor. Med. lib. 2. cap. 9.* cui cùm globulus igneus ob oculos verſaretur, & melancholicis ac Epilepticis ſymptomatibus vexaretur, ſiniſtro tantùm oculo videbat, verùm non niſi dimidiata, & quaſi in medium diſſecta obiecta. Cuius ſymptomatis cauſſa fuit, quod humores craſſi pupillæ dimidium obſtruxerunt. Sicut enim, ſi in medio pupillæ ſit exigua ſuffuſio, omnia perforata & quaſi feneſtrata apparent: ita ſi dimidium pupillæ obſtruatur, dimidium ſaltem ſpeciei viſibilis recipitur.

Res autem, quæ oculis obſeruari videntur, & Galeno, *lib. 1. de ſymptom. cauſſ. cap. 2. & 2. de loc. affect.* εἴδωλα & phantaſmata nominantur, quod attinet, ſunt ferè duorum generum. Vel enim fixæ & immotæ ſunt, id quod accidit in ſuffuſionibus, aut vbi macula quædam in cornea eſt, vel varie moueri videntur, variòſque colores referunt, quod accidit ob vapores humore aqueo permiſtos. Atque hi vel à cerebro communicantur, quando illud ſuccis abundat, aut craſſis pituitoſis, quod plerumque accidit, vnde vapores eiuſmodi ad oculos mittuntur, aut bilioſis aduſtis, vt in phreniticis, teſte Galeno, *4. de loc. affect. cap. 2.* vel à venis & arterijs totius corporis, id quod in febrium arden-

ardentium vigore accidit, fumis aduſtis per venas, & arterias ſimul cum ſanguine,& ſpiritibus ſurſum elatis, & inſtante quoque criſi per hæmorrhagiam narium, vel à ventriculo, è quo vapores ſurſum ad oculos feruntur, ſiue ex cruditate, præſertim nidoroſa, ſiue ex humoris bilioſi in ventriculum confluxu: vel ab vtero aliarumque partium inferiorum effumante ibidem humorum illuuie: vel à pulmone, vt in peripneumonia, teſte Galeno, 1. *aphor.*23.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica, quod attinet, ea proponere opus non eſt, cùm ex relatione ægri cognoſci poſſit, qualem viſus deprauationem patiatur. Ex qua verò cauſſa viſus deprauatio ortum habeat, ex ijs, quæ hactenus diximus, patet. Quid quoque de euentu cuiuſque viſus deprauationis ſperandum ſit, ex ijſdem ſimiliter manifeſtum eſt.

Curatio quoque pro varietate cauſſarum varia eſt, quę etiam ex ijs,quę hactenus de morbis oculorum dicta ſunt, patet.

QVÆSTIO.

Cur vapores & humores intra oculum videantur.

Verùm hic non ſine cauſſa quæritur, qui fiat, quod, vt Ariſtoteles, 2. *de anim. text.*106. docet, cum ſenſibilia ſupra ſenſum poſita non videantur, vapores & humores intra oculum exiſtentes videantur; appellatque Mercurialis hanc controuerſiam grauiſſimam, difficilem, magnam,& quæ diu torſerit multos medicos. Et reuera multi medici in ea ſoluenda fruſtra ſe torſerunt. Verùm enim verò res non adeò intricata eſt,paucisque explicari poteſt. Medium viſionis eſt perſpicuum. Verùm illud duplex, externum, aer, aqua, & alia corpora tranſlucida; & internum, tunica cornea, & humor aqueus, quæ ea ipſa de cauſſa perſpicua & coloris expertia eſſe debent: à qua naturali conſtitutione ſi recedat, & vel cornea maculam aliquam acquirat, vel humor,aut vapor in humore aqueo colligatur, id quod medium eſſe debebat, ea quidem parte qua à naturali conſtitutione deſciſcit & coloratum euadit, medium eſſe deſinit, & obiecti rationem ſuſcipit, & ipſum etiam coloratum, & non amplius perſpicuum viſui offertur. Quod autem res extra oculos impoſita non videtur,corpuſcula autem illa intra oculum hærentia videntur, cauſſa diuerſitatis hæc eſt. Res coloratæ non videntur ſine lumine, ac lumen actus quaſi colorum eſt. & res viſibiles lumine non illuſtratæ non videntur. Ideòque ſi res aliqua oculis imponatur,non illuſtratur ab externo lumine, neq; color eius in actum deduci & viſibilis actu fieri poteſt.

Contrà verò corpuſcula in humore aqueo hærentia etſi intra oculum ſint: tamen à luce externa,modò pupilla pateat, ſatis illuſtrari poſſunt; quo ſi careant, nec ipſa videntur. Cuius rei documentum eſt, quòd ſi quis oculos claudat, vel manum oculis imponat; corpuſcula talia non videt.

CAPVT. XLVI.

De excretorum ab Oculis vitijs.

CVm autem, vt commoda fiat viſio, oculus etiam motum obtineat: in læſo oculi motu ſymptomata accidere poſſunt,conuulſio & Paralyſis. Verùm de ijs iam ſupra dictum. Reſtant tandem ſymptomata, quæ in excretis ab oculis accidunt. Secundum naturam quidem in animi affectibus lacrymæ ex oculis effluere ſolent: Verùm præter naturam,& alia ex oculis interdum excernuntur, vt λῆμαι, humores lacrymarum inſtar, quorum fluxus epiphora nominatur, lacrimæ ſanguineæ. Quandoque etiam vermes ex oculis erupiſſe obſeruatum eſt, de quibus iam ordine dicemus.

De Lemis ſeu Oculorum ſordibus.

Interdum copioſæ ſordes, præſertim nocturno tempore, ex oculis excernuntur, quæ palpebris adhærent, Oculorum ſordes.
eaſque quaſi conglutinant, quod vitium Græcis λήμη, ſeu lema appellatur. Originem habet hoc malum ex humorum ad oculos, præcipuè palpebras, confluxu, ſed qui iam coctionem ſuſcipiunt & incraſſantur. Et familiare hoc opthalmiæ malum eſt, ideòque eandem generationem & curationem habet, quam ophthalmia. Corpus nimirum euacuandum, affluxus humorum ab oculis auertendus, ſordeſque ipſæ abſtergendæ ſunt, & topica conuenientia oculis applicanda.

Vt ℞. *Flor. ſambuci, verbaſci, verbenæ, euphragiæ an.* M.j. Fiat ſacculus, qui aqua roſarum madidus oculis imponatur.

Vel: ℞. *Euphrag. rutæ, pentaphylli, verbenæ, chelidoniæ an.* M.ij. *flor. fabar.* M.iij. Affunde aquæ verbaſci q. ſ. deſtillentur. Aqua mane, & veſperi oculis inſtilletur.

De Epiphora.

Quanquam ἐπιφορᾶς vocabulum in genere humoris in quamcunque partem influentis impetum ſignificat, quo ſenſu Epiphoras vteri & ventris dixit Plinius: Epiphora.
tamen de oculorum potiſſimum fluxione vox hæc à medicis vſurpatur: & Græcis vel Epiphora, vel cum adiectione ἐπιφορὰ ῥευμάτων nominatur, qui vulgò affluxus lacrymalis & oculi deſtillatio, Celſo pituitæ curſus, Plinio illacrymationes, Auicennæ lacrymæ. Intelliguntur autem lacrymæ non illæ naturales, quæ mœſtitiam atque iram quoque comitantur, in pueris imprimis & mulieribus, de quibus videatur Iul. Caſſerius Placentinus, *tractat. de lacrymis*, ſed inuoluntariæ, quæ non ab animi affectu aliquo, ſed à cauſſa morbifica proficiſcuntur.

Eſt igitur Epiphora tenuis humoris impetus lacrymarum ſpecie præter naturam in oculos factus; & hu- Epiphora quid.
moris quidem alias frigidi & aquoſi, aliàs calidi, acris & ſalſi, è cerebro in adnatam & ad angulos potiſſimum delati. Comitatur hanc affectionem nonnunquam ſola moleſtia ex perpetua illa deſtillatione, aliquando dolor, morſus, ardor, rubor ex materiæ acrimonia, interdum & viſus hebetudo, præcipuè cum origo mali eſt ab internis oculi partibus: aliquando denique vlcuſculum ex palpebrarum aſperitate, & duritie, aut ex carunculæ in angulo lacrymali corroſione.

Suntque inuoluntariæ iſtæ lacrymæ, aliæ natiuæ, ex imbecillitate à parentibus contractæ, ſiquidem malum hoc quoque hereditarium eſt; aliæ aduentitiæ. Et hæc ſpecies vel cauſſas externas, item morbos nonnullos, vt febres acutas, lethargum,& extremam virium imbecillitatem in morituris,vel cauſſas internas ſequitur, imbecillitatem ſcilicet retentricis, & alteratricis cerebri.

Fluxionis illius ad oculum origo eſt, vel, quod ſæpiſſimè accidit, à ſincipite, & ſummo vertice inter cutem & cranium, vnde materia per pericranium in angulos,& adnatam deſtillat; vel à toto,aut parte aliqua corporis, quando materia ſeroſa, quæ vehiculum eſt ſanguinis, cum ſanguine ad extremitates venularum oculi penetrauit, vbi quoque ob partium imbecillitatem foras effluit.

Cauſſa itaque proxima Epiphoræ eſt humor excrementitius, tenuis ac ſeroſus,p.n. ad angulos oculorum fluens, qui,vt diximus, aliàs frigidus & aquoſus eſt ſine dolore, ardore, rubore: aliàs calidus, acris vel ſalſus cum dolore, aut rubore moleſtus, vnde palpebrarum exulceratio ſequi ſolet.

Remotæ

Remotæ cauſsæ ſunt partis affectæ, quæ oculus eſt, imbecillitas, roburque mittentium. Imbecillitas illa vel ab intemperie oculi eſt frigida & humida: vel à mala compoſitione, ſi oculi ſubſtantia ſit rarior; vel à morbo in numero, ſi caro lacrymalis ſit abſumpta, quæ veluti operculum glanduloſum addita eſt angulo maiori, vt ſeroſam è venis capitis fluxionem obiectu ſuo detiuet ad nares, in quas & ſanies interdum per communem oculorum ad nares meatum ex fiſtulis lacrymalibus, exprimitur. Secundò ſeroſi excrementi copia, ſiue in toto ſiue in cerebro, & quidem vel geniti in cerebro ob vitioſam nutrimenti tranſmutationem, vel aliunde per vaſa eò tranſmiſſi. Defertur à cerebro ad oculos quia cerebrum, aut non detinet illud, vel expellit, irritatum illius copia, aut qualitate, ſicuti in catarrho etiam fieri conſueuit.

Differentia.

Differentia Epiphoræ eſt, quod in alia materia ſeroſa ſimplex & ſincera eſt; in alia cum pituita, & exigua bile mixta. Prætereà materia in alia epiphora per vaſa extra cranium affluit; in alia per vaſa intra cranium. In alia item anguli oculi affliguntur, in alia etiam tunica adnata, vel totus oculus.

Quod denique alia Epiphora à cauſſis externis ortum habeat, alia ab internis, ex præcedentibus notũ eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa Epiphoræ per ſe manifeſta ſunt. Et cùm à cauſſis fit externis, æger de his docebit, defectus quoque carunculę lacrymalis intuentium oculis patet, ſiue illa ablata ſit corroſione ſiue inciſione.

Quo ad cauſsas internas, ſi punctio, roſio, ardor & rubor affuerit, acrimoniæ, aut ſalſedinis cuiuſdam particeps eſt materia. Per venas denique externas, quæ à pericranio ſunt, materia affluit, ſi partes circa frontem & tempora tument, & dolent, & caput quaſi reuinctum videtur. Per internas intra cranium, quando interni dolores ſentiuntur, & ſternutationes frequentes accidunt.

Prognoſtica.

1. Infantes, qui lacrymantes habent oculos, ex ſuperflua cerebri humiditate, ij progreſſu ætatis, ſola bona dięta ſanantur, niſi malum ipſis ſit natiuum. Antiqua verò Epiphora, & quæ ſenibus accidit, difficulter curatur. Imò frequenter in fiſtulam lacrymalem degenerant.

2. Lacrymę propter ablatam inciſione, aut eroſione carunculam in angulo prouenientes ferè ſunt incurabiles, teſte Auicenna, cùm frenum quaſi illarum ſit ſublatum. Quę tamen à corroſione facta eſt, curatu eſt facilior. A corroſione enim potius pars carnoſa abſumitur, quàm ſpermatica, & neruoſa, vnde regenerari poteſt: ab inciſione verò tam carnoſa, quàm ſpermatica, quæ regenerari non poteſt, abſumitur, vt etiam ſuprà dictum.

3. Lacrymæ à vaſis intra cranium deriuatæ, difficilius etiam curantur.

4. Qui in febribus, aut alijs morbis voluntariè illacrymant, abſurdum non eſt. Qui verò citrà & præter voluntatem, abſurdius, teſte Hippocrat. *in 4. aphor.* 52. quoniam ſumma retentricis cerebri indicatur imbecillitas.

5. Quibus in febribus acutis, atq; adeò ardentibus inuoluntariè erumpunt lacrymæ, his (ſi quidem reliqua non ſunt exitialia) ſanguinis è naribus effluxio expectari poteſt: Qui verò malè habent, ijs mortem ſignificat, 1. *epidem.* 2. *aphor* 80.

Indicationes.

Indicatio curatiua eſt, fluxionis cauſam abſcindere, ſiue illa conſiſtat in cerebro, ſiue aliunde, eò & in oculos immitatur; deinde quod influxit diſcutere; ac denique partem affectam, ipſumque caput roborare.

Curatio.

Si fluxio augeatur, & dolor accedat, Galenus venam ſecat, 4 *de comp. m. ſ. loc. cap* 8. vt inflammatio prohibeatur. Imprimis autem in curatione attendendum eſt, vtrum origo mali ſit à toto, an à capite. Primum enim ſi ſit a toto, atque humor ipſe calidus ſit & acris, ille conuenienter expurgetur, & à capite reuellatur, ac ab oculis deriuetur modis ſupra propoſitis. Poſteà caput roboretur cephalicis cerebrum exſiccantibus. Applicentur etiam topica adſtringentia, ne venæ laxiores materiam recipiant, cuiuſmodi ſunt roſæ, myrtilli, ſuccus plantaginis, balauſtia, hypociſtis, acacia, thus, maſtix, bolus armenus, ſanguis draconis, quæ cum albumine oui excepta addito pauco aceto, fronti, & temporibus accommodantur.

Vt ℞. *Acacia, ſanguinis drac. an.* ℥. ß. *boli armen. præp.* ʒ. iij. *maſtich.* ʒ. iij *album. oui.* N. j. *aq. plantag. q. ſ.* Miſc. & linteo inductum fronti, temporibuſque admoueatur, & quoties exſiccatum fuerit, renouetur.

Vel: ℞. *Pulu. thuris*, ʒ. iij. *tacamacha* ʒ. j. ß. *lapidis hæmatita* ʒ. ij. *balauſtior. flor. roſar. an.* ʒ. j. ß. *album. oui* N. j. *aq. roſar. q. ſ.*

Vel: ℞. *Maſtich.* ʒ. ij. *gummi anima, tacamahaca ana* ʒ. j. ß. *iuniper.* ʒ. j. Cum pauca terebinthina, & cera fiat S. A. ceratum.

Quando materia ruit per vaſa interna, nonnulli cauterium poſt aures commendant. Vtilia quoque ſunt veſicatoria. Ipſi quoque oculo conuenit pannus lineus albumine oui vel aqua roſarum irrigatus.

In frigido humore poſt eius præparationem & euacuationem prodeſt lana infuſa in vino adſtringente, & iuxta oculos appoſita.

Aut ℞. *Gallarum immaturarum, nucum cupreſſi, ſanguin. dracon. an.* ʒ. j. *croci* ℈. j. Excepta ſufficiente quantitate tragacanth. panno lineo proximè ſuper oculos applicetur. Ad oculos ipſos probatur tuthia infuſa in decocto meliloti, vel in vino craſſo; deinde in aqua maioranæ, fęniculi, & euphragię, addita myrrha, croco, & alijs. Imprimis commendatur aqua virgæ aureę, in qua thus ignitum ſit extinctum.

Aut ℞. *Thuris, maſtices an.* ℈. j. *myrrha, aloes ſicca an.* ʒ. ß. *tutia præpar.* ʒ. j. *ſarcocolla nutrita* ʒ. ß. Subtiliſſimè trita excipiantur oui albumine, aut ſucco cydoniorum. Tempore vſus diſſoluantur cum aqua fœniculi aut euphragię, & manè atque veſperi aliquid in oculum inſtilletur.

Ac ſummatim in quacunque epiphora tam calida quàm frigida, conueniunt adſtringentia, præſertim in principio: Poſteà ſiccantia, quę materiam abſumunt, ſed citrà morſum; & vbi materia calida atque acris eſt, etiam reſrigerantia.

Si malum à capite ortum habeat, cerebro imbecillo vel generante in ſe materiam, vel à toto ſuſcipiente, primo quod genitum eſt, auferatur euacuando per nares & palatum, deinde prohibeatur, ne quid amplius gignatur, corrigendo capitis intemperiem, legitimamque diætam præcipiendo. Tandem oculus roboretur leniter adſtringentibus, de quibus hactenus dictum eſt.

Lacryma Sanguinea.

Præter naturam etiam eſt, ſi ſanguis lacrymarum inſtar ex oculis excernatur, id quod fœminis quibuſdam accidit, quibus menſes ſubſiſtentes per oculorum angulos effluxerunt: Cuius rei hiſtorias aliquot ex Braſsauola, Dodonæo, Mercato, Salomone Alberto, collegit Schenckius, *lib. 4. obſeru.* 257. Lacrymæ ſanguineæ.

Curantur tales venæ in tali ſectione, & alijs menſes promouentibus remedijs adhibitis.

Fit etiam aliquando ſanguinis ab oculis eruptio, vt Aetius, *Tetrabibl. 2. ſerm. 3. cap.* 63. docet, pueris ob aſſiduos eiulatus apertis circa palpebras vaſis. Qui curandi ſunt poſcæ frigidæ, aut aquæ frigidæ perfuſione,

tum

tum ſuper angulos,tum ſuper caput facta, infundendo etiam albumen oui per ſe, & cum aliquo collyrio ad tenues fluxiones conueniente. Vtendum etiam inter narum partium deligatione, & cibo craſſefaciente.

Rarius eſt, quod Foreſtus, *lib.* 11. *obſeruat.* 13. annotauit de fœmina quadam octuagenaria, cui per tres ferè ſeptimanas ſanguis ex oculis lacrymarum inſtar copioſè emanauit. Quæ cùm icterica eſſet,proculdubio à bile vaſa eo loci aperta fuerunt: quæ quomodo curata ſit,videatur apud Foreſtum, *loco allegato*. Sicut & illud rarum, quod puella vndecimeſtris lacrymas ſanguineas fudit, vt refert Philipp. Hechſtetterus, *obſeruat. Med. dec.* 1. *caſ.* 1. *Vermis ex angulo oculi erumpens*.

Vermem puellæ trimæ,aliàs rectè valenti,longitudinis ſemipalmaris,coloris albi,craſſitudinis tineæ, viuũ, nulla noxa à puella percepta, aut foramine vllo euidente relicto, ex interno ſeu maiore oculi angulo extractum fuiſſe, refert Amatus Luſitanus, *Cent.* 7. *curat.* 63.

LIBRI I. PARTIS III.

SECTIO TERTIA.

De Aurium Morbis & Symptomatibus.

CAPVT PRIMVM.

De Intemperie Aurium.

AB oculorum morbis & ſymptomatibus ad aurium affectus recta accedimus, quarum vſum,vt Celſus loquitur, proximum à luminibus Natura nobis dedit. Atq; vt viſus per ſe confert ad eruditionem & ſapientiam; quoniam res plurimas offert,quibus mens intus inſtruitur:ita auditus per accidens ad φρόνησιν conducit. Nam ſermo docentis, quem auribus haurimus,per ſe ſcientiam affert, quemadmodum hac de re docet Ariſt. *lib. de ſenſ. & ſenſ. c.* 1.

Quæ autem aurium ſit conſtitutio,& ex quibus partibus componatur,ex anatomicis petendum, & præcipuè è Iul. Caſſerio Placentino. Morbi autem, quibus aures infeſtantur,ſunt intemperies ſimplex & cum materia,inflammatio,vlcus, obſtructio, ruptura tympani, vulnera.

Intemperies Aurium. Primò enim interdum aures, & præcipuè earum membranæ ac nerui intemperie ſine materia frigida,à ventis & aere frigido afficiuntur,quę grauem dolorem excitare poteſt,vt experientia ſæpè teſtata eſt. An verò ſimiliter ex intemperie nuda calida à cauſſa externa aures affici poſſint, controuerſum eſt.

Gręci quidem cauſſę huius mentionem non faciunt. Arabes tamen omnes inter cauſſas externas aeris caliditatem recẽſent. Verum frigida equidem neruis inimica ſunt, non verò item calida, & calor externus vix calidior eſſe poteſt cerebro & cęteris partibus internis, & ita calor per ſe vix intemperiem, quæ inſignis alicuius læſionis cauſſa eſſe poſſit, inducere poteſt; per accidens verò id facilè præſtare poteſt,nimirum humorum ad aures confluxum concitando. Quo ſenſu & Hippocr. 3. *aph.* 2. inter æſtiuos morbos aurium calorę refert.

Frequentius verò patiuntur aures intemperiem frigidam & humidam, ſeù quæ cum pituita ſit coniuncta. Deinde etiam Intemperiem calidam cum bile. Et quidem materia vel ipſa aure colligitur, ob coctricis, retentricis vel expultricis imbecillitatem, meatuum anguſtiam, craſſitudinem excrementorum. Aliunde verò ad aures confluit, vel à calore,aut dolore attracta,vel aliunde tranſmiſſa. Solet autem materia ad aures trãſmitti nunc à toto, quod in criſibus febrium fieri ſæpè ſolet: nunc ab aliqua parte; imprimis verò à cerebro, quod vt vicinum excrementa ſua facile auribus communicare poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Si intemperies ſit nuda, nulla grauitas, nulla tenſio, nullus tumor percipitur, quæ ſi adſit, intemperies eſt cum materia; quo caſu & auditus magis impeditur. Et ſi intemperies ſit frigida, æger in aere & vento frigido, aut niue verſatus eſt; quod fit nonnunquam in longis peregrinationibus tempore hyberno, dolorq; eſt citra ardorem,calidiſq; lenitur. Si verò tale nihil præceſſerit, quod nudam intemperiem inducere potuerit, & caput ſit grauius,proculdubio quædam materia adeſt,ſcilicet aut ſpiritus flatulentus;quod cognoſcitur ex dolore vehementi ſine pondere & grauitate, & tinnitu ac ſtrepitu manifeſto,& quod dolor non eſt continuus, ſed per interualla quædam vel intermittit, vel nonnihil imminuitur, aut humor frigidus craſſus, & cum ſigna frigiditatis adſunt, aut humor bilioſus,& tum ſigna caloris adſunt.

Curatio.

Si Intemperies ſit frigida, calefacientia, vaporis, fumi,liquoris,vel alia forma vſurpanda. Et propterea calida vel inſtillanda, vel per infundibulum vapor decoctorum excipiendus, vel per ſpongiam, lanam aut linteum extra applicãda. Fiat nimirum euaporatio decocti rutæ,origani,chamæm. abſinthij; Vel decocto lana vel ſpongia imbuatur,& auri applicetur. Vel inſtilletur ol. rutaceum,de caſtoreo, amygdalar. amararum, nardinum,irinum,maioranæ. Vtilis eſt & ſuccus cęparum cum liquore aliquo conueniente mixtus. Oleum item è ſemine cannabis & vitellis ouorum. Ante omnia verò commendat Scribonius Piſſelæum ſeu florem picis; quas vires etiam habent olea deſtillat. terebinth. ceræ, rutæ,iuniperi,& ſimilia. Si vehementior ſit frigiditas, aliquid euphorbij admiſcęrę licet.

Si ab intemperie calida affluxus aliquis humorum metuatur, inſtillentur auri (ſed tepidè omnia,) lac muliebre, & ſuccus refrigetantium herbarum, lactucæ, ſolan. albu. oui. ol. roſ. violac. de cucurbit. ſalic. Si ſpiritus flatulentus adſit,cum flatus prę ſupponat materiã, è qua attollitur,primò materia illa,ſiue frigida ſiue calida ſit, expurganda, deinde topica, quæ flatum illum diſcutiunt, vſurpanda.

Vt ℞. *Mily, furfuris, ſalis an.* M.j. *ſem. aniſi, fœnic. baccar. laur. an.* ℥.iij. Calefiant in ſartagine & ſacculo incluſa calidè auri applicentur, vel vino forti prius aſpergantur.

Vel fiat euaporatio ex ruta,betonic. maior. aneth. fl. chamæmel. melil. ſem. cumin. carui,caſtoreo.

Vel: ℞. *Cępam* & impone *ol. chamæmel. rutac. ana.* ℥.ij.

℥.ij. *pulu.ſem.cumi ni.aniſi, piper.an.* ℈.j. Imponatur cepa cineribus calidis, vel ad ignem, donec oleum abſumatur. Poſtea contundatur, & ſuccus exprimatur, qui auribus inſtilletur. Et cùm plerumque, vbi ſpiritus flatuoſi adſunt, ſimul humor craſſus, & viſcidus eſſe ſoleat, qui aurium meatus obſtruit, ne flatibus exitus pateat incidentibus, attenuantibus, & aperientibus vtendum, qualia modò ſunt propoſita.

Si verò ab humore aliquo ſit intemperies, purgandum eſt cerebrum, nè plus materię affluat, poſtea topica medicamenta adhibenda. Et quidem ſi à materia frigida ſit intemperies, humor præparetur, & euacuetur iis medicamentis, quæ ſupra *par.1.cap.10.* ſunt propoſita.

Purgationes autem per interualla repetantur. Corpore toto euacuato, caput euacuetur Apophlegmatiſmis, Gargariſmis, Errhinis. Itemque calefacientia & ſiccantia medicamenta vſurpentur, interna, & externa, quæ ſupra ſunt propoſita.

Vel lauetur caput lixiuio ex cineribus ſarmentorum vitis, & ligno guaiaco, in quo maioran. beton. ſerpill. ſtœchad. Arab. ſol. lauri, ſena, agaricum cocta ſint. Nec veſicatoria omittenda, & primò collo, deinde poſt aures apponenda, & diu aperta ſeruanda; imò ſi malum ſit pertinacius, ſetaceum adhibendum eſt.

Tandem Topica, ſeu quæ in aurem inſtillanda ſunt, vſurpanda, & primò quidem à mitioribus inſpiciendum, hinc ad fortiora progrediendum.

Talia ſunt oleum amygdal. amar. iuniperi, de caſtoreo, quibus admiſcere licet ſpir. vini, ſuccum rutæ, abſinthij, cyclaminis, ol. nucl. perſicor. ceraſor. fœniculi, caryophill. cinnamomi, moſchum, vrinā arietis vel capræ, tauri, anguis ſenecta puluerisata, & cū aceto mista.

Laudatur & tabula cupreſſi calida, quantum fieri poteſt, auri applicata.

Vtiles ſunt quoque euaporationes ex decocto chamæmel. origani, hyſſopi, maioranæ, fol. lauri, cyclaminis, fol. & baccarum lauri, ſem. cumini. Sed fiat decoctum potius in vino, quam in aqua, cum aqua nimis humectet.

Vt ℞. *Fol. lauri, betonic. maioran. ſerpilli, origani, calaminthę, ſtœchad. Arab. an.* M.j. *Cepam. cumin*um.j.

Coque in vino Rhenano, & vapor tepidus in aurem per infundibulum immittatur. Vide etiam Inſtit. *lib.5. part.3. ſect.3. cap.32.*

Vel: ℞. *Ol. amygdal. amar. caſtor. an.* ℥.ij. *ſucci ceparum* ℥.ß. M. & guttæ ij. vel 3. manè & veſperi auribus inſtillentur.

Vel: ℞. *Ol. amygdal. dul.* ℥.iv. *aq. vitæ* ℥.ij. *fol. lauri minut. inciſor.* nume. vj. Bulliant in vaſe duplici, & exprimantur.

Vel: ℞. *Colocynth. ellebor. albi, aloes an.* ℥.j.

Miſta terantur in calido aceto, & poſtea exſiccentur. De hoc aliquid cum penicillo melli intincto auri immittatur, & per 3. aut quinq; horas ibi relinquatur, vt pituita ſenſim inde extrahatur.

Crato plurimum commendat aquam carduibenedicti. Folia carduibenedicti ſicca aſpergit ſpir. vini, & poſtea affundit aquam carduibenedicti, & in vitreo vaſe per arenam deſtillat, & aquam iſtam auribus inſtillat.

Commendatur, & hoc ℞. *Formicas cum ouis*, affunde vinum, iiſdem adde *rad. armoracię contuſas & baccas lauri contuſas*. Coquantur & ſuccus exprimatur; aut quod conſultius eſt aqua inde deſtilletur. In liquorem iſtum goſſypium intingatur, & auribus imponatur.

Alij olei ſinapi quotidie gutt. ij. inſtillant. Efficax eſt & Balſamum Orientale.

Vel: ℞. *Spir. vini* ℥.iv. *rad. cyclam.* ℥.ß. *nucleor. perſicor. amygdalar. amar. an.* num. v. Stent in infuſione per dies 3. deinde fortiter exprimantur. Succi guttæ ij. manè & veſperi auri inſtillentur, & goſſypio, cui gr. ij. vel iij. moſchi incluſa ſint, auris obturatur.

Vel: ℞. *Silices ſumatur parnos*, & ignitos iniſce vrina, & vapor aure excipiatur.

Vel: ℞. *Vermiculos intra cortices ligni querni natos* num. xx. bulliant in olei commun. ℥.ij.ß. Deinde excauetur *radix cyclaminis*, & cauitas impleatur *vermiculorum iſtorum oleo, rutac. caſtor. an q.ſ. pulu. pyre br. caſtor. an.* ℈.ß. Radix hoc modo repleta aſſetur ſub cineribus, aſſa contundatur, & ſuccus exprimatur, qui quotidie auribus inſtilletur.

Vel: ℞. *Fol. lauri, origani, hyſſopi, calaminth. an.* M. ß. *Ariſtoloch. hedera terreſtris, marrub. helleb. nigri an.* ℥.ij. Coqu. in vino, contundantur. Contuſis adde *fell. tauri, capra pingued. anſer. an* ℥.ij. *euphorb. galban. aceto diſſolut. an.* ℥.j. *myrrhæ, aloes an.* ℥ß *piperis nitri puluerisati an.* ℈v. *ſucci cepæ* ℥j. *farinæ tritici* ℥.j. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ. irini q. ſ. ad impinguandum.* F. Emplaſtrum, cuius particula linteo excepto auri inſeratur; de reliquo fiat Emplaſtrum, quod auri applicetur. Galenus inter εὐπόριστα *lib. 3. c. 3.* habet fel leporis cum mellis portione mixtum, quod & in cepæ tunica ſeu cortice liquefactum auri immittit.

Quidam tanquam ſingulare remedium commendant oleum murinum, quod fit è muribus recens natis, dum adhuc ſine pilis ſunt, in oleo maceratis. Alij aquā ex illis deſtillant, & in aurem immittunt. Efficax eſt & oleum deſtillatum è ligno Guaiaci.

CAPVT II.

De Aurium inflammatione.

NOn infrequens aurium malum eſt inflammatio, quæ & ipſa ad intemperiem cum materia pertinet. Quanquam enim auris fabrica præcipue oſſibus conſtat: tamen membranas etiam habet, in quas exiles venæ immittuntur, per quas ſanguis tenuis, & bilioſus è venulis membranarum cerebri, & vicinarum partium in aurem illapſus inflammationem parit. Quæ autem cauſæ affluxus ſint, ex iis quæ in genere de inflammatione dicentur, & antea de oculi, & aliarum partium inflammationibus dicta ſunt, patet. Aurium inflammatio.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur auris inflammatio ex dolore continuo pulſatili vehementiſſimo cum caliditate, & rubore, ad malas, & tempora vſque ſeſe extendente, cum febre, interdum & cum delirio, motibus conuulſiuis, ſyncope, & extremorum frigiditate. Et prout inflammatio magis tendit ad interiora, eò pulſatio maior percipitur; quoniam arteriæ maiores comprimuntur. Dolor quoque eſt vehementior ob viciniatem cerebri, & febris intenſior.

Prognoſtica.

1. Inflammatio aurium malum periculoſum eſt; cum delirium producere, & hominem in vitæ diſcrimen coniicere poſſit. Hipp. 3. *Progn. aphor.* 13. Solet & cerebrum in conſenſum trahi; vel etiam fluxio, quæ inflammationis cauſſa erat, ad cerebrum conuerti, vnde ægri nonnunquam ſubitò tanquam attoniti moriuntur. Galenus, *in Comm. in allegatum locum*, & Trallianus, *libr. 3. cap* 2. Ideòque monente Celſo, *libr. 6. c. 7.* mox inter initia ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo locus ſit.

2. Et quidem iuuenes in aurium inflammationibus magis periclitantur, qui ſeptimo die, aut citius moriuntur, antequam ſuppuratio accidat; ob bilioſi humoris in iis abundantiam, & quod febribus acutis magis ſint obnoxij. Qui autem ſeptimum diem ſuperant, euadūt.

materia

materia in pus conuerſa, imprimis ſi pus bonum effluxerit, & deinde æger melius habeat.

3. Senes autem in aurium inflammationibus minus periclitantur. Quanquam enim Galenus. *7. aphor.* 43. docet, omnia mala peiora fieri propter ætatis imbecillitatem, & 1. *Prognoſt.* 69. ex nullo morbo ſenes magis, quàm natu minores, conualeſcere, ne dum poſſe citius humorem ſuppurare: tamen hic aliquot cauſſæ concurrunt, cur ſenes minus periclitentur, quam pueri. Primò enim humores in ſenibus ſunt frigidiores, & propterea inflammationes, quę in ijs generantur, non ſunt exquiſitæ, nec tantum dolorem excitant. Deinde pueri ob ſenſus acrimoniam minus dolorem ſuſtinere poſſunt: Senes verò habent ſenſus hebetiores, & propterea dolores non ita ſentiunt. Atque inde accidit, vt inflammationes aurium in pueris tarò ad ſuppurationē veniant, ſed pueri fere moriantur ob doloris vehementiam, antequā ad ſuppurationem veniat inflammatio.

4. Si inflammatio aurium in partibus interioribus hæreat, cum magno periculo coniuncta eſt; cùm neruus ἀκουστικὸς ſit affectus: vel ſi ſanetur, difficultatem auditus relinquit.

5. Abſceſſus aurium, qui criſis modo obtingit, ſi accidat ante coctionem, & die non critico, & cum alijs ſignis malis, periculoſior eſt, & contra.

Indicationes & Curatio.

Generalis inflammationes curandi ratio & hic rectè applicanda eſt. Primò ergo reuellentia vſurpanda: inter quæ valde vtilis eſt venæ ſectio, & quidem venæ Cephalicæ, quæ etiam ſi inflammatio maior ſit, repetenda. Alijs quoque modis ſanguis ad aures fluens reuellendus, cucurbitulis, frictionibus. Humores etiam bilioſi, ſi admixti ſunt, expurgandi.

Repellentia hic, niſi ingens ſit dolor, vix adhibenda ſunt, ne materia intrò conuerſa cerebrum, & membranas eius inuadat; niſi forſan pauca ſit humoris quantitas, è qua nullum cerebri malum vereri oportet. Et ſint potius, quę adhibentur, ſaltem mitigantia dolorem, & refrigerantia, quàm aſtringentia. Qualia ſunt, lac muliebre, ſuccus auriculæ muris, ſuccus cucurbitæ, cum modico aceti, mucilago ſem. pſyllij, cydonior. aqua roſar. extracta.

Vbi tamen repulſione opus, tale vel ſimile inſtilletur.

℞. *Ol. roſar. vel violar.* ℥.iij. *aceti roſacei* ℥.vj. *nitri præp.* ℈.j. M. Potius reuulſionibus præmiſſis adhibeantur ea, quæ materiam concoquere, & ſimul dolorem lenire poſſunt.

Vt ℞. *Lenticul. paluſt.* M.ij. *medull. panis in lacte muliebri infuſi* ℥.iv. F. Cataplaſma, quod auri applicetur.

Vel ℞. *Maluæ vtriuſque, violar. lactucæ, ſalic. an* M.j. *ſem. cydon. maluæ an.* ℥.ij. *flor. chamæmel. melilot. roſar. rubr. an.* p.ij. Coqu. & decocto aures foueantur.

Vel ℞. *Ol. roſar. nymphea an.* ℥.ß. *mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. an.* ℥.iij. *lact. muliebr. ſucci papauer. vel ſolani an.* ℥.ß. Miſceantur & auri applicentur, atque aliquid auri inſtilletur. Si addatur farina, & puluis flor. chamæm. fieri poteſt Cataplaſma Reliquiæ tandem diſcutientibus tollendæ.

Verùm ſi perſeueret morbus, nec materia reſolui poſſit, ſed ad ſuppurationem tendat, quod ex dolore, pulſatione, & febre aucta cognoſcitur, ſuppuratio adiuuanda maturantibus adhibitis, quæ vim emplaſticam habent, leniterque calefaciunt, caloremque includunt, & coctionem adiuuant: qualia ſunt rad. altheæ, liliot. albor flor. chamæmel. melilot. ficus, farina tritici, ſem. lini, fœnigræc. & mucilagines eorundem, pinguedines animalium recentes, butyrum recens, oleum ſeſaminum cum croco.

Vel ℞. *Cepam rubram.* num.j. *ſub cineribus aſſatam butyri* ℥.ß. *ol. chamæmel.* ℥.j. *amygdal. dulc.* ℥.ß. *croci* ℈.j. M. & calefacta Cataplaſmatis modo auri applicentur.

Vel ℞. *Fol. maluæ vtriuſque, violar. an* M.j. *flor. chamæmel.* p.j. *rad. altheæ* ℥.j.ß. *lilior. albor.* numer.j. *radicar. pinguium.* num.iij. Coqu. in aqua ad mollitiem, & contundantur. Contuſis adde *farinæ tritici* ℥.ß. *ſem. lini, fænigræc. an.* ℥.i. *pingued. porci gallinæ an.* ℥.iij. *butyri* ℥.ij. *ol. amygdalar. dulc. q. ſ.* F. Cataplaſma. Commendatur & hoc Cataplaſma.

℞. *Rad. altheæ, lilior. albor. an.* ℥. ß. *flor. chamæmel. melilot. an.* ℥.j. Coqu. & contundantur minutim. Contuſis adde *farinæ ſem. lini, fænigræc. an.* ℥. ß. *bdellyi in aceto diſſoluti* ℥.iij. *croci* ℥.j. *vitell. ouorum* j *ol. ſeſamin. butyr. recens. an.* ℥.ij. Fiat Cataplaſma. ἐκπυητικὰ ſunt ficus in lacte coctæ, & cum axungia porci tritæ, item puls auenæ.

Si maturatum ſit apoſtema, ruptio eius expectanda & procuranda, continuatis eiuſmodi medicamentis. Nonnulli inſtillant ſuccum cyclamin. aut ranunculi cum quadruplo lactis muliebris.

Vel ℞. *Succi cyclaminis* ℥. ß. *ſtercoris columbini* ℥.j. *lactis muliebris* ℥.j. ß. M. in aurem guttam vnam atque alteram inſtilla, & lana lacte muliebri tepido madida auris occludatur.

Abſceſſu rupto ſanies eluenda, atque abſtergenda hydromelite, melle roſato colato, decocto lupinorum, ſucco abſinthij, marrubij, centaurij minoris cum melle, aut ſyrupo, vel melle roſaceo.

Fortius id præſtat ſuccus cyclaminis cum melle. Et tandem vlcus conſolidetur, & cicatrice occludatur, ideòque quæ maiorem exiccandi vim habent, thus, myrrha, aloe, ſarcocolla addenda.

Verùm de vlcere aurium in ſpecie aliquid dicendum.

CAPVT III.

De Vlcere aurium.

INflammatio auris abſceſſu rupto ſæpe in vlcus degenerat, quod peculiarem curationem requirit. Nō tamen ſolum ab apoſtemate ſeu abſceſſu rupto vlcus auris gignitur, ſed etiā à cauſſis alijs. Sæpè enim acres & mordaces humores ſiue in auribus geniti, ſiue è cerebro eò effuſi acrimonia ſua aurem exulcerant. Nonnunquam à ſordibus aurium diutius coercitis id accidit, quarum diutina coaceruatione, præſertim ſi pituitoſa ſint, accedente putredine, quemadmodum ex ſanie ſuppreſſa, vermes gigni poſſunt in auribus, quæ ὦτα σκωληκιῶντα, aures vermiculoſæ nominantur. Interdum acris aliquis liquor, aut ſimile quid forinſecùs in aurem illapſum mordendo vlcus efficit. Sæpiſſimè ab ictu, vel à caſu hoc fit, vt ſcilicet ad vulnus vlcus ſequatur.

Ex quacunque igitur cauſſa vlcus producatur, ſolutio illud eſt continui in aure cum ſanie profluente. Interdum tamen ſanies ex auribus effluit abſque vlcere, cerebro, & vicinis partibus ab excrementitia humiditate, & ſordida illuuie ſeſe expurgantibus, quæ mora longa in tortuoſa illa via in eiuſmodi cænoſum quid conuertitur, quod poſt diuturnos capitis dolores, aut poſt ictum ſeu contuſionem capitis ſine vlcere accidere ſolet. Ita fit, vt quibus cerebrum valdè humidum, & impurum eſt, ijs ex affluxu ſemper nouæ materiæ auris diu purulenta ſanie fluat, quæ πυορροοῦντα ὦτα Græcis dicuntur. Aetio *tetrabibl. 2. ſerm. 2. cap. 81.* ſunt aures abſque exulceratione humectæ, quæ veluti exſudant, & ſeroſam humiditatem excludunt, ad quas & remedia quædam ibi exponit.

Diſſe-

Differentia.

Differentiæ vlcerum auris ſumuntur aliæ à particula ipſa auris,quam obſident,quæ vel externa eſt, & oculis patet; vel interna, membrana ſcilicet; vel tympanum auris, neruus ipſe auditorius, interdum & oſseus ille meatus, in quo ſicut & in alijs oſſibus hæc vnitatis ſolutio τερηδὼν propriè ſeu caries nuncupatur.

Aliæ ab ipſis vlceribus, qua ratione vlcus aurium,vel recens,vel inueteratum eſt;mundum,vel ſanioſum, aut ſordidum: quoddam præterea putridum, virulentum corroſiuum; aliud denique ſuperficiale, aliud verò ita profundum, vt in fiſtulam abierit.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur vlcus aurium ex ſanguine,vel ſanie egrediente. Diſtinguendum tamē,vtrum ſanies illa ab aure ipſa profluat,an à cerebro:Ab hoc quidem vel rupto in ipſo apoſtemate,vel citra apoſtema, ſanie è venis cerebri imprimis ad aures trāſmiſſa. Si enim ſanies ab apoſtemate eſt,rupto in cerebro, illa primò ſatis magna copia exit, deinde paulatim emittitur, donec omnis ſit abſumpta; præceſſerunt etiam ſigna inflammationis cerebri,& capitis grauitas,& dolor,quę ſanie excluſa remittunt. Ab apoſtemate verò in aure rupto dolor,qui præceſſit,in aure magis,quàm in capite perceptus fuit. Sin ſanies abſq; apoſtemate cerebri in eius venis genito ad aures tranſmittatur, pruritus quidam in aurib.ſentitur,& ſanies ipſa,poſtquam ſemel exhauſta eſt; denuò coaceruatur,quæ niſi liber exitus pateat; vertiginem,& alia cerebri ſymptomata affert. Sed veri vlceris auris indicia ſunt,dolor, ardor, punctio vehemens,quæ tactu exacerbatur. egreſſio ſaniei,interdum & ſanguinis. Si in neruo auditorio vlcus ſit,dolor acerbiſſimus adeſt,vel præceſſit. Profundum vlcus,pus copioſum & lentè emittit.mundum, bonam ſaniem; ſordidum, craſſam,copioſam;virulentum,ſaniem tenuem & citrinam; putridum, ſaniem fœtentem; corroſiuum, ſanguinem poſt ſaniem fundens: Fiſtuloſum deniq; ex vlceris antiquitate, ſaniei virulentia, carnis calloſitate & duritie cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. In vlceribus aurium, ſicut & alijs, pus,& ſanies ſpectanda ſunt, quæ vlceris bonitatem, aut malitiam arguunt.Pus enim vel ſanies alba, æqualis, mediocris ſubſtantiæ, ità vt non ſit vna pars craſſa,altera tenuis, vna rubra, altera alba,non fætens, vlceris non maligni nec praui indicium eſt. Ex contrarijs verò de prauo vlcere ſignum capitur.

2. Inueterata, & diuturna vlcera peiora ſunt; quia facilè in figulam degenerant. Aliquando & ad os petroſum penetrant, quod detegunt, teſte Auicenna.

3. Sanie recèns effluente ab vlcere auris, cum prius capitis dolor,& ſenſuum perturbatio adeſſet;ſi hęc iam remittant, bonum eſt, & vlceris curatio paulò poſt ſperanda.

4. In vlcere humido diuturno non corrodente, ſi non reſiccetur, metuendum eſt, nè ὑπερσάρκωμα excreſcat, quod auditum obturet.

5. Vlcera aurium, quæ ad os cranij pertingunt, rarò aut nunquam curantur; quemadmodum & fiſtulæ profundæ Sæpe profunda & putrida eiuſmodi vlcera continuitate quadam ad cerebrum deſcendunt;Ideò Hippocrates, *6. Epidem.ſect 6.*inquit, *Propter aures & ex auribus plerumque tertia die moriuntur*, hoc eſt, inflammationes,quæ circa aures ſunt,ipſarumque inflammationes,& non tantum vlcera ſerpentia, tertia die occidere ſolent.

Indicationes.

Generales Indicationes ex ijs, quæ in genere de vlceribus traduntur, nota ſunt,nimirum vlcus eſſe detergendum; quod amiſſum, inſtaurandum, & tandem vlcus conſolidandum.

Atque hæc de ſimplici vlcere ſufficiunt, corpore ab humoribus prauis vacuato.

Quod vero cum intemperie aliqua, aut cum corporis impuritate,aut cum phlegmone,aut cum calore inſigni coniunctum eſt,hæc ipſa remoueri poſtulat,priuſquam curationem recipiat, de quibus *cap. præcedente* dictum eſt.

Speciatim, quia auris eſt membrum natura ſua ſiccum (nam cartilaginibus imprimis,& oſſibus conſtat,) medicamenta quoque, vbi ad alienam qualitatem,ad humiditatem ſcilicet lapſum eſt, ſicciora requirit, vt & naturalis temperies ipſius conſeruetur, & quæ præter naturam acceſſit, humida conſtitutio corrigatur.

Curatio.

Vlcera autem aurium interdum per ſe ſaneſcunt, poſt puris effluxum ſedatum:plerumque verò artis auxilium expetunt. Eluatur igitur auris vino calente veteri, vel ſolo, vel in quo lenticulæ, aut roſæ ebullierint, repulſionis gratia,vt iubet Aegineta. Alij folia hederæ, & cortices mali punici addunt.

Poſtea leniter detergunt hydromel, ſuccus abſynthij,apij,marrubij, betæ, agrimoniæ, centaur. minor. cum melle,aut ſyrupo, vel melle roſato; aut vinum, in quo betonica decocta ſit:item decoctum hordei,& lupinorum.

Vt ℞. *Succi betæ* ℥.j. *marrubij* ℥.ß. *mell. opt.* ʒ.vi.

Coqu. parum poſtea admiſce *ſyrupi abſinthij* ʒ.ij. *vel extr. liquid. abſinthij* ʒ ß. Miſce.

Poteſt etiam admiſceri fel animalium mitius, vt fel porci, veruecis, bouis caſtrati.

Fortius id præſtant ſuccus cyclaminis cum melle,vel aqua mellis,in qua radix hellebori albi prius ebullierit, additis, ſi maiore deſiccatione opus ſit, & vt putredo prohibeatur,thure,myrrha, ſarcocolla lota, gentiana, & modico ſucci betæ.

Vel ℞. *Succi cyclam.* ℥.j. *myrrh* ʒ.j. *croci* ℈. ß. *thuris* ℈.j. *viridis æris* ℈.j. vel ʒ. ß. *vini antiqui* ℥.j. ß.

Bulliant leniter ad vini conſumptionem: de liquore iſto vna,atq; altera gutta in aurem bis quotidie ad minimum inſulletur, ac hydromelite iterum eluatur.

Efficax quoque eſt medicamentum, quod a Rhaſe in hunc vſum deſcriptum eſt.

℞. *Mellis* ʒ.v. *aceti* ℥ j.

Leniter bulliant ac deſpumentur, quibus adde *viridis æris* ʒ ij. Liquor auri cum goſſypio immittatur,qui præſentaneum in auris vlceribus remedium. Vlcus etiam ad curationem deducunt pompholyx, tutia, ceruſſa in vino decocta. Suffitus quoque ex maſtiche, thure,myrrha,ladano,gummi iuniperi, ſarcocolla, galbano & ſimilibus, per infundibulum auri immiſſus vtilis eſt.

Vt ℞. *Gummi iuniperi* ʒ. *ſem. thuris, myrrhæ an.* ʒ.j. *ſarcocollæ, ladani an.* ℈.j.

M. F. puluis,vel cum terebinthina F.paſtilli.

Veteres ad detergendum & exſiccandum vtebantur glaucio ex aceto,quo Paulus recentia vlcera ſanat; trochiſcis item Polyidæ, Andronis, vel Muſæ cum ſapa & modico aceti ſolutis. Et quod cætera ſuperat medicamento, è ſcoria ferri cum aceto acerrimo trita vel cocta, vt docet Galen.*9. de ſimpl. fac* & Aetius. Habet hoc vim maxime ſiccandi, & durioribus corporibus conuenit. Clementius redditur alijs præparandi modis, de quibus Hollerius videatur, *Periochi 3. ad libr. 3. Galen de comp. med. sec loc. cap. de vlceribus aurium*, qui Arabes melius præparare ſcribit. Scoriam enim tritam ex aceto lauant,hinc ſiccant,ſiccatam iterum aceto terunt, rurſuſq; ſiccant,& hoc ſepties repetunt. Poſtea in pollinem redigunt,coquuntq; longa coctione ex aceto acerrimo, dum ad mellis ſpiſſitudinem abeant, atquè ita ſiccant. Valeſcus de Taranta *lib.2. cap.54.* ſequens

ex

ex Haly commendat, & ſcibit ſe eo Presbyterum, qui aurium vlcere,& ſanie 8. annos laborauerit,ſanaſſe.

℞. *Mell.* ℥.x. *aceti* ℥.viij. Coquantur,& deſpumentur: deinde add. *viridis æris* ℥.j.

Miſce, & cum turunda auri impone. Poteſt & vnguentum triapharmacum, vel Apoſtolorum in aceto, & hydromelite diſſolutum inſtillari.

Vlcera aurium antiqua. Iiſdem in diuturnis vlceribus aurium vti licet, abſterſione tamen prius facta diligenter per leniora. Vbi cruſta adeſt,curandum, vt decidat, ne in molem aucta auditum impediat. Valet etiam & efficaciſſimum eſt in vlceribus antiquis Ægyptiacum diſſolutum cum vino vel œnomelite, vel vrina pueri impuberis. Aetius hoc medicamento vtitur.

℞. *Aloes, thuris, myrrhæ an.* ℥.ij. *myſeos* ℥.j.

F. maſſa cum aceto, qua reſoluta cum aceto aut roſaceo vtere.

Excreſcentis in auribus carnis remedia. Excreſcentem in auribus carnem citrà dolorem deprimit, cicatricèmque obducit hoc aſcriptum ab eodem medicamentum.

℞. *Alum. ſciſſi, myſeos vſti an.* ℥.ij. *æruginis terræ Lemniæ, gummi Arabici an.* ℥.j.

Tritis iis cum aceto acerrimo F. Paſtilli qui vſus tempore cum vino vel aqua ſoluantur.

Mitius eſt, quod à Paulo in hunc vſum præſcribitur, Naſturtij, & nitri parum caricis excipitur exemptis granis, & de factis paſtillis aliquid in aurem immittitur, quod poſt triduum rurſus excernitur.

Vlcus aurium fiſtuloſum. Si vlcus fiſtuloſum ſanie perpetua fluat, injiciatur per idoneum inſtrumentum, vel clyſterem auricularem, fel tauri cum vrina pueri impuberis,aut vinum in quo decoctum ſit thus,aut helleborus albus, & mel.

Ad fœtores aurium Aetius primò malicorij, & lentiſci decocto vtitur, quo aures illinit, poſtea inter alia fel vrſi liquidum inſtillat, aut ſi aridum ſit, cum aceto & ſapa diluit. Concedit, & commendat etiam Ægyptiacum cùm ad hanc, tùm ad ſimiles omnes aurium affectiones. Vtilis eſt & ſuccus oliuæ cum melle, aut betonica decocta cum vino, aut dracanti ſuccus cum melle, & vrina pueri impuberis.

Fœtor aurium. Ad ſordium in auribus duritiem ſoluendam idem inſpergit nitrum torrefactum,ſubtiliſſimèq; tritum poſtea acetum calidum inſtillat, & appoſita lana pernoctare ſinit,ſequenti die aqua & oleo calefactis eluit.

Si ſanies ab aure fluat,abſque huius vlcere, ex cerebri magna impuritate, quod in pueris frequens eſſe ſolet, Aetius miſy linteolo inuolutum,& ſub prunis crematum, vnà cum exuſto linteolo terit, & per arundinem inflat; aut gallis tritis linteolòque illigatis,& exuſtis ſimiliter vtitur, aut alumine in teſta vſto, & cum oleo trito.

Hæc & ſimilia topica nonniſi purgato prius corpore, & capite vſurpanda eſse omnino attendendum.

Nonnunquam poſt ruptum abſceſſum pure etiam per aures excreto, dolor tamen permanet, quod indicium eſt, de ſanie aliquid,aut grumum ſanguinis in profundo auris relictum eſse, eámque materiam diuturnitate prauam,& rodentem qualitatem contraxiſſe; aut à capite debili excrementitiam nouam ſemper materiam affluere. Tum igitur inſtandum mundificatione auris cum oleo amygdal.amarat.aut cum mulſa adiecto felle tauri. Si ſuſpicio ſit de grumo ſanguinis, prodeſt acetum tepefactum cum melle optimo, aut cum oleo laurino, ſucco porri,addito lacte muliebri,& oleo roſaceo.

Materia è capite in aurem fluente capitis ſimul ratio habenda erit, & materia ipſa, ſi mordax ſit.attemperabitur; ſi craſſa & viſcida, incidetur ac detergetur, præmiſſis ſemper vniuerſalib. vacuatione nimirum,ab aure diuertentib.gargariſmis,apophlegmatiſmis,errhinis,ſternutatorijs,capitìq; poſtea roborãtib. adhibitis.

CAPVT LIV.

De vermibus & alijs, quæ præter naturam in auribus hærent extrahendis.

Vermes in auribus. SOlent nonnunquam tùm alia foriſſecus illabi in aures, tùm vermes quoque in has irrepere, præſertim dormientibus: imò etiam vermes interdum in auribus gignuntur;non ſolum ex ſanie vlcerum, ſed & ex alia humiditate putrefacta. Ita Foreſtus *lib.* 12. *obſeru.* 8. *in ſchol.* refert, ſe vidiſſe in iuuene febre acuta laborante vermes duos treſue ad formam granorum pini paulò craſſiores ex auribus expulſos, iuuenèmque ſanatum fuiſſe.Nam,vt Ariſtoteles,2. *de gener. animal.c.*3. ſcribit, non ſolùm in ſeminibus animalium, ſed etiam in excrementis ſpiritus quidam viuificus ineſt, elemento ſiderum analogus, à quo ζωτικὴν ἀρχὴν ea accipiunt, quæ inde producuntur. Nota.

Signa diagnoſtica. Signa autem vermium in auribus ſunt titillatio,& pruritus, dolor quidam mordicans, interdum & corroſiuus, quando vermes ad neruum auditorium irrepunt, ægri anguſtia,& inquietudo;interdum & vermes ab aure egrediuntur.

Curatio. Siue igitur in auribus geniti ſint vermiculi, ſiue in has irrepſerint,opera danda eſt, vt extrahantur. Nam vt Rhaſes ait, ſi talia, ſiue vermiculi ſint,ſiue aliquid aliud, diutius in aure relinquantur, præſertim vbi maligna,aut venenata aliqua qualitate prædita ſunt, acerbos dolores, aut inflammationes aurium, atque hinc conuulſiones, & alia grauia πάθη concitare poterunt.

Qua ratione autem tùm vermes,tùm aliæ res præter naturam in auribus hærentes extrahendæ ſint,dictum *lib.*5. *Inſtit.p.*1.*ſ.*2. *cap* 10. quæ hic repetenda non cenſeo: pauca ſaltem addam. Galenus, ſi reliqua ad vermes illapſos necandos non conferant, ſulphur viuum & calcem melle excipit, & cum aceto in aurem inſtillat. Necant & vermes ſuccus abſinthij; centaur. min. fol perſicor.vermicularis,cucumeris aſinini: Nonnulli inſtillant ſuccum ſambuci, & cannabis. Alii radicem hellebori albi in vino infundunt, & liquorem auri immittunt. Alij caſtoreum in aceto decoquunt, & calidè in aurem infundunt. Fumus etiam ſulphuris per infundibulum exceptus vermes occidit. Chymici ad aurium vermes occidendos,& extrahendos vtuntur ol. philoſophorum guttatim inſtillato,quemadmodum & oleo coryli cum pauxillò ♀ ij dulcis miſto.

Exempli gratia.

℞. *Pingued. caponis* ℥. ß. *ol. coryli gutt.* xv. ♀ ij. *dulcis* ℥.iij. Miſc.

Vel ℞. *Colocynthid.* ℈. *ſem. hellebori albi* ℈.j. *aloes* ℥. *ſem.*

Cum ſucco perſicariæ vel fol. perſicor. Miſce inſtar linimenti.

Aqua auribus illapſa. Si aqua in aurem illapſa ſit,antiquum remedium eſt oleum auri infundere, & aurem pronam ſeruare. Ariſtoteles, *ſect.*32.*probl.*10. duas huius rei cauſſas affert, vnam quod oleum lubricam reddat aurem; per lubricum autem facilè effluat humor aqueus, quia oleum facilè adhæret auri, propter lentorem; alteram, quia aqua facilè adhæreat oleo, ideo vbi oleum exit, ſimul aqua educitur. Verùm hæc rei naturæ non videntur conſentanea. Neque enim oleum facilè adhæret aquæ, ſed illam maximè auerſatur. Ideòque probabilius eſt, cum oleum in aurem infunditur, & aurium partibus adhæret, aquam, vt ſibi aduerſam, non admittere, quæ propterea promptius effluit. Hinc etiam ſolent vrinatores oleo aures implere.

Eſt & alius modus aquam ex auribus extrahendi, ſi nimirum caulis cauus, vel cannula anethi, vel fœniculi fuma-

ſumatur longitudine quinque digitorum tranſuerſorum, & dimidia pars illinatur oleo, & goſſypio circumuoluatur, & in fine goſſypij apponatur circulus ferreus digitum latus, eo fine ne ignis aurem attingat, poſteà cannula hæc qua parte oleo non eſt illita, & goſſypio caret, auri indatur, reliqua pars accendatur, ſi calor cõmunicatur auri, & ab eo conſumitur, & exuritur humiditas.

Quidam cùm ad liquida tùm ad arida extrahenda cucurbitam magnam affigunt, qua tota auris comprehendatur. Sed cum moderari ità illam tractationem non liceat, tutius eſt, exſuctionem, præſertim liquidorum, fieri ore per ſyringam, aut cannullam perforatam, cuius extremitas, quę auri immittitur, goſſypio, vel, vt Æginetа præcipit, cera diligenter ſit præcincta, nè ſpiritui trahenti vlla parte foris tranſitus pateat. Plures modi videantur apud Arculanum *in 9. Rhaſis cap. 41.*

Interdum nonnulli poſt exempta eiuſmodi in aurem illapſa aliquandiù malè loquuntur, cuius exemplum Foreſtus, *lib. 12 obſeru. 13. in ſchol.* proponit, ſed curauit illum infuſione olei amygdalar. amarar. frequenti. Ità enim humores cum ſordibus extrahuntur. Vide Hieron. Fabricium ab Aquap. *de operat. Chirurg. tit. de aurium Chirurgia.*

CAPVT V.

De vulnere Aurium.

Aurium vulnera. TAndem vulnera aurium quod attinet, cum organum auris maxima ex parte intus reconditum lateat, auris verò externa iniurijs externis pateat, vulnera magis auri externę, quam internæ infliguntur.

De vlneribus autem aurium præter ea, quæ alias in genere de vulneribus traduntur, notandum, ſi cum cute cartilago ſit tranſciſſa, vulnuſque magnum ſit, ſuendum eſſe, & cum externa auris, è cute, & cartilagine ſit compoſita, & temperamento ſicco prædita, ſiccantia, & adſtringentia requirit. Vitanda verò in aurium vulneribus omnia vnctuoſa, craſſa, grauia, & emplaſtica, & ligaturæ arctiores. De quo Hippocrates 2. *de articul.* in fractura auris quodlibet vinculum inimicum eſt, neque etiam ità laxum circumdabitur, quod ſi magis adſtringatur plurimum officit, quandoquidem integra auris ſub vinculo adſtricto doleat, pulſatione vexatur atque inflammatione. Sed cataplaſmata, quę oneroſa ſunt, penitus aliena ſunt, pleraque etiam noxia ſunt, & abſceſſum excitant, plurimaſque mucoſitates, ſuppurationemque infeſtam reddunt, quibus minimè opus auri comminutæ. *Et poſt:* Vbi quis aurem ſecuerit, abſtinere ab omni cataplaſmate debet, medericque, vel medicamentis, quę protinus cruentis vulneribus injiciuntur, vel alio, quod neque onere lædat, neque moleſtiam afferat. Hæc Hippocrates. Vt verò vulnerata auris in ſuo naturali ſtatu conſeruetur, inter caput & aures goſſypium ponendum, & in oppoſito latere cubandum.

CAPVT VI.

De ſonitu, & tinnitu aurium.

Sonitus, & tinnitus aurium. ATque hi ſunt morbi, qui auribus accidere ſolent. Rumpitur quidem interdum etiam tympanum, ſed quia malum id incurabile, nihil de eo dicemus. Iam ergo ſymptomata explicanda ſunt.

Et primò actionem læſam quod attinet, auditus vel deprauatur, vel imminuitur, vel abolетur. Auditus deprauati vitium eſt, quando aures citra omnem externi aeris commotionem intra ſeipſas ſonant. Græcis ἦχος & συριγμός, Latinis ſonitus, ſibilus, vel tinnitus aurium appellatur. Et ſi verò ſanæ quoque auri accidat, vt admota propiùs caua manu, vel concha auri appoſita leuem quemdam ſuſurrum intùs percipiat: tamen medici ſonitum aurium hic intelligunt, qui etiam citra talia obſtacula externa intus ſentitur, aure malè affecta, ſiue per ſe, ſiue per conſenſum, & à quo audiendi facultas offenditur, vt operam medicam deſideret.

Sonitus, tinnitus, ſibilus aurium unde differant. Nonnulli ſpecies appellationibus diſtinguunt. Arculano ſonitus eſt generale; Tonitus grauis, & fortis ſonus; Sibilus acutus, tinnitus medius inter illos, vt pluuiæ, foliorum arborum. Fernelio ſibilus eſt ex tenui flatu leniter elabente; Tinnitus ex eiuſdem curſu interrupto; Sonitus ex craſſiore flatu plenius erumpente; Strepitus ex eiuſdem valido impulſu; Fluctuatio ex humoris inundatione: quibus tamen appellationibus autores alij promiſcuè vti ſolent. Prouenit illa ſonorum diuerſitas à craſſitie, aut tenuitate maiore, vel minore; tùm congeniti aurium aeris, tùm materiæ imprimis aerem illum præter naturam impellentis; ſiue flatus ſit, ſiue humor, quemadmodum dicetur.

Tinnitus aurium quid. Tinnitus itàque aurium eſt ſenſus ſonitus cuiuſdam moleſti intra ipſas aures etiam cum foris omnia ſilent. Etſi enim ſonitus ille internus per ſe leuis eſt, & exiguus tamen magnus eſſe putatur, quia in parte eſt cerebro admodum vicina.

Affectio ipſa eſt ſymptoma deprauatæ facultatis audiendi, quoniam facultas ſentit id, quod ſentire non debebat; & cuius cauſſa foris ſecundum naturam, non offertur.

Pars affecta eſt porus ἀκουστικός, ea maxima ſui portione, quæ neruum quinti paris expanſum, ſiue dilatatum excipit, propè labyrinthum, & cochleam dictas cauitates; quę nerui expãſi portio, vel finis potius pori, vbi dilatato neruo coniungitur, præcipua auris pars eſt. Nam minus principales partes auris cenſentur membrana tympano obtenſa, oſſa, quæ meatum oſſeum, & cartilagines, quæ cartilagineum conſtituunt; tria verò oſſicula intus, etſi alij vſus ab alijs ijs aſcribantur tamen ad firmitatem potius, & tutelam membranę, cui connexa ſunt, condita videntur.

Cauſſæ.

Cauſſam ſonitus, & tinnitus aurium plurimi aut in ipſam facultatem audiendi, aut obiectum aliquod internum, ſiue materiam, à qua facultas illa, eiuſque organa moueantur referunt.

Vitium facultatis dicunt eſſe ſenſum exquiſitum nimis, quę Galeno eſt ἀκρίβεια τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως, lenem quoque impulſionem percipiens etiam internam. Cùm enim aer congenitus intus à validiore agitatione quieſcat (alias ſonum externum non agnoſceret, nec diſcerneret, ſicut cryſtallinus quoque in oculo coloris ipſe expers colorata alia percipit) ſi leuis aliqua impulſio à cauſſa ſiue interna, ſiue externa accidat, auditum acutiorem illam ſentire ſtatuunt. Aeris autem illius auditus cauſſam eſſe dicunt calorem partis modum excedentem, quo aer congenitus facilè impellatur. Fieri etiam poſſe putant, vt meatus auditorius, à prima conformatione, vel nimis patens ſit, vel nimis, quam conueniebat tortuoſus, vel membrana tympani tenuior ſit, & ſiccior, vel nerui auditorij textura rarior, à quibus illud ſenſus acumen exiſtat.

Auicennas debilitatem facultatis addit, qua facultas ob dyſcraſiam partis à qualitatibus omnibus, ſiue primis, ſiue ſecundis promptè afficiatur, atque ità leniſſimo etiam quolibet ſono cum moleſtia, & offenſione percellatur: ſicut qui à morbo conualeſcunt, ob debilitatem corporis relictam facilè à frigore, aut calore externo offenduntur.

An ſenſus acumen ſit cauſſa tinnitus aurium. Verum vix credibile eſt, ſenſus ἀκρίβειαν ſymptomatis p.n.cauſſam, & actionis deprauatæ principium eſſe poſſe. Sic ſanè, vt qui ſenſum habeat exquiſitiorem alio, qui eundem obtuſum habet leuiora obiecta percipiat: tamen obiectum etiamſi leue adſit neceſſe eſt, quod ſenſui offeratur, & cum qui ita docent, acrimoniam ſenſus à calore partis mediocritatem excedente deducant, facilè hinc patet, conſtitutionem illam non eſſe planè ſecundum naturam, ſed à calore excedente agitationem aliquam fieri, & obiectum, quod ſenſui offertur, ab eo excitari.

Debilitas auditus an ſit cauſſa tinnitus. Minus verò probabile eſt, quod debilitas auditus facere poſſit tinnitum. Perfectio enim auditus, eſt non debilitas exigua, & leuiora obiecta percipere.

Quod verò conualeſcentibus interdum aures tinniunt, non ex debilitate auditus eſt, ſed quia in conualeſcentibus multi vapores ob calorem debilem attolluntur, qui auditui oblati tinnitus cauſſa ſunt.

Igitur vnica tantum tinnitus aurium cauſſa proxima eſt. Obiectum nimirum, ſiue materia intra aurem hærens, & facultatem præter naturam mouens.

Cauſſa proxima tinnitus aurium. Obiectum autem hoc, vt vulgata fert ſententia, eſt πνεῦμα φυσῶδες, id eſt, ſpiritus flatulentus, ſiue ἀτμοὺς, hoc eſt, vapor craſſior, ex craſſa, & frigida plerumque materia reſolutus, qui congenitum aurium aerem agitat, & impellit. Spiritus ille flatulentus vel in auribus ipſis genitus eſt ex humore ibidem collecto, vel aliundè auribus communicatur. Et quidem, vel à toto mittitur, vt in febribus, per initia potiſſimum paroxyſmorum, ob humorum incipientem in venis, & viſceribus ebullitionem; in criſi quoque per vomitum, aut per narium hæmorrhagiam futuram, vel in parte aliqua, vt à cerebro præcipuè, à quo vapores, & flatus auribus per quintum par neruorum, & per venas, ac arterias, ad aures deriuatas tranſmittuntur. A ventriculo item ἀτμοὶ ſurſum continenter aſcendẽtes tinnitum aurium efficiũt. Item in bilioſis famem diutius tolerantibus aures ſonoræ fiunt, calore ventriculi in inopia cibi halitus ex prauis ſuccis ſoluente, & in ebrijs quoque vapores ex ingurgitato potu ad caput magna copia alleuatis, qui dũ exitum in anguſtijs illis quærunt, ad oſſa, & membranam tympani, expanſumque neruum alliſi tinnitus cauſſa exiſtunt. Ab vtero denique, hepate, liene & viſceribus alijs malè affectis euaporationem ſurſum fieri in corporibus cacochymicis, & repletis minimè dubium eſt.

Nonnulli ab humoris in capite inũdatione hoc malum oriri putant, vnde fluctuationis cuiuſdam ſenſus auribus offeratur. Et flatus proxima materia ſemper eſt humor, à quo caloris vi ille reſoluitur.

Auicennas etiam à ſanici, & puris in aure, feruore, & ebullitione ſonitum in auribus accidere ſtatuit.

Externæ cauſſę ſunt, aeris nimia refrigeratio, & calefactio patentibus auribus, nimia cibi repletio, & crapula à vino, vnde cruditas in capite, & toto corpore cumulatur, vomitus difficilis fames, calore naturali in defectu cibi conuerſo ad humores prauos in corpore, à quibus vapores noxij eleuantur, medicinæ quædam retinentes humores & flatus in capite; pharmacum commouens humorem, ſed non educens, percuſſio in caput circa aures, fragor validus, qualis eſt tonitru vehementis, & bombardarum.

Circa hanc tamen communem, quam modo expoſuimus, de cauſſis ſonitus, & tinnitus aurium, ſententiam quædam monenda videntur. Et primò quidem notandum, alium eſſe continuum, qui ſæpe ſeptimanas aliquot, & interdum menſes, imò annos aliquot durat; alium verò ſubitò exoriri, & ſubitò euaneſcere, aut certè non diu durare. Deinde in ipſo ſono aliquam eſſe differentiam. Breuem illum aurium ſonitum à vapore tenui oriri, extra dubium eſt; cum ille è capite per anguſta aurium foramina erumpere conatur, qui ſonitus, nunc ſtrepitus, nunc ſibili, nunc tinnitus modum refert, prout ille per anguſtiores vel latiores, rectos, & tortuoſos meatus vagatur, & mouetur.

Diuturni aurium ſonitus cauſſa. Verùm cum ſonitus aurium ſæpe non ſolùm aliquot ſeptimanas, ſed & menſes ac annos duret, & quidem continuò, ac ſine vllo interuallo, vix à vapore exitum per auditus organum ſibi quærente is fieri poteſt, cum vaporis continua talis generatio nulla eſſe poſſit. Ideòque continui illius ſibili cauſſa quærenda videtur in arteriola, quæ aurem ſubit, ſi illa copioſo & calidiore ſpiritu impleatur. Tunc enim pulſu validiore ſubitò in auribus ſonus talis percipitur. Eodem modo ſicut ſi quis digitum ἀνευρύσματι imponit, talem ſtrepitum in arteria percipit.

Cur manu caua aut admota ſonitus percipiatur. Poteſt forſan & alia huius rei ratio reddi, quæ pendet ex explicatione quæſtionis, cur nimirum manu caua, vel concha, vel alia re caua auri admota ſonitus etiam in ſanis percipiatur. Alij rei huius cauſſam eſſe putant, quia aer implantatus ſemper moueatur, motus vero eius non percipiatur, niſi aure tecta. Alij vero aerem implantatum natura ſua immotum eſſe ſtatuunt, ſonitum verò illum manu caua, vel concha auribus admota fieri, quia aer, qui in anfractibus aurium continetur, ſemper natura ſua exilire conatur, & ſeſe diffundere. vnde cum ab obſtaculo cohibetur, impingit, & hinc fit ſonitus. Et quidem verò non videtur abſimile aures cum ſint anfractuoſæ, & cauernoſæ, in cauis ſuis ſpatijs aerẽ continere, qui à calore auris agitatus erumpere conatur, ac ſi cohibeatur ab aliquo obſtaculo, repercuſſus ſonitum facit. Tamen etiam non videtur abſurdum, cum calidum innatum auris ſit aereum, & à ſpiritu ἐμφύτῳ eiuſdem naturæ moueatur, ſpiritus verò ille influens ſit in perpetua generatione, & motu, ab aeris illius motu, ſi ad obſtaculum aliquod impingat ſonitum fieri poſſe. Et quidem non ſolum ab obſtaculo externo, putà manu caua, aut concha, id fieri poteſt, verùm etiam ab humore aures obſtruente, aeriſque illius motum impediente. Atque ita inter cauſſas ſonitus etiam referenda videtur obſtructio aurium, quam alij prętereunt, ob quam ſpiritus illi ἐμφύτῳ, & aeris interni liber motus impeditur, & ad obſtaculum alliſione ſonitus excitatur. Cuius rei argumentum eſt, quod plerumque cum ſibilo aurium diuturno coniuncta eſt auditus difficultas, & ſonitus aurium continuus tandem in difficultatem auditus, & ſurditatem degenerat, quæ ex obſtructione meatus auditorij ortum habet.

Differentia.

Differentiæ à forma ſunt, quod malum hoc, vel ſibilus eſt, vel tinnitus, vel ſonitus, vel ſtrepitus, aut fluctuatio. Et Galenus in 3. *de compoſ. med. ſ. l.* vel paulatim colligitur, vel aceruatim irruit; denique vel per interualla repetit, vel continenter affligit.

Signa Diagnoſtica.

Externę, & antecedẽtes quidem cauſſæ ex ægro cognoſcantur. Et monet Galenus, *loco allegato*, adhibendum eſſe τεχνικὸν quendam στοχασμὸν ex cauſſis procatarcticis deſumptum, quarum vi, ſicut aliæ affectiones, ita & hæ varietatem ſuam accipiunt. Si paulatim malũ cæpit, & recurrat per interualla, ſonituſque clarior ſit, à flatu eſt plerũque frigido, & pituitoſo, ſicut pituita imprimis flatuum materia eſſe conſueuit, præceſſit victus ratio, quę pituitam, & flatus coacervauit, & cauſſæ alię caput refrigerantes, & humectantes. Si continenter affligit, ab aurium affectione eſt priuata. Per conſenſum vero, ſi ſubitò inuadens per interualla repetit. Et per conſenſum quidem cerebri, quando capitis dolor, & grauitas adeſt, & plures ſimul ſenſus ſunt affecti. A conſenſu verò aliarum partium, vel totius quando fiat, id ſuis ſignis etiam cognoſcitur, & malum poſt inanitionem, aut repletionem, poſt motum, aut quietem, poſt vehementem calorem, aut frigus quieſcit, rurſumque

soni-

concitatur. Si à craſſis, & viſcidis humoribus fiat, non repentè ſuboritur, ſed paulatim increſcit, eſtque ſonus magis confuſus, & fluctuatio atque grauitas percipitur. Præceſſerunt cruditates, balneum intempeſtiuum & ſimilia. ægerque calidis iuuatur. Si ab obſtructione aurium fiat ſonitus, eſt is diuturnus, & adeſt ſimul grauitas auditus. Si in febribus aut harum aliorumq; morborum criſi ſonitus aurium exiſtat, à cauſſis morbos illos excitantibus prouenit. Si ſit ab apoſtemate, præceſſit dolor auris, & ſanies continenter emanat.

Prognoſtica.

1. Leuiſſimum hoc malum eſt, vbi eſt ex grauedine; peius, vbi ex morbis capitiſque longis doloribus incidit; peſſimum, vbi magnis morbis vel tienubus, maximè que comitiali, prouenit, Celſus, *lib. 6. cap. 7.*

2. Si in febre ardenti ſonitus aurium fuerit, cum oculorum caligine, proueneritque e naribus grauitas, mens ex melancholia aberat, *in 1. Prorrhetic. aph.* 18. In Coacis addit; niſi ſanguis ex naribus effluxerit. Cauſſas aphoriſmi Galen. *in Comm. Prorrhet.* exponit.

3. Si in febribus ſonitus aurium fiat, ex ſpiritu, vel humore frigido, & craſſo, ſponte ſonitus ille ceſſare ſolet, abſque medicamentorum vſu, calore febrili materiam diſcutiente. Galen. *in 3. de compoſ. medic. ſ. l. cap. 1. ſub titulo de ſonitu aurium.*

4. Bombus, ideſt, tinnitus; grauior in acutis, & ſonitus in auribus lethale. Hippocr. *in Coacis.* Si ſcil in febri acuta ſonitus ille ex inflammatione cerebri, vel ex vehementius commoto habitu corporis ab incendio interno exiſtat, & praua alia ſigna, præſertim mentis perturbatio coniungatur.

5. Pulſationes in capite, & ſonitus aurium, hæmorrhagiam narium ſignificant. Hippocr. *in Coacis.* Commotione enim feruentis, & ad exitum concitati ſanguinis ſuſcitantur vapores, qui anguſtis aurium anfractibus ſeſe inſinuantes ſonitum efficiunt.

6. Sonitum aurium ex ſenſus *ἀκρίβεια* præſertim inueteratum non facilè curari etiam ſtatuitur. Galenus tamen quendam ex hac cauſa laborantem ſe ſanaſſe, ſtupefaciente ad accommodata alia medicamento admixto, *3. de compoſ. medic. ſ. l. loco antea allegato* ſcribit *cap. 1. tit. de ſonitu aurium.* Verùm quid de cauſſa hoc ſentiendum, ſuprà dictum. Adeſt proculdubio intemperies aliqua calida aurium, & feruor ſanguinis.

7. Si aurium tinnitus biennium vel longius durauit, rarò curationem admittit, ſed plerùmque ad ſurditatem tendere ſolet; quod ipſum, vt ſuprà in cauſſis dictum, ſatis arguit, tinnitum talem aurium diuturnum, ab obſtructione aurium prouenire.

8. Sonitus aurium ex vento boreali flante poſt auſtrinum, ex capitis pleni ſubita calefactione, ex fame, item, vel cibi repletione facilè remouetur. Difficilius ex plenitudine aliqua diuturna, vel ex reſolutione virium, à nimia aliqua euacuatione.

9. Tinnitus aurium ex frequenti percuſſione in caput vel tempora, non facile curatur. Verti enim ſolet in ſurditatem, humoribus præ dolore ad organa auditus confluentibus, tranſitumque ſpiritus auditor.) impedientibus. Quod ipſum etiam confirmat, tinnitum fieri ab obſtructione aurium, ſpiritui auditorio tranſitum denegante.

10. Sicut ſurditas bilioſorum deiectione finitur, *4. aphor.* 28. ita & de tinnitu aurium pronunciari poteſt, ſi ex viſcerum repletione ortum ille habeat.

Indicationes.

Si tinnitus aurium à calore immoderato, & flatuoſo ſpiritu in arteriola proueniat, vniuerſalibus præmiſſis, refrigerantia conueniunt. Galenus narcotica quædam admiſcet, vt diximus. Si flatus cauſſa ſit, ille diſcutiatur & reuellatur. Si humor, præparetur, & euacuetur: ſi ſanies abſtergatur, & educatur, ſi obſtructio adſit, aperiatur. Externæ quoque cauſſæ, ſi quæ adſint, remoueantur, habita ratione ſemper totius, & capitis.

Curatio.

Pro varietate igitur cauſſarum, à quibus ſonitus aurium exiſtit, alio atque alio modo curatio inſtituitur. Et quidem ſi malum ſit ab intemperie calida, & ſanguine à ſpiritu feruidiore, vtimur refrigerantibus, & humectantibus; vt decocto hordei, violarum, lactucæ, nymphææ, papaueris albi, pro fomento. Validiora ſunt, ſuccus portulacæ, mandragoræ, papaueris albi. Galenus ex Archigene, caſtoreum, & ſemen cicutæ trita in aceto in aurem immittit. Alij euaporationem ex ſemine cicutæ in aceto cocto excipere iubent. His non conferentibus, vtendum opio, ſed exigua quantitate, & cùm magna cautione opij gr. j. olei roſacei ℥. ß. diſſoluto.

Si ex humore craſſo, & viſcido affectus ortum habeat, totius corporis aut ſaltem capitis præmiſſa euacuatione, vt ſuprà parte 1. dictum attenuantia, & diſcutientia auribus adhibeantur. Quo in genere ſunt oleum amygdal. amarar. rutæ, caſtorei auribus inſtillatum, vel ſolum vel cùm melle miſtum, aut oleum in quo caſtoreum, cuminum, ruta, anethum, nigella, nardus decocta fuerint, quibus, & parum aceti admiſcere licet, ſi attenuandum ſit. Aetius caſtorei, & ſpicænardi p. æ. cùm aceto, & ol. roſac. miſcet. & inſtillat. Prodeſt etiam ceparum aut porri ſuccus cùm lacte muliebri vel oleo roſaceo coctus. Vel oleum oliuarum coctum ſimiliter in cortice colocynthidis. Experimento probatum eſt, prodeſſe vaporem aceti, & acetum cùm felle bubulo. Item fel capræ cùm ſucco porri. Alij panem recens cocto, & ex clibano adhuc calenti ſpiritum vini effundunt, & panem auri applicant, vt vapor in aurem recipiatur.

Montanus ſequens commendat oleum, eiuſque gutt. 1. manè, & veſperi auri inſtillat, & deinde goſſypio moſchato aurem obſtruit.

℞. *milleped.* num. xxx. Lauentur, & bulliant in *ol. amygdal.* ℥. ij. *aceti* ℥. iv. ad conſumptionem aceti.

Facta diligenti expreſſione Colatura vſui reſeruetur.

Aut ℞. *Pulpæ colocynth.* ʒ. ß. *ſucci rutæ, maioran. an.* ℥. j. *cumini carui, an.* ʒ. ij. Coq. in vino oleo amygdal. amar. ad vini conſumptionem. De expreſſo, & colato aliquid in aurem immittatur, auriſque bombace moſchato obturetur.

Vel ℞. *Elleb. albi* ʒ. iij *fol. lauri rutæ fraxini an.* M. ß. Coq. in *ol. amygdalar.* & Colentur.

Vel ℞. *ſemi. porri, caryophyllorum an.* ℈. j. *moſch.* gr. v. Cùm *ſucco maioranæ, & rutæ.* Miſce, & auri inſtillato.

Aut ℞. *nitri, myrrhæ an.* ʒ. j. *ellebori albi* ʒ. ß *caſtor.* ℈ j.

Terantur cùm oleo roſaceo, & aceto p. æ. & guttatim in aurem immittantur.

Commendatur etiam valdè fel lucij piſcis, quod nonnulli ita præparant.

℞. *fella lucior. recent.* num iij. Indantur vitro, quod diligenter claudatur, & fermento obducatur, ac in clybanum ponatur, & tam diu coquatur, donec panis ſit coctus. Liquoris, qui in vitro inuenitur, veſperi, & manè gutt. iij. auri inſtillentur.

Efficaciora hæc erunt, ſi prius euaporatio fiat ex ſequenti decocto manè, & veſperi.

℞. *fol. calaminth. mont. centaurij minor. roriſmarin. an.* M. j. *baccar. iuniperi elect.* n. xv. *fol. lauri, abſint. an* M. ß. *lupinorum* n. xij. *lumbricorum vino lotorum, & in ſindone ligatorum.* p. ß.

Coq. in ſ. q. aquæ, & duplo vini albi ad conſumptionē tertiæ partis Colatura pro euaporatione ſeruetur. Quadum æger vtitur, fabas aut piſa aliquot in ore detineat & maſticet, vt patente ita meatu auditorio fumus magis penetret. Sacculus etiam parari poteſt ex folijs ſaluiæ, betonicæ, maioranæ, rutæ, hyſſopi, calaminth.

floribus chamæmeli, ſtœchad. Arab. fol. pini, & lauri ſem. carui, aniſi, qui calefactus auri poſt euaporationem, & liquoris inſtillationem imponatur. Qualis eſt ſequens.

℞. *Fol. maioranæ, ſaluiæ an.* M.ß. *rutæ* M. j. *abſinthij. ſummit. anethi an.* p. ij. *baccar. lauri* ʒ.j. *granor. iuniperi* ʒ.j.ß. *ſem. cymini* ʒ.j. *carui* ʒ ß. *fl. chamæmeli* p.ij.

Conciſa indantur ſacculis duobus ex tela linea paratis.

Proſunt quoque pulueres, & tabulæ, quæ flatus diſcutiunt, à cœna ſumptæ.

Non etiam omittendum, quin lenibus clyſteribus aluus interdum eluatur, ne retentis excrementis noua in capite materia colligatur.

Ad Tinnitum aurium inueteratum, qui ſurditatem minatur, Montanus vtitur olei de pice, olei amygdal. amarar. an. ℥.ß. & mixta guttatim frequenter inſtillat, quo & cerebrum confortatur. Et omnino deſtillata olea ex plãtis modò enumeratis efficaciſſima ſunt. Maximè etiam ſternutamenta ad tinnitum aurium curandum vtilia ſunt. Monendum autem de topicis iſtis, cõmodiſſimè tempore matutino, & ante cœnam adhiberi. Cubitum enim ituris caput vaporibus repletum eſt, parùmque commodi è medicamentis eiuſmodi ſperari poteſt. Reliqua ex ijs, quæ capite ſequenti de auditus grauitate, & ſurditate dicentur, & ſupra de intemperie aurium cum humore frigido dicta ſunt, patent.

Si in febribus tinnitus aurium fiat, aut in harum ad criſin apparatu, ſinendus eſt, nihilque adhibendum, donec morbus finitus vel criſis abſoluta ſit; quia, vt in prognoſticis diximus, plerumque ſponte ſua ſedatur, præſertim poſt criſin. Si quid ſupereſt, diſcutiente remedio, vtendum, quale eſt abſinthij decoctum ex aqua, & pauco aceto pro fotu; aut decoctum eiuſdem ex oleo roſaceo inſtillatum. Si quæ cauſſa externa adeſt, illa quoque amouenda erit.

Si ex partis alicuius conſenſu malum oriatur, parti, quæ primò afficitur, ſuccurrendum, vt ſupra parte 1. c. 6. dictum.

Diæta.

Diæta in genere medicamentis pro varietate cauſſarum reſpondeat. Abſtineat æger à potu liberaliore veſpertino, & ſub ingreſſum lecti capiat cochlear. j. de ſemine carui in aceto macerato, & exſiccato, vel tantundem ſeminis fœniculi, aniſi, coriãdri. Vel his commixtis addatur aliquid macis, cinnamomi, & cum duplo ſacchari vſurpetur. Nonnunquam parum æger mithridat. ſumat, aut de ſpeciebus pliris archont. vel diamoſchi dulcis, ſi malum à frigido ortum ſit. Qui vino aſſueti ſunt ijs diluatur cum aqu. ſemin. coriandri præparati. Aures æger occluſas habeat, & munitas aduerſus frigus, & ventos. Cogitationes, & animi nimia intẽtio vitanda. Frictiones extremorum ſemper commodæ ſunt & matutinæ exercitationes. Pectinationes item capitis, corpore, & capite prius euacuato. Venus in hoc malo valde noxia, illudque inducere poteſt.

Obauditio. Cognatum ſonitui aurium vitium eſt, quod Græci παράκουσιν, Latini obauditionem vocant compoſitum quaſi ex deprauato, & graui auditu vitium, quo auditus confuſa percipit, non aliter atque viſus aliena cernit in ſuffuſione ex conſenſu ventriculi orta. Exiſtit illud ab vlcere non probè exterſo, & conſolidato, quando ſpiritus per arterias impulſus auditum impetu ſuo offendit. Fit etiam in ſummo febrium ardore, vaporibus per arterias in caput ad aures effuſus. Denique ſine febri, dum è viſceribus impuris calida copioſaque euaporatio continenter in caput effertur.

CAPVT VII.

De graui auditu, & ſurditate.

Βαρυηκοΐα, & δυσηκοΐα, & ὑποκώφωσις, Latinis grauitas, & difficultas auditus, & κώφωσις, id eſt, ſurditas ſolùm magnitudine cauſſæ differunt, ideòque vno capite de his agemus. Si æger ſolùm ſonos magnos audiat, leues verò non percipiat, βαρυηκοΐα, & δυσηκοΐα, & ὑποκώφωσις nominatur. Si verò neque magnos neque paruos percipiat, Surditas nominatur. Eſtque ſurditas miſerandum malum. Gravis auditus. Cùm enim aures ſint quaſi porta mentis, per quàm menti ea intromittuntur, quæ doctrinæ, & inſtitutioni traduntur, ad vitam coram Deo & hominibus rectè tranſigendam: miſerum eum hominem eſſe neceſſe eſt, qui audiendi facultate deſtitutus adminiculo hoc ad ſalutem æternam, & ad præſentem incolumitatem vti nequit. Miſeriores adhuc ſunt qui ſimul cæci ſunt. Miſerrimi, qui cæci, ſurdi, muti. Cuius rei exemplum habetur apud Platerum, libro 1. *obſeruat.* de quodam Abbate, qui ex lue venerea cæcus, mutus, ſurdus factus, mentem aliorum non alio pacto intelligere, & percipere potuit, quam illi ſupra brachium nudum literas digiro vel ligno ſententiam aliquam exprimentes ducendo, ex quibus ſingulis ſenſu perceptis verbum, atque ex pluribus verbis ſententiam colligebat.

Surditas nimirum functio auditus eſt abolita; grauitas diminuta: atque ita vtraque affectio eſt ſymptoma in genere læſarum functionum animalium, atque in his facultatis audiendi.

Cauſſæ.

Quia verò ad auditum perficiendum requiruntur, & ipſum audiendi inſtrumentum, auris, & ſpiritus animales, & qui ad hunc defert, neruus ἀκουστικὸς; Cauſſæ etiam læſionis auditus quærendæ ſunt vel in ſpiritu animali, & neruo eum deferente, vel in auditus organo. Surditas.

Primò ob vitium ſpiritus læditur auditus, cùm in cerebro vel non generatur, vel ab eodem non tranſmittitur, vel à neruo auditorio, qui ſpiritum illum aduehere debebat, non defertur. Cerebri vitium generale eſt, & ab eo, vt reliqui ſenſus, ita etiam auditus læditur. Si verò e neruo ἀκουστικῷ extra cerebrum, & in eius ad aurem progreſſu cauſſa mali hæreat, auditus, non reliqui ſenſus, afficiuntur. Fit hoc ſæpe in prima conformatione, dum vel ille non rectè formatus eſt, vel non rectè ductus, vnde ſurdi ab infantia fiunt; vel ab obſtructione, vel à tumore aliquo læſus.

Oritur, & grauitas auditus à ſpiritibus factis paucioribus, craſſis, & impuris, ſiue ex errore victus tales gignantur, ſiue ex ambiente aere. Hinc venti Auſtrales auditui nocent.

Organum verò auditus quod attinet, quodnam illud ſit, dictum in Inſtitutionibus, quæ hic repetenda non cenſemus. Auditus inſtrumentum primarium. Vt rem paucis complectamur, cùm inſtrumentum auditus primarium nõ poſſit eſſe niſi pars corporis viuens, res eò videtur redire, vt inſtrumentum auditus primarium ſit nerui auditorij ea portio, quę meatui interno implantatur, vel potius, vt Galenus ipſe definit, 1. *de ſympt. cauſ.* c. 3. τὸ ἔνδον πέρας, hoc eſt, externus finis, ſiue extremitas pori acuſtici, vbi extremitas illa dilatati nerui auditorij portionem excipit. Cùmque eo loci ἔμφυτος aurium aer contineatur, veriſimile eſt, Galenum ipſum etiam mentione τοῦ ἔνδον πέρατος complexum eſſe. Vt enim viſus organum lucidum eſt, vt obiecto reſpondeat: ita organum auditus aereum. Et neruus auditorius, qui vt alij nerui cõmunis ſoboles eſt cerebri ad ſonos ſpeciatim percipiẽdos cõ trahitur, & determinatur beneficio proprij, & peculiaris ſui organi, qui aer aurium eſt congenitus, ſeu calidum, & ſpiritus animi

insitus

inſitus naturæ aereæ. Auditio enim non fit, niſi illa extremi aeris commotio interno aurium aeri communicetur per tortuoſos aurium anfractus, vbi membranæ tympani alliſus aer externus qualitate ſoni affectus internū aerem ferit, qui deinceps miniſtro neruo auditorio ad cerebrū ſentiendi principium ſonū tranſmittit.

Nerui auditorij morbi. Vitium verò nerui auditorij iam expanſi, & in aurem dilatati ferè à communi cauſſa ſemper dependet. Si enim ille neruus non rectè ſit conformatus, vel non rectè auri inſeratur, ſpiritus ἀκουστικὸς in aurem tranſire non poteſt; quod etiam accidit, ſi neruus idem obſtruatur, vnde auditus læditur; & prætereà implantato aeri neceſſarium alimentum, & commeatus, quo fouetur, denegatur. Si verò humores vitioſi quicunque ad aurem ferantur, & obſtruere interdum meatum poſſunt, & aerem illum inquinant, craſſumque, & impurum reddunt, & ad præſtandum ſuum vſum ineptum. Materia illa plerumque eſt frigida, & pituitoſa, nonnunquam, & bilioſa, vt ex 4. *aphor.* 28. patet, vbi bilioſas deiectiones ſurdis prodeſſe Hippocrates docet. Interdum, & ſanguinea: ſiquidem ſurditatem, quæ criſin ſcilicet comitatur, quoque fieri ex ſanguinis per aures fluxu compertum eſt.

Mittitur autem illa ad aurem interdum à toto corpore, vt in febribus, ſoletque talis ſurditas vel difficultas auditus criſin antecedere, vapore vel humore ad aures detruſo; quæ auditus læſio peracta criſi ſponte ceſſare ſolet.

Aerem quoque congenitum craſſum reddit, & impurum vapor caliginoſus, & craſſus ſurſum eleuatus aeris innato ſeſe permiſcens, & non ſolùm citra hunc oberrans, & tinnitum aurium, qui auditus grauitatis, & ſurditatis præludium eſt, excitans, verùm etiam eidem ſeſe permiſcens.

Si tamen ſit humor craſſus vel copioſior, nonnunquam etiam poſt criſin difficultas auditus adhuc durare ſolet. Interdum etiam ſine criſi à toto corpore ad aures materia mittitur. Alias materia, quæ auditum lædit, plerumque craſſa, & pituitoſa eſt, atque à cerebrò præcipuè prodit alimentum ſuum probe non coquente, & excrementis abundante. Vt in alias partes, ita & in aures è capite materia catarrhoſa fluit, & ſe in interiorem auris cauitatem per foramen, quod neruus auditorius tranſit, inſinuat; id quod ſenibus propter excrementorum pituitoſorum copiam familiare eſt. Obiecto proprio etiam, ſono ſcilicet violento, & nimio, ſubitò & affatim per aurem ad cerebrum vſque penetrante, offenſo neruo, ſpiritibuſque diſſipatis ſurditatem introductam fuiſſe obſeruatum eſt.

Meatus auditorij morbi. Reliquas auris partes quod attinet, meatus auditorius externus, vſque ad tympani membranam nihil præter aerem continet, iſque nonnunquam obſtruitur vel totus, vel ex parte, & obſtructus potius difficilis auditus, quam ſurditatis, cauſſa eſt. Fit verò obſtructio, vel ab externis rebus, quales ſunt lapilli, nuclei, vermes, aqua & ſimilia; vel tumore aliquo, & tuberculo in meatu illo poſt vlcus nato. Nonnunquam etiam ſordes aurium, ſeu naturalia illa aurium excrementa, ſi diu retineantur, & incraſſentur, aures obſtruunt, præcipuè, ſi, quod interdum accidit, auriſcalpio ad tympanum vſque propellantur, ibique hereant, vt non facile excerni poſſint.

Membranæ aurium morbi. Membrana quoque tympani, quàm *myringam* vulgò appellant, auditiui obeſſe poteſt, ſi vel ab externo aere frigido (vt frigidum omnibus neruis, & membranis inimicum eſt) contrahat frigiditatem, vel narcoticorum vſu obſtupeſcat, (quæ tamen vitia, ſi actio cauſſæ vehemens ſit, etiam penitioribus partibus communicari poſſunt) vel redditur craſſior, quod inflammatione in cerebrum conuerſa accidere ſolet, vel ab humoribus affluentibus nimium humectatur, & craſſior euadit: quæ ſatis frequens cauſſa eſt difficultatis auditus in ſenibus. Vt enim oculorum tunicæ in ſenibus craſſeſcunt, & obſcuriores fiunt: ita etiam proculdubio ætatis progreſſu hæc membrana aliquam mutationem ſuſcipit. Eadem nonnunquam rumpitur, vel tenditur, & laxatur vi externa, vt ab auriſcalpio, vel alia re violenter immiſſa, ſonitu tubarum, & vehementi clamore, eroditur ab vlcere. Ita etiam ſi oſſicula illa tria, quæ membranæ huic adiacent, loco dimoueantur, ictu vehementi, ſonitu, vel humoris alicuius affluxu, vel quacūque de cauſſa grauitas auditus vel ſurditas ſequatur.

Signa Diagnoſtica.

Verùm iſta cauſſarum varietas ſuis ſignis diſcernenda eſt, vt curatio rectè inſtitui poſſit. Si primò vitium ſit in cerebro, epilepſia, lethargus, apoplexia præceſſerunt vel adſunt, & aliæ animales facultates ſimul læſæ ſunt. Si autem in ſolo neruo auditorio ſit vitium, reliqui ſenſus integri erunt. Præceſſit tamen aliqua cerebri debilitas, diuturnus capitis dolor, & ſimilia, quæ excrementitios humores in cerebro collectos, & ad neruum auditorium delapſos teſtantur. Ita quoque ſi aer impurus ſit, ſigna aderunt imbecilli, & excrementis repleti cerebri, aut æger verſatus eſt diu in aere impuro, qui ſpiritus turbidos, & impuros reddit.

Vtrum verò excrementitij humores, qui neruum obſtruunt, & aerem implantatum inquinant, à toto, vel à cerebro tantum prouenerint, propria ſigna teſtabuntur. Si à conſenſu ventriculi fiat, ægri acutius audiunt ventriculo ieiuno, & vacuo magis, quàm pleno. Præterea malum per interualla repetit. Ab aeris etiam vel ſpiritus vitio vix omnino ſurdi euadunt, ſed ſurdaſtri, ſurdis tamen finitimi. Criticus motus in morbis latere non poteſt. Obructionem etiam in neruo, & meatibus internis ſenſim factam eſſe, indicio eſt, ſi capitis dolor diuturnus, ſibilus, & aurium tinnitus, lethargus, apoplexia, & affectus ſimilis præceſſerit; & natura morborum præcedentium naturam humoris obſtruentis declarabit. Si calidus humor cauſſa ſit, dolor acutiſſimus accidit, adeſt febris, & calor in aure percipitur. Si vero ab humore ſit frigido, dolor abſque ſenſu caloris, & ſine febre eſt. Si obſtructio ſit in externo auris meatu, oculis id facilè cerni, & inſtrumentis explorari poteſt. Et ſi aliquid extra immiſſum ſit, ex relatione ægri cognoſci poterit. Ita quoque facilè patet, ſi plegmone adſit vel ab vlcere relictum tuberculum craſſum. Si in membrana tympani ſit affectio, dolor vehemens præceſſit, vel vulnus, à quo cicatrix in membrana relicta.

Verùm cùm adeò exactè ſemper cognoſci non poſſit, an in neruo auditorio extra aurem, vel in aure, & in qua parte auris vitium hæreat, vtiliſſimum fuerit diſcernere, an à cauſſis internis vel externis malum pendeat. Si enim quid in aurem miſſum ſit, externum meatum obſtructum eſſe, indicio eſt. Si vulnus præceſſit, vel vehemens ſonitus, membranam tympani ruptam vel laxatam, aut oſſicula illa loco ſuo mota eſſe, argumento eſt. Si cauſſa verò externa abſit, an aliquis morbus præceſſerit, conſiderandum. Ille enim facilè humoris naturam indicabit, qui rurſum curationem præſcribit. Etſi in qua auris determinata particula hereat, non ita perſpectum eſt. Si verò nullus morbus præceſſit, an ſubitò vel ſenſim ſurditas vel difficultas auditus orta ſit, inquirendum. Illud enim à calido facilius humore, hoc à frigido accidit.

Prognoſtica.

1. Grauitas auditus non contemnendum malum eſt. Temporis enim progreſſu paulatim incrementum ſumens in perfectam ſurditatem degenerat. Galenus 3. *de compoſit. medic. ſ. l. cap. 3. titulo, ad auris grauitatem.*

2. A primò ortu, aut poſt ortum diuturna, & perfecta ſurditas orta nō curatur, quæ verò non perfecta eſt,

ſed tamen diuturna, nec ipſa curabilis, aut difficulter admodum curatur. Paulus Ægineta lib. 3. c. 23.

3. Obſtructio in meatu externo facilius tollitur; difficilius in meatu interno, & meatu auditorio, præſertim, ſi ſit conſummata: & difficilius ſoluitur obſtructio, quæ à pituita eſt, quam quæ eſt à bile.

4. Membrana tympani rupta, vel cicatrix ab ea relicta, aut oſſicula luxata non curantur.

5. Surditas in febribus, & vrina abſque ſedimento, in quibus craſſa quædam ſublime petunt, mentis alienationem ſignificant, *1. prorrhet. comm. 1 aph. 31.*

6. Surditas in acutis, & malignis febribus non ſemper malum ſignum eſt, ſed ſæpe bonum; cùm ſcilicet cum bonis ſignis coniuncta eſt, & delirium ac ſymptomata remittunt: id quod ſæpè obſeruaui. Denotat enim materiam è cerebro ad exteriora propelli.

7. Quibus deiectiones ſunt billoſæ, ſuperueniente ſurditate ceſſant; & contra, quibus ſurditas adeſt, biliosorum deiectione finitur, *4. aphoriſm. 24.* Eodem libro, *aphor. 60.* addit, ſurditatem eiuſmodi in febribus ſanguine quoque e naribus fluente ſolui. Materia enim ſurditatem efficiens vel ad aures retrahitur, vel à cerebro ad venas colli atque hinc ad cauam, & tandem per hepar ad inteſtina deriuatur.

8. Surditas in acutis, & turbulentis morbis, mala *1. prorrh. comm. 1. text. 32.* extincta ſcilicet per morbi vehementiam audiendi vi, aut humoris praui copia cerebrum, & aures occupante.

9. Et omnino melius eſt, ſi ſurditas delirium, quàm ſi delirium ſurditatem ſequatur. Melius enim eſt materiam ab internis ad externa, quam ab externis ad interna conuerti. Et ſi mala ſymptomata, vt vomitus, vigiliæ, & ſimilia ſurditati coniungantur, delirium, & morbum periculoſum ſignificant.

10. Surditas per interualla creſcens, & decreſcens, vel ab humore tenui, & exigua eſt, qui interdum minuitur, vel a flatulento ſpiritu, quæ ſurditas etiam facilius curatur.

11. Surditas, quæ per idiopathiam aurium genita eſt difficilius curatur, quam per ſympathiam.

12. Ex ſurditate manſuetæ parotides exiſtunt, cùm alias, tùm ſi quid faſtidioſi ſuperuenit; ſed & comate ſuperueniente magis fiunt parotides. Hippocrat. in *Coacis.* Itaque ſurditas, & coma commune ſignum ſunt deſipientiæ, & parotidum. Nam in materia calida, & acutiores magis deſipientia, in non ita acuta, & quæ cruda eſt, magis parotides accidunt, vtraque verò proprium ſignum eſt tranſlationis materiæ in caput.

13. Quibus ſurditas adeſt cum capitis grauitate, & hypochondrij tenſione, & oculi ad ſplendorem perturbatione, ijs ſanguinis profluuium ſignificat. Hippocr. *in coacis.*

Indicationes.

Pro varietate cauſſarum etiam hic Indicationes, & cura variant. Si externus ille aurium meatus obſtructus ſit, impedimentum illud obſtructionem pariens, qualecumque etiam ſit, tollendum. Si ab humoribus vitioſis vel aer congenitus inquinetur, vel aurium meatus obſtruatur, materia excrementitia debito modo euacuanda, niſi poſt criſin ſponte ſua cedat. Si facultas læſa ſit, ratione nerui auditorij, adſitque obſtructio, cauſſa hanc fouens ac conſeruans auferatur: Si ratione cerebri, huic legitima curatione proſpiciatur.

Curatio.

Cùm verò frequentiſſimè ab humore pituitoſo accidat ſurditas, ſi ſanguis ſimul abundet: vena aperiatur. Si verò venæ ſectione opus non ſit, humor indè præparetur, & euacuetur ijs medicamentis, quæ ſupra p. 1. c. 10. de Intemperie capitis cum pituita fuerunt propoſita. Et purgatio per interualla repetatur. Et quidem in ſurditate medicamenta purgantia, & frequentiora, & fortiora ſint, quam in graui auditu. Corpore totô etiam euacuato, caput etiam euacuetur apophlegmatiſmis, gargariſmis, errhinis. Idemque exſiccetur ſacculis, lotionibus, & alijs medicamentis, quæ etiam *ibid.* fuerunt propoſita. Ad totum corpus euacuandum, & humores, flatus ac vapores etiam in capite diſcutiendos valde vtiles ſunt thermæ, & quaſdam peculiari vi grauitati auditus, & ſurditati conferre creditur, & imprimis ſulphureæ commendantur; in quibus æger non ſolùm lauet, ſed & ſpongia ampla, vel quæ totum caput tegat, capiti impoſita aquam thermarum per epiſtomium effluentem embrochæ modo excipiat. Inter particulares capitis euacuationes imprimis vtilia ſunt maſticatoria, quæ non tantum, dum excrementa cerebri euacuant, præſtant, ne materia ad aures fluat, ſed & per foramina in baſi caluariæ auditus organum ſubeuntia expurgatio humorum aures obſtruentium ijs fieri poteſt.

Vtilia ſunt, & errhina. Sternutatoria tamen hic non abſque adeò tuta ſunt; cùm incertum ſit, quò motus humorum ex agitatione illa vehementi concitatus vergere poſſit.

Corpore toto & capite euacuato Topica etiam auribus applicentur, & inſtillentur, quæ cùm ſuprà *cap. 4. de Intemperie aurium* ſint propoſita, ea hic repetere opus non eſt, vnum atque alterum ſaltem addere licet.

Aqua origani ex ſicca planta cùm vino deſtillata commendatur. Vtilis eſt & hæc aqua.

℞. *Rad raphani, porri an* ℥. j. *cyclam.* ℥. ß. *hellebori albi* ʒ. j. *origani* ℥. ß. *rutæ, maior. an.* ʒ. ij. *flor. lauend. ſemin. fœniculi, cumini, caſtorei an.* ʒ. j. *baccar. lauri* nu. xv. *fellis tauri* ℥. ß. *vini albi q. ſ.* Macerentur aliquandiu & deſtillentur.

Olea deſtillata vtilia ſunt, rutæ, roriſmarini, maioranæ, ſaluiæ, ſeminis fœniculi, carui, baccarum lauri, caryophyllorum, cinnamomi. Eadem etiam medicamẽta locum habent, ſi à nuda intemperie ſit auditus grauitas. Fel etiam animalium laudatur, & imprimis perdicum, quod à proprietate prodeſſe dicitur, ſi imprimis cum olei ſuccini parte æquali miſceatur, & in aures immittatur. Crato valde commendat aquam cardui benedicti, cuius ſupra facta eſt mentio. D. Brunnerus ſequenti oleo frequenter vſus eſt.

℞. *Ol. porror. nardini an.* ℥. j. *caſtorei* ʒ. ß. *ſpir. vini* ℥. iij. *fellis tauri* ʒ. ij. *helleb. nigri* ʒ. ß. *nuc. moſcha. ſalis nitri an.* ʒ. j. Ebulliant parum, & ad vſum ſeruentur. De quo oleo gutt. iij auri inſtillentur, auriſque goſſypio, maci ſuffumigato, obturetur, & ſacculus ex ſale, cymino, & milio paratus, vel modò dictus imponatur. D. Næuius ſequenti oleo feliciter vſus eſt.

℞. *Fol. rutæ ſerpilli an.* P. iij. *origan. cretic.* P. ij. *fellis apri in veſica ſua exſiccati* ℈. j. *euphorbij.* ʒ. ß *hellebor. albi, caſtorei an.* ʒ. j. *lumbric. terreſt.* ʒ. ß. *apum ſiccatarum* ℈. j. *pulp. colocynth.* ʒ. ß. *vitrioli praparati* ℈. j. Inciſa & contuſſa groſſo modo infundantur in *ol. amygd. amarar.* ℥. ii. ß. *rutac.* ℥. i. *aq. vitæ* ℥. x. *ol. laurini* ʒ. ii ß. Stent in loco tepido, per 2. vel 3. d. dehinc bulliant ad aquæ conſumptionem; poſteà colentur, & colatura ſeruetur.

Vel: ℞. *Rad. raphan. maior. porri, ceparum an.* ℥. ii. *cyclamin.* ℥. i. *helleb. alb.* ℥. ß. *fol. origan. rutæ, maioran. an.* ℥. ß. *flor. anthos, lauend. ſalu. an.* ʒ. ii. *ſem. fœnic. cymini an.* ʒ. iii. *bacc. lauri* N. xxx. Contunde omnia groſſo modo, add. *fellis vaccini* ℥. i. ß. Poſtea macerentur in *vino opt.* q. ſ. ac tandem deſtillentur.

Chymici Balſamum △ laudant ſpiritu vini extractum: alij aquam è ligno fraxini deſtillatam. Capite euacuato clamores etiam, & ſoni vehementiores, vt tubarum vtiles ſunt. Calefaciunt enim meatum auditorium, & reſiduum humorem diſcutiunt, & locis illis impactum elidunt.

Si verò ſurditas, vel auditus grauitas ſit ab vlcere aurium, eius curatio inſtituenda, vt ſuprà dictum. Atque hic abſtinendum ab oleis. Nam oleum eſt vlceribus inimi-

inimicum, & maximè vlceribus aurium.

Si quid in aurem extra immiſſum eam obſtruat, id eximendum, in Institut & ſuprà etiam fuit traditum l.d.

Tandè ſi à materia biliosâ per febres, abſque inſigni aliqua inſtrumenti auditus læſione, auditus grauitas vel ſurditas ortum habeat, ſpontè ferè malum ceſſat, materia per aluum euacuata, vel per nares effuſa, vt Galen. 4. *aphor.* 60. habet, vel etiam inſenſibiliter diſcuſſa. Si tamen malum duret, medicamenta bilem euacuantia adhibeantur, & debita victus ratio: auribus etiam instilletur oleum violarum, nymphææ, & ſimilia, ne inflammatio excitetur.

Si vero citra febrem contigerit, bilioſo redundante ſanguine, curatio à phlebotomia inchoanda erit, vena humerali lateris eiuſdem inciſa: hinc humoris bilioſi præparatio, & purgatio inſtituenda; poſteà topica admoueantur: vbi vapor ex decoctione herbarum ſequentium per infundibulum in aurem receptus prodeſt.

Regula in aurium curatione obſeruanda. ℞. *Fol. ſalic. lactuc. malu. alth. an.* M.j. *flor. violar. roſar. an.* p.ij. Conciſa coqu. Vel iniiciantur guttulæ ij. aut iij. ol. lactuc. ex ſemine expreſſi, vel olei ſalicis, nymph. aut violarum, vel lac humanum cum albumine oui per permiſtum immittatur. Vel ſequens iniectio paretur.

℞. *Succi ſedi maior. recent.* ℥. ij. *lact. mulieris* ℥. j. M. Concluſionis loco ſaltem aliquot regulas generales, quæ in omnibus aurium morbis curandis obſeruandæ, proponemus.

1. Medicamenta, quæcumque auribus immittuntur, ſint tepida, non intensè calida vel frigida.

2. Noua medicamenta non imponantur, niſi auris à ſorde præcedentis medicamenti optimè expurgata ſit.

3. Vna vice 3. vel 4 guttas immittere ſufficit.

4 Poſt medicamenti in aurem immiſſionem æger ſuper aure ſana iaceat.

5. Eligantur autem ea, quæ auribus immittuntur, quæ non valdè vnctuoſa, & viſcoſa ſunt. Talia enim in aures immiſſa, & in aurium anfractus penetrantia, vix iterum rectè extrahi poſſunt; ideòque quæ forma euaporationis, & ſuffumigiorum adhibentur, ſpirituoſa medicamenta, & deſtillata commodiſſima ſunt.

6. Caput tandem in omni ſurditate, & difficili auditu diligenter roborandum, cum internis, tum externis medicamentis, ſuprà p.1. propoſitis.

Diæta.

Diæta medicamentis, & varietati cauſſarum reſpondeat. Vt ſaltem de grauitate auditus, & ſurditate dicamus, quæ ex frigida, & humida materia prouenit, quæque frequentiſſima eſt, ea diæta tunc conuenit, quæ ſuprà, *part.* 1 *cap.* 10. eſt propoſita. Aer ſit purus, ad ſiccitatem vergens, æger vitet ventos, & præſertim auſtrinos, & aerem frigidum, & humidum, atque ab eo aures muniat, abſtineat à cibis, qui craſſos humores gignunt, & vapores multos in caput mittunt, atque imprimis allium, & cæpe auditui nocent.

CAPVT VIII.

De Aurium dolore.

Aurium dolor. INter aurium ſymptomata eſt etiam aurium dolor, Græcis ὠταλγία, grauiſſimum, & periculoſiſſimum malum; cui niſi tempeſtiuè ſuccurratur, in ſymptomata grauiſſima, ac mortem denique hominem præcipitat. Verba Celſi. Et quidem quàm oculorum dolor grauius, cum oculorum dolores in oculis perſiſtant; aurium verò dolores cerebrum in conſenſum trahant, vnde delirium & mors ſequi ſolet.

Cùm autem dolor ſit triſtis ſenſatio à ſolutione continui partium ſentientium, membranarum puta, orta: doloris etiam in auribus ſubiectum partes ſunt membranoſæ illæ auris internæ, & neruus auditorius (quatenus ſcilicet membranoſus.) Quamquam autem partes externæ dolore quoque tentari aliquando poſſint: tamen cùm dolor ille magnus non ſit, cùm de dolore aurium agimus, eum præcipuè intelligimus, qui internum meatum ac membranam, & neruum auditorium occupat.

Curatio.

Subiectum, vt modò dictum eſt, vt in aliis corporis partibus, ita & hic ſunt membranæ, quæ auris cauitates inueſtiunt, & ſenſu exquiſito ſunt præditæ. Afficitur autem vel membrana in exterioris auris cauitate, & ſæpè affecta grauiſſimos dolores parit, qui etiam attacta externè exacerbatur: vel interiore cauitate poſt tympanum.

Cauſſa equidem proxima eſt ſolutio continui. Verùm oritur illa porrò ab aliis cauſis. Atque hinc dolor aurium vel ſit ab externis rebus immiſſis, vel à vulnere, vel ab intemperie, vel à flatibus, vel ab humoribus calidis, & frigidis; vel ab inflammatione.

Quod intemperies frigida dolorem excitare queat, extra controuerſiam eſt, & experientia id ſæpè docuit. An verò Intemperies ſola calida à cauſſa externa inducta dolorem inducere poſſit, controuerſum eſt Græci quidem huius cauſſæ mentionem non faciunt: Arabes tamen omnes inter cauſſas externas aurium doloris etiam aeris caliditatem recenſent. Verùm frigida quidem neruis inimica ſunt, non verò ita calida; ac calor externus aeris vix calidior eſt cerebro ac auris parte interna. Atque ita aer per ſe tantùm altero vix dolorem aurium excitabit. Pruritum tamen in aure excitare valet. Per accidens verò id facilè præſtare poterit, nimirum affluxum humorum ad aures commouendo; quo ſenſu proculdubio Hippocr. 3. *aphor* 2. inter æſtiuos morbos aurium dolorem recenſet. Solentque dolores, qui ab inflammatione oriuntur, in auribus eſſe frequentiſſimi, & grauiſſimi, punctorii, pulſantes, & diuellentes, cum magno plerumque ardore; eoſque plerumque febricula comitatur, ſoletque is dolor maximè intendi, cùm inflammatio ad ſuppurationem tendit, & rupto abſceſſu remittere. Solet autem materia illa, quæ aurium dolorem excitat, nunc à toto, vt in criſibus febrium, vel etiam ſine criſi quandoque, nunc à cerebro aut parte alia communicari. Interdum etiam materia maligna eſt, vt in lue venerea, quæ circa perioſtia herens cùm diuturnos in aliis capitis partibus, tum etiam aurium dolores excitat. An ſola intemperies calida cauſſa ſit doloris aurium.

Signa Diagnoſtica.

Signis ad ipſam affectionem cognoſcendam opus non eſt, cùm qualis ſit, ſatis prodat. In infantibus autem ploratus augetur, ſi pars affecta tangatur, & præter conſuetudinem aliquid ex aure effluit, aut quod effluxit, iam retinetur.

Signis verò, è quibus cauſſarum varietas cognoſcatur, opus eſt. Primò nimirum inquirendum, an aliquid extra auri immiſſum ſit, quod dolorem pariat, quod facilè ex ægri relatione, & auris inſpectione, & exploratione cognoſcitur. Si etiam vulnus auri inflictum, vel alia externa violentia illi allata ſit, & illud ex ægri relatione patet.

Deinde, ſi ſit ab intemperie nuda, nulla grauitas, nulla tenſio, nullus tumor percipitur; quæ adſunt, ſi intemperies ſit cùm materia, quo caſu, & auditus magis impeditur. Et ſi intemperies ſit frigida, æger in aere, & vento frigido diu verſatus eſt; quod fit nonnunquam in longis peregrinationibus tempore hyberno, idque ex ægri relatione cognoſcitur, dolorque eſt citrà ardorem, calidiſque leuatur.

Si verò nihil tale præceſſerit, quod nudam intemperiem

riem inducere potuerit, & caput ſit grauius, proculdubio quidem materia adeſt; aut ſpiritus turbulentus, quod cognoſcitur ex dolore vehementi ſine ardore, & grauitate, ac tinnitu, & ſtrepitu manifeſto; & quod dolor non eſt continuus, ſed per interualla quidem vel intermittit, vel nonnihil imminuitur: aut humor frigidus craſſus; & tum adeſt dolor leuior citrà ardorem, & ſigna alia frigiditatis in capite adſunt; aut ex humore bilioſo; & dolor eſt vehemens cum calore mordaci.

Frequentiſſima autem doloris cauſſa eſt tumor calidus ſeu inflammatio, vt ſuprà dictum, quæ cognoſcitur ex dolore continuo, pulſatili, vehementiſſimo, & eodem ac rubore ad malas, & tempora vſque ſeſe extendente, cùm febre, interdum, & cùm delirio, motibus conuulſiuis, ſyncope, & extremorum frigiditate. Et prout inflammatio magis tendit ad interiora, eò pulſatio magis percipitur; quoniam arteriæ maiores comprimuntur; dolor quoque eſt vehementior ob vicinitatem cerebri, & febris intenſior.

Si verò ab vlcere, & ſanie ſit dolor, rupto abſceſſu pus ex aure effluit, cùm doloris aliqua mitigatione, vlcúſque relinquitur, vnde ſanies aliqua effluere ſolet.

Si ex nerui auditorij vitio dolor oriatur, auditus ſimul læditur, & ſæpè vel caput compatitur, vel vnus aut plures ex ſenſibus internis aut externis.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Maius periculum eſt in aurium, quàm oculorum affectibus. Nam vitium oculorum intra ipſos ſubſiſtit, aurium verò inflammationes, doloreſque interdum cerebro communicantur, & hominem ad delirium, & mortem deducunt, vt de *aurium inflammatione Prognoſtico* 1. dictum. Ideoque monente Celſo, *cap. 7. lib. 6.* mox inter initia ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo locus ſit.

2. Et quidem iuuenes in vehementibus aurium doloribus magis periclitantur, & ſeptimo die aut citius moriuntur, antequam ſcilicet inflammatio ſuppuretur, quoniam bilioſi humores in hac ætate abundant, & temperamenti conſtitutio eſt calida, & ſicca, quæ febribus acutis, & delirijs reddit magis obnoxios.

3. Senes verò in vehementibus aurium doloribus minus periclitantur; quia ob temperamenti frigiditatem, & pituitæ copiam febribus acutis, & delirijs ita facilè non corripiuntur, & proinde aures ipſorum facilius ſuppurantur. Recidiuæ tamen periculum magis ſuſtinent, cùm ob temperamenti frigiditatem materiam dolorem aurium patiens exactè concoqui non poſſit; 3. *Prognoſt. aphor.* 14. & 1. *aphor.* 14. Quia etiam ſenſus tactus in ſenibus eſt obtuſior: ideo facilius dolores illos tolerant.

4. Si dolor aurium vehemens ſit, & in profundo hæreat, mortis periculum eſt, quoniam neruus auditorius ipſe etiam eſt affectus. Aut ſi malum ſanetur, noxa tamen quædam in ſenſu auditus relinquitur.

5. In doloribus aurium hypoſtrophæ interimunt, aut valde ſunt periculoſæ. Materiam enim non integrè coctam, nec partem affectam reſtitutam eſſe ſignificat. Itaque malignior redditur materia, & ægro magis debilitato, mortis periculum metuendum eſt.

Indicationes.

Commodiſſima quidem dolorem aurium, vt & alios dolores, curandi via eſt, ſi cauſſa, à qua pendet, tollatur.
Curatio. Verùm quia is ſæpè ità vrget, vt, niſi tollatur vel mitigetur, ægro periculum minetur, dolor tum mitigationem indicat.

Primò ergò ſi dolor ſit à rebus externis immiſſis, qua ratione illæ tollendæ ſint, iam antea dictum.

Sicut etiam antea explicatum, quomodo intemperies cùm & ſinè materia curanda ſit.

Si à ſpiritu flatulento ſit dolor, cùm flatus præſupponat materiam, à qua attollitur, ea primò, ſiue ſit calida aut frigida, expurganda, deinde topica, quæ flatum illum diſcutiant; vſurpanda.

Frequentiſſima verò doloris cauſſa eſt inflammatio: ſed qua ratione, & illa curanda ſit, antea quoque dictũ.

Dolorem verò ipſum quod attinet, tollitur ille cùm anodynis, tùm, ſi opus ſit, narcoticis ſeu ſtupefacientibus. Conuenit igitur oleum calens amygdal. dulcium, liliorum albor. aut roſac. ſiue ſolùm, ſiue cum lacte muliebri, aut oui albumine miſtum, quæ cum ſpecillo molli lana inuoluto tepide in aurem immittantur. Seroſus item cruor, qui ex carnibus bubulis, dum aſſantur, deſtillat, tepide infuſus vtilis eſt. Item ol. roſar. cum ſucco roriſmarin. vt & mucilago ſem. pſyllij, fœnigræci. Nonnulli folia Tabaci viridia, aut ſaltem aqua propria vel aqua rutæ humectata auribus applicant, & ſepius renouant. Commendatur, & ol. Scarabæorum, quod paratur, Scarabæos nu. iij. inijciendo in olei roſar. ℥. iij. & coqu. ac colando.

In vehementiore dolore ſuccus portulacæ, lactucæ, hyoſcyami, coriãdri vtilis eſt. Vbi denique acerbiſſimus dolor vrget, vt ſyncopes, & mortis periculum immineat, ſtupefacientibus ſemel atque iterum vti licet.

Vt ℞ *Opij* gr. iij. *caſtorei, croci an.* gr. j. ß. Cum lacte muliebri vel albumine oui, vel ſapa aut vino tepidè inſtillentur. Solum opium vix conuenit, vtpote cuius vſu quendam vocem, & ſenſum amiſiſſe refert Trallianus, *lib. 3. cap. 2.* propterea quod Cerebrum neruo auditorio affecto proximum eſt.

Si reliqua omnia nõ proſint, neceſſarium eſt, vt ægro ſub ſomni horam exhibeatur Philonij Perſici ℈. ß. vel ℈. j. vel laudani opiati gr. iij.

Foris imponantur, quæ dolorem leniunt, & materiam impactam concoquunt, & reſoluunt, quo in genere butyrum alia ſuperat, in mollibus præcipuè corporibus.

Aut ℞. *Lenticulæ paluſtris*, M. ij. *medullæ panis in lacte muliebri infuſæ* ℥. iij. Contuſa applicentur forma Emplaſtri. Fortius eſt paratum ex oleo dulci calente, adipe anſerino, oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, lacte muliebri.

Aut ℞. *Fol. maluæ, vtriuſque violariæ, lactucæ, ſalicis an.* M j. *ſem. cydonior. maluæ an.* ʒ. ij. *flor. chamæmeli, meliloti, roſarum rubrar. an.* p. ij Fiat decoctio, qua auris affecta tepide lentèque foueatur.

Vtile eſt & hoc: ℞. *Ol. roſar. nymph. an.* ℥. ß. *ſucci papauer. ſolani an.* ʒ. ij. Miſta ponatur circa aurem; aliquid etiam immittatur. Addita farina hordei vel tritici, & puluere florum chamæmeli cum butyro recenti, Fiat Emplaſtrum ad eundem vſum.

In applicatione remediorum monet Galenus 3. *de compoſ. med. ſecundum loca*, vbi dolor valde vrget, aurem non tangendam eſſe, ideſt, neque manu, neque vllo inſtrumento durius tractandam. Augetur enim hoc modo dolor, & malum redditur deterius. Quapropter quæ extra applicantur, aurem non grauent, & leniter applicentur, & quæ inſtillantur, blandè inſtillentur.

CAPVT IX.

De excrementis præter naturam, & fluxu aurium.

TAndem vt etiam aliquid de ſymptomatis in excretis dicamus, habent equidem aures ſua naturalia excrementa, ſed ea pauca. Accidit verò ſæpè, vt præter naturam multa ex auribus excernantur. Primò enim poſt inflammationes aurium, abſceſſu rupto, pus & ſanies ex auribus effluit. Deinde idem accidit in vlceribus aurium.

Inter-

Note. Interdum quoque ſanguis ex auribus effluit: quod accidit nô ſolum in capitis percuſſione, caſu ab alto, & ſimilib. cauſſis violentis, quæ venas in auribus rumpere poſsũt, ſed, & criſis modo, ſicut Platerus obſeruauit, cuidam, qui frequenter narium hæmorrhagia infeſtabatur non ſolum è narib. ſed, & auribus ſanguinem largiter effluxiſſe, quod ex ἀναστομώσει venarum in auribus factum. Quandoq; aquoſus humor aut ſaniei aliquid ſimile ex auribus effluit, nunc tenuius, nunc craſſius, obſeruauitq; Platerus è cuiuſdam puellæ aure menſuras aliquot aquoſi humoris diu per vices citra vllam aliam læſionem profluxiſſe. Atq; eum fluxum ex cerebro fieri nô poſſe exiſtimat Platerus. Cùm enim nulla alia via ſit è cerebro, quàm per foramen neruo auditorio paratũ, neq; ſaluo tympano, ſi humor in interiorem auris cauitatem primò effunderetur, ex aure effluere poſſet: Id in hoc fluxu locum non habere putat; cùm fiat citra auditus læſionem. Ideoque hunc humorem è venis meatum externum implicantibus fluere ſtatuit.

Verùm per quamcunque etiam viam ſanies illa affluat, certum eſt, vt ſupr. *cap.* 3. dictum, è cerebro etiam humido, & impuro, ac viciniis partibus ſordidam eiuſmodi illuuiem ad aures deriuari, quæ ſępe tanta copia effluit, vt facilè colligi poſſit, in ſola aure eã non fuiſſe collectam, refertq; SchencKius è Mar. San. Barolitano, Venetijs quendam eiuſmodi auris fluxu intempeſtiue ſuppreſſo repente mortuum eſſe.

Tandem, & vermes aliquando in aurium ſordidis vlceribus generari, atq; inde emergere obſeruatum eſt.

Curatio.

Qua ratione autem inflammatio, item vlcera auriũ curari debeant, vt & vermes ex auribus tolli, ſupra dictum eſt. Si verò natura aliquid humoris vitioſi per aures excernere tentat, ſolet is fluxus ferè ætatis progreſſu, & corpore iam ſicciore reddito ſponte ſedari. Si vero etiã ad annos pubertatis protrahatur, danda opera, vt ſiſtatur, quòd fit corpore prius, & capite diligenter purgato, & ſudoriferis etiã exhibitis, & veſicatorijs applicatis, ac fonticulis, ſi opus, excitatis, per medicamenta caput, & aures ſiccantia cum interna tùm externa iam antea propoſita. In quem finẽ adhiberi poteſt vinum, in quo alumẽ, gallæ, & balauſtia cocta ſint: Item ſuccus virgę paſtoris, ariſtolochia, ſpiritus ex vrina puerorum.

Si ſanguis ex aure fluat per criſin, fluxus is, niſi ſuperfluus ſit, non compeſcendus. Si verò ex alia cauſſa, vt externa violentia, fluxus ille ſit, interdum periculo non vacat; ideoque ſiſtendus. Quod fit, ſi opus ſit venæ ſectione in contraria parte præmiſſa, adſtringentibus & roborantibus frigidis applicatis; qualia ſunt, ſuccus plantaginis, virgæ paſtoris, decoctum rubi, malorum, prunorum, roſarum, maſtiche.

Vel ℞. *Acacia, hypociſtidis, balauſtiorum, roſarum, ſumach, maſtiches, thuris, an.* ʒ. j.

Coquantur in vino vel aceto, & Colatura vſurpetur. Auicennas coagulum leporis cum aceto commendat.

LIBRI PRIMI
PARTIS III.
SECTIO QVARTA.
De Narium affectibus.

CAPVT PRIMVM.
De Narium vlceribus, & Ozœnis.

Narium ... POſt morbos, & ſymptomata, quæ circa auditum, & eius organa contingunt, proximum eſt, vt ad olfactus organum accedamus, & quibus morbis illud obnoxium ſit, quæque inde oriantur ſymptomata, videamus.

Odoratus organum nares eſſe extra controuerſiam eſt; etſi quæ in ijs pars primarium olfactus organum ſit controuerſum ſit, vt in Inſtitut. dictum. Naribus tamen, vt in alijs etiam partibus fieri conſueuit, natura ſimul ad alios fines, & commoditates vtitur, & ita narium plures vſus ſunt.

Primarius, & præcipuus narium vſus eſt, vt dictum, odores cauitate ſua excipere, & ijs ad præcipuum olfactus organum tranſitum concedere. Secundus vſus eſt, vt aeri, qui ad cerebrum, & pulmones tranſire debet, aditus permittatur, quo modo ad perſpirationẽ nares neceſſariæ ſunt. Tertiò ad ſermonem rectè formandum faciunt, dum per ipſas aer ſenſim expulſus ad ſermonis formationem facilè, vt ex ſermonis læſione patet, in ijs quibus nares obſtructæ ſeu eroſæ ſunt. Quartò natura hac via etiam ad ſuperfluitates, & excrementa cerebri expellenda, & quandoque etiam ad hæmorrhagias criticas abuntur.

Vna ergo opera de narium morbis, & ſymptomatibus, quæ, & in olfactu, & alias circa nares accidunt, dicemus, nimirum de vlceribus narium, & ozœnis, de cancro narium, de polypo, de narium obſtructionib. de rebus in nares immiſſis extrahendis, de læſo olfactu, de narium graueolentia, de ſternutatione nimia. de hæmorrhagia narium, de coryza.

Et primo narium vlcera quod attinet, habent ea plures differentias. Alia enim à cauſſis oriuntur externis, ab ictu, caſu, vulnere: alia ab internis, videlicet a vaporibus, vel humorib. acribus aut malignis, ſiue ij ab inferiorib. partib. ad nares ſurſũ efferãtur, vt in lue fit venerea, ſiue à cerebro aut à toto corpore eo expellãtur. A pituita etiam ſalſa in catarrhis nonunquam vlcuſcula narium excitantur, quæ ſponte ſua facile ſanantur. Poſtea vlcera in ſe conſiderata alia recentia ſunt, alia vetuſta: atque hæc etiam vel cruſtoſa ſine ſanie, vel ſordida, vel putrida ac virulenta, vel corroſiua, vel fiſtuloſa vel cancroſa. Paulus, & γλυκέα, id eſt, dulcia quædam vlcera nominat, fortaſſis ab humore benigno, & non ita erodente, quarum curationem etiam Auicennas tradit. Denique quod ad partem affectam, alia externa ſunt, & oculis expoſita, alia interna in intima narium parte, vel in oſſe ethmoide, vel in proceſſibus cerebri, qui neruis colore, & figura ſimile organum olfactus ſtatuuntur. Narium vlcera.

Signis verò diſcernenda ſunt narium vlcera cùm inter ſe, tùm ab alijs narium affectibus. Recentia enim vlcera ſępe nec dolore nec acrimonia ſeſe produnt. Nares tamẽ frequenter ichore ſanguineo madent, aut cruſta ſicca, & nigra emungitur. Dum cruſtola diutius hæret, perpetuo ſub ea aliquid exeditur, quod vlcus maius efficit. Vetuſtius, & putridum vlcus, quod ozœna vocatur Græcis, fœtorem de ſe emittit, ita vt æger cum ſibi tum alijs tetri ſpiritus vapore moleſtus ſit. Si diutius duret, paulatim ſerpit longius, & vel alas nariũ, vel earum interſtitium, vel tenella oſſa èxedit, paulatimq; perforat, maximè ſi vel cancri ſpeciem habeat, vel à lue venerea contractum ſit. Nam humor prauus & malignus veneni inſtar carnem, & oſſa corrumpit, ac ſæpe iſta prius, quàm carnem. Tenuitate verò ſua carnem, quæ rara eſt, & foraminibus quaſi pertuſa, facilè tranſit, ſine inſigni primùm offenſione; os vero, quod dènſitate ſua magis reſiſtit, aggreditur, atque in eo hærens eroſionem efficit. Recentibus vlceribus non adeo prauis aut malignis neglectis caro plerumque enaſcitur, quæ σάρκωμα narium appellatur. Caro illa aut mollis eſt, alba, & doloris expers, aut rubra, aut denique liuida cum dolore, quæ in cancrum degenerat. Si in eam longitudinem excreſcit, vt vel e Signa vlcerũ nariũ.

nare

nare ſoſas propendeat, vel per palati foramina in fauces illabatur, Polypus dicitur, de quo poſtea.

Ozæna. Iam vt ſpeciatim de ozæna dicamus, vlcus illud eſt narium putridum, & graueolens, ſicut, & nomen ἀπὸ τοῦ ὄζειν accepit. Cauſa proxima acris eſt humor, ſimul & putridus. Nam, vt Galenus inquit, in 3. de ſim. ſ c 3. ſi humor ſaltem acris eſſet, ægre curabilia vlcera produceret, non graueolentia. Cauſſa antecedens eſt cerebri intemperies, humores eiuſmodi coacernans, aut venarum in toto corpore intemperies talis, quæ & capiti communicatur. Interdum occulta viſcerum, & venarum eſt malignitas, vt in lue Gallica. Suffumigia etiam è ☿ io & cinnabrio incautè adhibita, vlcera narium, & ozænas excitare poſſunt, cuius rei quatuor hiſtorias recenſet G Fabricius, *Cent. 2. obſer. 3.*

Signa Diagnoſtica.

Vlcera externa oculis conſpiciuntur; interna, & occulta ex effluente ſanie, & cruſtis decedentibus cognoſcuntur.

Munda ex laudabili ſanie; ſordida, ex craſſiore; putrida, ex fœtore; corrodentia, ex ſanguinis cùm ſaniei effluxu; cancroſa, ex cancri ſignis cognoſcere licet. Si proceſſus ipſi cerebri affecti ſint, olfactus impeditur.

Ozæna in ſpecie cognoſcitur ex tetro odore ex putredine contracto, qui & ipſi ægro, & aſtantibus moleſtus eſt. Olfactus etiam ſæpè læditur, inſtrumento olfactus malè affecto à vapore, quem ſanies putrida de ſe emittit. Et ſi malum ſit diuturnius, & cartilago narium inter ſepimentum erodatur, narium figura vitiatur.

Læditur, & reſpiratio, quia ab vlceris cruſta nares obſtruuntur. interdum etiam narium figura diſtorquetur. Vitiatur, & vox quandoque, eadem de cauſſa, & malum palato communicatur, ſub quo tanquam ſub teſtudine fit vocis reflexio. Interdum, & narium hæmorrhagia coniungitur, vaſis narium ab vlcere eroſis.

Prognoſtica.

1. Narium vlcera omnia curatu difficilia ſunt, & plerumque cacoëthe ſunt, ob humiditates, & excrementa cerebri ad partem hanc defluentia.

2. Vlcera narium ſuſpecta ſunt, propter ſymptomata, quæ ſecum afferunt, quæ modo recenſuimus.

3. Etſi narium vlcera externa, ſuperficialia, recentia, munda facilius curantur: occulta tamen, profunda, antiqua, immunda, cruſtoſa, fiſtuloſa, oſſibus narium, & *ethmoidi* inprimis communicata difficulter; putrida, corrodentia, cancroſa, periculoſa plerumque exiſtunt.

4. Vlcera, & ozænæ narium, ſi omnibus rectè adminiſtratis non curentur, pro deſperatis habentur: quia ſuſpicio eſt, ne talia in cancrum degenerent, quem ſatius eſt, non attingere.

5. Si ozænæ contumaciter pro ratione reſiſtunt, odoratum extinguunt vlcere ampliato, & fœtore contagioſæ putredinis ad cerebrum ſerpente.

Indicationes, & curatio.

Quæ alia vlcera indicationes ſuppeditant, eædem in narium vlceribus obſeruandæ. Propterea primò totius corporis ratio habenda, & humores ſuperflui venæſectione, cucurbitulis vel purgatione euacuandi, & a capite omnibus modis auertendi; caputque ipſum, quod fons eſt fluxionis, exſiccandum, & roborandum. Poſtea ad partem ipſam affectam accedendum, vlcuſque detergendum, exſiccandum, & conſolidandum. Eſtque obſeruandum, quod ſemper ozænæ deſiccandæ ſunt medicamentis mixta facultate præditis, repellentibus, ſeu adſtringentibus, & diſcutientibus. Etſi enim vlcera illa ab humoribus excitentur acribus, qui potentia ſicci ſunt, tamen actu iidem ſunt humidi, quam humiditatem tolli oportet.

Caput itaque, vt Celſus docet, *lib. 6. cap 8* vſque ad cutem tondeatur, aſſidueque fricetur, deinde imponatur oleum myrtinum, puluis coralliorum, & ſantalorum, roſatum rubrarum ſiccar. maſtich. manna thuris cum aceto penetrationis cauſſa. Imponuntur etiam alia medicamenta ad exſiccandum humidum caput, ſupra par. 1. propoſita. Alexander Trallianus *lib. 3. cap. 8.* hoc vtitur.

℞. *Myrrhæ thuris an* ʒ. ij. *cochlear. integr.* num. v. addita ſ. q. ceræ, & albumine ouorum duorum cùm linteo capiti inducantur, diebus nouem continuis.

Vel ℞. *Limacum* num. vij. *cruſtæ panis ſiliginei toſtæ* ℥. j. Contundantur, & admiſceatur *puluis balauſtior. roſar. rubr. an.* ʒ. ß. *gummi ſandarach.* ʒ. j. *thuris maſtiches an.* ʒ. ij. *album. ouor.* num. ij. Contundantur, & F ſ. a. Cataplaſma.

Ad partem affectam poſtea, hoc eſt, nares ipſas quod attinet, interdum cruſta ozænæ prius auferenda eſt, quod fit aliquo pingui, vt anſerino adipe, vel butyro recenti illito, loto prius aliquoties cum aqua roſarum vel decocto plantaginis. Celſus mel cum exiguo reſinæ aut terebinthinæ in nares inijcit, & ſpiritu ſuccum attrahere iubet, donec in ore guſtus eius ſentiatur. Ita enim cruſtæ reſoluuntur, quæ per ſternutationem eijci debent.

Cruſta remota vlcus dimouetur eluendo cùm ſaccharata aqua. aut cùm vino albo, vel vino in quo mel incoctum ſit, vel vino decoctionis verbenæ aut agrimoniæ cum melle. Illinantur poſtea, vel inſpergantur in nares, quæ adſtringendo, & deſiccando glutinant. Ita Celſus puris vlceribus primò vaporem aquæ calidæ ſubijcit; deinde adhibet lycium vino dilutum, vel menthæ aut marrubij ſuccum, vel omphacium, horum cuiuis mel adijciendo, eaque cùm linimento oblongo in nares immittit, per hyemem, & ver bis quotidie, per æſtatem, & autumnum ter. Corpora mollia, & delicata, quæ à medicamentorum acrium vſu facilè offenduntur, roſis aridis contuſis, & linteis ſanantur. In diuitibus in curatione ozænarum Galenus 3. *de compoſ. med. ſecund. loc.* hedychroum in vino generoſo ſolutum adhibet. Galenus calaminthæ ſuccum naribus infundit. vel tritam herbam inflat; aut malorum punicorum ſuccum in vaſe æneo vſque ad medietatem coctum indit.

Vel ℞. *Hordei non excortic.* M. j. *fol. lapathi* M. ij. *aq.* q. ſ. F. decoctum, quo cruſtæ detergantur. Ablatis cruſtis.

℞ *Succum granatorum.* & miſc. cum melle. Deinde add. *boli armen. C. C. vſti præpar. an.* ℥. j. *cortic. granator.* ʒ ß. Miſce.

Vel ℞. *Cortic granator nuc. m cupreſſi an.* ℥. ß. *fol. ſcabioſ.* M j. Coqu. in aqu. lb. j. Colaturæ adde *mellis deſpumati* ℥. j ß. Poſtea vſurpetur vnguentum de tutia.

Vtilis eſt, & aqua aluminis deſtillata, & aqua plantaginis, in qua aliquid de ☿ io dulci diſſolutum ſit Prodeſt etiam medicamentum ex ceruſſa, thure, cadmia, & ſcillæ interiore parte confectum, ſi hæc omnia cum melle miſceantur, & cum ſpecillo lana inuoluto vlceribus, remota iam cruſta, admoueantur, & linimentum demum hiſce remedijs impletum in nares indatur quotidie bis aut ter.

Sequens etiam ſiccandi, & conſolidandi vi præditum eſt.

℞. *Flor. roſar. rubr.* p. ij. *balauſtior.* ʒ. ß. *rad. tormentill.* ʒ. j. ß. *fol. plantagin* p ij. Coq. in *aq. communi* pro ℥. iij. in quibus colatis diſſolu. *mell. roſat. col* ℥. ß. *omphacij* ʒ. vj Miſc.

Sumatur ſpecillum, eiuſque cuſpis lana goſſypina obuoluatur, & in hunc liquorem intingatur, inunctum vlceri immittatur, quod bis vel ter in die repetendum. Deinde hoc vnguentum illinatur,

℞ *Aloes. myrrhæ an.* ʒ. ß. *gallar.* ℈. j. *lithargyri, ceruſſa an.* ʒ. j. ß. *plumbi vſti, & loti* ℈. ij. Cum *olei roſat.* q. ſ. Fiat Vnguentum.

Fortius erit, ſi aliquid aluminis adijciatur. Rondeletius ad exſiccandum vtitur candela ex cera rubra confecta, cuius accenſæ fuliginem naribus excipere iubet. Ita enim profundæ etiam partes exſiccantur. Idem, & hoc habet.

℞. La-

℞. *Ladani puri, hypociſtidis, maſtich. myrrha an.* ʒ.ij. *ſtyrac. rubr. & calaminth. cortic. thuris, ſandaracha, auripigmenti rubr. an.* ʒ.ij. Excipiantur cùm terebinthina, & fiant trochiſci, è quibus ſuffitus fiant in cubiculo manè, & veſperi.

Vel ℞. *Gummi ſandarach. myrrh an.* ʒ.ß. *olibani, maſtich. an* ʒ.j. ß. *ladani* ʒ.ß. C. ſ. qu. *terebinthina* ſ.ſ.a. Trochiſci. Poſſunt, & ex his trochiſcis cùm cera rubra candelæ parari, & fumus ex illis ſuccenſis in loco anguſtiore collectus excipi.

Efficax imprimis eſt aqua viridis à Platero de curatione oris doloris deſcripta, quæ hoc modo paratur.

Aqua ad vlcera narium, & oris. ℞. *Aeruginis æris* ʒ.j. *auripigmenti* ʒ.j. ß. Terantur ſubtiliſſimè, & coquantur in vini ℥.iij. ad conſumptionem mediæ partis: vbi refrixerint, adde aquæ roſarum, & ſolani an. ℥.j.ß. Efficax eſt, & hæc aqua, quæ non ſolum in ozœnis, ſed omnibus narium, & oris fœtidis vlceribus vtilis eſt.

℞. *Mellis roſacei* ℥.ij. *ſulph. vini. aluminis crud. an.* ʒ.j. *albi græci, ſummitat. ſabina an.* ℥.ß. *ſpongiar. ſambuci* ʒ.j. *fol. hyperici, rutæ, roriſmarini plantaginis, ſaluia, pulegij an.* M.ß. Coquantur omnia in vini, & aquæ ℔.ij. ad conſumptionem digiti tranſuerſi, ſub finem adde *æruginis æris* ℥.j. & relinquantur, donec refrixerint, poſtea colentur, & ſeruentur vſui.

Tempore vſus in cochleari calefiant, & penicillo aqua madido locus exulceratus illinatur, vel lana mollis, aut linteum ea madidum naribus immitatur. Vide Guilielm. Fabricium *loc. allegato.*

Si ſuſpicio ſit inflammationis, vſurpetur vnguentum de ceruſſa, cùm melle, aut cùm adſtringente aliquo oleo, vt myrtino, vel omphacino.

Vlceris corroſiui curatio. Si corroſiuum ſit vlcus, validiora pro abſterſione vſurpentur, nè profundius depaſcatur, vt aqua marina, muria, aqua nitri, acetum ſalitum, vinum ſalitum, ligni Guaiaci decoctum, in quibus parum vnguenti Ægyptiaci diſſolui poteſt. In vlcere antiquo valet hoc Ætij.

℞. *Lithargyri, ceruſſa an.* ʒ.iij. *plumbi vſti, & loti* ʒ.ij. *myrrha, aloes an.* ʒ.j. *gallarum* ʒ.ß. Vino, & oleo myrtino dilutis vtere, quod & ad ſedis rimas, & vlcera vtile eſt.

Fortiter exſiccat, & conglutinat hoc medicamentū.

℞. *Putamin. interior. mali punici* ℥.j. *thuris, myrrha, an.* ʒ.j. *tragacantha* ℈.ij. *gallar. oſſium dactylorum, myrobalanorum, perſicorum, omnium vſtorum an.* ℈.ij. *chalcanti* ʒ.ß. Trita omnia ſubigantur in mortario fortiter tundendo, addendoque mellis, & vini odorati q. ſ. donec linimenti formam acquirant.

Si dolor vlceribus narium coniungitur.

Doloris cũ vlceribus narium. ℞. *Olei roſar. myrtini an.* ʒ. ß. *plumbi vſti lithargyri an.* ℈.j. *ceruſſæ, boli armeni, balauſtiorum an.* ℈.ß. *cera alba* q.ſ. F. Vnguentum.

In contumaciore malo corpus vſu decoctionis ligni Guaiaci præparetur, & mundetur.

Diæta.

In victu vitentur omnia, quæ acres, & biliosos ſuccos gignunt, cauſſæ item omnes calefacientes corpus, & exſiccantes, vt exercitia immoderata, vigiliæ, animi affectus. Hiſtoriam Ozœnæ grauiſſimæ cùm oſſis palati eroſione feliciter curatæ vide apud Guilielm. Fabricium, *Cent. 2. obſeru.* 22.

CAPVT II.

De Cancro narium.

Cancer narium. VLcera narium quandoque in cancrum degenerant, vt & polypus, ſi non rectè curatur.

Cognoſcitur ex ſignis cancri alias notis: Caro eſt calloſa, ſicca, malùmque ad palatum vſque ſerpit.

Morbus hic in naribus vix curabilis eſt, ſed præmiſſis vniuerſalibus, & bile atra euacuata mitigantia ſaltē requirit. Adhibenda ergo oleum roſaceum modico cāphoræ addito, ſolani ſuccus. Antiqui dracuntij ſemen tritum cùm melle immittēbant, vel hanc mixturam.

℞. *Mini, chalcitidis, ſandaracha an.* p.j. *atramenti ſutorij* p.ij. Vtile eſt, & hoc medicamentum.

℞. *Succi ſolani* ℥.iv. *pompholyg.* ʒ.j. *ceruſſa lota aq. roſar. & iterum exſiccat.* ʒ. ß. M. pauco oleo roſaceo adiecto, & cera alba liquata in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo. Chymici vt ad aliarum partium, ita etiam ad narium cancrum commendant liquorem arſenici, qui ità paratur.

℞. *Arſenici albi, nitri puri an.* qu. v. Fluant ſimul in tigillo in igne circulari poſito, cauendo fumum (ideòq; ſubdio ventum obſeruando commodiſſimè fit hæc operatio: vbi refrixerint, tantundem nitri iterum addatur, idque bis, vel ter repetatur.

Arſenicum hoc modo fixum in humido loco reſoluitur in liquorem. Huius pauxillum, vt guſtu ſaltem ſapor parum percipiatur, in aqua plantaginis diſſoluatur, qua cancer oblinatur.

CAPVT III.

De Polypo, & Sarcomate.

SIcut Ozęna vlcus eſt narium, ità Polypus tumor quidam, & excreſcentia cancroſa eſt in naribus. Polypus. Nomen, vt Galenus, 2. *meth med.* docet, accepit, ſicut, & alij nonnulli morbi à ſimilitudine rei alicuius externæ, à carne ſcilicet Polypi, quàm ſubſtantiæ ſuæ proprietate refert, vt idem explicat, 3. *de comp. med. ſ. l. c* 3. Etenim mollis, & lubrica hæc caro eſt, coloremque, vt piſcis ille, alium, atque alium habet, pro natura humorum, è quibus gignitur. Et quod Paulus addit, *lib. 6. c.* 25. ſicut Polypus ſcirrhis, vel pedib. ſuis venatorum manus prehendit: ità hæc excreſcentia radice tanquam pediculo vno, vel pluribus ſeſe ità in naribus affigit, vt ægro, & reſpirationis, & loquelæ vſum expeditum adimat. Naſi enim interna tunica ita humore repletur, vt enata hinc caro à tenui pediculo ſuſpenſa in latum, & craſſum ſeſę extendat, & ſpeciem hanc Polypi ventre amplo, rotundo, & oblongo repræſentet. Arabibus hæmorrhois eſt narium, à ſimilitudine excreſcentiarum in ano, quas figura nonnihil imitatur. Eleganter Polypum ſic Celſus deſcripſit, *lib. 6. cap. 8 Eſt caruncula, inquit, modo alba,* Nota. Polypi deſcriptio. *modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retro per foramen id, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit, vt poſt vuam conſpici poſſit, ſtrangulatque hominem maximè Auſtro, aut Euro flante, ferèque mollis eſt, rarò dura; eoque magis ſpiritum impedit, & nares dilatat, quæ ferè καρκινώδης eſt, itaque attingi non debet. Illud vlceris genus ferè quidem ferrò curatur interdum tamen medicamentis inareſcit.* Hæc Celſus breuiter; Polypus eſt caruncula mollis in naribus orta, ex radicibus quibuſdam tenuibus pendens, & in latum ſe pandens, & nunc è naribus propendens, vel eas certè implens, nunc etiam in palatum deſcendens.

Cæterum differt à Polypo ſarcoma, vt genus à ſpecie, figura item, & magnitudine. Sarcoma. Nam ſarcoma rudis quædam carnis maſſa eſt, certa figura carens, & ſępè in magnam molem excreſcit. Etiam carne è Polypo diſtat, quoniam durior eſt, & dolorem infert, ac nigreſcit, aut liueſcit, ac venas circumquaque craſſo ſanguine turgidas habet, ac plerumque intus prope viciniam narium, & palatum naſcitur.

Cauſſa.

Cauſſa Polypi eſt humor craſſus, & viſcidus, qualis eſt pituita ſanguinis portioni permiſta, è cerebro defluens, quæ cùm acris non ſit, ideò quoq; non exulcerat. Rarius ex humore melāncholico oritur, qui Polypus

etiam

etiam facilius in cancrum degenerat. Quod verò ex narium nutrimento ſuperfluo in carnem quaſi luxuriantem commutato producitur, Sarcóma potius, quàm Polypus, vocatur.

Differentia.

Differentia Polypi à duritie, vel mollitie, à nigredine, à figura, & colore, à radicis tenuitate, aut craſſitie, à ſitu in naribus, à prauitate ad cancrum tendẽte ſumitur.

Prognoſtica.

1. Polypus, ſi mollis fuerit, & albus, & doloris expers, faciliùs curationem admittit; ſubrubeus difficiliùs. Qui autem fuſcus, vel liuidus eſt, curationem penè reſpuit, præſertim ſi ſimul liuidus, & fœtidus ſit: quoniam cancro eſt cognatus.

2. Quantò profundiùs hæret Polypus, tantò eſt periculoſior; quia propinquior eſt cerebro, & tractationi ac medicamentis minus aptus. Qui verò oculis cernitur, & foris nõnihil exiſtit, faciliùs tractari, & curari poteſt.

3. Polypus ex humore melancholico in corporibus melancholicis *πρæυλαχῶν* magis, nè in cancrum abeat, quàm *θεραπεύειν* deſiderat. Hippocrates, *6. aphor. 32.* Ideò Celſus quoque illum attingi vetat.

4. Polypus inueteratus, qui cancroſi nihil habet, chirurgiam admittit. Ita Celſus hunc ferro ferè curari ait; interdum vſu medicamentorum inareſcere.

Indicationes. & Curatio.

Vniuerſalis corporis euacuatio, vt in omnibus affectibus capitis, ita & hic præmittenda, quę cum ſæpius propoſita ſit, nihil de eo hic amplius addimus. Hinc caput roboretur, & exiccetur, admoto cataplaſmate ex cochleis, & alijs formulis ſupra enumeratis, frontaliq; aliquo epithemate adſtringẽte ad intercipiendam fluxionem applicato. Cucuphę etiã parẽtur ex ſaluia, maiorãna, meliſſ. lauend. betonica, ſtœchade, nuc. moſch. caryophyl. maci, ligno aloes, thure, maſtich. & alijs iam ſæpius declaratis. Quod verò particularem Polypi curationem attinet, caro illa præter naturam in naribus genita tollenda, & eradicanda. Quod fit vel ferro, vel medicamentis. Et quidem ſi Polypus ita naribus inhæreat, tenui ſcilicet pediculo, vt commode eius ſectio fieri queat, ſtatim à radice ferro exſcindatur, fronti, & temporib. defenſiuo prius applicato, vlcuſq; vt par eſt, curetur, de quibus videatur Aegineta, lib. 6. c. 35. Si quid poſt ſectionem remanſit, id medicamentis acuris, & eſcharoticis, vel ferro etiam candente aufertur. Quidam narem diſcindunt, vt fit in equis, atq; ita Polypum ferro reſecant, aut cauterio abſumunt. Sed tutius eſt, ſi fieri omninò poſſit, Polypum ligare circa radicem filo ſerico benè cerato, aut pilo caudæ equinæ. Ita enim inter ſeptem, aut decem dies ſine omni negotio excidit, nutrimento deſtitutus.

Curatio per chirurgiam.

Verum etſi radix Polypi loco penitiori hæreat, vt ſcalpello eximi non poſſit: alio tamen modo per chirurgiam curari poteſt, quem ſemel, atq; iterum feliciter tentaui. Forceps ſc. parетur inſtar roſtri gruini, vel anſerini Chirurgis dictu, ſed extrema parte acutus, ita tamen, vt in ſe coire, & claudi poſſit, vt ſine læſione in nares immitti queat. Hic forceps clauſus in narem vſq; ad polypum detrudatur, hinc aperiatur, & eo, quantum fieri poteſt, de polypo prahendatur, & abſcindatur, ac poſtea medicamentum aliquod adſtringens, & exſiccans, qualia poſtea proponentur, naribus indatur. Sequenti die iterum abſcindatur, iterumq; medicamentum narib. immittatur, & ita pergatur, donec polypus totus abſciſſus, & abſumptus ſit.

Per medicamenta.

Si verò abſciſſio fieri non poſſit, eò quod latiori baſi naribus inhæreat, medicamentis curatio eius tentãda. Sunt autem illa duplicia: alia mitiora, quæ partim adſtringunt, partim extenuant, & incidunt, partim exſiccant, & diſcutiunt; alia erodentia, & *ἐσχαρωτικά*. Quæ per pharmaca mitia fit polypi curatio, in mollibus præſertim corporibus, ſcopos habet ipſum attenuandi, incidendi, exſiccandi. Corpore itaque, & capite purgato, caput tondeatur, & exſiccetur, roboreturque, vt in prægna, & ſuprà p. 1. dictum.

Topica, quæ naribus immittuntur, partim attenuent, partim diſcutiant, & exſiccent. Galenus itaq; *3. de comp. med. ſ. l.* quod & Aetius *tetrab. ſ. 2. c. 29.* repetit, ex malis punicis trium generum confectum medicamentum vſurpat, è quibus recentibus contuſis ſuccum exprimit, eumque ad mediocrem conſiſtentiam coquit, naribuſque infundit; fęces expreſſas conformat in peſſulos naribus indendos. Polypum citrà mordacitatem abſumit, etſi longiore tempore. Confert, & dracunculi ſuccus cũ lana naribus impoſitus, teſte Dioſcoride: & vt Aetius ſcribit, puluis roſarum ſiccatum exactiſſimè tritus mirificè prodeſt; ſicut & puluis balauſtiorum. Confert & ſuccus pomorum, auſterorum quidem, ſi mollior ſit polypus; acydorum verò, ſi durior: qui in mortario æneo diligenter agitetur cum piſtillo æneo, vt acquirat craſſiorem conſiſtentiam. Sæpiſſimè autem talia medicamenta repetenda ſunt, nec permittendum, vt vnquam pars affecta medicamento vacua ſit.

Si Polypus aliquantum durus eſt, nec tamen cancroſus, emollientia pręmittantur fotus forma, aut linimentum fiat ex medulla vitulina, & adipe anſerino, cui progreſſu temporis aliquid ammoniaci, & bdellij addi poterit. Poſtea exſiccantia illa, & abſumentia vſurpentur, quæ modò propoſuimus. Rondeletius aquam parat ex aquis adſtringentibus, & parùm corroſiuis.

Vt ℞. *Vuarum maturarum* ℔. iij. *cortic. malorum granator. balauſtior. ſumach. an.* ℔. ij. Macerata in aceto deſtillentur, poſtea add. *aluminis* ℔. j. *Vitrioli* ℥. iij. iterum deſtillẽtur. Aqua hæc parti affectæ cũ linteis applicetur.

Vel ℞. *Terebinth. lota aqua plantag.* ℥. j. ß. *ſucci plantag. ſolani, acetoſæ an.* ʒ. v. *ſeui hircini* ℥ ß. *plumbi calcinati* ʒ. ij. *lithargyri, ceruſſæ, tutiæ an.* ʒ. j. *camphoræ* ʒ. j. ß. *olei roſacei* ℥ j. Cum ſ. q. *ceræ*, F. Emplaſtrum.

Si verò malum pertinax ſit, ad validiora, & cauſtica medicamenta accedendum.

Eſcharotica medicamenta nota ſunt, quæ fiunt ex chalcantho, myſi, chalcidite, ſquamma æris cum melle: oleum item vitrioli, vel aqua fortis, vnguentum Aegyptiacum. Commendatur & hic puluis.

℞ *Pulu. roſ. rub.* ʒ. ß. *malicorij* ℈ i. *lithar. alum. vſti an.* ℈. j ß *ærugin* gr. v. M. pro puluere.

℞. *Chalcitidis vſti* ʒ. j. *nitri* ʒ ß. *ſucci veronicæ* ℥. ß. M.

Vel ℞. *Vitriolum album*, & miſce cum aqua roſarum, & plantaginis, & polypus eo illiniatur.

Vel ℞. *Aq. ſolani, roſar. an.* ℥. j *plantag.* ℥ ß *camphoræ* ʒ. ß. *ceruſſæ* ℈. j. *mercurij ſublimati* gr. vj. M. Efficax ad polypum remedium eſt.

His producta eſchara ſemper demitur, & denuo medicamẽta illa imponuntur, donec radix ẽ: polypi ſit abſumpta. Sed tentare hæc non licet, niſi in polypo, qui cancri ſuſpicione caret, & in corporibus durioribus.

Vtilis etiam ad Polypum tollendum eſt turunda ex radice gentianæ ſequenti vnguento illita.

℞ *Pinguedinis caponis, vel gallinæ, butyri recentis, ol. alinar an q. ſ.* add. *ceræ parum* F. Vnguẽtũ. *Vnguenti huius* ℥ j add. ☿ *ii ſublimati, vel arcani corallini, vel* ☿ *i ſubl.* ʒ ß. *vel* ℈. ij. F. vnguentum quo turunda ex radice gentianæ illinatur, & naribus indatur. Aut ſi polypus totam narem replet, eo Polypus inungatur. Tutius autem adhibentur medicamenta cauſtica per fiſtulam argenteã ita in nares inditam, vt cauſticum medicamentum in ea incluſum ſaltem polypũ attingat, partes autẽ naſi ſanæ à fiſtula intactæ conſeruentur. Polypus autem niger cũ ad cancrũ accedat cura nõ vera, ſed palliatiua tractari debet. Blandiẽdum igitur illi ſucco ſolani, vel ſucco fol. ſalicis rec. aut aquis earundem, in quibus parum tutiæ diſſolutum ſit: nec non puluere eorum inſufflato.

CA-

CAPVT IV.

De anguſtia narium.

Anguſtia narium.

NAres naturaliter patere debent, non ſolum in meatu externo, ſed etiam intus ad os Ethmoides, vt odoribus tranſitus ad primarium olfactus organum pateat. Hi verò meatus cùm interni tum externi interdum anguſtiores redduntur. Anguſtiæ autem cauſſa eſt θλίψις id eſt, compreſſio à cauſſa aliqua externa, vt ab ictu ſeu contuſione; aut πύκνωσις, id eſt, conſtipatio, facta à tumore aliquo præter naturam, vt à phlegmone, ſcirrho, cancro; aut ἔμφραξις, ſeu obſtructio, quæ vel à carne aliqua excreſcente fit, vt à ſarcomate, & Polypo, vel ab humore craſſo. & viſcido ad nares, & foramina membranę, quæ os Ethmoides intus ſubducit deſtillante: ſeu putrido, ſeu non putrido, vt in coryza, & catarrho; vel à materia purulenta, vt in ozœna; vel à vermibus è materia putrida genitis, vel à grumo ſanguinis, vt in hæmorrhagia narium accidere ſolet. Nonnunquam etiam res externæ, vt ipſa & ſimilia, ab infantibus incautè naribus intruduntur.

Curatio.

Si nares à materia è cerebro effluente obſtruuntur, & catarrhus adhuc duret, is primò tollendus, & caput curandum. Capite mundato, & curato, meatus obſtructi attenuantibus medicamentis aperiendi, quę forma ſuffimenti, liquoris, pulueris adhiberi poſſunt. Puluis nimirum ex agarico, ſemine nigellæ, & maioranæ naribus excipiatur.

Vel ℞. *Aq. maioran.* ℥. iij. *aceti* ℥. ß. Suſpendatur in ea *pulueris nigellæ* ʒ. j. Acetum etiam in quo caſtoreum infuſum ſit, naribus attrahere vtile eſt. Alia quoque errhina ſupra *part. I.* propoſita hic locum habent. Vel olfacienda aſſiduè adhibeantur calamintha, ſerpillum, ſemen nigellæ aceto maceratum, caſtoreum.

Si ex Sarcomate, vel Polypo ſit obſtructio, curatio inſtituenda, vt modò dictum.

Si quid extra in nares immiſſum ſit, extrahendum, vt res auribus immiſſæ.

CAPVT V.

De Vulneribus narium.

Narium vulnera.

SI naſus vulneratus ſit, vt aliarum partium vulnera curandus. Hoc tamen monendum, ſi pars illa anterior, quæ cartilaginea eſt, ita vulnerata ſit, vt parum naſo cohęreat, mox ſutura, ſiue ea acu ſiue glutino fiat, prout commodius videtur, cum reliquo naſo coniungenda, ne pars abſciſſa refrigeretur, & emoriatur. Cartilago tamen ipſa acu non eſt perforanda. Cauendum etiam in naſi vulneribus penetrantibus, ne excreſcentia aliqua carnis in parte interna oboriatur, quæ meatum illum anguſtiorem reddat, & ſermonem deprauet. Ideóque turunda conuenienti vnguento illita nari indenda: aut emplaſtrum in formam canalis vel fiſtulæ efforatum. Si autem externa pars naſi planè amputata ſit, reparari illa nihilominus poteſt, ſicut de curtorum Chirurgia in Inſtitut. *lib. 5. part. I. ſect. 2. c. 15.* dictum.

CAPVT VI.

De læſo Olfactu.

Olfactus læſio.

QVantum verò ad ſymptomata, quæ naribus accidunt, & quę ad actionem læſam pertinent, quemadmodum alijs functionibus in corpore accidit, vt à cauſſa aliqua præter naturam vel minuantur, vel planè aboleantur, vel deprauentur: ita idem etiam odorandi facultati euenit, quoties organo aliquid accurrit, quod naturalem eius conſtitutionem peruertit, aut aliena qualitate perfundit.

Quod autem Olfactus organum ſit, & quomodo olfactus fiat, in Inſtitutionibus dictum, quod hic non repetimus. Ex illis autem facilè patet, quomodo lędi olfactum contingat; quod fit vbi aliquid vel in meatibus externis, vel oſſi ἠθμοειδεῖ, vel membranis huic oſſi nariúmque internis anfractibus ſubſtractis, ac ipſis quoque cerebri meningibus, vel proceſſibus denique neruels cerebri occurrit, quod impedit, quò minus odor à ſenſu olfactus percipitur. Neque enim ad vnum morbi genus hæc læſio referri poteſt, ſed ſimilaris morbus eſt, vbi ab intemperie hoc malum naſcitur; morbus compoſitionis in via, vbi ab ictu, contuſione vel vulnere.

Cauſſę.

Aboliti olfactus cauſſæ.

Cauſſa aboliti olfactus eſt intemperies, præſertim frigida, & humida, cùm materia plerúmque pituitoſa coniuncta, vt in coryza, & catarrho euenit. Et intemperies quidem aut in cerebri anteriore parte, aut proceſſuum illorum neruéorum, qui olfactus organũ ſtatuuntur. Anguſtia verò, quæ morbus eſt inſtrumenti, eſt etiã aut cerebri, ſicut fit in Appoplexia, vbi ſpiritus animales ad organa ſenſuum permeare non poſſunt, aut proceſſuum cerebri, aut naſi interni, & oſſis ἠθμοειδῆ atque membranæ huius, aut denique naſi externi, de cuius cauſſis capite præcedente dictum. Hoc ſaltem adhuc de obſtructione narium monendum, interdum poſt catarrhos olfactum ita aboleri, vt toto vitæ tempore vix recuperari poſſit. Quod fit præcipuè, cum quis coryza laborans balneum incautè ingreditur, cuius calore materia catarrhi, & pituita ad foramina oſſis ἠθμοειδῆς induratur, vt poſtea vix amoueri queat: vnde meatibus illis obſtructis permanentibus olfactus planè oboletur. Quibus verò in extrema virium imbecillitate, & mortis articulo olfactus perit, ijs hoc accidit ex reſolutione ſpirituum animalium, ob quem, & cęteri ſenſus omnes, & vita tandem extinguitur.

Imminuti olfactus cauſſæ.

Eadem imminuti olfactus cauſſæ ſunt, minus tamen vehementes, quibus additur partium huic ſenſui inſeruientium debilitas, ſiue natiua, ſiue ætatis decurſu acquiſita, vt in ſenibus, mala etiam ab ortu conformatio.

Deprauati olfactus cauſſæ.

Deprauati olfactus cauſſa eſt, dum vapor putridus continenter nares ferit, ſiue in ipſis ſcaturiens, ſiue à cerebro, gingiuis, ventriculo, alijſque partibus eò delatus, cuius ratione contingit, vt omnia ægro, etiã quæ ſuauiter olent, fœtere videantur; ſicut quibus lingua bile ſuffuſa eſt, omnia amara eſſe putant: vt Galen declarat *l. I. de ſympt. cauſſ. c. 4.* poteſt & humor prauus eſſe proceſſibus nerueis impactus qui efficit, vt fœtidis æger delectetur, aut certè ab ijs non offendatur, propter aſſuetudinem; ſicut cloacarum mundatores oleta, vt & alia fętida, non ſentiunt, quoniam organum olfactus ſpecie fœtorum iam repletum eſt vt noui fętores accedentes illud immutare nequeant, cùm ad perfectam αἴσθησιν organum ab alijs ſuis obiectis denudatum eſſe oporteat.

Signa Diagnoſtica.

Si olfactus læſio cauſſam habeat in cerebro ſiue intemperie affecto, ſiue à materia obſeſſo, cognoſcitur id, quia noxa etiam alijs ſenſibus communicatur. Ferè etiam aliàs guſtatus ferè offenditur, quod in grauedine ſiue coryza manifeſtum eſt, propterea quod ab eodem tertiò neruorum cerebri pari demiſſæ propagines quædam tenuiores narium tunicam, craſſiores aliæ linguæ tunicam efformant. Si cauſſa eſt in proceſſibus nerueis ſolis, nulla in cerebro, & cæteris ſenſibus læſio percipitur: præterea nec vox obſcura eſt, nec reſpiratio difficilis; id quod contingit, quando in oſſe ἠθμοειδῆ vel in ipſo naſo eſt obſtructio. Nã vt nares reſpirationi, ita voci ſimul inſeruiũt. Quæ etiã ſit materia obſtruẽs dilatatis ad

ſucem naribus, nonnunquam cerni poteſt; vtrum ſcilicet tumor præter naturam, an caro vel pus, vel cruſta, vel vermis, vel grumus ſanguinis. Si in apoſtemate narium pinnæ earundem frigidiores, & ſicciores fiant, periculum eſt à cancro. Intemperies cerebri, vel organi olfactus ex ſenſu caliditatis, vel frigiditatis, ex cauſſis antegreſſis, ex iuuantibus, & lædentibus, ex eo etiam quod nihil per nares deſtillat, æſtimatur. Humor obſtruens ex grauitate, & ſi quid de hoc efflat, è colore, odore, conſiſtentia, ſpecie noxæ impreſſæ cognoſcitur. Si inflammatio adſit, febris fere adeſt, dolor, tenſio, grauitas.

Nota. In deprauato à ſecoda materia olfactu, ſi materia illa in cerebro, aut proceſſib. neruęs ſit intra cranium, ab ægro non percipitur: adſtantes tamen fœtorem ſentiunt. Si extra cranium materia conſiſtat, tam ægro, quam adſtantibus ille odor moleſtus eſt.

Prognoſtica.

1. Olfactus læſio à deſtillatione humoris, vel obſtructione ſola proueniens facilius curatur, & fere olfactus læſio ob catarrhum catarrho ceſſante ceſſat; difficulter, quæ à confirmata organi dyſcraſia exiſtit. Non corrigitur, quæ à natura contracta eſt, maxime per malam narium conformationem, vt & quæ à ſenio, vel alio morbo chronico prouenit olfactus abolitio.

2. Fœtor olfactum ex putredine offendens ferè argumento eſt affectionis ægre curabilis. Nam locum à materia maligna inſigniter eſſe affectum ſignificat.

3. Quando æger in morbis acutis odores non conſuetos ſentit, odorabili re nulla præſente, qualis eſt odor piſcium, luti, butyri, aut ſimilium, & mala ſigna adſunt, mors imminet, teſte Auicenna.

4. Olfactus læſio non negligatur, præſertim dum cerebrum materia eſt oppletum, quia ſequi poteſt carus, apoplexia, epilepſia, humoribus ibidem auctis, cerebrique meatus occupantibus, vt ſpirituum animalium tranſitus impediatur. Id quod maxime fit quando æger pleno cerebro ſupinus noctu cubat.

Indicationes.

Morbi cerebri quid indicent, ex ſuperioribus clarum. Proceſſus cerebri neruei ſi intemperie laborant, indicant alterans per contraria; ſi obſtructionem ex humore craſſo, & lento, attenuans & detergens In externis narium partibus, quid grauedo, aut inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam, aut polypus, aut vermis, aut grumus ſanguinis indicent, per ſe eſt notum.

Curatio.

Itaque ſi læſio olfactus ortum habeat ab intemperie cerebri, corrigatur contrarijs, eo modo, ſicut ſupra *parte* 1. dictum. Si obſtructio ſit ab humore frigido, & craſſo, ſicut plerumque eſt, præmiſſa eius præparatione, & euacuatione, eaque aliquoties repetita, ad particulares capitis euacuationes veniendum, vt pituita ex capite educatur; id quod ſit apophlegmatiſmis, gargariſmis, errhinis, & ptarmicis, vt etiam ſupra *parte* 1. dictum. Sint autem ſoluentia illa obſtructiones moderata, ne nimia caliditate, & ſiccitate organum olfactus lædant, aut inflammationem excitent in membranis narium, aut humores nimis incraſſent. Vt pauca ſaltem addamus In pueris conuenit aqua, & ſuccus maioranæ, chamæmeli, abrotani, origani in nares infuſus. Narium radix inungatur butyro aut oleo amygdalar. dulcium, aut mucilagine ſem. althææ, maluæ, cydonior. aut pinguedine gallinæ vel anſeris. In adultis ſuccus betæ, imprimis verò ſemen nigellæ quocunque modo vſurpatum vtile eſt, vt & caſtoreum, & omne fel immiſſum: imprimis maſticatio radic. papaueris Rhæados prodeſt. Fortiora, & efficaciora ſunt ſuccus cyclaminis, ceparum, chelidoniæ minoris iniectus: puluis elaterij, tabaci, euphorbij, & gummi guttæ inſufflatus, &c.

Imprimis ſternutatorijs vtendum, & primò quidem lenioribus, deinde fortioribus, quale hoc eſt.

℞. *fol. tabaci* ʒ.j. *pulu. radic. helleb. albi* ʒ.ß. *elaterij* gr. vij. *piperis longi* gr. ix. *gummi guttæ* ℈.j. M. pro puluere.

Alij ſolam radicem cyclaminis recentem pro naſali indunt.

Nonnulli naribus olea deſtillata admouent.

Exempli gratia.

℞. *Ol. nuc. moſc. expreſſ.* ʒ.ß. *deſtill. cort. citri* ℈.j. *maioranæ* ℈.ß. M. Quidam nares balſamo rutæ, maioranæ, ſuccini, & caſtorei inungunt.

Intus commendatur acetum ſcillit. quotidie ieiunis trium cochlearium menſura aſſumptum, ex Aetio, Caſtoreum item & Theriaca.

Commendatur, & extr. maioranæ, ſingulis diebus mane, & veſperi, vt & ſal eiuſdem vel per ſe gr. vj. vel vij. pondere in vino propinatum, vel cum extracto permiſtum. Proſunt, & Balſamum, & oleum maioranæ gutt. ij. vel iv. pondere ſumpta. Commendantur etiam ſequentes Rotulæ:

℞. *Extract. maioran.* ʒ.ß. *eſſent. pulegij* ʒ.ij. *Sacch. opt.* in aqua maioranæ diſſoluendi ℥.iij. ß. F. ſ.a. Conf. in rotulis, quæ illinantur. *Ol. deſtill. nuc. moſch.* gutt. vij.

Nonnulli, ſi malum alijs remedijs non cedit, retractionem materiæ ſuadent ad frontem, illinendo fronti vnguenta calida ex ſucco chelidoniæ, ſcyllæ, pyrethro, euphorbio, oleo laurin. q.ſ. cera; vel raſo capiti ſinapiſmum applicant, vſque ad frontem, & naſum ex Aetio. Quæ ſi non ferat æger, ad thermas ducatur, vbi ſtillicidio ſupra ſuturā coronalē vtatur. Si olfactus læſio ſit ab humore aliquo præter naturam, vel à carnis excreſcentia, vel ab vlcere, illa ſuam peculiarem curam habet.

CAPVT VII.

De fœtore narium.

Fœtor narium. Moleſtum etiam eſt ſymptoma fœtor narium. Ille equidem ab ipſis ægris non percipitur. Cùm enim odoratus organum læſum, & humore fœtido infectum, & occupatum ſit, fœtorem illum non percipit. Adſtantibus verò fœtor ille moleſtus eſt; vnde ij colloquia, & conuerſationem talium auerſantur.

Cauſſa.

Cauſſa proxima eſt vapor putridus. Emittitur autem vapor ille vel proximè ex ipſis naribus, cùm aut humor putridus in toto aut interiore parte cerebri continetur aut putredo eſt in oſſe *ethmoide*, aut polypus, ozæna, aut vlcus ſordidum in naribus; vel per conſenſum aliarum partium excitatur, dum aut ex ventriculo, aut thorace fœtidus vapor eleuatur, & nares tranſit.

Signa Diagnoſtica.

Fetor narium ipſe ab aſtantibus percipitur. Quod verò materia fœtoris cauſſa contineatur in naſo, vel cerebro naribus vicino, cognoſcitur ex eo, quod æquè poſt & ante cibū fętor percipitur, & ſi nares claudantur, fœtor talis non percipitur. An verò à polypo, ſarcomate, vlcere proueniat, facile viſu poteſt diſcerni. Si verò à partibus inferioribus vapor ille proueniat, aſſumpto cibo non ita fœtor moleſtus eſt, cū vapores illi fœtidi à cibo deprimantur, & tēperentur. Nares quoque ſi claudātur, ex ore idem fœtor exhalat. An verò pulmones affecti ſint, aut ventriculus laboret, ſuis ſignis dignoſcitur.

Prognoſtica.

1. Fœtor, qui eſt per conſenſum inferiorum partium, faciliùs curatur, quā qui ex ipſis naribus aut cerebro eſt.

2. Fœtor ab oſſibus narium corruptis vix curatur.

Indicationes, & curatio.

Si fœtor ſit ab humoribus putridis, vel in cerebro, & proceſſibus nerueis, vel circa os *ethmoides*, præmiſſis vniuerſalibus euacuationibus, & reuulſionibus per errhina caput euacuetur, tandemque ea adhibeantur, quæ abſtergunt, quicquid humoris corrupti naribus in-

inhæret, & quæ ſuauem odorem conciliant. Abluantur ergò nares vino albo odorato, vel vino, in quo myrrhę, roſę, cyperus, lignum aloes cocta ſint.

Vel ℞. *Myrrhæ cynnamomi, an.* ℥.j. *roſar. ſiccar.* ℥.ß. Excipiantur melle deſpumato, F. Linimentum.

Vel ℞. *Spicæ, galliæ moſchatæ, caryophyllor. an. p. æq.* Coq. in vino, quod naribus excipiatur.

Vel ℞. *Hieræ picræ, ſebeſtan. an.* ℥ j.ß. *vini q. ſ.*

F. Glandes, & naribus immittantur.

Vel ℞. *Flor. roſar. rubr.* p.j.ß. *ſpicæ nardi* p.j. *rad. cal. aromat.* ℥.j. *cinnamomi, caryophyllor. an.* ℥ß. *macis nuc. moſc. an.* ℈.j. Coq. in vino albo odorato pro ℥.iv. In Colat. diſſolu. *Extr. calami arom.* ℈.ß. *ligni aloes* ℥.ij. M.

Vel ℞. *Fol. maior.* M j. *rad. glicyrrh.* ℥. ij. Ebulliant in aq. ſ. pro ℥.iv. & coletur ol. etiam myrtinū naribus inunctum vtile eſt. Suauem odorem conciliat vinum, in quo Gallia moſchata diſſoluta, quo nares, & os colluantur.

Si fętor fit ab vlcere aliquo narium, ſuccus foliorum hederę naribus attrahatur.

Si ab ozena vel polypo fit fœtor, iis ſublatis, & ipſe ceſſabit.

Si à ventriculo vel pulmonum vitio fit fętor, eo ablato is ceſſat. Ad fętorem tamen narium, qui ſtomachi vitio fit, commendantur à nonnullis mala perſica, item radices eryngij per ſe vel conditę.

CAPVT VIII.

De Hæmorrhagia narium.

NAres etſi ſint propriè odoratus gratia factę: tamen, & alios vſus habere ſupra diximus. Et quandoque etiam natura ſanguinem vitioſum per nares effundit, vel à venis, & arterijs imam cerebri ſedem per repentibus, vel à vaſis e palato ad nares deſcendentibus, quę inſtar obtinent venarum hęmorrhoidalium in ano, & vtero.

Hemorrhagia. Vocabulum autem *αἱμοῤῥαγίας* ſępè apud Hippocr. ſimpliciter ſanguinis profluuium ſignificat, ex quacũq; parte is fundatur, pręſertim tamen copioſum, & liberale. Interdum nõ addito partis nomine de ea vſurpatur, quę per nares fit ſanguinis eruptione, teſte Galeno, *in 1. Epidem. comm. 1. aph 9.* Et *in 6. Epidem. comm 3. aphor. 25.*

Hemorrhagia narium. Eſt autem hęmorrhagia narium ſymptoma in genere immodice excretorum, & quidem toto genere p.n. cùm natura aliàs ſanguinem tanquam theſaurum vitę diligenter aſſeruare ſtudeat. Succedit hoc ſymptoma interdum alij ſymptomati, actioni ſcilicet lęſę, quę eſt venarum retentrix debilitata, interdum morbis, quibus reſerantur, ſcinduntur, rareſiunt vaſa ſanguinem continentia.

Cauſſa.

Quod ergo ad cauſſas hęmorrhagię narium attinet, fit illa per vaſorum vel *ἀναστόμωσιν*, vel *διαίρεσιν*, vel *διαπήδησιν*.

Ἀναστόμωσις. *Ἀναστόμωσις* eſt oſculorum in vaſis paulò maioribus apertio, cauſſis vel externis, vt calidorum, & acrium illitu, irritatione expultricis ac titillatione, dolore, vel internis, quę ſunt primò vaſorum *ἀτονία* ſiuè imbecillitas, & mollities; ſecundò ſanguinis aut copia ſuſi calore, ira, motu corporis immoderatiore, aut praua qualitas, hoc eſt, eiuſdem tenuitas, feruor, acrimonia, putredo in febribus ardentibus; tertiò facultatis retentricis imbecillitas, vt vaſa à modici etiam ſanguinis copia aperiantur, aut expultricis irritatio à copioſo ſanguine, vel vitioſo in cacochymia ſeu billioſa ſeu melancholica; Denique natura critice ac vtiliter expellente id, à quo moleſtiam ſentit, quod in acutis nonnunquam fit morbis, in quibus vitioſi humores cùm ſanguine miſcentur. Ita febris ſynochus, & cauſus, & hepatis inflammatio, & morbilli ac variolæ, & phrenitis, & angina per hæmorrhagiam narium terminari ſolent. Interdum, & pleuritis, rarius peripneumonia.

Διαίρεσις. *Διαίρεσις* eſt vaſorum diuiſio, quæ fit aut ab erodentibus per *ἀνάβρωσιν* ſeu eroſionem, ab humore videlicet acri à vehementi medicamento, interdũ, & ab hirudine naribus per natationem in paludibus attracta; aut à vulnerantibus ſecando, pungẽdo; aut a contundẽtibus, vt ab ictu, caſu; aut denique a rumpentibus, quibus vaſa nimium diſtenduntur, vt niſu vehementi ſaltu, curſu, quò etiam pertinet ſanguis feruidus in flatus ſolutus.

Διαπήδησις. *Διαπήδησις* ſoluta eſt vaſorum continuitas, per quàm ſanguis è venis quaſi tranſcolatus, aut ſudoris modò tranſmiſſus effluit. Id quod contingit vel vaſorum tunica rarefacta ipſoque ſanguine attenuato, vel gracilium vaſorum ore adaperto, vbi etiam ſanguis cùm impetu, & copia non emanat, ſicuti in vaſorum per *ἀναστόμωσιν* apertione.

Differentiæ.

1. Hæmorrhagia narium alia eſt critica, quàm natura gubernat, & moderatur, expellens ea, quæ ſibi noxia & moleſta ſunt; alia ſymptomatica, quæ non naturæ, ſed morbi aut potius cauſſæ morbificæ opus eſt, ideòque certo modo à natura non gubernatur.

2. Alia è vaſis fit ipſarum narium: alia è venis, & arterijs cerebri, in eius præſertim baſi. Non ſemper enim ſanguis ex venis capitis ad frontem tendentibus fluit, ſed ſæpe è vaſis à tertio craſſæ meningis ſinu prodeuntibus gracilioribus. His enim dehiſcentibus, largæ nunnunquam, & periculoſæ hæmorrhagiæ oriri ſolent, ita vt Bauhinus *in Theatro Anatom. lib. 3. c. 8.* ex huſce venis apertis 14. libras ſanguinis aliquando effluxiſſe obſeruatum eſſe ſcribat. Atque in tali narium profluuio, vt non ſine ratione idem monet, non fronti ſed parti cranij poſteriori, occipiti, nimirum, topica remedia reuulſionis cauſſa adhibere accommodatiſſimum eſt. Per ſinus enim poſteriores ſanguis adſcendit, antequam in tertium deuehatur. Hinc legimus, Hippocratem *lib. 1. de morb. vulg. ægr. 7.* ęgrotantis Metonis, cui hæmorrhagia narium ſuperueniebat, occiput aqua tepida fouendum iuſſiſſe, vt e naribus cruor liberalius flueret. Probè itaque videndum, vt remedia loco conuenienti applicentur. Nonnunquam in violenta tuſſi aut vomitione ſanguis ſimul per os, & nares redditur, quæ tamen hæmorrhagia narium propriè non vocatur.

3. Alia hæmorrhagia narium ſalutaris eſt, vbi ſcilicet magna adeſt plethora, vel ſanguis in venis eſt acrior, & feruentior, ac natura modum excretionis ſeruat; alia noxia, vbi modus exceditur, potiſſimum in corporibus frigidis, & pituitoſis.

4. A Cauſſa efficiente, alia ab *ἀναστομώσει*, alia à *διαιρέσει*, alia à *διαπηδήσει* vaſorum accidit.

Signa Diagnoſtica.

Quando *ἀναστόμωσις* cauſſa eſt hæmorrhagię narium, ſanguis copioſe effluit. Et quidem ſi à copia eſt ſanguinis, adeſt rubor in facie atque venarum tenſio, præceſſit victus liberalior, & calidior, & cauſſa aliqua externa fundens ſanguinem. Plerumque verò talibus hepar dyſcraſia calida laborat. Sin à qualitate vitioſa ſanguinis fit hæmorrhagia, cognoſcitur id tum ex ſanguine ipſo profluente, tum ex ſignis cacochymicum corpus arguẽtibus. Si à facultatis irritatione, ſigna quoq; adſunt cacochymiæ billioſæ aut melancholicę, vel etiam corruptionis, & putredinis ſanguinis. Si à retẽtricis imbecillitate, cæterę etiã ferè facultates languent, & ſanguis per interualla exit, iſque non multus, ac morbus præceſſit, quo hepar imprimis, & venoſum genus debilitatũ fuit.

Quando *διαίρεσις* vaſorum cauſſa eſt hæmorrhagiæ, ſanguis maiore adhuc copia, & impetu profluit, & præceſſit contuſio, aut alia quæpiam cauſſa violenta externa, vel ſigna adſunt cacochymiæ aut vlceris.

Quando *διαπήδησις* cauſſa eſt, ſanguis, qui exit, pau-

paucus eſt & tenuis atque ſeroſus, qualis eſt in cacochymicis, & hydropicis conſpicitur.

Cæterum, & alia ſigna obſeruanda ſunt. Si enim ſanguinis per nares fluxus criticus eſt, ægrum leuat: quia cum ipſo morbus prior, & ſymptomata euaneſcũt. Sin ſymptomaticus, æger difficulter eum ſuſtinet, & cùm pulſu languidiore vires paulatim attenuantur.

Deinde ſi ſanguis immediate è venis narium prodit, nullus in capite dolor pręgreſſus eſt. Facilè etiam iſte fluxus ſiſtitur per adſtringentium intra nares applicationem; cùm via non ſit longinqua. Contrarium accidit, quando è venis cerebri mittitur.

Poſtremum qui ab arteria ſanguis profunditur, is calidus, rubens cum claritate, & ſubtilis eſt, & cum ſpuma atque impetu exilit, craſſior, & nigrior eſt, qui à vena.

Prognoſtica.

Hemorrhagię narium futuræ indicia. 1. Hęmorrhagia narium pręcognoſcitur ex humorum ad ſuperiora conuerſione ſiue eorundem *ἀνασῶσει*, quàm capitis & colli dolor, temporum grauitas, oculorum caligo vel ſplendores, lachrymę inuoluntarię, rubor naſi & malarum, pruritus, & titillatio narium, tremor etiam nonnunquam manum ſignificant. Pręceſſit diaphragmatis tenſio, ſine tamen dolore, inde reſpiratio facta fuit difficilior, ſanguine per thoracem tranſeunte. Hippocrates, 1. *prognoſt. aph* 32. & 3. *prognoſt. aphor.* 33. & 3. *prorrhet aphor.* 43. & *aliquot ſequentibus.* Galenus *in* 3. *de criſibus capit. vlt.* & *de præcognitione ad Poſthum. capit.* 13.

2. Quibus in febribus acutis atque adeo ardentibus lachrymę inuitę profluunt, his ſanguinis è naribus, eruptionem expectare oportet, ſi etiã alia perniciosè nõ habeant. Nam his, qui male habent, non ſanguinis eruptionem, ſed mortẽ ſignificat. 1 *epid. comm.* 2. *aphor.* 80.

3. Et largiores ſanguinis profuſiones, & eiuſdem ſuppreſſiones morbos excitant. Hę conuulſionem, epilepſiam, carum, & ſimilia. Illę animi deliquia, ſyncopen, cachexiam, hydropem, ſingultum, & conuulſionem quoque 5. *aphor.* 3. & *in* 3. *prorrhet. aphor.* 53. & *ſeqq.*

Nota. 4. Quibus principio hæmorrhagiæ largæ adſunt, rigor ſuperueniens fluxionem ſiſtit. Sin larga hęmorrhagia rigori ſuperueniat, reuulſio fit, rigores verò longi efficiuntur, 1. *prorrhet. aphor.* 58 & 59 Id Galenus ita explicat. Si hæmorrhagia narium morbum non ſedauerit, & rigor illum exceperit, tum rigor, tum morbus in longum producuntur. Nam corpus exhauſtum ſpiritibus infrigidatur. Frigus autem mòrbos diuturnos parit cùm materia facile concoqui nequeat.

5. Quibus in febre ardenti (vt Galenus accipit) capitis dolores adſunt, & ceruicis labor, & totius corporis cum tremore imbecillitas, ſanguis è naribus profluens morbum ſoluit 3. *prorrhet. aphor.* 60.

6. In affectibus hepatis aut lienis fluxus ſanguinis è naribus *κατ' ἀντίκρυ*[?] factus, ſiuè è nare diuerſa, hoc eſt, è dextra, ſi lien laborat; è ſiniſtra, ſi hepar, malum. Non enim fit illa euacuatio *κατ' ἴξιν* vel *κατ' εὐθυωρίαν* recto tramite; ideòque non motu naturę, ſed morbi vel materiæ. Deterius autem eſt, ſi cùm ſudore thoracis aut capitis fluat, 1. *prorrhet.* 33.

7. Fluxus ſanguinis narium non tam aduerſus eſt billoſis, quam pituitoſis, & melancholicis, teſte Auicenna. Hi enim ſanguinis profuſione magis refrigerantur, & debilitantur. Ita & Hippocrates ſcribit, *aphor.* 82. *quibus in febribus quartanis ſanguis e naribus fluxerit, malum.*

8. Quibus ſanguis multus è naribus profluit, ſi quidem immoderatæ decolorationes adſunt (ſcilicet ob ſanguinis penuriam, humorum impuritatem, & bilis flauæ admiſtionem) ijs parũ confert. Qui verò prærubro ſunt colore, non eodẽ modo afficiuntur. Et quibus caput facile tolerat, prodeſt, quibus verò ſecus, minimè 6. *epid. ſ.* 6.

9. Quibus febricitantibus ſanguis multus ex quacunque parte fluxerit, ijs conualeſcentibus aluus humectatur, calore natiuo debilitato, vt nec concoquere, nec in ſanguinem conuertere, nec diſtribuere alimentum rectè poſſit, vnde initia hydropis exiſtunt. 4 *aphoriſm.* 27. & *in coacis.*

10. In febre ardente fluxio ſanguinis è naribus quarto die mala eſt, (multitudinẽ enim ſanguinis in capite aut in corpore ſignificat, teſte Aetio, *Tetrabl.* 2. *ſect.* 1. *c.* 124.) Niſi aliquid boni coinciderit. Verum quinto die minus periculoſa eſt, Hippocrates *in Coacis*. Fortaſſis autem de ſtilla narium loquitur Hippocrates, quæ prauum ſignum eſt in febribus ardentibus, præſertim ſi quarto die accidat; quia abſoluta morbi malitia indicatur. Ita ſcribit, 1 *epidem. comm.* 2. *aphoriſm.* 63. ſanguinis e naribus largam eruptionem in febribus ardentibus multos ſeruaſſe, modicam vero occidiſſe. Nam vt Galenus docet, nihil eorum, quæ critica ſunt, exiguè ſecerni conuenit: alioquin aut copia tanta ſignificatur, quæ à facultate regi nequeat, aut imbecillitas naturę tanta, vt ſuperflua, etſi conetur excernere non valeat. 2. In Primum prorrhetic.

11. Quibus in febribus ardentibus aures obſurduerunt, his non ſoluta febri, delirare neceſſe eſt. Soluit autem inter alia, & ſanguinis è naribus eruptio. Hippocrates *de criſibus.*

12. Quibus febrire incipientibus ſanguis è naribus ſternutatione contingente deſtillat, & vrina ſubſidentiam albam in quarta habet, ijs in ſeptima ſolutionem ſignificat. Hippocrates *in Coacis.*

13. *Διαίρεσις* in magno vaſe, præſertim in arteria, periculoſa eſt, & eroſio vix curatur: quia leui occaſione cruſta iterum decidit. Et Auicennæ eſt, quod fluxus ſanguinis narium ex ruptura venarum aut arteriarum in reti cerebri mirabili fere incurabilis ſit. *Ἀναστόμωσις*, quæ à criſi, hoc eſt, à natura proprijs viribus operante ſit, bona eſt, præſertim in febre ardente, pleuritide, viſcerum inflammatione. *Διαπήδησις* ratione accidentis mala eſt, quia ſanguis tenuis cachexiam indicat.

14. Si ſanguine e naribus erumpente ſudores exigui adſint, & perfrigeratio accidat, ſiuè extremorũ ſiue totius corporis, malũ, quia nimia virium exſolutio indicatur.

15. Stillicidium ſanguinis, id eſt, exigua ſanguinis, & ſtillatim è naribus fluxio, quæ ex partis, per quam fertur, denſitate accidit: et hyeme ob frigus, minus periculoſa eſt: ita deterior, quæ in acutis, æſtate vel autumno, quia tunc flaua bilis abundat, & aer ambiens calidior eſt, qua de cauſſa ſanguis promptius fluere debebat. Si ergo ſubſiſtit, arguit vel naturæ nimiam debilitatem, vel ſanguinis adulti craſſitiem tantam, vt excerni commodè nequeat, teſte Galeno, 4. *in acutis. aphoriſm* 67. Peſſimum eſt ſtillicidium, quod quarto die accidit, ſanguinis præſertim nigri & craſſi, & cùm ſymptomatis malis, vt torpore, & ſurditate, quæ cerebrum & facultatem animalem grauiter offenſam eſſe ſignificant. In morbis pulmonis etiam valde rubicundæ ſtillæ ſanguinis malæ ſunt. Hippocrates *in Coacis*. Itẽ in morbis longis paruæ fluxiones sãguinis pernicioſæ. *Ibidem.* Stillicidij ſanguinis quid ſignificet.

16. Oculorum rectitudo in morbo acuto, & motus velox, & ſomnus turbulentus, & vigiliæ, & quandoque ſanguinis è naribus ſtillationes, nihil boni ſignificant. Hippocrates *in Coacis.*

17. Qui ſtatis certiſque temporibus ſanguinem profundunt, ſi ſiticuloſi ſint, difficiles, & exſoluti, nec ſanguinem profuderunt, ij epileptici moriuntur. 3. *prorrhet. aphor.* 39. Ex retenta ſcilicet, quæ conſueta antè erat, euacuatione.

18. Ex ſanguinis fluxu delirium aut conuulſio, malum 7. *aphor* 9. *In Coacis* ſingultus quoque additur.

19. Menſibus deficientibus ſanguinis e naribus fluxio bonum. Hippocrates, 5. *aphor.* 33.

20. Sanguinis e naribus fluxio ſurditatem ex febribus ſoluit. Spinæ etiam diſtorſionem, & ſpirandi difficultatem. Hippocrates *in Coacis*. Et dolorẽ fortem in-

in-

inferis partibus, *2. epid. ſect. 5. Et in bello de criſibus.* Præterea ab abſceſſu liberat, *4. aph. 47.* Et vertigines ab initio ſanguinis nariū fluxio ſoluit. Hippocrates *in Coacis.*

21. Interdum ſanguis è naribus critica expulſione ad libras quatuor exit ſine virium inſigni lapſu, vbi & reprimi non debet, teſte Auicenna *in 3. can. fen. 5. tract. 3. cap. 8. Sequenti capite* addit, quandoque hominem viuere in fluxù ſanguinis narium, donec 20. circiter libræ effluxerint; mori verò, ſi vſque ad xxv. continenti ſcilicet vna affluxione, exeant. Nam copia ſaguinis maior in corpore vix contineri ſimul vna vice putatur. Recentiorum obſeruationibus compertum, ſanguinem citra vitæ iacturam profluxiſſe nonnullis ad ℔. xij. alijs ad ℔. xviij. cuidem ſpatio 5. dierum ad ℔. xx. alij ad totidem libras die vna, & noctibus duabus; alijs denique intra ſex dies exijſſe libras xl. teſte Amato Luſitano, inſtaurato ſemper ſanguine, & viribus reparatis exhibitione cibi boni ſucci, ac preſertim ſorbilis. Vide Schenckium *in obſeruationibus Medicinalibus.*

22. Sanguinis fluxus immodicus plurimum nocet. Ex hoc enim in corporibus bilioſis facies citrina euadit, ebulliente bile, ſanguinemque reſiduum adurente; In pituitoſis pallida, & plumbea, humore pituitoſo multiplicato; melancholico fuſca, & ſæpius in omnibus mortuorum colorem producit ſpiritibus abſumptis. Præterea extremitates refrigerantur, lypothymia, & ſyncope accidit. Interdum mors ſubſequitur, imprimis dum magna ſanguinis copia breui tempore egreditur. Vbi verò multa copia pluribus diebus fluit, paulatim hepar refrigeratum debilitatur, vt cachexia, & hydrops ſuccedat. Auicenna *loco antea citato cap. 7.*

Indicationes.

Canones in curatione hemorrhagiæ narium obſeruandi.

1. Ratione vaſorum, Si ſanguis per eorundem *ἀναστόμωσιν* effluit, oſcula illorum claudere, & adſtringere oportet. Si per *διαίρεσιν*, vniendum, quod quacunque ratione ſolutum eſt. Si per *διαπήδησιν*, condenſans remedium requiritur. Cauſſæ etiam externæ remoueantur.

2. Ratione ſanguinis effluentis, ſi ille copioſus ſit, minuatur. Si impetu ruat, coerceatur, & aliò conuertatur. Si calidus ſit & acris, refrigeretur, & ad benignum reducatur, ac quod prauum planè eſt, debito modo euacuetur: Si tenuis, incraſſetur; ſi malignus, corrigatur. Si denique hepar calidius ſit, temperetur.

3. Ratione facultatis, Retentrix imbecilla roboretur; Expultrix nimium incitata cohibeatur, ſanguinis vel copia adempta vel correcta praua qualitate.

4. Si fluxus ſit criticus, non coerceatur, niſi modum excedat, natura ob imbecillitatem limites ſuos egrediēte. Ac in his omnibus totius ſemper ratio habeatur.

Curatio.

Antequam verò curatio ſecundum indicationes has ſpeciatim tradatur, generales hoſce canones obſeruare prodeſt.

1. Siſtunt hæmorrhagiam narium Phlebotomia, cucurbitulæ, ligaturæ fortes extremorum, frictiones deorſum factæ, immerſio extremorum in aquam calidam, aſperſio partis, vnde fluit, frigida, apertio menſium aut hæmorrhoidum.

2. Caput in hæmorrhagia narium non perfundendum eſt aqua frigida, niſi reuulſiones præceſſerint per phlebotomiam, extremorum frictiones, oppoſitorum ligaturas, & cucurbitulas in hypochondrijs, aut in ceruice, quibus ſcilicet ſanguis vel ad inferiora corporis, vel ad poſteriora capitis retrahitur; alioquin, niſi hæc præmittantur, ſanguis per refrigerantia intrò compulſus venas, quæ in alto ſunt, implebit, vt Galenus 5. *methodi medendi capite ſexto*, docet. Itaque fluxus ſanguinis augebitur tum hac de cauſſa, tum quod calor per antiperiſtaſin intus collectus ſanguinis motum, & impetum adiuuat. Aut ſi ſanguis retineatur, conuulſio, apoplexia, parotis, aut ſanguine in aſperam arteriam procumbente dyſpnœa ſequetur. Quin & hoc ſuſpectum eſt, quod vulgus linteum frigida madidum toti collo mox inter initia injcit. Etenim metus eſt, ne vijs inter cor, & cerebrum præcluſis apoplexia aut ſyncope accerſatur. Denique frigida, mammis, teſtibus, collo, occipiti, & ſpinæ dorſi adhibita ſuſpecta ſunt, vbi in febribus hæmorrhagia narium exiſtit.

3. Si puluis aut liquor in nares immittendus eſt, os aqua frigida plenum teneatur, præſertim vbi medicamentum vim causticam habet, nec de hoc per palatum aliquid in os incidat. Sed & aliàs æger quoque ſupinus iaceat reclinato prius capite. Quod ſi naribus obſtructis ſangnis intus per gulam defluat, repurgatis naribus, ore frigidam etiam contineat, aut lac acidum actu frigidum.

4. Sicut in omni fluxione, ita & hic ſpectanda ſunt. Primo membrum, vt appellatur, mandans, ſiue quod ſanguinem p.n. & in maiori copia de ſe mittit; poſteà recipiens, mòx ſanguinis erumpentis quantitas, qualitas, [illegible]; tandem viæ, per quas ſanguis fertur. Deinde motus ſanguinis, num criticus ſit & ſymptomaticus: atque ſi criticus, num moderate, an cum exceſſu effluat. Poſteà tempus fluxionis. In hæmorrhagia narium, quæ per ardentem fit febrem, concurrunt æſtus capitis attrahens materiam, hepar calidum, ſanguinem ſurſum mittens, ſanguis ipſe feruidus ſua ſponte ſequens. In plethora mandans eſt totum corpus, imprimis hepar, vtrobique recipiens eſt caput. Sanguis pro natura ſua varia alias atque alias curandi indicationes de ſe præbet, quemadmodum diximus. Viæ, per quas ſanguis ab inferioribus ad caput fertur, ſunt venæ à iugularibus, tam internis quàm externis propagatæ, quarum eadem cum humerarijs origo eſt, à trunco cauæ venæ aſcendente. Motus ſanguinis ſi criticus ſit, aut conſuetus, & modum ſeruet, non ſupprimatur; niſi ſit cùm virium lapſu. Nunquam autem ſtatim in initio ſupprimatur, ac multo tardius ſiſtatur in ijs, qui ętate ſunt iuuenili, & conſtitutione corporis ſanguinea, & quibus hæmorrhoides aut menſes ſubſtiterunt. Symptomaticus celeriora præſidia requirit. Denique quo longiore tempore motus durauit, eò maturius occurrendum eſt, ne vires tandem collabantur, quod vltra ℔. iv. effuſionem Auicennas fieri cenſet: cùm tamen idem modus in omnibus ſtatui nequeat, vt diximus.

In fluxione quę ſpectanda.

Sed vt ad ſpecialia perueniamus, immoderata narium hæmorrhagia cohibetur præſidijs, quæ reſpiciunt vel ſanguinem prohibendo, ne his amplius profluat: vel vaſa, claudendo illorum apertionem: vel vtrumque, quod tutiſſimum eſt. Prohibemus ſanguinem fluere, cùm ad contraria ipſum reuellendo, tum deriuando ad vicina, vt docet Galenus, 5. *meth. med. capit. 3.* Id præſtat imprimis venæ ſectio. Itaque ſi æger adhuc ferre poteſt, & nondum reſolutus eſt, ſecetur media aut interna brachij dextri vena, dum hepar membrum mandans eſt, & ſanguis è nare dextra profluit, ſiniſtri, dum è nare ſiniſtra; vtriuſque, dum è nare vtraque; non quidem euacuationis gratia, ſed reuulſionis, vt dictum. Fiatque foramen anguſtum, vt ſubtilis ſanguis effluat, maneatque craſſior, minus ad fluendum idoneus. Et moderatè ſanguis educatur, ad ℥ j. vel ℥ ij. atque iteratò poſt horæ ſpatium, vt maior fiat reuulſio, viréſque non ſimul diſſipentur. Sic enim curſus ſanguinis à naribus ad locum venæ apertæ conuertitur, nec exigua hæc quantitas in plures partes diuiſa vires deijcit. Idque ideò tutius eſt, quàm ad animi deliquium ſanguinem mittere.

Hæmorrhagiæ curatio.

Reuellentia. Venæ ſectio.

Si caput magis ſanguine abundare videatur, cephalica aperiatur. In magna plethora prius venam tali incidere licet, præſertim vbi ex ſuppreſſis menſibus, & hæmorrhoidibus malum extiterit.

Adhibeantur, & alia, de quibus diximus, reuulſoria præſidia, vt cucurbitulæ cùm ſcarificatione in ſuris, ſcapulis, & ceruice; hirudines poſt aures, extremorum frictiones, ligaturæ eorundem doloriſicæ, lotiones quoque ex aqua ferueſacta, vel ſinapiſmi plantis pedum applicati. Aqua verò alijſque frigidis vtendum eſt in ijs partibus, vnde ſanguis promanat, quandoque non in ijs ipſis planè, ſed potius circa has, vt Hippocrates docet, 5. *aphoriſm*.23. Cucurbita magna ſine ſcarificatione hypochondrio dextro, ſi è dextra nare ſanguis fluat, ſiniſtro, ſi è ſiniſtra effluit, vtrique, ſi ex vtraque applicetur. Sed diligenter animaduertendum, qualis ſanguis profluat, ne vitioſus aut malignus ad hepar tanquam ad fontem retractus ibi putreſcat.

Vt verò hæmorrhagia narium præcaueatur, ſi à plethora ea proueniat, ſanguinis nimium prouentum conueniente diæta impedire debemus, & ſi iam adſit, venæ ſectione imminuere.

Purgatio. Et quidem ſi hæmorrhagiæ narium cauſſa eſt ſola in corpore, & capite ſanguinis abundantia, ſola etiam ſanguinis reuulſio ſufficit, nec purgatione aliqua opus eſt. Vbi verò vitioſi alij humores in corpore ſanguini ſunt admixti, purgatio inſtituenda eſt, qua ſimul humorum ad inferiora fiat reuulſio. Et quia bilis ferè peccat, vtendum tamarindis, myrobalanis citrinis vel chebulis, ſyrupo ex multiplici infuſione roſarum, & ſimilibus, quæ etiam nonnihil adſtringunt.

Reuulſionum præſidijs adminiſtratis, ad medicamenta veniendum eſt, quæ tam intrò ſumpta, quàm foris impoſita, ſanguinis fluxionem compeſcunt.

Fluxum ſanguinis ſiſtentia. Frigefacientia. Commode hæc in quinque claſſes diſtribuuntur. Prima claſſis infrigidantia complectitur, è quibus intra corpus vſurpanda, *ſyrupi refrigerantes è cichorio, Iulepus, & ſyrupus roſarum, ſyrupus de ſucco acetoſæ, de nymphæa, de papauere cum aquis portulacæ, lactucæ, plantaginis, ſemperuiui ſolani, & ſimilibus. Conſerua, itom, roſarum violarum, nymph. radices cichorij condita, caulis lactucæ conditi, ſpecies diatrion ſantalon, diamargarita frigidi.*

Opiata. Ad hanc claſſem referuntur etiam Opiata, vt philonium Perſicum, Romanum, requiem Nicolai, Laudanum opiatum. Sed alibi monſtratum eſt, opium non eſſe frigidum, ſed calidum. Et quamuis in hæmorrhagijs narium exhiberi poteſt; tamen eam non ſiſtit refrigerando, ſed potius ſpirituum impetum ſiſtendo. Verùm opiatis non niſi extrema vrgente neceſſitate vtendum, & dum vires adhuc conſtant.

Inter refrigerantia Ioan. Langius *libr. 3. epiſt. cap. 6.* hoc habet.

℞. *Syrupi papau* ℥.ß. *aqu. polygoni* ℥.iij. *philonij Perſici vel romani* ℈.j. *lapidis hæmatitæ* ℈.ß. M F.Hauſtus.

Topica refrigerantia. Foris tanquam topica applicentur fronti, temporibus, collo, ſcapulis, hepati, teſticulis *aqua vel ſuccus roſarum, lactucæ plantaginis, polygoni, ſemperuiui, ſolani cum aceto*, quibus aliquid *mandragoræ, hyoſcyami, apij addere licet.*

Vt ℞. *Aqu. roſarum* ℥.iv. *aceti roſacei* ℥. j. *boli Armeni* ʒ. j. M. & frigidum fronti applica cum intincto panno lineo, qui vbi incaluerit, denuo intinctus imponatur. Fortius adhærebit, addito albumine oui. Vtilis eſt etiam ſpongia aqua ſimplici frigida, aut roſarum cum pauco aceto madida fronti frequenter adhibita.

Teſticulis circumligetur pannus hoc liquore madidus.

℞. *Aqu. plantag. portulacæ, burſæ paſtoris an.* ℥. iij. *pulueris roſar. ſiccar.* ʒ.ij. *trochiſcor. de camphora.* ʒ.j. M.

Pro epithemate ad hepar.

℞. *Aq. cichorij, endiuiæ, acetoſæ, lactucæ an.* ℥.iij. *ſpec. diatrion ſantal.* ℈.ij. *diarhod. abbatis, trochiſc. de ſpodio an.* ℈.j. *lapidis hæmatit.* ʒ.ß. *aceti* ℥.ß. M. Aut ceratū ſantalinum, vel vnguentum roſarum Meſue hepati inungatur.

Manus quoque, & pedes refrigerare vtile eſt, quod fit lotione cum aceto, & aqua, præcipuè ſi volis, & plantis è carpi regione, vbi arteriæ pulſant, adhibeantur. Vel ſilices, ferrum, vel alia frigida manibus teneantur, aut pedibus laminæ plumbeæ vel lapideæ ſubſternantur.

In ſecunda claſſe ſunt adſtringentia, quanquam, & ex refrigerantibus, quæ attulimus, quædam eandem vim obtinent. Initio verò vtilia ſunt *pentaphyllum, plantago, polygonum, burſa paſtoris, myrtus, equiſetum, piloſella, conſolida maior. minor. & media bolus armenus, terra ſigillata, corallia rubra, balauſtia, acacia, hypociſtis, cortices granatorum, cornu cerui vſtum ſanguis draconis, lapis hæmatites, alumen vſtum* quod tamen foris ſolum vſurpatur. Adſtringentia.

Seorſim intro ſumuntur *Syrupus cydoniorum, myrtinus, de ſucco ribes, de limonibus, de ſucco citri, de roſis ſiccis, de agreſta, de granatis acidis, cum aquis conuenientibus, conſerua roſarum rubrarum, acetoſa, radices conſolidæ condita, rob. de ribes, de berberis, trochiſci de terra ſigillata, de berberis, de ſpodio, de carabe, mina cydonior. ſine ſpeciebus.*

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Conſeru. roſar. rubrar. antiqua, minæ cydonior. ſine ſpeciebus an.* ℥.j. *trochiſc. de ſpodio, de berberis an.* ʒ.j. *coralliorr. rubror. præpar.* ℈.j. *C. C. vſti* ℈. ß. *ſpec. diamargar. frigid.* ℈.ij. Cùm *ſyrup. de roſis ſiccis*, q.ſ. F. Electuarium.

Doſis ʒ.ij. vel ʒ.iij. & poſteà bibantur ℥. ij. vel ℥. iij. aquæ plantaginis.

Vel ℞. *Sem. plantag. portulacæ, lactucæ an.* ℈. iv. *roſar. rubrar.* p ij. Coqu. in aqua chalybeata ad ℥. ix. in Colatura diſſolue *Iulepi roſar. ſyrup. cydonior. an.* ℥.ij. *trochiſc. de carabe* ℈.iv. M. pro tribus doſibus.

Vel ℞. *Pulu. trochiſcor. de terra ſigillata* ʒ. j. *corall. rubror. C.C. vſti an.* ℈. j. *ſyrupi myrtillorum* ℥. j. *aquæ vel ſucci plantaginis* ℥.iij. Miſc. Vtilis eſt & *Coralliorum ſyrupus, & tinctura coralliorum, eſſentia roſar. rubrar. tinctura lapid. hæmatit.* Item *crocus* ♂ *& extract. Croci martis* ſi eius gutt. iv. in aqua plantaginis exhibeantur.

Laudatur, & ſpermolæ compoſitum apud Crollium, tanquam efficaciſſimum ad quamuis hæmorrhagiam ſiſtendum remedium, ſi quantitate auellanæ in aqua plantaginis exhibeatur. Efficacius verò fit medicamentum, ſi aliquid laudani opiati addatur.

Vt ℞. *Spermolæ compoſiti Crollij*, ʒ. j. *extract. tormentillæ* ʒ. ß. *laudani opiati* ℈.ß. *vel* ℈.j F. Pilulæ mediocres. Dentur 4. vel 5. in aqua burſæ paſtoris vel plantaginis.

Pro Frontali. ℞. *Boli armeni, ſanguinis draconis, an.* ʒ.iii. *maſtiches, farinæ volatilis an.* ʒ.ij. cum *album. oui, vel ſucco plantag. & aq. roſar.* F. Maſſa. Puluis ad hæmorrhagiam narium ad extra, D.Caſp.Kegleri.

℞. *Lap. hæmatit.* ʒ.j.ß. *Corall. rub.* ʒ. ß. *Chalcitid. vſta* ʒ.ij. *gummi Arab. aſſ.* ʒ. ß. *trochiſc. de ſpodio* ʒ.j *pulu. ſanguinar.* ʒ.ij. *ſang. drac.* ʒ.j.ß. Contuſa miſc. pro puluere.

Alius ℞. *Pilor. lepor. combuſtor. farinæ volatil. an.* ʒ.ß. *boli Arm. præparat.* ℈.j. *ſucc. acaciæ, hypociſt. ſang. dracon. lapid. hæmatit. an* ℈.ß. M.f. puluis.

Alius D. And.Doreri. ℞. *Spongiam marinam* num. j. Lauetur aqua burſæ paſtoris. Imbuatur deinde aceto acerrimo, imbuta intingatur in picem liquefactam, comburatur poſtea in vaſe fictili, & ad vſum tandem reponatur.

Vel ℞. *Myrrhæ, thuris, ſarcocollæ an.* ʒ. ij. *boli Armeni, terræ ſigillatæ an.* ʒ. ß. *acaciæ. hypociſtidis an.* ʒ. j. Terantur in puluerem, de quo aliquid ex aquis refrigerantibus prius enumeratis inſpergatur, ac ſpongia his immerſa ac leniter expreſſa fronti, & temporibus applicetur.

Refrigerantia autem medicamenta etiam colli lateribus, vbi iugulares venæ, & arteriæ adſcendunt, & ramos

mos ad nares quoque mittunt, commodè applicantur, vt ita viæ, per quas ſanguis ad caput,& nares fluat intercludantur.

In hæmorrhagijs narium etiam commẽdatur aqua ſpermatis ranarum,ſi in ea addita pauca camphora, & ſaccharo Saturni linteamina intingantur, & collo, vbi venæ iugulares deſcendunt, applicentur.

Non autem ſolum epithematum forma, ſed, & ex bolo, & ſimilibus cum aceto, & albumine oui emplaſtrum fieri, & colli lateribus vtrinque, vbi iugulares venæ adſcendunt, applicari poſſunt.

Glutinantia. Tertia claſſis glutinantia continet, cuiuſmodi ſunt, *thus, aloe, maſtiche, tragacantha; gummi Arabicum, ſarina volatilis, gypſum, lutum figulinum, telę aranearum, pili leporis combuſti, lanugo arborum, flores, & mucumenta ſalicis, vel populi arboris aceto macerata, & iterum exſiccata, coryli item, nucis inglandis, cinis chartę ex linteo confecta, ſpongia aceto macerata, & cremata in vaſe fictili*, quorum pleraque vel pulueris forma naribus inflantur, vel cum aqua aliqua albuminis oui ſubacta naribus aut fronti applicantur.

Imprimis verò ad ſiſtendum ſanguinem vtilis eſt muſcus creſcens in cranijs humanis, & fungus ille, quem crepitum lupi appellant. Galenus in *Euporiſtis ad Solonem cap.13. & alibi* inter alia commendat thus maſculum,& aloen, quæ in puluerem trita albumine oui excipit, & cum linteolo aſperſis prius pilis leporis in nares immittit.

Vel ℞. *Tela aranearum, ſarina volatilis, pilorum leporis combuſtorum, aloes, thuris, ſanguinis draconis ana* ʒ.i. *ſucci plantaginis, q.ſ.* Goſſypio excepta naribus imponantur.

Aut ℞. *Gummi Arabic. tragacanth. pilor. leporis, C.C. vſti ana* ʒ.j. *aloes, boli Armeni. ſangu. drac. maſtiches, thuris an.* ℈.j. *ſucci burſæ paſtoris* ℥.ij. Subigantur cum albumine oui, naribuſque aliquid indatur.

Peculiaria in ſanguinem ſiſtẽtia. In quarta Claſſe ponuntur, quæ à proprietate valere creduntur, vt ſunt: *Succus vrticę, portulacę, millefolij, ſuccus ocymi maioris cum camphora.* Quo etiam referuntur, *muſcus in cranijs* creſcens, & alia ſupra ſecunda claſse propoſita, *ſtercus, porcinum aſininum, & ſucci ex his expreſſi cum bolo armeno inditi, ranæ virides vſtæ, & in puluerem tritæ, ſanguis, qui effluxit, toſtus, & tritus, vt & ſanguis columbarum, perdicum, turdorum, turturum, cinis combuſtorum, quę ſub hydrijs reperiuntur, aſellorum, quæ ſcilicet in nares ſufflentur: Radix pæonię ſubiecta linguæ, lapis item carpionum in ore detentus radix equiſeti trita, & naribus impoſita, aut herba trita fronti applicata. Radix melanthij maſticata, & naribus indita, ac de collo ſuſpenſa.* A nonnullis plurimum commendatur radix cichorij albi circa feſtum Iacobi collecta circa meridiem, ſi dentibus teratur.

Quædam etiam collo appenſa, & manibus verſata ac cutim corporis attingentia hæmorrhagiam narium ſiſtere creduntur; vt folia vrticæ maioris, item flores bellid. maioris in manu detenti, donec incaleſcant: vmbilicus marinus, iaſpis, ſarda, ſeu carneolus, corallium corpori applicatum.

Ita commendatur bufo transfoſſus Sole in Leone exiſtente exſiccatus,& ſindoni illigatus ac regioni cordis applicatus, vel brachio eiuſdem lateris. Vſnea item humana in ſindone rubro de collo ſuſpenſa: herba anagallid. phœnicea manibus detenta, radix cyani.

Laudatur, & hoc amuletum.

℞. *Cinerem bufonis viui, lapidis hæmatitę* ʒ.ß. *muſci cranij humani pulueriſati, vmbilici marini, coral. rubr. præpar. ana* ℈.j. *rad. tormentill. biſtortę ana* ʒ.ß. *burſæ paſtoris, ſlor. bellid. minoris, anagallidis rubræ ana* p.j. F. Puluis, qui in ſericum rubrum includatur. F. Saccus collo appendendus. Aetius tanquam expertum laudat vaporem,ex aceto lapidi molari igni-to inſperſo, ſi naribus excipiatur. Prodeſſe etiam ferunt cochlear. carnes cum aceto tritas, aut cum thure naribus inditas; aut cochleas cum domicilijs ſuis vſtas ac tritas, ſi fronti, & naribus imponantur.

Plurimum hic nonnulli commendant ſperma ranarum vere collectum ſiccatũ,quod cum vino propinant.

Poſtremæ claſſis ſunt cauſtica, vt vitriolum, & calcitis, calx viua, alumen, quò etiam referri poteſt ſulphur accenſum,ſi extinguatur, & vapor naribus excipiatur.

Diæta.

Victus ratio in hoc malo ſit infrigidans, & adſtringens, ratione vaſorum apertorum,& ſanguinis feruidi atque acris; & tenuis quoque, & parca, ſi ſanguis copia peccet. Itaque aer ad frigidum, & ſiccum declinet, ſitque aliquantum obſcurus; cum lucidus aſpectus ſanguinem commoueat; ſicut, & rubrorum intuitus, & calor externus immoderatior, & motus animi vehementior. Quapropter nec frequenter loquatur æger. Sit etiam parum coopertus, præcipue in collo & in capite. Caput non pronum teneat. Comedat pedes, & capita veruecum, aliorumque animalium, quæ ſuccum præbent lentum, & glutinoſum. Vtatur in cibis amylo, cremore ptiſanæ, hordeatis, amygdalatis cum ſeminibus frigidis maioribus,& ſaccharo roſato. Caueantur omnia, quæ ſanguinem multiplicant, & calefaciunt, exacuunt, attenuant, fluxilemque reddunt. A vino abſtineat æger, niſi virtus deficiens plus poſſit ad indicandum, quam affectio ipſa ad prohibendum, hoc eſt, vbi ſpiritus iam deficere incipiunt, & ſyncope imminet. Tum enim vinum conceditur, ſed oligophorum, & nonnihil adſtringens, & cum aqua aliqua adſtringente vel chalibeata temperatum, & quidem vinum in minima quantitate actu frigidum. Somnus ſit multus, ſed interruptus, ne ſanguis ad pulmones vel ad ventriculum confluat.

CAPVT IX.

De Sternutatione.

INter ſymptomata, quæ circa nares accidunt, eſt, & Sternutatio, qua natura per nares, quod anterior, *Sternutatio.* cerebro, & membranis naſi moleſtũ eſt, excutere conatur. Quod.n. tuſſis eſt in pulmone, id ſternutatio eſt in cerebro,& naribus. Nam ſicut pertuſſim natura ea, quæ pectori,& gutturi moleſta ſunt,eijcit: ita in ſternutatione, quæ naribus moleſta ſunt. Sternutatio tamen motus, quam tuſſis, vehementior eſt. Ad tuſſim enim ſaltem pectoris motio requiritur:ad ſternutationem,& pectoris, & membranarum cerebri. Vnde etiam ſternutatio pro parua epilepſia habetur. Aer enim, qui è pectore egreditur,ei qui per nares ad cerebrum attrahitur, coniunctus, quidquid moleſtum eſt membranis narium, impetu quodam, & cum magno ſono elidit, qui generatur, quoniam aer copioſior confertim per anguſtas narium vias trãſit. Etſi verò à cauſſa præternaturali originem habeat ſternutatio naturam ſtimulante: tamen quia naturæ moleſtum expellentis fit *Sternutationis cōmoda.* opera, ſæpe cum commodo accidit, & medicamentis concitatur, vnde lethargo apoplexiæ, epilepſiæ, & ſimilibus capitis affectibus ſubuenit. Ad partum etiam facilius edendum, ad ſecundinam expellendam, ad ſingultum ſedandum vtilis eſt. Si tamẽ immoderatior ſit; *Incommoda.* etiam ſua habet incommoda, dolorem capitis excitat, nocetq; pectoris, & pulmonis morbis, vt & herniæ.

Cauſſę.

Cauſſa Sternutationis eſt, quidquid internam nariũ tunicam irritare poteſt; quod faciunt vel cauſſæ internæ, humores, & vapores acres à cerebro eò delabantes: vel externæ; vt acria; pulũis ſcili et piperis, ſinapi, nigellæ, pyrethri, hellebori albi, euphorbij, & alia ptarmica:

ptarmica: Vapores item è cepis, allio, raphano agreſti, & ſimilibus exhalantes; ventus, & aer frigidus, radij item Solis, & lux magna, quæ ſicut lachrymas ciere oculos vellicando ſolent, ita, & per conſenſum narium tunicam ſenſibilem afficiunt.

Signa Diagnoſtica.

Affectio ipſa per ſe manifeſta eſt. Si à cauſſis externis ortum habeat, eæ ex relatione ægri innoteſcunt: quæ ſi abſint, prouenit à cauſſis internis.

Prognoſtica.

1. Sternutatio vt ante etiam dictum, quandoque nihil nocet, ſed pro bono ſigno, & omine vulgo quoq; habetur, ac in ſanis illud quod moleſtum eſt, excutit. Interdum etiam in morborum declinationibus finem illorum præſagit, validámque virtutem, & materiam attenuatam, ac in halitum conuerſam indicat. Si tamen ſit immoderatior, & diu continuetur, capitis dolorem parit, & ſpiritus diſſipat.

2. Inſtantis quoque catarrhi indicium eſt quandoque, vt & in diſpoſitis, quandoque Epileptici paroxiſmi, & aliorum capitis morborum præſagium eſt.

3. Mulieri vteri ſtrangulationem patienti, aut difficulter parienti, ſi ſternutatio ſuperueniat, bonum, Hippocrates, 5. *aphor.* 35.

Nota. 4. Sternutatio in morbis, in quibus prouocari debet, vt in Apoplexia, prouocata non adueniens, ſignum lethale eſt. Naturam enim ſuccumbere ſignificat.

5. Sternutatio in corpore plethorico in principio morbi cum deſtillatione mala eſt.

Indicationes.

Sternutatio, quæ nimia eſt, ſiſtenda eſt, & impedienda; ſicut, & quæcunque in hæmorrhagia narium, quam commouet; in hernia, cum inteſtina ſuo loco depellat; in oculorum, pectoris, aliarumque partium doloroſis affectibus, quos exaſperare ſolet. Quæ verò in declinationibus morborum, vel ante paroxyſmum Epilepticum accidit, impedienda non eſt. Impeditur autem, & inhibetur ſternutatio, ſi ea, quæ vim expultricem irritant, & narium ſenſilem tunicam vellicant, tollantur, & vellicatio ipſa inhibeatur.

Curatio.

Itaque ſi à capitis excrementis ſit ſternutatio, caput euacuandum. Si à cauſſis externis, illæ amouendæ. Vbi vero cauſſæ externæ ſtatim tolli non poſſunt, præſertim internæ, vt illa irritatio tollatur, nares demulceantur vapore aquæ tepidæ, vel inungantur lacte, butyro, oleo violarum, roſaceo, ſalicis, amygdalarum dulcium, ſeminis cucurbitæ, papaueris, vel albumine oui, & mucilagine ſeminis cydoniorum, & pſyllij. Eadem olea etiam auribus immitti poſſunt. Nonnulli os frigida fouent, & faciem etiam frigida lauant. Decoctum Baſilici exhibitum ad ſiſtendam ſternutationem vtile eſſe, nonnulli docent, vt & ſi eodem decocto caput lauetur. Anyſum etiam cum apio olfactum, ſternutationem inhibere fertur.

Vt materia à naribus reuellatur, & deriuetur, extrema ligentur, & fricentur, aures vellicentur, oculi premantur aut fricentur, naſus trahatur, caput pectinetur, palatum digito fricetur. Spiritus retentio, vt & valida attractio, ſternutationem etiam ſedat. Et cum lux ac ſplendor ſternutationem excitent, tenebræ eam ſedant. Si verò à frigore, & borea proueniat ſternutatio, olea calida ſine mordicatione naribus attrahere, & in nares infundere, calida item olfacere conuenit.

CAPVT X.

De Coryza.

TAndem inter excretorum per nares vitia eſt Coryza, Latinis Grauedo, ita dicta, quod in ea in capitis parte anteriore circa frontem ſenſus quidam grauitatis percipitur, humoris ſcilicet excrementitij è cerebro per nares defluxus nimius.

Verum quia Coryza catarrhi ſpecies eſt, de catarrho verò ſupra ſatis dictum, vt in ſpecie de coryza multa dicamus, opus non eſt. Hoc ſaltem monemus, inter reliquas catarrhi ſpecies leuiſſimam eſſe, quæ fit in nares, & minus periculoſam, quàm quæ fit in aſperam arteriam vel pulmones. Et plerumque, ſi vniuerſalia præſidia adhibeantur, & recta diætæ ratio inſtituatur, ſponte ceſſat. Ad compeſcendam tamen coryzam iubent, medici excipere naribus vaporem è decocto maioranæ chamæm. meliloti, violar. ſiſymbrij, vel aqu. maioranæ naribus attrahere, vel acetum roſaceum ferreæ laminæ ignitæ infundere, vel roſas cum aceto laminæ inijcere, vel fabas integras aceto madidas, & vaporem naribus excipere. In fluxione frigida etiam nigellæ, & cumini vel thuris vſti odor narib. ſuſcipiatur, vel pulegium olfaciendum præbeatur. Odores .n. eiuſmodi, & cauſſam proximam ſiccando abſumunt, & remotam quaſi, ideſt, intemperiem cerebri frigidam corrigunt. Qui coryza laborant, balneum ingredi non debent, ne materia ad nares fluens circa os ethmoides exſiccetur, & obſtructionem pariat, vnde olfactus tollitur. Si nares ex continuo defluxu humoris acris exaſperentur, & rubeſcere atque exulcerari incipiant, vnguento pomadæ inungantur.

LIBRI PRIMI

PARTIS III.

SECTIO QVINTA.

De Linguæ morbis, & Symptomatibus.

CAPVT PRIMVM.

De Linguæ aſperitate, & ſcabritie.

POſtquam narium affectus explicauimus, & de olfactus læſione egimus: reſtat tandem, vt de morbis ac ſymptomatibus linguæ, & guſtatu læſo dicamus, atque ita tractationi de morbis, & ſymptomatib. quæ in ſenſib. externis, & eorum organis accidunt, finem imponamus. Etſi verò lingua non ſolum guſtatus organum ſit, ſed & motum obtineat, vt cibum in ore regere, & tanquam manus dentib. porrigere, deglutionem promouere, collectionem quoque, & eiectionem ſaliuæ adiutare poſſit: præcipuè verò vt ſermonis organum ſit; & propterea affectus, qui linguæ præter naturam accidere ſolent, non omnes huius loci ſint, vbi de læſo guſtatu eiuſque organo præter naturam affecto agere nobis propoſitum eſt: tamen cum affectus hi magnam cognationē habeant, & vnus linguæ morbus, & guſtatui, & ſermoni obeſſe poſſit, ob affinitatē, & quia vni ſubiecto inſunt, de omnib. linguæ morbis, & ſymptomatib. hoc loco agemus. Linguæ vſus.

Et linguæ morbos quod attinet, primò quidem lingua ſæpe aſpera, & ſicca euadit, ita interdum, vt etiam rimas, & fiſſuras agat. Idque accidit a vaporibus calidis, acribus, & putridis, linguam exſiccantibus, & quaſi comburentibus, quod fieri ſolet in febribus continuis, malignis, ardentibus, in inflammatione pulmonum, pleuræ, & partium thoracis, ac cordis calidis affectibus, vt & ſi à ventriculo, hepate, liene, & partibus vicinis, vapores tales per œſophagum aſcendant. Linguæ aſperitas.

Curatur quidem rectiſſimè hoc malum, ſi morbi à quibus fuligines illæ acres, & calidæ ſuppeditantur, tollantur: verùm quia ægri hæc ipſa etiam mala leniri cupiunt,

piunt, calorem aſperitatem & ſiccitatem linguæ temperant collutione oris ex aqua portulacæ, roſarum, nymph. decocto hordei, cum exigua portione aceti, vel iulepo roſarum aut violat. vel decocto violar. lactuc. cum ſyrupo violarum, & diamor. Vel detineatur in ore ſuccus citri, radic. lactucæ, ceraſa acida, tamarindi, pulpa cucumer. cucurbitarum. Vel nodulus ex ſemine cydoniot. cũ pauxillo ſacchari candi, decocto hordei vel aqua roſarum aut violarum madidus.

Vel ℞. *Mucilag. pſyllij, ſem. cydon. aq. violar. extract. an.* ℥.ß. *ſyrup. violar.* ℥.iij. *ſacchar. pend.* ℥iß. Miſc.

Vel ℞. *Hordei contuſi, paſſular. ana* ℥.j. *glycyrrh.* ʒ.ij. *ſem. pſyllij. cydon. ana* ℥.ß. Coqu. & colentur, & addita ſacchari ſ. q. ad ſyrup. formam coquantur. Vide plura in doctrina *de Febribus, de Curatione ſympt. quæ febribus accidere ſolent.*

CAPVT II.

De lingua magnitudine nimia, tumore, calculis.

Linguæ magnitudo nimia.

DEinde interdum lingua præter naturam augetur, & quidem non vno modo. Nonnunquam enim incrementum ſaltem quoddam linguæ eſt. Ita Galenus, *de diff. morb. c.9.* ſcribit, ſe vidiſſe cuiuſdam linguam ſupra modum abſque vllo doloris ſenſu excreuiſſe, vt neq. œdema, neq; ſcirrhus, neque inflammatio eſſe videretur neq; enim prementi manui cedebat, neq; omni ſenſu carebat, neque dolore moleſtabatur, ſed hoc ipſum incrementum duntaxat erat, nihil ipſa ſubſtantiæ particula vitiata, quod accidit ob copiam vtilis alimenti in eius ſubſtantiam conuerſi. Nonnunquam vero ex affluxu humorum p. n. vitioſorum lingua tumeſcit, & quidem cum vel ſine inflammatione. Sicut Galenus, 14. *de meth. med. cap.8.* ſcribit, ſe vidiſſe linguam ita tumefactam, vt ore contineri non poſſet; quod & Foreſtus vidit, *lib. 14. obſeru.* 18. Id quod accidit plerumque ex materiæ calidioris ad linguam affluxu, ob quem interdum etiam inflammatur, & quandoque inflammatio in abſceſſum degenerat. Interdum vero tumor eſt ex pituitoſæ materiæ affluxu: nonnunquam etiam à morbo Gallico, humoribus prauis & corruptis ad linguam affluentibus, vnde ita intumeſcit, vt ex ore immineat, ſicut Alexander Benedictus id annotauit *l.b.5. c.10.* Idem interdum ex inunctione hydrargiri accidit. Nonnunquam verò, & ex materia venenoſa, vt eſu fungorum venenatorum, vel alterius rei venenatæ, vel morſu beſtiæ venenatæ linguæ tumor excitatur.

Linguæ tumor.

Signa Diagnoſtica.

Magnitudo præternaturam aucta, & tumor ipſe viſui patet: Cauſę verò ita diſcernuntur. Si magnitudo illa linguę ſit ſaltem quaſi nimium linguæ incrementum, lingua ſecundum partes omnes ęqualiter augetur, & dolor ac ſigna vitioſorum humorum abſunt.

Si vero fiat ex affluxu humorum vitioſorum, ſigna eorum, & dolor plerumque adeſt, & ferè in vna parte magis apparet, quam in alia. Et quidem ſi tumor ſit a ſanguine, & materia calida, adeſt ſimul rubedo faciei & linguæ habitus corporis eſt calidior, & manifeſta caliditas ac dolor plerumque percipitur. Si verò materia ſit pituitoſa, lingua albicat, multumque pituitæ effluit, ſaporque eſt inſipidus. Si ex lue venerea ſit tumor, eius notæ etiam alibi in corpore apparent. Si ex veneno aut re venenata ſumpta, id æger pateſaciet, & alia etiam ſigna veneni aderunt.

Prognoſtica.

1. Linguæ tumor malum eſt non contemnendum. Nam lingua motu ſuo, & ſermoni, & maſticationi inſeruit, qui in lingua tumida læditur. Imò interdum nimio linguæ tumore periculũ ſuffocationis imminet.

2. Si linguæ tumor ſit durus, liuidus, & ad cancri naturam ferè tendens, incurabilis eſt.

Curatio.

Materia ad linguam confluens auertenda, euacuanda, repellenda, & quæ influxit, diſcutienda, vel etiam ſuppuranda. Ideoque ſi ſanguis abundat, vena cephalica in brachio aperienda, & cucurbitulæ ceruici apponendæ. Deinde etiam venæſectio ſub lingua inſtituenda. Humor bilioſus, & pituitoſus conuenienti modo euacuandus.

Præmiſſis vniuerſalibus, & reuulſionibus ac diuerſionibus adhibitis in tumore à ſanguine in principio vtendum medicamentis repellentibus, vt ſucco citri, limon. ribes, granatorum, acetoſæ, ſucco lactucæ, quo ſolo Galenus, 14. *meth. med. cap.*8. purgatione præmiſſa, quendam ſanauit. Nam ſucci hi, & repellunt ſua frigiditate, & ratione acetoſitatis humiditatem cum ſaliua educunt. In augmento addatur diamorum verſus declinationem acetum quoque admiſceatur ſcilliticum.

In materia pituitoſa in principio vtendum oxymelite ſimpl. In augmento addatur parum zingiber. aut ſalis gemmæ, & ammoniaci, vel os colluatur decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Verſus declinationem frictio fiat cum ſale, & aceto, vel cum cepis aut ſcilla. Frequenter eſpuendum, quemadmodum hæc à Rhaſe peculiari capite explanantur. Pituitam quoque ex ore efficaciter ducit hæc oris collutio.

℞. *Malua cum toto, violar. fol. ſcabioſæ, hyſſop. ana* M.j. *rad. altheæ* ℥.ß *flor. melilot.* P.j *ficuum.* Num.iij. *paſſular. enucleatar.* Vnc.j. *ſem. fœnicul.* ʒ.ij *nid. hirund. dimid.* Coq. in aqua communi.

℞. lb.j. ſ. Colaturæ, *mell. roſat. colat.* Vnc.iij. pro oris collutione.

Si tumor pituitoſus ſit, & humorem melancholicum admiſceri ſuſpicio ſit, humor is euacuandus, & lingua aſſiduè lacte vel decocto caricarum, paſſularum maiorum, radic. altheæ, glycyrrhyzæ, ſem. fœnigræci fouenda.

Linguæ tumor cancroſus.

Si linguę vero tumor calloſus, & cancroſus ſit, cuius mali hiſtorias aliquot recenſet Foreſtus *lib. 14. obſeru. 24. in ſchol.* malum ferè incurabile eſt, & putredine ad radicem linguæ, vel ſanguinis fluxu in venis eroſis accedente tandem ægri moriuntur.

Linguæ inflammationis.

Si linguę tumor cum inflammatione coniunctus ſit, ſecetur primò cephalica, hinc venæ ſub lingua, & cucurbitulæ vſurpentur, poſtea curandum, vt abſceſſus, rumpatur, colluendo os decocto tepido foliorum lactucæ, maluæ, violarum, hordei, ficuum, paſſularum maiorum, ſem. cydonior. fœnugræc. addito ſyrupo violarum, & de iuiubis ac diamoro. Ficus etiam per medium ſciſſæ, & continuo tumori impoſitæ ſuppurationem promouent: vt & decoctum earum. & vuarum in ore detentum. Furfures etiam ſi in aqua coquantur, donec liquor lubricus fiat, & colatum decoctum in ore ſæpius detineatur, abſceſſum aut rumpit aut diſcutit.

Tumor linguæ.

Si tumor ſponte non aperitur, ſcalpello aperiatur. Pure excreto decocto hordei, ſolior. ſcabioſę, plantagin agrimon. cicer. rubr. addito melle roſac. eluatur: abſterſum vlcus ferè per ſe conſolidatur; aut curatur, vt oris vlcera.

Si ex lue venerea ſit tumor, curatio ad eundem morbum dirigatur.

A veneno.

In materia venenoſa ex eſu fungorum prauorum aut alterius rei venenatæ, vel morſu beſtię venenatę ad magnas antidotos, & propria remedia confugiendum

dum eſt; & vitanda purgantia, quę materiam ad centrum corporis trahunt, ac venenum intus retinent. Os vero colluendum decocto plantaginis, ſcabioſę, ac ſyrupo vel melle roſaceo.

Calculi in lingua. Obſeruatum etiam, Calculum in ſpongioſa linguæ carne genitum fuiſſe, & tandem tumore, qui calculum continebat, emollito ac aperto, excidiſſe, cuius rei exemplum habet Foreſtus, *lib 4. obſeru. 26.*

Vlcera vero, quę poſt inflammationem interdum relinquuntur, curantur, vt reliqua oris vlcera, vt poſtea dicetur.

CAPVT III.

De Linguæ vulneribus.

Linguæ vulnera. LIngua interdum etiam vulneratur, quod plerumque dentibus accidit, in conuulſionibus, & lapſu; imò interdum particula linguę hoc modo amputatur.

Vulnera autem talia nonnulli ſuturis coniungenda docent verum vix commodè hic ſutura inſtitui poteſt; ideoque ſolum medicamenta conuenientia adhibenda. Quia verò emplaſta adhiberi commodè non poſſunt, linctus, & linimenta ex ſyrupo de roſis ſiccis, melle roſato colato, ſyrup. vel ſimilibus adhibenda: Vel paretur tale decoctum, quo os colluatur.

℞. *Hordei mundi* M. j. Coqu. *in aqua pura*, donec crepet, ſub finem adde *folior. myrtill. ſummit. hyperic. fol. plantag. roſarum rubrar. an.* M. ß. *balauſtior.* P. j. Coqu. Decocto os colluatur. Poteſt, & mel roſatum addi. Si vero, quod interdum accidit, linguæ particula amputata ſit, ea non regeneratur.

CAPVT IV.

De Ranula ſub lingua.

Ranula ſub lingua. NOnnunquam tumor ſub lingua in molliori parte, qua lingua connexa eſt, oritur, pueris familiaris, rarius inflammationis, ſæpius œdematis ſpeciem prę ſe ferens, quem a figura, quam exprimit, βατράχιον, ſiue ranulam linguę Ætius, & Paulus appellant. Quanquam interdum globuli rotundi ſpeciem exhibeat. Aperto illo tumore mucus prodit, oui albumine colore, & conſiſtentia ſimilis: nonnunquam tamen, & colore citrino. Compertum vero eſt, & lapillos ſimul cum muco vel ipſos ſolos ſine ſanie, & ſanguine ex apertis eiuſmodi tumoribus excretos fuiſſe.

Cauſſa mali eſt ſanguis craſſus, & terreſtris, ſeu, vt loquuntur, humor tartareus in venis ſub lingua coaceruatus, aut pituita, & humor lentus à cerebro eò delatus, partibuſque illis infixus.

Quod ad curationem attinet, poſt vniuerſalia, phlebotomiam ſcilicet, diuerſionem, & purgationem, collutiones oris fiant, ex incidentibus, & reſoluentibus, vt ex decocto origani, mentaſtri, pyrethri cum ſale communi toſto, vel cū ſale gēmę. Vel hic puluis vſurpetur.

℞. *Piperis, zingiber. ana* ʒ. j. *ſal. gemm. comm. an.* ℈. ij. *origan. calaminth. rad. ireos, hermodactyl. an.* ʒ. ß. *maſtich.* ℈. j. Fiat Puluis, quo Ranula fricetur.

Aliqua etiam pars pulueris huius incorporetur cum albumine oui, & cum petia imponatur, ſemper renouando, poſtquam æger crebro id exſpuerit.

Auicennas laudat origanum, cortic. granator. & ſal. quibus mixtis, & puluerizatis ranulam fricare iubet. Item tragacanthum vſtum, & hermodact. mixta cum albumine oui. & ſub lingua poſita.

Aut ℞. *Balauſt. alumin. gallar. an.* Vnc. ß. F. Decoctio in aqua. Colatura ſub lingua teneatur. Fortius eſt, ſi frictio fiat cum flore æris, & tragacanth. Aetius ęruginis raſæ, chalcitidis, & gallæ æquas partes miſcet, & pulueriſata inſpergit, cauendo, ne quid de hiſce deglutiatur. Aut cum paſſo collutionem ex iiſdem parat; aut iis vtitur, quæ ad aphthas, & vlcera oris valent. Commendat, & hoc, quod.

℞. *Nuc. iugland. veteres integras, vna cum corticibus vſtas*, quibus tritis addit *piperis* ℥. xij. *thur.* ℥. iij. & cum melle mixta illinit.

Chirurgica. Si his nihil perficitur, tumor ſcalpello vtrinq; aperiatur, & vbi humoris copia effluxerit, os aliquot diebus colluatur cum poſca exiguo ſale addito, donec nihil amplius humoris in loco affecto reliquum ſit. Alij acu per tumorem traſfixa vulnus poſtea cum ſcalpello dilatant, vt materia contenta effluat, qua exhauſta aquam mulſam gargariſare iubent, quam, & per ſiphonem in transfixum tumorem immittunt, & vlcus tandem legitimè claudunt. Sunt, inter quos Ambroſius Paræus, *lib. 7. cap. 5.* qui potius ferro ignito tumorem aperiendum cenſent, ne malum reuertatur. Nigram vero vel fuſcam, & duram ranulam, quæ cancroſa eſt, ne attingas.

CAPVT V.

De Linguæ adſtrictione.

Linguæ adſtrictio. ACcidit etiam interdum, vt lingua fręno aut vinculo ſuo arctius adſtringatur, vt veluti decurtata liberè moueri ad ſermonem formandū nequeat, ſiue id fiat à primo ortu, ſiue poſt ab vlcere aut cicatrice Ac tales ἀγκυλόγλωσσοι & μογιλάλοι appellantur; Vitium ipſum ἀγκύλωσις.

Ἀγκύλωσις. Malum hoc oculis paret, & ſermoni impedimentum affert: infantes etiam eo laborantes lac promptè ſugere nequeunt.

Vinculum ergo hoc tranſuerſim incidendum eſt, vt Aetius docet, *tetrab. 2. ſerm. 2. c. 26.* Paulus Ægineta *lib. 6. cap 29* Nimirum lingua ſenſim eleuanda eſt, & forcipe acuta frenum quantū opus diſcindendū, cauendo, ne venæ ſub lingua lædantur. Vide Initit. lib. 5. *p. 1. ſect. 2. c. 7.*

Si verò cicatrix cauſſa eſt, vncino apprehenſa extendatur, & quicquid durum eſt, & cum naturali carne non conſentit, exſcindatur: ſectione peracta os poſca abluatur, poſtea inſpergatur manna thuris, imponatur linteum carptum, & conuulſum, & os aqua mulſa colluatur, vel mel roſatum illinatur.

Atque hæc de morbis linguæ dicta ſunt. Iam de ſymptomatibus dicendum.

CAPVT VI.

De Læſo Guſtatu.

LInguæ à natura tum motus tributus eſt, quo promptè in omnem partem impellatur, qua de cauſſa etiam muſculos plures accepit; tum ſenſus tactus, & percipiendi ſapores. Motum habet à neruis, qui muſculis linguæ implantantur, ſenſum ab iis, qui in extremam linguæ ſuperficiem, & tunicam eius ſparguntur. Ita fit, vt lingua partibus extimis ſapores dignoſcat, moueatur verò à muſculis, vt ſcribit Galenus, *8. de vſu part. cap. 5.* Nerui motui linguæ inſeruientes ſunt à ſeptimo pari neruorum cerebri; qui guſtui inſeruiunt, à tertio pari propagantur.

Quanquam autem guſtus tactus quidam eſt, vt Ariſtoteles diſputat. *2. de anim. cap. 10.* & vtrumque habet à neruis tertij paris: tamen aliquando accidit, vt manente ſenſu tactus in lingua guſtus pereat. Nam

ad guſtum, qui ſubtilior ſenſus eſt, exquiſita admodum in organo ſentiendi facultas requiritur, quæ facilè ab aliqua præter naturam cauſſa hebetatur. hebetata tamen ſufficere poteſt ad ſenſum tactus, qui non ita facilè, vt guſtus, in eadem parte læditur, & afficitur.

Guſtus læditur ſeruato motu linguæ.

Sed vt pereunte tactu in lingua guſtus maneat, fieri nequit. Sæpè verò, & hoc vſu venit, vt conſtante guſtu tactuque linguæ, motus eius impediatur, cuius ratio manifeſta eſt, ex diuerſis ſenſus, & motus neruis, vt diximus. Senſus igitur linguæ ineſt, tum vt tactiles qualitates percipiat, tum vt guſtabiles, qui ſunt ſapores, eorumque diſcrimina varia. Motus ineſt, vt cibum in ore regat, & tanquam manus dentibus porrigat, & etiam deglutioni inſeruiat, & vt collectionem & exſpuitionem quoque ſaliuæ adiuuet, præcipue vero vt ſermonis formandi ſit inſtrumentum.

Poſtquam igitur de morbis linguæ dictum, proximum iam eſt, vt de ſymptomatibus eius dicamus. Inter actiones læſas hic ſunt, Guſtus læſio, & motus linguæ læſio.

Vt lingua guſtatus organum ſit, non ſolùm peculiarem ſubſtantiam, carnem ſcilicet raram, ſpongioſam ac mollem obtinet, ſed, & neruos à tertio neruorum pari accepit: quæ eius naturalis conſtitutio ſi lædatur, guſtatus læditur.

Læditur autem guſtatus tripliciter, vel quia imminuitur, vel aboletur, vel deprauatur. Imminuitur, cum ſaltem ſapores excellentes percipit; aboletur cum planè nullos: deprauatur, cum obiectum alterius, quam eſt, ſaporis eſſe indicat. Imminuitur, & aboletur iiſdem de cauſſis, quæ in imminuto guſtatu ſunt minores, in abolito grauiores.

Cauſſæ guſtatus læſi.

Fit hoc, cum vel ſpiritus animalis non tranſmittitur, quia paulatim deficit, quod fit in moribundis; vel quia eius influxus impeditur, ab obſtructione aut tumore p.n. in neruis tertij paris, & parte cerebri, vnde nerui illi originem habent; vel quia nerui tertij paris refrigerantur, aut lingua frigida, aut humida materia perfunditur, vt fit in catarrho, aut puſtulis; vel vlcere obſidetur.

Deprauatur vero guſtus, quia vel linguæ ſubſtantia aut membrana illam inueſtiens vitioſo aliquo humore imbuta eſt, ita ſi bile lingua perfunditur, omnia, quæ guſtantur, amara eſſe putantur, in alijs affectibus ſalſedo vel acor cibis in ſic videtur. Nam ſuccus extrinſecus à cibis accedens vitioſum linguæ ſuccum, qui prius quieuerat, excitat mouetque; guſtandi autem facultas non eum, qui iam acceſſit, ſed qui per linguam antea fuſus erat, ſentit ac percipit, atque ita quod intus exiſtit in lingua, prohibet extraneum, quemadmodum hac de re docet Galenus, 1. *de ſympt. cauſſ. cap.* 4. Addit ibi Galenus, aliquando, quamquam rarius, accidere, vt lingua ob *ἀκρίβειαν* ſenſus guſtandi ſuccos, quos in ſe continet, prius ſentiat, quàm aliquid ore acceptum guſtet.

Cauſſæ.

Vt ergo cauſſas breuiter complectamur, imminuitur, vel aboletur guſtus, neruis ſuis perfrigeratis, & emollitis, vel iiſdem obſtructis, aut malè affecta ea parte cerebri, vnde illi prodeunt; aut malè conformatis neruis, neque ad linguam pertingentibus, quod in Lazaro illo vitriuorace, qui nullo prorſus guſtu, dum viueret, præditus erat, accidit, cuius mentionem facit Columbus, *lib.* 13. *Anatom.*

Deprauatur vel à cauſſa externa, vt aſſumptis quibuſdam in os, quorum ſapor non facilè è lingua eluitur; vel internis, vt ab humore vel vapore, quo lingua imbuitur. Humor ille vel vapor defertur interdum ex ventriculo, vel inteſtinis (quorum tunica communis eſt cum linguæ, & faucium tunica) item ex vtero, hepate, liene, pulmone, thorace malè affectis: interdum ex faucibus vlcere ſanioſo obſeſſis ad linguam mittitur: frequenter denique è cerebro ad fauces, & linguam confluit.

Signa Diagnoſtica.

An ſapor imminutus, abolitus vel deprauatus ſit, æger patefaciet. Qualis vero ille humor ſit læſi guſtatus cauſſa, ex ſapore, & linguæ colore dignoſcitur.

Nam dulcedo, & rubedo ſanguinis eſt; amaror, & color citrinus bilis, ſalſedo, & albedo pituitæ putreſcentis; acor, & color ater, humoris melancholici; Sapor abominabilis prauos in ore ventriculi humores hærere arguit. Puſtulæ, tumor, & apoſtema linguæ oculis cernuntur. Si lingua ſit ſana, & mediocriter rubra, & guſtatus imminuatur vel aboleatur: ægritudo eſt in capite vel neruis, à quibus guſtandi facultas dependet.

Prognoſtica.

1. Guſtus læſio diu perſeuerans facultatem naturalē lædit. Neq; enim homo alimenta diſcernere poteſt.

2. Guſtus læſio ab intemperie frigida, & ſicca difficilius curatur, quam ab intemperie calida, & humida.

Curatio.

In curatione obſeruandum primò, an vitium hæreat in ipſa lingua, an verò cerebri vel neruorum vitio, vel ventriculi, pulmonis aliarumq; partium accidat, vt ad fontem mali, & membrum primario affectum curatio dirigatur. Si guſtus lædatur a cauſſa calida, eaque humor ſit, is conuenienter euacuandus. Deinde diu in ore teneatur leniter gargariſando acetum, vel ſuccus malorum granatorum, item ſuccus endiuiæ, lactucæ, portulacæ, mucilaginis ſeminis pſyllij, & cydoniorum cum aqua roſarum vel acetoſæ; fricetur lingua carne limonum, & citriorum ad appetitum, & guſtum reuocandum. Si malum ſit à cauſſa frigida, materia præparetur, & conuenienter euacuetur, deinde gargariſmus fiat ex hyſſopo, glycyrrhiza, caricis, melle, cui aliquid de Rob nucum admiſceri poteſt, ad tollendum ſaporem extraneum. Si cauſſa ſit in puſtulis, vel vlcere linguæ, aut lingua per conſenſum alicuius partis afficiatur, his omnibus, ſua peculiaris curatio adhibeatur.

CAPVT VII.

De linguæ motu læſo.

Linguæ motus læſus.

LInguæ motus læſio oritur, affectis neruis ſeptimi paris cerebri prope ſpinalis medullæ initium, atque ita muſculis linguæ affectis, ſiue intemperie nuda frigida, & humida, ſiue coniuncta cum materia, & neruos illos ſeu irrigante, ſeu anguſtiam in ijs pariente, vnde poſt apoplexiam ſæpe paralyſis linguæ accidit; ſiue ſoluta vnitate.

Interdum, vt dictum, lingua freno aut vinculo ſuo arctius adſtringitur, vt veluti decurtata liberè moueri ad ſermonem formandum nequeat, ſiue id ab ortu accidat, ſiue poſt ab vlcere aut cicatrice. Et qui à natura tales ſunt, principio quidem tardè in ſermonē prorumpunt: vbi verò loqui cœperunt, citra difficultatē, & ſatis feſtinanter loquuntur. Impediuntur tamen in appellatione nominum, & verborū, quorum alias difficilior eſt pronunciatio, veluti in quib. R. & L. literæ frequenter occurrunt, vt deſcribit Aetius *Tetrab.* 2. *ſer.* 4 *c.* 36.

Nonnunquam tumor ſub lingua, quem Ranulam appellant, oritur de quo *cap.* 4. dictum, quæ etiam motum linguæ impedit.

Læditur, & linguæ motus, quādo ea tota intumeſcit, vt etiā antea dictum. Ex ebrietate quoq; linguæ motus impeditur, vt homo in loquendo, vel titubet, vel mutus reddatur, & nōnūquā cōuulſus moriatur, neruorū principio nimia vini potatione obruto, teſte Hipp. 5. *aph.* 5.

Ex concuſſione quoque cerebri per ictum vel caſum linguæ motus impeditur, eodem Hippocrate teſte, 7. *aph.* 39. & Galen. 1. *de loc. affect. c.* 6.

Tan-

Tandem aliquando à vermibus in inteſtinis linguæ motus impeditur, cuius exemplum inſigne eſt apud Alexandrum Benedictum, *lib.5 cap.15.*

Motus linguæ læſi differentiæ. Ex his igitur cauſſis motus linguæ læditur, vt vel planè auferatur, vel imminuatur, vel deprauetur.

Motus abolitus. Aufertur motus linguę, atque ita loquela ſimul, ſiue conformationis vitio à primo ortu; ſiue poſt; quando ſpiritus animalis vel non transfertur ad linguam; ſiue ob cerebri obſtructionem, & neruorum anguſtiam, vt in apoplexia, caro, catoche; ſiue ob ſpirituum animalium cōſumptionem aut ad interiora retractionem; vt fit in morti proximis, in ſyncope, & vteri ſuffocatione; vel non recipitur in lingua, propterea quod obſtructio vel tumor eſt in neruis ſeptimi paris cerebri. Ad hanc ergo neruorum anguſtiam ſi perfecta ſit, ſequitur linguę paralyſis. eaque interdum citra guſtus offenſionem: Sin leuior, ex interuallo modo loquitur homo, modo obtumeſcit ſano corpore.

Imminuitur autem motus linguæ, vt tarda vel difficilis euadat loquela, vel citra vitium linguæ, dum ſpiritus animales alio auocantur, vt in ira, terrore, nimio gaudio, vel eiuſdem vitio. Vitium autem hoc eſt vel natiuū, & tales homines non poſſunt incipere loqui, niſi prius multoties linguam mouerint, & labia, atque hinc expedite loquuntur, aut multo tempore vnam dictionem proferunt, aut poſtquam loqui cœperunt, non poſſunt in ſermone progredi, & ſæpe eandem ſyllabam repetunt, quod vitium Græci ἰσχνοφωνίαν, & hæſitantiam

Linguæ hæſitantia. linguę vocāt; etſi hoc vocabulum exilitatem vocis potius ſignificat: vel aduentitium à linguæ vulnere aut apoſtemate, aut vlcere, excreſcentia magna ſine apoſtemate, paralyſi ſecundum medietatem dextram, & ſiniſtram.

Motus linguæ deprauatus. Blæſitas, balbuties. Deprauatur motus linguę, vt vna litera vel ſyllaba pro altera pręter voluntatem proferatur in vitio, quod τραυλότης blęſitas, & ψελλότης balbuties nuncupatur; quarum hęc literas aut ſyllabas quaſdam inter pronunciandum abſorbet, vel quaſi ſupprimit: Illa literam vnam pro altera vitioſe effert, imprimis literam R.

Cauſſa primò eſt intemperies linguæ, & neruorum atque muſculorum huius, eaque plerumque humidior, ſiue natiua ſit, vt in pueris, qui poſt ætatis decurſum vel febre ſuperueniente abſumpta humiditate ſuperuacanea, rectè loquuntur, ſiue aſcititia ex humoris affluētis copia à cerebro humidiore, vel ab ebrietate, ob quam humiditatem imbecilliores muſculi linguę eam non firmiter ad dentes primos ſtabilire, & allidere poſſunt. Interdum vero intemperies linguæ ſiccior, ob quam lingua conuellitur, & contrahitur, vt rectè extendi, & dilatari nequeat. Deinde in cauſſa eſt mala conformatio, aut in nimia linguę breuitate, longitudine, craſſitie, aut in muſculorum linguæ conformatione.

Signa Diagnoſtica.

Linguę motus lęſus ex ſermone lęſo, vt & maſticatione, & deglutitione percipitur.

Cauſſas quod attinet, ſi lingua lędatur per conſenſum à cerebro, noxa etiam in cęteris functionibus animalibus deprehenditur; quod non accidit ſi vitium tantum ſit in neruis ſeptimi paris cerebri, atque tum ſi tenuis humiditas linguę muſculos penetrat, ipſoſque reſoluit, paralyſis linguę exiſtit. Conuulſio vero cognoſcitur ex linguę contractione. Conuulſa quoque lingua neque ab ęgro, neque ab alijs flecti, & moueri facilè poteſt: Paralytica verò per alium non difficulter mouetur. Mala conformatio ligamenti oculis patet.

Sicut, & tumor, qui, ex quo humore conſtet, colore aliiſque indicijs proditur. Si tumor eſt inflammatorius, durities, dolor, & febris adeſt.

Prognoſtica.

1. Grauitas, & tarditas linguæ relicta poſt apoplexiam, carum, lethargum, & ſimiles affectiones rarò, & difficulter admodum curatur.

2. Ex confirmata paralyſi omnes obmuteſcunt.

3. Dum lingua tota paralyſi afficitur, grauis metus Apoplexiæ impendet. Galen. 4. *de loc. affect. cap.* 2. Scribit tamen Foreſtus *ob.* 14. *obſ.* 11. *in Schol.* ſe non rarò obſeruaſſe linguæ paralyſim obortam, quam nulla apoplexia conſecuta eſt. Quod, & ego obſeruaui in profeſſore quodam huius Academiæ, qui ex catarrho ſubito decidente planè mutus reddebatur, & in tabulam ſcribere opus habebat, quid mali pateretur, (ſenſus, & reliquarum partium motus integer erat) qui frictionibus adhibitis & clyſtere iniecto paulò poſt iterum loqui cœpit, & a catarrho liberatus nunquam apoplexiam paſſus eſt.

Curatio.

Si linguæ motus ſit à Paralyſi; videndum, an ſanguis ſimul peccet, & tum præmiſſa alui lenitione, mittatur à Cephalica primo: deinde è venis ſub lingua, quod ſæpe præſentiſſimum huius affectionis fuit remedium. Quidam etiam cucurbitulas cum ſcarificatione ſub mento ponunt, quas & ſcapulis applicari poſſunt. Nonnunquam etiam vſurpentur diuerſiones per clyſteres, frictiones, vincula, & ſimiles.

Si à materia eſt frigida, pituitoſa, præparata illa expurgetur. Vſurpentur etiam diuerſiones omnis generis, vt ſupra *parte 1. de Paralyſi*, ex hac cauſſa traditum fuit.

Topica quod attinet, vſurpentur collutiones oris, gargariſmi, apophlegmatiſmi, ex *ſtœchad. hyſſopo, origano, puleg. thym. radic. cappar. calamo aromat. Zingib. pyreth. nigella, pipere*, & ſimilibus.

Lingua fricetur *pulu. ſpec. diatrionpipereon, diacalaminth. dianth. diagalang. cum conſerua flor. ſaluia, ſtœchad. primul. veris, pulu. ſem. ſtaphydis agr. ſinapis, ſalis Ammoniac. cum theriac. mithridat. Aurea Alexandrina*, quæ, & fabæ magnitudine in ore detineantur, donec ſenſim liqueſcant.

Aut diſſolui etiam poſſunt in ſpiritu vini, in quo aliquid caſtorei antea infuſum ſit, vel in oxymel. ſcillit. in quo calam. aromat. & hyſſop. ebullierint.

Vtile eſt, & Caſtoreum ſub lingua detinere.

Aut ℞ *Sacc. moſch.* ℥.j. *caſtor.* ʒ.ij. cum *ſucco ſaluiæ*. Fiant Paſtilli, lupinorum forma, qui in ore detineantur.

His, & ſimilibus, & antecedens in capite cauſſa, & coniuncta in lingua tolletur.

Foris probantur vnguenta, & inunctiones ex oleo vulpino, nardino, coſtino, & ſimilibus. Stillicidium item ad partem poſteriorē capitis, & primas colli vertebras, aſcendendo vſque ad Phœnigmos aut cauteria ad primam, vel ſecundam colli vertebram, quæ diu aperta ſeruentur; Vſus denique thermarum.

Si linguæ motus impeditur ob linguæ conuulſionem, ceruici medicamenta conuulſioni commoda apponantur.

Si motus linguæ ſit impeditus vitio vinculi linguæ, id tranſuerſim incidendum, vt *cap. 5.* dictum.

Si ob tumorem lingua moueri non poſſit, vel non rectè moueatur, is curandus, vt antea etiam dictum.

FINIS LIBRI PRIMI.

DANIELIS SENNERTI
DOCTORIS, ET MEDICINÆ IN ACADEMIA VVITTEBERGENSI PROFESSORIS PVBLICI

MEDICINÆ PRACTICÆ
LIBER SECVNDVS.
PARS PRIMA,

De Oris ac Faucium, & Partium in ijs contentarum ægritudinibus.

PROOEMIVM.

INter cranium, & pectus os, fauces, & collum interiacent. Os, Græcis Στόμα, dicitur tota illa cauitas, inter labia, & buccas, ac initium gulæ, & aſperæ arteriæ contenta. Et proinde ad os pertinent Labia, Lingua, Dentes, Gingiuæ, Maxillæ, Columella, Tonſillæ, fauces, quæ ſunt illa oris extrema pars, vnde gula, & aſpera arteria incipiunt. Itaque poſtquam morbos, & Symptomata, quæ capiti, & cerebro, ac ſenſuum externorum organis accidunt, explicauimus, antequam ad ægritudines Pectoris accedamus, ordo poſtulare videtur, vt de harum partium vitijs agamus.

Dicendum ergò de Labiorum tumoribus, fiſſuris, & vlceribus, de Labijs malè conformatis & curtis, de oſcitatione, de Labiorum tremore, de eorundem conuulſione ſeu ſpaſmo Cynico, de Ptyaliſmo; de Linguæ aſperitate, magnitudine nimia, inflammatione, & tumore, de Linguæ fiſſuris, vulneribus, combuſtione, de Ranula ſub Lingua, de Linguæ motu læſo; de Dentium corroſione, & carie, vacillatione, ordine, & numero vitiato; de dolore Dentium, de ſtupore, de colore eorundem vitiato; De Gingiuarum inflammatione, excreſcentia, cruentatione, putredine, carnis diminutione, vlceribus; de maxillarum vitijs, de Oris vlceribus; de Oris fœtore; de Columellæ laxitate, de inflammatione eiuſdem, de vlceribus Columellæ, de abſumptione, & eroſione eiuſdem; de Tonſillarum tumoribus, & inflammatione, de earundem vlceribus; de ijs, quæ faucibus, & gutturi præter naturam inhærent, extrahendis; de Angina, & colli vitijs.

LIBRI II. PARTIS I. CAPVT PRIMVM.

De Labiorum Tumoribus.

Labiorum vſus.

LAbiorum vſus multiplex eſt. Primò enim os claudunt, vt per nares ſolum, niſi aliud neceſſitas poſtulet, fiat reſpiratio, ac ne, ſi illud perpetuò, vbi ſemel propter cibum vel potum ſumendum, vel reſpirationem aperire neceſſe eſt, hians ac dilatatum maneret, omnis generis corpuſcula, muſcas, paleas, puluerem admittat, atque etiam dentes, & gingiuæ frigore ventiſque lædantur. Præterea ad formandum ſermonem ſunt vtilia, præcipue ad efferendas literas labiales, ita dictas, quod ad earum prolationem labia maximè ſunt neceſſaria. Seruiunt etiam ad potus faciliorem aſſumptionem, neque ſine iis potus commodè aſſumi poſſet. Vtilia quoque ſunt ad cibum in ore continendum iis, qui molaribus dentibus deſtituti, inciſoriis tantùm maſticare coguntur. Faciunt etiam labia ad ſaliuam ex ore eiiciendam, vt & in ore detinendam, ne illa continuò ex ore proflueret, & inſignem turpitudinem pareret. Vtilia ſunt, & ad ſonos variandos tubicinibus: infantibus item ad ſugendum. Tandem per ſe ad ornatum multùm faciunt. Monſtroſus enim omnino eſſet homo, ſi detruncatis labiis rictum irati canis oſtenderet. Contrà homo ſi labia lenia, rubicunda, magnitudine moderata, os debito modò claudentia obtineat, inſignis inde gratia & ornamentum ipſi conciliatur.

Atque hæc omnia præſtant labia, ſi naturalem ſuam conformationem habeant: præſtare verò non poſſunt, ſi eam amittant, & vitia aliqua contrahant, de quibus iam dicendum.

Labiorum Tumor.

Et quidem primò de Labiorum tumoribus, & magnitudine aucta dicemus. Nam primò nonnunquam

Natiuus.

labia nimis craſſa, & magna ſunt. Et quidem in quibuſdam labrum ſuperius eſt magnum, & craſſum, & duplò ſæpe maius, vnde non tantum deformitas oritur, verùm etiam vox & ſermo aliquantum vitiatur, aeriſque efflatio quadantenus impeditur. Quibuſdam verò labium inferius eſt nimis craſſum, & quaſi pendulum. Verum hæc vitia cum naturalia ſint, corrigi non poſſunt.

Deinde interdum labia præter naturam intumeſcũt, quod fit ab apium, veſparum, muſcarum venenatarum ictibus. Et tum decocto althææ cum aceto vel lacte fo-

A venenis.

uenda, aut ſuccus plantaginis imponendus, vel etiam ratione veneni theriaca illinenda. Interdum etiam intumeſcunt poſt hauſta venena, & tum cura ad venenum dirigenda. Refert etiam Guilhel. Fabric. *cent. 4. obſer. 36.* cuidam Doctori, cùm fungos manibus tractaſſet, & iis illotis poſtea labia attigiſſet, ea ſupra modum intumuiſſe, ſed aqua Stapediana, quæ in tract. noſtro de febribus *capite de Peſte*, deſcripta extat, appoſita conualuiſſe. Ex quo patet, in ſimili caſu, & alia alexipharmaca adhiberi poſſe.

Labiorum inflammatio.

Tertio Interdum etiam inflammantur ex iiſdẽ cauſſis, à quibus aliæ partes, ex contuſione, & humorum affluxu. Et curatio etiam vt in alijs partibus inſtituenda. Talia tamen medicamenta vſurpanda, quæ in oris inflammatione adhiberi poſſunt.

Labiorum tumor durus.

Quartò vidi etiam tumorem durum, ad modum ſteatomatis in labio inferiore cuiuſdam nobilis, qui cum diſcuti, nec ad ſuppurationem duci poſſet, ſectione feliciter curatus eſt.

Labiorum Cancer.

Quintò quandoque, & Cancer labia occupat. Qui, quas cauſſas habeat, & quomodo curetur, è doctrina de Cancro in genere petendum.

Labiorum tumor ex lue venerea.

Sextò Iuuenem quendam, qui ex Lue Venerea labia vlcerata, inflata, ſubnigra, tumida carcinomatis inſtar habuit, Foreſtus *libr. 14. obſeru. 2.* curauit vniuerſalibus ad morbum venereum, & hoc decocto, panno eo imbuto labijs appoſito.

℞. *Ligni Guaiaci*, p. ij. Bulliant in *Aq. ſolani*, deinde colentur. Add. *aluminis*, Vnç. j. Iterumque ſemel ebulliant, & colentur.

Labiorum tumores arida.

Septimò Interdum etiam tumores aridi labia occupant. Ita in Oeniadis Phœnici, & Andreæ fratribus mala altera intumuit, & labrum, quod ex anteriore parte malæ, & oculo reſpondet, neque quicquam intro ſpectanti comparebat, neque ſons vllam puris ſignificationem edebat, ſed arida putredine intumeſcens marceſcebat, & mortuus eſt. Eadem quoque alteri contigerunt. Mortuus autem eſt & hic die ſeptimo, neque epotum medicamentum quicquam profuit. Phœnici verò putredo in circulum excitata eſt, & vlcus ante mortem magna ex parte repurgatum fuit. Sed & hic mortuus, cùm diu vitam traxiſſet. Hippocrates, 5. *epid. ſect. 4. in Codice Forſij.*

Tumores autem iſti vbi exulcerantur, ad caput de vlceribus pertinent.

CAPVT II.

De Labiorum Fiſſuris.

Fiſſura Labiorum.

CVtis carni in labris connexa eſt tanta tenuitate, tanta ſubtilitate ac teneritate, vt, niſi labijs laceratis, cutem ab iis ſeparare non poſſimus. Ac proinde labia cùm ſint tam tenera, mollia ac ſubtilia, facile à cauſſis externis, ventis, frigore, vt & internis humoribus, & vaporibus vitiantur, finduntur, & ſcinduntur, vt interdum etiam ſanguinem fundant. Et quidem nonnullis ſæpiſſimè finditur labium inferius in medio, vbi duæ muſculorum extremitates deſinunt. Græci hoc vitium ῥαγάδας, Latini fiſſuras, & ſciſſuras labiorum nominant. Partis enim affectæ nomen commodè additur. Alias enim vocabulum hoc commune eſt, & non tantùm labijs competit ſed & cuti, ano, vtero. Eſtque morbus in ſoluta continuitate Labiorum.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima eſt ſiccitas nimia. Atque ita ſciſſura labiorum eſt continuitas eorum ſoluta à nimia ſiccitate, & tenſione.

Siccitatem autem hanc inducunt, vel cauſæ externæ, Frigus videlicet, & calor, & præcipuè ventorum, imprimiſque Boreæ flatus; venena item, vt cantharides, ephemerum, colchicum, vt habet Nicander. Pertinet

net hnc & lac calidius, quod infantes ſugunt. Vel internæ, vapores calidi, & ſicci, ſalſi ac acres per œſophagum, vel aſperam arteriam ex partibus inferioribus aſcendentes, vel humores à capite ad labia deſtillantes. Vapores autem illi nunc ex Ventriculo, nunc ex inteſtinis, nunc ex pulmonibus, nunc ex hepate, & venis, nunc ex corde aſcendunt immò & ex vtero: & ſolet iſta ex vaporibus labiorum præcipuè inferioris, fiſſura fœminis ſalacioribus ob vteri ſiccitatem eſſe familiaris. Vt enim Linguæ valdè reſiccantur ex atra fuligine, & vtero, vt habet Hippocrates, *6. Epid. Sect. 5. t. 34.* ita & labia ob eandem cauſſam propter communem tunicam. Tandem etiam infantibus labia interdum finduntur, ob mammarum, quas ſugunt duritiem.

Differentiæ.

Differentiæ. Sciſſuræ labiorum differunt nunc ratione quantitatis, & aliæ ſunt maiores, aliæ minores, aliæ plures numero, aliæ pauciores; nunc ratione ſubiecti, quod aliæ ſolùm vnum, aliæ vtrumque labium occupant.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Affectus ipſe per ſe oculis patet. Cauſæ verò ſignis cognoſcendæ. Si externæ illæ ſunt, id ex ægri relatione cognoſcitur: quæ ſi abfuerint, cauſſarum internarum id indicium.

Et quidem ſi à vapore fiſſuræ accidant, ſine pruritu, (neque enim vapores ita inhærent, vt humores) ſine ardore, ſine multa duritie ſunt, neque adeò frequentes, neque profundæ. Quæ verò ex humoribus calidis eſt fiſſura, cum pruritu eſt & profundior. Et ſi humor à Capite ad labia fluat, id etiam ſenſibus manifeſtum eſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Labiorum fiſſuræ non planè negligendæ. Nam & turpitudinem quandam pariunt, & ſi diu durent, in vlcera cruſtoſa, calloſa, & difficulter curabilia degenerant.

2. Rhagades à natiuitate contractæ non curantur: reliquæ non ita difficulter, niſi ad cancroſam materiam degenerent.

Indicationes.

Indicationes. Siccitas nimia corrigenda eſt humectantibus, & labiorum ſoluta vnitas vnienda. Cauſſæ verò, à quibus eæ pendent, tollendæ. Cauſſæ igitur externæ, ſi adhuc adſint, amouendæ. Si vitioſi humores adſint, euacuandi. Si vapores cauſſa ſint, illi quoque tollendi, & hepati, vtero, vel etiam toti corpori, vnde illi proueniunt, ſuccurrendum.

Curatio.

Si ergo à frigore externo ſit fiſſura, ſolo vnguento Pomato albo labia inungere ſufficit: vel paretur tale linimentum.

Curatio fiſſuræ à frigore.

℞. *Pingued. gallin.* Vnc. ij. *Ceræ albæ* ʒ. ij. Abluantur ſæpè *aqua roſarum*. F. Linimentum: Vtile eſt & oleum ceræ ac thuris.

Auicennas pinguedines, adipes ac medullas cum oleo roſaceo, & cera miſcet, & adhibet. Sint tamen pinguedines recentes. Si enim ſint vetuſtæ ac rancidæ, atque acredinem acquiſiuerint, potius nocent, quàm proſunt. Idem pelliculas ouorum, & arundinum applicat.

Cauſſa calida. Si à cauſſa calida, & ſicca ſint fiſſuræ, lintea tenera ſucco ſempervivi, & ſolani madida imponantur.

Vel ℞. *amyli. Sacch. penid. Canarienſis conſ. roſ.* an. ʒ.ß. Miſc. Vtilis eſt etiam mucilago gummi ceraſorum cum aq. roſ. extracta.

Si verò fiſſuræ altius penetrent, adeps anſerinus, & caponis aut medulla crurum bubulorum cum ſempervivo & terebinthina adhibeatur.

Vel ℞. *mucilag. ſem. cydon. Ol. maſtich.* an. Vnc. j. *adipis gallinæ medulla pedum vituli*, an. Vnc. ß. *vini albi ſubdulcis parum*, Cum *cera* fiat vnguentum, vel ceratum molle.

Vel ℞. *pulu. anther. roſar. q. v.* Cùm *mucilag. tragacanth.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Sacch. penid. mucilag. tragacanth. aqua. roſar. extracta* q. ſ. Miſc. Poteſt & aliquid amyli addi.

Vel ℞. *Terebinth. butyri ſine ſale*, an. q. v. *Pulueris macis parum* Miſc.

Vel ℞. *Ol. macis deſtillat.* ʒ. j. *pulu. nuc. moſc.* Drach. ß. *Mell. roſat.* ℥. ß. Miſc.

Vtilis eſt & tragacantha aqua roſar. diſſoluta, amyloque miſta & illita: vel cum cera virginea, melle, & oleo communi fiat vnguentum.

Vel ℞. *Ol. roſac.* ℥. ß. *amygd. dulc.* ʒ. ij. *Butyri ſine ſale, aqua roſ. loti* ʒ. iij. *terebinth.* ʒ. ij. *pingued. capon.* ʒ. j. ß. *mellis* ʒ. iij. *ſuccini* ʒ. j. *ceruſſ.* ʒ. ij. *cera alba* q. ſ.

F. Vnguentum:

In omni cauſſa vtile eſt labium introuertere, & lingua humectare, maximè ſi maſtiche, & alia idonea medicamenta prius maſticata fuerint.

De ſeminis hyoſcyami fumo vide caput ſequens in fine, vt & Aetium, *tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 18.*

CAPVT III.

De Labiorum Vlceribus.

Vlcera labiorum. NOnnunquam, & vlcera labia occupant cruſtoſa, ſæpè etiam manantia, quę ortum habent ab humoribus acribus, ſiue tales ſint natura ſua, quales ſunt biliosi, & ſeroſi, ſiue ex aduſtione, & putredine, vel acris humoris admiſtione, quomodo, & humores pituitoſi, & melancholici, & ſanguis acres fieri poſſunt. Cauſſæ.

Atque talia vlcera ſæpè per modum criſeos in febribus tertianis, & acutis, & malignis contingunt, & febris ſolutionem indicant. Sępè etiam abſque criſi ab humoribus vitioſis ex reliquo corpore eò protruſis ortum habent. Sæpè quoque in morbo Gallico proueniunt. Ita & in peſte nonnullis labia exulcerantur. 3. *Epid. ſect.* 3. Cauſſa etiam eſſe poteſt contritio, & contuſio muſculi labij Pertinent huc & venena, vt arſenicum, & ſimilia vrentia, quæ etiam labia exulcerant.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Et quidem talia vlcera oculis obuia ſunt; Cauſſæ verò ſignis inueſtigandæ. Si per criſin accidunt, febris adeſt. Si à morbo Gallico, is etiam ſuis ſignis ſe prodit. Si & febris, & morbi Gallici ſigna abſunt, è latente in corpore cacochymia proueniunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Vlcera labiorum, quæ in febribus accidunt, plerumque bonum ſignum ſunt, & febris vel perfectam ſolutionem, vel imminutionem ſignificant, & per ſe facilè ſanantur, ſi ſcilicet cum ſignis coctionis appareant, Hippocr. 6. *Epid. ſect.* 8. *t.* 41. Alioquin ſi cum viribus debilibus, & alijs malis ſignis os & labra exulcerentur, lethale, vt in Hermoptolemi vxore, 7. *epid. ſect.* 15.

2. Difficiliora curatu ſunt, & peiora, quæ à morbo Gallico proueniunt.

Curatio.

Curatio. Quæ in febribus fiunt vlcera labiorum, facilè per ſe ſanantur; quæ à lue venerea ortum habent, quomodo curanda ſint, è curatione morbi Gallici patet, & talium vlcerum curatorum exemplum habetur apud Foreſtum *libr. 14. obſer.* 2. Si ſine febre, & morbo Gallico talia vlcera oriantur, vniuerſalibus præmiſſis tale adhibeatur Vnguentum.

Vel ℞. *Lithargyr. rament. plumbi hyoſcyami albi*, an. q. v. *ol. roſac. cera* an. q. ſ. Miſce in mortario plumbeo. Fiat Linimentum.

Vel ℞. *Vnguenti roſati Meſuę* ℥.j. *Linimenti ex litharg.* ℥. ß. M.

Vel ℞. *Roſar. rubrar, maſtich.* an. ʒ.j. *plumbi vſt.* ʒ.ß. F. puluis. Adde *reſinæ terebinth. mellis*, an. q. ſ. F. Linimentum.

Applicantur autem medicamenta commodiſſimè ſomni tempore. Ita enim rectius retinentur.

Io. Baptiſt. Porta ſemina hyoſcyami prunis iniicit, & fumum per infundibulum papyraceum excipere iubet. Illicò enim euaneſcere tumorem ſcribit, & glutinari fiſſuras nunquam amplius redituras.

Diæta.

Diæta. Vitet æger cibos ſalſos, acres, aromata, ſermonem multum.

Cancer.

Cancer. Pertinet huc, & cancer labiorum, cuius generatio, & curatio è generali de Cancro doctrina patet. Paręus tamen, *lib.6. cap.29.* peculiarem curandi rationem tradit. Cancrum ſuis vtrinque ſurſum ac deorſum labijs acu filum ducente tranſigere iubet, vt fili beneficio cancrum tanquam in manu ſiniſtra regere, & tenere liceat, totum manu dextra volſellis vnico ictu amputare poſſis. ita tamen, vt labri ipſius interior quædam, quæ dentes contingit, reſtet ſubſtantia modò non ad intima vſque cancer radices agat) quæ regenerandæ mox carni, & implendæ cauitati pro fundamento, & baſi eſſe queat Hinc ſanguine ſufficienter effuſo vulneris oræ, dextra, & ſiniſtra, interna, & externa parte, ſcarificatu profundiore erunt nouacula pertundendæ, vt cum mox ſutura ex acu filum ducente, roſtris leporinis propria in vnum nodo ducere vulneris oras ipſas, & margines voluerimus, ipſam labri carnem magis ſequacem, & trahenti acui, filoque obſequentiorem habeamus. Reliquum curationis eodem planè modò proſequendum, quo in roſtris leporinis.

CAPVT IV.

De Labijs Vulneratis, Leporinis, & curtis.

Vulnera labiorum. VVlnera labiorum ob ſermonem, & locutionem, qua partes vulneratæ coniunctæ dirimuntur, & ſaliuam de qua poſtea in quæſtione) qua humectantur, tardius curantur.

Labia ſi vulnerentur abſque carnis amiſſione, ſuenda, ſi opus, vel aliâs, & diligenter coniungenda ſunt, vt deformitas omnis vitetur, & medicamenta glutinantia extra imponenda. Ab interna verò parte mel roſaceum & ſyrupus de roſis ſiccis ſæpè illinendus.

Si autem carnis aliquid amiſſum ſit, digerendo, detergendo, carne replendo, & tandem conſolidando, vt aliarum partium vulnera, labiorum vulnera curantur.

QVÆSTIO.

An ſaliua conglutinationem vulnerum labiorum remoretur.

An ſaliua cōglutinationem vulnerum labiorum remoretur. Plerique Practici id ſtatuunt. Nicol. Glandorpius verò, *in ſpeculo Chirurg. obſ.* 17. id ſaltem concedit in homine malè temperato, vel lue Gallica affecto, vel aliquo morbo ſalſo laborante: in ſano verò id negat, imo quo potius abſtergat, & mundificet vulnus ſaliua.

Cui etiam libenter aſſentimur, cùm videamus ſcabiem, ſerpigines, & ſimilia mala ieiuni hominis ſaliua ſanari, & proinde eam abſtergendi, & mundificandi vim habere. Hoc tamen cauendum, ne nimium vlcus ſaliua humectetur. Quæ enim glutinari debent, non humida, ſed ſicca eſſe debent.

Labia Leporina.

Si autem labia ob vitioſam conformationem non cohæreant, labia Leporina, nonnullis roſtra leporina; Germanis Haſenſchart nominantur, habentque cauſſam plerumque imaginationem matris, quæ vel leporem, vel alium hoc malo laborantem adſpexit. Aliam tamen etiam huius rei cauſſam refert Olaus Magnus, dum *lib.18. cap.12.* ſcribit, vnam infelicitatem plerumque mulieres Aquilonares vterum gerendo incurrere, vt vel eſu, vel ſaltu ſuper caput leporis facto, pariant infantulos oris leporini inter os & nares diuiſa labra perpetuò retinentes, niſi ſtatim à principio aſſuant particulam pectoris teneriimi pulli adhuc ſanguinolenti. Verùm ex opinione vulgi hoc ſcriptum puto. — Labia leporina.

Præcipua vero curandi ratio à cheirurgia pendet. Perficitur autem illa 1. diſſitorum, & hiantium labiorum excoriatione. 2. Labiorum iam excoriatorum coniunctione, & ſutura, quæ vbi facta ſunt, reliqua naturæ, vt in alijs vulneribus, committenda; ita tamen vt aliàs fieri ſolet, vt vnguentis, & emplaſtris ad vulnera conglutinanda idoneis naturæ ſuccurratur.

Labia Curta.

Curta verò labia, qua ratione curanda ſint, in Inſtitution. *lib.5. part.1. ſect.1. cap* 14. diximus, quibus tamen vt quædam addamus, Duplex curandi curta labia ratio eſt, vna fucata, altera vera. Fucatam deſcripſit Io. Thom. Minadous, *de humani corporis turpitudinibus*, *lib.3. cap.40.* Is dum Damaſci in Syria eſſet, Mercatorem quendam pannorum ſericorum vidit, qui labrum ſuperius factitium habebat, quod dum domi eſſet, vel edere vel bibere vellet, deponere, & domi cum turpitudine iſta viuere ſolebat, foris autem labrum factitium adaptabat hoc modo. Foramina ille carni ſub naſo reliquæ obducta iam dura cicatrice ſibi parari curauerat. qualia nonnulli in auribus ad anulos geſtandos fieri curant, quibus crebris vinculis portionem laruæ ad labri deficientis magnitudinem, & figuram conformatam adaptabat, cui ex humanæ barbæ pilis muſtacem gummi tragacanthæ agglutinauerat. — Labia curta curandi ratio duplex.

Veram autem curandi curta labia rationem Galenus, *lib.14. M.M. cap.16. & 17.* tradit, & poſt eum Paulus Ægineta, *libr.6. c.26.* Cornelius Celſus, *libr. 7.* cap.9 Diligentiùs tamen eam recentiores, & imprimis Gaſpar Taliacotius, *in libello de curtorum chirurgia*, tradiderunt. Veteres equidem non aliunde propaginem in curta inſerendam petebant, ſed è proximis curti partibus cute exciſa, & carne aucta. At Taliacotius non ſolùm è vicinis, ſed & remotis partibus propaginem petit, qui *allegato loco* videatur.

CAPVT V.

De Tremore, & Peruerſione labiorum, ſanguinis fluxu ex ijs, & labijs lividis.

PRæter enumeratos morbos etiam quædam ſymptomata labijs, & ori accidunt; labijs quidem tremor & peruerſio, color eorum mutatus, & ſanguinis ex ijs fluxus; ori verò apertio læſa, tortura, & Ptyaliſmus ſeu crebra ſputatio; de quibus iam dicemus. — Labiorum Tremor.

Et primò quidem tremunt interdum labia: id quod accidit in ira & metu, interdum etiam ex neruorum debilitatione, ſicut Franciſco Viario, Veneto labium ſemper, dum loqueretur, tremuiſſe ſcribit Alexan. Benedictus, *lib.1. c.18.* Tremit, & in nauſea labium inferius, vel ex humore mordaci, vel ex oris ſtomachi nimia agitatione ob conſenſum, qui hiſce partibus per communionem membranarum intercedit.

Itaque

Itaque cum labium inferius tremit, niſi ab ira vel metu ſit, vomitum plerumque præſagit, teſte Galeno, 3. *de Criſibus cap.* 13.

Interdum etiam in cerebri aliqua magna affectione labiorum tremor accidit. Ibi tenuior victus prodeſt, hic quæ cerebro, & occipiti aliàs in neruorum affectibus adhibentur, conferunt.

Tremunt interdum etiam labia in ſummo frigore cum dentium ſtridore. Item à vermibus, vt ſeni illi, 9. *epid.* cui furioſum quidam latens inerat.

Videtur interdum etiam motus quidam quaſi conuulſiuus adeſſe, vt in Cydis filio, 7. *epid. ſect.* 7. de quo Hippocrates: *ſine conatu rarò ſemiperfecta loquebatur, & os ſolutum, & maxillas ac labia ſemper in motu erant, quaſi qui loqui cuperet.*

Labiorum peruerſio. Pertinent huc, & labiorum peruerſio, de qua Hippocrates, 4. *aphor.* 49. *In febribus non intermittentibus ſi labium, aut palpebra, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertatur, ſi non videat, ſi non audiat, debili iam exiſtente corpore, quicquid horum acciderit, mors in propinquo eſt.* Idem aphoriſmus habetur, 1. *Progn.* 12.

Cauſſa. Cauſſa proxima huius ſymptomatis eſt affectio neruorum tertiæ coniugationis. Fit verò iſta cerebro grauiter affecto, & propterea malum hoc in febribus continuis, & vbi ex peculiari organorum vitio accidit, viribuſque iam debilibus, lethale ſignum eſt. Si verò virtus valida exiſtat, eadem ſymptomata interdum ſine periculo apparent, in criticis ſcilicet perturbationibus per μετάστασιν materiæ ad caput: Vnde, & 2. Coac. habetur, labium contractum alui bilioſæ eruptionem ſignificare.

Fluxus ſanguinis è labijs. Interdum, & ſanguis è labijs effluit, quod in ſcorbuticis quandoque euenit, cùm humores acres, ſeroſi, & ſalſi labia erodunt, & naturam ad excretionem ſtimulant. Idem interdum in fiſſuris labiorum accidit.

Labia liuida. Tandem etiam labiorum color mutatur, & liuida plerumque fiunt, quod accidit in elephantiaſi, morbo Gallico, qui color curato illo morbo ceſſat. Interdum etiam in febribus continuis fiunt labra liuida; quod ſignum lethale eſt, 2. *Coac.* & caloris natiui extinctionem ſignificat.

CAPVT VI.

De Oris Apertione læſa.

Oris apertio læſa. ATque hi ſunt morbi, & ſymptomata, quæ labijs ſolis accidunt. Sunt verò, & alia quædam vitia, quæ ijs quidem etiam contingunt, non tamen ſolis, ſed ſimul affectis vicinis partibus, imprimis muſculis maxillarum, & faciei. Qualia ſunt oris apertio vel ablata vel imminuta, oſcitatio, oris tortura, ptyaliſmus: quæ propterea etiam ſubiungemus.

Cauſſæ. Et primò quidem oris clauſuram ſeu apertionem denegatam quod attinet, aperire homines os nequeunt ob diſtentionem ceruicis ex vulnere neruorum, quia maxillæ veluti oſſa rigeſcunt. Hippocrates, *libr. de diebus iudicatorijs.* Ita Phœnici apud Hippocratem, *lib.* 4. *epid.* poſteriorum colli vertebrarum contentio aderat, ac circum dentes durities, quos diſtentus diducere conabatur. De eodem 7. *epid.* inquit: Quod ſi caput commouere, aut dentes aperire conaretur, non poterat, vtpote admodum diſtentus.

2. Quando oris cardo, in quo gena vertitur, obrigeſcit, atq; os ſtrictius conniuet, quo minus in rictu queat expandi, ſqualido terrenoque humore in iuncturam illam, & huius vincula altius imbibito. Id quod ſcorbuticis interdum accidit, vt *de ſcorbuto c.* 5. dictum.

3. Propter maxillam inferiorem adnatam capiti. Id quod rarius eſt, quod tamen Columbus, *cap.* 15. *de re anat.* refert, dum ſcribit, in ſummi Pontificis penu eſſe caput gigantis, in quo maxilla inferior capiti adeò adnata, & coniuncta eſt, vt omni motu prorſus careat, atque in viuente eo carere non potuerit.

4. Propter tumores circa iuncturam maxillarum: id quod ſæpè in inflammationibus maxillæ, & tonſillarum accidit, ob quas os diduci non poteſt.

Signa, & curatio. Signa cauſſarum, vt & curatio patet ex ſignis, & curatione morborum modo enumeratorum, ob quos os aperiri non poteſt.

Os hians. Contra interdum os nimium hiat. Id quod ſæpe fit in febribus ardentibus, ob vapores calidiſſimos ex inferioribus adſcendentes. Idem fit ob luxationem maxillæ inferioris, de qua poſtea dicetur. In lethargo etiam ob læſam memoriam os claudere ægri obliuiſcuntur. Si nares etiam obſtructæ ſunt, os apertum ægri ſeruant, quò copioſiorem aerem attrahant. Idem fit in tumoribus faucium internis, & angina. Nonnulli & ex mala conſuetudine os hians perpetuò ſeruant.

Affectus autem iſte per ſe patet. Cauſſæ verò è ſignis, quæ è ſuis locis petenda, cognoſcuntur.

Prognoſtica. Prognoſtica etiam inde petenda. In febribus autem acutis faucium ſine tumore dolores, & puſilli, & ſtrangulantes, & cum os hiat, nec promptè adduci, & claudi poteſt, mentis amotionem portendi oportet 1. *Prør.* 12.

Curatio. Curatio pendet à cauſſarum, à quibus hoc vitium prouenit, remotione.

CAPVT. VII.

De Oſcitatione.

Oſcitatio. PEculiaris verò oris præter naturam apertionis ſpecies eſt oſcitatio, Gellio, *lib.* 4. *cap.* 20 oſcedo. Eſt autem oſcitatio vehemens oris diductio ab halituoſis vaporibus in ſpatijs muſculorum maxillæ inferioris, & buccarum collectis, vel intrà aſcendentibus, & copia potius, quàm acrimonia naturam ad excretionem ſtimulantibus, operantibus ſimul & concurrentibus muſculis thoracis, vnde pandiculationes ſæpiſſimè comites. Hinc & Hippocrat. *de Priſc. Medicin.* ſcribit, ſi pranſi fuerint, quibus prandere non conducit, illi continuò graues totoque corpore, & mentes ſegnes euadũt, cum oſcitatione, ſomnolentia, multaque ſiti. Cùm autem per iſtam vehementem diductionem auris meatus nonnihil comprimatur, vt aerem non ſatis admittat, hinc oſcitantes minus diſtinctè audiunt: quamuis forſan, & propter neruorum compreſſionem id fieri poſſit. Videtur tamen adhuc alius eſſe oſcitationis modus, cũ nimirum aperto admodumque diducto ore aer primò affatim hauritur rurſumque efflatur cum ſono quodam de quo Hippocrates, *in lib. de flatibus* ſcribit, quod oſcitationes febres prædicant, cùm magna copia coaceruatus aer fuerit, confertimque ad ſuperiora rumpẽs tanquam machinatione aliqua os diducit, quò hac ei facilius exitus pateat. Accidit interdum etiam oſcitatio ab imaginatione, ſi quis alios oſcitantes videat. Facilius tamen id accidit pigris, & quibus vapores aliqui in muſculis illis hærent, quàm alijs. Oſcitatio etiam crebra eſt in lethargo, ita vt os claudere ægri obliuiſcantur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Affectus ipſe per ſe patet, & cauſſæ eius quoque facilè innoteſcunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Oſcitatio ſi citra occaſionem ſit frequentior, præſagit morbos, & febrium incipientium præludium eſt. Citra vero morbus pigritiæ ſignum eſt, vel ex imaginatione proficiſcitur. Vnde puniebatur olim, ſi

quis in indicio clarè nimium, & ſonorè oſcitaret, tamquam illud indicium vagi animi foret, & hallucinantis, ac fluxæ atque apertæ ſecuritatis Gellius, libr.4. *Noct. Attic. c. vlt.*

2. Ex nimia oſcitatione maxilla inferior luxari poteſt.

3. Oſcitatio in nixu lethale eſt: ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum. Gellius, *lib.3. Noct. Attic. c. 16.*

Curatio.

Curatio. Itaque cùm oſcitatio nihil noceat, niſi forſan ex nimia oris diductione luxatio maxillę accidat, ſed potius iuuet, ipſa per ſe nullam curationem requirit, ſed potius vt morbo, quem præſagit, occurratur, admonet. Quia tamen ex nimia oſcitatione, & oris diductione maxilla inferior luxari poteſt, reprimenda eſt nimia oris diductio, quæ aliàs etiam inciuilis habetur. Idque fit, ſi vinum cum pari portione aquæ exhibeatur, quod materiam importunè euaporãtem diſcutit, modo corpus ſit purum, & ſine febre, vt eſt apud Hippocr. 7. *aph.* 56. *&* 3. *epid. ſect.* 7. Aſſiduarum etiam oſcitationum longam ſpirationem medelam eſſe ſcribit Hippocr. 6. *Epid ſec.*2 *aph.*9. Auicennas etiam maſticationem aceti commendat.

CAPVT VIII.

De oris Diſtortione.

Oris diſtortio. CYnicus ſpaſmus Græcis à diſtortionis figura, quæ rictum iratorum canum exprimit, appellationem habet. Celſo, *lib.*4. *c.*2. oris diſtortio, vulgò Tortura oris dicitur, & quidem rectius. Neque enim ſemper à ſpaſmo eſt iſta oris diſtortio. Interdum & riſus Sardonius nominatur, ab herba Sardoa, quæ eſt ſpecies Ranunculi in Sardinia proueniens, & Apium riſus dicitur, quæ veſcentibus ora ſimiliter rictu diducit, vt ridentium facie intereant.

Cauſſa.

Cauſſa. Cauſſa iſtius affectionis Aetius in Paralyſin, muſculorum μασσητήρων, ſiue mandibularum refert, & Galenus, 4. *de loc. affect. c.*2. à Paralyſi neruorum, & muſculorum faciei hoc malum exiſtere affirmat. In 3. de loc. *affect. cap.*6 etiam conuulſionis meminit, dum labra ſæpenumero conuelli ſcribit, item oculos, frontis cutem, totas mandibulas, & linguæ radicem, quod in Tortura oris etiam accidere ſolet.

Itaque Spaſmus Cynicus, vel potius oris Tortura, eſt deprauata oris, & faciei figura, orta vel à conuulſione, vel à reſolutione muſculorum faciei, vnde in obliquum diſtorquetur os, naſus vel oculus; & in ſumma dimidia plerumq; faciei pars afficitur in hoc malo, vel dextra vel ſiniſtra, aliquibus verò omnibus ſui partibus. Etſi verò aliquando tota facies diſtorta apparet: dicitur tamen oris diſtortio, quoniam manifeſtius deprauatio illa figuræ in ea faciei parte deprehenditur, quæ labiorum ambitu eſt circumſcripta. Si tamen accuratè rem æſtimare velimus, diſtinguendum eſſe videtur inter oris torturam, & ſpaſmum Cynicum. Hinc Platerus oris torturam appellat, quando oris parte deorſum tẽdente, vel ſurſum tracta os obliquum, & intortum, vt in plorantibus apparere ſolet, redditur, ſiue id fiat ex paralyſi ſiue conuulſione. Quod ſi verò in vtroque latere labia cùm buccis ſimul contrahantur, tum os tranſuerſum diductum veluti in ridentibus hominibus, vel in canibus, cum irati ringuntur, & hiant, conſpici, idque ſpaſmum Cynicum vocari ſcribit. Petrus Salius Diuerſus, *in Annotationibus in Altimarum cap.* 15. inter Torturam oris, & Spaſmum Cynicum etiam differentiam facit, Torturamque oris generalius accipi ſtatuit pro omni figuræ oris deprauatione, eamque à duplici cauſſa prouenire, quarum altera eſt Paralyſis, altera conuulſio. Spaſmum verò Cynicum, vt ipſa vox, ſi propriè ſumatur, indicat, ſolum ex conuulſione fieri ſtatuit.

Verum ſi has duas ſententias coniungamus, differentia inter torturam oris, & Spaſmum Cynicum rectè conſtitui poteſt. Tortura oris eſt vel à paralyſi, vel à conuulſione. Conuulſio vel vnum tantum latus occupat, vel vtrumque. Si vnum tantùm, conuulſio oris ſimpliciter, vel etiam nomine generis Tortura oris appellatur. Si vtrumque propriè Spaſmus Cynicus dicitur. Hæc enim conuulſio exactè irati canis rictum exprimit. Non verò quæuis conuulſio oris rictum iratorum canum exprimit. Vnde etiam vocatur riſus Sardonius. At ridentes non vnum tantùm latus diducunt, ſed vtrumque. Quæ verò à paralyſi prouenit oris Tortura; Spaſmus Cynicus appellari non poteſt; cùm paralyſis non poſſit eſſe conuulſio.

Vſus tamen obtinuit, vt vocabulum ſpaſmi non ſemper hic propriè accipiatur, ſed ſæpe oris Tortura, & ſpaſmus Cynicus confundatur.

Quia verò muſculi faciei, qui maxillas inferiores, pinnas narium, & labia ac buccas mouent, neruos maxima ex parte à tertia coniugatione cerebri accipiant; muſculoſa verò latitudo illa, ſiue μυώδες πλάτυσμα, cuius Galenus 4. *de loc. affect. cap.*2. in fine, mentionem facit, quodque mandibulas, & narium pinnas, & buccam vtramque mouet, non à tertia coniugatione cerebri, ſed à primis ceruicis vertebris neruos accipiat, & nonnullos etiam à quinta coniugatione cerebri: fons huius mali præcipuè quærendus eſt, vel in neruis à tertia coniugatione, vel in muſculoſa illa latitudine.

Cauſſę verò remotæ Torturæ oris eædem ſunt, quæ Paralyſeos, & conuulſionis, cum ab alterutra hæc affectio oriri poſſit. Torturæ oris Cauſſa remota.

Auicennæ tamen frequentius fit à conuulſione. Quando igitur Tortura oris à conuulſione exiſtit, muſculis faciei verſus ſua principia contractis, tunc pars ſana ad læſam ſiue conuulſam trahitur, & latus, in quo diſtortio cernitur, locus affectus eſt, & muſculi dextræ partis conuulſi verſus ſua principia trahuntur, ac ſiniſtræ partis muſculos ſanos ad ſe trahunt, affectioque dextram ipſam partem occupat.

In Tortura verò oris ex Paralyſi, pars faciei diſtorta eſt ſana; quoniam muſculi ſani actione ſua fungentes trahunt reſolutas partes ad ſe.

Quod tamen *lib.*1. *part.*2. *cap.*28. monuimus, Paralyſin, & conuulſionem interdum iungi, vt per vices, & alternatim affligant, ita vt pars modo conuellatur, modò reſoluatur; id etiam hic quandoque accidere poteſt. Cuius generis affectus videtur fuiſſe, quem deſcribit Anton. Beniuenius, *de abditis morbor. cauſis, & curat. cap.* 101. Cum enim imperitus quidã Medicus cuidam mulierculæ è gena dextra tuberculum furunculo ſimile ſcalpello abſcidiſſet, non habita ratione neruorum ac venularum, illico ſubſecuta eſt inflammatio, & dolor, è quo mulier in κυνικὸν σπασμὸν incidit, quo temerariò more peruertebatur os & facies modò in dexteriorem, modò in ſiniſteriorem partem. Cum enim facies modo in dextram, modò in ſiniſtram partem diſtorqueretur, videtur fuiſſe mixtus affectus ex paralyſi, & conuulſione, vt ſcilicet alternatim os modò conuelleretur, modo reſolueretur. Paralyſis & conuulſio iunguntur interdum.

Reſolutio neruorum, & inde ſecuta oris peruerſio videatur apud Hippocrat. 2. *epid. ſect.* 2. *prope finem.* Reſolutio neruorum. Maxillæ fractura oris torturæ cauſſa.

Præter paralyſin tamen, & conuulſionem alia adhuc videtur dari cauſſa oris torturæ, cuius mentio fit ab Hippocrate, *libr. de articulis*, malè ſcilicet curata maxillæ fractura. *Si rectè quidem*, inquit, *coaptata fuerit, & vt debet quieuerit maxilla, breui conualeſcet, ac dentes integri manent. Sin ſecus, longiore quidem tempore curatio accidit, eaque diſtorta, & dentes læduntur, ac inutiles exiſtunt.*

Signa

Signa Diagnoſtica.

Signa. Tortura oris viſui patet, quando os ægri ad alterum latus diſtorquetur, vt labiorum concinnus contactus aut aliarum partium in facie conſenſus pereat. Præterea oculus alter rite claudi nequit. Ac denique æger exſufflare vel exſpuere iuſſus, ex altero tantùm oris latere id præſtare poteſt, & ſponte etiam ſaliua oris profluit. Nonnunquam fit Tortura oris non apparentib. in facie ſignis neque ſpaſmi, neque Paralyſis. Atque tunc ægrum iubebis ridere aut pronnunciare O literam. Hic animaduertetur, alteram oris partem libere moueri non poſſe.

Quod ad cauſarum ſigna attinet, ſi malum hoc à conuulſione exiſtit, pars affecta dura, & tenſa trahit ſanam, & plerumque dolor partis adeſt. Si verò hoc malum à reſolutione oriatur, pars affecta laxa, & mollis trahitur ad ſanam, & ſenſus in parte affecta obtuſus eſt, & palpebra oculi inferior ea parte decidit.

Traditur, & hoc ſignum ex conuulſione malum eſſe, ſi pars diſtorta ad naturalem ſitum, & figuram reſtituatur per extenſionem manibus factam; ex reſolutione vero, ſi per retractionem.

In Paralyſi etiam facies eſt extenſa ſine rugis, & inclinatio faciei continua eſt ad inferiora; in conuulſione rugoſa eſt cutis in parte vna, & extenſio eius in parte altera. Paucitas ſputi, & ſaliuæ eſt præceſſeruntque vel adſunt cauſſæ conuulſionis.

Cæterum ſi cauſſa Torturæ oris hæreat in muſculo faciei, vitioſa figura ſolùm partem faciei, quæ ab illo muſculo regitur, occupabit.

Sin in neruo, & quidem ſecundum eius principium, ita vt cerebrum altero latere ſit affectum, dimidium etiam cum faciei, tùm totius corporis ſimul afficietur.

Si ſecundum progreſſum, & noxa ſit in tertio pari neruorum cerebri, vitioſa figura occupabit dimidium faciei ſecundum omnes partes.

Vbi ſcilicet ramus aliquis maior afficitur. Aliàs .n. tortura tantùm aliquas partes occupat. Si etiam tertia coniugatio afficiatur, magis laborat oculus: quia tertia coniugatio aliqua ſui parte cum motorijs neruis oculorum per eadem foramina prouinet.

Si in quinto pari, leuis erit noxa buccarum; quæ denique inſignis erit, ſi in primis ceruicis vertebris, illarumque neruis, cauſſa mali ſedem habebit, & minus tum laborabit oculus, niſi ſimul muſculus temporalis affectus ſit, in quem quinta coniugatio ramulum mittit. Tunc etenim per conſenſum laborat ſimul oculus; quia iuxta Columbum in quibuſdam etiam ſecunda coniugatio, quæ oculos mouet, eo ramulum quendam mittit, vnde conſenſus muſculi temporalis & oculi. Minimè laborat oculus, ſi nerui ceruicis afficiantur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Tortura oris ſuperueniens ſpaſmum aut Paralyſin reliqui corporis, Apoplexiam vel Epilepſiam portendit.

2. Si Tortura oris fortis aduenit, per ſpaſmum præcipuè, inter quatuor dies interficit, materia in cerebrū translata. Valeſcus de Taranta tamen vidit morientem die duodecimo.

3. Tortura oris, quæ vltra ſex menſes producitur, aut nunquam aut difficulter curatur, teſte Auicenna.

4. Quæ per Spaſmum fit Tortura oris in febribus ardentibus, pernicioſa phrenitide, & morbis alijs acutis, lethalis eſt, teſte Rhaſe.

5. In febre non intermittente, ſi labrum, aut ſupercilia, aut oculus, aut naſus peruertatur, imbecillo iam corpore, in propinquo mors eſt. 4. aph. 49.

6. Oris peruerſiones, quæ nulli corporis parti conſentiunt, celeriter aut ſua ſponte, aut ex neceſſitate ſedantur. Hippocrates, *lib. 2. prædict.*

Curatio.

Curatio. Sicut Tortura oris aut à Spaſmo eſt, aut à Paralyſi: ita etiam curationem requirit diuerſam. Ab vtra enim diſpoſitione malum ortum habeat, ante omnia videndum eſt. Quod ſi ergo ſanguinis copia adſit, vena ſecetur primùm cubiti, ſi ſanguis in toto abundet, poſtea, & quæ ſub lingua. Aut cucurbitulæ cum ſcarificatione primis vertebris, vel quod tutius eſt, ſcapulis affigantur. Nam ſæpius appoſitæ ceruici tremores corporis afferunt, teſte Auicenna, 1. *Canon. ſen. 4. cap. 21. de ventoſis.*

Auicennas, Paulus, Aetius ligaturam probant, qua tanquam capiſtro facies ad figuram naturalem reducatur; quod in Tortura oris ex Paralyſi locum habet.

Alij tamen etiam vtuntur ligaturis in conuulſione, ita vt primo tendatur cutis frontis ad inferiora, deinde ligetur cum faſcia; donec tortura ceſſauerit omninò.

Probantur, & frictiones extremorum ad diuertendum, factæ manu ſicca vel intincta in aqua lauendulæ. In inueterato hoc malo, ſi alia non proſint, Auicennas cauterium applicat ſupra venam, quæ ponè aurem eſt lateris affecti; quod, & in ceruice fieri poteſt.

Non tamen vbi conuulſio eſt in neruis ceruicis. Ita enim augeretur malum. Niſi fortè applicetur inter primam, & ſecundam vertebram. Nerui enim, qui in faciem diſtribuuntur, à tertia, quarta, & quinta vertebra originem habent.

Alij Sinapiſmo, & Phœnigmo, vel Dropace contenti ſunt.

Medicamenta quod attinet, Auicennas vetat pergere ad fortia purgantia vel digerentia ante quartum vel ſeptimum diem, propter cruditatem materiæ; niſi metus ſit ab imminente Epilepſia vel Apoplexia.

Poſt vniuerſalem euacuationem proſunt 1. Errhina 2. Apophlegmatiſmi, & Gargariſmi; & ſi ſint maſticatoria, maſticatio magis fiat in parte affecta. A principio autem & ante Errhina Gargariſmis Auicennas nō vtitur, ne materia partis affectæ in faciem trahatur.

Idem crebrò maſticare iubet calamum aromaticū, nucem moſchatam, & pyrethrum. Et de nuce moſchata in ore tenenda Rhaſes quoque præcipit. Alij, & caſtoreum ſub lingua tenere iubent: quæ omnia vim habent materiam reſoluendi; Nux moſchata etiam neruos, & cerebrum roborandi: ideo etiam nux moſc. cum ſpec. diapliris exhiberi poteſt.

Vel fiat Gargariſmus ex ruta, lauendula, ſaluia, primula veris, & locus affectus inungatur vnguento Martiato. Fiant inunctiones partis affectæ cum oleo lumbricor. de caſtoreo, terebinth. & alijs, quæ Paralyſi, & ſpaſmo conueniunt.

Vapores etiam è fomentis conuenientibus in faciem recipiantur. Vel etiam capitis inunctiones, lotiones caput exiccantes fiant in tortura oris ex Paralyſi. Ex. grat.

℞. Lixiuium è cineribus vitis. in eo bulliant *ſtœchas Arabica ſaluia Fol. lauri ruta Saluiæ, &c.*

Vel applicetur hoc Cataplaſma Bertucij.

℞. Rad. raphani contuſas, & addito oleo laurino, rutaceo, de lateribus, & modico aceti ac furfuris ſ. qu. F. Cataplaſma.

Auicennas ex Indorum Medicorum ſententia commendat carnes animalium ſylueſtrium, vt leporis, vulpis, cerui, hirci ſylueſtris, aſini ſylueſtris, quas elixatas parti affectæ, & capiti applicat.

Poſſunt, & interna medicamenta, quæ ad Paralyſin & conuulſionem deſcripta ſunt, *ſupra libro primo*, exhiberi, inter quas ſunt aquæ duæ a Langio, *lib. 3. epiſt. 1. pag. 864. 865.* deſcriptæ.

Diæta.

Diæta. Diæta ſit, qualis in paralyſi, & ſpaſmo. Auicennas & Rhaſes ægrum iubent poni in loco obſcuro, ne humores

mores lucis præſentia agitati,& fuſi,ad neruos concurrant: Et ſolent ipſi ægri lucem, & conſpectum hominum fugere, vt deformitatem oris ab alijs tegant. Auicennas etiam vult ægtum aſſiduè intueri in ſpeculum ex chalybe factum, vt animaduerſa oris deformitate faciem totis viribus in priſtinam naturalem figuram perducere nitatur. Valeſcus de Taranta tibiam inflare iubet.

QVÆSTIO.

An Spaſmus Cynicus ſit morbus vel ſymptoma.

Spaſmus Cynicus an ſit morbus vel ſymptoma. Morbum eſse negat Ant. Donat. ab altomari, *de medend. hum. corp. mal. c.* 15. Etſi enim ad eam ſequatur morbus, figura ſcilicet vitiata: tamen ipſum ſpaſmum non eſſe morbum, ſed ſymptoma facultatis motricis læſæ, ad quam ſequatur morbus figuræ.

Verum potius de nomine, quàm de re lis eſt. Spaſmus enim Cynicus ſi cōſideratur vt altera torturæ oris differentia ſeu ſpecies, omninò morbus, vitiata ſcilicet figura: ſi verò conſideratur vt cauſſa huius morbi, & motus vitiatus ſeu conuulſio, ſymptoma eſt.

CAPVT IX.

De Ptyaliſmo ſeu crebra ſputatione, & ſaliuæ defectu.

Ptyaliſmus. PTyaliſmus, & πτυαλισμὸς Hippocrati, & Galeno, eſt immoderata, & frequens ſaliuæ exſpuitio. Eſt enim inter excrementa corporis noſtri etiam id, quod Græci σίαλον, & σίελον, & πτύαλον, πτύσμα etiam nominant, Latini ſaliuam, & ſputum: Vnde σιαλόχοι Hippocrati dicuntur, 2. *epid.* qui multam ſaliuam ore effundunt.

Differentia ſaliuæ, & ſputi. Diſtinguunt nonnulli inter σίαλον, & πτύσμα ſeu ſaliuam, & ſputum, & σίαλον, ſeu ſaliuam appellant ſaltē id oris excrementum, quod ſine tuſſi, & exſcreatione reijcitur. Sputum verò quod cum exſcreatione ex thorace plerumque reijcitur, ſeu, vt Etymologicum Græcum habet, πτύσμα eſt, quod κατὰ προαίρεσιν exſpuitur: σίαλος verò, quod αὐτομάτως fluit, vt ita affectio, de qua agimus, potius ſaliuatio, quam crebra ſputatio dicenda eſſet. Verùm quia ſaliuæ propriè dictæ ſæpè ſputum ita in ſpecie etiam dictum permiſcetur, id quod ore reijcitur, ab Authoribus, & ſputi, & ſaliuæ nomine appellatur: Vnde etiam Authores voces has non ſemper diſtinguunt.

Quid autem ſaliua ſit, notiſſimum eſt, quomodo autem generetur, & qui eius ſit vſus, explicandum eſt Saliuam equidem excrementum eſſe, & ex ore tamquam inutile reijci, extra dubium eſt, & quidem aquea iſta humiditas, qua lingua irroratur, & mandentib. præſto eſt, natura ſua ἄποιος eſt, neque ſapore, neque colore, neque viſciditate excedit, quantitate etiam moderata eſt.

Cæterùm cum omne excrementum coctionem aliquam præſupponat, materiam quidem huic excremento ſuppeditat partim coctio prima, quæ fit in ventriculo, partim tertia, quæ fit in cerebro: elaboratur verò in glandulis linguæ vtrinque aſſiſtentibus, quas tonſillas vocant: (vnde Galenus, *in com.* 1. *prorrhet.* ἀδένας σιαλοχοὺς nominat.) vbi ſubſtantiæ modum ac naturam ſuam, & nomen etiam accipit, conſentientibus tamen & concurrentibus etiam linguæ, & partium in ore calore. Etſi verò ex ore, & alia excrementa pituitoſa reijciuntur, & ſæpe ſaliuæ permiſceantur: tamen ſaliua propriè tantum illud eſt, quod in tonſillis gignitur. Quod vero à thorace eijcitur, πτύσμα ſeu ſputum eſt, ſicut quod à cerebro defluit, μύξα & βλέννα ſeu mucus appellatur.

Quamquam verò ſaliua excrementum eſt: natura tamen id etiam ad certos vſus deſtinauit. Primò enim ad cibi in ore maſticationem, & ad primæ coctionis præparationem vtilis eſt, quæ commodè non perficeretur, ſi os ſaliua deſtitueretur, ſicuti in febribus ſæpe apparet, cum os ſiccum eſt, neque cibus ſaliua conſpergitur. Imò in ipſo ventriculo coctio difficilior fieret, ſi abſque ſaliua eſſet, ſi is panem, & reliquos cibos aridos ab ore acciperet. Deinde locutio perfici non poſſet, ſi lingua ac labra ſaliua non conſpergerentur, quod quilibet, ſi lingua, & labia ſaliua deſtituuntur, experitur. Tertiò etiam ad guſtatum conducit ſaliua, & ſaporum quaſi vehiculum eſt, & ſi lingua ſaliua deſtituatur, nullum vel obſcurum admodum ſaporem percipit.

Verùm hæc omnia præſtat ſaliua, ſi naturalem qualitatem, ſaporem, colorem, quantitatem obtineat. Sæpe verò à naturali conſtitutione deflectit, & pro inſipida fit ſalſa vel amara, vel dulcis, vel acida; color pro albo croceus; pro aquea, craſſa, & ſpumea, & tandem pro moderata in copia, copioſa, vt opus ſit, hoc excrementum continuò ore reijci, quòd Græcis πτυαλισμὸς, Latinis, crebra ſputatio vel ſaliuatio appellatur. Eſt videlicet Ptyaliſmus crebra, & inuoluntaria ſine tuſſi, & ſcreatu exſpuitio à nimia ſaliuæ copia proueniens.

Etſi enim etiam ex mala conſuetudine quaſi nonnulli hanc exſpuitionem familiarem ſibi reddant, dum inter loquendum, & perorandum toties, quoties ſententiam abſoluerunt, exſpuunt; & ex medicamentorum ſputum prouocantium vſu, etiam hoc prouenire poſſit, tamen de ea hic non eſt ſermo, ſed de præternaturali, cum obiectum præter naturam ſeu ſaliua copioſior ad exſpuendum inuitat.

Cauſſa.

Cauſſa. Fit autem ſaliua ſeu ſputum copioſius, dum pituitoſus humor à capite ad os, & fauces defluens ſaliuæ ſe commiſcet, eamque auget, atque tunc ptyaliſmi, & catarrhi eadem generatio, & cauſſa eſt, & ſolet Ptyaliſmus, vt catarrhus, nonnunquam Epidemius eſſe, id quod Ann. 1565. accidiſſe refert Foreſt. *lib.* 14. *obſer.* 13.

Eadem de cauſſa cum columellæ luxatione plerumque ſputatio multa coniuncta eſt. Accidit eadem etiā in inflammatione, & vlceribus oris.

Deinde dum ex ventriculo humidiore, & pituita abundante ea ſurſum in os exſudat, & exſurgit, ſputoq; ſe miſcet, quod manè ſeu ieiuno ventriculo accidere ſolet, idque ſæpe poſt morbos chronicos accidit, ventriculo debilitato, & non rectè concoquente. Neque tamē ſemper primariò è ventriculo aquoſa illa pituita in os confluit, ſed nonnunquam ex inteſtinis, vt in verminibus accidit, nonnunquam ex liene, vnde lienoſi, & ſcorbutici ſputatores, & ſaliuatores ſunt; de qua re in *Tr. de ſcorb. c.* 5. *No.* 38. dictum.

In pectoris quoque, & pulmonis affectibus excrementa illic congeſta ſi in os propellantur, ſputum augere ſolent. Tandem etiam ex hydrargyri inunctione moleſta, & continuæ ſputi ex ore reiectio, & ſaliuatio excitari poteſt. Interdum etiam infantibus ſaliuatio ob humores vitioſos in vtero cumulatos familiaris eſt. De quo Hollerius, *comm. ad aph.* 29. *ſect.* 3. Noſtris, inquit, pueris rarò accidunt aphthæ; quia Gallicanarum matrum, & nutricum frigidius eſt lac, & humidius: ſed aphtharum loco puſtulas habent, & vlcera ſerpentia per totam faciem per caput, poſt aures, & multam præterea ſaliuationem.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Malum per ſe notum eſt, & qui hoc laborant, cogūtur ſine tuſſi, & exſcreatione ob ſaliuam copioſius ad labia affluentem exſpuere. Quæuam v. copioſæ ſaliuæ

cauſſæ

cauſſa ſit, ex morbis, qui præceſſerunt, vel præſentes ſunt, cognoſcitur.

Poſt cibum ſi copioſa ſaliua excernatur, indicat ventriculum malè affici, vel ob propriam illius imbecillitatem, vel ob ciborum qualitatem, aut quantitatem. Indicat enim cibum corrumpi. Atque hæc ſaliuæ exſpuitio à Galeno 4. *de loc. aff. c.* 10. è Diocle inter affectionis Hypochondriacæ ſymptomata recenſetur. De ſputatione, quæ etiam ſcorbuticis familiaris eſt, videatur tra. de ſcorbuto, *capit.* 5. *nu.* 38.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Malum, prout morbus, à quo ſaliua copioſa prouenit, ſe habet, nunc grauius, nunc leuius eſt, & facilius vel difficilius curatur.

2. Ptyaliſmus interdum à magnis morbis præſeruat, imò magnos morbos tollit, & acuta febre laborantes tandem Ptyaliſmo, & copioſa ſaluę reiectione ſanatos fuiſse obſeruatum eſt, cuius rei hiſtoriam habet Foreſtus, *lib.* 14. *obſer.* 24.

Curatio.

Curatio. Etſi Ptyaliſmus à ſaliuæ copia proueniat, & proinde ipſa abſumenda, & quæ reſiccare, & partes illas ſaliuam ſuppeditantes, tonſillas puta, roborare poſſunt, exhibenda ſint: tamen cum cauſſæ ſint plures, à quibus copioſa ſaliua prouenit, vt ſcopo huic rectius ſatisfacere poſſimus, illæ prius tollendæ ſunt.

Itaque ſi à catarrho à capite labente, & ſaliuam augente eſt Ptyaliſmus, curatio ad catarrhum dirigenda. Si à ventriculi vitiò ſuppeditatur, tum generatio pituitæ ventriculi impedienda, genitaque expurganda, & ventriculus exſiccandus; quam ad rem imprimis aloe, & hiera picra, & aloeticorum medicamentorum vſus facit. Vtile eſt, & thus ac maſtiche cum vino ſumpta & ſinapi cibis admixta. Item diagalanga, diatriō pipereon. Vtilis etiam eſt vomitus. Æger famem toleret.

Si Lienis vitio proueniat ſaliua copioſior, illi ſuccurrendum. Eodem modò, & pulmonum affectus, ſi ſaliuam augeant, curandi. Si ab hydrargyri inunctione proueniat Ptyaliſmus, illi ſuccurrendum, vt de curatione luis venereæ dicetur: Et exemplum talis Ptyaliſmi curati habet Foreſtus, *lib.* 14. *obſeru.* 24.

Quibus pro varietate cauſſarum expeditis, & præmiſſis, tandem, & ad os madidum exſiccandum, & tonſillas roborandas veniendum: decocta nimirum paranda ex fol. myrti, plantaginis, roſis rubris, ſaluia, nucibus cupreſſi, balauſtijs, acacia, hypociſtide, maſtiche, ligno aloes, alumine; quæ decocta in ore ſolùm ſunt detinenda, non verò gargariſmi modò vſurpanda, ne plus pituitæ ad os attrahatur. Poteſt, & ſpongiæ particula in ore detineri, quę copioſiorem ſaliuam imbibat, Si tamen critica ſit euacuatio, fluxus ille impediendus non eſt.

Saliua Defectus.

Saliuæ defectus. Cauſſa eſt materiæ defectus. Deficit autem materia, quia vel non generatur, vel generata abſumitur. Non generatur ob ſiccitatem cerebri, ventriculi, linguæ, & tonſillarum. Generata abſumitur in febribus ardentibus, vt Pherecidæ, 7. *epid.* oris inſlammationibus, vigilijs, nimijs exercitijs, ſiti, longis ſermonibus, à cibis calidis, & exſiccantib. fumis metallicis, & ſimilib.

Signa. *Signa Diagnoſtica* hic affectus non requirit, ſed per ſe patet. Signa etiam cauſſarum è præcedentib. & præſentibus, & ijs, quæ de linguæ ſiccitate, *lib.* 1. *par.* 3. *ſect.* 5. *c.* 1. dicta ſunt, manifeſta ſunt.

Prognoſtica. *Prognoſtica* etiam inde petenda, & deſumenda ſunt.

Curatio. *Curatio* vt rectè fiat, cauſſæ à quibus pendent tollendæ ſunt, & exſiccationi humectantib. reſiſtendum. Quod fit remedijs, quæ ibidem habentur.

Linguæ vitia. *Lingua* ipſa etiam ore continetur, verùm quæ de eius morbis, & ſymptomatibus dici poſſunt, ſupra, lib. 1. *p.* 3. *ſect.* 5. propoſita ſunt.

De Dentium affectibus.

CAPVT X.

De Dentium morbis.

DEntes ſoli ex oſſibus quadam ſui parte extra *odonta*, ſeu alueolos ſuos prominent, vt maſticationi ciborum, quod ipſorum munus eſt, inſeruiant. Secundariò verò ſermoni, & pronunciationi verborum ſuam operam præſtant. Ideo, & in maſticatione atteruntur, attriti verò incrementum denuò accipiunt, & cum toti exciderint in infantia, nonnunquam, & alijs ætatibus, ſeptenarijs potiſſimum annorum, noui gignuntur, ita vt quibuſdam ſeptuageſimo, octuageſimo anno dentes renatos fuiſse compertum ſit. Præſens enim eſt vſque ad mortem in maxillis vis *plastica*, ſeu formatrix dentium, quæ ipſos producere poteſt ex idonea materia, peculiaribus in maxilla finibus recepta, quæ in oſſeam quandam duritiem excreſcit. In ipſis etiam dentibus parte internæ ſemper aliquid humidæ mollitiei ineſt, qua nutriuntur, & fluxionibus opportuni fiũt. Eius rei exemplum occurrit nuper Reichenbachij, in Sileſia. Scripſit n. ad me D. D. Georgius Titſchardus, viuere ibi honeſtam matronam ferè ſeptagenariam, viduam, quæ ante quadriennium, poſtquam ſcilicet climactericum magnum 63. annum ſuperaſſet, omnibus dentibus ab ore primo amiſſis, cœpit dolore caput, & gingiuas tam atrociter, vt moritura putaretur, & præ doloris immanitate inſaniā metueret, eouſque, donec elapſis aliquot diebus dentes, perinde vt in ætate infantili fieri conſueuit, primores protruderet, ac tum dolores mitigari, meliuſque habere & viuere cœperit. Numerati autem ſunt 20. Verùm iam olim etiam talia accidiſſe, patet ex Ariſtotele, *de hiſtor. animal. l.* 2. *c.* 4. Plin. *lib.* 11. *c.* 17. Cardano, *de rer. variet lib.* 8. *cap.* 43. Alexandro Benedicto, *de curandis morb. lib.* 6. *cap.* 1.

Dentes verò conſiderantur quatenus vel gignuntur vel geniti ſunt. Etſi enim dentes in ipſo vtero materno formentur, vt in diſſectionibus abortuum ſæpè obſeruatum: tamen ſapientiſſimus rerum Creator extra alueolos eos ſtatim eminere noluit, ne papilla matris ijs læderetur, ſed gingiuis obducti latent vſque ad quintum vel ſextum menſem, vel etiam vltra, ac tum in infantibus cum dolore plerumque erumpunt: dum geniti ſunt, varijs morbis, & ſymptomatib. affici poſſunt.

Morbos dentium quod attinet. Primò magnitudo perit, ſiue à violentia externa, ſiue à defectu alimenti, dum corroduntur, & perforantur: Deinde interdum longiores, quàm par eſt, fiunt. Sæpe mobiles fiunt, & vacillant, interdum excidunt, & deficiunt. Contra ſæpè plures numero ſunt, quàm par eſt. Nonnunquam ſitus & ordo eorum non rectè ſe habet: Interdum tophis obducuntur, de quibus iam ordine dicemus.

De Dentium Corroſione, & Carie.

Primo ſæpè dentes corrumpuntur, & corroduntur ab acribus humoribus ad ipſos defluentibus: à quibus etiam plerumque dolor excitatur; vnde poſt frequentem dentium dolorem tandem eorum corroſio, & caries ſequitur, ita vt frangantur, & ſtillatim excidant. Faciunt tamen etiam ad dentium corroſionem, aut certè eam augent cibi, vt Hippocrates, *libro de Affectionibus*, docet, præſertim ſi dentes iam antea caui ſint, vt cibi in ijs retineantur. Imprimis hoc præſtant dulcia, & præcipuè ſaccharum, vnde qui ſaccharum ſæpè guſtant, plerumque corruptos dentes habent. Dentium corroſio & caries.

Corrum-

Corrumpunt etiam dentes nimiùm calida aſſumpta. Vnde vulgatus verſiculus:

Pultes feruentes faciunt corrumpere dentes.

Frigida contra idem præſtant, & præſertim poſt nimis calida paruo interuallo aſſumpta. Vnde qui circa aquas gelidas habitant, corruptos dentes habent.

Dentes etiam lædunt fuci mulierum ex hydrargyro, vnde rarò mulieres, quæ fucis eiuſmodi vtuntur, albos dentes habent.

Fiſtulæ etiam nonnunquam in dentibus oriuntur, è quibus humor corruptus, & ſanies ſenſim exſtillat. Et quidem hæc ſanies nonnunquam in os cum fœtore defluit, cuius rei exempla duo habet Foreſtus, *lib.*14. *obſer.*2. Nonnunquam verò per dentium radices, & maxillæ illa foramina, per quæ vaſa in eas ſubeunt, ſenſim extra effluit, & tubercula in mala vel mento excitat, quæ nullo modo curantur, niſi dens extrahatur. Etſi enim, vt aliquoties obſeruaui, rumpatur illud tuberculum, & pus collectum effluat, & tuberculum inde ſubſideat, & probe curatum videatur: tamen poſt aliquod temporis interuallum, ex ſanie è dente carioſo ad eumdem locum affluente, aliud tuberculum excitatur, iterumque rumpitur, & pus effundit. idque toties accidit, donec dens carioſus extractus ſit. Eo enim exempto, tuberculum ſponte euaneſcit.

Interdum etiam vlcus ſemper manet apertum, & continuo ſaniem ſtillat, nequitque claudi, donec dens carioſus extrahatur. Exſtillat autem iſta ſanies, vt dictum, non per eroſam maxillam, ſed per foramina, quæ ſunt in exteriore ſuperficie maxillæ parte anteriore, per quæ vaſa ad muſculos, labium, & cutim eò loci deferuntur. Obſeruationes hac de re vide apud Ant. Beniuen. *de abd. morb. & ſanat. cauſſ. cap* 22. Guil. Fabrit. *cent.*3. *obſer.*23. & 33.

Tandem nonnunquam vermes in dentibus generantur, qui ipſos erodunt.

Curatio.

Curatio Illud quidem, quod corroſum, & carie abſumptum eſt, in dentibus reſarciri, & reponi non poteſt: ne verò malum longius ſerpat, influens humor omni ſtudio exſiccandus eſt, ac dum paucus eſt iſte humor, topica ſufficiunt; ſin multus, capitis etiam prius ratio habeatur, & totius.

Poſtea humiditas putrida abſumatur, & ne ab ea amplius dentes corrumpantur, detur opera: quod præſtat decoctum Radic. cappar. pentaphylli, cyperi, tithymali, fol. ſaluiæ, menthæ, roriſmarini, ſem. nigell. baccar. lauri in vino, vel aceto. Aut Gallia moſchata vel ſola, vel cum cypero, & maſtiche mixta, in cauum dentis indatur ad prohibendam putrefactionem.

Aetius ſulphur viuum lycio exceptum intrudit in cauitatem dentis, aut ſemen nigellæ torrefactum, & aceto acri affuſo tritum.

Vel ſequenti decocto os ſæpius colluatur.

℞. *Cort. rad. cappar.* ʒ. vj. *rad peucedani* ʒ. iij. *pyreth.* ʒ. ij. *zingib.* ʒ j. *Sem. Nigell.* ʒ. j. ß. *Myrrh. rub.* ʒ. ß. *flor. roſar. rubr.* P. ij. Decoq. *in aceti vini* q. ſ. ad tertias.

Colat. ℞. ℥. ix. Admiſc. *Syr. de roſis ſiccis* ℥. j. M.

Mizaldus commendat aquam rad pyrethri cum vino deſtillatam, qua os collui iubet. Nonnulli dentes eroſos, & carioſos camphora replent; alij radice peucedani, zingiberis, & pyrethri. Alij eaſdẽ radices in aceto macerant, deinde coquunt, & exſiccant, & eodem modo adhibent. Marcellus cauos dentes ſanat imponendo ijs cinerem muſcerdæ, quo oſſa carioſa reſtitui perhibet. Sunt, qui ſequentem aquam ſtillatitiam parant, qua dentem eroſum ſæpius fricant:

℞. *Alumin. ſacch.* ℔. ß. *Sal ammoniac. gemmæ*, an. ℔. j. Puluериſata indantur retortæ lutatæ, & ſ. a. deſtillentur.

Arcet quoque corroſionem, & cariem dentium ſequens linimentum.

℞. *Pulu. myrrh.* ℈. iß. *Gummi iuniperi* ℈. j. *alumin.* ℈. ß. Cum mel is q. ſ. Fiat linimentum, quo quotidie dentes putres, & eroſi fricentur.

Vel ℞. *Radic. filic. quinque fol. oxylapath.* an ℥. j.

Coqu. in aceto vel vino auſtero ad tertię partis conſumptionem.

Colatura os, qua parte dens carioſus eſt, colluatur; poſtea hoc puluere, quem Galenus, 5. *de comp. med. ſec. loc.* deſcribit, dens impleatur, qui eius putrefactionem prohibet.

℞. *Melanth.* ℥ j. *nitri* ℥. ß. Simul torrefiant, & in aceto acerrimo extinguantur, terantur, & cauernæ dentis imponantur. Rondeletius aquam fortem in cauitatem immittit: quod tamen vix tutum puto; cum ab ea, & vicinæ partes, & neruus denti inſertus facile lædi poſſit.

Fricentur etiam dentes ijs, quæ poſtea de dentium denigratione proponentur.

Et ne dentes carioſi amplius corrumpantur, vtile eſt, poſt cibum eos a cibis in ijs retentis mundare; deinde os vino colluere, & denti maſtichem, thus, cyperum imponere.

Nonnulli ceram indunt. Sed monet de ea Rondeletius, ne ſola dentibus indatur; cum habeat vim emolliendi, neruos præſertim. Ideoque ſuadet, ſi ea vti velimus, vt admiſceamus alumen, vel aliud, quod ſiccat, & adſtringit, vel ceram viridem, quæ vehementer ſiccat ob æruginem. Cauteria etiam admittit Hollerius, *in periocha.* 5. *in librum de compoſ. med. ſec. loca.* Verum vix eorum tutus eſt vſus propter exquiſitum ſenſum neruorum, metuendumque ne partes aliæ, & cerebrum ipſum in conſenſum trahatur. Granum etiam thuris vel myrrhæ denti inſerere vtile eſt.

Sylua huiuſmodi medicamentorum reperitur apud Galenum, 5. *de Compoſit. medicam. ſec. loc.* Aetium *tetrabibl.* 2. *ſerm.* 4. *c.* 33. Paulum Æginetam, Trallianum.

Si fœtor dentium ſimul adſit, aliquid de myrrha, aut de folio Indo, aut radic. ireos medicamentis miſceatur.

Vt ℞. *Myrrh. maſtich. corall. rubr. roris marini, ireos*, an. ʒ. j. *Cera* q. ſ. pro incorporatione. Fiat Maſſa, de qua aliquid in dentem cauum immittatur.

Vel ℞. *Pulu maſtich.* ʒ. ß. *corallior. rubr.* ℈. j. *myrrh. rubr.* ℈. ß. F. Puluis, quo cauitas dentium repleatur.

Vel ℞. *Fol. roſar. rubr.* M. j. *maſtich.* ʒ. ij. *radic. ireos* Vnc. j. *ligni cupreſſ.* ℥. ß. F. Decoctio in ſufficiente vini quantitate.

Colaturæ ℞ ℔. j. *Oxymel. ſcyllit.* ℥. iij. Miſc. & decocto dentes eluantur; deinde repleatur cauitas maſtiche cum cera miſta. Dentes etiam mundat, & à putredine præſeruat Sp. Vitrioli:

Si vermibus dentes erodantur, necare illos ſcribunt exceptum per infundibulum fumum de ſemin. hyoſcyami. Falſiſſimum tamen hoc putat Hollerius, libr. 5. *perioch. in lib. Galen. de comp. medic. ſec. loca*, ſcribitque aliquid vermiculorum ſemper de accenſo illo fumo erumpere, omni tempore in aere etiam, quando ad dentes corruptos non pertingit. Alij fumum ex fructu Halicacabi cum cera miſto, & ferro candenti iniecto ore excipere iubent; Alij fumum adhibent de Trochiſcis ex ſemine hyoſcyami albi, ſucco cepæ vel porri, & nitro cum ſeuo hircino formatis, aut fiat collutio oris ex decocto radicum chelidon. Crato commendat decoctum radic. fraxini vel vrticæ. Succus item folior. centaurij minoris, & perſicæ arboris, aloe, myrrha, C. C. & alia, quæ contra vermes vſurpantur, vtilia ſunt. Quidam os ſpiritu vini colluere iubent. Si dens maxima ex parte carioſus ſit, & dolorem pariat, aut fiſtula inde facta ſit, vel tuberculum, aut vlcus in maxilla, de quo antea dictum, extrahatur. In extrahendo tamen dente cautio adhibeatur, & non extrahatur, niſi vacillet, vt ſine vi ex-

trahi

trahi poſſit; aut ſi nerui ſubiecti, ne inflammatio, & inde periculum immineat. Eraſiſtratus, qui dentes temerè non extrahendos putauit, eius rei teſtimonium hoc adduxit, quod in templo Apollinis *Ὀδοντάγωγὸς*, ſeu forceps dentarius plumbeus ſuſpenderetur, quo innuebatur, non eſſe extrahendos dentes, niſi vacillarent, vt plumbeo forcipe, & ſine vlla vi extrahi poſſint. Si enim magna vi extrahuntur dentes, ſæpe maiores dolores, & ſanguinis fluxus ſequi ſolet, vel maxillæ pars auulſa ſimul extrahi, aut alia pericula excitari poſſunt. Ita memini hic puero incautè dentem extractum, & procul dubiò in extrahendo neruum læſum fuiſſe, vnde poſtea fungus enatus fuit, qui totum os repleuit, ac quamuis abſcinderetur, breuiſſimo tamen temporis ſpatio iterum ſuccreuit, maiuſq; ſemper incrementum ſumpſit, ac ægro tandem mortem attulit.

Vt autem dentes ſine violentia euelli poſſint, quædam medicamenta adhibenda, quæ paſſim in Medicorum libris occurrunt. Vt, Ranarum viridium in arboribus degentium pinguedo, & puluis, ſi dentibus affricetur; tithymalli ſuccus denti inditus, aut ſi ex eo & ſale armoniaco globuli formentur, & cauitati dentis indantur, gummi hederæ impoſitum, radix cucumeris agreſtis per triduum in aceto macerata, ſemen hyoſcyami, & radix eiuſdem aſſata radici dentis calida applicata.

Alij hoc commendant.

℞. *Vrinæ canis, thuris dentis vanis*, an. q. ſ.

Pulueriſentur ſubtiliſſimè, & cum vrina permiſceantur, & imponantur denti eximendo.

Tabernæ montanus hoc laudat.

℞. *Gummi ammoniacum diſſolutum, & cum ſemin. hyoſcyami*, Miſce. F. Vnguentum.

Monet tamen de hiſce medicamentis Valeſcus de Taranta. 1. vt vicini dentes benè muniantur, ne & ipſi à medicamento tangantur. 2. vt os apertum ſeruetur, & ſaliua effluere permittatur. 3. Ne quid deglutiatur.

Ne etiam dentes carioſi ſub forcipe frangantur, ante extractionem tenui filamento replendus eſt dens carioſus.

Valeſcus de Taranta, capit. 72. non facilè admittit dentium extractionem; primò propter maſticationem, ſecundò quia dente vno euulſo ſequatur fluxio ad alterum, & ſic continuò dentes extrahendos eſſe, donec tandem homo ad ſolas offas, & pulmenta redigatur. Verùm etſi hoc ſuo modo concedi poſſit in dolore dentium à fluxione, & vbi per vaſa pluribus dentibus communia materia affluit: tamen in dentibus corruptis, & præcipuè vbi ſanies ex iis exeſis emanans in maxilla tubercula vel vlcus excitat, nulla alia curandi ratio eſt, quàm ſi dens extrahatur. Neque tum metus eſt, ne vicinus dens corrumpatur, cùm talis corroſio nō fit à fluxione recenti, ſed quæ iam diu ſæpè præterijt.

De Dentium imminutione.

Dentium imminutio.

Non ſolùm dentes imminuuntur, dum intus corroduntur, ſed etiam cum breuiores fiunt. Fit autem hoc 1. ob externas iniurias, caſum ſcilicet, percuſſionem, vbi pars aliqua dentis perditur. 2. Vbi nonnunquam in dentium putredine ij non ſolum intus excauantur, ſed etiam pars aliqua decidit. In adultis vix curabile malum eſt. In pueris, quibus adhuc ſpes eſt dentes rurſum renaſci poſſe, ſanationis ſpes eſt.

De Dentium elongatione.

Dentium elongatio

Dentes nonnunquam etiam iuſto longiores, & prominentiores fiunt, præcipuè anteriores. Id quod accidit. 1. Iis vacillantibus, vel eorum radicibus laxatis, vel ex percuſſione aut caſu, atque externa violentia, vt in attentata, ſed non perfecta dentis extractione. Deinde etiam citra laxitatem, & mobilitatem, quando nimirum augentur, & longiores fiunt. Id quod plerumque fit, ſi dens oppoſitus deeſt, teſte Columbo, *lib. 1. cap. 10.*

Si à laxitate, & vacillatione dentium fiat eorum elōgatio, dentes iterum firmandi ſunt, vt poſtea dicetur; aut ſi hoc non iuuet, lima atterendi; quod etiam faciēdum, ſi ex incremento longiores ſint. De qua re vide Aetium, *tetrabibl. 2. ſerm. 4. cap. 3.*

De Dentium mobilitate, & vacillatione.

Sæpè etiam accidit, vt dentes vacillent: & imprimis inciſorij mobiles fiunt; quia vna ſaltem radice nituntur. Dentium vacillatio, & mobilitas.

Vacillatio dentium fit vel à cauſſa externa, & euidente, vel interna.

Cauſa Externa eſt ictus vel caſus.

A cauſſa interna.

Internæ ſunt defectus alimenti, vt in ſenibus, interdum etiam conualeſcentibus; vnde alueoli dentium ampliores redduntur; nimia humiditas laxans radices dentium, præſertim ſi peculiaris aliqua prauitas accedat, id quod in ſcorbuto, & in lue venerea ab inunctione hydrargyri accidit; Diminutio gingiuarum ab erodente ſucco prauo, quod & in lue venerea ſæpe vſu venit. Mobiles etiam fiunt dentes eroſa eorum radice.

Si ergo à caſu aut percuſſione dentes mobiles ſint redditi, adſtringentibus, & firmantibus vtendum. A cauſſa violenta.

Vt ℞. *Rad. pentaphyll. biſtort.* an. Vnc. j. *cyperi* ʒ. ij. *flor. roſar. rubr.* M. ß. *ſumach.* ℥. ß. Coqu. in aqua ferrata.

Colat. adde *Alum.* ʒ. ij. F. Oris collutio.

Vel ℞. *Corall. rubr. C. C. vſti præpar. rad. biſtort. pentaphyll. maſtich. rad. cyperi*, an. ʒ. j.

F. Puluis, qui dentibus affricetur, vel cum Syrupo de roſis ſiccis in linimenti formam redigatur, & dentibus illinatur.

℞. *Succi naſturt. aquat. expreſſ.* ʒ. iij. *ſyr. ex roſar. ſiccis* Vnc. ß. Coqu. ſ. a. ad ſpiſſitud. Add. *rad. ſymphyti* ℈. j. *nuc. moſch. cypreſſ. C. C. vſti pulu. vel prap. ſang. dracon.* an. ℈. j. *alum. vſti* ℈. ß. F. ſ. a. Linimentum.

Si verò malum ſit à defectu alimenti, dentium equidem tenuitati, & exſiccationi nullum remedium adhiberi poteſt. Dentium tamen relaxationi opitulantur adſtringentia medicamenta, & quæ gingiuas roborant.

Si à nimia humiditate, exſiccantibus, & adſtringentibus opus eſt. Vbi tamen ſeligenda ea, quæ dentes non denigrant, & quæ odorem gratum conciliant. Ea enim, quæ dentes denigrant, omittenda, vt cortices granatorum, balauſtiorum, gallæ, vitriolum, & chalcitis.

Fiat nimirum decoctum ex rad. filicis maris, pentaphyll. biſtort. lapathi, tormentillæ, cappar. fol. myrthi, lentiſci, meſpil. flor. roſar. rubrar. capulis glandium in aqua vel vino auſtero, quibus ſi alumen, vel decocto ſi ol. Vitrioli vel Sulphuris guttæ aliquot addantur, efficacius decoctum redditur. Ad humiditatem ſimul educendam radix pyrethri addi poteſt, & ob odorem ſuauem roſmarinus, ſaluia, cinamomum.

Puluere etiam dentes in eundem vſum affricentur; quales poſtea de gingiuis laxis proponentur.

Vt ℞. *Aluminis,*
maſtiches, an. Drach. ß.
corall. rubr.
C. C. vſti,
eboris;
ſanguinis draconis,
boli armen,
ſalis communis toſti, an. Drach. ij.
thuris,
balauſtior. an. Drach. j.
radic. ireos,

biſtor-

biſtortæ,
rad. cupreſſi, an. Drach.iij.
piperis,
pyrethri, an. Drach. j.
teſtarum ſepiæ,
pumicis, an. Drach.j.ß. F. Puluis.

Vel ℞. *Coralliar. vtriuſque* an. ʒ.ij. *maſtiches, tragacanthi gummi arabici*, an. ʒ.j. F. Puluis.

Vel ℞. *Farinæ hordei* ℥.cxx. *folior. parietariæ viridis* q.ſ. Contunde folia in mortario, & cum farina Miſce, vt fiat maſſa, quæ vratur in olla igne patente hor. 24. Maſſam exime, & adde *maſtich.* ℥.ij. *rad. ireos.* ℥.j. *ſpicæ Indicæ, folij* an. ℥.ß. F. Puluis.

Vel ℞. *Oſſ. dactylor. oliuarum combuſtar. oculor. cancri vſtor.* an. Drach.ij. *ſang. dracon. alum. vſti.* an. Drach.j. F. Puluis.

Vel ℞. *Flor. roſar. rubr. ſumach. granor. myrt. capul. glandium*, an. Drach.j ß. *cort. rad. mori.* ʒ.iij. *cort. rad. cappar.* Drach.j. ß *radic. ireos, iburis*, an. ʒ.j. Coquant. in vino aſtringente pro collutione oris.

Vel ℞. *Roſar. rubr.* M.j. *C. C. vſti* ʒ.j. *ſerpentariæ* ʒ.j. *radic. tormentill.* ʒ.ij. *alum. vſti* ʒ. ß. *nuc. moſchat.* ℈.j. *cortic. caſſ. ligneæ* Drach.j. Coq. *in* ℔.j.ß. *aq. Plantag.*

Vel ℞. *Herb. auriculæ muris, ſerpentariæ, tormentillæ*, an. q.v. Coqu. *in aqua ferrata* ad conſumptionem tertiæ partis pro oris collutione.

Vel ℞. *Rad. pentaphyl. biſtortæ*, ana ℥. ß. *flor. roſ. rubr. capular. glandium.* ʒ.ij. *ſpongiæ marin.* ʒ.j. Coqu. in aquæ communis chalybeat. & roſar. part. æqual. ad tertias, & colentur.

Vel ℞. *Fol. myrtillor. ſorbor.* ana M. ß. *flor. balauſtiorum ſarcocoll. aluminis*, ana ℈.j. *aceti ſcillit.* ℥.ij. *aquæ Plantag.* ℥.v. Bulliant ad tertias, & colentur. Colaturæ admiſce. *ſyr. myrt.* ℥.j. ß. Miſc.

Efficax eſt, & hoc.

℞. *Gland.* Vnc.j. *alumin. vſti* ʒ j *acatiæ* ʒ.ß. *flor. roſar. rubr.* M.ß. Coqu. *in vini rubri* ℔.ij. ad tertiæ partis conſumptionem: decocto os ſæpe colluatur.

Vtilis quoque eſt ſequens aqua deſtillata.

℞. *Fol. ſalviæ, roris marini*, ana M.iv. *menthæ, chamæpith.* ana M.ij. *ſchœnanthi* M.j. *cort. citri* Vnc.j. *ligni aloes, cyperi rot.* an. ʒ.ij. Conciſis affunde. *aq. flor. prunell. periclymeni, roſar.* an. *q.ſ. vini cydonior.* ℔. ß.

Stent per triduum in infuſ. deinde deſtillentur in M.B. In fine adde *moſchi* ℈.ß.

Poſſunt, & tali linimento dentes mobiles fricari.

℞. *Diamori* Vnc.ß. *dianuc.* ʒ.ij. *alum. vſti* ʒ ß.M.

Vel ℞. *Pulu. gummi iunip.* ʒ.ß. *alum. crudi* ʒ.j. *origani* ʒ.ß. *mellis* ʒ.vj. Cum *aceto ſcyllitico* Miſ.

Aqua pro firmandis dentibus, quæ & in dolore dentium vſurpari poteſt.

℞. *Herb. ſalu. vrtic. roriſmarin. tormentill. radic. nuc. iugland. bene lotar. & contuſ.* ana M.iij. *flor. ſalu. roriſmar. roſar. rubr. fol. prunell. plantag. ſummit. rubi, marrub.* ana M.ij. *ſem. myrtill.* ℔.j. *hypociſt.* Vnc.iij. *coriand. præp. cort. citri*, ana ʒ.ij. *cinamomi* ℥.iij. *nuc. cupreſſ.* num.x. *boli armeni, maſtich.* an. ʒ.ij.

Inciſa, & contuſa infund. in ſ. qu. *vini nigri auſteri*, ſtent per triduum in macerat. Poſtea exprimantur fortiter. Expreſſum indatur cucurb. vitreæ. Deſtillentur lento igne. In deſtillato ebulliant vaſe bene cooperto *Aluminis* Vnc.ij. Percolentur. Seruentur vſui.

Alia.

℞. *Rad. tormentill. ſerpent.* ana Vnc.ij. *plantagin.* Vnc.j. *prunell. cort. nuc. iugland.* ana Vnc.i. ß. *ligni guaiac. contuſ.* Vnc.iii. *ſem. coriandri præpar.* Vnc. ß. *portulac.* Drach.vi. *myrtill.* Drach.ij. *fol. myrtill.* M.j. *herb. plantag. marrub. vrtic. min. prunell.* ana M.j. *roriſmarin. ſalu. min.* ana M.ij. *flor. roſar. rubr.* M.j. ß. *ſantali rubr. cort. citri, caſſ. lign.* ana Vnc.ß. *nuc. cupreſſ. nuc. moſch.* ana Drach iij. *pincar. rec.* num.iv. *boli armeni*, *maſtich.* ana Drach.ij. *cinamomi, myrrhæ*, an. Drach.j. ß. *raſur. C.C.* Vnc.j.ß. Præparata ſ.a. miſc. & ſuperfund. *vini rubri antiq.* ℔.xij.

Stent per aliquot dies, poſtea per cucurb. vitr. deſtillentur.

Si ab imminutis, & eroſis gingiuis ſit dentium mobilitas, illæ inſtaurentur, vt ſuo loco dicetur. Ab imminutis gingiuis.

Vt ℞. *Alumin. ſciſſil. vſti*,
flor. roſar. rubr.
ſumach. an. Drach.j. ß.
ligni aloes,
radic. cyperi, an. Drach.j.

F. Puluis, qui gingiuas roborat, & aſtringit.

Vel ℞ *Corall. rubr. præpar.* Drach.i. ß. *maſtich. radic. cyperi*, an. Drach.ß. *Ariſtoloch. rotund. caſſ. lign.* ana Scrup.i F. Puluis.

In lue venerea materia putrida, & maligna prius abſtergatur oxymel. ſcyllit. in quo maceratum ſit guaiacũ cum ſucco plantaginis, vel ol. Sulphuris, aut Vitrioli, poſtea adſpergatur puluis ex adſtringentibus: tandem poſt deterſionem dentes frequenter abluantur decocto ligni guaiaci parato cum vino, maſtiche, plantagin.

Si à Scorbuto ſit dentium mobilitas, cura ad ſcorbutum dirigatur, & adhibeantur ea, quæ poſtea de gingiuis laxis, & corruptis proponentur.

Ementitur ſtructuram firmam dentium alligatio cum filo aureo: Quia verò interdum hãc alligationem ſequitur inflammatio, illa cautè inſtituenda.

Quibus dentes mobiles ſunt, non multum loquãtur, nec dentes digitis vel lingua moueant, nec aerem frigidum admittant, nec res duras maſticent, ſed iuſcula ſumant, oua ſorbilia, vel alios cibos, in quibus forti maſticatione non opus eſt.

De Dentium caſu, & numero deficiente.

Dentes etiam ſæpe numero deficiunt: quod accidit, cum vel violenter excutiuntur, vel ſponte excidunt, quod malum dentium caſus appellatur, id quod frequenter in infantibus accidit, & ſæpe in iis dentes à nouis, qui emergunt, extruduntur, ſed ſine damno aliquo, cum paulò poſt renaſcantur. Molarium tamen appendix non decidit frequenter: quia ita cum dentibus committitur atque cohæret, vt ipſorum pars eſſe videatur, nec facilè demi poſſit: Columbus *lib. 1. cap.* 10. Molares proximos caninis nunquam decidere vult Plinius; caninos elapſos nunquam renaſci. *lib. 1. cap.* 37. Negat tamen hoc Fallopius *in librum Galeni de oſſibus* qui maxillares dentes à ſe in puero euulſos renatos vidit. Atque omnes maxillares dentes excidunt & renaſcuntur, præter genuinos, qui ſi exciderunt, nunquàm regenerantur. Adultis verò quando id euenit, rarò renaſcuntur: aliquando tamen id accidiſſe obſeruatum eſt, vt hiſtoriæ à Schenckio *lib. 1. obſeru.* 48. allegatæ teſtantur. Dentium caſus.

Cauſſæ.

Et ferè cauſſas eaſdem habet hoc malum, quas vacillatio, & mobilitas dentium, de qua antea diximus, ſed grauiores. Quia enim dentes alueolis ſuis affiguntur, atque alueoli dentibus aptitudine reſpondent, præterea gingiuarum carni dentes adhæreſcunt: Si alueoli dentibus non reſpondeant, ſed ampliores fiant, aut gingiuarum carni non firmiter adhæreſcant, mobiles primò fiunt, & deinde planè excidunt, ſiue id fiat ob inopiam alimenti, ob quam, & alueoli, & dentes ipſi exſiccantur, ſiue ob humiditatem nimiam radices dentium laxantem, ſiue ob humorum prauitatem, quod in Scorbuto, & Lue venerea, & vlceribus exedentibus, cuius rei exemplum eſt in puero apud Hippocratem, *4. Epid. ſect. vii.* & inunctione cum hydrargiro Cauſſæ.

drargiro

drargyro euenit,ſiue ob gingiuarum carnem imminutam, & aſſumptam.

Signa Diagnoſtica.

Signa cauſſarum, quod attinet (vitium enim ipſum per ſe patet) ex alimenti inopia vix vnquam alicui dentes excidunt; præterquam ſenibus, & dentium caſus ex hac cauſa ſenectuti proprius, & familiaris eſt. Si ex alimento vitioſo, & humoribus prauis id accidat, ex viuendi ratione, morbis, qui præceſſerunt, ex deſtillationibus acribus, dentium dolore cognoſcitur.

Si ex humiditate nimia, os ſaliua abundat, gingiuæ ſunt humidæ: Lues venerea Scorbutus, & vlcera etiam ſuis ſignis cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. Malum hoc non contemnendum eſt. Nam quia dentes maſticationi inſeruiunt; ſi dentes deſint, maſticatiò non rectè perficitur, atq; ita etiam coctio in ventriculo non rectè fit. Deinde & turpitudinem aliquam pariunt, quæ in loquentibus, videntibus, & oſcitantibus apparet; imo ſæpè inde ſermo vitiatur.

2. Dentium ab alimenti inopia vacillatio curari nequit, id quod ſenibus accidit. Quæ verò affectio phlegmonæ ſimilis eſt, ex alimenti redundantia, ea iuuenes magis corripit. Galenus 5. *de comp. medic. ſec. loca cap.* 8.

3. Dentes in infantibus ſiue ſponte, ſiue ob violentiam aliquã excidunt, modò radices remaneant, ſpontè renaſcuntur. Quamobrem cauendum, ne cum pueris dentes caſu, atq; aliquo ictu effringuntur, quæ reliqua eſt portio eruatur, ſed accuratiſſimè radix ipſa, quoad eius fieri poteſt, ſeruari debet. In ea enim, veluti in ſemine quodam, ipſius dentis regenerandi ſpes reſidet, eaque radicitus euulſa dentes non ampliùs, vel rariſſimè renaſcuntur. Columbus *lib.* 1. *cap.* 10. In adultis verò etſi hoc aliquando accidat: tamẽ plerumque, vbi radices, ſeu appendices exactè colauerint, ſi ita cum radice excidant, non regenerantur.

Curatio.

Curatio.

Quæ dentium nobilitas ex humiditate nimia, vel humoribus prauis accidit, eodem modo curatur, vt dentium vacillatio, & mobilitas; cum eaſdem cauſſas habeant. Dentes verò, qui ex alimenti defectu exciderunt, etſi reparari nequeunt; tamen quia deformitas aliqua inde oritur, præſertim in anteriore oris parte, vel qui exciderunt, modò non ſint carioſi, dentes arte fabrefacti ex ebore, & in amiſſorum locum arte inſerti, deficientium numerum ſupplere poſſunt. Cautè tamen hoc præſtandum, ne ex compreſſione gingiuarum, vel neruorum inde inflammatio gignatur, quod interdùm accidiſſe obſeruatum eſt. Obſeruatum etiam eſt, quoſdam loco dentium multorum vnum os continuum habuiſſe, vt hiſtoriæ à Schenckio, *lib.* 1. *obſ.* annotatæ teſtantur.

De dentium numero, & ſitu vitiato.

Dentium ſitus, et numerus vitiatus.

Præterea numerus dentium pręter naturam augetur, & plures, quàm ſecundùm naturam, dentes repeśriuntur. Quoſdam enim dentium loco vnicum os habuiſſe refert Plin. *lib.* 7. *cap.* 16. Plutarchus, *in Pyrrho*, & alij, quos citat Schenckius, *lib.* 3. *obſ. de dentibus.*

Ita obſeruatum eſt, quoſdam duplicem, vel triplicem ordinem dentium habuiſſe, quod incommodi aliquid, vel deformitatis ferè non habet, ſi ſitum ſaltem ordinarium obſeruent. Cuius rei hiſtorias collegit Schenckius, *lib* 1. *obſeru.* 413.

Interdùm etiam dentium numerus imminuitur, & pauciores quidam, quàm vulgò homines ſolent, dentes habent, vt Valeſcus Taranta de ſeipſo teſtatur.

Nonnunquam verò dentes, ſiue numerum iuſtum obſeruent, ſiue eum excedant, ſitum rectum non obſeruant, ſed extra ordinem prominent, & ita quidem, vt interdùm labia diducant, deformitatemq; pariant, ac in maſticatione impedimento ſit. Et imprimis dentes inciſores non raro duplices ſunt.

Quibuſdam etiam dentes in palato enati ſunt, cuius rei hiſtoria habetur apud Schenck. *lib.* 1. *Obſer.* 415.

Verùm cum iſta mala omnia à conformatione vitioſa dependeant, emendari arte non poſſunt.

De connexione dentium.

Dentium connexio.

Non verò tantum in numero, & ſitu, ſed etiam in connexione ſunt dentium vitia. Connexio præter naturam dentium fit, vel eorum inter ſe, vel cum maxilla.

Inter ſe connexi dentes interdum ſibi cohærent, ſicut in Perſa illo, de quo Herodotus, *lib.* 9. Poſt pugnam enim ad Plateas, in qua multi Perſæ ceciderunt, cũ cadauera cõportarentur, inuenta eſt maxilla habens quidem diſtinctos dentes, verùm ex vno oſſe. Cuius rei hiſtoriæ plures videantur apud Schenkium, *lib.* 1. *obſer.*

Connexio autem cum maxilla eſt, quando dentes maxillæ non inſerti tantum, ſed planè adnati ſunt, & cohęrent, ita vt euelli non poſſint, niſi maxillæ oſſis fruſtum ſimul auellatur, quod obſeruauit Columbus, *lib.* 15.

De ſordibus, ac tophis dentibus accretis.

Dentium ſordes.

Tãdem etiam dentibus ſordes, & lapides, ſeu tophi, quos Gręci *τόφοι* appellant, annaſcuntur, atque obſeruatum eſt, in quibuſdam ita incrementum ſumpſiſſe, & dentes iſta lapidea materia ita obductos fuiſſe, vt nulla dentium diſtinctio ampliùs appareret, ſed vnius tantùm oſſis ſpeciem pre ſe ferrent.

Generantur autem iſti tophi ex lentis, & viſcidis cibis, pręcipuè caſeo dentibus adhęrente, & in ijs, vt reliqui lapides in corpore, in hanc duritiem coagulatis. Tophi illi iam geniti ſcalpellis, vel alijs inſtrumentis è ferro, aut potiùs argento paratis, à dentibus ſeparandi ſunt. Ne autem iterum generentur, dentes poſt cibum diligenter mundandi ſunt, idque faciendum non ferrò, & acie cultri, cum dentes inde lędantur, ſed dentiſcalpijs ligneis, vel oſſe firmo, ac flexili, ideoque in hunc vſum commodum lignum lentiſci, cupreſſi, iuniperi, & huius generis alia: ſpinæ item piſcium aliquæ: item oſſicula, & tendines oſſei gallinarum. Poſtea os abluatur, vel aqua, vel vino, & dentes à ſordibus diligenter abſtergantur: id quod fit commodiſſimè dentifricijs, & pulueribus ad dentes mundandos idoneis, qui poſtea de nigredine dentium curanda proponentur.

CAPVT XI.

De dentium dolore.

Dentium dolor.

ATq; hi ſunt morbi, qui dentibus accidere ſolent. Symptomata dentium alia in actione læſa conſiſtunt, vt quando dolore, ſtupore, vel algore afficiuntur; alia in qualitate mutata, dum ſtridorem excitant, & dum nigreſcunt, & ſordido lentore obducuntur, de quibus iam dicendum.

Et primò *περὶ ὀδονταλγίας*: Quæ appellatio à parte affecta, & à ſymptomate ſumpta eſt, vt docet Galenus, 2. *m.m. cap.* 2. Dolent autem dentes, & quidem maximè molares (inciſores verò raró, vel nunquam) etſi oſſa ſint, quia ſenſu non planè deſtituti, vt alia oſſa. Nam vt Galenus, 16 *de vſu part. c.* 2. docet, dentes mollium cerebri neruorum participes ſunt, quod extrinſecus occurrentibus calidis, frigidis, duris alijſque nudi ſunt expoſiti. Neruulus autem ille ad radicem dentis implantatur membranulæ cauitatem dentis intus ſuccingentis: & quidem ex tertia, & ſexta neruorum propagine, nerui, qui dentibus implantantur, originem habent.

Galeno tamen, 5. *de comp. med. ſ. loc.* etiam corpus dentis ſentit, ac dolet, ex affectione ſcilicet phlegmonæ ſimili in ſubſtantiam dentis, vbi dolorem ex hac cauſa ortum diſcernit, à dolore inflammati nerui, qui radici dentis ſubſtratus eſt, & à dolore inflammatarum gingiuarum, quæ omnia ſuo experimento Galenus, *ibidem*, confirmat.

Cauſſa.

Cauſæ. Cauſſa proxima doloris cum ſit ſolutio continui in parte ſentiente, etiam hic dentium dolor excitabitur, quatenus, & ipſi neruum participant, huiusq; membranæ dentibus inſeruntur.

Solutionem autem continui hic parit, vel intemperies, vel humor, vt vulgò docetur.

Verùm vix ſola intemperies dolorem ciet, niſi forſan algor ſit, de quo poſtea, ſed ſemper humor coniungitur, & intemperies illa, ſi quæ adeſt, humori ineſt.

Humor autem is eſt, vel frigidus, & pituitoſus, vel calidus, vel ſeroſus, ſalſus, & acris, id quod frequentiſſime accidit; & qui dolores dentium à vapore à multis fieri docentur, eos potiùs ab humore ſeroſo prouenire veriſimile eſt. Interdum etiam illa materia in dentibus putret, & corrumpitur, vnde vermes geniti doloris in dentibus cauſſa ſunt.

Confluit autem illa materia, vel in membranas maxillarum, & alueolorum dentium, vel ad neruulum in radice dẽtis, & membranam huius internam nerueam, vel in ipſum corpus dentis è capite. Et quidem in ſuperiorem maxillam per angulum oculi maiorem, in inferiorem per venas temporum. Et principium huius fluxionis plerumq; eſt è capite, nonnunquam tamen & ex inferiore corpore materia affluit, ex hepate, liene, vtero. Cùm enim vitioſi aliqui humores, præcipue ſeroſi, in parte aliqua geniti, in venis cumulantur, natura iis ſeſe liberare cupiens, eos cùm ad alias partes, tùm ad dentes protrudit; præcipuè ſi ſint debiles. Id quod maximè accidit, cum dentes ſunt eroſi.

Externæ cauſſæ, quæ ſeu humores commouent, ſeu vt faciliùs recipiantur faciunt, ſunt ictus, & caſus, vſus ciborum nimis frigidorum, aut calidorum, maximè ſi mutuò mox ſe conſequantur. Acrium item, acerborum, ac dulcium frequens vſus; contactus creber, qui fit ferro.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Primò vt certiſſimus, an dolor ſit in dente, vel gingiua, ante omnia inſpicienda eſt gingiua, vtrum inflammata ſit, tumida, erroſio, ſeu putrefactio in ea appareat. Si nihil horum cernatur, cauſa doloris erit in dente ipſo, vel eius neruo. In dente quidem, ſi dolor non ita profundus eſt, & ſecundum latitudinem dentis extendatur, mutatio etiam quædam doloris in dente animaduertatur. Et fortaſſis dens tum carioſus eſt à verme intus obſeſſus: vbi etiam dolor interpolatus eſt ad motum ipſius vermis. In neruulo verò ſi dolor ſit, profundior, & vehementior eſt, qui dente exempto nonnihil leuatur; quòd ob viam patefactam materia iam melius diſſlatur; dolor etiam ſecundum gingiuas ſe extendit in latitudine, & ad aurem pertingit.

Signa cauſarum ſic diſcernuntur. Humor, qui doloris cauſſa eſt, ſuis ſignis ſe prodit, ex doloris ſpecie, ex ſapore, & habitu corporis. Sanguis cognoſcitur, ex dolore pulſante, ſapore ſubdulci; pituita dolore diſtendente, ſapore ſalſo, aut inſipido; bilis, dolore punctorio, ſapore amaro; humor melancholicus, dolore profundo, & ſapore acido; à ſero dolor non eſt ita fixus, ſed ſæpè mutatur. Ac generatim à calido humore dolor eſt acerbior, à frigido remiſſior. Habent hic & locum ſigna, quæ ſupra *lib. 1. de intemperie Capitis* cum materia ſunt expoſita.

Prognoſtica.

1. Dolor dentium maximis tormentis annumerari poteſt, teſte Celſo, *lib. 6. cap. 9.* Et vt Galenus ſcribit, 2. *de comp. med. sec. loca cap. 1.* nonnullis tantus fuit, vt mortem ſibi impatientia conſciuerint. Ita dolor dentium periculoſior videtur eſſe, quàm dolor capitis, ſymptomatis ſcilicet ipſius ratione, non cauſſarum; cum cauſſa dolorem capitis producens propior ſit cerebro, & proinde grauia ſymptomata, vt cæcitatem, apoplexiam, & ſimilia afferre poſſit. Prognoſtica.

2. Dolor dentium pro cauſſarum, & loci affecti diuerſitate facilius, aut difficilius curatur. Ex ſanguinis affluxu citius tollitur. Quamquam ſi inflammationem pariat, multum ſæuiat.

3. Atrociorẽ dolorem excitat humor tenuis, acris, ſalſus, & ſeroſus, ſed citius deſinit, ob materiæ illius mutationes ſubitas. Mitior dolor eſt à frigido, & pituitoſo humore, etſi diuturnior.

4. Si affectus fuerit in gingiuis, dolor non remouebitur dentis euulſione; ſi in neruo, dolor exempto dente interdum ceſſat, tum materia antea cõcluſa exitum iam habet, tenſioque remittit, aliquando remanet, quando materia nimis craſſa, & lenta neruo adhæret. Auicen. *teri Can. fen 7. tract. 3. cap. 5.*

5. In vehementi dentis dolore, ſi nullo prius affectionis veſtigio in gingiuis apparente, tumor iam in iiſdem, aut in malis oboriatur, bonum eſt. Significatur enim materiam ab interna dentis cauitate ad externa verti, ac deriuari, ſiue naturæ robore, ſiue virtute medicamenti.

6. Dentium dolor cum eorumdem ſtridore, & febre ardente lethalis eſt, quod ſi iis accidit, quibus antea dentes ſtridere non conſueuerunt, commotionem mentis, maniam, epilepſiam, aut conuulſionem portendit. Cum enim ſtridor fiat ob conuulſos temporum muſculos, argumento eſt, cerebrum affectum eſſe, cui ſi delirium coniungatur, mali confirmati eſt indicium, atque inde mors ſequitur, vt Galenus, *ibidem in comm.* docet.

7. Quibus in dentium dolore de ſupercilio tenuia diſcedunt, his à pipere probè africato poſtridiè craſſiora diſcedunt; ſi ſtupefaciens prius adhibitum dolorem non ſedauit, ſed potius auxit, vt Ægeſippi exemplo docet Hippocrates, *6. Epidem. ſect. 6.* Piper enim impactum a narcotico ſuccum ſoluit, vnde diſſipato eo mitigatio doloris ſequitur.

8. Dolore dentium ceſſante interdum aures pus colligunt. Sic Atheneo puero ſiniſtra parte dens inferior, dextra ſuperior doluit. Huius auris dextra pus collegit, cũ non ampliùs doleret. Hippocrat. 4. *Epid. ſect. vlt.*

Indicationes.

Medicus in dolore dentium curando, vel ad dolorem ipſum, vel ad cauſſam reſpicit. Dolor equidem, qui maximè vrget, indicat anodynum: verùm ea parum proficiunt, niſi fluxio ſit ablata. Ideò imprimis cauſſa doloris remouenda, humor ſcilicet ad dentes confluens reuellendus, euacuandus, repellendus; qui verò iam influxit, diſcutiendus, & euacuandus: Si tamen dolor valdè vrgeat, narcotica adhibenda. Indicationes.

Curatio.

Itaq; ſi plethora adſit, & dolor dentium, vel gingiuarum ſit cum inflammatione, vena cephalica eiuſdem lateris reuulſionis cauſſa, ſi materia à capite mittatur; vel Baſilica, aut Saphena aperiatur, ſi ab inferioribus: aut cucurbitulæ cum ſcarificatione ſcapulis apponantur. Deriuationis gratia venæ ſub lingua incidantur. Quidam etiã poſt aurem, & in aurium meatu ſuperiore parte aperiunt. Nonnulli quoque aurium ſcarificationes adhibent. Nec aliæ reuulſiones omittantur, vt & deriuationes, per frictiones, ligaturas extremorum, lotiones crurum, veſicatoria brachiis, & ceruici, Curatio.

vel

vel poſt aures impoſita. Vulgus carpo etiam flammulam vel ranunculum flammeum imponit eius manus, quæ eſt è regione & latere doloris. Exempla in Inſtitutionibus & alibi etiam ſunt propoſita.

Si verò alij humores peccent, ij conueniente modo euacuentur, prout humoris dolorem patientis natura & conditio id requirit.

Vniuerſalibus præmiſſis ſi materia adhuc in fluxu ſit, adſtringentia fronti & temporibus applicentur; ac intus vſurpentur, quæ os ventriculi aſtringunt ac roborant, ſi ab inferioribus etiam aliquid ſurſum mittatur.

Quin & Errhina naribus immitti poſſunt. Imò etiam reuulſionis gratia brachijs & ceruici veſicatoria applicare licet.

Temporibus quoque applicare vtile eſt emplaſtrum ex gummi tacamahaca, maſtiche, myrrha, gummi elemi. Quæ etiam dentibus ipſis Topica applicantur, repellentia ſint, quamdiu aliquid influxerit.

Cautione tamen in repellentibus adhibendis opus eſt, præcipuè ſi maxillis applicentur. Nam licèt, ſi materia in ipſum dentem ſaltem fluat, repellentes oris collutiones ſine periculo applicentur; tamen materia ſit copioſior, ita vt etiam maxillam occupet, repellentia, præcipuè maxillis, non tutò applicantur; cùm materiam intrò ad fauces repellere, & ægrum ſuffocare poſſint. Ita refert Valeſcus de Taranta, quendam bonum & peritum Medicum, cùm aliquando dolorem haberet dentium molarium cum inflatione maxillæ, appoſuiſſe maxillæ oleum roſaceum cum aceto, cum ad lectum iret, vnde factus fuit fluxus materiæ ad guttur, & ægrum angina correptum & mortuum fuiſſe.

Fluxione ceſſante diſcutientibus vtendum, quibus tamen ſemper aliquid aſtringentium commiſceatur.

Ad ſtupefacientia non niſi magna neceſſitate vrgente veniendum.

In materia igitur calida pro repulſione laudatur collutio oris cum aceto, in quo decocta ſint fol. myrth. flor. roſar. rubr. radix oxylapathi, filicis, rad. & fol. halicacali. ſem. hyoſcyami. Vel detineatur in ore aqua roſarum cum tertia parte aceti, vel ſuccus plantaginis, ſemperuiui, vel decoctum è roſis, lactuca, plantagin. acetoſ. ſalic.

℞. *Flor. roſ. rubr. fol. malu. minor. ana* M. j. Coq. in vino auſtero ad tertias. Colaturæ.

℞. ℥. viij. Quibus admiſce *ol. ſulphuris acidi* ℈. ß. *croci* ℈. j. Miſce.

Vel ℞. *Fol. quercus, plantag. an.* M. j. *hedera arbor.* M. ß. *Rad. tormentill.* ʒ. ij. *vrtica* ʒ. iij. Coq. in vini Rhenani q. ſ. ad tertias, & colentur.

Rulandus aqua ſolani cum oleo vitrioli mixta vtitur.

Vbi verò gingiuæ ſimul ſunt affectæ, acetum, monente Aetio, tanquam hoſtilis gladius vitandum eſt, ob mordacitatem, qua gingiuas erodit. Alloquin in dolore dentium, citra gingiuarum inflammationem, ſiue corpus ipſum dentis doleat, ſiue neruulus eidem ſubſtratus, Galenus in aceto medicamenta præparare iubet, tam repellentia, quam diſcutientia, 5. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 9.

Etſi enim acetum per ſe dentibus nocet: tamen repellentibus rectè admiſcetur; quoniam penetrando illorum vim auget: diſcutientibus etiam, quia præterquam quod penetrationem adiuuat, ipſum quoque inciſoria vi ſua nonnihil ad diſcutiendum conducit.

Vel ℞. *Sem. Papau. albi hyocyam. ana* ʒ. ij. *Rad. althaa* ℥. ß. *Flor. chamam. roſar. rubr. ana* P. j. Coq. in aqua & aceti ſ. q. ad conſumptionem tertiæ partis.

Vel radice oxylapath Coq. in vino auſtero, & decoctum in ore detineatur.

Vel radices oxylapath. aceto maceratæ denti dolenti & cauernoſo indantur. Efficax eſt & medicamentum decoctum radic. prunorum ſylueſtrium ablato cortice exteriore.

Vel ℞. *Limatura ligni guaiaci* ℥. ij. *cortic. interior. virid. quercus. Radic. Prunell. ana* ℥. j. Coq. ad remanentiam ℔. j.

Extra inungatur maxilla vnguēto Alabaſtrino. Monet tamen Langius, vt vnguentum alabaſtrinum in materia calida miſceatur cum frigidis, ſicut in frigida cum calidis.

Vel ℞ *Pomo dulc.* ℥. ij. Adde *furfuris* ℥. iij. *croci* ℈. j. *olei roſati* ℥. j. M. Fiat cataplaſma extrà loco dolenti apponendum.

Vel ℞. *Medulla pomor. aſſat.* ℥. ij. ß. *ſtercor. gallin.* ℥. j. ß. *Ol. roſats omphac.* ʒ. vj. Miſce exactè & fiat cataplaſma.

In materia frigida Auuicennas alumen vſtum acetò extinctum cum ſalis pari portione miſcet, eoque dentes fricat, & poſtea cum vino abluit. Reſoluit ſimul vinum, in quo hyſſopus & thymus coctus eſt. Vtilis eſt & collutio ex decocto origani, ſerpilli, ſem. ſtaphidis agriæ, rad. pyrethri, acori, ligni ſancti & ſimilib.

Vt ℞. *Origani* M. j. *hyſſopi* M. ß. *Cort. aurantior.* ℥. ß. Coq. *in vini* ℔. j. ad conſumpt. tertiæ partis, & colentur.

Vel ℞. *Fol. Betonic. ſalu. maioran. roriſmar. ana* M. ß. *Flor. ſtæchad. arab.* P. ij. *ſem. nigela. Rad. pyrethri, ana* ʒ. ij. Coq. in vino albo & aceto pari portione pro collutione oris.

Vel ℞. *Origan. roriſmar. ſaluia ana* M. ß. *roſar. rubr.* P. j. *Rad. pyrethr.* ʒ. iij. Coq. in ℔. ij. aqu. ad dimidium. Colaturæ adde *aceti roſacei* q. ſ. ad gratam aciditatem.

Vel ℞. *Limatur. ligni guaiaci* ʒ. j. *Cort. inter. virid. lign. querc. Rad pyrethri, filicis, ana* ℥. ß. Coq. *in aqua pura* ℔. j. ß. ad ℔. j. remanentiam.

Vel ℞. *Rad. pyrethri* ʒ. ij. *ſarſa parilla* ℥. iij. *raſura ligni guaiaci* ℥. ß. *pini* ʒ. iij. *flo roſ. rubr. ſerpilli, origani, ana* P. j. *gran. iunip.* ℥ ß. *ſem. carui* ʒ. iij. Inciſa & contuſa coq. in *aq. & vini Rhenani* ℥. xij. ad tertias, Colentur. Colaturæ ℞. ℥. vj. In quibus diſſolue *camph.* g. v. M.

Vtile etiam eſt decoctum gummi iuniperi cum vino paratum.

℞. *Gummi iuniperi* ℥. ß. *vini Rhenani* ℥. viij. Coq. & colentur. Colatura calida in ore detineatur.

Alij Camphoræ ℈. ßi in ſpiritus vini ℥. ij. diſſoluunt, & eodem modo vtuntur. Iuuat & ſequens gargariſmus.

℞. *Rad. vrtic. ardent.* M. j. Lauetur ter in aqua; poſtea ex vino: terantur optimè in mortario cum *Rad. pyreth. Zingh. ana* ʒ. j.

Bulliant in *vini alb. opt.* ℔. iij. ad tertias pro gargariſmo, qui ſæpius adhibeatur. Commendatur etiam ſequens liquor odontalgicus.

℞. *Cortic. ligni guaiaci* ℔. ij. *maſtich.* ℥. j. *vini bis deſtillati* ℔. ij.

Digerantur in Sole per menſem benè agitando, donec rubeſcant. poſtea colentur & clarificentur. Huius eſſentiæ gt. vj. vel vij. in ore detineantur.

Tedarum quoque & Pinearum decoctum prodeſt pro collutione oris.

Ipſi etiam denti dolenti applicentur Rad. oxylapath. aceto maceratæ, vt antea dictum; Vel ſpongia madida decocto ſtaphydis agriæ, myrrhæ, cortic. radic. cappar.

Vel ℞. *Rad. helenij, oxylapath. pyrethr. filicis, Aluminis vſti* partes æquales.

Contunduntur in puluerem & cum melle. Fiant pillulæ dentibus imponendæ.

Vel ℞. *Rad. pyreth.* ʒ. j. *ſerpentar. filicis, oxylapath.*

alumin. vſti an. ʒ. ß. *mellis q.ſ.* Fiant pilulæ dentibus imponendæ. Trochiſci de Pyrethro.

℞. *Rad. pyrethri* ℥. j. *biſtort. hyoſcyami, an.* ℥. ß. *alumin, tragacanth. ana* ℥. ij. *aceti vini acerr. q.ſ.* F. l. a. trochiſci.

Aut olei deſtillati caryophyllor, gutta vna altera, cum goſſypio denti imponatur, cuius ʒ. ß. aliq. camphoræ gr. admiſceri poſſunt. Idem præſtant olea deſtillatæ ſpicæ, thymi, nuc. moſch. cinam. ligni iuniperi, ligni guaiaci, & ſimilia,

Suffitus etiam per tubulos conuenientes ore excipi poſſunt ex radic. bryon. pyrethri, cortic. radic. cappar. myrrha. thure in aceto & vino coctis,

Hodie fumum Nicotianæ ore excipere vulgatum eſt,

Vſu ſæpe à me compertum, & efficax in dolore dentium à quacunq; ferè cauſſa eſt remedium hæc oris collutio.

℞. *Rad. Filicis, pentaphyll. ana* ʒ. iij. *biſtor.* ʒ. ij. *Fol. rutæ, ſalu. betonic. Flor. roſar. rubrar. ana.* M. ß.

Coq. in vini rubri & adſtringentis & aquæ communis, an. q. ſ. ad conſumptionem tertiæ partis, pro collutione oris. Extra applicetur hoc cataplaſma.

℞. *Rad, Maluæ* Num. x. I. Coq. ad mollitiem. Adde *farinæ fænugræci. Sem. lini, Puln. anethi, Fl, chamæmeli, ana* ℥. j. *farinæ hordei* ℥. iv. Incorporentur omnia ſimul & in fine addatur *ol. chamæmel. vel aneth*, F. cataplaſma,

Si ob doloris vehementiam aliquod periculum metuendum ſit, narcotica vſurpentur,

E. G. Fiat oris collutio cum decocto rad. & fol. hyoſcyami, vt & ſem. eiuſdem, ac ſem. lactucæ & papau. cum aceto parato, cum ℈. ß. opij. Vel fiat collutio oris ex aceto, in quo opij grana aliquot ſint diſſoluta. Poſſunt & opij grana ij. cum æquali parte croci vel caſtorei bombace excepta in dentis cauernulam indi, ſi eroſus ſit: ſin minus, opium & crocus in pauxillo lactis vel aq. papau, aut hyoſcyami dilui, & dentis dolentis radix eo fricari poteſt.

Vel ℞. *Fl. Chamæm. anethi, ana* P. j. *Cort. rad. mandrag.* ʒ. j. *Sem. hyoſcy. papau. ana* ℈. ij. Coq. in *aq. ſolani, plātag. roſar. ana* ℥. iij. Colentur, Colaturæ admiſce *aceti roſac.* ℥. j. *laudani opiati* gr. iij. M.

Vel indatur denti pilula de laudano opiato, vel pilula de cynogloſſa.

Vel ℞. *Laudani opiati* gr. iij. *Sp. vitrioli* gut. j. M. F. Pil. & dentibus vna indatur,

Vel Theriaca recens aut Mithridatium vel philonium romanum, aut ſotirella parua in diſpenſatorio Auguſtano deſcripta, denti illinatur.

Vel ℞. *Styrac. calamit. piper. albi, Coſt. opij, Sem. hyoſcyam. an.* ℈. ß. Cum vino. F. Pilulæ dentibus indendæ, Vel indatur pilula vna de ſeqq.

℞. *Sem. apij, hyoſcyami, ana* gr. iiij. *opij* gr. iij. Cum *ſyr. de papau.* fiant pilulæ iiij, vel v.

Vel ℞. *Philon. Romani* ʒ. j. *ſpir. ligni guaiaci* ℈. j. Miſce,

Vel ℞. *Rad. pyrethri, Sem. apij, ana* gr. ij. *hyoſcyami, opij, ana* gr. j. Cum *ſyr. papau.* fiant pilulæ Numero v.

Aut admoueatur cum goſſypio oleum hyoſcyami. Vel aliquid de ſequenti mixtura cum bombace denti dolenti applicetur.

℞. *Philon. Rom.* ʒ. j. *opij* g. vj. *ol. vitrioli* g. v. Miſce.

Balſamum ad dolorem dentium.

℞. *Opij Thebaic. Spec. diambr. ana* ℈. j. *camph.* g. iiij. *ol. nuc, moſch. ex pr.* ℈. ij. *caryoph.* gut. vij. vel q. ſ. F. balſamum.

Decoctum Langij.

℞. *Opij Thebaici* ℈. ij. *ſucci hyoſcyami* ℈. iv. *cortic. mandragoræ* ℈. v. *flor. chamæmel.* ʒ. j. ß. *pyrethri* ℈. v. *croci integri* ℈. j. Infunde in *vini* ℔. j. *aq. roſar.* ℥. iv. *& aceti opt.* ℥. vij.

Bulliant in vaſe duplici ad tertiæ partis conſumptionem, & cum panno intincto dentibus colatura applicetur,

Cautio tamen in narcoticorum exhibitione adhibenda. Refert n. Alexand. Benedict. *de cur. morb. lib, 6. cap.* 13, Iacobum Iuſtinianum, patritium Venetum, in dentis dolore oleo opiato impoſito, Patauij ſopore perpetuo extinctum fuiſſe,

Dolore ſopito poſt opiatorum vſum os illicò abluatur decocto ſaluiæ, roriſmarini, maioranæ, hyſſopi, vt noxa ab opio impreſſa, tollatur.

A proprietate etiam valere dicuntur ſequentia: Suffitus ex canis mortui dente, aut vſtus ille in fornace cum poſca miſceatur & imponatur; Senecta ſerpentis in aceto cocta, aut vſta eadem & trita, atque cum melle vel oleo ad mellis ſpiſſitudinem ſubacta, impoſita. Dictamni quoque radix, & radix chelidonij, præſertim ſi vermes ſint in dentibus.

Plinius plantaginis radicem in aceto coquere iubet. Decoctum etiam foliorum lappæ maioris cum ſale in aceto commendatur. De Paſtinacæ etiam marinæ radio ſcribit Plinius, *lib. 32. cap.* 7. ſi eo gingiuæ ſcarificentur, dolorem dentium ſedare.

A recentioribus etiam, conſentiente experientia, plurimum commendatur oleum ligni heraclei per retortam deſtillatum, ſi gutta vna cum goſſypio denti imponatur.

Nonnulla tamen horum ad manifeſtas qualitates reduci poſſunt, cum vel repellant, vel diſcutiant, vel dolorem ſedent,

Si his nihil proficitur, dens corroſus extrahatur, Præparatur autem ad extractionem vt ſupra etiam dictum imponendo in foramen lac tithymali vel ſolum, vel cum puluere radic. mori aut cappar. mixtum. Aut, quo Galenus vtitur, rad. pyrethri 40. diebus in aceto maceratæ ac tritæ denti imponantur.

De paſtinacæ etiam marinæ radio ſcribit Plinius, ſi tritus cum helleboro albo illinatur, dentes ſine vexatione extrahi,

Facilè quoque cadit dens, ſi cum aqua ex ſale armoniaco deſtillata tangatur.

Diæta.

Diæta pro cauſſarum diuerſitate variat, & medicamentis reſpondeat. Imprimis tamen danda opera, vt dentes à corruptione preſeruentur. Ideóque ratio imprimis ventriculi & capitis habeatur, ne crapula & cruditate infeſtentur. Lactis item & dulcium, vt ficuum, mellis, ſacchari vſus frequentior cauendus. Raphanus quoque & maſticatione & euaporatione nocet, ſicut & porrum, quod à proprietate dentibus nocere author eſt Auicennas. Vitentur quoque acerba valde & acida: præterea ſolida & dura inimica ſunt dentibus, ac ſtupefacientia ac gelida, ſicut & ceteris oſſibus. Actu quoque vehementer calida precipuè ſi frigida mox ſubſequantur. A cibo dentes diligenter mundentur, & *ἐυπορισον* eſt, vt dentes ſemper à cibo ſale fricentur, & os vino eluatur. Diæta.

Quod ad remedia præſeruantia, commendatur ſal theriacale Galen, *in lib. de theriac. ad Piſonem capit.* 8. teſte. A dolore dentium etiam præſeruant collutiones oris ex iis, quæ adſtringunt; imprimis ſi medius cortex fruticis berberis aqua maceretur, & aqua mane os colluatur. Lauentur etiam dentes bis ſingulis menſibus vino, in quo tithymali radix cocta ſit, eodem Galeno docente, *1. de Euporiſt. capit.* 10. *& 2. capit.* 16. Quibus locis plurima huius generis medicamenta reperiuntur. Prodeſt etiam pro collutione oris aqua ſaluiæ, vel vinum decoctionis ſaluiæ, vel acetum Præſeruantia.

deco-

decoctionis origani, & mentaſtri. Dentifricia etiam adhibeantur frequenter, de quibus poſtea, *cap.* 13. dicetur.

De Dolore Puerorum Dentientium.

Dolor infantiũ dentientium. Etſi, vt ſupradictum, infantes iam dum in lucem eduntur, dentibus præditi ſint: tamen gingiuis tum teguntur, & poſtea demum erumpunt. Infantes autem, cum dentes erumpunt, ſæpè maximus dolor affligit, Etſi enim, & alia ſymptomata dentitioni infantium coniungantur: tameo de ijs omnibus agere huius loci non eſt, ſed dicendum de eo *de morbis infantium*, vbi de dentitione in genere agendum erit.

Adeſt autem dolor maximus, cùm canini erumpunt, vnde etiam vulgatum eſt; Parentibus non eſſe gaudendum de liberis, donec hi dentes eruperint.

Cum verò dolor ille ferè à denſitate, & duritie gingiuarum exiſtat, hæ rarefaciendæ, & emolliendæ ſunt. Oblinantur itaque lacte canino aut cerebro leporino, quod nonnulli crudum aſſumunt, mellique permiſcent. Sed Galenus, *in* 11. *de ſimp. med. fac.* & Auicennas cocto vtuntur, toto ſcilicet capite elixò.

Valent, & cerebella pullorum, & auium. Aut gingiuæ pinguedine gallinæ aut anatis recent. inungantur, aut butyro recenti non ſalito, eoque vel ſolo, vel cum melle, vel cum decocto lactucæ permiſto.

Commendatur etiam ſuccus è cancris viuis contuſis cum aqua flor. cyani extractus, ſi eo gingiuæ abluantur.

Si dolor vehementior ſit, Auicennas ſuccum ſolani cum oleo roſarum calefacit, & illinit. Alij malagmate vtuntur ex ſemine lini, & althææ, & aliqua pinguedine, vel ſi febris adſit, ex ſemine lactucæ.

Vel ℞. *Sacchari, & butyri ſ. ſale, ſucci althaa, an.* ℥.j. *vitell. oui dimid.* Miſce.

Ambroſius Paræus, *lib.* 23. *cap.* 67. ſuadet, vt, ſi infantes ob gingiuarum duritiem de vita periclitentur, ſcalpello gingiuæ aperiantur, atque eius rei periculum fęlici ſucceſſu in aliquot ſuis liberis ſe feciſſe ſcribit.

Nonnulli, & quædam periapta commendant. Aetius radic. colocynthidos ſylueſtris laudat, ſi canali argenteo includatur, & collo pueri appendatur. Alij dentem viperæ maſculæ appenſum, iaſpidem item viridem, & dentem lupi dextrum, de quo Plinius, *lib.* 11. *cap.* 37. Dens dexter caninus lupi in magnis habetur operibus. Quæri tamen hic poſſet, an dens lupi id, quod præſtat, geſtatus præſtet, an verò potius, quòd dum eum infantes ſugunt, & gingiuis admouent, eas hoc modo rareſaciat.

CAPVT XII.

De Dentium ſtupore, & algore.

Dentium ſtupor. STupor dentium, Græcis *αἱμωδία*, eſt moleſtia, & dolor quidam dentibus accidens ab acidis, & acerbis præcipuè rebus, qui ſenſu rectius percipitur, quàm verbis deſcribitur. Id malum ita occupat dentes exteriores, vt non ſolùm mandentes ex eo intoleranter doleant: verùm etiam ipſimet dentes digitis ſuis attingere præ dolore vix ſuſtineant. Quapropter non ſatis commodè ſtupor affectus ille appellatur, qui eſt abolitio ſenſus: ſed potius ad dolorem pertinet, vnde rectè Capiuaccius, *libr.* 1. *Pract. Medic. cap.* 53. hæmodiam dolorem dentibus proprium eſſe aſſerit.

Cauſſa. Cauſſa eſt ſapor acidus, temperiem dentium immutans. Id quod accidit à cibis quibuſdam huiuſmodi ſapore præditis. Idem euenit ab humoribus acidis, & atra bile vomitu reiectis, id quod multis affectione hypochondriaca laborantibus accidiſſe memini, qui tam acida vomitu reiecerunt, vt dentibus ſtupidi ijs ita inde euaſerint, vt per integrum diem vix aliquid comedere potuerint. Quod quandoque etiam præſtant vapores acidi è ventriculo ad dentes elati. De quo etiam Hippocrates, *lib.* 2. *de morbis ſub morbo nigro*. Aliquando & ipſis dentibus huiuſmodi materia alieno ſapore infecta innaſcitur, vel ad eos confluit.

Contingit etiam, vt ab imaginatione ſtupor eiuſmodi inducatur, quando alium res acerbas maſticantem videmus, aut ſtrepitum limarum vel ſimilium rerum audimus. Nam imaginatio occulto modo mouet humores in corpore, atq; eos præcipuè, qui cum re, quam imaginamus, analogiam aliquam habent.

Fracaſtorius tamen, & probabiliter, *de ſympath. & antipath. cap.* 14. ad auditus organum affectum cauſſam refert, dum ſcribit: *Similiter, & ſi acutus valde ſit ſonus, & ſtridulus, applicatio vim patitur, quaſi in anguſto facta, tum & membrana auditus quaſi icta offenditur, vnde contrahitur repente, ac cum ea ſimul, & neruuli quidam vſque ad radicem dentium, in quem locum ſubito incidens nouus aer horrorem quendam circa dentes facit.*

Curatio. Medetur huic affectioni portulaca maſticata, cuius ſuccus lentore ſuo dentibus adhærens affinitate quadam, humiditatem acidam, & acerbam è dentibus extrahit, vt diſputat Ariſtoteles, 1. *problem.* 38. Etſi hoc alij ad proprietatem ſubſtantiæ referunt, quâ & in apoſtematibus lienis portulaca proſit, & aſtrictione verrucas tollat. Rhaſes, & amygdalas amaras atque ceram maſticatam commendat, quæ temperata ſua qualitate, ac vnctuoſitate illam quaſi congelationem remittunt. Salem item affricare iubet, qui materiam liquefaciendo acorem è dentibus extrudit. Alij panem calentem, vt è furno extrahitur, maſticandum exhibent, aut radices, vel ſuccum glycyrrizæ aut pineas, auellanas, iuglandes.. Alij caſeum recentem commanſum, & calidum oui vitellum commendant. Ægineta omphacinum inunctum, vt & amurcam vetuſtam in æneo vaſe coctam ad mellis craſſitudinem inunctam laudat. Confert, & frequens oris collutio cum vino calido.

Collutio quoque oris commoda eſt ex aqua ſaluiæ calente, vel decocto radic. ariſtolochiæ, & baccar. lauri.

Cognatum ſtupori malum eſt, cuius Rhaſes meminit, *cap.* 44. quando dentes frigidi attactu imprimis offenduntur, quod malum Auicennæ eſt Ebet deotium; ac dentes tum ita afficiuntur, vt neque frigidum neque calidum, neque durum quid tolerent.

Cauſſa eſt debilitas dentium ex intemperie ſiue frigida ſiue calida, & eorundem debilitas, ſeu vt alijs placet, nimia ſenſibilitas cum raritate texturæ. Plerumque verò ab intemperie eſt frigida. Ideò Rhaſes oleum excalefactum ore tenere iubet, & vitelli oui aſſatum calidum maſticare, aut calentem panem. Auicennas Hiera ſimpl. aut Theriaca dentes fricat, vel maſticentur lauri baccæ, ariſtoloch. anethum.. In calida materia Auicennas fricat dentes cum oleo roſaceo tepefacto, cui camphora, & ſantali ſint admixti: aut mucilaginem ſem. pſyllij, vel ſem. portulacæ maſticare iubet.

CAPVT XIII.

De dentium ſtridore.

Dentium ſtridor. DEntes natura etſi moueantur, dum voci formandæ, & maſticationi inſeruiunt: tamen motus ille fit ſine ſono. Interdum verò p.n. ſonitus accidit, qui ſtridor dentium appellatur.

Cauſſa. Cauſſa eius eſt imbecillitas muſculorum maxillæ à frigore, aut potius rigor quidam in ea accidens à frigore; vermes etiam per conſenſum cerebro affecto, vaporum multitudo, vt in paroxyſmorum principijs.

Signa Diagnoſtica.

Prognoſtica. 1. Stridor dentium minatur apoplexiam, vel Epilepſiam, Valeſcus de Taranta.

2. In febribus dentibus ſtridere, quibus à puero minimè eſt conſuetum, inſaniam, & mortem ſignificat. Quod ſi iam deliranti id accidat, admodum id exitiale eſt. Hippocrates, *in coacis*. Poteſt tamen delirium cum dentium ſtridore dupliciter coniungi. Aut enim præceſſit ſtridor, & ſecutum eſt delirium, vel contra. Si præceſſit ſtridor, maniam, & mortem prædicere poteſt Medicus; quia cerebrum ſimul afficitur. Si verò antecedat delirium, & ſequatur ſtridor, non ſemper exitiale malum denotat; quia prouenire poteſt à facultate imbecilla, non ſemper cerebro affecto.

3. Stridorem dentium etiam inter conceptionis ſigna refert Hippocrates, *de ſuperfœtatione*.

Curatio ad ipſum ſtridorem dirigenda non eſt, ſed ad cauſas.

CAPVT XIV.

De dentibus nigris, malè coloratis, & ſordidis, & ſanguinis è dentibus fluxu.

DEntes natura ſua albi ſunt, quæ res vt naturalem dentium conſtitutionem indicat, ita ad decorem & pulchritudinem hominis etiam facit.

Qui color ſi mutetur, quod ſæpe accidit, dum dentes à naturali ſuo candore ad flauum, liuidum, nigrum colorem deflectunt, vitium in qualitate mutata oritur, quod ſæpe in dentium corruptionem, & grauiora vitia degenerat.

Accidit autem iſta dentium fœditas ab humoribus vitioſis in ſuperficie illorum hærentibus, à vaporibus ſurſum exhalantibus, à frequenti dulcium eſu, à maſticatione fructuum nigrorum, vt myrtillorum, mororum, à cibis in vaſis cupreis aut æneis aſſeruatis, ab inunctione argenti viui in lue venerea, vel ab eadem in fucis, & pigmentis faciei adhibitis, vnde fœminæ, quæ ad faciem pingendam fucis ex Mercurio vtuntur, plerumq; dentes malè coloratos habent. Interdum tamen etiam ab humoribus vitioſis, & alimento prauo dentibus ſeſe inſinuante color eorum mutatur.

Ad dentium autem ſordes tollendas, & colorem vitioſum emendandum, vſitatiſſima ſunt Dentifricia, parata ex ijs, quæ ſordes abſtergere poſſunt; vt *oſſibus ſepiæ, pumice*, præcipuè ſi igniatur, & vino albo bis extinguatur, ac tertia vice ignitus ſponte refrigerari ſinatur, & puluerifetur; *Cornu ceru. corall. margarit. ocul. cancri, lapid. ſpongiæ, alabaſt. cochl. teſtis combuſtis, radic. ariſtol. teſtis ouorum, mandibulis lucij, ſilicibus combuſtis, arena alba, maſtiche, ſale, gummi iuniperi, tartaro, alumine*. Quibus ad ſuauem anhelitum conciliandum addi poteſt. *Cinnamomum, lignum aloes, Rad. ireos, roſmarinus, fl. lauendulæ, roſarum, moſchus.*

Vt ℞. *Alabaſtr. pumic. an.* ʒ.ij. *ſalis* ʒ. j. Fiat puluis.

Vel ℞. *Oſſ. ſepiæ* ʒ.ij. *teſt. ouor.* ʒ.j. ß. *rad. ireos, corallior. albor. an.* ℈.j. *alum. roch.* ℈.ß. *maſtich. roſar. rubr. an.* gr.v. *moſch.* gr.j. *Silic. alb. combuſt. vel aren. albiſſ. ſubtiliſſ. ad pondus omnium.* F. Puluis.

Vel ℞. *Mandibul. lucij. C. C. vſti præpar. corall. præpar. an.* Vnc. ß. *aluminis vſti, radic. ireos, an.* ʒ.ij. *ſal. gemmei* ʒ.j. F puluis.

Vel ℞. *Oſſ. ſepiæ, corall. albor. margarit. præpar. an.* ʒ j. *C. C. vſti* ʒ.j ß. *pulu. rad. ireos gummi iuniperi, an.* ʒ.ß. *ariſtol. rot.* ℈. j. *lign. aloes* ʒ. ß. *moſch.* gr. ij. Fiat puluis.

Vel ℞. *C.C. vſti præpar. corall. albor. an.* ʒ.ß. *margarit. præpar.* ʒ j. *maſtich. ireos, an.* ʒ j. *moſch.* gr.iv. Fiat puluis.

℞. *Corall. albor. rubr. an.* ʒ.ij. *lapid. ſpong. oſſ. ſepiæ, an.* ʒ.j. *C. C. vſti præpar. raſur. eboris, an.* ʒ. ij. *maſtich.* ʒ.iij. *gummi iuniperi* ʒ. j. ß *ſal torrefact.* ʒ.ij. *moſch.* ℈. ß. F. puluis.

Vel ℞. *Pulu. cryſtalli.* ʒ. ij. *corall. rubr. ſcobis C. C. albiſſ. & ſubtiliſſ. an.* ʒ.j. F. puluis.

Vel ℞. *Pulu. oſſis ſepiæ lapid. ſilicis vſti, pumicis vſti, an.* ʒ.j.ß. *calaminar.* ʒ.ß. *C. C. vſti*, ʒ.j. *radic. ireos*, ʒ. ß. F. puluis.

Anſh. Boetius puluerem oſteocollæ commendat, Poteſt & pulueribus ſaccharum, mel vel oxymel admiſceri, & mixtura Electuarii inſtar parari, qua dentes fricentur.

Vt ℞. *Pulu. Corall. rubr. lap. cryſtalli, an* ʒ. j. *oſſ. ſepiæ, lap. calaminar. myrrhæ, an.* ℈. j. *alum. vſti, ſalis toſti, C.C. vſti, lap. pumicis, an.* ʒ.ß. *radic. ireos, calami odor. nuc. moſch. an.* ʒ. ß. *panis albi toſti* ʒ. iij. *oxymel. ſcillit.* q.ſ.M.

Hac mixtura dentes alternatim fricentur, poſtea lauentur oxycrato, vel aq. aluminoſa cum aq. communi vel roſarum.

Alii ſolo melle roſato cum oleo, vel ſpiritu vitrioli mixto vtuntur h.m.

℞. *Mellis roſati col.* Vnc.i. *ſpir. vitrioli* ʒ.ß M.

Secreti loco nonnulli commendant carbones, & cineres ſtipitum roriſmarini: quibus neoterici præferunt, & pro certiſſimo experimento habent cineres nicotianæ.

Cardanus aq. & ſuccum limonum ac citri commendat.

Vel ℞. *Summit. myrthi. lentiſci, oleaſtri, ſaluiæ, roriſmarini an.* M.i. *corall. rubr. eboris, dent. equorum, an.* Vnc.iv. In fictili vaſe ſimul vrantur, addendo *ſalis communis* p.i. donec omnia dealbata ſint, & reducantur in puluerem, cui adde. *Caryophyll. cinnamomi, roriſmarini, an*, ʒ.iii. *moſchi* ℈. i. F. Puluis. Qui etiam excipi poteſt oxymel. ſcillitico, vel mucilagine gummi tragacanthi aut Arabici, & inde ſtyli formari.

Loco puluerum etiam ſtyli ad dentes mundandos fieri poſſunt.

℞. *Corall. rubr. præpar. pumic. præpar. an.* ʒ.i. ß. *galliæ moſch.* ℈.i. *ſanguin. dracon. caryophyll. cinnamomi, maſtich. an.* ʒ.i. *moſch ambr. an.* gr.ii. Cum *tragacanth. in aqua Roſar. diſſol.* F.Styli.

Vel ℞. *Lapid. pumic.* Vnc.ß. *corall. rubror. alb. C. C. præpar. an.* Vnc.ß. *ſanguin. dracon.* ʒ.ii. *gummi Arabici in aqua roſar. diſſolut. & albumin. ouor.* q.ſ. F.Styli.

In ſumma, ne dentes malè colorati euadant, & corrumpantur, dentes à ſordibus, & cibis mundandi, verum non acumine cultri, cum dentes inde lædantur, ſed dentiſcalpiis ligneis, vel ex oſſe firmo ac flexili paratis, è ſpinis piſcium aliquorum, oſſiculis, & tendinibus oſſeis gallinarum, item ligno lentiſci, myrti, lauri, iuniperi, cupreſſi. Os verò poſt cibum colluatur aqua, ſalſa inprimis, vel vino. Commendatur ad dentes mundandos, & hæc aqua:

℞. *Sacchar* ℔. ß. *ſal.* Vnc.iii. *alumin. Roch.* ℥.i. ß. Deſtillentur per alembicum. In aqua intingatur goſſypium, & eo dentes fricentur.

Vel ℞. *Salis ammoniaci, gemmei, an.* ℥.i. *alum.* ℥. i.ß. *aq. roſar.* q.ſ. Deſtillentur.

Laudatur, & ſequens aqua.

℞. *Sacchari* ℔. ii. *alum. rochæ* ℔. i. *vini albi generoſi* ℔.i.ß. deſtillentur ſ a.

Deſtillato liquore dentes ſæpius fricentur, & mundificentur. Chymici oleum ſulphuris commendant, vt & aquam fortem cum aqua communi temperatam, cum penicillo denti appoſitam. In ea nonnulli folia ſaluiæ macerant, eiſq; dentes fricant, qui poſtea, vt glabri

bſi rurſus fiant, melle roſato, & ſanguine draconis inungendi, oſque eluendum. Sic enim ſtatim dealbantur.

De ſanguinis è dentibus fluxu.

Nec prætereundum hoc loco, quod Balduinus Rouſſettus, *libro de hominis primordijs, & hystericis affectionibus refert. Nos*, inquit, *quod ſupra communem hominum fidem eſt, Furnis municipio Flandriæ, mulierem nouimus, cui forte fortuna, cum eliſus eſſet dens molaris, ſolitis alioqui menſes ſupprimerentur, natura noxium illum ſaculentumque ſanguinem propellente, ſingulis menſibus ex eliſi dentis vulnuſculo ſanguineus quidem gurges, proportione purgationi reſpondens, efflueret*. Scribit etiam Hollerius, *comm. 2. in ſect. 2. lib. 2. aph. 18. Coacar. prædict.*, ſe vidiſſe è loculo dentis longo tempore ſanguinem profluxiſſe, qui nullis remedijs ceſſit, ægrumque tandem ſuſtulit.

Sanguinis fluxus è dentibus.

CAPVT XV.

De Dente aureo pueri Sileſij.

HOc loco vbi de colore dentium mutato agitur, non videtur omittenda quæſtio, de aureo dente pueri Sileſij. Anno enim Chriſti 1593. circa F. paſchatos rumor innotuit, puerum quendam annorum ſeptem, Chriſtophorũ Mullern, in pago Meigelsdorff in Sileſia, cùm ipſi dentes excidiſſent, vltimi molaris loco dentem aureum ſuccreuiſſe; cuius rei hiſtoriam poſt anno Chriſti 1595. deſcripſit, & publicè edidit D. Iacobus Horſti us, Medicinæ Profeſsor in Academia Helmſtadiana, qui ipſum partim pro naturali, partim pro prodigioſo habet, & ſolatij loco Chriſtianis à Turca tum afflictis exhibitum eſſe ſtatuit. Eodem anno 1595. ejuſdem aurei dentis hiſtoriam edidit Martinus Rulandus, cui ſeſe oppoſuit Ioh. Ingolſteterus anno 1597. contra quem ſuum iudicium eodem anno defendit Martinus Rulandus. De eodem aureo dente ſcribit etiam Andr. Libauius *parte 2. Singular. diſſertat.* 7. qui diſputationes illas, in partem vtramq; habitas, recenſet: quas vt huc afferam, operę pretium eſſe non puto. Non entis enim nullæ ſunt affectiones, & dens ille aureus nullus fuit, ſed fucus merus, qui Vratislauiæ demum detectus fuit. Eius rei hiſtoriam ad me perſcripſit Dn. D. Michael Doringius, ſicut illam ex Dn. D. Danielis Bucretij, Phyſici quondam Vratislauiẽſis relatione accepit, quæ talis eſt. Puer ille cum Vratislauiã deductus fuiſſet, & omnes nouitatis iſtius miraculoſæ, (vt putabatur) cognoſcendæ ac viſendæ deſiderio tenerentur, factum eſt, vt in doctorum virorum conuentum ac concionem, cui inter alios plures CL. D. Chriſtophorus Rhumbaumius p.m. etiam interfuit, vocaretur. Acciti, & admiſſi dentem ſedulò contemplati ſunt, qui ſplendore aurum Rhenanum repræſentauit. Adfuit ſimul aurifaber. Is iuſſus affrictione lapidis lydij dentem examinauit, Linea affrictione inducta exiſtimabatur reuera eſſe aurum Rhenanum. Aurifaber igitur, rei veritatem penitius exploraturus, ipſi illeuit pigmentum aureum. Et ecce linea illa abſumta diſparuit. Protinus ergò de fraude ſuſpicio concipitur. D. verò Rhumbaumius, vt erat ingenioſus, & cautus, inſpectionem repetit, atq; ſupernè dentem non integrum, ſed foraminulo pertuſum conſpicatur. Spatula igitur ferrea adhibita numquid lamina aliqua orichalcea ſolùm denti eſſet inducta explorat. Rem ita ſe habere certiſſimè inuenit, & reliquis ſpectatoribus oſtendit. Lamina enim illa per ſpatulam mouebatur, nihilq; erat aliud, quàm medietas (& forſan inaurata) globuli, quales crumenis, & marſupijs olim à fœminis in Sileſia geſtari ſolitis appendi conſueuerunt. Detraxiſſet prorſus à dente laminam iſtam D. Rhumbaumius, ni deceptor reſtitiſſet, & ſe cum puero ſubduxiſſet. Fraudis enim hæc detectio peſſimè habuit pueri iſtius circumductorem, vtpote qui nummos corrodendi occaſionem ſibi ereptam eſſe videbat: atq; ita cum aureo iſto dente euanuit ac diſparuit. Quæ hiſtoria omnes Naturæ ſcrutatores meritò monere debet, ne cauſſas rei, & τὸ διότι prius quærant, quam τὸ ὅτι ſit manifeſtum, & de re ipſa planè conſtet. In qua re tamen non rarò peccatur, dum de non Entis affectionibus, & cauſſis ſæpe acriter, & magno conatu diſputatur.

Dens aureus pueri Sileſij.

CAPVT XVI.

De gingiuarum affectionibus.

GInginarum etiam affectiones p.n. variæ ſunt, nimirum Luxuries ipſarum, dum præter naturam augentur, vt dentes propemodum integant: deinde flacciditas, dum caro earũ mollis euadit, & facilè ſanguinem fundit; quod vitium ſcorbuto familiare eſt: contra eorundem corroſio, & abſumptio: Inflammatio ad radicẽ dentis, quæ παρουλίς, Celſo παραδοντίς, (niſi mendum in textu eſt) abſceſſus παρουλίδα ſequens, qui ſi malè curetur, caruncula innaſcitur, ad intimos præcipuè molares, quæ ἐπουλίς dicitur, & aliquando cum aduerſo buccarum muſculo coaleſcit. Nonnunquam abſceſſus in vlcera, cancrum, & fiſtulas, degenerat; interdum, & gangræna gingiuas corripit, de quibus iam dicemus.

Gingiuarum affectiones.

De gingiuis excreſcentibus, laxis, flaccidis, ſanguinem fundentibus.

Gingiuarum caro ita ſæpe luxuriat, & incrementum ſumit, vt dentes, præſertim molares, obtegat, quod vitium πλαδαρὰ οὖλα, gingiuarum luxuries, excreſcentia & dentium ſuperincarnatio nominatur. Plerumq; illa caro laxa, ſordida, & flaccida eſt, & cruorem, ſi paulatim attingatur, de ſe fundit, & graueolet; id quod ſcorbuticis familiare eſt.

Gingiuæ excreſcentes, & laxæ.

Atque accidit hoc vitium à ſanguine ſeroſo, vitioſo, corrupto, copioſius ad gingiuas confluente; ad quam rem imprimis facit caro gingiuarum ſua natura laxa, quæ humores affluentes facilè ſuſcipit.

Vt enim in vlceribus, & vulneribus, vbi caro cute non tegitur, facilè luxuriat: ita etiam gingiuarum caro, quæ cute craſſa non tegitur, facilè luxuriat.

Si luxuries iſta carnis ſit leuis, & ſine putredine, facilè reprimentium, & aſtringentium vſu compeſcitur, vt collutione oris cum aqua aluminoſa, cum decocto balauſt. gallar. fol. pruni. cortic. mori, & aſperſione puluer. ex balauſt. radic. biſtortæ corall. rub. & pauco alumine.

Si verò gingiuæ putridæ ſint, & grauem odorem ſpirent, fortiora requiruntur.

Commendatur hic peculiariter Aquilegia, & vnguentum ex Aquilegia paratum in hoc malo vtile eſt. Imprimis verò efficax eſſe ſequens linimentum, multo vſu compertum eſt.

℞. *Pulu. fol. aquileg. ſaluiæ, memb. criſp. nuc. moſch.* ana ℥.ß. (Nonnulli etiam rutæ, & myrrhæ tantundem addunt.) *aluminis vſti* ℥.j. *mellis puriſſ.* Vnc. iv. vel q. ſ. Mel leni igne deſpumetur. Deſpumato, & calenti pulueres inſpergantur. F. Linimentum, quo gingiuæ inungantur.

Vel ℞. *mellis opt.* Vnc. ij. *aceti vini* ℥.j. *fl. æris* ʒ.j. *alum.* ℈.j. Bulliant, donec rubefiant, adde. *pulu. ſabinæ, nuc. moſch.* an. ʒ.ß. *C. C. præp.* ʒ.ß. F. Linimentum.

Præſtantiſſimum quoq; hic eſt decoctum ſummitatum

tum rubi Idæi. Vtile eſt, etiam gingiuas cruentas, & defluxione tentatas ſępius attingere ſale vſto. Idem præſtat puluis corallij rubri crudi, vt & antheræ roſatum, nec non collutiones ex vitriolo, alumine, myrrha, maſtiche, & aceto ſcillitico paratæ.

Vtilis eſt, & oris collutio cum Aqua ſaluiæ, plantagin. prunell. & naſturt. aquat.

Vel ℞. *radic. tormentillæ, cort. rad. prunor. ſylueſtr. hyperici, ſaluiæ acutæ*, an. M. j.

Inciſa coq. *in vini* ℔. ii. ad conſumptionem tertiæ partis. Colatura os colluatur:

Efficax eſt & hæc aqua, & in omnibus vlceribus ſordidis gingiuarum, tonſillarum, palati, faucium, narium & ozænis vtilis.

℞. *Mellis roſati* Vnc. ij. *ſulfuris viui*, *aluminis crudi*, an. ℥. j. *alb. Græc. cimar. ſabin.* an. ℥. ß. *ſpong. ſambuc.* ʒ. j. *Fol. hyperic. roriſmar. plantag. rutæ, ſaluiæ, puleg.* ana M. ß.

Coqu. in vino, & aquæ ℔. ij. ad conſumptionem quartæ partis. Sub finem adde *æruginis æris* Vnc. j. ſtent donec ſponte refrixerint, poſtea colentur.

In colatura penicillum lana vel goſſypio inuolutum intingatur, & locus affectus tangatur; vel goſſypium aut ſtupa loco affecto imponatur. Aetius ſumit *Alumin. vſti, thuris, myrrhæ.* an. p. æ. quæ cum melle miſcet & illinit, & poſtea os vino colluere iubet.

Eiuſdem eſt, quod efficaciter carnem corruptam gingiuarum abſumit, & putredinem ſiſtit. ℞. *Chalcitid. crudæ* ʒ. iij. *cadmiæ* ℥. j.

Cadmia in aceto ad æſtiuum Solem aliquot diebus conteritur, deinde adijcitur chalcitis, & ſimiliter cum ea teritur affuſo ſæpe aceto. Poſtea ambobus exſiccatis, tritis, & cribratis vtere ſiccis, ſed cum cautione, ne quid ex pharmaco in os deglutiatur.

Vel ℞. *Alumin. ſciſſil. flor. roſar. rubr.* ana ʒ. j. *ſal. foſſil.* ʒ. ij. *croci* ʒ. ß Vtere ſicco aut cum melle cocto.

Mel etiam roſatum, ſi vnciæ vni ol. vitrioli guttæ ij. addantur, vlceribus gingiuarum, & oris vtile eſt.

Vel ℞. *Nuc. moſch.* N. j. *alumin. crudi* ʒ. ß. *alb. Græc. ſucc. rut. millefol. chærefol.* an. ʒ. ij. *mellis* ℥. j. Miſce.

Vtiliſſimum eſt, ſi ante, & poſt cibum os colluatur aqua, è qua ſal excoquitur.

De fluxu ſanguinis è gingiuis.

Fluxus ſanguinis è gingiuis

Interdum non ſolùm laxæ fiunt gingiuæ, ſed etiam ſanguis ex ijs fluit. De quo Hippocrates, *in Coacis lib. 2. comm. 1. ſect. 2. aphor. 14. ſec. diſtinct. Hollerij.* Τὰ ἀπὸ οὔλων αἵματα ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ ὀλέθρια. *Sanguis de gingiuis ab aluo liquida lethale* Significat enim virtutis debilitatem in hepate, & venoſo genere, & in ipſo ſanguine vitium, vbi ſcilicet is eſt acris, & ἰχωροειδὴς: qualis in ſcorbuticis colligitur. Si ergo is per gingiuas effluit, & aluus ſymptomaticè ſoluatur, malum ſignum eſt.

Cui malo ſi curatio adhibenda ſit, medicamenta, quæ ad gingiuas laxas conueniunt, vſurpanda. Interdum tamen eiuſmodi fluxus criticus eſt, & non ſtatim ſiſtendus. Ita apud Dodonæum, *obſeruat. 14.* Latomo ecthymatis laborãti ſanguis è gingiuis erupit, quo repreſſo ad vrinarios meatus delatus ac cruenta vrina ſubſecuta eſt, quæ cum reprimentibus talis eſſe deſiiſſet, iterum ad gingiuas ſe contulit, nec fluxus ceſſauit, donec æger ſanitati reſtitutus eſt.

Ita refert Amatus Luſitanus, *cent. 5. curat. 5.* quibuſdam hominibus ſanguinem e gingiuis effluxiſſe, qui, ſi fluxus non ſolito reſponderet modo, in capitis dolorem inciderint, vt eum reuocare neceſſe habuerint. Et Iulius Alexandrinus, *in annotat. ad cap. 11. lib. 2. meth. med. Galeni* ſcribit, ſocrui ſuæ per interualla quædam ſanguinem è gingiua fluxiſſe, quaſi venula aliqua inibi ex ἀναστομώσει aperta.

De Gingiuis carne denudatis, ſeu carnis gingiuarum conſumptione.

Vt gingiuarum caro aliquando luxuriat: ita contra nonnunquam imminuitur, & abſumitur, vt dentes nudi conſpiciantur, & laxentur ac vacillent; quod accidit ex humore prauo, & acri ad gingiuas confluente, eaſque erodente. Danda igitur opera eſt, vt caro regeneretur. Ergo ℞. *Thuris, maſtich. ſarcocoll. ſanguin. dracon.* ana ʒ. j. F. Puluis, qui gingiuis aſpergatur. Auicennas ſumit *thuris, maſtich. ariſtolochiæ rotund., ſanguin. dracon., farin. orob. rad. ireos*, ana Drach. j. Pulueriſata cum melle, & aceto ſcillit. ſubigit, & eo gingiuas fricat. — Gingiuæ carne denudatæ.

Poſſunt tali etiam linimento inungi:

℞. *ſyr. myrtini, mellis roſ. col.* ana ℥. ß. *diamori, dianuc.* ana ʒ. ij. *pulu. mandibul. lucij piſc. rad. biſtort. nuc. moſchat.* an. ℈ j. M.

Vel ℞. *Mell. roſ. col.* Vnc. j *pulu. maſtich. myrrh. thuris, nuc. moſch.* an. ℈. j. M.

Vel ℞. *rad. Cyperi* ʒ ij. *ariſtoloch. rotund. ſarcocoll.* ana ʒ. j. ß. *myrrh* ʒ. j. *rad. ireos, terræ ſigillatæ, raſuræ C. C.* an. ʒ. ß. *fol. myrti, flor. roſ. rubrar.* ana P. j. *ſantal. albor. rub.* an. ʒ. j. ß. *alumin. vſti, balauſt.* an. Drach. ij. F. Puluis, de quo aliquid in aqua folior. quercus ebulliant, & decocto os colluatur.

℞. *Cancros viuos* N. vj. *Radic. lappæ maioris* Vnc. j. Contundantur in mortario ad pultis cõſiſtentiam. Diluantur cum *aq. fl. cyam.* ℥. xvj. Exprimantur per pannum linteum, lauentur eo dentes, & gingiuæ.

De Gingiuarum inflammatione ſeu parulide, epulide, vlcere, cancro, fiſtula.

Præterea etiam gingiuæ quandoque inflammatione cum dolore corripiuntur, apoſtema patiuntur, quæ in vlcera interdum cancrum, fiſtulas, gangrænam deſinunt. Inflammatione, quæ Græcis παρουλὶς dicitur, gingiuæ corripiuntur à ſanguine tenui, ſiue puro, ſiue cum alijs humoribus mixto, qui è capitis vaſis in eaſdem defluit. Familiaria etiam ſunt vlcera gingiuarum ſcorbuticis, de quibus in tractatu de ſcorbuto dictum. — Gingiuarum inflammatio.

Signa Diagnoſtica.

Malum ipſum per ſe viſui patet. Et quidem, ſi materia ſit calidior, & acrior, gingiuæ magis rubent, & calent, doloreque, & punctio vehementius affligit. Si verò ſanguis ſit frigidior, rubor, calor, & dolor eſt remiſſior. — Signa.

Prognoſtica.

1. Inflammationes hæ, niſi ſtatim reprimantur, in apoſtemata abeunt, quę nunc citiùs, nunc tardiùs rumpuntur, pro tumoris magnitudine, & humoris natura. — Prognoſtica.

2. Non contemnendum eſt hoc malum, cùm niſi maturis pręſidijs ipſi ſuccurratur, in apoſtema, & vlcera diuturna, nonnunquam, & in fiſtulam abeat. Sæpe & in cancrum incurabilem, vbi materia melancholica ſicca, & aduſta fuerit; quandoque, & in gangrænam abit.

3. Si gingiuarum inflammatio in gangrænam mutetur, inſanabile plerumque malum eſt, vt aliquot exemplis demonſtrat Guilielmus Fabritius, *cent. 1. obſeruatione 30.*

4. Æſtate in aurium inflammationibus quinto die eruptiones fiunt: eſt etiam vbi longius perdurant: ſic & quæ circa gingiuas, & nares ſuppurationes contingunt. Hippocrates, *6. epid. ſect. 6. t. 24.*

Curatio.

Vniuerſalia quod attinet, eadem methodo curanda hæc inflammatio, qua aliæ inflammationes. Vena nimirum aperiatur in brachio. Ita Meliſandro apud Hippocratem, 7. *epid. ſect. vltima*, cùm magno gingiuæ dolore corriperetur, & valde intumeſceret, vena in brachio ſecta eſt. Poteſt & poſtea vna ſub lingua aperiri; & cucurbitulæ collo admoueri. Nec Topica multùm diſcrepant; niſi quòd gingiuæ, cùm carne ſint præditæ molli ac raræ, fortia medicamenta non tolerant. Ideòq; dum nondum putreſcunt nec corroſæ ſunt, conueniunt medicamenta, quæ aſperitatis & mordicitatis ſunt expertia. Nam acria inſigniter nocent, & proinde in gingiuæ dolore ab aceto abſtinendum. Et primùm quidem phlegmones generatio impedienda eſt & reprimẽda inſtitutis oris collutionibus & gargariſmis ex decocto fol. quercus, nucum cupreſſi, balauſtior. roſ. rubr. aqua plantaginis, prunellæ, ſaniculæ, portulacæ, veronicæ, fragor. fol. quercus, cum ſucco vel rohob mororum in ijs diſſoluto vel rohob nucum, ribes, berberum, fragorum, ſyrupo granatorum, violarum, roſarum ſiccarum, myrtino, oxyſaccharo ſimpl. melle roſato. E. g.

℞. *Aq. plantag. prunellæ*, ana ℥. iij. *roſ. rubr.* ℥. j. ß. *diamori* ʒ. vj. *mellis roſati col.* ʒ. iij. *ſalis nitri prap.* ʒ. ß. Miſce.

Vel ℞. *Aq. ſemperuiui, plantag. centinod. min.* an. ℥. ij ß. *mellis roſati* ℥. j. *nitri prap.* ʒ. ß. M.

Vel paretur tale decoctum. ℞. *Her. prunell. plantag.* an. M. j. *fol. roſ. rubr.* P. iij. *balauſtior.* ʒ. ß. *rad. glycyrrh.* ʒ. j. *ceraſor. exſiccat.* ʒ. ij.

Conciſa & contuſa coq. in *aq. hord. ſimpl.* pro ℥. ix. In quibus diſſolue *rohob. fragor.* ʒ. vj. *ſyr. violat.* ʒ. iij. *nitri prap.* ʒ. j. ß. M.

Galenus, 5. *de comp. med. ſec. loc. cap. 9.* ſcribit; gingiuis ex inflammatione dolentibus optimum remedium eſſe ol. lentiſcin. temperatè calefactum in ore retentum, idque recens. Nam oleum quò vetuſtius, eò calidius. Habet illud oleum vim moderatè reprimendi & diſcutiendi. Aetius ptiſana gingiuas colluere iubet. In cauſſa frigida aliquid de reſoluentibus calidis admiſceatur, vt de alumine vſto vel ſale. Aut decoctum fiat ex ſem. lini, fol. agrimon. cum exiguo alumine, pro collutione oris. Vel paretur tale decoctum.

℞. *Hord. integri* M. j. *fl. malu. arbor.* P. iij. *roſar. rubr.* P. ij. *rad. glycyrrh.* ʒ. iij. *iuiubar.* N. vij. *caricar. ping.* N. iij. Coq. in ſ. q. *aq. fluuiatil.* ad tertias. Colentur, *colatura* ℞. ℥. viij. In quibus diſſolue *oxymel. ſimpl. mell. roſati colat.* ana ℥. j. *diamori* ℥. ß. *lap. prunella* ʒ. ij. M. pro gargariſmo. Alumen etiam vſtum & tritum parotidas comprimit, teſte Aetio.

Si apoſtema ad maturationem tendat, gingiuæ butyro inungatur. Deinde apoſtema aperiatur decocto caricarum, lini, fœnugræci & ſimilium. Vel caricæ per medium diſciſſæ imponantur. Si abſceſſus ſponte non aperiatur, ſcalpello aperiri poteſt. Apertus abſceſſus hydromelite, collutionis & gargariſmi inſtar adhibito, mundetur. Tandem vlcus exſiccetur & claudatur.

Interdum verò apoſtema in vlcus definit, & quidem nunc vlcus ſimplex eſt ſine corroſione & putrefactione, nunc verò corrodendo ſerpere incipit, vt non tantùm putreſcat caro, ſed & abſumatur & *νομὴ* gingiuarum fiat; quod accidit cum humores ſalſi, acres aut praui affluunt. Curantes autem talia vlcera, ſi ſint ſimplicia, exſiccantibus & adſtringentibus medicamentis, collutione ſcilicet oris cum decocto agrimoniæ, roſar., balauſtior., cupular. gland., aceto ſcillit., alum, myrrh.

Vt ℞. *Agrimon.* M. j. *balauſt. roſar. rad. ariſtoloch. rotund.* ana ʒ. ij. Coquantur in vino. Colaturæ ℞. ℔. j. *acet. ſcillit.* ℥. ij. M.

Vel ℞. *Rad. ariſtoloch. rotund. balauſt. flor. roſar.* ana ℥. ß. *myrrh. alumin.* ana ʒ. ij. *cinamom. ſpic.* ana ʒ. j. F. Puluis, qui diuidatur in duas partes; vna cum melle dirigatur in formam linimenti, quo dentes inungantur, puluis verò aſpergatur vel affricetur.

Si vlcus in fiſtulam tranſeat, fortioribus vtendum,

Vt: ℞. *Gallar. cupul. gland. flor. roſar. balauſt. cortic. granator.* ana ℥. j. Coqu. in vino pro collutione oris. Ipſis verò gingiuis hic puluis inſpergatur.

℞. *Gallar. ſumach, gran. myrth. cupul. glandium, ſem. plantag.* ana ʒ. j. *vitrioli albi alum. ſciſſil.* ana ℈. iv. *anther. roſar.* ʒ. ij. F. Puluis.

Vel ℞. *Maſtich. gummi iuniperi, acacia; hypociſtid.* ana ℈. ß. *tutia prapar.* ʒ. ß. *vitrioli albi* ℈. ij. Puluis.

Vtiliſſima verò & efficaciſſima eſt hic aqua viridis, ſupra de gingiuarum excreſcentia & laxitate propoſita.

Si in cancrum degeneret vlcus, Gordonius hoc vtitur: ℞. *Rad. hellebor. ariſtoloch. long. Tartari, aluminis vſti, gallar. balauſt. p. a.* & cum *ſucco fol. oliuar. vel agrimon. & melle.* F. vnguentum, quo gingiuæ carioſæ illinantur.

Si verò poſt inflammationem gingiuarum carnis excreſcentia quædam emergat, iuxta dentes molares, quam Epulida vocant, quod accidit aliquando cum febre & vehementi dolore internæ mandibulæ, vtitur Aetius medicamentis, quæ inflammationem ſoluunt, atque os colluere hydromelite, ptiſana, decoct. ſemin. lini iubet, totam item mandibulam contegere cataplaſmate, ex hydromelite & ſemin. lini. Poſtea ad ipſam carunculam ſiccantia medicamenta admouet, quale eſt puluis alumin. vſti aſperſus, aut qui ℞. *Tartaris viui, piper. alumin. ſciſſil. p. a.* Efficax hic eſt & vitriolum. Apulis.

Vel ℞. *Pulu. gallar.* ʒ. j. ß. *alumin.* ʒ. j. F. Puluis.

Vbi verò tardius conſumitur, exedens apponit, quale eſt ærugo per ſe, vel cum æquali parte gallarum, Æger autem in æruginis vſu monendus, ne ſaliuam deglutiat. Exeditur etiam interdum aqua forti, aqua regis & oleo vitrioli.

Vtilis eſt hic aqua viridis, cuius antea facta mentio. Si nec his tollitur epulis, forcipe correptam ferro exſcindit, & vlcus, vt par eſt, curat. Debetque os poſt ſectionem illam cum decocto myrrhæ & pauco ſale collui.

CAPVT XVII.

De Maxillarum morbis, & Symptomatibus,

Fungi maxillarum,

MAxillæ etiam ſuos morbos patiuntur. Inter eos autem primò ſunt fungi dicti, qui etiam interdum è cerebro naſcuntur, vt ſupra, *libr. 1. part. 1. cap. 25.* dictum eſt, læſa proculdubio aliquâ fibra neruea aut membrana. Ita nemini cuidam puero dentem ore extractum & proculdubio neruum vel membranam nerueam ſubſtratam læſam eſſe, è qua fungus poſtea enatus eſt, qui penè totum os repleuit, & puero etiam mortem attulit. Maxillarũ fungi.

Syderatio maxillarum.

Syderantur etiam nonnunquam maxillæ poſt dentium dolorem. Ita 5. *Epidem.* Metrodori puero ex dentis dolore ſyderatio & ſupercreſcens in gingiuis caro, ac moderata ſuppuratio contingit, & tum molares, tum maxilla ipſa deciderunt. Maxillarũ ſyderatio.

Ma-

Maxillæ cum Capite connexio.

Maxillæ cum capite connexio.

Maxillę inferior pars capiti per articulationem coniungitur, vt liberè moueri poſſit. Contrarium tamen exemplum, vbi maxilla inferior capiti planè connata coniuncta fuit, ſupra è Columbo, *anatomiæ libr.* 15. retulimus.

De maxillæ inferioris iunctura ſoluta.

Maxillæ inferioris iunctura ſoluta.

Alijs plerisq; animalibus maxilla inferior ex oſſibus duobus per ſymphyſin iunctis conſtat, & in homine etiam in infantibus bifida eſt, & cartilagine copioſa in medio mento iungitur: in adultis tamen ita coaleſcit, vt ne coctione quidem ſeparari queat. Violentia tamen magna interdum hæc iunctura ſolui & oſſa hæc ſeparari poſſunt.

Prognoſtica.

Malum periculoſum eſt, ſi in partem poſteriorem os recedat. De qua Hippocrates, *in coacis. In neruorum diſtentionibus & in ijs, quæ in poſteriorem partem fiunt, diſſoluta maxilla mortem afferunt.*

Curatio.

Quapropter curationem etiam tradit Hippocrates, *in lib. de articulis comm. 2. t. 33. ſi compago,* inquit, *maxilla ad mẽtum diſſideat, reponere ei cuiuslibet hominis eſt. Quod enim eminet, admotis digitis ab exteriore parte introrſum propellendum: quod intra inclinatur, iniectis digitis repellendum extrorſum eſt. Id autem diſtentione prius adhibita ſic vt oſſa diſtent, faciendum.* Repoſita maxilla poſtea, vt ibidem docet, deliganda eſt.

De maxillarum luxatione.

Maxillarum luxatio.

Luxationem etiam patitur maxilla inferior. Quod quidem non facilè accidit, cùm ob articulationis naturam, quæ vndiq; oſſibus circum vallata eſt, tum ob muſculorum robur, quos plures & validos obtinet. Si tamen luxetur, tantum in priorem partem propellitur & luxatur, vt Galenus, *comm. 2. in libr. de articul.* & Celſus, *libr. 8. capit. 13.* docent, & ex anatome patet. Ad poſteriora enim luxationem os impedit; ad dextram ſiniſtrum maxillę caput; ad ſiniſtram dextrum caput. Et quidem luxatur vel altera tantùm parte; vel vtraque. Vt autem luxetur maxilla, neceſſe eſt, vt proceſſus roſtro ſimilis, acutus etiam dictus, qui ſubiugali oſſe inſeritur, ipſo oſſe iugali humilior fiat, & extra os iugale feratur. Fit hoc non niſi maxima oris apertione, vt in nimia oris in oſcitando dilatatione, vel ſi aliquid magnæ molis ore apprehendatur.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Si maxilla luxata ſit, os claudi nequit, maſticatio tollitur, locutio deprauatur, ſaliua ore ægro inuito profluit. Et quidem ſi maxilla ex parte vtraq; ſit luxata, os magis hiat, nec lingua ad loquendum liberè moueri poteſt, vndè fit balbuties, & maxilla inferior cum ſuperiore non poteſt committi, ſed maxilla inferior tota magis prominet, etſi ordo dentium inferiorum & ſuperiorum reſpondeat, & canini ſint ſub caninis, molares ſub molaribus. Proceſſus etiam oſſis roſtrum referentis extra malas vtrinq; eminentes apparet, & temporales muſculi rigidi ac duri ſunt. Si verò ex vna parte tantùm luxatio facta ſit, à parte illa in anteriorem maxilla magis prominet, & in aduerſum ipſa & mentum inclinatur, & os diſtorquetur, nec ordo dentium inferiorum & ſuperiorum ſibi reſpondet, ſed ſub inciſorijs ſunt canini.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Periculo non vacat maxillæ luxatio, & propterea quamprimum reponenda eſt, priuſquam muſculi affecti cerebrum in conſenſum trahant propter neruorum ramos, qui à ſecundo & quinto cerebri pari orti in muſculos maxillam mouentes inſeruntur.

2. Si maxilla luxata ſuo loco non reſtituatur, periculum mortis imminet, & quidem plerumq; circa diem 10. & febris continua excitatur, & dormiendi inexpugnabilis neceſſitas, & bilis ſincera per aluum & vomitum reijcitur.

3. Si ex vtraq; parte maxilla luxata ſit, difficiliùs reſtituitur, quàm ſi ex vna tantùm; & proterea luxatio ex vtraq; parte periculoſior eſt, & omnia ſymptomata ſunt vehementiora. Nam omnes quatuor muſculi maxillam ſurſum trahentes, afficiuntur, & cum ijs nerui inſerti, vnde dolor exoritur, & ex dolore inflammatio & febris acuta, & per conſenſum neruorum etiam os ventriculi afficitur.

4. Si poſt maxillæ reſtitutionem 12. dies elapſi ſint, periculum relapſus non ita facilè amplius metuendũ.

Curatio.

Curatio.

Danda ergò opera, vt quamprimum maxilla reſtituatur, antequam dolor & inflammatio accedat. Si verò iã ſpatiũ aliquod temporis à facta luxatione elapſum ſit, vtendum prius medicamentis emollientibus & laxantibus, antequam reſtitutio tentetur.

Videndum verò primò, an ex vna, an verò ex parte vtraque facta ſit luxatio. Si ab vna ſaltem parte, æger vel in ſedili collocetur, vel reſupinetur in puluinari, & caput eius immobile à miniſtro teneatur. Poſtea Chirurgus pollices lineis vel linteis vel faſcis ſubtilibus inuolutos in eius os immittat, & molaribus dentibus imponat, reliqua manu extra maxillam ad mentum apprehendat, eamq; deorſum trahat, deindè retrò verſus guttur compellat, poſtea ad oppoſitum latus agitet, & ſimul ſurſum impellat, ægroq; imperet, vt os claudat. Atque hæc omnia vno ferè momento fieri debent, vt Celſus inquit.

Si verò ex parte vtraque ſit luxata maxilla, eodem modo reſtituenda eſt, præterquam quod ad latera non eſt agitanda maxilla, ideoque primò maxilla deorſum trahenda ob muſculos, qui proceſſum acutum roſtro ſimilem trahunt, qui infra oſſis iuguli proceſſum trahi debet. Secundò retrò æqualiter propellenda, quia luxatio in partem anteriorem facta. Tertiò ſurſum & in locum ſuum compellenda. Maxilla in ſuum locum reſtituta; danda opera, vt in eo retineatur, & non iterum excidat. Itaque medicamenta ex oui albuminibus & pulueribus adſtringentibus apponi debent, ac ſi dolor adſit, muſculi oleo roſaceo inungendi. Faſcia quoque mento apponatur. Hinc ad aures adducatur, & tãdem in capitis vertice colligatur, vt maxilla reſtituta in ſuo loco retineatur. Videatur Hippocrates, 2. *de articul.* & Galeni *in eum commentar.*

De Maxillæ fractura.

Maxillæ fractura.

Tandem Maxilla aliquando frangi poteſt ictu, caſu & ſimilibus cauſis. Aliquando etiam in dentium extractione pars auelli poteſt. Quod malum per ſe facile patet.

Conſolidantur autem oſſa maxillæ facilè & quidem 21. diebus, & celeriter callus increſcit; cum ſint medulloſa & laxa: quod ſi non rectè reponantur, dentes vitiantur, atque inutiles redduntur.

Si verò quid de maxilla auulſum ſit, id reſtitui non poteſt. Quomodo autem maxilla fracta componenda ſit, docet Hippocr. 2. *de artic.* qui ibi videatur.

De Maxillæ inferioris immobilitate.

Maxillæ inferioris immobilitas.

Symptoma etiam quoddam occurrit circa maxillã inferiorem. Cum enim facta ſit mobilis propter ſermonem & maſticationem: cum illa mobilitas tollitur, præter naturam ſeſe habet. Fit autem hoc in tumoribus circa articulum, cum deſtillationes in articulum circa auriculæ radicem fiunt, & ibi tumores atque inflammationes accidunt. Idem accidit in fracturis, luxatione, maxillæ cum capite coalitu. Pertinet huc & rigiditas illa genarum ſcorbutica, cuius, *in tr. de Scorbuto c. 5.* facta eſt mentio. Non abſimilis videtur illa maxillarum rigiditas, cuius meminit Hippocrates, 5. *epid. num. 23. in cod. Foeſi.* in Eumelo Lariſſeo, cui crura, manus, maxillæ rigebant.

Signa, & Curatio. Signa, & Curatio patent è morbis, à quibus immobilitas iſta pendet.

DE ORIS VITIIS.

CAPVT XVIII.

De Oris inflammationibus, & vlceribus.

SEquuntur iam oris vitia. E morbis ſunt Oris Inflammatio, & Vlcera. E Symptomatibus; Oris fœtor, de quibus ordine dicendum.

Et primò quidem oris Inflammationem quod attinet, nonnunquam ex ſanguine, & calidis ac bilioſis humoribus partes oris internæ, Palatum ſcilicet, & Fauces inflammantur. Interdum inflammationem excitanti ſanguini etiam humores maligni coniungitur, vti in Thaſo accidit, apud Hippocr. 1. *epid. ſect.* 1. *ſtatu* 1. Inflammationi etiam cauſſam præbēt inunctiones ex hydrargyro, è quibus ſæpè inflammatio, gangræna & ſphacelus excitatur, vt aliquot exemplis docet Guil. Fabric. *cent.* 3. *obſeru.* 92.

Malum per ſe viſui patet. Humoris etiam eam excitandis natura è ſuis ſignis cognoſcitur.

Eſt autem inflammatio nunc periculoſior, nunc minus periculoſa, pro humoris peccantis natura. Etenim Inflammationes oris, quæ ex ſolo fiunt ſanguine, ſunt mitiores; difficiliores, quæ ex ſanguine cum bile mixto generantur. Pernicioſiores etiam ſunt Oris inflammationes, quę cū febre fiunt, quā quę ſine ea ſunt.

Curatio.

Vt in alijs inflammationibus; ita etiam hic, ſi non in vniuerſo corpore abundet ſanguis, vena primùm aperienda; ſi alij vitioſi humores, purgatione vtendum. Hinc ad Topica veniendum.

Quod ſi neutrum horum affuerit, ſtatim ad Topica accedendum. Requiruntur autem in principio, quæ refrigerant, & repellunt, atque adſtringunt; In incremento, & ſtatu poſt aliquid diſcutiendum addendum.

Colluendum ergo os ſero lactis, in quo flores roſarum, ſummitates rubi vel vitis cocta ſint; aut decocto plantaginis, prunellæ vel aquis inde deſtillatis, quibus diamorum dianucum, ſyrup. violar. & ſimilia addenda. Ad diſcutiendum flores chamæmeli addi poſſunt.

Si tumor diſcuti non poſſint, ſed ſuppuratio expectanda ſit, adiuuanda ea, & maturanda. Cui rei ſeruiunt caricæ appoſitæ. Vel coq. furfur in aqua, dum lenteſcat (commodum eſt etiam ficus addere) Colaturæ mel adde.

Eligenda autem ſemper ſunt talia medicamenta, quæ neque ſapore ingrata ſunt, neque aliquam prauam aut venenatam qualitatem obtinent, qualia medicamenta Græci στοματικὰ appellauerunt, & apud Galen. 6. *de compoſ. med. ſec. loca.* deſcribuntur.

Reliqua ex ijs, quæ iam de oris vlceribus dicentur, patebunt.

De Aphthis, & Oris vlceribus.

Ἄφθαι equidem dicuntur in ſpecie ſuperficiaria oris vlcera, quæ infantibus præcipuè accidunt. Interdum tamen etiam latiùs hoc nomen ab autoribus extenditur, & aliarum etiam partium vlceribus tribuitur. Ita Hippocrates, *libr. de natura mulieb. & de morb. mulierum* ἀφθᾶν τὰ αἰδοῖα ſcribit, *& de Coacis prænotionibus* ἀφθώδεα ῥεύματα in orificio vteri nominat. Et 2. *de morbis*, fiſtulam pulmonis aphtha, id eſt, vlcere ſordido laborare dicit; & Galenus, 9. *de comp. med. ſec. loca.* διδύμους ἀφθῶντας nominat. Verùm, vt dixi, propriè aphthæ ſunt exulcerationes quædam in ſumma oris ſuperficie, ignæ quippiam caliditatis habentes, vt definit Galenus, 6. *de compoſ. medic. ſec. loca cap* 4. Hærent enim in ſumma cute, & ſerpunt in palatum, gingiuas, linguæ latera, eiuſq; radicem. Interdum profundius ſeſe demittunt, & palatum carnemq; linguæ exedunt, cuiuſmodi Gallicæ oris puſtulæ eſſe ſolent, præſertim ab inunctione cum argento viuo. Galenus tamen, quæ putreſcunt, & exulcerantur, aphthas non amplius nominandas cenſet, ſed eroſiones potius, & oris vlcera, quæ & remedia planè peculiaria poſtulant. Itaque etiam de oris vlceribus poſtea ſeorſim agemus. Ita Auicennas Alcolas vocat, quæ oris vlcera eſſe dicit cum expanſione, & dilatatione, ſeu vt vulgus appellat, vlcera oris ambulantia. Mitius verò malum eidem eſt Bothor in ore, quæ puſtulæ ſunt non ſerpentes, ſed tales, quæ facilè ſuppurantur, & delentur, etſi nonnunquam leuiter eas ſuppurare contingat. Eſtq; Bothor generalis appellatio etiam puſtularum faciei, pulmonis, & aliarum partiū, & variolæ ac morbilli etiam Bothor ab Arabibus nominantur.

Affectio ipſa, cùm exulceratio quædam oris ſit, ad ſolutam vnitatem pertinet cum intemperie. Pars affecta eſt os interna & ſumma ſui ſuperficie, ita vt malum etiam gingiuas, linguam, & nonnunquam gurgulionem comprehendat.

Cauſſa.

Gignuntur aphthæ interdum primariò in ore, dum ibi praui humores collecti ſunt, quos natura foras expellit; plerumque verò ſecundario per conſenſum ſiue totius, ſiue alicuius partis. Totius, vt in febribus acutis, & præcipuè malignis, vbi acres, & feruentes halitus, per fauces, venas, arterias & occultos corporis meatus ad os eleuantur. Vnde etiam febribus malignis malum hoc familiare eſt, atque in ijs vlcera hæc potiſſimum fauces occupant, & ſępè tam ſæua ſunt, vt depaſcentia fiant, ſimulque cum faucibus etiam aſperam arteriam, & gulam attingant. Partis, vt quando vel à capite acres, feruidi, & erodentes humores in os defluunt, præſertim bilioſi, pituitoſi, & ſalſi; Vel à ventriculo, vt poſtea de infantibus dicetur, pulmone, hepate, liene, vtero, eiuſmodi halitus ſurſum mittūtur, à quibus primò puſtulæ in ore excitantur, quæ ſæpe poſtea in vlcera deſinunt, pro corruptionis, & materiæ in hac diuerſitate. Cùm enim ſummæ oris partes carne conſtent molli, & tenera, quam cuticula tenuis inueſtit, facilè ab occurſu acrium lædi poſſunt.

Non ſolum verò ab internis hiſce cauſſis aphthæ oris exiſtunt, ſed etiam ab externis, vt ab acredine eorum, quæ comeduntur aut bibuntur, aut alio modò aſſumuntur. Ita in lactentibus infantibus aphtharum cauſſa eſt aut lac nutricis nimis ſeroſum, acri ſua abſterſione ſummas eaſq; molles admodum in ætate illa partes exulcerans, teſte Galeno, 3. *aph.* 24 aut, vt in 6. *de compoſ. med. ſec loca.* addit, lactens ipſe, ſi lac hauſtum non probè concoquat, vnde euaporatio acris vel putrida ſurſum è ventriculo attollitur: nam lac in ventriculis intemperatis facile corrumpitur, vt bilioſum, acidum, vel aliter deprauatum euadat.

In vtriſque, in adultis ſcilicet & infantibus adiuuant hanc malam affectionem conſtitutio aeris calida, & humida, pluuioſa, humores putridos gignens, ita vt Epidemium nonnunquam hoc malum fiat. Hinc etiam in regionibus calidioribus, vt in Syria, & Ægypto frequentiora ſunt iſta vlcera, inde etiam Ægyptiaca, & Syriaca antiquitus appellata, teſte Aretæo. Cibi in ventriculo corrupti, eius fungorum, & aliorum, quæ facile corrumpuntur ac malignitatem acquirunt.

Diffe-

Differentiæ.

Differētię. Quod ad differentias aphtharum, eæ ex Galeno. 6. *de compoſ. ſec. loca cap. vlt.* & ex 3. *Epidem. comment. 3. aphor. 12.* ſic diſcerni poſſunt.

1. Tempore. Aphthæ enim aliæ incipientes ſunt, aliæ vigentes, aliæ inueteratæ, atq; ita quædam leuiores, quædam deteriores.

2. Corporibus Subiectis. Nam aliæ mollia infantium, & puerorum corpora occupant, aliæ duriora adultorum.

3. Materia, eiuſq; prauitate. Quædam enim inflammatæ ſunt, eæq; calidæ, & rubicundiores ex ſanguine; quædam igneæ, & flauiores ex bile; quædam non inflammatæ, minuſque feruidæ, ex pituita putreſcente; quædam denique ex inueteratis atræ bilis malignitatem exurentem acquirunt. Vnde conſtat, aphthas ratione materiæ alias mitiores eſſe, alias, vt Galenus, 3. *Epidem.* nominat, *ἑλκώδεις*, quæ ex putridis, & malignis humoribus ortum habent.

4. A parte affecta, quæ ſumitur diſtinctio, eſt, quod Aphthæ vel in palato hærent, vel in lingua, vel in gingiuis, vel in labijs, vel in faucibus, & gurgulione. Quas partes vel ſuperficietenus vlcerant, vel profundius erodunt, latè ſerpendo pro malignitatis gradibus.

Poſtremò ratione accidentium, & ſymptomatum, quædam cum vehementi dolore ſunt coniuncta, quædam abſque eo ſunt; aliæ cum febre ſunt; aliæ febre carent: Alia ſunt munda, alia ſordida; alia ſine cruſta, alia cum cruſta, & cruſta aliquando alba, aliquando flaua, aliquando liuida, aliquando nigra.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Aphthæ facilè cognoſcuntur. Partes enim oris calidiores deprehenduntur, & hinc inde vlcuſcula ſeu tubercula quædam conſpiciuntur, Et puſtulæ rubicundiores ſanguinem prævalere oſtendunt; flauiores, atram bilem, albeſcentes, pituitam; liueſcentes, & nigreſcentes, atræ bilis ſuccum: quæ ſerpunt, & vicina depaſcuntur, ijs acredinem ineſſe ſignificatur, & quidem malignitatis non expertem, ſi ad nigredinem tendant; ſi fœteant, putredo adeſt. Cauſæ externæ, vt cotum, quæ eduntur, & bibuntur acrimonia, atque alia ex ægri, & adſtantium relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1 Aphthę recentes, pręſertim in mollioribus infantium corporibus, facilè curantur moderatè aſtringentibus; quoniam ex mitiore materia oriuntur: ægre ſanantur, quæ diuturnæ ſunt, & progreſſu temporis putredinoſum quid acquirunt, quæ generis vocabula *νομαὶ* à Græcis dicuntur. Galen. 6. *comp. med. ſec. loca c. 4.*

2. Aphthæ antiquæ, & exulceratæ longè perículoſiſſimæ ſunt in infantibus. Hos enim conſumunt. In adultis verò idem periculum non eſt. Pueris enim, pręſertim lactentibus, imperari remedium aliquod (ad gargariſandum inprimis) nequit, quemadmodum adultioribus. Celſus, *libr. 6. cap. 11.* Loquitur igitur Celſus de Aphthis infantium non recentibus, & mitioribus, ſed de inueteratis & malignis, quæ à gingiuis incipiunt, & deinde ſerpendo palatum totumq; os occupant, & ad gurgulionem fauceſq; deſcendunt. Hæ cum validiora remedia poſtulent, quæ mollia puerorum corpora non ferunt, ijſq; vti ipſi per facultatis animalis in illa ætate imbecillitatem nequeãt, malum ob has cauſſas ita inualeſcere neceſſe eſt, vt ægri infantes tandem ab eo conſumantur.

3. Aphthæ ex pituita minus infeſtant, quàm ex ſanguine aut bile; quæ verò ex bile atra ortum habent, vt malignitatis, ita nec periculi ſunt expertes.

4. Aphthę, pręſertim inueteratę, ideo quoq; difficulter curantur; quoniam medicamenta vel rite applicata tamen a ſaliua facilè eluuntur, pręterea malum breui inualeſcit ob loci naturam calidam, & humidam vnde putredo ſequitur, & vlcus [illegible]. Pars quoque cum valde ſenſilis ſit, facilè ab acribus medicamentis, quibus tamen vti interdum cogimur, irritatur. Ac denique metus eſt, ne quid cum periculo de medicamentis acrioribus in fauces delabatur. Galenus, 6. *de compoſ. med. ſec. loca.*

5. Quę Aphthę in pueris nigræ ſunt, & veluti cruſtę, peſſimę, & mox lethales ſunt. Paulus *lib. 1. cap. 10.*

6. Quando Aphthę adhibitis conuenientibus remedijs non cedunt, ſed putreſcunt, & corrodendo profundè deſcendunt, malignę ſunt, & fortioribus medicamentis opus habent. Si autem mala ſymptomata alia coniungantur, & ęger ſit debilis, mortē nunciant.

7. Quando puſtulę nigræ per febres acutas, & peſtilentes in ore, & lingua apparent, mortem breui ſecuturam ſignificant, teſte Auicenna; ob materię malignitatem, & virtutis infirmitatem. Et Hippocrates inquit, 3. *prognoſt. aph. 15.* Fauces exulceratę cum febre difficiles ſunt, quia vt Galenus explicat, malitiam erodentis humoris indicat.

Indicationes.

Aphthę ipſę, quatenus vlcuſcula ſunt, in principio adſtringentia; & repellentia requirunt. In progreſſu morbi addantur ea, quæ adſtringunt, & ſimul diſcutiunt. Si ad ſuppurationem tendant, maturantibus illa adiuuanda. Indicationes.

Sordidę Aphthę extergendę, & ſi putreſcere vel etiam ſerpere incipiant, fortius adſtringentia, & quæ eſcharotica ſunt, adhibenda. Et quia in ore ſapores percipiuntur, ingrata ſapore medicamenta, quantum fieri poteſt, vitanda ſunt. Deinde quia os ventriculo & pulmoni cohæret, vtendum ijs, quę ſine periculo (ſi fortè ita contingat) deglutiantur, non cathęreticis aut ſepticis; aut ſi his vti neceſſe eſt, prouideatur, ne per gulam ab ęgro demittantur. In corporibus etiam, quę duriora, & ſicciora ſunt, medicamenta valentiora conueniunt, molliora verò mollioribus, vt puerorum, & fœmінarum corporibus.

Curatio.

IN INFANTIBVS.

Si Aphthę ſint ex vitioſo nutricis lacte, id corrigatur ijs, quę acrimoniam vel ſalſedinem eius tollunt, bonumque ſanguinem gignunt. Sin infans lac male concoquat, parcius lactetur, & bona in ipſo concoctio procuretur. Quando verò infans ſimul lacte nutritur & alio cibo vtitur, Galenus, 6. *de comp. med. ſec. loc. cap. vlt.* nutrici lentes prębet cum modico pane, & medulla cerui aut vituli, quę nutrix manſa vel ſemimanſa infanti exhibeat, vt ore ab ipſo circumuoluta vlcuſcula contingant. Curatio in infantibus.

Alijs quoq; cibis à nutrice infanti maſticatis admiſcet cydonia, pyra, ſorba, meſpila, corna. Quandoque, & lactucę, portulacę, ſolani aliquid addit, ſi aphthę inflammatę ſeruеant.

Quod ſi infans mandere nondum poſſit, nutricem eiuſmodi victu alit; eique ſimul de bona concoctione proſpicit. Ipſi verò infanti linctus exhibeatur ex diamoro cum melle roſato, aut ſi opus videatur, cum oxymelite. Aetius ex Aſclepiade gallas contuſas aqua decoquit, & cum decocto percolato parem portionem mellis permiſcet, ruſumq; decoquit, ad mellis craſſioris ſpiſſitudinem, idque vt maximum remedium aphthis puerorum illinit affricando, aut tomento lanę purpureę digito circumuoluto aphthis apprimendo.

Inprimis autem in medicatione conſiderandus eſt color aphtharum, vt ſtomatica hęc dicta medicamenta pro varietate humoris, à quo aphthę generantur, rectè adminiſtrari queant. Nam ſi ſubrubeant, primò modera-

moderatè adſtringentibus, deinde citra morſum diſcutientibus vtendum eſt. Qualia ſunt ſyrup. è roſis ſiccis, de portulaca, de agreſta, de ſucco granator. acetoſ. citri, diamorum, pulu. ex farina lentium, ſumach, roſis, Collutiones ex decocto lentiſ. viol. rubi, vitis, toſar. plantag. balauſt. ſantal. ſumach. acaciæ, admiſto diamoro, rob ribes, rob nucum, ſucc. malor. punic. vel vuæ acerb. cum melle.

Si ſubflauę fuerint, iiſdem vtendum, & magis etiam refrigerantibus, vt ſucco vel decocto ſolani, portulacæ, acetoſæ, ſemperuiui.

Pituitoſis adſtringentia cùm quadam caliditate, & diſcutientia conueniunt, vt thus, manna thuris, maſtich. mentha, nux cupreſſi, erui farina, rad. irid. Illyr. rad. ariſtol. quæ plura ſimul, vel pauciora cùm decocto fol. myrti, miſceantur, iiſque aphthæ illinantur.

Si denique liuidæ aut fuſcæ fuerint, fortiora diſcutientia adhibeantur, illinendo paſſulas exacinatas, & amiſum tritum cum melle, aut puluere ex flor. chamæmeli, meliloti, anethi, fœnigręci, cum melle aut melle roſato mixtum; aut cùm vino eadem coquantur, adiectis ſemper nonnullis adſtringentibus, vt ſyrupo myrtino, aut diamoro.

Vel ℞. *Rob nucum* ℥.vi. *diamori, mellis roſati*, ana ℥.ii. *aqua plantag.* ℥.ß.M.

Tanquam expertum commendatur in aphthis puerorum præſertim malignis, & epidemiis, ranulam viuam admouere ori pueri, quæ ſugendo malignitatem attrahat, qua laſſata, & mortua alia apponatur, atque iterum, alia donec virus omne ſit extractum. Sed vtrum fœdum ac abominandum hoc remedium rectè admoueri poſſit, non immeritò quis dubitauerit.

In adultis.

In adultis. In aphthis adultorum eiuſdem generis remedia conueniunt, paululum tamen fortiora, pro natura corporum. Antequam igitur ad topica veniamus, ſi ſanguinis copia adſit, vena ſecetur cephalica in cubito, aut cucurbitulæ ſcarificatæ affigantur collo vel ſcapulis. Auicennas etiam ſanguinem mittit è venis ſub mento & extremitatibus labiorum. Pro euacuatione materiæ proximæ in partibus oris venæ ſub lingua tandem aperiantur. Si vitioſus humor aliquis in toto abundat, is conuenienti modo euacuetur.

Vniuerſalibus pręmiſſis ad topica veniendum. Quanquam in mollibus corporibus, & in aliis, dum malum recens eſt, etiam ante vniuerſi euacuationem iis vti licet ad prohibendum mali incrementum. Sint a. topica & ſτοματικὰ illa medicamenta in principio moderatè adſtringentia, & ſiccantia, cuiuſmodi ſunt, quæ parantur ex roſis, ſumach. myrti foliis, cortic. granator. fol. vitis, rubi, pro collutione oris, in aqua vel vino adſtringente coctis, addito ſyrupo granat. acetoſ. vel diamoro. Fortiora ſunt collutio oris ex ſuccis vel aquis roſarum, lactucæ, plantagin. portulacæ, virgæ paſtoris, ſolani cum pauco aceto; item decoct. gallar. maturarum, balauſtior. ſantalorum, acaciæ, cum rob pyrorum, cornorum, ſorbor. de ribes.

Vt ℞. *Flor. roſ. rubr. balauſt.* ana P.j. *fol. plantag. portulac. ſolan. prunell.* an. M.j. *ſem. cydon.* ʒ j. *ſumach. cortic. granat.* ana ʒ iij. Coqu. in vini rubri adſtringentis, & aquæ part. æqual. pro ℔.j. Colaturæ adde *diamor.* ℥. j. *Succ. malor. punic. acid.* ʒ.ij. Miſce pro collutione oris. Cortex etiam aurantiorum cum melle, & alumine mixtus vtilis eſt.

Vel ℞. *Radic. tormentill.* ℥. ß. *fol. plantag.* M. ß Coq. in aqu plantag. ad remanentiam ℔.j. ß. Colaturæ adde *boli Armeni* ℈.j. *alum. roch.* ℥.xv. M.

Vel ℞. *Prunell. plantag. caud. equin. ſalu.* ana M.j. *radic. tormentill. acor. lut.* ana ʒ.iij. *ſtipit. vitis. N. iij. flor. malug arboreſc. roſar.* ana M. ß. Coqu. in vino rubro, & aqua ad remanent ℔.j.ß. Colatura os colluatur.

Vel ℞. *nucum viridium ſemi maturarum cum cortice*

contuſarum q. v. adſperge aceto, deſtilla in balneo. Aqua feliciter aphthas ſanat, ſi in ea ſpongiola madefiat, qua aphthæ illinantur, & aqua ſimplici, cui pars quarta vini admiſta ſit, abluantur.

In progreſſu ea miſceantur, quæ adſtringendo ſimul diſcutiunt, vt cyper., nux cupreſſ. fol. oliuæ ſicca, myrrha.

In fine addatur cortex nuc. moſch. caryophyll., gallia moſchat.

Spiritus etiam vitrioli, ſi eius gutt. ij. mellis ℥. j. miſceantur, vtilis eſt.

Vel ℞. *Vuarum immaturarum* ℔.ij. ß. *cortic. mali granat. balauſtior. ſumach*, ana ℔.j.

Macerentur in *aceto*, & deſtillentur. Deſtillato adde *aluminis* ℔.ß. *vitriol* ℥. j. ß. Iterum deſtillentur, & aqua iſta locus affectus illinatur.

Si Aphthæ ad ſuppurationem tendant, inuetur illa detento in ore lacte, præcipuè aſinino, vel mucilagine ſem. althæ. lin., cydon. vel horum aut paſſularum decocto.

Sordidę Aphthæ abluantur aqu. ſaccharata, aut ſyrup. acetoſo.

Vtile etiam eſt decoctum hordei cum melle roſato mixtum.

Vel ℞. *Nuc. Moſch.* ʒ.j. ß. *caryophyl.* ʒ. j. *radic. cyperi* ʒ. ß. *ireos, corallor. rubr.* an. ℈.j. *boli Armen. caud. equin.* an. ℈.ij. *mell. roſat.* q.ſ. F. Linimentum.

Fortius extergunt mel cum tartaro aut alumine mixtum, ſi ſpongia leniter affricentur.

Vel oliuæ muria conditæ maſticatæ.

Si putreſcere incipiant, vt Aphthæ amplius appellare non mereantur, ſed in cruſtas, & vlcera degenerent, fortiora requiruntur, & curatio, vt vlcerum iam inſtituenda.

Vbi tamen monendum, oris vlcera non ſemper aphthas ſequi, ſed etiam poſt inflammationes. & per ſe, vt in aliis partibus, ex affluxu vitioſorum humorum fieri, vt & in gallico morbo excitari. In quibus, vt dictum, Stomaticis vtendum, quæ adſtringant, ſiccent & roborent, quæ pro vlceris natura ſint mitiora, vel fortiora, & curatio horum vlcerum ex iis, quæ poſtea de columellæ ac tonſillarum inflammationibus, vt & angina, & hinc ſequentibus vlceribus dicentur, patebit. Prodeſt ex Aetio centauri minor vti cinis illitus cum melle. Item nuc. cupreſſ. vſtæ.

Ad ſordida oris vlcera vtilis eſt etiam aqua viridis Plateri.

℞. *Ærugin. æris* ʒ.j. *alum.* ℥. ß. *vitrioli. minij*, ana ʒ. j. Coqu. in *vini albi* ℥.iv. *aqua vitæ* ℥. j. & cum penicillo loca in faucibus tangantur, cauendo, ne quid deglutiatur. Poſtea lacte caprino, in quo calx ignitus extinctus ſit, os colluatur.

Vel vſurpetur aqua viridis, ſeu gargariſmus ſupra in ozœnis propoſitus. Ad ſerpentes, & depaſcentes Aphthas ac vlcera ſummè efficax eſt, teſte Aetio, radix fœniculi, vſta per ſe, aut cum melle illita, amurca in æneo vaſe ad mellis craſſitudinem cocta, & illita. Alumen ſciſſile tritum, & cum gallis, & oleo exceptum illitumque Auicennas gallar., alumin, balauſt. p. æ. ſumit, & pulueriſata per ſe cùm melle applicat.

Vſurpatur etiam à multis Vitriolum vſtum, & ærugo & ſquamma æris cum melle illita. Et vnguentum Ægyptiacum in aq. plantag. cum pauco aceto diſſol. adiecto melle roſato. Monet tamen Guiliel. Fabric. *cent.* 3. *obſ.* 92. cancroſis illud vlceribus eſſe aduerſiſſimum.

Cauendum verò, ne quid de medicamentis erodentibus in fauces illabatur.

Ardor relictus mitigetur lacte in ore retento, vel aqua plantaginis aut ſolani ſæpius mutata.

In vlceribus Gallicis antiquis interdum caro putrida tota præſcindenda eſt, & ea parte præcipitati pulus

admouendus cùm goſſypio in aqua plantaginis prius infuſo.

De Aphtharum curatione plura videantur apud Aetium, *tetrab. 2. ſerm. 4 cap. 39. 42. 43. 44* Et Oribaſ. *libr. 4. de loc. affect. curat cap. 68.*

Aqua fortis hauſta.

Aqua fortis hauſta adhoc caput referenda, & illa vlcera, quę ex aqua forti incautè hauſta aut veneno ſumpto excitantur, quæ curantur lacte bibito, iuſculis pinguibus, & mucilagine ſem. cydonior. ac Pſylij vt poſtea de morbis Oeſophagi dicetur.

De vlcere magno, & cancroſo circa radicem linguæ videatur Guilielmus Fabricius, *cent. 4. obſ. 10.*

Diæta.

In infantibus lac nutricis corrigatur, cibis, & potu laudabili, & bona nutritio ac alimenti in infante coctio procuretur. Expedit in cibis vti cydoniis, pyris, ſorbis, meſpilis, & ſi opus ſit, lactuca vel portulaca. In adultis victus ratio vt plurimum declinet ad frigidum, vitentur acria ſalſa, & acida, & quæ praui ſucci ſunt, & difficilis curationis.

De oſſis palati corruptione.

Oſſis palati corruptio.

Aliquando etiam os palati perforatur, & corrumpitur ſeu à vulnere, ſeu ab humore corrodente: id quod accidit ſæpè in lue venerea. Quod vbi euenit, ſermo vitiatur; cùm aer, qui per os elidi debeat, ſimul per foramen illud ad nares penetret, & per eas egrediatur.

Si ex vulnere malum ſit, & os ſit purum, natura per carnem vel callum illud tandem, etſi tardè, claudere ſolet. Si vero os nigrum ſit, prius radendum. Antequam verò foramen illud claudatur, vel ſi etiam planè claudi non poſſit, vt vitium illud ſermonis tollatur, fabricanda eſt lamina aurea inſtar clypei, quæ in medio vmbonem ſeu eminentiam habeat; cui ſpongiola ſicca, foraminis magnitudini reſpondens, alligetur, atque ita foramini adaptetur. Vbi enim ſponga humorem imbiberit, dilatatur, vt lamina firmiter hæreat, & foramen occludat.

Hiſtoriam talis morbi, & curationis in Inſtit. *libr. 5. part. 1. ſect. 2. cap. 11.* propoſui. Cum enim ſtudioſus quidam ad naſi radicem, internumque oculi dextri angulum cultro vulneratus eſſet, & cultri fracti pars fere digiti longitudine, vulnere extrà conſolidato, ibi remanſiſſet, accidit, vt poſt menſes quatuor cultri fracti pars illa ſpontè ſua via facta in palato erumperet, & eximeretur. Cùm verò in ſuperiore parte palati foramen inde apertum fuiſſet, præter medicamenta abſtergentia, exſiccantia, laminam auream, modò antea expoſito, applicaui: qua inſtructus etiam conciones habere potuit, ſine ſermonis impedimento. Senſim tamen illud foramen carne impleri vidi, & tandem etiam planè occluſum fuiſſe ad me relatum eſt.

Verruca in gutture, & lingua.

Verrucę in gutture, & lingua.

Nec prætereundæ hic verrucæ in gutture, & lingua. Marcelius Donatus, *de hiſtor med. mirab. libr. 4. cap. 5.* refert, quendam Ioannem Iacobum Fugacinam, ciuem Mantuanum, verrucis quampluribus guttur, fauces, & radicem linguę occupantibus diu vexatum fuiſſe, quę deglutitioni maxime officiebant, vt & alterum quendam Attilium Malegnanum vniuerſam linguam eiuſmodi verrucis, ſed longè minoribus conſperſam habuiſſe. Fuiſſe autem ex illis, quas myrmecias vulgò appellant. Habent autem ortum ex iiſdem cauſis, vt in aliis partibus, de quo ſuo loco dicemus.

CAPVT XIX.

De fœtore oris.

Symptomata poſtea oris quod attinet, pertinent huc oris apertio vitiata, dolor faucium, & fœtor oris. Primò nimirum ad huc locum referri poſſet oris clauſura, idque aperiendi impotentia, vt & oris p. n. hiatus: verùm de iſtis ſupra, *cap. 6.* dictum.

Pertinet deinde huc faucium dolor ſine tumore, de quo Hippocrates, *libr. 1. prædict. & in Coacis: dolentes fauces cum labore, & moleſtia abſque tumore manifeſto ac ſuffocatione præcipitem exitium minantur. Et faucium gracilium dolores ſuffocantes conuulſionem minantur.* Verùm quæ de his dici poſſent, è doctrina de angina patebunt. Ideoque hic ſolùm de fœtore oris agemus.

Oris fœtor.

Oris ſeu anhelitus, & animæ fœtor moleſtum, adſtantibus precipuè, ſymptoma eſt, cuius quidem cauſſa proxima eſt vapor, ſeu halitus fœtens ex ore grediens. Verùm ille multis ex cauſſis ortum habere poteſt.

Cauſſæ.

Primò quidem ex ventriculo, cùm ſcilicet cibi fœtidi ſumpti ſunt, vt allium, cepæ, & ſimiles, quod & à vino, & cereuiſia copioſius hauſto accidit. Deinde vbi quidem cibi, qui aſſumuntur, per ſe fœtidi non ſunt, ſed in ventriculo corrumpuntur, è quibus eiuſmodi vapores fœtidi exhalant. Cæterum non ſemper immediate e ventriculo fœtidus iſte vapor exhalat, verùm etiam ex aliis partibus halitus ille fœtens communicatur, vt ex vermibus in inteſtinis, ex vlcere inteſtinorum, vel ab ipſis inteſtinorum excrementis, cùm ſcilicet orificium ventriculi inferius, quo in inteſtina ſeſe aperit, non arctè, & vt ſecundum naturam fieri debebat, clauditur. Tum enim fœtidæ excrementorum exhalationes per laxam hanc viam in ventriculum aſcendunt, & fœtore ſuo anhelitum inficiunt, qui propterea etiam ſtercoroſus percipitur; id quod præcipuè in iis euenit, qui crapula continua orificium ventriculi inferius laxum, & debile reddunt. Idem accidit ex humoribus prauis in venis meſaraicis, vel circa lienem contentis, ex vtero, & fœtu mortuo in eo.

Secundo, fœtidus ille halitus ore egreditur, cùm in dentibus, corroſis, & cauernoſis præcipuè, gingiuis aut palato aliquid fœtidum continetur, cùm ſcilicet cibi, & caro præcipuè in dentium interſtitiis hæret, atq. ibi putredinem, & hinc prauum odorem acquirit; aut cum vlcera ſunt in ore, vt in ſcorbuticis, aut cùm ſaliua fœtidis humoribus inquinatur, id quod interdum in catarrhis, febribus malignis, item lue venerea contingit.

Tertiò idem halitus fœtidus exhalare poteſt etiam ex humore corrupto in oſſe colatorio detento vt & ex vlceribus naſi & partium palato vicinarum.

Quartò ex pulmonibus, & pectore; vt in pectoris vulneribus, vlceribus, empyemate; vnde etiam iis, qui gibboſi ſunt, plerumque os fœtet.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Malum ab adſtantibus facilè percipitur. E qua parte verò halitus ille fœtens attollatur, & proueniat, facilè ex partium modo enumeratarum ſignis patet. Si à ventriculo ſit, fœtor maior eſt ante cibum. Si ab oſſe colatorio, ore clauſo aqua pleno etiam percipietur.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Pro cauſſæ ratione malum magis vel minus periculoſum eſt. Si enim anhelitus fœteat in tabidis, vt plurimum lethale ſignum eſt.

Curatio.

Curatio.

Cum halitus ille fœtens ſit proxima fœtidi anhelitus cauſſa, vitium hoc aliquo modo quidem corrigi poteſt, iis adhibitis, quæ ſuauem odorem præſtant.

Detinendi nimirum in ore caryophylli, nux moſchata, zedoaria, rad. angelicæ, imperatoriæ, cyperi, ireos, ligni aloes, cortic. citri, fol. lauri, roriſmarini, cinnamomum, ſem aniſi, fœniculi, coriandri, carui, myrrha, moſchus, ambra. E quibus varia parari poſſunt medicamenta, quibus vel os colluitur, vel quæ in ore detinentur Pilulæ, & Trochiſci.

Vt

Vt ℞. *Caryophyll. nuc. moſch.* an. ʒ.j. *roſar.* ʒ.ij. *rad. ireos* ʒ.ß. *cardamomi.ligni aloes, cinnamomi*, an.℈.j. *gall. moſch.* ℈.ß. Cum *melle roſato* F. Pilulæ, vel cùm mucilagine tragacanthæ aqu. roſat. facta Trochiſci in ore detinendi.

Sed cùm hoc modò fœtor odore ſuaui ſaltem obſcuretur, & cauſſa non tollatur, cauſſa etiam tollenda eſt, quæ non vna eſt, vt ſupra dictum. Si a cibis, qui grauem odorem ſpirant, ſi ſœtor, anhelitus, breui ſpontè euaneſcit: Si vitioſi humores ſint in ventriculo, illi euacuandi, & vitium, vnde proueniunt, corrigendum, ventriculuſq; ipſe roborandus. Imprimis hic aloe vtilis & pilul. aloephang. vt & abſinthium vel vinum purgans cum abſinthio.

Et ne cibi, præcipuè caro, in ventriculo putreſcat facilè, condiendi, aromatibus, aceto & acetoſis. Pani ſemen fœniculi, aniſi & carui permiſceatur: In fine menſæ ſumantur, quæ ventriculum laxum claudant, & ſuauem odorem ſpirant, vt cydonia, diacydonium, confectio ſemin. aniſi, fœniculi, coriandri, & ſimilia.

Si à vermibus, vel alijs partibus fœtens vapor exhalet, partium illarum vitia corrigenda. Si dentes immundi ſunt, mundandi, vt ſupra dictum. Si oris vlcera adſint, vel à cauſſa alia ſaliua inquinetur, vitium illud corrigatur. Si tandem à thorace aut pulmone proueniat fœtens anhelitus, cauſſa, quæ fœtidum anhelitum ſuppeditat, tollenda.

DE GVRGVLIONIS AFFECTIONIBVS.

CAPVT XX.

De Gurgulionis Laxatione.

Gurgulionis laxatio

FAuces, Græcis φάρυγξ, ea dicitur regio, quæ, vt Galenus interpretatur, ante ſtomachum, & laryngem, hoc eſt, ante gulæ, & aſperæ arteriæ extremitatem ſita eſt. Nonnunquam tamen φάρυγξ pro Larynge, hoc eſt, ſummo aſperæ arteriæ capite, vel ipſa quoque aſpera arteria vſurpatur.

Et Suidas quidem atq; alij Grammatici Greci genere diſtinguunt, vt ἡ φάρυγξ propriè fauces ſignificet, ὁ φάρυγξ verò Laryngem aut Tracheam. Sed Galenus indifferenter vtroque genere vocabulum φάρυγγος de ſummo tracheæ capite, & de ipſa trachea accipit.

Eadem faucium regio etiam ἰσθμὸς nominatur per metaphoram, quod tanquam anguſtus terræ tractus inter duo maria veluti vtrinq; poſita exporrigitur. Hinc παρίσθμια vocantur tonſillæ ſiue amygdalæ, hoc eſt, glandulæ inſignes ad radicem linguæ in faucibus oppoſitæ, ſaliua, quam copioſam continet, partes vicinas humectantes.

Inter tonſillas medius dependet gurgulio, Græcis γαργαρεὼν, particula ſcil. carnoſa à palato in os propendens, ſoli hominum auiumque nonnulli generi propria, ob vocis potiſſimum modulationem condita, vnde, & πλῆκτρον τῆς φωνῆς à Paulo Ægineta nominatur, *lib. 6. cap. 31.*

Nomen gurgulionis, vt & Græcum γαργαρεῶνος factum videtur à ſono, qui gargariſando fit ad illam oris particulam.

Atque hæc propria illius particulæ in ſummo ore appellatio eſt. Κίων verò ſiue κιονὶς, & σταφύλη affectionum præternaturalem eiuſdem partis nomina ſunt. Quando enim gurgulio præter naturam intumeſcens in longum æquali craſſitudine extenditur columnæ inſtar, κίων, & κιονὶς dicitur. σταφύλη verò, quando ima parte in rotunditatem craſſeſcens, ſuprà, qua dependet, gracilior efficitur, vt vuæ à pendiculo ſuo pendentis ſpeciem præ ſe ferat. Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 40.* etiam tertiam affectionem addit, quam ἱμάντα, id eſt, lorum appellat, quando ex ſuffitu, vt ſcribit, nimium ignitus gurgulio, hoc eſt, deſiccatus gracileſcit, & loro ſimilis propendet. Accidit idem, cùm ob ἀτροφίαν eius partis, tùm ob paralyſin (paralyſis tamen vocem non propriè accipiendo) vt Aetius *ſequ. capite* docet.

Differt igitur ἱμὰς ἀπὸ τῆς κιονίδος, quòd in hac gurgulio non extenuatus eſt, vt in loro, ſed craſſitiem ex fluxione magnam eſt adeptus. Aræteus ἱμάντα de membranarum vtrinque circa gurgulionem in latum tanquam alarum veſpertilionum explicatione, de qua mox dicetur, interpretatur, 1. *de cauſis acutor. cap. 8.* Frequentiora autem duo mala ſunt, gurgulionis laxitas, & inflammatio eiuſdem. Illam τοῦ γαργαρεῶνος χάλασιν, hanc φλεγμονὴν nominant, de quibus iam dicemus.

Κίων ergo vel κιονὶς abſolutè, & cùm adiectione κιονὶς χαλασμένη, γαργαρεῶνος χάλασις, ſeu gurgulionis laxatio, quæ affectio vulgò caſus columellæ appellatur, der Gapffe iſt geſallen oder geſchoſſen.

Fit autem, quando gurgulio multo humore præter naturam perfuſus citra inflammationem laxatur, & elongatur, vt radici linguæ, & faucibus incumbat, ſicut in catarrhis continuis ſæpè accidit. Humor plerumque pituitoſus eſt è cerebro demiſſus, partem illam nimium humectans. Columella ſic laxata mollis eſt, albicans, & concolor palato, ſine dolore, & calore.

Hiſtoriam gurgulionis mirè laxati deſcribit Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab. libr. 3. cap. 3.* ex Leonh. Botallo, cuiuſdam, cui repentè ex labore columella ita laxata fuerat, vt ad anteriores dentes protenderetur. Aræteus etiam, *loco citato*, miræ cuiuſdam columellæ laxationis meminit, vbi ſcribit bicornem columellam reddi, geminis membranis hinc atque inde pendentibus, quæ ab vtraque parte iaceant quaſi veſpertilionum alæ.

Curatio.

Curatio eadem propemodum eſt, quæ gurgulionis inflammati, ſiuè vuæ, de qua *cap. ſeq.* dicetur. Fiant igitur per venæ ſectionem, ac cucurbitulas, præmiſſa, ſi opus, purgatione capitis ac totius corporis, diuerſiones & euacuationes, vt decet. Capiti etiam proſpiciatur errhinis alijſque remedijs humorem pituitoſum abſumentibus, intemperiemque frigidam, & humidam corrigentibus.

Topica autem initiò ſint adſtringentia, & repellentia, poſtea etiam paululum diſſoluentia, & exiccantia. Imprimis verò, & præ cæteris prodeſt decoctum, & aqua plantaginis, caprifolij, myrti, roſarum, ſol. rubi, rad. caryophyllatæ, origani, hyſſopi, oxycratum, & acetum, que interdum ſola ſufficiunt. Fiat ergo gargariſmus vel collutio oris talis: ℞. *Aqu. plantag.* ℔. j. *diamor. vel dianuc.* ana ℥.j. M. vſurpentur leni gargariſmo.

Aut ℞. *Flor. roſar rubr. balauſt.* ana M. ß. *fol. acetoſ. plantag.* ana M. j. *gallar. immaturar.* ʒ.ij. *alum. vſt.* ʒ.ß. *ſem. cydon.* ℈.iv. Coq. in ſ.q. aquæ ad tertias pro ℔. j. Colaturæ adde *diamori.* ʒ.j. *aceti vini* ʒ.ß. M. pro gargariſmo.

Vel ℞. *Fol. plantag meſpilor. caud. equ. roſar. rubr.* ana M. j. *fol. ſcabioſ.* M. ß. Coq. in aq. Colaturæ ℞. ℔. ij. Adde *mell. roſ. aut diamori.* ℥. ij. *aceti roſac.* Vnc. ß. M.

Vel ℞. *Fl. malu arboreæ, roſ. rubr. fol. prunell. veron. ſalu. vuular.* (quam ob ſignaturam nonnulli hic commendant) ana M. ß. *Rad. tormentill.* ʒ.ij. *alumin. crudi* ʒ.j. *mellis* Vnc. ij. Coqu. omnia in aqu. ℔. iij. & aceti Vnc. iix. ad quartæ partis conſumptionem. Colatura vtere pro gargariſmo.

Vel ℞. *Decocti ſaluiæ, hyſſopi*, ana ℔. ß. *alumin. ſacchar.* ℈.j. *diamori* Vnc. j. *mell. roſ.* Vnc ß. M.

Vel ℞. *Aq. tormentill. plantag. roſar.* ana Vnc. iij. *ſyr. de roſis ſiccis, myrtini*, Vnc. ß. *ſpir. vitriol.* ℈.j. M.

Vel ℞. *Aq. plantag. tormentil.* ana ℥. ij. *roſar. prunellæ* ana ℥. j ß. *ſucci granator.* ℥.i. *rob berberum* ℥.ß M.

Vel ℞. *Sem. ſumach.* ʒ.iii. *balauſt.* ʒ.i.ß. *roſar. rub.* P.i. ß. *radic. tormentill.* ʒ.i. *aq. plantag. fol. quercus*, ana ℥.iv. Ebulliant vnica ebullitione, & colentur. Colaturæ admiſce *Syr. de roſ. ſicc.* Vnc.ß. *dianori* ʒ. iii. *eſſent. roſar. rubr.* ʒ.i.ß. *ſpir. vitriol.* ℈ ß M.

Vel ℞. *Radic. tormentill. & vuular.* an. q. ſ. Coquantur in cereuiſia & cum modico melle dulcorentur pro gargariſmo. Commendatur, & conſerua roſar. vitriolata. Aut fiat talis puluis.

℞. *Roſar. ſiccar. balauſt. alumin. ſciſſil.* an. ʒ. ß. *piper. Zinziber. myrrh* ana ℈.i. Contuſa, & cribrata per calamum inſufflentur, vel, vt mox dicetur, applicentur.

Galeni repellens, & diſcutiens eſt ex *gallarum immaturarum, alumin. ſciſſil. & ſalis ammoniac. partibus æqualibus.*

Vel ℞. *Alum. viſti, & boli Armeni* p. æ. quibus tritis, cochleatique ſiue σταφυλοκαύστῃ inſtrumento impoſitis columella contingatur.

Ad pulueres hos, & ſimile columellæ rectè applicandos vtile etiam eſt cochleare, & folliis Guilielmi Fabritij, quæ deſcripſit, *cent. 2. obſ. 31.*

Aetius ad valde laxatam, & tumentem columellam hunc puluerem probat:

℞. *Piper. myrrh.* ana ʒ. j. *alumin. ſciſſil. gallar.* an. ʒ.ij.

Contritis vtere, è veſtigio enim columellam firmat & reſiccat.

Si malum diutius protrahatur, validè diſcutientia commiſceantur, vt puln. piper. trium generum zingib., cinnamom. macis, galang. pyrethr. ſal. ammon. ſinapi, hyſſopi, pulegij, origani, praſſij, calaminthæ.

Vulgus initio ſolo piperis longi contactu columellam ſanat. vbi ſcilicet materia pauca eſt, & caput excrementis non plenum.

Alias intempeſtiuus eius vſus noxius eſt: Addi poteſt aliquid aluminis, & boli Armeni, vel myrrhæ, vel myrobal. citrinorum, Nonnulli piperis loco zingibere vtuntur.

Quidam ſuturę coronali applicant emplaſtrum confectum ex acacia cum aceto aut ex gallis viſtis cũ aceto, quo columella eleuatur. Alij ouum recens coctum ad duritiem per medium diſſectum, & thure vel zingibere conſperſum calide vertici imponunt. Alij folium quercinum melle inungunt, & vertici applicant. Poteſt & puluis olibani, ſuccini, & ligni aloes admoueri.

Vel ℞. thus, & gallas pulueriſatas, & cum farina tritici, & melle virgin. in formam emplaſtri redigantur, & vertici imponantur.

Quidam nuces iuglandes cùm ſpiritu vini contuſas vertici imponunt. Alii fermentum vetus ſyncipiti imponunt, linteolo inductum, cui nonnulli admiſcent puluerem ſuccini albi. Alii matricariam recentem cum fermento contundunt, & applicant, aut ſyncipiti illinunt axungiam leporinam. Ore verò excipere iubent ſuffitum ex ſuccino albo, puluere caryophyllorum, ligni aloes, maſtiches.

In non delicatis quidam vtuntur ſtercore albo canis oſſa comedentis, ſiuè pulueris forma, quo columella attolatur, addito pauco cinnamomo, ſiue cocto illo in vino cum fol. rutæ forma gargariſmi.

Vel ℞. *Puln. capul. glandium* ℈.j. *albi græci* ʒ. ß. *piper. long. zingib.* ana ℈.j.M.

Nonnulli etiam ceruici topica imponunt.

Si defluxio ita acris, & ſalſa ſit, vt columellę eroſionem efficiat, humore contemperato, & euacuato, diuerſionibuſque vſurpatis exulcerationi ipſi extergentia, adſtringentia, & tandem ſolidantia adhibeantur.

Paretur ergo gargariſmus ex aqua, & melle ſimpl. aut melle roſato, & dianoro. Poſt exterſionem partes eroſæ ſępe tangantur ſpecillo lana obuoluto, & intincto in hoc liquore.

℞. *Aq. roſar. plantag.* an. Vnc. ij. *mellis deſpumati* ℥. ij. *lycij* ʒ. ij. Ferueant vnica ebullitione.

Aut ℞. *Succi moror. rubi, moror. Celſi, de cornis*, an. ℥.ß. *mellis deſpumati*, ℥. ij. Coquantur ad iuſtam conſiſtentiam, poſtea in eo diſſolue *lycij* ʒ. ij. *alumin. ſciſſil.* ʒ. j.ß. Iterum leniter coq. pro columellæ eroſæ illitione.

CAPVT XXI.

De Gurgulionis inflammatione, & exulceratione.

Aliquando etiam inflammatur gurgulio, & Græcis κιονὶς φλεγμαίνουσα, nominatur; & quidem interdum retenta ſui naturali figura, mole tamen auctus; interdum alienam, vuæ ſcilicet à pediculo ſuo pendentis, figuram acquirit, & tùm σταφυλὴ appellatur. Et quidem affectio quæ σταφυλὴ ſeu vua dicitur, rarius gurgulioni accidit, frequentius verò is ita inflammatur, vt naturalem ſuam figuram magnitudine tantùm mutata retineat. Galenus, *6. de Compoſ. med. ſec. loca cap. 30.* Gurgulionis inflammatio. & exulceratio.

Cauſſæ.

Cauſſa eſt defluxus humoris è capite ad gurgulionem; qui humor ſanguis imprimis tenuis eſt, aut pituita cum ſanguine mixta, de quo etiam Hippocrates, 2. *de morb.* Arabes, & à cæteris humoribus deducunt, qui colore, & ſpecie doloris diſcernuntur. Cauſſæ.

Quod ſi materia acris aut ſalſa ſit, non ſolum inflammationem, ſed & exulcerationem efficit, niſi maturè occurratur. Affectio ipſa cùm ſit inflammatio, morbus eſt intemperiei cùm materia, & magnitudine aucta, & ſi exulceratio ſequitur, etiam cum ſoluta vnitate.

Signa Diagnoſtica.

Malum oculis eſt expoſitum, aperto ore, & depreſſa lingua, adeſt tumor, dolor, ardor, & rubor cum degluttiendi difficultate, & ſuffocationis quodam periculo, interdum, & cum febre. Signa.

Et quod ſigna cauſarum attinet, ex ſanguine magis eſt affectio partis, ſi pars ipſa rubicundior ſit, & dolor in ea ſentitur pulſatilis; ex bile, ſi colore ſit citrina, & dolor adſit punctiuus, atque ſic de cæteris.

Prognoſtica.

1. Quanto magis vuula eſt inflata in apoſtemate, & quantò magis elongata in relaxatione, tantò magis nocet operationibus, & tantò deterius eſt ſignum. Prognoſtica.

2. Gurgulionem inflammatione laborantem incidere aut ſcarificare, aut vrere periculoſum eſt, præſertim, quamdiu rubicundus tumiduſque fuerit. Sequitur enim ſanguinis fluxus, qui facilè ſe dari non poteſt, & à quo ſuffocationis periculum imminet ob decubitum ad pulmones. Vicinarum quoq; partium inflammatio metuenda eſt, ratione doloris attrahentis. Hippocrates 3. *prognoſt. aph. 31.* Ideò ad exciſionem non ſtatim feſtinandum eſt, ſed extrema prius remedia tentanda ſunt.

3. Contractas, & rotundas vuas, & ſanguinolentas aut ſubnigras Chirurgia aggredi non decet, ſed tenues & oblongas, & ſumma parte imminutas, & reſolutas & non valdè ſanguinolentas, ſed albicantes: hæ enim inflammatione carent, cùm venæ extenuatæ ſint, & ſanguine deſtitutæ, Paulus. *lib. 6. cap. 31.*

4. Quibus gurgulio totus exſcinditur, vel eroditur, rarò clarè, & diſtinctè loquuntur. Obſeruauit tamen

Bau-

Bauhinus, vt in *theatro anatom.* refert, vt & Gulielmus Fabricius Hildanus, *Cent.2. obſeru.* 21. aliquos, quibus columella fuit eroſa, diſtinctè, & articulate locutos fuiſſe. Si etiam gurgulio totus exſcinditur, periculum à φθίσει imminet: cùm particula iam deficiat, quæ impetum irruentis frigidi aëris auertere, & aliquid de cerebri deſtillationibus excipere, & à pectore auertere ſolita eſt.

Curatio.

Curatio. Vt in alijs inflammationibus, ita & in gurgulionis inflammatione primùm vniuerſalia præmittenda, & ſi plethora adſit, venæ ſectio, imprimis cephalicæ, inſtituenda, poſtea etiam vena ſub lingua aperienda, aut cucurbitulæ cum ſcarificatione ceruici aut ſcapulis affigendæ. Fiant etiam diuerſiones per clyſteres, frictiones, & ligaturas extremorum, & ſimiles. Sin vitioſi humores abundent, ij euacuandi.

Topica. Topica remedia initiò ſint repellentia, quæ forma gargariſmi, & puluens vſurpentur, atque vbi moderata eſt fluxio, auſtera illa ſint, vbi vehementior, acerba, quę fortiùs adſtringunt, & repellunt, docente Galeno, *6. de comp. med. ſec. loca cap.* 3. His mel additur, ne exaſperando dolorem pariant, fluxionemque irritent.

Moderata ergo ſunt diamorum, ſuccus ex moris cum melle: Diluantur hi ſucci cùm aquis aut decocto roſarum, plantaginis, prunellæ, myrtillorum, rubi ſumach, balauſt. gallar. hordei pro gargariſmo, vel collutione potius. Nam valida, & multa gargariſatione plus materię ad locum affectum attrahi poteſt.

Vt ℞. *Diamori* ʒ.vj. *vini granat.* ℥.ß. *decocti roſar. balauſt. ſumach.* ℔.ß. M. pro collutione oris.

Vel ℞. *Aqu. plantag. equiſeti, prunellę*, an. ℔.j. *flor. roſar. rubr.* M.ß. *balauſtior.* p.j. Ebulliant vnica ebullitione, adde *diamori* Vnc.ij.

Aut ℞. *Fol. plantag. portulac. prunell.* an. M.j. *flor. roſar. rubr. fol. myrt.* an. M ß. *cortic. granator.* ʒ.ß. Coqu. in ſ.q. aquæ pro ℔.j.ß. Colat. adde *ſuc. malor. granat.* ℥.j. *acet. roſac.* ℥.ß. *rob nucum* ℥.ij.ß. M. pro gargariſmo vel collutione oris.

Vel ℞. *aq. fragor. prunella*, an. ℥.j.ß. *nymph. plantag. roſar.* an. ℥.j. *ſyrup. ceraſor.* ℥.ß. *rob. ribes* ʒ.iij. *diamori* ʒ.ij. *nitri prep.* ℈.ij. M. pro gargaiſmo.

In primò principio, vbi exigua eſt fluxio, ſufficit gargariſmus ex poſca vel vino granator. vel ſine gargariſatione liquor reſupinato capite in ore teneatur, immutando, quando incaleſcit.

Fortiora ſunt, rob de ribes, rob nucum viridium, ſyrup. de agreſta, ſuccus cornorum, & ſorbor. acacia, hypociſt. melle etiam hęc ſobacta. Decocta item myrti, & baccar. eius, fol. tenerorum quercus, meſpilor. vitis, capular. glandium ſumach, balauſtiorum.

Pulueris forma conueniunt roſæ, balauſtia, cortic. granat. hypociſt. gallæ, & prius enumeratarum plantarum folia exiccata. E.g. ℞. *pulu. ſpong. ſambuc.* ʒ.j. *ſummit. centinod. prunella*, an. ℈.j. *fl. roſar. rubr.* ʒ.ß F. puluis.

Applicantur cùm cochleari aut ſpecillo concauo ſiue σαφυλοκάγρῳ inſtrumento, vt Paulus nominat, vel inſtrumento à Guiliel. Fabricio depicto, *cent. 2. obſeru.* 21.

Æger etiam ſæpius lambat mel roſatum vel rob nucum, quod multùm commendat Galenus, *6. de compoſ. med. ſec. loca cap.* 1. ex narratione de Hortulano.

Vel ℞. *Fol. plantag. centaur. minor.* an. M.j. *prunell.* M.ß. *flor. roſar. rubr.* p.j. *paſſular. maior. cum arill. contuſar.* ℥.j. *ſem. cydon.* ʒ.j. Coqu. in ſuffic. quant. aquæ. Colat. ℞. ℔.j. *mell. roſat. diamori* an. ℥.j.ß.

Vel ℞. *Flor. roſar. rubr.* p.ij. *balauſtior. ſem. ſumach* ʒ.j.ß. *fol. plantag. prunell.* an. p.iij. *capul. glandium* ʒ.j. *aluminis.* ℈.j Coq. in ſ.q. aq. ſ. ad tertias, colentur Colat ℞. ℥.ix. in quibus diſſolue. *rob nucum. moror. ſyrup. myrtini*, an. ℥.ß. *ol. vitrioli.* ℈.ß. M. pro gargariſmo.

Vel ℞. *Fol. quercus, alchimill. plantag.* an. p.ij. *hyſſopi* p.j. *cort. granat. nuc. cupreſſ. balauſtior.* an. ʒ.j. *rad. glycyrrh.* ʒ.ij. *alum. rocha* ʒ.ß. Coq. in *aq. plantag.* ℔.j.ß. ad medietatem: In colatura diſſolue. *mellis roſ. colat. ſyr. fl. cyani*, an. ℥.ß. *de roſ. ſicc. myrtini*, an. ʒ.ij. *phlegm. aluminis* ʒ.ß. M. pro gargariſmo.

Atque hæc ferè in principio conueniunt.

Poſtea repellentibus admiſceantur nonnulla moderatè diſcutientia, cuiuſmodi ſunt flor. chamæmeli, meliloti, anethi, ſem. fœnigræci, folia althææ, maluæ, radix iridis, cyperi, hyſſopi, ficus, thus, myrrha.

Vt ℞. *Prunell. hyſſop.* an. M.j. *flor. violar. hord.* an. M.ß. *glycyrrh.* ℥.ß. *vuar. paſſar. exacinat.* ℥.j. *caricar.* N.v. Coq. in aq. ſimpl. Colat. ℞. ℔.j *oxymell. ſimpl. mell. roſat. diamori*, an. ℥.j.

Vel ℞. *Rad. malu. alth.* an. ʒ.iij. *fl. violar. purp. hord. mundi* an. p.j. *ſem. malu. althea. cydonior.* an. ʒ.j.4. *ſem. frig. maior.* an. ʒ.ß. Coq. in aq. comm. puræ ſ. q. colaturæ ℞. Vnc.iij. in quibus diſſolue *diamori* Vnc. j. *nitri trochiſc.* ʒ.j. M. pro gargariſmo. Si fluxio fuerit frigida.

℞. *piper.* ʒ.ß. *radic. irid.* ʒ.ij. *ſucc. glycyrrh.* ʒ.j ß. *ſacchar. cand.* Vnc.ij. *mell. roſat. colat.* ʒ.ij. Vnc. j. M. F. Lohoch, quod calidè æger ſumat.

Rondeletius in muliere, quæ penè ſuffocabatur, feliciter vſus eclegmate Scribon. Largi ex pipere, myrrha & melle, cujus vſu maximam pituitæ quantitatem, quæ circa columellam, & fauces collecta erat, reiecit.

Sæpe etiam, vt monet Galenus, *6. de compoſ. med. ſec. loca c.* 3. in principio quippiam ex diſcutientibus addendum eſt, quando ſcilicer corpus ægri prauis humoribus refertum eſt, & particula affecta ſua natura debilis.

Si vero ſimul dolor vehemens adfuerit, mitigantia dolorem quoque miſceantur, quale eſt contuſa glycyrrhiza cum mellis, & aquæ pari menſura, cocta, & gargariſata, lac gargariſatum vel emulſio ſem. papaueris, vel ptiſana.

Quod ſi inflammatio in duritiem vertatur, (quod tamen rarius fit, quoniam locus affectus eſt calidus, & humidus, & materia tenuis ac fluxilis) emollientibus, vtendum, vt radicibus, & fol. althææ mucilag. ſem. lini, fœnigræci: poſtea diſcutientia addantur, vt glycyrrh. radix irid. puleg. origan. calaminth.

Si ad ſuppurationem tendant, maturetur decocto caricarum cum aqua mulſa, aut cremore ptiſan. hord. vel auenæ cùm decocto paſſul. decocto glycyrrh. aut furfur. tritic. lotura calida.

Vel ℞. *Radic. glycyrrh.* ʒ.ij. *fl. malu. arboreſc.* p. ij. *furfuris tritici in petia ligati* Vnc.ß. *caricar. ping.* N. iv. *iujubar.* N.v. Coq. *in aq. comm.* pro Vnc. ix. in quibus diſſolue, *mellis paſſul.* Vnc.j.ß. *cremor. ptiſana, auena* Vnc. j. M. pro gargariſmo.

Si non ſuccedat, ferro aperiatur. Poſt puris effuſionem extergentia, & deſiccantia vſurpentur, vt aqua mulſa, aqua hordei cùm melle roſato. Item ſuccus agrimon. aut caulium ſuccus cum melle.

Si columella putreſcere, & in gangrenam tranſire incipiat, tali gargariſmò vtendum.

℞. *Origan.*
hyſſop. an. M.ij.
ſcabioſ. M. j.
glycyrrh. ℥.ß.
Coq. in aq. pro ℔.j.
Colat. adde *oxymell.* ℥.ij. M.

Si vlcus vuæ putreſcat, & ſerpat, chalcantho, & ſimilibus metallicis vtendum eſt. Et vtilis etiam hic eſt aqua viridis ſupra propoſita, & aqua viridis Plateri.

Ad vlcera Gallica conuenit aqua fortis benè diluta, vel aqua, in qua decoctum eſt ſublimatum, adhibita ſimul vniuerſali morbi Gallici curatione. Mitius eſt hoc

℞ *Vnguent. Ægyptiaci* ℥.ß. *Aluminis* ʒ.ß. *mellis roſati colati* ℥.j.ß.M. pro linimento, quo vlcus contingatur.

Si remedijs hiſce malum curari non poſſit, ad Chirurgiam veniendum, vt Paulus monet, *lib. 6. cap. 3.* ne ex aſſiduis irritationibus tuſſis, & vigiliæ, aliquando, & ſuffocatio ſequatur.

Itaque vuula corrupta, & marcida, quæ non amplius tumet, nec rubicunda eſt, atq; ita ſanguine, & vita deſtituta, abſcindenda eo modo, quem monſtrat Paulus *ibid.* & cuius Aetius meminit, *tetrab. 2. cap. 41.* qui forcipe obtorquere, & prius illaqueare vuam iubet, vt ſtupida effecta minus ſanguinis profundat. Sed hæc Chirurgica operatio periculo non caret; refertq; Valeſcus de Taranta, *lib. 3. cap. 3.* hiſtoriam cuiuſdam presbyteri, cui plethorico cum vuula fuiſſet abſciſſa, ſanguinis fluxus in tanta quantitate ad pectus ſecutus eſt, vt inde maxima pectoris anguſtia, & reſpirationis difficultas oborta, ægerq; cum amplius ſanguinem è pectore eijcere non poſſet, ſuffocatus ſit. Ideoque ipſe octo canones in vuulæ abſciſſione inſtituenda obſeruandos proponit. 1. eſt, vt vuulæ abſciſſio non tentetur, niſi corpore prius euacuato, vt & monet Hippocrates, 3. *prognoſt. aph. 21.* 2. ne fiat affluxu humorum adhuc durante. 3. niſi vbi alia remedia non ſatisfecerint. 4. niſi tumor ille valdè lædēs, & moleſtus ſit. 5. inſtituendam eſſe in aere lucido. 6 ante vuulę abſciſſionem, & poſt eam vſurpanda eſſe gargariſmata adſtringentia. 7. ne nimis rubra, & tumida abſcindatur, ſed ſolum alba, & verſus radicem anguſta. 8. non abſcindatur, niſi quantum magnitudinem naturalem excedit.

Vbi etiam inciſione opus eſt aliquid, ſi fieri poſſit, relinquatur, neceſſarij vſus gratia.

Ad vuulam tamen commodè, & ſine periculo abſcindendam peculiare inſtrumentum inuenit Guiliel. Fabricius, idq; depinxit, *cent. 2 obſer. 21.* Et ſi fluxus ſanguinis metuatur, & putrefactio aliqua adſit, cauterium actuale commodiſſimum eſt, quod quomodo adhiberi debeat, docet Paulus, *loco alleg.* Et peculiare atque ad hanc rem idoneum inſtrumentum deſcripſit Guilielmus Fabricius, *loco alleg.* Hieron. Fabricius ab Aquapend. *de operat. Chirurgicis, titulo de vuæ chirurgia*, præciſione facta, quam forficula inſtituit, exiguum ferramentum in cochlearis formam factum bene calefactum non ignitum admouet.

Diæta.

Diæta. Victus ratio talis ſit, qualis in alijs inflammationibus præcipitur, imprimis quies, & media in principio morbi competit. Vſurpentur in cibis, quæ leniter adſtringunt, vt ſuccus cydonior. granator. moror. vuarum immaturarum. Maſticet æger tenera mori vel quercus folia. Vitet laborioſas deglutitiones, reſpirationes, loquelam.

CAPVT XXII.

De tonſillarum inflammatione, & vlceribus.

Tonſillarũ inflammatio. GLandulæ duæ vtrinque ad radicem linguæ pauló ſupra laryngem poſitæ ſunt, quæ Latinis tonſillæ, vulgo á figura amygdalæ, Græcis *ἀντιάδες*, & *παρίσθμια* vocant, cum quod inter ſe oppoſitæ, tum quod circa iſthmum oris ſitæ ſint, Galeno autem, 3. de *ſympt. cauſſis cap. 4. & in libr. de tumoribus p. n. cap. vlt.* *ἀντιάδες* ſunt illarum glandularum tumor aut inflammatio, *παρίσθμια* inflammatio eorum, quæ circa iſthmum ſunt, locorum, hoc eſt, partium, quæ os, & gulam interiacent.

Tonſillæ igitur cùm conditæ ſint, vt congregata ſaliua laryngem, & trachæam rigent, ſæpe humore nimio ex frigida deſtillatione oppletæ intumeſcunt, ſed ſine inflammatione, ita vt colorem ſuum naturalem retineant, & dolore careant.

Interdum vero eas occupat inflammatio cùm rubore, ardore ac dolore, & ſiti, & cum quadam deglutitionis ac reſpirationis difficultate. Qua inflammatione in abſceſſum degenerante pus intra fauces effunditur, vnde ſæpe vlcus ſordidum, & graueolens relinquitur.

Fiunt tamen ibidem vlcera citra inflammationem ex deſtillatione ſalſa vel acri molles illas partes exedente, aut tali halitu eò aſcendente, quod lue Gallica infectis familiare eſt. Tonſillarũ vlcera.

Nonnunquam maligna, & ſerpentia vlcera in ijs partibus oriuntur, tempore imprimis verno, & peſtilente aeris conſtitutione, teſte Aetio, *tetrabibl. 2 ſerm. 2. c. 46.* ſiue ex præcedente inflammatione efferata, ſiue ex quauis alia cauſa, vt ex aphthis in pueris, & adultis, qui prauis humoribus abundant.

Interdum etiam tonſillæ planè indurantur, vnde Mercurialis, *de morb. puer. libr. 2.* Paulum Æginetam ſub tonſillis etiam ſcrophulas ſeu tumores duros, & ſcyrrhoſos complecti, ſcribit. Vide etiam hiſtoriam tumoris eiuſmodi cancroſi apud Guiliel. Fabricium *centur. 3. obſeru. 84.*

Cauſſæ.

Cauſſæ eædem ſunt, quæ inflammationis gurgulionis. Concitatur ſcilicet inflammatio tonſillarum ex affluxu humorum ad illas; qui cum calidi ſunt, partes illas calidas, & humidas inflammant, in ijs præcipuè, qui multo ſanguine abundant, cum copioſi, tumefaciunt; cum acres & ſalſi, erodunt. Cauſſæ.

Et quidem tonſillæ magis obnoxiæ ſunt inflammationi, quàm gurgulio, propter mollitiem, & laxitatem ſubſtantiæ, & temperamenti proprij ac loci caliditatem ac humiditatem.

Inflammatione etiam tonſillarum magis laborant, qui ſanguine magis abundant. Priuatim verò vt Aetius ſcribit, *libr. modo citato cap 45.* pueris hoc malum frequens eſt ob teneram corporis texturam, & ob *ἀδηφαγίαν*, & lactentibus e lactis vitio, & praua qualitate.

Puellis quoque vſq; ad menſtruę purgationis tempora hoc malum frequens eſt, Aretæus *libr. 1. cap. 9.* In adultis vero generatur hoc malum ex nimia meri potatione, ac multa, & auidiore deuoratione ciborum maximè acrium, & aſperorum. Ita ceraſa auidius comeſta facile aciditate ſua tonſillarum inflammationem, & gurgulionis laxitatem efficere perhibentur.

Signa Diagnoſtica.

Tonſillis tumefactis foris ſub maxillas tumor tactu viſuq; deprehenditur, & intus ceu frustulum quoddam faucibus adhæreſcens mole ſua premit, obſtatque, ne facilis fiat deglutitio, idque ſine ſiti, & ardore. Signa.

Inflammatis ijſdem præter deglutiendi, &, quod Paulus addit, *lib 6 cap. 30.* reſpirandi difficultatem, dolor adeſt, rubor, ardor, ſitis, interdum, & febres.

Maligna tonſillarum vlcera partim alba ſunt maculis ſimilia, partim cinereo colore, aut ſimilia cruſtis, quæ ferro inuruntur. Accidit ergo ſiccitas in deglutiendo, & ſuffocatio confertim incidit, maximè cùm rubor ſubit mentum, aut vbi hæc acrimonia præterierit, *νομὴ* loca illa infeſtans ſuccedit, & cum hac putrefactio, vt docet Aetius, *tetrabibl. 2. ſerm. 2. cap. 46.*

Prognoſtica.

1. Tonſillarum inflammatio morbus acutus eſt, & ſæpè ſuffocationis periculum minatur. Prognoſtica.

2. Tumor autem vel reſoluitur, vel ſuppuratur, vel induratur.

3. Tonſillæ in febribus denigratæ, & areſactæ mortem imminere portendunt.

4. Vlcera tonſillarum quædam familiaria ſunt, & mitia,

mitia, quæ ſcilicet ſunt munda, exigua, non altè deſcendentia, nec inflammata, nec dolorem excitantia; quædam aliena, & peſtifera, quæ lata ſunt, caua, quodam concreto humore albo, aut liuido, aut nigro ſordentia, quæ aphthæ etiam nuncupantur. Quod ſi concreta illa ſordes altius deſcenderit, eſchara gignitur, quam rubor inſignis, inflammatio, & venarum dolor circumſiſtit, ſicut in carbunculo. Exigua quoq; & rara exanthemata oriuntur, quibus ſuperuenientia alia in vnum vlcus coaleſcunt, latumque vlcus efficiunt. Id ſi interius in os depaſcendo ſerpit, columellam exedit, & linguam quoq; & gingiuas ac alueolos dentium occupat, vnde dentes labefactantur, & nigreſcunt. In columella etiam phlegmone erumpit, atq; non multis poſt diebus phlegmone, febri, fœtore, inediaque conſumpti intereunt.

5. At ſi in pectus per tracheam id malum inuadat: eodem illo die ſtrangulat, pulmo enim, & cor neque talem odoris fœditatem, neq; vlcera, neq; ſeroſos humores ſuſtinent, ſed tuſſis ac ſpirandi difficultas enaſcitur. Aretæus, *lib. 1. cap. 9.*

6. Tonſillarum vlcera ſine febre ſecuriora ſunt.

7. Tonſillarum vlcera æſtate ſuborta peiora ſunt, quàm quæ alijs oriuntur temporibus. Cito enim ſerpunt.

8. Serpentia circa fauces vlcera, quæ magnam moleſtiam exhibent, & acuta magis ſunt. vt plurimum ſpirandi difficultatem adferunt. Videantur plura eiuſmodi prognoſtica apud Hippocrat. *lib. de dentitione.*

9. Glandulæ iſtæ facilè indurantur, & in ſcirrhum degenerant, qui nunquam aut rarò curatur.

10. Aliquando tonſillarum tumores, ſuppurantur & abſceſſus extra erumpunt, & ægri ſanantur: cuius rei exemplum eſt apud Dodonæum, *in obſeruat. c. 16.*

Curatio.

Curatio. Si leuis ſit inflammatio, circa initia gargariſmi adhibeantur adſtringentes, cauendo, ne mel multum admiſceamus, quod ſua acrimonia malum irritaret, vt monet Aetius, *loco citato, cap. 45.*

Remittente autem inflammatione, rectè, & vtiliter illud admiſcetur.

Vt ℞. *Aqu. plantag.* ℔.j. ß. *flor. roſar. rubr.* M. ß. *ſem. eiuſdem.* ℥.j. ß. Semel ebulliant; Colaturæ adde *diamor.* ℥.j. ß. *dianuc.* ℥. ß. M. pro gargariſmo, quo tepidè interna oris colluantur. Nam inflammata neq; frigus tolerant, neque multum calorem.

Aut ℞. *Fol. plantag.* M. j. *flor. roſar. rubr.* P. j. *cortic. granat.* ʒ. iij. *gallar. immatur.* N. iij. *fol. prunell.* M. j. *nuc. cupreſſ.* ʒ. ij. Coqu. in ſ. q. aqu. pro ℔. j. Colat. adde *dianuc.* ℥. ij. ß. Miſce pro gargariſmo.

Vbi vehemens eſt inflammatio, vt periculum ſit à ſuffocatione, ſtatim cephalica ſecetur repetita ſanguinis detractione in magna plethora, aut primum baſilica, poſtea cephalica aperiatur.

Vbi venæſectio locum non habet, aurium ſcarificatio vtilis. Cucurbitulæ etiam venæ ſectionis vicariæ eſſe poſſunt.

Frictionem longã in carpo ruſticis familiarem eſſe, ſcribit Rondeletius, *lib. 2. cap. 4.* Prodeſſe autem reuera ob diuerſionem.

In fœminis, vbi opus, vena tali primò incidatur. Ad euacuandam poſtea materiam coniunctam prodeſt ſecare venas ſub lingua. Si cum ſanguine vitioſi humores ſimul redundant, clyſteres, & pharmaca leniter purgantia exhibeantur.

Deinde ad topica veniendum eſt, quæ primùm ſint repellentia, vt decoctum ex roſis, balauſtijs, fol. plantag. vitis, rubi, ſorbis, cornis, meſpilis, gallis, ſumach, fol. & bacc. myrti ac ſimil. quorum formulæ antea ſunt propoſitæ. Repellentia autem Practici ferè omnes ſolum intra applicant. Ab iis tamen, & vulgata conſuetudine diſſentit Rondeletius, qui *allegato loco* non vult adſtringentia ſolum in parte interna, & relaxantia in externa applicari, ſed ea intus, & extrà adhibet. Cùm enim partes laxæ ſint, non amplius eſſe laxandas cenſet, cum defluit materia, ſed cum conſiſtit fluxio, vt materia ad exteriora trahatur. In principio verò adſtringentia extra etiam apponit in lateribus arteriæ ſub maxilla inferiore. Quod in ſe ipſo expertum eſſe ſcribit, & anginam, & defluxionem ad fauces prohibuiſſe, & multos a ſcrophulis incipientibus ſanaſſe. Verum omnino hic cautione opus eſt, & videndum, quæ materiæ affluentis ſit copia. Si enim corpus adhuc plenum ſit, & affluxus magnus, nulli autor fuerim, vt repellentia extrà apponat; cùm facile fieri poſſit, vt materia ad interiora repulſa periculoſam anginam excitet. Semperque tutius materia ad exteriora, quàm interiora fertur.

Poſt repellentia ptiſanæ ſuccus gargariſetur, in quo decoctæ ſunt paſſulæ vel iuiubæ, aut furfur. decoctio, aut decoctum glycyrrhizæ, ficuum, & hyſſopi. Lac tepidum gargariſatum acrium collutionum mordacitatem temperat.

Extra etiam illinatur guttur oleo amygdalarum dulcium, liliorum alborum, chamæmeli, aut fomento cum ſpongia ex decocto chamæmeli, meliloti, altheæ, maluæ, ſcabioſæ, ſem. lini, fœnigræci: aut cataplaſma ex iiſdem paratum cum farina hordei, ſem. lini, fœnigræci, altheæ, hordei, ol. chamæmel. amygdalar. dulcium, butyro recenti, aut cataplaſma ex pane albo, & melle apponatur. vel emplaſtrum de meliloto. Soluetur ita tumor, & quod reliquum eſt, diſcutietur.

Poſt cataplaſmatis, de quo dictum ablationem, partes circa mentum tegantur, circumpoſita lana molli oleo nardino irrigata, ne partibus illis refrigeratis materia introcedat.

Interdum natura ſponte ſua materiam ad externa conuertit, natis vtrinque in collo infra aures tumoribus, quibus vel ſpontè vel ſcalpello apertis pus effluit, atque ita tonſillæ abſceſſu liberantur, ſicut, & in angina fieri conſueuit, teſte Hippocrate, *6. aphor.* 37.

Si tonſillæ inflammatæ in abſceſſum tendant, quod deprehenditur augeſcente inflammatione, & exacerbationibus circa veſperam fortioribus factis cum horrore, & inæqualitate, nonnunquam, & cum febre, vt docet Aetius; tunc ſuppuratio ſine mora adiuuetur gargariſmis ex aqua mulſa calente, decocto caricarum & hyſſopo cum glycyrrh. vel decocto caricarum in lacte, vel decocto paſſular. vel iuiubar. cũ viol. & malua.

Vel ℞. *Farinæ triticeæ in peti a bgata* ℥. j. *caricar.* ℥. iij. *radic. maluæ* ℥. j. ß. *aq. communis* ℔. ij. Coq. ad conſumptionẽ quintæ partis. Deinde colentur. F. gargariſmus.

Foris cataplaſma applicetur ex farina hordei tritic. & fœnigræc. cum decocto ex caricis, rad. altheæ, & melle, vel emplaſtrum diachylon.

Vt ℞. *Fol. maluæ, violar. ana* M j. Coqu. ad mollitiem, & per ſetaceum traijciantur. Adde *farinæ tritici* ℥. j. ß. *croci* ℈. ß *butyri ſ. ſale q. ſ.* F. cataplaſma.

Celſus vaporem aquæ calentis ore excipere iubet. Confecto pure, quod ex dolore, & tumore remittente cognoſcitur, abſceſſus collutionibus acrioribus rumpatur, ex hyſſopo, pulegio, thymo, calamintha in ſapa aut mulſa coctis, & gargariſatis: aut ferro aperiatur eo modo, quem Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 1. c. 45.* & Paulus, *lib. 6. c. 30.* tradunt, aut deuoratis maioribus fruſtis panis. Rupto abſceſſu aqua mulſa gargariſetur primum per ſe, poſtea admixta lenticula, & roſis vel plantagine, quibus immorandum eſt, donec vlcus ad cicatricem perducatur.

Si ex longo valdè refrigerantium, & repellentium vſu, vel aliàs etiam tonſillæ indureſcant, quod fieri ſolet nõ præmiſſa phlebotomia vel purgatione, ante topi-

ca

ca gargariſmi emollientes,& reſoluentes conueniũt,vt.

℞. *Rad. altheæ mundat. lilior. albor. an.* ℥.ß. *fol. violar. maluæ ana* M j. *ſcabioſ. prunell. ana* M.ß. *extremit. ſambuc.* ʒ.ij. *hord.* P.j. *ficus*, Num.iij. *ſem. ſenugræc. maluæ ana* ʒ.j. *nid. hirund.* ʒ.ß. Coq. in ſ.q. aqu. addendo in fine, *ſem. cydon. lini ana* ʒ.ß. *aq. ſcabioſæ caprifol. an.* ℥.ij. pro ℔.ij. Colaturæ adde *mell. roſ. colat.* ℥.iij. *diamor.* ℥.j. Miſce pro gargariſmo.

Si tonſillæ induratæ deglutitionem,& reſpirationem impedientes, medicamentis emolliri nequeant, Celſus,& Paulus ad Chirurgiam accedunt, tonſillaſq; extrahere conantur. Sed Chirurgia hæc neq; facilis eſt neque tuta. Qua de re videatur Hieronim. Fabric. ab Aquapendente, *de operationib. Chirurgic. titulo de tonſillis.*

Ad nomas ſiue ſerpentia vlcera tonſillarum, præmiſſa venæſectione, corporis euacuatione, & diuerſionibus, conuenit diamorum ex aqua mulſa, inſperſo puluere flor. roſar. rubr. vel ſumach. Paulus ſuccum exprimit ex malo punico dulci cum cortice contuſo, cuius partes æquales ſex miſcet cum vna parte mellis, & ad mellis ſpiſſitudinem cocta illinit. Vtilis eſt, & hic gargariſmus ſupra propoſitus, cuius hactenus aliquoties facta eſt mentio. Poſſunt etiam ariſtolochia,& iris & chalcitis adhiberi cum melle, aliquando, & Andronis,& Muſæ paſtilli. Mirabiliter Aetio cruſtas aufert ſtercus caninũ cũ melle illitum, & vſtarum hirundinũ cinis cum melle, & centaurij minor. cinis cum melle.

Expertum quoque in vlceribus tonſillarum malignis linimentum ex cineribus centaurij minoris, & ex puluere ſtercoris canini, ſi cum melle ad iuſtam ſpiſſitudinem miſceantur. Addi poteſt aliquid de puluere radicis iridis. Vide Galenum, 10. *de ſimpl. med. facult. cap. de ſtercore canino*. Tabernæ montanus commendat tanquam experimentũ, decoctũ radic. morſus diaboli.

Omnia autem oris vlcera vehementioribus exſiccantibus, & adſtringentibus gaudent, quam externa vlcera; cùm ne amplius ſerpant, tum quia ſemper à ſaliua fiunt humidiora, vnde, & medicamentorum vis infringitur.

Poſt irritationes ab acrioribus hiſce medicamentis factas gargariſetur decoctum glycyrrhizæ, quod paratur ex vino nigro dulci, ex maſtiche, myrrha, croco, deinde etiam addito amylo, & tragacantha. Cohibito iam vlcere depaſcente, lac gargariſandum cum terra Samia mixtum. Cruſtis ſublatis, & purgato vlcere hoc conuenit.

℞. *Flor. roſar. rubr.* ℥.ß. *croci* ℈.ij. *balauſt. myrrh. ana* ℈.j. *nuc. pinear.* ʒ.j.

Tritis, & ſubactis cum melle vtere ad illitionem. Progreſſu temporis addi poſſunt *amyli* Scrup.ij. *alumin. ſciſſil.* ℈.j.

Vide plura huius generis apud Aetium, *loc. cit. c.46.*

Diæta.

Diæta. Abſtinendum ab acribus, à fumo, à Solis æſtu, à vino, ab exercitio,& motu corporis atque animi nimio, præſertim ab ira, à balneo, & omnibus, quæ affluxum humorum augere poſſint.

CAPVT XXIII.

De ijs, quæ in guttur vel gulam inciderunt, eximendis.

Illorum quæ in gulam inciderunt, exemptio

Accidit nonnunquam, vt ſiue dormientibus ſiue vigilantibus etiam per incuriam aliquid in guttur vel fauces illabatur, quod ſuffocationis metum, & alia pericula afferat. Quæ res qua ratione eximendæ ſint, dictum quidem in Inſtitut. *lib.5. part.1. ſect.2. c.10.* Addere tamen quædam libet.

Sunt autem, quæ in guttur vel fauces incidunt, alia animata, alia inanimata. Ex animatorum genere ſunt primum hirudines, quæ vel per natationem in ſtagnis ore imprudenter excipiuntur, vel vna cum aquis minutiſſimæ ipſæ adhuc hauriuntur, & faucibus vel gulæ affixæ attracto ſanguine grandeſcunt. Adhærent verò vel palato verſus ſuperiorem naſi partem, & tum ſanguis ſine ſcreatu egreditur, vel gutturi, vbi ſanguis cum ſcreatu excernitur: & quidem ſi in initio ſit tracheæ, tuſſis continenter affligit; vel gulæ, & tum deglutitio impeditur vomituſque concitatur; vel denique ipſi ventriculo ſunt affixæ, atque tunc nullum impedimentum in deglutitione ſentitur, adeſt verò vomitus, cum quo ſanguis reijcitur.

Hirudinum nonnullæ venenatæ ſunt, quæ & grauiora ſymptomata accerſunt, vt ſyncopen, tremorem cordis, febrem acutam, & vlcera denique maligna. Agnoſcuntur quod magna habent capita, corpore ſunt lanuginoſo, colore nigræ aut virides, maculis, vel lineis varijs diſtinctæ, quemadmodum eas deſcribit Auicennas, 1. *canon. fen.4. doct.5. cap.22.*

Vbicunque verò hirudo ore concepta hæret, titillationis ſenſum obſcuro ſuo motu efficit, punctio quoque ſentitur, dum ſanguinem ſugit, & ſanguis ex ore tenuis ac paucus per interualla exſpuitur, quoniam ab exilibus ſeu capillaribus venis hirudo ſanguinem allicit. De quo Hippocrates, 2. *prædict. Quibus fauces ſanguine frequenter, & noctu, & interdiu replentur, cum neque capitis dolor prægreſſus fuerit, neque tuſſis, neque vomitus, neque febris prehenderit, neque pectoris aut dorſi dolor tenuerit: in his nares, & fauces inſpiciendæ; num quod vlcus in eo loco aut hirudo compareat.*

Quando igitur hirudo in ore ita hæret, vt oculis conſpici queat, Chirurgus eam idoneo inſtrumento apprehendat, & caput eius fortiter ſtringat, ne ſi medio fortè corpore præſcindatur, pars eius anterior cum capite intus affixa remaneat.

Vbi verò hirudo profundius latet, vt chirurgiæ locus non ſit, medicamentis res peragenda erit. Itaque Rhaſes gargariſmos præcipit ex acerbis, & amaris, quibus offenſa hirudo ſpontè ſeſe retrahat, vel quibus enecetur, qualia ſunt ſinapi cum aceto gargariſata, aut ſal cum aceto, aut cepæ ſuccus. A proprietate valere creditur ſuccus ſalicis. Iubent, & nigellam ac ſinapi tritum gutturi inſufflare. Enecant etiam abſinthium, abrotanum, lupini, mentaſtrum, naſturtium, ſem. ſanctum, aloe, hiera, agaricus.

Amotam vel enecatam hirudinem æger ſcreatu, tuſſi vel vomitu reijcere conabitur. Si educta hirudine exſpuitio ſanguinis perſeueret, venulis adhuc hiantibus, vnde hirudo ſuxit, non ſtatim ille ſupprimendus eſt, ſed permittendus, monente Auicenna, vt moderatè effluat, ne retentus venenoſitate ſua, quam ab hirudine contraxit, noceat. Eadem quoq; venenoſitas corrigatur exhibita theriaca aut mithridatio, aut terra ſigillata cum Zedoaria, dictamno, tormentilla,& ſimilibus.

Poſtea ſiſtatur ſanguis gargariſmis ex decoctione cortic. mali granati, balauſtiorum, & ſumach, vel puluere inſufflato ex balauſtijs, thure, ſangu. draconis, amylo.

Quod ſi hirudo ſtomacho inhæreat, medicamenta Rhaſes exhibet, quibus vermes enecantur, & eijciuntur, aut ægrum in balneum ſiccum ſiue Laconicum ducit, vbi ſiti vehementi contracta, poſtea aquam frigidiſſimam æger ore contineat, ſemper eam permutando, ſi incaluerit, vt hirudo æſtu etiam afflicta prorepat in os ad reficiendum ſeſe frigida, qua alioquin naturaliter delectatur.

Probatur, & hoc:

℞. *Farin. lupinor. puluer. turbith. agarici. ſem. nigell. an.* ʒ.ij.

Incorporentur cum ſucco abſinthij, & fiant trochiſci pondere ʒ.j. diſſoluanturque vnus in decoctione

ſem.

ſem. nigellæ, deturque vnus ieiuno ſtomacho.

Interdum animalia alia dormientib. in os irrepunt, quod de lacertis ac ſerpentibus compertum eſt. Hæc eodem modo in balneo ſicco cum aqua frigida ore retenta proliciantur, aut appoſito ad os ægri vaſe lactis calentis pleno, cuius nidore ſiti etiam vexatum animal prorepit; præſertim ſi vas illud ita diſpoſitum ſit, vt ſplendentis Solis radios excipiat. Oportet autem ægrum prono capite in ventrem incumbere. Quidam & affatim hoc bibere iubent ad vomitum vſque, vt ſimul cum lacte animal redditum, quod ingreſſum eſt, excutiatur.

Inanimata, quę vel caſu vel ſpontè deglutita in gutture aut gula ſubſiſtunt, ſiue mole ſua inhærentia, vt bolus panis vel carnis non maſticatus, anulus monetæ grandior, nucleus pruni; ſiue acumine ſuo ſe infigentia, vt fragmenta vitri, acus, ſpina piſcis, os acutum, & ſimilia, ſuos etiam modos habent, quibus eximantur.

Et quidem ſi craſſum quid deglutitum inhęreat, niſi immiſſo idoneo inſtrumento apprehendi, & eximi queat, ægri ceruix aliquoties pugno concutiatur, ita vt depreſſam illam teneat, humeruſque eleuatis, qua concuſſione res in gula hærens ad ventriculum delabatur; aut ſi propè fauces hæreat, tuſſi per os reijciatur. Iuſcula etiam carnium pinguia, vel cum butyro parata liberaliter, & affatim hauriantur, vel ptiſana cum melle aut oleo amygdalarum dulcium, vt lubrica reddita gula, faciliùs, quod illapſum eſt, in ventriculum deſcendat, aut vt vomitus ſaltem iſtis pinguibus prouocetur. Rhaſes quoq; ægrum in balneum aquæ tepidæ ſe demittere iubet vſq; ad mentum, vt viæ in gula emolliantur, & laxentur.

Si his nihil proficitur, candela cerea mediocriter craſſa, vel ſtylus plumbeus nonnihil incuruatus ſumi poteſt, quo melle vel oleo oblito, & in gulam demiſſo res ibi ſubſiſtens in ventriculum detrudatur.

Si acutum eſt, quod infixum hæret, neq; oculis ita patet, vt forcipe prehendi poſſit, tuſſis excitanda, oxymel continuò lambendo; aut ſternutario quoq; ſi locus affectus propior ſit tracheæ arteriæ, vel ipſa etiam ſit trachea. Vehementi enim hac corporis concuſſione, ſpiritus ſimul expulſionem adiuuante, res obhærens excludetur.

Si obſeſſa eſt gula, aqua mulſa crebrò gargariſetur, oleum etiam, & pingues ſorbitiones, & albumina ouorum cruda, & lubrificantia alia bibantur.

Vtilis eſt, & continuus vſus eclegmatum emollientium, vt quod paratur ex mucilagine ſemine maluę, radic. althææ, ficubus, paſſulis, iniubis, ſebeſten, & ſimilibus cum ſyrupo violarum. Tandem magni boli deglutiantur, vel ficus ſiccæ integræ, quo impetu id, quod ſubſiſtit, in ventriculum ſimul detrudatur.

Quodſi his modis nihil perficitur, Rhaſes inſtrumentum commendat ex plumbo factum, quod foraminulis multis exilibus pertuſum eſt inſtar retis, quorum vſus eſt, vt, dum inſtrumentum vertitur retrahiturque res gulæ infixa illis foraminulis implicetur, ſimulq; educatur, & vt reſpiratio per illa non impediatur. Quem imitatus eſt proculdubio Guil. Fabricius in fabrica ſui inſtrumenti, quo ad res gulæ, & faucibus infixas extrahendas vtitur, quodq; *Cent. 1. obſeru. 36.* delineauit. Qui etiam videatur *eadem centuria obſeru. 31. 32. 33. 34 35.*

Si nec hoc modo ſuo loco moueri res immiſſa poſſit, naturæ, & tempori negotium totum committendum. Progreſſu enim temporis calor naturalis coquendo, & alterando rem illam mutat, (ſi eius natura talis ſit,) & imminuit. Et vt maturius id fiat, natura in coctione adiuuanda medicamento ex radicibus althææ, ficubus, farina ſem. lini, fœnigræci, hordei, aut mucilagine ex iiſdem paratis, flor. caſſiæ, butyro, oleo amygdalar. dulc. chamæmeli, lilior. albor. pingued. gallin. & ſimilibus.

Quod, & faciendum, ſi oſſiculum vel ſimile quid inflammationem in œſophago excitet. Hac enim ad ſuppurationem perducta, & abſceſſu rupto æger ab anguſtia, & dolore liberatur. Exemplum de ſpina gulæ infixa habet Dodonæus, *in obſeru. cap. 17.*

Compertum eſt ab Arculano, oſſiculum acutum gulæ infixum poſt bimeſtre ſpatium per cutem in collo aperta ſponte via exiiſſe. Beniuenius deuoratam acum decennio poſt perforato ſtomacho extruſam vidit. De acubus cum vrina emiſſis meminit Iohan. Langius, *lib. 2. Epiſt. 40.* De acicula per aluum cum grauiſſimis ſymptomatibus deiecta videatur Guil. Fabricius, *allegata cent. 1. obſ. 34.* Quod ſi tale quid naturam moliri videmus, ne ventriculus vel inteſtina lædantur, exhibendus cremor hordei, iuſcula pinguia, lac amygdalarum dulcium, oleum amygdalar. dulcium, caſſia.

CAPVT XXIV.

De Angina.

ANgina Latinis ab angendo, quæ vox à Græco ἄγχω, id eſt, ſuffoco, & ſtrangulo deducitur; Angina. Græcis Συνάγχη, & Κυνάγχη, & maſculina terminatione, vt ab Hippocrat. *lib. de loco in homine*, & 4. *de rat. vict. in acut. aph. 30.* vſurpatur, Σύναγχος, & Κύναγχος eodem etymo, à ſuffocando ſcilicet, dicitur. Etſi enim, vt poſtea in differentijs dicetur, poſteriores Græci inter Græcas voces, dum per σ Συνάγχη, & per κ Κυνάγχη ſcribitur, differentiam quandam conſtituerint, & κυνάγχην, quam à canibus ita appellari cenſent, ſeu quod canibus familiaris ſit, ſeu quod ægri hiante ore, & exerta lingua ſpiritum ducere cogantur, canum per æſtum ſitientium more, pro grauiori affectu habeant; Συνάγχην verò, quam dictam putant, quod ſues ea frequenter corripiantur, pro leniore malo: tamen Galenus, 3. *prognoſt. text. 18.* hanc de literis contentionem tanquam inutilem contemnit, quod & 4. *de vict. rat. in acutis text. 30.* facit.

Etenim, & Συνάγχη, & Κυνάγχη apud Hippocratem, & antiquiſſimos Medicos Græcos generale nomen eſt, quale apud Latinos angina, quod in genere ſumptum, omnem faucium, & gutturis affectionem, ſpirationem, nullo in thorace vel pulmone vitio exiſtente, difficiliorem reddentem, & deglutitionem impedientem, ſeu meatuum, per quos ſpiritum attrahimus, cibumque, & potum aſſumimus, anguſtiam, ſpiritum difficilem reddentem, & deglutitionem impedientem ſignificat. Etſi enim per morbos thoracis, pleuritidem, peripneumoniam, & alios reſpiratio læditur: tamen affectus ille angina non dicitur, cum illæſis faucibus fiat. Hippocrates tamen interdum diſtinguit inter faucium inflammationem, & anginam. Ita 6. *epid. ſect. 7. t. 1.* inquit: *Quibuſdam verò faucium inflammationes aderant, alijs angina.* Vbi proculdubio anginam intelligit inflammationem muſculorum laryngis, quæ reſpirationem difficilem valdè reddit, & viam ſpiritus intercludit: inflammationem verò faucium, partium aliarum vicinarum, quæ ſpiritus & cibi viam non ita intercludit. Poſſunt enim, & tonſillæ, & muſculi oſsis hyoidis, & muſculi in radice linguæ inflammari, vt poſtea dicetur, quæ partes omnes etiam in faucibus ſunt; quia tamen harum partium inflammatio à gutture longius diſtat, anginam per ſe non parit. Anginæ ergò in genere ita ſumpta cauſſa erit, quicquid ſpiritus cibiq; & potus viam anguſtiorem reddere, & hoc modo vtriuſq; meatus capite, & principio

cipio quaſi occluſo reſpirationẽ difficiliorem reddere, & deglutitioni cibi ac potus impedimento eſſe poteſt. Quod cum pluribus de cauſſis fieri poſſit, duplex angina ſtatuitur, vna propriè dicta, & exquiſita, quæ eſt ab inflammatione ſummarum gulæ, & gutturis partium, ſanguine è venarum iugularium ramis in partes illas effuſo; altera notha, quæ prouenit à frigida, & pituitoſa deſtillatione, è capite in fauces, & ceruicis ac colli muſculos decumbente, & tumorem οἰδηματώδη ſine febre, rubore ac dolore excitante; etſi dum primo fluxio concitatur, quidam inæqualis calor, & horror ſentitur, qui tamen paulò poſt deſinit.

Poſſet tamen, & illa in faucibus inflammatio, quam Hippocratem ab angina diſcernere diximus, forſan angina notha appellari, & ita duplex angina notha conſtitui, vna ratione cauſſæ, altera ratione ſubiecti. Nam & harum partium inflammatio ſępe etiam reſpirationem, & deglutitionem non parum lędit.

Quò etiam referri poteſt angina illa, quę fit a luxatione vertebrarum ceruicis, verſus anteriora vel latus, ſiue à cauſis externis, ſiue ab humore frigido affluente, fiat, idq; citra inflammationem.

Si enim inflammatio accedat, vel ab inflammatione luxatio ortum habeat, ad exquiſitam anginam pertinet, & acutiſſima angina eſt, vt poſtea de differentijs dicetur. Videatur etiam infra Quæſtio 1.

De angina exquiſita.

Angina exquiſita. Angina ergo exquiſita eſt anguſtia ſummarum gulæ, & gutturis partium ſeu faucium, ab inflammatione earũdem ortum habens, difficilem reſpirationem reddens, deglutitionemq; lædens. Seu eſt inflammatio in faucibus, & ſummo gutture, anguſtiam earundem partium, & hinc difficultatem ſpirandi inferens, ac deglutitionem impediens. Seu, vt Galenus breuiter definit, 4. *de rat. vict. in acut. text.* 20. & 2. *ad Glaucom. cap.* 1. eſt φλεγμονὴ τῶν κατὰ φάρυγγα μερῶν. Per fauces autem intelligitur pars, quæ gulæ, & gutturi præiacet, & duo dictorum meatuum oſtiola comprehendit. Imò, vt ſupra dictum, φάρυγξ etiam pro larynge, & ſummo aſperæ arteriæ capite accipitur, vt ita, dum Galenus anginam per inflammationem φάρυγγος ſeu faucium definit, non ſolum intelligenda ſit ea pars, quæ gulæ, & gutturi pręiacet, ſed ipſa etiam larynx eiuſque muſculi. Et quamuis ſimul vicina complecti ſoleat inflãmatio, vt glandulas vtrinq; circa radicem gutturis ad latera trachææ poſitas, & muſculos oſſis hyoidis, muſculos item in radice linguæ, & glandulas, quæ tonſillæ dicuntur, & quæ ſub auribus, & inferiori maxilla conſiſtunt: tamen partium harum à gutture longius diſtãtium inflammatio anginam non parit, niſi malum faucibus, id eſt, parti ex gutture, & gula conſtitutæ, communicatum reſpirandi impedimentum afferat.

Dodonæus etiam anginam ſtatuit ex inflãmatione pulmonum fieri, de qua poſtea in differentijs de cynanche dicetur.

Cauſſę.

Cauſſæ. Ergo cauſſa vt aliarum inflammationum, ita & huius in angina eſt ſanguis ſeu purus, ſeu biliofus, pituitoſus aut melancholicus. Et is quidem è venarum iugularium ramis in has partes effuſus. Nam frequentiſſimè fit hoc malum per viam fluxionis, raro per viam congeſtionis.

Affluit autem ſanguis vel per modum attractionis, ſi fauces, & guttur vehementer caleant, & doleant; vel per modum tranſmiſſionis, ſi loca illa imbecilla ſint laxa, & ad ſuſcipiendam fluxionem idonea; pleonexia vero humorum adſit ſiue in toto, ſiue in capite, ac imprimis circa fauces. Vbi enim ſanguis vel copioſus in corpore adeſt, vel impurus, atque is ad caput fertur, cerebrum vero robuſtum eſt, id eum non recipit, ſed maximam partem per eaſdem venas ad ſubiectas partes retrudit, vnde inflammationes earum variæ gignſitur, parotides, ophthalmiæ, anginæ, & ſimiles. Hinc etiam iuuenes ſenibus angina crebrius corripiuntur, quod multo bilioſoque ſanguine, qui aptiſſima huius mali materia, abundant, & qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine, præſertim in capite, abundant. Viros quoque frequentius quam fœminas angina corripi, ex Cęlio Aureliano ſtatuitur, idq; videtur obſeruaſſe Hippocrates, 6. *epidem. ſect.* 7. *t.* 1. vbi epidemiam ſui temporis conſtitutionem deſcribens, qua angina, tuſſis, peripneumoniæ vagabantur, pauciſſimas fęminas ęgrotaſſe ſcribit Aliam tamen cauſſam non reddit Hippocrates eo ipſo in loco, quam quod non perinde atq; viri in publicum prodibant, & ita aeris externi iniurijs ſeſe non obijciebant. Id tamen, quod dicitur, fęminas minus ex ſua natura anginę eſſe obnoxias, quã viros, de vera, & exquiſita angina intelligendum. Habent enim fœminæ ſanguinem frigidiorem, & præterea laryngem minorem, ac gutturis partes, & venas anguſtiores exilioreſque, quæ ſanguinem non ita facilè admittunt. Interim tonſillarum, columellæ, ac laxarum in faucibus partium inflammationibus, quę minus exquiſitam ſeu notham anginam, quam Hippocratem, *loco allegato*, ſimpliciter faucium inflammationem appellare, & ab angina diſtinguere diximus, gignunt, ob partium laxitatem, & excrementitiorum humorum abundantiam magis obnoxiæ ſunt quam viri. Ad pleonexiam etiam humorum, quæ anginam excitat, cumulandam faciunt hęmorrhoides, & menſes ſuppreſſi, victus ratio multo, & calido ſanguini generando apta, potus vini meracioris.

Sæpè quoq; angina accidit in febribus, vbi materię pars ad hunc locum depellitur, vt ita febris tùm potius comitata ſit, quam appellant, quam ſymptomatica; taleſq; anginę ſunt ferè epidemiæ, quæ nonnunquam publicè graſſantur, qualis fuit illa, quæ anno 1517. multos ſuſtulit, vt annotauit Foreſtus, *lib.* 6. *obſer.* 2. atque illa, quæ anno 1544. & 1545. plurima Germaniæ inferioris loca Rhenique accolas vexauit. Sunt. n. quandoq; etiam anginæ, vt pleuritides, peripneumoniæ, & ſimiles morbi, epidemiæ. Nam etſi humores, qui morbos epidemios excitant, præcipuè ſi non peſtilentes ſint, & imprimis à fluxionibus prouenientes, à manifeſtis aeris alterationibus, frigiditatiſque, & caliditatis ac humiditatis exceſſu proueniant: tamen occultæ etiam qualitates ab aſtrorum influxu pendentes miſcentur. Atque hinc accidit, vt nunc ad laryngem, & fauces, nunc ad pleuram, nunc ad pulmones humores fluant, ibiq; ſubſiſtant, nunc ad aluum perueniant.

Externæ cauſæ ſunt, quæcunque fluxiones humorum ad iſtas partes concitare valent, quales ſunt pluuioſa anni conſtitutio, & imbres aſſidui, vt eſt 3. *aph.* 16. Ἀνωμαλία item quæcunque caloris, & frigiditatis in aere, & ventorum flatibus, quorum hæc comprimendo expellit humores ad guttur, & fauces, illa laxando facit, vt humores ad fauces affluant. Prętcrea ſubita à magno æſtu refrigeratio, hauſtus plenus potus frigidiſſimi, lotio capitis intempeſtiua pleno corpore, nimia capitis tectura vel nulla, vocis nimia intentio, denique ictus capitis, ceruicis aut locorum prope fauces, infixę in faucibus vel gula ſpinæ vel officula, vt & vertebrarum ceruicis luxatio, ſi nimirum non ſolùm ipſa anguſtiam in locis iſtis pariat, ſed & inflammationem excitet.

Quidam etiam à cibis quibuſdam, & medicamentis peculiari vi, & proprietate anginam induci ſtatuunt, vt ceraſis, fungis quibuſdam, andacocha, vt habet Auicennas, quæ trifolij ſpecies eſt, quę ſcilicet in ſe vel vini ſuffocandi, vel qualitatem aliquam laryngi, & faucibus occulto modo aduerſam habent, eaſque ſanguini inflammationem excitaturo ſuſcipiendo aptas reddunt,

aut

aut quocunque modo has partes vellicant, & offendunt, & ſanguinis ad eas affluxui occaſionem præbẽt: ſicut cantharides veſicæ peculiari modo aduerſæ ſunt. Verùm de hoc dicetur infra, *q.2.* Nonnulli huc etiam referunt eam ſuffocationem, cuius Aretæus, *li.1.paſſion. acut.c.7.* meminit, quæ accidat ex ſpiritus ad calidiſſimum, & ſicciſſimum conuerſione, quod aliqui de aere illo craſſo, qui è carbonibus accenſis, & muſto ac cereuiſia feruente attollitur, explicant. Verùm, vt poſtea in *quæſt.1.* dicetur, non loquitur Aretæus de cauſſa extrinſecus adueniente, ſed intrinſecus hærente, vbi vitium præcipue eſt in pectore. Non tamen iſta ſuffocatio huc pertinet, ſed ad reſpirationem læſam, vt poſtea dicetur. Neque enim omnis ſuffocatio angina dicenda eſt; alias enim, & catarrhi ſuffocatiui ad anginam reducendi eſſent, ſed ea ſaltem, vbi nullo in pectore vitio exiſtente (quod tamen in ſuffocatione illa ab Aretæo deſcripta accidit) ob faucium inflammationẽ ſuffocationis periculũ imminet. Vnde nec ardor in faucibus, qui in febribus ardentib. percipitur, & vulgò die Breune nominatur, cũ ſcilicet fauces, & lingua exſiccãtur, exaſperãtur, & denigrãtur, angina nominandus eſt.

Differentiæ.

Differentiæ. Differentias anginæ quatuor recentiores Græci, vt ex Galeno, *4 de loc. affect. cap.3.* & Paulo Ægineta, *lib.7. cap.2.* & Tralliano, *lib.4. cap.1.* videre eſt, recenſent. Inflammantur enim ſeu φάρυγγος, id eſt, gulæ muſculi; ſeu laryngus, id eſt, gutturis ſeu capitis tracheæ arteriæ: ſæpe etiam, quæ vtramq; hanc partem connectunt. Has ergo differentias vt recentiores Græci etiam vocabulis diſtinguerent, generica illa vocabula κυνάγχας, & συνάγχας, cum alias ſpecierum nominibus deſtituerentur, certis differentijs accommodauerunt.

Prima differentia nomine generis συνάγχη ita dicta, vt autoribus placet, quod ſuibus ſit familiaris, (quæ tamen differentia Græcæ linguæ analogiæ non reſpondet, ideòq; potius à præpoſitione σὺν & ἄγχω nomen hoc deductum videtur) nominatur, vbi interni faucium muſculi vel ambitus faucium interior inflammatur, ceruice quoque ad linguæ radicem ſimul comprehenſa; & tumore foris ac intus apparente.

Secunda παρασυνάγχη, vbi externi faucium, & colli muſculi linguam, & os hyoides contingentes, & qui œſophagum firmant ac retrahunt, ſunt inflammati, tumore ſeſe nonnunquã etiam ad pectus diffundente.

Tertia κυνάγχη ita dicta, quod canes ea frequenter corripiantur, aut quod homines ea laborantes veluti canes ſitibundi linguam exſerant, cum inflammatio in internis laryngis ſeu gutturis muſculis deliteſcit, & neque intus neque foris in ceruice tumor apparet, vnde etiam latens angina appellatur, tantuſq; eſt dolor, & ſpirandi difficultas tanta, vt æger erecta ceruice, & ore hiante, ac lingua exſerta, canum ſitientium more, ſpiritum trahere cogatur.

Cuius generis, & illa eſt angina, quam deſcribit Galenus, *4. aphor.35.* cum, inquit, nullo neq; ore multum aperto in faucibus, neque extrinſecus tumore apparente æger deglutire non poteſt. Symptoma n. perniciosum eſt ob inflammationem muſculorum gulæ ſubſtratorum, interdum verò gulæ ipſius morbum. Eſt enim partibus illis per neruos, & ligamenta commune quid, & ſocietas cum ſpinali medulla, & membranis ipſum ambientibus, ac poſtea hiſce extrinſecus adiacentibus vertebrarum oſſibus. Cum itaque ad partes inflammatas ligamenta, & nerui tenduntur, vertebras quoque vel intro, vel ad latus trahi neceſſe eſt. Nam ſi in altero tantùm neruorum exortu tenſionem fieri contigerit, ad latus; ſi vtroque, intrò fiet vertebrarum diſtorſio.

Hoc loco facienda eſt mentio anginæ, quam deſcribit Remb. Dodonæus, *cap.18.* quam etiam latentem appellat, in qua circa laryngem, & aſperam arteriam talis dolor ſit, vt nec contingi, quantumcunque leniter, citra grauiſſimum dolorem queant, ſed nec moueri ſurſum, nec attolli. Quamobrem non ſpiritus tantum cum difficultate trahitur, ſed & cibus, & potus ægerrimè, aut non dimittitur. Inflammari autem ſtatuit Dodonæus per huiuſmodi anginam non interiores ac latentes laryngis muſculos, (id quod ſectione ſe deprehendiſſe ſcribit) ſed pulmonem.

Verùm enim verò nulla eſt angina propriè dicta ſine muſculorum circa laryngem inflammatione. Itaque morbus, quem deſcibit, vel non fuit angina, ſed peripneumonia, quæ tamen ob communem membranam laryngem, & vicinas partes in conſenſum traxit, vnde reſpiratio, & deglutitio fuit læſa; vel fuit angina, quæ tamen ſubitò in peripneumoniam grauiſſimam mutata eſt.

Quarta eſt παρακυνάγχη, vbi externi præcipuè gutturis muſculi inflammantur; tumor tamen intus manifeſtè conſpicitur, ore diducto, & lingua depreſſa. Et cùm hæc quarta differentia, niſi medicamentis occurratur, facilè in κυνάγχην degeneret, & ſi affectus augeatur, etiam interni tandem muſculi inflammentur, Galenus, *4 de loc. affect. cap.3.* in hac differentia tam externas, quàm internas gutturis partes affici ſcribit.

Verùm iſtam accuratiorẽ nominum diſtinctionem à poſterioribus Græcis introductam Galenus, *loco modo allegato, & 3 prognoſt. aphor.58.* non magnifacit, cum omnis angina ſit faucium, id eſt, partis ex gutture, & gula conſtitutæ, inflammatio: & Hippocrates vno κυνάγχης nomine omnes iſtas differentias complexus eſt. Non prætereundum tamen, Hippocratem, *lib.3. de morbis*, etiam in nominibus quandam differentiam obſeruare, & duas anginæ ſpecies ponere: κυνάγχην, quæ ſit angina grauiſsima, & παρακυνάγχην, quæ mitior ſit.

Præter enumeratas iſtas quatuor anginę differentias Galenus, *4. de loc. affect. cap.3.* addit quintam ex *2 epid. ſect.2.* ex luxatione vertebrarum ceruicis, quæ tamen potius ad anginam notham referenda eſt, niſi inflammatio ipſi coniungatur. Fit autem, vbi ceruicis vertebris ad anteriora luxatis fauces comprimuntur, cauó ponè in ceruice apparente. Quod accidit vel à cauſſis externis, ictu, caſu, vel ab affluxu humoris pituitoſi vincula vertebrarum laxantis, & vertebrarum internodia lubrica reddentis, aut copia ſua vertebras ſede ſua deijcientis; vel à vicinis muſculis inflammatis, quibus vertebræ ad anteriora trahuntur. Atque vbi anginæ coniungitur inflammatio, vera angina eſt, dolorque etiam foris ad contactum in ceruice ſentitur. Vide Hippocr. *2 epid. ſect.2.* & Galenum, *4. de loc. affect. c.3.*

Aetius, qui quatuor illas differentias in tres contrahit, hanc vertebrarum ad anteriora luxationem quantam numerat, eamque propriè κυνάγχην à veteribus appellatam, aut quoniam lingua à luxata vertebra iuxta radicem ſuam à proprio loco depulſa ęger hiante ore ac exſerta lingua ſpiritum ducere cogitur, canum per æſtum ſitientium more.

Sunt, & aliæ quædam anginæ differentiæ, quod ſcilicet inflammatio alia maior, alia minor eſt; vnde etiam magis vel minus periculum expectandum; & quod alia eſt à ſanguine puro, alia à ſanguine cum alijs humoribus mixto: vt & quędam epidemia eſt, & maligna, alia malignitatis expers.

Signa Diagnoſtica.

Anginam exquiſitam ex ijs, quę hactenus dicta ſunt, cognoſcere non ita difficile eſt. Verùm cùm ſit morbus periculoſus, & peracutus, qui celeri ſuo motu ſępe omnem Medici diligentiam ſuperat, vtile eſt, etiam imminentis ſigna cognoſcere, vt omni modo Signa.

eius

eius incrementum præcaueatur.

Si quis ergo ſine manifeſta cauſa collum vix mouere, & vix deglutire poteſt, ac difficulter ſpirare incipit, & dolorem ac calorem inſuetum circa fauces percipit, anginam imminere ſuſpicio eſt, præſertim ſi tempus vernum, & pluuioſum ac humidum ſit, aut angina alias populariter graſſetur.

Præſente autem angina, in quacunque etiam parte ſit, adſunt imprimis duo: primò difficilis reſpiratio citra aliquod thoracis ac pulmonis vitium, ita vt ſæpe & ſuffocationis periculum immineat. Vnde Plautus in Moſtellaria, *act.1.3.v.61.*

In anginam ego nunc me velim verti, vt veneficæ illi
Fauces prahendam, & enecem.

Deinde deglutitio difficilis, adeò vt nonnullis potus per nares reſiliat. Neque enim deglutitio ſolùm œſophagi miniſterio perficitur, ſed etiam muſculi duo à larynge exorti, œſophagici dicti ac circulatores, quod ſuis fibris tranſuerſis ſemicirculum imitantibus œſophagum complectantur, cibi, & potus deglutitionem atque ad inferiora detruſionem adiuuant, dum laryngem deglutitionis tempore ſurſum trahunt, vt deſcendenti cibo locum concedat: præterea etiam muſculi faucium, dum ad ſuum principium contrahuntur, cibum ad œſophagum detrudunt. Hi ergo muſculi cum in angina afficiantur, non mirum eſt deglutitionē lædi. Poſtea dolor circa guttur, & fauces percipitur, rubor item, & calor, plerumque, & tumor, febris adeſt continua. Lingua ipſa intus tumet, & rubet, & quodammodo coarctata eſt, vnde etiam eius motus impeditur.

Etſi enim in angina notha, quæ fit ab humore pituitoſo fauces occupante, febris non ſemper adeſt: in angina tamen exquiſita febris continua ſemper adeſt, ſeu vt ſymptomatica ex inflammatione generetur, ſeu ſit primaria, cui angina accedit.

Differentiæ quoque non difficulter patefiunt. In ſynanche eſt minor reſpirationis difficultas, deglutitionis verò maxima, vt etiam liquida vix tranſire poſſint, ſed potus ferè per nares reijciatur. In paraſynanche inter omnes differentias reſpirationis difficultas minima eſt, & rubedo foris in ceruice conſpicitur, doloſq; percipitur, ſi locus contrectetur; cum inflammatio foràs vergat. Interdum etiam pectus rubet, quia ibi prorepunt duo muſculi ad cartilaginem ſcutiformem. In cynanche verò neque in faucibus intus, neque extrà in ceruice, quicquam ruboris vel tumoris apparet, & tamen fauces vehementer interim dolent cum metu ſtrangulationis, ita vt æger erecta ceruice & aperto ore ſpirare cogatur; lingua eſt liuida, & nigra, & vt ſcribit Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut.* inflexa vel retorta, ob ſummam venarum circa linguam repletionem, adeſt quoque febris acuta. Seu, vt Hippocrates, 3. *de morb.* deſcribit: ex angina dicta homo ſuffocatur, & fauces magis occupare videtur, vt neque ſaliuam, neq; aliud quicquam deorſum trahat, oculi affecti ſunt, & veluti ijs, qui ſtrangulantur, prominent; & per eos contentè intuetur, neque eos conuertere poteſt, crebrò ſe iactat, & exſilit, fauces & facies incenduntur, ac etiam collum. His verò, qui intuentur, nihil mali habere videtur, & viſus atque auditus hebeſcit, nihilque præ ſuffocatione intelligit, neque quid dicat, aut audiat, aut faciat, ſed iacet ore hiante ſaliuam effundens. In paracynanche reſpiratio non eſt tam difficilis, nec dolor tantus, & rubor ac tumor aliquis intus circa fauces deprehenditur. Si ex luxatione ſit angina, plerumque id accidit à cauſſis euidentibus, & violentia. Poſtea etſi ſit ab inflammatione, & affluxu humorum, deprehenditur ex inſpectione ceruicis. Ceruix enim circa primam, & ſecundam vertebram excauatur, ob depreſſam vertebram, & difficilis redditur reſpiratio ob anguſtiam faucium ex compreſſione. Videatur etiam Hippocrat. 2. *epid. ſect.2.* vbi incipit: *ἐν δὲ τῇσι κυνάγχῃσι τὰ παθήματα τάδε*, &c. Egregiè enim, & prolixe eo loco deſcribit Hippocrat. eam anginæ ſpeciem, quæ ex vertebrarum colli *λορδώσει* & *σκολιώσει*, inclinatione & peruerſione oritur: quem locum propterea Galen. *lib.4. de loc. aff. c.5.* dignum iudicauit, vt commentario eum explicaret. Videatur etiam *lib.2. prorrhet. comm.2.*

Signa cauſſarum, & humorum ex alijs locis patent. Sanguis abundans ex habitu corporis alijſque ſignis cognoſcitur, adeſt maior diſtenſio, calor faciei eſt rubicundus, facieſque ruborem, & calorem habet inſignem. Si adſit bilis, ardor, & dolor maior eſt cum ſiti, oris amaritudo, & morſus circa guttur. Si ex pituitoſo ſanguine ſit, dolor minor eſt, febris exigua, tumor citra inſignem ruborem. Et vt Galenus, 4. *aphor.34.* & *4. de rat. vict. in acut. t.30.* docet, ſanguis bilioſus plerumque laryngis prius muſculis quam faucium, ſeu gulæ inflammationem parit, ſicuti pituitoſus ſanguis potius faucium ſeu gulæ inflammationem, & glãdularum, quàm laryngis excitat. Cum enim laryngis venæ ſit exiles, in eas non niſi ſanguis tenuis penetrat; craſſus verò, qui eas penetrare non poteſt, in faucibus potius, & glandulis ſubſiſtit. Anginæ etiam bilioſæ maximè æſtate, & autumno prouèniunt: quod in æſtate bilis generatur, & in autumno retinetur, quæ æſtate genita eſt. At pituitoſa ferè fit ex pituita hyeme genita.

Prognoſtica.

1. Angina, teſte Galeno, 1. *aphor.12.* & 2. *aphor.19.* Tralliano, *lib.4. cap.1.* Celſo, *lib.4. cap.4.* peſtiferum acutumque malum eſt, quod celeriter ad finem properat, ac periculo non caret, ægroſque laquei modo ſtrangulat, & ſuffocat. Etſi enim pars abſolutè princeps non afficiatur: ea tamen pars afficitur, ſine qua cor, membrum nobiliſſimum, ſaluum eſſe non poteſt; quæ ſcilicet deſtinata eſt reſpirationi, & ſimul deglutitioni inſeruit, quorum neutro homo carere poteſt. Adeſt ſimul febris continua, quæ & cordis, & ipſius corporis vires labefactat, ideoque Galen. 1. *aph.12.* hoc modo laborantibus ſalutis ſpem in virium robore conſiſtere ſcribit. Et ſuffocatur plerumq; æger, vel quia tumor eò vſque creuit, vel tanta facta eſt vertebrarum colli luxatio, vt faucib. coarctatus ſpiritus planè percipiatur, vel quia rupto tumore pus in pulmones ruit eoſq; implet. Prognoſtica.

2. Et quidem quo maior eſt faucium, & gutturis anguſtia, eò periculoſior eſt angina, præſertim, ſi febris & ipſa ſit acuta. Atque ita *κυνάγχη* à poſterioribus Græcis in ſpecie deſcripta omnium periculoſiſſima eſt & grauiſſima, quæ intra vnam diem, plerumque intra 4. iugulat, de quo Hippocrates, 1. *aphor.34.* *Si febrem habenti ſuffocatio repentè ſuperueniat, nullo tumore in faucibus exiſtente, lethale eſt.* Et 3. *prognoſtic.16.* & *in Coacis.* *Anginæ grauiſſimæ ſunt, & celeriter interimunt, quæcunque nihil conſpicuum faciunt in faucibus, neque ceruice, plurimùm vero dolorem inferunt atque orthopnœam. Hæ enim in eodem die, & ſecunda, tertia, & quarta* ſtrangulant. Neque enim tum paruitas mali ſignificatur, quod nihil conſpicui ſeſe prodit, ſed quia magnus dolor adeſt, & ſumma reſpirandi difficultas, ſignificatur, tumorem in internis gutturis partibus hærere, ibique concluſum ſpiritui aditum præcludere, atque ita ſubito ſtrangulare. Aliàs ſi reſpiratio, & deglutitio non valdè lædatur, neque magnus dolor adſit, paruitas mali ſignificatur. Idem tamen Hippocrates, 3. *de morb.* *κυνάγχην* ad nonum diem protrahi poſſe docet.

3. *Παρακυνάγχη* paulò minori cum periculo coniuncta eſt, & poteſt diutius protrahi, de quo Hippocrat. 3. *prognoſt.17.* *Quæcunque verò dolorem alioquin alteri ſimilem inferunt, in faucibus, verò tumorem, &*

ruborem

ruborem excitant, valde quidem lethales ſunt, recedentibus verò diuturniores, ſi magnus rubor adſit; quia tandem in cynanchen tranſit. Sic mortua quinta die Phytonis vxor, 3. *epid. ſect.* 2. *t.* 7.

4. Minus periculi autem adhuc eſt à συνάγχῃ, in qua plus læditur deglutitio, quam reſpiratio. Homo enim ſine cibo, & potu aliquanti per viuere poteſt, non verò ſine reſpiratione, præſertim cum febris coniuncta eſt, eaque acutior. Et tumor ad interna vergens euocari longius, & medicamentis digeri poteſt.

5. Leuiſſima eſt, & omnium minimè periculoſa Paraſynanche; quia inflammato longius à gutture abeſt; Hinc Hippocrates, 6. *aphor.* 37. *Angina correpto, ſi tumor in collo appareat, bonum. Foras enim morbus fertur. Et* 7. *aphor.* 49. *Ab angina detento tumor, & rubor in pectore ſuperueniens, bonum*; quia extà morbus fertur. *Et* 3. *prognoſtic.* 18. *Quibus verò fauces, & ceruix ſimul rubent, hæ ſunt diuturniores, & maximè ex ipſis liberantur, quibus ceruix, & pectus ruborem contraxerit, niſi eryſipelas intro recurrat. Et aphoriſm.* 20 3. *prognoſt. Securiſſimum eſt, ſi rubor quàm maximè foras, in ceruicem ſeeſcat, & pectus ferantur.* In his nimirum duabus differentijs neque dolore nimium vexatur æger, neque difficultate ſpirandi tenentur. Etenim cum partes hæ ſint glanduloſæ, molles, & laxæ, affluentem humorem ſine magna difficultate recipere, & quia laryngis muſculi non inflammantur, reſpirationis via non intercluditur. Eaſdem ſententias iiſdem ferè verbis tradit Hippocrat. *libr. de Coac. prænot.* Hiſtorias autem, & euentus differentiarum, 6. *epidem. ſect.* 7. vbi de ſignis anginæ epidemiæ loquens tandem concludit: *In ſummam, qui ſolum deglutire non poterant, his valde mites, & tolerabiles faciles erant; peſſimè verò his, quibus vna ſpiritus ſublimis erat.*

6. *Angina laborantes niſi celeriter cocta exſpuant, malè habent*, Hippocrates, *in Coacis*.

7. Angina biliosa periculoſior pituitoſa; quia & dolorem maiorem, & febrem, & maiorem reſpirandi affert difficultatem.

8. Si in angina tumore, & rubore intus in faucibus apparente, rubor die non critico euaneſcat, remaneat verò tuberculum ſine dolore, quod nec naturæ nec artis beneficio ſuppuratur, mortem vel ruboris recidiuam minatur, ex 1. *progn.* 17 Mortem quidem, quia relicta foris craſſa materia tenuior, & feruentior intrò ad guttur conuerſa eſt; ruboris recidiuam, quia materia calidior ex accidente aliquo intro repulſa eſt non autem diſcuſſa.

9. Si in angina tumore, & rubore foris apparente iſta ſubitò intrò euanuerit, malum; quia materia ad interiora recurrens ſuffocationem parit, ex 6. aphor. 25. Niſi tamen criticè diſcuſſa aut alio depulſa materia hoc fiat, atque æger melius habeat.

10. *Si febre detento repentè collum intorqueatur, ac vix deglutire queat, nullo tamen tumore intus vel foris apparente, lethale eſt*, 6. *aphor.* 35. ob luxationem ſcilicet vertebrarum.

11. Pueris angina ferè accidit ex vertebrarum ceruicis intro luxatione, 3. aphor. 26. Huius curationem Paulus Ægineta, *lib.* 9. *cap.* 27. non aggreditur; cùm nullam, vti cenſet, illa recipiat; quod tamen intelligendum eſt non de luxatione, quæ ex crudorum humorum affluxu paulatim facta euenit, quæ antequam planè perficitur, curari poteſt; neque etiam ex crudo tuberculo, modò vertebras non planè ſuo loco deiecerit; quales fuiſſe videntur anginæ, quas Hippocrates, 2. *epidem. ſect.* 2. deſcribit ex vertebrarum colli luxatione facta, quorum tamen neminem, qui tùm laborarũt, mortuum fuiſſe refert: ſed quæ fit ab inflammatione, vertebras diſtendendo violenter ſuo loco dimouente. Hæc enim omnino incurabilis; cùm quia ipſa inflammatio reductionem vertebrarum prohibet, tùm quia reſpiratio, & deglutitio valdè læditur.

12. *Quibus ex Angina in pulmonem fit conuerſio, intra ſeptimum diem moriuntur: ſi verò hos effugiant:* ἔμπυοι id eſt purulenti *euadunt*. 5. *aphor.* 10. & 3. *prognoſt.* 20. *Si anginæ materia in pulmonem conuertentur, deſipientiam affert, & ægri magna ex parte* ἔμπυοι *fiunt.* ἔμπυοι .n. fiunt abſceſſu rupto, & in pulmonem effuſo; vapores verò calidi ſurſum exæſtuantes delirium excitant.

13. *Si ſtrangulatis, & ſuffocatis, vti & angionoſis, ſpuma circa os appareat, lethale ſignum eſt*. 3. *aphor.* 43. Extremam .n. cordis anguſtiam ſignificat, feruoremq; ſummum, à quo materiam agitante ſpuma illa excitatur.

14. Quando in angina magna fit ſpirationis anguſtia, & ſpuma iam in ore apparet, nulla ſanitatis ſpes relinquitur, niſi æger adhuc viribus valeat, & nutrimentum appetat. Quando verò infirmò ægro febris inualeſcit, & facies ægri fit viridis, & ſinus oculorum denigrantur, extremaque frigent, & lingua nigra ac craſſa cernitur, lethale eſt. Nam in forti febre multa inſpiratione opus eſt, quàm angina negat teſte Auicenna *cap. proprio*.

15. *In anginoſis ſubarida ſputa gracilium mala*, Hippocrates, in Coac. Angina enim talis eſt periculoſa, ſine tumore in collo, & faucibus, vti *prognoſt* 2 dictum, quo plerumque ægri ſuffocantur. Et licet, quod rariſſime fit, ſuppuretur: ſi tamen ſputum ſit ſubaridum, febrilem calorem maximè indicat, quo ſputum glutinoſum, & craſſum redditur. *Qui enim, vt ibidem* habet Hippocrates, *anginoſi non celeriter exſpuunt cocta, lethaliter habent.*

16. Qui in angina tumores faucium ſine vlla ratione repentè euaneſcunt, lethales ſunt, *in Coac.* Etſi enim aliquando præcedente euacuatione vel repellentium vſu tumor ſubſident: tamen ſi ſine his atque ita præter rationem id fiat, malum periculoſum eſt, cùm non ſoluantur morbi manentibus iis, quæ eos faciunt, cauſſis. Significatur enim materiæ ad interiora receſſus, vndè periculoſior in partibus internis morbus excitari poteſt, vel quod interdum accidit, ad partem, vnde diſceſſit, repentè iterum delata ſubitò ſuffocationem inducit.

17. *In anginis ſine ſignis dolores in caput conuerſi, lethale, in Coac.* Etenim cùm fiant ſine criſi aut materiæ tranſlatione, & manente eadem gutturis, & faucium anguſtia, ac difficili reſpiratione, malum non imminui & tolli, ſed diffundi, & cerebro communicari ſignificant. Eodem modo ſi in hypochondrijs vel cruribus dolor excitetur, & angina non ſoluatur, morbi augmentum, & humoris vitioſi etiam alias partes occupantis redundantiam ſignificat.

18. Qui vehementer ſuffocantur, narium pinnas exſpirando contrahunt, inſpirando verò dilatant. Galenus 3. *epid.* 2. *comm. t.* 4. Cùm enim ob extremum ſuffocationis periculum aut caloris vehementiam membranarum reſpirationi inſeruientium motus neceſſitati ſatiſfacere nô poſſit, natura ad cartilagines illas diducẽdas ſeſe cõuertit, quaſi aliquod commodi inde perceptura.

19. Soluitur autem angina vel tumoris διαφορήσει, cauſſa eius reuulſa diſtracta, euacuata aut diſcuſſa, aut tumoris maturatione, & puris ex illo aperto euacuatione, aut materiæ ad aliam partem tranſlatione, quod ex doloris, & tumoris ſubita ceſſatione, pulſuſque mutatione cognoſcitur. Optimum autem eſt, materiam diſcuti, vel tumoris maturatione materiam euacuari; aliò eam transferri periculoſum, vt iam dictum.

20. Transfertur autem materia vel ad cerebrum, vbi ſtatim dolor capitis grauis, deliria, & phrenitis ſequitur; vel ad muſculos colli, vbi dolor, & tumor, interdum, & conuulſio excitatur; vel ad pulmones, & pleuram, vndè dolor pectoris, tuſſis, difficilis reſpiratio oritur; vel ad cor, vnde tremor eius, ſyncope, & pulſus obſcuritas excitatur.

Indicationes.

Indicationes. Quas aliæ inflammationes habent indicationes, eædem, & in angina obſeruandæ, ſaltem partis affectæ habita ratione. Nimirum ſanguis, & materia, quæ adhuc affluit, aut affluxura eſt ad partem affectam, reuellenda, deriuanda; quæ verò iam affluxit, adhuc tamen in paruis venis conſiſtit, vel in parte fluctuat, ne in partem recipiatur, atque in eo conſiſtat, repellenda, & in parte affecta foras protrudenda per adſtringentia: quæ verò extra venas effuſa eſt in partis ſpatia, & repelli non poteſt, inſenſibiliter diſcutienda eſt per digerentia, quod tutiſſimum eſt; vel ſi digerentibus non cedat, & ad maturationem tendat, maturatio adiuuanda, & diligenter ſimul cauendum, ne adſtringentibus, & refrigerantibus foris quocunque tempore applicatis materia intrò repellatur, ſed relaxantia potius extrinſecus adhibeãtur, quibus materia foras euocetur, periculumque ſuffocationis auertatur.

Curatio.

VENÆ SECTIO.

Curatio. Venæ ſectio. Cum ergo angina ſit inflammatio, & quidem eius partis, à qua præſens periculum ſuffocationis imminet, & à ſanguine vel ſolo vel cum alio humore mixto ortum habeat: in omni angina ſanguinis miſſione, & euacuatione opus eſt. Eſtque venæ ſectio optimum præſentaneum, & compendiarium in hoc morbo remedium. Ideoque vt ſanguis ad fauces ruens reuellatur, & euacuetur, periculumque maximè vrgens auertatur, venæ ſectio ſtatim, & ſine omni mora inſtituatur præmiſſo, ſi licet, clyſtere.

Et quidem aperiatur in cubito cephalica, aut mediana, aut vtraque, ſi magna adſit plethora. Hoc enim modo, & vena in brachio aperta, & vniuerſum corpus promptius euacuatur, & non parum ſanguinis à parte affecta auertitur. Et primò quidem mediana, hinc cephalica aperiatur, ſi vtriuſque ſectione opus. Et ſi inflammatio alteram partem magis affligat, vena in oppoſito primùm brachio reuulſionis gratia, poſtmodum in latere eodem aperienda, aut ſi ſemel ſaltem venam aperire liceat, vena in eodem latere ſecetur. Si verò nullum lateris diſcrimẽ ſit, aut dubitetur, vtra pars magis affligatur, ſanguis ex dextro brachio emittatur, cùm hepar ſit plerumque pars mittens.

Si menſes vel hæmorrhoides ſuppreſſæ ſint, quæ vena primò aperienda ſit, autores diſſentiunt. Alij enim ſaphenam, alij venam in cubito primò aperiendum cẽſent. Verùm diſtinctione hic opus videtur. Etenim ſi periculum non vrgeat, ex poplite vel talo ſanguinis miſſio primùm inſtituenda, vt menſes ſuppreſſi reuocentur, & ſanguis ad partes diſtantes reuellatur: imprimis ſi purgationis tempus inſtet. Et ſi malum augeatur, mox veſperi aut ſequenti die cephalica aperienda; non tamen neglectis reuulſionibus, quæ in cruribus inſtitui poſſunt. Si verò morbus vrgeat, & periculum inſtet, quod plerumque fieri ſolet, mox vena in cubito aperienda. Periculoſum enim eſt, neglecta cephalica cùm affecta parte communicante in diſtantiſſima parte venam ſecare. Vena autem brachij aperta poſtea venam in poplite aut talo ſecare licet. Sic enim & vrgenti affectioni, ac celerem reuulſionem, & euacuationem requirenti, & ſuppreſſæ euacuationi ſatisfit. Immò ſunt optimi Medici, qui in angina periculoſa non ſolùm in ſuppreſſis menſibus venam primò in brachio ſecandam cenſent, ſed etiam fluentibus menſibus. Et tali in caſu, dum ſanguis per venas ſuperiores euacuatur, cucurbitulas femoribus affigendas cenſent, vt minor fiat ſanguinis verſus ſuperiora retractio.

Euacuetur autem ſanguis maiore vel minore copia pro eiuſdem abundantia, magnitudine ipſius affectus & virium robore. Etſi verò fuerint, qui in angina etiam vſque ad ſyncopem ſanguinem euacuandum cenſuerint, perſuaſi entenția Galeni, qui 1. *aphor.* 34. ſcribit, in ardentiſſimis febribus, in maximis inflammationibus, & vehementiſſimis doloribus, vſque ad animi deliquium ſanguinem detrahendum eſſe: tamen Græci, Aetius, *tetrabib.* 2. *ſerm.* 4. *cap.* 47. Paulus Æginета, *lib.* 4. *cap.* 37. Trallianus, *libro* 4. *cap.* 1. vt & Arabes plerique, item Cælius Aurelianus, *lib.* 3. *acut. cap.* 4. & poſteriores Medici plerique, ſanguinem non ſemel atque confertim, ſed ſæpius & repetitis vicibus euacuandum cenſent; ne, ſi confertim euacuetur, animi deliquio ſuperueniente, ſuffocatio, quæ antea vrget, augeatur, ægerque ſuffocetur. Quamquam enim ipſa inflammatio, ſi ſit magna, tale præſidium requirere videatur: prohibet tamen id reſpirationis difficultas, & imprimis ſuffocationis periculum. Reſpiratio enim cùm ſit actio vitæ valde neceſſaria, qua ne exiguo tempore viuus homo carere poteſt: plus valet hic prohibendo difficilis reſpiratio, quæ ex animi deliquio ſuccedente ad largam ſanguinis effuſionem ita augeri poſſit, vt illicò ſuffocatus æger interiret, quàm magnitudo inflammationis eam indicando. Itaque vbi minor eſt ſpirandi difficultas, copioſius, ſi inflammationis ratio poſtulet, ſanguinem mittere licet, vt inflammatis faucium muſculis. Si autem reſpirationis difficultas valdè vrgeat, id quod accidit, inflammatis laryngis muſculis, cauendum eſt à larga ſanguinis miſſione, quæ animi deliquium inducere poſſet, ſed tùm partitis vicibus, 4. vel 5. horarum interuallo ſanguinem euacuare commodius eſt. Et repetita venæſectio plus reuellit, quàm vna larga ſanguinis euacuatio. Præterea cùm ſæpe accidere ſoleat, vt ad partem affectam nouus affluxus fiat, repetita venę ſectio etiam humores iterum affluentes auertit. Videndum tamen, ne nimis parcè prima vice ſanguis euacuetur, ne, antequam alteram aut tertiã ſectionem adhibere poſſimus, æger interim moriatur.

Et quidem primò in oppoſita parte vena aperiatur, deinde in brachio lateris affecti. Et ſi malum fert inducias, manè vna vena aperiri poteſt, veſperi vel ſequenti die altera. Foramen non fiat nimis anguſtum, ne craſſior ſanguis intus remaneat, nec nimis amplum, ne ſpirituum magna copia diſſipetur.

Grauidę etſi ſanguine emiſſo interdum abortiant, tamen in morbo tam periculoſo neceſſitas poſtulat, vt ſanguis, ſed minore copia, detrahatur. Et plurimæ grauidæ ita ſanguine abundant, vt venæ ſectionem ſine abortus periculo tolerare poſſint. Imò compertum eſt, nonnullas fœminas, niſi ſanguis ijs detrahatur, abortire aut in alia mala periculoſa incidere. Fiat autem ſanguinis euacuatio ex vena cubiti.

Si phlebotomiam vires non ferant, aut ſaltem repetitam ſanguinis euacuationem non tolerent, cucurbitulæ cum ſcarificatione apponantur cruribus, vel ſupra renes, poſtea etiam in brachijs, non in collo. Nam ſi ſtatim in principio cucurbitulæ parti loco affecto propinquæ applicantur, maior ad partem affectam fluxus concitabitur, malumque augebitur. Poſtea verò in loco propinquo applicari poterunt; ſicut venas ſub lingua ſecare licet, vt poſtea dicetur. Simul etiam alia adhibeantur, quæ repellere poſſunt, vt lotiones, & frictiones ac ligaturæ extremorum, & cucurbitulæ in partibus remotioribus vt modò dictum.

Purgatio.

Venæſectione peracta mox inſtituenda purgatio, præcipuè ſi bilis in corpore abundet, vt illa pharmaci irritatione motus humorum fiat κατάῤῥοον. Purgatio.

Cum autem anginæ coniungatur febris, de purgatione initio anginæ inſtituenda autores diſſentiũt, dum alij & plerique omnes Græci ac Arabes ſummum periculum

culum attendentes, mox in principio purgandum eſſe cenſent; alij verò, inter quos præcipuus eſt Maſſarias, ad cruditatem humorum reſpicientes purgationem in principio prohibent.

Verùm febris natura hic attendenda. Nam, quod plerumque fieri ſolet, ſi febris vel præcedat anginam, vel ſimul cum ea inuadat, & materia peculiari naturæ motu humores vitioſos extrudere conantis ad fauces depellatur, atque ita humores turgentis materiæ conditionem referant, & errabundi quaſi à natura è venis expellantur, non dum immobiles ſint, & licet ad certam partem ferantur, vagabundi tamen adhuc quaſi ſint, & tales, qui etiam ad aliam partem mox moueri poſſint, ſicut ſæpè angina in pleuritidem, & peripneumoniam mutatur, ad turgentem materiam meritò referuntur, & propterea ex conſilio Hippocrat. 1. *aphor.* 22. ſtatim euacuandi ſunt: Id quod etiam à doctiſſimis Medicis hactenus cum commodo ægrotorum factum ſunt, & ipſe etiam Hippocrates præcepit, *libr. de locis in hom. & lib. 3. de morb.*

Et omninò ſum in ea ſententia, etſi angina ſit inflammatio, (quod & de pleuritide, peripneumonia, parotidibus, & ſimilibus affectionibus intelligendum) primam tamen occaſionem ei præberi à cacochymia, (niſi cauſſa externa ſanguinis affluxum excitet, vt ſpinæ vel oſſicula gulæ infixa vel vertebrarum luxatio.) Natura enim irritata à prauis humoribus, eos ad partes corporis externas detrudit, ad latera, tonſillas, fauces, poſt aures, ad inguina, & alias partes. Verùm vt in hæmorrhagijs narium criticis, quæ in febribus acutis à natura ſæpè inſtituuntur, non præcipuè ſanguinis, ſed cacochymiæ cauſſa ea euacuatio à natura inſtituitur: ita & hic natura quidem vitioſos humores expellere conatur, non tamen eos ſine ſanguine extra venas protrudit, ſed cum ſanguine permixtos extra venas in ſpatia partium effundit, vnde inflammatio excitatur. Et ipſi tales humores è venis effuſi acrimonia, & prauitate ſua naturam ſtimulantes maiori ſanguinis affluxui occaſionem præbent.

Si autem inflammatio præcedat, neque ea ex humoribus vitioſis à corpore protruſis ortum habeat, & poſtea febris ſequatur, non adeò multum commodi ex purgatione prouenit, niſi forſan metuatur, ex affluxu humorum vitioſorum inflammationem augeri poſſe.

Et quidem maturè ſtatim in initio inſtituenda purgatio. Narratque Alexander Trallianus, *lib. 4.* ſe eodem die ſanguinem miſiſſe, & purgaſſe, his verbis: *Poſt miſſionem ſanguinis, ſi nullus laxitatis ſenſus oriatur, ſed cibi, & aeris tranſitus adhuc impediatur, etiam venas linguæ ſubiectas incidere ne graueris, neque in craſtinum differre, ſed eodem die facito. Egò ſanè memini, me, cum vſus valdè vrgeret, venam manè aperuiſſe, diluculo linguæ ſubiectas ſecuiſſe, & veſperi ex cremore ptiſanæ extractum ſcammony exhibuiſſe, atque ita laqueum ex inflammatione ortum vix potuiſſe diſſoluere. Imò alium quendam nouimus, poſtquam brachiorum duarum venas in cubito ſecuiſſem, repurgaſſe, ſequenti die non expectato.* Et omninò affectus grauitas ſæpe purgationem ita vrget, vt ſtatim inſtituenda ſit, nec tempus matutinum expectari poſſit. Etſi enim & ad venæſectionem, & ad purgationem horæ matutinæ ſint commodiſſimæ; tamen vtraque etiam tempore veſpertino inſtitui poteſt, ſi quid mali impediat, vel vt venæ ſectio vel purgatio maturetur, vrgeat. Itaque ſi ſuffocationis periculum vrgeat, manè inſtituta venæ ſectione, veſperi exhiberi poteſt purgans. Sic non ſolùm Trallianus, vt modò diximus, veſperi purgauit, ſed & Galenus, 14. *M.M. cap.* 8. in quodam, cui lingua tumefacta erat, vt ore contineri non poſſet, purgans veſperi exhibuit.

Eligantur autem purgantia, quæ febrium non augeant, nec humores valdè agitent, caſſia, manna, tamarindi, ſyrupus roſar. & violar. ſol. rhabarbarum, electuarium diaſebeſten, diacatholicum. Si humor pituitoſus admixtus, ſit fortiora vſurpare licet.

Vt ℞. *Syrup. roſar. ſolut.* Vnc. iij. vel iv. *Aqu. cichorij* Vnc. ij. Miſc.

Vel ℞. *Manna* Vnc. j. ß. vel Vnc. ij.

Diſſolue in iuſculo pulli, vel decocto prunorum, iterum colentur. Exhibeatur horis duabus ante prandium.

Vel ℞. *Rhabarb. elect.* ℈. iv. *cinnamomi* ℈. ß. Infunde *in decocti communis flor. & fruct. vel aqu. endiu.* Vnc. iij. *vel* Vnc. iv.

In colatura diſſoluatur *manna* Vnc. j. *vel* Vnc. j. ß.

Colatura exhibeatur, poſtea detur ſeri lactis caprini ℔. j. vel ℔. j ß. Ita enim purgatio ſine inſigni calefactione perficitur.

Vel ℞. *Electuar. de pſyllio* Vnc ß.

Diſſoluatur ſupra ignem in decocti florum vel fructuum, vel pectoralis, vel aq. cichor. Vnc. iij. ß.

In colat. diſſolue *manna* Vnc. j. Iterum coletur. Adde *ſyrupi violar.* ℥. ß M.

In humore pituitoſo addatur agaricus. In melancholia admixta ſena, & manna exhibeatur. Sena enim & manna in actionis modo, & tempore valdè conueniunt.

Recentiores Chymici hic etiam vomitoria, & antimonialia exhibent, ſed nulla euidenti ratione adducti. Neque ea tutò in morbo, qui alias ſuffocationem minatur, exhiberi poſſunt. Ita refert Trincauellius, *libr. 5. cap. 7. de ration. curand. part. corpor. hum. affect.* fœminam quandam ſumpto medicamento purgante, & quidem caſſia ſaltem, excitato vomitu, ſtatim ſtrangulatam interiſſe.

Verùm quia facultas deglutiendi plerumque eſt impedita in angina, fruſtrà ſæpè præſcribuntur purgantia, quæ æger deglutire non poteſt. Rondeletius equidem pilulas diſſoluit. Verùm vix hoc tutum eſt. Propter abominandum enim ſaporem facilè vomitus excitari poſſet, qui in hoc affectu minimè tutus. Et modò æger liquida deglutire poſſit, facilè alia purgantia concinnari poſſunt, vt pilulas diſſoluere opus non ſit. Vbi verò plane purgantia ſumere æger non poteſt, clyſteres acriores ex emollientibus, & cholagogis, & quidem, ſi febris acuta coniuncta ſit, clementioribus conſtantes inijciendi, & iterum atque iterum deinceps reiterandi ſunt.

Vt ℞. *Malue, parietar. mercurial. centaurij minoris,* an. M. j. Coqu. in aqu. ſimpl. Colat.

℞. ℔. j. adde *electuar. diacathol. de ſucco roſ.* an. Vnc. j. ß. *mellis roſat. colati* ℥. j. *ol. viol.* ℥. ij. *ſalis* ℈. ß. Fiat Clyſter.

Vel ℞. *Decocti emollient.* ℥. ix. in quibus diſſolue *electi. diaſebeſten* ℥. j. *diaphanic.* ʒ. iij. *ol. violac.* ℥. j. ß. *ſal. gemm.* ℈. ß. M. F. Clyſter.

Vel ℞. *Decocti fl. & fr.* ℥. ix. in quibus diſſolue, *elect. lenitiu.* ʒ. vj. *de pſyllio* Vnc. ß. *ſyr. roſar. Sol.* Vnc. j. *ſal. comm.* ℈. j. M. F. Clyſter.

Repellentia.

Statim poſt primam ſanguinis miſſionem purgantia vſurpanda ſunt, ne inflammatio augeatur. Debent autem repellentia ſolùm intus in faucibus, non verò extrà adhiberi, ne materia magis ad interiora, & verſus fauces repellatur. Vſurpanda verò ſunt repellentia forma gargariſmorum, & collutionum oris, vel linctuum. Etſi enim quidam, & ſuffimigij forma talia exhibeant: tamen cùm omnia, quæ in fumum reſoluta ore, & faucibus hauriuntur, guttur, & fauces exaſperare, & ſuffocationem augere ſoleant, à plerìſque hic modus reijcitur. Et quidem forma gargariſmorum ſeu collutionum vtiliſſima eſt. In infantibus tamen, qui gargarizare non valent, ſæpè linctibus vtendum eſt.

Repellentia.

In Medicamentis autem inueniendis hic non ſolùm ad communem, quæ ex natura inflammationis ſumitur,

tur, indicationem reſpiciendum, ſed etiam ad partis affectæ conditionem. Nam cùm, vt Galenus, 1. *de compoſ. med. ſec. loc. cap.* 1. docet, non ſolum rarior, & mollior ſit ſuperficies tunicæ oris, quam eſt cutis, quæ totum corpus ambit, & præterea ex medicamentis aliquid facilè in ventriculum vel pulmonem defluere poſſit: ſint illa talia, quæ omnis acris, & malæ qualitatis, quæ vel fauces lædere, vel deglutita nocere poſſunt, expertia. Et cum diutius in ore, vbi guſtus ſedes eſt, detinenda ſint, quantum fieri poteſt, ingrato ſapore careãt, ne nobis accidat, quod Medico illi ſeu imprudenti ſeu imperito accidit, qui cum, referente ibid. Galeno, gargariſma ex atramento ſutorio conſtans adhibuiſſet, magnum cum inſuauitate nocumentum gulæ, & aſperę arteriæ extremitati ac ventriculo, & pulmoni intulit.

Commendantur a Galeno, 6. *de compoſ. med. ſec. loc. c.* 1. quatuor medicamenta, quod ex muſto, quod ex moris, quod ex rubi moris, & quod ex nucum corticibus viridibus cum melle, quod inſuauitatem, & nimiã adſtringendi vim, quæ eſt in his ſuccis, temperat, conficitur.

Primum ex muſto fit, iniiciendo ad decem muſti heminas, tres heminas rhois coriariorum, aut eius, qui obſoniis inſpergitur; vel ex vtriuſque parte æquali. Cuius quidem plures aliæ deſcriptiones ibidem leguntur. Alterum ex moris ita fit. ℞. Succi mororum heminas vi. ad ſtrigmentitiam ſpiſſitudinem coquito. Deinde tritas croci Drach. i. myrrhę ʒ. ii. omphacii Drach. i. alumin. ſciſſ. obol. iii. mellis heminam vnam addito.

Vel ℞. croci Drach. ß alumin. ʒ. iii. ß. iniiciatur, & paſſi hemina vna, & vini maris expertis auſteri hemina vna Coctura autem fit vſque ad compagem melleam. Tertium fit ex mororum rubi ſucco, eodem modo, vt ex ſucco mororum. Quartum denique fit ex nucum corticibus viridibus, ſi eorum ſuccus exprimatur, per linteum excoletur, coquatur, & tandem mel, veluti in eo, quod ex moris fit, admiſceatur. Inter hæc autem medicamenta primum eſt mitiſſimum, ſecundum fortius, tertium adhuc fortius, quartum fortiſſimum, quod etiam præcipuè à Galeno commendatur. Hoc enim vim adſtringendi cum ſubſtantiæ tenuitate habet, atque ita profundius penetrat, cuius rei argumentum eſt, quod ſuccus ille manibus tractatus ita altè inficit, vt facilè abſtergi non poſſit. Vario autem modo, vt Galenus ibidem docet, ad diuerſa morborum tempora eiuſmodi medicamenta parantur. Si enim in ipſis adſtringens qualitas præualeat, principiis conueniunt; Si verò mitigatoria, & laxatoria ac concoctoria, in doloribus, & vigoribus inflammationum. Imò ſi vnum ſaltem horum medicamentorum præſtò ſit, id ipſum per aquam ſimplicem ſolui, & per additionem parabilium cuiuis tempori, & ſcopo accommodatum reddi poteſt. Sunt autem parabilia ex adſtringentibus, roſæ, & myrti baccæ, & myrtus, & lentiſcus, & rubus caninus, & galla omphacitis appellata, & Ægyptiæ ſpinæ fructus, omniaque aluminis genera. Poſt hæc parabilia ſunt rhus culinarius, & coriarius, & ſuccus, qui ex Syria affertur: atque hic quidem per ſe admiſcetur, culinarius autem & coriarius rhus aqua prius decocti, vtiles miſtura fiunt, Eſt autem & glaucium ex parabilibus, & omphacium, & cypini, & balauſtia. Ex diſcuſſoriis autem parabilia moderata ſunt caricarum, & furfurum decoctum, & aqua mulſa, in qua origanum, aut hyſſopum, aut thymus, aut calamintha, aut pulegium, aut mentha odora, quam hedyoſmum vocant, ſint incocta: fortiora autem ſunt etiam hęc, ſi diutius coquantur, amplius autem & nitri ſpuma, aut ipſum adeò nitrum viſtum, fortius verò his eſt ſulphur viuum. Vtilis eſt & ſuccus malorum citriorum, & rob cornorum ac ſorborum, ſyrupus granatorum, myrtillorum, de roſis ſiccis, diamorum vt & decocta, & aquę prunellę, plantaginis, polygoni, agrimonię, maluę arboreę, folior. rubi, myrti, radic. pruni ſylueſtr. ſumach, ſem. roſar. balauſt. cortic. granator. hypociſtis, acacia. Atque ex his eligantur fortiora vel mitiora, prout maior vel minor fuerit inflammatio, humorumque affluxus, & prout corporum natura ſeſe habet. Mollioribus enim & fœminarum corporibus mitiora, fortiora durioribus adhibenda. Ita etiam in laryngis inflammatione primò mitiora adhibenda medicamenta, ne dolor, & ſymptomata fortiorum vſu exaſperentur. Ideòque præcipuè illa valida adſtringentia, gallæ, balauſtia, ſumach, hypociſtis, vix ſola vſurpanda, ſed modicè ſaltem, vbi opus eſt, reliquis admiſcenda. Monendum, & hoc, in angina, quæ a ſpina vel oſſiculis, vel alijs rebus acutis gulæ inhærentibus fit, adſtringentia locum non habere. Talis enim inflammatio citò ad ſuppurationem duci poſtulat. Ab adſtringentibus verò tum dolor intenditur. Cùm enim talia corpus acutum infixum magis parti impingant, dolorem intendunt.

Attendendum, & hoc, pro humoris inflammationem excitantis varietate medicamenta etiam varianda eſſe. In ſanguine enim & bile refrigerantium, & repellentium vis intendenda; in pituita autem reſoluentium; in melancholia emollientium.

Succi vel illinuntur faucibus, vel diſſoluuntur in decoctis aut aquis, iiſque os colluitur potius, quàm vt gargariſmus fiat, ne nimia gargariſatione affluxus augeatur, Eædem collutiones oris ex aquis deſtillatis, & decoctis plantarum modò enumeratarum parantur.

In principio ergò ſequens gargariſmus vel oris collutio vtilis eſt.

℞. *Hord. integr.* P. ij. *fol. vitis, plantag.* an. M. ß. *flor. roſ. rubr.* P. ij. *balauſtior.* ʒ. ß. *fragor. exiccat.* ʒ. j. ß. *ſem. acetoſ.* ʒ. j. Coq. in *aq. comm.* pro ℔. j. in qua diſſolue. *Succi cort. nuc. iugland. virid.* Vnc. i. *ſyrup. granat.* Vnc. j. ß. M.

Vel ℞. *Rad. althaę*, Vnc. ß. *fol. rubi*, M. i. *alumin. vſti*, ʒ. ii. *ſacch.* Vnc. ß. Coq. *in aq. com.* pro Vnc. x. in quibus diſſolue *mell. roſat. colat.* Vnc. i. ß. *ſucci myrtillor. recent.* Vnc. i. M.

Vel ℞. *Aq. plantag. prunell. roſar.* an. ℔. ß. *aceti roſacei*, Vnc. ß. *ſucci granator.* Vnc. i. In quibus diſſoluatur *diamori, rob nucum*, an. Vnc. i. ß. pro oris collutione.

Vel ℞. *Aq. rad. althaę* ℔. i. Coqu. in ea *flor. maluę arboreę* Colat. adde *ſyr. de ſucco cydonior.* Vnc. iii. Vel colluatur os lacte, in quo lens paluſtris cocta ſit.

Alias ſi dolor non vrget, ſola repellentia vſurpanda.

Vt ℞. *Fol. plantagin. prunell.* an. M. ß. *flor. roſar. rubr. maluę arbor.* ana p. i. *balauſt. ſem. cydon.* an. ʒ. i. Coqu. in aqua hordei ℔. i. ß. ad tertiæ partis conſumptionem. Colaturæ adde *diamori, dianuc.* an. Vnc. i. M.

Vel ℞. *Summitat. rubi*, M. i. *balauſt. cortic. granator.* an. ʒ. i. Coqu. in aqua ſimpl. Colaturæ ℔. i. adde *diamori, rob. nucum*, an. Vnc. i. M.

Vel ℞. *Agrimonię, plantag.* an. M. i. *roſ. rubr. cortic. granator. ſem. acetoſę, portulac.* an. ʒ. ii. Coq. *in aq. ſ.* ad ℔. i. Adde *diamor. dianuc. ſuc. granat.* an. Vnc. i. ß. F. gargariſmus.

Vel ℞. *Aq. prunell. acetoſę, roſ. rubr.* an. q. ſ. *diamori, rob. ſambuci*, an. cochlear i. Miſce. Linctus etiam proſunt ex diamoro cum ſucco granatorum, vel ex ſyrupo de iuiubis, myrtino diamoro.

Si dolor ſit vehementior, admiſcenda ſunt medicamenta, quæ dolorem leniendi vim habent, & præcauent, ne fauces exaſperentur. In quem vſum lac vtiliſſimum, poſſuntque in eo coqui ſummitates rubi, reliquis etiam addi glycyrrh. iuiubæ, paſſulæ.

Recentiores hic laudant ſal prunellæ, ſiue nitrum præparatum in oris collutionibus.

Deinde ex Coradino, *lib. de feb. Vngar. cap.* 19. hanc aquam:

℞. *Semperuiui maior.* q. v. Contundatur ſuccuſque exprimatur, & ſingulis ℔. addatur *ſalis ammoniaci* ℥. ß. reponantur in loco humido; donec ſal liqueſcat. Poſtea aqua deſtilletur, qua fauces colluantur. Si verò hæc

aqua

aqua in promptu non ſit, ſumatur aqua ſemperuiui vulgaris, & in eius libra vna diſſoluatur ſalis ammoniaci ʒ.j. ac modo dicto adhibeatur.

Vel ℞. *Cancros viuos* viij.
Sedi maior. M.iv.

Contundantur, & ſuccus exprimatur, quo fauces colluantur.

Vel ℞. *Aq. ſemperuiu. mai.* ℔.j.ß. & admiſc. ſuccum ex quatuor cancris viuis expreſſum.

Verùm iſta etſi in angina etiam ſuum locum habere poſſint: tamen ab autoribus horum medicamentorum inuenta & vſurpata ſunt ad linguæ ardorem ſiccitatem, & nigredinem in febribus ardentibus; quod malum vulgò die Breune nominatur, quod ab angina differre ſuprà diximus. Iſtud enim faucium, & linguæ incendium, & ſiccitas febrium acutarum ſymptoma eſt, neque ab eo tam ſubitò ſuffocationis periculum vt in angina, imminet.

Valde etiam in hoc affectu prodeſt caſſia extracta cum aq. plantag. diſſoluta, & collutionis loco adhibita, vt & decoctum cortic. ligni berberum, vel cortic. interioris coryli. Vt & decoctum auenæ rubeſcens, item decoctum fol. & cymarum ceraſi arboris. Pauperiores vtantur aqua fabrorum, vel aqua, & aceto inuicem miſtis, vel aqua hordei.

Notandum autem hic in vniuerſum, quæcumque in calidæ valde, & ſanguineæ anginæ incremento, & ſtatu imponuntur, eadem pituitoſæ initijs præſcribi poſſe: Et quæ declinantibus illis, eadem vrgentibus his debent adhiberi.

Deriuantia.

Deriuātia. Poſtquam venæſectio in cubito, & purgatio eſt inſtituta, etiam venæ narium, & quæ ſub lingua ſunt, aperiantur, aut hirudines venis narium, frontis, poſt aures, & ceruici applicentur. Nonnulli, & ſcarificationes aurium adhibent. Trallianus, vt ſupra dictum, eodem mòx die, non expectato craſtino, venas linguæ ſubiectas incidit. Sed Galenus, neque ſine ratione, in principio anginæ venam in cubito ſecat, vt reuellat, quod influit; poſt principium autem venas ſub lingua, vt, quod in parte affecta vel locis vicinis collectum eſt, euacuetur, *in libr. de curand. ration. per ſanguin. miſſ. cap.* 9 *&* 4. *de ration. victus in acut. aphor.* 30. Si tamen morbus admodum velox eſſet, primò die venam ſub lingua cum Tralliano ſecare liceret.

Digerentia.

Digētia. Malo procedente, & augeſcente, quod ſecundo, & tertiò die accidere ſolet, præpoſitis repellentibus digerentia admiſcenda. Monentque hic doctiſſimi Medici plerique, in angina rariſſimè ſolis repellentibus, & non, niſi cùm imminet inflammatio, aut vbi primum incepit, vtendum eſſe, & contra ſolis diſcutientibus vix etiam vnquam vtendum eſſe, atque in eo differre curationem anginæ ab aliarum partiū inflammationibus, in quibus in principio ſola repellentia vſurpantur; poſt ſtatum verò repellentia omitti poſſunt; idque ob partis affectæ naturam. Cùm enim partes, quæ in angina afficiuntur, ferè ſint laxæ, & molles, citòque inflammationem admittant, etiam in principio diſcutientium aliquid addendum, ne humor, qui influxit, nimio refrigerantium vſu impactus hominem ſuffocet; in fine etiam aliquid adſtringentium addendum, vt partes roborentur, & ne ſolo diſcutientium vſu in parte laxa, & molli maior vel nouus humorum affluxus concitetur. Vbi ergo morbus augmentum ſumpſit, gargariſmis vtendum diſcutientibus ex decocto thymi, pulegij, calaminthæ, hyſſopi, origani, betonic. glycyrrh. flor. chamæmeli, meliloti, ſem. lini, fœnigræci, & ſimilibus.

Vel ℞. *Glycyrrh. rec.* Vnc.j. *paſſul. mundat.* par. x. *dactyl. caricar.* ana par. iv. *ſem. altheę, fęnigręci*, ana ʒ.ij. *hordei integri* P.j. *fl. violar. chamæmeli*, ana P.ß. Coqu. colaturæ adde *mell. roſ. col.* Vnc.ij. *ciner. hirund* ʒ.ij. *croci* ℈.ß. F. gargariſmus.

Vel ℞. *Hyſſopi, puleg.* ana M.ß. *betonic.* P.ij. *radic. glycyrrh.* ʒ.iij. *paſſul. minor.* Vnc.j. Coqu. in ſ. q. *aqu. fluuiat.* pro ℥.ix. In quibus diſſolue *oxymel. ſimpl.* ℥. j. *diamori* ʒ.vj. Miſc.

Vel ℞. *Aq. altheę* ℔.ß. *hyſſop.* Vnc.ij. *ſyrup. de betonic.* Vnc.j. ß. Miſc.

Vel ℞. *Fol. plantagin. prunell.* ana M. ß. *balauſt. flor. roſar. rubr. chamęmel.* ana p.j. *caricar. pingu.* N. iij. *hordei* M ß. *ſem. lini fænigręc.* ana ʒ.j. Coq in aqu. ſimpl.

Colaturæ ℞ ℔.j. Cui adde *mellis roſacei col.* Vnc.j. *dianuc.* Vnc.j. ß. F gargariſmus.

Commendatur, & aqua è fol. & flor. periclymeni. In ſtatu augeantur diſcutientia, & emollientia. Galenus conſiſtente fluxu crocum, & myrrham addit, quæ concoquere, & diſcutere valent, crocuſque ſimiliter leniter adſtringit.

Vt ℞. *Fol prunell. violar.* ana M.j. *ſcabioſ. malu. arbor.* ana M ß. *flor. chamęmel. melilot.* ana p. j. *glycyrrh. raſ.* ʒ.iij. *ſemin. ſænigręc.* ʒ.ij. *caricar. pingu.* N. iij. *paſſular.* Vnc.ß. Coqu. in aqu. hordei ſ. ad tertiæ partis conſumptionem.

Colaturæ ℞. ℔. j. *in* qua diſſolue *caſſię recent. extract.* Vnc.ß. *myrrh.* ʒ.j. *croc.* ʒ.ß. *mell. roſat. colat.* Vnc.j. Miſce pro gargariſmo.

Ad dolorem leniendum valet ſuccus ex panè albo in aqua vel lactè cocto expreſſus, item cremor ex furfuribus tritici expreſſus, vt & mucilago ſemin. lini, cydonior. althææ, ſuccus ptiſanæ, lac amygdalarum dulcium, & ſem. 4. frigid. maior. item caſſia cum parte æquali olei amygdalarum dulcium miſta.

Declinante tandem morbo coquitur aliquid de nido hirundinis, aut diſſoluitur in colatura cinis combuſtarum hirundinum, & cochlearum combuſtarum: Vel, quod nonnulli pro ſecreto habent, cancrorum combuſtorum, aut cribratum album canis, aut gallinæ. Illinire etiam licet faucibus illa ſtercora melle excepta.

Extrà adhibenda.

Exſiccantia, & reſoluentia.

Dum hæc intus faucibus adhibentur, tentandum omni modo, vt inflammatio exteriora verſus trahatur, & diſcutiatur, in quem vſum multa paſſim ab autoribus proponuntur, vt oleum dulce, amygdal. dulc. chamæmeli, anethi, lilior. alborum, quorum aliqua ſpongia vel lana ſuccida applicari poſſunt, ſuccus cucumeris ſylueſtr. melle ſubactus, & huius generis alia. Inter quæ tamen ab initio, & vbi corpus non ſatis euacuatum fuerit, mitiora eligenda, ne humoribus attractis malum augeatur. Externa.

In principio ergò, & prima ſtatim die anterior colli pars illinatur oleo chamæmelino, amygdal. dulcium, vel liliorum alborum.

Vel ℞. *Ol. lilior. alb. amygd. dulc. violae.* ana ʒ. ii. *pingued. capon.* ʒ. i. *empl. de melilot. qu. ſ.* M. Fiat linimentum.

Vel ℞. *Mucilagin. gummi Arabici, tragacanth. ſem. cydonior. aqu. roſar. extr.* ana ʒ. ii. *butyri recentis inſulſi, pingued. porcin.* ana ʒ i. *ſtercor. hirund.* ʒ. ß. *ol. irini, chamęmel.* an. *q. ſ.* M. F. linimentum.

Præſtantius eſt vnguentum Varandæi, quod

℞. *Pulu. nidi hirundin. ſtercor. canis ieiunio macerati, columbini*, ana Vnc. i. *radic. ireos. flor. chamęm.* ana ʒ.ß. *pingued. gallinar.* Vnc. i. ß. *ol. lilior. alb.* ℥. i. ß. *cerę flauę parum.* M. pro vnguento, quo collum, & partes tumentes inungendæ.

Vel parentur cataplaſmata ex farina vel cremore ſem. lini, fœnigræci, althææ, maluæ, hordei, flor. chamæm. meliloti, & ſimilibus.

Vel ℞. *Farinæ hordei, pulpæ paſſul.* ana ℥.ij. *pulu. rad. althææ*, ℥.j. Cum *ol. amygd. dulc.* Fiat cataplaſma.

Hoc etiam vtile eſt.

℞. *Farin. hord.* Vnc. j. *mucilagin. ſem. lini, & althææ cum aqua maluæ factæ* an. Vnc. ß. *pulu. flor. chamæmel.* Drach. iij.

Cum oleo chamæmel. amygdal. dulc. ana ſ. qu. Fiat cataplaſma.

Nidum etiam hirundinis cataplaſmatis modo foris applicandum admiſceri vulgatum eſt, idque cum commodo ægrorum fieri vſu deprehenſum; de quo poſtea, *quæſt.* 3. dicetur, Vt

℞. *Nidum hirund.* N. j. *fol. maluæ, viol.* an. M. j. *fl. chamæm. melilot.* ana M. ß. *radic. althææ*, ʒ. vj. *lilior. albor.* ʒ. iij. *ficus*, N. iv. Coquantur ad mollitiem. Contuſis adde *farin. ſem. lini, fœnigræc. hordei*, ana Drach. iij. *croci*, ʒ. ij. *butyri recent.* ℥. ß. *olei amygdal. dulc. chamæmel. viol.* ana q. ſ. Fiat cataplaſma ad anteriorem colli partem.

Vel ℞. *Nidum hirundinis*. Coqu. in decocto *radic. althææ* ad pultis conſiſtentiam. Adde *Ol. amygdal. dulcium, anethi*, ana ℥. ij. *croci*, ʒ. j. *caſſiæ*, ℥. j. ß. Fiat cataplaſma.

Vel ℞. *Farin. tritic.* ℥. ij. *ſem. lini, fœnigræc.* ana ℥. j. *caricar. ping.* Vnc. ß. *nidi hirundin. contuſi*, ℥ j. Cum *oleo lilior. albor.* F. Cataplaſma.

Vel ℞. *Stercor. hirund.* ℥. j. *farin. fabar.* ℥. iij. *ol. chamæmel. lilior. albor.* ana q. ſ. F. cataplaſma.

Paratur, & tale emplaſtrum vel cataplaſma ex nido hirundinis.

℞. *Nidi hirundinis*, ℥. ij. *vnguenti dialthææ, œſypi*, ana Vnc. j. ß. *radic. iridis* ʒ. ij. *ol. irini, lilior. alb.* ana Vnc. ß. *ceræ flauæ* q. ſ. F. emplaſtrum.

Cataplaſma de nido hirundinis D. Pauli Lutheri.

℞. *Pulu. nidi hirundin.* Vnc. iij. *radic. alth. chamæmeli*, an. ʒ. iij. *fœnigræc.* Vnc. ß. *mucilag. ficuum cum aqu. chamæmel. expr.* Vnc. j. *ol. chamæmel. lilior. alb. amygd. dulc.* ana Vnc. ß. Fiat ſ. a. cataplaſma.

Aliud emplaſtrum ex nido hirundinis.

℞. *Nidor. hirundin.* N j. Coq. *in aq. malu.* Vnc. vj.

Poſtea Colentur, & exprimantur fortiter. In colatura coq. *Rad. malu. bryon. althææ*, ana ℈. ij *ſem. lini*, ʒ. j. *nigell.* ℈. j. *herb. violar. parietar.* ana ʒ. ij. *ol. lilior. cheirini, axung. porcin.* an. ʒ. iij. *tereb.* Drach. ij. F. ſ. a. emplaſtrum.

Aliud ex cineribus hirundinum, & albo græco paratur h. m.

℞. *Ciner. hirund. ſtercor. canis per ieiunium emaciati* ana Vnc. ß. *pulu. croci, flor. ſpicæ*, ana ʒ. j. *benzoes* Drac. ß. *mellis* Vnc. iij. F. cataplaſma.

Vtile eſt etiam cataplaſma ex medulla caſſiæ cùm oleo chamæmeli, & vnguentum dialthææ, & emplaſtrum de meliloto.

Vel ℞. *Sem. cymini* Vnc. j. *abſinthij viridis contuſi, farinæ hordei* Vnc. ß. *albi græci* Vnc. iij. Cum melle F. cataplaſma.

Vel ℞. *furfuris tritici, albi græci*, an. q. v. Cum melle F. cataplaſma.

Laudatur etiam epithema ex aqu. ſcabioſ. ℔. j. & ſpi. vini Vnc. j. loco affecto admouendum.

Fortiora fiunt emplaſtra, ſi aliquid fermenti, vel cepa ſub cineribus cocta addatur. Nonnulli etiam mel anacardinum, & veſicatoria applicant. Notandum etiam, vt medicamenta iſta ſemper calida actu applicentur.

Si materia rebellis digerentibus non cedit, etiam in parte affecta vel ei vicina cucurbitulas affigere licet, ſub mento ſcilicet, ſi tumor circa fauces, & maxillas exiſtat; in collo verò inter 2. & 4. vertebras, cum affectis internis muſculis tumor foris non apparet. Et ſi materiam ad externa vergere videmus, adiuuandus eſt motus materiæ appoſitis ceruici cucurbitulis cum ſcarificatione, vt ſanguis ad circumferentiam extrahatur.

Maturantia.

Si verò malum diſcutientibus non cedit, indicio eſt, ad ſuppurationem tendere, quod plerumque quarto vel quinto die contingere ſolet. Quod ſi animaduertatur, adiuuanda eſt maturatio, tum externis tum internis medicamentis. Intus quidem vtile eſt frequenter caſſiam extractam, ſeu medullam caſſiæ in ore tenere, vt paulatim liqueſcens in gulam deſcendat. Lenit enim, maturat, & reſoluit. Gargariſmi verò & collutiones fiunt ex lacte tepido cum ſaccharo, vel ex decocto radic. althææ, maluæ, lilior. alb. caricarum, dactylorum, iuiubarum, paſſularum. Maturantia.

Vel ℞. *Flor. malu. violar.* an. M. j. *ſcabioſ. ſummitat. meliloti*, an. M. ß. *nidi hirundin.* ℥. ß. *caricar. pinguium* N. v. *paſſular.* ℥. ß. *ſemin. lini* ʒ. ij. *cydon.* ʒ. j. Coq. in aqua hord. ſimpl. Colat. adde *ſapæ* Vnc. ij. Fiat gargariſmus.

Vel ℞. *Paſſular. exacinat.* ℥. j. *glycyrrh.* ℥. ß. *caricar. pingu.* N. v. *ſem. althææ* ʒ. ij. *cydonior.* ʒ. j. Coqu. in hydromel. vel aquæ pro gargariſmo.

Vel ℞. *Dactylos* N. ij. *caricar. pinguium* ℥. ß. *chamæmel.* p. j. *ſem. lini fœnigræci*, an. ℥. j. Coq. in aq. ſ. ad medietat. conſumat.

Colat. ℞. ℔. j. in aqua diſſolue *ſapæ* ℥. ij. M. Fiat gargariſmus.

Extrà verò applicari poſſunt emplaſtra maturantia, ex farina, & remanentiis decocti ſemin. lini, & fœnigr. cum butyro non ſalito, adipe gallinæ, & oleo lilior. alborum, & quæ antea fuerunt propoſita, ex nido hirundinis.

Vt ℞. *Nidi hirund. pulu.* ℥. ß. *ſemin. lini, fœnigræc. radic. althææ*, an. Vnc. ß. Coq. ad formam pultis, & addatur, *ol. chamæmel.* Vnc. j. F. Cataplaſma.

Vt autem faciliùs rumpatur abſceſſus, aliquid nitri, vel cineris hirundis, vel ſtercoris canini addi poteſt.

Vel ℞. *ſem. ſinapis* ʒ. j. Coqu. in hydromel. ℔. j. Pro gargariſmo.

Niſi ſpontè abſceſſus rumpatur, æger, vt ſcreatu & leni tuſſi vel vi id præſtet, conetur. Nonnulli præcipiunt, vt æger ſpongiolam filo alligatam, aut carnem ſalſam ſemicoctam deglutiat, vt filo attracto abſceſſus rumpatur. Alij panis cruſtam deglutire iubent. Verùm cùm liquidus cibus vix deglutiri poſſit, multò minus ſolida deglutientur. Commodum ergo ceream candelam oleo amygdal. dulc. illitam in œſophagum immittere, vt ita rumpatur abſceſſus. Alij hiante ore linguam deprimunt, & cultro ligneo acuto vel ſcapello tumorem, ſi conſpiciatur, aperiunt. Quæ omnia tamen cautè peragenda, ne in periculum ſuffocationis æger conijciatur.

Abſceſſu rupto, ne pus in pulmones aut gulam influat, id prono capite exſpuat æger. Poſtea vlcus extergatur collutione vel gargariſmo cum hydromelite vel aqua ſaccharata, vel decocto hordei adiuncto melle. Et ſi poſt puris euacuationem vlcus quiddam ſordidum, vel putridum præ ſe ferat, fortiùs detergentia, & putredinem inhibentia vſurpanda, qualia ſuprà in vlceribus oris propoſita ſunt.

Vel ℞. *Fol. ſcabioſ. agrimon.* an. M. j. *nucum cupreſſi* Drach. j. *radic. ariſtoloch. longæ, iridis Florentinæ*, an. Vnc. ß. *flor. roſar. rubrar.* p. ij. *myrrhæ* ℈. j. Coq. in hydromelite ad ℔. j.

Ad conſolidandum vſurpetur linctus ex bolo Armeno cum ſyrupo vel melle roſato; aut puluis ex thuris, myrrhæ, roſarum, boli Armeni æqualibus partibus. Qui ſi melle excipiatur, forma linimenti exhiberi poteſt. Interdum tamen accidit, vt angina neque reſoluatur, neque etiam intus tumor rumpatur, idque cum ſummo ægri periculo. Cum enim, vt ſupra etiam dictum, detur anginæ ſpecies, eaque deterrima, in qua nullus tumor, nulla rubedo, intus vel extra apparet, ægroque tamen ſuffocationis periculum imminet, cuius Hippocrates, *in Prognoſtic.* Galenus, *4. de loc. affect. c.3.* Aetius, *tetrabib.2. ſermon.4. capit.47.* meminerunt, in qua alijs remedijs nihil proficitur: in vltima deſperatione ſub maxillis, & ſupra collum altioribus plagis ſcarificationem nonnulli inſtituerunt, & ægrum à ſuffocatione imminente liberarunt, nonnunquam purè, nonnunquam ſanguine effluente, ægroque ita leuato, vt poſtea reliquis præſidijs locus eſſet. Qua de re ſcribit Ant. Beniuenius, *de abdit. morb. cauſ. c.;8. Angina laborabat Nicolaus Rota, ſed nullus tamen rubor, aut tumor, vel intus in gula, vel extra videbatur, & ipſe nihilominus vix ſpiritum trahens quicquid præterea edendum ſumeret, per os ſtatim, & nares reijciebat. Quare cum areſcente corpore, pallente iam facie, ac vertentibus oculis ſpes omnis ſublata eſſet, & Medici, quibus cura demandata fuerat, ægrum non amplius adirent, me licet iuniorem conuocant, ægrum oſtendunt, & quæcunque acta fuerant, exponunt. At ego cum, & ægrum ipſum ad mortem tendere, & Medicos, quæcunque opportuna fuerant, præſidia adhibuiſſe intelligerem, cœpi mecum ipſe cogitare, ſatius ne eſſet, ægrum ipſum Deo, & naturæ, vt cæteri Medici, incuratum dimittere, an aliquid, licet inſolitum, vtile tamen auxilium experiri; Verùm adhortantibus his, qui ægro aſſiſtebant, conſilium capio, & locum altioribus plagis ſub ipſis maxillis, ac etiam ſupra collum incido, ex quo cum ſanies multa prorumperet, adeò morbus leuatus eſt, vt faucibus ipſis ſpiritum ſimul, & cibum capientibus, facilis deinde ad bonam valetudinem ægro ipſi daretur regreſſio.*

Hoc etiam in curatione anginæ animaduertendum, ſemper vſque ad morbi declinationem aliquid detergentis medicamenti admiſcendum eſſe, ſicut in omnibus inflammationibus, quæ tenui cute teguntur; perquam ſemper aliquid reſultat, id quod in angina copioſiſſima ſæpe ſputi reiectio monſtrat. In quem finem mel commodè adhibetur.

Atque vt vſum topicorum hactenus propoſitorum in ſummam contrahamus; in principio vtendum repellentibus, & nonnihil abſtergentibus; in augmento abſtergentibus, & repellentibus parum digerentium admiſcendum; in augmenti fine, & circa principium ſtatus abſtergentia cum æquali quantitate digerentium & adſtringentium permiſcenda; in declinatione tandē ferè ſolis digerentibus vtendum, & pauxillum ſaltem roborantium, & adſtringentium admiſcendum.

Specifica medicamenta.

Specifica. A proprietate prodeſſe traduntur fungus ſambucinus coctus, & bibitus, & foris etiam impoſitus. Lignum quoque hederæ à proprietate valere dicitur ad apoſtema gutturis. Vnde Ioannes Marquardus in practica ſcribit, quod comedens ex cochleari de ligno hederæ, vel bibens ex vaſe hederaceo nunquam vel rarò in apoſtema gutturis vel gulæ incidat. Commendatur, & ad tumores faucium rumpendos, ſi in decocto radicum althææ, & ficuum cum momento Zingiberis addita vini quarta parte maceretur, & decoctum diu in faucibus teneatur.

Commendant etiam tamquam expertum lupi guttur ſeu aſperam arteriam, ſi angina laborans per eam bibat. Laudatur, & hirundinum puluis, ſi ſale aſperſi vna cum pennis in fictili comburantur, & cinis melle mixtus illinatur, Galenus, *6. de compoſit. med. ſec. loc.* Et Celſus, *lib.4. cap.4.* ſcribit: *Vulgò audio, ſi quis pullum hirundinis ederet, angina toto anno non periclitari, ſeruatumque eum ex ſale, cum is morbus vrget, comburi, carbonemque eius contritum in aqua mulſa, quæ potui datur, infricari, & prodeſſe.*

Laudant, & filum ſericum purpura tinctum, quo vipera ſtrangulata ſit, collo circumligandum, Galenus, *6. de ſimplic. med. facult.* Varignana, *lib.7. de cur. morb. cap.1.* Commendantur, & exuuiæ ſerpentis in oleo amygdal. dulc. coctæ, ſi in oleo illo linteum tingatur, colloque circumponatur. Stercus item canis oſſa comedentis, vt & cochleæ cum teſtis vſtæ, & cancri vſti. Item raſura dentis caſtorei ℈.j. vel ʒ.ß. pondere in aqu. ſcabioſæ propinata; vel raſura dentis apri, ſi eius ℈.j. cum ol. amygdal. dulc. recent. ℥.ß. miſceatur, & cum ſaccharo cando albo dulcoretur ac aſſumatur.

Reijcit tamen hæc à proprietate ſubſtantiæ medicamenta Petr. Paulus Pereda ideò, quod angina eſt morbus manifeſtus, non occultus. Et non abs re eſt, medicamentorum quorundam, quæ à proprietate ſubſtantiæ hic prodeſſe creduntur, rationes reddi poſſe. Ita ſtercus hirundinis, & canis, vt & cochleæ, & cancri combuſti proculdubio vi exſiccandi, & diſcutiendi, quam à ſale imprimis habent, hic proſunt. Si quæ verò ſunt medicamenta, quorum cauſſa facilè reddi non poteſt, illa proculdubio cauſſæ anginæ opponuntur, in qua aliquid maligni, & occulti ineſſe poteſt. Qua ratione forſan filum purpura tinctum, quo vipera ſtrangulata fuit, prodeſt. Refert etiam Cardanus, lib. *7. de varietate rerum cap.25.* quod rubeta cocta, & pro emplaſtro impoſita adeo anginoſis proſit, vt quendam hoc auxilio iam iam moriturum liberarit; creditque, & filum, quo rubeta ſuſpenſa interijt, conferre. Vide etiam Plinium, *lib.30. c.4.*

ΛΑΡΥΓΓΟΤΟΜΙ'Α.

Si extremum ſuffocationis periculum immineat, & metuendum ſit, ne antequam materia diſcutiatur, vel maturetur, homo ſuffocetur vt æger ſeruetur, *λαρυγγοτομία*, quæ *φαρυγγοτομία* à Paulo Ægineta, *lib.6. cap.30.* nominatur, ſeu inciſio tracheæ ſub larynge inter duos anulos tertium, & quartum, & quintum tentanda. Quod antiquum iam ab Aſclepiade, & Anthillo vſurpatum eſt remedium, vt ex Paulo Ægineta, loco citato, & Cœlio Aureliano, *lib.3. acut. c.4.* videre eſt: de quo poſtea *q.4.* dicetur. Modus operandi in Inſtitut. *lib.1. p.1. ſ.2. c.7.* propoſitus eſt. λαρυγγοτομία.

Diæta.

Aer ſit temperatus. Sedeat aut decumbat æger erecto corpore, & omninò ea figura, qua ſe leuari ſenſerit. Victus ſit tenuiſſimus, cremor ptiſanæ, & in noſtris regionibus ius pulli, & carnis, ac, ſi vires requirunt, oua ſorbilia. Vtilia quoque ſunt pruna, & paſſulę cum ſaccharo decoctæ; & iuſcula cum lactuca, portulaca, & ſemin. quatuor frig. maior. alterata. Potus ſit aqua hordei, ſyrupo violato, vel ſyrupo de ſucco citri dulcorata, vel aqua mulſa, vel cereuiſia tenuis. Vinum, & omnia, quæ fluxionem humorum commouere, & febrem augere poſſunt vitentur. Diæta.

Quod ſi æger planè deglutire non poſſit, nonnulli cannulam intra gulam immittere iubent, ac deinde liquidum alimentum per eam infundere, modò inflammatio ad illas partes non pertingat. Alij fiſtulæ bubulam veſicam alligant, ſicut in clyſterib. fieri ſolet, eamque ſucco nutriente implent, eiuſq; extremitatem initio gulæ apponunt, veſicamque comprimunt, vt liquor

in œſophagum deſcendat.

Quæ omnia ſi fruſtra tententur, ad clyſteres nutrientes confugere licet, de quibus in Inſtitut. dictum. Perfecta equidem nutritio inde ſperari non poteſt; iuſcula tamen talia bene nutrientia, & facilis coctionis, ſi in tenniorem quandam chyli ſubſtantiam conuertantur, corpus nonnihil reficere poſſunt, donec via iterum alimentis per os aſſumendis pateſiat. Nonnulli etiam odore panis, & carnium vaporib. ægrum reficiendum cenſent.

De epidemia angina anni 1565. vide Dodonæum, obſeruat. cap. 18. Et de cynanche; quæ intra 10. horas iugulauit, Antonium Braſſauolam, *in comment. aphor. 10. ſect. 5.* Et de alia, quæ 12. horis ægrum ſuſtulit, Amatum Luſitanum, centur. 7. & de alia, quæ horis 12. iugulauit, Antonium Braſſauolam, *lib. 4. de victus ratione in acut.* & Fernelium, *lib. 5. patholog. c. 9.*

De Curatione Anginæ ex vertebrarum colli luxatione.

Vnica hic indicatio eſt, vertebram è ſuo loco remotam in ſuum locum reſtituere. Ergo cucurbitula ceruicis parti, qua fouea apparet, affigenda, vt vertebra ſuo loco reſtituatur; aut quod tutius eſt, comprimatur per anteriora colli iuxta latera aſperæ arteriæ vertebra illa, atque extra, & in ſedem naturalem pellatur.

De Angina notha.

Angina notha. Angina, quæ notha appellatur, oritur à pituitoſa, & frigida materia è capite in fauces, aut ceruicis, & colli muſculos decumbente, & tumorem *οἰδηματώδη* efficiente. De hoc loqui videtur Hippocrates, 2. *de morbis*, dum ſcribit: *Oritur autem angina, cum pituita in capite agitata deorſum confertim fluxerit, & in maxilla ac circa ceruicem conſtiterit.* Abeſtque in angina notha inflammatio, quę anginam veram conſtiterit. Itaque etſi etiam à melancholia anginam fieri poſſe poſtea ex Heurnio dicetur: tamen ea non eſt notha angina, ſed quia melancholiæ admiſcetur ſanguis, parit veram anginam, etſi non puram.

Signa.

Signa. Cognoſcitur iſta angina, quod inflammatio, calor, rubor, febris abeſt, dolor eſt exiguus aut nullus. Atque cùm à materia in externis colli muſculis hærente excitetur, minus periculoſa eſt hæc angina. Diuturnior contra eſt, ita vt dolores ſæpe longo tempore durent.

Curatio.

Curatio. Eædem ferè indicationes hic ſunt propoſitæ, quæ in angina vera. Nam humor qui affluit, euacuandus eſt, reuellendus, repellendus; qui affluxit, diſcutiendus vel maturandus, & deinde euacuandus. An ergo venæſectio vſurpanda ſit, docebit habitus corporis, & plenitudo. Etſi enim humor anginam iſtam producens venæſectionem non requirit: tamen ne à ſanguine affluente morbus augeatur, ſi abundet, venæſectione imminuendus, & reuellendus eſt. Humor pituitoſus per clyſteres acres, & medicamenta conuenientia euacuetur.

Vſurpentur etiam alia reuulſoria auxilia, vt vincula, frictiones, lotiones extremorum, & cucurbitulæ cum ſcarificatione cruribus, & dorſo ſupra renes impoſitæ.

Gargariſmus primo die talis vſurpetur:

℞. *Fol. plantag. prunell. flor. roſar. rubr.* an. M. j. *balauſtior.* ʒ j. Coqu. *in hydromelite.*

Colaturæ ℞. ℔. j. *mell. roſat. colat. rob. nucum*, ana Drach. vj. Fiat Gargariſmus. Sequentibus diebus.

℞. *Nucis cupreſſ.* ℥. ß. *balauſt.* ʒ. ij. *maſtich.* ʒ. iij. Coqu. *in hydromelite.*

Colaturæ ℞. ℔. j. Adde *rob. nucum* ℥. j. *mell. roſat.* ℥. ß. *alumin.* ʒ. ß. *myrrhę, croci,* an. ℈. ij. F. Gargariſmus. Malo procedente talis vſurpetur.

℞. *Paſſular.* ℥. j. *caricarum* num. vj. *ſem. lini, fœnigræc.* an. ʒ. ß. *ſinapi, radic. pyrethri,* ana ʒ. j. In colaturæ ℔. ij. diſſolue *myrrha, croci,* an. ℈. ij. Fiat Gargariſmus.

Celebre fuit apud antiquos medicamentum Diabeſaſa, id eſt, ex ruta ſyluestri dictum, quod deſcripſit Galenus, 6. *de comp. med. ſec. loc. c. 1.* Quod quia hirundines recipit, appellatur etiam ab Aretæo Diachelidonium.

Si dolor vrgeat citra ſtatum talis Fiat Gargariſmus.

℞. *Sem. maluæ, caulis,* an. ℥. j. *ficus* num. iv. Coqu. *in decoct. glycyrrh.* ℔. j. ß. Adde *butyri recent. ſine ſale.* ℥. ß. F. Gargariſmus. Ad maturandum talis vtilis eſt.

℞: *Caricarum pinguium, dactylor.* an. num. vj. *paſſularum, iuiubar.* an. Vnc. ß. *fol. hyſſopi* M. j. *myrrhę,* ʒ. j. *croci* ʒ. ß. Coqu. *in hydromelite* pro gargariſmo. Poteſt etiam addi puluis hirundinum.

Paratur autem puluis hirundinum hoc modo. Puluis hirundinum.

℞. Hirundines, truncentur capite, & ſanguis ſupra plumas exſtillare permittantur, deinde pauco ſale conſpergantur, & in fictili comburantur. Puluis hic gargariſmis addi, vel etiam melli ad diſcutiendum admiſceri poteſt.

Extra collum inungantur oleo chamęmelino, amygdal dulcium, lilior. albor. vnguento dialthææ. Poſtea imponatur cataplaſma ex farina hordei, ſemine lini, fœnigręc. ficubus, & ſimilibus.

In ſtatu ℞. *Maluę cum radicibus, althææ. meliloti,* ana M. j. Coquantur ad mollitiem. Contuſis adde *farinę ſem. lini, fœnigræc.* ana Vnc. ß. *pingued. porci ſine ſale,* Drach. x. *ol. amygdal. dulcium, chamęmel.* an. *q. ſ.* F. Cataplaſma.

Vel ℞. *Nidi hirundinis.* ℥. j. ß.
emplaſtri de meliloto ʒ. ij.
medullæ caſſiæ ℥. ß.
Cum *ſ. q. ſapę.*
F. Cataplaſma.

Angina à melancholia. Cœterùm annon merito adhuc alia conſtituenda ſit nothæ anginæ differentia, quæ ab humore melancholico, & atro proueniat, lectori iudicandum relinquo. Facit eius mentionem Heurnius, *de morbis pectoris.* Oritur autem ea maximè in fœminis melancholicis, quibus menſes non fluunt, & ſæpè in cancrum degenerat. Vidit talem ter Heurnius, bis in duabus puellis, & ſemel in nupta fere ſeneſcente. Nigredo quędam ad epiglottida ſere apparuit. Nupta deglutiendi, & difficultate periit. Atque exeſus œſophagus ac muſculi ſternohyoides, itaut cibus per interiora proflueret, ac exeſis iugularibus hæmorrhagia interiret vna, altera ſenſim contabeſceret.

QVÆSTIO I.

An omnis Angina ſit ab inflammatione.

An omnis angina ſit ab inflammatione. Angina per inflammationem vulgò, & quidem ex Galeni doctrina, 4. *de rat. victus in acutis text. 20. & 2. ad Glaucon. capit. primo.* definiri, ſuprà diximus. Galenus tamen, 4. *de loc. affect. capit. quinto*, addita Hippocratis, ex 2. Epidem. ſententia, etiam inter anginæ ſpecies recenſet eam, quæ ex vertebrarum ad interiora luxatione, & peruerſione fit. Et Aretæus, *lib. 1. c. 7.* aliam, quæ fit ſolius ſpiritus praua conuerſione ad calidiſſimum, & ſicciſſimum mutati vitio, nulla capitis per ſe inflammatione laborante, addit.

Verum

Verum enim verò non omnis ſuffocatio, multò minus reſpiratio læſa eſt angina. Equidem ſi vocabulum anginæ ſpectes, quod ab ἄγχω deducitur, omnes ſuffocatio angina dici poſſet: vſus tamen obtinuit, vt propriè, & in ſpecie illa ſuffocatio ſaltem dicatur angina quæ ſalua thorace à faucium, & gutturis, & partium huc pertinentium læſione prouenit. Et quidem cùm vulgatiſſime à partium harum tumore, & inflammatione accidat, angina etiam harum partium inflãmatione determinatur. Luxatio verò vertebrarum ceruicis, etſi eandem ſuffocationem inducere poſſit: tamen cùm rarius accidat, & à cauſſa externa pendeat, inter anginæ quidem in genere ita dictæ differentias referri poteſt; eſt tamen alterius curationis, quàm ea, quæ ab inflammatione prouenit. Angina verò, cuius Aretæus mentionem facit, vix ad anginam commode referri poteſt, ſed potiùs ad reſpirationem læſam, de qua parte ſecunda dicetur, pertinet: cùm, ſicut ipſe Aretæus ſcribit, in pectore vitium ſit, vbi ſpirandi initium ponitur, quodque hominem celeriter eadem die iugulet. Neque tamen, vt nonnulli exiſtimant, de ea ſuffocatione loquitur hic Aretæus, quæ ex aere craſſo, & denſo, qualis è carbonibus accenſis exhalat, originem habet. Expreſsè enim ſcribit Aretæus, cauſſam mali non extrinſecus aduenire, ſed intus excitari. Sed ſi ea, quę tradit Aretæus, diligenter perpendamus, de acutiſſima aliqua pulmonis inflammatione, aut certè de æſtuoſiſſima, & acutiſſima febre, qua ſpiritus calidiſſimus redditur, loqui videtur. Heurnius anginam hanc fieri exiſtimat ob inflammationem nerui, qui enatus è colli vertebris ac per pericardium elatus etiam diaphragmati implantatur. Videatur etiam Hippocrates, 1. *de ratione victus in acut. text.* 21. *& ſeqq.* & Galenus, *in commentario*. Et fortaſſis talis fuit angina, cuius mentionem facit Dodonæus, *in obſer. cap.* 18. qui in diſſectis talibus ægris de mortuis pulmones purulentos fuiſse deprehendit. Scribit autem eò loci Dodonæus, deſtillante à cerebro humore aſperæ arteriæ ramos primò repletos fuiſse. Deinde eodem ad alia vaſa tranſmiſſo liberari quidem arteriam, pulmonis autem malè affecti partes a dolore occupari. Tale quid Polemarchi vxori, 5. *epid. ſect.* 61. accidit, quæ cum primum angina teneretur, ſanguine miſſo faucium ſuffocatio deſijt, ſed humore ad pulmones procul dubio decumbente ſeptimo mortua eſt.

QVÆSTIO II.

An humor Anginam excitans à cerebro, & capite deſluere poſſit.

An humor anginam excitans à cerebro deſluat.

Docet id expreſsè Hippocrates, dum 4. *de rat. victus in acut. text.* 30. ſcribit, anginam fieri, dum hyeme, & vere fluxio multa, & viſcoſa ad iugulares deſluxerit venas: Id quod ex capite fieri, Galenus, *in comment.* rectè docet.

Videtur tamen huic opinioni aduerſari id, quod angina eſt tumor calidus à ſanguine ortum habens: in hyeme verò, quæ pituitæ eſt metropolis, frigidi & crudi humores cumulantur, & inde excernuntur, vt in catarrhis, & coryza fieri videmus. Deinde quod excrementa cerebri per nares, & palatum præcipuè euacuentur, per quas vias in ſpatia illa, in quibus angina generatur, pertingere non poſſunt.

Verùm ſciendum, excrementitios humores, qui in cerebro colliguntur, præcipuè ea parte, vbi venæ, & arteriæ primùm in eius ſubſtantiam inſeruntur, non omnes per palatum, & nares euacuari; ſed in vaſa regurgitant, atque hinc, ſi poſt aures deſluxerint, parotidas, ſi per iugulares ad faucium, & gutturis venas, anginam excitant, vt iſtos varios deſluxionum modos Hippocrates, *in lib. de locis in homine, & de glandulis* explicauit. Vnde etiam iſti humores non ſoli & ſeparatim, vt dum per palatum, & nares fluunt, in fauces irruunt, ſed quia per venas feruntur, ſanguinem ſeu comitem ſeu vehiculum adſciſcunt, vnde inflammatio excitatur, ſed huius vel illius humoris particeps.

QVÆSTIO III.

An vera ſit angina, quæ à fungorum eſu, & ſimilibus venenatis rebus oriri dicitur.

An vera ſit angina à fungorũ eſu &c.

Cognata quæſtioni præcedenti eſt, & iſta, an illa ſuffocationis ſpecies, quæ à fungorum eſu, & ſimilibus venenatis infertur, ſit angina. Etenim ſuprà in cauſſis anginę diximus, à nonnullis etiam inter cauſſas anginę recenſeri fungos, & ſimilia. Etenim fungi quidam pariunt quaſi ſuffocationem, id quod Pauſaniæ puellæ accidiſſe refert Hippocrates, 7. *epid.* Idem accidit ab helleboro albo, & aconito, & vnctor apud Harpalidem, *lib. 7. epid.* ex eſu medicamenti purgantis ſuffocationem quaſi incurrebat. Herba bella dõna dicta ſimilem qualitatem habet, de qua Heurnius *Ioci cauſſa*, inquit, (verum in talibus iocus locum ita tutò non habet) *ſcrupulus de radice deraſus maceretur in vini ℥. j. ß. horis ad ſummum duabus, & deinde percolato, ac digitis preſſo id vini recentis additur, quod poculum repleat. Totum potandum paraſitis prabetur. Fit inde, vt paulo poſt, qui biberint, nihil prorſus edere poſſint magno ſpectantium oblectamento. Diſcutitur fucus a riſu aceto potui dato. Id n. præſentiſſimũ antidotũ* Idẽ habet Io. Bapt. Porta, *lib. 4. Magiæ naturalis.*

Verùm ſciẽdum, talia venenata, ſi ſaltem anguſtiam quandam, & quaſi ſuffocationem ſine inflammatione inducant, ad cauſſas anginæ referri non poſſe, patetque latiùs ſuffocatio, quàm angina. Si verò occaſionem, præbeant, vt ſanguis ad fauces confluat, atque inflammationem excitet, inter cauſſas anginæ meritò referuntur.

QVÆSTIO IV.

An nidus hirundinis aliquem in angina curanda vſum habeat.

An nidus hirundinis aliquẽ in angina curanda vſum habeat.

Vulgatum eſſe apud Practicos, vt nidus hirundinis topicis medicamentis ad digerendum, & diſcutiendum in angina admiſceatur, ſupra dictum. Aliqui tamen id improbant. Reprehendit primò vſum nidi hirundinis Mercurialis, ſcribitque Practicos pleroſque malè conſilium veterum intelligentes exiſtimare, hanc vim ineſſe nido hirundinis, cùm tamen eam habeat auis. Nam hirundo ad anginam commendatur, de quo Celſus, *lib. 4. cap. 4. Vulgo audio, ſi quis pullum hirundinis ederet, angina toto anno non periclitari, ſeruatumque eum ex ſale, cum is morbus vrget, comburi, carbonemque eius contritum in aqua mulſa, quæ potui datur, inſricari, & prodeſſe.* Et puluiſculus ex hirundinibus etiam gargariſmis admiſcetur. Verùm etſi vim aliquam peculiarẽ ipſa auis in hoc morbo haberet: tamen vſu deprehenſum iam eſt, etiam nidum prodeſse, atque vis illa procuIdubio nido ineſt, ob excrementa pullórum hirundinum, eaque ſale multo abundantia, ſicut, & vis ſtercoris canini, ſi biduo vel triduo tantùm oſſa comederit, proculdubio à ſale proficiſcitur. Deinde Petr. Paulus Pereda etiam vſum nidi hirundinis hîc improbat, quod terra repellat. Verùm non omnes terræ æqualem vim repellendi habent, nec ipſe negare poteſt, ſtercus hirundinis digerere. Ideoque ſi quis omnino metuat vim repellendi in terra, ea maxima ex parte, vbi ſtercore hirundinum deſtituitur, ſeparari poteſt, vt vis reſoluendi, & attrahendi, quæ eſt à ſtercore, fiat fortior. Neque enim exiſtimo, nidum hirundinis præcipuè ob

terram,

terram, quæ ei ineſt, adhiberi, ſed potius ob ſtercus hirundinum, quod, vt Galenus 10. *de ſimpl. med. fac.* & 6. *de comp. med. ſec. loc.* docet, acre, & diſcuſſorium eſt; id quod ex hiſtoria Tobiæ patet, qui ex ſtercore hirundinis calido ipſi in oculos illapſo exſiccatus eſt. Quam acrimoniam cùm admixta terra temperet, accommodatiſſimum diſcutiendis tumoribus, præſertim faucium, & gutturis, eſt remedium, imprimis ſi hirundini aliqua peculiaris vis contra anginam ineſt.

QVÆSTIO V.

An laryngotomia tuta, & vtilis ſit?

An laryngotomia tuta, & vtilis ſit? Equidem nonnulli laryngotomiam planè improbant, vtpote quæ periculoſa ſit, cùm primò oſſa, & cartilagines, è quibus, & trachea pulmonis arteria conſtat coaleſcere nequeant, ex ſententia Hippocratis, 6. *aphoriſ.* 18. atque ita ægro interitus afferatur. Deinde metuendum ſit, ne ſanguis è vulnere effluens in pulmones ruere, ægrumque ſuffocare poſſit. Tertiò etiam Aretæus, & Aurelianus fide experientiæ hanc operationem deſtitui exiſtimant.

Verùm vulnera tracheæ planè inſanabilia non ſunt, ſicut exemplo docet Albucaſis Chirurg *lib.* 3. *cap* 43. atque aliquot etiam Schenkius, *lib.* 2. *obſeru.* 40. collegit. Atque ipſe etiam arteriam ita vulneratam, vt vulnus in cauitatem eius penetraret, ſanatam fuiſſe bis vidi. Et quamuis ipſa cartilago non coaleſcat: tamen carnis duræ, & velut calli interuentu, & membranæ, qua iunguntur annulli aſperæ arteriæ, conglutinatur. Neque etiam de fluxione ſanguinis in pulmones metus eſt, ſi ſectio rectè inſtituatur. Nullum enim inſigne vas eſt eò loci. Iis verò, qui experientiæ fidem in dubium vocant, meritò ea exempla, quæ paſſim apud Medicos occurrunt, opponenda, quæ Schenkius, *loco allegato*, collegit. Refertque etiam Anton. Muſa Braſſauolus, *in comment. in* 4. *Hippocrat. lib. de vict. rat. in acut.* ſe ſuis manibus, cum chirurgus quidam imperitus id non auderet, angina laboranti morti propinquo guttur diſſecuiſſe; quod & alias pluries cum felici ſucceſſu ſe tentaſſe ſcribit.

CAPVT XXV.

De Strumis in collo, & Bronchocele, ac hydrope gutturis.

Strumæ. TAndem inter colli vitia meritò etiam ſtrumæ dictæ explicandæ. Strumæ autem, quæ Græcis χοιράδες dicuntur, ſeu ἀπὸ τῶν χοιράδων, id eſt petris è mari prominentibus, ſeu ἀπὸ τῶν χοίρων, id eſt ſcrophis, vnde, & vulgò ſcrophulæ dicuntur, quod ſcrophis, id eſt, ſuibus frequenter in collo oriuntur, etſi in genere pro omnibus induratis tumoribus, & peculiari membrana concluſis, qui in glandulis, in collo, ſub axillis, in inguinibus, vt & mammis oriri ſolent, accipiuntur, vt ex Celſo, lib. 5. *cap.* 28. & Aetio, *tetrabib.* 4. *ſerm.* 3. *cap* 5. videre eſt: in ſpecie tamen à nonnullis ſtruma pro tumore in gutture accipitur, de quo agere huius loci eſt; de reliquis huius generis ſtrumis de tumoribus in genere dicendum.

QVÆSTIO.

An bronchocele, & ſtruma in gutture ſit idem morbus.

An Bronchocele, & ſtruma in gutture ſit. Verùm cùm tumorum horum natura, & curatio rectè explicari, & tradi non poſſit, antequam hæc quæſtio expediatur, eam, quæ alias poſtponenda eſſet, huic capiti præmittere libet. Fecit autem huius controuerſiæ iam mentionem Iohan. Langius, *lib.* 1. *epiſt.* 43. vbi ſcribit, bronchocelem, ſeu herniam gutturis longè diuerſum à ſtruma fuiſſe veteribus tumoris genus. Celſo ſcilicet, *lib.* 5. *cap.* 28. ſtrumam eſſe tumorem, in quo ſubter concretæ quædam ex pure, & ſanguine quaſi glandulæ oriuntur: id quod in ceruice, alis, inguinibus, in lateribus, & mammis quoque accidat: bronchocele verò ſit pendulus circa guttur tumor, à bocij, ventricoſi poculi ſimilitudine bocium appellatus, inter cutem, & aſperam arteriam, in quo modò caro pituitoſa, modò humor aliquis melli aut pulti ſimilis membranulis includitur, interdum etiam pili minutulis oſſibus mixti reperiantur. Verùm cùm conſuetudo ſit dicendi magiſtra, parum referre putat bronchocelem, & chærades ſtrumas quoque appellari. Idem morbus?

Verùm etſi forſan hæc ita ſeſe habeant, & ſtrumæ vocabulum pro tumore, in quo ſubter concreta quædam ex pure, & ſanguine oriuntur, quæ febres mouent, atque alio tumore, quam qui hodie hoc nomine appellantur, (ſtrumæ enim hodie notæ febrem non excitant.) & forſan pro apoſtemate aliquando ſcirrhoſo acceperint: tamen de hoc etiam adhuc quæſtio eſt, an ſtrumæ hodie notæ differant à bronchocele. Nam video, & hac de re etiam inter autores diſcrepantiam. Alij enim bronchocelem ſub ſtrumis comprehendunt, & bronchocelem ſtatuunt eſſe ſtrumam in gutture; alij v. eos tractatione ſeiungunt, & ſeparant. Hieronym. Fabric. *de oper. chirurg.* hanc differentiam conſtituit, quod bronchocele ſit tumor non in glandula aliqua, ſed ſupra arteriam aſperam obortus, ſtruma verò in collo ſit tumor in glandula aliqua ex iis, quæ aſperæ arteriæ adiacent, potiſſimum in iis, quæ ſub larynge ſtatim hinc inde ad aſperæ arteriæ latera ponuntur, atque ita bronchocelem ſumit pro abſceſſu aliquo penitiori membranæ incluſo ad βρόγχον, id eſt, aſperam arteriam enato: ſtrumas verò ſumit pro glandularum in collo tumoribus. Idem ſtatuit etiam Franciſcus Peccettius, qui *lib.* 1. *chirurgiæ cap.* 23. ſtrumas glandularum tumores eſſe ſcribit; bronchocelem verò tumorem ſeu abſceſſum magnum mollem, & rotundum inter cutem, & aſperam arteriam: & ex Guidone ſcribit, ſi huiuſmodi tumor in capite oriatur, talpariã ſeu talpam dici, in collo bocium, in teſticulis herniam (carnoſam ſcilicet) Diſtinguit etiam ſtrumas, & bronchocelem Platerus, etſi alio modo, vt poſtea dicetur. Vt ergo; quæ vtriuſque ſit natura, videamus, ſeorſim de vtroque affectu dicemus.

De ſtrumis in gutture.

Strumæ ergo in gutture ſunt tumores in glandulis, quæ aſperæ arteriæ adiacent, orti è pituita lenta, & craſſa, aliquando etiam peculiari carne geniti, peculiari membrana concluſi. Struma in gutture.

Hippocrates, *in Coacis lib.* 2. *certa ſect. aphor.* 1. *ex diſtinct.* Hollerij, ab anno 14. ad 42. ſtrumas fieri docet; ab ea vero ætate ad annos tres, & ſexaginta ſtrumas fieri negat. Quod procul dubio verum eſt, vbi ab interno humorum vitio ſtrumæ fiunt; cùm ea ætate materia amplius deeſſe videatur. Interim non videtur impoſſibile, etiam poſt 42. annum ſtrumas fieri poſſe ab aquarum vitioſarum potu; quod illis accidit, qui ad Alpinos populos veniunt. Tumores enim hi quibuſdam locis endemij ſunt, ſcribitque Hieronym. Fabricius ab Aquapendente, tales tumores frequentes eſſe in quadam Bergomenſis agri parte, vbi cum viri tum mulieres ferè omnes anteriùs in collo geſtant tumores magnos, molles, mobiles, & pendulos, doloris expertes. Idem morbus, & Allobrogibus, & Alpinis, ac Carinthiæ, & Styriæ alpinæ inhabitatoribus, & Hiſpaniæ quibuſdam locis familiaris eſt.

Tumores hi, vt diximus, & ſtrumæ, & ſcrophulæ dicuntur.

cuntur. Platerus tamen inter eos talem facit differentiam, & ſtrumas illos tumores in gutture appellat, qui ſunt magni, & penduli, & ſæpe, cum gutturi profundè incumbunt, raucedinem vel dyſpnæam aliquam efficiunt; ſcrophulas verò eos ſaltem tumores, cùm vna ſimplex glandula vel ex duabus tribuſque nonnunquam initar vuæ complicata prominet, appellat. Nam etiam ſcrophis ſeu porcis tumores hi ſaltem prominēt, non dependent.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Oriuntur autem ſtrumæ hæ imprimis ex humore craſſo, & lento, quem vulgò pituitoſum eſſe ſtatuunt, cui interdum etiam melancholicus admiſcetur. Platerus tamen non ſine cauſſa hic monet, non ſatis rectè vulgò ſtatui, ex ſola pituita aut melancholia hos glandularum tumores deduci. Ex his enim ſi ſtrumæ, & eiuſmodi tumores alij ortum haberent, non tam diuturni eſſent, ſed putredini, & corruptioni obnoxij, & in pus mutarentur, vt alij ex humoribus ſimpliciter excrementitijs orti tumores. Ipſe verò è ſucco nutriente hos tumores oriri ſtatuit. Cùm enim glandulæ, quàm aliæ carnes, craſſiore ſucco nutriantur, ſi is quantitate, & qualitate moderatus ſit, eas in ſuo naturali ſtatu conſeruat; ſi verò qualitate, & imprimis quantitate excedat, tumores varij excitantur. Etenim ſi aliquid humorum planè excrementitiorum admiſceatur, tumores eiuſmodi citiùs in abſceſſum abeunt. Si verò ſuccus ille nutriens ſolus ſit, ſed copioſior, quam vt parti omnis apponi poſſit, in eiuſmodi tumores degenerat. Naturaliter enim talis humoris non plus in corpore generari debet, quàm vt partibus illis nutriendis ſufficiat. Si verò plus eius generetur, talium tumorum cauſſa eſt. Natura enim vt vitioſos humores alios ad alias partes protrudit, vt in ſcabie, eryſipelate, bubonibus, arthritide videre eſt: ita etiam quod in alimento eſt ignobilius, non partibus nobilibus apponit, ſed glandulis, vnguibus, capillis. Quapropter etiam ſi talis ignobilis, fęculenti, & craſſi alimenti plus generetur, natura rectè agens ad illas partes, cum quibus conuenientiam habet; glandulas ſcilicet, protrudit, ex quo proinde etiam carnem aut carni quid ſimile generare tentat. Vnde etiam Autor definitionum Medicarum ſtrumas dicit carnem ſiccam, & Aetius ex Leonida carnem ſubalbeſcentem facilè augeſcentem. Et quidem peculiari membranæ ſtrumæ includuntur, quæ, & ipſa à facultate formatrice, quæ omnibus partibus viuentibus inſita, & nunquam otioſa eſt, producitur. Dum enim ab affluente humore ſuperfluo membrana diſtenditur, & forſan etiam rumpitur, natura nouæ quaſi membranæ texturam aggreditur.

Platerus his cauſſis addit etiam ſemen, & facultatem formatricem in vtero, & ſcrophulas has, vbi ſunt alicui loco familiariores, à parentibus in liberos propagari potiùs, quā cibi vel potus alicuius peculiari cauſſa euenire, ſtatuit. Quod vt non raro verùm eſſe exiſtimamus; ita potum, & cauſſas ante propoſitas reijciendas non cenſemus: cùm obſeruatum ſit, eos, qui ſani in talia loca peruenerunt, ſi aliquandiu ibi degant, ſtrumas tales contrahere.

Habet autem humor ille ortum à cibis crudis, & craſſis, vnde etiam ætati puerili, quæ tales humores cumulat, malum hoc familiare eſſe ex Hippocrate modò dictum eſt, imprimis ex potu aquarum crudarum, & niualium: Qua de cauſſa, qui Carinthiam, & Styriam, & alia ibi loca alpes verſus incolunt, plerique bronchocele laborant. Langius equidem, *lib. 1. epiſtol. 43. & libr. 3. epiſtol. 4.* qui eò loci videatur, in hydrargyrum ſeu aquas ex montibus metallorum feracibus ſcaturientes, & Mercurium in ſe continentes cauſſam huius rei refert. Et omnino negandum non eſt, argentum viuum peculiari modo pituitam ad fauces, & glandulas ibi protrudere, ita vt etiam extra inſtuctus ſaliuationem excitet, & dentium vacillationem pariat: Quia tamen in Hungaria, & Tranſyluania, atque alibi etiam in magna copia Mercurius prouenit, vbi tamen morb. ille epidemius non eſt: malo ſimpliciter ex aquarum crudarum, & ex niue liqueſcente reſolutarum potu id fieri, quas Hippocrates, *lib. de aere, aquis, & locis* ὕδατα φλεγματώδεα, & βραχχώδεα nominat.

Signa Diagnoſtica.

Affectus ipſe per ſe patet. Apparet enim tumor rotundus, pendulus, propriæ membranæ incluſus, qui propterea ad tactum mobilis eſt, & à cute ſeparari poteſt. Signa.

Prognoſtica.

1. Strumæ hæ vt omnes difficulter curantur, in pueris tamen faciliùs curantur, quàm in adultis. Prognoſtica.
2. Liberæ ac nulli vaſi implicatæ ſtrumæ curantur faciliùs, quàm quæ vaſis implicatæ ſunt.
3. Exciſione ſine periculo vix curantur, propter neruos recurrentes eo loci latentes, qui ſi læduntur, vox perit: quod cuidam accidiſſe refert Galenus, *1. de loc. affect. cap. 5.* qui cum ſtrumas in profundo in collo incumbentes exſcinderet, & inter ſecandum quoddam vas non ſpecillo ſecaret, ſed vnguibus euelleret, imprudens ob ignorantiam ſimul neruos recurrentes diſtraxit, atque hoc pacto puerum liberauit à ſtrumis, ſed mutum reddidit. Ideoque ſtrumæ, quæ in anteriore colli parte ſunt, periculoſiores ſunt, quàm quæ in poſteriore.
4. Niſi folliculus radicitus exſcindatur, malum reuerti ſolet.

Curatio.

Materia tumoris cauſſa tollēda eſt, & ſi quæ materia affluat, ea etiam euacuanda. Quod fit, dum vel inſenſibiliter abſumitur ac diſcutitur, vel in pus mutatur, vel exſcinditur. Curatio.

Primò ergò, ſi adhuc vitioſi humores, præcipuè pituitoſi, qui cauſſæ antecedentis rationem habeant, in corpore abundent, ij tollendi, & corpus conuenienter euacuandum, cùm per vniuerſalia, tùm per ea, quæ caput purgant.

Deinde corpore euacuato ea medicamenta exhibenda, quæ materiam ſtrumarum abſumunt, abſorbent, & exſiccant. In quò genere primò eſt radix ſcrophulariæ, quæ nomen inde habere videtur, quod ſcrophulis medeatur, item radices vrticæ mortuæ, filipendulæ, gladioli. Laudatur, & radix rubci, cuius efficaciam ſibi quoque compertam eſſe teſtatur Fallopius, ſi eius in puluerem redactæ drachma vna ſingulis diebus cum vino aſſumatur.

Vel ℞. *Rad. rubci* ℨ.j. *tridii* gr. x.

Cum vino dulci vel mulſa exhibeatur diebus 40.

Plurimùm etiam commendatur ſpongia, ac ſequens medicamentum vt ſecretum in multis probatum commendatur.

℞. Spongiam nouam, crudam non lotam, quæ calculis, & nodulis ſit refertiſſima. Infundatur tota in ℔ iiii. cereuiſiæ, ita tamen, vt aliquandiu decoctum ſufficiat. Coque cum cereuiſia, vt abſumatur quantitas duorum tranſuerſorum digitorum. De eo bibat æger veſperi, cum cubitum itur, hauſtum calidè. Sin autem aſſumi illa potio prę nauſea nequit, addi poſſunt aromata pro libitu, aut radix polypodij quercini.

Arnoldus de Villa noua hunc puluerem laudat, vtpote à quo omnes infra vigeſimum quintum annum infallibiliter curentur:

℞. *Cineris ſpongiæ marinæ, & paleæ marinæ, oſſis ſepiæ,*

ſepiæ, piperis longi, & nigri, Zingiberis, cinamomi, ſalis gemmæ, pyrethri, nucum cupreſſi, gallarum quercus, roſar. an. ℥.ij. F. Puluis.

De quo æger ſæpius de die & nocte in ore aliquid teneat, & paulatim deglutiat. Idem, & cibis inſpergi poterit.

Idem, & alios pulueres proponit. Valdè etiam commendatur hic puluis.

℞. *Rad. ariſtoloch. rotundæ, raphani, ſpatulæ, fœtidæ,* an. ʒ.j. *fol. pimpinellæ, piloſellæ, rutæ maioris,* an. Drach. ij. *ſcrophulariæ, filipendulæ,* an. ℥.ß. *ſem. aniſi* ʒ.ij. *Zingiberis* ℥.j. *turbith. opt. fol. ſenæ electi.* an. ʒ.ij. *ſacch. albiſſ.* ℥.iv. F. Puluis, de quo ſumatur ſingulis diebus cochlear vnum cum vino albo vel aqua geniſtæ.

Vel ℞. *Lapidis ſpongiæ* ʒ.iij. *ſal. gemmæ* ʒ.ij. *ſalis tartari* ʒ.j. F. Puluis. Sumantur à quadra vltima quotidie ex vino ʒ.ß. vel ℈.ij.

Alius puluis contra ſtrumas.

℞. *Spong. marin. pilæ marin. corall. rub. vſt.* ʒ.ij. *papyri tenuiſſ. & albiſſ. omnium combuſt.* an. ℥.ß. Quibus cineribus admiſc. *rad. ſcrophular. mai.* ʒ.iij. *oſſ. ſepiæ, ſal. gemm. gallar.* an. ʒ.ij. *nuc. moſch. piperis long. & alb. Zingib. a.* an. ʒ.j. *cinamomi ac.* ʒ.j. ß. *ſacchari* ℥.j. ß. M. F. Tragema.

Ex pulueribus iſtis cum ſyrupo betonicæ vel alio conueniente fieri poſſunt etiam electuaria. Vel talis paretur potio,

℞. *Rad. ſcrophulariæ, filipendulæ,* ana ℥. ß. *fol. agrimoniæ, piloſellæ, pimpinellæ,* an. M.j. *flor. betonicæ, roriſmarini,* an. P.j.

Coqu. in vino albo vaſe clauſo. Colatura dulcoretur ſaccharo, & addatur *aqu. cinamomi* ʒ.j. ß. pro duabus vel tribus doſibus.

Topica. Emollientia, & reſoluentia. Tertiò topica vſurpanda, & primò quidem danda opera, vt materia tumoris cauſſa inſenſibiliter diſcuti & abſumi poſſit. Et adhibentur ferè medicamenta, quæ ſcirrhis applicari ſolent, & primò quidem emollientibus, incidentibus, & diſcutientibus vtendum, & imprimis ea eligenda, quæ ſtrumis priuatim prodeſſe compertæ ſunt, vt ſcrophularia, & ſimilia: atque vt corpus mollius vel durius, tumor recentior vel antiquior fuerit, ita fortiora vel mitiora vſurpanda.

Vt ℞. *Rad. althææ* ℥.j. *mucilag. ſem. lini, fænigræci,* an. ℥.vj. *pingued. gallin. humanæ,* an ℥.j. *ol. amygd. dulc.* ℥. ß. *croci* ʒ.ß. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel ℞. *Rad. ſcrophulariæ autumno effoſſæ, & purgatæ* q. v.

Contundantur cum ſ. qu. butyri recentis, inque fictile operculo clauſum, loco humido reponantur per dies 15. Deinde lento igne calefiant, & colentur. Linimento hoc ſtrumæ illiniantur.

Vel ℞. *Folia cupreſſ.* F. Puluis.

Puluis hic vino conſpergatur, & in maſſam vnam redigatur. Hoc medicamento ſtrumam illines, & tertio die demum ſolues, tum locum exprimas, quem contractum inuenies. Denuo medicamentum induces atque iterum obligabis per triduum, donec ſtruma euaneſcat.

Et talia plurima paſſim à Galeno, Paulo, Celſo, Rhaſe, Auicenna, & alijs deſcribuntur, quæ omnia hic cumulare opus non eſt; præſertim cùm plurimi diffidant huic curationi in antiquis ſtrumis. Quamquam enim Galenus, & alij curandas hoc modo ſtrumas eſſe præcipiant, ac Valeſcus de Taranta in ſtrumis vnius anni talibus reſoluentibus cum felici ſucceſſu ſe vſum eſſe ſcribat: tamen ſi ſint antiquiores, & perfectæ ac membranis concluſæ, hoc modo integra curatio vix ſperari poteſt.

Suppurantia. Itaque vbi per emollientia, & reſoluentia tumor diſcuti non poteſt, ad maturationem, & ſuppurationem veniendum.

Vt ℞. *Rad. lilior. albor. althææ, iridis.*

Coq. ad mollitiem.

Deinde adiecta farina triticea, & oleo dulci vel liliorum alborum, ac pinguedine anſerina vel gallinacea fiat Cataplaſma.

Vel alia maturantia applicentur, quæ paſſim nota ſunt. Inſiſtendum autem tamdiu vſui ſuppurantium, neque locus antè aperiendus, donec tota materia intus concluſa in pus mutata fuerit. Vomica enim adhuc concluſa calor etiam concluſus manet, atque reliquum etiam materiæ facilius in pus vertit. Quod ſi vomica citiùs aperiatur, cum humoribus etiam ſpiritus & calor effunditur, quo expirante reliqua pars materiæ poſtea tardius, & cum difficultate ſuppuratur. Cui, & hoc accedit, quod pars materiæ ſuppurata facit, vt & reliquum facilius in pus mutetur.

Vbi vero ſtruma fuerit in pus mutata, aperienda eſt vel medicamento, vel ferro aut cauterio. Aperta vomica pus euacuandum, deinde ſinus expurgandus vnguento Apoſtolorum, medicamento de apio, vel ſimili, hinc ſinus carne implendus, & cicatrice claudendus. Imprimis verò hoc vnguentum ad ſtrumas ſuppuratas, & apertas commendatur. Apertio.

℞. *Olei laurini* ℥.j. *ceruſſæ pulueriſatæ, & cum aqua viræ lauigatæ itidem* ℥.j. *aluminis rochæ* ℥. ß. *ſalis communis* ʒ.ij. F. Vnguentum.

Vel applicetur Emplaſtrum diachylum compoſitũ.

Vel ℞. *Rad. iridis* ℥.iij. Coqu in *aceti, & mellis* an. ℥.vj.

Contundantur minutim, & addantur *terebinthinæ, vnguenti dialthææ* an. ℥.iij. *puln. cumini, fænigræci,* an. ℥.j. *ceræ q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Vel ℞. *Galbani, bdellij,* an. ℥.j. *ammoniaci* ℥.ij. *ſordis aluearioum apum, æſypi,* an. ʒ.ij. *terebinthinæ, picis liquidæ,* an. ℥.j. ß. *baccar. lauri, ſtaphidis agriæ, cumini, pyrethri,* an. ℥.ß. *ſtercoris caprini, ouilli, anſerini,* an. ʒ.iij. *axungiæ porci, ſeui caprini, ceruini, vrſini,* an. ℥.j. *ol. chamæmel. lilior. albor. ceræ* an. q. ſ. Fiat Emplaſtrum, quod potenter reſoluit.

Vel ℞. *Rad. bryoniæ, cyclaminis, cucumeris agreſtis, ireos,* an. Vnc.ij. Coqu. in vino albo, & terantur.

Deinde adde *ammoniaci aceto diſſoluti, bdellij, opopanacis in oleo ſeſamino diſſoluti,* an. Vnc.j. *ſtercoris columbini, caprini,* an. Vnc.j. ß *ladani, ſtyracis calamitæ,* an. Vnc. ß. *picis naualis q. ſ.* F. Emplaſtrum.

Vel ℞. *Emplaſtri de meliloto* ℥.j. *bdellij aceto ſcillitico diſſoluti* ʒ.ij. *caſtorei pinguis* ʒ.j. ß. *puln. radic. ireos, fol. cupreſſi* an. ʒ.j. *ol. chamæmel. lilior. albor. amygd. amar.* an. q. ſ. F. Emplaſtrum.

Quod ſi nec hoc modo curatio ſperari poteſt, extrahenda eſt ſtruma: quod quidem fit primò ſectione, quæ quomodo peragenda ſit, in Inſtit. *lib. 5. par. 1. ſect. 2. c. 13.* dictum. Sectio.

Quod ſi æger ferrum non admittat, alius modus ſupereſt ſtrumas tollendi per medicamenta ſeu cauſtica, & corrodentia, ſeu ſeptica, & putrefacientia. Hac autem in re diligenter obſeruandum, ne partes vicinæ à medicamentis his lædantur, & inflammentur. Ideo muniendæ ſunt vnguento refrigerante Galeni, roſato Meſue, & ſimilibus. Perficitur autem hęc res duobus modis. Alij ſcarificationem præmittunt, & ſtrumam in minutiſſima ſcarificant, deinde inſpergunt puluerem paratum ex *morſus diaboli ſiccat. in vmbr.* ℥.j. *arſenici rubri, vitrioli, lithargyri, auripigmenti,* an. ʒ.j. Pulueri impone emplaſtrum diachylum, quod poſt 24. horas demum deme, & vide, an ſtruma ſit caſtigata. Niſi fuerit, aufer ſcalpello cutem mortuam, denuoq; inſperge puluerem, & emplaſtrum imponito. Poſt 24. horas caſtigatæ ſcrophulæ illinatur locus butyro, & vitello oui mixtis in formam linimenti. Et ita ſingulis 24. horis linimentum mutabis, donec caro mortua deciderit. Septica.

Alij ſine ſcarificatione mox medicamenta cauſtica,

&

& ſeptica adhibent: alij tamen alia Fallopius in corporibus ruſticis vtitur trochiſcis de minio, quos deſcribit Iohan. de Vigo. *lib. 8. cap. 13* vbi & ſimilia medicamenta plura reperiuntur, pro quibus ille, vt mitiores hos ſubſtituit: ℞ *Auripigmenti, arſenici cryſtallini*, an. *q. ſ.* Miſce cum paſta ex farina triticea, & F. trochiſci. Pro quibus etiam in apertam vomicam hoc medicamentum imponit: ℞ *Arſenici rubri, ſandarachę Græcorum*, an. ʒ. ij. *axungiæ pullæ q. ſ.* M. fiat vnguentum.

Et plurimi quidem cenſent, arſenicum hac in re primatum obtinere. Verum cautione opus eſt, & non temerè admouendum. Nam ſupra modum vehemens ac virulentum eſt, febres excitat, & plurima alia praua ſymptomata inducit, & in minima etiam quantitate multa præſtat. Ideoque vltra quantitatem dimidij grani triticei non adhibendum, & quidem in corpore robuſto, & loco à membris nobilibus remotiore. In corporibus verò mollioribus, & iuxta membra nobilia minor quantitas adhuc adhibenda ſemperq; præſtat minimam quantitatem vna vice applicare, & poſtea idem medicamentum, ſi opus ſit, repetere, quàm nimia quantitate ægrum lædere. Et cùm per dies tres duret operatio eius, eo tempore æger ſemper vt febricitans aliquis regendus, & contra malignitatem muniendus. Itaque cùm non ſine periculo arteriæ applicetur, præſtat lapide cauſtico, quo fonticuli applicari ſolent, quemque in Inſtit. *lib. 5. c. vlt.* deſcripſimus, vti.

Quando glandula iam corrupta, & abſumpta fuerit, cruſta inducta a ſana parte remouenda butyro loto cũ farina triticea, & axungia ſuilla. Cruſta dempta ſi quid adhuc vitioſi reliquum fuerit, illud etiam per medicamenta erodentia, vt vnguentum Agrippæ, & ſimilia, tollendum, & tandem vlcus, vt fieri ſolet, ſanandum.

Eſt tamen adhuc alius modus ſtrumas ſanandi, quæ ab exili radice pendent. Illas enim ſerico filo, aut ſetis equinis verſus radicem conſtringere licet, & quidem indies arctius, donec reſiccatæ fuerint, & ſponte deciderint. Poteſt etiam medicamento exſiccante actio vinculi promoueri, & adiuuari.

Curatio ſtrumarum à con actu Regis Galliæ.

Tandem de curatione ſtrumarum non prætereundum, vulgo ferri, Reges Galliæ ſolo attactu ſanandi ſtrumas vim habere. De quo etſi alij aliter ſentiant, & alij in imaginationem, alij in aeris mutationem, & motum corporis cauſſam huius rei reijciant: tamen vana hæc eſſe facilè paret. Cùm autem hæc vis à Clodoueo primò Galliæ Rege profecta ſit, atque inde ad ſucceſſores per traducem, nullo reſpectu familiæ habito, translata ſit, procul dubio donum eſt ſupernaturale diuinitus conceſſum. Nam cum dictus Clodoueus primus Galliæ Rex eſſet idolorum cultor, Crotildis vxoris monitu, & precibus perſuaſus eſt, vt Chriſti nomen profiteretur. Cùm ergo à Remigio, Rhemenſi Archiepiſcopo, baptizatus, & chryſmate vnctus eſſet, ab eo tempore hanc vim ſtrumas ſanandi accepit, & quaſi per traducem in omnes ſuos ſucceſſores deriuauit. Solent autem paſſim è vicinis, & peregrinis locis quotannis ſtrumis laborantes affluere, quibus rex manum imponit, & hæc verba Gallico ſermone profert: *Le Roy te touche, & Dieu te guarit: Rex te tangit, & Deus te ſanat*, atque appoſito crucis ſignaculo, ab vno, & trino Deo vim eam deriuari, publicè profitetur. De qua mirabili ſtrumas ſanandi vi, ſolis Galliæ regibus Chriſtianiſſimis diuinitus conceſſa, peculiarem librum conſcripſit Andreas Laurentius, qui videatur.

De Bronchocele.

Bronchocele.

Bronchocelen verò definit Celſus, *lib. 7. cap. 13.* quòd ſit tumor in ceruice ſeu collo inter cutem, & aſperam arteriam, quo modò caro hebes, modo humor aliquis melli aquæue ſimilis includitur, interdum etiam minutis oſſibus pili immixti.

Quæ autem & de cauſſis eius, & de curatione vulgò traduntur, parum ab ijs, quæ de cauſſis, & curatione ſtrumarum dicta ſunt, differunt. Ideoque ea etiam non repetemus. Hoc verò non prætereundum, Felicem Platerum aliam planè & à vulgata opinione diuerſam de generatione, & curatione bronchoceles ſententiam habere, quam proponere libet.

Ille autem ſtatuit, bronchocelen ſeu gutturis herniam eſſe tumorem in colli anteriore ſede ſeu gutture amplo ſpatio extuberantem, qui tenſus eſt admodum, vt cum pulſatur, ſonum edat, & cum premitur, ſicut vter cedat, ſed mox iterum attollatur; quibus à ſtruma facilè ſecernatur.

Cauſſam autem huius mali ſtatuit eſſe flatum ſub cutem membranamq; generalem cuti ſubſtratam, adnexamq; in colli anterioribus irrumpentem. Collectionis autem aeris eo loci cauſſam eſſe ſtatuit luxationem ſeu auulſionem cutis cum membrana illa, quæ eò loci craſſior eſt & rubicundior, quàm alibi, à ſubiectis aſperæ arteriæ muſculorumque colli anteriorum ſedibus, ſpatiumq; illic efficientis, in quod ob fugam vacui aer ſeu flatus e vicinis locis irrumpens illud non ſolùm implendo, cutem membranamque in tumorem eleuat, ſed & continuatione diſtendens in vniuerſum adauget, vnde nomen rectè acceperit tumor, quòd bronchocele, quaſi ruptura ſeu hernia gutturis, appelletur.

Cauſſam autem auulſionis membranarum ſtatuit eſſe conatum vehementem, qui fit, dum ſpiritu retento excrementa vel fœtum in partu excludere nituntur, aut buccas vehementer inflant.

Verum enim verò etſi facilè concedimus, cauſſam principalem eſſe auulſionem cutis, & membranæ illius a partibus vicinis: tamen verò vix ſimile videtur, ſolum flatum, vtpote mobilem, nec facilè vno in loco hærentem, malum tam diuturnum procreare poſſe, & tangenti aliud etiam facilè deprehendere eſt. Ideoque mihi probabile videtur, in vacuum illud ſpatium, præcipuè membranis extenſis, ſuccum aliquem & nutrimentum craſſius effundi, è quo natura carni quid ſimile formet. Vnde etiam, vt ipſe Platerus ſtatuit, niſi malo huic maturè occurratur, vix dum amplius abigi poſſe, ſed toto vitæ curriculo permanere illic, quo p.n. excreſcit, ſeſe circa vicina vaſa implicante, & ijs pertinaciùs adhæreſcente.

Curatio.

Curatio ergò, vt ex Plateri ſententia rectè inſtituatur, principio, ne tumor incrementum ſumat, adſtringentia ſunt applicanda, vt emplaſtrum ad rupturam, & quæ in hydrope ſolent adhiberi, vt membranarum illa contiguitas ſoluta iterum iungatur. Curatio.

Idem tamen etiam interna quædam adſtringentia & ſiccantia exhibet, commendatq; puluerem aluminis vſti ʒ. ß. pondere exhibitum. Poſſunt, & alij pulueres antea de ſtrumis propoſiti exhiberi.

Si verò tumor iam incrementum ſumpſerit, diſcutientia antea in ſtrumarum curatione propoſita etiam hic locum habere poſſunt.

De hydrope gutturis.

Non prætereunda hic rara affectio gutturis. Solent enim interdum partes quædam priuatæ ab aqua intumeſcere, non ſolùm internæ, vt pulmo, & vterus, ſed etiam externæ. Et vidi ſemel atque iterum, & idem annotarunt alij, toto corpore ſaluo, manum tantùm intumuiſſe tumore aquoſo pertinaciſſimo. Idem in gutture factum in puella, vidit Montanus, qui etiam hydropem illam gutturis per inciſionem curauit. Hydropeſ gutturis.

LIBRI II. PARS II.

DE ASPERÆ ARTERIÆ, pulmonis, mediaſtini, diaphragmatis, thoracis præter naturam affectionibus.

PRÆFATIO.

Summam tractandorum continens.

POſtquam hactenus morbos, & ſymptomata, quæ partibus inter caput, & thoracem intermedijs accidunt, explicauimus, vt ad vitia thoracis, & partium in eo contentarum accedamus, ordo poſtulat. Hac ergò ſecunda libri ſecundi parte dicemus de affectibus præter naturam aſperæ arteriæ, de pulmonis morbis, puta eius intemperie, inflammatione, ſeu peripneumonia, obſtructione, de grandine, & calculo ac vermibus in pulmone genitis, de hydrope pulmonis, de pulmonis cum thoracis membranis coalitu, de ruptura, & eroſione vaſorum pulmonis, de vulneribus, & vlceribus pulmonis; de mediaſtini inflammatione; de diaphragmatis inflammatione; de pleuritide ſeu inflammatione pleuræ, & muſculorum thoracis, de vulneribus & fiſtulis, de empyemate, de hydrope pectoris, de vertebrarum dorſi luxatione, & gibboſitate, de fracturis coſtarum, & earum ad interiora compreſſione. Hinc dicendum de ſymptomatibus, quæ inde proueniunt, puta de reſpiratione læſa, aſthmate, ſuffocatione, vocis, & locutionis læſione, tuſſi, dolore lateris, & pectoris, ſputo ſanguinis, & grandinis ac calculorum, & vermiculorum è pulmonibus reiectione.

CAPVT I.

De aſpera arteriæ morbis.

Aſperæ arteriæ morbi. FAucibus, & gutturi ſuccedit arteria, Græcis τραχεῖα dicta, ad differentiam earum, quæ è ſiniſtro cordis ventriculo in vniuerſum corpus diſtribuuntur, Item βρόγχος, quod ex bronchijs, id eſt, anulis cartilagineis conſtet. Habet ea naturalem conſtitutionem ſuam, vt paſſim ab Anatomicis deſcribitur, a qua ſi deflectat, varij morbi in ea oriuntur.

Morbi intemperiei.

Intemperies. Et primò quidem morbis intemperiei corripitur, quam inducit imprimis aer, quem inſpiramus, vt & quem exſpiramus, qui ſi frigidior fuerit, aſperam arteriam refrigerat, ſi calidior, calefacit; ſi humidior, humectat; ſi ſiccus, exſiccat. Poſſunt idem præſtare etiam cibus, & potus. Hinc ab aqua frigida, vel potu alio congelato aut glacie refrigerato aſpera arteria refrigeratur. Eadem tamen intemperies accidere poteſt ab humoribus, & materia, quæ eam præterlabitur, ſiue á capite ad eam confluat, ſiue á pulmone, & thorace reijciatur. Poſſunt etiam intemperies partium vicinarum tracheæ intemperiem aliquam inducere. Ita œſophagus inflammatus calidam intemperiem arteriæ aſperæ communicare poteſt.

Cognoſcuntur autem iſtæ intemperies á cauſis antecedentibus, ſcilicet, vel calefacientibus, vel refrigefacientibus, vel humectantibus, vel ſiccantibus, item ex vocis mutatione, oris ariditate, vel humiditate, caliditate, vel frigiditate, deglutiendi difficultate, vel facilitate, vt & iuuantibus ac nocentibus.

Si verò intemperies á materia in corpore contenta inducatur, arguunt eam tuſſis, ſenſus grauitas, dolor, anhelitus difficultas. Materia autem, & humoris natura etiam intemperiei ſpeciem indicat.

Simplices autem intemperies, & qualitates, ſiccitatem ſi excipias, facile ſanantur, remotis, quæ eam induxerunt, cauſſis, & contrarijs adhibitis; difficilius verò intemperies ſanantur, quæ á materia fouentur.

De curatione autem in genere hoc tenendum, cùm partes, è quibus aſpera arteria conſtat, ſint frigidiſſimæ, & exſangues, in refrigerantium vſu cautus eſſe debet Medicus. Cùm etiam pars hæc ſicca ſit, & á cerebro defluentia excrementa ſubinde recipiat, audaciùs ſiccantibus vti licet; exaſperantium tamen vſus vitandus.

Intemperies autem ſimpliciter ſaltem remotionem cauſſæ eam inducentis, & contraria medicamenta indicant.

Si adſit materia eam fouens, illa remouenda.

Si nimirum intemperies ſit *calida*, alteretur frigidis, *ſyrupo violarum, roſarum, cucurbita, mucilagine ſemin. pſyllij*, & ſimilibus.

Si *frigida* ſit intemperies, conueniunt *ſpecies, & rotula diaireos, diacalaminthæ, diahyſſopi, ſyrupus de hyſſopo, de betonica*. Extra inungatur collum *oleo irino, coſtino*; & ſimilibus.

Si intemperies ſit *humida*, vtile eſt *decoctum, & aqua hyſſopi cum melle, ſpecies diaireos, diacalaminthæ.*

Si intemperies ſit *ſicca*, vtendum *ſyrupo violarum, iniubino, de glycyrrhiza, lacte, emulſione ſeminis papaueris amygdal. dulc. pinearum*. Extra collum inungendum *oleo violarum, amygdal. dulc.*

Si cum materia ſit intemperies, ea cura requiritur, quæ in catarrho ad pectus labente propoſita eſt.

Aſperitas.

Deinde aſpera arteria patitur morbum ſuperficiei, Aſperitas. cum ſcilicet, quæ intus, & ſecundum tunicam interiorem naturaliter læuis eſſe debet, aſpera redditur, & inæqualis.

Quod

Cauſſæ. Quod ipſi à rebus acribus immodicè detergentibus & erodentibus, vt ſalſo, & acri catarrho, rebus acidis, oleo, quod licet alias partes lenire, & læuigare, poſſit, aſperam tamen arteriam,& oculos exaſperat,præcipuè ſi ſit rancidum; vel frixione tale euaſerit, rebus item oleoſis, & rancidis alijs, vt nucibus, & ſimilibus; puluere item & fumo vaporibuſque acribus, quos cùm aere inſpirando attrahimus, accidit. Longa etiam oratio & vocis intenſio aſperam arteriam reddunt; humores item maligni, vt in lue Gallica; item vapores acres in febribus malignis ex inferioribus partibus eleuati.

Signa. Aſperitas aſperæ arteriæ cognoſcitur ex cauſſis,quas modo enumerauimus, & ex vtilitate, quàm præbent lenientia, & damno, quod oritur ex acrium, & acidorum vſu. Imprimis autem ex effectu cognoſcitur, nimirum ex raucedine vocis, quæ ex aſperitate arteriæ huius excitatur.

Cura. Aſperitas autem aſperæ arteriæ lenientia,& læuigantia remedia, & emplaſtica morſus expertia poſtulat. Cuiuſmodi ſunt *amylum, tragacantha, bolus Armenus, amygdala dulces, nuclei pinei, dactyli, ficus, lac, vinum dulce, diapenidium, diatragacanthum frigidum, ſyrupus de iniubis, diacodium, ſyrupus de glycyrrhiza, loch de pſyllio, de papauere, ſuccus, & extractum glycyrrhizæ.* Imprimis hic proſunt hypoglottides, ac pilulæ, & trochiſci ſub lingua tenendi, vt *pilula bechica, trochiſci bechy. oleum amygdal. dulc. cum ſacchare cando.*

Arteriaca medicamenta. Atque omninò huius loci ſunt arteriaca dicta medicamenta,quod membranæ arteriam aſperam ſuccingenti proſunt. Compoſita talia ex antiquis multa propoſuit Galenus, *7. de compoſit. medic. ſecund. loca.* Verum cùm, vt idem Galenus, *ibid. cap. 1.* ait, omnium ſimplicium medicamentorum vires exquiſitè noſſe oporteat eum,qui compoſitum quoddam ſit facturus, ſimplicia arteriaca hic proponere libet.

Eſt autem illorum triplex genus. Primum complectitur lenientia,quæ ſine omni mordicatione læuigant, qualia ſunt, *butyrum recens ſi ſale, amylum, lac, muſtum dulce decoctum, paſſulæ, dactyli, iuiuba, amygdala dulces, pinei recentes, glycyrrhiza, tragacanthæ, gummi arabicum, cremor ptiſanæ hordeaceæ, & triticeæ, mucilago ſem. pſyllij, cydoniorum, emulſio ſeminum quatuor frigidorum maiorum.*

In ſecundo genere ſunt, quæ abſtergunt ſimul nonnihil, citra tamen roſionem. Et poſſunt etiam in hunc finem vſurpari medicamenta ex priore claſſe, ſi quæ ſunt huius generis propria adduntur. Sunt autem talia; *ſaccharum, mel; ſaccharum penidium, caricæ, ſyrupus violarum, iniubinus.*

In tertio genere ſunt paulò acriora, quæ exſiccant, abſtergunt, & diſcutiunt, vt *hyſſopus, thymum, radix ireos, ſemen vrticæ, cinnamomum, amygdala amara, ſpica, thus, myrrha, terebinthina, farina orobi, ſpec. diaireos Salomonis.*

Etſi verò pluribus modis talia exhiberi poſſunt, vt ſyruporum, linctuum, tamen commodiſſime ferè in hypoglottidas, ſeu trochiſcos ſub lingua tenendos, qui paulatim liqueſcant, conformantur. Hærere enim neceſſum eſt.

Compoſita multa talia, vt dictum, apud Galenum, *7. de compoſit. medic. ſec. loca* exiſtant. Vnum atque alterum ſaltem addemus.

℞. *Sem. cydonior. pſyllij, ſpec. tragacanthi frigidi ana* ʒ.j. Fiat noduſus, qui madefiat in decocto paſſularum, & glycyrrhizæ.

Vel ℞. *Glycyrrhizæ rec. in taleolas ſecta* q. ſ. *paſſul. minor. caſſ. extr. ſacch. cand. ſem. cydonior.* Ebullianr parum & pro vſu ſeruentur.

Vel ℞. *Rad. althææ,* Vnc. j. *glycyrrh. brancæ vrſinæ, ana* Vnc. ß. *paſſul. mundat. iuiubar. ſebeſten, ana* Num. x. *flor. violar. maluæ, ana* P. ij. *ſem. 4. frig. maior. cydonior. an.* ℥.iij, *hordei mundat.* P. j. Fiat decoctio. In ℔ j. diſſolu. *ſyr. violar.* ℥.iij. *iniubini,* ℥. j. Miſc. pro tribus doſibus. Vel coq. ad ſpiſſitudinem, & addatur ſaccharum penidium. F. lohoch.

Anguſtia aſperæ arteriæ.

Anguſtia aſperæ arteriæ. Cauſſæ. Tertiò patitur aſpera arteria morbos cauitatis, ſeu anguſtiam, quæ fit a rebus extra comprimentibus, laqueo,manu ſimilibuſque cauſſis aſperam arteriã extra coarctantibus, ab inflammationibus item & tumoribus aſperæ arteriæ incumbentibus; bolis item grandioribus deuoratis, vel rebus alijs duris deglutitis in œſophago ſubſiſtentibus, & arteriam, quæ a poſteriore parte gulæ adiacet, comprimentibus,luxatione vertebrarum ceruicis. Quò etiam referri poteſt natiua pectoris anguſtia, item nimia obeſitas, vndè arteriæ comprimuntur, & anguſtiores redduntur. Obſtruitur à rebus extrà in eam illapſis, humoribus craſſis, & glutinoſis confertim à cerebro in eam illabentibus, vel pure ex rupto pulmonis abſceſſu, vel etiam abſceſſibus in faucibus ruptis, ſeu grumis ſanguinis vndecunque in eam illapſis; grandine item & calculis in pulmone genitis, & tandem à carne, quæ poſt vulnera vel vlcera arteriæ in ea nata eius meatum claudit.

Signa. Aſperæ autem arteriæ anguſtiam patefaciunt cauſſæ cùm externæ, tum internæ, quæ aptæ ſunt canalem hunc comprimere vel obſtruere. Monſtrant eandem effectus, reſpirationis difficultas, & imminens ſuffocationis metus modò maior, modo minor,pro anguſtiæ, à qua prouenit, ratione, tuſſis item, præſertim ſi extrà illapſa ſit cauſſa anguſtiæ.

Prognoſtica. Et quidem inter morbos aſperæ arteriæ anguſtia grauiſſimus, & periculoſiſſimus eſt, qui ſuffocando, & ſpiritus intercipiendo hominem iugulat, ſiue id fiat à laqueo,ſiue à catarrho confertim in pulmones illabente, ſiue à ſanguine in tracheam influente, ſiue à rebus alijs in eam illapſis. Cuius rei hiſtorias collegit Schenckius, *lib. 2. obſer.* 14 Pro cauſſarum etiam ratione malum nunc facilius, nunc difficilius curatur. Anguſtia enim aſperæ arteriæ, quæ ob gibbum ex aſthmate fit ante pubertatem, non curatur. Hippocrates 6. *aph.* 46.

Ad prognoſtica pertinet, & hoc, quod ea, quæ in aſperam arteriam illabuntur, interdum magno conatu in ipſum pulmonem detruduntur; quæ poſtea tamen interdum tuſſi reijciuntur, interdum vomicam ibi excitant. Ita Alex. Benedictus, *lib 3. cap.* 18. annotauit, Lucretiæ cuidam cùm nucem ponticam dentibus frangeret, obortο riſu, nucem in arteriam delapſam, & ancipiti conatu ad interiora propulſam, vbi ruptis venulis vomica in pectore exorta eſt. qua tandem ſanata obſeſſis meatibus vox rauca ſemper percepta eſt. Sic anno 1620. cùm hic vir quidam ceraſa comederet nucleus cùm maximo ſuffocationis periculo & tuſſi maxima in guttur, & tandem in ipſum pulmonem illapſus eſt, Vnde ſuffocationis periculo ceſſante in eam venit opinionem, illum ſuffocationis metum non à nucleo, ſed catarrho præcipiti, cui alias valde erat obnoxius, proueniſſe. Verum durauit per interualla tuſſis illa tribus ſeptimanis,& dolorem quendam grauantem in dextra thoracis parte ſenſit. Tandem cum nocte quadam vehementer integram horam tuſſiuiſſet, nucleum illum pituita obductum tuſſi reiecit, & ab ea liberatus eſt.

Curatio. Curatur autem anguſtia aſperæ arteriæ cauſſæ, quæ eum excitant, ablatione. Si extra quid arteriam comprimat, illud tollendum. Si etiam extra quid in eam illapſum ſit, tuſſi reijciendum. Si verò cauſſa obſtruens interna ſit craſſus, & viſcidus humor, is incidendus, attenuandus,& extergendus,vt facilius tuſſi eiici poſſit, *ſyrupo* ſcil. *de hyſſopo, capill. Veneris, de praſſio, glycyr-*

ribſ[illegible], oxymelite cum mulſa, vel decocto aut aquis hyſſopi, capilli Veneris, praſſij, loch de pino, de ſcylla. & ſimilibus, quæ poſteà in obſtructionibus pulmonis proponentur. Si ſuperiore parte œſophagi quid hæreat, ac aſperam arteriam etiam coarctet, tunc conquaſſatis pugno dorſi vel intra ſcapulas vertebris, quibus gula adiacet, impacta in ventrem detruduntur, quò tandem larynx, & dilatari; & liberius aerem admittere poſſit.

Vulnera, & vlcera aſperæ arteriæ.

Cauſſæ. Tandem etiam morbos ſolutæ vnitatis patitur aſpera arteria, vulnera ſcilicet, quæ præcipue à telis, gladijs, vel alijs cauſis externis inducuntur. Quandoque etiam à tuſſi violenta, & magna vocis intentione, vt in pulmone, ita in aſpera arteria vaſa rumpuntur.

Exulcerationem verò inducunt acres humores, & erodentes, præcipuè ſalſi, & nitroſi, vt appellat Hippocrates, *4. de rat. vict. in acut.* à cerebro defluentes, vt & humores acres, & venenati in lue venerea.

Signa. Vulnera autem externa aſperę arteriæ ſenſui patent, & ægri vel adſtantes referunt, quę cauſſæ ea induxerint. Et ſi dubitetur, an vulnus ad cauitatem arteriæ penetret, id facilè manu, candela, vel alia re vulneri admota, dum æger loquitur, & omnino ex aeris per vulnus egreſſu cognoſcitur. Ruptura autem vaſorum ex tuſſi nimia, vt & vocis intentione, quæ præceſſit, ac præcipuè ſanguinis ſputo, quod ſequitur, innoteſcit.

Interna autem exulceratio pateſcit è cauſſis, quæ præceſſerunt, vel adſunt, catarrhis ſalſis, medicamentis acribus, lue venerea; vt & ijs quæ exulcerationem conſequuntur, dolore, tuſſi, ſputo ſanguinis, in principio quidem puro, hinc purulento, aut materiæ putrilentæ, & ſordidæ, vt & cruſtularū, quas Græci *ἐσχαρίδας* vocant, reiectione. Interdum etiam bronchia, & cartilagines aſperæ arteriæ tuſſi reijciuntur, quod tamen ex pulmonibus frequentius accidit, rarò ex aſpera arteria, quæ durior eſt, quàm vt viuente homine tantam corruptionem pati poſſit. Symptomata equidem, quæ vulneribus, & vlceribus arteriæ ſuperuenire ſolent, recenſet Hippocrates *2. de morb.* Verùm, vt mihi quidem videtur, non agit eò loci Hippocrates de aſpera arteria extra pulmones vulnerata vel exulcerata, de qua nūc nobis ſermo, ſed de eius ramis iam per pulmonis ſubſtantiam diſperſis; cùm inter cætera expreſſè ſcribat, in vulneribus eiuſmodi tandem *βρόγχια* pulmonis reijci.

Prognoſtica. Vulnera autem aſperæ arteriæ periculoſa ſunt, & plerumque inſanabilia, præcipuè ſi ſubſtantia ipſa cartilaginea ſit vulnerata, præcipuè per tranſuerſum diſſecta, quæ vix coaleſcit. Interdum etiam inflammatio accedit, & hinc gangręna, & ſphacęlus, quæ ęgrum ſubito iugulant.

Aliquando tamen ſanantur, pręſertim ſi vulnus inter duos annulos, atque ita membranam cartilaginem connectentē incidat, cuius rei exempla collegit Schenckius, *lib. 2. obſ. 40.* Et ipſe bis vulnera arteriæ aſperę penetrantia ſanata vidi. Si autem moriatur ęger, iugulatur vel ſtatim, ſanguinis effuſione, qui in arteriam illapſus ęgrum ſuffocat, vel lentè, quod poſt aliquod ſeptimanas factum vidi, cum aliquid carunculę vulneri ſuccreſcit, quod ęgrum tandem ſuffocat.

Vlcera, quę internam aſperę arterię partem occupant, difficilia quidem curatu ſunt, ob partium ſitum & naturam, cui difficulter, & non omnis generis medicamenta applicari poſſunt. Plerumque tamen ſanantur, modò non ſint profunda, & cartilagines exedantur, & putrilago accedat.

Curatio. Vulnerum aſperæ arteriæ curationem quod attinet, cutis labia diſtantia coniungenda, & deinde emplaſtris conuenientibus extrà adhibitis vulnus, vt moris eſt, conglutinandum. In ore verò, vt & intus conglutinatio iuuetur, continuò aliquid medicamenti detinendum, quod liquatum ſenſim per viam aſperæ arteriæ delabatur; id quod faciliùs fiet, ſi æger ſupinus iaceat, vt *rotulæ diatragacanth. frigid. diacodium, & ſimilia.*

Vel ℞. *Spec. diatragac. frigid.* ℨ j. *gummi Arabici, boli Armeni, an.* ℨ ß. *radic. conſol. ma. ſub cineribus coctar.* ℥ j. *ſyrup. myrtin.* q. ſ. Fiat electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. roſar. rubr. rad. conſolidæ maioris, ana* Vnc. j. *boli Armeni, ſpec. diatragacanth. frigid. gummi Arabici, an.* ℨ ß. *ſyr. de roſis ſiccis* q. ſ. Fiat electuarium.

Poteſt etiam exhiberi loch ſanum, & expertum.

Æger verò non multum loquatur, & omnia, quę tuſſim excitare poſſunt, præcaueat.

Vlcera quoque curantur detergentibus, ſiccantibus, id, quod amiſſum eſt, regenerantibus, & cicatricem inducentibus. Detergunt *mulſa, melroſatum cum aqua hordei.* Siccant & glutinant *bolus Armenus, thus, myrrha, radix ariſtolochiæ puluerſata,* & cum melle in formam eclegmatis redacta. Et ſi ab humoribus acribus & ſalſis vehementer detergentibus vlcera eiuſmodi ortum habeant, lac commodiſſimum eſt, cuius ſolius vſu humorum acrimonia temperatur, ſordes deterguntur, ac quod deeſt, reſtituitur: imprimis ſi lac debito modo præparetur, & eas, quas debet, conditiones habeat, de quo vide Galenum, *5. meth. med. cap. 12.*

QVÆSTIO.

An vlcera aſperæ arteriæ ſint ſanabilia.

Galenus equidem, *5. meth. med. c. 12.* vbi ex profeſſo de curatione vlcerum aſperæ arteriæ tractat, & proptereà hac de re videri poteſt, ſcribit, ſe non paucos eorum, qui hoc morbo laborarunt, curaſſe, quod & Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 64.* ſe factitaſſe teſtatur. Marcellus Donatus tamen, *de hiſtoria medica mirabili lib. 3. cap. 1.* recenſet hiſtoriam cuiuſdam, qui omni diligentia à Medicis adhibita nihilominus hoc morbo periit. Et omnino non ſimpliciter affirmandum, eſſe ſanabilia hæc vlcera, vt etiam de vulneribus dictum. Etenim cùm saniēs non niſi tuſſi reijci poſſit, facilè fit, vt iſto conatu partes vlceratæ lacerentur. Quibus accedit & hoc, quod aſpera arteria non carnoſa eſt, cuiuſmodi partium vulnera, & vlcera facilè ſanantur, ſed dura & cartilaginoſa. Præterea cùm membra vlcerata ſiccatione indigeant, etiam hac de cauſſa aſperæ arteriæ vlcera difficiliùs ſanantur, cùm continuò humiditas quędam, pręcipuè è vicinis tonſillis, deſtillet; & imprimis, cùm aſpera arteria natura ſua ſicca ſit, & vehementiùs ſiccari poſtulet. — Vlcera aſperæ arteriæ an ſint ſanabilia.

Et omnino iſta rationi conſentanea ſunt. Quapropter ſtatuendum, vt & Auicennas, *2. can. fen. 10. tr. 4. cap. 18.* docet, ſi vlcus in principio ſit, & ſaltem exteriorem ſuperficiem aſperę arterię occupet, ſanabile eſſe: ſi verò vlcus penetrauerit, & ipſas cartilagines aſperę arterię eroſerit, tale vlcus vel plane inſanabile eſſe, vel omnino difficulter curari.

CAPVT II.

De Pulmonis intemperie.

Pulmonis intemperies. ASpera arteria in ipſum pulmonem tendit, & inſeritur. Ideoque proximum eſt, vt de eius morbis dicamus. Quę autem naturalis ſit conſtitutio pulmonis, ex Anatomicis petatur. A qua cùm deflectit, varios morbos paritur. Inter eos ſunt primò morbi intemperiei, cùm pulmo vel nimis calefit, vel refrigeratur, vel humectatur, vel ſiccatur; & quidem nunc ſine materia, nunc cùm materia.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Morbum intemperiei ſine materia inducunt cauſſæ ſimili qualitate præditæ, imprimis aer, quem ſpiritu ducimus, qui que ad pulmonem parum alteratus defertur præcipue in ijs, quibus columella deeſt. Quamcunque enim qualitatem aer habet, eam pulmoni imprimit. Hinc qui tempore hyberno per loca niuoſa, aut ventis frigidis expoſita iter faciunt, ijs pulmones refrigerantur. Idem interdum euenit à potionibus nimis frigidis, imprimus quæ glacie refrigeratæ ſunt, quarum portio aliqua, licet exigua, per aſperam arteriam in pulmones deſtuit. Pertinent & huc, quæ tota ſubſtantia pulmonibus aduerſa ſunt. Quanquam enim talia occultis qualitatibus præcipuè pulmonibus noceant: tamen, & ipſæ ſæpè vna qualitatum manifeſtarum exceſſus habent, quos & ipſos pulmonibus imprimere poſſunt. Extrà quoque applicata thoraci medicamenta pulmonem alterare poſſunt. Ita refert Galenus *10. meth. med. cap. 9.* quod quidam impoſito præcordijs refrigerante medicamento difficultate reſpirandi laborauerit, alter verò tuſſierit. Afficiuntur etiam & alterantur pulmones à vicinis quibuſdam partibus, vt corde, hepate, liene. Hæ enim partes, ſi incaleſcant præter naturam, plerumque etiam pulmoni intemperiem illam communicant.

Intemperies autem cum materia fit, vbi ea in pulmone vel ſenſim, ſeu ob facultatis concoquentis, ſeu expellentis imbecillitatem colligitur, vel aliunde confertim affluit. Imprimis autem à capite ad pulmonem materia tranſmittitur in catarrhus; ſæpe à gutture, & faucibus, quarum partium inflammatio nonnunquam in pulmonem conuertitur. Frequentiſſimè autem ab ipſo hepate, imò per hepar à toto venoſo genere, ſeu multo ſanguine, ſeu vitioſis humoribus repleto tranſmittitur. Nonnunquam etiam à thorace materia, vt pus & ſanies, pulmoni communicatur; quod interdum quoque à membrana coſtas ſuccingente, vt & à coſtarum muſculis inflammatis, accidit. Nec extra culpam ſemper eſt vterus, à quo etiam ſanguis ad thoracem conuertitur, teſte Hippocrate: niſi quis malit à venoſo genere, antequam ad vterum feratur, ad pulmonem mitti ſanguinem.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Calida pulmonis intemperies cognoſcitur ex cauſſis, quæ præceſſerunt, ira nimia, & diuturna vocis intentione; motu nimio, inſpiratione aeris calidi, medicamentis, & cibis nimis calidis, intemperie vicinorum viſcerum calida; è rubore genarum, qui prouenit à fumis calidis aſcendentibus, ſiccitate linguæ, & faucium ſiti ingenti, quem potus non ſedat, ſed frigidi aeris inſpiratio, è magnitudine, celeritate, & frequentia anhelitus, vt & pulſuum differentia ſimili, languore corporis, & quod æger cauſſis, quæ calorem augendi vim habent offenditur, iuuatur ab ijs, quæ refrigerant.

Frigidæ pulmonis intemperiei ſigna ſunt cauſſæ refrigerantes, quæ præceſſerunt, imprimis mora in aere frigido, & locis ventis borealibus expoſitis, imprimis ſi corpus, & præcipue os non muniatur aduerſus hanc aeris iniuriam, potus frigidus imprimis qui glacie refrigeratus eſt, aut antea rigore congelatus fuit. Reſpiratio eſt tarda, parua, & rara, pulſuſque ſimilis; exſpiratio eſt frigidior. Æger frigidorum vſu offenditur; commodum ex calidis, præſertim aere calidiore, percipit.

Signa pulmonis humidi petuntur à cauſſis humectantibus, quæ præceſſerunt, à vocis raucedine, anhelitu frequenti cum ſibilo, & ſtertore, ſputo multo; & læſione ab humectantibus, & commodo ab exſiccantibus.

Sicca intemperies tandem cognoſcitur, quod cauſſæ exſiccantes præceſſerunt, motus & vocis intentio diuturna, & nimia. Morbo hoc imprimis aurifabri, & Chymici, ac qui circa metalla occupantur, infeſtantur, à quorum valde exſiccantibus halitibus cum aere, quem inſpirant, attractis pulmones exſiccantur. Morbo hoc affecti paulatim contabeſcunt, & ſi mortuorum pectus aperitur, nullum vlcus in pulmone apparet, ſed pulmones veluti fumo exſiccati conſpiciuntur. Reſpiratio eſt parua, & frequens, ſitis continua, ſputum paucum. Exſiccantibus æger læditur, ex humectantibus emolumentum percipit.

Intemperies verò cùm materia innoteſcit ex humorum in corpore redundantium notis, quæ alibi, & quantum pulmones ſpectat, poſtea proponentur.

Prognoſtica.

1. Intemperies ſine materia, (ſicca excepta, quæ plerumque incurabilis eſt) quam quæ cùm materia committitur, faciliùs curatur, nec ſuffocationis periculum coniunctum habet. Prognoſtica.

2. Periculoſior verò eſt intemperies cum materia. Nam grauiora inde excitantur ſymptomata, atque ob viſceris ſitum medicamenta difficiliùs eò penetrant, & maius, & minus periculum coniunctum habet morbus, pro virium robore, & debilitate, & ipſius materiæ conditione, quæ coctionem vel faciliùs vel difficiliùs recipit, & facilè vel difficulter excernitur.

3. Si pulmonis intemperiei catarrhus coniunctus ſit, curari ea non poteſt, niſi catarrhus priùs tollatur, & ſiſtatur.

Indicationes.

Si ſimplex intemperies ſit ſine materia, indicat contraria alterantia, ſi cum materia, etiam ea, quæ materiam à pulmone reuellunt, & euacuant. In frigidis tamen adhibendis cautè agendum, nec nimis frigida exhibenda, quorum vſu pulmo offenditur, ac tuſſis, inde & alia mala interdum excitantur. Indicationes.

Pulmo autem euacuatur commodiſſimè per tuſſim; cùm per arterias per ipſum diſperſas quæ in vnam magnam tandem coeunt, materia rectiſſimè euacuetur. Licet autem per vrinam, & aluum etiam aliquando illa euacuatio fiat, tamen hoc rariſſimè accidit. Etſi vero tuſſis à materia concitetur, expultrice excitata ad eijciendum ea, quæ moleſta ſunt; ars tamen naturæ ſubſidio venit medicamentis, quæ bechica, & tuſſim excitantia appellantur. Sunt autem ea, quæ facilè per aſperam arteriam in pulmonem deſtillant, & craſſam & viſcidam materiam incidunt atque extenuant, & ob acrimoniam aliquam, qua prædita ſunt, naturam ad tuſſim ſtimulant. Pulmo quomodo euacuetur.

Medicamenta autem, quæ pulmoni adhibentur, vel interna ſunt, vel externa. Interna, quæ per os ſumuntur, alia per aſperæ arteriæ latera in pulmonem ſenſim deſtillant; alia verò ſtatim in ventriculum deſcendunt, & per viſcera reliqua ad pulmones tranſeunt. Priora ita ſint comparata, & talia eligenda, quæ nec pulmonem offendunt, nec nimis liquida ſunt, vt ſtatim in ventriculum defluant, ſed talia, quę mediocrem craſſitudinem habent, qualia ſunt eclegmata ſiue Iambilia; vel ſi ſint duriora, talia tamen, vt in ore detenta ſenſim liqueſcere, & in pulmonem deſtillare poſſint. Poſteriora, & quæ mox ad ventriculum perueniunt, quod attinet, cum circuitus viaque, per quam ad pulmones talia medicamenta perueniunt, longus ſit, & longæ ambages, medicamenta ea validiora ſint, & maiore copia, & frequentius exhibeantur, vt vbi ad pulmones perueniant, vires adhuc morbo curando ſufficientes obtineant.

Externa pectori applicantur extrà, quod cùm ſit maxima ex parte oſſeum, vt validiora ea ſint, oportet. Cauendum autem hic, ne refrigerantia, repellentia, & adſtringentia valida pectori applicemus. Nam & frigus pulmoni inimicum, & vitioſos humores

talia medicamenta in pulmonem ab externis partibus compellunt.

Curatio.

Curatio. Pulmones refrigerantia. *Calidum* ergo pulmonem refrigerant medicamenta ex *violis, endiuia, papauere, hordeo, nymphæa, ſyrup. violar. decoct. hordei, loch de pſyllio*. Extra inungatur thorax *oleo violarum*. Vel fiat epithema ex decocto lactucæ, violar. endiuiæ.

Diæta medicamentis reſpondeat. Aer, quem ſpiritu trahimus, ſit actu frigidus, qui niſi talis ſit natura arte comparetur, vt alibi dictum. Potus ſit aqua hordei ſimplex, vel cum iulebo violarum. Æger à vino abſtineat. Cibi quoque refrigerandi vim habeant, & condiantur endiuia, lactuca. Vigilias nimias æger vitet. Quies motui præferenda; cùm motus calorem augeat; vt & ſilentium ſermoni. Vitanda eſt ira & excandeſcentia.

Pulmones calefacientia. *Frigidam* verò pulmonis intemperiem corrigunt *hyſſopus, praſſium, capillus Veneris, helenium, thymus, calamintha, tuſſilago, nicotiana, radix ireos, crocus*, quem nonnulli pulmonis animam nominant, qui & ex ouo ſorbili vel cum alijs medicamentis ſumi poteſt, & cum linimentis miſceri. Et ex his parata decocta, & aquæ. *Syrupi* item *capill. Vener. de hyſſopo, de glycyrrhiza, de praſſio, de calamintha, ſpecies diatragacant. calid. diaireos Salomonis, diapraſſium*, vt & *ſuffitus aromatum*.

Extra illinatur pectus *oleo irino, amygdal. amaror. rutaceo, anethino*.

Diæta medicamentis ſit ſimilis. Aer ſit calidus, & niſi talis ſit natura, vt antea comparetur. Potus ſit vinum, & mulſum. Cibus ſit carnes animalium aromatibus conditæ. Vtilis eſt pulmonis, & totius corporis exercitatio, quæ calorem viſcerum excitat.

Pulmones ſiccantia. *Humidam* pulmonum intemperiem corrigunt medicamenta calida modò enumerata. Habent enim eadem etiam vim ſiccandi, vt & decoctum ligni guaiaci & ſaſſafras.

Extra pulmonem exſiccant aquæ ſalſæ ſulphureæ, bituminoſæ, vt & ſacculi milio ac ſale pleni pectori impoſiti.

Aer ſit ſiccus, vel ſua natura talis, qualis eſt maritanus, & montanus, vel ſuffitu herbarum calidarum, & ſiccarum modò enumeratarum, vt & aromatum, & lignorum calidorum ſuaueolentium, vt & ſtyracis, thuris, myrrhæ, benzoes, talis redditus. Suffitus etiam ad exſiccandum pulmonem ore excipi poteſt. Diæta medicamentis conſentiat. Potus ergò ſit vinum hyſſopo, marrubio, helenio vel aromatibus conditum. Cibus etiam vim ſiccandi habeat, quales ſunt aues montanæ. Vtilis eſt etiam corporis ac imprimis pulmonis exercitatio, quæ fit multò ſermone, & locutione.

Pulmones humectantia. *Siccos* pulmones humectant *caſſia, glycyrrhiza, viola, iniuba, paſſula, amygdala dulces, ſem. melonum*.

Extra conuenit aquæ dulcis tepidæ balneum, & oleum amygdalarum dulcium. Imprimis vero ad ſiccitatem pulmonum corrigendam vtilis eſt diæta.

Aer ſit humidus natura, vel arte talis factus. Potus & ipſe vim humectandi habeat, qualis eſt vinum album dulce, decoctum hordei, emulſio ſeminis melonum, & amygdal. dulc. In cibis conueniunt: oua ſorbilia, carnes hędinæ, vitulinæ, pullorum gallinaceorum, piſces ſaxatiles, caro gammarorum, & cancrorum ac teſtudinum; lac imprimis recens. Vtilis eſt & ſomnus, quies, & animi tranquillitas.

CAPVT III.

De pulmonis inflammatione ſiue peripneumonia.

Pulmonis inflammatio. POſt intemperies pulmonis de inflammatione eiuſdem agere libet, vt intemperie cum materia. Etſi enim & magnitudo aucta accedere poſſit; tamen magis lædit intemperies. Vlcus verò, quod interdum accedit, ad ſolutionem continui pertinet, de qua infrà.

Περιπνευμονία autem, ἡ πνευμονία Celſo, *lib. 4. cap. 7.* morbus peripneumonicus, vulgo pulmonia, (eſt enim hic morbus ex eorum genere, qui à parte affecta nomen acceperunt) eſt phlegmone pulmonum cum febre acuta, ſpirandi difficultate, & tuſſi.

Morbus eſt primò intemperiei cum materia, quia ſanguis p. n. ad pulmonem affluxit; deinde in magnitudine aucta, quia eſt tumor parenchymatis pulmonum, quibus interdum, & ſoluta vnitas accedit. Pars affecta eſt pulmo, interdum ſecundum vnum vel alterum lobum, interdum totus.

Cauſſa.

Cauſſa. Oritur autem hic morbus ex ſanguine, vt aliæ etiam inflammationes omnes, vel ſolo, vel bilioſo, vel pituitoſo. Et plerumque, (interdum enim ſolam plethoram huius inflammationis cauſſam eſſe impoſſibile non eſt) vt etiam ſuprà dictum, in talibus inflammationibus humores vitioſi in venis cumulati prima mali occaſio ſunt, quibus cum ſe natura exonerare cupit, ſimul eos cum ſanguine ad partem aliquam corporis protrudit & deponit. Sanguis autem ſemper præualet, etſi motui primam occaſionem alius humor præſtare poſſit. Alias non eſſet inflammatio.

Infunditur autem ſanguis in pulmonem è dextro cordis ſinu per venam arterioſam. Nonnunquam alijs morbis ſuccedit peripneumonia, vt anginæ, pleuritidi, dum è faucibus, & lateribus humor κατὰ μετάστασιν repentem in pulmones irruit. Etſi enim à pleura ad pulmonem nullus ſit vaſorum ductus: tamen quia pulmones cùm pleura communem membranam habent, quæ omnes thoracis partes inueſtit, per eam malum hoc vicinis partibus, & pulmoni communicari poteſt, de quo poſtea de pleuritide dicetur. Accidere tamen etiam poteſt, vt humores ad fauces aut pleuram ruentes in venas recurrant, quos cum natura iterum aduerſus thoracem pellere conatur, eos per venam arterioſam in pulmones trudit, vnde tum pleuritis in peripneumoniam degenerat, cauſſa antecedente, quæ pleuritidem auctura erat, ad pulmones conuerſa. Poteſt enim, vt Galenus 7. *aph.* 11. docet, pleuritis in peripneumoniam mutari, & degenerare, poteſt & pleuritidi peripneumonia ſuperuenire.

Degeneratio fit, cum priore ceſſante morbo alter ſuccedit; ſuperuenire verò, cùm priori permanente alter accedit.

Sanguinis in pulmonem effuſi pars aliqua in arteriæ aſperæ ramos impulſa ichore primùm, hinc cruore ſputum imbuit, tandem mutatus, & coctus per tuſſim copioſius eijcitur, illæſa pulmonum ſubſtantia. Hæc enim ſi lædatur, phthiſis ſuccedit.

Cauſſæ autem, quæ faciunt, vt materia ad pulmones fluat, ferè omnes ſunt, quas poſtea in pleuritide recenſebimus, vehemens ſcilicet exercitatio poſt quietem longam, & corpore repleto, clamor, & vocis intentio nimia. Ira etiam ſanguinem commouere poteſt, vt ad pulmonem confluat. De quo Hippocr. 6 *epid. com. 5. t. 8.* præceps atque acerba iracundia cor, & pulmonem in ſeſe, & ad caput calorem, & humorem trahit.

Aer frigidus, & aquilonius auſtralē præcipuè ſequens; aer enim frigidus pulmoni eſt inimicus qui facilius pectus afficit, ſi ab aere tepido partes thoracis laxatę ſunt. Facit huc & aquarum lacuſtrium, & ſtagnantium vſus tempore hyberno: vndè Hippocr. *de aere, aquis, & loc.* ſcribit, in regionibus lacuſtribus, & paludoſis frequenter obſeruari pulmonias. Hyeme ſcilicet. Aqua enim eiuſmodi non glaciata potius inferioribus partibus nocet, atque ipſe Hippocrates per æſtatem alui profluuia, inteſtinorum difficultates, lienes magnos, hydropem adeſſe ſcribit; de aqua v. glaciata ſcribit, 5. *aphor.* 24.

frigida

frigida, velati nix, & glacies, pectori inimica tuſſes mouent, venarum ruptiones, & deſtillationes efficiunt. Cum enim tales aquæ non defluant, ſed aquæ pluuia noua ſemper inferatur, tempore æſtiuo, cum Sol eas vrit, corrumpuntur, hyeme vero glaciantur, & frigidæ ob niuem, & glaciem euadunt.

Pertinent huc, & medicamenta venenata, & præcipuè lepus marinus, qui peculiari vi pulmones exulcerare, & hinc inflammationem eius excitare ſolet. Nonnunquam, & in conſtitutionibus epidemijs talis eſt humorum malignitas, quæ peculiariter pulmones lædere apta nata eſt. Hinc obſeruatæ ſunt epidemiæ peripneumoniæ quibuſdam annis ſiue ſolæ, ſiue cum pleuritide coniunctæ, in quibus tempeſtiuè, id eſt, primo, ſecundo, aut tertio detractus ſanguis profuit, quarto, aut quinto die nihil iuuit, ægro ſeptimo vel octauo die extincto; qualis fuit ea, quæ anno 1564. & 1565. inferioris Germaniæ, & Rheni accolas inuaſit. Vide Dodonæum, *in obſeruat.*

Rariùs ad catarrhum, & aſthma ſequitur peripneumonia. Notham tamen ſeu ſpuriam quandam eſſe volunt, quando tenuis, & acris deſtillatio e cerebro confertim in pulmones illapſa, ardore p.n. accenſo febrem cum tuſſi, & ſpirandi difficultate infert, qua, & ſenſim æger conficitur ſine vlcere, & cruoris expuitione. A pituita tamē è capite in pulmonem delapſa in pulmone putreſcente facilius lædi, & tuſſi ſuperueniente pulmo concuti poteſt, vt ſanguinem inflammationis cauſſam attrahat, vnde vera peripneumonia generatur: Et tùm catarrhus peripneumoniæ occaſio potiùs eſt, quàm cauſſa.

Cauſſa verò proxima inflammationis eſt calor putreſcentis pituitæ, ob quem attrahitur ſanguis copioſior, & antea calidus facilè incaleſcit.

Magna autem eſt inter peripneumoniam, & pleuritidem cognatio, imò ſæpiſſimè coniunguntur. Differūt verò præcipuè loco affecto. Galenus equidem, 4. *de cauſſ. pulſ. cap.* 12. reſpiciens ad diuerſitatem compoſitionis vel ſtructuræ partium pulmonis, & pleuræ, inter peripneumoniam, & pleuritidem ſic diſcernit, quòd pleuritis à tenui, & bilioſo, peripneumonia verò à pituitoſo, & craſſiore ſanguine ortum habeat, cùm tenuis & bilioſus ſanguis in rara, & laxa pulmonum ſubſtātia non adhæreſcat. Sed commodiſſimum erit ſaltem loco affecto hos duos morbos diſtinguere, ita vt, ſi ſoli pulmones afficiantur, & pleura non ſit affecta, peripneumonia, pleuritis verò excitetur, cum pleura vel ſola vel cum pulmonibus inflammatur. Cauſſam communem eſſe poſſe, & humorem, qui producit pleuritidem, peripneumoniam quoq; gignere poſſe, & contrà, vel ex eo patet, quòd angina, & pleuritis ſæpe in peripneumoniam mutantur, & cum pleura plerumq; pulmones ſimul afficiūtur. Et ſanguis etiamſi bilioſus, nihilominus in ſubſtantia pulmonis p.n. eò eſſuſus hærere poteſt. Quamuis enim laxa, & mollis ſit pulmonis ſubſtantia; talis tamen eſt, vt non minùs tenues in ea humores, quàm in ſpongia aqua contineri poſſint. Imò maiorem quantitatem tenuis humoris recipere poſſe videtur pulmo, quàm craſſi. Craſſa enim poros citò oblinunt ſeu obſtruunt; tenuiora verò penitius ſeſe inſinuant. Neq; ipſe Galenus alibi id negat, vbi phlegmonem hanc *ἐρυσιπελατώδη* eſſe ſtatuit.

Differentiæ.

Differentiæ. Dantur etiam aliquæ peripneumoniæ differentiæ. Prima eſt à parte affecta. Afficitur enim vel totus pulmo, vel eius pars, & quidem dextra vel ſiniſtra. Secunda à cauſſis. Sanguis enim, qui inflammationem pulmonis excitat, vel purus eſt, vel bilioſus. Vnde Hippocrates, *lib. de intern. affection.* etiam eryſipelate pulmonem affici poſſe ſcribit. Verùm Hippocrates non ſolùm eam, quæ à bile multa admixta ſit, inflammationem eryſipelas hic appellat, ſed illam, quæ à ſanguine; quæ verò à pituita bile, & ſanguine permixtis, inflammationem, vt videre eſt, *lib. 1. de morb.* vbi de eryſipelate pulmonis inquit, quòd ſanguis plurimus è venis magnis trahitur, & *lib. de intern. affect.* hunc tumorem potiſſimum è ſanguine oriri ſcribit. Contra de inflammatione pulmonis, *lib. 1. de morb.* inquit, hanc fieri, cum pulmo commotam, & humectatam pituitam, & bilem ad ſe traxerit, & *in libr. de intern. affection.* pulmonis inflammationem fieri, cum ad ſeſe pulmo aut ſanguinem, aut pituitā ſalſam traxerit, & paulò poſt morbum hunc ex pituita ſuam originē habere aſſerit.

Verùm forſan Hippocrates illam differentiam hic intelligit, quæ ex cauſſa, & generationis modo diuerſo prouenit, cuius etiam ſupra facta eſt mentio. Aliquando enim cauſſa inflammationis è venis magnis, id eſt, è vena arterioſa è dextro ventriculo cordis affluit: qui ſanguis cùm ſit calidior, inflammationem eriſypelati ſimilem excitat, aliquando verò pituita è capite defluens inflammationi huic occaſionem præbet. Hanc enim vbi pulmo natura ſua rarus imbibit, atq; ea calorem concipit, inflammatio excitatur. Aliquando verò ſanguis eſt pituitoſus, vel melancholicus. Tertia à modo inuadendi. Accidit enim peripneumonia vel per ſe, & à principio, nullo alio morbo præcedente; vel alijs affectibus, vt anginæ, & pleuritidi, ſuperuenit.

Signa Diagnoſtica.

Etſi peripneumonia plurima ſigna cum pleuritide Signa.
habeat communia, quibuſdam tamen diſtinguitur. Difficultas enim ſpirandi maior eſt, quàm in pleuritide, & cum periculo ſuffocationis, vt æger erectus ſpiritum ducere cogatur. Etſi enim ægri in ſupino decubitu libenter permanerent, vt virium debilitati conuenientiori: tamen ad erectum corporis ſitum ipſos cogit reſpirationis difficultas, & anguſtia. Hoc autem ſitu thorax facilius dilatatur, quippe qui decumbentibus in ſe concidit, eò quod pectoris partes in ſpinam declinant, qua erecta thorax etiam ſimul fertur non amplius ſeipſum grauans, vt Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 7. docet. Interdum nec bibere nec loqui commodè poſſunt ob reſpirationis anguſtiam. Nam maior refrigerandi cordis neceſsitas vrget, cùm inflammatio ſit cordi vicina, quam in pleuritide, & pulmo inflammatus humore plenus, etſi plurimum diſtendatur, aerem, vt opus, excipere non poſſit. Itaque æger erecta ceruice, & confertim reſpirat, crebra anhelatione vexatur, intumeſcit, nares expandit, non ſecus ac equus poſt curſum, & linguam crebrò exſerit, pectus ei ſonum edere videtur, & grauitas ineſſe, quam pectus capere nequit. Hippocrat. *libr. 3. de morb.* Difficilem hanc peripneumonicorum reſpirationem ſublimem vocat Hippocrates, 3. *epid. ſect. 2. com. 4.* ſcribens, in ea ſummum moueri thoracem ad operta ſcoptula vſque. Et quidem principio peripneumoniæ præſertim bilioſæ reſpiratio eſt frequens & magna, quæ tamen breui, ob virium debilitatem, & inſtrumenta ſpirandi affecta, in paruitatem mutatur, & frequentia augetur. Suſpiratio eſt calida, & vbi plurimum efflant, alleuiationem ſentiunt, & multum aerem frigidum attrahere cupiunt. Cordis enim calor temperatur non ſolùm refrigeratione, quam præſtat aer inſpiratus, ſed etiam expulſione fuliginum, quæ exſpiratione perficitur, quæ fuligines tùm in peripneumonia ob magnum incendium copioſiſſimè colliguntur, ad earum ſubitam expulſionem, vehementem exſpirationem æger molitur, ac ſæpe tam magnam, vt exſufflationis nomen mereatur.

Pectoris anguſtia adeſt cum dolore, doloreque non eſt pungēs, ſed grauatiuus, ſpinam attingens, vbi membranæ pleuram ambientes ſuſtentantur, iſque dolor

re

temiſſior eſt, niſi membrana ſimul inflammata fuerit. Nam deprehenſum eſt in diſſectis peripneumonia mortuis, ſæpè membranam pulmones ambientem ſimul inflammari, & aliquoties, vt dictum, ſimul cum pulmone pleuram quoque inflammatione corripi, vbi dolor acutior, & punctorius eſt; vbi verò ipſæ membranæ primariò non afficiuntur, ſed viſceribus, quæ ambiunt, inflammatis extenduntur, dolor tantùm grauis excitatur.

Febris acuta eſt, & quidem acutior, quam in pleuritide, ob cordis vicinitatem. Adeſt etiam anxietas & iactatio, vt Hippocrates, *lib. 3. de morbis* habet, ægrique ſitum, & figuram decubitus ſæpè mutant; quod fit ob febris vehementiam, ſummam reſpirādi difficultatem & virium debilitatem. Ob ſummam enim reſpirandi difficultatem, & anguſtiam ægri ſeſe frequenter erigunt, & ſedere conantur, ex corporis hac erectione aliquam alleuiationem ſperantes, ob virium tamen imbecillitatem erecti diu ſedere non poſſunt: ideòq; ſitum iterum mutare coguntur. Pulſus eſt magnus ob vehementem arteriæ percuſſionem, & vſum vrgentem; languidus tamen ob virtutis imbecillitatem.

Facies rubet ob vapores calidos ad caput exhalantes, & ſanguinem ſimul ſecum rapientes, malæ imprimis, vbi cutis eſt tenuior, & propterea ſanguinis color ibi euidentius effloreſcit. Eadem de cauſſa oculi, & venæ temporum tument, lingua flaua eſt, vel lentore multo obducta, tandemque nigreſcit, ſæpè accidunt deliria, ſitis magna adeſt, & potus frigidi, imprimis verò aeris frigidi appetentia ob linguæ, & faucium a calidis vaporibus ex inflammato pulmone exhalantibus inductam ſiccitatem, quæ ori ventriculi ob communem tunicam communicatur: vnde pulmones etiam membrum ſiticuloſum appellantur.

Signa differentiarum quod attinet, ac primò ratione ſubiecti, quia interſepimento quodam pulmo in partem dextram, & ſiniſtram diuiditur, prout hæc vel illa afficitur, ita dolor, & grauitas in dextro vel ſiniſtro latere magis percipitur. Si verò vtráque pars ſit inflammata, in toto pectore is dolor ſentitur. Idem quoq; ex altera clauicula vel hypochondrio condolente æſtimari poteſt. De qua re videatur Hippocrates, *in Coacis text. 400.* in codice Fœſij, *vel comm. 1. in libr. 5. ſect. 2. aph. 47* in Hollerio: *In pulmonis inflammationibus, ſi lingua tota fiat alba, & aſperà, vtraque pulmonis partes inflammatione laborant: quibus verò dimidia lingua, qua parte id apparet, inflammatio affligit. Et quibus quidem ad vnam clauiculam dolor ſubit, iis vna ſuperior pulmonis ala laborat; quibus verò ad ambas clauiculas dolor extenditur, ambæ ſuperioris pulmonis alæ laborant; quibus ad mediam coſtam, media, quibus verò ad ſeptum tranſuerſum, inferior, quibus verò vna tota pars laborat, quæ ei parti reſpondent, omnia ægrotant. Si quidem igitur ſuſpenſa vtrinque pulmonis partes aorta dicta tanta inflammatione detineantur, vt ad latus adhæreant, illa corporis pars reſolutionem patiuntur, quæ morbo reſpondet, & ad coſtam liuores fiunt, quos veteres* βλήτους *illos vel ſideratos vocabant. Quod ſi tanta non eſt inflammatio, vt adhæreant, dolor quidem totum occupat, neque tamen reſolutionem ſentiunt, neq; liuores habent. Quibus verò totus pulmo vnà cum corde inflammatur, vt procedat in latus, reſoluitur totus æger, iacet frigidus, & ſine ſenſu. Moritur autem ſecundo, & tertio die.* Hæc Hippocrates.

Reſolutionem autem ſeu paralyſin, quæ ex pulmonis inflammatione fit, quod attinet, triplicem eius cauſſam reddit Deſid. Iacotius *in comment.*

Paralyſis in inflammatione pu. mon. s. Prima eſt, quia primi inter coſtales recipiunt à pulmone noxam, & tumore premuntur. Quoniam autem ab illis ad brachia deriuantur nerui, ideò fit, vt eiuſdem lateris brachium ſenſu, & motu penè deſtituatur. Deinde quia muſculorum thoracem mouentium calor internus reſoluitur, & facultas motrix labefactatur, cuius defectus reſolutio eſt. Poſtremò quia extincto calore cordis, & ſuffocato morte repentina, citra syncopen tamen, veluti attoniti affecti moriuntur, denegata ſubitò vi mouendi. Verùm commodiſſimum eſt ſtatuere, fieri hoc ob conſenſum ſpinalis medullæ & arteriarum & intercoſtalium. Etenim ſi pulmones tāta inflammatione laborent, vt ſanguis etiam in arteriam magnam copioſè irruat, ita vt etiam arteriæ intercoſtales repleātur, & tumeant, & hinc etiam ramuli illi, qui per foramina vertebrarum thoracis in ſpinam penetrant, fit inde, vt & nerui è ſpinali medulla ibi progredientes comprimantur, atq; ita paralyſis partium, in quibus nerui illi reſoluuntur, excitetur.

Tuſſis moleſta eſt, ob pulmonem primò affectum, cum qua ſputum redditur ſanie primum tenuiore, mox cruore, aliàs alio colore tinctum, nonnunquam ſpumoſum. Et ipſum ſputum, & hinc ſequens ſtertor quaſi quidam peripneumoniam à ſimilibus affectionibus diſcernit. Cuius rei exemplum eſt apud Hippocratem, *lib. 5. epid. Lariſſa,* inquit, *Hippoſthenes pulmonis inflammatione Medicos detinuit, falſo tamen, videbatur. Principio quidem lucta ſe exercens duro in loco ſupinus cecidit, ſuper incidente ei aduerſario, & lauit frigida, cœnam ſumpſit, & grauior ſibi videbatur. Poſtridie verò febris, & tuſſis ſiccior, ac ſpiratio crebra tenuit. Quinto autem die cruentum paucum ſcreauit, & delirare cœpit. Cum tuſſis vrgeret, tum dolor pectus, & dorſum infeſtabat. Sexto poſtquam ſternutaſſet, ſanguis ex naribus affluxit ad quatuor ferè heminas. Sub veſperam neque loquebatur, neque quid fieret, aut quid diceretur, ſentiebat. Vndecimo mortuus eſt. Quinque autem diebus quandoque bene ſentiebat, quandoque verò minimè, febre liber erat. Sputum verò nullum excernebatur, neque ſtertor detinuit, quoniam ſputum non aderat.*

Signa differentiarum ratione cauſæ quod attinet, patent ea ex notis humorum in corpore redundantium. An autem per venas ſanguis affluxerit, an vero catarrhus malo occaſionem præbuerit, etiā facile patet. An ſuppreſſa aliqua euacuatio vel lochia retēta mali cauſſa ſint, etiam latere non poteſt. Et quæ purgationes in puerperio retentas ſequantur ſymptomata, docet Hippocrates. *de morb. mulier. lib. 1.* Signa differentiarũ.

Diuerſitatem 2. humorum, inflammationem excitantium ex ſputi colore, & ſubſtantia cognoſcimus; aut ſi æger non exſpuat, ex alijs humorum ſignis.

Prognoſtica.

1. Peripneumonia vehemens, & acutum malum eſt, quod plus periculi, quàm doloris habet, vt Celſus, *lib. 4. cap. 7.* ait, paucique ea correpti euadunt. Prognoſtica.

2. Eſtque peripneumonia periculoſior, quàm pleuritis; quia pulmo præſtantius viſcus eſt, cordique vicinius, & ſoluta continuitas in hoc non facilè coaleſcit.

3. Cùm vna ſalus pleuriticorum, & peripneumonicorum conſiſtat in virium robore, teſte Galeno, *3. prorrhet. aph. 4. & 10. meth. med. cap. 5.* ſi magna adſit virium debilitas, valdè periculoſa peripneumonia eſt.

4. Periculoſior eſt peripneumonia, in qua nihil exſpuitur. Arguitur enim humoris contumacia, & naturæ infirmitas, *3. epid. comm. 1. aph. 4.* ac in ipſa peripneumonia, vt & pleuritide ſæpe plus iuuat facilè, & copioſe exſpuere, quàm ipſa coctio, ac plerique ex defectu exſpuitionis moriuntur.

5. Screatio flaua, & multùm permiſta ſanguine, ſi in peripneumonia inter initia excernatur, ſalutis indicium eſt; ſi ſeptimo die tardiuſuè, minus ſecurè Hippocrates, *2. prognoſt. aphor. 50.* Nam in longius tempus morbus protrahitur. Interim verò multa ægro aduerſa accidere, atque imprimis vires deijci poſſunt. Quo quidem aphoriſmo non probatur ſputum, vel quatenus flauum vel rubrum eſt. Screatio n. flaua ſincera improbatur, 2.

pro-

progn.46. & rubra tanquam cruda improbatur à Galeno, 1. *aphor.* 12. ſed quatenus ex flauo, & rubro mixtum conſpicitur. Tunc enim aliquod coctionis ſignum exhibet, quæ ſi ſtatim primis, tertio ſcilicet vel quarto, diebus appareat, morbum non vltra diem ſeptimum duraturum ſignificat.

6. Sputum quandocunque dolorem non tollit, malum; quod verò ſoluit, bonum. Hippocrates, *in Coacis.*

7. Si lingua initio nigreſcat, celeriores ſunt liberationes, poſtea verò tardiores. Hippocrates, *lib. de dieb. iudicatorijs.*

8. In pulmonis inflammatione quibus circa initium vrinæ craſſæ ſunt, deinde ante quartum diem tenues euadunt, mors impendet. Hippocrates *in coacis.*

9. Sudores circa ceruicem, & caput oborti mali ſunt, niſi vrinæ multæ, & craſſæ proruperint, & ſputa cocta prodierint. Hi enim ſudores mali ſunt ex ſuffocatione, impetu, & violentia. Hippocrates, *de ratione victus in acutis.*

10. Iudicatur autem peripneumonia breuiſſimè in ſeptem, aut nouem diebus, longiſſimè octodecim vel viginti diebus, Vbi æger vigeſimum diem tranſgreditur, non moritur peripneumonia, ſed tuſſit, & pus exſpuit, & pectus dolet. Empyicus enim fit, niſi in diebus criticis pulmo expurgetur. Hippocrat. 2. & 3. *de morbis, & in libro de internis affectionibus.* Etſi enim, vt *prognoſt.* 2. dictum, peripneumonia periculoſior morbus eſt, quàm pleuritis, & pauci ex ea euadũt, ac propterea etiam, vbi lethalis eſt, citius interimit, quam pleuritis: tamen quæ mitior eſt, & ſalutis ſpem præbet, longiore indiget tempore, vt integrè iudicetur. Nam vt ex ijs, quæ Galenus 7. *aph.* 31. tradit, colligi poteſt, in morbis pulmonis periculoſis morituri breui moriuntur; qui verò euadunt, non niſi longiore tempore euadunt.

11. Si lethalis futura ſit peripneumonia, vigilia adeſt continua, aut ſomnus leuis, à quo delirium, ægerq; morbi vehementiam non ſentit, frigent extrema vngues liuidi curuantur, hi quarto aut ad ſummum ſeptimo die moriuntur. Aetius, *tetrabib. 2. ſerm. 4. cap. 66.* Si verò ad ſalutem permutetur, ſanguinis è naribus fluxus fit, aut alia perturbatio, bilioſis multis exeuntibus cum ſignis coctionis, & in die critico. Vide infra *quæſt.* 1.

12. Si inflammatio in pus conuertitur, ſi per vrinam & aluum excernitur, liberantur ægri. Per quam autem viam id fiat, dicetur de pleuritide. Si autem in pulmones irruat, aut ſuffocantur ægri, aut ad tabem deducuntur. Aetius. *loc. alleg.*

13. Pleuritide, & peripneumonia detento diarrhœa ſuperueniente malum 6. *aph.* 16. quod tamen ſolum verum eſt, cum non ab ingeſtis ea oritur; ſed ob magnitudinem morbi etiam ventriculus, & hepar afficiuntur, vt ventriculus nec cibum concoquere, nec hepar chylum attrahere poſſit. Alias, & in mitiore peripneumonia bonum indicium eſt diarrhœa, cùm coctionis ſignis antecedentibus criticæ euacuationis loco ſit. Itaq; tutior, & vtilior tum eſt diarrhœa, quæ fit in morbi principio, quàm quæ fit in fine vel ſtatu. Illa enim cauſſam antecedentem vtiliter tollit; hæc verò nec antecedentem, nec coniunctam, ſed vires potiùs proſternit.

14. Quibus ex angina in peripneumoniam fit mali conuerſio, intra ſeptem dies moriuntur; ſin hos effugiunt, purulenti euadunt, 5. *aph.* 10. Membrum enim nobili ac principi inſeruiens ac vicinum materiam vitioſam talem tolerare diu non poteſt, ſed id efficit, vt morbus cito vel ad bonum vel ad malum terminetur.

15. Qui empyi fiunt ex peripneumonia, ſi natu maiores ſint, id eſt, inter ſenes, & *ἀκμάζοντες* medij, potius intereunt, quàm natu minores; cum expultrix facultas in ijs languida ſit, vt pus reijci ſatis nequeat, quo retento, & pulmonem excedente, fruſtra, curatio inſtituitur, 2. *prognoſt.* 99.

16. A pleuritide peripneumonia malum, 7. *aph.* 11. quoniam tranſlatio fit ab exteriorib. ad interiora, & à minus nobilibus ad nobiliora, cordiq; propiora. Sed cum in coacis contra ſcribatur, peripneumoniam, quæ poſt pleuritidem fit, mitiorem eſſe; ſciendum ex Galen. *in comm.* 7. *aph.* 12. aliud eſſe, morbum alium in alium tranſmutari; aliud verò, morbo morbum ſuperuenire. Nam tranſmutatio vnius morbi in alium fit, quando priore ceſſante alius aduenit; ſuperuenit verò morbus alij, quando altero manente alter ſuperuenit. Ideoque cum, vt Galenus explicat, *loc. alleg.* loquatur de peripneumonia ſuperueniente pleuritidi, omninò ea periculoſa eſt. Arguit enim humoris excitantis pleuritidem tantam copiam, vt in pleura affecta totus contineri nõ poſſit, ſed in pulmonem refundet. Si pleuritis in peripneumoniam ita mutetur, vt nullum pleuritidis ſignũ remaneat, paucitas omnino humoris indicatur, quæ etiam peripneumoniam adeò periculoſam excitare non poteſt.

17. Contra à peripneumonia pleuritis bonum, quia ex morbo periculoſo minùs periculoſus excitatur, quamuis id rarò accidat, vt Galenus, 7. *aph.* 11. docet.

18. A peripneumonia phrenitis malum, 7. *aph.* 12. Facta enim materiæ calidæ à pulmonibus ad caput tranſlatione, ſi ad interiora capitis feratur, phrenitim excitat, quæ periculoſa eſt. Aliàs etiam ad peripneumoniam delirium ſequi ſolet, non cum tanto periculo calidis vaporibus ad caput aſcendentibus, & cum ſpiritibus mixtis.

19. Quibus vrina in peripneumonia craſſa, & cocta apparet, circa quartum verò attenuatur, lethale eſt. Hippocrates, *in coac.*

20. Quibus in peripneumonia abſceſſus fiunt ad aures, aut ad ſedes thoracis inferiores, & in longum exeunt, ſeu in fiſtulam abeunt, vt materia euacuari queat, item abſceſſus ad crura omnes vtiles ſunt: optimi verò ſunt, qui fiunt ſignis coctionis in ſputo apparentibus. Criticæ enim expulſionis huius modi abſceſſus ſoboles ſunt. Hippocrates, & Galenus, 2. *progn. aph.* 64. 65. & *in coac.*

21. Grauedines, & ſternutamenta per omnes morbos, qui in pulmone ſunt, præuenire, & ſuperuenire malum eſt. Hippocrates, 2. *prog.* 49. Etſi enim, vt Galenus, *in comment.* docet, per ſe grauedines peripneumonicis non officiunt, cùm humor inde ad pulmonem non deſcendat: per accidens tamen dupliciter malæ ſunt, vt ſignum ſcilicet, & vt cauſſa. Vt ſignum, quia monſtrant, adeò magnam eſſe pulmonum affectionem, vt capiti etiam communicetur, idq; repleat; vt cauſſa, quia ſternutatio, quæ grauedinem comitatur, thoracem concutit, pulmonemque inflammatum lædit.

22. Peripneumonia, vt ex dictis patet, quinq; modis finitur. 1. Coctione, & ſputi exſcreatione, qui modus tutiſſimus eſt. 2. Criſi, qua deriuatio, & euacuatio fit materiæ per hæmorrhagiam narium, fluxum menſium, hæmorrhoides, ſudores, aluum, vrinam. 3. Abſceſſu poſt aures, vel in cruribus 4. ſuppuratione, ex qua empyema fit, aut phthiſis. Et quidem poſt ſuppurationem rupto apoſtemate duo modi ad ſalutem, duo ad mortem tendunt. Si nimirum pus per ſputum vel vrinam, vel aluum excernatur, æger conualeſcit; ad mortem fertur ſuppuratio, ſi propter copiam puris æger vel ſuffocetur, vel phthiſis exulcerato pulmone ſequatur. 5. Morte, ægro per ſputi ſuppreſſionem ſtrangulato. Nam vbi ſpirandi difficultas adeſt magna, vt ægri ferè ſuffocari videantur, febriſq; eſt vehemens, & ſputi nihil vel parum reijcitur, vireſque ſunt debiles, lethalis morbus eſt.

Indicationes, & curatio.

Cùm peripneumonia ſit inflammatio, etiam aliarũ inflammationum modo indicat, vt materia, quæ ad pul- Indicationes, & curatio.

pulmonem fertur, auertatur, quæ affluxit, euacuetur, vt poſteà de pleuritide pluribus dicetur. Eſt enim eadem ferè peripneumoniæ, quæ pleuritidis, curandæ ratio.

Curatio autem peripneumoniæ omninò maturanda eſt, ob ſummum periculum, & in id omni ſtudio incumbendum, vt materia reſoluatur, & diſcutiatur, ac materiæ ſuppuratio præcaueatur. Aut ſi id fieri nequeat, vt ſputum, & pus quam citiſſimè educantur, ne pulmonem corrumpant.

Itaq; ſi vires, & alia permittant, vena baſilica eiuſdẽ lateris, in qua inflammatio percipitur, aut vtriuſq; ſi pulmo ſecundum vtramq; partem inflammatus ſit, aperiatur. Sanguinis enim miſſione venis exinanitis ſanguis non ſolùm affluens ad vacuum implendum introcedit, ſed etiam ille, qui iam in parte affecta eſt, ſuccedit. Euacuetur autem ſanguis ea copia, quam ſanguinis plenitudo indicat ac vires permittunt, & liberalius quidem, ob ſubitum, quod morbus minatur, periculum. Vires tamen nullo modo liberaliore ſanguinis miſſione deijciendæ ſunt; cùm in hoc præcipuè morbo, ob maximam reſpirationis anguſtiam, ex virium debilitate non mediocre periculum immineat.

Præſtat potiùs, ſi vires id ferunt, venæſectionẽ in altero brachio repetere. Etſi peripneumonia ſit ſanguinea, copioſius ſanguis educatur; ſi biliosa, parcius; ſi pituitoſa, adhuc parciùs.

Si verò peripneumonia alteri morbo, qui iam aliquandiu durauit, ſuccedat, & vena iam antea ægro aperta ſit, videndum, quid vires ferant. Si enim vires ferunt, ſanguis moderatè adhuc euacuari poteſt. Si verò metuendum ſit, ne venæ ſectione vires deijciantur, brachijs, & thoraci cucurbitulas ſcarificatas applicare licebit, quæ à profundo thoracis ad cutem, & partes externas ſanguinem trahunt.

Primò tamen brachiorum muſculis adhiberi cucurbitulas vtile eſt, vt aliquo modo ſanguis euacuetur, & à pulmonibus auertatur, poſtea, & ſcapulis vel pectori, ſi id carnoſum ſit. Etſi enim locus vicinus eſſe videatur: tamen à pulmonibus aliquatenus diſtat, & ab interioribus ad exteriora trahitur. Et cum adhibentur cucurbitulæ, tùm vel antea venæſectio præmiſſa eſt, vel vires ob debilitatem venæſectionem non ferunt. Ideoque non tanta plethora tum adeſſe poteſt, ob quam attractio ad partem affectam metuenda ſit. Quem in finem, & ligaturæ, frictiones ac cucurbitulæ ſine ſcarificatione extremis adhibendæ.

In eundem etiam finem, & clyſteres infundere decet, & medicamentis aluum mouentibus primis dieb. & materiæ impetum à pectore auertere, & humores vitioſos, ſi turgeant, ac in corpore abundent, euacuare. Cauendum tamen; ne fortioribus medicamentis humores nimium agitentur, febris incendatur, vireſque deijciantur: ſed ſufficiunt mitiora, quæ alias pectori amica ſunt; vt ſyrupus roſarum ſolut. violar. ſolut. dia caſſia cum manna, diaprun. ſimplex, quibus tamen rhabarbar agaric. & ſimilia benigniora purgantia addere licet.

Vt ℞. *Decocti pectoral.* ℥ iij. in ijs diſſolue *mannæ* ℥. j. vel ℥. j. ß. Colat. adde *ſyrup. roſar. ſol.* ʒ vi. M.

His peractis omni ſtudio laborandum, vt materia per ſputum è pectore eijciatur, quod ijs medicamentis fit, quæ poſtea de pleuritide proponentur. Valentiora tamen illa ſint hic, & eorum vſus frequentior. Vtilia hic ſunt, *carica cum hyſſopo coctâ*, *hydromel*, in quo *hyſſopus*, *ſcabioſa*, *pulmonaria*, *ſaluia*, *radix iridis*, & *ſimilia* ſint cocta, item *oxymel*. Pro humoris tamen peccantis ratione delectu quodam medicamentorum opus eſt. Si enim materia ſit calidior, vſurpentur *viola*, *intuba*, *ſem. 4 frigid. maior. hordei*; *rad. althææ*, *ſyrupus violar. iniubinus*. In frigidiore materia conueniunt *aqua mulſa*, *hyſſopus*, *capillus* ♀ *is*, *origanum*. *Oxymel.* in vtraque cauſſa hic locum habet: ℞ *Rad. glycyrrhiz.* ℥. ß. *capill.* ♀ *is*, *hyſſop.* ana M. ß. *ſcabioſ. flor. papau. errat.* an. p. ij. *iniubar. ſebeſten.* an. N. 10. *ficus* N. iv. *ſem. mala melon.* an. ʒ. ij *paſſular.* ℥. j. Coqu. in aqu. ſuffic. Colat. dulcoretur ſaccharo cando.

Vel ℞. *Sem. card. Mariæ* ʒ. ij. *ſem. 4. frig. maior. excort.* ʒ. ß. *pinear. mundatar. amygdal. dulc. excort.* an. ʒ. iij. *aqu. ſcabioſ. capill.* ♀ *is*, *endiu. papau. errat.* an. ℥. iij. F. Emulſio, quæ dulcoretur ſaccharo cando, vel iulebo violarum.

Vel ℞. *Spec. diatrag. frigid.* ʒ. ij. *diair. ſimpl.* ʒ. ß. *ſacchar. penid.* ℥. ß. Cum *ſyrup. papau. errat.* & *violar.* F. Loch.

Si validioribus expectorantibus, & incidentibus opus ſit, quando ſcilicet ſputum crudum, & tenax eſt, oxymelite, loch de caulibus, tuſſilagine, praſſio vti licet.

Topica quoq; eadem ferè, quæ in pleuritide conueniunt, quę ſcilicet feruorem pectoris ac pulmonis nonnihil lenire ac mollire, & digerere ac diſcutere obſſunt, ſed omnia calide applicata. Fortiora tamen hic requiruntur, & quæ ad interiora penetrent; Eam ad rem etiam forma medicamenti aliquid facit. Nam profundius penetrat vis ceroti, & emplaſtri, quam vnguenti. Cerotum tale fieri poteſt: ℞. *butyri recent. adip. anſer.* an. ʒ. ij. *ol. roſac. amygdal. dulc. amar.* an. ℥. ß. *pulu. irid. Florent. hyſſopi. marrub.* an. ℈. ij. Ceræ q. ſ. F. Cerotum.

Aut omiſſa cera eadem excipiantur terebinthina lota cum aceto forti, & emplaſtrum conficiatur.

In peripneumonia biliosa parentur fomenta ex aq. violar. cum modico aceti. Inunctiones fiant ex ol. viol. chamæmel. amygdal. dulc. & ſimilibus.

Diæta.

Diæta quoq; eadem ferè eſt, quæ in pleuritide. Cibi non ſint ſalſi neq; acres, neq; auſteri, neq; aluum adſtringentes, ſed potiùs extenuantes. Hinc commendatur ptiſana cum melle. Pleriq; etiam dulcia commendant, de quo poſtea, *quæſt.* 2. dicetur. Diæta.

Poſtquam vero ceſſante defluxione ſputum laudabile iam apparere incipit, iuſcula pinguia, monente Celſo, exhibere conuenit. Laudatur etiam decoctum hordei vel ſimplex, vel cum paſſulis, & glycyrrh. hydromeli, in quo fol. hyſſopi cocta ſint, vel oxymel dilutius, vel hydroſacchar. ſ. ex aqua pura. Aut tale: ℞. *Aquæ purę* lb. iv. *ſacch. cand.* ℥. iv. *glycyrrhiz.* ʒ. iij. *ſeminis lini* ʒ. j. *cinamomi* ʒ. ß. Coqu. ad tertiæ partis conſump. Colat. adde *iulebi viol.* ℥. j.

Omnis autem potus paulatim ſumatur, nec frigidus ſit. Abſtineat æger ab omni motu, præſertim ſermone multo, & vocis intentione, & clamore.

Reliqua ex doctrina de pleuritide patebunt.

QVÆSTIO I.

An in peripneumonia, hæmorrhagia narium vtilis ſit?

Etſi Aetius, *tetrab.* 2 *ſerm.* 4. *cap.* 66. ſcribat; ſi ad ſalutem perueniat morbus, hæmorrhagia narium copioſa ſolui; tamen Galenus, 3. *de criſ. capit.* 3. ſcribit contingere interdum, vt per ſanguinem fluentem è naribus pleuritis ſoluatur; non tamen lethargus aut peripneumonia fluxum ſanguinis amant. Præſupponit procul dubio hic Galenus peripneumoniam, vt & lethargum ſimpliciter à ſanguine pituitoſo fieri; cum tamen, vt ſupra dictum, peripneumonia à ſanguine, & ſæpe etiam bilioſo, fieri poſſit, hæmorrhagia narium tum vtilis eſt. An in peripneumonia hæmorrhagia narium ſit vtilis.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

An dulcia in peripneumonia conueniant.

An dulcia in peripneumonia conueniant?

Hippocr. 2. *de morb.* in peripneumoniæ curatione primis diebus dulces ſorbitiones exhiberi iubet, vt, quod pulmonibus inhæret, eluatur. Et alias etiam dulcia pectori amica ſunt. Verùm alij dulcia improbant, vtpote quæ calida, & facilè bileſcentia febrem augent, & ad iecoris ac lienis inflammationem nocēt. Et cùm Hippocrates, vbi de pleuritidis curatione agit, acidas potiones exhibeat, quo ſputum facilius proueniat, eadem quoq; peripneumoniæ competere videntur, cùm eadem ferè ſit cura pleuritidis, & peripneumoniæ.

Verùm enim verò ſciendum; dulcia non vnius eſſe generis: alia enim ſunt calidiora, alia potiùs temperata, imò nonnulla aquoſa, è quibus poſteriora non facilè nocere poſſunt. Et quæ ſunt calidiora, non per ſe, & ſola, ſed ijs, quæ impediant, ne facilè bileſcant, diluta exhiberatur. Et quamuis dulcia magis hepar offendere poſſunt, quàm pulmonem, cùm ad hepar integra, & parum mutata perueniant; ad pulmonem verò exigua eorum portio proximè pertingat; tutius omnino eſt, dulcia minus calida eligere, & alijs permiſta exhibere. Et ſi humores, qui in pulmone continentur, craſſiores ſint, acidis admixtis vis incidendi, & extenuandi intendi poteſt. Vnde oxymel medicamentis thoracis affectibus conuenientibus admixtum ad viſcidorum exſpuitionem accommodatiſſimum eſt remedium. 3. *de rat. vict. in acut. comm.* 2.

CAPVT IV.

De vaſorum pulmonis, & primò de aſperarum arteriarum, anguſtia.

Aſperarū arteriarū anguſtia.

ASperæ arteriæ, quæ per pulmonem diſperguntur, cùm, & aerem, qui inſpirando attrahitur, admittere, & fuliginib. exitum præbere debeant, cauæ ea de cauſſa factæ ſunt, nullumq; humorem vel aliud quicquam in ſe continere debent. Quæ naturalis earum conſtitutio ſi lædatur, morbum in cauitate ſeu anguſtia patiuntur.

Cauſſę.

Cauſa.

Fit autem hæc anguſtia vel ab obſtructione, vel à compreſſione, vel ab exſiccatione.

Obſtructionem efficiunt humores craſſi in bronchijs pulmonis hærentes, ſiue ibi ſint geniti (quod tamen rariùs accidit, cùm pulmones nutriantur ſanguine tenui, & puro, è quo ſuccus craſſus facilè colligi non poteſt) ſiue à capite tranſmiſſi, vt & à venis, & reliquo corpore. Idem præſtat crudum tuberculum, vapor craſſus, calculi, & grandines in pulmonibus geniti, caruncula item, & veſiculæ, vt & vermes in pulmone procreati ſanguis item, qui ex gutture, œſophago, ore, pulmone, thorace vulnerato eò effunditur, vt & pus poſt ruptum partium vicinarum abſceſſum in pulmonem illapſum, aut è thorace in pulmonem imbibitum.

Comprimendo aſperas arterias anguſtiores reddunt eædem ferè cauſſæ, ſi in arterijs læuibus, & vena arterioſa ac ſubſtantia pulmonis conſiſtant, aſperaſq; arterias comprimant; humores nimirum craſſi vel in pulmone geniti, vel per venam arterioſam in eum effuſi, crudum item tuberculum extra arterias aſperas conſiſtens, eaſdemq; comprimens, calculi, vermes. Neq; enim ſemper (quod de aſthmate, & catarrho ſuffocatiuo notandum) materia per aſperam arteriam tantùm in pulmones defluit, & bronchia pulmonis obſtruit, ſed ſæpe etiam per venas in pulmones effunditur.

Idem accidit in hydrope pulmonis, in hydrope pectoris, in empyemate, quando humores ſeu in pulmone ſeu in thorace conſiſtentes aſperas arterias comprimunt, in inflammationibus pulmonis, ſepti tranſuerſi, mediaſtini, in gibboſitate, & luxatione vertebrarum dorſi, in lienis tumoribus ventriculi, hepatis.

Tandem ſi aſperæ arteriæ validè exſiccentur, anguſtiores redduntur, nec ſatis dilatari poſſunt ad aerem hauriendum. Quam ſiccitatem imprimis auras, & vapores metallicos inducere poſſe, atq; ideò Chymicis, & alijs, qui metalla tractant, familiarem eſſe, ſupra dictū. Ita refert Heum. *de morb. pectoris* typographo cuidā adeò ſiccatos fuiſſe pulmones, vt aridū pomū retulerint.

Signa Diagnoſtica.

Anguſtia bronchiorum pulmonis in genere ex effectis cognoſcitur, reſpirandi nimirum difficultate, vt & plerumque tuſſi. Signa,

Hippocrates, *lib.* 2. *de morb.* etiam pulmonis repleti mentionem facit, euiſque ſymptomata deſcribit hoc modo. *Si pulmo repleatur, tuſſis, difficultas ſpirandi qua fit erecta ceruice, & anhelatio detinet, linguam exerit, puſtulis velut ex igne rubentibus impletur, pruritus occupat, dolor acutus pectus, & ſcapulas vexat. neque ſedere, neque recumbere, neque ſtare poteſt, ſed infirmis eſt viribus. Hic quarto ferè die moritur, quem ſi ſuperauerit, ſpes plerumque ſupereſt. ſæpè tamen etiam ſeptimo die periculum ſubit, quem ſi effugerit, conualeſcit.* Verùm inflammationem potiùs quandam pulmonis, & acutum malum, quàm ſimplicem obſtructionem deſcribere videtur. Pulmo repletus.

Cauſas verò quod attinet, obſtructio cognoſcitur ex cauſſis, quæ præceſſerunt, nimirum catarrhis, & humoribus pituitoſis è capite in pulmonem delapſis, apoſtemate aliquo partium vicinarum è quo rupto pus in pulmonem effunditur; empyemate, & pure in thorace contento, pulmonis, & thoracis ſubſtantiam penetrantibus, vt & partium vicinarum vulneribus, e quibus ſanguis in thoracem effunditur. Reſpiratio eſt difficilis cum ſonitu, quandoq; etiam ceſſat, & remittit, vbi pituita excernitur. Speciem materiæ, id quod tuſſi ejicitur, indicat. Si crudum tuberculum adſit, ſeu obſtruendo, ſeu comprimendo anguſtiam pariat, difficilis eſt reſpiratio, & aſſidua, nec citra ſtertorem, & ſtrepitum, nec vlla ante fuit deſtillatio, malum ſenſim gignitur, & æger alias benè habens de difficili reſpiratione cōqueri incipit, quæ indies augetur, tuſſis, quæ coniungitur, ſicca eſt, adeſtq; maxima pulſus inæqualitas.

Si humores vitioſi in læuibus arterijs, & pulmone hærentes comprimendo anguſtiam pariant, catarrhus abeſt, & vitioſorum humorum vel in hepate vel toto corpore redundantium ſigna adſunt, reſpiratio eſt difficilis, tuſſis, abeſt, de quo poſtea dicetur.

Calculos, & grandines in pulmone cognoſcere, difficile eſt, & vix aliter cognoſci poſſunt, niſi ex ſputo præcedente, & ſymptomatibus ſequentibus. Si quis nimirum ſputum craſſum, & viſcidum valdè exſpuat, poſtea verò eiuſmodi ſputum ceſſet, & reſpiratio abſq; ſonitu difficilior reddatur, ſuſpicio eſt, materiam in calculos vel grandines conuerſam eſſe.

Vermes etiam non facilè cognoſcuntur, niſi vbi tuſſi reijciuntur, & præceſſit plerunq; tuſſis diuturna, quæ nullis remedijs vinci potuit.

Tumores pulmonum, diaphragmatis, mediaſtini, pus in thorace è ſuis ſignis cognoſcuntur.

Si ex pulmonis, & aſperarum arteriarum ex ſiccatione proueniat anguſtia, cognoſcitur ex defectu ſputi, macie totius corporis, ac præceſſit cauſſa, quæ talem ſiccitatem in pulmonibus generare potuit.

Prognoſtica.

1. Anguſtia aſperarum artetiarum pulmonis nunc plus nunc minus periculi coniunctum habet, pro cauſarum, à quibus illa pendet, varietate. Quò enim cauſſa vehementior, & pertinacior eſt, eò etiam plus periculi Prognoſtica.

eſt

eſt metuendum. Simul tamen reſpiciendum ad reſpirationem læſam, tuſſim, pulſum, & alias actiones læſas, quæ magnitudinem morbi determinant. Ergo ſi obſtructio ſit a multis craſſis, crudis, & viſcidis humoribus, vel ſubitò ſuffocationis periculum imminet, vel morbus diuturnus expectandus.

2. Anguſtia, quæ fit ex humore viſcido, & craſſo, vel crudo tuberculo in læuibus arterijs conſiſtente, cùm pulſus magna inæqualitate, ſolet cordis palpitationẽ, reſpirandi difficultatem, ac tandem ſuffocationem, & mortem afferre, vt Antipatri Medici caſus docet, de quo Galenus, *4. de loc. affect. cap.* vlt.

3. Anguſtia vaſorum pulmonis à ſiccitate plerumque incurabilis eſt, & tandem lenta morte hominem enecat. Reliqua ex ijs, quę de alijs pulmonum morbis dicentur, patebunt.

Indicationes.

Indicationes. Materia, quæ anguſtię bronchiorum pulmonis cauſſa, ſeu obſtruendo, ſeu comprimendo id præſtet, tollenda; quod fit, ſi materia viſcida attenuetur, detergatur, expectoretur. Crudum tuberculum attenuantibus & exſiccantibus abſumatur. Grandines, calculi, vermes tuſſi ejciantur; partes tamẽ materiam ad pectus mittentes ſimul euacuandæ, & roborandæ ſunt. Siccitas pulmonis emendanda eſt, vt ſupra de intemperie ſicca pulmonum dictum.

Curatio anguſtia arteriarum pulmonis ab humore frigido, & craſſo.

Curatio. Vt igitur materia craſſa commodè euacuari poſſit, primò præparanda eſt incidentibus, & detergentibus medicamentis, è capillo ♀ is, hyſſopo, praſſio, pulegio, radic. enulæ, iridis, & ſimilib. quæ poſtea proponentur.

Interna. Vt ℞. *Capill.* ♀ *is, hyſſop. ſcabioſ. praſſij*, ana M.ß. *rad. helen. ireos*, ana ʒ.ij. *ſem. aniſi, fœnicul.* ana ʒ j. *paſſular. glycyrrhiz.* ana ℥.ß *ficuum* N.vi. Coqu. in aq. ſ. ad remanentiam tertiæ partis Colaturæ adde *Syr. capill.* ♀ *is, de hyſſopo*, ana ℥.j. *oxymel ſcyllit.* ℥.ß. M. pro duabus doſibus, & potio hæc bis vel ter iteretur.

Vel ℞. *Rad. fœnicul. glycyrrh. ireos, helen.* ana ℥.ß. *capill.* ♀ *tuſſilag. ſcabioſ. hyſſop. praſſij, ſatureia* ana M.ß. *iuiubar. ſebeſten*, ana N.xx. *caricar.* N vj. *paſſular.* ℥.ß. *ſem. aniſi, fœniculi, maluæ.* an ʒ.j. Coqu. in ſ.q. aquæ puræ. Col. ℞. ℔.j. adde *oxymel. ſcillit. ſyr. de praſſ. de glycyrrh.* an. ℥.j. ß *Aq. cinamomi*, ʒ ij. M. pro 4. doſibus.

℞. *Syr. de praſſio, de hyſſopo, de glycyrrh.* ana ℥.j. *oxymel.* ſ. ℥.j. ß *Aq. ſcabioſæ: veronicæ, hyſſopi*, ana ℥.iij. M. pro 3. doſibus.

Præparata materia euacuetur. E. g. in decocti ſuprà ſecundo loco parati ſuff. quantitatem *agarici trochiſcati*, ℥.j. *ſem. carthami*, ʒ.vj. ebulliant; ita aluum ſimul mouebit.

Vel ℞. *Pil. de agaric.* ℈.ij. *aſſaiereth*, ℈.j. *cochiar.* ℈. ß. Cum *oxymel. ſcillit.* Fiant pilulæ xxiv.

Nonnulli frequenter ad purgandum in obſtructione pectoris ab humore craſſo vtuntur trochiſcis de violis, a Meſue, *cap. de aſthmate*, deſcriptis, quos tamen reprehendit Alexander Maſſarias ea de cauſſa, quòd non ſit compoſitio ſatis artificioſa, nec diagrydium ſatis correctum. Verùm poteſt diagrydij loco ſumi extract. ſcãmonij. Poſſunt etiam ſine ſcammonio hoc modo parari:

℞. *Flor. violar. Martiar. non nimium exiccatorum*, ʒ.iij. *turbith. elect.* ʒ.j. ß *agaric.* ʒ.j. *ſucci glycyrrh.* ℈.ij. ß. *manna*, ʒ j ß. Cum *ſyrupo violarum*.

Fiant trochiſci, quorum ʒ.ij vel iij. in decocto pectorali vel liquore conueniente exhibeantur. Vinum medicatum tale fieri poteſt.

℞ *Rad. helen. ireos*, ana ℥ ß. *turbith. electi.* ʒ.ij. *ſcabioſ. carduibenedicti.* ana P.ij. *ſem. aniſi, cinamomi, galangæ*, ana Drach j. Affundatur *vini menſura* j. vel ß.

Sumat æger manè iuſculum galli, & ſuperbibat hauſtum vini. Inprimis commendatur ius galli decrepiti purgans, in quo radix ireos, & ſemen carthami coctum ſit. Vel paretur hoc modo:

℞. *Gallum antiquum euiſceratum*, in ventre eius contuſa imponantur *ſem. cartham.* ℥.j. *rad. polypod.* ʒ.vj. *paſſular.* ℥.j. ß *ficuum*, ℥.j. *ſem. aniſi. fœniculi*, ana ʒ.ij. *agarici albi.* ℥.ß. *turbith. elect.* ʒ.j. ß. *zingiber.* ʒ.ij Coqu. donec caro ab oſſibus ſeparetur.

Vel ℞ *Gallum decrepitum euiſceratum*, ventremque eius ſequentibus reple:

℞. *Paſſular. ficuum*, ana ℥.j ß. *glycyrrh. hyſſop. ſatureia, thymi*, ana ℥.ß. *ſem. fœniculi* ʒ.j. *cartham.* ℥. ß. *turbith. elect.* ʒ.ij. *agarici trochiſc.* ℥.ß. *zingiberis*, ʒ.j. Coqu. in aqua pura.

Decocti detur manè hauſtus, qui ſi non ſatis aluum moueat, addatur mannæ aliquid.

Quanquam autem purgantia talia humorem ſaltẽ in vniuerſo corpore euacuare videntur; tamen hoc modo reuellunt, & humores ad pulmones tendentes retrahere poſſunt. Ideoque nec reuellentia, & deriuantia omittantur, vt vomitus, clyſteres, & diuretica. Auicennas tamen fortia diuretica improbat, quod ſubtile extrahant relicto craſſiore.

Corpore toto euacuato, danda opera, vt continens ſeu proxima cauſſa è pulmone tollatur. Ideoq; ad materiam craſſam, & viſcidam attenuandam, incidendam & detergendam adhibeãtur *capillus Veneris, hyſſop. praſſium, puleg. calaminthæ, ſcabioſa, rad. ireos, pimpinel. helenij, ſem. aniſi, fœniculi, ſcilla, ammoniacum, millepedes vſti, ſulphur. & hinc compoſita, ſyrup. capil. Veneris, de hyſſop. de praſſio, ſcabioſa, oxymel. ſ. compoſit. ſcillit. extr. ireos, helenij. ſpec. & rotula diaireos ſ. diair. Salomon. looch de caulibus, ſcillitcum.*

Videndum tamen, ne nimia medicamentorum caliditate humores exſiccentur, & magis craſſi ac lenti reddantur. Ideoque vtile eſt attenuantibus, & incidentibus humectantia permiſcere, vt glycyrrhizam, paſſulas, caricas, iuiubas, pineas, maluam, althæam.

Vt ℞. *Paſſul.* ℥.j. ß. *ſem. fœnicul.* ℥.ß. *hyſſopi, ſaluiæ acuti fol.* an. M.ß. *capill. Veneris* P.j. *iuiubar. ſebeſten*, an. N. xij. *dactylor. ſine nucleis, ficuum*. ana N.iv. *glycyrrhiza raſa ſem. aniſi cinam.* ana ʒ.ij. *rad. helenij*, ʒ ß Conſcindenda conſcindantur, & coq. in ℔ iij. aqu. in vaſe duplici. Colatura dulcoretur *ſacc. albi*, ℥ v. Fiat potio clara.

Vtile eſt, & hic ius galli decrepiti, ſi in eo thoracica medicamenta coquantur.

Vtile eſt, & oxymel, quod à Cratone, *conſ. 79.* commendatur.

℞. *Herb. hyſſop. veronic. ſcabioſ. marrub. origan. pulegij, carduibenedict.* ana M.j. *rad. ireos* ʒ. vj. *Zingiber.* ʒ. ß. *agar. alb.* ℥.ß Infunde in *aceti* ℔.j. ß. *Aqu. veronic. carduiben.* an. ℔.ß.

Stent in vaſe vitreo obturato loco calido per triduum, deinde ebulliant lento igne, & colentur.

℞. Colaturæ ℔.j. ß. mellis ℔ ß. Coqu. ad ſyrupi formam, qui aromatizetur cinamomo, calamo aromatico, de quo ſumat æger manè cochlearia duo vel tria.

Vel ℞. *Glycyrrh. raſa* ℥.ij.
ſem. aniſi contuſi.
fœniculi, ana ʒ.ß. *ſpir. vini* ℔.vj.
Stent in vaſe vitreo bene obturato. Macerentur dies duos. Poſtea adde *mellis* ℔.ij. *ambragryſea* g.xij. *moſchi* g x. *ſacch. alb.* ℥.ij.
ſolutionis perlarum, ʒ.j.

Stent per dies 10. quotidie agitando, poſtea clarum ſeparetur. Doſis ℥.ß. cum ℥.ij. lactis caprilli ieiuno ſtomacho.

Valdè etiam commendatur terebinthina, quæ non ſolùm pulmones abſtergit, ſed, & hepar, lienem, renes,

ſimulque aluum citra noxam ſoluit: vt & oleum amygdalarum dulcium recens expreſſum ad Vnc. vj. cum ſaccharo ſumptum, quod pulmones, & pectus relaxat, & detergendo humores viſcidos per aluum euacuat.

Imprimis hic commendantur eclegmata, ſeu loch vulgò dicta, vt loch de caulibus, de praſſio, de pino, paſſulatum, de hyſſopo, de ſcylla, ſanum, & expertum, & quod ad aſthma dicitur.

Nonnulli diabutyrum commendant, hoc modo paratum: ℞. *Caricar. pingu. dactylor. paſſular.* ana Vnc. ij. Cotuſa in aquæ mulſæ ℔. iij. per diem infundantur. Hinc coquantur, & exprimantur.

Colaturæ expreſſæ adde butyri recentis aqua fontana diligenter loti, & non ſalſi ℥. iv. Iterum coquantur & colentur. Poſtea adde *Amygdalar. amarar. pinear. mundatar. contuſar.* ana ℥. ij.

Et omnia ſimul in mortario miſceantur addendo paulatim. *Succi glycyrrhiz.* Vnc. ß. *pulu. tragacanth. ſem. vrtic. hyſſop. ireos, thymi, ſatureia, praſſij,* ana Vnc. ß. *cinnamom. Zingiberis, pyreth.* ana ʒ. ij. *caryophyll. galang. piperis nigri, anyſi, carui, cardamomi,* ana ʒ. ß. *ligni aloes,* ℈. j. *pulmon. vulpis,* Vnc. ij. M. Galenus, *in fine lib. 7. de comp. med. ſ. l.* aliquot ex veterum ſcriptis medicamenta recenſet, atque inter ea & hoc:

℞. *Succi ſcyllæ crudæ, mellis part. æquales.* Coqu. lento igne Doſis ʒ. ij. ante & longè poſt cibum.

Vel ℞. *ſulphuris vini* (flores commodiores eſſent.) *ſem. rutæ ſylu. ariſtoloch. abſynth. abrotan. ammon.* an. ℥. ß.

Terantur & fiant cum aceto trochiſci magnitudine fabæ, quorum manè & veſperi tres exhibeantur cum liquore conuenıente.

Externa. Cùm internis medicamentis, & externa coniungenda. Illinatur nimirum pectus *ol. amygdal. dulc. chamæmel. anethino, lilior. albor. cheirino, additis mucilaginibus & pinguedinibus emollientibus.*

Vt ℞. *Ol. amygdal. dulc. lilior. albor. rutacei,* ana ʒ. vj. *adip. gallin. anſer.* ana Vnc. ß. *mucilag. ſem. fœnugræc. cum aq. ſcabioſ. facta* ʒ. iij. *pulu. rad. ireos, helenij, croci,* ana ℈. j. *Ceræ* patum. Fiat linimentum.

Interea non omittantur diuerſiones, & ſi à catarrho malum foueatur, omnia illa, quæ ſupra de catarrho diximus, hic locum habent. Fonticuli etiam in brachijs excitari poſſunt, quibus materia auertitur.

Pectore expurgato danda opera, vt exſiccantibus, & abſorbentibus reliquiæ in pulmone abſumantur. In quem vſum medicamenta pleraque ad humorem craſſum expectorandum hactenus propoſita adhiberi poſſunt. E quibus tamen fortiora eligenda, Vt: *Rad. helen. ari, ſcylla, ſulphur, benzoe, & ſimilia.*

Vt ℞. *Rad. ireos,* Vnc. ij. *helen. ari,* ana ℥. j. *angel. ſcyll.* ana ℥. ß. *glycyrrh.* Vnc. j. *hyſſop. ſatureia, puleg. marrub. calaminth.* ana M. j. *ſem. fœnicul. anyſi,* ana ʒ. ij. *vrtic. erucæ, carthami.* ana ʒ. ß. Coq. cum melle. Fiat ſyrupus.

Cui ſub finem adde *croci* ʒ. ß. Commendatur, & ſyrupus de Nicotiana.

℞. *Nicotianæ ſiccæ,* M. iij. *capill. veneris, ſcabioſæ,* ana M. j. *hyſſop. marrub. calaminth.* ana M. ß. *caricar. dactylor.* ana N. x. *rad. angel. fœnicul.* ana ℥ ß. *ſem. fœnicul. anyſi,* ana ʒ. iij. *vrtic.* ℥. ß. *rad. ireos,* ʒ. x.

Coq. in aqu. ℔. iv. & addito melle, & ſacch. F. ſyrup.

Eſt & efficax decoctum ligni guaiaci, & ſarſæ parillæ, ſi pectoralia addantur.

Laudatur, & ros Solis, ſi ei cum ſem. botryos, glycyrrh. & marrubij ſp. vini affundatur. Eſt & vtilis aqua cinnamomi.

In ſenibus, & pituitoſo ac frigido temperamento præditis efficaces ſunt aquæ pectorales dictæ, quæ humores craſſos coquunt, eoſque ac flatus diſſipant, vires roborant, & ſputum facilius reddunt.

Vt ℞. *Rad. ireos,*
helen.
fœnicul.
glycyrrh.
tuſſilag. ana ℥. ß.
morſ. diabol. ʒ. iij.
veronic.
ſcabioſ.
hyſſop.
ſaluiæ,
marrubij.
capill. veneris, ana M. ij.
cinnamomi,
granor. iuniperi, an. ℥. ß.
ſem. fœnicul.
anyſi,
ſcyllæ præpar. an. ʒ. ij.
ficuum, N. x.
amygdal. amarar.
pinearum, ana ℥. ß.
croci, ʒ. ß.

Affunde ſpir. vini optimi q. ſ. Stent in infuſione diebus 14. poſtea deſtillentur.

Hoc loco de aquis pectoralibus eiuſmodi monendum, etſi multa in ijs ſint, quę deſtillato vires ſuas communicant: tamen multa etiam ſunt, quæ per alembicum non eleuantur, vt glycyrrhiza, amygdalæ, pineæ, ficus, paſſulæ, & ſimilia. Quare commodius eſſet, talia in ſpiritu vini, vel aquis eiuſmodi macerare, & liquorem iſtum poſtea aquæ pectoralis loco vſurpare. Aquæ pectorales.

Vel ℞. *Spir. vini optimi,* ℥. iv. *aq. cinnam* ℥ ß. *vngul. caballin. ſcabioſ.* an. ʒ. iij. *ſacch. candi,* ℥. ij. M. Vel F. eclegma.

℞. *Ammoniac. aceto ſcillitico diſſol.* ʒ. ij. *ſem. vrtic. maluæ,* an. ʒ. j. *flor. Sulphuris,* ℈. iv. *croci,* ℈. ß. cum *melle ſcyllit.* Fiat lohoch. Vel F. hic puluis:

℞. *Rad. glycyrrhiz. ireos, helen.* an. ʒ. j. *ari,* ℈. ij. *cinnamomi,* ʒ. ij. *ſem. vrtic. naſturtij,* an. ʒ. j. *pulmon. vulpis præpar.* ʒ. ij. *croci,* ℈. j. *flor. Sulphuris,* ʒ. j. *benzoes,* ℈. ß. *ſacch. candi,* ʒ. vj. F. puluis.

℞. *Flor. ſulphuris,* ʒ. j. ß. *benzoes,* g. vj. *ammoniac.* g. iij. *croci,* g. iv. *margarit. præpar.* ℈. j. *moſch.* ℈ ß. Fiat puluis, de quo quantum cuſpide cultelli capi poteſt, detur veſperi in ouo ſorbili, vel oxymelite ſcyllit. vel aqua ſcabioſæ.

Pueris datur ſemen fœniculi in lacte coctum.

Vel ℞. *Flor. ſulphuris,* ʒ. j. ß. *benzoes,* ℈. j. *rad. helenij,* ʒ. ß. *ireos,* ʒ. j. *croci,* ℈. j. *ſacch. cand.* ℥. ß. F. puluis.

℞. *Ammoniaci,* ʒ. j. ß. *croci,* ℈. ß. *flor. benzoes,* g. vj. *ſacchari candi, ſucc. glycyrrh.* q. ſ. F. pilulæ xxx. ſumantur vna vice vj. vel vij.

Vel ℞. *Flor. ſulphuris,* ʒ. j. *extract. helenij,* ℈. j. *ſacch. albiſſ. in aqua ſcabioſa diſſolut.* ℥ iij. *ol. anyſi* gutt. iv. Fiant rotulæ.

Vel ℞. *Spec. diaireos ſ.* ʒ. j. *diatragac. calid.* ʒ. ß. *balſam. ſulphur.* ℈. ß. *ſacch. in aqua ſcabioſa diſſolut.* Vnc. iv. vel v. Fiant rotulæ.

Diæta.

Aer, quem ſpirando æger attrahit, ſit calidus, ſiccus, attenuans, & liber. Ideoque in conclaui, in quo æger verſatur, ſuffimigia parentur ex ſtyrace, thure, myrrha, benzoe, moſcho, ambra. Vitetur aer frigidus, humidus & craſſus. Diæta ab humore frigido.

Cibus eaſdem qualitates habeat, ideoque condiatur hyſſopo, thymo, fœniculo, baccis iuniperi, cinnamomo, & imprimis croco. Vtiles ſunt paſſulæ, amygdalę, pineę, piſtacia, & imprimis commodum eſt ius galli decrepiti cum thymo, & croco. Melliti quoque cibi non inutiles ſunt, ſi æger alias eos ferat. Vtentur verò adſtringentes & craſſi ſucci, vt piſces caro ſuilla, lac, & ſimiles. Potus ſit vinum tenue, & ſubdulce, vel melicratum aut mulſum, in quo thoracica medicamenta cocta ſint. Poſſunt & cereuiſiæ medicatæ fieri cùm ſaluia, hyſſopo, roremarino, & ſimilibus. Vtilis eſt & potus ligni guaiaci Æger ſitim non ferat, ſed ſæpiùs, verùm moderatè, bibat; quia humectatione opus eſt, ad eam, quę iam inciſa

& deterſa eſt in pulmone, materiam tuſſi eijciendam Somnus ſit nocturnus moderatus, capite, & pectore nonnihil eleuato.

Curatio anguſtiæ arteriar. pulmonis à reliquis cauſſis.

Curatio anguſtiæ à reliquis cauſſis.

Si à ſpiritu aut flatu craſſo obſtructa ſunt vaſa pulmonis, is diſcutiendus, & diſſipandus eſt medicamentis flatus diſcutientibus, quæ alibi proponuntur, è quibus thoracica eligenda, vel hæc ijs admiſcenda; & danda opera, ne flatus iterum generentur.

Si tuberculum eſt cauſſa anguſtiæ, danda opera, vt attenuantibus, & exſiccantibus abſumatur, qualem facultatem aromata habere, Galenus. 7. *de compoſ. med. ſ. loc. in fine* ſcribit.

Sunt etiam vtilia hic ammoniacum, ſulphur, benzoe, theriaca, mithridat. ſales chymici, & ſimilia enumerata.

Si a grandine, & calculo ſit anguſtia, locum habent mille pedes, & aſelli, ſi nimirum in olla comburantur, donec albeſcant, & melle excipiantur. Potentius fit medicamentum, ſi adijciatur ſemen milij Solis.

Si à ſanguine extra venas effuſo proueniat anguſtia, fluxus ſanguinis cohibendus, vt poſtea de curatione ſputi ſanguinis dicetur; qui verò in vaſis pulmonis, præſertim aſperis arterijs hæret, ſi concretus ſit, per poſcam, oxymel, coagulum leporis, mumiam, & ſimilia diſſoluendus. & per ſputum ac tuſſim eijciendus.

Si à ſiccitate pulmonis proueniat anguſtia, lac, amygdal. dulc. & ſeminum melon. detur, ſyrupus de pomis, violis, borrag. iuiubæ, dactyli, ficus, paſſulæ, lac & ſimilia, vt ſuprà *de intemperie pulmonum ſicca* dictum.

CAPVT V.

De anguſtia læuium pulmonis arteriarum.

Anguſtia læuium arteriarū pulmonis.

ETſi modo, vbi de cauſſis anguſtiæ aſperarum pulmonis arteriarum dictum fuit, etiam læuium arteriarum eiuſdem facta ſit mentio: quia tamen hæ etiam obſtrui, & anguſtiores reddi poſſunt, vt aſperas arterias non comprimant, in ſpecie, & peculiariter de læuium arteriarum in pulmone anguſtia aliquid dicendum eſt, imprimis cùm hæc tractatio doctrinæ de aſthmate non parum lucis allatura ſit, & affectus ipſe cognitu neceſſarius ſit, cum hominem ſæpè ſubitò in vitæ periculum conijcere poſſit, etſi ante nec de difficultate reſpirationis, nec de dolore, & grauitate pectoris, nec de tuſſi conqueſtus ſit. Cuius rei memorabile exemplum recenſet Galenus, 4 *de loc. aff. cap. vltimo.* Locum; quia notatu dignus eſt, integrum adſcribere libet. *Ea*, inquit, *quæ Antipatro medico acciderunt, nemo eſt, qui neſciat, vtpote qui Medicam artem publicè apud Romanos profeſſus eſt. Agebat hic ætatem ſexaginta quidem annis minorem, ſed quinquaginta iam annos exceſſerat. Is correptus aliquando febre quadam ephemera, idque ab euidenti cauſſa, declinante iam febre, vt, quid ſibi facto opus eſſet, intelligeret, pulſum ipſe ſuum tangere aggreſſus eſt. Cum igitur omne inæqualitatis genus in arteriarum motione inueniret, in primis quidem territus eſt, deinde verò, cùm ſeſe non febrire planè ſentiret, illicò balneum ſubijt: quippe laboribus ac vigilijs corpus fatigauerat. Atque tenui quoque victu, donec diem tertium præterijſſet, vſus eſt, quo, cum nulla appareret febris, ad ſolita negotia pertractanda prodijt: atque arteriam in extrema brachij ſui parte tangens admiratus eſt perſeuerantem in pulſibus inæqualitatem. Occurrens itaque mihi, extendit manum ridens, iuſſitque pulſum tangere. At ego ſubridens, quid, inquam, portendit hoc quod proponis ænigma? ille iterum ridens obnixè orauit, vt tangerem. Igitur inter tangendum omnigenam in pulſu inueni inæqualitatem, non ſolum in multarum pulſationum cumulo, quam ſyſtematicen (id eſt congregaticem) vocant, verùm etiam in vna arteria diſtentione. Proinde miratus, quomodo adhuc viueret, cum talem haberet pulſum, interrogaui, num difficilis eſſet ei reſpiratio: illo verò nullam ſe ſentire reſpondente obſeruaui equidem, an aliquando mutaretur, quippe ſex menſium ſpatio aſſiduè arteriam tangebam. Cumque ab initio interrogaret, quænam corporis diſpoſitio mihi videretur poſſe huiuſmodi pulſum efficere, atque per quem modum, idque citra febrim: ad eam quæſtionem reſpondi, in commentarijs de pulſibus iam declaraſſe me huiuſmodi inæqualitatem, Namque ob magnarum in pulmone arteriarum anguſtiam id euenire putaui: anguſtiæ verò cauſſam eſſe dixi viſceris inflammationem. At tibi hanc ob cauſſam id nunc accidiſſe impoſſibile eſt, quippe febre fuiſſes affectus. Relinquitur ergò; vel obſtructionem ex liquidis, & craſſis, & viſcoſis humoribus, vel crudi cuiuſpiam tuberculi ortum in huiuſmodi te diſpoſitionem induxiſſe. Tum ille reſpondens, oportuiſſet (inquit) me ſuſpirioſa orthopnœa laborare. At ego probabilia, inquam, ipſum dicere, ſed a veritate aberrare; quippe fieri nonnunquam huiuſmodi orthopnœam ob eam, quam diximus, cauſſam: id verò cum in aſperis, non in læuibus arterijs craſſus, & lentus humor cumulatur. Proinde omnem ei victus rationem, atque medicamenta quoque haud aliter, quàm aſthmaticis, adhibere iuſſimus: deinde ſex (vt dixi) menſibus elapſis, leui quadam ſpirandi difficultate affectus eſt, accedente ſimul cordis palpitatione in primis quidem ſemel, deinde bis, atque ter, poſtea quater, ac ſæpius quoque, aucta ſimul ſpirandi difficultate ad quindecimum vſque diem: poſt quem difficillima derepentè oborta ſpiratione, reſolutus ſtatim obijt alterum quorundam exemplo, qui cordis affectibus laborant.*

Cauſſa.

Cauſſæ.

Cauſſa autem huius anguſtiæ eſt duplex: obſtructio & compreſſio. Obſtructio fit à craſſis, viſcidis, & pituitoſis humoribus, qui quidem vel in pulmone ex eius coctione vitioſa generantur, vel aliunde tranſmittuntur, id quod ſæpè fit ex hepate, dum illud crudo, & pituitoſo ſanguine ſcatet, cuius pars aliqua per venam arterioſam in pulmones transfunditur, & quidem ſæpè certis interuallis, vt infrà de aſthmate dicetur. Non verò materia huius obſtructionis cauſſa è capite defluit. Hoc enim ſi fieret, priùs à bronchijs pulmonis reciperetur, & difficultas ſpirandi ac tuſſis excitaretur. Deinde eadem obſtructio fit à crudo tuberculo, de cuius generatione poſtea dicetur.

Comprimuntur verò hæ læues arteriæ itidem à crudo tuberculo, ſi illud in pulmone generatum extra læuibus arterijs incumbit. Idem fit ab inflammatione pulmonis, vt etiam Galenus *loco allegato*, innuit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Deprehenditur hoc malum è ſola pulſus inæqualitate, nimirum tam ſyſtematica, quam quæ eſt in vna pulſatione, qui nunc eſt paruus, nunc magnus, celer, tardus, rarus, frequens, vehemens, atque inter pulſationes aliquæ decurtantur, aliquæ intermittunt, aliquæ intercidunt. Cum enim natura fuligines ob anguſtiam harum arteriarum non poſſit ſatis expellere, fit lucta quædam, & natura cauſſæ morbificæ ſeſe opponens, vi, quod moleſtum eſt, expellere conatur. Vbi autem natura hunc ſuum finem aſſequi non poteſt, aut dimidia facta eſt obſtructio, ſyncopes aut ſuffocationis periculum imminet. Aliàs nihil moleſti percipitur, nec difficultas reſpirandi, nec tuſſis, nec dolor, aut grauitas. Vbi tamen malum incrementum ſumit, tandem ipſis arterijs communicatur, & tunc, quæ antea non aderat, difficultas ſpirandi ſuperuenit, tandemque etiam palpitatio cordis, ſyncope, & ſuffocationis metus.

Cauſſarum ſigna quod attinet, ſi à craſſis humoribus

fit obſtructio, pulſus eſt durus per tenſionem; ſi per tuberculum, durus per tenſionem, & ſiccitatem. Si ab humore ſit obſtructio, pulſus magis variabit; ſi à tuberculo, inæqualitas magis erit vniformis, vtpote à cauſſa magis fixa proueniens. In obſtructione æquales plures ſimul adeſſe poſſunt; at in tuberculo plures ſunt inæquales.

Vbi tandem malo incrementum ſumente, & materia aſperis arterijs communicata accedit difficilis reſpiratio, ſi malum ſit à craſſis ſuccis, difficultas reſpirandi non eſt vniformis, ſed nunc maior, nunc minor, pro cauſſæ ratione, ſi verò ſit à tuberculo, vniformis eſt difficultas reſpirandi, niſi forſan cauſſa aliqua externa accedat.

Si malum ſit ab inflammatione, ea ex febre, & alijs ſignis ſuprà propoſitis cognoſcitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Malum hoc longè periculoſum eſt, à quo homo ſæpè accedente ſyncope vel ſuffocatione ſubitò perimitur.

2. Quò in pulſus inæqualitate plures ſunt magnæ, vehementes, celeres, intercidentes, & æquales pulſationes, eò minus malum eſt: quò autem plures ſunt languidæ, paruæ, decurtatæ, intermittentes, & crebriores, eò maius periculum indicatur.

3. Quò minus actiones cordis læduntur, minorque eſt in ſyncopen propenſio, eò malum minus eſt; quo verò hæc maiora, eò maius periculum imminet.

4. Quæ à craſſis, & viſcidis humoribus eſt obſtructio, non ita difficulter curatur, præſertim ſi recens fuerit; quæ autem anguſtia prouenit à tuberculis, curatu difficillima eſt, vt poſtea de tuberculis pulmonis dicetur.

5. Quò maior cachexia coniuncta eſt, eò periculoſius eſt malum, de cuius re cauſſa poſtea in quæſtione dicetur.

Indicationes.

Indicationes. Cauſſa anguſtiam pariens eſt tollenda. Ideoq; ſi humores craſſi, & viſcidi ſint, attenuandi, extergendi, & euacuandi ſunt. Crudum tuberculum, ſeu arterias has obſtruat, ſeu comprimat, attenuandum, & reſiccandum. Inflammatio ſi adſit, ea debito modo curanda.

Curatio.

Cura. Craſſi autem & viſcidi humores quomodo præparandi, & euacuandi ſint è pulmonibus, capite præcedente iam dictum eſt, vt ea hic repetere opus non ſit, & dicetur de eo etiam in aſthmate. Nam eius curatio ab huius cauſſæ ſublatione pendet. Vnum ſaltem hic moneo, quod etiam in curatione aſthmatis repetendum, nonnullos paroxyſmo aſthmatico ingruente vomitum præcipere. Quæres etſi alicui à veritate aliena videri poſſet: aliquoties tamen vidi, vomitu ſponte ſuperueniente à paroxyſmo liberatos fuiſſe. Quærenda ergò huius rei cauſſa: quæ nulla alia videtur, quàm quod materia, quæ ab hepate ad pulmones ruit, ad ventriculum conuertitur. De quo poſtea in quæſtione dicetur.

Crudum tuberculum quomodo curandum ſit, dicetur poſtea *cap.* 8.

Inflammatio pulmonis quomodo curanda ſit, iam antea *cap.* 3. dictum.

QVÆSTIO.

Quænam ſit cauſſa hydropis, qua lanium arteriarum obſtructione laborantibus ſuperuenire ſolet.

Hydropis in obſtructione lanium arteriarum cauſa quænam. P. Salius Diuerſus, *de affect. partic. cap.* 21. cenſet ideò hoc fieri, quòd perſeuerante malo calor innatus, quoniam non ſufficienter euentatur, langueſcat, atque inde hepar debilitetur, cuius ratione poſtea aliqua hydropis ſpecies ſuccedat.

Verùm enim verò, cum ſæpè ſatis maturè ſeſe cachexia prodat, vbi cor adhuc ſatis bene valere deprehenditur, & hepar nihil à pulmonibus, ſed pulmones potius ab hepate accipiant, credibile eſt, vel à pulmonibus refrigeratis hepar refrigerari, vel, quod verò ſimilius mihi videtur, primam mali cauſſam in hepate hærere, quod, cùm ſit debile, ſanguinem pituitoſum, & frigidum generat, qui, cum neceſſariò ad dextrum ventriculum cordis mittatur, porrò etiam ad pulmones peruenit, & huius mali cauſſa eſt. Cùm enim vena arterioſa, & arteria venoſa per totam ſubſtantiam pulmonis in minutiſſimos ramulos diuiſæ diſpergantur, & multis anaſtomoſibus coniunganrur, facilè ex vena arterioſa in arteriam venoſam humores transferri poſſunt.

CAPVT VI.

De apertione vaſorum pulmonis.

Apertio vaſorum pulmonis. ANguſtiæ vaſorum pulmonis opponitur eorum apertio: & proinde de hac poſt illam meritò agitur. Ad morbos enim pulmonis, & quidem meatuum vitia, & illi pertinent, cùm vaſa ſanguinem continentia in pulmone, quæ clauſa eſſe debent, aperiuntur. Id quod, vt in alijs etiam partibus, fit quatuor modis, ἀναστομώσει ſcilicet, διαπηδήσει, ῥήξει & διαβρώσει.

Quatuor modis pulmonis vaſa aperiuntur. Ἀναστόμωσις. Cauſſæ. Ἀναστόμωσις, ſeu oſculorum in venis vel arterijs apertio fit primò à cauſſa externa euidente, quæ proximè, & ſola orificia vaſorum aperire poteſt, medicamentis ſcilicet abſtergentibus, & orificia vaſorum aperientibus, qualia ſunt aloe, & ſimilia, vel cauſſis nimis laxandi vim habentibus. Deinde à cauſſa interna, quę vel eſt proxima, ſanguis ſcilicet vaſorum orificia aperiens; vel antecedens, ſanguis ſcilicet aut copia peccans, aut calidus, aut acris à quo facultas irritatur, quibus & motus ſanguinis ad ſuperiora addi poteſt. Vt enim à ſanguine orificia vaſorum in pulmone aperiantur, cauſſa non ſemper primariò in pulmone hæret, ſed ſæpe ad pulmonem ab alijs partibus tranſmittitur.

Procatarcticæ cauſſæ ſunt, quæ vel ſanguinem cumulant, vt ſuppreſſa eiuſdem conſueta per nares, hæmorrhoides, menſtrua, euacuatio, & aliæ plethoræ cauſſæ; vel calidiorem reddunt, vt corporum motus vehemens, aer, cibus, potus, medicamenta calida; vel ipſum ad pulmones, & ſuperiora commouent, vt motus nimius.

Διαπήδησις. Διαπήδησις, id eſt, tranſcolatio ſiue tranſſudatio fit ob vaſorum, & tunicarum in ijs raritatem, cuius cauſſa eſt ſanguinis tenuitas, & ſeroſitas.

Ῥῆξις. A cauſſis externis. Ῥῆξις, id eſt, ruptio vaſorum fit primò à cauſſis externis euidentibus, quæ proximè vaſa in pulmonibus rumpere valent, vt lapſu ab alto, vel percuſſione, & contuſione pectoris ita cùm clamore, intentione vocis ſubita, & magna ac vehementi, non à leniore quaſi per gradus aſcendente, tuſſi nimia, conatu magno graue pondus attollendi vel loco mouendi, ſaltu, imprimis poſt balneum, vbi vaſa, & totum corpus rarius redditum, curſu, lucta, retentione ſpiritus in conatu excrementa excernendi, & fœtum excludendi. Hinc Hippocrates, 3. *Aphor.* 29. ſcribit: iuuenibus ſanguinis exſpuitiones, ſicut & phthiſin ex familiares: Et 5. *aphor.* 9. eadem ab anno 18. ad 35. frequentius accidere. Id quod Galenus non tam ætatis ratione accidere docet, quàm propterea, quod in ea ætate conſtituti in vita, & victu errores committunt. Etenim iuuenes pugnare, aliiſque exercitijs vti ſolent, ſæpè frigori nimio ſe exponunt, cibo, & potu ſupra modum ſe replent. Quibus cauſſis omnibus facile venas ijs, præ ertim in pectore, rumpi contingit, vnde ſputum ſanguinis primò oritur, quod niſi tempeſtiuè curetur, phthiſis ſubſequitur. Iuuenibus phthiſis cur familiaris.

Præterea ſanguinem calidum, & bilioſum cumulant, qui non ſolùm rupturam, ſed & reliquas cauſas, quæ vaſa in pulmone aperiunt, inducere poteſt. Eaſdem ob cauſſas viri etiam frequentiùs apertionem vaſorum pulmonis patiuntur quàm fœminæ. Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 5.

A cauſſis internis. Deinde rumpuntur vaſa pulmonis à cauſſa interna, eaque vel proxima, quæ eſt ſanguis pulmonis vaſa diſtendens; vel antecedens, ſanguinis abundantia ſeu ſola, ſeu cùm ſpiritu flatulento; vel procatarctica, quæ ſcilicet vel ſanguinem auget, vel ad pectus commouet; vt motus corporis nimius, animi pathemata vehementiora, & ira imprimis.

Et præcipuè cauſſæ iſtæ vaſa rumpunt, cum vaſa extenſioni reſiſtunt ob frigus externum. Tum enim illorum tunicæ frigore contractæ, & induratæ ad rupturam promptæ, & paratæ ſunt. Hinc Hippocrates 6. *epid. ſect.* 3. *τὰ ψυχρὰ φλεβῶν ῥηκτικά*, quod etiam habetur 6. *aphor.* 14.

Frigus verò ipſum per ſe vas aliquod frangere non poteſt, ſed vel motum aliquem, vel plenitudinem accedere neceſſe eſt, de quo Galenus 4. *de loc. aff. cap.* ita ſcribit: *Frigus ipſum per ſe rupturas non facit, ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras, & ad extenſionem contumaces reddens, vt rumpantur, paratiores efficit: ruptionis verò cauſſa eſt aut vehemens motus, aut humorum abundantia.*

Διάβρωσις. *Διάβρωσις* verò ſeu eroſio fit ab humoribus acribus & ſalſis ſeu a capite deſtillantibus, ſeu aliunde ad pulmonem fluentibus. Quò faciunt acrium, & prauorum ciborum vſus, inedia acres humores coaceruans, & ſimilia.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Si *ἀναστόμωσις* vaſorum pulmonis ſit, præceſſerunt cauſſæ vaſorum orificia aperientes, quæ modò enumeratæ ſunt. Et ſanguis è vaſorum orificiis apertis exit mediocri copia, & ſine dolore.

Si *διαπήδησις* adſit, exit ſanguis ſeroſus, paucus, & ſine dolore.

Si a *ῥῆξει* ſeu ruptura vaſa pulmonis aperiantur præceſſit plethora, & cauſſa aliqua rumpens antea propoſita; ſanguis ſtatim copioſus exit.

Si ſit eroſio, præceſſerunt ſalſæ è capite deſtillationes, ſanguis eſt acris, & propter humoris acris admixtionem male coloratus apparet; percipitur ſapor ſalſus, & acris, præceſſerunt cauſſæ acres humores cumulantes, & primo quidem ſanguis purus exſpuitur, progreſſu vero temporis, & eroſione aucta copioſior, tandemque ſputum putis ſequitur. Quæ ſigna confirmantur, ſi nulla cauſſa violenta præceſſit.

Præterea an à copia ſanguinis, quæ tam *ἀναστομώσεως* quàm ruptionis cauſſa eſſe poteſt, vt ſuprà dictum, an verò ab acrimonia eiuſdem proueniat vaſorum pulmonis apertio, ex eo quoque diſcernitur; quod ſi à copia ſanguinis, quæ naturæ oneri erat, ea proueniat, ſanguinis copia euacuata is ſponte ſubſiſtit, ſignaque redundantis ſanguinis adſunt; ſi verò ab acrimonia ſanguinis proueniat, ſanguis ita facilè ſiſti non poteſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. *Διαπήδησις* minimè omnium periculoſa eſt, & adſtringentibus facilè ſanguis ſiſtitur.

2. Poſt hanc minus periculoſa eſt *ἀναστόμωσις*, ob quam ſi ſanguis reijcitur, is ſponte ſæpè copia nimia euacuata ſubſiſtit, oſculis ſponte iterum ſeſe occludentibus. Obſeruatumque ſæpiùs in conſueto ſanguinis, hæmorrhagiæ, narium, hæmorrhoidum, menſium fluxu ſuppreſſo ſanguinis ſuperabundantem copiam abſque vllo damno è pulmone, oſculis vaſorum recluſis, euacuatam fuiſſe: quod etiam Femelius, *lib.* 5. *de part. morb. & ſympt. cap.* 10 annotauit. Et Ludouicus Duretus de ſe ipſo ſcribit, *in comment. ſuper Coac. Hippocr. aphor.* 46. ſibi, cum olim familiaris fuiſſet narium hæmorrhagia, & quidem cum commodò valetudinis vſque ad annum ætatis quinquageſimum, tum ea ſuppreſſa, nec tamen *ἀναδρομῇ* ſtatis temporibus quieſcente, quaſi data porta proruiſſe per *ἀναστόμωσιν* vaſorum pulmonis, atque quidem ſæpè, & multum; quę tamen ſedata nullam pulmonis offenſionem reliquerit, præter ſummam corporis infirmitatem. Si tamen oſcula vaſorum vel nimium dilatata, vel motu cótinuo impulſa iterum conniuere nequeant, interdum ex nimia ſanguinis profuſione mors ſequitur. Aut ſi ſanguinis effuſi portio in pulmone retineatur, illic putreſcens pulmonem corrumpere poteſt.

3. Periculoſior eſt ruptura vaſorum. Niſi enim intra tertium, & quartum diem ruptura conſolidetur, inflammatio facilè accidere poteſt, à qua, cùm tuſſi pus exſpuendum ſit, vulnus indies maius efficitur. Et quamuis callus vlceri obducatur: tamen leui de cauſſa, vt vocis intentione, vel riſu immoderatiore iterum rumpitur. Galens, 5. *meth. med. cap.* 14 Celſus *lib.* 4 *cap. de Tuſſi*.

Admodum etiam periculoſa eſt vaſorum pulmonis apertio, quæ fit in vulneratione, percuſſione, & contuſione thoracis.

4. Periculoſiſſima verò eſt *διάβρωσις* ſeu eroſio vaſorum. Etenim vlcus ſordidum, quod tum inducitur, non facilè conſolidatur; & vt vitium humoris corrigatur, longiore tempore opus eſt.

5. Si ruptura, & eroſio vaſorum pulmonis ſit recens, & antequam phlegmone accedit, non ita difficulter curatur. Si verò phlegmone accedat, exigua ſanationis ſpes ſupereſt, ea præcipuè de cauſſa, vt dictum, quod pus, & ſaniem tuſſi e pectore expurgare oportet qua vlcus ſemper maius, & deterius efficitur. Hinc Galenus, 5. *meth. med. cap.* 13. & 14. ſcribit; ſe omnes curaſſe, qui è pulmone ſanguinem exſpuentes mox primo die ipſius opera vſi fuerant; Qui verò poſt biduum aut triduum ipſius opera vſi eſſent, horum aliquos ſanatos eſſe; quos autem phlegmone ſic occupauit, vt iam febricitarent, eorum ſanè nullum perfectè reſtitutum fuiſſe.

6. Morbus reuerſionem faciens magis, quàm ab initio vrget, Hippocrates, *de intern. affection.*

Indicationes.

Apertum vas, quocunque modò apertio facta fuerit, claudendum eſt. Modus verò id præſtandi varius eſt pro cauſſarum diuerſitate. Si nimirum ab *ἀναστομώσει* ſit apertum vas, orificium vaſis apertum obturandum & adſtringendum eſt. Si à *διαπηδήσει* denſantia, & incraſſantia requiruntur. Si à ruptura, ruptum vas vniendum atque agglutinandum. Si ab eroſione, ſarcotica primùm, quibus, quod deperditum eſt, regeneretur, & hinc conſolidantia requiruntur. Indicationes.

Præterea ſi vitium ſit à cauſſa interna, eaque adhuc duret, aut vaſorum agglutinationem impediat, ea tollenda. Sanguis nimirum ad pulmones affluens reuellendus, & auertendus, copioſus imminuendus, calidus & acris refrigerandus, & mitigandus, humores bilioſi & acres alterandi & euacuandi ſunt.

Curatio.

Cùm à vaſe in pulmone aperto ſequatur ſanguinis effluxus, & hinc ſputum ſanguinis, vas apertum claudi non poteſt, niſi prius ſanguis ſiſtatur, & ſi forſan ſanguis concretus circa vaſa hæreat, is prius tollatur. Ideoque; ſiue per *ἀναστόμωσιν*, ſiue per rupturam, ſiue per eroſionem apertum vas in pulmone fuerit, commodiſſimè inſtituitur venæſectio, quæ ferè pleriſque ſcopis ſatisfacit. Etſi enim, vbi cauſſa rupturæ amplius non adeſt, vt dum à contuſione, lapſu, vel clamore nimio vas apertum eſt, ſanguis ſaltem ſiſtendus ſit, & hinc vas claudendum, & vniendum; vbi verò cauſſa adhuc adeſt, id quod in plethora accidit, Curatio.

vbi

vbi à copia ſanguinis vaſa aperiuntur, non ſolùm ſanguis ſiſtendus, & vas apertum claudendum ſit, ſed præterea etiam copia ſanguinis minuenda: tamen his quoque omnibus ſatisfacit venæſectio. Etenim dum ſanguinem aliò auertit, eius fluxum ſiſtit, dum verò eius copiam imminuit, cauſſam morbi tollit.

Aperienda autem eſt vena in cubito. Si tamen conſueta aliqua euacuatio ſuppreſſa ſit, vena in pede etiam aperiri poteſt, vt ad remotiora fiat reuulſio, deinde vena in cubito aperiri poteſt, vt in inflammatione pulmonis dictum. Qua in re tamen diſtinctione opus eſt, vt infrà, *part. 3. cap. vlt.* in quæſtione dicetur. Et quidem, ſi neceſſitas id requirit, bis vel ter eodem die vel ſpatio bidui ſanguis mittendus, ſi virium lapſum timeamus. Si enim venæ apertio ſæpius repetatur, & in plures vices ſanguinis miſſio diſtribuatur, efficacior fit reuulſio, vireſque minùs deijciuntur. Et quidem conuenientius ſanguis mittendus, vbi copia ſanguinis proxima, & primaria apertionis vaſorum cauſſa eſt, in plethora ſcilicet, & vbi conſueta aliqua ſanguinis euacuatio ſuppreſſa eſt, ſanguiſque eſt calidior.

Si verò à prauitate humorum, qui vel orificia vaſorum aperiunt, vel vaſa erodunt, apertio vaſorum proueniat atque in iis, vt Galenus, 5. *meth. med. cap.* 14. ſcribit, qui parum ſanguinis habere videbuntur, ad quandam ſucci probitatē redactis humoribus detrahere aliquid ſanguinis poteris, tùm rurſum reficere, eoſdē etiam rurſum purgare, atq; rurſum reficere, denique ſi res ſuadeat, ſanguinem mittere, potiſſimū quibus veluti limus vitioſus, & craſſus totus ſanguis eſt. Atq; qui validi ſunt, multiq; ſanguinis, iis ſtatim ab initio ſanguis mittēdus.

Quod ſi vires non ferant venæ ſectionem, cucurbitulæ cum ſcarificatione partibus inferioribus reuulſionis gratia applicandæ, vel etiā hepati, ſi à plethora ſit ruptura. Hirundines etiam, præſertim ſi ſanguinē antea fundere conſuetæ ſint, hæmorrhoidibus applicari poſſunt.

Et omnino danda eſt opera, vt ſi conſueta aliqua euacuatio, vel menſium, vel hæmorrhoidum ſuppreſſa ſit, ea reuocetur; ſed per iſta, quæ diximus, media. Nam menſtrua per medicamenta menſes mouentia hic mouere non licet. Cùm enim ſint calida, & ſanguinem vehementer mouere, & venas aperire poſſunt.

Nec omittendæ aliæ reuulſiones, quæ fiunt cucurbitulis ſine ſcarificatione, frictionibus, ligaturis, & aliis; quæ citra euacuationem, & virium deiectionem ſanguinem reuellunt. Si defluxio ſit à capite, ea reuulſio inſtituenda, quæ catarrhis debetur, vt ſuo loco dictum.

Deinde ſi ſanguini vitioſi humores permiſceantur, quę qualitate ſua vitioſa vaſorum apertionis cauſa ſunt, & qualitas illa vitioſa corrigenda, & vitioſi humores euacuandi. Ideoque & tùm exhibenda alimenta boni ſucci, quæque acrimoniam ſanguinis mitigant, vt ptiſana, amylum, tragacantha, ſuccus granator. ſyrup. de portulaca, borragine, iuiubis, & ſimilia.

Ad purgationem exhibenda pulpa tamarindor. ſyrup. roſ. ſolut. myrobal. manna, rhabarbarum. Scammonio cautè vtendum. Videndum enim, ne purgantibus fortioribus exhibitis ſanguis magis agitetur, & fluxioni aptior reddatur.

Tertiò danda opera, vt grumi ſanguinis in pectore, ac pulmone diſſoluantur, cum non ſolùm glutinationem vaſorum impediant, ſed & retenti grauia ſymptomata excitent, & pulmones corrumpant.

Grumos ſanguinis in pectore reſoluentia.

Exhibendum autem oxycratum ſeu poſca, id eſt, mixtura ex aqua, & aceto ℥. vi. vel ix. menſur. Sit autem poſca, vt Galenus, 5. *meth. med. cap.* 8. tradit, ita miſta, vt potu ſit iucunda, & ne ob acetum copioſius tuſſim excitet. Ita enim & concretum ſanguinem diſſoluit, & ad glutinandum nonnihil facit. Detur autem non frigida nec calida, ſed tepida, & quidem bis vel ter de die, vel etiam trium aut quatuor horarum interuallo. Græci recentiores, vt Paulus Ægineta, Aetius, Oribaſius, commendant coagulum cerui, hædi, leporis imprimis, quæ vt diſſoluta coagulant, ita coagulata diſſoluunt, vt docet Dioſcor. *libr. 2. cap.* 26. Et quia acredinem non obſcuram obtinent, vix magnitudine ciceris exhibent ex aqua calida adſtringente aut oxymelite. Galenus tamen, 10. *de ſimpl. med. fac. tit. coagulum*, propter acrimoniam formidat coagulum dare ad reiectionem ſanguinis in thoracis affectu, ſcilicet adſtrictionem requirente. Poſcæ igitur vſus tutiſſimus. Foreſtus ad ſanguinem congelatum exhibuit mumiam, & ſperma aceti. Donatus poſt poſcæ aſſumptionem commendat puluerem ſeq.

℞. *Rhabarb.* ʒ.j. vel ℈.iv.
mumia g.v. vel vij.
rubia tinctor. g.iv.

Detur cum vino rubro, aut aqua plantaginis exiguo aceto iniecto.

Langius *lib. 2. epiſt.* 31. hunc puluerem commendat:

℞. *Rad. angelic.* ℈.ij.
coagul. lepor. ℈.ß.
ſuccin. ʒ ß.
farin. orob. rubr. ℈ij.

Exactè contuſa cribro excernantur, ac de illius pulueris farragine ʒ.j. diſſoluatur in *ſtillatitij cerefolij aut gingidij liquoris* ℥.iij. ß. *& oxymel.* ʒ.j. F. hauſtus.

De medicamentis verò grumos ſanguinis in thorace diſſoluentibus aliquid difficultatis oritur, quo ſcilicet tempore exhibenda ſint, cùm ſi iis vtamur, vaſa non claudantur, ſed potius aperiantur. In iſta autem re perpendendum, an plus vrgeat ſanguinis impetus, quàm ſanguis concretus. Nam ſi ruptura ſit in pulmonis vaſis, & metus ſit, ne inflammatio excitetur, aut fluxus ſanguinis augeatur, malique aliqui afferat, ſtatim ſiſtendus eſt. Vbi autem iam ex parte aliqua impetus ſanguinis ceſſat, vt ex eo cognoſcitur, quod iam minus fluit, & colore non eſt amplius admodum florido, grumos diſſoluentibus vti, & poſtea agglutinantia exhibere licet: imò medicamenta ex vtriſq; compoſita, exhiberi poſſunt; exempli gratia, oxymel, & ſyrup. de portulaca cùm bolo Armenio. Si verò ruptis vaſis pectoris exſpuatur ſanguis, & ex eo tantum periculum phthiſeos immineat, primò eum expurgare, & diſſoluere, poſteà conglutinare licet. Idem faciendum, ſanguiſque concretus ſtatim diſſoluendus, ſi is è pulmonibus tantùm per ἀναστόμωσιν exeat, cùm tum tantum inflammationis periculum non adſit.

Si catarrhus à capite defluens apertionis vaſorum pulmonis cauſa ſit, & vaſa aperta conglutinari non poſſint, niſi catarrhus deſinat, danda opera, vt primùm catarrhus ſiſtatur, de quo ſuprà, *libr. 1. par. 2. cap. de catarrho* dictum.

His ita peractis, & omnibus, quæ conſolidationem vaſorum impedire poſſunt, remotis danda opera, vt vas ipſum ſtatim conſolidetur, dum adhuc malum recens eſt, & præcipuè in ruptura, & eroſione vaſorum, antequam phlegmone accedat, vt *prognoſt.* 5. dictum. In vaſorum autem apertorum concluſione procuranda quædam pro cauſarum diuerſitate occurrit varietas. Si enim ſit διαπήδησις, aſtringentibus vtendum, ſanguiſque ſi ſit tenuior, craſſo victu emendandus, modò non adſit inflammatio, vt in pleuritide, vbi adſtringentibus abſtinendum, & potius ſcreatus promouendus. Ἀναστόμωσιν, & rupturam curandi ratio ferè eadem eſt. Adhibenda nimirum adſtringentia, emplaſtica, & glutinantia medicamenta. Aſtringentia hic vtilia ſunt *portulaca*, quæ quocunque modò ſumpta apertionem vaſorum pulmonis, & ſputum ſanguinis inde proueniens curat; ſuccus tamen eius efficacior eſt, *plantago, polygon. millefol. germina, & fructus rubi, cynosbat. myrti, tenera quercus folia, roſæ, radic. ſymphyt. maior. ſumatb.*

cortic. granat. balauſtia, lapid. hæmatit. corallia, crocus martis.

Emplaſtica ſunt *bolus Armenus, terra ſigillata, ſanguis draconis, gummi Arabic. tragacanth. thus, maſtich. amylum.*

Glutinant hinc *millefol. ſymphytum maius, lyſimachia.* Et quia medicamenta pleraque plurimis prædita ſunt facultatibus, ita vt quædam adſtringant, condenſent, conglutinent, etiam Medici modò ad hanc, modò ad illam claſſem ea referunt. Et cùm talia medicamenta nō facilè penetrent, ſed ſibi ipſis potiùs viam quaſi præcludant, admiſcendum aliquid medicamentorum, quæ calore, & tenuitate partium prædita *ἀνάδοσιν* ac diſtributionem cæterorum medicamentorum adiuuant. In quem vſum commodiſſima ſunt & vehiculi vicem præſtant mel & ſaccharum.

Ex his varia fiunt medicamenta, atque in vſu potiſſimum ſunt *trochiſ. de terra ſigillata, de carabe, cum & ſine opio, troch. ramich. ſpec. diatrag. frigid. ſyrup. de portulaca, de ſucc. plantaginis, de roſis ſiccis, de papauere, myrtin. loch de portulaca, conſeru. roſar. rubr. antiq. de fol. quercus, ſyrup. de coral.* vt & *opiata*, quam deſcripſit Fernelius, *conſ.* 21.

℞. *Boli Armeni aq. roſar. lot* ʒ.ij. *ſem. portulac. lactuc.* ana ʒ.ß. *gummi tragacanth. Arab.* ana ℈.ij. *amyli, ſem. naſturt. torrefact.* an. ʒ.ß. *roſar. rubr.* ℈.ij. *ſacch. cand. roſat. tabul.* ana Vnc. j. Cum *ſyrup. myrtillor.* Formentur trochiſci, qui in ore detineantur.

Vel ℞. *Conſeru. roſar. antiq.* Vnc. iij. *boli Armeni, terra ſigillat.* ana ʒ.ij. Cum *ſyrupo de portulaca.* F. electuat.

Vel ℞. *Conſeru. roſar. rubr. antiq. ſymphyt. maior.* an. Vnc. j. ß. *boli Armeni, terra ſigill.* ana ʒ. j. *lapid. hæmatit.* ℈. iv. *cum ſyrup. de portulaca.* F. electuarium.

Vel ℞. *Tragacanth. gummi Arabici, ſanguin. dracon. boli Armeni, amyli, ſpod.* ana ʒ. j. *lapid. hæmatit. ſem. papauer. hypociſt.* ana ʒ. iij. Cum *ſyrup. de ſucc. plantagin. & roſarum.* F. electuarium ſenſim deglutiendum.

Vel ℞. *Syr. de portulac.* Vnc. j. *tribus.* Vnc. ß *boli Armeni aqu. roſar. præpar. ſyr. myrtini q. ſ.* F. Lambile.

Foreſtus in rupta vena tale præſcribit decoctum, *lib.* 16. *p.* 25.

℞. *Rad. conſolid. mai.* Vnc. j. *burſ. paſtor. portulac. ſanicul. piloſel. polygon.* an. M. j. *Sem. endiu. acetoſ. portulac. vrtic.* ana ʒ. j. Fiat decoctio, vt artis eſt, *in aqu. communi pro* ℔. j. Colaturæ addendo Vnc. iv. *ſyrup. myrtill.* Clarificentur.

Puluis, qui Iulio Cæſari Scaligero, & Medicis Pariſienſibus in vſu fuit, ſed è Serapione *cap.* 25. *tract.* 2. deſumptus eſt:

℞. *Spod. roſar. rubr. boli Armen. terræ ſigill. hæmatit.* ana Vnc. ß. *gummi Arabici, tragacanth.* ana ʒ. ij. *ſem. papauer. portulaca, roſar. rubrar. arnogloſſ. C. C. vſti, amyli torrefact.* an. ʒ. iij. F. puluis.

Deſcriptio pulueris huius nonnihil varians apud Hollerium *exercit. Valeſij in caput* 27. talis habetur:

℞. *Spodij, roſ. rubr. bol. Arm. terr. ſigill. hæmatitis* ana ʒ. v. *corall. rubr. carab. margaritar. non perforat.* ana ʒ. ij. ß. *gummi Arabici, tragacanth.* ana ʒ. ij. *ſem. papau. portulaca, roſ. rubr. arnogloſſ. cornu cerui combuſti,* an. ʒ. iij. *acaciæ ſucci barbæ hircinæ, glycyrrh.* ana ʒ. ij. *amyli torrefacti* ʒ. iij.

Terantur, miſceantur, F. puluis, cuius doſis ſint ʒ. iij. Datur cum aqua pluuiali.

Vel. ℞. *Syr. myrtin. de portulac. de roſis ſiccis,* ana Vnc. j. *boli Armeni, lapid. hæmatit. C. C.* ana ℈. ij. *aqu. portulac. plantag. burſa paſtoris.* an. Vnc. iij. F. potus pro duabus vel tribus doſibus.

Vel ℞. *Spec. diatrag. frigid.* ʒ. j. *conſeru. roſar. antiq.* Vnc. j. ß. *rob berberis* ℥. ß. *pilul. de cynogloſſ.* ℈. ij. *ſyr. de portulac.* q. ſ. F. lambile.

Vel ℞. *Syrup. myrtin. de portulaca.* ana ℥. j. ß. *conſeru. roſa. rubrar. antiqu. fol. quercus,* an. ʒ. vj. *tragacanth. amyli,* ana ℈ ij. *Rad. ſymphyt. terra ſigillata, boli Armeni, lapid. hæmatit.* ana ℈. j. F. eclegma.

Interim & poſt ſanguinis auerſiones (ante has enim topica apponere tutum non eſt, ne ab adſtringentibus ſanguis intrò compellatur, & venæ, quæ in alto ſunt, repleantur; vt & ſi ab externi aeris frigore vehementi ſanguis intrò ad pulmones pulſus ſit) nec topica omittantur, pectuſque inungatur oleo myrtino, maſtichino, roſarum, quibus addi poſſunt pulueres adſtringentes, Vel fiat tale cataplaſma:

℞. *Fol. plantagin. portulac. polygon.* ana M. j. *rad. ſymphyt. maior.* ℥. j. *cortic. granator. farin. hord.* ana ℥. ß. *cydon. ſiccor.* ʒ. iij. Coqu. in vino adſtringente ad mollitiem. Contuſis adde *Thuris, maſtich. boli Armeni,* ana ʒ. iij. *corallor. rubr.* ʒ. i. *ol. roſac. & myrtin.* ana q. ſ. F. Cataplaſma.

Si refrigeratio rupturæ vaſorum pulmonis occaſionem præbuit. Galenus 5 *meth. med. cap.* 13. calefaciens ceratum ex thapſia pectori adhibet ad tollendam eam intemperiem. Sed ſi adhibendum eſt, diu tamen ibi nō relinquendum, ne multùm calefaciat, malum augeat, ipſamque mortem inferat cum magna Medici ignominia, qualem hiſtoriam recenſet Foreſtus, *lib.* 16. *obſ.* 16. *in ſcholio.*

Poſſent forſan etiam, vt in hæmorrhagiis, periapta, vt iaſpis, vmbilicus marinus, & ſimilia vſurpari.

Si vulnere pectoris in pulmones vſque penetrante ſit facta apertio vaſorum, vulnus curandum, & conglutinandum, vt cap. ſequenti dicetur.

Eroſio autem vaſorum pulmonis difficilius curatur, vt ſuprà dictum. Statim autem initio (vt & in anaſtomoſi ex ſanguine bilioſo) etiam bilis purganda, nec purgatio procraſtinanda, ne dum ſtudemus acrimoniam humoris corrigere, ille acrimonia ſua maius malum inducat. Neque hic concoctionem expectare opus eſt; cùm humor non ſit putridus ſeu crudus, & prætereà tenuis, qui ductum medicamenti purgantis facilè ſequitur. Validiora tamen & calidiora purgantia vitanda, ne humorem magis agitent, & acriorem reddant, vt & aloe, vtpote quæ venarum orificia aperire ſolet.

Peculiaris autem hic offertur indicatio regenerandi partem eroſione deperditam. Id quod præſtant alimenta boni ſucci, vt ptiſana, lac, & quæ ex lacte conficiuntur, iuſcula gallinæ, & carnes, & medicamenta carnem gignentia, qualia ſunt thus, maſtiche.

Si verò catarrhus adhuc adſit, qui è capite ad pulmones defluit, is primùm cohibendus. Id quod triplici medicamentorum genere effectum dedit Galenus: 1. purgatione peccanti humori conueniente. 2. medicamento diaſpermato, quod ſomnum conciliat, ſenſum doloris tollit, tuſſim ſedat, & ſiccandi vim habet, cuius loco vti poſſumus theriaca recente, pilulis de cynogloſſa, & ſimilibus. 3. cerato ex thapſia vel ſtercore columbino capiti impoſito, vt catarrhi defluentis impetus prohibeatur, quod & alia huius generis medicamenta & cauteria præſtare poſſunt. Poſteà ægrum reficit cibis boni ſucci, frictione, inambulatione, balneo. Imprimis verò lac exhibet, quo neglecto malum vix ſanatur. Neque interim ſanguinis miſſionem negligit, ſed eam vel ſtatim, ſi abundet, vel ſi paucior ſit, & prauus, vbi ægrum cibis boni ſucci refecit, eam inſtituit. Catarrhi cum ſputo ſanguinis curatio.

Curationem hanc Galeni reprehendit quidem Trallianus, *libr.* 7. *cap.* 1. verùm quid de ea ſentiendum ſit, ſuprà *libr.* 1. *cap. de catarrho* dictum.

Inter medicamenta autem, quæ vas eroſum claudunt, Trallianus *allegato loco* commendat lapidem hæmatitem, in ſubtiliſſimum puluerem tritum, quem ℈. iv. pondere circa principium ſi magna ſit ſanguinis reiectio: in ſucco mali punici, vel ſucco polygoni, ſin minor, cum ſola aqua tepida exhibet.

Vel ſuſpendatur lapis hæmatites tritus in linteolo in

aqua,

aqua, & nodulus exprimatur, vt aqua rubeſcat, addaturque ſyrup. de portul. vel myrtinus. Exſiccat enim vlcus, & prohibet ne pus generetur. Vtilis etiam eſt bol. Armenus, & terra Lemnia. Vt

℞. *Bol. Armen.* ʒ.ij. *ſpec. diatrag. frig.* ʒ.j. *ſacch. in aqu. port. diſſ.* ℥.iij. F. rotulæ, de quibus per interualla ſumantur ſex, vel plures.

Vel ℞. *Conſeru. roſar. rubr.* ℥.ij. *rad. conſolid. maior. coſtar. vel conſ. earum* ℥ j. *bol. Arm. maſtic. thur. an.* ʒ.j. *hypociſt.* ʒ.ß. Cum *ſyrupo de portulac.* F. electuarium.

Diæta.

Diæta. Aer ſit temperatus, aut moderate ad ſiccum, & frigidum declinet. Calidus verò vt alia incommoda habet, de quo poſtea in quæſtione dicetur, ita etiam ſanguinis profuſiones inuehit. Victus ſit tenuis primis diebus, & vim aſtringendi habeat vel emplaſticam. Vnde conueniunt ſorbitiones ex ptiſana, pulteſque ex oryza, auena, farina hordei, tritici, & amylo cum lacte coctæ, quibus ſi libet, addi poteſt conſ. roſ. antiqua. A nonnullis commendatur caro ſuilla vt glutinoſa. Et recitat Suidas hiſtoriam Daminij Philoſophi, qui cum ſanguinis ſputo laboraret, oraculum de medicamento conſuluit, à quo reſponſum accepit, vt carne ſuilla veſceretur, quam quoties comedebat, ſanguinem non reijciebat, vbi abſtinebat, ſanguinis fluor redibat. Lac etiam hic optimum alimentum eſt, referta; Trallianus, ſe ſolius lactis vſu plures curaſſe. Nec inutilis eſt caſeus recens, non ſalſus. Ex oleribus conueniunt lactuca, acetoſa, & præcipuè portulaca, mala aurantia, granata. Abſtinendum verò à cibis flatulentis, ſalſis, acribus, & aromatibus. Aceti quoque vſus præſertim acris non conuenit.

Potum quod attinet, exhibeatur aqua hordei cum melle vel ſaccharo, vbi abſtergendum; vbi verò glutinandum, aqua hordei chalybeata. Vel bibatur cereuiſia tenuior, aut lac amygdalar. dulcium, vt & lac acidum ebutyratum. A vino verò abſtinendum. Æger non moueatur, ſed quieſcat, non clamet, non excandeſcat, & quantum fieri poteſt, dormiat. In obæſioribus tamen ſomnus ſit interruptus, ne ſanguis nimius in thorace collectus dormientem ſuffocet. Videatur etiam Hippocrates *lib. de intern. affection.* mox ab initio.

QVÆSTIO.

Qualis aer in apertione vaſorum pulmonis ab aere frigido proueniat.

Qualis aer in apertione vaſorũ pulmonis ab aere frigido cõueniant. Equidem principium eſt in methodo medendi contraria contrarijs curari; ac proinde etiam rationi conſentaneum videtur, vbi ab aere frigido vas aliquod in pulmone ruptum eſt, aerem calidum adhibere. Contra, quia calidus aer dilatat, non tutum eſſe videtur, vaſe aliquo aperto eum adhibere.

Verum enim verò etſi plura in ruptura vaſorum pulmonis ſint indicantia: tamen quod maxime vrget, eſt ſanguinis fluxus; qui non ſolùm ſine vitæ detrimento largius effluere non poteſt, &, dum fluit, facit, vt vas claudi non poſſit, & quò diutius fluit, eo magis vas dilatat. Quapropter æger potius in aere frigido, quàm calido, qui laxat, detineri debet. Etſi enim adhuc adſit aliqua intemperies frigida, quæ tuſſiculam aliquam excitare poſſit: tamen ſpiritus retentione facilè ſedari poteſt. Et ipſe aer frigidus, in quo æger domi concluſus degit, non eſt tam frigidus, vt ad rupturam vaſis amplius aliquid facere poſſit. Et ipſe, vt ſuprà dictum, aer frigidus vaſa non rumpit, modò plenitudo ſanguinis dempta ſit, & æger ab omni motu violento ceſſet, nullum ab eo periculum eſt. Aer tamen ille moderatè ſit frigidus. Et quod in ruptura vaſorum pulmonis in principio calida non conueniant, etiam vbi ab aere frigido eſt ruptura, exemplo etiam docuit Galenus, 5. *meth. med. cap.* 13. in iuuene, qui ex refrigerato pectore ſanguinem exſpuebat; cui intro nihil calidi adhibuit.

CAPVT VII.

De grandine, calculo, & vermibus in pulmone genitis.

RES plane alienas quandoque in pulmone generari obſeruatum eſt, grandines, calculos, imò oſſa & vermes, quæ non ſolùm anguſtiam vaſorum pulmonum parere poſſunt, ſed & alijs modis præter naturam ſunt, & à pleriſque ad morbos numeri referuntur, de quo iam non diſputamus, cùm ea de re dictum ſit in *Inſtitutionibus*.

Galenus, *lib.* 4. *de loc. affect. cap.* 8. refert, quendam vidiſſe, qui grandines erui magnitudine è pulmone eiecit. Ipſe idem in quodam viro docto, & olim Profeſſore huius Academiæ obſeruaui, qui grandines colore albo, & duros è pulmone eiecit, & tandem phthiſi correptus ac mortuus eſt. Si materia illa ſit copioſior, & in maiorem molem concreſcat, calculi inde fiunt, id quod Trallianus, *libr.* 5. *cap.* 4. Paulus Ægineta, *lib.* 5. *cap.* 81. & alij autores annotarunt, quos allegaui. Inſtitut. *libr.* 2. *part.* 2. *c.* 9.

Oſſa pulmonibus impacta vidit Columbus, vt annotauit, *lib.* 15. *Anatomiæ*.

Caruneulas etiam, & veſiculas piſcium veſicis ſimiles interdum è pulmonibus eijci obſeruatum, vt eius rei hiſtorias collegit Schenckius, *lib.* 2. *obſeru.* 50.

Tandem quoque vermiculos, & quidem non vnius figuræ, è pulmonibus eiectos obſeruatum à Medicis, vt apud eundem Schenckium, *lib.* 2. *obſeru.* videre eſt.

Cauſſæ.

Galenus, *loco allegato*, ex lento humore, qui antea tuſſi reijciebatur, retento, ſiccato, induratoq; grandines generari ſtatuit. Et reuera humor craſſus, & viſcidus calculorum in pulmonibus eſt materia, facitque ad concretionem etiam exſiccatio, & pulmonum caliditas. Vnde Fernelius, *libro* 5. *de part. morb. & ſympt. cap.* 10. inuenit in diſſectis grandines alios veteris caſei conſiſtentia incipientes, alios gypſeæ pituitæ duritie. Verum etiam interna vis ad coagulandum tendens, quæ in aliarum partium calculis generandis concurrit, & hic admittenda eſt, de quo alibi diximus. Cauſſæ.

Vermium quoque cauſſa, quæ in aliarum partium vermibus concurrit, vt in Inſtitut. diximus, etiam hic locum habet.

Signa Diagnoſtica.

Calculus, & vermes in pulmonibus hærentes, difficulter omninò cognoſci, diximus *capite præcedente*; & vix certò cognoſcuntur, niſi tuſſi reijciantur. Præcedit tamen plerumq; hæc mala tuſſis diuturnior, quæ nullis, etiam efficaciſſimis, remedijs tollitur. Signa.

Prognoſticum.

Raró autem hiſce malis correpti conualeſcunt, ſed plerumq; pulmones è calculis, & vermibus, tum à conatu in tuſſi, quæ ad ea reijcienda requiritur, læduntur, vnde phthiſis, & tandem mors ſequitur, vt ex hiſtorijs antea allegatis videre eſt.

Curatio.

Res iſtæ cum ſint toto genere præter naturam, à corpore

Curatio grandinũ, & calculorum pulmonis.

pore emotionem indicant, quod quomodo fieri debeat, porrò videndum. Quomodo enim qui grandines, & calculos è pulmone reijciunt, curandi ſint, Galenus, & Alexand. Trallianus diſſentiunt. Galenus, 4. *de loc. aff. c.*8. medicamentum in potu dedit, quod aſthmaticis exhibetur, vnde æger minorem quidem grandinem exſpuit, atq; in longiore, quam antea, interuallo, poſt plures tandem annos mortuus eſt. Trallianus verò *loc. alleg.* Galenum reprehendit, quod refrigerantia neglexerit, & calida adhibuerit, Mithridatium, Athanaſiam, theriacam, & ſimilia acria, & extenuantia medicamenta. Verùm in eo quidem fallitur Trallianus, quod ſcribit, Galenum Mithridatium, Athanaſiam, & theriacam illis, qui grandines reiecerint, exhibuiſſe, cùm ad vlcus pulmonis ea adhibuerit, ad grandines verò ea, quæ aſthmaticis conueniunt. Rem tamen ipſam quod attinet, ea, quæ ſimpliciter calefaciunt, non adeò conuenire videntur in grandine, & calculo iam facto in pulmonibus, cùm exſiccando duriorem efficiant; niſi peculiarem vim calculum frangendi habeant, præſertim, ſi adhuc materia in ijs contineatur, quæ calefacientium, & exſiccantium vſu potius indurari poſſit. Sed ſolum conueniunt materię grandinem, & calculos facturæ; modo non iam concreſcere incipiat.

Dodonæus, vt *obſeru. med. cap.*43. docet, fęliciter vſus eſt ſyrupo hoc modo parato.

℞. Adianti veri, adianti albi, id eſt, rut. murar. ana ℥j.ß *glycyrrh.* ℥.*rad. ruſci, aſparag. an.* ℥.j. *ſem. melon.* ʒ.ij. *aqu. pur.* ℔.iv. Coqu. ad remanentiam ℔.ij. Colat. adde *Sacchari* ℥ xij. *mell. aqu. hyſſop. an.* ℥.iv. Coq. ad ſyrupi conſiſtentiam.

Curatio caruncolarum, & veſicularum in pulmone genitarum.

Si carunculæ, & veſiculæ è pulmonibus reijciantur, exhibeatur loch ſanum, & expert. de pulmon. vulpis cum flore vel lacte Sulphuris.

Vermiũ.

Ad vermes in pulmonibus genitos vtilis eſt ſuccus marrubij cum melle mixtus, quem æger ſæpius lambat.

Morbi pulmonis in numero deficiente.

Pulmonis morbi in numero deficiente

Aliquando vnus pulmo deeſt, idq; vel ab ortu, vt obſeruauit Columbus, *lib.*15. *anatom.* vel vbi poſt abſceſſus, & vulnera corrumpitur. Verùm mala hæc incurabilia ſunt.

CAPVT VIII.

De tuberculis pulmonis.

Tubercula pulmonis.

PRæter inflammationem pulmonis, de qua ſuprà dictum, quæ fit ex materia in pulmonis ſubſtantiam imbibita, & in totum viſcus diſperſa, etiam tubercula in pulmone generantur ex materia collecta in vna parte, & inde extuberante, de quibus agit Hippocr. *lib.*1. *de morb.* & hoc loco agendum videtur. Sunt autem illa tubercula alia cruda, quorum *cap.*4. etiam mentio facta eſt, quæ ex materia, quæ nunquam ſuppuratur, generantur, quorum meminit Hippocr. *lib.*3. *de artic. text.*9. & Galenus, *in comm.* & 4. *de loc. affect. cap. vlt.* in hiſtoria Antipatri, & 6. *aph.*45. quæ nunquam ad ſuppurationem deducta, & nulla febre comitante ſola magnitudine, cum admodum adaucta eſt, excluſis in totum ſpiritus vijs, ægrum interimunt: alia quæ ſuppurantur, de quibus præcipuè, *alleg modo loco*. Hippocrates agit.

Cruda.

Suppurata.

Cauſſæ.

Generantur autem iſta dupliciter: vel per affluxionem materiæ, vel per congeſtionem; & per congeſtionem rurſum dupliciter, dum materia in vna aliqua parte ſoltim, ſed ſine veſicula concluſa colligitur, aut materia in cyſti peculiariter efformata coaceruatur. Materiam verò tuberculorum in pulmone Hippocrates duplicem ſtatuit, bilem, & pituitam, id eſt, humores calidos, & frigidos. Proueniunt verò præcipuè ab externa aliqua violentia, vt Hippocrates *lib. de ſalubri diæta* docet his verbis: *Quibuſcunq; autem dolores fiunt ex viſceribus ſiue ex exercitijs, ſiue ex aliquo alio labore his quieſcere conducit cibis abſtinentes: potatione autem vtantur, quæ quàm pauciſſima in corpus aſſumpta plurimum vrinæ ducat, quo venæ viſceribus inſitæ non diſtendantur repletæ. Ex talibus enim tubercula oriuntur, & febres.* Hæc Hippocrates. Etenim ſiue ex cauſſa interna ſiue externa venæ violenter diſtendantur, progerminant, & ſimul materiam loco diſtento ſubminiſtrant, ſeu ſanguinem naturalem ſeu humores vitioſos, è quibus formantur tubercula.

Abſurdum tamen non videtur, etiam ſine externa violentia à cauſſa interna talia tubercula fieri poſſe. Si enim tumores alij maiores, in quibuſcunq; corporis partibus, nulla externa violentia concurrente, excitari poſſunt, cur non etiam tubercula hæc eodem modo generari poſſunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Tubercula hæc cognitu ſunt difficilia. Sic affecti tamen ſubliuido ferè ſunt faciei colore, ijſque lingua lentore quodam eſt oppleta, maximè cum longè à cibo abſunt, & corporis agitatione, aut potu ciboue calidiore vrina facilè tingitur, & pulſus citatur, citra tamen vllam ſpirandi difficultatem. Interdum verò poſt concitatiorem corporis motum pilulæ paruæ, & globuli inſtar piſi exigui redduntur è pulmone membranula incluſi, qui contriti digitis pus reddunt interdum fœtidiſſimum. Aliàs tubercula cruda, & quæ non ſuppurantur, cognitione difficilia ſunt, & non niſi, cum ad tantum incrementum peruenerint, vt ſpirationem lædant, cognoſcuntur. Reliqua quod attinet, ſi hæc tubercula ſint in arterijs læuibus vel in parte arterias læues comprimente, mutantur pulſus in ordine, & inæquales in magnitudine, celeritate, & frequentia fiunt; quæ inæqualitas indies pro ratione augmenti tuberculi augetur, vt quandoq; pulſus intermittentes intercidant. Si fiant in pulmonis ſubſtantia, tuſſim ſiccam & leuem quandam ſpirandi difficultatem excitãt, quæ prout tuberculum augetur, & ipſa augetur. Si in arterijs aſperis tuberculum tale generetur, ſtatim tuſſis moleſta, & ſpirandi difficultas excitatur, ac pro morbi incremento tuſſis fit grauior, & ſpirandi difficultas ſępe tanta, vt æger erecta ceruice reſpirare cogatur, & ſuffocatio impendeat, tandemque æger ſuffocetur.

Præterea ſi tubercula ſint vel in aſperis arterijs, vel in externa pulmonum ſuperficie protuberantia, dolor quidam leuis ægros continuò affligit, & imprimis, vbi vehementiùs, & concitato motu mouentur, vbi & ſpirandi difficultas ſimul inualeſcit.

Si autem tubercula ſint vel in arterijs læuibus, vel in pulmonis ſubſtantia, nullus dolor percipitur.

Si verò res iam eò redeat, vt ſuppuratio expectanda ſit, febris accidit, niſi materia tuberculi proprio folliculo ſit incluſa, tum enim putridi vapores ad cor exhalare, & febrem accendere nequeunt. Inualeſcente iam putredine, omnia accidentia fiunt maiora, dolores maiores, tuſſis vehementior, quæ non amplius ſicca eſt, ſed humida, reſudante aliqua materiæ particula. Et quidem dolores ſunt vel antè vel retrò, prout tuberculum vel anteriorem, vel ad poſteriorem partem vergit. Nam dum tubercula iſta fiunt, & ſuppurari incipiunt, in membro ſenſum non habente dolorem non pariunt: dum verò ſuppuratione facta extra prominent, & membranam pulmonis diſtendunt, dolorem excitant.

Pertinet huc, & locus Hippocratis, *lib.*2. *de morbis*. *Si tuberculum*, inquit, *in pulmone exortum fuerit, tuſſis detinet, ſpirandique difficultas, quæ non niſi erecta ceruice obitur, dolor acutus pectus, & latera occupat, &*

ad

ad decimum quartum diem ita afficitur. Pleriſque enim tot diebus inflammationem concipit, ſed & caput, & palpebras dolor vexat, videre nequit, corpus ſubſuluum euadit, & puſtulis velut ex igne rubentibus completur.

Tubercula autem, quæ folliculo ſuo includuntur, cognoſcere difficile eſt; quia febris hic nulla excitatur; cùm materia in folliculo ſuo concluſa ad cor vapores mittere non poſſit. Quo pertinet aphoriſmus Hippocrat. 41. *ſect. 6. Quibus ſuppuratio in corpore abdita non innoteſcit, ob craſſitudinem vel puris vel loci ſe non prodit.* Hinc interdum nonnulli, qui nulla febre laborarunt, diſrupto tali tuberculo, vel ſani euaſerunt, pure ſalubriter reiecto, vel à pure erumpente ſtatim ſuffocati ſunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Vt æger ex hoc malo conualeſcat, quinque conditiones requirit Hippocrates, *loc. alleg.* 1. eſt, vt ſuppuratio citò fiat, 2. vt facta ſuppuratione pus citò erumpat, 3. vt non ad inferiora, ſed ad ſuperiora erumpat, & per tuſſim reijciatur, 4. vt totum pus euacuetur, 5. vt venter, id eſt, cauitas illa, in qua pus continebatur, perfectè agglutinetur.

2. Si verò aliqua ex hiſce conditionibus deſit, æger non conualeſcit. Si enim pus non erumpat, æger tandem præcedentibus doloribus vehementibus, inedia, tuſſi, febri vt plurimum interit. Si verò tarde erumpat, ægrique viribus iam deficientibus, iiſdem de cauſſis æger moritur. Si verò pus non per tuſſim reijciatur, ſed ad inferiora conuertatur, morbus fit vel difficilis vel lethalis. Dum enim tuberculo rupto pus in pulmonem, & ſupra ſeptum tranſuerſum effunditur, ſi à natura id euacuetur integrè, & locus, in quo in pulmone pus continebatur integrè coaleſcat, euadunt quidem ægri, ſed cum difficultate. Si verò pus non ſtatim euacuetur, vel ægrum ſuffocat, vel dum ſupra ſeptum tranſuerſum moram agit, id praua qualitate inficit, & tandem corrumpit atque exulcerat, vnde mors ſequitur. De quo Hippocrat. 7. *aph.* 8. *à tuberculi intus eruptione ex ſolutio, vomitus, & animi defectio fit.* Si enim tuberculum ſubitò rumpatur, vapores ex pure ſubitò ad cor penetrant, vnde fit leue animi deliquium, & hinc vomitus vel ſyncope. Vomitus quidem, ſi pus extra prorumpit, & excernitur (per vomitum enim intelligit omnem per os ſubito factam euacuationem) ſynope autem, ſi ad interiora pus vergat, & ad corruat. Si verò pulmo non exactè ſanetur, & cauitas, in qua pus continebatur, non agglutinetur, vlcus paulatim inde generatur, & tandem fit phthiſis.

Curatio.

Curatio.

Cum ſpes ſalutis vnica in hoc morbo ſita ſit in puris cita, & perfecta euacuatione, & pulmonis agglutinatione: id partim fit à natura, partim ab arte. Suppuratio, & puris per tuſſim reiectio quidem à natura inſtituitur; vt autem pus totum, & perfectè expurgetur, naturæ ars ſuccurrere poteſt. Ita etiamſi agglutinatio pulmonis naturæ opus ſit; tamen, & hic ars naturam adiuuare poteſt, & quidem iis medicamentis, quæ poſtea *de vlcere pulmonis* proponentur. Vt autem pus ſurſum vel deorſum erumpat, id prouenit ex ſitu tuberculi, qua in re ars naturam nihil iuuare poteſt.

CAPVT IX.

De hydrope, & hydatidibus pulmonis.

Hydrops pulmonis

NOnnunquam, & forſan ſæpius, quàm vulgò putatur, aqua in pulmone colligitur, quod malum hydrops pulmonis appellatur, quod deſcripſiſſe putatur Hippocr. 2. *de morb.* his verbis: *Febris, & tuſſis tenet, & aceruatim reſpirat, & pedes tument, & vngues contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is, qui ſuppuratus eſt, ſed debilius, & diuturnius. Etſi quid infundas, aut fotum aut ſuffitum adhibeas, pus non ſequitur, atque ex hoc ſanè cognoueris, non pus, ſed aquam intus eſſe. Etſi multo tempore aure ad latera adhibita audire tentaueris, ebullit intus veluti acetum, & hoc quidem aliquando patitur, poſtea erumpit ad aluum, & ſtatim quidem ſanus eſſe videtur ac à morbo liberatus. Verùm progreſſu temporis aluus incenditur eademque illa patitur, & adhuc amplius. Aliquis etiam intumeſcunt, ventre, ſeroto, & facie.* In quo loco hoc notandum, etſi in editionibus omnibus legatur ὄζει, olet, & ita etiam Foeſius hunc locum verterit: quia tamen odor aure non percipitur, rectè vertit Ian. Cornarius bullit intus, & legendum procul dubio ζέει. Verùm pulmo vix ſolus hydropem patitur, ſed hydrops pulmonis, & thoracis fere concurrunt, atq; hic ipſe locus Hippocratis, quem pro hydrope pulmonis allegant, potius de hydrope pectoris loqui videtur. Ideoque mali huius hoc loco ſaltem mentionem facere voluimus. Poſtea verò de hydrope pectoris ſeu thoracis plura hac de re dicentur.

Hydatides pulmonis.

Hydatides pulmonis.

Cognatum hydropi malum ſunt hydatides pulmonis, veſicæ ſcilicet aqua plenæ, quæ externam eius ſuperficiem occupant, quæque oriuntur ex ſeroſo, & tenui humore, qui raram pulmonis ſubſtantiam pertranſit, & ſub membrana eius, quæ denſior eſt, hæret, & ſubſiſtit. De quo Hippocrat. *l. de intern. affectibus. Fit enim hydrops, ſi tubercula in pulmone fuerint enata, & aqua repleta, & in pectore rupta. Quod autem fiat etiam à tuberculis hydrops, teſtimonium habeo in boue, & in cane, & in ſue. In his quadrupedibus maximè fiunt tubercula in pulmone, quæ aquam habent. Si enim diſſecueris, cito cognoſces. Nam fluet aqua.* Hæc Hippocr.

CAPVT X.

De pulmonum cum latere coalitu.

Pulmonis cum latere coalitus.

NOnnunquam etiam pulmones cum membrana coſtas ſuccingente coaleſcunt. Hippocrates, vel quicunque autor fuerit, pulmonis ad latus prolapſum appellat, & de malo hoc agit, *libro 2. de morbis.*

Cauſſæ.

Cauſſæ. Interna.

Ortum habet hoc vitium à cauſſa vel interna vel externa. A cauſſa interna interdum à primo ortu, & mala conformatione hoc accidit; interdum poſtea membranæ thoracem inueſtienti pulmo agglutinatur, cum pituita aliqua viſcida, & tenax inter pulmonis lobos, & thoracis membranam inhæret, parteſque has duas infarciens implicat ac veluti colligat.

Externa.

A cauſſa vero externa malum ortum habet, cum confoſſo aut vulnerato thorace, aut empyemate per ſectionem curato, pulmo membranæ huic agglutinatur. Quod etiam poſt pleuritidem fieri impoſſibile non eſt. Vt enim aliæ partes vulneratæ, vel exulceratæ, ſi non rectè tractentur, coaleſcere poſſunt; ita & pulmo membranæ thoracem inueſtienti agglutinari poteſt. Hippocr. *de locis in homine* addit exſiccationem à ſiti, dum ſcribit: *Lateralis morbus ſiccus citra fluxionem oritur, cum ex vehementi ſiti pulmo admodum reſiccatus fuerit, gracilis euadit, & impotens redditus ad latus præ impotentia inclinatur, ipſumque contingit, eoque contacto cùm humidum exiſtat, ei adhæreſcit, & morbum lateralem facit.*

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Si, vt Hippocrates habet, *pulmo ad latus prolapſus ſit, tuſſis tenet, & erecta ceruice ſpiratio* (nam pulmo non integer, ſed ex altera tantum parte liberè moueri poteſt) *& ſaliua tuſſi reijcitur alba* (nam pituita peccat, iſque humor ſolùm ad aſperas arterias reſidet,)

&

& dolor ad pectus aut dorſum emergit, & incumbens pulmo impellit, & graue quid in pectore incumbere videtur, & dolores acuti pungunt (nam ex pulmonis motu ea parte, qua pulmo membranæ cohæret, dolor percipitur, & membrana reliqua huic membranæ conſentit, dolorque is propter membranam affectam eſt pungitiuus) *& ſanguis ſtridet veluti pellis, & ſpirationem prohibet*, (ſanguis nimirum in vaſis thoracis exiſtens commotus edit ſibilum illum, quem lora emollita, & aqua macerata excitant, ſanguiſque ad intra ex difficili reſpiratione commotus, & in anguſtias redactus, ſibilum quendam edere videtur, qui tamen non niſi ab ipſo ægro percipitur.) *Et ad affectum quidem latus decubitum ſuſtinet, non autem ad ſanum, virium veluti graue quiddam ipſi de latere dependere videtur, & per pectus ſe tranſpirare putat.* Etenim dum æger in latere affecto decumbit, pars affecta in proprio loco quieſcit, dum autem in oppoſitum ſe conuertit, pars affecta diſtrahitur, & pulmo à latere, cui cohæret, quaſi auellitur, vnde veluti pondus quoddam ex eo latere dependere videtur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Malum hoc etſi lethale non ſit; tamen moleſtiam & dolorem non patuum exhibet.

2. Si à primo ortu ſit, incurabile eſt.

3. Coalitus ex ſiccitate periculoſus non eſt. Intra ſeptimũ diẽ enim coaleſcit Hippocrates, *de loc. in homine.*

Curatio.

Curatio mali à cauſſa interna. In hoc affectu curando, ſi malum ab interna cauſſa, pituita ſcilicet, ortum habeat, ea præparanda, & euacuanda, vt *cap.* 4 dictum. Reliquam curationem quod attinet, Hippocrates, *loc. alleg.* tria inſtituit. 1. eſt, vt materia concoquatur, & leniatur, qua de cauſſa bis de die calida multa lauate iubet. 2. Pituitam, & materiam, quæ pulmones cum coſtis connectit, exſiccat & abſumit, in quem finem à balneo vinum album modico melle admixto, & dauci, & centaurij minor. ſeminibus tritis additis exhibet. 3. Vt pulmo cohærens lateri laxetur, & à membranis thoracis ſeparetur, veſicam bubulam aqua tepida ſemiplenam lateri apponit & alligat. Quia tamen idem Hippocrates, *6. epid. ſect.* 8. text. 48. eum, cui apex hepatis complicatus erat, concuſſione corporis ſanauit: eadem, & hic, vt pulmo à latere ſeparetur, vſurpari poteſt. Alimenti verò loco ptiſanæ ſuccum tepidum, & vinum aquoſum ſuprabibendum præbet.

A cauſſa externa. Si verò à cauſſa externa hoc malum proueniat, aut cum quis purulentus factus fuerit, Hippocrates mox duplici auxilio vtitur. Primò inter os vulneris immittit veſicam fiſtulæ alligatam, qua per flatum immiſſum poſſint prædictæ partes ſeparari: Deinde penicillum ſtanneum indit, ac vlterius propellit, quò pulmo à cohærente membrana ſeparetur.

CAPVT XI.

De pulmonis vulneribus.

Pulmonis vulnera. SI thorax, de cuius vulneribus poſtea dicetur, à re aliqua ſecante, vel perforante vulneretur, ita vt vulnus ad interiora penetret, ſæpe pulmo ſimul cum ſuis vaſis vulneratur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Vulnerati autem pulmonis ſigna, vt Celſus, *lib.* 5. *cap.* 26. & Paulus Ægineta, *lib.* 6. *cap.* 88. docent, ſunt, ſi cum penetrante thoracis vulnere adſit reſpirationis difficultas, tuſſis aſſidua, & ſpumans ex ore ſanguinis cum tuſſi reiectio, & ex pectore rubens ſpumanſque ſanguis ſine dolore effluat. Ceruicis venæ turgidæ ſunt, linguæ color mutatur, facies modò rubicunda, modò pallida apparet, & ſi profundum ſit vulnus, tandem pallida remanet.

Signa vaſorũ pulmonis vulneratorum. An verò vaſa an potius ſubſtantia pulmonis ſit vulnerata, etiam ſignis quibuſdam cognoſcitur. Vaſorum vulneratorum ſigna ſunt ſanguis ſpumoſus interdum rubicundus, interdum niger effluens, perpetua tuſſis, ſicca, vel humida, niſi virium imbecillitas aut pulmonum oppreſſio à ſanguine adſit, aut niſi ſuperficiarium ac leue ſit vulnus.

Signa carnis pulmonum vulneratæ. Cum caro pulmonum vulnerata eſt, nec cruenta exſpuitio, nec tuſſis vlla vrget, quia ſanguis in cauum thoracis deſtillat: ſed reſpiratio eſt difficilis, viciſſitudo caloris, & frigoris propter halitus è corde, qui ſtatim diſcutiuntur, crebra faciei characteris mutatio.

Hiſtoria vulnerati pulmonis. Poſt ſigna hic meritò recenſeo hiſtoriam ſequentẽ, quæ de vijs etiam, quibus materia è pectore euacuatur, cogitandi anſam præbet. Studioſus quidam anno 1623. menſe Iulio noctu vulnus accepit in pectore, gladio non lato in dextra parte circa coſtam tertiam propè alam in pectus adacto, & è regione propè ſpinã exeunte, vt de læſo pulmone nihil dubitatum fuerit, cùm, & ſpiritus cum ſono magno è vulnere exiret, & maxima ſanguinis copia è vulnere effuſa fuerit. Conquerebatur ſimul de dolore ſummo, & contractione abdominis, quæ procul dubio à conuulſione partium membranoſarum abdominis erat, orta à conſenſu membranarum thoracis cum membranis abdominis, & procul dubio à tendinibus muſculi thoracis quarti læſis. Accedebat, & hoc, quod inter muſculos, & cutem, præcipuè circa diaphragma, magna ſanguinis copia colligebatur, imò collum etiam occupabat, vt manifeſtè intumeſceret. Primo die ſanguis ſatis copioſus è vulnere effluxit, poſtea verò nullus: poſt octo dies tamen è vulnere in dorſo pus ſatis copioſum effluxit aliquot diebus Tuſſijt verò nihil, neq; ſanguinem per tuſſim alicuius momenti eiecit: per dies tamen aliquot ſputum album ſatis copioſum, cum ſcreatu potiùs, quam tuſſi; vnde tumor in collo euanuit. Tumor ille, qui ad muſculos erat circa diaphragma, vbi humoris ſub cute collecti fluctuatio etiam digitis percipiebatur, ſuprà, & infra diaphragma, cataplaſmatis diſcutientibus adhibitis euanuit. Primis diebus ſemel atque iterum etiam aliquid ſanguinis per aluum deiectum eſt. Ex quibus apparet, ad humorum tranſlationem non ſemper vijs manifeſtis opus eſſe, ſed ſufficere etiam Hippocratis occultam ξύῤῥοιαν.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Magna pulmonis vulnera, & præcipuè ſi vaſa magna, & bronchia læſa ſunt (cum tum ſanguis vix ſiſti poſſit) plerumq; lethalia ſunt.

2. Parua verò, & vbi inſignia vaſa non ſunt læſa, etſi ſatis periculoſa ſint, ſæpe tamen curantur, cuius rei obſeruationes paſſim extant. Et ille Studioſus, cuius modò mentionẽ feci, integrè ante finem menſis potionib. ex plantis vulneratijs, & pectoralib. alijſq; conueniẽtib. medicamẽtis cõualuit, & nũc etiã an. 1629. benè valet.

3. Refert etiam Andr. à Cruce, *lib.* 4. *Chirurg. ſect.* 1. *cap.* 4. etiam pulmonum lobis, qui per thoracis vulnera prominebant, abſciſſis ægrum ſanatum fuiſſe.

4. Si pulmonis vulneri accedit inflammatio, exigua ſpes eſt de eius curatione; quia pus, quod generatur, ſine tuſſi expurgari non poteſt, qua vulneris conglutinatio impeditur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes, & curatio. In pulmonis vulneribus danda opera, vt primùm ſanguinis profuſio, quæ ob inſignia pulmonis vaſa accidere ſolet, ſiſtatur, & inflammatio, cui pulmo obnoxius eſt, ſiſtatur, tandemque vulnus glutinetur; ſanguis verò, qui in cauitatem thoracis effuſus eſt, euacuetur. Itaque vt inflammatio præcaueatur; niſi antea nimia ſanguinis profuſione vires deiectæ ſint, vena

aperien-

apetienda. Si vulnus ſit anguſtum, vt ſanguini exitus non pateat, ſcalpello ampliandum. In operatione verò æger ſpiritum emittat, quò pulmones collabantur.

Deinde medicamenta adſtringentia, & emplaſtica adhibenda, quæ, & ſanguinem ſiſtunt, & inflammationem prohibent, & vulnus glutinant.

Sunt autem illa medicamenta alia topica, quæ in cauitatem thoracis induntur, & infunduntur; alia interna, quæ ore ſumuntur.

Topica. Topica autem eligenda talia, quæ minimè mordicant, neque malignam aliquam qualitatem obtinent. Atq; ob id metallica ferè omnia, & ſalinas qualitates obtinentia, etſi alijs vulneribus commoda ſint, in vulneribus pulmonis omittenda.

Commoda ergo hic ſunt *bolus Armenus, terra ſigillata, thus, maſtiche, balauſtia, acacia, tragacantha, gummi Arabicum, & alia*, quæ nullum viſceribus internis damnum inferunt.

Fiat ergò puluis ex thure, maſtich. & bolo Armeno part. æqual. qui vulneri ſeu per cannulam inflетur, ſeu vino nigro auſtero aut decocto plantag. roſar. rubrar. equiſeti dilutus immittatur. Vt verò puluis pulmoni vulnerato applicetur, iubendum, vt æger ſpiritum attrahat, quo pulmones inflentur, ſpiritumque eo vſq; contineat, quò puluere vulnus conſperſum ſit.

Eſt, & hoc in pectoris vulneribus, vtiliſſimum:

℞. *Rad. conſolid. maior. tormentill. caryophyll. ana* ℥. ß. *roſar. rubr.* M. ß. *maſtich. fol. oliua. ana* ʒ. ij. *myrrh. aloes, ana* ʒ. j. Coqu. in aqu. hordei. Colaturæ ℞. ℔. j. *ſyr. myrtin. de roſis ſiccis, ana* ℥. j. *mellis roſati colati*, ℥. ij. M.

Interna. Interna autem, & quæ per os exhibentur, parantur ex herbis vulnerarijs dictis, atq; è quibus potiones vulnerariæ parari ſolent, de quibus in Inſtitut. dictum: e quibus eligantur ea, quæ ſimul thoraci, pectori, & pulmoni dicata ſunt, aut hæc ijs miſceantur.

Parantur nimirum ex *fragaria, veronica, ſcabioſa, alchymilla; virga aur. ſanicula, & alijs huiuſmodi.* E.g.

℞. *Fragar. ſanic. ſcabioſ. pulmonar. vtriuſque ana* M. ß. *alchymill. flor. roſar. rubr. ſcabioſa, ana* P. ij. *iniub.* Num. x. Coq. in ſ. q. aquæ hord. ſ. Colaturæ ℞. ℔. j. Adde *iulebi roſar.* ℥. ij. Miſce.

Vel ℞. *Achillaa, peruinca, veronica, fragar. pulmonar. Gallic. tuſſilag. ana* M. j. *fol. labri Veneris, prunell. agrimon. ſcabioſa, aſter. Attic. ſanicul. arnogloſſ. ana* M. j. *rad. angelic.* Vnc. j. Conciſa infundantur In *vini albi aq. ſcabioſ. tuſſilag. ana* Vnc. xxxij. *ſacch. fini*, Vnc. iij. Coqu. in vaſe duplici horis vi. Colentur. Doſis ℥. ij. mane, & veſperi.

Vel hoc, quod etiam in ſclopetorum vulneribus commendatur:

℞. *Pulmonar.* M. iij. *artemiſia, conſolida acuta. ana* M. j. Adde *ſacch. opt.* ℥. iij. Coqu. in *vini* & *aq.* ℔. ß in vaſe duplici.

Vel ℞. *Hordei mundi*, M. j. bulliat ad crepaturam. Poſtea adde *Herb. tuſſilag. veronic. ſcabioſ. pulmonar. maculoſa, & querna. ana* M. ß. *ſanguiſorb. conſolid. Saracenic. alchymill. ana* P. ij. *cinamomi*, Drach. iij. *iniubarum*, Num. vi. *paſſul. vino ablut.* Vnc. ß. Coq. & colentur.

Commendatur in hunc vſum etiam medicamentum, quod diaſpermaton appellatur, & Galeno frequenter in vſu fuit in vulneribus pectoris 5. *morb. med. cap.* 8. & 13. Verùm quale illud fuerit, apud Galenum reperire non potui. Etiamſi enim apud antiquos quædam diaſpermaton deſcriptiones extſtant, tamen huic ſcopo non planè ſatisfaciunt. Quia verò Galenus id medicamentum exhibuit, vt ſomnum conciliaret, & ſenſum doloris leuaret, nonnulli eius loco electuario Diacodion vtuntur, vtpote quod, vt Galenus, *lib.* 7. *de compoſ. medicam. ſec. loc.* docet, in his, qui ſomno indigent, & quibus à capite in aſperam arteriam fluxiones fiunt, vtile eſt. Sed quia medicamenti diacodion variæ extſtant deſcriptiones, hanc huic affectui magis conuenire experientia comprobauit:

℞. *Capit. papauer. albi*, N. x. *nigri*, N. v. *iniub. ſebeſt.* ana N. v. *ſem. lactuc. malu.* an. ʒ. j. *ſcariol.* ʒ. ij. *cydon.* ʒ. j. ß. Contuſa infundantur in aquæ ℔. ß. vel ſ. q.

Hinc coqu. ad tertiæ partis conſumptionem. Colaturæ adde *Myrrh. croci hypociſt. acacia*, ana ʒ. ß.

Atq; iterum coqu. ad tertiæ partis conſumptionem. Poſtea adde *Diatragacanth. albi.* ℥. ij.

Tandemque add. vel mellis ℔. ß. & coqu. ad mellis conſiſtentiam ac colentur, fiatque eclegma; vel decocto colato, & ad mellis conſiſtentiam cocto add. ſacchari q. ſ. & fiat confectio in rotulis.

Æger in latere affecto decumbat, vt ſanguis, qui in thoracem effuſus eſt, per vulnus effluat commodiùs.

Si aliqua pars pulmonis è vulnere emineat, & liueſcere ac nigreſcere incipiat, atque ita corruptionis notas exhibeat, ea ferro abſcindenda.

Diæta.

Victus primò ſit tenuis, vt bona nutritio etiam in pulmone procuretur. Abſtineat æger ab acidis, acribus, ſalſis, pinguibus. Vtatur cibis boni ſucci, qui mediocrem vim adſtringendi, & emplaſticam habent, ex ptiſana, oryza, amylo, cydonijs, amygdalis. Vinum parùm commodum eſt, niſi forſan virium debilitas id requirat. Æger tuſſim, quantum fieri poteſt, præcaueat, nec multum loquatur, nec magna reſpiratione vtatur, nec rideat. Etiam ſanatus motum vehementem caueat, & propterea non ſtatim vel curru vel equo vehatur, vitet iram, clamores, venerem. Diæta.

CAPVT XII.

De vlceribus pulmonum, & phthiſi.

CVm poſt vaſorum pulmonis apertionem, vt & vulnera pulmonis ſæpè vlcus pulmonis ſequatur reſtat tandem, vt inter morbos pulmonis de eius vlceribus dicatur. Quæ autem de vlceribus pulmonis dici poſſunt, plerique in capite de phthiſi tradere ſolent; cùm vlcera pulmonis phthiſis ferè ſequi ſoleat. Quapropter, & nos hoc capite aliquam phthiſeos mentionem faciemus. Etſi enim ipſa phthiſis non pulmonis, ſed totius corporis affectio ſit, cauſſa tamen eius à pulmone prouenit.

φθίσις, quam Latini Tabem appellant, vocabulum in genere pro omni totius corporis extenuatione Phthiſis. & imminutione, quacunque de cauſſa, & occaſione orta, accipitur, ita, vt ſub ea comprehendatur non ſolùm ea corporis extenuatio, quæ ab vlcere pulmonis prouenit, ſed & ἀτροφία, in qua corpus non ſatis nutritur, ob alimenti defectum, & σύντηξις, hoc eſt, colliquatio totius corporis, quæ in febribus quibuſdam ardentib. vt & hecticis diuturnis, accidit, vt & μαρασμός, ſeu immodica corporis totius ariditas, & conſumptio. Imò Celſus, *lib.* 3. *cap.* 42. ad tabem in genere dictam etiam refert Cachexiam. Nam etſi in hac corpus vniuerſum laxum, & humidum conſpicitur, & propterea non extenuari, ſed potius augeri videtur: tamen in ea verum augmentum non eſt, ſed potius muſculoſarum partium ab humore aquoſo, & pituitoſo repletio; partes enim ipſæ ſecundum ſuam eſſentiam alimento bono deſtituuntur. Vnde etiam vbi tandem malum in hydropem degenerat, partes ſuperiores extenuantur, etſi abdomen aqua repletum tumeat.

Verùm vſus obtinuit apud Medicos, vt in ſpecie, & frequentiſſimè φθίσις vocabulum de ea cor-

poris

poris totiùs extenuatione ſumatur, quæ ab vlcere pulmonis prouenit, & Græcis alias ἰδίως, & propriè φθόη vt ex Galeno 7. *aph.* 16. *& defínit. Medic.* apparet, vt & τῆξ nominatur, vt Aretæus 1. *de cauſ. & ſign. diuturn. cap.* 8. ſcribit. Quomodo phthiſin definimus, **Definitio.** quod ſit totius corporis extenuatio, & macies, à febri putrida, & lenta, quæ ab vlcere pulmonis prouenit, ortum habens.

Subiectũ phthiſis. Occupat nimirum hoc malum totum, & Phthiſis totum corpus ſubiectum eſt, quo modo à priuata quarundam partium extenuatione differt.

Phthiſis cauſſæ. Extenuatio autem hæc prouenit à febre putrida, lẽta & tandem etiam interdum hectica, quæ concoctionem alimenti in toto corpore impedit, & calore illo præternaturali id, quod concoctum, & appoſitum eſt, abſumit. Febris autem ea ortum habet a putridis vaporibus ex vlcere pulmonis ad cor continuò exhalantibus, caloremque præternaturalem in eo accendentibus, qui per arterias cum ſanguine, & ſpiritibus in totum corpus diffuſus totum corpus calefacit. Febris hæc continua eſt, lenta, & putrida, id quod cum alia, tum vrinæ ſatis teſtantur. Accidere tamen poteſt, vt cum lenta iſta febre aliæ febres complicentur, alias erraticæ, alias tertianæ modo inuadentes. Nam humores intra venas contenti a calore febrili à pulmonis vlcere excitato accenſi, putreſcentes ſui generis febrem ſæpe excitant, vnde etiam delitia ante mortem aliquoties obſeruauimus, & pro cacochymiæ reliquum corpus occupantis ratione, paroxyſmis quibuſdam interdum ex interuallis ſeu certis, ſeu incertis redeuntibus, phthiſicorum febres exacerbantur. Id quod etiam in epidemijs conſtitutionibus accidere poteſt, vt ex Hippocrat. 1. *Epidem. comment.* 1. in fine videre eſt. Febres enim, quæ tanquam populares ex cœli ſtatu, quem ibi deſcribit, ortum habuerunt, rabidos non minùs, quam alios homines corripuerunt. Accidere tamen etiam poteſt, vt calor ille lentus tandem hecticum ſibi adſciſcat, & inducat.

Cauſſæ.

Vlceris pulmonũ cauſſæ. Vlceris verò pulmnnis, de quo hic agere præcipuè propoſitum, cauſſæ ſunt, quæcunque vel acrimonia vel putredine pulmonis ſubſtantiam erodere, & corrumpere poſſunt. Præſtantque hoc cauſſæ vel proximæ vel mediatæ; internæ, vel externæ. **Proximæ. Internæ.** Interna, & quidem proxima cauſſa eſt humor acris ſeu natura ſua, ſcilicet bilioſus, & ſeroſus; vel ratione acquiſitæ putredinis talis, ſanguineus nimirum vel humor pituitoſus putreſcens. Etſi enim ſi pituita ſit dulcis, & non nimis copioſa, in pulmone facilè non putreſcit, ſed in ſputum naturale abit: tamen ſi maiore copia ad pulmonem deſtinat, & bronchia pulmonis obſtruat, ipſiuſq; ſubſtantiam humidiorem reddat, atque ibi diutius hærens ideò non ſatis ventilari poſſit, putredinem, & acredinem concipit: imprimis ſi natura iam aliquid acredinis participet.

Materia iſta vel in ipſo pulmone colligitur, & gignitur, vel aliunde influit. In ipſo pulmone ortum habet, cum aut in eo humores vitium contrahunt, aut è vaſe eius ſeu rupto, ſeu eroſo, ſeu vulnere aperto, & omninò poſt ſanguinis ſputum, ſanguis effuſus putreſcit, vnde Hippocrates, 7. *aph.* 17. ſcribit: *a ſanguinis ſputo, ſputum puris malum eſt:* aut à peripneumonia aut pulmonis vomica introrſum rupta, aut à variolis vlcus in eo relinquitur.

Interdum verò aliunde in pulmonem influit, cum ſcilicet ex vicinis partibus inflammatis, pleura, mediaſtino, diaphragmate, aſpera arteria materia eo fertur, vt & dum in empyemate pus pulmonem corrumpit, de quo Hippocrates, 5. *aphor.* 15. *Qui ex pleuritide empyi fiunt, ſi à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgantur, liberantur, alioquin tranſeunt in tabem.* Imprimis cum à capite catarrhi frequenter ad pectus defluunt, quorum materia nunc natura ſua acris eſt, nunc, cum in pulmonibus corrumpitur, acrimoniam acquirit, de quo Hippocratos, 7. *aph.* 38. *deſtillationes in ventrem ſuperiorem ad ſuppurationes perueniunt intra dies viginti.*

Pertinet huc pulmonis à primo ortu vitioſa conſtitutio, quando pulmonis ſubſtantia vitio ſeminis parentum mollis eſt, & ad corruptionem propenſa, vt ſenſim ætatis decurſu flacceſcat, & ſpontè corrumpatur. Nam vt liberi parentibus ſimiles ſunt quoad externa lineamenta; ita, & quoad partes internas. Vnde in quibuſdam familijs tanquam morb. hæreditarius graſſatur phthiſis, nulla etiam humoris ad pulmones deſtillatione aut tranſmiſſione accedente. Et Galenus, 4. *de loc. affect. cap. vlt.* ſcribit, nonnullos citra manifeſtum pulmonum vlcus phthiſicorum more deceſſiſſe, qui primum flaua quædam non acria, deinde purulenta, tandem etiam pulmonis particulas exſpuerunt, ſine omni cruore, aut hoc admodum exiguo. Hos ſimili affectu laboraſſe cenſet, qualis in externis partibus aliquando conſpicitur, vbi cum putreſcente humore pars corrumpitur, & pus aut ſanies ab ea emittitur, nullo cruore mixto. Etſi enim in talibus neque vas vllum ruptum ſit, neque aliunde etiam humor in pulmonem effundatur: tamen ob innatam debilitatem acris humor colligitur in eo, qui tandem pulmonis ſubſtantiam corrumpit, & vlceri ſimile quid inducit, vnde meritò ad phthiſin hic effectus refertur. Hos Hippocrates φθινώδεις & πτερυγώδεις appellat 3. *epid. text.* 70. de quibus poſtea dicemus.

Externa. Inter cauſſas externas, quæ proximæ, & ſolæ pulmonem corrumpere, & in eo vlcus excitare poſſunt, eſt primò contagium: vnde rectè ab Ariſtotele, 7. *problem.* 4. & à Galeno, 1. *de differ. febr. cap.* 2. phthiſis inter morbos contagioſos refertur, nec tuta ſatis cum phthiſicis conuerſatio habetur; cum μιάσματα illa, quæ phthiſici exhalant, ab alijs cum aere in pulmonem attracta ſimilem in eo diſpoſitionem inducant, & hinc vlcus ac phthiſin excitare valeant. Deinde lepus marinus, & ſiquæ ſunt alia venena, quæ occulta proprietate pulmonib. aduerſa ſunt, eoſq; exulcerare poſſunt.

Mediatæ. Reliquæ cauſſæ omnes ſiue internæ ſiue externæ mediatæ, & remotiores vlceris pulmonis cauſſæ ſunt. **Internæ.** Inter mediatas ſeu antecedentes vlceris pulmonis cauſſas, ſunt humores vitioſi in corpore collecti, qui vbi poſtea vel à capite vel aliunde ad pulmones confluunt, vaſa in ijs aperire pulmoneſque exulcerare valent. Pertinent huc, & menſes ſuppreſſi, de quibus Hippocrates, *lib.* 1. *de morbis mulier. Nonnullis mulieribus cum menſes duorum menſium ſpatio in vteris extiterunt, vbi intercepti fuerint, ad pulmonem ferantur, eademque omnia his contingunt, quæ in tabe dictæ ſunt.* Quò facit corporis conſtitutio ad phthiſin proclinis, qualis eſt illorum, quos Hippocrates φθινώδεις, & πτερυγώδεις appellat 3. *epidem. comment.* 3. *text.* 70 qui, vt Galenus, *in comment. &* 1. *epidem. comment.* 1. *text.* 18. *&* 2. *de temperam. cap.* 6. explicat, adeò anguſto ſunt pectore ac reſtricto, vt a tergo in morem alarum promineant operta ſcoptula Præſertim ſi ob ſubſtantiæ mollitiem, & hæreditariam conſtitutionem vitioſam, de qua antea diximus, plurimum in ipſis excrementi colligatur. Sunt etiam ad phthiſin procliues, quibus caput facilè impletur, quodque ad ſpiritus organa multas deſtillationes demittit. Atque hę duæ cauſſæ ſi in vnam coeant, thoracis ſcilicet figura, & capitis imbecillitas, eò faciliùs ijs, quibus obtigerunt, tabem inducunt.

Externæ. Externæ ſunt aer vel nimis calidus, reſoluens materiam acrem in capite, vt ad pectus defluat; vel frigidus

gidus conſtringens, & exprimens, aut vaſa pulmonis denſando, & anguſtiora reddendo, ea ad rupturam aptiora efficiens, aut etiam tuſſim vehementem, qua vaſa pulmonis rumpuntur, excitans. Imprimis verò aer autumnalis, qui ſua inæqualitate frigoris, & caloris acutas, & ſalſas deſtillationes mouet, & ad phthiſin propenſos inſigniter offendit. Vnde Hippocrates, 3. *aphor.* 10. ſcribit: *Autumnum tabidis noxium eſſe, & ibidem aphor.* 13. *Aeſtate ſicca, & aquilonia, autumno pluuioſo, & auſtrali vehementes capitis dolores in hyemem, & tuſſes, & raucitates, & grauedines, nonnullis etiam tabes expectanda: &* 22. *autumno aſtiuos etiam multos morbos, & febres quartanas, & erraticas, aquam intercutem, phthiſin fieri*. Quo pertinent & regionum conſtitutiones, quæ frigidæ, & humidæ, huius effectus germanæ ſunt, vt Aretæus, *libr.* 1. *de ſign. & cauſ. diuturn. cap.* 8. loquitur; fumi metallorum, & mora in ſpecubus ſubterraneis. Deinde cibi potuſque acres, & ſalſi, & qui caput vaporibus eiuſmodi replent, & alia omnia, ob quæ excrementa acria in capite generantur, & pulmoni communicantur. Præterea cauſſæ omnes, quæ vaſa pulmonis rumpere, & aperire poſſunt; thoracis contuſio, vocis nimia intentio, & ſimiles, thoracis vulnera penetrantia. Vnde Hippocrates, *lib. de aere, & aquis, & loc.* tabem etiam frequenter à partu contingere ſcribit. Violentia enim rupturis, & vulneribus prehenduntur.

Pertinent huc aphoriſmi Hippocratis, 3. *aphoriſ.* 29. *vtaulescentes ſanguinis exſpuitiones, tabes; febres acuta, epilepſiæ, aliæque morbi, ſed præcipuè nunc dicti*. Per *vtaulescentes* autem & adoleſcentes, & iuuenes intelligit, vt ipſe 5. aphor. 9. explicat; dum ſcribit: *Tabes vis maximè ætatibus fit, quæ ſunt à decimo octauo ad triceſimum quintum.* Non quidem, vt Galenus *in comment.* explicat, ſecundum ætatis naturam, ſed ex accidenti ipſius quopiam, quia ſcilicet vel vulnus acceperint, vel contuſi ſint, vel ſaltauerint, vel vehementius, & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi cubauerint, vel plenitudine nimia aut eiuſmodi occaſione aliqua in ſputum ſanguinis inciderint. Ad ſanguinis verò ſputum tabes conſequitur. Quibus & hoc addi poteſt, quod hac ætate ſanguis abundat, & à calore funditur, humoreſque acres cumulantur, vnde ſanguis abundans, & calidus vaſa rumpere, & humores acres à capite in pulmones elapſi eos erodere poſſunt.

Differentia.

Differẽtiæ phthiſis. Differentias tabis quod attinet, eas quidem nonnulli plures recenſent: verùm propriè, & in ſpecie dictæ tabis, de qua hic nobis ſermo, tales differentiæ non ſunt, quæ omnem corporis contabeſcentiam, extenuationem, & ſiccitatem, à quacunque cauſſa profectam, comprehendit. Ob curationem tamen non prætereunda videtur differentia, quod phthiſis alia ortum habet à catarrho à cerebro ad pulmones defluente; alia citra hunc ex vaſorum pulmonis ruptione, eroſione, vel pulmonis aut pleuræ inflammatione ſuppurata.

Signa Diagnoſtica.

Signa phthiſis incipiẽtis. Signa, & notas huius mali quod attinet, cum vlcus pulmonis, & phthiſis ſaltem in principio curationem ſuſcipiat, confirmata verò, & inueterata non curetur, & incipientis, & perfectæ ac deſperatæ phthiſeos notas perfectas habere vtile eſt. Incipientis autem phthiſis ſigna ſunt, tuſſis diuturna, & ſputum rotundum diutius apparens, quod materiam craſſam à calore excedente in pulmone condenſari indicat, quæ temporis tractu acredine acquiſita pulmonem exulcerat, vt ex Galeno, 6 *epidem. comment.* 3. *text* 36. videre eſt. Interdum aliquid cruenti reijcitur, & hoc ſubſiſtente ſordidum, & purulentum aliquid. Corpus totum extenuatur, & nullum poſt cibum ſumptum corpori robur accedit, febris adeſt lenta, & continua. Quæ ſigna omnia confirmantur, ſi φθινώδης illa corporis diſpoſitio, de qua ſuprà dictum, adſit, aut familia illa phthiſi obnoxia ſit, parenteſque, vel fratres aut ſorores phthiſi perierint. Præceſſerunt cauſſæ, quæ pulmonem exulcerare poſſunt, ſputum ſanguinis, deſtillatio acris, & ſalſa diu perſeuerans, & aliæ cauſſæ ſuprà propoſitæ.

Perfecta autem Phthiſis ex iiſdem ſignis cognoſcitur, ſed iam euidentioribus, & augmentum ſumentibus. Si quis enim, vel plebeius hominem viderit pallentem, imbecillem, tuſſientem, macie confectum, hunc vera phthoe laborare pronunciat, vt Aretæus 1. *de ſign. & cauſ. diuturn. cap.* 8. ſcribit. Cognoſcitur nimirum perfecta phthiſis ex pulmonum vlcere, febre lenta, continua, & hinc ſequente totius corporis macie, & extenuatione, ac difficili reſpiratione. Signa phthiſis perfectæ.

Vlceris autem pulmonis ſignum eſt pus per tuſſim reiectum. Vlcere enim ſerpente ac ſordeſcente pus excernitur, ac ſputa ſordida reijciuntur, quorum vt Aretæus, loco alleg. loquitur, *infinitæ propè ſunt ſpecies liuidorum, atrorum, purorum ac ſincerorum, aut pallido alboque aut albo, & viridi mixtorum, latorum, rotundorum, durorum, glutinoſorum, aut rarorum diffluentium, aut odore carentium aut fœdè olentium*. Quia verò pituita craſſa & ipſa puri ſimilis eſt, imò catarrhi interdum in pectus delapſi, præſertim in iuuenibus, deducuntur ad quandam conſiſtentiam puri ſimilem, vnde ob putredinem fiunt febres, & corporis macies ſequitur, phthiſis tamen reuera non eſt, cum caro aliqua regeneretur; affectus hic à vera phthiſi diſcernendus eſt. Vulgo docetur, pituitam à pure duobus diſcerni, primò, quod pus, vel per ſe, vel certè igni, & carbonibus iniectum fœtidum odorem reddat, qui in pituita non deprehendatur. Deinde quòs pus in aquam tepidam proiectum deſcendat, quod pituita cruda non facilè faciat; agitatum quoque facile diſſoluatur, quod à pituita è capite delapſa, & in pectore concocta non accidat, quæ ob lentorem non facilè diſſoluitur. Signum vlceris pulmonis.

Verùm Aretæus, *loco alleg* hanc explorationem non ita neceſſariam eſſe exiſtimat, ſcribitque *quicunque aut igne aut aqua humiditates hic explorat ac notat, hunc videri haudita multum phthoen dignoſcere*. Nam, vt addit, viſio quolibet alio ſenſu certior eſt, non modò ijs, quæ reijciuntur, intuendis; ſed & ægrotantis ſpecie conſideranda. Si quis enim, vt antea dictum, vel plebeius hominem viderit pallentem, imbecillum, tuſſientem, macie confectum, hunc reuera phthoe laborare pronunciat. Neque vt in alijs etiam partibus, omne pus fœtidum eſt, ſed in vlceribus ſaltem ſordidis. Ideoque Hippocrates non omni phthiſi ſputum grauiter olens tribuit, ſed lethali ſaltem ac pernicioſæ, 5. *aphoriſ.* 11. Sunt tamen graueolentiæ quidam gradus. Rarò omnis fœtor à vera phthiſi abeſt, quod vel anhelitus fœtidus teſtatur, ipſique ægri exſpuentes ferè grauem odorem percipiunt maior tamen eſt graueolentia in lethali phthiſi Febris eſt continua, lenta, putrida, vt ſuprà dictum, quæ tamen noctu exacerbatur, & enicat. Totum corpus abſumitur, & extenuatur. Quibus accedunt, & alia; Tuſſis eſt moleſta, quia qualia memorauimus reijciuntur. Reſpiratio eſt difficilis, non ſolùm ob facultatis imbecillitatem, ſed & quia bronchia pulmonis obſtruuntur, tùm ob puris copiam, quæ ab vlcere in ea tranſmittitur, tum ob multa excrementa, quæ in pulmone debilitato colliguntur. Quibus accedit, quod ipſum viſcus vlcere debilitatum, & ſæpè magna ex parte conſumptum materiam collectam ſatis reijcere non poteſt. Pulſus inæqualiter ſeſe habent, modò ſunt languidi, modò ſunt celeres, nunc duri, nunc molles: molles quidem ob materiam humidam arterias humectantem, duri autem: vbi calor corpus exſiccauit. Sæpius etiam ſudant phthiſici,

ob facultatis naturalis debilitatem,quę & naturales humores,& excrementitios retinere nequit.Malo tandem confirmato inueteratoque pus indies magis fœtidum reddit, & ſæpe putris pulmonum portio, ac bronchiorum ac vaſorum pulmonis ramenta aut cruſtulæ quædam tuſſi reijciuntur Fauces., vt Hippocrates, *libr. de intern. affect.* habet, ſono implentur, & veluti per arundinem ſibilum reddunt. Tandem capilli defluunt, ob alimenti corruptionem,& penuriam. Vngues incuruantur, abſumpta carne, quæ in ſummis digitis exiſtebat, vnguesque firmabat. Malæ liueſcunt, niſi, quod poſt ſumptum cibum fit,vaporibus ſurſum eleuatis, rubeſcant. Pediculi copioſè generantur ob alimenti corruptionem. Extrema & pedes calore langueſcente intumeſcunt. Superuenit denique his omnibus diarrhæa ex retentricis ventriculi, & inteſtinorum imbecillitate, imò & humorum corruptione. Nonnulli etiam ante mortem mente vacillant, ſed ſine aliqua furoris commotione. Atque ita tandem ob febrem, ſudores, alui profluuium, conſumpto toto corpore, ſputoque ob virium imbecillitatem retento, mors ſequitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Omnis phthiſis grauis, & periculoſus morbus eſt, tum ob cauſſam, vlcus ſcilicet pulmonis, quod curatu eſt difficillimum,tum ob ſymptomata, & quæ id conſequuntur, febrem,totiuſque corporis conſumptionem. Eſt verò vlcus pulmonis curatu difficile, non tā ob pulmonum motum continuum, quam quòd ſanies & pus in molli, & ſpongioſa illa carne hærens citra tuſſim expurgari nequit, qua pulmones indies magis læduntur. Quibus accedit, quod medicamenta integris viribus tanto interuallo ad pulmones non perueniunt. Reddit quoque febris adiuncta, & hanc ſequens corporis conſumptio curationem difficilem. Febris enim & macies corporis humectantia requirunt, quæ vlceri nocent: contra vlcus detergentia, & ſiccantia poſtulat, quæ adiunctæ febri,& corporis conſumptioni non conueniunt. Hinc Galenus 5.*meth med cap.*8. concludit, quòd rupto in pulmone vaſe,niſi ſtatim, antequam phlegmone accedat, vlcus ſanetur, exigua ſanationis ſpes ſuperſit. Licet enim diligentia adhibita vlcus interdum ſiccetur,& labris eius nonnihil induratis, & quaſi callo obductis ſpes aliqua affulgere videatur: tamen leui occaſione callo decedente malum recrudeſcit, vt idem 4. *de loc. affect.cap* 5. docet.

2. Etſi verò phthiſis, ſi vlcus ſit profundum, & diuturnum, planè incurabilis, quæ verò ab vlcere paruo & non diuturno prouenit, & ipſa curatu difficilis eſt: non tamen planè incurabilis eſt, ſi maturè ei conuenientia remedia adhibeantur, & paſſim exempla curatorum phthiſicorum à Medicis annotata reperiuntur, quorum aliqua collegit Ioh.Schenck. *lib.*2. *obſeru.* 144.145.146. de qua re infra in quæſtione dicetur.

3. Eſt præterea phthiſis ſæpè malum diuturnum, & quod in multos annos protrahitur. Refertque Auicennas *lib.*3.*fen.*10. *tract.*5.*c.*18. ſe vidiſſe mulierem phthiſicam vixiſſe circiter viginti tres annos,& Matth.de gradibus, *in* 9. *Rhaſ.cap.*54. aliam mulierem phthiſicam, quæ circa furnum,& ignem quotidie occupabatur,plus vigintiocto annis vixiſſe ſcribit. Cuius rei exempla alia apud alios Medicos occurrunt.

4 Phthiſis ex vlcere ex eroſione in pulmone facto, fere inſanabilis eſt. Nam longiore tempore ad hoc vitium corrigendum opus eſt, vt Galenus, 5.*meth. med.c.* 8. *&* 24. docet. In tempore autem longo alterum duorum fiat neceſſe eſt. Vel enim, ſi vlcus vehementer exſiccare conamur, antequam acrimonia humoris ſatis obtuſa ſit, id non conſequimur; vel ſi humoris acrimoniam corrigere ſtudemus, ſordidum interea fiet vlcus & incurabile.

5.Hippocrates, 2. prorrh. ſex ſigna proponit, quæ in conualituro apparere debent. Eum, inquit, qui probè liberari volet, oportet facilè ſputum per tuſſim reijcere,idque album, & æquale,& eiuſdem coloris, & *ἀφλεγμαντον*. Quod verò à capite defluit, oportet ad nares conuerti, (ne ſcilicet malum ex affluente in pectus humore augeatur.) Febrem autem non inuadere (putridam ſcilicet noctu) quæ cœnam prohibeat; neque ſitim faciat. Aluus autem quotidiè deijciat, & id, quod egerit, durum ſit (ſeu conſiſtentia mediocre non fluidum) copia iis, quæ aſſumuntur, reſpondens. Hominem verò ipſum quàm minimè extenuari conuenit.Pectus autem quadratum, & hirſutum,cuiuſque cartilago exigua & admodum carnoſa eſt, in quo hæc omnia inueniuntur, maximè ſuperſtes erit. Qui verò nihil horum habet, interitui proximus eſt.

6. Si nimirum ſputum, quod phthiſici exſpuunt, vel per ſe, vel carbonibus iniectum grauiter olet, & capilli defluunt periculoſum ſignum eſt, 5.aphor.11.quod magnam corruptionem in ſubſtantia pulmonis,& alimenti penuriam, vel corruptionem ſignificat. Superueniente autem alui fluxione tabidi moriuntur, & in propinquo mors eſt, *ibid aph.*12. quam & facies Hippocratica dicta, 1.*progno*ſt. deſcripta denotat.

Quod idem docetur, *lib.* 2. *de morbis*. *Siquidem*, inquit, *autumno, iam capilli ex capite huic defluunt, caputque velut ex morbo nudatur, & ſuper prunas exſpuentis ſputum grauiter olet, hunc intra breue tempus periturum aſſeritur, & ex alui profluuio periturum. Vbi enim iam pus circa cor computruit, id prunis impoſitum nidorem exhalat, & vna incaleſcens cerebrum ſalſuginem emittit, quæ aluum ciet; cuius rei indicium eſt, quod capilli è capite defluunt. Hunc, cum ita habuerit, non curato.* Quo loco Autor fluxus alui phthiſicis ſuperuenientis vnicam cauſſam ponit humorem ſalſuginoſum è capite defluentem: Verùm frequentior huius ſymptomatis cauſſa eſt virium naturalium ſumma imbecillitas, & interdum etiam acris ſanies è pulmonibus vlceratis reſultans.

7. A puris ſputis phthiſis, & fluxio: cùm verò ſputum retentum fuerit, moriuntur. 7.*aphor.*16. Tamdiu enim, vt Galenus, *in comment.* addit,phthiſici viuunt,quamdiu extuſſire, & per ſputa pulmonem expurgare poſſunt. Vbi verò intus ipſa remanent,reſpirationis obſtruuntur viæ, & ægri ſuffocantur.

Indicationes.

Cùm ergò phthiſis malum tam periculoſum ſit, maturè ei occurrendum. Et quamuis incurabilis plerumque videatur, tamen ægri ſine auxilio non ſunt relinquendi: cùm non ſolùm, quod Auerroes dixit, quandoque monſtra in Medicina fiant, & qui deſperati videbantur,ſanitati reſtitutos fuiſſe, ſed etiam nonnullos, licet non planè conualuerint,adhibitis idoneis medicamentis, vitam diu protraxiſſe, hiſtoriæ Medicæ paſſim annotatæ teſtentur. Indicationes.

A tribus autem hic Indicationes ſumuntur, ab vlcere pulmonis, à febre, quæ coniungitur, & à corporis totius macie, & conſumptione. Indicatio autem præcipua in phthiſi ab vlcere pulmonis, vt fonte, & cauſſa huius mali, petitur, quo ſanato, & febris euaneſcit, & corpus iterum incrementum ſumit. Vlcus autem abſtergendum, ſubſtantia pulmonis regeneranda, tandemque vlcus conſolidandum. Febris refrigerantia & humectantia indicat. Corpus tandem exſiccatum, & extenuatum humectandum, & nutritione inſtaurandum. Quæ indicationes cùm ſint contrariæ, ita moderandæ,ne dum vni attendimus,alterum negligamus. Et quidem ſi ſpes ſanandi vlceris adhuc ſuperſit, cura præcipuè ad vlcus dirigenda. Quod ſi res iam planè deplorata, & nulla ſpes vlceris curandi amplius ſuperſit, humectantibus ſolùm, refrigerantibus, & nutrientibus corpus extenuatum reficiendum. Sic enim vita aliquandiu protrahitur. Quo in caſu etiam

medica-

medicamenta, quæ vlceri conueniunt. & corpori extenuato proſunt, ita miſceri, & temperari poſſunt, vt medicamenta vna parte vlcus purgent, abſtergant, & ſiccent, altera verò corpus reficiant.

Curatio.

Primò ergò vlceris curationem quod attinet, etſi plerumque hunc ſcopum, vt difficiliorem, minus accuratè perſequuntur: tamen cùm reliqua curatio, febris puta, & corporis extenuati inſtauratio, fieri non poſſit, niſi vlcus ſanatum fuerit, omninò de vlceris curatione diligenter diſpiciendum. Etſi autem vlceris conſolidatio naturæ opus ſit: tamen Medicum remouere oportet impedimẽta, quæ naturā in opere ſuo remorari poſſunt.

Primò nimirum humores ſiue in toto corpore, ſiue in capite conſiſtentes, & ad pectus affluentes, ſunt euacuandi, & corpus à cacochymia liberandum. Si enim cacochymia in toto adſit, & humores affluentes malum augeant, & foueant, febremque ipſam grauiorem reddant, tabeſque ipſa nondum confirmata ſit, lenia purgantia, quæ ſimul thoraci, & vlceri prodeſſe, & fluxionem humorum auertere poſſint, exhibenda. Tale medicamentum eſt *Rhabarbarum cum infuſione roſarum, & ſero caprino* datum. Item *rhabarbarum cum paſſulis maioribus* ſumptum, aut *conſerua roſar. cum rhabarbar.* data; *ſyrupus* item *roſar. ſolut. ius galli antiqui*, in quo *manna* diſſoluta ſit. Poteſt & caſſia vſurpari.

Ius galli. Ius galli antiqui ſic paratur:

℞. *Gallum antiquum*, & in ventre eius ponantur ſequentia.

℞. *Paſſul. mundat. par.* xx. *iuiub. ſebeſten.* an. N.x. *medulla ſem. carthami* ℥.vj.

Coq. in aqu. ℔.vi. ad conſumptionem tertiæ partis. Vtatur manè iuſculo. Poteſt & mannæ ℥.i. vel Vnc.ii. addi.

Vel ℞. *Decocti ſcabioſ. tuſſilag. ſem. melonum, trium flor. cordialium*, an. Vnc.iv. In quibus diſſolue *manna*. ʒ.i. ß. *ſyrup. viol.* Vnc.i M.

Vel ℞. *Fl. caſſia.* ℥.i. *pulu. glycyrrh.* ℈.i. Cùm *ſacchar*o Fiat bolus.

Vtiles ſunt & Clyſteres lenientes, qui excrementa non ſolùm euacuare poſſunt, ſed & corporis caliditatem & ſiccitatem emendare. Validioribus verò purgantibus medicamentis hic nullus locus eſt; vt & ſanguinis miſſioni: cùm corpus extenuatum, & conſumptum, vireſque deiectæ eam nō admittant. Et licet Hippocr. 5. *epidem* & Galen. 6. *epidem. comm.* 3. *t.* 29. tabidis ſeu extenuatis venam cùm commodo aperuerint: phthiſici tamen ij non fuerunt, ſed graciles, & extenuati, vel ob calorem ſanguinis nimium, vel ob eiuſdem euacuationem ſuppreſſam. Et licet etiam nonnulli purgantibus fortioribus, vt pilulis cochijs, & ſimilibus vtantur: id tamen potiùs imminente, & præſertim ob catarrhum, phthiſi, quàm iam præſente locum habet.

Curatio mali à catarrho. Imprimis verò videndum, an malum adhuc à catarrho à capite deſtillante foueatur. Tum enim danda opera, vt is quamprimum ſiſtatur, & à pectore auertatur. Nam fruſtra in curatione vlceris pulmonis tempus teritur, niſi fluxio prius cohibita vel alio conuerſa fuerit. Qua ratione autem hoc præſtandum ſit, ex doctrina de catarrho patet. Et ſi fluxio ſit diuturna, nullo tutiore inter initia remedio materia aliò auertitur, quàm fonticulo in alterò vel vtroque brachio aperto. In morbi verò progreſſu æger iam imbecillior fruſtra cauteriis vel fonticulis cruciatur.

Ipſius vlceris pulmonalis curatio. Deinde ipſum vlcus pulmonis quod attinet, ad eius curationem duo medicamentorum genera requiruntur, abſtergentia, & conſolidantia. Primò ergò adhibeantur ea, quæ vlceris deterſioni inſeruiunt, & quod deterſum eſt, tuſſi, & ſputo leniter educere valent expectorantia vocant) ne ſordes in pulmone ſubſiſtiant eumque ampliùs corrumpant. Huic vſui inſeruiunt, *aq. ſaccharata, & aq. mulſa*. Nam mel crudum valdè abſtergit. Fortiora ſunt *ſuccus caulium, tuſſilago, capill. Vener. hyſſopus, ſcabioſa, marrubium, agrimonia, radix iridis, ariſtolochia, beleni, terebinthina*, & ex his parata medicamenta.

Vt ℞. *Marrubij* M.i. *hyſſopi, ſcabioſa*, an. M.ß. Coqu. *in aq.* ℔.iii. ad tertiæ partis conſumptionem. Adde mellis ℔ ß. Iterum ebulliant, & deſpumentur.

Vel ℞. *Butyri recent. ſ. ſale* Vnc.ii. *terebinthina ab ietis pellucida* ℥.i. *mel. el.* ℥.iv. M.F. bolus.

Poſtquam vlcus deterſum eſt, glutinationi incumbendum. Inter glutinantia autem medicamenta facilè primas obtinent roſæ, *bolus Armen. terra ſigillata*. Quibus addi poſſunt *lapis hæmatit. radix ſymphyti mai. conſolida media, plantago, ſcabioſa, pulmonaria, pulmonaria Gallica tenuifolia Taberna montani, nonnullis herba coſta dicta, quæ ſpecies hieracij eſt, veronica, hedera terreſtris, botrys, ros Solis, ſanicula, flores hyperici*: è quibus varia medicamenta parantur, quibus etiam *pulmo vulpis*, & alia peculiariter pulmoni dicata admiſceantur. Auicennas, *lib.* 3. *fen.* 10 *tract.* 5. *cap* 6 mitis modis commendat conſeruā roſarum, refertque mulierem quandam phthiſicam, & morti deſtinatam eius vſu ita curatam fuiſſe, vt non ſolùm ſana, ſed & pinguis redderetur. Idem Meſues, *c. de phthiſi*, & alii Medici teſtantur. Vis enim abſtergendi, & conſolidandi roſis ineſt, ſaccharumque etiam abſtergit ſimulque nutrit. Sunt tamen quædam conditiones in vſu conſeruæ roſarum obſeruandæ. Prima eſt, vt Meſues, *loco alleg.* monet, vt abſtergentia, & mundificātia præmittantur, ac proinde initio conſerua roſarum recens, quæ plus ſucci, ac proinde vim abſtergendi maiorem habet, adhibeatur. Secunda, vt magna quantitate exhibeatur, & quotidie imò cū pane, & cibo ac potu ſumatur. Tertia, vt ſi ob eius vſum ſputū retineatur, & difficilis reſpiratio reddatur, ſyrupus de hyſſopo vel alia expectorātia per interualla exhibeātur. Vtilis eſt & cōſerua piloſellæ.

Conſeruæ roſarum, & alia enumerata medicamenta commodè miſcentur, vt *terra ſigillata, bolus Armenus, ſyrupus vel puluis ſymphyti mai.*

Vt ℞. *Conſeru. roſar.* Vnc.iii. *puln. radic. conſolid.* ʒ.i.ß. *boli Armen, pulmon. vulpis*, an. ℈.ii. *cum ſyrupo myrtino* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſ. roſ.* Vn.iv. *loch de pulmon. vulp.* Vnc.i. *ſpec. diatrag. frig.* ʒ.ii. *boli Armen, terr. ſigill. lap. hæmat. rad. ſymphyt.* an. ʒ.i. *cum ſyrupo myrtino* F. Linctus.

Vel ℞. *Rad. tormentill.* M.j. Coqu. in vino ad conſumptionem tertiæ partis. Adde *conſ. roſ. antiq.* Vnc.iij.

Vel ℞. *Mille fol. vulgaris* M.iv. *millefol. purpurei* M.ii. *herbar. & rad. tormentill. pimpinel.* an M.i. Contuſis adde *conſ. roſ. antiqu.* Vnc.iv. Affunde *aqu. ſymphyti plantag.* an. Vnc.xxxii. *tormentill. pimpinell*, an. Vnc.xvi. Coq. in vaſe duplici. Colentur.

Vel ℞. *Pulu. pulmonar. aurea* Vnc.i. *conſer. roſ. antiqu.* Vnc.iv. Cum *ſyrup. myrtino* F. Electuarium.

Langius aquam hederæ terreſtris cum ſacch. roſ. antiquo nouem diebus potam laudat.

Pertinent huc & aquæ, quæ ex pulmone, & hepate vituli deſtillantur.

Vt ℞. *Veronica, hederæ terreſtris, botryos, ſaluia, pulmonaria aurea, piloſella*, an M.i. *rad. tuſſilagin.* Vnc.i. Infundantur in aqu. *hedera terreſtris, pimpinell. vini albi*, an. ℔.i. ß. horis 4. addito pulmone, & hepate vituli conciſo. Poſtea deſtillentur. Poteſt & *conſerua roſar.* addi, vel in deſtillato diſſolui.

Vel ℞. *Cancror.* N.Lx. Coq. in *lacte caprino.*

Poſtea ℞. *pulmones, & hepar vituli*, ſimiliter decoquantur in *lacte caprino*, & probè contundantur, iiſque adde *fol. ſaluia minor. paſſul minor.* ana ad pondus cancrorum, & pulmonum. Miſce.

Poſtea ℞. *Glycyrrh.* ℔.ß. *fol. ſcabioſæ, cum flor. quart.* j. *hyſſopi* ℔.ß.

Agitentur probè, & deſtillentur per Alembicum, Aqua ſeruetur in vitro, cui inijce *manus Chriſti perlati* q.v. Doſis manè, in meridie, & veſperi cochlear.ij.

Mercatus hunc ſyrupum commendat:

℞. *Hordei torrefacti* Vnc.ij. *cancrorum fluuiatilium benè lotorum, & craſſo modo contuſorum* num xij *capill. veneris, polytrichi*, an M ß. *parietariæ, hyſſopi, helenij, verbenæ, verbaſci, fol. vrticæ* an. M.j. *baccar lauri ſem. papau. albi* ana Vnc. ß. *iuiubar, ſebeſten, paſſular.* ana Vnc.j. *carnis teſtudinis prius lotæ vino albo* Vnc.ij.

Bulliant omnia ad perfectam coctionem.

Col. ℞. ℔.iij *ſacch albi* ℔.ij. F. ſyrupus, de quo æger ſumat manè Vnc.ij.

Inſignem quoque phthiſicorum vlcera curandi vim habet *decoctum ligni Guaiaci*, & à plurimis doctiſſimis Medicis, Franciſco Arcæo, *libr. de vulneribus, & febribus curandis*, Thoma Eraſto, *in conſilijs à Scholtzio collectis conſil.* 88, atque alijs commendatur. Eſt & vtile *decoctum radicum Chinæ*. Quamquam enim iſta decocta corpus exſiccare videantur: tamen commodum, quod ex vlcere pulmonis ſanato prouenit, longè maius eſt. Cùm enim macies illa corporis ex vlcere pulmonis ortum habeat: decocta talia cauſſam extenuationis corporis tollendo, vitioſos humores abſumendo, & vlcus curando, faciunt, vt corpora extenuata iterum benè nutriantur, & pinguia reddantur: id quod ipſa experientia ſæpè docuit. Febris tamen ratio habenda. Nam ſi hectica coniungatur, ab his abſtinendum. Veteres valdè exſiccantibus vtebantur, quibus callus vlceri pulmonis induceretur, vt *theriaca, mithridatio*. Galenus, 5. *meth. med. cap.*6. ad ſputum ſanguinis, ex eroſione, vt materia purulenta in vlcere abſumatur, vlcuſque claudatur, *paſtillis Paſionis, Andronis Polyidæ* vtitur. Dioſcor. ſulphur viuum exhibet. Hinc Chymici commendant contra phthiſin è ſulphure parata medicamenta, vt *ſulphuris flores, balſamum, & lac.*

Ex. gratia ℞. *Lactis Sulphur.* ʒ.ß. *magiſter. coraller. perlar.* an. ℈.ß. *emul. ſem. melon. cum aq tuſſilag. vel veronic. facta* Vnc.ij. *iulep. roſar.* ʒ. vj *aqu. cinnamomi, manus Chriſt. perl.* an. ʒ. ij. M.

Non ſolùm autem ad exſiccationem vlceriſque glutinationem interna medicamenta faciunt, ſed & externa vtilia ſunt, ſi ſcilicet eorum vapor, & halitus vel per os, vel per nares inſpiratione attrahatur. Quod vel aer docet, de quo infra in diæta dicetur. Per os vt attrahantur, medicamenta idonea in vino vel liquore conuenićte coqui, & eorum vapor excipi atque attrahi poteſt, vel puluis conueniens ex *thure, maſtiche, roſis, myrrha, benzoe* carbonibus aut ferro candenti inſpergi, idemque fumus ſpiritu attrahi poteſt. Dioſcorides etiam *ſuffitu ſulphuris* vtitur.

Per nares quæ attrahuntur ſint ſuaueolentia, quorumque vapor inſpiratione attractus vlcus exſiccare poteſt. Talia deſcribit Aetius, *tetrab.*4 *ſerm.*4. *cap.*113. 114. & 115. ad quorum imitationem & alia componere licet ex *thure, myrrha, roſis, ladano, benzoe, ſantalis, cinnamomo*. Recentiores commendant ſuffitum ex *nicotiana ſeu tabaco*, Habentque hæc, quæ cum aere attracto miſcentur, ſuffumigia, & odoramenta præ reliquis hanc prærogatiuam, quòd vlcus ſiccant, reliquum tamen corpus non ita afficiunt. Aetius, *tetrab.*2. *ſerm.*4. *cap.*67. etiam topica applicat in phthiſi. Initio quidem, dum materia præparatur ad eductionem per tuſſim cataplaſma ex *althæa, & ſemin. lini contuſis, & cum decoctione malu. & fœnigræci, & cum oleo, & melle mixtis*. Dum tuſſi expurgandum, eſt epithema *ex terebinthina, oleo irino, butyro, medulla cerui, adipe tauri, farina tritici, œſypo, partibus æqualibus mixtis*. Dum cicatrix inducenda eſt, *oleo roſar. myrtino cum acacia, malicorio, hypociſtide, alumine ſciſſili, gallis, ſumach*, additis, poſtulante vſu, quoque alijs, ſicut apud ipſum videre licet. In concoquentibus tamen & tuſſi expurgantibus ea cautio adhibeatur, ne intempeſtiuo illorum vſu exulceratus pulmo magis oſtendatur. Tutiùs κολλητικοῖς, & ἐπουλωτικοῖς ſuo tempore vtimur.

Corporis extenuationem, & maciem ac febrem quod attinet, illi per ea, quæ ad corpus noſtrum inſtaurandum faciunt, ſuccurrendum; hæc per refrigerantia, & humectantia tollenda. Ad corpus inſtaurandum faciunt, quæ alimentum boni, & multi ſucci præbent, quæ ex pulpis carnium *gallinarum, caponum, phaſianorum, perdicum, cancrorum fluuiatilium, vel noſtrorum gammarorum* ſumuntur, de quibus poſtea in diæta dicetur. Et commodiſſima hic ſunt iura inſtaurantia ſeu conſummata dicta. Vtiles ſunt & alij cibi, vt & medicamenta; quæ parantur ex *hordeo, amygdalis dulc. pineis, piſtaceis, ſeminib. 4. frig. maior. excorticatis, amylo, tragacantha, gummi Arab. ſaccharo penid.* Hinc exhiberi poteſt *cremor hordei vel auenæ cum emulſione amygd. dulc.* cui aliquid *pulueris Haly*, de quo poſtea, *cum conſerua roſar.* addi poteſt.

Commodiſſima autem hic ſunt medicamenta, quæ omnibus ſcopis ſatisfaciunt, vlcus nimirum conſolidant, corpus emaciatum inſtaurant, caloremque febrilem mitigant. Inter quæ primas facile lac tenet, & quo, vt Galenus, 3. *de med. facult cap.*16. *de cibis boni & mali ſucci cap.*4 5. *meth. med cap* 12 7. *meth. med. cap.*6. docet, curandis phthiſicis vix quid præſtantius datur, vt poſtea de diæta dicetur. Et vt efficacius ſit lac, vireſque medicamentoſas, quæ expetuntur, acquirat, poteſt animal, cuius lac expetitur, in conuenientibus paſcuis nutriri, qualem ad paſcua locum deſcribit Galenus 5. *meth. med. cap* 12 & 10. *meth. med capit.*11. vel capris plantæ phthiſicis conuenientes loco pabuli præberi poſſunt, Vtile eſt & hoc:

℞. *Oxygala ſeu lactis, è quo butyrum ſit ſeparatum*, ℔. ß.

Stet nocte vna ſub dio, & poſtea fortiter agitetur, & ſpuma detrahatur, Poſtea adde *conſeru. roſar.* ℥. ß. *boli Armeni*, ʒ.j. M.

Commendatur à plurimis etiam puluis Haly Abbatis, *lib* 6. *pract. c.* 11. deſcriptus.

℞. *Papau alb.* ʒ.x. *gumm. Arab amyli*, an. ʒ.iij. *ſem. portulac. maluæ, althææ* an. ʒ.v. *cucurb. cucum. citrull. cydonior.* an. ʒ.vij. *ſpody, glycyrrhiz. tragacanth.* an. ʒ. iij. F. puluis.

Valeſcus de Taranta addit ſacchari penidij ad pondus omnium. Atque iſto puluere, & ſequente electuario Valeſcus de Taranta Monachum phthiſicum iam deploratum ſe curaſſe refert.

℞. *Corall rubr. carabe, lycij, terræ ſigill. hypociſtid. amyli, ſpody, glycyrrh. & ſucci eius, ſem. 4. frig. maior. mũd. gumm. Arab. tragacanth. roſar. rubr.* an. ʒ.j. *pinear. mundat. piſtacior. amyg. dulc.* an. ʒ.ij. Torrefacienda torrefiant, & F. puluis. *Pulueris huius.*

℞. Vnc.j. ß. *ſacchar q.ſ. conſeru. capill. Vener. ſymphyt. teſtudin.* an. ℥.ß. M. F. electuarium. Rondeletius puluerem illum hoc modo præſtantiorem fore ſcribit.

℞. *Sem. papau. albi*, ʒ.ß. *gummi tragacanth. farinæ orobi.* an. ʒ.j.ß. *ſem. althææ, portulacæ, cucumer. melon. citrulli, bombac*, ana ʒ. iij. ß. *cineris cancrorum fluuiatilium, corall. alb. præparat. ſucci glycyrrh.* ana ʒ j. ß. *ſacchar. roſar. tabulati* ad pondus omnium. Fiat puluis.

Dentur ʒ.ij. cum *ſyrupo de papauere vel iuiubino.*

Eſt & ſequens vtile.

℞. *Nuc. Indic. piſtacior. ſemin. 4. frigid. maior. amygdalar. dulc.* ana Vnc.i. *ſacch. penid.* Vnc.ß. *gummi Arabici.* ʒ.ij. *ſemin. maluæ, lactucæ*, ana ʒ.ij. *tragacanth. ſem. cydonior. macis, garyophyll.* ana ʒ.ß. *aniſi*, ʒ.i. *glycyrrhizæ raſæ.* ʒ.i. ß. *cinnam.* ʒ.ii. *carnis teſtudinis vel pul. phaſiani*

ſtani aut caponis, ℥.vj. *ſacch.opt.* ℔.iij. *aq.roſ.opt.q.ſ.* Fiant morſuli vel panis Martius. Plinius etiam *lib.*28. *cap.* 17. medicamenta quædam ad phthiſin habet.

Nonnulli etiam balnea aquæ dulcis tepida adhibent ad corpus humectandum. Verùm id potius hecticis ſimpliciter, quàm phthiſicis conuenit. Et in phthiſicis, etſi ad hecticam declinent, non habet locum, niſi vlcus ab omnibus ſordibus repurgatum, & conſolidatum fit, corpuſque ſiccatum balneo ad alimentum rectiùs ſuſcipiendum præparandum. ſit.

Diæta.

Diæta. Phthiſici omnem aëris in calore, & frigore exceſſum nimium, ſubitaſque eius mutationes, vt & aerem pluuioſum vitent. Siccus verò aer ad vlcera pulmonis ſananda vtiliſſimus eſt, ſiuè natura talis ſiue arte comparatus. Antiqui hac de cauſſa ſuos phthiſicos ad Tabios mittebant, monticulum inter Surrentum & Neapolim, locum nonnihil calidum, & præcipuè ſiccum, ob Veſuuij montis, inſtar Aetnæ perpetuò flammam emouentis, vicinitatem, quem deſcribit Galenus, 5. *meth.med.cap.*12. Commodum quoque eſt hac de cauſſa loca piceis, & ſimilibus arboribus abundantia incolere. De quo Plinius, *libr.* 24. *cap.*6. *conſtat*, inquit, *illum cœli aera plus ota, quam nauigationem Aegyptiam proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtiua potus.* Poſſent ergò etiam ligna hæc reſinoſa in conclaui haberi vel incendi. Et quantum aer ſiccus in phthiſi curanda poſſit, teſtatur trita illa mulieris hiſtoria, quæ cum annis aliquot ad furnum artem piſtoriam exercẽs verſaretur, ſicco aere inſpiratione attracto, & vlcere ita exſiccato vitam diu protraxit.

Quod tamen intelligendum eſt, vbi ſpes aliqua ſanitatis recuperandæ ſupereſt. Si enim de vlceris curatione deſperatur, ægerque ad extremam maciem iam ſit deductus, aer talis vlcus non ſanabit, ægro verò mortem accelerabit. Celſus hac de cauſſa nauigationes longas præcipit, ijs quidem, qui tam robuſti adhuc ſunt, vt peregrinationem ſuſcipere poſſint, cùm, vt Aretæus, *de curat. morb. diuturn. libr.* 1. *cap.* 8. ſcribit, *pulmonis vlceribus quiddam ſiccum marina ſalſedo communicet.* Eadem de cauſſa ex Italia in Ægyptum nauigare ſuadebant. Aliàs æger ab omnibus animi, & corporis motibus vehementibus ſibi temperet.

Cibus. Cibi ſint boni ſucci, faciles coctu, & multi nutrimenti, cuiuſmodi parantur ex hordeo, auena, amygdalis, vt & alica, amylo, & oryza. Et quidem in principio cibi abſtergendi vim habeant, hinc glutinandi, & conſolidandi. Parentur igitur in principio ex *hordeo*, hinc *alica, amylo, & oryza*. De alica tamen, amylo, oryza, & eiuſmodi cibis notandum, quod etſi mali ſucci non ſunt, ſuccum tamen præbent lentum, & craſſum ideòque ſola, & ſine præparatione non ſunt exhibenda, ſed alijs coctu facilibus admiſtis, & quidem in forma ſorbili, & propterea cùm iuſculis bonarum carnium præparanda. Quo modo & reliquis cibis vim meliùs nutriendi imprimunt, & à calore debili faciliùs concoquuntur. Id quod Galenus 7. *meth. med. cap.* 6. docet, dum ſcribit. *Nec planè quod maximè nutriat, optimum eſt ijs corporibus, quæ refici magis egent, vtpote quibus concoquendi facultas non eſt, neque etiam quod facillimum concoctu eſt, cùm ſcilicet ipſum nequeat eſſe maximè nutriens. Cùm igitur hę duæ indicationes ex aduerſo pugnent, committendum non eſt, vt dum alteri nimium ſis intentus, alterius omninò obliuiſcaris, ſed vtriuſque memor quoad liceat, vtrumque miſceas.*

Et quia phthiſici multo nutrimento indigent, ob caloris verò natiui debilitatem multum cibum vna vice concoquere non poſſunt, ideò ſæpè cibos, ſed eius parum vna vice præbendum.

Inter alimenta autem præcipuè, vt ſuprà etiam dictum, primum locum Lac obtinet. Optimè enim corpus nutrit, ſanguini bonam materiam præbet, acrimoniam vitioſorum humorum temperat, parte ſeroſa vlcus abſtergit, caſeoſa conſolidationi inſeruit, butyracea humectat, & corporis exſiccationi reſiſtit. Imprimis autem laudatur lac muliebre, quod naturæ corporis noſtri maximè cognatum eſt. Aſininum eſt tenuius & ſeroſius, & ad vlcus abſtergendum commodius. Inter hæc medium locum habent caprinum, & vaccinum. Ne autem lac in ventriculo coaguletur, aliquid ſacchari vel mellis admiſceatur. Dandum etiam vacuo ventriculo, & mundato ventre: alioquin facilè aceſcit, & corrumpitur. Ea etiam quantitate dandum, vt à ventriculo bene ferri, & concoqui poſſit. Ideòque à minori quantitate ad maiorem aſcendendum, & primò quotidie ſemel, deindè bis, de die dandum. Poſt lac ſumptum æger non ſtatim dormiat, nec alium cibum, præſertim vinum, capiat, ne lac in ventriculo corrumpatur. Si tamen adſit febris manifeſtè affligens, dolor capitis, vaſorum obſtructiones, & flatus, à lacte abſtinendum. Poteſt lac etiam hoc modò præparari.

℞. *Lactis caprini, vel vaccini menſur.* iij. Adde *aqu. fontan. puræ menſ.* j. *ſacch.alb.* ℥.ß. Coqu. lento igne ad aquæ conſumptionem.

Lac hoc modò præparatum, vel potandum datur, vel pani albo trito affundatur, & comedatur.

A pleriſque maximè commendatur caro cancrorum & cochlearum, quæ ſcilicet propter ſubſtantiæ craſſitiem vlcus conſolidare poſſit. Verùm enim verò hac de re dubitatur; cùm hæc animalia ſint craſſæ, & terreæ ſubſtantiæ, & proinde non niſi craſſum, terreum, & viſcoſum ſuccum generent difficillimè coquantur, & maximè excrementoſa ſint. Ideòque non niſi parcè alijs cibis admiſcenda, vt reliqui cibi cum ijs permixti ſolidius alimentum præbeant. Aut potius ius eorum, quam ſubſtantia, præbendum, & pars quædam in limacibus, quàm *μύκωνα*, id eſt, papauer, Ariſtoteles, 4. *de hiſtor. animal. cap.*4. nominat, quæ non difficulter coquitur. Ideòque nonnulli cancros, & cochleas in lacte coquunt, & poſtea ius ſaccharo condiunt, vel etiam farinam hordei, & lac amygd.dulc. addunt. Vide infrà q.2. Vel hoc modò præparetur.

℞. Cochleas, quæ ſeparatis excrementis omnibus incidantur, & in vaſe vitreo optimè clauſo coqu. in balneo. Liquorem per ſetaceum traijce, traiectum lento igni expone, vt omnis pars aquoſa reſoluatur, & remaneant partes ſolidiores, ſed in liquorem reductæ. Hic liquor pro cibo dari poterit, qui ſi alteretur cichoraceis vel ſimilibus, euadit medicamentoſus, & refrigerabit, & humectabit.

Potus, vbi abſtergendum ſit *aqua mulſa bene diluta vel aqua hordei cum pauco melle*. Cùm glutinandum, *aqua hordei, in aqua saccharum roſar. diſſolutum ſit. Vino* tamen etiam locus eſt, ſed ſit illud debile ac modica quantitate exhibeatur. Commodum etiam potum præbent. *cereuiſia hordeacea, & triticea.*

Peculiarias pulmonis vlcera, ſphacelus, & cancer.

Facienda ſub finem huius capitis & aliorum vlcerum, quæ phthiſim tamen non introduxerunt, & ſphaceli ac cancri pulmonis mentio.

Interdum enim apoſtemata in pulmonibus reperiuntur, quæ nullam febrem coniunctam habent, nec tuſſim. Ita refert Nicolaus Maſſa, *in Introductorie anat. f.*57. ſe anno 1533. quendam ſecuiſſe, & in ſubſtantia pulmonis in parte ſiniſtra vlcus magnum concauum & putridum ad quantitatem multò maiorem, quàm ſit dimidia pars corticis vnius oui gallinacei cum ſua profunditate, in qua cauitate fuit ſanies multa, & praua, deprehendiſſe: cùm tamen iſte, quem bene nouerat Maſſa, nunquam conqueſtus ſit de aliquo do- Peculiaria pulmonis vlcera.

lore, neque tuſſiuerit. Sed procul dubio iſte tuberculum habuit, quod tandem in pus mutatum eſt.

Sphacelus pulmonis.

Poſt ſanguinis ſputum pulmonis partem quandam nigricātem, & ſphacelo correptam, & in ea profundum ſinum, ſine vllo pure, & ſanie inuentam fuiſſe refert Dodonæus, *obſer. cap* 24.

Cācer pulmonis.

Refert etiam Iacotius, *comm.* 1. *in lib.* 5. *ſect.* 2. *aph.* 67. *Coac. Hippocr.* interdum partem ſuperiorem pulmonis in cancrum abire, atque ad iuguli partem ſuperiorem trahi, vt ſub alis lateat, vnde compreſſa aſpera arteria ſtertor quidam obauditur, non à puris multitudine, aut alterius humoris, ſed ab anguſtia, & interceptione meatus, in quo refractus, & agitatus humor aliquis in gutture fuerit.

QVÆSTIO I.

An vlcera pulmonis ſint ſanabilia.

An vlcera pulmonis ſint ſanabilia.

Vlcera pulmonis ſatis periculoſa eſſe, & pauciſſimos, quibus pulmones exulcerati fuerint, euadere ipſa experientia teſtatur. Imò nonnulli in ea ſententia ſunt nullos plane e pulmonis vlceribus euadere, ea de cauſſa, quod pulmo in perpetuo motu ſit, atque ita labra vlceris, vt & vulneris, coaleſcere non poſſint. Quam rationem etſi Galenus, 5. *meth. med. c.* 8. reprehendit, & tenera motus ille pulmonis naturalis in reſpiratione tam vehemens non ſit, vt ſanationem impediat, & vulnera pulmonis ſanare poſſe experientia teſtetur: tamen aliā cauſſam, *loco allegato.* Galenus affert, nimirum tuſſim. Cùm enim vlcus nullum poſſit ſanari, niſi à pure prius mundatum fuerit; pus verò è pulmone ſine tuſſi euacuari non poſſit; facilè hinc patet, motu illo, qui in tuſſi eſt vehementior, vlceris labia iterum lacerari. Quibus accedit, & hoc, quod idonea vlceri ſanando medicamenta adhiberi non poſſint. Nam illud, quod rectà in pulmones ex ore deſtillat, exignum eſt: quod verò in ventriculum deſcendit, non niſi per longas ambages, & alteratum atque imminutum ad pulmonem peruenit. Hinc & Galenus, 5. *meth. med. cap.* 12. omnes illos, qui ſanguinem e pulmonibus exſpuentes primò die ſe curandos ei tradiderunt, quoſdam etiam poſt duos aut tres dies ſe ſanaſſe prædicat. Quotquot a. phlegmone ſic occupauit, vt iam febricitarent, horum nullum in totum perſanatum eſſe ſcribit.

Alii contra vlcera pulmonis ſanabilia eſſe ſtatuunt, adducuntque primò autoritatem Hippocratis, qui 6. *aphor.* 8. veſicæ quidem, cerebri, cordis, diaphragmatis, inteſtinorum tenuiorū, ventriculi, hepatis vulnera mortem afferre docet, pulmonem verò vulnerum non meminit. Franciſcus Arcæus, *de febribus cap.* 8. à vulneribus argumentum petit, & cùm pulmones transfoſſi, quod ſæpè fit, feliciter curentur, etiam vlcera pulmonis ſanari poſſe putat, idque ſe feliciſſimè præſtitiſſe affirmat, & quidem vſu decocti ligni guaiaci: quod & Philippus Ingraſſias, & Thomas Eraſtus ſe factitaſſe ſcribit. Conſerua etiam ſeu ſaccharo roſarum phthiſicos curatos referunt Auicennas, *lib.* 3. *fen.* 10. *tract.* 5. *c.* 5. Meſues, *capite de phthiſi*, Valeſcus de Taranta, *lib.* 3. *c.* 2. Valeriola, *lib.* 5. *obſ.* 5. Crato, *in conſil. Mont.* 152. P. Foreſt. *lib.* 16 *obſeru* 58.

Et omninò cùm experientia rem definiat, diſputatione multa opus non eſt. Raró tamen hoc accidit, non quidem ob naturalem illum pulmonis motum, ſed ob ſaniem, quæ pulmones corrumpit, & non niſi tuſſi, & vix tuto eiici poteſt, vnde pulmones lacerantur, & quòd medicamenta ad pulmones viribus integra vix perueniunt, vnde ſi quid præſtare debent, continuanda, & in magna copia medicamenta talia vſurpanda ſunt, ſicut Montanus retulit, phthiſicum quendam Venetiis nihil ferè aliud comediſſe, quàm ſaccharum roſarum, vt pharmacopolæ Veneti id amplius ipſi vendere nollent.

Notandum tamen hic, etſi ſuo modo ſanabilia pulmonis vlcera dici poſſint: ſuo modò tamen etiam rectè dicuntur inſanabilia, dum inſanabile ſumitur pro eo; quod ad priſtinum ſtatum reduci nequit. Etſi .n. callus quidam obducatur: tamen perfecta ea ſanatio non eſt. De quo Galenus. 5. *meth. medic. cap.* 14. *Sed qui poſtea, inquit, ſic per omnia præſidia riè tranſierunt, vt ſiccaretur vlcus, ij tantum ſaltem lucrifecerunt, vt illud nec vltra progrederetur, nec maius fieret, ſed ſiccatum ac callo duratum longiore vita ſuis hominem hæreret. Et* 4. *de loc. aff. cap.* 5. *Quæ verò in pulmone iam permanſerunt, quamuis aliquando curentur; relinquitur tamen in eo res quadam calloſa fiſtuloſaque quæ tractu temporis à leui occaſione excoriatur.*

Quomodo vlcera pulmonis inſanabilia dici poſſint?

Deinde, & hoc ij monendi ſunt, qui ſæpius ſe vlcera pulmonis, & phthiſicos ſanaſſe dicunt, vt attendant, ne decipiantur, & pulmonem exulceratum putent, cùm tamen thorax ſaltem laborauerit; aut catarrhus, & pituita in pulmonibus in ſimilem puri ſubſtantiam illæſis pulmonibus mutatus ſit.

QVÆSTIO II.

An in phthiſi cochlea vtiles ſint.

An cochleæ phthiſicis vtiles ſint?

Antiquiores equidem, qui de natura, & facultatibus limacum ſcripſerunt, Dioſcorides, Galenus, Aetius, P. Ægineta, Oribaſius, non meminerunt, quod phthiſicis proſint: Recentiores tamen, & ſuperiorum ſeculorum Medici eas phthiſicis, & hecticis commendarunt, adducti procul dubio autoritate Galeni, qui 3. *de aliment. facult. cap.* 3. limacum carnem potentiſſimè nutrire affirmat.

Verum enim verò, cùm, vt ibid. Galenus, & res ipſa docet, caro cochlearum ſit difficilis coctionis, & ſuccum non adeò bonum præbeat, facilè hinc patet, cochlearum carnes phthiſicis pro cibo non conuenire. Cum enim phthiſici febre lenta putrida laborent, & propterea vis naturalis in ventriculo, hepate, imò toto corpore ſit debilis, cibum difficilis coctionis rectè concoquere non poteſt, atque hinc multa excrementa cum alibi, tùm in pulmonibus etiam colligi neceſſe eſt; imprimis cùm ex ſe ſuccum bonum non præbeant. Ideóque quod in vulneribus accidit, quòd nimirum, ſi ægri cibis mali ſucci vtantur, copioſior ſanies generatur: idem in pulmonis vlceribus euenire credibile. Cùm verò ob pus imprimis phthiſici periclitentur, limacum etiam vſum iis potius nocere, quàm prodeſſe verò conſentaneum eſt. Et quanquam iuſcula ex iis parata, & pars illa, quam Ariſtoteles, *lib.* 4. *de hiſtor. animal. cap.* 4. *μύκωνα*, id eſt, papauer appellauit, dentibus ſtatim cedens, & caſeoſæ ſubſtantiæ paulò magis duratæ, ſiue factæ nuper è fauis ceræ non abſimilis facilius concoquatur: tamen ſaltem reſpectu aliarum cochleæ partium eſt facilioris coctionis: abſolutè verò, & ſimpliciter facilis coctionis non eſt; ſucci verò, quàm aliæ cochlearum partes, eſt melioris, & craſſum ac melancholicum nutrimentum præbens.

CAPVT XIII.

De mediaſtini inflammatione.

Inflammatio mediaſtini.

MEdiaſtinum ſeu ſeptum, quod pulmonis lobos disiungit, & ipſum inflammationem interdum patitur, oriturque ea præcipuè à ſanguine eoque plerumque bilioſo. Ideoque cauſſæ, quæ peripneumoniam & inflammationem pulmonum excitare ſolent, & hic locum habent.

Cauſæ.

Signa

Signa Diagnoſtica.

Signa. Febris adeſt continua,& ardens,cùm cor ob inflammationem vicinam valde incaleſcat, quam magna inquietudo ſitiſque inexhauſta comitatur. Reſpiratio eſt frequens,& celer,& in thorace maximum incendium, vnde calidum ſpiritum efflant ægri, & frigidi aeris inſpirationem deſiderant. Dolor eſt exiguus, & ſaltem moleſtia quædam in inſpirando ad ſternum percipitur. Etſi enim locus affectus ſit pars membranoſa, tamen dolor non eſt pungens,vt in pleuritide,quoniam membrana non vt pleura ita in coſtis firmatur, ſed in laxa parte thoracis conſiſtit:ad ſternum ſaltem dolor quidã percipitur,quoniam ibi alligatur hæc membrana. Tuſſis in principio in quibuſdam eſt ſicca, poſt humida, & rubra quædam ac flaua reiiciuntur,plurima tamen flaui coloris, pauciſſima rubri, verùm non admodum copioſa,quia inter duplicem quaſi membranam materia colligitur.vnde non facilè niſi ea eroſa euacuatur. Pulſus qualis pleuriticorum, durus,& inæqualis, non tamẽ æquè manifeſta inæqualitate, ſed aliquanto minore.

Si in pericardio affectio fuerit, aderit æſtuatio, & phlogoſis maior, ad ſyncopen laborans facilè, & frequenter accedit. L. Mercat. *lib.2. de morb. int. cap.6. p.*158.

Prognoſticum.

Prognoſtica. Plerique hoc malo correpti moriuntur. Eſtque hic morbus,quam pleuritis, vehementior,cùm locus affectus cordi ſit vicinior. Et ſi protrahatur, ægri phthiſi correpti tandem moriuntur.

Curatio.

Curatio. Curandi ratio eadem ferè eſt, quæ inflammationis pulmonis, & pleuræ. Sanguis nimirum, & humores ad mediaſtinum fluentes euacuandi, reuellendi; repellendi, & per ſputum euacuandi. Ideoque ſtatim in principio vena aperienda, & ſanguis ſatis copioſè euacuandus,& venæſectio, ſi vires ferant, vel eadẽ vel ſequenti die repetenda,cùm venæſectio non ſaltem euacuet, ſed & reuellat, & refrigeret.

Venæſectione autem adhibita ea pectori applicãda, quę feruorem humoris mitigant, ſanguinemq; aliquo modo reprimunt;medicamẽta ſcilicet,quæ frigida quidem potentia ſunt,ſed aſtrictione carent,vt faciliùs penetrare poſſint.Quem in vſum commodiſſime adhibetur oleum violaceum, quo tepido totum pectus inungatur, vel panni eo imbuti pectori imponantur.

Si tempus æſtiuum ſit, & inflammatio eryſipelatodes,etiam actu frigidum adhiberi poteſt. Etſi enim frigida alias thoraci ſint inimica, & in pleuritide frigida actu non adhibeantur: tamen quia hic incendium magnum eſt, & inflammatio eſt in penitioribus thoracis partib. frigidã non facilè ad locum affectum penetrãt. Oleo violaceo admiſceri poteſt lac recens, & aqua endiuiæ, vel paretur cataplaſma ex farina hordei cum ſucco endiuiæ, & lactuc. & oleo violarum.

Vbi incendium nonnihil remiſit, ol. chamæmel. admiſceatur,vt & mucilagines ſem. altheæ, malu. fœnig. & ſimiles.

Interim etiam propinentur ad materiam alterãdam & expectorandam aqua vel decoctum hordei, violar. de iuiub. de glycyrrhiz de tuſſilag Syrupi tamen in minore quantitate admiſceantur, cùm ſaccharum facilè bileſcat.

Externa. Tandem etiam ad reliquias materiæ diſcutiendas extrã applicetur cataplaſmã *ex rad. althaa, violar. ſcabioſ. caricis.* Quibus coctis, & contuſis addatur *farina ſem. lini fanigrac. puln. flor. chamamel. & cum oleo chamamelino, & amygdalar. dulc.* F. cataplaſma.

Quod ſi materia hoc modo euacuari vel abſumi nõ poſſet,non plane incommodum eſſet, perforato ſterno materiam purulentam extrahere, quod etiam Columbus, lib. 11. *anat. cap.* 3. monuit.

Diætæ ratio ſit eadem, quæ in peripneumonia, & pleuritide. Diæta.

CAPVT XIV.

De diaphragmatis tumoribus, & primò de inflammatione.

Diaphragmatis inflammatio. Diaphragma etiam interdum tumoribus corripitur, & quidem nunc calidis, & inflammatorijs, nunc frigidis, & diuturnis.

Inflammationem diapragmatis quod attinet, fit ea à ſanguine calido,& biliosſo eo modo, & ijs de cauſſis, vt aliarum partium inflammationes. Craſſior enim in membranam denſam ſeſe non facile inſinuat.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Coniungitur autem cum hac inflammatione febris continua,& acuta non ſolùm ratione humoris calidi, qui tumorem hunc excitat, ſed & ob viciniam cordis & connexionem cum eo per arteriam magnam. Adeſt dolor,& reſpirandi difficultas,ac reſpiratio eſt parua,& frequens,antequam delirium accedat; vt & pulſus, vt docet Galenus, *lib.5. de loc. affect. cap.3.* Præcordia tenduntur nullo tumore in hypochondrijs apparente. Ad locum diaphragmatis apparet interdum quædam palpitatio vel ſaltus quaſi, vt docet Hippocrates, 3. *Prognoſt. t.91.* Galenus, *in comm. & 1. epid. com. 3. t.* 18. Procedente malo, quia cerebrum a diaphragmate, quod membranoſum eſt, in conſenſum trahitur, delirium continuum excitatur; qua de cauſſa veteres etiã diaphragma *φρένας* appellarunt, quod eius inflammatio mentẽ turbet, & delirium excitet. Reſpiratio eſt inæqualis, modò parua, modò magna, modò frequens, modò rara Solent etiam nonnunquam accedere conuulſiones, vt Galenus, 4. *de pulſibus, de pulſu inflammatorio* docet. Et tum pulſus fit durus, paruus, creber.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Inflammatio hæc pleuritide adhuc periculoſior eſt, & plerumque ægrum ad mortem deducit, ob connexionem,& conſenſum, quem hæc pars habet cum corde, cerebro,& hepate. Vnde acutiſſimus hic morb. eſt, & ægrum citò in ſummum vitæ diſcrimen adducit, curationemque reddit difficiliorem, quòd ægri delirant, nec facilè medicis in ſumendis medicamentis obtemperant.

Curatio.

Curatio. Communes inflammationes curandi leges,& hic locum habent, & fere eadem huius inflammationis curandæ eſt ratio, quæ peripneumoniæ, & mediaſtini inflammationis. Itaque ſtatim in principio aluo clyſter emolliens, & refrigerans iniiciatur, & hinc vena brachij dextri aperiatur, ac ſi vires tolerent, vel eadem, vel ſequenti die venæſectio repetatur.

Externa. Extrã thoraci ad locum diaphragmatis apponantur ea, quæ feruorem humoris mitigare, ſanguinemque effluẽtem repellere poſſunt, potentia ſunt frigida, actu verò ſubcalida. Igitur inungatur locus oleo roſaceo; vel fiant epithemata ex decocto herbarum refrigerantiũ, violar. endiuiæ, lactucæ, & ſimilium. In progreſſu morbi addatur oleo roſarum chamæmelinum, & epithematibus malua, althæa, chamæmelum, melilotus, ſem. lini fœnigræci. Ob delirium lotiones extremorum ex refrigerantibus herbis inſtituantur, quæ actuali caliditate reuellere à capite, & potentiali frigiditate humores demulcere poſſunt. Syncipiti, temporibus,& fronti etiam ea applicentur, quæ ſomnum conciliandi vim habent, ex ſupra, *lib 1 p.1.* propoſitis.

De tumoribus diaphragmatis frigidis.

Tumores diaphragmatis frigidi. Generantur hi tumores a materia cruda, & tenui. Craſſa enim,& viſcida non poſſunt in diaphragma ob eius denſitatem penetrare. Dantque occaſionem materiæ

teriæ collectioni percuſſio, vel compreſſio diaphragmatis, qualis etiam fieri poteſt, ſi quis inter ſcribendum vel legendum menſæ ſæpe pectore innitatur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Si tumor ſit frigidus in diaphragmate, malum eſt diuturnius, adeſt tenſio hypochondriorum, nullo apparente in his tumore ad tactum, & ſpirandi difficultas, pulſus eſt durus, & paruus, dolor adeſt, ſed non ita magnus, abeſt febris, aut ſi febris accidit, non eſt acuta. delirium etiam abeſt, & non niſi morte inſtante interdum accidit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Si morbus ſit recens, & adhuc in fieri, ægri interdum ſanari poſſunt.

2. Si verò malum ſit diuturnius, ægrum ad tabem deducit.

Curatio.

Curatio. Principio ne maior materiæ fiat affluxio, materia affluens debito modo præparanda, & euacuanda, vt cum materia iſta ſit pituita aquoſa, & ſeroſa, medicamentis, quæ pituitoſum, & ſeroſum humorem euacuant agarico, mechoacanna, turbith, & ſimilib. vtendum Et ſi quę cauſſa adſit, ob quam talis materia in viſceribus generetur, ea tollenda, & viſcerum debilitas, vel obſtructio corrigenda.

Vniuerſali corporis euacuatione præmiſſa materiā diſcutientia ſimulq; emollientia, (nam ſenſibiliter eam euacuantia hic locum non habent) vſurpanda, vt butyrum recens, pinguedo gallinæ, anſeris, medulla vitulina ceruina, omnes recentes. Progreſſu autem temporis validiora diſcutientia adhibenda, vt oleum chamæmel. anethin vel ſem. lini, fœnigræci, quibus aliquid terebinth vel ammoniac. addi poteſt. Vtile eſt, & emplaſtrum de meliloto.

Vel ℞ *Maluæ, althææ, betonic. origan.* ana M j. *ſem. aniſi, fœnicul. carui* ana ℥. j. *flor. chamamel. verbaſci*, an. M ß. F. ſacculi duo ex linteo albo, qui coquantur in vino, & expreſſi ac calidi alternatim pectori imponãtur.

Intrò exhiberi poſſunt digerentia, & diſcutientia ex rad. tuſſilag helen. capill. Ven. marrubio, hyſſopo, ſcabioſa, ſem. vrticæ, & ſimil. Vel exhibeatur decoctum ſarſæparillæ cum pectoralibus. Non tamen nimis tardè, vbi humor iam indurari cœperit. Ita enim tenue diſcuteretur, craſſum verò magis induraretur. Senſibilis verò euacuatio, vt dictum, hic ſperari non poteſt; cum diaphragma à parte ſuperiore pleuræ, à parte inferiore peritonæo cingatur, & inueſtigatur. Niſi forſan abſceſſu rupto in cauitatem thoracis effundatur, & inde per tuſſim eijciatur. Quod ſi fiat, malum reliquum vt empyema curandum eſt.

Diæta. Victus ratio ſit attenuans, non tenuis; cùm morbus ſit diuturnus. Cibus ſit boni ſucci, facilis coctionis: aluus ſit laxa, ac ſi ſubſiſtat, ſæpe clyſteres inijciantur.

CAPVT XV.

De vulneribus diaphragmatis

Vulnera diaphragmatis. CVm diaphragma vulneratum eſt, ponderis ſenſus eo loco moleſtus eſt, tuſſis & dolor eò loci percipitur, vt ſæpe delirium accedat. Riſus adeſt cum perturbatione, alia ſurſum conuelluntur adeò, vt reſpirãdi vehementia contingat. Aliquando ventriculus, & inteſtina per vulnus in thoracis cauitatem rapi ſolent. Cuius rei hiſtorias duas recenſet Ambroſius Paræus, libr. 9. *chirurg. cap* 30. Memorabile, & ſingulare huius rei exemplum etiã annotauit Dominus D Andreas Schato p.m. Socer meus, quondam Academiæ huius Profeſſor. Eſt autem tale. Anno 1582 die 20 Septembr. Hiſtoria diaphragmatis vulnerati. Studioſus quidam Heinricus Buſcherovius, Riualienſis Liuonus, cùm melancholia varijſque tentationibus vexatus eſset, ante portam oppidi huius proprio gladio ſe confodit, vulnere intra quartam coſtam in thorace adacto, & ſub nona coſta in tergo gladio penetrante: quod vulnus tamen intra duos menſes ſanatum fuit, vt æger ſatis bene ſibi habere videretur. Verùm accidit, vt poſt menſes aliquot iterum abſurdis cogitationibus vexaretur, & poſtea 28. April. Anno 1583. malè habere inciperet, & ſeqq. diebus menſe Maio nigra quater, eaque magna copia vomitu reijceret, cùm ſudoribus frigidis, & lipothymia, tandemque poſt vltimum vomitum exſpiraret. Corpore aperto deprehenſum eſt vulnus per diaphragma, & pulmones penetraſſe, & quidem diaphragma transfoſſum fuit in ipſo nerueo circulo. Pulmonis fere nihil repertum eſt in ſiniſtro latere confoſſo, cum proculdubio is correptus cum pure reiectus fuerit. Exigua ſaltem particula aderat coſtis adnata. Ventriculus totus aſcenderat in ſiniſtrum thoracis latus, & cor cum capſula ſua depulerat in dextrum latus, vbi & viuus ille poſt acceptum vulnus iubebat obſeruare pulſum cordis. Cor aridum, & tabefactum erat, copioſa autem aqua in capſula cordis. Omentum, & pancreas totum, & fere circa ventriculum computruerat.

Diaphragmatis vulnera quomodo ſint ſanabilia. Habentur autem diaphragmatis vulnera ſanabilia, ſi ſaltem pars carnoſa diaphragmatis ſauciata, & perfoſſa fuit, etſi tunc conglutinatio ſit difficilis ob perpetuum motum diaphragmatis. Si verò in neruoſa eius parte vulnus ſit, inſanabile habetur. Verùm Galenus, 6. *aphor*. 18. docet, etiam neruoſarum partium vulnera, ſi non ſint magna, quandoque ſanari poſſe, & proinde, & diaphragmatis vulnus in parte neruoſa, ſi magnum non ſit, conſolidari aliquando poteſt.

Exemplum talis vulneris eſt apud Hippocratem, 5. *epid.* Cum enim Tychon in oppugnatione circa Datum catapulta vulnus in pectus accepiſſet, paulò poſt paruus riſus ei aderat cum perturbatione. Videbatur autem Medicus, cum lignum eximeret, circa ſeptum tranſuerſum haſtilis partem aliquam reliquiſſe. Primam noctem implacide egit, ſub diluculum meliùs habere viſus eſt. Prædictum eſt, conuulſione accedente celeriter periturum. Poſtera die implacidus inſomnis egit, & ſub tertij diei exortum conuulſione tentatus tum temporis mortuus eſt.

Ratio curandi eadem eſt, quæ pulmonis, & mediaſtini vulnerati.

CAPVT XVI.

De pleuritide, ſeu inflammatione pleuræ, & muſculorum thoracis.

Pleuritis. INflammatur ſæpè, & pleura ſeu membrana coſtas ſuccingens, muſculique inter coſtales; quod malum Græcis pleuritis dicitur, & pleuritici, qui inflammatione pleuræ laborant. Βλῆτοι etiam antiquis dicuntur, qui ex lateris aut pulmonis inflammatione, repente difficultate ſpirandi ſuffocati latera liuida habent, tanquam plaga percuſſi aut ſiderati. Hippocrat. *3. de rat. vict. in acut. aphoriſ. 5. & in Coacis vltra dimidium.* In pleuriticis enim, ſi ſubitò difficultate ſpirandi ſuffocentur, vt & in peripneumoniacis ſanguine inflammationis in cutem diffuſo liuor fit, totumque latus, in quo fuit inflammatio, poſt mortem liueſcit; eodem modo ſicuti in apoplecticis, & epilepticis idem interdum accidere videmus.

Eſt videlicet pleuritis, eaque vera, & exquiſita (nam dari, & notham infra de dolore lateris dicetur) inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis, quæ quandoque pulmoni communicatur, ex affluxu ſanguinis per

ramos,

ramos, ſeu venæ cauæ aſcendentis ſeu ἀζύγου eò impulſi ortum habens, cum febre continua acuta, dolore lateris pungente, tuſſi, pulſu duro, celeri ac frequenti & difficultate ſpirandi. An verò pleuritis etiam fieri poſſit; ſine notabili, & manifeſta inflammatione pleuræ, dicetur infra *quæſtione prima*. Sub pleuritide rectè etiam comprehenditur inflammatio muſculorum μεσοπλευρίων præſertim internorum, ob pleuræ ex vicinia conſenſum.

Datur deinde, & notha pleuritis alia quædam, quodammodo talis, ſed & ipſa vera inflammatio, ratione ſitus, & partis affectæ ſaltem notha, quando ſanguis, per ramos venæ axillaris in extrema thoracis ſparſus, in muſculos illos externos, qui coſtis, & muſculis μεσοπλευρίοις extra incumbunt, illabitur, quæ ob communitatem propaginum venarum externarum, & internarum,) cùm interiorum venarum extrema foras emergant, & externarum ora intrò ſubeant ſæpe in pleuritidem veram permutatur.

Quæ pars afficiatur in pleuritide.

Quæ autem pars in pleuritide afficiatur, an ſola ſcilicet pleura, an verò etiam pulmo, & antiqui, & recentiores dubitarunt, diceturque de eo infra, *quæſtione* 2. Vt rem hic breuibus complectamur, ſtatuimus, non quidem in omni pleuritide neceſſariò pulmonem affici; ſemper tamen ferè hoc accidere, vbi ſuperior pleuræ pars afficitur. Eſt enim pleuræ cum membrana pulmonis communio, & præcipue verſus collum, & circa exortum aſperæ arteriæ per fibras multas cum pleura pulmo cohæret. Imo, vt ſupra cap. 1c. dictum, ſcribit Nicolaus Maſſa, *in ſuo introduct. anat. cap.* 29. ſe ferè ſemper inueniſſe adhærentiam pulmonis cum pleura, & non ſine difficultate partes ſuperiores pulmonis à pleura ſeparari. Itaque facilè fieri poteſt, vt ſi ſanguis in pleuram præter naturam influat, etiam ſimul in pulmonem effundatur. Atque tum ſanguis & ſputum, quod tuſſi reijcitur, non tam à pleura, quàm à pulmone ſimul affecto prouenit. Si verò inferiores pleuræ partes afficiantur, non neceſſarium eſt pulmones ſimul affici, cùm ibi nulla pleuræ, & pulmonum ſit communio.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima.

Eſt autem inflammationis pleuræ, vt omnium aliarum inflammationum, cauſſa proxima ſanguis, ſiue ſincerus, & purus ſit, ſiue humores alios admiſtos habeat, qui è vaſis thoracis loca hæc nutrientibus, ex ſurculis ſcilicet, & ramis venæ cauæ aſcendentis, per ramum ſubalarem venaſque mammarias, quibus nutriuntur coſtæ quatuor ſuperiores, vel ex ἀζύγου ramis, quibus reliquæ octo coſtæ inferioris nutriuntur, eò effunditur. Refert tamen Veſalius, *lib.* 3. *cap.* 7. *de fabrica corp. human.*, ſe in quibuſdam corporibus talem conſtitutionem venæ ἀζύγου reperiſſe, vt omnes thoracis coſtæ ab eius ramis nutrimentum accipere potuerint. Sed & pleuritidem nonnunquam à ſanguine ex arterijs (quibus membranam hanc deſtitui non rectè ſentit Mercatus,) quæ venas haſce comitantur, in membranas effuſo excitari poſſe à vero alienum non videtur. Frequentius tamen humores calidi, tenues, biliosi, & acres ſanguini permiſti pleuritidem pariunt, aut aliorum humorum ſunt vehiculum; cùm vaſa, quæ membranam hanc pertingunt, ſint parua, ipſaque membrana denſa. A ſola verò bile, pituita vel melancholia pleuritis non generatur.

Bilis, pituita vel melancholia ſola pleuritidem non generat.

Eſt enim pleuritis inflammatio, cuius cauſſa proxima eſt ſanguis, & proinde ſine ſanguine reliqui humores pleuritidem non excitant, etſi ſanguini pleuritidem parienti admiſceri poſſunt, vt ita ſanguis inflammationem producens modò purus ſit, modò bilem, vel pituitam, vel melancholiam admiſtam habeat. Quamquam verò Galenus, 3. *aphor.* 33. ſcribit, pleuritidem aliam cum flauis, & tuſſis ſputis eſſe, eamque ex bilioſis humoribus ortum habere; aliam cum ſpumeis, eamque ex pituitoſis prouenire; aliam cum nigris eamque ex melancholia; aliam cum cruentis, eamque ex ſanguine: tamen id ſaltem accipiendum eſt de humore vitioſo ſanguini permiſto, cuius ſigna ex ſputo deprehenduntur. Poſtquam enim, vbi pleuritis coqui incipit, non ſanguis crudus, ſed alteratus, & in ſubſtantiam albam redactus reijcitur: Si ſanguis is laudabilis ſit, copiaque potiùs quàm qualitate peccet, in principio quidem ſputum tenue rubrum reijcitur, paulò poſt verò album. Si verò alius humor admiſtus ſit, quem natura, vt mox dicetur, præcipuè expellere nititur, non planè album, ſed flauum vel alterius coloris, pro humoris peccantis ratione.

Cauſſæ remotæ.

Cauſſas remotas quod attinet, aliæ materiam ſuppeditant, aliæ eam mouent, &, vt ad pectus fluat, faciunt Antecedens cauſſa materiam ſuppeditans eſt cacochymia vel plethora ſeu in toto, ſeu in parte aliqua. Et quidem frequenter pleuritis generatur, cum vitioſi humores in venis febres continuas accendunt, quorum pars ad thoracem effuſa pleuritidem facit. Natura enim animalis ſaluti intenta non ſolùm perfecta coctione humores vitioſos è corpore expellit, & perfectas criſes inſtituit, ſed quandoque etiam vel copia vel prauitate humorum ſtimulata initiò tales humores aggreditur.

Et quidem rectiſſimè agit, dum tales humores planè eijcit atque exterminat. Si tamen quacunque de cauſſa id præſtare nequeat, à conatu ſuo non ſtatim deſiſtit, ſed vt vaſa communia, & cordi vicina, regiam quaſi corporis ſedem, & vias publicas, ab humoribus vitioſis repurget, ad minores venas, & partes priuatas ac remotiores eos depellit: quæ ſi ſint ignobiliores, vt glandulæ ſub cute, & ipſa cutis, ea ſuum finem aſſequitur, & id in ægri commodum cedit. Si verò quacumque de cauſſa in partem aliquam nobiliorem, aut quæ nobilem in conſenſum trahere poſſit, materiam detrudat, fine ſuo fruſtratur, & febris inde non leuior, ſed grauior ac periculoſior redditur. Qua de re inſignis eſt locus apud Hippocratem, *lib.* 4. *de morbis*. *Quicquid*, inquit, *in morbo copia abundat, dum turbatio in principijs contingit, ad locum fertur, in quo plurimum ſuperat. In turbatione autem ampliam capacitatem, nactum ſecretum voluitur, & corpus calefacit aut in aliqua corporis parte adhæreſcens vna cum alio humore, qui in alio loco eſt, dolorem, & calorem exhibet. Quod verò incaleſcit, reliquum etiam corpus calefacit, ex eoq; febris contingit, fereq; ex bile, pituita, & ſanguine oritur, quæ calidiſſima exiſtunt. Et ſi quid horum in aliquam corporis partem incubuerit, plerumque inde morbus nominatur, & appellationem habet.*

Febres pleuriticorum quales.

Itaque etſi antiqui febres, quæ pleuritidem, vt & anginam, peripneumoniam, & ſimiles partium internarum inflammationes coniunctas habent, pro ſymptomaticis agnouerint, vt ſymptomatum more inflammationi, vt morbo primario, ſuccreſcere crediderint, adeò quidem, vt referente, 4. *aph.* 73. eos, qui propter lateris aut pulmonis, aut alterius eiuſmodi partis inflammationem febricitarent, iam non febricitantes appellauerint, ſed pleuriticos aut peripneumoniacos, aut ſimilibus alijs nominibus nuncupauerint; tamen ſi quis rem diligenter perpendat, animaduertet, non febres ab hiſce inflammationibus, ſed potiùs inflammationes iſtas à febribus eo, quo dictum, modo ſuam originem habere. Experientia enim teſtatur, quod pleuritis, & eiuſmodi aliæ inflammationes non præcedant febrem; ſed febris inflammationem, aut certe febris ſimul cum inflammatione incipit, animaduertimuſque materiam inflammationis cauſſam non in parte inflammata ſixam conſiſtere, & calorem p. n. à ſe diffundendo febrem accendere, ſed ſæpe vagam, & quaſi turgentem hinc inde vagari; id quod ex morborum, qui febres

haſce

haſce comitantur, commutationibus patet, quod ex pleuritide, & peripneumonia angina fit, ex peripneumonia phrenitis, materia ex vna parte in aliam tranſlata, vt ex 5. *aphor*. 10. & 7. *aphor*. 11. & 12. videre eſt. Atque hinc ſæpe accidit, vt inflammationes tales aliarum febrium acutarum more per vniuerſales euacuationes, & criſes ſoluantur, & coctionis humorum ſigna in vrina conſpiciantur.

Et tales pleuritides ſunt plerumque eæ, quæ aliorum epidemiorum morborum more plurimos corripiunt, & cum malignitate coniunctæ ſunt, & quæ a cauſſis communibus, & malignis ac contagio ortum habent. Vt enim venena alia alijs partibus infeſta ſunt: ita materia maligna, quæ morbos epidemios parit, nunc huic nunc illi parti magis infeſta eſt, & nunc pleuritidem, nunc anginam, nunc phrenitidem, nunc dyſenteriam, nunc alios morbos gignit.

Ad pleuritidem autem excitandam facere poſſunt omnes cauſſæ, quæ ad plethoram, & cacochymiam generandam faciunt, vt ſuppreſſæ ſanguinis conſuetæ euacuationes, per nares, menſes, hæmorrhoides, item humorum vitioſorum, qui ad articulos depelli, vel per vlcera inueterata euacuari ſolebant, retentio, & alui fluxus intẽpeſtiua detentio, ſicut ex dyſenteria intempeſtiuè ſuppreſſa pleuritidem excitatam fuiſſe ſæpius obſeruatum eſt. Et in ſumma ſex rerum non naturalium vſus immoderatus, qui plethoram, & cacochymiam excitare valet, huc pertinet.

Vt autem ſeu ſanguis abundans ſeu vitioſi humores ad pectus fluant, & actu pleuritidem excitent, facit pectoris debilitas ad materiam affluentem facilè ſuſcipiendam apta, vel à primo ortu, vel à morbo aliquo contracta, calor aut dolor attrahens. Huc faciunt, quæ ſanguinis ad latus affluxum concitare valent, ictus caſus, contuſio pectoris, vehemens exercitium, æſtus humores fundens, frigus exprimens, vini meracioris ingurgitatio, potus frigidæ, præcipuè poſt exercitia, flatus Aquilonij poſt Auſtrinos, 3. apho. 5. corporis poſt ſudorem in aere frigido denudatio.

Differentiæ.

Differentiæ. Pleuritidis differentiæ à nonnullis plures recenſentur, præcipuæ, & quæ ad curationem aliquid faciunt, ſunt, quæ ſumuntur à loco affecto, & cauſſis. A loco affecto, & doloris ſitu ex 2. *de rat. victus in acut*. t. 19 & 11. diuiditur pleuritis in aſcendentem, cum dolor ad ſuperiora, & iugulum verſus extenditur, & deſcendentem, cum verſus hypochondria vergit. Nonnunquam etiam verſus dorſum magis tendit, cuius mentionem facit Hippocrates, libr. 3. de morb. nunc magis verſus anteriora.

Ratione cauſſæ ſecundum ſanguinis inflammationem patientis varietatem eſt differentia. Sanguis enim modo purus eſt, modò ei bilis, quod plerumq; accidit; modò pituita: modò melancholia admiſcetur.

Eſt tamen, & illa differentia notatu digna, quod pleuritis alia dicitur ſicca, in qua nihil, vel parùm omnino & nullius momenti exſpuitur, nõ ſolum in morbi principio, ſed etiam in eius progreſſu, quod vel ob humoris cruditatem, vel eiuſdem craſſitiem, & viſciditatem, vel facultatis imbecillitatem, vel doloris vehementiam, vel propter bronchiorum obſtructionem accidere poteſt: alia verò humida, in qua ſputum mox circa principium apparere incipit, 1. *de victus ratione in acut*. 21. & 23.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Signa pathognomonica, quæ in omni pleuritide animaduertuntur, ipſiuſque ideam complectuntur, & à Galeno, 5. *de loc. affect. cap*. 8. 1. *aphor*. 12. & *de conſtit. art med. cap*. 15. recenſentur, ſunt 1. dolor lateris acutus, qualis in membranis fieri ſolet, à ſanguine in eam effuſo ortus, qui & ad vicinas partes, nunc verſus iugulum, nunc verſus hypochondria extenditur: quòd mẽbrana hæc totam thoracis cauitatem inueſtiat. Atque doloris ratione peripneumonia à pleuritide diſcernitur, & in peripneumonia ſola lateris dolor eſt exiguus vel nullus. Quod tamen tùm ſolùm verum eſſe putat Platerus, cum pulmonis interna magis quàm externa inflammantur. Si enim ad externa vſque extendatur inflammatio, non ſolùm fibris, quib. ſuccingenti membranæ annectuntur pulmones, contractis, ſed, & inflammatione ſuccingenti membranæ communicata dolores in latere excitari exiſtimat.

2 Febris continua acuta, ex phlegmone in loco cordi vicino accenſa, ſæpe verò ex natura ſua talis, & ante phlegmonem orta, quæ tamen accedente pleuritide, & inflammatione rurſum ab ea incrementum ſumit atq; augetur. Atque febris hæc plerumque tertianæ typum obſeruat: quod frequentiſſimè pleuritides à ſanguine bilioſo ortum habeant.

3. Reſpiratio difficilis, frequens, parua, quia ob inflammationem, & dolorem inſtrumenta reſpirandi ſatis diſtendi nequeunt. Itaque cùm vſui magnitudine ſatisfieri non poſſit, defectum in magnitudine per celeritatem, & frequentiam natura compenſare ſtudet. Et ob dolorem natura cogitur, vt ad ſecundam reſpirationem ſtatim pergat, cùm prima, vtpote nimis parua, vſui ſatisfactum non ſit. Nam velocitas non ita dolorem parit, ſicut dilatationis magnitudo; cùm hæc motus vehementia partem dolentem diſtendat, illa breui tempore motum efficiens ad quietem feſtinet.

4 Pulſus eſt durus, paruus, & frequens, ob tenſionem arteriæ, & quia membrana dura, & denſa inflammata non permittit arterias ita diſtendi, quemadmodum calor, & vſus id requirit. Ideòq; pulſus fit celerior, & frequentior, atque ea pulſus differentia oritur, quæ à Medicis ſerrina nominatur, eò quòd, dum pulſus tangitur, ſerræ dentes repræſentat, cùm alia pars attolli, alia non attolli videatur.

5. Tuſſis ægrò valdè moleſta eſt: quæ accidit tum ob tumorem, membranam, quæ coſtas ſuccingit, occupantem, qui cùm minus liberum ſpatium, in quod diſtendantur, ſpirandi organis permittat, natura ad expellendum id, quod impedimento eſt, inſurgit; tum quia portio aliqua materiæ pulmoni communicatur, quæ cum ſputo per tuſſim excernitur. Et quia initio a loco inflammato parum exit, plerumque initio tuſſis ſicca eſt, poſtea humida, materia copioſiore penetrante, ſputumque coloratum & cruentum apparet. Quando autem pulmones ſimul inflammantur, magna materiæ pars è pulmone prouenit. Quod autem ſputum à pleura in aſperam arteriam proueniat, & hinc per tuſſim excernatur, de eo dicetur infra, q 3.

Atque qui hæc ſigna pathognomonica diligenter in conſpectu habet, facile veram pleuritidem ab alijs affectibus omnibus, qui cum ea ſimilitudinem habere videntur, diſcernet. Neque enim in vllo alio morbo omnia hæc ſimul reperiuntur. In notha quidem pleuritide, quæ fit ab inflammatione muſculorum intercoſtalium, & externæ partis thoracis, febris vel nulla adeſt, vel non adeò acuta: tuſſis, niſi forſan aliquid a capite deſtillet, eſt nulla, & nihil, præſertim cruenti, excernitur. Pulſus non percipitur adeò tenſus, & durus: dolor eſt mitior, iſque pulſans, non pungens, & neque ad iugulum neque ad inferiora extenditur, locuſque manu preſſus dolet; nonnunquam, & tumor foris apparet, qui ſuppuratus per cutem erumpit, teſte Galeno, 5. *de loc. affect. cap*. 3 Quandoque tamen accidit, vt in vera pleuritide phlegmone verſus exteriores muſculos ob magnitudinem tẽdat, ac tumor etiam extrà percipiatur, atque ita pleuritidis nothæ ſpeciem præ ſe ferat; cùm tamen internæ inflammationis ſaltem incrementum ſit. Itaque ad alia ſigna, ne fallamur, Veræ & nothæ pleuritidis differentia.

ſimul

ſimul reſpiciendum.

Si dolor à flatibus inter muſculos intercoſtales, & membranam concluſis ortum habet, & ſi aliquis ſenſus punctionis adſit, nulla tamen adeſt febris; nulla tuſſis, nulla ferè reſpirandi difficultas; dolorque fere eſt vagus neque perpetuus, ſed per interualla recurrens, & ſæpe de vna parte in aliam tranſit.

Pleuritidis, & peripneumoniæ differentia.

Inflammatio verò pulmonis ſeu peripneumonia valdè ſimilis eſt pleuritidi; nullus tamen, ſi ſolus pulmo inflammetur, dolor in eo percipitur, vel exiguus, & nullo modo pungens, iſque non in lateribus, ſed in medio potiùs thoracis; pulſus etiam non eſt durus, ſed laxus & vndoſus; difficultas ſpirandi maior, vt ægri ſæpe recta ceruice ſpirare cogantur.

Inflammationis diaphragmatis, & pleuritidis differentia.

Ab inflammatione diaphragmatis differt, quod dolor in latere non vrget, ſed extrema coſtarum ad finem ſterni dolent, ventriſque pars, vbi diaphragma eſt, turget, deliriumque adeſt.

In mediaſtini inflammatione dolor non ita in lateribus percipitur, neque eſt extenſus.

Hepatis inflammationis à pleuritide differentia.

Inflammatio hepatis, quæ etiam habet quandam cũ pleuritide ſimilitudinem, ita vt Siculus Medicus, vt refert Galenus, 5. *de loc. affect. cap 3.* dum eam experiretur, pleuriticum ſe factum exiſtimarat, a pleuritide differt loco doloris, qui perpetuò eſt in dextro latere, & circa dextrum hypochondrium collectus, neque is pungens eſt ſed grauans, tumorque infra coſtas nothas percipitur; pulſus eſt vndoſus, non tenſus, tuſſis eſt minor, & ſicca, reſpirandi difficultas quoque minor; vrina eſt citrina, nigra, alui excrementa ſanguinolenta.

Signa humorum pleuritidẽ parientiũ.

Quis autem humor pleuritidem pariat, tum ex ſignis humorum vniuerſalibus, tùm ex iis, quæ pleuritidem comitantur, & præcipue ſputo cognoſcitur, cum quo tuſſi reiicitur pars eius humoris, qui inflammationem excitat Si videlicet ſanguis purus pleuritidem pariat, adeſt repletio, & tẽſio venarum, maximè circa tempora, & frontem, cum ſenſu grauitatis circa oculorum cauitates, & capitis anteriora, rubor faciei, ſputum eſt rubrum, & malum mitius. Si bilis adſit, ſputum eſt ſubflauum, dolor admodum pungens, febris eſt acuta, & ardens, quæ ferè typum tertianæ ſeruat, ſitis eſt vehementior, pulſus durior, & velocior, vigiliæ, & anxietudo maior, oris amaritudo, vrina citrina tenuior. Si pituita admiſcetur ſputum albicat, viſcidum, & glutinoſum eſt, febris eſt mitior, & minus acuta, quæ ferè typum quotidianę obſeruat, & circa veſperam exacerbatur. Si melancholicus, ſputum ad nigrum. & liuidum tendit, niſi inſignis corruptionis, & pleuritidis lethalis ſit indiciũ, quod accidit, ſi præceſſit ſputum rubicundum, & poſtea nigrum ſequitur.

Si malignus ſit humor, ſputum plerumq; eſt malè coloratum. adeſt magna virium deiectio, pulſus eſt languidus, & alia febrium malignarum ſymptomata apparent.

Tempora pleuritidis.

Tempora morbi huius ex ſputo præcipuè cognoſcuntur, vt docet Galenus, libr. *de criſ. cap.* 18. Si enim ſputum ſit nullum, vel paucum, vel crudum, & cum difficultate reiiciatur, morbus adhuc in principio eſt. Poſtea vbi ſputum copioſius nonnihil, & poſt tenue craſſius exſpuitur, idque faciliùs, incrementum eſt. Quod ſi ſputum iam coctum, id eſt, album, leue, æquale, conſiſtentiæ mediocris, & quod facilè reiicitur, apparet, idque copioſius exſpuitur, ſtatus eſt. Declinatio tandem, vbi poſt copioſius ſputum paucius reiicitur, & febris, dolor, & omnia ſymptomata remittunt. Cum verò febris, quæ pleuritidi coniuncta eſt, non raró ſit primaria, non ſymptomatica, coctionem humorum etiam ex vrinis animaduertere licebit.

Differentia ratione ſubiecti.

Rondeletius etiam, *capite altero de pleuritide*, ſigna, qua ratione pleuritis ratione ſubiecti differat, proponit, quæ lectori perpendenda relinquimus. *Pleura,* inquit, *duplex eſt, altera, quæ extenditur per partem interiorem omnium coſtarum. Altera verò, quæ coſtam vndiquaque inueſtit, tanquam perioſtium coſtarum, & in vtraque membrana fit inflammatio. Diſtinguitur autem ſpecies ex decubitu. Nam ſi æger in partem affectam decumbere poteſt, & non in oppoſitam, argumento eſt, affectum eſſe in membrana extenſa, quæ hypoſicota dicetur, & hoc fit, quia cum in oppoſitam partem decumbit æger, pondere materiæ collecta illa membrana diſtenditur magis, & diuellitur à coſtis. Illa autem quæ fit in perioſtio, contrario modo ſe habet. Nam in oppoſitam partem dormire poſſunt, in affectam verò minimè. Sed quia hæc nota communis eſt pleuritidi veræ, & non veræ, ob id aliam notam adiungere oportet ad diſtinctionem harum. Nam ſi affectus ſit in muſculis externis, ſi digito premantur, dolorem ſentiunt. Quod non accidit his, qui inflammationem in perioſtio habent, niſi ſupra modum comprimatur coſta. Fit etiam pleuritis in muſculis intercoſtalibus, quæ ſpecies pulſatione deprehenditur. In nulla enim inflammatione coſtarum arteria comprimitur, præterquam in inflammatione muſculorum intercoſtalium. Hæc nota certiſſima deprehenditur, & in vtrumque latus dormire poſſunt. Conueniunt omnes in dolore punctorio, in pulſu duro, in difficultate anhelandi; febre verò & ſputo diſtinguuntur. Nam omnes inflammationes internę febrem habent, ſed dolor lateris ſine febre, à materia frigida, vel flatulenta excitari ſolet. Nulla tuſſis, nulla expuitio ſequitur, quia materia in parte externa continetur. Omnibus aliis difficultas ſpirandi eſt maior, & dolor magis pungens, ſputio magis ſanguinolenta, vel flaua, vel ſpumoſa. In inflammatione membranæ internæ ſemper adeſt pauca, aut multa in morbi proceſſu. Nam in ſaluberrimis tantum mox apparet ſputum. Verùm in inflammatione muſculorum intercoſtalium minor fit reſudatio, ob id expuitio minor. In ea parte, quæ eſt in perioſtio, ferè nulla apparet, & reſoluitur per inſenſibilem tranſpiratione͂, & ſudorem, modo miſſio ſanguinis prohibuerit incrementũ. Nam talis inflãmatio à pauca materia fit.*

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Euentus pleuritidis triplex eſt: vel enim ad ſalutẽ, vel ad mortem terminatur, vel in alium morbum cõmutatur. Vt autem, quis euentus futurus ſit, ſciamus vires naturæ, & morbi componere conuenit. Vires corporis ex actionibus corporis vitalibus, naturalibus, & animalibus cognoſcuntur. Quò enim ipſæ actiones rectiùs ſeſe habent, eò maius naturæ robur ſignificatur. Morbi conditiones autem etſi plurima ſigna oſtendãt; tamen inter ea in pleuritide ſigna coctionis, & cruditatis ſputi primas obtinent.

2 Hinc crudæ pleuritides morbi diuturnitatem vel mortem; coctæ breuitatem, & ſalutem oſtendunt. Salutem quidem oſtendit coctio, quatenus coctio: breuitatem verò, quatenus hoc vel illo tempore apparet. Nimirum in omni pleuritide ſalubri ſputum maturè coctionem recipere, & in calore ac ſubſtantia ſeſe bene habere, ac facilè, & promptè excerni debet: & quo meliora coctionis ſigna adſunt, & quò citius ſputa apparent, eò citius morbus terminabitur. De quo Hippocrates, 1. *aphor.* 12. *In pleuritide ſi ſputum ſtatim appareat in initio intra tertium diem, breuem morbum indicat; ſin verò poſterius, longum.*

3. Periculoſiſſima verò pleuritis eſt, in qua nihil exſpuitur: (niſi tamen ita leuis ſit, vt inſenſibiliter vel per ſudorem diſcuti poſſit.) Secundum locum obtinet, atque ita leuior eſt, in qua ichores tenues ſaltem exſpuuntur: tertio loco eſt, in qua craſſiora apparent: quarto, in qua ſputum perfectè coctum apparet. Quod ſi circa tertium vel quartum diem contingat, morbus vltra ſeptimum non extendetur.

4. De ſputi conditione paſſim extant aphoriſ. apud Hippocratem. Flauam bilem ſputo admodum permix-

tam

tam apparere intra initia, bonum eſt: ſi multò poſt apparet, malum: quia naturam nihil aduerſus morbum rebellem tentare ſignificatur, 2. *prognoſt. t.*44 & 45.

5. Sputum flauum ſincerum aquoſitati multæ permixtum periculoſum eſt; album verò glutinoſum ac rotundum inutile, 2. *prognoſt. aphor.*46. & 1. *de ratione victus in acut. t.*37. ſputum glutinoſum *κακοήθες* pleuritidis ſignum habetur; cum ex igneo calore materiam adurente lentor, & viſciditas contrahatur, idque propterea albi *κατα γλισχρασμένο ἄπεπτον* nominat, id eſt, admodum glutinoſum ſine coctione. Quod enim coquitur, modicè glutinoſum euadit. Hoc verò ſaltem ab aduſtione lentorem contrahit.

6. Malum quoque eſt *χλωρὸν*, id eſt, æruginoſum, vel admodum viride, & quod ſpumoſum excernitur, 2. *Prognoſt.*47.

7. Sputum nigrum ſincerum peſſimum eſt, 2. *progn.* 48. Indicat enim, & humoris prauitatem, & caloris natiui extinctionem.

8. Nimirum quò humor mitior eſt, à quo pleuritis prouenit, eò & ipſa mitior eſt. Mitior eſt, quæ à ſanguine cum bile mixto excitatur. Contumax, & diuturna eſt, quæ à pituitoſo humore. Peſſima, quæ ab humore melancholico, & maligno prouenit.

9. In pleuritide, vbi exſcreatio dolorem, tuſſim ac ſpirandi difficultatem non ſedat, malum. Copia enim vel malignitas materiæ, vel expultricis debilitas ſignificatur.

10. Qui pleuritide laborant, niſi intra 14. dies supernè per ſputum repurgentur, iis in empyema ſit tranſmutatio, 5. aphor. 8. Aretæus tamen hic interdum vigeſimum diem terminum conſtituit: & Galen. *in comment.* non ſolùm empyema, ſed quamlibet in pus mutationem intelligit.

11. Materiam autem ad ſuppurationem tendere dignoſcitur ex eo, quod ſputum parcius eijcitur, nec expectorandi finis eſt intra decimum quartum. Et cum fit ſuppuratio, omnia ſymptomata ingraueſcunt, dolor, febris, linguæ ſiccitas, difficultas reſpirandi: ſæpe etiam accedunt deliria.

12. Qui verò ex pleuritide empyici fiunt, ſi in 40 diebus repurgentur à die, quo ruptio facta eſt, liberantur: alioquin in tabem tranſeunt, 5. *aphor.*12.

13. Pleuritis maxima ex parte die decimo quarto terminatur, aut ſi non hoc, ſaltem vigeſimo, & quidem ſi quarto die exſpuat æger album, læue, æquale, idque ter vel quater tuſſiendo, in ſeptimo terminabitur. Si in ſeptimo tale ſputum primùm appareat concurrentib. aliis bonis ſignis, morb. vltra vndecimum, & decimum quartum diem non extendetur.

14. Si tardius æger ſpuere cœperit, tardior etiam morbi ſolutio erit. Contrà quò citiùs ſigna mala apparent, & ingraueſcunt, eò citius æger moritur.

15. Præterea ſunt, & alia ſigna, quæ ad euentum huius morbi ſignificandum faciunt. Maximum indicium exitialis pleuritidis eſt, ſi pulſus ſummoperè durus ſit, & præterea etiam paruus, atque ob calorem frequentiſſimus. Pleuriticus enim cum tali pulſu nullus ſanatus fuit, vt Galen. 4. de præſag. ex pulſu cap. quinto ſcribit.

16. Quicunque dolor circa thoracem, & pulmonis ſedem affligens neque ſputi expurgatione, neque alui deiectione, neque ſanguinis miſſione, neque medicamentis, neque victus ratione deſinit, cum in empyema conuerti ſciendum eſt, 2. prognoſt. 52. ſi tamen nulla ſigna lethalia apparent; alias mors expectanda.

Pleuritidis ſalutaris terminatio.

17. Ad ſalutem enim terminatur pleuritis vel materiæ *ἐκκρίσει* atque excretione per ſputum, quæ ratio frequentiſſima eſt tutiſſima; vel *διαφορήσει* atque diſcuſſione, compertumque eſt, pleuritidem bilioſam ſeptimo die iudicatam fuiſſe per ictenum, vel euacuatione materiæ per hæmorrhagiam narium, vrinam, aluum, ſudorem, vel permutatione in empyema; vel quod rariſſimum eſt, per *μετάστασιν* materiæ ad articulos, & glandulas, vel parotidas, *aphoriſ.*38. *ſ.* 2. *libr.*5. *Coacar.*

18. Hinc fluxus ſanguinis è naribus ſignum bonum eſt in pleuritide, vt & hæmorrhoidum, & menſium fluxus. Et præcipuè ſi fluxus ſanguinis in die critico fiat, & poſt ſigna coctionis accidat, bonum præſagit, nec inhibendus, niſi vires ad extremum deijceret. Si verò in principio contingat ex multitudine materiæ à natura gubernatæ, & anhelitus difficilis inde minuatur, & febris vehementia ceſſet, vtilis quoque eſt. Si contrarium verò eueniat, & ſymptomata non alleuientur, contingit plerumque ægrũ mori in quarto.

19. Diarrhæam quidem, quando ſuperuenit pleuritidi, vel peripneumoniæ, malam eſſe, 6. *aph.*16. ſcribit Hippocrates: ſed hoc intelligendum de pleuritide, in qua inflammatio tanta eſt, vt hepate, & vẽtriculo in conſenſum tracto, nutrimentum non benè concoquatur. Si verò pleuritis non adeò grauis ſit, nec hepar, nec ventriculus in conſenſum trahatur ob mali grauitatem, aliquando bonum ſignum eſt, materia per aluum euacuata; maximè ſi coctionis ſigna adſint, nec fluxus ab alia cauſſa exiſtat: cuius rei hiſtoria habetur apud Valleriolam, *lib.*1. *obſeru.*4.

20. Pleuritidi ſi peripneumonia ſuperueniat, malum 7. *aphor.* Fit enim translatio materiæ ad membrum nobile. Pulmonis tamen inflammationes, quæ ex morbo laterali permutationem accipiunt, iis, quæ ab initio fiunt, ſecuriores eſſe, in *Coacis comment.*1. *lib.*5. *ſect.*2. *aphor.*43. *apud Hollerium* ſcribitur. Quod cur fiat, parum conſtare ſcribit Hollerius. Deſiderius Iacotius verò locum hunc corruptum, & pro *ἀφισταμένων* legendum eſſe *ἐγγινομένων* putat. Forſan vero hoc loco Hippocrates non inſtituit collationem pleuritidis cum peripneumonia, ſed peripneumoniæ, quæ per ſe incipit, cum ea, quæ pleuritidi ſuccedit. Etſi enim bonum non ſit, pulmonem inflammari ſanguine à latere ad eum delato: tamen adhuc periculoſius eſt, ſi ἐξ ἀρχῆς, & per ſe peripneumonia incipiat. Tum enim toto impetu materia ad ſolos pulmones ruit. Si verò materia prius ad pectus feratur, in plures partes diffunditur, nec tanta inflammatio inde excitatur. Quando vero tranſit pleuritis in peripneumoniam, dolor lateris ceſſat.

21. Si pleuriticus dolor ex ſputis bilioſis abſque ratione euanuerit, ægri in delirium incidunt, 3. *prorrhet. t.*5. Humor enim bilioſus ſurſum in caput trahitur, & tum vrina tenuis atque alba redditur.

22. Quando pleuritis accidit prægnantibus, periculoſum eſt, ſicut & ſenibus, cùm in his ob virium imbecillitatem, & caloris naturalis inopiam materia non concoquatur, vtrique verò phlebotomiam, & victum tenuem, quæ in pleuritide maximè neceſſaria ſunt, non facilè ferant.

23. Pleuritis poſt alium morbum diuturnumq; plerumque lethalis eſt. Periculoſa illa, quæ in corpus cacheticum incidit.

24. Denſa, & exercitationi dedita corpora citiùs ex morbo laterali, & pulmonis inflammatione intereunt, quàm quæ ſine exercitatione degunt, in Coacis.

25. Quibus in morbo laterali plurimus ex ſputo ſtrepitus in pectore ſonat, & vultus demiſſus eſt, oculuſque aurigine ſuffuſus, & caligine obductus, in his mors expectanda. *ibidem*.

26. Quibus in morbo laterali lingua circa initia bilioſa eſt, hi intra ſeptimum iudicantur: quibus verò tertio, aut quarto die, circa nonum.

27. Et vt ſigna reliqua etiam, quæ pleuritidi cum aliis morbis communia ſunt, coniungamus, & quid

de

Signa ſalutis.

de euentu pleuritidis ſperandum ſit, in ſummam quaſi contrahamus, ægrum conualiturum hæc ſignificant: Leniter, & moderatè morbum perferre, corpus eſſe æqualiter calidum ac molle, vrinas, & alui deiectiones, ſomnumque rectè ſeſe habere, ſitim eſſe moderatam, facilè reſpirare, dolorem eſſe ſedatum, ſputum facilè ac maturè excerni, idque in ſubſtantia, & colore ſeſe benè habere.

Signa mortis.

28. Contrà mortem ſignificant, grauiter ac cum anxietate morbum perferre, corpus inæqualiter affici, vt ſi thorax, & venter vratur, extrema frigeant, alui deiectiones, ſudores non benè ſeſe habere, non dormire, ſiti ardere, dolorem non ſedari, nihil aut paucum, & cum maximo conatu excerni. Delirium ſi accedat, cùm ſepto affecto hoc contingere ſoleat, mortale eſt ſignum. Si vrina tenuis, & ſubtilis fuerit, nec habens aliam malitiam, indicat materiam raptam eſſe ad locum inflammatum, & plerumque mortem notat. Propria tamen ſigna maioris momenti ſunt, & plus ad mortem ſignificandam vnum ſignum proprium, quàm ad ſalutem plurima communia faciunt.

Indicationes.

Indicationes.

Cùm pleuritis ſit inflammatio, quæ ex affluxu ſanguinis fit, eæ, quas inflammatio ſuppeditat indicationes, & hic dantur. Humores videlicet affluxuri, & affluentes reuelendi; fluentes intercipiendi, repellendi, deriuandi; quod denique affluxit, & in parte inflammata hæret, diſcutiendum, aut quoquo modò è parte tollendum. Repellentibus tamen hic & intercipientibus locus non datur; cùm per ea materia ad interiora repelli, & inflammatio augeri poſſit. Ideoque in pleuritide materia ſaltem affluxura, & affluens reuellenda: & quæ quidem influxit, in venis tamen partis adhuc fluctuat, nondumque impacta eſt, deriuanda, & quod influxit diſcutiendum, aut ſi id fieri non poteſt, maturandum, concoquendum, & curandum, vt quàm primùm tuſſi ac ſputo reijciatur atque euacuetur.

Deinde dolor, ſi magnus ſit & ad ſanguinis miſſionem non leniatur, mitigantia indicat.

Tertiò cùm febris, quæ pleuritidi coniungitur, ſæpè ſit primaria, ea non negligenda, ſed ei neceſſaria remedia adhibenda. Tandem quod in omni morbo fieri debet; virium habenda eſt ratio, & conueniens victus præſcribendus. Quæ omnia quomodo expedienda ſint, iam dicendum.

Curatio.

Curatio.

Atque à quo auxiliorum genere curatio inchoanda ſit, an à fomentis diſcutientibus, an à purgatione, an à venæſectione, inter autores non conuenit. Hippocrates quidem, 1. *de rat. victus in acut. t.* 1. ſcribit: *Lateris dolorem, ſi is per exordia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tentare medicamentis calidis diſſoluere, non abſurdum eſt.* Alijs tamen hoc tutum non videtur; cum eiuſmodi caleſacientibus auxilijs facile maior humorum affluxus concitari, atque ita inflammatio augeri poſſit. Verùm enim verò non loquitur Hippocrates eò loci de pleuritide, ſeu inflammatione pleuræ in ſpecie, ſed in genere de lateris dolore, qui ab alijs etiam cauſſis, & quæ fomentis diſcuti poſſunt, non ſolùm ab inflammatione pleuræ ortum habere poteſt, vt infrà, *part.* 3. *c.* 6. dicetur. Ideoque in vera pleuritide vix venæſectio, ſi vires eam ferant, differenda, & fomenta præmittenda ſunt. Niſi forſan planè, vt Galenus, 6. *epid. comm.* 3. *text. vlt.* ſcribit, pleuritis exigua, & leuis ſit, neque à magno humorum affluxu oriatur, & fomenta ad humorem diſcutiendum ſufficere videantur. Tum enim lenia fomenta adhibere conuenit, præſertim ſi à cauſſa externa, vt aere frigido pectus lædente dolor excitetur, abſque ſanguinis in reliquo corpore abundantia.

Venæſectio

Fomenta.

Nam fomenta duo commoda habent, & per ea materiæ pars euacuatur, parſque affecta propterea minus diſtenta mitiùs dolet. Ita Galenus, *loco modò allegato* cuidam pleuritide laboranti venam non aperuit. Atque his fomentis ſi dolor mitigetur, ſignum eſt, nullam adeſſe plethoram, aut pleuritidem potiùs notham eſſe, quæ à flatibus ortum habuerit. Itaque audaciùs tunc fomentis vti licebit, quibus hoc quod inflammationem aut dolorem parit, diſcutitur. In fomentis tamen illis adhibendis cauendum, ne nimis calida, & diſcutientia ſint, ſed planè lenia adhibenda. Vnde etiam Hippocrates aquam calidam, & milium applicat. Et applicamus iſta, vt & lac commodiſſimè in veſica, quæ pondere latus non grauat, vt vaſa ęnea. Videndum etiam, ne quę calida admouētur, refrigeſcant: vnde linteis calidis fouenda. Si verò dolor augeatur atque acerbior euadat, indicio eſt, plethoram ſubeſſe, quam ad ſe trahant partes calefactæ, aut omninò, ſi ſigna adſint certi ſanguinis affluxus, tunc ſtatim à fomentis deſiſtendum, vel etiam fomenta planè omittenda, & aliqua euacuatio inſtituenda.

Fomentorũ duplex cõmodum

Vtra autem præmittenda ſit, venæſectio aut purgatio, etiam ab autoribus in controuerſiam trahitur. Quę præcipuè orta eſt ex loco Hippocratis, 2. *de rat. victus in acut. t.* 10. & 11. vbi ita ſcribit: *Si dolor ad clauiculam pertigerit, aut moleſta ſit vel brachio, vel mamma, vel partibus ſepto tranſuerſo ſuperioribus grauitas, internam cubiti venam ſecare expedit. Si verò eas, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt, partes dolor infeſtat, nullum ad clauiculam ſignum fecerit, ventrem, vel nigro veratro, vel peplio mollire oportet.* Præterea, vt alibi etiam dictum, pleuritidis, & talium inflammationum cauſſa principalis eſt plerumque cacochymia, quã natura in principio febriũ talium è corpore depellit, aut certò ad exteriora protrudere conatur.

Vtra præmittẽda ſit in pleuritide, venæſectio, an purgatio.

Verùm Galeno, *in comment.* cui & Paulus Ægineta, *lib.* 3. *cap.* 33. Rhaſes & alij Medici aſſentiuntur, tutius videtur in vtroque caſu ſanguinem primò mittere. Eſt enim pleuritis inflammatio cùm febre acuta, in qua ſecundum Hippocr. 1. *aphor.* 24. raro purgandum, & quidem in initio, & cum ingenti præmeditatione; cùm ſine omni periculo ſanguinem mittere liceat. Etſi, vt in pleuritide etiam purgatione opus ſit; venæſectio tamen præmittenda, vt Hippocrates, 4. *de rat. victus in acutis t.* 21. & Galenus, 6. *epidem. comm.* 1. *t.* 6. docet. Venæſectione verò peracta tutiùs medicamentum purgans exhiberi poteſt, ſi cacochymia magna ſit, & illa præſertim in prima corporis regione contineatur, aut eò vergat, quod ex vomitu, alui excrementis liquidis, anxietate, & circa ventriculum grauitate cognoſcitur. Et Hippocrates, *loco alleg.* non loqui videtur de pleuritide propriè dicta, ſed, vt modò dictum, de dolore lateris in genere, qui non ſolùm ab inflammatione pleuræ, ſed & ab alijs cauſſis ortum habet, quod etiam Rondeletius, *lib.* 2. *cap.* 15 animaduertit. Etenim dolor, qui ſub ſepto tranſuerſo eſt, non eſt in pleura, & intelligit proculdubio Hippocrates alium dolorem, qui prouenit ab affectu aliquo in ventre inferiore eius partis, quæ cum inteſtinis conſenſum habet. Qua de cauſſa etiam purgantia exhibet. Et Hippocratem de flatulento aliquo affectu potiùs loqui, quàm de vera pleuritide, patet ex eo, quod daucum, ſeſeli, cuminum, & anyſum veratro nigro, & peplio addit.

Tutiſſimum ergò & maximè neceſſarium pleuritidis auxilium eſt venæſectio, quæ etiam ſummum ægro commodum affert: modò ſanguis per venas affluat. Maximas enim, vt etiam Heurnius exiſtimat, pleuritides etiam naſci ſanguine ex arteria aorta affluente verò conſentaneum eſt. Et tum non ſatis iuuat venæſectio. Virium tamen habenda eſt ratio, & an illæ venæſectionem ferant, videndum. Et cùm quædam ſint, quæ vires robuſtas, vel debiles indicant, quæri hic ſolet, an

Venæſectio tutiſſimum pleuritidis auxilium.

pueris, & ſenibus pleuritide laborantibus vena aperienda ſit? Item an grauidis pleuritide correptis venam aperire liceat? & an mulieri, ſi ſub ipſum menſium fluxum pleuritide corripiatur, ſanguis mittendus ſit.

Ante annum 14. vena via aperienda.

Et primò pueros quod attinet, etſi Auerrois referat, quod Auenzoar, maximi apud Arabes nominis Medicus, filio ſuo trimo venam aperuerit, alijque idem ſexto anno, & octauo feciſſe legantur; tamen non facilè id tentandum, & vix ante annum 14. vena aperienda; cùm vires ea ætate debiles ſint, & ob mollitiem ac raritatem alias inſignem diſſolutionem corpus patiatur. De qua re etiam in Inſtitut. *lib. 5. part. 2. ſect. 1. cap. 17.* & de febribus, *lib. 2. cap. 5.* dictum. Si tamen morbus valdè vrgeat, & puer ſit pleno corporis habitu, ac ſanguine redundet, corpuſque non ſit nimium molle, circa annum ætatis nonum, vel decimum hirudines venis appouere licet. Ægyptijs hodiè crurum ſcarificationem in talibus etiam in pueris in vſu eſſe, in Inſtitut. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. cap. 7.* ex Proſpero Alpino dictum. Senibus autem, ſi adhuc validi ſint, ſanguinei carnoſique, venam aperire nihil impedit, cùm vires non annorum numero, ſed robore ac corporis habitu æſtimandæ ſint.

An verò grauidis, & ſub ipſum menſium fluxum fœminis pleuritide correptis venam aperire fas ſit, de eo in Inſtitut. *loco priùs allegato* dictum.

Quæ vena & quo in latere aperienda.

Quæ autem vena, & quo in latere aperienda ſit, non ita planum eſt, ob plurimas, & grauiſſimas hac de re motas controuerſias. Non enim ſolum antiqui (puta Græci, & Arabes) non plane inter ſe conſentire videntur, ſed ſuperiore etiam ſeculo hac de quæſtione variè diſputatum, atque, vt Thaddæus Dunus, *lib. 1. de arte reuell. cap. 4.* hac de re ſcribit, acerrimè in hac controuerſia altercatum, ac doctiores quique Medici, Itali, Galli, Hiſpani (adde & Germani) plurimùm ſunt commoti, ita vt ad magiſtratum ea res delata fuerit, quo Principis autoritate, & gladio tumultuoſæ illæ diſputationes ſedarentur. Qua de re infrà pluribus, *quæſt. 4.* dicetur; hic ſaltem veriorem, quam putamus, ſententiam proponemus.

In pleuritide, vt in alijs inflammationibus, reuulſionem, quæ ſanguinem affluxurum, aut etiam, qui iam affluit, à parte inflammata, quantum fieri poteſt, longiſſimè auertat, atque ita incrementum inflammationis prohibeat, neceſſariam eſſe, tentandumque eam mox eſſe in principio, dum fluxio humorum adhuc durat, & inflammationis incrementum metuitur, extra controuerſiam eſt. Materiam autem, quæ ad vicinæ inflammationis loca iam influit, aut etiam in partem inflammatam iam influxit, nondum tamen in ea impacta eſt, deriuationem requirere, etiam extra dubium eſt, ſicut & illud, reuulſionem ad contraria, deriuationem ad vicina, & vtramque κατ' ἴξιν ſeu ſecundum rectitudinem fieri debere. Hoc autem iam in controuerſia eſt, an reuulſio, vena in latere affecto aperta, fieri, & an vna, & eadē vena aperta, ſimul reuulſio, & deriuatio fieri poſſit; & an rectitudo ſaltem ſecundum latitudinem conſideranda ſit. Nihil horum concedimus, ſtatuimuſque præſente plenitudine vena in eodem latere aperta ſanguinem potiùs ad partem affectam attrahi, quam ab eo reuelli, & quòd reuulſio, vbi vtroque auxilio opus eſt, tempore præcedere debeat deriuationem, neq; vtraque eadem vena aperta peragi poſſit, aſſerimus. Etſi hoc non negamus, quod plethora etiam in eodem latere vena aperta demi, atque ita morbus aliquando præcaueri poſſit. Veruntamen commodius eſt, ſi in latere oppoſito vena aperiatur, qua & ſanguis minuitur, & à loco affecto reuellitur. Statuimus ſimul τὸ κατ' ἴξιν non ſolùm ſecundum longitudinem corporis, ſed etiam ſecundum latitudinem conſiderari poſſe.

Primum quod attinet, cum focus, & fons quaſi è quo ſanguis affluit ad partem affectam in pleuritide, non ſint venæ brachij in latere affecto, ſed truncus venæ cauæ, à quo vtriuſque brachij venæ originem habent, & plus ſanguinis ſit inter latus oppoſitum, & locum affectum, quàm inter locum affectum, & brachium loco affecto vicinum, ſi in principio, præſente adhuc plenitudine, vena in eodem, & parti affectæ vicino brachio aperiatur; facilè fieri poteſt vt ſanguis, qui poſt venæſectionem ratione vacui ad brachium, in quo vena aperta eſt, fluere debet, ad partem inflammatam, vtpote, debilem, dolentem, & calentem, præter naturam ruat & trahatur, atque ita inflammatio augeatur. Præcipuè ſi fluat ſanguis per ramum ſubclauium, aut mammarium, aut thoracicum. Tum enim vena in eodem latere ſecta non conciliatur motus contrarius, ſed augetur influxus.

Sit enim a a. ramus ſubclauius, b b. vena mammaria, c c. thoracica, d d. cephalica, e e. baſilica, f. truncus venæ cauæ. Secetur eiuſdem lateris cephalica, vel baſilica, manifeſtum eſt, motum contrarium hoc modò non conciliari. Ex fonte enim f. ſeu trunco venæ cauæ, dum vena d. vel e. aperitur, ſimul fluit verſus a. b. c. Neque etiam, ſi per intercoſtalem venam ſanguis influat, tutò in eodem latere vena aperitur, cùm, vt Hippocrates, *de oſſibus*, docet danda ſit opera, vt quàm maximè procul à locis, in quibus dolores fieri, & ſanguis colligi ſolet, ſectiones faciamus.

Contrà verò ſi in oppoſito brachio vena aperiatur; ſanguis, qui ad affecti lateris venas, & per eas in partem affectam fluxurus erat, in contrarium trahitur, & ſine vllo periculo.

Et licet è venis eiuſdem lateris, vtpote quæ parte affecta in pleuritide ſuperiores ſunt, ſanguis fluat; tamen venæ illæ reuera fons non ſunt, è quibus ſanguis fluit, cùm is ex internis, & maioribus venæ cauæ ramis ad hos, & per has ad partem affectam mittatur. Et quamuis eadem vicinitas eſt vtriuſque brachij cùm vena caua, tamen, vt dictum, ſi venæ in latere affecto aperiantur, facilè fieri poſſet, vt cùm maiore impetu ad locum vicinum affectum fluat. Et confirmat ipſa experientia, quod rectè fiat, ſi in oppoſito brachio vena aperiatur. Per tot enim annorum ſecula, quibus Arabes, & poſt hos Barbari, vt ob ſtylum nominantur, Medici in pleuritide in initio morbi in oppoſita parte venam aperierunt, nihil incommodi ex eo Medici illi non imperiti perceperunt, nihilque damni ægris ex venæſectionem hoc modo adminiſtrata inferri animaduerterunt. Imò Matthæus Curtius, vt poſtea, *in quæſt. 4.* dicetur, cùm ipſe pleuritide corriperetur, & à Medicis, quos in conſilium vocauerat, rogaretur, an ſecundum ſuum dogma in brachio lateris affecti, an verò in oppoſito ſecundum Arabum doctrinam venam ſibi aperiri vellet, in oppoſito latere venam

ſibi ſecari maluit, proculdubio non ignarus, quod aliis etiam eadem ſine incommodo, imò cum vtilitate aperta eſſet.

Vna vena aperta reuulſioni, & deriuationi inſeruire non poteſt.

Neque ex vna vena aperta ſimul reuulſio, & deriuatio fieri poteſt. Cùm enim reuulſio fiat ad remota & contraria, deriuatio ad vicina; vna & eadem pars remota ac vicina eſſe non poteſt: atque eodem tempore vtramque fieri non poſſe clarè docet Galenus, *de cur. rat. per ſanguinis miſſionem cap. 19. Vt ſummatim dicam*, inquit, *incipientes inflammationes reuulſione curare oportet, quæ verò iam inueterata ſunt, ex ipſis, ſi fieri poteſt, partibus. Quod ſi fieri nequeat, ſaltem ex vicinis.* Ideoque cum Hippocrates, & Galenus in eodem latere venam aperire præcipiunt, id non reuulſionis, ſed deriuationis gratia fecerunt. Quod vel ex eo apparet, quod eo vſque ſanguinis miſſionem continuari voluerint, donec color mutaretur, qui ſanguinis è parte affecta iam affluentis ſignum eſt; reuulſio verò è parte affecta non euacuat.

Τὸ κατ' ἴξιν, & rectitudo quid.

Τὸ κατ' ἴξιν verò, & rectitudinem quod attinet, quamuis in oppoſito latere vena aperiatur, nihilominùs ſecundum Hippocratis, & Galeni præceptum fit κατ' ἴξιν καὶ κατ' ἰθυωρίαν. Neque enim τὸ κατ' ἴξιν obſeruatur ſolùm ſecundum longitudinem corporis, ſed & ſecundum latitudinem; id quod clarè docet Galen. *in comm. ad lib. Hippocr. de fractur. t. 10. κατ' ἴξιν, inquit, ſemper pro ex directo ponit, aliquando per longitudinem corporis, aliquando per latitudinem.* Et idem Galenus, 2. *ad Glaucon. cap. 2.* vno crure laborante ex altero ſanguinem mittere iubet. Non enim requiritur, vt vena, quæ reuulſionis gratia aperitur, communionem cum parte affecta habeat, id quod in deriuatione eſt neceſſarium; ſed cùm parte mittente communicare debet. Nam cùm deriuatio è parte affecta, aut certè vicinis euacuare debeat, neceſſe eſt, vt per venas, quæ cum parte affecta communionem habent, fiat, & quidem vicinas. Cùm verò reuulſionis finis ſit, ſanguinem ad partem affluxurum aut iam affluentem ab ea ad contrarium auertere, neceſſarium eſt, vt per eas venas fiat, quæ cùm parte mittente communionem habent, à parte verò recipiente ſeu affecta remotæ ſunt. Quod in pleuritide optimè fit in latere oppoſito. Cùm enim è trunco venæ cauę ſanguis ad latus affectum effundatur: vena in brachio oppoſito aperta habet cum venæ cauæ trunco, vtpote à quo oritur, communionem; remotior verò eſt à loco affecto, quàm venæ eiuſdem lateris.

Quæ cum ita ſeſe habeant, & medicinæ fundamentis conſentanea ſint, ſi Medicus mox in principio ad ægrum vocetur, & plenitudo corporis inſignis adſit, & vehemens ad partem affectam affluxus, viresque venæſectionem ferant, in oppoſito brachio vena aperienda eſt, longiquioris reuulſionis gratia; & ne, corpore adhuc pleno, & durante humorum affluxu, ſecta in eodem latere vena affluens humorum copia ad latus inflammatum moueatur. Poſtea verò in eodem latere deriuationis gratia vena aperiri poteſt. Et imprimis id fieri debet in iis regionibus, & hominibus, qui largam, & repetitam ſanguinis miſſionem facilè ferunt.

Neque refert, quod, vbi vena in oppoſito brachio aperitur, euidens auxilium non ſtatim inde percipiatur. Et enim nemo primo die vel moritur, vel ſanatur, & ſatis eſt, ſi poſtea commodum ex iſta venæſectione percipitur, quod ſatis magnum eſt, dum à loco inflammato ſanguis, qui inflammationem aucturus erat, auertitur, & ex deriuatione plus poſtea commodi percipitur, ſi reuulſio præmiſſa ſit.

Si vero, quod ſæpè fieri ſolet, Medicus non ſtatim in primo morbi principio vocetur, & ſanguinis, qui morbi vehementia, febrili calore, & inedia minui ſolet, non adeò magna ſit abundantia, nec magnus etiam amplius affluxus, aut ſi pleuritis ſit mitior, ſanguiniſque nec copia magna, nec magnus affluxus, & vires etiam iteratam ſanguinis miſſionem laturæ non ſint, ſtatim in loci affecti latere venam aperire licet. Nam ſi initio pleuritis, in qua magnus humorum affluxus non eſt, ſolùm fomentis curari poteſt, cur non etiam in tali mitiori pleuritide, aut in qua non eſt amplius magnus humorum affluxus, ſolùm eiuſdem lateris venam aperire ſufficiat.

Mulieribus menſium ſuppreſſione laborantibus quænam vena ſecanda in pleuritide.

Cæterum, & hoc in controuerſia eſt: vtrum mulieribus, menſium aut hæmorrhoidum ſuppreſſionem patientibus, & pleuritide correptis vena in brachio an verò in poplite aut pede aperienda ſit. Arabes quidem nonnulli etiam aliàs à vena in pede ſecta fecerunt initium, & ſentiunt nonnulli, morbos à menſtruorum in fœminis, & hæmorrhoidum in viris, & fœminis ſuppreſſione originem trahentes venarum in crure ſectione tantum ſanandos eſſe, id quod in morbis diuturnis, & qui dant inducias, faciendum eſſe, libenter concedimus. In morbis verò acutis, qualis eſt pleuritis, non ſemper in poplite aut pede vena aperienda eſt, ſed diſtinctio adhibenda. Nam ſi in talibus, euacuationibus, quæ ſtatis temporibus fieri ſolent, repentè omninoque ſuppreſſis, ſanguinis ad ſuperiora motus, & in latus affluxus manifeſtè deprehendatur à venæ poplitis vel tali ſectione curatio omninò inchoanda eſt. Si vero ſuppreſſio iam antiqua ſit, per quam paulatim plethora, vel cacochymia aliqua, & humorum abundantia in ſuperioribus partibus cumulata ſit, neque etiam tempus menſium inſtet, tum à venarum brachii ſectione curatio inchoanda. Acutus enim morbus id requirit, nec moram fert, donec rurſum, vel menſes vel hęmorrhoides prouocentur, fierique poteſt, vt, dum in menſibus, vel hæmorrhoidibus prouocandis laboratur, æger vehementia morbi iuguletur. Menſium verò, & hæmorrhoidum ſuppreſſio moram fert, eiuſque poſtea, cum acuti morbi periculo æger liberatus eſt, ratio haberi, & vt ſanguis ſuppreſſus prouocetur, opera dari poteſt.

Nec hic prætereundum, cùm pleuritis non rarò febrem, & morbum primarium ſequatur, vel comitetur, quæ ſæpè malignitatem inſignem coniunctam habet, id quod frequenter in pleuritide epidemia accidere ſolet, diligenter tum malignitatis eſſe habendam rationem, & an ea venæſectionem ferat, attendendum eſſe. Mentionem facit Geſnerus, *lib. 1. epiſtolar. p. 19.* cuiuſdam epidemiæ malignæ, & contagioſæ pleuritidis, qua multi perierunt, & in qua venæſectio in brachio nihil profuit, ſectio verò ad malleolos, & in principio ſudor ab antidoto aliquo plus opis tulit. Et omninò in talibus malignis primo malignitas expugnanda, & hinc reliqua, quæ opus, peragenda.

Quando ſecanda ſit vena.

Tempus quod attinet, cum ſanguis, vel reuulſionis vel deriuationis gratia mittatur, & reuulſio humori fluenti debeantur, fluxio autem fiat in principio, ſanguis ſtatim reuulſionis gratia in initio morbi quacunque diei hora mittendus, neque venæſectio hic diu differenda, vt poſtea deriuatio fieri poſſit. Veteres, teſte Galeno. *3. epidem. comm. 3.* non mittebant ſanguinem poſt quartum diem. Verùm certus dierum numerus hic definiri non poteſt, ſed interdum poſt quartum diem ſanguinem mittere non licet, quandoque & octauo licet Nam ſi quarto die iam materia concoqui, & per ſputum expelli cœpit, ne natura ab hoc ſuo opere auertatur, poſt quartum diem venam ſecare facilè non licet. Si tamen corpus ſit valdè plethoricum, tutius id facere licet, vt natura oneris parte leuara reliquum faciliùs concoquat. Si verò tale quid non obſeruetur, etiam poſt quartum diem venam ſecare fas eſt, quod & Hippocrates, *loco allegat.* fecit, qui Anaxioni venam aperuit octauo die, vel quod citius non fuerat vocatus, vel quod in pleuritide crudiſſima, quæ vndecimo

die vix cóqui cœpit, morbus inducias tulit.

Quantum ſanguinis ſit mittendum.

Quantum ſanguinis mittendum ſit, ex eius copia, & virium robore æſtimandum eſt. Ita etiam vires docebunt, vtrum conſertim, & vna vice; an verò partitis vicibus ſanguis mittendus ſit. Hippocrates, *2. de rat. victus in acutis t.* 10. vacuationis modum ſtatuit eſſe coloris in ſanguine mutationem, ſi ſcilicet à crudo etiam aquoſo rubicundus, vel flauus fluat, aut à rubicundo, vel flauo liuidus, vel niger ob aduſtionem. Indicio enim eſt, ſanguinem ex ipſa phlegmone, vel vicinis huic venis alteratum, & tranſmutatum iam euacuari, qui ob calorem, & aduſtionem ibi colorem mutauit. Verùm id tantùm locum habet, cùm in eodem latere derivationis gratia ſanguis mittitur, non vero, cùm in oppoſito reuulſionis gratia.

Neque tamen, cùm in eodem latere vena aperitur, illam coloris mutationem ſemper expectare licet, ſed prius ceſſandum eſt, cùm ſcilicet aut vires infirmę ſunt, ægerque habitu corporis molli teneroque eſt, qui facilè reſoluitur, ut tempus anni admodum calidum, aut inflammatio ita praua, vt de impacto ei ſanguine nihil emittatur.

Antiqui etiam ad lypothymiam vſque ſanguinem mittebant. Verùm corpora noſtra talem venæſectionem, præcipuè in pleuritide, non facilè ferunt; cùm, propter dolorem, febrem, tuſſin viribus opus ſit, quæ conſtare nequeunt, ſi initiò ſtatim ſanguis tam copioſè euacuetur.

Cucurbitulæ.

Vicariæ phlebotomiæ in corporibus infirmis, & materiæ copia non magna ſunt cucurbitulæ cum ſcarificatione infernis lumbis, vel partibus inferioribus appoſitæ.

Purgatio.

Purgatio.

Poſtquam ſanguinis miſſione impetus eius aliquo modo conquieuit, & pars aliqua humoris inflammationem parientis euacuata eſt, ſi ex miſſi ſanguinis colore, & aliis ſignis cacochymiam in corpore ſubeſſe, quæ malum foueat, augeatque, Medicus conijciat, ad purgationem accedendum eſt, imprimis ſi eam ad primã corporis regionem vergere ex ventris murmure, vomitu, excrementis alui liquidioribus, anxietate circa ventriculum cognoſcatur. Atq; id maturè faciendum. Autor quidem, *lib. 4. de rat. vict. in acut. aph. 6.* diem quartum ſimpliciter purgationi determinat. Verùm rectè ſcribit Galenus, *in comment.* talia ergo ſecundum numerum dierum ſimpliciter iniungi non poſſe, ſed quod Hippocrates ſtatuit, eſſe ſequendum, ideóque ſtatim initio medicandum, vel poſtea, quando ad maturitatem perducti ſint humores; quam ob cauſſam, & prima interdum die, & ſecunda, & quarta, & interdum quinta ſe purgans medicamentum dediſſe ſcribit. Ideoque humores, qui in communibus ductibus redundant, & facilè ad partem affectam confluunt, initio, quo tempore auerſio maximè deſideratur, purgandi; poſtea verò vbi morbus viget, & humores à natura concoquuntur, melius eſt quieſcere.

Exhibenda verò talia medicamenta, qualia ſunt apta ad euacuandum eum humorem, qui in corpore abundat, & in latus iam fluere cupit, vel ſaltem ad fluxionem paratus eſt, modo illa mitia ſint, & lenia; qualia ſunt tamarindi, manna, caſſia, ſyrupus roſar. & viol. ſolut. quibus, & rhabarbari, mechoacannæ, fol. ſenæ, agarici, vel fortiorum aliquid addi poteſt; diaprunum, diacatholicum.

A fortioribus verò purgantibus medicamentis abſtinendum, ne commoti ab his humores maiori impetu in partem affectam ruant. Exempl. gratia.

℞. *Decocti flor. & fruct.* Vnc. ij. In quibus diſſolu. *mannæ el.* ʒ. vj. *caſſiæ extr.* Vnc. ß. *diaprun. ſimpl.* ʒ. iij. *extr. rhabarb.* ℈. j. *ſpir. vitriol.* g. v. Miſce.

Nonnulli quocunque humore redundante exhibent oleum amygdal. dulc. recens, per quod facilè ſine moleſtia aluus mouetur. Cui quidam aliquid viſci querni vel dentis apri addunt. Coradus Geſnerus, *loco allegato*, in pleuritide illa epidemia oleum lini propinatum iuſſe, & aluum copioſè mouiſſe ſcribit. Oleum lini in pleuritide epidemia aluum mouet.

Alterantia.

Alterantia quoque febris, & humoris peccantis cauſſa exhibenda, humorque, ſi nimis calidus, acris, tenuis, aut contra craſſus ſit, aptis medicamentis alterandus, & corrigendus. Quæ tamen etiam commodè cùm illis, quæ humorem iam in latere hærentem reſpiciunt, miſceri poſſunt; vel ex alterantibus ea eligi, quæ ſimul peculiari proprietate cauſſam morbificam reſpiciunt. Et ſi conijciamus, febrem illam, quæ pleuritidi coniungitur, eſſe malignam, qualis fermè ſemper in pleuritide epidemia, vtile, imò neceſſarium eſt, vt ſtatim initio etiam medicamenta ſudorifera exhibeantur, qualia alias febribus malignis dicata ſunt; quę tamen ita parari debent, vt ſimul peculiari vi hunc morbum reſpiciant.

Vniuerſalibus euacuationibus hoc modò præmiſſis, ad ipſam continentem cauſſam, & humorem inflammationem excitantem curatio dirigenda eſt. Vbi duo imprimis medicamentorum genera requiruntur. Alia proprietate, & vi peculiari pleuriticis vtilia; alia expectorantia, & exſpuitionem faciliorem reddentia, vel materiam inſenſibiliter incutientia. Duo medicamentorum genera in pleuritide.

Specifica.

Priora quod attinet, etſi inflammatio morbus notus ſit, & propterea medicamenta occulta vi agentia requirere non videatur, tamen cauſſis, quæ eam excitant, plerumque peculiaris malignitas ineſt, quæ propterea etiam medicamenta occulta qualitate agentia requirunt. Talia ſunt flor. papauer. errat. ſeu rhœados ſiue per ſe ſumpti, ſiue illorum ſuccus, ſiue aqua, ſiue ſyrupus. Nonnulli flores illos recentes in ſucco betulæ, inſperſis aliquot guttulis ſpir. ſulphuris acidi per campanam facti, ad gratam conciliandam acredinem, non ſecus quam roſas aut violas macerant, atque indè ter aut quater reaffuſo recentibus floribus diluto cùm ſaccharo ſerapium rubicundiſſimi coloris conficiunt, quo poſtmodum proſpero ſucceſſu in pleuritide ſuo tempore vtuntur. Nam non ſolùm impetum humoris tenuis affluentis refrenat, ardoremque & ebullitionem ſanguinis compeſcit; verùm etiam acutæ febris præſens eſt auxilium. Huc referuntur carduus Mariæ, & præcipuè ſemen, carduus bened. ſcabioſa, radix lappæ maior. ſeu bardanæ, radix ariſtolochiæ, cortex auellanarum rubrarum, oculi cancrorum, vel eorum magiſterium, dens apri, caſtoris; ligni viſci querni, mandibulæ lucij cùm dentibus, oculi item lucij, & cruces in capite eius inuentæ, lapis carpionum, percarum, priapus tauri, cerui, talus leporis, capreoli, ſperma ceti, corallia rubra, quorum ʒ. j. vel etiam plus cum aqua conuenienti exhiberi poteſt; milleſolij item radix contuſa, & cùm aceto exhibita, ſuccus pimpinellæ Italicæ ſeu ſanguiſorbæ; aqua prunorum ſylueſtrium, ſal hyperici, quæ imprimis iuuant, ſi poſt eorum vſum ſudor excitetur. Ideoque Chymici & alia ſudorifera exhibent, vt bezoarticum minerale, Antimonii diaphoreticum, & ſpiritum illum Tartari compoſitum. Peculiariter etiã à nonnullis commendatur ius pauonum pingue.

De horum autem viribus, & quomodo pleuriticis proſint, alij aliter diſputant. Nobis probabile videtur, ea imprimis ratione pleuriticos iuuare, quod vim humores diſſipandi, & diſcutiendi habent, & ex iis etiam quædam malignos humores expellunt, ac cùm pectore peculiarem cognationem habent. Vnde pleraque ex iis lapſis, & contuſis ad ſanguinem concretum diſſoluendum exhibentur, quædam in malignis febribus vſurpantur. Sicut nimirum venena alia aliis partibus nocent: ita & humores vitioſi alij ad alias partes à natura ſeu protruduntur, ſeu ruunt, & vt cancer, eryſipelas,

eryſipelas, ſimileſque tumores non in omnibus æque partibus excitantur, & humor, qui dyſenteriam excitat, inteſtinis peculiariter inſenſus eſt: Ita & humoris pleuritidem excitantis ea plerumque natura eſt, vt ad pleuram, non ad alia membra tendat. Hinc etiam, ſicut dyſenteria, ita & pleuritis nonnunquam eſt epidemia. Medicamenta ergò, quæ peculiari vi pleuritidi proſunt, occultam illam humoris vitioſi qualitatem expugnant. Quapropter etiam commodiſſimè dantur initio, vt ſcilicet malignum illud, quod naturam ſtimulat, & huius fluxionis cauſſa eſt, diſcutiatur.

Vt ℞. *Fl. papau. errat.* M.j. Infunde in *aq. ſcabioſæ, cardui Mariæ, an.* ℔.ß. Colentur, & cum *ſacchare cando* dulcorentur. F. iulebus.

Vel ℞. *Cardui Mariæ,* ℈.ij. *flor. papau. errat. ocul. cancri, ana* ℈.j. F. puluis, qui detur cum aqua endiuiæ.

Vel ℞. *Vnicornu, C.C. præp. margaritar. corallior. rubr. ocul. cancri, mandibular. lucij, lapid. percar. ana* ʒ.j. F. puluis. Detur ʒ.ß. in *aq. prunor. ſylueſtrium.*

Vel ℞. *Cardui ben. cort. auellanar. rubr. ana* ℈.ij. *ocul. cancri, mandibul. lucij, corallior. alb. ana* ʒ.j. F. puluis.

Vel ℞. *Raſura dentis aprugni,* ʒ.iij.ß. *ligni viſci querc. rad. bardanæ, ana* ʒ.j.ß. F. puluis tenuiſſimus.

Vel ℞. *Sem. cardui Mar.* ʒ.j.ß. *cardui bened.* ʒ.ß. Cum *aqua cardui Mariæ,* Vnc.iv. *cardui bened.* ℥.j F. emulſio, cui adde *ſyr. viol. papau. errat. ana* Vnc.ß M.

Vel ℞. *Sem. melon.* ʒ.ij. *papauer. albi,* ʒ.j. *cardui bened. cardui Mariæ, ana* ʒ.j.ß. *aq. ſcabioſ. cardui bened. ana* Vnc. iij. *hyſſopi,* Vnc.j. F. emulſio, in qua diſſolu. *mandibul. lucij vſtar. raſuræ dentis apri, ana* ℈.j. *cryſtalli præp.* ℈.ß. *ſyr. de althæa,* ʒ. iij. *manus Chriſti perl. cum aqu. roſar.* Vnc.ß. M.

Vel ℞. *Succi ſanguiſorb. ſyr. papaueris errat. ana* Vnc.j. *aq. cardui Mariæ,* Vnc.ij. vel iij. M.

Vel ℞. *Dent. apri,* ℈.j. *flor. papau. errat.* ℈.ij. *ſyrup. papau. errat. capill. Veneris. ana* Vnc.j. Miſce.

Vel ℞. *Aq. ſcabioſ.* Vnc. xvj. *pimpinellæ, ſanguiſorbæ,* Vnc. viij. *flor. papau. errat. ſicc.* M.ij. *ſacch. penid.* Vnc. ii. Ebulliant in vaſe duplici clauſo, & colentur.

Vel ℞. *aq. chæreſol. cardui Mariæ, papau. errat. an.* Vnc.ii. *ocul. lucij,* ℈.ß. *matris perlar. præpar. ſuccini albi præp. an.* g̃.xv. *extr. enulæ.* g̃.v. *ſyr. de hyſſopo,* Vnc.ß. *de ſucco viol.* ʒ.ii. *eſſent. papau. errat.* ʒ.i. M. de quo die noctuque per quatuor vices tria cochlearia calidè propinentur.

Vel ℞. *Aq. cardui ben. ſcabioſæ, ana* Vnc.i.ß. *papau. errat.* Vnc. ii. *ocul. cancri præp. C.C. præp. ana* ℈.i. *ſyr. de ſucco violar. de intubis, ana* Vnc.ß. *de althæa,* ʒ. ii. *ſpir. ſulphur. acidi,* ℈ ij. Miſce.

Quod verò medicamenta, quæ ad materiæ per ſputum ſenſibilem euacuationem faciunt, attinet, pro humoris, & temporis morbi ratione hæc nonnihil variant. Cum enim humores ad exſpuendum aptiſſimi ſint, vbi mediocritatem quandam obtinent inter craſſum, & tenue: medicamenta ita comparata eſſe debent, vt eam humoribus inducant. Humores enim tenues, & qui pro tenuitate aeris tuſſi expulſi impetum effugiunt, ab initio incraſſantibus ad mediocritatem reducendi, & ad exſcreationem aptiores reddendi ſunt. Craſſos verò attenuare, viſcidos incidere, adhærentes abſtergere, & abluere, ſimulque vias expulſioni aptas reddere, conuenit.

Incraſſant *rad. althææ, flor. violar. bugloſſ. intubæ, ſebeſten. gummi tragacanth. amylum, papauer, ſyrup. violar. intubia, de papau. diacod. diapenid. diatragac. frig. looch de pſyllio, decoctum pectorale,* quod ex *hordeo, paſſul. iuiub. glycyrrhiz. ac 4. ſem. frigid. maior.* conficitur. Exempli grat.

℞. *Sacch. penid.* ℥.i.
rotul. diaireos ſ.
diatrag. frig. an. ʒ.iii.
paſſul. enucl. ℥.ß.
ſem. malu. ʒ.i.
papau. ʒ ß.
Cum ſ.q. *ſyrup. viol.* Miſc. in formam linctus.

Vel ℞. *Syr. violar.*
de intubis.
capillorum Veneris,
conſeruæ violar.
ſacch. candi,
amyli, ana ℥.ß. Miſce.

Vel ℞. *Amyg. dulc. contuſar. pinear. in aqu. hordei infuſ. & contuſar. an.* Vnc.i. *ſem. melonum, cucurbitæ excort. ana* ʒ.ii. *ſacch. candi.* Vnc.ß. *ſyr. capill. Veneris, intubini, ana* q. ſ. F. lohoch.

In craſſa verò materia conueniunt *hydromel, oxymel. hyſſopus, capillus Veneris, ſcabioſa, tuſſilago, ſyrupus capillor. Veneris, de glycyrrhiz. de farfar. de hyſſopo. de praſſio, de ſcabioſa, loch de farfara, de pino, de praſſio, de ſcilla, diatrag. calid. decoctum pectorale ex paſſul. ſebeſten, intubis, dactyl. caricis, hord. glycyrrhiza, capill. Veneris hyſſopo paratum.*

Vt ℞. *Syr. capill. Vener. de glycyrrhiza, ana* Vnc.i. *de tuſſilag. oxymel. ſ. ana* ʒ.vi. Miſce.

Vel ℞. *Lohoch de penid. de farfar. ana* Vnc.ß. *ſpec. diaireos ſ.* ʒ.i. Cum *ſyrupo de glycyrrhiza* F. lohoch.

Vel ℞ *Ol. amygd. dulc. vel lini vel vtriuſq. oxymel. ſ. ana* Vnc.ß. *ſacch. penid. q. ſ.* F. looch.

Bottonnus, Medicus Italus, ſequenti eclegmate feliciter vſus eſt.

℞. *Ol. amygd. dulc.* Vnc.ii. *oxymel. ſcillit. ſacchari candi, ana* Vnc.i. *ſucci capar.* ʒ.i. M. de quo ſæpius cochlear. ß. propinetur.

Verùm medicamenta, quæ ad craſſos humores temperandos adhibentur, non ſine omni diſtinctione vſurpanda, cùm craſſum ſit varium. Craſſum enim aliud natura ſua tale eſt, aliud ob coctionem, Primò conueniunt incidentia, & attenuantia; craſſo ex coctione, quæ abluunt, & abſtergunt; aduſtis ea quæ humectant. Si materia ſit cruda, & contumax, & febre remittente non cedat materiæ exſcreatio, validioribus vtendum, vt looch de caulibus, de farfara, ſano, & experto, & aliis, quæ pulmonem à pituita, & pure expurgare poſſunt. Atque medicamentis reliquis acetoſi aliquid interdum addere licet, ad maiorem inciſionem, & vt ad tuſſim æger nonnihil ſtimuletur. Aliàs bechicis non vtendum, niſi cum facultas languida eſt, vt ſatis non expellat, cùm ipſa cauſſa naturam ſatis ad ipſam tuſſim irritet.

Craſſum duplici modo accipitur.

Antiquis in omni vera pleuritide in magno vſu erat oxymel, ſed dilutius, de quo Hippocrates, 1. *de rat. vict. in acut. t.* 43. & 3. *de rat. vict. t.* 4 & *ſeq.* videatur. Dictum etiam eſt de eo in Inſtitut. *lib.* 5 *part.* 3. *ſect.* 3 *cap.* 4.

Atque ex enumeratis hactenus plerumque parantur medicamenta, quæ plures fines reſpiciunt. Nimirum quæ ſimul vim habent febri, cuius ferè ſoboles eſt pleuritis, vt & malignitati, ſi quæ adſit, reſiſtendi, materiæ per ſputum reiectionem adiuuandi, & pleuritidi peculiariter reſiſtendi.

Vt ℞. *Lohoch de farfar.* Vnc i. *ſpec. diair. ſ.* Vnc.ß. *ocul. cancri* ℈.ß. *conſeru. violar.* Vnc.ß. Cùm *ſyrupo papauer. errat.* F. looch.

Vel ℞. *Rad. fœnicul. tuſſilag. ana* ʒ.iii. *ſpec. decocti pectoral.* ʒ.vi. Coq. *in ſuffic. quantit. aquæ ſimpl.* Colaturæ ℞. ℔.i.ß. Adde *ſyrup. acetoſ. ſ. papau. errat. violar. ana* Vnc.i. Miſce.

Vel ℞. *Scabioſ.* P.i. *cardui Mariæ* M ß. *iuiub.* Vnc.ß. *rad. glycyrrh. ſem. melon. cardui Mariæ. an.* ʒ. ii. Coq. *in ſ. q. aq. hordei,* Colaturæ ℞. Vnc.vii. *ſyr. papau. errat.* Vnc.i. *violar.* ʒ.vj. Miſce.

Vel ℞. *Rad. glycyrrh.* Drach.vi. *flor. violar. papau. errat. an.* P.i. *iuiubar. ſebeſten ana* Num.vii. *paſſul.* ℥.i. *ficuum,* Num.vi. *ſem. cardui Mariæ, melon. ana* ʒ.ii.

Coq. in *aqu. hordei*, Colaturæ ℞. ℔. ij. dulcoretur *ſaccharo cando*.

Vel ℞. *Fol. farfaræ*, M.ij. *fragor. violar. ana* M. j. *radic. helenij*, ʒ ij. *glycyrrh.* Vnc.j. *ſem. fœnicul.* ʒ. j. *caricar.* Num. iv *paſſul.* Vnc.ij. Coq in aq. hordei menſur. iij. ad tertiæ partis conſumptionem. Detur manè, & veſperi hauſtus.

Vel ℞. *ſem. fœnigræci*, Vnc.j. *lini*, Vnc. ß. *iuiubar.* N. vij *dactylor. ficcum. an.* Num. iv. *paſſul. exacin* Vnc. ß. *rad. glycyrrh.* ʒ. iij. Coq. in aq. hordei ſ. pro Vnc. viij. Quibus add. *pulu. rad. bardanæ*, ℈. j. *ſpec. diatrag. frig.* ʒ. ß. *liquor. viſci querc.* ℥. xiij. *ſal. carduiben.* ℈. j. *ſyr. de iuiub. de althæa*, *ana* ℔. ß Miſce.

Ad dolorem mitigandum, materiam euacuandam, inflammationem reſoluendam, ſudorem eliciendum, vt admirabile præſidium aq. e flor. chamæmeli deſtillata commendatur, cuius ℥. iv. cum ſacchar. ℥. ß. vel ℥. i. exhibentur.

Externa. Neque ſolùm interna medicamenta poſt vniuerſalia illa præmiſſa neceſſaria ſunt, ſed & externa quædam medicamenta adhibentur; quæ materiam inſenſibiliter reſoluunt, ſimulque dolorem leniunt; ad materiæ concoctionem faciunt, pectuſque, vt ægri facilius exſpuere queant, dilatare poſſunt. *Mitiora.* Quorum alia ſunt mitiora, vt ſpongia, vel linteum mandefactum in aqua dulci tepida vel lacte, aut veſica his repleta: Item ol. dulce, viol. amygd. dulc. mucilago ſem. althææ, cydon. adeps ſuillus, gallin. butyrum, omnia recentia, vnguentum dialthææ. Alia mediocria, quæ vim aliquam diſcutiendi, & aperiendi habent, vt chamæmelum, anethum, hyſſopus, origanum, melilotus, ſem. lini, fœnigræci, flor. cheiri, & olea ex his compoſita. *Fortiora.* Alia fortiora, vt ſal, dictamn. Cretic. ruta, galbanum, lepidium, ſinapi. Et quidem mitiora in corporibus mollioribus, vt pueris, & fœminis, locum habent, & initio morbi ſufficiunt, vt dolorem leniant, quo ſedato influxus ſiſtatur. Validiora viris, & robuſtioribus admonenda; ſicut & thorace à materia per expectorantia maxima ex parte expurgato ad fortiora aſcendendum. Atque ex his variæ medicamentorum formæ componuntur: fomenta, inunctiones, cataplaſmata, emplaſtra, ſacculi; ſed ſicca, & arida veræ pleuritidi minùs quam nothæ conueniunt. Atque in maiore dolore mollioribus, vt fomentis, & illinitionibus, vtendum. Vbi vero dolor non eſt adeò vehemens, cataplaſmata, cerata, emplaſtra adhibere licet.

Vt ℞. *Mucilag. ſem. althææ, pſyllij, cydon. an.* ʒ. iii. *ol. violar. amygd. dulc. ana* Vnc. ß. *Ceræ parum*. Fiat Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. amygdal. dulc. chamæm. lilior. albor. vnguenti dialth. an.* ʒ. iii *pingued. gallin. butyri recent. non ſaliti*, *ana* ʒ. i. ß. *ceræ parum*. F. Linimentum.

Vel ℞. *Vnguenti dialth.* Vnc. ß. *pulu. rad ireos* ʒ. ß. *ol. amygdal. dulc. medull. crur. vituli* an. q. ſ. F. Linimentum.

Vel ℞ *Rad. alth. ad mollitiem coctar. & per ſetaceum tranſmiſſar.* ℔. ß. *farin. fabar. ſem. lini fænigr. an.* ℥. ß. *pulu. flor. chamæmeli* ʒ. iii. *pingued. gallin. anſerin. an.* ℥. ß. *vitell. ouor. duorum*, *croci* ℈. i. M. F. Cataplaſma.

Vel ℞. *Rad lilior. albor. alth an.* Vnc. i. *malu. violar. flor. hyperici, conſolid. regal. an.* M. i. Coq. ad mollitiem, & per ſetaceum traiiciantur. deinde adde *farin. ſem. lini, fænigræci, pulu. flor. chamæm. an.* Vnc. i. *ol. amygdal. dulc. vel butyri recentis ſine ſale* q. ſ. F. Cataplaſma.

Aetius, *tetrabib.* 2. *ſerm.* 4. *cap.* 68. poſt ſeptimum diem, ſi dolor perſiſtat, cucurbitam lateri affigere, & cutim ſcarificare iubet, manifeſtiſſimamq; in pleuritidis vtilitatem ex cucurbitulæ appoſitione percipi ſcribit. Vulnuſculis verò ſcarificati loci ſaltem aut nitrum inſpergere, ſi ſuſtinere queant; in aliis linteolum oleo madefactum ac ſale conſperſum imponere præcipit, ſequenti deinde à ſcarificatione die rurſum cucurbitam affigere iubet, qua ſanguis ſanioſus ex vulnuſculis extrahatur. Paul. Ægineta, *lib.* 3. *cap.* 33. poſt quartum etiam diem vtitur cucurbitulis. Commendat Trallianus, *lib.* 6. *cap* 1. hoc auxilium, vt quod cum admiratione dolorem licèt vehementiſſimum leniat, vt neque fomentis, neque alio auxilio opus ſit. Verùm enim vero validum hoc eſt auxilium, & quod vel inſigne commodum vel damnum afferre, & a paucis tolerari poteſt, præſertim ſi ad Aetii præſcriptum adhibeatur. Quapropter vſurpandum caute, & cauendum, ne vel nimii dolores, vel noua fluxio concitetur, tum ſcilicet cum affectus diuturnior cauſſæ potius parti impactæ contumaciam; quàm multitudinem præ ſe fert, & cùm venæ ſectione, & purgatione adhibita dolor eodem modo intenſus non ad ſeptimum ſolùm diem, ſed ad vndecimum etiam & decimum quartum perſeuerat, & neque manifeſtè euacuantibus neq; reſoluentibus cedit, nulla tamen plenitudinis, & cacochymiæ in corpore relictæ ſuſpicio reliqua eſt.

Vigiliæ ſi vrgeant, hiſce ſubuenitur illis, quæ affectui quoque conuenire poſſunt, vt lacte amygd. cum emulſione ſem. papau. & croco dato, vel ſyrupo de papauere, &c. *Vigiliæ.* Tandem ſi materia non reiicitur, nec vllo modo à parte amoueri poteſt, ſed phlegmone in pus mutatur, curandum, vt quamprimum maturetur, & abſceſſus rumpatur. Ad maturationem tale habet emplaſtrum Bened. Fauentius, quod & Foreſtus commendat, *lib.* 16 *obſeru.* 40. *pag.* 6..

Maturatio. ℞. *Fol. malu cum rad violar. an.* M. ii. *rad. alth. mund.* ℥. ii. *lilior. alb.* ℥ i. *enulæ* ℥. ß. *flor. chamæm. meliloti. an.* M. i. Bulliant omnia in ſ. q. aq. ad mediet. Colat. adde *farin. fænigr. frumenti, an.* P. i. *fermenti* ʒ. ii. *pingued. porci. butyri, an.* Vnc. ß. *ol. amygdal. dulc communis, an.* q. ſ. ad impinguandum emplaſtrum, cui adde *croci* ʒ. ß.

Ruptio abſceſſus. Vt verò abſceſſus rumpatur, æger voce intenta loquatur, de latere in latus voluatur, tuſſi aut cum conatu. Rumpitur etiam abſceſſus, ſi vomitus aut ſternutatio excitetur. Ad quod etiam faciunt bechica adhibita, commendanturque ſcabioſa, praſſium, carduùs bened. & aquæ ac ſyrupi ex his compoſiti.

Vel ℞. *Rad. alth.*
helenij. an. Vnc. i.
iuiubar.
ſebeſten. an. Num. xv.
glycyrrh.
paſſul. an. Vnc. i. ß.
Dactylorum,
ficuum, *ana* Num. vj.
Coq. in aq. ℔. ii. ad tertiæ partis conſumptionem.
Colat. adde *ſacch.* q. ſ. F. iulebus.

Vel ℞. *Fermenti tritici* q. v. Et F. puls cum *decocto ficuum*, & edatur.

Vel panis bene fermẽtatus in aqua mulſa maceretur.

Extra Cataplaſmati adiiciatur aliquid ſtercor. columbini, & galbani.

℞. *Rad. lilior. alb. contuſar.* Vnc. iv. *ficuum* Num. x. *fimi columbini* Vnc. ii. *fermenti* Vnc. iii. *axungiæ porci. butyri* Vnc. ii. F. Cataplaſma.

Quæ ſi non proſint, nonnulli partis apertionem ſuadent. Sed raro tumor extra vergit.

Abſceſſus ruptus detergendus hydromelite, decocto pectorali. Ad conſolidandum vtilis eſt conſerua roſar. mediæ ætatis, thus, bolus, terra ſigillata. Omnes verò intentiones complet lac chalybeatum, niſi febris eius vſum prohibeat.

Sectio. Cùm verò abſceſſus ad interiora ruptio in pleuritide periculum faciat, & ſuffocatio, vel phthiſis ex eo immineat, ſuadent nonnulli, vt extra aperiatur abſceſſus. Neque abs re hoc fore videtur, modò locus, in quo vomica contineatur, certò, & exactè cognoſci poſſit. Neque enim eo loci, quo in empyemate, & pure iam in

thoracis

thoracis cauitate collecto ſectio fieri ſolet, de quo poſtea dicetur, ſectio tum inſtituenda, ſed ex pondere dolore, & calore diligenter locus, in quo vomica hæret, inueſtigandus, atq; is intra duas coſtas aperiendus leniter, & paulatim, donec pus exeat, cauendumq; ne ſimul tunica interior perforetur. Verùm niſi planè exactè locus perſpectus habeatur, ſed is incertus ſit, aut vires debiles eam non ferant, ſectio non inſtituenda.

Iacobus Fontanus, *med. pract. libr. 2. cap. 3.* refert, interdum malignas, & vulgares pleuritides graſſari, qualem Anno 1598. vidit, quæ generabatur ex humore tenui vireſcente, & omnibus qui ea corripiebantur, ferè lethalis erat. In cadaueribus diſſectis ſub mammis reperiebatur vomica plena vireſcente liquido humore. Huic pleuritidi in ſectione eſt vnicum remedium. Cùm enim in humore prauo nulla ſit coctionis, & mitigationis ſpes, materia ſectione vt extrahatur; neceſſe eſt.

Diuretica. Si materia ad vias vrinæ vergat, diuretica exhibeantur.

Vt ℞. *Radic. aperientium in vino maceratar.* ana ℥.j. *glycyrrh.* ℥ j. *ſem. 4. frig. maior.* an. ℥ ß *adianthi* M.j. *cicerum rubr.* M. ß. Coq. in ſ.q. *aq. puræ* ad dimidiæ partis conſumptionem. Colatura ſaccharo dulcoretur.

Clyſteres. Si ad inteſtina vergat, clyſteres abſtergentes, & abluentes exhibeantur, & ne dyſenteria excitetur, etiam ſyrupi nonnihil adſtringentes propinentur.

Diæta.

Diæta. Cùm pleuritis ex acutorum morborum numero ſit, victus rationem accuratam, & qualis acutis conuenit, requirit, de qua pluribus Hippocrates, *1. de rat. vict. in acut.* vbi pleuritidem exempli loco tractat, & Galenus, *in comment.* Itaq; in principio ad dies 4. ſi ægri vires ferant, tenuiſſimo victu vtendum. Veteres tenuem victum præſcribebant ex melicrato primum, poſt ea ex cremore ptiſanæ hordeaceæ vſq; ad ſeptimum vel nonum diem, vbi integram ptiſanam aut oua aut carnis aliquid exhibere licebat. Et omninò accurati erant antiqui in præſcribendo pleuriticis victu, habeturque, *ibid. t. 32. & 33.* dolorem in pleuriticis augeri, ſi ægro ptiſana detur aluo retenta, & non priùs aperta; imò ægrum ad mortem præcipitem agi, ſi dolore non remittente ſputoq; retento ptiſana præbeatur, non præmiſſa euacuatione corporis, ſiue per venæ ſectionem, ſiue per alui ſubductionem. Veteres ac... in præſcribē... pleuriticis

Noſtri tamen homines tenuiſſimæ illi victus rationi non ita aſſueti ſunt. Itaq; ægris præberi poſſunt ſorbitiones ex cremore ptiſanæ primùm ſpontè colato, poſtea expreſſo. Ptiſanæ enim hordeaceæ cremor in pleuritide præſtantiſſimum alimentum eſt. Nam eius viſcoſitas læuis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humens ſitim minimè infert. Et ſi quid ablui, vel excerni debet, probè abluit, vt Hippocr. habet, *1. de rat. vict. in acut. t. 28.* pituitam diſſoluit, & abſtergit, atque per ſuperiora, quæcunque duci poſſunt, abſque dolore educit, aluumq; facilem reddit, ad deglutiendum facilis eſt, dolorem, & calorem mitigat, maturat, & omnia emollit. Vtilis eſt, & emulſio amygdal. dul. cum aq. hordei facta, addito ſaccharo. Licet quoq; amygdalas cremori ptiſanæ miſcere; bilioſis tamen cremor ptiſanæ commodiùs ſolus exhibetur. Addi etiam poſſunt ad refrigerationem ſem. 4. frig. maiora. Morbo cedente panatella dari poteſt ex iure gallinæ cum oui luteo & iura carnium tenuia: Cibi item ex amygdal. & pineis parati. Tandem ad oua, carnes coctas, & aſſas pullorum ac gallinarum, & piſces bonos tranſeundum.

Potus ſit aqua hordei cum pauxillo cinamomi, & paſſul. item glycyrrh., item oxymel aquoſius vel decoctum pectorale ex iuiubis paſſul. glycyrrh., & hordeo:

Vel ℞. *Aq. coctæ* ℔.ij. *mellis, aceti,* an. ℥. ß. *ſacch.* ℥ ij. M.

A vino abſtinendum, & quanquam æger auidiſſimè id appetat: tamen ei non eſt concedendum; cùm ante morbi declinationem pleuriticis inſtar veneni ſit. Ideò ante 14. diem raró vinum concedi poteſt. Potus, qui aſſumitur, non ſit actus frigidus, ne ſputum, & quod inſenſibiliter tranſpirare debet, retineatur. Vitentur in cibo, & potu omnia acida, ſalſa, fauces exaſperantia & adſtringentia. Compertum enim, nonnullos pleuriticos à lenticularum cum aceto ac ſalſamentorum piſcium vſu, & à frigidæ liberali potu extinctos fuiſſe. Aer temperatus ſit. Motus animi, & corporis vehementes caueantur, ita vt æger quoq; parùm loquatur. Aluus lenientibus clyſteribus aperta ſeruetur.

QVÆSTIO I.

An in omni pleuritide detur inflammatio pleuræ?

Vt hic dubitare quis poſſit, anſam præbuit Heurnius, qui *cap proprio* ſcribit, hanc membranæ ametriam & dyſcraſiam oculis non ſemper in cadaueribus ſectis patere; ſe ſecuiſſe pleuriticum immani delirio abreptum, cui nihil in meninge, nihil in cerebro, nihil in toto corpore *παρὰ φύσιν* notari potuit. An in omni pleuritide detur inflammatio pleuræ?

Verùm diſtinguendum eſt inter pleuritidem ſeu inflammationem pleuræ, & dolorem lateris ſeu pleuræ. Neq; enim, vt infra dicetur, omnis dolor lateris eſt ab inflammatione pleuræ, ſed etiam ab alijs cauſſis ortum habere poteſt. Et memini, in morbillis infantes quandoq; acutiſſimos lateris dolores paſſos eſſe, antequàm morbilli erumperent, à materia maligna, & acri pleuram vellicante. Dolorq; hic, vt rectè Heurnius, *ibid* ait, à materia mole ſæpè non magna ortum habere poteſt. Ac proinde ille, quem mortuum ſecuit Heurnius, non fuit propriè pleuriticus, ſed febre acuta maligna laborauit, in qua pars materiæ malignæ, & febrilis ad pleuram effuſa dolorem ibi excitauit, pars in caput elata delirium procreauit.

Atq; talis proculdubio fuit ille dolor pectoris, cuius Querceranus meminit, quanquam falſo pro pleuritide eum habuit, qui à vermibus, & malignis vaporibus ex iis adſcendentibus ortum habuit, & tales dolores ſcabioſis etiam ſæpè accidiſſe animaduerti. Talis eſt etiam, qui ſcorbuticis accidit, & proinde pleuritis vera non eſt. Si tamen talis dolor diutius duret, & affluxus humorum cauſſa ſit, pleuritis inde, & quidem non notha, ſed vera excitari poteſt.

QVÆSTIO II.

An in pleuritide ſola pleura, an verò ſimul pulmo inflammetur?

De loco in pleuritide affecto, & antiqui, & recentiores dubitarunt, an ſcilicet in pleuritide ſola pleura, aut muſculi intercoſtales, an verò ſimul etiam pulmones afficiantur? Membranam equidem coſtas ſuccingentem inflammari in pleuritide, vtpote quæ à parte affecta nomen habet, dubium nullum eſt. Cùm enim dolor ſit adeò vehemens, vt ægri quaſi terebra latus perforari conquerantur, neq; coſtis, quæ omni ſenſu deſtituuntur, neq; earum membranæ, quæ ob nimiam tenuitatem ac venarum paruitatem atq; exilitatem tantam inflammationem ſuſcipere non poteſt, neq; ipſis muſculis, qui ſenſum adeò exquiſitum non habent, neque ſoli pulmoni, qui ipſe non ſentit, niſi parum ratione membranæ ambientis, is competere poteſt, ſed in membrana coſtas ſuccingente eum conſiſtere neceſſe eſt. Hoc tamen negandum non eſt, interdum muſculos intercoſtales ſimul in conſenſum trahi, cùm mem- An ſola pleura in pleuritide inflammetur?

brana

brana coſtas ſuccingens, & hi muſculi adeò connexi ſint, vt vnum ſine altero aſſici vix poſſit.

De hoc verò quæſtio maxima eſt, an ſolùm membrana coſtas ſuccingens, an verò ſimul pulmones in pleuritide afficiantur. Noſtro ſeculo Felix Platerus, vir in re medica peritiſſimus, ſemper ſimul pulmones inflammari, ex ſectione pleuritide mortuorum ſe deprehendiſſe, ſcribit. Idem Ioh Zecchius, *in conſult. Medic. conſ. 26. in appendice*, ſentit; dum ſcribit, ſemper ſe fuiſſe in ea ſententia, quod lateris dolor magna ex parte ad pulmones pertingat, rarò autem ad membranam coſtas ſuccingentem, cùm in pluribus corporibus poſt mortem diſſectis ęgrotantium, qui communiter ac certè pleuritide periiſſe indicabantur, non membranam affectam fuiſſe, ſed pulmones obſeruauit cum ſua membrana laceratos, & corroſos. Deinde, & experientiam & rationes pro ſua ſtatuenda ſententia adducit Platerus. Neque enim ſanguinem, quem tam citò exſcreant, ab vnica ſuccingente membrana inflammata, tam ſubitò præſertim, ad pulmones prouenire, eiuſque vaſa ad exſpuitionem permeare, nec ſuppuratione facta pus ex eo loco tranſitum ſibi per pulmones, illis non læſis, & exulceratis, facere, & ſic ad excretionem vſque peruenire minimè poſſe, ſed potius, ſi inde emanaret, in thoracis cauitatem defluxuram materiam, & inde empyema facturam exiſtimat. Et licet concedat, ſuccingentem tunicam quandoque ſolam inflammari: tamen talem pleuritidem inde fieri non cõcedit, in qua cruenta, & purulenta exſpuuntur; cùm ſuccingens membrana ſeſe eò exonerare non poſſit; ſed ſi inflammatio ſuppuratur, extrinſecus potiùs, quàm intrinſecus vergat, vel ſi intro rumpatur, pus in cauitatem pectoris potius, quàm in pulmones effundatur.

Verùm enim verò equidem negandum non eſt, ſæpe cum pleura pulmones etiam inflammari, & verò valdè conſentaneum videtur, tantam copiam ſputi ac materiæ, quæ à pleuriticis ſæpe tuſſi reijcitur, pulmonibus ſaluis vix eijci poſſe. Atq; id accidit, cum ſuperior pars pleuræ afficitur. Cùm enim illa cum membrana coſtas ſuccingente communionem habeat, & circa partem ſuperiorem pulmones cum pleura connectantur, dum ſanguis præter naturam in pleuram influit, facilè etiam ſimiſl in pulmones illabi poteſt. Contrà tamen etiam negandum non videtur, ſolam membranam coſtas ſuccingentem aliquãdo inflammari, & veram pleuritidem, quæ propterea à pleura nomen habet, inde generari poſſe; cùm membrana hæc inflammationis capax ſit, vtpote quæ duplex eſt, interior, & exterior, inter quas venæ arteriæque præterlabuntur, ac ſanguine præter naturam affluente ipſa adeò in tumorem nonnunquam attollitur, excreſcitq; vt decuplo craſſior, quàm cum ſana eſt, euadat, vt ipſemet Platerus obſeruauit, & *lib. 2. de corp. hum. ſtructura pag.* 168. annotauit. Atque id accidit, cum inferior pars pleuræ inflammatur, quæ cum pulmonibus nón connectitur. Neque planè impoſſibile eſt, ſanguinem, & pus è membrana ſuccingẽte per ſuperiora eijci: quamuis facilè concedam, id in tanta copia non exſpui, ac cum pulmones ſimul ſunt affecti. Etſi enim antiquis dubitatio ſit, vt ex 1. *de loc. affect. cap. 5.* videre eſt, quomodo ſanguis, & pus è thoracis partibus in pulmonem eiuſque aſperas arterias penetrare, & tandem tuſſi reijci poſſit: tamen id fieri poſſe, plurima experientia oſtendunt. Si enim aqua mulſa in cauitatem thoracis, in vulneribus, & vlceribus eò vſq; penetrantibus, infundatur, tuſſiendo reijcitur, & æger aquæ mulſæ ſaporem deprehendit. Conglutinatis quoque extra vulneribus, antequam intus perfectè ſanentur, cruoris, & ſaniei è vulnere in cauitatem thoracis effluentis notæ in ſputo apparent. Et empyicos pus tuſſi reijcere notiſſimum eſt. Quandoque tamen ſuppuratam inflammationem pleuræ empyema ſequitur, vt ex Hippocrate, 5. *aphor* 8. *&* 1. *de morb. p. 9. in codice Foeſij* videre eſt. De qua re mox etiam, *in quæſtione tertia*, dicetur.

QVÆSTIO III.

Per quas vias materia in pleuritide ad aſperam arteriam perueniat, & inde tuſſi eijciatur?

Per quas vias materia in pleuritide ad aſperam arteriam perueniat & inde tuſſi eijciatur.

Per quas vias ſputum in pleuriticis in aſperam arteriam perueniat, & inde tuſſi eijciatur, & excernatur, non ita planum eſt. Si pulmones ſimul afficiantur, res manifeſta eſt. Si autem ſola pleura afficiatur, res dubia eſt, & obſcura, de qua prolixè agit, & contra Eraſiſtratum diſputat Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 3.* qui hac de re videatur. Galenum pleríque Medici ſequuntur, & ſtatuunt, per pleuram materiam tranſſudare, aut ea pertuſa, eroſa, vel quouis modo rarefacta in thoracis cauitatem peruenire, atque inde, tuſſi thorace compreſſo & pulmone dilatato, in aſperas arterias, quarum orificia in pulmonis ambitum tenui tunica obducta deſinunt, cogi, primò quidem in minores, hinc maiores, donec tandem per canalem ampliſſimum tracheę è faucibus tuſſi eijciantur.

Verùm enim verò etſi non negandum ſit, tenuius quid, quale mulſa eſt, quam exempli loco affert Galenus ad probandum, humores in cauitate thoracis contentos in pulmonem penetrare, & ſi quid tenuius è pleura tranſſudat, & illud à pulmone imbibi poſſe: tamen non credibile eſt, materiæ tantam copiam, qualis ſæpe à pleuriticis per tuſſim reijcitur, per pleuram tranſſudare (neque enim in principio vel augmento pertuſa eſſe poteſt,) & quidem eam tam craſſam ſæpe per anguſtos illos meatus è thoracis cauitate in pulmonis ſubſtantiam penetrare poſſe. Neq; etiã credibile eſt, mox in principio ſanguinem purum, qualis ſæpe à pleuriticis tuſſi eijcitur, è pleura in thoracis cauitatẽ effundi; cùm id in alijs inflammationibus fieri non videamus, neque denſitas membranæ id facile admittat. Atque hoc modo etiam omnes pleuritici fierent empyici. Ideoque vbi ſputum magna copia tuſſi reijcitur, pulmonem ſimul affici, credibile eſt. Et præcipuè vero non eſt conſentaneum, ſanguinem, qui in principio pleuritidis purus planè reijcitur, per pleuram tranſſudaſſe in cauitatem thoracis, & à pulmonib. imbibitum fuiſſe, nullam tamen in iis alterationem accepiſſe: ſed vero magis conſentaneum eſt, è vaſis, quæ aſperæ arteriæ nutrimentum aduehunt, quæque partes illas, quæ in parte ſuperiore pulmones lateri annectunt, nutriunt, hiantibus ob copiam ſanguinis in pleuram vicinam ruentis, effundi.

QVÆSTIO IV.

Quæ vena in pleuritidis principio aperienda ſit?

Quæ vena in pleuritidis principio aperienda.

De vena in pleuritidis principio aperienda magna verborum contentione ſuperiore ſeculo pugnatum eſt, alijque Græcos, alij Arabes ſecuti ſunt; alij ſuas peculiares opiniones propoſuerunt. Ideoque etiam hanc quæſtionem plenius explicare, & totam huius certaminis hiſtoriam, & pręcipuorum Medicorum ſententiam, ſecundum ordinem temporis, quo vixerunt, proponere libet. Hippocrat. 2. *de rat. victus in acut. t. 10.* in pleuritide aperire iubet cubiti venam, verùm non addit, in vtro brachio: Id verò, 4. *de rat. vict. in acut. t. 13.* declarat: vbi eo in latere venã aperire pręcipit, quo ęger laborat.

Diuerſæ Autorum opiniones.

Hippocrates.

Archigenes.

Archigenes, vt ex Aetio, *tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 68.* videre eſt, ex oppoſito brachio ſanguinem mittit, *In his*, inquit ex Archigene Aetius, *qui acuto morbo infeſtantur, ſi quidem circa mammas aut clauiculam baret dolor,*

lor, venam incidere oportet in brachio, non eo, quod recta ab inſlammato latere procedit, ſed oppoſito.

Galenus.

Galenus cum Hippocrate conſentit, ſcribitque, *libr. de curand. rat. per ſang. miſſ. cap. 16. Pleuriticis, quæ è directo lateris laborantis adhibita fuit ſanguinis miſſio, clariſſimam ſæpè vtilitatem attulit, quã verè ex brachio oppoſito, aut omninò obſcuram, aut poſt temporis interuallum.*

Oribaſius.

Galeno aſſentitur Oribaſius, dum, *lib. 1. ſynopſ. cap. 10. & lib. 7. collect. cap. 5.* Galeni modò allegata verba recitat. Aetius etiam, *tetrabl. 1. ſerm. 3. cap. 12.* in pleuriticis venam è directo lateris affecti ſecare iubet.

Cælius Aurelianus.

Cælius Aurelianus ex alio latere, quod fuerit dolenti lateri contrarium, ſanguinem mittere iubet.

Celſus.

Celſus, *libr. 2. cap. 30.* viſu ſe docuiſſe ſcribit, ex longinqua, & oppoſita ſanguinem mittendum eſſe.

Serapion.

Si ad Arabes veniamus, Serapion, qui antiquiſſimus inter eos habetur, *tract. 2. cap. 21.* ſecat primò, & materia fluente baſilicam oppoſiti lateris, tùm ſi adhuc materia fluat, in loco contrario ei ex dorſo ad longitudinem, id eſt, Saphenam eiuſdem lateris, vt plerique interpretantur: quod ſi malum confirmatum eſt, & non ampliùs materia fluit, venam in brachio eiuſdem lateris.

Rhaſes.

Rhaſes non idem ſentire videtur. Nam, 9. *ad Almanſ. cap. 57.* ſi dolor vſque ad clauiculam perueniat, ſanguinem ex axillari lateris dolentis mittere iubet niſi forſan ſanguis in toto abundet. Tum enim in oppoſito brachio venam aperire iubet. In oppoſito verò latere *lib. diuiſ. cap. 54.* venam aperire præcipit, poſtea tertio die ex latere dolente. 5. autem *contin.* initio ex brachio lateris oppoſiti, tùm ex ſaphena lateris affecti, tandẽ ex brachio lateris dolentis ſanguinem detrahit.

Auenzoar.

Auenzoar etiam primò venam baſilicam oppoſiti lateris aperuit.

Haly Abbas.

Haly Abbas, qui cum Iſaaco idem Autor cenſetur, *pract. lib. 6. cap. 13.* primò lateris oppoſiti baſilicam, at ſi malum proceſſerit, eiuſdem lateris venam ſecare præcipit. Idem facit Alzaharauius.

Alzaharauius. Auicennas.

Auicennas, *libr 3. fen. 10. tr. 5. cap. 1.* præcipit primò ſectionem ſaphenæ oppoſitæ ſecundum longitudinem, ie. eius lateris, non, vt Capiuaccius interpretatur, oppoſiti; deinde nigram, id eſt, medianam oppoſiti brachij, aut hac non apparente cephalicam; tandem, & poſt aliquot dies venam brachij in eodem latere aperit.

Auẽ Rois. Meſues.

Auen Rois, 7 *collect.* venam in parte oppoſita aperit. Meſues idem facit. Si tamen magna ſit plethora, ſaphenam lateris oppoſiti, exempli gratia; ſaphenam pedis ſiniſtri, ſi dextrũ latus afficiatur, primùm aperit.

Cum verò poſtea ab Arabibus ad Gallos, & Italos cum alijs artibus Medicina perueniret, & ijs ſeculis Græcorum de Medicina libri penè omnes in tenebris deliteſcerent, aut, quos habebant, ex Græco in Arabicum verſos legerent, & hinc Latinos redderent, Medicinamque præcipuè ex Arabum libris diſcerent, & docerent; Medici illi, qui poſt Arabes in Italia, & Gallia de Medicina Latine ſeu potius Latinobarbarè ſcripſerunt, plerique etiam Arabum opiniones ſecuti ſunt. Atque ita poſt Arabum tempora ferè ad annum Chriſti M.D. Medici omnes, Gentilis, Arnold de villa noua, Gordonius, & ipſe Gallus, & apud Monſpelienſes Medicinæ Profeſſor, Valeſcus de Taranta, Petrus Apponenſis, cognòmento Conciliator dictus, Nicolaus Florentinus, Matthæus de gradibus, Mediolanenſis, Antonius Guainerius, & Gattinaria, Ticinenſes Medici, Alexand. Benedictus Veronenſis, Iohan. Arculanus, & plurimi alij omnes, initio pleuritidis aut ſaphenam aut baſilicam oppoſiti lateris aperuerunt. Nemo autem inter omnes repertus, qui initio morbi in affecti lateris brachio venam aperire auderet. In morbi verò progreſſu venam eiuſdem lateris aperuerunt.

Circa tamen annum Chriſti 1500. de vena initio pleuritidis ſecanda factio quædam inter hos ipſos medicos extitit, dum Veneti initio pleuritidis ſaphenam aperirent, Medici verò Bononienſes ac Florentini baſilicam oppoſiti lateris. Circa illa tempora bonæ literæ renaſci cœperunt, & Græcorum libri vel Græci vel in Latinum melius conuerſi in manus Medicorum peruenerunt, vnde nonnulla Arabum dogmata, quos antea vnanimiter ſecuti fuerant Medici, à nonnullis in dubium vocata ſunt. Atque inter ea etiam ſententia de venæſectione in pleuritide.

Matthæus Curtius.

Ita Matthæus Curtius, Ticinenſis Medic. Profeſſor, in pleuritidis initio venam cubiti eiuſdem lateris aperiendam ſtatuit. Ipſe tamen pleuriticus factus contrarium in ſe fieri voluit, maluitque vitam ſibi ſeruari, quam libri ſui, quem de venæſectione in pleuritide ſcripſerat, fidem.

Petrus Briſottus. Leonhardus Fuchſius. Martinus Acakias. Andreas Thurinus.

Eandem opinionem ſecutus eſt Petrus Briſottus, Medicus Pariſienſis. Eandem ſententiam in Germania defendit Leonhardus Fuchſius, etſi non ſemper eodem modo. Petri Briſotti, vt magiſtri ſui, ſententiam ſecutus eſt Martinus Acakias. Matthiæ Curtio & P. Briſotto ſeſe oppoſuit Andreas Thurinus, Piſcienſis, Medicus inter eos nobilis, qui tum temporis Arabum dogmata ſequebantur, epiſtola ad Briſotium anno 1526. & peculiari libello *cur. pleurit. per ſanguinis miſſionem* ſcripto. Leonhardus Iacchinus, Emporienſis, etſi Medicinam Græcorum ſectaretur, & tum temporis Græcorum ſcriptis addictus eſſet, hic tamen Arabibus aſſentiri voluit, & initio morbi ſaphenam, hinc lateris affecti venam aperire voluit. Iohan. Manardus an. 1531. Curtij aduerſus Thurinum patrocinium ſuſcepit. Benedictus Fauentinus, edito hac de re libro anno 1534, venæſectionem in pleuritidis initio in eodem latere defendit. Arabum contra ſententiam, & eorum, qui in oppoſito latere venam aperire in initio iuſſent, defendit Iulius Cæſar Scaliger, *in comment. in libro Hipp. de inſomn. anno 1539 edito*. Idem fecit Victor Trincauella, qui peculiari ſcripto Curtium ac Briſottum refutat, edito Venetijs anno 1539.

Leonhardus Iacchinus. Iohannes Manardus. Benedictus Fauẽtinus. Iulius Cæſar Scaliger.

Veſalius.

Andreas Veſalius, vir rei anatomicæ peritiſſimus, peculiarem hac de re opinionem defendit. Is enim, *in epiſtola ad Nicolaum Florenatem, ſcripta*, ſiue dextrum ſiue ſiniſtrum latus afficiatur, ſemper in dextro latere venam aperiendam cenſet: niſi coſtæ tres ſuperiores ſiniſtri lateris afficiantur. Tum enim in ſiniſtro latere venam aperiendam cenſet, qui hoc modo τὸ κατ' ἴξιν Hippocratis, & præterea etiam fibrarum rectitudinem obſeruari ſtatuit, idque ideò, quod vena ἄζυγος à caua exorta propè cor per latus dextrum excurrens, & dextri, & ſiniſtri lateris octo coſtas inferiores nutrit, vt ita, etiamſi ſiniſtrum latus laboret, vena in dextro brachio, ad quod magis pertinet vena ἄζυγος, aperta ſanguis commodiſſimè trahi poſſit. Si tamen ſiniſtri lateris coſtæ ſuperiores inflammẽtur, cùm eæ non à ramis venæ ἀζύγου, ſed à ramis; qui à caua ſtatim exoriuntur, nutriantur, etiam in ſiniſtro brachio venam aperiendam eſſe ſtatuit, atque ita Græcorum doctrinam ſequi voluit. Hanc tamẽ ſuam ſententiam non conſtanter defendit, dum *libr. 3. cap. 5. & 7. libr. 5. cap 9.* nihil intereſſe ſcribit, dextrinè an ſiniſtri cubiti vena ſecetur in laterali morbo.

Fernelius.

Iohannes Fernelius, *libr. 2. therapeut. cap 5.* reuulſionem quidem eſſe tractum in contrarium concedit, non tamen dextra ſiniſtris, ſiniſtra dextris aut alio modo oppoſita contraria eſſe ſtatuit, ſed fibrarum hic ductum præcipuè attendendum exiſtimat, quatum recto curſu hic opus ſit. Ideoque etſi, cum vnum crus laborat, in altero venam commodè aperiri poſſe ſtatuit, quia communis, & directa ſit venarum ob fibras ſocietas; tamen idem in pleuritide non fieri poſſe putat,

tat, quod hic fibrarum communio, & venarum ſocietas deſit.

Ioh. Baptiſta Montanus.

Iohan. Baptiſta Montanus obſcurè ſatis hac de re loquitur; vt *ex commentario in fen.4. Canonis Auicennæ, edito Venetijs anno 1556 p.247 & comm. ad aphor. 21. libr.1. Hippocratis ibid. anno 1555. edito* patet. Diuidit enim phlebotomiam diuerſiuam vniuerſalem in ſimplicem, & compoſitam. Simplicem vocat, quam ſolum impetus nobis iudicat; compoſitam, quando ſimul cum impetu plethora conſideratur. In diuerſione ſimplici cõſiderandos eſſe duos terminos docet, ad quem, ſeu locum affectum, & terminum à quo, ſeu fontem, vnde materia tranſmittitur. Terminum a quo eſſe nunc totum corpus, ſeu totum venoſum genus, nunc partem aliquam corporis determinatam. Si igitur in dextram ſuccingẽtem materia communicetur à capite, ratione vnius diametri ſanguis deorſum ruens ſurſum trahendus eſſet. Verùm quia ſupra caput nihil, & ita altera diametrus, qua ſcilicet inferna ſuperioribus reſpondent, deeſt, mittendum cenſet ſanguinem ab oppoſito latere; quia ſaltem habemus vnam diametrum, quæ eſt inter dextrum, & ſiniſtrum. Ita ſi ab hepate communicetur materia, venam non in brachio aperiendam cenſet, (ita n. traheretur ad partem affectam) ſed potius ſaphenam aperiendam, vt ſanguis ad inferiora reuellatur. Si verò membrum mandans ſeu fons ſit totus ambitus venarum, tantùm de termino ad quem ſollicitum eſſe iubet, quia fluit à ſingulis materia; ſeruandumq; debitum ſpatium, & rectitudinem, non tantum reſpectu viarum, ſed, & qua ſanguis commode poteſt progredi; vnde tunc venam aperiendam in eodem, v.g. dextro latere. Nam hic quãto magis ſeruamus ductum rectæ lineæ, tantò commodius ſanguis euacuatur; quia in angulis ſequitur impedimentum ſanguinis. Si v. diuerſio ſit compoſita. i.e. cum impetu ſimul conſideretur plenitudo, tunc ſemper ab oppoſito latere ducendus; quia ſi in eodem latere vena aperiretur, & quidem copioſè ſanguis effueret, & vſque ad ſyncopen, homo moreretur, vel fieret peripneumonia; ſi parum, æger ſuffocaretur. Vnde Auicennas primò aperit ſaphenam ad euacuãdam multitudinem, deinde in oppoſito brachio, vltimo eodem latere.

Marcus Antonius Montiſianus.

Marcus Antonius Montiſianus Geminianenſis concluſiones de ſanguinis miſſione in morbo laterali conſcripſit, & Florentiæ anno 1556. edidit, in quibus Curtium, & Thurnum ambos ſibi familiares, vt & Manardum, & Briſſoltum hinc indè perſtringit. Statuit autem 1. incipientem in regione coſtarum phlegmonem, quam appellamus pleuritim, reuulſu primo curandam eſſe, niſi nos interpellet plenitudo, illa ſcilicet, quæ vaſa reſpicit. 2. Reuulſionem nihil aliud eſſe, quam humorum in partem aliquam influentium ad ſibi oppoſitam maximeque diſtantem retractionem. 3. Oppoſita in corpore humano tria eſſe, ſuperius ſcilicet, & inferius, dextrum, & ſiniſtrum, antè, & retro ſiue intus, & extra. 4. Omnem reuulſionem fieri aut à ſuperioribus ad inferiora, aut contra fluentem (hoc eſt, vt ipſe poſtea explicat, à ſiniſtris ad dextras ſecundum modo dictas oppoſitiones) materiam reuocando. 5. Licet longitudinis, latitudinis, & altitudinis extrema reuulſionem reſpiciant, non pari tamen vtilitate in hac paſſione reuellere.

Vnde Auicennam quidem non damnat, quod incipiente phlegmone in oppoſito latere venam ſecuit: vrgere n. rationes: quia ſiniſtro, nihil aliud opponitur, quàm dextrum, & contra. Pari ratione non arguendum eſſe Galenum, & Hippocratem, ſi in eodem latere venam ſecuerunt. Nam ſi materia ſuperiora petit, ad inferna eſſe trahendam, quod optime fiat ſecta vena in eodem crure: maximopere verò approbandam & præferendam hanc illi, quæ eſt in oppoſito latere; quia prior manifeſtum auxilium, & ſtatim affert, altera non niſi poſt interuallum. Quia igitur conueniant cum Græcis Arabes in oppoſitorum ratione, in reuulſione, & in exacta ferè lateralis morbi curatione, ſola in oppoſitione altera diſſidentes, non inſudandum eſſe putat, inter Galenum, & Auicennam hanc litem componere, vt Thurnus voluiſſe viſus eſt. Irritum enim eſſe laborem, inter illos concordiam meditari, qui conſultò volunt eſſe diſcordes.

Hollerius.

Hollerius ex baſilica eiuſdẽ lateris ſanguinem mittendum ſtatuit, niſi ſuppreſſa ſit aliqua, quæ per partes inferiores fieri ſolet, euacuatio, vel adſit inſignis plenitudo, vel materia maligna, aut ea ſtatim ad caput rapiatur. Tum .n. in crurib. venã aperiendam eſſe cenſet.

Rondeletius.

Rondeletius baſilicam vel medianam eiuſdem lateris aperit, & inde ſanguinem vſque ad eius mutationem, & doloris mitigationem extrahit, aut ſi dolor non remittat, venæ ſectionem iterat, idque ideò facit, non quod fibrarum ſeu villorum rectitudinem obſeruandam putet, ſed quia naturam incitandam cenſet, quæ ſolet facere ſuas excretiones ſecundum rectitudinem.

Thaddæus Dunus.

Thaddæus Dunus, Medicus Tigurinus *libris 4. de arte reuellendi ſimpliciterque euacuandi per venæ ſectionem ſcriptis, & epiſtolica cum Leonhardo Fuchſio concertatione*, ferè Veſalij ſententiam ſequitur, & in omni pleuritide, vt *libr. 1. cap. 7.* ſcribit, & laborantibus coſtis ſeu dextri, ſeu ſiniſtri lateris, ſemper internam cubiti dextri venam aperiendam cenſet. Cùm enim à vena ſine pari tam dextri quam ſiniſtri lateris partes nutrimentum accipiant, exceptis tribus coſtis ſuperioribus; vena verò ſine pari cum dextri cubiti venis maiorem conſenſum habeat: etiam in dextro cubito venam aperiendam putat. Venarum verò rectitudinem, & conſenſum ideo ſpectandum eſſe docet, quod per rectas fibras, quæ in venis ſunt, ſanguis ab vna parte in aliam celeriter, & copioſè trahatur, ſi venarum fibræ connexionem habeant, & ea vena, quæ ſecatur, & quæ membrum alit, fibris conueniant. Si tamen contingat id, quod tamen vel rarò, vel nunquam fieri ſtatuit, vt tres coſtæ ſuperiores primaria affectione teneantur, ſiniſtram axillarem ſecare concedit. Cum enim à vena ſine pari non nutriantur, ſed ab alio ramo paulò ſuprà illius exortum enato ex ſiniſtro magnæ venæ latere, cum axillari ſiniſtra fibris ſuis multo magis proculdubio conſentire, quàm cum dextra, imò cum hac nullum prorſus habere conſenſum ſtatuit.

Omnes hæ…

Atque hæ ſunt præcipuę præcipuorum Medicorum de venęſectione in pleuritidis initio ſententiæ, quas poſtea alij Medici recentiores etiam ſecuti ſunt, & omninò omnes ſentẽtiæ ad tres claſſes redigi poſſe videtur.

Prima claſſis.

Alij enim Græcorum opinionem ſequuntur, qui κατ' ἴξιν venam ſecandam, atque in eodem latere aperiendam cenſuerunt. Nonnulla tamen hic inter eos occurrit differentia, quod alij ſimpliciter τὸ κατ' ἴξιν ſeu εὐθυωρίαν, & rectitudinem, alij etiam fibrarum rectitudinem obſeruandam cenſent. Et Mercatus hic ſtatuit, aliud eſſe in aliarum partium inflammatione ſanguinem mittere reuulſionis gratia, aliud in pleuritide & membrorum principalium inflammatione. Nam in aliarum partium affectibus ob partis naturam, & ſecuritatem fieri poſſe reuulſionem ad partem oppoſitam citra vitæ periculum aut aliud damnum ſtatuit; pleuritidem verò periculoſam eſſe, atq; illud omninò, quod in parte affecta colligitur, etſi paucum ſit, tantum tamen periculi minari, vt ſubitum auxilium poſtulet. Ideoque pleuritidis grauitatem omninò requirere, vt à parte affecta fiat ſanguinis euacuatio, per quam à parte affecta, & reuulſio, & deriuatio fieri poſſit. Idem ferè Platerus ſentit, qui in pleuritide, quia latus dolet, à brachio eiuſdem lateris ſanguinem detrahere, quam

ex

ex oppoſito vtilius cenſet, non tam rectitudinis vaſorum occaſione, ſed quod in pleuritide ob dolorem dolentis lateris venæ magis, quam ſani lateris venæ impleantur. Quo nomine ſi in dextro latere dolor ſit, in dextro brachio venam aperire multas vtilitates afferre ſcribit, ſi in ſiniſtro, propter affluxum ſanguinis à dolore concitatum ab ea parte ſanguinem reuellere conuenientius putat. Nonnulli tamen ex ijs, qui in eodem latere venam aperiendam cenſent, aliquos caſus excipiunt: vt ſi ſuppreſſa ſit aliqua per inferiores euacuatio; ſi adſit inſignis plenitudo; ſi materia ſit maligna, vel ad caput tendat.

Secunda claſſis. Alij Arabes ſequuntur, & quidem nonnulli primò ſaphenam, alij verò ſtatim venam oppoſiti brachij reuulſionis gratia aperiendam cenſent, poſtea ad deriuationem eiuſdem lateris.

Tertia claſſis. Alij tandem Veſalium ſecuti ſunt, & ſemper in dextro latere in pleuritide venam ſecandam cēſent; cum, ſi fibrarum rectitudo ſpectetur, longe maior ſit inter dextram axillarem regionemque collarum quamcunque conſenſus, quam inter eundem locum affectum, & ſiniſtram axillarem. Cum enim vena ſine pari a dextro cauæ latere enaſcatur, & axillaris dextra ſimiliter huius, & illius fibræ quam plures, quæ ſecundum longitudinem corporis ipſarum ſunt porrectæ, inuicem conſentiunt, rectoque tramite mutuò ſe reſpiciunt.

Deciſio controuerſiæ. Verum ſi iſta omnia diligenter perpendamus, & fundamenta ſupra propoſita, vbi de venæſectione egimus, diligenter attendamus, non ita difficulter ex hac obſcura, & tot annorum ſeculis agitata controuerſia nos expedire poterimus. Primò rationes omnes eorum, qui ſtatim venam in brachio lateris affecti ſecare iubent, ſiue id fiat ob fibrarum communionem, ſiue ſaltem ob *κατ᾽ ἴξιν* & rectitudinem, quam natura in ſuis euacuationibus obſeruare ſolet ſiue ob dolorem, qui valdè vrget, eò tendunt, vt monſtrent, commodius per venam è directo lateris affecti apertam è loco affecto materiam euacuari, quam ex oppoſito brachio. Verùm cum venæſectio in pleuritide reuulſionis gratia inſtituatur, in reuulſione autem non requiratur è parte affecta euacuatio, ſed deriuationis hoc ſit: Reuulſio ſaltem prohibet, ne pars affecta amplius ſanguine repleatur, & id agit, vt ſanguinem eo, vnde fluit, retrahat, eique contrarium ei, qui eſt ad partem affectam motum verſus fontem, à quo fluit, conciliet. Atque ideò cōmodiſſimè in latere oppoſito in principio venam aperiri cenſemus, vtpote quæ contrarium motum ſanguini conciliat, & eum a parte affecta auertit, quod vena è directo lateris affecti aperta præſtare non poteſt. Et id rectè fieri primò experientia confirmat, cum per aliquot annorum ſecula, quibus Arabum ſecta floruit, vena ſemper in oppoſito brachio aperta eſt, & ſi aliquid incommodi ex eo accidiſſet, id Medicos illos alias diligentes non latuiſſet. Ipſe etiam Iulius Cæſar Scaliger, hac de re ſuas obſeruationes annotauit, vt ex eius *comment. in libr. Hippocrat. de ſomnijs* videre eſt. *Finem, inquit, in quem intendimus, hunc eſſe par eſt, prohibere ſanguinis copiam, ne ad malè affectum concurrat locum. Ergò ab oppoſita parte ſanguis detrahendus. Nam ſi dolor in latere ſiniſtro: aperta indidem vena plus trahit à dextro in ſiniſtrum, quam dextrà inciſa in ſiniſtrum. Plus enim humoris eſt inter circumferentiam dextram, & doloris locum, quam inter eundem locum, & circumferentiam ſiniſtram. Vnum habent, quo praefugiant: non prodeſſe, quoniam nulla ſit, vt appellant, colligantia. At nos dicimus non nunc agere, vt quod fluxit, detrahamus: neque enim magni momenti eſt; neque quiſquam prima ſtatim die mortuus eſt; ſed poſt multam affluxionem, quam tollit vena contraria remota: vena autem eiuſdem lateris non ſolùm non tollit, ſed etiam trahit ad locum malè affectum. Itaque tote poſt facto fluxu, ex eadem parte nos quoque detrahimus. Ac de ratione quidem hæc, de experientia quid dicamus, facilè in promptu eſt. Iam duodeuiginti annos, nonniſi vnum vidimus, ex eadem parte inciſa vena euaſiſſe. Et ſanè corpus erat athleticum, vt etiam magis mirarentur. Verùm ſcimus multos etiam ſine phlebotomia ſanos factos. At plus octoginta redegimus in commentarium quinto ab hinc anno, qui omnes eo curandi genere ſint extincti: cum plus quingenti his duodecim vnus euaſiſſent, quibus in aduerſo cubito vena aperta fuerat.* Hæc Scaliger. Et ipſe Galenus, *libr. de cur. rat. per ſanguin. miſſion. cap.* nullam in pleuriticis ex vena in latere oppoſito ſecta detrimentum, ſed vtilitatem prouenire ſtatuit, etſi obſcuram, & poſt temporis interuallum.

Deinde rationes ſatis firmæ idem ſuadent. Nam licet etiam venæſectio ſimpliciter euacuationis gratia inſtitui poſſit: tamen ea quacunque etiam vena aperta fieri poteſt. Neque de vena euacuationis gratia aperienda hic tantum quæſtio eſt, ſed de vena ad reuellendum, & deriuandum apta. Nam præter euacuationis ſcopum duabus de cauſſis præterea, vt etiam in alijs inflammationibus; ſanguis in pleuritide mittitur, reuulſionis ſcilicet, & deriuationis gratia. Illa debetur ſanguini ad locum affectum affluenti vel affluxuro; hæc ſanguini, qui in venis parti affectæ vicinis continetur. Caussa missionis san. in pleuriti de. Vtraque autem hæc euacuatio, reuulſio ſcilicet, & deriuatio, ita inſtitui debet, vt partium conſenſus obſeruetur, vt vena vnius partis ſecta, altera, & quæ cum illa conſenſum habet, euacuetur, & conſequenter humor vel reuellatur vel deriuetur.

Aliter verò omnino ſe habet hic conſenſus in reuulſione, aliter in deriuatione. In reuulſione enim cùm id agatur, vt ſanguis, qui ad partem affluit, vel affluxurus eſt, ad fluxionis initium, & fontem reuocetur, vena, quæ reuulſionis gratia aperitur, cum fonte, vnde fluxionis initium aut ſi vena eo loci aperiri non poſſit cum venis initio fluxionis vicinis conſenſum habere debet, ita vt vena hac aperta ſanguis, qui ad partem affectam fluere cœpit, iam amplius eò fluere deſinat, & in contrarium trahatur. In deriuatione verò ea vena aperiri debet, quæ cum parte affecta conſenſum habet, & ab ea vel locis vicinis euacuare poſſit. Igitur quò propius fonti, & initio fluxionis vena aperitur, eò rectius, & propriè magis reuelli dicitur; quò verò magis a fonte fluxionis recedimus, & vena affectæ parti propinquior aperitur, eo minùs propriè reuellere dicitur.

Notandum tamen hic, quod nonnullos turbauit, & eò adduxit, vt ſtatuerent, non ſemper ad originem fluxionis eſse reuellendum, per originem fluxionis non intelligendam eſſe cauſſam fluxionis procatarcticam, puta calorem, & dolorem, quæ ſæpè eſt in parte affecta, ſed fontem, & locum, à quo ſanguis ad partem affectam fluit. Ad eum enim ſanguis, quantum fieri poteſt, retrahendus. Interim non incommodum eſt, vt cauſſa illa fluxionem irritans, & ſanguinem attrahens in parte affecta mitigetur vel tollatur. Locus verò, in quo inſtituitur venæſectio reuulſionis cauſſa, nunquam vicinus eſse poteſt, ſed remotus ſit, neceſſe eſt. Docet hoc clare Galenus, 4. *meth. med. cap 6. Si, inquit, perpetuum eſt, quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam eſſe, fixam verò iam in laborante particula vacuandam eſſe, vel ab ipſa particula, quæ affligitur, vel à maximè vicina, in promptu nobis de ſanguinis detractione colligere eſt, quod in principio hæc à longinquo, poſtea ab ipſis laborantibus partibus ſit inſtituenda.* Quod, & alibi paſſim docuit.

Itaque cum in pleuritide fons, & principium fluxionis non ſint pedes, vel caput, vel brachia, vel venoſum genus; ſeu venæ cauæ rami maiores naturaque hoc obſeruare ſoleat, vt partes principes, quantum fieri poteſt, tueatur, & publicam corporis regionem

a pra-

tat, quod hic fibrarum communio, & venarum ſocietas deſit.

Ioh. Baptiſta Montanus.

Iohan. Baptiſta Montanus obſcurè ſatis hac de re loquitur; vt *ex commentario in fen.4. Canonis Auicennæ, edito Venetijs anno 1556 p.247 & comm. ad aphor. 21. libr.1. Hippocratis ibid. anno 1555. edito* paret. Diuidit enim phlebotomiam diuerſiuam vniuerſalem in ſimplicem, & compoſitam. Simplicem vocat, quam ſolum impetus nobis indicat; compoſitam, quando ſimul cum impetu plethora conſideratur. In diuerſione ſimplici cõſiderandos eſſe duos terminos docet, ad quem, ſeu locum affectum, & terminum à quo, ſeu fontem, vnde materia tranſmittitur. Terminum a quo eſſe nunc totum corpus, ſeu totum venoſum genus, nunc partem aliquam corporis determinatam. Si igitur in dextram ſuccingẽtem materia communicetur à capite, ratione vnius diametri ſanguis deorſum ruens ſurſum trahendus eſſet. Verùm quia ſupra caput nihil, & ita altera diametrus, qua ſcilicet inferna ſuperioribus reſpondent, deeſt, mittendum cenſet ſanguinem ab oppoſito latere; quia ſaltem habemus vnam diametrum, quæ eſt inter dextrum, & ſiniſtrum. Ita ſi ab hepate communicetur materia, venam non in brachio aperiendam cenſet, (ita n. traheretur ad partem affectam) ſed potius ſaphenam aperiendam, vt ſanguis ad inferiora reuellatur. Si verò membrum mandans ſeu fons ſit totus ambitus venarum, tantùm de termino ad quem ſollicitum eſſe iubet, quia fluit à ſingulis materia; ſeruandumq; debitum ſpatium, & rectitudinem, non tantum reſpectu viatum, ſed, & qua ſanguis commodè poteſt progredi; vnde tunc venam aperiendam in eodem, v.g. dextro latere. Nam hic quãto magis ſeruamus ductum rectæ lineæ, tantò commodius ſanguis euacuatur; quia in angulis ſequitur impedimentum ſanguinis. Si v. diuerſio ſit compoſita, i.e. cum impetu ſimul conſideretur plenitudo, tunc ſemper ab oppoſito latere ducendus; quia ſi in eodem latere vena aperiretur, & quidem copioſè ſanguis efflueret, & vſque ad ſyncopen, homo moreretur, vel fieret peripneumonia; ſi parum, æger ſuffocaretur. Vnde Auicennas primò aperit ſaphenam ad euacuãdam multitudinem, deinde in oppoſito brachio, vltimo eodem latere.

Diuerſio duplex.

Marcus Antonius Montiſianus.

Marcus Antonius Montiſianus Geminianenſis concluſiones de ſanguinis miſſione in morbo laterali conſcripſit, & Florentiæ anno 1556. edidit, in quibus Curtium, & Thurnum ambos ſibi familiares, vt & Manardum, & Briſſotum hinc indè perſtringit. Statuit autem 1. incipientem in regione coſtarum phlegmonem, quam appellamus pleuritim, reuulſu primo curandam eſſe, niſi nos interpellet plenitudo, illa ſcilicet, quæ vaſa reſpicit. 2. Reuulſionem nihil aliud eſſe, quam humorum in partem aliquam influentium ad ſibi oppoſitam maximeque diſtantem retractionem. 3. Oppoſita in corpore humano tria eſſe, ſuperius ſcilicet, & inferius, dextrum, & ſiniſtrum, antè, & retro ſiue intus, & extra. 4. Omnem reuulſionem fieri aut à ſuperioribus ad inferiora, aut contra fluentem (hoc eſt, vt ipſe poſtea explicat, à ſiniſtris ad dextras ſecundum modo dictas oppoſitiones) materiam reuocando. 5. Licet longitudinis, latitudinis, & altitudinis extrema reuulſionem reſpiciant, non pari tamen vtilitate in hac paſſione reuellere.

Vnde Auicennam quidem non damnat, quod incipiente phlegmone in oppoſito latere venam ſecuit: vrgere n. rationes: quia ſiniſtro, nihil aliud opponitur, quàm dextrum, & contra. Pari ratione non arguendum eſſe Galenum, & Hippocratem, ſi in eodem latere venam ſecuerunt. Nam ſi materia ſuperiora petit, ad inferna eſſe trahendam, quod optimè fiat ſecta vena in eodem crure: maximopere verò approbandam & præferendam hanc illi, quæ eſt in oppoſito latere; quia prior manifeſtum auxilium, & ſtatim affert, altera non niſi poſt interuallum. Quia igitur conueniant cum Græcis Arabes in oppoſitorum ratione, in reuulſione, & in exacta ferè lateralis morbi curatione, ſola in oppoſitione altera diſſidentes, non inſudandum eſſe putat, inter Galenum, & Auicennam hanc litem componere, vt Thurnus voluiſſe viſus eſt. Irritum enim eſſe laborem, inter illos concordiam meditari, qui conſultò volunt eſſe diſcordes.

Hollerius.

Hollerius ex baſilica eiuſdẽ lateris ſanguinem mittendum ſtatuit, niſi ſuppreſſa ſit aliqua, quæ per partes inferiores fieri ſolet, euacuatio, vel adſit inſignis plenitudo, vel materia maligna, aut ea ſtatim ad caput rapiatur. Tum .n. in crurib. venã aperiendam eſſe cenſet.

Rondeletius.

Rondeletius baſilicam vel medianam eiuſdem lateris aperit, & inde ſanguinem vſque ad eius mutationem, & doloris mitigationem extrahit, aut ſi dolor non remittat, venæ ſectionem iterat, idque ideò facit, non quod fibrarum ſeu villorum rectitudinem obſeruandam putet, ſed quia naturam incitandam cenſet, quæ ſolet facere ſuas excretiones ſecundum rectitudinem.

Thaddæus Dunus.

Thaddæus Dunus, Medicus Tigurinus *libris 4. de arte reuellendi ſimpliciterque euacuandi per venæ ſectionem ſcriptis, & epiſtolica cum Leonhardo Fuchſio concertatione*, ferè Veſalij ſententiam ſequitur, & in omni pleuritide, vt *libr. 1. cap.7.* ſcribit, & laborantibus coſtis ſeu dextri, ſeu ſiniſtri lateris, ſemper internam cubiti dextri venam aperiendam cenſet. Cùm enim à vena ſine pari tam dextri quam ſiniſtri lateris partes nutrimentum accipiant, exceptis tribus coſtis ſuperioribus; vena verò ſine pari cum dextri cubiti venis maiorem conſenſum habeat: etiam in dextro cubito venam aperiendam putat. Venarum verò rectitudinem, & conſenſum ideò ſpectandum eſſe docet, quod per rectas fibras, quæ in venis ſunt, ſanguis ab vna parte in aliam celeriter, & copioſè trahatur, ſi venarum fibræ connexionem habeant, & ea vena, quæ ſecatur, & quæ membrum alit, fibris conueniant. Si tamen contingat id, quod tamen vel rarò, vel nunquam fieri ſtatuit, vt tres coſtæ ſuperiores primaria affectione teneantur, ſiniſtram axillarem ſecare concedit. Cum enim à vena ſine pari non nutriantur, ſed ab alio ramo paulò ſuprà illius exortum enato ex ſiniſtro magnæ venæ latere, cum axillari ſiniſtra fibris ſuis multo magis proculdubio conſentire, quàm cum dextra, imò cum hac nullum prorſus habere conſenſum ſtatuit.

Omnes hactenus propoſitæ ſententiæ ad tres claſſes redigendæ.

Atque hæ ſunt præcipuę præcipuorum Medicorum de venę ſectione in pleuritidis initio ſententiæ, quas poſtea alij Medici recentiores etiam ſecuti ſunt, & omninò omnes ſentẽtiæ ad tres claſſes redigi poſſe videntur.

Prima claſſis.

Alij enim Græcorum opinionem ſequuntur, qui κατ' ἴξιν venam ſecandam, atque in eodem latere aperiendam cenſuerunt. Nonnulla tamen hic inter eos occurrit differentia, quod alij ſimpliciter τὸ κατ' ἴξιν ſeu εὐθυωρίαν, & rectitudinem, alij etiam fibrarum rectitudinem obſeruandam cenſent. Et Mercatus hic ſtatuit, aliud eſſe in aliarum partium inflammatione ſanguinem mittere reuulſionis gratia, aliud in pleuritide & membrorum principalium inflammatione. Nam in aliarum partium affectibus ob partis naturam, & ſecuritatem fieri poſſe reuulſionem ad partem oppoſitam citra vitæ periculum aut aliud damnum ſtatuit; pleuritidem verò periculoſam eſſe, atq; illud omninò, quod in parte affecta colligitur, etſi paucum ſit, tantum tamen periculi minari, vt ſubitum auxilium poſtulet. Ideoque pleuritidis grauitatem omninò requirere, vt à parte affecta fiat ſanguinis euacuatio, per quam à parte affecta, & reuulſio, & deriuatio fieri poſſit. Idem ferè Platerus ſentit, qui in pleuritide, quia latus dolet, à brachio eiuſdem lateris ſanguinem detrahere, quam

ex oppoſito vtilius cenſet, non tam rectitudinis vaſorum occaſione, ſed quod in pleuritide ob dolorem dolentis lateris venæ magis, quam ſani lateris venæ impleantur. Quo nomine ſi in dextro latere dolor ſit, in dextro brachio venam aperire multas vtilitates afferre ſcribit, ſi in ſiniſtro, propter affluxum ſanguinis à dolore concitatum ab ea parte ſanguinem reuellere conuenientius putat. Nonnulli tamen ex iis, qui in eodem latere venam aperiendam cenſent, aliquos caſus excipiunt: vt ſi ſuppreſſa ſit aliqua per inferiores euacuatio; ſi adſit inſignis plenitudo; ſi materia ſit maligna, vel ad caput tendat.

Secunda claſſis. Alij Arabes ſequuntur, & quidem nonnulli primò ſaphenam, alij verò ſtatim venam oppoſiti brachij reuulſionis gratia aperiendam cenſent, poſtea ad deriuationem eiuſdem lateris.

Tertia claſſis. Alij tandem Veſalium ſecuti ſunt, & ſemper in dextro latere in pleuritide venam ſecandam cēſent; cum, ſi fibrarum rectitudo ſpectetur, longe maior ſit inter dextram axillarem, regionemque coſtarum quamcunque conſenſus, quam inter eundem locum affectum, & ſiniſtram axillarem. Cum enim vena ſine pari à dextro cauæ latere enaſcatur, & axillaris dextra ſimiliter huius, & illius fibræ quam plures, quæ ſecundum longitudinem corporis ipſarum ſunt porrectæ, inuicem conſentiunt, rectoque tramite mutuò ſe reſpiciunt.

Deciſio controuerſiæ. Verùm ſi iſta omnia diligenter perpendamus, & fundamenta ſupra propoſita, vbi de venæſectione egimus, diligenter attendamus, non ita difficulter ex hac obſcura, & tot annorum ſeculis agitata controuerſia nos expedire poterimus. Primò rationes omnes eorum, qui ſtatim venam in brachio lateris affecti ſecare iubent, ſiue id fiat ob fibrarum communionem, ſiue ſaltem ob *κατ' ἴξιν* & rectitudinem, quam natura in ſuis euacuationibus obſeruare ſolet ſiue ob dolorem, qui valde vrget, eò tendunt, vt monſtrent, commodius per venam è directo lateris affecti apertam è loco affecto materiam euacuari, quam ex oppoſito brachio. Verùm cum venæſectio in pleuritide reuulſionis gratia inſtituatur, in reuulſione autem non requiratur è parte affecta euacuatio, ſed deriuationis hoc ſit: Reuulſio ſaltem prohibet, ne pars affecta amplius ſanguine repleatur, & id agit, vt ſanguinem eo, vnde fluit, retrahat, eique contrarium ei, qui eſt ad partem affectam motum verſus fontem, à quo fluit, conciliet. Atque ideò cōmodiſſimè in latere oppoſito in principio venam aperiri cenſemus, vtpote quæ contrarium motum ſanguini conciliat, & eum a parte affecta auertit, quod vena è directo lateris affecti aperta præſtare non poteſt. Et id rectè fieri primò experientia confirmat, cum per aliquot annorum ſecula, quibus Arabum ſecta floruit, vena ſemper in oppoſito brachio aperta eſt, & ſi aliquid incommodi ex eo accidiſſet, id Medicos illos aliàs diligentes non latuiſſet. Ipſe etiam Iulius Cæſar Scaliger, hac de re ſuas obſeruationes annotauit, vt ex eius *comment. in libr. Hippocrat. de ſomnijs* videre eſt. *Finem, inquit, in quem intendimus, hunc eſſe par eſt, prohibere ſanguinis copiam, ne ad malè affectum concurrat locum. Ergò ab oppoſita parte ſanguis detrahendus. Nam ſi dolor in latere ſiniſtro: aperta indidem vena plus trahit à dextro in ſiniſtrum, quam dextra inciſa in ſiniſtrum. Plus enim humoris eſt inter circumferentiam dextram, & doloris locum, quam inter eundem locum, & circumferentiam ſiniſtram. Vnum habent, quo profugiant: non prodeſſe, quoniam nulla ſit, vt appellant, colligantia. At nos dicimus non nunc agere, vt quod fluxit, detrahamus: neque enim magni momenti eſt; neque quiſquam prima ſtatim die mortuus eſt; ſed poſt multam affluxionem, quam tollit vena contraria remota: vena autem eiuſdem lateris non ſolum non tollit, ſed etiam trahit ad locum malè affectum. Itaque toto poſt facto fluxu, ex eadem parte nos quoque detrahimus. Ac de ratione quidem hæc, de experientia quid dicamus, facilè in promptu eſt. Iam duodeuiginti annos, nonniſi vnum vidimus, ex eadem parte inciſa vena euaſiſſe. Et ſanè corpus erat athleticum, vt etiam magis miraremur. Verùm ſcimus multos etiam ſine phlebotomia ſanos factos. At plus octoginta redegimus in commentarium quinto ab hinc anno, qui omnes eo curandi genere ſunt extincti: cum plus quingenti his duodecim annis euaſiſſent, quibus in aduerſo cubito vena aperta fuerit.* Hæc Scaliger. Et ipſe Galenus, *libr. de cur. rat. per ſanguin. miſſion. cap.* nullam in pleuriticis ex vena in latere oppoſito ſecta detrimentum, ſed vtilitatem prouehire ſtatuit, etſi obſcuram, & poſt temporis interuallum.

Deinde rationes ſatis firmæ idem ſuadent. Nam licet etiam venæſectio ſimpliciter euacuationis gratia inſtitui poſſit: tamen ea quacunque etiam vena aperta fieri poteſt. Neque de vena euacuationis gratia aperienda hic tantum quæſtio eſt, ſed de vena ad reuellendum, & deriuandum apta. Nam præter euacuationis ſcopum duabus de cauſſis præterea, vt etiam in alijs Cauſſa miſſionis ſanguinis in pleuritide. inflammationibus; ſanguis in pleuritide mittitur, reuulſionis ſcilicet, & deriuationis gratia. Illa debetur ſanguini ad locum affectum affluenti vel affluxuro; hæc ſanguini, qui in venis parti affectæ vicinis continetur. Vtraque autem hæc euacuatio, reuulſio ſcilicet, & deriuatio, ita inſtitui debet, vt partium conſenſus obſeruetur, vt vena vnius partis ſecta, altera, & quæ cum illa conſenſum habet, euacuetur, & conſequenter humor vel reuellatur vel deriuetur.

Aliter verò omnino ſe habet hic conſenſus in reuulſione, aliter in deriuatione. In reuulſione enim cùm id agatur, vt ſanguis, qui ad partem affluit, vel affluxurus eſt, ad fluxionis initium, & fontem reuocetur, vena, quæ reuulſionis gratia aperitur, cum fonte, vnde fluxionis initium aut ſi vena eo loci aperiri non poſſit cum venis initio fluxionis vicinis conſenſum habere debet, ita vt vena hac aperta ſanguis, qui ad partem affectam fluere cœpit, iam ampliùs eò fluere deſinat, & in contrarium trahatur. In deriuatione verò ea vena aperiri debet, quæ cum parte affecta conſenſum habet, & ab ea vel locis vicinis euacuare poſſit. Igitur quò propius fonti, & initio fluxionis vena aperitur, eò rectius, & propriè magis reuelli dicitur; quò verò magis à fonte fluxionis recedimus, & vena affectæ parti propinquior aperitur, eò minùs propriè reuellere dicitur.

Notandum tamen hic, quod nonnullos turbauit, & eò adduxit, vt ſtatuerent, non ſemper ad originem fluxionis eſſe reuellendum, per originem fluxionis non intelligendam eſſe cauſſam fluxionis procatarcticam, puta calorem, & dolorem, quæ ſæpe eſt in parte affecta, ſed fontem, & locum, à quo ſanguis ad partem affectam ſluit. Ad eum enim ſanguis, quantum fieri poteſt, retrahendus. Interim non incommodum eſt, vt cauſſa illa fluxionem irritans, & ſanguinem attrahens in parte affecta mitigetur vel tollatur. Locus verò, in quo inſtituitur venæſectio reuulſionis cauſſa, nunquam vicinus eſſe poteſt, ſed remotus ſit, neceſſe eſt. Docet hoc clare Galenus. 4. *meth. med. cap 6. Si, inquit, perpetuum eſt, quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam eſſe, fixam verò iam in laborante particula vacuandam eſſe, vel ab ipſa particula, quæ affligitur; vel à maximè vicina, in promptu nobis de ſanguinis detractione colligere eſt, quod in principio hæc à longinquo, poſtea ab ipſis laborantibus partibus ſit inſtituenda.* Quod, & alibi paſſim docuit.

Itaque cum in pleuritide fons, & principium fluxionis non ſint pedes, vel caput, vel brachia, vel renoſum genus, ſeu venæ cauæ rami maiores naturáque hoc obſeruare ſoleat, vt partes principes, quantum fieri poteſt, tueatur, & publicam corporis regionem

à pra-

a prauis humoribus liberare, eoſque propterea ad extremas partes protrudere ſoleat; at verò in principio pleuritidis non deriuare, ſed reuellere animus ſit: facilè hinc apparet, non venam loco affecto vicinam eligendam eſſe; cùm facilè fieri poſſit, vt in loco vicino vena aperta ſanguis maiore cum impetu ad partē dolentem, & calentem ruat, ſed quæ à loco affecto remota ſit, & cum parte mittente conſenſum habeat, ſanguiniſque ad partem affectam ruentis impetum ſiſtere, eumque ad contrarium reuocare poſſit, quod fit commodiſſimè vena in brachio oppoſito aperta. Neque enim datur vlla vena, quæ à parte affecta remotior ſit, cū parte tamen mittente, ſeu hepate, & vena caua, maiorem conſenſum habeat. Neque eſt, vt quis cum Matth. Curtio, Manardo, & alijs ad imaginariam quādam oppoſitionem confugiat, quæ etiam in brachio eiuſdem lateris fieri poſſit, quando ſcribunt, dum inciditur vena eiuſdem partis, primùm adeſſe oppoſitionem intus ad extrà, quatenus ſanguis extra emittitur; deinde oppoſitionem à dextra ad ſiniſtram, pro vario brachij ſitu; rurſum oppoſitionem in longitudine, quatenus humor ſurſum trahitur, qui deorſum vergebat. Non enim ſufficit hæc imaginaria oppoſitio, ſed talis requiritur, quæ ad fontem, vnde fluit ſanguis, quantum fieri poteſt, eum retrahat. Hoc optimè præſtat vena in latere oppoſito aperta, etſi id videre non potuerit Argenterius. Hæc enim vena ex axillari ſanguinem primò euocat, hinc ex vena caua, atque ita ſanguis non amplius tam copiosè confluit. Arabes quidem nonnulli, vt ſuprà dictum, vt planè ad remota reuellerent, venam in pede primò aperuerunt; ſed locus iſte ab hepate nimis remotus eſt, neque facilè motus ſanguinis, qui per venæſectionem in pede concitatur, vſque ad ſanguinem ad latus affectum fluentem pertingere poteſt, quod vena in brachio aperta optimè fieri poteſt. Etſi verò menſibus, & hæmorrhoidibus ſuppreſſis plethora vel cacochymia cumulata ſit; tamen ſi ſuppreſſio antiqua ſit, non ſperandum, vnica iſta venæ ſaphenæ ſectione eos reuocari poſſe. Interim morbus acutus non fert moram, ſed ſubitum auxilium requirit. Atque in hac ſanguinis miſſione, quæ fit in brachio oppoſito, non opus eſt coloris mutationem expectare. Neque enim eum euacuare animus eſt, qui iam in parte affecta mutationem accepit, ſed eum, qui ad locum affectum affluit.

Veſalij opinio examinatur.

Veſalij tandem opinionem, quia peculiaris eſt, vt ſeorſim perpendamus, ſi reuulſionis gratia in dextro brachio, ſiniſtro latere affecto, inſtituitur, commodum id ſanè eſt. Verùm ſi dextrum latus laboret, in eo reuulſionis gratia vena aperiri non poteſt; cùm facilè hac occaſione maior ad partem affectā affluxus fieri poſſit. Si verò, quod ſentire videtur, deriuationis aut euacuationis gratia ex parte affecta venæſectionem inſtituit, via illa nimis longa eſſet, ſi è latere, præcipuè ſiniſtro, ſanguis in venam ſine pari refluere atque in cauam venam, & dextrum brachium retrahi deberet. Imò ſunt, qui nullo modo ex vena ſine pari ad venam cauam ſanguinem refluere poſſe ſtatuunt. Scribitque Hollerius, *lib. 1. de morb. intern. capit. 27. in ſchol.* venam ſine pari ſanguinem, quem à vena caua accepit, non ampliùs ad eam remittere poſſe; valuulas enim habere, ſicut veſicam, & cor, idque eo probat, quod ſi quis venam cauam in parte ſuperiore ſecet, & fiſtula immiſſa in inferiorem partem, ſufflet, totam ipſam venam ſine pari in parte inferiore ſecemus immiſſaque fiſtula ore ventum ſurſum impellamus, venam cauam non inflari, quod aer in vena ſine pari contentus exire non poſſit. Vnde concludit, ſi aer à vena ſine pari ad cauam non penetrat, multò minus ſanguis refluere poterit. Eadem penè omnia proponit Amatus Luſitanus, *cent. 1. curat. 52. in ſchol.*

Verùm iſtam de valuulis venæ ſine pari doctrinam Gabriel Fallopius, *in obſeru. anatom.* irridet, & Thaddæus Dunus riſu, & ſibilis potius explodendam, quàm refutandam cenſet; cùm nemo peritiſſimorum etiam anatomicorum eas inuenire potuerit. Et quod experimentum illud de inflatione venæ cauæ attinet, id ita refutat Thaddæus Dunus. Venam cauam, inquit, prius ſecuit, vt ex ea ἄζυγον inflaret; poſtea ἄζυγον quoque ſecuit, vt inflaret cauam. Mirum autem non eſt, cauam non potuiſſe intumeſcere, ſiquidem diſſecta erat. Neque enim ſpiritus non penetrauit ad eam, ſed non continebatur ea recluſa. Vinculum igitur injiciendum erat venæ cauæ.

Atque hæc de valuulis venæ ἀζύγου controuerſia poſtea ab Anatomicis variè agitata eſt, nec tum tamē ſatis diſcuſſa, dum alij dari aiunt, alij negant, etſi eas diligentiſſimè inquiſiuerint. Et qui eas dari affirmant, inter quos Riolanus, *in ſua Anthropographia*, non tamen eodem modo, quo Hollerius, & Amatus Luſitanus, dari ſtatuunt, ſed ita ſitas eſſe, non vt recurrenti ſanguini obſiſterent, ſed potius, vt impetum affluentis ſanguinis ſuſtinerent. Neque vlla valuula eſt in venis, quæ totam cauitatem occludit, ſed ferè ſaltem dimidiam partem occupant, vbicunque ſunt, eoque fine factæ ſunt, vt ſanguinis fluxum, & motum moderarentur.

Sint ergò valuulæ, vel non ſint in vena ſine pari, & ſi ſint, tales, vt ſanguinis recurſum impedire non poſſint: tamen non ideo vena dextri brachij ſemper aperienda eſt, deriuationis, & euacuationis ex parte affecta gratia. Via enim hæc nimis longa eſſet, & datur breuior, ſi vena lateris affecti aperiatur, vt iam dicetur.

Etſi ergò initio pleuritidis vena in brachio lateris oppoſiti commodiſſimè reuulſionis gratia aperiatur: tamen cùm poſtea etiam deriuatio è loco vicino requiratur, poſt reuulſionem in latere oppoſito factam, vena etiam in latere eodem aperienda eſt; quod etiam faciendum, ſi tardius Medicus ad ægrum vocetur, morbuſque iam progreſſus ſit, & tempus reuellendi, ſanguine iam in loco inflammationis maxima ex parte recepto, præterierit.

Etſi verò, quod præcipuè Veſalium mouit, ſaltem ſuperiores tres coſtæ ramis è vena axillari enatis nutriantur, reliquæ coſtæ inferiores ramis venæ ἀζύγου; tamen vena in brachio lateris affecti aperta ſanguis è latere inflammato, vbicunq; etiam inflammatio conſiſtat, ſatis commodè euacuari poteſt. Et de coſtis quidem ſuperioribus tribus nullum dubium eſt. Annotauit tamen Gabriel Fallopius, & alij etiam Anatomici diligentiores, conſenſum axillaris cum vena ſine pari, docentque, ab axillari prodire venam, cuius tres vel ad ſummum quatuor rami aliquando iungantur cum tribus aut quatuor propaginibus venæ ſine pari, videlicet inter tertiam & quartam, quartam & quintam, quintam, & ſextam, & inter ſextam, & ſeptimam, Imò interdum etiam in ſiniſtro latere truncus inuenitur. Et Columbus annotauit peculiarem ramum, qui à dextro trunco, dum reflecti incipit, exit, adſcendenſq; ramos mittit ſuperiorib. interuallis ſupremarū coſtarū alendis dicatos, neq; ſolùm in dextris, ſed & in ſiniſtris.

Montani ſententia examinatur.

Montani ſententiam quod attinet, rectè ille quidem monet, ad fontem reſpiciendum eſſe, vt & ad ſanguinis copiam, ne ſi ſanguis ſit valdè copioſus in latere affecto venam ſecemus, metu maioris affluxus ad partem affectam. At in eo fallitur, quod vbi venoſum genus (quod vt plurimum, ſi non ſemper, accidit) fons eſt, ex eodem brachio detrahit. Nam, & in oppoſito latere ſeruatur recta linea reſpectu venæ cauæ. Eſt enim eadem latitudo. Si verò rectitudinem reſpectu partis affectæ intelligit, confundit deriuationem, ſeu euacuationem potius, & reuulſionem.

Mar-

Marcus Antonius Montiſianus eodem in errore eſt, dum per venam in eodem latere reuulſionem inſtituit; cùm mera ſit euacuatio, vt ſupra dictum. Magis adhuc errat, quod ſecta vena in eodem brachio ad inferna trahi ſcribit.

Atque hæc euacuatio, cùm etiam à loco affecto ſit nonnihil remota, à Galeno quandoque etiam reuulſio appellatur, ſed minùs propriè, vt ex *2. de rat. vict. in acut. t.10.* & præcipuè *6. epidem. comm. 2. t. 32.* patet, vbi diuerſionem, quæ ab oculis ad palatum fit, reuulſionem appellat.

Atque vt hæc tandem concludamus, hanc venam ſecandi rationem in pleuritide obſeruarunt, vt dictum, Hippocrates, & Galenus. Quanquam enim de mente Hippocratis, & Galeni, nonnulli variè diſputent, & ijs, quæ libr. de rat. victus in acutis habentur, vbi in eodem latere venam ſecare iubent, alia ex Galeno loca opponant, vbi in principio inflammationum in parte oppoſita venam aperire præcipit; tamen, quod Mercato & alijs etiam placere diximus, Hippocrates, & Galenus in alijs quidem inflammationibus, in quibus in mora nullum periculum, in oppoſito primò latere venam aperiunt; in pleuritide verò, vbi dolor valdè vrget, ſtatim in directo lateris affecti venam aperiunt; ac vnicam venæſectionem inſtituunt; quod & nos, ſi tardiùs, & poſt morbi principium ad ægrum vocemur, imitari poſſumus. Sanguinem autem largiùs, & ad coloris mutationem miſerunt: & vna venæſectione tantum ſanguinis detraxerunt, quantum Arabes gemina. Verùm cùm non ſolum tutius ſit ſanguinem bis euacuare, quàm ſemel copioſa ſanguinis miſſione vires deijcere, ſed etiam aliæ, quas ſupra propoſuimus, rationes ſuadeant, commodiſſimum eſſe in principio ſanguinem in loco, & parte affecta remoto euacuare: rectiſſimè primò in brachio oppoſito inſtituitur venæſectio: ita tamen, vt poſt etiam in eodem brachio deriuationis gratia vena aperiatur.

QVÆSTIO V.

Per quas vias è thorace materia ad aluum, & veſicam peruenire, & hinc euacuari poſſit.

Per quas vias è thorace materia ad aluũ & veſicam perueniat, & hinc euacuari poſſit.

Sanguinem, vt & pus, non ſolùm per tuſſim, ſed & per veſicam cum vrina ex thorace quandoque excerni, Galenus *6. de loc. affect. cap. 1.* docet, & ſe vidiſſe teſtatur, quod & alij Medici plures, Græci, Arabes, & Latini obſeruarunt. Scripſit etiam nuper ad me Amicus quidam, quemdam in ſiniſtro latere thoracis vulneratum fuiſſe gladio, ſuper coſtas nothas ſurſum adacto, ita vt vulnus vnius, & dimidij digiti longitudinem æquaret. Vulneratus etſi de dolore nullo conquereretur, tuſſi non affligeretur, nihilque ſanguinis exſpueret, vt inde colligi potuerit, tantùm externos thoracis muſculos fuiſſe vulneratos; tamen accidit, vt ſequenti nocte difficultate meiendi corriperetur, poſt quatriduum verò copioſum ſanguinem emingeret, partim grumoſum, partim floridum; quæ ſanguinis mictio ad duas ſeptimanas durauit, donec æger conualuit.

Per quam autem viam iſtæ euacuationes fiant, non ita planum eſt. Et cùm materia in thoracis locis conſiſtere poſſit in pulmone, in lateribus ſeu muſculis thoracis, & in cauitate thoracis, de ſingulis ſeorſim inquirendum, & per quas vias materia è pulmone, è lateribus, è cauitate thoracis cum per vrinam, tum per aluum euacuari poſſit, explicandum. Pulmones primò quod attinet, Galenus, *6. meth. med. cap. 4.* leuem arteriam pulmonis, quantum puris ex rupta vomica ſuſcepit, id ad ſiniſtrum cordis ſinum deferre ſtatuit; quod inde in magnam ipſius arteriam incidens per renes tranſeat ad veſicam. Verùm viam hanc alij reijciunt, & inter eos Andreas Matthiolus, qui *lib. 1. Epiſt. ad Iulium Alexandrinum*, ſcribit; credibile non eſſe, vt pus, quod fœdus, & corruptus ſanguis eſt, non ſolùm tranſeat per arterias, in quibus vitales ſpiritus continentur, ſed & ſiniſtrum ventriculum cordis vbi vita humana, & ſanguis ille puriſſimus cum ſpiritu vitali continetur, quin grauiſſima ſymptomata adeoque ipſam mortem inferat, quod pluribus ibi probat. Ipſe verò putat, tranſmitti pus ad venam ſine pari, vel ad alias fortaſſe, quæ circa pulmones vel thoracem habentur, & inde in cauam, in renes, & veſicam.

Iulius Alexandrinus, *in epiſt. reſponſor.* Galenum tueri conatur; ſcribitque aliud longè eſſe, ſi quid naturaliter fit, atque quod præternaturaliter: cum à facultate quadam, atque cum ab affectu: cum pars valet atque imbecillis eſt; cum expellitur noxa, atque cum recipitur. Ideoque licet in ſyncope, tremore cordis, peſtilente aere attracto cor valdè afficiatur; tamen ſi valida expultrice facultate vtatur, longè venientem noxam repellere. Idque tum etiam facere naturam, cùm pulmonis abſceſſus ruptus eſt. Tum temporis enim robore ſuo conſtat cor, ſpiritibuſque præditum validis cùm alijs vnà inſurgere ad rei noxiæ celerrimam quandam expulſionem. Deinde Matthioli ſententiam improbat, ſtatuitque longè faciliorem è pulmonibus eſſe materiæ tranſitum in aſperas leueſque arterias, quàm vt primùm in pectoris cauitatem è pulmone effundatur, & hinc venæ ſine pari exiguis oſculis ſeſe inſinuet, quod omnino fieri debet, ſi materia è pulmone à vena ſine pari recipi debet.

Verum enim verò ſit ſanè cor validum, & quamprimum affluentem à pulmone materiam à ſe repellere, conetur, tamen id ſine grauibus ſymptomatibus, palpitatione cordis, lipothymia, & ſimilibus, fieri non poſſet: cum videamus ſaltem flatus ex hypochondrijs aſcendentes talia ſymptomata excitare, licet cor alias ſaluum, & validum ſit. Niſi forſan quis hoc pus non confertim, ſed ſenſim ad cor deferri, neque id adeò malignum, ſed à natura ſatis elaboratum eſſe ſtatuat. Ideoque non quidem planè nego per hanc viam naturam pus quandoque euacuare: cum conſtet, eam interdum miras vias quærere, & Nicolaus Maſſa anno 1533. vt *in introductor. anatom. fol. 56. & 57.* refert, obſeruauit abſceſſum in cuiuſdam dextro ventriculo cordis, & auriculam ſiniſtram vlceratam totam cum ſanie manifeſta, qui tamen ſanus viſus fuit, & Beniuenius, obſ. 89. reperit abſceſſum in ſiniſtro cordis ventriculo pituitam redundantem in quodam, qui egregius fur fuerat: Veruntamen non puto naturam facilè viam hanc affectare: cum tutiores habeat, vt mox dicetur.

Nonnulli ad vias nobis quidem occultas, & ignotas, naturæ tamen cognitas, & illam Hippocratis, *in lib. de alimentis*, ξύῤῥοιαν, & ξυμπνοίαν confugiunt. Verùm non eſt opus ad occultas vias confugere, cum manifeſtæ dentur.

Viam autem manifeſtam, vt dictum, Matthiolus, & alij ſtatuunt eſſe per venam ἄζυγον. Verùm non videtur de nihilo, quod Matthiolo obijcit Iul. Alexandrinus, difficilem ſatis eſſe tranſitum, ſi materia primùm è pulmone in pectoris cauitatem deberet effundi, atque ibi empyema efficere, deinde demum ſeſe exiguis venæ ſine pari ramis inſinuare, & quidem per membranam adeò denſam, quæ thoracem intus ſuccingit.

Itaque aliæ manifeſtæ viæ quærendæ, per quas etiam ex ipſis pulmonibus materia ad renes, & veſicam peruenire poſſit. Viarum autem iſtarum prima eſt arteria venoſa, vt Bauhinus, *lib. 2. theatri Anat. c. 26.* docet, quæ per pulmones diſtribuitur, ſi per eam ad ventriculi ſiniſtri principium, non verò in ipſum ſiniſtrum ventriculum cordis deferatur, & deinde per eius ramum peculiarem, & inſignem, quem capit. 22. deſcribit ad emulgentes, indeque ad renes, & veſicam deferatur.

ratur. Altera via in quibuſdam eſt vena pulmonaria, quæ à venæ cauæ trunco non procul ab exortu venarum diaphragmaticarum ad pulmonem in nonnullis corporibus mittitur. Obſeruauit hanc venam ſuperioribus annis Nicolaus Sanmichelius Nouocomenſis, vir ſuo tempore in diſſecandis corporibus exercitatiſſimus, qui in cadaueribus quibuſdam venam magnam, vbi diaphragma exceſſiſſet, priuſquam in cor ſe inſinuat, ramulum quendam rectà ad pulmones miſiſſe obſeruauit, vt refert Ioan. Coſtæus, *in annot. in Auicen. lib. 3. fen. 10. t. 4.*

Obſeruatio Nicolai Sanmichelij de ramulo venæ cauæ.

Si autem in latere contineatur materia, quod in pleuritide accidere ſolet, viæ manifeſtæ ad renes ſunt; primò vena ἄζυγος, per quam ſanguis vel pus in venam cauam effunditur, & hinc in renes ac veſicam porrò tranſmittitur, & cum vrina euacuatur, obſeruatumque eſt à recentioribus Anatomicis, à ſiniſtro ramo venæ, ἄζυγος interdum ramulum ad venam emulgentem rectà ferri. Deinde materia è thorace peruenire poteſt ad renes, & veſicam ex intercoſtalibus arterijs ad arteriam magnam deducta, & hinc ad renes tranſmiſſa. Tertio etiam materia per phrenicum venæ cauæ, & ductum arteriæ à Bauhino deſcriptum ad vrinæ vias peruenire poteſt. Atque per has vias materia cùm è pulmone tum e lateribus cum vrina euacuari poteſt.

Per aluum autem puris euacuationem quod attinet, plerique hic ad occultas vias, quas ſibi natura quærit, confugiunt; ſed & hic manifeſtæ dantur. Et primò quidem vias è pulmone ad aluum quod attinet, poteſt è pulmone materia euacuari per aluum primò per ramum illum arteriæ venoſæ, modò dictum, & à Bauhino deſcriptum, ſiue delata in arteriæ magnæ ramum cœliacum, qui ad ventriculum effundatur, & ab hoc in inteſtina, ſiue feratur per arteriæ magnæ ramum alterum meſentericum dictum, qui ſupra emulgentes ad meſenterium, & inteſtina mittitur.

Alij volunt, quod materia per venam arterioſam in dextrum ventriculum cordis, & ex hoc in truncum venæ cauæ, & inde per hepar ad ramos venæ portæ tranſmittatur, tandemque per ramum meſentericum in inteſtina perueniat. Verum etſi per hanc viam euacuationem fieri non impoſſibile ſit, longa tamen eſt, & per ambages.

Tertiò, ſi vena illa pulmonaria à Nicolao Sanmichelio obſeruata adſit, per illam etiam è pulmone ad aluũ mediante vena portæ peruenire poteſt.

Puris autem in pleuritide, & lateribus affectis per aluum euacuationis via manifeſta eſt primò per venam ſine pari, per quam in venam cauam & hinc in portam tranſire poteſt. Deinde per truncum arteriæ magnæ tranſire poteſt, ſi ſcilicet materia ex ramis intercoſtalibus in aortam, & hinc ſiue per ramum cœliacum, ſiue per meſentericum ad inteſtina mittatur. Neque impoſſibile, per arterias materiam, præcipuè natura id agente, euacuari poſſe, cùm aliàs etiam arteriæ in morbis ab humoribus vitioſis non ſemper planè immunes videantur.

Si verò materia in thoracis cauitate contineatur, veriſimile eſt, eam potius in pulmones, quorum membrana rarior eſt, penetrare, & hinc ſeu per vrinam, ſeu per aluum per vias modo dictas euacuari, quam per membranam denſam in latus ſeſe inſinuare. Et obſeruatum eſt, materiam interdum ſatis craſſam è cauitate thoracis in pulmonem receptam, & hinc per tuſſim reiectam fuiſſe; ſicuti hiſtoria habetur apud Guiliel. Fabricium, *cent. 1. obſer. 46.* de quodam, qui cum in pectore vulneratus eſſet, duas turundas, quæ ex incuria per vulnus in cauitatem thoracis illapſæ erant, tuſſi reiecit.

CAPVT XVII.

De thoracis vulneribus.

Thoracis vulnera.

THoracis vulnera alia ſunt non penetrantia, in quibus ſcilicet membrana ſuccingens adhuc integra eſt: alia penetrantia, in quibus non ſolùm muſculi thoracis, ſed & pleura perforatur, vt ita vulnus in ipſam thoracis cauitatem penetret. Penetrantia rurſum ſunt vel ſine partium in thorace contentarum læſione, vel cum earum læſione, puta pulmonis, mediaſtini, pericardij, cordis, venæ cauæ, arteriæ aortæ, aſperæ arteriæ, gulæ.

Vulnera thoracis non penetrantia.

Vulnera thoracis non penetrantia.

Si thoracis vulnera ſint ſimplicia, neque in cauitatem eius penetrent, & nullus alius affectus coniungatur; eandem, quàm alia vulnera, indicationem habent. Itaque 1. ſanguis ſiſtendus; ſi opus ſit, modo in alijs vulneribus vſitato, vulnuſque faſcia ligandum, quæ talis ſit, vt tutò contineat, nec tamen tam arcta, vt premendo dolorem excitet. Et ſi vulnus paruum ſit, breui temporis ſpatio ſanari ſolet. Quod ſi amplius ſit, digeſtiuum aliquod vnguentum imponendum, quem in vſum terebinthina clara odorata præcipuè vtilis eſt. Partes vicinæ oleo chamæmel, roſac. inungendæ. Tandem vbi in vulnere coctio apparet, emplaſtrum aliquod conueniens, vt barbarum, Baſilicon Meſue, aut diapalma imponatur.

Vulnera penetrantia.

Signa Diagnoſtica.

Vulnera penetrantia. Signa.

Vbi verò vulnus profundius eſt, primò diligenter inquirendum, an à penetret vſque ad cauitatem thoracis, an non. Cognoſcitur autem hoc viſu in magnis vulneribus; in alijs tactu, ſpecillo ſcilicet, ſeu ſtylo exploratorio, vel candela cerea immiſſa, item auditu, dum aer per vulnus cum ſtrepitu exit. Aeris tamen per vulnus exitus, qui penetrationis ſignum eſt, alijs etiam modis explorari poteſt: Si nimirum penna, vel lanæ floccus vulneri imponatur, vel candela accenſa admoueatur, & retento aere inſpirato atque ore, & naribus clauſis æger efflare conetur. Tunc enim exeunte aere lana moueri, & flamma ventilari ac moueri ſolet. Hæc autem per aerem egredientem exploratio fallere poteſt, ſi vulnus obliquum aut tortuoſum ſit, aut coſta aliqua fracta vel depreſſa, aut muſculi intercoſtales ſitu hominis ab eo, quem habebat, dum vulnus acciperet, euariente, vulnuſque tegant, vel pars externa vulneris, quod turunda non intromiſſa ſit, conglutinata ſit. Tum enim aer egredi non poteſt, primò nec ſpecillum vel ſtylus adigi. Ideoque ægrum, dum vulnus explorare volumus, eo ſitu collocare debemus, quo erat, cum vulnus acciperet. Ex inſtrumento quoque, quo vulnus inflictum eſt, aliquo modo profunditas vulneris agnoſci poteſt.

Anguſtiora enim inſtrumenta penetrationis ſuſpicionem præbent, præſertim ſi vulnus extra nonnihil latum ſit. In penetrantibus quoque & amplis thoracis vulneribus reſpiratio interdum læditur, & voce æger priuatur patente vulnere, vulnere verò clauſo reſpiratio, & vox redit. Poſtea & alia ſigna accedunt, dum ſanguis aut pus in pectore cumulantur. Tuſſis eſt moleſta, ſputum fit cruentum, vel purulentum, lateris dolor, grauitas ac pondus circa coſtas nothas percipitur. Febris ſæpe accedit, & vbi æger ſe in ægrum latus conuertit, fluctuatio in thorace percipitur, ſi ſanies in eo continetur.

De pulmonis, & mediaſtini vulneribus iam dictum; de cordis, & œſophagi vulneribus ſuo loco dicetur.

Si vena caua in thorace vulnerata ſit, magna ſanguinis craſſi copia effluit, vireſque valdè deijciuntur, facies pallet, & paulò poſt mors ſequitur.

Si arteria magna vulnerata ſit, ſanguis clarus, & tenuis, copioſus ac cum ſaltu exit, ſi ei via pateat. Pulſus tremulus adeſt, vires collabuntur, ſyncope accedit, & paulò poſt mors.

Si aſpera arteria ſit vulnerata, parum ſanguis effluit, dolor in dorſo percipitur, vox ſit rauca, & tuſſis acris.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Vulnera hæc, quàm non penetrantia, longè ſunt periculoſiora; etiam vbi viſcera interna non ſunt læſa; quia aer externus per vulnus non alteratus ingreditur, internaſque partes offendit, & aere interno, & calore exſpirante virtus debilitatur. Et cum vulnus penetrare non poſſit; niſi pleura perforetur, illa verò denſa & ſenſu exquiſito prædita ſit, ac reliquis thoracis partibus communis, dolores, tuſſis, inflammationes, febres hinc excitantur.

2. Præterea niſi vulnera hæc diligenter curantur, facilè in empyema, & fiſtulas degenerant. Quod vbi accidit, ſæpè pus fœtidum redditur, tandemque ægro mors attrahitur.

3. Interdum accidit, vt licet externum vulnus conglutinetur, & conſolidetur, in ſputo tamen adhuc notæ ſanguinis appareant; quod accidit, quia partes internæ non ſunt conſolidatæ, è quibus cruoris aliquid & ſaniei in cauitatem thoracis emanat, vnde empyema generari poteſt.

4. Si ſimul quidem tum interna tum externa parte ſaneſcat, cicatrix autem intus debilis, aſpera, & liuida exiſtat, quandoque refricatur, eoque modò purulentus euadit. Iterum verò etiam exulceratur, ſi quid plus iuſto laborarit, & extenuatus fuerit, pituitaque, & bilis ad cicatricem affigatur, & ſi morbo alio detentus extenuatus fuerit. Hippocrates, *lib. 1. de morbis.*

5. Vulnera hæc in dorſo periculoſiora ſunt, quam in parte anteriore: quia ibi plures & maiores nerui ac tendines ſunt, ibique tranſit vena caua, arteria magna, aſpera arteria, gula, & omnia ſpiritualia organa dorſo alligantur. Cauæ autem venæ & aortæ arteriæ vulnera lethalia ſunt, ex ſanguinis, qui vitæ theſaurus eſt, profuſione, qui eo loci ſiſti non poteſt, ſolentque varia praua ſymptomata ſuperuenire.

6. Si autem praua ſymptomata non ſuperueniant, ſanitatis recuperandæ ſpes eſt. Vnde de thoracis vulneribus Albucaſis ſcripſit; Si prætereat dies tertia vulneris, & non accedat infirmo ſpaſmus vel tremor cordis malus, vel ſtrictura anhelitus, & vides eius diſpoſitiones bonas, tum ſcias vulnus eſſe ſanum, & virtutem fortem, cui nihil impoſſibile.

Curatio.

Curatio. Indicationes quidem vulneris, quatenus tale, eædem ſunt, quæ vulneris non penetrantis: quia verò ſanguis in cauitatem thoracis effundi ſolet, & humores vitioſi è corpore reliquo ad vulnus affluere; danda opera, vt ſanguis ſiſtatur, humorum ad vulnus affluxus prohibeatur, & ſanguis, qui in thoracem effuſus eſt, ſanieſque, quæ ibi colligitur, euacuetur.

Itaque 1. vt ſanguis ſiſtatur, turunda oui albumine, & alijs medicamentis ſanguinem ſiſtentibus illita immittenda. Quod ſi nil efficiat, etiam per os medicamenta ſanguinem ſiſtentia exhibenda, vt conſerua roſarum, bolus armenus, terra ſigillata, ſuccus portulacæ, trochiſci de carabe, terra ſigillata, & ſimilia, de quibus in ſputo ſanguinis dicetur.

Deinde, ſi grauia ſymptomata metuenda ſunt, & ſanguis non valde effluxerit, ſanguis eſt è latere oppoſito euacuandus, aut corpus ſi cacochymicum, euacuandum.

Tertiò, vbi magna vaſa non ſunt vulnerata, ſanguiſque in pectus non multus effuſus, vulnus ſtatim conſolidandum, ne ab aere externo in vulnus ſeſe inſinuante, pulmones lædantur. Aliàs etiam obſeruandum, vt vulnus, quoties opus eſt, celeriter obligetur, ne aer per vulnus patens in thoracem tranſeat. Si verò de ſanguine in thoracem copioſè effuſo ſuſpicio ſit (quod cognoſcitur, ſi medicus anatomiæ peritus ex loco vulneris perſpiciat, an magnæ, vel paruæ venæ vel arteriæ vulneratæ ſint) vulnus turundis apertum ſeruandum, dandaque opera vt ſanguis quamprimùm effluat, ne intus computreſcat. Vbi notandum, vt turundæ filo alligentur ſatis longo, ne in cauitatem thoracis decidant, ſicut in obſeruat. Guilhelmi Fabricij, *cent. 1. obſeruat. 46.* habetur, cuidam duas turundas in pectus delapſas, ac poſt tres menſes tuſſi reiectas fuiſſe. Eſt & adhuc obſeruandum, ne turundæ nimis ſint longæ, ne pulmones lædant. Vt etiam faciliùs ſanguis effluat, iaceat æger ſuper latere vulnerato. Et ſi ſanguis in thoracem effuſus non ſpontè effluat, extrahendus inſtrumento, quod Græci πυουλκὸν nominant. Et ſi vulnus nimis anguſtum ſit aut obliquum, paululum dilatandum cute ſecta, aut ſi æger ſectionem admittere nolit, turunda ampliandum. Si accepto vulnere nullus ſanguis effluat, iſque in pectore detineatur, æger granum vnum moſchi ſub lingua teneat. Ita enim ſtatim ſanguis fluere incipit, quod nonnulli pro ſecreto habent.

Si etiam ob materiæ copiam in thorace contentam æger male habeat, vt materia continuò effluat, nec ibi putreſcens, febrem, anhelitus difficultatem, & tuſſim excitet, cannulam plumbeam vel argenteam pluribus in locis perforatam, extra verò alis munitam, immittere decet, quæ digeſtiuo medicamento prius illinenda eſt.

Si ſanguis ſit concretus, vt exire non poſſit, attenuandus, & incidendus liquore conueniente in cauitatem pectoris infuſo. In quem vſum commodum eſt melicratum, quod ex vna parte mellis, & duabus partibus aquæ ad tertiæ partis conſumptionem coctis, vel mulſum, vel mel roſatum, in aqua hordei aut conſolidæ, aut veronicæ vel agrimoniæ diſſolutum. Et ſi materia ſit viſcida, & tenax, aliquid oxymelitis addere vtile eſt. Liquor autem hic tepidus iniiciendus; vt & topica omnia medicamenta, hic calida vſurpanda, cum frigus ſit pectori inimicum.

Extra verò applicentur medicamenta vulneri idonea, exſiccandi vi prædita; humectantia verò & oleoſa vitanda. Valdè in hiſce vulneribus commendatur ſequens vnguentum.

℞. *Reſinæ pini rec. claræ, & odorat.* ℥.xij.
ol. lauri puri,
terebinth. an. ℥.ij.
gummi elemi puri, ℥.iij.

Reſina & gummi ſuper igne liqueſcant, deinde addantur olea & terebinthina, parùm bulliant, donec vnguenti craſſitiem acquirant, tandem colentur.

Et ne partes vicinæ in conſenſum trahantur, & dolore afficiantur, loca vicina æſtate oleo roſaceo, hyeme chamæmelino inungenda ſunt: Interna etiam medicamenta vſurpentur thoraci dicata, quæ materiam exſiccant, eius corruptionem prohibent: & ſi ad pulmones quid perueniat, quæ ad eius expectorationem proſunt, vt ſyrupus è iniubis, capill. Vener. de glycyrrh. ſcabioſ. cum aqua ſcabioſ. tuſſilaginis, veronic. capill. Vener.

Tandem etiam medicamenta, quę intus conglutinationem

tionem adiuuant, vſurpanda, vt ſyrupus myrtinus, conſerua roſarum, mel roſatum, conſolida, plantago, bolus armena, & ſimilia. In tota verò curatione omnia metallica hic omittenda, cùm valdè noceant.

Sæpè verò accidit, vt vulnus extra conglutinetur, antequàm intus planè exſiccatum, & conſolidatum ſit. De quo Hippocrates, *in Coac. lib. 6. ſect. 2. comm. 1. aph. 5. ſecundum Hollerij diſtinct. Quicunque vulnerati in thorace externa vulneris parte ſanati, interna verò non, periclitantur, ne empyici fiant; at quibus interna parte inſi-ma cicatrix obducta, vulnus ea parte refricatur, rupta cicatrice,* Ideo, quod ſupra etiam dictum, danda opera, vt vulnus probe mundetur, & intus inſuper conſolidetur, antequam extra fiat conſolidatio. Si verò tale quid accidat, ægri vt empyici curantur. Si per vrinas materia, & pus euacuetur, adiuuanda vrinam mouentibus.

Diæta.

Aer ſit temperatus, & potius ad calidum, quàm frigidum declinet. Victus ſit initio tenuis; donec inflammationis terminus præterierit. Cibi in principio adſtringentes vitentur, ne ſanguis concretus in cauitate thoracis detineatur. Conueniunt in cibis, amygdalæ, paſſulæ, hordeum. Aeger quieſcat, nec moueatur, vel multum loquatur; caueat quoque iram, & alios affectus nimios.

CAPVT XVIII.

De fiſtulis thoracis.

Fiſtulę thoracis. NOnnunquàm poſt tumores aut vulnera thoracis malè curata fiſtulę in pectore excitari ſolent, quę difficilis ſunt curationis, præſertim ſi oſſa, ſternum, ſpina dorſi, aut coſtæ ſimul afficiantur.

Differentia.

Differentiæ. Sunt autem fiſtulæ aliæ penetrantes, aliæ non penetrantes.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcuntur facilè, & oculis patent; & ſi penetrent, ſtylo, vel aeris egreſſu cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Fiſtulæ hæ curatu ſunt difficiles: cùm partes hæ non ſolum perpetuò moueantur, ſed etiam, præcipuè ſi penetrent, multæ ſuperfluitates in ijs colligi ſoleant.

2. Quæ in dorſo ſunt fiſtulæ, periculoſiores ſunt, ob maiorum neruorum copiam, & ſpinalem medullam vicinam, ac raró curantur. Quæ in muſculis ſunt circa magna vaſa, non ſatis tutò curantur.

Curatio.

Curatio. Ideoque Medicus certus ſit, quæ vaſa circa fiſtulam ducantur, ne curatione, venas, arterias, neruos lædat, ægroque noceat. Ac proinde vbi dilatatio fiſtulæ requiritur, turundis illa tutius, quàm ferrò peragitur.

Externa. Cæterum medicamenta quod attinet externa, quæ in fiſtulam inijciuntur, parantur ex hydromelite vel mulſo, decocto *radic. caryophyllat. gentianæ, ireos: ariſtolochia, veronica, valerianæ, ſaluiæ, millefolij, hyperici, roſar. caudæ equinæ, piloſella.* Quæ in vino coquantur, & colaturæ mel clarum addatur. Poteſt & thus ac myrrha addi.

Vt ℞. *Hyperic. flor. roſar. rubr. caudæ equin. centau. minor.* an. M.j. *radic. caryophyllata, ariſtoloch. ireos,* an. Vnc.j. Coqu. in vino.

Colat. ℞. lb.j. *mell. opt.* Vnc.ij. Diſſolue *thuris, myrrh,* ana ʒ.j. ß.

Decoctum hoc vel ſimile toties in vlcus inijciatur, donec mundum fuerit.

Poſt iniectiones tale vel ſimile medicamentum cum turunda immitti poteſt.

℞. *Terebinth.* Vnc.j. *farin. lupinor.* ℥. ß. *fabar.* ʒ.ij. *ſucci apij, agrimon. plantag.* ana Vnc. j. *mellis,* Vnc. 4. ʒß. *myrrh. maſtich. thuris,* an. ʒ.ij. Miſce ſuper igne. F. Vnguentum.

Vlcere mundato, iniectiones, & vnguenta exiccantia, & conglutinantia, vt in alijs vlceribus, adhibenda, ex roſis, radicibus conſolidæ, balauſtijs, ſumach, myrrha, thure, maſtiche, aloe, radice ireos, terebinthina & ſimilibus.

Dum verò externa adhibentur, intus etiam vſurpentur medicamenta ex ijs, a quibus potiones vulnerariæ parari ſolent, nimirum ex *agrimonia, plantagine, veronica, ſcabioſa, hyperico, betonica, ſanguiſorba, hedera terreſtri, ſaluia, roſis.* Interna.

Vt ℞. *Fol. ſcabioſ.* M.ij.
agrimon.
caryophyllatæ,
ſaniculæ,
veronicæ, ana M.j.
tuſſilag.
pulmonar.
linguæ ceruinæ, ana M.ß.
rad. caryophyllatæ. ℥.i.
vincetoxici ℥.ß.
Coq. *in vini albi, & aq. fontanæ.* ana lb.i. *in* vaſe duplici.
Colatura *ſacchar*o dulcoretur.

CAPVT XIX.

De Empyemate.

Empyema. PLeuritidem, peripneumoniam, & alios thoracis affectus non raró ſequi ſolet malum, quod Græcis ἐμπύημα appellatur, quo qui laborant, ἔμπυοι, & ἐμπυϊκοί, ſuppurati, & purulenti dicuntur. Etſi enim, ſi nominis proprietatem ſpectes, ἐμπύημα omnem ſuppurationem, & puris collectionem ſignificat: vſus tamen obtinuit, vt in ſpecie id ſuppurationi ſeu purulentiæ in thorace tribuatur.

Eſt ergò ἐμπύημα puris in cauitate thoracis collectio. Solent quidem nonnulli empyema appellare, cùm non ſolùm in cauitate pectoris, verùm enim inter pleuram, vel coſtas, aut in pulmone pus colligitur: verùm magis propriè & ſpecialiſſime ſolet empyema nominari, cum tantùm in cauitate thoracis fit puris collectio.

Cauſſa.

Cauſſa. Colligitur autem pus in cauitate thoracis ex præcedente aliqua & in abſceſſum mutata ac rupta partium vicinarum inflammatione, vt pleuritide, peripneumonia, angina interdum, & rupto tuberculo ad ſpinæ partem interiorem. De quo Hippocrates, 5. *aphor.* 10. *Quibus ex angina in pulmonem mali fit conuerſio, ij intra ſeptem dies moriuntur. Si verò hos effugiunt, purulenti fiunt.*

Nonnunquam etiam ſine inflammatione pus in pectore colligitur, quod fit, quando ſanguis è vaſis ſuis in cauitatem thoracis effuſus, ibique detentus putreſcit, & in pus mutatur. Et quidem ſi poſt venam in pulmone ruptam vlcus ſequatur, quod continuo ſaniem in thoracem effundat, verum fit empyema. Si verò ſanguis copioſus effuſus in loco alieno corrumpitur, materia illa pus minus propriè dicitur. Plerique addunt deſtillationem è capite, de qua Hippocr. 7. *aphor.* 38 *Deſtillatio in ventrem ſuperiorem ad ſuppurationem peruenit intra dies viginti.* Nonnulli tamen pituitam in pectore immutatam minus propriè pus appellari cenſent. Eſt enim hæc purulenta materia non merum pus. Nam hæc eſt ex humore excrementitio; cum merum pus ex nutritia materia fiat.

Omnes autem modos, quibus pus in thoracem effundi poteſt, prolixa oratione deſcripſit Hippocrates, *libro 1. de morbis,* qui hac de re videatur. Cuius

ſum-

ſumma hæc eſſe poteſt: Empyema verum eſſe, quando in ipſa thoracis cauitate pus continetur, idque quatuor modis fieri. 1. Ex pleuritide non ſatis expurgata. 2. à pituita ad cauitatem thoracis à pectore defluente 3. ex vena in thorace rupta. 4. ex vena in pectore aperta. Non verùm autem empyema eſſe, cum non in cauitate pectoris, ſed in pulmone materia hæreat, idque etiam quatuor modis fieri. 1. In peripneumonia ſuppurata, & non expurgata. 2. ex pituita e capite deſcendente, & in pulmone putreſcente. 3. ex vena rupta in pulmone. 4. ex varice in pulmone generato, & rupto.

Differentia.

Differentiæ. 1. Pus interdum totam thoracis cauitatem occupat, interdum eius alteram partem, dextram vel ſiniſtram.

2. Ex differentia materiæ datur empyemati differentia, quæ nunc benigna eſt, nunc acris, & fœtida.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Signa quod attinet, quæ inflammationem aliquam in thorace in abſceſſum, è quo poſt empyema futurum eſt, mutari ſignificant, ſi pleuritis, & peripnemonia, vel alia in pectore inflammatio, remedijs idoneis adhibitis non ceſſat, ac præterea rigores, & febres ſubſequuntur, & grauitas: morbum in empyema mutari indicio eſt. Si enim materia intra dies quatuordecim non expurgatur, in pus mutatur. Rumpitur verò vomica circa diem vigeſimum, interdum trigeſimum aut quadrageſimum Hippocrates, 2. *progno ſt. aphoriſm.* 48. Rigor verò fit, dum à pure genito vicina membranoſa corpora vellicantur. Ponderis verò & grauitatis ſenſus in thorace pro dolore percipitur, quod humor, qui ante in partem inflammatam diſperſus erat, in vnum locum iam totus colligitur.

Signa verò iam facti ex vomica rupta empyematis proponit Hippocrates, 2. *progn oſt.* 60. & 61. Et quidem recentis ac nuper facti empyematis ſigna ſunt eadem, quæ inflammationis ſuppuratæ modò eſſe diximus, quibus difficilior reſpiratio accedit. Quamuis enim rupto abſceſſu dolor ſedetur, & hinc diaphragma, & muſculi thoracis liberius moueri poſſint; tamen quia pulmo à circumfuſo pure grauatur, vt liberè moueri non poſſit, & præterea aliqua puris pars à rara pulmonis ſubſtantia imbibitur, & hinc pulmo humidior, & grauior redditur, bronchiaque eius à pure imbibito obſtruuntur, reſpiratio redditur difficilior. Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 9. addit fluctuationem. Nam, inquit, vbi quis ſubitò à decubitu tranſmutatur, idque maximè ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura eſt. Quin etiam in his fluctuatio ſæpenumero haud obſcurè auditur. Niſi forſan puris craſſities aut copia, quæ omnem penè thoracis capacitatem implet, impediat fluctuationem illam audire.

Diuturnioris autẽ empyematis ſigna ſunt, quod febris quidem mitior redditur, ſed lentè, partim putrida, partim hectica perpetuoque infeſtat, quæ de die quidem mitior, ſed circa veſperam exaſperatur, & noctu vehementior eſt. Tuſſis eſt perpetua, ſputumque tandem fit purulentum, adeſt anxietas, & cibi faſtidium ex vapore putrido orta, ſudores multi ſuperueniunt, ſed inutiles, & non copioſi, ſed frequentes ob virium imbecillitatem. Ex enim debiles alimentum etiam non in nimia quantitate ſumptum ſuperare, & rectè apponere non valent. Tandem oculi fiunt caui, maxillæ ruborem contrahunt, ob vapores puris acres calidoſque faciem ipſam calefacientes, puſtulæ circa pectus erumpunt, ſubtiliore ac acriore puris parte ad extremam cutem penetrante, pedes intumeſcunt.

Signa differentiarum quod attinet, primò locum, in quo pus continetur, ita noſſe docet Hippocrates, 2. *prognoſtic. aphor.* 50. Si empyema in altera parte tantum exiſtat, hos conuertere, & diſcernere oportet, doleant nè in altero latere, & an alterum altero calidius ſit, atque cubantem ſupra latus ſanum interrogare, an ſibi videatur onus aliquod deſuper ſuſpendi. Si enim ita eſt, in quodcunque latus pondus inſit, in altero ſuppuratio exiſtit. Quemadmodum ſi vtrinque calor, & pondus ſentiatur, in tota thoracis cauitate pus continetur. Auicennas hoc, quod habet ex Hippocrate, *libr.* 3. *de morbis*, addit: Applicetur, inquit, linteum madidum thoraci ſecundum vtramque partem dextram, & ſiniſtram; citius enim exiccatur illud, quod ſupra partem pus continentem appoſitum eſt.

Puris verò conditio, ſi reijciatur, ex fœtore, & alijs qualitatibus cognoſcitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica empyematis recenſuit Hippocrates, 2. *prognoſt.* 61. Prognoſtica.

1. Si cùm abſceſſus ruptus eſt, febris eadem die dimiſerit (id eſt, ita mitis reddita fuerit, vt ſi præcedenti vehementiæ conferatur; propemodum pro nulla habeatur; nam planè non ceſſat) æger cibum appetat, ſiti careat, (nam vapores fœtidi ac tetri a thorace aſcendentes ad linguam ac palatum ob communem tunicam ſimul orificium ventriculi afficiunt, & hinc appetitus deijcitur, ſitiſque excitatur. Quapropter ſi breui tempore poſt eruptionem hæc ſymptomata remittant, puris exigua quantitas, idque benignum ſignificatur. Si verò hæc ſymptomata non remittant, puris ingentem copiam & prauitatem ſignificant) venter exigua, & conſiſtentia deijciat, pus leue, album ſit æquale, & pituita vacans, abſque dolore, & valida tuſſi expurgetur, ægrum euaſurum ſpes eſt.

2. Si verò contrarium accidat, & horrores poſt puris eruptiones maneant, febris non deſinat, aut cum videtur deſinere, recrudeſcat, ægerque ſitiat, nec cibum appetat, aluus ſit humida, ſputum ſit prauæ ſubſtantiæ, vt & coloris mali, flauum, viride, nigrum, fœtidum, pituitoſum, inæqualis ſubſtantiæ; pereunt, quibus hæc omnia adſunt. At quibus alia adſunt, alia non, horum quidam moriuntur, quidam in multo tempore euadunt.

3. Plerumque vero empyema in phthiſin tranſit, & tum collum ac tempora valdè extenuantur, pedes intumeſcunt, vngues curuantur. Etenim qui ſeruantur, vbi pleuritis, vel peripneumonia in empyema tranſit, intra dies quadraginta pus per ſputum eijci debet; quod ſi non fiat, in phthiſin tranſit, 5. *aphoriſ.* 15. Non quidem opus eſt, vt quadrageſimo die æger planè ab omni pure liberatus ſit, ſed ſufficit, ſi eo tempore tanta eius copia reiecta ſit, vt reliquiæ exiguæ, quæ ſuperſunt, facilè poſtea euacuari poſſint, cuius euacuationis non ita certus terminus definiri poteſt. Nam vltra diem quadrageſimum mollis, & rara pulmonis ſubſtantia pus ſine damno vix ſuſtinere poteſt. Ideoque opus eſt, vt intra eum terminum maxima eius pars reijciatur.

4. Quibus in magna puris copia intra thoracem, & pulmonem collecta totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur. Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 7.

5. Malum periculoſius eſt, ſi pus totam cauitatem thoracis occupet, quàm ſi in altero ſolùm latere contineatur.

6. Empyema tamen, quod vnum ſaltem latus occupat, periculoſius eſt, ſi ſiniſtrum latus occupat, quàm quod dextrum, quia ſiniſter cordis ventriculus, vt nobilior, tum magis afficitur.

7. Quicunque empyi vruntur aut ſecantur, ſi album

pus effluat, euadunt, ſi verò ſubcruentum, & fœtidum, pereunt, 7. *aphor*.44.

8. Quandocumque empyi vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, certò moriuntur. Hippocrates, 6. *aphor*.27.

9 Purulentos moderatius habentes ſi ſputa graueolentia conſequuntur, recidiua interimit. *in Coacis*.

10. Quibus ſpecillum a pure velut ab igne coloratur, ij ferè moriuntur *in Coacis*.

11. Ex ſuppurationibus, quas pulmonum morbi excitarunt, fere ſenes moriuntur, ex cæteris vero iuuenes. *ibidem*.

12. Inflammatio lateris aut pulmonis in ſuppurationem verſa, quandoque ſurſum rumpitur, id quod periculoſius eſt. Si enim pus quàm citiſſimè per ſputum non reijciatur, tabidi fiunt. Quandoque vero per aluum, & veſicam euacuatur, id quod cum minore periculo coniunctum eſt, Paulus Ægineta, & Aetius. Cum enim vt æger cito a pure liberetur, euacuatio per tuſſim ac ſputum non ſufficiat; ſiquidem per eam ſenſim & lente pus euacuatur, & interea temporis à pure in thorace, & pulmone moram trahente ſubſtantia pulmonis facilè corrumpatur: commodior eſt, & minore cùm periculo coniuncta, per aluum, vel vrinam puris euacuatio.

Curatio.

Curatio. Si prohiberi à Medico nequit ſuppuratio, adiuuetur moderatè calidis, & humidis cataplaſmatis, & emplaſtris impoſitis, de quibus in pleuritide dictum. Maturato abſceſſu vt maturè rumpatur, opera danda, ne pus partem ampliùs corrumpat, forti locutione, ſternutatione irritata.

Rupto abſceſſu, vt is abſtergatur, & conſolidetur, materia verò euacuetur, danda opera. Euacuatur autem materia, vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter. Senſibiliter rectius, & commodius euacuatur, & quidem frequentius ac tutius per ſputum, vel thoracis perforationem, vel per aluum, vel per vrinam. Itaque conſiderandum, quò materia vergat.

Si tuſſis vrgeat, vt per ſputum expurgetur, detergunt aqua ſaccharata, hordei, hydromel, & ptiſana cum melle, quæ vt alimentum medicamentoſum, & medicamentum familiare in omni empyematis genere ac quouis tempore conuenit Radix iridis cum mulſa, hyſſopus, decoctum glycyrrh. ſyrup. de praſſ. capill. Vener. Imprimis efficax eſt aqua mulſa, in qua lota ſit terebinthina, vel cremor terebinthinæ.

Vel ℞. *Succi hederæ terreſtris* ℥. iv. *praſſij* ℥. ij. *thuris, myrrh*. an. ʒ. j. *diapenid*. ʒ. ß. F. Lohoch.

Vel ℞. *Ruberrima recentis braſſicæ folia conciſa*. Coqu. in Balneo vaſe clauſo. Liquor ſaccharo dulcoretur, & manè ac veſperi bibatur.

Medicamentorum delectus. Materiæ tamen expectorandæ in delectu medicamentorum habeatur ratio. Si enim pus fuerit bilioſum, acre, & erodens, eligenda, & vſurpanda, quæ acrimoniam eius mitigant, & leniunt, vt *hordeum, iuiuba, paſſula, ſebeſt. glycyrrh. amygdal. dulc. pinea, viola, capillus Vener. ſemen maluæ, ſyrup. violar. capillorum Vener. rotula diatragacanth. frigid. diaireos ſimplic*. Si verò pus non acre, ſed craſſius ſit, attenuantia, incidentia & abſtergentia vſurpanda, *vt hyſſopus, tuſſilago, radic. helen. ſemen carthami, aniſi, fœniculi, caricæ, ſyrup. de hyſſop. de glycyrrh. de tuſſilag. loh ſanum, & expertum*.

Si verò pus nimium craſſum ſit, & pituitoſum, validius incidentia, & attenuantia vſurpanda, ſed moderatè, & cùm arteriacis ac thoracis lenientibus miſcenda; quo modò & pus craſſum incidetur, & attenuabitur, & humectatione diluetur, & ad exſpuitionem aptius reddetur.

Si verò ad vias vrinæ vergat, ea, quę extergendo vrinæ meatus purgant, vel quæ ſeroſam humiditatem ſuppeditant, medicamenta exhibeantur, vt decoct. ex radd. aperientibus, granis Alkekengi: ciceribus rubris, capill. Ven. ſem. 4. frig. maior.

Vt ℞. *Radic. aperientium maceratarum in vino albo, glycyrrh*. an. Vnc. j. *ſem. 4. frigid. mai*. an. Vnc. j. ß. *adiant*. M. j *ciceru rubror*. M. ß.

Coq. ad dimidias. Aromatiſentur cum radic. ireos ʒ. ij. & dulcorentur ſaccharo.

Si verò ad inteſtina feratur, exhibeatur ius galli decrepiti, decoct. betæ, caulium, graminis, praſſ. caſſiæ, quæ thoracem lenire, & aluum mouere poſſunt, vt & terebinthina: vel clyſteres abſtergentes inijciantur. Tandem ſyrupus aliquis abſtergens, & adſtringens non nihil adhibeatur, qui inteſtinorum exulcerationem prohibeat, vt ſyrup. de roſis ſimpl. infuſ. de roſis ſiccis cum decocto plantaginis. Vel etiam ad prohibendam inteſtinorum exulcerationem clyſteres ex lacte, furfuribus, & ſemine pſyllij inijciantur.

Si verò tanta puris copia in thorace collecta ſit, vt neque tuſſi, neque per aluum aut vrinam expurgari poſſit, vel etiam natura eas euacuationes non tentet, aut ſuffocationis periculum immineat, vt maxima adſit difficultas reſpirandi, thorax aperiendus. Id quod fit non ſolùm ſectione, ſed & vſtione, vt ex Hippocrate, 6. *aphor*.27. patet. Per vſtionem autem hic ab Hippocrate non talem intelligi putat Mercatus, quæ ad pus vſque penetret, ſed ſolùm efficiat exterius vlcuſcula manantia, per quæ pus ſenſim exſpiret. Verùm aliud ipſe textus Hippocratis docet, qui ita habet. *Quicunque empyici aut hydropici vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omnino moriuntur*. Si enim vſtione ſaltem talia vlcuſcula parari deberent, per quæ pus ſenſim exſpiraret, nullo modo ſemel confertim euacuari, & inde mortis periculum attrahi poſſet. Accuſat verò hic Rondeletius, *lib*. 2. *cap*. 15. timiditatem Medicorum aſſiſtentium, & ægrotorum, ſcribitque ſe vſtione liberaſſe iuuenem, qui per annum pus in thorace collectum poſt pleuritin geſtarit, & multós alios, quorum nomina ſupprimat. Verùm ſectio non ſolum tutior eſt, ſed & minore cum dolore, & ægri conſternatione coniuncta.

Sectio, & vſtio.

Verùm in hac re cautione opus eſt, vt primò attendatur, an vires ægri iſtam operationem ſuſtinere poſſint: deinde an aliquod commodi æger ex ſectione illa percepturus ſit. Etenim ſi pulmo reſpirationiſque organa ita corrupta ſint, vt nulla conualeſcentiæ ſpes adſit, fruſtrà æger ſectione cruciatur. Itaque maturè, & ante diem 40. & priuſquam pulmones à pure corrumpantur, ſectio inſtituenda. Qua ratione autem ea fieri debeat, dictum in inſtitut. *lib*. 5. *part*. 1. *ſ*. 2. *cap*. 7. *de ſectione thoracis*, & dicetur etiam de eo in fine huius capitis, q.2.

Cautio in ſectione inſtituenda.

Columbus, *l*. 11. *c*. 3. etiam inter mediaſtinum, ideſt, duplicem pleuram, thoracem in duo ſecantem materiam aliquam colligi poſſe ſtatuit, quæ perforato ſterno tutò ſatis extrahi poſſit, à diligenti chirurgo reique Anatomicæ peritiſſimo.

Pus ſenſim euacuandũ.

Thorace aperto pus non confertim, ſed ſenſim euacuandum; cùm ſi confertim euacuetur, æger moriatur, vt modò ex Hippocrate dictum. Et ſufficit, ſi primò ℔. j. ß. extrahatur, poſtea ſingulis diebus pauló minus.

Si denique neque per tuſſim, neque per vrinam, neque per aluum materia euacuetur, neque etiam æger ſectionem admittat, vel tolerare poſſit, vix euadet, ſed phthiſi morietur. Nonnulli tamen ſuadent, vt materia inſenſibiliter diſcutiatur, & abſumatur decocto ligni guaiaci, ſarſæparillæ, chinæ, & ſimilium, extrà verò impoſitis emplaſtris, & fomentis diſcutientibus: Et tentari poteſt illa curatio, ſed vix ægrum liberabit. Si tamen experiri libeat, poteſt fieri tale fomentum.

Inſenſibiliter diſcutientia.

℞. *Radic. ariſtol. rotund. ireos*, an. Vnc. j. *acori veri, althææ*, an. ʒ. vj. *hyſſop. origan. praſſ. ſcabioſ*. an. M. j. *flor. melil.*

melil. chamam. an. M.ß. *agaric.* ʒ.ij. Coqu. & decocto ſpongia imbuatur,& thoraci imponatur. Poſt fomentationem pectoris regio inungatur oleo nardino,irino anethino.

Vel imponatur hoc emplaſtrum.

℞. Emplaſt. diachyl. magni, de melilot. ana ℥.j. ß. *ol. irini* ʒ.vj. *puluer. rad. ireos, ſpica, puleg.* ana ʒ.j. *cera qu. ſ.* F. Emplaſtrum.

Vel *℞. Cortic. radic. vlmi, radic. lilior. albor.* ana ℥.iij. *malue, violaria, hyperici, chamameli*, ana M.ij. Coq. & contundantur. Adde *fermenti ex atropane* ℥.iij *farin. ſemin. lini, fænugræci, an.* ℥.j. ß. *ol. amygd. dulc. vel butyri ſ. ſale, ol. viol.* ana ℥.ij. F. Cataplaſma.

Diæta.

Diæta.

Curationem non parum diæta adiuuat.. Sit nimirum victus ratio ſiccans, attenuans, & abſtergens. Ideoque cibi condiendi hyſſopo, fœniculo. Vtiles ſunt amygdalæ, pineæ: optima eſt ptiſana cum melle,ſi ad aluum vergat materia. Vtilis eſt,& beta, & braſſica cum butyro cocta.Si ad renes,ius ciceтum cum petroſelino. Abſtineat æger a leguminibus, fructibus. Potus conueniens eſt hydromel., præcipuè hyſſopo conditum. Vinum oligophorum etiam concedi poteſt,niſi febris ſit magna.

QVÆSTIO I.

Qualis nam ſit febris, quæ empyemati coniungitur.

Qualis nã ſit febris, quæ empyemati coniungitur.

Febrem empyemati coniungi certum eſt. Vapores enim putridi ex pure cordi vicino communicantur, quod inde incaleſcit, caloremque p.n. in totum corpus diffundit. Verùm qualiſnam ſit febris illa,non eadem videtur eſſe omnium ſententia. Nos ſupra diximus eſſe illam lentam putridam, quæ interdiu mitior eſt,circa veſperam exaſperatur, & noctu eſt acerbior, tandemque hecticam inducere poteſt;quod iam porrò explicandum.

Nonnulli quidem febrem iſtam ſaltem hecticam planè eſſe putant. Verùm putridæ notæ ſatis adſunt, & inter reliquas etiam circa noctem exacerbatio. Galenus equidem, 1. *differ. febr. cap.*9. empyicorum febrem etiam ad hecticas refert; quod verò interdiu minus,noctu magis infeſtat,ad alimentum aſſumptum & vaporem ex eo ad ſolida membra calentia diſtributum refert, 2. *prognoſt. text.*60. Verum etſi non negemus, ſi febris empyicorum hecticam tandem ſibi aſciſcat, poſt ſumptum cibum ob cauſſam modò dictam exacerbari poſſe: tamen ſi illud hac ſaltem de cauſſa fieret,non ſolùm veſperi poſt cœnam, ſed etiam de die poſt prandium, & ita bis, non vero præcipuè ſub noctem,exacerbari deberet.

Alij hæc fieri dicunt, quia pus propius ad ſanguinem pituitoſum(pituita autem circa veſperam mouetur)quam alium quemuis humorem accedat. Verùm pus ad naturam pituitæ non accedit, ſed potiùs à calore p.n. fiat, & in thorace detentum incaleſcit. Ideoque aliqui id ob humores aduſtos, & melancholicos accidere exiſtimant, qui cum veſperi, & noctu moueri ſoleant,non mirùm eſſe putant etiam febris empyicorum exacerbationem veſperi incipere, & noctu durare. Quod cuilibet perpendendum relinquimus; cum & alij morbi, qui non ſunt melancholici, noctu exacerbari ſoleant, ſcribitque Hippocrates, *libr.* 3. *de morbis. In omnibus lateris morbis dolores ferè interdiu, quam noctu, leniores ſunt.* Cuius rei cauſſa, ſaluo cuiuſque iudicio, & hæc eſſe poſſe videtur, quod nocturno tempore pus magis elaboratur, ſecundum Hippocratem, 2. *aphor.*47. *Dum pus fit, dolores ac febres magis fiunt, quam confecto.* Cùm enim nocturno tempore calor,& ſpiritus ad interiora vergant, natura eo tempore ad côcoquendam materiam magis apta videtur. Etſi verò in empyemate pus iam confectum ſit:tamen quia natura nunquam eſt otioſa, ea materiam purulentam, quamdiu in corpore hæret, magis magiſque elaborare nititur.

QVÆSTIO II.

Quo in loco ſectio thoracis in empyicis inſtituenda ſit.

Quo in loco ſectio thoracis inſtituenda.

Quo in loco ſectio thoracis in hoc morbo ſit inſtituenda, non omnes idem docent. In Inſtitution. *libr.* 1. *part.* 1. *ſect.* 2. *cap.*7. inter 5. & 6. coſtam ſectionem faciendam eſſe diximus, fecimuſque id autoritate Pauli Æginetæ, lib.6. capit.4. & Hierony. Fabric. ab Aquapend. *de operationibus chirurgicis cap. de thoracis ſectionibus*,qui pluribus ibi hac de re agit, & conſuli poteſt. Alij tamen aliud ſentire videntur. Hippocrates, 2. *de morbis*,de ſuppuratione ex peripneumonia agens, ſi vtroque in latere pus ſit, ſiniſtrum latus eligit, quod eò loci minùs lethalis ſit operatio, propterea procul dubio,quod hepar gibba ſui parte diaphragma ſurſum eleuat, & vt locus magis tumidus eſt, & dolet ſectionem inſtituit;ſed locum determinatum ſeu coſtam ibi non definit. Alibi verò, *in libro de internis affectibus*, cutem,& carnem vſque ad tertiam coſtam ab vltima ſecat, & poſtea terebra caua coſtam perforat.

Guido de Cauliaco, *Chirug. ſ. 4. doct.* 2. *cap* 5. apertionem thoracis fieri iubet inter 3. & 4. coſtam; ſecurius tamen inter 4. & 5. Amatus Luſitanus, *cent.* 5. *curat.*61. etiam inter 3. & 4. coſtam ſectionem fęliciter inſtitui docet, idq; in Anatomia Freraríæ ſe deprehendiſſe. Scribit imò etiamſi intra 2 & 3 coſtam ſectio inſtituatur, id ſine læſione ſepti tranſuerſi fieri poſſe, alioſque, qui loco altiore ſectionem inſtituunt, reprehendit. Heinricus Smetius *Miſcellaneor. libr.*7. *pag.* 355. *& libr.* 10. *pag.*533. ſectionem inter 10. & 11. coſtam notham, ſeu proximè, & contiguè vndecimæ, hoc eſt, inter penultimam,& antepenultimam coſtam à iugulo deorſum numerando, ſeu inter ſecundam, & tertiam ſurſum ab vltima coſta notha numerando ſectionem feliciter, & cum ægri commodo ac ſalute inſtituiſſe refert.

Duo in loci electione obſeruanda.

Ex hoc dubio vt nos expediamus, ſciendum, duo in loci electione attendenda eſſe: primùm vt operatio tutò inſtituatur,id eſt, nihil in thorace, vnde ægro aliquod periculum imminere poſſit, violetur, pericardium ſcilicet pulmones,diaphragma, venæ item, & arteriæ inſignes ac nerui: ſecundo, vt per locum, in quo ſectio inſtituitur, pus commodè euacuari poſſit. Ne ergò pericardium violetur, thorax neque in anteriore, neque in poſteriore parte perforandus eſt, ſed in latere. Ne autem violetur diaphragma,ſectio in loco non nimis humili peragenda eſt, ne diaphragma, quod pleuræ annectitur, & quod in reſpirando eleuatur, vulneretur. De quibus prolixius agit Hieronymus Fabricius,loco alleg. Vt autem pus commodè effluere poſſit,ſectio loco nô nimis alto inſtituenda,è quo pus non facilè effluere poſſit.

Deciſio quæſtionis

Ex quibus deciſio huius quæſtionis facilè patet. Ij enim, qui inter 5.& 6. coſtam, aut certè inter 4. & 5. ſectionem inſtituunt, tutiſſimum locum eligunt. Aliàs enim ſi loco humiliore ſectio inſtituatur, metus eſt, ne ſimul diaphragma lædatur, quod non fit ſine periculo, cum pars ſit neruoſa. Quod ipſum etiam præcaueri iuſſit Hippocrates, 3. de morbis: *Quod ſi, inquit, præ craſſitudine humor non fluctuet, vix ſpiritum frequenter trahat, & pedes intumeſcant, & tuſſicula aliqua adſit, ne te decipiant hæc, ſed thoracem*

pure

pure plenum eſſe probè noris, proinde in terra Eryſtriade liquida, vel trita ac tepida linteum tenue tingito, eoque thoracem circumcirca integito, & qua parte primum reſiccatum fuerit, ea ſecato aut vrito, quam proximè ad ſeptum tranſuerſum, cauendo tamen, ne hoc ipſum lædas. Qui verò inter 3. & 4. inter 2. & 3. coſtam ſectionem inſtituunt, locum ad puris euacuationem commodiſſimum eligunt. Quo enim foramen propius eſt diaphragmati, pus faciliùs effluit, ſicut videmus, ex dolio liquorem omnem facilius effluere, ſi verſus fundum proximè foramen fiat. Itaque vt hæc concludamus, conſultiſſimum eſt, Hippocratis conſilium, *in 3. de morbis*, ſequi, & explorare, quo loco pus maximè hæreat, & in eo ſectionem inſtituere, quam proximè ad ſeptum tranſuerſum, cauendo tamen, ne id lædatur. Et credibile eſt, diaphragma à puris copia deprimi, vt non tantum eleuetur, quantùm in homine ſano; & proinde loco etiam humiliore ſectio ſine periculo, & læſione diaphragmatis inſtitui poſſit. Si verò de hoc dubitetur, & proinde quis tutò omninò agere velit, & Paulum Æginetam ac Fabricium ab Aquapend. ſequi, is ægrum poſtea ita locare debet, vt pus commodè effluere poſſit.

De thoracis etiam in empyemate ſectione videatur Veſalius, in *opuſculo hac re edito*, quod allegat Schenckius, *lib. 2. obſeru.* 131.

CAPVT XX.

De hydrope pectoris.

EMpyemati cognatus affectus eſt, quem ὕδερον, & hydropem pulmonis ac pectoris nominant. Vt enim in empyemate pus in thoracis cauitate colligitur: ita in hydrope pectoris aqua, & ſeroſi humores in cauitate thoracis colliguntur; quibus, & ipſe pulmo ſæpe repletur. De quo Hippocrat. 2. *de morb.* quem locum ſupra, cap. 9. adſcripſimus. Et aliquot morbi huius hiſtorias ex varijs autoribus collegit Schenckius, libro 2. *obſeru.* 52. *&* ſeqq. Vnum etiam exemplum habet Dn. D. Gregor. Horſtius, *in epiſtol. Medic. ſect.* 11. *pag.* 44. annotauitq; etiam ſimilem obſeruationem Dn. D. Doringij. *lib. 2. de febrib. cap.* 12.

Cùm autem affectus hic, etſi forſan ſatis frequens, cognitu ſæpe ſatis ſit difficilis, ac plerumque mali cauſſa in obſtructa pulmonis vaſa ſolùm referatur, vnam atque alteram eius hiſtoriam è Caroli Piſonis *libro de morbis ex illuuie feroſa*, addere libet. Primò refert Nobilem virum annos octoginta iam excedentem ſenſim graui difficultate ſpirandi opprimi cœpiſſe, & ea quidem, quæ de nocte potiſſimum ei negotium exhiberet ſub primum ſomnum. Tum enim ſuffocationis periculum ſubitò ſomnum interrupiſſe, vt è lecto ſurgere, & ad feneſtras liberiorem aerem captare cogeretur, & ſpiritum altum traheret, nullibique locorum conſiſtere placidè poſſet: Quæ anguſtia ſenſim die proueniente remittebat, & ſub noctem iterum vrgebat. In mortui cadauere repertus pulmo, & præcordia in plurima aqua ſeptis thoracis intercluſa innatantia.

Alius nobilis cum inueterata orthopnæa multis annis ac febre laboraſſet, morbi vi tandem ſubitò iugulatus eſt. In eius cadauere, præter inflammatorium in hepate tumorem repertus hydrops thoracis, ſed in vno duntaxat latere, & pulmo veſicis humore conſiſtente lentoque ac pellucido inſtar albuminis oui prægnantibus refertus.

Cauſſæ.

Cauſſa. Statuunt quidem nonnulli, etiam à cerebro per aſperam arteriam ſeroſam illam materiam deſcendere, Verùm probabile non eſt, tantam copiam à cerebro defluere; & ſi id fieret, in pulmones deſtillaret, & diuturna tuſſis præceſſiſſet, de qua tamen, qui hoc malum incurrunt, ſæpe conqueri non ſolent. Credibile magis eſt, humorem ſeroſum vel colligi primario pulmonis vitio, dum is frigidus eſt, & debilis, & alimentum ſuum non bene concoquit, ſed in aquoſum humorem mutat, vel in toto corpore vel, ac præcipuè, circa hepar, & lienem in abdomine colligi, atque inde aut cum ipſo ſanguine ad pulmonem mitti, aut ex abdominis cauitate cœcis ductibus in thoracem penetrare, quod in hydropicis ſæpè animaduerſum. Hinc accidit, vt malum quandoque in thorace initium ſumat, & tandem in hydropem degeneret: & contra ſæpè euenit, vt in hydropicis humor ſeroſus ex abdomine in cauitatem thoracis penetret. Per quas vias aute humor ſeroſus in cauitatem thoracis penetret, non adeò planũ, & poteſt id forſan varijs modis accidere. Nam vel vaporis ſpecie humor in cauitatem thoracis penetrare poteſt, ibique rurſus condenſari; quod facilè fieri poteſt, cum membrana thoracem intus ſuccingens ſatis denſa ſit: vel etiam ſerum ſub propria forma è vaſis thoracis, in quibus abundat, vt in ventre inferiore in abdomen: & vt Hippocrates, 6. epid. loquitur, ἀνευρίσκει φύσις αὐτὴ ἑωυτῇ τὰς ἐφόδους οὐκ ἐκ διανοίας. *Inuenit natura etiam ſine ratione ſibi ipſi vias.*

Et plerumque in ventre inferiore cauſa mali hæret, ac nutritionis viſcera ſcirrhoſa aut veſicis aqua plenis referta deprehenduntur: vnde etiam pedes intumeſcunt, facies pallet, & cachexiæ ſigna adſunt. Accidit autem hoc malum præcipuè ijs, quibus thorax ac pulmo vel à primo ortu, vel ab occaſione aliqua debilis eſt, & ad recipiendos ſuperfluos humores aptus. An verò etiam a corde vel pericardio humor hic prouenire poſſit, conſiderandum lectori relinquo. Semper enim humor aliquis in pericardio reperitur, qui præter naturam etiam augeri poteſt, cum ſanguis arterioſus admodum ſeroſus ſit, & hinc ad thoracem penetrare. Videatur etiam Columbus, *lib.* 15. *anatom.* de hydropica, in qua hepar, & lien ſaluus inuentus fuit, abſceſſus verò, & putredo in corde. Et Dodonæus, *in anat. c.* 35. *obſeruat. Beniueny.*

Differentiæ.

Differentia præcipua eſt, quod aliquando aqua in toto thorace continetur, aliquando in altera ſaltem eius parte. Diſſeſtiq.

Signa Diagnoſtica.

Percipitur in thorace dolor grauans ob materiæ aquoſæ abundantiam, & plerumque ſonitus aquæ fluctuantis, dum æger corpus mouet, deprehenditur. Tuſſis eſt ſicca. Etſi enim materia multa in pectore abundat: tamen natura eam nec coquere, nec ob tenuitatem expellere poteſt. Reſpiratio eſt difficilis, frequens, & parua ægerque quaſi ſuffocati videtur, ob organorum reſpirationis anguſtiam, & diaphragmatis à materia incumbente compreſſione; & imprimis illa in reſpirãdo difficultas, & crebritas ſomni primo tempore ægrum ſubitò inuadit. Sitis eſt moleſta, ob pulmonem exſiccatum. Etſi enim aqua in thorace abundat, ea tamen ſalſa eſt. Appetitus deijcitur: accidunt interdum animi deliquia, & palpiratio cordis, color faciei pallidus eſt, & palpebræ ac pedes intumeſcunt: latus intrinſecus acetum olet, non tamen ſemper, ſi ſcilicet materia in thorace moram trahat, & corrumpatur. Accedit interdum etiam febris, cuius quoque Hippocrates, *allegato loco*, meminit. Materia enim iſta ſeroſa in thorace moram trahens acrimoniam acquirit, tandemque putreſcit, & febrem accendit. Signa.

Malum

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Malum eſt curatu difficile, & rarò ſanatur. Vt hydrops ex caloris natiui viſcerumque debilitate prouenit, ita & hic ex eadem cauſſa ortum habet. Et licet quandoque morbus ſponte ſolui videtur, erumpente ad aluum aqua: tamen paulò poſt malum, & quidē grauius, recrudeſcit, & incrementum paulatim ſumit, tandemque in hydropem vertitur ægerque ſuffocatur.

Indicationes & *Curatio.*

Indicationes & Curatio.

Materia aquoſa pectus, & pulmones replens euacuāda, eiuſque generatio, vndecumque etiam proueniat, præcauenda. Et quia humor hic coctionem nullam recipit, eam etiam exſpectare opus non eſt, ſed ſtatim eum euacuare conuenit iis medicamentis, quæ aquas è corpore educere ſolent. Vt viæ tamen, per quas effluere debet, aperiantur, commodum fuerit. Hinc etiam Autor libri *de morbis, loco ſuprà c. 9. allegato*, ſcribit, ſi materia ad aluum erumpit, ęgrum ſtatim ſanū, & à morbo liberatum videri. Et obſeruatum, morbum hunc permutatum fuiſſe in herniam aquoſam, ſimulque per aluum effluxiſſe aquam, & ſic euaſiſſe ægrum, & integrè reſtitutum fuiſſe. Id quod accidit, vbi non ex toto materia ad pectus fertur, nec viſcera naturalia, nec pulmones inſigniter læſi ſunt. Secus enim ſi res ſe habeat, temporis progreſſu aluus incendetur, eademque illa, vel adhuc amplius patietur æger, vt idem autor *ibidem* loquitur.

Vtilia autem hic ſunt imprimis mechoacanna, radix gialapa, gummi gottæ, ſuccus radicum ſambuci ad ℥. j. vel ℥. j. ß. ſumptus, ſuccus radicum ireos, elaterium ad gr. iij. exhibitum. Educenda eſt autem materia paulatim, & medicamenta purgantia repetenda ſunt, Hippocrat. & antiqui etiam ſectione thoracis inſtituebant, de qua capite præcedente dictum. Verùm cùm ea præſentem ſolùm materiam exhauriat, futuræ autem regenerationem nequiquam prohibeat, ſi pulmones, vel viſcera ſint corrupta, omninò inutilis eſt, & Medico ignominiam parit.

Diuretica Vtilia ſunt.

Poteſt tamen etiam ſerum per vrinam euacuari. Atque ab hoc auxilio Cæſar Maximilianus II. plurimum commodi ſenſit, qui cum pectoris hydrope cum cordis palpitatione ad annos viginti laboraſſet, vno interdum die ad ſex libras minxit, cumq; motus ille materiæ impeditus eſſet, ſuffocatus eſt, vt refert ipſius Medicus Ioh. Crato, *in epiſt. à Scholtzio collect. epiſtol.* 136. Diuretica autem talia proponentur *de hydrope.*

Aqua D. Doringii.

Eſt etiam vtilis aqua hæc D. Doringij.

℞. *Rad. calam. aromat. raphani marini*, ana ℥. iij. *ruſci*, ℥. j. *cortic. & ſem. ebuli*, ana ℥. ß. *agrimoniæ*, M. j.

Inciſa, & commixta cum *hepate. & pulmone vituli* infundantur hor. 24. in aqu. *apij, cotulæ fœtidæ*, ana ℔. iij. *vini Rhenani*, ℔. ij. Fiat ſ. a. deſtillatio ſuſpenſa in alembico *cortic. citri ſiccor. in nodulo ligat.* ℥. ß.

Cautio.

Verùm etſi modis his omnibus materia quandoque euacuari poſſit; tamen id ſemper tentare adeò tutum non eſt; cùm à calore medicamentorum agitata materia difficilem reſpirationem, ſuffocationemque excitare poſſit. Ideoque tutiſſimum videtur, vt materia ſenſibiliter euacuetur aperto thorace. Et quidem maturè id faciendum ſecundum præceptum Hippocratis, *6. epid. ſect. 7.* ὑδατώδεας δὲ ὅσον τάμνειν, ne ab aqua pulmones corrumpantur. Materia euacuata danda opera, vt eius generatio prohibeatur, viſcerumque morbi, intemperies, obſtructio, ſcirrhus, medicamentis, de quibus in doctrina de hydrope dicetur, emendetur. Et cum materia ſeroſa facilè rurſum generetur, eius purgatio per interualla repetenda.

Cauteria.

Cauteria quoque in cruribus præcipuè, & fonticuli excitandi, per quos ſemper materiæ aliquid euacuetur.

Diæta.

Victus ratio ſit, qualis hydropicis præſcribitur.

CAPVT XXI.

De vertebrarum dorſi luxatione, & gibboſitate.

Vertebrarum dorſi luxatio.

SPina dorſi è multis vertebris componitur, quæ peculiari articulatione inter ſe cohærent, & connectuntur, vt ad inflectendum, in anteriora præſertim, apta ſint, in quo motu ne ſedibus ſuis excidant, vertebræ multis, & variis ligamentis firmatæ ſunt. Quandoque tamen cauſſarum præternaturalium violentia è ſede ſua exturbantur, & quidem nunc totæ, quæ luxatio eſt: nunc ex parte ſaltem, quæ ſubluxatio nominatur.

Primæ vertebræ luxatio.

Et quidem primæ vertebræ caput inſidet, è qua tamen quandoque verſus poſteriora etiam excidit, quo fit, vt ſpinalis medulla comprimatur, mentumq; ad pectus flectatur, vnde, & eloquendi, & ſpirandi potentia tollitur, homoque ſubitò iugulatur.

Ceruicis vertebrarum luxatio.

Ceruicis verò vertebræ, & luxantur, & ſubluxantur. Etſi integrè luxantur, celeriter homo interit. Etenim ſpinalis medulla in prima origine, & nerui ab ea orinndi comprimuntur, vnde ſpiritus animales in membra inferiora influere nō poſſunt, & ipſa reſpiratio tollitur.

Subluxatio.

Subluxatio verò fit in partem anteriorem, & tum collum diſtorquetur, caput moueri nequit facies liuet, locus affectus dolet, & ſpirandi ac loquendi difficultas adeſt. Malum tamen minùs periculoſum eſt, quam luxatio. Statim verò iis occurrendum. Quod fit, ſi æger in humili ſella ſedeat; Chirurgi verò miniſter toto corpore ſcapulis, & humeris ægri incumbat, Chirurgus autem caput vtrinque ad aures comprehenſum concutiat, & in omnem partem moueat, donec vertebra ſuo loco reſtituatur. Quod vbi factum, dolor ſtatim remittit, caputque iterum moueri poteſt.

Gibboſitas.

Frequentiſſima verò luxatio dorſi eſt, quæ in genere Gibboſitas nominatur, & qui ea laborant, Gibbi dicūtur. Luxatio autem iſta non eſt eiuſdem generis.

Eius ſpecies.

Luxantur enim vertebræ vel extra vel intrò, vel ad latus alterutrum. Et quidem ad latera id fit frequenter: extra frequentiſſimè: intrò rariſſimè, ea de cauſſa, quia in ſpinæ parte, quæ cauitatem thoracis ſpectat, inter vertebras eſt cartilago multa, & craſſa, quæ prohibet, ne ſpina facilè verſus anteriora luxari poſſit, in reliquis verò poſitionibus nullum adeſt impedimentum.

Κύρτωσις, ſeu gibboſitas. Λόρδωσις, ſeu repanditas. Σκολίωσις, ſeu obliquatio.

Cum verſus exteriora vertebræ luxantur, & ſedibus ſuis excidunt, tumor in dorſo apparet, malumque hoc propriè Græcis κύρτωσις, κύφωσις & ὕβωσις, Latinis gibboſitas nominatur. Si verò verſus anteriora fiat luxatio, cauitas in dorſo apparet, tumor verò ante, & circa ſternum, & tum λόρδωσις appellatur, quod verterunt repanditatem, recuruitatem, & gibboſitatem ad interna. Si autem in latus alterutrum fiat luxatio, dicitur σκολίωσις, obliquatio, & tortuoſitas.

Σεῖσις ſeu quaſſatio vertebrarum.

Galenus, *3. de artic. text. 2. & 6. aph. 46.* quartum adhuc vitium vertebratum ſpinæ dorſi adiungit, quod σεῖσιν, id eſt, quaſſationem nominat, quando vertebrarum iunctura, & compages dimouetur, vertebræ tamen in ſede ſua manent. Quod malum aut certè huic cognatum, forſan eſt illud malum, quod Germani *das Mehethun* appellant, & quod nonnulli frequenter pati dicuntur. Conqueruntur hoc modo affecti de dolore dorſi, & circa ventriculum, appetitus deiicitur, nonnulli vomunt, caput dolet, nonnullos etiam, & præcipuè infantes calor quaſi febrilis corripit, immò ſæpè febris ſatis magna, quæ ob ſymptomata coniuncta malignam quandoque ſimulat. Atque hoc ſibi accidere dicunt, cum graue onus aliquod ſuſtulerunt, vel alio modo vehementer, & inordinate ſpinam dorſi mouerunt aut inflexerunt.

Curandi rationem hanc habet. In infantibus candè-
Curatio. lam ceream accenſam vmbilico applicant, & ollulam imponunt, eamque inſtar cucurbitæ affigunt, & adhærere permittunt, donec ſpontè decidat. In adultioribus verò quaſi luxationem hoc malum curant, atque alij aliter. Plerique brachia decuſſatim pectori inijciunt, manibus in tergum reflexis, quas aliùs à tergò ſedens, & genua ſuà dorſo applicans apprehendit, ægrumque hoc modo concutit, donec quidam ſtrepitus audiatur. Tum enim vertebris ſuam compagem reſtitutàm eſſe dicunt. Exhibetur etiam cum commodo *vnguentum rubrum potabile*, *oculi cancrorum*, & ſimilia, quæ lapſis, & percuſſis exhiberi ſolent medicamenta. Mulierculas etiam ſæpe falsò ad hoc malum, præcipuè in infantibus recurrere ſcio, & licet infantes febribus laborant, id huic malo imputant. Si quid tamen tale ſeu infantibus, ſed adultis reuera accidit, cauſa eſt σεῖσις ſeu quaſſatio vertebrarum ex cauſa aliqua violenta, & quidem vndecimæ vel vicinæ alicuius vertebræ, vbi orificium ventriculi dorſo alligatur, è cuius & membranarum id dorſo annectentium extenſione, præter naturam iſta ſymptomata oriri credibile eſt.

Curuitas decrepitorum. Nonnulli adhuc quintum genus addunt, curuitatem ſcilicet, quæ decrepitis accidit, quod tamen potius incuruitas, vt dixi, quàm gibboſitas, nominandum; cum ijs, qui corpore ſunt procero, in decrepita ætate corpus in anteriora incuruetur, vertebris quidem non luxatis, ſed tota ſpina incuruata.

Differentia.

Differentiæ E quibus, quæ luxationis vertebrarum ſint differentiæ, patet. Addo & hoc, quod aliquando ea accidit in thorace, aliquando ſub diaphragmate.

Cauſſæ.

Cauſſæ externæ. Cauſſæ à quibus vertebræ loco ſuo dimouentur, ſunt vel Externæ, vel Internæ. Externæ ſunt caſus, percuſſio, inflexio nimia, & ſimiles cauſſæ violentæ.
Nutricum incuria in infantib. faſcijs cõſtringẽdis Quò pertinet etiam nutricum imprudentia, quæ infantes faſcijs nimis arctè aut inæqualiter conſtringunt, aut in brachijs geſtant, antequam ſpina tam firmata eſt, vt erecti ſedere poſſint, aut ſi, dum infantes è cunis eleuant, dorſum manu altera non fulciunt. Huc referenda eſt, & veſtium nimia conſtrictio, ob quam cauſſam puellæ gibboſæ interdum fiunt, dum matres, vt eas iunceas reddant, thoracem arctius, & violenter conſtringunt Conſuetudo etiam frequenter corpus in partem anteriorem vel latera flectendi malo huic materiam præbere poteſt.

Cauſſæ Internæ ſunt, primò natiua, & vitioſa in vtero conformatio, vnde etiam ſæpè hereditarium malum eſt. Deinde humores vitioſi, qui ligamenta ſpinalis medullæ laxiora reddunt, ſiue aliunde affluant, ſicut id a capite factum eſſe annotauit Guilielmus Fabricus, *cent.*1. *obſeruat.*45. ſiue circa ſpinam à natiua vel aſcititia earum partium imbecillitate colligantur. Quo facit maximè ligamenti neruoſi, quò vertebræ connectuntur omnes, debilitas. Id enim cum tenaci, & glutinoſo humore ob motus vertebrarum commoditatem circumfuſum ſit, ei nonnunquam alius frigidus craſſus humor per catarrhos commiſcetur, vnde ligamentum hoc, & nexus vertebrarum laxior redditur, vel tumor excitatur. Tertiò tumor intus ad ſpinalem medullam natus. de quo Hippocrates, 6. aphoriſ.46. Talia enim tubercula, vt & muſculi adiacentes, ſi intumeſcant, vertebras loco ſuo dimouent. Trahuntur autem, & dimouentur à talibus tumoribus vertebræ nunc intrò, nunc extrà, pro ſitu tumoris. Si enim tumores duo obſideant ligamenta interna duarum aut plurimū vertebrarum, inter quas vna, duæ aut plures interiectæ ſunt vertebræ nullo tumore occupatæ, tum vertebræ à ſuis ligamentis tumentibus trahuntur, compelluntque vertebras, quæ ſunt intermediæ, à ſuo loco dimoueri, & fit κύφωσις, perinde ac ramus viridis, ſi eius duo extrema in ſe contrahantur, in medio curuatur. Si verò vnus vel duo, vel plures tumores, inter quos nulla interiecta eſt vertebra, adſint, ligamenta, quæ occupant, ad ſe trahunt in partem interiorem, & ſic ſimul vertebra intrò trahitur, & fit λόρδωσις.

Signa Diagnoſtica.

Malum hoc viſui, & tactui patet. Et quod vertebræ ſuo loco motæ ſint, & quo in loco, viſu & tactu explorari poteſt. An etiam vertebræ verſus interiora vel exteriora vel ad latera luxatæ ſint, viſu dignoſcitur. Symptomata tamen etiam prouenientia mali eius qualitatem edocent. In κυφώσει vertebrarum thoracis ſpiritus difficulter, & cum ſono trahitur, ſterni fit ſtrictius. In λορδώσει maxima adeſt ſpirandi difficultas, mouendique in partibus inferioribus impotentia. In σκολιώσει plerumque excitatur paralyſis in parte luxata, & conuulſio in oppoſita. Quibus ſpina ad lumbos gibba eſt, renum, & veſicæ vitia ſuperueniunt, & plerumque ſunt infæcundi. Ad paralyſin tamen partibus inducendam imprimis modus luxationis multum poteſt. Si enim luxatio fiat repentè, & ſit magna, compreſſa ſpinali medulla, & neruis inde oriundis accidit paralyſis. Si verò ſenſim vertebræ luxentur, interim ſpinalis medulla, quæ mollis eſt, extendi poteſt, vnde nihil mali patiuntur. Qua de re videatur Galenus, 4. *de loc. affect.* *cap* 3. Symptomata, quæ ex luxatione duarum vertebrarum lumborum ex lapſu ab arbore ſuperuenerunt, recenſet Guilielmus Fabricius, *cent.*5 *obſeruat.*68. Poſt caſum, inquit, ſuperuenit dolor acerbiſſimus, qui longum tempus durauit, cibum indigeſtum euomuit, nihilque cibi, & potus per aliquot dies retinere potuit. Febris quoque ardentiſſima, ſitis inexhauſta, vigiliæ, inquietudo, ariditas linguæ, tandemque delirium ſuperuenit. Statimque poſt caſum inferiores partes corporis ab vmbilico paralyſi correptæ fuerunt; quapropter nec excrementa alui, nec vrinam continere potuit. Gibbis plerumque anhelitus fœtet; quia vt Ariſtoteles docet, thorax eſt anguſtior, quam vt pulmones ſatis dilatari poſſint, vnde humores, & vapores in eo corrumpuntur.

Prognoſtica.

1. Morbus hic eſt curatu difficilis, præſertim ſi malum amplius non ſit recens, & ſæpe eſt incurabilis. Prognoſtica.

2. Hæreditaria, & quæ à primo ortu, & conformatione obtingit, gibboſitas incurabilis eſt.

3. Quæ à cauſſa externa fit gibboſitas ſæpè eſt ſanabilis, at quæ ab interna, vix vnquam ſanatur.

4. Si plures vertebræ ordine ſeſe conſequentes ſimul luxentur, minus periculoſum malum eſt, quàm ſi vna ſaltem luxetur. Vna enim vertebra ſi ſaltem luxetur, cum in acutum angulum deſinat, ſpinalem medullam comprimit, & eam valdè lædit. Si verò plures vertebræ ſimul luxentur, & obtuſum angulum efficiant, minus ſpinalem medullam comprimunt.

5. Luxatio integra longè periculoſior eſt, quàm ſubluxatio: quia grauiora ſymptomata infert.

6. Luxatio introrſum facta ferè habetur pro incurabili ab Hippocrate, *lib. de artic.* Paulo Aegineta, *libr.* 6. *cap.*117 Auicenna, *lib.*4. *fen.*3. *tractat. cap.*21. Quomodo enim quis ab anteriore parte per ventrem coactionem facere poſſit? Guilielmus Fabricius tamen, *cent.*5 *obſeruat.*69. id non planè pro impoſſibili habet, & modum curandi ibi proponit, vt infra dicetur, ſed videtur difficilis, modò non ſit planè impoſſibilis.

7. Quicunque Gibbi ex aſthmate vel tuſſi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Hippocrates, 6. *aph.*46. Calor

enim

enim circa annos pubertatis auctior maiorem, & liberam reſpirationem requirit: Ipſa quoque viſcera in thoracis cauitate, cor, & pulmo, augentur. Quia verò tuberculum in maiorem molem excreſcit, & ipſe thorax non fit amplior, impedita ſpiratione calor inſitus paulatim langueſcit, tandemque ſuffocatur. Et cum ob ipſam ahſtmaticam diſpoſitionem difficilis fiat reſpiratio, malum duplicatur, gibboſitate accedente, vt non ſit mirum, hominem in adoleſcentia mori.

8. Qui vero Gibbi fiunt ex alijs cauſſis, quàm humoribus frigidis, vt tuſſi, ictu, humorum defluxu, non neceſſario tam breuis vitæ ſunt, ſed ſæpe diu viuunt.

9. Qui verò Gibbi fiunt poſt pubertatem, cum in ijs thorax iam naturalem magnitudinem habeat, nõ tam citò moriuntur.

10. Quicunque ab infantia ſtatim Gibboſi ſunt, ijs coſtæ vel parum, vel nihil in latum creſcunt, ſed foras antrorſum porriguntur, vnde pectori ſua latitudo decedit, atque inde fiunt aſthmatici, pulmonibus compreſſis. Quin etiam ceruicem ad magnam vertebram in anteriorem partem recuruatam habere coguntur, vt & ijs caput pronum fit. Id igitur magnam faucibus, anguſtiam exhibet, cùm intrò vergat.

Curatio.

Curatio. Indicatio hic vnica eſt, vertebram ſua ſede, è qua prolapſa eſt, reſtituere, id quod in tenellis corporibus fieri poteſt, in luxatione extrorſum facta, ſi ſpina dorſi, qua ad extra gibba eſt, quotidie ab axillis ad os ſacrum verſus leniter manibus intrò comprimatur. Iiſdem corporibus adhiberi poſſunt thoraces ferrei, quibus vertebræ ad ſua loca intrò comprimuntur, & compelluntur, qualem depinxit Ambroſius Paræus, *libr. 22. cap. 18.* vel ſaltem lamina ferrea thoraci inſuitur, & emplaſtra, & inunctiones ex medicamentis neruos roborantibus, & conſolidantibus adhibentur. de qua vide Guilielmum Fabticium, *cent. 5. obſeru. 67.*

In adultis verò gibboſitas non niſi Chirurgiæ opera, & plerumque per peculiaria inſtrumenta, quæ depingere facilius, quàm deſcribere, curantur. Qua de re videatur Hippocrates, *3. de articul.* & Galenus, *in comm.* Oribaſ. *de machinis cap. 35.* Paulus Aegineta, *libr. 6. c. 117.* Cornel. Celſus, *libro 8. cap. 14.* Pareus, *libr. 5. cap. 15. & 16.*

Luxatio verò ſpinæ dorſi ad interiora ab omnibus penè habitã eſt pro impoſſibili. In corporib. tamen tenellis, ſi malum ſit recens, emplaſtra fortiter adhærentia applicari poſſunt, quibus auulſis ſpina verſus exteriora retrahi poteſt, de quibus dictum, *lib. 1. p. 1. cap. de crany depreſſione,* & etiam *capite ſeq.* dicetur.

In adultis verò etiam aliquid tentãdum cenſet Guiliel. Fabricius, cent. 5. obſeru. 69. primò quidem extenſione, & ſpinæ eiuſdem nunc in dextrum, nunc in ſiniſtrum latus concuſſione, & ventris in altum eleuatione per inſtrumenta ab Oribaſio, & Paræo, locis allegatis, depicta. Deinde dorſi inciſione, vſque ad vertebram luxatam, & vertebræ, quæ poſt inciſionem tenaculis aptis in appendice deprehendenda eſt, in altum eleuatione. Verum modus hic tutus vix videtur, & pauci tam ancipiti curationi ſeſe ſubijciunt.

CAPVT XXII.

De fractura ſpinæ, & vulneribus ſpinalis Medullæ.

Fractura ſpinæ. INterdum etiam accidit, vt à cauſſis externis, & violentis ſpina, & eius vertebræ frangantur, & contundantur. Fractura plerumque lethale malum eſt, ob ſpinalis medullæ, & neruorum læſionem. In contuſione hoc vſurpetur cataplaſma.

Contuſio ſpinæ. ℞. *Farin. hordei. fab. ar.* ana ℥. j. *ſem ſœnugræc.* ℥. ß. *pul. flor. chamamel. abſinth. cumini,* ana ℥. ij. *croci* ʒ. ß. *rad. conſolid. maior. tamoris,* an. ℥. j. ß. Radices ad mollitiem coquantur, & per ſetaceum traijciantur, poſtea adde reliqua, & fiat ſ. a. Cataplaſma.

Vulnera ſpinalis medullæ. Si ſpinalis medulla vulnerata ſit, cũ ex ea partes inferiores neruos accipiant, inferiores partes omnes vel reſoluuntur, vel conuelluntur, malumque eſt periculoſum, quia cerebrum in conſenſum trahitur, ac dolor, & febris excitatur, raròque ægri, præſertim ſi vulnus ſit magnum, conualeſcunt. De quo etiam Hippocrat. 2. *prædict. Si ſpinalis medulla aut ex caſu, aut alia quapiam cauſſa externa, aut ſua ſponte laborarit, & crurum impotentiam facit, vt ne tactum quidem percipiat æger, & ventris, & veſicæ, adeò vt primis quidem diebus ſtercus aut vrina niſi coactè reddatur. Quod ſi morbus inualuerit, & ſtercus, & vrina ægro inſcio prodit, tandemq; non longo poſt interuallo perit.*

Cum autem ſpinalis medulla quaſi cerebrum oblõgatum ſit, eadem etiam medicamẽta ei, quæ ſuprà, lib. *1. p. 1. c. 24. de vulner. cerebri* propoſuimus, adhibenda.

CAPVT XXIII.

De tàbe dorſali.

Tabes dorſalis. FAcit etiam Hippocrates, *lib. 2. de morbis,* mentionẽ tabis dorſalis. *Dorſalis tabes,* inquit, *ex ſpinali medulla oritur, præcipuè verò recentes ſponſos, & libidinoſos corripit. Febris ſunt expertes, benè comedunt, & colliquantur. Quod ſi eum affectum percontaris, aſſeret, ſibi videri ex ſuperioribus partibus à capite velut formicas in ſpinam demitti, cumque vrinam aut ſtercus reddit, ſemen genitale copioſum, & liquidum ei prodit, neque generatio fit, & inter dormiendum, cum vxore dormiat, nec ne, Veneris ludibria patitur. Cumque aliàs, tum præcipuè per locum arduum iter fecerit aut cucurrerit, anheloſus & imbecillus euadit, caput grauatur, & aures ſonant. Hic temporis progreſſu vehementibus febribus correptus perit ex lipyria febre.*

Differẽtiæ. Quatuor autem, vt *in commentario* addit Petrus Salius Diuerſus, tabis dorſalis apud Hippocratem occurrunt differentiæ. Prima eſt ex nimia Venere; altera, ex ſanguine copioſiore in ſpinalem medullam irruente; tertia, ex eiuſdem reſiccatione; quarta, ex praua deſtillatione in eandem incumbente.

Prima. Primam differentiam quod attinet poteſt illa confirmari hiſtoria Satyri, *6. epid. ſect. 8. t. 42.* qui cognomento Grypalopax vocatus, annos 25. natus non ſolùm ſæpius per ſomnium genitale ſemen excreuit, ſed, & per diem illi multoties promananit. Cum autem iam annum trigeſimum attigiſſet, tabe correptus mortuus eſt.

Cauſſa eius. Hippocrat. morbi huius cauſſam proculdubio hanc eſſe ſtatuit, quod ſemen ex cerebro per ſpinalem medullam ad membra genitalia proueniat, vt ex *libr. de aere, aquis, & locis lib. de genitura, & natura pueri* videre eſt: qua de re hic non diſputo. Hoc tamen certum eſt, & totum corpus ex nimio ſeminis profluuio contabeſcere, & cerebrum inſigniter lædi, & proculdubio etiam ſpinalem medullam, quę cerebrum oblongatum quaſi eſt; vnde ſuccedit tanta corporis impotentia, vt ex omni motu validiore, vt curſu vel in locum accliuẽ adſcenſu difficultas ſpirandi ſequatur. Etſi verò in principio nulla adſit febris: temporis tamen progreſſu, & facultatibus omnib. debilitatis febris tandem putrida ſuccedit, quę plerumque eſt è malignarum genere, in quibus interiora vruntur, exteriora frigent. Vniuerſalibus autem præmiſſis Hippocrates lac aſininum, deinde bubu-

bubulum per 40. dies præbet, & poſtea cibis mollibus ipſum reficit.

Secunda. Secunda tabis dorſalis differentia eſt, cum calor ſpinalis medullæ inſitus à copioſiore ſanguine obruitur & ferè extinguitur.

Tertia. Tertia, cum occluſis meatibus per quas nutrimentum ad eam defertur, exſiccatur.

Quarta. Quarta, cum praua deſtillatio in eam decumbit, cuius exemplum habetur apud Guilielmum Fabritium, cent. 1. obſeru. 45.

De iſta tabe dorſali pluribus agit Balduinus Ronſſeus, *epiſtol.* 31. quæ etiam, *tract. de ſcorb. epiſtol.* 4. habetur, quam hic opponere libet: Lumbago *Morbus, quem Græci λόρδωσιν, Latini lumbaginem appellant, eſt Hollandis tum propter rationem victus, tum loci ipſius qualitatem vliginoſam prorſus, familiaris planè, ac propemodum indigena, quanquam, & alijs locis illos ſoleat inuadere, qui immoderatione vtuntur Venere. Nam ſicuti*, libr. 2. de morbis, *autor eſt Hippocrates, corripit maximè ſponſos atque Veneri deditos, prodítque ipſi genitale ſemen multum ac liquidum, & genitum in vtero non manet; & in ſomnis ſemen profundunt, ſiue dormiunt cum vxore, ſiue non. Verùm hanc tabis dorſalis ſpeciem, ſicuti puto, non eſt quod metuamus: quando veriſimile magis ſit morbum tuum originem traxiſſe à materia pituitoſa ſanguini, aut flatibus, aut melancholia mixta, per modum catarrhi à capite per venas in ſpinalem medullam defluente. Siquidem* Catarrhorum ſeptē ſpecies. *cum ſeptem ſint catarrheumatum, aut deflxionum ſpecies, vt author eſt*, libro de glandulis, *Hippocrates, quibus cerebrum ſeſe exonerare ſolet, per nares dico, per aures, per oculos, per palatum in guttur ac gulam, ac reliqua per venas in ſpinalem medullam, & ſanguinem; neceſſum eſt, locum, in quem defluxio incumbit, variè affici, pro materia ipſius tum qualitate, tum quantitate. Nam ſi recrementa aut ſordes, quæ à cerebro in aliam partem defluunt non prorſus maligna ſint, ac quantitate pauca, dolor ipſe & affectus talis erit, qui à natura facile vinci ac diſcuti poſſit: ſin excrementa tum qualitate, tum quantitate peccant; credendum eſt, eadem grauiſſimorum ſymptomatum occaſionem præbitura. Ac proinde quoniam reliquis ſex omiſſis, de ea tantum defluxionis ſpecie, quæ à capite per venas in ſpinalem medullam decumbit, nobis ſermo eſt, ſciendum eſt, quod quoties frigidi ac lenti humores in ſpinam defluunt: vicinas partes primùm occupare, atque afficere; quæ niſi ita robuſta ſint, vt conceptam materiam ſtatim euincere, ac diſſipare poſſint, eaſdem ad ſubiectas, ac maximè vicinas partes viciſſim tranſmittunt, quæ dum neruoſum genus diſtendit, grauiſſimis doloribus totum hoc corpuſculum lancinat, incipiendo à ſcapulis, & ſenſim ſerpendo ad lumbos, atque interdum etiam ad ipſum os coxendicum. Atque ita affecti vix progredi, aut ſeſe loco mouere poſſunt, quam affectionem propriè lumbaginem, aut λόρδωσιν vocamus. Si quis tamen Neotericorum Guttam dicere malit, quod tanquam gutta à cerebro defluat humor, rectius fecerit, quam ij, qui generaliter ad omnes articulorum dolores guttæ nomen accommodare voluerunt. Habet autem hoc cum quartana commune, quod omnibus anni temporibus inuadat; æſtate tamen ſit breuior, autumno longior, maximeque ſi hyemem attingat. Cæterùm ſi acrior ſimul, & tenacior ſit humor, qui à cerebro defluit, atque maiore cum impetu feratur, iam non ſolùm in ſubiectam ſpinam decumbit, verùm etiam in acetabula oſſis coxendicis, ac tum demum tabem dorſalem, aut ſpinalem, aut oſſis ſacri dictã Hippocrati, conciliat, malum tale, in quo vitam cum morte commutare pro ſolatio eſt, quando ſemper magis ac magis ingruentibus doloribus requiei tempus nullum conceditur, ſiquidem, vt* libro de glandulis *Hippocrates ait, oritur morbus ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam, inde autem in os ſacrum impetum facit, quo medulla ipſa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula ſeu iuncturas deponit, & ſi tabem fecerit, homo marceſcit, atque hoc modo contabeſcit, & viuere non expetit. Statim. n. ſcapulæ dolent, amboque pedes, & crura conſequuntur, & ſemper tandem pereunt multo tempore curati, atque ſic deflorescit homo, & moritur. Habet præter cætera cum reliquis tabidis commune, quod autumnus ei magna ex parte exitialis ſit, ver autem ad pharmaciam opportuniſſimum. Porrò quod ſpinalis medulla areſcat, atque marceſcat, in cauſſa eſt obſtructio orificiorum, ac venarum, atque vaſorum à cerebro ad ſpinam ſanguinem atque ſpiritum deferentium, quo fit, vt curandi methodus in eo conſiſtat, vt reſeratis poris materia peccans euacuetur. Quod ſi plethoricum quoque corpus ſit, primùm tundenda erit vena, aut humeraria brachij dextri, aut media ſiniſtri, aut etiam, ſi vſus exigat, poplitis, & ſi fortè tumeant ora illa venarum, quas hæmorrhoidas Græci appellant, conſultum erit eaſdem, aut admotis ſanguiſugis, aut alio quouis modo adaperire. Solet enim, vt ante diximus, lumbaginis cauſſa eſſe humor melancholicus, qui quamuis craſſior eſſe videatur, quam vt commodè ad ſpinam tranſmitti poſſit: quotidiana tamen experientia fieri poſſe docet, quando lienoſis lumbaginem indies ſuperuenire conſpiciamus, quemadmodum in ſcelotyrbe noſtra annotauimus. Et Galenus*, commento tertio in primum prorrheticõn Hippocratis, *idem apertè demonſtrat, dum dicit, lumbis dolentibus exſpectandam euacuationem per hæmorrhoidas, quod propter earundem retentionem non raro doleant lumbi, magiſque ſi eius temperatura, qui ita afficitur, melancholica ſit, aut ſi alſi cedentes, vt ſic loquar, præcedentis morbi reliquiæ, ad ora illa venarum delata exitum non habeant.*

Poſt ſanguinis igitur miſſionem decoctis res tentanda eſt, quæ materiam fluidam reddant: deinde medicamenta purgantia, pro humoris peccantis ratione propinanda erunt, incipiendo à clementioribus, habita ſemper ratione capitis, tanquam partis primario affectæ. Deinde ſi res exigit, fortioribus etiam vtendum erit, in quem vſum electrium ſuum Hippocrates ſummè commendatum habet. Ego magis probârim globulos ex agarico, cum turpethi portione aliqua maceratos, idque aut in decocto foliorum ſenæ, cui nonnihil ſeminis aniſi aut fœniculi additum ſit, aut alio quouis, prout res exigere videbitur. Poſt purgatum corpus conſultum erit fomentationibus, frictionibus, inunctionibuſque vti, quæ ſoluant, & euocent materiam, & dolorem mitigent, & robur addant affectæ particulæ. Poterit etiam in eundem vſum, ſi locus, tempus, & ægri conſuetudo admittant, præparari balneum, aut aquæ dulcis, aut quod artificioſè confectum ſit, ex verbena, roſis, ſaluia, libanotide, chamæmelo, melitoto, atque alijs id genus aqua incoctis. Quod ſi per ſe non ſatis fluxa ſit aluus, ſuadet Hippocrates, vt eandem, iniecto lacte, eluamus. At ſi fortè humor tenacius inhæſerit, atque altius quodammodo impactus fuerit, ac flatus vtcunque fuerit particeps: non ſolum iam dictis hypotheſibus exequendum erit negotium, verùm etiam medicamentoſas illas cucurbitulas in vſum vocare par erit; vt videlicet humor ille, earundem attractione, foras euocetur, cautione interim habita, ne copioſior ſit materia, quàm vt commodè per eaſdem educi poſſit, ſiquidem alioqui periculum eſſet, ne nouus quidam fomes morbo ſuppeditaretur. Victus ratio incidens, atque attenuans, & quæ non omninò tenuis ſit, iniungenda eſt. Protenditur enim malum hoc, vt reliqui articulares morbi, ad minimum, in vigeſimum diem; vt plurimum in quadrageſimum: quamquam non rarè metas has excedat. Potus ſit interim vinum ὀλιγόφορον, quod nos villum dicimus, vel cereuiſia tenuis, diligenter cocta. Somnus ſit temperatus, & qui concoctione ciborum ſufficiat. Nimius enim catarrhis obnoxium reddit cerebrum. Exercitium moderatum eſto pro virium robore, ac tolerantia ratione citra defatigationem. Hæc Ronſſeus.

Curatio Lumbaginis.

CA-

CAPVT XXIV.

De vermibus dorſi.

Vermes dorſi.

VT vermes in alijs corporis partibus pluribus, ita quandoque etiam in dorſo generantur in infantibus; nonnunquam etiam in brachijs, imò quandoque & in alijs externis partibus (cùm autem in dorſo præcipuè naſcantur, de ijs hôc loco agere libet) quos nonnulli Crinones nominant, alij Dracunculos, ob ſimilitudinem cum Dracunculis, qui Ægyptijs, & Indis, ſunt familiares, &, vt Aetius *tetrab. 4. ſerm. 2. cap.8.* & Paulus, *lib.4.cap.59.* teſtantur, in muſculoſis corporis partibus, brachijs, cruribus, lumbricorum forma ſeſe exerunt; quorum capita apprehenſa ſi trahantur, vehementem dolorem excitant. De quo affectu Auicennas, *libr. 4. p.3. tr. 3. cap.21. & 22.* Guido de Cauliaco, Paræus, *libr.7. chirurg. cap 25.* Scholtzius, *in epiſt. med. epiſt.27.* Reuſnerus, VVierus, *in tract. Germ. de Dracunculis*, Foreſtus, *libr.20. in fine in obſeruat. medic.* Germani *Miteſſer*, quod alimentum infantium abſumant, nominant. Qui enim hoc morbo laborant infantes contabeſcunt ferè, & licet ſatis comedant, & alias benè valeant, non nutriuntur, & pruritum moleſtiſſimum in dorſo percipiunt.

Dracunculi.

Miteſſer.

Cauſa illorum.

Generantur autem hi vermes ex materia viſcoſa in venis capillaribus, præcipuè in dorſo, concluſa ſubter cutem, & ob cohibitam tranſpirationem in hoc vermium genus tranſmutata.

Signa.

Cognoſcuntur autem hi vermes & ſui ſuſpicionem præbent, dum infantes quidem comedunt, ſed non rectè nutriuntur, & ferè contabeſcunt, & ſunt inquieti, ac pruritum ſentiunt moleſtiſſimum, & ſæpè lancinatione indeſinente admodum diuexantur, ac quaſi ſpinularum aculeis pungunţur, ita, vt huc illuc ſeſe iactantes quieti manere non poſſint. Quæ res, vt certius cognoſcatur, infantes in balneum, & ſudatorium inferendi, & manibus fortiter fricandi. (Poteſt etiam panis cum melle pro frictione adhiberi) Ita enim quaſi capilli quidam cineritij aut nigricantes è cute prorepunt.

Curatio.

Curationem quod attinet, refert Andreas Dudithius, *in epiſtol. medic. à Scholtzio collect. epiſt. 27.* in Polonia in labrum aquæ calidæ, in quo pueri lauant, inijci panis in micas friati manipulum, cineris item parum, lotis infantibus aquam percolari, & panem illum in maſſam compingi, quæ vbi in diuerſas partes manibus diſtrahitur, magnam ſubtiliſſimorum pilorum vim oculis offerat primo die, poſterioribus diebus pauciores, poſtquam conualeſcunt infantes, plane nullos.

Noſtris vſitatum eſt, dorſum, vt & brachia, ſi opus ſit, linimento ex farina triticea, & melle confecto inungere, & partes illas benè fricare.

Alii ℞. *Rad. bryonia* ℥.ii. Coq. in *lixiuio è cineribus quernis parato* in formam pulticulæ, qua pueros illinunt.

Vbi vermiculi illi capitella ſua inſtar pilorum vel ſeminis papaueris è poris cutis exſerunt, nouacula acuta ſtatim detruncanda ſunt, ne iterum retracta ſeſe abſcondant. Alij ſtercus gallinaceum ſacculo incluſum in lixiuio per noctem macerant, & poſtero die infantem vſque ad collum eò immergunt, ac peracta ſudatione melle inungunt, tandemque nouaculam adhibent, infanti ſemen naſturtii præbent, ter illud repetendo. Atque id aliquoties interiectis aliquot diebus repetendum eſt, donec frictione illa nihil amplius eliciatur. Mulierculæ certos dies, & dierum interuallum eligunt, ſed ſuperſtitiosè.

Vertebra prima capiti adnata.

Accidunt, & alii morbi interdum ſpinæ ac dorſo. Ita Columbus, *libr. 15 anat.* vertebram primam occipiti planè adhærentem obſeruauit. Ex abſceſſu in dorſo pediculos erupiſſe refert Foreſtus. Fabro cuidam lignario in abſceſſu quinquaginta oua (ſeu veſiculę) tenuiſſima membranula obducta, intus limpidiſſima aqua plena reperta fuiſſe, refert ex relatione Laurentii Scholtzii Schenckius, *libr. 5. obſeru. 46.* Cornua quoque in dorſo innata fuiſſe obſeruatum eſt, cuius rei exempla annotauit idem Schenckius, *loco allegato obſeru. 50.*

Pediculi in dorſo.

Oua in dorſo.

Cornua.

CAPVT XXV.

De Luxatione, & fractura coſtarum.

Luxatio.

Coſtarum luxatio.

COſtæ etiam interdum à percuſſione, vel lapſu luxantur, nunc ſupra, nunc infra, nunc intrò. Si ſupra, vel infra, vel ſi in latus luxatio ſit coſtæ, inæqualitas viſu & tactu deprehenditur, & hinc cauitas, illinc extuberantia apparet. Si intrò luxata ſit, ſaltem cauitas apparet.

Eius ſymptomata.

Sequuntur autem varia luxatas coſtas ſymptomata, difficultas ſpirandi, thoracem mouendi, & corpus erigendi, dolor pleuritidem referens, muſculoſæ carnis, quæ coſtæ ſuperiacet, inflammatio.

Curatio.

Coſta autem vt quamprimum ſedi ſuæ reſtituatur, danda opera. Si luxatio ſit in latus ſuperius æger rectus ſuſpenſus ex ianuæ, vel feneſtræ alicuius parte ſuperiore brachiis ſtatuatur, & coſtæ capitulum eminens comprimatur, donec in locum ſuum redeat. Si verò verſus inferiora luxata ſit coſta, æger pronus incuruetur manibus ſupra genua innixus, & coſta, quæ eminet, comprimatur, ac in locum ſuum compellatur. Si verò intro facta ſit luxatio, manus opera nihil præſtare poteſt, ſed emplaſtrum aliquod attrahens apponendum qualia ſuprà, *libr.1. part.1. cap. de cranij depreſſione*, ſunt propoſita. Et talia emplaſtra non ſemel ſed ſæpius applicanda, & auellenda ſunt.

Si inflammatio carnis ſuperiacentis adſit, cataplaſma aliquod conueniens imponatur, quale etiam eſt, quod capite præcedente propoſitum, vel Diachylum ireatum. Vide Paræum, *libr. 10. cap.6.*

Fractura coſtarum.

Fractura coſtarum.

Franguntur quoque interdum coſtæ iisdem ex cauſſis violentia, caſu, vel percuſſione.

Signa eius rei ſunt, quod quædam inæqualitas, & cauitas tum viſu, tum tactu deprehenditur, ſtrepitus quoque quidam auditur. Quibus accedunt & alia ſymptomata. Adeſt dolor grauis, & præcipuè ſi internæ coſtæ pars fracta ſit, iſque pleuriticorum dolorem æmulans, reſpiratio eſt difficilis, tuſſis moleſta, & nonnunquam etiam ſanguinis ſputum ſuperuenit, dum ex vaſis ruptis ſanguinem effluentem pulmo imbibit. Præcipuè verò duo mala fracturam coſtarum comitari ſolent. Primum eſt carnis ſuperiacentis coſtæ inflatio, quæ & tactu & viſu deprehenditur, & ſi manu locus comprimatur, aeris cedentis ſtrepitus auditur. Cui niſi ſuccurratur maturè, inflammatio, & febris atque abſceſſus ſuccedere ſolet. Cuius rei cauſſa eſt carnis ab oſſe ſeparatio, & imbecillitas partis ictu inducta, quæ alimentum, quod doloris ratione attractum copioſius affluit, ſatis concoquere nequit, quod partim crudum ideo remanet, partim in vapores, & flatus reſoluitur. Malum hoc interdum, & coſtarum corruptio ſequi ſolet. Cùm enim caro ab oſſe abſcedit, ſuccedit in locum aer, cuius contactu os offenditur, & corrumpitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Equidem per ſe vacat periculo coſtarum fractura: verùm quoniam grauia, quæ diximus, ſymptoma-

ta contuſioni carnis circa coſtas accidunt, ea de cauſſa periculo non vacat, imò quandoque lethalis eſt.

2. Quo pauciora ſymptomata praua adſunt, eò malum mitius eſt, quod fit, vbi coſta ſolùm fracta, non verò intro compreſſa eſt. Solet autem coſta per callum die vigeſimo coaleſcere, & ferruminari.

Curatio.

Curatio. Coſta fracta primò rectè componenda, & coniungenda eſt; ſecundo eius per callum vnitio procuranda; tertio ſymptomata, & præcipuè carnis inflatio, auertenda.

Primò quidem videndum, an tuſſi, & ſpiritus retentione, an verò manuum opera fracta coſta in locum ſuum reſtitui poſſit. Quod niſi ſuccedat, emplaſtrum aliquod attrahens, & quod adhæret, qualia ſupra *libr. 1. part. 1. cap* 20. ſunt propoſita, imponendum, & cum impetu auferendum, vt coſtam in locum ſuum reducatur. Conueniens huic vſui etiam eſt hoc emplaſtrum.

℞. *Farina volatilis* ℥.ij. *tragacanth. thuris pulu.* an.ʒ.v. *viſci querni (glutinis ſcil.)* ʒ.vj. *ichtyocoll.* ʒ.j.ß. *album. ouor.* Vnc.ij. Aqu. *roſar.* q.ſ.M.

Vel emplaſtrum ex terebinthina, reſina, pice nigra, farina hordei, vel ſabarum, maſtiche, aloe compoſitum. Et talia emplaſtra ſæpiùs applicanda, & auellenda ſunt, donec æger meliùs ſpiret. Et memini me ante aliquot annos vietori, cui in latere dextro à pertica, quam pro dolij vinculo parando flectere volebat, reciprocante, coſta fracta, & depreſſa erat, ita, vt difficulter reſpiraret, tuſſiret, nec ſe erigere valeret, tali emplaſtro impoſito coſtam in ſuum locum reduxiſſe.

Nonnulli quidem cucurbitulis coſtas fractas in locum ſuum reducere conantur: verùm improbant id pleríque Medici; cùm metus ſit, ne plus humoris attrahatur, & aliàs caro ſupra coſtas inflari ſoleat. Si verò fragmentum coſtæ membranam pungat, atque inde acerbiſſimi dolores, & alia praua ſymptomata oriantur, atque ipſa mors metuenda ſit, pars, qua coſta fracta eſt, incidenda, vt fragmenta pungentia vel eximere, vel præcidere liceat. Si etiam contuſio adſit, vena ſecanda, ne inflammatio accedat.

Coſtis in locum ſuum reductis natura quidem ſpontè callum generat: cui, vt ſubueniatur, emplaſtrum aliquod ad fracturam oſſium conueniens imponendum, inter quæ, & hoc valdè celebratur.

℞. *Pulu. myrtill. roſar. rubr.* an.℥.j. *farin. hordei, orobi, lentium, fabarum, maſtich.* an.ʒ.ij. *cupular. glandium, nucum cupreſſi, cortic. granat. balauſt.* ana ℥.ß. *hypociſtid. acacia, cortic. thuris, ſang. draconis, terra Lemnia, aloes, myrrh.* ana ʒ.ij. *olei myrtin. roſac. omphacin.* ana ℥.ix. *Cera, & terebinth. clara*, ana ℔.ß. Fiat emplaſtrum.

Nonnulli in morbi progreſſu faſcias aqua roriſmarini imbuunt, quam efficaciſſimam in oſſium fractura eſſe ſcribunt.

Si caro humida, & flaccida ſit, medicamenta antea propoſita, imponenda, & locus faſcijs ac plagis conſtringendus, vt caro oſſi coniungatur.

Diæta.

Diæta. Victus ſit in principio tenuis, & talis, qualis in alijs acutis requiritur. Æger quieſcat, non tuſſiat, non ſternutet, quantùm poteſt, non loquatur multum, non rideat, non iraſcatur. Vide Hippocratem, 3. *de art. text.* 54. *& ſeqq.* & Galenum *in comm.*

Numerus coſtarum vitiatus. Sunt & alia interdum coſtarum vitia. Quandoque numerus variat, refertque Columbus, *libr.* 1. *anat. cap.* 19. ſe aliquando coſtas tantùm vndecim inueniſſe, & *libro* 15. aliquando 25. & 26. Aliquando duas aut tres

Tumor coſtarum. connexas idem *libr.* 15. obſeruauit. Coſtas etiam in notatu dignum tumorem excreuiſſe, vidit *ibid.*

CAPVT XXVI.

De mucronatæ cartilaginis prolapſu.

Mucronatæ cartilaginis prolapſus. ANtequam à morbis pectoris digrediamur, noui & ab alijs non explicati morbi facienda mentio, nimirum mucronatæ cartilaginis prolapſus, quem peculiari libello Baptiſta Codrōchius deſcripſit. Ex eo ergo, quæ ad rem facere videbuntur, hoc loco afferemus.

Nomen, & natura morbi huius.

Eius nomẽ & natura. Scribit autem, quod in Italia hic morbus vulgo appellent animæ, aliqui verò oſſiculi vel ſurculæ caſum, & lingua moderna l'anima caduta, ipſe autem mucronatæ ſeu xyphoidis cartilaginis prolapſum, procidentiam, depreſſionem, plicationem, & fluxionem appellat. Primam appellationem peritiſſimus Mercurialis in quadam epiſtola ad Codronchium miſſa improbauit, eo quod ignari homines partem hanc affectam animam appellauerint, tanquam ſit quoddam domicilium, quo deſcendente ſimul anima ipſa cadat, & eo reſtituto ſimul anima ad propriam ſedem redeat, quod ſanè eſt merum figmentum. Ipſe verò putat vulgus ideo forſan hãc partem animam nominaſſe, quod apta ſit, animam ex corporibus eximere, ob anguſtias, & ingentia mala, quæ excitare ſolet, cum ad infernas partes labitur; vel potius vocaſſe hanc partem animam, ob ſitum aut ob ſimilitudinem. Cum enim populares nucleos fructuum, qui in medio ipſorum ſunt, animas vocent, videntes hanc partem in corpore noſtro medium ſortitum eſſe locum, illi animæ nomen indiderunt. Vel quoniam opinati ſunt hanc partem eſſe ſimilem aliquibus fructuum nucleis, vt amygdalis. Ipſe verò gratia facilioris doctrinæ hunc affectum mucronatæ cartilaginis prolapſum nominat. Galenus enim, & cum eo omnes Anatomici teſtantur, à natura procreatum eſſe in pectore os quoddam, à Græcis *στέρνον* appellatum, pro ſtabiliendis illis coſtis, quæ orbiculatim thoracis amplitudinem efformant, & vt propugnaculi vicem gereret. Ex huius ergo oſſis ima parte exoritur cartilago quædam longa, & triangularis, quæ etſi aliquando bifida, geminaque occurrat, vtplurimum tamen acuta vt gladij mucro, ſpectatur, cui multa fuerunt impoſita nomina. Nam Græci Xyphoidem appellant, eo quod enſis imaginem referat, vt teſtatur Galenus, 7. *de vſib. part.* Alij mucronatam cartilaginem, quod ad gladij mucronis formam accedat, & Iuniores clypealem, gladialem, & enſiformem nuncupant. Quidam & malum Punicum, eò quod balauſtij formam gerere videatur. Et nonnulli epiglottalem, ab imagine operculi laryngis, huic cartilagini ſpecie non admodum abſimili, vocare voluerunt. Sed quod ad formam gladij ſeu enſis, ſi rem, vt eſt, conſiderare velimus, multò melius ac verius totum pectoris os pugionis Hiſpani ſpeciem præ ſe ferre apparet. Nam primum os ſeu prima oſſis pars, rotundæ pugionis parti reſpondet, quam minimus digitus apprehenſione tangit, & vulgo dicitur enſis pomum. Secundum, vel ſecunda oſſis pars reſpondet illi parti, quàm tota manus complectitur, & capulum ſeu manubrium nuncupatur. Tertium os, vel tertia oſſis pars vna cum ipſa cartilagine reliquæ parti pugionis aſſimilatur, & ideò vniuerſam hanc oſſium ſtruem nonnulli xyphoidem ab enſis imagine vocarunt. Amatus Luſitanus, *cent.* 3. *in ſchol. cur.* 93. refert, in diſſectione corporum cognouiſſe cartilaginem hanc à natura perforatam eſſe, quod tamen alij Anatomici ſilentio prætereunt.

Cartilago mucronata. Cùm autem nulla pars ſit in homine, quæ non ſit ob aliquem vſum à natura facta; aliter enim ſuperuacanea

nea

nea eſſet, & potius abſcindenda, quàm optanda, teſte Galeno *libr. 17. de vſib. part. cap. 11.* ideo exquirendum, quem vſum, quamve actionem habeat in corpore hæc cartilago, Galenus, *libr. 6. vſ. part. cap. 3. & lib. 7. cap. 21.* ait, hanc cartilaginem eſſe factam, vt ſit propugnaculum oris ventriculi, & partis ſepti tranſuerſi, quæ illic eſt, vt & cordis ſimiliter. Quam tamen ſententiam Realdus Columbus, *lib. 1. anatom. cap. 21.* refellit, eo quod pars hęc in ſiniſtro latere à ventriculi regione plurimum diſtet. Et ipſe exiſtimat hanc membranam eſſe progenitam, vt cordi præſit, & ſeptum tranſuerſum muniat. Iohannes Valuerda, *libr. 1. ſuæ anatom. cap. 16.* aliam habuit ſententiam, hanc videlicet partem eſſe munimen anterioris partis iecoris, ac ventriculi. Quidam celebris ac doctiſſimus noſtræ ætatis Anatomicus arbitratur, xyphoidem iecori tantum ſuperſtare, & à ventriculi orificio ſuperiore longiſſimè diſtare. Veſalius ſcribit, hanc cartilaginem ſubditarum illi partium eſſe propugnaculum, quæ verò partes ei ſubijciantur, non explicat. Videre tamen ſe non poſſe ſcribit, cur cartilago hęc à loco ſuo dimoueri ac ſitum mutare non poſſit. Nam quamuis dura ſit alijs partibus collata, eſt tamen mollis præ oſſibus, ita vt flecti, ac ſedem ſuam valeat mutare quamuis non ſine aliquo labore, vt animaduertit Columbus: Et ſicut epiglottis, quæ tota eſt cartilaginea, curuatur, & inflectitur, cum eſculenta ac potulenta deglutiuntur, & illis cedit in ventriculum demiſſis: ita huic parti, cùm ſit eiuſdem naturæ ac ſubſtantiæ non repugnat, vt ipſa quoque poſſit flecti, ac deprimi. Imò fuit ſententia Nicoli, *in ſerm. 7.* & Piccolominei, hanc cartilaginem à ſummo rerum omnium opifice in humano corpore factam eſſe, non ſolum ad tutelam ventriculi, verum etiam ob motum ipſius, id eſt, vt cedat motui ac dilatationi ventriculi, qui cum copia alimentorum turgeſcit, iecur antrorſum, ſimulque ſurſum propellit, adeò vt ex his grauiſſimis viris pateat, membranam hanc eſſe mobilem ac flexibilem. Præterea Excellentiſſimus Flaminius Rota, Bononienſis Medicus, & Anatomicus apprimè peritus, in hanc venit ſententiam, hanc cartilaginem non poſſe quidem luxari propriè dicta luxatione, ſed luxatione impropriè accepta, id eſt, depreſſione ad inferiora. Verùm vnuſquiſque in contrectandis hypochondrijs exercitatus, ſi voluerit, & occaſio ſe obtulerit, huius cartilaginis depreſſionem facili negotio percipere poterit extrema ac interna digitorum parte, in qua quidem ſenſus tactus maximè viget.

Qualis ſit morbus.

Morbum autem iſtum Ioh. Bapt. Codronchius refert inter morbos in compoſitione ſeu mala conſtitutione ad vitiatum ſitum, ſiue etiam deprauatam figuram pertinentes. Nam cartilago compreſſa ſitum variat, & figuram, quamuis hæc morbi differentia potius ad partes inſtrumentales ac oppoſitas videatur attinere, nec morbo tantum in compoſitione laborat iſta pars, verùm etiam intemperie compoſita cum materia affici poteſt, vt quando a frigido ac humido ſucco irrigatur, qui ſaltem eſt cauſſa antecedens, ſeu mediata ipſius depreſſionis. Nam ſic affecta ex quacunque leui occaſione ac vi illata poteſt à ſua ſede moueri. Non eſſe autem morbum in ſolutione continui, docet. Nam cum pars ſit dura, non niſi cum magna difficultate poteſt ſolui illius vnitas. Eſt enim ſubſtantia quædam media inter oſſa, & ligamenta, oſſibus tanto mollior, quantò ligamentis durior, propterea nulla ratione frangi poteſt, cum vbique ſua mollitie cedat, neque adeò reſiſtat, ſicut oſſa faciunt, præterquam quod ſoluto continuo minimam læſionem ſubiectis partibus impertiret.

Cauſſæ.

Cauſſæ manifeſtæ.

Cauſſæ prolapſus ſiue depreſſionis huius cartilaginis & obſcuræ & manifeſtæ eſſe poſſunt. Manifeſtæ ſunt illæ, quæ extrinſecus fiunt, vt ſunt caſus, ictus, violenta ac incongrua corporis extenſio, diſtorſiove aut peruerſio nimia totius corporis, vel inordinata circumuolutio, vel etiam, vt aliqui volunt, moleſta ac magna tuſſis. Obſcuræ verò cauſſæ ſunt illæ, quæ ab intrinſeco principio ortum habent, vt eſt humor, vel tenuis, vel lentus ac craſſus circa ipſam coaceruatus, qui ipſam laxando facit, vt ex leui quapiam occaſione deprimatur, ſicut vſu venire nouimus vertebris ſpinæ, quæ propter deſtillationes irruentes ad ipſas facile laxantur.

Obſcuræ.

Ex huius ergo cartilaginis mutata figura ſubiecta membra, ventriculus, iecur, ac ſeptum tranſuerſum, vel cor etiam, ſed mediante diaphragmate, aut ore ventriculi premi, & lædi, atque hinc aliqua ſymptomata excitari poſſe ſtatuit. Et quoniam cum Realdo Columbo nonnulli alij affirmant, ventriculum, vel ventriculi partem ſuperiorem lædi non poſſe à mucronata cartilagine, eo quod pars hæc ab illa valdè abſit, vt omnis, (ſi fieri poteſt) remoueatur ſcrupulus, reſpondet, poſſe conſiderari ventriculum duplici reſpectu; primò vt eſt pars corporis mortui, ſecundò, vt eſt pars corporis viuentis. Si priori modo conſideretur, hi viri peritiſſimi vera fatentur: Si ſecundò, facilè hallucinari potuerunt. Nam cum partes vita, & motu priuatæ concidant, & contrahantur, & illæ præcipuè, quæ in viuente turgere ſolent idque eueniat potiſſimum in hominum cadaueribus, qui, vel ex longo morbo extincti ſunt, vel poſt mille tormenta, & ærumnas in carceribus toleratas morte violenta perimuntur, ibi non eſt mirum, ſi eorum ventriculi tùm Anatomicis videantur valdè diſtare à mucronata cartilagine: qui tamen cum in ſanis ac viuentibus craſſi ſint, & cibo vt plurimum repleti turgeant, ſuperius elati adherent, vel propinqui ſunt mucronatæ cartilagini. Quare fuit rectè ſcriptum à præclariſſimis illis viris, hanc cartilaginem non ſolùm ob munimen ventriculi, verùm etiam ob motum illius procreatam eſſe, vt ſcilicet cederet motui ac dilatationi ventriculi ex alimenti copia turgentis. His adde: illud quo ablato, & alterum aufertur, & eo poſito alterum exiſtit, illius quidem cauſſam eſſe fateri debemus: Sed eſt obſeruatum, nonnulla ſymptomata ventriculi, potiſſimum cum deprimitur iſta cartilago, fieri, ac nullo remediorum genere poſſe profligari, & reſtituta cartilagine quamprimum aboleri: quis ergò negare audeat, horum cauſſam eſſe huius cartilaginis procidentiam? Addit porro: Neque verò ex imperitia, vel auaritia aliquorum hominum ſtatuere debemus, eſſe hunc morbum fictitium, & inuentum duntaxat pro extorquendis hominum pecunijs, ſed potius horum imperitiam ac auaritiam redarguere, & Deum omnium bonorum largitorem laudare, ſummaque gratiarum actione proſequi, qui dignatus ſit, hunc fortaſsè antiquum, ſed non cognitum morbum nobis patefacere. Ipſe quidem non ſolùm concedit, aliquando accidiſſe, & accidere etiam poſſe, vt ex nequitia, vel imperitia aliquorum, qui violenter, vel quando opus non eſt, illam partem contrectant, vbi morbi non ſunt, morbi fiant, & vbi ſunt, augeantur, potiſſimumque, ſi ab alia cauſſa ortum habeant. Verum etiam hanc rationem ab Excellentiſſimo quodam viro adductam ſuam firmare potius opinionem exiſtimat. Nam ſi hæc cartilago, cùm ſit ſenſus expers, dolore affici non poteſt: & ea male ab iſtis tractata, vel ob vicinitatem iecoris, vel diaphragmatis, aut diaphragma, & iecur, vel etiam os ventriculi, conſenſus ratione afficitur, & varia ſubſequuntur ſymptomata, cum ea fieri non poſſint, niſi partes eæ vim huic cartilagini factam recipiant, & illi vicinæ ſint, videre ſe non poſſe ſcribit, cur ab aliqua externa cauſſa, vel interna allata huic parti læſione, ac vi pariter earundem partium ſymptomata varia non ſubſequantur.

Quæ partes in hoc morbo afficiantur.

Ventriculus dupliciter conſideratur.

Error nonnullorum.

Symptomata ac ſigna.

Symptomata ac ſigna.

Symptomata verò, quæ ſequuntur prolapſum huius cartilaginis, plura recitat. Primùm enim vbi cibus receptus, præſertim durioris ſubſtantiæ, & non admodum dentibus fractus, ad os ventriculi peruenit, ob peruerſionem cartilaginis anguſtius factum aliqualem dolorem parit, & ægre ad ventriculum pertranſit, ſæpiuſque euomi conſueuit. Virtus enim expultrix percipiens læſionem cartilaginis irritata inſurgit, vt noxium expellat, in quo conatu frequenter alimentum ipſum reijcit, deinde laborantes pondus quoddam circa ventriculi regionem percipiunt, potiſſimum poſt aſſumptum cibum. Præterea cùm appetentia ſit oris ventriculi propria functio ex Galeno, *1. aph. comm.* 20. *& 1. de rat. victus in acut. comm.* 18. ſi hæc pars à cartilagine mucronata prematur, ac lædatur, fit, vt appetitus ipſe imminuatur, vel ferè aboleatur: & quoniam cartilago hæc reclinata aliquam etiam vim infert diaphragmati, hinc inſurgit aliqua ſpirandi difficultas, qua ægrotantes potiſſimum laborant, cum mouentur, vel altiora loca, vt ſcalas, & montes aſcendunt. Quemadmodum etiam ſeptum tranſuerſum à ventriculo, & iecore, vt etiam liene, cum maximo tumore laborant, premi poteſt, & difficilem reſpirationem excitare, vt ſcriptum reliquit Galenus, *lib. 2. de different. reſpiration. cap.* 10. ita etiam illo à mucronata cartilagine preſſo idem ſymptoma oriri ſine dubio poteſt, quamuis id non à Galeno, nec alio quopiam fuerit animaduerſum. Quod ſi cartilago hæc iecur ipſum comprimat, cùm ex hac compreſſione, & coarctatione non poſſit bilioſus ſuccus ad propria loca tranſmitti, per vniuerſum corpus diffunditur, ac regium morbum excitat: & cùm ſæpenumero ex morbis morbi fiant, ſi inappetentia, vomitus, & regius morbus diu perſeuerauerit, in atrophiam, vel cachexiam incidunt, in illam ratione priuationis alimenti, in hanc verò cauſſa vitioſi alimenti. Præter enarrata mala, ſi laborantes ſurſum brachia extendant, vel in lectulo ſupini iaceant, ingenti, vel maiore dolore circa præcordia afficiuntur, in reliquis ſunt anxij, ac loco ſtare neſciunt, vigilijſque valde moleſtantur. Non eſt autem neceſſarium, vt omnia commemorata ſymptomata in ſingulis hiſce ægrotantibus reperiantur, ſed alia in alijs, modò intenſiora, modo leuiora, pro maiori vel minori cartilaginis depreſſione ac læſione illata.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Cartilago mucronata, ſicut & cæteræ cartilagines, ſi præſcindatur, non recrudeſcit: & ſi rumpatur, nunquam reparatur, vel ſolideſcit, auctore Ariſtotele, *lib. 3. de hiſtor. animal. cap. 8. & lib. 2. de part. animal. c.* 19.

Mulieres conſueuerunt magis hoc morbo laborare, quàm viri; cùm in ijs mucronata cartilago ſit minus dura, habituque ſint humidiores, & excrementis potiſſimum frigidis abundent.

Hæc cartilago depreſſa à principio facili negotio ad propriam ſedem reſtituitur: Sin autem depreſſio negligatur, ac diu perſeueret, ratione duritiei partis maxima cum difficultate ad ſitum reduci poteſt.

Curatio.

Curatio.

Varij cartilaginem reponendi modi.

Ideo operæ pretium eſt, quamprimum operam dare, vt ad naturalem ſitum extollatur, quod pluribus rationibus effici poterit, Nam ſi adeſſet in corpore humorum abundantia, vel humores ad partem affectam fluerent, antequam manus intrò adhibeantur, plenitudo
1 auferri, vel ſaltem imminui, & fluxio alio deflecti ac inhiberi debet. Igitur peritus artifex ventrem faſcia ſurſum verſus deuinciat, & ab vtroque hypochondrio ſubtus coſtas inchoando partes illas manibus comprimat, vt impulſu turgentium partium cartilago depreſſa ad locum proprium redeat: à qua tamen curatione abſtinendum in mulieribus grauidis. Nam ſine manifeſto abortus diſcrimine minimè adhiberi poteſt, vt contigit annis elapſis vxori cuiuſdam Equiſonis prægnanti, quæ cum febre tertianam imitante cum quibuſdam ventriculi perturbationibus afficeretur, à quodam pro reſtituenda cartilagine ad locum ſuum, poſthabita omni fœtus cuſtodia, ſupra ventrem arctiſſimè vincta altero die partum abegit, & ſequenti nocte ipſa obijt: & ipſe accerſitus, vt opem huic mulieri ad interitum properanti afferret, audiens ex viri huius audacia, & inſcitia fœtum mortuum excuſſum eſſe, & videns miſerrimam illam fœminam iam interemptam eſſe, nō potuit non maxima animi ſui moleſtia hanc dementiſſimam temeritatem deteſtari, & ſimul cogitare, & perquirere, an verum eſſet, cartilaginem hanc præter naturam deorſum prolabi poſſe, & ſi procidat, quæ ſymptomata ac mala excitare poſſet, & tandem, quænam eſſet germana ac tuta huius procidentiæ cura, quàm pluribus modis fieri poſſe poſtea cognouit; quorum vnus iam explicatus.

Cui ſuccedit alter, quem ægrotus ipſe propria induſtria aſſequi poterit, ſi videlicet rem aliquam grauem ac ponderoſam, quantum ferrè valet, manibus ſtrenue capiat, tantumque extollat, vt à terra magis diſtet, quàm capitis ipſius ſummitas, & ſic eam ſublimem ſumma vi tenens ſe hinc inde aliquantiſper, modò ad dextram, modò ad ſiniſtram vertat. 2

Cum tamen non omnes, & potiſſimum mulieres, ob virium imbecillitatem id efficere poſſint, ſuccedat tertia ratio curandi, & eſt, vt artifices manibus cartilaginem lapſam leniter contrectando eleuent, & ad naturalem ſedem reducant, ad quod præſtandum inueniuntur plures mulieres peritæ, quàm viri, cuius rei hanc eſſe cauſſam ait Excellentiſſimus Maſinus, (quem inuenit in tanto Medicorum numero, qui hanc fieri depreſſionem ac morbum aſſeruerit) quoniam mulieres crebriùs ab hac ægritudine capiuntur, & ob verecundiam, & honeſtatem libentius mulierum, quàm virorum manibus ſe committunt. Hinc vſu euenit, vt mulieres ob magis frequentem operationem, & vſum peritiores, & magis idoneæ fiant. 3

Quod ſi tribus expoſitis modis cartilago non poſſit ad naturalem ſitum reſtitui, fortaſſe non erit ſine fructu ſupra regionem huius partis apponere cucurbitulam ſuperius perforatam cum leui tamen flamma. Nam cum ventoſa habeat inſignem vim ſurſum trahendi, rationi conſonum eſt, vt & hanc delapſam partem ſurſum eleuet ac trahat: cùm tamen aliquantiſper cucurbita manſerit, non vi auferatur, ſed aperto foramine permittant, vt per ſe remoueatur. Antequam verò miniſtri huius cartilaginis reſtitutionem aggrediantur, vt facilius id conſequi poſſint, cùm ea pars, vt ſæpe dictum, ſit duriuſcula, regionem totam ſuperioris partis ventriculi illinere ſolent, vel butyro ſolo, vel butyro, & oleo amygdalarum dulcium, quibus aliqui parum croci adijciunt, quod faciendum ipſe magis probat, cum prolapſus eſt factus ab aliqua cauſſa externa, quàm cum ab interna, in quo caſu magis exſiccatione egemus, quàm humectatione. Si tamen id fiat vt faciliorem aditum manui præbeat, vt videlicet cutis muſculi huic cartilagini ſuppoſiti à linimento laxati manus cōtrectationi magis cedant, id ſe non improbare aſſerit, dummodo parcè fiat. Quod ſi prolapſus ſit antiquus, & qui ſpatio temporis callo ferè obduruit, adhibenda ſunt, quæ molliant, laxent, & partem extenſioni aptam efficiant, vt eſt fotus cum decocto maluæ, althææ, fœnigræci, atque id genus aliorum, atque ſiue fiat ſpongia, ſiue aliquo inſtituto molli, parum refert. 4

Cartilaginem firmandi ratio.

Cartilagine in propriam ſedem repoſita, inſurgit alia indicatio ipſam firmandi, & roborandi, ne amplius prolaba-

labatur, ſed in ſua ſede conſtanter firmiterque conſiſtat, quod facili negotio perfici poterit, ſi locus affectus aliquibus vicibus foueatur ſpongia aliave re ſimili madefacta in vino nigro parum auſtero, in quo maſtiche, thus, abſinthium, balauſtia, roſæ rubræ, nuces cupreſſi, & id genus alia ebullierint, & poſtea admoueatur ſequens Ceratum.

℞. *Maſtich.* ℥.ij. *ladan.* ℥.j. *rad. biſtort. nuc. cupreſſ. medull. interioris thur. roſ. rubr. balauſt.* ana Vnc.ß. *corall. rub.* Scrup.j.

Miſce & cum *pice nauali ac terebinth. q. ſ.* f. ſ. a. Ceratum, quod per 6. vel 8. dies parti adhæreat. Nec iudandos cenſet illos, qui Cerati vice albumen oui apponunt, quoniam nimis refrigerat, quod in parte adeo frigida vitari debet.

Atque iſta è Iohan. Baptiſta Codrochio proponere libuit, quæ Lectori perpendenda, & cum experientia conferenda relinquimus, atque hoc etiam conſiderandum damus, an non affectus, quem Germani *das Mehethum* nominant, cuius ſuprà, *de luxat. vertebrarum dorſi*, mentionem fecimus, quandoque etiam ad hanc cauſſam referri poſſit.

LIBRI II· PARS III·

De ſymptomatibus, quæ pulmonibus, & thoraci accidunt.

Prooemium.

POſtquam præcedente parte huius libri abſoluimus morbos, qui pulmones & thoracem infeſtare ſolent; reſtat, vt iam ſymptomata, quæ iiſdem accidunt, ſubiungamus. Et quidem primò actiones læſas quod attinet, cùm pulmones cum aſpera arteria, & thorace reſpirationis organa ſint, ſimulque voci, & ſermoni in homine formando inſeruiant, dicendum 1. De reſpiratione læſa; quo pertinet Aſthma, & ſuffocatio ac ſtrangulatio, 2. de vocis, & locutionis vitiis, 3. de tuſſi, item conuulſione diaphragmatis, quæ ad motus ſymptomata pertinet, 4. de dolore lateris, & pectoris, qui etiam inſigne eſt in pectore in ſenſu tactus ſymptoma.

Qualitatis mutatæ, quæ in ſenſus incurrant, ſymptomata hic non dantur. In Excretis verò eſt ſputum, & puris ac ſanguinis, grandinis, calculorum ac vermiculorum è pectore eiectio: de quibus ordine dicemus.

CAPVT I.

De reſpiratione læſa in genere.

Reſpiratio læſa in genere. REſpiratio, Græcis ἀναπνοὴ, motus eſt pectoris & thoracis, quo aer attrahitur in pulmones, & expellitur. Et quidem pulmones naturali vi, vbi aeris attrahendi vel expellendarum fuliginum neceſſitas percipitur, dilatantur, & contrahuntur: quod vt commodè præſtare poſſint, & locum, in quo moueantur, inueniant facultas animalis ſimul cum pulmone thoracem dilatat, & contrahit, pulmoniſque, & thoracis motus in vnum finem conſpirant. Ideoque etiam hic motus non planè liber eſt, & voluntarius, ſed παθήμασι, & neceſſitatibus corporis ſubiectus, & thoracis motus naturæ vrgenti cedit. Qui enim motus voluntarius, & planè liber eſt, is nullum tempus, nullam menſuram præſcriptam habet. Cohibitum autem ſpiritum ducere iterum cogimur, cum ſuffocatio vrgeat, quam natura reformidat.

Suffocatio ſerui barbari. Peculiare enim quiddam fuit, quod de ſeruo Barbaro refert Galenus, 2. *de motu muſcul. cap. 6.* qui cohibito ſponte ſpiritu ſeipſum ſuffocauit; cùm alioquin natura ſuperior tandem ad reſpirandum impellat.

Differentia inter pulſum & reſpirationem. Reſpiratio autem duobus motibus perficitur; inſpirationis ſcilicet, & exſpirationis. In inſpiratione pulmo, & pectus dilatatur, & aer attrahitur. In exſpiratione pulmo, & thorax contrahitur, & aer fuliginoſus expellitur. Inter hos duos motus duæ intercidunt quietes, ſicut in pulſu inter ſyſtolen, & diaſtolen. Differentia tamen hic quædam eſt inter pulſum, & reſpirationem. Quia enim pulſus planè naturalis eſt, motus ille eſt continuus, & non interruptus, niſi quod duæ quietes inter ſyſtolen & diaſtolen intercedunt: quia verò ad reſpirationem etiam facultas animalis concurrit, nonnihil pro arbitrio noſtro hic motus regi, & interdum aliquandiu differri poteſt.

Triam autem ad reſpirationem naturalem concurrunt. 1. Facultas mouens. 2. Organa reſpirationi inſeruientia, quæ ſunt pulmones, diaphragma, thorax variis muſculis inſtructus. & agitatus, trachea, quæ via eſt, per quam aer ingreditur, & egreditur, quò pertinent & nares ac os & fauces, quæ ipſa etiam aeri tranſitum permittunt. 3. Vſus, qui eſt caloris in corde temperatio, ſpirituumque generatio. Ideo enim fit reſpiratio, vt cordis calor ventiletur, & in ſtatu naturali conſeruetur, cordiſque actiones rectè perficiantur.

Quibus fortaſſe quartum addere licet, ipſum aerem, qui inſpiratur. Is enim ita diſpoſitus ſit neceſſe eſt, vt calorem cordis ventilare, & refrigerare poſſit; ſi verò is ſit craſſus, fuliginoſus, qualis eſt in quibuſdam cauernis, aut ſi nimis æſtuoſus, ad refrigerandum ineptus eſt, & quandoque ſuffocationem inducit.

Ratione autem organorum reſpirationis quædam differentia eſt & εἰσπνοὴ alia eſt ἀβίαστος, cuius inſtrumentum eſt diaphragma; alia βίαια, quæ a muſculo fit in ſummis ſcapulis ſito, & ab interna intercoſtalium parte. Sic ἐκπνοῆς ἀβιάστου inſtrumenta ſunt muſculi circa abdomen; βιαίας autem externa intercoſtalium pars Nerui qui ad diaphragma pertingunt, inter 4 & 5. vertebram ceruicis prodeunt, qui ad intercoſtales muſcu-

ſculos, & thoracis vertebras progrediuntur. Atque hæc ad naturalem inſpirationem neceſſaria ſunt, quæ lædantur, reſpirationem lædi neceſſe eſt.

Eſt nimirum reſpitatio læſa pulmonis ac thoracis motus à naturali ſtatu deflectens, propter vitium aliquod in facultate mouente, organis reſpirationis, vſu mutato, vel etiam in aere, qui attrahitur, conſiſtens.

Reſpiratio quomodo læditur. Læditur autem reſpiratio, vel quia planè aufertur, quæ ἄπνοια dicitur, vel deprauatur, quæ δύσπνοια appellatur. Platerus tamen, nec incommodè, dyſpnæam omnem ad reſpirationis defectum ſeu diminutionem refert; Deprauatam autem ſolùm reſpirationem appellat, quando non rectè fit reſpiratio, vt dum eſt frequens, cita, vel interrupta; quo etiam ſuſpirium refert.

Cauſſæ.

Cauſæ. Reſpiratio læditur I. læſa facultate; idque fit, vel cum facultas motrix per ſe læditur, vel per accidens, vbi ea ſalua ac ſpiritu animali præſente aliundè in motu impeditur. Cùm autem vis mouendi ſeu reſpirationem efficiendi, & in pulmone, & thorace conſiſtat, vtriuſque facultatis læſio perpendenda.

Pulmonis, præcipui reſpirationis organi, motus peculiari eius vi perficitur, quæ eius facultas tam diu ſalua eſſe dicitur, quamdiu eius temperies, & calidum innatum ſaluum eſt. Ideoque læſa pulmonis facultas per ſe tantum dici poteſt, cum eius temperamentum vitiatur, & calidum innatum deficit, id quod in phthiſicis, & moribundis ſæpe accidit. Impeditur verò facultas pulmonis motrix, licet ſalua ſit, & ita per accidens læditur, & in operatione ſua impeditur, dum ſpatium in quo liberè moueatur, non habet; Id quod fit in pectoris anguſtia quacunque de cauſſa profecta, vt in gibboſitate, empyemate, hydrope pectoris, aut dum ab abdomine diaphragma comprimitur, & ſurſum pellitur.

Thoracis verò motus ab animali facultate pendet, quæ per ſe equidem lædi propriè dici non poteſt; per ſe tamen lædi à Medicis dicitur, cum ſpiritus animalis, qui ad motum animalem neceſſarius eſt, deeſt, & cum ſpiritus animalis ad thoracis muſculos, & diaphragma nō influit. Fit autem hoc, vel quia non tranſmittitur, vel quia non recipitur, ipſiuſque influxus prohibetur. Non trāſmittitur, vel quia ſpiritus animalis deficit, vt in moribundis, & in nimijs euacuationibus, & alijs cauſſis ſpiritus diſſipantibus; vel eius influxus à cerebro non fit, vt in apoplexia, & ſoporoſis affectibus. Non verò recipitur influens ſpiritus animalis propter vitium neruorum ſpiritum animalem ad muſculos thoracis, & diaphragma deferentium. Etſi verò etiam ex ſexta, & ſeptima coniugatione thorax neruos accipiat: tamen quia ſeptum tranſuerſum, cuius motus ad mediocrem reſpirationem ſufficit, neruos etiam à dorſali medulla inſignes vtrinque accipit, raro reſpiratio ſola, & ſeorſim, citra aliarum actionum læſionem, neruorum ſextę & ſeptimæ coniugationis vitio læditur, ſed dorſali medulla, & coniugationibus dictis ſimul læſis, quod non niſi circa exortum in cerebro fieri poteſt, vt in apoplexia, reſpiratio læditur. Nerui autem maiores à dorſali medulla progreſſi, ſi ſeorſim afficiantur, id, quod in catarrhis eo decumbentibus, vt & intemperie frigida, vulneribus, tumoribus fit, reſpiratio ſeorſim læditur. Quò etiam referri poteſt ſpinalis medullæ ob luxationem, vulnera, vel alias cauſſas, vitium.

Per accidens verò læditur facultas, & motus thoracis, in primis eius dilatatio, dum facultate integra, & ſpiritibus præſentibus motus impeditur, vel ob dolorem lateris, & diaphragmatis, colli, abdominis, inteſtinorum, hepatis, ventriculi, aut harum partium vulnera, aut dum ob aquam, vel pus, vel ſanguinem in cauitate thoracis contentum is liberè moueri non poteſt, & diaphragma comprimitur, vt liberè diſtendi nequeat, ab hepate, vel liene tumente, aut flatibus, & vaporibus in inteſtinis contentis. Vapores etiam vel flatus in abdomine collecti, & circa diaphragma ſubſiſtentes illius liberum motum impediunt, & nunc reſpirationem difficilem, nunc ſuffocationis metum inducunt, quibus ſæpè & cerebri ac cordis alia mala accedunt, ob inſignem cum cerebro, & corde diaphragmatis conſenſum, præſertim ſi materiæ magna ſit copia. Vapores autem hi a venis meſaraicis, & hypochondrijs, ventriculo, inteſtinis, interdum, & vtero attolli ſolent. Viſcera quoque in abdomine circa ſeptum tranſuerſum appenſa, ſi obſtruantur valde, vel intumeſcant, pondere ſuo diaphragma infra trahendo illud liberè moueri non permittunt, id quod fit in hepatis obſtructionibus, & tumoribus, quę difficilis reſpiratio ſæpe diu hydropem præcedere ſolet. Ventriculus quoque cibo repletus eodem modo difficilem reſpirationem efficere ſolet; quod & ab ingeſtorum ciborum qualitate interdum euenit. Quod in grauidis accidit ab vtero, qui diſtentus diaphragma comprimit, & difficilem reſpirationem efficit.

II. Ratione organorum læditur reſpiratio, dum aliquod in ijs eſt vitium. Organa autem reſpirationis alia ad motum faciunt, vt pulmo, diaphragma, muſculi thoracis, & abdominis; alia aeri ingreſſum & egreſſum permittunt, vt nares, os & fauces, larynx, aſpera arteria, eiuſque rami per pulmonem diſperſi, quique ad pulmonis ſubſtantiam pertinent.

Pulmonis ergò vitio reſpiratio impeditur, dum pulmonis aſperæ arteriæ anguſtiores, quàm par eſt, fiunt, nec ſatis dilatari poſſunt, dum ſcilicet obſtruuntur à catarrhis eò defluentibus, qui ſi confertim, & ἀθρόως ruunt, Suffocatiui nominantur, & pituitoſo humore in ijs collecto, à ſanguine eo effuſo, vt & pure, vel in pulmone collecto, vel aliunde effuſo, grandinibus item, calculis, & vermiculis; aut comprimuntur à pituita in lęuibus arterijs, & pulmonis ſubſtantia, vel tuberculis, vel aqua in pulmone collecta. Connexus etiam pulmonis cum concauo thoracis ſtrictior pulmonis motum liberum impedit, reſpirationemq; difficilem reddit, quod nonnullis à primo ortu, alijs poſt caſum aut pleuritidem accidit. Si etiam pulmo à prima origine ſit minor, quàm par eſt, aliquod reſpirationi impedimentum affert. Faciunt etiam huc pulmonis vulnera, & vlcera.

Diaphragmatis verò, & muſculorum reſpirationi inſeruientium vitio fit reſpiratio læſa, dum diaphragma, vel inflammatur, vel vulneratur, aut dum catarrhus, qui in muſculos intercoſtales lapſus eſt, ad diaphragma vſque etiam penetrat. Aut dum muſculi contunduntur, inflammantur, vulnerantur, vel exulcerantur, vt & muſculi abdominis, reſpirationi inſeruientes: aut ſi catarrhus in eoſdem muſculos decumbat.

Pertinet huc & coſtarum, & vertebrarum vitium, dum vel franguntur, vel luxantur, ac thoracis motui obſtant.

Tandem inter thoracis vitia eſt hoc, ſi cartilagines thoracis, quę ad motum faciliorem edendum pectoris circumferentiam conſtituūt, in oſſeam ſubſtantiam indurantur. Nam & tunc thorax ſatis dilatari nequit.

Partium autem, per quas aer tranſire debet, vitio puta narium, oris & faucium, vt & tracheę anguſtia, difficilis reſpiratio, imò ſuffocatio interdum induci poteſt. Quod fit, ſi nares, vel à pituita, vel à tumore aliquo obſtruantur, & obturentur, ſi tumor aliquis ſit in muſculis faucium, laryngis, in tonſillis, vel columella delapſa ſit, vel ſi vertebrę ceruicis luxatę viam hanc intercludant. Imprimis verò ſi aſpera arteria, & præcipuè eius caput ſeu laryngis rimula, vel obſtruatur, vel aſtringetur, & coarctetur, vel à quacunque cauſa anguſtior reddatur. Quo pertinent & aſperę arterię vulnera.

III. Ob vſum reſpirationis ſeu finem mutatum, atque ita cordis vitio reſpiratio lęditur. Si enim ille non

vrget,

vrget, nulla aut quam exigua ſit reſpiratio: & quamdiu motus cordis ceſſat, tamdiu etiam ceſſat reſpiratio; quod ſit in ſyncope, & ſuffocatione vterina. Si verò vſus vrget, reſpiratio fit magna vel frequens, & celer, id quod in febribus ardentibus accidit, & plurimæ reſpirationis læſæ differentiæ ab vſu, & fine mutato proueniunt.

IV. Tandem etiam aeris, quem ſpirando attrahimus, vitio, reſpiratio lædi poteſt. Si enim is craſſus, caliginoſus, & fuliginoſus ſit, qualis eſt in quibuſdam cauernis, qualemque faciunt fumi, qui è carbonibus accenſis exhalant, vt & vapores è muſto, & cereuiſia feruente, vſui non ſatisfit, adeò, vt etiam à tali aere nonnullos ſuffocatos fuiſse, compertum ſit. Ita in Cypro è venis chalcanthi fumus attollitur, qui hominem ſuffocat, teſte Galeno, 9. *de ſimpl. med. facult. tit. de chalcantho*.

Reſpirationis læſæ. Cauſſæ. Has cauſſas omnes vt in numerum redigamus, fit reſpiratio læſa.

1. Ab inſigni intemperie, & pulmonis corruptione.

2. 2. A pectoris anguſtia, quacunque de cauſſa profecta, ob quam pulmo, & diaphragma libere moueri, & dilatari non poteſt.

3. 3. Ob defectum ſpiritus animalis, in moribundis, in apoplexia, & frigidis affectibus.

4. 4. Ob neruorum inſignium ad thoracis muſculos & diaphragma tendentium læſionem quamcunque, quæ ſpiritus animalis influxum prohibere poteſt.

5. 5. Ob dolorem in muſculis thoracis, & alijs partibus vicinis, quæ reſpirationi quocunq; modo inſeruiūt.

6. 6. A diaphragmatis motu impedito, ab aqua, pure, vel ſanguine in thoracis cauitate contento, vel a vaporibus, & flatibus ab inferioribus aſcendentibus, & circa diaphragma ſubſiſtentibus, ſeu viſcerum in abdomine obſtructione, diſtenſione, & tumore.

7. 7. Pulmonis vitio, dum ſcilicet eius arteriæ vel obſtruuntur quacunque de cauſſa, vel comprimuntur, aut dum pulmo pectori agglutinatur aut vulneratur.

8. 8. Diaphragmatis vitio, dum illud vulneratur, inflammatur, vel dum catarrhus in id decumbit.

9. 9. Muſculorum thoracem mouentium vitio, dum illi contunduntur, vulnerantur, inflammantur, exulcerantur, aut dum catarrhus in eos decumbit.

10. 10. A coſtarum, & vertebrarum dorſi luxatione, & fractura, vt & cartilaginum pectoris induratione.

11. 11. A muſculorum abdominis morbis, ob quos libere moueri non poſſunt.

12. 12. A narium, oris, faucium anguſtia.

13. 13. A laryngis, & aſperæ arteriæ obſtructione, compreſſione, vulneribus.

14. 14. Ab vſu mutato, qui varius eſt.

15. 15. Aeris, quem inſpiramus, vitio, ſi *is* calori refrigerando, & ventilando non ſit idoneus.

Atq; tot quidem ſunt reſpirationis læſæ cauſſæ. Verùm enim verò plurimæ à morbis, quos iam explicauimus, vt & apoplexia, febribus, & ſimilibus dependent, atq; ita de reſpirationis læſæ curatione vno in loco tractari non poteſt: Ideoque alios Medicos ſecuti, hic ſaltem de ea reſpirationis læſæ curatione dicemus, quæ vulgò Aſthma vel orthopnœa dicitur; deinde de ſuffocatione, & ſtrangulatione, quæ peculiares reſpirationis læſæ differentiæ ſunt.

CAPVT II.

De Aſthmate, & Orthopnœa.

Aſthma. ASthma, Latinis Anhelatio, etſi interdum in genere, & amplo vocis ſignificatu pro quacunque reſpiratione difficili, & anheloſa quacunque de cauſſa profecta, ſiue cum febre vel ſine febre accipiatur. Stricta tamen vocis ſignificatione Hippocrati eſt πνῖγον, hoc eſt, frequens ſeu denſa, & difficilis reſpiratio ſine febri, qualis eſt eorum, qui ex curſu, & celeri exercitatione ſubſiſtunt, & quidem cum ſono, vt Celſus addit, à ſpiritu humorem in pulmone contentum diſſoluente. Quādo verò malū eò vſq; creuit, vt æger erecto corpore propter ſuffocationis metū reſpirare cogatur, ὀρθόπνοια appellatur. Imò, vt Galenus, *6. aph. 46.* ſcribit, qui Hippocratem ætate ſecuti ſunt, affectionem quandam diuturnam; nonnulli Aſthma ſimpliciter, nonnulli quoque ὀρθόπνοιαν nominant, cum ſine febre æger continenter difficilem habet reſpirationem.

Vnde etiam Aſthma definitur læſa reſpiratio, eaq; denſa, & frequens ferè, vt æger ſine anhelatione reſpirare nequeat, ſine febre plerumq; ab anguſtia bronchiorum pulmonis proueniens. Quando malùm (differt enim aſthma, & orthopnœa ſaltem magnitudine) ita incrementum ſumpſit, vt æger non niſi erecta ceruice ſpirare poſſit, orthopnœa nominatur.

Locus affectus eſt pulmo, & quidem ſecundum brōchia, id eſt, aſperæ arteriæ cartilaginoſas propagines, per pulmones diſperſas, quæ ſpiritus via ſunt. Quanquam enim thorax, & pulmo etiam ſuo modo ſatis dilatentur: tamen propter harum viarum anguſtiam ſatis aeris inſpirando attrahi non poteſt, vnde, vt quod magnitudini, & ſufficientiæ deeſt, compenſetur frequentia, & velocitate, frequens ac velox ſpiratio oritur.

Cauſſæ.

Etſi verò, vt dictum, reſpirationis difficilis plurimæ cauſſæ ſint: Aſthmatis tamen in ſpecie dicti duas tantum ponit cauſſas Galenus, humores ſcilicet craſſos ac pituitoſos, & crudum tuberculum; quibus tamen adhuc vna atque altera addi poteſt. Cauſſæ.

Eſt nimirum proxima aſthmatis cauſſa, anguſtia bronchiorum pulmonis, ſeu vſus auctus propter anguſtiam bronchiorum pulmonis. Anguſtia autem illa oritur, non à quacunque cauſſa; cum, vt dictum, aſthma ſit reſpiratio difficilis non quæuis, ſed anheloſa, & diuturna accuratu difficilis ſine febri, ab obſtructione vel compreſſione pertinaci. Vtrumque enim, obſtructionem, & compreſſionem ſcilicet, efficiunt primò humores ſæpe craſſi, & viſcidi, nonnunquam, & tenues ac ſeroſi, ſed copioſi, deinde crudum tuberculum, vel grando, & calculi in pulmonibus hærentes. Quibus nonnulli, & flatum craſſum addunt. Hæc enim ſiue intus bronchia pulmonum obſtruant, ſiue in ſubſtantia pulmonis, venis eius, & lęuibus arterijs hærentes ea comprimant, anguſtiam efficiunt, & ita reſpirationi obſunt, vt poſtea, *q. 1.* dicetur.

Materia autem bronchia pulmonum ſeu obſtruens, ſeu comprimens nunc in pulmonibus ſenſim colligitur, ob debilitatem, & cachexiam illius viſceris, vt docet Auicennas, *3. can. fen. 14. tract. 4. capit. 4.* & bronchia obſtruit, quæ interdum etiam in calculum, & grandinem induratur: nunc verò aliunde affluit. Fit hoc interdum à capite, cum catarrhi à capite lapſi in pulmonibus ſubſiſtunt, id quod vulgò frequentiſſimè fieri putatur. Verùm ego id rarius accidere puto, vt poſtea, *quæſt. 2.* dicetur, & frequentiſſimam aſthmatis cauſſam eſse puto materiæ per venam arterioſam in pulmones effuſionem, dum ſcilicet circa hepar in venoſo genere crudi humores colliguntur, & per venam arterioſam in pulmones effunduntur, & bronchia pulmonis comprimentes reſpirationis difficilis, & aſthmatis propriè dicti, mali ſcilicet diuturni, & contumacis illius, cauſſa ſunt. Etſi enim in hydropicis humor ſeroſus ad thoracem penetrans reſpirationem difficilem efficere poſſit: tamen ea reſpiratio difficilis propriè aſthma non eſt, ſed ab hydrope, morbo primario, dependet. Et quidem ille humor, qui è venis per venam Frequentiſſimæ aſthmatis cauſſæ.

nam arteriosam in pulmones confluit, non ſemper craſſus eſt, ſed ſæpè tenuis, & ſeroſus, qui in venis, & arterijs collectus nunc motu corporis, nunc ira, ſæpè vero ad aeris, & tempeſtatis mutationes, agitatus in pulmones irruit, vnde paroxyſmus ſæpè ſecundum Lunæ motum, & quarto ferè die exacerbatur. Non impoſſibile tamen videtur, vt humor etiam talis (cum arteriæ multo ſero abundent) per arteriam venoſam *in pulmones infundatur*. Eodem modo à crudo tuberculo oriri poteſt aſthma, non ſolùm in aſperis arterijs conſiſtente, ſed & extra eas conſtituto, eaſque comprimente. Et quidem ſi crudum tale tuberculum conſiſtat ſolùm in aſpera arteria, vel circa eam, tantum aſthma parit; ſin etiam circa leues, cor in conſenſum trahitur, & pulſus inæqualis efficitur, id quod in Antipatro factum refert Galenus, 4. *de loc. affect. cap. vlt.* Sin vtraſque pulmonis arterias obſideat, & aſthma, & inæqualitas pulſus inducitur.

Poſſunt quidem, & alij tumores, qui ſuppurantur, reſpirationem difficilem efficere, vt non ſolùm Galenus, 4. *de loc. affect. cap.*8. & Aetius, *tetrab.* 2. *ſerm.*4. *cap.*57. docet, ſed & res ipſa loquitur; cùm tum etiam bronchia pulmonis comprimantur: tamen ſi ſtrictè vocabulum aſthmatis accipimus, ea læſa reſpiratio aſthma non eſt, ſed cocto ac rupto abſceſſu ac pure per ſputũ reiecto ceſſat; aſthma verò propriè dictum, ſaltem ab humore craſſo, & crudo tuberculo oriri docet Galenus.

Hiſce cauſſis nonnulli addunt etiam vapores ex vtero aſcendentes, & flatus craſſos. Verùm etſi negandum non ſit, ab hiſce cauſſis interdum reſpirationem planè difficilem fieri: tamen quia illa ſubitò inuadit, & citò ceſſat, aſthma propriè dictum non conſtituit. Ille flatus potius ad aſthma pertinet, qui ſe materiæ aſthmatis cauſſæ iungit, paroxyſmique autor eſt; cum ſcilicet humor craſſus à motu nimio vel alia cauſſa in flatum reſoluitur.

Quod autem flatui tribuitur, ſæpiùs rectius humori ſeroſo, vt modò dictum, tribuendum eſſet, cum is in ramis venæ cauæ maioribus quacunque de cauſſa feruens, & motus ἀθρόως, & conſertim per dextrum ventriculum cordis in pulmones irruit, & aſperas arterias comprimit; quæ non infrequens paroxyſmi aſthmatici cauſſa eſt, ob quam æger difficili reſpiratione, ſæpè nulla cauſſa manifeſta præcedente, ſed imminente aeris aliqua mutatione, & tempeſtate corripitur.

Affinis etiã eſt aſthmati illa difficilis reſpiratio, quæ à ſiccitate nimia pulmonis prouenit, ob quam pulmones ſatis dilatari ad aerem hauriendum non poſſunt; quam ſiccitatem imprimis metallici vapores inducũt, & propterea ijs, qui metalla, & mineralia tractant, familiaris eſt. Ita refert Heurnius, *de morb. part. cap.*4. typographo cuidam adeò ſiccatos fuiſſe pulmones, vt aridum pomum retulerint.

Differentia.

Differentiæ Aſthma aliud eſt recens, aliud inueteratum. Aliud eſt periodicum, quod per interualla redit, cum, ſcilicet materia interiecto quodam temporis interuallo vel confluit ἀθρόως, id quod potiſſimum per venas fieri puto, vel paulatim antea in pulmonibus collecta moueri, & agitari incipit. Hinc fit, vt præter cauſſas proximas antea enumeratas, etiã remotiores cognoſcendæ ſint, vt vitentur. Tales ſunt cibi flatulenti, aer craſſus ac nubiloſus, aeris caliditas aut frigiditas nimia, corporis, & animi motus nimius.

Deinde aſthma aliud eſt grauius, aliud mitius. Si enim æger quidem difficulter reſpiret, & anheloſus ſit, ſimpliciter aſthma appellatur. Si verò ita incrementum ſumat difficilis reſpiratio, vt æger non niſi erecta ceruice reſpirare poſſit, orthopnœa nominatur, vt antea etiam dictum.

Tertiò aſthma aliquando eſt etiam hæreditarium, habentque nonnulli congenitam ad aſthma propenſionem, quæ ſita eſt in pulmonum laxitate quadam, & debilitate ad recipiẽdum affluentes aliunde humores, vel etiam eos cumulandos apta.

Signa Diagnoſtica.

Imminentis aſthmatis ſigna ita tradit Aretæus *lib.* 1. *de ſign. & cauſ. morb. diuturno, cap.*11. Morbi incipientis ſeu impendentis notæ ſunt huiuſmodi; grauitas pectoris, tarditas ad ſolitum opus, & aliud quodlibet agendum, in curſu, & in accliui itinere difficilis, & ægra ſpiratio, rauceſcunt, & tuſſiunt, flatus in præcordijs atque eructationes præter rationem excitantur, vigilant, noctu parùm, & obſcurè incaleſcunt, nares acutas, & ad ſpirationem paratas habent. Signa.

Malum autem præſens facilè ſignis ſuis pathognomicis cognoſcitur. Ægri nimirum plerumque ſine febri, de qua poſtea, *quæſtione* 3. dicetur, & alia euidente cauſſa, quæ reſpirationem difficilem inducere poteſt, frequenter, vt ij, qui curſu velociore aut motu alio vehementi ſunt defatigati, & ſi malum ſit vehemens, etiam erecta ceruice reſpirare coguntur. Et fit hæc reſpiratio læſa quandoque cum ſtertore, & ſonitu, quandoque ſine eo, ideo quod materia quandoque hæret in bronchijs, & aſperis arterijs, quæ dum ſpiritu diſploditur, ſonitus excitatur, aliquandoque extra aſperas arterias. Scribit tamen Iohannes Zechius, *conſultat.*18. hoc quidem vt plurimum fieri, ſe tamen in quàm plurimis obſeruaſſe, reſpirationem, acceſſionis præſertim tempore, raram, & admodum tardam, longeq; difficiliorem inſpirationem exſpiratione ipſa eſſe. Atque ipſe cauſſam huius rei hanc reddit, quod cum duo ſint reſpirationi inſeruientium inſtrumentorum genera, quorum alia aerem ſuſcipiunt, vt arteria cum pulmone, alia mouent, vt ipſe etiam pulmo cum thoracis muſculis: ſi accidat, vt non ſolùm bronchia pulmonum, ſed & ipſa pulmonis ſubſtantia cum ſuis venis, & læuibus arterijs, afficiatur, facultaſque thoracem mouendi languida ſit, accidere, vt nec pulmones humore grauati, nec thorax facilè moueri, & diſtendi poſſit. Quapropter tum natura non ſine labore, & conatu maximo ac longiore temporis interuallo inſpirationem moliri poteſt, vnde etiam partes pectoris ſupernæ mouentur, quam inſpirationem ſublimem Hippocrates appellare ſolet, in qua obeunda, vt vires deiectas interpoſita quiete aliqua natura nonnihil reparare poſſit, inſpirationem alteram non admodum maturat & accelerat; & ipſa exſpiratio expeditior eſt inſpiratione, quoniam huius operis inſtrumenta ſine multo labore mouentur, & ferè ſponte ſua concidunt. Idem tamen, *conſultat.*53. addit, reſpirationem hanc ſimul magnam eſſe. Cùm enim rara reſpiratio vſui non ſatisfaciat, ab vrgente poſtea neceſſitate coacta natura magnam pro viribus reſpirationem efficit; ita vt non ſolùm ſeptum tranſuerſum cum muſculis intercoſtalibus manifeſtè moueantur, ſed etiam muſculi ſuperiores omnes, ita vt ſublimis fiat appellata reſpiratio.

Quomodo autem aſthma à difficili reſpiratione, a virium imbecillitate, & calore magno in corde diſcernenda ſit, docet Galenus 4. *de loc. affect. capu.*7. *ſubijciamus*, inquit, *aliquem omnes ſimul mouere muſculos, vt pectus vna cum ſcapulis manifeſtè ſubleuetur. In hoc opere ex tribus vnum aliquod conijcere neceſſe eſt, aut virium imbecillitatem, aut viarum ſpiritus anguſtiam, aut vehementem in corde & pulmone calorem. Quamuis interdum duo, ac nonnunquam (licet raro) tres quoque ex iam dictis cauſſis concurrere poſſint. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirma, ad tria mouentium muſculorum genera venire, eoſque omnes ad motionem excitare ſolent, vno genere vehementer pectus mouere nequeunt, & propterea non ſolum diaphragma, ſed vniuerſi thoracis muſculi mouentur: mo-*

tum

tum tamen, & ſenſum efficiant, & propterea neque frequens omnino, neque raro omnino eorum actio exiſtit. At præterea thoracis dilatatio haut quaquam magna erit, nullaque ex ore fiet exſufflatio, & ſpiritus ex ſolis naribus emitti ſolet. Quod ſi per inſpirationem narium pinnæ manifeſtè trahi videantur, id proſtrati roboris efficax indicium erit. Aucto verò in corde, & pulmone calore, omnib. quidem thoracis muſculis peragitur quoque reſpiratio, ſed magna, velox, frequens vehemenſque percipitur, & præterea calidus exſufflando ſpiritus emittitur. Tandem qui ob viarum ſpiritus anguſtiam difficulter anhelofeque reſpirant, totum quidem thoracem magna ex parte, & celeriter, & frequenter dilatant, ſed neque exſufflare, neque calidum ſpiritū emittere conſueuerunt. Id enim acutæ caloris eſt indicium.

Signa cauſſarum. Cum verò anguſtia iſta bronchiorum pulmonis, quæ proxima eſt aſthmatis cauſſa, à pluribus, vt dictum, cauſſis prouenire poſſit, & eæ diſcernendæ ſunt. Vt verò de cauſſis, quæ reſpirationem difficilem in genere excitare valent, nihil dicamus, vt de pure vel ſanguine in ſpiritus vias illapſis, & alijs quæ ex ſuis locis patent. Si à craſſis humoribus fiat aſthma, & ijs quidem in pulmone collectis, ſenſim difficulter reſpirare incipit æger, eſtque difficultas ſpirandi continua. Si verò aliunde affluat materia, reſpiratio difficilis eodem modo continua nō eſt, ſed per interualla infeſtat vel exacerbatur. Etſi enim aſthma, quod ob materiam in pulmone collectam excitatur, ob iram, aerem auſtrinum, & ſimiles cauſſas exacerbari etiam poſſit: tamen in aſthmate, quod fit à materia aliunde affluente, exacerbatio illa longè manifeſtior eſt.

Exacerbatur autem hoc malum magis tempore autumnali, & hyberno, & noctu. Cum enim, vt Galenus, *6. epidem. ſect. 1. text. 15.* docet, dies toti anno proportione reſpondeant, vt matutino tempori ver ſit ſimile, meridiei æſtas, veſperi autumnus, nocti hyems; pituita verò noctu moueri ſoleat: non etiam eſt mirum, aſthma, quod eſt morbus pituitoſus, noctu magis exacerbari. Siue enim humor aliunde affluat ad pulmonem, noctu ijs magis moueri ſolet, ſiue in pulmonibus congeſtus cōtineatur, nihilominus ibi agitatur, & proprias qualitates intendens vel ad maius ſpatium ſeſe extendit, vel vapores de ſe emittit, & omnino euidentia ſui exhibet indicia. Et quidem ſi materia a cerebro delapſa ſit, catarrhi ſigna adſunt: quod ſi catarrhus abſit, per venas materiam affluere indicio eſt, hepatiſq; affecti ſignum tandem exhibet tumor pedum, & cachexia. Ac ſi humor ille craſſus obſtructionem efficiat in bronchijs pulmonis, difficilis eſt reſpiratio cum ſonitu & tuſſi, malum quandoq; etiam ceſſat vel remittit pituita excreta; Si verò pituita, & humor in venis, & pulmone hæreat, abeſt ſonitus, & tuſſis, & raro aliquid excernitur, ac malum pertinacius, & diutius hominem exercet.

Quod ſi à crudo tuberculo ſit Aſthma, æger ab initio, dum bene adhuc habere videtur, paulatim incipit difficulter ſpirare, accreſcitque deinceps quotidie anhelatio citra ſtertorem ac ſtrepitum. Quod ſi huiuſmodi tuberculum temporis diuturnitate caleſactum, & tandem quandam coctionem recipiens, in abſceſſum mutetur, febris accidit, deinde rupto tuberculo pus vel puri ſimili quid exſcreatur, ac pure euacuato fit reſpiratio leuior.

Grandinis, & calculorum ſigna antea ſunt propoſita.

Si à ſiccitate pulmonis proueniat aſthma, præceſſerunt cauſſæ, quæ talem ſiccitatem inducere potuerunt, ſputum deficit, & macies totius corporis adeſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Aſthma etſi ſit morbus diuturnus, tamen paroxyſmos habet acutos, ob loci affecti nobilitatem, qui organum reſpirationis eſt, quo grauiter affecto homo diu viuere nequit, compertumque eſt, nonnullos in platea ambulantes hoc malo ſubitò extinctos fuiſſe.

2. Iuuenes hoc malo difficulter liberantur, Senes verò nunquam, ſed eos aſthma ferè comitatur vſque ad mortem, *2. aph. 40.* Infantes autem ſuffocat, niſi maturis auxilijs ſiſtatur, & auertatur.

3. Aſthma hæreditarium vix vnquam curatur.

4. Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſſi fiunt ante pubertatem, ij ſtatim moriuntur, *6. aph. 46.* Galenus, *in comm.* cauſſam refert in anguſtiam pectoris, & tubercula ſpinæ intus annata, quæ ſi cruda, & coctu difficilia ſint, hominem aſthmaticum diu viuere non ſinunt. Sin humida, quæ tandem ſuppurantur, tuſſi aliquando vexatos citò tandem ſuffocant, & interimunt. Et quamuis alias calor circa pubertatē incrementum ſumens multos morbos curare ſoleat: tamen calor hic gibboſitatem tollere non poteſt: & quia adhuc pulmones incrementum ſumere ſolent; ſpina verò in gibbis amplius non creſcit, atque ita pulmoni creſcenti in anguſto pectore ſatis loci non datur, is non ſatis ventilari poteſt, caloremque natiuum ſuffocari neceſſe eſt.

5. Periculoſum valdè eſt aſthma in febri acuta. Nam materia, & cauſſa aſthmatis a calore febrili valdè exſiccatur, & ad eijciendum ineptior redditur. Multa quoq; inſpiratione in febre ob calorem vehementem opus eſt, quæ ob anguſtiam pectoris, quæ eſt in aſthmate, fieri nequit. Materia præterea calore febrili agitata aſthma grauius reddit, & ſimul ob eam febris inualeſcit.

6. Aſthmate laborantibus cum tuſſi, ſi tuſſis ceſſat, difficultate reſpirationis aut perſeuerante, aut increſcente, periculoſum eſt. Contumaciam enim materię, & virtutis expultricis debilitatem ſignificat.

7. Ad aſthma inueteratum ſi noua repente acceſſerit influxio, quæ pulmones obtuat, vt in catarrho ſuffocatiuo fit, lethale eſt.

8. Aſthmatici ij maximè periclitantur, qui viribus ſunt infirmi. Citò enim ſuffocantur, & in ſyncopen incidunt; cum autem pulſus inæqualis admodum redditur, ægrum morti vicinum eſſe indicio eſt, & multò magis, ſi intermittat.

9. Poſtquam etiam aſthmatici difficulter reſpirant, vt omnes muſculi intercoſtales ſuperiores ſcapularum, & ipſæ ſcapulæ attollantur, periculoſum aſthma eſt. Virium enim imbecillitas, calor vehemens, & anguſtia partium reſpirationi inſeruientium adeſt. Ne tamen in præſagitione ex pulſu, & reſpiratione medicus decipiatur, videndum. Sæpiſſimè enim, qui bonum pulſum habere videntur, ſubitò moriuntur, & ſuffocantur; & contrà, qui pulſum prauum habent, auxilio aliquo adhibito, aut flatu, vel ſeroſo humore diſcuſſo, ſubitò reſtituuntur. Ideoque ad cauſſam morbi, eius magnitudinem, aliaſque functiones attendere decet, non ad ſolam reſpirationem, & pulſum reſpicere.

10. Aſthma nonnunquam in peripneumoniam mutatur, idque febre ſuperueniente cognoſcitur, nonnunquam in hydropem, & cachexiam degenerat.

Indicationes.

Materia, quæ anguſtiæ bronchiorum cauſſa eſt, tollenda; quod fit euacuando eam: idque vt commodius fieri poſſit, eius craſſities, ſi adſit, attenuanda, viſciditas detergenda. Partes etiam materiam in pectus mittentes euacuandæ, & roborandæ, & materia ad pectus ruens ab eo auertenda. Flatus ſi coniungantur, diſcutiendi; crudum tuberculum attenuantibus, & exſiccantibus abſumendum. Pulmonis ſiccitas humectantibus emendanda. Indicationes.

Quæ tempore paroxyſmi facienda?

Quid tempore paroxyſmi faciendum?

Et quidem tempore acceſſionis omnis danda opera, vt æger à præſenti periculo liberetur, nec ſuffocari permittatur. Hoc enim maximè vrget, & propterea ad hoc maximè reſpiciendum. Cum verò paroxyſmus è tribus cauſſis oriri poſſit, nimirum vel ex commota materia, quæ in pulmone quieta conſiſtebat, vel ex noua in pulmones affluxione, quam & flatus, & vapor aliunde traſmiſſus tertiò augere poteſt: materiam vero moueat corporis atque animi motus nimius, mora ſub radijs Solaribus, ad ignem; ſuppeditet autem, & augeat ebrietas, & crapula, vſus ciborum craſſorum, & flatulentorum: Initiò perpendendum eſt, à qua cauſſa paroxyſmus ortum habeat. Nam ſi à cauſſa ortum habeat, quæ præſentem antea materiam agitare ſoleat, non ita opus eſt frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, & alijs reuulſionibus, ſed quiete potius, & ijs, quæ materiam motam diſcutere poſſint. Si verò aliunde materia ad thoracem affluat, ſeu ex toto, ſeu ex aliqua parte, omni ſtudio laborandum vt materia à pectore auerti, & diſtrahi poſſit. Ergo tum æger corpore erecto, vt ſpiritui via, & dilatato pulmoni ſpatium maius detur, nullo modo ſupinus, ne conſidente ad dorſum thorace anguſtia augeatur, collocetur, pectore nudo, aut certè leuibus ſaltem veſtibus tecto, non verò onerato aut coarctato, in aere temperato, & ad frigidum declinante collocetur, & inutilium adſtantium importuna turba arceatur. Hinc magnæ frictiones, vt & ligaturæ, in partibus inferioribus inſtituantur, quæ humores ad ſuperiora ruentes reuellunt, eos verò, qui in pectore ſunt, non agitant. Si verò pectus, & dorſum etiam fricare libeat, fiat id ſanè leniter, vt meatibus ſaltem dilatatis facilior fiat tranſpiratio, quæ reſpirationis defectum aliquo modo compenſare poſſit. Suppoſitoria quoque hic indantur.

Clyſteres. Clyſteres verò non admittit Ludouicus Septalius, cùm viribus proſtratis, & ſuffocationis periculo incumbente commodè injici non poſſint. Sed tamen vires non ſemper ita proſtratæ ſunt, vt clyſterem non admittant, qui à pectore ſatis commodè reuellit.

Venæſectio. Si ſanguis in corpore abundet, & virtus valida ſit, vena baſilica ſecetur, vel mediana, & tantum ſanguinis detrahatur, quantum vires, & morbus ferunt. Si verò menſes vel hæmorrhoides ſubſtiterint, ſaphena aperienda. Poſſunt, & cucurbitulæ cum & ſine ſcarificatione ſcapulis, & cruribus applicari reuulſionis, & auerſionis gratia.

Purgantia. Si humor ſit craſſus, equidem non ſatis commodè purgantia exhibentur. Verùm ſi humor ſit tenuior & mobilis, ad periculum ſuffocationis vitandum ſatis commodè purgantia exhibentur, de quo q. 4. dicetur.

Topica diſcutiẽtia. Ad materiam verò diſcutiendam pectori applicāda Topica laxantia, diſcutientia, ex oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, liliorum alborum, irino, pinguedine gallinæ, & ſimilibus.

Vt: ℞. *Pulu. Rad. althææ, iridis, ana* ʒ. j. ß. *farin. ſem. lini, fænugræc. ana* ʒ. ij. *ol. amygd. dulc. irini, chamæmel. ana* ℥. ß. *pingued. gallin.* ʒ. ij. *ammoniaci vino diſſoluti* ʒ. ß. *ceræ.* q. ſ. F. Linimentum.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. lini fænugræc. cydonior. cum aqua ſcabioſæ, vel tuſſilag. extract. ana* ʒ. vj. *pulu. rad. ireos, hyſſopi, an.* ʒ. ß. *croci* ℈. j. *ol. lilior. albor. amygdal. dulc. amar. an.* ℥. j. ß. Cum *cera.* F Linimentum.

Si tamen flatus coniungantur, cauendum, ne ſubitò, & confertim calefacientia medicamenta extra adhibeantur. Si enim flatus à materia foueantur, metuendum eſt, ne his calidis medicamentis ea attenuetur, & fundatur, flatuſque augeantur, atq; ita reſpiratio difficilior reddatur.

Leniẽtia, & attenuãtia. Exhibeantur medicamenta interna lenientia, attenuantia, detergentia, & expectorantia, qualia ſunt *amygdala dulc. & amara, ficus, paſſula, ſcabioſ. capill. Veneris, marrubium, hyſſopus, radix ariſtoloch. rotunda, ireos, ari, helenij, gentiana, ſcilla, ſperma ceti, crocus, moſchus, ammoniacum, ſulphur, benzoe,* & medicamenta ex his parata, vt:

℞. *Rad. ari* ℥. ß. Coqu. *in vino albo*, & cum *loc. de pino vel ſyrup. de hyſſopo.* Miſce, & Eclegmatis forma exhibeantur.

Vel ℞. *Aqu. cinamom.* Vnc. ij. *oxym. ſcillitic.* ℥. j. Miſc. aliquid ſenſim ſorbeatur.

Vel ℞. *Ammoniac.* ℈. ß. *flor. Sulphur. vel lactis eiuſdem. croci ana* g. v. *Moſchi*, g. j. *oxymel. ſ.* ʒ. ij. *vini albi* ℥. iij. Miſce.

Vel ℞. *Ammoniac.* ʒ. j. ß. adde *pulu. glycyrrh. & ſacchar. pendu q ſ.* Formentur Pilul. xxv. quarum 4. vel 5. exhibeantur.

Brunnerus, conſil. 34. vt expertam, & vſu probatam ſequentem potiunculam commendat:

℞. *Ammoniac.* ʒ. j. ß. *aqu. hyſſop.* ℥. iiij. *vini Rhenani* Vnc. ij. Miſc. Maior tamen videtur Ammoniaci quantitas, quam quæ pro vna doſi exhibenda. Theriaca etiam vel mithridatium in ore teneri poteſt, & ſenſim aliquid deglutiri.

Commendatur, & pomum excauatum, & ʒ. j. thuris repletum, & aſſatum.

Vel ℞. *Flor. Sulphuris* ʒ. j. ß. *Benzoes* g. v. *ammon.* gr. iij. *croci* gr. ij. *margaritar. præpar.* Scrup. j. *moſchi* ℈. ß.

F. Puluis, cuius quantum cuſpide cultelli capi poteſt, cum iure pulli aut oxymelite aut aqua ſcabioſæ ſumatur. Auicennas cuminum cum aceto, vel ſemen ſinapis alb. cum æquali portione mellis ad formam Electuari miſtum exhibet.

Vel ℞. *Oxymel. ſ.* ℥. j. *ſcillitic. aq. cinam. ana* ℥. ß. *ammoniaci* ℈. j. *croci* g. ij. Miſce.

Vel ℞. *Croci* ℈. j. *moſchi* g. j. *flor. benzoes* g. ij. *ſucci ocymi depurati* ʒ. ij. *vini albi calefacti* ℥. iiij. Miſce.

Commendatur, & tanquam vſu probata aqua è floribus raporum deſtillata, & cum croco ac pauxillo moſchi mixta.

Vtiles etiam ſunt, *aqua pectorales dictæ* (*Loffmaſser*) Item aqua ſaluiæ aniſi, roriſmarini.

Aqua pectoralis temperata D. Andr. Dœreti.

℞. *Rad. glycyrrh. raſ. polypod. q. mund. an.* ℥. j. ß. *tuſſilag.* Vnc. j. *helenij, borrag. an.* ʒ. ij. *dactylor. rec. enucl. Iuiub. rec. exacin. an.* Vnc. iij. *conſeru. viol. purp.* ℥. j. ß. *roſar. incarn. rec.* Vnc. ß. *nuc. moſch. croci oriental. Caryophyll. arom. cinamom. el, ana* ℥. j. ß. Incid. & contundantur, poſtea affundantur *Seri lactis caprill. rec. & puriſs.* lb. ij. ß. *aq. ſcabioſ.* lb. j. *veronic. prunell. an.* lb. ß.

Relinquantur in infuſ. in loco calido vel B. per nouendium, deſtillentur deinde per organa vitrea. *Collecti liquoris* lb. iij. adde *ſacch. candi albiſſ.* ʒ. vi. Alia aqua pectoralis à me præſcripta.

℞. *Herb. veronic. ſcabioſ. ana* M. ij. *capill. Veneris, hyſſopi, ſaluiæ, marrubij. ana* M. j. *rad. ireos Florentin. glycyrrh. eryngij, helenij, ſanic. an.* Vnc. ß. *Cinam. opt. granor. iuniperi ana.* ʒ. iij. Affund. ſpir. vini opt. q. ſ. Stent in infuſ. dies xiiij. poſtea deſtillentur, Deſtillatum funde ſuper *dactylos* Num. x. *iuiub. ſebeſt. ana* N. xxx. *ficuum* Num. x. *paſſular. minor. maior. exacinat. an.* Vnc. ij. *croci* ʒ. ß. Digerantur. & filtrentur. Neque enim è dactylis, iuiubis, ſebeſten, ficubus, paſſulis multum per alembicum eleuatur.

Commendantur, & mille pedæ vel aſelli, qui ſub vaſis aquarijs ſtabulantur, ſi ſcilicet panno lineo excepti in vino macerentur, & vinum ſine expreſſione propinetur.

Quando paroxyſmus vltra quartum diem protrahitur, veſicatoria in dorſo, è regione pulmonis, applicentur. Nõnulli ſinapiſmos in anteriore parte thoracis applicant,

applicant, & veſiculas diu apertas ſeruant.

Victus interea ſit tenuiſſimus, atq; vtilis eſt ptiſana cum croco, & ſaccharo, cibiq; croco condiantur; cum is vtiliſſimum ſit in aſthmate remedium.

Quomodo extra paroxyſmum æger curandus ſit?

Quid extra Paroxyſmum faciendo.

Quando æger à paroxyſmo vehementiore, & ſuffocationis periculo liberatus eſt, laborandum omnis generis præſidijs, ne malum reuertatur. Ideoq; ſi plenitudinis ſigna adſunt, & vires permittant, vena aperienda baſilica, præſertim vbi vaporum calidiorum copia magna in corde, & pulmone vrget. Et vbi a menſium & hæmorrhoidum fluxu ſuppreſſo malum originem habet, vel augetur, vena tali vel malleoli aperiatur, Cucurbitulæ quoque in eundem femoribus, & cruribus adhiberi poſſunt finem.

Poſtea præparetur materia, & euacuetur. Præparetur autem attenuantibus, incidentibus, & abſtergentibus ijs, quæ thoraci dicata ſunt. Vbi tamen videndum, ne nimis calida, & exſiccantia exhibeantur, quæ partes tenues materiæ abſumere, reliquumq; incraſſare, & ita malum curatu difficilius reddere poſſunt. Quapropter commodè glycyrrhiza, paſſulæ, & ſimilia medicamenta humectantia ſimul admiſcentur.

Vtilia & hæc medicamenta ſunt; *hyſſopus, ſcabioſa, capilli Veneris, praſſium, paſſulæ, calamintha, fœniculum, ſcilla iuiuba, ficus:* & ex his compoſita, *ſyrup. capill. Veneris, de glycyrhiza, de iuiubis, de ſcabioſa, de hyſſopo, de calamintha, de praſſio, oxymel ſimpl. compoſ. & ſcilliticc.*

Vel ℞. *Capill. Veneris, hyſſopi, ſcabioſ. praſſij, ana* M. ß. *rad. helen. ireos ana* Drach. ij. *ſem. aniſi. fœnic. ana* ʒ. j. *paſſul. glycyrrh. raſa, ana* Vnc. ß. *ficuum* Num. vi. Coqu. in aqua ſimpl. Colat. ℞. ℥. vj. adde *ſyrup. capill. Veneris, hyſſopi, oxymel ſcillit. ana* ℥. ß. Miſce pro duabus doſibus: & potus hic bis reiteretur.

Vel ℞. *Rad. ireos, glycyrrhiz. helenij, fœnicul. ana* Vnc. ß. *hyſſopi, capillor. Veneris, tuſſilag. ſcabioſ. ſatureia, calaminth. ana* M. ß. *iuiub. ſebeſt. ana* Num. x. *caricar.* Num. vi. *paſſular.* Vnc. ß. *ſemin. aniſi, fœniculi, maluæ, an.* Drach. j. Coqu. *in aqu. ſ.* Colat. ℞. lb. j. *Oxymel. ſcillit. ſyrup. de praſſio, de glycyrrhiz. an.* Vnc. j ß. *aqu. cinamom.* ʒ. j. M. pro 4. doſibus.

Vel ℞. *Aqua veronica, ſcabioſa, ana* ℥. iij. *ſyrup. de praſſio, capill. Veneris ana* ℥. j. ß. *ſpir. Sulphuris* ℈. ß. Miſc.

Vel ℞. *Syrup. de praſſio, de hyſſopo, de glycyrrh. ana* Vnc. j. ß *flor. Sulphuris* ℈. j. *ſucci glycyrrh. inſpiſſ.* ʒ. j. ß. vel potius *extract. glycyrrh.* ʒ. ß. *aqu. veron. tuſſilag. ana* ℥. iij. M. Sumat æger manè, & ante cœnam cochlearia 2. vel 3.

Purgantia

Præparata materia euacuanda eſt, & primò per purgantia. Etſi enim materia, quæ in thorace continetur, ita facilè per aluum euacuari non poſſit: dum tamen materiam ex vniuerſo corpore purgantia euacuant, eadem à pulmone reuellunt. Imò aliquid retrahi poſſe non impoſſibile eſt. Præterea cum antea dictum ſit, & poſtea, *quæſtione* 2. dicetur, materiam, quæ paroxyſmos aſthmaticos concitat, non ſemper totam in pulmone conſiſtere, ſed ex hepate & venis affluere, commodiſſimè per purgantia ea tollitur.

Antiqui etiam fortioribus purgantibus vtebantur, vt ex Aetio, *tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 37* Paulo Ægineta, *lib. 3. cap. 9.* Oribaſ. *libr. 9. cap. 5.* imò ipſo Galeno *7. de compoſ. med. ſec. loc. cap 6.* videre eſt.

Verùm tutius eſt, à mitioribus inchoare, atque ea ſæpe repetere, & ita per ἐπίκρασιν materiam euacuare. Cum enim materia craſſa, viſcida, & contumax ſit, & ſæpe ſatis copioſa, vna vice expurgari nõ poteſt; ideoq; per interualla eam præparare, & euacuare decet, medicamentis mediocrib qualia ſunt agaricus, mechoacanna, & ſimilia; quibus tamen ſtimuli loco fortiora quædam in minore quantitate addere vtile eſt. Quoniam verò purgantia medicaméta diutius continuanda, ne natura ijs aſſueſcat, earumq; vires ob longam conſuetudinem contemnat, ea mutare vtile eſt.

Purgantia mutanda ſunt.

Itaque in *decocto præparante ſupra propoſito* infundantur, *agaric. trochiſc.* ℥. j. *ſem. carthami* ʒ. vi. Colentur, & exhibeantur ℥ iiij.

Vel ℞. *Pilul. de agaric.* ℈. ij. *aſſaiaretb. cochiar. ana* ℈. ß. *extr. act. panchymag.* gr. vi. *cum oxymel. ſcillit.* F. pilul.

Vel ℞. *Agaric.* ʒ. j. ß. *turbith.* ʒ. j. *ſem. fœnicul. Zinzib. ana* ℈. j. Infundantur in *oxymel. ſ.* Vnc. j. *vini albi, aqu. hyſſopi, ana* ℥. ij. Colat. adde *manna* ʒ. vi. Iterum colentur. F. Hauſtus.

℞. *Rad. ireos* ʒ. ij. *tuſſilag.* ʒ. j. ß. *pulmonar.* M. ß. *ligni guaiaci* Drach. j. *rad. helenij, hellebor. nigri, ana* ʒ. j. ß. *fol. ſen.* Vnc. ij. *Zingib. galanga, ana* ʒ. j. Coqu. *in ſ. q. decocti pectoralis,* In colat. infundantur *agar. troch.* ℥. ß. *rhabarb* ʒ. j. *cinnamomi* ʒ. ß. *cum ſ. q. ſacchari* Fiat ſyrupus liquidior, cuius ℥. iiij. manè exhibeantur.

Nonnulli frequenter ad purgandum in aſthmate *trochiſcis de violis* vtuntur, à Meſue, *cap. de aſthmate* deſcriptis, quos tamen reijcit Alexander Maſſarias, quod compoſitio minus ſit artificioſa, & diagrydium non benè correctum. Verùm diagrydium facilè correctius reddi poteſt.

Vel ℞. *Polypod. q.* ℥. ß. *mechoacan. opt.* ʒ. j. *agaric. albiſſ.* Vnc. ß *glycyrrh.* ℥. ß. *fol. ſen.* ʒ. vi. *zinziber. galanga, ana* ʒ j. *paſſular.* ℥. j. *ſem. aniſi, fœnicul ana* ʒ. ij. *fol. tuſſilag. capillor. Veneris, an.* M j. Infundantur *in vini menſura vna,* detur manè hauſtus.

Oxymel de Nicotiana purgans anhelosis vtile deſcripſit Quercetanus, *pharmacop. cap.* 10. & ſyrup. de Nicotiana, *ibid. cap.* 12.

Imprimis vulgò commendatur ius galli decrepiti purgans, quod tamen à Ludou. Septalio plane reijcitur, vt poſtea, *q* 5. dicetur. Paratur autem hoc modo. Ius galli decrepiti.

℞. *Gallum decrepitum euiſceratum, ventremque eius ſequenti puluere reple.*

℞. *Pulmon. vulpis* ℥ j. *paſſular. ficuum, an.* ℥. j. ß. *glycyrrhiz.* ℥. i. *hyſſop. ſatureia, thymbran.* ℥. ß. *ſem. fœnic.* ʒ. j. *carthami.* ℥ ß. *turbith. elect.* ʒ. ij. *agaric. trochiſc.* ℥. ß. *zingib.* ʒ. j. Poſtea coq. *in aqua pura,* De iure detur manè hauſtus, qui ſi non ſatis purget, diſſoluatur in eo aliquid *manna.*

Vix verò quicquam commodius eſt ad pulmones expurgandos quam oxymel cum agarico. Efficax quoque eſt oxymel helleboratum Geſneri. Sed omitti poteſt helleborus albus, & augeri pondus agarici. Oxymel helleboratum Geſneri.

Corpore toto euacuato danda opera, vt cauſa continens ſeu proxima è pulmonib. tollatur, idque medicamentis tum internis, tum externis affectum dandum. Ad craſſam, & viſcidam materiam attenuantia, incidentia, & detergentia adhibenda, citra tamé inſignem caliditatem, ne humores exſiccati magis craſſi, & lenti reddantur. Hinc Auicennas etiam diuretica fortiora improbauit, quòd ſubtile extrahant craſſiore relicto. Ideoque vtile eſt attenuantibus, & incidentibus humectantia permiſcere, vt glycyrrhiz paſſulas, caricas, pineas, mel, ſaccharum, maluam, althæam. Atque talia medicamenta ſupra inter præparantia propoſita ſunt. Valde etiam laudatur terebinthina, quæ non ſolùm pulmones abſtergit, ſed & hepar, lienem, renes ſimulque aluum citra noxam ſoluit.

Attenuantia, incidẽtia, & detergentia.

Humectãtia.

E ſupra enumeratis varia componuntur medicamenta. In vulgari vſu ſunt, *Loch. de caulibus, de ſuſſil de pino. de paſſulis, de pulmone vulpis, de ſcilla, & quod ad aſthma dicitur, ſpecies diaireos ſ. diaireos Salomon, diatragacanth. cahd. diapenid. diahyſſop. diaprasij, conditum rad. helenij. extract. helenij ireos. ol aniſi, iunculi, oxymel ſcillit. flores Sulphuris, lac, & balſamum eiuſdem, flores benzoes.* Galenus *7. de comp. med. ſec. loc. in fine cap. 6.* ex veterum ſcriptis aliqua recenſet, inter quæ & hæc.

℞. *Succi ſcillæ cruda, mellis part. aqu.* Coqu. lento igne.

igne. Doſis ʒ.ij. circiter ante, & longè poſt cibum.

Vel ℞. *Sulphur. viui. ſem. rutæ ſylu. ana* Drach.j. *ariſtoloch. abſinth. cinamom. abrotan. ana* ℥.ß. Terantur cum aceto, & F. Trochiſci, magnitudine fabæ, quorum ʒ.j. mane, & veſperi exhibeatur cum ℥.iij. oxymelitis. Vtile eſt, & hoc:

℞. *Ammon. aceto diſſol.* ℈.j. *eſſent. zedoar.* ℈.ij. *aquæ cinamomi* ℥ ß. *veronic.* ℥ ij. *flor. chamæmel.* Vnc.iij. Miſc. pro 2. doſibus.

Medicamenta ſæpius repetenda, & mutanda. Cum autem malum ſit diuturnum, & contumax, vſus medicamentorum continuandus, & medicamenta ſæpe repetenda, ſimulque permutanda, ne materia vni aſſueſcat. Per interualla quoq; theriacæ ʒ.ß. vel ℈.ij. exhibeantur. Vtiles quoq; ſunt millepedæ ſeu aſelli, vt etiam ſuprà dictum, quorum, & Galenus 7. *de comp. med. ſ. l. in fine* mentionem facit; feruntq; *d'xípcon*, & vulgarum Græcæ plebeculæ hodie eſſe medicamentum ad pulmones infarctos à craſſis humorib. liberandos.

Vel ℞. *Hyſſopi, veronicæ, ſcabioſæ, marrub. origan. pulegij, cardui benedicti, ana* M.j. *rad. ireos* Drach.vj. *zinzib.* ʒ.j. ß. *agaric. albiſſ.* ℥.ß. Infunde *in aceti vini* ℔.j. ß. *aqu. veronicæ, cardui bened. ana* ℔.ß. Stent in vaſe vitreo obturato loco calido per triduum, deinde lento igne coquantur, & exprimantur. Colat. ℞. ℔.j.ß. *mell. opt.* ℔ ß. Coqu. lento igne ad ſyrupi formam, qui aromatiſetur *cinamomo. caryophyllis, & calamo aromatico* in petia ligatis. Dantur manè 2. vel 3. cochlearia, Crato, *conſil.* 29.

Syrupus Augenij de helenio.

Syrupus Augenij de helenio. ℞. *Rad. helenij, polypod. q. in vino albo macerat. ana* Vnc.ij. *paſſul. Corinth.* ℥.ß. *ſebeſten.* Num.xv. *farfaræ, pulmonariæ, fol. ſatureiæ, calaminth. ana* M.j. *fol. tabaci vnum magnum. glycyrrh.* ʒ.ij. *ſem. vrticæ, bombacis, an.* ʒ i. ß. Coqu. in mulſa ad remanentiam ℔.j. ß. & cum pari quantitate ſacchari F. ſyrupus, cui *oleum ſulphuris* addi poteſt.

Vel ℞. *Rad. gentian. helen. ana* ʒ.vj. *ireos, galangæ, an.* ʒ.iij. *agaric. ſpicæ, an.* ʒ.j. ß. *ſacch. albi* ℥.ij. F. puluis.

Vel ℞. *Hyſſopi ſicci. ſemin. aniſi, ana* Vnc.i. *glycyrrh.* ℥.ß. *ſem. fœnicul. cinamom. ana* ʒ.ij. *cardamomi*, ℈.ij. *ireos Florent.* ʒ.v. *ſacch. ad pondus omnium.* F. Tragea, vel cum melle electuarium, Laudatur, & diabutyrum Benedicti Victor. Fauentini.

Diabutyrũ Bened. Victor Fauentini. ℞. *Butyri recent. benè loti* Vnc.iiij. *caricar. nucleor. pini, dactylor. amygdal. amar. ana* Vnc.ij. *ſucci glycyrrh. tragacanth. an.* Vnc.j. *hyſſop. ireos, thymi, ſatureiæ, praſſij, pulegij, ſem. vrtic. an.* Vnc.ß. *cinamom. Zinzib. pyrethri, an.* Drach.iij. *caryophyll, galang. piperis nigri, ſem. aniſi, carui cardamomi, an.* Drach.ij. *ligni aloes, nucis moſchat. an.* Drach.j. *aqu. mellis* ℔.iiij.

Caricas, paſſulas, dactylos bene contuſos in *aqua mellis* triduo infunde, poſtea lento igne coque, & ſuccum fortiter exprime, cui ſucco adde *butyrum, & præterea mellis deſpumati* ℔.vii. & iterum lento igne vnica ebullitione ebulliant, iterumque colentur. Colaturæ adde *nucleos pini, & amygdalas bene contuſas*, & in mortario omnia diligenter miſce: quibus reliqua omnia ſubtiliter pulueriſata, vt & *pulmonis vulpis ſubtiliter puluériſat.* Vnc.ij. inſperge, & ſuper igne miſcendo F. Electuarium, de quo ℥.ß. manè, meridiè, & veſperi exhibeatur.

Vel ℞. *Conſeru. betonic. botryos, ana* Vnc.ii. *violar. loch de pino, ana* Vnc.i. *pulmon. vulpis præpar.* ʒ.i. ß. *extract. glycyrrh. ireos, an.* Scrup.i. *Cum ſyrupo de hyſſop. vel capill. Veneris.* F. Electuarium. Doſ. ʒ.ß.

Et commodum fuerit, ſi ſuperbibatur hauſtus iuris galli decrepiti cum herbis pectoral. & ligno guaiaco facti.

Vel ℞. *Pinear. mundat* Drach.ii. *radic. ireos, glycyrrh. an.* ℈.ij. *diatragacanth.* ʒ.ß. *ſem. aniſi, fœniculi, vrticæ, ana* ℈.ß. *radic. angelicæ.* Drach. ß. *cinam.* ℈. iv. *ſtyrac. calam.* ℈. ß. *ſacch. penid. candi ana* q ſ. Cum *aq. ſcabioſæ, & fœniculi*, F. rotulæ vel morſuli.

Vtile eſt, & ſequens medicamentum:

℞. *Radic. ireos. Florent. helenij, an.* Vnc.ß. *pulpæ dactylor. & paſſular. mundatar. an.* Drach.iij. *cortic. arantior. ſiccor. citri ſiccor. an.* Drach.ii. *benzoes*, Drach.i. *croci*, ʒ ß.

Infunde bidui ſpatio in ſpiritu vini optimè rectificato. Poſtea liquor per inclinationem ſeparetur, cui adde *ſacch. candi pulu q. ſ. ſpiritum vini* accende, & liquorem continuò agita, donec flamma ſponté extincta liquor olei ferè conſiſtentiam acquirat, cui adde *ol. Sulphuris* q. ſ. ad gratam aciditatem.

Cum internis medicamentis externa coniungenda. Illinendum nimirum pectus oleo amygdal. dulcium, chamæmel. anethino, cheirino, liliorum alborum, rutaceo, additis mucilaginibus, & pinguedinib. emollientibus, & diſcutientibus. Externa.

Vt ℞ *Ol. amygdalar. dulc. lilior. albor. rutac. ana* Drach.vi. *adipes gallinæ, anſeris, an.* Vnc. ß. *mucilag. ſem. fœnugræc. cum aqua tuſſilag extracta* Drach. iii. *Puln. rad. ireos, helenij, croci, an.* ℈.i. *Ceræ parum.* Miſce.

Vel ℞. *Sem. carui*, Vnc.iii. *aniſi, cumini. abſinth. ana* Vnc.ii. puluériſatis adde *micæ panis, ſimilaginis* ℥.ii. *mell. crudi*, Vnc.iv. *terebinth.* Vnc.ii. Coq. in vino ad conſumptionem vini. F. emplaſtrum, applicetur calidè pectori, & dorſo.

In topicorum tamen horum vſu obſeruandum, ne cutis pori occludantur: ideoque emollientibus commode medicamenta attenuantia ac poros aperientia, & nitri aliquid admiſcetur.

Cauteria, actualia. Exſiccantia. Nonnulli etiam in malo inueterato, & quod nullis alijs remedijs cedit, cauteria actualia adhibent, ſecundum collum, pectus, & dorſum, circa medium vertebrarum, & coſtarum, de qua vſtione videatur Ætius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 57.

Si à catarrho malum ſit, vel foueatur, eius ratio habenda, & vt ſuprà *lib.* 1. *part.* 2. *cap.* 34. *de catarrhi curatione* diximus, in brachijs fonticulos excitare vtile eſt.

Pectore expurgato, danda opera, vt per exſiccantia, & abſorbentia reliquiæ in pulmone abſumantur, in quem vſum pleraq; medicamenta humorem craſſum è pectore expurgantia adhibentur, è quibus tamen hic fortiora, & magis ſiccantia eligenda. Cum enim, vt antea dictum, in principio, & præparantia, & expectorantia validius ſiccantia non ſint ſatis commoda, quia tenui parte abſumpta craſſior relinquitur, & induratur; vbi materia per incidentia, & attenuantia præparata, vt & per expectorantia conuenientia euacuata fuerit, reliquum poſtea tutius per validius ſiccantia abſumere licet. Qualia ſunt, *helenium, arum. ſcilla. Nicotiana, ammoniacum, ſulphur. benzoe. theriaca, mithridatium.*

Vt ℞. *Rad. ireos*, Vnc.ii. *helenij, ari. an.* Vnc.i. *ſcillæ, angelicæ, ana* Vnc.ß. *glycyrrh.* Vnc.i. *hyſſop. ſatureiæ, pulegij, marrub. calaminth. ana* M.i. *ſem. fœniculi, aniſi, ana* ʒ.ii. *vrtic. erucæ, cartham. ana* ʒ. ß. Coq. & cum melle vel ſaccharo Fiat Syrupus. Sub finem adde *croci* ʒ.ß. Vtilis eſt, & ſyrupus de Nicotiana.

Syrupus de nicotiana.

℞. *Nicotianæ ſiccæ*, M.iij.
hyſſop.
marrubij,
calaminth. ana M. ß.
capill. Veneris,
ſcabioſ. ana M. j.
caricar.
dactylor. ana Num.x.
rad. angel.
fœnicul. ana Vnc.ß.
ſem. fœnic.
aniſi, *ana* Drach.iij.
vrtic. Drach.ß.

rad.

rad. ireos, ʒ.x.

Coqu. *in aq.* ℔.iv.

Et addito melle, & ſaccharo Fiat ſyrupus.

Laudatur, & ros Solis, ſi ei cum ſemine botryos, glycyrrhiza, & marrubio, S.V. affundatur.

Vel fiat hoc eclegma:

℞. *Ammoniaci aceto ſcillit. diſſoluti,* ʒ. ij. *ſemin. naſturtij, vrtic.* ana ʒ.j. *flor. ſulphur.* ʒ.ß. *croci,* ℈.j. *pulm. vulpis præparat.* ʒ.ij. *cum oxymel. ſcillit.* Fiat electuarium.

Vel hic puluis: ℞. *Radic. ireos, glycyrrh. helenij,* ana ʒ.j. *ari,* ℈.ij. *cinnamom.* ʒ.ij. *ſem. vrtic. naſturt.* an. ʒ. i. *pulmon. vulp. præpar.* ʒ.ii. *croci,* ℈.i. *flor. ſulphur.* ʒ.i. *benzoes.* ℈.ß. *ſacch. candi,* ʒ.vi. Fiat puluis.

Vel ℞. *Flor. ſulphur. vel lactis ſulph.* ʒ. ß. *benzoes,* ℈.ß. *fecul. ari,* ʒ.ß. *radic. ireos,* ʒ.i. *croci,* ℈ i. *ſacchar. candi,* ʒ.vi. Fiat puluis.

Vel ℞. *Ammoniaci,* ʒ. i. ß. *croci,* ℈.ß. *flor. benzoes,* ℥.v. *extract. glycyrrh. q.ſ.* Fiant pilulæ xxx. dentur manè 5. 6. 7.

Vel ℞. *flor. ſulphur.* ʒ. i. *extract. helen.* ℈. i. *ſacchari albiſſ. in aqua tuſſilag. diſſolut.* Vnc.iii. *ol. aniſi,* ℥.iv. Fiant rotulæ.

Vel ℞. *Spec. diaireos ſimpl.* ʒ. i. *diatragac. calid.* ʒ. ß. *balſam. ſulph.* ℈.ß. *ſacchari in aq. ſcabioſ. diſſolut.* Vnc. v. *ol. aniſi,* ℥.v. Fiant rotulæ.

Vel ℞. *Lact. ſulphur. flor. benzoes* ℥. vi. *ammoniaci,* ℥.iii. *croci,* ℈.ß. *margarit. præpar.* ℈. i. *magiſter. oculor. canc. moſchi,* ana ℈. ß. *ſacchar. candi,* ʒ. ii. Fiat puluis, de quo, quantum cuſpide cultelli bis capi poteſt, detur in ouo ſorbili, vel aqua ſcabioſæ.

Eſt & efficax decoctum ligni guaiaci, ſaſſafras, ſarſæ parillæ, ſi pectoralia addantur, non quidem ad ſudores ciendos, ſed ad reliquias materiæ in pectore abſumendas.

Vt ℞. *Ligni guaiaci,* Vnc.iv. *ſarſæ parillæ vel ligni ſaſſafras,* ℥.i.ß. Infundantur horis 24. in *aq.* ℔. iii. Deinde adde *conſeru. violar. botryos,* an. Vnc.ii. *dactylor.* Nu. x. Coq. in balneo vaſe clauſo. Colatura exhibeatur.

Ad eaſdem reliquias abſumendas vtiles etiam ſunt ſuffitus ex thure, myrrha, maſtiche, ſtyrace, benzoe, gummi iuniperi, nicotiana, cinnamomo, & ſimilibus. Nonnulli etiam arſenicum ſuffimigus iſtis admiſcendũ cenſent, ſed malè, vt poſteà, *qu.*4. dicetur.

Hæc tamen omnia ferè humorem craſſum, & viſcidum ſpectant. Si verò ab humore tenui, & ſeroſo ſit aſthma, ſæpius is euacuandus. Poſtea etiam per ſudorifera diſcutiendus.

Curatio aſthmatis à tuberculo, grandine, vel calculo.

Si à tuberculo, vel grandine aut calculo in pulmonibus genito, aut ſiccitate pulmonis hoc malum proueniat, qua ratione curatio inſtituenda ſit, ex iis, quæ ſuprà, *part.*2. de morbis pectoris dicta ſunt, patet. Nam ſi tuberculum ſit ſanguineum, citò ſuppuratur, & rumpitur etiam ſine medicamentorum ope, idque ex puris exſcreatione, febris, & anhelationis remiſſione cognoſcitur, & tum hydromelite, aliiſque medicamentis, quæ in pleuritide ſunt propoſita, ad exterſionem vtendum, ne vlcus relinquatur. Si verò tuberculum crudum ſit & coctu difficile, medicamenta calefacientia, attenuantia, & abſumentia, quæ ſuprà ſunt propoſita, etiam hic locum habent. Quod ſi tandem in abſceſſum mutetur tuberculum, abſtergentia requiruntur. Hinc Galenus, 4. *de loc. affect. c. vlt.* ad abſumenda talia tubercula vtitur Athanaſia, theriaca, & ſimilibus valdè exiccantibus medicamentis. Vix tamen aliquis talium ægrorum ſanitati reſtituitur.

Diæta.

Diæta.

Quia aſthma plerumque è cauſſa frigida, & craſſa ortum habet, victus ratio ſit calefaciens, & attenuans, de quo poſtea, *quæſt.*7. dicetur. Aer nimirum, quem inſpirat æger, ſit calidus, ſiccus, attenuans, liber & perflatilis. Ideo etiam in cubiculo, in quo æger degit, ſuffimigia frequenter fiant ex ſtyrace, thure, myrrha, benzoe, moſcho, ambra. Vitetur verò aer frigidus, & humidus, & craſſus. Cibus eaſdem qualitates habeat ita tamen calefacientia, & attenuantia moderanda, vt humectantia quædam admiſceantur, vt materia faciliùs expectoretur. Nam ſi cibus & potus exhibeatur, qui ſolùm calefaciat, attenuet, & ſimul ſiccet, facilè fieri poteſt, vt humor maiorem craſſitiem acquirat, & tenacius aſperis pulmonis arteriis adhæreſcat. Ideoque cibi condiantur ſaluia, ſatureia, thymo, hyſſopo, fœniculo, baccis iuniperi, & cinnamomo, & imprimis croco. Vtiles quoque ſunt paſſulæ, amygdalæ dulces, pineæ, piſtacia, & imprimis commodum eſt ius galli decrepiti cum hyſſopo, & croco, atque aliis pectoralibus Melliti quoque cibi non inutiles ſunt, ſi æger aliàs eos ferat. Vitentur verò cibi adſtringentes omnes, & craſſi ſucci, vt piſces, legumina, caro ſuilla, lac, & caſeus.

Potus ſit vinum tenue, ſubdulce, vel melicratum, in quo thoracica medicamenta cocta ſint. Poſſunt etiam cereuiſiæ fieri cum ſaluia, hyſſopo, roremarino, & ſimilibus. Vtilis etiam potus eſt decoctum ligni Guaiaci. Æger ſitim non ferat, ſed largius bibat, quia humectatione indiget ad eam, quæ iam inciſa, & deterſa eſt in pectore, materiam tuſſi eiiciendam, vt docet Galenus, 7. *de loc. affect. cap.*6. Vnica tamen vice, & cum cibo potus copioſus non aſſumatur; cum repletus potu nimio ventriculus difficultatem ſpirandi parere ſoleat, ſed ſi opus, cibo iam concocto potus aliquid ſumatur. Somnus ſit nocturnus moderatus. In paroxyſmo ſomno, quantum poteſt, æger abſtineat, aut ſi vires imbecillæ ſomnum requirant, breuis ſit & interruptus. Dormiat æger capite & pectore nonnihil eleuato. Vtilis eſt & ambulatio ante cibum, & frictio partium extremarum. Vehementia autem exercitia, quod humores commoueant, omnino intermittendæ. Vitentur animi perturbationes, ira, & omnis nimius animi ac corporis motus; cum humores commouere, & paroxyſmum accerſere ſoleant. A Venere etiam abſtinendum ægro.

QVÆSTIO I.

An humor aſthmatis cauſſa hæreat etiam quandoque extra bronchia pulmonum.

An humor aſthmatis cauſſa hæreat quandoque extra bronchia pulmonũ.

Alexander Maſſarias Auicennam reprehendit, quod ſtatuat, humorem aſthmatis cauſſam contineri quandoque etiam extra bronchia pulmonum in ramis læuium arteriarum, quarum propagines multæ per pulmonem diſtribuuntur, ſtatuitque, ſi in pulmonibus obſtruantur propagines læuium arteriarum, non aſperæ arteriæ cor laborare, pulſuſque fieri inæquales, minimeque aſthma excitari, niſi bronchia pulmonum ſimul obſtruantur.

Verùm enim verò materiam aſthmatis cauſſam quãdoque etiam extra bronchia pulmonum in aliis pulmonis vaſis, imò in ipſa pulmonis ſubſtantia conſiſtere, multæ Medicorum obſeruationes docent. Ita Hollerius in quodam pulmonem tamquam ſpongiam imbutum multo humore pituitoſo inuentum eſſe ſcribit. Et patet id ex eo, quod qui aſthmate laborant, non continuò cum ſtertore, & ſonitu reſpirant, neque etiam ſemper tuſſiunt, aut ſi tuſſiunt, tuſſis tamen ſicca eſt, quod minimè fieri deberet, ſi materia in aſperis pulmonum arteriis ſemper conſiſteret. Nam aer materiam tranſiens, & diſplodens ſonitum, & ſtertorem excitat, & quicquid in aſpera arteria eiuſque ramis exiſtit, tuſſim excitare ſolet, vt poſtea, *in capite de tuſſi*, dicetur. Et licet verum ſit, læuibus arteriis affectis mutationem in pulſu fieri: tamen & reſpiratio tunc quoque affici poteſt, ſi obſtructio illa tam magna ſit, humoriſ-

moriſque tanta copia, vt & aſperas arterias comprimat, anguſtioreſque reddat, docentque hoc ſatis paroxyſmi aſthmatici, qui per interualla materia agitata in vaſis excitantur. Ideoque ſi materia in læuibus arterijs conſiſtat, & aſperas comprimat, ſiue in vtroque arteriarum genere conſiſtat, ſimul, & aſthma, & pulſus inæqualitatem parit. Et ipſa origo aſthmatis, de qua quæſtione ſequenti dicetur, ſatis docet, cauſſam aſthmatis potius in venis, & pulmonis ſubſtantia, quam aſperis arterijs contineri.

QVÆSTIO II.

An aſthma frequentius à catarrho, an verò ab humore crudo è venis in pulmones effuſo excitetur.

An aſthma frequẽtius à catarrho, an verò ab humore crudo e venis in pulmones effuſo excitetur.

Vulgata opinio eſt, frequentiſſimè à cerebro frigido & humido atque excrementis abundãte materiam pituitoſam ad pulmones deſcendere, atque ibi hærentem aſthma parere. Verùm etſi non nego, quandoque poſt catarrhos aliquid pituitæ in pulmone ieitare, eiuſque bronchia obſtruere, & aſthma excitare poſſe; tamen rarius hoc fieri exiſtimo, ſed frequentiſſimè aſthma generari puto ab humoribus crudis circa hepar, imò in vniuerſo venoſo genere collectis, & per venam arterioſam in pulmones effuſis. Etenim ſi materia e cerebro deſcendens cauſſa aſthmatis eſſe deber, neceſſariò catarrhus aſthma præcedere debet, atque tuſſim adeſſe neceſſe eſt; quod tamen non ſemper obſeruatum. Etenim, ſi vel leuiter ſaltem aſperæ arteriæ afficiuntur, tuſſis excitatur, vt poſtea, ex capite de tuſſi, patebit. Nonnulli quidem, vt Zecchius, *conſult.* 12. aliam huius rei cauſſam reddere conantur, ſtatuuntque, tuſſim in aſthmate quandoque non excitari ob partium ſpiritualium æqualem intemperiem, quæ cum triſtem ſenſum non inducat etiam tuſſim non excitet. Cùm enim ſpirandi organa ex longa patiendi conſuetudine in morboſum quendam habitum commutata ferè ſint, æqualique intemperie cum humore per omnem partem æqualiter diſperſo afficiantur, nouum dolorem ſeu moleſtiam non ſentire, atque ita tuſſim non excitari, niſi quando noua accedit materia, vel prior certo loco collecta, & commota vias exaſperando, & aeris ingreſſum, & egreſſum præpediendo nouam affert moleſtiam.

Verum cum idem Zecchius, *conſ.* 58. cauſſam, cur aſthma non ſemper cũ ſtertore, & ſonitu fiat, hanc reddat, quod materia non ſemper in aſperis, ſed quandoq; in læuibus pulmonis arterijs conſiſtat, cauſſam eandem hic etiam multò rectius afferre potuiſſet, quàm iſtam æqualem intemperiem. Neque enim quæ tuſſim excitant, ſaltem ob intemperiem, quam inducant, id præſtant, ſed etiam, quia aeris ingreſſum prohibent, quod ipſe confitetur; id quod materia aſthmatis, ſi in bronchijs pulmonis hæreret, perpetuò faceret, & ita perpetuo tuſſim excitaret, eodem modo vt grandines tuſſiculam perpetuam excitant, neque longa patiendi aſſuetudine vllus talis habitus induci poteſt. Sunt & alia, quæ idem probant Refert idem Zecchius *conſ.* 18. Cardinalem Pallottum, aſthmaticum ſimul vrinæ ardore, & difficultate laboraſſe, & ita quidem, vt cum vrinæ ardor & difficultas vrgeret, ſpirandi difficultas interim euidenter imminueretur, & turſum cum maiore impetu, ſtranguria ceſſante, repeteret. Quod certè indicio fuit, a communi cauſſa hæc duo mala proueniſſe, vitioſos & crudos humores, qui antea è venis ad pulmones ruẽtes aſthma faciebant, poſtea ad renes, & veſicam tranſmiſſos difficultatem vrinæ excitaſſe. Et licet non omnibus aſthmaticis vrinæ difficultas, & ardor adſit: tamen durante acceſſione ægri vrinas craſſas, & turbidas mingunt; quia ſcilicet humorum craſſiorum, & crudorum in venis agitatorum pars etiam ad renes, & veſicam ruit. Arguit idem & hoc, quod aſthmatici plerumque ſunt cachectici, vt de eodem Cardinale Pallotto refert Zecchius, pedeſque tandem aſthmaticis penè omnibus intumeſcunt: quod indicio eſt, cauſſam aſthmatis circa hepar potius contineri, ſiue ibi ob hepatis imbecillitatem generetur, ſiue ab vterò in fœminis, quibus menſes ſuppreſſi ſunt, ſanguis eo mittatur. Neque id ideo fit, quod pulmones hepar refrigerent, cum ſi diligenter ſigna omnia perpendamus, crudorum humorum in venis cumulatorum ſigna adſint. Inſuper idem & hoc probat, quod aſthma interdum citra tuſſim deſinit, nec materia exſcreatur, & è pectore eijcitur, dum ſcilicet ea, vel per halitum digeritur, vel per vrinæ vias expurgatur, aut in venas recurrit. Sicut & hoc id perſuadet, quod ſuppreſſis menſibus, & hæmorrhoidibus ac alijs conſuetis euacuationibus, aſthma nullo præcedente catarrho, ſuccedit. Quod tandem & hoc confirmat, quod Aretæus inter ſigna imminentis aſthmatis flatus in præcordijs, & eructationes præter rationem recenſet; quæ procul dubio à materia cruda in hypochondrijs agitata proueniunt. Neque enim, vt nonnulli volunt, flatus hi proueniunt, quod ventriculus ob pulmonis conſenſum afficiatur. Nam Aretæus eos non inter ſigna aſthmatis, quod diu durauit, & in quo pulmonis temperies valdè labefactata ſit, ſed incipientis aſthmatis ſigna recenſet, vbi pulmones non ita labefactatos eſſe credibile eſt, vt ventriculum refrigerare poſſint. Materiam autem hanc, quæ è venis in pulmones effunditur, non ſemper crudam, & pituitoſam, ſed quandoque etiam ſeroſam eſſe, non ſine ratione ſtatuit Carolus Piſo.

QVÆSTIO III.

An aſthma ſemper ſit ſine febre.

An aſthma ſemper ſit ſine febre.

Vulgata eſt opinio, aſthma ſine febre eſſe, & differre aſthma à reſpiratione illa læſa, quæ fit in febribus, quod illa ſit ob vſum auctum, hęc verò ſaltem ob vaſorum anguſtiam.

Suſpectam tamen habet hanc doctrinam Carolus Piſo, *de morbis à colluuie ſeroſa, pag.* 220. cum febris in nonnullis etiam ſenſui ſeſe prodat, etſi calor non ſit ſiccus, & acer, ſed halituoſus plerumque humiduſque, & blandus. Etſi verò vrinæ ſæpè ſint copioſę in aſthmate, ac tenues, & inſtar aquę perſpicuę, atque ideo diſſimiles vrinis, familiaribus, & proprijs febrium putridarum, ſuſpicionem abſentię febris prębeant; tamen id familiare febribus, quę ab humoris ſeroſi feruore fiunt, eſſe putat, idemque in arthritide, alijſque à fluxione, & feruore humoris ſeroſi morbis accidere poteſt. Idque etiam hiſtorijs aliquot adductis comprobat.

Et omnino non eſt de nihilo hec Caroli Piſonis ſententia. Etſi enim ſæpè febris abſit, cùm humor eſt craſſior, aut tuberculum aliquod adeſt: tamen vbi a ſeroſo humore aſthma originem habet, quale plerumq; circa inſignes temporum mutationes in quibuſdam ei obnoxiis excitatur, tum febrem aliquam ſimul adeſſe, experientia teſtatur: ſed eſt ea blanda, & halituoſa, qualis etiam alios morbos à feruore, & motu ſeroſi humoris ortos, vt arthritidem, catarrhos & huiuſmodi fluxiones alias comitatur.

QVÆSTIO IV.

An purgantia in paroxyſmo aſthmatico conueniant.

An purgãtia in paroxyſmo aſthmatico cõueniant.

Diſſuadent id nonnulli ea primum de cauſſa, quod humor, qui aſthma excitat, craſſus ſit, viſcidus, neque euacuari facilè poſſit, niſi prius præparetur, &

poſtea

poſtea ſenſim ac per vices euacuetur, id quod etiam in alijs morbis pituitoſis faciendum.

Deinde ob ſuffocationis periculum, quod maximè vrget; cum metuendum ſit, ne ſi medicamenta purgantia exhibeantur, materia à medicamento agitata non ad ventrem inferiorem, ſed potius ad locum affectum confluat, atque ita ſuffocationis periculum augeatur.

Contra verò Carolus Piſo ſtatim poſt ſanguinis detractionem purgationem auertendi gratia inſtituēdam cenſet; cum non niſi cum periculo ſuffocationis purgatio protrahi poſſit, & humor ipſe per ſe ſatis ſit fluidus, neque magno apparatu indigeat.

Verùm diſtinctione hic opus eſt, & humoris natura conſideranda. Si enim humor ſit craſſus, & viſcidus, ſine fructu initiò ſtatim inſtituitur purgatio, iſque potius agitatur, quàm educitur; atque hinc paroxyſmus augetur. Si verò humor ſit tenuis, & ſeroſus, atque è venis in pulmones effundatur, quod præſupponit Piſo, commodiſſimè mox initiò inſtituitur purgatio.

QVÆSTIO V.

An ius galli decrepiti aſthmaticis conueniat.

An ius galli decrepiti aſthmaticis conueniat.

Ius galli decrepiti non ſolùm cum pectoralibus coctum ad alterandam, & expectorandam in aſthmate materiam, ſed etiam cum purgantibus ad purgandum in omnibus ferè medicorum, poſt Arabum tempora libris præſcribitur. Vnus, quod ſciam, Ludouicus Septalius, *animaduerſ. medicar. lib.6. num.* 137. id, tamquam noxium reijcit, vtpote quod experientiæ non reſpondeat, & rationi aduerſetur: ſcribitque, ſe Mediolani, vbi frequenter exhibetur à Medicis, præſertim ſecundum deſcriptionem Benedicti Victorij Fauentini in Empirica, id aliquoties iniquo ſucceſſu exhibuiſſe. Obeſſe autem potius, quam prodeſſe, hiſce de cauſſis putat. In longa, inquit, ebullitione nitroſæ illæ partes, quibus maximè prodeſſe ius galli veteris creditur, tāquam terreſtres, ſubſident, atque in percolatione reijciuntur, viſcidæ à. glutinoſæ, craſſæ, tum & præpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, muſculoſis denique & neruoſis partibus prouenientes, maximè remanent. Qua de cauſſa non ſolùm non adiuuare materiæ ex pectore excretionem, ſed craſſiore, & viſcidiore materia, & antecedente, & coniuncta cauſſa reddita humorem contumaciorem magiſque rebellem ad exceruendum reddere. Neque etiam quæ cum gallo coquuntur, aliquid prodeſſe putat. Quæ enim pro ſoluenda aluo adduntur, agaricus, ſena, ſem. carthami, cum pauciſſimam admittant ebullitionem, vim omnem purgandi perdere ex longa coctione; alterantia etiam, vt capill. Veneris, & alia, cùm vires ſuas in ſuperficie poſitas habeant, ex longa coctione eas amittere; alia, vt origanum, botryn, ex longa coctione putrilaginoſa euadere.

Verùm enim verò hæc, quæ ex Ludouico Septalio protuli, non tanta videntur, vt ideo a communi opinione ſit recedendum. Etenim à multis hactenus Medicis obſeruatum, ius galli decrepiti in aſthmate profuiſſe. Neque refert, quod Septalius id aliquoties irrito conatu exhibuit. Incidit enim forſan in aſthmaticos deſperatos, quibus omnia, etiam efficaciſſima remedia, fruſtra adhibentur. Rationes vero, quæ ab ipſo afferuntur, etiam quod debent, non perſuadent. Quæ vt rectius intelligantur, ius galli decrepiti Benedict. Victor. Fauentini, quod allegat, prius proponendum. Ita autem habet eius deſcriptio:

℞. *Gallum antiquum* ad minimum trium annorum, quem flagellato, & multum defatigato, poſtea decollato, & ſine aqua deplumato, ac viſceribus mundato, & vino forti eluito, parumque ſalito: Deinde.

℞. *ſeminis carthami,*
aniſi,
anethi, an. ʒ.ij.
rad. helenij,
iridis,
fol. hyſſop.
praſſij, an. ℥.ß.
glycyrrh.
paſſul. enucleat. an. ʒ.vj.
tartari albi ℥.j.
pulmon. vulpis puluerifati ʒ.ij.

Omnibus hiſce craſſo modo contuſis venter galli repleatur, galluſque in *aqua* ℔.xxx. coquatur, donec caro ab oſſibus ſeparetur. Deinde facta colatura cum forti expreſſione, colatura in frigido loco relinquatur, vt quod fęculentum eſt, ſubſideat, pars verò clara ſeparetur, & vſui reſeruetur.

Primò ergò verum quidem eſt, quod vis iuris galli decrepiti in partibus quibuſdam nitroſis, & abſtergendi vi præditis conſiſtat. Hoc autem falſum, quod Septalius opinatur; illas partes nitroſas ſubſidere, & poſtea, tamquam fæculentas, abijci. Etenim terreſtres quidem, craſſæ, viſcoſæ ac fęculentæ ſubſident, nitroſæ autē propriè terreſtres non ſunt, ſed ſalſæ ſuo modo, quę claro liquori permiſcentur ſalis more, nō verò ſubſident. Deinde etſi verum ſit, coctione nimia vim tā purgantem quā alterantem diſſipari: tamen hoc facilè pręcaueri poteſt, ſi in vaſe clauſo, & duplici in balneo feruenti fiat decoctio, & tum minus aquæ, cū nihil abſumatur, affundendum. Aut ſi hac coctione vim omnem ex gallo extrahi nō poſſe, ſed coctione in vaſe aperto opus eſſe quis exiſtimet, Gallus primò ſolus coquatur, deinde in decocto in vaſe clauſo infundātur, vel ebulliāt medicamēta purgantia, & alterātia. Pinguedo etiā facilè ſeparari poteſt.

QVÆSTIO VI.

An Arſenicum ſuffumigijs in aſthmaticis curandis rectè admiſceatur.

An Arſenicum ſuffumigijs in aſthmaticis curādis ſit admiſcendum?

Plerique Medici poſt Arabes inter ſuffumigia, quæ ad exiccandas, & abſumēdas reliquias materię in aſthmaticis adhibent, etiam Arſenicum admiſcere iubent: ſed quàm rectè, non video. Notum enim eſt, arſenicum eſſe ſummè venenoſum. Sūt quidem nonnulli, inter quos etiam Vaſcus, qui id excuſare eo modo volunt, quod in exigua quantitate admiſceatur, alijſque medicamentis caſtigetur, & ſuffitu eius facultas elicita non adeo corrodens, malignaque exiſtat; cùm venenoſæ qualitates non in partibus tenuibus, igne reſolutis, ſed in craſſioribus ac terreſtribus inſint.

Verùm enim verò hoc modo ſe non expediunt. Primò enim Medici non in parua quantitate arſenici puluerem admiſcent, ſed ad pondus omnium. Imò etiam in parua quantitate nocere poteſt. Deinde thus, myrrha & ſimilia, quæ admiſcentur, venenoſam Arſenici vim corrigere non valent. Præterea notiſſimum eſt Chymicis, etiam fumos arſenici dum calcinatur, eſſe ſummè noxios; nec partes heterogeneæ ſunt in arſenico, vt alię ſint terreſtres, & craſſæ, aliæ volatiles. Nam dum arſenicum calcinatur, in fumos, vtpote totum volatile, reſoluitur, qui ſummè venenoſi, & noxij ſunt. Ergo arſenicū omnino in eiuſmodi ſuffimigijs omittendum. Error verò inde mananit, quod vocabula Sandarax Arabum, & Sandaracha Græcorum, malè confuſa ſunt. Sandarax enim Arabum, vulgò vernix, gummi iuniperi eſt, vi eximia ſiccandi præditum; vnde Arabes in ſuffitibus illis, qui ad reliquias humorum in pulmone in aſthmaticis abſumendas adhibentur, illud rectè præſcripſerunt. Sandaracha verò Græcorum, arſenicum rubrum eſt. Dùm ergò, qui in Arabum ſcripta inciderunt, Sandaracen Arabum, & ſandaracham Gręcorum idem eſſe putarent, malè pro gummi iuniperi, quod Arabum ſandarax eſt, arſenicum, ſeu Sandaracham

Græcorum, quæ arſenici ſpecies eſt, ſubſtituerunt Scio equidem nonnullos id probandum ſuſcipere, ipſos etiam Græcos ſua ſandaracha, id eſt, arſenico in ſuffimigijs hiſce vſos fuiſſe; & ſit, vt obtineant, tamen quibus maligna arſenici qualitas non ignota eſt, non facilè eos imitabuntur.

QVÆSTIO VII.

An victus attenuans ſimulque tenuis aſthmaticis conueniat.

An victus attenuans ſimulque tenuis aſthmaticis conueniat. Mouent nonnulli quæſtionem, an victus attenuans aſthmaticis conueniat, & in eo ſoluenda multum laborant. Nam etſi Galenus, *in principio libri de attenuante victu*, ſcripſerit, ſola victus ratione attenuante, ſine vllis medicamentis, difficiles reſpirationes, arthritides, epilepſias, & alios morbos diuturnos ſe ſanaſſe: tamen in contrarium adducunt Hippocratem, qui 1. aphor. 4. ſcribit: in morbis longis victum tenuem & exquiſitum ſemper parùm tutum eſſe.

Verùm res plana eſt. Aliud enim λεπτὴ δίαιτα, victus tenuis eſt, de qua Hippocrates, aphor. *allegato*: aliud λεπτύνουσα καὶ λεπτυντική, victus attenuans, vel attenuandi vim habens. Nam λεπτὴ δίαιτα, victus tenuis ſolam victus formam ac quantitatem reſpicit, cum ſc. ægro cibus coctu facilis, & quidem in exigua quantitate, & minus ferè, quàm poſſit concoquere, offertur: cui opponitur diæta ἁδροτέρη, plenior victus, qui ſcilicet maiore copia exhibetur: diæta verò λεπτυντική ſolam qualitatem reſpicit, & victus attenuans eſt, qui viſcidos, & craſſos humores in corpore extenuat, cui incraſſans victus opponitur, qui craſſos humores in corpore noſtro gignit, vt docet Galenus, *loco allegato*. Et agunt de tenui diæta cùm *alibi* tum *lib. de victus rat. in acut.* Hippocrates, & Galenus. De victu verò attenuante agit Galenus peculiari libello, de eo conſcripto, deſcribitque ibi Galenus cibos attenuantes, quod ſenſus mordeant, & acres ſint, ciboſque illos, *libr. alleg.* Galenus enumerat & deſcribit. Et tales cibos aſthmaticis vtile eſſe nullum dubium eſt; an verò victus tenuis conueniat, valdè dubium eſt, cum, vt *aphor. alleg.* Hippocr. docet, in morbis longis parum tutum ſit.

Vaſcus equidem hanc, quàm ipſa linguæ Græcę proprietas ſuggerit, ſolutionem non probat, victumque attenuantem, & tenuem re ipſa non differe ſtatuit, ideo quod victum attenuantem conſtituentia alimenta, cùm tenuia, & debilia ſint, alimentum copioſum victumque plenum præbere non poſſint, aut ſi adeò magna quantitate exhibeantur, vt copioſum nutrimentum æquare valeant, à facultate concoqui non poſſint.

Verùm enim verò diuerſa planè victus ratio eſt, tenuis, & attenuans: cum, vt dictum, tenuis victus ſaltem formam, & quãtitatem, attenuans qualitatem reſpiciat, Et diuerſo planè fine diæta tenuis, & attenuans inſtituũtur. Finis diætæ tenuis eſt, vt natura à coctione morbi ad coctionem cibi non auocetur, ideoque paulò minùs cibi exhibetur, etiamſi cum aliqua virium iactura id fieri videatur. Attenuantis verò victus finis eſt, vt cibi qualitate humores craſſi attenuentur, atque ita, quod forſan medicamentis fieri non poterit, quotidiano cibi vſu præſtetur. Interim nullo modo in victu attenuante requiritur, vt de conſueta quantitate aliquid ſubtrahatur. Et ſi hoc etiam attendendum ſit, vt æger eiuſmodi cibi copia ſeſe non oneret, & plus aſſumat, quàm concoquere poſſit. Et omninò victus attenuans nõ ſemper tenuis eſt, & cibi qui victum attenuantem conſtituunt, etiam diætam plenam præbere poſſunt, ſicut hoc ex allegato Galeni libro de victu attenuante paret, vbi cap. 8. aues montanas, piſces ſaxatiles, carnem gallinarum, perdicum carnes, quæ victum plenum præbere poſſunt, in attenuante victu admittit. Ideoque ſi aſthmaticis auiculæ montanæ, perdices, gallinæ, ac ſimiles cibi, qui victum incraſſantem non præbent, præcipuè cum hyſſopo, ſatureia, thymo, & ſimilibus dentur, victus erit is attenuans, non tenuis.

CAPVT III.

De ſuffocatione ſeu ſtrangulatione.

Suffocatio ſeu ſtrangulatio. AD læſam ſeu potiùs abolitam, & interceptam reſpirationem pertinet, & ſuffocatio, cuius ſpecies eſt ſtrangulatio, de qua aliquid in ſpecie dicendum.

Cauſa. Suffocatur autem homo, cum aer ventilando calori cordis neceſſarius non attrahitur, fuligineſque calidæ exſpiratione non emittuntur.

Fit hoc 1. cùm viæ aeri attrahendo dicatæ, occluduntur; quod fit interdum ore occluſo ſeu obſtructo, ſimulque naribus muco obturatis, vndè interdum Apoplecticis, & Epilepticis periculum ſuffocationis imminet.

2. Si fauces, præſertim circa laryngem, occluduntur, id quod fit in tumoribus muſculorum faucium, laryngis, glandularum, columellæ, ſicut, & in luxatione vertebrarum ceruicis.

3. Si aſperæ arteriæ caput ſeu rimula illa, per quam aer ingreditur, à re quacunque obſtruatur. Etſi enim hoc facilè non fiat, ſed natura ob imminens ſummum periculum per tuſſim magno conatu omnia talia excutere conatur: tamen ſi res ita pertinaciter, & fixè rimulæ illi inhæreant, ſuffocationem inducunt. Ita Hadrianum Pontificem à muſca in fauces inuolante ſuffocatum eſſe hiſtoriæ referunt, alioſque vuæ acinis, infantes quoſdam nummis ſeu alijs rebus deglutitis ſuffocatos eſſe, ex hiſtorijs patet. Poteſt referri huc & ſuffocatio ab aqua. Quanquam Platerus ob defectum aeris eam fieri putet.

4. Ipſe quidem aſperæ arteriæ ductus non facilè obſtruitur; cùm ſit ſatis patens; à vi tamen externa collo conſtricto, vt fit in ſtrangulatione, via omnis ſpiritui intercipi poteſt. Et notabilis eſt hic hiſtoria, quam in viro quodam docto obſeruaui. Is enim cum ceraſa comederet, accidit, vt ceraſi nucleus in aſperam arteriam incideret, & in pulmonem ipſum delaberetur, atque ibi etiam quandam grauitatem pectoris excitaret; poſt aliquod verò tempus accidit, vt nucleum illum pituita tenaci inuolutum cum vehementi tuſſi reijceret. Præterea fungorum quorumdam eſus, vt & alia venena ſtrangulare ſolent: quod proculdubio fit, cùm ob membranam, quàm œſophagus habet cum aſpera arteria, & larynge communem, laryngis rima contrahitur, & coarctatur. Ita ex medicamento ſurſum ac deorſum purgante ferè ſuffocatus Vector apud Harpalidem, *lib. 7. epid.*

Accidit etiam in apoplexia ſuffocatio, cũ motu thoracis omni, & membrorum reſpirationi inſeruientium læſo nulla fit reſpiratio.

Tandem etiam in catarrho ſubitò, & conſertim ad pulmones ruente ſuffocatio fieri poteſt, qui catarrhus idcirco Suffocatiuus appellatur, de quo, *lib. 1. p. 2. in fine* dictum.

Pertinet huc, & aer, qui attrahitur, ventilando calori ineptus, & ſuffocans, qualis eſt ille, qui è carbonibus accenſis exhalat, vt & qui ex cloacis, ſentinis, & puteis exhalat, cuius rei exempla duo habet Chriſtoph. à Vega, *Artis med. lib. 3. ſ. 5. c. 8.* & aliquot etiam Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab. l. 2. cap. 6.* Diſputatur quidem hac de re inter Medicos, vt etiam, *libro 1. part. 1. c. 7.* dictum eſt, an magis cerebrum, an verò magis pulmones, & cor afficiantur. Et quidem Marcellus Donatus, loco allegat. cerebrum præcipuè affici ſtatuit.

Et

Et negari non poteſt, cerebrum & ſpiritus animales affici, vt exempla ab eodem allegata teſtantur. Quidam enim poſtea reſoluti ſunt, quidam delirarunt. Verùm nec hoc negandum, organa reſpirationi dicata ſimul affici. Aer enim iſtis fumis infectus calori cordis ventilando ineptus eſt; cuius rei indicium eſt, quod nonnulli periculo ſuffocationis ceſſante febri correpti ſunt.

Pertinet huc & illa ſuffocatio, cuius Aretæus, *lib.* 1. *c.* 7. & *l.* 7. *c.* 7. mentionem facit, cuius etiam ſuprà, *part.* 1. *cap.* 24. *de angina* mentionem fecimus, quæ fiat ſpiritus praua conuerſione ad calidiſſimum, & ſicciſſimum, nulla corporis parte inflammatione laborante. Etſi verò alij aliter hac de re diſputent, & in loco illo Aretæi explicando multum laborent: tamen commodiſſimè mihi explicari videtur, ſi dicamus, ſpiritum ſæpè ita eſſe inflammatum calidum, & ſiccum, vt ei refrigerando aer externus, qui ſpiritu attrahitur, non ſufficiat. Cui hoc addi poteſt, quod ſpiritus ille habere poteſt prauā qualitatem, & inſignem exſiccandi, & conſtringendi vim, ob quā organa ſpirationis conſtringuntur, & coarctantur, vt reſpiratio libera fieri non poſſit Similem huic affectum deſcribit Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut. tex.* 31. ad 35. cum qua tamen catarrhus fuit coniunctus.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Strangulati aut ſuffocati, non tamen mortui, ad ſe non redeunt, quorum circa os collecta ſpuma apparet, 4. *aphor.* 43. Non tamen hoc vniuerſaliter verum eſt, vt Galenus, *in comm.* addit; Nonnulli, quibus ſtrangulatis ſpuma circa os apparuit, ſibi ſunt reſtituti, vt etiam duo exempla obſeruauit Chriſtoph. à Vega, loco allegato, quamuis id rarò accidat.

Curatio.

Curatio. Cùm verò morbi plerique à quibus iſtæ ſuffocationes pendent, ſuprà cum curatione explicati ſint, ſaltem hic quomodo ſtrangulatis, & aqua, & fumo ſuffocatis ſuccurendum ſit, dicemus.

Laqueo ſtrangulati quomodo curandi. Qui laqueo penè ſtrangulati ſunt, ijs laqueo ſoluto acetum cum pipere, aut pulegium tritum, vel ſemen vrticæ cum vino aut mulſo, vel aromata cum vino propinanda ſunt, & collum lana oleo irino calente madida, inuoluendum. Poſſunt etiam commodè exhiberi aquæ epilepticæ, vitæ, cinnamomi, & reliqua, quæ ad manum ſæpè ſunt.

Ex vaporibus ſeu fumis ſuffocati. Eadem etiam ijs, qui ex vapore cloacarum, puteorū, cauernarum, ſeu fumis carbonum ſuffocantur, exhibenda, vt & ea, quæ ſuprà, libr. 1. p. 1. c. 17. ſunt propoſita.

Ex ſubmerſione in aquam. Si verò ex ſubmerſione in aquam quis ſuffocationis periculum incurrat, is aqua ereptus moueri debet, & capite deorſum inclinato ac pedibus eleuatis, ac penna oleo intincta, vel digito ori immiſſo vomitus prouocādus; vel exhibeatur decoctum hordei, ficuum, glycyrrhizæ, adiecto butyro, & ſaccharo, vel decoctum florum chamæmeli cum cereuiſia. Poſteà verò vinum meracius, vel mulſa exhibenda, & etiam aliquæ aquæ vitæ. Simul æger in calido conclaui ſeruandus, & ſuffumigia inſtituenda, ſorbitiones quoque decocto farinæ cicerum exhibeantur.

A fungis venenatis. Si ſuffocatio à fungis venenatis immineat, vomitus ſtatim concitandus decocto raphani cum oxymelite, vel ſalis vitrioli ʒ. ß. cum oxymelitis ℥. iij. propinanda. Poſtea abſinthium, & meliſſa in vino infundantur, & vinum exhibeatur.

Cum Pauſaniæ puellam, libro 7. *epid.* ſuffocatio ex fungi eſu apprehendiſſet, ei profuit mulſa calida epota, & vomitio balneumque calidum. In balneo fungum vomitione reiecit, & cum ceſſatura eſſent ſymptomata, ſudore detenta eſt.

CAPVT IV.

De vitijs vocis & ſermonis.

Vitia vocis & ſermonis. CVm in homine aer, quem ſpirando attrahimus, & efflamus, non ſolum ventilando cordis calori, ſed & voci, & ſermoni formando inſeruiat, ordo poſtulare videtur, vt poſt reſpirationis vitia etiam de vitijs vocis & ſermonis dicamus.

Nō omnis ſermo vox eſt. Non verò omnis ſermo vox eſt, ſed qui ſolùm ab animalibus prouenit; & quidem, vt Iulius Cæſar Scaliger, *de cauſſis ling. lat. cap.* 4. definit, eſt vox ſonus ex ore animalis: ſermo verò diſpoſitio vocum articulatarum, ad interpretandum animum. Et omnis vox, vt, *ibidem*, Scaliger docet, eſt ab animi affectu.

Vox animalibus cur data? Eſt enim data animalibus ad expreſſionem voluntatis. Neque tamen omnis vox articulata eſt, ſed multæ voces ab affectu proficiſcuntur, quæ ſunt inarticulatæ, vt gemitus, & ſibilus venatorum.

Vox articulata. Eſt autem vox articulata, quæ ſcripto excipi atq; exprimi valet; inarticulata, quę non. Et articulatas voces à brutis non excludit Scaliger, cum ouium voces adeò clare ſcribi poſſint, vt ab ipſis vocabulum apud nos ſumptum, balare. Et ſit, vt pleræq; brutorum voces non ſint articulatę; ad animi tamen affectum ſignificandum compoſitæ ſunt, de quo Lucretius, libr. 5. *An etiā ſit brutorum.*

——— *quod ſecla ferarum*
Diſſimiles ſoleant voces variaſque ciere
Cum metus, aut dolor eſt, & cum iam gaudia gliſcunt,
Quippe etenim licet è rebus cognoſcere apertis.
Irritata canum cum primum magna moloſſum
Mollia ricta fremunt, duros nudantia dentes,
Longè alio ſonitu rabie diſtricta minantur,
Et cum iam latrant, & vocibus omnia complent.
At catulos blandè cum lingua lambere tentant,
Aut vbi eos iactant pedibus morſuque petentes,
Suſpenſos teneros imitantur dentibus hauſtus,
Longè alio pacto gannitu vocis adulant.
Et cum deſerti baubantur in ædibus, aut cum
Plorantes fugiunt ſubmiſſo corpore plagas.

Verum de humana voce hic agere nobis propoſitum eſt. Etſi verò vox ex aeris è pectore efflatione fiat; tamen non quælibet efflatio vocem parit. Si enim ſit illa lenis, ſaltem fit exſpiratio ſine voce. Vt verò vox fiat, vehementiore efflatione opus eſt. Neque tamen omnis vehemens efflatio vox eſt; neque tuſſis propriè vox nominatur, ſed quæ fit anima, & voluntate dirigente ad ſenſus animi patefaciendos.

Materia vocis. Materia autem vocis eſt aer ſeu ſpiritus, qui exſpirando emittitur, & ad organa vocis alliditur.

Organa vocis. Organa verò vocis & ſermonis formandi quod attinet, equidem ad aerem efflandum etiam requiritur pulmo & muſculi thoracis, vt & arteria aſpera, quæ aeri tranſitum præbet; Verùm propria inſtrumenta vocis edendæ non ſunt.

Quod primò ex eo patet, quod ſi infra caput arteria incidatur, exſpiratio quidem fit, ſed non vox editur, quæ non fit niſi aere per aſperæ arteriæ caput ſeu laryngem & quidem per eius rimulam, emittatur. Atq; ita larynx proprium, & primarium vocis formandæ organum eſt. Atque ideò etiam rerum opifex laryngi varios muſculos tribuit, vt pro libitu eius rimula dilatari, & cōſtringi poſſit. De cuius conſtitutione artificioſiſſima videantur Anatomici, & inter eos præcipuè Hierony. Fabritius ab Aquap. *lib. de larynge, & vocis organis.* Etſi verò vocis organum primariū ſit rimula illa laryngis ſeu γλωττίς: tamen ad vocem articulatā, & inprimis ſermonem formandum non ſufficit illa aeris è pulmone per rimulam laryngis efflatio, ſed prætereà requiritur gurgulio, qui inde plectrum vocis nominatur, lingua, palatū ſeu oris

cœlum, quod appellant; dentes. Vnde videmus, ſi harum partium aliqua deſit, vel vitiata ſit, vt gurgulio præſectus ſeu eroſus, lingua præciſa ſeu alio modo vitiata, ſi palatum vlcere perforatum, ſi dentes eliſi ſint, ſeu exciderint, ex his omnibus vitiis vocem vitiari.

Differentiæ.

Differentiæ vocis. Sunt autem variæ vocis differentiæ. Aliæ quidem naturales voces, vt ſunt magna ſeu grandis, & parua, lenis, aſpera, acuta, grauis, de quibus non noſtri inſtituti, ſed Phyſici eſt agere: Aliæ voces præternaturales, cuius etiam differentiæ multæ ab autoribus recenſentur, & ab aliis aliter. Verùm commodiſſimè voces p.n. ſecundum differentias actionum læſarum diſtinguuntur, quod ſcilicet vox vel aufertur, vel imminuitur, vel deprauatur. Vocis defectus ἀφωνία appellatur, cum ſcilicet homo planè vocem edere non poteſt: qui verò loqui non poteſt, mutus dicitur: qui difficulter verò loquuntur, μογιλάλοι nominantur. Depravata verò vox eſt, rauca, obſcura, tremula, abrupta, clangoſa, de quibus poſtea in cauſſis dicetur. Pertinet huc & Balbuties, & omne illud vitium, cum homo ſermonen non facilè, & non niſi cum magno conatu ac crebra hæſitatione inchoare poteſt.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Cum autem ad vocem, & ſermonem formandum concurrant larynx, eius muſculi, & qui iis inſeruntur nerui recurrentes, aſpera arteria; & ad aeris efflationem pulmo, & thorax cum ſuis muſculis, præterea lingua, columella, palatum, dentes neceſſarii ſint: vocis & ſermonis læſi cauſſæ in his quærendæ ſunt.

Primò ergo vocem abolitam, & interceptam ac imminutam quod attinet, tollitur ſeu imminuitur vox vel principio neruorum affecto, vel vocalibus inſtrumentis, vel deficiente vocis materia. Vox & ſermo aboletur ob cerebrum, neruorum principium, affectum in apoplexia, epilepſia, cerebri concuſſione, & commotione: vt & in ſyncope, & vteri ſuffocatione ac ſimilibus affectibus, ob quos ſpiritus animalis influxus prohibetur. Imprimis verò in affectu illo, qui κατ' ἐξοχὴν ἀφωνία appellatur, & neque ad apoplexiam, neque ad epilepſiam commodè referri poteſt, ſed inter eos quidam affectus medius videtur. Quem etſi in praxi ſæpè obſeruauerim, vt ex hiſtoriis annotatis, quas ſuo loco proponam, patebit, deſcriptum tamen inuenire hactenus apud Autores non potui, niſi nuper apud Adrianum Spigelium, *lib.2. de Semitert. c.16.* his verbis: *Eſt morbus in Germania. & Pannonia, frequens, quem Auſtriaci, Morani, & Styri, Timorem appellant, inter apoplexiam, & epilepſiam quodammodo ambigens. Cadunt enim velut apoplectici ſine ſenſu, non autem motu priuantur, neque tamen conuelluntur, vt epileptici: aliquando ſtertunt, nec tamen diſcuſſo morbo paralyſin alicuius membri incurrunt.* Si tamen cauſſæ magna ſit vehementia, in apoplexiam, vel epilepſiam degenerare poteſt, tandemque aliquos hoc modo affectos ſubitò vt apoplecticos mortuos vidi. Talis ἀφωνία etiam procuIdubio eſt, quæ fit ex ebrietate, de qua Hippocrates, 5.aph.5. Moritur autem ferè a conſenſu partium infernarum, & vapore narcotico ſpiritus animales in cerebro ſopiente ſeu perturbante, & propterea commodiſſimè inter affectus cerebri refertur.

Inſtrumentorum verò vocalium cauſſa vox & ſerbo aboletur ſeu imminuitur, cum laryngis membrana madeſit, & humectatur ab humoribus à capite defluentibus.

Deinde ſi laryngis rimula anguſtior redditur ſeu occluditur à tumore, & compreſſione, vt in angina, & luxatione vertebrarum ceruicis fieri ſolet.

Tertiò, cum muſculi laryngem mouentes ſeu reſoluuntur, ſeu vulnerantur, ſeu contunduntur.

Quartò, vbi nerui vocales, & quicunque voci edendæ inſeruientes inciduntur, diuelluntur, intercipiuntur, refrigerantur aut quocunque modo læduntur. Ita refert Galenus, 1. *de loc. affect. cap.6.* cecidiſſe quendam ab alto in terram, ita vt dorſi initium affligeretur, eumque tertio die exiguam admodum vocem edidiſſe; quarto die omninò obmutuiſſe, reſolutaque ſimul fuiſſe crura, manibus illæſis, ſed neque ſpirationem amiſiſſe, neque difficulter ſpiraſſe. Cum enim tota ſub ceruice ſpinalis medulla eſſet reſoluta, accidit thoraci, vt per ſeptum tranſuerſum, & muſculos ſupernos numero quidem ſex moueretur: quippe nerui ex ſpinali medulla, quæ in ceruice eſt, ipſis adueniunt. At intercoſtalium muſculorum nerui, per quos exſufflationem fieri diximus, omnes affecti erant. Cum itaque fruſtrà Medici negotium ſubirent circa crura quidem vtpote reſoluta, circa guttur verò propter vocis affectum equidem, id interdixit, atque affecto dumtaxat loco curationem adhibuit, proinde finita tandem ſpinalis medullæ inflammatione à ſeptima die vox reſtituta eſt iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerunt. *Ibidem* refert fuiſſe quendam, qui cum ex ceruice ſtrumas in profundo exſcinderet, ac inter ſecandum quoddam vas, membranas non ſpecillo ſecaret, ſed vnguibus euelleret, imprudens ob ignorantiam ſimul neruos recurrentes diſtraxit, atque hoc pacto quidem puerum liberauit à ſtrumis, ſed mutum reddidit. Alium pariter in puero ſtrumas ſecantem læſo altero neruo recurrente, ipſum ſemimutum feciſſe. Similem hiſtoriam recitat Amat. Luſit. *cent.2. cur.10.* Mulier Illyrica, inquit, quæ ad caput montis habitat, cum ſtrumam à Gallica ſcabie originem ducentem in collo haberet, mendicum quidem officio Medici fungentem pro ſua valetudine accerſiuit, qui indiſcretè cum pro ea propulſanda multis vſus eſſet medicamentis, ita ſublimatum, vt eius reſecaret radices, loco indidit, à quo alter neruorum ex pectore recurrentium, qui vocem effingunt, inibi corroſus eſt, vnde ipſa paulatim raucefacta vocem ferè in totum amiſit.

Quintò, ſi aſpera arteria incidatur, etiam vox & ſermo perit; cum ſpiritus voci & ſermoni formando neceſſarius deſit: quod etiam fit, ſi aſpera arteria comprimatur, quod fit in ſtrangulatione.

Tandem ob defectum materiæ vox perit, vel imminuitur, vel, vt modò dictum, cum aſpera arteria vulneratur, aut compreſſa ſpiritui tranſitum non concedit, ſeu ob thoracis muſculos reſolutos. Eius rei exemplum habet Galenus, 3. *de loc. affect. cap.1.* de quodam, qui nullo in vocalibus inſtrumentis vitio exſiſtente, ſed muſculis intercoſtalibus ob caſum ex alto reſolutis, vocem amiſit.

Idem fieri poteſt, ſi ijdem muſculi, & membrana coſtas ſuccingens vulneretur, & perforetur. Cùm enim tum thorax contrahi non poſſit, vocis etiam materia, ſpiritus, qui efflatur, deeſt. Non tamen ſemper ob muſculorum intercoſtalium læſionem vox tota perit, ſed ſolùm cum læſio illa magna eſt. Aliàs enim pro læſionis magnitudine vox ſaltem ex parte amittitur. Præterea pulmonis vitio idem euenit, qui ſi ſanie, vel humore repletus ſit, aut alias debilis, vt fit in catarrhis ſuffocatiuis & tabe, vox valde imminuitur.

Accidit idem cum pauca fit efflatio, & ſpiritus deficit, vt in deliquio, ſyncope, vteri ſuffocatione. Quia verò ad ſermonem formandum etiam lingua facit, ſermo etiam ob linguæ motum impeditum læditur, de quo ſuprà, *lib.1. part.3. ſ.5. cap.7.* dictum. Vnde etiam citra vocis læſionem locutio interdum aboletur; id quod fit in mutis in priuata reſolutione linguæ, qui tamen vocem quandam inarticulatam edere poſſunt, & fit hoc ob nerui, qui ad tertiam coniugationem tendit, vitium. Quod ſi magnum ſit, & præcipuè ſi vitium ſit à prima conformatione, auditus tum ferè ſimul, ob illius cum

dicto

dicto neruo communicationem, læditur, vnde plerique, qui ſunt muti á natiuitate, ſimul ſurdi ſunt. Idem accidit, ſi defluxio aliqua, & humor in muſculos linguam ac larynges mouentes decumbat. Reliqua videantur loco alleg. de motu linguæ impedito.

Cauſſas vocis deprauatæ quod attinet, ſunt nonnullæ congenitæ, & á natura quibuſdam eſt vox aſpera, quæ cum propterea á nonnullis inter naturales vocis differentias numeretur, ſaltem de iis vocum differentiis p.n. agemus, quæ a cauſſis p.n. proueniunt.

Vox rauca.

Et quidem frequentiſſimè accidit vox rauca, quæ fit á membrana, quæ laryngem, & aſperam arteriam inueſtit, p.n. affecta, exaſperata, & inæquali reddita. Cùm enim aſpera arteria leuis facta ſit, & ſi ea bene ſeſe habeat, vox lenis, & moderata edatur. Si illa naturalis læuitas, & æqualitas tollatur, inæqualiter etiam aer alliſus repercutitur, atque inde vox rauca efficitur.

Eius cauſſæ internæ.

Accidit hoc primò á nimia humiditate vocis hoc organum irrigante, id quod frequentiſſimè á catarrho á cerebro delabente, & in organa vocalia irruente accidit, qui in ſpecie branchus appellatur, de quo Hippocrates. 3. aphor. 13. *Aeſtate ſicca, & aquilonia, autumno verò pluuioſo, & auſtrali vehementes capitis dolores in hyemem incidunt, & tuſſes, & branchi ſeu raucedines, & grauedo, nonnullis etiam tabes exſpectanda.* Deinde idem accidit á tuſſi vehementi, qua arteria ob crebram materiæ reiectionem exaſperatur; id quod in phthiſicis, & thoracis ſuppuratione accidere ſolet. Idem præſtant humores, & vlcera vocalium inſtrumentorum. Vnde lue venerea laborantes vocem raucam habent. Atque hæ cauſſæ internæ ſunt.

Externæ.

Externæ cauſſæ ſunt clamor nimius, & vociferatio, quæ ſimilem affectionem membranæ laryngis, & aſperæ arteriæ inducunt laſſitudini inflammatoriæ in muſculis. Aer quoque frigidus inſpiratione attractus, vt & ſiccus, venenatus, & vaporibus, fumis, & puluere inquinatus, arteriam exaſperandi vim habet. Idem præſtat potus aquæ frigidæ, vini vel auſteri vel meracioris nimius, cibus, & potus ſalſi, & acres.

Vox obtuſa.

Vox obtuſa ſeu tenebricoſa, & turbida, vt nonnullis appellatur, fit á pituita craſſa, & viſcida, quæ organis vocis adhæreſcit, vel abſciſſione columellæ.

Tremula.

Vox tremula fit ex virtutis imbecillitate, cum ob defectum ſpirituum natura organa reſpirationis æqualiter mouere non poteſt; id quod in quibuſdam febribus accidit. Interdū idem euenit, vbi in muſculos laryngis ſeu linguæ, & neruos his inſeruientes humor aliquis decumbit, parteſq; illas relàxat quaſi; id quod ebrijs accidere ſolet. Fit idem etiam ex timore, cum calore, & ſpiritibus ad cor recurrentibus, tùm aliæ partes, tum etiam reſpirationi, & voci edendæ inſeruientes ijs deſtitutæ officio ſuo rectè fungi non poſſunt: Vnde, & qui valdè timent, pedibus, & manibus tremunt.

Abrupta.

Abruptæ vocis etiam Hippocrates, *4. de rat. vict. in acutis text.* 33. mentionem facit, quam, *in libr. de Coacis prænotionibus*, effractam nominat. Habet autem ea ortum ex imbecillitate facultatis mouentis, & organorum, qui ſpiritus efflationi inſeruiunt. Vt enim ſi is, qui folles, quibus organa muſica inflant, mouet, ſit debilis, nec æqualiter moueat, ſed aliquandiu quieſcat, ſonus interrumpitur; ita ſi muſculi, qui aeri, qui vocis materia eſt, efflando inſeruiunt, ob imbecillitatem á mouendo aliquandiu ceſſent, fit vox interrupta.

Tarda.

Vox tarda fit, cum humor in ſpinalem medullam, & neruos muſculis thoracis inſeruientes effunditur. Tum enim facultas ſupprimitur, vt liberè thoracem mouere non poſſit.

Clangoſa.

Vox clangoſa eſt ſubrauca, ſed acuta ferè, & ſonora, qualem pleraque animalia, quæ collum habent oblongum, vt grues, edunt. Habet ortum hæc vox, vt Galenus, *7. de vſu part. cap. 7. 1. prorrhet. comm. 1. text.* 3. & 17. docet, á ſiccitate nimia laryngis, & aſperæ arteriæ, & defectu humiditatis, qua naturaliter arteria irrigatur, & quaſi læuigatur, id quod fit in febribus ardentibus, & phrenitide.

Tandem referunt etiam inter cauſſas raucedinis, & vocis vitiatæ lupi conſpectum, ſi is hominem obuium prior adſpiciat, quam vulgi opinionem etiam Virgilius ſecutus eſt, dum ſcribit: Lupi conſpectus vitiatæ vocis cauſa.

——— *Vox quoque Mœrin*
Iam fugit ipſa: lupi Mœrin videre priores.

Vnde etiam habet ortum prouerbium: *Lupus in fabula*: quo vtimur, cum is, de quo ſermo, ſuperuenit, & ita præſentia ſua ſermonem interrumpit: de quo varij variè diſputant, & alij aliam huius affectus cauſſam reddere conantur. Verùm priùs hic τὸ ὅτι, & an ſeſe res ita habeat, quam τὸ διότι inquirendum cenſeo.

Eaſdem ferè ob cauſſas ſermo, & locutio vitiatur. Cauſſæ ſermonis vitiati.

1. Quidem ob inſtrumentorum vocalium, & laryngis præcipuè vitium. Nam ſi vox ſeſe non bene habet, nec ſermo bene ſeſe habet, de cuius cauſſis modò dictum.

2. Propter motum linguæ impeditum, de quo ſuprà, *p. 1. huius libri, c. 9.* diximus.

3. Ob labiorum, dentium, palati vitium.

De Balbutie, & blæſitate eiuſque cauſſis agit Galenus, & alij authores, ad *aph. 32. ſect. 6.* & docet Galenus, quod ψελλίζειν & τραυλίζειν non vocis, ſed linguæ vitium ſit, cum ſcilicet lingua eas voces, quæ per T & R ſcribuntur, articulatè proferre non poteſt. Idque accidere, quia lingua ſit molliore ac humidiore temperatura ac conſtitutione: quam ob cauſſam pueri balbutiunt; cum muſculi molliores, & infirmiores linguam ſatis ſtabilire non poſſunt, eo modo, vt in ambulando titubant. Inde etiam ebrij balbutiunt. Balbuties.

Signa Diagnoſtica.

Vox, & ſermo ac locutio læſa, & quodnam vitium ſit, facilè ab audientibus cognoſcitur. Cauſſæ verò ſignis cognoſcendæ. Et quidem externæ facile ex relatione ægri atque adſtantium cognoſcuntur. Internæ etiam ſuis ſignis patefiunt. Si raucedo ſit á catarrho, is adfuit, vel adhuc adeſt, qui facilè patet. Si á phthiſi ſeu pure, & ſanie in pectore contenta, & tuſſi crebrius reiecta raucedo oriatur, etiam ſigna eius aderunt. Ita etiam aliarum cauſſarum, á quibus vox ſeu aboletur, vel imminuitur, ſeu deprauatur, ſigna in morbis, a quibus illa pendent, explicantur. Signa vocis, & ſermonis vitiati.

Prognoſtica.

1. Raucedo orta á cauſſis externis ſeu euidentibus faciliùs curatur, quàm quæ á cauſſis internis fit. Prognoſtica.

2. Branchi, & coryzæ in valde ſenibus coctionem non admittunt, 2. aphor. 40.

3. Vocis vitium, quòd fit a columella abſciſſa vel eroſa, lingua mutilata, dentibus eliſis vel elapſis, niſi factitij ſubſtituantur, non curatur.

4. Ita, & motus linguæ inhibitus á ruptione vel contuſione nerui non ſanatur.

5. Raucedo per annum vel duos confirmata, vix ſanatur.

6. Impeditus motus linguæ in pueris ſuperueniente adoleſcentia, & iuuentute interdum ceſſat, abſumptis & exſiccatis ſuperfluis humiditatibus.

7. Balbi alui profluuio maximè corripiuntur, 6. *aph.* 32.

8. Raucedines, quæ ob ſuppurationem vel tabem fiunt, ferè mortem futuram indicant.

9. Cum voce tremula alui præter rationem ſolutio in morbo acuto lethalis. Cum enim vox tremula fiat ex inſigni debilitate virium, ſi alui profluuium accedat, vires magis deijcit.

10. Vo-

10. Voces clangoſæ malæ, & vacillatio mentis cum voce clangoſa, linguæque conuulſiones cum tremore, & voces ipſæ obmuteſcentes mentis alienationem ſignificant. In Coacis.

11. Vox effracta ex hypercatharſi ob muſculorum thoracis conuulſionem periculum portendit.

12. *A'φωνίαι* cum ſingultu peſſimæ, 1. *prorrhet. comm.* 1 *text.* 23.

Plura ex voce vitiata in febrib. prognoſtica videantur apud Hippocratem, *in Coacis prænot. & libris prorrhetic.*

Curatio raucedinis.

Curatio raucedinis. Cum vocis, & abolitæ, & diminutæ ac deprauatæ variæ cauſſæ ſint, etiam curatio varia pro cauſſarum varietate inſtituenda. Cum autem morbi illi, à quibus vocis, & ſermonis vitia pendent, iam ante explicati ſint, pauca hic dicenda reſtant:

Etenim ſi cerebri vitio malum hoc accidat, curatio ex iis, quæ libro 1. de apoplexia, & paralyſi explicata ſunt, patet.

Cæterum quoque ſupra, *libr.* 1. *c.* 9. de linguæ motu impedito, eiuſque cauſſa, & curatione actum. Dictum *ibid.* de faucium, & dentium morbis: *parte* verò *ſecunda*, de aſperæ arteriæ, pulmonis, & thoracis morbis. Quos qui curauerit, ſimul & vocis, & ſermonis vitia, quæ ex iis morbis pendent, tollet. Ideoque ſaltem quædam de raucedinis curatione hic adiiciemus, cum vox obtuſa, & ſimiles eandem ferè curationem habeant. Vox verò clangoſa, cum ferè cum febribus acutis coniungatur, ab earum curatione, & huius mali curatio dependet.

A catarrho. Primò ergo ſi raucedo à catarrho dependeat, irrigantre, & inæqualia reddente vocis organa, primò danda opera, vt catarrhus remoueatur, quo præſente vix raucedo tolli poteſt. Qua ratione autem catarrhus curari debeat, dictum, *libr.* 1. *p.* 2. *c.* 34.

Deinde danda opera, vt aſperitas, & inæqualitas à catarrho inducta tollatur, & præcaueatur, ne, ſi catarrhus adhuc fluat, ab eo amplius vocis organa exaſperentur, quod præſtant medicamenta Arteriaca ab vſu dicta.

Si ergo catarrhus ſit frigidus, & tenuis, medicamentis calefacientibus, ſiccantibus, & lenientibus opus eſt, vt diatragacantho calido, melle roſato cum ſyrupo myrtino mixto, ſucco glycyrrhiz. amygdalis dulcibus.

Si verò materia ſit craſſa, & viſcida, incidentia, abſtergentia, ſimulque lenientia, & vocis inſtrumenta læuigantia requiruntur; quæ parantur ex caricis, vuis paſſis, melle, hyſſopo, glycyrrhiza, ſucco braſſicæ cum melle mixto, thure, myrrha, croco, terebinthina, ſaccharo penidio, cubebis cum paſſulis tritis mixtis. Etſi pituita ſit viſcida, etiam oxymel ſcilliticum admiſceri poteſt. Conuenit etiam hic lohoh ſanum, & expertum, de althæa, de pino, de caulibus, ſyrup. de glycyrrhiza, de hyſſopo, pilulæ ſeu trochiſci de benzoe.

Vtile etiam eſt, & ſequens eclegma.

℞. *Succi praſſii bene depurati* Vnc. ii. *ſacch. penid.* ℥. i. *oxym. ſ.* vel ſi maiori inciſione opus ſit, *ſcillit. q. ſ.* F. lambile.

Vel ℞. pomum, & ſeminibus exemptis repleatur myrrha, croco, thure, & aſſetur, ac mane, & veſperi comedatur.

Vel ℞. *Succ. glycyrrhiz.* Vnc. ß. *croci*, ʒ. j. *myrrh. thuris*, an. ʒ. j. ß. *gummi tragacanth. Arab.* an. ʒ. iij. *carnis trium dactyllorum, vini dulcis q. ſ.* F. pilulæ ſub lingua tenendæ.

Syr. de eryſimo. Matthias Lobelius ſyrupum de eryſimo, quod laudatiſſimum arteriacum nominat, commendat, ſcribitque ſe eius vſu iuuenculam decennali raucedine laborantem curaſſe, & alios diuturna, & prope inuicta raucedine laborantes eryſimi vſu reſtitutos fuiſſe.

℞. *Eryſimi totius recentis* M. vj. *radic. helenij, tuſſilag.* *ſucco adhuc pregnantium, glycyrrh.* ana Vnc. ij. *borrag. cichor. capill. Vener.* ana M. j. ß. *flor. cordial. ambor. ſtœch. vel beton.* ana M. ß. *ſem. aniſi*, Drach. vj. *paſſul. mundat.* Vnc ij. Coquantur in ſ. q. *aqu. hordei, & hydromelitis, & ſucci eryſimi*, Vnc. vj. ad ℔. ij. vel iij. Colaturæ adde ſacchari q. ſ. Fiat ſyrupus.

Vel ℞. *Rad. glycyrrh. althææ*, an. Vnc. iij. *ireos, fol. eryſimi*, M. ij. *tuſſilag. praſſij recentium*, ana M. ij. *ſemin. pſyllij, cydonior.* ana Vnc. ß. *iuiub.* N. xij. *paſſul. enucleat.* Vnc. ij. *cubebar.* ʒ. j. ß. Coquantur, & cum ſ. qu. ſacchari, Fiat ſyrupus.

Quod ſi catarrhus ſit calidus, & tenuis, frigida incraſſantia, & lenientia requiruntur, vt diatragacanth. frigid. conſerua roſar. viol. diacodium, ſyrupus, & lohoh de papauere, Syrup. roſar. violar. de iuiubis, myrtinus.

Si à pure in pulmone contento raucedo ortum habeat, ad morbum quidem præcipuè cura dirigenda: ſimul tamen lenientia, & læuigantia aſperam arteriam modò enumerata vſurpanda. A pure.

A cauſſis externis ſit raucedo, iiſque ſiccantibus, & calefacientibus. Leuiter itaque refrigerantia, & lenientia vſurpanda, vt diatragacanth. frigid. conſerua roſar. viol. ſyrup. & lohoh de papau. de iuiub. & ſimilia. A cauſſis externis.

Si ab aere, potu vel alia cauſſa frigida, calefacientia, modò in raucedine à pituita propoſita, vſurpanda.

Tandem ſi à nimia vociferatione, clamore, & vocis intentione ſit excitata raucedo, conueniunt hic medicamenta Arteriaca dicta. quod ſcilicet peculiariter aſperæ arteriæ, & laryngis affectibus conueniunt. Parantur autem ex amylo, tragacantha, gummi Arabico, glycyrrh. ſacchar. cando, & penidio, paſſulis. dactylis, iuiubis, ſebeſten, amygdal. dulc. mucilag. althææ: vnde fiunt ſyrupi, iuiubinus, capillor. Vener. de althæa, de glycyrrh. & ſimilia.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. althææ*, Vnc. j. ß. *conſeru. viol.* ℥. iij. *amyli*, Vnc. ij. *ſacch. in aqua roſar. ſolut. q. ſ.* F. Lohoh.

Vel ℞. *Tragacanth. gummi Arabic.* an. Drach. j. *ſyrup. iuiub. violar.* an. *q. ſ. mucilag. ſem. althææ*, ʒ. ij. F. Lohoh.

Atque hæc imprimis in principio conueniunt. Vbi raucedo iam imminuitur, vt humiditas in parte relicta abſumatur, exſiccantibus, diſcutientibus, & extergentibus, ſed ſine acrimonia, opus eſt. Qualia parantur ex terebinth. melle, amygdalis amaris, iride, ſtyrace croco, myrrha.

Vt ℞. *Gummi iuniper. tragacanth.* an. ʒ. ij. *ſacch. penid.* ℥. j. *ſucci glycyrrh.* ʒ. ij. *thuris*, ʒ. j. ß. *ſtyracis, calamitæ*, Drach. j. *croci*, ℈. j. *Cum mell.* F. eclegma.

Vtile etiam eſt eclegma de ſucco braſſicæ antea propoſitum.

Vel ℞. *Hord. excort. paſſ. enucl.* ana Vnc. j. *glycyrrh.* ʒ. ij. *caricar. ping.* N. vj. *capill. Veneris, hyſſop.* ana M. j. *ſem. braſſic.* ʒ. j. *pinearum non rancidarum* Vnc. ß. Coqu. in ſ. q. aquæ puræ.

Colaturæ pro qualibet libra adde *mellis deſpumati, ſacchari albi*, ana ʒ. vj. Miſce, de quo ſæpius aliquid bibendum.

Plura videantur apud Galenum, 7. *de comp. med. ſec. loc. c.* 1. Ætium *tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *c.* 51. & 52.

CAPVT V.

De tuſſi.

Tuſſis. AD deprauatos organorũ vocis reſpirationis motus tuſſis quoque pertinet, atque inter eos motus eſt tuſſis, qui quidem à natura fiunt, irritata tamen, & coacta, atq; à cauſſa morbifica ſtimulata ad expellendum id, quod moleſtum eſt, cuiuſmodi motus habetur oſcitatio, pandiculatio, ſternutatio, ſingultus, vt docet

docet Galenus, *lib.2. de cauſſis ſympt.*

Eſt nimirum tuſſis motus deprauatus ſeu vehemens efflatio, à veloci pulmonis, & thoracis contractione edita, vt id, quod ſpirandi organis moleſtum eſt, excutiatur. Seu vt Auicennas definit; Tuſſis eſt motus Naturæ, quo conatur expellere, quicquid lædit, è partibus pulmonis, & partibus proximis pulmonum. Sicut enim in ſternutatione cerebrum, in ſingultu, & vomitu ventriculus: ita in tuſſi thorax inſurgit, & plurimo ſpiritu in pulmonem immiſſo, foraſque iterum celerrimè exploſo, atque impetu quodam id, quod moleſtum eſt, expellere conatur. Etenim aſpera arteria, & eius ramuli per pulmonem ſparſi tunica intus obducti ſunt, cui exquiſita vis ineſt ſentiendi ea, quæ moleſtiam pulmoni creant, ita vt minimum quodque in aſperam arteriam illapſum ſtatim ſentiat. Atque ita tuſſim nihil excitat, niſi quod hanc membranam, quæ intus aſperam arteriam, eiuſque ramos inueſtit, afficit. Sic igitur irritatus pulmo non ſolùm ipſe mouetur, ſed, & in auxilium muſculos thoracis, & diaphragma ſibi adſciſcit, & quod ſibi moleſtum eſt, expellere nititur.

Cauſſæ.

Cauſſa. Atque ita cauſſa proxima tuſſis eſt, quicquid pulmones, aſperamque arteriam, & quidem membranam, qua intus inueſtiuntur, afficere poteſt. Quæ autem id præſtant, cauſſæ ſunt variæ, vt mox dicemus. Ad duo tamen genera referri poſſunt. Vel enim hoc præſtant, quia anguſtiam in reſpirationis organis pariunt, vel quia mordicant, aſperitatemque inducunt, atque adeò quocunque modo moleſta ſunt.

Cauſſas verò omnes tuſſis, ſeu anguſtiam pariendo, ſeu irritando quocunque modo id præſtent, in claſſes quaſdam digeremus, & ordine enumerabimus.

Et 1. inter cauſſas tuſſis eſt intemperies, & quidem ſola ac ſine materia etiam tuſſim excitare poteſt, ſed leuiorem, quam quæ eſt cum materia. Et frequētiſſimè quidem, & maiorem tuſſim parit intemperies frigida, vtpotè quæ pectori maximè inimica eſt, quæ excitatur ab aere frigido, de quo Hippocrates, *3. aphor. 23. Hyeme morbi laterales, pulmonis inflammationes, raucedines, tuſſes fiunt; & ibidem, aphor. 5. Aquilo tuſſes mouet;* potu aquæ frigidæ, & præcipuę ex niue ſoluta, medicamentis frigidis ſeu aſſumptis ſeu thoraci applicatis. Excitat etiam tuſſim intemperies calida, ſed minorem qualis eſt, quæ febribus ardentibus ſuperuenit, quæque vt eſt apud Hippocratem, *6. epidem. ſect. 2. text. 24.* eſt arida, & parum irritans, & quæ non fit, niſi quando loquitur aut hiat.

Quando autem non loquuntur neq; hiant, non tuſſiunt. Siccitas autem præcipuè cum frigiditate coniuncta exaſperando, & irritando trachęam tuſſim excitat. Hinc, vt Hippocrates, *3. aphor. 5.* ſcribit, Aquilo tuſſes mouet fauces exaſperando, & vt Paulus Ægineta, lib. 3. c. 28. docet, in Aquilonaribus conſtitutionibus non paucæ, neque contemnendæ tuſſes fiunt. Humiditas autem, vt qualitas minimè omnium actiua, & quæ potius lenit, quam exaſperat, vix tuſsim inducit: niſi forſan inæqualiter primùm inducatur, vbi breuiter leuiſſimam quandam tuſsiculam excitare poteſt, quod tamen rarum. Et dictum eſt ſuprà de cauſsis, quæ intemperiem pulmonis inducere poſſunt.

Deinde tuſſim excitat materia quæcunque in pulmonem, & aſperam arteriam incidit, aut in ea præter naturam continetur. Materia autem hæc varia eſt, catarrhus nimirum à capite defluens, atque ita omnes cauſſæ, quas ſupra, lib. 1. catarrhum excitare poſſe diximus, etiam tuſſim excitare valent: vt & humor aliquis in cerebro collectus, qui per acceſſiones febrium mouetur, & à calore febrili funditur, de quo Hippocrates, in *Coacis; Qui circa acceſſiones tuſſiunt, & leniter reſudant, malignè habent, Et ibidem, ex inſania in raucedinem cum tuſſi fit abſceſſus.* Sicut, & materia parotides excitans: de quo idem Hippocrates, *eodem libr. & in prorrhet. Abſceſſus ad aures ſoluunt tuſſicula cum ſputationibus.* Idem efficit ſanguis è vaſe in pulmone rupto fluens, vel è vicina aliqua parte vulnerata vel eroſa in pulmones irruens. Item humor in pulmone collectus in phthiſi peripneumonia, & vomica pulmonis; vel alijs vicinis partibus communicatus, vt in pleuritide, & hydrope pectoris fieri ſolet. Pertinent huc, & grandines, calculi, ac vermiculi in pulmone geniti. Idē præſtant etiā res externæ in tracheā illapſæ.

Cùm enim ſpiritu, quem trahimus, diu carere non poſſimus, organa, per quæ ille admittitur, vacua eſſe decet. Ideoque ne aliqua ſubſtantia præter aerem in aſperam arteriam eiuſq; ramos per pulmones diſperſos ingrediatur, caput aſperæ arteriæ epiglottide ſeu operculo quodam Creator ſapientiſſimus muniuit, vt ſic quidem aeri ingreſſus pateat, a cibi verò potuſque pondere depreſſum eſculentis, & potulentis aditum deneget, vt Galenus, *4. de vſu part. cap. 3.* docet. Quod tamen ſi fortuitò fiat, vt interdum inter loquendum, & ridendum, & in infantibus inter lac ſugendum accidere ſolet, periculum ſuffocationis inde imminet, à quo vt natura ſeſe liberet, vehementiſſimam tuſſim excitare, nec prius deſiſtere ſolet, quam omne id, quod moleſtum eſt, excuſſerit.

Tertiò inter cauſſas tuſſis eſt ſoluta vnitas vaſorum in pulmone, ſiue illa ſit vulnus, ſiue vlcus, & eroſio.

Quartò excitatur tuſſis, dum in pleuritide materiæ aliquid ad pulmones mittitur, vel ob membranarum conſenſum pulmones irritantur. Pertinet huc, & diaphragmatis inflammatio, & tubercula in ſpina enata, quod gibbis familiare eſt, teſte Galeno, 6. aphoriſ. 46. Imò ipſa luxatio vertebrarum dorſi.

Ex quibus omnibus colligitur, tuſsim propemodum omnium thoracis, & pulmonis morborum ſymptoma inſeparabile eſſe, vt pleuritidis, peripneumoniæ, vomicæ pulmonis, ſputi ſanguinis, phthiſis, & ſimilium.

Cauſſæ verò extra pulmonem, & thoracem conſiſtentes, & quæ ita per συμπάθειαν tuſsim efficiunt, etiam variæ ſunt.

Quintò nimirum tuſsis excitatur hepate, liene, vētriculo intumeſcente aut inflammato, vt & in hydrope, ſiue id fiat, quod pulmo comprimitur, ſiue quod obſtruitur, aut moleſtatur à materia ad pulmonem redūdante, ſiue quod partium vicinarum membranæ affectæ membranas organorum reſpirationis in cōſenſum trahunt, & vellicant, ſiue quod vapores aliqui ad organa reſpirationis tranſmittuntur, eaque ſiue obſtruunt, ſiue mordicant, id quod etiam interdum in febribus accidere ſolet.

Externæ tandem cauſſæ etiam variæ ſunt.

Sextò enim præter aeris intemperiem, vt & potus ac medicamentorum qualitatem, quæ aſperæ arteriæ intemperiem inducunt, tuſsim excitare valent cauſſæ aliæ quoque externæ, irritando, & exaſperando nimirum aſperam arteriam, vt fumus, puluis, & vt Auenrhois, *3. coll. cap. proprio* monet, præcipuè puluis ex lino, dum pectinatur, & ex veteri tritico, dum cribro excutitur. Puluis item, & vapor calcis, & metallorum ac mineralium. Quò pertinent auſtera, acida, adſtringentia, pinguia, & rancida præcipuè, vt nuces, & oleum rācidum. Vocis item intentio nimia. Referendi huc, & lūbrici ac vermes in inteſtinis, & vētriculo geniti, qui ipſi etiam tuſsim excitant, vapores, vt nonnullis placet, putridos, & malignos ad pulmones mittendo, vel, quod probabilius eſt, membranam ęſophagi vellicando, quę membranā aſperam arteriam inueſtientem in conſenſum trahit. Profundior etiā ſtyli purgatorij in aures immiſſio tuſſim excitat, communicata ſc. hac irritatione tracheæ per neruulū quinti paris vtriq; parti cōmunē.

Primò

Differentia.

Differentiæ Primò eſt tuſſis differentia ſecũdum magnitudinem. Nam datur tuſſis quædam planè exigua, aut potius ad tuſſiendum quidam impetus, & tuſsiendi initium, quod Græcis κέγχρος dicitur. Vt enim vomitum nauſea præcedit, ita tuſsim κέγχρος, vt docet Galenus, 2. *de differ. ſympt c.* 4.

Deinde tuſſis alia eſt arida, & ſicca, quæ ἄπτυστος facit, nec pituitam citat, vt Celſus, *lib.* 4 *cap.* 4. habet: alia verò humida. Sicca ſeu arida eſt, in qua nihil exſpuitur, atque fit hoc, vel quia cauſſa, quæ tuſſim excitat, non in organis reſpirationis hæret, vel licet ibi hæreat, inepta eſt ad excretionem. Prius accidit, cum aſpera arteria vel intemperie afficitur, vel exaſperatur, vel membrana aſperam arteriam, & eius ramos inueſtiens vellicatur à vaporibus ab inferioribus aſcendentib. ſiue comprimitur, aut à vicinis membris affectis in conſenſum trahitur, vel tenuis paucuſque humor à capite deſtillat, aut aliunde tranſſudat, vt Galenus 4. aph. 57. docet.

Poſterius verò accidit, vbi in reſpirationis inſtrumẽtis humor hæret, qui eijci non poteſt, vel quia ob lentorem, & craſſitiem bronchijs pulmonis nimis tenaciter adhæret, vel quia ob tenuitatem inter eijciendum diſploditur à ſpiritu, vt & in pulmonem relabatur, vt Galenus, 1. *epid. comm.* 1. *text.* 12. docet. Humída tuſſis eſt, quando humor aliquis tuſſiendo eijcitur, atque oritur ab aliqua mediocris conſiſtentię materia pulmones, & trachęam irritante, quæ cum ſpiritu tandem expellitur.

Tertiò tuſſis aliqua vehemens eſt, quæ ſupprimi nequit: alia mitis. Vehemens Hippocrati, 2. aph. 17. & 24. θηριώδης nominatur, atque oritur ab humore magna vi deſtillante, vel vlcere organa reſpirationum obſidente, vel ab abſceſſu genito ibidem, vel ab empyemate.

Mitis fit ab intemperie organorum reſpirationis vel ab aſperitate faucium, & trachęæ, vel à puluere, & alijs exaſperantibus, vt & ab ambiente aere, vt docet Galenus, 6. *epid. comm.* 2. *aphor.* 24.

Quartò tuſſis quædam frequenter moleſtat; & ferè continuò ægrum affligit, quædam per certa interualla corripit, prout cauſſa tuſſim excitans nunc ſemper præſens eſt, nunc per interualla colligitur, & recurrit.

Verùm præcipuæ, & ad curationem maximè cognitu neceſſariæ ſunt differentiæ, quæ à cauſſis deſumuntur. Ideoque ſecundum cauſſarum differentiam poſteà etiam curationem in certa quædam capita diſtinguemus.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Tuſſis ipſa adeo euidens ſymptoma eſt, vt ſignis ad eius cognitionem opus non ſit. Verùm cum cauſſæ, à quibus excitatur, variæ ſint, omninò ſignis opus eſt, quib. illæ cognoſcantur, ne Empeiricorum more cum ægri damno cuilibet tuſſi quoduis remedium applicetur. Signa ergo cauſſarum, vt ſupra eas recenſuimus, explicabimus.

Ab intemperie nuda primo ſi ſit tuſſis, abeſt catarrhus, alijque morbi, qui materiam tuſſis cauſſam ſuppeditant, vel etiam in conſenſum pulmonem trahere poſſunt; contrà præceſſerunt cauſſæ, quæ intemperiem aliquam pulmonis inducere potuerũt, quæ ipſæ etiam, *hoc capite*, & ſuprà, p. 1. *huius libri*. de intemperie pulmonis enumeratæ ſunt. Adeſt difficultas ſpirandi, tuſſis ipſa eſt ſicca, nec ita vehemens, & pertinax, facile quoque ſupprimitur.

Qualis autem intemperies ſit, cauſſæ inprimis, quæ præceſſerunt, vel adſunt, indicabunt, iuuantia item, & nocentia. Etenim ſi à frigiditate ſola ſit tuſſis, cohibito ſpiritu non ſolùm reprimitur, ſed, & ſanatur. Auctus enim tum in organis reſpirationis calor intemperiem illam corrigit, ægrotique alijs etiam calidis, vt potu & cibo, iuuantur, frigido offenduntur. Ideoq; ægri calidum aerem amant, & linteolo manib. & ori admoto, ſpiritum trahunt, ne mox frigido aeris impulſu tuſſis irritetur, vt hæc de re ſcribit Galenus, 6. epid. comm. 2. t. 24. Sitis etiam abeſt in hac intemperie.

Contra ſi tuſsis ſit ab intemperie calida, ſitis moleſta eſt, quæ potius aeris frigidi inſpiratione, quàm potu frigido ſedatur, vt docet Galenus, *art. med. c.* 64.

A catarrho tuſsis proueniens è ſignis catarrhi ſuprà, libr. 1. propoſitis, patet, tuſsiſque eſt vehementior, & perſeuerans. Si verò abſque catarrho à materia in pectore contenta tuſſis concitetur, aderunt morbi tales, vt pleuritis, peripneumonia, empyema, phthiſis, grandines, calculi, vermes, hydrops pulmonis, & ſimiles morbi, in quibus materia tuſſim excitans colligitur, qui ſuprà, p. 1. huius libri explicati ſunt.

Quæ tuſſis quibuſdam interuallis, vt bis terue anno affligit, ex irruente deſtillatione proficiſcitur: quæ verò continenter, aut minima intermiſſione fatigat, aut vitioſam pulmonum affectionem, aut obſtructionem veterem, aut aliam ſtabilem intus cauſſam habet.

Si verò aſperitas à cauſſis externis inducta ſit, vt à fumo, pulueribus, cibis vel medicamentis exaſperantibus, illæ per ſe patent. Si tãdem morbi extra thoracem, pulmones in conſenſum trahendo quocunque modo, tuſſis cauſſa ſunt, vt hydrops, ventriculi, hepatis, lienis, tumores, & inflammationes, affectus illi ex ſuis ſignis patent.

Prognoſtica.

1. Tuſſis frequẽs, & diuturna plerumque ad ſanguinis ſputum perducit, teſte Auicenna, propter vehemẽtem thoracis motum, à quo ruptura vaſorũ pulmonis metuenda eſt, ac præſertim in adultis, quorum membra duriora concuſsionis violẽtiæ nõ ita cedunt. Quod ſi materia tuſsi non eijciatur, intus putreſcens vel febrem putridam aut hecticam gignit, vel vlcus excitat. In prægnantibus talis tuſſis abortum ciere ſolet. Prognoſtica.

2. Tuſſis vehemens interdum ſuffocat, non tam re aliqua obſtruente, quàm iterata ſine intermiſſione valida efflatione, & quod aer inſpiratus priuſquam ad cor perueniat è pulmone mox iterum eliditur.

3. Tuſſis valida pectoris pulmoniſque partes calefacit, ideoque febrem accendit, & ſitim auget. Quæ verò exiguæ tuſſes ſunt, ac per longiora interualla excitantur, tantiſper membra illa concutiunt, donec ad ea humiditas aliqua irruens deferatur, quo fit, vt ęgri intus ſiticuloſi reddantur. Galenus, 6. *epid. text.* 24.

4. Tuſſis caput nihil iuuat, Galenus, 2 *de ſympt. cauſſis cap* 4. ac ſi violenta fuerit, ipſum replet, 6. *epid. ſ.* 3. *text.* 18. Neque enim vt ſternutatio motum cerebri in expellendo iuuat, ſed ipſi potiùs nocet.

5. Tuſsis ex intemperie organorum reſpirationis periculoſa equidem non eſt. Negligi tamen non debet, ſicut exemplo docet Galenus adoleſcentis, qui ex tuſsi à cauſſa frigida dimidiam heminam ſanguinis reiecit, 5. *meth. med. c.* 13.

6. Tuſsis ex catarrho periculoſior eſt, quàm ab intemperie nuda, & ſi frequens ac diuturna ſit, ad ſanguinis ſputum ſępè deducit, teſte Auicenna, imò experientia, propter vehementiorem thoracis motum, a quo ruptura vaſorum pulmonis metuenda eſt, pręſertim in adultis, quorum membra duriora motui violento non cedunt, aut ſi materia tuſsi non reijciatur, intus putreſcens vel febrem, vel vlcus, & hinc phthiſin generat. Periculoſa etiam eſt tuſsis, ſi materia è capite deſtillans tenuis, & acris eſt. Nam ſiue retineatur in pulmone, intus putreſcens pulmonem erodit, & exulcerat, ſiue eijciatur, tuſsis violenta metum affert, ne vas aliquod rumpatur. Galenus, 6. *epid. comm.* 3. *text.* 18.

Ideo-

Idcoque diligenter eſt laborandum, vt deſtillationes tales acres à pectore auertantur, ne hominem in tabem deducant.

7. Tuſſes etiam à catarrhis in ſenibus periculoſæ ſunt; quoniam in iis non maturantur. 2. aphor. 40. & vt Galenus inde rectè colligit, eos vſque ad mortem comitantur.

8. Hydropi ſi tuſſis ſuperueniat, malum, 2. aphor. 35. Seroſa enim humiditas ita tum augetur, vt cõtineri, tota in abdomine nequeat, ſed pars quædam in thoracem, & aſperas pulmonis arterias tranſponatur.

9. Tuſſis, quæ ex vicinarum partium conſenſu oritur, per ſe periculoſa non eſt, ſed ſublatis illis morbis earum que cauſſis tollitur.

10. Tuſſis a fumo vel alia cauſſa aſperæ arteriæ inæqualitatem, & aſperitatem inducente abſque periculo eſt, & fere cauſſa ablata ceſſat.

11. Tuſſes infantium diuturnæ, & vehemẽtes deterrimæ; quoniam reſpirationem, & ſomnum impediunt. Sępe etiam ex multa agitatione febres acutas, & epilepſiam excitant. Non raro denique herniam.

12. Qui gibbi ex aſthmate, & tuſſi ante pubertatem fiunt, ij ſtatim moriuntur. *6. aph. 46.*

13. Tuſſes in febribus abſceſſus futuros ſæpe prænũciant, non quod ipſa materia ex pectore ad articulos decumbat, ſed potiùs quod febres, quæ tales tuſſes habent comites, in abſceſſus terminantur, de quo vide Hippocratem, 2. *epid. ſ.* 2. & Galenum, in com. vbi verba enarrat: *Quæ tuſſim parum, & nihil notabile reijciebat, ei manus dextra, & crus ſiniſtrum reſoluta ſunt.*

14 Tuſſes in febribus cum deſtillatione coniunctis quando exacerbantur, febriles acceſſiones inſtare indicant, & aliquando malum ſignificant, vt Hippocrates, docet, *in Coacis*, dum ſcribit: *Qui circa acceſſiones tuſſiunt ac leniter deſudant, malignè habent*: ij ſcilicet, qui vehementer tuſſiunt, ita, vt tuſſi vehementi vires deijciantur, ſomnuſque turbetur, vt ex fatigatione magna circa collum, & frontem ſudare incipiant.

15. Febres cum tuſſi ſi ſoluantur, tuſſis verò remaneat, recidiuæ periculum minatur.

Indicationes.

Indicationes. Ad duo in omnis tuſſis curatione attendendũ, primò ad cauſſam, quæ tuſſim excitat: ſecundò ad ipſam tuſſim. Cauſſæ tuſſim excitantes cùm variæ ſint, vt ex ijs, quæ de cauſſis dicta ſunt, patet, quælibet etiam peculiarem Indicationem ſuppeditat. Intemperies nimirũ per contraria alteranda; ſi à catarrho ſit tuſſis, curatio catarrhi modo lib. 1. deſcripto, inſtituenda. Si à materia citra catarrhum in pectore hærente, vt pure, grandine, vel vermibus fiat tuſſis, materia illa eijcienda. Si à cauſſa externa exaſperãte tuſſis proueniat, cauſſa illa amouenda, & aſpera arteria læuiganda. Si à partium vicinarum morbis, & pulmonis ſeu compreſſione, ſeu irritatione fiat tuſſis, morbi illi conueniente modo curandi.

Ipſam verò tuſſim quod attinet: etſi, vt alia ſymptomata, etiam commodiſſime tollatur cauſſa ſublata, & propterea ſi mitis ſit tuſſis, ipſa neglecta à cauſſæ ablatione curationis mitium faciendum ſit: tamen ſępe tuſſis tam vehemens eſt, vt omnem curationem Medicique conſilium ad ſe trahat, & poſtpoſita cauſſa, ipſi ſtatim ſuccurrendum ſit: id quod ſæpè accidit, cum tuſſis tam vehemens eſt, vt ne vaſa rumpantur, metuendum ſit, aut ne à continuis vigilijs febris, accendatur, aut timendũ ſit, ne in grauida abortus aut in infante ruptura accidat. Tum igitur danda opera, vt tuſſis ſedetur.

Tuſsis, quatenus talis, Curatio.

Curatio tuſſis, quatenus talis. Cum verò tuſſis illa vehemens ſit ab aſperitate aliqua in aſpera arteria, eiuſq; ramis, & irritatione organorum reſpirationis, quæ naturam ad expulſionem ſtimulat, duobus omninò modis tuſſis mitigari poteſt: vel aſperitatem leniendo, & læuigando, vel ſenſus acrimoniam obtundendo, & quaſi ſopiendo. Prius præſtant paregorica, aut lenientia dicta medicamenta, quę lentore quodam viarum reſpirationis aſperitatem æqualem reddunt, qualia ſunt, lactis omne genus, amylum, ptiſana, oleum amygdalarum dulcium, tragacantha, gummi Arabic. mucilag. ſemin. cydon. pſyllij, ſyrupus de iuiubis.

Senſus verò acrimoniam retundunt, & tollunt papauer, & medicamenta ex papauere parata, vt ſyrup. de papau. & diacodion, vt & ex opio confecta, quæ ſomnum inducunt, & ſenſus acrimoniam obtundunt, qualia ſunt, theriaca recens, Philonium Roman. pilulæ de cynogloſſa, trochiſci de carabe, laudanum opiatum.

Curatio tuſſis ab intemperie.

Qua ratione intemperies tracheæ, & pulmonis curanda ſit, ſuprà *part. 1. huius libri cap. 1. & 2.* dictum, quæ omnia etiam in hac tuſſis ſpecie curanda locum habent. In tuſſis nimirum ab intemperie frigida aer, in quo verſatur æger, ſit calidus, ſpiritus retineatur, vt ab eo pulmones incaleſcant, cibus, & potus ſint calidi, atque imprimis vtile eſt vinum generoſum ſubdulce. Exhibeatur ſuccus de glycyrrh. & de hyſſopo Topica pectori applicentur, pectuſque inungatur oleo chamæm. lilior. albor. & ſimilibus. Eodem modo intemperies reliquæ curentur, vt loco allegato dictum. Curatio tuſſis ab intẽperie.

Curatio tuſſis à catarrho.

Qua ratione catarrhus ſeu materia ad pectus ruens euacuanda, auertenda, deriuanda, intercipienda ſit, ſuprà, *libr. 1. de curatione catarrhi*, dictum. Fruſtrà enim in tuſſi curanda laboramus, niſi catarrhus eius cauſſa prius ſiſtatur, & tollatur. Hic ergo nihil aliud reſtat, niſi vt dicamus, quid materia, quæ in pectus illapſa eſt, requirat. A catarrho.

Cum autem materia illa ſui euacuationem indicet, compertum quidem eſt, materiam è pectore etiã per vrinam, & aluum euacuari poſſe: verùm id rariſſimè, & in alijs potius pectoris affectibus, quam tuſſi accidit. Ideoque nullus alius commodior modus eſt, quam vt materia in pectus illapſa per tuſſim reijciatur.

Medicamenta autem quæ hoc præſtant, inęqualitatẽ & aſperitatem leniunt, & humectant, & humores ad expulſionem aptos reddunt, viaſque diſponunt, vt minore cum dolore reijciantur; ſopitam item, & imbecillem facultatem ad eijciendum per tuſſim materiã ſtimulant, quæ medicamenta *ἀναπτυστικὰ* & *βηχικὰ* nominantur, quæ tamen pro diuerſitate materiæ habent aliquam varietatem.

Syrupus catarrhalis vel pectoralis D. Caſp. Kegleri.

℞. *Rad. polypod.* Vnc. j. ß. *glycyrrh. raſæ, farfaræ*, ana ℥. vj. *herb. ſalviæ, hyſſop. betonic.* ana M. ij. *praſij*, M. j. ß. *ſem. 4. frig. mai. c. cort. conquaſſ.* Vnc. ß. *bombac.* ʒ. iij. *paſſular. enucl.* Vnc. j. ß. *ſebeſten.* ℥. ij. *iuiubar.* ℥. j. *caricar.* N. vij. Bulliant *ſ. a. in aqu. hord.* ad tertias. Circa finem add. *fol. ſenæ Alex. ſ. ſt.* Vnc. ij. *Zinzib.* ℈. ß. *agar. rec.* ʒ. iij. *turbith. gumm.* ʒ. ij. Huius *colatura clara.* Syrupus catarrhalis D Caſp. Kegleri

℞. ℔. iij. *ſacch. cand.* ℔. j. *croci*, ℈. j. Denuo coqu. parum ad ſyr. conſiſtentiam.

Vltimò depuretur per reſident. & clarificetur.

Aqua catarrhalis.

℞. *Herb. veronic. ſcabioſ.* ana M. j. *capilli Ven. hyſſopi, adianth. nig. fragar. meliſſ. marrub.* ana M. iij. *rad.*

ireos,

ireos, angelic. eryng. glycyrrh. an. Vnc. j. *myrrha*, ʒ. ij. *croci integr.* ℈. ij. *piperis alb.* ʒ. j. *caricar.* Nu. viij. *ſcillæ præp.* ʒ. ij. ℈. ij *paſſular. min.* Vnc. iv *ſem. lini, fœnugraci*, ana ʒ. iij. Infund. in *ſpir. vini puriſſ.* ℔. vij. *aq. fragor. ſcabio.* ana ℔. j. *aceti vini*, ℔. j. Diſtillentur per M. B.

Curatio tuſsis à materia calida, tenui, & acri.

A materia calida tenui, & acri. Si ergò materia ſit calida, tenuis, & acris, poſt vniuerſalia illa præſidia euacuantia, reuellentia, intercipiĕtia, & catarrhum ſiſtentia, vtendum eſt medicamentis refrigerantibus, humorem incraſſantibus, acrimoniam eius obtundentibus, atque omninò eum concoquentibus, & ad mediocrem quandam craſſitiem redigentibus, & ad excluſionem præparantibus, arteriamque aſperam lenientibus. Cum enim, vt Galenus, 3. *de rat. vict. in acut. t.* 2. ait, aer tamquam manus ſit, quæ ſurſum humores è pulmonibus effert, ſputum, vt non nimis craſſum, & viſcidum eſſe decet, quodq; viſci inſtar organis reſpirationis adhæreſcat, ita nec nimis tenue eſſe oportet. Tenuis enim humor inter tuſſiendum ab aere diſploditur, & non eijcitur, ſed in pulmones relabitur. Galenus. 2. *de cauſs. ſympt. cap.* 4. 6. *epidem. ſec.* 3. *text.* 4. *de loc. affect. cap.* 4. 2. *de criſ. caput.* 10. Talia medicamenta ſunt *ſyrupus de iniub. de violis, de papauere, diacodion Montani, mucilago ſem. pſyllij, cydon. ſuccus glycyrrhiz. cum amylo, conſerua roſarum, & violar. cum bolo armeno, Emulſio ſeminis papauer. albi.*

Syrupi.

Syrupi. ℞. *Hord.* M. ß. *ſem.* 4. *frigid. maior.* ana ʒ. j. *papau. albi* ʒ. ij. *glycyrrh.* ʒ. j. ß. *iniub.* Num. x. Coqu. *in ſ. q. aquæ ſ.*

Colaturæ ℞. Vnc. x Add. *ſyr. violar. de iniubis, de papau.* an. ℥. ij. M. pro 4 doſibus.

Vel ℞. *Iuiub. ſebeſten*, ana N. xv. *paſſul.* Vnc. ß. *glycyrrh. ſem. alth.* an. ʒ. ij. *cydon.* ʒ. j. *rad. alth* ʒ. ij. Coqu. *in aq. hord. ſ.*

Colaturæ ℞. ℔. j. *ſyr. viol. de iniub.* an. ℥. ij. Miſc.

Alius ſyrupus contra tuſſim.

℞. *Rad. tuſſilagin. glycyrrh. raſa*, ana ʒ. v. *helenij, althææ, ireos Florent.* ana Drach. iij. *fol. maluæ cum radicib. capill. Vener. tuſſilag.* ana M. j. *violar. veronic. ſcabioſ.* ana M. ß. *hordei mundi*, M. j. Ebulliant aliquoties, add. *hyſſop.* M. j. *ſem. malu. cydonior.* ana ʒ j. *ſemc.* ʒ. j. ß. *ficuum ping. dactylor.* ana N iij. *iuiubar. ſebeſten*, ana N. v. *vuar. paſſar. ab arillis mundat.* Vnc. j. Decoq. omnia cum *aq. ſ. ad* ℔. j. Facta colatura cum forti expreſſ. add. *ſyr. de glycyrrh. de iniubis*, ana ℥. j. *capill. Vener.* ℥ ß. *ſacch. candi albi*, ℥. j. *penidij*, *q. ſ.* Ebulliant ad conſiſtent. *ſyrupi*

Alius.

℞. *Rad. glycyrrh.* ʒ. ß. *tuſſilag.* ʒ. iij. *althææ, helenij*, an. Drach. j. ß. *herb. capil. Vener. ondiu. ſcabioſ. ana* M. i. *fol. tuſſilag. betonic. hyſſopi, veronic.* ana M. ß. *hordei mund.* M. j. *ficuum, dactylor.* ana Num. iij. *iuiubar. ſebeſten*, an. Nu. v. *paſſular. ſine arill.* ℥. ß. *flor. violar. borragin. cichorij. maluæ*, ana p. j. *ſem. cydonior. maluæ, cucumer.* ana ʒ. j. Coq. *in aqu. ſcabioſæ, & tuſſilag.* an. *q. ſ.*

Colaturæ ℞. ℔. j. & Vnc. ij. Add. *ſyr. de iniub. de glycyrrh.* ana ℥. ß. *capill. Vener.* ℥. j. *ſacch. candi, penid.* ana ℥. j. Coq. ad formam ſyrupi.

Rotulæ, & trochiſci ſublinguales.

Trochiſci ſublinguales. Sub lingua teneantur rotulæ diatragacanth. frigid. diapenid. trochiſci bechici albi.

Vel ℞. *Boli Armeni præpar. veri*, Vnc. j. ß. *amyli*, ʒ. j. *gummi Arabic. tragacanth.* ana ʒ ß. *ſacch. candi, penid.* ana ʒ. ij. Cum *mucilag. ſem. pſyllij aqu. roſ. extract.* F. trochiſci ſub lingua tenendi.

Vel ℞. *Confect. diacodij Meſue cum ſacch. parat. ſpec. diatragac. frigid. ſacch. penid.* ana ʒ ij. *boli Armeni*, ʒ. ß. Cum *ſyrupo myrtino, aut mucilagine tragacant.* Fiant trochiſci ſub lingua tenendi.

Vel ℞. *Spec. diatragac. frigid.* Drach. ij. *boli Armen.* ℈. ß. *ſacchar. in aqua roſar. ſolut.* ℥. iij. Fiant rotulæ.

Paſtilli vel trochiſci contra tuſſim.

℞. *Pulu. glycyrrh. ol.* Vnc. ij. ß. *ſem.* 4. *frig. mai.* an. ℈. ij. *aniſi, fœnic.* ana ʒ. ß. *ſpec diapenid. diaireos*, an. ℈. j. *ſacch. penid.* ℥. j. Cum *muſil. tragacanth.* cum *aq. hyſſopi*. Fiant trochiſci.

Eclegmata.

Eclegmata. ℞. *Conſeru. viol. nymph.* an. ℥. ß. *ſpec. diatrag. frigid. diapenid. ſ. ſpec.* an. ʒ. ß. *ſucci glycyrrh.* ℥. j. *tragacanth.* ʒ ß. Cum *ſyrup. iuiub.* Fiat Lohoh.

Vel ℞. *Conſeru. roſ. viol.* an. ℥. j. ß. *ſpec. diatrag. frigid.* ʒ. j. ß. *boli Armen. præp.* ʒ. j. Cũ *ſyrup. de papa.* Fiat Lohoh.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. alth.* Drach. vj. *ſem. pſyllij* ʒ. ij. *amygdal. dulc. pinear. mundat.* an. ℥. ß. *ſacch. penid. amyli*, ana Drach. ij. *ſpec. diatrag. frigid.* Drach. j. *gummi Arab. ſucc. glycyrrhiz.* ana ʒ ß. *ſem.* 4 *frigid. maior.* ana Scrup. ij. *papau. alb. laiſuc.* ana ℈. iv. *cydon.* ʒ ß. *Cum ſyrupo violar.* Fiat Lohoh.

Narcoticis non vtendum, niſi quando metus eſt, ne vel vas rumpatur in pectore ex vehementi illa, & cõtinuò affligente tuſſi, vel vigilijs continuis febris accerſatur, vireſque deijciantur. Tum enim pilul. de cynogloſſ. theriac. rec. Phil. Rom. laudan. opiato vti licet.

Extra etiam inungatur thorax hoc vel ſimili linimento.

℞. *Ol. viol. amygd dulc.* an. ℥. ij. *mucilag ſemin pſyllij cum aq. roſar. extract.* an. ℥. ß *cera alba*, *qu. ſ.* F. Linimentum.

Vbi materia in pectore hærens ſatis inſpiſſata eſt, ab huiuſmodi remedijs ceſſandum, ne nimio eorum vſu craſſa reddatur, & ad excernendum ineptior, ſed tum ad detergentia accedendum, vt ſyrup. de glycyrrh. capill. Veneris, & ſimilia.

Curatio tuſsis ab humore pituitoſo.

Ab humore pituitoſo. Si à materia frigida, & lenta ſit tuſſis, poſt vniuerſalia illa ſupra, *libr.* 1. *de catarrho*, propoſita, vtendum eſt calidis attenuantibus, incidentibus, & abſtergentibus, vt *capill. Vener. hyſſop. fœniculo, ſcabioſa, helenio, &* alijs pectoralibus calidis, & ex ijs compoſitis, *ſyrup. de capil. Vener. de hyſſop. de glycyrrh. de praſsio, oxymel. ſimpl. comp. ſcillitico, cum aquis hyſſopi, capill. Vener. praſſ. ſcabioſa.*

Vt ℞. *Ficuum* N. x. *glycyrrh. raſa, paſſul.* ana Vnc. ß. *ſemin. aniſi, fœnic.* an ʒ. ij. *capill. Vener. hyſſop.* an. M. j.

Coq. in aq. pura.

Decoctum melle vel ſaccharo dulcoretur. Vtile etiam eſt lohoh ſanum, & expertum, & de pulmone vulpis.

Ad inueteratam tuſſim Aetius commendat *mellis, butyri*, ana ℥. iv. *cumini pulueris.* ʒ. j. Melli deſpumato butyrum admiſceatur, ſimulque calefactis cuminum inſpergatur, & ægro delingendum cochlear præbeatur.

Vel ℞. *Cumini, piperis, ſem. vrtic.* an. ℥. j.

Trita ſubigantur cum mellis deſpumati ſextario, & parumper ſeruefacito, reponantur ad vſum, & cochlear delingendum offeratur.

Laudatur, & hoc. ℞. *Pulegij, piper. hyſſop. calam.* ana ℥. ij. *petroſel.* ℥. j Mellis deſpumati ſextarium. M.

Aqua pectoralis calida Dorncreilij.

Aqua pectoralis calida Dorncreilij. ℞. *Rad. Enula*, ℥. j. ß. *polypod. q. mundi, pimpinel.* ana Vnc. j. *althææ, myrrhid.* ana ℥. ß. *ariſtolochia rotund.* ʒ. iij. *pœonia maſculi, decreſcente Luna in ſigno piſcium collecta, ireos Illyric.* an. Drach. ij ß. *zinzib.* ʒ. j. *aſparagi, apij*, an. ʒ. ij. *herb. capill. Vener. hyſſopi, carduben. veronica pulmonaria maculoſ.* an. M. iij. *ſem. fœnugr. ſeſelios*, an. ʒ. ij. *aniſi*, ʒ. iij. *quatuor frigid. maior. excortic.* ana ℈. iv. *carthami*, ʒ. iij ß. *lini*, ʒ. ij. *flor. cordial.* ana M. ß. *ficuum ping. recent.* N. vij. *paſſul. maior. enucleat.* Vnc. ij. *dactylor. ping. enucleat.* Num. xij. *iuiubar. ſebeſten*, an. *paria* ix. *ſucci glycyrrh. ſ. q. aqu. ſcordij diſſoluti.* ℥. j.

Puluerìſanda pulueriſentur ſubtiliſſimè, reliqua verò incidantur, & contundantur minutim, & infundantur

dantur in *aq. ſcabioſ. marrub. ana* ℔. iv. *fœniculi, beto-nic. tuſſilag. carduus Mariæ, Nicotiana, ana* ℔. j. Stent in infuſione in loco calido per octiduum, vaſe aliquoties ſingulis diebus agitato, deinde adde *mellis paſſul. Corinthiac.* ℔. ß. *croci Orientalis*, ʒ. ß. Miſce & deſtillentur igne lentiſſimo in B.M.

Pro vſu quotidiano in tuſſi idem Aetius ficus ſiccas pingues in vino dulci meraco madefactas vna cum vino exhibet. Alij ficus ad ignem parùm toſtas ſub noctem deuorare iubent. Vtile eſt & hoc:

℞. *Succi tuſſilag.* ℔. ß. *mucil. ſem. vel rad. alth. extract. cum aq. hord.* Vnc. ij. Cum *ſacch. pend.* F. lohoch.

Vtilis eſt & radix tuſſilaginis melle condita.

Plura huius generis vide etiam, *part. 2. huius libri cap. 4. de anguſtia arteriarum aſperarum pulm.* & apud Galenum, *7. de compoſ. med. ſec. loc. cap. 3. & in lib. euporiſt.*

Vt efficaciſſimum in materia craſſiſſima ſequens electuarium commendat Mercatus.

℞. *Succi tuſſilag.* Vnc. iij. *radic. pulegij*. Vnc. j. *apij virid.* M. j. Infundantur in ℔. j. *mellis opt. aceti* ℔. ß. Coqu. lento igne, & facta expreſſione adde *prædictum ſuccum, & fœnugræci ſæpius antea lotis decoctum pond.* Vnc. x. *Mithridat. aut theriac.* ʒ. j. ß. Porrige ſummo manè, & ante cœnam *cochl.* ij. quibus admiſcere potes *ſyr. de praſſ. de hyſſop. lehoch. de pino.*

Regula contra tuſſim pro pueris.

℞. *Spec. diaireos ſ. diatrag. frig. ana* ʒ. j. ß. *extr. glycyrrh.* ʒ. ß. *enula*, ℈. ß. *ſacch. cand. alb.* ʒ. iij. *albi in aqu. ſcabioſ. diſſolut.* Vnc. vj. Fiat conſ. in rotulis.

Extrà pectus inungatur hoc vel ſimili vnguento.

℞. *Mucilag. ſem. alth. fœnugræc. ana* Vnc. ß. *butyri recent. axung. gall. ana* Vnc. j. *bdellij, ſtyracis, ana* ʒ. ß. *croci*, ℈. ß. *ol. lilior. albor. amygd. dulc. ana* Vnc. ij. *ceræ*, q. ſ. Fiat linimentum.

Tandem reliquiæ exſiccantibus, & detergentibus abſumendæ, vt etiam ſupra dictum.

Detergentia tamen & exſiccantia non ſint nimis calida nec acria, ne diſſipata parte humoris tenuiore craſſior remaneat. Ideoque Auicennas monet, vt vbi ob pituitæ craſſitiem nihil exſpuitur, humectantia addantur.

Celſus ouum ſorbile præbet cum pauco ſulphure. Extat etiam deſcriptio antidoti diaſulphuris apud Serapionem, *de antidot. cap. 8.* quod ad tuſſim, ſputum ſanguinis, & aſthma commendat; Et apud Meſuen, *de antidot. cap. 3.* Recentiores flores ſulphuris, lac ſulphuris, & balſam. ſulphuris exhibent, cui & benzoen & eius flores addunt. Exempli gratia:

℞. *Flor. ſulphur.* ʒ. ij. *ſpec. diatrag. fr.* ʒ. j. ß. *diaireos*, ʒ. j. *croci*, ℈. j. *ol. aniſi, gutt.* xii. *ſacch. in aq. tuſſilag. & ſcabioſa diſſol.* Vnc. vj. F. ſ. a. rotulæ.

Vel ℞. *Radic. ireos Florens. helenij, tuſſilag. ana* ʒ. ß. *benzoes*, ℈. ß. *flor. ſulph.* ʒ. j. *croci*, gr. vij. *cort. aurantior.* ℈. ß. *ſacch. albiſſ. in aq. tuſſilag. ſolut.* Vnc. iij. & ʒ. ij. Fiat conſ. in rotulis, inſtillandò *ſpir. terebinth.* gut. v. Puluis pectoralis, ſeu pulmoniacus.

℞. *Glycyrrh. raſæ*, ʒ. iij. *ſem. aniſi, fœnic. an.* ʒ. j. ß. *ſpec. diatrag. fr.* ʒ. j. *diaireos*, ʒ. ß. *flor. ſulphur.* ℈. ij. *pulm. vulp. præp.* ℈. j. ß. *ſacch. candi albi*, Vnc. j. ß. Fiat puluis.

Ad tuſſim, & pectus roborandum commendantur pulmones animalium, præcipuè vulpis, vnde & lohoch paratur, quod in officinis proſtat. Item ex pulmone vulpis, addita ſaluia, hyſſop. capill. Veneris, & ſimilib. thoracicis aqua deſtillatur, atque ſaccharo dulcorata propinatur. Laudatur & pulmo ceruinus, ſi cum gula ſua exſiccatus in furno, & pulueriſatus cum melle exhibeatur.

Curatio tuſſis à reliquis cauſſis.

Si verò abſque catarrho & materia in pectore contenta tuſſis excitetur, id quod in pleuritide, peripneumonia, phthiſi, calculis pulmonis fieri ſolet, curatio è ſuis locis, atque ex iis, quæ ſupra de his affectibus dicta ſunt, petenda. Ita & reliquæ tuſſis differentiæ, quæ ab aſperitate, & inæqualitate arteriæ, vel conſenſu diaphragmatis, aut irritatione pulmonis in morbis vicinorum viſcerum excitantur, qua ratione curandæ ſint, ex ijs, quæ ſupra de ijs dicta ſunt, & ſuo loco dicentur, patet. *A reliquis cauſſis.*

Diæta.

Si tuſſis ſit ab intemperie frigida, æger degat in aere calido, ſeu natura tali, ſeu arte parato. Vtendum cibis calidis, & pectoralibus calidis ac aromatibus conditis. Potus ſit vinum generoſum dulce, vel mulſum. Inter bellaria vtiles ſunt pineæ, & piſtacia. Si ab intemperie ſicca ſit tuſſis, humectante diæta vtendum, butyro, oleo amygd. dulc. cum ſaccharo, malua, borrag. Galenus, *7. de loc. affect. cap. 3.* commendat aquæ dulcis tepidæ balneum, ſcribitque ſe tragœdos, guttur & aſperam arteriam cantu, & vocis intentione reſiccatam habentes, hoc modo humectaſſe, & curaſſe. In catarrho cibi ſint dulces, lenientes, & pectus dilatantes; vitentur omnia amara, acria, ſalſa, acida, acerba. In cauſſa calida conuenit ptiſana hordeacea, malua, emulſio amygdal. dulc. & ſem. 4. frigid. maior. Lac caprinum, & vaccinum, ſi febris abſit. Potus ſit aqua ſaccharata. In frigida cauſſa vtatur æger calidis vel temperatis. Panis ſit bene fermentatus, & ſemine fœniculi ac aniſi conditus. Potus ſit hydromel. Æger temperanter viuat, vitet ſomnum mox à cibo, & diurnum. *Diæta.*

QVÆSTIO I.

An tuſſis ſit ſolum ab anguſtia tracheæ arteriæ, & eius ramorum?

Plures eſſe tuſſis cauſſas, ex ſuperioribus patet. Verumtamen in eo omnes conueniunt, quod aliquam pulmonibus moleſtiam creant. *An tuſſis ſit ſolùm ab anguſtia tracheæ arteriæ, & eius ramorum*

Verùm quo modo, non omnes idem ſentiunt. Nonnulli quidem omnes illas cauſſas tuſſim excitare ſtatuunt, quod anguſtiam aliquam in aſperis arterijs pulmonum creent. Verùm ſi cauſſas, quas ſupra propoſuimus, conſideremus, manifeſtum euadet, non ſolum anguſtiam pulmonum, ſed etiam dolorem aliquem, & moleſtiæ ſenſum in organis reſpirationis tuſſim parere, quo modo partes membranoſæ vicinæ affectæ, ob conſenſum, quem habent cum membrana aſperam arteriam intus inueſtiente, tuſſim excitare ſolent. Cum enim membrana hæc ſit exquiſitiſſimo ſenſu prædita, ſi vicina aliqua membrana diſtendatur, vellicetur, vel quocunque modo moleſtè afficiatur, membrana hæc in conſenſum tracta, & ipſa obiectum ingratum, & dolorificum percipiens, illud excutere nititur, tuſſimque excitat. Atque id manifeſtè in tuſſi ab intemperie nuda patet, vbi nulla anguſtia adeſt, ſed ſenſus ſaltem moleſtus in aſpera arteria. Idem etiam ex eo manifeſtum fit, quod vt ſupra dictum, ſtylus purgatorius auri profundius immiſſus tuſſim ſiccam excitat, non anguſtiam pariendo, ſed ſaltem ob membranam communem aſperam arteriam irritãdo. Idem etiam clarum euadit ex ſimilitudine, quàm habet tuſſis cum ſternutatione, & ſingultu, quæ ſymptomata excitantur ſolummodo vellicando, & moleſtiam pariendo partibus. Idque Galenus etiam multis in locis docet, vt *2. de ſympt. cauſſis, cap. 4. de differ. morbor. c. 7.* Et præcipuè *de ſimpl. med. facult. c. 13.* vbi tuſſim excitare poſſe docet omne, quod aſperæ arteriæ moleſtũ eſt.

QVÆSTIO II.

An aliquid in pulmonem ex ore delabatur?

An aliquid in pulmonem ex ore delabatur?

Solet & hoc loco hæc controuerſia moueri, an aliquid ex ore in aſperam arteriam illabatur? Nam negare id videtur Hippocrates, 4. *de morb.* & Galenus, 4. *de vſu partium cap.*8. vbi docet, ne aliqua ſubſtantia præter aerem in tracheam ingrediatur, laryngis caput, & rimulam epiglottide ſeu operculo quodam tegi, vt ſit obturatum, ſed non omnino, aeri ſaltem viam concedens, ab ingredientis cibi potuſque pondere depreſſum ligula ipſa magis concluſum eſculentæ potulentæq; ſubſtantiæ aditum non præbeat. Hinc etiam ſi mica panis vel potus portiuncula inter mandendum, vel loquendum bibendumvè ad arteriam aſperam deferatur, tuſſis continua excitatur, donec excutitur.

Contra verò in pulmones aliquid defluere ipſa experientia docere videtur. Teſtatur enim Hippocrates *in libell. de corde*; ſi quis ſui vel alteri pecudi aquam cœruleo colore tinctam ſitienti bibendam dederit, deinde ſtatim laryngem eius ſecuerit, colore eo infectum guttur inueniet. Quod idem Galenus, 8. *de plac. in fine*, docet. Et videtur antiqua hæc fuiſſe ſententia, vnde illud Alcæi: *τέγγε πνεύμονας οἴνῳ τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. Riga pulmones vino: nam canicula aſtrum exoritur.* Deinde niſi aliquid in pulmonem deſcenderet, fruſtra eclegmata, ſyrupi, trochiſci, & rotulæ ſublinguales à medicis in thoracis affectibus præſcriberentur. Tandem videmus ſæpè multa excrementa in pulmonibus ſubſiſtere, quæ tamen per aſperam arteriam, vt & interdum magna ſanguinis copia, ſine ſuffocationis periculo per aſperam arteriam reijciuntur.

Verùm ſciendum, etſi rimula laryngis epiglottide claudatur, quia tamen non exactè clauditur, aut nonnihil laxatur, vbi ea, quæ vtilia ſunt, admitti debent, impoſſibile non eſt, portionem aliquam potus, & medicamentorum in eam fluere; quod ſi ſenſim, & lentè fiat, etiam tuſſim non excitat. Neq; enim reſpirationis viæ tum anguſtiores redduntur, vt docet Galenus, 8. *de plac. Hippocr. & Plat. in fine, & 2. de ſimpl. med. fac. c.* 17. Si quid verò in ipſam cauitatem, & quidem confertim irruit, tuſſim, & ſi magnum ſit, etiam ſuffocationis periculum tum maxime ſuboritur, cum laryngis rimula occluditur. Vbi verò res in aſperæ arteriæ cauitatem illapſa eſt, non ita ſuffocationis periculum timendum; cum canalis ille ſatis amplus ſit, tuſſis tamen inde excitatur. Et, vt modò dictum, ſi calculi, ſi pituita craſſa, ſi pus, ſi ſanguis, & quidem ſæpe magna copia, è pulmone per aſperam arteriam reijci poteſt ſine ſuffocatione: etiam ſine eiuſdem periculo aliquid in illam labi poteſt. Notabilis huius rei hiſtoria eſt, cuius etiam ſuprà, *c. 3 huius partis*, facta mentio. Anno 1620. vir quidam doctus, cum ceraſa arbore decerpta in horto comederet, atque ſubitò in ſtrangulationis, & ſuffocationis periculum cum maxima tuſſi conijceretur, nucleum ceraſi in guttur illapſum, & tuſſis, & ſtrangulationis cauſſam eſſe exiſtimans, chirurgum, qui illum eximeret, acceſſiuit: verum cum chirurgus nullum nucleum deprehenderet, & ſuffocationis periculum ceſſaret, tuſſis verò nihilominus perſeueraret, in eam opinionem venit, nucleum nullum in guttur illapſum fuiſſe, ſed hoc ſymptoma ex catarrho ſubitò, & vehementi proueniſſe. De ambulauerat verò in horto tempeſtate pluuioſa, & alias catarrhis valdè obnoxius erat. Durauit iſta tuſſis per tres ſeptimanas, & per interualla quædam ægrum valdè afflixit, quo tempore etiam dolorem quendam grauatiuum in dextra thoracis parte deprehendebar. Tandem cum noctu vehementer integram horam tuſſiuiſſet, nucleum illum pituitæ craſſæ adhæreſcentem tuſſi reiecit, atque ita tuſſi illa liberatus eſt.

Conuulſio diaphragmatis.

Conuulſio diaphragmatis.

Ad motus deprauatos organorum reſpirationis pertinet conuulſio diaphragmatis, quæ plorantibus infantibus accidere ſolet, cum ſcilicet ex nimio animi affectu ſpiritus in lachrymando eò effunduntur, & cum ſpiritibus aliquid materiæ, quæ neruos ad diaphragma tendentes irritat. Verùm cum cauſſa illa euidenti ſublata ſponte hoc ſymptoma ceſſare ſoleat, de eo nihil amplius hic addimus.

CAPVT VI.

De dolore pectoris.

Dolor pectoris.

DE pleuritide equidem, quę membranæ coſtas ſuccingentis inflammatio eſt, doloremq; inſignem coniunctum habet, diximus ſupra. Verùm cum alij adhuc dolores pectoris dentur, de ijs in genere hoc loco agendum, qui tamen in genere ſæpè pleuritidis nomine veniunt. Cum enim membrana coſtas ſuccingens denſiſſima ſit, & exquiſito ſenſu prædita, non ſolum ipſa primariò afficitur, verùm etiam cum vicinorum muſculorum membranæ vellicantur, & afficiuntur, ipſa facilè in conſenſum trahitur, & inde dolor excitatur; imò membranis etiam muſculorum externorum affectis dolor oritur, vnde pleuritidis vocabulum hoc modò, & in genere pro omni dolore lateris accipitur, & pleuritis alia vera, alia notha eſt. Pleuritis vera ex inflammatione membranæ coſtas ſuccingentis oritur, de qua ſupra diximus. Notha verò varias cauſſas habet.

Pleuritis duplex.

Primò excitatur cum ſanguis per ramos venæ axillaris in externa thoracis ſpatia, & in externos muſculos thoracis illabitur; quæ tamen inflammatio ob continuitatem propaginum venarum externarum, & internarum ſæpè in veram pleuritidem permutatur.

Pleuritis notha.

Secundò, dum materia à capite per ceruicem, & homoplatas in muſculos externos laterum decumbit.

Tertiò, cum ſpiritus flatulentus membranas coſtarum, & muſculorum thoracis diſtendit. Atque accidit hoc faciliùs, ſi vociferatione, & labore, tuſſi, vel alijs motibus muſculi pectoris diſtendantur, ac flatus eò commoueantur, & ſi pectus refrigeretur. Vnde ſæpè contingit, vt ſi pectus poſt validos motus denudetur, & frigori exponatur, ſubito tales dolores excitentur, qui quiete, & calore mitigantur.

Quartò, quando membranæ pectoris in morbis hepatis, & lienis mediante diaphragmate deorſum cum dolore trahuntur. Aetius *tetrab 2. ſ. 4. cap. vlt.* affectiones cuiuſdam meminit, quæ pleuritis non ſit, ſpecie tamen pleuritidis fallat, quæ ex victu crudo, & craſſo oriatur, cùm cumulatus in corpore humor crudus & lentus ſubito in vacuum thoracis ſpatium, aut in pulmonem ruat, membraniſque adhærens dolorem diſtendendo inferat cum magna ſpirandi difficultate. Verùm credibilius eſt, in muſculorum membranas humores tales, & præcipuè ſeroſos, & acres effundi, quam in ipſam cauitatem thoracis. Sæpè enim accidere ſolet, vt ſeroſi, interdum etiam maligni humores ex venis in externos lateris muſculos effundantur, & grauiſſimos ſæpè dolores, non tamen diuturnos efficiant, & quidem ſine inflammatione. Ita memini infantes aliquot grauiſſimos dolores in pectore perpeſſos eſſe, antequam morbilli erumperent, qui morbillis erumpentibus poſtea ceſſarunt. Ita aliquoties obſeruaui, ex ſcabie intempeſtiuè curata pectoris dolores, & nothas pleuritides ex ſalſis, & ſeroſis humoribus ſine inflammatione excitatas fuiſſe, ſed qui non fuerunt diuturni. Idem accidit ſæpè in febribus malignis, vt & in ſcorbuto. Nec ſolùm humores, ſed & vapores hos dolores excitant, vti à vermibus putreſcentibus eleuati.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Dolor ipſe pectoris per ſe notus eſt, & ex ægrorum querelis patefit. Cùm vero dolores pectoris a variis cauſſis ortum habere poſſint, ſignis eæ diſcernendæ ſunt. Quæ pleuritidis veræ ſigna ſint, ſupra de pleuritide dictum. Reliqui verò dolores pectoris, & nothę pleuritides à vera non difficulter diſcernuntur.

Nam in vera pleuritide ſigna omnia pathognomonica, quæ ſupra recenſuimus, adeſſe neceſſe eſt, quorum ſi vnum abſit, ea pleuritis notha eſt, non vera. Deinde in notha pleuritide ſigna omnia, quæ adſunt, ſunt ferè mitiora. In notha enim pleuritide febris, vel nulla adeſt, vel mitior adeſt. Reſpiratio equidem, ſi dolor ſit vehementior, parua eſt & frequens; cum per validam reſpirationem dolor irritetur: Non tamen tã parua, & frequens eſt, vt in vera pleuritide. Tuſſis nulla adeſt, niſi forſan aliquid à capite deſtillet: & nihil cruenti, præſertim tuſſi, excernitur. Pulſus neque tenſionem habet, neque duritiem; dolor neque ad iugulum, neque ad hypochondria ſeſe extendit. Locus manu preſſus dolet, inflammatis intercoſtalibus muſculis externis, vel muſculis coſtis incumbentibus. Nonnunquam & tumor apparet, qui ſuppuratus per cutem erumpit, teſte Galeno, 5. *de loc. aff. cap.* 3. Si à flatu dolor eſt, vagus eſt, neque perpetuus, ſed per interualla recurrens.

Si à catharo dolor eſt, in ceruice, & ſcapulis primum percipitur, poſtea in latus deſcendit, vbi tactu exacerbatur, & verſus inferiora deſcendit, nec in vno loco ſubſiſtit. Dolores ab humore ſeroſo plerumque paulò acutiores ſunt, ſed febris ferè abeſt, ſuntque vagi, & ſcabies, vel ſimiles morbi præceſſerunt, vel adſunt. Si à maligna materia eſt dolor, febris malignæ ſigna adſunt: Si à ſcorbuto, & eius ſigna aderunt.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Quid in vera pleuritide præſagiendum ſit, ſuprà de pleuritide dictum eſt. Reliqui dolores pectoris minus periculoſi ſunt, & faciliùs curantur.

Curatio.

Curatio.

Et quidem vt aliarum partium dolores commodiſſimè curantur cauſſa ſublata; ita & pectoris dolores. Verùm quia nullum ſymptoma eſt, quod plus ægrum afficiat, quàm dolor, in omni etiam pectoris dolore, ſi is vehemens ſit, danda opera, vt dolor mitigetur, quod præſtant Anodyna. Hinc Hippocrates, 2. *de rat. vict. in acut.* in pleuritide fomentis ſtatim in initio vtitur, aqua nimirum tepida, aut ſale, & milio torrefactis, & ſacculo concluſis. Hodie plura alia adhuc in vſu ſunt, vt:

℞. *Fol. maluæ, parietar. branc. vrſ. an.* M. j. *ſem. lini, fœnugr. an* ℨ. ij. *flor. chamæm. ſambuc. an.* P. ij. Coquantur in aqua. Colatura calida, vel ſpongia, vel linteolo triplicato lateri dolenti applicetur.

Vulgatum eſt hodie decoctum florum chamæmeli cum lacte in veſica pectori applicatum.

Vel ℞. *Parietariam* Coqu. in *oleo chamæmelino*, & loco dolenti applicetur, quod efficaciſſimum eſt remedium. Vtilis eſt & ſacculus furfure plenus, ſi in decocto florum chamæmel. prius ebullient.

Et omninò dolorem ſedare vtile. Nam dolore ſedato non tantus fit humorum affluxus; cum dolor fluxioni occaſionem præbeat, vt Galenus, 13. *meth. med. c.* 3. docet. Ideoque vbi vel pleuritis eſt parua, aut etiam ſi ſit paulò maior, ſi corpus ſit purum, & externa potius cauſſa morbo originem dederit, vel ſi ſignum aliquod deficiat, medicumque dubium reddat, an ſit vera pleuritis, an verò febris aliqua, cui dolor pectoris ex humore ſeroſo, & acri, vel flatu coniungatur, fomentis ſtatim vti licet.

Quibus de cauſſis Hippocrates proculdubio, *loco allegato*, fomentis vti præcepit, & re ipſa tentauit, 3. *epid. ſ.* 2. in hiſtoria Anaxionis, quod & Galenus, *ibidem*, confirmat. Nam vt ſolùm exploraret fomentis, an dolor fuerit à flatu, non eſt credibile. Nam dolorem pectoris à flatu prouenire, ex febris abſentia, pulſu & exſcreatione nulla agnoſcere non difficile eſt. Si verò certum ſit, pleuritidem eſſe veram, ægrique corpus ſanguine abundare, aut vitioſis humoribus refertum eſſe, ante venæſectionem, & purgationem fomenta tutò non adhibentur. Nam, vt Galenus, 6. *aphor.* 1. docet, fomenta quidem dolorem leniunt nonnihil, aliam tamen fluxionem excitant.

Quod verò cauſſas doloris pectoris attinet, dolor, qui à vera pleuritide venit, qua ratione curandus ſit, etiam ſupra dictum.

Si verò pleuritis ſit notha ab inflammatione in muſculis intercoſtalibus externis, aut iis etiam, qui coſtis incumbunt, vena primò etiam ſecatur, ſi cætera conſentiunt. Poſtea fotus fiat ex violaria, parietaria, malua, flor. chamæmel. melilot. ſummit. anethi, roſis rubris. Vel vſurpetur tale vnguentum.

℞. *Pingu. gallin. butyri recent. an.* Vnc. j. *pulu. chamæmel.* ℨ. j. *ol. roſar. amygdal. dulc.* Vnc. ß. *ceræ* q. ſ. M.

Vel ℞. *Ol. amygd. dulc. violar. lilior. albor. an.* Vnc. ii. *butyri rec.* Vnc. i. *pingued. gallinæ* ℨ. vi. *ceræ nouæ* q. ſ. Fiat vnguentum.

Interdum inflammatio in cutem erumpit, teſte Galeno 5. *de loc. aff. cap.* 7. *in fine*, vbi danda opera, vt tumor ſuppuretur, & ſuppuratio adiuuanda emplaſtro diachylo ſ. & aliis conuenientibus medicamentis, & niſi tumor ſponte rumpatur, aperiendus eſt.

Qui ex deſtillatione è capite per ceruicem in pectus dolor ortum habet, is catarrho ſublato tollitur.

A flatu frigido, & craſſo ſi ſit dolor, venæſectio omittatur, ne materia crudior, dolorque maior reddatur, ſi ſigna ſimul plethoræ adſint. Fomentis verò ille diſcutiatur è floribus chamæmeli, ſol. rutæ, ſemin. cumini.

℞. *Flor. chamæm. ſambuc.* an. p. i. *ſumm. anethi vna cum ſemine, an.* Vnc. ß. *ſem. fœniculi, cumin. rutæ, ana* ℨ. j. F. Sacculus interſutus, qui vino irroretur.

Efficaciora ſunt calamintha, pulegium, thymus, roſmarinus, folia lauri, ſaniculæ, alchymillæ, bacc. iuniperi, ſem. nigellæ.

Ex tenuatis ita flatibus, tempeſtiuum erit; quatuor aut ſex digitis ſub loco dolente cucurbitulam magnam ſine ſcarificatione ac cum multa flamma bis aut ter affigere, vt extractus ſpiritus flatulentus diſſipetur.

Interim vniuerſalia præſidia non omittenda. In dolore ab humore ſeroſo, & præcipuè maligno ea, quæ ſupra à proprietate pleuritidi prodeſſe diximus, hic locum habent, vt *ſem. card. Mariæ, card. bened. oculi cancri, aqua cardui Mariæ, card. bened. aqua, & ſyrupus papaueris erratici.*

CAPVT VII.

De ſputo ſanguinis.

Atque hæc ſunt ſymptomata actionum læſarum, quæ organis reſpirationis accidunt. Symptomata in excretis quod attinet, inter ea primum eſt ſputum ſanguinis. Etſi verò in genere ſputum ſanguinis Græcis *αἱμόπτυσις*, omnem ſanguinis per os reiectionem ſignificat, atq; ita eam etiam, qua ſanguis à capite, gingiuis, palato, & faucibus, œſophago, ventriculo, liene, & locis vicinis per os reiicitur: tamẽ propriè *αἱμόπτυσις* ſeu ſanguinis ſputũ, de quo hic agimus, eſt ſanguinis cum tuſſi, ex partibus reſpirationi dicatis, reiectio. Et quanquam etiam, quæ in pleuritide, & peripneumonia fit ſanguinis reiectio hoc nomine appellari poſſit: tamen in ſpecie ea ſolum ſanguinis cum tuſſi reiectio, quæ citra harum partium inflammatio- Sputum ſanguinis.

nem accidit, ſanguinis ſputum ſeu *αἱμοπτυσις* appellari ſolet. Eſt nimirum ſputum cruentum ſymptoma è genere excretorum, quæ toto genere ſunt præter naturam, è pulmone, & vaſis eius. Quanquam enim naturaliter in fœminis per vterum, & in quibuſdam cùm fœminis, tum viris ſanguis, per hæmorrhoidas euacuari ſoleat: tamen naturaliter e pulmone euacuari non ſolet.

Cauſſa.

Cauſſæ. Cum ſanguis præter naturam reijci non poſſit, niſi vas aliquod præter naturam pateſiat, hic etiam niſi vas aliquod in pectore apetiatur, ſanguinis ſputum excitari non poteſt. Morbi autem, ob quos vaſa aperiantur, ſunt *ἀναστόμωσις*, & *διαίρεσις*, & quidem *ῥῆξις* ſ. ruptio præcipuè, ad quam etiam referri poteſt contuſio, vt & vulneratio ſeu inciſio venarum. *Διάβρωσιν* enim, eroſionem, ſeu exeſionem ab humoribus acribus quod attinet à Platero, *tomo 3. pract. lib. 2. cap* 8. hæc non recipitur. Nam cum exeſis pulmonum vaſis & pulmonum ſubſtantia ſimul erodatur, ſenſimque hoc fiat, moxque vlcus inde ſordidum potius, quam ſanguine madens prodeat, phthiſis potius, quam hæmoptoica paſſio exoritur: cui tamen, vti in alijs vlceribus, ſanguinem interdum, cum impelluntur, exſudantibus, cruenta exſpuitio aliquando iungi poteſt. *Διαπήδησις* verò vix ſputum ſanguinis inducit. Hi autem morbi à quibus cauſſis oriantur, ſupra *hoc libro, parte 2. cap. 7. de apertione vaſorum pulmonis* dictum, vt ea hic repetere opus non ſit.

Hoc ſaltem hic addimus, non ſemper pulmonibus primariò affectis, ſed ſæpe ſecundario quaſi, ſputum ſanguinis excitari, ſicut idem ſanguis, & per vomitum hoc modo reijcitur, tranſmiſſus ſcilicet ab hepate, & vena caua, à liene, ab hæmorrhoidibus, vtero, per nares effluere conſuetus, vt ex Galeno, *de venaſect. aduerſ. Eraſiſtratum cap* 5. *&* 7. Aretæo, *libr. 2. de cauſſ. & ſign. acut. morb. cap.* 2. Celſo, *lib. 4. cap* 4. Auicenna, *lib. 3. fen. 10. tract. 3. cap.* 5. Aetio, *tetrabib. 2. ſerm. 4. cap.* 59. videre eſt, & ipſa experientia teſtatur. Et quidem obſeruatum eſt, interdum per interualla quædam ſanguinem è pectore quaſi criticè ſine omni incommodo reijci, & à retentorum menſtruorum malis, atque alijs, quæ ex ſanguinis copia proueniunt, incommodis liberare. Ita refert Plinius, *lib. 11. c. 38.* Voluſium Saturninum omnibus annis ſtato tempore ſanguinē exſpuiſſe, & nihilominus ad annum 90. vixiſſe. Et noui virum nobilem plethoricum in vicino Anhaldinatu, qui per interualla ſæpè è pulmone ſanguinem copioſum ſine omni incommodo reijciebat, in ſenecture verò per eandem viam quotidie magnam pituitę copiam ſine omni damno reijciebat, qui nihilominus ad ſummam ſenectutem peruenit.

Differentia.

Differentiæ ſputi ſanguinis ſumuntur.

Differẽtiæ. 1. Ab excreto. Poteſt is ſanguis eſſe ſincerus, vel cum alijs humoribus mixtus; iſque putridus vel non, alioque colore, ſapore, conſiſtentia præditus, copioſior, vel paucior.

2. A parte, vnde prodit, à vena ſcilicet vel arteria, eaque, vel pulmonis, vel pectoris, vt vulgò docetur. Quod tamen à venarum in conuexo pectoris reſerationibus aut læſionibus ſputum ſanguinis oriri poſſit, Cl. Platerus, *loco allegato*, non concedit, ſed ſanguinem illic ſubſiſtentem corrumpi, & vel phthiſin, vel empyema tandem inducere ſcribit. Qua de re quid ſentiendum ſit, ſupra, *de inflammatione pleura*, dictum.

3. A cauſſa efficiente, quæ eſt vaſorum, vel anaſtomoſis, vel diæreſis.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Signa ſputi ſanguinis etiam ſupra, *part. 2. cap* 7. ſunt propoſita. Hoc loco ergo ſaltem explicanda reſtant, quibus ſanguinis ex alijs partibus effuſi per os reiectio a thorace aut pulmone exeuntis ſputo diſtinguitur, ne in prognoſtico vel curatione fallatur Medicus. Principio ergo modus reiectionis attendendus, an ſcilicet cum tuſſi, vel ſine tuſſi reijciatur; præterea eius copia conſideranda. Etſi enim ſanguis, qui à thorace prodit, omnis tuſſi reiicitur: tamen non omnis, qui cum tuſſi reiicitur, è pectore prodit. Nam ſi ſanguis confertim è capite, & naribus in fauces, & gutturis partes dilabatur, etiam tuſſim excitat. Ideoque ſi ſanguis paucus cum tuſſi reiiciatur, ſignum quidem eſt, à thorace prouenire. Si verò multus cum tuſſi reiiciatur, cum tum æquè à capite, & thorace prouenire poſſit, ſignis id diſcernendum eſt, quæ ſanguinem è capite fluentem indicant; quæ ſunt, ſi ſanguis ſimul è naribus fluat, vel nuper fluxerit, ſi ægrò hæmorrhagia narium conſueta ſit eaque iam ſuppreſſa, ſi ex ore & naribus ſimul ſanguis reiiciatur, (dum modò & alia ſigna adſint. Nam aliquando, & ſanguis è pulmonibus erumpens adſcendit in fauces, & per os ac nares reiiciuntur) ſi rubor, calor & dolor capitis adſit, ſi tuſſis in principio ſit vehementior, dum ſcilicet ſanguis per aſperæ arteriæ caput tranſit, quam dum aliquid confluxit. Si ſanguis ſit nigrior, craſſior, & copioſior, ac qui primò excernitur, ſpuma omni careat, reliquus verò parum ſpumoſus ſit, qui ſcilicet arteriam ingreſſus nigreſcit, & egreſſus agitatur; ſi adſit palati titillatio; ſi ſanguinis ſputum percipitur ante tuſſim; ſi crebra adeſt ſpuitio, & omninò thoracis affecti ſigna abſint.

Si verò hæc ſigna abſint, aut poſt caſum, percuſſionem, clamorem magnum, tuſſim vehementem, ſimileſque cauſſas ſputum ſanguinis ſequatur, è pectore prouenire indicio eſt. Si verò ſine tuſſi ſanguis; vomitu, vel ſcreatu ſolo reiiciatur, certum eſt, eum à thorace non prouenire, à quocunque etiam loco prodeat, quod definire huius loci non eſt. Videatur Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 5.

Porrò ſi à partibus reſpirationi dicatis reiiciatur tuſſi ſanguis, duo amplius inquirenda ſunt, 1. à qua parte determinata ſanguis proueniat; cum partes reſpirationi dicatæ ſint plures. 2. à qua cauſſa. Ergo ſi leuiſſima tuſſi, & ſcreatu potius, quam tuſſi, ſanguis reiiciatur, iſque paucus, & parum ſpumoſus, & cum obſcuro aliquo doloris ſenſu, ab aſpera arteria prodire indicio eſt. Si v. maiori cum tuſſi, maiore quantitate, & cum maiore ſpumæ copia ſanguis reiiciatur, à pulmone prouenire argumento eſt; cum aliter in aſperam arteriam è ſubſtantia pulmonis peruenire non poſſit. De quo Hippocrates, 1. *aphor.* 13. *Quicunque ſpumoſum ſanguinem exſpuunt, iis è pulmone eductio*. Quanquam verò ex aliis partibus ſanguis profluens ex viſcidæ, & aereæ ſubſtantiæ permiſtione ſpumoſus fieri poſſit; tamen ex toto ſpumoſum eſſe, ſolius ſanguinis, qui ex pulmone prouenit, proprium eſt. Et quidem cum plurimum ſpumat, è pulmonis bronchiis erumpit: cum verò totus ferè ſpuma eſt, ſecundum partes internas, & externas, non tantum in ſuperficie ſpumas habens, è pulmonis ſubſtantia prouenit. Qui verò è pectore ſanguis reiicitur, liuidus eſt ac nigricans, ac multum alteratus; cum à loco longinquo proueniat, & extra vaſa diutius immoratus ſit. Dolor etiam in aliqua parte thoracis percipitur. Contra ſanguis, qui è pulmone exit, eſt tenuis, floridus, ſpumoſus, vt dictum, & citò reiicitur, ac ſine dolore. Qui è membranis exit, paucus eſt, ſputo permixtus, & cum tuſſi moleſta, ac dolore pectoris.

Cauſſarum verò ſigna quod attinet, dictum eſt de iis ſupra, *par. 2 c. 7.* Videatur etiam Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 5. Aretæus, *lib. 2 de cauſſ. & ſign. acut. morb. c.* 2.

Hoc ſaltem addendum, diligenter inquirendum eſſe, num priuato pulmonis vitio ſanguis reiiciatur,

an

an verò aliunde, ab hepate ſcilicet, liene, vel quod conſueta aliqua ſanguinis per vterum, hæmorrhoides, hæmorrhagiam narium, euacuatio ſuppreſſa ſit, & is ad pulmones tranſmittatur. Neque enim ea, quæ hactenus propoſita ſunt, & ab autoribus proponi ſolent, id ſatis determinant. Nullum autem hic habetur ſignũ pathognomicum, ſed *ϛοχασμῷ* artificioſo opus eſt, exercitatumque id Medicum requirit, qui ex antea obſeruatis id colligere poſſit, & præcipuè per negationem, & remotionem aliorum. Si enim ſigna, & indicia, quæ pectus primariò affici indicant, abſuerint, vel omnia, vel multa, atque alterius partis in corpore affectæ, quas modò enumerauimus, ſigna adſint, probabile eſt, ſanguinem, qui ſputo reijcitur, non ob priuatum pulmonis vitium reijci, ſed aliunde ad pulmonem tranſmitti. Quod magis confirmatur, ſi antequam ſanguis erumpere incipiat, dolor aliqua in parte in ventre inferiore circa hepar ſcilicet, lienem, vterum, vel alibi percipiatur.

Addendum tamen & hoc, ſi ab alijs partibus ſanguis ad pulmones mittatur, non ſolùm per pulmonem eum reijci, ſed obſeruatum eſt, ſputum, & vomitum ſanguinis vno tempore accidiſſe, natura ſuperfluum ſanguinem partim ad pulmones, partim ad ventriculum propellente.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Vt ſanguis ex quacunque parte profuſus mortem afferre: ita etiam ſi è pectore multus effundatur, hominem interimere poteſt. Si tamen ſedetur ſputum ſanguinis, ſæpè in tabem tranſit.

2. Etſi verò omne ſanguinis ſputum periculo planè non vacat: tamen aliud alio periculoſius eſt. Primò quidem ratione cauſſæ, de quo, ſuprà, *loco modò allegato, prognoſt.* 1.2.3.4. dictum.

3. Deinde loci affecti ratione. Nam ſputum ſanguinis, quod expectore prouenit, minus periculoſum eſt, quam quod ex pulmone. Et ex pectore ſanguinis reiectio triplex beneficium habet præ ea, quę fit in pulmone 1. quia vaſa pectoris minora ſunt. 2. Sanies in ſpatium & cauitatem pectoris effunditur. 3. Quia pectus magis carnoſum eſt, quàm pulmo, ideoque vlcera pectoris facilius carne replentur.

4. Sanguinis ſputum principale magis periculoſum eſt, quàm non principale, quale eſt in pleuritide: quia non principale rupturam apoſtematis ſignificat, ac pus euacuari denotat.

5. Sanguinis è pulmone reiectio, quæ infra tres dies non curatur, ſuperueniente, phlegmone, incurabilis redditur. Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 8.

6. A ſanguinis ſputo puris ſputum malum. 7. *aphor.* 15. quod ſcilicet ab inflammatio, & eroſo pulmone prouenit. Id enim rarò aut nunquàm curatur; cum phthiſis inde & tandem mors ſequatur, teſte Hippocrate, *ibid. aph.* 16.

Indicationes.

Indicationes. In ſputo ſanguinis Indicatio præcipua eſt, ſanguinem ſiſtere; quod fit, ſi ſanguis ad partem non confluat, vel vas, è quo ſanguis erumpit, claudatur, vel vtrumque præſtetur. Ideoque ſi vitium ſit a cauſſa interna, ea tollenda, ſanguis nimirum copioſus, & ad partem affluens, reuellendus; calidus, & acris refrigerandus, & mitigandus; humores biliosi, & acres euacuandi; ipſum verò vas, è quo fluit ſanguis, occludendum. Et quidem ſi ab anaſtomoſi ſit ſputum, vas obturandum, & adſtringendum. Si verò vas ſit ruptum, vnire atque agglutinare oportet. Sin eroſum, ſarcoticis ſimul opus eſt, quod deperditum regeneretur. Si à *διαπηδήσεως* prouenit, denſare & incraſſare conuenit. Concretus etiam ſanguis in pulmone, ſi quis adſit, diſſoluendus, & detergendus.

Curatio.

Curatio. Ideoque ad duo omnis curatio hic dirigenda, vt ſanguis fluens ſiſtatur, & vas, quod ſanguinem effundit, occludatur. Quæ quomodo præſtanda ſint, ſupra, *loco allegato de apert. vaſor. pulmon.* explicatum, quæ hic non repetimus. Pauca ſaltem addemus.

Et primò quidem generales quaſdam regulas in ſputo ſanguinis curando obſeruandas.

1. Reuulſio ſanguinis fluentis fit per phlebotomiam, frictiones, ligaturas, & cucurbitulas. Et quidem venæſectio plerumque fit in brachio; quandoque tamen in talo, in menſium ſuppreſſione, de quo infrà, *in quæſtione*, dicetur.

2. Mala ſanguinis qualitas corrigatur, & temperetur. Si tamen ab acri ſanguine, & bilioſo humore referto ſit vaſis eroſio, vel apertio, purgandus eſt ab initio ſtatim bilioſus humor, ne dum eum alterare, & temperare ſtudemus, malum augeat, & grauius reddat. Purgantia tamen non ſint calida, & fortia, ne acrimoniam humorum augeant, eoſque valdè commoueant. Qua de cauſſa aloe, & ſcammonium non vſurpanda.

3. Inflammatio in ea parte, vbi ſanguis exit, omni ingenio prohibeatur.

4. Grumi ſanguinis diſſoluantur. Ad quod etſi acetum vtile ſit: ſolo tamen & ſincero eo non vtendum; cum partes exaſperet, tuſſimque excitet, & fluxionem augeat. Ideoque vel melle aut ſaccharo dulcorandum, vel alijs diluendum.

5. Vitentur, quæ ſiſtunt, aut nimium adſtringunt, ante auertentium vſum. Nam ſanguinem intrò in pulmones impellunt, vnde eius putrefactio pulmoniſque vlcera ſequuntur. Ideoque remedia ex adſtringentibus, & agglutinantibus mixta ſint, ita quidem, vt in aperto per anaſtomoſin vaſe adſtringentia, in rupto glutinantia, & citra mordacitatem ſiccantia ſuperent.

6. Topica frigida valdè eſſe non debent. Frigida enim non ſolùm pectori inimica ſunt, ſed & ſanguinem intrò pellunt, atque fluxionem augent.

Deinde hoc monendum, ſi reliqua, quæ *loco allegato* propoſita ſunt, medicamenta ad ſanguinem ſiſtendum non ſufficiant, ad opiata accedendum, & Philonium Romanum, requies Nicolai, pilul. de cynogloſſ., aut laudanum opiatum exhibendum, cum aqua portulacæ, vel plantag. aut horum ſyrupis, quorum vſu ſanguis ad motum torpidior redditur, ſomnuſque concitatur, ne perpetua tuſſi pulmones vehementer concutiantur. Galenus prima mox die medicamentum diaſpermatum dictum ante ſomnum exhibuit, aut theriacam recentem quatuor menſium. Referri huc poteſt aqua contra ſputum ſanguinis Dorncreilij, *in diſpenſ.* quæ non tantum ſanguinem, qui in pulmones, aut in capacitatē thoracis ſe effundit, ſiſtere, ſed etiam iam effuſum, & concretum tutò diſſoluere, & blandè ac leniter expurgare perhibetur, ſi Vnc. iij. doſi, cum *ſyrupo de ſymphyto* Fernelij vel *ſyr. myrtino compoſito* ſumatur. Eſt autem talis. Opiata.

℞. *Radic. ſymphyt. maioris*, Vnc. ij. *plantaginis*, ʒ. ij. *tormentillæ*, ʒ. vj. *pimpinellę*, ʒ. j. *herb. burſæ paſtoris, prunellæ, polygoni, conſolidæ mediæ, ſaniculæ cum radicib. ana* M. j. ß. *flor. roſar. rubr.* M. j. *trochiſc. de terra ſigillata* ʒ. j. Puluériſanda puluériſentur ſubtiliſſimè: Herbæ verò, & flores minutim incidantur, & contundantur ac infundantur in *aqua ſymphyti maior. plantagin. burſæ paſtor. an.* ℔. ij. *pectoral. frigid.* ℔. j. ß. *ſcabioſ. marrub. ana* ℔. ß. *oxymellis compoſ.* ʒ. iij. Miſce & ſtent in infuſione in loco calido per octiduum, vaſe quotidie aliquoties moto; deinde deſtillentur in alembico vitreo per M.B. igne lentiſſimo.

Poſſent fortaſsè, & ea hic vſurpari, quæ occulta proprietate ſanguinem ſiſtere dicuntur, quæ ſuprà, *lib.* 1. *part.* 3. *ſect.* 4. *cap.* 8. de hæmorrhagia narium propoſuimus, & inter ea radix nigellæ, de qua in Practica Kent-manni M.S. hoc habetur.

℞. Radic. nigellæ, & ſi quis habet fluxum ſanguinis narium, da ei ad maſticandum, & poſtquam maſticauerit, impone naribus, reſtinguit ſanguinem; hoc ſimiliter facere poteris in vulnere, ſed magis appropriatum naſo.

Hiſtoria mulieris curatæ à Galeno.

Hiſtoriam curatæ à ſe mulieris nobilis habet Galenus, 5. *meth. med. cap.* 13. quæ ex catarrho, & hinc ſequenti tuſſi vehementi ſanguinis ſputo laborare cæperat, proculdubio ob catarrhum, & tuſſim vehementem vaſe rupto: quæ exemplum nobis præbere poteſt curandi ſputum ſanguinis ex catarrho ſimplici ſine pulmonum eroſione. Mulieris huius, cum ſtatim prima die Galenum conſuluiſſet, capiti, poſt vſum clyſteris acris frictionum, & vinculorum, applicauit medicamentum calidum è ſtercore columbino. Poſt horas tres medicamento illo amoto ægram in balneum deduxit, quia cum illa iam prius per inediam euacuata eſſet, timendum non erat de fluxione noua concitanda, & caput balneo incaleſcens ipſum quoque à pectore reuellebat. Poſtea fructum autumnalem auſterum dedit, poſt ſorbitionem, qua cibata fuit. Tandem dormituræ theriacam quatuor menſium exhibuit, vt fluxura per noctem ad pectus materia interciperetur, & ſiſteretur. Sequentibus diebus eadem penè adminiſtrauit, niſi quod tertia die mel coctum exhibuit, quo materia in pulmone ad expectorationem ſenſim præpararetur, & pro ſorbitione cremorem ptiſanæ conceſſit. Quartò die, cæteris non mutatis, theriacam vigentis ætatis dedit, cum fluxio iam ceſſaſſet. Quinto autem die, poſtquam ægram præcedenti tempore in quiete continuiſſet, pectus per tuſſim expurgare cœpit; dehinc rurſum capiti emplaſtrum calefaciens & ſiccans appoſuit, vt materia catarrhi planè exhauriretur.

Meminit, *ibidem*, adoleſcentis, qui non è catarrho ex capite, ſed ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis tuſſi cum ſanguinis reiectione laborauit. Ei primo mox die ſanguinem miſit, cum fricari, & ligari iuſſit, medicamentum diaſpermaton ad veſperam exhibuit, & pro cibo ſorbitionem. Secundo die iterum bis ſanguinem detraxit, ceratum è thapſia pectori toti admouit, veſperi id auferens, diaſpermaton quoq; & ſorbitionem dedit. Tertio, die, poſtquam ceratum è thapſia per tres horas appoſuiſſet, hominem lauit, cremore ptiſanæ ac pleniore aliquo cibo nutriuit, ſed veſperi diaſpermaton dedit. Quarto denique die inſtrumentis reſpirationis ad temperiem iterum redactis, & vacuato toto corpore pectus tuſſi expurgare aggreſſus eſt: theriacam exhibuit vigentis ætatis, & ægrum tandem ad Thabias, pro bibendo ibi lacte, miſit. Vide Galenum, 5. *meth. med. cap.* 12.

Diæta.

Diæta.

Diætæ ratio etiam ſupra expoſita eſt; hoc ſaltem addimus. Cœlius Aurelianus, & Autor libri de ſubfiguratione empeirica, & alij prohibent aſpectum rerum rubrarum, ne imaginatione commota, ſanguinis fluxus concitetur. Neque enim de nihilo eſt, imaginationem, & ſpiritus ab aſpectu rerum externarum moueri. Nimirum, & tenebræ, & color niger timorem incutit, ac triſtitiam excitat; contra color albus, & lucidus exhilarat; vnde etiam color rubeus, cuius natura in fulgore quodam conſiſtit, ſpiritus non parùm commouet, notumque eſt, elephantos, tauros, gallos Indicos rerum rubrarum aſpectu ad iram concitari. Animi pathemata, præſertim ira, quæ ſanguinem, & ſpiritus commouet, ſtudioſè vitentur.

QVÆSTIO.

An in ſputo cruento ſanguis ſemper è brachio, an verò etiam è talo, & cruribus, præcipuè in fœminis, mittendus ſit.

Vnde in ſputo cruento ſanguis præcipuè mittendus.

Galenus equidem, 5. *meth. med. cap.* 8. in ſputo ſanguinis internam cubiti venam ſecat, eamque ſequenti die repetit. Alexander tamen Trallianus, *lib.* 73. *cap.* 1. etiam vena in talo ſecta ſe ſanguinem miſiſſe, & multò magis profuiſſe, quam in cubito ſcribit; cum ſanguinem ad longinquas partes auocantia fortiorem multò reuulſionem efficiant. Meſues, & Auicennas diſtinctione vti videntur, & in præſeruatione rectius ad inferiores partes ſanguinem retrahi, in curatione verò è cubito mitti cenſent. Nonnulli tamen ſunt, è quibus Valeſcus de Taranta, & Hieronymus Capiuaccius, qui etiam in curatione ſaphenam ſecandam exiſtimant. Videturque his fauere Hippocrates, 5. *aph.* 32. dum ſcribit: *Mulieri ſanguinem euomenti menſtruis erumpentibus ſolutionem fieri.*

Verùm enim verò rectiſſimè hic ſentire videntur Meſues, & Auicenna, dictumque eſt ſupra de pleuritide; non ſemper licere ad remotiſſima reuellere, ſed vbi in morbis pectoris præſentaneo auxilio opus eſt, venam in brachio eſſe aperiendam. Ideoque cum vel nondum ad pectus ſanguis decubuit, ſed fluxurus metuitur, aut parum omninò affluxit, prouidentiæ, & præſeruationis gratia, ad remotiſſima ſanguinem reuellere, & venam in talo aperire licet. Vbi verò materia iam affluxit, & adhuc copioſè affluit, vt inflammationis metus ſit, vena in talo ſecta nimis tardum auxilium affert; ſed tum in cubito vena aperienda, vt de pleuritide dictum.

In mulieribus verò menſium habenda eſt ratio, vtpote quorum fluxus eas à morbis multis præſeruat, & liberat. Diſtinctione tamen opus eſt. Cum enim menſes ſtato tempore fluentes mulieribus proſint, alio verò tempore facilè concitari non poſſint; ſi mulieri ſputo ſanguinis, ſeu ex ſuppreſſione menſium, ſeu abſque ea, laboranti menſes iam inſtent, vena in talo aperienda eſt. Ita enim Medicus ſocias naturæ operas præſtat, atque in ſanguinis ad vterum reuulſione natura Medico ſe coniungit. Atque hoc ſenſu accipiendus eſt allegatus aphoriſmus Hippocratis. Si verò fluxus menſium nondum inſtet, diſtinctione iterum vtendum. Nam ſi ſanguinem in fœminis circa vterum cumulatum eſſe conſtet, nondum verò magnus eius ſit ad pectus fluxus, tum æque in fœminis ac in viris è talo ſanguis mittendus. Si verò ad pulmones magnus eius ſit impetus magna tamen ex ſuppreſſione menſium etiam in vteri venis ſit eius copia, ex vtriſque venis quidem ſanguis mittendus, veruntamen ſi menſium fluxus nondum inſtet; in cubito primum vena aperienda, cum præſentaneum, & ſubitum, quod vena in talo aperta præſtare non poteſt, auxilium requiratur.

LIBRI II. PARS IV.

De morbis ac ſymptomatibus cordis.

CAPVT I.

De morbis pericardij.

Aqua in pericardio aucta.

RE ſtant tandem in hoc ſecundo libro morbi, & ſymptomata Cordis. Cùm autem cor ſit vitæ principium, caloris natiui fons, primum viuens, & vltimum moriens, ac cæteræ corporis partes ex eo ſanguinem, ſpiritus ac calorem vitalem accipiant, atq; actiones ſuas exercere non poſſint, niſi calore, & ſpiritu à corde ſint perfuſæ; omnino cordis actiones ad vitam ſummoperè ſunt neceſſariæ. Ideoque etiam natura cor maximè ab omnibus iniurijs tuetur, & cor vitali calore copioſo præditum maximè omnibus iniurijs reſiſtit, & noxia à ſe repellit, & hinc rarius, quàm aliæ corporis partes, morbis afficitur. Suntque etiam morbi cordis difficiles cognitu, atque plerumque nonniſi in mortuis anatome deprehenduntur. Et ſi cor paulò grauius præter naturam afficiatur, mortem id homini accerſere ſolet. Eſt nihilominus cor etiam multis morbis obnoxium. Et cum cor membrum tam nobile ac neceſſarium ſit, peculiari capſula tegitur, quæ pericardium vocatur. Ideoque morbi alij ipſius cordis, alij pericardij, de quibus ſeorſim dicendum. Symptomata verò præcipua ſunt palpitatio cordis, virium imbecillitas, ac lipothymia, & ſyncope.

De aqua in pericardio aucta, & deficiente.

Aqua quædam ſecundum naturam, vt in alijs animalibus, ita in homine reperitur in pericardio; id quod non ſolùm docuit Hippocrates, *in libello de corde*, ſed & ex viuorum animalium ſectione patet.

Hanc tamen aquam interdum præter naturam augeri, vt cor non libere moueri, & ita palpitationis cordis cauſſa eſſe poſſit, docet Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 2.

Deficiens. Contra ſi iſta aqua præter naturam deficiat, cauſſa maraſmi eſſe ſolet.

De vermibus in pericardio.

Vermes in pericardio. Vermes aliquando in capſula cordis ſeu pericardio genitos fuiſſe obſeruatum eſt, annotauitque aliquot eius rei hiſtorias Schenckius.

Signa. Difficulter autem cognoſcuntur, & rarò exactè, niſi poſt mortem. Solet autem tales ægros infeſtare cordis tremor, anxietas, animi deliquium, & ſyncope, ac plerumque tandem ægri ſubita morte extinguuntur. Si ergo talia ſymptomata adſint, & medicamenta cordialia exhibita nihil proficiant, vermem talem adeſſe ſuſpicari licet.

Lunatica paſſio. Nonnulli Lunaticæ cuiuſdam paſſionis, mentionem faciunt, quæ ex vermibus in pericardio ortis pueris, & infantibus accidat, vnde ij ſæpè ſemimortui appareant. Verùm mihi probabilius videtur, hoc quicquid eſt ſymptomatis, quod infantibus accidit, ex vermibus prouenire in inteſtinis genitis, & in ventriculum aſcendentibus, & orificium ventriculi moleſtantibus, quod etiam *καρδία* appellatur.

Contra vermes autem in corde commendatur allium, obſeruatumque eſt, vermes, qui in mortuis in capſula cordis reperti ſunt, necatos fuiſſe ſucco allij, dum in circulum ex allij ſucco in menſa figuratum concluderentur: Vtile eſt & hoc:

℞. *Succum allij, raphani, & naſturtij*, & exhibeatur.

Ad Lunaticam verò illam paſſionem, quæ ex vermibus in capſula cordis ex nonnullorum opinione, aut potius ex vermibus orificium ventriculi ſeu cardiam moleſtantibus oritur, commendatur tanacetum. Ramuli eius tenues in vmbra ſiccentur, & addantur ſequentis pulueris Drach.iij. ℞. *Rad. gentianæ, pæoniæ*, an. Drach.ij. *myrrhæ*, Drach.j. Fiat puluis.

Puluis hic aqua humectetur, & ori infantis inungatur.

Defectus Pericardij.

Aliquando planè deeſt pericardium. Id quod obſeruauit Columbus, qui, *libr.* 15. *anat.* refert, ſe diſcipulum in Romana Academia ſecuiſſe, cui pericardium deerat: itaque ſubinde in ſyncopen incidebat, & mortuo ſimilis conſpiciebatur, quo genere morbi etiam exanimatus eſt. Defectus pericardij.

Tumores Pericardij.

Tumores etiam in pericardio deprehenſi ſunt. Galenus, 5. *de loc. aff. cap* 2. ſcribit, ſe ſimiam quandam quæ indies emaciabatur, poſt mortem ſecuiſſe, &, cæteris omnibus partibus ſaluis, inueniſſe in pericardio tumorem præter naturam, qui humorem in ſe, qualem hydatides emittere ſolent, continuerit. Atque in gallo quodam ſe vidiſſe aliquando cordis tunicam ſcirrhoſo tumore affectam, perinde ac ſi plures membranæ craſſæ inuolutæ altera alteri fuiſſent. Vnde coniecturam ſumit, homines ſimilibus affectibus obnoxios eſſe poſſe. Quem ſecutus Petrus Salius Diuerſus, *de morb. rarioribus cap.* 4. colligit, idem in homine accidere poſſe. Nam ſi quis emacietur, nulla præſente deſtillatione, nec ſputo vel cruento vel purulento, nullaque naturalium partium ita læſa videatur, vt hinc macies, & atrophia ſubſequi poſſet, ſuſpicari licet, poſſe hoc accidere ex pericardio malè affecto. Etſi enim membrum per ſe non ſit nobile: tamen quia cordi proximum eſt, id in conſenſum trahit, & afficit. Affectus autem hic vt difficulter cognoſcitur, & non niſi coniectura, ita curatu eſt impoſſibilis, ſcribitque Petrus Salius Diuerſus, *loco alleg.* ſe, etſi multa tentarit, nihil profeciſſe, omneſque tandem tabe conſumptos, & emaciatos, vltimò quadam accedente leui febricula, cui ſyncope coniungebatur, interijſſe. Tumores pericardij.

Vulne-

Vulnera, putredo, & corruptio pericardij.

Vulnera, & putredo pericardij.

Vulneratur etiam interdum pericardium, interdum exulceratur, & putreſcit. Galenus, 7. *de adminiſt. anatom. cap.* 13. refert, ſe in puero quodam in palæſtra icto, & inflammationem in pectore paſſo, regione pectoris detecta, & oſſe exciſo, nudum cor inueniſſe, vtpore cuius inuolucrum putruerat. Ita ex Franciſco Rota, *de torm. vulner. cap.* 3. refert Schenckius, in ſuppurato quodam totum ferè pericardium corruptum deprehenſum fuiſse.

Beniuenius, *de abdit. morb. cauſſ. cap.* 5. narrat, quemdam in pericardio vulneratum ſua cura conualuiſſe. Et Cardanus, *in comm. ad* 8. *aph. l.* 6. *Hippocrat.* refert, ſe partem pericardij vidiſſe ablatam, ægrumque tamen ſanatum, ſed ſuſpiria alta duxiſſe, nec multis annis ſuperuixiſſe.

Hiſtoria pulmonis plane conſumpti.

Notabile eſt, & hoc, quod ex obſeruat Iohan. Bauhini refert Schenckius, in cadauere quodam diſſecto pulmonem repertum fuiſſe planè conſumptum, thoraceis cauitatem plenam putrido, & concreto ſanguine, in pericardio verò pluſquam menſuram puris albi contentam fuiſse, tota cordis ſuperficie abſumpta, & extenuata. Symptomata, quæ paſſus eſt, erant tuſſis, febricula, dolor in thorace, & in anteriore ventris parte, difficilis reſpiratio, paucis dieb. ante mortem deliquium animi, mens conſtabat. Verùm quia Medici opera in his parùm præſtare poteſt, plura de ijs non addimus.

CAPVT II.

De cordis intemperiebus.

Intemperies cordis calida.

Intemperies cordis calida.

Frequentiſſimè cor intemperiem calidam patitur, & quidem à cauſſis externis, & internis: & omnes cauſſæ, quæ febrem excitare ſolent, etiam intemperiem calidam cordis excitant; cum nulla febris excitari poſſit, niſi cor prius incaleſcat. Cauſſæ tamen, quæ intemperiem calidam cordis excitant, non verò in toto, mitiores ſunt; & quamuis cor per animi affectus, & alias cauſſas etiam per ſe incaleſcere poſſit: tamen per conſenſum aliarum partium ſæpiſſimè intemperiem calidam contrahit; & præcipuè à partibus inferioribus incaleſcit, è quibus vapor calidus cordi communicatur. Ideoque de cauſſis intemperiei calidæ cordis multa hic addere opus non eſt, cùm ſatis de ijs in doctrina de febribus dictum ſit.

Cauſſæ.

Signa.

Cognoſcitur intemperies calida cordis præcipuè ex actionibus eius mutatis; reſpiratio fit magna, celer, frequens, pulſus ſimiliter eſt celer, frequens; magnus, ſi vires ſufficiunt; adeſt propenſio ad iram, calor adeſt præter naturam, & in totum corpus diffunditur, halitus, qui ore egreditur, calidus eſt, vt ferè palatum, linguam & labia exſiccet. Præceſſerunt cauſſæ cor calefacientes; iuuant frigida, nocent calida.

Prognoſtica.

Quò maior autem exceſſus eſt caloris, eo morbus periculoſior eſt, patetque id maximè ex affectis, & virium robore vel deiectione, de quo de febribus dictum.

Curatio.

Curationem quod attinet, calida intemperies refrigerantia indicat. Vbi primo in genere monendum, extremè frigida vel nimis cor alterantia non vſurpanda eſſe. Cum enim cor caloris natiui fons ſit, & maiorē calorem, quam nulla pars alia corporis, obtineat, & ab eo vita hominis pendeat, calor is ſtudioſe fouendus, nec quicquam adhibendum, quod ipſum extinguere poſſit, vtpote quo extincto mors ſequitur. Deinde quia cor ſpiritus vitales, generat, ſuaueolentia cordi maximè vtilia ſunt.

Medicamenta autem cor refrigerantia ſunt, *acetoſa, flor. roſar. violar. nymphea, flor. borrag. bugloſſ. ſuccus citri, limonum, granat. coraſor. poma odorata acidiuſcula, fructus ribes, berber. rubi Idæi, citri, C. C. terra ſigillata bolus Armenus, corallia, margarita.* Ex his parantur alia Medicamenta.

Interna.

Interna.

Aquæ, *Roſar. violar. nymph. acetoſa, borrag. bugloſſ. fragor.* Syrupi. *Acetoſit. citri granator., acetoſ., acetoſell. de ſucco ribes, berberis, helen. nymph. borrag., ceraſorum, coralliorum.* Conſeruæ, *Roſar. borrag. nymph. viol. acetoſ., acetoſell. flor. aurantior., citri.* Condita, *caro citri, ceraſa, ribes, berberis.* Species *diamargarit. frigid.* Rotulæ, *& morſuli manus Chriſti perlar. diamarg. frigid., de ſucco citri, ribes, berberis.*

Aqua Cordialis.

℞. *Conſeru. fl. bugloſſ. borrag. violar. roſar. nymph. cort. citri,* an. ℥. ij. *ſpec. el. diamarg. frig. de gemm.* an. Drach. ij. *diambr.* ʒ. j. *croci* ʒ. j. ß. *ſem. citri, oxalid. cydonior.* an. Drach. iij. 4. *frig. mai. ſcariola, ana* ℈. j. *lactuca* Drach. ß. *herb. lactuca, oxalid. portulac. endiu.* an. M. ß. Addendo. *caponem exonteratum, purgatum, & inciſum, vt decet. ſucci acetoſell. citri, granator.* an. ℥. j. ß. *aqu. roſar. borrag. bugloſſ. meliſſ.* an. lb. j. Incidantur, & contundantur ac miſceantur in mortario lapideo, & poſtea lento B. M. calore deſtillentur.

Externa.

Externa.

Eadem pleraque extra applicari poſſunt. Vnde fiunt. Epithemata *ex aqua roſar., nymph., aceto roſar. ſantalo, margarit. coralliis,* quibus aliquid *camphora* additur.

Sacculi, *ex herbis, floribus, & folijs* antea enumeratis cum ſerico rubro vel albo, & floccis panni coccinei. Olea, *roſar., violar., nymphea.* Vnguenta, *roſar., ſantalinum.*

Talia autem Topica commodiſſimè ad ſiniſtram partem applicantur. Etſi enim cor in medio pectoris ſit ſitum: quia tamen thorax in medio planè oſſeus eſt, commodè ibi non poſſunt penetrare. Circa papillam verò ſiniſtram, quo pars inferior cordis vergit, facilius penetrant.

Victus ratio medicamentis reſpondeat.

Si verò cum materia calor coniungatur, & quidem ſi ſanguis abundet, is euacuandus; ſi bilis, expurganda, ſyrupo roſar., ſolut. & viol. ſol., pulp. tamarind. manna, triphera Perſica.

Intemperies cordis frigida.

Intemperies cordis frigida.

Rarius verò cor intemperie frigida laborat. Cum enim ſit calidum membrum, cauſſis frigidis fortiter reſiſtit. Aliquando tamen etiam frigida intemperie corripitur, quam inducit retentio excrementorum frigidorum, & vapores frigidi ex alijs partibus ad cor adſcendentes. Animi perturbationes, præcipuè mæror, & timor, quibus calor cordis torpidior redditur, & penè ſuffocatur, immodica exercitia, otium nimium, ob quod ſpiritus torpent, & calor remittitur. Cibi, & potus vt, & medicamenta frigida, aer ambiens frigidus, ſiue inſpiratione attractus, ſiue ob veſtium defectum pectore nudo extra ad cor penetrans, vt & nimia pluuiarum ad pectus appulſio. Et omninò omnes morbi, qui interitum hominii afferunt, cor tandem refrigerant; cum mors ab extinctione calidi innati cordis proueniat.

Co-

Signa. Cognoſcitur intemperies cordis frigida ex cordis pulſu paruo, tardo, raro, & reſpiratione ſimili, aerque, qui exſpiratur, frigidus percipitur. Et ſi ſit exceſſus frigoris magnus, & calor cordis iam penè extinctus, corpus vniuerſum frigidius ſentitur. Præceſſerunt cauſſæ cor refrigerantes: iuuant calefacientia cor, nocent refrigerantia.

Curatio. Curatur autem intemperies cordis frigida calefacientibus. Sunt autem medicamenta cor calefacientia ſimplicia; *Meliſſa, ocymum, roſmarinus, card. benedict. calamintha, rad. helen., angelic., flor. roriſmarini, tunicis, lauendul. lilij conuall. ſem. citri, grana alcherm. lignum aloes. Aromata pleraque, cinamom. caryophyll. zedoar. macis, nux moſchat., ambra, moſchus.* Atque ex his varia componuntur.

Interna.

Interna. Aquæ, & ſpiritus *meliſſ. roriſmar. flor. citri, arantior. cinnamom.* Conſeru. *anthos, meliſſ., tunicis, lauendula, lilior. conuall.* Syrupi, *tunicis, meliſſ. lauendula, cinnamomi, cortic. citri.* Condita, *corticos citri, arantior. rad. helen., nuc. ingland.* Olea deſtillata, *citri, meliſſ., cinnamom., caryophyll. macis.*

Species, & confectiones aromaticæ, *diamargarit. calid., confect. de hyacinth., ſpecies cordiales, diamoſch. diambr. diaxyloaloes, aromat. caryophillat. & præcipua confect. alcherm. theriaca itidem, & Methridatium.*

Externa.

Externa. Eademque pleraque etiam extra applicantur, vt poſtea dicetur.

Ex his porrò varia compoſita fiunt: Aquæ vitæ omnis generis, quæ paſſim extant, *aqua virtutum, aqua carbunculi dicta, elixir vitæ Mattheoli.* Videantur Inſtitut. *lib. 5. p. 3. ſect. 3. cap. 5.* Vel paretur talis aqua:

℞. *Meliſſ.* M. ij *ocymi* M. j. *flor. anthos, cordial. ſanic.* an. M. ß. *cortic. citri* Vnc. ß. *ſem. citri* Drach. ij. *caryoph.* Drach. iij. *cinam.* ʒ. j. *ligni aloes, macis, zedoar.* an. Drach. j. *croci* Drach. ß. *moſchi, ambr.* an. ℈. ß. Affundatur *vini Maluatici* q. ſ. Digerantur aliquandiu, poſtea deſtillentur. Detur ab ℥. ß. ad ℥. j.

Rondeletij aqua, & Iulebus.

Rondeletij aqua. ℞. *Cord. porci* N. ij. *cerui vel bouis* N. iij. *caryophyllor. galangæ mai. & min. ſem. baſilici.* an. Drach. iv. *flor. bugloſſ. borrag.* an. p. ij. *anthos* p. iij. Macerentur in *vino maluat.* & deſtillentur in vitro. Aqua ſeruetur vſui.

Iulebus eiuſdem. ℞. *Aqua prædict.* ℥. iij. *ſacch. parum.* F. Iulebus.

Aqua virtutis.

Aqua virtutis. ℞. *Rad. bugloſſ. Ital.* ℥. iv. *fl. borrag. bugloſſ.* an. Vnc. ij. *roriſmar. croci* an. Drach. j. *ſucci cydonior. malor. Borſtorff. citri cum cortic. ſaciſ.* ana Vnc. j. ß. *vini Rhenani albi* ℔. iij. *aqu. meliſſ. borrag. bugloſſ.* ana ℔. ß. M. Stent in infuſione per dies 10. in loco calido, poſtea fiat deſtillatio.

Aqua cardiaca D. Georgij Leuſchneri.

Aqua Cardiaca D. Leuſchneri. ℞. *Fol. baſilic. c. floribus. meliſſ.* an. M. j. ß. *pulegij, menthæ, fl. roſarum rubr.* ana M. j. *borrag. bugloſſ. tunic. pæoniæ, violarum, betonicæ,* ana M. ß. *ſem. meliſſ. baſilici, cubebar.* ana Drach. j. *caryophyllor.* ʒ. ij. *zedoar. galangæ, cualæ, doronici,* an. ʒ. j. ß. *macis* ℈ ij. *ſantali citrini, albi,* ana ʒ. j. ß. *ligni aloes* Drach. j. *cort. citri exſiccat. aurantior.* an. Drach. ij. ß. *cinnam. acutiſſimi* ℥. j. Hiſce contuſ. & conquaſſ. ſuperfund. *vini Rhenani puri* ℔. v. Stent infuſa hor. xxxvi. ad cineres calidos, poſtea deſtillentur ſ. a. in B. adijcianturque tandem Fol. auri N. v. (æſtate ſumantur recentia, & viridia, & medietas tantum vini.)

Aqua virtutis alia.

℞. *Galang. zingib. caryophyll. granor. Paradiſi,* an. Drach. iij. *cubebar piperis longi,* an. Drach. j. ß. *macis. nuc. moſch.* an. Drach. ij. ß. *ligni aloes* Drach. iij. *cinnam. el. cort. citri,* an. ℥. ß. *calam. arom.* Drach. j. ß. *roriſmarini, ſalviæ,* an. ℥. i. *fl. lauend.* Drach. vi *rutæ* Drach. ii *roſ. rubr. borrag.* an. ℥. ß. *fol. lauri* ℥. ß. Contund. & infund. in *vini boni menſ.* iii. Deſtillentur. ſ. a.

Alia.

℞. *Roriſmarini, meliſſ. baſilici, pulegij, ſerpilli,* an. M. i. *cortic. citri exter.* ℥. i. *ligni aloes, ſantali citrini, rhodij raſp.* an. Drach. i. ß. *caryophyll.* Drach. ii. *croci* ℈. i. *ſpicæ Celticæ, Indic.* an. ℈. i. *nuc. moſch.* Drach. i. ß. *cortic. cydonior. recens.* ℥. i. Conciſa infund. per dies 3. ad Solem, vel in loco calido in *aqu. roſar. ſpirit. vini opt.* an. ℔. i. ß. *aceti roſ.* ℔. i. Deſtillentur poſtea in M. B. In deſtillato liquore diſſolue, *moſchi q. ſ. ad gratiſſ. odorem.* Vel ſuſpendatur moſchus in alembici roſtro.

Alia.

℞. *Fl. lilij conuall.* M. ii. *lauendul. cichor.* ana M. i. *cardamomi vtr. galang. cyperi rotund. macis, nuc. moſch. ligni aloes, piperis longi, nigri, maſtich. Zingib.* ana Drach. i. ß. *cinamom.* Vnc. ii. *vini ſublimati* ℔. ix. Infundantur per aliquot dies, poſtea deſtillentur.

Elixir vitæ.

℞. *Cinamom. elect.* Vnc. vi. *caryophyllor. cardamomi, ligni aloes opt.* an. Drach. i. ß. *ſantali citrini* Drach. ii. *nuc. moſch. macis* an. ʒ. i. Pulueriſatis mediocriter omnibus adde *ſpirit. vini puriſſ.* ℔. vii. ß. Et permiſtis omnib in vitreo vaſe clauſo orificio ita reſeruentur per menſem, ſingulis diebus ter quaterue agitando, & commiſcendo. Poſtremo die, vbi perfectè reſederint, percolentur, & colaturæ benè claræ add. *ſyrupi è cortic. citri* ℔. i. ß. *moſchi, ambræ.,* an. ℈. ß. Reſeruetur in vitro benè obturato.

Aliud.

℞. *Cinamom. elect.* Vnc. ii. *zingib.* Drach. vi. *caryophyll. nuc. moſch* an. Drach. ij. *gran. paradiſi* ℈. ii. *cal. aromat.* ℥. ß. *galang.* Drach. i. *fl. roſar.* ℥. i. *roriſmar.* Drach. iii. *cort. citri* ℥. i. ß. *maior. meliſſ.* an. M. i. *ligni rhodij* Drach. iii. *ſantali citrin.* Drach. ii. *rubr.* ℥. i. *vini ſublimati* ℔. xii. Infund. per menſem, deinde colentur, & colaturæ claræ add. *ſyr. de cort. citri, mulæ cydonior.* an. ℔. i. ß. M.

Electuaria.

℞. *Conſeru. borrag. bugloſſ. anthos, tunic.* ana Vnc. i. *roſ.* Vnc. ß. *cortic. citri condit.* ʒ. vi. *nucis moſch. condita* ʒ. i. *pulu. caryophyll.* ℈. ß. Cum *ſyrup. tunic.* F. Electuar.

Rotulæ, & morſuli.

℞. *Spec. diambr. diaxylo aloes,* ana ʒ. i. *ol. cinam. citri.* an. gutt iii. *confect. alcherm.* ℈. i. *ſacch. in aqua roſar. ſolut.* ℥. iii. F. Rotulæ. Illinantur *ambra in aqua roſ. diſſol.* ℥. iii.

Vel ℞. *Spec. diambr. aromat. caryophyll. diamoſch. dulc.* an. ℈. ii. *lapid. bezoar.* ℈. ß. *cortic. citri condit.* ʒ. ii. *ſacch. albi in aqua roſar. diſſol.* ℥. ij. F. Morſuli.

Vel ℞.

Vel ℞. *Amygd. dulc. piſtacior.* an.℥.j. *pincar.* ʒ.vj. *carn. citri cond.* Vnc.j. *nuc. moſch. in India cond.* ʒ.vj. *cort. citri cond.* Drach.iij. *zinzib. in Ind. cond.* ℥.ß. *macis* Drach.j. *cinamom.* ʒ.j. ß. Fructus macerentur per noctem vnam in *aqu. roſar.* & aromata cum eis incidantur, & frangantur mediocriter. Add. *ſacch albiſſ.* ℥.xx. *in aqu. roſar. diſſolut.* In fine admiſce, *moſchi opt.* ℥.ix. *ol. cinamomi* ℥.vi. F. f.a. morſuli deaurandi.

Externa.

Ex medicamentis hactenus enumeratis etiam externa varia componuntur.

Epithemata.

℞. *Aqu. flor. aurantior. meliſſ. anthos*, an. ℥.ij. *carbunculi, virtut.* ana Vnc.j *ſpirit. roſar.* ʒ.j. *confect. alcherm.* ʒ.ß. *cortic. citri ſiccor.* ℈.ii. *croci* ℈.ß. M.

Balſama, & Linimenta.

℞. *Ambræ liquidæ, olei nucis moſch. expreſſ. confect. alcherm.* an. Drach.ß. *olei deſtill. citri, meliſſ.* an.℈.ß. F. Linimentum.

Sacculus.

℞. *Flor. anthos, cordial. meliſſ. lauendul*, ana M. ß *cortic. citri ſiccor. caryophyll. macis*, an. ʒ.j. Cum ſyndone rubto, F. Sacculus.

Intemperies Cordis Humida.

Intemperies cordis humida.

Intemperies cordis humida fit à cauſſis, quæ alias totum corpus humectare poſſunt: verum non facilè eam recipit, cum ſit valde calidum, & ſiccum. Præcipuè verò aer humectandi vim habet, vtpote qui per pulmones ad cor penetrat, nebuloſus ſcilicet, craſſus, & humidus. Humectat etiam totius corporis intemperies humida, qualis eſt in anaſarca.

Cognoſcitur ex talibus cauſſis, quæ præceſſerunt; ex affectis item, vt pulſu molli, & toto corpore humidiore.

Curatur ſiccantibus medicamentis hæc intemperies, qualia ſunt omnia calida modò propoſita. Omnia enim talia ſiccandi vim habent.

Exſiccant præterea cor humidum, quæ frigida ſiue temperata ſunt, *margarita, corallia, C. C. os de corde cerui, bolus Armenus, terra ſigillata, lapides pretioſi.*

Diæta medicamentis reſpondeat.

Intemperies cordis ſicca.

Intemperies cordis ſicca.

Cor ſiccant corporis atq; animi motus nimij, curæ, mœror, & ſollicitudines, vigiliæ nimiæ, vnde quibuſdam ex hiſce cauſſis mortuis cor tanquam pyrum toſtum inuentum fuiſſe hiſtoriæ teſtantur, aer calidus, & ſiccus, qualis eſt in locis montanis, & ſæpè etiam maritimis, cibi, & potus ſiccandi vi præditi, inprimis vini potentis vſus, medicamenta eiuſdem generis, febres bilioſæ, tumores pericardij, & aliæ cauſſæ, quæ febrem hecticam inducere valent.

Cognoſcitur ſiccitas cordis è cauſſis his, ſi præceſſerint; ſequitur verò totius corporis, & inprimis pectoris extenuatio, pulſus eſt durus.

Curatur verò humectantibus, *borrag. bugloſſ. violis, ſemin. frigid. maior. paſſulis, amygdalis*. Prodeſt etiam balneum aquæ dulcis tepidum, in quo malua, althæa, fœnugræc. cocta ſint: Fomenta etiam pectoris ex iiſdem parantur, poſt quæ pectus inungatur ol. amygdal. dulc. viol. mucilag. ſemin. altheæ, maluæ.

Diæta etiam ſit humectans, & omnino curatio, & diæta talis inſtituenda, qualis hecticis conuenit.

Morbi totius ſubſtantiæ.

Morbi totius ſubſtantiæ.

Inprimis verò, & frequenter cor à morbis totius ſubſtantiæ ſeu formæ, vt appellant, vel qualitatum occultarum infeſtatur. Pleraque n. venena, quocunque modo in corpus ſeſe inſinuent, cor hoc modo afficiendi vim habent, de quibus ſuo loco dicetur, & etiam *libro 2. Inſtit. part. 2. cap. 13. & de peſte* dictum.

Cognoſcuntur autem hi morbi è cauſſis, quæ præceſſerunt ad tales morbos producendos idoneis. Et ſi de cauſſis eiuſmodi non conſtet, ex effectis deprehenduntur, quæ ſupra vires cauſſarum manifeſtarum ſunt grauiora, vt anxietas, & inquietudo, ſubita, & ſumma virium deiectio, animi deliquium, & ſyncope, pulſus ſumma imbecillitas, & inæqualitas. Maculæ hinc inde in corpore erumpentes, & ſimilia ſymptomata, quę peſtilentibus ac venenatis morbis ſunt propria.

Morbi autem hi longè ſunt periculoſiſſimi, & hominem inopinato ſæpe iugulant.

Curantur autem hi morbi alexipharmacis. Et quidem cuilibet veneno ſuum alexipharmacum opponendum, de quibus in Inſtitut. *libro 5. pag. 1. ſ. 1. cap. 21. & de Peſte* dictum, ac ſuo loco *de venenis* dicetur. In genere, & præcipuè ſi de natura veneni non conſtet, antea enumerata vſurpanda, & inter compoſita theriaca, & Mithridatium.

Elect. Bertrucij confortans cor in omni cauſſa.

℞. *Smaragd. hyacinth. ſapphir.* ana ʒ.ß. *auri, & argenti puri foliati*, an. Drach.j. *margarit. perforat. & non perforat.* Drach.j ß. *bugloſſ. meliſſ. flor. borrag. ocymi, zedoar. been alb. & rubr. caryophyllor. ligni aloes, zingiberis, cinamomi, elect.* ana Vnc.ß. *ſerici contuſi, non combuſti, cubeb. cardamom. calami aromat. ſpicæ, galang. moſch. camphor. oſſis de C. C. ambr.* ana Drac. j. *corall. alb. rubr. ſantal. roſar. ſpodij, myrobalan. belleric. terr. ſigill. coriand.* an. Drach. ij. ß. Terantur omnia ſubtiliter, & pro *qualibet vncia ſpecierum* ſumatur *ſacch. albiſſ.* ℔.j. F. elect. Deauretur. — Elect. Bertrucij.

Cum etiam ad calidum natiuum, & naturalem corporis conſtitutionem conſeruandam ſpiritus vitales pertineant, atq; hi etiam varia vitia pati poſſint, etiam de iis hoc loco dicendum eſſet. Verùm de iis poſtea de lypothymia, & ſyncope dicetur.

CAPVT III.

De reliquis cordis morbis.

PRæter morbos intemperiei, & totius ſubſtantiæ, qui cor frequentiſſime infeſtant, adhuc alij morbi cordis dantur, qui, quia rariores, & rarò curabiles, eos vno hoc capite coniungemus. — Reliqui morbi cordis.

Siniſtri cordis ventriculi defectus.

Cordis ventriculum ſiniſtrum in quibuſdam defuiſſe, vel planè exiguum fuiſſe, obſeruauit Columbus, *anatom. lib. 15.* vt & ſeptum, quo ventriculi cordis diſtinguuntur, cartilagineum. — Siniſtri cordis ventriculi defectus.

Cor hirſutum.

Quoſdam cor hirſutum habuiſſe annotauit Plinius, *libr. 11. nat. hiſt. cap. 25.* Valerius Max. *lib. 1. cap. 6.* Benedict. Fauentinus, *de abdit. morb. & curat. cauſſ. c. 85.* Antonius Muretus, *lib. 11. variar. lect. cap. 10.* Amat. Luſitan. *cent. 6. curat. 65.* Omnes autem hi, qui cor hirſutum habuerunt, fuerunt audaciſſimi, & famoſi latrones. — Cor hirſutum.

Vermes, calculi, & alia præter naturam in corde reperta.

Vermes aliquando in peſtilentibus febribus in ventriculis cordis iuiſſe genitos, audiuiſſe ſe ab hominibus fide dignis, qui huiuſmodi ægrotantia corpora ſecuerint, refert, Vidus Vidius, *cap. de morbis cordis*. Idem etiam ſcribit, quod lapides in corde fuerint geniti, ſe neque audiuiſſe neque legiſſe. Referunt tamen id alij quamplurimi. Hollerius, *comm. 1. in lib. 6. aph. 4. Coac. prædict. Hippocr.* Scholiographus in Hollerium, — Vermes calculi, &c. in corde reperti.

riuni, *ad cap. 29. & 50. libr. 1.* Iacotius, *comm. 1. libr. 6. ſect. 2. aphor. 4. Coac. Hippoc.* Et *comm. 1. ad aph. 52. lib. 3. ſect. 2. Coac. Hippocr.* Et in Maximiliani II. Imperatoris corde inuenti ſunt tres lapides, vt refert VVierus, *de præſtig. dæmon. libr. 4. cap. 6.* Et Eraſtus, *in conſil. & epiſt. à Scholtzio collectis.* Atque horum alij palpitationem cordis frequenter paſſi ſunt, alij vrinam purulentam per multos dies, imò menſes, ſaluis renibus, & veſica, minxerunt.

Carnoſas quoq; excreſcentias in cordis dextro ventriculo vel ſiniſtro repertas fuiſſe in ijs, qui dolorem cordis, & ſyncopen paſſi fuerunt, & pulſum intermittentem habuerunt, refert Veſalius, *lib. 2. cap. 5. de hum. corp. fabric.* Beniuenius, *de abdit. morb. & curat. cauſſ. cap 25.*

Cordis tabes.

Cordis tabes. Cor quoque in quibuſdam contabuiſſe, & exſiccatum fuiſſe, obſeruatum eſt. Idque etiam ex tumore pericardij accidiſſe, antea, *c. 1. dictum.* Ad cordis verò tabem prodeſſe ſuccum raphani ex Ægyptiorum traditione refert Plinius, *hiſt. nat. lib. 19. c. 5.*

Situs cordis mutatus.

Situs cordis mutatus. Cor etiam ſitum quandoque mutaſſe obſeruatum eſt, vt in Liuono illo VVitebergæ, cuius ſupra, *lib. 2. part. 2. cap. 15.* mentio facta eſt.

Vulnera cordis.

Vulnera cordis. Cor etiam interdum vulneratur, & quidem vt Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 1.* ſcribit, ſi ad ventrem cordis vulnus penetret, protinus magno cum ſanguinis fluore hominem mori neceſſe eſt. Idque præcipuè ſi ſiniſter ventriculus cordis fuerit vulneratus. Si verò non ad ventrem vſque pertingat, ſed in cordis ſubſtantia conſtiterit, viuere ita affectus non ſolùm ea die, ſed etiam ſequenti nocte poteſt.

Apoſtemata, & vlcera.

Apoſtemata, & vlcera. Imò cor apoſtemata, & vlcera pati poteſt, quæ tandem hominem ſubitò per ſyncopen tollunt. Quia tamen breui tempore contrahi non potuerunt, inde etiam ægri tales frequentiſſimè lipothymia fuere obnoxij, collegitque huius rei exempla. Schenck. *in obſeru. Med.* Refert quoque Heinricus Smetius, *miſcell. lib. 10.* ſe vidiſſe in mercatoris cuiuſdam diſſecto corpore dextrum cordis ſinum interiore ſui parte durum, exaſperatum vndique, & quodammodo ſquamoſum, quo in loco continebatur fruſtum condenſati humoris pituitoſi, lenti, albicantis, longitudine medij digiti, craſſitie pollicis, ſanguini miſtum. Verùm quia talia nonniſi poſt mortem demum deprehenduntur, nec curationem recipiunt, plura de ijs non addimus.

CAPVT IV.

De cordis palpitatione.

Cordis palpitatio. ATque hi ſunt morbi, quos cor patitur. Reſtat, vt de ſymptomatibus, quæ in eius actione accidere ſolent, dicamus, palpitatione ſcilicet, & animi deliquio ac ſyncope. Palpitatio, Græcis παλμὸς, vocabulo generaliter accepto, eſt διαστολὴ p.n. in quacunque corporis parte, quæ diſtendi, & dilatari, iterumque concidere poteſt, cuiuſmodi ſunt partes molles, vt cutis, & ſubiecti huic muſculi, quarum hi non obſcuras cauitates habent; inter cutem autem, & muſculos etiam ſpatia quædam interiecta ſunt, in quibus materia palpitationem efficiens colligi, & contineri poteſt. Cauſſa enim palpitationis ita generaliter acceptæ eſt halitus craſſus, qui in parte collectus cum exitum non reperiat, partem attollit, quæ ſua grauitate iterum cōcidit. Atque ita adhunc motum ſeu palpitationem generaliter dictam natura præter expulſionem materiæ nihil confert, neq; palpitatio hæc voluntariæ virtutis, & organorum huius actio eſt, aut motus, ex voluntario, & naturali mixtus, qualis in tremore, ſed ſimpliciter παρὰ φύσιν, & ἀνὰ πρὸς μέρος à ſola cauſſa morbifica partem dilatante, & attollente. De quo videatur Galenus, *in lib. de tremore palpitat. & conuulſ. cap 4. & 5.*

Deinde tribuitur etiam eadē appellatio motui cordis præter naturam, qui παλμὸς, & palpitatio cordis nominatur. Nonnulli etiam, teſte Galeno, *4. aph 65.* per καρδιωγμὸν cordis ipſius motionem crebram, & celerem palpitationi ſimilem intellexerunt, quam alterā καρδιωγμοῦ ſpeciem Erotianus, alij notham palpitationem faciunt. Verum propriè καρδιωγμὸς, & καρδιαλγία oris ventriculi affectiones ſunt, ortæ ab humore acri, & mordace, quam partem antiqui καρδίαν dixerunt. Παλμὸς, & palpitatio cordis à nonnullis etiam tremor cordis, & ſaltus cordis, & formido cordis appellatur. Diſtinguunt quidem nonnulli, inter quos Mercatus, inter tremorem cordis, & palpitationem cordis, quod palpitatio à ſolo morbo fiat, tremor verò à morbo, & facultate; Deinde quod palpitatio in ipſius partibus proueniat, quæ dilatari poſſunt, tremor vero in ijs tantum, quæ voluntariè moueri poſſunt. Verum errandi cauſſa pluribus iſta fuit, quod palpitationis, vt & tremoris, vocabulum vniuoce cord., & alijs partibus competere exſtimant; quod tamen falſum. Nam ſunt plurimi in ea ſententia, cordi quoque tale quid accidere poſſe, quale in cute, & muſculis fit, à ſpiritu, & flatu frigido, & craſſo, à quo impletum iterumq; euacuatum cor moueatur, inſtar vtrium, in quibus tale aliquid à liquore violenter infuſo vel ſpiritu inflato, & rurſum compreſſo contingit. Verùm magna palpitationis in partibus externis, & palpitationis cordis eſt diuerſitas. Cutis enim & partes externæ nullo modo ſponte ſe dilatant, ſed ſolùm à cauſſis morbificis in altum eleuātur, & attolluntur. Cor verò cum facultatem inſitam, qua dilatetur, & contrahatur, habeat, palpitatio cordis ſine motu eius fieri non poteſt. Neque enim credibile eſt, cor, cuius motus proprius ad vitam ſummè neceſſarius eſt, & quo ceſſante, vires omnes collabuntur, inſtar vtris vel veſicæ, à flatibus diſtendi poſſe. Hoc enim ſi fieret, cordis naturalem motum ceſſare neceſſe eſſet. Et fruſtra à nonnullis hic multa loca à Galeno congeruntur, quibus probare conantur, palpitationem cordis fieri non à natura, ſed à morbo, aut potius cauſſa morbifica. Galenus enim in ijs locis omnibus tantùm de palpitatione in cute, & partibus externis, non verò de palpitatione cordis, quæ alterius naturæ eſt, loquitur. Et ipſe Galenus, 2. *de ſympt. cauſſ. cap. 2.* palpitationem cordis, & arteriarum ab aliarum partium palpitatione diſcernit. Atq; hinc etiam accidit, vt autores alij aliter de cordis palpitatione vel tremore ſentiant, nonnulli etiam planè falſa dogmata habeāt. Alij enim in ſpecie eum ſaltem cordis motum, qui fit à cauſſa cor moleſtante, ſeu ab expultrice cordis ſtimulata ad expellendum id, quod cordi moleſtum eſt, palpitationem cordis appellant. Imò nonnulli ſpecialiſſimè cordis palpitationem ad eum ſaltem motum depraauatum reſtringunt, qui fit à materia craſſa, & flatulenta cor grauante, & quidem nonnulli, vt dictum, eodem planè modo, vt in cute, in corde à flatu palpitationem fieri docent.

Alij verò omnes motus cordis deprauatos nomine palpitationis cordis comprehendunt, ſiue ſint parui, & tremuli, ſiue magni, & cum ſaltu quodam. Hinc nonnulli palpitationem cordis aliam faciunt legitimam, & veram, aliam notham; & legitimam eam ſaltem nominant, quæ fit à vapore craſſo, ab alijs autem cauſſis ortam notham appellant. Sed ſufficiens cauſſa nulla eſt, cur non, & illa palpitatio, quam ex vulnere ortam de-

ſcribit

ſcribit Foreſtus, quæ tam vehemens ac violenta fuit, vt etiam extra domum, in qua æger decumbebat, à tranſeunte, ſi feneſtræ aures admoueret, exaudiretur, & illa, quam Fernelius thoracis vicinas coſtas effregiſſe, vel de ſua ſede depuliſſe ſcribit, aut quas Hollerius recenſet, legitimæ, & veræ cordis palpitationes nominari non debeant.

Ideoque definimus *palpitationem cordis motum depravatum pulſantis cordis facultatis, ſtimulatæ, & irritatæ a re moleſta, & vſu eius actionis aucto*. Quamquam enim in febribus in æſtu vehementiore, & alijs cauſſis nonnunquam etiam cor vehementius mouetur: tamen niſi motus ille inſignis ſit, & deprauatus, palpitatio cordis non dicitur.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Irritatur autem facultas motrix tribus de cauſſis, nimirum à re aliena, & moleſta, quam cor expellere nititur, ſpirituum vitalium defectu, & caliditate præter naturam.

Prima ergo palpitationis cauſſa eſt alienum, & moleſtum quid cordi occurrens, quod à ſe amouere cupit. Et quia hæc cauſſa frequentiſſimè facit, vt cor ita moueatur, vt eius motus deprauatus appellari poſſit, reliquæ verò duæ ſæpiùs vehementem aliquem motum potius, quàm deprauatum efficiant, nonnulli, vt dictum, palpitationem cordis in ſpecie appellant, quæ fit à cauſſa cor grauante, ſiue ab expultrice cordis ſtimulata ad expellendum id, quod cordi moleſtum occurrit. Dum n. cor grauatur, & in motu impeditur, fit, vt pulſans vis, dum valida eſt ad expellendum id, quod moleſtum eſt, concitetur, & ſubitò ad motum inſtigetur, vel reſarciat motus impeditos, vno maiore pulſu, vel vtraque de cauſſa motum vehementiorem efficiat, aut ſi vis imbecilla ſit, pulſus paruos, & crebros faciat. Neque mirum eſt, quod à corde tam vehementes motus proficiſcuntur, Cum enim cor principium vitæ ſit, vim etiam expultricem, quàm vlla alia pars, robuſtiorem habet, quæ nihil, quod cordi damnum inferre poſſit, tolerat. Ideoque quotieſcunque ipſi aliquid moleſti occurrit, contra illud vehementiſſimè inſurgit, & hinc edit motus vehementiſſimos.

Cauſæ cor moleſtantes. Sunt autem cauſſæ, quæ cor moleſtare, & expultricem eius ſtimulare poſſunt, variæ. Primò vapores, & flatus non ſolùm copia, ſed & qualitate manifeſta, vel occulta, vel vtroq; modo cor moleſtantes, cordis palpitationem excitant. Vnde à venenis, vt & in febribus malignis, & peſtilentibus, ab humorum putredine, & corruptione palpitatio cordis excitatur. Hinc quoque euenit, vt fœminis menſium ſuppreſſione laborantibus, & qui melancholia hypochondriaca laborant; cordis palpitationes familiares ſint. Per arterias n. meſaraicas, & quæ multæ per lienem diffunduntur, itemque ex vtero praui vapores cor ſubeunt, cuius vis irritata vehementiore palpitatione nititur, quod noxium eſt, expellere. Hinc etiam euenit, vt in corporis motu nimio, ira, metu, triſtitia, æſtu, balneis, venere, nimio vini potentioris potu, inedia, palpitatio cordis præcipuè in diſpoſitis excitetur. Ita enim, gaudium, timor, non ſolùm ſanguinem, & ſpiritus, ſed & humores ac vapores quietos commouent; quod idem, & corporis exercitia præſtant, & leue exercitium in iis, qui huic malo obnoxij ſunt, palpitationem cordis excitat.

Deinde humores putridi, acres, calidi, vel etiam copioſi cor moleſtare, & grauare poſſunt. Qualem ſanguinem in arterijs ex ſummo calore, veluti retorridum bilique atræ cognatum, ſe deprehendiſſe teſtatur Fernelius. De qua etiam re videatur Platerus, *lib. 1. Pract. p. 569.* qui prolixe hac de re agit, & palpitationem cordis, quæ virginibus menſtruorum ſuppreſſione laborantibus familiaris eſt, ad hanc cauſſam refert. Malum tamen in prauos, & fœtidos vapores cauſſam referre palpitationis cordis in virginibus cauſſa ſuppreſſorum menſtruorum malum habitum acquirentibus, quàm cum Platero in copiam ſanguinis feruidi, & bilioſi, qui cum cachexia, ac malo corporis habitu vix conſiſtere poteſt. Alias non negarem, retorridam ac inflammatam in hypochondrijs, & in arterias effuſam bilem atram cordi communicari poſſe, cuius malignitate, & acrimonia cor irritatum vehementiorem hunc motum edat. Idem tamen à prauis vaporibus ex eodem humore eleuatis fieri poteſt.

Fiunt, & cordis palpitationes, dum humiditas illa in pericardio incrementum ſumit, vt cor premat, & grauet. Huc pertinet ſanguis, qui interdum in vulneribus ad cor effunditur, quod accidit proculdubio iuueni illi apud Foreſtum, *lib. 17. obſeru. 1.* de quo antea dictum. Moleſtant, & cor tumores in pericardio excitati, ſiue illi ſint ſcyrrhoſi, & humoris expertes, ſiue humorem in ſe contineant. Refert Platerus, in quodam, diuturniore cordis tremore è medio ſublato, oſſeum quiddam, & cartilagineum in corde deprehenſum fuiſſe. Et Schenckius, *lib. 22. obſer.* refert, in ſacerdote quodam, qui à teneris vnguiculis vſque ad annum 42. quo mortuus eſt, palpitatione cordis laborauerat, in cordis baſi carnis excreſcentiam repertam fuiſse, quę ſex drachmas ponderaret, & alterum corculum repræſentaret. Refert quoque Dodonæus, *in annot. ad cap. 35. obſeru. Benivenij*, ſe callum in arteria magna loco cordi proximo obſeruaſse. Vnde palpitatio orta eſt per multos annos durans. Huc etiam referendi vermes; quos in capſula cordis genitos cauſſam palpitationis cordis fuiſſe referunt. Nonnunquam etiam externum quid cordi occurrere poteſt, quod illud pungat, rodat, & rumpat.

Secundò, ſi ob inediam, vel morbos vehementes ſpiritus ſubitò aut nimium diſſipentur, vel per animi affectus, iram, gaudium, metum, pudorem ſpiritus ſubitò hinc inde propellantur ac diſſipentur, nec vt par eſt, in totum corpus diſtribuantur, vt huic defectui cor occurrat, & quod ſui officij eſt, omnibus partibus ſpiritus neceſſarios ſuppeditet, eius motum intendi, vehementioremque reddi neceſſe eſt. Hinc quibus alias ſpiritus deſunt, & qui debiles ac huic morbo obnoxij ſunt, ijs vel leue exercitium cordis palpitationem acceſſere poteſt.

Tertiò ſi calor præter naturam in corde augeatur, non ſolùm ſpiritus intus abſumuntur, & diſſipantur, ſed & accenduntur, ac propterea motus cordis, & arteriarum augetur, vt quod abſumitur, reſtituatur, & calor refrigeretur. Fit autem hoc à cauſſis tum internis, tum externis, ira, motu. Ita obſeruauit Platerus, iuuenem quendam admodum calentem, cum in exercitio pilæ ira corriperetur, atque ita duæ cauſſæ coniungerentur, ita palpitatione cordis affectum fuiſſe, vt cum recolligere ſe non poſset, nec hi motus remitterent, ſubito extingueretur.

Hæc duo tamen cauſſarum genera poſteriora valde excedere oportet, ſi cordis palpitationem excitare debent. Alias enim ſaltem vehementiorem aliquem, non verò deprauatum, arteriarum, & cordis motum excitant. Ideoque nonnulli, vt dictum, primum ſolum cauſſarum genus admittunt, vtpote quod frequentiſſimè palpitationem cordis excitare ſolet.

Et omnino frequentior eſt palpitatio cordis, quæ fit per conſenſum aliarum partium, quàm quæ per primarium cordis affectum oritur. Habet enim cor cum pluribus partibus corporis conſenſum, & ab ijs vapores ac flatus, & humores recipere poteſt. Ab vtero quidem per arterias tum ſpermaticas, tum hypogaſtricas quæ à corde ad vterum deſcendunt; à liene, per arterias frequentiores per lienem diſperſas, id quod ſcorbuticis non rarò accidit; ab hepate, per arterias ad hepar tendentes, & venã inſignem dextro ventriculo cor-

dis

dis inſertam; à pulmone etiam per communia vaſa.

Differentia.

Differentiæ. Differentiæ ex hactenus dictis ferè patent, & à cauſſarum varietate præcipuè petuntur. Patet ex iiſdem affici cor, vel per idiopathiam, cum cauſſa morbi in ipſo corde aut eius vaſis conſiſtit, vel *κατὰ συμπάθειαν*, cū aliunde communicatur ex vtero, liene, & alijs partibus.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Malum hoc etiam ab ipſo ægroto proditur, & cognoſcitur, manuque ſuprà cordis regionem appoſita deprehenditur. Eſtque hic motus in corde alias debilior, aliàs validior, & nonnunquam tam validus, & vehemens deprehenſus fuit, vt ab adſtantibus audiretur, vt refert Chriſt. à Vega, *art. Medic. lib. 3. cap. 8.* & quidem etiam ex interuallo, vt ex Foreſto dictum, aut vt coſtas vicinas cordi effringeret, vel ſua ſede dimoueret, aut in arteria *ἀνεύρυσμα* pomi magnitudine efficeret. Quiete hoc malum remittit; exaſperatur motu, æſtu, balneo, ira, crapula, vſu vini potentioris, venere. Cauſſarum autem varietatem diſcernere non ita facilè eſt. Si à vapore, & flatu originem ducat cordis palpitatio, repentina fit acceſſio, & à leui corporis motu excitatur, ac facilius quoque diſcutitur; reſpiratio eſt difficilis, ſæpè accedunt tremor in genuis, oculorum tenebræ ſonitus aurium, & non rarò circa aliquam partem dolor, qui ſponté ſtatim ceſſat, percipitur. Qualis autem flatus ſit vel vapor, ex humorum ſignis cognoſcitur, cum vapor humoris, è quo eleuatur, naturam referat, & retineat. Si verò humor ſit cauſſa palpitationis; non ita ſubitò humor inuadit, & diutius durat, quàm cum à vapore palpitatio ortum habet. Qualis autem humor ſit, ex ſignis humorum abundantium facilè innoteſcit. Et omninò ſiue humor ſiue vapor ab alijs partibus communicetur, ex partium illarum affectatum ſignis cognoſcitur, & imprimis affectio hypochondriaca, & menſium ſuppreſſio in fœminis latere non poſſunt. Difficilius aqua in pericardio abundans cognoſcitur. Malum tamen etiam eſt continuum, & ægri conqueruntur, cor in aqua quaſi detineri, & ſuffocari, tandemque emaciantur, vt hectica correpti. Si humores ſint praui, corrupti, maligni, venenati, magna varietas in pulſu apparet, præcipuè in magnitudine, & paruitate. Magna enim eſt naturæ pugna. Accedit lipothymia, atque alia ſigna humorum venenatorum, & malignorum adſunt. Si ab alia ſubſtantia cor grauante, & præmente eſt palpitatio, tùm motus valdè eſt preternaturalis, & inæqualiter ac præter naturam cor quaſi exſilit, vt vel propulſet, quod moleſtum eſt, vel ibidem motu diaſtolen maiori reſarciat. Atque tales cauſſæ facilè è ſuis ſignis patent. Si tumor ſit cauſſa palpitationis, notabilis in cordis pulſu apparet varietas, motus valdè à naturali ſtatu recedit; ferè inæqualis ac inordinatus eſt. Et ſi tumor ſit calidus, maxima in corpore erit inflammatio, ſitis magna, difficilis reſpiratio, accedit lipothymia, & tandem mors ſequitur. Si autem tumor durus ſit in pericardio, motus eſt continuus, & æger ſenſim ſine manifeſta cauſſa, & euidenti contabeſcit. Si caro, vel ſimile quid cordi à primo ortu adnaſcatur; palpitatio quoque à primo ortu ad mortem vſque hominem comitatur.

Si verò ex ſpirituum defectu palpitatio cordis excitetur, patefit hoc non ſolum ex cauſſis, quæ præceſſerunt, ſpiritusque diſſipauerunt, & abſumpſerunt, verùm etiam ex eo, quod pulſus crebrior eſt, & interdum celer, ſimulque paruus, ob virium imbecillitatem.

Tandem ſi ob caliditatem nimiam præter naturam palpitatio cordis accidat, cognoſcitur id ex ſignis febris, alijſque cauſſis calefacientibus: & præter frequentiam, & celeritatem in pulſu magnitudo adeſt, dum vires conſtant. Præterea motus hic paulatim deprauatur, & maior eſt ac vehementior in diaſtole, quàm ſyſtole.

Prognoſtica.

1. Palpitatio cordis omnis periculoſum, & non contemnendum malum eſt, ob læſum cordis motum, quo vita conſeruari debet, & quæ frequenter ad ſyncopen deducit, tandemq; hominem è medio tollit. Docetque Galenus, *2. aph. 41. & 5. de loc. affect. cap. 2.* omnes, qui iuuenes, aut in declinante ætate ſani ſubitò ſine vllo manifeſto ſymptomate, palpitatione cordis correpti ſunt, omnes ante ſenectutem mortuos eſſe, alios per febres acutas, alios cum ſani degerent ſubito ſyncope correptos, alios etiam citra ſyncopen apoplectico more. Frequens enim palpitatio ſignum erat, cor, & partes vicinas debiles fuiſſe. Prognoſtica.

2. Palpitatio per idiopathiam cordis periculoſior eſt, quàm quæ fit per ſympathiam; quæ item ab interna cauſſa, quàm quæ ab externa; niſi magna ſit externæ cauſſæ vehementia, vt veneni, & ictus violentia.

3. Malum hoc ſæpius recurrens tandem hominem iugulat, & quidem ſi à pericardio affecto proueniat, hominem lentè enecat, & ad tabem deducit.

4. Si proueniat à ſoluta vnitate, vel tumore cordis, malum deſperatum, & inſanabile eſt.

5. Periculoſum quoque eſt, ſi à cauſſa venenata, & maligna originem ducat, ægrique tales rarò euadunt, ſed citò moriuntur.

Indicationes.

Curatio autem, vbi malum curam ſuſcipit, ad duo imprimis dirigenda. Primum eſt, vt cauſſa quælibet, prout natura eius poſtulat, & indicat, tollatur. Alterum, vt cor familiaribus, & calorem eius innatum fouentibus roboretur. Nonnulli cenſent, & quidem ex Galeni, vt opinantur, ſententia, omnes palpitatione cordis laborantes adiuuati ſanguinis miſſione. Verùm & ipſa hæc ſententia à veritate aliena eſt, & falſum, Galenum hoc ſcripſiſſe. Non enim Galenus, *5. de loc. affect. cap. 2.* omnes palpitatione cordis laborantes adiutos phlebotomia ſcribit, ſed omnes, qui iuuenes aut in declinante ætate conſtituti ſani repente cordis palpitatione correpti ſunt, eos ſcilicet, qui palpitatione cordis laborabant ex ſanguine vitioſo cor opprimente, aut ex flatu craſſo vel frigido, vel cum plethora pura aut impura, quæ adiuuat impetum huius flatus ad cor, aut eius generationem per oppreſſionem diminuto calore, aut etiam impediebat ſua præſentia vſum remediorum ſanantium calidorum. Si verò palpitatio cordis ſit ex frigidis, pituitoſis, crudiſque humoribus, ſanguinis miſſio non conuenit; cum humores illi ſanguine detracto crudiores reddantur: ſic & in alijs cauſſis, quas non tollit venæ ſectio, ſanguinem mittere inutile eſt. Indicationes.

Curatio palpitationis cordis à flatu, & vapore.

Sed vt de hiſce in ſpecie ſecundum cauſſarum varietatem dicamus, Primò ſi à flatu, & vapore cor moleſtante ſit palpitatio, ſanguiſque ſimul redundet, vena aperienda eſt. Alioquin enim calidis flatus diſcutientibus commode vti non poſſumus, quin potius calidiorum vſu materiæ affluxus ad cor augeretur. Aperiatur autem vena, vel in dextrò vel ſiniſtro brachio prout pulſus in hoc vel illo brachio magis inquietus eſt, & pro redundantia eius ac virium robore ſanguis emittatur. Vtile quoque foret, crurum venas aperire, vt materia deorſum retrahatur, præſertim in fœminis, quibus à menſibus ſuppreſſis malum originem habet. Licet & cucurbitulas cruribus affigere. Curatio palpitationis cordis à flatu, & vapor. Venæ ſectio.

Hæmorrhoides. Hæmorrhoides, ſi prouocari poſſint, magnum in hoc malo auxilium afferunt; cum vix commodiore via ſanguinem euacuare tum liceat.

Humorum euacuatio. Reliqua quod attinet, cum flatus, & vapores ab humore ſui generis foueantur, humores vitioſi tollendi medicamentis, non violentis, ſed lenibus ſępè repetitis, vt materia per *ἐπίκρασιν* tollatur. Et cum malum hoc multorum morborum, inprimis melancholiæ hypochondriacæ, & menſium ſuppreſſorum vtriuſque morborum comes ſit, curatio ad illos morbos dirigenda, cordialibus ſemper additis.

Vapores diſcutientia & cor roborantia. Poſtea vapores diſcutientia, & cor roborantia exhibeantur, & ex ijs nunc calidiora, nunc frigidiora, vt cauſſa morbi requirit. Monetque Auicennas in omnibus morbis cordis fugienda eſſe vehementer calefacientia, quæ vires cordis diſſoluunt; vehementer refrigerantia, quæ calorem labefactant, & ſpirationem difficilem reddunt; vehementer adſtringentia, quæ fuligines, & excrementa retinent. Quæ autem cor calefaciunt, quæ item refrigerant, ſupra de intemperie cordis ſunt propoſita. Temperata ſunt, *aurum*, *margarita*, *corallia*, *os de C.C.*, *lapides pretioſi*, *bezoar*, *bolus armenus*, *terra ſigillata.*

Oleũ citri in hoc malo valdè efficax. Oleum citri quoque cum conſerua aliqua, vel alio modo exhibitũ valdè efficax eſt ad flatus craſſos diſcutiendos, & cor roborandum. Inſignem quoque vim habet rhaponticum verum ℈. ij. pondere exhibitum cum vino, aut vinum, in qua eadem radix macerata eſt.

Electuaria. Vel ℞. *Conſeru. meliſſ. anthos, bugloſſ.* an. Vnc. j. *cortic. citri condit. rad. condit. ſcorzoneræ* an ℥. ß. *ſpec. diamoſch. dulc. diambra.* an. ℈. j. *confect. alkerm.* ʒ. j. *Cum ſyrupo tunic.* F. Electuarium.

Aliud.

℞. *Conſeru. boraginis, tunic.* an. ℥. ij. *confect. alcherm. theriac.* an. ʒ. j. *ſpec. elect. de gemm. aromatic. roſ. lætitia Galeni* an. ℈. j. Cum *ſyrupo bugloſſ. & de cortic. citri* F. Electuarium.

Electuarium Langij.

Elect. Langij. ℞. *Conſ. roſ.* ℥. iv. *fl. tunic.* ℥. j. *meliſſ* ℥. ß. *ſpec. diamarg. frig.* ℈. iv. *galangæ* ℈. j. *cinnam. interior.* ℈. iv. *garyophyllor.* ℈. ij. *doronic.* ℈. j. *ſuccin. alb.* ʒ. ß. *nuc. moſch condit.* ʒ. ij. *Zinzib. condit.* Vnc. ß. *cortic. citri, pinear. præp.* an. ʒ. ij. *ſem melonum* ʒ. j. *manus Chriſti cum perlis* Vnc. ß. *marg. præp.* g̃. v. *fol. auri* N. iv. *Cum ſyr. acetoſ. citri* F. Elect.

Syrupi, & potiones. Vel ℞. *Confect. alchermi.* ʒ. ij. *lapid. bezoar. margarit. præpar.* an. ℈ ß. *ol. citri* gutt. iij. M. Detur ℈. ß. vel vnus cum aqua vel ſyrup. borrag.

Vel ℞. *Aqu. flor. borrag. in balneo deſtillat.* Vnc. vi. *flor. citri* Vnc. ij. *ſyrup flor. borrag. tunic.* an. ℥. j. *ſpiritus, roſ.* ʒ. ij. *aqu. cinnamomi* ℥. ß. *carbuncul.* ʒ. ii. *magiſter. perlar.* ℈. j. *confect. alcherm.* ʒ. ß. M. Dentur cochlearia duo, vel tria.

Extra quoque applicentur ſacculi *è meliſſa*, *flor. lauendul. roriſmar. borrag. bugloſſ.* & alijs ſupra enumeratis cordialibus parati, ac vino albo, & aqua roſar. irrorati.

Vt ℞. *Flor. roſar. roriſmar.* an. ʒ. ij. *lauend.* ʒ. j. *ſem. angelic. cortic. citri, caryoph. cinnamom. macis*, an. ʒ. ß. *croci* ℈. j. *moſchi*, *ambra*, an. g̃. vi. Cum ſyndone rubro F. Sacculus.

Aut applicetur epithema *ex aqua roſar. meliſſa*, *lauend.*, *borrag.*, *card. benedict.*, *cinnamomi*, *caryophyll.*, vel meliſſa viridis contrita, & aqua roſat. ac maluatico irrorata ſuper latere ignito calefacta cordi applicetur. Inungi etiam poteſt cordis regio *oleo citri*, *meliſſa*, *caryophyll. macis*, *cinnamomi*, vel ſolis, vel cum vngento roſaceo mixtis.

℞ *Vnguent. roſar.* ℥. ß. *ol. citri* ℈. ß. *cinnamom. caryophyll.* an. gutt. vj. *moſch. ambra* an. g̃. iij. M. Fiat liniment.

Vel ℞. *Ladani puri* ℥. ß. *ſtyrac. calamitæ*, *terebinth. maſtich.* an. ʒ. ij. *ol. citri, caryophyll. cinnam.* an. gutt. vj. *moſch. ambr.* an. g̃. iij. Subigantur in mortario piſtillo calido addendo ſub finem *ol. nucis moſch. expreſſi* ℈. ij. F. emplaſtr.

Vid. Vidius, *libr. 7. de cur. membr. pag.* 292. cucurbitulas ſine ſcarificatione applicare iubet, iiſq; magnam in diſcutiendis ac digerendis flatuoſis ſpiritibus, qui in partibus internis incluſi continentur, ineſſe ſcribit.

Sunt, & odoramenta valdè vtilia; cum via non longa ad cor tendant, vireſque valdè reficiant.

℞. *Fol. meliſſ. ocymi caryophyllati* ana ʒ. ij. *cortic. citri*, *ſantal. citrini*, *caryophyllor.* an. ʒ. j. *croci*, ℈. ß. *ambr.* g̃. vi. *moſchi* g̃. iv. Ligentur in nodulo, & irrorentur aqua cinam. & roſar. Vel Balſama ex enumeratis modò oleis olfacienda naribus illinantur.

Tandem in hac palpitationis cordis ſpecie, quę à flatibus prouenit, opera danda, vt materia flatuum diſtrahatur, & propterea clyſteres purgantes, & reſoluentes flatus ſæpius inijciantur.

Curatio palpitationis cordis ab humore.

Curatio palpitationis cordis ab humore. SI palpitatio cordis ab aqua in pericardio contenta originem habeat, ea euacuanda, & abſumenda, ac cor roborandum eſt.

Venæſectio. Nonnulli hic etiam venæſectionem præcipiunt, ſed malè. Tantùm enim abeſt, vt venæſectio eam euacuet, vt potius ad augendam faciat, calore debilitato.

Purgantia humores ſeroſos. Quidam purgantibus humores aquoſos vtuntur, verum cauſſam antecedentem, & humores ſeroſos in corpore, quæ aquam augere poſſunt, talia euacuant: ipſam vero aquam in capſula cordis contentam euacuare non valent. Itaque efficaciſſima hic ſunt medicamenta aquam illam abſumentia, & diſcutientia tam interna, quam externa.

Aquam in pericardio diſcutientia interna. Inter interna vtilia ſunt *confect. alchermes*, *ſpec. diambra*, *diamoſchi*, *aromat. roſati*, *Theriaca*, *Mithridat. & alia cordialia calidiora*, vt; *decoct. ligni guaiaci*, *ſarſaparill. ſaſſafras cum corticibus citri.*

Externa. Extra verò vtile eſt, panem calentem à furno regioni cordis applicare, item ſpongiam, vel linteum triplicatum decocto, vel aqua aliqua cordiali diſcutiendi, & exſiccandi vim habente madidum.

℞. *Spec. aromat. roſat. diamoſch.* an. ʒ. ij. *pulu. mac. caryoph. cortic. citri* an. ʒ. j. *flor. bugloſſ. citri*, an. ℥. ß. F. Sacculus ex ſyndone rubro, qui *vino albo* irroretur, & cordis regioni applicetur. Simul odorata medicamenta cordialia naribus admoueantur, & cibis admiſceantur.

Veſicatoria. Nonnulli veſicatoria cordis regioni applicant, quæ quomodo à cordis capſula per ſpatium thoracis in cauitatem, in muſculos, & cutem aquam attrahere poſſint, non video.

Curatio palpitationis cordis ex humoribus aliunde tranſmiſſis. Quæ verò ex humoribus è ventre inferiore tranſmiſſis oritur cordis palpitatio, eãdem ferè curationem habet, quam ea, quæ ex flatibus prouenit. Et omninò ſi palpitatio cordis per conſenſum fiat, præcipua curationis ratio eſt, vt pars affecta, quæ eam communicat, diligenter curetur.

Purgatio. Itaque primò vniuerſales corporis purgationes inſtituendæ, & vel vena aperienda, vel humores vitioſi expurgandi, vel vtrumque agendum, pro humoris peccãtis, & membri materiam ſuppeditantis natura, & ratione. Humores etiam ad cor ruentes reuellendi. Hercules Saxonia hoc Electuarium commendat, ad humorem tam pituitoſum, quàm melancholicum in hypochondriaca affectione, & cordis palpitatione.

℞. *Meliſſ. ocymi, bugloſſ. borrag. betonic. agrimon. puleg.* an. M. j. *cortic. citri* ℥. ß. *ſem. citri* Vnc. j. *caryophyll. cinnamom. ligni aloes*, *macis* an. ʒ. j. *fol. ſen. elect.* Vnc. vi. *epithymi*, *polypod. q.* an. ℥. iv. *mirobalan. chebul. citrin.* an. Vnc. j. *paſſul. enucleat.* lb. j. Aromata ligentur in nodulo, & omnia bulliant in ſ.q. aquæ ad dimidię partis conſumptionem, vel quod commodius eſt, dimidium ſaltem aquę, quæ alias ad coquendum ſumi ſolet, affundatur, & in vaſe clauſo in Balneo per triduum macerentur, exprimantur, & clarificentur.

Hinc

Hinc adde *pulp. prunor.* ℔.j. *cinnam. el.* ℥.ß. *ſacch. albi q.ſ.* Coquantur ad iuſtam conſiſtentiam, vel potius ſaccharum ſufficienter inſpiſſatum addatur.

Cauteria & veſicatoria. Ad materiam reuellendam in diuturnis, & frequentibus cordis palpitationibus cauteria, & veſicatoria, vel brachijs, ſi materia à capite defluat, vel cruribus, ſi palpitatio cordis ſit per eſſentiam, aut à partibus inferioribus ad cor tranſmittatur, vtilia ſunt.

Cautela. De veſicatorijs tamen hoc monet Mercurialis, ne cantharides vſurpentur; cum vim malignam, & cordi aduerſam habeant, ſed potius ranunculi, flammula iouis, ſinapi, & ſimilia.

Corroborandum. Hinc corroborandum medicamentis modò enumeratis, & inter ea inprimis lapide Bezoar, margaritis, lapid. prætioſis. Et quidem in materia frigida, theriacam, præſertim extra adhibitam, valdè commendat Mercurialis, narratque, Maximilianum Imperatorem, cui palpitatio cordis familiaris erat, ſibi retuliſſe, ſe nullum remedium theriaca melius inueniſſe.

Nonnulli quadrupedum, & auium corda, vt cerui, bouis, porci, turturis commendant, & præſertim aſſa peculiari proprietate prodeſſe docent. Hinc hæc aqua additis medicamentis cordialibus deſtillari poteſt.

℞. *Cor cerui vel bouis* N.j. *meliſſ.* M.j. *flor. cordial.* M.ß. *cortic. citri* Vnc.ß. *ſem. ocymi* ʒ.ij. *caryoph. cinnamom. ſantal. citrin.* an. ʒ.j. *croci* ʒ.ß. Affundatur *vini q.ſ.* ac deſtillentur. Aliæ duæ deſcriptæ *exſtant in Inſtitut. libr. 5. part. 3. ſect. 3. cap. 5.*

Efficaciores fiunt aquæ, ſi *moſchi*, *ambra*, an. ℈.ß. in alembico ſuſpendantur. Mercatus hanc commendat:

℞. *Corda turturum* N.ij. *ceruorum vel bouis* N.iij. *caryophyll. galangæ*, an. ʒ.ij. ß. macis ʒ.ij. *macis flor. bugloſſ. borrag.* an. p.j. *roriſmar.* p.ij. Affundantur vini q.ſ. Stent per noctem, poſtea deſtillentur.

Efficax eſt & elixir cordiale in Inſtitut. *loco allegato* propoſitum. Vt & hæc aqua.

℞. *Flor. borrag. roriſmar. rad. bugloſſ.* an. ℥.iv. *croci* ʒ.j. *ſucci cydonior.* ℔.ß. *Vini q.ſ.* Stent in infuſione per dies 14. poſtea deſtillentur. Doſis ab ℥.ß. ad ℥.j. cum ℥.ij. vini albi generoſi, vel maluatici in cauſſa frigida; in cauſſa calida cum aqua borraginis. Vel propinetur hoc vinum.

℞. *Rad. helen. angelic. Zedoar. galangæ, ſcorzon.* an. ʒ.j. *cortic. citri* Vnc.j. *caryophyll. cinnamom.* an. ʒ.ij. *ſem. coriandr. præpar.* ℥.ß. *flor. anthos*, ʒ.ij. *meliſſ.* M.j. Affundantur *vini albi* ℔.xviij. Plura talia vide apud Rondelet. *lib. 2. cap. 17.* Iohan. *lib. 3. epiſt.*

Curatio palpitationis cordis à reliquis cauſſis.

Curatio palpitationis cordis à reliquis cauſſis. A vermibus. Si à vermibus in capſula eius palpitatio cordis fiat, vermes interficiendi, vt ſuprà de vermibus in capſula cordis genitis dictum. Ad eoſdem autem enecandos, & lapis Bezoar adhibetur.

A Spirituũ defectu. Si à ſpirituum defectu ſit palpitatio, curatur ſpiritus reficientibus, & corroborantibus, inter quæ imprimis, ſi morbus id patitur, vtile eſt vinum odoratum, & aquæ ac ſpiritus cordiales, quorum hactenus facta eſt mentio.

A calore nimio febrili. Quæ ex calore nimio, & in febribus accidit cordis palpitatio, tollitur medicamentis calorem febrilem temperantibus, & ijs, quæ ſuprà de intemperie cordis calida propoſita ſunt.

Diæta.

Diæta. Victus ratio à medicamentis non diſcrepet. Aer ſit purus, & alteretur cordialibus propoſitis, prout cauſſæ ratio id poſtulat. Eodem modo cibus, & potus ſeſe habeat, qui cauſſæ aduerſetur, cor verò roboret. Si cauſſa ſit frigida, flatus craſſi, materia melancholica, cibo attenuante, & calefaciente opus eſt, & propterea cibi condiantur aromatibus, & alijs cordialibus calidis. Vinum ſit tenue, odoratum, & ad dulcedinem vergens, vel cereuiſia clara, & defæcata, qui potus herbis, & aromatibus conuenientibus condiri poſſunt. In cauſſa calida cibi condiantur acetoſis cordialibus, vt ſucco citri, limonum, arantiorum, granatorum, acetoſæ, ribes.

Potus ſit aqua hordei cum ſuccis iiſdem, & eorum ſyrupis, aut cereuiſia tenuis. In ſpirituum defectu nihil vtilius vino odorato, quod ſubitò ſpiritus reficit. Animi, & corporis motus nimij, vigiliæ, exercitia nimia, venus præcipuè, ira, triſtitia, aliæque animi perturbationes vitentur.

CAPVT. V.

De virium imbecillitate.

VT in palpitatione cordis eius pulſatio deprauatur: ita quandoque accidit, vt eodem modo eius & arteriarum motus imminuatur: quod malum vulgo virium imbecillitas, Germanis *Schwachheit*, appellatur. Etſi enim virium nomine etiam aliæ functiones intelligantur: tamen præcipuè vitales actiones per eas accipiuntur; & propterea hoc loco de ea agere placet. Virium imbecillitas. Itaque virium defectus, & imbecillitas dicitur, cum vires vitales atque cordis, & arteriarum præcipuè læduntur. Adeſt quidem & tum motus impotentia, ſed differt ea ab ea motus impotentia, quæ, *libro 1. part. 2. cap. 26.* fuit explicata, quod illa, viribus, & actionibus cordis ſaluis, neruoſo genere imprimis affecto, accidit, hæc verò potiſſimum corde læſo, & ſpiritibus deficientibus ortum habet, vnde labes illa etiam animali facultati communicatur, dum ſpiritus vitales, animalium materia, non ſufficienter generantur, nec calidum natiuum omnium partium influente calore, & ſpirituum vitalium influxu ſatis fouetur. Hinc in hac virium imbecillitate vniuerſum corpus actiones ſuas difficulter perficit, & ægrè etiam mouetur, partibus non reſolutis, vt in motus impotentia, ſed languidis, & conquaſſatis. Arteriarum quoque motus ſeu pulſatio tunc etiam imminuitur, nec eæ, vt ſolent, & debent dilatantur, fitq; pulſus, vel paruus, vel languidus, vel tardus, vel rarus, vel intermittens, vel obſcurus, aut miurus, aut formicans, aut vermiculans, prout imbecillitas hæc maior, vel minor eſt. Eodem modo vt arteriarum motus, ita & cordis motus ſeſe habet. Eſtque hæc virium imbecillitas maxima paulò ante mortem in agone dicto.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Imbecillitas autem hæc ortum habet à ſpirituum, & calidi innati ſeu ſubſtantiæ ſpirituoſæ, à quo vita & robur partium dependet, defectu. Spiritus autem hic inſitus cum foueatur à ſpiritu vitali, in ſiniſtro cordis ventriculo genito, & per arterias in vniuerſum corpus diffuſo, qui inde influens ſpiritus dicitur: ſi primò ſpiritus ille vitalis non ſatis copioſè, & rectè à corde in partes omnes influat, inſitum etiam, atque hinc omnes totius corporis vires debilitari, neceſſe eſt. Qua ratione autem & quibus de cauſſis ſpiritus vitales deficere poſſint, *capite ſequenti* dicetur, ſcilicet, quod vel non generantur, vel quod generati diſſipantur aut ſuffocantur. Quæ cauſſæ omnes etiam hic locum habere poſſunt, niſi quod in lipothymia, & ſyncope ſpiritus vitales penè toti & ſubitò deficiunt; in virium verò imbecillitate pauciores, quàm debebant, partibus communicantur.

Deinde cùm ſpiritus inſitus non ſolùm influente foueri debeat, ſed etiam humido primigenio, quod appellatur, cui inſideat tanquam pabulo indigeat, ſi humidum iſtud deficiat, & imminuatur, etiam ſpiritum inſitum debilitari, & vires labefactari neceſſe eſt.

Tertiò ſi etiam ipſa ſpirituoſa partium ſubſtantia,

ſeu ſpiritus inſitus vel calor innatus dictus imminuitur in toto, virium in toto corpore imbecillitas ſequitur. Accidit autem hoc ab iiſdem cauſſis, quæ ſpiritum influentem diſſipare, vel ſuffocare poſſunt, quæ *capite ſequenti* proponentur. Fit nimirum cùm humidi primigenij, tùm caloris inſiti, ſeu, vt vtrumque vno nomine complectamur, calidi inſiti imminutio à nimia venere, ſanguinis, & alijs euacuationibus, quæ ſpiritus diſſipant; dolore nimio; animi affectibus, & præcipuè timore, & mœſtitia diuturna; morbis acutis, & longis, inprimis febribus, quæ & cordis, & omnium corporis partium humidum primigenium exhauriunt, & calidum natiuum diſſipant; calore & æſtu externo; labore, & exercitio nimio; frigore nimio, vt & otio quo calor natiuus quaſi ſuffocatur, & torpidus redditur; humoribus vitioſis, qui per totum corpus diffunduntur, & calidum natiuum opprimunt, vnde inſolita virium debilitas imminentium morborum ſignum eſſe ſolet; Venenis tandem & venenatis qualitatibus, quæ cordi, & calido natiuo tota ſubſtantia aduerſa ſunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Ipſum malum per ſe patet, ægrique de virium omnium debilitate conqueruntur. Cauſſæ verò ex iis, quæ præceſſerunt vel adſunt, cognoſcuntur, & *capite ſequenti* etiam explicabuntur.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Quid autem periculi portendat, id omne ex cauſſarū grauitate, vel leuitate æſtimandum. Prout enim cauſſa, quæ virium debilitatem inducit, grauior, vel leuior eſt: ita etiam virium imbecillitas plus, vel minus periculi portendit.

Indicationes.

Indicationes. Curatio in duobus conſiſtit, primò vt cauſſæ, ſi adhuc adſint, tollantur, nimirum ſi euacuatio aliqua nimia ſit, ſupprimatur; ſi à dolore ſpiritus diſſipentur, vt is leniatur, & mitigetur; ſi ab animi affectu nimio, vt ei modus adhibeatur; ſi morbus, vel febris adſit, curetur; ſi immineat, humores vitioſi expurgentur; ſi ex otio calor torpeat, corpus exerceatur; ſi à qualitate maligna calor deſtituatur, ea expugnetur: Secundò vt calidum inſitum, & ſpiritus vitales influentes conſeruentur.

Curatio.

Qua ratione autem cauſſæ iſtæ tollendæ ſint, aliunde, & ex ſequenti quoque capite patet. Qua propter ſaltem hic, qua ratione calidum inſitum, & ſpiritus influentes conſeruari, inſtaurari, & augeri poſſint, dicemus: etſi etiam ſupra, *de Intemperiebus, & morbis cordis*, hac de re dictum ſit, quod ibi videri, & huc transferri poteſt. In medicamentis tamen exhibendis ad cauſſas ſimul reſpiciendum, ne, dum ſpiritus reficere volumus, cauſſam augeamus. Ideoque in imbecillitate virium à febre acuta, vel hectica calefacientia, & exſiccantia non conueniunt, ſed temperata exhibenda.

Odorata ſpiritus reficiunt. Vtilia autem hic ſunt imprimis medicamenta cordialia ſuprà propoſita, è quibus pro cauſſæ ratione conuenientia eligantur. Ideoque hic compoſita quædam ſaltem proponemus; è quibus cuilibet morbo commoda eligi poterunt. Imprimis vero gratum odorem ſpirantia ſpiritus reficiunt ac roborant, atque hinc vinum odore plenum ſpiritus valdè recreat; præcipuè ſi aliorum odoratorum vi imprægnetur, qualia ſunt *moſchus, ambra, cinnamomum, caryophylli, macis, crocus, zedoaria, cortices citri, lignum aloes ſantalum, ſtyrax, ladanum, roſa, viola, lauendula, roſmarinus, ſpica nardi, meliſſa, ruta, ſaluia &c.* Vtile etiam eſt acetum, præcipue ex maluatico, & inprimis roſis, fl. lilior. conuallium, rupta pulegio, ſucco rubi Idæi imprægnatum.

Aqua odorifera cordialis, pro naturis calidioribus.

℞. *Caponem*, abſcinde caput, & pedes exenteretur, ac pinguedo remoueatur. Incidatur minutim, & affundatur atque addatur. *Aq. bugloſſæ, cortic. citri, borrag. cerefolij, acetoſæ, roſar.* ana *cantb.* ſ. *flor. ſtœchad. Arabic. chamæmel. Romani. borrag. bugloſſ.* ana M. j. *ſpec. aromat. roſati, diatrionſantal. cinnam. acoriſſ.* an. ℥. ß. *ſantali citrini, odoriferi.* ℥. j. *pomor citri recent.* N. iv. Incidantur incidenda minutim, fiatque deſtillatio ſecundum artem: Datur ad placitum ſumentis ab *vncia ſemis ad vnciam vnam.*

Aqua inſtaurans dicta.

℞. *iuris capi & cordis bouis, vel carnis ſimul perfectè cocti menſ. ʒ. vini malaatici, pomorum arantiorum vel limoniorum, vel aliud, vt dictum, diſſectum in partes vnum vel duo rad. galangæ, fol. meliſſæ,* ana ℥. j. *cinnam.* ℥. ß. *caryophyllor.* ʒ. ij. *ſem. coriandri, ocymi. fl. roſ. rubr. ſcabioſæ, bugloſſ. vtriuſque* an. ʒ. j. *croci* ℈. j. *raſuræ C. C. eboris* an. ʒ. j. Miſce; eliciatur aq. Aqua cordialis pro calidis.

Quæ per ſe datur, vel cæteris commixta.

Aqua odorifera pretioſa.

℞. *Flor. lilior. conuall.* M. ij. *roſar. rubr. opt.* M. vj. *lauendulæ,* M. j. *borrag. bugloſſ.* ana M. ij. *fol. ſaluiæ, maiorane, hyſſopi, roſmarini* ana M. iij. *meliſſæ, menthæ criſpæ* ana M. j. *cinnamom. acoriſſ. cubebar. ſtyrac. calamitæ,* ana ℥. j. *macis, piperis long. cardamomi minor. nuc. moſch. garyophyll.* ana ℥. ß. Aqua inſtaurans.

Tuſis, & inciſis minutim, ac repoſitis in cantharum magnum affunde *vini maluatici,* & *aq. roſar. opt.* ana *canth.* ij. digerantur ad triduum, quotidie ter agitando: dehinc fiat deſtillatio igne lento. & in capitello, vel roſtro ponatur *ambr. moſchi* ana ʒ. ß. cum ſyndone rubr. detur imbecillo vel natura vel vi morbi cochleare vnū ſæpè, & humectentur in hoc deſtillato lintea pura, quæ admoueantur cordi, temporibus, pulſibus ac naribus.

Aqua vitæ odorifera pro naturis frigidioribus, & adultis.

℞. *Spiritus vini rectificati* ℔. ij. *croci, caryophyll. granor. paradiſi, nuc. moſch. macis, cinnam. maſtiches, cardamomi, Zedoariæ, cubeb. roſar rubr.* ana ʒ. i. Pulueriſentur craſſo modo, fiatque infuſio ad octiduum, dehinc fiat colatura citra expreſſionem, & adde *aquæ cydonior.* Vnc. vi. Miſce, datur pro vice cochleare vnum: roborat ſtomachum, hepar, ſplenem, & cor, renibus etiam in expellenda ſeroſitate vires addit: poteſt manè, ac ſerò ſumi ante ſomnum. Aqua odorifera pretioſa.

Alia aqua odorifera.

℞. *Flor. roſar. opt. recent.* Vnc. vi. *ſpicæ nardi vulgar. rec. herb. roriſmar. maior.* ana Vnc. i. *baſilici, thymi, ſaturei,* ana ℥. ß. *cortic. citri recent.* ℥. ii. *ligni aloes odoriferi, cinnam. electi.* ana ℥. i. *garyophyll.* ℥. ß. *rad. ireos Florent.* ʒ. vi. *ſtorac. calam. aſæ dulcis,* ana ℥ ß. *vini malaatici, aquæ roſar.* ana ℔. iv. *lauendul. meliſſ.* ana ℔. i. Viridia incidantur, arida verò in puluerem redigantur, Solique exponantur per 7. vel 9. dies: Deinde deſtillentur lento igne in vaſe duplici. Præparanda eſt hæc aqua tempore æſtiuo: datur intra corpus vncia ſemis, extra ea pulſus & nares humectentur: poteſt etiam manibus irrorandis ac lauandis adhiberi.

Iulebi, & potiones.

℞. *Confect. Alkermes,* ℈. i. *pulu. diamarg. frig.* ʒ. ß. *ſyr. de acetoſ. citri.* Vnc. ß. *de papauere,* ʒ. iii. Cum *aq. roſar. bugloſſ. & cinnamomi*, Fiat potio.

Hæc, & in doloribus hominem proſternentibus vtilis, aucta præſertim *ſyr. papaueris* quantitate.

Alia,

Alia, quæ & in veneno ſumpto conueniet.

℞. *Confect. de hyacinth.* ℨ.ß. *Syr. acetoſ. citri*, Vnc.i. *aq. ſcabioſ. meliſſ.* an.q.ſ. Fiat potio.

Rotulæ Manus Chriſti, & diamargariti frigidi ſint in frequenti vſu, vel rotulæ, & morſuli ſupra, *partis huius cap.2.* propoſiti.

Vel paretur talis miſtura.

℞. *Pulu. ſacch. optim. q. v.*

Humectetur probè cum *aqua cinnamomi optima*, quo nonnihil fluidum reddatur ſaccharum, cui adde *aliquot guttas ſpiritus vitrioli* pro acetoſitate manifeſta, vlterius admiſce *ol.cinnamomi*, gutt.iv. *caryophyllorum*, gutt. ij. *macis, nucis moſch.deſtillat. anſ*, ana gut.iij. Probè inuicem miſcendo detur cum cochleari argenteo ad placitum.

Electuarium confortans.

℞. *Conſ. roſar. rubr. borrag. bugloſſ. tunicis, meliſſæ*, ana Vnc. j. *ſpec. elect. reſumtiui*, Vnc.ß. *cortic. citri, condit.* ℨ.vj. *rad.condit. eryngij, ſatyrij*, ana Vnc. ß. *confect. alkermes*, ℨ.ij. *ſpir. roſar. eſſentiæ citri*, ana ℨ.ß. *ol.cinnamom.* gutt.vj. Cum *ſyr. fl. borrag.* Fiat elect.

Externa quoque antea propoſita pulſibus, cordi, & naribus applicentur.

Diæta.

Diæta.

Æger nutriatur alimentis, quæ bonum, & multum ſuccum præbent, ac facilè concoquuntur; eaque in quantitate parua, ſed ſæpè exhibeantur, poriſſimum ſenibus, & qui è morbo conualeſcunt, aut ex magnis euacuationibus vires perdiderunt. Et ſi vis coquendi ſit debilior, vt craſſiores cibos concoquere non poſſit, dentur iura inſtaurantia in Inſtitut. *lib. 5. part. 3. ſect.3. cap.2. propoſita*. Præcipuè vinum odoratum, quale eſt Rhenanum. & Neccaricum, & panis albi mica eo madida vires valdè inſtaurat, cui pro morbo exigente ſuccus citri, vel granatorum, vel ſimile quid addi poteſt.

CAPVT VI.

De lipothymia, & ſyncope.

Lipothymia & ſyncope.

QVandoque verò accidit, vt arteriarum motus ferè tollatur: Quod malum, prout varios gradus minoris, & maioris ratione differentes habet, ita etiam varijs nominibus exprimitur.

Ἔκλυσις, λειποθυμία & λειποψυχία. Differunt.

Ἔκλυσις leue eſt animi deliquium, λειποθυμία, & λειποψυχία, & ἀποψυχία grauius; συγκοπὴ grauiſſimum. Quæ ſi eo vſque deueniat, vt in toto corpore pulſatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur, quæ proximus ad mortem gradus eſt. Differre autem ἔκλυσιν à λειποθυμία, vel λειποψυχία, patet ex eo, quod Hippocrates, 7. *aphor.*8. ſcribit: *A tuberculi introrſum eruptione ἔκλυσις καὶ λειποψυχία* oritur. Et Ægineta, *libr.3. cap.34.* inter ſyncopes ſigna ἔκλυσιν, & λειποψυχίαν nominat.

Syncopes vox Hippocrati nō in vſu fuit.

Apud Hippocratem quidem & antiquos Græcos vox συγκοπὴ vſitata non fuit, qui affectum hunc λειποθυμίαν & λειποψυχίαν & ἀσφυξίαν appellarunt: Paulo tamen ante Galeni tempora hæc vox inuenta, & in ſpecie tribuitur grauiori malo, quàm eſt λειποθυμία, & λειποψυχία. Hæc enim inter has voces genuina eſt differentia. Nam, vt docet Galenus, *ad Glauc. lib. cap.14.* λειποθυμία eſt ſyncope imperfecta, & præterea ſyncopen ſemper præcedit, atque in λειποθυμία ſenſus nondum planè aboletur; & in ipſo paroxyſmo ægri vident, audiunt, & intelligunt, quæ audiunt, licet non poſſint nutu aut ſigno demonſtrare cogitationes. Præterea, vt Aetius, *tetrab.2. ſerm.2. cap.3.* docet, in λειποθυμία ægri non ſudant, in ſyncope verò ſudationes accidunt, quæ ideo etiam ſyncopticæ dicuntur. Cum enim in ſyncope vires magnoperè proſternantur, & calor ad interiora refugiat; humidum partium ſolidarum rectore deſtitutum ad exteriora defluit. Ac frigidi ſunt ij ſudores, quia calor naturalis regens partes ſolidas in ſyncope, vel extinguitur, vel extinctioni proximus eſt; quod a partibus illis profluit. In lipothymia verò ſudores non exeunt, quia vires in hac non ita collabuntur. Quidam tamen hanc Aetij ſententiam, & differentiam non ſimpliciter admittunt, putantque, etiam in lipothymia aliquando aliquem ſudorem accidere poſſe, & in ſyncope corpus ita diſpoſitum eſſe poſſe, vt vix aliquis ſudor erumpat.

Lipothymia, & ſyncope an ſolum gradibus differant.

Sunt quidem nonnulli, qui lipothymiam, & ſyncopen non ſolùm maioris, & minoris ratione diſcrepare putant, & longè maiorem eſſe differentiam exiſtimat Mercatus, atque lipothymiam eſſe affectum cerebri, & in ea ſolùm & primariò cerebrum offendi, ſeu eſſe caſum ſubitum animalis potentiæ, qui fiat retrocedentibus ſpiritibus animalibus ad cerebrum ipſum, quo accidat, vt inſtrumenta ſenſuum, & motus ſpiritibus deſtituantur, atque ita actiones ſuas exequi non poſſint. Syncopen verò eſſe proprium cordis affectum, & in eo cor primum pati, & hinc ob dependentiam, quam cum corde habent, alias actiones omnes lædi. Verùm falſa & tanto viro indigna eſt hæc opinio, & in lipothymia non tam ſpiritus animales, quam vitales læduntur, id quod ſymptomata, quæ in lipothymia adſunt, & cauſſæ, quæ eam excitant, ac cor, non cerebrum afficiunt, ſolumque à cauſſis ſyncopes magnitudine differunt, ſatis docent. Ideoque in omni lipothymia pulſus (quanquam Mercatus ſine ratione contra experientiam id negat) aliquo modo læditur, nec planè ſaluus eſt. Quod verò ſimul facultas animalis afficitur, ideò fit, quia ſpiritus animales ſalui eſſe non poſſunt, ſi vitales rectè ſeſe non habent, cum illi ex his generentur. Quapropter lipothymia non cerebri, ſed cordis affectus eſt, in quo ſenſus, & motus ideo læduntur, quod ſpiritus vitales cerebro non communicantur.

Cælius Aurelianus, & Aretæus, *in inſcriptione cap 3. libr. 2. de morbis acutis*, cardiacam in genere appellat. Quia tamen καρδία non ſolùm cor, ſed & orificium ventriculi ſignificat, in ſpecie nonnulli eam ſyncopen, quæ oris ventriculi conſenſu fit, cardiacam appellant. alij verò, & magis propriè eam ſyncopen ſimpliciter cardiacam vocari debere cenſent, quæ primario cordis affectu fit, eam verò, quæ ex oris ventriculi fit conſenſu, ſtomachicam eſſe nominandam, vt docet Galenus *5. de loc. affect. cap.2. 12. meth. med. cap. 5. 3. de victus ratione in acutis text.59.*

Definitio.

Definitio.

Eſt ergo animi deliquium, vt Galenus, 12. *meth.med. cap.5.* definit, præceps virium lapſus, id eſt, ſubita actionum vitalium, & conſequenter animalium imminutio, ſicut ſyncope penè earum abolitio, ob ſpirituum vitalium vitium, & denegatum in alias partes influxum.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Itaque pars primariò affecta eſt Cor. Cauſſa proxima eſt ſpirituum vitalium, ſine quibus cor, nec vlla alia pars in corpore ſuas actiones edere poteſt, ſubitus defectus; id quod ſubita huius mali inuaſio ſatis teſtatur. Spiritus autem vitales ad alias partes non influunt, vel quia non generantur, vel quia generati diſſipantur, & diſſoluuntur aut ſuffocantur. Non generantur, vel defectu materiæ, vel generatrice eorum facultate ſeſe non rectè habente. Deficit materia in nimia ſanguinis euacuatione. Quanquam & tum ſpiritus ſimul diſſipentur. Quò etiam facere poteſt calor intenſus, & perſeuerans, qui non ſolum ſpiritus diſſipat, ſed & eorum materiam abſumere poteſt. Spiritus enim vitales ex tenuiſſima ſanguinis parte generantur, quæ à ca-

à calore magno, & diuturno abſumitur, idque in iis facilitis accidit, qui humores tenues, & corpus ad *διαφόρησιν* aptum habent; de quo Galenus, 12. *meth. med. c.* 6. Facultatis autem generatricis cauſſa ſpiritus non generantur, cum ipſa cordis ſubſtantia, quæ ſpiritus generat, ſeſe rectè non habet; quod fit in morbis, qui temperiem cordis valdè immutant, calidumque eius natiuum abſumunt, quales ſunt febres ſyncopticæ, malignæ, peſtilentes, colliquantes, hecticæ, *μαρασμώδεις*, item morbi compoſitionis, & ſolutæ vnitatis, qui ſi ſint paulò grauiores, à ſyncope ad vitam nullus datur regreſſus, ſed hominem iugulat.

Spiritus verò generati abſumuntur, & diſſipantur ac corrumpuntur varijs de cauſſis. Primò ſpiritus corrumpuntur aut certe inſigniter mutantur, & afficiuntur à maligna ac venenata cordi ac ſpiritibus vitalibus peculiariter aduerſa materia ſiue illa in corpore generetur, id quod accidit in febribus malignis, aut cum vermes in aliquo loco ſtabulantur, vel ſanguis menſtruus, aut alius humor corruptus alicubi in corpore deliteſcens putres ac malignos vapores ad cor mittit; ſiue extra adueniat, id quod fit, cum aer malignus, & venenatus vel venenum admotum, vel morſu aut ictu animalium venenatorum corpori cõmunicatur. Quò pertinent, & peculiares antipathiæ, cum quidam rerum alijs non ingratarum odorem, conſpectum, vel præſentiam ferre non poſſunt, ſed ea de cauſſa animo deficiunt. Deinde a corde auertuntur, reſoluuntur, & diſſipantur ſpiritus vitales varijs de cauſſis. Nimirum calor inſignis ſpiritus ad exteriora euocat & diſſipat. Quò pertinent febres ardentes, æſtus aeris, balnei, corporis motus nimius, perturbationes animi nimiæ, ita, *περιχάρεια* ſeu effuſum gaudium, quo alios ſyncope correptos, alios mortuos eſſe legimus, vigiliæ, fames, & inedia diuturna, venus nimia, dolores vehementes, colici, oculorum, dentium, oris ventriculi, & aliarum partium, inprimis earum, quæ magnum cum corde conſenſum habent, euacuationes nimiæ, vel ſanguinis per nares, vterum, hæmorrhoides, vulnus, phlebotomiam, vel humorum excrementitiorum, per vomitum, aluum, vrinam, ſudores; quæ excretiones, inprimis ſi cum dolore coniungantur, id quod fit in dyſenteria, vires valde proſternunt; aut ſi abſceſſus ſubito rumpatur, de quo Hippocrates, 3. *aph.* 8. *à tuberculi intus ruptione exſolutio, vomitus, & animi deliquium accidit*, aut ſi hydropicorum aquæ aut empyicorum pus ſubitò euacuatur. Et vt ſpiritus facilius diſſipentur, facit corporum, & humorum natura in iis, qui tenues ſuccos habent, vt facilius exhalent, & *διαφόρησιν* patiantur, de quibus Galenus, 12. *meth. med. cap* 16.

Tertiò ſuffocantur, & obruuntur ſpiritus vitales, vel cum ſpiritus, & ſanguis ſubitò ad cor confluit, quod fit in febre ſyncopali, ex humore crudo cum oris ventriculi offenſione, de quo Galenus, 12. *meth med. cap.* 3. & conſternatione nimia, & repentina, quam Græci *ἔκπληξιν* nominant, Galen. 12. *meth. med. cap.* 5. vel cum vapores craſſi à ventre inferiore attolluntur, & humores craſſi ac frigidi arterias replent, vt ſpiritus liberè moueri non poſſint, vel cum circa cor, & membra vicina copiose fuligines cumulantur, & læſa reſpiratione non expelluntur.

Hiſce cauſſis hactenus enumeratis addit adhuc aliam Carolus Piſo, *de morbis ab illuuie ſeroſa c. de morbis thoracis*, ſtatuitque, etſi cauſſæ hactenus enumeratæ omnes abſint, tamen accidere poſſe ſyncopen, quæ hominem in momento ferè iugulet, ab interceptione ſeu obſtructione nerui ſexti paris cordi implantati, ab humore ſeroſo è cerebro repentè in eum defluente. Docet enim cor accepto a cerebro motus principio moueri, ideoque ſi ætate florente, vel conſiſtente, & in corporibus calidis, & humidis, & *ἀραιοῖς* ſeroſa in capite colluuies abundet, & in principium neruorum irruat, ac vel guttula ſaltem eius in neruum cordi inſertum aberret, ſpiritu animali tunc denegato, cordis motum ſubitò intercipi, hominemque inopinato mori. Quod ante ipſum etiam docuit Piccolomineus, qui ſtatuit, neruulos illos exiles, qui à ſexta coniugatione cordi inſeruntur, ei vim motoriam præter ſenſum tribuere.

Verum in hac opinione illud magnum paradoxum eſt, motum cordis pendere à facultate animali, & non ſui generis ac peculiarem eſſe, qui vitalis dicitur. Et ſi ab hoc neruulo obſtructo fieret non ſolum ſyncope, ſed & mors, accidere idem deberet, vbi in apoplexia totum neruorum principium affectum. At videmus in Apoplecticis nihilominus cor moueri, & pulſum durare. Et experientia etiam ſe didiciſſe ſcribit Spigelius, falſam eſſe Piccolominei ſententiam, cum plurium animalium corda exempta è corpore abſciſſo penitus neruo aliquandiu mota fuiſſe obſeruarit. Ideoque cuilibet perpendendum relinquo, annon illi, quorum, vt ſyncope ſubito extinctorum, allegat hiſtorias Carolus Piſo, apoplexia forti exſtincti fuerint; & memini aliquos iis ſimiles, quos Piſo deſcribit, habitu ſcilicet corporis carnoſo, ætate conſiſtente, ſubitò concidiſſe, & nullum verbum protuliſſe, ac poſt horas non multas mortuos fuiſſe, qui tamen reuera fuerunt apoplectici, cum motus cordis, & pulſus in iis permanſerit aliquandiu, facultatis verò animalis affectæ ſigna euidentia adfuerint.

Differentia.

Differentia illa, quæ ſecundum maius, & minus eſt, non ita magni momenti eſt; cum curatione non ita variet. Magis illa attendenda, quæ a cauſſarum diuerſitate ſumitur, & quod alia ſit per primarium cordis affectum, alia per conſenſum vteri & lienis. Nimirum quinque, quæ curationem variant, differentiæ ſunt attendendæ, quarum tamen ſingulæ rurſus aliquas particulares differentias habent. Differentia.

Prima eſt, cum materia ſpiritibus generandis ſubtrahitur quocunque modo, quod præcipuè accidit in corpore raro, & quod humores tenues habet, qui facilè diſſoluuntur.

Secunda, cum ob morbum aliquem cordis œconomia eius, & ſpirituum generatio læditur.

Tertia, cum maligna, & venenata materia ſpiritus corrumpit, vel inſigniter mutat, ſeu in corpore genita, in febribus malignis, ſeu extra communicata, quò pertinet, & opiatorum vſus.

Quarta, cum ſpiritus diſſipantur, & abſumuntur à calore nimio, motu corporis, & animi, vigilijs, inedia, euacuationibus immodicis, abſceſſuum eruptione, & aquarum ſub cute euacuatione confertim facta, doloribus.

Quinta, cum ſuffocantur ſpiritus, vel ab humore crudo in febri ſyncopali, aut animi conſternatione, aut à vaporibus, ſeu intra genitis, ſeu extra communicatis.

Signa Diagnoſtica.

In lipothymia, quæ ſyncopen antecedit, pulſus eſt languidus, paruus, inæqualis, facies pallore ſuffunditur, ex recurſu ſpirituum, & ſanguinis ad interiora: qua de cauſſa, & extrema frigent, oculis tenebræ ſuffunduntur, aut viride, vel flauum quid iis obuerſari videtur. Sudor ſæpè diaphoreticus apparet, præcipuè circa frontem; quoniam partes calore deſtitutæ humiditatem continere nequeunt, & cerebrum aliqua ex parte compatitur: frigiduſque erumpit; quia per cutim ob reuocationem caloris ad interna refrigeratam tranſit. Quæ ſigna omnia diligenter attendenda ſunt, cum vtiliſſimum ſit, imò ſummè neceſſarium, imminentem ſyncopen præuidere, vt quantum fieri poteſt, præcaueri poſſit. Nam ſicut Menon, filius Zoar, ait, vt refert Rabbi Moſes, 6. *aphor.* qui ſyncopen non præuidit, aut præui- Signa.

ſam

ſam annunciauerit, hominis mortui homicida eſt.

In ſyncope verò ſymptomata hæc omnia vehementiora ſunt, pulſus quo ad ſenſum ceſſat, mentis actiones, & motus ſenſuſq; corporis ac vox quoq; perit.

Quod ad ſigna cauſſarum, humorum tenuitas, & corporis conſtitutio ad *διαφόρησιν* apta ſuis ſignis cognoſcitur; & tales præcipuè ſyncope corripiuntur, ſi febris accedat, vel ambientis æſtus, atque in his celeriter facies Hippocratica apparet, vt docet Galenus, 12. *meth.med. cap.6.* Humores maligni in corpore geniti, aut venena extra quocumq; modo communicata è ſuis ſignis patent. Cauſſæ reſoluentes à ſuffocantibus non ita difficulter diſcerni poſſunt. Si enim corpus extenuatum ſit, & cauſſę etiam ſpiritus diſſipantes præceſſerint, ex ſpirituum reſolutione, & diſſipatione malum ortum eſſe indicatur. Si verò cohibita ſit aliqua euacuatio, homo plus iuſto edat aut bibat, frigidorum ac crudorum humorum ſigna adſint, aut phlegmone vel obſtructio, vel dolor circa cor adſit, aut *μετάστασις* materiæ ſubita ad partes illas facta ſit, aut repentino timore aut terrore homo conſternatus ſit: ſuffocati ſpiritus argumento eſt.

Syncopes à cognatis affectibus differentia

Ex cuius autem partis vitio cor afficiatur, ex cuiuſque proprijs accidentibus, quæ ſyncopen neceſſario antecedunt, cognoſcitur. Ex vtero v.g. ſi ſyncope prodeat, vteri affecti ſigna ſunt. Ex affecto ventriculo ſi proueniat, præceſſerunt oris ventriculi dolor, & morſus, & nauſea, vomitus, & eius generis ſigna alia. Et quidem ſi ob flauam bilem os ventriculi moleſtantem accidat, cognoſcitur ex maiore oris ventriculi dolore, ex vellicatione, anxietate, oris amarore, ſiccitate, & ſiti. Idem de alijs partibus eſto iudicium.

Si verò nullum alicuius partis affectæ eſt indicium, nullusq; alius affectus, nec febris, nec inflammatio, nec alicuius partis affectæ ſigna adſunt; ex primario cordis affectu lipothymiam prouenire indicio eſt.

Quid autem mali cor patiatur, cognoſcitur ex ægri facie, modo, quo in ſyncopen incidit, & ex his, quæ præceſſerunt. Ex ſpirituum corruptione, aut venenata aut maligna alteratione ſi fit ſyncope, liuida, & valde frigida apparent extrema, facies pallida, & plumbea eſt, nec tamen collapſa, reſpiratio non ita eſt immutata, licet ſit frigida, præceſſit ſubitus ægri lapſus, & ſi venenum ſumpſerit; vel ab animali venenato morſus vel ictus ſit æger, nec id latere poteſt.

Ex ſpirituum diſſipatione ſyncopen prouenire, vt dictum, cognoſcitur ex ijs, quæ præceſſerunt, labore & exercitio nimio, dolore vehemente, vigilijs, & ſimilibus cauſſis.

Ex ſpirituum ſuffocatione fieri cognoſcitur ſi cauſſæ iſtæ non præceſſerunt, æger plurimus, & craſſis humoribus abundet, adſit ventriculi anxietas, & nauſea, cum præcordiorum tenſione ac dolore.

Ex quibus omnibus ſyncopen à cognatis affectibus diſcernere facilè eſt. Diſtinguitur ſyncope ab epilepſia, quod licet interdum animi deliquium, aut potius quædam animi ſeu ſenſuum perturbatio epilepſiam præcedere ſoleat, nulla tamen adeſt in ſyncope conuulſio, ſicut in epilepſia. Ab apoplexia verò differt, quod in apoplexia pulſus inſigniter non mutatur, niſi morte inſtante. Ab vteri ſtrangulatu, quod in ea auffertur reſpiratio, ſed non pulſus, cum contra in ſyncope pulſus ad ſenſum penitus auferatur, reſpirationis autem difficultas tanta non adſit. Interdum tamen cum ſuffocatione vteri ſyncope coniungitur, atq; tum pulſus interdum non percipitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Qui ſæpe, & ſine manifeſta cauſſa animo linquuntur, ij repentè moriuntur. Hippocrates, 2. *aph.*41.

2. Omnis ſyncope mala; ſed peſſima, quæ fit in corpore debili, quæ vetuſta, quæ confirmata. Cognoſcitur autem ſyncopen eſſe confirmatam, & conſummatã, quod color faciei viridis apparet, & coliũ, vt in ſtrãgulatis inuertitur. Auicen. 3. *canon. ſen.* 11. *tr.* 2. *c.* 6.

3. Syncope, à qua homo non reſtituitur, poſt irrorationem faciei cum aqua roſarum, poſt vini exhibitionem, poſt ptarmica etiam, lethalis eſt.

4. Cor primaria affectione laborans auxilium non admittit, puta phlegmone, eryſipelate, dyſcraſia vehementi, per febres acutiſsimas, vulnera præſertim ſiniſtri ventriculi. Per conſenſum verò affectum à cerebro, hepate, ore ventriculi, à ſubita, & vehementi animi perturbatione, curationem recipit, niſi vires, planè deiectæ ſint. Paulus Ægineta, *lib.* 3. *cap.* 34.

5. Syncope ex cordis intemperie ſimplici mitior eſt, quàm quæ ex inſtrumentarijs eius morbis, aut ſoluta vnitate oritur. Simplex etiam ſpirituum animalium alteratio minus offendit, quàm eorundem ſuffocatio aut reſolutio, & euacuatio.

6. Syncope, quæ fit ab intemperie cordis frigida vehementi, ægerrimè curatur. Nam a nullá alia corporis parte calor naturalis cordi communicatur, ſicut cor, quod eſt caloris principiũ, calorẽ alijs cõmunicat.

7. Qui ob magnam humorum crudorum copiam febricitantes in ſyncopen incidunt, ſi ventriculus, & hepar in his inflammatũ fuerit, deſperata ſalus eſt. Similiter qui ob humores tenues omninò concidunt per febres, & vẽtriculum aut hepar inflammatum habent, viribuſque languent, in his celeriter lethalis conſtitutio in facie apparet. Galenus, 12. *meth.med. cap.* 3 *&* 6.

8. Non ſtatim ſalus promittenda, cum quis à ſyncope ſibi redditur. Nam ſi pulſus non redit, nec calor viuidus, & æger frigidus ſemper manet, mox in ſyncopen relabitur.

9. Syncope, quæ ex immodicis euacuationibus, timore, triſtitia, aut alia euidenti cauſſa prouenit, minus periculoſa eſt, quàm quæ ab interna orta eſt.

Indicationes & Curatio.

Curatio autem ſyncopes in duo tempora, diuiditur vnum paroxyſmi, alterum intermiſſionis. In paroxyſmo vt æger excitetur, & reuiuiſcat quaſi, primò ſpiritus conſeruandi: fouendi, & inſtaurandi ſunt, ſecundò facultas animalis atq; vitalis excitanda, tertiò cauſſæ, quæ ſpiritus lædunt, tollendæ ſunt, pro quarum diuerſitate diuerſa præſidia requiruntur. Si ſpiritus non generentur ob nutrimenti defectum, corpus quamprimum nutrimento reficiendum: ſi non generentur ob cordis aliquem morbum, ei quantùm poſſibile, occurrendum: ſi ſpiritus corrumpantur, vel cauſſa maligna alterentur, illæ cauſæ per contraria tollendæ: ſi diſſipentur, & reſoluantur, non ſolum per odoramenta, & alimenta ſpiritus inſtaurandi, & fouendi, ſed & cauſſæ illæ, quæ ſpiritus reſoluunt, tollendæ, pori corporis, ne nimia fiat reſolutio, claudendi, euacuationes immodicæ ſiſtendæ, dolores leniendi, & reliquis etiam cauſis occurrendum: Si à ſpirituum ſuffocatione fiat ſyncope, materia ad cor affluens reuellenda; ſi copioſa ſit, euacuanda; ſi cruda, & craſſa, alteranda. Indicationes, & curatio.

Primùm ergo quod attinet, ſpiritus conſeruentur, roborentur, foueantur, & ad naturalem ſtatum reducantur cum internis, tùm externis auxilijs. Nimirum aqua roſacea, vinum, acetum, aqua cinnamomi, caryophil., moſchus, ambra, & ſimilia alia cordialia admouenda, ijſq; facies irroranda, & tempora illinenda. In paroxyſmo tamen obſeruandum 1. vt in morbis calidis frigida vſurpentur, roſæ, & earum aqua, violæ, flores citri, ſantalum, acetum. In frigidis autem morbis calida. Licet tamen in frigidis aliquid de calidis admiſcere ob ſpiritus ſubitò reficiendos. 2. In fœminis odoramenta ſuauia narib. non admoueantur, ſed potius graueolentia, vt caſtoreum, ruta, ne vteri ſuffocatio concitetur, atq; ita periculoſius malum reddatur.

Cordis

Cordis quoque regioni epithemata, fomenta, ſacculi, inunctiones ex cordialibus, theriaca, Mithridatio, oleo citri, ſpiritu aliquo vel aqua cordiali admouenda. Atque hic etiam valde vtilis eſt meliſſa vino odorato vel maluatico conſperſa & in latere calente calefacta, atq; cordis regioni impoſita. Exhibendum ſimul vinum generoſum vetus, aut panis eo madidus. Vix enim aliquid magis, & citius vires, quam vinum reficit. Quanquam vero alias, & extra paroxyſmum ijs, qui inflammatione viſcerum aliqua laborant aut capitis dolent, vel ſimili malo infeſtantur, vinum non conueniat: tamen in ipſa ſyncope, in qua vniuerſum corpus refrigeratur, plus vrgent ſpiritus reficiendi, quam illæ cauſſæ prohibere poſſint. De delectu autem vini in ſyncope videatur Galenus, 12. *meth. med. cap.*4. Si vero ſit cauſſa frigida, non ſolum vinum conuenit, ſed & moſchus, ambra, & aromata, confectio Alkermes ſyrupus de corticibus citri; confectio diambræ, diamoſchi vſurpari poteſt, & in primis ad ſpiritus ſubitò reficiendos plurimum poſſunt aquæ, & ſpiritus cordiales paſſim deſcripti, quales etiam ſupra, *& capite præcedente* fuerunt propoſitæ. Inter eas autem facile primum locum obtinet Aqua vitæ alba Dresdenſis; quæ quia nimis operoſa viſa fuit, ad illum modum à D. Andrea Dorero correcta, & contracta eſt.

Aqua vitæ alba Dresdenſis.

℞. *Spirituum bonorum ſeqq. lento igne ſeorſim paratorum ex vino. Spirit. vini moſchatellini, Maluatici, rub. maturi, & veteris, ana* Canth.vi. *beton. meliſſ. roriſmarin. veronicæ, card. bened. menth. criſp. abſinth. vulg. hyſſopi, ſaluiæ minor. artemiſiæ rub. è ligno tamariſci, è ceraſis, fruct. prunor. ſylueſtr. vuarum paſſarum, flor. ſambuci, è baccis iuniperi, cortic. aurant. citri, ana* Canth.iij. *euphraſiæ, ſcolopendr. rutæ, ana* Canth.j. Hiſce ſpiritibus commiſtis adde *radic. enulæ, pimpinell. polypodij, an.* Vnc.iij. *meu, valerianæ, an.* Vnc.j. ß. *fol. ſaluiæ minor.* Vnc.j. *ſcolopendr. menth. criſp. pulegij, matricariæ, an.* Drach.vj. *nucl. perſic. ſ. a. præp* ℥.ij.

Relinque in infuſione per triduum. Colat. adde *panes triticeos, perfectè coctos, & è farina optima paratos* Num.x. ita, vt ſinguli pugnum æquent humanum, frangantur è clibano extracti feruentes adhuc minutim, relinquantur iterum in infuſione per triduum. Fiat poſtea deſtillatio in arena, moderato igne, ita, vt tantum, quod ſpirituoſum eſt, ſeparetur, & colligatur. Reſeruetur diligentiſſimè hoc deſtillatum, ne exhalet.

℞. præterea *caponem annoſum, corpulentum, ac ſuſpendio enecatum* Nu.j. *cum perdicibus duabus bonis, aut phaſiano bono.* Nu.j. deplumentur ſine aqua, exenterentur, in fruſtra diuidantur, remota pinguedine omni ac vino Rhenano bono abluantur. Præparatis hoc modo adde *Cinnamom. elect. caryophyllor. galangæ, Zingiber. macis, an.* ʒ.vi. *nuc. moſch.* Nu.v. *gran. parad. piper. long. cardamom. cubebar. an.* Drach.iij. *croci* ℈.ij. *ſem. & rad. pæon. an.* Drach.vi. *fol. maior.* ʒ.ij. *amygd. dul. ex cortic.* ℥ ij. *paſſul. Corinth.* ʒ.iij. *Zybebar.* ℥.ij. ß. *ſacch. cand.* ℥.ij. *zedoar.* ℥ ß. *Mannæ* ʒ.x.

Affunde poſtea *vini Maluat. & Alacanth. opt. q. ſ.* ad perfectam coctionem in duplici vaſe inſtituendam. Vbi ſponte poſt coctionem ſufficientem refrixerit decoctum, incidātur minutiſſimè carnes caponis, & phaſiani, & contundantur probè. Fiat deinde deſtillatio lenta in arena.

Cui deſtillationi porrò commiſce *deſtillatum de panibus triticeis*, adde inſuper *ſpirit. Vini moſchatellin. opt.* Canth.iij. Adde præterea ſequentes ſpecies in duplo: *caryophyll.* ℥.j *nuc. moſchat. macis, piper. long. nigr. ana* ʒ.vj. *rad. ariſtoloch. long. calam. aromat. dictam. alb. caryophyllat. tormentill. angelicæ, biſtortæ, leuiſtici, rhabarb. per noctem prius ſeorſim infuſ. in vino Rhenano q. ſ. zinzib. an.* ℥.ß. *ſtyrac. calam. in gran.* ʒ.vj. *ſantal. alb. rub. citrin. an.* ʒ.vj. *croci* ʒ ij. *ſem. aniſi, fœnic. coriandr. præp. aquilegiæ, carui, an.* ℥.ß. *ligni aloes, carpobalſami an.* Vnc.j. ß. *cinnamom.* Vnc.ij. *ligni roſmei* Drach.x. *oſſ. de cord. ceru.* Nu.vi. *pomum citrinum recens.* N.j. *marg. perlar. præp.* Vnc.j. ß. *fl. ſtæchad. Arab.* Drach. x. *primul. veris* ʒ.ij. *borrag. bugloſſ. an.* Drach.vj. *lil. conual. recens.* ℥.j. ß. *pæoniæ, anthos, tunicæ. plen. violar. roſar. rub. incarnat. ſpicæ, flor. lauendulæ, nymph. alb. centaur. minor. an.* ℥.j.

Adde porrò *ſpec. aromat. caryoph. Meſuæ, diarrhodon. abb. galliæ moſch. & camph. diamargarit. frigid. calid. lætitiæ Galeni, diambræ, diacinamom. ana* Drach.ij. Stent in infuſione per 9. dies, Fiat deinde per organa vitrea deſtillatio accurata, & poſtrema in M. B. ita, vt tantum, quod ſpirituoſum eſt, colligatur.

Tertia pars ſine moſcho, & ambra conficienda, & reſeruanda. Reliquis duabus partib. adde *moſchi opt. aq. roſ. bonæ prius ſoluti.* ℥.ß. *ambræ pari modo prius ſolut* ʒ.vj.

Et ſic perfectum eſt hoc opus, reſeruetur, & cuſtodiatur diligentiſſimè in organis vitreis bene munitis.

Secundo, ſpiritus excitantur, & ad exteriora reuocantur extremorum frictionibus, corporis concuſſione, acclamatione, nomine ægri imprimis expreſſo, frictionibus linguæ, & palati ore diducto cum theriaca, & aqua cinamomi, & ſimilibus. Si tamen à ſpirituum diſſipatione ſit ſyncope, frictiones, & ligaturæ non conueniunt, ſed æger quieſcat.

Tertiò, quod cauſſarum diuerſitatem attinet, de qua Galenus, 1. *ad Glauco. cap.*14. Si ſpiritus non generentur ob nutrimenti defectum, corpus quamprimum reficiendum; quod commodiſſimè fit vino, & pane vino madido exhibito, quo ſimul ſpiritus reficiantur, vt diximus.

Si ſyncope accidat, quod humores tenues adſint, facile exhalant, corporiſq; habitus rarus ſit, odoramentis, & cibis boni ſucci fiat inſtauratio corporis. Corporis præterea ſumma cutis denſanda eſt oleo roſaceo, myrtino, maſtichino, cydoniorum; aerque corpus ambiens refrigerandus. Cibi ſint, qui non facilè diffIantur, vt ſorbitiones ex alica, & ſimilibus, de quo videatur Galenus, 4. *meth. med. cap* 16.

Si ob morbum aliquem cordis accidat ſyncope, morbo contraria, vt ſupra dictum, & cordi amica medicamenta exhibenda.

Si ex ſpirituum alteratione, & corruptione fiat ſyncope, & quidem qualitas vel aura venenata ab vtero communicetur, inferiora fricentur, cucurbitæ ad coxas, & pubem ponantur, peſſi ſubdantur, & alia, quæ in ſuffocatione vteri fieri ſolent, peragantur. Si fiat à materia maligna, & venenata, vt in vomitu æruginoſo, ea exhibeantur, quæ materiam illam eluant, & humores temperent, poſtea cordialia medicamenta hactenus propoſita exhibeantur. Si venenum hauſtum ſit, alexipharmaca conuenientia exhibeantur. Si à morſu animalis venenati accidat, itidem alexiteria vſurpentur, & parti læſæ cucurbitulæ ſcarificatæ, atque alia venenum euocantia apponantur. Eodem modo, & alijs cauſſis malignis reſiſtendum.

Si a ſpirituum reſolutione ſyncope fiat, cum id rurſum varijs de cauſſis, vt dictum, accidere poſſit, ſingularum habenda ratio, & modus, quo cauſſa agit, conſiderandus, atque aduerſus illum pugnandum. Etſi enim omnes euacuationes nimię ſpiritus diſſipant: alio tamen modo compeſcenda euacuatio, ſi per ſudorem nimium fiat; alio, ſi ab alui fluxu; alio, ſi à vomitu; alio, ſi à ſanguinis profuſione. Calor ergo ſi ſit nimius, per contraria temperandus, & alterandus. Si ab immodica euacuatione accidat ſyncope, euacuatio ſiſtenda, ægerque odoribus, cibo, potu, ſomnoque ac quiete reficiendus. Cohibetur euacuatio frictionibus, ligaturis, cucurbitulis in aduerſum adminiſtratis; vt in hæmorrhagia narium fricentur, & ligentur inferiora, cucurbitulæ ſine ſcarificatione apponantur, ſuris, &

hypo-

hypochondrio dextro, ſi à nare dextra, in ſiniſtro, ſi in ſiniſtra fluat ſanguis, & adminiſtrentur alia, quæ hæmorrhagiam narium ſiſtere ſolent. Ita menſium profluuium debito modo ſiſtatur. In hypercatharſi dentur cibi, & medicamenta adſtringentia, theriacæ non admodum vetuſtæ ʒ.ß. vel ʒ.j. cum aqua plantaginis. Concilietur ſomnus, qui omnes euacuationes ſiſtit, excepto ſudore. In ſyncope autem, quæ fit euacuationibus nimijs, corpus frigidis non conſpergendum, neque alia frigida, & cutim adſtringentia adhibenda, cum talia humores intro pellendo fluxiones augeant.

In ſudore largo neque frictiones, neque ligaturæ locum habent, ſed ea, quæ cutim adſtringunt. Facies igitur irroretur aqua roſarum; collum, thorax, axillæ, inguina inungantur oleo roſaceo, myrtino, cydoniorum: æger quieſcat, olfaciat frigida, aſſumatur ſyrupus granatorum, citri, limonum, ribes, acetoſellæ. In ruptione ſubita apoſtematis inſtauratio fiat cibis, odoribus, quiete. Si à vehementi dolore ſyncope accidat, qui, & per ſe ſpiritus reſoluit, & per accidens vigilijs immiſſis, remoueatur ille anodynis, & cauſſa doloris tollatur; & ſi à ſtomacho ſyncope oriatur, quod nauſea indicat, atque æger facilè natura ſua vomat, vomitus proderit, De quibus Galenus, 12. *meth. med. cap.* 4.5.7.8.

Si tandem ex ſuffocatione ſpirituum fiat ſyncope ad ambitum corporis ſpiritus reuocandi, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, & alijs externis partibus adhibitis. Et quidem ſi ex plenitudine fiat Syncope, venæſectio primum inſtituenda, vt ſuffocationis periculum auertatur, cum ſanguinem euacuando, tum reuellendo, præſertim ſi ſanguis cum impetu ad vitales partes feratur. Quando enim in hoc caſu mittitur ſanguis, perinde fit, ac ſi quis exiguo igni, qui ſubſtrue lignorum ſuffocatur, aliquid de lignis ſubtrahat, vt ignis reuiuiſcat; qua ſimilitudine Galenus vtitur. 4. *de rat. victus in acut. aph.* 121. Aperiatur autem baſilica, vt à fonte ſanguis educatur; niſi à menſibus ſuppreſſis morbus ſit, vbi vena tali aperienda, modò malum det inducias. Sanguis autem iteratis vicibus mittatur, ne vires vna vice nimium labefactentur.

Ex crudorum ſuccorum copia genita ſyncope, vbi os ventriculi ſimul affectum eſt, & habitus ac color, qualis ferè hydropicorum eſt, apparet, nec phlebotomiam, nec purgationem ſuſtinet æger. ſed vacuatio conuenit per frictiones deorſum factas, primò crurum, deinde brachiorum, & ſpinæ dorſi, quotidie aliquoties iteratas, quæ, & calefaciunt, & diſcutiunt. Poſt frictiones inunctio fiat cum oleo aliquo laxante, quale eſt chamæmelinum, & anethinum. Mulſa primis diebus detur, aut oxymel cum decocto hyſſopi, origani, & ſimilium. A cibo alio abſtineat æger, ſi vires ferant, vt per inediam humores crudi coquantur. Quia tamen pulſus ſubitò ad imbecillitatem mutatur, panis ex vino exhibeatur ad vitandum præſens periculum: poſtea ad abſtinentiam redeat æger. Aer neque calidus nimium ſit, ne liquati humores ad cor confluant, neque nimis frigidus, ne concoctio, & diſcuſſio materiæ impediatur. Epithematis cordis non vtendum, niſi materia prius concocta, & diſcuſſa fuerit. Videatur etiam Galenus. 13. *meth. med. cap.* 3.

Si à repentino terrore, & metu ſyncope oriatur, ne ex affluxu ſanguinis obſtructio aliqua in vaſis, aut inflammatio excitetur, euacuatio debita inſtituatur ad periculum illud prohibendum.

Extra paroxyſmum curam quod attinet, danda opera, vt auferantur illæ cauſſæ, quæ iterum poſſent ſyncopen excitare, vireſque debilitatæ reficiantur, & cor roboretur. Ideoque in ſyncope, quæ ex veneno, nimijs euacuationibus, aere calido, ſudore prouenit, illa ipſa, quæ in paroxyſmo requiruntur, etiam extra illum locum habent: neq; aliquid noui ferè agendum. Si autem ex dolore fit ſyncope dolores leniendi, & cauſæ dolorem excitantes tollendæ. Stupefacientibus tamen cautius, & parcius vtendum; eodem modo etiam purgantibus, ſi ea ob cauſſæ rationem neceſſaria ſunt, virium ſemper habenda ratio, & in omnibus medicamentis quamcunq; etiam cauſſam reſpiciant, admiſcenda ſunt cordialia. Si ex inflammatione oriatur, extra paroxyſmum ſeu ſyncopen ipſam, vinum non eſt dandum. Si acris tenuiſque materia ventriculum laceſſat, aloe, & pilulis alephanginis euacuari poteſt, vel decocto tamarindorum cum manna, & ſyrupo roſarum laxatiuo. Sic enim, & cauſſa morbi tollitur, & ventriculus roboratur. Ita & alijs cauſſis omnibus debito modo occurrendum per conuenientia medicamenta.

Diæta.

Aer ab omnibus inquinamentis purus ſit, atque alteratus cordialibus pro cauſſarum diuerſitate. In paroxyſmo, vel imminente hoc, aer frigidus ſit, vbi malum eſt à cauſſa reſoluente: moderatè ſit etiam frigidus, vbi à cauſſa ſuffocante, ob refrigerandi corpus neceſſitatem, ne calor extinguatur. Cibus quoque ſecundum cauſſarum diuerſitatem conueniens ordinandus. Vinum extra paroxyſmum non conuenit, vbi plethora adeſt, aut calor vehementior, & febris ardens, aut inflammatio interna alicuius viſceris, aut delirium, aut dolor grauis. Galenus in ſyncope ex crudorum humorum copia, vel ex flaua bile, vel ex ſuccis tenuibus, & facilè exhalantibus vinum concedit tenue, boni odoris, & quod celeriter mutatum in corpus diſtribuatur, ſed nec tum inſigniter eum febricitare ægrum oportet, nec phlegmone interna affligi.

In ſyncope verò a reſolutione probatur vinum odoratum, vt & iuſcula carnium conſummata, gelatinæ, & contuſa, qualia in Inſtitutionibus, *libro* 5. *part.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 2. ſunt propoſita.

In ſyncope à ſpirituum corruptione, & alteratione in febri peſtilenti, aut à cauſſa aliqua venenata vinum vel iuſcula condiantur ſucco citri, acetoſæ, meliſſa, terra ſigillata, margaritis, & ſimilibus.

Somnus in ſyncope ex reſolutione, & euacuatione periculoſus eſt; quia debilis calor intrò reuocatus ſyncopen auget. Et proinde per ſomnum æger ab aſſidentibus diligenter obſeruandus eſt, nec ſtatim poſt ſyncopes ſolutionem ad ſomnum eſt admittendus. Nocet quoq; vbi ſyncope eſt ex materia venenata rapiendo venenum ad cor. Vtilis eſt in ſyncope ex materia cruda, eam coquendo, quam vigiliæ temperatæ poſtea diſcutiunt.

F I N I S.

DANIELIS SENNERTI
DOCTORIS, ET MEDICINÆ IN ACADEMIA VVITTEBERGENSI PROFESSORIS PVBLICI
MEDICINÆ PRACTICÆ
LIBER TERTIVS.
De Morbis ac Symptomatibus infimi ventris.
PROOEMIVM.

S*I rem recta ratione penſitare velimus, equidem de morbis ventris inferioris primo loco agendum videbatur. Continet enim is organa nutritioni dicata, à quibus vt vniuerſum corpus nutrimentum ſuum accipit: ita ab iiſdem partibus reliquo corpori morborum cauſſæ ſuppeditantur, vt rari morbi ſint, qui non ab hiſce partibus primam ſuam originem habeant; cum quotidie ferè errata in diæta committi ſoleant, eaque in reliquis partibus corrigi non poſſint, atque inde in ventre inferiori multa excrementa, & vitioſi humores cumulari, & hinc reliquis corporis partibus communicari ſoleant. Practicorum tamen ordinem vulgatum ſequi libet. Itaque cum morbos, & ſymptomata capitis, & thoracis ac partium in hiſce contentarum abſoluerimus, proximum iam eſt, vt de affectionibus p.n. ventris inferioris dicamus. Continet verò venter inferior partes plures, nutritionis ſcilicet, & generationis organa. Ad nutritionem pertinent, eique inſeruiunt Oeſophagus, Ventriculus, Inteſtina, Meſenterium, Pancreas, Omentum, Lien, Hepar, veſicula fellis, Renes Vreteres, & Veſica. Ad generationem pertinent Teſtes, & his inſeruientes, & annexæ partes; de quarum morbis, & Symptomatibus iam ordine dicemus.*

LIBRI III. PARS I.

De morbis ac ſymptomatibus Oeſophagi & Ventriculi.

SECTIO PRIMA.

De morbis œſophagi, & ventriculi.

CAPVT I.

Morbi Oeſophagi.

Morbi Oeſophagi.

VEntriculus cibum potumq; corpori nutriendo, vtilem, & neceſſarium recipit, & in Chylum, è quo poſtea fit ſanguis, mutat. Via autem, per quam cibus, & potus ex ore in ventriculum fertur, œſophagus eſt. Patitur autem is etiam ſuos morbos, & ſymptomata.

Intemperies Oeſophagi.

Oeſophagi Intemperies.

Primò enim intemperie corripitur, Calida, frigida, humida, ſicca, & quidem vel ſine materia. Calida, vt & ſicca, plurimum afficitur in febribus ardentioribus, vbi à vaporibus calidis aſcendentibus incaleſcit, & ſiccatur. Idē interdū accidit, vbi humores acres vomitu reijciuntur: imò vbi in ventriculo continentur, propter continuitatem œſophagum afficere poſſunt. Vapores etiam ab vtero adſcendentes intemperiem œſophagi inducunt, reperiunturq; fœminæ, quæ de perpetua ſiccitate, & aſperitate ęſophagi hac de cauſſa cōqueruntur. Humectatur etiam ſæpè à catarrhis huc defluentibus, vt & in ſaliuatione. Præter cauſſas internas autem, etiam intemperiem ſuæ materiæ cognatam inducunt, cauſſæ Externæ: Aer nimirum calidus, frigidus, fumi item, fuligines, & pulueres, cibi potuſq; & medicamenta inſignem aliquem exceſſum qualitatum primarum habentia.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur autem intemperies œſophagi in genere ex deglutitione impedita, toto œſophago æqualiter affecto ſine vlla anguſtia, & doloris ſenſu. Et quia propter vicinitatem interdum trachęa ſimul afficitur, ex voce nonnunquam etiam de intemperie œſophagi iudicari poteſt.

Differentiæ autem cauſſarum primò cognoſcuntur ex ijs, quæ in ore, & lingua apparent. Habent enim hæ partes communem tunicam, ideoque affectio, quæ in lingua apparet, ferè etiam œſophago communis eſt. In calida intemperie rubor, & aſperitas in lingua percipitur: In frigida, & humida humiditas. Deinde à cauſſis quæ præceſſerunt vel adſunt, quæ ſibi ſimilem diſpoſitionem œſophago imprimunt. Tertiò à iuuantibus, & nocentibus. Nam in calida intemperie proſunt frigida, nocent calida: Ita & in reliquis. In calida, & ſicca imprimis adeſt ſitis, & ſaliua abeſt; In humida abeſt ſitis, & multa adſunt ſputamina.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Per ſe autem hæ intemperies periculoſæ non ſunt, ſed ſi quod periculum habent coniunctum, id à cauſſis, à quibus proueniunt, pendet.

2. Intemperies œſophagi tandem, & aſperæ arteriæ communicari poteſt.

3. Calida, & ſicca intemperies ſi diu durat, tandem excoriationem excitat.

Indicationes, & Curatio.

Indicatio nes & curatio.

Quælibet intemperies contraria ſibi indicat, & eadem ferè medicamenta adhibentur, quæ in ventriculi intemperiebus proponentur. Intemperies calida indicat refrigerantia, & curatur iulebo, & ſyrupo violar. granator. mucil. ſem. pſyllij, aqua portulacæ, nymphea, & ſimilibus refrigerantibus, quæ ſimul lentorem quendam habent, vt adhærere poſſint, & excoriationem prohibere, quæ propterea etiam ſenſim deglutienda ſunt, ne ſubito tranſeuntia parum aut nihil alterent. Non ſolum autem potantur, & deglutiuntur talia medicamenta, ſed, & forma collutionum oris ex ſuccis, & aquis refrigerantibus parantur. Detinentur quoque in ore cryſtalli, & alia refrigerantia. In cibis conueniunt lac acetoſum, è quo butyrum eſt ſeparatum, & alij cibi, & potus refrigerantes.

In Intemperie frigida conueniunt medicamenta calida, quæ poſtea de Intemperie frigida ventriculi proponentur.

In Intemperie ſicca ſorbitiones fiāt ex ptiſana, iure pulli; detur butyrum recens ſine ſale, oleum amygdal. dulcium modò alij morbi eiuſmodi medicamenta nō prohibeant. Vel parentur trochiſci ſub lingua tenendi.

℞. *Sem. mal. melon. cydonior. excortic. gummi Arabici, tragacanth. an* ℥.j. *ſem. lactuc.* ʒ. ß. Cum *ſyrupo violar.* F. Trochiſci ſublinguales.

In Intemperie humida adhibentur medicamenta calefacientia, quæ ſimul ſiccant.

Suffitus etiam hic vtiles ſunt, & inter alia fumus è caule leuiſtici.

Topica quoque applicari poſſunt, & quidem in lateribus colli potius, quàm in anteriore, vel poſteriore colli parte.

Tumores Oeſophagi.

Tumores œſophagi.

Aliquando etiam Oeſophagus tumore afficitur, & quidem hi tumores vel ſunt calidi vel frigidi, habentq; ortum à cauſſis, quæ in alijs etiam partibus tumores excitare ſolent: affluxuſque humorum etiam hic ſunt cauſſæ eædem, quæ in alijs partibus: inter quas cauſſæ etiam ſunt externæ, percuſſio, res duræ, & aſperæ in œſophagum illapſæ eiq; infixæ. Dolore enim ex re infixa excitato affluxus ſanguinis concitatur, vnde inflammatio oritur.

Signa

Signa Diagnoſtica.

Signa. In genere tumor cognoſcitur ex dolore, qui in deglutiendo percipitur, & deglutitio impeditur, ita quidem, vt aliquando potus per nares refluat. Dolor quoque in parte affecta magis percipitur, quam in alia: quo loco quoque cibus, & potus ſubſiſtere ſolent. Dolor etiam magis in parte poſteriore, & dorſo, quàm in pectore ſentitur, Ægriq; erecti magis ſedere cupiunt, cum hoc modo facilius deglutiant. Et ſi pars inferior ſit affecta, cibi aliquo vſq; deſcendunt, poſtea verò in tranſitu hærent, ægroque inde moleſtia conciliatur.

Tumorem autem calidum eſſe cognoſcitur ex dolore maiore, qui etiam continuus eſt, ſiue æger degluttiat, ſiue non; ex ſiti, ex caloris etiam in lingua indicijs, adeſtque febris. Vbi materia in pus mutatur, calor, dolor, & febris augetur, & cum tumor rumpitur, rigor aliquis ſuperuenit, & febris ac dolor remittunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Gula vix patitur tumorem, & abſceſſum, quin cor illi vel cerebrum vel vtrumque compatiatur.

2. Sunt autem hi tumores curatu non faciles, & cum magno periculo coniuncti, ægrumque, arteriæ aſperæ via compreſſa, penè ſuffocant, & in vitæ periculum conijciunt, cuius rei hiſtoriam refert Beniuenius, *de abditis morborum ac ſanat. cauſſis cap.* 104.

Curatio.

Tumores autem œſophagi eaſdem indicationes ſuppeditant, quas aliarum partium tumores; Simul tamen partis affectæ habenda ratio. Nam cum medicamenta, quæ aſſumuntur, ad ventriculum, & viſcera perueniant, talia eſſe debent, vt non modò ſapore non ſint ingrato, ſed & nullum damnum ventriculo, & viſceribus inferant. Deinde repellentia, quæ extra applicantur, talia eſſe debent, ne partes vicinas ſanas conſtringendo lædant. Cauendum quoque in Tumoribus œſophagi à vomitu, niſi ad rumpendum abſceſſum neceſſarius ſit, Primò quia vomitu materia ad locum affectum mouetur; deinde ſi materia ad œſophagum mota ob tumorem ibi ſubſiſteret, & eijci non valeret, facile ſuffocationis cauſſa eſſe poſſet.

Tumores verò calidos in ſpecie quod attinet, in principio, niſi quid prohibeat, vt & in alijs tumoribus, ſanguis mittendus, & aluus etiam vel clyſteribus, vel lenientibus medicamentis euacuanda. Extra verò applicantur in principio medicamēta repellētia ex ſucco plantaginis, portulacæ, mucilag. pſyllij, & ſimilibus. vt

℞. *Ol. roſac. cydonior. ſucci plantag. portulacæ p. æqual. aceti parum.* Coqu. & addita Ceræ q. ſ. F. Vnguentum.

Aut imponatur Cataplaſma ex farina hord. & lētiū.

Aſſumantur verò, & paulatim deglutiantur *Syrupus roſar. viol. granator. de ſucco ribes, berberis, cum ſpeciebus diatragac. frigidi.*

Cibus verò ſit ex hordeo, & alijs refrigerantibus addito pauco aceto.

In augmento adduntur Reſoluentia: Topicis, nimirum, *ol. cham. anethin. fœnumgræc, bdellium, Ammoniacum.* Internis verò *glycyrrhiz. & radices ireos,* vt:

℞. *Spec. diaireos* ʒ. j. *diapenid.* ʒ. ß. *Extract. glycyrrh.* ℈. j. *Syrup. viol, vel roſarum* q. ſ. F. Linct.

In ſtatu diſcutientia ferè ſola vſurpentur, & aliquid ſaltem repellentium addatur. Ideoq; conueniunt tum extra ol. chamæm. lini, & Cataplaſm. ex flor. chamæm. fœnugræci, & ſimil. paratum. Exhibeantur verò intra *Loch de pino vel Eclegma ex ſpeciebus diaireos, diapenid. cum Syrupo de iniub, glycyrrh. vel hyſſopo.*

Si tumor ad ſuppurationem tendat, pinguia, & Emplaſtica intus, & extra; & internis medicamentis addantur Rad. altheæ, ficus, paſſulæ, iuiubæ, & ſimilia, vt

℞. *Branc. vrſin.* M. j. Coqu. ad mollitiem, & contundantur, Contuſis adde *farin. hordei, pulner. rad. altheæ, ana* ℥ j. *Vnguenti dialthea,* q. ſ. F. Cataplaſma.

Vel ℞. *Rad. altheæ. lil alb. malu. cum rad. ana* ℥. j. *flor. chamam. verbaſci an.* M ſ. *ficuum* nu. iij. Coq. ad mollitiem Contuſis adde *farin. ſem. fœnugræc, lini ana* ℥. j. *vitell. ouor.* nu. ij. *ol. amygdal. dulc.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Si materia iam in pus mutata ſit, vt tumor facilius rumpatur, addantur Rad. iridis, marrubium, ſinapi crocus: Vel exhibeatur hoc Eclegma.

℞. *Ficuum pinguium* num. vj. *iniub. cybebarum. an.* ℥. j. *dactylor. ſ. oſſibus* nu. viij. Contundantur in mortario, & addantur *ſpec. diapenid. diaireos ſ. an.* ʒ. j. *pulu. glycyrrh.* ʒ. ij. *Croci* ʒ. j. *ſyrup. violar. & iniub. an.* q. ſ. F. Looh.

Vlcus abſtergatur aqua hordei cum ſaccharo rubro & melle roſaro.

Si tumor ſit frigidus, eædem quidem indicationes ſunt, & eadem medicamenta requiruntur: repellentia tamen ſint mitiora, & minus frigida. Sufficit inunctio cum oleo roſac. aceto permixto, & cataplaſm. ex farina hordei cum oleo roſaceo, & aceto.

Lambat etiam æger Looch ex Syrup. Iuiub. & ſpeciebus Diatragacanthi frigid.

In augmento verò reſoluentia ſint fortiora.

Si non diſcutiatur tumor, maturantia adhibeantur.

℞. *Branc. vrſin. ad mollitiem coctæ, & contuſæ* Vnc. ij. *farin. tritici, ſem. fœnugræc. lini. pulu. flor. chamameli ana* ℥. j. *axung. porcin. q. ſ.* F. Cataplaſma.

Exhibeatur v. Looch è ficubus, dactylis, rad. alth. Syrup. iuiubin. & de glycyrrh.

Vt rumpatur apoſtema addantur radic. iridis, hyſſopus, Sinapi.

Ruptum abſtergatur hydromelle, cū melle roſaceo.

Anguſtia Oeſophagi.

Oeſophagus interdum etiam anguſtior redditur, vt cibo, & potui tranſitus denegetur. Fit autem hoc primò in tumoribus Oeſophagi, vt modo dictum. Deinde ob luxationem vertebrarum ceruicis, & dorſi ad interiora. Tertiò ob pituitam craſſam, lac coagulatum vomitu reiectum, & in œſophago hærens. Quartò ob res externas deglutitas, vt oſſa, ſpinas, bolos ciborum magnos, nummos, hirudines, & ſimiles res duras in eo hærentes. Quintò ob vermes ex ventriculo, & inteſtinis aſcendentes. Non impoſſibile videtur etiam coaleſcere poſſe, aut certè anguſtiorem reddi Oeſophagum ex vlcere vel vulnere: etſi eius rei exemplum non meminerim, cum in alijs partibus idem accidat. Ita de oris coalitu (an in labijs, an verò in principio œſophagi fuerit, dubitari poſſet) hiſtoria habetur *in Epiſtolis D. Horſtij ſect.* 19. de molitore quodam, cui os ita coaluit, vt infundibulo illum vti oportuerit, cui tandem omnino os clauſum fuit, quod per inciſionem denuo apertum, iterum clauſum, & ſecunda ſectione apertum rurſum clauſum fuit, & coaluit, vt ita ægro fame pereundum fuerit. Anguſtia Oeſophagi.

Sextò etiam aliquando in Scorbuticis, & Hypochōdriacis à vaporibus, & flatibus aſcendentibus, & Oeſophagum replentibus ac diſtendentibus, & arteriam aſperam vicinam comprimentibus, vel tale quid, quale pyra, & alij fructus auſteri afferre ſolent, infercientibus, & ſibi ipſis adſtrictiori via exitum quaſi præcludentibus, non ſolum deglutitionem impediri, ſed, & ſuffocationem, ſi quid deglutire vellent, intentatam aliquoties obſeruaui.

Tandem inter cauſſas œſophagí anguſtiæ referenda medicamenta conſtringentia. Ita D. Philippus Heechſtetterus, *obſ. Dec.* 3. *caſu* 5, refert, Ruſtico cuidam vinum Maluaticum exhibitum fuiſſe, in quo per noctem radices ſymphyti maioris maceratæ fuerant, atque inde ei fauces ita præcluſas fuiſſe, vt maxima cum difficultate deglutiret: Sed aceto hauſto à ſtrangulationis metu liberatum fuiſſe. Conſtringentia Oeſophagi anguſtiæ Cauſſa.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur autem anguſtia Oeſophagi ex difficul- Signa.

rate

tate deglutiendi,& quidem cibo,ac potu in certo loco ſubſiſtente Cauſſas verò quod attinet. Tumor deprehẽditur ex ſignis,quæ antea ſunt ſuppoſita: Si verò ex re externa illapſa anguſtia ſit, cognoſcitur id ex ęgri, & adſtantiũ relatione. Si à vermib. ſigna vermiũ adſunt. Si à flatu et aſſo,abeſt tumor,& nil illapſum eſt in gulã, adſunt verò ſigna hypocondriacæ affectionis, malumque non eſt diuturnum,ſed potu aſſumpto ſedatur, ac pręcipuè ventriculo vacuo accidit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Pro cauſſarũ verò ratione malũ nũnc facilius,nunc difficilius curatur, & eſt vel periculoſius ,vel minus periculoſum. Res deglutitæ pertinaces Oeſophago inhęrentes aſperam arteriam cõprimẽdo ſuffocationis periculum inducere poſſunt. Ita refert Vuierus, *de praeſtig. daem. l. 4. c. 1.* quẽdam,dũ ouum gallinaceum integrum deglutiuiſſet,ſuffocatũ fuiſſe,aſpera arteria compreſſa.

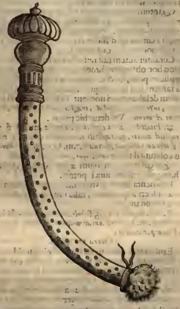
2. Interdum verò ex dolore,& lõga contrectatione inflammatio excitatur,accedenteq; longa inedia,& viriũ proſtratione homo iugulatur, quod cuidam deuorato neruoſæ carnis bolo accidiſſe refert Marcellus Donat. *de hiſt. Med. mirab. l. 3. c. 8.* Refert quoque Guil. Fabritius, *cent. 5. obſ. 35.* iuueni cuidam,cum inter cęnãdum oſſiculum in gula remanſiſſet,totum collum vndiq; durum tenſum, & ſupra modum vſq; ad pectus intumuiſſe cũ dolore maximo,reſpiratione difficili,pulſu celeri, ac debili, & deglutitione læſa , vnde nono morbi die mortuus eſt. Poſt obitum inciſo collo Oeſophagum cũ vicinis partib. & eo pręcipuè loco,vbi oſſiculũ infixum fuerat,planè ſphacelo correptũ,cũ maximo fœtore inuentũ,oſſiculũ verò nuſpiã,imò nec in ventriculo. Putatq; Fabricius ſtatim prima nocte in maximis iſtis conatib. quos immiſſo in gulã digito ad excludendũ oſſiculũ excitauerat,aut per ſuperiora reiectũ, aut in vẽtriculum , vel inteſtina delapſum,malũ verò immiſſis ſæpius à barbitonſoribus inſtrumentis exacerbatũ fuiſſe.

3. Aliquando res deglutita in gula hærens,exitum ſibi quærit per vicina loca. Ita refert Ambroſ. Paręus, *lib. 24. chirurg. c. 29.* Studioſũ quendã adoleſcentẽ graminis ramulum deglutiuiſſe,qui poſtea integer per intercoſtale ſpatiũ magno cũ adoleſcentis vitæ periculo eruperit. Nõ potuit .n. eò penetrare,inquit rectè Paręus,niſi antea pulmonũ,ſuccingentis mẽbranæ,& intercoſtalium muſculorũ pertuſa,& perrupta ſubſtantia. Superſteſ tamẽ euaſit adoleſcens. Imò ſi in œſophagũ fuit illapſus, ipſum etiã in tracheã penetraſſe oportuit. Verũ nõ addit Paręus,an in Oeſophagũ ſit illapſus. Quod ſi factũ fuit,duob. modis per intercoſtale ſpatiũ erũpere potuit caulis ille graminis,vel pertuſo ſtatim Oeſophago,hinc ſtatim pleura,atq; intercoſtalibus muſculis, vel pertuſa gula,trachea,& pulmonib. quod tamẽ minus probabile videtur. Quod ſi ſtatim in aſperã arteriam illapſus fuit graminis caulis,confirmat me id in mea ſententia,quã ſupra, *lib. 2.* de rebus in aſperã arteriam illapſis propoſui,nimirum interdum res aliquas ſine ſuffocatione per aſperam arteriam in ipſum pulmonem delabi poſſe.

Curatio.

Curatio. Quomodo tumor curandus ſit,antea dictum. Si res externa illapſa ſit,vomitu reijciẽda,ſi poſſibile id ſit. Si os,vel ſpina ipſi inhęreat,tollẽda,ac danda opera,vt in ventriculũ delabatur: Vulgus dorſum ea de cauſſa concutere ſolet,vt res facilius in Oeſophagũ deſcẽdat. Tuſſis etiã res in gula hærentes excutit. Quod ſi hoc modo dimoueri non poſſit res illapſa, exhibeatur lambenda Caſſia fiſtul. oxymel,ol. dulce,amygd. dulce,iuſcula pinguia,& cereuiſia butyro multo cõdita. Extra verò cataplaſmata, & olea emollientia,& humectantia imponãtur. Et,ſi res pertinaciter inhęreat, nonnulli candelã cereã oblongam œſophago immittere,eamq; extrahere iubent. Alij ſpongia nouam auellanæ magnitudine, eamq; compactã,filo longo, & forti alligatam , & oleo amygdalarum dulcium inunctam ægro deglutiendam ſuadent, filum tenente chirurgo: Fieri .n. ſic poteſt, vt deglutita ab ægro ſpongia ſecum ſimul in ventriculũ depellat id , quod gutturi inhærebat , aut retracta filo eadem ſimul nonnunquam extrahatur , vomituq; reijciatur. Alij, vt globulus plumbeus filo alligatus deglutiatur,atq; iterum extrahatur,ſuadent. Sed commodiſſimum eſt inſtrumentum,quod Guil. Fabric. Hildanus depingit,& deſcribit, *cent. 1. obſ. 36.*

Eſt autem fiſtula argentea,aut ænea incuruata,craſſitie pennæ oloris , longitudine verò vnius pedis cũ dimidio,aut circiter. Eſt & vndiq; perforata. In ſua extremitate verò habet ſpõgiolã nouam auellanę magnitudine firmiter alligatã. Hac fiſtula in œſophagũ immiſſa,& circũducta,poſtea extracta,oſſiculũ, aut quicquid ſimile fuerit,extrahitur. Si enim accidit ,vt foramen aliquod fiſtulæ oſſiculum,aut ſpinam excipiat,tum ſimul cum fiſtula extrahitur: ſin minus,aſperitas oſſis ſpongiæ adhærebit,& ſuo loco amouebitur. Schema tale eſt.

Quod ſi res omninò pertinaciter œſophago inhærẽs inflammationem excitat,danda opera , vt quamprimũ inflammatio ſuppuretur. Abſceſſu verò rupto res ipſa ſimul ſuo loco mouetur.

Si à vermibus aſcendentibus ſit anguſtia,exhibeãtur ea,quæ eos expellunt. Si cauſſa ſit pituita craſſa,conuenienti modo euacuetur. Exhibeatur etiam ſępe oxymel ſcilliticum lambendum, quod humores craſſos incidit,& poſtea vomitus prouocetur.

Si à vertebra vicina loco depreſſa comprimatur œſophagus,illa reſtituta anguſtia ceſſat. Si à flatibus ſit malum,potus aſſumatur,qui eos deprimat , & poſtea materia flatuum cauſſa tollatur.

Oeſophagi Relaxatio.

Angustiæ Oeſophagi opponitur eiuſdem relaxatio nimia,vbi pars inferior Oeſophagi, & os ſuperius ventriculi ſic relaxatur , & hiat , vt ventriculus non bene claudatur, cibumque non rectè contineat, vnde vapores multi in caput aſcendunt. Oeſophagi Relaxatio.

Cauſſæ huius mali ſunt intemperies humida œſophagi, Cauſſæ.

gi,& ſuperioris oris ventriculi, item catharri à capite in œſophagum delabentes, vomitus item frequentiores.

Curatur adſtringentibus ſumptis, & extra applicatis.
Curatio. Exhibentur *caro cydoniorum, ſuccus, & ſyrupus granatorum, ribes*, & omninò vtiles ſunt hic pulueres peptici dicti, qui poſtea de intemperiebus, & imbecillitate ventriculi, *cap.* 9. proponentur.

Extra etiam adhibentur *ſacculi, linimenta, emplaſtra*, quæ *ibidem* tradentur. Inter ea vtile eſt, & hoc.

℞. *Cortic. maior. granat. myrtill. ſem. coriandri.* an. ℥. ij. *acacia corall. rub.* an. ʒ.j. *hypociſtid. ladani*, an. ʒ. ß. *ſpica nardi cyperi caryophyll.* an. ℈. j. *ol. nuc. moſch. expreſs.* ʒ. ß. *mallich. myrtin. ceræ*, an. q.ſ. F. Linimentum.

Vulnera Oeſophagi.

Vulnera œſophagi. Vulneratur quandoque œſophagus, cùm à ſpinis, & oſſiculis deglutitis, tum à telis inflictis. Cognoſcitur verò eum eſſe vulneratum, vel oſſiculo, aut ſpina deglutita, neque ſitu vulneris inflicti, præcipuè ſi ſtylus immittatur, & vulnus exploretur; & vomitu, qui ſequitur, & quod potus, & cibi aliquid per vulnus excerni ſolet.

Quantum autem periculi oſſicula, vel ſpinæ deglutitæ, & œſophago infixæ afferant, paulò antè de anguſtia œſophagi dictum. Vulnus autem inflictum ſi ſit magnum, curatu eſt difficile; cum deglutitionem impediat, & hoc modo ægro mortis periculum intentet.

Curantur autem talia, vt aliarū partium vulnera: niſi, quod hoc obſeruandū, medicamenta non ſolùm extra applicari poſſe, ſed & deglutienda exhiberi. Medicamēta tamen talia ſint, ne, quod antea etiā monui ſi in ventriculum delabantur, ei noceant. Talia ſunt, *ſyrupus de roſis ſiccis, myrtinus, conſolida, tragacantha, gummi Arabic. bolus Armenus*. Vel detur hic potus.

℞. *Piloſella, cauda equina alchimilla*, an. M. ß. *radic. conſolid. maior. pentaphylli tormentilla*, an. ʒ. j *balauſt.* ʒ. ß *ſem. coriandri.* ʒ. ij. *cinam.* ʒ. iij. Coq. *in aqu. hordei*, *ſ.* In colatura diſſolue *conſ. roſar. rubr.* ℥. j Coletur.

Quæ colatura non ſolum ægro exhiberi, ſed & per chirurgum vulneri injici poteſt.

Linimenta etiam, & vnguenta, vulgo digeſtiua dicta, quæ vulneri imponuntur, talia ſint, quæ ventriculum non offendant, vt

℞. *Syr. de roſis ſiccis*, ℥. ß. *boli Armeni* ʒ. j. *maſtich. ſang. draconis* an. ℈. j. *vitell. oui, dimidium terebinth. Cypria q. ſ. ad incorporandum.*

Vlcera Oeſophagi.

Vlcera œſophagi. Exulceratur tandem etiam Oeſophagus, id quod accidit, vel poſt vulnera, & res acutas illapſas, eiq; infixas: vel poſt tumores, & apoſtemata: vel ab humoribus acribus, vomitu reiectis, vel è ſupernis in ipſam delabentibus, vt & vaporibus acribus adſcendentibus in febribus ardentibus, vel a rebus externis erodentibus aſſumptis, vt aqua forti, mercurio ſublimato, arſenico, & ſimilibus, quæ excoriationem œſophagi inducunt.

Etſi verò excoriatio, & vlcus inter ſe nonnihil differant, quod excoriatio eſt ſummæ ſaltem partis deroſio: Vlcus verò etiam ad interiora penetrat: tamen cauſſa ſæpè eſt eadem, quæ nunc magis, nunc minus lædit, & inde nunc excoriationem ſolum, nunc vlcus etiam inducit. Excoriatio verò fit à cauſſis externis, aqua forti hauſta, vel re exaſperante aſſumpta. Interdùm etiam à catarrhis, & humoribus acribus vomitu eiectis.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Vlcus Oeſophagi cognoſcitur ex mordicatione, & dolore præcipuè dū deglutiuntur acria, auſtera, ſalſa, acida, quo modo à tumorib. Oeſophagi diſtinguitur; Nā in tumore œſophagi, ſi res mole magna deglutiatur, accidit dolor, ſi verò res mole exigua, etſi ſit acris, deglutiatur, dolor ferè nō excitatur: cuius contrariū accidit in vlcere. In vlcere. n. dolor tū percipitur, cū ægri, vel comedūt, vel bibūt acria, ſalſa, auſtera, acida, etſi ſint mole exigua. Reijcitur interdū aliquid purulenti, vel acris.

Cauſſæ externæ, vt aqua fortis hauſta, vel venenū, ex ægri relatione cognoſcuntur, quæ etiam ſapore deprehenduntur.

Prognoſtica.

1. Vlcera poſt vulnera ſunt periculoſa, cū deglutitio impediatur, homoq; alimentis deſtitutus contabeſcat. Prognoſtica.
Et alias œſophagi, vt partis membranoſæ, vlcera difficulter coaleſcunt, & medicamenta neceſſaria non ſatis diu vlcere morantur, ſed in ventriculum deſcendunt.

2. Senes omnes ferè vlcere in gula excitato de vita periclitantur.

Curatio.

Primò autem vlcus tale abſtergendū melicrato, aut Curatio.
aqua hordei cum ſaccharo rubro, aut decocto apij, vel hyſſopi cū ſaccharo, & talia medicamenta ſæpius exhibenda ſunt. Videndū tamen, an ſimul inflāmatio adſit, quæ curationi obſtet. Tum. n. ſanguis, ſi opus, primum mittatur, deinde detur cremor hordei, qui refrigerat, detergit, dolorē lenit, vel decoctū ſebeſten, aut mucilaginus ſem. cydonior. & emulſio papaueris albi cū aqua roſarum facta, vel ſyrupus de papauere, vel diacodium.

Vel ℞. *Sem. pſyllij non contuſ. ſem. cydon.* an. ℥. iß. *papau. albi* ℥. iij. Infundantur *in aq. roſ.* & extrahatur mucilago. Addatur *parum ſacchari* ad dulcedinem. Vtile etiam eſt lac caprinum chalybeatum. Poſtea ad conſolidationem exhibeantur lenſim deglutienda medicamenta ex ſyrupo de roſis ſiccis, myrtino, gummi Arabico, tragacantha, maſtic. thure, corallis, & bolo Armeno, terra ſigillata, & ſimilibus.

Si verò aqua fortis, vel ſimile quid rodens hauſtum ſit, exhibeatur mucilago ſem. cydonior. cū ſyr. violar.

Si venenū ſumptum, ſi vomitu reijciatur, Vomitorio tali exhibito, quod ſimul veneni acrimoniā obtundat, eiq; contraria medicamenta opponantur, & mucilago ſem. cydoniorum, iuſcula pinguia, lac, & ſimilia ad prohibendam excoriationē exhibeantur. Vel hoc, quod etiam in aqua forti hauſta, vel humore acri locū habet.

℞. *Paſſular.* ℥. j. *ſebeſt. iuiub. pinnar. dulc.* an. n. xx. *glycyrhiza raſa.* ℥. j. *tamarind.* ℥. ij. *ſem. cydonior. quat. frig. maior.* an. ʒ. ij. Coq. *in aqua ſimplici*, & de colatura aliquid ſæpe hauriatur.

CAPVT II.

De læſa Deglutitione.

Officium œſophagi eſt cibū, potuq; ab ore receptū Læſa deglutitio.
beneficio fibrarū, quibus eius tunicæ præditæ ſunt, in ventriculum demittere. Hæc verò eius actio interdū læditur, ita vt aliquādo nihil omninò deglutiri poſſit, aliquādo nō niſi difficulter. Et percipitur interdū inter deglutiendū aliquis dolor, interdū verò ſine omni dolore deglutitio nihilominus impeditur. Accidit interdū etiā vt ſolida, & dura facilè, liquida verò difficulter, & nō ſine ſuffocationis metu deglutiantur, de quo infra *in qu.*

Læditur autē deglutitio, vel læſa facultate, vel inſtru- Cauſæ
menti deglutitionis vitio. Læditur læſa facultate, cū vel nerui ſextæ, & ſeptimæ coniugationis ad faucium muſculos, & œſophagum tendentes reſoluuntur, aut conuelluntur, vt cū fibræ œſophagi reſoluuntur. Si ex vulnere fiat cōuulſio hæc, ſpaſmus ad ſtomachū à Chirurgis appellatur. Etſi verò Platerus ſtatuit, nō proprijs fibris, ſed fauciū muſculis deglutitionē peragi: tamen id ſimpliciter verū nō eſt. Etſi. n. hoc verū ſit, muſculis illis faucium cibū, & potū è faucibus in œſophagū demitti tamen is in Oeſophagū demiſſus nō pondere ſolū decidit, ſed & fibrarū ope in eū detruditur, quod in maioribus bolis deglutiēdis manifeſte interdū percipi poteſt.

Organi ratione deglutitio impeditur in exſiccatione œſophagi in febrib. ardētib. ob eius anguſtiā, de cuius cauſis modò dictū. Tandē etiā deglutitio læditur, cū œſophagus eroſus præ dolore cibū, ac potū tranſire nō patitur. Capinaccius addit vitiū obiecti, cū res ingratæ deglutiēdæ ſunt, quia deglutitionem appetētia præcedere debet. Sed vitiū hoc ad nauſeā potius pertinere videtur.

Affectus

Signa Diagnoſtica.

Signa. Affectus ipſe per ſe patet. Cauſas quod attinet, in deglutitione impedita ob anguſtiam facilius liquida, quã ſolida deglutiuntur. Contrarium accidit in reſolutione œſophagi, in qua res ſolidæ deglutiuntur facilius, quàm liquidæ. Cauſa huius rei eſt, quod in deglutitione ſuperiorẽ œſophagi partem contrahi oportet, vt cibus, & potus verſus ventriculum quaſi detrudatur. At ſolida, & dura hoc modo leui etiã conatu facilè detruduntur. Liquida verò quia impellenti cedunt, maiori vi opus habent, vt detrudantur, quæ cum deficiat in paralyſi, & vis detrudens laboret, etiam non facilè deglutiuntur. Et ſi ſpontè ſua defluant, veluti in lagenam, cum ſonitu defluunt, cùm alias deglutitio ſenſim fieri ſoleat. Si à defluxione ortum habet, deprehẽditur, ſi capitis grauitas vel tenſio colli, vel defluxio in aliquam oris partẽ præceſſerit. Si fiat à conuulſione, os tenetur clauſum, dolor verò mammas, & vicinas partes infeſtabit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Si à reſolutione muſculorum faucium proueniat deglutitio læſa, periculoſum malum eſt, grauemque morbum ſignificat; niſi huius tantum partis ſit Paralyſis, quæ & ipſa pertinax ſatis plerumque malum eſt, & grauius minatur.

2. Periculoſum etiam malum eſt, ſi à luxatione vertebrarum ortum habeat.

3. Difficultas quoque deglutiendi ab intemperie frigida, vel conuulſione nõ recipit in ſenibus curationem, vel ſaltem difficilem.

4. Minus periculoſum malum eſt, ſi à defluxione aliqua humoris in œſophagum reſolutio, & deglutitio læſa fiat. Si verò ob virium reſolutionem, & ſpirituum defectum, quod in febribus acutis ſæpius accidere ſolet, id eueniat, peſſimum ſignum eſt, & mortis inſtantis indicium, ſi cum ſonitu quaſi in lagenam vacuam potus decidat.

5. Periculoſum etiam malũ eſt, ſi in vulneratis à conuulſione fiat læſa deglutitio. Ita apud Hippocratem, 5. *epid. ſect.* 7. Qui iaculo acuto in poſteriorem partẽ paulò infrà ceruicem ſauciatus eſt, vulnus quidem accepit aſpectu minimè effatu dignum. Neq; .n. alte penetrabat. Non longè autẽ poſt ſublato iaculo diſtendebatur in poſteriora contractus, veluti qui in ſcapulas rigeſcũt, & poſteriorũ partium diſtentione tentantur, maxillæq; conſtrictæ erant. Si quid etiam humidi ore contineret, & deuorare tẽtaret, in nares regerebatur, ac in reliquis ſtatim deterius habebat, alteraque die mortuus eſt.

Curatio.

Curatio. Medicamenta, quæ aliàs in paralyſi, & præcipuè linguæ vſurpari ſolent, & hic conueniunt, ſi à paralyſi malum ſit. Ideoque ea lateribus colli, ceruici toti, & ſpinæ applicanda. Vtile etiam hic eſt ſinapi, vel ſola, vel cum aceto maſticata. Conueniunt, & hic Gargariſmi in paralyſi linguæ propoſiti.

Vt ℞. *Rad. acori veri* Vnc. ß, *ireos* ʒ. ij. *ſaluia, roriſmar.* an. M. j. *rutæ*, *flor. lauendul.* an. p. j. *nuc. moſch.* n. ij. *caryoph.* ʒ. j. Coq. in vaſe clauſo in ſ. q. hydromel. & vini.

Colaturæ ℞. ℔. j. ß. *mellis anthoſat.* ℥. ij. *aceti ſcillitic.* ʒ. j. Miſce pro Gargariſmo.

A cauſis reliquis proueniens deglutitio læſa, quomodo curanda ſit, ex iis, quæ capite præcedente dicta ſunt, patet. Si Hirudo in fauces irrepſerit, & in œſophago hæreat, (etſi id rarius accidat) qua ratione tollenda ſit, docet Rhaſes, *in 9. ad Almanſorem c.* 48.

Ad deglutitionem vitiatam, & illa pertinet, cum quidam cibum, & potum deglutiunt, immotis deglutitionis organis, cuius rei exemplum habet Cardanus, *lib.* 8. *de rer. variet. c.* 40. & vidi ipſe ſimile exemplum in quodam fatuo, qui integrum cochlear confectionis ſaccharatæ, & poculum cereuiſiæ ſimul ſine omni motu organorum deglutitionis deglutiebat.

CAPVT III.

De rebus alienis deglutitis.

Res alienæ deglutitæ. NOnnunquam verò accidit, vt res alienæ, vel ſpontè ac temerè, vel caſu, & inopinato deglutiantur. Ità refert Veſalius, lib. 5. *de hum. corp. fabr. c.* 3. Hiſpanũ quendam vniones grandiores 40. cũ aurea cruce quinque gemmis inſtructa, & fide, qua comprehendebãtur, meretrici, cuius noctem conduxerat, obdormienti de collo ſuffurata, deglutiuiſſe. Quendam vrceos vitreos, clauos ferreos, aliaque multa modica mercede conductum deuoraſſe Cardanus, *de variet. rerum lib.* 8. *c.* 40. narrat. Quendam coria, teſtas, & fruſtra vitri comediſſe narrat Amatus Luſitanus, *cent.* 2. *cur.* 69. *in ſchol.* Keckermannus *lib.* 3. *ſyſtem. Phyſici c.* 12. ſcribit, fuiſſe Dantiſci Comitem quendam, qui in gratiam amici vitrum deuorauit, ſed poſtea tantos ſenſit dolores, vt moriendum ipſi fuiſſet, niſi Medicus arte quadam id auertiſſet. Nam coxit frumentum Sarracenicum excorticatum, eiq; comedendum ita craſſiuſculè dedit, vt nempè particulè vitri ſeſe immiſcerent pulti ipſi craſſiori, & ita ſimul excernerentur. Mirum etiam illud eſt, quod de Lazaro, vitri vorace Realdus Columbus, *lib.* 15. *anat.* hunc in modum ſcribit; Lazarum vitri voracem vulgò dictũ patricij omnes Veneti, imò Veneti omnes, omnes Ferrarienſes de faciè nouerant. Hic nullo prorſus guſtu, dum viueret, præditus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil iniucũdum perſentiebat, inſipida, amara, dulcia, pinguia, ſalſa, acria, non diſtinguebat: vitrum, ſaxa, lapides, ligna, viua animalia, carbones, piſces è viuario extractos adhuc ſalientes vorabat. Vorabat lutum, lineos, laneoſque pannos, fœnum, ſtipulam, &, vt breui omnia cõplectar, quicquid homines, quicquid animantia vorant, quicquid illi edendum, ſeu deglutiendum potius offerebatur, mercede propoſita dictum ac factũ ingurgitabat. Teſtis eſt inter reliquos Martinus Aromatarius Patauij ad Angeli inſigne, cui ſacculum carbone refertum, & ſaccum inſuper deuorauit. Quo viſo perſoluit, quod pollicitus fuerat, comminatus, ne ad pharmacopolium amplius accederet: veritus ne ſe cum taberna, & vaſis eſitaret. Cum igitur hoc naturæ monſtrum mihi diſſecandum eſſet Patauij, cępi huiuſce rei diligenter, quoad eius fieri potuit, cauſſam venari, quam me tandem, Deo duce, ex particulari illius ſtructura aſſecutum eſſe, confido. Nam quarta neruorum coniugatio, quæ guſtus gratia in alijs hominibus producta eſt, in hoc Lazaro vitri vorace neque ad palatum, neque ad linguam reptabat, ſed ad occipitium reflectebatur. Quendam deglutiuiſſe enſis mucronem tres digitos longum, duodecimoque poſtea die per anum reddidiſſe, teſtatur Paræus, *lib.* 24. *c.* 19. Puerum quendam medicum quæſtus gratia lapides quamplurimos, iuglandis quoque magnitudine deglutiuiſſe, vt eorum mutuò ſeſe adhærentium ſonitus in ventriculo audiretur, & per aluum ſine labore eieciſſe, ablutoſque rurſum deuoraſſe, refert Platerus. Nautam viuam anguillam deuoraſſe, integramque, & viuam aluo reddidiſſe, ſcribit Geſnerus, *lib.* 4. *Hiſtor. animal.* Quendam mucronem cultri, alium lignum digiti craſſitie, & longitudine: puerum globum plumbi, alium denique halecem cum cereuiſia deglutiuiſſe, & per aluum poſtea excreuiſſe narrat Foreſtus, *lib.* 15. *obſeruat.* 18. *in ſchol.*

Quod ſi tale quid accidat, & res per œſophagum in ventriculum delapſa ad aluum tendat, aluus lubricanda decocto maluæ, althææ, ſemin. lini, oleo, & iuſculis pinguibus, ac poſtea purgãda, & ſi res acuta ſit, cibi exhibendi, qui lenti, & viſcidi ſunt, vt cum iis quaſi inuoluta per aluum deſcendat.

Sæpè verò accidit, vt per aluũ res tales antea deglu-

citæ non eijciantur, ſed in corpore retentæ longo poſt tempore ſæpe per aliam viam, natura exitum moliente, expellantur. Ita refert Arculanus ſe vidiſſe, quod os acutum gutturi infixum tandem poſt duos menſes per cutim exierit. Ambroſius Paræus, *lib 14. cap. 29* narrat quendam à prædonibus coactum gladium ſemipedem longum cum coriacio manubrio pollicis craſſitiæ deglutiuiſſe, cumque tandem poſt ſemeſtre ſpatium ſub inguine abſceſſu oborto, cum magna puris fœtidi copia extractum fuiſſe. Antonius Benivenius, *de abdit. morb. & ſanation. cauſis c.* 20 refert mulierem quandam acum æneam deglutiuiſſe, quę poſt 10 annos & longos cruciatus terebrato ventriculo e paruo foramine prodijt. Paræus, *allegato loco*, ſcribit, ſtudioſum quendam graminis ramulum deglutiuiſſe, qui poſtea per intercoſtale ſpatium eruperit. Nota eſt quoque hiſtoria ruſtici, quæ noſtra adhuc memoria Pragę accidit. Is enim cum cultrum breuem, vt alijs ludos faceret, in faucibus occultare poſſet, accidit aliquando; vt incauto culter in ventriculum delaberetur, qui poſt longum tempus per abdomen perforato ventriculo extractus eſt. Acuum deglutitarum, & longo tempore poſt per vrinam excretarum aliquot hiſtoriæ à Medicis recenſentur. Alex. Benedictus, *lib. 2. anatom. cap. 9.* narrat, crinalem acum quatuor digitos longam à virgine deglutitam poſt. 10. menſes per vrinam excretam fuiſſe. Ita virgo quædam in aula Ducis Iuliacenſis, dum ad ſpeculum ſe ornaret, & quinque acus ore teneret, ab amaſio clanculum accedente in ſcapulis percuſſa eas perterrita deglutiuit, & poſt triduum per vrinam reddidit. Laug. *l. 1. Epiſt. 40.*

Interdum tamen accidit, vt res tales deglutitæ nullo modo eijciantur, ſed vel in œſophago ſubſiſtentes hominem longa inedia iugulent, vt teſtatur Marcellus Donatus, *de hiſtor. mirabil. lib. 3. c. 8.* vel alibi hærentes ſint in cauſſa, vt homo tandem tabe intereat. Huius rei exempla ſunt apud Foreſtum, *lib. 15. obſ. 23. in Schol. obſer. 27. 28.*

QVÆSTIO.

Qui fiat, quod ſolida facilè, liquida verò difficulter, & non ſine ſuffocationis metu deglutiantur.

Cur ſolida facilè, liquida difficultes deglutiantur. Accidit interdum, vt ſolida, & dura facilè, liquida verò difficulter, & non ſine ſuffocationis metu deglutiantur; quod ipſe aliquoties obſeruaui, habetque eius rei hiſtoriam Guilielmus Fabrit. *cent. 5. obſ. 34.* de quodam viro ſexagenario, cui cum catarrhus ad ſiniſtrum latus lapſus eſſet, paralyſis ſecuta eſt, & deglutitio ita deprauata, vt liquida omnia, præſertim vinum, non ſine ſuffocationis metu deglutire poſſe, reliqua verò, quamuis ſolidiſſima, facillimè deglutiret.

Quænam autem huius mali cauſſa ſit, non ita planum eſt Guil. Fabrit. equidem cauſſam mali in epiglottide eſſe ſtatuit, illamque, & ſimul adiacẽtes partes cum paralyſi corriperentur, humore viſcido imbutas fuiſſe exiſtimat, atque hinc facile fieri potuiſſe putat, vt, cùm epiglottis laryngem aſperamque arteriam exactè obtegere non poſſet, liquida, & imprimis vinum, quia tenuium eſt partium, ad ipſam arteriam aſperam peruenerint, & ſuffocationis metum excitarint: duriuſcula verò ratione craſſitiei, & ponderis operculum aſperæ arteriæ depreſſiſſe, & proinde ſinè difficultate ad ventriculum peruenìſſe. Quam ſententiam, vt non impugno: ita nec abſurdum eſſe exiſtimo ſtatuere, cum ſolida difficilius, liquida facilius deglutiuntur, id fieri ob fibrarum internę œſophagi tunicæ rectarum debilitatem; cum verò ſolida facilius, liquida difficilius deglutiuntur, id accidere propter paralyſin partium detruſioni ciborum inſeruientium. Maiore enim facultatis motricis robore, & inſtrumentis fortioribus indigent liquida, vt comprehendantur, & detrudantur, quàm ſolida, quæ facilius comprehenduntur.

CAPVT IV.

De Intemperiebus ventriculi.

Et primò.

De Intemperie in genere.

Intemperies ventriculi. Ventriculi officium eſt cibum, & potum deglutitum in chylum ſeu ſubſtantiam cremori ptiſanæ ſimilem tranſmutare, quæ ſanguinis, totius corporis futuri alimenti, eſt rudimentum. Vnde etiam ventriculus, *4. de vſu p. cap. 1.* χυλώσεως officina dicitur, &, *1. de cauſ. ſymp. cap. 7.* publicum alimenti ταμεῖον ſeu promptuarium appellatur.

Munus autem ſuum exſequitur ventriculus vi inſita, quam ἀλλοιωτικὴν, πεπτικὴν, & χυλοποιητικὴν nominant; cui facultati inſeruiunt vis retentrix, & attractrix. Vis autem coctrix calore inſito vtitur, qui ab influente perficitur, & in actum quaſi deducitur. Eundem tamen etiam fouent Hepar, Diaphragma, Lien, Omentum, ac partes vicinæ calidæ ac pinguedine perfuſæ.

Hoc autem munus ſuum rectè perficit ventriculus, ſi omnia, quæ ad eius conſtitutionem pertinent, rectè ſeſe habeant, nimirum temperies, & ſimilaris conſtitutio, organica conformatio, & vnitas. Si quid autem horum deſit, malè ſuum opus perficit ventriculus.

Inter morbos autem, qui ventriculi conſtitutionem lędunt, eſt primò Intemperies, ventriculi ſcilicet morboſa, ſiue preternaturalis partium ſimilarium ventriculi, in primis qualitatibus conſtitutio.

Cauſſa.

Cauſſa. Ortum autem habet illa vitioſa ac p. n. qualitatũ primarum proportio à cauſſa alterante, ſiue alteratio fiat per ſe, ſiue per accidens. Cauſſa autem hæc eſt vel externa, vel interna. Externa eſt cibus potuſque aliquem exceſſum in qualitatibus primis habens, ſeu inſigni vi calefaciendi, frigefaciendi, humectandi, ſiccandi præditus. Medicamenta item aſſumpta, vel extra applicata ſimilem qualitatum exceſſum habentia. Aeris item intẽperati ad regionem ventriculi appulſus, ſimileſq; cauſſæ externæ. Internę verò cauſſę ſunt membrum aliquod vicinum, vt omentum, hepar, lien, intemperatum, vel humor, vel vapor ventriculum afficiens.

Differentia.

Differentia. Vt autem omnis Intemperies eſt, vel ſimplex, calida, frigida, humida, ſicca, vel compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca; & rurſum, vel ſine materia, vel cum materia coniuncta; ita eædem Intemperies in ventriculo etiam locum habent.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur autem in genere Intemperies ventriculi potiſſimum ex læſa alimenti coctione, appetentia, & quidem præcipuè ſi nullus in victu error tum præceſſerit, (alias enim à cibo, & potu ventriculi temperies mutari poteſt,) & nullus in ventriculo tumor, vel vlcus, vel alius morbus adſit: ſi, vt iam dictum, cibus, & potus aſſumptus, qui in manifeſtis qualitatibus excedat. Ita etiam partium vicinarum morbi de ventriculi intemperie indicia præbent. Apparet etiam quædam in excrementis mutatio. Fluctuatio item ventriculi intemperiem arguit. Similiter ſæpè in vẽtriculo grauitas percipitur; quia cibus tardius coquitur, & adſunt alia læſę coctionis ſymptomata.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Facilius curantur Intemperies, quæ ex caliditate & frigiditate ſunt, (modò non ſint in habitu) quia maximè actiuis contrarijs curantur.

2. Diſ-

2. Difficilius curantur, quæ in humiditate, & ſiccitate ſunt intemperies: quia imbecillioribus, & minus actiuis qualitatibus curatio eorum perficitur; & præcipuè cum humectandum eſt. Humida etiam intemperies facilius curatur, cum calida etiam ſiccandi vim habeant.

3. Tempus quidem caliditatis, frigiditatiſque corrigendæ par quodammodo eſt; maiore tamen cautione & prudentia opus eſt in refrigerantibus, quàm calefacientibus adhibendis. In ſicca verò intemperie tempus ad curandum longius requiritur, & ſiccitas tardius corrigitur. Quod enim in ſanis ſenium eſt, id ſicca intemperies in ægris, quæ propterea inſanabilis eſt, ſi prorſus confirmata ſit.

Indicationes.

Indicationes. Quæ Intemperiei corrigendæ conueniant, ex generali methodo med. patet. Intemperies enim indicat alterans per contrarium, ſimplex, vel compoſitum, prout ipſa eſt talis. Cauſſę externę, ſi adhuc durant, remouendæ. Internæ verò quæcunque ſint, tollendæ contrarijs & conuenientibus remedijs. Tandem peculiaris ventriculi naturæ habenda eſt ratio, & per ſtomachica medicamenta, habito tamen intemperiei reſpectu, fouenda: & calor eius innatus, quo tanquam proprio in actionibus ſuis inſtrumento vtitur, conſeruandus per conuenientia alimenta, & adſtringentia, & ventriculum roborantia medicamenta, quatenus morbus ea fert.

Curatio.

Curatio. Itaque cum ventriculus ab alijs non accipiat multũ, ſed potius alijs partibus nutrimentum præparet atque tranſmittat, & intemperies, quatenus talis, venæſectionem non requirat, ea hic opus non eſt. Si tamen aliquis affluxus ſanguinis, & inflammatio ventriculi metuenda ſit, ea ſtatim inſtituenda.

Ventriculo conuenientia medicamenta. Medicamenta autem quòd attinet, cum orificium ventriculi ſit admodum ſenſile, & cor facilè in conſenſum trahat, ac propterea fętidum, & ingratum ſaporem abhorreat, contra verò delectetur ſuaueolentibus, & ſapore gratis, danda opera, vt omnia, quæ ventriculo laboranti exhibentur, illi grata ſint, nec nauſeam pariant. Et ſi quid omninò minus grati ſaporis exhibendum, danda opera, vt odor, & ſapor à palato, & naribus minus percipiatur, & proinde talia pilulis includantur, vel alio modo ſapores, & odores ingrati occultandi ſunt, quod fit, ſi ob ſaporem os prius aqua aceto diluta colluatur, ob odorem verò poculum linteo aceto madefacto tegatur, vt non plus pateat, quam labijs admouendis opus eſt.

Danda quoque opera, vt medicamenta aliquandiu in ventriculo hæreant, nec mox ad alias partes, quę forſan ea intemperie non laborant, penetrent, quibus de cauſis cibi medicamentoſi in alterandis intemperiebus ventriculi commodiſſimi ſunt. Sine nauſea enim a ventriculo recipiuntur, & diutius ibi retinentur. Poſteriori de cauſa medicamenta ad ventriculum forma aliqua ſolida exhiberi ſolent. Et hac ipſa de cauſſa non ſtatim à ſumptis medicamentis bibendum, ne cum potu a vẽtriculo elabantur. Medicamenta quoque non tepida, cum ſoluant ventriculi tonum, ſed potius frigida, vel calida actu exhibenda ſunt. Vitentur quoque ſemper nimis relaxantia, vt & nimis attenuantia, neque abſque adſtringentium admixtione vſurpentur. Vt enim per laxantium vſum vires ventriculi reſoluuntur; ita per vſum adſtringentium conſeruantur, vel labentes retinentur. Idque non ſolum de internis, ſed & externis medicamentis obſeruandum. Vitanda quoq; acria, nimium ſalſa, erodentia, ne orificium ventriculi ſuperius, quod ſenſu exquiſito præditum eſt, lædatur, vt & fortia purgantia, quæ omnia ſunt ventriculo inimica. In quacunque ventriculi intemperie commendatur corallium ad ℥. ß. datum. In frigida tamen & ſicca intemperię calidis ac humidis medicamentis corrigatur. Auicennas etiam corallium collo appendere iubet, vt vẽtriculi regionem attingat. A nonnullis etiam Iaſpis commendatur, ſi collo eodem modo appendatur. Laudantur quoque interiores tunicæ ventriculi gallinarum, vt & aliarum auium, præcipue Mergi. Galenus tamen 11. *de ſimpl. med. facult.* ſcribit, ſe vanam hanc promiſſionem expertum eſſe. Meſue Myrobalanos Chebulas, & Emblicas conditas mele, vel ſaccharo commendat.

Externa medicamenta mucronatæ cartilagini versus vmbilicum, & in dorſo ad duodecimam, & decimamtertiam vertebras applicentur.

Diæta.

In quacunque ventriculi intemperie cibi & potus nimia copia vitanda, quæ ventrem grauat. Abſtinendum etiam ab ijs, quæ ingrata ſunt ventriculo, & aduerſa; à lubricantibus item, quę tonum ventriculum laxant. Cauendum etiam ægro à vomitu laborioſo, ne vires ventriculi diſſoluantur. Cætera ex ſpeciali ſingularum intemperierum cura patebunt. Diæta.

CAPVT V.

De frigida intemperie ventriculi.

CVm autem intemperies ventriculi frigida ſit frequentiſſima, de ea primo loco agemus. Solent autem Autores ventriculi Intemperiem frigidam diſtinguere in poſitiuam, & priuatiuam. Poſitiuam dicunt, quæ per ſe à ſimili cauſa inducta eſt; cum ſcilicet ab agente frigido frigiditas ventriculo inducitur, & calor eius debilitatur. Atque huius cauſſę ſunt vel Externæ, vel Internæ. Externæ ſunt, frigidus cibus, & potus, præſertim dum corpus æſtuat; medicamenta frigida, aer frigidus, imprimis, ſi quis in eo ventriculi regione non benè tecta verſetur, aut inediam patiatur. Internæ ſunt vicinæ partes, vt, hepar, lien, omentum, meſenterium, & muſculi abdominis frigidiores redditi. Frigida ventriculi intemperies.

Priuatiua verò, vel per accidens dicitur, vbi quidem non à cauſſa refrigerante intemperies ventriculi inducitur, ſed cum ea fit ex defectu calidi innati: atque hæc nunquam ſine ſiccitate cõſiſtere valet, cum prior etiam ſine ſiccitate induci poſſit. Atque talis fit ex humidi radicalis, & per conſequens calidi innati vẽtriculi abſumptione, quam inducere poſſunt etiam calefacientia nimium exhibita, vndè malè ſæpè ſuis rebus conſulunt, qui debilitate ventriculi ex hac cauſſa laborantes aromatibus fortiter exſiccantibus, ſpiritu Vitrioli, & ſimilibus vtuntur. Prouenit etiam hæc intemperies ex muſculorum abdominis, & omenti ſiccitate, & gracilitate: item ex alimenti, quod calidum, & humidum eſt, defectu. Huc facit etiam nimia Hepatis caliditas, quę humidum illud ventriculi caliditatis natiuæ ſubiectum diſſipat & abſumit. Atque ideo accidit, vt qui iecur habent calidius, & intemperatum, plerunque habeant ventriculum frigidiorem, & debilius coquant.

Ex quibus patet, hanc eſſe inter frigiditatem ventriculi poſitiuam, & priuatiuam differentiam, quod in priuatiua frigiditate nulla cauſſa refrigerans præcedit, quę aliquos frigiditatis gradus ventriculo impreſſerit, ſed quia caliditas inhæret humido radicali, ſi illud abſumatur, vna etiam calor euaneſcit; In poſitiua verò frigiditate ſalua quantitate humidi radicalis à cauſſa refrigerante gradus aliquot frigiditatis præter naturam inducuntur.

Signa Diagnoſtica.

Frigida ventriculi Intemperies cognoſcitur ex ſequentibus. Sitis nulla adeſt, ardor nullus in ore ventriculi, cibi appetentia plerunque intenditur, niſi frigiditas ſit maxima, quæ actiones aboleat. Concoctio cibi vel tollitur, vel imminuitur, vel vitiatur pro maiore vel Signa.

minore frigiditatis vehementia. Sequuntur ructus acidi, præſertim ſi cibi ingerantur frigidi. Quia tamen ructus acidi à pluribus cauſſis prouenire poſſunt, vt docet Galenus, 2. *de rat. victus in acut. text.* 22. ſcilicet, & propter ventriculi frigiditatem, & propter pituitam in eo contentam & propter ciborum multitudinem, & ob eorum frigiditatem, ructus acidus frigidi ventriculi certum ſignum eſt, cum neque cibi multi, neq; frigidi ſunt aſſumpti, neque pituitæ in ventriculo redundantis ſigna adſunt. Saliua eſt copioſa, flatus egrediuntur, a quibus æger leuamen ſentit. Præceſſerunt cauſſæ refrigerantes, delectatur æger calidis atque ex ijs commodum percipit, læditur verò frigidis. Priuatiua verò frigiditas potius ex ſignis ſiccitatis ventriculi cognoſcitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Poſitiua frigiditas facilius curatur, quàm priuatiua.

2. Pro cauſſarum tamen ratione, & pro vt à naturali ſtatu magis, vel minus receſſit, facilius, vel difficilius curatur.

Curatio.

Curatio. Intemperies frigida calefacientia indicat. Medicamenta tamen calida non ſint valde calida, quia talia ſiccando humiditatem minuunt, & priuatiuam frigiditatem inducunt, Ideoque quæ calidiora ſunt, commodè aſſumuntur cum iure carnium, & humectātibus miſcentur; Ijs verò, quæ foris applicantur, olea, & pinguedines admiſcentur.

Calefacientia ventriculum.

Interna.

Simplicia.

Calefacientia. Interna. Simplicia. Herbæ; *Mentha, abſinthium, betonica, calamintha, ſaluia, origanum, roſmarinus, ſerpillum, pulegium, baſilicum, &c.*

Flores; *roriſmarin. betonic. ſaluia, ſpica, ſchenanthi.*

Radices; *Acori, pimpinell. helenij, cyperi.*

Semina; *Aniſi, fœniculi, carui, cumini, coriandri, ſinapi.*

Fructus: *Baccar. iuniperi, lauri.*

Ligna, & cortices; *Aloes, cort. citri. aurantiorum.*

Aromata, *Calamus aromaticus, nux moſch. caryoph. zinzib. cinnamom. galanga, cardamom. zedoaria.*

Gummi, Balſama, & cognata: *Maſtiche, aloes, thus, ſtyrax, ſuccin. ambra, balſamum.*

Ex quibus præparantur, & componuntur.

Aquæ, & Spiritus, *Menthæ, abſinthij, betonicæ, aniſi, roriſmar. cinnamom. maſtich ſpiritus vitrioli.*

Vinum, & Cereuiſia, *Abſinthij, roriſmar. caryophyll. cinnamom.*

Vina compoſita ſeu Clareta, aquę vitę, Elixir.

Vt ℞. *Cinnamom.* Vnc. ij. *caryoph.* Vnc. ß. *galang. granor. paradyſi, zinzib.* an. ʒ. ij. *piper. cardamom. nuc. moſch.* ana ʒ. j.

Craſſo modo contuſa in vaſe clauſo macerentur per dies aliquot, in ſpiritus vini ℔. iv. Poſtea ſpiritum vini tinctum per inclinationem ſepara. Huius drachmę aliquot & ſacchar. q. v. vini menſ. j. miſceantur, & habebis vinum aromaticum, vel claretum.

Vel ℞. *Cinnamom.* Vnc. j. *zinziber. galang.* ʒ. ij. *caryophyll. nuc. moſch. calam. aromat. macis piper nigri* ana ʒ. j. *ſpir. vini opt.* ℔. iv. Stent in infuſione vaſe clauſo per dies 4. vel plures. Poſt Spiritum tinctum ſepara. Admiſce *Syrupi citri* ℥. ij. *miuæ cydon.* ℥. iv. *Miſce.* F. Aqua vitę.

℞. *Spec. aromat. roſ.* ℥ j. *diambr.* Vnc. ß. *cinnamom. nuc. moſch. galang. ſem. carui* an. ʒ. iij. *cardamom. ligni aloes, zinzib.* an. ʒ. j. *ſpiritus vini* ℔. iv. Digere, poſt cola. & adde *ſyrupi cydon.* Vnc. viij. Stent in vaſe clauſo aliquot diebus, & poſt per chartam. bibulam colentur.

℞. *Cinnam.* Vnc. j. ß. *Zinziber.* Vnc. ß. *galangæ, cardam. piper. rotund.* an. ʒ. j. ß. *nucis moſch. macis, caryoph.* an. ʒ. ij. *ſacchar. candi* ℔. ij. *vini optimi menſ.* v. F. Claretum.

Extra & tincturę ſiue eſſentię, *calami aromatici, galangæ, abſinthij ligni aloes, aromat. roſ, ſtomach. Quercetani, Elixir proprietatis.*

Olea deſtillata, *calami aromat. caryoph. cinnamom. nuc. moſch. macis, cortic. aurant. carui, aniſi, fœniculi.*

Conſerue, *abſinth. beton. anthos, menthæ, ſaluię, diacydonium cum aromatibus.*

Condita, *zinziber. acorus verus, galanga, bacc. iuniperi mello condita, cortices citri.*

Syrupi, *cinnamomi, abſinth. menthę, betonic. cydonior. de cortic. citri, maſtich. mel. roſ. ſcillit. rob. iuniperi ſimplex & compoſitum.*

Species Aromaticę, *aromat. roſat. caryophyllati, diacinnamom. diagalang. diatrionpip. dianis, diaxyloaloes, roſata nouelle, ſpecies Imperiales, diamoſchi.*

Trochiſci, *Gallia moſchata, de roſis.*

E quibus poſtea componuntur varia electuaria, & antidoti vſuales vulgo noti; *Theriaca, Mithridatium, diacorum.*

Plurima quoque parantur in rem pręſentem Magiſtralia.

℞. *Conſeru. roſar. vitriolat.* ℔. ß. *betonic.* Vnc. iij. *ſpec. arom. roſ.* ʒ. j. *caryoph. conciſ.* ʒ. j. *ambr.* g. vj. *calam. aromat. condit.* ʒ. ij. *Cum ſyrupo conſeruationis Zinzib.* Fiat Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. roſar.* Vnc. iij. *diacydon.* ℥. j. *nuc. moſch. condit.* n. ij. *corall. rubr. pręparat.* ℈. j. *ſpec. aromat. roſ. caryophyll. inciſ.* an. ℥ ß. Cum *miua cydon* F Electuarium.

℞. *Cinnamom.* ℥ ij. *galang.* ʒ. j. ß. *caryophyll. cortic. citri. macis, corall. rubr.* an. ʒ. j. *conſeru. roſar.* Vnc. iij. *ſpec. aromat. roſat.* ʒ. j. Cum *ſyrupo cydonior.* F. Electuarium.

Electuarium Langij.

℞. *Conſerue roſar.* Vnc. j. ß. *flor. roriſmarin.* ℥. j. *flor. lauendulę* ℥. ß. *galangę cubebar. xyloaloes* an. ℈. j. *ſem. aniſi,* ʒ. ß. *cinnamomi* ʒ. j. *calami aromat. condit.* ʒ. i. *Zinzib. condit.* Vnc. ß. *pinear. prap.* ʒ. vj. Cum *ſyrup. conſeruat. citri.* F. Electuarium.

Rotulę, & Morſuli.

℞. *Extract. aromat. roſat.* g. xv. *calami aromat.* ℈. ß. *ligni aloes* g. vi. *ſacchar. albi in aqua roſar. ſoluti* Vnc. iii. *ol. cinnam.* gutt. iii. *macis,* g. ii. *garyophyll.* gut. i. F. Rotulę.

Vel ℞. *Spec. aromat. roſ.* ʒ. ii. *diaxyloaloes* ʒ. i. *ſacch. in aqu. menth. q. ſ. & cinnamom.* ℥. ß. *diſſolut.* ℥. iii. F. Rotulę.

℞. *Spec. imper.* ʒ. ii *pinear. mundat. inciſar.* ʒ. iii. *ſpec. aromat. roſat.* ʒ. ß. *ſacch. in aqua roſar. diſſolut.* Vnc. v. *ol. cinnamom.* g. v. *carui,* g. iv. F. Morſuli.

Pulueres, & tragea.

Tales pulueres efficaciores ſępè ſunt, quàm rotulæ & morſuli, cum in ſaccharo calefacto ſpecierum aromaticarum, & ambrę vis facilè diſſipetur.

℞. *Spec. aromat. roſ.* ʒ. iij. *ambr.* g. vi. *ſacch* Drach. iii. Fiat Puluis. Cuius cochlear. paruum (ʒ. ii. circiter) vel per ſe, vel cum panè vino madido ſumatur.

℞. *Sem. coriandr. pręparat. aniſi cinnamomi macis ſem. carui* an. ʒ. ii. ß. *zinzib. albi* ʒ. i. *caryophyll.* ℈. ii. *nuc. moſch.* ʒ. i. F. Puluis.

℞. *Cinnamomi* Vnc. ß. *galangæ zinzib. nuc. moſchat. cubebar.* an Vnc. ii. *ſacch. ad pondus omnium.* F Puluis.

℞. *Confect. ſem. aniſi, fœniculi, coriandri, carui glycyrrhizę, galangæ, zinzib. p. ę.* F. Tragea.

℞. *Coriandri pręparat.* Vnc. i. *cinnamom.* ʒ. ii. *Maſtich.* ℈. i. *macis* ʒ. ß. *panis albi toſti* Vnc. ii. *ſacchar. albi* ℥. iv. F. Puluis poſt cœnam ſumendus.

℞. *Cinnamom.* Vnc. i. *flor. roſar. rubr.* ℥. ß. *Zinziberis caryophyll. nuc. moſchat galang.* an. ʒ. ii. *coriandr. pręparat.* ʒ. iij. *ligni aloes* ʒ. i. ß *ſacch. ad. pondus omnium.*

Externa.

Parantur ex ſpeciebus antea enumeratis, & pręter ea ladano, gummi tacamahaca, terebinthina, balſamo Peruuiano.

Tutius

Tutius autem applicantur verſus vmbilicum, & regionem ſiniſtram; quia in dextra. Hepar facilè nimium calefieri poteſt.

Balſama, *nucis moſchata*, *garyophyllorum*, *cinamomi*, *aniſi*, *macis*.

Inunctiones, Linimenta, & vnguenta.

℞. *Olei nardini* Vnc. j. *maſtichini* Vnc. ß. *ſpec. aromat. roſ.* ʒ. ß. *ol. deſtillat. caryophyll.* gutt. vj. *cera parum.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Olei abſinth. nardini* an. Vnc. ß. *olei deſtillati mentha* ℈. ß. *nuc. moſch. expreſſ* Drach. ß. *puln. caryoph. calam. aromat.* an ℈. ß. *cera q. ſ.* F. Linimentum.

Oleum Stomachale, quod Crato in vſu fuit.

℞. *Ol. abſinth.* ℔ j. *caryoph. ſantal. citrin.* an. Drach. ij. *roſ. rubr. macis* an. ʒ. ß. *maſtich.* ʒ. ij. ß. *vini odorati* ℔. ß. Coqu. ad vini conſumpt. & Soli exponantur.

Vel ℞. *Ol. roſac. completi maſtichini* ana ℥. j. *ſpec. aromat. roſat.* Drach. j. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *ol. deſtill. menth. abſinth.* an. gutt. iv. *cera q. ſ.* F. Linimentum.

Cerata, & Emplaſtra.

Cerotum ſtomachale ad vſum quotidianum in officinis proſtrat.

Vel ℞. *Maſtich. thuris, galang. caryophy. macis* ana ʒ. j. *calami aromat.* ℈. ij. *coriandr. prapar. radic. cyperi* an. Drach. ß. *corall. vtriuſque* an. ℈. j. *gran. paradyſi* ana ʒ. ß. *ſtyrac. calamit.* Vnc. ij. *ladani puriſſ.* ʒ. vj.

Pulueriſa craſſe, & cum cera, & pice nauali piſtillo calido F. Maſſa, quæ alutæ inducatur, & tegatur ſindone.

℞. *Spec. aromat. roſ.* ʒ. j. *caryoph. macis* ana ℈. j. *sacamahaca* ʒ. j. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. ß. *ol. deſtill. caryoph. abſinth.* ana gutt. vj. *ladani cera* an. *qu. ſ.* F. Emplaſtrum.

Fomenta.

℞. *Menth. abſinth.* ana M. ij. *ſchœnanth.* M. ß. *Rad. cyperi, galang. caryophil.* ana ʒ. ij.

Coq. in vino pro Fomento. Poſſunt etiam fieri Embrochæ ex modo enumeratis cum aquis thermalibus.

Sacculi.

℞. *Abſinthij, menth.* ana M. j. *origani betonic.* ana M. ß. *rad. cyperi, caryoph. macis nuc. moſch. galang.* ana ʒ. j. Cum ſindone rubra F. Sacculus.

℞. *Galanga, cinamom. macis, caryophyll.* an. Drach. ij. *cyperi calam. aromat. cortic. citri, baccar. lauri* ana ʒ. j. ß. *gummi tacamahac. ſtyrac. calamit.* ana ʒ. j. F. Sacculus.

Cataplaſmata.

Efficax eſt Cataplaſma, quod Rhaſes 9. *ad Almanſor.* ex ſtyrace, ſpica, abſinth. calamo aromat. maſtich. cum vino veteri, & ſucco cydon. aſperſis componit.

℞. *Spec. diarhod. abbat.*
aromat. roſ.
coral. an. ʒ. j.
caryoph. ʒ. ß.
carnis cydon. vino cocta ℥. ij.
puln. abſinth. p. j.
Cum *vino* F. Cataplaſma.

De medicamentis ventriculum calefacientibus videatur etiam Fernelius, *libr. 5. meth. medend. cap* 22.

Diæta.

Diæta. Cibi præcipuè ſint carnes boni nutrimenti, non difficiles coctu, condiantur pipere, zinzibere, cinamomo, macere, caryophyll. & alijs aromatibus, faluia item, carui, rore marino, & alijs, quæ tamen ſaporem non niſi ſuauem exhibeant. Vinum ſit antiquum, vinoſum, vel etiam medicatum abſinthio, ſaluia, caryophyll. cinamomo, & ſimilibus, vel cereuiſia vel aqua mulſa aromatibus alterata aut œnomeli. Vitentur cucurbitæ, cucumeres, melones, perſica, atriplex, blitū, lactuca, hordeum, & alij cibi frigidi. Somnus ſit longior. Exercitia & labores corporis valde conferunt.

CAPVT VI.

De Calida Intemperie Ventriculi.

Cauſſæ.

Calida Ventriculi Intemperies. Eius Cauſæ. CAlidam ventriculi Intemperiem pariunt, rerum calidarum adhæſus, & occurſus, calidi cibi, & præcipuè eorum condimenta, aromata, potus calidus, imprimis vini potentis, & meracioris; mulſum. Calida item medicamenta aſſumpta, & extra applicata. Febres quoque ardentes vt vniuerſum corpus, ita & ventriculum calefacere poſſunt.

Signa Diagnoſtica

Signa. Cognoſcitur Intemperies hæc á ſiti, cibi inappetentia mala coctione, cibi adultione, & corruptione, & imprimis cibi coctu facilis, & facile curruptibilis, vnde, & ructus nidoroſi, & cholera ſuam originem habent. Percipitur etiam caliditas circa ventriculum, ſaliua eſt lenta, viſcida, & rotunda, lingua, fauces, labia, arida ſunt. Prægreſſæ ſunt vel præſentes adſunt cauſſæ calefacientes enumeratæ. Frigida proſunt; calida nocent.

Prognoſtica.

Prognoſticum. Intemperies ventriculi calida minus periculoſa eſt, quam frigida. Nam Intemperies ventriculi frigida, præſertim ſi magnus ſit á natura receſſus, & caloris ventriculi quaſi extinctio, ſummopere noxia eſt, & actionibus ventriculi valde aduerſaria, ac non niſi longo tempore, & cum maxima difficultate corrigi poteſt. Caloris verò exceſſus etſi alimenta corrumpit, & in alienam ſubſtantiam mutat: tamen alimentis, & medicamentis refrigerantibus adhibitis facilè corrigitur.

Indicationes.

Indicationes. Intemperies ventriculi calida etſi refrigerationem indicat: tamen quia ventriculus calore coctionem perficit, ideo minus refrigerandum, & vix tantum, quantū affectus præter naturam poſtulat. Refrigerantia quoq; nec maxima quātitate exhibēda, nec in eorum vſu diu perſiſtendum, ne calor innatus ventriculi, qui á calore extraneo, & præternaturali diſſipatur, & ob humidi ſubſtantiæ abſumptionem paucior factus eſt, magna refrigerantium copia, & diuturno eorum vſu extinguatur. Et cum ventriculus ſit neruoſus, facilè á refrigerantib. læditur. Refert enim Beniuenius, *de abditis morb. & ſanat. cauſſis cap.* 15. Quendam ex Emplaſtro frigidiſſimo ſtomacho appoſito ſingultu correptum ac tandē mortuum fuiſſe, *& ibidem c.* 16. Iuuenem quendam frigidiſſimæ aquæ potu intra paucas horas extinctum fuiſſe. Quamquam tum proculdubio non ſolum ventriculus, ſed, & alia viſcera á potu aquæ frigidæ offenſa fuere.

CVRATIO.

Curatio Medicamenta ventriculum refrigerantia Interna. Simplicia.

Medicamenta ventriculum Refrigerantia.

Interna.

Simplicia.

Herbæ, & Folia, *Acetoſa, portulaca, lactuce, endiuia*. Flores, *Roſarum, violarum*.

Radices,

Radices, *Cichorij, nymphea, acetoſa.*

Semina, *Quatuor frigid. maiora, & minora, hordei, acetoſa, lactuca.*

Fructus, *Mala citria, ſuccus granator. aurantia acida, tamarinds, Perſica, fraga, ceraſa, mora, ſorba, meſpila, ribes, berberis, melones, cucumeres, pyra, poma, acida, pruna acida, vaccinia nigra.*

Lignum, *Santali.*

Lapides, & Gemmæ, *Corallia.*

Succi, & Liquores, *Citri, & aliorum fructuum frigidorum modò enumeratorum, vinum auſterum, ſerum lactis.*

Compoſita.

E quibus componuntur, & parantur varia.

Aqua, *violarum, roſar. fragor. portulaca, acetoſa*, quò poſſunt etiam ſuo modo referri ſpiritus vitrioli, & ſalis.

Emulſiones, *ſem. quatuor frigidor. maior.*

Vt ℞. *Sem. quat. frigid. maior. excortic.* an. Drach. ij. *aqu. hordei ſimpl.* lb. j. *aqu. fragor. ſine vino* ℥. iv. *roſ.* Vnc. i. F. Emulſio, cui adde *iulebi viol.* Vnc. i. ß. Miſce.

Decocta.

Hordei, ſantalorum.

Vel ℞. *Rad. cichor.* Vnc. ß *ſantal. citrin.* ʒ. ii. (adde rubrum ſi placet) *tamarind.* Vnc. ß. Coqu. in aqu. hordei ſimpl. lb. i.

In colatura *conſeru. roſ.* Vnc. i, diſſolui, iterumque colari, & aliquot gutt. ſpiritus vitrioli addi poſſunt. Talia decocta duo habentur in Inſtitut. *lib. 5. p. 3. ſect. 3. cap. 2. de decoctis.*

Syrupi, & Iulebi. *Roſar. viol. acetoſa, acetoſitatis, citri, limonum, granator. cydonior. de agreſta, oxyſacchar. ribes, iulebi roſar. violar.* ex hiſque compoſiti, quales habentur in Inſtitut. *vt ſup. c. 7. de ſyrupis.*

Conſeruæ, *Roſarum, præcipuè vitriolata, violar. cichorij, acetoſa, pulpa citri.*

Rob, *Ribes, berberis, ſorbor. agreſta.*

Condita, *Rad. Cichorij, caules lactuca, perſica, ceraſa, ribes berber. ſorba, meſpila, cydonia.*

Species, *Diamarg. frigid. diatrionſantal. diarrhod. abbat.*

Hinc iterum parantur Electuaria.

Vt ℞. *Conſeru. roſ.* Vnc. ii. *rob. ribes. rad. condit. cichorij caulis lactuca condit.* an. Vnc. ß. *coral. rubr. præpar. ſpec. diamarg. frigid. ſantali citrini* an. ℈. i. Cum *ſyrupo violar.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. viol.* Vnc. ij. *roſ. vitriolata* Vnc. j. *lactuca condita* Vnc. ß. *ſpec. diamarg. frigid. ſantal. citrin.* an. ʒ. ß. Cum *ſyrupo acetoſitatis citri.* F. Electuarium.

Rotula.

℞. *Spec. diamarg. frigidi, diarrhod. abbat.* ana ℈. ii. *ſantali citrini corall. rubr. præpar.* ana ℈. j. *ſacch. in aqua roſ. diſſolut.* Vnc. ij. F. Rotulæ.

Externa.

Externa. Ex ijſdem externa medicamenta parantur, ita tamen applicari debent, ne diaphragma attingant.

Inunctiones, Linimenta, & Vnguenta.

Parantur *ex oleo roſaceo, violar. nymphea, cydonior. mucilagine ſem. pſyllij, vnguento roſaceo, infrigid. Galeni:* vti

℞. *Ol. roſ. violar. nymph.* an. Vnc. ß. *mucilag. ſemin. pſyllij aqu. roſ. extracta* Drach. iii. *cera parum*, Fiat Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. roſ. omphacini* Vnc. i. *ſantal. albi flor. roſ. rubr.* an. ℈. ß. *cera parum.* F. Vnguentum.

Vel ℞. *Vnguenti roſ.* Vnc. i. ß. *ol. violar.* Vnc. i. *ſantal. albor. roſar. rubrar.* an. Drach. ß. *Miſce.*

Cerata, & Emplaſtra.

Santalinum.

Vel ℞. *roſ. rubr. ſantali albi, rubr.* an. Drach. ii. *balauſt. myrtill. coralliorum. rubr.* an. Drach. i. *olei roſ. cera* an. *q. ſ.* F. Emplaſtrum.

Sacculi.

℞. *Roſar. rubr.* M. i. *viol.* P. i. *ſantal. omnium* ana ʒ. i. ß. *corall. rubr.* ʒ. i. Inciſa, & contuſa inſuantur ſacculo ex ſindone rubra.

Fomenta, & Epithemata.

Fiunt *ex decocto hordei, roſ. rubr. lactuca*, & alijs antè enumeratis, item *ex ſuccis acetoſa, cydon. oleo roſ. & ſimilibus.*

Vt ℞. *Ol. roſac. omphacini* an. Vnc. ii. *ſucci portulac.* Vnc. iii. *vini auſteri*, Vnc. i. ß. Cum ſpongia aut linteamine. Fiat Fomentum.

Vel ℞. *Aqu. Endiu.* ʒ. v. *roſ.* Vnc. ij. *portulac.* Vnc. i. *aceti roſ.* Vnc. ß. *ſantal. omnium* ʒ. ii. M. pro Epithemate. Vel ſacculus antea compoſitus coquatur in vino auſtero, & ventriculo applicetur.

Cataplaſmata.

Fiunt *ex carne cydon. cocta in vino rubro, aceto, agreſta, farina hordei, roſis, violis cum oleo roſ. & alijs.*

Vt ℞. *Succ. cydon. pomor. agreſt.* an. Vnc. ii. *panis* Vnc. iij. *farin. hordei* Vnc. ß. *puluer. roſ.* Drach. j.

Diæta.

Cibus, & potus cum medicamentis conſpiret, Ideoque alimenta ſint naturæ frigidæ, & facilis diſtributionis, vt antequam adurantur, diſtribuantur, quales ſunt ptiſana hordeacea, aut hordeum cum iure carnis, præcipuè aceto condito; poma auſtera, fructuſque refrigerantes alij modo propoſiti, qui tamen nō facilè corrūpuntur; Lactuca, portulaca, & ſimilia, quæ in acetarijs exhiberi ſolent. Cibi ſuccis acidis condiantur, contra vitentur cibi aromatibus, & alijs calidis conditi, pinguia item, ſalſa, dulcia, quæ in bilem facilè mutantur, vt mel, ficus. Melones item, & cucumeres, qui etſi frigidi ſint, tamen facilè corrumpuntur. Acria, vt allium, cæpe, naſturtium. Lac etiam in hac intemperie non commodum eſt, quod facilè corrumpitur; vt & oua, quæ etiam in nidoroſam cruditatem vertuntur. Potus aſſuetus ſit aqua vel acidulæ, vel decoctum hordei, quibus iulebum violar. roſar. & guttul. aliquot ſpirit. Vitriol. & Sulph. addere vtile eſt, Emulſio item ſemin. 4. frigid. maior. cum aqua hordei. Concedi etiam poteſt vinum ὀλιγοφορον, vel aqua dilutum. Galen. 3. *de ſimpl. med. facult. cap 6.* oxygala ſeu lac acidum concedit. Aer ſit frigidior; Æger ſe non valdè exerceat: ſomnus humectando, vt & animus tranquillus vtilis eſt: ira verò nocet. Diæta.

CAPVT VII.

De humida ventriculi Intemperie.

Cauſſæ.

HVmidæ intemperiei cauſſæ ſunt cibi humectantes, aquæ potus, medicamenta humectantia, otium, & ſomnus nimius, aer humidus. Humida Ventriculi Intemperies. Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur è ſiti diminuta, ſanie exigua, appetentia cibi ſicci, & aſſi, ſaliua copioſiore, ſenſu inflationis circa ventriculum, ructibus, fluctuatione, aluo laxiore; anteceſſerunt cauſſæ humectantes; ſicca iuuant, humida nocent. Signa.

Prognoſticum.

Humida intemperies ſiue ſola conſtet, ſiue cum calore aut frigiditate coniuncta ſit, omnium facillimè curatur. Galen. 7. *meth. med. c. 9.* Prognoſticum.

Humi-

Curatio.

Curatio. Humida Intemperies ſiccantia indicat, & propterea ſiccantia medicamenta adhibenda, ſed citra inſignem caliditatem, & frigiditatem. Calida itaq; & frigida corrigenda ſunt, vt aptum, & idoneum huic intemperiei ſint remedium.

Interna.

Medicamenta interna. Calida Exiccantia ſunt: *Betonica, mentha, abſinth. ſalvia, Radic. acori, galanga, ſem. coriand. carui, maſtich. ſcilla, tunica interiores ventriculi gallinar. Lignum guaiacum, ſaſſafras, & alia calida antea cap. 4. enumerata.*

Frigida aut certè calorem excedentem non habentia; *Roſa, ſantal. corall. bolus Armenus, terra ſigill. tormentilla.* In quibus eligendis reſpiciendum ad reliqua viſcera, an nimirum aluus ſit laxa vel adſtricta; apertione vel adſtrictione opus ſit. Pertinent huc & Thermæ, quæ ſalem, & ſulphur continent. Galenus, 1. *de med. facil. parab.* Vbi nimia ſaliua vitio humidioris ventriculi profluit, *aridam cruſtam* frequenter maſticare iubet.

Ex his parantur: Aquæ *menthæ, cinnamomi, cal. aromatici.*

Decoctum: *Guaiaci, ſaſſafras.*

Syrupus: *Myrtinus, de betonic. roſ. maſtichin.*

Conſeruæ, *Betoni. roſ.* vitriolata imprimis, *Diacydonium cum aromatibus.*

Condita: *Nuces iuglandes cum aromatibus condita, calamus aromat. Zinzyber.*

Confectiones; *Sem. coriandri, carui, cinnamomi. Acetum ſcilliticum.*

Olea, *Nuc. moſch. caryophyll. carui, aniſi.*

Species Aromaticæ; *Aromat. roſat. diatrionpip. diagalanga, diacalaminthe.*

Electuaria; *Theriaca, Mithridat. diacurum.*

Vel ℞. *Conſeru. roſ. beton.* ana ℥.ii. *Zz. in India condit.* ℥.ß. *Spec. diarrhod. Abbat. aromat. roſat. coral. rubror. præpar. maſtich.* ana ʒ.ß. *Cum ſyrupo cydonior.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. roſ.* ℥.j.ß. *abſinth.* ℥.ß. *Mitridatij* ʒ i. *cum ſyrupo roſ.* F. Electuarium.

Pulueres.

℞. *Tunicar. intern. ventric. gallin.* ʒ.iv. *cinnamom. garyophyll. ligni aloes* ana ʒ.i. F. Puluis.

Vel ℞. *Semin. coriand. prap. aniſi, fœniculi, carui* an. ℥.ß. *tunicar. ventriculi gallin. interior. præpar.* Drach. ii. *corall. rubror. prap.* Drach. ß. *galanga, caryophyll. macis,* ana Drach. j. *panis albi toſti* ʒ.iii. *ſacchari roſati tabulat.* Vnc. i. ß. F. Puluis, cuius vſus ante, & poſt paſtum eſto.

Externa.

Inunctiones, & Vnguenta.

Externa. Fiunt *ex oleo menthæ, abſinth. cydon. maſtich.* vt: ℞. *ol. omphacin. roſ. myrtin. maſtich.* ana Vnc. ß. *ſpec. aromat. roſat.* ℈.ii. *Ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Vt ℞. *Ol. maſtich. cydon.* ana Vnc. i. *corall. caryoph.* an. Drach. i. ß. *ol. nuc. moſch. expreſſ.* ℈.ij. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Epithemata, & Fomenta.

Fiunt *ex balauſtijs, betonica, & alijs calefacientibus* ſupra enumeratis, pane toſto cum vino Maluatico.

Sacculus.

℞. *Abſinth. menth.* ana M. ß. *maioran.* M. i. *flor. roſ. rubr.* M. ß. *rad. galang. cyperi, calami aromat.* an. Drach. i. *ſem. aniſi, cumini* ana ʒ.ii. *caryophyll. macis* ana ʒ.i. *maſtich.* ʒ.iii.

Cum linteo albo vel ſindone rubra, Fiat ſacculus, qui ſi libet vino maluatico irroratus ventriculo imponatur.

Emplaſtra.

Emplaſtrum de cruſta panis, ceratum ſtomachale.

Vel ℞. *Carn. cydon. maſtich.* an. Vnc. ß. *caryoph. galanga, macis* an. Vnc. ß. *roſar. rubr.* ℥. ß. Cum *oleo abſinth. & menthæ piſtillo* calido ſubigantur in formam Emplaſtri.

℞. *Maſtich.* Vnc. ii. *thuris* Vnc. i. *ſtyr. calam.* Vnc. ß. *hypociſtid. acacia* an. ʒ.ii. *Diſſolue in maluatico.* Hiſce adde ſubtiliſſ. pulueriſatar. *Rad. cyperi, fol. abſinth.* an. ℥.ii. *menth. flor. roſar. rubrar. ſem. cumini* an ʒ.i. ß. *alipta moſchata* ʒ.i. *caryophyl. nuc. moſch.* an. ℥.j. ß. *ſantal. omnium. ſpica nardi* an. ʒ.j. *corall. rubror.* Vnc. ß. Cum *ol. maſtichin. nardin. reſina pini, cera* an. q. ſ. F. Emplaſtrum.

Diæta.

Diæta. Cibi, & ipſi ſint exiccantes, quales ſunt auiculæ mõtanæ, carnes aſſæ potius, quam elixæ, panis bis coctus. Galenus, 8. *de ſ. m. fac.* palmæ fructus ſeu dactylos cõmendat, & per ſe, & cum alijs cibis ſumptos. Condiantur cibi aceto, & ſale, ſed mediocriter. Potus ſit parcior vt, & cibus. Nam, vt Hippocrates, 7. *aphor.* 59. habet. *Corporibus carnes humidas habentibus famem adhibere vtile. Fames enim ex accidente ſiccat.* Potus loco detur vinum rubrum medicatum abſinthio. Æger exercitio vtatur, quod exiccat.

CAPVT VIII.

De ſicca ventriculi intemperie.

Cauſſæ.

Siccæ Intemperiei ventriculi cauſſæ ſunt, quæcunque humiditates ventriculi naturales, vtpote materiam nutritionis proximam abſumunt, de quibus Galenus 7. *meth. med. c.* 6. Tales cauſſæ ſunt hepar calidum, immoderato ſuo calore ſanguinem, & humiditates inde genitas in ventriculo abſumens, fames, & potus cibique inopia. Diæta ſiccans, cibi multis aromatibus conditi, potus exiccans, euacuatio nimia per vomitum aut aluum, aquæ thermales, medicamenta omnia exſiccantia, & calefacientia, quæ humiditates abſumunt, & per halitus reſoluunt, adſtringentia quæ eoſdem exprimunt, & meatus contrahunt, fumi metallici. Siccæ Intemperiei ventriculi Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Vbi Intemperie ſicca ventriculus laborat, adeſt ſitis, appetitus cibi liquidi, & elixi. Cibus ſolidior difficilius coquitur, exſputio eſt pauca, contractio, & extenuatio circa ventriculi regionem, & ventrem: imò tandem totum corpus gracilius euadit, & contabeſcit, totiuſque corporis gracilitas inſeparabile ventriculi ſiccioris ſignum, vbi ſcilicet propria naturalis humiditas abſumitur. Etſi verò gracilitas totius inſeparabile ſignum ſit ſiccioris ventriculi, non tamen eſt proprium ſignum, cum etiam ab hepate, & corde originem poſſit habere, & præterea à calido quoque, & ſicco corporis temperamento. Ideoq; vt gracilitas, & extenuatio corporis, quæ à ventriculi ſiccitate ortum habet, à reliquis diſcernatur, propria ſigna intemperiei ventriculi, item hepatis, cordis, & totius corporis diligẽter perpẽdenda ſunt. Nam ex ſiccitate cordis corpus citius extenuatur; iecoris ratione minus citò; ratione ventriculi tardius. Humida in hac intemperie proſunt, ſicca nocent. Quod ſi vomitio accedat in hac intẽperie, caloris innati ſumma inopia indicatur, & multa excremẽta, & cruditates indicat: & propterea nõ ſtatim vbi magnus pituitæ prouentus eſt, credendum adeſſe, frigidam, & humidam intemperiem ventriculi, quæ propterea calefacientib. & ſiccantib. (in quo à multis peccatur) corrigẽda ſit, cum etiam à frigida, & ſicca prouenire poſſit. Præceſſerunt cauſſæ exſiccantes, & euacuationes nimiæ. Signa.

1. In-

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Intemperies ſicca peſſima eſt. 7. *meth. med. c.* 7. & 10. & in ea tempus curationis longius requiritur. Quod enim ſenium eſt in ſanis, id ſicca intemperies in ægris.

2 Sicca intemperies ventriculi ſine febrili calore ducit in maraſmum, & cum febrili calore in hecticam.

Curatio.

Curatio.

Sicca Intemperies humectãtia indicat. Humectatio autẽ hic optimè alimẽtis perficitur, ac propterea maximè conuenit cibus, qui facilè coquitur, & in corpus facilè diſtribuitur. Vid. Galenus, 7. *meth. med. cap.* 7. quæ tamen potius totius corporis, quam ventriculi ſiccitati pleraque conuenire videntur. Sunt tamen, & medicamenta humectantia vtilia, quæ etiamſi non replent, vt nutrimenta, tamen humectant, & meatus contractos dilatant, nutrimentumque in vicinas partes repulſum attrahunt.

Medicamenta. Interna.

Medicamenta talia ſunt; *Malua vtraque borrago, bugloſſum, paſſula, amygdal. dulc. pinea, pruna dulcia, glycyrrhiza.*

Syrupus; *Borraginis, bugloſſ. violar. papauer.*

Condita; *Rad. Eryngij* Conſeruæ, *Borraginis, & bugloſſ.* E quibus alia parantur.

Vt ℞. *Conſeru. bugloſſ borrag. violar.* an. Vnc. j. *radic. condit. ſatyrij* Vnc. ß. *pinear. mundatar.* ʒ. ij. *ſem. 4. frig. maior.* an. ʒ. j. Cum *ſyrupo borrag. vel cydonior. fine ſpeciebus.* F. Electuar.

Externa.

Externa.

Adeps gallinæ, omentum caſtratorum, lac, oleum violar. amygdal. dulc. lilior. albor. mucilag. ſem. althea, maluæ, vt:

℞. *Ol. amygdal. dulc.* Vnc. j. *lilior. alb. adipis gallinæ* an ʒ. ij. *ceræ parum.* F. Linimentum.

Vel ℞. *Carnis cydonior. bene maturorum in vino dulci coctor.* Vnc. ij. *farinæ tritici* Vnc. j. *Maſtich.* ʒ. ij. *ol. amygd. dulc. q. ſ.* F. Cataplaſma.

Diæta.

Diæta.

Alimenta ſint facilis coctionis, multi, & boni ſucci; careant multis excrementis, & ad humiditatẽ vergant. Panis ſit fermentatus, non multum ſalſus: vtilis eſt cremor Ptiſanæ, oua recentia, piſces bonæ notæ, pulli gallinacei, caro vitulina, hædina, agnina, & molles aliæ; non tamen ſuillæ. Amygdala, paſſulæ, pineæ, piſtacia, & ex his parati panes Martij, poma dulcia. Cibi non cõdiantur aromatibus multis. Inter alimẽta valde vtile eſt lac, quod facilè coquitur, diſtribuitur, & multum nutrit. Eius tamen quantitas in principio exigua ſit, vt ventriculus eius vſu ſine noxa aſſueſcat. Poſtea augeatur, & tantum detur, quantum concoqui poſſit. Diligenter tamen attendendũ, an Lac in ventriculo aceſcat aut corrumpatur, quod ex ructu, & grauitate ac tenſione circa ventriculum percipitur. Quod ſi animaduertatur, minori copia exhibendum Vitentur auſtera, & adſtringẽtia, quæ reſiduam naturalem humiditatem abſumunt. Potus, niſi febris adſit, ſit vinum ὀλιγοφόρον, leniter adſtringens, vt calor innatus ventriculi conſeruetur: non verò auſterum, quod humidum naturale tolleret. Cibi, & potus modici ſint, ne ventriculum grauent, aut tenſionem vel inflationem in eo pariant. Ter igitur de die cibetur æger; vbi paulum reſtitutus eſt, bis.

CAPVT IX.

De Intemperiebus ventriculi compoſitis.

Compoſita Intemperies ventriculi.

COmpoſitarum Intemperierum ratio facilè ex his, quæ hactenus de Intemperiebus dicta ſunt, patet. Et Compoſitarum intemperierũ cauſſæ ex cauſſis ſimplicium hactenus enumeratis facilè colligi poſſunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcuntur eædem ex complicatione ſignorum, quæ ſimplices intemperies indicãt. Præditi intemperie calida. & ſicca ventriculi paucum habent ſanguinem, acutum, & ineptum ad nutriendum: quoniam alimentum acquirit in tali ventriculo qualitatẽ, quæ ab hepate poſtea corrigi non poteſt, ſed remanet ipſum alimẽtum contrarium complexioni radicali membrorum. Vnde tales vt plurimum ſunt macri, habentes aluum adſtrictam, venas eminentes, & aliquando ſcabiem ſiccam, propter acrimoniam humorum ſanguini permiſtorum.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Calida, & humida Intemperies facilè emendatur; poſt hanc frigida, & humida. Prior enim dyſcraſia per refrigerantia, & ſiccantia corrigitur, & ſunt in promptu medicamenta antè propoſita, quæ vtrumque præſtant.

Peſſima verò, & omnium curatu difficillima eſt frigida, & ſicca. Galenus 7. *meth. med. cap* 7. *&* 11. *& libro de marc. cap. vlt.*

Curatio.

Curatio.

Vt ſimplices intemperies medicamentis exceſſum contrarium primarum qualitatum habentibus curantur, ita, & compoſitæ.

In calida, & humida Intemperie conueniunt medicamenta refrigerantia, & ſiccantia, & ſi humiditas maior calorem obtunda, adſtringentia vtilia ſunt. Atque tum vtilis eſt conſerua roſar. rubrar. cum corall. rubris, ſyrupus myrtinus, cydonior. acidor. miua cydon. rob berberis.

Extra applicatur ol roſar. myrtin. Epithemata è ſucco plantag. portulac. cum bolo Armeno. Cataplaſma ex farina hordei, & lentium cum ſucco plantaginis, & Nymphex.

Diæta ſit etiam refrigerans, & ſiccans. Si verò ſiccitas ſit intenſior, ea ferè curandi ratio inſtituenda, qualis febri hecticæ conuenit.

Frigida, & humida Intemperies, quæ frequentior eſt, curatur medicamentis calidis, & ſiccis, acribuſque miſtis cum acerbis citra manifeſtam frigiditatem. Hinc conueniunt ſpecies aromat. roſat. diatrionpip. diacalaminth. diacyminum, conſerua betonicæ, roriſmar. zinzib. condit. acorus conditus, Mithridat. theriaca, quibus conſeru. roſar. præſertim vitriolata addi poteſt itẽ vulgare illud Electuarium diacorum, quod quidem etiam ex radicibus acori veri, quem calamum aromat. vulgo vocant, componi poſſet, & omnino diacorum Meſuæ, vt quod affectibus capitis, & neruorum deſignatur, meritò ex radicibus acori veri parari debet: tamẽ vt hoc obiter moneam, in illa vulgari compoſitione affectibus ventriculi apud Germanos dicata, quam *Aeterman Lattwerg* nominant, etiam rad. iridis luteæ ſeu pſeudo-Acori non incommode ſumi poſſe videntur. Habet enim radix illa vim quandam exſiccandi, & adſtringendi, & ſi miſcetur cum aromatibus acribus, non incommodum, immò gratum ventriculò medicamentum præbet. Vtiles ſunt, & ſpiritus, Aquæ vitæ, elixir, clareta, & vina medicata, vt, & alia medicamenta, quæ ſupra de Intemperie ventriculi frigida curanda propoſita fuere: Cum omnia ferè ſimul cum vi calefaciendi vim etiam ſiccandi obtineant. Tutius verò mitioribus, & longiori tempore, quam fortioribus, quæ humiditatem ventriculi abſumere, & Hepar calefacere poſſunt, cura perficitur.

Extra etiam Medicamenta ſupra de Intemperie frigida propoſita applicentur.

Vinum conuenit antiquum, & meracius, ſed in exigua quantitate. Potus enim omnis in hac intemperie ſit paucus, cibi etiam forma ſicca præditi.

Frigida tandem, & ſicca Intemperies curatur calefacienti-

cientibus,& humectantibus. Et quidem ſi frigiditas ſit remiſſa, conueniunt conſeru. flor. borrag. bugloſſ. addita ſextupla parte conſeru. betonic. Calida enim eiuſmodi ſint, ne modum excedant,& magis exiccent. Si frigiditas intenſa ſit, vtere conſeru. meliſſæ, & melle.

Extra adhibeatur ol. nardin. maſtich. Galenus *7. meth. med. c. 7.* picem aridam liquatam cum oleo amygd. dulc. calidè applicat. Nonnulli in eum vſum catelios pingues ventriculi regioni apponunt. Omentum quoque animalium caſtratorũ oleo calẽte maſtic. & amygdal. dulc. madeſactum, & ventriculo impoſitum vtile eſt. Vt & ceratum ex parte vna Ladani, & partib. duabus ceræ compoſitum, quo nihil conuenientius, & vtilius ad ventriculi calorem fouendum Crato ſe comperiſſe ſcribit, *conſilio* 191.

Vinum ſit minus aquoſum, & antiquius. Cibi condiantur aromatibus, ſed moderatè. Mellis copia in lacte, quod præbetur, augeatur. Imò eiuſdem deſpumati vſus, vtpotè minus excrementitij, vtilis eſt per ſe in ventriculo frigido, ſicut calido noxium eſt.

Reliqua ex iis, quæ in ſimplicib. intemperiebus dicta ſunt, facilè patent. Videatur quoque Galenus, 7. *meth. med. à cap. 4. ad* 10.

CAPVT X.

De Intemperiebus ventriculi cum materia.

ET

Primò in genere.

Intemperies ventriculi cum materia. INtemperies ventriculi ſine materia, vt Galenus, *6. de tuenda ſanitate cap. 2.* docet, non diu ſola conſiſtit, ſed materiã ſibi aſciſcit, (nam vitiata coctio multa facit excrementa) & nudæ intemperies non diu durãt, raroq; materia ab intemperie abeſt. Materia autem hæc vel in ventriculo generatur, vel aliũde ad eum trãſmittitur. Et rurſum conſiſtit, vel in eius cauitate, vel eius tunicis impacta eſt. Et generatur pituitoſa materia in ventriculo à cauſis refrigerantibus, & humectantibus: Bilioſa à calefacientibus, & exiccantibus. Flatulenta vt plurimum à cauſa frigida eſt; nonnunquã etiam à cauſa calida. Dum enim bilis in ventriculo pituitoſę, & viſcidæ materiæ ſubſternitur, inde flatus reſoluuntur, qui à calidis diſcutientib. exhibitis magis cumulãtur, moleſtique ſunt, donec materia ex ventriculo ſit expurgata. Pituita verò in ventriculum ex capite ſæpiſſime deſtillat. Bilis ex hepate; melancholia ex liene, & locis vicinis effunditur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Intemperies cum materia, quatenus quidem intemperies cognoſcitur ex ſignis. Intemperiei ſine materia ſeu ſimplicis ſeu compoſitæ. Materia autem coniuncta etiã ſua ſigna habet. Nimirum eam demonſtrant cauſſæ quæ præceſſerunt, ad talem materiam generandam aptæ: Deinde quod proſunt, quæ eam euacuant, nocẽt, quæ eam augere poſſunt: Tandem etiam affecta, præſertiam excreta, quæ per aluum aut os eijciuntur, vt poſtea in ſpecie patebit.

An verò materia in cauitate ventriculi, an intra tunicas cõtineatur, diſtinguitur, quod cũ in cauitate ventriculi continetur materia, fluctuationem, & nauſeam parit, quam vomitus vel alui deiectio ſequitur. Si verò in tunicis impacta eſt, nauſea eſt ſine vomitu, & ſæpe ſingultus accedit.

An autem materia in ventriculo genita ſit, an aliunde affluat, cognoſcere non ita facilè eſt. Et vt id cognoſcatur, primò totum corpus perſcrutandum, & cõſiderandum, an alicubi excrementitij humores hæreant; an conſuetæ euacuationes ſuppreſſæ ſint; an æger à conſueto exercitio deſtiterit; aut conſuetam diætam mutarit. Conſiderandum quoque an per periodos æger in membro aliquo malè aliquid ſenſerit, idq; iam ceſſet. Tum enim ſuſpicio eſt, materiam, quæ antea ad aliam partem ferebatur, iam ad vẽtriculum fluere. Si in toto corpore nil appareat, viſcera omnia perluſtranda ſunt, ac videndum, an in hepate, liene vel alio membro humor vitioſus cumulatus ſit. Si enim in toto, vel in parte aliqua humor vitioſus cumulatus ſit, facilè ad ventriculum mitti poteſt. Si verò, & totum corpus, & omnia membra ſalua ac munda inueniantur, materiam in ventriculo genitam fuiſſe colligitur.

Si quoque ſymptomata, quæ ventriculo affecto accidunt, continuo apparent, indicio eſt, in vẽtriculo materiam generari; Si intermittant, aliunde eam affluere. A qua parte autem in ſpecie affluat, partis illius affectæ ſigna docebunt. Vid. Galen. *1. de loc. affect. c. 4.*

Quoniam etiam nonnunquam accidit, vt in ventriculum frigidum bilis ex hepate per peculiarẽ meatum fundo ventriculi inſertum, aut in calidum pituita è capite fluat, Galenus rectè monet, attendendum eſſe, ne decipiamur, & materiam, quæ aliunde affluit, in ventriculo genitam putemus, idq; ex temperamento totius, ac ex iis, quæ per aluum excernuntur, diſtinguendum docet, *2. de Temperam.*

Prognoſtica.

1. Materia Intemperiei coniuncta quæcunque curationem difficiliorem reddit. Prognoſtica.

2. Quod ſi materia ſuis qualitatib. intemperiei ventriculi contraria ſit, v. g. Si calida materia ſit in frigido, vel frigida in calido ventriculo, curationis difficultas adhuc magis augetur, & imprimis, ſi frigidæ materiæ adhuc ſit craſſa, & viſcida, & ab hepate vel alia parte continuò materia trãſmittatur, foueatur, & augeatur.

3. Difficilius tollitur materia tunicis ventriculi impacta, quam quæ in ſpatio, & cauitate eius continetur.

4. Peſſimum verò eſt, ſi homo nec deijciat facilè, nec facilè vomat, Galenus, *6. de tuend. ſanitat. c. 19.*

Indicationes.

Intemperies cum materia alterans indicat, ſimulq; euacuans pro natura, & conditione ipſius materiæ: ſeu Indicationes. ratione intemperiei alterantia; ratione materiæ purgantia, ac ſi opus ſit, etiam prius præparantia pro humoris natura requiruntur.

Curatio.

A materiæ euacuatione incipiẽdum. Niſi enim ma- Curatio. teria prius tollatur, alterantia parum proſunt. Et quidẽ ſi humores in ventriculo fluctuent, & faciles ſint ad euacuationem, per vomitum eijciendi, vel per aluum lenientibus educendi ſunt. Si materia quaſi impacta ſit, prius præparanda, & poſtea euacuanda eſt.

Ad vomitum ciendum poſt cibum ſumptum oxymelitis, Vnc. ij. ß. cum decoct. rad. vel ſem. raphani, Vnc. v. exhibendum.

Vel ℞. *Radic. raphani,* ℥. j. *aſari,* ʒ. j. *agarici,* ℈. j. Coqu. in mulſa vel oxymel, ad Vnc. vj.

Fortiora verò vomitoria, præcipuè ex mineralibus petita locum hic non habent; cum non ſolum ex reliquis corporis partibus vitioſos humores ad ventriculum commoueant, ſed, & eum inſigniter offendant ac debilitent.

Simul quoque attendendum, num ab alia parte materia affluat. Id enim ſi accidat, ea euacuanda, & membro mittente curato præcauendum, ne ad ventriculum amplius confluat. Materia ſublata, poſtea intemperies, non ſecus ac ſi nulla fuiſſet materia, per contraria alterantia tollenda. Cibi quoque ea (vt ſupra dictum) quantitas exhibeatur, quæ à ventriculo languido facilè concoqui poſſit. Qualitas cibi talis ſit, quæ contraria ſit humori peccanti, ita vt quam minima eius

quali-

qualitas iterum colligatur. Cautè quoque medicamēta purgantia vſurpanda. Frequens enim purgantium; præſertim fortiorum, vſus ventriculi debilitatem auget, & natura tandem ijs ita aſſueſcit, vt ſine fructu vſurpentur. Itaque vltra aloen, agaricum, mechoacannam, rhabarbarum, ſenam vix aſcendendum.

De intemperie Ventriculi cum Bile.

Intemperies vētriculi cum bile. Ortum habet hæc Intemperies, quemadmodum antea dictum, à cauſis calefacientibus, & ſiccantibus, item ab vſu ciborum, qui facilè in bilem mutantur, quales ſunt dulces.

Signa. Quantum ad ſigna, quādo cum intemperie bilis adeſt, præter ſigna intemperiei calidi vētriculi ſupra enumerata adeſt nauſea, cibi faſtidium, oris amaritudo, roſionis cuiuſdam ſenſus, & vomitus nonnunquā bilis.

Curatio. Curatur hæc intemperies refrigerantibus, & humectantibus ac bilem euacuantibus. Et quidem tenuis bilis vel vomitu reijciatur, vel euacuetur manna, caſſia, ſyrupo roſar. vel violar. ſolutiuo, tamarindis, cum decocto, & aliqua aqua refrigerāte. Vtilis eſt, & mulſa, in qua decoctum ſit abſinthium. Nam ſcribit Auicennas, abſinthii decoctū remedium eſſe vitijs a materia, bile ſcilicet, quam deterget, & ſubducit, ſi non altius fuerit impacta. Pituitam verò ventriculo inhærentem abſinthium potius affligit, niſi decoctum eius condiatur aromatibus incidentibus, calefacientibus, & melle vel ſaccharo, quod detergat. Eligendum verò abſinthium, quod eſt aromatici, non vero horridi ſaporis. Si verò bilis ſit craſſior aut ventriculi tunicis impacta, euacuāda aloe, rhabarbaro, Electuario lenitiuo ſimplici, diacatholico. Et quidem vbi aliquando craſſior eſt hic humor, ac pertinacius ventriculi tunicis adhæret, vix præſtantius medicamentum haberi poteſt, quam Hiera.

Vel ℞. *Pilul. de aloe roſ.* ʒ.j. *ſtomachicar.* ℈.j. F. Pilulæ mediocres.

Vel ℞. *Rhabarb.* ʒ.j. *cinamom.* ℈.ß. infundantur in ſ. q. *aqua Endiuia.*

Colaturæ ℞. ℥.iij *manna* ʒ.j. Iterum colentur atque tunc addatur *ſyrup. roſar. ſolut.* ℥. ß. Vel ſi bilis ſit craſſior, *mellis roſ. ſolut.* ℥.ß. Miſce.

Si aliunde affluat bilis, eodem modo, vt dictum, expurganda, & partis, quæ mittit eam habenda ratio: Simul etiam ventriculus per medicamēta adſtringentia roborandus, quorum vſu ſæpe ita confirmatur, vt affluentes aliunde humores non facile recipiat, vel eas ad alias partes, vel quod commodius eſt, extra corpus propellat. Vtilis eſt hic conſerua roſar. item abſinthiū.

Extra verò inungatur ventriculus ol. roſ. maſtich. abſinthij, foueatur decocto roſar. balauſtior. abſinthij, cum vino auſtero parato. Vel imponatur Cataplaſma ex malo cydonio cocto, roſis, balauſtijs addito oleo roſar. & maſtichino.

Purgatio valida, vbi materia aliunde affluit, omnino fugienda, ne materia ad ventriculum magis attrahatur.

Diæta.

Diæta. In cibo vtilis eſt ptiſana. Cibi condiendi ſunt ſucco citri vel granator. acetdor. vnde ventriculus confirmatur, & præcauetur, ne ſi fortè diutius in ventriculo detineantur, corrumpantur. Vtile eſt, & ius pullorum, in quo lactuca, & endiuia cocta ſint. Potus ſit aqua hordei, vel cereuiſia tenuis.

De intemperie Frigida, & Humida cum pituita.

Intemperies vētriculi cum pituita. Ortum habet hæc Intemperies à cauſis refrigerantibus, & humectantibus, cibiſque pituitæ generandæ aptis.

Signa. *Signa* quod attinet, ſi cum Intemperie frigida humor frigidus craſſus coniungatur, præter ſigna Intemperiei frigidæ ſupra recenſita, grauitatis ſenſus in ventriculo percipitur; præcipuè poſt cibum aliquot horis. Adeſt nauſea, elidones, & fluctuationes ad ventriculi regionem percipiuntur. Sentitur poſt paſtum ad ſomnum propenſio; Lingua albicat ructus accidunt, & ſæpe acidi. Si pituita tenuis, & aquoſus humor in ventriculo continetur, ſaliua multa effluit, & frequens eſt exſpuitio ſine tuſſi.

Prognoſtica.

Intemperies hæc cum coctioni maximè obſit, ſatis noxia eſt, & ſæpe difficulter curatur, præſertim ſi a partibus vicinis intemperies foueatur. Prognoſtica. Curatio.

Curatio.

Curatur autem medicamentis calefaciētibus, & ſiccantibus ac pituitam euacuantib. Itaq; pituita vomitu primò eijcienda, poſt aluum lenientibus vtendum, Et quidem ſi pituita ſit tenuis in ventriculo.

℞. *Mellis roſat. ſolut.* ℥.ij. *manna*, Vnc. j. *decocti vel aq. betonic. q. ſ.* F. Hauſtus.

Si pituita ſit craſſior, oxymelite vomitus prouocari poteſt, cum decocto raphani.

Si æger ad vomitum pronus non ſit, euacuetur melle roſ. ſolut. pilul. ex hiera. Ad vomitum Chymici etiam vtuntur ſale vitrioli à ſcrup ß. ad Drach. ß. vel vitriolo albo in iuſculo pingui vel cereuiſia calida cum butyro exhibitis.

Si vero pituita craſſa impacta ſit, prius præparanda & alteranda, *Syrupo de betonica. melle roſato colato, ſyr. acetoſo ſimpl. oxymel. ſimpl. vel ſcillitico cum decoctis vel aquis betonic. menthæ, calaminth. hyſſopi.*

Vel ℞. *Mellis* ℔.j. *aquæ puræ* ℔.iij. Coqu. ad dimidiæ partis conſumptionem, & deſpumentur, *poſt adde aqu. cinamom.* ℥.j. ß. Miſce.

Vel ℞. *Mellis roſati*, ℥.ij. *ſyrupi de betonic.* ℥.j. *ſpiritus vitrioli, gut. ix.* Miſce. Exhibeatur cochlear. j.

Poſſunt etiam talia vſurpari forma conſeruarum, electuariorum ac rotularum, quæ diutius in ventriculo morantur. Galenus in ventriculo frigido valde commendat Diatrion pipereon, diacalaminth. diaſpoliticon, Hieram picram.

Aqua, quæ ventriculo imbecilli vtilis eſt; eundemq; à mucilaginoſis humoribus adhæreſcentibus purgat, ſimulque cachexiæ medetur, & vermium generationem prohibet.

℞. *Gentian. centaurij min.* an. ℥.iij. *galangæ, cinamomi, macis, caryoph.* an. ℥.j. *flor. ſalu. hyperic. roriſmarini*, an. M.ß. *vini albi*, ℔.iiij. Digerantur per octiduum, poſtea deſtillentur.

Vel vſurpetur hic puluis.

℞. *Rad. acori veri imperat. zedoariæ*, an. ʒ.j. *cent. minor.* ʒ.j.ß. *zinziber. ſem. carui*, an. ʒ ß. F. Puluis.

Vel cum ſyrupo betonicæ, & oxymelite ſimpl. redigantur in formam pilularum.

Præparata materia poſtea agarico, pilul. de hiera cum agarico, aloephang. maſtich. ſtomach. & ſimilibus expurgetur.

Vel ℞. *Aloes roſat.* ℥.ß. *caryophyl. nucis moſch.* an. ʒ. ß. *zinzib.* ℈.j. *croci*, ℈.ß. Cum *ſyrup. vel aqu. menthæ*, F. Pilulæ.

Doſis, Drach. j. horis 2. ante cibum.

Imò purgantibus præparantia admiſceri poſſunt vna opera, & quidem cum emolumento; cum partes, quarum functiones publicæ, continuò nouam p. n. affectæ congerant materiam, & vtile ſit materiam præparatam ſtatim euacuare.

Si pituita à capite vel aliunde ad ventriculum fluat, vt dictum, euacuanda, & curandum, ne pars illa amplius ſuggerat materiam, quod fit, ſi vitioſa illa diſpoſitio in parte ea tollatur.

Nec roborātia omittenda, dandumq; diacydonium cum aromatibus, conſerua menthæ, beton. hyſſopi, a-

qua

qua cinnamomi cum vino parata, & alia ſupra in Intemperie ventriculi frigida propoſita, quibus pauca addemus.

℞. *Cinnamom.* Vnc. j. *zingib.* Vnc. ß. *nuc moſch. caryophyllor. rad. galang. an.* ʒ. j. ß. *piper. nigri* ʒ. j. *ſacchari* ℔. j. *vini menſ.* iv. F. Claretum.

℞. *Zingib.* Vnc. j. *piperis* Vnc. ß. *nuc. moſch.* ʒ. ij. *cinnamomi* Vnc. j. *ſacchari ad pondus omnium.* F. Puluis.

℞. *Cinnamomi* Vnc. ß. *Zingib.* ʒ. vi. *nuc. moſcat. macis. cardamom. galang. caryophyll. an* ʒ. j. *coriandri* ʒ. j. *ſacch.* ℔. v. F. Tragea Aromatica.

℞. *Cubeb.* ʒ. ij. *zinzib.* Vnc. j. *macis, calami aromatici an.* ʒ. j. *ſacch.* Vnc. vj. F. Tragea Stomachalis.

Vel talis puluis poſt paſtum ſumatur:

℞. *Semin. coriandri præpar.* Vnc. ß. *nuc. moſch. macis, caryophyll. zinzib. an.* ʒ. j. *ſem. carui* ʒ. ß. *cinnamom.* ʒ. ij. *rad. acori veri, galangæ, cortic. citri ſicc. an.* ʒ. j. *ſacch. roſ. tab. ad pondus omnium.* F. Puluis.

Vel fiat tale Electuarium.

℞. *Conſeru. roſar. vitriolat.* Vnc. j. *maioran. betonic. anthos, an.* ℥. j. ß. *zinzib. in India condit. cortic. citri condit. acori veri condit. an.* ℥. ß. *ſpec. arom. roſat. diagalang. an.* ʒ. ij. Cum *ſyrup. conſeru. zinzib.* F. Electuar.

Extra verò inungatur ventriculus oleis ſupra dictis, & de intemperie frigida propoſitis.

Vel ℞. *Maſtich.* ʒ. vj. *radic. cal. aromat. galang. cyperi an.* Vnc. ß. *bacc. lauri, nuc. moſch. caryophyllor. an.* ʒ. ij. *menth. abſinth. an.* ʒ. j. ß. *vini maluatici* Vnc. ij. *ol. maſtich.* q. ſ. Stent in loco calido aliquandiu, poſtea colentur.

Vel ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ.* ʒ. j. *ol. deſtill. abſinth. caryophyllor. menth. cinnamom. an.* gutt. vj. *galliæ moſch* ℈. ß. Miſce.

Vel ℞. *Rad. acori veri, galang. cyperi an.* ℥. ß. *caryophyll. menth. abſinth. an.* ʒ. ij. *ſpic. Indic. roſar. rubrar. an.* Vnc. j. ß. *maſtich.* Vnc. j. *thuris, ladani an.* ℥. ß. *ſtyrac. calamit. tacamahac. an.* ʒ. iij. *ol. nardini, ceræ an.* q. ſ.

F. Ceratum, quod extendatur ſupra alutam, & illinatur guttis aliquot olei caryophyllor.

℞. *Ladani puri* ʒ. iij. *maſtiches* ʒ. ii. *ligni aloes ſantali citrini galangæ caryophyll. nuc. moſch. an.* ℈. j. *ol. ſtomachal. ceræ an.* q. ſ. F. Scutum.

Vel ℞. *Rad. acori, cyperi an.* Vnc. ß. *abſinth. menth. maior. flor. roſar. rubr. an.* M. i. *caryophyll. nuc. moſch. galan. an.* ʒ. ii. Coqu. in vino pro Fomento.

Vel: ℞. *Caryophyll. nuc. moſch. an.* ʒ. ii. *cinnamom.* ʒ. i. *abſinth. menth. an.* M. ſ. *roſar. rubr. p.* 1. *thuris maſtich. an.* ʒ. iii. *cortic. citri ſicc.* ʒ. ii. *alipta moſch.* ℈. j. F. puluis.

Qui inſuatur ſacculo ex ſindone rubra, qui vel ſiccus vel vino madidus aut maluatico ventriculo imponatur.

Diæta.

Diæta. Alimenta ſint natura calidiora, aut condiantur aromatibus. Potus ſit vinum generoſum vel mulſum. Et omnino tális ſit diæta, quális ſupra in Intemperie ventriculi frigida, & humida propoſita fuit.

De Intemperierum ventriculi curatione accuratè, & prolixè agit Galenus, 7. *meth. med.* qui ibi videatur.

DE TVMORIBVS VENTRICVLI

CAPVT XI.

De Inflatione ventriculi.

POſt Intemperies ventriculi meritò agitur de Tumoribus eiuſdem; cum intemperiei cum materia ſæpè tumores accidant. Augetur autem ventriculi magnitudo cum vel diſtenditur ſaltem, etſi ſubſtantia reuera maior non fiat, vel dum ſubſtantia eius, & magnitudo ac moles ſimul augetur, id quod fit in tumoribus propriè dictis. Primò dum à flatu in eius capacitate concluſo ventriculi magnitudo augetur, dicitur Græcis Ἐμφύσημα, & Ἐμπνευμάτωσις, Latinis Ventriculi Inflatio ſeu tenſio; Barbari etiam ventoſitatem ſtomachi nominant. *Ventriculi Inflatio.* Alias vocabulum Ἐμφύσημα in genere de omni ſpiritus flatulenti in ſpatiis quibuſcunque collectione vſurpatur.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Prouenit autem flatus ventriculum diſtendens ab efficiente, & materia. Efficiens eſt calor ventriculi debilis, item calida ventriculo applicata, vel etiam aſſumpta, quæ crudum humorem, vel cibum inflatum quidem reſoluunt, ſed diſſipare non valent. Nam pura frigiditas flatus non generat, cum humores atq; alimenta non attenuet nec diſcutiat. Fortis verò calor cum vi ſua humores, & alimenta ſuperet. & magis, quàm pro flatu generando illa attenuet, flatus non generat, niſi alimentum aut humor aliquis in ventriculo per ſe flatuoſus ſit, aut copia excedat, ita vt à calore etiam ſatis forti ſuperari non poſſit. Calor enim vel ſimpliciter imbecillus eſt, vel non ſimpliciter, ſed vt ad materiam refertur, De quo Galenus, 3. *de ſympt. cauſſis cap.* 2.

Itaque Inflationem ventriculi generare poſſunt, quæcunque calorem ventriculi debilitant, & coctionem imbecilliorem faciunt, de quibus ſuo loco dicetur, & quæ cibos ac humores in eo in flatus diſſoluunt. Et proinde ad cauſſam efficientem etiam pertinent cibi, & potus quidam, qui vim habent agendi in ſubiectam humiditatem, cuiuſmodi eſt. Allium, quod quamuis ſua natura flatus diſcutiendi vim habet, tamen. ſi incidat in materiam crudam, & flatulentam, illam diſſoluit & hoc modo flatus excitat. Qua ratione quandoque etiam humores ad cauſſam efficientem pertinent, vt cum bilis in pituitam, vel melancholiam vicinam agit, eamque in flatus reſoluit.

Flatibus materiam præbentes cibi, & potus. Flatibus verò materiam ſuppeditant cibi, & potus natura ſua flatulenti, vt fabæ, lentes, piſa, milium, dactyli virides, rapum crudum, lac, bulbi, mel crudum, caſtaneæ, muſtum, & cereuiſia recens, item humores crudi, & flatulenti in ventriculo geniti, humor Melancholicus ventriculi fundo ſubſtratus, aut in eum effuſus, vnde Melancholici φυσῶδες, & ad hunc morbum procliues ſunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Noſcitur hoc malum ex tenſione, quæ ventriculi regionem ſupra vmbilicum infeſtat, ac tumore, & reſiſtentia tactus circa ventriculi regionem obuia, & quod venter percuſſus ſæpè quaſi Tympani ſonum edit. Imò & viſu ferè inflatio cognoſcitur, præcipuè cum æger ſeſe erigit; aliquando etiam accedit diſtenſio, quæ pectus, & oppoſitas retrò dorſi partes occupat. Ructus eduntur, flatus per aluum non emittuntur; quibuſdam appetitus deiicitur: malum lenitur alimento ad fundum ventriculi deſcendente, & flatibus ſupra & infra excluſis.

An autem ex alimentis flatulentis malum ortum habeat, facilè ex ægri relatione cognoſcitur; an coctionis vitio id fiat, ex iis, quæ de debilitate coctionis ventriculi eiuſque cauſſa, & ſignis dicentur, patebit. Et cum ex debilitate coctionis fit inflatio, ſi dentur cibi facilis coctionis in pauca quantitate, inflatio non ita moleſta eſt. Remittit etiam inflatio, cum vſurpantur ea, quæ coctionem adiuuant. Inflatio quoque ex debilitate ventriculi diutius durat, quam quæ ex cibis; hæc enim cibis mutatis tollitur.

Vbi horum nil adfuerit, veriſimile eſt, pituitoſos humores in ventriculo contineri, qui flatibus materiam ſuppeditant, & tum alia quoque ſigna pituitæ in ventriculo aderunt, de quibus antea dictum. Quod ſi à materia feruida fundo ventriculi ſubſtrata,

aut ab humore melancholico in ventriculum infuſo inflatio fiat, iſtorum humorum, & plerumque affectionis hypochondriacæ ſigna adſunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Quando inflatio accidit in ventriculo conualeſcentis, recidiuam ſignificat.

2. Inflatio ventriculi in febribus acutis, & malignis mala, ſignificatque natiuum calorem à calore præternaturali abſumi, & diſſipari.

3. Inflatio ventriculi ſi diu duret, in hydropem ſiccam terminatur.

Indicationes.

Indicationes.

Flatus, qui ventriculum diſtendunt, tollendi ac diſcutiendi ſunt. Ne verò mox iterum reuertatur inflatio, cauſſa, quæ flatus parit, tollenda. Et quidem ſi inflatio leuis eſt, ac præcipuè à cauſſa primitiua proueniens, ſola flatus diſcutientia ſufficiunt, ſi autem magna ſit inflatio, ea ſola non ſufficiunt, neque ab eorum vſu curatio inchoanda: Niſi enim materia prius euacuetur, flatus diſcutientia ſeu intra ſeu extra adhibita materiam in flatus reſoluunt, & inflationem augent.

Curatio.

Curatio.

Ergo ſi inflatio non ſit magna, flatus diſcutientia intus, & extra adhibeantur. Si verò materia multa adſit, vnde flatus generantur, illa ſtatim, vel vomitu, vel alui deiectione expurgetur. Si tamen craſſa, & viſcida ſit, prius præparetur. Qua ratione autem materia præparanda, & euacuanda ſit, ex iis quæ antea de intemperie ventriculi cum materia dicta ſunt, patet.

Flatus diſcutientia.

Flatus autem diſcutiunt, & diſſoluunt, cucurbitula magna ſine ſcarificatione cum flamma copioſa ventriculo appoſita, *galanga, radix Imperatoria, angelica, Zedoaria, gentiana, ſem. aniſi fœniculi, carui, cumini, ſpecies diacyminum, diagalangæ, dianiſi, diacalaminthe*, Galenus dat caſtoreum ex oxycrato ſeu poſca, 11. *de ſimpl. med. fac.*

Efficax eſt etiam ol. carui gutt. iij. vel iv. quantitate in iuſculo, vel vino exhibitum, & rotulæ ex eo paratæ.

Vtiles ſunt & aquæ vitæ ſtomachales dictæ, item clareta ſeu vina Hippocratica:

℞. *Sem. aniſi, fœniculi, carui, an.* ʒ. ij. *zingiber. cinnamomi, galangæ, an.* ʒ. j. *caryophyllor. macis, Zedoariæ, cardamom. an.* ℈. j. *ſacch. albiſſ.* Vnc. ß. F. Puluis, qui coctionem adiuuat, & flatus diſſipat.

Extra inungatur venticulus oleo communi, in quo ruta, ſem. cumini, apij, dauci, caſtoreum, baccæ lauri, cocta ſint, vel vſurpentur horum olea. Efficax eſt, & oleum, quod.

℞. *Baccar. lauri, rutæ ſicca. ſem. cumini, ammeos, nigellæ, pyrethri, coſti, an.* ʒ. ii. *ladani*, Vnc. ß. *ol. laur. rutac. an.* Vnc. iv. *vini maluatici*, Vnc. iii.

Coqu. ad vini conſumptionem, & colentur, atque oleo iſto ventriculus inungatur. Magnam etiam ad flatus diſcutiendos vim habet emplaſtrum de baccis lauri. Poſſunt & ſacculi ſicci parari è milio ſolo, vel miſto cum furfuribus, vel baccis lauri, ſem. cumini, rutæ, flor. chamæmeli, calideque ventriculo imponi. Vel Cataplaſma fiant ex farina ſem. lini, cumino, origano, centaur. minore, ſem. anethi, fœniculi, baccis lauri cum oleo rutaceo, laurino. Vel panis à furno calens per medium ſcindatur, & medulla tota oleo communi, vel rutaceo, & melle calefacto, aut aqua menthæ, & rutæ perfundatur, & calidus applicetur.

Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. & ſanat. cauſis cap.* 40. refert, Adoleſcenti cuidam ſexdecim annorum ceruicem ventriculi ſine vllo doloris ſenſu ita à flatibus eleuatum fuiſſe, vt magnitudinem pomi cydoni; æquipararet, ita vt tumor ille, & oſſa in altum elevauerit, quæ etiam talem ſitum retinuerint, nec ad priſtinum ſtatum reuerſi figuram illam impreſſam tanquam naturalem ſeruauerint. Quod malum ille ferrea lamina, quæ ex circulo quoque ſurgebat ferreo, ſtomachum comprimente ſanauit.

Diæta.

Diæta.

Victus ratio ſit attenuans, & flatus diſcutiens, minimè flatulenta: cibi ſint boni ſucci, coctu faciles, quantitate exigui. Inflatione ventriculi, & hypochondriorum laborantibus lac valdè noxium eſt. Somnus ſolito ſit longior, & æger ſupra ventrem molliter interdum decumbat. Potus multus non conuenit, potuſque ſit vinum meracius, quod in parua quantitate hauſtum leuem inflationem ſanat. Efficacia ſunt quoque Clareta, & vina Hippocratica: aluus aperta ſeruetur.

CAPVT XII.

De inflammatione ventriculi.

Ventriculi inflammatio.

CVm verò ipſum corpus ventriculi intumeſcit, duplici cauſa id fieri poteſt, ab humore ſcilicet, vel calido, vel frigido; atque hinc oriuntur duo ventriculi tumorum genera, inflammatio, & tumores frigidi; de quibus in ſpecie agemus. Quædam tamen, quæ vtrique tumorum generi communia ſunt, præmittemus.

Intumeſcit autem ventriculus, vel ſecundum partem interiorem, vel exteriorem, ſuperiorem, vel inferiorem; dextram, vel ſiniſtram. Raro vero totus ventriculus tumore corripitur.

Cognoſcitur tumor ventriculi in genere ex læſa coctione ventriculi, & ſenſu tenſionis, interdum tumor tactu quoque, & viſu deprehenditur. Si tumor totum ventriculum occupat, quocunque etiam ſitu æger decumbat, dolore afficitur. Si parte externa, dolor poſt cibi coctionem magis intenditur, ob fibras tranſuerſas ibi intentas, quæ tenſæ ad inteſtina expellunt. Appetitus ſeſe melius habet, quàm vbi interna tunica afficitur: ab aſſumpto cibo non ita grauatur, nil de abſceſſu vomitu eiicitur. Si interna parte, dolor ſit intenſior, dum cibus aſſumitur, & coquitur; quia tenduntur ea parte fibræ rectæ, quæ attractioni ventriculi inſeruiunt, & cibus ipſe contactu ſuo internæ ventriculi tunicæ grauis eſt, & ſymptomata omnia ſunt vehementiora atque abſceſſu rupto pus vomitu, vel per aluum eiicitur. Verum dextra, vel ſiniſtra ventriculi pars afficiatur, facilè ex ægri relatione cognoſcitur: Si ſuperior pars afficitur, cum exquiſito ſenſu ſit prædita, grauiſſima accidunt ſymptomata; & anguſtia maximè ſub finem deglutitionis, vbi attractio viget, percipitur. Affecta inferiore parte, dolor magis in cibi coctione intenditur. In anteriore ventriculi parte tumor tactu deprehenditur, atque æger compreſſionem eò loci non fert. Si poſteriorem ventriculi partem, & quidem externam tunicam tumor occupat, æger grauiter decumbit ſupinus; Si internam, pronus: Cuius contrarium obſeruatur in diſcernendis tunicis anteriore ventriculi parte dolente, & tumente.

Cauſſa.

Cauſſa.

Prolixè equidem hic nonnulli de cauſis agunt: verum ſunt pleraque illa generalia, & quidem omnibus inflammationibus in quacunq; parte conueniunt. Ideoque ſaltem, quæ huius loci propria ſunt tractabimus.

Vt autem aliarum partium inflammationes; ita & ventriculi inflammatio oritur ex ſanguine præter naturam in ventriculi tunicas, per venas per quas alitur, e porta deriuatas effuſo, ibique putreſcente, & quidem à ſanguine, vel puro, vel cum bile, pituita aut melancholia mixto. Vnde etiam appellationes variantur. Mouetur verò, & affluit, vt ex generali de inflammatione doctrina notum eſt, ſanguis præter naturam ad ventri-

ventriculum, vel quia attrahitur, quod fit à calore, & dolore, concitatis ſiuè à cauſis internis ſiue externis, vt cibo, potu, medicamentis calidis, aut percuſſione ſuper ventriculum. fomentis, & emplaſtris calidis corpore repleto adhibitis, cucurbita appoſita, vomitu: Aut tranſmittitur à partibus robuſtioribus ad ventriculum debilem. Tranſmittitur autem vel à toto, quando illud plethora abundat, aut à parte aliqua.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur autem inflammatio ventriculi ex ſignis tumorum ventriculi in genere; Deinde in ſpecie, quod dolor eſt vehementior, adeſt æſtus, ſitis inexpleta, corporis iactatio vigilię,& febris ardentiſſima coniungitur. Ingeſta aut vomitum aut per aluum deijciuntur; niſi cum ſorte eius orificium aut pylorus obſidetur: cum his coarctatis nihil elabatur. Nonnunquam accedunt deliria cerebro in conſenſum tracto, vel etiam animi deliquia, corde conſentiente. Et quidem illa ſymptomata mitiora ſunt, ſi inflammatio à ſanguine puro ortum habet; vehementiora, ſi bilis admiſceatur; mitiora, ſi pituita.

Monet autem hic Fernelius, *de part. morb. & ſympt. libr.6. cap.* 2. Inflammationi ventriculi affinem eſſe inflammationem, quæ vel ſummum iecoris lobum, qua ventriculus obtegitur, vel incumbentem illi abdominis regionem occupat. Tumor .n. prominens, & circumſcriptus cum dolore in ventriculi ſitu ineſt, & febris, & ſitis, & aliarum notarum plurimæ, vt proinde vel experientiſſimos Medicos interdum fallat. Diſtinguitur autem ſola ſymptomatum vehementia, & pernicie: quando quidem in ventriculum omnium ſæuiſſima incidunt,

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Tumor omnis ventriculi, præcipuè inflammatio, morbus ſatis periculoſus eſt; cum afficiatur pars, cuius functio toti corpori neceſſaria eſt, & qua debilitata omnes totius corporis partes, alimento ſcilicet denegato, debilitari neceſſe eſt, quæque cor,& cerebrum facilè in conſenſum trahit. Imò in his, quibus vires ſunt debiles, malum plerumque lethale eſt.

2. Abſceſſus, qui in ventriculum incidunt, meliores ſunt, qui in tunicam eius internam abeunt, in quam plerique etiam ſeſe aperiunt; mali verò, qui ſub peritonæum. Galenus, *de inæq. intemp. cap.*3. Nam infuſum in cauitate ventriculi pus facilè per inteſtina expurgatur; quod fieri non poteſt, ſi ſub peritonæo colligatur.

3. Periculoſus eſt tumor, qui vel totum ventriculum, vel partem eius ſuperiorem occupat.

4. In inflammatione ventriculi ſi nauſea ac conturbario ventris plurima ac frequens fiat, vomatur verò nihil, vel parum, id prauum eſt, non ſolum vt ſignum, oſtendens vitioſum humorem ventriculo pertinaciter inhærere, ſed & vt cauſa continuis vellicationibus ventriculum laceſſens. Galenus, 3. *Prorrhet. t.*25.

5. Ventriculi, vt & hepatis inflammationi, ſi non recta cura adhibeatur, ſequitur maraſmus, non tamen prius, quàm cor in conſenſum trahatur. Galenus, *de diff. febr. cap.*9.

Nonnulli quidem ea etiam, quæ Hippocrates, *lib* 1. *Prognoſt. aph.*37. 40. & 41. habet, de tumoribus ventriculi explicant, verum ſi quis diligenter loca inſpiciat, & quę antecedunt, diligenter perpendat, animaduertet, Hippocratem ibi non loqui de tumoribus ventriculi, ſed tumoribus ventris, qui in muſculis abdominis fiunt: ſiquidem tumores abdominis quidem, qui foras aperiuntur, boni ſunt, non verò ventriculi, quos in cauitatem eius aperiri bonum eſſe ex Galeno modò dictum.

Indicationes.

Indicationes. In inflammatione ventriculi, vt in alijs partibus, materia, quæ affluit, auertenda, fluxuſque eius inhibendus; quæ affluxit, & proxima tumoris cauſa eſt, tollenda. Affluxus inhibetur reuulſione ad contraria, ac ventriculi roboratione, & materiæ repercuſſione. Euacuatur materia collecta, vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter, & quidem, præter repulſionem materiæ nondum impactæ, & craſſæ) vel inſenſibiliter per reſolutionem, & diſſipationem impacta, & ad repercuſſionem inepta euacuatur; quæ ſi craſſior ſit, ſimul emollientia poſtulat; vel ſenſibiliter, dum in abſceſſum colligitur, eoque aperto tandem euacuatur. Quod vt facilius fiat, ſuppurantibus interdum, quando ſcilicet de diſcuſſione deſperamus, & maturantibus natura adiuuanda, apertoque tandem abſceſſu vlcus detergendum & conſolidandum. Interdum quoque accidit, vt ſi tumor in parte externa conſiſtat, & puris copia magna ſit, abſceſſus foris aperiendus ſit. Intemperies coniuncta indicat alterans per contrarium.

Curatio.

Itaque ſi vires adſint, ſtatim vena aperienda: Sed niſi adſit magna plethora, ſanguis paucus euacuandus; cum partis dignitas largam vna vice factam ſanguinis euacuationem non ferat. Ideoque, ſi opus, repetenda potius venæſectio. Reuulſio quoque fieri poteſt cucurbitulis ſcarificatis,& non ſcarificatis cruribus appoſitis, item frictionibus. Lenes quoque clyſteres in aluum inijciantur. Curatio. venæſectio

Purgatio verò ſeu per vomitum, ſeu per aluum initio (nam poſtea ad puris collecti eruptionem vtilis eſt vomitus) non conuenit, ne humores ad locum affectum attrahat, & inflammationem augeat. Quia tamen excrementa quædam ab inflammatione in ventrem reſudant (ſicut in inflammationibus, quæ membrana teguntur tenuiore, accidere ſolet) ea per clyſteres lenes aut pulpam caſſiæ cum decocto prunorum ac tamarindorum, vel ſyrup. roſar. ſolutiuo, vel ſero lactis exhibito abſtergere, & educere non inutile erit. Purgatio.

Statim verò poſt venæſectionem, dum materia fluit, aut dum fluctuat, & nondum impacta eſt, repellentia ſeu reprimentia vſurpanda, cum interna, tum externa. Repellentia.

Repellentia externa parantur *è roſis, ſantalis, balauſtijs, cortic. granator. cydonijs, myrtillis, portulaca, corallijs, bolo Armeno, ſumach. ſucco limon. ol. roſar. cydon. myrt. maſtich. cerot. ſantalino*, vt: Externa.

℞. *Carnis cydon. coctæ* Vnc.ß. *pulu. roſar. rubrar. ſantali rubri, myrtill. balauſtior. an.* ʒ.j. *farinæ hordei*, ℥.ß, *ol. cydonior. myrtin. an* q.ſ. F.Cataplaſma.

Vel ℞. *Farin. hord.* Vnc.j. *roſar. rubr* Vnc.ß. *ſantal. rubr.* ʒ.ij. *boli Armeni*, ʒ.ß. Coqu. in aqua pura, & addatur *ol. roſ.* q.ſ. F.Cataplaſma.

Ob maiorem refrigerationem, & penetrationem aliquid aceti, ſucci cydonior. plantaginis, portulacæ, acetoſæ addi poteſt, vt:

℞. *Ol. cydon. roſar. an.* ʒ.vj. *boli Armeni, balauſtior. an.* ʒ.ß. *camphoræ* ℥.vj. M.Fiat linimentum.

℞. *Aquæ roſar.* ℔.ß. *ſucci cydon.* Vnc. iij. *ſantali rubri, albi, an.* ʒ.ij. *camph.* ℈.ß. Fiat Epithema.

℞. *Roſar. rubr.* M. j. *balauſt.* P. j. *ſantal.* ʒ. ii. Coqu. in vino rubro auſtero pro fomento.

Interna repellentia ſaltem in primo principio conueniunt, & ſunt *ſuccus aut ſyrupus cydonior. granator. ribes, ſyrup. de roſis ſiccis, ceraſorum, rob. ribes, meſpilorum, ſorborum, diacydonium ſ. aromat. roſa rubra ſantalum, corallium rubrum.*

Præſtat tamen ſuccus, vel decocta harum abſq; ſaccharo, quàm ſyrupos, & cum ſacchato, aut certe ſaccharum parcius admiſcere. Et quidem in exigua quantitate dentur medicamenta, vt diutius hæreant in ventriculo, ſed ſæpius Itaque de ſucco aliquo conueniente ℥.j.vel ℥.ii. ſæpius de die dentur, præſertim ſi ventriculi pars ſuperior ſit affecta, vt:

℞. *Vini granator. ſucci ribes, an.* Vnc.i.ß. *ſyrup. acetoſæ*, ℥.i. *aquæ plantaginis, acetoſæ, an.* ℥. iii. *roſar.* ℥.i. Miſce.

Vu 2 Er

Et quidem in tali tumore medicamenta interna actu moderatè frigida exhibeantur, vt affluxus materiæ impediatur, nec tamen calor naturalis ventriculi labefactetur. Extrema verò moderatè calida.

Reſoluentia. In Incremento verò morbi repellentibus pars aliqua reſoluentium addenda, *vt flor. chamæmel. meliloti. ſem. lini, adeps anſerin. ol. chamæm. anethin. lil. alb.* In ſtatu medicamenta ex vtriſque pari portione mixtis vſurpanda, vel reſoluentium doſis augenda, ne tamen careant adſtringentibus.

Cum dolor vrget, anodyna etiam addantur. Ergo tum ventriculus inungatur adipe gallin. mixto cum ol. maſtichin. & roſar. vel cum oleo roſar. abſinth. liliorumque albor, vel omentum caſtrati calefactum imponatur cum ol. roſar. aut puln. roſar.

Vel ℞. *Flor. roſar.* M. j. *ſem. coriandr.* ʒ. j. *lini, alth. an.* Vnc. ß. *flor. chamamel.* P. ij. *abſinth.* P. j. Coqu. in vino rubro pro fomento.

Vel ℞. *Farin. ſem. lini*, ʒ ij. *hordei*, Vnc. ß. *puln. roſar. rubr. flor. chamamel. an.* ʒ. ij. Coqu. & cum ol. roſ. & chamæmel. F. Cataplaſma, cui etiam camphor. ℥. ß. addere licet.

Vel Inungatur ventriculus ol. roſ. abſinth. & chamæmel. cum ſpica nardi, & pauxillo croci.

Vel ℞. *Flor. chamamel. meliloti, roſar. rubr. an.* M. j. Coqu. in vino pro fomento.

Vel ℞. *Farin. hord. ſem. lini, an.* Vnc. j. *roſar.* ʒ. ij. *maſtich.* ʒ. j. *abſinth.* ʒ. ß. *ol. maſtich. abſinthij* q. ſ. Fiat Cataplaſma.

Vel ℞. *Farin. hord. fœnugraci, ſem. lini. an.* Vnc. ij. *puln. abſinth.* Vnc. j. *flor. chamam. roſar. rubr. an.* Vnc. ß. Cum *ſucco apij, & ol. chamamel.* F. Cataplaſma.

Hoc etiam Cataplaſma vſque ad declinationem ferè locum habet.

℞. *Puln. rad. alth. flor. chamam. abſynthij, meliloti, an.* ℥. j. *ſantal. alb.* ʒ. ij. *croci* ℈. j. *ol. chamamel. roſ. ana* q. ſ. F. Cataplaſma, vel addita cera Emplaſtrum.

Emollientia. Intra corpus verò exhiberi poteſt aqua, vel decoctum abſinthij cum trochiſcis de roſis. Si dolor vehementer vrget, dandus ſyrupus de papauere ℥. j. vel ℥. ij. pondere.

Poſt ſtatum ferè ſolis reſoluentibus vtendum, aliquibus tamen adſtringentibus ob partis præſtantiam additis, & quidem reſoluentibus lenibus, quæ fere emollientia ſunt, & calorem tepidum habent, atque humiditatem mediocrem, qua ratione materiam fundunt, & reſoluunt inſenſibiliter. Eiuſmodi ſunt *medulla cerui, adeps gallinac. anſerinus, taurinus.* Herbæ emollientes, *malua, althaa, melilotus, fœnugræcum & ſimilia. Paſſula maiores, carica, ſemen. lini.* Gummi emollientia, vt *bdellium, ſtyrax calamita, ammoniacum, emplaſtrum diachylon ſimplex:* Quibus tamen, ne nimia fiat relaxatio, oleum abſinth. maſtichin. vel maſtiche admiſceatur, vel ol. roſaceum, ſi calor maior ſit, vt:

℞. *Medulla crurum vituli, adip. anſer. an.* ʒ. iij. *ammoniac. bdellij, an.* ℈. ij. *mucilagin. ſem. althea, lini, an.* ʒ. j. ß. *maſtich.* ʒ. j. *ol. chamamel.* q. ſ. F. Linimentum.

Applicentur autem hæc actu calida, vt concreta materia facilius fundatur ac diſſipetur.

Intra corpus verò exhibeatur *decoctum caricarum, paſſul. glycyrrhiza, malua, althea, emulſio amygd. dulc.*

Maturantia. Si verò (quod tamen commodius eſſet) inflammationis ſuppuratio prohiberi nequeat, id quod ex doloris intenſione, tumoris incremento, ac febris augmento cognoſcitur, adiuuanda eſt, fouendo calorem naturalem partis. Pro calore autem fouendo vtendum moderatè calidis, humidis, viſcidis, calorem naturalem intro concludentibus.

Extra applicanda medicamenta parari poſſunt *ex farina tritici ſine furfuribus* (nam furfures abſtergunt) *caricis pinguibus, dactylis, althaa malua, ol. commun. amygdal. dulc. butyro, pingued. gallin. Porci, medull. vitulin.* & ſimilibus.

℞. *Radic. althea ſub cineribus coctar. adipis porcin. an.* Vnc. ß. *farina tritici*, ʒ. vj. *ol. amygdal. dulc.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Vtile etiam hic eſt emplaſtrum diachylon ſimplex.

Interna fiunt *ex amygdal. dul. ſyrupo de glycyrrh. decocto caricarum, paſſular.* quæ ſenſim parua quantitate deglutienda præbeantur.

℞. *Caricar. pinguium, dactylor. an.* Vnc. ß. *Emulſion. amygdal. dulc. ſapa, an.* ʒ. vj. M. doſis à ʒ. ij. ad Vnc j.

Vel ℞. *Paſſul. mai. exacinat. ſebeſten, an.* Vnc. j. *ſem. althea, glycyrrh. an.* ʒ. ij. *dactylor.* num. iv. Coqu.

Puri genito, danda opera, vt quamprimum abſceſſus rumpatur. Cognoſcitur autem maturum apoſtema ex doloris remiſſione, diminutione duritiei in loco tumido, & mollitie tumoris tactui cedentis.

Abſceſſum rumpentia. Exhibenda ergo tunc ſunt medicamenta, quæ attenuant, & laxant quaſi abſceſſus parietes, vt egreſſus puri facilius concedatur, vt:

℞. *Caricar. pinguium*, num iij. *paſſul.* Vnc. ß. *glycyrrh. raſa*, ʒ. iij. *capill veneris, malua, an.* M. j. Coqu. in ſuffic. quant. hydromelitis, ad tertias, vel ℥. vij. Adde *rad. ireos* ʒ. ß. *piperis*, ℈. ß. Detur actu calidum.

Vtile etiam eſt lac recens mulſum exhibere, niſi alia prohibeant. Imprimis verò commendatur ſuccus ſcabioſæ, vel ſolus, vel cum melle datus, quæ omnia interna apoſtemata, vel reſoluit, vel maturat vel rumpit.

Extra etiam applicatur cataplaſma ex ficubus, fœnugræco, & ſimilibus.

Vel ℞. *Sem. fœnugrac.* Vnc. iij. *fermenti*, ℥. j. *ſtercoris columbini*, Vnc. ß. *ol. chamamel.* Vnc. ij. *mellis* ℥. j. F. Cataplaſma.

Poſt ſumpta verò medicamenta vt abſceſſus facilius rumpatur, fiat corporis agitatio, vel tuſſis ſternutatio, aut vomitus etiam, ſi opus ſit concitetur.

Rupto abſceſſu mulſa propinetur, cum ſyrupo roſar. ſolutiu. aut melle roſ. vel viol. aut decoctum hordei cum melle roſ. vel hydromel, cui aliquid mannæ thuris, addi poteſt, & quidem ſæpius parua, cochlearis videlicet, quantitate, vt materia purulenta abſtergatur, & per aluum expurgetur.

Tandem vlcus conſolidandum, & conglutinandum eſt. Extra nimirum imponatur emplaſtrum, quod Galenus ex Heraclide, 2. *de comp. med. ſec. gen. cap.* 7. deſcribit.

℞. *Lytharg. ceruſſ. an.* ʒ. x. *cera*, ʒ. iij. *reſin. arid.* ʒ. vj. *gummi ammoniaci* ʒ. v. *galban.* ℈. iiii. *ol. veteris* ℥. ij. Coq. F. Emplaſtrum, quod calidum ventriculo imponatur.

Intus ſumatur decoctum agrimoniæ cum vino.

Vel ℞. *Thuris*, ʒ. ii. *maſtich.* Vnc. ß. *mumia, boli Armeni, radic. tormentill. cornu cerui, gummi tragacanth. ſuccini, an.* Vnc. j. *nuc. moſch. macis, an.* ʒ. ß. *conſeru. roſar. antiquar.* Vnc i. Cum ſyrupo myrtino, vel de roſis ſiccis F. Electuarium.

De Intemperiei correctione nil in ſpecie addere opus eſt, cum medicamenta, quæ ad repellendam materiam adhibentur, vna opera refrigerare calidam intemperiem poſſint.

Diæta.

Diæta. Vt in omnibus inflammationibus internis: ita quoque in ventriculi inflammatione victu vtendum tenui; modò vires ferant, & omnino in omni inflammatione ventriculi accurata diæta opus eſt; cum ventriculi officium ſit, cibum pro toto corpore concoquere. Detur ergo ptyſana, vel eius cremor, & ſi calor maior ſit, lactuca, endiuia, in aqua hordei, vel iure pulliorum cocta, & in principio inflammationis ioſcula ſucco cydoniorum, aurantiorum, granatorum, citri,

citri, vuæ acerbæ condiantur. Omnis enim cibus, & potus in inflammatione ventriculi quandam adſtrictionem habeat, maiorem tamen frigiditatem, & adſtrictionem in principio. In progreſſu verò morbi ſenſim, & per gradus aliquid de frigiditate, & adſtrictione remittendum. Potus ſit aqua hordei cum pauco cinnamomo, & vino granator. aut cydonior. atq; is non actu nimium frigidus, ne inflammatio crudior reddatur. Vnde nec aqua frigida conuenit. Abſtineat contrà etiam æger à vino: In declinatione tamen vinum clarum debile aut aqua dilutum concedi poteſt. Mel quoque noxium eſt, quæque ex melle fiunt. Vitetur ira. Æger non loquatur multum.

Si autem plegmone non ſit pura, ſed ædematodes vel ſcyirrodes, qua ratione curanda ſit, mox è curatione tumorum frigidorum ventriculi patebit.

CAPVT XIII.

De Tumoribus Ventriculi Frigidis.

Tumores frigidi ventriculi.

TVmores ventriculi frigidi ortum habent à materia frigida, & craſſa, pituitoſa ſcilicet, vel melancholica: quæ quidem non ſubito, vt in inflammatione accidit, affluit, ſed paulatim congeritur, & quia humores hi ad ſuppurationem minus apti ſunt, diu in ventriculo retineri poſſunt, antequam ſuppurentur, deſcribitque Foreſtus, *lib.* 18. *obſeru.* 32. Tumorem ventriculi frigidum, qui per integrum annum durauit, antequam ſuppuratus fuit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur hic tumor in genere, quod ſcilicet plerumque circa ventriculi regionem tumor apparet, concoctio, & nutritio læditur: in ſpecie verò ex ſenſu grauitatis, & abeſt ſitis, æſtus ac febris.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Tumores ventriculi frigidi equidem, vt dictum, diuturni ſunt, non tamen habent ſymptomata tam grauia; medicamenta etiam, quæ tumores frigidi requirunt, ventriculo ſunt conuenientiora.

2. Non tamen etiam omni periculo vacant: quia membrum, cuius functio toti corpori neceſſaria eſt, læditur.

Indicationes.

Indicationes.

Cum hic tumor ſenſim per congeſtionem, non verò per affluxum ſubitò fiat, repellentibus, & reuellentibus opus non eſt. Humor verò frigidus tumorum horum proxima, & continens cauſſa ſui amotionem indicat, quæ fit, dum humor, vel inſenſibiliter reſoluitur; vel in pus mutatur, & ſenſibiliter euacuatur.

Curatio.

Curatio.

Itaque venæ ſectione opus non eſt, cum ſuſpicio de abundante ſanguine nulla ſit, vel exigua. Repellentia etiam, quia materiam incraſſant, vix locum habent, niſi planè in initio, vbi ſolum frigida ac diſcutientibus miſta locum habere poſſunt.

In principio autem conueniunt ol. roſ. cum ol. abſinth. æqu. part. mixtum, vel fiat Cataplaſma, quod.

℞. *Farin. hordei ſem. lini fabar. pulu. melilot. an.* ʒ. j. *abſinth. ſchœnanth. aa.* ʒ. ij. *roſar. rubr. baccar. myrt. aloes an.* ʒ. ß. Pulueriſanda pulueriſantur, & *cum oleo roſaceo ac adipe gallia.* F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Fol. myrti. menth. abſinth. an.* M. j. *flor. roſar. rubr.* M. ß. *ſchœnanth.* ʒ. ij. Coqu. in vino auſtero pro fomento. Vel Fiat Sacculus *ex roſis rubris, fol. myrti, menth. abſinth. cypero, & ſpica*, qui coquatur in vino rubro, & imponatur ventriculo.

Vel ℞. *Ol. menth. maſtich. abſinth. aa.* Vnc. ß. *pulu. menth. ſicca, maſtich. anc. cypreſſ. an.* ℈. j. *cera q. ſ.* F. Cerotum.

Intra exhibeantur, *ſyrupus de mentha, de abſinth. maſtich. mel. roſatum colatum*, aut horum decocta, Medicamenta autem tam interna, quàm externa calida vſurpanda.

Reſoluentia.

Poſtea ad fortius reſoluentia, quæ calida, & ſicca ac tenuium partium ſunt, accedendum, cuius modi ſunt, *Origanum, calamintha, pulegium, maiorana, thymus, roſmarinus, cum aromatibus, & compoſita diacalamintha, diagalanga, magnę antidoti.* Auicennas ad reſoluendum exhibet in potu caſtorei ℈. j. vel ʒ. ß. cum mellis roſati, vel oxymel. ſimpl. ℥. iij. Aetius decoctum polij aut calaminthæ cum pauco mellis, & granis aliquot piperis.

Interna.

Vel ℞. *Gummi Ammoniaci* ℈. j. vel. ʒ. ß.

Formentur cum mucilagine ſem. althææ, & gran. aliquot ſpec. diacalaminth. pillul. x. vel. xv. quibus deglutitis decocti paſſularum aut rad. alth. ℥. ij. vel ℥. iij. bibantur.

Externa.

Extra applicentur ventriculo medicamenta è *folijs calaminth. poly montani, ruta, ſalua, ol. de ſpica, irino, laurino, & ſimilibus*, vt:

℞. *Ol. Chamęm. nardin. anethin. aa.* Vnc. ß. *maſtichin.* ʒ. ij. *cera q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. abſinth. chamæm. an.* Vnc. j. ß. *terebinth.* ʒ. iij. *maſtich.* ʒ. j. ß. *caryophyll.* ʒ. j. *mucilag. ſem. althea, fœnugraci aa.* ʒ. ß. *cera q. ſ.* F. Vnguentum.

Efficax eſt & Emplaſtrum de meliloto, ſi cum maſtiche, abſinthio, & ſpica adhibeatur.

Vel ℞. *Emplaſt. de meliloto* Vnc. ij. *myrrha* ʒ. ij. *maſtich.* ʒ. j. ß. *ammoniac.* ʒ. j. *ol. abſinth. q. ſ.* M. ad lentum ignem F. Emplaſtrum.

Maturātia.

Quod ſi fruſtra diſcuſſio tentetur, ſuppuratio procuranda, & reliqua, vt in inflammatione modo dictum, peragenda, vt:

℞. *Rad. alth. lil. alb. an.* Vnc. ij. *branc. vrſ.* M. j. Coqu. ad mollitiem. Contuſis, & per ſetaceum traiectis adde *farina tritici ſem. fœnugraci, lini an.* Vnc. j. *croci* ʒ. ß. *pulu. chamæm.* ʒ. ij. *ping. gallin. ol. lil. alb. an.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Abſceſſum Rumpētia.

Poſtea danda opera, vt Apoſtema maturum rumpatur, ruptum abſtergatur, & vlcus conſolidetur, vt in inflammatione dictum.

Oris Ventriculi Tuberculum.

Ad hoc caput pertinet, & hiſtoria illa, quàm Fernelius, *lib. 6. Pathol. cap.* 1. recenſet, de muliere quadam grauida, cui duro tuberculo os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur, attacto ore ventriculi mox remearet, atque repelleretur. Sic aſtantium omnium iudicio, nil cibi potuſque bimeſtri, vel conatu maximo vorauit. Tandem morbo febreque conſumpta diſceſſit, edito partu, quem vitæ ſuperſtitem reliquit. Vt & alia, quàm refert Volcherus Coiter, *in obſeru. anatom. & chirurg.* de muliere quadam Noribergenſi, quæ toto octennio quaſi clauum, vel globulum orificio ventriculi infixum ſenſit, & ſumma difficultate deglutiendi laborauit, ſimilique morbo, & patrem, & ſorores, & alios cognatos occubuiſſe affirmauit. Quæ tandem cum nutrimento deſtituta atque ad extremam maciem deducta extincta eſſet, aperto corpore in orificio ventriculi ſcyrrhus pugni magnitudinem excedens ſubſtantiæ gulæ innatus repertus eſt.

Scirrhus in orificio ventriculi.

CAPVT XIV.

De Extenuatione, anguſtia, adſtrictione, & ſua mutatio ventriculi.

Extenuatio ventriculi.

TVmoribus ventriculi contrarium malum eſt. Extenuatio eius. Nam corpus ventriculi ſuam conuenientem craſſitiem habere debet, quæ non parum ad coctionem benè perficiendam facit. Hinc videmus animalia, quæ duriſſimos cibos concoquunt,

craſſum habere ventriculum, imò auibus, quæ lapillos etiam deuorant, parenchymate craſſiore ventriculum conſtare. Habet ergo, & hominis ventriculus ſibi conuenientem craſſitiem, quæ ſi mutetur, etiam coctio læditur; id quod præcipue fit in crapula, vbi ventriculus cibo, & potu nimis extenditur, eiuſque tunicæ hoc modo extenuantur, & debitam craſſitiem amittunt. Quod ſi ſæpius ſit, malum immedicabile oritur, & ventriculus ſe iterum contrahere nequit, ac tunicæ eius ita diſtentæ manent, vnde debilitas coctionis, & perpetua fluctuatio in ventriculo ſequitur. Sanitatis itaque ſtudioſus cauere debet, ne in iuuentute hunc morbum contrahat, qui poſtea toto vitæ tempore emendare non poſſit.

Crapulæ incommoda.

Secundò etiam ventriculus ſuam naturalem magnitudinem, conformationem, & capacitatem habeat neceſſe eſt, vt cibis, & potui capiendo ſufficiat: hæc ſi mutetur, morboſa eſt, & quidem anguſtia illa primò eſt naturalis aliquando, ſicut Galenus, *art. med. cap.* 87. de quodam ſcribit, qui ventriculum paruum ſimul atque rotundum, atque aduerſus ſeptum tranſuerſum habuit incumbentem, in quo magnitudo, & conformatio ac ſitus erant deprauata, temperamentum quoque frigidum exiſtebat. Hic nullo artificio ad habitum naturalem transferri potuit: At ne adeo infeſtaretur, Galenus hoc conſilij dedit. Nam quoniam repleto ventriculo ſpirandi difficultatem patiebatur, minus cibi, & magis alimento opportuni, & qui non difficulter coquebatur, ter de die aſſumebat. Similem morbum obſeruauit Foreſtus, *libr.* 18. *obſeru.* 34 in puella quadam Delphenſi, quæ perpetuo male habebat in ventriculo ob naturalem eius anguſtiam, quod ex eo coniecit, quod cibo diſtentus ventriculus lædebatur, exhibito verò exiguo cibo minus offendebatur. Quod malum quia etiam incurabile fuit, Galenum ſecutus id conſilij dedit, vt parum ſemel, & frequenter comederet.

Anguſtia, & paruitas Ventriculi.

Deinde interdum contrahitur ventriculi anguſtia à diuturna inedia, vbi ventriculus diu à cibo non diſtentus quaſi contractus manet, & anguſtior redditur, vt ſi poſtea paulo plus cibi ſumatur, ſtatim offendatur. Hi igitur non ſtatim ad conſuetam cibi quantitatem ſumendam poſt inediam longam tranſire debent, ſed parum cibi, & ſæpius ſumere, vt ita ventriculus ſenſim iterum diſtendatur.

Tertiò hoc loco etiam facienda eſt mentio affectus cuiuſdam, quem Petr. Sal. Diuerſus, *de affectib. particul. cap.* 70. adſtrictionem ventriculi nominat, fierique putat, quando os ventriculi ita adſtrictum eſt, vt nec flatus, nec vapores extra poſſint erumpere, nihilque etiam extra corpus ob cutis adſtrictionem, vel exiccationem erumpere queat, ſolumque Aetium, *tetrabibl.* 4. *ſerm.* 1. *cap.* 13. hunc affectum deſcripſiſſe putat. Verùm cum mihi nil aliud videatur hic affectus, quam dolor aliquis ventriculi è cruditate ortus, quem deſcribit Galenus, *de præcognitione ad Poſthumum cap.* 11. dicam de eo affectu infra, *cap. de dolore ventriculi*.

Adſtrictio ventriculi.

Quartò etiam ſitus ventriculi aliquando mutatur, etſi rarius, ita vt modò dictum ex Galeno, qui *art. med. cap.* 87. cuiuſdam mentionem facit, cui ventriculus nimis, quam par erat, diaphragmati incumbebat. Notabilis verò eſt hiſtoria, quam annotauit ſocer meus, D. Andreas Schato p.m. cuiuſdam ſtudioſi, cui, cum in Melancholia diaphragma, & thoracem gladio ſibi perforaſſet, ita ſitus ventriculi mutatus eſt, vt per diaphragma in ſiniſtram thoracis partem adſcenderit, & cor cum capſula ſua à ſede ſua in dextrum latus depulerit, quam *Inſtit. libr.* 2. *part.* 2. *c.* 13. recenſui.

Situs ventriculi mutatus.

CAPVT XV.

De rebus præter naturam varijs in Ventriculo repertis.

Diſputatur equidem, vt *de morbis numeri in Inſtitut.* dictum, an res præter naturam alicubi in corpore contentæ morbos numero conſtituant; verum diſputatione illa hoc loco omiſſa hic non incommode recenſeri poſſe videntur res variæ præter naturam in ventriculo contentæ. Nam naturaliter nil niſi cibus, & potus, ac inde generatus chylus in ventriculo contineri debet: Si verò præter naturam in eo quid contineatur, præternaturalis diſpoſitio in eo inde oritur. Obſeruatum vero ſæpè multa præter naturam in eo reperiri aliquando, & ſæpè etiam vomitu reijci. Et quidem alia per os, & œſophagum in ventriculum delabuntur, & extrinſecus ſubeunt; alia in eo generantur, aut quocunque modò producuntur; alia etiam in eum ex inferioribus aſcendunt.

Res p.n. in ventriculo repertæ.

Primò enim compertum eſt acus, nummos, globulos plumbeos, clauos, mucrones gladiorum, & cultrorum, gemmas, metalla, & alia deglutita fuiſſe, quorum hiſtorias varias collegit Schenckius, *lib.* 3. *obſeru.* 2. 3. 4. *& ſeqq.* quarum etiam aliquot ſupra *in fine capit.* 2. recenſuimus. Deinde quoque ſerpentes, lacertos, aliaque animalcula per os incautis in ventriculum irrepſiſſe obſeruatum eſt. Idque obſeruauit Hippocrates, *libr.* 5. *Epidemior.* Petrus Apponenſis Conciliator dictus, *diſfer.* 107. Sauonorola, *tractat.* 6. *cap.* 7. *rubrica* 4. Cardanus *de cauſſis ſignis, & locis morborum parte* 3. *numer.* 122. Tragus de hiſtoria ſtirpium *libr.* 2. *cap.* 114. Antonius Mizaldus, *memorabilium centur.* 8. *aphor.* 76. Gatinaria *in nonum Rhaſis ad caput de præfocatione matricis*, & ex eo Matthiolus, *in Dioſcoridem libr.* 2. *cap.* 42. Omnibonus Ferrarius, *libr.* 2. *de art. med. infantium cap.* 9. Muſcam etiam ore hiante in ventriculi cauitatem penetraſſe, & die ſequenti per vrinam excretam fuiſſe refert Marcellus Donatus, *de hiſtoria medica mirabili libr.* 2. *cap.* 12.

Res deglutitæ, & in ventriculū illapſæ.

Secundò varia, & monſtroſa etiam ſæpe in ventriculo genita, aut quocunque modo producta, & vomitu reiecta fuiſſe obſeruatum eſt. Fruſtum carneum magnum album, albuminis oui inſtar vomitu reiectum fuiſſe à puella moniali refert Foreſtus, *libr.* 18. *obſeru.* 19. *in ſcholio.* Idem obſeruauit Thomas à Vega, *ad cap.* 5. *lib.* 1. *Gal. de loc. affect.* Globum pituitoſum carniformem, in quo vermiculus brucho ſimilis concluſus fuit reiectum fuiſſe refert Beniuenius, *de abdit. morb. & ſanat. cauſſ. cap* 88. Et Hieronymus Gabucinus, *de lumbr. cap.* 18. vermes quoque è ventriculo vomitu rejectos à plurimis Medicis etiam obſeruatum. Gabucinus *loco citato*, & Antonius Beniuenius, *cap.* 77. Et Scholio graphus Hollerij *ad cap.* 54. *lib.* 1. Ambroſ. Paræus vermes Erucis ſimiles vomitu reiectos vidit *lib.* 24. *cap.* 19. vt & Foreſtus *lib.* 18. *obſ.* 19. *& in ſchol.* Præterea ranas, bufones, & alia animalia, vel ex hauſtis eorum ſeminibus, vel interna putredine in ventriculo genita fuiſſe, & vomitu reiecta obſeruatum, collegitque eius rei hiſtorias aliquammultas Schenckius, *lib.* 3. *obſeru* 29. Lapidis etiam oui gallinacei magnitudine ibidem generati hiſtoriam idem habet, *eodem lib. obſeru.* 9.

Res variæ p.n. in ventriculo genitæ.

Capillorum veluti globos vomitu reiectos fuiſſe refert Monardes, *lib.* 3. *hiſtor. ſimpl. medicam. ex nouo orbe allator. capit.* 73. *de verbena*; & Carolus Cluſius, *in annotat. in eum locum.* Imò pannum, claues, ferramenta vomitu reiecta ſcribit Foreſtus, *libr.* 18. *obſ.* 26. *in ſchol.* Et Iohann. Langius, *libr.* 2. *Epiſt.* 38. narrat, ruſticum quendam, cum crudelibus doloribus in ventre conficeretur, ſubitò clauum ferreum ſub illæſa cute manu apprehendiſſe, & licet chirurgus eum exſcinderet, tamen dolores nō ceſſaſſe, inde doloris vehe-

meria adactum, ſibi ipſi cultro guttur abſcidiſſe. Cadauere aperto in ventriculo repertum eſt lignum teres, & oblongum, quatuor ex chalybe cultri, partim acuti, partim inſtar ſerræ dentati. ac duo ferramenta aſpera, quorum ſingula ſpithamam longitudine excedebant, & præterea globus capillorum conuolutus, vt mirandum fuerit, quomodo omnia in ventriculo contineri potuerint.

Tandem vermes, qui in ventriculo reperiuntur vel ex eo vomitu reijciuntur, non omnes in ventriculo generantur, ſed ſæpè ex inteſtinis aſcendunt. Præterea clyſteres, & glandes, & alui excrementa ad ventriculum proueniſſe ac vomitu reiecta fuiſſe refert Iul. Alexandrinus, *in comment. ad cap 17. lib. 13. Method. med. Galeni*. Antonius Gneinerius, *cap. 2. tr. 5*. Valleriola, *in comment. ad cap. 2 lib. 6. de cauſſis ſymptom*. Et clyſterem vomitu reiectum ipſe etiam vidi.

Res exter- næ deglu- titæ quid periculi afferant.

Et res quidem externæ inanimatę in ventriculum illapſæ ſi ſint, patefit id ex ægri relatione. Eæque ſi paruæ, & non acutæ ſint, facile per aluum reijciuntur, interdum poſt breue; interdum poſt longum interuallum: Et quidem plerumque ſine damno. Res verò magnæ aut acutæ plus periculi coniunctum habent. & interdum perforato ventriculo aut inteſtinis. & abdomine poſt longa interualla ſæpe egrediuntur. Quædam cum vrina excernuntur, acuſque deglutitas per vrinam exijſſe obſeruatum eſt. Interdum in corpore hærent, præcipuè ſi ſint metallica, quæ rubiginem contrahunt, ac lentæ tabis, & tandem mortis cauſſa ſunt.

Res exter- næ deglu- titæ quo- modo è corpore exturbādę

Quæcunque autem ſint talia deglutita, vt facilius per aluum deſcendant, exhibenda, quæ vias lubricas reddunt, decoctum ſcilicet maluæ, althææ, ſemin. lini, oleum commune, & amygdalarum dulcium, iuſcula pinguia, cereuiſia cum multo butyro; poſtea, ſi opus, etiam purgantia.

Et vt facilius, & minus impeditè ex ventriculo per Pylorum in inteſtina res deglutitæ poſſint deſcendere, æger in dextrum latus libero ventre, non compreſſo decumbat; Vbi è ventriculo ad inteſtina rem deglutitam iam tranſijſſe ſuſpicio eſt, æger corpore erecto & moderatè obambulet, vt facilius per inteſtina exeat.

Cultri de- gluti à ventriculo exacti hi- ſtoria.

Notabilis, ſed certa eſt hiſtoria, quæ Pragæ anno 1602. accidit. Ruſticus quidam Matthæus nomine, cum cultrum nouem digitos tranſuerſos longum deglutiuiſſet, is in ventriculo ſubſiſtens maximos ei dolores concitauit: poſtea hoc conſilij inuentum: Magnes & alia attrahentia medicamenta ventriculi regioni ſunt appoſita: ita factum: vt cuſpis circa ſuperius os ventriculi eminere cæperit, tandemque in re alias deſperata ad ſectionem ventum eſt, & a chirurgo culter ille, qui ſeptimanas ſeptem, & duos dies in ventriculo hæſerat, & colorem, qualem ferrum poſt ignitionem acquirit, contraxerat, extractus, & vulnus idoneis medicamentis conſolidatum eſt, ægerque viuus euaſit.

Acus de- glutita è corpore, per quas vias reddi- ta.

Cum autem acus deglutitas per vrinas redditas fuiſſe interdum obſeruatum ſit, per quam viam id factum fuerit, dubitatur. Alex. Benedict. *lib. 2. anat. cap. 9. & lib. 5. c. 13*. Dum refert hiſtoriam virginis Venetę, quę crinalem acum quatuor digitos longam per ſomnum deglutiuit, & per vrinam poſt decem menſes reddidit maximis cruciatibus; quoniam in veſica collectis mucoſis humorib. lapis oui gallinacei magnitudine circa illam cõcreuerat, ſtatuit, acum acie ſua paulatim multoque tempore inteſtina penetraſſe, viamque ſibi feciſſe in veſicam; qua parte carnoſa eſt, atque inde per vrinam redditam fuiſſe: eoſque reprehendit, qui vias patentes quærunt, & per venarum meſaraicarum orificia inter inteſtina in viuentibus plus quam in cadauere patentia ad meſaraicas, & hinc ad hepar, & porrò per venam cauam ad venas emulgẽtes, atq; inde ad renes, & tandem ad veſicam perueniſſe arbitrantur. Verum enim verò omnino certum eſt, quod orificia vaſorum in corpore viuente magis hiant, quam in cadaueribus, vt vel ex vreteribus, & veſica patet, in quibus è renibus calculi ſępe ſatis grandes excipiunt, per eas vias, quę in veſica poſtea in cadauere nec oculis patent. Quod autem ad acum illam quatuor digitos longam per veſicam redditam, longitudo equidem alicui dubium mouere poſſet; contra tamen breui tempore ad veſicam perueniſſe, & ibi diu hęſiſſe illud arguit, quod calculus tam grandis circa eam concreuerit, quod breui tempore non factum: Et cruciatus illi, quos mulier paſſa eſt in excernendo calculo, potius ab eius magnitudine, quam ab acu prouenerunt. Alias verò compertum eſt; exiguo ſatis temporis ſpatio, etiam illæſis alijs partib. acus deglutitas cum vrina redditas fuiſſe. Quod etiam illud confirmat, quod Marcellus Donatus, *de hiſtoria medica mirabil. lib. 2. c. 12.* refert, cuidam muſcam magnam ore hiante ad ventriculum perueniſſe, & die ſequenti ab ingreſſu cum vrina excretam fuiſſe: quę certè non perforatis inteſtinis, ſed per patentes vias eò deuenit. Et quidem ſi per venas meſaraicas ac venam portę ad hepar, & hinc ad venam cauam, poſtea ad emulgentes, hinc ad renes, vreteres, tandemque ad veſicam acus illas perueniſſe aliquis ſtatuat, cum eo non pugnabo.

Viam autem adhuc breuiorem poſſe dari mihi videtur. Videmus enim eos, qui multum bibunt, vix hauſto potu aliquam potus partem rurſum emingere; quod fieri vix poſſet, potu ad inteſtina tranſmiſſo, & à venis meſeraicis attracto, ſed probabilius eſt, id fieri immediatè à ventriculo per vaſa gaſtrica, & breue imprimis, potu ad lienem attracto, & hinc per arterias, quę in liene ſunt, ad arterias emulgentes tranſmiſſo. Itaq; etiam credibile eſt, acus per eandem viam, vtpote breuiorem ad renes, & hinc ad veſicam tranſmiſſas fuiſſe.

Quapropter in tali caſu ſi non per aluum acus vel alię res deglutitę exeant, naturę totum negotium committendum eſt, quę tandem ſibi vias idoneas quærit, interdũ per vrinã, interdũ per abſceſſum foras apertũ.

Animalia, quę in ventriculum irrepſerũt, quomodo exturbāda

Si viuum aliquot animal in ventriculum irrepſerit, quod cognoſcitur e morſu, & motu eò loci, pręſertim ante cibum, & quod homo in loco, vbi talia animalia degunt, dormiuit. ac quod lacte, & ſimilibus dulcibus aſſumptis, animal quieſcit, amaris verò aſſumptis irritatur, & mouetur pleriq; ſuadent, vt lac tepidum ori apponatur, vapor eius hiante ore excipiatur, vt eius ſuauitate allecta fera egrediatur. Et quidem obſeruatum eſt, hoc modo tales feras è ventriculo prolectas fuiſſe. Quia verò interdum etiam accidit, vt hoc modo allecta talia animalia per Oeſophagum ad os aſcendant, ſed non planè egrediantur neceſſarium eſt, vt in procinctu ſtet Chirurgus idoneis inſtrumentis inſtructus, qui proſerpentem feram apprehendat, & extrahat. Si verò hoc modo per os elici fera non poteſt, dãda opera, vt per aluum exeat, atque hoc modo fumo ex corijs ſeu veteramentis accenſis ore per infundibulum hauſtum per aluum expulſum fuiſſe ſerpentem teſtatur Marcus Gattinaria, *ad nonum Rhaſis in cap. de praefocatione matricis*; Et Hieronymus Tragus *de ſtirp. libr. 2. cap. 114*. Carduibenedicti aqua hauſta ſerpentem, qui dormienti per os irrepſerat, per inferiora receſſiſſe. Vtile etiam eſt lac copioſe bibere, & poſtea vomere.

Animalia in ventriculo genita vt extur banda.

Res verò in ventriculo genitæ præter naturam difficulter, & vix, niſi reijciantur, cognoſcuntur. Et quidem bufones, ranę, & lacertę in ventriculo interdum generantur ex ſpermate earum cum aqua hauſto. Vermes verò eodem modo vt in inteſtinis etiã generatos fuiſſe compertum eſt. Ad talia animalia abigenda vtiliſſimum eſt dictamnum Creticum ʒ.j. pondere cum aqua gentianę ſumptum, præſertim ſi zedoaria aut citri ſemen pulueriſatum addatur. Omne enim talium

vermium

vermium genus abigere compertum eſt. Decocto etiam ex centaur. minor. & carduibened. p. æ parato hauſto plures ranas vomitu redditas fuiſſe, obſeruatum eſt. Theriaca quoque cum ſpiritus vini quartario hauſta ſerpentem viuum longitudine vlnæ vomitu reiectum fuiſſe item obſeruatum: Vt & animal lacertæ figura antimonio ſumpto vomitu reiectum fuiſſe. Vtile eſt etiam in talibus caſibus clyſteres ex lacte ſingulis diebus pene injicere; exhibere verò per os antidotos theriacales, & interdum purgantia.

Vermes in ventriculo geniti expellendi ſunt medicamentis, quæ ſuo loco de lumbricis proponentur. Præſtant idem etiam pleraque ex ijs, quæ modo ſunt propoſita.

Lapides in ventriculo geniti.

Lapides in vẽtriculo geniti equidem grauiſſimos dolores in ventriculo excitant, ſed vix ſigna clara, quibus ab alijs perfectè cognoſcantur, habent, niſi diuturnitatem doloris. Nonnunquam vomitu reijciuntur: quod niſi fiat, diuturnis tandem cruciatibus hominem iugulant.

Pili in ventriculo geniti.

Pituitoſum quid concretum, imò pilos etiam in ventriculo generari non impoſſibile eſt. Solet enim natura nunquam otioſa eſſe, ſed ſemper laborare, vt in ſubiectam materiam formam aliquam, quamcunque etiam, inducat. Si verò pannus, claui, cultri, ferramenta, & alia artificialia vomitu reijciantur, cum nulla vi naturali in ventriculo produci poſſint: meritò ad dæmonis ludibria, & præſtigias talia referuntur.

Clyſteres, & glandes ſi vomitu reijciantur, fit id à motu Inteſtinorum inuerſo, de quo poſtea ſuo loco, *part. 2. ſect. 2. cap 1.* dicetur.

CAPVT XVI.

De Vulneribus Ventriculi.

Signa Diagnoſtica.

Signa vulnerati ventriculi.

SI abdomen vulneratum ſit, & quidem è regione ventriculi vulnere profundiore, ventriculum etiam vulneratum eſſe ſuſpicio eſt; quæ confirmatur, ſi ſingultus, & bilis vomitus inſequitur, aut cibus potuſque aſſumptus vomitu reijcitur. Ventriculus etiam vulneratus nec appetere cibum nec continere, nec coquere rectè poteſt. Interdum crudus cibus, & potus; interdum chylus per vulnus emittitur: ſputum eſt ſanguineum, & dolor etiam in ventriculo percipitur. Si ſuperior pars ventriculi vulnerata ſit, & accedat inflammatio, febris, delirium, ſyncope, & alia mala accedunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Si ventriculus vulneretur ac perforetur, equidem id lethale eſſe dicit Hippocrates, 6. *aphor.* 18.

An vulnera ventriculi ſint lethalia.

Verùm non ſimpliciter, & ex neceſſitate ventriculi vulnera lethalia ſunt, ſed id plerumq; ita accidit. Quandoq; ventriculi vulnera ſanata fuerunt, vt docet Galenus, *in dict. aph. & de loc. aff. c. 5.* & poſtea etiam dicetur. Perpendendum igitur, quale vulnus ſit, an ſcilicet totus ventriculus perforatus ſit, an verò aliqua eius tunica ſaltem; an circa fundum; an verò circa orificium ſuperius. Etenim ſi totum corpus ventriculi ſit perforatum, periculoſum, & lethale plerumque malum eſt; cum ventriculus membranoſus ſit, & primæ coctionis ſummopere neceſſariæ officina: Si verò eius exterior ſaltem tunica vulnerata ſit, non deſperandum. Si etiam ventriculus in fundo vulneretur, vulnus id aliquando curatur; cum pars illa carnoſa ſit, & medicamenta eò loci ſubſiſtere poſſint. Si verò ſuperior ventriculi pars circa orificium ſuperius vulneratur, exigua ſanitatis recuperandæ ſpes eſt, cum pars ea ſit exquiſito ſenſu prædita, & medicamenta ibi non hæreant, ac prætérea cibus, & medicamenta tranſeuntia dolorem excitent.

Vulnus ventriculi relictum viuente homine.

Verùm etiam deſperata planè ventriculi vulnera aliquando præter ſpem ſanata fuiſſe obſeruatum eſt. Ita Iulius Alexandrinus, *in cap. lib. 6. therapeut. meth. Galeni*, refert, Bohemo cuidam ruſtico vulnus, & quidem latum, ac venabulo, vt Matthias Cornax narrat, in ventriculo inflictum fuiſſe, ac cæpiſſe ruſticum per id cibum reiectare, & cum vulnus, vt deſperatum, negligentius haberetur, occaluiſſe tandem vulneris labia, & per ea ſemper cibi partem exijſſe; Ruſticumque huic vitæ conditioni relictum vulnus tandem linteis pannis texiſſe, ac faſcijs obligaſſe, atque ita annos aliquot vitam produxiſſe. Et *capite præcedente* retulimus hiſtoriam alterius ruſtici Bohemi, cui culter in ventriculum per œſophagum delapſus extractus eſt, qui nihilominus vulnere conſolidato ſuperuixit. Teſtatur ſimiliter Chriſtoph. à Vega, *ad aph. 18. libr. 6. Hippocrat.* quendam ſanatum fuiſſe, cui è ventriculo vulnerato chylus exierat; & Fallopius, *de vulneribus capitis, cap. 12.* narrat, ſe ſanaſſe mulierem, & virum, qui in ventriculo fuerunt vulnerati, vt chylus egrederetur.

Hiſtoria Ruſtici Bohemi cultriuori.

Curatio.

Curatio.

Etſi plerique cenſent, Naturæ totum negotium eſſe committendum, & reuera etiam naturæ potiſſimæ in hiſce, vt & alijs vulneribus curandis, partes ſint, quæ interdum etiam id præſtat, quod penè impoſſibile videbatur; tamen a medico hac in re quantum fieri poteſt, adiuuanda eſt.

Si ergo confluxus ſanguinis ad ventriculum, & inflammatio metuatur, primò vena aperienda eſt, ſi eam vires ferant: Si vero adſit cacochymia, exhibere per os quidem purgantia non licet, ne ad locum affectum humores vitioſi trudantur, ſed clyſtere aluus eluenda eſt.

Vulnus vero ipſum quod attinet, ſi id non ſit penetrans, naturæ negotium committatur. Si verò vulnus penetret, & amplum ſit, conſuendum abdomen, inferiore tamen parte orificium relinquendum, vt pus effluere poſſit, ac turunda immittenda, quæ quidem ventriculum non ingrediatur, extra tamen eius vulnus tangat conueniente vnguento illita, quale eſt, & hoc.

℞. *Ol. abietin.* ℥. j. *maſtich.* ℥. ij. *manna thuris*, ʒ. ij. *rad. tormentill. conſolid. maioris*, ana ʒ. j. *lumbricor. terreſtr.* nu. v. *croci*, ℈. j. *vini albi, auſteri*, ℥. i. Coqu. ad vini conſumptionem. F. Linimentum.

Vel ex terebinthina cum oleo hyperici, & vitello oui vnius miſta fiat linimentum.

Ore verò ſumenda exhibeantur *ſyrupus myrtinus, de roſis ſiccis, cum decocto equiſeti, piloſellæ, & radic. conſolidæ*, quibus addere licet *trochiſcos, de terra ſigillata, de carabe. Maſtiche* verò hic omnibus modis ſumpta vtilis eſt.

Vel ſumat æger ſæpe aliquid *conſeru. roſar. rubrar. diacydon. ſine ſpeciebus, aut diatragacanthum frigidum.*

Extra verò abdomen inungatur ol. roſaceo, & chamæmelino ac maſtichino.

Ipſi vulneri imponatur emplaſtrum Barbarum.

Diæta.

Diæta.

Victus ſit tenuis, & parciſſimè æger edat, ne ventriculus cibi copia diſtendatur, ſed corrugatus maneat, & ſic facilius conglutinetur. Cibi verò ipſi in parua quantitate magnam alendi vim habeant; ſint boni ſucci, & coctu faciles. Ab omnibus acribus, & mordentibus in cibo, & potu abſtinendum.

CAPVT

CAPVT XVII.

De Vlceribus ventriculi.

Vulnera ventriculi. TAndem etiam, ſed rarius, aliquando ventriculus vlcere laborat, quod eſt compoſitus morbus ex ſoluta vnitate, diminuta magnitudine, & ferè etiam intemperie. Cauſæ. Excitatur verò vlcus in ventriculo, vel à cauſſis internis, quales ſunt humores acres, ſeu in ventriculo geniti, ſeu aliunde, præcipuè ex capite, affluentes, qui aut natura ſua mordent ac rodent, vt bilis flaua & atra, vt & pituita ſalſa, aut ratione putredinis, qua corripiuntur, ſeu ob longam in ventriculo moram, ſeu apoſtematis in ventriculo geniti ac poſtea apertis, ſeu poſt vulnera non rectè curata; vel ab externis, vt medicamentis acribus, colocynthide, euphorbio, venenis erodentibus, vt arſenico, ærugine, & ſimilibus. Et quidem frequentiſſimè generantur vlcera in ventriculo poſt vulnera, & rupta apoſtemata.

Pertinent huc, & rupturæ venarum; præcipuè ex vomitu laborioſo.

Differentia.

Differẽtiæ. Hæ primò ſumuntur ab ipſo vlcere, quod magis aut minus latum, profundum, ſordidum eſt. Deinde à parte affecta, prout ventriculi partem ſuperiorem vel inferiorem obſidet.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Vlcus ipſum ventriculi indicatur à dolore pungente & vlceroſo, & ardore, præſertim dum aliquid acre vel calidius aut frigidius in ventriculum deſcendit, & dum cibus concoquitur ac in inteſtina tranſmittitur, & quidem dolore ſupra vmbilicum aſſiduo, & fixo. Ac ſignũ hoc certius eſt, ſi inflammationis ſigna ac præcipuè febris abſit. A deiecta itidem cibi appetentia, à ructu fœtido, ex pure, vomitu, vel per aluum reiecto, vt & ſanie ac ſanguine. Præceſſerunt cauſæ vlceris, & febris lenta cum pulſu frequenti laborantem conſumit.

Cauſſas autem vlceris quod attinet, ſi eæ ſint externę, ex relatione ægri cognoſcuntur. Si verò internæ ſint, inflammatio, tumor, quę ſuppurata ſint, neceſſe eſt, eorum ſigna præceſſiſſe. Si ab acri fluxione, aut humore putrido, eius quoque ſigna adſunt. Si à ruptura venæ, præceſſit ſanguinis vomitus.

Cuius autem formę ſeu naturæ ſit vlcus ventriculi aliquo modo colligi poteſt ex prauis humorib. in corpore abundantibus, ex vlceris ipſius duratione, ſymptomatum magnitudine, & potiſſimum ex iis, quæ vomitu vel per aluum excernuntur. Locũ, & partem, quã vlcus obſidet, dolor indicat. Nam qua parte dolorem percipit æger, ea proculdubio vlcus eſt. Quando orificium ventriculi vlcus occupat, acutiſſimos dolores gignit, cum nauſea, & ſiti moleſta, præcipuè ante cibi deſcenſum in fundum, nonnunquam ſudores excitantur frigidi, & lipothymia accedit. Mitiora ſunt ſymptomata, vbi vlcus in fundo ventriculi eſt, & dolores ſunt mitiores, qui tamen coctionis, & diſtributionis tempore augentur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Vlcus ventriculi morbus periculoſus eſt, & plerumque lethalis; niſi ſolum in ſuperficie ſit, & ipſum exiguum; quia non ſolum tunica ventriculi affecta eſt, quę vt pars ſpermatica exactè refici nequit, verùm etiam quia alimentum venter ante coctionem excernit morſu lancinatus; quamuis id ex temperatis ſit, & apud ſanos moleſtare non ſoleat, & quia ventriculus vlcere debilitatus malè coquit, qua ratione, & cibi non bene coquuntur, & deperdita ſubſtantia non facilè regeneratur. Præterea cum vlcus omnino abſterſione indigeat, detergentia medicamenta dolorem excitant, pręſertim in orificio ventriculi, cui facilè cerebrum, & cor compatitur. Exiccatione tandem opus eſt, vt vlcus cicatrice claudatur. Impeditur autem à chylo, & ingeſta alimenta vim medicamentorum infringunt.

2. Periculoſius eſt vlcus ventriculi, quò maius, & ſordidius eſt, & quod ſuperiores partes ventriculi occupat; quia ſuperiores partes in conſenſum trahit, vnde grauia ſymptomata oriri ſolent; & quod à materia eſt virulenta, vt in Gallico vlcere.

3. Quæ abſque inflammatione ſunt vlcera ventriculi facilius adſtringentium vſu curantur; quæ verò inflammationem ſimulque febrem coniunctam habent, non ſolùm curationem non admittunt, ſed nec in eadem magnitudine poſſunt permanere. Nam indies maiora, & maligniora fiunt, quandiu ſcilicet durat inflammatio. Galenus, 7. aph. 37.

4. Inueteratum hoc malum lienteriam affert, & ex atris, & corruptis humoribus dyſenteriam.

Indicationes.

Vt in aliis vlceribus: ita & hic vnitas ſoluta vnienda, ſubſtantia deperdita regeneranda, cauitas implenda, & tandem cicatrix inducenda eſt. Indicationes. Remouenda quoque impedimenta, quæ naturam in ope ſuo remorari poſſunt. Ergo ſi vlcus ſordidum ſit, abſtergendum, & mundificandum: Si adſit intemperies, illa corrigenda, & omnia, quæ in vlceris curatione requiruntur, peragenda, de quibus Galenus, 3. *meth. med. cap.* 3. Si quoque membrum aliquod ſit, quod humores vitioſos ad ventriculum mittat, illius habenda eſt ratio.

Curatio.

Ergo ſi ſanguis abundat, & vires ferunt, in initio vena aperienda: Curatio. Si autem malum diu durauit, venęſectio omittenda. Poſtea ſi prauus aliquis humor adſit in ventriculo, lenientibus ſaltem, vt ſyrupo roſar. ſolutiuo, aut hiera picra vtendum. A fortioribus verò purgantibus abſtinendum, quod, & ventriculum debilitant, & humores ad eum trahunt. Vomitus quoque planè vitandus, ne quod exulceratum eſt, magis dilaceretur.

Hinc detergentia, & moderatè ſiccantia medicamẽta vſurpanda, quę niſi præmittantur, conſolidantia nil vtilitatis afferunt. Et nunc lenioribus, nunc fortioribus, prout opus, vtendum, eaque omnia per os exhibenda, cum nulla alia ad ventriculum via ſit.

Detergentia ſint in ventriculo calidiore, aqua hordei ſimplex, aqua mellis, quæ & loco potus vſurpari poſſunt; Medicamenta detergentia vlcus ventriculi. Aqua ſaccharata vel hordei cum emulſione ſeminum 4. frigid. maior. conſeru. roſar. aqua hordei diſſoluta, & colata.

In ventriculo frigidiore mulſa, & iure cicerum vti licet, item decocto hyſſopi ac ſchœnanthi cum melle vel ſine eo. Fortius abſtergunt farina orobi, & radix iridis cum melle, ac ſi vlcus ſit ſordidius, ad hieram ſimplicem accedere licet, quæ pondere ℈.j. vel ℈.ij. exhibetur, & aqua hordei vel ſerum lactis ſuperbibitur. Si vlcus ſit valde ſordidum ac virulentum, folia oleæ, rutæ & agrimoniæ coquantur in vino rubro, & colaturæ mane, & veſperi ante cibum hauſtus detur.

Mundato vlcere, quæ carnem generant vlcuſque conſolidant, vſurpanda; quæ quidem, & extra adhibere licet. Extra quidem ſola adhibere licet; quæ verò intrò dantur, cum quotidie nouæ aliquæ ſordes generentur, iis aliquid mediocriter abſtergentium admiſcere vtile eſt; id quod duobus modis fieri poteſt. Primò, quod commodius, vt præmittantur mundificantia, & poſtea ſubiungantur abſtergentia: Deinde, vt miſceantur adſtringentia cum abſtergentibus. Indies tamen abſtergentia minuantur, donec tandem ſolis conſolidantibus locus ſit.

Tandem vt vlcus conſolidetur, & claudatur, epulotica ac cicatricem inducentia conueniunt. Exiccãtia, & glutinantia. Exſiccant & glutinant, *thus, maſtiche, gummi Arabic. tragacantha, ſanguis draconis*, C.C. *vſtum ad pondus* ℈.ij. vel ℥.j.

exhi-

exhibita cùm aqua mulſa, aut in formam paſtillorum redacta, *trochiſci de carabe*; *ſyrupus cydoniorum*, *myrtinus*. Efficax eſt, & hoc medicamentum.

℞. *Thur. Maſtich. tragacanth.* an.ʒ.iij. *ſuccini*.ʒ.j. *ſang. dracon.* ʒ.ß. Cum *ſyrupo cydonior*. Fiant Trochiſci pondere ʒ.j.

Cicatrice inducētia. Cicatricem inducunt *acacia*, *balauſtia*, *hypociſtis*, *bolus Armenus*, *ſumach*, *terra ſigillata*, *conſerua roſarum antiqua*. Et dantur hæc, & ſimilia in ventriculo calidiore cum aqua plantaginis, in frigidiore verò cum aqua menthæ, aut vino nigro auſtero.

℞. *Tragacanth.* ℈.ij. *ſucci plantag.* ʒ.j. ß. *ſantali rubri*, *corall. rubror.* an.℈.j. *conſeru. roſar. antiq.* ℥.ij. *ſyrup. cydon.* q.ſ. Fiat Electuarium.

Vel ℞. *Thuris*, *ſang. draconis*, an.ʒ.ij. ß. *roſar. balauſt. ſuccini*, *boli Armeni*. ana ʒ.j. F. Puluis, cuius ʒ.j. detur cum *ſucco vel mina cydoniorum*.

℞. *Roſar. rubr. boli Armeni*, *gummi Arab.* an. ʒ.j. ß. *granor. myrti*, *tragacanth. ſpodij*, *balauſt. acaciæ*, an.℈.ij. ß. *ſuccini*, *maſtich. ſangu. draconis*, an.ʒ.j. Cum aqua plantaginis F. Trochiſci.

Vel ℞. *Spec. diatragac. frigid pulueris ſumach. maſtiches*, *ſangu. draconis*, an. ʒ.ß. Cum *ſyrupo myrtino* Fiat Electuarium.

Licet, & ventriculo adſtringentia extra apponere, vt cicatrix intus producatur. Vngatur ergo ventriculus oleo cydonior. maſtich. myrtino, cum puluere corallior. & emplaſtrum de cruſta panis imponantur.

Vel ℞. *Boli Armeni*, *mumiæ*, *aloes*, *myrrh. maſtiches*, an.ʒ.ij. Incorporentur cum *reſinæ* ʒ.vj.

F. Emplaſtrum, quod ventriculo imponatur.

Et talia externa medicamenta conſolidantia omni tempore applicari poſſunt; cum ventriculum confortent, vlceris augmentum prohibeant, & ad conglutinationem præparent.

Diæta.

Diæta medicamentis reſpondeat. Ideoq; cum animus eſt vlcus mundificare, & abſtergere, abſtergentia cum cibo, & potu miſceantur, & maximè in principio cœnæ, & prandij, atque abſtinendum ab adſtringentibus. Cum verò vlcus iam conſolidatum, aut cum fluxus ventris cum vlcere adeſt, admiſcenda adſtringentia, vt pani admiſceatur maſtiche; cibi reliqui condiantur ſucco granatorum vel cydoniorum. Et imprimis cibis ad conſolidandum puluerem ex fructu ſorbi maturo exiccato, plantagine, radicibus conſolidæ maioris admiſcere vtile eſt. Cibi ipſi ſint facilis coctionis ac boni ſucci actu & poteſtate ſiccantes. Vitentur vero amara, acria, ſalſa, acida, item nimis dulcia, & pinguia. Conueniunt pultes ex amylo, ſarina hordei, ptiſana, oryza, amygdalis, ouorum vitellis. Vitet æger motum vehementem. Diæta.

LIBRI TERTII PARTIS I.

SECTIO SECVNDA.

De Symptomatibus Ventriculi.

CAPVT I.

De Anorexia, & Appetitu Ventriculi Deiecto.

ATque hactenus abſoluimus morbos, qui ventriculo accidere ſolent; explicanda iam ſunt ſymptomata quæ ei, & circa actiones eius cōtingunt. Et primò actiones læſas quod attinet, equidē primaria actio ventriculi eſt χύλωσις, ſeu cibi aſſumpti in chylum pro totius corporis nutritione mutatio. Verum huic primariæ actioni aliæ quaſi miniſtræ inſeruiunt. Nam primò appetitus vt alijs animalibus, ita homini etiam datus eſt, quo, vbi defectum alimenti percipit, cibum, & potum deſiderat.

Deinde data eſt ventriculo vis retentrix, qua cibum, & potum tamdiu retinet, & arctè amplectitur, donec à facultate coctrice in chylum mutatus ſit.

Tertiò cibus coctus, & in chylum mutatus ad inteſtina tranſmittitur, vt inde ad Hepar tranſeat, & in ſanguinem totius corporis alimentum mutetur. Atque io his actionibus omnibus varia ſymptomata accidunt.

Abutitur tamen natura quandoque etiam ventriculo, qui primariò coctioni deſtinatus eſt, & per illius orificium cum ſuperius tum inferius vitioſos humores interdum expellit. Præterea quia nerui etiam ſextæ coniugationis ventriculi orificio inſeruntur, & tunicæ eius membranoſæ ſunt, in tactu quoque ſymptomata, dolores ſcilicet, ventriculo accidunt.

Atque ita agendum erit ſecundum ordinem, quo actiones hæ ſeſe conſequuntur. Primò de appetitu cibi, & potus læſo, cuius plura ſunt ſymptomata. Deinde de ſymptomatibus, & actionibus læſis, quæ circa retentionem accidunt, qualia ſunt palpitatio, conuulſio, tremor, vibratio ventriculi, ruminatio, cœliaca paſſio, & lienteria, quæ duo tamen ſymptomata, potius vel ſimul inteſtinorum affectiones ſunt. Tertiò de Coctione læſa, & imbecillitate ventriculi, ſeu coctione debili, & ἀπεψία ſeu cruditate, item ciborum corruptione. Quarto in retentricis ſymptomatibus explicanda erunt ſingultus, ructus, nauſea, vomitus, cholera. Quintò agendum erit de cardialgia, dolore, & anxietate ventriculi, ardore ſtomachi, attritione ventriculi ac ſtupore eiuſdem.

Secundò accidunt etiam ventriculo ſymptomata in excretis p.n. vt cum ſanguis, menſtrua, vermes, glandes, clyſteres, & alia p.n. è ventriculo reijciuntur.

Tandem quod qualitates mutatas attinet, etiam maculæ p.n. in ventriculo repertę ſunt: de quibus ſymptomatibus iam ordine agendum eſt.

Atq; vt à læſo appetitu incipiamus, cum animalium corpora in perpetuo fluxu ſint, & diſſoluantur, ne præmatura morte obeant, continua nutritione, & inſtauratione opus habent. Ideoque ijs, & inter ea etiam homini inſita eſt nutrimenti ad corpus conſeruandum neceſſarij appetentia, & ſenſus quidam, quo defectus alimenti percipitur. Qui etſi toti corpori inſit, maximè tamen viget in ventriculo, ceu penu, & promptuario alimenti, in quo primò ciborum pro totius corporis nutrimento fit concoctio, & præcipuè in orificio eius, quod propterea à ſexto pari neruorum neruos ſatis grandes accepit. Et quidem vt à Galeno, l. *de ſymptom. cauſſis cap.*7. recenſentur, quinque ſeſe ordine in appetitu alimenti conſequuntur.

Primum eſt euacuatio, & diſſipatio ſubſtantiæ corporis per continuum illum effluxum; hinc ſequitur *φυσικὴ ὄρεξις*, ſeu naturalis alimenti, quo corpus nutriatur, & inſtauretur, appetitus: Tertiò ſuctio venarum inanitarum in toto corpore, qua venæ minores à maioribus, In alimẽti appetitu quinq; ſeſe conſequuntur.

ioribus, & hæ rurſum ab alijs partibus ſugunt, donec tandem ad ventriculum, vt cibi promptuarium, peruentum eſt: Quarto loco eſt ſenſus in orificio ventriculi, quod tactu maximè valet: Ac tandem Quintò appetitus animalis, quo animal vellicationem in orificio ventriculi percipiens ad famem, & ſitim explendam quærendumque cibum, & potum ſeſe confert. Atque ita fames naturalis eſt appetitus ſecundum naturam nutrimenti, à ſenſu ſuctionis venarum, ex penuria alimenti in ore ventriculi excitatus, vt abſumpti inſtauratio fiat, atque ita corpus conſeruetur.

Læditur autem appetitus varijs modis, vel quia imminuitur, vel quia aboletur, vel quia deprauatur; de quibus iam ordine agemus, & primò de appetitu deiecto. Nam aliquando cibum quidem appetit homo, ſed minus, quam par eſt; aliquando plane eum auerſatur. Appetitus diminutus eſt *δυσορεξία*: ablatus, *ἀνορεξία*, & *ἀποσιτία*. Donatus ab alto mari etiam *ἄσην* cibi faſtidium appellari cenſet 5. *aph.* 6. Verùm non ſimplex cibi faſtidium eſt *ἄση*, ſed morſus potius orificij ventriculi, & inde proueniens anxietas, & quaſi nauſea, & ad vomitum inclinatio ab humoribus vitioſis ad excretionem ventriculum ſtimulantibus.

Appetitus deiecti differentiæ. Appetitus tamen deiecti magna eſt varietas. Primò enim interdum homo per morbum appetitum per dies aliquot ſaltem amittit, vt cibum nullum omnino defideret; aliquando vero non ſolum per dies, ſed & menſes, imò, & annos aliquot nonnullos ſine cibo vixiſse compertum eſt. Quę res cum ſatis mira ſit, agam de ijs qui diu ſine alimento vixerunt. *Capite ſequenti.*

Deinde aliquando cibum homo non appetit, ſine nauſea tamen vel faſtidio, non ſecus ac ſani, qui dum ſaturi ſunt, cibos alias etiam ſibi gratos non appetunt, ſed ſine nauſea, & abominatione; aliquando verò ægri cibos non ſolum non appetunt; ſed ita quoque auerſantur, vt non ſolum ad eorum guſtum vel odoratum, verum etiam viſum vel mentionem exhorreſcant, & nauſeam concipiant, imò quandoque ad vomitum concitentur. Vbi ergo æger cibum tantum non appetit, ſed ſine nauſea, & abominatione, Inappetentia appellari poteſt. Cum verò cibum æger etiam abhorret & auerſatur, id faſtidium ciborum, & nauſea dicitur. Qui affectus cum etiam cauſſis differant, ſeorſim explicandi ſunt.

Inappetẽtiæ & faſtidij ciborũ differentia.

Inappetentiæ Cauſſa.

Inappetẽtiæ Cauſſæ. Et primò inappetẽtiam quod attinet, cum proxima appetitus ſeu famis cauſſa ſit ſenſus ſuctionis in ventriculo, & præcipuè in eius orificio, hinc patet, deiecti appetitus cauſſam eſſe deficientem ſenſum ſuctionis in ventriculo, appetitumque cibi non fieri, vel diminutè fieri (nam appetitus abolitus, & diminutus ferè cauſſarum magnitudine ſaltem differunt) dum vel nulla, vel exigua fit ſuctio; vel ſuctio non percipitur, & ſenſus ſuctionis vel amiſſus vel diminutus eſt.

Suctio non fit, vel exigua fit, quia alimentum in corpore abundat, & nulla ferè fit in corpore abſumptio. Hoc modo vt appetitus planè deijciatur, vix aut certe rarius fieri poteſt, cum calor innatus, quamdiu viuit homo, aliquid continuò abſumat; quamuis nunc plus, nunc minus, pro vt ipſe calor eſt debilior vel fortior.

Diminui tamen non rarò appetitus poteſt hac de cauſſa, Si corpus nimis plenum eſt, & multis crudis humoribus abundat, aut aliqua conſueta euacuatio, vt menſium, vel hæmorrhoidum ſuppreſſa eſt, aut conſuetum exercitium homo omiſit, ac otio, & quieti nimis indulſit. Pertinet huc & cutis conſtipatio ab aere ſeu ab alijs cauſſis, ob quas naturalis *ἀναδόσεως* impeditur.

Secundò ſuctio non fit, quia multi craſſi, & lenti humores in ventriculo abundant, ſiue in eo geniti ſint, ſiue à capite affluant. Sic, & cibi craſſi, & pingues appetitum deijcere ſolent. Idem accidit ſi lentore illo, quo, vt lubrica eſſent, ventriculus, & inteſtina naturaliter intus obducuntur, nimium ventriculus abundet. Si enim lento illo humore quaſi incruſtetur, ſenſus eius obtunditur. Poſſet tamen hæc cauſſa etiam ad ſequentem referri, nimirum cum ſuctio, ſenſu obtuſo, non percipitur.

Tertiò ſuctio non fit, ſi obſtructio aut tumor p. n. venas meſaraicas vel hepar occupet, vt chylus per eas non ſatis diſtribuatur, ſed in ventriculo immoretur. Vt enim inanitus ventriculus nouum cibum appetit: ita quando chylus in ventriculo ſubſiſtit, fames non excitatur.

Suctio verò non percipitur, vel minus percipitur, etſi fiat, primò vitio facultatis ſentientis. Et primò quidem ob reſolutionem neruorum a ſexto pari prodeuntium, aut quia Spiritus animalis, proximum facultatis ſentientis organum, ad os ventriculi non dimittitur, vel tranſitus eius impeditur, vt in Apoplexia & ſimilibus affectibus fieri ſolet, vel cum Spiritus deficiunt ac languent, vt in morbis grauibus, febribus imprimis acutis, & malignis, accidit, aut quia facultas aliò conuertitur, vt in phreniticis, melancholicis, & forti imaginatione occupatis accidere ſolet.

Secundò ſuctio non percipitur vitio orificij ventriculi læſi à morbo, qui vel eſt Intemperies, vel mala compoſitio, vt tumor p. n. vel ſoluta vnitas, vt vlcus. Et quidem Intemperies eſt vel ſine materia vel cum materia, eamque excitant vel cauſſæ internæ, vt humor, aut vapor, vel à toto, vel a parte, vt vermibus, in inteſtinis vel vtero immiſſus: vel externæ, vt medicamenta, aut venena, quæ tamen potius occultam diſpoſitionem p. n., quam manifeſtam intemperiem inducunt. Pertinent huc omnia caloris ventriculi cum inſiti, tum influentis, qui temperamentum eius abſoluunt, vitia. Cum enim caloris proximum ſit animæ inſtrumentum, ſi lædatur, actiones bene fieri non poſſunt. Hinc accidit, vt non ſolum quæ calorem naturalem lædere, ſed, & quæ influentem diſſipare ac euertere poſſunt, inappetentiam excitare ſoleant. Inde ſæpe euenit, vt in febribus, & alijs morbis appetitus deijciatur, cum & influens & innatus calor corrumpatur: ita, & in timore ac alijs animi affectibus, ſpiritibus turbatis, vel aliò auocatis appetitus deijcitur. Tandem huc pertinet, & ſtupor ventriculi, ſenſu tactus eius labefactato; quod exhibitis narcoticis fieri poteſt: feruntque ſolanum furioſum vino infuſum appetitum deijcere.

De intemperie tamen ventriculi eſt controuerſia, & inter authores diſputatur, an tam ab intemperie calida, quam frigida inappetentia fieri poſſit. Verum ſciendum, intemperiem nunc eſſe magnam, nunc paruam. Si ſit inſignis, tam calida, quam frigida appetitum deijcere poteſt; cum omnis inſignis Intemperies actiones partis deſtruat. Si vero non ſit inſignis, frigida potius facit inappetentiam laxando, & replendo orificium ventriculi.

Cibi faſtidij Cauſſa.

Cibi vero faſtidij, cum homo non ſolum cibum non appetit, ſed & auerſatur, & abhorret, cauſſa eſt, potentia appetitiua imbecilla vel errans, quæ alimentum non vt iucundum, verum vt odore, & ſapore ingratum odio proſequitur, quaſi naturæ eſſet ſummè noxium. Accidit hoc, cum praui ſucci, præcipuè bilioſi, putridi, & corrupti, aciditatis tamen, & ſalſedinis expertes, orificium ventriculi occupant. Calor enim ventriculum laxat, humores in eo liquat, ac vires ventriculi deijcere ſolet, vnde in febrium principijs cibi appetitus Cibi faſtidij Cauſſæ.

deij-

deijcitur. Dum verò in morbi progreſſu humores putridi, & corrupti ad eum confluunt, etiam alimentum abominari, & abhorrere ægri incipiunt. Humores enim illi corrumpunt orificium ventriculi, & temperamentum eius euertere ſolent. Et naturalis appetitus ſibi ſimilia appetit, noxia verò auerſatur. Videmuſque in eodem agro plantas diuerſas quamlibet ſibi ſimilẽ ſuccum attrahere, diuerſum verò, & ſibi minus conuenientem relinquere. Ita etiam accidit, vt quamuis corpus alimento indigeat, quia tamen ſuccus, qui in ventriculo eſt, corpori alendo aptus non eſt, natura eum etiam auerſatur, nec venæ eum ſugere cupiunt. Hinc poſtea euenit, vt facultas appetens cibos etiam, qui offeruntur, eodem modo quaſi noxios auerſetur, nec facilè hoc malum emendatur, niſi praui illi ſucci ſint ſublati, & venæ humores vtiles iterum ſugere incipiant. Ad quod pertinet, & illud, quod ex nimio alicuius cibi vſu, aut minus dextro vſu, faſtidium eiuſdem nonnunquam oboriri ſolet. Accidit quoque, vt quibus in morbo faſtidium cibi aut potus alicuius cæpit, ij quoque à morbo liberati eum faſtidiant, nauſea illa, & faſtidio impreſſo manente, de quo etiam *capite tertio.*

Signa Diagnoſtica.

Signa. Ipſe quidem appetitus deiectus vel cibi faſtidium ſignis, quibus innoteſcat, opus non habet, ægerque ipſe conqueritur, ſe nihil aut parum appetere, vel etiam cibum abhorrere. Idemque ab adſtantibus obſeruatur; modò mens ægrotantis conſtet, neque homo ſimulet affectum, qui reuera nullus eſt.

Cauſſæ verò, quæ inappetentiam ac cibi faſtidium excitant, vt cognoſcantur, ſignis opus eſt. Et quidem ſi ſuctio non fit, idque ob alimenti abundantiam, vires non proſternuntur, etſi æger aliquandiu à cibo abſtineat. Apparentque indicia repletionis totius, aut denſitatis cutis, aut imbecillitatis caloris naturalis, aut redundantia humorum crudorum adeſt, homo vitam otioſam ſectatus eſt, atque aliæ cauſſæ repletionis totius ante enumeratæ adſunt, & ex calefacientibus, ſiccantibus, attenuantibus vtilitatem percipit æger, læditur verò a contrarijs. Si verò vitio venarum meſaraicarum non fiat attractio, aluus liquidiora, & humidiora excernit. Si autem ſuctio non ſentitur, vires ob alimenti defectum deijciuntur, corpuſque gracilè euadit, atque extenuatur. Cauſſa etiam læſæ ſenſionis cognoſcitur è ſignis cerebri, vel neruorum ſexti paris læſis. Externæ quoque cauſſæ ſuis ſignis ſe produnt, atque etiam anteceſſerunt cauſſæ inſigniter refrigerãtes vel ſtupefacientes, ac tum æger, ſi acria vel mordacia ſumat, nullam mordicationem percipit, nec ſingultus excitatur, adſuntque præterea, quæ calorem ventriculi debilitandi vim habent, quæ ex intemperie ventriculi, eiuſque morbis patent.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Anorexia malum eſt non contemnendum; quia corpora ſiccat, ad omnes operas imbecilliora reddit, ac inſtaurationi animalis aduerſatur. Maius tamen vel minus malum portendit pro magnitudine ac paruitate cauſſæ, à qua oritur.

2. In omni morbo conſtare mente, & bene ſe habere ad ea, quæ offeruntur bonum. Contra verò habere ſe, malum, 2. *Aph.* 33. Languentis enim, & facultatis animalis, & naturalis indicium eſt, & ſpem de recuperanda ſalute exiguam præbet. Et 3. *Epidem. com.* 3. *aph.* 30. Galenus ait; Reſpiratio, & ciborum appetentia in ægrotante magnum ad ſalutem pondus habent.

3. In morbo diuturno *ἀνορεξία* ſeu cibi faſtidium, & ſinceræ deiectiones; malum, 6. *aph.* 6. Significatur enim extinctio facultatis appetentis in officio ventriculi, ſeu ob maximum frigiditatis exceſſum, ſeu ob materiam inſigniter putrefactam. Cumque diuturno morbo affecti vires aliter, quam nutrimento recuperari nequeant, ſi illud nec aſſumatur nec apponatur, viribus tandem planè conſumptis ægrum extingui neceſſe eſt.

4. Malum, & facultatis appetitricis collabentis ſignũ eſt, ſi æger, quos deſiderare ſe aiebat, cibos, poſtquam guſtauit, faſtidiat, nec comedat: peius tamen ij adhuc habent, qui nil appetunt. Extrema enim facultatis appetentis deiectio ſignificatur. Galenus, 2. *Epid. com.* 2. *text* 3.

5. Incommodè hoc malo pueri afficiuntur, vtpotè, qui natura edaces ſunt, & plurimo alimento indigent. Magnus enim p.n. exceſſus ſignificatur, ſi puer anorexia afficiatur. Galenus, 2 *aph.* 20.

6. Anorexia, ſi iuxta principium ac vigorem accidat morbi, non ita periculoſa eſt. Mediocri enim tum alimento æger opus habet, & ſi multum appetat, multumque comedat, plus damni quam commodi inde percipit, ac ſublato morbo ſponte appetitus redit. Si verò in declinatione totius morbi deijciatur appetitus ſeu ex morbi diuturnitate, ſeu virium debilitate, ſeu aliqua immodica euacuatione, malum ſignum eſt, cum caloris naturalis extinctionem, & virtutis naturalis deiectionem ſignificet: & medici curam id poſtulat, metuſque eſt, ne æger vel recidiuam patiatur, vel alius morbus ſequatur.

7. Proſtratio appetitus ex læſione neruorum ſextæ coniugationis à cerebro venientis difficulter curatur.

8. Si in morbo aliquo appetitus ſit proſtratus, & ſubito poſtea plurimum cibum æger ſumpſerit, non præcedente criſi aliqua, & morbi imminutione, lethale ſignum eſt: quia cerebri læſionem, & virtutis ſenſitiuæ extinctionem ſignificat.

Curatio.

Cum appetitus læſus à varijs cauſſis dependeat, curandi ratio etiam ſimplex eſſe non poteſt; Sed pro cauſſarum varietate varie inſtituenda, cauſſæque ſingulæ ſuo modo tollendæ. Quapropter ſi nulla fiat ſuctio, cauſſam, quæ ſuctionem impedit, tollere, & remouere oportet. Si ſucci naturales abundet, ea, quæ plenitudinem imminuunt, conueniunt, vt ſunt inedia, exercitium, frictiones validæ, & multæ, frequens balneorum vſus. Quæ ſi non ſufficiunt aut nimis tardè, quod expetitur, præſtant, ſanguinis miſſio inſtituenda. Eadem media ijs competunt, qui ex intempeſtiua, & immodica ciborum ingeſtione cruditatibus in ventriculo cumulatis in anorexiam incidunt. Si tamen in ventriculo vitioſi humores abundent, vomitu vel per aluum euacuentur, & imprimis amara eligantur, quæ ſimul abſtergunt, atque hinc aloe ventriculo amica dicitur. Fortiora verò medicamenta, vt ſcammonium, & colocynthis, quæ os ventriculi, & in hoc appetentiam lædunt, non conueniunt. Si homo ex otio, & exercitijs omiſſis cibum non appetit, motus imperandus. In frigida, & humida corporis conſtitutione calida, & ſiccantia conueniunt. Si conſtipatio, & condenſatio pororum cutis adſit, laxanda cutis, quod commodiſſimè præſtat balneum aquæ dulcis. Vtiles ſunt, & frictiones lenes totius corporis.

Curatio.

In ventriculi imbecillitate, & venarum ac hepatis obſtructione vtilis eſt hic potus:

℞. *Rad. petroſelini fœniculi, apij, cichorij* ana Vnc. ß. *abſinthij, taraxaci*, ana M. j. *flor. roſar.* M. ß. *cichorij* p. j. *ſem. coriand. præpar.* Drach. j. *fol. ſen. elect.* Drach. vj, *ſem. aniſi* Drach. iij. *vuarum paſſar.* Vnc. j. Infundantur in tribus partibus aquæ, & vna vini rhenani pro ℔. j. ß.

Stent

Stent in infuſione hor. 24. vaſe clauſo in loco calido Colaturæ expreſſæ *adde ſyrup. cichorij cum rhabarb. de mentha de abſinthio* an. ℥.j. Cum albumine oui depurentur, & clarificentur. In decocto clarificato ſuſpendantur in nodulo *Rhabarb. elect. agarici trochiſcati ſpec. aromat. roſat. diarrh. abbat.* an. ʒ.ß. *ſpicæ, ſchœnanth.* an. gr. vj. Doſ. Cyathus vnus horis tribus ante paſtum.

Si verò ſuctio non percipitur, itidem cauſſa, quæ ſuctionis ſenſus impedit, tollenda, ſiue aliqua ſit intemperies, ſiue humor, de quo ſupra dictum. Præcipuè tamen bilis, & pituita appetitus ſenſionem impedire ſolent.

Et quidem bilis, præcipuè in febribus, ventriculum affligit, quæ qua ratione tollenda ſit, ex ijs, quæ ſuprà *de intemperiebus ventriculi* dicta ſunt, patet. Nimirum bilis euacuanda, & ventriculus poſtea roborandus. Euacuatur commodiſſimè vomitu, vel per aluum: cui rei inſeruit abſinthium, ſi eius P.j. coquatur, & decocti ℥. v. vel ℥.vj. cum Syrup. roſar. ſolutiuo exhibeantur, aut hiera, ſi bilis tenacius adhæreſcat. Qua ratione intemperies cum pituita curanda ſit, etiam ſupra dictum. Hoc ſaltem addimus; etſi pituita, vt frigida, calefacientia indicat; tamen non confertim, & ſubitò hoc faciendum, ne humores ſubitò fuſi flatus generent, & in vniuerſum corpus diſtribuantur, ac obſtructiones pariant. Quapropter cautè hic agendum, & primò curandum, vt æger parcè comedat, & bibat, & victu attenuante vtatur. Poſſunt etiam in prima menſa concedi ea, quæ ſalſa ſunt, cum ſal incidendi, & attenuandi vim habeat; & poſtea ea, quę vim detergendi habent, vſurpari, quale eſt ius Braſſicæ primum non exquiſitæ coctæ. Ad extenuandam verò pituitam commodum eſt, primò oxymel exhibere cum mellis roſarum parte quarta. Poſtea medicamentum, quod Diatrionpipereon appellatur, & quidem ſimplex, quod tantum ex tribus piperum generibus conficitur. Etſi enim validius calefacit piper: tamen tenuis ſubſtantia eſt, & tenuium partium, quæ propterea citius diſcutiuntur, nec hepati inde calor imprimitur. Pituita hoc modo inciſa, & deterſa euacuanda eſt, vel vomitu, vel per aluum, medicamentis ſupra propoſitis.

Tandem ventriculus roborandus, quàm ad rem vtile eſt aromaticum roſatum; item abſinthium, ſiue decoctum, ſiue in vino, quod præterea etiam inſignem facultatem appetitum excitandi habet. Simul etiam appetitum excitantia vſurpanda, quæ in cauſſa calida refrigerantia eſſe oportet, ex aceto, ſucco limonũ, agreſta, aurantijs acidis, granatis acidis, quibus cibi condiri poſſunt. Conuenit etiam lactuca aceto condita. E Chymicis Spiritus vitrioli, & ſalis, aliaq; de intemperie ventriculi calida propoſita. Contra in cauſſa frigida vſurpanda calefacientia ventriculum, itidem ſupra propoſita: quæ & coctionem adiuuant, & appetitum reparát. Hinc panem ex vino maluatico ſumere, cibos aromatibus condire vtile eſt. Conuenit etiam hic oxymel ſcilliticum. In vtraque cauſſa oxymel ſimplex, Spiritus Vitrioli, & ſalis.

Quod ſi ob facultatis ſentientis vitium non fiat appetitus, curatio ad cauſſas, & morbos, a quibus ille prouenit, dirigenda. Si nimirum ob melancholiam, vel aliud quodque delirium ęgri cibum ſumere detrectant, ad morbum illum Curatio dirigenda; Interim ægro quantum fieri poteſt perſuadendum, vt cibum ſumat. Si ex humore maligno in febribus appetendi vis extinguatur, ad febrem curâtio dirigenda, & interim vt æger cibum ſumat, ei perſuadendum.

Si propter læſionem nerui ſextæ coniugationis fiat appetitus proſtratus, cerebrum confortandum.

Cauſſis ſublatis etiam hic appetitus excitandus Danda nimirum ſalſa, acida, & acria, quæ ſimilem ſuctionem illi, quæ fit á defectu alimenti efficiant. Pinguia verò vitanda. Et imprimis acetum vtile eſt, quod ſi maiore quantitate bibatur, faſtidium illud á vini potu, in quo radices ſolani furioſi maceratæ fuerint, ortum, vt & ab alijs narcoticis profectum, tollit. Eligenda tamen ea, quæ contrariam cauſſæ morbificæ diſpoſitionem inducunt. Simulque præbenda ea, quæ guſtu, & olfactu ſunt grata, vt ex quibus appetitus excitatus ſæpe in deſiderium cibi erumpit.

Cibi verò faſtidium á calore, & humore corrupto os ventriculi occupante proueniens, curatur ijs, quæ calidam intemperiem corrigunt, & humorem euacuant. Verùm hæc appetentia, cum plerumque accidat febricitantibus, febre eiuſque cauſſa ſublata etiam cibi faſtidium ceſſat.

Diæta.

Vitentur omnia, quæ os ventriculi laxant, vt pinguia, oleoſa, butyrum, cerebrum animalium imprimis, & omnia, quæ ingrata, & nauſeabunda ſunt, ac ingratum odorem habent. Vt enim Galenus 8. *de compoſit. medicam. ſecund. loc. cap. 3*, monet, omnia, quę bonum gratumque odorem ſpirant, ventriculo grata ſunt, & appetitum excitant, ſicut quæ malè olent, eundem turbant, & ſubuertunt. Non omnibus tamen omnia pariter grata, & ingrata ſunt. Vſurpentur etiam ea, quę vim habent ſenſum appetitus ſtimulandi, qualia ſunt ſalſa, & acria. Ideoque condimenti loco ſumatur acetum, citria poma, aurantia acida, cappares, oliuę, gingidium cum aceto, teſte Galeno, 2. *de alimentor. facultat. cap. 34. & 55. & 3. eiuſdem operis cap. 31.* Cibus ita preparetur, ne multa maſticatione opus habeat, alioquin & ſi diu ore verſandus ſit, ingratus euadit, & appetitum euertit. Vinum in cauſſa frigida ſit εὐστόμαχον & ſubaſtringens. Commendatur, & abſinthites, quod tamen etiam in bile in ventriculo redundante vtile eſt, modo appetitus deiectus non á calore nimio proficiſcatur. In calida cauſſa frigidus potus aſſuetis permittitur, quia conſtringendo os ventriculi appetitum excitat. Hinc Hippocrati, *6. epid. 4. comm. text. 20.* Aqua vorax eſt id eſt, cibi appetentiam efficit. In diuturna tamen ventriculi imbecillitate aquę potus non permittendus. Sed forſan loquitur Hippocrates, *loco allegato*, non de potu aquę, ſed de mora, & verſatione circa aquas. Vnde piſcatores, & nautas auidè cibum appetere videmus. Diæta.

Qui cibos notę deterioris appetunt, cibos verò boni ſucci auerſantur pertinaciter, ijs cibus parum deterior permittatur ex conſenſu Hippocratis, 2. *aphor. 38.* Quæ enim auidè appetuntur, & valdè oblectant, modò copia non excedant, auidius attrahuntur, firmiter retinentur, melius concoquuntur, minuſque excrementi relinquunt. Si á coporis conſtitutione frigida, & humida deijciatur appetitus, potus, & cibi calefaciendi, ſiccandi, attrahendi vim habeant, calorque ſopitus quaſi excitandus exercitio, & laboribus, exercitiumque in ijs, qui id ferrè poſſunt, ſummoperè vtile eſt, cum diſtributionem ciborum promouendo appetitum plurimum excitet. Hinc videmus eos, qui laboribus dediti ſunt, etſi ter, vel quater de die comedant, tamen cibum auidè appetere, cum in otio degentes vix ſemel eum auidè appetant. Somnus non ſit nimius; cum diſtributio cibi per vigilias potius fiat, quàm per ſomnum, eaque peracta appetitus redeat. Hinc accidit, vt vigilantes citius eſuriamus, ſpatiumque, quod inter prandium, & cęnam eſt, breuius ſit, quam quod eſt inter cęnam, & prandium, eoque elapſo non minus appetamus, quàm hoc.

CAPVT II.

De Longa à cibo, & potu abſtinentia.

Animalium corpora cõtinuo alimẽtis reficienda.

CORpus noſtrum, vt & aliorum animalium in perpetuò fluxu eſſe, continuòque eius aliquid diſſipari, & abſumi, & propterea alimentis, quibus id, quod abſumitur, inſtauretur, indigere, ac niſi alimento reficiatur, tandem de vita hominem periclitari, nemini ignotum eſt.

Quandiu homo inediam tolerare poſſit.

Id quod Hippocrates, *libr. περὶ ἀρχῶν*, ſeptimò die fieri ſcribit, cenſetque lethalem eſſe inediam, quæ ſeptimum diem excedit: Cuius ſententiæ ſubſcribit Macrobius, *libro 1. in ſomn. Scipion. cap. 6.* Plinius verò, *libr. 11. cap. 24.* longius aſſignat ſpatium, vndecim ſcilicet dierum. Et experientia ipſa teſtatur, nonnullos vltra ſeptimum diem ſine cibo vixiſſe.

Exempla eorum qui diu ſine alimẽtis vixerunt.

Tempus tamen varium eſt. Cardanus, *libr. 11. de ſubtilitate* refert, quendam Leonhardum Pictorienſem ſe ſenſim eò traduxiſſe, vt ſemel tantum in ſeptimana cibum ſumeret. Et foſſorem quendam quum puteum foderet, terræ ruina oppreſſum ſub tabulato, quod obiecerat, ſeptem dies noctesque ſine cibo, & ſomno ſola vrina epota vixiſſe Bartholom. Anulus, *in picta poeſi*, ſcribit. Ferunt etiam nonnulli, & nunc Græcos monachos ad ſeptimum diem vſque ieiunium extendere, & omni cibo abſtinere. Citeſius quoque Medicus, *in tractat. de abſtinente Confolentanea*, narrat, Petrum Alchantaram, Monachum Hiſpanum, ſingulis menſibus octo diebus continuis ab omni cibo abſtinuiſſe. Et Iſocratem Rhetorem ab alijs 4. ab alijs 9. dies à cibo abſtinuiſſe accepit Plutarchus, refertque *in opuſculo de vita decem Rethorum*. Auicennas *libr. 1. fen. 3. doct. 5. capit. 2.* ſcribit, quendam à potu vnius libræ olei violacei, in qua cera, & adeps diſſoluta fuerant, donec in Emplaſtri formam coiuiſſent, diebus 10. cibum non appetiuiſſe. Et ſæpè in morbis obſeruatum, ægros multis ſæpe diebus nullum cibum, vel appetere, vel aſſumere. Benivenius, *de abdit. morb. & ſanat. cauſſ. cap. 108.* ſcribit, monialem quandam montis Cęlij ſuffocatione vteri laborantem ad 10. diem ſola panis bucella vitam traduxiſſe, Plato, *de Republ.* Erum Pamphilum inter eos, qui in acie ceciderant, 10. dies veluti mortuum iacuiſſe, poſteaque rogo impoſitum reuixiſſe. Horatius Augen. *de ſanguin. miſſ. cap. 15. libr. 4.* teſtatur, ſe vidiſſe ruſticam mulierem, quæ grauida, & vlcere ventriculi laborans viginti diebus ſine cibo vixerit, tandemque mortua fuerit, mortuæ v. vtero aperto viuus fœtus extractus ſit. Cardanus, 11. *de Subtil.* ſcriptum reliquit, iuuenem quendam Scotum ſub Clemente VII. Pontifice vndecim diebus in cuſtodia ſine cibo detentum fuiſſe, qui aliquando ad 20. aliquando ad 30. dies ſine cibo perdurauit. Et fœminam, quæ ſine cibo quandoque dies 30. tranſegerit, in Germania vixiſſe author eſt Albertus Magnus, *libr. 7. de animal. tractat. 3. capit. 3.* Idem *eodem in loco* regnante Friderico Secundo Imperatore, Coloniæ fuiſſe virum melancholicum refert; qui clauſus arcto in loco, & cuſtoditus ſaluis ſigillis ſine cibo ſeptem hebdomadas vixit, quotidie aut alternis diebus ſemel hauſtum aquæ frigidæ bibens, & præterea nihil aſſumens. Auguſtinus, *Epiſtol. 86. ad Caſulanum*, ſcribit, temporibus ſuis quemdam 40. Diebus ſine cibo vixiſſe. Ex Plutarcho, *in Sympoſiacis*, & Athenæo, *in Dipnoſophiſtis* notum eſt, Timonis auiam ſiue amitam, ſiue nutricem quotannis vrſarum more bimeſtre tempus in Ciliciæ ſpelunca ſine alimento ſemianimem delituiſſe. Et Fernelius, *lib. 6. Patholog. capit. primo*, narrat, ſe vidiſſe grauidam, cui tuberculo duro, & magno ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur mox remearet, atque ſic nihil cibi potuſque bimeſtri ſpatio ſumpſerit, tandemque mortua ſit.

Hiſtoria de Lucomoriæ populis.

An verò quæ de Lucomoriæ Muſcouiæ populis narrantur recenſere debeam, cum multis proculdubio fabuloſa videri poſſint, dubito. Recenſet tamen ea Sigiſmundus L. B. in Herberſtein, *in rerum Muſcouitic. Comment pagin. 82.* ſcribitque, quod Lucomoriæ populos vltra Obi fluuium in montibus ſitæ, in ſingulos annos nempe 27. die Nouembris, quæ apud Ruthenos S. Gregorio ſacra eſt, mori ferant, ac vere inſequente, maximè ad 24. Aprilis, ranarum inſtar, denuo reuiuiſcere. Cum his quoque Gruſtintzij, & Sperpanomotzij populi noua, & aliis conſueta habent commercia. Cum enim ſtatum tempus moriendi, ſeu dormiendi ipſis imminet, merces certo loco deponunt, quas Gruſtintzij, & Sperpanomotzij, relictis ſuis interim æqua commutatione mercibus, auferunt: eas illi rediuiui, ſi iniquiori æſtimatione abductas eſſe viderint, rurſus repetunt, vnde lites plurimæ, & bella inter eos oriuntur. Eandem hiſtoriam Franciſcus Citeſius, *in Opuſculo de abſtinente Confolentanea*, fide dignorum virorum teſtimonio confirmat. Tota autem narratio ſic ſe habet: *Id enim exceptione maius eſt, Henrico etiam Tertio in Polonia agenti à Principibus fide digniſſimis teſtatum: Aderant quamplurimi Galliæ Proceres, Senatores. Aderant, & aulæ Medici, inter quos D. Iohan. Piduxius, præceptor noſter, & Decanus, non artis Medicæ ſolum, ſed totius etiam naturalis hiſtoriæ ſcientia Clariſſimus, Illuſtriſſimi Principis Ludouici Gonzagæ Niuernenſis Ducis valetudinem tunc regere ſolitus, ſed & ipſi Regi conſilij copiam præbere, à quo id primùm didicimus. Relatum eſt ab Alexand. Guagnino Veronenſi peditum in arce Vitebſka finitima Moſchouia Præfecto, in ſua Moſchouia deſcriptione. Quoſdam igitur populos, refert, Lucomoriam Vlterioris Sarmatiæ regionem incolentes, quotannis 27. Menſis Nouembris die, velut hirundines, & ranas, præ intenſo brumali frigore mori (ſiue potius obrigeſcere.) Poſtea redeunte vere 24. Aprilis die eos denuo reuiuiſcere. Ipſos a. hoc modò commercia cum Gruſtintzijs, & Sperpanomotzijs populis ſibi vicinis habere. Cum iam futuram mortem imminere ſentiunt, tunc merces ſuas certis in locis deponunt, quas Gruſtintzij, & Sperpanomotzij, ſuis mercibus interim æquiualentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi autem reuiuiſcentes illas merces, ſi æqua commutatione ſibi placuerint, pro ſuis accipiunt, ſin minus iuſta fuerint, à Gruſtintzijs, & Sperpanomotzijs ſuas repetunt, vnde lites, & bella hac de cauſſa ſæpiſſimè oriri dicuntur. Cæterùm per ſoporem illum non extinguitur innatus horum corporum (alioqui huic aeri aſſuetorum, geluque vt loquitur Albertus Cranzius, recoctorum) calor; quia is, omnibus poris, meatibus, ductibuſque frigore conniuentibus, & obſeratis, circa viſcera colligitur, atque hac veluti antiperiſtaſi ſeipſo in proximum ver auctior, & vegetior efficitur. Periclitaretur inter omnes corporis partes maximè cerebrum, multis ijſque amplis foraminibus, narium præſertim patens, niſi dum rigere incipiunt, tenuis illis, & aquea pituita è naribus ſtillaret, quæ (ex relatu eiuſdem D. Piduxij) non minus congelatur, quàm ſputum ipſum, quod Sigiſmundus ab Herberſtein frigore concreſcere teſtatur, antequam terram attingat. Sic noua ſubinde deſcendente, ſubinde concreſcente ad terram vſque, eodem plane modo ea pituita producitur, quo apud nos per ipſam hyemem pendula è protectis ſtillicidia; vnde naribus obturatis cerebrum aeris inclementiæ minus peruium, & penetrabile eſt. Nam ſi quis aduerſus hanc aeris iniuriam tum pellium amictu tum curruum mole inſtructior, ſtiriam iſtam vi diuellere tentet, ſtatim irrumpen-*

rumpente, qua data porta, in cerebrum aere frigidiore, natiuus eius calor extinguitur, iacenteſque æternum pereunt Lucomori: Sin tempeſtatis ſerenioris leni aura detur frui, fuſa illa pituita, ſenſim calor redit oſſibus, redit ſuis membris vigor, & ſenſus, idemque qui prius inerat, functionum omnium ordo.

Atque hæc, etſi ſatis admiranda longioris abſtinentiæ exempla ſint, tamen quæ ſequentur, admirabiliora & penè miraculis ſimilia ſunt, atque ea pleraque non à remotioribus ſeculis petita, aut dubiæ fidei, ſed quæ noſtra patrumque, & auorum memoria acciderunt. Patauij Anno Chriſti 1598. vt hanc hiſtoriam Alexander Viguntia, ibidem Profeſſor conſignauit. Virgo ſub occaſum caniculæ febre, hinc tumore ſiniſtri brachij, atque eo ceſſante dolore in articulis, ore ventriculi ac poſtea totius abdominis correpta fuit, inſuperque motum ſiniſtri brachij amiſit, atque omnia alimenta vomitu reiecit. Hinc omnia edulia auerſari, imò ad eorum mentionem, & imaginationem nauſeam concipere cæpit. Medicamenta tamen facilè ingerebat, retinebat, aluo egerebat. Atque ità dum nihil cibi caperet, omnes excretiones naturales ſubſtiterunt, aluus fuit ſuppreſſa, per veſicam lotium non reddidit, clyſteres iniecti nullas fęces eduxerunt. Et ſic vnum, & alterum menſem traduxit, ad aſpectum ſana viſa fuit, color fuit viuidus, & nulla apparuit in corpore macies. Aſſumpto tum puluere, neſcio quem humorem, & vermem viuum vomitu reiecit. Hinc per 3. menſes continuos quotidie vel alternis diebus ſanguinem libræ pondere per aluum reiecit, primùm floridum, mox aquoſum, & nigricantem, qui demum aluo ſubſiſtente vomitu reiectus fuit, & cum circa brumam paralyſis remiſiſſet, cæca euaſit ac delirare cæpit, & ita octimeſtri ſpatio ab omni cibo abſtinuit, atq; interim ſæpius catalepſi correpta fuit, hinc iterum cibum capere, vrinam reddere atque aluum egerere cæpit. Rurſum vero 1. Auguſti vomere cæpit, atque eadem ferè, quæ prius, redierunt ſymptomata, & iterum per duos mēſes ſine cibo vixit.

Sexdecim menſib. in Hetruria in agro Lucenſi puella 14. annorum Ann. Chriſti 1603. planè contabeſcens & ſolo aquæ ſimplicis potu vtens ſine vllo cibo languida, ſomnolenta, taciturna, cruribus contractis, viuens, nullaque excrementa, præter vrinam, reddens viſa fuit, quæ tamē poſtea iterū cibū ſumpſit ac ſana euaſit.

Duobus annis quendam ieiunaſſe teſtatur Cælius Rhodiginus, *lib. 13. antiq. lect. c. 24.* & Stendalienſem monialem itidem biennio ſine cibo vixiſſe, Petrus Aponenſis Conciliator dictus, *diff. 12.* & alium quemdam etiam biennio ſub Pontificatu Nicolai V. Citeſius narrat.

Tres annos ſine cibo vixit puella 14. annos nata Conſolento, vrbe in Lemouicum, & Pictonum confinio ad Vigennam oriunda, cuius hiſtoriam deſcripſit Franciſcus Citeſius Medicus, edito libello, quem de abſtinente Conſolentanea inſcripſit. Correpta eſt ea Anno Chriſti 1599. ætatis 11. circa 13. Calend. Martij febre, & cum alijs ſymptomatibus, tùm vomitu conflictata fuit. Febre remittente obmutuit, & totos 24. dies ſine voce fuit. Voce reddita, quanquam deliraret, omnium infra caput partium ſenſus, & motus torpere, & œſophago etiam reſoluto omnem cibum abhorrere cæpit. Poſt 6. menſes tamen artuum motus reſtitutus eſt, manente cibi faſtidio. Vniuerſum abdomen contabuit, vt ab imis coſtis ad pubem vſque nihil priſtini aqualiculi ſuperfuerit, vt omnes abdominis muſculos, inteſtina, viſcera, & reliquas ventris partes detractas putaſſes; Cæteræ corporis partes minus exhauſtæ apparuerunt. Nam pectus amplum, vbera turgidula, brachia, crura modicè toroſa, facies rotunda, ſed fuſca, labia rubra, lingua quidem contractior, expeditus tamen ſermo, caput pilis longiſſimis contectum erat, pilique & vngues, immò totum corpus augebatur. Nulla corporis parte excrementa procedebant, non aluo fęces, non veſica lotium, non vtero menſtruum, non cute ſudor aut ſordes. Vniuerſa v. corporis cutis frigida, & ſicca tangentibus apparebat, vixq; vllo motu incaleſcebat, etſi in rem familiarem operam ſuam conferret, obſonium e foro peteret, pauimenti ſordes euerteret, colum teneret, fuſum rotaret, atque alia huiuſmodi miniſteria obiret, nullius partis ſenſu aut motu deficiente. Hiſtoriam puellæ in Gallia Narbonenſi, quæ tres annos ſine cibo, & potu vixit, recenſet Guilielmus Rondelet. 1. *libr. de piſcibus cap. 13.*

Guilielmus etiam Fabricius, *cent. 2. obſeru* 40. refert, Anno 1595. puellam annos 14. natam è Ducatu Iuliacenſi Coloniam adductam fuiſſe, quæ tribus annis omni cibo abſtinuit: ambulauit tamen, cùm æqualibus luſit, ſaltauit, & alia negotia perfecit. Puella Spirenſis, quæ quadriennium ab omni cibo abſtinuit, Anno 1552. à Ferdinando Romanorum Rege, alijſque Romani Imperij proceribus conſpecta eſt, cuius hiſtoriam annotauit Iohan. Langius, *lib. 2. epiſt. 27.*

Imò, & qui longiore temporis ſpatio ab omni cibo, & potu abſtinuerunt, comperti ſunt. Nicolai cuiuſdam Vnderuualdenſis Heluetij, qui quindecim annis ſine cibo vixit, cum alij, tum D. Iacobus Zuuingerus. *in Epiſt. obſeruat. 33. centur. 5. Guilielmi Fabricij annexa* mentionem facit. Mulieris, quæ 18. annis nihil comedit, meminit Petrus Apponenſis, *in Commentario in problem. Ariſtotelis*; Puellæ quæ viginti annis nihil comedit Rogerius Bacho, & Martinus DelRio, *lib. 2. diſquiſition. magicar. quæſt. 21.* Fœminæ, quæ 30. annis ab omni cibo abſtinuit, Iohan. Bocatius. Alterius, quæ 36. annis nihil cibi ſumpſit, Conciliator. *diff. 112.* Viri, ſeu ſacrifici, qui 40. annis Romæ à cibo abſtinuit, Rondeletius, & Ioubertus; ſcribitque Rondeletius, *lib. 1. de piſc. cap. 13.* de eo, id ex Leonis Pontificis, & multorum Principum cuſtodia, & Hermolai Barbari hiſtoria fideque certiſſimum eſse. Et ſomnus diuturnus Epimenidis Philoſophi paſſim notus eſt, quem in æſtu meridiano diuerſum in ſpecum ſomnoq; correptū alij 40. alij 47. alij 50. alij 77. annos dormiuiſſe ferunt, qui etiā vigilans adeo temperans fuit, vt Plutarchus, *in ſympoſiacis, & lib. de facie in orbe luna* ſcribat, illum re ipſa oſtendiſſe, exiguo admodum fomento naturam ſuſtentare animal, ſi nutrimentum vel oliuæ quantitate ſumat. Et ex hiſtoria Eccleſiaſtica Nicephori, *libr. 14. c. 45.* notum, Decio Imperante apud Epheſios ſeptem pueros corporibus iuxta ac animis fratres Chriſti fideles ob metum tyranni extra vrbem in antrum aufugiſſe, cuius aditum cum perſecutores probè extra muniuiſſent, ij in ſomnum profundum præ anxio animi mœrore delapſi ſunt, atque ita annos 373. dormiuerunt, & diuina prouidentia ita ſunt detenti, vt neque corpora neque veſtimenta eorum defluxerint vſque ad Theodoſij tempora. Et extant tales hiſtorię paſſim apud authores plurimæ. Vnam atque alteram ſaltem quæ in recenti ſunt hominum memoria, & noſtro ſeculo acciderunt, addere libet.

In Palatinatu, in pago *Schmiditueiler* præfecturæ Cæſaro lautreanæ puella fuit Catharina nomine, Victoris ruſticani filia, quæ ſeptem annis ſine cibo, & potu vixit, quam iuſſu Iohannis Caſimiri, Comitis Palatini Heinricus Smetius, & Iacobus Theodorus Medici 24. Nouembris Anno 1584. & rurſum eiuſdem Principis iuſſu Iohannes Poſtius Medicus aulicus, & Valentinus Hennerus Medicinæ Doctor decimoquarto Aprilis Anno 1588. viſitarunt, quo tempore parùm iterum edere, & bibere cæpit, quorum de eius morbo ſymptomatibus relationem Heinricus Smetius, *lib. 10. ſuorum miſcellaneorum* inſeruit. In qua

notabile, quod nona hebdomade intenſiſſimi dolores eam vexauerunt, & quod craſſam lētamque pituitam, quantam oui gallinacei teſta dimidia capere poſſet, admiſſo ſanguine euomuit, & quod intra ſex annos ſemel ſaltem octaua horæ parte dormiuit. Genuenſes etiam Medici referunt, Anno Chriſti 1601. puellam quandam Pedemontanam, 22. circiter annos agentem, hilarem, agilem Genuam tranſlatam fuiſſe, & cuſtodiæ traditam, deprehenſumque nihil præter aquam eam ingeſſiſſe, & ita plurium annorum ieiunium toleraſſe.

Puellam Mœrſenſem vltra annos 29 ſine cibo vixiſſe, refert Guilielmus Fabricius, *cent. 5. obſeruat.* 35 Narratio autem hæc eſt: Anno 1612. 13. Iulij, cum dictus Guilelmus Fabricius Mœrſiam veniret, agebat puella illa, nomine Eua *Flegen*, annum 37. vixeratque iam in annum 16. ſine vllo cibo, & potu, ab ineunte ætate valetudinaria fuit, & perpetuis capitis doloribus obnoxia, ſtatura fuit corporis mediocri, facie pallida, extenuatā Anno 1597 poſt F. Paſchatos, qui fuit ætatis 21. paulatim ab omni cibo, & potu abhorrere cœpit, ita vt intra anni ſpatium potulenta omnia planè auerſata ſit. Primo inde quinquennio quolibet tertio die circa ortum Solis ſe ſplendido quodam lumine circumfundi, & mellita quadam ſubſtantia linguām, atque os irrorari, ſeque inde refocillari aiebat. Cum etiam anno 1612. 11. Octobris in hortum ad preces fundendas deſcendiſſet, apparitiones varias habuit. Calor externarum partium erat temperatus, pulſus languidus, obſcurus, & ferè nullus, interim ordinatus. Incedebat in publicum, ſed innixa baculo. Vixit adhuc ſine omni cibo, ac potu Anno 1619.

Notiſſima etiam eſt Apollonia Schreieriana, puella nata in oppido Gats ditionis Bernenſis, quæ primo ſenſim panis, deinde ciborum aliorum omnium appetitum amiſit, & inſculis tantum nutrita paulatim illorum etiam vſum abhorruit, & tandem ſaltem aliquot cochlearia vini aqua diluti aſſumens, & eius vſum poſtea reſpuit, atque ita aliquot menſes ſine cibo, & potu vixit. Fama ad Senatum Bernenſem delata, iuſſit is, & matrem, & filiam adduci, & in Xenodochio vrbis cuſtodiri, & obſeruari, num mater filiæ quid clanculum porrigeret. In quam rem cùm omni diligentia inquiſitum eſſet, cognitum tandem, eam ſine alimento viuere. Fuitque in Heluetia circa Annum 1600 & ſequ. à plurimis viſa, eiuſque hiſtoriam edidit D. Paulus Lentulus. Notabile mea hoc, etiamſi muſcæ, quarum in hypocauſto, vbi illa iacebat, magna erat copia, per faciem aliaſque corporis partes denudatas oberrarēt, illas tamen nullo modo ſe percipere, immò ne tempore hyemali ſe à frigore magnoperè lędi affirmauit. In hoc ſtatu perſtitit vſque ad annum 1612. vbi circa feſtum Natiuitatis Chriſti appetitus paulum redire cœpit, pedetentim coctio in ventriculo, hepate aliiſque partibus perfici, abdomen, quod antea extenuatum, & induratum erat, ruſum emolliri, & eleuari, excrementa per conſuetas vias iterum excreuit, muſculorum, robur recuperauit, & quæ vltra 10. annos à cibo, & potu abſtinens inualida fuerat, motum recuperare, ambulare, aliaque negotia perficere cœpit. Mentis tamen operationes, quæ per totū inediæ tempus integræ fuerant, deprauari cœperunt, & μωρίᾳ quadā affecta fuit.

Tandem hiſtoriam recentiſſimam, quæ ab aliis in literas relata nondum eſt, afferre libet, puellæ Halberſtadienſis, quæ annis decem ſine cibo, non tamen ſine potu vixit. Nata ea eſt Halberſtadij, Anno 1601. 21 Nouembris patre Matthia Bornemanno. Anno 1614. menſe Nouembri in morbum, procul dubio febrem acutam incidit, qua 14. dies grauiter laborauit, morbi tempore nihil cibi ſumpſit, atque etiam, vbi ſana rurſum euaſit, cibum auerſata eſt, ita vt de die vix plus, quam nummo emeretur, ederet. Accidit poſtea, vt ad nuptias inuitaretur, vbi cum ab æqualibus ad largius edendum cogeretur, cibumque paulò largius ſumeret, iterum per octiduum ægrotare cœpit, vt de vita eius deſperaretur. Hinc ad finem vſque vitæ nihil cibi aſſumpſit, ſed potus loco cereuiſiæ, quæ ibi coquitur, ſingulis diebus ferè ſextarium. Si verò ipſa fruſcia etiam panis in cereuiſiam iniiceretur, eam non bibit. Corpus quidem ſatis incrementum ſumpſit, bonique fuit coloris; Ipſa tamen fuit debilis, vt vitam ſedentariam continuò agere cogeretur. Anno 1623. menſe Nouembri, accedente terrore, & mœſtitia, ob milites inſolentes, quos mater hoſpitio excipere cogebatur, vitam finiuit.

Cauſſæ longæ abſtinentiæ.

Verum hiſtoriarum ſatis eſt: Id iam agendum, vt in tam inſolitæ, & admirandæ abſtinentiæ cauſſas inquiramus. Vbi mira opinionum occurrit varietas. Primo enim nonnulli, vt breuiter ſeſe abſoluant, & ne in cauſſis inueſtigandis laborare cogantur, omnia ea, quæ hactenus narrata ſunt, pro fabuloſis habent, & multos ſimulaſſe potius, quam reuera præſtitiſſe iſtam inediam dicunt. Et quod Epimenidem in ſpecie attinet, Plinius, cuius tamen ſcripta rebus mirabilibus, & fabulis ſimilimis refertiſſima ſunt, quod de illo fertur, eum puerum æſtu, & itinere feſſum 57. dormiuiſſe annis, rerum faciem, mutationemque mirantem, veluti poſtero experrectum die, pro vero venditare non audet, ſed magna fabuloſitate tradi ſcribit, *libro 6 Natural. Hiſtor. capit.* 52. Et Ariſtoteles, *libro quarto Phyſic. capit.* 11. ea, quæ de iis, qui in Sardo ad Heroas diu dormiuiſſe dicuntur, in fabulis narrari ſcribit; neque res ipſa rationi conſentanea videtur. Cum enim vita ſine calore naturali conſiſtere non poſſit, qui in humido radicali conſiſtit, calor verò hic humidum innatum depopuletur, & id proinde neceſſario inſtaurandum ſit; Omninò conſequi videtur, ſine cibo vitam conſiſtere non poſſe. Verùm enim verò ſit ſanè, vt fabuloſa quædam hiſce admiſceantur, & apud Poëtas præcipuè, & fabularum Scriptores talia quædam occurrant, in quorum veritatem, quia remotis longè ſæculis accidiſſe dicantur, inquirere fas non eſt; tamen, & noſtra, & patrum, & auorum memoria plurimæ huius rei extant hiſtoriæ, vbi ipſius magiſtratus iuſſu omni diligentia, & cautione adhibita in rei huius veritatem inquiſitum eſt, eamque ita ſeſe habere certiſsimè compertum. Quapropter res multorum fide digniorum teſtimonio confirmata, in dubium non vocanda, ſed cauſſa potius quærenda, quo modo cum tam diuturna inedia calor innatus, & vita conſiſtere poſsit.

An quæ de longa abſtinentia habentur exempla, omnino fabuloſa ſint.

Secundò ſunt alij, qui etiam ſeſe breuiter expediunt, & ad miraculum confugiunt; & cum Hippocrates, *libr. de principijs* ſcribat; hominem ſi 7. diebus nihil comedat, moriturum, & Plinius id ad 11. diem extendat, exiſtimant, ſi qui vltra id tempus ieiunium tolerauerint, id virtute diuina præſtitiſſe, idque probant exemplo Moſis, Eliæ Prophetæ, hiſtoria ſeptem dormientium, & Ludouici Pij Galliæ Regis, qui vltimis 40. vitæ diebus poſt ſumptum Sacroſanctæ Euchariſtiæ Sacramentum ab omni cibo, & potu abſtinuit, vt & Nicolai Heluetij Eremitæ, & aliorum quorundam vitæ ſanctimonia clarorum. Et omninò fatendum eſt ieiunium illud Moſis, Eliæ, 7. dormientium miraculoſum fuiſſe, neq; negandum, Deum O.M. idem omnipotente virtute præſtare potuiſſe, & poſſe: Verum in cauſis rerum reddendis non ſtatim ad Deum cauſam ſupremam recurrendum, neque credendum, Deum ſine cauſa miracula edere. Ideoque in iis, qui vitæ ſanctimonia non excelluerunt, nec aliud quid diuini præ ſe tulerunt, ieiunium hoc ad diuinam potentiam non referendum, neque credibile puellam illā Pedemontanam, quæ Genuæ ad cytharā choreas ducere, & canere conſueuerat, vt & alios plurimos, imò etiā

An in reddendis diuturnæ abſtinentiæ cauſſis ſtatim ad miraculum confugiendum ſit.

Deus non edit miracula ſine cauſſa.

Ethni-

Ethnicos, in quibus nulla miraculi cauſſa ſubſuit, diuina virtute ſine cibo conſeruatos fuiſſe.

An ad Angelos bonos in cauſſa reddẽda confugiendum.

Tertiò eadem ratio eſt illorum, qui ab angelis bonis talibus hominibus clam, & alijs non animaduertentibus cibum ſuggeri aſſerunt. Etenim cum boni angeli nihil, niſi quod ipſis à Deo Opt. Max. mandatur, agat, nondum probatum, Deum tale quid ipſis iniunxiſſe. Et, vt ante dictum, inter eos, qui à diuturna abſtinentia clari ſunt, & Ethnici fuerunt, & alij, in quibus nihil ſingulare, & quod miraculum requirere debuiſſet, apparet.

An illa corpora, quæ diu abſtinuerunt, re vera fuerint viuentia.

Quartò, ſunt nonnulli in ea opinione, ea corpora, quæ diu ab omni cibo abſtinuerunt, non fuiſſe verè viuentia, ſed cadauera à Dæmone aliquo aſſumpta, & mota. Verùm enimverò etſi non negemus, Diabolum cadauer aliquot diebus à putredine præſeruare poſſe, & tale cadauer etiam Louanij ex ædibus Cornelij Agrippæ in forum deduxiſſe, *de conſenſu, & diſſenſu chymicorum cum Galenicis cap.* 18. dictum ſit; tamen in ijs, qui diu ſine omni cibo, & potu vixerunt, id factum non fuiſſe eorum actiones ſatis teſtantur. Et imprimis, quod obſeruatum, fęminas quaſdam ex ijs poſt diuturnam abſtinentiam iterum cibum ſumpſiſſe, nupſiſſe, & liberos procreaſſe.

An à Dæmone fuerunt obſeſſi?

Quintò, ſunt alij, qui quidem talia corpora cadauera non eſſe, ſed verè viuentia concedunt, ſed à Dæmone obſeſſa eſſe ſtatuunt, cuius ope ieiunium tam diuturnum ferant, qui clanculum ipſis cibum in corpus inſinuet, etiam ipſis non animaduertentibus, & clam quoque excrementa tollat. Ita Proſper Aquitanicus, *lib. de promiſſ. & prædeſt. cap.* 5. refert, iuuenem quandam Arabam, quæ Carthagine à Dæmone obſeſſa fuera, tres ferè menſes ieiunaſſe, & tandem ſumpto SS. Euchariſtiæ Sacramento liberatam fuiſſe, & retuliſſe, noctu ab aue liquorem quendam in fauces ſibi inſtillatum fuiſſe. Et quidem negandum non eſt, homines à malo ſpiritu obſeſſos diu ieiunium ferre poſſe, Dæmone vel clã cibum ſubminiſtrante, vel alio modo corpus ſine cibo conſeruante: quod tamen omnes diu abſtinentes obſeſſi fuerint, nulla eius habentur indicia, imò plurimos ex ijs precibus, lectioni S.S. Literarum, & alijs pietatis exercitijs deditos fuiſſe ex ipſorum hiſtorijs patet. Et licet Dæmon, qui homines obſidet, ſæpè diu lateat: tamen tandem ſeſe prodit, quod in his non factum. Et cum quædam animalia tota hyeme ſine cibo viuant, cur non etiam in hominibus diuturnæ abſtinentię cauſſa naturalis dati poſſit?

An peculiares cœli influxus huius abſtinẽtię cauſſa ſint?

Sextò ſunt, qui cauſſam diuturnæ abſtinentiæ ad peculiares cœli influxus referunt. Cum enim certum ſit, cœlum in hæc inferiora non ſolum lumine, & motu, ſed & occulta influentia agere, & multas rerum multarum cum cœlo ſympathias eſſe, etiam huius mirandi effectus cauſſam in cœlum referendam putant. Verùm enim verò non negandum cenſemus, cœlum etiam occulto modo, & influentia in hæc inferiora agere, & quidem non ſolum vt cauſſam communem hæc inferiora afficere, verùm ſingulorum etiam hominum temperamentum à cœli influxu determinari: tamen hiſce omnibus conceſſis, cœlum non eſt proxima huius diuturnæ abſtinentiæ cauſſa, ſed ipſum corporis temperamentum, & conſtitutio, quæ qualis ſit, & à quo cœli influxu ea fiat, & cur tam rari ſint, qui hanc inediam ferrè poſſunt, nondum explicatum. Imò ſi hiſtorias plurimorum, vt puellæ illius in pago *Schmidtaeiler*, & Apolloniæ Schreierianæ, & puellę Halberſtadienſis perpendamus, abſtinentia iſta non à naturali corporis conſtitutione, ſed morboſa, & præternaturali prouenit.

An occultę qualitates eius cauſſa ſint?

Septimò reperiuntur, qui ad occultas proprietates confugiunt, & quidem eas, quæ indiuiduis propriæ ſunt, qui prolixè, & multis exemplis adductis probant, dari multas rerum ſympathias, quæ ad cauſſas manifeſtas reduci non poſſunt, ſed procul dubio ab occultis qualitatibus dependent, vt quod alij caſeum, alij poma, alij vinum auerſantur, alij felis preſentiam ferre non poſſunt. Et omninò verùm eſt, dari tales occultas qualitates, & operam ludunt, ac deridendos ſe propinant, qui omnium, quę in natura accidunt, cauſſas ad qualitates primas referre conantur, vt alibi pluribus probaui.

An conſuetudo diuturnæ abſtinentiæ cauſſa eſſe poſſit?

Verùm hoc loco ad talem indiuidualem proprietatem recurri non poſſe, vel ex eo patet, quod nemo eorum, qui diu ieiunarunt, toto vitæ tempore ieiunauit. Ideoque potius ad cauſſam præternaturalem, quam congenitam indiuidualem proprietatem hic recurrendùm. An verò in illa ipſa cauſa præternaturali aliquid occulti ſit, poſtea dicetur.

Quam ob cauſſam ve nemo homo aſſueſcere poſſit?

Octauo, inueniuntur, qui iſtam diuturnam abſtinentiam in conſuetudinem referunt, qua habitum quaſi contraxerint, quo diu abſtinentiam tolerare poſſint. Cum enim compertum ſit, medicamentis, imo veneno quoſdam ita aſſueuiſſe, vt eius vſu nullo modo læderentur, ſicut de puella illa Napello nutrita hiſtoria narratur, & Galenus, 3. *de ſimpl. med. facultat. cap.* 18. refert, anum Athenienſem ab exigua portione cicutæ incipiendo magnam eius portionem poſtea ſine damno deuoraſſe: Exiſtimant, etiam impoſſibile non eſſe, hominem conſuetudine eò adduci poſſe, vt diu inediam tolerare poſſit, & occurrunt exempla in hiſtorijs eorum, qui ſitim tolerare aſſueti, in tota vita poſtea amplius non biberunt. Et Cardanus refert, quendam Leonhardum Pictorienſem ſenſim eò ſe traduxiſſe, vt ſemel tantum in hebdomada cibum ſumeret. Iuuenemque Scotum aſſuetum fuiſſe vſque ad 20. vel 30. dies inediam tolerare. Verum conſuetudinis maximam quidem vim eſſe certum eſt; non tamen in omnibus locum habet, ſed certa ſaltem opera ſunt, in quæ ius habet cõſuetudo. Etenim in ſenſus actiones nullam poteſtatem habet, neque quis poteſt aſſueſcere, vt non olfaciat, ſentiat, vel non reſpiret; in quo genere etiam eſt nutritio. Neque quis conſuetudine efficere poteſt, vt non nutriatur, vel augeatur, & proinde etiam aſſueſcere non poteſt, vt nutrimentum corpori nutriendo, & augendo neceſſarium non aſſumat, & ſine vllo cibo viuat. Etſi qui parcè viuere aſſueti ſunt, diutius, quam alij voraces, famem tolerare poſſint. Aſt ſi hiſtorias eorum, qui diu ſine alimento vixerunt, perpendamus, animaduertemus, pleroſque, & ferè omnes non conſuetudine inediæ tolerantiam contraxiſſe, ſed nonnullos ſubitò & repentè ab omni cibo, & potu abſtinuiſſe, plurimos etiam eorum ad priſtinum edendi vſum ſine damno rediſſe: Cum quæ longiore conſuetudine in habitum quaſi abierunt, & confirmata ſunt facilè mutari nõ poſſint. Longè verò alia ratio eſt eorum, qui venenis ſunt aſſueti. Venena enim talia è plantis petita (nam vt metallicis illis, quæ nihil habent alimenti, homo aſſueſcat, fieri non poteſt.) cum partes quaſdam habeant admixtas, quæ corpori alendo aptæ ſunt, ſi exigua quantitate ſumantur, vincuntur à calore corporis, & portio alimentarijs quidem in nutrimentum corporis abit, venenatum verò e corpore eijcitur, quæ tamen aliquantiſper corpus alterat, quæ alteratio ſæpius repetita latenter corpus pro ſuæ naturæ ratione diſponit, vt poſtea etiam in maiore copia ſumptum venenum corpori amplius non noceat. At ſine alimento viuere, cum naturæ corporis plane, & abſolutè repugnet, nulla conſuetudine ad id homo deduci poteſt.

An aere nutriti fuerint, qui diu abſtinuerunt?

Nono, Plurimi ijque non vulgares Philoſophi, & Medici in ea ſunt ſententia, eos, qui diu ſine cibo vixerunt, aere, quem inſpiramus, nutritos fuiſſe; etſi eo non puro, ſed cum alijs elementis mixto. Cum enim corpus noſtrum triplici ſubſtantia conſtet, ſolidis partibus, humoribus, & ſpiritibus, triplici etiam alimento id egere, cibo, potu aere. Et ſi accidat,

aut vi morbi alicuius calor ita debilitetur, vt ſolam tantum aeream ſubſtantiam diſſipare poſſit, tunc etiam ſolum aerem ad corpus nutriendum, & reficiendum ſufficere. Atq; huius rei documentum afferunt Chamęleonem qui referente Plinio, *lib.* 8. *c.* 33. hiante ſemper ore ſolus animalium nec cibo nec potu alatur, nec alio, quã aeris nutrimento nutriatur. Quod etiam de cane leui apud Indos ferunt, &, vt apud Scaligerum, *exerc.* 228. & 229. *ſect.* 2. videre eſt, auem illam Indicam apodem, vulgò Manucodiatam, incolis etiam auem paradiſi dictam, quia primum ex incompertis locis decidiam Mahumetani ſacrificuli paradiſo Molucarũ Regi olim miſſam eſſe, imperitis perſuaſerunt, perpetuò in aere viuere, nec terram vnquam niſi mortuam contingere ſcribunt. Verùm etſi hoc loco de nutritionis cauſſis, & alimenti neceſſitate nonnulli multa diſputant; ijs tamẽ omiſſis, hoc, quod ab omnibus conceſſum, præſupponimus, nutritionem eſſe conuerſionem alimenti in corporis noſtri ſubſtantiam, & proinde alimentum corpori nutriendo ſimile eſſe debere, atque ita non ſolum ſpirituum refectione, quam per aerem fieri poſſe ſanè iam admittamus, corporis noſtri nutritionem abſolui poſſe, ſed ſolidiori alimento opus eſſe. Et cum ſanguis ſolus ſit totius corporis nutrimentum, aerem, ſiue vt ſimplex, ſiue vt impurus conſideretur, in ſanguinem mutari non poſſe, & ita ad nutritionem, qua totum corpus conſeruari debet, non ſufficere. Illa enim ſolum ad animalium corpora nutrienda apta ſunt, quæ ſunt perfectè mixta, & quidem non omnia, ſed ſolum, vel partes, vel fructus animatorum. Quæ verò ad iſtam ſententiam probandam de Chamæleone afferuntur, longè aliter ſeſe habent, & qui diligentius in huius animalis naturam inquiſiuerunt, animaduerterunt, vt Scaliger, *Exerc.* 196. *ſect.* 4. refert, animal hoc habere linguam ſeſquipalmum longam, exſertam, & vibratam mucoque oblitam qua locuſtas, muſcas, formicas, ſcarabæos, & alia inſecta capiat iiſque alatur. Eadem ratio eſt canis leuis apud Indos, qui cum ſit animal pingue admodum ac tardiſſimi motus, non credibile eſt, ipſum aere ali, ſed etiam inſectis, quibus aer ille eſt refertiſſimus. Ita nec Manucodiatam aere ſolo viuere credibile eſt; nec ſufficit, quod Scaliger ſcribit, qui dedit illi aerem pro cibo, dare potuiſſe concretionem aeris ad cibum. Neque enim quid Deus poſſit, hic quæſtio eſt, ſed qua ratione Deus hanc naturam conſtituerit? Is animalibus ſua corpora dedit, eaque ſimilibus ali voluit, non puris elementis. Quapropter, & apodibus Molucanis linguam dedit, quã & Braſilicas habere credibile eſt. Habent & ventriculum, qui non aeris cauſſa factus. Neque ſimpliciter ſunt Apodes.

Non ſolo aere alitur chamæleõ, canis leuis Indorum, & Manucodiata.

An exhalationibus nutriti fuerunt?

Decimò. Cum ergo alij viderent, minus probabile eſſe, animalia aere ſimpliciali poſſe, ſtatuerunt, iſtos, qui diu ſine cibo vixerunt, odoribus ſeu exhalationibus, quæ aeri permiſcentur, nutritos fuiſſe. Ex corporibus enim ſublunaribus perpetuò ἀποῤῥοίας, & effluuia fieri certum eſt, patetque id maximè in rebus odoratis, quæ continue odorem ſpirant, qui plerumque cum exhalatione, & corpore vaporoſo coniunctus eſt. Et quidem exhalationes eæ non ſaltem ſunt corpora imperfectè mixta, ſed exactiſſimè mixta, corporiſq; eius naturam, a quo exhalant, referentia. Immo nihil aliud ſunt eiuſdem exhalationes, quàm corpora mixta, in minimas atomos ſui generis reſoluta. De quibus Lucretius;

Vſque adeo omnibus ab rebus res quaque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur vndique partes,
Nec mora nec requies inter datur vlla fluendi.

Hos ergo vapores, ſi cum aere, quem inſpiramus, attrahantur, & eius calor ſit analogus, in ſanguinem è quo totum corpus nutriatur, conuerti putant. Imò exiſtimant, extra corpus humanum tales vapores in materiam corpori alendo aptam, in rorem ſcilicet, quo cicadæ nutriantur, teſte Ariſtotele, 5. *de hiſtor. animal.* *cap* 30. Mannam, quæ non ſolum eſt medicamentum, ſed & alimentum; mel, quod e floribus apes legunt, quodque homini optimum alimentum ſuppeditat mutari. Atque ad huius probationem afferunt exempla canis leuis Indiæ Occidentalis, & Manucodiatæ, quorum etiam antea facta eſt mentio, & præterea Pyrauſtæ animalis pennati, paulò muſcis maioribus grandioris, quod vt Ariſtoteles, 5. *de Hiſtor. anim. cap.* 19. refert, viuit in ærarijs Cypri fornacibus inter flammas; vt & Democriti Abderitæ, qui teſte Diogene Laertio, *in eius vita*, cum iam morti proximus videretur, merentem ſororem, quod ipſe in feſto Cereris moriturus impediret, ne vota Deæ exſoluere poſſet, bono animo eſſe iuſſit, paneſque calidos ſibi quotidie afferri mandauit, eoſque naribus admouit, & ita toto triduo, quo feſtum Cereris durauit, vitam ſuſtentauit. Et videmus in Lipothymia ſpiritibus deficientibus nihil hominem citius reficere, quàm odores. De quo Hippocrates *lib. de alimentis*; quicunque veloci refectione opus habent, his humidum ad vires reficiendas remedium optimum, quicunque adhuc velociori indigent, per olfactum.

Verum ſit ſanè, aerem iſtum, in quo viuimus, nunquam planè purum eſſe, ſed exhalationibus permixtũ: tamen exhalationes illę aeri permixtę corpori nutriendo non ſufficiunt. Cum enim, quod antea dictum, totius corporis nutrimentum ſanguis ſit, ſanguis verò in hepate e chylo generetur, exhalationes autẽ illæ in ſanguinem conuerti non poſſint, etiam corpus nutrire non valent. Et ſi cor ſufficeret ad vapores hoſce in ſanguinem mutandos, cur non vbiuis multi viuunt, qui cibis abſtinent, & ſolis iſtis vaporibus nutriuntur? Et quod odores alendi vim non habeant, pluribus ab Ariſtotele, *de ſenſu, & ſenſili cap.* 5. & Interpretibus in eum locum demonſtratum eſt, quæ breuitatis ſtudio hic non affero. Quod verò exempla illa attinet, quibus probare conantur, exhalationes illas etiam extra corpus animalium in materiam alendo corpori idoneam mutari, & primò quidem rorem, quo cicadæ alantur, ſaltem vulgi ſententiam, Ariſtoteles, 5. *Hiſtor. animal. cap.* 30. refert, & Virgilius recitat, dum canit:

Dumque thymo paſcentur apes dum, rore cicadæ;

Ipſe verò Ariſt. dum è ſua ſententia loquitur, 4. *de par. anim. c.* 5. docet, cicadas habere partẽ in vſum tum oris tum linguę aptiſſimè conſtitutã, qua veluti radice cibũ ex humoribus trahat. Aluntur nimirum cicadæ miſtura ex rore, & excremento quodam quaſi melleo arborum conſtante. Vnde etiam Ariſtoteles, 5. *Hiſtor. animal. cap.* 30. cicadas non oriri docet, vbi arbores deſunt. Eadem ratio eſt mannæ, & mellis. Nam vt de Manna, qua Hebræi quadraginta annos in deſerto vixerunt, iam non dicam, vtpotè quod non a cauſſis naturalibus, ſed ſolius. Dei infinita potentia proueniſſe multa teſtãtur, vulgare manna ex ſolo rore non conſtat. Etenim ros calore non concreſcit, ſed attenuatur, & in auras abit; Manna verò calore coquitur, & mixtum corpus eſt ex rore, & humore quodam è plantis quibuſdam exſudante. Etſi enim & ſuper lapidibus quibuſdam concreſcit: tamen in ijs non immediate generatur, ſed ex herbis, & arboribus in eos decidit; imò manna ex arboribus quibuſdam reſudat, refertque Iohan. Baptiſta Porta, *in ſua Villa lib.* 6. *cap.* 5. in quibuſdam locis emanare manna fere melleum. Et in Calabria pręcipuè in ornis, & fraxinis colligitur, quarum frondibus adhæret. Imò ſi veſperi ornus, & fraxinus linteo tegatur, ne rorem excipiant, nihilominus manna ex ijs colligitur. Eodem modo ſeſe de melle res habet. Neque enim illud ex ſolo rore conſtat, ſed eſt liquor è rore, & vapore ac humore è ſtirpibus, & floribus exſudante miſtus, ab apibus collectus, & in mel mutatus. Quamquam enim, vt Galenus, 3. *de aliment. facultat. cap.* 39. hac de re pluribus ſcribit, etiam mel ſub plantarum folijs colligitur,

& in monte Libano agricolæ coria ſupra terram ex-tendunt arboreſque excutiunt, & quod ab eis deſluit excipiunt,& ollas ac fictilia melle illo, quod roſcidum appellant,implent:tamen mel illud non eſt ros, ſed va-por è plantis in altum eleuatus, mellis naturæ cogna-tus, qui in aere condenſatus ſuper plantarum folia de-cidit,& quia non purus eſt,ſed etiam aliqua acrimonia præditus, plantarum folia corrumpit. Manucodiatas & canem leuem Indicum ſolo aere aut vapore non a-li, antea dictum. Pyrauſtas quod attinet, etſi in flam-mis viuant,tamen,& in ijs materiam ſuo corpori alen-do aptam inueniunt,ex lignis accenſis. Et ſit ſane, a-nimalcula quædam imperfectiora vaporibus in aere eleuatis ali; tamen non ſequitur, etiam hominem iiſ-dem nutriri poſſe. Etenim homo animalium perfe-ctiſſimum, ideoq; etiam alimento maximè elaborato indiget,nec ipſi omnia,quæ alijs animalibus alimẽtum præbent, id præſtare poſſunt. Democritus vero Ab-derita licet in extrema ſenectute conſtitutus, & calore naturali,& ſpiritibus iam deficientibus odore panis ca-lorem influentem iam emorientem, ſpirituſque defi-cientes nonnihil refocillarit, atque ita quatriduum vi-tam protraxerit;tamen non ſequitur, per multos men-ſes,& annos idem fieri poſſe. Eadem ratio eſt in Lipo-thymia refectionis illius ſubitæ, de qua Hippocrates, in qua vino, & alijs rebus odoratis, & ſpirituoſis tum hauſtis tum naribus admotis ſpiritus deficientes re-creantur; Non vero hoc modo vlla vera nutritio perfi-citur, qua homo in plures annos vitam protrahere poſſit.

An aquæ ſimplicis potu abſtinentes vitam produxerint?

Vndecimò ſunt, qui vno ſimplicis aquæ potu abſti-nentes illos, de quibus agimus, vitam produxiſſe opi-nantur. Atque ad id probandum vtuntur eo, quod non ſolum plantæ, ſed, & animalium multa genera ea nu-triantur. De plantis enim res manifeſta eſt,quod aqua irrigatæ creſcunt,& augentur ſine terræ, in qua hærẽt, vt putatur, imminutione. De piſcibus etiam ſcribit A-riſtoteles, 3. *de part. animal. cap.* 8. eos aquam aſſume-re, non potus, ſed cibi gratia. Et puella illa Spirenſis Ferdinandi Imperatoris tempore ſolius aquæ vſu ali-quot annis vixit. Etenim aqua illa, qua vtimur, non elementum ſimplex eſt, ſed aliorum alimentorum ali-quid admixtum habet, & propterea ad alendum in-commoda non videtur.

Verum enim verò etſi negandum non eſt, etiam ad corporis noſtri, vt perfectè mixti, conſtitutionem a-quam requiri; tamen aqua ſimplex hoc non præſtat, ſed quæ iam pars eſt perfectè mixti. Simplex verò a-qua non cedit in nutrimentum corporis, ſed inſeruit tantum ad calorem refrigerandum, & eſt ὄχημα τροφῆς & vehiculum,quo alimentum commodius per vniuer-ſum corporis diſtribuitur. Corporis enim noſtri nu-trimentum mixtum eſt corpus, & in corporis noſtri ſubſtantiam,cuius forma eſt anima mutari debet. Et propterea potentiam habeat neceſſe eſt ad induendã formam corporis viuentis; quale miſtum non eſt a-qua,etiamſi impura ſit. Et omnino ſi aqua corpori a-lendo vtilis eſſet, impura, & craſſa conuenientior eſſet: cum tamen certum ſit, quò purior aqua eſt, eò ad ci-bos coquendos eſſe conuenientiorem. Quod verò ea attinet, quæ ad contrarium probandum afferuntur, Id non euincunt. Primò enim ſit, vt aliquis eorum, qui diu ſine alimento vixerunt, ſolam aquam biberit; ta-men contra plurimi ſunt, qui nec aquam biberunt.

Plantæ ſola aqua non nutriuntur.

Et licet vna illa puella Spirenſis aquam biberit; ta-men eam in alimentum ceſſiſſe nondum probatum. Plantæ vero ſola aqua non nutriuntur; ſed radicibus ſuccum è terra miſtum attrahunt,cui aqua tantum ve-hiculi loco eſt, ideoque plantæ ſine terræ imminutione non aluntur. Et propterea ſtercoratione opus eſt, quæ niſi fiat,plantæ commodè ali, & conſeruari nõ poſſunt.

Eadem ratio eſt piſcium, qui non aqua pura nutriuntur, ſed craſſo quodam ac limoſo ſucco, qui ad fundum ſubſidet, vel aquæ permiſtus eſt.

An terra clam ingeſta vitam ſubſtentarunt.

Duodecimò ſunt quidam, qui tales, qui diu ſine ci-bo vixerunt, terra clam ingeſta vitam ſuſtentaſſe pu-tant. Compertum enim eſt,ſæpe infantes, & grauidas terram ac cretam auide comedere: & Ariſtoteles, 8. *de hiſtor. animal.* lupos fame cruciatos terram deuora-re, & propterea γεωφάγοι appellati ſcribit; & ſerpentes ac bufones terra ali vulgò fertur, Et Monardes, *lib.* 2. *de med. Indiæ Occidentalis:* refert, reperiri apud Indos animalia, nomine Armadilli, & Cadart, quæ in terra veluti talpæ degentia terra nutriantur.

Verum enim verò nec hoc cum experientia conſen-tit. Cum enim plurimi ex ijs,qui diu vixerunt ſine a-limento, diligenter cuſtoditi ſint, non animaduerſum, eos vel terram ingeſſiſſe. Deinde licet compertum ſit, infantes, & grauidas terram,cretam & ſimilia ingeſſiſ-ſe: tamen ea nullo modo ceſſerunt ipſis in alimentum, alijſq; cibis nutriti ſunt. Quæ verò exempla afferuntur animalium, quæ terra veſci dicuntur, non ſatis clara ſunt, neque extra dubium: cum & illa animalia plantis veſcantur. Et ſit ſanè, quod animalia quædam ignobi-liora terram vorent, ea tamen propterea homini ali-mentum eſſe non poteſt.

Eorũ, qui in ipſo homine huius rei cauſſam quærunt, ſententiæ.

Atque hi autores omnes materiam, qua ij, qui cibo & potu vulgari omni diu abſtinuerunt, nutriti ſint, ex-tra hominem quæſiuerunt;Sunt iam alij,qui eam in ip-ſo corpore hominis reperiri putant.

An pituita in corpore redundans abſtinentiæ lõgæ cauſa ſit?

Decimotertio enim ſunt non pauci, qui diuturnæ huius abſtinentiæ cauſſam, in pituitam crudumque ſuccum in corpore redundantem reijciunt, ſtatuunt-que, vbi in corpore calor eſt debilis, multum crudi hu-moris, & pituitoſi ſucci generari, & cumulari,qui cum a calore debili non niſi ſenſim,& longo tempore abſu-mi poſſit, homini diu ad corpus nutriendum ſufficere, atque ita illum diu ſine aliorum ciborum vſu viuere poſſe,præſertim ſi cutis denſitas accedat, ob quam pa-rum exſpirat, idemque ipſis accidere, quod animali-bus,quæ hyeme latẽt,& ſine cibo mẽſes aliquot viuũt.

Verùm enim verò nec hæc opinio veritati conſenta-nea eſt. Etenim non omnes,qui diu ſine cibo vixerunt, pituitoſi fuerunt, & crudo ac pituitoſo ſucco abunda-runt. Cum enim qui crudo ſucco abundant, præcordia inflata,& totum corpus tumidum habeant, in pleriſq; nihil tale conſpectum eſt, ſed plerique ventrem con-tractum, & totum corpus emaciatum habuerunt, & plerique poſt febres acutas in hunc morbum lapſi ſunt, & potius melancholici, quam pituitoſi humoris ſigna adfuerunt, cum puellæ pleræque taciturnæ ac meticu-loſæ fuerint, atque etiam delitarint.Et ſi pituitoſus ho-mor cum calore debili cauſſà huius mali eſſet, pleri-que ſenes diu ſine cibo viuere deberent, cum pituitoſo ſucco abundent,& calorem debilem habeant. Neque ex voracitate,& ingluuie in hunc morbum inciderũt, ſed ex alijs cauſſis, & præcipuè morbis acutis. Neque etiam cutis eorum frigore occluſa fuit, vt animalibus nonnullis tempore hyberno accidit. Atque in cæteris etiam longè alia eſt ratio brutorum animalium, quæ tempore hyberno à cibo abſtinent. Hęc enim anima-lia ad menſes tres vel quatuor ad ſummum cibum non ſumunt. Et fieri poteſt, vt tantam crudorum ſucco-rum copiam antea congerant, quę ad alendum ea per menſem vnum atque alterum ſufficiat, præcipuè acce-dente frigore hyberno, quod calorem debilitat, ne potentius in corpus animalis agat,poroſque claudit,ne multum diffluat. At longa alia eſt ratio hominum,qui pluribus annis à cibo abſtinuerunt,& nihil tale, qualia bruta quædam tempore hyberno, paſſi ſunt.

An colliquamenta quædam partium internarũ abſtinentiæ cauſſa ſint.

Decimoquartò fuerunt, qui corporis nutrimentum in diu à cibo abſtinentibus in colliquamentis quibuſ-

dam

dam partium internarum quæſiuerunt, ſtatueruntque, colliquari poſſe non ſolùm adipem, ſeu pinguedinem, ſed, & humiditates illas ſecundarias, per partium ſubſtantiam diſperſas, nondum tamen illis oppoſitas: imò ipſam partium ſubſtantiam, atque talia colliquamenta in ſanguinem, è quo primum generata ſunt, mutari, probantque id eo, quod illi, qui diu à cibo abſtinent, emaciantur, & imprimis venter eorum extenuatur, pinguedine, quæ in eo plurima eſt, planè abſumpta.

Verum etiamſi à vero alienum non ſit, tales colliquationes in corpore humano fieri: tamen id, quod colliquatur, non in ventriculum confluit, & in chylum, atque ex hoc in ſanguinem mutatur. ſed vel per ambitum corporis, & cutem. ſeu ſenſibiliter ſeu inſenſibiliter diſcutitur, vel in ventrem confluit, & per aluum excernitur. Et licet in incdia pinguedo abſumatur; tamen hoc non ideo fit, quod in reliquarum partium ſubſtantiam mutetur, ſed quia facilis eſt diſſipatu, ciſſimè, niſi cõtinuò per alimentũ inſtauretur, abſumitur.

An humor Melancholicus huius rei cauſſa ſit. Decimoquinto Alij ad humorem melancholicum abſtinentiæ cauſſam referunt, hiſtorijſque abſtinẽtium ſuam ſentẽtiam probant. Scotus enim ille, qui quadraginta diebus in turri Londinenſi clauſus ſine omni cibo viuebat, erat melancholicus, & fatuus, & ex Alberto Magno referunt, fuiſſe melancholicum, qui dieb. pene 50. ab omni cibo abſtinuit, ſolo aquæ potu contentus.

Et vt Braſauolus, 3. *de vict. rat. in acut. text.* 84. ſcribit, quod Philippus Riminaldus, qui per multos dies ab omni cibo potuque abſtinere conſueuerat, ſucco melancholico erat refertiſſimus, & plures puellæ, quæ ſine cibo diu vixerunt, delirarunt, & Epilepſiam paſſæ ſunt; nõnullæ etiam ex metu in hoc malũ coiectæ ſunt.

Verum etſi ſimpliciter in Melancholiam diuturnæ abſtinentiæ cauſſa referri non poſſit, cum multi ſint melancholici, aut qui melancholico humore abundãt, nec tamen à cibo abſtinent, quin potius nonnulli voraces ſunt: tamen veri etiam aliquid hæc ſententia includit, cum certum ſit, omnes penè, qui diu à cibo abſtinuerunt, humore melancholico abundaſſe.

Verùm cum affectus determinati determinata cauſſa quærenda ſit, qua ratione ad affectum hunc producendum melancholicus humor concurrere poſſit, poſtea dicemus.

Fortunij Liceti ſententia. Tandem præ cæteris prolixè, & operosè de hac affectione ſcripſit Fortunius Licetus, Profeſſor Patauinus clariſſimus, quatuor libris *de his, qui diu viuunt ſine alimentis*, editis. In quorum tertio, vbi ſuam ſententiam explicat, probandum ſuſcipit, in talibus omnibus, qui diu ſine alimento vixerunt, nutritionem corporis

An nutritio in corpore viuente ceſſare poſſit. ceſſaſſe. Ceſſare autem poſſe nutritionem in corpore viuente probat, ſeminibus plantarum, quæ diu viuentia, & vegetantia ſine nutritione conſeruãtur; ouorum, quæ etiam diu ſine nutritione integra manent; ramorum arborum, radicum, & bulborum, quæ etiam diu ſæpe integra, & viuentia ſine nutritione ſeruantur; imò plantarum, quæ tota hyeme à nutritione oriantur. Præterea animalia etiam multa longo tempore nihil cibi aſſumunt, vt ſupra multis exemplis probatum, eaque non ſolum imperfectiora, ſed, & perfectiora, vt Ariſtoteles habet, 8. *Hiſtor. animal. cap.* 16. Et de hirundinibus res certa eſt, plurimas non in Africam auolare, ſed aduentante hyeme in vnam congeriem quaſi colligatas, ſub aquis demerſas iacere, & à piſcatoribus ſæpe retibus earum magnam copiam pedibus, roſtris, & alis mirum in modum quaſi conglobatarum extractam fuiſſe, quæ hypocauſtis illatæ reuiuiſcere cæperunt. Teſtantur quoque Indicarum rerum ſcriptores in Braſilia auiculam eſſe, quæ roſtro ex arbore ſuſpenſa ſex integros menſes ſine pabulo viuit, & poſtea quaſi à morte ad vitam redit. vnde Incolæ Suſcitatam vocant.

Verum hæc plana ſunt, & cum experientia conſentiunt, neque operoſa probatione indigent. Acciduntque hæc hiſce animalibus ſecundum naturam, & ſingulis annis. Verum cum homo nobilioris naturæ ſit, nec, dum ſecundum naturam ſe habet. vnquam comperiatur ſine alimento viuere, etiam hinc planum eſt, nutritionem in eo nunquam ceſſare poſſe. Probare quidem conatur. Licetus etiam in homine nutriendi functionem aliquandiu ceſſare poſſe, neque neceſſarium eſſe putat, vt ea etiam ad longum tempus ceſſante vita pericliretur; Idque tum ratione animæ, tum ratione corporis, tum ratione totius demonſtrare conatur. Primò enim animam quod attinet, cum functio nutriendi anima poſterior ſit, & ab anima fluat, ipſam animam, vtpotè prius, & non dependens, ſine functione eſſe poſſe, & ſicut homo longo tempore poteſt iacere, & non ambulare; ita etiam à nutritionis actu ceſſare poſſe. Præterea cum homo à ratiocinationis, & ſenſus actionibus, in quibus animæ perfectio conſiſtit, diu ceſſare poſſit, multo magis à nutriẽtis facultatis actionibus, quæ ignobiliores ſunt, ceſſare poſſe exſtimat.

An in homine et i nutriendi functio aliquandiu ceſſare poſſit.

Verum enim verò concedimus ſanè, actiones ad eſſentiam animæ non pertinere, ſed ab ea fluere, & ea poſteriores eſſe. Verùm nutritio non animæ, ſed compoſiti, & corporis viuentis affectio eſt, & hoc probandum eſt, quod homo ſecundum naturam ſeſe habens à nutritione vacare poſſit, vita, quæ, vt Scaliger, *Exerc.* 102. *ſect.* 5. habet, eſt actus animæ in corpore, ſalua. Longè enim alia eſt ratio actionum facultatis ratiocinantis, ſentientis & mouentis, quam nutrientis. Hæc enim ἁπλῶς & ſimpliciter ad vitam neceſſaria eſt, & homo ſine nutritione viuere non poteſt: Illæ verò ſaltem ad τὸ εὖ ζῆν, & meliorem vitam ſunt neceſſariæ, clauduſque, & cæcus etiam homo eſt.

Verùm etiam ratione corporis, & totius compoſiti, nutritionem non ſemper neceſſariam eſſe, ſed quandoque etiam ceſſare poſſe, porrò probare conatur Licetus. Neque enim vel ad corporis augmentum, neque ad ſubſtantiæ, quæ indies deperditur, reparationem, neque ad generationem, nutritionem ſimpliciter eſſe neceſſariam putat. Etenim homines non ſolum in ſenectute, & poſt ætatem conſiſtentem non amplius augentur, ſed & in iuuentute augmentum corporis ſæpe impediri certum eſt. Deinde etiam ſine reparatione ſubſtantiæ deperditæ homines durare poſſe, eò probare conatur, quod in ſenibus non tantum apponitur, quantum abſumitur, vnde contabeſcunt, & nihilominus multos annos viuunt, quod & iis, qui in iuuenili vel virili ætate ἀτροφίᾳ laborant, accidit. Tandem etiam generatio multis annis intermitti poteſt. Et quidem primum, & vltimum quod attinet, facilè concedimus, ſine augmento, & generatione vitam integram diu perſiſtere poſſe. Neque enim iſtæ actiones ſimpliciter ad vitam, ſed ad meliorem, & perfectiorem ſunt neceſſariæ. Et propterea etiam omnibus ætatibus non competunt. De ſubſtantiæ verò deperditæ neceſſaria inſtauratione ſententia Liceti ſimpliciter admitti non poteſt. Neque enim ſenes, & ἀτροφίᾳ laborantes planè non nutriuntur, ſed minus ſaltem, quàm par eſt, vnde etiam alimentum aſſumunt, quo indies id, quod in iis abſumitur, ſi non totum, ſaltem ex parte inſtauretur. Neque enim anima, vt ab alijs actionibus, quæ liberæ ſunt, à nutritione ceſſare poteſt, cum neceſſitati naturæ hæc actio adſtricta ſit, vnde rectè dicitur; *Venter caret auribus.*

Si verò obſeruetur hominem aliquando ſine cibo præter ſolitum longo tempore viuere, aliquid præter naturam ipſi accidiſſe putandum eſt, ob quod inſtauratione nulla opus ſit. Etenim ſola appetitus deiectio non ſufficit, ſed ſi appetitus ſolum aboleatur, & nihilominus corpus inſtauratione indigeat, nihil verò cibi aſſumatur, vires deijci, & hominem tandem

de

de vita periclitari neceſſe eſt.

Cauſa veri, cur non nulli diu ſine alimento vixerint.

Quia verò hiſtorijs, & exemplis multis ſupra probatum eſt, plurimos ſine vitæ diſpendio, ſine cibo tempore ſatis longo vixiſſe, eos inſtauratione opus non habuiſſe colligitur. Cuius rei quæ cauſa ſit, iam inueſtigandum. Quod vt commodius fiat, principio explicandum, quæ ſit neceſſitas alimenta aſſumendi.

Cur alimenta neceſſaria ſint.

Vulgata ſententia eſt, ideo id fieri, vt quod quotidie à calore abſumitur, inſtauretur, & reponatur. Fortunius Licetus verò aliud ſentit, ſtatuitque, alimentis ideò opus eſſe, vt calor natiuus à celeri conſumptione humidi primigenij auocetur. Verùm parum rectè. Etenim alimentum non ſaltem ideo aſſumitur, vt obiectũ præbeat calori natiuo, in quod agat, itq; vt is ab actione in humidum primigeniũ auocetur, ſed reuera alimẽtum in locum eius, quod abſumitur, reponitur, & in corporis ſubſtantiam mutatur; Vnde etiam augmentũ fit corporis, & ex infante corporis mole paruo homo in ætate adulta in magnam ſtaturã excreſcit, & qui in morbis extenuati ſunt, iterum augentur, & ſæpè craſſiores, quàm antea fuerunt, euadunt. Si enim ſaltem calor natiuus in alimentũ ageret, idque abſumeret, illud corpori non apponeretur. Ideòque cùm alimentũ eo præcipuè fine aſſumatur, vt id, quod quotidie abſumitur, inſtauretur, & nõ poſſibile ſit, ſi quotidie aliquid abſumatur, nihilq; in eius locũ reponatur, hominem viuere poſſe, & nihilominus compertũ ſit, quoſdam ſine cibo diu vixiſſe; hoc iam inueſtigandum eſt, quę cauſſa fuerit, cur in talibus nulla inſtauratione opus fuerit. Rectiſsimè autem hic reſpondetur, hoc ideò factum, quia nihil abſumptum fuit, aut certè non, niſi longo tempore aliquid abſumptum fuit. Atque ita primaria quæſtio in hac controuerſia hæc emergit, cur in nonnullis corporibus nihil diſcutiatur, aut abſumatur, vt nullo alimento, quo aliquid deperditum inſtauretur, opus ſit. Nonnulli quidem duas cauſſas afferunt, & nunc à calore debili, nunc à materiæ diſpoſitione id prouenire ſtatuunt. Calorem enim quandoque tàm debilem eſſe ſtatuunt, & tàm exiguum, vt nihil de corpore animalis deprædetur, ſed in eo ſtatu, quo id inuenit, relinquat.

Cur in nonnullis corporib. nihil diſcutiatur, aut abſumatur.

Verùm enim verò hac equidem de cauſſa muſcæ, & ſimilia inſecta hyberno tempore quaſi mortua deliteſcunt, & hirundines in aquis, ſerpentes, & glires, ac mures montani, & huius generis alia animalia in cauernis ſuis latent, calore ipſorum ab ambiente aere frigido valdè alterato, & ad interiora repulſo. At cum ij, qui diu ſine cibo viuunt, non ſolùm animæ vegetantis operationes perficiant, ſed & alias animæ ſentientis, & rationalis actiones expeditas habeant, ſentiant, moueantur, ratiocinentur, in ijs cauſſa diuturnæ abſtinentiæ in caloris debilitatem, aut tranſpirationem prohibitã referri non poteſt, ſed in materiam, quæ ita ad calorẽ ſeſe habeat, ſicut materia lucernarũ perpetuarũ. Et proinde cauſa diuturnæ abſtinentiæ ſtatuenda eſt, humoris, qui corpus noſtrum conſeruat, ea diſpoſitio, vt à calore noſtro abſumi nõ poſſit. Hoc tamẽ interim nõ negamus, inter iſtam materiam ad calorẽ variam eſſe poſſe proportionem Nam calor nunc fortior eſt, nunc debilior. Si calor ſit ſatis validus, materia tamẽ taliter diſpoſita, quæ actionem eius ſuſtinere poſſit, hoc modo affecti integros habent ſenſus, expeditè mouentur, & ſuas actiones peragunt. Si verò calor ſit debilis, tantus tàmen, vt non ſolùm ad actiones animæ vegetantis, ſed & ſentiẽtis edendas, verum debiliter edendas, ſufficiat, hoc modo affecti ſunt ſomnolenti, taciturni, ad motum pigri, lecto plerumq; affixi, ſenſimq; contabeſcunt, vitaq; tàm diu durat, quam diu calor natiuus; is v. tàm diu, quàm diu humidũ ſuppetit, à quo foueatur. Atq; ita diuturnæ abſtinẽtiæ cauſſa eſt humidi ad calorem ea proportio, vt illud ab hoc non niſi longo tempore abſumi poſſit.

Cauſa vera diuturnæ abſtinentiæ.

Poſſe a. materiam, quæ caloris, & ignis, quaſi pabulũ eſt, ita diſponi; vt ab eo non facilè abſumatur, ſed diu duret, nihilominusque calor in ea, tanquam in propria materia, & ſubiecto, diu hęrere poſſit, teſtantur Lucernæ illæ antiquorum, quæ Romæ, & in alijs plurimis Italiæ locis repertæ ſunt, quarum flamma aliquot ſecula durauit. Notiſſima eſt illa, quæ in monumento Maximi Olibij in agro Patauino reperta eſt, quæq; annos 1500. arſiſſe fertur; quam deſcribit P. Appianus, *in Antiquitat.* Hermolaus Barbarus, *in Corollar. in Dioſcorid. lib. 5. c. 849.* Ludouicus Viues, *in lib. 21. c. 6. de ciuitat. Dei Auguſtini*, Io. Langius, *lib 2. epiſtol.* 52. Sedente etiam Paulo III. inuentum fuiſſe ſepulchrum Tulliæ filiæ Ciceronis, in quo lucerna fuit etiam tum ardẽs, ſed admiſſo aere extincta eſt, arſeratque annos plus minus 1550. ſcribit Guido Pancirollus. Scribit etiam Auguſtinus, *loco modo alleg.* fuiſſe quoddam Veneris Phanum, atque ibi candelabrum, & in eo lucernam, ſub diuo ſic ardentem, vt eam nulla tempeſtas, nullus imber extingueret, vnde ſicut ille lapis, ita iſta λύχνος ἄσβεστος, ideſt, lucerna inextinguibilis nominata eſt. Quę autem ratio conficiẽdi lucernas illas fuerit, hodie ferè ignotum eſt: etſi olei, ſiue ignis iſtius perpetui dilucidam deſcriptionem extare apud Hieronymũ Roſcelli in ipſius opere cui titulus eſt, *le Impreſe Illuſtri*, Pancirollus ſcribat.

Lucernæ antiquorum poſt aliquot ſecula repertæ.

Alia tamen etiam exempla occurrunt, quæ docent, qua ratione materia aliqua alias exhalabilis, vel inflãmabilis in igne ſubſiſtere, vel tardè ab eo abſumi poſſit. Sic refert Scaliger, *Exerc.* 328. Chymicos ſcribere, è iunipero factorũ carbonum tantam vim eſſe, vt per annum integrum ignem teneant incorruptum. Quod non crederem, niſi ipſe expertus eſſem, carbones ſeu artificio adhibito accendi poſſe, & ignitos diu detineri, vt tamen nihil ipſis decedat, ſed vbi rurſum extinguuntur, & quidem ſponte, ac ſine aquæ affuſione, integri maneãt. Pręterea Chymici res inflammabiles plurimas arte eò deducere poſſunt, vt non inflammentur, vel non facile inflammentur; Et quidem quod res inflammabiles non facilè deflagrant, fit hoc vel fixatione, vt loquũtur Chymici, vel denſitate Priori modo corpora multa, quæ ante accendebantur, & exhalabant, ac volatilia erant, vt Chymici appellant, fixa redduntur, vt igne durare poſſint; Ita puluis Pyrius eò deduci poteſt, vt non amplius, vel non facilè inflammetur. Ita ſulphur figi valet. Denſitas vero, & raritas facit, vt magna inflammabiliũ ſit differẽtia. Etſi enim omnia inflammabilia, vt inflammentur à ſulphure, vt Chymici loquuntur, habent; tamen, vt faciliùs inflammentur, ipſis accidit à raritate; Hinc Naphta, & petrolęum, & ſpiritus vini facilè accẽduntur, quia ſunt rariſſima. Oleum, cera, pinguedines, & ſimilia etſi, & ipſa ſint inflammabilia; tamen quia dẽſa ſunt, non facile accenduntur, ſed ellychnio addito opus eſt, in quo materia inflammabilis diffundatur, & rareſiat, vt poſtea facilè accendatur. Et humorem in animalibus etiam ita diſponi poſſe, vt ab igne non abſumatur, Pyrauſtæ docent, quæ ſunt animalia humidum ſuum radicale habentia, ac nihilominus in igne durare poſſunt, & ab eo non abſumuntur.

Cur res inflammabiles non facile deflagrant. Inflammabilium differentia.

Si ergò etiam in homine humidum illud pingue, & oleoſum, quo calor innatus, tanquam flamma oleo, alitur, ita diſponatur, vt à calore non abſumi, vel non, niſi tardè abſumi poſſit, & nihil, vel parum diſſipetur, etiam nullo alimento opus eſt. Etenim partes tum non attrahunt è venis, quia ipſis nihil deeſt. Venæ etiam nihil ex hepate, & hoc nihil è ventriculo trahit, atque ita quia nulla ſit attractio, nullus ſit appetitus.

Quo modo autem, & qua de cauſſà humidum ita diſponi poſſit, explicare difficillimum eſt. Si tamen ea, quæ alias in natura accidunt, eoſque, qui diu à cibo abſtinuerunt, perpendam, in eam venio ſententiam, ab humore melancholico id præcipuè euenire. Nam animaduertimus, ſulphur, & alia inflammabilia, vt vel non accen-

Qua ratione, & qua de cauſa humidum radicale ita diſponi poſſit, vt nihil.

vel parum de eo abſumatur?

accendatur, vel tardè deflagrent, admiſtione acidorum, & ſalſorum, &, vt Chymici appellant, fixorum admiſtione, talia fieri. Eorum naturam cum æmuletur humor

Ab humore melancholico.

melancholicus, & bilis atra, quæ tàm acida ſæpè eſt, vt etiam ſtuporem dẽtibus inducat, ab ijs alimentum corporis ita diſponi poſſe, vt actioni caloris reſiſtat, incredibile non eſt. Cùm verò non omnes melancholici, aut qui humore melancholico abundant, à cibo abſtineant, peculiarem diſpoſitionem (vt alias hic humor ad miras diſpoſitiones, & occultas qualitates recipiendas aptiſſimus eſt) induere, & alimento per minima miſceri debet. Et omninò mirabilis eſt humoris melancholici natura, præcipuè ſi corrumpatur, ac peculiarem, & occultam aliquam diſpoſitionem acquirat, vt in melãcholia, mania, ſcorbuto, alijsq; eiuſmodi morbis videre eſt. Et ſtupor, qui ſcorbuticis, & alijs ſæpè accidit, rectè ad humorem melancholicum refertur. Scribit quidem Rodericus à Caſtro, *cent.* 1. *conſult.* 17. Chymicos non ſine ratione aſſerere, paralyſin fieri frequenter ex pituita acida, tenui, quæ, & ſua frigiditate, & aciditate, ſicut dentibus, ita neruis ſtuporem inducat; Verùm rectius hoc humori melancholico tribuitur, qui in ſcorbuticis, & hypocondriacis abundat, vnde etiam Apollonia Schreieriana totam cutem ita ſtupidam habuit, vt etsi multæ muſcæ illi inſiderent, id non perciperet.

Indi nicotiana famem, & ſitim ſolantur.

Talis igitur humor ſi per vniuerſum corpus diffundatur, fieri poteſt, vt alimentum fixius fiat, & non facilè diſcutiatur. Monardes de Nicotiana refert, Indos Nicotiana famem, ſitimque ſolari hoc modo; Conchylia quædam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde teruut, calcis modo. Horum, & foliorum tabaci æquas partes ſumunt, manduntque, donec in vnam quaſi maſſam conglobentur, ex qua trochiſcos piſo maiores efformant, quos in vmbra ſiccatos ſeruant vſui. Iter per deſerta facturi, in quibus nec cibus, nec potus præſtò eſt, ſubiectum labijs, imisque dentibus globulum interemndum ſugunt, liquoremque inde manantem cibi, potusque loco deglutientes in ventriculum congerunt, quo abſumpto ingerunt alium; Hac equidem induſtria famem, ſitimque per triduum tolerantes, aut quatriduum, vt ne minimam quidem virium iacturam ſentiant. Id quod fit, non, vt quidam opinantur, quod aſſidua trochiſcorum maſticatione pituitoſos humores e cerebro eliciant, eosque in ſucci melioris penuria in ſuum nutrimentum conuertat ventriculus, pituita enim excrementitia nutrire non poteſt) ſed quod partim ſenſus obtundatur, partim humores ita figantur, & diſponantur, vt non facilè diſſipentur. Si enim ob ſenſum obtuſum ſaltem famem, ſitimque non perciperent, interim corpus diffluerct, & alimentum diſſiparetur, fieri id ſine virium iactura non poſſet. Abun-

Omnes ferè diu abſtinentes melancholico humore abũdarunt.

daſſe autem omnes ferè, qui à cibo abſtinuerunt, humore melancholico, hiſtoriæ teſtantur. Talis enim fuit ille Scotus, cuius ſupra mentio facta eſt. Melancholicus fuit ille ſub Friderico Secundo Imperatore Coloniæ: Puella illa Pataui, cuius hiſtoriam Vigontia deſcripſit, ſanguinem atrum reiecit, paralytica fuit, delirauit, catalepſin paſſa eſt. Puella Confolentanea ex febre in morbum hunc incidit. obmutuit, delirauit, corporis cutem frigidam, & ſiccam habuit. Puella, quam e Ducatu Iuliacenſi Coloniam adductam vidit Guilhelmus Fabricius, erat facie triſti, & melancholica. Aliorum etiam hiſtorias ſi conſideremus, paucos inueniemus, in quibus non melancholicæ diſpoſitionis aliqua fuerint indicia.

Verum procul dubio humor iſte, quicunque ſit, qui diuturnæ huius abſtinentiæ cauſſa eſt, diſpoſitionem peculiarem accipit in pleriſque ab vtero. Idque vel id perſuadet, quod pleræque fuere puellæ, & ea ætate conſtitutæ, qua menſes erumpere, & ſemen in ipſis generari ſolet, nimirum annorum 14. Annorum enim 14. fuit puella illa in agro Lucenſi, puella Confolentanea, Iuliacenſis illa, Halberſtadienſis, & forſan aliæ, quarum ætas non eſt expreſſa. Notiſſimum enim eſt Medicis, quàm mira ſymptomata à menſibus, & ſemine retentis, ac corruptis accidere ſoleant, atque inter ea etiam cibi, & potus appetitus abolitus. Scribitque Ludouic. Mercatus, *libr. de morb. mulier. capit.* 8. fœminam illuſtrem quamdam vteri vitio potum auerſatam fuiſſe, & aliam potum nullo modo potuiſſe admittere, & hydrophobiæ ſimile quid paſſam eſſe, ita vt 60. diebus ſine potu vixerit. Cauſſamque ille refert in halitum prauum ex ſemine, aut ſanguine adſcendentem. Talis igitur halitus ſi totum corpus peruadat, & penetret, non impoſſibile, facultatis nutrientis hoc mirum ſymptoma in toto corpore produci poſſe.

Exitus, vel euentus diuturni ieiunij triplex.

E quibus etiam de terminis diuturnæ illius abſtinentiæ aliquid ſtatuere poſſumus. Triplex autem eſt exitus, & euentus iſtius ieiunij. Vel enim homines iterum conualeſcunt, & edere incipiunt, vel moriuntur, vel in alium morbum incidunt. Qui tamen in alium morbum incidunt, alij rurſum comedere incipiunt, alij ſimul perpetuam inediam ferunt. Qui ergo ad ſanitatem redeunt, & cibis iterum aſſueſcunt, in ijs humor ille vitioſus planè abſumitur, & euacuatur. Qui verò moriuntur, in ijs vitioſus humor calorem natiuum tandem ſuperat, & extinguit. Qui in ægritudinem aliam incidunt, ijs humor vitioſus in partem aliquam priuatam decumbit, vnde nonnullos melancholicos, alios epilepticos, alios catalepticos factos fuiſſe deprehenſum eſt. Et quidem pro humoris natura, & reſiſtentia maiori, vel minori ieiunium hoc nunc citius ſoluitur, nunc diutius durat. Quod, & in alijs morbis fieri videmus, dum quartana ſæpè intra paucas ſeptimanas ſoluitur, nunc ad plures annos durat, ſicut, & Epilepſia ſæpè citò ſoluitur, nonnullos verò vſque ad finem vitæ comitatur.

CAPVT III.

De certorum ciborum faſtidio.

Certorum ciborum faſtidium.

PEculiare appetitus deiecti vitium eſt, cùm qui alios quidem cibos appetunt, & comedunt, certos tamen auerſantur, etſi ijdem grati alijs, & iucundi ſint. Ita plurimi ſunt, qui caſeum, vel butyrum auerſantur, alij, qui vinum non bibunt, qui propterea abſtemij, quaſi abs temeto dicuntur. Marcelius Donatus, *de hiſtor. med. mirab. libro* 6. *capit.* 3. refert, quendam Stephanum Surdaſtrum Hiſpanum à piſcium eſu ita abhorruiſſe, vt ſi piſces alijs cibis clanculum commixti proponerentur, in animi anguſtias, cum vomitu, alique deiectione incideret. Et Braſauolus, *in* 2. *de morb. acutis ſection.* 34. refert, Iuliam Taraconenſem, Friderici Regis Neapolitani filiam natu minorem, carnes non ediſſe, immò ne guſtaſſe, & ſi bolum ori ingereret, in lypothymiam, & ſyncopem incidiſſe. Petrus Aponenſis, Conciliator dictus, lac abhorruit referente Ioan. Matthæo de gradibus. Aliquos oua non comediſſe, Marcellus Donatus, *allegato loco*, ſcribit. Julius Cæſar Scaliger, *Exerc.* 274. ſcribit, ſe nouiſſe, quibus mala afferrent faſtidium (quales, & ego noui, qui nec odorem pomorum ferre poſſunt) ſeipſum ad oleris Creſſonei aſpectum adeò tremere, vt horrore quaſſatus abire cogeretur. Iulius Alexandrinus, *libro* 3. *ſalubrium capit.* 13. ſcribit, ſe quendam nouiſſe, qui ita allium auerſabatur, vt nunquam illud comederet, raro admodum panem, rem tamen naturæ admodum conuenientem. Fuit, qui ſolis ouis viuens à panibus, carnibus, piſcibus, caſeis, & alijs abhorrebat.

robat, muſtelæ inde nomen adeptus, vt narrat Libauius, *ſingularium parte ſecunda*. Idem refert quendam malorum aſpectu è conuiuio exactum fuiſſe.

Abſtinentia ab omnib. cibis coctis. Felix Platerus *in obſeruat.* refert, Antonium Poſtellum Gallum puerum, conuictorem patris ſui, nihil quod coctum, ſiue elixum, aſſum aut frixum eſſet, comediſſe, contentum ſolo pane, fructibus, & lacte. Pane autem non puro, ſed furfuraceo, quali Platerus canem ſuum alere ſolebat, tantum veſcebatur, ex pura farina piſtum faſtidiebat. Fructibus æſtatis tempore, & hyemis iiſdem ſiccatis, pomis, pyris, ceraſis, nucibus, &cet. vtebatur. Lacte quoque frigido tantum veſcebatur; nihil enim quod calefactum erat, attingebat. Bene habitus interim coloreque viuido. Hanc conſuetudinem viuendi, aliquot annos cum parente ſuo degentem, vt & poſtea continuaſſe, idem Platerus narrat. VVeinrichius, *de monſtris* teſtatur, ſe quemdam nouiſſe, qui anguillas non modò non ederet, & eorum aſpectum non ferre poſſet, ſed ne quidem in ædibus manere poſſet, in quibus anguilla viua occultabatur.

Panis faſtidium. Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obſeruat. 41.* refert, puellum quinque vel ſex annos natum VVerdini ad Rorem fluuium ex graui morbo liberatum incidiſſe in hoc ſymptoma, vt quotieſcunque panem videret, immò etiam intelligeret nominari, in terram mortuus quaſi proſterneretur, etiam loquela, viſu, auditu, & intellectu priuatus, qui tandem quaſi ex ſopore expergefactus ſurrexit, & puerilia ſua negotia, vt antea, peragebat.

Et nemo ferè eſt, cui non talia exempla nota ſint, ac propterea plura allegare, ſuperuacaneum puto.

Cauſſa.

Cauſſæ. Cauſſas verò huius rei, vt & aliarum ſympathiarum & antipathiarum inueſtigare difficilimum eſt, & plerumque ad idioſyncraſian, & peculiarem ventriculi cõſtitutionem, à primo ortu contractam, quæ explicari non poteſt, cauſſa huius faſtidij referenda eſt. Et quibus talis cõſtitutio eſt, ij non ſolum cibos certos auerſantur, ſed, & ſi ijs clanculum offerantur, valdè læduntur, & interdum in morbos ac vitæ diſcrimen conijciuntur. Et hæc quidem ventriculi peculiaris conſtitutio ſæpe ab imaginatione matrum prouenit, quæ, dum grauidæ ſunt, certos cibos appetunt vel faſtidiunt, idemque faſtidium, vt alios corporis næuos, in ſobolem deriuant. Verum vt aliarum ſympathiarum, & antipathiarum cauſſa; ita & huius facilè reddi non poteſt, & longioris atque alterius operæ eſt de ſympathia, & antipathia in genere diſquirere.

Altera cauſſa eſt conſuetudo. Hęc enim cum ſit quaſi altera natura, ijs maximè delectamur, quibus à teneris aſsueti ſumus, contra eos cibos faſtidimus, quibus nunquam vel rarò vſi ſumus.

Quibus accedit Imaginatio, vt qui cibi ſemel diſplicuerunt, poſtea etiam faſtidiantur. Nonnulli ranas, cochleas, carnes vrſinas, vulpinas, equinas, felinas ita faſtidiunt, vt ne guſtare ſuſtineant: Si verò inſcijs præbeantur, nil mali inde ſentiunt: rurſus ſi ijs etiam poſt longum temporis interuallum ſignificetur, eos tales cibos comediſſe, malè inde affectos quoſdam, immò in vitæ periculum coniectos fuiſſe paſſim hiſtoriæ teſtantur. Quod omninò ſaltem ab imaginatione accidit, quæ cibos illos vt ſummè noxios concipit. Ita noui quendam, qui cum de lepore aſſato ſatis largè comediſſet, ab alio poſtea per iocum perſuaſus, fuiſſe vulpem, mox omnem cibum vomitu reiecit. Idem accidit ijs, qui cibo aliquo immoderatè, & non decenter apparato vſi ſunt, illumque ſibi noxium imaginantur, atque inde nauſeam concipiunt. Ita refert Schenckius, *lib. 3. obſeruat.* Cementarium quendam, cum in ſympoſio caput vitulinum ſemicrudum, & cruentans adhuc menſæ illatum fuiſſet, tanta nauſea correptum fuiſſe, vt aliquot annorum ſpatio ab omnium carnium eſu abhorreret. Hanc ipſam ob cauſſam poſt febrem nonnullos poſtea ab omni carnium eſu aliquot menſes vel annos, vel etiam ſemper abſtinuiſſe, ſæpe obſeruatum eſt.

Curatio.

Curatio. Hoc autem ciborum faſtidium ſi ſit ab ortu, vix emendatur. Conſuetudo tamen multum hic poteſt; qua ſæpe præſtatur, vt ijs, quæ antea planè faſtidiebant, ſenſim aſsueſcant, & tandem ſibi planè familiaria reddant, ſicut exempla multa habentur eorum, qui cum infantes caſeum auerſarentur, ei ſenſim aſsuefacti eum voluptate poſtea eum comederunt, & qui ex abſtemijs egregij potatores euaſerunt. Multò verò magis conſuetudo conſuetudine mutari poteſt. ij verò, qui ex imaginatione ſaltem cibum aliquem auerſantur etiam ſi neceſſarium, ad cibos ſumendos cogendi ſunt: Et modò ſemel cibum capere incipiant, poſtea facilè ei aſsueſcunt.

CAPVT IV.

De Ingenti fame, canina Appetentia, & Bulimo.

Nimia appetentia. Appetitui deiecto contraria affectio eſt nimia appetentia, & quidem ea præternaturalis. Nam hic initio monendum, non ſermonem nobis eſſe hic de voracitate illa nimia, quę nonnullis naturalis vocatur. Reperti enim ſunt quidam ad miraculum vſque voraces ſine vllo detrimento: quorum exempla notatu digna collegit Iuſtus Lipſius, *in Epiſtolis Centuria Miſcellanea, Epiſtol.* 51. Sed de ijs hic ſermo eſt, qui alias non ita aſſueti comedere p.n. in hoc malum incidunt.

Appetitus autem ille nimius *Βούλιμος* & canina appetentia dicitur. Canina appetentia interdum etiam *φαγέδαινα* nominatur, nomine, quod alias vlceribus corroſiuis, & ſerpentib. conuenit, ad hunc affectum tranſlato, vt Galenus, *6. Epid. comment. 3.* teſtatur, vt, & author definitionum Medicarum, Plinius, *hiſtor. natur. lib. 26. cap. 11.* Cælius Aurelianus, *libro paſſionum chronicarum cap. 3.*

Bulimi & caninæ appetentiæ differentiæ. Quomodo autem hi affectus differant, & quas cauſſas habeant, apud autores ſatis intricatum eſt. Bulimus equidem in genere ingens fames eſt ſeu vehemens eſuritio, particula *βοῦ*, ſignificationem vocabuli augente, & intendente. Barbaris inepte vaccina appetentia vel fames nuncupatur, quaſi ex *βοῦς* componeretur: qua ratione etiam caninæ appetentiæ, quæ etiam magna eſt, attribui poſſet. Vſus tamen apud pleroſque obtinuit, vt Bulimus, & canina appetentia diſtinguantur; primò quidem, quod canina appetentia ſit coniuncta cum vomitu, cùm qui hoc modo laborant, continuò cibum appetant, vt vix ſaturari cibo poſſint, & primò nondum ſatis cocto nouum ſubinde appetant, ita vt, ventriculo non ferente cibi copiam eum vomitu reijciant, canum more, vnde & nomen accepit. Quibuſdam verò Diarrhæa potius, quam vomitus accidere ſolet, natura ſuperfluam illam cibi copiam per aluum detrudente, eſtque appetitus caninus perpetuus. In Bulimo vero vomitus non accidit, ſed eum Lipothymia comitatur, quæ non adeſt in canina appetentia. Sunt tamen quidam, qui inſatiabili comedendi deſiderio laborant, nõ tamen vomunt, ſed etiam cibum, quem ſumpſere audè, concoquunt, & niſi mox alium ſumant, male habent. Ita noui ante aliquot annos hic ſtudioſum, habitu corporis nigrum, qui hoc morbo labora-

borabat, & non ſolum de die, ſed noctu etiam comedebat, cibum tamen, quem ſumebat, ſine vomitu concoquebat, imò cibis delicatis ſaturari non poterat, ſed craſſos expetebat, vnde nec panem a noſtris piſtoribus confectum, ſed à ruſticis in vicinis pagis emptum, vt ſolidiorem, comedebat. Sæpè mane tempore æſtiuo paſtinacæ ſatiuæ radices tot, quod ſex nummis emuntur, crudas ſine damno comedebat. Vt ita ſi diſtinguere hæc libet, caninus appetitus ſit continua, inordinata, & ferè inexplebilis fames, Bulimus autem etiam quidem appetitus magnus, ſed non continuus, immò qui ſæpe in nauſeam deſinit cum Lipothymia & virium deiectione.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Pars quidem proximè affecta eſt orificium ventriculi, vtpotè in quo deſiderium cibi, & potus viget, & ſuctio illa famem excitans percipitur: Cauſſæ tamen plures eſſe poſſunt. Et quidem appetitum caninum quod attinet, à duabus cauſſis ille oritur, vt Galenus, 1. *de cauſ. ſympt. c.* 7. docet: vel ab humore vitioſo mordicante ventriculum, vel alimenti defectu. Id eſt, Fit appetitus etiam ſine alimenti defectu, ab humore vitioſo orificium ventriculi mordicante, & ſuctionem ſimilem illi, quæ fit ab alimenti defectu, efficiente; vel ab alimenti defectu, ob quem ſuctio iſta excitatur.

Humor, qui ventriculum mordet, & ſuctionem illam efficit, eſt Melancholicus, qui ventriculi orificium corrugando talem in eo affectum excitat, qualis alias à venarum ſuctione in fame naturali oritur. Et quidem ſi humoris ventriculi orificio impactus ſit, etſi ventriculus cibo aſſumpto adhuc plenus ſit: tamen quia continuò fit ab humore iſto vellicatio, ferè etiam continua fames excitatur.

Platerus equidem ab aciditate humoris melancholici hoc Symptoma fieri negat, & putat, quod à talibus cauſſis proſternatur potius, quam augeatur appetitus, niſi occulta qualitas humori inſit. Ipſe igitur venenatæ, & malignæ qualitati, quæ ex effectu potius cognoſcatur, quam deſcribi poſſit, in humoribus certò modo corruptis in ventriculum effuſis, vel etiam ex cibo in illo genitis, appetitus huius cauſſam attribuit: cum, & venena quædam ſint, quæ extrinſecus illata vel aſſumpta talia accidentia excitant. Verùm enim verò etſi qualitates illæ, quę mordicationem iſtam efficiunt, ita planè determinari nō poſſint, nec corruptionis modus ita exacte deſcribi; tamen aciditatem vel acrimoniam vt planè reijciamus, & ſtatim ad occultam qualitatem confugiamus, & venenum ac malignitatem ſimul adeſſe ſtatuamus; cum ipſa aciditas ſufficiat, ad affectionem ſimilem ſuctioni naturali producendam, neque ſuctio naturalis à cauſſa occulta fiat, neq; alia venenati humoris indicia adſint. Humor autem ille melancholicus, & acidus è liene, & vicinis locis in ventriculum effunditur, non verò naturaliter in ventriculo continetur, de quo infra in qu. dicetur.

Verùm hæc cauſſa in ijs quidem locum habet, qui plus appetunt, quam poſſint concoquere, & propterea cibum, quem auidius comedunt, euomunt. Sed cum, vt ante dictum, etiam dentur, qui cibum copioſius, quam par eſt, non ſolum appetunt, ſed & concoquunt ac digerunt, nihilque inde mali patiuntur; in ijs etiam ſequens cauſſa, ſecunda ſcilicet, coniungenda videtur. Et cum Humor melancholicus alias quaſi fermentum ſit, poteſt etiam ad coctionem cibi maturandam aliquid afficere. Atque hæc cauſſa non ſolum in ventriculo, ſed & in alijs membris locum habere poteſt. Ob hanc primam cauſſam Famem quandoque etiam Epidemiam, & in morbis quibuſdam excitatam fuiſſe, obſeruatum. Braſſauol. *in comment. ad aphor.* 21. *libri* 2. *Hippocr.* refert, Anno 1538. Caninam Appetentiam Ferrariæ fuiſſe morbum Epidemium, & fuiſſe ex atra bile, cum plerique ex infuſione folior. ſenæ fuerint reſtituti, & plurimi in quartanam inciderint. Alexandr. Benedictus, *lib.* 12. *pract. cap.* 20. ſcribit, ſe peſtilenti morbo correptum incredibili auiditate cibum ſumendi laboraſſe, dum quater de die cibum ſumere cogeretur. Et Leonellus Fauentinus, *de med. morb. cap.* 34. refert, Anno 1535. Prutenos febre correptos octies cibum poſtulaſſe, ſingulis diebus, & ne ſic quidem potuiſſe exſaturari.

2. Secundo magna fames fit ob alimenti defectum, ob quem venæ continuò ſugunt, ſuctioque in ventriculo continua eſt. Nam ſi partes inanitæ ſupra modum attrahant, attractio tandem etiam ad ventriculum peruenit, & famem præter naturam in eo excitat. Accidit hoc primò, cum corporis partes inanitæ auidius, & copioſius attrahunt, & ſibi apponunt alimētum: quam cauſſam plerique prætermittunt. Ita refert Corn. Gemma, *Coſmocr. lib.* 1. *cap.* 6. fœminam quandam vix ad momentum abſq; ingeſtione cibi, & potus viuere potuiſſe, idque vitium à teneris incæpiſſe, & cum ætate incrementum ſumpſiſſe. Cauſſa poſtea in mortua reperta fuit Hepatis conſtitutio, & præcipue abdominis partium [illegible], ob quam adipem copioſum generauit. Corpore enim aperto detractæ ſunt libræ propemodum 20. adipis, & hepar impensè rubrum, mole inſigni ac ſanguine turgidum.

Deinde poteſt alimentum deficere, & hinc ſuctio magna fieri ob corporis raritatem, & calorem robuſtū alimentum conſumentem, & magnam διαφόρησιν efficientem. Cum enim corpus nequeat refici, & inſtaurari, ſi alimentum copioſius diffluat, & diſſipetur, partes inanitæ à venis ſugunt, atque hæ tandem à ventriculo.

Verùm ab hiſce cauſſis plerumq; fames aliqua magna ſaltem, quæ adhuc naturalis dici poteſt, excitatur, qualis eſt, & illa, quæ poſt exercitia vehementia, euacuationes ſanguinis, inediam, morbos diuturnos, ob corporis inanitionem excitatur, non vero præternaturalis, de qua hic ſermo eſt.

Ad cauſſas alimenti deficientis pleriq; etiam facultatis Retentricis Imbecillitatem referunt. Cum enim corpus nequeat refici, & inſtaurari, niſi alimentum tam diu retineatur, donec corpori apponatur, ſi facultas retentrix ſit debilis, diffluit alimentum, antequam corpori apponitur, atq; ita defectus fit alimenti. Verùm vix puto à læſa facultate Retentrice per ſe alimēti defectū fieri poſſe, cum nullibi via ſit, per quam id ſponte dilabatur. Per accidens ſaltem hoc fieri poteſt, dum ſc. quacunque de cauſſa corpus nimium diſſoluitur, vt Retentrix Facultas, quamuis ſit fortis, id retinere non poſſit. Et quamuis allegetur pro Retentrice læſa locus Galeni, 6. *de loc. aff. c.* 3. tamen ibi ſaltem de celeri diſſipatione, & diſcuſſione alimenti loquitur. Ita autem Galenus; *Alius interdum affectus occurrit Diabeti perquam ſimilis, & quidem à multis cibis, qui neque crudi ſunt, neque per aluum deijciuntur, neque plenitudinem efficiunt, neque etiam probè alere poſſunt, ſed diſſipantur diſcutiunturque celeriter, cuius vt crebrior eſt, quam Dipſaci euentus, ita faciliorem curationem admittit, quippe priuſquam ad ſummum peruenerit, cognitus haud ita difficulter curabitur. Nam vbi quis duplum conſuetorum alimentorum adſumpſerit, neque corpus ali videtur, idque citra alui fluorem, hunc affectum non ſolum priuati, ſed etiam Medici percipiunt. Cum verò triplum ingerit, idoneis auxilijs liberari poteſt, priuſquam ſcilicet ad quadruplum vel quintuplum perueniat. Igitur rationi conſentaneum eſt, hunc affectum, & celerem diſſipationem incipere omnibus partibus attractricem atque ei coniugatam Facultatem quæ propriè Appetentia vocatur, ſeruantibus.* Hæc Galenus.

Quomodo à læſa facultate retentrice alimenti defectus fieri poſſit.

Ad alimenti defectum, & abſumptionem faciunt

&

& vermes, qui alimentum in ventriculo confectum abſumunt, antequam ad epar deſeratur, vnde reliqua membra alimento deſtituta humores è ventriculo trahunt. Qua de cauſſa etiam infantes ſæpe voraces ſunt, vt vix ſaturari queant. Huius rei annotauit exemplum Alex. Trallian. *libr. 7. cap.* 14. de quadam muliere, quæ cùm immodica cibi appetentia laboraret, poſt Hieræ vſum vermem 12. cubitos longum excreuit, & poſtea ab hoc Symptomate liberata eſt.

Rondeletius tertiam adhuc cauſſam addit, longum ſcilicet vſum alimentorum detergentium, vt ficuum, vel gari, idque in ſe ipſo ſe expertum ſcribit. Cum enim ſe vellet cogere ad vſum piſcium, vtereturque frequentiſſimè garo parato ex Lycoctonis, & oxyleo, ficus etiam Maſſilienſes ferè omnibus horis comederet, ita fuit pituita illa ventriculi & inteſtinorum deterſa, vt ſuperueniret ipſi appetentia canina, deinde bulimus.

Bulimi cauſſa.

De Bulimi verò cauſſa res intricatior eſt. Plerique quidem à frigida ventriculi Intemperie famem illam prouenire ſtatuunt. Et omnino res certa eſt, à frigore magno famem magnam induci. Idque Plutarchus, *in ſympoſ. libr. 5. cap.* 8. iis præcipue accidere ſcribit, qui per altam niuem iter longum faciunt. Et ſi quis in Alpibus Rhæticis iter tempore hyberno faciat, etſi in quibuſdam locis ab vna radice montis ad alteram vſq; vix bina milliaria Germanica interſint: nemo tamen ieiunus hyeme eas ſuperare audet. De modo tamen, quo frigus Bulimum excitet, non conſentiunt. De quo infra *quæſtione prima dicetur*:

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Affectio hæc facilè cognoſcitur, quod ægri aſſiduò cibum appetunt, & numquam ferè ſatiantur: Atque ita ſeſe cibo replent, vt eum vomitu reijciãt vel per aluum excernant. In Bulimia vero in ſpecie dicta initio multa appetuntur, poſt robore ventriculi diſſoluto cibi faſtidium ſequitur, etſi corpus alimento indigeat. Hinc imbecillitas ventriculi, animi deliquia, partium externarum frigus, pulſus obſcuri.

Cauſſarum ſigna quod attinet, ſi nimia appetentia fit ab humore acido, crudi ructus percipiuntur, & alia huius humoris abundantis ſigna adſunt.

Si fames fit ex defectu alimenti, ægri emaciantur, & quidem ſi ea fiat caloris nimiam *διαφόρησιν* efficientis exceſſu, eius in toto corpore ſigna adſunt, alui deiectiones ſunt pauciores & ſicciores, quam cibi modus poſtulat. Si verò Bulimi cauſſa externum frigus vehemens ſit, ex ægri relatione id innoteſcit.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Qui canina appetentia laborant, ſępe ex hoc malo in vomendi conſuetudinem delabuntur, ſæpe etiam alijs affectionibus ſunt obnoxij, Cœliacæ ſcilicet paſſioni atque hydropi, ideò quod antequam priores cibi cocti ſint, alios ingerunt, Aetius, *tetrab. 3. ſ. 1. cap.* 21.

2. Fames magna, quæ fit poſt Febres & alios morbos, recidiuam minatur. Cum enim appetitu vrgente ægri ac conualeſcentes illi plus comedant, quam ventriculus morbo debilitatus concoquere poſſit, accidit, vt inde cruditates multæ cumulentur, quæ poſtea recidiuam pariunt.

3. Bulimus periculoſum malum eſt. Nam ægri repentè animo linquuntur, cum externarum partium refrigeratione: Quidam etiam auxilio deſtituti pereunt. Ætius, *tetr. 3. ſerm. 1. c. 6.*

4. Si vino ſumpto æger ab animi deliquio ſtatim reuocetur, bonum ſignum eſt, indicatq. vires non eſſe ita proſtratas.

5. Bulimus in morbis chronicis, vt febre quartana, quotidiana, hydrope lethalis.

Curatio.

Curatio.

Si canina Appetentia ſit ab humore vitioſo ventriculi orificium vellicantes, is vt euacuetur opera danda. Itaque valde vtilis eſt vomitus. Et licet in Appetentia canina ſæpe ſponte vomant ægri, nihilominus in principio, antequam vomitus inualeſcit, ad materiam vitioſam educendam vomitus conuenit. Leuis quoque per aluum primò euacuatio inſtitui poteſt.

Poſtea dentur cibi & medicamenta, quæ ſenſum ſuctionis in ventriculo imminuunt. Deinde, quæ materiam alterant & præparant, vt tandem euacuari poſſit.

Famem compeſcentia.

Famem compeſcunt pinguia, lenta, carnes bubulæ, caro porcina, oleum amygdal. dulc. cerebrum animalium, amylum recens, malua cum oleo vel butyro & iure pingui. Quibus tamen magis in principio locus, dum vomitum prouocare volumus, poſtea verò dum vomitus vrget, omittenda. Simul in horum vſu cauendum, ne is ſit nimius, & æger in contrarium affectum deducatur. Proinde cum melius incipit habere æger, pinguia, & quæ concoctioni reſiſtunt, imminuenda.

Narcotica hic caute vſurpanda.

Narcotica verò, quæ famem imminuere poſſunt, cautè vſurpanda. Fortia autem vitanda ſunt, ſicut infuſio ſolani furioſi cum vino facta & bibita ſubitò omnem cibi appetentiam etiam in ſummè famelico euertit.

Vinum tamen potens, & ſpiritus vini vſurpari poſſunt, quæ Platerus etiam ad hanc claſſem refert, & non tam calefaciendo, quam ſtupefaciendo famem tollere ſcribit; ſicut & Theriacam & Mithridatium eadem vi narcotica caninam appetentiam ſedare cenſet. Abſtinendum autem ab acidis & abſtringentibus.

Materiam alterantia & præparantia.

Alterantia & Præparantia ſunt aniſum, thymum, origanum, ſatureia & ſimilia ſupra in temperie ventriculi frigida propoſita. Iiſdem cibi condiantur, & in robuſtioribus ac ruſticis cœpis & allio.

Vinum ſit Saluiatum vel aliud conueniens, quod ventriculum calefaciat, & acidos humores corrigat. De vino vide Hippocratem, 2. *aph.* 21. & commentatores.

Euacuantia.

Materia præparata euacuanda. Commodiſſimum medicamentum eſt Hiera. Vtilis eſt & Mulſa, in qua agarici ʒ. j. ß. vel ʒ. ij. maceratæ ſint.

Roborantia.

Materia expurgata ventriculus roborandus calefacientibus, cum Internis tum Externis, de quibus ſupra de Intemperie ventriculi dictum. Et ſi humor acidus è liene ad ventriculum tranſmittatur, reliqua cura ad Lienem dirigenda.

Reliqua Fames, quæ à maiori totius corporis euacuatione accidit, curanda cauſſis inanitionis reſiſtendo, vt cibis craſſis, viſcidis ac multum nutrientibus. Ætius cibos, qui tardè coquuntur, diſtribuuntur, nec tamen facilè conſumuntur, probat, cuiuſmodi ſunt cochleæ, cancri, caro, ſuilla, oryza & ſimiles. Foris etiam adhibeantur cutem denſantia, vt oleum omphacinum, myrtinum, roſaceum, quæ tamen omnia ita adminiſtrentur, ne obſtructio aut febris, aut aliud malum graue oriatur. Vinum attenuantia, & calida omnia vitentur, aer ſit frigidus, æger quieſcat, & diutius dormiat.

Bulimi Curatio.

De Bulimo etſi in cauſſis diſcrepent autores; tamen in curatione fere conueniunt. Quamuis enim ante animi deliquium calidum ventriculum eſſe nonnulli ſtatuant, vt ſupra dictum; tamen conſentiunt in eo, in deliquio & poſt deliquium ventriculum eſſe imbecillum & refrigeratum, & propterea tum etiam eſſe moderatè calefaciendum.

In paroxyſmo.

Curatio ergo Bulimi duplex: Vna in paroxyſmo, hoc eſt, animi deliquio, alia extra paroxyſmum. In paroxyſmo laborandum, vt æger reuocetur frictionibus, odore panis, vini, panis, vino madidi, aceti, & aquarum deſtillatarum conuenientium, inter quas eſt aqua carbunculi. Commodum etiam eſt micam panis vino madidi, ſi eam deglutire poſſit æger, exhibere, vel gut-

tam vnam atque alteram aquæ carfunculi cum vino. Et ſi æger imminere animi deliquium animaduertat, vtiliſſimum eſt, vt mox panis, præcipuè vino madidus, præbeatur.

Poſtquam ab animi deliquio reuocatus eſt æger, non ſtatim cibus exhibeatur, niſi forſan pauxillum panis vino madidi, ſed pauliſper quieſcat, donec vires nonnihil reſtituantur, poſtea præbeantur cibi, qui citò ac multum nutriunt, vt panis vino madidus, oua ſorbilia, iuſcula & ſimilia, de quibus in curanda intemperie ventriculi frigida & Syncope eſt dictum. Extra quoque ventriculo calefacientia moderatè applicanda, quæ ibidem ſunt propoſita.

QVÆSTIO I.

Quo modo frigus Bulimum excitet?

Quo modo frigus Bulimum excitet?

Frigus quomodo Bulimum excitet, Autores non conſentiunt. A plurimis quidem docetur, frigus comprimere, & compreſſione ſua ſucculentam ſubſtantiam à parte expellere, è cuius defectu fames oriatur. Verum probabile hoc non videtur Ludouic. Mercato. Cum enim frigiditas actu tantum conſtituta vim habeat comprimendi, conſtringendi, & expellendi; Ventriculus verò Animalis viuentis tantam frigiditatem actu habere nequeat, vt condenſando comprimat: etiam hoc modò famem excitare nō poſſe exiſtimat. Ipſe verò ſtatuit, frigiditatem potius mordendo & irritando appetitum excitare. Alij contrà à frigiditate ventriculi famem oriri negant, exiſtimatque Platerus, frigidum potius ſenſum obtundere, quam accendere, ac ſi accidat, vt frigiditate appetitus augeatur, id fieri, vel quod frigiditas calorem, à quo appetitus deiectus fuit, corrigat, atque ita ad naturalem temperiem reducat; vel quod frigus externum calorem ad interna repellat, atque ita, ob calorem ad interiora collectum & abundantem copioſiore alimento corpus indigeat. Atque hæc ipſa ſententia fuit Ariſtotelis, 8. *probl.* 5. & Alex. Tralliani, *lib.* 1. *cap.* 4. qui cauſſam nimiæ appetentiæ ſtatuit eſſe calorem ventriculi auctum ab ambiente aere frigido, qui calorem ad interiora pellit, vt etiam Hippocrates, 1. *aph.* 15. ventres hyeme ac vere eſſe calidiores, & propterea per ea tempora plus cibi dandum eſſe ſcribit. Ariſtotelem & Trallianum ſequitur ac defendit Hieronymus Mercurialis ac Donatus ab Alto mari & alios recentiores reprehendit, qui ſtatuunt ab inſigni refrigeratione ventriculi fieri Bulimum. Neque enim putat tantam poſſe ab externo aere fieri refrigerationem, vt ipſe ventriculus inſigniter refrigeretur, atque alias etiam, quę tamen non ſunt eiuſdem ponderis, rationes contra hanc ſententiam affert. Ipſe verò hac de re ita ſtatuit: Calefacto ventriculo propter frigus aeris externi intrò calorem influentem pellens fieri inanitionem & diſſipationem alimenti. Poſt hanc indigentiam fieri impotentiam, eo quod exinanito ventriculo paulatim ſpiritus diſſipentur ac reſoluantur. Poſt impotentiam calorem, qui prius auctus erat, in corpore langueſcere, & introduci frigiditatem calore natiuo debilitato, quæ frigiditas non ſolum inducat inappetentiam, verum etiam cibi abominationem facit.

Quas quidem opiniones, ſi diligenter perpendamus, id quidem verum videtur, quod frigus externum calorem ventriculi internum & natutalem augendo aliquam famem excitare poſſit: quod tamen illa fames ſit præternaturalis, & talis, de qua iam agimus, vix probabile eſt. Et omnino ſæpe vocabulum Bulimi non eodem modo ab Autoribus accipitur, ſed interdum in genere pro fame magna; interdum verò in ſpecie de fame, quam antea deſcripſimus. Ideoque ſi cum Galeno, 2. *aph.* 21. Bulimum non ſumimus pro eo, quod nomen ſonat, ſcilicet pro ingente fame, ſed pro virtutis proſtratione ab externa refrigeratione profecta, quę quidem ab eſuritione principium ſumit, ſed famem amplius non habet coniunctam, ventriculo valdè languente, ac eius calore pene extincto, ita ſcilicet, vt membra ſint famelica & nutrimento indigeant, ventriculus verò illud reſpuat: huius cauſſa ſtatuenda videtur intemperies frigida à cauſſa maximæ & ſummæ efficaciæ orta, aere ſcilicet frigidiſſimo, in quo æger diutius moratus eſt. Etſi enim frigus externum calefaciat ex accidente, calorem influentem intro pellendo: tamen quia in diuturna in aere frigidiſſimo mora non ſolum per cutem ventriculus affici poteſt, cum os ventriculi non multa carne tectum ſit, ſed aliquid ſubinde etiam per os aeris attrahitur, poteſt hoc modo ventriculus valde refrigerari, atque ex illa refrigeratione conſtricto ore ventriculi fames quędam ſuboriri: poſtea tamen refrigerato valde vētriculo Lipothymia & reliqua, quæ enumerauimus, ſymptomata. Si verò alicui hęc cauſſa non ſatisfacit is perpendat, num probabilius ſtatui poſſit, ab externo aere frigido calorē omnem ad internas corporis partes pelli, atque ab eo ibi valde aucto & concentrato quaſi alimentum abſumi, vnde accidat, vt membra valdè trahant à ventriculo; quam ſuctionem dum ſentit ventriculus, eum vehementem appetitum excitare, ſtatim verò hominem animo linqui, niſi cibo reficiatur, ac ſimul fame, ſed non longè poſt reuocato ægro ac ſenſum reuiuiſcente redire ciborum appetentiam. Sunt etiam, qui aerem talem diaphoreticum eſſe, & vim habere alimenta abſumendi & diſſipandi ſtatuunt. Quo modo referri poſſet & huc aqua, quæ, vt ſupra dictum, ab Hippocrate, 6. *Epidem. comm. text.* 20. vorax dicitur.

QVÆSTIO II.

An humor melancholicus & acidus, qui appetitum excitat, in ventriculo naturaliter contineatur.

Sunt nonnulli in ea opinione, non equidem è Liene in ventriculum eructari humorem acidum, qui appetitum excitet; eſſe tamen in ventriculo humorem acidum ingenitum & connatum, quem rebēta cibi portio bene elaborata augeat & foueat, qui non ſit craſſus, ſed tenuis & ſpiritibus corroſiuis prægnans, qui grato quodam acore ventriculi corpus neruoſum afficiat, & ſua mobili virtute permeet omnem ingeſtum, illudque ſoluat in liquorem ſeu chylum, & omnino ſe habeat, vt fermentum, quo cereuiſia feruescit, fermentaturque, vt craſſæ partes à tenuibus, & vtiles ab inutilibus ſeparentur. Atque hunc humorem, ſi abundet, cauſſam eſſe famis nimiæ docent. Famem etiam cibo ſumpto ſtatim ſedari, antequam alimentum diſſolutum ſit, ob hunc humorem ſtatuunt; dum nimirum à cibo ſumpto ſupprimitur, vt ita moueri, & inſtar fermenti ebullire non poſſit. Verum enim vero hæc omnia nec experientię conſentiunt, nec rationibus ſatis firmis nituntur. Nam cum omnibus alijs partibus viuentibus inſita ſit vis coctiones ſibi conuenientes perficiendi, non verò ab humore aliquo ea perficiatur, vel adiuuetur; Cur ea vis integra ventriculo deneganda ſit, non video. Neque id eo probatur, quod humor acidus vomitu reijcitur. Etſi enim hoc ijs accidat, qui plus comederunt vel biberunt: tamen ex cruditate acida id euenit, quæ tum ob cibi & potus copiam generatur; & totus ille chylus talis eſt: non vero in ſanis hoc accidit. Ideoque præter naturam potius aliunde humorem illum in ventriculum effundi, credibile eſt.

An humor acidus in ventriculo contineatur.

CAPVT V.

De Pica, & Appetitu vitioſo.

Pica, vel Appetitus vitioſus.

NOn ſolum Appetitus interdum deijcitur, & valdè augetur, ſed & nonnunquam deprauatur, quæ appetitus deprauatio Græcis *κίττα*, vulgò Pica nominatur, appetitus nimirum præter naturam praui, & alieni à natura cibi. Κίττα autem ſiue Pica ali,s à pica aue ita dicitur, ſiue quod in ea pennarum, ſiue quod vocis ſit magna varietas, ſiuè quod ipſa hoc affectu laboret, vt exiſtimat Paulus Ægineta, *lib.1. cap.1.* quod tamen parum aptum videtur, cum nulli picæ appetitus ſit cognitus. Alij verò, vt Aetius, *tetrab.4. ſerm. 4. cap. 11.* ab Hedera, quæ Græcis Κιττὸς, ita dictam putant, quod ſicut hæc varijs, prout occurrunt, plantis adhæret, atque ijs ſe implicat: ita mulieres hoc malo laborantes varia edulia appetunt, atq; ea ſępè contraria, quæ cum voluptatem, tum inſuauitatem guſtui exhibent. Plerique etiam Malaciam appellatam cenſent à Plinio, *libr. 23. cap 6* Sunt tamen, qui Malaciam alium à Pica affectum eſſe ſtatuunt, quod & Mercurialis fecit, ideo quod Malacia propriè ſignificet mollitiem. Mollities autem alius ſit à pica morbus, languor ſcilicet, & laxitas ob quam ventriculus nec appetere cibum, nec concoquere poſſit; Deinde quia Plinius laudat Malicorium ad malaciam, cum tamen adſtringens ſit medicamentum, quod quidem in laxitate ventriculi conueniat, ſed non in pica. Verùm enim verò malacia dicitur mollities, & impotentia quaſi, qua cibos quoſdam quaſi languentes, & animo impotente appetunt. Neque Plinius ſcripſit, quod malicorium contra grauidarum malaciam expetatur, ſed ſimpliciter, expetitur (ſcilicet malum Punicum) grauidarum malaciæ. Si quis tamen hæc duo vocabula diſcernere velit, appelletur Pica deprauata appetentia, quando homo vitioſos, & à natura alienos cibos, e. g. cretam, calcem terram, & ſimilia appetit. Malacia verò ea appetentia, quando prægnantes non quidem alienos à natura hominum cibos, ſed alios conſuetos appetunt, auidius tamen & cum animi quaſi impotentia, ita vt niſi eorum participes fiant, abortum patiantur, vel ſtigma aliquod infanti imprimãt, ad quod præcauendum malum Punicum expeti ſcribit Plinius, quoniam guſtatum mouet infantem, & periculum abortus præcauet, vt non opus ſit Plinij textum cum Mercuriali mutare, & pro infante famem legere.

An Pica, & Malacia, ſint idem?

Vtrumque malum frequens eſt mulieribus cacochymicis, præcipuè primis duobus aut tribus menſibus. Tum enim fœtus adhuc minor eſt, parumque alimenti, & id purius ſugit, à quo relictum impurius affectionem hanc in grauidis excitat. Quartò verò menſe cum fœtus iam grandior fieri incipit, copioſiore alimento indiget, vt omne, quod in promptu eſt, attrahat. Vomitus quoque grauidis mulieribus primis menſibus familiaris eſt, quo vitioſi ſucci euacuantur, quibus euacuatis etiam hoc ſymptoma ceſſat. Appetitus autem hic varius eſt. Interdum enim mulieres, vt dictum, conſuetum aliquem cibum appetunt, ſed tam auidè, vt niſi eum nanciſcantur, cum fœtu periclitentur. Aliquando verò (id quod non ſolùm grauidis fœminis, ſed & viris quandoque accidiſſe compertum eſt) rerum à natura planè alienarum appetentia nonnullis accidit, vt cretæ, calcis, terræ &c. Noui virginem quandam nobilem, quæ annorum duodecim arenam ſcriptoriam auidè deuorabat. Viuit etiam hic fœmina, quæ aliàs benè valet, quæ arenam, & lapides molares contritos copioſè ingerit, & ſemper ſecum in ſinu gerit, & vna die ſæpè, quantum menſura ℔.ij. capit, vt affirmet, ſe iam tantum arenæ, quantum lapidem molarem æquare poſſit, deuoraſſe. Platerus, *in obſeruat.* narrat, fœminam quandam grauidam libras aliquot zinziberis maxima voluptate ſine vllo incommodo vna vice deuoraſſe, nec, quod mirum erat, ardorem vllum in faucibus, multò minus in ventriculo ſenſiſſe. Se etiam iuuenem Monſpeſſuli frequenter, & aliquoties de die cochlearia aliquot theriacæ deuoraſſe, nec vllum damnum inde ſenſiſſe.

Virgo, & fœmina arenam deuorantes.

Zinziber, & theriaca vltra modũ ingeſta.

Affici autem in hoc affectu orificium ventriculi extra controuerſiam eſt: Idque etiam teſtatur Galenus, 5. *de loc. aff. cap 6.* cum orificium ventriculi ſedes appetentiæ ſit. Quia tamen idem Galenus, 1. *de ſympt. cauſſ. cap.7.* in pica etiam tunicas ventriculi prauis humoribus imbutas eſſe ſcribit, ſciendum, affectus huius ſedem propriam eſſe orificium ventriculi: cauſſam tamen & humores vitioſos præcipuè in tunicis hærere. Si enim omnes iſti humores orificium ventriculi occuparent, cardialgiam, & morſum excitarent, ſed ſatis eſt, ſi in tunicis hæreant, è quibus, vel pars aliqua eorum vel vapor ad orificium ventriculi aſcendens appetitum hunc vitioſum excitat.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Cauſſa huius appetitus eſt humor vitioſus praua qualitate præditus tunicis ventriculi inhærens, & hinc orificium ventriculi affligens. Quænam autem huius humoris natura ſit, & quænam illa qualitas, quæ hanc affectionem excitat, integrè vix explicari poteſt. Hinc Platerus venenatam, & malignam qualitatem eſſe ſcribit. Occultam eſſe facilè concedimus: venenata verò vt ſit, neceſſarium eſſe non putamus, neque venenati humoris indicia, & effectus hic adſunt. Humor autem ille plerumque ab vtero in grauidis, & alijs mulieribus à menſibus ſuppreſſis ſuppeditatur, interdum, & à liene vel alijs partibus: Quandoque in ventriculo à vitioſis alimentis, & mala coctione generatur. An autem in pica humori prauo contraria, an verò ſimilia appetantur, vide infra *in quæſtione.*

An pica à cauſſa venenata oriatur.

Signa Diagnoſtica.

Affectus hic facilè cognoſcitur, & ex ſola ægrotantis relatione percipitur, qualia appetat. Adeſt præterea languor, cum ciborum ſalubrium faſtidio, interdum ventriculi morſus, anxietas, crebræ exſpuitiones, nonnunquam, & vomitus, quę materiam in ventriculo contentam patefaciunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Melius eſt, ſi qui hoc affectu laborant acida, & acuta appetant, peius ſi res planè à natura alienas, teſte Auicenna, 3. *Can. fen.13. tr.2. cap.20.*

2. Periculo hoc malum non vacat, & ſæpè in cacochymiam, hydropem, & plurima alia mala degenerat. Quamquam enim fœminas, præcipuè, quæ tali affectu laborant, ſæpè talia præter naturam ſine damno comediſſe obſeruatum ſit: tamen ſi malum diu duret, fieri non poteſt, quin praui humores inde generentur. Neque ſemper ſine omni noxa talia ab ijs aſſumuntur, refertque Braſſauolus, 5. *aph.24. in Comm.* ſe nouiſſe mulierem, quę mota deſiderio bibendi glaciem in maxima incidit mala.

Curatio.

Curatio.

Humor prauus in ventriculo ſymptomatis huius cauſſa euacuandus, & tollendus eſt; ventriculus verò, ſi quam intemperiem conceperit, alterandus, & roborandus, ne prauos humores deinceps facilè recipiat.

Ad humores vitioſos in ventriculo euacuandos hic commodiſſimus eſt vomitus, qui decocto raphani aqua tepida cum butyro moueri poteſt, etiam in prægnantibus, cum experientia doceat, prægnantes ſæpè ſponte primis menſibus ſine omni damno vomere. A fortioribus tamen vomitorijs abſtinendum in prægnantibus. Auicennas, ſi æger lutum appetat, illud in aqua diſſolutum miſcet cum medicamentis vo-

vomitorijs, & ſale, & de exſiccato in Sole præbet ʒ.j. cum aqua, vel decocto vomitorio, vt prouocato vomitu æger à luto deinceps abſtineat. Alij eadem intentione de carbonibus, creta, & alijs, quæ appetuntur præter naturam, aliquid in ſpiritu vini diſſolutum propinant, & poſt horam vomitorium medicamentum, ſi æger ſit facilis ad vomitum; ſin minus, medicamentum aliquod purgans exhibent. Ita enim præſentia rei exhibitæ eius deſiderium tollit, & humor prauus illius deſiderij cauſſa ſimul è corpore euacuatur. Si humor vomitu commodè purgari non poſſit, præparandus, & per aluum euacuandus eſt. Et quia humoris huius natura & peculiaris qualitas plane occulta eſt, medicamenta ita præparanda, vt omni ferè humorum generi accommodata ſint.

Præparantia. & per aluum euacuantia.

Vt ℞. *Meliſſ. rutæ, betonic. origan.* ana M.ß. Coquantur in ſ. q. aq. Colaturæ ℞. Vnc. v. *Syrup. de menth. beton. oxymel.* ſ. an. Vnc. j. M. pro 2. doſibus.

Deinde ℞. *El. diacathol.* ʒ. iij. *confect. hamech.* ʒ. ij. *agar. trochiſ. rhabarbar. elect.* an. ℈. j. *cinnamom. macis, ſchœnanth.* an. ℥. vj. Cum *ſacch.* F. Bolus.

Vel exhibeantur pilulæ polychreſtæ.

Si fœmina, quæ non ſit grauida, ab obſtructione menſium in hunc affectum inciderit, vena in malleolo, vel poplite ſecetur, & poſtea medicamenta menſes promouentia exhibeantur.

Ventriculũ roborantia & humores abſumẽtia.

Poſtea danda opera, vt humores tunicis impacti abſumantur, & ventriculus roboretur, quod fit diamoſchio, diambra, aromatico roſato, Theriaca, Mithridatio. Mercurialis vt ſingulare experimentum commendat hoc.

℞. *Sem. ſinapi,* ℈. ß. *oſſium columbor. aſſatorum, & in cinerem redactorum,* ʒ. ß *ſem. portulac.* ℈. ij. *ſucci cydon.* Vnc. ij. *ſacchar. albiſſ.* Vnc. iij. Miſce ad ignem lentum. Doſis ℥. ß. Alij hoc laudant.

℞. *Conſeru. roſar. borrag. bugloſſ.* an. Vnc. j. *ſpec. diamarg. vtriuſque* an. ʒ. j. *fragm. lap. v. pretioſ.* ℈. ij. Subtiliſſimè miſceantur cum ſyrupo roſar.

F. Electuarium cui adde, ſi libet, ſolia auri duo. Doſis eſt ad magnitudinem nucis moſchatæ.

Ad ventriculum roborandum commendat Aetius ſuccum mali punici cum puluere menthæ ſiccæ, quod grauidarum malaciæ experi, ad abortum præcauendum, antea etiam è Plinio diximus. Item portulacam, quàm Rabbi Moſes, 2. *aph.* 6. à proprietate occulta valere contra appetitus deprauationem ſcribit. Trotula, *de paſſ. mulier. cap* 15. Fabas laudat coctas, vel conditas cum ſaccharo, quod omnes prauos appetitus in mulieribus adimant. Laudatur & ruta in hoc affectu. Item ſemen cucumeris excort., polygoni atque anethi decoctum, atque alia, quæ videantur apud Aetium, *tetrab.* 4. *ſ.* 4. *cap.* 11.

Externa.

Extra Aetius forma cataplaſmatis imponit œnanthen, balauſtia, roſas, myrtum, ſmyrnij ſuccum, ſem. fœniculi coctum cum vino, dactylorum carnes, vino coctas, & tritas forma emplaſtri, aut mala cydonia trita cum oleo roſar. ſeu nardino, cuius generis alia plura ſupra *de intemperie ventriculi* ſunt propoſita

Diæta.

Diæta.

Cibi varij, & iucundi ægro offerantur, quibus à prauorum appetitu auocetur. Dulcium tamen vſus ſit moderatus, vel cum adſtringentibus miſceatur. Si æger appetat cretam, Auicennas, & Aetius amylum recens præbere iubent. Ad diſcutiendos prauos in ventriculo humores, vtile eſt, ante cibum oliuas, vel cappares ſale, & aceto conditas exhibere. Excitant etiam appetitum naturalem, & os ventriculi detergũt, amygdalæ amaræ cum pane exhibitæ. Item cichorij decoctum in aqua, & ſale oleo, & aceto conditum. Olei loco iuſculum carnis ſumi poteſt. Roborat etiam ventriculi os panis in ſucco cydoniorum, granatorum, limonum, aut arantiorum acidorum maceratus. Potus ſit vinum generoſum ſub adſtringens.

Aut autem cibi praui, & alieni à natura hominis, qui auidè ab ægris eiuſmodi appetunt, ſint concedendi, conſideratione dignum eſt. Hiſtoriæ quidem à medicis paſſim annotatæ ſunt, quòd a plurimis cibi eiuſmodi alieni à natura hominis ſine damno aſſumpti fuerint in maxima copia. Obſeruatum tamen quoque eſt, ab eiuſmodi prauis rebus, & à natura humana planè alienis quoſdam læſos fuiſſe. Itaque exiſtimant nonnulli, ſi res planè abſurdæ ſint, ac præter naturam, non eſſe concedendas. Cum grauidis tamen omninò cautè, & prudenter agendum; quoniam ſi planè denegentur res, quas auidius expetunt, offenduntur, vel abortum patiuntur, vel ſtigma infantibus imprimunt. Contra tamen etiam vix fieri poteſt, quin a talium rerum vſu offendantur. Itaque danda opera, vt illis blandè perſuadeatur, ne ſibi in talibus indulgeant, atque ea, quæ damni & ipſis & fœtui aliquid afferre poſſunt, non nimis auidè appetant, aut certè ſi appetitum cohibere non poſſint, parcè ſaltem deguſtent. Suadent quidem nonnulli, grauidas eiuſmodi mulieres decipiendas eſſe edulibus ex ſaccharo, & amylo figuram, & colorem rei, quam appetunt, referentibus: Sed rectè monet Herc. Saxonia, talia non multum poſſe conferre, & vix appetitum explere; cum non colorem & figuram, nec amylum, & ſaccharum, ſed ſubſtantiam certam appetant.

QVÆSTIO.

An in Pica humori prauo contraria an vero ſimilia appetantur?

An in Pica humori prauo contraria an verò ſimilia appetantur, inter autores diſceptatur. Cum Auicenna plerique hic ſtatuunt, naturam hic poſcere contraria, quaſi remedia ad profliganda ea, quæ præter naturam ſunt in ventriculo. Alij contrarium, ſentiunt, idque ideò, quod vomitu reijciantur humores non contrarij, ſed ſimiles, acida nimirum appetentes nihilominus acida euomant: & ſi appetunt contraria, cauſſam non patere putant, cur non appetant contraria conſueta potius, quàm inſueta, & à natura alieniſſima. Ipſi verò ſimilia appeti exiſtimant. In qua ſententia eſt Rondeletius, cum quo conſentit Mercatus *de intern. corp. morb. curand.* 3. *cap.* 3. Idque ideò, quia humores ij praui quaſi connaturales, & eorum temperamentum quaſi habituale factum ſit. Cum enim humores vitioſi quaſi domeſtici, & familiares facti ſint, natura ad eorum quaſi ſimilium conſeruationem ſimilia appetere. Alijs nec iſta opinio placet. Si enim appetant ſimilia, ijſque fruantur, augeretur malum; cum tamen ſæpè nil tale accidiſſe compertum ſit. Videmus præterea prægnantes ſæpè vomitu reijcere humores ſalſos, vel acidos, & tales tamen non appetere. Quæ etiam calci, carbonibus, crudis carnibus ac ſimilibus cum humoribus conuenientia? Ergo hic nõ in qualitatibus manifeſtis acquieſcendum, cum ex ijs huius ſymptomatis, & appetentiæ tam mirabilis cauſſa reddi non poſſit. Ideoque etſi probabile ſit, ex ſimili potius, quàm contraria qualitate appetentiam hanc prouenire: tamen quænam illa ſit qualitas integrè explicare difficile, imo impoſſibile eſt: cum res, quæ appetuntur, nullam cum humoribus, vel dulcibus, vel ſalſis, vel acidis, in manifeſtis qualitatibus conuenientiam habeant.

CAPVT

CAPVT VI.

De Potus appetitu læſo, & primò de ſiti deficiente.

VT circa appetitum cibi quædam ſymptomata contingunt: ita etiam circa potus appetitum quædam accidunt. Et vt appetitus cibi ſeu fames nunc imminuitur, nunc abolетur, nunc intenditur, nunc deprauatur: ita quoque appetitus potus ſeu ſitis vel imminuitur, vel aufertur, vel intenditur, vel deprauatur. Verum rarius eſt, vt quis potum omninò contra naturam appetat, ideoque ſaltem de ſiti deficiente & nimia dicemus.

Sitis deficiens. Et primò contra interdum ſitis vel exigua vel etiam nulla percipitur, refertque Platerus, *in obſeru.* Marchionem quendam, Legatum à Rege Gallorum in Italiam miſſum, nihil penitus bibiſſe, idque à teneris ſibi conſuetum fuiſſe ipſum faſſum eſſe. Cum autem, vt famis, ita & ſitis ſedes ſit orificium ventriculi, & ſitis fiat ob defectum humidi: etiam ſitis nulla fiet, cum defectus ille humidi non adeſt vel non percipitur. Prius fit, cum intemperies ventriculi frigida & humida adeſt, aut humor frigidus dulcis multus orificio ventriculi inhæret, aut cum aer frigidus & humidus aut cibi tales id humectant. Cauſſæ denique, quæ venarum ſuctionem, & corporis euacuationem impediunt, ac exceſſus omnino humoris ac frigoris in corpore, faciunt, vt ſitis nulla excitetur, de quibus in ablata & imminuta cibi appetentia dictum.

Defectus autem humidi ſiue fames non percipitur ob eaſdem cauſſas, ob quam læſa facultate ſentiente ſuctionem non percipi diximus. Id accidit ſæpe in delirantibus. Ita Hippocrates, 3. *Epid. comm.* 3. *aph.* 44. ſcribit: quoſdam in febre ardente non ſitiſſe, qui ijdem phrenetici non ſenſerint, quicquid paterentur, impedita facultate animali ſentiente ob cerebri vitium. Conſuetudo etiam huc multum facit, videmuſque quotidie poculis aſſuetos continuò ſitire: alias contrà rarò & per diem, imò biduum non ſitire.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Quod æger ſitim nullam habeat, ex eius relatione facilè cognoſcitur. Et ſi non deliret, ac facultas ſentiendi ſalua ſit, indicio eſt, ex humiditate & frigiditate ventriculi vel totius id fieri, niſi forſan conſuetus ſit rarò bibere.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Ablata vel imminuta ſitis curationem per ſe ferè non deſiderat, dummodò appetitus cibi adhuc cõſtet, qui in nutriendo animali primatum obtinet. Et multos rarò & parcè omnino bibere, aliquos etiam diu à potu abſtinuiſſe, compertum eſt.

2. Infauſtus morbi exitus metuendus eſt, vbi vel deficit ſitis, quando maximè adeſſe debebat; vel intenſa, quæ aderat, euaneſcit præter rationem, vt in febri, præſertim ardente. Tum enim vel virtutis animalis oppreſſæ, vel natiui caloris & appetentis facultatis in ventriculo extinctio ſignificatur. Galenus, 3. *Epid. comm.* 3. *aph.* 14.

Curatio.

Curatio. Si ob humidam & frigidam intemperiem & humores in corpore abundantes ſitis non adſit, eadem curandi ratio eſt, quæ appetitus à ſimili cauſſa deiecti, & appetitus cibi reſtitutus plerumque etiam potus appetentiam reparare ſolet.

Si à Delirio ſit ſitis, & ægri à potu abſtinentia incommodi aliquid allatura ſit, ægro multis modis perſuadendum, vt bibat. Idem faciendum, ſi qui parcius bibant, & inde alui obſtructio ſequatur, vel ciborum diſtributio impediatur.

De Liquidorum auerſatione & Hydrophobia.

Hydrophobia. Interdum etiam accidit, vt æger potum non ſolum non appetat, ſed & auerſetur ita, vt ad aquę etiam conſpectum tremat, aut conuellatur. Imò non ſolùm aquam, ſed & liquida omnia quoſdam auerſatos fuiſſe ita, vt nec ſonitum eorum, nec nomen ferre potuerint, compertum eſt. Refertque Platerus, *libr.* 1. *obſeru.* Mulierem quandam nec aquam, nec vinum, nec iuſcula, nec aliud liquidum deglutire potuiſſe, ſed hiſce oblatis ſuffocationis periculum incurriſſe. Imò ex contactu & conſpectu rerum liquidarum, & quod mirum, vbi aerem nonnihil agitatum vel auram lenem ſenſit, idem paſſam eſſe. Plerique hunc affectum & rabiem caninam pro eodem habent. Verum vt etiam dictum, *lib.* 1. *pract. part.* 2. *cap.* 16. etſi qui rabie Canina laborant, omnes etiam hydrophobia corripiantur: tamen etiam ſine rabie ex alijs cauſſis hoc malum induci poteſt, vt hiſtoriæ ibidem allegatæ teſtantur. Nam mulier, cuius P. Salius Diuerſus, *de affect. part. cap.* 19. meminit, illa poſt febrem peſtilentem & dyſenteriam in hydrophobiam incidit, & octauo die mortua eſt. Et fœmina, cuius Platerus mentionem facit, ex terrore hoc malum contraxit. Vt ita hydrophobia latius pateat, quam rabies: cum rabies ſolum ab alio rabioſo animali communicetur: Hydrophobia verò etiam ex interno humorum vitio generari poſſit, vt hiſtoriæ allegatæ ſatis teſtantur.

Rabies Canina & hydrophobia an ſit idem affectus?

Quæ autem cauſſa ſit, cur ita ægri hi aquam & omnia liquida auerſantur, de eo dictum eſt in Inſtitut. *libr.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *capit.* 4. & prolixè hac de re diſputat Ioan. Baptiſta Codronchius, *lib.* 1. *de hyprophob. cap.* 13. (qui tamen hydrophobiam & rabiem pro eodem affectu habet, ſed malè.) Verum operæ pretium non videtur pluribus hac de re diſputare; cum res tandem eò redeat, & omnes confiteri neceſſum habeant, malum hoc non à primis & manifeſtis qualitatibus, ſed occultis ortum habere, & peculiarem ἀντιπάθειαν huic veneno ſeu ab animali rabido communicato, ſeu in corpore genito cum omnibus liquidis habere ita, vt ſiue guſtentur, ſiue tangantur, ſiue audiantur, homo ſummè lædatur. Vt enim à tarantula demorſi muſicæ ſono iuuantur: ita liquidorum vſu vel aſpectu hi valde læduntur. Fruſtra verò ſe macerant, qui ex manifeſtis qualitatibus huius rei cauſſam reddere conantur.

Malum verò hoc planè periculoſum eſt, & vix aliqui euadunt, teſtanturque hiſtoriæ è Marcello Donato, Petro Sallio Diuerſo, & Platero allegatæ alios tertio, alios quinto, alios octauo die mortuos eſſe. Si quid tamen remedij adhibere licet, ea proculdubio adhibenda quæ rabidis dantur; cum venenum hoc cum illo conuenientiam ſine dubio habeat. de quo *lib.* 1. *part.* 2. *cap.* 16. actum: vbi etiam ex Celſo dictum, ad præſeruationem ab hydrophobia remedium eſſe, non opinantem in aquam proijcere: ſcribitque hac de re etiam Lemnius, *de occultis nat. mirac. lib.* 3. *cap.* 5. Oceani accolas demorſos a cane rabioſo certatim ad mare rapere, etiam brutas pecudes, & ſeptenis vicibus immergere, non ſuperſtitione obſeruato iſto numero, ſed vt efficacius virus eluatur.

CAPVT VII.

De ſiti Nimia.

Sitis nimia. FRequentiſſimum autem malum eſt ſitis nimia, Potus nimirum nimia appetentia, cum ſcilicet extra tempus cibi capiendi, quo alias naturalis ſitis oboriri ſolet, ſitis hominem vrget, vt & maiorẽ potus copiam & fre-

& frequenter eum appetat. Et quidem plerumque cum febribus, aliquando & ſine his Symptoma hoc hominem moleſtat,

Cauſſa.

Cauſſæ.

Cauſſæ autem ſitis nimiæ rectius inueſtigari non poſſunt, quam ſi ſitis naturalis cauſſam expendamus. Hæc enim ſi nimia & vehementior reddatur, ſitim nimiam parit. Fit autem ſitis naturalis ab appetentia humidi, quod abſumptum eſt, ob quod ſuctio in orificio ventriculi excitatur. Ideoque cauſſæ omnes, quæ ſitim nimiam excitant, ad ſiccitatem ſeu humoris inopiam redigi poſſe videntur: Galenus tamen, 1. *de ſimpl. med. facult. cap.* 30. cauſſas in duas diſpeſcit, & ſitim prouenire ſcribit vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiam. Vnde Mercatus ſitim nimiam duplicem conſtituit, nonnaturalē & præter naturalem. Illam fieri docet, ex defectu roridæ ſubſtantiæ, quam ſequitur appetitus naturalis, in cuius ſubſidium venæ vſque ad os ventriculi ſugendo ſenſum triſtem inferant, quem ſequitur ſitis; appetitus ſcilicet frigidi & humidi, qui quidem naturalis appellari poſſet, quod naturæ ordine procedat ab inanitione ad appetentiam. Quia tamen proficiſcitur à cauſis, quæ præter naturæ modum operātur, non naturalem nominat, quę non ſolum à cauſſis præter naturam, ſed & contrario ſiti naturali modò excitatur. Incipit hæc ſitis à calore & deſinit in ſiccitatem, & primario expetit frigida, ſecundariò verò humida, atque incipit non ab inanitione membrorum, ſed à conſumptione roridæ ſubſtantiæ ipſius ventriculi, ac poſtea deſinit in conſumptionem reliquarum humidi partium.

Sitis duplex ſecundum Mercatum.

Excitant autem ſitim priorem & non naturalem à Mercato appellatam omnia, quæ roridam totius corporis, & conſequenter etiam ventriculi ſubſtantiam diſſipant, ſiue extrinſecus accidant, ſiue intra corpori inhæreant. Ita labor, vigiliæ, inedia, immoderata aliqua corporis euacuatio, & huius generis alia, quæ humidum abſumere poſſunt, ſitim excitant. Atque hæc ſitis non ſolum potu, ſed & alimento liquidiore ac humidiore ſedatur. Sitis verò præter naturam, quæ à calore incipit, & mox ſibi ſiccitatem accerſit, cauſſæ poſſunt eſſe omnia, quæ humidum ventriculi nimium calefaciunt, & in eo feruorem excitant, ſiue ea Intemperies in ipſo ventriculo excitetur & conſiſtat, ſiue ob vniuerſi corporis aut partis ventriculo vicinæ vel connexionem, vel conſenſum cum ea habentis calore ea accendantur.

Ita pulmonibus calefactis & excaleſcentibus maxima ſitis excitari ſolet. Idem accidit calefacto & inflammato epate. Item ob Renes.

Cauſſæ, quæ calorem illum, ſiue in ventriculo, ſiue in alijs partibus excitare poſſunt, ſunt aer calidus, cibi nimium ſale, pipere & alijs calidis conditi, & calidorum medicamentorum, itemque vini meracioris vſus, vt & medicamenta fortius purgantia, aut venena exiccantia, vt viperæ morſus, aut vinum, in quo vipera extincta eſt. Item motus vehemens linguæ & partium vicinarum, vt diuturna lectio & peroratio; ac omnia, quæ facilè in bilem mutari, aut calorem præter naturam vel in ventriculo, vel toto corpore, vel membro aliquo, à quo ventriculus calefieri poſſit, excitare valent.

Ego tamen malim ſitim iſtam præter naturam non ſolùm à calefacientibus, ſed etiam à ſiccantibus primò deducere; cum videamus quædam non tantum primò calefaciendo, ſed & primò ſiccando, ſitim excitare. Etſi enim ad diſpoſitionem, quam ſequitur ſitis, præcipuè caloris actio multum poſſit; tamen ſine inſigni calore ſiccantia non rarò idem præſtant. Et ſi vtriuſque qualitatis exceſſus coniungatur, ſitis vehementior excitari ſolet. Hinc in febribus acutis & ardentibus vehemens ſitis ægros affligit.

Siccando autem ſitim excitant cibi ſicci, & ſæpius humores ſeroſi, atque hinc Hydropici valde ſitiunt, ob nimiam humoris ſalſi copiam.

Atque vt hęc contrahamus, ſitis nimiæ, ſiue non naturalem ſiue præternaturalem appellare libeat, cauſſę ſunt illa omnia, quę humiditatem ventriculi abſumunt, aut calefaciendo, aut ſiccando, aut vtroque modo: ſiue id fiat in toto corpore, ita vt ſuctio tandem vſque ad orificium ventriculi pertingat, ſiue tantum & præcipuè in ipſo ventriculo vel gula, vel lingua ac palato, quæ partes communem cum ventriculo tunicam, qua teguntur, habent.

Signa Diagnoſtica.

An ægri ſitiant, & quantum ſitiant, ipſi patefacere ſolent. Vt verò cauſſà rectè dignoſcatur, ſignis opus eſt. Sitis nonnaturalis, quam appellat Mercatus, cognoſcitur è cauſſis, quæ præceſſerunt, neque cibi faſtidium facilè adeſt. Sitim verò, quæ ex calore & ſiccitate diſſipante & abſumente humidum ventriculi prouenit, indicat cibi faſtidium, calor & ſiccitas ventris & vicinarum partium, & ſapor aliquis præter naturam amarus, ſalſuginoſus, nitroſus; fauces ſunt aſperæ.

Signa.

An verò calor & ſiccitas primò in ventriculo ſit excitatus, an vero è toto corpore, vel parte aliqua vicina, aut cum ventriculo conſenſum habente, facilè è ſignis cognoſcitur. Febres enim ſua ſigna habent, & facilè ex ijs innoteſcunt. Ita etiam patebit, an à cauſſa aliqua euidente, vt æſtu aeris, ira, vſu ciborum calidorum vel ſalſorum vel aliorum, quæ ſupra recenſuimus, ſit excitata.

Et quidem an ſitis ſolum ex humore bilioſo vel ſalſo ventriculum obſidente, aut è primis vijs vapores calidos ad os ventriculi mittente; an verò ex pulmonis & cordis æſtu excitetur, diſcernere & vtile eſt, nec difficile. Nam quæ ex pulmonis & cordis calore excitatur ſitis, cognoſcitur ex calidiſſimi ſpiritus efflatione, à quo & os aridum redditur, difficiliſque eſt ſermo propter tracheæ & laryngis ſiccitatē, ſitiſque illa potu parum vel nihil ſedatur, cum parum eius ad pulmones perueniat, ſed potius frigidi aeris inſpiratione. Ita ſi eparis vel alterius partis ventriculo vicinæ inflammatio ac æſtus adſit, ea è ſuis ſignis cognoſcitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Sitis præter naturam malum non eſt contemnendum: quoniam & nutritioni corporis obeſt, & vires valde deijcit, & quia ſitientes ſæpè appetitui indulgent, & nimiam potus copiam aſſumunt, inde in cachexiam, & alios grauiſſimos morbos incidunt, imò ſæpe mortem ſibi attrahunt, vt poſtea dicetur.

2 Sitis immoderata inſignem in corpore ariditatem & exuſtionem arguit, quam non externa aliqua cauſſa, ſed acutiſſima febris attulit, & adhuc fouet, & propterea periculum arguit.

Curatio.

Curatio.

Sitis illa nonnaturalis nominata, cum ob ſubſtantiæ roridæ defectum, & quidem non ſolum in ventriculo, ſed & in toto corpore oboriatur, cibo potius, quam potu ſedatur, & propterea eam potus, vt potus, non ſedat, ſed potius alimentoſæ partes, quæ in potu ſunt, qua ratione Hippocrates ſcripſit, 2. *aphor.* 11. *Facilius eſt, refici potu, quam cibo*. Ideoque hanc ſitim aqua non extinguit, licet eam aliquo modo leniat, quinimò aquæ potu ſæpe in hac ſiti vomitus, alui fluxus & alia mala facilè excitantur. Cum enim ſitis iſta aquę potu non ſedetur, eam copioſus ingerunt ægri, atque ita corpori nocent. Ideoque initium curationis fiat ab humectatione, cui mox ſuccedat lenis refrigeratio, & hæc ſitis ſolum humidi deperditi inſtauratione miteſcit. At propterea ad ſitim hanc ſedandam etiam potus vini prodeſt.

Sitis verò pręternaturalis indicat humectantia & refri-

frigerantia, & refrigerantia ac humectantia ſitim hanc quacunque de cauſſa genitam tollunt. Simul tamen ad cauſſam reſpiciendum, & an ſitis ſola, & ſine alio morbo ſuccreuerit, an verò alium morbum ſecuta ſit, conſiderandum. Si per ſe orta eſt, à cauſſa vel interna vel externa oriri poterit. Si ab externa, illa remota, & eius prouidentia habita, frigidis, frigidoque potu ſedatur. Si verò à cauſſis internis ortum trahat, cauſſæ quælibet conuenienti modo tollendæ, & ad quamque cauſſam potus ratio moderanda.

Quæ enim ex ingenti calore oris ventriculi prouenit ſitis, quam humiditatis naturalis in eo excitauit efferueſcentia, frigidæ aquæ potus tollit, præſertim ſi cibi eiuſdem qualitatis ſint participes, & ſufficit tũ bis teruè bibere. Verum ſi ſiccitatem iam contraxerit orificium ventriculi naturali eius humiditate reſoluta & abſumpta, idem potus quidem requiritur, frequentius tamen & parcius dandus hic, humectantibus admiſtis, qualia ſunt: Syrupus violarum, bugloſſæ, item mucilagines, cum iuſculis ac alimentoſis potibus. Si verò ſitis cum alio morbo coniungatur, humectantia & refrigerantia eam quidem leniunt, vix tamen planè tollunt, neque ſitis integrè ceſſat, niſi affectu, cuius ſocia eſt, ſublato.

Humectantia & refrigerantia quod attinet, primò quidem oris refrigeratio ſitim valde ſedat. Ergo ſæpe os colluatur aqua frigida, præcipuè addito modico aceti, aquæ hordei, lactucæ, emulſionis ſem. 4. frigid. maior. papaueris. Detineantur in ore pruna acida, vuæ paſſæ, fruſtum mali citrij, melonis, perſici, grana mali punici, cydoniorum, folia acetoſæ, caules lactucæ, portulacæ, rad. glycyrrh. recentes, in frigida ſingula madeſacta.

Vel ℞. *Glycyrrh.* ʒ. vi. *ſem. cucum. ſatini* ℥. ß. *tragacanth.* ʒ. ij. Miſceantur & fiant Trochiſci ſublinguales.

Vel ℞. *Sem. portulacæ, tragacanth.* an. ℥ ß. *ſem. 4. frig. maior. excortic. lactucæ* an. ʒ. iij. *ſantali, gummi Arab.* an. ʒ. ß. Terantur & cribrentur, ac cum *aq. roſar. & mucilag. ſem. pſyllij.* F. Trochiſci.

Vel ſemina pſyllij aut cydoniorum excorticata ligentur in nodulo ex linteo albo, raro, qui maceretur in aqua frigida, & ſuper lingua ponatur.

Vtiles ſunt & mucilagines ſem. pſyllij, cydoniorum, vt.

℞. *Sem. pſyllij cydonior.* an. ℥. j. *aqu. f.* ℔. ß. Macerentur per noctem, deinde diligenter conquaſſentur, & abiectis ſeminibus addatur *ſyrup. violar.* ℥. j.

Nonnulli & cryſtallum ac corallium in ore detinere iubent. Vtile eſt & Rob ribes, ſuccus de agreſta, de acetoſa, acetoſitatis citri, vinum granatorum, caules lactucæ conditi: de quibus etiam aliquid deglutire licet.

Optimè autem aqua actuali ſua frigiditate ſitim pellit, eaque omnibus animalibus ad ſitim ſedandam communis potus eſt, de cuius recto vſu in doctrina de febribus dictum. Cautè enim vſurpanda, cùm, ſi auidius potetur, grauiſſimorum malorum & mortis ſæpe cauſſa ſit. Ita refert Antonius Beniuenius, *de abditis morborum & ſanat. cauſſ. cap. 6.* Iuuenem quendam Febre ardente correptum, cum ſiti vrgente frigidiſſimam aquam potaſſet, intra paucas horas mortuum eſſe. Et Amatus Luſitanus, *cent. 2. cur. 2.* hiſtoriam iuuenis ex aquæ frigidæ potu mortui recenſet. Narrat quoque Foreſtus, *lib. 1. obſeru. 13. in ſchol.* magnæ ſpei adoleſcentem Valerium Cordum, cum in itinere Romam verſus ſiti vrgente aquam gelidam bibiſſet, febre ardentiſſima correptum Romæ mortuum eſſe. Eadem ratio eſt cereuiſiæ. Noui enim fœminam, quæ cum in febre vrgente ſiti cantharum ferè cereuiſiæ tenuioris exhauſiſſet, in hydropem incidit, à quo poſtea tamen idoneis medicamentis adhibitis euaſit.

Cautio in aqua ad ſitim ſedandam adhibendam.

Galenus acetum commendat in ſiti ex calore, quia refrigerat. Improbat verò in ſiti ex ſiccitate vel humidi inopia. Quod ſi ſimul coniungatur humiditas & caliditas, eius ſitis optimum medicamentum acetum eſſe ſcribit. Sin ex caliditate & ſiccitate ſit affectio, vt in febribus, oxycratum ſeu poſcam, hoc eſt, aquam modico aceto miſtam probat, *1. de ſimpl. med. fac. c. 30.*

Spiritus Vitriolum & Sal commune quomodo ſitim ſedent?

Eadem ratio eſt ſp. Vitrioli ac Salis communis, quę aceti loco commodè admiſcentur. Vbi tamen ſciendum, non frigiditate hæc, cum ſint calidiſſima, ſitim ſedare, ſed quia inflammationem humorum calidorũ & inflammabilium, qui ſitim excitant, ſiſtunt, abs quo ſi ſit, & ſolum ex ſiccitate & defectu humidi ſitis proueniat, potius nocent.

Vtiles ſunt & Emulſiones ſemin. 4. frig. maj. & Iulebi ex aqua ſimpl. vel deſtillata, & ſyrupi acidi cum aquis deſtillatis miſti, quales ſunt ſyrup. acetoſitatis citri. granator. de ribes, de agreſt. oxyſacchara.

Externa ſitim ſedãdæ conuenientia.

Extrà quoque nonnulla adhibentur, lotiones pręcipuè pedum & manuum, & epithemata regioni ventriculi, Epatis & cordis applicata, quæ omnia calorem totius corporis temperando ſitim ſedant, poſſuntque regioni Eparis applicari ſuccus cichor. Endi. portulac. cum aceto & ſpec. diatrion ſantal., quo modo ſæpius & felicius, quam internis, ſe ſitim ſedaſſe ſcribit Hercul. Saxonia.

Cauſſa.

In talibus tamen frigidis ipſi ventriculo adhibendis cautione opus eſt; cum facilè ventriculum, & diaphragma vicinum lædere poſſint. Refert enim Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. & ſanat. cauſſ. cap. 15.* ab emplaſtro nimium frigido ſtomacho applicato primò difficilem reſpirationem, hinc ſingultum, & poſtea mortem ſecutam fuiſſe.

Si æger abſque febre ſit, & bilis aut ſalſa pituita ſitim excitent, & adhuc foueant, humores illi per interualla purgandi ſunt pilulis de hiera, maſtichinis, agarico trochiſcato & alijs commodis medicamentis, ac poſtea intemperies corrigenda, vt ſupra dictum.

Si autem à febre ſit ſitis, in principio paroxyſmi ægroto potus non eſt dandus, ne æſtus maior in corpore accendatur, & materia in motu ſuo impediatur; ſed fallenda ſitis ijs, quæ in ore detinentur. In vigore paroxyſmi deglutienda quædam præbere & collutionibus oris refrigerantibus ac humectantibus vti conuenit. In declinatione potus conceditur, niſi æger abſtinere velit, vt excitatus huius frigiditate calor foras erumpat, ſudoreſque promoueat. Qua de re plura de febribus dicta ſunt.

In ſiti ex pulmonum caliditate aeris frigidi attractio vtilis, & propterea is frigidis alterandus, & continuò flores roſar., violar., nympheæ olfaciendi.

Si ex Hydrope fuerit ſitis, nitroſo ſalſo ac corrupto humore ad ventriculum tranſmiſſo, non potu ea ſedãda, cum is malum augeat, ſed his, quæ vapores & humores demulcent. Ad quam rem mucilagines & pinguia proſunt.

Diæta.

Quod ad Diætam, cibus ſit refrigerans & humectans, vbi cauſſa ſitis eſt humor bilioſus, vt lactuca, ptiſana hordeacea & alij, de quibus in calida & ſicca ventriculi Intemperie dictum. Fugienda a. acria, ſalſa, amara. Aeger os clauſum teneat, nec multum loquatur, de conſilio Hippocratis, *6. Epid. comm. 3. text. 33.* vbi os claudere & ſilere ſitim ſedare ait.

Quibus noctu bibendi eſt auiditas, ijs admodum ſitientibus obdormire bonum, ſcribit idem Hippocrates, *5. aph. 7.* Sæpe enim contingit noctu aliquem ſitire, ſiue quod parcius in cęna bibit, ſiue quod liberalius vinum hauſit, ſiue quod cibis ſalſis & acribus vſus eſt. Hic igitur, ſi ſitis leuior & ἐπιπόλαιος, vt appellat Hippocrates, *6. Epid. comm. 4. text. 23.* non bibendum, ne coctio ventriculi turbetur, ſed dormiendum, vt in ſomno materia ſitis cauſſa corrigatur, ſiue illa crudus ſuccus ſit, ſiue vapores feruidi & acres, fauces ac os

ven-

ventriculi exſiccantes. Per ſomnum enim intrò collectus calor naturalis & ſanguis viſcera humectant, cibiq; & potus acrimoniam temperant. Si vero ſitis valde vrgeat, dandus eſt potus, præſertim ſi ex humidi defectu illa orta ſit, ſed moderatius initio, priuſquam coctio abſoluta ſit. Tutius tamen ſemper eſt, noctu à potu abſtinere & ſomno indulgere.

CAPVT VIII.

De Symptomatibus, quæ in Retentione cibi & potus accidunt.

POſtquam Symptomata, quæ circa appetitum in ventriculo accidunt, abſoluimus, proximum eſt, vt iam ea, quæ circa retentionem contingunt, explicemus. Etſi enim poſt appetitum ſequitur deglutitio, & illa etiam lædi poſſit, tamen de ea ſupra inter affectiones gulæ ſeu œſophagi egimus.

Symptomata Retentionis deprauatæ in ventriculo. Ventriculus equidem circa cibum & potum, quem coquendum accepit, rectè coarctari, eumque rectè complecti debet. Verum hoc non ſemper accidit, vnde Retentionis deprauatæ ſymptomata accidunt. Sũt autem illa quatuor, Palpitatio quædam, veluti conuulſio, veluti tremor, veluti vibrans motus, vt ea Galenus, *de diff. ſympt. capit.* 4. recenſet

Palpitatio. Palpitatione afficitur ventriculus, quando eleuatur & deprimitur interdum totum corpus, vt in reliquis partibus fieri ſolet, dum à flatu craſſo in eos erumpente eleuantur, & poſtea ſponte concidunt. Appellat autem Galenus non palpitationem abſolutè, ſed palpitationem quandam, cum non in ſubſtantia ventriculi, ſeu intra eius tunicas flatus attollens contineatur, ſed in ipſa ventriculi cauitate. Huius enim Symptomatis cauſſa eſt flatus in ventriculo contentus, eumque diſtendens, ex cruditate & imprimis cibo flatulento ac potu copioſo ortum habens. Habetque hoc Symptoma eaſdem cauſſas, quas inflatio ventriculi, & propterea etiam ſigna & curationem eandem.

Conuulſio. Deinde accidit ventriculo quędam quaſi conuulſio, cum ſcilicet ventriculus immodicè exinanitus poſtea circa cibos ſeſe conſtringit ſubitò, & cum violentia quadam, ac quaſi ſingultu, & proinde etiam, quæ de hoc Symptomate dici poſſent, ex *capite de ſingultu* infra, & ſupra *de intemperie ventriculi ſicca* petantur.

Tremor. Tertiò veluti tremor quidam quandoque ventriculo accidit, quem Galenus, *loco allegato*, ita deſcribit: Vbi à comedendo nec κλύδων aliquis ſeu fluctuatio cum ſonitu te infeſtat, nec inflatio, nec palpitatio vlla, nec ſingultus, ſed difficultas aliàs inſueta in ventre ſentitur, grauaturque is ac laborat, cupitq; celeriter opus vel per inferiores vel per ſuperiores partes abijcere, accidit præterea ructus quiſpiam cum diſplicentia aliena, nec facilè interpretabilis in anhelitu difficultas ſequitur: exiſtimabis, ventriculum circa cibos conſtringi quidem, cæterum id veluti cum tremore fieri. Symptoma autem hoc ortum habet vel à ciborum copia nimia, vel à frigida intemperie, de qua ſupra dictum.

Conuulſio. Tandem etiam conuulſio veluti quædam circa ventriculi corpus, ſicuti in febribus accidit, ægrique ſe quandam moleſtiam in ventriculo percipere aiunt, qualis in initio intermittentium febrium fieri ſolet. Fit autem hic motus, dum ventriculi tunicæ, quo tempore ſe circa cibum conſtringunt, ab aliqua mordaci materia irrigantur, quæ vt plurimum bilioſa exiſtit & tenuis. Cuius Symptomatis cauſæ & curatio ex ijs, quæ de Intemperie ventriculi cum bile dicta ſunt, patent.

Curatio. Curantur autem hæc Symptomata cauſſis, à quibus pendent, ſublatis. Si nimirum cibi vel potus copia ſit maior, quam vt eam ventriculus complecti poſſit, ea minuenda. Si cibus ſit craſſus, flatulentus, durus, talis vitandus, & is eligendus, qui minimam in ventriculo extenſionem pariat, & facilè concoquatur. Si autem aliquod vitium ſit in ventriculo, corrigendũ, vt ſupra de morbis ventriculi dictum. Imperfecto etiam ciborum amplexui ſuccurritur per medicamenta & cingulum aſtringens. Conſtricto enim & compreſſo peritonæo conſtringi quoque ventriculum neceſſe eſt, vnde alimenta rectius complectitur.

Ruminatio.

Circa Retentricem ventriculi (etſi alij, ſed minus commodè, ad expultricem referunt) accidit interdum rarum Symptoma, Ruminatio nimirum. Equidem ruminatio quibuſdam brutis naturalis eſt, ex peculiari ventriculi conſtitutione. Verum ſi homo cibum, quem ventriculus ad coquendum aſſumpſit, antequam planè coctus ſit, in os reſumat iterumq; maſticet, id planè præter naturam eſt. Rarum verò, vt dictum, eſt hoc ſymptoma: Eius tamen duo exempla refert Hieron. Fabric. ab Aquapend. *in tractatu de varietate ventricul.* *Vnus*, inquit, *fuit nobilis Patauinus, qui interrogatus de ruminatione, num eſſet illi libera, reſpondit, minimè liberam eſſe, ſed coactam. Cogebatur enim ab aſſumpto cibo, circiter horam plus minuſvè in os cibum attrahere & rurſum mandere. Cogebatur autem ab inſigni oblectatione, qua ruminandi cibum tenebatur, idque ſibi eſſe perpetuum omnibus temporibus faſſus eſt. Dicebat præterea omnem cibum, ſiue ſolidum ſiue mollem ſe ſemper ruminare, & dum aſſumebat, deglutire ſtatim abſque vllo ferre dentium officio, quamuis dentes ſortitus eſſet in vtraque maxilla, vt alij homines, & os aliquando latius ac gulam, propter quam cauſſam litteram S. proferre ægrè poterat: item ſibi videbatur intra os aliquid quaſi bolum continere, quod expeditam illi locutionem impediret: Ruminatioq; ei & motus maxillæ ad latera longè facilior obtigerat ac cæteris. Habebatque in vſu bibendi vinum nigrum ac potens, album verò abhorrebat, præter maluaticum. Cum ægrotabat, nequaquam ruminabat, ſed ab omni ruminatione tunc temporis ceſſabat, vt boues quoque faciunt, cum ægrotant, quod tanquam ſignum certum, boues ægrotare ruſtici habent. Obijt, & aperto cadauere inuentus ventriculus eſt inſignis magnitudinis, & in interna ſuperficie valde aſper. His omnibus addendum omninò eſt, quod eius pater paulo ſupra frontem in capite corniculum duriſſimum craſſitie digiti minimi, longitudine verò oliua Hiſpanica habebat exuberans, ſubſtantia vngui per ſimile. Ex quo colligi poteſt, parentis ſemen aliquam habuiſſe affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuiſſe filium ſimile quid à parente contraxiſſe.*

Ruminatio. Exempla ruminantium.

Alter qui ſimiliter ruminabat, fuit monachus iiſdem conditionibus affectus, qui tamen marcore obijt, propterea, quod tanta auiditate cibus regerebatur in os, vt ventriculus & conſequenter iecur cibi indigentia quaſi perpetua laboraret.

Tertium Exemplum, quod Clariſs. Præuotius auditoribus ſuis Patauij recenſuit, eſt de quodam viro quinquagenario Genuenſi, eodem vitio ab ineunte ætate vſque in præſens tempus correpto, qui aliam rationem reddere nequit, niſi quod ipſe adhuc infans matre mortua per biennium lac ex vbere vaccæ calidum hauſerit.

Verum talia vt rara ſunt, ita procul dubio à primò orta à præternaturali aliqua ventriculi conſtitutione ortum habent, & proterea curari non poſſunt.

CAPVT

CAPVT IX.

De Chyloſi, ſeu coctione ventriculi læſa, & Imbecillitate ventriculi.

Χύλωσις læſa.

PRimaria, & propria ventriculi actio eſt Chyloſis, ſeu cibi, & potus concoctio, & in ſubſtantiam cremori ptiſanæ ſimilem, quam chylum vocant, mutatio. In ventriculo enim cibus aſſumptus primum futuri alimenti rudimentū accipit, vnde etiam vētriculus publicum alimenti ταμιεῖον ſeu promptuarium appellatur.

Chyloſeos læſæ differentiæ.

Læditur autem Chyloſis, & ventriculi coctio varijs modis, & varijs de cauſſis. Nam 1. interdum nulla cibi fit alteratio vel mutatio, quod vitium ἀπεψία ſeu cruditas nominatur. 2. Interdum longior, quam par eſt, mora in coquendo conſumitur, aut omnes cibi partes perfectam coctionem non recipiunt, & alimentum ſemicrudum relinquitur, quod vitium βραδυπεψία nominatur, tarda, & imperfecta concoctio. 3. Cum cibus corrumpitur, & aliam, quam debebat, naturam accipit, Δυσπεψία & τῆς πέψεως διαφθορὰ dicitur. Cruditas tamen ventriculi interdum generaliter accipitur, & de omni coctionis in ventriculo ἀποτυχίᾳ & fruſtratione vſurpatur. Nonnulli etiam hoc malum ventriculi Imbecillitatem, & debilitatem nominant. Propriè tamen prioribus duabus tantum differentijs competit. Etſi ſint, qui in genere Imbecillitatem ventriculi nominant, cum non ſolum coctrix, ſed omnes iunctim facultates malè habent, & ea duntaxat ratione ægrotant, vt nimirum non extinguantur, vel euertantur, ſeu cum inceptum opus nequeunt perficere, & in medio quaſi actu ſubſiſtunt. Cruditas verò duplex conſtituitur. nidoroſa, cum alimentum in nidoroſam, & vſtam quaſi materiam mutatur, vt ructus, vel oleum frixum, vel piſces corruptos, vel ſimile quid referat, quæ accidit in bilioſis, & calidis naturis. Acida verò eſt, cum cibus in acidam naturam mutatur, vnde & ructus acidi percipiuntur; quæ fit à ventriculi frigiditate. Poteſt tamen, & tertia cruditatis differentia addi, cum ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitoſum quid mutatur, citra tamen aciditatem.

(Margin: Imbecillitas ventriculi.)

Cauſſa.

Cauſſæ.

Læſa facultas.

Fruſtratur autem facultas ventriculi in coquendo, vel læſa facultate, vel ob errorem externum. Facultas læditur ob morbos ventriculi, præcipuè ob intemperiem ventriculi, vt & ἀτονίαν eiuſdem ſeu tonum laxatum, & laxitatem præter naturam, cum ſcilicet neceſſarius, iuſtusq; fibrarum coalitus laxatur. Quod vitium etſi alij alio referant: tamen rectiſſimè ad morbos conformationis refertur. Impeditur verò facultas ventriculi à tumoribus, vulneribus, vlceribus, & ſimilibus morbis ſupra enumeratis. Vt enim ventriculus bene coquat, naturalem conſtitutionem in temperie, conformatione, & vnitate habere debet. Frequentiſſimè verò læditur ventriculi coctio ob calorem eius debilem. Coctio enim ventriculi primariò per eius calorem perficitur. Conſtat autem is calor, qui coctionis autor eſt, ex calido innato, & influente, & vt vterque ad coctionem neceſſarius eſt, ita etiam vtriusq; ratione coctio ventriculi lædi poteſt; ac coctio ventriculi malè perficitur, non ſolùm, quia calor innatus ventriculi languidus eſt, ſed, & quia influens deficit, & debilis eſt, id quod ægris & conualeſcentibus accidit. Atque hac de cauſſa in affectibus animi, cum calor, & ſpiritus alio auocantur, coctio ſæpe læditur. Ideóque ad hoc genus cauſſæ pertinent non tantum, quæ intemperiem ventriculi innatam debilitant, ſed & quæ calorem influentem, vel auocant, vel diſſipant. Præterea non ſolùm calor ipſius ventriculi, etſi is primaria coctionis cauſſa ſit, ſed vicinarū etiam partiū aliquid ad coctionē facit. Dextra enim parte ventriculū hepar amplectitur, ſiniſtra lien, ſupra diaphragma, ante, & infra omentū, ac inteſtina. Hæ ergo partes, ſi calorem ventriculi, nō ſatis foueant, vel etiam intēperie laborent, eorum vitio calor debilitatur, & non rectè coctio perficitur. Et quæ cauſſæ ſint, quæ tēperiē ventriculi euertunt, ſupradictū.

Error externus.

Ob errorem verò externum coctio læditur, cum nullo ventriculi vitio, ſed ob aliud quid, quod extra eius conſtitutionem eſt, coctio non rectè perficitur. Galenus, 3. *de ſympt. cauſſ. cap.* 1. errorem externum hic triplicem conſtituit: Alium in excrementis in ventriculo hærentibus: alium in cibis, alium in tempore ſomni. Excrementa primò in ventriculo, ſeu in eo genita, ſeu aliunde affluentia coctionem turbant, dum cibos, etſi boni ſint, inquinant, & corrumpunt; Quæ ſi ſint frigida, faciunt, vt acida cruditas inde generetur, aut ſi in magna quantitate adſint, etiam ἀπεψίαν efficiunt. Si ſint calida, & bilioſa, nidoroſam cruditatem pariunt, quæ modò crudos, vel corruptos piſces, modò oleum frixum, modo aliud quid referunt.

Ciborum verò cauſſa coctio vitiatur, dum vel in cibi ſubſtantia, vel in quantitate, vel in tempore, vel in ordine ſumendi aliquis error committitur. Ob cibi ipſius ſubſtantiam coctio lædi poteſt, dū cibi, vel natura ſua ſunt corruptioni obnoxij, vel nimis duri, & craſſi, ac coctu difficiles, vt à calore noſtro ſatis vinci non poſſint; vel iam corrupti, vel crudi, & non rectè præparati, id quod fit dum vel ad focum non rectè coquuntur, aut non rectè maſticantur; vel cibi natura praui, vt ſunt, fungi; vel quidem ſua natura non praui, quos tamen nonnulli ex indiuiduali, & peculiari proprietate auerſantur, aſſumuntur. Qui enim caſeum, vel piſces, vel aliud quid natura abhorrent, illum ingeſtum, vel aſſumptum nunquam in bonum chylum mutant. Pertinet huc & ciborum varietas, quando cibi multiplices, & qui facultates diuerſas habent, in eodem prandio, vel cœna ſumuntur. Cum enim alij alijs facilius, alij difficilius coquantur, diuerſasque naturas habeant, turbatio inde fit in ventriculo, teſte Galeno, 3. *de vict. rat. in acut. t.* 35.

Quantum cibi aſſumendum.

In quantitate peccatur, cum cibi nimis magna copia, vel parua aſſumuntur. Tantum enim cibi aſſumendum, quantum ventriculus vincere, & ſatis elaborare poteſt: Si verò nimia cibi copia ingeratur, vt à facultate vinci, & coqui non poſſit, crudi humores inde oriuntur. Qui verò ventriculum ſatis robuſtum, & calidum habentes cibum nimis parcè aſſumunt, ijs cibus aduritur, & corrumpitur.

Qualitatis error eſt, ſi cibus ſit calidior, qui facilè nidoroſæ cruditati materiam præbet, vel frigidior, qui ſi ſit magna frigiditas, ἀπεψίας, ſi minor, aciditatis cauſa eſt.

Temporis ratione in cibo error accidit, quando alius cibus aſſumitur, antequam prior ſit concoctus. Ordinis etiam aliqua ratio eſt. Ad coctionem enim turbandam facit, ſi primo loco cibi duriores, & coctu difficiliores; poſteriore verò molliores, & coctu faciliores aſſumuntur.

Ob ſomnum coctio læditur, quando homo tempore conſueto non dormit, vel parum dormit. Cum enim calor à ſenſuum, & reliquarum actionum miniſterio in corpore reuocetur ad interiora, ob caloris copiam coctio tunc facilius obitur, quam vigilijs.

Sunt tamen præterea adhuc alia quædam, quæ ſi modum non ſeruent, etiam coctionem lædunt, & turbant, pleraque calorem ventriculi debilitando, & auocando. Sic calor externus immodicus diſſipando calorem internum, coctionem debilem efficit: Ita vehemens, & nimius animi, & corporis motus poſt cibum

coctioni

coctioni multum obeſt. Et quantum terror vel ira in coctione lædenda,& cibo corrumpendo poſſit, notiſſimum. Ita balneum vel exercitia à cibo mox inſtituta calorem exhauriunt, & à ventriculo auocant. Pertinent huc,& omnia, quæ faciunt, vt cibus in ventriculo non rectè contineatur; Quando ſcilicet non debitus fit cibi amplexus, vel cibus ante iuſtum tempus, & antequam coctus eſt, à ventriculo excernitur. Quæ omnia à vitio retentricis,& expultricis pendent. Nam ſine retentione cibum rectè coqui impoſſibile eſt. Si enim ventriculus non tam diu, quàm par eſt, cibum retineat, non rectè elaboratur, atque fit lienteria. Si verò non rectè ventriculus cibum amplectatur, fit inde coctionis turbatio, rugitus, flatus, & ſimilia ſymptomata, de quibus *capite præcedente* dictum.

Χυλώσεως duplici modo lædi dicitur. Nonnulli tamen cauſſas has aliter diſpeſcunt, atque fruſtrationem chyloſeos fieri docent, vel primariò, & per ſe, vel ſecundario,& ex accidente. Primariò, dum ſine reliquarum ventriculi actionum (retentricis puta & expultricis) vitio non rectè coctio perficitur, ſiue id fiat læſa facultate, ſiue ob errorem externum, de quibus hactenus diximus. Secundariò verò & per accidens, dum ob retentricis vel expultricis vitium coctio læditur. Retentrix autem fruſtratur itidem vel læſa facultate, ob morbos ſcilicet ventriculi, intemperiem frigidam, & humidam, aut malam compoſitionem, natiuam ſcilicet paruitatem ventriculi, ob quam iuſtam cibi copiam nec capit nec retinet, aut ſolutam vnitatem; vel ob errorem externum, qui eſt vel cauſſa interna, hoc eſt, excrementum flatulentum cibi complexum prohibens, vel externa, vt cibus flatulentus humidus, copioſus, præcipuè verò potus nimia copia, quæ fluctuationem in ventriculo efficit, & retentionem impedit.

Ob expultricem verò coctio læditur, cum ea vel aufertur, vel imminuitur, vt in Ileo, vel deprauatur, vt in ſingultu, vomitu, cholera, quod ipſum accidit vel ob morbos ventriculi, & præſertim qui fibras tranſuerſas occupant, quales ſunt intemperies, potiſſimum frigida, & humida, mala compoſitio, id eſt, anguſtia ſecundum orificium inferius ventriculi, obſtructio, & compreſſio a tumore, ſiue in hoc, ſiue in inteſtinis; vel ob errorem externum, ſcilicet humorem peccantem ſubſtantia, quantitate, qualitate, quando materia aut in eo genita p.n. calida, aut tranſmiſſa cauſſa eſt expulſionis deprauatæ, frigida diminutæ. Quo pertinent,& externa, vt medicamenta purgantia,& ſimilia.

Atque hæ cauſſæ omnes nunc *βραδυπεψίαν*, nunc *ἀπεψίαν*, nunc *δυσπεψίαν* inducunt, prout vario modo ſeſe habent. *Ἀπεψία*, vel *βραδυπεψία* cauſſas eaſdem habent, quæ in *ἀπεψίᾳ* ſunt maiores, in *βραδυπεψίᾳ* minores. Calor nimirum ventriculi debilis, ciborum vitia, & omnia, quæ facultatem coctricem vel debilitare, vel ei reſiſtere impedimento, & eſſe poſſunt. *Δυσπεψία* verò calida oritur præcipuè ab intemperie ventriculi calida, quæ cibos adurit & corrumpit. Præbent ei etiã cauſſam cibi natura ſua calidi,& bilioſi, facilè corruptioni obnoxij, & praui ſucci varij, humores bilioſi in ventriculo collecti vel ad eum tranſmiſſi. Corruptionis verò acidæ cauſſæ ſunt intemperies nimis frigida, humorum pituitoſorum redundantia, & ipſa alimenta valde frigida.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Coctionis ventriculi vitium præcipuè ex affectis, excrementis mutatis, ructibus, & ſimilibus, quæ in coctione accidunt, ſymptomatibus ac nutritione læſa cognoſcitur.

Et quidem *ἀπεψία* cognoſcitur ex ructu, qui etiam poſt ſex vel ſeptem horarum ſpatium, quo alias in ſanis cibi ſi non perfectè coqui, tamen mutari ſolent, ciborum naturas ac qualitates refert. Si cibi incocti, & non mutati vomitu reijciantur, vel per aluum excernantur. Si præceſſerunt cauſſæ ventriculum valde refrigerantes, vel aſſumpti cibi ſint coctu difficiles, & adſint alia ſigna frigidi ventriculi: & tum æger læditur ab ijs, quæ ventriculum refrigerant, & coctionem debilem reddunt. Commodum verò percipit ab ijs, quę calorem augent, vt aromatibus, & ſimilibus.

Coctio debilis ex iiſdem ſignis cognoſcitur, è quibus coctio ablata, ſaltem debilioribus. Ructus ſunt acidi, grauitas, tenſio, & inflatio in ventriculo percipitur, vomuntur pituitoſa, deiectiones ſunt humidæ, crudæ ac pituitoſæ, atque alimenta etiam coctu facilia vix longo tempore coquuntur.

Deprauata coctio cognoſcitur ex ructibus nidoroſis,& ſapore in palato, qui ſimilem putredinem ac corruptionem referunt. Atque ita ſæpe à vaporibus eiuſmodi lingua inficitur, vt omnes cibi etiam ſuauiſſimi prauum aliquem, & abominabilem ſaporem referre videantur. Atque is ſapor maximè percipitur, cum eiuſmodi cibi corrupti vomitu reijciuntur.

Cauſſæ vero cognoſcuntur hoc modo. An cibi coctu difficiles, praui, maiore copia, non opportuno tempore, modo ac ordine ſint aſſumpti, facilè ex ægri relatione cognoſcitur. Si verò nihil tale præceſſerit, ventriculus conſiderandus, & an ſignum aliquod morbi alicuius ventriculi ſuprà enumerati adſit perpendendum, & inde, ob quem morbum facultas lædatur, diſcendum.

An verò ex accidenti, & ob retentricem ac expultricem læſam coctio lædatur, è ſuis ſignis cognoſcitur. Ablata quidem retentio innoteſcit ex eo, quod alimentum ſtatim, vt fuit ingeſtum, euomitur vel deijcitur. Imminuta verò cognoſcitur ex eo, quod citius, quam par eſt, deijcitur, vnde humidiores, & crudiores plerumq; fęces deijciuntur, quemadmodum in lienteria accidit. Amplexus verò ciborum vitiatus è fluctuatione, murmure, & rugitibus, prauiſq; ventriculi motibus deprehenditur. Expulſio tandem ablata cognoſcitur ex Ileo; diminuta è tarda deiectione; deprauata è prauis motib. tempore expulſionis, ex fluxu alui cum dolore, acri morſu, ex celeri ac intempeſtiua excretione.

Cauſſæ vero horum ſymptomatum è ſignis morborum ventriculi antea propoſitis cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Cruditas ad malorum ſuccorum, morborumque plurimorum generationem facit, ſiue ea boni ſeu mali ſucci cibos ſequatur; cum errata primæ coctionis non corrigantur in ſecunda. Deterior tamen cruditas eſt à mali ſucci cibis. Atque ex hac prauorum ſuccorum varietate morbi varij oriuntur, febres, tumores, eryſipelata, ſcabies, nutritionis defectus vel imminutio, aut nutritio vitioſa, qualis eſt in lepra,& ſimilibus malis. Prognoſtica.

2. Coctionis vitium, quod ab errore externo oritur, facilius corrigitur, quam quod ex imbecillitate facultatis accidit. Externis enim illis cauſſis ablatis, & errore in victu mutato, ferè citra aliud auxilium ſymptomata tolluntur.

3. Facilius etiam emendatur vitium coctionis, quod fit ab humoribus aliunde in ventriculum bene valentem influentibus, & cibum corrumpentibus aut coctionem impedientibus. Humoribus enim illis expurgatis, antequam morbum aliquem in ventriculo excitent, ſymptomata omnia euaneſcunt.

4. Peſſima amara bile abundantibus cruditas eſt, citiſſimè febrim accendit, in qua cibi in nidoroſum qua-

qualitatem corrumpuntur. In qua verò cruditate cibi, in acidam vertuntur qualitatem, ea minus nocet.

5. Minus quoque noxia eſt ijs hominibus nidoroſa cruditas, quibus aluus eſt aperta; grauis autem, quibus adſtricta: Quia in febres promptius incidunt, præſertim ſi ad ſolita opera reuertantur. Galenus, 7. *meth. med. c.* 7.

Curatio.

Curatio.

Vt autem vitiata coctio emendetur, à qua cauſſa illa originem habeat, primò inquirendum, & cauſſa illa remouenda. Ea enim ſublata coctio rectè perficitur. Quomodo verò morbi ventriculi curari debeant, in præcedentibus iam dictum. Errores quoque in victu commiſſi ſi emendentur, & rectior diætæ modus obſeruetur, facilè ſymptomata illa euaneſcunt. Ideoque ablata vel imminuta coctio cum à frigido ventriculo veniat, curanda calefacientibus & alterantibus ventriculum, quæ ſupra in intemperie ventriculi frigida fuerunt propoſita. Eodem planè modo corrigitur cruditas acida, cum & illa à caloris diminutione, vel frigidis cibis ortum habeat.

Spiritus vitrioli Veneris an in imbecillitate ventriculi conueniat.

Ad ventriculum roborandum Chymicis imprimis commendant ſpiritum vitrioli Veneris, quem acetoſitatem eſurinam Veneris nominant ſeu ſpiritum vitrioli Vngarici, atque de eo ſcribunt, quod tantis polleat viribus, vt omnia, quæ in ventriculo contineantur, ſiue tartareæ, ſiue ſulphureæ impuritates fuerint, conſumat, ventriculumque vſque adeo confortet & roboret, vt omnia concoquere queat, vt ſtruthio ferrum concoquit ac digerit. Verùm ὑπερβολικῶς illa dicuntur. Non quidem abs re eſt, cum commodo ſæpe eum exhiberi. Cautione tamen non exigua opus eſt. Neque enim in quauis ventriculi imbecillitate & morbo vſurpandus, ſed vbi craſſi, & vt loquuntur, tartarei humores in ventriculo adſunt, quos conſumit. Poſtea etiam adſtringendo ventriculum roborat. Videndum tamen etiam hic, ne quid nimis, & humidum radicale ventriculi ab eo diſſipetur & abſumatur, quod ſæpe ab intempeſtiuo & nimio ſpiritus vitrioli vſu accidit. Vbi verò calor ventriculi languet, & humidum radicale deficit, plus obeſt, quam prodeſt ſpir. vitrioli.

Ad ventriculum roborandum vtilis eſt etiam aqua cinamomi cum ſucco cydoniorum deſtillata, maſtiche, vt & ſpiritus maſtiches, præcipuè hic.

Spiritus maſtich. ventriculum roborans.

℞. *Maſtiches el.* ℥. iij. *galangæ,* ℥. j. *ſpiritus vini opt.* ℔. ß. Digerantur ac deſtillentur.

Vbi verò nidoroſa cruditas percipitur, atque illa originem habet à prauis ſuccis in ventriculo contentis, & cibos corrumpentibus, nihil vtilius eſt, quam prauos ſuccos mox per aluum & vomitum expurgare. Imò in omni cruditate præcipuum remedium eſt excrementorum alui deiectio quotidiana. Vbi verò ſolùm ob caloris ventriculi exceſſum fit illa corruptio, neceſſum eſt, alimenta duriora exhibere, & cibos aceto, ſucco citri, & alijs acidis condire.

Diæta.

Diæta.

In omni verò coctione vitiata & cruditate, quacunque etiam de cauſſa ortum habeat, bonam diætæ rationem obſeruare neceſſarium eſt. Ideoque panis ſit optimæ notæ, de quo Galenus, 1. *de aliment. fac. cap.* 2. & 4. Reliqui etiam cibi in debili coctione ſint coctu faciles, & quæ cauſſæ debilitatis aduerſentur. In ijs autem, quibus bilioſus humor, aut aliud excrementum prauum in ventriculo colligi ſolet, cibi facilis coctionis facilè corrumpuntur, quod & ijs accidit, qui calorem ventriculi non temperatum, ſed igneum quaſi obtinent. Ideoque talibus cibi coctu paulò difficiliores dandi: Succi tamen, qui è talibus cibis, qui alias coctu ſunt difficiles, conficiuntur, ſi in corpus diſtribuantur, prauam naturam retinent, vt docet Galenus, 2. *de aliment. facult. cap.* 6.

In omni etiam coctione læſa is cibus & potus fugiendus, qui ventriculo eſt ingratus, de quo Hippocrates, 2. *aph.* 38. Atque in eo reſpiciendum ad peculiarem ægri naturam, ob quam accidit, vt nonnullis grata, vel ingrata, coctu facilia vel difficilia ſint, hæc, vel illa. A cibis autem praui ſucci omnibus abſtinendum, etſi coctu ſint faciles. Nam licet principio nihil damni afferre videantur: tamen nobis non aduertentibus progreſſu temporis in venis colliguntur praui humores, & ad corpus alendum inepti, qui exiguam poſtea occaſionem nacti putredinem concipiunt, atque inde febres malignæ oriuntur. Ideoque Celſi ſententia, *lib.* 1. *cap.* 1. ſimpliciter admittenda non eſt, dum ſtatuit, qualitatis ciborum nullam habendam eſſe rationem, modò coquantur: Nam licet exquiſitè coquantur; nunquam tamen ex ijs notæ planè bonæ ſuccus generatur.

Cibi praui ſucci vitandi.

An qualitatis ciborum ratio ſit habenda.

Repentina etiam ad contraria in alimentis mutatio ſanis cauenda, & multo magis ægris, vt docet Galenus, 2. *de rat. vict. in acut. text.* 8. & *ſeq.* Varietas quoque ciborum vitanda, vt & potus. Qui cibi pridie ſumpti in ructibus qualitates percipiunt, & quibus hypochondria eleuantur, ijs ſomnus longior conuenit. Somnus enim & quies coctioni & retentioni ciborum maximè inſeruiunt. Decubitus in ſomno primò fiat ſuper latus dextrum, vt cibus ad fundum ventriculi, vbi coctio maximè viget, citius & facilius deſcendat; Poſtea verò ſupra latus ſiniſtrum, vt epar ventriculo incumbens coctionem adiuuet. Auicennas tamen, vbi cibus non ſupernatat, mox ſupra ſiniſtrum latus decumbere iubet. Corpus ante cibum exerceatur, poſt cibum verò quieſcendum eſt: Moderata tamen à cœna ambulatio non inutilis eſt.

QVÆSTIO I.

An Chylificatio fiat à calore.

An Chylificatio fiat à calore?

COctionem ventriculi calore eiuſdem innato perfici communis ferè opinio eſt. Ab ea tamen receſſit Ferriolus, *in tract. de debilit. ventr.* ob ſequentes, ſed non magni momenti, rationes: 1. eſt, quod chylificatio non fiat calefaciendo. 2. Quod in ſolo vētriculo fiat chylificatio; cum tamen calor per totum corpus diſperſus ſit. 3. Quia in ventriculi fundo, qui tamen membranoſus eſt, & inteſtinis frigidis adhæret, præcipuè fit chylificatio. 4. Quia, ſi calor chylificationis cauſſa eſſet, eò melior fieret chylificatio, quo calor maior eſſet; cum tamen in febribus & aromatum vſu etiam coctio ventriculi lædatur. 5. Quia chyli calor albus; cum tamen res, quæ calore generantur, potius flauæ vel rubræ ſint, vt ex vrina & bile apparet. 6. Quia chylus temperatus eſt. 7. Quia homini non minus frigida, vt potus, quam calida in victu neceſſaria ſunt; cum hæc tamen calorem alterent. 8. Quia ventriculis natura frigidus eſt. 9. Quia humida & aquea ſiccioribus citius concoquuntur; cum tamen hæc in calorem reagant, atque ita eum debilitando tardius coqui deberent. 10. Cancri & conchilia, quæ ſunt frigida, ea concoquunt, quæ animalia calidiſſima non poſſunt concoquere.

Verùm ad omnes has obiectiones facilis eſt reſponſio, ſi explicemus, quomodo accipiendum ſit, quando dicitur, calore ventriculi chylificationem perfici. Equidem non calor primarium agens eſt, ſed anima & forma ventriculi, quæ vi χυλοποιητικῇ inſtructa cibum & potum in chylum mutat. Calor verò ſolùm animæ inſtrumentum eſt. Cum verò anima ſit immutabilis; calor verò mutari poſſe: Medicus de hoc potius, quam

illa

illa ſollicitus eſt. Calorem autem quando dicimus, non quemuis intelligimus, ſed proprium ventriculi, & actioni eius conuenientem, qualis in nulla alia corporis parte eſt, ſicut nec vlla alia corporis pars eſt, quæ ſua ſubſtantia ventriculo exactè reſpondet. Neque tamen etiam hic excludimus qualitates occultas, ſed eas etiam hic ſimul includimus, vtpote ad hanc actionem neceſſarias.

Proinde reſpondendum 1. Calor, quatenus calor, chylum non generat, ſed quatenus animæ & formæ ventriculi, à qua, vt agente primario, dirigitur, inſtrumentum eſt. 2. Non quiuis calor, ſed cuilibet actioni conueniens neceſſarius eſt, alius in corde, alius in epate, alius in ventriculo. 3. Ventriculi parenchyma, etſi membranoſum videatur, ad hanc tamen actionem conueniens eſt. 4. Non quilibet calor optimum chylificationis inſtrumentum eſt, ſed proportionatus. Cordis enim calor ad chylificationem eſſet intenſior: ſicut cõtra ventriculi calor ad actiones cordis eſſet debilior. 5. Chylus albedine reſpondet ſubſtantiæ ventriculi, ſicut ſanguis rubedine epati. 6. Non generatur Chylus a calore excedente, ſed temperato. 7. Potus, ſi ſit valde frigidus, non iuuat coctionem, ſed eam potius lædit. 8. Ventriculus non abſolutè frigidus eſt, ſed reſpectu ſaltem aliarum partium calidiorum ita dicitur. Accepit enim à Creatore quælibet pars tantum caloris, quantum ad ſuam actionem eſt neceſſarium. Habetq. & Cerebrum & nerui & partes membranoſæ ſuum calorem, & ſine calore nihil viuit, vt habet Seneca. *lib. 1. quæſt. natur. cap.* 10. Et Galenus, 1. *aph.* 15. calorem innatum omnium actionum naturalium cauſam eſſe cenſet. 9. Humida & aquea, quatenus talia, in chylum non mutantur, ſed quatenus partes alimentoſas in ſe continent, quæ cum ſint humido dilutæ, non ita coctioni reſiſtunt, vt ſicca. 10. Cancri & conchylia alimentum ſibi conueniens appetunt, & coctio illa eſt ſui generis, nec vt in homine perfecta.

QVÆSTIO II.

An calor vicinarum partium etiam aliquid ad coctionem faciat?

An calor vicinarum partium aliquid ad coctionẽ faciat?

Etſi calor ipſius ventriculi tum inſitus, tum influens, & ita temperamentum hoc modo abſolutum & perfectum proxima & ſufficiens chylificationis cauſſa ſit, atque ita alterius opera indigere non videatur: tamen ita ſapientiſſimus rerum Creator corpus noſtrum diſpoſuit, vt inter partes ſit amicus & mutuus conſenſus, & vnaquæque alterius actionem promoueret potius, quam impediret. Itaque & ventriculo addidit Epar, lienem, omentum, inteſtina, diaphragma, quorum calor, dum naturalis eſt, ita comparatus eſt, vt calorem ventriculi blandè foueat. Quod ſi non fiat, calor ventriculi vitiatur, & inde eius actio læditur. Hinc accidit, vt ſi Epar ſupra modum ſit calidius, ventriculi calorem amplius amicè non foueat, ſed eum potius diſſipet, atque ita coctioni eius obſit. Contrà ſi
ſit frigidum, ſcirrhoſum, calorem ventriculi ex-
tinguit. Omentum ſi ſit pinguius, calorem
ventriculi etiam fouet, & hoc modo
coctionem adiuuat; contrà ſi
nimis extenuetur coctioni
obeſt. Eadem par-
tium reliquarum
vicinarum
ratio
eſt, quarum calor quidem non pro-
xima chylificationis cauſſa eſt,
calorem tamen ven-
triculi eius cauſ-
ſam fouet,

CAPVT X.

De Singultu.

Singultus.

POſt coctionis in ventriculo, ſeu chylificationis læſæ Symptomata, reſtant explicanda ſymptomata, quæ circa expultricem facultatem accidunt. Cibus in Chylum mutatus non in ventriculo retineri, nec per vomitum reijci, ſed ſuo tempore ad inteſtina tranſmitti debet. Sed tamen natura ſæpe abutitur ventriculo, & per eius orificium cum ſuperius, tum inferius, quæ ſibi moleſta ſunt expellit.

Symptomata autem, quæ circa expulſionem læſam ventriculi accidunt, ſunt Singultus, Ructus, Nauſea, Vomitus, Cholera, Cœliaca affectio & Lienteria; quæ duo poſteriora Symptomata ad alui fluxus differemus.

An ſingultus ad deprauatam reſpirationẽ ſit referendus?

Inter expultricis facultatis irritatæ ſymptomata omnium penè Medicorum conſenſu Singultus, qui Græcè λύγξ, λυγμὸς & λύγγος eſt, refertur, vt mirer, Platerum eum ad deprauatam reſpirationem retuliſſe. Quanquam enim in ſingultu ſonitus quidam auditur, & vocis organa in conſenſum aliquo modo trahuntur: tamen ex accidenti id euenit, & primarium malum eſt ventriculi motus deprauatus ab expultrice præter naturam ſtimulata pendens, dum, quod ipſi moleſtum eſt, & tunicis eius infixum, elidere conatur. Galeno. 4. *de rat. vict. in acut. text.* 60. & 1. *prorrhet. text.* 23. eſt σπασμώδης τις κίνησις, ἢ διάθεσις, hoc eſt, conuulſiua quædam motio & affectio. & 1. *de diff. ſymptom. cap.* 4. & 3. *de cauſſ. ſymptom. cap.* 2. οἷον σπασμὸς eſt, propterea, quod vera conuulſio ſolis muſculis propriè conueniat. Alibi tamen ſimpliciter conuulſionem nominat. vt 5. *aphor.* 4. & 7. *aphor.* 3. & accidit ventriculo in ſingultu omnino aliquid conuulſioni ſimile, quale in Ructu, Nauſea, & Vomitu non animaduertitur.

Eſt autem ſingultus Symptoma Expultricis ventriculi, quæ quod moleſtum eſt ventriculo, illo motu excutere conatur. Motus autem is ex duobus motibus compoſitus eſt. Nam vt ventriculus id, quod moleſtum eſt, excutere queat, primò ſe tunicaſque dilatat, poſtea ſe veluti collectis viribus conſtringit, corporiſque ſui contractione interdum aliquid è tunicis expreſſum elidit, ſæpe etiam conatu ſuo fruſtratur. Secundariò & Retentrix in motu iſto læditur, ac ventriculus cibos non rectè complectitur.

Secundum quam partem autem ventriculus afficiatur, authores diſſentire videntur. Galenus, 5. *de loc. aff. cap* 6. & 6. *aphor.* 19. Singultum proprium oris ventriculi affectum eſſe docet: Plerique alij ſingultum eſſe affectum totius ventriculi tradunt, quod & Galenus, 2. *de ſympt. cauſſ. cap.* 6. docet, è quo loco etiam nonnulli probare volunt, ad gulam quoque ſingultum pertinere. Verum enim verò, quod eſſentiam ſingultus attinet, eius ſedes eſt orificium ventriculi ſuperius. Illud enim exquiſito ſenſu eſt præditum, & propterea ad expulſionem moleſtorum mouetur. Si verò cauſſas huius mali ſpectes, totus ventriculus earum ſedes eſt, ac cauſſa ſingultus modo in ore ventriculi, modo in ipſo eius corpore continetur. Quod verò gulam attinet, ad eam ſingultus non pertinet; cum nullo alio, quam attractionis motu moueatur, & humores acres ipſi, cum lubrica ſit, adhærere non poſſint. Errandi vero cauſſam hic quibuſdam dedit mala verſio. Non enim Galenus, 2. *de ſympt. cauſſ. cap.* 6. Singultum in gula fieri dicit, ſed in ſtomacho, id eſt, orificio ventriculi.

Plateri opinio noua de ſingultu.

Contra communem hanc omnium medicorum ſententiam, qui ſingultum ventriculo tribuunt, ſentit Platerus, qui malum hoc non ventriculo, ſed ſepto tranſuerſo attribuit, Singultum enim fieri ſtatuit primò à

vapori-

vaporibus malignis in febribus pernicioſis ſeptum tranſuerſum irritantibus. Secundò, Vbi ventriculi Facultas expultrix primò quidem irritatur, irritatio tamen cum ſepto tranſuerſo communicatur, à quo motus ille deprauatus primariò proueniat. Cum enim ſeptum tranſuerſum non ſolùm ventriculo propinquum ſit, ſed & communem cum ventriculo ſortiatur tunicam, eoſdemque neruos in ventriculi orificium inſertos acceperit, etiam ſeptum ventriculi incommoda perſentire, & cum ventriculus, vt illa excutiat, inſurgit, ſeque aperit, ſeptum quoque motu ſuo ventriculum, vt illud rectius præſtare poſſit, impellere, & concutere, adiuuantibus, ſi magna vi opus ſit, reliquis thoracis muſculis, exiſtimat.

Verùm enimverò etſi negandum non ſit, propter communem tunicam, quam habet ſeptum tranſuerſum cum ventriculo, id in conſenſum à ventriculo ſingultiente trahi, immò & thoracis, vt & abdominis muſculos quandoque: tamen idem & in vomitu accidit, & vt facilius vomitus fiat, Diaphragma, muſculi thoracis, immò, & abdominis ſuam operam conferunt: quod etiam accidit in ſternutatione. Non tamen idcirco vomitus vel ſternutatio thoracis aut abdominis muſculis primariò tribuenda eſt. Ideoque quia facultas expultrix ventriculi in ſingultu primariò irritatur, & proximè atque immediatè hunc motum efficit, meritò ventriculo, vt & vomitus aſcribitur, ſicut ſternutatio cerebro; etſi à vicinis motus iſte partibus adiuuari poſſit.

Singultus, & vomitus quomodo differant?

Quamquam autem ſingultus ſub eodem deprauatorum ventriculi motuum genere cum vomitu contineatur: tamen inter eos quædam eſt differentia, & ex Galeno, 6. *aphor.* 29. vulgò ſtatuunt fortiorem, & vehementiorem motum eſſe ſingultum. In vomitu enim ea tantum, quæ in capacitate ventriculi conſiſtunt, reijci, & conatu ſæpè non adeo magno; ſingultu verò ea, quæ in ipſius orificij tunicis penitus inſident, non niſi magna vi excuti. Verùm enim verò cum omnis nauſea, & vomitus fiat à materia in capacitate ventriculi contenta, & ſingultus ſæpe vomitum antecedat, idemque vomitionis initium ſit, quaſi natura id, quod per ſingultum propellere nequit, per vomitum tandem, tanquam per vehementiorem motum, extrudere annitatur: ratio differentiæ non ſemper in loco materiæ, & vehementia motus conſiſtere videtur, (etſi quandoque ſolum hoc modo differant) ſed præcipuè in loco affecto, & in modo, quo facultas in vtroque affectu agit. In vomitu enim totus ventriculus ſimul mouetur; in ſingultu verò imprimis orificium. In ſingultu enim expellit naturali, vel potius expellere conatur modo ſimili ei, quo facultas animalis vtitur, fibras ſcilicet ventriculi quaſi concutiens, vnde ſingultus σπασμώδης κίνησις, conuulſiuus motus appellatur, quod ad eum ferè modum in ſingultu ventriculus moueatur, quo in conuulſionibus muſculi contrahuntur, & concutiuntur. In vomitu verò totus ventriculus ad expulſionem inſurgit, & imprimis fundum eius verſus ſuperiora contrahitur, eoque motu quicquid in eo continetur, verſus ſuperiora excluditur. Nam licet omnes corporis partes vim habeant moleſta à ſe expellendi: non omnes tamen concuſſione, & motu ſenſibili id præſtant, ſed eæ ſolùm, quæ fibras habent.

Omnes partes moleſta à ſe expellunt ſed diuerſo modo.

Hinc ventriculus in ſingultu, muſculoſæ partes in rigore, cerebri meninges in Epilepſia, concuſſione, & vibratione quadam, id, quod moleſtum eſt, expellunt: at nihil tale fit in parenchymate Hepatis, lienis, glandulis & ſimilibus.

Qui autem fiat, quod ab eadem materia nunc nauſea, & vomitus, nunc ſingultus excitatur, cauſſa redditur hæc, quod in ſingultu irritatio, & mordicatio ſaltem fit in orificio ventriculi, in vomitu autem pleræque ventriculi partes vellicantur. Hinc accidit, vt ſingultus quandoque vomitum præcedat, vbi ſcilicet ex materia vitioſa in ventriculo contenta vapor aliquis, vel pars humoris aſcendens orificium ventriculi ſaltem vellicat: vbi verò materia poſtea totum ventriculum vellicare incipit, etiam totus ventriculus ad expellendum inſurgit, & ita vomitus excitatur.

Cauſſa.

Cauſſa.

Vulgata equidem doctrina eſt ex Hippocrate, 6. *aphoriſ.* 39. Singultum cum ſpaſmo eandem habere cauſſam, & prouenire ab inanitione, & repletione. Nonnulli verò addunt vellicationem à materia acri. Verùm ſi rem diligenter perpendamus, vellicatio ſola vera, & proxima huius mali cauſſa eſt. Cum enim ſingultus, quod negari non poteſt, fiat à facultate expultrice irritata, quid ad hanc rem opus, vel repletione, vel inanitione; cum ſola vellicatio ſufficiat? Et quanquam in ſingultu humores interdum copioſius ad ventriculum confluant; tamen non quatenus replent, ſingultum efficiunt, ſed quatenus ventriculum irritant, & vellicant. Etſi quoque in ſingultu cauſſæ ſæpe coniunguntur, quæ corpus exſiccant, quod ſæpe in magnis euacuationibus, & acutis ac malignis febribus accidit: tamen ſingultus oritur à cauſſis illis, non quatenus inaniunt corpus, ſed quia cauſſæ illæ ventriculum mordicant, & vellicant, aut quia ex inanitione ſequitur ſuctio & mordicatio in ore ventriculi: & ſi ex inanitione, & repletione ventriculus contraheretur in ſingultu, non poſſet iterum extendi, neque talis vibratio fieret. Et omnino ex generatione Epilepſiæ, & conuulſionis facilè colligere eſt, quænam cauſſa ſingultus ſit.

Mercurialis equidem Hippocratis ſententiam excuſare, & defendere conatur: ſed parum feliciter. Vt enim illud ſaltem afferam, vt acres humores ad plenitudinem referre poſſit, ſcribit: acres humores facere conuulſionem, quia plenitudinem inducunt. Nam, inquit, ſicut vaſa dicuntur inanita, quoniam carent eo, quod continere debent: Simili modo plena dici debent, quando continent id, quod non debebant. Quapropter quoniam in ventriculo ſunt humores acres, manifeſtum eſt, ibi poſſe eſſe aliquam plenitudinem. Verum appellet ſanè humorum acrium in ventriculo præſentiam plenitudinem: (quod tamen commodè ſemper fieri non poteſt: cùm ſæpe etiam humores quantitate pauci ſingultum inducere poſſint) quæritur tamen, an humores tales, quatenus copia peccant, ſingultum excitent, quod certè concedi non poteſt, cum eundem à piperis vno, vel altero grano oriri videamus, quæ tamen plenitudinem excitare, & conſtituere nullo modo dici poſſunt.

Proxima ergo ſingultus cauſſa eſt materia ventriculum, & præcipuè eius orificium, irritans, & vellicans, ſiue caliditate, ſiue frigiditate, ſiue acrimonia, ſiue praua ac maligna qualitate id præſtet, vel etiam res dura pungens, & premens ventriculum vellicans. Ita obſeruamus nonnunquam ex potu frigidæ aquæ hauſto ſingultum fieri, qui, vel ſola ſpiritus cohibitione curatur; Ita poſt acrium ciborum, & piperis vſum ſingultus excitatur. Ita pueri, qui ſe ſupra modum cibo replent, crebrò ſingultiunt. 1. *aphor.* 13. Quo tamen magis exquiſito ſenſu præditum eſt os ventriculi, eò facilius ſingultum patitur.

Materia autem hæc eſt, vel Alimentum, cibus nimirum aut potus, caliditate, vel frigiditate, vel acrimonia ventriculum vellicans; vel medicamentum acrius, quale eſt piper puluerisatum, imprimis ſi vinum ſuperbibatur, quod profundius id intro adigit; vel humor aut ichor acris, & prauus; vel vapor ſimilis; vel vermes ſiue mordentes, ſiue prauos vapores ad os ventriculi mittentes. Sunt & quædam venena, quæ ſingula-

lari proprietate ſingultum inducunt, ſicut Nicander viperam ſingultum excitare ſcribit.

Hepatis etiam inflammationi ſingultus ſupernenire ſolet, tum quod prauus vapor aut ſanies ad ventriculũ mittitur, tum quia ab ipſo tumore ventriculus Hepatis ſubiectus comprimitur, eiuſque expultrix Facultas aſſiduè irritatur; quibus, & communio neruorum à ſexto pari deſcendentium addi poteſt. Atque ab hac hepatis, & aliarum partium vicinarum, quę ventriculum in conſenſum trahere poſſunt, inflammatione, febris oritur, quæ ſingultuoſa ſeu λυγγώδης nominatur, in qua ſcilicet Symptoma hoc diu permanet; vel etiam per totũ morbum cum febre durat, non verò ſolum circa criſin accidit, & reiecto per vomitum humore acri mox ceſſat, teſte Galeno, 4. *de rat. vict. in acut. text.* 79. Quæ accidit non ſolum hepate inflammato, ſed & in Ileo inteſtino, item Herniosis acuta febre febricitantibus, vt & femoris, & brachij gangræna, & calcis ſpacęlo, vt Hippocrates docet, 2. *de fract. text.* 23. *&* 3. *de fract. t.* 43.

Res duræ ſingultum excitantes. Præter hactenus enumerata etiam res duræ vẽtriculum prementes, vel vellicantes ſingultũ excitare valent.

A recentioribus enim obſeruatum, eſt nonnullos ſingultijſſe ex intorta, & verſus ventriculum reflexa coſtæ extremitate ventriculum extinſecus premente. Et apud Hollerium *l.1.c.33. in comm.* eſt hiſtoria puellæ, quæ bubulis pulmonibus largiter vſa fuerat, quorum fruſtulum eum in œſophago reſtitiſſet, ſingultum excitauit, qui remoto fruſtulo illo ceſſauit. Auicennas docet, ſingultum quoque à capitis percuſſione fieri.

Atque hinc patet, ſingultum alias per ventriculi ἰδιοπάθειαν fieri, dum materia ventriculum vellicans in eo colligitur, alias verò per Sympathiam, cauſſa aliunde ex hepate, liene, inteſtinis, alijſq; partibus, vel etiam toto corpore communicata. Ita ex cerebro propter neruorum communionem, vt & à pulmonibus ſingultus excitari poteſt, de quo Galenus *ad locum Hippocrat. 1. prorrh. text.* 23. *Aphonia cum ſingultu peſſima*, ſcribit: Singultum cum Aphonia non fieri ex humiditate deſcendente ad laryngem, ſed ex quodam neruorum ſextæ coniugationis conſenſu, qui eſt cerebro cum ſtomacho vt & vicinarum partium.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Singultus auditu ab adſtantibus percipitur, & ab ipſo ægro indicatur, vt alijs ſignis opus non habeat. Cauſſæ verò ſignis dignoſcendæ ſunt.

Qui vomitu ſedatur, eſt à materia ſeu copia ſeu qualitate ventriculo moleſta. Qui ſuccedit euacuationibus nimijs, & in febribus acutis accidit, illum à ſiccitate prouenire vulgò ſtatuitur: Malo tamen ad materiæ prauitatem illum referre. Conſiderandæ etiam ſunt cauſſæ antecedentes, & manifeſtæ, quæ malo huic originem præbere poſſunt.

Si eſt per eſſentiam, eſt magis continuus, & adſunt humorum in ventriculo contentorum ſigna, ſpecieſque humorum ex oris ſapore, vomitu, ructu, & ſimilibus cognoſcitur.

Qui à cerebri, lienis, hepatis, inteſtinorum, vteri, aut alterius partis morbo prouenit, non eſt ſine partium illarum affectarum ſignis.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Singultus, qui à cauſſa primitiua, vt frigore, cibo ac potu, aut alia ſimili, quæ nondum alium affectum induxit, oritur, leuior, & minus periculoſus eſt: grauior eſt, qui alium affectum, aut eius cauſſam ſequitur.

2. Periculoſus eſt ſingultus, in quo fit inſignis fibrarũ in ventriculo tenſio ac dilatatio, & qui ab affecto ore ventriculi oritur, & in quo lipothymia metuenda eſt.

3. Singultum patienti ſternutatio ſuperueniens ſingultum ſoluit, 6. *aph.* 73. Sternutatio enim vehementi illo motu humorem ventriculum vellicantem excutit.

4. Si ſenibus ſupra modum purgatis ſingultus aduenia, non bonum eſt, 7. *aph* 41. Cum enim omnibus hominibus malum ſit ſingultum purgationi ſuperuenire, id ſenibus pręcipuè malum eſt, propter virium imbecilitatem.

5. Ab Hepatis inflammatione Singultus, malum, 5. *aph.* 58. *&* 7. *aph.* 17. Non enim ſemper ad inflammationem Hepatis Singultus ſequitur, ſed vbi illa maxima eſt, quod periculoſum.

6. A vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum, 7. *aph.* 3. Qui enim ſingultus fit ab humoribus ventriculum, præcipuè verò eius os infeſtantibus, ſi vomitione illi humores expellantur, meritò ceſſat: Quod ſi humoribus vomitu reiectis ſingultus perduret, vel cerebrum, vel ventriculum, non paruam pati inflammationem indicio eſt. Quandoque tamen ſingultus poſt vomitum periculoſus non eſt: cum ſcilicet à reliquijs humorum ſaltem prouenit: ſed tum reliqua Symptomata mitiora fiunt. Oculorum autem rubor vtriuſque partis, cerebri ſcilicet, & ventriculi inflammationem ſequitur, ſed cerebri magis.

7. In vomitibus ſinceris Singultus, malum. Mala quoque conuulſio. *In Coacis.* Omnis enim ἄκρατον i. e. meraca purgatio Hippocrati, malum, præſertim flauæ bilis. Magnum enim aliquod incendium partium circa ventriculum ſignificatur, à quo exuſta materia ventriculo communicata eum ita lancinat.

8. Ab Ileo Singultus, malum. 7. *aph.* 11. In tali enim inteſtinorum inflammatione partem illam neruoſam, quæ cerebro conſentit, affici indicio eſt. In ſenibus tamen Singultus ob prolapſa inteſtina ſine inflammatione non ita periculoſus. Sola enim inteſtinorum repoſitione euaneſcit.

9. Aphoniæ, ſeu vocis interceptiones cum ſingultu peſſimæ 1. *prorrhet. t.* 23. Ob conſenſum ſc. organorum vocis cum cerebro, & ventriculo, vt in cauſſis dictum.

10. Delirium lethale in ſpiritu i. e. difficili reſpiratione, & ſingultu. Cum enim cum ſingultu delirium accidit, aut à ventriculo inflammato calor, & vapores acres ad caput attolluntur, aut à cerebro inflammato malum cum neruis orificij ventriculi communicatur, quod vtrumque malum eſt.

11. Singultus in omni febre periculoſus eſt; niſi fiat ob criſin inſtantem, & ſigna coctionis materię in morbo manifeſtè appareant. Sic enim indicat criſin vomitu futuram.

12. Singultus in ſomno profundo, aut animi deliquio aut tetano obortus, mortem non longè abeſſe indicat. Atque in lethali eiuſmodi ſingultu præclara remedia non ſunt exhibenda. Aetius, *tetrab.* 3. *ſerm.* 1. *c.* 5.

13. Singultus ſæpè diuturnum malum eſt, ægrumque valdè affligit, refertque Marc. Gattinaria. Iur. Doctorẽ Papinienſem 12. dies ſingultu laboraſſe, & Epiph. Ferdinandus *hiſtor.* 43. curauit Auguſtinianum Theolog. Prof. qui 20. dies cum mortis periculo ſingultu laborauit, & mechoacann. ℥. ß. in vino albo infuſa, & alijs purgantibus liberatus eſt: Maſſaria etiam Vicentiæ curauit tabellarium, qui 40. dies, & plures ſingultu laborauit, & tandem aquis thermalibus liberatus fuit.

Indicationes.

Curationem quod attinet, non quilibet ſingultus Medici operam requirunt. Quidam enim ſunt ita leues, vt ſpontè, vel ſpiritus retentione, vel tenui dięta ceſſent. Quidam verò contumaciores ſunt, vt medicamenta poſtulent. Indicationes.

Curatio verò ad duo dirigenda, ad ipſum ſymptoma, & ad cauſſam, à qua pendet. Etſi enim ſingultus rectiſſimè curatur cauſſa, à qua pendet, ſublata. Quia tamen nonnun-

nonnunquam tam grauis, & moleſtus eſt, vt niſi ſedetur, metuendum ſit, ne aut ægri vires deijciat, aut aliud periculoſum malum inducat, curationem aliquando ad ſe trahit. Atque tum remedium motum illum mitigans, & ſedans eſt neceſſarium, quod ſcilicet mordicationis, & vellicationis ſenſum in ventriculo obtundat.

Cauſſæ verò ipſæ ſingulæ ratione ſibi conueniente tollendæ ſunt, quæ cum variæ ſint, de ſingulis in ſpecie dicendum.

Curatio.

Curatio. Quantum ad ipſum ſingultum, ſi ita vehemens ſit vt, curationem ad ſe trahat, ea exhibenda, quę ſenſum ventriculi nonnihil hebetant, & doloris vehementiam obtundunt, niſi vomitu materiam reijcere liceat. Faciendum autem eſt initium à lenioribus. Aetius offert ſuccum endiuiæ, vel portulacæ, ſemen excorticatum cucumeris, vel lactucæ tritum, vel decoctum ſebeſten, imprimis lac recens mulſum, aut portulacam mandere iubet.

Vel detur Syrupus violarum, portulacæ, de papauere, vel decoctum florum chamæmeli, & ſemin. anethi. Fortiora ſunt Philonium Romanum, cuius doſis ſcrup. j. non facilè excedat, quod granis duobus croci, vel cinnamomi corrigi poteſt, theriaca recens ad ſcrup. j. data, Laudanum Opiatum.

Cauſſam verò ſingultus quod attinet, conſiderandum. 1. An ſingultus alium morbum, qui peculiarem curationem requirit, ſequatur. In cauſſæ enim ablatione tota curatio conſiſtit. Primò ergo ſi à refrigeratione tantum ſingultus proueniat, ſpiritum cohibere conuenit. Spiritus enim retentus pulmones, & partes vicinas calefacit. Deinde intus, & extra medicamenta ventriculum calefacientia vſurpanda, qualia ſupra de intemperie ventriculi frigida curanda ſunt propoſita. Exhibeatur nimirum vinum Hippocraticum, maſticetur cinnamomum, vel aqua cinnamomi bibatur. Galenus, & Aetius laudant vſum caſtorei cùm olfaciendo tum aſſumendo.

Dorſum verò, & ventriculus inungatur oleo de pipere, mentha, Balſamo, & ſimilibus. Vel Cataplaſma imponatur ex vino, aqua vitæ, & pulueribus calidis.

Vel ℞. *Rad. cyperi iunci odorati caryophyll.* an. ℈. j. *caſtorei* ℈. ß. *ſem. anethi rutæ* an. ʒ. j. *fol. plantagin. menth. abſinth.* an. M. ß. Coquantur in vino, & ventriculus fomentetur.

1. Cibus, & potus calefaciendi vi ſit præditus: Ideoque aromatibus, ſeminibus, & herbis odoratis condiri poteſt, vt pulegio, mentha, anetho, origano, fœniculo, aniſo, cinnamomo, & caryophyllis.

2. Si à flatibus ſit ſingultus, eadem calefacientia conueniunt, & vinum, in quo aniſum, baccæ lauri, roſmarinus, ſem. coriandri, baccæ iuniperi, caryophylli macerati ſint. Item aqua vitæ, zedoariæ, diacyminum, theriaca vetus, Mithridatum.

3. Si poſt nimiam euacuationem fiat ſingultus, ſiue hoc accidat à ſiccitate, & corrugatione ventriculi, ſiue à medicamenti aut humorum ventriculum vellicantium prauitate, conueniunt, quæ humectant, & refrigerant moderatè, humoreſque mulcent, vt aqua hordei cum emulſione amygdalar. dulcium, lac recens mulctum, ol. amygdal. dulcium cum aqua hordei tepida. Emulſio item ſem. quatuor frigid. maior. & papau. albi, mucilago ſemin. pſyllij, cydon. iuleb. violar. ſuccus granator. ptiſanæ cremor, vel per ſe, vel cum pullorum carne, iuſcula è carnibus pullorum, & gallinarum contuſis, & expreſſis parata: Conſerua borrag. bugloſſ. nympheæ. Ventrem quoque, & dorſum inungere vtile eſt ol. violar. & ſimilibus.

4. Si ab alimentis vel medicamentis acribus ſingultus excitatus ſit hauſto oleo amygdal. dulcium recenti, vel butyro recenti aſſumpto, vel ptiſanæ cremore ſedatur.

5. Si à corrupto cibo, & repletione ortum habeat ſingultus, humorem illum aut per vomitum, aut per alui dejectionem euacuare neceſſarium eſt. Ad purgandum vtilis eſt hiera, pilulæ de aloe lota, & rhabarbarum. Poſtea exhibenda, quæ ad deterſionem, & reſolutionem materiæ faciunt.

Vt ℞. *Spicæ, Zingiberis, galangæ, ſemin. aniſi, rutæ, dauci, cumini*, an. ℥. j. F. Puluis. Cuius doſis ʒ. ß. Cum melicrato aut vino.

6. Si ab humoribus calidis, & acribus fiat ſingultus, ij vel per vomitum, ſi æger ad vomitum pronus ſit, vel per aluum expurgentur: prius tamen exhibitis ijs, quæ humorum acrimoniam retundunt, eos temperant, & detergunt. Qualia ſunt decoctum, vel ptiſana hordeacea, lac caprinum, ſuccus portulacæ, & endiuiæ, ſyrup. citri, acetoſæ, roſar. ſimp. infuſionis, borraginis, bugloſſi, portulacæ. Emulſio ſem. quat. frigid. maior. & papauer. albi, decoct. prunor. & tamarind. decoct. ſem. anethi, portulac. papau. albi in aqua hordei, vel cereuiſia tenuiore factum. Item potus aquæ calidæ, in qua diſſolutum ſit butyrum, vel oleum aut lac amygdal. dulcium. Lenis purgatio fiat cum infuſione rhabarb. manna, ſyrup. roſar. ſolutiuo. Vtile eſt & abſynthij decoctum cum infuſione rhabarb. Fortiora verò locū non habent.

Poſtea aſſuetis etiam frigida præberi poſſunt. Extra applicetur ol. roſar. cydon. violat. de nymph. cerotum ſantal. Atque ſi iſta medicamenta non iuuent, ſtupefacientia ſupra enumerata vſurpanda.

7. Si ab humore frigido ventriculo impacto fiat ſingultus, extenuandus is & incidendus, vt ſupra de intemperie ventriculi cum pituita dictum, melicrato ſcilicet, oxymelite ſimpl. & compoſ. ſcillitico, hyſſopo, pulegio, calamintha, ruta, dictamno, nardo Celtica, helenio, ſemin. cumini, anethi, nauci, ſeſelios, caryophyll. galanga, in mulſa, vel vino decoctis, caſtoreo item ℈. j. vel Drach ß. pondere ſumpto, ſyrupo de duabus, & quinque radicibus, de hyſſopo, de calamintha, Dianis. Diacymin. Diatrionpiper.

Peculiaris, & vtilis deſcriptio oxymellitis habetur, hęc apud Trallianum, *lib. 7. cap. 13.*

℞. *Scillæ partis internæ tenerioris* ℔. ij. *aceti albi acris ſextarios* xv. *piper.* ℥. ij. *ſemin. dauci Cretici, fœnicul. cumini*, an. ℥. ß. *petroſel. Macedon.* ℥. ij. *Zingiber. pyrethri*, an. ℥. j. *laſeris*, ℥. ij. *nard. Celtic. liguſtici*, ana Vnc. ß. *hyſſop. puleg.* an. ʒ. j. *menth. virid. apij virid.* ana M. j. *cardamom.* ʒ. ij. *rutæ viridis turiones quinque. mellis ſextarium, ſpodij*, Vnc. ß. *coſti*, Vnc. j. *ſapæ ſextar.* ij. *agarici, ſpicæ nardi, amomi* ana Vnc. j.

Omnia hæc contuſa diligenter ſeorſim habeto, & ſcillam in aceto coniectam per dies 7. macerari ſinito, deinde ea ſublata reliqua omnia contuſa, vbi valdè leuigaueris, & aceto indideris, alios dies ſeptem ſinito. Deinde per linteum denſum exprimito, & fiat oxymel.

Vel ℞. *Pulegij, iunci odorati, an.* M. ß. *ſem. anethi, carui* an. ʒ. ij Coquantur.

Colaturæ ℞. ℥. iv. Adde *mellit roſat. colat.* ℥. iij. M.

Poſtea materia, vel vomitu reijcienda, vel per aluum euacuanda hiera ſimplici, mechoan. agarico, pilul. maſtich. de aloe, de agarico, cum momento turpetti, el. diaphænico.

Si malum non ceſſet, iterum ad præparantia redeundum, & preparantia ac purgantia per vices aſſumenda.

Vt ℞. *Galangæ*, ʒ. j. *cinnamom. ſemin. aneth.* an. ʒ. ß. *caſtorei*, ℈. ß.

Coquantur parum in vini albi, ℥. vj.

Singulis diebus ſumat æger, Vnc. ß. Vtile eſt & elixir proprietatis.

Cum internis coniungendus eſt externorum vſus. Vtilia ſunt: Olea, vnguenta, emplaſtra, cataplaſmata ſupra de intemp. ventriculi frigida propoſita, vt.

℞. *Ol. Maſtich. de caſtor. aneth.* an. Vnc.j. *ol. deſtill. rutæ*, ℈ ß. *caryophyll*, gut.iv. Miſce

Vel coquantur in aceto cuminum, pulegium, calamintha, & origanum, ac ſpongia aceto eo imbuta ventriculo calida imponatur.

Non etiam inutile fuerit cucurbitam cum multa flamma ventriculo applicare, vt & dorſo ea parte, qua ſtomachus vertebris annectitur.

Alij ad materiam ſingultus diſcutiendam, aut certè è ventriculo, cui inhæret, excutiendam plura addunt, vt ſternutationem, vociferationem, deambulationem cõcitatam, geſtationem atq; equitationem, vt & ſubitum terrorem, iram, gaudium, quibus cùm ſpiritus intrò ad cor, & rurſum ad ambitum corporis reuocantur, accidit, vt ventriculus vellicationem materiæ non ita ſentiat, dum agitatione caloris, & ſpirituum materia antea quieta nonnihil concutitur, & loco affecto dimouetur: quæ tamen & in ſingultu ab alijs cauſis locum habere poſſunt.

8. Si materia maligna ſit, efficax eſt hoc medicamentum.

℞. *Sem. anethi, card. bened. citri*, an. ℈.j. *meliſſæ, cortic. citri*. an. ʒ.ß. *corall. rubr. galangæ, macis, cinnamom. an.* ℈.ß. *margarit. ſmaragd. an.* g̃.viij. *cornu cerui, lapid bezoar*, an ℈.j. vel qu.v. Fiat puluis, aut cum ſacch. ſ. q. F. Rotulæ. Vel cum ſyrup. de cortic. citri aut alio conueniente F. Electuarium.

Vel ſumatur theriaca aut aqua theriacalis, terra item ſigillata, bolus Armen. ſuccus citri. Galenus, 8. *de compoſ. med ſec. loca cap* 3. medicamentum ex Aſclepiade deſcribit, quod occulta proprietate contra ſingultum prodeſſe dicitur.

9. Si à vermibus ſingultus proueniat, ad vermes cura dirigenda, & reliqua etiam, quæ ſingultui conuenire poſſunt, vſurpanda.

10 Si v. alijs morbis ſingultus coniungatur, & primò quidem cum febre, materia morbi cauſſa ſingultui occaſionem præbeat, & humores ad ventriculum confluentes hoc malum excitent, cõſiderandum, an ſingultus accidat in principio febris, ab excrementis primarum viarum in ventriculum effuſis. Tum .n. leni pharmaco per aluum purgante, vel vomitu materia illa tollenda. An v. in ſtatu, quo tempore criſis per vomitum futuræ ſignum eſt, ac tum nihil metuendum, ſed naturæ omne negotium permittendum; Aut tandem in augmento accidat, quod ſi contingat, perpendendum, an humor vitioſus, & feruidus à iecore, & venoſo genere per venas meſaraicas infundatur in cauitatem ventriculi; an verò per venas, quibus ventriculus, & eius orificium alitur, affundatur in ipſam ventriculi ſubſtantiam; id quod hoc modo diſcernere licet. Si humor ad ventriculi cauitatem confluat, ſingultus eſt rarior, & leuior, & aſſumpto cibo, vel potu aut leni aliquo medicamento ſedatur. Si verò in ventriculi ſubſtantiam influxerit, ſingultus eſt frequentior, & grauior, ac quaſi veta conuulſio, nec ſedatur ingeſto cibo, & nonniſi in longiore temporis ſpatio quieſcit, ac præ frequentia ſingultus æger ſuffocari videtur, cum id quod ſingultus cauſa eſt, ventriculo infarctum ſit.

Prior ſingultus, qui fit à materia in cauitatem ventriculi effuſa, tollitur, vel vomitu, vel leni purgatione. Quæ verò à materia uentriculo infarcta originem ducit, difficilius curatur. Vt a. curetur, ſi corpus antea purgatum ſit, uel ob uehementiam febris purgare non liceat, ſtupefacientibus, & ſenſum obtundentibus, de quibus antea dictum, utendum. Et ſi humor malignus ſit, etiam alexipharmaca, & contra malignitatem ac uenenatam qualitatem pugnantia uſurpanda, de quibus etiam antea dictum, quæ tamen ita temperanda ſunt, ne febrem augeant. Si uerò corpus nondum purgatum fuerit, & calor febrilis non prohibeat, aut ſtatim purgatione per infuſum rhabarb. & folior. ſenæ, manna, ſyrup. uiolar. roſar. ſolutiuo utendum, aut. clyſteres applicandi, & humorum acrimonia ac caliditas cremore ptiſanæ, emulſione amygdal. dulc. ſemin. 4. frigid. maior. papau. albi cum aqua hordei, portulacæ, lactucæ, aut aqua lactucæ, & portulacæ temperanda. Venter ſimul ob æſtum, & calorem inungendus oleo roſarum, & alijs, quæ in intemperie uentriculi calida ſunt propoſita.

11. Si denique ſingultus accidat ab inflammatione uentriculi, hepatis, cerebri, uteri, uel alterius partis, curatio ad inflammationem, & morbum principalem, & cauſſam huius ſymptomatis dirigenda: qua ſublata, & ſingultus ceſſat. Si tamen nimis uehemens eſt ſingultus, ea, quæ ſenſum nonnihil obtundunt, & ſingultum mitigant, uſurpanda, quæ ſupra fuere propoſita.

Nonnulli amuleta hic etiam uſurpant Caſtoreum, inquit Trallianus, alligatum cito ſingultum ſanat. Idem facit cuminum panniculo linteo inditum, & carpo ſiniſtræ manus alligatum. Alyſſum commendatur à Dioſcoride, & à Plutarcho, 1. *ſympoſiac. probl.* 3. Habet alia Trallianus, *allegato loco*, ſed quæ ſuperſtitioſa ſunt.

Diæta.

Victus ratio ſingulis cauſſis reſpondeat, & pro uarietate cauſſarum uaria ſit, quæ ex ijs quæ ſupra de intemperiebus uentriculi curandis dicta ſunt, patere poteſt. Diæta

---

CAPVT XI.

De Ructatione.

INter expultricis facultatis ventriculi ſymptomata eſt, & Ructatio, quæ eſt motus deprauatus uentriculi factus à facultate expultrice concitata, quo uapores, & fumi à cibo non rectè cocto per os expelluntur. Et quidem ſoli homini hoc uitium accidit, non brutis, cum ut Ariſtoteles, 10. *probl.* 43. docet, hæc uentrem ſicciorem habeant, quibus humidum ſtatim abſumitur, ut in flatum conuerti non poſſit: forſan etiam, quia in cibo, & potu ſumendo ſunt temperantiora. Ructatio. Soli homini accidit.

Ructus autem nunc inſignem nullam qualitatem præ ſe fert, nunc uerò eſt acidus, nunc nidoroſus, nunc fœtidus, nunc cibi aſſumpti qualitatem præ ſe ferens.

Cauſſa.

Cauſſa proxima Ructationis eſt flatus in ventriculo concluſus, & per os eius ſuperius confertim, & cum ſonitu erumpens. Is autem flatus nunc generatur in uentriculo ob eius coctionem læſam, de cuius cauſſis ſupra dictum. Et prouenit nunc à cruditate nidoroſa, nunc acida, eiuſque index eſt; illaque ab intemperie uentriculi calida, hæc frigida. Cibi tamen etiam aſſumpti, qui facilè corrumpuntur, uel flatulenti ſunt, ad ructus generandos faciunt, quales ſunt caſtaneæ, ficus recentes, rapa, raphanus, cepæ, melones, cucumeres, portulaca, oua, & piſces oleo, uel butyro frixa & ſimilia. Nunc uerò flatus e partibus inferioribus ad uentriculum aſcendunt ex inteſtinis, hepate, utero, imprimis liene, & uenis meſaraicis, ſunt ructus hypochondriacis nonnullis familiares. Ita noui uirum, qui continua ſputatione, & ructibus ita moleſtabatur, ut ſæpe intra unam atque alteram horam, uel centies ructaret. Pertinet huc, & morbus ructuoſus ab Hippocrate, *libro* 2. *de morbis*, deſcriptus, Dolor, inquit, corripit acutus, & dolitat vehementer, & ipſe ſeipſum iactitat, & vociferatur, & frequenter eructat, & vbi eructarit, melius ſe habere videtur. Sæpè etiam atram bilem reuomit mo- Cauſſæ.

dicam

dicam poculi parui menſura,& dolor corripit à viſceribus ad imum ventrem,& laterum mollitudinem:& vbi hoc lactum fuerit melius ſeſe habere videtur, & venter inflatur, & indureſcit, & ſtrepit, & flatus non egreditur, neque ſtercus. Morbus hic, ſi iuuenem corripiat, tempore decedit, ſi ſeniorem, commoritur. Cuius infrà etiam *de meſenterij præter naturam affectibus, & affectione hypochondriaca mentionem faciemus.* Atque ita tres cauſſæ ſunt ructus, ventriculi intemperies, ob quam cibi non bene concoquuntur; vitioſi humores in ventriculo, vel alijs partibus cumulati; cibi corruptioni facilè obnoxij, & cruditati, vel acidæ, vel nidoroſæ materiam præbentes, vt & flatulenti. Faciunt tamen etiam ad ructum excitandum cauſſæ externæ, quæ materiam ſeu in ventriculo, ſeu alijs partibus contentam commouent, vt balnea, exercitium nimium, & intempeſtiuum poſt cibum, venus immodica.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Ructus ipſe per ſe manifeſtus eſt, nec ſignis opus habet, cauſſæ verò ſignis indigent. Si quis ergo ructet, inquirendum primò, quibus cibis vſus ſit. Nam ſi quis, vel raphanum, vel cæpas, vel oua frixa, vel placentam nidoroſam comederit, & ructum nidoroſum ſimilem emittat, manifeſtum eſt, è cibo ſumpto ructum eſſe, ventriculuſque tum poteſt eſſe ſaluus. Si verò quis nidoroſum talem ructum emittat, & nil tale, quod nidoroſæ cruditati materiam præbere poſſit, comederit, procul dubio à calore ventriculi nimio cibos hoc modo corrumpente erit ructus; vbi porrò inquirendum, an ipſe ventriculus intemperie calida laboret, an verò bilis ex hepate in eum fuerit infuſa, de quo ſupra de intemperie ventriculi dictum.

Si verò ructus acidus accidat, inquirendum, an à cibis difficilis coctionis, an verò ab intemperie ventriculi frigida iſte veniat, quod cognoſcitur ex eo imprimis, quod non ſolùm cibi frigidæ naturæ ſed & calidæ, vt mel, ſaccharum, vinum, & alia eiuſmodi in cruditatem acidam abeant; an verò aliunde materia acida in ventriculum effundatur, quod hypochondriacis familiare eſt, ac tum affectionis hypochondriacę ſigna alia etiam adſunt.

Si verò ſine ſapore emittatur, habet originem à cibis flatulentis, vel ciborum copia. Si longo poſt cibum ſumptum tempore ructus adhuc cibi aſſumpti ſaporem, & odorem referat, magnam coctricis facultatis imbecillitatem ſignificat.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Ructationes multæ, & frequentes malę ſunt. Nam & cauſſæ vehementiam ſignificant, & motus ille coctionem turbat, quæ in ventriculo perficitur.

2. Ructationes acidæ, ſi din continuentur, hydropem vel lienteriam minantur.

3. In longis inteſtinorum leuitatibus, & alui fluxu, ſi ructus acidus accidat, qui prius non erat, bonum. Aliquam enim iterum coctionem fieri ſignificat.

4. Ructum aſthmati ſuperuenire, bonum.

5. Ructantes acidum, non facilè pleuritici fiunt, 6. *aph.* 33. Videantur Commentatores.

6. Qui ſupra modum ructant ante cibum, diſpoſiti ſunt ad colicam: qui verò poſt cibum, ad hydropem; præcipuè tympanitem.

Curatio.

Curatio. Ructus ſi moderati, non cohibendi ſunt Fit enim per eos excrementorum flatulentorum euacuatio: ſi v. ructus frequens, & moleſtus ſit, diu duret, tollitur cauſſis, à quibus pendet, ſublatis. De quibus cum ſupra de Intemperie ventriculi, & ventriculi inflammatione dictũ ſit, non opus eſt, vt ea hic repetamus Intemperies nimirum frigida, vel calida alteranda, cum internis, tum externis, humores vitioſi euacuandi, flatus diſcutiendi. Cruditas parca diæta, & cibis boni ſucci corrigenda. Cibi corrupti, vel vomitu, vel alio modo euacuandi. Si lien vel aliud membrum vicinum flatus ſuppeditat, ei ſuccurrendum.

CAPVT XII.

De Nauſea, & Vomitu.

PErtinent ad hanc ſymptomatum claſſem etiam Nauſea, Vomitus, & Cholera, quæ cognata mala ſunt ſymptomata ſcilicet facultatis expultricis ventriculi, & motus, quibus per os excernit, aut excernere conatur illa, quæ ventriculo moleſta ſunt. Et quia nauſea, & vomitus eaſdem fere cauſſas habent, de ijs hoc capite, ſequenti de cholera, agemus.

Nauſea quidem, Græcis *ναυτία*, & *ναυτίασις* nil aliud eſt, quàm inane quoddam vomendi deſiderium, in quo ventriculus quidem ad vomendum incitatur, nihil verò expellit. Vomitus verò eſt, cum ventriculus id, quod moleſtum ſibi eſt, per os reijcit. Si enim ventriculus, vel copia, vel qualitate materiæ laceſſatur, vireſque eius in fundo ſint robuſtę, natura materiam illam verſus orificium ventriculi ſuperius attollit, & per os euacuare conatur: quod ſi effectũ dat, vomitus, ſeu humoris per os reiectio, ſequitur; Si autem ſeu ob naturæ imbecillitatem, ſeu materiæ contumaciam id obtinere non poſſit, tum conatus ſaltem fit, qui nauſea dicitur, ventriculi propria affectio. Interdum tamen, & alijs partibus hoc nomen tribuitur, ſicut Hippocrates, in *libello de fracturis*, *ναυσιώσεις φλεβῶν* dixit, quæ *ἐκχύμωσις* alijs nominatur, quando venæ velut nauſeabundæ ſanguinem emittunt, ſiue ob partis inflammationem, ſiue ob ſanguinis ipſius copiam aut prauitatem. Vulgo ſugillatio nominatur. Sunt etiam apud Galenũ, 8. *de comp. med. ſ. loca cap.* 3. Vocabula *ὑπτιασμῶ*, ſupinitatis, & *ἀνατροπῆς τοῦ στομάχου*, quibus *ναυτιώδεις διαθέσεις* ſignificantur, poſt cibum accidentes, ita vt ſi æger paulò vehementius ſeſe moueat, vomitus ſequatur. Nauſea.

Et ſi verò naturale ſit ventriculo, vt cibos per os recipiat in ſe, & poſtea coctos per orificium inferius emittat, ac per fibras rectas œſophagus cibos attrahat, motuſque fibrarum principium ſit in parte ſuperiore, concurrentibus circularibus, qui ab œſophago in ventriculum pellunt, quorum motus etiam à parte ſuperiore incipit; tamen natura aliquando abutitur fibris rectis; & tum principium motus iſtarum fibrarum incipit à parte inferiore, & tendit verſus ſuperiora: ac tum vomitus fit, qui ratione facultatis expultricis actio quidẽ naturalis eſt; quia tamen fibræ non ſua ſponte tum operantur, ſed ſtimulatæ ac impulſæ ab obiecto p. n. actio præternaturalis appellari poteſt. Atque ita ſymptomata hæc ſunt in genere actionum læſarum, ſi facultas expultrix, vt cauſſa efficiens ſpectetur, vt Galenus facit, 3. *de ſympt. cauſſ. cap.* 2. Habitò verò reſpectu ad materiam, vomitus in excretorum genere præter naturam collocatur à Galeno, *in lib. de ſympt. differ. c. vlt.* Quia tamen illud, quod exit, licet loco, non ſemper tamen ſubſtantia aut qualitate à naturali ſtatu mutatum eſt, rectius ad actiones deprauatas refertur.

Cauſſa.

Cauſſæ vomitus, & nauſeæ, eædem ferè ſunt, ſecundum magis, & minus differentes, nimirum omnia, quæ facultatem in ventriculo expultricem ſtimulandi vim habent: quamquam, & retentrix concurrere poſſit, dum debilitata actionibus contrarijs expultricis reſiſtere non poteſt; ſola tamen vomitum ciere non valet. Cauſſæ.

Cauſſa verò vomitus eſt, vel vitium aliquod ventriculi, vel materia irritans, vel vtrumque. Ventriculi vitium eſt intemperies, tuberculum, vlcus, vulnus, ob quæ etiam probus cibus, & qualitate nō peccans facultati expultrici moleſtus eſſe, eamque irritare poteſt. Materia verò, quæ facultatem expultricem irritat, varia eſt, & vario modo id præſtat. Materia enim, vel extra aſſumpta eſt, quales ſunt cibi, medicamenta, venena; vel intus producta; & quidem, vel in ventriculo genita, quæ aut alimentalis, vt chylus coctus, vel crudus, aut excrementitium quiddam, vt cibus corruptus, pituita, bilis: vel alibi genita in corpore, & in ventriculum illata, eaque, vel animata, vt vermes, vel inanimata, vt ſanguis, humores, pus, quæ in ventriculum mittuntur ex inteſtinis, meſenterio, hepate, cerebro, toto corpore, per hepatis venas. Prægnantes etiam quædam primis menſibus vomere coguntur. Cum enim menſes ſubſiſtant, materiæ pars aliqua ad ventriculum etiam transfertur, & per eum vomitu reijcitur, donec fœtus grandior factus plus alimenti ad ſe trahat, vel etiam natura humoribus illis magis adſueſcat. Materia autem hæc quæcunque, & vbicunq; egenita ſit, vel pondere ac grauitate, vel acrimonia, mordacitate & qualitate, ventriculo aduerſa eſt, vel alio modo ventriculum irritat, & moleſtat. Atque hoc facilius accidit, ſi materia illa agitetur, vnde ijs, qui curru vehuntur, ſi non aſſueti, ventriculus ſubuerti ſolet interdum, maximè verò nauigantibus. Nam & Hippocrates, 4. *aphor.* 24. motioni tribuit, quod nauigantes vomere ſolent; alij tetro odori magis, quo affectus odoratus ſtomachum agitat. Aliquando etiam vi imaginationis vomitus concitatur, quando ad conſpectum alicuius vomentis, aut obiecti iniucundi, vel odoratum expultrix ad talem motum ſtimulatur. Ductus quoque, qui bilem vehit ad inteſtina, quandoque vomitus cauſſa eſt, & facit, vt etiam, qui alias bilioſi non ſunt, quandoque vomant. Ductus enim ille nunc vnicus eſt, nunc duplex, & quidem ſi ſimplex ſaltem, ad inteſtina naturaliter fertur; ſi duplex, maior ad inteſtina, minor ad fundum ventriculi tendit. Si verò hic naturalis ſitus mutetur, & vel vnus ille ductus in ventriculum, vel maior in ventriculi fundum inſeratur, homines bilis vomitu crebrò infeſtantur, qui *ὑπέρχολοι*, bilioſi ſupra, nominantur. Tumores quoque & vlcera ventriculi vomitus excitant. Quibuſdam etiam natiua eſt anguſtia ventriculi, ob quam ſi paulò largius cibum ſumunt, vomunt, de qua ſupra inter morbos ventriculi actum.

Quæ vomitus cauſſæ ſunt, eaſdem etiam Nauſeæ eſſe diximus, differentes ſaltem ſecundum magis, & minus. Nam ſi materia minus copioſa minuſque acris, vel vaporoſa potius, aut tunicis magis impacta, aut tenacior ſit, nauſea fieri ſolet: contrarijs materiæ conditionibus vomitus excitatur. Nonnunquam tamen etiam excitari poteſt, ſi virtus expultrix ſit debilior.

Differentiæ.

Differētiæ. Vomitus alius per morbum aliquem fit, alius citra hunc. Qui per morbum aliquem fit, alius Criticus eſt, qui, vt opus naturæ, tempeſtiuè fit, & in commodum ægri, & morbum, vel ſoluit, tota materia euacuata, vel eundem imminuit, parte aliqua materiæ, vel ob virtutis expultricis debilitatem, vel ob materiæ contumaciam relicta; Alius Symptomaticus, qui intempeſtiuè fit, natura à cauſſa morbifica nimium irritata. Qui citra alium morbum fit, plerumque crapulam, & ingluuiem ſequi ſolet, vt & debilitatem ventriculi. Sunt & differentiæ materiæ, & alias ſanguis, alias humor bilioſus, alias pituitoſus, alias vermes, alias pus, & ſanies eijcitur. Interdum etiam crines, claui, ferramenta, ligna, fruſta carnea, & huiuſmodi alia è ventriculo vomitu reijciuntur, vt ſupra dictum, quæ tamen omnia ſupra naturam, & magicæ operationis ſunt. Interdum etiam Clyſteres vomitu reiectos, & alij obſeruarunt, & ego memini: ſimiliter, & glandes, & excrementa alui in Ileo vomitu reijciuntur per motum fibrarum in inteſtinis inuerſum, vt de ſcorbuto, & de Ileo dicetur. Notabilis quoque eſt hiſtoria, quam Gulielmus Fabricius Hildanus, *Centur.* 4. *obſeru.* 32. refert, Monialis cuiuſdam, quæ ab anno ætatis 13. vſque ad annum 44. continuis vomitibus fuit moleſtata, & ſingulis diebus ſemel vt plurimum pituitam viſcidam, nonnunquam & bilem vomitu reiecit. Vomitus huius tam diuturni cauſſam quidem Philibertus Saracenus, *in reſponſione*, ad retentum ſemen refert. Verum non abſuit affectio Hypochondriaca, vt ex ijs, quæ à Fabricio referuntur, & quæ de Affect. Hypochondriaca dicentur, patebit.

Signa Diagnoſtica.

Nauſea, & vomitus in genere per ſe manifeſta ſunt, neque ſignis, quibus innoteſcant, opus habent. Cauſſæ verò ſignis, quibus manifeſtentur, indigent. Et primò an vitio ventriculi an vero per conſenſum fiat vomitus, cognoſcitur, quod, ſi vitio ventriculi fiat vomitus, tam ante, quam poſt cibum ſumptum vomit æger, & ſigna affecti ventriculi ſunt, perpetua inappetentia, grauitas tenſio, & inflatio ventriculi, & ſimilia; & ſigna debilitatis, & intemperiei humidę, qua totus ventriculus laxatur, adſunt. Si verò per conſenſum fiat, nec vomitus, nec ſymptomata iſta adſunt perpetuò, ſed quandoque ægrum affligunt, quandoque non, & ſigna partium affectarum aliarum adſunt. Signa.

Si fiat vomitus ob meatum bilarium, vt ſuprà dictum ventriculo inſertum, homines alias ſatis rectè valent, nec ventriculi, vel alterius partis affectæ, vel etiam bilis copioſæ ſigna adſunt: Bilis tamen vomitu reijcitur. Si ex vlcere, vel tumore ventriculi vomitus fiat, id è ſuis ſignis cognoſcitur.

Si fiat vomitus ob ventriculi anguſtiam, & paruitatem, vitium hoc non ſolùm viſui eſt conſpicuum, vt Galenus, *art. med. c.* 71. habet: ſed tales etiam à natiuitate parum comedunt, & ſi paulò plus comedant, vomitu id reijciunt.

Si cibus, & potus, cum, vel ſine pituita, poſt ſumptum cibum reijciatur, ſignum eſt ſuperioris oris laxati, & debilitati: Nonnunquam, & ſignum eſt debilitatis ventriculi, qui cibum coquere non poteſt.

Vomitus qui fit à cauſſis externis ex ijs antecedentibus cognoſcitur, ijſque ſublatis ceſſat. Vt ſi ob ictum capitis vomitus fiat, latere non poteſt.

Quod ſi ob materiam irritantem fiat vomitus, aut cibus vel potus nimia copia aſſumptus eſt, vel venenum hauſtum, vel praua aliqua materia in ventriculo fuit genita, aut ad eum confluxit. Qualis verò ſit materia non ſolum ex vomitu cognoſcitur, verùm etiam antequam vomitu reijciatur, ex ructu, qui nunc acidus eſt nunc nidoroſus, nunc amarus. Et quidem iam imminentis vomitus ex bilioſo, & mordaci humore ſigna ſunt oris ventriculi morſus, dolor capitis, vertigo tenebricoſa, tremor labij inferioris, ſputum multum ac tenue profluens, Galenus, 3. *de Criſibus*, *cap. vltim.* Quorum Symptomatum cauſſas Galenus, 1. *Prorrhet. comm.* 1. *t.* 30. refert.

Si humor in ventriculo eſt genitus, qualiſcunque ſit, iam dudum illum afficit ac torquet, & in victus ratione peccatum fuit, ac nauſea ferè eſt continua, atque appetitus non ſatis probus. Et ſi cibus in ventriculo corrumpitur ex nidoroſa aut acida cruditate eius, quod vomitu reijcitur, cognoſcitur.

Si verò aliunde affluit humor, ſigna eius partis affectæ, quæ materiam ſuppeditat, adſunt; vt ſi ex totius corporis vitio, quod nonnunquam ſe in ventriculum euacuat, vomitus accidat, ex deprauato totius corporis colore, iuxta humoris proportionem, manifeſtum

euadit,

euadit, præceſſit praua victus ratio.

Sin è cerebro humor mittatur, pituitæ aut ſalſi humoris in ventriculum deſtillantis ſigna adſunt; vomitus quoque ſunt ſpumoſi, & nauſea eius magis moleſtat, quo tempore cibum ingerunt.

Si ex Hepate bilis trãſmittitur, cognoſcitur id ex humoris per vomitum reiecti natura, ex Hepatis dolore, tumore, & tum vomitus ieiunos magis moleſtat, quam poſt ſumptum cibum.

Si ex Inteſtinis eſt vomitus, adeſt dolor colicus, vel inteſtini Ilei.

Si ex vtero, vel conceptio facta fuit, vel menſes ſuppreſſi ſunt, atque alia ſigna affecti vteri adſunt.

Qua autem in parte ventriculi humores contineantur, etiam ſignis diſtinguendum eſt. Si enim in ventriculi cauitate latent, leuiſſimo conatu reijciuntur, & ineſt in ventriculo ex alimento tenſio, & anxietas, quæ non ceſsat, donec humores vomitu ſint reiecti. Quibus verò humores adhærent tunicis, ijs alimenta ſine humoribus eijciuntur. Præterea ſi in cauitate ventriculi ſunt humores, etiam ſine cibo fit vomitus, & poſt vomitum alimentum retinetur. Si verò tunicis adhærent, non vomunt niſi ingeſto cibo; citra verò cibum nauſea admodum moleſtat, & quod excutitur, pituitoſum, & craſſum eſt, ac magno conatu eijcitur.

Si ſanguis vomitu reijcitur, & quidem à ventriculo, eſt qualitate exiguus, & rubeus. Si aliunde infunditur in ventriculum, eſt multus, & nigrior: & quidam niger, ſi ex liene, rubicundior verò, ſi ex Hepate vel toto corpore.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Accidit nonnunquam, vt poſt mediocrem nauſeam vomitus ſequatur; nonnunquam verò conturbatio quædam magna, & frequens ſit, vomatur verò parum aut nihil. Prauum hoc eſt, & vt ſignum, humorem in ventriculo contumacem indicans, & vt cauſſa, continua ſcilicet iſta vellicatione vel inflammationem excitatura, vel præſentem iam auctura. Galenus, 6. *Prorhet. comm. 3. t. 25.*

2. In vomitionibus, quæ ſponte fiunt, ſi qualia oportet euacuentur, confert, & facilè ferunt ægri; Sin minus, contrarium fit, 1. *aph.* 2. Euacuatur enim materia, quæ naturæ ſiue qualitate ſiue quantitate, ſiue vtroque modo moleſta eſt. Ideoque ſi vomitus id euacuat, quod corpus lædit, atque inde æger commodi aliquid percipit, bonum eſt; ſin autem euacuatur, ægri tamen ideo morbo non leuantur, malum eſt.

3. Quicunque ſanguinem vomunt, ſine febre quidẽ ſalutare eſt, verum cum febre, malum. 7. *aphor.* 37. Viſcerum enim aliquam Inflammationem hoc ſignificat.

4. Vomitus chyli malus eſt, præſertim ratione vlceris: fęcum lethalis, vt in Ileo: ſaniei peſſimus, quia vlcus adeſſe ſignificatur; Vermium, ratione ſigni quidem malus eſt, quia putredinem magnam humorum indicat, verùm ratione cauſſæ, bonus, ſi vniuerſi, vel maiori ex parte expellantur, ac præſertim ſi id Critice fiat.

5. Peior vomitus eſt atræ bilis, quam pituitæ, & pituitæ putridæ turſum peior, quam copia ſaltem peccãtis. Vomitus commodiſſimus eſt ex bile, & pituita maximè permiſtis, & non craſſus valde, neque multus. Sincerior enim deterior. 2. *Progn. aphor.* 38. Bilioſus. n. ſincerus bilis copiam, pituitoſus frigiditatem indicat. Præterea ſincerus humor craſſior redditur. Pituitoſus quidem frigiditate, bilioſus verò propter exſuperantiam caloris, qua quaſi aſſatur. Galenus, *ibidem.*

6. Si homo omnes colores vomat, valde pernicioſum eſt. Plures enim difficiles in corpore affectiones ſignificantur. Celerrimam mortem minatur vomitus liuidus, ſi grauiter oleat. Putredinem enim ſignificat, cũ caloris natiui extinctione; & omnino ſub putridus, & fœdus odor in omni vomitu malus eſt. Deterior enim leuis affectio redditur, ſi ei putredo accedat. Hippocrates, & Galenus, 2. *Progn. aph.* 40. 41. 42.

7. Si vomitus praſinus aut liuidus aut niger fuerit, malum. Hippocrates, 2. *Progn.* 39. Nam cauſſam admodum vehementem hæc colorum mutatio indicat. Praſinus enim, ſeu Porraceus calorem inſignem in venis & magnam humorum corruptionem indicat. Si tamen ex quorundã ciborum, & olerum cruditate proueniat, minus malum ſignificat. Niger interdum ſalutaris eſt, dum ſcilicet humor melancholicus criticè, & cum ægri commodo euacuetur; peior verò eſt, cum alia materia eijcitur, quæ ſua natura nigra non eſt, ſed ex corruptione in corpore hunc colorem acquiſiuit.

8. Vomitus in capitis doloribus æruginoſus, cum ſurditate, & vigilijs citò vehementem ſurditatem adfore pronunciat, 1. *Prorrhet. comm. 2. aph.* 12. Flaua enim bilis ſupra modum aſſata primò in æruginoſam, deinde in atram vertitur. Id quando in capite contingit, vigiliæ, dolores capitis, & ſurditas accidit; Vnde *μανιώδης παραφροσύνη* oritur. Cerebro autem grauiter affecto ab humore calido, tenui, mordaci, os ventriculi per conſenſum afficitur, & vomitus excitatur, vt à plurimis hic aphoriſmus explicatur. Exemplum eſt in Philiſca, 3. *Epid. com.* 4. Putatem tamen talem vomitum, & affectiones has potius accidere, humore tali non ſolum in cerebro cumulato, & ventriculum in conſenſum trahente, ſed etiam, ſi bilis talis in inferioribus cumuletur & ſubitò ad caput rapiatur, talia Symptomata excitari poſse, in ventriculo quidem vomitum, in capite ſurditatem, vigilias, & delirium.

9. Quibus cerebrum vulneratum eſt, his febrem, & bilis vomitum ſuperuenire neceſſe eſt. 6. *aph.* 22. Febris quidem ſequitur, quando ab illo eiuſque membranis vulneratis calor cordi, & hinc toti corpori communicatur. Vomitus verò fit ob conſenſum cerebri cum ore ventriculi.

10. Qui pectus anguſtum habent, ac inde pulmonẽ compreſſum, ad vomendum ineptiſſimi ſunt. Facilè enim vas ex ijs, quæ ſpirationi inſeruiunt, rumpitur. Sunt, & inepti ad vomitum, qui collum habent longum & qui ad ſanguinis ſputum, & tabem ſunt propenſi, & quibus tumor eſt in gula. Prægnantibus quoque vomitus commodus non eſt; metus enim eſt, ne abortiant.

11. Vomitiones luxuriæ cauſſa fieri non oportere, confido. Interdum valetudinis cauſſa, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere vult, hoc quotidianum habeat. Celſus, *lib.* 1. *cap.* 3.

12. Vomitus interdum malum ſatis diuturnum eſt: habetque eius rei exemplum Guil. Fabritius, *cent.* 4 *obſer.* 32. de quadam nobili religioſa, quæ ab anno 13. ætatis vſque ad 44. & ita 31. annos ſingulis diebus ſemel euomuit, vt plurimum pituitam viſcidam, nonnunquam, & bilioſam materiam.

Plura de vomitionibus Prognoſtica poſſent addi; verum cum illa ſolum febres ſpectent, videantur paſſim apud Hippocratem, & Galenum, in *Prognoſtic. Prorrh. & Coacis prædictionibus.*

Indicationes.

Si vomitu reijciatur materia bona, & vtilis, eaque ſit cibus vel chylus, qui ob ventriculi imbecillitatem reijcitur, vomitus ille ſtatim reprimendus, ventriculum roborando, & adſtringendo. Si ſanguis ſit, iſque criticè reijciatur, non ſtatim ſupprimendus eſt, niſi modum excedat. Similiter ſi conſuetus ſit ſanguinis vomitus; in Plethorica corporis diſpoſitione, aut Hepatis imbecillitate, aut vteri mala affectione, non mox cohibẽdus eſt, ſed toti corpori, & affectæ parti prius proſpiciendum. Si verò humores excrementitij reijciantur, & quidem criticus ſit vomitus vel conſuetus, moderatuſ- Indicationes.

que,

que, non ſupprimendus, ſed ſinendus. Immò etiam diminutus adiuuandus leni vomitorio. Si verò Symptomaticus ſit vel immoderatus, qui vires proſternat, cohibendus. In quo ad duo reſpiciendum, primò ad ipſum vomitum, ſeu Symptoma, ſecundò ad eius cauſſam. Si enim vomitus ſit nimius, à quacunque etiam cauſſa proficiſcatur, & plus damni ex eo, quam commodi ſperandum ſit, cohibendus eſt, quod fit roborantibus, & adſtringentibus. Quod ſi ſedari non poſſit, ad ſingulas cauſſas cura dirigenda. Et quidem, ſi praui humores copia peccant, per inferiora euacuentur, reuellendo, ſi qualitate praua expultricem laceſſant, attemperentur, & ad temperiem redigantur. Sed & dum vomitus diminutus eſt, per inferiora vacuare licet in morbo, qui cum vomitu non incœpit, & vbi æger ad vomitum non procliuis eſt, nec aſſuetus. Si contra accidat, vomitus vomitu rectè curatur. Sin quoque materia, quæ vomitur, ingrata, & noxia ſit vel acris, & abradens, qualis atra bilis eſt, ad inferiora reuulſa illa expurgetur.

Curatio.

Curatio. Quod ergo vomitum ipſum attinet, ſi ſit nimius, curatur per reuellentia, & roborantia, ac Expultricis motum nimium comprimentia. Reuellunt acres, & fortes clyſteres ac ſuppoſitoria, quæ humores ad aluum deducunt, immo etiam purgantia, quæ materiam per aluum euacuant; Calida item extremitatibus, & præſertim frigidis applicata, vt lotiones pedum ex aqua calefacta, & crurum phœnigmi ac Sinapiſmi. Ita Auicennas, 3. *Can. fen.* 13. *tract.* 5. *cap.* 12. Mirabile eſſe dicit, quod calefactio extremitatum ſedat vomitum, ſcilicet deorſum trahendo. Quod verò mox addit; Infrigidationem extremorum ſedare vomitum velocem calidũ, id ita planum, & perſpicuum non eſt; cum frigida pedibus frigidis adhibita calidos, & tenues humores potius ad ſuperiora repellere videantur.

Reuellentia.

Verum videtur hic Auicennas reſpicere ad naturam humoris ipſius, qui vomitus cauſſa eſt, ob cuius caliditatem is celer eſt, & continuus. Refrigeratæ enim extremitates qualitatem eandem humori communicant atque eo modo motus humorum, & vomitus nonnihil ſedatur.

Roborantia. Retentrix facultas roboratur remota Intemperie, & præſertim humida, a qua debilitas retentricis ortum habet. Ergo in cauſſa calida exhibeatur Robribes, berberis, ſuccus, & ſyrupus granatorum, cydoniorum, de roſis ſiccis, myrtinus. Et quidem offerantur ab vncia vna ad vncias duas ſine aquis vel decocto, aut cum exigua horum quantitate, ne ab humidis maior fiat relaxatio ventriculi, & fluctuatio in eo augeatur.

Atq; exhibeantur talia ante cibum. Conuenit etiam panis vino auſtero madidus, conſerua roſarum antiqua, imprimis Vitriolata, Diacydonium, Syrupus coralliorum. ſpir. Vitrioli. Poſt cibum ſumantur cibi adſtringentes, cydonia, pyra, meſpila, ſorba, Diacydonium ſimplex, & alia ſupra de Intemperie ventriculi calida propoſita.

Si non ita ferueat ventriculus, Galenus, *in Euporiſtis cap.* 15. hoc medicamentum exhibet.

℞. *Succi mali granati cum ſuis acinis expreſſi* pat. iij, *menthæ* p. j. Coquantur in vaſe fictili aſſiduè agitando, cumque iam craſſa fiunt, ſublata reponantur in vſum. Doſis ante cibum myſtrum ſiue cochlear vnum magnum vel duo.

Extrà adhibeantur fomenta ex roſis, myrtillis, ſumach, cortic. granat. & poſtea applicetur pulpa cydonior. ſub cinerib. coctorum cum puluere myrtillorum, maſtich. ſumach, boli Armeni, terræ ſigillatæ, trochiſc. de ſpodio. Vel imponatur Emplaſtrum de cruſta panis.

Aut ℞. *Carnis cydonior. ſub cineribus coctor.* ℥. ij. *puluer. hypocyſtidis, balauſtiorum boli Armeni maſtiches*, an. ℈. j. *ol. myrtib. cydon.* an. q. ſ. F. Cataplaſm.

Aut panis toſtus aqua roſarum vel vino adſtringente madidus, additis pulueribus modò enumeratis, ventriculo imponatur.

Vel ℞. *Cruſtæ panis in aceto horis duabus macerata*, ℥. ij. *ſpodij, maſtiches menthæ, corallior. ſantal. rub. albi* an. ʒ. j. *ol. maſtichini, cydonior. ana* ℥. ß. *farina hord.* q. ſ. ad ſubigendum. F. Cataplaſma.

Vel applicetur Cerotum Stomachale oleo roſaceo ſubactum.

Si cauſſa ſit frigida, & materia craſſa ac viſcida, adſtringentib. attenuãtia, & abſtergẽtia miſceãtur. Sumatur ergo Diacydoniũ compoſ. miua cydoniorũ aromatica, Conſer. roſar. antiqua cũ puluere maſtich. menthę, thuris, ſumendo ad ſingulas vncias cõſeruæ pulueris ℈. j. vel ʒ ß. quæ cũ ſyrupo de mẽtha in liquidiorẽ formam redigantur: Conſerua roſarum Vitriolata, aut Spiritus Vitrioli, qui in vtraque cauſſa locum habet, theriaca antiqua, Mithridatium.

Vel ℞. *Cortic. citri ſiccor. ligni aloes, maſtiches ſem. coriandri præpar. portulacæ, ſantali citrini an.* ʒ. j. Fiat Puluis, cuius vſus ſit in cibo. Vel

℞. *Caryophyllor. craſſiuſculè inciſor.* ʒ. ij. *maſtiches*, ʒ. ß. *roſar.* p. j. In vaſe clauſo in vini rubri lb. ß. ebulliant parum, & colentur. Colatura ante cibum exhibeatur.

Aqua etiam cinamomi vomitum compeſcit, præſertim ſi cum ſucco cydoniorum, deſtilletur. Et poteſt nũc ſucci, nunc cinnamomi plus vel minus ſumi pro humoris peccantis natura, & ventriculi conſtitutione.

Alia etiam ſupra de Intemperie frigida ventriculi propoſita hic locum habent.

Extra adhibeantur fomenta ex abſinthio, mentha, calamo aromatico, nuce moſchata, radicibus cyperi, caryophyllis, maſtiche cum vino rubro, & apponatur emplaſtrum de cruſta panis cum puluere menthæ ſiccę maſtiches, abſinthij, cumini, caryophyl. cum oleo abſinthij, menthæ, & maſtichino.

Efficax eſt, & cruſta panis vino maluatico vel aqua menthæ cum vino deſtillata madefacta, & aſperſa puluere menthæ, caryophyll. macis, cinamomi, ſpeciebus aromat. roſat. ventriculo impoſita.

Vel ℞. *Ladani* ℥. ij. *ſtyrac. calam.* ʒ. iij. *thuris, maſtiches* ana ʒ. j. *caryophyllor. coralliorum. rubr. nucis moſchat.* ana ℈. j. Cum cera, & reſina. F. Emplaſtrum.

Vel ℞. *Fermenti ſecalini* lb. ß. *pulu. fol. menth.* M. j. *maſtich.* ℥. j. ß. Terantur ſimul in mortario, & cum oleo maſtichino incorporentur. Fiat Cataplaſma, quod calidum ventriculo applicetur.

Infantibus fermentum cum duorum ouorum vitellis benè ſubactum, & puluere caryophyllorum admixto in tegula calente calefactum ventriculo imponatur.

In quacunque etiam cauſſa vtile eſt, odoramenta conuenientia naribus admouere. Itaq; efficaciſſimus eſt panis toſtus aceto roſarum madidus, & puluere menthæ, caryophyllor. roſar. conſperſus, odor quoque mali cydonij vtilis eſt.

Cucurbita etiam magna cum modica flamma fundo ventriculi ſine ſcarificatione oppoſita prohibet, ne tam facilè is ſubuertatur, atque ea, quæ in fundo ſunt, ad ſuperiora compellantur.

Plurima etiam medicamenta ad vomitum vtilia ex Aſclepiade deſcripſit Galenus, *de comp. med. ſec. loca c.* 3. Medicamenta ad vomitum Galeni.

Inter quæ etiam ſunt Opiata quædam. Et licet in magno, & vehementi vomitu, & vbi materia irritans admodum praua eſt, & maligna, ac ventriculus valdè debilis, Opiatis confectionibus vti, vt, Theriaca recenti, Philonio Romano, & imprimis Laudano Opiato alijs conuenientibus medicamentis admixto. Opiata.

Si verò hoc modo vomitus ſedari non poſſit, danda

opera,

opera, vt cauſſa eius tollatur.

Si ergo ex debilitate ventriculi is proueniat, curatur vomitus ventriculum roborantibus, & adſtringentibus, modo, & medicamentis ſupra de morbis ventriculi propoſitis cum internis, tum externis.

Si ex inferioris orificij inflammatione ortum habeat, curatur vt inflammatio ventriculi reliqua.

Si ex Ileo, & inteſtinorum inflammatione, de eo ſuo loco dicetur.

Si ex anguſtia, & paruitate ventriculi naturali, curari non poteſt, ſed parcius comedendum, & bibendum.

Si potus aut cibi nimia copia ingeſta; vel vitioſus cibus vomitus cauſſa ſit, per inediam, quietem ac ſomnum coctio eius procuranda; aut ſi id non ſuccedat, vel etiam cibus aliquid vitij contraxerit; vomitu reijciendus eſt, quo excreto omnis moleſtia ceſſat.

Si verò ex humoribus ventriculum moleſtantibus, & quidem in eo coaceruatis fiat vomitus, humor is, ſi opus ſit, præparandus, & poſtea euacuandus eſt, quæ euacuatio non ſolum per aluum, ſed, & per ſuperius os ventriculi inſtitui poteſt; Imprimis ſi vomitus diminutus ſit, vnde vomitus vomitu curari dicitur. Proinde ſi materia ſit pituitoſa, craſſa, & viſcida, tale vomitorium conuenit.

℞. Iuris pulli ℔.ß. *oxymel. ſimpl. ſucci raphani* an. ℥. j. M. pro vomitorio.

Si materia minus craſſa, minuſque viſcida ſit, Galenus, 7. *meth. med. cap.* 11. aquam mulſam cum aceto in cremore ptiſanæ exhibet.

Vt *℞. Mulſæ* ℥.ij. *aceti* Vnc.ß. *cremoris ptiſanæ hordei*, ℥.vij. M. pro vomitorio.

Poteſt etiam Vitriol. album vel ſal Vitrioli. in iuſculo pingui vel cereuiſia cum butyro vſurpari.

Fortiora verò vomitoria, quæ humores in toto corpore commouent, hic locum non habent.

Si materia billioſa ſit.

℞. Aqu. tepid. vel hordei Vnc.vij. *ſyrup. acetoſ. ſimpl.* Vnc.j. ß. Miſce.

Si materia acris, & mordax ſit, loco aquę tepidæ vti licet iure pingui.

Si materia melancholica ſit, & ſi periculoſum ſit, materiam, præſertim atrabilariam ſurſum efferri, non ea mox cohibenda, ſed vomitus aliquantiſper permittendus, vel etiam leniter adiuuandus, poſtea clyſteribus & purgantibus per inferiora educatur, de quibus ſupra de intemperie ventriculi dictum eſt. Hoc ſaltem monendum, ne quando ventriculus per ſe afficitur, valentioribus vtamur, ſed ſufficiunt pilulæ ex aloe, maſtichinæ, manna, mel roſat. ſolut. & ſimilia, prout natura humoris requirit.

Facilior redditur vomitus, ſi ventriculus, manus, & pedes moderatè calefiant. Ex Auicennæ conſilio ab aſſumpto vomitorio poſt cœnæ horam vtilis eſt inordinata motio. Sumpto vomitorio abſtinendum in cibo, & potu ab acerbis, & acidis: Sumenda potius dulcia, & pinguia.

Si cauſa vomitus venenata eſt, vel venenatum medicamentum ſumptum, vomitu vel per ſeceſſum id educatur, & dentur antidota appropriata, ac ventriculus ac nobilia membra roborentur.

Eodem modo etiam ſi à medicamento vomitorio ſumpto vomitus ſupra modum continuetur, curatio vt in hypercatharſi à purgante nimis forti ſumpto, inſtituenda, vt infra *cap. de cholera* dicetur. Experimenti certi, & ſecreti quaſi loco nonnullis habetur, vt ab vſu antimonij nimis vomenti ſpiritus vini cochlear vnum vel alterum propinent, atque in momento iuuamen inde pollicentur.

Si verò aliunde affluant humores, euacuandi, & ſi vomitus ſit nimius, ac commodè per ventriculum non euacuentur, à ventriculo auertendi, & per aluum euacuandi, cum hæc ſit via à natura huic rei deſtinata. Atque euacuatio hic commodiſſimè fit per myrobalanos quæ non ſolum laxant, ſed & ſtomachum confortant, & ventriculum roborant, ne humores aliunde affluentes ita facile recipiat. Aliàs ſi vomitui homo ſit aſſue- Euacuantia.
tus, eumque homo facile ferat, non ſtatim ſiſtendus. Deinde videndum, an humores à toto vel à parte aliqua confluant. Etenim ſi adſit in toto abundantia ſanguinis; aperiatur vena in brachio. Id etiam fiat, ſi affluat ſanguis ab hepate vel liene. Idque in initio fiat, dum vires adhuc conſtant. In mulieribus, ſi ex menſium ſuppreſſione morbus ſit, ſaphena aperiatur. Vtile eſt, & cucurbitulas cum ſcarificatione cruribus apponere ad materiam è ſuperioribus reuellendam. Deinde ſi humor aliquis vitioſus ex aliqua parte in ventriculum mittatur, is ex mittente parte euacuandus eſt.

Præter euacuantia etiã vſurpanda quædam adſtringentia, quæ ventriculum roborant. Poſſunt ergo purgantib. myrobalani addi. Verum iſta omnia ex ijs, quę ſupra de Intemperie ventriculi cum materia dicta ſunt, ſatis patent.

De vomitu ſanguinis.

Sed vt de vomitu ſanguinis in ſpecie aliquid dica- Vomitus ſanguinis.
mus, ſi ſanguis ideo uomitu reijciatur, quod in corpore redundet, poſt abſciſſionem membri alicuius grandioris, & poſt ſuppreſſam conſuetam ſanguinis euacuationem per menſes, hæmorrhoides, nares, ſanguinis abundantia minuenda, ſimulque uidendum, ne ſanguis in uentriculo concreſcat, & ſyncopen excitet. Propinentur ergo *mulſæ* Vnc.iij. uel Vnc.iiij. aut *oxymel. ſimplic.* Vnc.ij. Et ſi iam concretus ſit, diſſoluatur oxymelite, in quo *thymus* uel *radix ebuli* cocta ſit.

Sanguis diſſolutus per aluum educatur, niſi uomitu ſponte ſua natura eum reiecerit.

Idem fiat, ſi uas aliquod ruptum uel apertum ſit; Poſtea ſanguinis fluxum inhibentia, & adſtringentia exhibeantur. Qualia ſunt *ſyrupus de roſis ſiccis, myrtinus, cydonior. ribes, ſuccus plantaginis, portulacæ, cydonia, meſpila, pyra auſtera*: pulueres item ex *bolo Armeno, terra ſigillata, corall. lap. hæmatite*, cum *aqua plantaginis* uel *burſa paſtoris*. Inter efficaciora medicamenta ſunt *trochiſci de carabe, de ſpodio, de terra ſigillata*, qui uel in pulueres uel pilulas redacti cum conuenienti liquore exhibeantur.

Vt ℞. *Trochiſc. de carabe, de terra ſigillata*, ana ℥.ß. *aqu. burſa paſtoris, portulacæ, plantaginis*, ana ℥.j. Miſce.

Vel ℞. *Lap. hæmatit.* ʒ.j. *baccar. myrti*, ℈.ij. *acaciæ, boli Armeni, corall. rubror.* ana ℈.j. Fiat puluis. Doſis ʒ.j. Cum *aqua plantag. & pauco aceto.*

Vel ℞. *Conſeru. roſar. antiq.* ℥.j. *radic. ſymphyti maioris fol. quercus*, ana ℥.ß. *boli Armeni*, ʒ.j. *extr. tormentill. lapid. hæmatit.* ana ℈.j *corall. rubr.* ℈.ß. Cum *ſyrupo myrtino*, uel *portulacæ*, fiat electuarium molle. Si libet, poteſt *vnum atque alterum granum laudani opiati* addi.

Extra quoque applicari poſſunt adſtringentia.

℞. *Balauſt. flor. roſar. rubr. ſumach. myrti*, ana q. v. Coqu. *in aqua plantaginis & aceto*, ac decocto ſpongia imbuatur, eaque uentriculus foueatur. Poſtea inungatur hoc unguento.

℞. *Ol. Myrtini,*
cydonior.
maſtich. ana ℥.ß.
hypocyſtid.
boli Armeni,
corall. rubr.
acaciæ, an. ℈.ij.
cera, q. ſ. Miſc.

Diæta.

Diæta. In vomitu victus ratio ſemper analogiam ad cauſſā & remedia habeat, & propterea alimentis nūc adſtringentibus, & vomitum reprimentibus, nunc vomitum adiuuantibus, vtendum. Si vomitus ſuperfluus eſt ſiſtendus, dentur cibi adſtringendi, & ventriculum roborandi vi præditi, Cydonia, pyra, carnes aſſæ. Intinctus fiat ex vino granatorum, aceto roſarum, ſucco ribes; & cibi reliqui facilis ſint coctionis, ne diutius in ventriculo retenti vomitus cauſſa ſint. Si virium lapſus metuatur, ac vehementia febris id non prohibeat, vinum nonnihil adſtringens parcè detur. Conuenit, & abſynthites, vt & cereuiſia eiuſmodi. Somnus, quantum fieri poteſt, concilietur, cum quies, & ſomnus non ſolum omnes euacuationes, præter ſudores, ſiſtat, ſed & ſomnus moderatus bilioſos humores temperet, craſſoſque concoquat.

Si autem vomitus diminutus adiuuandus ſit, æger cibos varios, dulces, pingues maximè ingerat, quibus & de ficubus, raphano, & ſimilibus vomitum adiuuantibus aliquid admiſceri poteſt, vt vomitus facilius ſubſequatur. Ab adſtringentibus vero tum abſtinendum, cum ex vſu eorum humores ventriculo magis impingantur.

CAPVT XIII.

De Cholera, & primò de cholera humida.

Cholera. AD expultricis facultatis ſymptomata pertinet, & is affectus, quo ventriculus per vtrumque orificium materiam ſibi moleſtam expellit. Nominatur autem cholera vel cholerica paſſio, *τὰ χολερικά, 7. epide. t. 90. in editione Foeſij Hippocr.* appellatione à cauſſa, χολῆ, id eſt, bile ſumpta; Sicut Galenus, ex ſententia Cnidiorum Medicorum docet, *2. meth. med. cap. 2.* Celſus, *lib. 4. cap. 11.* & Cælius Aurelianus, *libro 3. acutorum cap. 19.* cum ex bile flaua, & humore prauo bilem æmulante ſupra atq; infra erumpente hoc malum oriatur. Qui morbo hoc laborant χολεριῶντες, & χολερικοὶ appellantur. Quo ſenſu & vocem cholericorum Plinius, *lib. 23. c. 6.* accepit, non vt vulgo fieri ſolet, vbi cholerici appellantur, qui bilioſam habent corporis conſtitutionem, etſi bilem ſupra ac infra non reijciant. Alex. Trallianus tamen, *lib. 7. cap. 14.* aliunde hoc vocabulum deducit, ſcilicet ab inteſtinis, quæ veteribus χολάδες dicta ſunt. Diſtinguitur autem cholera ab authoribus in humidam, & ſiccam. Humida appellatur, in qua humores ſupra, & infra excernuntur; Sicca, in qua ſolum ſpiritus flatuoſus ſupra, & infra erumpit. De vtraque in ſpecie agemus, & primò de humida, quæ etiam in ſpecie Cholera plerumque appellatur.

Cholera duplex.

Cholera humida. Eſt nimirum Cholera, & quidem humida, aſſidua, & immoderata humoris praui per ſuperiora, & inferiora reiectio, à facultate expultrice ab eodem valde irritata ortum habens. Neq; enim ſolum ab imbecillitate ventriculi, ſed expultrice valdè irritata fit cholera. Et quanquam vehementior, & grauior ſit hic motus, ſi facultas retentrix expultricis facultatis motui non reſiſtat; tamē ob ſolam retentricis debilitatem hic affectus nō oritur ſed ſi facultas retētrix ſolum ſit languida, paulatim potius humores ſibi moleſtos deponit, & lienteria, vel cœliaca affectio ſequitur. Sæpe tamen, vt in cauſſis poſtea dicetur, accedit ventriculi debilitas, ob quam cibi corrumpūtur, qui corrupti ac naturam prauam adepti expultricem valde irritāt. Vt ita cholera ſit ſymptoma in genere actionum læſarum, & quidem facultatis expultricis, quam tamen aliæ actiones læſæ quandoque antecedunt, & ſequuntur, vt poſtea dicetur.

De ſubiecto Autores nonnihil diſſentiūt, & alij quidem ventriculi, alij inteſtinorum, alij ventriculi, & inteſtinorum affectum eſſe ſtatuunt. Verum vt rectè ſenſit Galenus, *3. de ſympt. cauſſ. cap. 2.* Pars primariò affecta eſt ventriculus, cuius facultas expultrix irritatur, vt per vtrumque orificium humorem moleſtum expellat; ſecundario verò ſimul gula, & inteſtina afficiuntur.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima huius mali eſt materia acris, praua & corrupta ventriculum vellicans, ac laceſſens, vt id, quod ſibi moleſtum eſt, ſupra, & infra reijcere conetur. Ad quem vehementem motum ſæpe non ſolum humor is, qui primò in ventriculo eſt, expellitur, ſed & ex vicinis partibus, & toto corpore effluit. Materia autem iſta varia eſt, plerumque bilis, nunc chylus, & cibus corruptus, nunc alius humor, & quidem vel genitus in ventriculo, vel aliunde affluens. In ventriculo generatur vitio eorum, quæ in cibo, & potu aſſumuntur, quando cibi ſua natura facilè corrumpuntur, & in prauam ſubſtantiam mutantur, quales ſunt barbi piſcis oua, quæ comeſta, inſtar alicuius veneni, choleram excitant, fungi, melones, cucumeres, pruna, Perſica, & alij fructus fugaces, præſertim ſi ieiuno ventriculo, aut eo cibo repleto ſumantur, & affatim illis ſumptis bibatur; præterea cibi pingues, dulces, acres, venena item & venenata medicamenta, vt & purgantia, quæ modum excedunt. Et quidem ex fungorum genere ſolum boletum neminem ſtrangulaſſe, choleram tamen in quibuſdam excitaſſe traditum eſt; aliorum verò vſu quoſdam diarrhœa aut cholera correptos, aut de ſuffocatione periclitatos non procul à morte abfuiſſe, Galenus, *de cibis boni, & mali ſucci, cap. 4.* docet. De his Hippocrates, *7. Epid. t. 90. in Codice Foeſij*, ita ſcribit; Choleræ morbus ex vſu carnis conciliatur, præſertim verò ſuillæ crudioris, ex cicere, vinique odorati veteris ebrietate, inſolatu, ex ſepiæ eſu, locuſtarum, & gammarorum, olerumque, maximè porri, & cæparum. Quandoque etiam ex lactucis coctis, braſſica, lapatho crudiore, ex bellarijs, dulciarijs, pomis, cucumere, pepone, & potione, quæ ex vino, & lacte mixtis conficitur; eruo, polenta recenti. Deinde generantur humores praui, cum ob maiorem copiam, quæ ingeſta ſunt, cruda relinquuntur aut corrumpuntur, aut ob ventriculi debilitatem, præſertim æſtate, & autumno, ob defectum calidi innati: Quo facit, & aer prauus, vt & valdè calidus & æſtuoſus. Hinc Hippocrates, *loc. allegato*, ſcribit, æſtate poſſe choleram fieri, & autumno, vere minus, minimè omnium hyeme, quia ijs temporibus tales humores ob aeris intemperiem, & caloris innati debilitatem magis cumulantur. Quò tamen, & fructuum multorum eo tempore conſuetus vſus aliquid facere poteſt. Eſt & cholera ijs familiaris, qui ætatem iuuenilem exceſſerunt. Hippocrates, 3. aphor. 30. Ætas ea eſt, καθεστηκυῖα & παρακμαστική, quam Galenus cum autumno comparat. Vt enim in autumno flaua bilis æſtatis caloribus collecta magis aduritur; ita & ætas, quæ iuuentutem ſequitur, non modò bilem colligit, ſed & bilioſum, qui ex iuuenili ætate reliquus eſt, humorem magis aſſat. Vnde cholera frequentius gignitur. Faciunt ad cibos in ventriculo corrumpendos etiam animi pathemata, imprimis ira, & excandeſcentia, terror ſubitus, & mæſtitia. Cauſſæ tamen hæ etiam ad ſequentem claſſem referri poſſunt; cum ſcilicet humores praui alibi generati in ventriculum effunduntur. Cauſſæ enim hæ etiam in hepate, & venis humores corrumpendi vim habet.

Cauſſæ.

Secundò verò materia ventriculo ex alijs partibus communicatur, à venis meſaraicis puta, quando aqua frigida, imprimis ieiuno ſtomacho, hauritur, & poſtea cibus craſſus ac coctu difficilis ingeritur. Nam ob

inediam

inediam chylus crudus auidè in venas meſaraicas trahitur, qui corruptus ibi talem perturbationem efficit. Alijs tamen etiam de cauſſis in meſenterio, & pãcreate prauus humor cumulari, atque in ventriculum tranſmitti, & cholerã excitare poteſt. Deinde ab hepare cõmunicatur, quando ob eius intemperiem humor bilioſus copioſius gignitur, quod in febribus malignis ſæpe accidere ſolet. Poteſt, & lien tales humores in ventriculum tranſmittere. Nonnunquam, & ex toto corpore & ex venis omnibus bilioſus ac flauus humor in ventriculum confluit, ſoletque hoc nonnunquam in critico naturæ motu, plerumque tamen ſymptomaticè, fieri.

Vnde humorum copia in cholera proueniat. Conſideratione autem dignum eſt, vnde tanta humorum prauorum copia, qualis in cholera ſæpe vomitu, & per aluum reijcitur, proueniat. Exiſtimant quidem nonnulli, in meſenterio, & proximis locis eos contineri: nonnunquam etiam ex toto corpore confluere. Sed nec hoc abſurdum videtur, humorem ſeu in ventriculo ſeu in vicinis locis corruptum, & maligna qualitate, qualis in antimonialibus, & alijs medicamentis nõnunquam eſt, præditum, humores quoque bonos corrumpere, eoſque natura irritata ad ventrem protrudi & confluere. Id quod in hypercatharſi etiam à medicamentis purgantibus valentioribus, vt & venenis aſſumptis, accidere ſolet.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Malum ipſum facilè cognoſcitur; quia æger frequẽter ſimul, & vomit, & per aluum bilioſos ac prauos humores excernit, idque cum maxima difficultate, & anguſtia. Dolor enim ventris, & inteſtinorum vehemens adeſt, inflatio ac diſtenſio, cardialgia, ſitis, pulſus paruus, celer ac frequens eſt; quibus ſæpe externorum refrigeratio, animi deliquia ac conuulſiones accedunt.

Cauſſarum verò, quæ ob curationem diſtinguendæ ſunt, ſigna quod attinet, ſi malum ortum habeat ab alimentorum prauitate vel copia, id ex ægri vel adſtantium relatione cognoſcitur; Vt & ſi ex medicamenti purgantis valentioris vſu, vel veneno ſumpto, aut ex aquæ frigidæ, vel niue aut glacie refrigeratæ potu, aut alia cauſſa externa originem traxerit.

Humoris natura ex proprijs, & alibi enumeratis ſignis cognoſcitur, nimirum ex ſiti, vomitibus, amaris, acidis, doloris ſpecie.

Si materia in ventriculo genita ſit, adeſt nauſea, anguſtia, morſus ac dolor ventriculi; materia eſt æruginoſa, praſſina, viridis, ſed plerumque conuulſio, & febris abeſt. Si verò in venis ſit genita, ferè febris maligna adeſt, & conuulſio accidit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Cholera acutiſſimum, & periculoſiſſimum malum eſt; cum præter omnia ſymptomata, quæ ventriculum infeſtare ſolent, etiam alia in hoc malo coniungantur, quæ modò in ſignis enumerauimus. Quibus concurrentibus non mirum eſt, ſi quis ſubitò moriatur. Neque tamen vlli morbo minori momento ſuccurritur. Celſus, *lib.* 4. *cap.* 11. Contra verò ſi idonea remedia negligantur, homo à morbi vehementia vna vel altera vel certè paucis diebus iugulatur, & eò quidem citius, quo frequentius animi deliquio, & syncope corripitur, maximè ſi conuulſio, & ſingultus accedat, & adhuc magis, ſi cum interceptione pulſus frigidum ſudauerit, & quæ euacuantur, peiora ſunt, vt poſtea dicetur.

2. Proinde vt in omnibus alijs morbis periculoſis cunctatio periculoſa eſt; ita in hoc affectu exigua etiam, & leuis curandi mora peſſima. Trallianus, *lib. ſeptimo capit.* 14.

3. Cholera, quæ eſt à cauſſa primitiua, minus periculoſa eſt, cæteris paribus, & ſiſictum minoribus, & paucioribus ſymptomatibus.

4. Quò perturbatio ventris maior eſt, & quo ventriculus magis afficitur, eò periculoſius malum eſt. Eſt & periculoſior ea, quæ à bile ortum habet æruginoſa, vtpote à naturali ſtatu magis recedente, & cum loturæ carnis ſimile quid excernitur; & longè adhuc magis, ſi liuida aut nigra reijciuntur. Et quæ in febre maligna, & peſtilenti accidit, & quæ ex veneno, aut materia ad hoc *ἀναλογία* habente ortum habet, peſſima.

5. Sunt tamen quibus diarrhœa, & cholera certis interuallis omnem corporis redundantiam euacuat. Galenus, 7. *meth. med. cap.* 11. Salubris igitur aliquando hæc affectio, vbi critico motu ex robore facultatis venarum expultricis materia euacuatur, & ea intra horas 18. aut ad ſummum horas 20. euacuata ipſa affectio ſpontè deſinit, vt præſidijs medicis opus non ſit. Nonnunquam materia ad vias vrinæ conuertitur; vnde vrinæ ardor, cuius profluuio etiam hoc malum finitur. Cholera aliquando ſalubris.

Indicationes.

Cum malum hoc ſit acutiſſimum, curatio maturanda eſt. Conſiſtit autem curatio in duobus; In cauſſæ ablatione, & ſymptomatum, quæ fiunt, mitigatione, ac virium conſeruatione. Cauſſam quod attinet, continetur ea, vt ſupra dictum, & generatur vel in ventriculo, vel ex hepate, liene, meſenterio, vel ex toto corpore ac venoſo genere in ventriculum ac ventrem confluit. Sex igitur ſcopi Medico in huius affectionis curatione ſunt propoſiti. Primò vomitus promouendus, ſi minus parcè prodeat, aut euacuatio per aluum ſit nimia. Secundò purgandum leniter, cum vel naturæ in euacuatione per aluum defectus ſupplendus, vel materia ad inferiora retrahenda eſt. Tertiò humores temperandi, & eorum acrimonia, & mordacitas corrigenda. Quartò partes roborandæ. Quintò, vires conſeruandæ, & ſpiritus reficiendi. Sextò ſymptomata mitiganda, & corrigenda. Indicationes.

Curatio.

Primò ergo ſi à cibo quocunque modo corrupto, aut alia materia praua in ventriculo contenta cholera excitetur, vomitus ille non ſtatim ſiſtendus, ne materia praua retenta malum grauius, & periculoſius poſtea reddatur. Immò ſi natura ad excernendum non ſatis inſurgat, leniter adiuuetur, exhibendo ea, quæ ſimul prauorum humorum deiectionem adiuuant, materiamque temperant, & abſtergunt. Quo enim citius materia praua ventriculum vellicans excernitur; eò citius æger ab hoc malo liberatur. Nimirum ſi euacuatio ſatis copioſa ſit, & cum ægri tolerantia, aut ſaltem virtus non valdè deijciatur, etſi aliquo modò debilitetur, fluxus neque cohibendus neque adiuuandus, ſed naturæ res permittenda, ac ſymptomatibus ſaltem occurrendum. Si verò irritatio, anxietas, & dolor maior ſit, quam pro euacuationis quantitate, & euacuatio abundantiæ humorum non ſatis reſpondeat, ſed parcior ſit, promouenda euacuatio. Ad vomitum igitur adiuuandum detur aqua mulſa vel hordei tepida, aut ſola aut adiecta ſacchari exigua quantitate, aut ſyrup. roſar. ſimpl. inſuſ. Cura. Vomitum iuuantia.

Vt ℞. *Aq. hord. ſimpl.* ℥.iv. *ſyr. roſar. ſimpl. inſuſ. vel violar* ℥.j.

Miſce. Aut ſerum caprinum, vel vaccinum detur cum ſyrupo roſar. vel viol.

A fortioribus vomitorijs omnino hic abſtinendum, quod ſunt, & ventriculo inimica, & morbum augent. Hippocrates quidem, 5. *epid. text.* 10. *in Codic. Foeſij*, quendam epoto elleboro cum lenticulæ ſucco ſana-

tum

tum fuiſſe ſcribit. Locum tamen eum Cœl. Aurelianus, *lib. 3. acut. cap. 2.* exagitat. Verum, vt Foeſius ſcribit, valde iniquum eſt, ab iis, quæ peregrinationis procinctu temere ſunt ac leniter animaduerſa, exactæ curationis leges petere velle: Et multi ſæpe contra omnem ſpem conualeſcunt, quorum tamen curationem ideo pro curandi norma vniuerſali ſemper habere non licet. Si verò materia magis ad vomitum vrgeat, aut æger acria immoderatè vomat, vt metuendum ſit, è ventriculi ſymptomatibus, & vomitu nimio ægrum periclitari poſſe, per aluum educenda eſt materia. Et quidem ſi euacuatio maior ſit, quam irritatio, vtendum iis, quæ ſimul purgant, adſtringunt, & roborant, vt ſyrup. roſar. ſol. cum decocto myrobalanor. rhabarb. Verùm ſi naturæ maior ſit conatus, & irritatio, quàm humorum euacuatio, abſtinendum à roborantibus, & adſtringentibus, atque iis vtendum, quæ laxant, & abſtergunt. Detur ergo in ſero lactis vel iuſculo *mannæ* Vnc. j. *ſyrup. roſ. ſolut.* Vnc. j. ß. Atque clyſter applicetur materiam temperans atque abſtergens, ex *decocto hordei vel ſero lactis* addito *ol. viol. & ſacch. rubr. ouique vitello*. Fortioribus verò aluus non irritanda, ne difficilis aliqua diarrhœa vel dyſenteria excitetur. Et quod vomitum attinet, id, quod modò dictum, in omni cholera obſeruandum, vt non ſolum quò materia vergat, eò ducatur, verum etiam, ſi alterutra euacuatio ſit nimia, & æger vel nimium vomat, vel per aluum copioſius excernat, atque inde vires deiiciantur, vt per contrariam partem materia reuellatur atque euacuetur. Nimirum ſi materia immoderatè per inferiora excernatur, per vomitum aliquid humoris euacuetur. Contra verò ſi æger immodicè vomat, vt metuendum ſit, ægrum inde periclitari poſſe, leniter purgetur. Talibus tamen tum vtendum, quæ ſimul nonnihil roborant, quale medicamentum eſt diacatholicum cum pulpa tamarindorum. Idem ferè faciendum, ſi medicamentum malignum purgans, & venenatum aſſumptum ſit; abſtergens nimirum, quod ſimul vomitum prouocat, exhibendum, ad quam rem vtilis eſt aqua hordei. Poſtea medicamenta, quæ peculiari vi malignitati, & veneno illi reſiſtunt, danda.

Euacuantia

Non alia etiam euacuatio eſt, ſi materia aliunde ad ventriculum confluat. Quæ in fluxu iam eſt materia, permittatur, vt ſponte ſua moderatè euacuetur, & potiſſimum ad partem, quò materia vergit. Imo leniter & blandè materia eò ducenda, atq; euacuatio adiuuāda, ſi neceſſitas poſtulat. Verum enim, & hic verū eſt, quod Hippocrat. 1. *aph. 2.* habet; *In turbationibus alui, & vomitionibus, quæ ſpontè fiunt, ſi qualia oportet, purgentur, confert.* Ergo ſi materia vitioſa ſit, ægerque id ferat, non ſiſtendus ſtatim eſt vomitus. Nam ſi is intempeſtiuè cohibeatur, natura cum ægri periculo alio trāſfert humores vitioſos. Si verò euacuatio continuetur, & plus, quam pro humoris in corpore redundantia opus erat, & quam vires ſuſtinere poſſunt, euacuetur; motus ille nimius ſiſtendus; quod fiet, ſi venter per idonea medicamenta roboretur, vt minus facilè affluētes aliunde humores recipiat. Partis verò tranſmittentis Intemperies, & mala conſtitutio corrigenda, ipſique humores acres, & expultricem ſtimulantes temperandi, & vel ad cutim per ſudorifera, vel per vrinæ vias, ſed non per acria medicamenta, auertendi, ſimulque idonea victus ratione, & per alimenta quantitate pauca, qualitate verò refrigerantia, & aliquantum adſtringentia, ſimilium humorum generatio præcauenda. Si itaque malum hoc ingraueſcat, & euacuatio ſit nimia, ſiue ex humoribus in ventriculo corruptis ortum habens, qui vellicando ſtimulant expultricem partium vicinarum, vel etiam totum corpus in conſenſum trahunt, ſiue ex humoribus aliunde affluentibus proueniat, & Symptomata grauia ac periculum minantia accedant, fluxio ſiſtenda, humores aliò reuocando, eoſdem temperando atque adſtringendo partem recipientem cum internis tum externis.

Vt ergo Natura à doloris ſenſu, & expellendi opere auocetur, & materia ad exteriora retrahatur, ligaturæ, & frictiones artuum fortes inſtituantur; modò ſuperiorum, ſi materia maiori impetu per aluum ruat; modò inferiorum, ſi vehementius per os; modò vtrorumque ſi æqualiter vtraque via præter modum exeat. Rhaſes quoque ad vehementem excretionis motum inhibendum, præſertim vomitionis, cucurbitam magnam cum multa flamma ſine ſcarificatione ventriculo affixam vi reuellit, quam ſecundò aut tertiò appoſitam, iterumque auulſam plurimum emolumenti ægro afferre affirmat.

Simul materia temperanda, parteſque recipientes roborandæ ſunt. Itaque ſi materia blioſa ſit, æger valde ſitiat, & æſtuet. Intybacea vtilia ſunt, limones, mala citria, cydonia, meſpila, ſuccus, & Syrupus granator. citri, de portulaca, de agreſta, ribes, de roſis ſiccis, emulſio ſemin. quat. frigid. maior. panis vuæ acerbæ, vel granator. vel cydonior. ſucco madidus, Rob. ribes, berber. conſeru. roſar. rubrar. vitriolata imprimis. Aſtringentia

Vt ℞. *Conſeru. roſar. antiqu. acaciæ rob. ribes*, ana Vnc. ß. *corall. rubr.* ℈. j. *ſemin. acetoſæ portulacæ* ana ℈. ß. *diacydon. ſine ſpeciebus vel cydon. condit.* ʒ. vj. Cum *ſyrupo granator.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Conſeru. roſar. vitriolata. diacydon. ſine ſpeciebus ana* ℥. ß. *ſantalor. omnium, boli Armeni* an. ℈. j. Cum *ſyrupo conſeruationis myrobalanor.* F. Electuarium.

Probatiſſimum, & præſentiſſimum in cholera remedium eſt Cryſtallus, vt teſtatur Langius, *lib. 3. Epiſt. 1. c. 4.* Cuius ʒ. ß. vel per ſe exhiberi poteſt, vel etiam electuariis, & aliis medicamentis admiſceri.

Si materia non ita calida fuerit, Species arom. roſ. nux moſchata, ſuccus abſinth. & menthæ vel aqua eius addi poteſt.

Antiquis erat in vſu remedium, cuius etiam ſupra mentio facta eſt, quod coquitur ex ſucco granator. & ſucco menthæ. Rhaſes trochiſcos de thure exhibet, quorum etiam deſcriptionem tradit.

Foris quoque refrigerantia, & adſtringentia ac roborantia adhibenda. Et ſæpe ea vtiliora ſunt, quam interna, cum citra nauſeam, & ventriculi ſubuerſionem officium ſuum præſtent; aſſumpta verò facilè nauſeam pariant, & vomitu reiiciantur. Talia ſunt ſuccus endiuiæ, acetoſæ, portulacæ, plantaginis, granator. ex toto pomo extractus, ſi cum farina hordei, & pane miſceatur, & ventri imponatur, aut cydonia vel pyra in vino aut aceto cocta, linteiſque inducta ventri applicentur. Vtiles etiam ſunt fomentationes, & inunctiones, quales ſupra de vomitu præcipuè bilioſo traditæ ſunt. Aut panis nuper coctus vino granat. madidus applicetur, vel Emplaſtrum de cruſta panis, aut Diaphœnicon.

Vel ℞. *Panis toſti*, ℔. ß.

Coquatur in aceto, & aqua, & addatur *mentha viridis* M. ß. Omnia contundantur, & per ſetaceum traiiciantur, addaturque *pulueris roſarum, corall. cryſtalli*, ana ʒ. j. F. Cataplaſma.

Si materia non ita ferueat, præcedentibus addi poteſt mentha, quæ ab Alexandro Tralliano, quod peculiari proprietate huic malo medeatur, commendatur; maſtiche, radix cyperi, venterque inungatur ol. maſtich. abſinth. menth. nardino.

Aut componatur Emplaſtrum, quod recipit

medulla panis toſti in aceto, & vino cocti ℔. ß. *menth.* M. j.

Per ſetaceum traiiciantur, & addatur

pulue-

pulueris caryophyllor. nucis moſch. cinam. an. ʒ. j. *ſpicæ, nardi, cyperi, nucis cupreſſi an.* ʒ. ß. F. Cataplaſma.

Vires quomodo reficiendæ ſint, ex Diæta patebit. Qua ratione autem Symptomatibus, quæ huic malo coniunguntur, vt conuulſioni, animi deliquio & ſyncopæ occurrendum ſit, ex peculiari de ijs doctrina petendum.

Si tamen medicamenta ſupra enumerata, & quæ ſymptomatibus occurrere debent, nil proficiant, vireſq; proſternantur, ad narcotica confugiendum. Quo in caſu ℈. j. aut ʒ. ß. Philonij Perſici aut Romani, vel Laudani Opiati gr. ij. vel iij. exhibere conuenit.

Diæta.

Diæta.

Aer ſit temperatus, non feruidus, ne Spirituum nimia fiat diſſipatio, qui etiam ad vires reficiendas ſuauibus odoribus inficiendus eſt; ſicut & naribus ad eaſdem inſtaurandas panis recens aqua roſar. vel vino madidus admouendus. Malo quieſcente cibi boni ſucci & faciles coctu exhibeantur, ac proinde non probanda ſententia Tralliani, qui oſtreas commendat, quæ refrigerant quidem, ſed ſunt durioris coctionis. Probatur potius expreſſum carnium bonarum & præcipuè aſſatarum. Exhibeatur verò cibus ſingulis vicibus exigua quantitate, vt natura auidior reddita facilius humores complectatur. Syncope imminente panis detur imbutus ſucco granatorum & vino, vel etiam ſolo vino, ſcribitq; Trallianus, ſe multos nouiſſe, qui cholera ex humorum aut ciborum prauitate laborantes ſolo vino præter ſpem euaſerunt: ſed febrem abeſſe oportet. Cibi condiantur aqua roſarum, ſucco granatorum. Aſperganturq; pulueres ex margaritis, corallijs, cryſtallo, macere. Panis intingatur ſucco granator. citri, cydonior. ribes, aceto roſar. Laudatur & abſinthium in potu ſumptum, quod non ſolum ventriculum roborat, ſed & prauitatem humorum corrigit. Si tamen hæc nil proſint, ſcribit Aretæus, *libro 2. acutor. cap.* 4. Si omnia euomat æger & ſtomachus nil retineat, ad calidas potiones veniendum eſſe. Calida verò calidiſſima, inquit, ſumpto. Si de cauſſa huius auxilij quæratur, Auicenna ſcribit, ideo prodeſſe, quoniam calida, cum penetrent in venas, humores retrahant in ventriculum tendentes. Mercurialis verò ideo talia iuuare ſtatuit, quod diſſipent, euacuent & difflare faciant humores. Mihi probabilius videtur, calida actu vomitum ſiſtere, quod ventriculi calorem, qui in hoc affectu valde debilitatur, foueant ac roborent. Somnus in hoc affectu vtiliſſimus eſt. Reliqua victus ratio medicamentis reſpondeat, & ſit talis, qualis in vomitu curando propoſita.

CAPVT XIV.

De Cholera ſicca.

Cholera ſicca.

VT in cholera humida, de qua hactenus dictum, humores per ſuperiora & inferiora excernuntur: ita in ſicca nihil liquidi vel per os vel per aluum & os erumpit, venterq; cum dolore laterum diſtenditur, & ſpiritu illo flatuoſo diſcurrente cruciatur, ac dolores varij in vniuerſo excitantur, & partes, per quas ſpiritus tranſit, ob eius acrimoniam exaſperantur & vellicantur, vt ita cholera ſicca ſit Spiritus flatuoſi per inferiora & ſuperiora excretio, cum inflatione ventris & ſtrepitu, ac dolore laterum & lumborum.

Flatus autem ille aut Spiritus flatulentus vel ratione ventriculi vel ratione aſſumptorum generari à pleriſque docetur. Ratione ventriculi, cum is ob igneum quaſi, quo præter naturam præditus eſt, calorem cibos, licet ipſi omni vitio careant, ita corrumpit, vt in nidoroſam materiam & acres vapores conuertat: Ratione verò alimentorum, cum cibi ipſi acres & flatuoſi ſunt, ſeu tales, vt ſint apti, vt in nidoroſam ſubſtantiam mutentur, quales cibi ſunt, raphanus, ſemen erucæ, oua frixa & ſimilia. Verum enim verò etſi hoc interdum accidere poſſit: tamen ſi malum continuetur, id quod 2. *lib. Inſtit. part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 1. diximus & de affectione Hypochondriaca monebimus, hic etiam locum habere poſſe cenſemus. Nimirum cauſſam huius mali non ſolum in calorem ventriculi nimium, & alimenta praua referendum eſſe, ſed etiam in bilem atram, prauoſq; humores ventriculo ſubſtratos in hypochondrijs & venis Meſaraicis contentos, è quibus flatus & ſpiritus flatuoſi eiuſmodi generari poſſunt.

An cauſſa Choleræ ſiccæ tantū in calorem ventriculi referenda ſit?

Quantum enim Spirituum copiam, ſales & ſpiritus ſalini cum ſpiritibus acribus permiſti ſuppeditent, ex olei vitrioli & aquarum fortium cum ſale tartari miſtione apparet. Tale ergo quid etiam in corpore humano accidere, & ex humoris ſalſi atq; aduſti cum alijs ſpiritibus commixtione magnam Spiritus flatuoſi copiam excitari poſſe, incredibile non eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur autem cholera ſicca ex ijs, quæ de eius natura dicta ſunt. Vt autem ſciamus, à qua cauſſa originem habeat, inquirendum, quo genere cibi vſus ſit æger. Si enim bonis cibis vſus eſt, hinc colligitur, vel ratione ventriculi, vel ratione affectus hypochondriaci, quæ ſignis diſcernere facilè eſt, ortam eſſe. Si verò prauus cibus aſſumptus ſit, cibi vitio choleram prouenire argumento eſt.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Non tamen tam periculoſum hoc malum per ſe eſt, ſicut cholera humida, nec à flatibus erumpentibus tantum imminet periculum, quantum à crebra per aluum & ventriculum euacuatione. Si autem quid periculi metuendum eſt, id potius à primaria affectione accidit.

Curatio.

Curatio.

Curandi ratio in duobus conſiſtit; In Spiritus flatuoſi eductione & contemperatione, & in cauſſæ, à qua ſpiritus ille flatuoſus ſubnaſcitur, ablatione. Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut. a text.* 104. *ad* 109. vbi de hoc affectu agit, hanc curandi methodum præſcribit. Primò prohibet vomitum, cum præſupponat, materiam in inteſtinis contineri, parumq; eius in ventriculo hærere, & flatum vomitu non diſcuti. Secundò iubet ventrem oleo ſubducere, vt eo retundatur acrimonia flatuum, & tum flatus tum materia eorum per aluum educatur. Tertiò ordinat balneum & perfuſionem olei & aquæ dulcis, quod & ad coctionem & attemperationem ac diſcuſſionem acrium flatuum facit. Quartò ſomnum imperat, qui coctionem promouet, & omnium cruditatum maximum remedium eſt. Quintò vinum antiquum & meracius exhibet, quod & ad materiæ diſcuſſionem & flatuum diſſipationem facit. Sextò ſi malum perſeuerat, oleum per os propinat, quod cum dulce & pingue ſit, acres flatus temperat, & aluum ſubducit. Septimò, vt coctio facilior fiat, ægrum abſtinere ab omni cibo & potu iubet. Non enim crudis cruda ſuperingerenda ſunt & quies multum ad coctionem facit. Vltimò ſi malum perſeueret, materiam peccantem euacuare iubet. In quem finem exhibet Lac aſini, quod cæteris omnibus medicamentis in hoc caſu præfert, cum ſimul euacuet, & refrigeret. Si autem humorum corruptio talis ſit, vt ex cruditate nidoroſa febris accendatur, qua ratione ea curanda ſit, docet Galenus, 8. *meth. med. cap.* 5.

Ex quibus omnibus patet, choleram ſiccam rectiſſime curari, ſi flatus educantur, diſcutiantur, temperentur, & cauſſa eorū tollatur. Quod fit, ſi primò injiciatur Clyſter ex oleo dulci, vel ſem. lini recenti vel chamæme-

Perfecta choleram ſiccam curandi ratio.

mæmelino, cui, pro retundenda acrimonia humorũ, aliquid pinguedinis anſerinæ vel gallinæ addi poteſt. Aut ſi flatus valde moleſti ſint ac crucient, decoctum ad flatus conueniens paretur, eique oleum amygdalor. dulcium addatur. Inungatur etiam ventriculus & abdomen, ſi aſſumptorum vitio hoc malum proueniat, oleo maſtichino, abſinthij, nardino & ſimilibus. Aut ſi id ventriculi calidioris ratione fiat, oleo roſar. vel etiam omphacino, quod Galenus 4. *de ſimpl. medic. fac. cap.* 3. *&* 12. ad æſtuantia hypochondria commendat; aut paretur cataplaſma è pulpa cydonior. additis roſis rubris ſiccis, hypociſtide, balauſtijs, farina hordei, quę omnia miſceantur cum oleo roſar. & fiat Cataplaſma. Quod ſi adhuc dolor perſeueret, remedia exhibenda, quæ ſimul materiam temperare & euacuare poſſunt, quale eſt oleum dulciſſimum, aut ol. amygdal. dulc. recens, aut oleum lini recens exhibitum. Quod ſi horum vſu nondum ceſſat affectio, ad flatuum diſcuſſionem & coctionem Hippocrates, vt dictum, vinum antiquum & meracum exhibet: Galenus Diatrionpipereon, ſi ſcilicet ex aſſumptis, non ex ignea ventriculi caliditate ſit cruditas nidoroſa. His omnibus non conferentibus materia euacuanda. Ad quam rem clyſteres & alia lenientia vtilia ſunt, vt ſyrup. roſar. ſolutiuus, manna, item cum oleo amygdal. dulcium in iuſculo vel vino Maluatico.

Diæta. Victus medicamentis reſpondeat, & ſit talis, qui materiam temperare poſſit, vt ptiſana, ac pulli gallinacei, & eorum iuſcula, & id genus alia.

CAPVT XV.

De dolore & anxietate ventriculi.

Dolor ventriculi. HActenus abſoluimus Symptomata, quæ actionibus ventriculi proprijs accidunt. Reſtant adhuc Symptomata, quę circa communem cum alijs partibus actionem ipſi conueniunt, ſenſum tactus puta, dolor ſcilicet & ſtupor ventriculi. Habet enim ventriculus neruos à ſexta coniugatione inſignes, ob quos etiam ſenſu inſigni præditus eſt, qui, ſi deprauetur, & obiectum ſit minus conueniens, dolor ventriculi oritur.

Etſi verò, ſi nomen ſpectes, ventriculi dolor omnem eius & omnium eius partium dolorem ſignificat: tamen vſus obtinuit, vt dolor ventriculi ſimpliciter ſic dictus de cuiuſcunque in hoc partis dolore accipiatur, excepto eius orificio. Huius enim dolor in ſpecie Cardialgia appellatur.

Cardialgia. Cardialgia enim nomen accepit à Symptomate & loco affecto, id eſt, ore ventriculi. Nam *καρδία* Græcis Antiquis teſte Galeno. 2. *meth. med. cap.* 2. os ventriculi eſt.

Vnde appellatur Cardialgia ob grauiſſima Symptomata, quæ ex huius partis affectione oriuntur, ſimilia ijs, quæ cordi accidunt, & cor ſtatim in conſenſum trahunt. De eodem dolore & *καρδιωγμοῦ* vox vſurpatur, qua alias etiam cordis crebriorem & celerem motionem ſignificari ſupra diximus, de qua plura videantur *in Oeconomia Hippocratis Foeſij*.

Apud Hippocratem, 5. *aph.* 57. etiam occurrit vox *ἀλύκη* & *ἀλυσμοῦ* alibi, quam Galenus, *in comment.* de anxietate interpretatur. Deinde etiam recentiores ventriculi anxietatem nominant, cum ſcilicet cum dolore tantus angor & anxietudo coniuncta eſt, vt quemadmodum Galenus 2. *Prorrh. t.* 44. *&* 5. *de vſ. part. cap.* 5. docet, ęgri nequaquam ſe vno loco continere poſſint, ſed frequenter cogantur mutare locum & figuram, & ſitum omnem ægre ferant, translatione ſumpta ab ijs, vt Galenus, 7. *aph.* 58. tradit, qui in negotijs ſuis adeo anxij & moroſi ſunt, vt ea, quæ præ manibus habent ſemper quaſi faſtidiant, atque illis relictis mox ad alia tractanda ſe transferant.

Inuenitur & *τῆς καρδιακῆς διαθέσεως* appellatio *in definitionibus medicis*, & Cardiaci mali nomen apud Celſum, *lib.* 3. *cap.* 30. quando languente orificio ventriculi corpus immoderato ſudore digeritur, ſudorque ſupra conſuetudinem & tempore & modo ex toto thorace & ceruice, atque adeo capite prorumpit, pedibus tantum & cruribus ſiccioribus atque frigidioribus. Tralliano, *lib.* 7. *cap* 9. ex mordicante ſimul & virulento in ore ventriculi humore fit, vbi ſi os ventriculi ſit *ἀναισθητὸν*, hominem repente nonnunquam iugulat, malo communicato cum corde, vt ſyncope cardiaca ſiue ſtomachica accidat, de qua ſuo loco dictum.

Hercules Saxonia equidem inter Cardiacam & Cardialgiam diſtinguit hoc modo, quod Cardialgia ſit ex humoribus erodentibus ſolum, non venenatis: Cardiaca verò ex venenatis erodentibus. Verum ſine authoritate id facere videtur. Mercatus diſtinguit inter cardialgiam, ſiue dolorem oris ventriculi, & inter exſolutionem ventriculi, Cardialgiamque à ſolutione vnitatis & triſti ſenſu prouenire ſcribit, & eſſe mordicationem oris ventriculi: angorem verò ſine exſolutionem ſubſtantiæ oris ventriculi citra vllum doloris ſenſum fieri ab intemperie ſenſim & paulatim diſſipante & diſcutiente ſubſtantiam, quæ ſeparatur, & comitem ſemper habere febrem malignam, cum cardialgia plerumque febre careat, ſicut & ſudore diaphoretico, niſi in fine mali. Ad quem affectum pertinet, & vitium ſtomachi reſolutio à Beniuenio, *de abdit. morbor. cauſ. & curat. cap.* 66. deſcripta, quæ ab intemperie ventriculi accidit, vbi hiſtoriam Nobilis recenſet, qui cum calidiore ventriculi habitu fuiſſet affectus, cum frigidis medicamentis curauit. Verum cum huiuſmodi affectus ſint ſine dolore ventriculi, non pertinent ad hoc caput, ſed potius ad intemperies ventriculi.

Omninò verò huc pertinet affectio illa, quam Attritionem ventriculi nominant, (*θλίβεσθαι* enim ventriculum dicit Galenus) quam Galenus, *de præcogn. ad Poſthumum cap.* 11. deſcribit, in Imperatore Romano, qui cum ventris torminibus & profluuio tota nocte vexatus fuerat, atque Medici alij initium febris adeſſe dicerent, id Galenus pulſu explorato negauit, atque ventriculum atteri ab aſſumpto cibo, antequam excerneretur, exęſtuante, affirmauit, atque nardino Vnguento cum lana ventriculo appoſito, atque vino Sabino cum pipere eum ſanauit. Similem affectum ſibi bis tantum oblatum fuiſſe ſcribit Petrus Baierus, *lib. Pract.* 11. *cap.* 9. Primo in Nobili quodam, qui cum cænaſſet, totus frigidus factus eſt, pulſus omnino contractus, ita vt vix ſentiretur, cum tanta anguſtia & compreſſione anhelitus, vt ſtatim præfocari videretur, quem etiam oleo nardino calido ventriculo impoſito & piperis ℥. j. cum vino exhibita ſanauit. Deinde in pediſſequa quadam, quam eodem modo curauit. Notandum autem hic, quod, *loco allegato* ſcribit Galenus, Imperatorem in hunc morbum incidiſſe, dum attereretur ventriculus *ὑπὸ τροφῆς φλεγματωθείσης πρὸ τῆς ἐκκρίσεως*, id quod vulgo vertunt, *ab aſſumpto cibo, antequam excerneretur, exæſtuante.* Et quidem verum eſt, vt ex Oeconomia Hippocratis Foeſij patet, *φλέγμα* ſæpe ab Hippocrate & Galeno ſumi pro inflammatione, & deriuata inde verba pro inflammari vſurpari: Malim tamen hic exponere, ventriculum fuiſſe attritum vel afflictum à cibo in Pituitam conuerſo; id quod curatio indicare videtur: Cum hoc malum calidis medicamentis, vnguento & oleo nardino ac pipere cum vino forti ſumpto & Galenus & Baierus curauerit. Et ſimile quid nuper in nobili viro animaduerti, qui etſi bene habere vide-

videretur, dum eſſet ieiunus, tamen horis à ſumpto cibo quatuor vel quinque elapſis tantis ventriculi cruciatibus, qui ad dorſum ſe extendebant (vnde etiam à nonnullis pro calculoſo fuit curatus) & anxietate vexabatur, vt nullo loco quieſcere poſſet, nec finis malorum erat, antequam cibus & potus vomitu reiiceretur, qui maximam partem crudus adhuc erat cum multa pituita. Hoc tamen non negarim, anxietatem hanc non prouenire ſimpliciter à pituita, ſed quatenus in flatus reſoluitur, qui in ventriculo concluſi illam anxietatem pariunt.

Adſtrictus ventriculi. Huc ergo pertinet etiam illa affectio, cuius Petrus Salius Diuerſus, *affection. particular. cap.* 12. mentionem facit, quam adſtrictionem ventriculi appellat, quamque ſolum Aetium, *tetrab. 3. ſerm.* 1. *cap.* 13. deſcribere putat, quæ, vt ipſe ſtatuit, fiat, cum & ſuperius & inferius os ventriculi ita adſtringitur, vt nec flatus nec vapores erumpere poſſint, nihilq. extra corpus ob cutis adſtrictionem vel exiccationem euaporare queat, qui vapores cum accenduntur, febris ſpeciem præbeant; quæ tamen affectio perfecta coctione & deſcendente cibo ſolet quieſcere.

Verum enim verò puto hanc affectionem etiam alijs non fuiſſe incognitam, & ſub anxietate ventriculi comprehendi poſſe, & fieri a cibo in phlegma, eoque porrò in flatum conuerſo: qui cum ob ventriculi orificium ſuperius clauſum erumpere non poſſit, neque etiam inferius ei, vtpote non vtili, ſed corrupto, exitum det, in eo hærens & concluſus anguſtiæ huius cauſſa eſt. Vt verò cutis adſtrictio accedat, quod vult P. Sal. Diuerſus, opus non eſt; cum flatus non per cutem è ventriculo, ſed per eius orificia ſatis ampla erumpere ſoleant. Et quod conualeſcentibus, vt idem Salius ſcribit, hoc malum frequentius accidit, non fit ob exiccationem cutis, ſed quod conualeſcentes habent ventriculum debilem, qui cum cibo, qui ſupra modum ſæpe aſſumitur, oneratur, cruditas talis accidit.

Verum cum affectus hi omnes, quocunque etiam nomine appellentur, in eo conueniant, quod ſint ſenſus tactus deprauatus in ventriculo, & à ſolutione continui in eo ortum habeant, ſeu, vt verbo dicam; ſint dolores ventriculi, de iis coniunctim agemus. Quia tamen eſt quædam differentia ſecundum locum affectum, vt & cauſſam efficientem, de eo poſtea in differentis dicetur.

Definimus ergo dolorem ventriculi ſenſum eius triſtem ſeu moleſtum a cauſſa continuum ſoluente excitatum; qui ſi ſit in orificio præcipuè, Cardialgia in ſpecie appellatur.

Eſt nimirum dolor ventriculi Symptoma ſenſus tactus ventriculi, cuius ſubiectum ſunt vel tunicæ ventriculi, quæ ſunt membranoſæ, vel orificium eius, quod neruis maioribus & pluribus à ſexta coniugatione deſcendentibus à natura donatum, vt animali per hos ſenſus alimenti deficientis inſit, quæ fames appellatur. Nam vt ex naturali ſuctione moleſtiam, & cauſſa præter naturam dolorem ſentiret, exactiſſimo ſenſu pollere oportebat. Vterque enim affectus & fames & καρδιαλγία, ſunt orificij ventriculi: Sed hæc eſt differentia, quod fames ſit à ſuctione naturali, καρδιαλγία à cauſſa præter naturam.

Cauſſa.

Cauſæ. Proxima equidem & continens cauſſa doloris ventriculi eſt ſolutio vnitatis in eo, quæ à re vel diſtendente vel mordicante oritur: Mediatæ tamen cauſſæ plures eſſe poſſunt. Soluitur enim vnitas ventriculi vel propter morbos, vel propter cauſſas morbificas. Morbi ſunt vel in ipſo ventriculo, vel in vicinis partibus. Morbi in ventriculo ſunt primò intemperies frigida, quæ vt neruoſis alijs partibus, ita & ventriculo aduerſa eſt, & dolorem in eo, cum roſionis ſenſu, accedente veluti animi deliquio, excitat. Eaque ſæpe ortum habet ab externo frigore, ſi nudo ventriculo occurrat, præcipuè in macilentis, imprimis dum calent & ſudant. Eadem à potu frigidiſſimo, aquæ præſertim contrahi poteſt; idque imprimis, vbi corpus æſtu calet. Deinde tumores & imprimis inflammatio, quæ ardentem dolorem excitat, de qua ſupra dictum, & multò magis Eriſypelas: nonnunquam verò tumor durus magnus, aut callus vel ſcirrhus in eo genitus, qui dolorem grauantem parit, imprimis aſſumpto cibo. Tertiò ſoluta vnitas, & vulnera ac vlcera. A vicinis verò partibus dolore afficitur ventriculus, dum ab incumbentibus viſceribus inflatis, obſtructis, tumentibus premitur. Nonnulli etiam ab oſſe xyphoide introrſum flexo ventriculum, imprimis cibo plenum & diſtentum, premi atque moleſtia & dolore affici poſſe exiſtimant, qui tam diu durat, donec cibus coctus deſcendere, vel decubitum introrſum facto ventriculus ab oſſe hoc receſſerit, de quo *libro 2. parte 2. capite 26.* dictum.

Cauſſæ verò morbificæ, quæ dolorem ventriculi excitant, ſunt vel internæ, ſeu intus genitæ, vel externæ. Internæ ſunt vel flatus vel humor. Si flatus, iſque in ventriculi capacitate concluſus, ſimplex dolor oritur è ventriculi diſtenſione, de qua ſupra *capite de ventriculi inflatione* dictum, vbi etiam cauſſæ explicatæ à quibus flatus ventriculum diſtendentes proueniunt. Si vero acris & feruidus halitus os ventriculi infeſtat, dolor pungens & mordax producitur. Si verò ſit humor, is vel copia ſua ventriculum grauat, vel qualitate praua & mordace, vel etiam maligna ventriculo moleſtus eſt. Et humor quidem, vt & flatus, vel in ventriculo gignitur, ab eius intemperie aliqua aut errore in victu, vel aliunde in ventriculum confluit. Et quidem ab humoribus in ventriculo genitis ortus dolor ventriculi aliàs ſumpto cibo mox ſedatur, aliàs poſt, alias etiam ſumpto cibo exacerbatur & excitatur. Excitatur dolor ab aſſumpto cibo cum humores crudi & mordaces ventriculi tunicis adhæreſcentes ſumpto cibo agitantur & incaleſcunt ad cibi coctionem, aut qui in fundo ventriculi hærent, ſumpto cibo eleuantur & aſcendunt, atque ita commoti ad orificium ventriculi accedentes dolorem in eo excitant. In alijs, cum cibus coquitur, ſaltem halitus & vapores acres & mordaces eleuantur, qui os ventriculi vellicant. Sedatur vero dolor cibo aſſumpto, vel quia eſt humor melancholicus, vt Auicennas cenſet, vel quia admiſſis cibis minus acris euadit.

Humores, qui aliunde affluunt in ventriculum, vel fluunt à toto, dum illud febre correptum eſt, vt fit in paroxyſmorum principijs (quanquam & tum è vicinis locis confluere poſſint) aut citra febrem, dum corpus vel humorum copia, aut qualitate vel ſymptomate aliquo p. n. aut inedia affligitur, de quibus videatur Galenus 2. *de articul. t.* 12. *&* 2. *de rat. vict. in acut. t.* 44. *&* 2. *de plac. Hippoc. & Plat. cap.* 8. Vel ab aliqua parte & potiſſimum ab epate, à quo bilis flaua & ichores bilioſi in ventriculum effunduntur, id quod præcipuè per inediam accidit, aut liene ac vicinis locis, vnde humor melancholicus & ater, aut à capite, vnde pituita tenuis & ſalſa in ventriculum defluit. Vermes præterea in ventriculo, ſeu geniti, ſeu ab inteſtinis ad eum adſcendentes dolorem excitant. Tandem etiam lapides in ventriculo geniti dolorum ſæpe intolerabilium ventriculi ac diuturnorum cauſſa ſunt. Cuius rei hiſtorias aliquot collegit Schenckius *libro tertio, obſeru.*

Inter cauſſas verò externas, ſiue ea, quæ extra aſſumpta dolorem ventriculi pariunt, ſunt primò cibi, vel qualitate moleſti & acres, qui in calidiori præſertim ventriculo ſingultum, roſionem & dolorem

excitant. Et quod a cibo per ſe tali accidit, idem etiam à cibo alias non malo, ſed corruptionem paſſo & acrimoniam adepto fieri poteſt, puta à dulcibus, pinguibus, rancidis, & cibis facilè corruptioni obnoxijs. Vidi etiam, qui dolorem ventriculi grauiſſimum paſſus eſt à lacte in ventriculo coagulato, quo vomitu reiecto ſanatus eſt. Idem etiam à cibo quantitate nimia & copioſius deuorato accidere poteſt. Imò mulierem ſenem extinctam hac de cauſſa obſeruauit Platerus, quæ die Paſchatos carne & ouis nimium ventriculum repleuerat. Deinde idem accidere poteſt à rebus, quæ ventriculum grauare vel pungere poſſunt, vt nucleis ceraſorum vel alijs deglutitis, aut vitro, acubus, oſſibus & ſimilibus. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent.* 4. *obſeru.* 33, Matronam quandam, cùm vltra duos annos de dolore ventriculi conqueſta eſſet, tandem vomitorio ſumpto fruſtum corij lardi fumo exſiccati, quod ante duos annos deglutiuerat, euomuiſſe, & breui planiſſimè conualuiſſe. Sicut & dolorem ventriculi pariunt medicamenta & venena ſeptica, cauſtica atque exulcerantia, Item validiora purgantia ſine correctione maiori doſi exhibita.

Differentiæ.

Differētia. Quæ ſint doloris ventriculi differentiæ, facilè ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, patet, & ſumuntur præcipuè à loco affecto & cauſſa efficiente atq. hinc dependente modo & ſpecie doloris. Aliquando in ipſo ventriculo quædam compreſſio percipitur & diſtenſio, quam Germani *das Hertzdrucken oder Hertzgeſpan* nominant, qui dolor plerumque cum ventriculo proſtrato & nauſea accidit, ſuperuenientibus etiam aliquando vomitibus & diarrhœa. Aliquando idem dolor in ventriculi ore conſiſtit, qui Cardialgia nominatur, qui etiam plerumque rodens eſt, & *καρδιωγμὸς* dicitur, habetque ortum ab humoribus acribus, cùm in morbis quibuſdam, tum etiam in ſanis, qui *πικρόχολοι* nominantur, quibus eiuſmodi roſiones familiares ſunt cum oris amaritudine. Dolor quoque aliquando rodens eſt, ex cauſſa modo dicta, aliquando grauans à cauſſa ventriculum diſtendente vel premente.

Signa Diagnoſtica.

Symptoma hoc ipſum per ſe facilè deprehenditur, ægerque de dolore conqueritur, locumque affectum indicat, niſi mens ſimul læſa ſit. Neque etiam animi deliquium & ſyncopen, quæ dolorem hunc ſequuntur, deprehendere difficile eſt; cùm ægri quaſi exanimati & mortui iaceant, qui paulò ante de grauiſsimo ſtomachi dolore fuerunt conqueſti. — Signa.

Cauſſæ verò peculiaria ſigna, quibus innoteſcant, requirunt, quæ ex ijs, quæ ſupra de morbis ventriculi dicta ſunt, patent. Nam intemperies frigida vehementior è ſuis ſignis ſupra propoſitis cognoſcitur: vt & tumores ventriculi vel partium vicinarum, & vulnera ac vlcera ventriculi. Flatus etiam deprehenduntur ex ijs ſignis, quæ ſupra de inflammatione ventriculi ſunt propoſita. Si humor ſit cauſſa doloris, ex ijs, quæ ſupra de intemperie ventriculi cum materia dicta ſunt, innoteſcit, præcipuè humor bilioſus, qui frequentiſsimè cardialgiam inducit, cognoſcitur è linguæ amaritudine, nauſea & inappetentia, virium deiectione, ſyncope. Si materia è primis viis aut toto corpore confluat, vt in febribus fieri ſolet, & potiſsimum in paroxyſmis earum, ac ſi humor ſit malignus, adſunt febrium malignarum ſymptomata. Venenatus & prauus vapor ab vtero ad ventriculum aſcendens cognoſcitur è propriis vteri affectibus, imprimis è ſuffocatione, in quam mulieres frequenter incidunt, ex ſeminis & menſium ſuppreſsione. Vermes, aut venena aſſumpta, acus, ſpinæ piſcium deglutitæ & ſimilia è ſuis ſignis & ægri atque adſtantium relatione innoteſcunt.

Prognoſtica.

1. Oris ventriculi dolor grauius malum eſt, quam ſimplex ventriculi dolor, ob partis huius ſenſum exquiſitum, & cum corde ac cerebro conſenſum. Minus tamen periculoſus eſt ventriculi dolor, qui fit à cauſſis externis, & qui fit propter partis illius ſenſum exquiſitum; niſi cauſſa externa nimis vehemens ſit & graue aliquod malum attulerit, vlcus nimirum, putredinem aut inſignem corruptionem, aut qualitate maligna vires deiiciat. — Prognoſtica.

2. Deterior verò eſt ille dolor, qui à cauſſa interna, & ab acri mordaci humore excitatur. Peſsimus, ſi maligna & venenata ſit illa materia. Et omninò pro minori vel maiori materiæ, quæ cardialgiam excitat, prauitate, ſymptomatumque, quæ cum cardialgia coniunguntur, grauitate aut leuitate, ſalus vel mors expectanda eſt.

3. Auget nimirum ſemper periculum ſyncope, quæ grauior, frequentior, & abſque cauſſa manifeſta accedit. Periculum verò minus eſt, quando leuior, minus frequens, & à cauſſa manifeſta oritur.

4. Ita & febris periculum auget, præſertim continua & acuta, in qua magnus æſtus eſt circa ventriculum, proueniens à bile in tunicis ventriculi impacta, de quo Hippocrates, 5. *aphor.* 65. in febribus circa ventriculum vehemens æſtus & *καρδιωγμὸς* malum. Magnam enim inflammationem ventriculi, vel copiam magnam humoris vitioſi in ore ventriculi contineri indicat, vnde febris intenditur, & malo cordi communicato ſyncope periculoſa & ſæpe lethalis ſequitur.

5. Qui Cardiaco affectu laborantes os ventriculi admodum ſenſile habent, valde periclitantur, & ſæpe ſtatim intereunt, dum immodicam humorum roſionem ſuſtinere nequeunt.

6. Frequenter quoque lumbrici ad os ventriculi adſcendentes hoc malum & ſyncopen excitant, vnde nonnulli ſtatim, cum à lumbricis roduntur, intereunt. Alex. Trallianus, *lib.* 10. *cap.* 9.

7. In cardialgia ſi extrema frigent, periculoſum.

Indicationes.

Tota curandi ratio in duobus conſiſtit; In doloris, ſi vehementer vrget, mitigatione, & in cauſſæ amotione. Dolor omnis anodyna indicat; & ſi nimis exquiſitus ſit ventriculi ſenſus, obtundendus eſt. Cauſſæ vero, quæ dolorem excitant, ſui amotionem indicant: Quæ cùm ſint diuerſæ, pro diuerſitate earum variæ indicationes oriuntur. Si dolor ortum habeat à cauſſa externa, puta alimento vel medicamento ingeſto, illud ſeu vomitu ſeu per aluum euacuandum eſt. Idem faciendum, ſi humores vitioſi in ventriculo redundent. Idem ſi nimis acres & mordaces ſunt, temperandi. Si materia maligna ſit, ſimul alexipharmacis oppugnanda. Quæ in tunicis ventriculi infixa eſt, per reſoluentia, & validè exiccantia euacuanda, vt de intemperiebus ventriculi cum materia dictum. Admiſcenda ſunt hic medicamenta adſtringentia, quæ exſolutum quodammodo os ventriculi roborant, ſolutioni continui, vnde dolor eſt, reſiſtunt, diſſolutionem calidi innati prohibent, materiam prauam ab orificio ventriculi ad partes inferiores protrudunt, & ne noua affluat, cauent, exiccant & incraſſant, quæ reliqua ſunt, ne tunicis ventriculi impingantur. Vnde Galenus 5. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 7. inquit: Plurima horum, quæ per experientiam inuenta ſunt, ex mixta materia componuntur, ex adſtringente videlicet & calefaciente. Vbi & veteres nonnullos reprehendit, qui in affectibus oris ventriculi, epatis, lienis & ſimilibus, ac imprimis in horum inflammationibus, adſtringentium vſum magno cum ægrorum detrimento omiſerunt. — Indicationes.

Curatio.

Curatio.

Curatio. Si ergo dolor vehementer vrgeat, ita vt non permittat primùm aduerſus cauſſam pugnare, exhibenda ſenſum orificij ventriculi obtundentia, anodyna, aut etiam narcotica. Hebetant ſenſum, quæ mucilaginoſa, pinguia ſunt, ac vim emplaſticam habent, qualia ſunt oleum dulciſſimum, oleum amygdal. dulc. recens, earum emulſio, emulſio ſem. papau. albi, mucilago ſem. pſyllij, cydoniorum, maluæ, amylum, lac. Dum verò malum magis vrget, ſtupefacientia & narcotica vſurpanda, vt ſyrup. de papauere, diacydon. Philon. Rom. trochiſci de carabe, pilulæ de cynogloſſa, requies Nicolai, quorum doſis raro ℈.j. excedit, laudanum opiatum. Poſt horum tamen vſum & dolore ſedato, calefacientibus & roborantibus calorem ventriculi horum vſu nonnihil debilitatum iterum roborabimus. Somnus quoque mirum in modum dolorem ſedat, & calorem ac ſpiritus reficit, modò ſpiritus non nimium ſint antea debilitati, & ægroti horum medicamentorum vim ſuſtinere poſſint. Ideoque primò lenioribus & quidem externis vtendum, & per frontis ac narium illinitionem ſomnus prouocandus. Quod ſi hæc non proficiant, modò dicta narcotica adhibenda.

Quod ſi cauſſa externa, alimentum ſcilicet aut medicamentum, dolorem produxerit, per aluum aut vomitum reiicienda. Idem faciendum in venenis, quæ commodiſſimè per vomitum reijciuntur. Si dolor ſit à cauſſa interna, humore ſcilicet prauo, idem faciendum, & materia vel per aluum vel per vomitum euacuanda. Tutius tamen eſt, humores vitioſos per aluum, quam per vomitum euacuare. Metuendum enim, ne ſi per os reijciantur, ventriculi orificium magis offendant. Et cum humorem ob eius acrimoniam & doloris vehementiam tutò euacuare non licet, eius acrimoniam temperare conuenit, modo, qui ſæpè iam expoſitus eſt. Quæ etiam ſint medicamenta ventriculum euacuantia, ſupra de Intemperiebus ventriculi cum materia eſt expoſitum, quæ hic repetere opus non eſt.

Poſtea os ventriculi cùm internis tùm externis adſtringentibus roboretur. Intus roborant, præſertim cum febris adeſt, rob & ſyrupus cydonior. de agreſta, de roſis ſiccis, de granatis, acetoſit. citri, conſeru. roſar. corall. margaritæ: Ex quibus compoſita etiam ſupra ſunt propoſita. Galenus, *7. meth. med. cap.* 11. & alibi mulſam dat, in qua abſinthium ſit decoctum, quod medicamentum & bilem euacuat, & adſtringendo roborat. Extrinſecus, vt Aetius docet, conueniunt folia rubi cum pane, item myrti folia & baccæ, aut pampini vitis aut folia plantaginis cum pane, aut mala cydonia cataplaſmatis modo ſtomacho impoſita.

Vtilis eſt & Fomentatio ex vino rubro cum roſis, abſinthio & maſtiche parata.

Vel: ℞. *Flor. roſ. rubr. chamamel. ſummitat. abſinth. an.* M. j. Coqu. in vino rubr. pro ℔. j. ß. Fiat Fomentum.

Vel: ℞. *Abſinth. flor. chamam. roſ. rubr. menth. ana* M. j. Coqu. in aqua ℔. j. ß. Adde *ſpec. diarrh. abbat. aromat. roſat. an.* ℈. ij. *aceti roſac.* ℥. ij. Fiat Fotus.

Quod autem Galenus, 8. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 1. iubet adſtringentia præmittere ante purgationem, quemadmodum & Trallianus, id quidem locum habet, vbi ob immoderatam caloris naturalis diſſipationem ſyncope adeſt vel imminet, vt diſſolutione nimiam prohibeat. Aliàs quando à ſyncope metus non eſt, vacuantia adſtringentibus præmittenda.

Exhibenda quoque alimenta optimæ ſubſtantiæ. Nihil enim citius prauam qualitatem compeſcit & temperat, quam admiſtio alimenti optimæ ſubſtantiæ.

In dolore ventriculi ex pituita Galenus cuidam betam & porrum cum ſinapi exhibuit; quorum ope inciſam pituitam largiter is per aluum excreuit, atque ſic ſanatus fuit, 1. *de alim. fac. cap.* 1. Aliàs vtile eſt, bis teruè vomere ex oxymelite cum ſucco raphani, & poſtea hiera & agarico aut terebinthina purgare, & reliquias medicamentis ventriculum calefacientibus abſumere.

Hieræ in doloribus ventriculi vſus. Verum de Hiera, quam in doloribus ventriculi à frigida materia, aut flatu ex ea genito ortis Galenus commendat, notandum, quod tardè operatur, & dum in viſcidam materiam ventriculi tunicis adhærentem agit, halitibus inde excitatis facit, vt venter diſtendatur & dolor augeatur, ideoque conſultum eſſe, aliud purgans admiſcere, quod vires Hieræ intendat, & operationem acceleret.

Si res aliæ in ventriculo hærentes dolorem in eo excitent, commodiſſimè vomitu reijciuntur. Ita, vt ſupradictum, Guilielmus Fabricius refert, Matronam quandam, cum duos annos de dolore ventriculi conqueſta eſſet, nec vllis remedijs ſanari poſſet, tandem exhibito vomitorio fruſtum corij lardini fumo exiccati, quod ante duos annos deglutiuerat, euomuiſſe, & breui planiſſimè conualuiſſe.

Si flatus infeſtent, curatio inſtituenda, vt de inflatione ventriculi dictum. Nimirum poſt aliquam doloris remiſſionem ventriculo fomenta adhibenda, è decocto chamæmeli, menthæ, anethi, abſinth. cum vino dulci. Clyſteres etiam flatus diſcutientes inijcere non inutile eſt. Poſtea ventriculo cucurbita affigatur, modò humoris crudi & pituitoſi copia non ſit in ventriculo. Hic enim ſi adſit, & magnum dolorem excitet, prius euacuandus eſt. Vtile eſt & Theriacam veterem medicamentis admiſcere, item ol. aniſi & carui, & ſimilia flatus diſcutientia exhibere. Commendant nonnulli in hoc affectu alij eſum, ab alijs verò, vt ab Autore, *4. de rat. vict. in acut. t.* 90. damnatur, quod æſtuationem & dolorem ventriculi pariat. Sciendum autem, ſi magna adhuc humorum copia adſit, ab allio abſtinendum, cum ijs agitatis & reſolutis plus flatum generet: Si verò ſoli flatus adſint, allium ad eos diſcutiendos vtile eſt.

Si humor aut vapor malignus aut venenum aſſumptum cauſſa cardialgiæ ſit, alexipharmaca ſimul vſurpentur, & inter cætera etiam Theriaca, ſi febris abſit, vel non valde vrgeat: & de hac *in libro de theriac. ad Poſthumum, & de theriaca ad Piſon. cap.* 11. ſcribitur, quod cardiacos, dolore ventriculi iam deficientes, exhibita quaſi ad viam reuocarit. Theriaca enim & antidoti magnæ aliæ reſoluunt, exiccant, diſſolutionem, calidi innati prohibent, vim alexipharmacam habent, oris ventriculi ac cordis robur tuentur.

Si humor ex epate vel liene, vel aliunde etiam ad ventriculum effundatur, illarum partium habenda eſt ratio, & humores ad ventriculum fluentes aliò auertendi.

In dolore ex inflammatione ventriculi lenientibus opiatorum aliquid, ſed in minima quantitate, admiſcere interdum vtile eſt, vt ſenſum ſtupefaciunt, & moleſtiam ex acrimonia humorum calidorum mitigent.

Si ſudores ſyncoptici vires deijciant, ſiſtendi inunctionibus ol. roſar. cydonior. myrtino aut aſperſione aquæ roſar. & aeris frigidi per flabellum aſpiratione, qui aer ipſe ſit frigidior natura, vel arte concilietur, vt *lib.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. eum parandi ratio expoſita eſt.

Commendantur etiam quædam, quæ occultis proprietatibus contra cardialgiam prodeſſe perhibentur, vt corallia ſuſpenſa ſupra ventriculum, cochleæ marinæ in puluerem redactæ, & in vino ſumptæ, tunicæ Gallinarum ventriculi.

Nec hoc omittendum, ſi vicinarum partium, vt epa-

tis, lienis, coli, ſepti tranſuerſi tumore ventriculus comprimatur, curationem ad partes illas dirigendam eſſe. Niſi enim hic affectus tollatur, fruſtra in dolore ſtomachi, & plerumque accedente difficili reſpiratione tollenda laboratur.

Quod ſi a cartilagine ξυφοειδεῖ introrſum flexa & ventriculum comprimente fit dolor ſtomachi, curatio è *lib. 2. part. 2. cap. 26.* petenda. Sed plerumque incurabile eſt hoc malum, & poſt cibum ſumptum adeo graue euadit, vt ægri nullam doloris remiſſionem habeant, donec ſupini recumbant, quo modo ventriculus à cartilagine comprimente recedit, vel cibis coctis ventriculus ſubſideat.

Diæta.

Diæta. Aer ſit temperatus. Cibus ſit boni ſucci, & qui non facilè corrumpitur, & qui acrimoniam humorum, ſi quæ adeſt, obtundit, ac orificium ventriculi roborat. Vtilis igitur eſt in humoribus acribus, à quibus frequentius hoc malum ortum habet, panis ſucco granatorum vel agreſtæ, vel vino tenui imbutus. Conuenit & cremor hordei cum ſucco granatorum. Trallianus primò offert cum grana mali granati, tum eius ſuccum, poma, item & pyra adſtringentia, panem ex aqua frigida, vinum auſterum. Poſtea cibis vti iubet, qui quidem ſunt boni ſucci, difficilis tamen coctionis, ne calori illi ingenti in ventriculo cedentes corrumpantur, & qui acres humores ſimul temperent, cuiuſmodi ſunt carnes boni ſucci, auiculæ montanæ & ſimiles, ſucco citri & granatorum conditæ. Tempeſtiuè quoque æger cibandus, ne inedia grauiora mala attrahat, & vbi vires debiles ſunt, parùm vini detur, tenuis, albi, ſub adſtringentis. In cauſſa verò frigida victus ſit calefaciens atque exiccans, & propterea conuenit vinum generoſum, ſi non adſit febris. In cibis vtilis ruta, ſatureia, cinamomum & ſimilia. Somnus ſit moderatus, & potius longior, quam breuior. Quies vtilis eſt; cum hoc malum motu exaſperetur, & humores agitentur. Aluus quotidie ſuum officium faciat.

CAPVT XVI.

De Ardore Stomachi, & ventriculi reſolutione ac ſtupore.

Ardor ventriculi. DOloris ventriculi peculiaris ſpecies eſt, quæ tamen ſimul etiam œſophagum moleſtat, quam τοῦ ςομάχου καύσωνα, ardorem ſtomachi & nonnulli ardorem ſtomachi ebullientem, Germani *den Godt* nominant, quando ardens quidam dolor in ventriculo & gula percipitur, qui vrendo quaſi moleſtat. Malum hoc ſanis aliquando etiam ſæpe familiare eſt, cum cibo ſumpto, tum ieiunis; imprimis cum eructare volunt, intercluſo quaſi flatu igneo & erumpere non valente. Nonnunquam tamen & in febribus bilioſis accidit.

Cauſſa.

Cauſſa. Cauſſa mali eſt halitus acris, qui è bilioſo humore, aliàs flauo, aliàs porraceo, alias æruginoſo, aut corrupto & nidoroſo cibo eleuatur, & dum erumpere cogitur per œſophagum, ibi herens eum & ventriculi orificium quaſi vrit, quo diſſipato, & malum ceſſat, ſed ſæpe mox ſimili flatu redeunte iterum affligit, donec vel coctio ſit abſoluta, vel aſſumptis cibis & medicamentis acrimonia humoris temperetur ac ſedetur. Solet enim malum hoc nunc diutius durare, nunc citius ſedari, prout materia, quæ halituum fomes eſt, nunc copioſior eſt, nunc paucior, craſſior vel tenuior.

Fit autem ebullitio hæc præcipuè, dum cibi coctio accidit, & imprimis ſi valido corporis motu ventriculus turbetur, & quæ in eo ſunt, agitentur. Tunc enim quaſi quædam ebullitio fit in eo, è qua halitus acres & flatus ſurſum ad ſtomachum & gulam eleuantur. Fit verò hoc è cibo natura ſua acri, vt cœpis, porro, allio, caſeo putri, imprimis in ijs, qui ſunt πικρόχολοι & calidiore ventriculo. Idem accidit etiam ab alijs cibis, qui vel facilè corrumpuntur, vel in bilem abeunt, vt ſunt dulces, pingues, rancidi, fructus horarij.

Cæterum ſi quis ebullitionem, vel ebullientem iſtum dolorem, quem vulgo *den Godt* nominant, & ardentem dolorem pro eodem habere velit, (Si enim differentia inter hos conſtituenda, hæc quæ de ardente ventriculi dolore dicentur, ad caput præcedens referenda erunt) etiam bilis flaua & atra huius mali cauſſa eſſe poſſunt, ſi pertinaciter ventriculo adhæreant. Bilis autem hæc in ipſo ventriculo generatur ex aſſumptis, vt modò dictum, vel in illum per duodenum effunditur, & hunc in eo dolorem excitat, in πικροχόλοις præſertim, iiſque maximè ieiunis. Et quidem dolorem hunc diuturnum etiam fieri poſſe, docet Platerus, ſi ipſa ventriculi ſubſtantia bile quaſi imbuatur; quod interdum accidit, quando ob contactum bilis veſiculæ ventriculi regio illi incumbens & contigua afficitur, croceoque colore tingitur, maculaque crocea ad internam illius membranam quandoque penetrat, quod ſectione in illis, quibus ardor ventriculi perpetuo ferè moleſtus erat, ſeſe deprehendiſſe, teſtatur. Idque ijs facilius accidere ſtatuit, quibus copioſior bilis in veſicula colligitur, eaque dilutior, vt tranſſudare poſſit, ventriculumque vicinum tingere. Quod eò facilius accidit, ſi ventriculus in crapulæ deditis cibo perpetuo diſtentus ſit, vt & in ijs, qui ſcribendo, aliudve agendo corpus inflectunt, vt ventriculus bilis veſiculam comprimat, atque ex ea bile quaſi exprimat.

Signa Diagnoſtica.

Malum ipſum per ſe manifeſtum eſt, atque ægri de quodam quaſi ardore in gula conqueruntur, & ſæpe in ore amaritudo percipitur: Sitis eſt moleſta, ructus adſunt nidoroſi, appetentia eſt deiecta. Signa.

Prognoſticum.

Malum ipſum per ſe quidem non periculoſum eſt: moleſtum tamen. Cauſſa verò à qua pendet, non negligenda. Prognoſticum.

Curatio.

Curatio duobus perficitur. Primum eſt, vt ardor ille ſedetur; Alterum, vt cauſſa iſta tollatur, ne idem malum reuertatur. Curatio.

Prius perficitur ijs, quæ feruorem illum humorum temperant, & ebullitionem tollunt. Vnde datur ſiliqua, conſeru. roſar. fructus acidi & eorum ſuccus, vt malum citrium, granatum, berberis, vinum abſinthites, panis medulla aceto & alijs ſuccis accidis imbuta.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. vitriolat.* ℥. ß. *cydon. condit.* ʒ. ij. *rob. ribes* ℥. ß *ſpec. diatrionſant. diarrh. abbat. an.* ʒ. ß. *Syrup. cydon.* q. ſ. F. Electuarium.

Imprimis verò vtilia ſunt, quæ iſtam ebullitionem tollunt, humorem quaſi imbibendo & præcipitando, vel vt facilius deferueat, faciendo, aut eius qualitatem tollendo. In quem finem præcipuè commendatur creta alba, quam vulgus etiam inter Εὔπεπτα numerat, nux moſchata, bolus Armen. oculi cancri, cornu cerui, lapides carpionum, grana thuris.

Hinc ſequentia commendantur.

℞. *Nuc. moſch.* ʒ. i. *creta* ʒ. ij. *ſacch.* ʒ. iij. F. Puluis. Doſis ʒ. ß. vel ʒ. j.

℞. *Nuc. moſch. macis roſar. an.* ℥. ß. *ſacch. alb.* ℥. j. *creta* ʒ. ij. F. Puluis.

Vel: ℞.

Vel ℞. *Nuc. moſch.* ʒ. ß. *croci* ℈. ij. *cornu cerui vſti* ℈. ij. *creta* ʒ. ß. *ſacchar. in aqu. portulac. diſſoluta* q. ſ. F. Rotulæ.

Vel ℞. *Creta* ℥. j. *boli Armeni* ℈. ij. *roſ. rubr. margarit. prap.* an. ʒ. ß. *macis* ℈. j. *ſacch. alb. in aqua roſar. diſſol.* q. ſ. F. Morſuli.

Vel ℞. *Conſeru. roſ. vet.* ℥. j. *ocul. Cancri prapar. boli Armeni* an. ʒ. ß. Cum *ſyr. conſeru. nuc. moſch.* F. Electuarium.

Ventriculi ſtupor.

Hoc loco vitij, quod dolori contrarium videtur eſſe, mentio etiam facienda, quod ſtuporem ventriculi nominant, vt apud Foreſtum, *libr.* 8. *obſer.* 28. videre eſt, cum vis in ſtomacho attrahens læditur, ſimulque ſenſus tactus vel minuitur vel aboletur.

Verum ſenſus appetitus ineſt præcipuè orificio ventriculi & dictum de eius læſione ſupra, vbi de cibi & potus appetitu læſo actum. Vis vero attractrix præcipuè in Oeſophago viget, de cuius læſione etiam ſupra dictum de deglutitione læſa, vt plura de ijs hic addere opus non ſit.

CAPVT XVII.

De Excretis præter naturam è Ventriculo, & eius qualitatibus mutatis.

ATque hæc fuerunt Symptomata, quæ ventriculi actionibus accidunt, reſtant adhuc duo; excreta præter naturam, & qualitates mutatæ, de quibus pauca dicenda.

Excreta p. n. è ventriculo.

Excreta quod attinet, ventriculus equidem non factus eſt, vt per eum vlla fiat excretio; ſed Chylificationis organum eſt, quod cibum retinet, coquit, mutat, & tandem coctum & in chylum tranſmutatum per inferius orificium ad inteſtina tranſmittit.

Interdum tamen etiam natura eò abutitur ad humores vitioſos, qui ſeu in eo ſunt geniti, ſeu è corpore ad eum tranſmiſſi, euacuandos, quod vomitu fit. Id ergò ſi cum commodo naturæ fit, tolerari poteſt ea euacuatio, neque ita valde præter naturam eſt. Interdum tamen accidit, vt res planè præter naturam è ventriculo eijciantur, de quibus equidem ſupra, atque etiam inter actiones ventriculi læſas, expultricem ſcilicet, facta eſt mentio. Quatenus tamen res ipſæ planè præter naturam ſunt, earum etiam hoc loco inter excepta p. n. facienda eſt mentio.

Sanguis vomitu reiectus.

Compertum verò eſt, ſæpe ſanguinem per vomitum reiectum fuiſſe, de quo ſupra etiam de ſanguinis vomitu dictum. Vt ſaltem pauca addamus, etſi ſanguinis vomitus aliàs toto genere p. n. fit, ſtatis tamen temporibus quibuſdam accidere, imò ſalutaris eſſe ſolet. Ita ſanguinis profluuium per os ſtato tempore accidiſſe Macrino Viſco Viro Prætorio, & omnibus annis Voluſio Saturnio, Vrbis Præfecto, qui 90. tamen annum exceſſit, refert Plinius, *lib.* 11. *cap* 38. Sic fœminam quandam, quæ 58. annum exceſſerat quotannis dolore hypochondriorum corripi ſolitam, ſpontaneo ſanguinis vomitu ab eo liberatam fuiſſe, ſcribit Langius, *lib.* 1. *Epiſt.* 40.

Menſes vomitu reiecti.

Menſes per vomitum à fœminis fuiſſe reiectos, à multis obſeruatum, refertque idem Langius, *loco allegato*, Mulierem Florentinam, quæ cum intolerabili capitis dolore affligeretur ex retentione menſium, his vomitu reiectis conualuiſſe, & ne, morbus recrudeſceret, venæ ſectione ſibi cauiſſe. Similem hiſtoriam refert Braſſauol. *ad aph.* 31. *ſect.* 5. Beniuenius etiam, *de abdit. morb. & ſanat. cauſſ. cap.* 41. refert; Feminam quandam acerbiſſimo capitis dolore ob menſium ſuppreſſionem laboraſſe, à quo fuit liberata menſibus vomitu reiectis, quam ſanitati reſtituit ſola venæ, quæ ſub talo eſt, ſectione. De via ſi quærantur, plerique quidem ſtatuunt, per venam matricis, quæ a caua oritur, ſanguinem in Epar, & inde in ventriculum per venas, quę eius orificium & fundum ambiunt, effundi. Hieronymus Reuſnerus verò, *ad caput* 31. *Iodoci Willichij de vrinis*, ſtatuit, Venas vteri cum meſenterij venis anaſtomoſi manifeſta committi, per quam in inteſtina & ventriculum tranſponatur Sanguis menſtruus. Poſſunt tamen etiam humores ad ventriculum ab vtero tranſmitti per arterias.

Res monſtroſæ per vomitum reiectę.

Res etiam alias præter naturam admirandas & mõſtroſas per ventriculum reiectas fuiſſe obſeruatum eſt, & dictum de eo ſupra, nimirum clyſteres, glandes, alui excrementa, vermes, crines, pannos, clauos & ſimilia, de quibus omnibus videatur SchencKius, *lib.* 3. *obſeru.* vbi de vomitu agit. Guil. Fabritius, *cent.* 2. *obſer.* 43. refert, adoleſcentem in pago quodam prope vrbem Metam longo & intricato morbo detentum fuiſſe, tandemque; parentes, Necromanticum acceſſiſſe, cuius conſilio cum vomitorium hauſiſſet, aciculas, clauiculos, cuſpides cultellorum, aliaque ferramenta plurima eiecit, & breui conualuit.

Ventriculi Qualitates mutatæ.

Tandem *Qualitates mutatas* quod attinet, equidem in corpore viuente percipi non poſſunt; in mortuorum tamen ventriculis repertos fuiſſe colores alienos, obſeruatum. Ita poſt intempeſtiuum vſum magiſterij perlarum tunicas ventriculi nigras repertas fuiſſe in Caſparo Logo, Epiſcopo Vratislauienſi, teſtatur Iohannes Crato *in Epiſt. a Scholtzio collectis Epiſt.* 163. Et Platerus obſeruauit in ventriculo cuiuſdam maculam nigram. Idem interdum à bilis veſicula incumbente ventriculum flauo colore tinctum fuiſſe annotauit.

LIBRI TERTII PARS II.

De inteſtinorum Morbis ac Symptomatibus

PRAEFATIO.

Chylum in ventriculo coctum inteſtina accipiunt, eumque amplius elaborant, & ſi quid in ventriculo non bene elaboratum eſt, vlteriore coctione perficiunt, & quod in eo vtile eſt ad corpus alendum, per anfractum illum longum à vaſis Meſaraicis attrahendum & ad Epar ac lienem tranſmittendum diſtribuunt; tandemque quod inutile eſt & corpori alendo ineptum, ad aluum tranſmittunt, & per eam deijciunt.

Ad quas actiones cum mora quædam & temporis ſpatium requiratur, vim retentricem etiam inteſtina obtinent. Neque enim feces ab vtili ſucco ſeparatas accipiunt è Ventriculo inteſtina, ſed chylum inutilibus partibus permixtum, quæ demum in Inteſtinis ſeparantur, & quod vtile eſt, à Meſaraicis vaſis attrahitur, inutile vero in feces alui mutatur.

Sunt autem Inteſtina numero ſex; tria tenuia, duodenum, ieiunum, ileum: tria craſſa, cæcum, colum & rectum, de quibus videantur Anatomici. Vt autem quæ diximus præſtent, ſuam naturalem temperiem habent, ſuam conformationem, ſuam ſedem ac locum, & alia, quæ ab Anatomicis prolixè deſcribuntur. Habent præter ea & ſenſum exquiſitum & Spiritus animales à neruis ſextæ coniugationis accipiunt. Venas etiam habent à vena portæ: arterias partim à cæliaco ramo, partim ab vtroque meſenterico.Alioſum præterea excrementum, à quo facultas inteſtinorum ad expellendum irritatur, à veſicula felis accipiunt.

Atque hæc omnia cum bene ſe habent, chylus ad vaſa meſaraica recte diſtribuitur, feceſque debito modo expelluntur. Multis tamen morbis præter naturam afficiuntur: Intemperie ſcilicet rigida, calida, humida, ſicca, cum & ſine materia. Inflantur etiam & in maiorem molem diſtenduntur, & contra anguſtiam patiuntur ac obſtruuntur: Læuitatem etiam præter naturalem acquirunt: Res p. n. in ijs generantur. Interdum ſitum mutant & conuoluuntur, vt in hernia inteſtinali & vmbilicali: vulnerantur: Sphacelum patiuntur. In ſpecie verò Inteſtinum rectum, & quæ ſunt in eo ſphincter & hæmorrhoides, patiuntur rhagades, condylomata, ficus, vlcera, fiſtulas. Anus etiam quandoque coaleſcit.

Hinc poſtea varia ſequuntur Symptomata, coctio læſa, motus Inteſtinorum inuerſus, dolor inteſtinorum, alui retentio, fluxus alui varij, fecum alui per aliena loca excretio, res alienæ per aluum excretæ, ventris murmura, ani paralyſis & ſenſus amiſſio, teneſmus, ani pruritus; hæmorrhoidum dolor, fluxus, ſuppreſſio, de quibus iam ordine dicendum.

SECTIO I.

De Morbis Inteſtinorum.

CAPVT I.

De Intemperie inteſtinorum, & Primò de frigida.

Inteſtinorum intemperies frigida. Frequenter ſatis inteſtina intemperie frigida laborant, quam ab iiſdem ferè cauſſis contrahunt, à quibus ventriculus refrigeratur. Quo etiam faciunt crudi ſucci, qui cum ex ventriculo, tum vicinis membris alijs in ea

Cauſſæ. effunduntur, & omnino omnes cauſſæ ſeu internæ ſeu externæ, quæ ſeu per ſe, ſeu per accidens ea refrigerandi eorumque calorem imminuendi vim habent.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur Intemperies Inteſtinorum frigida è doloribus & flatibus, qui in ijs generantur, & imprimis excreta per aluum eorum intemperiem & coctionem læſam patefaciunt, quæ cruda ſunt & non ſatis cocta, ac pituitoſa. Signa.

Prognoſticum.

Prout maior vel minor eſt frigiditas & cauſſarum eam inducentium maior vel minor vis, ita etiam periculoſius vel minus periculoſum malum eſt. Prognoſtica.

Curatio.

In genere autem de inteſtinorum morbis curandis obſeruandum, etſi non eam dignitatem habent inteſtina, quam ventriculus, & ignobiliora videntur: tamen eorum robur etiam modice adſtringentibus conſer- Curatio.

uan-

Cautela in inteſtinorum curatione obſeruanda.

tiandum; cum chylum aliquandiu retinendi & concoquendi vim habeant. Vbi tamen craſſi & viſcidi humores ijs inhæreſcunt, adſtringentia vtilia non ſunt; eos magis impingerent. Cùm etiam ſenſum ſatis exquiſitum inteſtina obtineant, ea, quæ ipſa irritare poſſunt, quale eſt oxymel, vitanda.

Quæ autem adhibentur ijs remedia, ſi graciliorum gratia dantur, commodiſſimè per os exhibentur; craſſiorum verò cauſſa per clyſteres injiciuntur; etſi & per os exhiberi poſſunt, quæ tum validiora requiruntur: cum vis eorum in via infringatur. Et cum quæ per os dantur medicamenta in morbis inteſtinorum, primò à ventriculo excipiantur, videntur, ne vllo modo eum lædant. Et quæ extra applicantur, ita applicari debent, ne ventriculum tangant, niſi is ſimul eadem Intemperie laboret.

In ſpecie verò Intemperiem frigidam quod attinet, Intemperies frigida calida requirit.

Inteſtina calefacientia.

Calefaciunt ea: *mentha, abſinthium, cuminum, piper, Zingiber, bacca laur. ſem. carui, Diatrion pipereon, Dianiſum, El. de bacc. lauri, theriaca,* & alia ſupra de intemperie frigida ventriculi propoſita, cum intus aſſumenda tum extra applicanda.

Paulò tamen calidiora eligi debent, vel in maiore quantitate exhiberi; cum in via vis illorum nonnihil alteretur.

Extra applicentur ſacculi *ex milio, ruta, ſale* calefactis, item *cineribus calidis*; lapides etiam ſerpentini calidi; olea, *maſtichinum, mentha, rutaceum, abſinthij, anethi,* Emplaſt. *de bacc. lauri.*

Clyſteres quoque injiciantur *è ruta, calaminthe, anetho. fl. chamameli. bacc. lauri, ſem. carui, pracipuè* in vino decoctis, *oleo rutaceo chamamel. irino, laurino,* & ſimilibus. *El. de baccis lauri.* Clyſteres item è Mahratico.

Diæta.

Victus ea ratio inſtituatur, quæ in ventriculi intemperie frigida eſt propoſita.

De Intemperie Inteſtinorum Calida.

Inteſtinorum intemperies calida.

Rarior eſt intemperies inteſtinorum calida. Inducuntque eam cauſſæ, quæ ventriculum calefacere poſſunt, & humores calidi ex vicino meſenterio vel Epate, vel etiam venoſo genere in ea affuſis.

Signa.

Et cognoſcitur maximè è fecibus alui ſiccis & aluo tardiore.

Curatio.

Curatio.

Calida intemperies frigida requirit; qualia ſunt; *endiuia, lactuca, portulaca, hordeum, ſemina frigida maiora, viola, roſa, ribes, ceruſa.* Quæ cum ore ſumenda exhibentur, cum per clyſteres injiciuntur, tum extra applicantur. Vtiles ſunt & acidulæ, quæ calidam inteſtinorum intemperiem corrigunt, ſimulque ea roborant.

Inteſtina refrigerantia.

De Intemperie Inteſtinorum Humida.

Intemperies humida.

Humectant inteſtina etiam cauſſæ omnes, quæ ventriculi intemperiem humidam inducere valent.

Signa.

Cognoſcitur ex aluo fluidiore & fecibus liquidioribus.

Curatio.

Curatio.

Intemperies humida ſiccantia requirit: quæ formâ liquidiore commodius exhibentur, cum facilius ad inteſtina penetrent. Talia ſunt *tormentilla, pentaphyllum, plantago, ſaluia, myrtilli, cydonia, ſumach, corallia,* quæ vino cocta aut ex vino, vel aqua chalybeata forma potus exhibeantur. Vtiles etiam ſunt, *Conſerua roſar. rubr. betonica, ſaluia. condita cydonia, meſpila, ſyrupus, myrtinus, de roſis ſiccis.* Vel per clyſteres decocta ex his facta iniiciantur: vel extra applicentur forma ſacculi ex *milio, roſis, balauſtijs, myrtillis,*

Inteſtina exiccantia.

ſale, auena. Cataplaſmata è *carne cydoniorum, pyrorum ſylueſtrium, cornorum, ſorborum, in vino rubro coctorum, farina fabarum, lupinorum, lentium*; Inunctiones ex *ol. roſac. myrtino.* Emplaſtra, vbi in vſu *Diaphanicum calidum & frigidum.*

Diæta.

Victus etiam ratio ſicca ſit, potuſque paucus.

De Intemperie Inteſtinorum Sicca.

Intemperies ſicca.

Sæpè etiam ſiccantur Inteſtina à cauſſis, quæ ventriculum exiccare valent.

Signa.

Cognoſciturque præcipuè ex aluo tardiore, & fecibus ſiccioribus.

Curatio.

Curatur humectantibus cum aſſumptis, tum præcipuè per clyſterem iniectis; decocto ſcilicet radicum, florum & ſeminum *malua & althea, ſemine lini, Lacte, butyro, ol. amygd. dulc. paſſulis.* Quibus & victus ratio reſpondeat.

Inteſtina humectantia.

De Intemperie Inteſtinorum cum materia.

Intemperies inteſtinorum cũ materia.

Verum plerumque humor aliquis & materia coniungitur. Et quidem materia illa vel in Inteſtinis ipſis cumulatur paulatim, aut ob prauam victus rationem, aut facultatis expultricis debilitatem, aut materiæ ipſius craſsitiem & multitudinem, aut viarum, per quas expelli debet, anguſtiam, & quod aluus quæ expellere debet, non expellit; vel aliunde ad inteſtina confluit, attracta aut dolore, aut calore, aut, quod frequentius accidit, dum natura ad inteſtina, vt partes debiliores & excrementorum euacuationi deſtinatas, & totius corporis quaſi ſentinam, humores vitioſos è locis vicinis, imò toto corpore exp[illegible]. Nonnunquam & è cerebro materia in ventriculum deſtillat, & hinc in inteſtina dimanat. Interdum & à medicamentis purgantibus attrahitur, ibique hæret.

Materia autem hæc vel bilioſa eſt, vel pituitoſa, vel melancholica, & nunc hæret in tenuibus inteſtinis, nunc in craſsis, & quidem vel in cauitate inteſtinorum, vel in eorum tunicis.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur autem materia ex cauſsis, quæ præceſſerunt, & ad eam generandam facere potuerunt, cibo nimirum & potu, qui nunc ad pituitoſum, nunc ad bilioſum, nunc ad melancholicum humorem generandum diſpoſitus eſt: ex ſignis etiam, quæ hunc vel illum humorem in meſenterio, liene, epate, imò toto corpore abundare & ad inteſtina confluere monſtrant. Deinde ex affectibus, doloribus, ſcilicet & tumoribus ventris, ijſque, quæ per aluum dejiciuntur, & nunc ſunt pituitoſa, nunc bilioſa, nunc melancholica.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

I. Difficilius curatur intemperies cum materiâ, quam quæ eſt ſine materia. Et quidem nunc difficilius, nunc facilius, prout ipſa materia eſt magis vel minus contumax, & grauiora vel mitiora ſymptomata coniuncta habet. De quibus omnibus poſtea in ſpecie plura dicentur.

II. Facilius euacuatur materia, quæ in cauitate inteſtinorum hæret, quam quæ ipſorum tunicis impacta eſt.

Indicationes & Curatio.

Curatio.

Ipſa intemperies corrigenda eſt per contraria, materia verò euacuanda, eiuſque generatio vel affluxus, niſi criticus ſit, & natura rectè agente fiat, inhibendus.

Lenientia Medicamenta.

Medicamenta autem, quæ materiam in ventriculo, cauitate inteſtinorum & orificijs venarum meſaraicarum in inteſtina dehiſcentium præter naturam contentam euacuant, dicuntur lenientia, laxantia, ἐκκοπρωτικά. Differunt à purgantibus, quod actione ſua, niſi nimia quantitate aſſumantur, extremitates venarum meſarai-

Quomodo differant à purgantibus.

Lenientiũ differentia.

meſaraicarum non tranſcendunt, neque etiam, vt electiuè purgantia, humorem certum eligunt. Eſt tamen inter ea quædam differentia. Quædam enim ſimpliciter obuium quemcunque humorem educunt, vel emolliendo, & lubricando, vt oleum, & vnctuoſa alia, vel irritando, vt ſalſa, acria, nitroſa, & omnia abſtergendi vi prædita, qualia antiquis ferè in vſu fuerunt & pleraque ſimul alimentoſa ſunt, vt oleum commune, amygdalar. dulcium, ſeminis lini, lac, præſertim aſinæ, ſerum lactis cum ſale & melle, mel, ſaccharum, ficus & caricæ, vuæ recentes & paſſæ, muſtum, pruna, braſſica, mercurialis, atriplex, beta, blitum, malua, mora matura, ceraſa, terebinthina; alia verò magis ad purgantium naturam accedunt, ac interdum, ſi copioſius exhibeantur, extremitates venarum meſaraicarum tranſeunt, & licet electiuè humores non euacuent, vt verè purgantia, tamen ſine delectu non exhiberi debent, quod, licet non occulta qualitate humores certos ſeligant, ob manifeſtam tamen qualitatem huic vel illi humori euacuando magis conueniunt. Caſſia nimirum, quia non calefacit, bili accomodata eſt, non verò pituitæ, quia flatus parit; mel roſatum magis conuenit pituitæ; ſyrupus roſarum ſolutiuus magis bili. Cum ergo vel ſaltem feces euacuandæ ſunt, vel pituitoſi vel melancholici vel ſeroſi humores, cuilibet medicamenta conuenientia eligenda ſunt.

Feces deijcientia.

Fecum deiectioni leniora ſatisfaciunt, præſertim per clyſteres iniecta.

Pituitã euacuantia.

Pituitæ euacuandæ ſatisfaciunt *mel roſatum & anthoſatum, terebinthina, hiera ſimplex, ſpecies hiera, pilula alæphangina, myrrobalani chebula, bellirica, emblica.*

Bilem euacuantia.

Bilem euacuant *lac ſeroſum, ſerum lactis, infuſio roſarum, ſyrupus roſarum ſolutiuus, caſſia, manna, ſebeſten, tamarindi, aloe, diaprunis lenitiuum, pilula de aloe roſata, myrobalani citrina.*

Melancholiam euacuantia.

Melancholiam euacuant *fumaria, epithymum, polypodium, ſyrupus de polypodio, de epithymo, elect. lenitiuum.*

Seroſos humores euacuantia.

Seroſos humores euacuant *manna*, quæ etiam bilem educit, *ſyrupus violarum ſolutiuus, caſſia.*

Doſes horum medicamentorum *in Inſtit. lib. 5. part. 3. ſect. 1. cap. 5.* traditæ ſunt.

Modus ea exhibendi.

Medicamenta autem hæc vel ore aſſumuntur, vel per clyſteres immittuntur, vel etiam glandis modo adhibentur. Per os commodius aſſumuntur, quando ſimul ex ventriculo & inteſtinis tenuibus euacuare animus eſt, aut cum æger clyſteres non admittit, vel anus laborat, vt in hæmorrhoidibus. Per clyſteres vero iniiciuntur medicamenta, ſi laboret ventriculus, ſubita euacuatione opus ſit, ſi intentio ſit ſolas feces euacuare, aut aliud, quod in craſſis inteſtinis continetur, ſi abhorreat æger ab aſſumendis medicamentis, vel ad vomitum procliuis ſit. Plerique etiam ſunt in ea ſententia, clyſteres ſaltem ex inteſtinis euacuare: cum verò etiam è venis meſaraicis vel locis remotioribus euacuare animus eſt, clyſteres non ſufficere, ſed medicamenta ore aſſumenda eſſe. Verum ſi clyſteres è fortioribus medicamentis componantur, etiam e venis meſaraicis, imo vniuerſo corpore euacuare poſſunt, teſtaturque id experientia, quia conſtat, glandibus ex elleboro albo factis applicatis, eadem ſymptomata excitata fuiſſe, quæ ijs, qui elleborum ſumpſerunt, euenire ſolent, & vitri antimonij granis tribus glandi inditis non ſolum aluum copioſè motam; ſed & duos vomitus excitatos fuiſſe. Neque ratio deeſt. Cum enim colum inteſtinum vim medicamenti ſuſcipit, per arterias humores in trunco aortæ mouet, vnde etiam accidit, vt poſt medicamenta purgantia vmbilico applicata purgatio ſequatur, quia per arterias vis medicamenti purgantis attrahitur.

An clyſteres ſaltem ex inteſtinis euacuent.

Exhibentur autem talia commodiſſimè hora vna vel duabus ante cibum, non poſt cibum, & quidem vel ante prandium, vel ante cœnam.

Quando lenientia ſint exhibenda.

Materia hoc modo euacuata danda eſt opera, ne iterum cumuletur, recta victus ratione adhibita & victu parciore exhibito, quique contrariam habeat humori peccanti qualitatem.

Si autem in ipſis inteſtinorum tunicis materia contineatur, frequentiore euacuatione indiget, & ea medicamenta vſurpanda, quæ nonnihil ad purgantium naturam accedunt, qualia commodiſsime ex aloe parantur.

Et quidem ſi aliunde humores ad inteſtina confluant, vt in aliis partibus & fluxionibus, partis recipientis & mittentis habenda eſt ratio. Ideoque ſi inteſtina vel propter dolorem vel calorem humores attrahant, dolor mitigandus, calor verò temperandus; ſi verò ob ſolam imbecillitatem fluxionibus recipiendis obnoxia ſunt inteſtina, roboranda ſunt per modicè adſtringentia, vel aſſumpta ore, vel per clyſterem iniecta potius, quam extra applicata, quorum vſu facilè humores ad interiores partes compelluntur. Talia ſunt, quæ parantur ex roſis, mentha, plantagine, polygono, abſinthio.

Inteſtina roboranda.

Materia verò, quæ in inteſtina confluit, ab ijs auertenda. Cum autem inteſtina corporis intimum occupent, fit commodiſsimè auerſio venæ ſectione in cubito. Reuellit etiam ab inteſtinis vomitus, non tamen per purgantia fortiora inſtitutus; item frictiones brachiorum & crurum, cucurbitulæ dorſo & ſcapulis appoſitæ.

Repellentia materiã ex inteſtinis.

Repellentia quod attinet, ea cum intus aſſumuntur, & per clyſteres iniiciuntur, tum extra applicantur. Quãquam enim externa nonnulli ſuſpecta habeant ideo, quod ex venis partium externarum humores ad inteſtina protrudant: tamen quia humores, qui fluunt ad inteſtina, non fluunt per venas, quæ partes externas abdominis perreptant, ſed per meſaraicas, non ſine commodo applicari poſſunt.

Deriuatio.

Deriuatio fit commodiſsimè per venas hæmorrhoidales.

Euacuatio ſenſibilis.

Illud vero materiæ, quod poſtea inteſtinis impactum relinquitur, vel ſenſibiliter euacuandum, vel inſenſibiliter diſcutiendum. Senſibilis euacuatio fit per lenientia medicamenta antea propoſita cum ore ſumpta, tum per clyſteres infuſa. Inſenſibiliter verò diſcutiunt digerentia medicamenta, vt oleum chamæmelinum, anethinum, rutaceum, laurinum; Cataplaſmata etiam è radicibus, floribus; ſeminibus variis medicamentorum diſcutientium parata; quibus tamen admiſceri debent, quæ modicè adſtringendo inteſtinorum robur conſeruant, ne fluxionibus aliunde recipiendis fiant opportuna.

Inſenſibiliter.

CAPVT II.

De inflammatione Inteſtinorum.

Inflammatio inteſtinorum.

ETſi Inflammatio ſit morbus compoſitus, & in ea non ſolum intemperies cum materia, ſed & magnitudo aucta reperiatur, & proinde poſt ſimplices morbos demum de ea agendum videatur: tamen quia in primis intemperies cum materia in ea manifeſta eſt, & maximè actiones lædit: ſtatim poſt intemperies cum materia de ea agere libet. Inflammari autem poſſunt omnia Inteſtina, frequentius tamen tenuiora inflammantur, ob venarum copiam & ſanguinis abundantiam.

Cauſſa.

Cauſſa.

Accidit autem inteſtinorum inflammatio affluente ſanguine per venas, quibus inteſtina, tenuiora præcipue,

puè, abundant. Quod euenit, vel vbi ob tenuitatem ſponte ad in teſtina fluit, id quod in dyſenteria ſæpè accidit, & quidem autumno frequentius, 3. *Aph.* 22. quia æſtate geniti humores tenues & mobiles autumni frigore inæquali in profundum corpus ad inteſtina pelluntur, vbi phlegmonem ſæpe efficiunt: Vel cum à calore, aut, quod frequentius accidit, à dolore attrahitur, id quod fit poſt vehementes inteſtinorum dolores, poſt percuſſiones & lapſus, & imprimis, cum inteſtina è ſua ſede in ſcrotum vel vmbilicum excidunt, vbi compreſſa dolorem patiuntur.

Signa Diagnoſtica.

Sign. Dolor fixus, diſtendens, ingens in parte affecta intus percipitur: in loco autem tumor nonnunquam percipitur, cuius ratione, vt Galenus, 6. *de loc. affect. cap.* 2. docet, nonnulli hunc morbum χορδαψὸν appellarunt, quod in eo tenue inteſtinum tactu deprehendatur conuolutum inſtar chordæ. Febris & febrilia ſymptomata adſunt: aluus occluditur, & omnia per os reijciuntur, qui affectus ileos appellatur, vt infrà dicetur, vrina ſupprimitur, quod veſica in conſenſum trahitur, venter inflatur, reſpiratio eſt difficilis, vires omnes languent.

Vtrum autem tenuia vel craſſa inteſtina inflammentur, ita dignoſcitur. Si tenuia inteſtina affecta ſint, ſtomachi diſtenſio adeſt, & ſpiritus anguſtia, & nauſea, atque vomitus aſſidui & vehementes, ita vt nec potus contineri queat, paulò poſt & ſtercorum vomitus ſequatur: dolor & tormina magis ad ſuperiora vergunt. Si in craſſis inflammatio conſiſtat, vomitus non ita continuò durat, dolor ad hypochondria magis pertingit, ac lumborum adeſt grauitas, vomitus ſtercoris tardius ſuperuenit.

Prognoſtica.

...poſti- 1. Inflammatio inteſtinorum periculoſum malum eſt, & præſertim tenuiorum, vt quæ Ileum & alia grauia ſymptomata inducit, & pauci hoc modo affecti euadunt.

2. Malum etiam acutum eſt, & citò ad ſtatum properat.

3. Sæpe inflammatio inteſtinorum in gangrænam & ſphacelum abit. Vidi hoc in fœmina & iuuene, quibus cum ex hernia inteſtinali inteſtina inflammata eſſent, tandem ſphacelo ea correpta ſunt, quæ putredo ſuperiacenti peritonæo & abdominis muſculis circa inguina communicata eas ipſas partes infecit, vt ſphacelo corriperentur, ac via per corruptam partem facta feces alui cum ſummo fœtore per inguen excernerentur, atque ita vterque mortem oppeteret. Plura vide infra *de Ileo.*

Indicationes.

...icatio-... Qui ſcopi & indicationes in aliarum partium inflammationibus dantur, eædem & hic locum habent. Sanguis nimirum affluens à parte affecta auertendus, eiuſdem feruor temperandus, ac id, quod influxit, diſcutiendum. Nam vt ad ſuppurationem ducatur, minus tutum eſt, & non ſine periculo id fit, ac præcipuè ſi ad interiora abſceſſus rumpatur.

Curatio.

...atio. Ideoque mox (lenem tamen clyſterem præmittere nihil prohibet) baſilica aperiatur, etiam ante topica; & ſi opus ſit, ac vires ferant, etiam repetatur venæ ſectio. ...a ſectio. Trallianus in inflammatione ita aucta, vt vrina etiam ſupprimatur, venam tali aperit, qua ratione & alui & vrinæ excretionem ſæpe ſecutam fuiſſe ait.

Sanguine euacuato ſtatim quę repellunt, refrigerant, & dolorem mitigant, vſurpanda. Ideò inunctiones fiant ex oleo roſaceo, aut panni vel lana oleo roſaceo & vino auſtero imbuta ventri imponantur, quibus aceti aliquid addere non inutile fuerit. (...odyna ...refrige...ns.)

Cataplaſmata quoque applicentur ex plantagine, endiuia, portulaca, & ſimilibus, è quibus contuſis exprimatur ſuccus & oleum roſaceum addatur: vel mala cydonia in poſca dilutiore cocta oleoque roſaceo miſta applicentur, eaque omnia tepidè.

Per aluum, & præcipue vbi inteſtina inferiora inflammata ſunt, in morbi principio inijciantur clyſteres ex cremore ptiſanæ, oleo roſaceo, ſucco plantaginis, endiuiæ, portulacæ, luteis ouorum recentium.

Omnia ſimul Reuulſionum genera inſtituantur, quæ materiam ab internis partibus ad externas reuocent, vt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ ſcarificatæ & non ſcarificatæ, cruribus, & artubus applicatæ, lotiones item extremorum. Reuulſentia.

Per os exhibeantur, quæ citra adſtrictionem refrigerant, vt decoctum maluæ, lactucæ, violariæ, ptiſanæ.

In augmento addantur aliqua, quæ vim diſcutiendi & leniendi habent, vt oleum chamæmelinum, anethinum cataplaſma ex ſemine lini, fœnugræci, chamæmelo, farina fabarum. Vtile eſt & emplaſtrum Alexandri, quod fit ex *vitellis ouorum ſex, farinæ fabarum, olei roſacei, chamæmelini* ana ℥.ij.ß. *ceræ* ℥.v. *mucilaginis ſeminis lini* q.ſ. ad faciendum emplaſtrum. Diſcutientia & lenientia.

Clyſteribus verò in progreſſu morbi addatur oleum chamęmelinum, ſemen fœnugræci, lini, flores chamæmeli. Clyſteres a. acres, & ſuppoſitoria acria omittenda, ne inflammationem augeant. Quæ v. acria non ſunt, etiamſi ſuperiora inteſtina inflammentur, in progreſſu morbi ad euacuandum excrementa, quæ in inferioribus inteſtinis hærent, vtilia ſunt.

A' purgantibus verò planè abſtinendum; cum & locum affectum exaſperent, & humores vitioſos verſus partem affectam deducant, quod in omni inflammatione interna, ex monitu Hippocratis, 4. *de vict. rat. in acut. t.* 22. cauendum. Purgantia prorſus omittenda.

Et licet excrementa retenta purgationem ſuadere, & exigere videantur; tamen longè maius damnum ex inflammatione à purgantibus aucta accidit, quam commodum ex purgatione, quæ fruſtra, renitente & obſtante inflammatione, tentatur in declinatione tamen lenia adhibere vtile fuerit.

Si dolor valdè vrgeat, eum lenientia, quæ infra *in curatione colica* proponentur, vſurpanda. Itaque hic vtilis erit emulſio ſeminis papaueris albi, vel ſyrupus papaueris, diacodum, philonium, laudanum opiatum; quæ poſteriora tamen viribus iam valdè languentibus non vſurpanda, ne mors acceleretur. Dolorem lenientia.

Si malum ſit ab Enterocele, danda opera, vt inteſtina quamprimum in ſuum locum reponantur. Itaque clyſter emolliens præmittatur, & poſtea fotus fiat ex oleo chamæmelino, anethino, & liliorum ſimul mixtis, quibus locus rupturæ inungatur, vel cataplaſmata emollientia eidem imponantur, & tandem inteſtina prolapſa manu ſuauiter in ſuum locum reponantur. Inflammatio ab Enterocele.

Eadem curandi ratio eſt, ſi ſit Ileos ab exomphalo. Paretur ergo talis clyſter. Ab exomphalo.

℞. *Rad. alth.* ℥.ß. *maluæ, althææ, parietariæ*, ana M.j. *flor. chamæmeli*, M. ß. *Prunorum* num.x. *Sem. aniſi* ʒ.ij. Coqu. *in aq. communi, vel iure carnium*. Colaturæ.

℞. ℔.j. *caſſiæ extr.* ℥.j.ß. *ol. aneth. chamæmelini* ana ℥.j. *ſalis* ʒ.ß. F. Clyſter.

Fotus efficacior erit, ſi illa emollientia, vt radix altheæ, maluæ, flores chamæmeli, meliloti coquantur in lacte, & contundantur, ac contuſa, additis oleo amygdal. dulc. chamæmelino, lini, lilior. albor. omnia in veſicam, vt dimidia eius pars repleatur, conijciantur, & venter inferior verſus pectinem & circa anum calidè cum conſtricta bene veſica foueatur.

Per os etiam iuſcula pinguia, in quibus malua cocta fuerit, ſæpius propinentur.

Eodem fere modo procedendum, ſi inflammatio ſit à contuſione. Hoc ſaltem tum obſeruandum, vt reli- Inflammatio à contuſione.

quis,

quis, quæ inflammationis cauſſa adhibentur, aliquid lenientium, & aliquo modo concoquentium addatur.

Diæta,

Diæta,

Victus in inflammatione Inteſtinorum ſit tenuis & refrigerans. Ideoque æger ſola ptiſana ſit contentus, vt inflammatio refrigeretur, & ne ob copiam alimentorum excrementa cumulentur, cui aliquid vini granatorum admiſceri poteſt. A vino planè abſtineant, & ab omnibus calefacientibus,

---

CAPVT III,

De Anguſtia Inteſtinorum.

Anguſtia inteſtinorum.

CVm inteſtina canales quidam ſint, per quos chylus in ventriculo coctus diſtribuitur, aut à vaſis meſaraicis exſugitur, & quod inutile eſt, in feces alui mutatum per ea excernitur, ſi meatus hic in corpore claudatur vel anguſtior fiat, varia mala & ſymptomata excitantur,

Cauſſa.

Cauſſæ,

Anguſtiam autem in Inteſtinis variç cauſſæ inducunt. Primò nonnulli à cauſſis exſiccantibus & adſtringentibus ea anguſtiora reddi poſſe ſtatuunt, vt acerbis, auſteris & ſimilibus. Verum ſubſiccitatem potius inteſtinorum ab ijs plerunque immutari & feces exſiccari credibile eſt, quam vt ipſa inteſtina ab ipſis contrahantur, præſertim cum mutata demum in chylum ad inteſtina perueniant. Niſi forſan accidat, vt cruda ad inteſtina perueniant, atque ibi hæreant, & ſimul obſtruendo anguſtiam pariant. Tale exemplum habet Fernelius, *lib.6. de part. morb. & ſympt. cap.9. Septennis puella,* inquit, *diarrhœa correpta cum per dies complures ſubalbidam ac putrem olidamque materiam indolenter aluo redderet, diuturnitatis fluoris eiuſmodi pertæſa eius auia conſilium de cohibendo cum alijs muliercults cepit. In eam rem cydoniato larga manu exhibito ſic eſt eius vſu aluus repreſſa, vt eo die & ſequenti nocte nil omnino reddiderit, ſed excitatis ſæuiſſimis ventris doloribus & torſionibus vſque eò intumuerit, vt hydropica de repente euaſiſſe putaretur. Accitus Medicus quid res eſſet ſuſpicatus, clyſmatis primum lenibus, dein etiam acrioribus identidem iniectis hærente aluo noxiam materiam foras euocare, ſotu dolores lenire tentat: ſed id fruſtra. Inualeſcentibus quippe doloribus immanibus cum crebris animi deliquijs, tandemque liquidioris ſtercoris vomitione intra biduum miſerabiliter extincta eſt. Aperto corpore cæcum inteſtinum coanguſtatum, conſtrictumque adeò obhæreſcente, interioremque ductum obturante cydoniato deprehenſum eſt, vt illac nullo modo prorſus quicquam poſſet peruadere: vnde accidit, vt acris illa & corrupta materia meatu prohibito eiectaque mora reſtagnans inuſitatam ſibi viam in abdominis ſpatium patefecerit, paulo ſupra obſtructum locum preſo perforatoque inteſtino, quo velut emiſſario & cuniculo acto excidens abdominis totam cauitatem repleuerat. Hinc acerbiſſimi dolorum morſus, hinc diſtentio, hinc animi defectiones; oborieque fœdo vomitu crudeliſſima mors breui conſecuta.* Credibilius eſt, per longam mediam inteſtina quaſi collabi, conſtringi & anguſtiora reddi: Sicut alias videmus, animalia, quæ voraciora ſunt, habere inteſtina ampliora, quæ minus comedunt, anguſtiora.

An exſiccantia & adſtringentia Inteſtinorum anguſtiam pariunt?

Secundò fiunt inteſtina anguſtiora, dum inflammantur, de quo *capite præcedente* dictum.

Inteſtinorum coaliſus.

Tertiò coaleſcunt interdum inteſtina. Ita refert Marcellus Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. libr.4. cap.10.* Nobiliſſimum quendam equitem Carolum Nuuolanum anno 1559. ex ſuppreſſione alui mortuum, & in diſſecti cadauere obſeruatum fuiſſe, quod inteſtinum rectum in parte ſuperiore ita per digiti tranſuerſi longitudinem coaluerit, vt vix tenuioris funiculi craſſitudinem æquaret, vtrinque in confinio inteſtini partibus in tumorem quendam veluti glandulosum eleuatis, à quo factum, quo minus feces in ſuperioribus inteſtinis genitæ per conſuetam viam detruderentur, nec aqua thermalis partem potuerit pertranſire, ſed in monoculo congregata reperta fuerit. Sorori etiam Rondeletij inteſtina multis in locis mutuò connexa ſpatio ferè duorum digitorum, & colicorum dolorum ac mortis cauſſam fuiſſe teſtatur Ioubertus, *in vita Rondeletij.*

Ani coaliſus.

Interdum inteſtina & parte inferiore ſeu in ano coaleſcunt, compertumque eſt, quoſdam ano clauſo natos fuiſſe, vt teſtatur Cœlius Rhodiginus, *antiq. lect. libr.4. cap.9.* Ani clauſi exemplum & curationem etiam deſcripſit Gulielmus Fabricius, *centur. 1. obſ. 43.* vbi refert, infantulum natum fuiſſe clauſo ano, qui cum talis vſque ad ſextum ætatis diem maneret, maximo angore & torminibus cruciabatur, & in vitæ periculo verſabatur. Venter enim inflatus, extentuſque erat, lipothymię & ſudores frigidi aderant, anus obducta erat membrana prædura, in qua nullum ferè indicium, aut veſtigium ani, præterquam macula nonnihil liuida apparebat. Illic facta parua inciſione, (ne ſphincter læderetur) nouacula linteis iuxta aciem inuoluta; deinde immiſſo ſpeculo ani, & quod reliquum dilatato, ſtatim eiecta eſt excrementorum colluuies. Hinc venter confeſtim ſubſedit, reliquaque ſymptomata remiſerunt. In anum demum immiſſa eſt, per aliquot dies, fiſtula plumbea inuncta vnguento quodam deſiccante: veluti de ceruſſa, de minio, diapompholygos, & ſimilibus. His facta cicatrice pleniſſimè conualuit. Nonnunquam verò poſt vlcera coaleſcit, vt Argent. *libr.2. cap.10 de cauſſis morb.* Beniuenius, *de abditis ſanat. & morb. cauſſis cap. 30. & 86.* & alij, quorum obſeruationes collegit SchencKius, *lib.2.* referunt.

Quartò comprimuntur Inteſtina, præcipue tenuia, dum conuoluuntur & contorquentur, quod fit, dum e ſua ſede & abdominis cauitate rupto peritonæo vel in ſcrotum decidunt, vel per vmbilicum elabuntur.

Quintò obſtruuntur Inteſtina interdum à fecibus induratis, quæ *σκύβαλα* dicuntur; quod accidit præſertim eò loci, vbi tenuia deſinunt, & in craſſa terminantur; nonnunquam & in inteſtini recti fine idem accidit. Indurantur autem feces, vel quia ex materia craſſiore & ſicciore generantur, & potu minus diluuntur, vel ſiccantia multa alia miſcentur, vel quia partium vicinarum, epatis præcipue, calore, quicquid eſt humidum in ijs, exſugitur, quod imprimis accidit, ſi alui feces ob longam ſeſſionem vel alias occupationes diu in Inteſtinis detineantur.

Præterea & alia, quàm feces, inteſtina obſtruere poſſunt. Calculos & vermes in ijs generari poſtea dicetur, quæ anguſtiam quandam pariunt, at integram obſtructionem vix excitant. Ita interdum corpora quædam duta deglutiuntur; ſed & ipſa anguſtiam quidem pariunt, verum ſi œſophagum tranſeunt, raro etiam inteſtina integre obſtruere poſſunt. Interdum tamen id accidit, vt antea ex Fernelio dictum.

Quin etiam pituita craſſa & viſcida in Inteſtinis generata eadem obſtruit. Etſi vero ſæpe diu ea cum victus, tum debilis in Inteſtinis caloris ratione cumulata raro integram obſtructionem parit: tamen ſi diu ibi hæreat, ita craſſeſcit, vt inteſtina prorſus obſtruat, & difficilium ſymptomatum cauſſa fiat. Ita narrat Fernelius, *de part. morb. & ſympt. libr.6. cap.9.* Caroli Quinti Imperatoris Legatum quendam dolore, necnon tumore, a dextro hypochondrio per ima ventriculi in ſiniſtrum exporrecto affectum fuiſſe. Hinc cum ſexennio toto remedij genus omne, tanquam emolliendo

ſcirrho

ſcirrho adhibitum fuiſſet, iniecto tandem acriori clyſtere durum ac firmum quippiam medio ductu pertuſum, pedis longitudine detractum eſt; quod ille inteſtini portionem eſſe metuebat. Sed cum repente leuatus videretur, adhibito conſilio iterum ac tertio clyſtere perlutus eſt, rurſuſque ſimili euulſa materia continuò priſtinæ eſt valetudini reſtitutus. Alteri verò cuidam, vt idem Fernelius *ibid.* refert, ſimilis, ſed grauior affectus aluum prorſus cohibuit, qui tandem ventre ſupra modum intumeſcenre deceſſit e viuis; inuentumque eſt colum Inteſtinum vſque adeò infarctum pituita concreta, vt ſolidum prorſus cenſeretur, nihilque omnino fecis in aluum delabi ſineret. Simile quid, quod Lipſio accidit, videatur infra, *cap.* 5.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Ipſa inteſtinorum anguſtia in genere ex eo præcipuè cognoſcitur, quod alimentum non rectè per inteſtina diſtribuitur, fæceſque alui non rectè per aluum excernuntur.

Cauſſæ autem ſuis ſignis diſcernendæ ſunt. Si à ſiccantibus & adſtringentibus aſſumptis anguſtia fiat, id ex relatione ægri & adſtantium cognoſcitur, vt & ſi inedia præceſſerit.

Inflammatio è ſignis *capite præcedente* propoſitis manifeſta fit.

Coalitus Inteſtinorum vix ſatis recte ſignis cognoſcitur, & non niſi poſt mortem diſſectione deprehenditur. Si verò anus vel à natiuitate, vel ab vlcere clauſus ſit, tactui & viſui patet.

Si inteſtina vel in ſcrotum prolapſa, vel per vmbilicum elapſa anguſtiora ex compreſſione redduntur, nec illud vel medicum vel ægrum latere poteſt.

A' fecibus induratis ſi inteſtina obſtruantur, nullus adeſt dolor, nullus tumor, & nihilominus feces alui non redduntur, & cauſſæ, quæ feces exſiccare poſſunt, præceſſerunt.

A' pituita verò craſſa ea obſtrui non facile cognoſcitur: morborum tamen diuturnorum & difficilium, vt ex hiſtorijs ſupra enumeratis patet, ea cauſa eſt, corpus languet & tabeſcit, cruditas adeſt, tarda alui deiectio, flatus plurimi, venter friget, nonnunquam & dolore colico vexatur.

De vermium tandem & calculorum ſignis dicetur poſtea ſuo loco.

Prognoſtica.

Prognoſtica. I. Pro cauſſarum varietate etiam anguſtia inteſtinorum plus minuſue periculi & difficultatis portendit.

II. Ab aſſumptis adſtringentibus & exiccantibus anguſtia curatu non eſt difficilis, & adhibitis emollientibus & humectantibus remedijs non ita difficulter curatur.

III. Inflammatio inteſtinorum quid periculi portendat *capite præcedente* dictum.

IV. Coalitus inteſtinorum incurabilis eſt.

V. Quantum periculi habeat Inteſtinorum compreſſio & conuolutio, infra *capite* 6. patebit.

VI. Inteſtinorum obſtructio à fecibus induratis non ita difficulter curatur: quæ vero eſt à pituita craſſa viſcidaque, longorum latentiumque morborum cauſſa eſt, & magna cum difficultate tollitur; vt & quæ à vermibus vel calculis eſt.

VII. Si anus clauſus ſit, & totus muſculus coaluerit, malum incurabile eſt. Si verò meatus membrana tantum obductus ſit, curari poteſt.

Indicationes.

Indicationes. Si anguſtia ſit ab exiccantibus & adſtringentibus aſſumptis, humectantia & emollientia requiruntur, quæ etiam neceſſaria ſunt, ſi ab inedia diuturna ſit anguſtia. Inflammatio Inteſtinorum quid indicet & quomodo curanda ſit, *capite præcedente* dictum. Si ex Inteſtinis è ſuo loco delapſis & compreſſis ſit anguſtia, inteſtina in ſuum locum reſtituenda ſunt, de quo *infra* dicetur. Si à fecibus induratis ſit obſtructio, emolliendæ ſunt feces & euacuandæ. Si à pituita craſſa & viſcida eſt, incidenda & abſtergenda eſt. Si à vermibus, vel calculis ij tollendi. Anus clauſus aperiendus.

Curatio.

Curatio. Ergo ſi ab adſtringentibus & ſiccantibus aſſumptis ſit anguſtia, humectantia & emollientia cum aſſumenda, tum per clyſterem inijcienda. Aſſumenda nimirum caro mollis vitulina, hædina elixa, pinguis & mucilaginoſa, iuſcula pinguia, butyrum, oleum, malua, attriplex, lac. E medicamentis ſumenda caſſia, ſyrupus violarum ſolutiuus, clyſteres emollientes paſſim noti inijciantur.

Si ex diuturna inedia ſit anguſtia, commodiſſimè cibis emollientibus & humectantibus modò enumeratis tollitur. Cauendum tamen, ne poſt longam inediam corpus cibo multo oneretur, ſed ſæpe & parum comedere præſtat.

Feces induratæ emolliendæ ſunt, & per medicamenta lenientia ſupra *cap.* 1. propoſita, tum clyſteres educendæ.

Vtilia autem hic ſunt *iuſcula pinguia, prunorum decocta & eorum ius, paſſula, ficus, ſpinachia, malua, beta, atriplex comeſta, oleum amygdalarum dulcium*, quod vel ſolum ſumitur, vel manna additur. Vt:

℞. *Manna* ℥. j. vel ℥. j. ß. diſſoluatur *in iuſculo gallinæ vel carnis* adde *ol. amygdalar. dulc.* ℥. j. ß. M. Aut ſi opus ſit *ol. amygd. dulc.* ℥. ij. addantur *diagrydij* ℈. v. *vel detur caſſia, paſſula laxatiua* & alia medicamenta lenientia ſupra enumerata.

Clyſteres etiam emollientes *ex malua, althæa, parietaria, violaria, branca vrſina, mercuriali, ſem. lini, fœnugræci, ficubus, paſſulis, caſſia, elect. lenitiuo ſ. diacatholico, ol. communi, amygdal. dulcium, violarum, lilior. alborum, vitello oui* inijciantur.

Ex ijſdem emollientibus modò dictis cataplaſmata parari, & ventri imponi poſſunt. Vel inungatur venter oleis modò enumeratis & vnguento Dialtheæ. Emollit etiam feces duras balneum aquæ dulcis. De quibus etiam de aluo pigra dicetur.

Si pituitam craſſiorem in inteſtinis hærere ſuſpicio ſit, acrioribus clyſteribus, ijſque ſæpe repetitis opus eſt, vel medicamentis pituitam incidere, abſtergere & euacuare valentibus, de quo *de dolore colico* dicetur.

Si anus clauſus ſit, nullo alio modo, quam ſectione aperiri poteſt, quæ tamen ipſa non ſemper inſtitui poteſt. Nam ſi totus muſculus coaluerit, fruſtra & non ſine periculo inſtituitur ſectio; vt & ſi natura aliam viam, vt ad vuluam, cuius rei exemplum habet Mercurialis, *de morb. pueror. libr.* 1. *cap.* 9. ſibi machinata eſt.

Si verò meatus hic ſaltem membrana obductus ſit, aut extrema eius coaluerint, inſtrumento conueniente via aperienda. Cauendum tamen, ne dum proforatur anus, ſphincter lædatur.

CAPVT IV.

De Læuitate Inteſtinorum & magnitudine aucta.

RVgoſa eſt interior inteſtinorum tunica, vt chylum nonnihil remoretur, ne nimis citò per inteſtina tranſiens ſuctionem vaſorum meſaraicorum, quorum orificia internæ inteſtinorum tunicæ inſeruntur, anteuerteret.

Contra naturam verò interdum læuia fiunt inteſtina, imprimis ex cicatrice poſt vlcera, de quo infra *de Lienteria* dicetur. Inteſtinorum læuitas.

Augetur quoque præter naturam interdum inteſtinorum magnitudo, & quidem nonnunquam ſecundum totam ſubſtantiam in inflammatione, de qua *ſupra c.* 2. dictum; Nonnunquam verò à flatu ſolum diſtenduntur, & Inteſt. Magnitudo aucta.

tur, & in maiorem molem attolluntur, Ita refert Fernelius, *libr.6.de part.morb. & ſympt. cap.*10. quibuſdam flatibus cohibitis inteſtinum colum ita dilatatum fuiſſe, vt brachij amplitudinem æquaret, de quo dicetur *de dolore colico*.

CAPVT V.

De rebus præter naturam in Inteſtinis repertis, & in ſpecie,

De Vermibus.

Res p. n. in Ventriculo repertæ.

RES preter naturam in Inteſtinis quandoque generantur & reperiuntur, quas vulgò ad morbos in numero referunt, quod an rectè fiat, iam in controuerſiam non vocabo, cum in *Inſtit.* de eo dictum ſit. Eas tamen res omnes hoc capite coniungam & complectar.

Lapides.

Lapides.

Primò autem lapides quandoque in Inteſtinis reperiri compertum. Galenus equidem id non vidit, neque audiuit, vt *libr.1.de loc.aff. cap.5. & libr.6. cap.2.* teſtatur: Alij tamen viderunt, vt Rhaſes *lib.10. continent. cap.2.* Gentilis, *in comment. ad caput Auicenn. lib.4. fen.1. tract. de feb. ſext.* Et Matthæus de Gradibus vidit à fæmina quadam colica laborante, lenientibus ſupra & intra immiſſis, inſignes tres lapides duriſſimos excretos, quorum quilibet fuit quantitatis oui gallinę, vt teſtatur *in comm. ad 9. Rhaſis cap. de colica.* Et Antonius Guainerius, *c.1. de calculoſa paſſione* refert à quodam, qui quindecim ſæpe diebus aluum non reddebat, non vnum, ſed plures lapides ad nucis magnitudinem eiectos fuiſſe. Idem teſtatur Sauanarola, *tract.6. cap.16. rubr.19.* Franciſc. Pedemontanus, *cap.3. ſum.1. part.4. addit. ad Meſ.* Beniuenius, *de abditis ſanat. cauſſ. cap.19.* Braſſauolus, *commen. ad aph. 76. lib. 4.* Hippocratis. Thomas à Vega, *comm. ad lib.1. de loc.aff. cap.5.* Hieron. Montuus, *lib.4. capit.1. anaſc morb.* Iul. Cæſar Scaliger, *exer. 108. ſect.3.* Kentmanus, *de calculis.* Trincauelius, *lib.10. cap.6. de rat. curandi partic. corp. human. affect.* Columbus, *li.15. Anat.* Mercurial. *libr.2. cap.4. de excrement. & libr.1. cap.20. variarum lectionum.* Capiuaccius, *libr.3. pract. cap.13.* Paræus, *libr.24. chirurg. cap.19.* Petrus Sal. Diuerſus, *in annot. in Alt. cap.79.* Foreſtus, *libr.14. obſ.26. in ſcholio.* Crato, *in epiſt. ad Thomam Iordanum* & alij.

Non autem facilè calculi & non niſi coniectura cognoſcuntur, vbi nimirum dolor diuturnior in Inteſtinis cum ponderis ſenſu & ſæpè cum duritie percipitur.

Euacuantur ſæpe ſponte; ſed commodum eſt naturam adiuuare lenientibus & lubricantibus ſæpè exhibitis, ac per clyſteres iniectis.

Pituita.

Pituita.

Pituita etiam lenta interdum in Inteſtinis colligitur, concreſcitque, cuius rei duo exempla ex Fernelio, *lib.6. de part. morb. ac ſympt. cap.9.* ſupra *cap.3.* allegauimus, quæ ibi videantur. Notatu quoque dignum eſt id, quod in vita Ioh. Heurnij extat. Cum clariſſimus Lipſius tædioſiſſimo malo conflictatus fuerat, febriles inſultus varios expertus, ſtomachus, totumq; corpus ei flaccidum & marcidum; contigit quodam die, vt aſſumpto pharmaco, aluum exoneraret. Senſit autem, dum naturæ neceſſitati pareret, ingentem ſe copiam aluo effundere, eamque continuam & cohærentem. Intuetur quid ſit rei, videt attonitus ſe eiuſmodi maſſam effudiſſe, quæ formam & characterem inteſtinorum planè exprimeret. Conſternatur, illicoque Heurnium vocat, de vita ſua actum dicens, nam omnia ſe inteſtina effudiſſe. Inſpicit alui proluuiem Heurnius, & lęto vultu ad Lipſium verſus, Reſpice, inquit, trophæa de tuo morbo; hic focus & ſentina totius mali iacet. Nam erat lenta & viſcida pituita, paulatim in tota inteſtinali fiſtula coaceruata, à ſedentaria & in ſtudijs contabeſcente vita, eius figuram referens; quæ cum computruiſſet & vicinis partibus noxam ſuam communicaſſet, ſentinam malorum in totum propagauerat. Hoc morbi fomite expurgato recreatus eſt vir Clar. & ad priſtinam ſanitatem redijt.

Res etiam aliæ præter naturam in Inteſtinis inueniuntur, de quibus infra *de rebus præter naturam per aluum excretis* dicetur.

De Lumbricis.

Etſi vermes in pluribus corporis partibus generentur, vt *in Inſtit. lib.2. par.3. ſect.1. cap.11.* dictum: tamen cum frequentiſſimè in inteſtinis reperiantur, hoc loco de ijs agere libet. Et quidem ſæpe magna copia vermium in inteſtinis continetur, vt non ſolum ſupra centum ſed & mille excretos fuiſſe obſeruatum ſit, de quare videantur obſeruationes Schenckij. — Lumbrici. — In inteſtinis ſæpe copioſiſſime generātur.

Appellantur autem hi vermes Græcis ἕλμινθες in genere. Antiqui quoque θηρία, id eſt, feras, vt quæ ferocius in corpus ſæuiant, appellauerunt, vt ex Hippocrate, *6. Epidem. ſect.7. text.6. & 6. Epidem ſect.1. text.3. & 4. de morb.* Galeno, *in libro, quem de Hippocratis antiquorum nominum interpretatione ſcripſit*, apparet. Latinis Lumbrici dicuntur. Quandoque tamen nomine lumbricorum teretes tantum ſignificantur.

Et ſi alios etiam hoc nomine accipi volunt, vocem Lati addunt. Plinio, *lib.11. cap.33.* tæniæ quoque Lumbrici appellantur. Quanquam enim hic tineas legant: Marcellus tamen, Virgilius & alij tænias legere malunt. Tænia enim Græcis faſcia eſt, hoſque vermes ita dici ſtatuunt, quod inſtar faſciarum ſint lati & longi, & proinde latos tantum lumbricos hoc nomine ſignificari cenſent, qui κειρίας, ob ſimilitudinem, quam ad inſtitas habent, dicuntur. Ij verò Lumbrici, qui in ima ſede procreari ſolent, ἀσκαρίδες in ſpecie nominantur.

Lumbricorum verò tria genera Ariſtoteles, *de hiſtor. animal. lib.5. cap. 19.* & priſci medicinæ ſcriptores fere omnes numerant; Teretes, qui frequentiſſimi; Latos, atque Aſcarides Hippocrates verò, *3. Aph. 26.* & Celſus, *lib.4. cap.17.* duo tantum recenſent; Ille quidem teretes & Aſcarides, hic vero Latos & Teretes, Latuſque lumbricus ab Hippocrate omiſſus cenſetur, quod nulli determinatæ ætati conueniat, & omnino rarus ſit. Idem tamen, *4. de morb.* latorum etiam lumbricorum facit mentionem. Recentiores quidam quartam ſpeciem addunt, Cucurbitinos ſcilicet, ſed alij aliter. Quidam enim latos in duas ſpecies diſtinguunt, in longos nimirum & breues; illos Aſcarides, hos cucurbitinos nominant. Quidam cucurbitinos pro genere ſumunt, quod in diſtinctas & coniunctas veluti ſpecies diuidunt. Sunt & qui latos ad cucurbitinos referunt. Alij quoque dubitant, an reperiantur Lumbrici, qui ſint cucurbitæ ſemini ſimiles. Paulus enim, *lib.4 c.38.* corpuſcula illa cucurbitæ ſeminibus per ſimilia non in lumbricorum numero, ſed inter lumbrici lati notas recenſet, quod proculdubio ex *lib.4. de morb.* deſumit, vt mox patebit. — Lumbricorum genera tria. — An dentur Lumbrici cucurbitini?

Verum enim vero vt quomodo ſe res habeat, & quot lumbricorum ſint genera certi ſimus, principio quid latus lumbricus ſit, diſpiciendum, de quo non exigua apud authores occurrit controuerſia, quæ omnino diſcutienda eſt, ſi de generibus lumbricorum certi eſſe velimus Hippocrates ſeu author *lib.4. de morbis* Lumbricos latos naſci in puero, dum adhuc in vtero eſt, ex lacte putreſcente, & aucto puero etiam augeſcere hos lumbricos à cibis, quos aſſumit editus infans, & inteſtinis æquales fieri ſcribit. Latum verò hunc lumbricum parere, & id quod veluti cucurbitę ſemē cū ſtercore excernitur, partum lumbrici eſſe negat. Paulus Aegineta *li.4.* — Latus Lumbricus quid?

cap.57.

cap. 57. latum lumbricum mutationem internæ inteſtinorum membranæ in quodam animatum corpus eſſe dicit, quod quandoque per partes plerumque totum ſimul excernitur, incredibilem magnitudinis ſpeciem præbens. Aetius quoque *libro 9. cap.* 4. Latum lumbricum tranſmutationem membranæ tenuia inteſtina intus ſuccingentis in animale quoddam corpus eſſe dicit. Hieronymus Gabucinus latum lubricum nihil aliud eſſe exiſtimat, quam abraſionem veluti inteſtinorum albam tota complectentem inteſtina, intra quam cucurbitæ ſemini ſimiles animantes procreentur: quæ quidem abraſio rariſſimè tota excernatur, frequenter per partes exeat. Atque hæc ſi excretione frangatur ſeu rumpatur, tum apparere lumbricos illos cucumeris ſemini ſimiles ſeorſim excretos, atque interdum complicatos, interdum pauciores, atque ita ſtatuit, non totum illud corpus abraſum, quod latus lumbricus appellatur, viuere, ſed ſolum cucumeris vel cucurbitæ ſemini ſimilia animalcula intra ipſum viuere. Cum enim talem latum lumbricum ſe mouere vidiſſet, diligentiſſime eum contemplantem, tandem per eius totam cauitatem cucumeris ſemini ſimilia animalcula ſeſe mouentia ipſi motum præſtare, ſe animaduertiſſe ſcribit, quæ ex eo prodibant, interdum vnum, interdum duo ſimul complicata, plerumque quatuor plurave, atque eam abraſionis portionem, quæ vacua ab eiuſmodi cucurbitinis ſegmentis animatis erat, nullo pacto motam fuiſſe, imò ſubſediſſe. Atque hinc ſtatuit, latum lumbricum nihil aliud eſſe, quam mucum intra inteſtina genitum, vel mucoſam pituitam inteſtinorum frigiditate denſatam, loricæ modo inteſtina intus ambientem, è qua cucurbitæ ſemini ſimilia animantia conceptus more producantur. Hinc ſecundum Gabucini ſententiam latum illud inteſtinorum ſpolium lumbricus latus quidem vulgo vocatur; verum per ſe non mouetur, nec animal eſt, ſed animalculum illud cucurbitæ ſemini ſimile in eo mouetur; quod tamen per ſe peculiarem & quartam lumbricorum ſpeciem non conſtituat, nec per ſe latus lumbricus appellandus, ſed nota potius lati lumbrici ſit. Et pro ſua ſententia allegat Ariſtotelem, qui *lib. 5. hiſtor. animal. cap.* 19. ſcribit, latum ſolum lumbricum inteſtino adhærentem parere ſimile cucumeris ſemini, quo indicio id genus lumbrici ineſſe intelligunt.

Platerus duo tæniæ inteſtinorum genera conſtituit. Vnum quod faſciam quandam referat membraneam, inteſtinorum tenuiorum ſubſtantiæ ſimilem, earum longitudinem adæquantem, minimè tamen vti illa, cauam, ſed digitum tranſuerſum latum, quæ rectius tænia inteſtinorum, quam lumbricus latus appelletur, cum nec viuat, nec loco moueatur, vt lumbricus, nec titillationes aut roſiones in inteſtinis efficiat; Alterum vero genus in lumbricorum numerum admittit, & tæniam illam ex portionibus multis cohærentibus, & quæ abſcedere inuicem poſſint, cucurbitæque ſemina quadrata nonnihil referant, conſtitui dicit, hocque vermis genus propriè cucurbitinum nominari cenſet, quod rarius integrum, plerumque in fruſta diuiſum excernitur. Tales omnino vermes fuerunt, quos à fœmina quadam reiectos fuiſſe annotauit Antonius Beniuenius *cap.* 87. *de abdit. morb. cauſſ. & curat.* quos ita inter ſe iunctos, & mordicus quaſi cohæſiſſe ſcribit, vt, cum ſua ipſi ſerie quatuor cucurbitorum longitudinem excederent, vnum tantum corpus, vnumque duntaxat vermem præ ſe ferrent.

Lumbricus latus an ſit animal?

Verum enim verò ſi haſce opiniones omnes diligenter perpendamus, & cum ijs, quæ authores de hiſce lumbricis obſeruarunt & annotarunt, conferamus, primò omnino ſtatuendum videtur, contra Gabucinum & Platerum, omnino tæniam ſeu faſciam hanc eſſe animal; ideoque ab Hippocrate, Ariſtotele, Galeno & alijs medicis antiquis rectè animal appellari, & inter lumbricos, qui ſunt animalia, referri, non verò eſſe tantum lumbricorum receptaculum. Idque apparet ex capite, quo hic vermis præditus, quod verrucoſum in eo vidit Amatus Luſitanus; Rondeletius oblongum, paruum; Foreſtus in mucronem tanquam ſubulam deſiiſſe. Molliorem tamen hanc partem habet lumbricus latus, vnde punctiones illas, quales à teretibus ægri nonnunquam ſatis graues in ventre percipiunt, ij, qui laborant lato lumbrico, non experiuntur. Ideoque hinc Platerus parum firmiter concludit, quod hic vermis non viuat. Deinde ex motu, qui etſi obſcurior & tardior, quam teretum lumbricorum, tamen aliquis eſt, vt plurimi authores obſeruarunt, viſumque vna eius parte abrupta reliquam in ventrem retractam fuiſſe; imò quandoque in glomum quaſi ſe totum conuoluiſſe, vbi medicamentorum vi ex ventre hominis totus propulſus fuit. Atque ad illum motum proculdubio comparatæ ſunt illæ inciſiones, ſeu genicula & intermedia, quibus reliquorum inſectorum more per tranſuerſum diſtinguitur, quæ à nonnullis vermes cucurbitini, quod cucurbitæ ſemina, quando abrumpuntur, ſingula referunt, ſunt nuncupati. Hæ vbi alimento ſunt repletæ, colorem fuſcum, & nigras quaſi maculas exhibent, humore verò vacuæ prorſus ſunt albæ, atque cum in his intermedijs motus ſit in hoc lumbrico manifeſtior, id perſuaſit Gabucino, vt crederet, non lubricum latum moueri, ſed vermes cucurbitinos in eo, cum tamen non peculiares & ſinguli vermes ſint, ſed totius illius longi partes. Cucurbitinos enim vermes quod attinet, nihil aliud ſunt, quam partes lati lumbrici, quæ, quando abrumpuntur, ſingulæ cucurbitæ ſemen referre videntur.

Cur nullas punctiones in corpore efficiat?

Cucurbitini vermes quid?

Lati lumbrici duo genera.

Sciendum tamen hic duum generum eſſe latos lumbricos, vnum quod communiter autores deſcribunt, quodque ſolum priſcis videtur fuiſſe notum, & quod Platerus & Gabucinus viuere negant. Hicque lumbricus omninò longiſſimus eſt, de quo Plinius *lib. 11. hi-*
ſtor. natur. cap. 33. ſcribit, quod naſcantur intra ho- I
minem tæniæ tricenum pedum, aliquando & plurium longitudine, id quod ab alijs quoque eſt obſeruatum; & Platerus aliquot, qui quadraginta pedes longi fuerint, ſe vidiſſe ſcribit. Galenus quoque ſeu autor libri, qui Introductio, ſeu Medicus inſcribitur, nonnullos hominum vermes tam longos eſſe, vt in tota porrigantur inteſtina, ſcribit. Vnde etiam rectè ſeu faſciæ nomen antiqui ijs indiderunt, cum faſcias illas ex lino & lana intexta conſtantes, quibus infantes inuoluuntur, exactè referant. Huius lumbrici partes, ſeu inciſuræ non ita exactè ſemen cucurbitæ integrum referunt, ſed vbi abrumpuntur, & moram aliquandiu iam emortua vel ſemimortua in corpore trahunt, pars eius, quæ ad latera eſt tenuior, tanquam facilior ad ſuſcipiendum corruptionem putreſcit; qui verò in medio, veluti nodus, figuram ſeminis cucurbitæ vel cucumeris refert.

Alterum tæniæ genus rarius eſt: eius tamen partes 2
in viuente & integro exactius & clarius cucurbitæ ſemina referunt, quare deſcripſit ſecundo loco Platerus & Cornelius Gemma, *in libro de occult. natura chara-cteriſmis*, quod lumbrici genus ex partibus multis, quorum ſingulæ ſemen cucurbitæ referunt, conſtat. Neque annotatum eſt ab autoribus in hoc genere tam longos lumbricos repertos fuiſſe, ſicut in priore. *Videatur Schema.*

Talis etiam proculdubio fuit lumbricus, quem Antonius Beniuenius, loco allegato, vidit, quemque vnicum corpus & vermem vnicum retuliſſe ſcribit. Et fuit reuera vnicus vermis vno corpore conſtans, etſi ille ex multis vermibus ſibi inuicem mordicus cohærentibus connexum fuiſſe dicat. Atque has par-

2.
1.

tes nonnulli partum lumbrici & vermes cucurbitinos eſſe putant, eoſque in lato lumbrico ſeu tænia generari crediderunt; cum tamen reuera vnus ſaltem vermis ſit ex multis nodis veluti articulis & geniculis cucurbitæ vel cucumeris ſemen referentibus compoſitus; & cum alterum lumbrici genus parum a lato lumbrico, quem vulgò deſcribunt, diſcrepet, pro peculiari ſpecie lumbrici haberi non debet. Lati lumbrici hiſtorias quatuor recenſet Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obſ. 70. 71. 72. 73.* quas hic deſcribere non libet: conſulantur allegata loca.

Atque ita cum cucurbitinus vermis nullam peculiarem differentiam conſtituat, ſed lati (cuius tamen duas ſpecies eſſe diximus) ſaltem pars ſit, tres ita lumbricorum erunt differentiæ; Latus, de quo iam pluribus diximus; Rotundus ſiue teres; Aſcarides. Etſi enim vtrumque genus hoc teres ſit, tamen illi, qui longi ſunt, in ſpecie teretes dicuntur; qui verò breuiores, Aſcarides vocantur, quandoque & tineæ ventris, quod tineis, quæ in lanis & veſtimentis proueniunt, ſimiles ſint.

Alij vermes in inteſtinis geniti.

Ab his tamen lumbricorum ſpeciebus, quæ frequentiores ſunt, non parum diſcrepantes vermes in inteſtinis genitos & quandoque eiectos fuiſſe obſeruatum eſt, vermes nimirum cornutos, hirſutos, quadrupedes, centipedes, multipedes, bicipites, tricipites, cauda biſurcata præditos, de quibus videatur Schenckius, *Obſeru. 211. & ſeq. aliquot.*

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Qua ratione autem in inteſtinis vermes generentur, à multis prolixè diſputatur: quæ mea ſit ſententia, *lib. 2. Inſtit. par. 2. cap. 9. & de Chymic. cum Ariſtotel. & Galen. conſenſu & diſſenſu cap. 2.* expoſui, quam iam confidentius tueor, cum pluribus eam defendere videam Philoſophum doctiſſimum Fortunium Licetum, *in libro de ſpontaneo viuentium ortu.*

Quanquam autem melius eſſet, vermes in homine nunquam generari, & geniti grauiſſima mala, ac ſæpe ipſam mortem homini inferant: tamen in naturæ cuius vis indiuidui poteſtate non eſt eiuſmodi vitia declinare, ſed neceſſitate materię vniuerſalis naturę, cuius officium eſt, eas formas ad vniuerſi perfectionem excitare, ad quas ſuſcipiendas quęlibet materia apta eſt, imperio & potentiæ ſubijcitur & paret.

Materia lumbricorum.

De Materia quoque in Inſtitut. diximus: illis tamen quædam, quæ ex vſu Medico ſunt, addamus. Plerique humores excrementitios cauſſas eſſe ſtatuunt, & quidem Auicenn. *16. tert. tract. 5. cap. 1.* pituita materiam lumbricorum eſſe dicit, quando ea incaleſcit in inteſtinis ac putreſcit, ibidemque conſiſtit. Idem, *cap. 2.* eoſdem ex humiditate excrementitia à iecoris attractrice facultate imbecilli in excrementis relicta fieri ſtatuit. Verum ſi corporum conſtitutionem, in quibus lumbrici generantur, conſideremus, ſtatuendum videtur, non præcipuè ex humoribus pituitoſis excrementitijs, ſed alimentarijs, & chyli portione ijs admiſta vermes generari. In ijs enim præcipuè vermes producuntur, à quibus cibi confertim, nulloque ordine, & priore nondum concocto, ingeruntur, vt ita cocti cum ſemicrudis ad inteſtina deſcendant, & cum omnes partes alimenti ob copiam à meſentericis vaſis non attrahantur, ſuccus ille alimentarius cum excrementis miſtus in inteſtinis hæret, & ſeu putredine, ſeu calore loci incaleſcens in animal mutatur, dum forma, quæ in materia illa deliteſcebat, verùm officio formæ non fungebatur, iam à calore illo temperato excitata in actum erumpit, & materiam illam informare incipit. Hinc cauſſa præcipua vermium eſt ἀδδηφαγία & voracitas infantium, qui ſubinde alios cibos, prioribus nondum concoctis, ingerunt, & præcipuè ſi tales cibos aſſumant, qui facilè putreſcunt, vel ad vermes producendos diſpoſitionem habent, vt ſi nimis maturè carnibus infantes veſcantur, vel fructibus fugacibus, ac alijs, quæ ſunt humidioris naturæ. Et cum ſit magna differentia ciborum, quibus homines vtuntur, non mirum etiam eſt, in vermibus aliquam apparere varietatem, & ſæpe monſtroſi quid generari, prout in cibo ad hanc vel illam animalis formam ſuſcipiendam diſpoſitio eſt. Vt enim aliqua, quæ ſponte naſcuntur animalia, teſtacea & alia quælibet determinatam materiam requirunt, neque quælibet ex qualibet generantur: ita etiam ex alia fiunt teretes, ex alia lati lumbrici, ex alia rurſum aſcarides, ex alia iterum monſtroſa alia.

Præcipua vermium cauſſa.

Dulcia an ad vermes generandos faciant?

An verò dulcia ad vermes generandos faciant, in dubio eſt, negatque id Gabucinus, & ſtatuit, dulcia, quà dulcia ſunt, lumbricos non generare; cum dulcia eo conſtent temperamento, vt facilè in quouis corpore in bilem vertantur. Cum enim à calore temperato dulcis fiat ſapor, & dulcia, ſi venter ea concoquere & mutare debet, ſuo calore ea alterare neceſſe habeat, vlteriore coctione ſaporem adipiſci amarum, & hinc facilè in bilem commutari, ex qua nec extra, nec intus vllum procreatur animal. Dulcia verò in corpore iam prædictos lumbricos ſaltem commouere, & ſurſum ad ventriculum ducere ſtatuit. Verum enim verò negandum, dulcia tale habere temperamentum, vt in quouis corpore in bilem facilè vertantur. In iuuenibus quidem, & calido & ſicco hoc fit; verum vt in infantibus, qui calidi & humidi ſunt, hoc fiat, non eſt neceſſum, in quibus nulla rerum dulcium amplius fit aduſtio.

Lati lumbrici generatio.

Imprimis verò de generatione lati lumbrici anxiè Medici diſquirunt, modumque generationis inquirunt, ſaltem tamen in calore hærentes ſtatuunt, mutari pituitam copioſiſſimam in membranam vermiformem magnitudinis ac formæ talis, qualis ipſe vermis cernitur, quæ ita figurata poſt demum animetur. Putantque ſe rem habere ſicut, in ſemine & pane. Vt enim ſemen dum in vterum peruenit, in calido loco conſtitutum extra membranam contrahit, aut panis dum coquitur, tenuis quædam pellicula in ſuperficie excitatur, quæ cruſta appellatur; ita etiam pituitam in inteſtinis copioſam, & ratione loci, & a calore putredinali putreſcentem in membranæ coriaceæ formam abire. Quod verò ſtrijs quibuſdam ea membrana prædita eſt, id ex inæqualitate ſubiectæ materię prouenire.

Verùm enim verò & falſa eſt iſta ſententia, & falſis nititur præſuppoſitis. Non enim membrana, qua fœtus includitur, ſaltem fit à calore ſemen exiccante; ſicut cruſta panis fit à calore fornacis, ſed, vt ipſe fœtus, à facultate formatrice. Ideoque idem etiam de lato lumbrico ſtatuendum, eum ſcilicet totum à facultate formatrice in materia illa latente à calore corporis excitata formari, & ſicut arbores, & animalia reliqua à parua mole primordia ſua habent, ita & lumbricus latus proculdubio ab exigua mole, attracto alimento prægrandis euadit. Neque compertum, vllius animalis corpus primum ea magnitudine, quam habere debet, formari, & poſtea formatum demum animari.

Quæ ætas vermium generationi magis obnoxia ſit?

Atque ex his, quę hactenus dicta ſunt, patet, quę ętas magis generationi vermium obnoxia ſit; nimirum ea, Hippocrate, *3. Aphor. 26.* autore, quę media eſt inter illam, in qua pueri dentire incipiunt, atque eam, in qua ij degunt, qui pubertati proximi ſunt. Et imprimis naſcuntur tunc in ijs teretes & aſcarides; quia pueri in ea ętate conſtituti ob lactis & pulmentorum frequentiorem vſum & nimiam voracitatem, magnam ſemicoctorum humorum copiam cumulant. Obſeruatum tamen etiam eſt, in ipſo matris vtero lumbricos in infantibus genitos fuiſſe, & ab editis

In ipſo matris vtero vermes in infantibus geniti.

paulò poſt excretos; quod etiam annotauit autor, *lib. 4. de morb.* In ſenibus tamen quandoque etiam generantur, ſicut a vetula annorum 80. maximum lumbricum excretum fuiſſe, vidit Hercules Saxonia.

Latus lumbricus cui ætati familiaris ſit?

Latus Lumbricus, ſiue tænia etiam in omni ætate producitur, ſicut in puella annorum duorum, in muliere annorum 23. & in ſene annorum 80. obſeruauit Gabucinus, in matrona vidit Beniuenius, Amatus Luſitanus & Rondeletius; in viro Dodonæus, Valeriola. Atque latus lumbricus in omni ætate generatur; aſcarides in ætate, quæ eſt pubertati proxima, tum in pubertate atque adoleſcentia. Atque hi frequentius generantur; rarius aſcarides, rariſſime lati lumbrici.

Quod temperamentũ lumbricis magis obnoxium ſit?

Quod de ætate dictum, idem etiam de temperamento accipiendum. Ii nimirum lumbricis magis obnoxij ſunt, qui in ventre & inteſtinis crudum ſemicoctumque humorem cumulant, caloremque blandum habent. Vnde quoque accidit, vt fœminæ frequentius lumbricos generent, quam mares, vtpote quæ & maribus frigidiores ſunt, & ocio magis deditæ, pluſque talis humoris ad lumbricos generandos apti cumulant. In alijs tamen quoque temperamentis lumbricos generari nihil prohibet, ſi craſſis & lentis cibis copioſius vtantur, otio dediti ſint, & omnino victus rationem tali ſucco cumulando aptam obſeruent.

Quod anni tempus?

Quantum ad tempus anni, plerique quidem potiſſimum autumno, hinc vere, minime vero hyeme lumbricos produci ſtatuunt. Verum ſi experientiam conſulamus, comperiemus, frequentiſſime vere generari. Etſi enim ver ſit tempus anni ſaluberrimum: tamen hyemem cum ſequatur, in qua multi crudi ſucci congeruntur, tempore verno, qui hyeme cumulati ſunt humores, moueri ac putreſcere incipiunt, ex quorum corruptione tum etiam vermes frequentiſſime verè generantur.

An lumbrici geniti alios rurſum generent?

Circa generationem vermium etiam hoc non prætereundum, an lumbrici geniti alios rurſum generent. Autor quidem *lib. 4. de morb.* tantum teretes parere dixit, latos verò non. Et ſanè latos lumbricos quod attinet, etſi nonnulli cucurbitinos eorum partum eſſe exiſtiment: tamen antea iam monſtratum, quæ excernuntur ſemini cucurbitæ ſimilia, non partum lati lumbrici, ſed eiuſdem partes abruptas eſſe. Quanquam enim alij alijs ſint craſſiores, alij tenui filo vix perſimiles, quorum illos vulgus matres, hos partum appellat: tamen id non accidit, quod hi illorum partus ſint, cum ſæpe tenues tales tot excernantur, vt à maioribus genitos fuiſſe non credibile ſit, ſed quod ex eadem materia alij ante, alij poſt geniti ſint. Neque etiam vlla ſexus diſtinctio in ijs apparet, neque vnquam lumbricus aliquis prægnans repertus eſt, quanquam alius alio ſit craſſior.

Multorum autem malorum & prauorum ſymptomatum cauſſæ lumbrici ſunt, & ſæpe tanta peſſimorum ſymptomatum congeries concurrit, vt Medicos nonnunquam de cauſſa ancipites reddat, & vix credibile videatur, tot & tanta mala à ſolis lumbricis prouenire. Obſeruatum eſt, lumbricos aliquando inteſtina & ventriculum perforaſſe & per vmbilicum atque inguina foras erupiſſe.

An lumbrici inteſtina & ventriculum perforare poſſint?

Quod etſi negat Platerus ideò, quod nec roſtro acuto, vel aperto, nec dentibus prædıti eſſe conſpiciantur, & ſugendo hoc minimè præſtare poſſint, atque ideo ſtatuit, ſi in locis iſtis vermes prodeant, eos in ſedibus eiuſmodi exterioribus in abſceſſu aliquo facto natos fuiſſe, & minimè lumbricos eſſe, ſed vermes, quales in vlceribus gignuntur, vel ſi ab inteſtinis prodeant, vulnus in his locis neceſſariò præceſſiſſe: tamen à communi ſententia planè decedendum eſſe non putamus. Etſi enim confiteamur, exempla illa, quæ à nonnullis ad probandum, vermes ex inteſtinis perforatis per cutem abdominis prodijſſe, omnia ſatis clara non eſſe, & concedamus, ſæpe ex abſceſſibus in ventre inferiore ruptis vermes tales prodijſſe, qui lumbrici non fuerunt: tamen ſi omnia illa, quæ Schenckius, *lib. 3. obſeru. 205.* collegit, perpendamus, interdum etiam ab inteſtinis perforatis prodiſſe animaduertemus. Quod confirmat id, quod refert Spigelius, qui anno 1601. in mulieris cuiuſdam conſiſtentis ætatis, quę ad tantam maciem redacta erat, vt vix cute & oſſibus hæreret, corpore quatuor lumbricos teretes ſpithamæ vnius longitudine in ipſum truncum venæ portæ ſeſe inſinuaſſe, ac toti corpori alimenti aditum obſtruxiſſe obſeruauit.

Sæpe è lumbricis vomitus, cardialgia, ſyncope, ſingultus, tormina inteſtinorum & dolores colico affectui ſimiles, capitis dolores, ſopor grauis, deliria, mœror, triſtitia, concuſſiones per ſomnum, febres ardentes, angina, pleuritis, atque alia grauia ſymptomata excitantur, & nonnunquam ipſa mors infertur. Antonius Beniuenius, *de abdit. morb. cauſſ. & curat. cap. 82.* refert, ſe curaſſe puerum, qui ex lumbricis nullo modo quieſcere poterat, ſed ſemper hinc inde temerario quodam impetu ac inordinato motu ferabatur, vt etiam ſtare volens iterum titubaret ac caderet. Gabucinus. *cap. 13.* narrat, ſe puellum curaſſe lumbricis laborantem, in quo cuncta ſymptomata ſpectabantur, quæ pleuritide correptis ſolent euenire, de quibus iam plura in *ſignis* dicentur.

Differentiæ.

Differentiæ.

Differentiæ iam antea enumeratæ ſunt. Alij nimirum ſunt lumbrici teretes, lumbricis terreſtribus ſimiles, plerumque tamen longiores, frequentiſſimi & notiſſimi. Aſcarides ſunt vermiculi, ijs, qui in carnibus & caſeo naſcuntur, non abſimiles, & in inteſtino recto pręcipuè generantur. Lati, de quibus pluribus iam antè diximus, non ſunt aggregatum quiddam ex vermibus cohærentibus mordicus, vel etiam membranæ incluſis, ſed vnus vermis geniculis quaſi quibuſdam & nodis diſtinctus, cuius ſingulæ portiones vermes cucurbitinos, aut ſemina cucurbitæ referunt. Spigelius a Germanis etiam nominibus has differentias diſcerni ſcribit, & teretes appellari Spuluurme, latum Baſſertalb. Verum quid Belgæ poſteriore vocabulo appellent, certò quidem mihi non conſtat; Sed hoc ſcio, fœminas noſtras eo nomine non appellare quid præter naturam ex inteſtinis excretum, ſed ex vtero, aqueum nimirum humorem veſicæ quaſi cuidam incluſum, & molæ inſtar in vtero generatum, cui etiam iſta appellatio ſatis bene quadrat, cum lumbrico verò lato nullam conuenientiam habet, vtpote in quo nihil ferè aquei cernitur, ſed qui corpore quaſi membranaceo conſtat. *Baſſertalb.*

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Si vermes per aluum excernuntur, vel vomitu eijciuntur, alijs ſignis opus non eſt. Verum quia ſæpe diu in ventre, antequam excernuntur, deliteſcunt, ſignis, vt cognoſcantur, opus eſt. Teretes ergo, qui & frequentiores ſunt, & grauiora inducunt ſymptomata, hæc ſigna produnt. *Teretium.* Morſus & vellicatio in abdomine, dentium ſtridor præter ſolitum, pręſertim in ſomno, tuſſis aſſidua & ſicca, narium pruritus, quas propterea infantes digitis immiſſis ſæpius ſcalpunt, facies ſqualida, & malæ per interualla modò rubentes, modò liuidæ, oculi concaui, circa quos interdum inſueti ſplendores obuerſantur, labiorum & linguæ ſiccitas nonnunquam, alijs tamen os ſaliua repletur, fœtor quidam peculiaris ex ore percipitur, nauſea fermè aſſidua, in quibuſdam & vomitus, interdum inſatiabilis appetitus; ſingultus, dolor ac grauitas capitis, ad ſomnum propenſio, conuulſiones quædam & horrifica per ſomnum expergiſcentia; nonnulli in ſomno tremunt & ſurgunt, ac rurſum ſopiuntur, ventris adeſt diſtenſio, qui pulſatus tympa-

nimore reſonat, & interdum ſupprimitur, plerumque tamen plus æquo fluit, & excrementa, quæ emittuntur. bubulum ſtercus referunt, & corrupta multa excernuntur, reliquum corpus præter rationem decreſcit, & alia ſymptomata concurrunt, quæ ſupra enumerata ſunt. Nonnulli experientia conſtare aiunt, lumbricos eſſe in ventre cognoſci poſſe, ſi manè ieiunis pueris ſupra os ventriculi frigida ſpargatur. Nam in vnum congregari lumbricos. Et ſigna iſta plus ponderis habent, ſi ætas, ſit ea, quæ vermibus generandis aptior eſt, ac præceſſerit ea victus ratio, quæ ad vermes generandos facit. Signa tamen hæc non omnia in omnibus, ſed quædam in his, alia in alijs apparent.

Latum. Latos lumbricos qui habent, appetentia cibi nimia & perpetua laborant, ac niſi cibus offeratur, dolor & morſus in ventre percipitur, corpus extenuatur & imbecillum redditur. Certiſſimum ergo ſignum eſt, quod cum alui excrementis corpuſcula quædam cucurbitæ ſeminibus ſimilia excernuntur. Non verò ita facilè ijs, qui lato lumbrico laborant, accidit epilepſia, deliria, vigilia, febres ardentes & acutæ, & alia, quæ antea enumerauimus, vt ijs qui teretibus moleſtantur, niſi præter latum teretes forſan acceſſerint. Eſt enim latus lumbricus ignauior quaſi, inteſtiniſque adhæreſcit, nec vt teretes ita facilè de loco in locum mouetur. Neque etiam ſigna, quibus latus lumbricus deprehenditur, ſtatim cum genitus eſt, & dum adhuc paruus exiſtit apparent, ſed tum demum, vbi incrementum ſumpſit, niſi aut mutauerit locum verſus ſtomachum propter aliquam inſolitam inediam, vel medicamentum, aut cibum, vel alia de cauſſa tormina excitet, vel per inteſtinum rectum pars prodeat, vel in ætate valde tenera generetur, vbi propter loci anguſtiam nequit diu latere.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Etſi omnes lumbrici mali ſint, & grauiſſima ſymptomata, vt dictum, quandoque inferant: tamen alij alijs deteriores ſunt. Sunt verò ex ijs minus noxii aſcarides parui; quia longius abſunt à membris nobilioribus, & facilius expelli poſſunt. Si verò magni ſint, omnibus deteriores ſunt. Fiunt enim ex deteriore materia.

2. Lati lumbrici omnium peſſimi ea de cauſſa, quod difficilius curantur. Aliàs enim teretes grauiora inducunt ſymptomata.

3. Circa febrium initia geniti lumbrici ſubſiſtentiam ex ſubiecta recipiunt corruptione, circa ſtatũ ex morbi malignitate, circa declinationem ex tranſmutatione ad melius, qui celeriter excernuntur, & natura eos ad exteriora, non ſecus atq; excrementa, expellit. Deteriores verò ſunt maiores minoribus; multi, paucis; rubri, albis. Paulus Ægineta, *lib. 4. cap.* 28. & Ætius, *lib. 9. cap.* 39.

4. Bonum eſt, lumbricos teretes exire ad criſin eunte morbo. Hippocrates, *lib. prænotion.*

5. Incipientibus acutis morbis, ſi lumbrici teretes viui deiiciantur, peſtilentes morbos indicant; inclinantibus autem, mortui, malum ſignum ſunt.

6. Leuinus Lemnius, *lib. 1. cap. 22. de occult. nat. mirac.* hæc ita explicat: Si in ſanis alioquin lumbrici teretes ſurſum per os vel nares egrediantur, periculo hoc vacat. Si enim homo diutius ieiunet, cum expleri cupiant, naturali inſtinctu ad partes illas, per quas alimentum in ventriculum dimitti ſolet, in ſublime feruntur, & vel per os vel per nares egrediuntur. In ęgrotantibus verò hoc non abſq; imminentis mali præſagio euenit. Tanta enim eſt in eiuſmodi corporibus humorum putredo & malignitas; vt exitialem eorum vim perferre nequeant. Itaque erumpunt forâs morbi ſęuitia, non naturæ robore expulſi. Cùm verò declinante morbo cum reliquis excrementis propelluntur, ſalutare id eſſe Hippocrates ſtatuit. Spontè verò nulloque naturalis facultatis impulſu egredi, quod in moribundis conſpicitur, ægrotanti noxium. Sentiunt enim naturæ quodam inſtinctu corpus defecturum, ſeque alimento deſtitutum iri, ideoque ſtationem ſuam deſerunt.

7. An mortui ſi excernantur viuentibus excretis deteriores ſint, in dubio eſt. Ætius viuentes mortuis deteriores eſſe ſtatuit, *lib. 9. cap.* 39. ea procul dubio de cauſſa, quod viuentes, ſi exeant, amplius in corpore alimentum non inueniant. Rhaſes verò, quem ſequitur Auicennas, ſi mortui excernuntur, deterius eſſe, quam ſi viui egrediantur, putat, quod id fiat vel propter alimenti defectum, vel materiæ malignitatem. Verùm diſtinctione hic opus eſt, & ad ſymptomata coniuncta, tempus morbi, & medicamenta vſurpata ſimul reſpiciendum. Nam viui, dum hærent in corpore, multa maiora mala inferunt, quam mortui; cum ipſa inteſtina quandoque perforent, & alia grauia ſymptomata, imò mortem ipſam quandoque inferant, vt ſupra dictum. Ergo ſi vel naturæ robore, vel medicamentorum vſu excernantur, bonum id eſt, neque multum refert, an viui, an mortui excernantur. Si verò in febre exeant, reliqua ſymptomata, & tempus morbi conſiderandum, vt iam antè dictum.

8. Lumbrici ſanguine conſperſi deiecti, malum. Inteſtinorum enim læſionem indicant.

9. Frequens puellorum anhelitus ac frigidus, liueſcente ad hoc corpore, lethale. Sequenti enim die mortem prænunciat.

10. Latum lumbricum in ſpecie quod attinet, ſcribit autor, *lib. 4. de morb.* habenti latum lumbricum toto tempore nihil admodum graue contingere, & ſi non curetur, ſponte exire, mortem tamen non inferre, ſed conſeneſcere. Verùm hoc tantum accipiendum eſt, ſi nulla occaſio accidat, ob quam latus lumbricus moueatur & irritetur. Nam ſi æger aut motu aut exercitio delinquat, aut victum lumbrico contrarium vſurpet, aut medicamenta aſſumat, aut humor aliquis in inteſtinis generetur, multa mala, imò ipſam mortem inferre poteſt. Sicut & nonnullos hydrope & attrophia ab hoc verme mortuos eſſe, experientia docuit.

Indicationes.

Vermes, cum toto genere ſint præter naturam, ſui è corpore remotionem indicant; quod fit, ſi interficiantur, & per aluum expellantur, ac ea victus ratio inſtituatur, quæ nutritioni & generationi vermium materiam non ſuppeditet. Imprimis verò, vt interficiantur, danda opera. Quam diu enim viuunt, occaſionem & vim nocendi habent, ac difficulter expelluntur: Interfecti autem facilius excluduntur. Ideo prius interficiendi, vel certè ſtupefaciendi ac ferè exanimandi. Ita enim cum fecibus alui a natura expelluntur, vel à medicamentis purgantibus educuntur. In curatione tamen videndum, an febris abſit necne, item an aluus ſit fluida. Nam ſi febris abſit, & homo alioquin ſit ſanus, calidiora quoque medicamenta tutò vſurpare licet. Si verò febris adſit, acria, amara, ſalſa & omnino calidiora tuta non ſunt, ſed frigidis vel temperatis opus eſt. Indicationes.

Si aluus non ſit fluida, ea medicamenta vſurpanda, quæ ſimul aluum moueant. Si verò aluus fluida ſit, ſatius eſt, vermes enecare; aluum verò mouere, cum vltrò fluida ſit, opus non eſt.

In vſu quoq; remediorum cauti ſimus. Nam vehementioribus medicamentis ſæpe adeo irritantur, vt conuulſiones, animi deliquia excitent, & ſæpe ad ipſam mortem deducant.

Curatio.

Curatio.

Curatio.

Medicamenta autem, quæ vermes interficiunt, alia amaritudine, acrimonia, ſalſedine, aciditate, alia etiam peculiari proprietate id præſtant. Inter medicamenta autem, quæ vermes enecant, facilè principatum obtinet *Corallina*, qua præſtantiſſimorum Medicorum teſtimonio nullum magis præſentaneum contra vermes eſt remedium, quæ omnibus lumbricis necandis conuenit. Exhibetur autem commodiſſimè in puluere ʒ. j. pondere. In Græcia etiamnum ad omnis generis lumbricos occidendos in magno vſu eſt, eiuſq; puluerem Circumforanei publicè vendunt per plateas ac vicus, clamantes; χολητοφόταυον corrupta voce, quaſi σκωληκοφόνον vellent dicere. Vtile & eſt *Santonici ſemen*, vt & *ſemen tanaceti*, & *radix primulæ veris*, è quibus duobus circumforanei nonnulli puluerem ſuum contra vermes parant. Item *abſinthium*, *abrotanum* *verbenæ ſuccus*, *marrubium*, *Zedoaria*, *dictamnus Creticus & albus*, *gentiana*, *angelica*, *amygdala amaræ*, *ſcordium*, *ſemen citri*, *braſſica*, *ſuccus galegæ*, *farina lupinorum* vel cum melle lincta, vel cum poſca pota, ipſi quoq; lupini macerati & comeſti, vel decoctum ipſorum. Laudant nonnulli & puluerem ipſorum lumbricorum ablutorum & ſiccatorum. Verum res mihi ſuſpecta videtur. Etſi enim certum ſit, poſt talem puluerem ſumptum lumbricos plures deijci: tamen de hoc quæſtio eſt, an antea ij fuerint in corpore præſentes, an verò è puluere lumbricorum geniti.

Vermes necantia. Corallina.

An puluis lumbricorum tuto vſurpandus?

Temperata & frigida ſunt, quæ cum febris adeſt, tutò exhibentur, *vt aqua & decoctum radicum graminis*, *auriculæ muris*, *cornu cerui*, *raſura eboris*, *ſuccus limonum*, *portulaca*, *plantaginis*, *punicum malum contuſum ex tribus vini heminis decoctum ad heminam*, *decoctum radicis mori*, *endiuia*, *lactuca agreſtis ſ acetum acre*.

Infantibus commodiſſimè dari poteſt ad dies quatuor aqua graminis cum auxillo aceti ac ſacchari ad ℥. j. aut ſyrupus de limonibus, vel acetoſitatis citri, & cum moleſti ſunt, grana aliquot ſalis ori immittantur.

Ex chymicis commendatur *Spiritus vitrioli*, *oleum Sulphuris per campanam*, *elixir proprietatis*. Braſſauolus, *in exam. ſimp. med.* & Matthiolus, *lib. 5. cap. 70.* commendat argentum viuum, quod ℈. j. pondere exhibet, ſed viuum, non præcipitatum aut ſublimatum. Verum etſi viuum argentum præcipitato & ſublimato longe tutius ſit, & in caſibus deſperatis contuliſſe atq; vtile fuiſſe negandum non ſit: tamen vbi neceſſitas non vrget, & alijs mitioribus medicamentis res peragi poteſt, ijs vtendum, cum aliquam prauam diſpoſitionem corpori facilè imprimere poſſit, ſicut etiam contactu ſenſum ſtupefacere poteſt.

An argentum viuum in lumbricis vſurpandum.

Commendantur etiam quædam ad certum genus lumbricorum. Teretes, inquit Galenus, *abſinthium* interimere poteſt; Lati vehementiora præſidia poſtulant, qualis eſt *filix*, cuius radicis puluis ad ʒ. ij. cum mulſa datur. Latos etiam expellunt nuces iuglandes largius aſſumptæ, & radicis mori cortex decoctus in aqua & potus, non ſolum aluum ſoluit, verum etiam latos lumbricos excutit. Et omnino curatio lati lumbrici peculiare quid requirit. Teretes quidem enecari & expelli ſine magna difficultate poſſunt; parui enim ſunt, & corpore rotundo, minuſq; dearticulato, nec tam pertinaciter inteſtinis adhærent, & vires medicamentorum exhibitorum facilius admittunt, ac in aluum deuoluuntur & excluduntur. Lati verò & longiore & maiore difficultate excutiuntur. Longiſſimi enim ſunt, & corpore plano ac lato, plurimiſque inciſuris prædito, atque internæ inteſtinorum tunicæ validiſſime adhærent, & ſub mucoſa earum interna ſuperficie ſeſe occultantes medicamentorum tranſeuntium vim non facilè percipiunt.

Lumbricos teretes necantia.

Latos necantia.

Teretes lumbrici facilius enecantur & expelluntur.

Ideoq; fortioribus medicamentis opus eſt, vt interficiantur. Quapropter etſi in teretibus purgantia cum interficientibus commodè admiſceantur: præſtat tamen, in latis nulla ijs purgantia primùm admiſcere, cum purgantia non ſinant medicamenta vermes interficientia diu in inteſtinis hærere, ſed ea citò per aluum ſecum educant.

In lato lumbrico enecando nulla purgantia admiſcenda.

Si verò prius exhibeantur medicamenta, quæ ipſum debilitant, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, & homo ſanus euadit, vt Autor *lib. 4. de morbis* ſcribit. Commendatur verò imprimis filix, è qua recenti aqua deſtillata datur, vel puluis ʒ. ß. pondere, infantibus natu maioribus ʒ. j. adultis ʒ. iii. pondere, cum aqua galegæ, quæ ſine vllis moleſtiis vermem & lentè & citò, ſi velis, enecat.

Medicamenta latum lumbricum debilitantia.

Commendatur & cortex radicis mori. Et corallina duplici pondere, ad ʒ. ij. ſcil. datur. Vtilis eſt & Theriaca aceto, vel ſucco limonum diſſoluta; decoctum centaurij minoris, lupinorum, ſcordii; ſicut & vſus aloes cum croco & myrrha atque vſus Hieræ cum Scammonio.

Vermibus interfectis, vel debilitatis, niſi ſpontè excernantur, ea vſurpentur, quæ aluum mouent, aut quæ vim habent & vermes interficiendi, & aluum citandi, qualia ſunt, aloe, agaricus, rhabarbarum, ſena, colocynthis.

Præ compoſitis omnibus ad vermes necandos Diaturbith cum rhabarbar. in rotulis commendatur. Inter temperata ſebeſten expertiſſimum medicamentum, quorum decoctum infantibus ſingulis diebus ante cibum propinari poteſt. Vtile eſt & Electuarium Diaſebeſten.

Vel ℞. *Caſſia* ʒ. iii. *manna.* ʒ. i. ß. vel ʒ. ii. Miſce cum *Syrupo acetoſit. citr.* Vtile & gratum infantibus medicamentum eſt.

Ex his varia parantur compoſita. Vini abſinth. vſus hic valde commendatur. Vel tale paretur vinum:

℞. *Rad. zedoar. dictamni Cretici an.* ʒ. ii. *corallin.* ℥. ß. *radic. angelic.* ʒ. ii. *fol. abſinth.* M. ß. vel i. Infundantur in menſur. i. vini, de quo mane & veſperi detur hauſtus.

Vel ℞. *Lumbric. terreſtr. præpar.* ʒ. i. *cornu cerui vſti præpar. corallin. dictamni Cretici*, *ſemin. ſantonici an* ʒ. ß. F. Puluis. Doſis à ℈. i. ad ℈. ii.

Vel ℞. *Corallin. lumbric. terreſtr. C. C. vſti præpar. ſemin. tanaceti an.* ʒ. i. F. Puluis.

Vel ℞. *Semin. lumbricor.* (ideſt, ſantonici) ℥. vii. *raſur. C. C.* ℥. iii. *flor. perſic.* ℥. j. *aloes epatic.* ℥. ß.

Redactis in puluerem in vitro affundantur *aquæ filicis*, *fol. perſicor. abſinthij an.* ℔. ii. ſtent per dies tres in B. M. in digeſtione, poſtea deſtillentur. Deſtillatio ter repetatur, ſemper aquam, quæ exſtillat: reſtanti materiæ affundendo. Doſis ab ℥. ß. ad ℥. ii.

Antidotus lumbricos interficiens præcipuè in febribus malignis talis parari poteſt.

℞. *Semin. portulac. oxalidis an.* ʒ. i. *coriandr. braſſic. myrrha an.* ℈. i. *dictamni Cretici* ʒ. ß. Coqu. in *aceto*, in colatura macerentur triduum *ſem. ſantonici*, *corallina*, *ſem. apij ſylneſtr. C. C. vſti an.* ʒ. ii. Poſtea ſiccentur, adda turq; *ſem. malor. aurantior.* ʒ. iii. *citri* ʒ. i. Cum *ſacchar. ſucco granat. diſſoluto* omnia excipiantur ac trochiſci parentur.

Vel ℞. *Rad. gramin.* M. i.
dictamni albi,
ſcordij Cretici an. p. ii.
ſem. ſantonici,
corallina an. ʒ. i.

Coqu. in aqua ſimpl. Colaturæ adde ſacchar. albi ℔. ß.

Coqu. ſ. a. ad ſyrupi conſiſtentiam, Sub finem adde *aceti acerrimi* ℥. i. ß. Fiat Iulebus, de quo mane detur ℥. ß. vel ℥. i.

Compo-

Compoſita, quæ ſimul vermes interficiunt & expellunt, talia parari poſſunt.

℞. *Corallinæ ſem. plantag. C. C. vſti radic. dictamni albi an.* ℈.i. *rhabarb. agarici trochiſcati an.* ℈.ij. *ſacchar.* q. ſ. F. Rotulæ.

Vel: ℞. *Corallin.* ʒ.ij. *tanaceti, ſem. ſantonic. dictamni albi an.* ʒ.ß. *rhabarb. elect. agarici trochiſcati ana* ʒ.j. *ſacchari in aqua graminis diſſoluti* q. ſ. F. Morſuli, qui dentur à ʒ.j. ad ij. vel iij.

Vel: ℞. *Aloes* ℈. ij. *rhabarb.* ℈.j. *myrrhæ* ℈.ß. *trochiſc. alhandal.* ℥.iij. *pulu. corallin.* ʒ.ß. Cum ſucco vel extract. abſinth. F. Pilulæ xxj. Pueris ℈.j. ſufficit.

Efficaces quoque ſunt Pilulæ Peſtilentiales cum extracto abſinthij.

Vel: ℞. *Rhabarb. elect.* ʒ. ij. *ſemin. ſancti radic. dictamni* ℈.ij.ß. *C. C. vſti vel* ditioribus *vnicornu* ℈. j. *ſacchari in aqua graminis diſſoluti* ℥. vj. F. Rotulæ vel Morſuli.

Vel: ℞. *Sem. ſantonici, corallinæ, ſcordij, Zedoariæ, nigellæ an.* ʒ.j.ß *gentianæ, centaurij minoris, aloes, agarici an.* ʒ.ij. *C. C. vſti ſemin. acetoſ. angelic. an.* ʒ.j.

Conſpergantur ſucco limonum cum aceto & aqua roſacea. Hoc fiat aliquoties, Vltimò adde *croci* ʒ. ß. *moſch. ambræ an.* ℈.ß.

Cum ſyrupo de corticibus citri. F. Maſſa pilularum, de qua detur ʒ.j. vel ʒ.ij.

Vtilis eſt & ſyrupus ex folijs perſici. Infantibus dari poteſt cornu cerui cum mechoacanna.

Instrumentum quo antiqui infantibus medicamenta infundebant.

Quia verò medicamenta infantes, qui tamen frequentiſſimè lumbricis laborant, amara præcipuè non admittunt, antiqui inſtrumentum quoddam habuerunt, quod ab ipſis ζωμήρυσις vocatur, quod ſupinis ipſis detentis ori immittebant, & per clyſterem validum habentem ἄυλισκον inuitis tales liquores infundebant, vt apud Paulum Æginetam, *libr. 4. de re medic. cap. 57.* videre eſt.

Non ſolum autem interna medicamenta ad vermes vſurpantur, ſed & externa *ex farina lupinorum, centaurio minori, folijs perſici, abſinthio, felle tauri &c.* Vt, fiat cataplaſma ex farina lupinorum, quod efficacius ex, ſi ſuccus abſinthij, marrubij, foliorum perſicorum addatur.

Vel: ℞. *Succi abſinthij, folior. perſicor. fellis tauri an.* ℥. ß. *ſem. coriandr. aloes an.* ʒ. j. Cum modico ceræ Fiat Linimentum.

V el: ℞. *Olei abſint.*
Rutacei an. ℥. ß.
Fellis tauri ʒ. ij.
Dictamni albi ʒ. j.
Petrolei ʒ. ij.
Aloes, myrrhæ an. ʒ. j. *ceræ* q. ſ.
F. Vnguentum.

Vel: ℞. *Olei amygdal. amarar.* ℥.j. *rutacei petrolei aa.* ℥.ß. *fellis tauri* ʒ. iij. *Aloes* ʒ. ij. *ceræ* q. ſ. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Pomum aurantium aut citri paruum, excaua tantam partem, quæ capiat theriacæ* ℈. ij. *Aloes* ℈.j. *croci* ℥ vi. Aſſa pomum, & ſuccum exprime quo regio ventriculi & vmbilicus inungatur. Vtilis eſt & theriaca aceto vel ſucco limonum diſſoluta illita.

Vel: ℞. *Faria. lupinor.* ʒ.i. *myrrhæ, aloes aa.* ʒ.i. *pulpæ colocynth.* ℈.iv. *croci* ʒ.ß. *fellis bouis* ℥.i.ß. *aceti* ℥.ß.M.

An in teretibus lumbricis clyſteres conueniunt?

In teretibus lumbricis clyſteres non conueniunt, niſi ſint mortui. Nam dum percipiunt vim medicamenti, ſuperiora verſus rumpunt, & varia mala excitant. Nonnulli tamen clyſteribus vtuntur, ſed dulcia & pinguia ſatis magna copia permiſcent, quibus alliciantur & quaſi ludificentur vermes. Exemp. gratia.

℞. Lac recens mulctum, eique partem alicuius hieræ addunt. Verum in latis rectius conueniunt. Non enim ita facile ij verſus ſuperiora mouentur, ſed inteſtinis pertinaciter adhærent. Fortioribus tamen clyſteribus opus eſt, ijque ſæpius iniſciendi, & maiore copia.

Vt ℞. *Abſinth. ſcordij, abrotani, corallin. ſummit. tanacet. dictamni Cretici an.* M. i. *ſemin. ſantonici* ℥.ß. *centaur. minor.* M. ß. *colocynth. in petia ligati* ʒ. i.ß. Coque. Colaturæ ℞. ℔.i. *Elect. hieræ ſimpl.* ʒ. ii. *mellis roſati colati* ℥.iij. F. Clyſter. Atque eo tempore, quo clyſter iniicitur, ſimul propinetur aliquod medicamentum vermes necans, & extra quoque ventriculo applicetur.

Aſcarides quomodo, educantur.

Aſcarides quia ſunt in inteſtino recto, ſuppoſitorijs rectiſſimè educuntur, quibus admiſcentur reſinæ. Ijs enim vermes adhærent & educuntur. Fiant quoque clyſteres, ſed exigua quantitate, ex decocto centaurij minoris, abſinthij, corallinæ, abrotani, dictamni & ſimilium cum melle roſato. Qui plura huius generis medicamenta cognoſcere cupit, ſyluam eorum apud Platerum *lib. 3. Practic.* reperiet.

Diæta.

Diæta.

Cum in curatione vermium eò reſpiciendum ſit, vt non ſolum vermes tollantur, verum etiam ipſorum generationi & augmentationi materia non ſuppeditetur, cibus ita comparatus eſſe debet, vt ad generationem vermium non faciat, ſed ei potius reſiſtat. Cibus ergo eorum, qui patiuntur lumbricos, vt Paulus Ægineta, *lib. 4. cap. 49.* tradit, ſit boni ſucci, qui facile diſtribuatur, atque ad membra tranſeat, nec cauſam foueat.

Quare vinum conceditur aquoſum, non dulce, ſi febris abſit; at ſi febris adſit, detur aqua deſtillata graminis, acetoſæ, portulacæ cum oxyſacchar. ſimp. vel Syrupus acetoſitatis citri, vel cereuiſia pura. Panis non ſit ex puriſſima farina, ſed aliquid furfuris contineat, ſitque bene fermentatus, & ſale condiatur. In cibis etiam lupini, naſturtium, beta, raphani, apium conueniunt. Lac & piſces vitentur, vt & legumina. Cibi condiantur aceto, ſucco aurantior. limonum, citri, acetoſæ, lactucæ, portulacæ. Cibus exhibeatur parcè, ſed frequenter, ne morſu ſuo moleſti ſint vermes. Pueris in potu ante omnem cibum decoctum Sebeſten detur, vt antea quoque dictum.

CAPVT VI.

De Situ Inteſtinorum mutato & de Hernia.

Inteſtinorum ſitus mutatus.

SItum etiam interdum inteſtina mutant. Ita Columbus, *lib. 15. Anat.* refert in Cardinali Campegio inteſtina omnia ad hypochondria retracta fuiſſe, ita vt cauitas inferior abdominis inteſtinis deſtituta eſſet, & ſpina detecta. Quamobrem medico licuiſſe abdomen Cardinalis attrectanti magnæ arteriæ motum & vna cum illo duritiem perſentire. Illa verò durities nihil aliud erat, quam vertebrarum corpora.

Inteſtinorum conuolutio.

Conuoluuntur etiam interdum tenuia inteſtina & contorquentur, vt via fecibus & flatibus præcludatur, quod in Ileo accidit, qui inde etiam conuoluulus, & voluulus appellatur. Conuolutionis autem cauſſa eſt plerumque inflammatio, interdum etiam flatus, ſi tenuia inteſtina ita impleantur, vt inſtar farciminum inflatorum diſtenta appareant, de quo in Ileo dicetur.

De Hernia.

Hernia.

Præcipue verò mutant ſitum inteſtina in Hernia dicta, quæ & ramex ac Ruptura & Græcis κήλη dicitur. Quanquam & nomen hoc non ſolum inteſtinorum, ſed & omenti procidentiæ tribuatur. Veræ herniæ enim duæ tantum dantur, nempe Inteſtinorum & omenti extra abdomen elapſus. Natura ſiquidem vt aliarum partium cauitates, ita etiam totum abdominis ſpatium intus peritonæo circumſepſit, vt nihil ex ijs, quæ in abdomine continentur, excidere poſſit. Verum cum

Herniæ veræ tantum duæ ſunt.

teſti-

teſtibus in viris extra abdominis ſpatium locus deſtinatus ſit naturalis, atque ductibus ſeminarijs neceſſariò per membranam hanc tranſeundum fuerit, natura in vtroque latere non ſimpliciter peritonæum perforauit, ne quid patentiore via in ſcrotum deſcenderet & cauitate abdominis elaberetur, ſed è membrana iſta veluti canalem & proceſſum quendam eduxit & produxit, per quem hæc vaſa ſine omni periculo tranſeunt. Atque in

Hernia perfecta.

hoc ferè ſeu laxato ſeu rupto omnis Herniæ cauſſa poſita eſt. Nam hæc membrana ſi rumpatur aut laxetur, partes in abdomine deſcendere, & pondere inferiora

Imperfecta.

verſus atque in ſcrotum ruere ſolent. Et quidem vbi Inteſtinum Ileum maximè excidit, hernia inteſtinalis ſeu ἐντεροκήλη dicitur: Si verò omenti aliqua pars deſcendat, ἐπιπλοκήλη, hernia omentalis, vulgo etiam zirbalis nominatur. Alij tertiam addunt, quæ ex vtraque mixta eſt, vbi aliquid omenti & ſimul inteſtina elapſa ſunt. Porrò ſi inteſtina in ipſum vſque ſcrotum deſcendant, completam & perfectam ὀσχεοκήλην nominant, & in ſpecie, vt dictum, ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην. Si verò eædem partes vltra inguina non deſcendant, nec in ſcrotum delabantur; imperfectam ac incompletam herniam ac bubonocelem appellant. In fæminis vero tumor hic equidem in inguine ſuboritur: Interdum tamen cutem valdè extendit, & ſub eam exporrigitur, magnumque tumorem excitat. Tumor hic ſi prematur cum in viris, tum in fæminis, vel ſi homo ſupinus iaceat, plerumque euaneſcit, rurſuſque homine ambulante redit.

Aliæ Herniæ differentiæ.

His deinde veris & præcipuis herniæ differentijs alij alias addunt, quæ huius loci non ſunt, ſed ad tumores ſcroti pertinent: Si nimirum ſcrotum à flatu intumeſcat, herniam flatuoſam, & πνευματοκήλην ac φυσοκήλην nominant: ſi ab aquea materia, aquoſam & ὑδροκήλην, quę infantibus ſæpius accidunt, ſed proprie ramices non ſunt, cum peritonęum nec ruptum nec laxatum ſit.

Inter Hernias deinde referuntur duæ alię ſpecies, quę in ipſo maxime canali increſcunt & vniuerſum ſcrotum explent; quę videlicet ex varicibus ſeu venis vario implexu diuaricatis & intertextis intumeſcentibus naſcitur, varicoſus ramex ſeu κιρσοκήλη appellatur; quę ex carnea mole ibidem ſuccreſcente oritur, σαρκοκήλη nominatur, carnoſa hernia. Sed nec hæ proprie dictę hernię ſunt, cum nihil in ijs ex abdomine in ſcrotum deſcendat: de quibus infra, *part. 9. ca. 5.* inter morbos ſcroti dicetur.

ἐξόμφαλος.

Ad ſitum verò inteſtinorum mutatum rectè refertur ἐξόμφαλος, id eſt, vmbilici tumor ſeu prominentia, ſeu ὀμφαλοκήλη, cum luxatus vel ruptus vmbilicus, nunc nucis, nunc pomi magnitudine ſeſe exſerit, imò interdum ſacci inſtar tumor aliquando excitatur.

Non tamen ſolum in vmbilico, ſed in vicina etiam, ibi laxato vel rupto peritonęo, pręcipuè in partu, eiuſmodi tumores in fęminis quibuſdam vidi, quę generali κήλης & hernię nomine appellantur.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Generatur autem hernia, fitque prolapſus inteſtinorum in inguina & ſcrotum, proceſſu illo ex peritonęo producto vel laxato vel rupto. Siue enim laxetur peritonęum, ſiue rumpatur, pondere ſuo inteſtina pręcipuè, tum etiam omentum, ſolet in locum patentem, vel inguina, vel etiam ipſum ſcrotum deſcendere. Cauſſę autem, quæ peritonęum rumpunt, ſunt motus quicunque violentus, caſus ex alto, percuſſio, ſaltus, equitatio in ſuccuſſore equo, vomitus, tuſſis, oneris grauioris eleuatio, dura aluus & quę cum difficultate redditur, conatus in partu, flatus in inteſtinis, vocis intentio, ſpiritus retentio, & quodcunque, quod ſpiritum concitare, ſeptoque tranſuerſo & abdominis muſculis tenſis impetum in inferiorem regionem abdominis inferre poteſt. Tandem etiam vulnus in peritonęo alicubi acceptum, & quidem cute conſolidata apertum relictum cauſſa hernię eſſe poteſt.

Eadem etiam omnia, ſi minorem vim inferant; & non violenter proceſſum illum rumpant, ſed ſenſim & ſæpe illum impetant, peritonæum laxare poſſunt: quò maximè facit peritonæi & inguinum debilitas & humiditas. Partes enim debiles ac humidæ facilè laxantur, vnde pueri in herniam ſępius incidunt. Fernelius proceſſum hunc in interiorem & exteriorem illius tunicam diſtinguit, & in enterocele & epiplocele tunicam interiorem neceſſario diſrumpi, extremam vero duntaxat luxari ſcribit. Neque abſurdum eſt, hic idem fieri poſſe, quod in aneuriſmate. Neque enim ἀνεύρισμα fit, vtraque arteriæ tunica rupta, ſed interna ſaltem patente, externa verò dilatata.

In fæminis idem accidit, ſi in inguine peritonæum laxatur, vbi vas quoddam ex vtero per illud in inguina extrorſum fertur.

Si verò in vmbilico peritonæum laxetur, atque inteſtina vel omentum illic ſub cutem procidant, omphalocele, ſeu exomphalon & vmbilici procidentia nominatur. Si autem alibi circa vmbilicum, nomen generis, vt dictum, retinet. Si verò in conatibus magnis, præcipue in partus difficultate, vbi proceſſus ille vmbilico infertur, qui in fætu vaſis vmbilicalibus viam prębuit, poſteaque coaluit, peritonæum diſtendatur, vmbilicus aliquando in tumorem attollitur, qui tamen ceſſante conatu iterum recedit. Si verò rumpatur, tumor permanet.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Signa herniæ Inteſtinalis ſunt, quod tumor modò accreſcit, modò minuitur, interdum etiam ferè totus euaneſcit, prout maior vel minor portio inteſtini deſcendit, vel inteſtina magis vel minus replentur, vel etiam planè retrocedunt. Compreſſo enim tumore aut reſupinato ægro relabuntur Inteſtina in abdomen & quidem cum murmure. Sine dolore etiam ferè hic tumor eſt, niſi forſan feces delapſæ ſint in inteſtinum, vt repelli non poſſint. Tum enim vehemens dolor adeſt. In omentali verò hernia tumor eſt mollis, laxus & lubricus, & ferè ſemper idem, cum omentum non ita facilè reponatur, vt inteſtina. An verò in inguina ſint delapſa inteſtina vel omentum, aut in ſcrotum vſque deſcenderint, viſu dignoſcitur. Etenim in bubonocele tumor rotundus eſt in inguine, qui preſſus facilè intrò pellitur: in ſcroti verò hernia inteſtina vel omentum in ipſo ſcroto apparent.

An autem peritonæum ruptum vel laxatum ſit, ex eo cognoſcitur, quod rupto peritonæo tumor ſubitò excitatur, qui ſubitò etiam incrementum ſumit: laxato verò ſaltem peritonæo tumor ſenſim creſcit. Laxato quoque peritonæo non deſcendit, quod delapſum eſt ad fundum vſque teſticulorum: cum rupto peritonæo ad fundum vſque teſticulorum prolabatur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Omnis autem hernia difficulter curatur. Neque enim membrana illa tenuis & neruoſa facilè vnitur, niſi ſit ruptura parua, recens, & in corpore puerili: aliàs fere nunquam perfectè curatur.

2. Præterea etiam magnum periculum in hernia coniunctum eſt. Nam etſi ſępè ſit adeo magna ruptura, vt inteſtinorum magnus aceruus in ſcrotum deſcendere poſſit ſine magno dolore & vitæ periculo, & propter rupturæ ac loci amplitudinem feces ſine periculo ac impedimento liberè tranſire poſſint; tamen ſi feces indurentur, aut inteſtinum elapſum flatibus turgeat, vt reponi non poſſit, tum niſi maturè malo obuiam eatur, æger inteſtinis inflammatis in præſens vitæ diſcrimen conijcitur,

tur, in ileum & huic ſuperuenientia ſymptomata. Sæpè etiam accidit, vt inteſtina inflammata ſphacelo lethali corripiatur, vt infra de vlceribus inteſtinorum dicetur. Rarù eſt, quod annotauit Guilielmus Fabricius, *cent. 1. obſ.* 55. nobilem quandã fœminã ſeptendecim annis hernia laboraſſe, & circa annum ætatis 63. torminibus maximis vexatam fuiſſe, inteſtinumque in abdominis rupturam impulſum ac inibi retentum dolores non leues, ſimul & inflammationem, aliaque grauiora ſymptomata concitaſſe. Vocatus ad curam Fabricius inuenit dextrum inguen gangræna affectum. Scarificato itaque tumore & cæteris, quæ ad gangrænæ curationem attinent, adhibitis, caro putrida & calloſitas rupturæ exciderunt: vnde ſymptomata, dolores, inflammatio, febris, tormina, lipothymia, nauſea & vomitus ſedata ſunt: ſed inteſtinorum materia, nondum penitus excrementoſa, velut ilei & cœci, per abdominis rupturam excernebatur, circiter menſes duos. Ægra tamen multum mirantibus adſtantibus, fauente numine, ſanata & à ruptura perfectè curata fuit, nulla relicta fiſtula.

Indicationes & Curatio.

Curatio. Itaque prima cura hic eſſe debet, vt inteſtina reponantur; quod quidem non difficulter præſtare licet, ſi inteſtina ſint flaccida & vacua. Tum enim reſupinato ægro & cruribus eleuatis manu ſenſim repellenda & ſuperiora verſus comprimenda ſunt inteſtina. Si autem turgeant, vt reponi non poſſint, videndum eſt, an ſint flatus in inteſtino, an verò ſtercus. Flatus ex eo cognoſcuntur, ſi æger percipiat totum abdomen ferè à flatibus diſtendi, ſi flatus emittat & rugitus in inteſtinis audiantur, dolorque extendens adſit ſine grauitate. Feces verò alui ſi inteſtina diſtendant, aluus ſupprimitur per aliquot dies, tumorq; ſenſim creſcit & pondus maius, maiorque durities percipitur. A flatibus ergo ſi inteſtina repleantur, diſcutientia vſurpanda, eaque per os exhibenda, vt ſemen fœniculi, aniſi, cumini, galanga & ſimilia, atq; eadem per clyſteres injcienda, & extra ex dictis ſeminibus, item ſeminibus fœnugræci, folijs lauri, pulegij & ſimilibus fomenta applicanda, quibus, ſi dolor adſit vehemens, addere licet mitigantia dolorem, ol. roſac. chamæmelinum, amygdalarum dulcium. Quod ſi flatus illi foueantur à cruditatibus & materia pituitoſa, difficilis eſt curatio. Valida enim illa diſcutientia ſi adhibeantur, materiam illam pituitoſam in flatus vertunt, & tumorem ita augent. Hoc in caſu exhibent nonnulli ol. amygd. dulcium, quod lubricando materiam tollit, aut alia lenientia, quæ illam euacuant. Verum quamuis hæc, ſi non magna ſit materiæ copia, adhiberi poſſint; tamen ſi maior ſit copia, ſuſpecta ſunt, & verendum, ne materia illa ad locum affectum præcipitetur. Quare tum danda opera, vt materia illa ſenſim per clyſteres & glandes educatur & pituita per incidentia attenuetur & eliquetur, non per diſcutientia in flatum vertatur: quo fine imponi poteſt oxymel cum medulla panis vel farina triticea, aut oleo antiquo vel chamæmelino. Ipſa verò pars, quantum fieri poteſt, laxanda ijs, quæ iam dicentur, vt dolor minuatur.

Si autem feces induratæ adſint, longè periculoſiſſimum id eſt, ideoque maturè adhibenda emollientia, *ex rad. althaa, liliorum alb. folijs malua, parietaria, ſemine lini, fœnugraci, vel farina ſeminis lini & fœnugraci, butyro recenti ſine ſale, pinguedine gallinacea, oleo liliorum, communi, amygd. dulcium, & ſimilibus*, quæ cataplaſmatis modo ſunt applicanda. Si cataplaſmata non ſufficiunt, aut non ſuffectura videntur, poteſt balneum aquæ dulcis adhiberi, in quo modò dicta emollientia coqui poſſunt, additis etiam oleis. Nonnulli in ſolius olei communis balneo ægrum per tres horas deſidere iubent. In omenti prolapſu rarò hiſce medicamentis opus eſt; cum in inguine id plerunque ſubſiſtat, & ægro reſupinato vel ſponte, vel manus opera adhibita in locum ſuum redeat. Si tamen, quod interdum accidit, in ſcrotum vſque prolabatur, eodem modo, vt de inteſtinis iam dictum, reponendum.

Cum autem ſæpe omnia hæc parum proficiant, atque ægro præſentiſſima mors immineat, extrema etiam tentanda ſunt. Qua de cauſſa Paræus, *lib. 7. cap.* 15. ad chirurgiam accedere, & ductum illum, per quem inteſtina elapſa ſunt ſectione dilatare ſuadet, quæ qua ratione ſit inſtituenda, ibidem docet. Sed, vt ipſe etiam monet, diligenter in tali caſu perpendendum eſt, quid ægri vires perferre poſſit, & videndum, quouſque iam malum proceſſerit. Nam ſi inflammatio inteſtina iam occupauerit, & alia extrema mala adſint, vix hoc modo quicquam proficitur. Præterea inteſtina diſtenta vtique firmiter incumbentia facile ſectione lædi poſſunt. Et licet non lædantur ſectione inteſtina: tamen nuda minus commodè, quam cute recta, præcipuè dolore ex ſectione accedente, tractari poſſunt, & parum ea plerunque præſtatur, ſed ſi mors ſubſequatur, eius à medico acceleratæ ſuſpicio præbetur. Si verò in alijs abdominis partibus abdomen ruptum ſit, tutius ſectio, ſi opus ea ſit, inſtitui poteſt; cum inteſtina non adeo ibi diſtendantur, locuſque peritonæi facilius inueniri & digito admoto inteſtina intus ſenſim protrudi poſſint.

Vbi iam inteſtina repoſita fuerint, proximum eſt, cauere, ne iterũ excidant. Qua in re maximi momenti ſunt faſciæ ſeu ſubligacula, adeo vt in iunioribus & recentioribus rupturis tota ferè curationis ſpes in hoc ſita ſit. Natura .n. vel paululum arte adiuta ſanat ſæpè morbos, qui inſanabiles exiſtimabantur, & experientia ſæpè obſeruatum eſt, etiam in adultioribus, modò inteſtina ſuo in loco diligenter retineantur, herniam curatam fuiſſe, & ſi ruptura vniri non potuit, ſaltem circa proceſſus foramen quid generaſſe, quod inteſtinorum lapſum prohibere potuit. Et quamuis integræ ſanitatis ſpes ſæpè non ſit: tamen ad neceſſarias actiones ſine damno & periculo exercendas plurimum facit faſciæ aptæ vſus. Faſcias autem parandi commodiſſima hæc videtur ratio. Paretur cingulum ſeu faſcia ex corio, quæ molliori lineo vel goſſipino panno, atque etiam goſſipio nonnihil ſuffulto inducatur, quæ ligula ſtringi poſſit. Faſcia hæc ventri infra hypochondria ſupra coxendicem proximè inguina applicetur, ita tamen, ne partes, quæ ſunt ſupra ilia & oſſa, lædat & atterat. *Faſcias parandi ratio.*

Huic faſciæ ſeu cingulo alia faſcia cum ſplenio ſeu puluinari quodam ita adaptari debet, vt quantum opus eſt, conſtringi poſſit, ipſumque ſplenium recta loco affecto, ſeu illi parti, vbi inteſtina excidere ſolent, incumbat, atq; incubitu ſuo inteſtinorum prolapſum prohibeat. Præcipua autem cura eſſe debet in concinnendo & adaptando ſplenio. Hoc verò non pilæ modò rotundum eſſe debet, ne protuberantia illa interna inguina nimis comprimat, & faciat, vt foramen rupti peritonæi dehiſcat; ſed ſit triquetrum, ſolidum quidem & compactum, intus tamen nonnihil cauum, vt inguinum naturalem cauitatem aptè excipiat, & labia rupti peritonæi contineat, non laxitate nimia inteſtina protuberare permittat, nec compreſſione efficiat, vt labra dehiſcant. Splenium hoc extra obducunt nonnulli lamina argentea, vel ferrea, vel lignea, vel duplicato aut triplicato corio: Sed idem ex panno goſſipino, goſſipio bene intertexto & ſuffulto ſatis commodè parari poteſt, vt nec premat, nec lædat, inteſtina tamen contineat. Vt autem rectius hoc præſtet, faſciæ, quę ventrem ambit, nonnulli geminas habenas adaptant, quę ad humeros adſcendunt & collum ambiunt.

Pro faſcia paratur etiam cingulum ferreum cum ſcuto

ſcuto ferreo, quod locum, vbi inteſtina procidunt, arctè tangat, & inteſtinorum prolapſum prohibeat.

Verum inſtrumenta hæc parandi ratio commodiſſimè *αὐτοψία* docet, & figuræ, quæ habentur apud Paræum, *lib. 7. cap. 15.* & optimè apud Platerum, *Pract. tract. 3.* quæ ibi videri poſſunt.

In alijs abdominis partibus, vt vmbilico & vicinis locis, ſi inteſtina excidant, cingulum parari debet, quod abdomen eò loci, vbi inteſtina procidunt, ambiat, puluinoque locum affectum premat. Et ne cingulum hoc verſus inferiora procidat, vel propendeat, faſciæ, quæ humeris ſuſtententur, cingulo adaptandæ, vel pectorali id allegari poteſt.

Hoc modo faſcia adaptata facilè inteſtina, ne relabantur, contineri poſſunt: quod vbi factum, danda opera, vt excrementa potiùs mollia ſint, quàm dura, & aluus non ſupprimatur; & in eijciendis fecibus obſeruandum, vt manu inguina & ſcrotum contineantur, ne feces emittendo inteſtina extrudantur, deinde cauendum, ne flatus, qui inteſtina diſtendunt, ex cibis flatum generantibus aſſumptis producantur. Porrò etiam omnis motus vehemens, ſaltus, curſus, oneris grauioris geſtatio, vociferatio, & alia exercitia vehementiora vitentur: & in tuſſi, ſternutatione idem obſeruandum eſt, quod modò in egerendis alui fecibus obſeruandum eſſe diximus. Et ſi manu tum comprimere non liceat, crura ſaltem comprimenda; aut decuſſatim implicanda ſunt, vt ruptura contineatur & comprimatur. Frigus etiam conſtringendo prolapſum inteſtinorum promouet, & imprimis, ſi prolapſa iam ſint inteſtina, valdè iis nocet, & vt intumeſcant facit. Ideoq; herniosis cauendum.

Repoſitis hoc modò inteſtinis ſi malum ſit maius & curatu difficilius, atque in corpore iam adultiore, vt felicius ac citius ſuccedat curatio, æger in lecto per dies aliquot ſe contineat & ſupinus decumbat.

Medicamenta in hernia vſurpanda. Topica.

Medicamenta autem, quæ adhibentur, duplicia ſunt, alia topica, alia quæ intrò aſſumuntur. Topica ſunt glutinantia, quæ quidem ſunt adſtringentia, ſed non ſolùm ſiccantia, verum etiam aliquam viſciditatem habentia. Non etiam omnia adſtringentia & vulnera conſolidantia æquè hic prodeſſe, ſed peculiaria quædam hic commodè adhiberi, obſeruatum eſt. Inter quæ primas tenet *ſymphytum maius ſeu conſolida maior*, *ſanicula*, *iacea alba & nigra*, *herba Trinitatis*, *ſigillum Salomonis*, *pentaphyllum*, *tormentilla*, *nuces cupreſſi*, *filix*, *præcipuè fœmina*, *hyppogloſſum*, *piloſella*, *perfoliata*, *herniaria*; quibus alia etiam poſtea addantur, *galla*, *balauſtia*, *bolus Armenus*, *terra ſigillata*, *ſanguis draconis*, *malicorium*, *icthyocolla*, *thus*, *myrrha*, *maſtiche*, *bdellium*, *pix Græca*, *reſina pini*, *terrebinthina*, *cera*, ex quibus compoſita varia concinnare licet.

Etſi verò peritonium ruptum vix conſolidari amplius poteſt; tamen horum medicamentorum vſu, præſertim ſi malum recens ſit, caro accreſcere ſolet, quæ foramen claudit. Quod vt rectius fiat, diligenter interim cauendum, ne inteſtina vllo modo procidant, exitumque quærentia foramen iterum aperiant. Itaque toto curationis tempore vel æger in lecto ſupinus decumbere, vel faſcijs & ſubligaculo inteſtina, ne procidant, continere debet. Quæ omnia ſi rectè & decenter fiunt, ſæpè deſperatæ herniæ curantur. Refertque Ambroſius Paræus, *lib. 7. cap. 15.* etiam quadragenarios interdum hoc modo reſtitui, & à ſe monachum quendam integrè reſtitutum fuiſſe, qui cum poſt ſexennium pleuritide mortuus, & poſt mortem apertus eſſet, inuenta eſt circa foramen proceſſus peritonæi ſubſtantia adipoſa oui magnitudine eò loci tenaciter adhærens. Primas autem inter alia tenet emplaſtrum de pelle arietina dictum Arnoldi de Villa noua, quod deſcribit *Breuiarij lib. 3, cap. 44.*

Emplaſtrũ de pelle Arietina Arnoldi de Villa noua.

℞. Lithargyr. lapide hæmatit. ſang. draconis, boli Armeni, maſtiches, gummi ammoniaci, mumiæ, galbani, thuris, coſti, lumbricor. terreſtr. an. ʒ. ß. rad. conſolid. maioris, mediæ, & minoris, roſarum, myrrhæ, aloes, ana ʒ. iij. paleæ marinæ vſtæ, gallarum immaturar. ſucci hypociſtidis, balauſtiorum, ariſtoloch. rotund. an. ʒ. vj. picis naualis, Græcæ, ceræ albæ, rubræ, ana ʒ. j. viſci querni, terebinthinæ, ana ʒ. ij. ſanguinis humani ℥. ix.

Coquatur pellis arietina cum omnibus pilis per integrum diem, quouſq; planè diſſoluatur & liquore aſſumpto gluten reſtet. Eius colati ℞. ℔. j. vel q. ſ. in qua viſcum bulliat ad lentum ignem continuo agitando: poſtea reliqua in puluerem redacta, cera itidem, pix terebinthina inijcienda, & tam diu coquenda, donec gutta ſuper marmor proiecta coaguletur: ſanguis verò humanus ipſe etiam prius in furno moderato calore exiccari debet, vt poſſit in puluerem redigi & cum reliquis inſpergi.

Plura etiam alia apud Arnoldum de Villa noua *loco allegato* reperire eſt.

Poteſt & tale fieri:

℞. Nucum cupreſſi, rad. tormentillæ ana ʒ. i. balauſtiorum, cortic. granatorum, an. ʒ. ß rad. conſolidæ, perfoliatæ, herniariæ, ana ʒ. i. ß. maſtich. bdelij, thuris, ana ʒ. i. boli Armeni, ʒ. ii. ſang. draconis, ʒ. i. picis Græcæ. ℥. i. reſinæ pini, picis naualis, ana ℥. ß. terebinthinæ, ceræ, ol. hyperici compoſiti Solenandri, ana q. ſ. Fiat Emplaſtrum.

Oleum autem hyperici, quod in hoc affectu & in aliis affectibus, vbi membranæ aut neruoſum genus læſa ſunt, valde commendat Solenander, hoc modo paratur.

Oleum hyperici Solenandri.

℞. Ol. opt. ℔. i. ß.
ſem. & florum hyperici ℥. ix.
vini maluatici ℥. viii.
rad. tormentill. ʒ. iii.
myrrhæ,
gummi elemi,
ſarcocollæ, thuris,
aloes epaticæ ℥. i. ß.
lumbricorum vino lotorum ℥. iii.

Conciſa & contuſa miſceantur & bulliant ad conſumptionem humidi in vaſe duplici. Deinde exprimatur oleum, Cui adde *croci* ℈. iiii. *olei ſeu lachrymæ abietis vel terebinth. puræ* ℔. ß. *flor. maturorum hyperici* M. i.

Infund. per dies 8. ad Solem aut in alio loco calido; deinde expreſſis atque abiectis floribus alii recentes iniiciantur, idque quater repetatur.

Simplicius in hernia medicamentum eſt hoc:

℞. Rad. conſolid. maioris ℥. i. roſar. rubr. farinæ fabar. ana ℥. ß.

Omnia in puluerem redacta cum pinguedine capri miſceantur in formam linimenti, aut cera addita, vnguenti, & linteo inducta loco affecto applicentur, ſingulis diebus renouentur, & per plures dies vſurpentur. Poteſt etiam aliquid addi de pinguedine vrſi.

Sed talia paſſim plurima in lectione autorum occurrunt, & ex ſupra enumerata materia plura cuiuis componere licet. Sed antequam talia applicentur, vel etiam cum medicamentum nouum imponendum eſt, vtiliter locus affectus foueri poteſt fomẽtis ex ſequentibus paratis, *rad. conſolidæ, ſanicula, ſigillo Salomonis, roſis rubris, burſa paſtoris, plantagine, auricula muris, cauda equina, radice tormentillæ, alumine, corticibus thuris*. Poſt fotum mungi pars vel oleo hyperici Solenandri, vel oleo deſtillato terebinthinæ vel tali aut ſimili linimento poteſt.

℞. Ol. maſtichini ʒ. vi. myrtini ʒ. iii. abſinth. aloes, myrrhæ ana ʒ. i. axung. cerui ʒ. ii. ſucci rad. conſolidæ ℥. i.

Bulliant ad conſumptionem ſucci, colentur, atque addatur aliquid de oleo terebinth. & hyperici.

Interna

Interna. Interna verò medicamenta quod attinet, etſi omnia illa, quæ ad vulnerarias potiones adhibentur, hic etiam non incommodè adhiberi poſſunt: tamen & hoc obſeruandum eſt, alia alijs eſſe efficaciora in hoc affectu, vt ſunt illa nuper recitata, *ſymphitum maius, herba Trinitatis, hyppogloſſum*, cuius puluis in decocto radicum conſolidæ aſſumptus mira hic præſtat: *piloſella*, cuius puluerem in cibis exhibitum certò etiam prodeſſe compertum eſt; *perfoliata*, quæ per ſignaturam externam, vt vulgo loquuntur, ſeu peculiarem characteriſmum in folijs, quæ caulibus media perforantur, à natura propoſita ad hunc affectum videtur, atque experientia teſte, quocunque modo aſſumpta herniam curat. Imprimis verò ad affectum hunc commendatur *herba*, ab Hollerio in vſum ducta, idcirco *Holleriana* appellata, & ab hoc affectu *herniaria* nominata. De hac enim ſcribit *Hollerius*, quod ex ea ſuccus expreſſus vino rubro & per 9. dies potus hernias perfectè ſanat. Et Antonius Valetius, *in exercit. in Hollerium*, ſcribit, eius aqua ſtillata, cum alia remedia non iuuarent, curatum eſſe adoleſcentem herniosum. Sunt & alia vtilia, vt radix *caryophyllata, conſolida media, & minor, Saracenica, virga aurea, plantago, ophiogloſſum*.

Herniaria ab Hollerio dicta.

Ex his & ſimilibus varia, quæ medicamentorum internorum loco vſurpari poſſunt, confici ſolent. V.g. puluis talis.

℞. *Herniaria, perfoliata, rad. conſolid. maior. an.* ʒ. ij. *millefol.* ʒ. j. F. Puluis.

Saporis gratioris cauſſa ſaccharum, vel ſaccharum roſ. tabulatum addi poteſt. Vel cum ſaccharo, additis ventriculo gratis medicamentis, fiant rotulæ.

Vel ℞. *Rad. conſolid. herniar. perfoliata an. q. ſ.* Et cũ ſucco herniariæ vel ſyrupo de roſis ſiccis F. Pilulæ.

Idem etiam puluis placentulis, iuſculis, aliiſque cibis quocunque modo admiſceri poteſt.

Vel etiam talis potus parari poteſt.

℞. *Conſolid. maioris, minoris, media, fol. plantagin. perfoliata, herniaria millefolij, rad. valeriana ana.* ℥. j. *rhabarb.* ʒ. ij. Coq. in vino bono in vaſe duplici. Doſis ſit ℥. iij.

Vel ℞. *Rad. conſolida.* ʒ. vj. *ſigill. Salomonis* ʒ. iij. *ſanicula, herniaria, fragaria*, an. M. j. *ſem. aniſi, fœniculi* an. ʒ. j. ß. Coq. in ſ. q. aquę pro ℔. j. Colatura dulcoretur ſaccharo cando.

Vel ℞. *Rad. conſolid. maior. pimpinella*, an. ℥. j. *tormentill.* ℥. ß. *biſlingua, herniaria*, an. ʒ. v. *ſem. fœnicul. aniſi, cinamomi*, an. ʒ. j. *myrrha*, ʒ. ß. Cum aqua roſarum chalybeata, vel ſyrupo roſarum ſiccarum. F. Elect. de quo aliquid manè ſumatur, & hauſtus maluatici, vel alicuius conuenientis liquoris ſuperbibatur.

Vel ℞. *Conſeru. roſ. rubr.* ℥. ij. *ſymphyti maior. herniaria, tormentilla, acori paluſtris*, an. ℥. j. *ſaluia*, ℥. ß. *cinamom.* ʒ. ij. Cum *ſyr. myrtillor. vel corallino.* Fiat Electuarium.

Si cui pulueres vel decocta ſumere moleſtum eſt, plantæ ſelectiores aridæ vino macerentur, & colatura inſtar clareti propinetur, quod minore cum nauſea ſumitur.

Et omnino hic danda opera, cum medicamentorum continuatione opus ſit, ne illorum vſu ventriculus lædatur. Ideoque ventriculo grata addi poſſunt.

Nonnulli hanc curam vt certiſsimam, nec ſine ratione commendant.

1. *Rad. cichorij flore albo* (circa feſtum D. Iacobi effodi volunt) *p.* iij. *pulſatilla p.* ij. *ſem. perfoliata part.* j. F. Puluis, de quo in prandio & cęna quantum tribus digitis primoribus capi poteſt, in iure carnis capiat æger vſque dum integrè reſtituatur.

2. ℞. *Rad. enula, ſanicula, diapenſia, conſolidę maioris, ſolidaginis Sarracenica, agrimonia, an. q.* v. F. Decoctiõ in vino & aqua ad conſumptionem medietatis.

Hoc decocto calido petiæ madefiant; iiſque quotidie locus affectus ſæpius fomentetur & poſtea ſequenti vnguento inungatur.

3. ℞. *Ol. vitell. ouorum, pulueris tormentill. q. ſ.* F. Vnguentum.

Refert etiam Paræus, quendam chirurgum hoc modo hernia laborantes, curaſſe. Magnetem in tenuiſſimum puluerem redigebat & in cibis exhibebat: inde verò locum rupturæ, per quem deſcendebant inteſtina, melle inungebat, & ferri limaturam aſpergebat, atque id per dies decem vſurpauit, faſcia ſimul adhibita. Ac ſi aliqua fuit efficacia, procul dubio ex vi magnetis ferrum attrahentis dependebat.

Atque hæc frequentiſsima ſunt, quæ in hernia inteſtinali vel ex rupto, vel ex laxato peritonæo ortum habente, adhibentur. Verum ſi ex ijs integram ſanitatem æger conſequi non poſſit, faſcia contentus erit, qui periculoſiora medicamenta tentare non cupit. Hac enim ſola ſi rectè contineantur inteſtina, omnibus vitæ actionibus ſine magno impedimento vacare poterit.

Qui verò his contentus non eſt, ſectionem admittere poterit, & curationem per chirurgiam, quam deſcribit Fallopius, Paræus, Platerus, Fabricius & alij; cuius is eſt commodior modus, qui fit ſine teſtium exciſione, atque etiam ſine vaſorum ſpermaticorum lęſione, quod vulgò empirici parum curant, & dum vnum morbum curant, alium fortaſſe grauiorem reponunt. Sed antequam alia tententur, omnia diligenter prius perpendenda ſunt, nec nimis citò ad ſectionem properandum, ſed alia prius auxilia tentanda, cum ſæpe etiam præter omnem ſpem curentur herniæ. Sectio.

Alium tamen adhuc modum per chirurgiam, ſed ſine ſectione, hernias curandi proponit Platerus, quem Gallus quidam vſurpauit, cui feliciter medicanti ſpectator Platerus adfuit, & ex literis teſtimonialibus cognouit, eum multos hoc modo ſanaſſe. Quæ ratio cum ſine dolore aut ſaltem exiguo fiat, citraque hæmorrhagiam, eſt commodiſsima, & tutiſsima; ſiquidem vaſa ſanguine neutiquam tinguntur, ideoque melius conſpici & tractari queunt, eoque magis optanda in maſculis, quod citra teſticuli ablationem & caſtrationem perficiatur, hoc modo.

Herniam curandi modus chirurgicus ſine ſectione.

Cauterium potentiale paulò ſupra teſticuli regionem lateris rupti, vbi peritonæi proceſſus ſaccum ſubit, collocauit, ea quantitate, vt ſemidigiti longitudine cutem mortificando eſcharam inuſſerit, qua mox diſciſſa, aliud cauterium impoſuit, donec cute integrè ablata pinguedo appareret, quam forcipe diſcidit eo vſque vt proceſſus vaſa ſeminaria deferens pateret. Quibus biduo peractis vaſa illa digitis à proceſſu artificiosè ſeparauit & acu curuata filum ſubduxit, proceſſumque leuiter ſtrinxit, nullum planè dolorem tunc inferendo. Filo poſtmodum ſucceſſu temporis ſponte elapſo, admotis vnguentis ſarcoticis, carnem calli inſtar ſenſim illic produxit, quæ eò facilius huic proceſſui, cum tunica illa elythrois rubra, carnoſa, muſculoſaque ſit, accreuit, & ſic premendo ac opplendo locum deperditæ ſubſtantiæ viam prolapſuris viſceribus occluſit, ſicque curam integre & feliciter citra caſtrationem abſoluit.

Quæ hactenus de cura herniæ inteſtinalis dicta ſunt, applicari quoque poſſunt herniæ ex omenti prolapſu ortæ. Iidem etiam in eius curatione ſunt ſcopi. Primò videlicet reducendum eſt omentum, quod manuum fit opera: deinde prohibendus elapſus, quod fit faſcia & medicamentis aſtringentibus, quę modo enumerata ſunt. Quod ſi his hernia non curetur, etiam per ſectionem curari poterit. Eadem etiam planè ratio eſt omphalocelen curandi.

CAPVT VII.

De Ani Procidentia.

Ani procidentia. PRolabitur interdum & anus ſeu podex ac inteſtini recti pars exterior ita, vt poſt conſuetam illam, quæ in excrementis alui egerendis accidere ſolet, eminentiam, rurſum in locum ſuum & intra corpus reduci nequeat, ſed extra promineat; quod malum *Ani procidentia* nominatur.

Cauſſa.

Cauſſæ. Accidit autem ani procidentia varijs de cauſſis: primò ex magno conatu, ſi anus adeo propellatur, vt partem inteſtini recti ſecum trahat, eamque à membrana meſenterij, quæ inteſtina ſuſpenſa retinet, nõnihil auellat. Etſi enim anus muſculos oppoſitos habet, qui eum naturaliter in excrementorum expulſione exſertum retrahunt: tamen ſi nimis exſeratur, aliisque vinculis non ſuſtineatur, ſoli id præſtare nequeunt. Fit autem hic conatus nimius in fecibus alui duris excernendis, item in partu difficili & laborioſo. Præterea ſæpe hoc accidit ob magnam irritationem, vnde ani Procidentia ſæpe in dyſenteria & hanc ſequente teneſmo contingit. Ex inciſione etiam in Perinæo iuxta anum pro veſicæ calculi extractione & ob cruciatum illum podicem propulſum fuiſſe Platerus vidit.

Deinde accidit ani procidentia ob muſculorum, qui poſt alui egeſtionem anum propulſum retrahere ſolent, imbecillitatem aut reſolutionem. Atque ob hanc cauſſam prolapſus quidem anus extra remanet, verum non niſi magno conatu præcedente prolabitur. Accidit autem hæc imbecillitas muſculorum, vel quia ani procidentia frequens & diuturna accidit, vel a refrigeratione eorum & ſeſſione ſuper lapide frigido aut mora in aqua frigida. Quibus nonnulli & mollitiem nimiam ac humectationem addunt, qua de cauſſa infantibus hoc malum familiarius eſt. Reſolutio verò, de qua infra ſuo loco dicetur, à defluxione ex ſuperioribus quidem fieri non poteſt; cum impoſſibile ſit, vt humor ex ſuperioribus defluens tantum in eos exiles neruos ſeſe inſinuet, vt non ſimul ſuperiores & vicinos afficeret. Verum ſi nerui circa oſſis ſacr. aut coccygis regionem contundantur, aut valde refrigerentur, muſculos hos reſolui & anum inde procidere poſſe, non impoſſibile eſt. Idem etiam fieri poteſt ab abſceſſu vel fiſtula circa muſculos ſphinćteris, vbi tamen etiam irritatio locum habet.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Malum ipſum per ſe patet, & viſui manifeſtum eſt. Cauſſas quod attinet, ſi magnas feces excernendi conatus, vel partus laborioſus & difficilis cauſſa ſit, id ex relatione ægri patefit. Si ex irritatione ſit, æger dolorem inſignem percipit. Si ex debilitate muſculorum, frequens fuit hoc malum, aut refrigeratio muſculorum ani præceſſit. Eadem etiam reſolutionem inducere poteſt, vt & percuſſio vel lapſus in eum locum, quod ex relatione ægri innoteſcit. Et prolapſus ani ex imbecillitate muſculorum eum retrahentium hoc habet peculiare, quod anus non procidit, niſi per conatum prius extrudatur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Difficilius hoc malum curatur in ſenibus, quam in iuuenibus.

2. Si ob conatum ſolum vehementem, nulla alia cauſſa accedente, podex prolabatur, interdum ſponte in locum ſuum redit, vel manus opera facile reducitur.

3. Si cum fluxu ventris & dyſenteria ac teneſmo fit ani procidentia, vix curatur, niſi cauſſa ſublata.

4. Si ab imbecillitate aut reſolutione muſculorum originem habet, & quotieſcunque aluus excernitur, procidit, vix curatur.

5. Omnium periculoſiſſima, & quæ vix curatur, ani procidentia eſt, quæ accidit ob auulſionem inteſtini recti à membranis, quibus retinetur.

Indicationes & Curatio.

Anus prolapſus intra corpus reponendus molliter manu ægri vel Chirurgi. Quod ſi intumuerit, & inde repoſitio impediatur, fouendus decocto maluæ, althææ, florum chamæmel. ſeminis fœnugræci, lini, & inungendus butyro vel oleo chamæmelino, vel æger collocandus in balneum e modo dictis paratum.

Repoſitus autem anus in ſuo loco retinendus partim adſtringentibus, partim cauſſarum, quæ ani procidentiam excitauerunt, ablatione. Proinde podex repoſitus fouendus decocto corticum granatorum, flor. roſar. rubrarum, plantaginis, balauſtiorum, burſæ paſtoris, baccarum myrti, ſumach, thuris, facto vel in aqua calida, vel in vino rubro adſtringente: poſtea locus inungendus oleo roſaceo, myrtino, & inſpergendus puluere è thure, maſtiche, ſanguine Draconis, floribus roſarum rubrarum balauſtijs, gallis, ſumach, myrtillis.

Cauſſæ vt declinentur & auertantur, ſi conatus vehemens ob difficultatem egerendi cauſſa ſit, dãda opera, vt aluus laxa ſit, ac feces molliores, & ad facilè excernendum aptæ reddantur, ne tanto conatu in excernendis iis opus ſit. Si ab acrimonia humorum, quod in dyſenteria & teneſmo fieri ſolet, ſit ani procidentia, humorum acrimonia temperanda, iique auferendi, vt de Teneſmo dicetur. Si quæ ſolutio continui facta ſit, & membranæ ac vincula illa, quibus inteſtinum rectum vicinis partibus connectitur, rupta, conſolidantia exhibenda, qualia ferè in hernia vſurpari ſolent. Si ab imbecillitate vel reſolutione muſculorum, ea, quæ in paralyſi vtilia ſunt, quæque anum roborant ac firmant, vſurpanda. Vtiles hic imprimis ſunt ſuffitus & fumi ex *thure, maſtiche, ladano, colophonia, roſis rubris, bdellio, nuce moſchata, caryophyllis, macere*. Vel foueatur anus decocto, aut immergatur balneo, quod vim neruos roborandi & intemperiem frigidam corrigendi habet, parato è *conſolida, folijs quercus, millefolio, betonica, ſaluia, chamæpithy, primula veris, ſtœchade & ſimilibus*. Vel inungatur oleo nardino, laurino, coſtino & ſimilibus. Vid. Amatus Luſitanus, *centur. 1. cur. 39.*

Gulielmus Fabricius etiam, vt refert *cent. 3. obſ. 76.* Virum quinquagenarium, cui, cum in via aluum exonerare vellet, inteſtinum rectum prolapſum erat, & ex aere frigidiore dolor maximus in eo exortus, & inteſtinum rectum prolapſum ad magnitudinem ouis ſtruthii tumefactum & excrementa continuo, eaque liquida & viſcida effluebant, ſic curauit.

Primò ſequens applicuit fomentum.

℞. *Fol. & flor. verbaſci albi, flor. meliloti, chamæmeli, rad. & fol. alth.* an. M.j. *ſem. lini fœnugræci* an. ℥. i. *aniſi*, ʒ. i. Coqu. *in lacte vaccino recenti*; in decocto iſto linteamina duplicata intinxit, & per horam integram calidè applicuit.

Deinde toti inteſtino ſequentem inſperſit puluerem.

℞. *Roſar. rub. cort. granat. nuc. cupreſſi maſtich. thuris croci martis plumbi vſti*, an. ʒ. i. F. Puluis.

Tandem caput ægri in terram inclinauit, pedes verò vt in altum a duobus fortibus viris eleuarentur, curauit, mox indice manus dextræ linteo molli inuoluto, & decocto præſcripto intincto, ac in medium inteſtini, quod prolapſum fuerat, immiſſo, id in locum ſuum feliciter reduxit; & poſtea etiam, quæ neceſſaria erant, peregit.

CAPVT VIII.

De Vulneribus Inteſtinorum.

Cauſſa.

Inteſtinorum vulnera. Cauſa.

INteſtina, vt alias corporis partes, à varijs telorum generibus vulnerari interdum, notiſſimum eſt. Hoc verò rarum eſt, inteſtina à cauſſa interna & flatibus rumpi. Obſeruauit tamen id bis Beniuenius, vt *de abdit. ſanat. cauſſ. cap. 67.* refert, primò in muliere quadam, quæ cum intolerabili ventris dolore modò ſupra, modò infra vmbilicum premeretur, nec vllus ſpiritus erumperet, ſciſſo ſeu rupto tandem inteſtino vitam finijt: Deinde in ruſtico, qui cum poſt longas ventris torſiones diem obijſſet, & mortui corpus incideretur, longa in inteſtino fiſſura inuenta eſt, è qua etiam recentes vuæ, quas paulò ante comederat, proruperunt.

Inteſtinorum vulnera à vermibus.

Præterea à vermibus quandoque inteſtina perforantur, vt annotarunt Paulus Aegineat, *lib. 4. c. 57.* Auic. *lib. 3. fen. 16. tr. 5. ca. 1.* Petrus Apponenſis *differ. 101.* Nicolaus Florentinus, *ſerm. 5. tra. 8. cap. 54.* Paræus, *lib. 19. cap. 13.* Thomas à Vega, *ad cap. 5. lib. 1. de loc. aff. Galeni.* Trincauellius, *lib. 9. de rat. curandi particulas corporis humani affectas c. 11.* Petrus Foreſtus, *lib. 7. obſ. 35. in ſchol.*

Tandem etiam obſeruatum, vt in Schenckij obſeruat. *lib. 3. obſ. 266.* habetur, fracta coſta ſpuria eiuſdem particulam palmæ longitudine in abdomen penetraſſe, inteſtinum rectum perforaſſe, & ſummo cum cruciatu ſeptima die per aluum excretam fuiſſe.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Si vulnus in abdomine acceptum in cauitatem eius vſq; penetret, inteſtina vulnerata eſſe ſuſpicio eſt. Quia verò vel gracilia, vel craſſa vulnerantur, gracilia inteſtina, & præcipuè ieiunum, vulnerata eſſe cognoſcitur, quod cibus & potus per vulnus exeant, præcordia duriora reddantur, bilis vomitu reijciatur, dolores fiant magni, febris adſit. Si craſſa vulnerata ſint, ex ſtercoris per vulnus egreſſu, vel eius è vulnere odore cognoſcitur, aluus ſupprimitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Inteſtinorum tenuium vulnera habentur lethalia, vt eſt apud Hippocratem, *6. Aph.* 18. & Galenum, *6. meth. med. c. 2.* quia eorum tunica neruoſa eſt, multis vaſis referta, bilemque recipit, ac ipſa epati propinqua ſunt. Quandoque tamen & tenuium inteſtinorum vulnera ſanata fuiſſe, obſeruationes Medicorum paſſim docent.

2. Craſſiorum vero inteſtinorum vulnera, ſi ſint parua & ſecundum eorum longitudinem, facilius curantur: tum quia pauciora & minora vaſa habent, tum quia medicamenta per clyſteres iniecta facilius penetrare ad locum affectum poſſunt. Si vero ſint magna, & per tranſuerſum, ſunt periculoſa.

3. Si ab aere alterentur inteſtina, & liuida reddantur, malum incurabile eſt.

Indicationes & Curatio.

Curatio.

De Inteſtinorum vulnerum curatione diligenter agit Galenus, *6. meth. med. cap. 4.* Nimirum primò inteſtinum vulneratum, ſi fieri poteſt, conſuendum. Secundò Medicamenta ei applicanda. Tertiò, ſi prolapſum ſit, in ſuum locum reponendum. Quartò curandum ne feces in tranſitu ipſi noceant; tandemque abdominis vulnus conſolidandum. Ne tamen affluxus humorum fiat, venæ ſectio, ſi opus, inſtituenda.

Primò ergo ſi vulnus amplum ſit, & inteſtinum vulneratum ſit prolapſum, ſtatim vulnus ſuendum, ſi opus ſit, & in ſuum locum reponendum. Niſi enim id ſtatim fiat, ab aere ambiente alteratur, ac liuidum euadit, & omnis curationis ſpes præciditur. Etſi verò varij inteſtina conſuendi modi ab Autoribus traduntur: tamen commodiſſimum eſt acu ſubtili breui & rotunda & filo lineo, forti & æquali ea conſuere, eo ferè modo, quo pelliones pelles & vulgo linteamina conſuere ſolent. Sutura autem facta filum non abſcindendum eſt, ſed vtraque extremitas eius extra vulnus propendere debet, vt poſtea ſuo tempore extrahi poſſit, poſtea vino albo tepido, vel in quo roſæ, chamæmelum, abſinthium coctum ſit, abluendum, & puluere aliquo adſtringente & glutinante ex aloe, maſtiche, thure, ſanguine Draconis, mumia conſpergendum, ac in locum ſuum reponendum, & manibus leniter id & blandè intromittendum. Quod ſi facilè fieri non poſſit, & inteſtina aeris ambientis frigiditate alterata inflata ſint, ac intumuerint, ſtatim fouenda ſpongia aqua calida madida, interimque vinum calefaciendum, & eò ſpongia imbuta inteſtino apponenda. Quod ſi nondum ſatisfecerit, fomententur inteſtina decocto calefaciente ex floribus chamæmeli, anetho, abſinthio, baccis lauri, ſemine aniſi, fœniculi, vel columba aut gallina per medium ſecetur, & inteſtino tumenti admoueatur. Vbi iam inteſtinum detumuerit, inungatur oleo maſtichino & chamæmelino, & ſuo loco reponatur, ægro ita collocato, vt pars abdominis vulnerata ſit loco ſuperiore, & in altum attollatur. Quod ſi hoc modo inteſtinum reponi non poſſit, incidendum tantum cutis & peritonæi, quantum ad inteſtinum, quod excidit, reponendum ſatis eſt.

Inteſtina vulnerata conſuendi modus.

Inſtrumentum verò ad ſectionem hanc commodiſſimum eſt, quo ad fiſtulas incidendas chirurgi vtuntur, & ſyringotomum appellant, quod in extremitate, ne viſcus aliquod inter ſecandum lædatur, globulo ferreo vel plumbeo munitum ſit.

Sectione facta candela cerea imponenda eſt, quæ non extrahenda, donec repoſita fuerint, inteſtina. Vbi repoſita fuerint, ſplenijs & faſcijs munienda, ne iterum excidant, & victus recta ratio ineunda, ne flatus, qui inteſtina diſtendunt, generentur. Tandem etiam abdominis vulneri proſpiciendum: quod qua ratione fieri debeat, infra ſuo loco dicetur.

Vt verò facilius vulnus Inteſtinorum conſolidetur, medicamenta conſolidantia vſurpanda, & quidem ſi vulnus ſit in Inteſtinis ſuperioribus, exhibendum decoctum florum roſarum, conſolidæ maioris, piloſellæ, equiſeti & aliarum plantarum vulnerariarum, vel diatragacanthum frigidum, vel conſerua roſarum rubrarum cum bolo Armeno, terra ſigillata, vel Diacydonium cum puluere aut conſerua roſarum rubrarum. Si verò craſſa inteſtina vulnerata ſint, clyſteres ex iſtis medicamentis parati inijciendi. Cibis quoque admiſceantur pulueres ex corallijs, bolo Armeno, roſis; in potu maſtiche diſſoluatur.

CAPVT IX.

De Vlceribus & ſphacelo Inteſtinorum.

Vlcera inteſtinorũ.

EXulcerantur quoque ſæpè inteſtina. Id quod fit, tum ab aſſumptis medicamentis acribus, tum ob affluxum humorum acrium; id quod imprimis in dyſenteria euenire ſolet. In cuius explicatione cum ea etiam, quæ de vlceribus Inteſtinorum dici poſſunt, proponi ſoleant, hic plura de vlceribus Inteſtinorum non addimus, ſed lectorem ad caput de Dyſenteria remittimus.

Sphacelus inteſtinorũ.

Præterea quoque Inteſtina ſphacelo interdum corripiuntur. Id quod accidere ſolet in vulneribus abdominis, in quibus inteſtina extra abdomen prolapſa ab aere exter-

externo alterantur, & liuida ac nigra euadunt, & tandem putreſcere incipiunt. Imprimis verò id accidit in hernia, Ileo, & inteſtinorum Inflammatione, quæ tandem in ſphacelum degenerare ſolet, qui incurabilis eſt, hominique mortem adfert. Imò interdum non ſolum inteſtina putreſcunt, ſed & ſuperiacētes partes abdominis putredine corripiuntur ita, vt tandem foramine aperto fæces per id egrediantur. Id quod bis vidi primò in fœmina quadam, quæ cum hernia in dextro inguine laboraret, nec de eo quippiam ſignificaſſet, ac pondus quoddam eleuaſſet, inteſtinis eo loci prolapſis, de grauiſſimis doloribus conqueri cæpit; ſed cum quis reuera morbus eſſet; aperire nollet, tandem inteſtina prolapſa inflammata ſunt, & ſphacelo correpta; imò partes inteſtinis incumbentes eò loci putredine corripi cæperunt, vt foramen tandem aperiretur, per quod fæces cum ſummo fætore exibant. Deinde in iuuene quodam, qui cum hernia laborans curru velociter vectus inteſtinorum prolapſum paſſus eſſet, nec in pago, qui ei ſuccurreret, aliquem haberet, inteſtina inflammata, & tandem ſphacelo correpta ſunt, à quorum putredine aliquot locis muſculi & cutis abdominis putredine & ſphacelo correpta ſunt.

Tandem patiuntur interdum & cancrum inteſtina, vt infra, *ſect.2. cap.*1. ex hiſtoria, quam Petrus Sal. Diuerſus refert, conſtabit.

CAPVT X,

De Inteſtini recti morbis in ſpecie,

IN ſpecie verò Inteſtinum rectum multis morbis, inprimis tumoribus & vlceribus corripitur; patiturque præter naturam inteſtinum rectum inflammationes, hæmorrhoides, condylomata, ficus, criſtas, rhagades, vlcera, fiſtulas. Præter naturam etiam clauditur interdum, de quo ſupra *cap.*3. dictum,

Inflammatio ani & hæmorrhoides.

Cauſſa.

Inflammatio ani. Cauſſa. Primò anum interdum inflammatio corripit, ſanguine per venas ei inſertas in eum effuſo. Id quod accidit ex longa & dura equitatione, vel percuſſione alijſque cauſſis violentis, item ab hæmorrhoidibus reſtrictis vel à cauterijs & medicamentis corrodentibus dolorem excitantibus, & ſanguinem eò trahentibus.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur ani Inflammatio, vt aliarum partium, è tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, aluus difficulter redditur, & ſæpe dies aliquot ſubſiſtit, accedit febris,

Prognoſtica.

1. Inflammatio ani malum eſt curatu difficile & periculoſum. Prognoſtica. Afficitur enim pars acuto ſenſu prædita, quæque medicamentis acrioribus facilè irritatur. Præterea excrementa alui excernenda medicamentorum applicationem impediunt.

2. Ob loci caliditatem & humiditatem inflammationes facilè in vlcera degenerant.

Curatio.

Curatio. Vt ſanguis à loco affecto auertatur, vena primò in cubito aperienda. Poſtea deriuationis gratia, ſi opus ſit, etiam in talo vena aperiri poteſt.

Venæ ſectione peracta parti affectæ repellentia applicanda, mixtis tamen anodynis. Hinc in augmento aliquid diſcutientium addendum, quæ verſus ſtatum & in ſtatu augenda. Si ſuppuratio prohiberi non poteſt, in ſtatu maturantia apponenda.

In principio ergo apponantur folia ſolani aut portulacæ, mica panis aqua roſarum madida, oleum roſaceum cum vitellis ouorum coctorum miſtum. In augmento apponatur medulla panis triticei cum oleo amygdalarum dulcium miſta. In ſtatu fiat fomentatio ex decocto maluæ, althææ, florum chamæmeli, meliloti, aut cataplaſma ex iiſdem, addita farina ſeminis lini. Si ad maturationem tendat, radix althææ & farina tritici addi poteſt. Et quidem ſi inflammatio ad ſuppurationem tendat, ſtatim adiuuanda & abſceſſus aperiendus, antequam plenam mutationem aſſecutus ſit. Etenim pus diutius retentum inteſtina & vicina loca corrumpit, & vel gangrænam vel fiſtulam excitat.

Ad tumores ani etiam *Hæmorrhoides* pertinent. Quandoque enim extremitates venarum in ano intumeſcunt, Hæmorrhoides. quandoque etiam inflammantur & magnum dolorem coniunctum habent. Verum eædem venæ etiam ſanguinem fundere ſæpe ſolent, atque inſigne id in multis morbis eſt ſymptoma, infra in ſymptomatibus, quæ inteſtinis accidere ſolent, explicandum. Quapropter ibidem coniunctim ea, quæ de hæmorrhoidibus à Medicis tradi ſolent, proponemus.

Condylomata, thymi, ficus, criſtæ.

Vt in alijs corporis partibus varia verrucarum genera oriri ſolent: ita etiam in ano, quæ in ſpecie condylomata, thymi, ficus & criſtæ appellari ſolent. Ideoque quæ in genere de verrucis dici poſſunt, huc non afferremus, ſed ad ſuum locum reſeruabimus; ea verò, quæ ano propria ſunt, hic ſaltem explicabimus. Condyloma tamen nonnulli ad verrucas non referunt, ſed pro peculiari tuberculi genere habent. Cum enim cutis ani ſit rugoſa, ſi ruga aliqua intumeſcat & indureſcat, condyloma Condyloma. appellatur, ſeu, vt Aetius *tetrab.4. ſerm.2. cap.13.* ſcribit, Condyloma eſt tumor quidam pelliculæ ani; tuberculum nimirum durum & obcalleſcens, ex humore melancholico eò affluente ſenſim excreſcens, & tædio potius plerumque quam dolore moleſtum. Interdum tamen etiam inflammationem coniunctam habet.

Thymi vero ſunt verrucæ aſperiores, anguſtam baſin Thymi. & latam ſuperficiem habentes & ad rubedinem tendentes, thymique florem referentes, quæ in ſuperiore parte facilè ſanguinem fundunt.

Si thymi multum excreſcant, Ficus ſeu Sycoſes appel- Ficus. lantur. Et quidem è thymis aliqui ſunt manſueti, aliqui maligni, & ex malignis aliqui cancroſi.

Criſtæ tandem ſunt carnis excreſcentiæ circa anum Criſtæ. pullulantes, ex præpoſtera venere ortæ, ad quarum radices plerumque ſciſſuræ ſeu rhagades adſunt. In Germania noſtra, Deo gratias, rariſſimum malum eſt, ſed pueris Romæ agentibus accidere, ſcribit Amatus Luſitanus, *centur.2. cur.87.* morbumque hunc & Romæ & Bononiæ in Noſocomio vidiſſe refert Foreſtus, *lib.23. obſ.7. in ſchol.*

Signa Diagnoſtica.

Tumores hi facilè viſu cognoſcuntur, & ab hæmor- Signa. rhoidibus diſcernuntur. In hiſce enim affectibus ſola cutis afficitur, nulla verò vena, id quod in hæmorrhoidibus accidit. Hæmorrhoides etiam ſanguine turgidæ magis nigricant.

Prognoſtica.

1. Thymi peſſimi ſunt, & maximè vbi ſanguinem ef- Prognoſtica. fundunt, & ſi maligni ac cancroſi ſint, praua ſymptomata inducunt, dolores ingentes, inflammationes, febres, & depaſcentia vlcera.

2. Periculoſiores hi morbi ſunt, quò ſunt diuturniores; & præcipuè ſi malignitas luis venereæ coniuncta ſit.

Curatio.

Hæc mala quidem in principio medicamentis curan- Curatio. tur; Si verò iam diuturna ſint, ad manuum operam confugere oportet: Apponantur autem folia rubi viridia,

dia, vel ferrugo cum ſucco verbaſci imponatur.

Vel: ℞. *Squama æris,* ʒ. j. *auripigmenti,* ʒ. ß. *alum. ſciſſil.* ʒ. ij. Et cum *ol. roſaceo* in formam vnguenti redigatur.

Vel: ℞. *Spuma argenti, ceruſſæ, ammoniaci, bdellij,* ana ʒ. ij. *terebinth.* ℥. j. *ceræ,* ℥. ß. Arida cum ſucco ſolani conterantur & reliquis miſceantur.

Vt vero condylomata, ficus & thymi non renaſcantur.

℞. Cinerem ſarmentorum vitis & cum aceto illinatur, quod etiam extantes tollit, vt Aetius ſcribit. Plura vid. apud Aetium, *tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 4.*

Rhagades ani.

Rhagades ani. Ῥαγάδες Græcis, Latinis ſciſſuræ, fiſſuræ, rimæ, vt in alijs corporis partibus accidunt, manibus, pedibus, labris, vteri oſtio: ita etiam in ano, ac recti inteſtini extremitate, aut in ſpinctere ſeu muſculo anum claudente accidere poſſunt. Suntque rhagades ſeu ſciſſuræ ani oblonga quædam in eo vlcuſcula ſine tumore, ijs ſimilia, quæ interdum in manibus à magno frigore excitantur.

Differentiæ. Suntque alia ſuperficialia ſaltem, alia profundiora: alia ſine duritie & callo, alia calloſa latera habentia: alia humida & ſaniem fundentia, alia ſicca & cancroſa.

Fiunt autem talia vlcera vel ex affluxu humorum acrium & erodentium, & lentorem quendam, ob quem partibus adhærent, participantium, bilis ſcilicet, & ſalſæ pituitæ, id quod accidit ſępè in dyſenteria & hęmorrhoidum fluxu, vel ob partium harum ſiccitatem, ob quam anus finditur, & rimas quaſi agit. Interdum etiam intemperies ſicca acres humores coniunctos habet. Humor affluens quandoque etiam malignus eſt: id quod in lue venerea accidit. Excitantur & ob condylomatum inflammationem extẽſionemque. Fiunt quoque in ano iſtæ fiſſuræ ob fecum ſiccitatem & duritiem nimiam; quæ in exitu anum diſtendendo cutem ibi rumpunt. Idem præſtare poſſunt glandes acres, clyſtereſque acres iniecti, vel non rectè iniecta clyſteris fiſtula, emplaſtra, item calida & ſiccantia admota.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Morbus hic oculis expreſſo ano patet. Si ab acribus humoribus ortæ ſint rhagades, pruritus & dolor acerrimus cum ardore anum infeſtat. Si humor ſit virulentus, ex ardore, tetro odore & ſanie praua effluente id cognoſcitur. Et vtrum ſanioſa, calloſa vel cancroſa ſint hæc vlcuſcula, etiam viſu percipitur.

Prognoſticum.

1. Importuniſſima ſunt hæc vlcerum genera; cum maximos dolores, teneſmum, & ingentes moleſtias creare ſoleant. Prognoſticum.

2. Rhagades ani difficulter curantur. Primò cum ſint in parte exquiſito ſenſu prædita, & quæ acribus medicamentis facilè irritatur: ſecundo quia ab excrementorum tranſitu læduntur: tertio quia medicamenta debitum temporis ſpatium ad vires exſerendas non habent; cum ſæpe æger intempeſtiuè ad feces alui excernendas ſtimuletur.

3. Malum hoc, ſi recens ſit, medicamentis cedit: at ſi diuturnum ſit, labra calloſa fiunt, vlcus fit corrodens, vel in fiſtulam abit, malumque fit pertinax, quod remedijs amplius non cedit, ſed chirurgiam requirit.

Curatio.

Curatio. Curatio in eo conſiſtit, vt cauſſæ mali, ſi adhuc præſentes ſint, tollantur, deinde ipſum vlcus ſanetur.

Si ergo ex ſiccitate nimia ſint rhagades, intemperies ſicca corrigenda humectantibus.

Vt: ℞. *Medullæ crurum vituli, pinguedinis gallinæ, anatis, butyri recentis, ol. amygd. dulc. papauer. ſeſamini an.* ʒ. iij. *lithargyri* ʒ. ß. *tragacanth.* ʒ. j. *ceræ qu. ſ.* F. Vnguentum.

Si ex humorum vitioſorum affluxu malum ſit, ij temperandi, alterandi & euacuandi. Fortiora tamen medicamenta vitanda, ſed lenia vſurpanda, caſſia ſcilicet, manna, ſyr. roſ. ſolutiuus, rhabarbarum, electuar. diacatholicum: & ſi ab epatis vel alterius viſceris intemperie vitioſi humoris generatio proueniat, ea temperanda & corrigenda, vt alibi dicetur.

Si quoque aliæ cauſſæ ſint, quæ vlcera hæc inducunt, tollendæ, vt ſi dyſenteria vel hæmorrhoides fluentes ea excitant, ea mala curanda. Si fæces duræ ſint, emolliendæ clyſteribus & alijs modis. Fortiora medicamenta in fiſſuris ani vitanda.

Vniuerſalibus præmiſſis topica vſurpanda, reſpectu tamen ad cauſſam habito. Si ſiccæ rimæ ſint, ſequens vnguentum vtile eſt.

Topica. ℞. *Pingued. gallin. anatis, medulla ceruin. vitulin. butyri ſ. ſale,* ana ʒ. ij. *lithargyri* ʒ. j. *ol. amygd. dulc.* ℥. ß. Miſce.

Si humidæ ſint, ſanioſæ & virulentæ, fomententur ſequenti decocto.

℞. *Fol. plantag. rubi, flor. roſ. rubr. ana* M. j. *hordei non excorticati* M. ß. *alumin.* ʒ. j. Coq. in aqua pura; ſub finem adde vini albi tertiam partem.

Poſt fomentationem ſequenti vnguento illinantur.

℞. *Ceruſſæ lotæ, lithargyri, aloes, maſtiches, thuris, ſarcocollæ, boli Armeni* ana ℈. ij. Puluериſata ſubtiliter cum *ol. roſ. ſ. q.* miſceantur in mortario plumbeo, & addendo parum ceræ fiat vnguentum.

Vel: ℞. *Ceruſſæ, plumbi vſti, lithargyri, alumin. thuris* an. ʒ. j. *pingued. gallin. anat. ſuillæ non ſalſæ, ol. amygd. dulc. papau.* an. ℥. j. ß. Lento igne miſceantur, & cum *cera* ſ. q. Fiat vnguentum.

Habentur & apud Galenum, 9. *de compoſ. med. ſ. loca cap. 6.* plurima medicamenta ad ani vitia ex antiquis deſcripta.

Si feruor adſit & cancri ſuſpicio.

℞. *Succi plantaginis, portulacæ, ſolani* an. ℥. ij. *ol. roſ.* ℥. j. Agitentur in mortario plumbeo, & addito *cera* modico fiat vngentum.

Vlcera ani.

Vlcera etiam ani ex affluxu humorum vario ac præcedentibus inflammationibus & abſceſſus varia fiunt, quædam benigna & ſimplicia, alia corroſiua, putrida, calloſa ac fiſtuloſa. Vlcera ani.

Cauſſa.

Cauſſæ horum vlcerum ſunt, inflammatio, tubercula varia, hæmorrhoides, vulnera, equitatio longa, aliæque externæ læſiones; humorum ad partem hanc affluxus varij. Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Si vlcera externa ſunt, oculis patent: quæ verò intus latent, ea ex emanante ſanie & dolore percipiuntur. Signa.

Prognoſticum.

Externa & benigna vlcera vt facilius deprehenduntur: ita etiam facilius curantur. Quæ verò maligna ſunt & occulta, difficulter curantur; cum pars hæc exquiſito ſenſu prædita ſit, & medicamentis acrioribus facilè exaſperetur, & à tranſeuntibus excrementis inquinetur. Ideoque talia vlcera, ſi magna ſunt, lethalia ſunt. Prognoſticum.

Curatio.

Medicamentis autem indigent valde exiccantibus & adſtringentibus; quæ tamen citra mordacitatem id præſtent. Ideoque primò vlcus abſtergere & mundare oportet, vel lacte, ſi dolor ſit, vel decocto hordei, vel vino mulſo. Curatio.

Exſiccantia autem parantur ex *aloe, thure, ariſtolochia rotunda, charta combuſta, pompholyge,* quibus; ſi per ſiphonem iniici debent, additur ſuccus plantaginis, equiſeti, centummodiæ.

Vel: ℞. *Vng. diapempholyg. albi camphorati,* an. ℥.j.ß. *ol. myrtini, roſacei,* ana ℥.ß. *mannæ thuris, aloes,* an. ℥.j.ß. *lithargyri argenti* ʒ ß. *ſucci ſolani, verbaſci, plantag.* ana q.ſ. Miſceantur in mortario plumbeo, & fiat vnguentum.

Vel: ℞. *Ceruſſæ, ſpumæ argenti, an.* ℥.ß. *thuris, alum. ſciſſil. an.* ʒ iij. *aloes* ʒ.i. *croci* ℈.i. *ceræ, ol. myrtini, ana* q. ſ. Fiat Vng.

Fiſtula ani.

Fiſtulę ani. Si inflammationes, tumores, & vlcera ani vel Medici negligentia, vel ægri moroſitate non rectè curentur, ex humore corrupto & ſanie intus relicta fiſtulæ excitantur. Humor enim ibi hærens cuniculos quaſi agit, vicinaſque partes corrumpit.

Differentiæ.

Differentiæ. Fiſtulæ autem ani aliæ vnum ſinum habent, aliæ plures; & aliæ vel in inteſtinum rectum vel ad veſicam penetrant, aliæ ad vicinas partes non penetrant.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcuntur vt aliæ fiſtulæ ex figura, vnde & nomen habent, quod orificium vlceris eſt anguſtum, ſinus verò intus latens, & labia eius plerumque intus ſunt calloſa. Excernitur etiam inde ſanies, modò orificium eius non claudatur. Tum enim nihil excernitur, & vicinæ partes tumidæ fiunt, aliquando aquoſa, aliquando virulenta.

Fluxus aluj citrinus pro fiſtula habitus. Notandum tamen hic, quod aliquoties obſeruaui, interdum accidere, vt ichor quidam & aqua citrina, quaſi ad nigrum declinans, ex ano per hęmorrhoides effluat, cum aluus excernitur, aut potius poſt alui excretionem, alias verò non. Quem fluxum à nonnullis pro fiſtula ani habitum & in explorando eo cum damno hominis, qui fluxum hunc patiebatur, laboratum fuiſſe memini. Ego talem fluxum pro fiſtula ani habere non potui, cùm ſciam ad annos viginti eum interdum duraſſe ſine omni incommodo, neque etiam alio, quod in fiſtulis accidit, tempore, niſi dum excrementa redduntur, effluat, etſi per diem vel biduum, æger non excernat; neque quid exulceratum ſit, ſed ex hæmorrhoidibus ſaltem ichor effluat. Cum enim natura aliàs ſanguinem, eumque ſępè ichoroſum, per has vias expellere ſoleat, in quibuſdam etiam continuò ichorem quendam melancholicum ad has venas protrudit, qui in extremitate earum hærens, dum excernitur aluus, exprimitur.

An vero vnus vel plures ſinus ſint, ſtylo immiſſo exploratur. An in inteſtina fiſtula penetret, etiam ſtylo immiſſo deprehenditur, qui digito in anum immiſſo tangi poteſt. Si tamen fiſtula ſit tortuoſa, vt ſtylus in anum facilè penetrare non poſſit, ex excrementis id deprehenditur; cum aliquando per fiſtulam feces alui reddantur, & liquor in fiſtulam iniectus per anum exeat, & contra in anum infuſus per fiſtulam egrediatur. Si ad veſicam penetrat fiſtula, vrina per eam redditur. Interdum ad inteſtinum rectum & veſicam ſimul penetrat, ac tum mictione crepitus è pudendo, perinde atque podice, emittitur: deinde puris atque etiam fecis nonnihil miſtum vrinæ prorupiſſe obſeruatum. Si fiſtula eſt in muſculo ſphincterem claudente, feces alui non retinentur debito modo, ſed præter voluntatem exeunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Ani non penetrantes fiſtulæ penetrantibus minus periculoſæ ſunt, Paulus Ægineta, *lib.6. cap.68.*

2. Non penetrantes fiſtulæ ſi copioſo fluxu aut fœtore, aut alio modo nihil incommodi afferant, ſed potius natura ſuperfluos humores è corporibus cacochymicis & cachecticis cum ægri commodo per eas euacuet, curari non debent, ſed ſolum conuenientibus lotionibus & linteis mundandæ ſunt.

3. Penetrantes fiſtulæ omnes difficulter curantur, ſcribitque de eo Albucaſis: Quod ſi fiſtula penetrat ad veſicam, vel ad inteſtinum rectum, vel ad oſſa anthararum, vel caudæ, non curatur: quoniam curatio earum non eſt niſi labor infirmorum, & fatuitas ſtultorum Medicorum. Ideoque tum cura palliatiua, quam appellant, ſaltem vtendum.

4. Fiſtulæ, quæ quatuor digitos penetrant, & per muſculos progrediuntur, curari non debent. Curando enim fit, vt aluus excrementa retinere non poſſit.

5. Fiſtulæ antiquæ ani & calloſæ, ac quæ cancri naturam referunt, curationem non recipiunt, ſed ſeruari debent.

6. Fiſtulæ verò, quæ curantur, & ſine periculo, ſunt ſimplices, recentes, & quæ per carnem ſaltem progrediuntur.

Curatio.

Fiſtulas ani non ſemper curabiles eſſe modò dictum, & plerunque non ſine graui moleſtia curari. Si ergo incommodum, quod affert fiſtula, non magnum ſit, nec multum ſaniei effluat, nec fętor adſit magnus, multi medici ſuadent, eam non attingendam eſſe vel fortibus medicamentis vel chirurgia; cum natura interdum ſuperfluos corporis humores per eam expellat, & vitium hæmorrhoidum ſuppleat. Mundæ tamen ſeruandæ ſunt fiſtulæ. Ideoque ſingulis diebus abluendæ decoctione agrimoniæ & fol. oliuę, cui aliquid aluminis viti addatur, quod per ſyringam immittatur. Si foramen etiam ſit nimis anguſtum, aperiri poteſt medulla ſambuci aut radicis gentianę, ne ſanies in ea retineatur, & partes vicinas corrumpat. Curatio.

Si verò curari debent ac poſſunt fiſtulę, vniuerſalibus præmiſſis, bona ſcilicet dięta inſtituta, & corpore conuenienter euacuato, danda primò opera eſt, vt callus abſumatur. Eluenda ergo fiſtula vino & Iſide medicamento, aut decocto hordei, cui myrrha, alumen & pauxillum viridis æris admiſtum ſit, & poſtea turunda cum vnguentò Ægyptiaco vel ſimili imponenda. Imprimis commendatur ab Arabibus collyrium ſeu ſief algarab, quod ita paratur.

℞. *Aloes, thuris, ſarcocollæ, ſanguinis draconis, balauſtiorum, antimonij, alum.* partes ęquales, *æruginis æris, quantum eſt quinta pars vnius.* Fiat ſief, quod diſſolutum in fiſtulam mittitur. Multum quoque prodeſt collyrium ſupra propoſitum ad fiſtulam mundandam.

Si orificium anguſtum ſit, dilatandum turunda ex radice gentianę, bryonię vel ariſtolochię. Reliqua curatio poſtea, vt in alijs vlceribus, peragenda. Si fiſtula non ſit profunda, ſed ſuperficiaria, ideoque ſine periculo incidi poſſit, ęgro ſupino collocato & firmiter ligato, vt moueri non poſſit, ſpecillo immiſſo, fiſtula anguſtiſſimo gladiolo circa cuſpidem aliquantiſper incuruo incidenda, & poſtea callus conuenientibus remedijs abſumendus.

Si verò fiſtula ſit antiqua, & quę medicamentis non cedat, non tamen penetrans, & in parte carnoſa, neque proxima inteſtino recto aut veſicę, rectiſſimè actuali cauterio nonnulli curari eam cenſent. Verum quia non abſque periculo eſt hęc operatio, ab alijs pręteritur, nec à Celſo, Paulo Ægineta, Auicenna fit eius mentio, & à pleriſque inciſio modo propoſita magis probatur.

Etſi verò fiſtula in inteſtinum rectum penetrans rarò, vt dictum, curatur: Hippocrates tamen duobus modis ad curandum vtitur, medicamentis & inciſione. Medicamentis, dum linteum molliſſimum vel turundam, cui filum ſit alligatum, vt extrahi poſſit, ſucco tithymali imbutam, & flore ęris viti conſperſam in fiſtulam immittit, vt callus abſumatur. Ne vero rectum inteſtinum his medicamentis acribus offendatur, in anum corneam glandem, creta detergente illitam, immittit, atq; ibi relinquit; vſque in quintum diem, vel eo vſque, donec cal- Fiſtulæ in inteſtinum rectum penetrantis curatio.

lus

lus exedatur, quam, dum aluus excernenda eſt, detrahit, & rurſum immittit. Callo abſumpto glandem ex alumine contrito immittit, & relinquit, donec alumen madeat. Poſt alumen tandem myrrham imponit, vt citius conſolidetur.

Inciſio quo modo fiat. Inciſionem quod attinet, ſi ea ſine periculo, ne ſcilicet muſculus ani lædatur, & feces præter voluntatem egrediantur, tentari poſſit, fit vel filo ſeu laqueatione, vt appellant, vel ferro. Filo ita fit: Sumatur filum ex ſerico vel ſeta equina, aut aliud, quod non facilè putreſcat id immittẽdum in extremitatem ſpecilli ſtannei, vel plumbei, inſtar acus perforati, & in fiſtulam intrudendi, digitoque, oleo roſaceo inuncto, in rectum inteſtinum immiſſo, filum apprehendendum, ſpecillum extrahendum & duæ extremitates eius connectendæ, & quotidie vel a chirurgo vel ab ipſo ægro arctius conſtringendæ, donec tota fiſtula inciſa ſit. Hinc callus abſumendus & vlcus curandum.

Ferro inciſio celerius hoc modo fit. In fiſtulam ſpecillum plumbeum immittendum, vſque in inteſtinum rectum penetret, & hinc inſtrumento falcato, digito in anum immiſſo, ſecundum ductum ſtyli plumbei fiſtula incidenda, cauendo tamen, ne hæmorrhoides lædantur & hæmorrhagia excitetur. Inciſione peracta, penicillum albumine oui ac pulueribus adſtringentibus illitum immittere decet. Die ſequente Hippocrates æris flore vlo conſpergit, & fruſtulum ſpongiæ melle illitum intrudit, vt fiſtula aperta ſeruetur. Idque diebus ſeptem continuat, donec callus abſumatur. Interim ſpongia vino auſtero madida imponenda, vt humores reprimantur.

Videatur Hippocrates, *lib. de fiſtulis*. Celſus, *lib. 7. c. 4.* Aetius, *tetrab 2. ſerm. 2. cap. 10.* Paulus Aegineta, *lib. 7. cap. 78.* Valeſcus de Taranta *lib. 4. cap. 36.*

De Intertrigine.

Intertrigo. Etſi intertrigo non ani vitium ſit, ſed partium vicinarum: quia tamen Practici hoc loco de ea agere ſolent, nec eam omittam. Eſt autem intertrigo partium ano vicinarum ſeu inter fæmora excoriatio, vel pelliculę abraſio à motu vehementiori, præcipue equitatione orta.

Curatio. Curatur autem ſeuo inuncto; imprimis ceruino & hircino. Vulgò candela ſebacea vtuntur calefacta, quæ intertrigo inungitur. Vtiles ſunt & adipes anſeris, gallinæ, anatis, vt & oleum roſaceum, myrtinum, vitellorum ouorum, vel argentina herba imponatur & ſuccus eius illinatur. Confert & mucilago tragacanthæ cum aqua roſacea parata. Vtilis eſt & puluis gallarum cum oleo & vitellis ouorum mixtus. Vel vſitata vnguenta de lithargyro, de ceruſſa vſurpentur. Aetius, *tetrab. 4. ſermo. 2. cap. 11*, chalcitide aqua ſubacta illinit: vel plumbago cum aceto & vino vſurpetur.

Vel: *℞. Plumbagin. ℥.j. gallarum ℥.ß. alum. ʒ.j. myrrh. ʒ.ij.* Fiat puluis, qui inſpergatur.

LIBRI TERTII
PARTIS SECVNDÆ.
SECTIO II.
De Symptomatibus, quæ inteſtinis accidunt.

CAPVT I.

De Inteſtinorum actione læſa, & præcipuè de motu Inteſtinorum inuerſo & Ileo.

INteſtinis etiam varia Symptomata accidunt, & primò quidem actiones læſas quod attinet, triplex eſt inteſtinorum actio, prima chyli à ventriculo accepti vberior elaboratio & concoctio, Secunda eiuſdem diſtributio, tertia fecum expulſio.

Primum quod attinet, habent inteſtina internam tunicam ventriculo non diſſimilem, ob quam chylum, quem à ventriculo accipiunt, amplius elaborant, vt Galenus, *4. de vſ. part. cap. 17. & 18.* docet. Læditur autem hæc actio inteſtinorum, intemperie eorum læſa, de quo ſupra dictum, & etiam *de lienteria* dicetur: Idem accidit in diarrhęa & dyſenteria, in quibus chylus etiam non bene in inteſtinis elaboratur.

De fecum expulſione, tertia Inteſtinorum actione, poſtea dicetur.

Diſtributio verò chyli equidem ab omnibus Inteſtinis perficitur, præcipuè tamen à tenuibus. Vnde etiam horum inteſtinorum tunica interna fibras obliquas habet, externa tranſuerſas. Obtinent etiam inteſtina neruos, non ſolum vt grata arripiant, ac noxia expellant, ſed etiam vt moueantur. Habent enim inteſtina tenuia obſcurum quendam motum, quo chylum à partibus ſuperioribus ad inferiora promouent, qui aptiſſimè comparatur lumbricorum terreſtrium motu, qui partes corporis ſucceſſiuè mouent. Atque hic motus ſecundum naturam fit, à parte ſuperiore ſeu inferiore ventriculi orificio incipiendo, verſus inferiora, quo modo & chylus per vniuerſum inteſtinorum ductum diſtribuitur, & feces corpori alendo ineptę verſus inferiora protruduntur, vt per aluum excernantur.

Ileus. Motus inteſtinorum hic aliquando læditur & inuertitur, vt inteſtinorum fibræ, quæ à ſuperioribus verſus inferiora debent contrahi, verſus ſuperiora contrahantur, & ita omnia, quæ ſunt in inteſtinis, non verſus aluum, ſed verſus ventriculum protrudantur, quod malum ἰλεὸς Græcis ab εἰλεῖσθαι, id eſt, conuoluendo dicitur, Latinis voluulus, quod inteſtina, quæ aliàs obſcuro quodam motu mouentur, hic manifeſtè conuolui, & quidem verſus ſuperiora moueri videntur. Nominatur & χορδαψὸς ἀπὸ τῆς χορδῆς ἅπτεσθαι, quod qui manum loco dolenti in ventre admouet, quaſi chordæ intenſæ & duriter conuolutæ ſpeciem ſentiat. Hollerius, *in comm. 2. in lib. 3. Coac. Hippocr. p. 365.* Pythagoricos Medicos hoc malum etiam φραγμὸν appellaſſe ſcribit, quia reuera oppilatio quædam, & viæ, quæ per inteſtina ducitur, impedimentum fit; nonnullos & tormentum nominaſſe. Barbari ſuperioribus ſeculis Miſerere mei, ob inſignem, & acutiſſimum dolorem, & fœdam excrementorum alui per os reiectionem nominarunt, (χορδαψός. Miſerere mei.)

natunt, quod ſcilicet commiſeratione dignum malum ſit.

Eſt enim ileos inteſtinorum motus inuerſus, in quo nec chylus rectè diſtribuitur, & excrementa, quæ per aluum excerni debent, retinentur, & tandem per os reijciuntur, ob motum inteſtinorum inuerſum, ob quem etiam via inteſtinorum, per quam alui excrementa deorſum feruntur, intercipitur, ita, vt nec fæces, nec flatus vllus per aluum emittatur, ſed per vomitum primò alimenta aſſumpta, & cibi mutati, ſeu corrupti, tandem procedente malo etiam alui fæces magno ægri faſtidio & tædio per os reijciantur.

Cauſſa.

Cauſſa Ilei.

Oritur autem hoc malum ex vulgata ſententia plerumque ab inflammatione inteſtinorum, quę vehementer ea comprimendo, atque vndiq; conſtringendo prohibet, ne fæces deorſum deſcendere valeant; & quia hoc malum plerumque in inteſtinis tenuibus conſiſtit, communicatur ipſi ventriculo, vnde cibi faſtidium, nauſea, vomitus oritur. Secundò idem vitium oriri docetur ex abſceſſu inteſtinorum tenuium, qui itidem in ijs anguſtiam pariat. Tertiò ſtatuitur, malum hoc prouenire à copia fæcum, quæ adeo obdurnerint, vt propterea ineptæ ſint ad motum excretionis, ſed in ductu inteſtinorum hæreant, & tandem ad ventriculum regurgitent, ac per os reijciantur. Prouenit & ab hernia quandoque Ileus: Sed cauſſa iſta ad inflammationem reduci poteſt; cum non pariat Ileum, niſi inteſtina compreſſa, & dolentia inflammentur. Addunt nonnulli & venenum hauſtum: ſed & iſta cauſſa vel inflammationem vel exulcerationem inducit.

An inteſtinorum obſtructio à fæcibus facta Ileum pariat?

Verum ſi quis rem diligentius perpendat, in iſta vulgata doctrina deſumpta ex Galeno, *6. de loc. aff. cap. 2. 3. Aph. 22 3. Epidem. comm. 2. text. 6. 3. de nat. fac. capit. 13.* aliquid deſiderari, eamque veritati non omninò conſentaneam eſſe animaduertit. Nam licet concedimus, ab inflammatione & retentis fæcibus duris ileum accidere poſſe; tamen cauſſa proxima, & immediata non eſt, quod vulgò ſtatuitur, magna inteſtinorum obſtructio, & coarctatio, ob quam eorum via occluſa nihil deſcendere poſſit. Nam ſi inteſtina tenuia planè occluſa & coarctata ſunt (etenim in inteſtinis tenuibus vel ſemper, vel certè omnium conſenſu frequentiſſimè inflammatio Ilei cauſſa conſiſtit) quomodo fæces & ſtercora, quæ in craſſis cumulantur, per ea tranſire & vomitu reijci poſſunt? Et quomodo clyſteres & glandes vomitu reijci poſſunt, ſi inteſtinorum via plane præcluſa eſt?

Verior Ilei cauſſa.

Quapropter in ea ſum ſententia, proximam huius mali cauſſam eſſe facultatis diſtributricis chyli & expultricis motum inuerſum ac præter naturam. Nam cum ſecundum naturam diſtributio chyli & expulſio fiat in inteſtinis, contrahentibus ſeſe per fibras inteſtinis à ſuperiore parte deorſum, id eſt, à ventriculo verſus inteſtinum rectum, ſi motus inuertatur, & circulares inteſtinorum fibræ à parte inferiore ſurſum verſus ventriculum contrahantur: quæ per inferiora deijci debebant, ad ventriculum adſcendunt, & per os reijciuntur. Habet enim ſe res ſicuti in ventriculo in vomitu. Nam dum fibræ oblongæ œſophagi a parte ſuperiore verſus ventriculum ſe contrahunt, fit deglutitio ciborum. Cum verò inuerſo hoc agendi ordine à parte inferiore verſus ſuperiora ſeſe contrahunt, fit vomitus. Ita etiam dum fibræ inteſtinorum à parte ſuperiore verſus inferiora ſeſe coarctant, fit cibi diſtributio, & fęcum: contra dum verſus ſuperiora ſeſe contrahunt, malum hoc excitatur. Atque hoc non rarò fieri, & veram eſſe hanc Ilei cauſſam, multa teſtantur. Clyſteres enim quandoque vomitu reijci ob motum hunc naturæ inuerſum, ſæpe obſeruatum eſt. Imprimis notabile eſt, quod Matthęus de gradibus *in practic. cap. de vomitu*, refert, de quadam puella annorum duodecim, quæ ileo laborans non ſolum nihil per aluum reddidit, ſed & fæces, & poſtea etiam clyſteres iniectos non multò poſt vomitu per os reiecit. Idque cum totum triduum continuaſſet, & poſtea ſuppoſitorium longum immiſſum fuiſſet, & illud intra temporis ſpatium, quo dicitur Pater noſter & Aue Maria, vt loquitur autor, per inteſtina aſcendit ad ſtomachum & vomitu fuit reiectum. Poſtea cum ſuppoſitorium aliud filo ad coxam alligaretur, ſtatim rupto filo adſcendit ſurſum ad ſtomachum, illudque ægra cum parte fili appenſi euomuit. Et cum tertiò ſuppoſitorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, & illud paulò poſt ruptis filis per os cum parte filorum reiectum fuit. Tandem cum Medicus iuberet, vt mater aliud ſuppoſitorium immitteret, tanta violentia ſurſum attractum fuit, vt mater, ne ſurſum raperetur, illud extrahere cogeretur. Curata tamen fuit illa puella iuſculis pinguibus, quæ virtutem attractricem laxant, exhibitis. Quę quamuis ſæpius primò vomitu reijcerentur; accidit tamen, vt ſecunda die iterum per aluum deijcere inciperet. Ita narrat Guainerius, *tract. 5. cap. 2.* ſuppoſitorium per os reiectum fuiſſe: & Doctor Iacobus Oethens obſeruauit vxorem cuiuſdam fabri ferrarij Toldani, puerperam, partem candelæ ſebaceæ, quod loco ſuppoſitorij ano immiſerat, poſtera die vomitu reieciſſe. Quæ omnia ſatis teſtantur, in Ileo viam inteſtinorum non ita occluſam eſſe, vt vulgo ſtatuitur, ſed potius motum facultatis expultricis in inteſtinis inuerſum. Tenuit hanc cauſſam Galenus ſatis clarè, *2. de ſympt. cauſſ. cap. 3.* vt mirum ſit, à Practicis non eſſe animaduerſum: cum tamen non ſit parui ad curationem momenti, ſed laxatis fibris, vt ex hiſtoria Matthæi de gradibus antea recitata apparet, motus hic remittat, ipſaque experientia teſtetur, euacuationes tales ſæpè per roborantia & adſtringentia augeri; contra prohiberi per laxantia & emollientia.

Notabilis hiſtoria in puella quadam.

Suppoſitoria & clyſteres vomitu reiecta.

Candela ſebacea vomitu reiecta.

Vera Ilei cauſſa Galeno nota fuit.

Cauſſas autem cur motus ille inteſtinorum ita inuertatur, triplices agnoſco. Primò inteſtinorum inflammationem, ſiue ea per ſe accidat, ſiue ob herniam, aut inteſtinorum aliquem abſceſſum, ſeu alium tumorem. Secundò fęcum retentionem, quæ vel diſtendendo, ſeu vellicando & mordendo naturam ad hanc præpoſteram excretionem irritant. Tertiò inteſtinorum exulcerationem, humoreſque acres & vellicantes, quæ irritando cauſſa ſunt, vt natura hunc deprauatum motum inſtituat. Quo procul dubio & venena adſumpta pertinent. Secundum quam cauſſarum varietatem etiam iam de Ileo agemus. Quotieſcunque enim natura ab his cauſſis impeditur, vt deorſum pellere non poſſit, ad excernendum tamen ſtimulatur, motus ille facultatis expultricis inuertitur. An verò in tenuibus, an verò in craſſis inteſtinis cauſſa hæc conſiſtat, alij aliter ſentiunt. Verior eſt ſententia, plerumque in tenuibus conſiſtere, quæ ob venarum copiam & ſanguinis abundantiam facilius inflammantur, & natura ſua anguſtiora ſunt. Quandoque tamen etiam craſſis affectis hoc malum generari poteſt; cum cauſſę omnes, quę ileum producunt, etiam in craſſis reperiri poſſunt. De qua re prolixè agit Petrus Salius Diuerſus, *de affect. partic. cap. 11.*

Cauſſa motus inteſtinorum inuerſi triplex.

An cauſſa motus inuerſi in tenuibus inteſtinis conſiſtat?

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Signa Ilei Galenus, 7. *Aphor.* 10. ita recenſet: *In Ileo nihil deſcendit per inferiora, atque id affectus huius proprium eſt, & inſeparabile ſignum*, de quo tamen poſtea, in quæſtione dicetur. *Vomitus verò non ſemper adeſt, ſed cum pernicioſè ægrotant; quod ſi diutius cum nauſea conflictentur, ſtercus ipſum ſurſum remeat, & ſingultiunt. Quidam etiam deſipiunt & conuelluntur, neruorum principio in orificio ventriculi per conſenſum affecto.* Aetius plura addit; (& ſunt omninò plura addenda) dolorem in ventre ſeſe conuoluentem, & murmura, ructus nihil

iquan-

itantes, malo aucto omnia ſurſum remeant, accidit vomitus bilis & pituitæ, frigiditas totius corporis, dolor plurimus, ſpirandi difficultas. Morituris tandem ſudor aduenit frigidus, vrinę difficultas, podex ita adſtrictus eſt, vt neque ſpecilli extremum admittat, ſtercus demum per os reijcitur. Ex quibus non difficile eſt Ileum à colica diſcernere. Etſi enim magna ſit horum affectuum cognatio; tamen etiam non parum differunt. Colicę enim natura pręcipuè in dolore conſiſtit, & ad colicam ſatis eſt inſignis inteſtinorum dolor, etſi alia ſymptomata non adſint; Ilei verò imprimis in defectu expulſionis per inferiora, & inuerſo naturę ac facultatis expultricis in inteſtinis motu. Licet etiam vomitus in colica accidat: tamen non ita violentus eſt in colica, vt in Ileo, neque omnia alimenta, multò minus excrementa, per os reijciuntur, id quod in Ileo accidit, in quo etiam clyſteres & glandes ano immiſſi ſuperiora verſus trahuntur, & per os reijciuntur.

Colicę & Ilei differentia.

Vtrum autem tenuia vel craſſa afficiantur inteſtina, ita dignoſcitur. Si tenuia inteſtina affecta ſint, ſtomachi diſtenſio adeſt, & ſpiritus anguſtia ac nauſea, atque vomitus aſſidui & vehementes, ita vt nec potus contineri queat, paulò poſt & ſtercoris vomitus ſequitur, dolor & tormina magis ad ſuperiora vergunt.

Si in craſſis cauſſa conſiſtat, vomitus non ita continuò durat, dolor ad hypochondria magis peruenit, & lumborum adeſt grauitas, vomitus ſtercoris tardus ſuperuenit.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Omnis quidem ileus periculoſus eſt: is tamen, cui etiam ſtercoris vomitus ſuccedit; exitialis, & ab eo vix vllus ſaluatur, vt docet Galenus, 7. *de loc. aff. cap.* 2. Aliquos tamen conualuiſſe vidit Petr. Salius Diuerſus, qui ex inteſtinorum in ſcrotum delapſu in hoc malum inciderunt.

2. Iliacus dolor magis periculoſus eſt, ſi tota inteſtina afficiantur: minus, ſi ſecundum partem, & adhuc minus, ſi ſecundum partem inferiorem, à ventriculo & hepate remotiorem.

3. Iliacus affectus eſt familiaris ętati puerili. Euadunt tamen facilius, cum calidum innatum habeant robuſtius, & humores in ijs minus acres & mordaces ſint. Senibus verò non valde eſt familiaris: ſi tamen ijs accidat, ferè nunquam conualeſcunt. Aetius *tetrab.* 3. *ſerm.* 1. c. 28.

4. Quibus in ſtranguria Ileos ſuperuenit, intra ſeptem dies moriuntur, niſi febre accedente copioſior vrina fluxerit. Hippocrates, 6. *Aphor.* 44. Non intelligitur autem hic ſtranguria, quę ab inflammatione eſt, ſed quę ab humore vitioſo. Et plerique quidem hic accipiunt humorem frigidum, craſſum, pituitoſum. Ita enim putant in corpore augeri pituitam, vt & in veſica illa abundet, vnde ſtranguria excitetur, & in inteſtinis, vnde Ileos, dum ſcilicet pituita copia & lentore ſuo feces per aluum deſcendere non ſinat. Febre verò ſuperueniente his morbis, cum materia frigida concoquatur, & per vrinam euacuetur, ſpem eſſe ſoluta illa ſtranguria, Ileum quoque à natura facilius ſuperari poſſe, vt ęger euadat. Verum enim vero non credibile eſt, craſſam illam pituitam, quę in inteſtinis eſt, per vrinam & tot ambages euacuari: nec neceſſum eſt, vt ſi quid abundet in inteſtinis, ſimul etiam abundet in venis, cuius tamen euacuatio è venis, id quod in inteſtinis eſt, non tollit. Itaque verò magis conſentaneum eſſe puto, talem Ileum, qui poſt ſtranguriam ſuperuenit, prouenire ex humoribus acribus, qui etiam ſtranguriam excitare poſſunt, quorum euacuationem & expulſionem ſi natura per vrinam tentet & non perficere poſſit, atque hinc in inteſtina tenuia mittatur, ibi non ſolum dolorem colicum, ſed & inflammationem atque ileum excitare poteſt, qui lethalis eſſe ſolet ob copiam & acrimoniam humoris ac materię, niſi ea rurſum ad venas regurgitet, & hinc per vrinam copioſè euacuetur, qui motus vix ſine calore aliquo febrili abſolui poteſt, vt in talibus naturæ motibus ſæpe obſeruatur.

5. Ab Ileo vomitus, aut ſingultus, aut conuulſio, aut deſipientia, malum. 7. *Aphor.* 10. *& 6. de loc. affect. cap.* 2. Singultus accidit, quando ſtercus ventriculum attingens morſu illum fatigat, aut etiam dum orificium ventriculi à motu illo inteſtinorum peruerſo in conſenſum trahitur. Delirium verò ſuperuenit propter conſenſum oris ventriculi cum cerebro.

6. Ex volulis malè olentibus cum febre acuta, hypochondrioque ſublimi diutius perſeuerante parotides exurgentes perimunt. Hippocrat. 3. *prognoſt. text.* 66. Galenus ibi volulum *δυσώδη* ſeu malè olentem intelligit, in quo primo ſtercus euomitur, quod ſignum eſt maximè lethale; deinde in quo reſpiratio, ructus, flatus, & totum corpus malè olet. Vbi igitur præter hæc ad febrem acutam parotides acceſſerint, lethale magis malum efficitur; quoniam indicio eſt, malum eſſe cum febre maligna proculdubio primaria, quam inteſtinorum inflammatio & parotides comitantur, & caput in extremo quaſi naturæ conatu in conſenſum trahitur.

7. Ileo laborantibus vomitus & ſurditas malum. Hippocrates, in Coac. Intelligit autem vomitum multum, & grauiter olentem ſtercoribus ſimul excretis. Aliquando ſurditas accedit, materia ad caput conuerſa, quod ferè indicio eſt, febrem ſeu acutam ſeu malignam coniunctam eſſe, cui ileus coniungatur.

8. Arabes quinque gradus quaſi Ilei conſtituerunt. Periculoſiſſimus is eſt, cum ſtercus vomitur: ſecundus, ſi ſudor è toto ſit fætidus: tertius, cum ſpiritus, qui reſpiratione emittitur, fætidus eſt: quartus, cum ructus eſt fætidus: quintus, cum per aluum crepitus fœtidus exit.

Quinque Ilei gradus ab Arabibus conſtituti.

Indicationes.

Indicationes.

Cum expultricis facultatis motus inuerſus ſit, danda opera, vt naturalis motus reſtituatur, & fæces turſus per inferiora expellantur. Reliqua in ſpecie patebunt. Si dolor valdè vrgeat, ei occurrendum, vt *de dolore colico & iliaco* dicetur.

Curatio.

Curatio.

Itaque podex cum ſpongia in decocto aliquo emolliente imbuta foueatur, ſi natura adſtrictus ſit, vt glans melius ſubijci poſſit. Aetius inditam glãdem fouet ſpongia ſucco calente cyclaminis madida. Ventri poſtea emollientia & humectantia adhibeantur, quæ ita comparata ſint, vt cauſſam non augeant, ſed potius tollant. Obſeruatum enim eſt, cum interdum plures clyſteres & ſatis fortes infuſi nihil profeciſſent, externas alui emollitiones per ſotus, inunctiones, cataplaſmata, balnea ex humectantibus, vel ex oleo communi calente plurimum profuiſſe. Venter ergo inungatur oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, anethino, aut balneum fiat ex oleo communi tepido. Fotus adhibeantur ex decoctis folijs altheæ, maluæ, floribus chamæmeli, meliloti, ſeminis anethi, lini, fænugræci & ſimilibus. Aut contuſis iiſdem addatur farina hordei, ſeminis lini, fænugræci, & cum oleis chamæmeli, amygdalarum dulcium fiat cataplaſma. Clyſteres etiam emollientes inijci poſſunt.

Neque inutile fuerit talia emollientia, vt oleum amygdalarum dulcium, & iuſcula pinguia, in quibus malua & althæa cocta fuerint, ore ſumenda exhibere, cum puella illa apud Matthæum de gradibus, fruſtra alijs medicamentis adhibitis, iuſculis pinguibus curata fuerit.

Et quamuis ſemel atque iterum talia vomitu reijciantur,

ciantur, continuandus tamen eorum vſus. Ita enim fibris inteſtinorum laxatis peruerſus inteſtinorum motus ſedatur. Verum in genere plura de curatione ilei dici non poſſunt; reliqua in differentijs patebunt.

De Ileo ab inflammatione.

Ileus ab inflammatione.

Ileus ab inflammatione, quæ quidem frequentiſſima eius cauſſa eſt, accidit, cum per venas, quibus præcipuè inteſtina tenuia copioſioribus prædita ſunt, ſanguis in membranas inteſtinorum exit, teſte Galeno, 3. *Epidem. com.* 2. *t.* 6. & 6. *de loc. aff. cap.* 2. & 6. *Aph.* 44. Et autumno quidem potiſſimum Ilei generantur. 3. *Aph.* 22. Quia æſtate geniti humores tenues & mobiles autumni frigore inæquali in profundum corporis ad inteſtina pelluntur, vbi phlegmonem ſæpe efficiunt, atq; hinc ileum. Qua ratione autem inflammatio inteſtinorum generetur, ſupra *de inflammatione inteſtinorum* dictum.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Si ab inflammatione ſit ileus, malum eſt acutiſſimum, citò ad ſtatum properans, cum febri & vehementiſſimis fixiſque doloribus; vires omnes languent, nec cibum, nec potum continere poſſunt ægri, ſingultiunt, ſudant, aliquando conuelluntur, in loco dolente nonnunquam tumor apparet, cuius ratione, vt docet Galenus, 6. *de loc. aff. c.* 2. nonnulli hoc malum χορδαψὸν appellarunt, quod in eo tenue inteſtinum tactu deprehenditur conuolutum inſtar chordę; vrina ſupprimitur, quia veſica comprimitur, & in conſenſum trahitur, venter inflatur, reſpiratio difficilis & velox efficitur. Pręceſſerunt cauſſæ calefacientes, vſus aromatum nimius, cibi acres, & cruditates nidoroſæ, vini generoſi potus nimius, item medicamenta calida, lapſus, percuſſio, inteſtinorum in ſcrotum delapſus, venena,

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Vt aliæ internæ inflammationes periculoſæ ſunt: ita & ileos ex hac cauſſa, vt pauci hoc modo affecti euadant. Et quantum in ſpecie ileus ex inflammatione ortus periculi coniunctum habeat, etiam Prognoſtica antea in genere propoſita docent.

Indicationes & curatio.

Curatio.

Eædem hic ſunt indicationes, quæ in alijs inflammationibus internis. De quo cum ſupra *c.* 2. de inflammatione inteſtinorum dictum ſit, non opus eſt, ea hic repetere: videantur loco allegato.

De Ileo ab alijs Tumoribus & ab exulceratione.

Ne os ab alijs tumoribus, & exulceratione,

Non ſolum autem ab inflammatione, ſed & ab abſceſſu, alijſque tumoribus, & ab exulceratione natura ita irritari poteſt, vt inuerſum motum in inteſtinis inſtituat, & omnia ſurſum verſus moueat, vt docet Galenus, 6. *Aph.* 44.

à cancro.

Ilei à cancro exemplum habet Petr. Sal. Diuerſus, *de affect. particul. cap.* 11. vbi ſcribit, fabrum quendam ferrarium, qui cum in colo per plures menſes cancrum paſſus fuiſſet, ex quo in tranſitu fecum quotidie vehementi cruciabatur dolore, maximas perſentiens punctiones, perinde ac ſi acubus perforaretur, factum tandem eſſe iliacum, & præcedentibus ſtercoris vomitibus miſerè vita functum eſſe.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Si ſit ab abſceſſu aliquo, dolor adeſt, ſoletque cum ad ſuppurationem tendit, febris ſuperuenire, tumor tacta percipitur, & præceſſere ea, quæ inflammationem præcedere ſolent. Si ſit tumor ſcirrhoſus, præceſſit diuturna inteſtini durities. Neque enim à ſcirrho ſubitò hoc malum excitari poteſt, & durities illa tactu deprehendi poteſt, ſi in inteſtinis exterius ſita ſit: Si autem ſit in interioribus, licet tactu ita facilè non deprehendatur, tamen ſemper grauitas percepta fuit, qua inteſtina infra quaſi detrahi, præcipuè cum æger ſtat, videntur, & ad detrudenda excrementa æger ob inteſtinorum anguſtiam non ita promptus eſt.

Si cancer ſit cauſſa, durities ad tactum percipitur, punctiones & dolores ſunt continui, qui à fecibus tranſeuntibus valdè exacerbantur, malumque fuit diuturnum.

Si à veneno exulcerante & erodente ſit ileos, id aſſumptum fuiſſe, æger vel adſtantes docebunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Qui à ſcirrho, cancro vel ſimili tumore excitatur ileus, incurabilis eſt. Morbi enim hi vel ipſi incurabiles ſunt, vel ſi curationem admitterent, ea non niſi longo tempore perfici poſſet. Ileos verò malum acutum tam longam moram non fert.

2. Qui à veneno eſt ileus, periculoſus omnino eſt; cum malo aliàs periculoſo venenum coniungatur.

Curatio.

Curatio.

Qui à cancro, ſcirrho eſt ileus, vix, vt dictum, curabilis eſt. Eius, qui à veneno ortum habet, eadem ferè curandi ratio eſt, quæ Ilei ab inflammatione: niſi quod venæ ſectione opus non eſt, & medicamentis cum internis, tum externis alexipharmaca, & quæ veneno peculiari modò reſiſtunt, admiſcenda.

De Ileo à fecibus induratis.

Ileus à fecibus induratis.

Si feces induratæ inteſtina occludant & excrementa in inteſtinis tamdiu cumulentur, vt natura amplius ea ferre nequeat, hunc peruerſum motum inſtituit: id quod ab omnibus cauſſis, quæ aluum obſtruere & feces retinere poſſunt, fieri poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur id ex eo, quod præceſſit diuturna alui obſtructio, dolor in principio non adeſt, ſed poſtea accedit, nec tamen eſt adeo acutus & vehemens, vt in inflammatione, ſed potius adeſt grauitas ventris, & abdominis tenſio, inteſtina ad tactum ſtercore duro turgida ſunt, flatus frequenter ſupra erumpunt, febris ferè abeſt, vomunt billioſa & pituitoſa, & tandem morbo creſcente ipſas alui fæces. Pręceſſerunt cauſſę alui adſtrictæ, & fæcum diutius retentarum, de quibus infra, c. 4.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Minus periculoſus eſt hic ileos, quam qui ab inflammatione vel alijs tumoribus, vel inteſtinorum exulceratione prouenit.

Curatio.

Curatio.

Fęces induratæ emolliendæ ſunt, poſtea emollitæ educendæ. Et eadem curandi ratio eſt, quæ colicæ à fecibus induratis. Extra nimirum inunctiones, fomenta, cataplaſmata, clyſteres, balnea ex emollientibus vſurpanda: Inter quæ ab antiquis imprimis commendatur balneum ex oleo dulci, clyſtere emolliente pręmiſſo. Poſt balnea & humectantia talia applicata acriores paulò clyſteres injici oportet, quò irritata natura id, quod emollitum eſt, facilius excludat. Sedes verò ſemper foueatur ſpongia calida decocto emolliente imbuta.

Intrò aſſumenda iura pinguia, oleum amygdalarum dulcium, lini, ſeſaminum ad ℥.ij. vel iij. butyrum recens, decoctum althęæ, maluæ & ſimilium. Vel ſumatur hora vna ante cęnam vel prandium caſſiæ extractæ ℥.j. vel Vnc.j.ß.

Hippocratis in ileo remedium.

Si his malum non cedat, ad Hippocratis remedium, quod poſtea in curatione colicæ proponetur, accedendum cenſent autores, vt ſcilicet folle inteſtina inflata à ſtercoribus ſeparentur, & poſtea clyſter ad ea diſſoluenda & extirpanda injiciatur.

Nouum Ilei genus.

Obſeruaui adhuc aliud Ilei & motus inteſtinorum inuerſi genus, quod neque ab inflammatione, neq; enu-

mera-

meratarum cauſſarum vlla ortum habuit, ſed ſimpliciter ex *ἀναφορίᾳ* humorum in quodam viro hypochondriaco. In eo enim ita humores ſurſum ex hypochondriis vergebant, vt non ſolum epilepticus, & cæcus fieret, ſed vt etiam clyſterem vomitu reiiceret. Poſſet forſan cauſſam hic quis referre ad multitudinem crudorum & craſſorum humorum, vnà cum vehementi refrigeratione, cuius Galenus, 6. *aph.* 44. mentionem facit, qui etiam ſupra *prognoſtic.* 4. adductus eſt, (& abundauit ille vir multis crudis humoribus) Non tamen facile dixero, ab iis, quatenus refrigerant, malum hoc induci, ſed potius, quatenus peculiarem aliquam corruptionem acquiſiuerunt (epilepticus enim etiam fiebat) vel acres alios humores admixtos habuerunt.

QVÆSTIO.

An in ileo nihil per aluum excernatur.

An in ileo nihil per aluum excernatur?

In ileo nihil per aluum excerni, atque id eius inſeparabile ſignum eſſe, docet Galenus, 7. aph. 10. vt ſupra dictum. Hippocrates tamen contrarium teſtatur, *lib.* 3. *epid. ſect.* 3. *text.* 7. in hiſtoria mulieris voluuloſæ, quæ apud Taſimenum decumbebat, dicens: deiectiones tenues, crudæ, paucæ. De quo loco Petrus Sal. Diuerſus *de affect. particul. c.* 11. *Verba hæc ſicuti Galenus in comment. neglexit, ita poſteritas conniuentibus oculis pertranſijt, & tamen hæc in iliaca paſſione aliquid deſcendere affirmant. Ego diu locum hunc conſideraui, remque ipſam obſeruaui, tandem experientia & ratio me docuit, in ileo aliquid deſcendere poſſe. Vidi enim plures iliacos, in quibus nonnulla, licet pauca, excernebantur, hocque tantum, dum generaretur morbus, animaduerti fieri; facto autem & completo morbo, nihil poſtea deſcendiſſe vidi. Hoc autem non ſine ratione factum iudicaui: quoniam dum fieret ileos, infra locum affectum deſcenderant excrementa, quæ vel a natura, vel ab arte excludi poterant, antequam omnia inteſtina in conſenſum affecti ducta eſſent, propriamque naturam & facultatem omnem amiſiſſent. Hinc Hippocra. lib. de morb. c.* 3. *in ileo ex inflammatione genito, ad extrudendas fæces infra locum affectum contentas, ſuppoſitorium ex melle, taurino felle oblinitum, decem digitorum longitudine imperabat, quæ non poſt morbum factum, ſed antea in inferioribus inteſtinis congeſta erant. Cum autem oppoſitum Galenus ſcripſerit, intelligatur de morbo completo locutum eſſe, & in eo caſu, in quo omnia inteſtina in conſenſum loci affecti deducta adeo aliquando anguſta redduntur, vt nec amplius flatum, nec ſtercus, nec podex etiam ſpecilli acumen admittant.* Quæ conciliatio omnino clarior erit, ſi proximam ilei cauſſam, vt ſupra dictum, ſtatuamus non inteſtinorum obſtructionem, ſed motum inuerſum.

De Inteſtinorum doloribus.

CAPVT II.

De Colico dolore.

Dolor colicus inteſtinorum.

INteſtina quoque varia ſymptomata patiuntur, inter quæ ſatis frequens & grauis eſt dolor inteſtinorum, qui nonnũquam adeo acerbus eſt, vt nonnulli eum perferre non valentes necem ſibi ipſi intulerint, vt refert Galenus, 2. *de comp. med. ſec. loc. c.* 1. Atque is cum frequentius inteſtinum colum, vt potè in quo natura ſua longo & anfractuoſo materia dolorem excitans diutius moratur, nomen accepit, & dolor *κωλικὸς*, ac *κωλικὴ διάθεσις* appellatur, vulgo colica paſſio. Nomen huic malo inditum eſt à parte affecta, quod inteſtinum colũ præcipuè hoc malo afficitur. Etſi enim negandum non ſit, quandoque etiam tenuia inteſtina affici: tamẽ à parte præcipuè affecta dolor ille denominatur. Et iliaca affectio non ſolùm tenuium inteſtinorum nomen eſt, ſed & peculiare malum plerumque denotat, in quo excrementa alui retinentur, & difficiles vomitiones adſunt. Celſo hoc malum, *libr.* 4. *cap.* 14. morbus inteſtini plenioris eſt.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Cùm aliàs dictum ſit, ſubiectum doloris & tactus proximum eſſe membranas; etiam hic inteſtina ſecundum membranas, tam internas, quàm externas dolorem patiuntur.

Cauſſæ verò doloris colici etſi plurimæ ſint: tamen omnes in eo conueniunt, atque ea ratione dolorem excitant, quatenus continuum ſoluunt.

Cauſſæ, quæ continuum ſoluunt, faciunt id diſtendendo, rodendo & mordendo. Addunt quidem nonnulli intemperiem. Verum enim verò tantum dolorem ab intemperie, quat[...]ius tali, induci poſſe, credibile non eſt. Et licet pituita vitrea, ſanguis in inflammatione, ſicut & bilis, colicos dolores excitent: tamen id non præſtant ſaltem alterando, ſed diſtendendo, vt poſtea q. 2. dicetur.

Subiectum cauſſæ colici doloris.

Materia autem, quæ continuum ſoluit, vel in inteſtinorum cauitate conſiſtit, atque eſt aut flatus, ſeu excrementa, quæ ibi retinentur ob anguſtiam inteſtinorum, quæ fit ab obſtructione à fecibus induratis, aut à calculo, aut à vermibus, aut ab inteſtinorum compreſſione aut contorſione, vt in hernia; vel conſiſtit in inteſtinorum tunicis, ſeu rodat, ſeu diſtendat, ſeu vtrumque faciat; atque id fit ab humoribus nunc frigidis vel craſſis, nunc calidis, nunc ſine, nunc cum inflammatione; quandoque etiam materia, quæ colicam excitat, eſt venenata & maligna, ſicut Paulus Æginetà *lib.* 3. *cap.* 43. refert, colicam peſtilentem in Italia exortam multas Romanorum prouincias afflixiſſe.

Colicæ à caſeo indurato in inteſtinis.

Neque etiam prætereundum illud, quod Platerus obſeruauit, & *lib.* 3. *obſ. ſub finem* inſeruit, nimirum præfectum quendam colicis cruciatibus diu vexatum conuulſionibuſque laborantem poſt clyſmatum vſum caſei concreti induratique magnam per aluum copiam eieciſſe, quamdiu in inteſtinorum anfractibus hæſiſſe & latuiſſe ex eo colligebat, quod nullum longo tempore, ob interdictum à Medicis illius vſum, caſeum comederat, prius verò antequam ægrotaret, immoderatè ſe eo ſæpe repleuerat.

Differentia.

Differentiæ.

Etſi doloris colici differentiæ plures, ſecundum dolorum differentias, in genere, de quibus Galenus *lib.* 2. *de loc. affect.* capitibus aliquot agit, recenſeri poſſent: tamen maximi momenti ſunt illæ differentiæ, quæ ſumuntur à ſubiecto & cauſſa efficiẽte. Subiecti ratione dolor inteſtina afficit vel omnia, quod rarius accidit, vel aliqua eaq. vel tenuia, vel craſſa. Si ſit in tenuibus, propriè iliacus; ſi in colo, colicus dolor appellatur. Nonnunquam tamen & Colicæ nomen vtrique dolori tribuitur.

Deinde cauſſarum ratione, doloris colici non parua eſt differentia, quæ ſupra explicatæ ſunt.

Signa Diagnoſtica in genere

Signa Colicæ in genere.

Dolor generatim in abdomine circa inteſtinorum regionem percipitur, qui aliàs in vno locus fixus, maximè ſub vmbilico, pali infixi, vel terebræ perforantis ſpeciem præ ſe fert; nunc inſtabilis, & vagus; ſuprà verò vmbilicũ de latere in latus, vel etiam infra de loco in locum vagatur, doloremque colicum ſitus ipſe doloris oſtendit. Incipit enim cum colo à ſede dextri renis, vbi & dolor ſæpe figitur, & aſcẽdit ad iecoris gibbum, hincque ſecundum ventriculi fundum ad lienem, & ſiniſtrum renem quaſi zona tendit, atque ibi deorſum flectitur vſque ad inteſtinum rectum, & ita nunc iuxta ſplenem, & ſiniſtrum renem, nunc & frequentius in dextro dolor per-

percipitur. Trahitur a. in dolore colico plerumque in conſenſum ventriculus, vnde appetitus deiectus, nauſea & vomitus ſæpe excitatur, quo pituitoſa, cruda, nonnũquam biliosa, porracea & æruginoſa reiiciuntur. Plurimi inter ſigna colicæ & hoc referũt, quòd aluus ita adſtricta ſit, vt nec flatus excludatur; & ſi quid excludatur, illud eſſe durum ac cum flatibus excerni. Verùm hoc ſignum non omni dolori colico competit, ſed cuidam ſaltem, & qui a fecum obſtructione ortum habet, vt poſtea dicetur.

Ventriculi doloris & colicæ diſcrimen.

Cum a. plures in abdomine partes contineantur, quę dolorem pati poſſunt, accurata opus eſt diſtinctione. Et primò quidem ventriculi dolorem à colico diſtinguere, non adeò difficile eſt. Ventriculi.n. dolor ſupra vmbilicum ſemper conſiſtit, & non raro ad ſpinam quoque inter ſcapulas pertingit: cum ad nonam vertebrã ventriculus ſpinæ alligetur: prępterea ructibus & vomitibus leuatur, & per os aſſumptis lenitur facilè, quod in dolore colico ſimiliter non accidit. Deinde etiam non adeo difficilè eſt dolorem, qui eſt in abdominis muſculis, aut peritonæo, ab inteſtinorum dolore diſcernere ex doloris ſublimitate & profunditate. Prætetea hi dolores leniores ſunt, minus periculoſi, nec hinc inde vagantur.

Doloris colici & nephritici diſcrimen.

Difficilius verò eſt, dolorem colicum a nephritico diſcernere, ita vt Galenus ipſe ſe in hoc deceptum fateatur, 2. *de loc. aff. c. 5. & 6. de loc. aff. c. 2.* Communia .n. ſunt quædam vtrique dolori, nimirum dolor abdominis, nauſea, vomitus, alui conſtipatio, dolor dorſi, impotentia corpus flectendi: quę tamen ipſa in vtroq; dolore differunt & præterea ſigna quædam vtrique affectui propria ſunt. Dolor enim in inteſtinis eſt pungitiuus & intẽſior: in renibus grauatiuus & remiſſior. Deinde colicus dolor amplum ſpatium occupat, nephriticus anguſtum. Tertiò, dolor colicus ductum inteſtini coli ſequitur, vt modò dictum. Nephriticus a. ſemper in eadem parte permanet, & qui calculò è renibus promoto accidit, a ſupernis ad inferiora deſcendit verſus pubem ſecundum ductum vreterum, & ſemper à dorſo incipit, & ad poſteriores potius partes circa ſpinam vergit, ſicut colicus magis ad anteriores, qui & in loco renibus alteriore conſiſtit. Quartò, dolor colicus cibo aſſumpto intenditur: quia ventriculus repletus colum comprimit: nephriticus verò augetur cibo ad inferiora deſcẽdente, inteſtinis renes prementibus. Quintò Colicus dolor nõ in vno loco fixus eſt, ſed vagabundus: nephriticus in vno loco ſtabilis, donec calculus ſecundum vreteris ductum in veſicam delabitur. Vomitus quoque, nauſea, alui adſtrictio in dolore colico vehementiora ſunt, citiuſque adueniunt, in nephritide grauius affligit dolor dorſi & crurum, ac flectendi, & erigendi corpus impotentia, propterea quod inteſtina magis cum ventriculo ſunt coniuncta, renes cum dorſo ac cruribus.

Propria verò nephritici doloris ſigna ſunt arenulæ & calculi excreti; vrinæ in ſubſtantiæ, colore & contentis mutatio, ſtupor femoris è directo affecti renis. Hæc ergo ſigna ſi abſint, dolor colicus indicatur. Deinde dolor nephriticus lenitur arenularum, calculi, vrinæ craſſæ & ſabuloſæ mictione: Colicus verò vomitu vel alui deiectione. Nephritici initio aqueas & puras vrinas reddunt, poſtea inęquale quid in iis ſubſidet, tãdem arenoſum. Colici vero flatuloſum quid per aluum deijciũt.

Vteri dolor colicæ cognatus.

Eſt etiam cognatus colico dolori vteri dolor, ſolentque mulieres a partu, vel cum menſium fluxus inſtat vel ſupprimitur, dolore torqueri colico non abſimili. Verum is inguinibus & coxis communicatur, ac ſupra ilia non aſcendit; præceſſit etiã partus, vel inſtant menſes, aut iidem retinentur. Interdum vteri ſuffocatio accedit, quæ ſymptomata in colici non apparent. Dyſenteriam quoque à colica fluxus alui coniunctus facilè diſcernit.

An autem colum vel ileum afficiatur diſcernitur, quod dolor colicus magis extenſiuus & grauatiuus eſt, & rei perforantis ſpeciem exhibet, magisque infra vmbilicum affligit, cui & membra ſuperiora minus conſentiunt, atque iis, quæ per ſedem eiiciuntur, valde lenitur. Iliacus magis pungitiuus eſt, & ſupra vmbilicum fertur in hypochondriis, & membra ſuperiora in conſenſum trahit, cum plerumque ab inflammatione ortũ habeat, de cuius ſignis plura dicentur *cap. ſeq.*

De loco verò in colo affecto ſciendum, quod ſi totum dolore detinetur, ille circa vtrumque ilium & infra ventriculi regionem prope vmbilicum percipitur. Cùm autem pars tantum afficitur, & quidem principium, dolor ilium dextrum occupat; ſi medium ſiniſtrum: ſi finem, vmbilici regionẽ à ſiniſtro proximam, vt ex coli inteſtini ſitu manifeſtum eſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Dolor inteſtinorum malum non contemnendum eſt: quoniam dolor omnes vires ac ſpiritus diſſoluit ac diſſipat, & partes principes in conſenſum trahit. Et quãquam plerumque ad ſalutem, & quidem breui temporis ſpatio terminatur: tamen quandoque dolor vehementiſſimus eſt, & vires valdè deiſcit; atque vbi ad ſalutem malum terminatur, dolores ſunt remiſſiores, nec conſtantes, neque vno in loco pertinaciter hærent, ſed quandoque intermittunt, & excrementa non prorſus retinentur. Contra ſi malum lethale futurum ſit, dolores ſunt acerbiſſimi, vno loco fixi, perpetui & conſtantes, excrementa planè detinentur, prætetea vrgent vigiliæ, ſequitur ſingultus, vomitus, extremorum refrigeratio, ſudores frigidi, ſyncope.

2. Periculoſius eſt, ſi totum colum afficiatur dolore, quam ſi pars ſaltem: & minimum periculum eſt, ſi ſecundum vmbilicum colique finem dolor conſiſtat, quò clyſterum vis magis peruenire poteſt; maius, ſi in eius medio & in ſiniſtro ilio; adhuc maius, ſi in coli principio & in ilio dextro; quoniam inde difficilior materiæ exitus patet, & clyſterum virtus huc ægrè penetrat.

3. Colica nonnũquam in dorſi dolores mutatur, materia, quæ in hypochondriis continebatur, fuſa & in ſpinam delata: nonnunquam in arthritidem, materia ad articulos tranſmiſſa; ſæpiſſimè in paralyſin. De via autem, per quam materia ad illa loca fertur, dictum in inſtitut. *lib. 2. part. 3. ſect. 2. ca. 5.* & dicetur etiam de ſcorbuto. Atque hoc malum quandoque epidemium eſſe ſolet, vt Ægineta meminit, *lib. 3. c. 28. & 43.* Quod ſi materia illa, præſertim biliosa & tenuis, progreſſu temporis acrimoniam & malignitatem aliquam acquiſiuerit, epilepſia gignitur. Et addit Ægineta, eos, qui ex tali colica in epilepſiam delapſi fuiſſent, pleroſque periiſſe, qui in paralyſin, pleroſque ſanatos fuiſſe, critica quaſi materiæ ex alto corpore translatione, & tandem diſcuſſione. Verum Prognoſticum hoc ei in ſpecie dolori colico competit, qui ab humore acri & ſcorbutico eſt, de quo infra.

4. Prauus eſt colicus & iliacus dolor, vbi vomitus crebrior adeſt, ac potus retineri nequit, & nihil vel parũ infrà excernitur, extrema refrigerantur, atque alia ſignã doloris colici lethalis antea enumerata adſint.

5. Colicus etiam dolor nonnunquam in abſceſſum coli inteſtini lethalem mutatur. Sic refert Guilelmus Fabricius *cent. 2. obſer. 74.* fœminam quandam grauiſſimo dolore colico cum ventris conſtipatione ac vomitu correptam fuiſſe, indeque febrem exortam, neglectoque morbo dolorem ita auctum, præcipuè in ſiniſtro latere ſub coſtis nothis, vt per octiduum nullum ſomnum capeſſere potuerit. Ventrem fuiſſe tumidum inſtar tympani extenſum, & neque flatum, neque excrementa toto octiduo eiecisse, tandemque ruptum eſſe abſceſſum in ſiniſtro hypochondrio, ea ſcilicet coli parte, vbi eſt anguſtius, (id quod Fabricius inde cognouit, quod non parum puris per aluum excreuit) &

ſuper-

ſuperueniente ſudore frigido ac ſyncope ægram mortuam fuiſſe.

Indicationes.

Indicationes. In colica curanda duo ſcopi Medico propoſiti ſunt; primus quidem, vt cauſſam, quæ dolorem hunc excitat, amoueat: quæ cum multiplex quælibet pro ſua natura ſui amotionem indicat, vt poſtea de ſingulis in ſpecie dicetur; atque hęc curatio maxime regularis eſt. Quia verò dolor interdum ita vehemens eſt, vt ad ſe curam trahat; nonnunquam ad tempus dilata curatione, quæ cauſſæ debetur, ſi ægram ſeruatum velit Medicus, dolori primum occurrendum eſt, qui alter in colica curanda ſcopus.

Curatio.

Curatio. Ad dolorem autem vehementem tollendum opus eſt anodynis, & interdum etiam narcoticis. Anodyna ſunt, quæ temperata ſua qualitate & humiditate partes, dolore afflictas ſuauiter demulcent laxantque, de quibus in Inſtit. *libr. 5. part. 1. ſect. 1. cap.* 7. Narcotica verò ſunt, quæ peculiari vi ſtuporem parti inducunt, vt dolorem non ſentiat, cauſſa doloris relicta. Anodyna autem nunc aſſumenda exhibentur, nunc per clyſterem infunduntur, nunc extra applicantur. Intus ſumitur oleum amygdalarum dulcium recens ab ℥.iij ad ℥.v. cum ſacchari albi ℥.ß. Si calor adſit, aliquid ſyrupi violacei, aut etiam ſpecierum diarrhodi abbatis modicum addi poteſt.

Anodyna quid ſint? *Narcotica quid?* *Interna.*

In materia frigida oleo amygdalarum dulcium dimidia pars olei amygdalarum amararum addatur; quidam & vini maluatici aliquid addunt. Decoctum quoque chamæmeli præſtantiſſimum eſt anodynum. Vtile eſt & decoctum anethi.

Si hæc æger abhorreat, clyſteres, quorum alias etiam ſemper in colica magnus vſus eſt, cum dolores hic plerumque in craſſis inteſtinis conſiſtant, ex anodynis, ſeu ijs, quæ calida & humida, parentur, *chamæmelo, anetho, malua, althæa, branca vrſina, parietaria, ſemine lini, fœnugræci, caricis pinguibus, butyro recenti, adipe vitulino, gallinaceo, oleo communi dulci*, & ſimilibus.

Vt: ℞. *Maluæ, parietariæ, flor. chamæmeli an.* ℥.j. *ſummitat. anethi* M. ß. *ſem. lini, fœnugræci an.* ℥. ß. Coquantur in ſ.q. aquæ. Colaturæ ℔ j. *ol. amygdalarum dulcium recentis* ℥ ij. *pinguedinis gallinæ vel anſerinæ* ℥.j Fiat clyſter.

Licet & clyſteres ex ſolis oleis, puta amygdalarum dulcium, chamæmelino, anethino inijcere, quibus & portio aliqua adipis gallinæ, vel anſeris admiſceri poteſt.

Externa. Extra, poſt alui lenitionem, conueniunt fomenta ex ijſdem parata, quæ vel in veſica, vel ſpongia, vel lana vel linteo applicantur. In cauſſa frigida conueniunt *oleum lini, amygdalarum amararum, chamæmelinum, anethinum*, authorum decocta. In calida *oleum violarum, roſaceum cum vitello oui, hydrelæum, lac bubulum, ouillum, mucilago ſeminis althææ, maluæ, omentum caſtrati in oleo roſaceo calefactum*, emplaſtrum *ex mucilagine ſeminis pſyllij, oleo roſaceo & vitellis ouorum*. Commodus etiam vſus balnei, quod & ipſum dolores valdè lenit, & vt efficacius ſit, herbæ modò enumeratæ prius in aqua coqui poſſunt.

Internis autem illis vtimur ſemel atque iterum pro doloris violentia: modò dolor colicus non ſit ab inflammatione. Tum enim, vt poſtea dicetur, mox adhibenda eſt phlebotomia.

Externorum vſus frequentior eſſe poteſt: ſed præcedat aliqua euacuatio. In horum tamen etiam vſu hoc notandum, ne valde calefacientia, vbi ſaltem dolorem ſopire animus, vſurpentur. Inſigniter enim calefacientia anodyna non ſunt, ſed potius cauſſam reſpiciunt, de quo ſuo loco.

Si verò anodyna nihil proficiant, & dolor vehemens admodum fit, vt ſyncope, vel vitæ periculum immineat, ad narcotica accedendum, & vſurpantur commodius in mordaci & acri humore, non quod refrigerent, vt vulgò creditur, ſed quod humoris acrimoniam mitigandi, eum incraſſandi morſumque & motum eius inhibendi etiam vim habent. Et quamuis aliqua intemperies vel ſtupor inducatur: tamen melius eſt, intemperiem ex narcoticis relictam longiore tempore curare, quam breui deiectis viribus ægrum mori. In frigidis autem & craſſis ac lentis humoribus narcotica, & opiata ita commoda non ſunt, cum cauſſam morbificam deteriorem & curatu difficiliorem reddant. Et quamuis qui à frigidis humoribus colicam patiuntur initio aliquid commodi è narcoticis percipere, & dolores leniri videantur: tamen poſtea maiores fiunt, humore ipſo craſſiore, & ad motum magis inepto reddito, tunicíſque inteſtinorum magis addenſatis. *In qua colica narcotica conueniant.*

Sunt autem talia remedia varia, ſimplicia, vt opium, radix mandragoræ, ſemen hyoſcyami & alia compoſita, theriaca & mithridatium recens, requies Nicolai, philonium Perſicum, philonium Romanum, laudanum opiatum & ſimilia. *Narcotica ſimplicia.* *Compoſita.*

Simplicibus raro vel nunquam ſolis, ob vehementiam, quam habent, vtimur. Compoſitis tutius & frequentius, de quorum recto vſu, & compoſitione videatur Galenus, *libr. 9. de compoſ. medic. ſec. loc. cap.* 4. Aetius, *tetrabibl. 3. ſerm. 1. cap. 32.* & ſupra *lib. 1. part. 2. cap. 1.*

Narcotica autem illa tribus modis vſurpari ſolent, ac vel ore aſſumuntur, vel per clyſteres inijciuntur, vel extra applicantur. Et rarius quidem ore ſumenda exhibentur; tutius per aluum infunduntur cum iure vel decocto conueniente. *Narcotica tribus modis hic vſurpari ſolent.*

Inter interna, vbi neceſſitas exigit, exhiberi poſſunt, requies magna, philonium Romanum, aut Athanaſia ʒ.j. pondere cum decoctis florum chamæmeli ℥. iij. & ſyrupi papaueris ℥. ß Et quidem antiquis vſitatiſſimum & laudatiſſimum medicamentum eſt philonium. Hodie in vſu eſt laudanum opiatum, quod ij. vel iij. g̃. pondere exhibetur. Hoc tamen etiam circa narcoticorum vſum, tum in hoc, tum in alijs morbis, in quibus vſurpanda, monendum, vt, cum ijs opus eſt, adhibeantur, dum vires adhuc conſtant. Nam ſi viribus iam proſtratis, & vbi ferè morti vicinus eſt æger, vſurpentur, non ſolum non proſunt, ſed ægro etiam interitum accelerant, & cum ſenſu vitam auferunt, dum ſpiritus iam antea languentes, aut deficientes ſopiunt quaſi & calori natiuo obſunt. *Cautela in vſu narcoticorum.*

Deinde per clyſteres talia inijciuntur cum decocto conueniente, & clyſtere infuſo æger in latus dolens recumbat. Exempli gratia paretur clyſter ex decocto hordei & capitibus papaueris.

Vel: ℞. *Decocti flor. chamæmeli, vel alterius* ℔.j. *philonij Romani, aut requiei Nicolai* ℥.j. ß. *ol. amygdal. dulcium*. Fiat Clyſter.

Tandem eadem extra applicantur, vt: ℞. *Fol. parietariæ, hyoſciami* ana M. j. Coquantur & contundantur. Contuſis adde *Pulu. florum chamæmeli, farinæ ſeminis lini, fœnugræci* an. ℥ ß. *croci* ʒ. ß. *opij* ℈. ß. vel ℈.j. *vitellorum* num. iij. *ol. de papauer.* ʒ.ij. *chamæmel., anethini* an. ℥.j. Fiat cataplaſma.

Cùm materia dolorem excitans in cauitate inteſtinorum continetur, Rhaſes neceſſitate vrgente opiatis vtitur, addito ſcammonio in cauſſa calida, vt bile prouocata ſimul aliquid è ventre educatur. Vel paretur talis clyſter.

℞. *Parietariæ, maluæ, althææ, flor. chamæmeli* an. M. j. *ſem. lini, fœnugræci* an. ʒ. iij. Coquantur in aqua ſimplici. Colaturæ ℞. ℔. i. *Benedictæ laxatiuæ* ℥. ß. *diaphœnici* ʒ. ii. *philonij Romani* ʒ. i. *ol. chamæmelini*, an. ℥. i. ß. Fiat Clyſter.

Dolorem colicum occulta proprietate lenientia.

Commendantur ab antiquis & à recentioribus quædam quę occulta proprietate dolores colicos lenire creduntur. Inter ea imprimis laudatur ſtercus lupinum album, quod in ſpinis repertum in terram non cecidit. Datur à ʒ. ß. ad ℥ j. cum pauco ſale, vel pipere in vino albo tenui vel etiam aqua. Phlegmonem tamen abeſſe oportet. Imò laudatur etiam foris ilibus ſuſpenſum, vt videre eſt apud Galenum, *lib.10. de ſimpl. medic. facult. cap. de ſtercoribus*.

Equorum teſticuli, miſſa modis ad colicam leniendam commendati.

Commendatur & inteſtinum lupi ex analogia fortaſſe membri. Galenus galeritam auem, ſeu alaudam, quę apicem in capite geſtat in iure elixam dat. Dioſcorides aſſam probat: alij toſtæ puluerem ex aqua propinant. Rhaſes, Auicennas, & alij cornu cerui ʒ.j. in potu exhibent. Dantur & lumbrici terreſtres, & talus ſuillus, & inteſtina gallinæ toſta & trita à ℈. j. ad ʒ. j. in vino vel aqua, prout materia frigida vel calida id admittit. Lyſinis quidam Medicus ſtercus gallinaceum vtiliter præbuit ex œnomelite vel aceto, vel vino aqua diluto, teſte Galeno, *lib.10. de ſimpl. med. fac. cap.10.* Rodericus Fonſeca, *conſult.57.* remedium ſingulare, tanquam maximè ſecretum ad dolores colicos tam curandos, quam præcauendos, & quod à proprietate totius ſubſtantiæ operetur, & in ſeipſo & in alijs multis expertus fuerit, commendat teſticulos equorum. Lauat eos vino generoſo, deinde in taleolas incidit & in furno exſiccat lento calore, atque vſui ſeruat, & cum opus ʒ.j. in puluerem reducit cum ʒ.ß. ſeminis aniſi, & poſt euacuationem per clyſteres, vel lene aliquod medicamentum in iure vel vino exhibet, & ægrum tribus horis à cibo & potu abſtinere iubet. Plura videantur apud Aetium, *tetrab.3. ſer.1. libr.3. cap.31.* & apud Trallianum, *lib.10. cap.1. ſub titul. vlt. de amuletis*, vbi tamen & ſuperſtitioſa quędam enumerat.

An dentur reuera medicamenta quæ occulta proprietate dolores colicos lenire aut tollere poſſint?

Verum enim verò cum colica ſit malum à cauſſis manifeſtis ortum (etſi cauſæ diſtendendo vel mordendo colicam excitanti malignitas etiam quandoque ineſſe poſſit) non ſine cauſſa dubitatur, an dentur medicamenta, quæ peculiari & occulta proprietate dolores colicos ſanent: Et ſi ex ijs quædam iuuant ſumpta (nam de extrà appenſis maior adhuc videtur eſſe dubitatio, & pleraque ex his videntur eſſe ſuperſtitioſa) effectus illius cauſſa ex qualitatibus notis reddi poteſt; qualia ſunt ſtercus lupi, gallinarum, lumbrici terreſtres, quæ facultatem attenuandi abſtergendique & nitroſi quid habent, omnemque vim ſuam à ſale obtinent. Alia verò quæ occulta omnino proprietate iuuare videntur, vt inteſtina, lupi, gallinæ & ſimilia vim potius in teſtina confortandi ob ſimilitudinem, quandam habent, atque ita non immediatè Colicæ proſunt, ideoque illa medicamenta non ſine iudicio in omni colica à quacunque cauſſa orta adhibenda, ſed prius diligenter diſpiciendum, an cauſſa, cur proſint talia, ſi proſint, reddi poſſit.

Diæta.

De Diæta in genere dici nihil poteſt, cum pro cauſſarum diuerſitate varia ſit.

De Colica à flatibus & excrementerum copia, in cauitate Inteſtinorum retentis, & diſtendendo dolorem excitantibus.

Colica à flatibus, & excrementis retentis.

Flatus ſæpe cum excrementorum magna copia in inteſtinis colliguntur & cumulantur, eaque diſtendunt & dolorem excitant. Quibus ſi exitus liber pateat, dolor non diu durat, ſed materia per aluum excernitur, eaque excreta dolor ceſſat: id quod poſt purgantia medicamenta ſumpta, poſt vſum fructuum fugacium, potum muſti, cereuiſiæ recentis, cruditateſque & omnino poſt eorum vſum, quæ corrumpuntur & quaſi fermentationem quandam in humoribus & inteſtinis excitare volent, accidit.

Vulgò cruditatis nomine illud in Colicis vitium nominatur; & eſt omnino in coctione quoddam vitium, ſed tale, quod non fixum aliquem & quietum humorem generat, ſed flatuoſum; & tale omninò quidem, quod alias à medicamentis purgantibus, muſto & ſimilibus excitari ſolet. Neque enim ſola obſtructio & fecum retentio ad colicam generandam ſufficit, ſed talis fermentatio, & vt ſic dicam, flatuoſitas humorum neceſſaria eſt. Sæpiſſimè enim accidit, vt multis diebus aluus obſtruatur, & nulla colica ſequatur, ſicut Braſſauolus, *cap.6. tract. de remed. purgat.* narrat, ſe iuuenem ſæpe per ſpatium nouem dierum, imò per ſpatium duodecim dierum nihil per aluum excreuiſſe, & tamen ſaui hominis munijs perfunctum fuiſſe; qualia exempla alia etiam Schenckius, *libr.3. de alui ſuppreſſ.* annotauit.

Sola obſtructio & fecum retentio ad colicam generandam non ſufficit.

Contra verò etſi aluus pateat, imò, quod ſæpe accidit, etſi frequentius, quam par eſt, excernat: tamen ſi crudi eiuſmodi & corrupti ac flatulenti humores adſunt, colica generatur. Id quod ijs accidit, qui ventriculum & Inteſtina debilia habent. Hi enim ſi vel cereuiſiam feculentam bibant, vel cibum coctu difficilem aut corruptioni obnoxiam capiant, vt braſſicam, inteſtina bubula, carnem porcinam, vel aliam pinguem, & cereuiſiam frigidam deinde bibant, cibus is non in chylum conuenienti modo mutatur, ſed corrumpitur, & in humorem acrem ac flatulentum conuertitur, qui colicam poſtea excitat, quæ non ceſſat, niſi humore hoc vel vomitu vel per aluum euacuato.

Multo tamen facilius hoc accidit, ſi materiæ iſti flatuoſæ & excrementis exitum quærentibus exitus denegetur & hæreant cumulenturque in inteſtinis, eaque diſtendant, obſeruauitque Fernelius & alij, à flatibus colum nonnunquam ita diſtenſum fuiſſe, vt brachij vel femoris magnitudinem æquaret, nonnunquam etiam flatuum vehementia & copia ruptum fuiſſe.

Accidit autem hoc frequentius in coli inteſtini anfractibus, & flexu illo eius, quem deſcendens in latere ſiniſtro in initio facit: quo loco ſæpe, dum excrementa exitum ad latus quærunt, quaſi perterebrari, & in tumorem, qui tactu deprehendi poteſt, eleuari videtur.

Denegatur verò flatibus & excrementis tranſitus, dum ipſa excrementa copia vias has coli anfractuoſas ſubitò replent & occludunt; vel ob ſiccitatem, duritiem & tenacitatem ibi ſubſiſtunt, reliquiſque quę indies accerantur, flatibus, & excrementis tranſitum denegant. Idem & ab alijs corporibus duris accidere poteſt, vt à nucleis copioſè comeſtis, caſeo duro pituita concreta, calculis, quæ tamen & ipſa per ſe diſtendendo dolorem parere valent, obſeruatumque eſt, lapides in inteſtinis genitos homines adeò excruciaſſe, vt breui expiraturi viderentur, niſi vel ſponte vel artis opera excreti morbum ſoluiſſent, cuius rei exempla in obſeruat. Schenckij, *libro tertio*, *obſeruat.245.* videantur.

Varia corpora dura & concreta in inteſtinis dolorē colicum parere poſſunt.

In tenuibus etiam inteſtinis quandoque hoc impedimentum eſt, dum ſcilicet, præcipuè in meatu illo anguſtiore ad initium inteſtinorum craſſorum, iuxta renem dextrum obſtruuntur, ibique dolor Iliacus grauiſſimus, qui tamen etiam vulgò colicus appellatur, excitatur, & circa dextrum latus fixus eſt, & propter retenta in inteſtinis tenuibus excrementa circa vmbilicum percipitur cum alui ſuppreſſione. Fitque hæc obſtructio in inteſtinis tenuibus nonnunquam à cauſſis externis, rebuſque craſſioribus aſſumptis; ſicut Fernelius à cydoniaro meatum illum iuxta cæcum obſtruente dolorem iliacum grauiſſimum & lethalem excitatum fuiſſe feceſque in abdomen decidiſſe obſeruauit.

Præter obſtructionem etiam à contorſione &

con-

conuolutione ac compreſſione inteſtina tenuia occludi, dolorque in inteſtinis tenuibus excitari poteſt. Cuius conuolutionis cauſſa non ſaltem eſſe poteſt inflammatio, de qua poſtea dicetur, ſed & flatus, qui vel ſoli, vel cum excrementis tenuia inteſtina adeò implent, vt instar farciminum inflatorum contorqueantur; quod tamen facilius accidit, ſi obſtructio aliqua præceſſit, & flatus retinentur. Eadem contorſio & conuolutio, ac hinc ſequentia reliqua Symptomata, ex ſitu inteſtinorum mutato exoritur, ſiue ab externa vi accidat, ob rupta vel tenſa eorum ligamenta, ſiue ob ruptum peritonęum, id quod in Hernia, & inteſtinorum extra abdominis cauitatem in ſcrotum delapſu non rarò accidere ſolet. Tandem & inteſtina nonnunquam coaleſcunt, de qua re ſupra, *ſect. 1. cap. 3. de anguſtia inteſtinor.* dictum.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur autem dolor hic ex fœcum duritie, aluique ſuppreſſione, ex ventris tenſione, rugitu & murmure, & imprimis ſi præceſſerunt cauſſę flatus generantes, & cibi vel potus aſſumpti ſint, qui talem fermentationem humorum, de qua antea diximus, producere apti nati ſunt, quales ſunt fructus fugaces, vuæ, muſtum, ceruiſia recens vel feculenta, & omnino cibi, qui facile corrumpuntur; refrigeratio item ventris, vnde cruditates oriri ſolent. Ex talibus enim omnibus, ſi exitus pateat, Diarrhęa vel cholera excitari ſolet. Si verò occludatur aluus, colicus dolor.

Quæ verò cauſſa inteſtina occludat, etiam ſuis ſignis diſcernendum. Si feces alui cauſſa ſint, dolor eſt compreſſiuus, & alui adſtrictio adſuit, diuturniorque fœcum in inteſtinis mora, ſeu ægri calidioris & ſiccioris, ſeu diætæ vitio, id eſt, ciborum excrementitiorum & aridorum, adſtringentium, exercitiorum & laborum magnitudine id contingat.

Quod ſi calculus in inteſtinis contineatur, dolor eſt contuſiuus & fixus, ac diu durans, & ſigna materiæ calculum generantis adfuerunt, collectaque ibi eſt pituita vitrea, & humores alij tartarei. Hernia & inflammatio etiam ſuis ſignis cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſti. 1. Obſtructio, quæ in craſſis inteſtinis fit, facilius tollitur, colicuſque dolor inde ortus facilius ſanatur; difficilius vero, ſi meatus inteſtinorum tenuium obſtructi ſint, & continuo excrementa cumulentur.

2. Lenius malum ſignificatur, ſi excrementa ſpontè, & per lenes clyſteres natura irritata deijciantur, & excrementa liquida, flatuſque multi per aluum excernantur, dolorque locum mutet. Si vero remedijs non cedat malum, periculoſus morbus eſt, qui interdum in hydropem ſiccum vel ileum mutatur.

3. Calculus difficilius educitur, quam feces induratæ.

4. Si inteſtina coaluerint, malum incurabile eſt.

5. Si ab inteſtinorum in ſcrotum prolapſu dolor excitetur, niſi inteſtina reponantur, antequam inflammentur, periculoſum & ſæpe lethale malum eſt.

Indicationes.

In colica à quacunque cauſſa obſtruente orta primus ſcopus eſt, obſtructionem tollere, feces nimirum emollire, aluum laxare, humores educere, flatus diſcutere, calculum tollere, inteſtina ſuo loco mota & contorta naturali ſedi reſtituere, & quæ communis eſt omni colicæ indicatio, dolorem lenire.

Curatio.

Curatio. Etſi vero flatus proxima doloris cauſſa ſint, & proinde in leuiori colica flatus diſcutientibus finem optatum ſæpe attingere liceat: tamen in colica grauiore tantum abeſt, vt proſint ea primo adminiſtrata, vt etiam plurimum nocere poſſint, cum pituitam in inteſtinis contentam in flatus diſſoluant, & hoc modo dolorem augeant. Itaque antequam flatus diſcutientia vſurpentur, neceſſe eſt, vias inferiores aperiri, feceſque induratas educi. Ac proinde rectiſſimè à clyſteribus cura plerumque inchoatur cum cauſſa mali plerumque in inteſtino colo hęreat, ad quod clyſteres facilè penetrant; parenturque illi ex emollientibus & aluum lenientibus; ac fluidam reddentibus; materiam viſcidam, ſi adſit, incidentibus, & abſtergentibus, quibus interdum, cum ſumma adeſt alui conſtipatio, humoreſque tenaces in inteſtinis adhærent, flatus diſcutientia ac calefacientia in cauſſa frigida adijciuntur. Anodyna quoque iiſdem admiſcere, & clyſterem pluribus ſcopis inſeruientem parare licet. Neque protinus ſi vnus clyſter ſucceſſu careat, deſiſtendum, ſed continuandus clyſterum vſus, donec obſtructio à retentione ſecum orta tollatur. Vt:

℞. *Parietaria, malua, althaa an.* M. j. *rad. althaa, lilior. albor. an.* ℥. ß. *ficuum* num. v. Coqu. in aqua ſimplici. *Colatura* ℞. ℔ j. *caſſia pro clyſteribus* ℥. j. *olei. violar. aneth. an.* ℥. j. ß. *vitelli oui* nu. j. F. Clyſter emolliens.

Vel: ℞. *Radic. althaa* ℥. j. *parietar. violar. branc. vrſin. ana* M. j. *flor. chamamel.* M. ß. *ſem. lini, fanugraci ana* ʒ. iij. Coquant. in aqua ſimplici. Colaturæ ℞. ℔. j. *caſſia pro clyſteribus* ℥. j. *olei amygdalar. dulcium chamamelin. an.* ℥. j. ß. *vitell. ouor.* num. ij. F. Clyſter emolliens ad dolorem leniendum.

Vel: ℞. *Parietaria* M. i. *veronica* M. iij. *flor. ſambuci* M. i. Colaturæ ℞. ℔ i. *ſachari* ℥. ij. *olei amygdal. dulc.* ℥. i. *aloes* ʒ. ij. F. Clyſter dolorem leniens & abſtergens.

Alius, qui emollit, dolorem lenit, ſimulque flatus diſcutit & materiam euacuat.

℞. *Mercurialis,*
Parietaria, malua,
Althaa ana M. j.
Ruta, flor. chamameli,
Meliloti ana M. ß.
Sem. anethi, carui,
Baccar. lauri ana ʒ. ij.
Coquantur in aqua ſimplici.
Colaturæ ℞. ℔. j.
Electuar. diaphanici,
Benedict. laxatiu. an. ℥ ß.
De baccis lauri ʒ. iij.
Olei rutacei,
Anethini ana ℥. j ß. Fiat Clyſter.

Et ſi maxima ſit alui conſtipatio, ea, quæ magis inteſtina irritant, addenda, vt agaricus, electuarium hieræ ſimplicis, Indum, Epiſcopi, diaphænici, Benedictæ laxatiuæ.

Si autem Clyſteres, quod ſæpe accidit, nihil proficiant, & materia in ſuperioribus inteſtinis hæreat, in clyſterum vſu diu non perſiſtendum, cum facultatem expultricem ſegniorem reddant, & inteſtinorum temperiem ſæpe lædant; ſed ſatius eſt, leni aliquo aluum laxante medicamento vti, quod tamen reliquum corpus non moueat. Obſeruatum eſt, cum æger quidam triginta clyſteres ſine fructu accepiſſet, alium Medicum mannæ ℥. j. ß. cum olei amygdal. dulc. ℥. ij. in iuſculo gallinæ pingui exhibuiſſe, & ægrum à dolore liberaſſe.

Vel oleum amygdal. dulcium loco butyri iuſculis admiſcetur; additur quandoque oleo amygdal. dulcium & ſperma ceti.

Si flatus imprimis vrgeant, qui interdum ſua copia ſibi ipſi exitum præcludunt, duo imprimis agenda, primo vt pars tenſa laxetur, deinde vt flatus diſſipentur; Quę tamen expediri non poſſunt, niſi ſimul cauſſa, à qua flatus proueniunt, ablata fuerit. Generantur autem flatus vel ob lentam & craſſam pituitam, à qua leui de cauſſa ſeu externa ſeu interna, quæ materiam agitat, flatus generantur; vel ob calorem debilem, qui flatus, quos eleuat, diſcutere nequit. Primò ergo emollientibus clyſteribus vtendum, quæ tenſam partem laxant, poſtea diſcutientibus cum internis tum externis.

Ideoque ſi flatus diſcutere imprimis animus ſit, talis parętur clyſter:

℞. *Origani, rutæ, veronicæ an.* M.i. *flor. chamameli, meliloti an.* M ß. *baccar. lauri, iuniperi an.* ℥.ß. Coq. in aqua ſimplici. Colaturæ ℞. ℔.i. *Electuar. Hiera picra ſimplicis diaphænic, an.* ℥ ß. *de baccis lauri* ʒ. iii. *olei anethini, rutacei an.* ℥.i.ß. F. Clyſter.

Ad inteſtina calefacienda, flatuſq; diſcutiendos nonnunquam vini Maluatici, vel alterius potentis aut aromatici ℔.j. vel etiam plus iniicitur. Etſi ſimul detergere ac lenire velimus, vino olei communis, chamæmelini, anethini, amygdalar. dulcium ℥.iij. mellis ℥.i. adiici poſſunt.

Galenus, 2. *ad Glaucon. cap.6.* in oleo communi ebullire ſinit, quæ, cum tenuitate partium, calefaciendi vim habent, vt ſemen cumini, apij, petroſelini, leuiſtici, ſeſeleos; & in frigida partis dolentis conſtitutione, rutam, baccas lauri, & ipſum oleum laurinum per clyſtere iniicit. Vbi verò calor coniunctus eſt, temperatis potius vtitur reſoluentibus, vt anetho & ſimilibus.

Clyſteres autem tum flatus diſcutientes, tum anodynos non ſemper ad integras libras infundere opus eſt, ſed ſufficiunt ℥. viiij. vel ℥.x. vt diutius ſubſiſtentes efficacius vim ſuam in inteſtina exerant, modò ea ſit liquoris menſura, vt ad locum affectum perueniat.

Vſurpantur & interna ad flatus diſcutiendos; Et ſunt in cauſſa frigida ad aluum ſoluendum, & apertam ſeruandam, dolores leniendos, flatus diſcutiendos vtilia vina purgantia.

Vt: ℞. *Radic. fœniculi, acori veri helenij, imperatoriæ an.* ℥. ß. *abſinthij.* ʒ. v. *calaminth. origani, roriſmarini, flor. chamameli, ſambuci an.* ʒ. ii. *cortic. malor. aurantior. citrior. an.* ℥ iii. *ſem. fœniculi, carui an.* ʒ.i. *baccar. lauri, iuniperi an.* ʒ.iii. *folior. ſenæ elect.* ℥. i.ß. *agarici trochiſcati* ℥. ß. *turbith.* ʒ. ii. Conquaſſatis affundatur vini q.ſ. de quo, cum aluus conſtipatur, æger bibat hauſtum.

Exhibetur quoque decoctum florum chamæmeli in cereuiſia vel vino albo tenui ad ℥. iiij. quod ad dolores leniendos, & flatus in colicis diſcutiendos præſentiſſimum eſt remedium; ſicut & aqua florum chamæmeli. Decoctum tamen efficacius eſt. Vtile eſt & decoctum ſeminis cumini, ſolius, vel cum floribus chamæmeli: vt & ius galli repleti ijs, quæ flatus diſcutiendi vim habent. Caſtoreum quoque vtile eſt ℈.j. vel ʒ.ß. pondere, diſſolutum in vino cum pauco cinamomo & croco.

Veronica in colica commendata. Commendatur valde ad colicam etiam veronica, quę ſimul ita à proprietate colicis vtilis a Cratone commendatur, quæ non ſolum decocta clyſtere iniicitur, ſed & in vino decocta cum myrrhæ ℈.ß. bibitur.

Idem Crato commendat radicem Imperatoriæ ſeu

Radix Imperatoriæ. cardopatiæ, quam in vino macerauit, & per triduum ante cœnam hauſtum propinauit. Quæ cum aliquid malignitatis, præſertim humida, habeat, poſtea ʒ. ß. myrrhæ cum vino, & tantundem Theriacæ cum extracto calami aromatici exhibuit. Idem tenera ceruorum cornua in taleolas ſecat & in puluerem redigit. Huius pulueris ℥. ij. addit myrrhæ ʒ. ii. piperis albi ʒ.j. Doſis ʒ.j.

Vtilis eſt & zedoariæ Puluis à ℈. j. ad ʒ. j. vt & aqua eiuſdem cum veronicæ aqua deſtillata, vt & extractum calami aromatici ad ℈.j. cum ſyrupo conueniente.

Aqua contra colicam.

℞. *Cinamomi* ℥. ß. *ſem. aniſi* ℔. ß. *dauci ſylueſtris* ʒ. ij. *rad. mei* ʒ. iii. *caryoph. macis, nuc. moſch. an.* ʒ. i. Macerentur per dies aliquot in ſpiritus *vini Rhenani* ℔.ii. ℥. iij. Deſtillatum dulcoretur *ſyrupo cinamomi* vel *ſacchare.*

Rhaſes probat *confectionem de baccis lauri*; Datur cum ℥.i. vel ii. vini calefacti.

Auicennas efficax medicamentum parat ex æqualibus partibus caſtorei, piperis & aniſi. Vtiles ſunt & *ſpecies diacumini, dianiſi, diacalaminthæ, diagalanga, diatrion pipereon, theriaca, & Mithridaticum antiquum, item oleum deſtillatum carui, cumini, fœniculi, aniſi, radicum angelicæ, caryophyllor.* ſi gutta vna vel altera in iure vel vino vel cereuiſia exhibetur.

Vel fiant cum ſaccharo, rotulæ, Vt:

℞. *Olei aniſi vel carui* gut. vij. vel ℈.ß. *ſacchari in aqua cinamomi diſſoluti* ℥.i.ß. F. Rotulæ.

Vtilis eſt & hic puluis.

℞. *Cinamomi optimi.*
Cortic. aurantior. flau. an. ʒ.ii.
Galangæ,
Calami aromatici an. ʒ.i.
Baccarum lauri ʒ.i ß.
Seminis cumini ʒ.ii.
Cornu cerui vſti præparati ʒ.i.ß.
Seminis carui ʒ.ß.
Aniſi,
Fœniculi an. ℈.iiij.
Caryophyllor.
Zedoariæ an. ʒ.i.

Puluériſatis adde *ſpec. dianiſi* ʒ.i. ß. F. Puluis, de quo datur. ʒ.i. circiter.

Externa medicamenta. Extra quoque ad flatus diſcutiendos vſurpari poſſunt ſacculi è floribus chamæmeli, ſummitatibus anethi, folijs calaminthæ, rutæ, milio, ſale leniter torrefactis parati, qui vino valente irrorati calidi ventri applicentur.

Vel F. tale Emplaſtrum.

℞. *Emplaſtri de baccis lauri* ℥.iii. *de meliloto* ℥. i. Miſce cum oleo chamæmelino & rutaceo. Fiat Emplaſtrum, quod abdomini imponatur.

Vel: ℞. *Emplaſtri de baccis lauri* ℥. i. ß. *vnguenti Agrippæ* ℥.ß. Miſceantur & ventri imponantur.

Nonnulli tegulam lateritiam ad ignem calefactam, & linteo vino madefacto inuolutam ventri imponunt: alii aſſerem quernum calefactum; alii panem è furno calentem. In vulgari vſu eſt & Lapis ophites calefactus, quem vulgò ſerpentarium appellant.

Commendatur & gummi tacamahacæ & carannæ vmbilico impoſita, imprimis ſi poſtea cucurbita maior vmbilico, vel parti dolenti affigatur. Efficax eſt & Galbanum, quod in Maluatico diſſolutum & cum caſtoreo mixtum vmbilico imponatur. Eidem & olea addi poſſunt. Vt:

℞. *Galbani in aqua vitæ diſſoluti* ʒ.ii. *olei nardini, rutacei an.* ℥.i. *croci* ℈.vi. Miſce.

F. Linimentum.

Vel eidem oleum deſtillatum rutæ addatur.

Efficacius adhuc eſt oleum ex Galbano, vt & quod ex ſapone deſtillatur, & *in Inſtitutionibus* deſcribitur.

Nõ ſemper materia colicum dolorem pariens obſtructionē etiam facit. Verum non ſemper illa ipſa materia (vt & hoc doctrinæ cauſſa addamus) quæ dolorem excitat, etiam obſtructionem parit, ſed quandoque alia materia eſt, quæ dolorem parit, alia quæ obſtructionem. Flatus enim copioſus cum excrementorum retentione affluens & continuum ſoluit, doloremque parit, & obſtructionem generat. Dum verò flatus non eſt ita copioſus, feces vero ſunt induratæ, aliud eſt quod dolorem parit, aliud quod obſtructionem excitat. Compertum enim eſt ſæpiſſimè aluum ad multos dies fuiſſe obſtructam, & feces retentas ſine dolore colico; accedentibus poſtea flatibus, demum colicam excitatam

In colica fecibus induratis per ſuperiora non exhibeantur purgantia. fuiſſe. Si ergo à fecibus alui induratis reliquis fecibus & flatibus exitum præcludentibus fiat colica, vſurpanda ſunt emollientia, & poſtea acria, expultricem irritantia. Abſtinendum verò in hoc caſu principiò ab omnibus purgantibus per ſuperiora exhibitis. Cum enim talia verſus aluum excrementa moueant; exitus verò à fecibus induratis ſit præcluſus: augebunt potius malum, quam minuent. Sed à clyſteribus emollientibus & pinguibus curatio inchoanda, paratis ſcilicet ex iuribus pinguibus, oleo communi dulci, a-

mygda-

mygdalar. dulcium, butyro, mucilagine altheæ, maluæ, ſeminis lini, fœnugræci, ficubus & ſimilibus. Extra ſimul eadem emollientia adhibenda. vt & vnguentum Agrippæ & ſimilia.

Exhibenda quoque emollientia, vt ius galli decrepiti, præcipuè cum anetho, polypodio, quandoq; & carthamo paratum; prunorum, ſpinachij, violariæ, betæ, oleum amygdal. dulc. deglutitis prius granis iv. diagrydij.

Poſtea ſuccedant clyſteres acriores, quibus feces diſſoluantur atque euacuentur. Quidam ægrum in balneum collocant actu calidum ex oleo, aut ex aqua, in qua herbæ emollientes coctæ ſint, vngendo prius eius ventrem oleo amygdalarum dulcium, butyro, pinguedinibus humectantibus. Deinde clyſterem mediocriter acrem iniiciunt, atque ita aluum proritant.

Argentum viuum quo modo vſurpetur in colica.

Nonnulli in malo deſperato argentum viuum exhibent, quod pondere ſuo deſcendens feces ſimul protrudat: alij plumbum in eundem finem exhibent. Narratque Ambroſius Paræus, *lib.16. cap.28.* quendam, cum nullis remedijs à dolore colico liberari potuiſſet, tandem hauſtis olei amygdalar. dulcium ℥. iiij. cum vino albo, aqua parietariæ mixtis, deinde deuorata glande plumbea argento viuo illita, eademque aluo reddita, cruciatu colico mox liberatum fuiſſe.

Hippocratis in colica remedium per inteſtinorum inflationem.

Trallianus Hippocratis remedium vſurpat. Follis enim ano adaptatur, atque inteſtina adeo inflantur, vt à ſtercoribus interna ſua ſuperficie ſeparentur, poſtea clyſter immittitur, qui feces alui ſolutas vna ſecum educit. Videatur Hippocrates, *in lib. de affect.* vbi ileum extremo hoc quaſi remedio ſanari docet. Et Trallianus, *lib. 10. cap. 1. de colica ex ſtercoris duri obſtructione.*

In colica à calculo in inteſtinis concluſo lubricantia & expultricem irritantia requiruntur.

Curatio colicæ à vermibus.

Eius, quæ à vermibus, curatio ad vermes necandos & eijciendos dirigenda.

Et inteſtinorum conuolutione & tranſpoſitione.

Dolor colicus ex inteſtinorum tranſpoſitione & conuolutione, & qui ex rupto peritonæo, & inteſtinorum in ſcrotum deſcenſu ortum habet, curationem herniæ poſtulat, de qua ſupra.

Diæta.

Diæta.

Diæta in omni dolore colico ab humore frigido & craſſo ſit attenuans & parca, cibique attenuantibus & diſcutientibus condiantur. Galenus maximè allium commendat, quia flatus diſcutit, & ſitim non infert, niſi in ventriculo bilioſo. Datur robuſtis crudum, cæteris coctum. Vitentur oua aſſa & dura, pyra, cydonia, & ſimilia. Potus ſit vinum album, potens, tenuium partium, non adſtringens, hydromel cum pipere paratum vtile in hoc caſu videatur apud Rhaſin, *lib. 9. ad Almanſor. c. 22.*

De Colica à vermibus.

Colica à vermibus.

Colicæ modò explicatæ non incommodè ſubiungi poteſt ea, quæ fit à vermibus, cuius mentionem facit Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obſer. 57.* vbi refert puellam 12. annos natam grauiſſimis doloribus colicis vexatam fuiſſe, cum febre continua & ſyncope. Ad quam ille vocatus enemata aliquot anodyna & flatus diſcutientia adhibuit: exterius fomentationem ex floribus chamæmeli, meliloti, ſemine carui, aniſi, fœniculi, fœnugræci, folijs & radicibus maluæ, althææ, & ſimilibus applicauit. Sequenti die infuſionem rhabarbari ex aqua abſinthij, parumque benedictæ laxatiuæ propinauit: quibus tamen dolor non ceſſauit. Tandem exhibito clyſtere ex lacte recens mulcto, globulum vermium pugni magnitudine, vltra ſeptuaginta lumbricos adeo intricatos & conglomeratos complectentem, vt ſeparari vix potuerint, aluum exonerando excreuit. Quo facto, dolor, reliquaque ſymptomata, quibus antea vexabatur, illico ſedata ſunt, & breui poſt tempore priſtinæ ſanitati reſtituta fuit.

Exemplum in puella.

De Colica ab humoribus craſſis, & viſcidis in tunicis inteſtinorum hærentibus.

Colica ab humoribus craſſis & viſcidis.

Frequenter etiam dolor colicus grauiſſimus excitatur à pituita & humoribus craſſis ac viſcidis, non, vt plurimi exiſtimant, in cauitate inteſtinorum, ſed intra coli tunicas contentis, vt teſtatur Galenus, 12. *m. med. cap. 7.* Non enim credibile eſt, dolorem, à quo perforari quaſi inteſtina videntur, excitari tantum à pituita, intus cauitati inteſtinorum adhæreſcente, eaque refrigerante.

An in cauitate inteſtinorum, nō vero in ipſis inteſtinorum tunicis humor in colicæ cauſſa hæreat.

Et cauſſa iſta non in tenuibus ſed craſſis inteſtinis conſiſtit. Nam tenuium inteſtinorum tunicæ rara tenuique ſubſtantia conſtant, vt non diu eiuſmodi cauſſas continere poſſit. Sed probabile eſt, frigidos eiuſmodi & viſcidos humores, ac flatuoſum ſpiritum in corpore craſſo denſoque genitum, ſed egredi nequeuntem, dolorem excitare, vehementem quidem ob maximam partis, in qua continetur, tenſionem; longum verò ſeu ſtabilem, quia difficulter euacuatur ob corporis ambientis craſſitiem & denſitatem, Galenus, *6. de loco affect. cap. 2.*

Colligitur autem eiuſmodi pituita in ijs, qui crapulæ dediti ſunt, otioſis item, & in quibus bilis, quæ expultricis ſtimulus eſt, ad ea loca non defluit. Quæ quidem ſatis diu hærere, antequam dolorem excitet, poteſt: Vbi verò ad quantitatem notatu dignam peruenerit, & flatus ex diminuto partis calore excitari incipiunt, vel ab externa aliqua occaſione, quæ vel calefaciat vel refrigeret, vel quocunque modo moueat, agitetur, flatuſque excitentur (hi enim in dolore colico ab hac cauſſa orto ferè præſentes ſunt) ſubitò grauiſſimi dolores, dum tunicæ inteſtinorum diſtenduntur & diuelluntur, excitantur. Vnde & humore hoc euacuato, dolor ceſſat; alterantibus verò non cedit; quod fieri tamen deberet, ſi à pituita in cauitate inteſtinorum hærente, eaque refrigerante, ſolum hic dolor excitaretur.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cauſſa hæc ex eo præcipuè cognoſcitur, quod dolor pali infixi, vel terebræ perforantis ſpeciem exhibeat, ob tunicarum violentam eo loci, vbi pituita iſta hæret, diſtenſionem: quod à reliquis cauſſis non accidit. Licet enim dolores vtcunque graues vel acuti exiſtant, non tamen ij fixi & perforantes quaſi ſunt.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Colica à pituita & humore craſſo intra tunicas coli concluſo pertinax eſt, ob partis, in qua humor continetur, craſſitiem & denſitatem, & humorum viſciditatem.

Indicationes.

Indicationes.

In colica à pituita craſſa & lenta vtendum eſt, aluo prius aperta, pituitam attenuantibus, fundentibus, diſcutientibus, ijs, tamen non inſigniter calidis, ne materia ſubitò reſoluta flatus multiplicentur, & materiam ad excretionem parantibus, ac denique euacuantibus.

Curatio.

Curatio.

Initio itaque clyſter paretur *ex emollientibus cum beta & ruta, ac ſemine carui, decoctis in iure carnis pingui, & diſſolutis in hoc electuarij diacatholici, hieræ ſimplicis an. ℥. ß. benedictæ laxatiuæ ʒ. ij. cum oleis lenientibus et ſalis ʒ. i.*

Vel: ℞. *Herb. emollient. an.* M. i. *flor. chamameli, meliloti an.* M. ß. *ſem. fenugræci* ℥. ß. Coquantur in aqua ſimplici. Colatura ℞. ℔. i. Adde *olei chamæm. rutacei an.* ℥. i. Miſce. F. Clyſter.

Clyſteres verò fortiores à principio iniecti, & præcipuè ſæpius iterati, nocent potius, quàm proſunt; cum materiam quidem agitent, ſed, ob eius ineptitudinem, non euacuent naturamque non parum labefactent.

Per os quoque initio leniora exhibeantur, vt mel roſar. ſolutiuum, hiera ſimplex. Ab agarico Auicennas abſti-

abſtinere iubet ob metum vomitionis;quę in colica cum alui ſuppreſſione minimè tuta eſſet, Vtilis eſt & ſyrupus è ſpina infectoria, vulgo Domeſticus appellatus, deſcriptionis Matthioli, *in 1. Dioſcorid. cap.102.*

Materiam attenuant *mel roſarum colatum, ſyrupus de duabus & quinque radicibus, de hyſſopo, oxymel compoſitum & ſimilia.*

Attenuantia. Materia nonnihil attenuata & præparata, ad fortiores clyſteres, qui etiam vim abſtergendi habent, aſcendendum, adijciendo cæteris folia calaminthæ, centaurij minoris, ſemen carthami contuſum, electuarium benedictæ laxatiuæ in maiore quantitate, oleum rutaceum. Licet & theriacæ vel Mithridatij ʒ.j. addere. Et ſi malum pertinax ſit, poſt horas ſex vel octo alius injiciatur, in quo agarici albi ʒ.j.ß. & pulpæ colocynthidis in nodulo ligatæ ʒ.ß. coctæ ſint, & in colatura electuarij diaphœnici, hieræ ſimplicis, benedictæ laxatiuæ *ana* ℥.ß. diſſoluatur.

Purgantia. Purgant per os ſumpta *hiera cum agarico, diaturbith cum rhabarbaro, pilula maſtichina, elect. diaphœnicum, Indum, epiſcopi, benedicta laxatiua.*

Maximè etiam confert terebinthina cum alijs purgantibus miſta.

Fortiora verò purgantia raro in hoc affectu vſurpanda: Si tamen mitiora non proſint, dictis medicamentis diagrydij gr. iij. vel iiij. vel hieræ diacolocynthidos ℈.j. adijcere licet. Fortior etiam eſt hiera Logadij deſcript. Aetij, *tetrab. 1. ſerm. 3. cap. 3.* Idem pomum colocynthidis excauat, ſemina eximit, poſt vino dulci veteri replet, & per noctem relinquit, mane vinum per linteum exprimit & diligenter colat, cauendo, ne quid de medulla in vino remaneat, vinum calefactum propinat ægrumque deambulare iubet, *tetrabibl. 3. ſerm. 1. cap. 31.* Idque aliqui pro ſecreto habent in colica ex pituita craſſa vitrea. Sed fortius eſt medicamentum, quam vt omnes ferre poſſint,

Opiata. Atque in hoc cauſſæ genere opiata vix conueniunt, & licet in principio iuuare videantur, tamen dolor poſtea maior fit, humore ad motum ineptiore reddito, tunicisque inteſtinorum magis addenſatis, flatuum diſcuſſione prohibita. Itaque ſucci iſti frigidi & craſſi intra

Calefacientia. tunicas inteſtinorum concluſi incidendi & concoquendi ſunt, & quidem eiuſmodi medicamentis calidis, quæ non plus reſoluunt, quam digerant, ſed quæ ſimul flatus

Allium in colica vtile. diſcutiendi vi polleant; in quorum cenſu etiam Galenus *allium* habet. Etſi enim nonnulli putant flatus gignere allium: tamen rectiſſime ſcribit Galenus, *12. meth. med. cap. 8. Allium*, inquit, *omnium planè edulriorum flatus maximè diſcutit.* Itaque ipſe ruſticorum theriacam id appellat. Habet enim manifeſte excedentem calorem, & qui pituitoſum humorem non gignat, ſed manifeſtè ei repugnet. Ex omnino hic delectu calefacientium opus eſt, quæ talia ſint, vt etiam vehementer digerant, qualia ſunt attenuantia non vehementer calida. Atque, vt *loco allegato*, vbi diligenter de colico dolore ex humoribus craſſis orto tractat, Galenus ſcribit; A nullo in eiuſmodi ſuccis tam eſt metuendum, quàm à calore, qui eos liquet atque in flatum vertat, ſed digerere non valeat.

Attenuandi & diſcutiendi vi etiam valet marrubium album in vino coctum exhibitum, & ſummitates thymi in aqua ad tertias coctæ, ſi colaturæ mellis deſpumati aliquid addatur. Aetius inter alia commendat decoctum verbenacæ rectæ per nouem dies bibitum, decoctum item menthæ viridis per tres dies continuatum. Caſtorei etiam ʒ.j. datur in hydromelitis optimi cyatho vel ʒ.iiij. vel ℥.v. circiter,

Vel: ℞. *Caſtorei* ʒ. iij.
Sem. ammeos,
Fœniculi ana ʒ.j.
Pulueriſentur & detur ʒ.j. in hydromelite.

Aut: ℞. *Cumini* ℥.ß. *piperis albi, ſummitat. thymi, fol, rutæ, nitri an.* ʒ.j. Tritis ijs cum aceto fiant trochiſci pondere ʒ.j. Detur vnus cum hydromelite,

Vel: ℞. *Fol, abſinthij, pulegij, piperis albi, ſem. cumini, baccarum lauri an.* p.æ. Pulueriſentur. Doſis ʒ.j.

Interea dum incidentia & attenuantia vſurpantur, clyſteribus, fomentis, balneis, & alijs externis vtendum, quæ partem laxant, ne extenſa doleat, & flatus facilius erumpant, ac pituita viſcida facilius & cum minore dolore ad cauitatem inteſtinorum tranſeat. Tota ergo abdominis regio inungenda *oleo amygdal. dulcium, chamamelino, anethino, laurino, liliorum alborum, fomenta item humida ex decocto florum chamameli, meliloti, ſemine fœnugræci, lini, ruta, origano, calamintha* & ſimilibus adhibenda, quæ ſi calidiora expetantur, in vino coqui poſſunt.

Si dolor perſeueret, ad ſicca fomenta tranſeundum, Fomenta ſicca.
quibus id, quod liquatum & attenuatum fuerat, exſiccetur & diſcutiatur, ſacculis nimirum ex *milio, ſale, furfure, puluere chamameli, ruta, anethi, lauri*, cui vſui etiam inſeruiunt vaſa teſtacea calefacta, & pannis inuoluta vulgò, vt & familiariter vſurpatur lapis ophites, ſerpentinus vulgo dictus, de quibus antea dictum.

Extra etiam adhibeantur diſcutientia & euacuantia, Externa.
vt *vnguentum de arnita, Agrippa* & alia, quæ in curatione hydropis tympanitæ proponuntur. De fomentis monet Trallianus, quod, niſi eorum ope dolor miteſcat, non tranſeundum ſit ad fortiora: quia materiæ copia prohibeat. Eius ergo partem maximam prius euacuandam eſſe, reliquam poſtea fomentis diſſoluendam.

Diæta.

Victus primò ſit parcior ad excrementa abſumenda, Diæta.
& pituitam extenuandam; poſtea cibus exhibeatur, qui ſit boni ſucci, & coctu facilis, admiſtis ijs, quæ incidendi & extenuandi vim habent. In quem vſum & vinum exhibere licet.

De Colica ab humore acri, & ſcorbutico.

Oritur & colica ab humore bilioſo & calido, non Colica ab humore acri & ſcorbutico.
illo quidem in cauitate inteſtinorum hærente, vel per eam moto, ſed per tunicas & vaſa eorundem. Nam ſi in inteſtinorum cauitate redundaret, potius diarrhœam vel choleram, vel inteſtinorum tunicis adhærens, & dyſenteriam excitaret. Atque id vel ex eo quoque patet, quod ex bilioſis & acribus humoribus non ſolum colica, ſed ſi alio conuertantur, etiam icterus, febres, conuulſio, paralyſis & alia grauia ſymptomata oriri ſolent.

Atque ex hac cauſſa, humoribus nimirum non frigidis & craſſis, ſed tenuibus, acribus, quos omnes vul- Colica Auſtriæ, Morauiæ & Franconiæ familiaris.
go bilioſos appellare ſolent, cum tamen magna ſit eorum differentia, ortum habet colica, quæ Morauiæ, Auſtriæ, Franconiæ & alijs quibuſdam locis, vbi vina fortia, ſulphurea & tartarea in vſu ſunt, familiaris eſt, & frequenter in paralyſin, arthritidem, epilepſiam tranſit. Siue enim cauſſas, quæ præceſſerunt, ſiue ſigna ipſorum humorum ſpectes, vtraque humorem non pituitoſum & craſſum, ſed tenuem & acrem indicant. Nam vina quod attinet, *lib. 2. Inſtit. p. 2. cap. 8.* dictum, quæ in terra calcaria vel lapide calcario, ſulphureo, vel ſimili aliqua materia minerali abundante creſcunt, cum partes tales multas in ſe contineant, quæ ad corpus alendum ineptę ſunt, tandē in corpore cumulatę variorum morborum & inter eos etiam colicę cauſſæ ſunt. Humores enim tales cum a natura vt inutiles protrudantur ad inteſtina, venas & membranas eorum p.n. diſtendunt, atque ita non ſolum doloris, ſed & alui ſuppreſſionis cauſſa ſunt. Fibrę enim ſi hoc modo diſtēduntur p.n. officium ſuum facere & feces protrudere nō poſſunt.

poſſunt. Atque non ſolùm obſtructionem fecum retentarum cauſſam eſſe, ſed potius inteſtinorum diſtenſionem, & fibrarum motum quaſi contrarium, vel ex eo apparet, quod omnia euomuntur. Clyſteres enim infuſi raró aliquid educunt; & quamuis aliquid educatur: aluus tamen ſtatim iterum clauditur, & dolores perſeuerant: imò clyſteres, vt & glandes, ſurſum attrahuntur. & vomitu eijciuntur, vt ſæpius annotatum, quod fieri non poſſet, ſi obſtructa eſſent à fecibus inteſtina.

Perpendendum tamen hic etiam hoc relinquo, an illi humores ſalſi & acres aliquam qualitatem adſtringentem & mordicantem, qualis in vitriolo & alumine reperitur, habere poſſint, à qua ſiccitas inteſtinorum & ſuppreſſio alui originem habeant. Atque hi humores cum ſæpe ad inteſtinorum cauitatem penetrare non poſſint, & vel copia ſibi exitum præcludant, vel ob partis diſtenſionem permeare non poſſint, ad venas regurgitant, & vel ad caput ruunt, & epilepſiam vel conuulſionem excitant, vel ad extrema corporis, & paralyſin, arthritidem, alioſque dolores vagos procreant.

Signa quoque, quæ præſentem humorem arguunt, non frigidos & craſſos, ſed tenues & acres humores indicant. Appetitus enim perit, ſitis creſcit, vrinæ rubicundiores apparent, facies colore etiam citrino tingitur, vomuntur non ſolum pituitoſa, ſed & æruginoſa ac porracea, dolores vagi in toto corpore percipiuntur. Atque hoc malum quandoque epidemium eſſe ſolet atque contagioſum, vt Ægineta, *libr.2. cap.18. & 43.* & Auicennas, *libr.3. fen. 16. cap.6.* teſtatur, ortumque ex humoribus acribus, malignis & contagioſis habet. Talis colica an. 1621. ineunte vere in Sileſia, in ducatu Teſchinenſi graſſata eſt, cuius hiſtoria ita ad me perſcripta. Primò morbus cum dolore capitis inuaſit; hinc dolores colici acerbiſſimi oborti ſunt; poſtea ijdem dolores dorſum, pedes, & hinc omnia exteriora occuparunt: Quamprimum dolor inuadebat, aluus obſtruebatur, vt nec fortibus medicamentis laxari poſſet; & licet laxaretur, ſequenti tamen die iterum obſtruebatur, appetitus deijciebatur, & quicquid vel cibi vel potus aſſumebatur, vomitu reijciebatur: atque hoc malum contagione in alios tranſlatum fuit, vt paucæ ædes ab hoc malo immunes eſſent.

Signa Diagnoſtica.

Anteceſſerunt cauſſæ humores acres & bilioſos ge-
Signa. nerantes, dolor eſt acutus, adeſt ſitis, oris amaritudo, vigiliæ, vomitus & ſingultus nonnunquam, aluus ferè adſtringitur. Et licet à primò clyſtere feces eijciuntur, poſtea tamen nihil fere euacuatur, vrinæ ardor & rubor adeſt; læditur æger ab hac cauſſa colicam patiens ab ijs, quę alias in colica à flatu & pituita prodeſſe ſolent, contrà proſunt refrigerantia, ſæpe coniunguntur febres tertianæ continuæ, duplices, nothæ.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Dolor colicus ab hac cauſſa nonnunquam in dorſi dolores, materia, quæ ad inteſtina confluebat, eo delata, interdum in arthritidem, materia ad articulos tranſmiſſa; ſæpiſſimè in paralyſin deſinit, nonnunquam epilepſiam excitat, materia ad caput delata: Et quidem eos, qui ex tali colica in epilepſiam delapſi fuiſſent, pleroſque perijſſe Paulus Ægineta teſtatur; qui in paralyſin, pleroſque fuiſſe ſanatos, critica quaſi materiæ ad ambitum corporis tranſlatione, & tandem diſcuſſione.

2. Satis periculosè laborant, quibus infra nihil, vomitu verò corrupti & vitioſi humores eijciuntur, imprimis ſi epilepſia & conuulſiones accedant.

3. Morbus etiam diuturnus eſt, & crebris recidiuis ægrum affligere ſolet, ita vt ægri ſæpè multis annis in lecto decumbant, modò cum febre, mod ſine febre, doloribus ſingulis ferè menſibus, vel longiore etiam interuallo recurrentibus.

Indicationes.

In colica ab humoribus calidis & acribus refrigeran- Indicationes.
tia & humectantia requiruntur, & ſi malignitas coniuncta ſit, & illi reſiſtendum. Aluus ſi ſubſiſtat, aperienda; cum niſi aluus aperta ſit, reliqua medicamenta parum proſunt, id quod humectantibus & laxantibus rectiſſimè perficitur.

Curatio.

Trallianus frigidæ potum laudat, vbi vires robuſtæ
ſint, & partes internæ non læſæ. Injicit etiam copiosè Curatio.
oleum roſaceum cum adipe anſerino, aut cum vitellis ouorum, vel cremorem ptiſanæ cum oleo chamæmelino. Ægineta, *lib. 3. cap. 43.* de Italo quodam Medico ſcribit, quod contagioſam colicam ex acribus & mordacibus humoribus curauerit victu & medicamentis frigidis, etiam aqua frigida propinata, qui *allegato loco* conſulatur.

Et ſecuti hoc nonnulli ex recentioribus, Amatus Luſitanus, *cent.1. curat.48. cent.7. cur.21.* & Foreſtus, *lib.21. obſ.12.* qui in colica ex humorib. acribus & bilioſis, calidis medicamentis non ſolum non iuuantibus ſed & lædentibus, non tantum frigidam propinarunt, ſed & lintea in frigida intincta & expreſſa vmbilico admouerunt; aut Epithematis frigidis vſi ſunt ſucceſſu non infelici. Aquam tamen colica affectione laboranti dare, non cuiuſuis triuialis Medici eſt, vt ſcribit, *loco allegato*, Amatus Luſitanus.

Aluo non fluente refrigerantibus euacuantia addantur, cuiuſmodi ſunt Syrupi roſarum & violarum ſolutiui, tamarindi, manna, rhabarbarum.

Vt: ℞. *Syrupi roſarum ſolutiui* ℥.ij. *ſeri lactis* ℥.iij. vel iv. Miſce.

Et ſæpe cum felici ſucceſſu in hac colica vſurpaui & alij etiam vſurparunt *ol. amygd. dulcium*. Diſſoluantur nimirum in iuris pulli, in quo flor. chamæmeli P. j. ebullierit, ſ. q. mannæ ℥.j. vel ℥ ß. Coletur & addatur ol. amygdal. dulcium recenter expreſſi ℥.j ß. vel ℥.ij.

Vel detur ol. oliuar. recens, in quo flor. roſatum ſolutiuarum infuſi fuerint cum iure mercurialis & radic. althęæ.

Si tamen in colica bilioſa ventriculus bilioſus, humidus & laxus ſit, melior eſt hierę picrę vſus, qua mordaces humores in inteſtinis abſterguntur, cum calidioribus alijs medicamentis exhibitis dolor potius irritetur, ſicut exemplis aliquot docet Galenus, *12. meth. med. cap. vlt.* Ne caliditate ſua hiera noceat, cum refrigerante aliquo detur. Clyſteribus quoque Galenus, *6. epid. comm. 6. text. 5.* vtitur, qui mordaces humores in inteſtinis eluunt, quorum materia eſſe poteſt melicratum, & cremor ptiſanę.

Vel: ℞. *Decocti hordei* ℔. j. *mellis roſar. vel violar. ſacchari rubri* an. ℥. j. *vitell. oui* num j. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Rad. althea* ℥. ß. *parietaria, mercurialis, violarum, flor. chamæm.* an. M. j. *ſem. lini, fœnugræci* an. ʒ. ij. *caricarum pinguium* num. iij. Coq. in ſ. q. ſeri lactis. Colat. ℞. ℥. x. *Elect. diacathol.* ℥. j. *hiera* ſ. ʒ. ii. *mell. roſ. ſolut.* ℥. ii. *ol. violacei* ℥. iij. *ſtercoris canini albi* ʒ. ij. Miſce. F. Clyſter.

His excretis, injicit per ſedem, quæ melius mitigant, & quę in inteſtinis adhęrentia, eorumque tunicas aperientia eadem à mordacibus humoribus ex ſupernis in illa deſcendentibus tuentur. Cibos quoque boni ſucci, & quidem coctu faciles offert, vt ita probo alimento humorum in corpore prauitatem & acrimoniam temperet, paulatimque corrigat. In hunc finem lac calidum cum ſaccharo injici poteſt. In *2. de ſimpl. medic. facult. cap. 12.* Si dolor inteſtinorum à bile aut ſalſa pituita ſit, clyſteres infundit ex cera liquefacta cum oleo roſaceo,

& adi-

& adipe hircino, aut ex ſolo oleo dulci. Serum lactis quoque per ſedem iniectum mordaces humores abſtergit.

Et ſi colica talis ex humoribus tartareis ortum habeat, quæ non tam in ipſis inteſtinorum cauitatibus, quam eorum vaſis & tunicis conſiſtat, eaque diſtendat, atque motus naturæ inuerſus ſit, ita vt omnia ſurſum propellat, & inteſtina calida & ſicca intemperie laborent, fecesque retentæ exſiccentur, clyſteres humectantes, emollientes iniiciendi ſunt, qui ſimul atque vna opera, vt dolorem leniant, parari poſſunt. In quos vſus lac caprinum cum caſſia inuci, & aliquid olei communis addi poteſt.

Quandoque tamen plus proſunt, & tenſa ac ſicca inteſtina magis laxant per os aſſumpta, quam in aluum infuſa, vt oleum amygdalarum dulcium, & ſimilia humectantia, non verò fortiter purgantia: Obſeruatumque, quoſdam his doloribus, & alui obſtructione detentos ex magna prunorum recentium comeſtionum copia ſolutos fuiſſe, cum antea nullis etiam vehementioribus purgantibus ſolui poſſent; aliiſque idem ex vuarum recentium larga comeſtione accidiſſe. Tutius id præſtat manna, cum oleo amygdal. dul. recenti ſumpta, vt antea dictum. Ad dolores verò leniendos vtile eſt decoctum fl. chamæmeli cum iute carnis vel cereuiſia ad ℥. iv. datum, cum ſpec, Diacymini ʒ. ß. & butyri recent. vel ol. amygdal. dulc. recent. ℥. ii.

Poſſunt & alia vſurpari, quæ ſupra de colicæ curatione in genere ſunt propoſita. Et cum non ſufficiat ſemel ægrum à malo liberaſſe, ſed opus etiam ſit præcauere, ne redat, poſtea ea medicamenta adhibenda, quę venarum obſtructiones aperiant, humoreſque vitioſos è corpore euacuent. Vbi aluus eſt liquida, vt Dyſenteria metuenda ſit, Galenus, 12. *m. m. cap.* 7. alicam in aqua additis granis mali punici coctam exhibet, aut decoctum rhois obſoniorum præbet, aut fructus auſteros.

Si dolor valde vrgeat, imprimis in hoc cauſſæ genere, ad narcotica accedendum. Extra quoque, aluo laxata, ventrem inungere oportet oleo violarum, amygdalarum dulcium, roſarum maluæ, altheæ. Videatur etiam infra *part.* 3. *cap.* 7. de colica ab humore acri & ſcorbutico, vt & Adr. Spigelius de febr. ſemirert. *cap.* 4. *&* 13. vbi pluribus de hac colicæ ſpecie agit.

Diæta.

Diæta. In colica ab humore calido vtilis eſt victus tenuis & refrigerans; inedia tamen cauenda, cum acriorem reddat materiam, & plus bilis generet, vnde omnia ſymptomata ingraueſcunt & augentur. Danda ergo ptiſana, cui interdum aliquid vini granatorum admiſcetur, præcipuè ſi aluus non ſit adſtricta. Cucurbitæ fructus naturali quadam proprietate colo aduerſatur, teſte Tralliano. Vinum parcè bibatur & tale, quod malum hoc exaſperare non poſſit. Videatur etiam Galenus de curatione colicæ ex humore calido acri, *loco antea allegato* 12. *meth. medend. cap.* 7.

De Colico dolore ab Inflammatione Inteſtinorum.

Colica ab inflammatione inteſtinorum. Quandoque etiam ſanguis eò loci ſeu ob copiam, ſeu ob tenuitatem effuſus, plerumque verò ad dolorem grauem, qui præceſſit, eò attractus, aut ab alia læſione inteſtinorum eò concitatus inflammationem in colo excitat, quę & ipſa diſtendendo, & fecibus alui ac flatibus viam pręcludendo dolorem excitat.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Dolor fixus diſtendens, pulſanſque in parte affecta intus percipitur, febriſque & febrilia Symptomata adſunt, aluus occluditur, licet adſit inane deiiciendi deſiderium. Quod ſi tenuia inteſtina inflammentur, illis occluſis & conuolutis nihil per inferiora deſcendit, ſed omnia per os, reiiciuntur & inflammationis ſigna alia ſupra propoſita adſunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. Dolor colicus ab inflammatione maximè periculoſus eſt, quia materia eſt impacta, & tranſitum in Ileum minatur. Et quanquam qui in ileo eſt, periculoſior ſit: tamen nec ille, qui in colo eſt, periculo caret, pręſertim ſi inflammatio tanta ſit, vt vrina ſupprimatur.

Indicationes.

Indicationes. Qui ſcopi in aliis inflammationibus, iidem & hic ſunt propoſiti, ſanguis nimirum affluens à parte affecta auertendus, eiuſdem feruor temperandus, ac id, quod influxit, diſcutiendum. Nam vt ad ſuppurationem ducatur, minus tutum eſt, & non ſine periculo id fit, ac præcipuè ſi ad interna abſceſſus rumpatur.

Curatio.

Curatio. Curatio ſupra *ſect.* 1. *cap.* 2. propoſita eſt, quę ibi videatur.

φλόγωσις inteſtinorum. Præter dictam inteſtinorum inflammationem φλεγώσεως cuiuſdam ſeu feruoris inteſtinorum, qui in tenuibus pręcipuè inteſtinis accidat, mentionem facit Platerus, qui grauem & diu durantem dolorem inferat, atque oriatur ex bile nondum in inteſtinorum cauitate contenta, ſed in ipſorum ſubſtantiam, ſeſe inſinuante, eaque vellicante ac rodente. Cùm enim bilis in inteſtinis hęreat, vel continuò de nouo affluat, dolores adeo pertinaces & diuturnos generari, qui licet mitigentur, mox tamen redeant atque eò ſint ſęuiores, quò bilis, quę illas efficit, deterior eſt, atque hanc bilem à veſicula fellis interdum prouenire docet, plerumque ex vitioſo chylo genitam, in venis meſaraicis ſanguini adhuc confuſam, nec ab eo propter illius copiam, vel obſtructiones ſufficienter in veſiculam fellis expurgatam, vnà cum ſanguine per ramos venarum meſaraicarum inteſtina amplexantes illorum ſubſtantię infundi, & niſi per oſcula venarum in ſpatium illorum exſudet; & diarrhœeam excitet, in ipſis hęrentem hunc dolorem excitare. Et cum magna eius eſt copia, non ſolum ad inteſtina delata Colicum & Iliacum dolorem, ſed & in aliis partibus alios morbos, ſępe etiam febres excitare, ſcribit.

Verum enim verò nulla peculiaris colicę hęc eſt ſpecies, ſed illa ipſa, quàm antea à bile ac humore ſcorbutico prouenire diximus, & in iis locis, vbi vina tartarea & impura bibuntur, eſt familiaris, quali quoque ſcorbutico ſępe infeſtare ſolet. Hic enim, quod antea etiam factum eſt, iterum monendum, hunc humorem ſalſum & acrem vulgò quidem bilem nominari, non parum tamen à bile illa flaua, quę in veſicula fellis colligitur, differre, & omnem colluuiem humorum acrium aduſtorum & ſeroſorum hoc nomine accipi.

QVÆSTIO I.

An Colica antiquis nota fuerit?

An colica antiquis nota fuerit? De malo hoc illud primùm in controuerſiam venit, an Antiquis notum fuerit? Etſi enim cauſſę, quę hoc malum excitant, ſemper in corporibus humanis inuentę ſint, atque hinc probabile videatur, hoc malum ſemper homines afflixiſſe; & apud Celſum iam medicamenti colici Caſſij mentio fiat: tamen dubitandi occaſionem pręber Plinius, qui *lib.* 27. *cap.* 1. ſcribit: Colicum morbum primo omnium expertum eſſe Tiberium Imperatorem, & nomen huius mali populo fuiſſe incognitum; & quod apud Hippocratem & antiquos Medicos nomen colici doloris non occurrit.

Verum enim vero, cum, vt antea dictum, cauſſa huius mali etiam apud antiquos reperta ſit, pro morbo

nouo

nouo & qui Tiberij tantum tempore innotuerit, non habendus, Nomen tamen hoc antiquis vſitatum non fuit, ſed eum vel in genere doloris inteſtinorum nomine, vel iliaci doloris nomine expreſſerunt, vt ex 3. *Epidem. ægrot. 9. & libr. de morbis & περιπατῶν* apparet, ſicut & Diocles Caryſtius apud Celſum plenioris inteſtini morbi ileum vocat. Poſtea verò mutata nominis ſignificatione, & colici & iliaci doloris nomina diſtincta ſunt, & iliaci mali nomen ſaltem inteſtinorum tenuium affectioni; coli vero dolori colicæ paſſionis nomen tribuitur. Ita enim Celſus *lib. 4. cap. 13.* Diocles Caryſtius tenuioris inteſtini morbum χορδαψὸν, plenioris εἰλεὸν nominauit. A pleriſque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κολικὸν nominari. Ideoque cum Dioclis Caryſtij tempore morbus hic notus fuerit, etſi ilei nomine appellatus, non primum Tiberij tempore innoteſcere potuit. Hoc forſan accidit Tiberij tempore, vt colica quædam peſtilens & epidemia in multis Romanę Reipublicæ locis graſſata ſit, & ab Italiæ regionibus initium cæperit, vt ſcribit Paulus Ægineta *lib. 3. cap. 43.* Simul etiam dubium eſt, quem morbum intelligat Plinius, cum non colicum nominet, ſed colum.

Seqq. Pertinent ad p. 587. poſt lin. 4.

Dolor colicus ſit plerumque in ſiniſtro latere.

Etſi vero colum inteſtinum totum huius doloris ſubiectum eſſe poteſt: tamen hic monet Guil. Fabrit. *centur. 1. obſ. 58.* dolores colicos vt plurimum in ſiniſtro latere obſeruari, idque accidere propter coli in ea parte anguſtiam. Cum enim excrementa in ſuperiori & capaciſſima coli inteſtini parte in globos magnos, prout capacitas inteſtini ferebat, indurata, à flatu verſus hanc anguſtiam magna cum violentia pellantur; accidit, vt non niſi ſummo cum dolore permeare poſſint. Id quod diligenter animaduertendum, ne huiuſmodi dolores colici cum dolore ſplenico, nephriticoue, ægrotantium damno confundantur.

Dolor colicus cum ſplenico & nephritico nõ confundendus.

QVÆSTIO II.

An ſola intemperies dolorem colicum inducere poſſit.

An ſola intemperies colicam inducere poſſit?

Qui id affirmant, primo pituitam vitream producunt, eamque acerbiſſimos dolores colicos excitare, ita vt perforari inteſtinum quaſi terebra videatur, in cauitate inteſtinorum tunicis adhæreſcentem frigiditate proxime tales dolores parere putant. Verum etſi negandum non ſit, in corpore ex cruditate humorem frigidum craſſum & viſcidum generari poſſe, qualis quandoque etiam euacuatur: tamen hoc probabile non eſt, primo humorem hunc tantam frigiditatem in corpore humano actu obtinere poſſe, vt actuali frigiditate dolorem tam acutum generet. Deinde nec hoc vero conſentaneum eſt, eum in cauitatibus inteſtinorum ipſis adhærendo hunc dolorem, & quidem frigiditate tantum excitare. Nam ſi ſola frigiditas cauſſa doloris eſſet, non tam ſubito inuaderet, & tam ſubito ceſſaret. Et cur tum demum doloris cauſſa eſt, & non antea etiam fuit, cum diu ibidem (ex ipſorum etiam ſententia) hæſerit & frigidus fuerit? Et ſi ſola frigiditas cauſſa eſt, calefacientibus medicamentis dolor ſedaretur, quod tamen non accidit, ſed calefacientibus ſolis adhibitis magis intenditur, & non prius ceſſat, quam hic humor euacuetur.

Pituita vitrea nõ frigiditate ſed ſolum dolorẽ excitat.

Vero proinde magis conſentaneum eſt, non ſolum frigiditate dolorem à pituita vitrea excitari, cum, dum quieſcit, nullum dolorem excitet, ſed dum mouetur, diſtendendo, dum ſcilicet humor hic per venas in tunicas inteſtinorum penetrat, eaſque diſtendit, aut flatus à ſe emittit, qui itidem diſtendenda dolorem excitant. Vnde accidit, vt dum humor hic craſſus & viſcidus membranas ita diſtendit, vt dolorem quaſi infixi pali, vel terebræ perforantis ſpeciem præ ſe ferat, quod in reliquis inteſtinorum doloribus, vbi humor per ea tranſit, non euenit.

Eadem ferè inflammationis humorum bilioſorum ratio eſt, quibus etiam nonnulli probare volunt, à ſola intemperie colicam produci poſſe. Neque enim vel ſanguis in inflammatione, vel bilis ſolum calefaciendo tantos dolores excitare valent; ſed dolor ille grauiſſimus oritur, dum in inflammationibus ſanguis tunicas inteſtinorum diſtendit aut dum bilis non per inteſtinorum cauitatem, ſed per eorum venas & tunicas mouetur, eaſque diſtendit.

Inflammatio tamen alio etiam modo dolorem colicum excitare poteſt, dum anguſtiam pariendo excrementorum euacuationem impedit.

Inflammatio quomodo colicam excitet?

Refrigerationem tandem inteſtinorum quod attinet, quæ fit ab aere externo, vel ab aſſumptis frigidis, ſunt quidem nonnulli in ea opinione, quod & ab ea, cum frigida partibus neruoſis & membranoſis inimica ſint, dolor colicus excitari poſſit. Verum probabile non eſt, frigus externum, & quidem ſæpe non adeo magnum, ita ad inteſtina per pinguedinem & muſculos penetrare poſſe, vt tantum dolorem frigiditate ſua iis inducere valeat: ſicut nec abſumpta ita inalterata ad colum deſcendunt, vt frigiditate ſua tam vehementem dolorem excitare queant. Cum verò id negandum non ſit, à refrigeratione quandoque dolorem colicum induci, cauſſam aliam intercedere neceſſe eſt. Mercurialis putat, duplici de cauſſa à frigiditate dolorem colicum induci, primum quoniam indurentur feces à frigiditate; deinde quia propter frigiditatem corrugentur inteſtina, quæ corrugata dolorem inducant. Verum non credibile eſt, frigus tantum in viuente corpore induci poſſe, quod ita contrahat inteſtina, vt inde dolor excitetur: neque frigus tam ſubitò exiccare poteſt feces, ſicut ſæpè ſubitò à frigore dolorem induci videmus.

Quomodo refrigeratio inteſtinorum colicã excitet?

Probabilius ergo eſt, frigida, dum frigidam intemperiem inducunt, & calorem naturalem debilitant, coctioni obeſſe, qua debilitata, cum flatus, tum alij crudi & corrupti humores generantur; qui cum alios morbos, tum etiam dolorem colicum excitare valent.

CAPVT III.

De Dolore Iliaco.

Ileus.

VIcinum colicæ ab inflammatione malum eſt Ileus, vt pote in quem non rarò colica ab inflammatione degenerare ſolet. Nomen autem vel à parte affecta accepit, Ileo ſcilicet, hoc eſt, inteſtino tenui, vel à ſymptomate, quod in hoc malo inteſtina εἰλεῖσθαι, id eſt, conuolui videntur. Appellatur & Iliaca paſſio. Poteſt tamen diſtingui inter Ileum & Iliacam paſſionem, vt Iliaca paſſio ſit dolor inteſtinorum tenuium, qui tamen, vt *capite præcedente* dictum, ſæpè etiam colicus dolor appellatur; cum frequentius inteſtinorum dolor in colo contingere ſoleat; Ileus verò is affectus, in quo excrementa, quæ per aluum excerni debent, retinentur, & per os reijciuntur, ob inflammationem imprimis inteſtinorum & plerumque quidem tenuium, quandoque tamen & coli. Et quidem non neceſſarium eſt, vt ſemper inteſtinorum dolori motus ille inteſtinorum inuerſus coniungatur, ac feces per os reijciantur: & tunc propriè dolor Iliacus vel Iliaca paſſio appellatur. Vbi verò motui inteſtinorum inuerſo etiam magnus dolor coniungitur, ſine diſcrimine & Ileus & Iliacam paſſio appellari poteſt. Verum cum quæ de dolore hoc Iliaco dici poſſunt, iam explicata ſint partim *cap. 1.* de Ileo, partim *capite præcedente* de dolore colico, nihil de eo hic amplius addimus.

Pertinet ad inteſtinorum dolorem & teneſmus. Verum

rum

rum cum doloris inteſtini recti & ani proprius ſit, de eo *infra* de ani ſymptomatibus dicemus.

CAPVT IV.

De Alui retentione.

Alui retentio. QVicquid in cibo ſuperfluum & alendo corpori ineptum eſt, idque craſſius (nam aquoſum per veſicam excernitur) per aluum eiici debet. Fitque id rectè dum omnia naturaliter ſeſe habent, & aluum homines ſani alij bis, alij ſemel ſingulis diebus deiiciunt.

Verum multis modis hæc actio vitiatur. Aliquando enim aluus tardè, & nonniſi tertio, vel quarto die redditur, aliquando plures dies planè ſupprimitur.

Et contra aluus interdum ſæpius, quam par eſt, deiicitur; id quod in variis alui fluxibus accidit. Interdum feces alui per aliena loca excernuntur: aliquando alia præter feces per aluum eiiciuntur, de quibus ordine dicemus.

Alui diutius ſuppreſſæ exempla. Aluus primò interdum vel rarius, quam par eſt, vel minus, quam par eſt, vel magno cum conatu excernit. Reperiri aliquos, quibus aluus ita ſegnis eſt, vt non niſi tertio, quarto, ſeptimo, vel decimo aut duodecimo die excernant, etiam ſi bene comedant, neque alias malè habeant, ſæpe obſeruatum. Ita refert Braſauolus *de medicin. purgantib. cap. 6.* ſe anno 1535. iter equitando feciſſe, & cum eſſet apud D. Virginem Lauretanam, ſemel excreuiſſe, poſtea Romam profectum dies duodecim in itinere conſumpſiſſe, & Romæ demum iterum excreuiſſe, atque interim ſe maximè ſanum vixiſſe. Similiter ſe Ferraria Venetias profectum, in acceſſu & receſſu, & mora, qua Venetiis fuit, nouem ſcilicet dierum ſpatio, nihil excreuiſſe. Idem aliis interdum accidit, eiuſque rei exempla annotata ab Alexand. Benedicto, *libr. 19. de curandi morb. rat. cap. 36.* Fernelio, *lib. 6. de part. morb. & ſympt. cap. 10.* Hieronymo Thriuero, *comm. ad aph. 20. libr. 2. Hipp.* Petro Foreſto, *libr. 2. obſ. 34. in ſchol.* Prætetea Schenckius, *lib. 3. obſ.* exemplum habet Melancholicæ puellæ, quæ tribus menſibus nihil aluo excreuit, & virginis cuiuſdam nobilis, quæ annis amplius octo aluum, vrinam, menſes & ſudores cum periculoſiſſimis ſymptomatibus ſuppreſſa habens vitam, tertio quoque die aluum clyſtere proluendo, duxit.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Cùm autem ad naturalem fecum excretionem neceſſarium ſit, primò vt adſint feces, quæ ſui cum copia, tum qualitate inteſtinorum expultricem irritent, æque ad excernendum aptæ ſint; ſecundò vt irritatio ſeu ſtimulus hic ab inteſtinis percipiatur: tertiò vt facultas naturalis irritata ad expellendum inſurgat; quartò vt facultas animalis beneficio muſculorum abdominis expulſionem hanc adiuuet: Si horum aliquod deſit, fecum excretio vel imminuitur & tardior fit, vel planè ceſſat.

Primò feces non ſtimulant, vel quia nullæ adſunt, vel paucæ adſunt, vel licet adſint, mordacitatis & acrimoniæ ſint expertes. Cùm autem irritatio iſta fieri debeat in inteſtino recto, licet in reliquis inteſtinis feces adſint, tamen ſi ad inteſtinum rectum non deſcendunt, nulla fit irritatio. Ita ſi inteſtina ore reuciantur, id quod fit in Ileo, vel per alium locum, vt infra dicetur, excernantur, vel inteſtina ſuperiora occludantur aut obſtruantur, feces ad inteſtinum rectum non deſcendunt. Idem accidit, ſi inteſtini recti pars ſuperior coaleſcat, id quod nobili cuidam Equiti Carolo Nouolano accidiſſe refert Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirabili libr. 4. cap. 10.* Huic enim cum aluus ſupprimeretur, nec alijs modis aperiri poſſet, vndecimo die mortuus eſt. Corpore aperto inteſtinum rectū ita in parte ſuperiore per digiti tranſuerſi longitudinem coiuiſſe & coaluiſſe inuentum eſt, vt vix tenuioris funiculi craſſitiem æquaret, vtrinque in confinio inteſtini partibus in tumorem quendam veluti glanduloſum eleuatis.

Paucæ feces fiunt, dum paucus cibus aſſumitur. Secundò expertes acrimoniæ ſunt feces, vel dum frigidæ ſunt & ex cibo frigido genitæ, vel, quod frequentius accidit, dum bilis flaua, quæ ad inteſtina tranſmiſſa & excrementis admixta ea ad excretionem ſtimulat, deeſt, vel alio fertur, id quod fit in ictericis, vel euacuata eſt. Vnde poſt purgationem ac clyſteres aluus ſubſiſtere ſæpe ad diem vnum vel alterum ſolet. Quod tamen etiam ea de cauſſa accidere poteſt, quod inteſtina omnibus excrementis euacuata ad excretionem non ſtimulantur, donec iterum repleta ſint.

Tertiò irritationem non ſentiunt inteſtina, dum vel fecibus quaſi aſſueſcunt, ob diuturniorem earum retentionem, vt ijs accidit, qui propter forenſia vel alia negotia feces præter debitum retinent, vel quia ſtupore laborant inteſtina de quo infra, *de ſtupore ac paralyſi ani,* dicetur.

Quartò etſi facultas irritatur, & irritationem ſentit, tamen excretio non ſequitur, vel læſa facultate, vel ob errorem externum. Facultas vel labefactatur vel impeditur. Labefactatur ob intemperiem inteſtinorum, imprimis frigidam & ſiccam. Pertinet ad læſam facultatem & id vitium, cum muſculi abdominis opem expultrici facultati non ferunt, quia vel in ipſis, vel in vicinis abdominis partibus affectus aliquis eſt, qui dolorem parit, ob quem ipſorum motus impeditur. Facultas impeditur in excretione vel ob viarum anguſtiam, dum tumore aliquo inteſtina craſſiora aut comprimuntur, aut conſtipantur, aut conuoluuntur, aut pituita viſcida obſtruuntur; vel ob retentricis facultatis robur, qua de cauſſa excrementa diutius retenta ſicciora fiunt. Pendet autem retentricis robur à ſiccitate moderata, quam propterea etiam augent adſtringentia & retentricem roborantia, vt meſpila, cydonia, præſertim ſi prima menſa ſumuntur. Pertinet huc locus Galeni, dum Hippocratis verba, *6. Epidem. comm. 5. text. 27. Refrigeratio, quæ in ventre ſunt, durat,* ita explicat: *Refrigerationem exteriorum ſemper ventrem ſiccare cognoſcimus, interiorum autem contra humectare atque lenire, quæ cœliacos etiam, qui vocantur affectus, id eſt, ventris profluuia interdum concitat, quo tempore ipſa quidem interiorum membrorum corpora, duriora fieri contingit, humores autem cibis non rectè concoctis neque diſtributis deſcendere. Quod autem, cum cælum nos ambiens frigidus fuerit, quæ in ventre ſunt, diutius ibi morantur, euenit, quod imis partibus muſculi ſedem claudentes impoſiti ſunt, qui per frigus coguntur, conſtringunturque.* Hæc Galenus. Ob errorem autem externum, ſeu obiecti, quod expelli debet, fecum ſcilicet ratione alui deiectio læditur, dum feces alui nimis ſunt craſſæ, viſcidæ aut duræ. Generantur autem feces craſſæ & viſcidæ è cibis craſſis & viſcidis: duræ autem fiunt, quia nimis exiccantur; quod accidit, quia aut cibi, vnde generantur, nimis ſicci ſunt, aut pauco nimis potu diluuntur, aut humiditas ipſorum in tranſitu per inteſtina omnis exhauritur, id quod fit aut propter epatis & lienis caliditatem, aut propter vehementem motum, imprimis equitationem, & in curru vectionem velocem, aut propter diuturnam in inteſtinis moram, aut propter habitum corporis calidiorem, ob quem multum per ambitum corporis diſtribuitur & diſcutitur. Quo pertinet etiam inedia, qua inteſtina & feces alui exiccantur, & ob quam etiam poſtea, dum eam amplius non patitur æger, ſed cibum rurſum aſſumit, nihilominus feces exiccantur, dum natura famelica quicquid humoris in chylo eſt, per venas meſaraicas exugit, vnde feces exiccantur.

cantur. Atque hac de cauſſa accidit, vt qui poſt morbos acutos conualeſcunt, etſi auidè comedant, nihilominus aluum ſicciorem habeant; quod & ijs interdum, qui benè nutriuntur, accidit. Fecum autem hæc exſiccatio & durities, quæ alui ſuppreſſæ cauſſa eſt, præcipuè accidit in inteſtino recto, & eo loci, vbi tenuia inteſtina in craſſa deſinunt.

In hac autem cauſſarum explicatione non prætereundi Aphoriſmi Hippocratis, 20. *ſect. 2. Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, ijs ſeneſcentibus, exſiccatur. Quibus verò iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, ijs ſeneſcentibus humectatur;* & 23. *eiuſd. ſect. Quicunque aluos humidas habent, melius degunt ijs, qui ſiccas habent, ad ſenectutem verò deterius. Nam ſeneſcentibus magna ex parte exſiccatur.* Hi enim Aphoriſmi eatenus ſaltem veri ſunt, ſi eadem victus ratio ſeruetur. Si verò victus ratio, quam quis iuuenis obſeruauit, in ſenectute mutetur, non mirum etiam, id, quod Hippocrates ſcribit, non fieri. Variantur autem alui deiectiones ſecundum ætates ob eam, quæ in illis fit, corporis diſpoſitionis mutationem. De qua re prolixè Galenus, *in comm. in aphoriſmos allegatos*, & alij interpretes.

Neque etiam inter cauſſas alui tardioris prætereunda videtur pituita illa craſſior, vniuerſum inteſtinorum ductum obducens, qualem Lipſius aliquando & alij quidam excreuerunt, vt ſupra, *ſect. 1. cap. 3. & 5.* dictum. Hæc enim pluribus modis alui tardioris cauſſa eſſe poteſt, dum & internam inteſtinorum tunicam oblinendo facit, vt ſtimulus fecum ab ijs non percipiatur, & viſciditate ſua feces quaſi detinet, ne facilè verſus aluum moueantur.

Vt ita ſi cauſſas has omnes, quas per diuiſionem inuenimus, in numerum redigere velimus, alui retentæ ſint hæ cauſſæ. Fecum in inteſtino recto defectus, dum illæ vel ore, vel per aliam viam eijciuntur, vel via ex ſuperioribus inteſtinis ad rectum ijs non patet. Fecum paucitas; vel eæ acrimoniæ expertes, ob bilis, quæ admiſcetur aliàs, defectum: fecum diutina retentio: ſtupor ani, inteſtinorum frigiditas & ſiccitas, & muſculorum abdominis vitium, inteſtinorum anguſtia, facultatis retentricis robur, fecum craſſities, viſciditas vel durities.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cum autem cauſſæ, à quibus alui retentio prouenire poteſt, plurimæ ſint, vt modò dictum, atque ob curationem eas diſcernere & vtile & neceſſarium ſit, danda opera, vt quæ mali huius cauſſa ſit manifeſtum fiat. Primo ergò inquirendum, an cauſſa aliqua externa præceſſerit, & an cibus, potus, aer, equitatio, vectio & ſimiles cauſſæ alui ſuppreſſioni occaſionem præbuerint. Si nihil horum præceſſerit, cauſſæ internæ perpendendæ ſunt; an nimirum morbus aliquis in inteſtinis ſuperioribus adſit; feces alui per os vel aliam viam reijciantur; an icterus adſit, vel ani ſtupor, in muſculis abdominis vel vicinis partibus morbus aliquis dolorem patiens, vel calidioris epatis indicia ſint conſpicua, vel feces duræ & craſſæ in inteſtino recto hæreant aut ſi quæ aliæ huiuſmodi cauſſæ adſint.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Aluus tardior vel intercepta ſemper capitis ſymptomata auget. Vapore enim è fecibus retentis caput repletur, corpus ingraueſcit, ventriculi coctio læditur, atque etiam reliquæ coctiones malè ſe habent. Præſtat propterea tam in ſanis, quàm in ægris aluum quotidie ſuum officium facere, quàm adſtrictam eſſe.

2. Alui autem tarditas vel retentio nunc periculoſior, nunc minus periculoſa eſt, pro cauſſarum, quæ eam excitant, varietate. Si enim ab inteſtinorum inflammatione fiat, grauiſſimum & plerunque lethale malum eſt. Satis etiam ſæpè pertinax eſt alui obſtructio, è fecibus induratis, quę colicos dolores diuturnos parit. Vt enim ex obſeruationibus Doctoris Oethæi refert Schenckius, *lib. 3.*, etſi interdum purgantibus aluus probè euacuata videtur, & excrementa liquida egeruntur: tamen excrementa alui ſicca & dura plurima nihilominus in ijs ſubſiſtunt, & nouas obſtructiones aut dolores pariunt. Excrementa enim liquidiora præterfluunt, & ſicca ac dura hærent. Ideoque in tali caſu primo clyſterem vnum atque alterum ad feces emolliendas inijcere vtile eſt, & poſtea purgantia exhibere, quæ ſi vel operari tardius videantur, vel pauca educere, denuo clyſteres inijcere conuenit. Eadem etiam aliarum cauſſarum ratio eſt.

Indicationes.

Cauſſæ externæ omnes, occaſioneſque, quæ aluum tardiorem reddunt, tollendæ ſunt. Deinde & cauſſæ internæ; atque hæ cum variæ ſint, quælibet conuenienti modo amouenda. *Indicationes.* Si nimirum adſit inteſtinorum inflammatio, ſi icterus, ſi ani ſtupor, & ſimiles cauſſæ, tollendæ. Quod qua ratione fieri debeat, ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, & dicentur, patet. Neque enim rationem tot & tam varias cauſſas tollendi vno hoc loco explicare conuenit. Vt pauca ex Galeno, 1. *de tuenda ſanit. cap. 14.* ſaltem afferamus, retentionis cauſſæ contrariam ſemper cauſſam admouere oportet. Si enim ciborum paucitate & ſiccitate aluus ſit reſtricta, cibi plures & humidiores exhibendi. Si ſiccitate, humidiora: Si auſteritate & acerbitate, dulcibus & pinguibus cibandi erunt ægri. Si in ordine ciborum erratum ſit, & primò ſicca, adſtringentiaque ſumpſerint, humida, pinguia & dulcia ſecundo loco, error corrigendus. Si cum bis edendum erat, ſemel comederunt, non bis modò, ſed etiam amplius paſcendi. Eodem modo & recens contractas intemperies cõtrarijs remedijs tollere oportet, ſcilicet, quod ſiccatum eſt, humectando, quod refrigeratum eſt, calefaciendo, & reliquos affectus ſimili ratione corrigendo. Quę tamen ętatis mutatione remoueri poſſunt, ijs vel nullum vel leue auxilium adhibeatur, aluuſque interim cibis lubricantibus laxa per vices ſeruetur, & omnia contraria & abſtringentia vitentur.

Tertiò ipſa aluus ad excretionem ſtimulanda aut vię lubricę reddendę, ac fęces, ſeu durę fiant, quia diutius retinentur, ſeu diutius retineantur, quia ſiccę & durę ſunt, emolliantur. Vbi notandum, ad hanc rem commodiores eſſe cibos, & ea, quę cibis admiſcentur medicamenta, aut quę pauló ante cibum ſumuntur; Medicamenta vero purgantia & pręcipuè fortiora ad hanc rem inutilia eſſe; cum poſt eorum vſum aluus ſiſti & adſtringi ſoleat, ob cauſſam ſupra propoſitam.

Curatio.

Exhibendi ergo cibi aluum lubricantes, vt atriplex, malua, ſpinachia, blitum, oleo vel butyro condita, paſſulę, ficus, oleum, butyrum, & quę ſimul acria ac nitroſa ſunt, vt braſſicę ſuccus, beta, mercurialis. *Curatio.* Etſi vero & fructus plurimi ſint, qui emolliant ac laxent: tamen quia facile corrumpuntur, pręſertim ſi diu in ventre retineantur, ab ijs abſtinendum. Ideoque tutius eſt oleoſis & pinguibus fęces emollire, & niſi ſponte exeant, per lenes planè & humectantes clyſteres educere. Peſſimum verò eſt, naturam ita aſſuefacere, vt niſi fortioribus & acribus clyſteribus ac glandibus irritata officium ſuum faciat. Vtile eſt & ſerum lactis, cui tantum mellis, quantum ad ſuauem ſaporem citra ſtomachi ſubuerſionem ſufficit, addendum; & quia Hippocrates, 4. *Aph. vlt.* ſcribit, mictio noctu plurima facta paruam deiectionem ſignificat, documentum nobis hoc præbet, vt ijs, quibus aluus ſiccior eſt, plus potus demus, &, quantum poſſibile, diſtributionem eius in-

inhibeamus, quod fiet, ſi non niſi cibi iam bona parte ſumpta bibatur.

Inter medicamenta vtiliſſima eſt aloe, & ſpecies hieræ cum octoginta partibus aloes confectæ, quæ à ʒ. ß. ad ʒ. j. exhibendæ hora vna ante cœnam. Nam, vt Galenus, 2. *de compoſ. med. ſec. loc. in fine* ſcribit, inteſtina & ventriculum roborant, & eorum expulſionem ac ſenſum vegetiorem reddunt, pituitam ijs ſubſtratam abſtergunt, & vim expultricem irritant. Earum tamen vſus frequens, præſertim in ijs, qui inteſtina ſicciora habent, vitandus. Nam neque etiam aloe ſenibus propter ſiccitatem ſatis conuenit, ſed potius cibis mollientibus & lubricantibus in prima menſa ſumptis aluus ijs laxanda. Et præſtat in eorum vſu ſubſiſtere, etſi biduo ſaltem aluus ſoluatur, quam valentioribus, niſi neceſſitas valde vrgeat, medicamentis vti. Neque etiam lenientia hæc copioſè exhibenda. Nam ſi copioſè ſumantur, & aluus valde laxetur, ſequentibus diebus adſtringitur. Qua de cauſſa etiam acria per aluum infundenda non ſunt, ſed humectantia & pinguia ſolum ſufficiunt, quale eſt oleum. In infantibus & tenellis ventrem oleo, adipe, vel vnguento Agrippæ inungere vtile eſt.

Rari alui ducendæ modi.

Rari præterea quidam alui ducendæ modi apud Autores occurrunt, qui non prætereundi. Hieronymus Thriuerus, *comm. in aph. 20. ſect. 2. Hippocratis* ſcribit, ruſticos iamdudum noſſe experientia, quod ſi nudis pedibus humi obambulent, ventrem pertinacem ſolui. Atque eius rei hiſtoriam refert Braſauolus, *cap. 6. tract. de medicinis purgant.* dum ſcribit, Ferrarienſium Ducem Borſium in alui duritiem incidiſſe & per triduum nihil excreuiſſe, & conſultum ea de re Medicum eo tempore inſignem Michaelem Sauonarolam ſuaſiſſe clyſterem iniici, quo nihil proficiente iuſſit pauimentum, quod erat marmoreum, frigida aqua copioſiore conſpergi, & Ducem lecto ſurgere, ac nudis pedibus ambulare. Non quinquaginta paſſus perrexerat Dux, & per ventrem dolorem ac βορβορυγμὸν ſentire cœpit, ſedem petijt, & potentiſſimè excreuit; quo facto iuſſit Sauonarola aqua, in qua herbę calidæ eſſent decoctæ, Ducis pedes ac crura ablui, quod conſilium Dux centum aureis remunerari iuſſit. Quod procul dubio accidit ob pedum, quem cum partibus neruoſis & membranoſis, qualia etiam ſunt inteſtina, habent, conſenſum, atque ob inteſtinorum refrigerationem; ſicut aliàs etiam, ſi venter frigori exponatur, dolor colicus & alui excretio copioſior excitari ſolet. Verum Braſauolus hoc periculoſum auxilium eſſe putat, & non tentandum; cum tormina inducere poſſit, & alui profluuium, quod aliàs etiam accidit, ſi ilia & partes inferiores detectæ ſint.

Nonnullis ſorbilibus ouis ſumptis ventrem ſolui refert Braſauolus, *eodem tractatu*, & Marcellus Donatus, *de Mechoacanna*, quod procul dubio euenit, cum in cruditatem nidoroſam oua, quod in quibuſdam accidere ſolet, degenerant, quam natura per aluum eijcit.

Pilulis compreſſis & altera parte ſaliua madefactis, atque ventriculo extra appoſitis Abbatiſſam quandam ſufficienter purgari ſolitam refert Fallopius, *cap. 2. tract. de purgant.* Sed ſupra iam dictum, purgantia etiam extra applicata, dum ſe per orificia venarum & arteriarum in corpus inſinuant, ventrem mouere poſſe, de qua re etiam in Inſtitut. *libr. 5. part. 1. ſect. 1. cap. 11.* dictum.

Nonnullis quoque ex ſolo purgantium odore aluus laxatur, cuius rei exemplum habet Alex. Benedictus, *in præf. in libr. de peſte*. Barthol. Maranta, *meth. cognoſcendi ſimplicia libr. 3. cap. 15.* & alij. Noui etiam Medicum, cui, ſi in vola manus pomum colocynthidis contineret, donec incaleſceret, aluus laxabatur.

F. Platerus, *libr. 1. obſ.* ſcribit, ſe in quibuſdam excrementa alui, quę ob duritiem excerni non poterant, tuſſi & ſternutatione concitata eieciſſe.

CAPVT V.

DE ALVI FLVXIBVS IN genere,

Et de Cœliaca affectione ac Lienteria.

VT pręter naturam eſt, ſi excrementa alui longiore, quam par eſt, tempore retineantur: ita ęque pręter naturam eſt, ſi citius & frequentius, imò copioſius, quam par eſt, excernantur, quę pręter naturam excretio alui fluxus appellatur.

Differentia.

Differentia.

Cùm autem varię alui fluxus ſint differentię, ratione materię, quę excernitur; partis & loci, à quo in inteſtina materia confluit; cauſſę efficientis: atque ob differentiam hanc varia curandi ratio exigatur; prius differentię alui fluxuum explicandę, & alui fluxus in ſuas ſpecies diſtinguendus.

Lienteria & fluxus Cœliacus.

Materię ratione alui fluxus varij ſunt. Aliquando enim cibi nondum concocti, aut imperfectè cocti per aluum deijciuntur, qui fluxus Lienteria, & Lientericus, item Cœliacus appellatur. Aliquando chylus per aluum excernitur; aliquando humores excrementitij, bilis, pituita, melancholica per aluum excernuntur, qui fluxus cum ſine exulceratione inteſtinorum eſt, Diarrhœa dicitur: ſi cum exulceratione, dyſenteria. Aliquando etiam ſanguis ſine inteſtinorum exulceratione excernitur.

Diarrhœa. Dyſenteria.

Ad materiæ conſiderationem pertinet & motus eius, qui vel ſymptomaticus eſt, vel criticus. Symptomaticus eſt, cum natura à copia vel prauitate materię ſtimulata intempeſtiuè & pręposterè materiam expellit. Criticus verò eſt vtilis, cum cõſueto vel opportuno tempore materia euacuatur. Qua de re Galenus, *in fine libri de ſympt. different.* ſcribit, quędam etſi toto genere ſint pręter naturam, vt hęmorrhagia narium, vomitus, ſanguinis per aluum deiectio, hęmorrhois, aut aliud huius generis, pręter naturam ſimpliciter non ſunt, modo ἐγκαίρῳ, id eſt, tempeſtiuè fiant. Fiunt autem tempeſtiue, quando id, quod moleſtum eſt, expellitur. Et *7. meth. med. cap. 11.* Sunt, inquit, quibus diarrhœa & Cholera certis interuallis omnem corporis redundantiam educit.

Ratione loci, à quo materia confluit, fluxus alius à toto eſt, qui colliquatiuus dicitur, & familiaris eſt febribus peſtilentibus, cauſo, hecticę, phthiſi, atrophię, nonnunquam & viſcerum inflammationibus: alius à ventriculo, epare, liene, meſenterio, cerebro, inteſtinis, vel etiam toto venoſo genere; raro à pulmone, & thoracis cauitate fluxus oritur, vt phthiſicis, & empyicis ante mortem accidere ſolet.

Tandem ratione cauſſę efficientis fluxus differunt, quę eſt vel interna, vel externa. Internę cauſſę ratione fluxus differunt, quod vel inteſtina magis, quam par eſt, ſtimulantur, vel retinere nequeunt, vel paralyſi affectus eſt ſphincter.

Cauſſæ externæ alui fluxuum.

Externę cauſſę ſunt omnia, quę ad producendos humores vitioſos faciunt. Quò pertinent & venena ac fortiora medicamenta purgantia adſumpta, quę ὑπερκάθαρσιν excitant.

Fluxus lienterici cœliaci quomodo differant.

Verum commodiſſimè, & ad methodum curandi inſtituendam rectiſſimè fluxus alui ita diſtinguuntur, quod alius eſt, quando cibus nondum plane concoctus excernitur, qui Lienteria, & Lientericus appellatur, à quo Cœliacus tantum ratione minoris cruditatis differt; alius, cum humores alii quicunque ſine exulceratione

tione inteſtinorum excernuntur, qui diarrhœa appellatur; alius, cum humores cum ventris dolore & torſione ac inteſtinorum exulceratione excernuntur, & proinde deiectiones cruentæ ſunt, qui fluxus dyſenteria nominatur; alius cum ſine dolore ac inteſtinorum exulceratione ſanguis effluit: de quibus ordine dicendum, & de cœliaco fluxu ac lienteria, de diarrhœa, de dyſenteria, de ſanguinis per aluum profluuio agendum.

De Lienteria & Cœliaca affectione.

Cœliaca affectio & lienteria.

Cœliaca affectio & Lienteria tantùm ratione minoris & maioris differunt, eandemque curationem poſtulant. Lienteria enim dicitur, cùm alimenta prorſus cruda ſtatim, vt aſſumpta fuerunt, per aluum excernuntur, vt alimenti aſſumpti genus apertè agnoſci poſſit. In cœliaca verò affectione diutius non nihil in ventriculo alimenta morantur, neque tam citò per aluum deſcendunt, & iam aliquam coctionem adepta ſunt, nondum tamen perfectam. Κοιλιακὴ autem à parte affecta, hoc eſt, ventriculo nomen accepit, tanquam peculiaris ſit ventriculi affectio. Λειεντερία verò quaſi λειότης τῶν ἐντέρων, quod qui primi hanc appellationem huic malo indiderunt, id à læuitate ſeu glabritie inteſtinorum ſuperficiei fieri exiſtimarũt, perdita illorum naturali aſperitate. Verùm Galenus id reprehendit, 6. *Aph.* 1. quia inteſtina ingeſtos cibos non aſperitate quadam retineant, ſed amplexu ſuaui, arcto tamen, quo effluere illos inteſtina, cùm naturaliter habent, prius non ſinant, quam legitimè ſint concocti, atque ita tempus complectendi cibum cum concoquendi tempore exæquetur, vt loquitur Galenus, *de ſympt. diff. cap.* 4. Attamen hanc cauſſam inter alias quoque cauſſas admittit Aetius, vt poſtea dicetur, & λεῖον lubricum etiam ſignificat. Neque affectio ſemper nomen à propiore ſymptomate, ſed frequenter à manifeſtiore & vulgo notiore accipit. Hoc tamen verum eſt, non tantum inteſtinorum, ſed ſimul, & præcipuè, ventriculi affectionem eſſe lienteriam, quorum facultas retentrix læditur, vt patet ex Galeno, 4. *Aph.* 1. 6. *Aph.* 13. *Aph.* 22.

Lienteria definitio.

Eſt nimirum Lienteria, vt Galenus, *de different. ſympt. cap.* 4. definit, celer per ventriculum ad inteſtina eſculentorum potulentorumque tranſitus, quo talia eiiciuntur, qualia fuere aſſumpta.

Cauſſa.

Cauſſa.

Cœliacæ affectionis & Lienteriæ cauſſa proxima eſt retentricis facultatis ventriculi, atque inteſtinorum læſio, ob quam cibi, antequam cocti ſunt, per inteſtina deſcendunt, atque per aluum deiiciuntur. Vt enim coctio fiat, neceſſum eſt, cibos aliquandiu in ventriculo retineri; quod ſi non fiat, cibi crudi ad inteſtina deſcendunt, & per aluum excernuntur: atque ita non quia incocti permanent cibi, ideo deiiciuntur, ſed quia citò & ante tempus debitum deiiciuntur, ideo coqui & immutari non poſſunt. Quia tamen diu homo ſine alimento viuere non poteſt, non omne alimentum, quod aſſumitur, per aluum deiicitur, ſed breui illo, quo retinetur, tempore tenuiores & ſubtiliores eſculentorum & potulentorum partes alterantur & coquuntur, quæ corpori in alimentum cedunt. Etſi verò quandoque etiam coctricis facultatis vitio cibi incocti & crudi deiiciuntur, dum ventriculus vel ob calorem debilem innatum, vel quia omentum, aut epar, aut vicinæ partes frigidæ ventriculum refrigerant, cibos concoquere non valet: tamen tum propriè dicta lienteria non generatur, ſi retentrix adhuc ſe bene habet. Non enim celeriter & paulò poſt, quam aſſumpta ſunt, alimenta deiiciuntur, id quod in lienteria propriè dicta accidit, ſed ſatis diu in ventriculo morantur; ob caloris tamen ventriculi debilitatem, etiam in diuturniore mora, & quæ, ſi calor ventriculi ſe rectè haberet, ad coctionem ſufficeret, coqui non poſſunt. Et quidem quandoque retentrix tam ventriculi, quam inteſtinorum læditur: quandoque tamen vel ſolius ventriculi, vel ſolorum inteſtinorum retentrix læſa, cœliacæ affectionis vel lienteriæ cauſſa eſſe poteſt. Cùm enim inteſtina vim habeant chylum in ventriculo genitum amplius elaborandi, ſi inteſtinorum vis retentrix læditur, etſi ventriculus bene ſeſe habeat, tamen quia non tam diu, quam par eſt, alimentum in inteſtinis retinetur, illam, quam debet, elaborationem, & perfectionem non ſuſcipit, ſed crudum quodammodo per aluum deiicitur, atque Cœliaca affectio oritur. Si verò inteſtina bene ſeſe habeant: ventriculus tamen cibum ſatis diu non retineat, præpropere ad inteſtina deſcendit, atque coctionem, quam debebat in ventriculo accipere, in ſolis inteſtinis recipere non poteſt, atque ita crudus, & intempeſtiuè per inteſtina deſcendit, lienteria oritur.

Læditur autem retentrix facultas vel per ſe, vel per accidens. Per ſe, dum vel labefactatur ab inſigni intemperie frigida & humida, qua inſtrumenta retentionis laxantur, & ad retentionem parum apta redduntur: eaque aut ſola aut cum humore pituitoſo coniuncta, qui nonnunquam è cerebro in inteſtina, & ventriculum decumbit, ſicut & pinguium & lubricorum immoderato vſu mollis & laxior factus ventriculus cibum retinere non poteſt.

Hinc etiam dyſenteriæ ſuperuenit lienteria, 7. *Aph.* 76. & 1. *de morb.* quia in dyſenteria inteſtina prauorum humorum tranſitu affliguntur, & calor natiuus ac tonus eorum labefactatur. Hinc quoque lienteria & hydrops ferè reliquis morbis deſinentibus ſuperueniunt, cùm non queat facilè ventriculus ab accepta humiditate exſiccari. Hippocrates, *in libr. de aere, aquis & locis.*

Impeditur retentrix à cicatrice denſa & læui, vt loquitur Aetius, quæ dyſenteriæ magnæ, & exulcerationi profundæ ſuccedere ſolet; vbi ob denſitatem cicatricis ciborum per corpus diſtributio impeditur, oſculis venarum meſaraicarum obturatis, ob læuiorem vero cibus ad perfectam coctionem retineri non poteſt, Sicut idem docet, *tetrab.* 3. *ſerm.* 1. *cap. vlt.* Rarò tamen hanc ob cauſſam lienteria accidere videtur. Non enim credibile eſt, viuente homine, ita poſſe inteſtina exulcerari, vt omnia, aut maiori ex parte vaſorum oſcula obturentur. Et quamuis poſt dyſenteriam interdum lienteria ſequitur: verò tamen conſentaneum eſt, eam fieri ob inſignem ventriculi & inteſtinorum labefactationem. A pituita lienteriam fieri poſſe, magis credibile eſt, quæ cum inteſtina lubrica & laxa reddere; tum oſcula venarum meſaraicarum obturare, tum calorem obtundere poteſt.

Per accidens verò læditur retentrix, dum expultrix valde irritata cibos nondum concoctos mox deorſum propellit. Citius enim, quam par eſt, expultricem excitari, eſt retentricem lædi. Fit hoc ab vlceroſa ventriculi aut inteſtinorum ex acribus & mordacibus humoribus diſpoſitione, eo modo in ſuperficie illorum membrorum facta, ſicut aphthæ in ore puerorum fieri conſueuerunt, teſte Galeno, 3. *Aph.* 22. — Cur dyſenteriæ lienteria ſuperueniat.

Atque hæc vlceroſa diſpoſitio, ſi longo tempore perſeueret, in dyſenteriam abit. Galenus, 6. *Aphor.* 1. Interdum & ab occulta alienaque qualitate ventriculum oblidente idem malum accidit, ex eſu fungorum, & fructuum putreſcentium, ex veneno, ex praua aeris conſtitutione, à quorum poſtremo epidemiæ lienteriæ originem ducunt.

Atque hæ cauſſæ, præcipuè frigida & humida intemperies & pituitoſus humor, vel vlceroſa inteſtinorum diſpoſitio, ſi ſint remiſſiores, cœliacam affectionem generant, quæ eſt minus velox cibi & potus & quidem nonnihil mutati excretio; quibus affectio cœliaca à lienteria differt.

Lienteria & Dyſenteria, quando & in qua ætate frequentius fiant.

Hinc Lienteria & Dyſenteria autumno maximè fiunt, 3. *Aph.* 22. Cùm enim lienteria fiat, vel retentrice ventriculi & inteſtinorum læſa ab intemperie frigida & humida, vel ob eorum exulcerationem ab humoribus mordacibus, hæc duo, viſcerum ſcilicet intemperies, & humorum acrimonia, autumno potiſſimum ex inæquali aeris conſtitutione gigni poſſunt. Eandem ob cauſſam in ętate conſiſtente lienteria frequentius accidit. 3. *Aph.* 30. Cauſſæ enim lienteriæ magis in iis, qui vltra iuuentutem ſunt prouecti, reperiuntur.

Fernelio non ſolum cibi ſemicocti, ſed chyli etiam abſoluti imperfecta eſt diſtributio, ob epatis, lienis & meſenterij obſtructionem, aut ob trahentis in hiſce partibus facultatis imbecillitatem, aut ob alimentorum, præſertim cacochymicorum, & potus quoque copiam & corruptionem. Atque ita ipſe cœliacam à ventriculi vitio non fieri ſtatuit. Galenus tamen, *6. de loc. affect. cap.* 2. vt lienteriam, ita & cœliacam, tum ventriculi, tum inteſtinorum vitio fieri ſcribit, & *κοιλιακὴ* a parte affecta, hoc eſt, ventriculo nomen accepit, quaſi peculiaris ſit ventriculi affectio. Ita etiam Aetius, *tetrab.* 3. *ſerm.* 1. *cap* 32. ſcribit, cœliacam affectionem fieri, quando humida excrementa egeruntur ventre præ imbecillitate nequeuntre digerere. Et fluxum illum, qui fit à chylo non diſtributo, aut alimentis corruptis, alij autores malunt ad diarrhæam, quam ad cęliacam affectionem referre.

Bauderonius adhuc vnam lienteriæ cauſſam addit, atque ex frigore & reſolutione neruorum ſextæ coniugationis lienteriam fieri poſſe, & neminem eorum, qui tempore hyemis per alpes iter faciunt, id negare ſcribit. Veruntamen hoc rarum eſſe ait. Quod ſi accidat, ad diarrhęam potius, quam lienteriam pertinere videtur.

Cum autem ſecundum has cauſſas curatio cęliacæ affectionis & lienteriæ variet, dicendum erit de lienteria ob læſam retentricem ab intemperie frigida & humida, & humore pituitoſo: deinde de lienteria ab expultricis irritatione, ſeu ab vlceroſa diſpoſitione, & vlcere ventriculi: Si prius, quę de lienteria in genere dicenda reſtant, expediuerimus.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Et quidem cognoſcuntur hęc mala, quod per aluum continenter cibi crudi, hoc eſt, nihil aut parum ab aſſumptorum conſiſtentia, colore, odore, alijſque qualitatibus immutati excernuntur, & colore imprimis ſub alba & cinerea ſunt, liquida, ſpumoſa, æger ex cibo aſſumpto non nutritur, corpus contabeſcit, adſunt rugitus, inflammationes.

Et quidem in cęliaca affectione poſt 6. vel 7. horas cibus aſſumptus deijcitur, aliquo modo quidem mutatus, ſed non perfectè coctus. Et plerumque cęliaca eſt pręuia ad lienteriam diſpoſitio, eamque ſępiſſimè antecedit. Debilitata enim aliquo modo facultate retentrice & propterea concoctrice officium ſuum pręſtare non valente, crudiora, molliora & humidiora excrementa per aluum euci incipiunt, quę & interdum fętorem aliquem habent, dum pro coctione putredinis initium contrahunt, homineſque ſunt nauſeabundi, extenuantur, quę vitia in dies magis augentur, & tandem res ad Lienteriam peruenit. Quandoque tamen ſine pręuia cęliaca affectione Lienteria excitari poteſt.

In Lienteria cibi, paulo poſt quam ſunt aſſumpti, tales quales ſunt aſſumpti, deiiciuntur, ita vt cibus ipſe cognoſci poſſit.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Lienteria & cœliaca mala ſunt non contemnenda; quia vniuerſo corpori nutrimentum ſubtrahunt; vnde atrophia vel cachexia & hydrops, pręſertim tympanites, ſequuntur. Lienteria tamen periculoſius malum eſt, quam cęliaca; ſiquidem à maiore caloris natiui proſtratione, & toni ventriculi debilitatione prouenit.

2. Lienteria, quæ acutis & chronicis morbis ſuperuenit, difficilem curationem admittit, ob virium deiectionem.

3. In cœliaca res ferè deſperata eſt, ſi morbus diutius duret, ægris ad conuenientem diætam pigreſcentibus. Si itaque morbus autumno incipiens ad hyemem ſe extendat, difficilius omnino curatur. Aetius, tetrab. 3. *ſerm.* 1. *cap.* 37.

4 Cæliaca ſi abſque manifeſta cauſſa deſiiſſe videtur, iterum inuadit, vbi ex leui errore iam denuò ſuboritur.

Curatio.

Cęliacæ & Lienteriæ curatio duobus perficitur, auferendo cauſſam, quæ curatio maximè regularis eſt; & Symptomata, quod fit celeriori, & propterea copioſiori, crudiori & humidiori deiectioni occurrendo: quorum poſterius, cum omni Lienteriæ commune ſit, de eo in genere dicemus, & quomodo huic Symptomati, ſi valde vrgeat, ſit occurrendum, ſimul dicemus. Commodiſſimum tamen eſt, ſi vna opera & medicamento & cauſſæ & Symptomati occurri poſſit. Curatio

Vt autem fluxus hic ſiſtatur, requiruntur, quæ inteſtina & ventriculum roborant, & adſtringendo prohibent, ne tam cito cibus per aluum deſcendat. Itaque inter interna vtiles ſunt fructus adſtringentes, tam per ſe ſumpti in prima menſa, quàm cum alijs cibis cocti, vt *cydonia, pyra auſtera, ſorba, meſpila, corna: item Syrupus de roſis ſiccis, ribes, de mentha, de abſinthio, diacydonium, rob ribes, berberis, coriandrum, terra ſigillata, corallia, trochiſci de carabe, ſemen oxylapathi; ſpecies diarrhodi, ſp. vitrioli, ſalis;* ex calidioribus, *aromaticum roſatum, theriaca.* Interna Medicamenta.

Extra vtiles ſunt inunctiones ventris, quæ fiunt *oleo maſtichino, abſinthij, nardino;* & Vnguenta & Emplaſtra *è nuce moſchata, maſtiche, galanga, ſchœnantho, calamo aromatico, maci, abſinthio; Emplaſtrum de cruſta panis*, cui aliquas pars *Emplaſtri de baccis lauri* addi poteſt. Externa.

Vel: ℞. *Abſinth. menth.* an. M. j. *roſar. rubr.* p. ij. *medulla panis torrefacta & macerata in vino* ℥. j. *cinamomi, galangæ, ligni aloes* an. ʒ j. *nucis moſchat. maſtiches, boli Armen* an. ʒ. ß. *medulla cydoniorum in vino coctorum* ℥ ij. *vini in quo cydonia cocta fuerunt* q. ſ. F. Cataplaſma, quod actu callidum ventriculo applicetur.

Fomenta quoque conueniunt per ſpongiam, vel pannum *vino rubro* madidum, in qua cocta fuerint *roſa rubra, mentha, abſinthium, cyperus, galanga, ſchœnanthum &c.* Et poſtea inungatur venter oleo nardino, in quo maſtiche diſſoluta ſit, vel cerotum imponatur cum pulueribus aromaticis.

Verum cùm iſta medicamenta ita moderanda ſint, vt cauſſam non augeant, & commodiſſimum ſit, talia parare, quæ ſimul & cauſſam & ſymptomata reſpiciunt, iam qua ratione cauſſis occurrendum ſit, dicendum.

De Lienteria à Retentrice labefactata.

Lienteria & Cæliaca à retentrice labefactata fit, vt dictum, ob intemperiem frigidam & humidam, cum vel ſine materia, & omnino cum tonus fibrarum retentrici facultati ſeruientium in ventriculo & inteſtinis laxatur. Id quod fit ex errore victus, vt ſi quis longo tempore vtatur oleoſis & pinguibus, multa aqua, vel ſi pituita ventriculum laxans è cerebro in eum deſtillet, vel alijs etiam de cauſſis in eo colligatur. His cauſſis Bauderonius, vt dictum, addit reſolutionem ſexti paris neruorum a frigore. Lienteria à Retentrice labefactata.

Signa Diagnoſtica.

Signa

Si Retentrice labeſactata Lienteria accidat, Cœliaca antecedit, quod non fit, quando per accidens expultrice irritata læditur, ſed Lienteria mox excitatur; nullus etiam dolor percipitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Difficilius curatur Lienteria, quæ ab intemperie hectica ortum habet; facilius quæ à materia pituitoſa.

2. Lienteria, quæ acutos & chronicos morbos ſequitur, difficulter curationem admittit ob virium debilitatem.

3. In diuturnis Lienterijs, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui prius non aderat, bonum ſignum eſt, *6. Aph. 1. & 2. Epid. ſect. 2.* Significatur enim, naturam antea labefactatam ad concoctionem cibi iam excitari atque ita operis ſui reminiſci: vel, vt Aetius loquitur, ventriculum atque inteſtina non veluti inanima cibum ſinere pertranſire, vnde paulò poſt Lienteria ceſſabit. Qui verò ructus acidi inter initia mox accidunt, nullum præſagium edunt, ſed tantum indicia ſunt intemperiei frigidæ, aut etiam pituitæ frigidæ, ac imprimis acidæ ventriculum obſidentis.

Indicationes.

Indicationes.

Intemperies frigida & humida contrarijs alteranda; materia, ſi adſit, præparanda & euacuanda; & laxatus ventriculus ac inteſtina roboranda & adſtringenda.

Curatio.

Curatio.

Materia ergo, ſi adſit, præparetur, *Syrupo de betonica, de abſinthio, de mentha, melle roſato, cum aquis vel decocto foliorum betonicæ, ſaluiæ, menthæ, ſeminis fœniculi* & ſimilium. Decoctorum tamen ſit minor quantitas, ne fluxus augeatur.

Vomitus ad materiam pituitoſam, quæ ventriculi facultatem retentricem labefactat, & tunicis ventriculi adhærens eum lubricum reddit, excludendam vtilis eſt, præſertim ſi æger ſit nauſeabundus & ad vomitum facilis. Per aluum verò lene purgans tale paretur.

℞. *Cortic. myrobalanor. chebulor.* an. ʒ. ij. *ſem. fœnic.* ℈. j. *Zingiber* ℈. ß. *agarici albi* ʒ. j. *flor. roſar. rubr. abſinth. Romani* an. p. j. Coqu. in ſ. q. aquæ communis. Colaturæ expreſſæ ℞. ℥. iij. *ſyrupi vel mellis roſat. ſolutiu.* ℥. j. M.

Vel: ℞. *Agarici trochiſcati* ℈. j. *hieræ ſimp. pilul. alephangin.* an. ʒ. ß. F. Pilulæ.

Euacuata materia vſurpentur medicamenta interna, quæ ſimul intemperiem ventriculi corrigant, eumque adſtringendo roborent, qualia ſunt mentha, abſinthiũ, maſtiche, garyophylli, calamus aromaticus, galanga, quibus tamen & alia adſtringentia ſupra propoſita, quæ non ſunt calida, admiſcere licet, modò ita temperentur, vt non frigida in hoc caſu, ſed calida potius excedant, à frigidis tamen adſtrictionem accipiant.

Ex internis eſt hoc.

℞. *Conſeru. roſar.* ℥. iij. *theriac. opt.* ʒ. ij. *ſpiritus vitrioli* gutt. viij. Cum *mica cydoniorum aromatica* F. Electuarium, de quo mane detur portio, quæ nucem iuglandem æquat.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. antiqu.* ℥. j. *diacydonij cum ſpeciebus cortic. citri condit.* an. ʒ. ij. *ſpecier. aromat. roſat.* ℈. j. *diarrhodi abbatis, trochiſcor. de ſpodio, de carabe, corall. rubror. præpar.* an. ℈. ß. *tunica interna ſtomachi gallinæ præparat.* ℈. j. Cum *ſyrupo myrtino & de mentha* F. Electuar.

Vel: ℞. *Myrobalanor. emblicor. conditor. carnis cydonior. conditæ, cortic. citri* an. ℥. j. *ſpecier. aromat. roſat. diarrhod. Abbat. coralliorum. rubror. præpar.* ʒ. j. *zinziberis in China conditi* ℥. ß. Cum *ſyrupo cydoniorum* F. Electuarium.

Ad ventriculum roborandum, ita tamen, vt pituita ei non impingatur, efficaces ſunt ſales, vt menthæ, abſinthij, cinamomi & ſimiles, quæ vel ſoli vel cum Zingibere, cinamomo, galanga & ſimilibus exhiberi poſſunt, vt & ſales Theriacales. Ventriculum roborantia.

Efficax eſt & Elixir proprietatis, vt & ſpiritus vitrioli.

A' proprietate prodeſſe traduntur interiores ventriculi gallinæ tunicæ, ſicut & coagulum leporis vel hædi ſiccatum & ʒ. j. pondere cum liquore idoneo exhibitum.

Extra inungatur ventriculus oleo abſinthij, menthæ, nardino, quibus admiſceri poſſunt pulueres aromatici.

Vt: ℞. *Olei abſinth. nardini, menthæ* an. ℥. ß. *pulner. caryophyll. maſtich. menthæ* an. ℈. j. *ligni aloes, corall. rubror. præpar. flor. roſarum rubr.* an. ℈. ß. *ceræ parum.* F. Linimentum.

Vbi intemperies habitum contraxit, Aetius, *capite proprio*, ad ſinapiſmos & Dropaces aſcendit, quos ventriculi regioni applicat, corpore prius expurgato & cauendo regionem Epatis.

Exempli gratia talis fieri poteſt.

℞. *Myrrhæ, thuris, aloes, ſchœnanth.* an. ʒ. j. *maſtich.* ℥. ß. *ammoniaci aceto diſſoluti* ʒ. j. *ſinapis, euphorbij, piperis, pyrethri* an. ʒ. j. ß. *ceræ & piſcis q. ſ.*

Diæta.

Cibus ſit paucus, & æger inediam, quantum poteſt, ferat. Cibus tamen ſit boni ſucci & facilis coctionis & ſiccior. Ideoque carnes aſſæ elixis præferendæ. Vitentur omnia frigida, humida, lenta, vt & iura pinguia. Cibi condiantur nuce moſchata, zingibere, caryophyll. ſaluia. Potus ſit vinum rubrum aut cereuiſia bona. Reliqua petantur ex ijs, quæ ſupra, *part. 1. cap. 9.* de intemperie ventriculi frigida & humida dicta ſunt. Diæta.

De Lienteria a facultate expultrice irritata.

A' læſa expultrice fit Lienteria, cùm vlceroſa adeſt diſpoſitio in ventriculo & inteſtinis, vt antea dictum, propter humores acres, cibos tales, medicamenta venenata, præſertim ſi craſſo modo contuſa fuerint. Et cùm vlceroſa diſpoſitio hoc præſtare poſſit, ipſa vlcera ventriculi id non minus præſtabunt. Lienteria à facultate expultrice irritata.

Signa Diagnoſtica.

Si ab vlceroſa diſpoſitione & irritata expultrice fit Lienteria, cœliaca non præceſſit, & ſenſus morſus, & dolor ventriculo ineſt. Signa.

Prognoſtica.

1. Quæ ab humoribus acribus fit Lienteria, ſi longiore tempore duret, in dyſenteriam tranſit, teſte Galeno, *6. Aph. 1.* Prognoſtica

2. Lienterica vitia cum difficili ſpiritu & lateris punctura in tabem deſinunt. Hippocrates, *in Coacis.* Loquitur autem de Lienteria, quam catarrhus excitauit, ex humore acri, bilioſo, aut ſalſa pituita. Huius enim humoris parte quadam in thoracem decumbente fit ſpiratio difficilis, & lateris punctura, quæ tantum præludia ſunt phthiſeos; parte altera in ventrem influente, Lienteria exiſtit. Quod ſi non ſimul hæc tria inuadant, ſed Lienteria prioribus ſuperueniat, ſignificatur, quod interna in thorace ſuppuratio nondum rupta ſit, ichor autem quidam tenuis è parte excidat, qui in ventrem deſcendens inteſtina mordeat, vnde Lienteria ſequitur. Mala autem eiuſmodi Lienteria eſt, quia diuturna eſt, & alleuationem ægro nullam affert. Nam in Lienterijs malis Hippocrates etiam eas numerat, quæ continuæ & diuturnæ ſunt, excrementis exeuntibus crudis ac nigris aut graueolentibus. *2. Prorrhet. 30.*

3. Qui in longis Lienterijs cùm lumbricis torminibus & doloribus malè afficiuntur, ſolutis ijs intumeſcunt, atque hic incidens rigor malus eſt. Hippo-

crates *in Coacis*. Particularis autem eſt hæc obſeruatio & non admodum frequens, præſertim quod lumbrici in Lienteria appareant. Ergo quidam per *θεῖον* malignam aliquam cauſſam in ventre intelligunt, vel habitualem intemperiem, phlegmonem, vlcus, è quibus Lienteria exiſtit. Proinde mala eſt Lienteria, quæ diuturna eſt, ob cauſſæ efficientis pertinaciam; quæ maligna eſt, ob humorem talem, aut phlegmonem, aut exulcerationem ventriculi vel inteſtinorum; quæ cum torminibus coniuncta eſt, ob concluſos flatus, aut morſum; quæ denique cum doloribus eſt ab acri bile aut pituita ſalſa, non à frigida intemperie. Solutis ijs doloribus, quod videlicet calore naturali debilitato paulatim tot flatus amplius non procreantur, æger intumeſcit, hydrope imprimis ſicco, & accidens tandem rigor, retracto ad interiora exiguo etiam illo calore naturali, non criticus eſt, ſed lethalis, vtpote in ægro iam debili, & viribus omnibus extinctis.

Indicationes.

Indicationes. Humor acris temperandus & educendus, & tandem humorum prauitate ceſſante adſtringentibus fluxus curandus.

Curatio.

Curatio. Imprimis autem conſiderandum, an locus affectus ſit ventriculus vel inteſtina. Si vlceroſa diſpoſitio ſit in ventriculo, vomitoria vitentur, ne materia per locum affectum euacuetur: Sed ad aluum leniendum detur Syrupus roſarum ſolutiuus cum decocto tamarindorum, vel hordei, aut ſero lactis.

℞. *Myrobalan. citrinor.* ʒ j. *rhabarb. opt.* ʒ.i.ß. *tamarindor.* ℥. i. Infundantur *in decocto hordei & succi roſar.* an. q. ſ. Colaturæ expreſſæ adde *ſyrupi roſarum ſolutiui* ℥ i. *vel mannæ* ℥.ß. aut ℥ i.

Pinguia etiam in hoc morbo non conueniunt, ne vlcus ſordidum reddatur, ſed abſtergendum, mox exſiccandum & aſtringendum.

Si in inteſtinis ſit vlceroſa diſpoſitio, vomitoria in ægro ad vomitum prono vtilia ſunt, ratione reuulſionis: quæ autem per os conueniant, in curatione Dyſenteriæ dicetur.

Si malum diu perſeueret, rhabarbarum, præſertim aqua roſarum præparatum, magnæ efficaciæ eſt.

Materiæ alteratio & præparatio, vbi opus eſt, perficitur hordeo, cichoraceis & ſimilibus refrigerantibus, additis, quæ parum adſtringunt, vt cauſſa efficiens compeſcatur & frenetur.

Vt: ℞. *Aquæ acetoſæ, endiuiæ, cichorij* an. ℥.j. *ſyrupi granator. ac portulacæ* an. ℥.j M.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. rubr.* ℥. ij. *cichorij* ℥. ß. *corall. rubr. præpar. ſpecier. diarrhod. abbat. boli Armeni.* an. ℈.j. Cum *ſyrupo cydoniorum* F. Electuarium.

Diuretica etiam vtilia ſunt, quia fluxionem deriuant.

Extra admoueantur fomenta, vnguenta Cataplaſmata & emplaſtra ex medicinis frigidis, adſtringentibus compoſita.

Vt: ℞. *Olei myrtini roſacei* an. ℥.ij. *maſtiches, ſemin. coriandri, ſanguinis draconis boli Armeni, abſinthij* an. ℈.j. *ceræ parum.* F. Vnguentum.

Si exulceratus planè ſit ventriculus, eius curatio ſupra tradita eſt. Si à veneno ſit fluxus, Alexipharmaca admiſcenda; & commendatur imprimis ſuccus dictamni cum ſyrupo acetoſitatis citri.

Diæta.

Diæta. Aer ad temperatum frigus declinet, cibis refrigerantibus adſtringens aliquid addatur, vt pyra, cydonia, meſpila. Potus ſit vinum tenue, aquoſum, ſubaſtringens, vt lac chalybeatum, vel hydromel cum ſyrupo cydoniorum vel granatorum. Potus ſit paucus. Nam, vt Aetius ſcribit, multus potus fluxionibus ventris infeſtiſſimus eſt. Somnus more ſolito ſit longior. Plura de hac re in doctrina *de Diſenteria* dicentur.

Cœliaca affectio.

Eadem curandi ratio eſt Cœliacæ affectionis, vtpote quæ ſecundum maius & minus ſaltem à Lienteria, ex plerorumque medicorum ſententia, differt. Quia tamen aliter pauló ex Aretæi, *libr. 2. de cauſſ. morbor. diutur. cap. 7.* de Cœliaca ſentit Mercatus, & illud breuiter addendum. Ita autem Aretæus: *Cœliacus*, inquit, *morbus fit ob coquentis caloris imbecillitatem, frigusque ventriculi, cum liqueſcit quidem a calore alimentum, ſed non concoquit calor, neque in ſuccum proprium vertit, ſemicoctum imperfectumque relinquens, cum perfectionem aſſequi non poſſit. Id verò coctione deſtitutum ad prauum mutatur & colore & odore & conſiſtentia: Albus enim eſt bile priuatus color, olidum excernitur & lutulentum liquidum & inconſiſtens ob profligatam coctionem ſubſtantia eſt.* — Cœliacæ affectionis Curatio.

Hinc Mercatus non ſolum retentricis vitio cæliacum malum fieri docet, ſed omnibus potentijs læſis ob frigidam cum ſordida humiditate totius ventriculi intemperiem cum innati calidi & humidi proprij imminutione. Hinc pluribus modis cœliacam à Lienteria differre ſcribit. — Cœliacæ & Lienteriæ diſcrimen. Primò quod in Lienteria retentionis debitum tempus non obſeruetur; in cæliacis verò ſolus complexus cibi non rectè fiat; atque ita in Lienteria cibi immutati exeant, quia ſatis diu in ventriculo retenti non ſunt. In cęliaca verò licet diu ibi morati ſunt, formam tamen chyli non adepti ſunt, quia ventriculus non valuit eam inducere. Secundò; quia in Lienteria ſolùm excernuntur alimenta immutata: in Cœliaca v. mutata, humidiora, corrupta & varijs vitijs conſpurcata. Tertiò, quia in Lienteria reliquæ potentię actu priuentur, defectu temporis, non vitio ſui: in Cœliaca verò omnes potentiæ lęſæ ſint, & propterea non faciunt officium, quamuis diu moretur in ventre alimentum, ita vt etiam ventriculus impedire non poſſit, quo minus putreſcat, vitieturque alimentum, ſed potius ob defectum diſtributionis corruptionem maiorem ſuſcipiat. Quartò, quod in Lienteria ſaltem internæ tunicæ ſuperficies afficiatur; in Cęliaca verò vniuerſa ventriculi ſubſtantia. Quintò, quod Lienteria ſit fluxus continuus; Cœliacus autem per interualla fiat; ſicut & diſtribuens facultas læſa ſit, & propterea ſingulis diebus non excernat: vnde copioſa excrementa congregentur, quę poſtea facultatem expultricem laceſſant, & copioſam alui deiectionem excitent.

Verum enim verò cum alij autores Cęliacam & Lienteriam ſolum ratione maioris & minoris differre ſtatuant, vt dictum, illa, quæ prolixè de Cęliaca ſcribit Mercatus, potius ad Diarrhęam, quæ ſit e ciborum in ventriculo corruptione, pertinere videntur.

CAPVT VI.

De Diarrhœa.

Etſi in genere omne alui profluuium Diarrhœæ nomine appellari poſſit: tamen propriè & in ſpecie Diarrhœa is alui fluxus eſt, quem immoderata humoris alicuius, præter alimentum crudum & ſanguinem, ſine exulceratione inteſtinorum per aluum excretio excitat. — Diarrhœa.

Cauſſa quidem in genere Diarrhœæ eſt copia humorum, vel prauitas, quæ naturam ad expellendum immoderatè ſtimulat. Verum humorum ad excretionem iſtam præter naturam ſtimulantium magna eſt varietas, ratione materiæ, loci, modi, ac cauſæ efficientis, quæ rectè diſtinguere ad curationem magni omnino momenti eſt.

Primò ratione materiæ, aliàs chylus excernitur, qui non rectè diſtribuitur, ſed in inteſtinis hæret, alias humor aliquis excrementitius, nunc pituitoſus, craſſus, mucoſus, nunc bilioſus, nunc melancholicus, ater, nunc ſeroſus, nunc pinguis & oleoſus quaſi.

Secun-

Secundò ratione loci, vnde profluit materia, nunc diarrhœa ortum habet à ventriculo, quando in eo corrupti & vitioſi humores cumulantur, nunc à ſplene, nunc ab epate, nunc à meſenterio, nunc à cerebro, nunc, ſed rarius, à thorace, nunc ab vtero, nunc à venis & toto corpore. Ideoque in Diarrhœa non ſolum ad ventriculum & inteſtina reſpiciendum, ſed diligenter inquirendum, vnde materia ſuppeditetur; aliàs curatio rectè inſtitui non poteſt.

Tertiò, modi & cauſſę efficientis ratione, alia diarrhęa eſt critica, & fit natura rectè agente, quando ſcilicet ea de ſalute hominis ſollicita vitioſos humores, & quod ſibi moleſtum eſt, virtutis robore & hominis commodo expellit, & quidem ἐν καιρῷ, id eſt, tempeſtiuè, quod fit in febribus apparentibus ſignis coctionis, & in die decretorio, & quam ęgri facilè tolerant, atque inde commodum percipiunt; Alia ſymptomatica, quę contra rationem accidit, & à qua nulla vtilitas ad ęgrum redit.

His ergo ita ſe habentibus, agendum erit in ſpecie 1. de fluxu chyloſo, ſeu diarrhœa, in qua chylus excernitur: 2. de diarrhœa, quę fit à toto, & quidem cum vel ſine febre, vbi etiam de fluxu colliquatiuo dicendum: 3. de diarrhœa à ventriculo: 4. de diarrhœa à vermibus: 5. de diarrhœa à venis meſaraicis: 6. de diarrhœa ab Epate: 7. de diarrhœa à Liene: 8. de diarrhęa ab vtero: 9. de diarrhœa, quę accidit à catarrho ſeu fluxu cerebrali vulgo dicto: 10. de diarrhœa, quę accidit in infantibus, dum dentes erumpunt: 11. de diarrhœa à pharmaco fortiori, item à veneno aſſumpto.

Prius tamen, quę in genere de diarrhœa dici poſſunt, proponentur.

Cauſſa.

Cauſſæ. Cauſſam Diarrhœę in genere diximus eſſe humorem quemcunque, & vbicumque in corpore cumulatum, quem natura ab eo moleſtata immoderatè excernit. Ad cumulandos autem tales humores faciunt cauſſę Externę, cibus & potus copioſus vel vitioſus, & omnino errores in victu commiſſi, aeris intemperies, omiſſa corporis exercitatio, cutis in toto corpore adſtricta. Hinc vt Hippocrates, 3. *Aphor.* 17. ſcribit, quotidianę auſtrinę conſtitutiones tum corpora ſoluunt & laxãt, tum aluum humectant.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur Diarrhœa in genere ex frequenti & copioſiore, quam pro humore & modo naturę, alui humida deiectione, abſque manifeſto dolore, & inteſtinorum exulceratione, & hinc ſine ſanguinis permiſtione.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. In turbationibus alui, & vomitibus, quę ſponte fiunt, ſi qualia oportet, purgentur, confert, & facile ferunt; ſin minus, contra. 1. *Aph.* 2. Etſi enim, vt ſupra dictum ex Galeno, *in fine libri de ſympt. diff.* toto genere prętet naturam ſint hęmorrhagia narium, vomitus, ſanguinis per aluum deiectio, hæmorrhois, & alia huius generis; tamen pręter naturam ſimpliciter non ſunt, modo ἐν καιρῷ fiant, & id, quod moleſtum eſt, expellatur. Ita aliquibus diarrhœa, & cholera certis interuallis omnem humorum redundantiam educunt. Quando autem tales euacuationes bonę vel malę ſint, dictum eſt in Inſtitutionibus, *lib. 3. part. 3. cap.* 10.

2. Vno die fluere aluum, ſępe pro valetudine eſt, atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, & quod lęſurum erat, vtiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. Interdum enim tormina ac febriculas excitat, vireſque conſumit. Celſus, *lib. 4. cap.* 19.

3. Longa diarrhœa laboranti ſponte ſuperueniens vomitus, malum ſoluit, 6. *Aphor.* 15. Reuulſio enim fit materię ab inferioribus ad ſuperiora.

4. Ophthalmia laborantem alui profluuio corripi, bonum. 6. *Aph.* 17. Reuulſio enim materiæ morbi ad inferiora fit, & euacuatio: Id, cum ſponte ſua aliquando faciat natura, Medicus eam imitari debet, deorſum euacuando per pharmaca & clyſteres.

5. Si Leucophlegmatia detento fortis diarrhœa ſuperuenerit, malum ſoluit. 7. *Aphor.* 29. Nam materiæ morbum facientis à toto habitu per aluum fit euacuatio. Id autem verum eſt, ſi morbi initio & integris viribus, ac ſaluis viſceribus accidit. Alias profluuium alui non morbum tollit, ſed ægrum.

6. Mulieri vterum gerenti ſi aluus multum fluat, periculum eſt, ne abortiat. 5. *Aph.* 34. Cùm enim pauca fiat alimenti ob fluxum in corpore diſtributio, fętus alimento ſuo defraudatur, & ob frequentes deiectiones vires magis exſoluuntur, vincula vteri crebra illa agitatione corporis laxantur, ſœtus & vterus tetro vapore excrementorum continenter deiectorum, præſertim biliosorum, offenditur. Magnam etiam cauſſam adeſſe oportet, quę profluuium hoc in grauidis excitet; cum eæ alioquin aluo duriore eſſe ſoleant.

Indicationes.

Vt diarrhœa quæuis rectè curetur, cauſſa, à qua prouenit, ſpectanda eſt. Si enim proficiſcitur à copia vel prauitate humorum, ſiue in ventriculo & inteſtinis genitorum, ſiue aliunde affluentium, partium illarum affectibus occurrendum eſt. Externæ quoque cauſſæ remouendæ ſunt, de quibus plura in ſpecie dicentur. Deinde in omni diarrhœa motus materiæ fluentis conſiderandus. Si enim ille eſt criticus & bonus, quo vel totum corpus, vel pars aliqua cum ægri tolerantia & vtilitate expurgatur, ſiſtendus non eſt, ne materia in aliam partem conuerſa febrim, pleuritidem, aut viſceris alicuius periculoſam inflammationem excitet: imò ſi imperfectus ſit motus, adiuuandus blandis purgantibus, ne relicta materia nouum morbum generet. Quæ enim in morbis poſt criſin relinquuntur, recidiuam facere conſueuerunt, 2. *Aph.* 12. Nec ſymptomaticus tempore mox coercendus, dum æger facilè fert; nec qui diuerſorum colorum eſt, dum vires conſtant, *ſecundum Hippocr.* 1. *Aphor.* 2. Si verò immodicus eſt, & diutius perſeueret, vireſque deijciat, tranſacto primo impetu ſiſtendus & compeſcendus eſt. Ita etiam qui ex hypercatharſi ortum habet, ſiſtendus ſtatim; cum inſigniter vires debilitet: Sicut & colliquatiuus in febribus ardentibus & malignis. Videantur Inſtitutiones, *loco antea allegato, lib. 3. part. 3. cap.* 10. Indicationes.

Curatio.

Cohibetur autem fluxus materiam euacuando, reuellendo, & ſiſtendo fluxum. Curatio.

Si aliqua ſanguinis euacuatio ſuppreſſa materiam fluxui ſuppeditet, vel aliàs ſanguis peccet, quandoque venam ſecare licet.

Purgantia medicamenta huic negotio apta ſunt, quæ ſimul adſtringunt & roborant, vt rhabarbarum, præcipuè in ſubſtantia ſumptum, myrobalani, tamarindi, ſyrupus & ſuccus roſarum. Purgantia.

Reuellit non ſolum venæ ſectio, ſed & vomitus, frictiones, ligaturę, euacuationes per vrinas, ſudores. Siſtunt fluxum roborantia & aſtringentia *capite præcedenti* propoſita. Reuellentia.

Si fluxus vehemens ſit planè, & vigilię ac dolores vrgeant, neque alijs remedijs tolli poſſint, ad narcotica veniendum, ſed cautè nec viribus valde deiectis, ne æger ſopitis ſpiritibus planè extinguatur. Narcotica.

De diarrhœa in ſpecie,

& primò

De Fluxu Chyloſo.

Si Chyli diſtributio non fiat, & chylus à venis meſaraicis aut potius lacteis, ac epate non attrahatur, coa- Fluxus chyloſus.

ceruatus in inteſtinis copia ſua, & ſæpe etiam acrimonia, cum corrumpitur prauiſque humoribus miſcetur, inteſtina ſtimulat, & per aluum eijcitur, ac diarrhœam excitat. Non diſtribuitur autem chylus, vel ob venarum, à quibus ad epar defertur, & epatis obſtructionem, vel ob viſcerum ſanguificationi dicatorum imbecillitatem, dum chylum ad ſe non trahunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur hæc diarrhœę ſpecies, cum materia liquida, aliquo modo tamen craſſa quaſi ptiſana, ſine fętore per aluum excernitur. An autem ex venarum obſtructione, an verò ex debilitate epatis chylum attrahere non valentis oriatur, ita diſtinguitur; quod cum à venarum obſtructione fit diarrhœa, chylus excernitur albus, cum non recipiatur in venas. Cùm verò in venas recipitur, ſed ab ęcate non attrahitur, colore ſubruſſo nonnihil tinctus eſt, & ſigna etiam epatis debilis adſunt,

Prognoſticum.

Prognoſticum. Malum hoc non eſt contemnendum, ſed quam primum curandum; cùm, ſi diutius duret, ægrum ad atrophiam deducat, & ſi ob epatis imbecillitatem euenit, facilè in chachexiam & hydropem degenerare poſſit.

Curatio.

Curatio. Si ab obſtructione venarum meſaraicarum, ſeu lactearum & epatis etiam obſtructione, ab humore lento & pituitoſo, proueniat diarrhœa hæc, primus ſcopus ſit, obſtructiones aperire, ijs imprimis medicamentis, quæ ſimul epati vtilia ſunt, aluum tamen non irritant. Vtentur & adſtringentia, tam in medicamentis, quam cibis, niſi apertis obſtructionibus alia diarrhœa ſubſequatur.

℞. *Rad. aperientium aceto præparat.* ℥. ii. *agrimon. endiu. capill. veneris* an. M. i. *abſinthij* M ß. *ſem. aniſi, fęniculi* ana ʒ. i. *paſſular.* ℥. j. Coq. in aq. ſimpl. Colaturæ ℞. ℔. i. *ſyr. de duabus radicibus, byzantini ſimplic.* an. ℥. ii. F. Potio, pro quatuor doſibus.

Vel: ℞. *Rad. aperient.* an. ʒ. ij. *cichorij* ℥. ß. *ſem. endiu. fœniculi* an. ʒ. i. *paſſular.* ℥. ß. Coq. in aq. ſimpl. Colaturæ ℞. ℥ vi. *ſyr. byzantini* ℥. ii. Miſce pro 2. doſibus. Vtilis eſt & in hunc finem ſpiritus ſalis.

Hinc fiat purgatio.

℞. *Rhabarb.* ʒ. j. ß. *agarici trochiſc.* ʒ. i. *cinamomi* ʒ. ß. *ſpicæ, ſchœnanth.* an. ℈. i. Cum *ſucco endiuiæ vel abſinthij* F. Pilulæ mediocres, quarum doſis ʒ. i.

Vel: ℞. *Agarici albiſſ.* ʒ. i. *rhabarb.* ʒ. ß. *ſpicę, ſchœnanth. cinamomi* an. ℈. i. Infundantur *in aqua abſinthij, agrimoniæ & endiuię.* Colaturæ ℞. ℥. iii. *mellis roſat. colat.* ℥. i. M. F. Hauſtus.

Vel: ℞. *Rad. fęnicul. cichorij* an. ℥. ß. *agrimonię, abſinthij, capillor. Veneris* an. M. ß. *myrobalanorum chebularum* ʒ. ii. *ſem. aniſi, fœniculi* ana ʒ. i. Coq. in aqu. ſimpl. In colaturæ ſ. q. infundantur, *agarici alb.* ʒ. ii. *rhabarb.* ʒ. i. *zingiber* ʒ. ß. *ſchęnanth.* ℈. i. Colaturæ. ℞. ℥. vi. *ſyr. byzantini ſimpl. de cichorio cum rhabarb.* ana ℥. i. *ſpiritus ſalis* gutt. iv. vel v. Miſce pro duabus doſibus.

Poſtea ſi opus ſit, iterum aperientia vſurpentur. Vt:

℞. *Rad. fœniculi, cichorij, petroſelini, eryngij* ana ℥. ß. *endiuiæ, capill. veneris* ana M. ß. *cicerum rubr.* P. ii. *ſem. coriand. petroſelini* an. ʒ. i. Coq. in aq. ſimpl. Colaturæ ℞. ℥. x. *ſyr. endiu. compoſ. byzantin. ſimpl.* an. ℥. i ß. F. Potus pro tribus doſibus.

Vel infundantur in vino *Rad. fęniculi, eryngij, rhapontici, rubiæ* ana ℥. i. *abſinth. agrimon. capillor. veneris* ana ℥ ß. De quo æger bibat. Poſt paretur tale Electuarium. ℞. *Conſeru. cichorij, capill. veneris* ana ℥. i. ß. *Rad. condit. cichor. eryngij* ana ʒ. vi. *ſpec. diarrhod. abbat.* ʒ. i. Cum *ſyrupo byzantino ſimpl.* F. Electuarium.

Poſt ſumptum Electuarium, ſi libet, bibatur hauſtus aquæ fœniculi, cichori, petroſelini, aut decocti harum radicum. Dentur etiam rotulæ diarrhod. abbatis.

Similiter quæ extra ventri adhibentur, non adſtringant, ſed aperiant. Vt ℞. *Ol. amygd. amar. chamęmel. anethi* ana ℥. i. ß. M.

Cum quibus ſuccus apij, vel fœniculi coqui poteſt: aut ijs puluis radicum aſari, ſchœnanthi addi & cum ceræ pauca quantitate vnguentum parari. Vel applicetur emplaſtrum diachylon ſimplex cum puluere radic. aſari, ſchœnanthi & ſimilium mixtum.

Si ab obſtructione epatis, & quidem ſimæ partis proueniat, remedijs, quæ in venarum meſaraicarum obſtructione conueniunt; Si gibba, diureticis vtendum, & quidem nunc temperatis, nunc frigidioribus, nunc calidioribus, prout ægri conſtitutio requirit.

Si verò ab imbecillitate epatis ortum habeat hic fluxus, roborandum epar, vel venæ meſaraicæ iis, quæ calefaciunt, ſimulque aperiunt; cum debilitas attractionis vt plurimum fiat ab obſtructione & epar debile facile in obſtructiones incidat, vt ſunt ſpica, ſchœnanthum, abſinthium, cinamomum, cyperus, rubia tinctorum, agrimonia, ſpec. diarrhod. abbatis, diatrion ſantalon, aromatici roſati, trochiſci de rhabarbaro, de abſinth. de roſis, de curcuma, ſyrupus byzantinus, crocus martis. A valde tamen calefacientibus abſtinendum, cum vis epatis potius in moderato, quam nimio calore conſiſtat.

Interea etiam frictiones totius corporis fiant, quibus alimentum ad id attrahitur. Imprimis verò magnam hic habent efficaciam, & cum minore periculo adhibentur medicamenta externa, vt emplaſtrum de farina lupinorum cum oleo nardino & ſimilibus.

Sunt & aliæ cauſſæ, quę faciunt, vt alimentum ad epar non perueniat, ſed chylus cum aliis excrementis eiiciatur. Verùm pertinet ille fluxus ad diarrhœam è cibis corruptis, de quo poſtea.

De diarrhœa, quæ fit à toto,

& primò

De ea, quæ eſt cum febre.

Sæpe in febribus Diarrhœæ accidunt, quæ tamen alias Criticæ alias ſymptomaticæ ſunt, & propterea diligenter diſtinguendæ. Diarrhœa à toto cum febre.

Si Criticus ſit fluxus, & naturæ opus, deiiciuntur qualia oportet, id eſt, humores peccantes iam cocti, & victi à natura, ac ſignis coctionis præcedentibus. Vnde ſequitur tolerantia & vtilitas; aut ſine inſigni virium deiectione & moleſtia, quæ vires proſternat, vitioſi humoris euacuatio perficitur, & eam ſequitur morbi, qui hominem affligit, ſolutio. Hæ vero conditiones ſi deſiderentur, aut potius contrariæ adſint, ſymptomaticam eſſe euacuationem concludendum eſt, præſertim ſi cruda admodum, humida & aquoſa, vel frequenter & paulatim, ſiue etiam multum & confertim cum ſtridore per aluum deiiciantur, & alia mala ſigna de quibus iam dicetur, adſint.

Prognoſtica.

Ex quibus, quid de futuro morbi euentu coniiciendum ſit, manifeſtum euadit. Prognoſticum.

1. In turbationibus alui, & vomitionibus, quæ ſponte fiunt, ſi, qualia oportet, purgentur, confert, & facilè ferunt; ſin minus, contra, vt ſæpius ex 2. *Aph. ſect. 1.* dictum.

2. Humida inter initia alui deiectio, morbo ad criſin

tranſeunte, craſſior duriorque reddatur, oportet. Hippocrates & Galenus, 22. *Prognoſt. aphor.* 16. Significatur enim concoctricem facultatem validiorem redditam eſſe.

3. Influxionibus alui mutationes excrementorum, non tamen in deteriora, iuuant; quia ijs mutationibus corpus exactius expurgatur, niſi colliquationis aut putredinis ſigna habeat. Mala enim eſt excrementorum mutatio, cum nimis liquida illa ſunt, albicantia, pallida, ſpumantia, nigra, exigua, glutinoſa, liuentia, rubra, pinguia & valde olida. De quibus Hippocrates, 2. *Prognoſt.*

4. In morbo diuturno cibi faſtidium, & ſinceræ deiectiones malæ, 7. *Aphor.* 6. Ἄκρητοι autem ὑποχωρήσιες Galeno ſunt, quæ nullam humiditatem aquoſam permixtam habent, ſolo humore, qui euacuatur, per inteſtina tranſeunte. Nam eiuſmodi deiectiones exuſtam & conſumptam humiditatem naturam a febrili calore indicant.

5. Deiectio alui nimia ex vſu eſt, ſi nec ſtrideat, neque crebrò & paulatim verò excernatur. Frequens enim deſidendi labor inſomniam facit. At ſi vniuerſim & ſæpe deijciatur, periculum defectionis animi imminet. Hippocrates, 2. *Progn.* 14. Stridor enim deiectionem ſymptomaticam, & crudam vitioſorum humorum indicat, per quam epar, lien, aut totum corpus inutiliter expurgatur, præſertim ſi crebrò & conſertim id fiat. Vigiliæ enim & deliquia animi ſequuntur.

6. Si craſſa admodum, aut alba, aut viridia, vel crocea aut ſpumantia deijciuntur, hæc omnia mala ſunt. Indicant enim vel cruditatem vel impeditum fluxum bilis in inteſtina, vel copiam æruginoſæ aut flauæ bilis, aut commixti cum humore ſpiritus flatulenti. Hippocrates & Galenus, 2. *Prognoſt.* 10.

7. Mala eſt deiectio pauca, glutinoſa, alba, ſubpallida, lubrica. Exitioſa verò eſt nigra, pinguis, liuida, æruginoſa, fœtida. Verſicolor quidem diuturnior eſt, ſed nihilominus exitialis. Hippocrates. 2. *Prognoſt. aphor.* 21. 22. 23. Cauſſæ *ibidem* apud Galenum videantur. De ποικίλοις ſeu varij coloris deiectionibus ait: omnes eas ſignum eſſe, quod multæ adſint affectiones malæ, quæ multum temporis ad concoctionem requirant, aut cum quibus natura tanquam cum vitijs pluribus pugnatura multum temporis conſumat.

Curatio.

Curatio. Vt curatio rectè inſtituatur perpendendum eſt, an critica, an verò ſymptomatica ſit euacuatio. Si ſit critica, & die critico, apparentibus ſignis coctionis accidat, totum negotium naturæ committendum, ſecundum Hippocratem, 1. *Aphor.* 20. *Quæ excernuntur, decretave ſunt iuſtè, nec mouere conuenit, nec aliud quippiam nouare, ſeu medicamentis, ſeu alijs irritationibus fiat, ſed omittere.* Nam ſi ſiſtere talem fluxum vtilem Medicus conetur, humores vitioſi, quos natura rectè expellere incœpit, corpore retenti recidiuam, eryſipelata, & viſcerum inflammationes, ac alia mala excitare ſolent. Ideoque ſolum conuenientem victum Medicus ægro præſcribat; & ſi quæ adhuc ſuperſint in corpore vel humoribus intemperies, eam alterantibus, ægrumque roborantibus tollat, donec æger integram ſanitatem recuperet.

Si verò natura opus integrè non abſoluerit, non ſolum non ſiſtendus fluxus, ſed natura etiam iuuanda, ne relicta materia recidiuam pariat, 2. *Aph.* 12. In quo caſu talis inſtitui poteſt purgatio.

℞. *Tamarindor.* ℥.ß. *radicum cichorij, ſpec. decoct. flor. & fruct. ana* ʒ.iij. *myrabalanor. citrinor.* (Si adſit pituita) *chebulor. an.* ʒ.ij. *rhabarb.* ʒ.j. *ſpica* ℈.ß. *ſchœnanth. cinamom. an.* ℈.j. Coqu. in aqua ſimpl. ℥.iij. In ijs diſſolue mannæ ℥.ß. vel ʒ.vj. Iterum colentur, Adde *ſyrupi roſarum ſolutiui* ℥.ß. Miſce.

Si autem fluxus nimius ſit, vireſque deijciat, humor abſtergendus, temperandus, & fluxus ſiſtendus ijs medicamentis, quæ poſtea in fluxu ſymptomatico proponentur. Etſi enim natura tales motus inchoat, & rectè quidem: tamen materia mota, ſi ob copiam, ſeu prauitatem & acrimoniam effrenis quaſi reddita, à natura regi non poteſt, & reliquos humores ad fluxum concitat, & vires deijcit. Nullus verò criticus fluxus, qui rectè fit, vires nimium deijcere, ſed ab ægro facilè tolerari debet, 1. *Aph.* 2. Ideoque, ſi vires deijciat, ſiſtendus.

Symptomaticum fluxum quod attinet, diſtinctione quadam opus eſt. Quidam enim tempore ſolùm talis eſt, quem natura quidem à materiæ copia, vel qualitate ſtimulata ante coctionem abſolutam inſtituit, cum virtutis tamen robore, quique criticuſque eſt, ac criſin imitatur, ac quem ægri facilè tolerant, imò ex eo commodum percipiunt; qui fluxus non ſiſtendus eſt. Non tamen adiuuandus vel promouendus, neque etiam ſemper naturæ planè permittendus, ſed naturæ ſuccurrere oportet, materiam euacuando, reuellendo, alterando. Ideoque vt materia minuatur & reuelletur, præcipue ſi febris id ſimul poſtulet, & vires permittant, venam aperire in tali fluxione, quæ in principio morbi accidit, non inutile fuerit.

Deinde ne fluxus nimius fiat, abſtergentia, humores alterantia, eorumque acrimoniam temperantia exhibenda, quæ etiam clyſteribus infundi poſſunt. Vt:

℞. *Decocti hordei* ℥. iv. *ſyr. roſar. ſimpl. infuſionis vel etiam ſolutiui* ℥.j. Miſce.

Vel: ℞. *Myrobalan. citrinor.* ʒ.ij. *rhabarbari elect.* ʒ j. *ſpica* ℈.ß. *ſpec. diarrhod. Abbat.* ℈.j. Infundantur in *aqua acetoſa; & endiuia.* Colaturæ ℞. ℥.ij.ß. *ſyr. roſar. ſolutiui* ℥.ß. vel j. Miſce.

Vel: ℞. *Decocti hordei* ℔.j. *ſacchar. rubri, mellis roſati colati ana* ℥.j. *ol. roſacei* ℥.j.ß. F. Clyſter.

Poſtea detur *ſyrupus de ſucco ribes, granatorum, acetoſa, acetoſella, oxyſacchara cum aqua acetoſa, endiuia, cichorij, plantaginis, tormentilla, portulaca.*

Vbi fluxus perſeuerauerit, magis adſtringentia vſurpare oportet, vt ſunt *conſerua roſarum rubrarum antiqua. Rob ribes, berberis; ſyrupus myrtinus, granatorum, cydoniorum.* Vt:

℞. *Syr. granator. ſucci ribes, iulebi roſarum ana* ℥. j. *aqua plantaginis, endiuia, acetoſa ana* ℥.j. Miſce pro duabus doſibus.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. antiq.* ℥. i.ß. *rob ribes* ʒ.vi. *boli Armeni, corallor. præpar. ana* ʒ.ß. Cum *ſyrupo cydoniorum* F. Electuarium.

Extra quoque venter inungatur oleo cydoniorum, myrtino, maſtichino, abſinthij; aut imponatur emplaſtrum ex ceroto ſtomachali, & ſantalino, mixtis cum oleo cydoniorum.

Si vero fluxus planè ſymptomaticus ſit, & ſaltem à facultate, à cauſſa morbifica irritata, fiat, eaque quaſi inuita, & quicquid excernitur, ſymptomatis ratione fiat, nullo cum natura robore, nec ægri εὐφορίᾳ aut commodo; talis fluxus omnino prauæ diſpoſitionis ſignum eſt. Ideoque nec iuuandus, neque etiam naturæ, vtpote cuius ferè in expellendo nullæ partes & vires ſunt, permittendus, ſed cohibendus.

Quare ſi ferant vires, vena aperienda eſt, vt, qui humores ad aluum confluunt, reuellantur & euacuentur, atque ita alui profluuium ſiſtatur. Non tanta tamen ſanguinis copia euacuanda, quanta, ſi abſque fluxu alui eſſet, euacuari poſſet. Alijs quoque diuerſionibus, vt frictionibus, ligaturis vtendum. Poſtea medicamenta materiam alterantia & temperantia, abſtergentia, fluxumque ſiſtentia modò propoſita vſurpanda, & cùm exhibenda, tùm per clyſteres infundenda, atque extra apponenda.

De fluxu colliquatiuo.

Fluxus colliquatiuus. In febribus ardentibus & malignis ac peſtilentibus, vt & febri hectica, & phthiſi, & nonnunquam in viſcerum inflammationibus, a calore vehementi non ſolum humores in venis, ſed & corpus, ſeu id, quod proximum partium alimentum eſt, colliquatur, & cum tenuius eſt, vel per *ἄδηλον διαπνοήν*, aut ſudorem diſcutitur, vel per renes & vrinam euacuatur; vel, præcipuè ſi id, quod liquatur, eſt craſſius, in ventrem confluit, & fluxum alui, qui *συντηκτικὸς*, id eſt, colliquatiuus vulgo dicitur, excitat, vt *lib. 4 de febribus cap.* 13. dictum. Calor autem hic nunc pinguedinem ſolum, nunc ipſas quoque carnes ſeu proximum partium alimentum colliquat. Et quidem in febribus malignis & peſtilentibus humores non ſolum colliquantur, ſed & corrumpuntur, & ad prauam diſpoſitionem & putredinem ac malignitatem deducuntur; vnde quæ deijciuntur fœtorem coniunctum habent, alijſque etiam prauis qualitatibus prædita ſunt.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hæc diarrhœa ex eo, quod id, quod eijcitur, **Signa.** plerumque eſt vario colore præditum, aliquando flauum, aliquando liuidum, plerumque fœtidum, aliquando pingue & viſcoſum; adeſt febris vel ardens, vel maligna, vel hectica: corpus ſtatim præter modum extenuatur, nares fiunt acutæ, oculi concaui, tempora collabuntur, & alia, quæ in facie Hippocratica, *initio prædictionum*, enumerantur, adſunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Periculoſus hic fluxus eſt, vt qui non ſolum corpori omnia alimenta ſubtrahit, ſed & ſpiritus diſſipat; & cum a vehementi cauſſa, quæ ita facilè expugnari non poteſt, dependeat, plerumque lethalis. Cum enim calor ille febrilis ardens, & malignitas aliàs ad hominem iugulandum ſint potentes, multo facilius id præſtabunt, ſi fluxus talis vires valde deijciens accedat.

2. In Hecticis, & maraſmo fluxus Colliquatiuus plerumque lethalis.

3. Quibus phthiſicis capilli defluunt, ijs Diarrhœa ſuperueniente, in propinquo mors eſt, 2. *Aph.* 12. *&* 13. Capilli enim defluunt ipſis ob alimenti defectum in partibus ſolidis. Superueniens autem fluxus non humoris morbum efficientis, ſed humoris alimentarij, ac pinguedinis partium ſolidarum præ nimia ſiccitate colliquatarum mortem in propinquo eſſe ſignificat.

Curatio.

Curatio. Curationem iſtarum febrium tradit Galenus. 10. *m. med. cap. vlt.* Et eſt opus auxilijs, quæ corporis diſpoſitionem & conſumptionem impediunt, nimirum refrigerantibus & humectantibus, & nonnihil ſimul adſtringentibus, & fluxum ſiſtentibus. Medicamenta autem ita non tam extra ſunt adhibenda, ne caloris præter naturam efflucus impediatur, quàm aſſumenda, vt partes roborentur & firmentur, ne facile cauſſæ præter naturam cedant. Cordi tamen & epati talia adhibere nihil prohibet. Hippocrati duo imprimis auxilia in vſu fuerunt, cremor ptiſanæ & aqua frigida.

Aqua poteſt aſſuetis dari, & vbi potius ab æſtu vehementi, quàm a malignitate eſt iſte fluxus, tantamque **Aqua in fluxu colliquatiuo ægris præbenda.** eius neceſſitatem eſſe ſcribit Galenus, 5. *meth. med. cap.* 6. vt ſine hac ægri labantur in maraſmum. Huius loco, & vbi ab aquæ potu aliquid mali metuitur, dari poteſt *aqua hordei, ſerum lactis, aqua acetoſa, endiuia, cum ſyrupo* **Medicamenta interna.** *de ribes, de agreſta, granatorum, acetoſitatis citri, acetoſa, acetoſella, de nymphæa, de portulaca, cydoniorum.*

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. acetoſæ ana* ℥. j. *diacydonij ſine ſpeciebus* ℥. ij. *rob ribium, terra ſigillata C. C. vſti præparat. ana* ℈. ij. Cum *ſyrupo cydoniorum* F. Electuarium.

Nonnulli lac acetoſum dempto butyro cum folijs acetoſæ coctum exhibent. Et cum æger nutrimento indigeat, ius gallinæ vel pulli dari poteſt, quod medicamentis talibus alteratum ſit. Et quia aliquando acrimonia excrementorum inteſtina exulcerari ſolent, clyſteres inijcere vtile fuerit, quæ refrigerant, humectant, leniunt, de quibus in capite ſequenti, *de dyſenteria*, dicetur.

Epithemata refrigerantia cordi & epati vtiliter applicantur *ex aqua roſacea, acetoſa, borraginis & ſimilibus.* **Externa.**

Diæta.

Aer ad frigidum declinet; Cibi refrigerent, humectent, & nonnihil adſtringant. Dentur ergo hordeata, **Diæta.** amygdalata additis ſeminibus quatuor frigidis maioribus, & ſemine papaueris, quibus & corallia & margaritas præparatas admiſcere licet.

De Diarrhœa à toto corpore ſine febre.

Sæpe etiam Diarrhœæ accidunt citra febrem, cum **Diarrhœa à toto, ſine febre.** venter quidem ab affectu & vitio omni liber eſt, per eum tamen totum corpus expurgatur, & natura vitioſos humores è venis, & toto corpore euacuat, atque ita ſæpe certis interuallis in quibuſdam omnem corporis redundantiam per talem diarrhœam educit, vt Galenus, 7. *meth. med. cap.* 11. docet.

Atque talis fluxus ab omnibus humoribus, ſeu copia ſeu qualitate praua naturam irritantibus, prouenire quidem poteſt: rarò tamen accidit, vt non membrum aliquod particulare, vt epar, lien, affectum ſit, & materiam vitioſam ſuppeditet, epar que bilem, lien humorem melancholicum, caput ſæpe pituitam ſuggerat. Proinde pauca de Diarrhœa à toto ſine febre dicentur, reliqua ex reliquis, quæ de fluxibus à ventriculo, epatè, liene, cerebro dicentur, petenda erunt. Nonnunquam & ſeroſi humores, qui Leucophlegmatiam pariunt, per aluum euacuantur, 7. *Aphor.* 29. De ſeroſo tamen humore notandum in ſpecie, ab eo non ſolum Diarrhœam **Diarrhœa ab humore ſeroſo quomodo producatur.** in Leucophlegmatia accidere, ſed etiam hominibus aliàs ſanis, quibus tamen ſerum in venis plurimum redundat, tempore autumnali frequenter contingere. Frigus enim autumni nocturnum vel matutinum apertos à calore meridiano, vel tepore lecti poros offendens, & propterea altius ſeſe in corpus penetrans à vaſis exterioribus ſeroſos humores, qui facile à ſanguine ſeparantur, & ad fluxum proni ſunt, verſus interiora & in maiores venæ cauæ meatus repellit, qui tandem ad viſcera delati, & ad meſenterij ramos repentes in inteſtinorum cauitatem confluunt, atque ita præterfluentes, ſi bile abundantes eas offendant, vt fere offendunt, bilem ſecum ad aluum rapiunt, & in inteſtinis pinguedinem, ac omnino obuios in meſenterio humores abſtergunt, & ſecum ducunt: vnde diarrhœæ tales ſeroſæ & aqueæ ſunt, maxima ex parte tamen etiam bilioſæ, pituitoſæ, pingues, limoſæ.

Atque ita omnia, quæ cacochymiam in corpore producere poſſunt, talis Diarrhœæ cauſſa eſſe valent. Quia tamen epatis & viſcerum vitioſa conſtitutio ferè cacochymiam generat, vix citra eorum vitium talis Diarrhœa accidere poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Si à toto confluunt humores, ſigna cacochymiæ in **Signa.** toto adſunt, quæ tradit Galenus, *in lib de plenitud. &* 4. *de ſanit. tuend.* Præceſſit vita otioſa, aut crapulæ dedita, ſigna verò, quæ partem aliquam in ſpecie affectam ſignificent, abſunt. Et vbi a toto corpore confluit humor, rarò ſub propria forma, ſed mutatus excernitur, neque vlla etiam ſigna ſeſe offerunt, quæ a nimijs, & multis alimentis ingeſtis, & corruptis facultatem irritari teſtentur.

Pro-

Prognoſtica.

1. In turbationibus alui & vomitibus, qui ſponte fiunt, ſi qualia oportet, purgentur, confert, & facilè ferunt; ſin minus, contra, 1. *Aph.* 2. Et vno die aluum fluere, ſæpe pro valetudine eſt, atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra diem ſeptimum id quieſcat. Purgatur enim totum corpus, & quod intus læſurum erat, vtiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. Interdum enim tormina & febriculas excitat, vireſq; conſumit, vt ſupra ex Celſi *lib. 4. cap. 14.* dictum.

Prognoſtica.

2. Si Leucophlegmatia detento fortis Diarrhœa ſuperuenerit, malum ſoluit 7. *Aphor.* 39. Nam materiæ morbum facientis à toto habitu per aluum fit euacuatio.

Indicationes.

Si fluxus conſuetus ſit, quo ſana aliâs corpora certis temporibus cum vtilitate corripiuntur, iſque ſit moderatus, non ſiſtendus, nec etiam augendus: Si verò diminutus, blandis purgantibus adiuuandus: Si nimius, compeſcendus. Si non conſuetus ſit, nec is ſtatim ſiſtendus. Humores enim vitioſi in corpore contenti euacuantur, & proinde talis fluxus in nondum ægrotantibus ad plurimos morbos præcauendos facit. In morbis verò à cacochymia dependentibus ad eos tollendos plurimum valet, habetque & hic locum ſæpius allegatus aphoriſmus 2. *ſect.* 1. Si verò nimius ſit, & vires proſternat, compeſcendus; quod fit, ſi humorum acrimonia obtundatur, humoreſque leni pharmaco educantur, vel etiam vena aperiatur, ſi plethora ſimul adſit. Imminuta enim materia grauante, natura ad expellendum amplius non irritatur. Poſtea, ſi perſeueret fluxus, ſiſtatur, ſemper reſpectu ad peccantis humoris naturam habito. Etſi enim, vt ſupra *in ſignis* dictum, in Diarrhœa, quæ fit à toto, materia excreta nullius humoris naturam exactè referat, ſed varijs modis corrupta excernatur: tamen nunc huius humoris, nunc illius naturam magis æmulatur, & alia etiam humoris peccantis ſigna apparent.

Curatio.

Curatio. Euacuantia per os ſumpta lenia ſint, & quæ roborandi ſimul vim habeant; vt in fluxu bilioſo, *tamarindi, myrobalani citrini, rhabarb. ſyrupus roſar. ſolut. Diaprun. lenitiuum ſine ſcammonio*, quæ cum ſantalis, roſis aut corallijs rubris dari poſſunt. Exempl. gratia.

℞. *Pulpæ tamarindor.* ℥. j. *conſeru. roſarum recentis* ʒ. iij. F. Bolus.

Vel diſſoluta in decocto vel aqua endiuiæ vel plantaginis cum corallior. rubror. ℈. j. propinentur.

Rectius tamen in forma ſolida exhibentur, ne in liquida fluxum augeant. Vt:

℞. *Pulpæ tamarindor.* ℥. ß. *diaprunis lenitiui* ʒ. ij. *puluer. roſar. rubr.* ℈. j. *rhabarb.* ℈. ß. F. Bolus.

Si magis adſtringere & roborare animus ſit, quam euacuare.

℞. *Rhabarbar. leniter ſiccat.* ʒ. j. *conſerua roſar. antiquæ* ʒ. ij. F. Bolus.

In materia pituitoſa conueniunt, mel roſatum ſolutiuum, cum decocto menthæ, myrobalani, chebuli, agaricus.

In materia melancholica vtile eſt ſerum lactis caprinum, flores caſſiæ cum conſerua roſarum, vel diacatholicon, vel folia ſenæ, & myrobalani.

Attemperantia materiam in fluxu bilioſo ſunt roſæ, ſonchus, & cichoracea, corallia, ſmaragdus. In pituitoſa, betonica, mentha, ſyrupus Byzantinus ſimplex, de lupulis, borraginis, oxyſacchara compoſita.

Materiam temperantia.

Quod ad reuellentia impetum fluentis materiæ, ſi ille magnus, vomitoria ex vſu erunt. Abſtinendum tamen ab oleo.

Diuretica. Poſtquam his ita facta reuulſio, tutius ad diuretica, quæ ab aluo deriuant, deſcenditur. Sunt hæc alia frigida, vt ſemina melonum; alia temperata, vt ceterach, aſplenium, betonica, è quibus nunc his, nunc illis pro natura humoris peccantis vtendum. Si non ſolum febris, ſed & feruor materiæ, aut calor epatis abſit, calidis potius vtendum, quæ etiam chyli diſtributionem adiuuant. Sudor etiam mouetur diuerſionis cauſſa.

Denique ijs, quæ incraſſando & abſtergendo iuuant, vtendum, & quidem fortioribus, vbi magnus eſt materię impetus; aliàs lenioribus, ne vitioſi humores, quos natura expellere conatur, intempeſtiuè in corpore retineantur. Leniora ſunt, *roſa, ſpodium, conſerua roſarum rubr. primo recens, poſtea antiqua*, cui tandem puluis *boli* Abſtergentia.
Armeni, terra ſigillata, corallior. rubror. præpar. myrti addi poteſt, ad ſingulas vncias conſeruæ roſar. ſumendo puluerum ʒ. ß. Magis etiam adſtringit conſerua roſarum vitriolata. Et poſſunt hæc miſceri cum Syrupo de roſis ſiccis, myrtino, vel cydoniorum. In frigidiore materia puluis menthæ admiſcetur, aut vſurpatur abſinthium. Validiora ſunt, *balauſtia, myrtilli, acacia, hypociſtis, rhus obſoniorum, malicorium. meſpila*, & alia, quæ videantur apud Platerum, *part. 3. pag. 129. & ſeq.* & alios.

Si à ſeroſo humore frigore ambientis aeris ad interiora repulſo fiat Diarrhœa, non ſtatim ſiſtenda. Nam & ipſum ſerum, munere ſuo defunctum, in corpore vtile amplius non eſt; & humores, qui in eius defluxu ac refluxu abſterguntur, excrementitij & inutiles ſunt. Quia tamen talis etiam fluxus alimenti & chyli diſtributionem & perfectionem interturbat, danda opera, vt quamprimum talis fluxus abſoluatur, quod fiet, ſi corpus ab iniuria externi aeris vindicetur, & homo potius in tepido, quam in frigido loco ſeſe contineat. Deinde materia fluxura, id eſt, ſeroſus humor ſubtrahatur ſicca victus ratione, & ſeri per renes & veſicam deriuatione, & partium, quæ ſerum affluens recipiunt, roboratione. In quam rem vtile eſt vinum abſinthites dilutum decocto cichorij, aut aqua chalybeata, conſerua roſarum.

Abdomen inungatur oleo chamæmelino, maſtichino, roſarum, abſinthij: vel imponatur Emplaſtrum de cruſta panis.

De Diarrhœa à Ventriculo & cibis corruptis.

In ventriculo occaſio Diarrhœæ datur, dum vel cibi, Diarrhœa à Ventriculo.
qui facilè corrumpuntur, aſſumuntur, vt, melones, cucurbitæ, fructus fugaces, lac poſt cibum ſumptum, fungi; aut in copia vel modo ſumendi aliquis error adſit, ob quem cibi non rectè coquuntur, ſed corrumpuntur; vel ob ventriculi intemperiem, dum is debilis eſt, vt cibos concoquere non poſſit, ſed ſemicoctos relinquat, qui longiore in eo mora corrumpuntur, & alienam ac prauam naturam induunt, aut dum idem alimentum adurit, aut alio modo corrumpit. Qui humores ex vitiata coctione geniti, cùm non ſolum ab epate, vtpote ad alendum corpus inepti, non ſatis attrahantur, & hoc modo in inteſtinis cumulentur, ſed & acrimonia, & prauis, quibus præditi ſunt, qualitatibus, expultricem ad expellendum ſtimulent, hoc modo Diarrhœam excitant. Itaque omnia, quæ coctionem vitiare valent, ſeu ventriculi temperiem immutent, & talem in eo diſpoſitionem inducant, vt non bonum chylum, ſed prauos ſuccos generet, ſeu cibi praui ſint; ſeu quicunque in cibis ſumendis error, ob quem coctio vitiatur, Diarrhœæ cauſſa eſſe poſſunt, dum humorem vitioſum ſuppeditant, qui facultatem inteſtinorum expultricem ad immoderatam excretionem ſtimulat.

Signa Diagnoſtica.

Vt autem de cauſſa certi ſimus, principio diſpiciendum, an humores illi in ventriculo generentur (de quo Signa.
cauſſæ

cauſſæ genere ſolum iam agimus) an verò aliunde in ventriculum confluant. Nonnunquam enim ex venis meſaraicis, vel epate, vel liene, vel ex capite materia ad ventriculum affluit, quæ vel copia vel acrimonia facultatem expultricem irritat, vt & ipſam & ſimul chylum ante tempus per aluum expellat; etſi alias in ventriculo vitium nullum ſit, neque etiam in cibos error commiſſus ſit. Itaque diligenter primo inquirendum; an aliarum partium affectarum ſigna adſint, quæ indicent, aliunde humorem in ventriculum affluere. Si enim hæc abſint, in ipſo ventriculo vitioſo humores generari, argumento eſt, quod & alia ſigna indicant.

A' ciborum quidem prauitate vel errore in victu commiſſo diarrhœam oriri facilè cognoſcit Medicus, ſi inquirat, quibus cibis, & quo victus genere vſus ſit æger. Si enim cibos prauos, & qui facile corruptioni obnoxij ſunt, ſumpſerit æger, vel aliquem errorem in victu commiſerit, argumento eſt, à ciborum copia fluxum hunc oriri, & mutato victus genere, fluxus talis non ita difficulter ceſſat.

Si verò à facultatis concoctricis vitio id fiat, ſigna intemperiei ventriculi ſupra, *part. 1. cap. 4. de intemperie ventriculi*, propoſita adſunt, & quidem ob frigiditatem excrementa alui ſunt liquida & aquoſa, non graueolentia, & potius ad album, quam ad croceum vrgentia,

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1\. Si Diarrhœa à nimia ciborum ingeſtorum quantitate accidat, periculoſa non eſt; ſiquidem illa cocta, & à natura deuicta, facilè fluxus ſedatur.

2\. Periculoſior verò eſt, quæ ob prauos cibos accidit. Nam naturam valde irritare, & reliquos in corpore humores concitare, imò malam diſpoſitionem ventriculo & inteſtinis inducere, ac in Dyſenteriam degenerare poteſt.

Curatio.

Curatio.

A' quacunque autem cauſſa Diarrhœa iſta proueniat, hæc generalis curandi ratio omnibus conuenit, vt quod cauſſæ diarrhœam concitantis adhuc reſtat, tollatur & euacuetur; materiæ vitium ad excretionem ſtimulans emendetur; & ventriculus ac inteſtina roborentur, vel temperatis, vel calidis, vel frigidis, prout humoris & affectus natura id requirit.

Itaque non ſtatim fluxus ſiſtendus, ſed primò ventriculus, & inteſtina ab humore vitioſo expurganda, ſed lenioribus medicamentis, ne aliunde attracta materia fluxus augeatur. Ergo ſi humor ſit pituitoſus, vtendum pilulis ſtomacho vtilibus, & quæ maſtichen recipiunt, vt maſtichinis, aſſaiereth. de hiera ſimplici, de hiera cum agarico: Si bilioſus, rhabarbaro, pilulis de rhabarbaro, myrobalanis citrinis.

Et quidem ſi à cibis prauis, & errore in victu commiſſo ſit Diarrhœa, ac eorum coctio fruſtra expectetur, ſtatim eos educere conuenit.

Aptiſſima autem via eſt vomitus, quo non ſolum humores vitioſi euacuantur, ſed & materia fluxura reuellitur. Si verò homo ad vomitum aptus non ſit, per aluum eos euacuare oportet, ſed pharmaco, vt dictum, leni, & quod nullam violentiam habeat, aut Clyſtere iniecto.

Vtiles ad hos humores euacuandos eſt rhabarbarum, cum humores hi ex cibis prauis & corruptis orti acriores plerumque ſint, & bilioſorum humorum naturam æmulentur.

Cibi quoque tales, è quibus humores corrupti orti ſunt, vitari, & ij exhiberi debent, qui qualitate & quantitate ijs opponuntur.

Poſtea adſtringentibus ventriculum roborare cum internis, tum externis conuenit.

Si verò à ventriculi intemperie, & quidem à debilitate, à frigiditate & humiditate orta, proueniat Diarrhœa, ventriculus roborandus ijs, quæ ſupra in Capite de intemperie ventriculi frigida & humida curanda, & de Apepſia ſunt propoſita. Si tamen à natura ſola cruditas vinci non poſſit, euacuandi humores ijs, quæ ſimul ventriculum roborant, vt pilulis aleophanginis, maſtichinis, ſtomachicis; poſtea quæ coctionem adiuuant, tum interna tum externa adhibenda.

Diæta etiam talis inſtituenda, qualis ſupra de Intemperie ventriculi curanda propoſita eſt. Imprimis inedia, quiete & ſomno cruditates coquendæ. Potus quoque ſit paucus; cum à potu abſtinentia ad fluxus alui curandos multum faciat.

De Diarrhœa à Vermibus.

Diarrhœa à vermibus.

Quandoque, ſed rarius, Diarrhœa ex vermibus excitantur, cùm ſcilicet multi praui humores cum vermibus in inteſtinis cumulantur & tandem naturam ad excretionem ſtimulant.

Cognoſcitur ex ſignis vermium, cardialgia nimirum, dolore ventris, pruritu narium cum dentium ſtridore in ſomno, tuſſis ſicca, & alijs, quæ in capite de vermibus traduntur.

Curatur autem remedijs, quæ vermes necant, & per aluum expellunt, & poſtea ijs, quæ inteſtina roborant, quæ videantur ſupra, *de vermibus*.

De Diarrhœa ab epate, ac bilioſo Humore.

Diarrhœa ab epate & bilioſo humore.

Supra quidem alui fluxum a meſenterio propoſui: verum cum ille fiat, vel quia venæ meſaraicæ obſtructæ ſunt, ob quam cauſſam chylus diſtribui non poteſt, atque de hoc fluxu, & eius cauſſis iam ſupra dictum ſit; vel quia in eo vitioſi humores cumulati à natura per aluum effunduntur; hi verò vel ab epate, vel à liene, vel a toto ad meſaraicas confluant: in ſpecie de Diarrhœa ex meſenterio agere vix opus erit; ideoq; rectè ad Diarrhœam ab epate ac humore bilioſo accedimus. Nam cùm bilis in epate colligatur, vna opera de Diarrhœa ab epate ac bilioſo humore dicemus, vt etiam ſequenti capite de Diarrhœa à Liene & humore melancholico agemus.

Cùm epar vel nimium bilis generat, vel meatus expurgandæ bili dicati obſtructi ſunt, bilis in epate retinetur, & tandem à natura ad inteſtina expellitur, vnde fit Diarrhœa bilioſa ab epate. Præcipua tamen hic cauſſa eſt intemperies calida & ſicca epatis, ob quam calidi & acres humores generantur, qui cum naturæ moleſti ſint, quandoque per ventrem expelluntur; id quod etiam in epatis Inflammatione accidere poteſt.

Atque huc pertinet Aphoriſmus 20. *ſect. 2. Quibus in iuuentute aluus eſt humecta, ijs in ſenectute ſiccatur; quibus verò adſtricta eſt iuuenibus, ijs ſenibus humecta laxaque redditur.* Aluus enim laxior in iuuenibus à bilis ſtimulantis copia eſt, & ob virtutis expultricis robur, ſeneſcentibus ijs aluus exſiccatur, bilis videlicet copia deficiente, & expultrice non parum labefactata. Contra aluus ſicca eſt iuuenibus ob corporis & cutis raritatem, & ob calidam etiam intemperiem, & ob motum bilis ad ſuperiora; ſi ijdem ſeneſcant, aluus humectatur, habitu corporis addenſato, quo humores intrò coguntur, & calore epatis diminuto motuque bilis deorſum conuerſo.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Quia verò epar, vt Galenus, 2. *Prognoſt.* 13. ſcribit, non ſolum ſui ipſius excrementa, ichoreſque & humores præter naturam demittit in ventrem, ſed etiam totius corporis; & per hepar venter omnibus corporis partibus copulatur, ac per id excrementa illa partium recipit: quod ſupra de ventriculo dictum, etiam hic monendum, vt diligenter attendamus, an humor, quem epar ad inteſtina demittit, in ipſo generetur, vel aliunde affluat.

Ninu-

Nimirum ſi ab epate ſolum proueniat Diarrhęa, aliarum partium affectarum ſigna aberunt, epatis verò vel intemperati vel obſtructi ſigna aderunt, ob quam Intemperiem humores in eo corrumpuntur, vel ob obſtructionem bilis à ſanguine rectè ſeparari non poteſt, quæ ſigna in affectibus epatis explicabuntur, & humor, qui Diarrhæam excitat, biliosſus eſt.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Non ſine periculo eſt Diarrhæa, quæ ad magnas & graues epatis affectiones ſequitur. Materiæ tamen conditio etiam attendenda, quæ quò peior vel mitior eſt, eò periculoſior, vel minore cum periculo coniuncta eſt Diarrhæa, vt ſupra *de Diarrhæa in genere* dictum.

Indicationes.

Indicationes. Cùm cauſſa omnium primùm tollenda ſit, ideo ſi intemperies epatis calida ſit in cauſſa, illa alteranda, bilis temperanda & euacuanda, ac ad alias partes deriuanda; tandemque fluxus ſiſtendus, & epar roborandum. Et cum alteratio commodè fieri non poſſit, niſi humor prius tollatur, primò ab euacuatione inchoandum; & quidem mature euacuatio inſtituenda ne bilis ſua acrimonia Dyſenteriam excitet. Inflammatio quo modo ſananda ſit, ſuo loco dicetur. Si obſtructio epatis adſit, & ea aperienda.

Curatio.

Curatio. Ad euacuandam bilem hic vtile eſt rhabarbarum, myrobalani citrinæ, ſyrupus roſarum & violarum ſolutiuus, Clyſteres abſtergentes cum commodo ægri iniiciuntur.

℞. *Decocti hordei non excorticati* ℔.j. *ſacch. rubri* ℥.ij. *mellis roſati colati* ℥ ß. *olei roſar.* ℥.j. *vitell. ouorum* num. ij. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Decocti hordei, iuris pulli an.* ℔.ß. *ſacchar. rubri. ſyrupi roſarum ſimplicis infuſionis an.* ℥.j. *vitell. ouor.* ij. F. Clyſter.

Aut: ℞. *Decocti hordei* ℥. iiij. *ſyrupi roſarum ſimplicis infuſionis* ℥.j. F. Potus abſtergens.

Contemperant bilem, *ſyrupus de cichorio, de endiuia, de ſucco acetoſæ, de agreſta, acetoſitatis citri, granatorum,* vt & horum ſimplicium decocta vel aquæ. Vt:

℞. *Rad. acetoſæ, fragariæ, cichorij ana* ʒ. iij. *endiuiæ* M.j. *ſem. endiuiæ* ʒ.j. *portulacæ* ʒ. ß. *paſſular. maior. exacinatarum* ʒ. vi. Coq. *in decocto hordei.* Colaturæ ℞. ℔.j. *ſyr. de cichor. ſimpl. acetoſæ ana* ℥.ij. Miſce.

F. Potus pro 4. doſibus.

Vel: ℞. *Aq. endiuiæ, cichorij, plantaginis, ana* ℥.ii. *ſyr. endiuiæ ſimplicis* ℥.i. *acetoſæ, portulacæ an.* ℥. ß. *ſpir. vitrioli* gutt. iv. Miſce. F. Potus pro 2. doſibus.

Lene euacuans hoc eſt:

℞. *Myrobalanor. citrinar.* ʒ.ij. *rhabarb.* ʒ. i. *ſpicæ* ℈.ß. Infundantur in ſ. q. *aquæ cichorij & plantaginis.*

Colaturæ ℞. ℥.iii. *Syr. de cichorio ſimpl. vel roſar. ſimpl. infuſ.* ℥.ß. Miſce,

Aut detur rhabarbarum in ſubſtantia cum conſerua roſarum, vt ſupra dictum.

Si poſt purgationem fluxus alui perſeueret, alterantibus & adſtringentibus ei eſt reſiſtendum.

Adſtringit hoc.

℞. *Conſeru. roſarum antiqu.* ℥. i. *puluer. coralliorum rubr.* ʒ. ß. *boli Armeni, terræ ſigillatæ ana* ℈. ß. *rob ribes* ℥. ß. Cum *ſyrupo granatorum* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Rad. acetoſæ, tormentillæ, conſolidæ maioris, plantaginis ana* ℥. ß. *roſar. rubr.* M. ß. *paſſularum non exacinatarum* ℥. ß. *ſem. portulacæ* ʒ. i. Coqu. in aqua ſimpl. Colaturæ ℞. ℥ x. *ſyr. myrtini, ribes, granator. ana* ℥. i. Miſce.

F. Potus pro 3. doſibus.

Vel omittantur roſæ in decocto, & in colatura diſſoluantur *conſerua roſarum rubrar. antiqu.* ℥. ii. iterumque colentur. F. Potus.

Vel: ℞. *Sem. acetoſæ, corallor. rubror. præpar. terræ ſigillatæ, ſpec. diarrhod. abbat. flor. roſarum rubr. ana* ʒ.ß. F. Puluis.

Vtiles ſunt & trochiſci de terra ſigillata & de ſpodio.

Plurimi commendant caſeum antiquum pręparatum. Præparatur autem, ſi comminutus ſæpius abluatur aqua aliqua refrigerante & adſtringente, vt, roſatum, plantagini, portulacæ, poſtea diligenter in ſartagine exiccetur, & in puluerem redigatur, cuius ʒ.j. vel cum cibo, vel cum aqua aliqua conueniente exhiberi poteſt.

Extra quoque imponi poſſunt epithemata *ex ſucco vel aqua plantaginis, acetoſæ, portulacæ, endiuiæ, roſarum, cum ſantalis, corallijs, roſis rubris, vel ceratum ſantalinum* eidem admoueri.

Neque præter rem fuerit, materiam aliò deriuare, ſiue promouendo ſudores; cùm ſudores & cutis raritas aluum ſiccent, materia, quæ ad aluum impetum faciebat, ad ambitum corporis conuerſa, ſiue ad renes & veſicam, medicamentis, quæ vrinam mouent; è quibus eligenda ſunt minimè acria & mordacia, qualia ſunt radices graminis, aſparagi, fœniculi, petroſelini recentis, ſemina melonum, capilli veneris &c.

De Diarrhœa à liene & humore melancholico.

Quandoque humor melancholicus in liene & vicinis vaſis cumulatus à natura copioſius in aluum effunditur, & diarrhœam excitat. Interdum etiam deiectio adeo atra apparet, vt picem liquefactam & dilutam repræſentet, quæ tamen à ſanguine eſt ex aperto aliquo in hypochondrijs vaſe in inteſtina effuſo, ibique in nigredinem illam exuſto, aut cum humore atro mixto. Nam ſanguis is non purus eſt, ſed plerumque melancholicus, in liene & vicinis vaſis præter naturam cumulatus: qui quidem rectius per hœmorrhoides euacuari ſolet, quandoque tamen à natura ad ventriculum atque inteſtina expellitur, & vomitum ac alui profluuium excitat. Vt enim in febribus, vbi natura hæmorrhagiam narium inſtituit, primariò quidem humores prauos euacuare intendit, id tamen obtinere non poteſt, quin ſimul ſanguinem bonum effundat; ita hic etiam naturæ ſcopus eſt, humorem atrum & melancholicum exturbare: cùm verò id fieri non poſſit commodè, niſi ſanguis, cui permiſtus eſt, ſimul euacuetur; hinc ſanguinis atri vomitum & fluxum inſtituit. — Diarrhœa à liene & humore melancholico.

Signa Diagnoſtica.

In hac diarrhœa præceſſerunt ſigna lienis affecti, tenſio & grauitas in ſiniſtro hypochondrio, & alia, quæ in hypochondriacis morbis apparere ſolent, deiectiones ſunt nigræ. Si eſt à ſanguine, intincta lintea rubent, & cruenta vomitio comitatur vel præceſſit. — Signa.

Prognoſtica.

1. Etſi periculo hæc diarrhœa non careat, ob prauitatem humoris, & ſanguinis copioſa per aluum deiectio ad malum habitum & hydropem deducere ſoleat, & natura irritata talibus prauis & aduſtis humoribus ſæpe bonos ſimul profundat, vireſque valde deiiciat: tamen ſæpe etiam à multis morbis, ſi tantùm modum non excedat, huiuſmodi diarrhœa præſeruat. — Prognoſtica.

2. Si materia, quæ excernitur, nullum fœtorem habeat, maior ſalutis ſpes eſt: Si fœteat, & ex atro colore in viridem vergat, exigua ſalutis ſpes eſt.

Curatio.

Imprimis hic reſpiciendum ad cauſſam, humorem ſcilicet melancholicum & atrum, ſiue is calore epatis genitus ſit, ſiue ab obſtructione ac vitio lienis cumulatus. — Curatio.

Itaque, præmiſſa tamen, ſi opus ſit, venæ ſectione, primò humor melancholicus euacuetur *polypodio, epithymo,*

ebymo, myrobalanis Indis, folijs ſenæ, ſyrupo roſar. ſolutiuo, diacatholico cum decocto florum & fruct. vel alio conueniente liquore. Non verò ſtatim fluxus ſedandus, ne materia retenta deterior reddatur.

Humorem melancholicum purgantia.

Deinde quæ humorem atrum temperent, eiuſque generationem prohibeant, vſurpanda, *ſyrupus pomorum de pomis, de borragine, de bugloſſo, de endiuia, de lupul. byzantinus ſimplex, de fumaria*: ſimulque obſtructiones in liene, ſi adſint, aperiendæ, *radicibus aperientibus, corticibus, radic. capparum, tamariſci, ceterach. capillis veneris, ſemine agni caſti, ſyrupo byzantino*. Et ne inteſtina humor mordax in tranſitu exulceret, vtile eſt, ſæpius clyſteres inijcere ex ijs, quæ leniter detergunt, & humoris acrimoniam temperant, vt decocto hordei, cremore ptiſani, iure carnis, lacte cum melle roſaceo & violaceo.

Adſtringentia tandem, ſi fluxus non ceſſat, adhibenda, conſerua roſarum, abſinthij cum terra ſigillata, vel bolo Armeno aut corallis.

Diæta quoque inſtituatur, qualis in melancholicis, & hypochondriacis affectionibus conuenit, & vitentur omnia, quę craſſum, fœculentum & aduſtum ſanguinem generant.

Si verò diarrhœa ſit à ſanguine atro, quam vomitus ſanguinis comitatur, nec is ſtatim ſiſtendus. Nam ſi ſanguis ille ater, & præcipuè iam extra vaſa ſua elapſus & concretus ac corruptus, ſiſtatur, lipothymiam & alia grauia mala excitat. Itaque poteſt ſtatim exhiberi hic puluis:

℞. *Rhabarbari* ʒ j. *cinamomi, myrobalanor. citrinor. ana* ℈.ß. *ſuccini albi* ℥.vj. F. Puluis.

Detur in *vini albi* ℥.iij *aquæ plantaginis* ℥.i. *ſyr. roſarum ſimplicis infuſionis* ℥.ß.

Hinc dentur adſtringentia, Vt:

℞. *Trochiſcor. de carabe* ʒ i.ß. *lapid. hæmatit.* ʒ.i. *C. C. vſti præparati, boli Armeni ana* ʒ.ß. F. Puluis. Doſis ʒ.i.

Poteſt exhiberi cum ſequenti liquore.

℞. *Vini granator. acidorum* ℥. i. *ſucci citri* ℥. ß. *iulebi roſarum* ℥.i. *aq. plantaginis, tormentill. caudæ equinæ an.* ℥ iv. Miſce.

℞. *Conſeru. roſar. antiq.* ℥.i. *tormentillæ* ℥ ß. *puluer. radicum conſolidæ maioris* ʒ.ii. *philonij Perſici* ʒ.i. *trochiſcor. de carabe* ʒ. i. ß. Cum *ſyr. de roſis ſiccis vel cydoniorum*. F. Electuarium.

Cum verò tales diarrhœæ ſtatis temporibus, vel ſingulis annis, vel ſemeſtribus recurrere ſoleant, vt illæ præcaueantur, curatio præſeruatoria, qualis affectibus hypochondriacis conuenit, inſtituenda, nimirum certis interuallis, & præſertim imminente tempore, quo vomitus & fluxus ille ſanguinis accidere ſolet, ſanguis, ſi opus, mittendus, & corpus ab humoribus vitioſis liberandum, ac ne ij in corpore cumulentur, præcauendum, obſtructioneſque in liene & venis meſaraicis aperiendæ.

Quandoque in diarrhœa ab humore melancholico vitium quoque ſcorbuticum concurrit. Ideoque in diarrhœa ab humore melancholico ſemper diligenter conſiderandum, an diſpoſitio ſcorbutica adſit, ac tum medicamenta ſcorbuto propria admiſceantur.

De Diarrhœa ab vtero.

Diarrhœa ab vtero.

Vt interdum ob menſes retentos, & vitioſos humores inde cumulatos vomitus fœminæ patiuntur: ita interdum & diarrhœa excitatur in iis, humoribus per venas, quibus vterus nutritur, ad epar, & hinc ad inteſtina effuſis.

Cognoſcitur hoc malum ex eo, quod ſymptomata vteri affecti adſunt, & plerumque tales alui fluxus periodos quaſdam obſeruant, & eo tempore magis affligere ſolent, quo menſes fluere conſueuerunt.

Curatur iis medicamentis, quæ venas vteri, ſi obſtructæ ſint, aperiunt, & vitioſos humores, qui in vtero, & vicinis locis cumulantur, euacuant. Niſi enim illi prius tollantur, fruſtra adſtringentia & fluxum ſiſtentia adhibentur: cùm materia retenta aliò regurgitet, & mala ſæpe periculoſiora excitet; de quibus in morbis vteri, & menſium ſuppreſſione dicetur. Materia euacuata, ea, quæ robur ventriculo, inteſtinis & vtero addunt, vſurpanda, ne facilè affluentes ex aliquo corpore humores excipiant.

De Diarrhœa à cerebro.

Diarrhœa à cerebro.

In alui fluxu, vt vocant, cerebrali vel catarrhali materia è cerebro imbecillo, pituita multa ſeu inſipida, ſeu ſalſa abundante per fauces in ſtomachum & inteſtina defluit, præſertim noctu, & ægro ſupino dormiente. Materia illa vel reddit lubricam ventriculi & inteſtinorum tunicam, vnde retentrix debilitatur, vel cibum inquinando concoctionem labefactat, vel moleſta qualitate ſua expultricem ſtimulat. Excitatur hic fluxus magis abſtinentia (nam tùm benignior ſuccus, quo humoris malitia temperatur deeſt) quàm cibo; contra atque in lienteria fieri ſolet. Præceſſit debilitas cerebri, & ſputum multum, excrementa ſunt ſpumoſa & pituitoſa, teſte Hippocrate, 32. *ſect. 6. Balbi alui profluuio maximè corripiuntur*. Cauſſa eſt, quod plerique ij humidius habent cerebrum, vnde excrementa humida in ventriculum decumbentia diarrhœam efficiunt, eamque diuturnam, ob hecticam quaſi illam cerebri intemperiem. Atque hanc intemperiem etiam balbuties arguit, quæ ex linguæ nimia humectatione & emollitione, vel quaſi quadam paralyſi oritur; quanquam etiam aliis de cauſſis naſci poſſit. Solet autem hic fluxus à capite deſcendens ſatis diuturnus eſſe, & longo tempore durare.

Cur balbi alui profluuio corripiantur?

Curatio inſtituatur, vt ſupra *de catarrho* traditum, præparando & euacuando materiam. Diuerſiones etiam fiant per frictiones, ligaturas, cucurbitulas in ſcapulis. Iuuant etiam errhina & ſacculi capiti impoſiti.

A' maſticatoriis & gargariſmis abſtinendum, ne materia catarrhi in ſtomachum & inteſtina trahatur. Vitandus ſomnus ſupinus, nec à cœna mox dormiendum. Non ſolum autem cerebri & membri mandantis ratio habenda, ſed etiam ventriculi, vt recipientis, qui internis & externis medicamentis conſeruandus ac roborandus eſt.

Si hæc diarrhœa ſæpe recurrat, ceruici inter primam & ſecundam vertebram admoueatur veſicatorium & cauterium potentiale, vel ſetaceum, vt humores catarrhum excitantes deriuentur; vel fonticulus in brachio aperiatur.

In eundem vſum, ſi ætas & alia ferant, theriaca, Mithridatium, decoctum ligni guaiaci, ſaſſafras, ſarſæparillæ per plures dies vſurpandum, vt corpus exſiccetur, & materia catarrhum generans per ſudores diſcutiatur.

De Diarrhœa, quæ accidit infantibus dum dentes erumpunt.

Diarrhœa infantium dentientiũ.

Interdum etiam infantibus diarrhœa accidit, dum dentes ipſis erumpunt; quod euenit, vel pituita ſalſa in ventriculum defluente, vel lacte per febrem, quæ tum temporis infantes plerumque affligere ſolet, in ventriculo corrupto.

Vtra autem cauſa locum habeat, ex iis, quæ excernuntur, facilè iudicare eſt.

Hic fluxus non ſtatim ſiſtendus, ne materia retenta peior euadat, & febrem, quæ ex dolore excitatur, augeat, aut cerebrum neruoſque in conſenſum trahat, & conuulſionem excitet: Sed ſi à pituita ſalſa ſit hæc diarrhœa, ſyrupus roſarum ſolutiuus, vel mel roſatum, vel ſyrupus de cichorio cum rhabarbaro, cochlearis vnius aut alterius quantitate exhibendus. Deinde ventriculus

triculus & venter inungendus oleo maſtichino, cydoniorum, roſarum, abſinthii, vel imponendum cerotum ſtomachale, aut emplaſtrum de cruſta panis.

Si a lacte corrupto diarrhœa hæc accidat, illud, vitioſuſque humor inde genitus, è ventriculo dictis modò ſyrupis deturbandus, dandaque opera, vt nutrix bonum lac infanti ſuppeditet, quæ ideò exquiſitè, & cibis boni ſucci alenda. Infantis gingiuæ butyro cum melle mixto, vel cerebro leporis fricentur.

De Diarrhœa ab hypercatharſi & veneno ſumpto.

Fluxus à hypercath. & venen. Tandem interdum etiam profluuium alui excitatur poſt nimis fortium purgantium vſum, aut venenum aſſumptum.

Vtraque enim inteſtinis inhærendo naturam continuò ad excretionem ſtimulant, & è toto corpore humores ad aluum proritant, & humores etiam bonos corrumpunt, ac vt ad aluum moueantur, faciunt.

Præceſſiſſe autem talem cauſſam, facilè ex ægri, vel adſtantium relatione cognoſcitur. In tali fluxu primò omnium abſtergens ex decocto hordei cum pauco ſaccharo conuenit, ſiue bibitum, ſiue per clyſterem iniectum.

Vt: ℞. *Decocti hordei* ℥.iv. *ſacchari rubri* ʒ.vi. Vel *ſyrupi roſarum ſimplicis infuſionis* ℥.i. Miſce. Dolorem lenit lac chalybeatum, itidem vel bibitum vel per clyſterem infuſum, & lac coctum cum radicibus althææ, & iniectum.

Simul ligaturæ & frictiones, & fotus extremorum inſtituantur, & cucurbitulæ ſiccæ inter ſcapulas & ad hypochondria, vel inter vmbilicum & ſtomacum apponantur.

Poſtea dentur adſtringentia.

Vt: ℞. *Conſeru. roſarum antiqua* ℥.i. *diacydonij ſine ſpeciebus* ℥.ß. *Puln. ſeminis plantaginis, ſanguinariæ, ſumach. hypociſtidis, acaciæ, cornu cerui vſti an.* ℈.i. *Fragmentorum lapidum pretioſorum* ℈.ß. Cum *ſ. q. ſyrupi ribium, vel cydoniorum.* F. Electuarium.

Quidam radicum filipendulæ ʒ.i. vt expertum dant in vino, aut cum vitello oui.

Vel: ℞. *Succi plantaginis, decocti roſarum, meſpili, ſorbi, rad. tormentillæ* an. ℔. ß. *athanaſiæ* ℥. ß. Fiat Clyſter. Cui etiam *vitellum oui vnius vel alterius, ſeui hircini, ſanguinis draconis, tragacanthi, gummi arabici* an. ℈.i. addere licet.

Si fluxus non ceſſet, ad opiata confugiendum, & propterea exhibenda theriaca recens, laudanum opiatum. Cibi & potus quoque facultatem adſtringendi habeant.

Si à veneno aſſumpto ſit fluxus, primò itidem abſtergentibus tam ſumptis, quàm per clyſterem iniectis opus eſt. Deinde ſi venenum notum ſit, proprium alexipharmacum illi opponendum: Si verò ignoretur, ad vniuerſalia antidota confugiendum; qualia ſunt: theriaca, mithridatium, lapis bezoar. Commendatur hic etiam ſmaragdus, cuius grana vii. in conueniente liquore dentur, vel ſuccus dictamni cum pari vini quantitate exhibitus.

Extra quoque cordi medicamenta cordialia applicentur.

CAPVT VII.

DE DYSENTERIA.

Nomen & Natura Dyſenteriæ.

Nomen dyſenteriæ. DYſenteria, quam Celſus, *libr.* 4. *c.* 15. Tormina, & vulgo inteſtinorum difficultatem nominant, à parte affecta, inteſtinis ſcil. quæ Græcis ἔντερα ſunt, nomen habet, teſte Galeno, *meth. med. c.* 2. Et quidem generale hoc nomen eſt, nihilque aliud per ſe, quàm inteſtinorum difficultatem ſignificat, & hoc modo pluribus affectibus, in quibus inteſtina torquentur & affliguntur, attribui poſſet. Vſus tamen obtinuit, vt vocabulum dyſenteriæ propriè & in ſpecie tantum accipiatur pro inteſtinorum exulceratione cum dolore & deiectione alui frequenti ac cruenta. Cælio Aureliano eſt inteſtinorum ῥευματισμὸς cum vlcere; Paracelſo morbus diſſolutus; Germanis *die rote, Kuhr, Darm, Blut Kuhr, oder rote Vuhe.*

Dyſenteria plerumque epidemia eſt. Malum plerumque Epidemium eſt, in iuuenes maximè, nonnunquam tamen in ſenes etiam graſſans; Interdum & certæ temperaturæ ac conſtitutionis homines tantum inuadens; quo qui laborant, per aluũ interdum copioſa, interdum pauca, eaque non naturaliter, verùm præter naturalem modum ſeſe habentia, ſæpe, ac cum frequenti conatu, cum ventris dolore ac torminibus deijciunt, & quidem cum ſanguine, nunc pauco, nunc copioſo, permixta. Præter ſanguinem, & cum ſanguine, ac fæcibus illis pręternaturalibus in morbi progreſſu etiam mucoſum quiddam excernitur, nunc copioſum, nunc paucum; quod, ſi ſanguis copia ſuperet, Germani in ſpecie *die rote Kuhr* nominant. Si verò plus muci illius albi, quàm ſanguinis eijciatur, appellant *die vvieſſe Kuhr.* Quid autem illud mucoſum ſit, inter medicos non conuenit, vt poſtea dicetur. Nonnunquam & bilis, & præcipuè in principio, cum à fluxu bilioſo ferè dyſenteria incipiat, & quidem frequenter flaua, interdum & viridis ac atra admiſcetur; ſæpe & pituita.

Dyſenterię quid. Eſt nimirum dyſenteria *deiectio alui frequent & cruenta cum dolore ventris & inteſtinorum exulceratione; Seu inteſtinorum exulceratio cum deiectione frequenti; cruenta & purulenta, ac ventris dolore & torminibus, à materia acri & inteſtinis peculiariter aduerſa, eaque erodente ortum habens.* Qua definitione ab omnibus aliis alui fluxibus, vt & ſanguinis per aluum excretionum differentiis diſcernitur. Equidem, vt apud Galenum, 2. *de ſympt. cauſſ. c.* 2. & 2. *de loc. affect. c.* 5. videre eſt, apud Medicos quatuor cruentarum alui deiectionum occurrunt differentiæ, quibus omnibus nomen dyſenterię interdum attribuitur. Cruentarũ alui deiectionum differentię.

1. Cùm per aluum ſanguis euacuatur, in iis, quibus membrum aliquod abſciſſum eſt, & cùm ſanguis, qui in nutrimentum partis abſciſſę abſumi debebat, ad fontem ſuum recurrit, & vt ſuperfluus à natura ad aluum depellitur & ibi euacuatur. Quod & iis interdum accidit, qui conſueta exercitia ſubitò dimiſerunt, non imminuta interim quantitate alimentorum, qua, cùm validius exercerentur, vti ſolebant: aut quibus conſueta aut familiaris hæmorrhagia narium ſupprimitur, cuius exemplum habetur apud Foreſtum, *libr.* 2. *obſeruat.* 20. vt & mulieribus, quibus menſtrua ſupprimuntur, vt docet Galenus, 5. *de loc. affect. cap. vltim.* Sanguis enim per vterum euacuari ſolitus per venam cauam regurgitat, & hinc per venas meſaraicas ad inteſtina profunditur. Nonnulli & hæmorrhoides addunt: cùm, iis pręter naturam ſuppreſſis, ſanguis vel immediatè & ab hęmorrhoidibus internis, vel epate mediante & ab externis ad venæ portæ ramos remeare, & inde ad inteſtina effundi poſſit.

2. Cùm ob epatis debilitatem aquoſus ſanguis, inſtar loturæ carnium, excernitur, qui alui fluxus epaticus nominatur; Tralliano, *lib.* 13. *c.* 3. eſt dyſenteria epatica.

3. Quæ melancholica appellatur, cùm ſanguis propter longiorem moram in epate vel circa lienem aduſtus & cum humore melancholico mixtus per venas meſaraicas ad inteſtina à natura protruditur, & niger atque ſplendens per aluum, ſæpe etiam per vomitum ſimul eiicitur.

Accidit præterea interdum, vt iis, qui ex alto deciderunt,

derunt, vel in hypochondrijs ac lumbis grauiter percuſſi ſunt, ſanguis, & quidem ſæpe longo tempore, retentus, poſteà per aluum excernatur, iſque nigricans, interdum & graueolens, qui proculdubio in venis loci contuſi collectus eſt & hæſit.

Verum hæ cruentę deiectionis differentiæ impropriè dyſenteriæ dicuntur; Ea verò ſanguinis deiectionis ſpecies, quam modo deſcripſimus, ſolum propriè *Δυσεντερία* dicitur: is ſcilicet alui fluxus, in quo cruenta cum inteſtinorum dolore ac torminibus eijciuntur.

In dyſenteria ergo adeſt ſoluta vnitas, ſeu vlcus, plerumque & intemperies, ac mala inteſtinorum conſtitutio, & quidem cum affluxu materiæ.

Pars affecta in dyſenteria. Pars affecta ſunt inteſtina, nunc tenuia, nunc craſſa, nunc vtraque. An tamen omnia ſimul exulcerari poſſunt, in dubium à nonnullis vocatur. Equidem impoſſibile non videtur, vt omnia inteſtina, ſi non tota, tamen ſingulorum partes exulceratio corripiat. Verum ſi hoc accidat, grauiſſimum id malum eſt, ex quo æger vix conualeſcit.

Nonnunquam tamen & vicinæ partes vt epiploon, ventriculus, thorax & pulmones in conſenſum trahuntur, cuius rei exemplum Scholiaſtes apud Hollerium recitat.

Symptomata, quæ hic præcipuè vrgent, ſunt inteſtinorum læſæ functiones, alimenti ſcilicet concoctio & chyli ac fecum debita elaboratio; alimenti, cui inſeruiunt etiam ſuo modo inteſtina, diſtributio; frequens deiectio ac excretio, & quidem ſanguinis ſimul; tandemque dolor. Quibus accedunt interdum & alia, de quibus poſtea *de ſignis* dicemus.

Cauſſa & generatio Dyſenteriæ.

Cauſſa proxima Dyſenteriæ. Vt verò natura huius mali clarior fiat, cauſſæ & generationis modus, & quæ in illo accidunt, conſideranda ſunt. Et quidem fluxus huius præternaturalis cauſſa proxima eſt inteſtinorum irritatio, facultatiſque in ijs excretricis ſtimulatio, vt continuò, quod moleſtum eſt, excernere nitatur, quam excitant acres humores, ſiue in ventriculo & inteſtinis geniti ſint, ſiue à toto, ſiue à parte aliqua ad inteſtina confluant, eaque ad excretionem ſtimulent. Nimirum bilis flaua, à qua plerumque Dyſenteria incipit: Bilis atra, quæ ferè lethalem Dyſenteriam excitat: Pituita ſalſa, quæ ſecundum Galen. 3. *Aphor.* 12. aliquando gignitur in capite à caliditate maiore, aliquando talis efficitur putredine in ventre, vnde ad inteſtina delata, & lentore ſuo diutius ijs inhærens, aſſiduè extergendo tandem illa exulcerat, quemadmodum docet Galenus, 3. *Epid. comm.* 3. *Aphor.* 70. Sanies quoque acris & purulenta & humores maligni ac peſtilentes. Quò etiam pertinent purgantia fortiora, vel etiam lenia inteſtina nimium vellicantia & ſtimulantia.

Humores dyſenteriã excitantes quales. De omnibus autem humoribus, qui Dyſenteriam excitare ſolent, non ſine cauſſa hoc dubium mouetur, quod etiam Ludouicus Mercatus & alij animaduerterunt, qui fiat, quod humores mordaciſſimi, feruidi, æruginoſi, praſini, & omnino ſummam malignitatem præ ſe ferentes, Diarrhœam ſæpe ſaltem pariant, & non Dyſenteriam; & qui fiat, quod Diarrhœa etiam ab humoribus acribus ſæpe longo tempore durans in dyſenteriam non mutetur: Contrà vero ſæpe humores minus mordaces Dyſenteriam, & quidem paruo temporis ſpatio fluxu durante, excitent. Et quidem alij aliam huius rei cauſſam reddere conantur, & eam vel à circumuolutione inteſtinorum, quæ humores detineat, petunt; Vel quod omnibus ſimul venis meſaraicis humor communicetur, eum detineri putant. Verùm cum hæc omnibus alijs fluxibus communia eſſe poſſint, non ſufficiunt.

Ludouicus Mercatus ad hoc dubium reſpondet, ſolam acrimoniam & mordacitatem humorum per ſe (licet ad Dyſenteriam neceſſaria ſit) ad Dyſenteriam gignendam non ſufficere, ſed inſuper requiri viſciditatem & lentorem, ob quem inteſtinis adhæreant, eaque continuò rodant. Atque ita proximam & adæquatam cauſſam ponit humorem acrem, lentum & viſcidum inteſtinis adhærentem, eaque abradentem & exulcerantem. Sola acrimonia humorum dyſenteriam non facit.

Verum etſi hæc opinio ſatis probabilis videatur: hoc tamen in ea mihi dubium adhuc videtur, quod ſæpe alui fluxus dantur, qui ab humoribus hiſce qualitatibus præditis fiunt, & tamen Dyſenteria non excitatur: imò ſæpe illa viſciditas & lentor abeſt in bilioſis & alijs humoribus, qui Dyſenteriam pariunt.

Humores Dyſenteriã excitantes natura. Ergo mihi probabile videtur, humores, qui Dyſenteriam excitant, peculiarem & occultam qualitatem habere, qua peculiariter inteſtinis infeſti ſunt eaque exulcerant; Sicut pulmo marines pulmoni, & cantharides veſicæ infeſtæ ſunt, eaque, non vero alias partes, exulcerant: qualis quidem vis in colocynthide, cucumere aſinino, eſula, euphorbio, laureola & alijs purgantibus occurrit. In quorum quibuſdam ſi acrimoniam examinemus, vel etiam viſciditatem conſideremus, longè minor eſt in ijs, quam in alijs multis, quæ *ὑπερκάθαρσιν*, tandemque alui fluxum & Dyſenteriam excitant. Imò compertum eſt, leniora etiam, vt mannam, caſſiam, Syrup. roſar. ſolut. in quibuſdam *ὑπερκάθαρσιν* excitaſſe, ob vim, quam habent, inteſtina vellicandi, & humores ad aluum commouendi.

Contagium quomodo Dyſenteriã excitet. Atque ita rem ſe habere facilius credet, qui, qua ratione contagium Dyſenteriam inducat, & quomodo medicamenta purgantia vim ſuam exſerant, perpenderit.

Etenim cum *μιάσματα*, ſiue ex fecibus & excrementis Dyſentericorum, ſiue ex corpore eorundem exſpirãtia, ſeu per cibum & pocula communia communicata, ſeu per pulmones & inſpirationem, ſeu per œſophagũ, ſeu per anum, aut quocunque modo admiſſa, fluxum ſimilem excitent: non video, quomodo alia ratione id præſtare poſſint, quam qua purgantia medicamenta ſuam operationem efficiunt.

Purgantia qua ratione opus ſuum perficiant. Etſi verò vulgò dicatur & doceatur, medicamenta purgantia humores ad ſe trahere; tamen id rectè explicandum eſt. Cùm enim purgantia medicamenta, non ſolum ore ſumpta, ſed & vmbilico applicata, manibus tractata, imo naribus admota & olfacta, aluum mouere & purgare ſoleant: aliter ſtatuere non poſſum, quàm medicamenta iſta per vmbilicalia vaſa, vel per poros cutis & vaſorum extremitates in venas vel arterias penetrantia fermentationem quandam & agitationem in humoribus ibi excitare, qua vitioſi humores à bonis ſeparantur, à quibus poſtea natura ſtimulata eos ad conſuetas euacuationis vias pellit; adiuuante procul dubio vi medicamenti purgantis, quod non ad ambitum corporis tendit, ſicut ſudores mouentia, neque ad veſicam, ſicut Diuretica, verùm ſolùm ad inteſtina: ſicut & cantharides non ſolum intus ſumptæ, ſed & extra applicatæ vrinam mouere, & veſicam exulcerare feruntur.

Generationis Dyſenteriæ modus. Eodem ergo proculdubio modo Contagium & *μίασμα* Dyſentericum quocunque modo & loco intra corpus admiſſum, quandam fermentationem in humoribus efficit, & ſimilem ſibi diſpoſitionem (qui omnium venenorum ſeu contagioſorum inquinamentorum mos eſt) imprimit. Humores verò moti, & peculiarem hanc malignitatem adepti vna cum *μιάσματι* ad inteſtina, quibus peculiariter infenſa ſunt, ruentes, non ſolum purgantium medicamentorum more fluxum alui concitant, & naturam ad crebram excretionem ſtimulant, ſed & ea exulcerant, ac prauam diſpoſitionem ijs imprimunt, & ita cum inteſtinorum vnitatem ſoluendo, tum naturale temperamentum & ſimilarem conſtitutionem

tionem lædendo, concoctricem facultatem in ijs lędunt, vt neque chylus affluens illam, quam debet, in inteſtinis & vaſis meſaraicis, diſpoſitionem ſeu accipiat, ſeu retineat, ſed in humorem vitioſum mutetur: neque excrementa, & feces alui naturalem elaborationem & qualitates in ijs accipiant, ſed & ipſæ in præternaturale quid mutentur. Vnde frequenti fluxui materia ſuppeditatur, & natura ad frequentem excretionem ſtimulatur.

Neque mirum alicui videatur, quod hi humores peculiariter inteſtinis infenſi ſunt, cùm idem in alijs morbis Epidemijs eueniat, in quibus certæ corporis partes infeſtantur. Ita quandoque anginæ, pleuritides, tuſſes & catarrhi Epidemici ac contagioſi graſſantur; Immò obſeruatum eſt, Podagram Epidemiam fuiſſe, vt apud Athenæum, *in Dypnoſoph. lib.* 2. videre eſt. Atque hoc modo cum à contagio introducatur Dyſenteria, procul dubio & reliqui humores, qui intra corpus generantur, eodem modo Dyſenteriam efficient; cùm neceſſarium ſit, vt complura eundem effectum producunt, ad vnum & communem agendi modum reducantur.

Et ita proxima cauſſa Dyſenteriæ ſunt Humores quicunque peculiarem hanc qualitatem & vim adepti, vt inſtar medicamentorum purgantium humores in toto corpore mouere, eos ad inteſtina concitare & ipſa inteſtina peculiariter lædere valeant. Et licet hic humor non ſemper malignus ſit (propriè malignitatem ſumendo) tamen peculiarem qualitatem & diſpoſitionem obtinet, qua differt ab alijs humoribus bilioſis diarrhęam ſæpè longam facientibus.

Et hic, quem modo expoſuimus, generationis Dyſenteriæ modus eſt. Circa quem tamen hoc adhuc explicandum reſtat. Quidnam ſit illud mucoſum & album, quod ſæpè vnà cum ſanguine excernitur, & non rarò ita copioſè, vt ſanguinem copia excedat, de quo q. I. dicetur.

Atque hæc de cauſſa proxima & generationis Dyſenteriæ modo, & de ijs qua circa eam accidunt, dicta ſint.

Cauſſas verò Antecedentes & Remotas externas & internas quod attinet, omnes ferè humores in corpore hunc corruptionis gradum induere poſſunt, vt inteſtina exulcerent, & Dyſenteriam excitent. Frequentiſſimè tamen humor Dyſenteriam excitans eſt bilioſus, à quo etiam plerumque fluxus dyſentericus incipit; vnde etiam æſtate magis & in principio autumni, quam hyberno tempore, graſſatur Dyſenteria. Bilioſus autem ille humor nunc in ventriculo & inteſtinis gignitur, nunc è veſica fellis, aut venis meſaraicis, nunc a toto corpore, quod in febribus ſæpè fieri ſolet, ad inteſtina effunditur, & vel venarum meſaraicarum orificia patefaciendo, vel erodendo, & inflammationem, aut exulcerationem excitando, fluxus ſanguinolenti & dyſenteriæ cauſſa eſt.

A' bile praſina & æruginoſa equidem Sauonarola, *tract. 6. cap.* 16. Dyſenteriam fieri poſſe negat, cum tam praua ſit, vt ſtatim à natura è corpore expellatur, vel corpus corrumpat: quod ante ipſum etiam ſtatuit Conciliator, qui *differ.* 201. ſcribit; Non reperio aliquem autorem authenticum ſcribentem ex bile praſina & æruginoſa Dyſenteriam cauſſari. Verum Aetius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 1. *cap.* 42. Dyſenteriam à bile praſina admittit, etſi periculoſam eam eſſe ſtatuat. Et Solenander, *ſect.* 4. *conſil.* 9. refert, quod ipſe aliquando dyſenteria grauiter decumbens æruginoſam bilem bile vitellina, muco ſanguineque permixtam copioſè deiecerit. Et licet, quod obijcit Sauonarola, natura bilem æruginoſam, vt valde prauam, ſtatim è corpore eijcere conatur: tamen eaſdem vires etiam erga alios humores vitioſos, vt & medicamenta cathartica exſerit. Interim id non ſemper tam velociter peragere poteſt, vt nullum in tranſitu corpori damnum inferatur, præcipuè in iſta inteſtinorum circumuolutione, quæ humores, quos natura expellere conatur, non parum remoratur. Quibus accedit & hoc, quod humores non quatenus tales, ſed quatenus peculiarem corruptionis gradum accipiunt, Dyſenteriæ cauſſa ſunt, quem vbi acquiſiuerunt, ſtatim dyſenteriam inducere poſſunt.

Eodem modo & alij humores praui in corpore diutius detenti, præcipuè aliqua cauſſa externa accedente, tandem illam acrimoniam, malignitatem & dyſentericam diſpoſitionem, quam diximus, induunt, & vel ſoli vel cum bile mixti dyſenteriam excitant. Vnde ij præcipuè, qui prauis humoribus ſcatent, facilius dyſenteriam incurrunt, & ad præſeruationem à dyſenteria prauorum humorum è corpore euacuatio neceſſaria eſt. Et non rarò in febribus malignis & peſtilentibus, vitioſis eiuſmodi humoribus ad inteſtina vel vi naturæ protruſis, vel ſponte ſua ruentibus, dyſenteria eaque ſæpè Epidemia excitari ſolet.

Hinc omnia, quæ ad generationem vitioſorum humorum faciunt, vel genitis prauam illam diſpoſitionem Dyſenteriæ peculiarem imprimunt, & vt ad inteſtina confluant, faciunt, inter Dyſenteriæ cauſſas remotas numerantur. Inter quæ eſt I. Ciborum & aſſumptorum talis natura, vt facilè in acres & mordaces eiuſmodi humores conuertantur, facilèque putredini & corruptioni tali ſint obnoxij. Quo in genere recenſentur vulgo Fructus Autumnales, qui in fine æſtatis matureſcentes ὀπῶραι vocantur, auideque ingeſti facile putreſcunt. E quorum vſu pueros frequentius Dyſenteriam incurrere vulgata ſententia eſt; Præcipuè ſi non ſatis maturi comedantur; qui, vt nonnulli cenſent, non ideo ſolùm Dyſenteriæ cauſſa fiunt, quia facilè corrumpuntur, ſed etiam quia eos, qui, quod facile corrumpuntur, ſtatim excerni debebant, in corpore adſtrictione ſua retinent. Quod vt negandum non eſt; cum Experientia doceat, multos ab eſu fructuum, vt prunorum, nucum, auellanarum & ſimilium, præcipuè non ſatis maturorum in Dyſenteriam incidiſſe. (Sic Cuſpinianus refert, Imperatorem Romanorum Albertum Auſtriacum, cum calore feruenti Auguſti menſis inſolito vexatus ſedare æſtum peponibus elaboraret, in dyſenteriam lethalem incidiſſe: Cui ſimile quod idem Cuſpinianus de Friderico Tertio recenſet.) Ita Dyſenteriæ cauſſa non ſemper in talium fructuum eſum referenda; cùm obſeruatum ſit, etiam pueros, lactenteſque infantes, & eos, qui à talibus fructibus planè abſtinuerant, nihilominus in Dyſenteriam incidiſſe. Sicut & quæ anno 1624. paſſim graſſabatur Dyſenteria. Epidemia ſoli fructuum eſui adſcribenda non eſt: cùm & ipſe infantes lactentes & alios, qui fructus nullos comederant, laborantes dyſenteria curauerim; & tum menſe Maio in vicinis oppidis, antequam vlli fructus matureſcerent, graſſari cæperit dyſenteria, & demum ſub finem Autumni, cum omnes fructus maturi & in quotidiano vſu ſunt, vel miteſceret, vel ceſſaret, quæ propterea aeris conſtitutioni potius, de qua mox dicemus, quam fructibus adſcribenda eſt.

Cibi & potus dyſenteriam excitantes. Fructus autumnales.

Fructus autumnales an ſemper dyſenteriæ cauſſa ſint.

Ad hoc cauſſæ genus etiam referri poteſt vuarum eſus & muſtui potus. Nam non ſolum fermentationem in humoribus excitant: verùm ſæpè etiam ex nebulis, rubigine & carbunculo, araneis, alijſque vermibus multa inquinamenta vuis & muſto inſunt, quæ humores inficiunt & concitant, vt diarrhœę & hinc dyſenterię cauſſę ſint, prçſertim ſi corpus diſpoſitum ſit.

Vuarum eſus & muſti potus cauſſa dyſenteriæ.

Exempla Dyſenterię ex eſu vuarum & muſti potu habentur apud Foreſtum *libro* 22. *obſ.* 3.

Non ſolum autem fructuum eſus, ſed & aliorum ciborum minus commodorum & corruptioni obno-

Cibi praui & inſoliti cauſſæ dyſenteriæ.

uorum vel inſuetorum vſus Dyſenteriam inducere poteſt. Vnde in exercitibus Dyſenteria ſæpe familiaris eſt, vt ex hiſtorijs paſſim notum, & nulla ferè in Vngaria expeditio ſuſcepta eſt, in qua non ex inſueta & incauta victus ratione plures fere dyſenteria, quam ferro perierint, Refert quoque Aelianus *libr. 5. varia hiſtor. cap. 1.* quod Tachus Aegyptius, donec vſus eſt vernaculo victu & frugaliter vixit, omnium hominum fuit ſaniſſimus: poſtquam verò ad Perſas venit, & in illorum luxum dilapſus, cum non poſſet ferre inſolentiam ciborum, vitam dyſenteria finiuit. Et Amatus Luſitanus, *cent. 2. curat. 45. in Schol.* cur in India & Aegypto dyſenteria frequens ſit, cauſſam eſſe ſcribit, quod homines eò loci carnibus veſcuntur animalium, quibus caſſia fiſtularis purgatoria pro paſtu & cibo eſt. Nutrimentum enim è carnibus eiuſmodi purgatoriam vim habentibus humorem torridum & acrem ad inteſtina deriuare & diuertere; vnde homines plerunque dyſenterici fiant, raro phrenetici aut pleuritici,

Venenata pharmaca cauſſæ Dyſenteriæ.

Pertinet huc & venenatorum pharmacorum potus, colocynthidis & antimonii, vt & acetum in plumbeo vaſe aſſeruatum. Immo aquæ, quæ per plumbeos canales defluunt, ſuſpectæ nonnullis habentur. Experientiam tamen contrarium teſtari alii putant. Neque enim aqua pura & quæ acidi & ſalſi nihil in ſe continet, facile aliquid à plumbo abluit. Vnde Renodæus *Antidotarij lib. 1. ſect. 1. capit. 7.* ſcribit, aquarum per plumbeos canales deductarum vſum Lutetiæ ſatis eſſe frequentem, nec tamen inſalubrem. Si tamen canales plumbei ita vetuſtate iam corrupti ſint, aut aquæ ita comparatæ, vt à canalibus aquæ aliquid de ſubſtantia plumbi communicari poſſit, tales aquæ innoxiæ planè non ſunt. Vnde Aetius, *tetrab. 3. ſerm. 1. capit. 45.* ea de cauſſa aquam illam pluuialem damnat, quæ defluxit per tecta plumbea. Baccius, *lib. 21. cap. 9.* aquas quaſuis, quæ per regulas metallicas defluunt, vituperat; additque, ipſam aquam pluuialem, quę per tonitrua decidit, ea de cauſſa, quod aqua hęc pluuialis acrem quandam & prauam qualitatem concipiat, ſtomacho & inteſtinis pręcipuè, noxiam. Idem Baccius, *loco allegato*, vſum aquarum medicatarum, quę metallorum & mineralium vires obtinent, cum cibis valde damnat, & prolixè contendit, aquas illas parcius ſumptas è corpore rurſus non excerni, ſed vna cum alimentis ad interna viſcera tranſire, ibique hęrere, ac mora ſua vel corrumpi & in vitioſos humores tranſire, vel metallica ſua natura partium naturalium diſpoſitionem euertere: vnde poſtea praui humores generentur, & inſperatè nonnunquam dyſenterię periculoſę & alii perniciosi morbi excitentur. Verum non in omnibus aquis medicatis talem noxam metuendam eſſe, cum rationibus tum experientia ſua & aliorum probat Ioh. Bauhinus, *lib. 2. de aquis medicat. capit. 6.* Cuſpinianus etiam ex Zonara refert, Theophilum Imperatorem ex aquę frigidiſſimę continuato potu in dyſenteriam lapſum & morbi illius vehementia mortuum fuiſſe.

Aquæ per plumbeos canales fluentes an ſint cauſſa dyſenteriæ.

Referunt huc plurimi & adamantem, quem vt alias venenatum, ita quoque eius puluerem dyſenteriam excitare ſtatuunt, de quo *q. 2.* dicetur.

Hydrargyrum dyſenteriam excitat.

Pertinent huc & vehementiora, vt dictum, purgantia, imò etiam mitiora maiori doſi exhibita. Et non ſolum medicamenta talia ore ſumpta, ſed hydrargyrum etiam extra illitum, teſte Nicolao Maſſa, *de lue venerea tract. 4. cap. 4.* humores ad inteſtina (quod aliàs ad fauces facere ſolet) concitare, & Dyſenteriam introducere poſſe, à nonnullis ſtatuitur.

Aer dyſenteriæ cauſſa.

Deinde ſatis frequens cauſſa Dyſenterię eſt Aer, de quo Hippocrates *3. Aph. 11. Inter anni partes, ſi hyems ſicca & Aquilonia, ver pluuioſum & Auſtrale fuerit, neceſſe eſt, æſtate febres acutas fieri & ophthalmias & Dyſenterias, mulieribus præſertim & viris natura humidioribus.* Quia, vt Galenus, *in comm.* habet, ambientis aeris humiditas, humores in corpore redundantes deſiccari prohibet, eaque ratione adiuuat vim putrefacientem, & materia putrida in corpore manente febres fiunt; ſi eadem per ventrem euacuetur, Dyſenteriæ. Et reuera Aer humidus & calidus Vernus ad humores in corporibus noſtris corrumpendos & ad putredinem inducendam maximè diſpoſitus eſt. Non tamen ſolam verni aeris humiditatem & caliditatem, ſed etiam caliditatem & ſiccitatem ad dyſenteriam generandam facere, teſtatur ipſa experientia. Plerumque enim in fine æſtatis ac autumni initio morbus hic excitatur, & potiſſimum in regionibus calidis, vt in Aegypto, Arabia, Africa, India, in quibus torridus, acris & exſiccatus ſanguis gignitur. Teſtatur idem Dyſenteria, quæ anno 1624. populariter in multis locis graſſabatur. Ea enim caliditas & ſiccitas aeris Verni fuit, qualem vix vllus hominum hic meminit, cùm poſt vltimam niuem, quæ circa Paſchatos feſtum delapſa eſt, per menſes fere tres ſubſequentes exigua, imò ferè nulla pluuia decideret, ſed perpetuus æſtus, qualis ſæpe vix eſt in Canicularibus, in hiſce regionibus vigeret. Cuius Cauſſa proculdubio fuerunt magnæ illæ & frequentes Planetarum coniunctiones, quæ ea æſtate inciderunt, de quo eſt Aſtrologorum iudicare, qui alias etiam in ♄ & ♂ coniunctionem Dyſenteriæ Epidemiæ cauſſam reijciunt.

Conſtitutio anni 1624.

Cum ergo à Calido & Humido, & Calido & Sicco aere, imo vt ex Hippocrate, *1. Epid. comm. 2. tex. 1. & ſeqq.* & præcipuè *7.* patet, etiam poſt frigidam & humidam aeris conſtitutionem Dyſenteria excitari poſſit, in qualitatibus primis ſolum cauſſa Dyſenteriæ quærenda non eſt; ſed in iis, quæ ab aſtrorum influxibus, adminiculantibus tamen iſtis qualitatum primarum exceſſibus, producuntur. Etſi enim, quæ de fructibus Aſtrorum Chymici quidam ſcribunt, non probemus, neque iis aſſentiamur, qui ab iis, quę Hippocrates, *3. Aphor.* de morbis, qui ab anni temporum mutationibus prouenire ſolent, ſcribit, qualitates primas planè excludunt: tamen hoc interim non negamus, in qualitatibus primis ſubſiſtendum non eſſe, ſed etiam in aere τὸ θεῖον, ſeu malignitatem & venenoſitatem, & omnino qualitatibus primis quid potentius in morbis producendis ponendum eſſe. Neque enim in eadem aeris conſtitutione ſecundum qualitates primas iidem morbi graſſantur, ſed nunc Dyſenteria, nunc Pleuritis, nunc Angina nunc Carbunculi, nunc variolę & Morbili; qui diuerſi morbi proculdubio ex diuerſis & occultis ac malignis aeris conſtitutionibus ortum habent.

Aſtrorum influxus cauſſa Dyſenteriæ.

Et Dyſenteriam Epidemiam quod attinet, oritur ea proculdubio ex aſtrorum influxu & aeris conſtitutione tali, quę in corporibus noſtris ſeu generat ſeu iis communicat tale quid, quod cum colocynthide, eſula, helleboro, ſcammonio & ſimilibus cognatam aliquam vim obtinet. Et ita ſe hęc habere, quę modò diximus, deprehendent ii, qui quę quotidie in natura fiunt, diligenter perpendunt. Vidimus anno 1624. Menſe Maio auram malignam arbores aſpiraſſe, vnde vnica die (caliditati & ſiccitati id adſcribi non poteſt, cùm in ęquali, vel etiam maiori ęſtu ſępius idem non fiat, nec in omnibus locis id ſimul acciderit) in quibuſdam loci, arborum & quidem non omnium folia ita exſiccata & emortua fuere, ac ſi igne combuſta fuiſſent, vt poſtea ipſo Iulii menſe deciderent, ac arborum cortices qui flauo puluere aut Auripigmento conſperſa fuiſſe.

Rubigo, Vredo, Carbunculus.

Vnde proculdubio rubiginis nomen, de qua Plinius, *lib. 18. c. 1. Cęleſte frugum vinearumque malum, nullo minus noxium eſt Rubigo.* Appellatur & eadem de cauſſa vredo ac Carbunculus, teſte eodem Plinio, *lib. eod. c. 28.*

Omnia

Omnia enim hæc nomina frugum & arborum huic vitio indita ſunt, quod fruges, vites & arborum folia q. comburat. Videatur etiam Plinius *lib.* 17. *cap.* 24. Diſputat quidem Plinius *lib.* 18. *cap.* 8. An à Luna vel Sole hoc vitium proueniat, ſcribitque pleroſque dixiſſe, rorem inuſtum ſole acri frugibus rubiginis cauſſam eſſe & carbunculi vitibus: quod ipſe ex parte falſum arbitratur, omnemque vredinem frigore tantum conſtare Sole innoxio ſtatuit, idque ex eo manifeſtum putat, quod non niſi noctibus & ante Solis ardorem deprehendatur. Verum & hoc falſum, atque experientia teſtatur, ſæpe circa meridiem talia aeris inquinamenta, in fruges, vites ac arbores decidere, & cauſſam eſſe Rubiginis & Vredinis. Plinius etiam ſaltem interlunio & Luna plena decidere putat, quod an ita ſeſe habeat, experientia docebit. Nebulas etiam maligni & venenati quid ſæpe obtinere vel vulgus & ruſtici norunt.

Occultas qualitates cauſſa dyſenteriæ. Ideoque malo in hiſce & alijs morbis eorumque cauſſis ad neceſſarium illud in hac humanæ mentis caligine ignorantiæ aſylum, occultas qualitates, confugere, & cauſſas veras ſaltem nominare, ſi eas non ſatis explicare poſſum, quam falſas ac fictas afferre, quod nonnulli hodie faciunt, qui vt Antiquitatis egregij Patroni & defenſores videantur, vaniſſimo & irrito conatu omnia ad qualitates primas deducere & incerta per æquè incerta probare conantur. Non mirum ergo eſt, ſi cœleſte illud malum, quod Plinius appellat, & aeris inquinamentum in arbores, fruges, prata, fructus, aquas decidat, imò cum aere inſpirando attrahatur, & bruta & homines infici. Hinc proculdubio factum, vt boues prata illa depaſcentes, paſſim perierint. Hinc etiam Dyſenteria iſta proculdubio ortum habet; cùm homo aerem continuo reſpirando attrahat, & oleribus, fructibus, aquis ab huiuſmodi cauſſa inquinatis neceſſariò vtatur. Eiuſmodi enim inquinamenta, ſeu cum aere attracta, ſeu cum cibo ac potu aſſumpta, cùm à corpore noſtro aliena ſint, aliquandiu quidem in eo latent, & reliquos humores inficiunt, donec tandem coaceruata ita fuerit materia, vt natura ab ea ſtimulata per aluum & humores vitioſos & venenum illud eijciat, à quibus inteſtina, quibus inimica ſunt, exulcerantur.

Cur non omnes Dyſenteria epidemia corripiantur. Quod verò non omnes æquè Dyſenteria corripiuntur, cauſſa eſt, quod inquinamento iſto non totus aer inficitur, ſed ſparſim ſaltem & certis tractibus. Cui accedit & illud, quod corpora alia puriora, alia impuriora & ad corruptionem hanc ſuſcipiendam magis idonea ſunt, & proinde ad reſiſtendum vel minus reſiſtendum magis vel minus diſpoſita.

Imò etiam abſque his, occulto modo, occultas illas aſtrorum influentias in corporibus noſtri, humores tali modò corrumpere poſſe, patet inde, quod etiam infantes lactentes, qui alijs cibis, quàm lacte materno aut nutricis non vtuntur, & in aerem liberum nunquam venerunt: ſed in cubilibus ſuis concluſi à primo ortu manſerunt, nihilominus dyſenteria correpti fuerunt; quod & ipſe ſupra dicto anno ſemel atque iterum factum vidi.

Occultum autem hoc humorum vitium, quod dyſenteriæ cauſſæ eſt, ſi quis antimoniale, vel helleborinum, vel tithymallinum, vel alio nomine appellare velit, ob cognatas vires & effectus, quos cum hiſce habet, per me licet. Eadem de cauſſa vel aloeticum vel colocynthinum non incommodè etiam appellari poſſet.

Chymicorum de dyſenteria opinio. Chymici quidem & Paracelſus ex principijs Chymicis cauſſam huius mali reddere conantur, & dyſenteriam morbum ex ſale reſoluto appellant. Et verum eſt, ſalem, dum à reliquis humoribus ſecernitur, & ſeorſim, vt Hippocrates, *de priſca Medicina* docet, conſiſtit, plurimorum morborum cauſſam exiſtere, & ad fluxum etiam alui facere. Verum cum ijdem omnes alui fluxus à ſale reſoluto deducant, nihil, quod dyſenteriæ proprium ſit, afferunt, neque docent, quomodo alij alui fluxus, qui etiam ab humoribus ſalſis & acribus fiunt, nec tamen dyſenteria ſunt, à dyſenteria differant; neque quomodo ſal reſolutus in dyſenteria à ſale reſoluto in alijs diarrhæis diſcernendus ſit, monſtrant.

Contagium cauſſa dyſenteriæ. Tandem inter dyſenteriæ cauſſas meritò numeratur contagium, cùm, & antea ſæpiſſimè, & in illa ipſa dyſenteria quæ anno 1624. hic graſſabatur compertum ſit, vnum ab altero infici, & hinc totas familias dyſenteria corripi. Maximè verò illud communicatur per excrementa alui. Etenim hoc commune omnibus morbis contagioſis, vt excrementa eius partis, quæ maximè laborat, præcipuam vim contagium propagandi habeant, & vt illa pars maximè inficiatur, à qua excrementum contagioſum ſeparatum eſt. Ita in ophthalmia excrementa & effluuia oculorum aſpicientium oculos inficiunt, non alias partes. Et in phthiſi exulceratorum pulmonum contagioſa exſpiratio pulmones, non verò alias partes inficit. Hinc etiam dyſenteria tum maximè contrahitur, ſi quis in loco, in quo dyſentericorum excrementa iacent, aluum exoneret, & halitus ac vapores contagioſos ex ijs per gutturem inferiorem admittat. Quia tamen in dyſenteria non ſolum aluus afficitur, vt in ophthalmia & phthiſi pars vna reliquis ſaluis afficitur, ſed ſæpe tota maſſa ſanguinea inquinata eſt (vnde etiam febres dyſenteriæ ſæpe coniunguntur, nec conuerſationem cum dyſentericis ſatis tutam puto, & dyſenteriam ex lecto dyſenterico communi vel communibus poculis aut patinis aut aere inſpirato attrahi poſſe exiſtimo; cùm experientia doceat, non paucos ex conuerſatione cum dyſentericis in dyſenteriam incidiſſe, qui nunquam in locum communem aluum exonerarunt.

Gradus & differentia dyſenteriæ.

Gradus & differentiæ dyſenteriæ. Galenus, 4. *Aph.* 26. *& 6. de loc. affect. cap.* 2. gradus quoſdam dyſenteriæ, ſecundum quos differentiæ eiuſdem conſtituuntur, proponit, docetque, abradi primò & excerni adipoſa quædam & pinguia corpora, exiguo cruore perfuſa, atque hunc primum dyſenteriæ gradum eſſe. Deinde ſuperficiem internam inteſtinorum tenuem, quæ membranoſorum ramentorum ſpeciem præ ſe ferat, cum excrementis excerni: ſecundumque hunc dyſenteriæ gradum eſſe. Tandem ipſam inteſtinorum ſubſtantiam, ex vtraque tunica conſtantem, & carunculas quaſi de inteſtinis; atque hunc tertium dyſenteriæ gradum eſſe, de quo Hippocrates, 4. *Aph* 26. *Si dyſenteria laboranti veluti carunculæ deijciantur, lethale.* *Dyſenteria Fiens & Facta.* Illam Galenus γινομένην, Fientem dyſenteriam; hanc γεγονυῖαν & κατεσκευασμένην, Factam & conſummatam nominat. Quæ ſententia vulgata & communis omnium fere Medicorum eſt: conſideratione tamen & explicatione indiget: cùm quædam in ea occurrant, quæ experientia magiſtra hodie à doctiſſimis Medicis non ſaltem pro dubijs, ſed & falſis habentur: de quo poſtea, *quæſt.* 3. in ſpecie dicemus.

Hoc iam vt certum habeamus, inteſtina nunc magis, nunc minus exulcerari, & ita quidem interdum, vt etiam perforentur. Immò ſcribit Auicennas, *lib.* 3. *fen.* 16. *tract.* 1. *cap.* 2. non ſolum inteſtina perforari interdum, ſed & mirach ſeu ventrem è regione vlceris & foraminis ob communicatam illi putrefactionem, ita vt ſtercus per abdomen excernatur, & nihilominus hominem viuere poſſe. Additque etiam, quamuis ſit poſſibile, eſſe tamen de poſſibilibus, quæ rarò accidunt. Matthæus de Gradibus tamen, 2. *part. practic. capit.* 12. ſcribit, ſe vidiſſe Papiæ quemdam, cui hoc acciderit, & feces per vlcus excretæ fuerint, qui tamen annos 20. poſtea vixerit; Et non eſſe impoſſibile, vt ex vlcere inteſtinorum etiam abdomen putredinem concipiat & perforetur, ex hiſtoria morbi ſupra etiam, *ſectio prima capit. nono*, al-

legata, quo hic fœmina quædam extincta eſt, patet. Laborauerat ea iam aliquot annos hernia inteſtinali; quæ cum pondus grauius eleuaſſet, & inde in inguen inteſtina prolapſa eſſent, nec rem alicui deregere vellet, inteſtina prolapſa inflammata ſunt, tandemque gangræna correpta; à qua pars abdominis ad inguinis regionem poſita & ipſa putredinem concepit, ſimilique malo correpta eſt, vt foramine ex putredine aperto ipſæ feces alui per illud cum maximo fœtore excernerentur: quo malo intra paucos dies extincta eſt.

Præter hanc, quæ à gradibus hiſce ſumitur, differentia alia adhuc eſt, quod inteſtina nunc craſſa, nunc tenuia, nunc vtraque afficiuntur: Interdum & ventriculus aut partes vicinæ in conſenſum trahuntur ac eodem morbo corripiuntur; cuius rei exemplum eſt in obſeruat. Schenckij. Plerumque tamen craſſa inteſtina afficiuntur. Natura enim hoc ferè obſeruat, quod diligenter notandum, vt humores, quos ex corpore per venas meſaraicas in inteſtina effundit, non per omnes æquè expellat, ſed plerumque per inferiores, & quæ in inteſtinis craſſis inſeruntur. Hinc etiam Teneſmus tam frequens dyſenteriæ comes eſt.

Sunt & aliæ dyſenteriæ differentiæ, quod nunc eſt epidemia, nunc ex morborum *σποράδων* numero; nunc cum febre, nunc ſine febre. Quæ epidemia eſt, plerumque maligna etiam eſt, ſeu malignitatem, vt & febrem, coniunctam habet.

Signa Diagnoſtica.

Signa dyſenteriæ.

Dyſenteria in genere cognoſcitur ex frequenti alui deiectione, dolore ventris ac torminibus, præſertim excernendi tempore, & pauló ante excretionem. Quæ excernuntur, ſunt toto ferè genere à naturali excrementorum alui conſtitutione & modo aliena, biliofa ac varia, mucoſa ac cruenta ſimul. Quę ſigna diligenter enumerat Galenus, *6. de loc. aff. cap. 2.*

Plerumque dyſenteriæ febris iungitur. Hippocrates tamen eam interdum ſine febre vidit. Hollerius, *comment. in aph. 3. ſect. 6.* Docet etiam Fernelius, *libr. 6. de part. morb. & ſympt. cap.* 10. non omnem dyſenteriam ſtatim & neceſſario febrem comitari, ſed eam tantum, cuius humor eſt acerrimus, iſque è viſceribus aut è venis magna corporis perturbatione profuſus. Annotant etiam alij, quamuis dyſenteriæ febris iungatur, non ſemper in principio id fieri, ſed vbi per aliquot dies durauit affectio, propter inquietudinem & putredinem. Quandoque tamen cum dyſenteria ſtatim febris coniungitur, vel etiam eam præcedit, vbi ſcilicet in febre natura hanc excretionem inſtituit.

Dyſenteriæ ſitis quoque, inquietudo, ſingultus, quandoque & lipothymia coniungitur, vt & interdum conuulſio. Plerumque proſtratus appetitus, frequentiſſimè vero, Aetio teſte, teneſmus; non raro inteſtini recti procidentia.

Fluxus etiam hic etſi plerumque ſit continuus, Diomedes Coronarius tamen, *conſil.* 2. obſeruauit fluxum dyſentericum periodicè redeuntem de tertio die in tertium; additque id ſæpe fieri, ac diligenter notandum eſſe, ne decipiamur, cum & hæ ſint veræ dyſenteriæ.

Dyſenteria ab alijs cruentis alui fluxibus diſcrimen.

Quamuis verò cruenta in alijs alui fluxibus etiam deijciantur: tamen in eo differunt, quod in illis ſanguis ſolus, copia & qualitate peccans copioſè excernitur: in dyſenteria vero humorum reliquorum copia plerumque maior ejicitur, ſanguis verò minus copioſus. Et licet interdum in dyſenteria etiam copioſe excernatur: tamen id non fit ſine alijs humoribus & cum torminibus, quod non accidit in reliquis alui fluxibus. Et in fluxu epatico, qui etiam dyſenteria quandoque ſed impropriè dicitur, repreſſa vna vel altera die euacuatio poſtea iterum redit. In dyſenteria v. parum & per breuia interualla excernitur, & plerumque aliquid puris ab inteſtinis exulceratis redditur, & quidem cum frequenti ac ſæpe redeunte conatu eijciendi, cum ventris torminibus ac torſionibus, ſanguiſque excrementis & fecibus permiſtus redditur. Deinde cum ſanguine etiam mucus quidam excernitur, interdum adeò copioſè, vt plus eius quam ſanguinis reddatur, atque tum vulgò appellatur, *die weiſſe Rhur*, vt ſupra dictum.

Abſceſſus in inteſtinis à dyſenteria differentia.

Ceterum abſceſſus etiam in inteſtinis aliquando oboriuntur, vt Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 1. cap. 42.* docet, ad eorum eruptionem eliquationes quaſi puris conſequũtur, quo viſo ignari decipiuntur, dyſenteriam hanc affectionem eſſe putantes. Et ſanè, vt hac de re Aetius porrò ſcribit, ſi poſt eruptionem diuturna ſit exulceratio & perſeuerans, eo modo, quo dyſenteria, curatur, verum in principio neutiquam. Affectiones ergo has hoc modo diſtinguere docet Aetius. In abſceſſu ſemper præcedit dolor pulſatilis iuxta affectum locum innitens, neque morſus neque decurſus adſunt, quales in dyſenteria pręcedere conſueuerunt. Deinde mutatione in ſuppurationem incipiente, rigores inæquales conſequuntur, febreſque circa veſperam maximè irruentes: poſtea vbi perfecta mutatio humidi fuerit facta, omnes moleſtæ minores fiunt, vehementeſque dolores remittunt, deinde eruptionis tempore accidente rurſus dolores intenduntur; aliquando autem perfecta ventris adeſt adſtrictio. Poſt eruptionem verò humor qualem prædiximus excernitur, cum nihil tale in dyſenteria oboriatur. Curationem *ibid.* ponit Aetius. Et omninò licet aliquod vlcus aut abſceſſus ſit in inteſtinis, cum alui fluxu, modò materia fluxus cauſſa inteſtina non exulceret, non eſt dyſenteria, ſed diarrhæa ſolùm.

Quantum ad ſigna cauſſarum, ſumuntur ea ab excrementis, quæ aliquando ſunt citrina & biliofa, aliquando albicantia, & pituitoſa, interdum viridia, interdum nigricantia & atrabilaria, ſanioſa, cruenta, purulenta. Hiſce adiungenda ſunt ſigna abundantium in corpore humorum, ſumpta ab ætate, temperamento, tempore anni, vitæ genere.

Dyſenteriæ malignæ ac peſtilentis ſigna.

Imprimis verò conſiderandum & quærendum. An maligna & peſtilentialis ſit dyſenteria nec ne. Cognoſcitur autem id ex præcedenti anni temporum ſtatu. Si enim is præter ſolitum ad exceſſum aliquem deflexerit, & humores in corpore corruperit, malignam dyſenteriam id indicat. Symptomata quoque ſunt peiora & grauiora: ſæpe accedit angina, delirium, exulceratio circa anum & excrementa valde fætent, ac varios colores habent. Plures etiam eodem tempore dyſenteria corripiuntur & moriuntur.

An tenuia an craſſa inteſtina afficiantur.

An tenuia, an verò craſſa inteſtina affecta ſint, quod ad curationem rectè inſtituendam non parum facit, etiam cognoſcendum. Plurimi quidem ſtatuunt, ſi dolor ſupra vmbilicum percipiatur, tenuia inteſtina, ſi infra, craſſa affici. Verum cùm tenuia inteſtina & ſupra & infra vmbilicum ſint, & colon etiam ſtatim ſub vmbilico ducatur, eoque illic affecto dolor quoque ſupra vmbilicum percipiatur, non ſolùm ad hoc reſpiciẽdum, an dolor ſupra vel infra vmbilicum ſit, ſed totus inteſtinorum ductus & circuitus conſiderandus, & reliqua etiam ſigna, quæ mox dicentur, coniungenda. Plerique etiam, ſi tenuia inteſtina affecta ſint, ramenta minora & tenuiora eſſe; ſi verò craſſa, ramenta maiora ac craſſiora cum copioſiore pinguedine excerni docẽt, de quo quid ſentiendum ſit, aurea dictum. Hoc tamen non inficior, illud quod ex inteſtinis craſſis excernitur, differre ab eo quod à tenuibus prouenit. Sunt enim inteſtina craſſa carnoſa magis, quam tenuia, & extra pinguedine copioſiori obducuntur. Ideoque ijs exulceratis valde carni ſimile quid excerni poteſt, de quo Hippocrat. 4. *Aph. 26.* Dyſenteria laboranti ſi veluti carunculæ exeant, lethale. Poteſt enim carni ſimile quid ab inteſtinorũ craſſorũ ſubſtantia exulcerata valde excerni, aut, quod Cardanus, *in comm. huius aphoriſmi* exiſtimat, tota ſubſtantia

inteſti-

inteſtinorum exeſa, partes meſenterij abſumuntur, & quæ extra inteſtina ſunt, & caro & corpus gladuloſum, cui colon inſidet, & pinguedo excerni poſſunt.

Tenuium inteſtinorum affectorum ſigna.

Vt ergò rectè cognoſcatur, An inteſtina craſſa an tenuia affecta ſint, conſideranda ſunt, dolor, locus doloris, tempus exitus excrementorum, & mixtio ſanguinis ac purulentæ materiæ cum excrementis alui. Si enim tenuia affecta ſint, dolor eſt acutiſſimus, ita vt ægri q. aciculis ventrem compungi ſibi conquerantur. Inteſtina enim tenuia ſunt magis membranoſa, & ſenſu exquiſitiore prædita. Aluus non ſtatim poſt dolorem aut tormina ventris excernitur: cruor cum ſtercoribus vniuerſis miſtus eſt. Atque eò euidentior erit cruoris & ab vlcere excretorum mixtura, quò locus affectus altior eſt. Etenim cùm via illa ab inteſtinis ſuperioribus ad anum longior ſit, ſanguis & purulenta materia antequam per aluum excernantur, diutius in ea commorantur, atque ita facilius & exactius ſtercoribus permiſcentur. Aetius addit, bilioſa & porracea ac omnino variegata eijci, ſtercore commixto, cum torminibus & virium exſolutione, ægrotumque febri & ſiti infeſtari.

Ieiuni inteſtini affecti ſigna.

Si Ieiunum inteſtinum exulceratum ſit, quod rarò accidit, dolor eſt maximus, excrementa crudiora apparent. ſanguinem nigriorem valde immiſtum habentia, ob longum tranſitum per vniuerſa inteſtina: bilem item abunde flauam; adeſt nauſea & cibi faſtidium, interdum & vomitus, ardor linguæ & vigiliæ: quandoque & febris acuta. Vires ita deijciuntur, vt non procul ab interitu ægri eſſe videantur, & ſigna alia concurrunt, quæ apud Aetium, *tetrab. 3. ſerm. 1. cap. 43.* reperiuntur.

Craſſorum inteſtinorũ affectorum ſigna.

Vbi verò inteſtina craſſa afficiuntur, dolor magis infra vmbilicum percipitur, iſque non ita vehemens ac diuturnus. Inteſtina enim craſſa tenuibus ſunt magis ſuo modo carnoſa, atque ideo ſenſu minus exquiſito prædita, ſicut id ex differentia doloris in colica & iliaca paſſione videre eſt. Nam etſi in colica dolor etiam ſatis vehemens eſt: in iliaca tamen longè acerbior eſt. A torminibus & cruciatu ventris ſtatim fit excretio; Cruor & purulenta materia, alui excrementis ſupernatat, aut tantum ijs extra adhæret. In maiori exulceratione veluti carunculæ excernuntur, vt modò dictum,

Vlceris in dyſenteria conſtitutio vt cognoſcatur.

Vlceris conſtitutio & tempora etiam ex deiectionibus colliguntur. Primò enim bilioſa, hinc ſanguis, poſtea mucus vel etiam quaſi carunculæ excernuntur. Vbi putrida & malè olentia deijciuntur, vlcus corroſiuum & malignum indicatur. Hoc tamen etiam hic non prætereundum, interdum mox in principio, & cum diarrhœæ potius, quam dyſenteriæ nomen affectus mereatur, ſanguinem ſæpè ſatis copioſum, rarius purum, frequentius concretum & nigrum excerni, ob irritationem validam, ſicut & interdum fit in ὑπερκαθάρσει, nondum exulceratis inteſtinis, cùm id ſtatim in principio diarrhœæ accidat, ſed oſculis venarum meſaraicarum ſaltem reſeratis. Tum ergo & alia ſigna dyſenteriæ etiam conſideranda ſunt, de quorum abſentia, & quod mox in principio alui fluxus cum excrementis reliquis ſanguis excernitur, non dyſenteriam, ſed diarrhœam ſaltem eſſe, colligi poteſt, curaturque talis fluxus longè facilius, quam vera dyſenteria. Poteſt tamen in dyſenteriam degenerare.

Signa temporum.

De ſignis omnium dyſenteriæ differentiarum ſecundum vlcerum varietatem & loca affecta agit Aretæus, *de ſign. morb. diutur. lib. 2. cap. 9.*

Quomodo gradus dyſenteriæ cognoſci poſſint, ex ſuperioribus ſatis patet. De temporibus eius cognoſcendis vt aliquid addamus, cognoſcuntur ea ex materiæ, quæ excernitur, cruditate & coctione. Principium quidem facile cognoſcitur, cùm excrementa alui ſunt fluidiora, ſanguiniſque aliquid admiſcetur. Augmentum, quando feces iam plane à naturali ſuo ſtatu recedunt, & maiora iam exulcerationis ſigna adſunt. Quæ vbi ſumma ſunt, ſtatus eſt. Declinatio tandem, quando feces alui iterum ad ſtatum naturalem redire incipiunt, nec æger toties aluum deponere cogitur, appetituſque redit.

Dyſenterij vt ſimulare poſſint.

Signis tandem ex Polybij *lib. 6. ſtrateg.* addimus, Amphiretum à pyratis, vt magnum ab ipſo λύτρον extorquerent in Lemno detentum, à cibo abſtinuiſſe & rubricam aquæ marinæ permixtam bibiſſe. Itaque cum ſanguinis fluxu eum laborare crederent, ne moreretur, à vinculis eum liberarunt: atque is fuga elapſus eſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Vt in alijs morbis de euentu præſagium ſumitur ex naturæ robore & morbi vehementia, eorumque inter ſe collatione: ita idem in dyſenteriæ euentu præſagiendo obſeruandum. Colligitur autem magnitudo morbi & naturæ robur ex loco affecto, cauſſis, & effectis & vlceris conſtitutione ac ægri natura & diſpoſitione.

Dyſenteria affectis ſuperioribus inteſtinis.

1. Periculoſior eſt dyſenteria, & difficilius curatur, in qua inteſtina ſuperiora afficiuntur. Grauiora enim ſymptomata accidunt ſuperioribus inteſtinis affectis, nempe faſtidium cibi vehemens, nauſea, vomitus, vigiliæ cum dolore, & virium deiectio: ſicut & vulnera inteſtinorum gracilium difficilius curantur, præſertim ieiuni, cuius vulnera lethalia ſunt, ſecundum Hippocratem, *6. Aph.* 18. Galenum, *6. m. m. cap. 4.* cùm propter magnitudinem multitudinemque vaſorum, tum quod tunica eorum neruoſa eſt, tum denique quod inteſtinum illud bilem ſinceram excipit, ac medicamenta non diu retinet, epatique proximum eſt. Facilius autem curantur vulnera & vlcera inteſtinorum craſſorum & inferiorum. Aetius, *tetrab. 3. ſerm. 1. cap. 43.*

2. A' ſyncera deiectione dyſenteria malum, *7. aph.* 23. Synceras autem deiectiones Galenus interpretatur nulla aquoſa humiditate permixtas, ſolumque eum habentes purum & ſimplicem humorem, qui per inferiora deijcitur, ſiue ſit flaua bilis ſiue atra. Per tales. n. deiectiones inteſtina exulcerantur.

3. Peſſimæ ſunt dyſenteriæ, in quibus quæ excernuntur porri ſpeciem habent, ſuntque nigra, plurima, varia, graueolentia. Aetius, *tetrab. 3. ſerm. 3. cap. 43.*

Dyſenteria ab atra bile.

4. Dyſenteria ſi ab atra bile incipiat, exitioſa eſt. Hippocrates, *4. Aph.* 24 quod *ibidem* etiam, *Aph.* 22. docet. Quia nihil differt à cancro exulcerato, qui cum in exterioribus corporis partibus rarò curationem admittat, multo minus in intimo inteſtinorum curabitur, vt Galenus, *in comm. alleg. Aph.* explicat: Qui etiam videatur *in l. de atra bile cap. 5.* Seu, vt Aetius, *loc. alleg.* iſta proponit. Si ab acribus cibis aut flaua bile dyſenteria oboriatur, ferè in totum ipſam curamus. Si verò ab atra bile initium ſumat, ſiquidem ratione κρίσεως febrilium morborum bilis iſta excernatur, etiam hanc ſanare non deſperamus. Si verò ſua ſponte, nullo præcedente febrili morbo, neque coctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dyſenteria ea exiſtit, nihilque à cancro exulcerato differt. Nimirum bilis atra ſincera & abſque ſignis coctionis ſemper lethaliter excernitur; Si autem præcedentibus ſignis coctionis excernatur, non pura & ſincera atra bilis erit, Hercules quoque Saxon. *panth. lib. 3. cap. 23.* quendam curatum vidit laborantem dyſenteria primo ex flaua, poſtea ex atra bile cum ſingultu & vomitu.

Dyſenteria à pituita ſalſa.

5. Dyſenteria à pituita ſalſa proueniens crudeliſſima eſt; quoniam bilioſus humor tranſeundo quidem affligit; Hic autem cum ſit lentus, moram trahit, & cunctatione ſua amplius exulcerat. Galenus, *in commen. ad Aph. 12. ſect. 3.*

Dyſenteria lienoſis accidens.

6. Lienoſis dyſenteria ſuperueniens bona eſt, *6. aph.* 48. Humores enim craſſi & melancholici, qui lieni erant infarcti, tranſponuntur & euacuantur. Non verò propriè dicta atra bilis intelligitur, cuius antea facta eſt mentio, ſed humor melancholicus, à quo dyſenteria

ſalu-

ſalutaris exiſtere poteſt, niſi dyſenteria illa diutius duret, vbi dydrope aut lienteria ſuperuenientre ægri moriuntur, teſte Hippocrate, *6. Aph.43.* Itaque in dyſenteria diſcernendus eſt humor melancholicus, ſanguis item in inteſtinis concretus, qui pici ſimilis eijcitur, ab eo, qui verè atra bili nominatur. Quoniam ab humoris melancholici & ſanguinis talis excretione multi euaſerunt, quemadmodum eius rei exempla, ſiue cum febre ſiue abſque ea ægri fuerint, Hollerius affert, *1. de internis morbis ſcholio in cap.43.* in cap. de dyſenteria, & nos aliquot eius rei exempla obſeruauimus.

Dyſenteria poſt maniā & hydropem.

7. A' mania dyſenteria aut hydrops, aut ecſtaſis bonum. *7. Aphor.5.* Nam dyſenteria aut hydrops maniæ ſuperueniens remedio eſt, ratione tranſlationis materiæ à capite ad inferiora corporis. De proximis tamen duobus prognoſticis hoc etiam notandum, dyſenteriæ vocabulum interdum non propriè accipi, ſed diarrhϾ quoque tribui, in qua humores, qui excernuntur, ita praui ſunt, vt tormina & difficultates inteſtinorum, quod vox dyſenteriæ exprimit, inferant, licet exulceratio nulla adhuc adſit. Nam ſi exulcerata eſſent ab humore atro inteſtina, tantum abeſt, vt à tali alui fluxu mala melancholica prædicta ſanarentur, vt potius inſanabile malum introduceretur. Et licet in tali dyſenteria quandoque ſanguis vna excernatur, potius ex reſeratione venarum meſaraicarum id accidit, quam ab inteſtinorum exulceratione, quæ omnino lethalis eſſet. Per veram enim dyſenteriam ab atro humore nullus morbus feliciter ſolui poteſt.

8. In profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant, niſi in praua commutentur. *2. Aph.14.*

9. Si dyſenteriæ rictus vel crepitus ventris ſuperueniat, bonum. Indicio enim eſt, naturam iterum in cibum iam agere & coctionem incipere.

10. Effuſio puri ſanguinis dyſenteriæ adueniens mala. Venas enim maiores eroſas indicat.

11. Conuulſiones & rationis perturbatio dyſenteriæ ſuperuenientes mortem ſignificant.

Poſt abſceſſuum eruptiones dyſenteria.

12. Quæ poſt abſceſſuum eruptiones fiunt dyſenteriæ, graues ſunt, propterea quod vires deiectæ iam ſint, per coincidentes inflammationibus febres ac dolores. Graues quoque ſunt, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæque cum febre ac amiſſo appetitu. Aetius, *loco allegato.* Irritatur enim febris aſſiduo dolore ac vigilijs, & corporis agitatione per frequentem alui deiectionem, & propter humoris prauitatem febris mali moris ſignificatur.

Carunculæ in dyſenteria excretę.

13. Si dyſenteria laboranti veluti carunculę deijciuntur, lethale eſt, *4. Aph.26.* Cùm enim id magnam exulcerationem ſignificet, ſubſtantia inteſtinorum neque regigni, neque cicatrix tam magna exulcerationi obduci poteſt. Perit ergo æger vel breui tempore, ſi cum acuto morbo dyſenteria coniungatur, vel longiore, cum malum aut in maraſmum deſinit, aut in vlcera profunda & ſerpentia. Et communiter interpretes id, quod Hippocrates veluti carnes appellat, interpretantur de ſecunda inteſtinorum tunica, quæ excernatur, eamque dyſenteriam inſanabilem pronunciat Hippocrates: licet Braſauolus, *in comm.* etiam eam ſe ſanaſſe dicat. Cardanus tamen, *in comm.* id, quod ſimile eſt carni in dyſenteria, à meſenterio & vicinis partibus eroſis inteſtinis, excerni ſtatuit.

14. In longis Dyſenterijs cibi faſtidium malum, & cum febre peius, *6. Aph.3.* Ventriculo enim per conſenſum cum inteſtinis affecto labefactatur concoctio, vt *ἀνόρεκτος* æger fiat. Quod ſi febris ſimul coniungatur, vel vlceroſa aliqua in inteſtinis putredo adſit, vel inflammatio, vel febris mali moris.

Vomitus bilioſus in Dyſenteria.

15. Dyſentericis vomitus bilioſus initio malum. Hippocrates *in Coac.* Magna enim vis bilis æſtuantis indicatur, quæ ventrem ſuperiorem & inferiorem turbat. Præterea ſymptomatica eſt illa excretio: ſiquidem mitio nihil bene planè euacuatur à natura, & ſemper prauum eſt, ſtomachum per ſympathiam inteſtinorum in Dyſenteria affici.

16. Periculoſa eſt Dyſenteria cum continua alui deiectione, aut ſi ceſſante deiectione cruenta nouus fluxus dilutus cruentus, inſtar epatici, aut alia fœda Diarrhæa ſubſequitur, in qua excrementa fœtida ſunt valde, & cadaueroſum humorem præ ſe ferunt. Significat enim hoc inteſtina valde exulcerata & corrupta eſſe.

Dyſenteria cum febre maligna.

17. Si Dyſenteria ſit ſymptoma febris malignæ, peſtilentis & contagioſæ, periculoſa ea eſt, & plurimi ea intereunt.

18. Dyſenteriæ, ſi cum febre inuaſerint, aut varijs alui deiectionibus, aut cum epatis inflammatione, aut hypochondrij aut ventris, aut quæ doloroſæ fuerint, aut quæ cibos intercipiunt, ſitimque inducunt, hæ omnes malæ ſunt. Videantur, quæ ſequuntur *2. Prorrh. t.29.*

Febris dyſenteriæ accedens.

19. Si Dyſenteriæ febris acceſſerit, quæ antea non aderat, aut ſi, quæ exigua aderat, intendatur, vel putredinem circa vlcera maiorem factam, vel inflammationem aliquam acceſſiſſe ſignificat, quorum vtrumque periculoſum eſt, & imprimis ſi ad cibi faſtidium febris acceſſerit, res deſperata eſt.

Dyſenteria poſt morbum acutū.

20. Si quis ex morbo aliquo acuto releuatus Dyſenteria corripitur, vt plurimum breui moritur. Vires enim primo morbo abſumptæ morbo tam graui ſuſtinendo non ſufficiunt.

Lienteria dyſenteriæ ſuperueniēs.

21. Dyſenteriæ ſuperuenit Lienteria. *7. Aph.76.* Læſis enim tranſitu humorum vitioſorum inteſtinis, ventriculi etiam temperies naturalis per conſenſum debilitatur, vnde chylus crudus deijcitur, ipſorumque tempori à Dyſenteria læſa chylum in ventriculo elaboratum amplius, vt par eſt, ea retinere & elaborare non poſſunt.

Singultus in dyſenteria.

22. Singultus Dyſenteriæ ſuperueniens plerumque lethalis eſt. In principio tamen morbi minus periculoſus eſt, quam ſi in morbi progreſſu accidat.

Puſtula nigra poſt aurem in Dyſent.

23. Circumfertur etiam paſſim hoc prognoſticum. Si in dyſenteria puſtula nigra poſt aurem appareat ſiniſtram, ſimilis orobo, cum ſiti magna, mortem in vigeſimo futuram ſignificat. Cuius tamen quæ ſit ratio, non ita planum eſt. Niſi fortaſſe ſit à malignitate, ob quam interdum parotides & tumores poſt aures erumpere ſolent. Et omnino, quò plura ſigna praua, quæ in morbis alijs acutis mortem præſagiunt, adſunt, eò dyſenteria periculoſior eſt.

Dyſenteriæ Intempeſtiue ſuppreſſæ incommoda.

24. Dyſenteria, quæ in ardentibus febribus à critico naturæ motu fit, intempeſtiuius ſuppreſſa inflammationes aut abſceſſus gignit in lateribus, viſceribus & articulis, via inferiore præcluſa, & materia ad interiores partes regurgitante; quandoque etiam in hydropem & alios grauiſſimos affectus degenerat. Imò in quacunque dyſenteria, ſi intempeſtiuè ſupprimatur, talia vel ſimilia mala metuenda ſunt; cum materia tam praua nunquam in corpore ſine detrimento detineri poſſit. Hippocr. in *Coac. Aphor.462.465. de vict. rat. in acut. ſect.4. ſec. cod. Foeſii pag.73.* Galen. *de ven. ſect. aduer. Eraſiſt.6.*

Mulieres pueri & ſenes cur in dyſenteria grauius decumbant.

25. Mulieres, quam viri, ſenes & pueri, quàm iuuenes, & in ætatis vigore conſiſtentes, difficilius curantur in dyſenteria. Aetius, *loco allegato.* Mulieribus & pueris hoc accidit, quia ob mollitiem vires cito deijciuntur, minuſque præceptis medicis obtemperant. Præterea ipſorum inteſtina humidiora ſunt, & propterea putredini aptiora, ſiue, vt loquitur Aetius, ad vlcera ſerpentia longè proniora. In ſenibus verò magnitudo cauſſæ ſignificatur, ob quam in corpore minus diſpoſito tam bilioſa & acria excrementa generantur, & cumulantur; Cui accedit virium & caloris natiui imbecillitas, quæ cauſſæ morbificæ minus reſiſtere poteſt. Dyſenteria Infantium, quæ cum vomitu & vermibus eſt, plerumque lethalis eſt, præcipuè ſi coniungatur febris acuta. Maximam enim humorum corruptionem & putredinem, atque inteſtina ſuperiora affici ſignificat.

26. Mu-

Grauidæ dyſenteria liberantur.

26. Mulieri vterum gerenti ſi aluus plurimum profluat, periculum ne abortiat; quoniam non ſolum praui humores euacuantur, ſed ſimul chylus & ſucci ad alendum vtiles cum iis abripiuntur & excernuntur:atque ita fœtus nutrimento ſuo defraudatur,vnde in vtero emoritur,vel etiam viuus erumpit. Et prætetea irritatio expultricis facultatis inteſtinorum in conſenſum trahit expultricem vteri.

27. Mulieres grauidę dyſenteria laborantes poſt partum plerumque Dyſenteria liberantur. Ita Epicharmi vxori ante partum dyſenteria, dolor & alui deiectiones ſubcruentæ,mucoſæ fuerunt; vbi peperiſſet,ſtatim ſanata fuit. Hippocrat. *l. c. & 5. Epid. t.33. & 7. Epid. 49.* Eius rei exempla etiam duo obſeruaui in duabus fœminis nobilibus, quarum vna anno 1624. menſe Auguſto, iam partui vicina dyſenteria correpta fuit, quæ cum peperiſſet,ſtatim à Dyſenteria liberata fuit. Verum, quod mirum,infans,quem edidit,ſequenti anno,eodem menſe & ſeptimana,quo ante annum mater, dyſenteria correptus & mortuus fuit; cùm tamen nemo in ea familia dyſenteria tum ægrotaſſet. Altera verò anno 1625. menſe Auguſto, dyſenteria correpta, cùm à pariendi tempore adhuc abeſſet longius, abortijt & fœtum mortuum edidit, ſed & ipſa à Dyſenteria liberata eſt. Si verò poſt fœtus & ſecundinæ excluſionem tormina eodem die aut non multò poſt non remiſerint, puerperæ periculum denunciat, Hippoc. 2. *prædict.*

Mulieres grauidæ poſt partum Dyſenteria liberantur.

27. Mors nunc citius, ſeptimana prima vel ſecunda, nunc tardius, tertia ſeptimana superuenire ſolet, ſi Dyſenteria ſit lethalis. Quod ſi in vlcus ſordidum deſinat, tunc ceſſante dyſenteria ægri diu poſtea purulenta deiectione laborantes conſumuntur & tandem extinguuntur.

Indicationes.

Indicationes.

Cùm in Dyſenteria ſit inteſtinorum exulceratio, ſeu ſoluta vnitas, ſolutam continuitatem vniendam, & id, quod abraſum ſeu eroſum & amiſſum eſt, quantum fieri poteſt,reponendum & inſtaurandum eſſe indicatur. Verum cùm id feliciter expediri non poſſit,niſi prius cauſſa tollatur,humor erodens & abradens euacuandus & abſtergendus, ſimulque eius acrimonia & prauitas mitiganda ac corrigenda eſt; ſanguis & alij humores ad inteſtina confluentes reuellendi & deriuandi ſunt; fluxuſque adſtringentibus ſiſtendus. Dolor, ſi vehemens ſit, leniendus & tollendus. Et quidem in principio,& dum vires adhuc conſtant, maximè legitima dyſenteriam curandi ratio eſt,cauſſæ primum rationem habere,poſtea vlceri & dolori prouidere. Nam ſi cauſſa in principio Dyſenteriæ negligatur,& fluxum ſiſtentia adhibeantur, vlcera & dolor magis exaſperantur,& malum incurabile redditur. Et ſi dyſenteria à maligno & contagioſo humore proueniat, aut cum febre maligna coniuncta ſit, malignitatis maxima habenda ratio eſt, & alexipharmacis ei reſiſtendum. Ideoque vt hæc in pauca contrahamus, & curandi ſcopos in Dyſenteria breuiter complectamur, cum id, quod primum eſt in indicatione, ſit vltimum in executione,& contrà: acres & vitioſi humores euacuandi ſunt, eorumque acrimonia temperanda eſt, & ſi maligni ſimul ſint, malignitas alexipharmacis expugnanda;ab inteſtinis auocandi,fluxuſque ſiſtendus, dolores mitigandi, vlcus mundandum & conſolidandum;de quibus iam ordine dicemus.

CVRATIO.

Vena ſectio.

Venæ ſectio.

Primo autem loco diſpiciendum, an venæ ſectione in Dyſenteria opus ſit. Eſtque aliqua inter Medicos hac de re controuerſia. Sunt enim nonnulli, qui venæ ſectionem nec neceſſariam eſſe, nec locum habere exiſtimant;Cùm in Dyſenteria bilis potius,quę purgationem, non venæ ſectionem requirit, quam ſanguis peccet; & ad vlceris curationem nihil facere venæ ſectio, ſed vires potius aſſidua deiectione & vigilijs ac febribus ſæpe debilitatis deijcere videatur. Et Galen. 1. *ad Glauc. cap.* 14. *& 1. de rat. victus in acutis t.*16. Aluo fluente ſanguinem detraherere prohibeat.

Verùm Aetius, Al. Trallianus & alij plurimi Medici venæ ſectionem probant:neque ſine ratione; cum & indicationes ſanguinis euacuationis, & permittens in dyſenteria adeſſe poſſint. Sanguis nimirum copia, motu aut qualitate, vel etiam hiſce modis omnibus vel pluribus peccans vireſque adhuc ſatis fortes. Si igitur magna ſanguinis adſit copia, aut humori peccanti ſanguis admiſtus ſit, aut vehemens eius ad inteſtina ſit impetus, aut magna adſit, vel metuenda ſit inflammatio inteſtinorum, aut Dyſenteria ex Phlegmonode inteſtinorum diſpoſitione ortum habeat, dolorque ſit vehemens, aut febris continua ſit coniuncta, aut epar malè affectum vel valde calidum materiam fluxioni ſuppeditet, aut conſueta aliqua euacuatio ſit ſuppreſſa: omnino venæ ſectione opus eſt; modò vires eam permittant. Poteſt enim omnibus hiſce requiſitis & ſcopis ſatisfacere venæ ſectio, ſanguiniſque copiam, ſi quæ adeſt, imminuere; inflammationem, ſi adſit, tollere vel imminuere, ſi immineat, præcauere; epatis calorem temperare, febrem mitigare; dolores demulcere: ſeu vt Aetius ait: etiam paucus ſanguis per vices emiſſus, inflammationes mitigat,eius impetum ad inteſtina reuellit, eiuſdemque ac epatis calorem ſuperantem ſenſim refrigerat, ſomnum affert, qui optimum dyſentericis remedium eſt. Teſtaturque experientia, venæ ſectionem ſæpè profuiſſe in dyſenteria, annotauitque aliquot venæ ſectionis in dyſenteria feliciter adminiſtratæ exempla Antonius Donatus ab Alto mari, *de medend. corp. hum. mal. cap.* 24. & Iulius Cæſar Claudinus, *Reſponſ.* 6. ſcribit, ſe iuratò affirmare poſſe, ſe in Dyſenteria ſui temporis Epidemia complures hoc præſidij genere ſeruaſſe, & citius ſanitatis reſtituiſſe.

Et quamuis Galenus aluo fluente venæ ſectionem prohibeat, & æger duas euacuationes ſimul ſuſtinere poſſe non videatur; tamen id tantum de eo fluxu intelligendum eſt, ad cuius amolitionem nihil conferre poteſt venę ſectio,& qui vires iam valde deiecit. Cùm ergo multis de cauſſis neceſſaria ſit venę ſectio, vbi ea opus, non omittenda: maturè tamen; vt mox dicetur, dum vires adhuc conſtant, inſtituenda. Euacuandus autem ſanguis neque copioſè, neque confertim, ſed paulatim & potius per vices. Ita enim commodior ſit reuulſio, nec vires ita deijciuntur. Atque aperienda eſt in cubito vena Mediana, vel Epatica; & quidem anguſto foramine, vt paulatim ſanguis emittatur. Si tamen ſuppreſſa ſit aliqua ſanguinis euacuatio, vt hæmorrhoides, potius vena in talo aperiatur; niſi forſan copioſa in vniuerſo corpore ſanguinis redundantia Baſilicam aperire iuſſerit. Et quidem mox in initio & intra primos dies vena aperienda eſt, dum vires adhuc conſtant, vt prohibeatur ſanguinis ad partem affectam affluxus, inteſtinorumque inflammatio, atque acriorum humorum generatio. Si quid prohibeat venæ ſectionem, cucurbitulæ cum ſcarificatione ſcapulis affigendæ.

Purgatio.

Dyſentericum fluxum non ſtatim ſupprimendum eſſe, iam antea dictum. Vt enim Galenus, *de vena ſectione aduerſus Eraſiſtratum cap.*6. docet, Ex Dyſenteria, vt & alijs fluxibus intempeſtiuè ſuppreſſis, Melancholia, inſania, pleuritis, dolor renum, ſanguinis vomitus, epilepſia, hydrops oriri poſſunt. Et Hollerus, *comm.* 1. *ad aphor.* 30. *lib.* 6. *ſect.* 2. *Coac.* refert, ex dyſenteria

materia

materia ad manum conuerſa, fœdam denſamque ſcabiem lepræ perſimilem excitatam fuiſſe. Et Hercul. Saxon. *prælect. part. 2. ſcap. 20. §. 8.* narrat, ſe duos curaſſe, qui in ophthalmiam & articulorum dolorem inciderant ex importuno remedij adſtrictorij vſu in Dyſenteria ex pituita ſalſa. Et Foeſius, *in comm. Coac. pag. 180.* refert, ſe vidiſſe quendam ex ſuppreſſa dyſenteria inſanum factum; & mulieri in reliqua vita ita aluum fuiſſe adſtrictam, vt non niſi ſeptimo quoque die egereret.

An purgantia exhibenda ſint in dyſenteria.

Vt ergo Humor, qui inteſtinis adhæret, eaque erodit & exulcerat, abſtergatur, & qui aliunde nonnunquam affluit, euacuetur, Purgatione opus eſt, de qua tamen cum Medici diſſentiant, de ea *q. 4.* dicetur.

Qualia purgantia in dyſenteria vſurpanda.

Quibus autem Medicamentis purgatio inſtituenda ſit, porrò diſquirendum. Neque enim eadem planè omnium hac de re videtur eſſe ſententia. Alij quidem, quādo humorum vitioſorum adeſt magna copia & ad inteſtina confluit, ſtatim, & quidem copioſiore ac ſubita euacuatione humorem vitioſum expurgandum exiſtimant, cùm, vt modo diximus, in ea, quæ lentè ac paulatim fit, expurgatione, longiore ac lento humorum vitioſorum per inteſtina tranſitu, ac diuturniore in iis mora; maior inteſtinorum exulceratio facilè fieri poſſit. Plerique verò medicamentis lenioribus, vtuntur. Inter leniora tamen laxantia non conueniunt, quia aluum iam antè laxam & lubricam offendunt, & laxiorem efficiunt: vnde Caſſia à pleriſque improbatur; ſed potius mitioribus electiuè purgantibus, & quæ ſimul adſtringendi aliquam vim habent, qualia ſunt ſyrup. Roſar. ſolutiuus, Rhabarbarum, Myrobalani & ſimilia, purgationem abſoluendam ſtatuunt: Fortiora verò prohibēt. Verum vtraque ſententia, ſi rectè explicetur & diſtinctio adhibeatur, admitti poteſt. Etenim hoc omninò verum eſt, fortiora medicamenta purgantia, qualia ſunt Colocynthis, Scammonium & ſimilia, hic locum non habere; cùm non ſolum humores copioſius ad inteſtina moueant, ipſoſque ferociores reddant, verum etiam ea de cauſſa hic admitti non poſſint, quod, vt ſupra de cauſſis dictum, ipſi humores dyſenteriam excitantes qualitatem quandam & diſpoſitionem hiſce medicamentis cognatam habent, quæ talibus medicamentis non augenda, ſed potius infringenda eſt. Itaque ſolum mitioribus illis & lenioribus purgantibus vtendum. Imò ſi humorum prauorum pauca omninò eſt quantitas, ſatis interdum eſſe poteſt, eorum acrimoniam obtundere, & medicamenta purgantia omittere, ac naturæ opus relinquere.

Vſus purgantium in dyſenteria.

Interim tamen iiſdem medicamentis mitioribus nunc copioſior nunc parcior purgatio inſtitui poteſt, prout opus. Nam ſi humor vitioſus multus eſt in toto corpore, & ad inteſtina quaſi turgens affluit ac dyſenteriam excitare incipit, non incommodum videtur, mox in principio vna copioſiore euacuatione maiorem humoris peccantis partem euacuare. Poſtea verò ſtatim ea, quæ ſimul purgandi & adſtringendi vim habent, ſed in minore quantitate exhibere conuenit. Si verò alia cauſſa Dyſenteriæ ſit, neque ea à Critico quaſi fluxu originem habeat, parcior purgatio inſtituenda, atque ea, quæ leniter purgant, ſimulque roborant, ſtatim vſurpanda. Neque etiam copioſius purgandum, cùm humores praui, atrabilarij & maligna aliqua qualitate præditi ſunt. Hi enim prius temperandi, & cum aliis ſuccis miſcendi ſunt, vt miteſcant, & poſtea medicamento leniore expurgandi.

Inter Purgantia autem, quæ in Dyſenteria locum habent, eſt primò Syrupus roſarum ex infuſione roſarum pallidarum paratus, cum ſimplicis, tum multiplicis infuſionis. De vſu roſarum enim in Dyſenteria hoc monendum, in principio roſas pallidas ſeu Prouinciales dictas vſurpandas, quarum ſuccus aluum mouendi vim habet, non rubras, quæ magis adſtringunt, & poſtea in progreſſu morbi, vbi adſtrictione opus eſt, vſurpari poſſunt. Et quidem ſimplex, & ex vnica infuſione paratus ſyrupus mitiſſimus eſt, & ferè ſaltem abſtergit; Fortior verò eſt ex multiplici. Datur autem vel ſolus vel cum pulpa tamar. aut diapruno ſimpl. in decocto hordei, vel ſero lactis, aut decocto, vel aqua deſtillata conuenienti.

Myrobalani deinde in omnibus humoribus vſurpari poſſunt, quæ non ſolum humores peccantes vacuant, ſed etiam adſtrictionem relinquunt, ac inteſtina roborant, è quibus decoctum in Dyſenteria vtiliſſimum paratur, de quo infra de potionibus.

Tamarindi Foreſto in Dyſenteria ſuſpecti ſunt. Heurnius tamen, *l. 2. med. ad prax. c. 11.* eoſdem laudat. Et cùm inſignem humores acres & calidos temperandi vim habeant, non ſunt reiiciendi.

Vtiliſſimum verò eſt Rhabarbarum, eoque in Dyſenteria ferè nihil præſtantius eſt. Ludouicus Septalius equidem, *in animad. Med. libr. 7. num. 92.* plane rhabarbari vſum improbat, quod igneas partes habeat, & quod in ſubſtantia ſumptum tunicis inteſtinorum & visceribus adhæreſcens dolores pariat implacabiles, id quod ſæpe obſeruarit. Verum enim verò nullus vnquam Medicorum rhabarbarum ideò ſuſpectum habuit, quod inteſtinorum tunicis adhæreſcat: & partes illæ igneæ, quas metuit, ſunt in ſucculenta eius parte, quæ facilè à ſubſtantia ſeparatur, ſi inde aliquid incommodi metuatur. Atque exiſtimo, dolores illos implacabiles, quos animaduertit Septalius, potius à bilis acrimonia, quam a rhabarbaro excitatos fuiſſe; neque in hoc ipſi aſſentior, quod ſcribit, rhabarbarum mediocriter torrefactum vehementius & minore doſi purgare, quam integrum; cum certum ſit, vim purgantem in ſubtili & volatili parte ſubſiſtere, quæ etiam tritura aliqua ex parte diſſipatur. Verùm cum ille experientiam teſtem citet, cuilibet eam conſulere facile eſt.

Rhabarbarum quomodo in dyſenteria exhibendū.

De rhabarbaro verò, vt & myrobalanis, hic notandum, nonnunquam in ſubſtantia dari, nonnunquam infundi, & macerari vel decoqui, vel etiam ex eo parari extractum. Cùm verò Rhabarbarum duplicem habeat ſubſtantiam: Vnam tenuem & ſubtilem, in qua vis eſt purgandi; alteram craſſiorem, in qua vis eſt adſtringendi; in Infuſione & decocto, vt & extracto, vis purgandi præualet, adſtrictio verò pauca eſt: in ſubſtantia verò maior eſt vis adſtringendi. Ideoque infuſum vel decoctum vel extractum exhibetur, cum ferè ſolum purgare animus eſt, quod in principio ſtatim fieri debet. Vbi verò ſimul adſtringere volumus, in ſubſtantia exhibendum.

Rhabarbarum an torrendum.

Nonnulli vt vim purgandi minuant & adſtringentem augeant, rhabarbarum torrere iubent. Inter quos Matthiol. qui, *in Apologet. aduerſ. Amatum Luſitanum* diſputat, & fusè cum experientia, & Meſues autoritate, tum etiam rationibus adductis comprobat, rhabarbarum toſtum non ſolum non nocere dyſentericis, ſed potius iis plurimum prodeſſe, additque ſe ſcire ſexcentos homines rhabarbari toſti potu fuiſſe ſeruatos. Sic etiam Foreſt. *lib. 22. obſ. 9.* rhabarbarum parum torret, vt parte ſubtili & acri diſſoluta acrimoniam exuat. Verum toſtio cautè inſtituenda, & cùm purgare volumus, ea non niſi leuis eſſe debet. Ideoq; cum facilè fieri poſſit, vt toſtum omnem vim purgandi, quæ in tenuibus ac volatilibus partibus conſiſtit, amittat rhabarbarum, vel toſtione aliquam acrimoniam acquirat, vtiliſſimum eſt, imprimis in principio, cùm materiam euacuare animus eſt, rhabarbarum ſine toſtione exhibere. Et ſi omninò maior aliqua adſtrictio requiritur, poſſunt myrobalani, quæ ſatis adſtringunt, in maiore quantitate admiſceri, vel rhabarbarum in aqua plantaginis, tormentillæ vel alio conueniente liquore exhiberi; vel in hiſce aquis & liquoribus rhabarbarum macerari & infundi, atque infuſione abiecta ſubſtantia cum ſyrupo vel conſerua roſarum exhiberi. Ita enim vis purgandi maxima ex

parte ſeparatur & remanet adſtrictoria. Vel, quod valde commodum eſt, rhabarbarum aqua roſar. humectatur & conſpergitur, iterumque lento calore exſiccatur, idque aliquoties repetitur.

Locum in Dyſenteria etiam habet Mechoacanna, quæ ob ſaporem, quem ferè nullum obtinet, infantibus, ac delicatioribus, qui rhabarbarum abhorrent, vt & alijs, exhiberi poteſt, purgatque ſine noxa, & ſeroſos humores leniter educit, atque adſtrictionem etiam quandam poſt ſe relinquit & aluum ſiccat, quod Ioan. Crato, *conſil.* 57. monet; *Mechoacanna vſum*, inquit, *non improbo; minus tamen frequentem eſſe volo, cum certum ſit, ex vſu frequentiore aluum plurimum ſiccari*. Pueris datur ℈.j. adultioribus ʒ j. vel ʒ.j.ß. in hoc morbo cum iuſculo carnis commodiſſimè.

Dioſcorides etiam Agaricum ad ʒ.j. dyſentericis exhibet. Cautè tamen exhibendus, præcipuè in ſubſtantia. Cum enim Auicenn. *lib.* 3. *fen.* 16. *tra.* 4. *c.* 1. agaricum in colico dolore ideò improbet, quod inteſtinis firmiter adhæreat, eaque vellicet; eandem ob cauſſam etiam in Dyſenteria adeo commodus eſſe non videtur. Et quidem myrobal. chebul. emblic. mechoacan. agaric. magis locum habent, cùm materia Dyſenteriæ cauſſa eſt pituita vel humor ſeroſus: Si verò pituita ſalſa eſt, ex aduſtione & putredine ortum habens, quod fit in febribus diuturnis & acutis nonnunquam, aut humor melancholicus vel aduſtus admiſtus eſt, myrobal. Indæ, Polypod. epithym. fol. ſenæ, etiam locum habent.

E compoſitis vſurpari poſſunt, El. lenitiu. diacatholic. tryphera Perſica, diaphœnicum; quod licet ſcammonium & turbith recipit, eorum tamen vires ita à palmulis & cæteris ingredientibus infringuntur, vt illius operationes & vires iecur non accendant, nec aliunde attrahat, quam à ſibi propinquiſſimis particulis, vt Amatus Luſitan. *cent.* 2. *cur.* 44. *in ſchol.* cenſet. Ex his variæ formulæ in rem præſentem fieri poſſunt.

Potiones.

Potiones purgantes in dyſenteria.

℞. *Aq. Hord. ſimpl.* ℥. iv. *ſyrup. roſar. ſolut.* ℥. j. vel ℥.ij. M. Addi etiam poteſt pulp. tamarind. ℥ ß. præcipuè ſi magnus humorum feruor adſit.

Vel: ℞. *Tamarind.* ℥. ß. *corti. myrobal. citrin.* ʒ. ij. *Coq. in aqu. hord. & plantag. In col.* infundantur *rhabarb.* ʒ.j.ß. *ſpic.* ℥. vij.

Colat. ℞. ℥. iv. adde *ſyrup. roſar. ſolut.* ℥. j. M.

Commendatur etiam valde à Pantaleone, *in pilular.* Decoctum myrobalanorum, quod ipſi appellatur Hippocras de myrobalanis, & pro ſecreto habetur, quo & ipſe & alij Medici hactenus feliciter vſi ſunt. Paratur autem hoc modo.

Decoctum Myrobalanorum.

℞. *Cortic. myrobal. chebulor.* ʒ. x. *citrinor.* ʒ. v. *paſſul. minor.* ℥. ij. Coqu. omnia *in aq.* ℥. xxvj. ad conſumpt. ʒ. p. Poſtea colentur cum aliquali expreſſione. Colat. *add. ſacchar.* ʒ. x. Clarificetur *aromatiſando* Cinamom. ʒ. vi. Si phlegma admiſtum ſit.

℞. *Myrobal. chebulor. emblic.* an. ʒ. j. ß. *mechoacan. rhabarb.* an. ℥. j. Coq. *in aq. plantag. & hord.*

Colat. ℞. ℥. iv. *mell. roſ.* ℥. j. M.

Vel: ℞. *Rhabarb.* ʒ. j. *fol. ſen. el.* ʒ. ij. *ſpic.* ℥. vj. Infundantur in ſ. q. *aqu. plantag.* Colat. addatur *ſyrup. roſar. ſolutin.* ℥. j. ß. M.

Si humor Melancholicus vel aduſtus admiſtus ſit.

℞. *Polyp. q. myrabal. Indor. fol. ſen.* an. ℥. iij. *epithym.* ʒ. j. *ſem. aniſ.* ʒ. ß. *fl. cordial.* an. p. j. Coqu. *in ſero lactis*, In col. ℥. iii. ß. *diſſolu. el. diacathol.* ℥. ß. Iterum coletur. F. Hauſtus.

Boli.

Boli purgantes.

℞. *Pulp. tamarind.* ℥. ß. *rhabarb.* ℈. ii. *conſeru. roſar. recent.* ʒ. ij. Cum *ſacchar.* F. Bolus.

Vel: ℞. *Rhabarb.* ʒ. i. *vel* ℈. iiii. *ſp. diarrhod. abbat. vel diatrionſantal.* ℈. ß. *conſeru. roſar.* ℥. ß. Cum *ſacchar* F. Bolus.

Vel: ℞. *Agaric. trochiſcat. mechoac.* an. ʒ. i. *conſeru. roſar.* ℥. ß. Cum *ſacch.* F. Bolus, ſi pituita, præcipuè ſalſa, admiſta ſit.

Pulueres.

Pulueres purgantes.

℞. *Rhabarb.* ʒ. ß. *ad* ℈. iv. *vel* v. pro ratione ætatis F. Puluis, qui vel cum vino rubro, vel aqua plantaginis, vel iuſculo aliquo exhibeatur.

Vel: ℞. *Rhabarb.* ʒ. i. *cort. myrobal. citrin.* ℈. i. vel ʒ. ß. F. Puluis, qui ſimiliter exhibeatur.

Vel: ℞. *Rhabarb.* ʒ. i. vel ℈. iv. *myrobal. citr. ſpec. diamarg. frigid.* an. ℈. ß F. Puluis.

Panis Martius.

Panis martius purgans.

Pro infantibus & delicatioribus paratur ex mechoacanna panis martius laxatiuus talis.

℞. *Amygdal. dulc. excort.* ℥. i ß. *ſem. melon. excort.* ʒ. ſiii. *puln. mechoacan.* ℥. i. *ſacch. alb. ſſim.* ʒ. ii. *C. C. præparat. mucilag. tragacanth. cum aqua roſar. facta an.* ʒ. i.

Cum *ſuff. quant. aq. roſar. F. ſ. a. Panis martius*, de quo infantibus ʒ. ii. iii. vel iv. adultioribus ʒ. vi. vel etiam plus datur.

Syrupus.

Syrupi purgantes.

Si humores miſti ſint, talis ſyrupus parari poteſt.

℞. *Rad. oxylapath. cichor. cort. frangul. polypod. quo* an. ℥. ß. *fol. plantag. veronic. agrimon.* an. M. ß. *myrobal. citr. Indor.* an. ℥. i. Coqu. *in aqu.* In colatura Infund. *rhabarb. opt. mechoacan. albiſſ.* an. ℥. i. *fol. ſen. el.* ʒ. vi. *flor. cordial. prunor. ſyluestr.* an. M. ß. *cinamom.* ʒ. ii. *ſpic.* ℈. i. Manè ebulliant & colentur. Colat. adde *ſacch.* q. ſ. F. ſecundum artem ſyrupus. Cui ſub finem adde ſyrup. vel ſucci roſar. ſolut. ℥. i. ß. De quo infantibus à ʒ. ii. ad ℥. ß adultioribus ℥. i. ß vel ℥. ii. exhibentur.

Syrupus abſterſiuus de myrobalanis.

Efficax eſt ſyrup. Abſterſiuus, qui ſub nomine D. Caſpari Packſchii, quondam Phyſici Vratiſlauienſis, in eius Reip. officinis proſtat, ad imitationem decocti è myrobalanis Pantaleonis antea propoſiti paratus. Cuius deſcriptionem mihi communicauit vir Clariſs. Dn. D. Michael Doringius, eius Reipub. Phyſicus, Affinis meus honorandus.

℞. *Cort. myrobalan. chebul.* ℥. ii. *citrinor.* ℥. i ß. *paſſul. minor. contuſar.* ℥ iv. Fiat horum omnium ſ. a. decoctio in *ſ. q. aq. p. r. ad dimidias.*

Colaturæ ℞. ℔ iii. ß. *ſacch. alb.* ℔. ii. ß. Coqu. lento igne ad ſpiſſitudinem ſyrupi, qui clarificetur albumine oui, & aromatiſetur cum puluer. cinamomi elect. ℥. i. ß.

Si vero æger omnino purgantibus vti nolit, antequam adſtringentia exhibeantur, iuſcula carnis bubul. aut gallin. per dies iii. vel iv. quotidie bis vel ter exhibenda, quæ inteſtina abluunt, mundificant, dolorem mitigant, præſertim ſi vitellum oui vnius vel alterius addatur.

Purgantia autem, vt etiam Galenus, 5. *meth. med. cap.* 11. docet, per os aſſumpta maximè quidem conueniunt inteſtinis tenuibus affectis: vtilia tamen etiam ſunt, ſi craſſa afficiantur, cùm etiam ad ea pertingant, eaque tranſeant, & malum ab inteſtinis craſſioribus ſæpe ſuperioribus communicetur. Si verò tantum inteſtina craſſa affecta ſint, clyſteres omnino neceſſarii ſunt, & purgantibus præmittendi, atque iis etiam ſubiiciendi. Clyſteres vero in maiore copia inicii debent, cum deterſione & purgatione opus eſt: cùm verò & conſolidare volumus, minore quantitate adhibendi.

Clyſteres.

Clyſteres.

Vt: ℞. *Decocti hord.* ℔. i. *vel* ℔. i. ß. *ſacch. rubr.* ℥. ii. *ſyr. roſar. ſolut.* ℥. i. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Aq. hord.* ℔. i. *vitell. ouor. nu.* ii. *ſacchar. Thom.* Vnc. ii. F. Clyſter inteſtina à bile & mordaci muco lauans, ita præſtans, vt interdum curandæ dyſenteriæ ſufficiat, vt Amatus Luſitanus, *cent.* 2. *curat.* 44. ſcribit.

Vel: ℞. *Decocti gallin.* ℔. i. *mell. roſat.* ℥. ii. *vitel. ouorum.* ii. F. Clyſter.

Vel

Vel: ℞. *Decocti gallin.* ℔.i. *mell, roſat.* ℥.ii. *vitel. ouo.* num.ij. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Hord, mund.* M.i. *roſar. pallid. furfur. an.* M.ß. Coqu. *in lacte recenti.*

Colaturæ ℞. ℔.i. *vitell. ouorum num.*ii. F.Clyſter.

Vel: ℞. *Flor. verbaſc. roſar. rubr.* an.M.ß.Coqu.*in aq. hord.*

Colaturæ ℞. ℔. i. Add. *mell, roſat,* ℥.i. ß. *vitell. ouor.* num.u. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Herb. violar. malu. mercurial,* an. M.ß. *roſar. rubr.* M.i. Coq. *in aq. hord.*

Colaturæ ℞ ℔.i. Add, *elect. diacathol.*℥.i.*ol, roſac.*℥.ii. *mell, roſat, colat.*℥.i, F. Clyſter.

Vel: ℞. *Flor. verbaſc. roſar, rub.*an.M ß. *furfur, matri,* M.i.Coq.*in aq. hord.*

Colaturæ ℞.℔.i. Add.*mell. roſat, colat. ſacch.rubr,*an. ℥.i, *vitell. ouor. num.* ii. F. Clyſter. Habetur & alius in *inſtitutionibus, pag.*147.

De Clyſteribus vero abſtergentibus idem Septalius, *ibidem numer.*97. ſcribit, Medicos, qui in principio Dyſenteriæ ſæpenumero mucoſitatibus quibuſdam apparentibus ad abſtergentia confugiunt, ne adhæreſcente diutius tunicis inteſtinorum eiuſmodi humore ſalſo, vt putant, exulcerentur inteſtina, in maximo errore verſari. Mucoſitatem enim eiuſmodi non aduentitiam eſſe, neque præternaturalem, ſed naturalem, quæ à natura inteſtinis indita ſit, vt muniantur à bile, quæ cum fecibus indies euacuatur, ne inteſtinorum interna pars abradatur. Quæ cum in diarrhœa ab acribus humoribus commota & abraſa exire incipiat, ſi clyſmatibus magis abſtergatur, denudatam tunicam eo, quo munitur, facilius exulcerari poſſe putat. Ideoque diligenter curam adhibendam eſſe monet, vt mucoſi & vitioſi humores à capite aut ventriculo defluente ad inteſtina à naturali mucoſitate diſcernantur; quod licet difficile ſit, eo tamen hanc mucoſitatem naturalem à præternaturali diſcerni putat, quod hæc frequentius cum pinguedine coniuncta eſſe ſoleat, & cum raſura aliqua interioris tunicæ; atque tunc non ſolum eſſe abſtergendum, ſed potius incraſſandum pinguibus & viſcidioribus iniectis.

Verùm enim verò quod admixtionem pinguedinis & raſuram internæ tunicæ attinet, quid de eo ſentiendum ſit, iam ſupra dictum. Cùm enim nulla intus ſit in inteſtinis pinguedo, falſum hoc eſt ſignum, quo mucoſitatem naturalem à pituita præternaturali diſcernere iubet. Et rarò mucus ille naturalis copioſius excernitur, nec ita craſſus eſt, vt pituita vel pus, quod in dyſenteria deiicitur, vt ſupra dictum. Et abſtergentes clyſteres, qui initio iniiciuntur, rarò tam acres ſunt, vt inteſtina abradere, & naturalem illam mucoſitatem ab iis abſtergere poſſint, ſed abluendo potius inteſtina ac detergendo bilem præcauent, ne ab ea inteſtina abradantur.

Non inutile tamen fuerit, poſt abſtergentes clyſteres eos, qui ex emplaſticis medicamentis componuntur, quique internam inteſtinorum ſuperficiem contra affluentis humoris morſum & acrimoniam oblinunt, vſurpare: Quo modo omnia ea, quæ metuit Septalius, pericula præcauentur.

Vt: ℞. *Decoct. hord.* ℔.i. *album ouor. conquaſſ. num.*ii. *gummi Arabic.*ʒ.ii. *tragacanth.* ʒ.iii. *adip. caprin.* ℥.ß.*ol. roſac.*℥.ii. *boli Armen.*ʒ.i. F. Clyſter.

Et ne talibus clyſteribus materia mordax affluens in inteſtinis detineatur, clyſteres abſtergentes atque hos per vices iniicere vtile eſt.

Purgantia quando vſurpanda.

Purgantia autem iſta, & clyſteres ſtatim initio vſurpari debent, antequam à cauſſa morbifica inteſtina grauius lædantur & maior exulceratio excitetur. Neque ſolum ſemel purgandum, ſed aliquoties hoc faciendum, donec humor vitioſus maxima ex parte ſublatus ſit. Et ſi tutum non videtur, vt æger continuis diebus purgetur, alternis id fieri poteſt, & interim clyſteres iniici poſſunt, quos vel vno die repetere licet. Si enim prius deſiſtatur, antequam materia euacuata ſit, ac fluxus intempeſtiuè ſiſtatur, & ſupra enumerata mala ſequuntur, & materia detenta deterior redditur, ac maiore cum impetu & periculo fluxus redit. Et quamuis ſatis ante excernere videatur æger; tamen hoc non ſufficit. Hæret enim ſubinde aliquid de materia in inteſtinis; imò quicquid æger vel cibi vel potus etiam boni aſſumpſit, corrumpitur, & in vitioſam materiam conuertitur, vnde nulla excrementi naturalia redduntur.

Vomitoria.

Vomitoria.

Vomitoria quod attinet, habent illa quidem locum, quando à pharmaco maligno vel veneno dyſenteria ortum habet, & cùm materiæ venenatæ portio aliqua adhuc in ventriculo hæret. Verùm ſi ab aliis cauſſis dyſenteria proueniat, cautè hic agendum. Materiam equidem ab inteſtinis auertit vomitus, eamque, quæ ſæpe pertinaciter in vaſis meſaraicis & ſplene hæret, ac ſenſim ad inteſtina affluit, confertim educit, ipſumque fluxum ſiſtit, ſecundum Hippocratem, 6. *Aph.*15. *A longo alui profluuio habito ſpontaneus vomitus ſuperueniens malum ſoluit.* Verum cùm dyſenteriæ alia, quam diarrhœæ ſit ratio, & periculoſius ii laborent, quibus ſuperiora inteſtina afficiuntur, & ventriculus in conſenſum trahitur: non facile ſuaſerim, vt vomitoria propinentur, ne materia verſus inteſtina ſuperiora & ventriculum trahatur, iſque lædatur, & naturæ motus interuertatur, quæ per loca magis conuenientia vitioſorum humorum euacuationem inſtituere ſolet.

Diuretica.

Diuretica.

Poſtquam maxima materiæ pars per aluum euacuata fuerit, etiam ea, quæ reliquias ad vias vrinæ ducunt & deriuant, conueniunt, diuretica ſcilicet, parata ex decocto vel emulſione 4. frig. maior. ex ſero lact. rad. fœnic. & petroſel. in iuſculo carnis coctis, additis iis, quæ robur ventriculi tuentur. Nullo verò modo in principio & antequam corpus purgatum ſit, diuretica exhibenda, ne materia, dum ad renes tendens epar tranſit, ei aliquod damnum afferat. Monet quoque Celſus, iis tantum diuretica in hoc caſu conuenire, quibus alioquin facilè prodeſſe ſolent. Si verò effectum ſuum non facilè conſequantur, malum potius augetur.

Sudorifera.

Sudorifera.

Sudorifera quoque non inutilia ſunt in iis, qui aliàs ad ſudandum faciles ſunt, & præſertim ſi adſit malignitas. Qua de cauſſa æger, quantum poteſt, in lecto ſe contineat & ab aeris externi iniuriis ſeſe defendat, vt acres vapores, qui in venis extremis continentur, liberè exſpirare poſſint, & ad intima corporis non repellantur, & natura potius adſueſcat per aluum materiam euacuare. Ideoq; vt Sauonarola hac de re ſcribit, cùm intus adminiſtrantur frigida ſtiptica, extra adhibenda, quæ poros dilatant ac ſudare faciunt. Et compertum eſt, ſudore copioſiore materia euacuata, & malignitate per ſudorifera & bezoartica expugnata dyſenteriam ceſſaſſe. Ita refert Guilielmus Fabricius, *de dyſenteria capit.*10. Principiſſam quandam, cùm poſt eſum fungorum dyſenteria aliiſque ſymptomatibus tam grauiter laboraret, vt in agone verſari videretur, ſumptis lapidis bezoar gr.40. in ſudorem calidum vniuerſalem incidiſſe, & mox ſecutum ſomnum eſſe, ipſamque intra paucos dies ſanitati fuiſſe reſtitutam.

Alexipharmaca & acrimoniam humoris mitigantia.

Alexipharmaca.

Ideoque mox in principio, & dum reliqua fiunt, attendendum diligenter, quænam ſit humoris dyſente-

tiam

tiam excitantis natura. Si enim is malignus ſit, qualis in epidemia dyſenteria eſſe ſolet, fruſtra laboratur in dyſenteria curanda reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio alexipharmaca, malignitatem humoris expugnantia, ſimul exhibeantur. Imò interdum purgantibus omiſſis ad alexipharmaca ſtatim confugiendum; cùm aliquando fluxus hic dyſentericus ſymptoma ſaltem ſit quaſi morbi primarij, febris ſcilicet malignæ & peſtilentis, quæ tandem etiam in veram peſtem degenerat. Habent hic locum omnia ferè, quæ in febribus malignis & peſtilentibus contra malignitatem vſurpari ſolent, vt C.C. terra ſigillata, bolus Armenus, vnicornu, corallia, ſmaragdus, ſapphirus, qui teſte Fernelio, 5. *meth. med. cap.* 21. inteſtinorum vlcerationes ſanare creditur; ſcordium, quod teſte Dioſcoride, ad inteſtinorum tormina bibitur, plantago, tormentilla, pimpinella, ſanguiſorba.

Puluis bezoardicus. Locum etiam hic habet puluis noſter Bezoardicus, qui pro hoc affectu, paucis mutatis, ita parari poteſt.

℞. *C.C. ſ. vſt. præpar.* ʒ.j.ß. *terr. ſigill. Sileſ. ocul. cancri præpar. bol. Armen. tormentill. ſuccin. præpar. margarit. præpar. corall. rubr. præpar.* ana ℈.j. *oſſis de cord. cerui* ℈ ß. *ſmaragd. præpar. ſapphir. prep. lap. bezoar. veri* an. ℈.j. *fol. auri* num ij. F. Puluis.

Doſis ℈.j. vel ʒ.ß.

Alias D. Andreæ Doreri, qui Dreſdæ in vſu eſt.

℞. *Tormentillæ, Zedoariæ, C.C. vſti prap.* an. ℥.ß. *margarit. prap. oſſ. de cord. cerui veri* an. ʒ.ij. *raſuræ cranij humani, maris fœminæ* an. ℈.ij. *fol. auri* num. xiij. *ſacch. candi albiſſ.* ℥.iij. F. Puluis.

Imò purgantibus ipſis C.C. corall. margaritæ, terra ſigill. bol. Armen. ſmarag. præpar. ſp. diamargar. frigid. el. de gemm. frigid. admiſceri poſſunt.

Epar roborandum. Epatis quoque in dyſenteria ſemper habenda ratio eſt; ideoque poſt purgantia & aliàs etiam ſp. diarrhod. abbat. diatrion. ſantal. & ſimilia vſurpanda. Vel tale electuarium parandum.

℞. *Conſerv. cichor. roſar.* an. ℥. j. *ſpec. diarrhod. abbat. diatrion. ſantal. diamarg. frigid. C.C. vſt. præpar.* an. ℈. ij. Cum *ſyrupo cydonior. vel granat.* F. Electuarium.

Acrimonia humorum mitiganda. Si verò humor malignitate careat, & ſaltem acrimonia peccet, ea mitiganda plantagine, portulaca, endiuia, acetoſa, roſis, ſucco granatorum, ribes, berberis & alijs, quæ poſtea *de fluxu ſiſtendo* proponentur. Pleraque ex ijs etiam humorum acrimoniam temperare poſſunt.

Dolorem Lenientia.

Dolorem lenientia. Quia verò dolor ſæpe vehementer vrget, ex quo inquietudo, vigiliæ, febres, lipothymia, & alia grauia ſymptomata oriri ſolent, danda opera, vt is ſedetur. Et ſi vero id rectiſſime fit, ſi cauſſa auferatur, & acrimonia ac malignitas humorum temperetur: tamen quia dolor tam diu ſæpe non dat inducias, donec id fieri poſſit, dolorem mitigantia & anodyna vſurpanda, ſed non quæ ſimpliciter laxandi vim habent, verum quæ ſimul moderatè frigida & viſcida ſunt, atque acrimoniam materiæ dolorem efficientis obtundunt. Talia ex ijs, quæ aſſumuntur, ſunt lac vaccinum & caprinum coctum, de quo poſtea dicetur: modo corpus prius purgatum ſit: febricitantibus verò, vt Trallianus, *lib. 8. cap. 8.* ait, lac non facilè dandum, quod in ventriculo aceſcat & corrumpatur, ac ex calore in caſeum coaleſcat, & maiores cruciatus, viſcerum tenſiones, capitis dolorem ac cibi faſtidium excitet. Item iuſcula pinguia carnium vel alia butyro recenti, vel ol. oliuar. recenti, aut quod melius eſt amygdal. dulc. recenti, aut, etiam ol. roſar. omphacino non rancido condita: poſſuntque olea talia ad ℥.iij. vel iv. in iuſculis vſurpari. Vtile eſt & hoc Electuarium.

℞. *Ol. oliuar. recent.* Aut, quod commodius, *ol. amygdal. dulc. recent.* nullo verò modo rancidi.

Admiſceatur *ſacchar. tantum, vt acquirat Electuarij conſiſtentiam. de quo ſæpius æger aliquid lingat.* Lenit dolores, & inteſtinorum excoriationem ſanat. Quia verò nonnulli ol. oliu. vt & amygdal. dul aduerſantur, poteſt ex butyro recenti ſine ſale cum ſaccharo eodem modo parari Electuarium.

Guainerius, *tract. 4. de flux. cap. 3.* C.C. vſtum præparatum commendat, doloreſque internos mirabiliter ſedare ſcribit; item pſyllium vſtum, ſpodium, ac plantaginis ſemen.

Clyſteres dolorem lenientes. Per clyſteres verò dolorem leniunt iniecti adipes gallin. anſerin. inprimis hircinus, ac, qui magis oblinit & adſtringit, caprinus, ſeu de hirco caſtrato ſumptus, ſuillus denique in magno dolore cum aliquo adſtringente mixtus. Auicennas butyrum cum ſanguine draconis miſcet.

Nonnulli & vnguentum roſaceum vel infrigidans. ʒ.vi. vel ℥.j. pondere infundunt.

Parantur etiam clyſteres anodyni ex ſolo lacte vaccino vel ouillo in quo ſæpius lapides igniti extincti ſint, additis vitellis ouorum, vel mucilag. ſem. cydon. aut fœnigræci, aut pſyllij.

Fiunt quoque clyſteres ex decocto capitis veruecis aut inteſtinorum cum M.ij. hordei, additis vitellis ouor. num.ij.

Non diu tamen clyſteres tales ex pinguibus continuandi ſunt, ne vlcus ſordidum & curatu difficilius efficiant, ideoque abſtergentes interijciendi.

℞. *Rad. & fol. althea* an M. j. *flor. verbaſc. melilot. chamæm.* ana M. ß. *ſem. fœnugræc. lini* ana ℥. ß. Coquantur *in lacte vaccino.* Colaturæ ℞. ℥ x. vel ℔. j. *ol. roſar. butyr. ſ. ſale* ana ℥. j. ß. *vitell. ouor.* numer. ii. F. Clyſter.

Nonnunquam vna opera leniens & abſtergens clyſter parari poteſt, vel etiam nonnihil adſtringens.

Vt: ℞. *Iuris decoction. inteſtinor.* ℥. viii. *ſeui hircini, ſacch. rubr.* an. ℥.i. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Decocti hord.* ℔.i. *ſacch. rubr.* ℥.i. *ol. roſac. omphacin. adipis renum capræ* an. ℥.ii. *vitell. oui* vnius. F. Clyſter, qui lenit & ſimul abſtergit.

℞. *Lact. vaccin. in quo lapides igniti extincti ſunt,* ℥. viii. *ſucc. plantag.* ℥. iii. *ol. roſac. omphacin.* ℥. ii. *vitellor. ouor.* num. ii. F. Clyſter, qui ſimul abſtergendi & dolorem leniendi vim habet.

Vel: ℞. *Rad. althea, plantag.* an. ℥. i. *flor. verbaſci, chamæmel. roſar.* an. M. ß. *ſem. fœnugræc. cydon.* an. ℥. ß. Coqu. *in lacte vaccin. ad conſumpt. tertia partis.* In Col. *diſſolu. vitell. ouor.* ii. *ol. roſac. recent. butyr. ſine ſale recent.* an. ℥. ii. F. Clyſter, qui dolorem lenit, & nonnihil ſimul adſtringit.

E' recentioribus quidam hunc clyſterem miris modis commendat & miraculoſum appellat.

℞. *Caput ouinum crudum per medium diſſectum, linguaque exempta cum cerebro, bulliat in ſ. q. aq. donec caro ab oſſib. abſcedat. Iuri colato adde ſummit. hyperic.* M. ii. vel iii. *rad. tormentill. craſſo modo puluerіſ.* ℥. i. vel ii. Infundantur *per horas 4. in cineribus calidis.* Colat. ægro bis terue clyſteris loco iniiciatur.

Neque ſolum interna exhibenda vel clyſteres ad dolores leniendos iniiciendi, verum etiam externa dolores lenientia vſurpari poſſunt.

Fomentum dolorem leniens. Vt: ℞. *Abſinthij, menthæ, plantaginis, ſummitatum rubi, caudæ equinæ, centumnodiæ.* an. M. i. *flor. verbaſci, chamæm. melilot. roſar. rubrarum* ana M. ß *myrtill. ſiccor.* ℥. i. *ſem. ſumach. plantag. coriandri* an. ʒ. vi. *caryophyll. nucis moſchat.* an. ℥. ß. *furfuris* M. ß. *ſem. cydonior. lini* an ℥. ß.

Coquantur *in vino rubro & aqua,* & decocto calido venter ante cibum foueatur ad dolorem leniendum & fluxum ſiſtendum.

Vel: ℞. *Decocti gallin.* ℔.i. *mell. roſat.* ℥.ii. *vitel. ouo.* num.ij. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Hord. mund.* M.i. *roſar. pallid. furfur. an.* M.ß. Coqu. *in lacte recenti.*

Colaturæ ℞. ℔.i. *vitell. ouorum num.*ij. F.Clyſter.

Vel: ℞. *Flor. verbaſc. roſar. rubr.* an.M.ß.Coqu.*in aq. hord.*

Colaturæ ℞. ℔. i. Add. *mell, roſat,* ℥. i. ß. *vitell. ouor.* num.ii. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Herb. violar. malu. mercurial,* an. M.ß. *roſar. rubr.* M.i. Coq. *in aq. hord.*

Colaturæ ℞ ℔.i. Add. *elect. diacathol.*℥.i.*ol. roſac.*℥.ii. *mell,roſat, colat.*℥.i, F. Clyſter.

Vel: ℞. *Flor. verbaſc.roſar,rub.*an.M.ß. *furfur,matri.* M,i.Coq.*in aq. hord.*

Colaturæ ℞.℔.i. Add.*mell. roſat, colat. ſacch.rubr,*an. ℥.i. *vitell. ouor. num.* ii. F. Clyſter. Habetur & alius in *inſtitutionibus, pag.*147.

De Clyſteribus vero abſtergentibus idem Septalius, *ibidem numer.*97. ſcribit, Medicos, qui in principio Dyſenteriæ ſæpenumero mucoſitatibus quibuſdam apparentibus ad abſtergentia confugiunt, ne adhæteſcente diutius tunicis inteſtinorum eiuſmodi humore ſalſo, vt putant, exulcerentur inteſtina, in maximo errore verſari. Mucoſitatem enim eiuſmodi non aduentitiam eſſe, neque præternaturalem, ſed naturalem, quæ à natura inteſtinis indita ſit, vt muniantur à bile, quæ cum fecibus indies euacuatur, ne inteſtinorum interna pars abradatur. Quæ cum in diarrhœa ab acribus humoribus commota & abraſa exire incipiat, ſi clyſmatibus magis abſtergatur, denudatam tunicam eo, quo munitur, facilius exulcerari poſſe putat. Ideoque diligenter curam adhibendam eſſe monet, vt mucoſi & vitioſi humores à capite aut ventriculo defluente ad inteſtina à naturali mucoſitate diſcernantur; quod licet difficile ſit, eo tamen hanc mucoſitatem naturalem à præternaturali diſcerni putat, quod hæc frequentius cum pinguedine coniuncta eſſe ſoleat, & cum raſura aliqua interioris tunicæ; atque tunc non ſolum eſſe abſtergendum, ſed potius incraſſandum pinguibus & viſcidioribus iniectis.

Verum enim verò quod admixtionem pinguedinis & raſuram internæ tunicæ attinet, quid de eo ſentiendum ſit, iam ſupra dictum. Cùm enim nulla intus ſit in inteſtinis pinguedo, falſum hoc eſt ſignum, quo mucoſitatem naturalem à pituita præternaturali diſcernere iubet. Et rarò mucus ille naturalis copioſius excernitur, nec ita craſſus eſt, vt pituita vel pus, quod in dyſenteria deiicitur, vt ſupra dictum. Et abſtergentes clyſteres, qui initio iniiciuntur, rarò tam acres ſunt, vt inteſtina abradere, & naturalem illam mucoſitatem ab iis abſtergere poſſint, ſed abluendo potius inteſtina ac detergendo bilem præcauent, ne ab ea inteſtina abradantur.

Non inutile tamen fuerit, poſt abſtergentes clyſteres eos, qui ex emplaſticis medicamentis componuntur, quique internam inteſtinorum ſuperficiem contra affluentis humoris morſum & acrimoniam obliniunt, vſurpare: Quo modo omnia ea, quæ metuit Septalius, pericula præcauentur.

Vt: ℞. *Decoct. hord.* ℔.i. *album ouor. conquaſſ. num.*ii. *gummi Arabic.*ʒ.ii. *tragacanth.* ʒ.iii. *adip. caprin.* ℥.ß.*ol. roſac.*℥.ii. *boli Armen.*ʒ.i. F. Clyſter.

Et ne talibus clyſteribus materia mordax affluens in inteſtinis detineatur, clyſteres abſtergentes atque hos per vices iniicere vtile eſt.

Purgantia quando vſurpanda.

Purgantia autem iſta, & clyſteres ſtatim initio vſurpari debent, antequam à cauſſa morbifica inteſtina grauius lædantur & maior exulceratio excitetur. Neque ſolum ſemel purgandum, ſed aliquoties hoc faciendum, donec humor vitioſus maxima ex parte ſublatus ſit. Et ſi tutum non videtur, vt æger continuis diebus purgetur, alternis id fieri poteſt, & interim clyſteres iniici poſſunt, quos vel vno die repetere licet. Si enim prius deſiſtatur, antequam materia euacuata ſit, ac fluxus intempeſtiuè ſiſtatur, & ſupra enumerata mala ſequuntur, & materia detenta deterior redditur, ac maiore cum impetu & periculo fluxus redit. Et quamuis ſatis ante excernere videatur æger; tamen hoc non ſufficit. Hæret enim ſubinde aliquid de materia in inteſtinis; imò quicquid æger vel cibi vel potus etiam boni aſſumpſit, corrumpitur, & in vitioſam materiam conuertitur, vnde nulla excrementi naturalia redduntur.

Vomitoria.

Vomitoria.

Vomitoria quod attinet, habent illa quidem locum, quando à pharmaco maligno vel veneno dyſenteria ortum habet, & cùm materiæ venenatæ portio aliqua adhuc in ventriculo hæret. Verùm ſi ab aliis cauſſis dyſenteria proueniat, cautè hic agendum. Materiam equidem ab inteſtinis auertit vomitus, eamque, quæ ſæpe pertinaciter in vaſis meſaraicis & ſplene hæret, ac ſenſim ad inteſtina affluit, confertim educit, ipſumque fluxum ſiſtit, ſecundum Hippocratem, 6. *Aph.*15. *A longo alui profluuio habito ſpontaneus vomitus ſuperueniens malum ſoluit.* Verum cùm dyſenteriæ alia, quam diarrhœæ ſit ratio, & periculoſius ii laborent, quibus ſuperiora inteſtina afficiuntur, & ventriculus in conſenſum trahitur: non facile ſuaſerim, vt vomitoria propinentur, ne materia verſus inteſtina ſuperiora & ventriculum trahatur, iſque lædatur, & naturæ motus interuertatur, quæ per loca magis conuenientia vitioſorum humorum euacuationem inſtituere ſolet.

Diuretica.

Diuretica.

Poſtquam maxima materiæ pars per aluum euacuata fuerit, etiam ea, quæ reliquias ad vias vrinæ ducunt & deriuant, conueniunt, diuretica ſcilicet, parata ex decocto vel emulſione 4. frig. maior. ex ſero lact. rad. fœnic. & petroſel. in iuſculo carnis coctis, additis iis, quæ robur ventriculi tuentur. Nullo verò modo in principio & antequam corpus purgatum ſit, diuretica exhibenda, ne materia, dum ad renes tendens epar tranſit, ei aliquod damnum afferat. Monet quoque Celſus, iis tantum diuretica in hoc caſu conuenire, quibus alioquin facilè prodeſſe ſolent. Si verò effectum ſuum non facilè conſequantur, malum potius augetur.

Sudorifera.

Sudorifera.

Sudorifera quoque non inutilia ſunt in iis, qui aliàs ad ſudandum faciles ſunt, & præſertim ſi adſit malignitas. Qua de cauſſa æger, quantum poteſt, in lecto ſe contineat & ab aeris externi iniuriis ſeſe defendat, vt acres vapores, qui in venis extremis continentur, liberè exſpirare poſſint, & ad intima corporis non repellantur, & natura potius adſueſcat per aluum materiam euacuare. Ideoq; vt Sauonarola hac de re ſcribit, cùm intus adminiſtrantur frigida ſtiptica, extra adhibenda, quæ poros dilatant ac ſudare faciunt. Et compertum eſt, ſudore copioſiore materia euacuata, & malignitate per ſudorifera & bezoartica expugnata dyſenteriam ceſſaſſe. Ita refert Guilielmus Fabricius, *de dyſenteria capit.*10. Principiſſam quandam, cùm poſt eſum fungorum dyſenteria aliiſque ſymptomatibus tam grauiter laboraret, vt in agone verſari videretur, ſumptis lapidis bezoar gr.40. in ſudorem calidum vniuerſalem incidiſſe, & mox ſecutum ſomnum eſſe, ipſamque intra paucos dies ſanitati fuiſſe reſtitutam.

Alexipharmaca & acrimoniam humoris mitigantia.

Alexipharmaca.

Ideoque mox in principio, & dum reliqua fiunt, attendendum diligenter, quanam ſit humoris dyſente-

riam excitantis natura. Si enim is malignus ſit, qualis in epidemia dyſenteria eſſe ſolet, fruſtra laboratur in dyſenteria curanda reliquis medicamentis, niſi ſimul, & quidem ſtatim in principio alexipharmaca, malignitatem humoris expugnantia, ſimul exhibeantur. Imò interdum purgantibus omiſſis ad alexipharmaca ſtatim confugiendum; cùm aliquando fluxus hic dyſentericus ſymptoma ſaltem ſit quaſi morbi primarij, febris ſcilicet malignæ & peſtilentis, quæ tandem etiam in veram peſtem degenerat. Habent hic locum omnia ferè, quæ in febribus malignis & peſtilentibus contra malignitatem vſurpari ſolent, vt C.C. terra ſigillata, bolus Armenus, vnicornu, corallia, ſmaragdus, ſapphirus, qui teſte Fernelio, 5. *meth.med.cap.*21. inteſtinorum vlcerationes ſanare creditur; ſcordium, quod teſte Dioſcoride, ad inteſtinorum tormina bibitur, plantago, tormentilia, pimpinella, ſanguiſorba.

Puluis bezoardicus. Locum etiam hic habet puluis noſter Bezoardicus, qui pro hoc affectu, paucis mutatis, ita parari poteſt.

℞. *C.C. ſ. vſt. præpar.* ʒ.j.ß. *terr. ſigill. Sileſ. ocul. cancri præpar. bol. Armen. tormentill. ſuccin. præpar. margarit. præpar. corall. rubr. præpar.* ana ℈.j. *oſſis de cord. cerui* ℈ ß. *ſmaragd. præpar. ſapphir. prap. lap. beZoar. veri* an. ℈.j. *fol. auri* num iij. F. Puluis.

Doſis ℈.j. vel ʒ.ß.

Alias D. Andreæ Doreri, qui Dreſdæ in vſu eſt.

℞. *Tormentilla, Zedoaria, C.C. vſti prap.* an. ℥.ß. *margarit. prap. oſſ. de cord. cerui veri* an. ʒ.ij. *raſura cranij humani, maris fœmina* an. ℈.ij. *fol. auri* num. xiij. *ſacch. cando albiſſ.* ℥.iij. F. Puluis.

Imò purgantibus ipſis C. C. corall. margaritæ, terra ſigill. bol. Armen. ſmarag. præpar. ſp. diamargar. frigid. el. de gemm. frigid. admiſceri poſſunt.

Epar roborandum. Epatis quoque in dyſenteria ſemper habenda ratio eſt; ideoque poſt purgantia & aliàs etiam ſp. diarrhod. abbat. diatrion. ſantal. & ſimilia vſurpanda. Vel tale electuarium parandum.

℞. *Conſerv. cichor. roſar.* an. ℥. j. *ſpec. diarrhod. abbat. diatrion. ſantal. diamarg. frigid. C. C. vſt. præpar.* an. ℈. ij. Cum *ſyrupo cydonior. vel granat.* F. Electuarium.

Acrimonia humorum mitiganda. Si verò humor malignitate careat, & ſaltem acrimonia peccet, ea mitiganda plantagine, portulaca, endiuia, acetoſa, roſis, ſucco granatorum, ribes, berberis & alijs, quæ poſtea *de fluxu ſiſtendo* proponentur. Pleraque ex iis etiam humorum acrimoniam temperare poſſunt.

Dolorem Lenientia.

Quia verò dolor ſæpe vehementer vrget, ex quo inquietudo, vigiliæ, febres, lipothymia, & alia grauia ſymptomata oriri ſolent, danda opera, vt is ſedetur. Et ſi Dolorem leniens. verò id rectiſſime fit, ſi cauſſa auferatur, & acrimonia ac malignitas humorum temperetur: tamen quia dolor tam diu ſæpe non dat inducias, donec id fieri poſſit, dolorem mitigantia & anodyna vſurpanda, ſed non quæ ſimpliciter laxandi vim habent, verum quæ ſimul moderatè frigida & viſcida ſunt, atque acrimoniam materiæ dolorem efficientis obtundunt. Talia ex iis, quæ aſſumuntur, ſunt lac vaccinum & caprinum coctum, de quo poſtea dicetur: modo corpus prius purgatum ſit: febricitantibus verò, vt Trallianus, *lib.8.cap.*8. ait, lac non facilè dandum, quod in ventriculo aceſcat & corrumpatur, ac ex calore in caſeum coaleſcat, & maiores cruciatus, viſcerum tenſiones, capitis dolorem ac cibi faſtidium excitet. Item iuſcula pinguia carnium vel alia butyro recenti, vel ol. oliuar. recenti, aut quod melius eſt amygdal. dulc. recenti, aut, etiam ol. roſar. omphacino non rancido condita: poſſuntque olea talia ad ℥.iij. vel iv. in iuſculis vſurpari. Vtile eſt & hoc Electuarium.

℞. *Ol. oliuar. recent.* Aut, quod commodius, *ol. amygdal. dulc. recent.* nullo verò modo rancidi.

Admiſceatur *ſacchar. tantum, vt acquirat Electuarij conſiſtentiam, de quo ſæpius æger aliquid lingat.* Lenit dolores, & inteſtinorum excoriationem ſanat. Quia verò nonnulli ol. oliu. vt & amygdal. dul aduerſantur, poteſt ex butyro recenti ſine ſale cum ſaccharo eodem modo parari Electuarium.

Guainerus, *tract.4. de flux.cap.*3. C.C. vſtum præparatum commendat, doloreſque internos mirabiliter ſedare ſcribit; item pſyllium vſtum, ſpodium, ac plantaginis ſemen.

Per clyſteres verò dolorem leniunt iniecti adipes gallin. anſerin. inprimis hircinus, ac, qui magis oblinit & adſtringit, caprinus, ſeu de hirco caſtrato ſumptus, ſuillus denique in magno dolore cum aliquo adſtringente mixtus. Auicennas butyrum cum ſanguine draconis miſcet. Clyſteres dolorem lenientes.

Nonnulli & vnguentum roſaceum vel infrigidans. ʒ.vi. vel ℥.j. pondere infundunt.

Parantur etiam clyſteres anodyni ex ſolo lacte vaccino vel ouillo in quo ſæpius lapides igniti extincti ſint, additis vitellis ouorum, vel mucilag. ſem. cydon. aut fœnugræci, aut pſyllij.

Fiunt quoque clyſteres ex decocto capitis veruecis aut inteſtinorum cum M.ij. hordei, additis vitellis ouor. num.ij.

Non diu tamen clyſteres tales ex pinguibus continuandi ſunt, ne vlcus ſordidum & curatu difficilius efficiant, ideoque abſtergentes interiiciendi.

℞. *Rad. & fol. althea* an M. j. *flor. verbaſc. melilot. chamam.* ana M. ß. *ſem. fœnugræc. lini* ana ℥. ß. Coquantur *in lacte vaccino.* Colaturæ ℞. ℥ x. vel ℔. j. *ol. roſar. butyr. ſ. ſale* ana ℥. j. ß. *vitell. ouor.* numer. ij. F. Clyſter.

Nonnunquam vna opera leniens & abſtergens clyſter parari poteſt, vel etiam nonnihil adſtringens.

Vt: ℞ *Iuris decoction. inteſtinor.* ℥. viii. *ſeui hircini, ſacch. rubr.* an. ℥. i. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Decocti hord.* ℔. i. *ſacch. rubr.* ℥. i. *ol. roſac. omphacin. adipis renum capra* an. ℥. ii. *vitell. oui* vnius. F. Clyſter, qui lenit & ſimul abſtergit.

℞. *Lact. vaccin. in quo lapides igniti extincti ſunt,* ℥. viii. *ſucc. plantag.* ℥. iii. *ol. roſac. omphacin.* ℥. ii. *vitellor. ouor.* num. ii. F. Clyſter, qui ſimul abſtergendi & dolorem leniendi vim habet.

Vel: ℞. *Rad. althea, plantag.* an. ℥. i. *flor. verbaſci, chamamel. roſar.* an. M. ß. *ſem. fœnugræc. cydon.* an. ℥. ß. Coqu. *in lacte vaccin. ad conſumpt. tertia partis.* In Col. *diſſolu. vitell. ouor.* ii. *ol. roſac. recent. butyr. ſine ſale recent.* an. ℥. ii. F. Clyſter, qui dolorem lenit, & nonnihil ſimul adſtringit.

E recentioribus quidam hunc clyſterem miris modis commendat & miraculoſum appellat.

℞. *Caput ouinum crudum per medium diſſectum, linguaque exempta cum cerebro, bulliat in ſ. q. aq. donec caro ab oſſib. abſcedat. Iuri colato adde ſummit. hyperic.* M. ii. vel iii. *rad. tormentill. craſſo modo puluriſ.* ℥. i. vel ii. Infundantur *per horas* 4. *in cineribus calidis.* Colat. ægro bis terue clyſteris loco iniiciatur.

Neque ſolum interna exhibenda vel clyſteres ad dolores leniendos iniiciendi, verum etiam externa dolores lenientia vſurpari poſſunt.

Vt: ℞. *Abſinthij, mentha, plantaginis, ſummitatum rubi, cauda equina, centumnodia,* an. M. i. *flor. verbaſci, chamam. melilot. roſar. rubrarum* ana M. ß *myrtill. ſiccor.* ℥. i. *ſem. ſumach. plantag. coriandri* an. ʒ. vi. *caryophyll. nucis moſchat.* an. ℥. ß. *furfuris* M. ß. *ſem. cydonior. lini* an ℥. ß. Fomentum dolorem leniens.

Coquantur *in vino rubro & aqua,* & decocto calido venter ante cibum foueatur ad dolorem leniendum & fluxum ſiſtendum.

Vel venter inungatur ol. roſaceo & cydon. & poſtea imponatur omẽtum veruecis in oleo roſac. calefactum. Hippocrates, *lib. de affect.* ſi dolor in dyſenteria vrgeat, partes ſub vmbilico calida multa lauare iubet.

Narcotica. Quod ſi dolor valde vrgeat, vt animi deliquium & virium diſſolutio imminere videatur, vſurpentur ea, quæ vim quandam narcoticam habent, parata ex lactuca, nymphæa, papaueris albi ſeminibus, & capitibus, aut ſucco papaueris erratico, mandragoræ, hyoſcyamo & ſolano.

Dum igitur malum eſt in inteſtinis ſuperioribus, poteſt fieri talis emulſio.

℞. Sem. melonum excorticat. papau. albi ana ℥ ß. *amygdal. dulc.* ʒ. vj. *decocti hordei* ℔. j. F. Emulſio.

Vel: *℞. Aq. lactuc. nymph. plantagin. an.* ℥. ij. *ſyr. papau. albi* ℥. j. ß. *cydonior.* ℥. ß. *ſpec. diamarg. frigid.* ℈. j. ß. Miſce.

Aut paretur decoctum ex plantag. lactuc. nymphæa, in quo conſerua nymphææ diſſoluatur.

Opiata. Tandem ad opiata veniendum, ad philonium, pilul. de cynogloſſa, laudan. opiat. quæ rectè exhibita ſæpe magnam vtilitatem afferunt; cùm non ſolum dolorem leniant, & ſomnum prouocent, ſed & fluxum ſiſtant.

Vt: *℞. Philon. Perſic.* ʒ. ß. *theriac. recent.* ℈. j. *ſpec. diamarg. frig.* ℈ ß *ſyr. roſar. cydon. an.* ℥ ß. *lap. bezoar.* gr. iv. *vel pro pauperibus C.C.* ℈. j. Miſce.

Vel: *℞. Laudan. opiat.* gr. iij.

Dentur cum ſyrupo cydonior. vel formentur inde pilulæ tres.

Si in craſſis inteſtinis dolor ſit, clyſtere fiant, ex lactuc. nymph. decoctis, capitibus papau. præſertim nigri, mandragor. additis opij gr. v. vel vj.

Vt: *℞. Rad. plantag. conſol. maior. an.* ℥. j. *flor. verbaſc. meliloti, an.* M. j. *roſarum rubr.* M. ß. *ſem. papau. albi* ʒ. vj. *hyoſcyam.* ʒ. iij. Coqu. *in lacte*. Colaturæ ℞. ℥. viij. vel x. *Philon. Roman.* ʒ. j. vel ʒ. j ß. *ol. roſ. vel amygd. dulc.* ℥. ij. M. F. Clyſter, qui dolores lenit & ſimul conſolidat.

Commendantur etiam, vt in ſanguinis deiectione, ita in dyſenteria, pro doloris lenitione & fluxus adſtrictione, paſtilli quidam Andromachi, quibus Galenus ipſe vſus eſt, & paſtilli de ſuccino, & confectio Clyſterium appellata, & quæ Paulina dicitur; quorum medicamentorum aliorumque huc facientium deſcriptio videatur *7. de comp. med. ſecundum loca cap. 4. & 5. & in 9. eiuſd. operis cap. 5.*

Inter narcotica etiam nonnulli commemorant ſuppoſitorium Rhaſis delycio, quod is, *libr. 9. ad Almaſar.* deſcribit. Verum monent vltra dimidiam horam in ano relinquendum non eſſe, & propterea filo alligari debere, vt ad libitum extrahi poſſit. Monet præterea etiam Guainerius, *de flux. tract. 5. cap. 2.* nimiam opij quantitatem in eo ſuppoſitorio eſſe, *& tract. 4. de flux. cap. 7.* narrat, quendam teneſmo laborantem ex vſu ſuppoſitorij opiati mortuum fuiſſe.

Poſt opiatorum vſum inteſtina vino infuſo vel decocto aliquo abluantur, vt noxa ex opio corrigatur.

Semper autem hoc notandum, opiatis non vtendum eſſe, niſi dolor valdè vrgeat, & in corpore delicato, raræ texturæ, ſenſuſque exquiſitioris. Diu tamen in opiatorum vſu non perſiſtendum, neque ijs nimis fidendum. Etſi enim ſomnus ab iis concilietur, fluxus ſiſtatur, dolor minuatur, & hoc modo morbus iam victus videatur: tamen niſi malignitas expugnata, vſquſque ſanatum ſit, morbus recrudeſcit, & nouo dolore ſuperueniente noua fluxio excitatur.

Imo, quod alibi etiam monuimus, vbi virtus eſt debilis, quod ex pulſu, corporis infrigidatione & alijs cognoſcitur, nullo modo narcoticis eſt vtendum. Alia etiam quædam vtilia in exhibitione narcoticorum obſeruanda habet Guainerius, *tract. 4. de fluxib. cap. 7.*

Fluxum ſedantia.

Poſtquam dies quatuor aut quinque circiter elapſi ſunt, atque euacuationes neceſſariæ præceſſerunt, dolorque ex parte ſedatus eſt, febriſque ſi adeſt, remittit, (nam quamdiu febris aut dolor adhuc vehemens eſt, ſignificatur materiam non planè euacuatam, & propterea fluxum non ſubitò, nec omnino comprimendum eſſe) ad ea, quæ vim adſtringendi, aluumque ſiſtendi habent, accedendum, & cum pleraque ex ijs, quæ modò enumerauerimus, vim malignitati reſiſtendi habeant, ea potiſſimum eligenda. Ideoque ſeqq. diebus tum exhibeantur, tum ventri iniiciantur, aut etiam ventri extra imponantur, quæ vim adſtringendi maiorem, ſimulque acrimoniam humoris temperandi & corrigendi habent. Fluxum ſedantia.

Simplicia.

RADICES. *Tormentillæ*, quas plurimi & meritò, vt peculiare ſecretum commẽdant; *Plantaginis, Conſolidæ maioris*, quæ etſi vim adſtringendi manifeſtam non habent, lentore tamen ſuo ad omnem ſanguinis fluxum ſiſtendum vtiles ſunt; *Nymphææ exſiccata, acetoſa, alcea, filipendula, pæonia*, quas aluum ſiſtere ſcribit Galenus, *6. de ſimp. med. facult.* quæ ſi in cereuiſia coquantur, decoctumque butyro condiatur, & manè ac veſperi bibatur, tormina ac fluxum in dyſenteria ſiſtere, non neglectis abſtergentibus, & in dyſenteria quadam Epidemia ſuperiorum annorum reliquis non iuuantibus, multis profuiſſe amicus quidam retulit. *Caryophyllata, pſeudoacori ſeu gladioli lutei, fragaria. biſtorta, rhapontici veri, rhapontici vulgaris, ſeu centaur. maioris*, quæ commendatur à Fuchſio, *lib. 1. comp. med. cap. 48.* Radices etiam *graminis* proſunt dyſentericis ſiccando & per vrinam diuertendo, teſte Diomede Cornario, *conſil. 1.* Simplicia.

FOLIA; *Plantaginis*, quæ non ſolum, vt & radices, adſtringendi & ſiccandi vim habent, verum etiam venenis reſiſtunt, & proinde ad dyſenteriam valde proſunt, teſte Dioſcorid. *libr. 2. cap. 73. Centumnodia, gnaphalij, acetoſa, lyſimachia*, cuius ſuccus & decoctum exhibitum ſeu clyſtere iniectum in dyſenteria prodeſt, teſte Dioſcorid. *lib. 4. cap. 3. Conyza*, cuius decoctum, vinumque in quod illud coctum ſit, efficax ad curandam dyſenteriam eſſe ſcribit Dioſcorid. *lib. 3. cap. 113. Abſinthij, mentha, quercus, pimpinella ſanguiſorba*; & pleræque plantæ vulnerariæ, *millefolium, ſanicula, virga aurea, ſolidago vtraque pyrola, piloſella, conſolida media, ophyogloſſum, bellis maior, ophris, nummularia, pes leonis granium batrachiodes, agrimonia, potentilla*, quam etiam Matthiolus, *lib. 4. in Dioſcorid. cap. 37.* recentem nudis pedibus applicat, *fragaria, ruta lunaria, lagopus, muſcus arboreus, acetoſella, ſalix* præſertim in clyſteribus, *artemiſia puluis* ʒ. j. pondere cum aqua propria vel alia conueniente, *verbena* puluis ʒ. j. vel ij. pondere præcipuè in Epidemia, *rubi folia*.

FLORES. *Roſar. rubr. granator. ſeu balauſtia, hederæ, ciſti, palmæ Chriſti* pulueriſati, ex aqu. chalybeata vel propria ſumpti Matthiol. *lib. 3. in Dioſcor. cap. 127. Maluæ maioris, iuli item coryli*, præſertim in dyſenteria alba.

SEMINA. *Plantaginis, acetoſa, portulaca, oxylapath. roſar. papau. oryza, alcea, naſturtij, quod à plurimis valde commendatur*; quia tamen acre eſt, torrendum nonnihil, vel alia adijcienda, *Aquilegia* cum æquali parte *ſeminis plantaginis, perfoliata, Sanguinaria*, quod à plurimis valdè commendatur, nec immerito; alij *Sophia Chirurg.* vſurpant.

FRVCTVS, *Cydonia mala, meſpila*, quibus ſolis dyſenteriam & alios alui fluxus, qui alijs remedijs curari non poterant, curatos fuiſſe refert Foreſtus, *l. 22. obſ. 1. Berberis, ſorba*, de quibus Bruerynus, *libr. 8. de re cibar. cap. 22.* ſcribit, ſe deſperata dyſenteria laborantem, de anus cuiuſdã conſilio ſorba cruda largiſſimè deuoraſſe, indeq; ſanitati reſtitutũ fuiſſe mala punica integra

gra

gra cocta, pyra, poma auſtera, quæ tamen cocta potius, quam cruda vſurpanda, cum cruda facilè corrumpantur & aluum turbent; *Corna, caſtanea, auellana rubra tunica inueſtita*, quas Lombardicas vulgò vocant, *glandium quernarum, nuclei aſſi, tribuli aquatici fructus, myrtilli mora immatura ſiccata*.

LIGNA & CORTICES; *Santalum rubrum, macer. cortex puluerisatus*, Dioſcor. *lib.* 1. *cap.* 94. & Galen. 7. *de ſimpl. med. facult. Cortices mori, interior. caſtanearum tunica, qua albicans pulpa circum veſtitur. Spongiola item illa*, quæ *roſarum ſylueſtrium frutici ſolet adnaſci*, ſi pulueriſetur, & ex vino detur, in quo ſummitates quercus, vel ſimile quid coctum fuerit.

Vua quercina. VVA *item quercina*, cuius puluere nihil præſentius in dyſenteria & omni ſanguinis fluxu eſſe, refert Martinus Rulandus, *in lexico Alchymia*, ſcribitq; eſſe concretitium quiddam in forma vuæ ad radices quercuum ſub terra tempore veris, ſaporis ſtiptici, calore foris purpureo, intus candido, & quaſi lactifero, quæ in æſtate pereat, & quaſi fiat lignea, ideoq; tempore verno debeat exſiccari in vmbra, & deinde pulueriſari. De eadem ſcribit Encelius, *lib.* 3. *de lap. cap.* 21. citante Caſp. Bauhino, *in Pinac. theatr. Botan. part.* 422. Vua quercina à me inuenta, qua nihil præſtantius in Dyſenteria etiam deplorata. Et Scenckius, Filius, *lib.* 3. *obſ.* refert, hanc vuam experimentum eſſe contra omnes hæmorrhagias, cum primis alui profluuia, etiam cruenta, propter venenum laxatiuum impendentia.

SVCCI; *Plantaginis* ℥. iii. vel iv. exhibitus, præcipuè ſi inflammatio adſit, vel per clyſteres infuſus, *Lyſimachiæ, hederæ terreſtris*, quo plurimos à morte liberatos fuiſſe ſcribit Hollerius.

AROMATA; *Nux moſchata*, quæ ob diuerſas facultates in hoc malo vtiles valdè commendatur. Terreſtri enim ſubſtantia adſtringit, roborat, vlcera exſiccat, cicatricem inducit: oleoſa ſubſtantia dolores lenit, inteſtina oblinit, ne ab humorum acrimonia lædantur: Aromatica qualitate epar & ventriculum ac eius orificium roborat, flatus diſcutit. Vbi ob febrilem calorem aliquid mali ab eius caliditate metuitur, ſtuppis cannabinis inuoluta ſub cineribus calidis leniter torrenda, vel potius aſſanda, non verò, vt vulgò fieri ſolet, in lamina ferri candente torrefacienda; cùm non ſolum oleoſa pars hoc modo pereat, ſed aduſtione quoque acrimoniam facilè acquirere poſſit: Item *ſpicanardi, Zedoariæ, Caryophylli*.

GVMMI & LACHRIMÆ; *Thus, myrrha, maſtiche, gummi Arabicum, tragacanth.* Arabico tamen vti mauult Mattheus de gradibus, ſcribitq; tragacanthum etiamſi glutinet, fluxum augere, & ex mente Rhaſis non niſi toſto vtendum cenſet.

LAPIDES, GEMMÆ, TERRÆ: *Bolus Armenus, Terra ſigillata, Lapis hæmatites; ſmaragdus, ſapphirus, Lapis Bezoar*, qui ſimul & malignitati reſiſtit, ſcribitq; Caſpar. Bauhinus, *cap.* 32. *de lapide Bezoar.* in Dyſenteria Epidemia Lugdunenſi feliciter eo vſum eſſe Philibertum Saracenum; & ſupra ex Guilielmo Fabricio hiſtoria allata fœminæ illuſtris, quæ Dyſenteria lethaliter decumbens lapidis Bezoar largo vſu ſanitati breuiter reſtituta fuit; *Cryſtallus* item tenuiſſimè tritus ſeu præparatus, & in aqua conueniente ʒ. ß. pondere ſumptus ſingulare eſt in dyſenteria præſertim à porracea ex flaua bile orta remedium. Langius, *lib.* 3. *Epiſt.* 1. *cap.* 4. Sic & alabaſtrum candidum in puluerem redactum, & cum lacte bibitum, ℈. i. pondere, dyſenteriam certo experimento ſanare, cum vehementer adſtringat, ſcribit Anshelm. Boetius *lib.* 4. *c.* 270. Præterea Hollerius in ouo ſorbili ʒ. i. *aluminis* porrigit, quod medicamentum Aetius etiam laudat ad diuturnas dyſenterias, in quibus cruenta excernuntur, & monet poſt aſſumptum alumen aquam ſuperbibẽdam eſſe. Gabelkouerus & Mindererus, *medic. militar. cap.* 7. *rubricam fabrilem factitiam*, quam *Roselſtein* vulgò appellant, in vino rubro præſcribunt. Ioh. Theodor. Tabernæmontanus etiam *argillam rubram fornacum combuſtã* in potione exhibet, vt poſtea de potionibus dicetur.

ANIMALIA *& ab animalibus ſumpta. C. C. præpar. ſpodium, genitale cerui exſiccatum* & lima aut ſcalpro raſum, *ebur vſtum, turturis in olla clauſa in furno combuſti puluis, vt & caro*, quæ imprimis commendatur, ſi deplumatus infarciatur granorum myrti & ceræ *ana* ʒ. ii. & coctus vel aſſus potius tribus diebus continuis comedendus detur: *Leporis combuſti puluis, cochleæ totæ cum teſtis vſtæ, interiores tunicæ ventriculi gallinarum, cera* de qua poſtea in fine horum medicamentorum dicetur; *Lumbricorum terreſtrium decoctum: Coagula*, de quibus dantur infantibus ℥. xv. cum liquore conuenienti, adultis ʒ. i. hædi nimirum & imprimis leporis, de quo Auicennas, *de cura fluxus in genere*, ſcribit; quod ſtatim ventrẽ ſiſtat; *ſanguis cerui, hirci, capræ, leporinus* imprimis exſiccatus: *Stercus canis*, de quo Galen. 10. *de ſimpl. med. fac.* ita ſcribit; *Sanè memini mirandum in modum me canini ſtercoris facultatem expertum fuiſſe, quo vti conſueuit quidam Præceptorum noſtrorum, qui ſola oſſa cani edenda exhibebat biduum, è quibus durum, candidum ac minimè fœtens ſtercus colligebatur, quod tum ille deſiccabat, vt in puluerem facilè redigi poſſit: Ille autem vtebatur cum ad alia, tum ad dyſenteriam lacti illud immiſcens, in quo ferrum antea & lapides igniti extincti eſſent. Atque ille Medicus eiuſmodi medicamentum clam iniiciebat, & id ſolum generoſiores quoſque diſcipulos docebat.* A nonnullis etiam vſurpantur *dentes lucij, ouorum putamina & anſerinorum* cum primis, notante Galeno, *de remedijs fac. cap.* 20. *cancri vſti, oſſa humana combuſta, Epar arietinum vituli lactantis*, vel alterius animalis, quod prius in aceto coquatur, & ʒ. j. pondere detur. *Epar lupi* præparatum commendat Heurnius, *lib.* 2. *method. ad prax. cap.* 11. Præparatur autem ita: dies ferè 13. aceto acerrimo maceretur, hinc in furno ſupra tegula ſiccetur.

E Chimicis commendantur, *Crocus* ♂ adſtringens & *tinctura ac magiſterium coralliorum, Tinctura Smaragdi*.

De his omnibus tamen notandum, alia eſſe calida, alia frigida, aut certè caloris exceſſum nullum habentia: è quibus, nunc hæc nunc illa eligenda, prout calor vel febris coniuncta id admittit.

Etiam medicamenta illa, quæ ad fluxum ſedandum adhibentur, non ſunt planè eiuſdem generis. Quædam enim ſunt propriè adſtrigentia, quæ ſunt frigida & ſicca, & ſubſtantiam habent craſſam, mordacitatis expertem, vnde venarum orificia, omneſque ductus anguſtiores reddunt, vt materia tenuis affluens ſiſtatur, & reprimatur. Inter quæ ſunt radices tormentillæ, biſtortæ, roſæ rubræ, balauſtia, meſpila, ſorba. *Medicamẽtorum fluxum ſedantium differentia.*

Quædam ſunt Emplaſtica, quæ glutinoſa ſubſtantia partibus adhærent, humoribuſq; ſeſe admiſcent, & eos ad fluxum ineptiores reddunt, vt gummi Arabic. tragacanth. maſtiche, althæa, malua, cera.

Incraſſantia ſunt, quæ ſubſtantiæ craſſitie humores tenuiores, quibus ſe permiſcent, craſſiores, & ad fluxum ineptiores reddunt, vt bolus Armenus, terra ſigillata, cornu cerui, lapis hæmatites, ſtercus caninum, oſtrearum & cancrorum teſtæ.

Sunt etiam quædam, quæ feruorem humorum mitigant & compeſcunt, vt mala cydonia, ribes, berberis.

Sunt tamen, quæ ad has claſſes facile non rediguntur, ſed quæ procul dubio peculiarem vim habeant humorem dyſenteriam excitantem alterandi, & prauam qualitatem, quæ inteſtinis inimica eſt, tollendi.

Adſtringẽtia an in Dyſenteria conueniant. De poſterioribus nullum dubium eſt, quin in Dyſenteria ſine omni periculo exhiberi poſſint. De aſtrin-

gentibus verò nonnulli dubitant, & putant, eorum vſu fluxum humorum nimis ſubito ſiſti; & ex humoribus retentis ea mala, quæ ſupra recenſuimus, ſequi, inteſtina quoque eorum vſu exſiccari, vt poſtea perpetua fere alui adſtrictio & ſiccitas continua remaneat.

Verum enim verò iſta tantum de intempeſtiuo, præpropero & nimio adſtringentium vſu vera ſunt. Etenim, quod ſupra dictum, hoc omninò attendendum, vt ante ſeptimum diem, & priuſquam inteſtinorum vlcera probe abſtergantur, adſtringentia, præcipuè fortiora, non vſurpentur præmiſſis verò abſtergentibus ſuo tempore etiam adſtringentia tutò vſurpari poſſunt.

Notanda in vſu fluxum ſiſtentium. Præterea in vſu omnium horum medicamentorum obſeruandum.

1. Vt alias calida, alias frigida eligantur, prout natura humoris id requirit, vt antea etiam dictum.

2. Vt refrigerantibus aliquid ſubinde calidorum, & quæ concoctionem iuuant, addantur, qualia ſunt, mentha, abſinthium, nux moſchata, macis, ſpicanardi, cinamomum, maſtiche, thus & ſimilia. Nam cum aſſiduo fluxu ventriculi & inteſtinorum calor debilitetur, id quod excrementorum cruditas demonſtrat, valde refrigerantia ſola adhibenda non ſunt, & imprimis clyſteres valdè refrigerantes & aſtringentes crebrò non injiciendi.

3. Medicamenta iſta in parua quantitate & ſæpius exhibenda ſunt. Parum dandum, ne fluxus ſubitò ſiſtatur, & natura medicamenta facilius in actum deducere poſſit: ſæpius autem, cum ob alui fluxum frequentem medicamenta diu in inteſtinis non hæreant.

Compoſita.

Ex his parantur varia medicamenta; Pulueres, Conſeruæ, Syrupi, Rob, Potiones & Clareta, Electuaria, Aquæ, Emulſiones, Tincturæ, Extracta & alia.

Pulueres.

1. ℞. *Terra ſigillat.* ʒ. iij. *boli Armeni* ʒ. j. *raſura C. C, C. C. vſti prepar. an.* ʒ. ß. *ſem. plantag. acetoſa, macis an.* ʒ. j. *croci* ℥. iv, Fiat Puluis, etiam infantibus conueniens.

2. ℞. *Terra ſigill.* ʒ. j. *corall. rubr. præpar.* ʒ. ß. *margar. præpar. boli Armen. an.* ℈. j. *C. C. ſine vſtione præpar.* ʒ. j. *lapidis bezoar. ſmaragdi præpar. an.* ℈. ß. Fiat Puluis.

3. ℞. *Maſtiches, thuris, corall. rubr. præparat. C. C. vſti præpar. an.* ʒ. ß. *lapid. hematitæ præpar.* ℈. ij. Fiat Puluis. Doſis à ℈. j. ad ʒ. ß.

4. ℞. *Rad. tormentill.* ℥. j. *croci* ♂ *trochiſc. de charabe an.* ℈. j. *ſem. plantag. acetoſ. an.* ℈. ij. *ſanguinar.* ʒ. i. *ſantali rubri, boli Armeni, C. C. præpar. an.* ʒ. ß. Fiat Puluis.

5. Vel ℞. *tragacanth.* ℥. ß. *nucis moſchat.* ʒ. ß. *rad. torment.* ʒ. i. F. Puluis.

Laudatur & *puluis turturis*, quo Nicolaum de Metri, olim Sigiſmundi, Archiducis Auſtriæ Medicum & Chirurgum, multos dyſenteria laborantes curaſſe refert Guilhelmus Fabricius, *de Dyſenteria cap.* 10. qui paratur, ſi turtur cum pennis & viſceribus in furno comburatur. Huius pulueris ℞ ℥. i. Radicum tormentill. ℥. ß. F. Puluis, de quo ſingulis diebus mane, aliquando verò etiam veſperi ʒ. i. cum aqua tormentillæ exhibeatur.

Arnoldus de Villa Noua Turturem pennis mundat, viſcera eximit, & miſtura ex puluere boli Armeni, ſanguinis Draconis, mumiæ cum aceto & vitellorum ſufficiente quantitate confecta ventrem implet, & in olla noua in fornace figulina comburit, & eius pulueris aliquid cum ſucco plantaginis vel aqua aut ſaccharo roſarum exhibet.

Leporis combuſti puluis. Laudatur & leporis combuſti puluis, qui hoc modo paratur: Lepus detracta pelle & inteſtinis exemptis in fruſta conſcinditur, & illotus in vaſe fictili bene clauſo clibano ſiccatur, donec in puluerem redigi poſſit, cuius ʒ. i. exhibetur. Nonnulli malum punicum fictili vaſe concluſum in furno combuſtum laudant.

Hercul. Saxon. *prælect. part.* 2. *cap.* 20. § 9. hunc puluerem valdè laudat, polliceturq; eo omnes recentes Dyſenterias, niſi fluxio admodum vrgeat, ſtatim & certò ſanari poſſe.

℞. *Oſſis ſepiæ vſti & puluериſat.* ʒ. ii. *ſpongiæ pice imbutæ & in ollula vſtæ & in puluerem redactæ, cortic. ouorum indurator. ablata pellicula interiore, & puluериſator. an.* ℥. ß. *margarit. præparat. boli Armeni ana* ʒ. i. Fiat Puluis: detur eiuſdem ʒ. i. in liquore conueniente.

Crollius hunc puluerem commendat.

℞. *Succini ſanguinis Draconis, lapidis hematit. corall. rubror. præparat. ſemin. portulac. plantag. antheræ roſarum, radicum tormentill. terræ ſigill. Strigenſis ana* ℥. ß. *balauſt.* ʒ. ii. *nuc. moſch. num.* i. *cinamomi* ʒ. i. *croci* ♂ *talci calcinati, matris perlarum, oſſium humanorum combuſt. an.* ʒ. ii. F. Puluis. Doſis a ʒ. ß. ad ʒ. i. ß.

Commendatur & à multis puluis ex pane & ſucco baccarum ſambuci paratus, quem tragæam granorum actes nonnulli nominant. Tragæa granorum actes.

℞. *Succi baccarum ſambuci*, ex quo & farina ſecalina conficiatur maſſa, è qua panis formetur, qui bis in fornace ad duritiem coquatur, vt in puluerem redigi poſſit. Ex puluere iſto cum ſucco baccarum ſambuci iterum formetur panis, & priori modo coquatur, idque ter repetatur, & tandem fiat puluis.

Vel ℞. Panem ſecalinum è furno calentem, eumque ſucco baccarum ſambuci imbue, iterumque in furno ſicca, ſiccatum rurſus ſucco ſambuci imbue, idque quater vel quinquies repete: tandem panis hic in puluerem redigatur, cuius vel ſolius ʒ. i. vel dimidia cum nucis moſchatæ æquali parte exhibeatur.

Placenta quoque, quæ poſt aq. roſar. in Balneo Mariæ deſtillatam in cacabo remanet, exſiccata in puluerem redigitur & commodè exhibetur.

Vel ℞. *Genitalis Cerui* ʒ. ii. *C. C. vſti. boli Armeni, ſem. oxylapath. plantag. an.* ʒ. i. F. puluis.

Vel ℞. *Radicum tormentill.* ℥. ß. *nucis moſc.* ʒ. ii. *ſem. plantag. terræ ſigill. an.* ʒ. i. F. Puluis.

Conſeruæ.

Conſeruæ. Etſi ſaccharo condita, quod facilè bileſcant, Dyſenteriæ non ita conueniant: tamen quia infantibus ſæpe alia, quam ſaccharo condita & dulcia, exhiberi non poſſunt, neceſſariò interdum ad conſeruas, ſyrupos, rotulas, & ſimilia confugimus.

E Conſeruis vtiles ſunt, Conſeru. roſarum rubr. antiqua, imprimis verò tormentillæ, cuius componendi ratio à Tabernæmontano in Herbario traditur; Rob berberis, ribes.

Syrupi.

Syrupi. De Syrupis hoc notandum, quod modò de conſeruis etiam dictum, cum omni dulcia facilè, vbi epatis caliditas adeſt, in bilem conuertantur, cautè eos, & non niſi parcè ac dilutos vſurpandos eſſe, magis verò conuenire decocta.

Sunt verò vtiles, *de roſis ſiccis, cydonior. de ſucco portulac. plantaginis, myrtinus, ribes, berberis & corallinus* à Quercetano deſcriptus; itẽ *acetoſæ de acroſta.*

In fine dyſenteriæ valde confert ſuccus abſinthii & menthæ bene purificatus, & cum ſaccharo in ſyrupum redactus. Habet enim mentha cum abſinthio mixta miram vim corroborandi ventriculum & diſcutiendi flatus. Diomed. Cornar. *conſil.* i.

Vel ℞. *conf. Alchermes de hyacintho an.* ℈. i. *trochiſc. de charabe.* ʒ. i. *Aqu. plant.* ℥. ii. *ſyrup. de roſis ſiccis* ℥. i. F. Miſtura, quæ fluxum ſiſtit, malignitati aduerſatur, dolorem lenit.

Vel ℞. *Succ. plantag.* ℥. iii. *centumnod. pentaphyll. ana* ℥. i. *ſacchar.* ℥. ii. F. Syrupus.

Vel ℞.

Vel: ℞. *Rad. tormentill. oxylapath. acetoſa an.* ʒ.iij. *alcea* ʒ.ij. *centummod. veronic. plantag. an.* M.j. *flor. roſar. rubr. prunor. ſyluestr. balauſtiorum, malua arborea. an.* M.ß. *Coqu. in aq. ſ.* addatur *ſacchar. q. ſ.* Fiat Syrupus.

Syrupum & adſtringentem & conſolidantem deſcribit Ioh. Langius, *lib.* 3. epiſt. 4.

Potiones & Clareta.

Potiones & Clareta. ℞. *Fol. plantag. veron. agrimon. ana* M. j. *ſem.* 4. *frigid. maior.* ℥.ß. *portul. acetoſ. an.* ʒ ß. Coq. *in aq. hord. ſimpl.* Colat. ℞. ℥.ix. Adde *ſyrup. de ſucco portul. ribes, cydonior. an.* ℥.j. M.F. Potio pro tribus Doſibus.

Vel: ℞. *rad. torment. plantag. ana* ʒ.ij. *roſar. rubr.* M.ß. *ſumach. balauſtior. an.* ʒ.ß. *ſem. oxylapath. acetoſ. plantag. an.* ʒ.j. *myrtillor.* ℥ ß. *anthera roſ.* ʒ. ß. Coqu. in Balneo vaſe clauſo *in aq. plantag. flor. acacia & torment. an.* ℥. vj. Poſtea ſtent in infuſione horis octo vel 10. Colat. add. *ſucc. planta. depurat.* ℥ ij. *ſacchar.* ℥.ij. F. Iulebus, qui condiatur pulu. nuc. moſchat. ʒ.j.

Vel: ℞. *Conſolid. maior. plantag. polygon. virentium an.* M. ij. Minutiſſimè contundantur affuſis *lact. caprin.* ℔.ij. & ſuccus exprimatur, in quo ebulliant, *ſem. plantag. acetoſ. myrtill. an.* ʒ.ij. *rad. tormentill.* ʒ.i.ß. *veronic.* M. j. Coquantur. F. Potio clara.

Vel: ℞. *Rad. tormentill. plantag. biſtort. an.* ʒ.j. *agrimon. veronic. ſanicul. plantag. flor. roſar. rubr. an.* M. ß. *raſur. C.C.C.C. vſti an.* ʒ.ij. *ſantal. rubr.* ʒ.ß. *nuc. moſchat. numer.* ij. Craſſo modo contuſa infundantur *in vini rubri* ℔. vj. Poſtea add. *ſacch* ℔. ß. Coletur & porrò addatur *ſucc. cydonior.* ℔. ß. & per manicam Hipp. traijciantur.

Vel: ℞. *Succ. cydon.* ℔. iij. In eo infundantur *conſeru. roſar. rubr.* ℥. j. ß. vel *roſar. rubr. ſiccar.* M. ß. *cinamom.* ʒ.ij. *macis* ʒ.i. *conſeru. tormentill.* ℥.i. Per manicam Hipp. traijciantur.

Vel: ℞. *Conſeru. tormentill. roſar. rubr. antiq. an.* ℥.i. ß. *rad. biſtort. ſantal. rubr. an.* ʒ. iii. *nuc. moſchat. num.* ii. *myrtill. ſicc.* ℥. i. Infundantur *in vini rubri* ℔. iv. horis 24. Hinc per manicam Hippocr. traijciantur. Commodè etiam addere licet veronic. ſanic. alchymil. *ana* M. ß.

Poteſt & hic locum habere potus, qui, vt Proſp. Alpinus, *de med. Aegypt. lib.* 4. *cap.* 1. refert, in febribus peſtilentialibus & alui fluxibus, qui hiſce febribus accidunt, Ægyptijs familiaris eſt.

℞. *Fr. Berber.* ℔. i. *aq.* ℔ xii. Adde aliquid *ſem. fœnic. & fruſtum panis, & horis* xxiv. macerentur, deinde *ſacchar. roſar. rubr.* vel *ſyrup. acetoſi citri.* M. & colentur.

Referunt quidam in ſæuiſſima dyſenteria profuiſſe aquam, in qua ſilices extincti fuerunt, vel vinum rubellum, in quo ichthyocollæ fruſtum duabus vel tribus ebullitionibus coctum fuerit.

Tabernæmontanus, *libr.* 2. *Theſaur. aquar. cap.* 74. hanc potionem commendat.

℞. *Argilla rubra fornacum combuſta* ℔. i. *contuſ. opt. affunde menſur. iv. aqua fontan.* Bulliant parum. Deinde extingue *chalybem ignitum quater vel quinquies.*

Poſtquam ſubſedit, cola per pannum lineum vel manicam Hippocratis.

Bibat de iſta aqua æger ad ſitim reſtinguendam pro libitu.

Vtile eſt etiam decoctum gnaphalij; vinum etiam, in quo illud coctum ſit, efficax ad dyſenteriam curandam eſſe, ſcribit Dioſcorides, *lib.* 3. *cap.* 150.

Aqua deſtillata.

Aqua deſtillata. Aquam dyſentericam deſcripſit Quercetanus, *in Pharmacop. reſtit. lib.* 1. *cap.* 7. quæ ſimul eſt Narcotica. Dorncreil. *in ſuo diſpenſat.* Poteſt & talis parari.

℞. *Rad. tormentill. acetoſ. pimpenell. biſtort. pentaphyll. an.* ℥.i. *vincetox. zedoar. an.* ʒ.ii. *fol. acetoſ. plantag. milleſoll. burſ. paſtor. veronic. ſcabioſ. menthæ criſp. an.* M.i. *ſem. acetoſ. oxylapath. plantag. portulac. endiu. coriand. præpar. papau. albi. an.* ʒ. vi. *citri* ℥. ß. *flor. roſar. rubr. malu. arbor. verbaſc. an.* M. i. *cort. thur. citri. macis an.* ʒ.ii. *nuc. moſch. num. iv. ſucc. prunor. ſyluestr.* ℥.iii.

Sennerti Med. Pract. Lib. 3. *Part.* 2.

Pulueriſanda pulueriſentur, incidenda incidantur, & infundantur *in aqua fol. quercus, plantag. tormentill. roſar.* an. ſ. q. Stent in infuſione per aliquot dies, hinc deſtillentur. Doſ. ℥. iv. vel per ſe, vel cum ſyrupo conueniente.

Aquam contra dyſenteriam vel reſtrictiuam D. Doringij vide infra *de Trochiſcis.*

Iohannes Theodorus Tabernæmontanus laudat aquam *deſtillatam è mica panis ſecalini* ℔. iii. *nucis moſchat.* num. viii. *quibus ſuperfundatur pyrorum ſyluestrium ſucci q. ſ. & poſt* xxiv. *horas in balneo deſtillentur.* Doſis infanti ℥. ß. vel ℥. i. adultis ℥. ii. vel iii.

Emulſiones.

Emulſiones. ℞. *Sem. papau. alb.* ℥. i. ß. *acetoſ.* ʒ. iii. *amygdal. dulc. excortic.* ℥. i. *aq. dyſenter.* ℥. xiv. F. Emulſio, cui adde rotulas manus Chriſti perlat. vel diamargarit. frigid.

Electuaria.

Commendatur Micleta Nicol. ʒ. i. vel ʒ. i. ß. pondere exhibita cum aqua plantaginis.

Electuarium de ſorbis Meſue, *in Antidotar. diſt.* 1. *cuius doſis* ℥. i. vel ℥. ß. mane & veſperi ante cibum. Ad cuius modum etiam electuarium de meſpilis parari poteſt.

Theriaca à Galeno & alijs Medicis commendatur, præcipuè recens, cum idoneo liquore exhibita, imprimis vbi inteſtina inflammatione carent. Vim enim habet, vt Galenus, *de theriac. ad Piſon. cap.* 12. docet, etiam purgantium medicamentorum vim ſupprimendi. Præterea dolorem lenit & ſomnum inducit. Imprimis magno cum emolumento exhibetur in dyſenteria epidemia & maligna, teſte Valeſco de Taranta, *lib.* 4. *cap.* 2.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar. antiq.* ℥ ii. *tormentill.* ʒ. vi. *nuc. moſch.* ʒ ß. Cum *ſyrupo cydonior.* F. Electuarium.

Si ſimul fluxum ſiſtere & dolorem lenire velimus & roborare, tale paretur.

℞. *Theriac. recent. vel media ætatis, confect. alKermes an.* ʒ. ß *trochiſc. de charab. vel terra ſigill.* ʒ. i. *ſyrup. de roſis ſiccis & ribes ana* q. ſ. M.

Vel: ℞. *Conſeru. roſar.* ℥. i. ß. *citr.* ℥. i. *tormentill. cortic. citr. condit. an.* ℥. ß. *margarit. præparat. corall. rubr. præpar. an.* ℈. i. *ſmaragd. præpar.* ℈. ß. *ſem. acetoſ.* ʒ. ß. *boli Armen. terr. ſigil. C. C. vſti præpar. an.* ℈. ii. Cum *ſyr. acetoſell. granat. vel cydon.* F. Electuarium, quod fluxum ſiſtit, & ſimul malignitati aduerſatur.

Electuaria. Electuarium ſequens naturam viuificare, ac omnia membra, & eſſe bezoardicum fluxus dyſenterici, eoſque, qui iam morti deſtinati erant, ſeruare, ſcribit Sauonarola.

℞. *Pulpa cydonior. medull. panis madefacti in aqu. vel pluuiali vel fontana, vel chalybeata, cortic. citri an.* ℥. i. *ſaphiri, hyacinth. ſardi, granat. fœnugræci* (ego malim ſmaragdi legere) *an.* ʒ. i. *zedoar.* ℈. ii. *tragacantha, macis, corallor. rubror. ligni aloes, aniſi, cinamomi, raſura eboris, calami aromat. ſanguin. draconis an.* ʒ. i. ß. *ambra* ʒ. ß. *auri* ℥. ß. *argenti* ʒ. v. *moſchi* ʒ. ii. *myrrh.* ʒ. iii. Cum *ſacchare & aqua zedoar.* F. Electuarium. Doſis ʒ. ii.

Morſuli & rotula.

Morſuli. ℞. *Rad. ſymphyt. ſub cineribus coctar. & per crib. traiectar. pulp. turtur. vel perdic. aſſat. an.* ℥. i. *amygdal. dulcium, ſem. papau. alb. an.* ℥. ß. *plantag. acetoſ. an.* ʒ. ii. *corall.* ʒ. i. *ſpec. diamarg. frig.* ʒ. ß. *ſacch. albi in aq. roſar. diſſol.* ℥. vi. F. Morſuli.

Vel: ℞. *Corall. rubr. præpar. margarit. præpar. an.* ℈. ij. *boli Armeni præpar.* ℈. iv. *ſpec. roſat. nouell. diamar. frigid. diarrhod. abbat. an.* ʒ. ß. *conſeru. ſymphyt. roſar. cortic. citri condit. an.* ʒ. j. *ſacch. in aq. roſar. diſſol. q. ſ.* F. Morſuli.

℞. *Corall. rubr. præpar.* ʒ. j. *margar. prep.* ʒ. ß. *ſpec. roſ. nouell. rad. tormentill. boli Armen. an.* ℈. ß. *ſmaragd. præpar.* ℥. vj. *ſacchar. alb.* ℥. ij. F. Rotulæ.

Pilulæ.

Pilulæ.

℞. *Trochiſc. de terra ſigill. de charabe, ſpod. an.* ℈. ij. *gran. myrt. ſem. acetoſ. an.* ʒ. ß. Cum *ſyr. cydon.* F. Pilulæ.

Vel: ℞. *Gummi Arabici, maſtiches, thur. ſuccini, ſanguinis draconis, lapidis hæmat. ſem. plantaginis, coaguli leporis vel hædi ana* ʒ. ß. Cum *ſyrupo de roſis.*

F. *pil. mediocres*, quarum ʒ. ß. ſumat æger bis in die, horis duabus ante cibum.

Trochiſci.

Trochiſci.

Trochiſci *de berberis, de charabe, de ſpodio, de terra ſigillata.*

℞. *Rad. tormentill.* ʒ. ij. *C. C. præpar.* ʒ j. *ſem. plantag.* ʒ. j ß. *nuc. moſch.* num. j. *amyli*, ℥. ß. *croci martis* ℈. ij. F. Maſſa, cui add. *boli Armen. terr. ſigill. an.* ℈. j. Fiant Trochiſci ʒ. ij. pondere; qui in furno vel patina calida exſiccentur, de quibus ſingulis diebus tres exhibeantur per dies ſex.

Valde etiam commendatur pulmentum paratum ex pinguedine veruecis, quæ circa renes eſt, rubro vino, ouis recentibus, farina triticea & nuce moſchata; quod & dolores valde lenit, & ſi nux moſchata addatur, fluxum ſiſtit.

Dn. D. Doringij trochiſcor. extracti & aquæ contra dyſenteriam ſeu reſtrictiuæ hæ ſunt formulæ.

℞. *Herb. centumnodiæ, ſummitat. rubi, globulor. tiliæ, vuæ quercinæ an.* ℥. ß. *rad. tormentill. biſtort. pentaphyll. fragariæ, rhapontici veri, cortic. myrobalanor. chebulor. thuris an.* ʒ. ij. *nucis moſchat. opij Thebaici, ſantal. rubri. flor. roſar. rubr. an.* ʒ. j ß. *ſem. coriandri, aniſi, hyperici, an.* ℈. iv. *plantaginis, acetoſæ, burſæ paſtoris, vrtic. mortuæ an.* ʒ. j. *cupular. glandium, nuc. cupreſſ. ſtyracis calamit. cort. granator. an.* ℈. ii. *aurantiorum, citri, tunicarum rubrarum auellanarum ana* ʒ. ß. *croci* ℈. i.

Inciſa minutiſſimè & conquaſſata infundantur in aquæ primorum germinum quercus octies chalybeatæ & ſp. Vitriol. acidulæ factæ ſ. q. ita vt emineat tribus tranſuerſis digitis. Stent in loco calido ad ſaturatam tincturæ extractionem, agitenturque quotidie. Vbi aqua affuſa colorari deſierit, coletur per chartam emporeticam duplicem; affundatur recens alia, & relinquatur ad perfectam tincturæ reſiduæ imbibitionem. Poſtea tincturæ omnes commiſceantur, & abſtrahitur humiditas in balneo Mariæ ad iuſtam extracti conſiſtentiam. Aqua extracta ſeruetur ſeorſim in vitro pro aqua reſtrictiua: In pixide autem terrea extractum.

Trochiſci ſic conficiantur.

℞. *Spodij ex ebore præparati, terræ ſigill. Sileſ. ana* ℥. j. *C. C. vſti præpar. boli Oriental. veri, corall. rubror. præpar. an.* ℥. ß. *lapidis hæmatit. præparati, croci martis per ſimplicem reuerberationem præparati an.* ʒ. ij. *gummi Arabici, tragacanth. an.* ʒ. j.

Pulueriſatis ſubtiliſſimè & commixtis diligentiſs. affundatur tinctura præcedens vniuerſa. Stent ſimul in loco calido diebus ſeptem & agitentur quotidie. Poſtea in balneo abſtrahatur aquoſitas ad iuſtam conſiſtentiam. Maſſa relicta ſubigatur in mortario marmoreo, cum piſtillo ligneo, eouſque, donec exquiſitè & æqualiter omnia vniantur. Hinc formentur trochiſci, qui lento calore ſiccentur. Seruentur in pixide terrea. Aquoſitas ponatur cum priore pro aqua reſtrictiua.

Extracta.

Hoc pertinent & alia extracta, tam ſimplicia, quam compoſita, vt extractum radic. tormentillæ, pentaphylli, biſtortæ &c. Extracta.

Ceræ quoque in pomo aſſo vſus multum in dyſenteria laudatur, & medicamentum hoc hodie non infrequens è Valeriol. *libr. 3. obſeru. 4.* innotuiſſe puto. Is enim cum virum deſperata dyſenteria laborantem, & qui iam moriturus credebatur, curaret, ac medicamenta multa fruſtra tentaret, tandem ægrum medicamento hoc à muliere ſuggeſto ſanatum fuiſſe refert. Iuſſit nimirum mulier pomum integrum excauare, & cauum cera alba vel citrina mundiſſima replere, & indito operculo prunis admoueri, donec cera liqueſceret, & pomi ſubſtantiæ admiſceretur, idque ante omnem cibum ægrum eſitare mandauit. Quod medicamentum nec Valeriola improbat, & à multis hactenus felici cum ſucceſſu vſurpatum eſt. Etſi enim Serapio, *libro ſimpl. part. 2. cap. 10.* de cera ſcribat: Ceram non eſſe medicamentis, quæ corpus ingrediuntur, ſed tantum quæ extra imponuntur: tamen ſi moderatè ſumatur, vim habet emplaſticam, qua agglutinare vlcera inteſtinorum, & lentore ſuo lenire poteſt. Etiam olim Dioſcorid. *lib. 2. cap. 76.* de cera ſcripſit, eam dyſentericis in ſorbitione dari. Et Galenus, 2. *de ſimpl. medic. fac. cap. 12.* Ceram interdum inteſtinis infundi poſſe concedit, vt humores mordaces temperet. Etſi verò putat Valeriola, vim ceræ ad inteſtina vlcerata pertingere non poſſe, quod craſſitie ſua & emplaſtica vi in primis hæreat partibus, glutinis modò ſeſe affigens: tamen quò minus id fiat, pomum aſſatum facit, cuius ſubſtantiæ per minima permiſcetur, quæ ipſi loco vehiculi eſt: quod ipſum etiam fatetur & agnoſcit Valeriola. Mauult tamen in malum cydonium ceram liquandam imponere, quam intra pomum, vt ſimul adſtrictoriam & glutinatoriam vim idem medicamentum habeat, quod facilè concedimus. Niſi forſan pomum ideo conuenientius ſit, quod aptiſſimum vehiculum eſt, ad ceram per inteſtinorum gyrum deducendam. Alij non tantum ceram ſumunt, ſed quidam gummi Arabici & ceræ alb. *an.* ʒ. ß. vel ʒ. j. pomo, pyro vel cydonio ſuperiore parte excauato includunt, & ſub cineribus pomum ſtuppa canabina inuolutum aſſant, vt molleſcat, idque manè & veſperi exhibent. Quidam ceram albam & maſtich. ℥. iij. vel iv. ſumunt. Solenander, *lib. 4. conſ. 9.* turturem ceræ ℥. j. infarcit, in aqua coquit, & poſtea cum carnem edendam, tum iuſculum cum pane ſumendum porrigit. Non tamen ſtatim in principio hoc medicamentum vſurpandum, ſed in contumaci dyſenteria, vbi vlcus ſatis abſterſum eſt.

Aquæ Thermales.

Commendantur & aquæ thermales cum potu ſumptæ, tùm per clyſteres miſtæ; teſtanturque plures Medici Itali, multos dyſenteria laborantes, cum conſtante ætate, tum pueros & ſenes decrepitos, qui innumera alia remedia fruſtra experti fuerant, re penè iam deſperata, hoc vno auxilio euaſiſſe. Commendant autem imprimis Villenſes, Calderianas, Tetuccianas, B. Virginis. Videatur Andrea Baccius, Vidus Vidius, Fallopius, Hercul. Saxon. Fonſeca, *tom. 2. conſ. 91.* Refert etiam Ioh. Bauhin. ex Rulando, dyſenteriam ſanare aquas plumbarias, Cellenſes, Vverdingenſes. Idem *libr. 3. de aqu. med. cap. 44.* ex Ranzio ad dyſenteriam valde commendat fontem quendam Narbonenſem appellatum, qui totus argillaceus ſit, nec aliud, quam argillam exhibeat, & proinde huic affectioni ferè totus & vnicè dicatus ſit. Et ipſe Bauhinus, *loc. cit. & lib. 2. c. 21.* fontem ſuum Bollenſem, quod item argillæ ſit particeps, nec non ob bitumen, ſalem & alia admixta purgandi nonnihil & abſtergendi vi polleat, præmiſſis præmittendis, in dyſenteria prædicat. Nec mirum thermas in Aquæ thermales.

dyſenteria

dyſenteria multum præſtare; cùm vna opera pluribus ſcopus ſatisfaciant, acres ſcilicet humores diluant & deturbent, ſordes vlcerum detergant, & vlcera ipſa egregiè conſolident.

Clyſteres.

Clyſteres. Si malum ſit in inteſtinis inferioribus, etiam clyſteres adſtringentes parari & iniici poſſunt.

℞. *Hord. parum torrefacti, fol. plantag. myrti, verbaſci* an. M. j. *flor. roſar. rubr.* M. ß. Coq. *in aqua ſimpl.* Colat. ℞. ℔ j. vel ℥. xv. Add. *ſucci plantag.* ℥. ij. *pingued. hircini* ℥. j. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Centumnodia, plantag.* ana M. j. *verbaſci, burſ. paſtor. flor. roſar. rubr.* an. M. ß. Coq. *in aqua hordei ſimpl.* Colat. ℞. ℔ j. *mell. roſat. colat.* ℥. ij. F. Clyſter.

Vel: ℞. *Rad. tormentill. conſol. maior.* an. ℥. ß. *plantag. centumnodia* an. M. j. *roſar. rubr.* M. ß. Coq. *in lacte*, in quo *lapides igniti* extincti ſunt. Colaturæ ℞. ℔. i. *mucilag. ſem. cydon.* ℥. ß. *ſucci plantag.* ℥. j. *ſeui hircini* ℥. ß. F. Clyſter.

Operoſior eſt hic, quem Amatus Luſitanus, *cent. 2. curat. 44.* habet, quem ideo propono, quia omnia ferè medicamenta continet, è quibus tales clyſteres parantur.

℞. *Rad. tormentill. roſar. rubr. ſiccar. fol. ſymph. plantag. polygon. verbaſc.* an. M. j. *ſumach. burſa paſtor. cortic. granat. balauſt. gallar. oryzæ toſtæ* an. P. j. *rad. ſymphyt.* ℥. ß. Coq. in aq. pluu. chalybeata ad conſumpt. tertiæ partis. Colaturæ expreſs. ℞. ℔. j. *ſucc. plantag.* ℥. i. *acacia, hypociſt.* an. ʒ. ij. *ſang. dracon. bol. Armen. terra Lemn.* an. ʒ. ß. *ſeui hirc.* ℥. i. *ol. roſac. myrtillor.* an. ℥. ß. F. Clyſter.

Tales v. clyſteres ſæpius iniicere vtile eſt, ſoliſque interdum clyſteribus morbus hic curatur: & poſſunt clyſteres abſtergentes cum adſtringentibus permutari per vices nunc illi iniici.

Topica.

Topica in dyſenteria vtilia. Non ſolum a. aſſumenda, vel per clyſteres iniicienda talia medicamenta, ſed & extra ventriculo & toti ventri applicanda. Sunt quidem nonnulli, qui putant topica fruſtra vſurpari; cùm per cutem, muſculos abdominis, peritonæum, omentum, facilè ad inteſtina penetrare non poſſint. Imo ſunt, qui eadem nocere exiſtimant, vtpote quæ ex venis partium externarum humores exprimant, & ad inteſtina protrudant; atque citant Gal. qui 1. *ad Glauc. cap. 14.* ſcribit, quod eo magis fluxus augetur, quò quis magis cutem denſauerit. Verùm rectè Aetius, *tetrabib. 3. ſerm. 1. cap. 45.* ſcribit, ſi tormina augeſcant, ad cataplaſmata confugiendum eſſe, quæ multis non dolorum modo, verum etiam totius mali obliterationem induxerint. Et poſtea mirificè etiam emplaſtra, quæ cruentis vulneribus adaptata ſunt, conducere ſcribit, poſtquam quieuerint inflammationes, ventri ac lumbis totis, vſque ad dorſum impoſita; qualia ſunt Barbara appellata, & quæ ad fracturas apparantur. Vnde bene Alexand. Maſſarias illis, qui topica improbant, experientiam opponit, quæ ſæpenumero demonſtrat, huiuſmodi externa medicamenta ad partes etiam penitiores deferri, atque inde dolorem lenitum, & inteſtina roborata fuiſſe. Neque metuendum eſt, vt maior ad inteſtina affluxus eorum vſu concilietur. Etenim humores, qui ad inteſtina feruntur, non fluunt per venas, quæ ad externas abdominis partes pertingunt, ſed per venas meſaraicas: quæ cùm ab adſtringentium vſu etiam contrahantur, fluxus hoc etiam modo ſiſtitur. Galenus, *allegato loco*, nihil aliud docet, quam vbi ex toto corpore humores ad inteſtina confluunt, poros cutis non occludendos eſſe, ſed dandam operam, vt ij pateant, vt poſtea quoque de diæta dicetur.

De cataplaſmatis tamen & fomentis idem Aetius, *loc. alleg.* hoc monet, ea in dyſenteria à bilis acredine, vt & in cancroſis & malignis vlceribus non conuenire; cùm aquoſam partem abſumant, mordacitatem verò relinquant.

Adſtringentia quod attinet, Gentilis, *in Auicenn. libro 3. fen. 16. tract. 4.* monet, adſtringentia extra applicata in obeſis quidem non conuenire, cum penetrare non poſſint. Concedit verò in macilentis & pueris. Monent quoque plerique de adſtringentibus, ijs acetum vel vinum album tenue admiſcendum eſſe, quò medicamentorum facultas facilius penetret, eaque eligenda eſſe, quæ nec facultate nec actu admodum ſint frigida.

Applicantur forma linimentorum, vnguentorum, cataplaſmatum, emplaſtrorum, fomentorum; quo & inſeſſus pertinent.

Emplaſtra tamen maiorem habent efficaciam, quam cerota: Cerota rurſum, quam vnguenta, vt habet Sauonarola.

Linimenta & vnguenta.

Venter nimirum inungatur oleo maſtichino, cydonior. myrtino, roſaceo, abſint. meth. & poſtea ceratum aliquod vel emplaſtrum conueniens imponatur; vt vnguentum Comitiſſæ, Varignanæ, item vnguentum de corticibus caſtanearum, quod Montagnana, *Antidotar. cap. 1.* deſcribit. Linimenta & vnguẽta.

Vel: ℞. *Ol. cydon. roſac. maſtich.* an. ℥. i. *ſeui hircini* ℥ ß. *ol. nucis moſch. expreſſ.* ʒ. i. *corall. rubr. præpar.* ʒ. ß. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Ol. roſac. omphac. myrtin.* an. ℥. i. *mentha, abſinth.* an. ʒ. ii. *flor. roſar. rubr. maſtich. nuc. moſch. corall. rubr.* an. ʒ. ß. Cum *modico Cera.* F. Vnguentum.

Cataplaſmata.

℞. *Panis alb.* ℔. i. *carn. cydon.* ℔. ß. *abſinth. ſicc. menth.* an. M. i. *balauſt.* ℥. ß. Coqu. in vino rubro ad mollitiem, contundantur minutim & per ſetaceum traiiciantur, addaturque *pulu. nuc. moſchata* ʒ. i. *maſtich.* ʒ. i. ß. *galang. caryophyll.* an. ʒ. ß. Cum *ol. abſint. & maſtich.* F. Cataplaſma. Cataplaſmata.

Vel: ℞. *Diacydon. craſſius (grob Quittenbrot)* Coqu. in ol. roſar. & vino rubro chalybeat. quod toti ventri imponatur.

Vel: ℞. *Roſar. rubr. ſantal. omnium, myrtill.* an. ℥ ß. *bol. Armen. ſangu. dracon. aut rad. tormentill.* an. ℥. ii. *pulueriſata miſceantur cum ſucco plantag. cydon. & pauco aceto.* F. Cataplaſma.

Laudatur & Cataplaſma ex Theriaca & Terra ſigillata ventri impoſitum.

Emplaſtra.

Inter reliqua præcipuè hic celebre eſt Emplaſtrum Diaphœnicum Meſue, frigidum imprimis, quo calente totus venter obtegatur. Emplaſtra.

Vel: ℞. *Carnis Cydon. ſub cineribus coctor.* ℥. iv. *radic. conſolid. maior. ſimiliter coctar. contuſar. & per cribrum traiectarum, hypociſtid. acacia, bol. Armen. tragacanth. maſtich.* an. ʒ. i. ß. *ol. cydon. myrtin.* an. ℥. i. ß. *ſucc. cydon. plantag. acet. roſacei & paſſular.* an. ʒ. vi. *farin. milij* q. ſ. Addatur *cera*, & Fiat Emplaſtrum, quod à Cratone commendatur.

℞. *Menth. abſinth.* an. M. i. *roſar. rubr. balauſt.* an. M. ß. *granor. & fol. myrtill.* ana ʒ. i. ß. *ſumach. nucis moſchat. rad. pentaphyll. ſerpentar.* an. ʒ. ii. *gallar. acacia* an. ʒ. i. ß. *hypociſt. cortic. thur. maſtich.* an. ʒ. i. *lapis hæmatit.* ʒ ß. *ol. myrtin. maſtichin. reſin. cera* ana q. ſ. F. Ceratum.

Reinerius Solinander, *ſect. 4. conſil. 9.* Emplaſtrum ſequens in omni fluxu tam hepatico, quàm dyſenterico excoriatiuo, antiqua Diarrhœa & ſimilibus mirè profuiſſe ſcribit, neque ob adſtringentia formidandum eſſe, cùm eadem ſint multis epaticis & roborantibus temperata.

℞. *Eupatorij, ſchœnant.* an. M. i. *ſpica Indic. pug. ß. maſtich. macis.* ana ℥. ß. *ligni aloes opt.* ʒ. iii. *myrobalan.*

lan. Chebidar. Emblicar. torrefact. an. ℥. i. *boli Armeni, terræ ſigillatæ, lapid. hæmatitæ* an. ʒ. vi. *coriandri præparat.* ℥. i ß. *ſpodij* ʒ. ii. *roſar.* ℥. i. *ſpec. diatrionſantal. ſine camphora.* ℥ ß. *ſcoriar. ferri præpar.* ℥. i. *farinæ hordei* ℥. ii. *olei maſtich. myrt.* ana q. ſ. *ad impinguandum, cum modico aceti* F. Emplaſtrum, quo totus venter tegatur, à cartilagine ſcutiformi ad os pectinis.

Emplaſtra plurima deſcribuntur à Sauanarola.

Sacculi & Fomenta,

Sacculi & Fomenta. ℞. *Roſar.* M. ii. *abſinth. menth.* an. M. i. *nucis moſchat, rad. cyperi, maſtich. galang.* an. ʒ. i. Cum *linteo albo* F. Sacculus iuſtæ magnitudinis, qui vel ſiccus vel in *vino* calefactus ventri imponatur.

Aut ℞. *Centumnod. verbaſc. plantag. roſarum* ana M i. Coq. in aqua fabrorum & vino rubro pro fotu ventris.

Aut: ℞. *Abſint. menth. plantag. fol. quercus, ſummit. rubi cand. ſquin. centumnod.* an. M. i. *flor. chamæmel.* P. ii. *roſar. rubr.* M. ß *gran. myrtill.* ℥. i. *ſum. ſumach, plantag. coriandr.* an. ʒ. vi. *nuc. moſchat.* num. iij.

F. Decoctum in aqua chalybeata & vino rubro, quo venter foueatur.

Vel: ℞. *Cruſtæ panis* parum torrefact. & affund. *acet. vini* q. ſ. atque inſpergatur puluis conueniens & ventri imponatur.

Vel: ℞. *Omentum veruecis calefact. in ol. hyperici* & ventri imponatur, quod ſimul dolorem lenit, & fluxum ſiſtit.

Vel: ℞. *Emplaſtri contra rupturam, diaphœnic. cerot. ſtomachal.* an. ℥. ii. *maſtich. thur. boli Armen. ſangu. dracon.* an. ʒ. i. *lap. hæmatit.* ʒ. i. *ſucci plantag.* ℥. ii. *ol. myrtill. cydon.* an. ℥. i. ß. *ceræ, terebinth.* an. q. ſ. F. Emplaſtrum.

Inſeſſus,

Inſeſſus. Nonnulli & inſeſſione vtuntur: inter quos eſt Leonhard. Iacchinus, qui *in 9. Rhaſis cap. 58.* hanc commendat.

℞. *Tenera germina quercus, baccas cupreſſi virides, nuces pineas virides, vel pini folia & corticem, Coquantur in aqua ad inſeſſionem*: quam ſecretum maximum ad pueros eſſe dicit, & ſe primum vſum eſſe; ac calore actuali quidem auertere nonnihil ad cutem, qualitate verò medicamentorum ſtrictura, quæ per anum penetret vſque ad vlcus, conſtringere ſcribit.

Vtitur etiam balneo in alui fluxu, qui ex medicamento purgante ortum habet, Iohan. Angelicus, *in Practica*. Et quidem id facit autoritate Auicennæ, qui in *ὑπερκαθάρσει* balneum præcipit, *lib. 1. fen. 4. doctr. 5. cap. 7.* Et Galeni, qui *in 4. Aphor. 5.* calida balnea purgationibus aduerſari docet. Suo etiam tempore inſeſſus in decocto florum verbaſci, fol. quercus & aliorum adſtringentium in vſu fuiſſe docet Sauonarola. *Matth.* quoque *de gradibus* inſeſſionem vſque ad vmbilicum in decocto plantarum ſtipticarum commendat, ad fluxum ſiſtendum, membra confortanda, acrimoniam materiæ mitigandam, & dolorem leniendum.

Quamuis vero Hippocrates, *3. de vict. rat. in acut. text. 59.* fluente aluo balneum prohibeat: tamen id intelligendum eſt, vbi excrementis adhuc corpus abundat, atque aluus ſua ſponte fluit, & natura humores vitioſos eo protrudit. Tum enim balnei humores ſuperflui ad aluum fluentes non ſunt ad vniuerſum corpus reuocandi, ne vel ibi retenti & deteriores redditi poſtea maiori cum impetu & periculo ad inteſtina ruant; vel alium morbum grauiorem excitent. Vbi verò corpus maxima ex parte euacuatum eſt, & ex nimio fluxu periculum imminet (quod etiam in dyſenteria accidit, in qua vtiles quoque humores ob dolorem & irritationem ad inteſtina confluere ſolent) ſine periculo humores ad inteſtina fluentes ad ambitum corporis reuocari poſſint. Et cum Hippoc. *de affect.* ſi dolor in dyſenteria vrgeat, partes ſub vmbilico calida multa lauare iubeat: triplicem vſum balneum à Iacchino propoſitum, vel aliud ſimile habere poteſt, dolorem lenire, humores ad ambitum corporis ab inteſtinis, calore actuali reuocare, & tandem adſtrictoria vi fluxum ſiſtere. Neque metus eſt, vt ex cutis denſatione fluxus verſus interiora augeatur. Si frigida actu adhiberentur iſta medicamenta, metuendum quidem aliquo modo hoc eſſet: at calor aquæ actualis omnem iſtum metum adimit. Et quanquam Iacchinus putet, iſta medicamenta vim ſuam ſaltem per anum exſerere: ego tamen exiſtimo, per ipſam quoque cutem penetrare; quo modo felici cum ſucceſſu ſæpè alia topica ex talibus medicamentis compoſita & in dyſenteria & in aliis alui fluxibus ſiſtendis ventri adhibentur. Et omnino eadem ferè ratio eſt inſeſſuum, quæ fomentorum, ſacculorum, cataplaſmatum, linimentorum, vnguentorum, emplaſtrorum, quæ omnia tum ad dolores leniendos, tum ad fluxum ſedandum vſurpari ſolent, de quibus ſupra in genere de Topicis dictum. Vſus balnei in dyſenteria.

Hoc tamen de inſeſſibus monendum, ſi fomenta, cataplaſmata & reliqua topica non ſufficere videantur, & propterea ad inſeſſus accedendum quis putet, non temere hoc faciendum, ſed naturam dyſenteriæ & totius morbi conſtitutionem, ægri vires & alias circumſtantias diligenter conſiderandas eſſe. Si enim corpus humoribus vitioſis plenum ſit, dyſenteria ſit maligna, febremuè coniunctam habeat: quiuis facilè intelligit, ex balneo eiuſmodi tum plus damni, quam commodi ſperandum eſſe. Inſeſſus quo cum cautione vſurpandi.

Sauonarola & Matth. de Gradibus cum Auicenna *16. tert. de cura flux. abſolut.* expertum eſſe dicit, quod cucurbitulæ ſupra ventrem poſitæ fluxum ſiſtunt, & ipſe quidem magnam ſuper vmbilicum, & ſi fluxus fuerit vehemens, duas alias in lateribus ponit. Verum forſan hoc in alijs potius fluxionibus, quam dyſenteria locum habet. Cucurbitulæ ventri applicatæ.

Nonnulli & ſuffumigia ano excepta commendant, & inter ea præcipuè ex anguillis vſtis, vt & corticibus pini. Benedict. Vict. Fauentinus, *in Empir.* valde commendat hoc; Si æger per tres vel quatuor dies manè & veſperi ſedeat ſuper lamellam ignitam, cui terebinth. opt. vel reſinæ pini ℥. i. ſit impoſita. Mirabile porrò, præſertim in dyſenteria puerorum, docet eſſe, ſi ſingulis diebus manè & veſperi ægri anus ſuffumigetur puluere ſtercoris aſini iuuenculi, in furno cautè ſiccati, ne aduratur, carbonibus ignitis inſperſo. Laudat etiam acetum ignitę ferri laminę inſperſum & ano exceptum. Poſſunt quoque fomenta ipſimet ano ſubinde imponi. Quale hoc eſt, quod idem Fauentinus valde laudat. Suffumigia ano excepta.

℞. *Meliſſæ* ℔. i. *verbaſc.* M. i. *Includantur ſacculo oblongo, qui poſtea in vini rubri ſtiptici & aceti fortiſſimi* an. ſ. q. coquatur ad tertias, & poſtea calidus ano imponatur.

Nonnulli ad Dyſenteriam ſiſtendam lauant pedes ex decocto radic. & fol. tormentill. Alii iubent pedes imponere per horæ quadrantem in acetum in quo ſcoriæ ferri ſunt calefactæ.

Gattinaria & Benedict. Vict. Fauentinus eiuſmodi decoctis & manus & pedes lauant. Bened. Vict. Fauentinus: ℞. *Scoriæ ferri aceto præpar. limatur. chalybis aceto præpar.* an. ℔. i. ebullire ſinit *in* ℔. ii. *aceti fortiſſimi, ad conſumpt. medietat.* Diebus ſingulis mane & veſperi per dimidiam horam plantas pedum, & volas manuum in aceto hoc ægrum detinere iubet, ſcribitque, eſſe hoc ſecretum ad ſiſtendum fluxum dyſentericum. Lotiones pedum & manuum.

Mundificantia vlcus.

Etſi verò ſæpiſſimè iſta, quæ hactenus propoſuimus ad fluxum ſiſtendum, medicamenta etiam ad vlcus ſanandum Mundificantia vlcus.

mundum ſufficiant, ſi morbus nihil aliud mali adiunctum habeat, quam vitium humoris affluentis, & inteſtina abradentis; & propterea eo abſterſo, euacuato, eiuſque fluxu ſedato vlcus facile ſanetur: tamen ſi dyſenteria perſeueret, & vlcus ſit profundius vel ſordidius, vel putridum, ſerpens, vel phlegmonodes, alia medicamenta porro adhibenda, atque ea vſurpanda, quæ non ſolum abſtergunt, ſed & mundificant vlcus, implent & agglutinant. Quamquam ex ſuperioribus multa ſint, quę ſcopis hiſce ſatisfacere poſſint, & abſtergentia antea enumerata plerumque ſufficiant. Medicamenta Mundificantia leniora ſunt; *Decoctum hordei, furfuris, parietariæ, lupinor. amygdal. amar. addito ſacchari rubro. ſerum lactis, hydromel*, quæ per os tutò exhibentur.

Valentiora ſunt: *Decoctum praſsij, gentiana, ariſtoloch. muria oliuar. vrina hominis; atque* hæc per Clyſterem injciuntur.

Vehementiſſima ſunt, quæ à Galeno proponuntur 9. *de compoſ. medic. ſecundum loc. cap. 5. charta combuſta, cadmia, ſandaracha, calx viua, ſquama æris, æs vſtum, ſulphur*. Et inter compoſita *trochiſci de charta combuſta*, quorum deſcriptio ibi circa finem reperitur.

Inijcebant hæc veteres per Clyſteres, & quidem in ſordidis & putridis inteſtinorum vlceribus ad pondus ʒ. j. vel circiter, *in ſuff. quant. ſeri lactis chalybeati*.

Sed mitiora ſemper vſurpare præſtat; præſertim vbi exulceratio exigua eſt, ne fortiorum vſu humores ſua natura mordaces acriores ac deteriores reddantur, & temperies ac calidum natiuum inteſtinorum lædatur.

In exulceratione etiam magna corroſiua, quæ inteſtina ſuperiora occupauit mediocribus; in ea, quæ inferiora, vehementioribus in minore doſi vtendum. Verum deſperata propemodum res eſt, vbi ad talia confugere neceſſitas poſtulat. De omnibus autem mundificantibus & detergentibus hoc obſeruandum, cum eorum vſu dolor exaſperetur, reddito clyſtere, alium ex lacte inijciendum eſſe, qui inteſtina oblinat & dolorem leniat.

Implentia cauum vlcus.

Vbi vlcus mundatum fuerit, plerique autores etiam implentia cauum vlcus, & conſolidantia præſcribunt. Non tamen malè monet Gattinaria, *de curat. ægritud. corp. cap. proprio*, medicum ſemper magis ſollicitum eſſe debere de abſterſione & mundificatione, quam conſolidatione: quia poſt abſtergentia bene adhibita Natura ex ſe poſſit incarnare, etiam non adhibitis conſolidantibus.

Implentia Cauum vlcus.

Implentia cauum vlcus Σαρκωτικὰ dicta parantur ex ſarcocol. maſtich. tragacanth. ladan. hypociſtide, cort. thur. ſangu. dracon. C. C. vſto, bol. Armeno, terra ſigil. Quibus & per os ſumptis pleriſque vti licet ad ℈. ij. vel ʒ. j. cum vino adſtringente vel conſeru. roſar. & per inferiora iniectis cum lacte chalybeat. ℥. vij. vel viij. à ʒ. ij. ad ʒ. iij. vel iv. E.g. Clyſter talis Fiat.

℞. *Hord. excortic. fol. plantag. burſ. paſtor. ſanguinar. equiſet* an. M. i. *fl. roſar. rubr.* M. ß. *Coq. in ſ. q. aqua vel lact. chalybeat. pro* ℥. viij. vel x. Colat. *add. puluer. bol. Armen. ſangu. dracon. maſtich. thur. gumm. Arabic. tragacanth.* ana ℈. ij. *ſucc. plantag.* ℥. j. *vitell. oui aſſati* F. Clyſter.

Agglutinantia & Cicatricem Inducentia.

Agglutinantia & Cicatricem Inducentia.

Ad agglutinandum etſi ferè ea, quæ ſupra ad fluxum ſiſtendum propoſita ſunt, ſufficere poſſint: tamen quædam repetere & ijs adhuc addere libet.

Inſeruiunt huic vſui, *Spica nard. myrrh. thus, cortic. thur. iris, ariſtoloch. rad. cyperi, caryophyllat. tormentill. acetoſ. biſtort. conſolida, ſolidag. verbaſc. polygon. equiſet. ſanicula, fragar. polyſell. pyrola, potentilla, lyſimachia, virga aur. veronica.* Vt

℞. *Rad. Conſolid. maior.* ʒ. vj. *fol. plantag. alchymil. fragar. ſanic.* an. M. ij *balauſt. myrtill.* an. ʒ. ij. *roſar. rubr.* M. ß. *Coq. in aq. ſ.* ℔. j. *ad conſumpt. tertia partis*, Colat. *add. ſyrup. de roſis ſiccis, myrtill. vini cydon.* an ℥. i. M. pro 3. vel 4. doſibus. Clyſteribus etiam addi poteſt ʒ. j. vel ij. trochiſc. de charabe. de ſp. & ſeui hircini ℥. j. & ſimilia. Tempore æſtiuo & cum copia eſt recentium herbarum.

℞. *Succ. plantag. polygon. equiſet. ſeui hircin.* ana ℥. iij. Mixtis *adde boli Armen. ſangu. dracon. vel lapid. hæmatit. maſtich.* an. ℈. ij. F. Clyſter.

Galenus *in Εὐπορίστοις cap. 20.* plantaginem cum oryza exactè coctam dat in cibo. Eius quoque ſuccum adiecto adipe hircino pro clyſtere inijcit, & myrti baccas cum vino coquit, vbi febris abeſt, præſente verò ea, cum aqua.

Videantur plura *ibid. & in 9. de compoſ. medicament. ſecundum loca, cap. 5.* & apud Aetium, qui diligenter hæc perſecutus eſt, *tetrabibl. 3. ſerm. 1. cap. 45.* Lang. *libr. 3. Epiſtolar. Plater. tr. 3. Pract.*

Curatio diſenteriæ à medicamento purgante & veneno.

Etſi qua ratione Dyſenteria à medicamento purgante vehementiore, aut veneno hauſto concitata curanda ſit, ex ſuperioribus patere poſſit: tamen vt quædam in ſpecie de ijs dicamus, ſi à medicamento purgante vehementiore, vt ſcammonio, colocynthide vel ſimili ſit dyſenteria, primò abſtergentia exhibenda, vt Decoct. hordei, cum ſyrupo roſar. ſolutiuo vel ſimpl. infuſion. Deinde exhibenda Theriaca, quæ non ſolùm, quatenus vim habet narcoticam, & humoribus contrarium motum, à centro ſcilicet ad circumferentiam conciliat, ſed prodeſt etiam, quatenus malignorum medicamentorum & venenorum eſt antidotum. Prodeſt & lactis tepidi potus. Extra inungendus venter oleo maſtich. cydonior. abſinthij, menthæ, vel cerotum ſtomachale aut ſimile imponendum.

Dyſenteria à medicamento purgante & veneno.

Si à veneno hauſto ſit dyſenteria, primò, quod in omnibus etiam alijs venenis ore ſumptis primum eſſe debet, danda opera, vt ſtatim vomitu reijciatur. Secundò cum pleraque ſimul acrimoniam habeant, & inteſtina vellicent, ea, quæ eam obtundunt, exhibenda, iuſcula pinguia, lac, oryza, amylum, ptiſana. Tertiò ſimul exhibenda Antidota, vt Theriaca vel alia. Imprimis hic commendatur Smaragdus, cuius præparati g. vi. exhibeantur, & decem horis æger cibo abſtineat. Sudor enim ſolet paulò poſt ſequi, quo erumpente ægri liberantur. Tinctura eiuſdem etiam hic efficax eſt. Extra quoque ventri applicari poteſt. Atque Auenzoar, cum in itinere in Siciliam herbam quandam ignotam comediſſet, atque inde in dyſenteriam incidiſſet, ſupra ventrem Smaragdum appoſuit, quo modo à dyſenteria liberatus eſt. Vtilis etiam eſt Cryſtallus.

Dyſenteria à veneno.

Smaragdi vis.

Diæta.

Medicamentis Diæta reſpondeat. Aer ſit temperatus, & potius ad caliditatem, quam frigiditatem declinet. Etſi enim ſæpe cauſſa morbi calida ſit: tamen ægrum in aere frigido verſari non conuenit. Etenim cum acrimonia quædam humorum, & plerumque etiam malignitas in dyſenteria adſit: vtile eſt, corporis poros ſemper patentes ſeruare, vt maligni atque acres vapores exhalare poſſint; quod niſi fiat, & pori conſtringantur, humores vaporeſque magis ad interiora corporis pelluntur, malumque augent. Ideoque tempore paulò frigidiore, præcipuè in locis hiſce ſeptentrionalibus, cubiculum ægri calefacere vtile eſt, commodumque, vt æger in lecto tectus ſe contineat. Et

Aer.

cum

cum alui deijciendi gratia ſæpe ægrum è lecto ſurgere neceſſum ſit, cubile, in quo æger decumbit, non ſit frigidum.

Cibum & Potum quod attinet, ad frigidum is declinet, cum morbus eſt à cauſſa calida, ſimulque vim adſtringendi in morbi progreſſu, atque inteſtina & ventriculum roborandi habeat, omni verò acrimonia, ſalſedine, & nimia aciditate careat. Initio victus ſit tenuis, quantum vires permittunt, præſertim ſi febris ſit coniuncta. Non ſolum enim ob febrem facultas animalis læditur, ſed imprimis in ventriculo & inteſtinis vis concoctrix & retentrix eſt labefactata. Auicenna equidem famem biduanam præcipit: cuius tamen loco hoc æuo præſtat diætam tenuiorem adhibere. Hinc Galen. *libr. 2. de med. facil. parab. cap.* 20. ait, optimum dyſenteriæ remedium eſſe cibi paucitatem.

Cibi. Cibi ipſi ſint ſimplices, facilis coctionis. Ideoque ijs, qui delicatè viuere conſueuerunt, non facilè cibi duriores & coctu difficiliores exhibendi, quamuis aſtringendi vim habeant, ob facultatem coctricem ventriculi & inteſtinorum languentem, quæ tales non facilè concoquere poteſt. Qua in re vulgus ſæpe peccat, qui Dyſentericis cibos duriſſimos & difficilis coctionis exhibet, modo vim adſtringendi habere videantur, atque ita cruditates cumulat & malum auget. Imprimis verò ij peccant, qui oua indurata aceto cocta ægris exhibent. Nam & ipſa oua indurata difficilis coctionis ſunt, ac in ventriculo debili facilè corrumpuntur; & acetum inteſtina mordicat ac vellicat. Hinc etiam lentes, fabæ, piſa, panicum, panis biſcoctus ater, & caſtaneæ, non omnibus conuenire videntur; cum ſint difficilis coctionis, ſed ijs tantum, qui ijs ſunt aſſueti, & ventriculum adhuc robuſtum habent. Exhibenda potius iuſcula ex hordeo & ptiſana hordeacea vel auenacea: item iuſcula ex pane albo in vino cocto addito butyro & vitellis ouorum. Nec inutiles ſunt fructus cynosbati, ceraſa acida ſiccata, myrtilli noſtri. Et in primis ij cibi vtiles ſunt, qui viſciditatem & vim aliquam emplaſticam ac humorum acrimoniam obtundendi habent, quales fiunt ex oryza, amylo, &c. Commendatur & lac vaccinum, ſi febris abſit & nihil aliud eius vſum prohibeat, de quo poſtea *quæſtione* 5. dicetur. Si acrior ſit fluxus, aqua vel ſimplici vel deſtillata aliqua temperari poteſt. Vtile eſt & lac mulieris boni habitus, victuſque bonam rationem ſeruantis, refertque Guiliel. Fabricius, *de Dyſenteria capit.* 7. ſe cum puerum trium annorum circiter longo alui fluxu modo dyſenterico, modò lienterico curandum haberet, & medicamentis nihil proficeret, authorem fuiſſe matri, quæ denuo pepererat, vt puerum ablactatum iterum lactaret, idque feliciter ſucceſſiſſe, puerumque hoc modo bonam valetudinem & vires recuperaſſe.

Dum vlcus abſtergendum eſt, exhibeatur aqua hord. aut hydromel vel ſerum lactis. Dum adſtringendum & conſolidandum eſt, etiam ſimilis victus conuenit. Ideoque vſurpatur oryza vel ſola vel cum lacte cocta. Non ſolum enim nutrit, ſed & conſolidat: poteſtque vbi magis abſtringere animus eſt, C. C. vſtum, corall. terra ſigillata, genitale cerui ſiccatum, tormentilla addi, vt & amylum. Vtile eſt etiam plantaginem cum oryza coquere. Conueniunt quoque cydon. pyra, poma acida ſub cineribus aſſata, meſpila, lentes biſcoctæ, abiecta priore aqua.

Præſtans etiam in hoc morbo auxilium lac amygdal. dulc. cum aqu. plantag. vel tormentill. & roſat. paratum, & parua ſacchari quantitate adiecta.

Lumbrici terreſtres quomodo dyſentericis exhibendi? Lumbricos terreſtres lotos conciſos, & cum carne caſtratorum coctos, ſi eorum iuſculum ægro exhibeatur, mirum in modum dyſentericis prodeſſe ſæpiſſimè ſe expertum eſſe ſcribit Guilielmus Fabricius: dolores enim lenire, & quæ in inteſtinis ſunt, vlcera & vulnera facultate quadam ſpecifica conſolidare; teſte etiam Vviero *de Scorbut*. Sed quia ſimul vrinā potenter mouent, non niſi expurgato corpore & ante cibum tales exhibendos monet.

Carnes in hoc morbo ſecundum *Serap.* non ita vtiles ſunt: ſi tamen morbus protrahatur, ijs quoque vti licet. Veſcendum autem potius animalibus ſyluestribus, quam domeſticis, & volatilibus potius, quam quadrupedibus. Commendatur hic caro turtur. perdic. turdor. gallin. leporis, capreoli, cerui, præcipuè epar gallin. ſplen. capræ aſſatus, vt & epar veruecis in dyſenteria commendatur. Aetius carnes ebullire ſinit in poſca additis myrti baccis, quas deinde aſſat. In virium lapſu ius conſummatum conuenit, cui modo dicta adſtringentia addi poſſunt.

Pinguedo caſtratorum iuſculis admiſta dolores valde lenit, & vlcera inteſtinorum ſanat. Parantur etiam ex cydon. pomis acidis, pyris varia edulia huic morbo conuenientia. In principio paſtus æger ſemper aliquid ſtyptici aſſumat: vt conſeru. roſar. diacydon. ſ. vel ſimile quid. Vtilis eſt & panis bis coctus albus. A iuſculis & ſorbitionibus abſtineat æger, niſi facultate adſtringendi ſint preditæ. Vitentur piſces, caro ſuilla, & omnia, quæ humectant & difficulter coquuntur, cibi item peregrini & quibus æger non eſt aſſuetus. Cibi item calidi & multis aromatibus conditi. Sacchari & mellis vſus multis noxius eſt: cùm facilè in bilem mutentur, & humoribus admiſti eos acriores reddant, & ſua acrimonia inteſtina ad excretionem incitent.

De ſaccharo in ſpecie hoc notandum; Non ſolum illius vſum in dyſenteria parcum eſſe debere, ſed quoque farinam ſacchari potius vſurpandam eſſe, quam ſaccharum finum dictum: Cùm in clarificatione & depuratione lixiuium è calce viua adhibeatur: vnde ſacchar. aliquid acrimoniæ acquirit.

Quantum ad potum: Parcè bibere præcipuum auxilium eſt. Paulus & Aetius aquam pluuialem præbent, in qua fructus adſtringentes ſint decocti, præſertim ſumach, acetoſ. plantag. ſed hæc non niſi aſſuetis conuenit. In noſtris regionibus vtilis eſt cereuiſia pura. Amatus Luſitanus, *cent. 2. curat. 46.* refert, Iuuenem bilioſum, cum bilioſis deiectionibus vigente æſtate dyſenteria affligi cœpiſſet, cumque Medicorum conſilio deſtitueretur, copioſiore aqua frigida vſum, atque inde ſanitati reſtitutum fuiſſe. Quod tamen non niſi in regionibus calidis, tempore calido & bile valde abundante, alios imitari decet. Potus.

Vinum etiam, in quo gnaphalium coctum ſit, efficax ad dyſenteriam curandam eſſe ſcribit Dioſcorid. *libr. 3. cap.* 115. Poſſet etiam hic locus habere potus Tabernæmontani, cuius ſupra facta eſt mentio, ex argilla ſomacum: ergo tamen malim ex terra, vel bolo Armeno talem potum parari.

De lacte iam antea diximus. Vbi hoc dare non licet, talis potus paretur:

℞. *Hord.* M. j. *malor. cydon. exiccat. prun. ſylu. exiccat.* an. ℥. j. *glycyrrh. paſſular.* an. ℥. ß. *ſem. papau. albi* ʒ. ij. Coq. *in aq.* ℔. vi. ad remanentia ℔. iv. Poſtea adiectis *cinamomi* ʒ. vi. vaſe tecto calens adhuc decoctum aliquandiu aſſeruetur, & poſtea per manicam Hippocratis traijciatur.

Vel fiat talis Emulſio.

℞. *Amygdal. dulc. excortic.* ℥. j. *ſem. melon. excort. papau. albi* an. ℥. ß. *aq. hord. ſ.* ℔. ß. *fragor. ſ. vino, tormentill. plantag.* an. ℥. iij. F. Emulſio, quæ & dolores lenit & acres humores temperat.

Vbi vires deficiunt, vinum aſtringens rubrum, aqua fontana, ſi opus ſit, in qua chalybs vel aurum ignitum extinctum ſit, dilutum, aut in qua plantago cocta ſit, vel macerata, commendatur.

Et cum facultas coctrix hic laboret, vini vſus ſæpe vtilis & neceſſarius eſt, eumque hac ipſa dyſenteria epidemia aliquot bene ceſſiſſe obſeruaui.

Imprimis vtile eſt vinum, in quo pruna ſylueſtria exſiccata infuſa ſint; addi etiam poteſt vino ſuccus vel ſyrupus mali punici, citri, ribes, berberis.

Quies maximè probatur: motus vitetur, ne magis fluxus irritetur.

Indulgeat ſomno æger ſeu noctu ſeu interdiu, quando poteſt: cum ſomnus & quies omnes fluxus ſedet, dolores ſopiat, vireſque reficiat. Ideoque ne æger ob alui deiectionem ſæpe è lecto ſeſe mouere, & proinde etiam aere frigidiori ſeſe exponere neceſſe habeat, commodum eſt, peluim ægro in lecto ſubijcere, cuius generis aptiſſimam deſcripſit Guilielmus Fabricius, *de dyſenteria cap.7.* Caueat immodicos affectus animi, quibus humores in corpore agitantur & perturbantur.

Excrementa ægrotum ſtatim remoueantur, ne alijs moleſta ſint, & contagio eos inficiant. Et propterea vel in profluentem abijcienda, vel defodienda & calce viua tegenda. Stragula lecti ſubinde mutentur.

QVÆSTIO I.

Quidnam illud mucoſum & album ſit, quod in dyſenteria excernitur?

Mucoſum & album quid cum ſanguine ſæpe in magna copia in dyſenteria excerni, notiſſimum eſt. Quid autem illud ſit, dubium. Nonnulli quidem exiſtimant, eſſe pinguedinem inteſtinorum abraſam: ſed maximè falluntur, decepti eo, quod viderunt inteſtina animalium mactatorum cocta pinguedine intus inducta; cum tamen inteſtina à lanijs inuerſa ſint, & pinguedo, ſi quæ adeſt, extra inteſtinis illis obducatur, intus verò omni pinguedine inteſtina deſtituantur.

Quid ſit mucoſum illud, quod in dyſenteria excernitur.

Alij mucum illum, quo inteſtina ad excrementorum faciliorem tranſitum obliniuntur, eſſe ſtatuunt. Verum tanta copia, tanta craſſitie & tamdiu, etſi ex omnibus inteſtinis abraderetur, excerni non poſſe, cuiuis hanc rem diligentius perpendenti facilè patebit. Alij pituitam eſſe putant. Verum & id falſum; cùm dyſenteria à pituita frequenter non oriatur, &, ſi admiſceatur, non tamen tanta copia admiſceri poſſet, quanta hic eijcitur. Platerus verò pus eſſe ſtatuit, quod ab vlcerata inteſtinorum ſubſtantia veniat, quæ cùm membranoſa ſit, pus eiuſmodi viſcoſum, vti & in veſicæ vlcere fieri ſolet, proferat, quæ ab initio, dum recens eſt vlcus, ſanguinis notas, mox mucum illum tinctum adhuc, poſt vbi vlcus ſordeſcere incipit, album magis producat.

Quam ſententiam vt planè non improbamus, ita rectè explicandam & ampliandam cenſemus, vt nimirum per pus intelligatur id, quod non ſolum ex inteſtinorum & membranarum eorum corruptione & exulceratione, ſed etiam ex affluente humore & ſanguine prouenit. Si enim mucoſum illud ſolum pus eſſet, quod ex membranis inteſtinorum intus exulceratis proueniret, ſine omni dolore & torminibus, vt in alijs partibus, effluere. Quia verò cum torminibus & ſummo ventris cruciatu excernitur, è venis effluere ſimul, & membranas in tranſitu diſtendendo dolorem hunc excitare indicio eſt. Habent nimirum partes quælibet non ſolum vim ſanguinem & nutrimentum affluens in ſibi ſimilem ſubſtantiam mutandi, ſed & pus atque excrementa & humores præter naturam affluentes aliter atque aliter mutandi. Hinc aliud pus ex læſa carne, aliud ex læſo neruo, membrana, tendine, ligamento redditur, atque illud ſæpe ſatis copioſum, & nunc aliter atque aliter ſeſe habens, prout pars bene vel malè conſtituta eſt, & plus vel minus humoris affluit. Ita ex neruis læſis & malè ſe habentibus magna ſæpe copia saniei profluit, quam vulgo *das Gliedwaſſer* nominant, quod nihil aliud eſt, quam ſanies, quæ ex partibus neruoſis læſis & calore præternaturali præditis, & affluentes humores copioſos concoquere non valentibus prouenit. Ita ex articulorum iuncturis, tendinibus & ligamentis vulneratis magnam interdum puris copiam inſtar muci vel albuminis oui promanare videmus. Sic in pleuritide & peripneumonia, qui per pulmonem & tuſſim expurgatur ſanguis, in principio quidem interdum ſub ſua forma, in progreſſu verò morbi & coctione apparente, forma ſputi albi, tuſſi reijcitur. Idem accidit in vterino fluore, ſeu menſibus albis, cùm ſanguis, qui menſtruo tempore conſertum effluere ſolet, poſt tempus illud in venis ijſdem, per quas antea euacuabatur, hæret, ibique mutatur & alteratur, & in mucoſum illud, quod per vterum poſtea euacuatur, conuertitur, nunc album, nunc flaueſcens, nunc vireſcens, nunc inodorum, nunc fœtidum, pro natura ſanguinis & humorum ſanguini permiſtorum, ac ipſa vteri diſpoſitione, & per eaſdem vias, per quas aliàs ſanguis ſolet, eijcitur. Hæc enim duo puris & excrementorum varietatem faciunt, humores ſcilicet ſeu ſanguis affluens, & ipſa partis diſpoſitio, quibus aliter atque aliter ſeſe habentibus etiam illud, quod excernitur, aliter atque aliter ſeſe habet, & nunc tenue, nunc craſſum, nunc album, nunc flauum, nunc viride, nunc varium, nunc inodorum, nunc fœtidum redditur; id quod manifeſtè etiam in dyſentericorum excretis apparet.

Si quem tamen vocabulum puris, quo Platerus vtitur, offendit, fateor & ipſe atque antea etiam monui, non ita propriè & non niſi lata quadam ſignificatione vocabulum puris excremento huic mucoſo tribui poſſe. Veri enim puris alia eſt natura, quod etiam quandoque ex inteſtinis exulceratis excernitur: mucus verò hic ſæpe ſtatim in principio dyſenteriæ & quidem ſatis copioſè excernitur; & non tam ab inteſtinorum ſubſtantia in pus mutata, quam ex ſanguine & humoribus ad inteſtina affluentibus, & ibi ab inteſtinorum *φλεγμονώδη διάθεσιν* habentium, temperie euerſa originem ducit. Eandem enim originem & generationis modum, vt modò dictum, habet hic mucus, quem ſputum in pleuritide, aut peripneumonia; aut λήμη illa in ophthalmia ſæpè tam copioſè proueniens, vt ab ea palpebræ conglutinentur, vbi tamen nulla adhuc vera eſt exulceratio. Et rectè monet Fernelius, *libr.6. de part. morb. & ſympt. cap.10.* interdum mucoſam quandam ſordem ſubalbidam, & veluti limum fæceſque ſanguinis melancholici, podicis venas exſpuere, atque multo interdum tempore eructare, poſt diuturnos ferè morbos melancholicos, duramque & laborioſam equitationem, quæ tamen pus non ſit, nec ab inteſtinorum vlcere proueniat, multos tamen puris ſpecie fefellerit. Non tamen propriam appellationem inuenit hoc inteſtinorum malè affectorum excrementum, ſicut in alijs partibus, cùm in peripneumonia & pleuritide ſputi, in ophthalmia λήμης nomine appellatur. Vnde forſan ob commodioris vocabuli defectum Platerus pus id appellauit.

QVÆSTIO II.

An Adamas venenum & cauſſa dyſenteriæ ſit?

Adamantem venenatum eſſe, pulueremque eius dyſenteriam excitare plurimi ſtatuunt. Ita Sant. Ardoyn. *libr.2. de venenis,* peculiare caput, quod ordine 23. eſt, proponit, in quo modum docet curandi dyſenteriam ab adamantis ſcobe aſſumpti excitatam; quin etiam opobalſamum ex Auerroe hic præcipuè laudat. Sic Philippus Camerarius, *centur.1. hor. ſucciſ. capit.7.* ex Ioh. Ant. Menauij, *hiſt. Turcic. libr.2. cap.22.* refert, Baiazetem patrem Selimi Turcar. Imperatoris veneno ex Adamante contrito à Medico quodam Iudæo eſſe interfectum. Et Auentinus, *lib.7.* annotat, venenum illud, quo Heinricus VII. Lutzelburgius, Imperator Romanorum, à Prædicatorum ordinis Monacho in Eucha-

An Adamas venenum ſit & cauſſa dyſenteriæ?

cha-

chariſtia interfectus eſt, fuiſſe ex Adamantis polline paratum. Ita Paracelſi diſcipuli Paracelſum, cui omnes deſperatos morbos curandi peritiam tribuunt, adamantis puluere, vt incurabili veneno, ab aduerſarijs necatum narrant.

Alij contra vtrumque negant. Inter quos eſt Anshelmus Boetius, *de gemm. libr. 2, cap. 4.* qui ex Garcia ab Horto, *libr. 1. hiſtor. arom. cap. 47.* refert, mancipia quædam plurima adamantes, vt furtum tegerent, deuoraſſe, quos poſtea integros, abſque iactura valetudinis, egeſſerunt: Mulierem etiam quandam marito antiqua dyſenteria laboranti adamantis ſcobem permultos dies propinaſſe, abſque vllo detrimento. Et Hieronymus Cardanus (etſi poſtea *libr. 3. de venen. cap. 23.* eundem inter venena referat) *contradict. medic. libr. 2, tract. 5. contrad. 9.* ſcobem adamantis venenum eſſe negat, imò potius egregium & ſingulare cuiuſdam difficilis morbi medicamentum eſſe affirmat. Atque hanc ſuam aſſertionem duabus hiſtorijs comprobat: *Scio*, inquit, *Gemmarium quendam, qui mihi faſſus eſt, ſe pluribus vicibus cuidam adamantem, drachmæ vnius pondere, ſub forma pulueris ſeu ſcobis dediſſe, non tamen magis obfuiſſe, quam ſi panem comediſſet. Alius pariter nomine Franciſcus Todeſchinus cum inſaniret, plures acies & fruſtra adamantis deuorauit, nec quicquam paſſus eſt.* Hæc Cardanus. Ioh. Ant. Saracenus, *in Comm. de peſt. cap. 7.* ſcribit, adamantem adeo Lugdunenſibus in medico vſu efficacem haberi, vt ſeu hauſtus, ſeu ſiniſtro brachio alligatus, venena omnia irrita facere, & peſtiferis cauſſis eximie reſiſtere credatur. Imò iam olim Plinius, *libr. 37. cap. 4.* adamantem Cyprium in medicina efficaciſſimum eſſe ſcripſit. Andreas Cæſalpinus, *libr. 3. Spec. medic. cap. 32.* negat & ipſe, adamantem venenum eſſe, putatque, communem illum errorem inde exoriri, quod ea, quæ de Argyrodamante veterum, ſeu Talco dicta ſunt, vero & genuino adamanti malè tribuuntur.

Verùm cum teſte Auicenna, *libr. 2. tr. 2. capit. 693.* talcum non erodendo & dyſenteriam excitando, ſed potius ſtrangulando ſumptum noceat, & quidem in lamellis exhibitum, puluis verò vtiliter contra ſputum ſanguinis & dyſenteriam exhibeatur: nec illa vis venefica Argyrodamanti (ſi modò Talcum eſt Argyrodamas) tribui poteſt. Ideoque cum de verò adamante hic controuerſia eſſe videatur: omninò experientia amplius conſulenda eſt. Hiſtoriæ tamen, quæ adamantem venenatum non eſſe probant, & numero plures, & euidentia facti fide digniores eſſe: quæ vero in contrarium adducuntur, non extra dubitationis aleam poſitæ videntur.

Interim tamen hoc etiam monendum eſt, rationes, quibus probare conatur Anshelmus Boetius, adamantem non eſſe venenatum, non ſatis firmas eſſe. Vt de reliquis non dicam, occulta qualitate homini noxium eſſe non poſſe ideo putat, quia à calore noſtro alterari & in actum deduci non poſſit, ſicut & aurum & alij lapides. Verùm illa in actum deductio ſaltem neceſſaria eſt in ijs, quæ manifeſtis qualitatibus agunt. Cùm enim, vt Zabatella, *libr. 2. de miſt. gener. & inter cap. 9.* docet, in actum deduci ſit, cùm qualitates, quæ in miſtione contrariorum contemperatione atque amicitia quaſi abſconditæ latebant, miſtione ſoluta ſenſibiles fiunt: Id ſaltem imprimis ab his pendentibus elementorum qualitatibus neceſſarium eſt. Qualitates verò occultæ corpore, cui inſunt, etiam integro manente, nihilominus ſeſe exſerere, & in alia agere poſſunt, vt in magnete, vitro ☿ nij, & ſimilibus manifeſtum. Vnde, vt hoc obiter attingam, eorum ratio firma non eſt, qui aurum nullam in corpus noſtrum habere efficaciam ſtatuunt ideo quod à calore noſtro ſolui non poſſit.

QVAESTIO III.

An pinguedo & ramenta inteſtinorum tanta, vt vulgò fertur, in dyſenteria excernantur?

Inteſtina intus pinguedine non obducuntur.

Vulgata quidem, vt ſupra diximus, eſt ea ſententia: non paucis tamen dubijs inuoluta. Inter quæ primò eſt, quod de pinguedine dicitur, quam in primo dyſenteriæ gradu excerni, eamque ipſam eſſe ſtatuunt, qua interior inteſtinorum tunica oblinatur: quod tamen falſum eſt, vt iam etiam antea dictum. Etſi magni etiam viri hunc errorem errarint, & inteſtina intus pinguedine obducta eſſe crediderint; cùm tamen nulla intus in inteſtinorum cauitate ſit pinguedo; ſed extra ipſis ſaltem obducatur, vt cuilibet, qui experientiam & oculos ſuos conſulere vult, cognoſcere fa[cile e]ſt. Et ſi forſan initio pinguedo quædam excernitur, eſt ea proculdubio ex colliquatione pinguedinis, quæ extra inteſtinis inhæret.

Ramenta an ex inteſtinis in dyſenteria excernantur.

Deinde, quod ramenta Inteſtinorum attinet, illa in ſecundo dyſenteriæ gradu excerni vulgo dicuntur, eaque ſæpe ſatis magna, vt Medicus quidam, *in obſeru. Schenck. libr. 3. obſeru.* 152. ramenta inteſtinorum ſpithamæ longitudine in dyſenteria etiam non lethali excreta ſe vidiſſe ſcribat. Imo refert Hercules Saxonia, *libr. 3. panth. cap. 23.* Venetijs excretam fuiſſe membranam longitudine vlnæ cum maxima puris copia, item alibi portionem ſimilem. Præterea ſe ſanaſſe mulierem, quæ ab vlcerato inteſtino recto membranam itidem vlnæ longitudine excreuerit. Idem Hercules Saxonia, *part. 2. ſect. cap. 20. §. 2.* narrat, ſe quatuor vidiſſe dyſentericos, qui ſingulis diebus excreuerint portiones tunicarum inteſtinorum tam magnas, vt ſæpe excederent menſuram duorum vel quatuor digitorum; è quibus duæ fœminæ ſanatæ ſunt, duo verò viri mortui. Ego quidem ea, quæ alij viderunt in dubium non voco; cùm multa fieri poſſint, quæ ego non viderim: tamen quia illud, quod modò de pinguedine dixi, & quod plerique ſe vidiſſe affirmant, plerumque falſum eſt: fit, vt de reliquis dubitare incipiam; imprimis cùm ramenta talia & membranas quas deſcribunt, hactenus videre non potuerim, neque ab ijs, qui ipſi dyſenteria laborarunt, vel laborantibus dyſenteria miniſtrarunt, viſa eſſe audire potuerim. Sicut & I. Crato, dum, *conſilio* 201. ægroti proculdubio dyſenteria laborantis hiſtoriam deſcribit, refert ſe talia ramenta videre non potuiſſe. Præterea rationes quædam obſtare videntur. Etenim etſi plurimi internam inteſtinorum tunicam cruſta quadam, vt loquuntur, quam epidermidi comparant, obduci docuerint: tamen an cruſta illa epidermidi, quæ cuti obducitur, reſpondeat, non ſatis certum. Talis enim ſi eſſet, quatuor eſſet tunicæ inteſtinorum. 1. (Si à cauitate eas incipiamus enumerare) Epidermis illa, 2. Interior tunica. 3. Externa, & 4. quarta, quam vulgo communem vocant.

Quam verò cruſtam nonnulli vocant, eam rectè deſcribit Fallopius, *Inſtit. Anatom. cap. de Inteſt.* docetque, quod tunica interior fibris quibuſdam in profundum tendentibus contexatur, eo modo, vt in linteis ſericis villi ſpiſſi admodum tanquam ab inferiore ſuperficiei nati, exteriorem ſuperficiem afficiuntur, vt in panno ſerico villoſo videre eſt, & quale quid etiam in lingua apparet. Qui villi, vel cruſta, ſi ita appellare libet, data eſt ob longiorem retentionem coctionis & diſtributionis gratia, ſeu vt Hieronymus Fabricius ab Aquap. *de inteſtinis* hac de re ſcribit, ad chylum detinendum, quò minus ocyus deorſum deſcendat & elabatur, ſed cùm vaſis diutius verſari cogatur, & ita in venas aſſumatur; ſicut eundem ob finem linguæ tales villi quoque inſunt, & aſperitatem in ea afficiunt, ad retentionem perpetuam humoris, ad guſtum & ſermonem neceſſarij. Hi ergo villi abraſi cùm nulla ramenta efficere poſſunt, neceſſum eſſet, vt ab ipſa interna inteſti-

teſtinorum tunica decidantur, quod etiam Medici vulgò docent, vt cùm ex alijs, tum ex Braſſauola, *in comm.* 26. *Aph. ſect.* 4. paret, dum ibi ſcribit; diu ægrotantibus, magnam inteſtinorum partem putreſcere, vt multis partis tota interna depereat tunica, etſi ægri conualeſcant. Verum nec hoc ſatis probabile videtur. Etenim ſi vlcera aliarum partium contemplemur, videmus quidem in partibus vlceratis multa excerni, verum ſaniem & pus, in quod partis exulceratæ ſubſtantia mutatur, non verò integram partium ſubſtantiam. Et quamquam in muſculoſis partibus, in femore, crure, brachijs, in magnis abſceſſibus, membranoſæ quædam muſculorum partes, vtpote quæ putredini longius reſiſtunt, à chirurgis extrahantur, putredine à reliquis ſeparatæ: tamen inteſtinorum longè alia eſt conſtitutio, quàm vt tale quid in ijs fieri poſſit. Vbi enim membrum ex carnoſa ſubſtantia, membranis, neruis, venis & arterijs conſtituitur, caro ipſa, vt mollior, facilius putreſcit, partibus reliquis ſiccioribus ſaluis adhuc manentibus, vt in gangræna interdum fieri videmus, in qua ſæpe caro ſubitò putreſcit, vt nerui, tendines & aliæ partes duriores nudæ relinquantur. Inteſtina verò cum talem partium diuerſitatem, & talem mollem carnem non habeant, ſed ipſæ tunicæ inteſtinorum ſubſtantiam conſtituant, non video, qua de cauſſa vna earum pars in pus mutari & putreſcere, alia ſalua relinqui, & inde tam longæ partes tunicarum liberari, & à reliqua earum ſubſtantia ſeparari poſſint; præſertim cùm quæ narrantur, ſæpe minus credibilia ſint, vt dum Hercul. Saxonia refert, ſe vidiſſe ab exulcerato inteſtino recto membranam vlnam longam excretam fuiſſe; cùm tamen inteſtinum rectum vix vlnam, ſed ſaltem, vt Bauhinus, *theatr. Anatom. libr.* 1. *cap.* 17. habet, palmum vnum & ſemiſſum longum ſit. Deinde, quia inteſtinorum tunica interior etiam ſuas fibras habet, quæ ſi ſemel eroſæ ſint, reſtitui non poſſunt, non video, quomodo tanta fibrarum parte eroſa & excreta, qui ex dyſenteria conualuerunt, ſatis commodè valere poſſint, cùm tunica illa interior ac fibræ in ea, æquè neceſſaria ſit ac exterior. Quod vel illa hiſtoria docet, quam habet Schenckius, *libr. obſeruat.* 142. ex Beniuenio, *de abdit. morbor. cauſſis cap.* 95. de quodam, qui poſtquam per 40. dies dyſenteria vexatus eſſet, ſublatis doloribus, & deijciendi cupiditate nihilominus aluum liquidiorem ſemper habuit, ac ſæpius excreuit, quam diu vixit, nec vllis auxilijs curari potuit, ſed vbicunque eum cupiditas deijciendi vrſit, ibidem excrementa depoſuit, eroſis villis, quibus vis retinendi fulcitur. Quanquam enim quis ſuſpicari poſſet, hoc ſphinctere ani læſo accidiſſe: tamen Beniuenius expreſsè ſcribit, eroſis villis, quibus vis retinendi fulcitur, hoc accidiſſe, nullam verò teneſmi vel læſionis ſphincteris facit mentionem. Hinc etiam lienteria poſt dyſenteriam periculoſa eſt, quod internam inteſtinorum tunicam corruptam indicat.

Ex quibus colligi poteſt, in ijs, qui conualeſcunt, tantæ magnitudinis ramenta ab interna tunica abradi & excerni vix poſſe; & ſi quid tale excernatur, eſſe mucoſum illud excrementum, quod in inteſtinis hanc formam accipit. Etenim cùm procul dubio humores vitioſi in inteſtina confluentes ſecum chylum omnem obuium & crudiorem ſanguinem ſecum abripiant, non neceſſe eſt, vt ipſi ſeu ſua ſeu ſanguinis forma ſemper excernantur, ſed poſſunt aliam induere; & videmus quotidie fibras ſanguinis in aquam calidam effuſas albeſcere.

Pituitoſos etiam & viſcidos humores diu in inteſtinis coacervari & iſtorum formam æmulari & tandem per purgantia inde euacuari, vel in alui fluxibus excerni, Medicorum obſeruationes docent: Vt etiam Hier. Gabucinus & Felix Platerus in eam venerint ſententiam, vt crederent, lumbricos latos, qui ita dicuntur, non viua animalia eſſe, ſed mucoſam pituitam in inteſtinorum ſubſtantia denſatam, eamque intus ambientem & inde abraſam. Illuſtre huius rei exemplum exſtat *in vita Ioh. Heurnij*, quod ſupra *ſectione* 1. *capit.* 5. propoſui.

Neque ea probatio pinguedinis ac ramentorum in excretis, quæ vulgò habetur, ſatis firma eſt, quod ſcil. pinguedo, ſi in aquam projciatur, ei innatet, in carbones coniecta, pinguedinis aſſatæ odorem præ ſe ferat; tunicarum verò particulæ in prunas coniectæ, pelliculaerum & membranarum inſtar contrahantur. Supernatat enim & pituita ſæpe; neque ex odore rei combuſtæ ſatis ſemper ea cognoſci poteſt, qualis ſit. Et pituita etiam vel pus lentum, ſi exſiccetur, contrahitur.

Iſta tamen de ramentis inteſtinorum circa vulgatam opinionem dubia eo ſaltem fine propoſui, vt Lectori hac de re diligentius cogitandi occaſionem præberem, & monſtrarem, non ſemper tutum eſſe è libris quæcunque obuia deſcribere, ſed experientiam ſæpius conſulendam eſſe, quod niſi fiat, facilis in errorem lapſus eſt, quod ij, accidit, qui experientia neglecta è libris ſua de pinguedine inteſtinorum tranſcripſerunt.

QVÆSTIO IV.

An purgantia exhibenda ſint in Dyſenteria.

An purgātia in Dyſenteria exhibenda.

Vulgus quidem, & homines rerum medicarum imperiti mirantur non rarò, in Dyſenteria à Medicis purgantia exhiberi, vel clyſteres injci, cum alias plus iuſto ægri deijciant. Nonnulli etiam Medici ex Auicenna, *fen.* 4 *libr.* 1. *cap.* 4. illud allegant; *ventrem in ventris ſolutione ſoluere plenum eſt timore:* & Vallefius, *comm.* 4. *in* 4. *Epid. text.* 96. Hipp. exponens caſum Leambij ſcribit; *Purgare in Dyſenteria nihil aliud eſt, quam maiorem humorum colluuiem ad locum antea affectum & inteſtina dolentia attrahere & periculum augere.*

Imprimis verò contra purgantium vſum prolixè diſputat L. Fuchſius, *libr.* 2. *paradox. cap.* 13. *& libr.* 1. *de comp. med. cap.* 84. purgationemque hodie à Medicis inſtitui & contra autoritatem antiquorum & contra rationem putat. Hippocratem enim, *in libr. de morb.* vt & Al. Trallianum, *libr.* 3. *cap.* 21. non purgantia, ſed lac decoctum exhibuiſſe, Galenum etiam, vbi 9. *de comp. med. libr.* 1. *cap.* 5. prolixè agit de curatione dyſenteriæ, nullam purgationis mentionem feciſſe. Immò 13. *m. m. cap.* 3. cum circa ſedem vel aliquam huic vicinam partem ſit initium inflammationis, purgationem prohibuiſſe. Errandi autem occaſionem fuiſſe Recentioribus, quod malè Rha Barbarum pro Rheo Græcorum ſeu Pontico, quod adſtringendi vi præditum, vſurpauerint.

Eodem modò Alexand. Maſſaria prolixè contra vſum purgantium in Dyſenteria diſputat, & imprimis autoritatem Galeni vrget, qui cùm in alijs methodi medendi locis, tum præcipuè, 3. *meth. medend. capite vndecimo*, pluribus docet, & exemplis demonſtrat, ad partem affectam non eſſe trahendum, neque per eam euacuandum. Cùm ergo in Dyſenteria inteſtina cum fluxione, tum vlcere, ſæpe etiam inflammatione laborent, non licere putat, purgantia exhibere, quæ fluentes humores ad illa magis attrahant, doloremque vlceris & alia ſymptomata augeant. Neque etiam Galenum vel vllum alium probatum Medicum purgantibus in curanda Dyſenteria vſum ſtatuit. Et quanquam Galenum, Dioſcoridem & alios Medicos Rhabarbaro vſos fuiſſe legamus: tamen id non rhabarbarum, quo hodie vtimur, ſed

rhaponticum fuiſſe docet, quod non ſolum nullam ducendi aluum facultatem habeat, ſed contra etiam non leuem adſtringendi vim, vt quoque exſpuentibus ſanguinem, phthiſicis, Dyſentericis conferat; reprehenditque Trincauellium, quod ſcripſerit, Medicos antiquos in curanda Dyſenteria omnes rhabarbaro vſus fuiſſe.

Verum enim verò eorum ſententia probabilior eſt, quam & experientia confirmat, qui purgantibus in Dyſenteria vtuntur. Etenim præſtat, paucioribus vicibus medicamento humorem euacuare, quam permittere, vt pluribus vicibus a natura expellatur, & diuturniore tranſitu ac mora in inteſtinis ea lædat & maius damnum afferat. Præterea ſi humorum vitioſorum copia medicamento minuatur, reliquos facilius temperare & coquere poteſt & medicus & natura, vt inter exeundum poſtea minus nocere poſſint. Inſuper ſi Medicamenta humores temperantia & dolorem lenientia vſurpentur, antequam corpus purgatum ſit, corrumpuntur & parum proderunt. Atque ipſe Galenus, 2. *de ſimplic. medic. facultat. cap.* 12. & 14. docet, non eſſe exhibenda medicamenta, quæ acrimoniam humorum mordicantium temperant, niſi prius humores medicamentis abſterſi atque euacuati fuerint. Et quamuis ipſe meſſe ſolum *loco allegato* ad abſtergendum vtatur; tamen proculdubio etiam rhabarbaro & myrobalanis vſus fuiſſet, ſi eo tempore cognita fuiſſent, Neque dum probauit Maſſarias, quod Antiqui Medici præclari omnes ſine purgantibus medicamentis Dyſenteriam feliciter curauerint. Etenim Hippocrates, Galenus, & Al. Trallianus abſtergentibus vſi ſunt, & inter reliqua lacte, de quo infra dicetur, & Auicennas, 3. *Can, fen.* 16. *tract,* 2, *cap.* 7. purgantibus vtitur, etſi cum cautione.

Quamuis verò per locum affectum, quod in methodo medendi prohibitum, euacuari hoc modo, atque aliquid damni inteſtinis tranſitu humorum vitioſorum per ea inferri videatur; tamen damnum illud exiguum eſt: commodum verò, euacuatio ſcilicet humoris vitioſi, longè maius: cùm impoſſibile ſit Dyſenteriam curare, manente, quæ eam facit & auget, cauſſa. Et quidem ſi Medicus alias vias haberet, per quas humorem vitioſum, qui omninò euacuandus eſt, euacuare poſſet, eſſe ſane id commodum; verùm alius commodior locus non datur, Neque enim tutò per vomitum licet omnem illam materiam euacuare, neque id fieri poteſt; neque etiam niſi purgatio præceſſerit, commodè per vrinam euacuare licet, & medicamenta diuretica fortiora caliditate & ſiccitate ſua acrimoniam humoris dyſenteriam excitantis potius augebunt. Neque in principio ſine periculo humores ad inteſtina ruentes ad alia loca ducuntur: cùm incommoda, quæ ex intempeſtiuè ſuppreſſa Dyſenteria ingruere ſolent, nota ſint. Neque inſigne aliquod incommodum metuendum ex iſta ad partem affectam attractione. Tum enim humorum ad partem affectam attractio periculoſa & noxia eſt, cùm humores ad partem affectam attrahuntur, ibique ſubſiſtunt; quod hic non accidit. Neque vlcus inteſtinorum ſimpliciter a fluxione, & quatenus ea talis, ortum habet: cùm ſæpe Diarrhœa fiat, & fluxio ad inteſtina, quam tamen nulla exulceratio ſequitur. Hæc enim ab eroſione ſolum prouenit, quæ accidit, ſi humores ſimul acres ſint, & in inteſtinis moram trahant. Quod cùm in purgatione rectè inſtituta non ſolum non fiat, ſed potius prohibeatur, incommodum etiam nullum ex ea metuendum. Mitioribus tamen, vt modò dictum, medicamentis purgatio peragenda, non fortioribus, quæ à valde remotis fortiter attrahunt. Videatur etiam Horat. Augenius, *lib.* 10. *epiſt.* 3.

Si tamen maligna febris coniungatur, malignitatis etiam habenda ratio eſt. Ideoque, ſi ea vigeat, parcè vſurpatis vel etiam poſthabitis purgantibus ad medicamenta properandum, quæ humorum acrimoniam & malignitatem temperant,

QVÆSTIO V.

An lactis vſus in Dyſenteria conueniat.

Lac non ſolum in diæta Dyſentericorum præſcribi, ſed & loco medicamenti vſurpari, & cum ſolum exhiberi, tum alia medicamenta in eo coqui, tum per clyſterem iniici, è libris Medicorum notiſſimum eſt. Contra tamen non ſemper tuto exhiberi etiam certum, immo, vt Amatus Luſitanus, *centur.* 2. *curat.* 44. ſcribit, interdum ſi detur, inſtar veneni ſe habet, & Hippocrates, 5. *Aphoriſ.* 64. capite dolentibus, febriculoſis, & quibus hypochondria elata ſunt, ſiticuloſis, quibus item bilioſæ alui deiectiones ſunt, aut febres acutæ; lac præbere malum eſſe ſcribit. Quapropter de recto eius vſu in ſpecie quædam ſubnectere libet. *An lac in Dyſenteria conueniat?*

Lac cum tribus ſubſtantijs conſtet, caſeoſa, qua præcipuè nutrit, & quæ vlcerata ſunt inteſtina ſanat; pingui & butyroſa, qua dolorem lenit, digerit, & inteſtina oblinit, quò minus ab acribus humoribus lædantur; & tandem ſeroſa, qua abſtergit & mundificat: omnino pluribus de cauſſis in dyſenteria vtile eſt, locumque habet non ſolum vt nutrimentum, ſed etiam vt medicamentum, aut certè vt nutrimentum medicamentoſum. *Lac tribus ſubſtantijs conſtat.*

Ideoque Antiqui frequenter lacte vſi ſunt; non tamen in eundem ſemper vſum. Primo quidem cùm illi lenioribus purgantibus ita inſtructi, vt hodie ſumus, non eſſent, ad abluendos, & euacuandos humores mordaces, eoſque temperandos eo vſi ſunt; Deinde etiam ad fluxum ſedandum vſurparunt, vt & ad dolorem leniendum. Patet id ex Aetio, qui, *tetrabibl.* 3. *ſerm.* 1. *cap.* 45. ita ſcribit; *In principio igitur poſt tertiam diem, permittentibus febribus, lacte recens mulcto adhuc calido vtendum eſt, melle tepido ei admixto, atque in eius vſu ad tres dies perſeuerandum, quantum nutriendo corpori ſuffecerit; ſequentibus deinde diebus melle adempto, & modica aqua (quarta nimirum lactis partis menſura) affuſa paulum decoquimus & exhibemus; Deinde poſt alias tres ad dimidium decoquimus. & poſt alias tres ad tertias, ſimiliter per tres dies. atque ita eis præbemus. Primum enim lac purgat ſimul ea, quæ in corpore ſunt, contemperando; poſtremum vero aluum ſiſtit.* Alexander verò Trallianus, *libr.* 8. cap. 8. ita ſcribit: *Imprimis lactis calefacti & inter coquendum ſæpius agitati cyathos tres exhibemus, & poſt horas duas tantundem rurſus potui damus, quibuſdam etiam tertiò offerimus, vt integra hemina abſumatur; & ſi eo die repletus æger videatur, cibo eum abſtinere iubemus. Hoc igitur modo bilis educitur, & humores corrupti modicè purgantur mitiganturque, &c.* *Antiqui quomodo lacte vſi ſint.*

Verumtamen in eius vſu aliqua cautione opus eſt. Nam primò, quia ſerum aluum mouere ſolet; Lac crudum & recens mulctum primis diebus ad aluum mouendam & bilem educendam exhibuerunt antiqui, vt ex Aetij *allegato loco* patet. Vbi verò iam fluxum ſiſtere animus eſt, præparatione opus eſt, & ſerum decoctione vel chalybis, aut, quod alijs commodius videtur, auri vel ſilicum in eo extinctione, maxima ex parte abſumendum, & vt lac ad aluum ſiſtendam commodius fiat, præſtandum, Nam, vt Dioſcor. *lib.* 2. *cap.* 75. & Aetius, *tetrab.* 1. *ſerm.* 2. *cap.* 95. habet; ſi lac coquatur, ſerumque conſumatur, omninò ventrem non ſubducit. Secundo, quia Hippocrat. 5. *Aphor.* 64. capite dolentibus, febriculoſis, & quibus hypochondria elata ſunt, ſiticuloſis, quibus item bilioſæ alui deiectiones ſunt, aut febres acutæ, lac præbere malum eſſe

ſcribit;

ſcribit: in Dyſenteria verò febres plerumque coniunguntur, & humor dyſenteriæ cauſſa ferè biliosus eſt: cautè lac exhibendum, & ſi quid tale adſit, quod eius vſum prohibet, omittendum; neque ſemper, quod nonnulli faciunt, ſine vllo diſcrimine tanquam ſecuriſſimum remedium vel exhibendum, vel per clyſteres iniiciendum, de quo pluribus Amatus Luſitanus, *cent. 2. curat.* 44. qui lac, ſi febris adſit, tanquam præſens venenum damnat, neque in dyſentericis biliosas deiectiones habentibus admittit.

Lactis præparandi modi. Duo verò Lac præparandi modi ſunt, vt docet Aetius, *loco modò allegat.* Vel enim coquitur: vel chalybs, aurum aut ſilices igniti in eo exſtinguuntur. Ita enim ſeroſa ſubſtantia abſumitur, & pingues etiam ac igneæ partes diſſipantur, ne vel aluum mouere, vel in bilem facilè verti poſſit, & caſeoſa ac incraſſans relinquitur; & præterea à lapidibus, & ferro adſtringentem facultatem nanciſcitur. Etſi verò Aetius præparationem, quæ per coctionem fit, præfert, cùm ob alias, tùm hanc ob cauſſam, quod cinis ex ignitis lapidibus lacti commiſceatur; tamen hoc incommodum facile euitari poteſt: neque credo ſolum ad ſeri conſumptionem hanc præparationem inſtitui, ad quam coctio non minus eſſet commoda, ſed vt aliquam adſtringendi vim à ſilicibus & chalybe accipiat, & aliquæ partes pingues abſumantur, vt modo dictum. Poteſt & ſacchar. roſar. lacti commodè addi.

Antiqui tamen, præſertim ſi febris vrgeret, neque tamen lacte facilè carere poſſent, vt eius incommoda vitarent, quartam partem aquæ addebant. Et omnino ſi lac chalybeatum ſit ingrati ſaporis, potius decocto vtendum. Vnde Hercules Saxon. *prælec. p. 2. c.* 20 §. 7. interdū ſine aqua coquit lac, interdum recipit ℔. j. lactis, aquæ plantag. vel ſonchi ℥. vj. & coquit ad conſumptionem medietatis: quo ipſo ſe non modo dolores ſuſtuliſſe, ſed & incipientes dyſenterias ſine alio auxilio ſanaſſe teſtatur.

Eſt verò inter lactis genera vaccinum conuenientiſſimum, quod craſſarum eſt partium. Mulieris tamen boni habitus & bona victus ratione vtentis naturæ humanæ adhuc conuenientius, vt poſtea *in diæta* dicetur.

QVAESTIO VI.

An Chalybis vſus in Dyſenteria conueniat.

An Chalybis vſus in Dyſenteria conueniat? Maior verò longè difficultas occurrit, de Chalybis in dyſenteria vſu. Equidem non ſolùm in potu, ſed & in lacte & alijs medicamentis, quæ cùm exhibentur, tum per clyſteres iniiciuntur, chalybem exſtinguere plerique Medici iubent. Verum ſuſpectum hodie multis reddidit vſum chalybeatorum medicamentorum in Dyſenteria Iohan. Crato, dum, *Conſil.* 201. ſcribit; *In recta victus ratione nihil prætermittatur, nec detur potus chalybeatus, vt fieri ſolet. Non enim adſtringit, vt falsò exiſtimant Medici, ſed turbat aluum.*

Platerus etſi in Practica aqua & vino chalybeato vtatur: tamen, *in Epiſtola ad Guilel. Fabricium*, quam is *cap. 7. tr. de dyſenteria*, inſeruit, Cratonis ſententiam non planè improbat. Eſt enim, quod ipſa experientia teſtatur, in chalybe vis quædam aluum turbandi, imò ſi paulò copioſius ſumatur, etiam vomitum mouendi. Hoc verò incommodum vt euitetur, ipſe quidem, vt crudæ partes in aqua & ſeroſæ abſumantur, chalybem in ijs extinguere commodum putat, verum non ſæpius hoc fieri vult, ne vis illa vomitum vel aluum ciendi in aquam trāſeat, & aqua ſaltem leuiter chalybeata vtendum, aut planè omittendam cenſet.

Foreſtus quoque etſi in dyſenteria chalybeatis medicamentis vtatur: tamen crocum martis probare non videtur, dum, *libr. 4. de febr. obſeruat. 4. in ſchol.* puerum quendam nouem annorum, cum Empirici cuiuſdam conſilio crocum martis accepiſſet, poſtea nigra per ſuperiora euomuiſſet, & nihil continere potuiſſe ac mortuum eſſe ſcribit. Metallica enim eiuſmodi ventriculum lancinare.

Chalybs aluum ſiſtit. Verùm ſi in Antiquorum Medicorum ſententiam inquiramus, & facultatem aluum ſiſtendi & aluum mouendi ac aperiendi chalybi & ferro tribuunt. Dioſcorid. *lib. 5. cap.* 53. rubiginem ferri ſiſtere fœminarum profluuium, vinum & aquam, in qua candens ferrum ſit exſtinctum, potu cœliacis, dyſentericis, cholera laborantibus & diſſolutis ſtomacho prodeſſe ſcribit. Galenus, *libr. 11. de ſ. m. fac. cap. de Lacte*, Lac deſiccantem facultatem accipere, & omnes alui fluxiones ſiſtere, ſi lapides igniti aut ferrum candens in eo extinguatur. Quod ex eo repetijt Paulus Ægineta, *de re medic. lib. 7. §.* σίδηρος *& ibidem §.* λεπὶς, vbi ſcribit, quod ferri ſquama magnam adſtrictionem habeat. Aetius, *tetrabibl. 3. ſerm. 1. c.* 48. vinum, in quo chalybs ignitus ſit, dyſentericis exhibet. Auicennas, *lib. 2. tract. 2. capit.* 253. ferrum ſtipticum eſſe ſcribit. Antiquos ſecuti ſunt poſteriores Medici ferè omnes, Valeſcus de Taranta, Gattinaria, Fuchſius, Rondeletius, Donatus ab Alto mari, *de med. hum. corpor. malis c. de Diarrhœa*, Amatus Luſitanus, *cent. 6. curat. 2. & 11.*

Plurimi tamen etiam medici ferro & chalybi non ſolum adſtringendi & fluxus alui ſiſtendi vim, ſed & aperiendi, imò etiam aluum & vomitum mouendi facultatem attribuerunt.

Chalybs obſtructiones aperit. Aetius, *tetrabib. 3. ſect. 2. cap.* 11. ſcribit; Aqua, in qua chalybs extinguitur, præclarè ſplenem liquefacit, vtpotè quæ conſumendi facultatem habeat. Oribaſ. *Medic. collect. lib.* 15. & Aetius, *tetrab. 1. ſect. 2. cap. 59. §.* λεπὶς, docent, quod omnes ſquamæ multum mordaces ſint. Cornelius Celſus, *lib 4. cap.* 9. aquam à ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit, lienem coercere, & animaduerſum eſſe ſcribit, animalia, quæ apud hos fabros educata ſunt, exiguos habere lienes. Auicennas, *lib. 2. tract. 2. cap.* 251. in ſcoria ferri vim ſoluentem aliquam eſſe ait, & vinum, in quo extinguitur ferrum, fluxum alui antiquum & dyſenteriam ſanare ſcribit. Idem Haliabbas & alij Arabes ſtatuunt; Idem ſentiunt poſteriores Medici. Iohan. Langius, *libr. 1. epiſtol.* 48. Antonius Beniuenius, *obſeruat. medic. cap.* 5. Iohan. Baptiſta Montanus, *conſil.* 249. Mercatus, *de morbis mulierum lib. 2. cap. 18. & lib. 2. de indication. capit.* 7. Reinerus Solenander, *ſect. 3. conſil.* 68. 21. 22. *ſect. 4. conſil.* 9. & alij plurimi. Immò chalybem etiam vomitum mouere experientia docet, annotauitque id de vino chalybeato Platerus, *lib. 1. obſeru. pagin.* 225. Vnde Cæſalpinus, *lib. 3. de metall. capit.* 6. rubiginem, in quam ferrum conuertitur, maleficam eſſe ſcribit, & *ibidem, cap.* 13. ferruginem in multa quantitate ſumptam vomitum prouocare, & ad necem ducere. Vnde Auicennas, *lib. 4. fen. 6. tr. 1. cap.* 8. ferri limaturam & ſcoriam inter venena refert.

Cùm ergo tot Medici ferro & chalybi vim etiam adſtringentem tribuant, ac vinum & aquam, in qua chalybs extinctus eſt, cum dyſenteriam, tum alios alui fluxus ſanare ſcribant: nolim ego tot Medicis ſimpliciter contradicere. Quia tamen Dioſcorides & Auicennas & alij præclari Medici vim quandam aluum mouendi ferro & chalybi etiam tribuunt, atque experientia ipſa id teſtatur, & præterea ad obſtructiones viſcerum & lienis aperiendas felici cum ſucceſſu à Medicis vſurpatur, qua ratione hæc conciliari poſſint, videndum.

Ludouicus Mercatus, *de morb. mulier. l. 2. c.* 18. vt hæc conciliet, ferrum & chalybem adſtringendi & meatus obſtructos aperiendi, item vim purgandi habere ſcribit, eamque obtinere ob maximam copiam ſulphuris & Mercurij, quam habeat: purgandi tamen vim non talem eſſe docet, qualis eſt in alijs medicamentis purgantibus,

tibus; ſed quia liquandi, fundendi, & attenuandi maximam vim & efficaciam obtineat, accidere, vt ſi copioſius id faciat, per vomitum & aluum purget: ſi verò partes illæ ſulphureæ & mercuriales abſumantur, id quod fit igne fortius & ſæpius adhibito in croci martis præparatione, medicamentum adſtringendis fluxibus idoneum parari ſcribit. His addit & hoc: Sulphur & Mercurium in ferro duobus modis contineri; Vno, quatenus iam ſunt in ferri ſubſtantiam mutata; Altero, cum veluti futura ſunt ferri alimentum. Priori modo, quatenus ſcilicet iam cocta & in ferri naturam mutata ſunt, vim purgandi habere: Poſteriore verò, vtpote crudiora & quaſi excrementitia nocere, corrumpere & pernicioſa eſſe. Hinc porrò concludit: Alio modo ferrum præparandum eſſe, vt aluum ſiſtat, alio vt obſtructiones liberet & purget. Ad aluum ſiſtendam ſulph & Mercurium auferendum & ſeparandum eſſe, quod fiat vel igne valido, vel aqua valida, dum in crocum martis dictum mutatur. Hoc enim modo præparatum fluxus quoſuis validiſſimè ſiſtere & flaccidas partes roborare ſcribit; ſi verò meatus aperire & purgare animus ſit, partem illam, in qua vis illa eſt, propriè vſurpandam, ſcilicet ſulphur & Mercurium coctum, ſeparata parte illa cruda excrementitia & extranea. Atque ita triplicem chalybis præparandi modum eſſe docet. Primus eſt, ſi in alio medicamento pars purgans citra aliam chalybis ſubſtantiam colligatur, chalybis limatura, vel laminis candentibus ſæpiſſimè in aquam, vel liquorem alium immiſſis, a quo liquor vim purgandi ſortiatur. Ideoque cum fluxum alui ſiſtere volumus, primam aquam, in qua chalybs extinctus eſt, abijcere iubet. Secundo modo, ſecundum Mercatum præparatur ſine igne chalybs, comminuta, liquata & ſeparata recrementitia illa parte aqua vitæ, aut aceto, donec ex toto vniuerſa limatura ſubſtantia comminuatur. Acetum enim totum illud, quod extraneum eſt, ocyſſimè conterere ſcribit, relicta parte natiua. Nec obſtare rubiginem, quæ acquiritur, quæ facilè igne, aqua feruentiſſima, vel oleo ſeparari poſsit. Tertius eſt, cum igne ſæpiſſimè comburente pars illa ſuperflua ſeparatur, manente puriore & vtiliore, Rodericus à Caſtro id hoc modo exprimit: cocta & vtilia principia in eius ſubſtantia inueniri, ac in eius partibus penitioribus; cruda & excrementitia naturam ad ſuperficiem truſiſſe. Et Mercatum in eo recentiores alij etiam ſequuntur, quod primam aquam, in qua chalybs ignitus ſit extinctus, abijcere iubent, vtpotè quæ aluum moueat, & poſtea in noua aqua ſæpius eundem chalybem extingui volunt.

Verum enim verò quædam circa hanc Mercati opinionem monenda ſunt. Primò enim illud non concedi poteſt, in ſtomomate, ſeu chalybe eſſe duas partes, vnā coctam & chalybi iam propriam factam, alteram crudam, alienam, & excrementitiam, quæ ſeparanda ſit. Etenim ſit ſanè, vt in ferro tale quid reperiatur: tamen chalybs ita puræ & homogeneæ naturæ eſt, vt tale nihil in eo reperiatur, ſed tota eius ſubſtantia vnius naturæ eſt. Itaque effectus quicunque à chalybe proueniunt, ab ipſius ſubſtantia proficiſcuntur. Ex quò deinde ſequitur falſum & illud eſſe, quod putat, aqua vitæ, aut aceto, dum ab iis vniuerſa limaturę ſubſtantia comminuitur, illud quod extraneum & excrementitium eſt, conteri & abſumi, relicta parte natiua, & æruginem etiam, quæ relinquitur, facilè ſeparari igne, aut aqua feruentiſsima. Nam aquam vitæ, ſeu Sp. vini quod attinet, ille non ſufficit ad ferrum corrodendum, aut ſoluendum, niſi alia calcinatio, vel ſolutio præceſſerit. Acetum verò quidem hoc præſtat, ſed nihil ſeparat, ſed totam chalybis ſubſtantiam comminuit & ſoluit, immò ſal aceti ſeſe chalybi vnit, vt ita facilè ſeparari non poſſit. Rubigo quoque non alterius naturæ eſt, ſed ipſa chalybis ſubſtantia in hanc formam redacta. An verò in chalybe duæ partes ſint, vna adſtringens, altera liquans, fundens, & attenuans humores, aluumque mouens, de eo mox dicetur. Cornelius Celſus certè, *loco allegato*, aqua fabrorum ferrariorum ad lienem coercendum vtitur, à qua nihil abijcitur, & in qua ferrum candens non vnum, ſed varium, idque ſæpiſsimè extinguitur.

Iulius Cæſar Claudinus, *in Appendic. lib. de ingr. ad infirmos, ſect.* 2. & ipſe admittit, in chalybe eſſe vim adſtringentem, ac præterea attenuantem & obſtructiones aperientem, immò aluum mouentem. Has autem diuerſas qualitates & facultates pendere à diuerſis partibus, quibus chalybs conſtet, alijs frigidis, aliis calidis: chalybem verò aluum ſoluere non trahendo, ſed irritando ſtatuit.

Chymici Recentiores etiam non vnius opinionis ſunt, ſed alii duplicem crocum martis ſtatuunt; vnum adſtringentem, & alui atque alios fluxus ſiſtentem, qui fiat per fortes calcinationes, & ignem reuerberii, qua vis ſulphuris & Mercurii ſeparatur; alterum aperientem, qui fit baculis ferri vel chalybis ignitis ſulphuri admotis, aut aquarum acutarum, vel ſp. Vitrioli, vel ſulphuri aſperſione & illitione.

Libanius verò hic diſtinguere non videtur, *ſed comment. alchym. part. 2. lib.* 1. *cap.* 10. crocum martis reuerberatione factum non ſolum ad hæmorrhagias, ſed & lienis morbos vtilem eſſe docet.

Ita & Crollius croci martis eſſentiam, quam deſcribit, tam ſiſtendis fluxibus, quam epatis & lienis obſtructionibus aperiendis vtilem eſſe tradit. Idem à Chymicis aliis pleriſque, docetur.

Ex hac ergo difficultate & controuerſia, vt ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, paret, nondum ſatis explicata, vt nos expediamus, & noſtram etiam ſententiam tandem ſubiungamus. Primò hoc omnino præſupponendum, quod non ſolum tot Medicorum ſcripta docent, ſed & ipſa experientia approbat, ferrum & chalybem atque ex iis parata medicamenta vim habere ſanguinis & alios fluxus ſiſtendi; præterea obſtructiones epatis, lienis & venarum meſaraicarum aperiendi, imò aluum turbandi, & nonnunquam etiam vomitum ciendi.

Secundò ſciendum: notas illas qualitates, adſtringendi, liquandi, fundendi, attenuandique vim, imo aluum turbandi & vomitum ciendi non prouenire a ferro & chalybe integro, ſed reſoluto. Ferrum enim & chalybs, vt & alia metalla, tam compactæ & ſolidæ naturæ ſunt, vt integra nullo modo notis qualitatibus aliquid in corpus noſtrum agere poſſint: Reſoluta verò id præſtant, quod præſtant, vt mox dicetur. Eſtque hoc verum non ſolum de ferro, ſed & aliis metallis, imò de ipſo auro. Fulminans etiam aurum dictum aluum mouet, quod integrum non facit.

Tertiò, An tamen occulto modo aliquid etiam integrum præcipuè ignitum, agere poſſit, Chymicis conſiderandum relinquo. Cùm enim omnia metalla ſuam ſoliditatem & compactionem ab interno principio, ſpirituque quodam coagulante obtineant, non planè abſurdum videtur, etiam integra, præcipuè ſi incandeſcant, occulto modo & per ſpiritum quendam coagulandi vi præditum, alia liquida compingere & coagulare, & proinde etiam fluida ſiſtere poſſe Documenta huius rei Chymicis non pauca nota ſunt. Si plumbum liquefiat, & in liquefactum fouea aliqua imprimatur, & mercurius viuus in eam fundatur, mox ille fluiditatem amittit, & inſtar plumbi coagulatur. Talem ergo figendi, & humores fluidos ſiſtendi vim à ferro ignito, vino, aquæ, lacti in quibus extinguitur, communicari poſſe, vt credam, id perſuadere videtur, quod non ſolum chalybs, ſed & ſilices igniti, immò aurum eundem in finem vſurpetur; Cùm tamen certum ſit, auri ſubſtantiæ ignitione nihil decedere. Neque eſt, vt aliquis dicat,

igni-

ignitionem hanc, & in lacte extinctionem eo fine inſtitui, vt ſeroſa pars abſumatur. Nam ſi hic ſaltem finis eſſet huius extinctionis, poſſet idem coctione fieri. Et quid in aqua abſumet aurum ignitum? Verùm hac de re cuique ſuum iudicium liberum eſto.

Chalybs an dyſenteriæ conueniens.

Quartò præparationem & reſolutionem chalybis quod attinet. Etſi ferrum & chalybem reſoluendi plures modi ſint, ſcilicet per ſolum ignem & reuerberationem, per aquarum fortium, ſpir. vitrioli, ſulphuris, aceti affuſionem vel aſperſionem, ſulphuris, affricationem, quæ ignitio adhibetur: tamen omnium harum ſolutionum fundamentum in mutatione in vitriolum aut vitriolatam naturam conſiſtere videtur. Vt enim Chymici quidam docent, vitriolum eſt proxima metallorum materia, & in eam tanquam proximam naturæ metallicæ omnia metalla recurrere poſſunt, vt in cupro & ferro eſt notiſſimum: de quo iam non diſputo. Hoc certum eſt, ſalem quendam vitriolatum omnibus metallis ineſſe, & vt ex omnibus metallis cryſtalli, ſeu quoddam vitrioli genus: ita etiam ex omni ferro & chalybe quocunque modo calcinato vitriolum martis dictum iterum fieri poteſt. A quo crocus martis non multum differt. Ergo ſiue ſubſtantia, quæ à chalybe ignito liquori communicatur, ſiue ſcoria ferri, ſiue ferrugo, ſiue crocus martis, ſiue chalybs præparatus ſumatur, omnis horum vis à vitriolo pendet, omniaque hæc vitriolata eſſe vel guſtus docet.

Verum cùm vitriolum qualitates diuerſas habeat, ſecundum diuerſas partes, quibus conſtat, aſtringit, calorem & efferueſcentiam humorum reſtinguit, calefacit, deſiccat, vlcera claudit, vomitum excitat, vomitum ſiſtit. Seu, vt Galenus, *9 de ſimpl. med. facult.* hac de re ſcribit, *Mirari ſubit de hoc medicamento, quo pacto vehementiſſimæ adſtrictioni admixta eſt caliditas non inſtrenua. Conſtat ergo, quod maximè condire & ſeruare carnes humidas poteſt, nimirum caliditatem humiditate abſumens, atque adſtrictione ſubſtantiam contrahens & conſtipans. Hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipſius exprimit. Conſtringit verò, deſiccat, atque contrahit in ſe ſubſtantiam carnis.* Reſoluitur enim vitriolum in phlegma, ſpiritum & oleum rubicundum, colcothar, ſalem, terram, quæ vt ſingula peculiares qualitates obtinent, ita & inuicem variè mixta.

Quintò & hoc monendum, chalybem & ferrum & medicamenta ex iis parata, vt & vitriolum, equidem multis morbis, etiam hauſta, vtilia eſſe: tamen quia omnia metalla naturam corpori noſtro aduerſam obtinet, omnino doſin certam in iis exhibēdis diligenter obſeruandam, quæ ſi tranſcendatur, id quod medicamenti loco eſſe poterat, venenum euadit. Ita, vt antea diximus, ferrum & ſcoriam ferri (maiori ſcilicet copia ſumpta) inter venena refert Auicennas, & Cæſalpinus, *libr. 3. de metall. cap. 13.* ferruginem, quam iuſto pondere inter medicamenta admittit, in nimia quantitate vomitum prouocare, & ad necem ducere ſcribit. Aduerſa tamen illa noſtro corpori vis nunc magis, nunc minus ſeſe exſerit, pro vario præparandi modo. Dum enim ferrum à natura ſua adhuc parum receſſit, minus ſtimulat; magis verò, vbi iam ad ferruginis & vitrioli naturam tendit. Ita ſcoria ferri tutius medicamentum eſt, quam rubigo ferri, quod etiam Cæſalpinus monet, *libr. 3. cap. 19.*

Ex quibus omnibus tandem concluſionem huius quęſtionis hanc colligimus: Aquam, lac & vinum chalybeatum non planè reiicienda eſſe; cùm ſeu ſpiritus aliquis coagulans & humores fluidos ſiſtens, ſeu ſcoria quędam adſtringens liquori communicetur. Extinctionem tamen hanc cum Plateto moderatam eſſe volumus, neque nimis ſæpe fieri; cùm certum ſit, ſi multum de ferri ſubſtantia aſſumatur, aluum turbari, imò ſi copioſius ſumatur, vomitum quoque citari. Et omnino parcius chalybs in dyſenteria exhibendus eſt, quam in cachexia vel viſcerum obſtructione; cùm adſtrictione ſolùm aliqua, non aliis chalybis effectibus hic opus ſit. Neque diſtinctio inter chalybem recentem & ſæpius ignitum locum habet, aut partes ferri, quæ in prima ignitione liquori communicantur, ſaltem vim aluum mouendi habent: ſed quia chalybs homogeneæ naturæ eſt, omnes eius partes eandem vim habent, & quò plus de eius ſubſtantia liquori communicatur, eo magis aluum vel vomitum mouet. Neque etiam aquam primam abiicere opus eſt: niſi forſan chalybs non purus ſit, ſed quandam rubiginem extra contraxerit. Hæc enim cum aquæ in extinctione communicetur, eam abiicere non incommodum eſt.

Monendum & hoc puto, liquores illos chalybeatos recenter paratos vſurpandos eſſe, præcipuè ſi chalybs ignitus ſæpius in iis extinctus ſit. Chalybis enim ſubſtantia principio & ſtatim ab extinctione ſaltem ſcoriarum naturam retinet; ſi verò diutius in liquore illo maneat, in rubiginem quaſi mutatur, & tum vim potius aluum turbandi, vomitumque ciendi ac humores fundendi, quam ſiſtendi habet. Cuius rei indicium præbent vina chalybeata, quæ ad obſtructiones epatis & lienis exhibentur, & ſi copioſius ſumantur, & aluum & vomitum mouent. Non enim ſtatim poſtquam chalybs in vinum iniectus eſt, exhibentur, ſed in Sole vel loco calido aliquot diebus agitantur, vt chalybs melius reſoluatur.

Croci martis in Dyſenteria vſus.

Si autem quæratur de croco martis & chalybe præparato in dyſenteria exhibendo, cum martis crocum vſurpandum potius cenſeo, qui ſolius ignis & reuerberationis beneficio paratus eſt. Is enim nondum adeo vitriolatam naturam adeptus eſt, ſed vt eam acquirat, alia adhuc reſolutione opus habet, ideoq; adſtringendi potius, quam alia vi pollet. Reliquæ preparationes chalybis omnes, ſiue ſint chalybis præparati in vino vel alio liquore infuſiones, ſiue per aqu. fortem, ſpir. ſulphur. vitriolum, Acetum deſtillatum ſolutiones, omnes iam vitriolatam naturam magis ſapiunt, & croci hoc modo præparati aliquid de liquore ſoluente participant, ſalemque aceti & aquarum fortium ſibi vniuerunt; & proinde etſi quandam adſtrictionem habeant, & propterea in cachecticis viſcerum laxorum tonum roborent: tamen quia vis aperiendi, humores fundendi, & liquandi, ac ſi copioſius ſumantur, aluum turbandi & vomitum ciendi in iis præualent, in dyſenteria locum non habent ſe potius in viſcerum obſtructionibus & cachexia. Cùm enim præparationibus iſtis partes omnes, in quas aliàs vitriolum reſolui poteſt, ſeparatæ non ſint, ſed inſtar vitrioli à terra craſſiore ſeparati & parum calcinati ſeſe habeant, & propterea in iis adhuc ſpir. vitrioli cum ſale mixtus ſit, non mirum eſt, ſi & aperiant, interdum etiam vomitum ac aluum moueant; cum ſalis vitrioli maximè proprium ſit vomitum mouere. Et ſi omnino crocum martis hoc modo pręparatum exhibere libeat, doſis omninò ſit minor, ne acrimonia, quam obtinet, inteſtina vellicet, aut vomitum cieat, ac aluum turbet, quod Empirico illi apud Foreſtum, *lib. 4. obſeruat. 4. in ſcholio*, accidit. Quæ verò de chalybe, qui apertionis viſcerum gratia exhibetur, dici poſſent, hic, cum huius loci non ſint, prætermittimus & in alium locum commodiorem reiicimus.

Feces alui nigra.

Tandem vnum hoc circa vſum medicamentorum chalybeatorum monendum cenſeo, accidere plerumque & poſt vſum medicamentorum talium, ſicut & poſt potum acidularum & thermarum vitriolatarum accidere ſolet, vt nigra per aluum deiiciantur; quæ vulgus, imò & ſæpe Medici incautiores pro humore melancholico & atro, quem talia medicamenta educant, habeant; cum tamen ſępe color ille ſaltem ſit à vitriolo, & vulgo etiam notum ſit, ex ferri rubigine atramenta & tincturas nigras fieri.

CAPVT VIII.

De Fluxu alui ſanguineo & hepatico.

Fluxus alui ſanguineus

QVandoque ſanguis per aluum, etiam ſine inteſtinorum exulceratione, & plerumque nullo cum dolore excernitur, cui ſanguinis fluxui à veteribus dyſenteriæ nomen quoque attribuitur: vt *cap. præcedente* dictum, vbi cruentarum alui deiectionum quatuor differentias explicauimus.

Illis tamen addi poſſe videntur & aliæ ſanguinis excretiones, vt quando rupta aliqua in epate vena ſanguis & per aluum & vomitum excernitur; item ſanguinis per hæmorrhoides euacuatio.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Emittitur autem ſanguis per inteſtina, quia vel expellitur ſiue à toto, ſiue ab epate per meſaraicas ob copiam aut acrimoniam, vel exit aperta ſeu rupta vena, vel non retinetur iuſto tempore in epate ob imbecillam eius facultatem. Modus, quo vaſa aperiuntur eſt ἀναστόμωσις, nonnunquam & ruptura. Quidam & per διαπήδησιν in epatis imbecillitate fieri volunt, vbi ſanguis ſeroſus ob tenuitatem in epate egreditur per rarefactas vaſorum tunicas, aut certè reſeratis exilium vaſorum oſculis. Fluxus ſanguinis, qui ab epatis imbecillitate prouenit, propriè & in ſpecie Hepaticus dici ſolet: reliqui in genere fluxus ſanguinolenti dicuntur. Qui fluxus cùm cauſſis & curatione differant, ſeorſim tractandi.

De Fluxu ſanguinis à copia eius.

Fluxus ſanguinis à copia eius.

Primò quidem quandoque ſanguis profluit rupta aut aperta aliqua vena in epate, atque tum non ſolum per aluum, ſed & per vomitum ſanguis effunditur. Et cognoſcitur hæc cauſſa ex relatione ægri, qui an percuſſus vel lapſus fuerit, aut aliud aliquid graue onus eleuauerit, vel ſimile quid paſſus fuerit, refetet. Verum pauci ab hoc profluuio ſanguinis euadunt, partim ob copioſum ſanguinis fluxum, partim quia ex concreto ſanguine in ventriculo in lipothymiam incidunt, partim in hydropem. Si quæ tamen ſalutis ſpes ſit, ea cura adhibenda, quæ ſupra in ſputo ſanguinis propoſita eſt.

Deinde ſanguinis per aluum fluxui occaſionem præbet, Primò Intemperies epatis natiua calida. Hæc enim cùm naturalis ſit, alimentum attractum totum ferè in ſanguinem vertit, cuius copiam cum natura abſumere non poſſit, ſuperfluum ſæpe per hæmorrhagiam narium euacuat, quandoque ad inteſtina effundit. Secundo defectus alicuius membri. Cùm enim ea pars ſanguinis, quæ membro deficienti alimentum præbere debebat, abundet, natura eam ad inteſtina ablegat. Tertiò conſuetæ alicuius euacuationis ſuppreſſio, vt ſi menſes, hæmorrhoides, hæmorrhagia narium conſueta ſubſtiterit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Si ſanguis à toto prodeat, & ſola quantitate peccet, repente ille & copiosè per interualla mediocria egreditur, & profuſus illico conteſcit, exitque ſine notabili in ventre & inteſtinis moleſtia, & ſine virium aliqua deiectione, & ferè etiam ſine coloris in facie mutatione, & præceſſerunt cauſſæ, de quibus antea diximus. Ideoque ægrotus interrogandus, an euacuatio aliqua conſueta ſuppreſſa ſit, an membrum aliquod amiſſum ſit; quorum ſi nihil acciderit, in Epate cauſſa hæret.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Si ſanguis ſola copia peccet, minus periculoſus eſt eius fluxus, quam ſi ſimul qualitate, tenuitate ſcilicet atque acrimonia, quia talis longius à naturali ſtatu recedit.

2. Difficilius toleratur, cæteris paribus, fluxus ſanguinis, ſi materia in vias inteſtinorum ſuperiorum prodeat; quia digniora illa & diſtributioni chyli deſtinata ſunt, doloreſque ibi vehementiores exiſtunt ob conſenſum cum partibus principibus.

Curatio.

Curatio.

Si ex ſanguinis copia, aut ſuppreſſa euacuatione fluxus eius accidat, non ſiſtendus eſt adſtringentibus, & ijs, quæ ſanguinem condenſant: ne ſuppreſſus aliò tendat, & grauiorem aliquem affectum excitet; ſed victus parcior imperandus, & frictionibus, cucurbitulis, lauacris ad crura & brachia retrahendus & diſtrahendus, vt natura auara quaſi facta ſanguinem auidius poſtea retineat.

Eodem modo curatur fluxus, qui ex redundantia ſanguinis ob membrum aliquod amputatum ortum habet. Neque enim ille fluxus ſiſtendus, ſed ſanguis minuendus victu parciore, & fluxus præcauendus ſtatis temporibus bis vel ter in anno, ſanguine emiſſo, prout eius redundantia poſtulare videtur.

Si vero ſolum ex epate nimiam ſanguinis copiam generante proueniat, & æger bene toleret, non ſiſtendus fluxus, ſed ſinendus: cum ſæpe cum valetudinis commodo fiat, & ætatis progreſſu ſponte quieſcat.

Si verò immodicus ſit, venæ ſectione euacuatio & deriuatio fiat. Interim epar paulatim temperare, & victum nonnihil minuere conuenit, ne nimia ſanguinis copia generetur. Prodeſt & ſerum lactis chalybeatum, aut in quo ſemina melonum cocta ſint. Succus item aut decoctum endiuiæ vel plantaginis cum puluere roſar. rubrar. & corall. rubror. Clyſteres quoque ex ſero chalybeato cum adſtringentibus cocto vtiliter iniici poſſunt. Si ſanguini bilis, quæ eum acrem & ad fluxum promptiorem reddere ſolet, ſit admiſta, hæc prius leniter euacuetur ijs, quæ ſimul adſtringendi vim quandam obtinent.

Vt: ℞. *Myrobalanor. citrinor.* ʒ. ij. *roſar. rubr.* ℈. ß. *ſem. acetoſa* ʒ. i. Coq. *in aqua plantaginis*. Doſis ſint ℥. iij. quibus rhabarb. ℈. ij. addi poſſunt.

Poſtea adſtrictio fiat cum trochiſcis de ſpodio, terra ſigillata, ſyrupo de roſis ſiccis &c.

Diæta.

Diæta.

Qui plethorici ſanguinem deijciunt, ijs conſulit Galenus, 4. *de articul.* vt minus comedant, quam prius, & cibos quidem pauci alimenti; frequenter aluum ducant, quantum poſſunt exerceantur, frictionibus vtantur: ante cibum ſæpe, poſt nunquam lauentur.

Si qui aquis vti poſſunt digerendi vim habentibus, id vel maximè faciant. Abſtineant à vino.

De fluxu hepatico.

Virtus epatis in quo conſiſtat & quomodo debilitetur.

Fluxus hepaticus ab imbecillitate epatis ſanguinem rectè generare non valentis originem habet. Vt autem virtus epatis, ſicut & aliarum partium, non conſiſtit tantum in temperie, ſed in calido & humido innato, ſpirituq; inſito, qui eſt præcipuum inſtrumentum omnium facultatum: ita imbecillitas epatis non conſiſtit tantum in temperiei mutatione, ſed in defectu calidi innati. Calidum autem innatum extinguitur vel à cauſſa frigida, vt intemperie frigida vicinarum partium, puta meſenterij, inteſtinorum, ventriculi, aqua frigida pota, medicamentis frigidis. Vel abſumitur & diſſipatur à calore vehementi, ſeu in epate, ſeu in partibus vicinis excitato, vt in febribus ardentibus: Vel abſumitur à cauſſis ſiccantibus ex temperie ſcilicet ſicca, fluxionibus & euacuationibus immodicis; vel ſuffocatur ab humida totius corporis conſtitutione.

Platerus aliam adhuc cauſſam ponit, caliditatem ſcilicet epatis & ſanguinis meſaraici ſummam tenuitatem, quæ oſcula venarum aperiat, de quo infra in *qu.* dicetur.

Vt autem cauſſæ, quæ imbecillitatem epatis inducunt, eiuſque naturalem conſtitutionem vitiant, non ſunt

ſunt eiuſdem generis; ita ipſe fluxus non ſemper eſt eiuſmodi. Nam aliquando ſolùm ſanguis ſeroſus crudus & ſemicoctus excernitur, qui legitimus eſt fluxus hepaticus. Fluxus enim hepaticus legitimus prouenit ab im-

Fluxus hepaticus legitimus. becillitate epatis, ob quam ſanguificatio non rectè perficitur, ſeu ab intemperie ipſam facultatem & calidum ac humidum natiuum vitiante; Spuria verò ab intemperie non lędente facultatem, ſed corrumpente eius opus, ſanguinem ſcilicet; ita vt loco puri ſanguinis impurus & corruptus proueniat, & ob quem etiam bonus ſanguis in malum degenerat; cùm in legitimo fluxus ſanguinis nunquam bonus & perfectus ſanguis in epate generetur.

Spurius. Atque hic ſpurius hepaticus fluxus fit, dum ſanguis acrimoniam & mordacitatem acquirit ob bilem flauam aut atram permiſtam; vel dum ex diuturna in epate, & locis vicinis mora craſſus redditur, & aduritur, ſæpe etiam putreſcit; vel dum epar limoſum & feculentum ſanguinem generat lienis vitio, qui id, quod feculentum eſt, ad ſe non trahit.

Atque ita quamuis epar varias diſpoſitiones pati, & variè alterari poſſit: tamen ſola temperamenti & qualitatum in epate mutatio fluxum hepaticum propriè dictum & legitimum non producit, ſed ſaltem ſpurium. Cùm verò ſanguis nonniſi crudus & imperfectus generatur, id non accidit, niſi vi ſanguificatrice epatis læſa ob calidum & humidum epatis innatum imminutum; Atque hinc accidit, quod febres ardentes, immodicæ euacuationes, & alię cauſſæ calidum, humidumque innatum epatis abſumentes & diſſoluentes, hydropem, & hunc hepaticum fluxum excitent, reliquæ alterationes non item.

Signa Diagnoſtica.

Fluxus hepaticus ab imbecillo epate, & præcipuè le-

Signa. gitimus, facilè cognoſcitur. Id enim, quod exit, dilutè rubet, vt lotura carnis animalis recens mactati, neque concreſcit & frequentius effluit, ob læſam ſimul epatis retentricem, ſine aliqua mordicatione, niſi plus bilis ſimul efferatur.

Diſtinguiturque hic fluxus à diarrhœa, quod in diarrhęa nulla adſit imbecillitas epatis; in fluxu verò hepatico ſigna eparis imbecillitatis manifeſta adſint. Nam cùm epar eſt frigidum, color totius corporis eſt pallidus, palpebræ ſunt quaſi inflatæ, pedes tument, excrementa ſunt cruda & aquoſa, abeſt ſitis & cibi appetentia. Et cùm incipiente tali fluxu notum habere vtile ſit, à qua cauſſa originem duxerit, facilè ex antecedentibus morbis id cognoſcere licet.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Omnis fluxus hepaticus malus. Ducit enim ad cachexiam, hydropem, tabem, & tandem mortem. Hippocrates & Galenus, 2. *Prognoſt. t. 17. & ſeqq.*

2. Incipiens, & in iuuenibus difficulter curatur: inueteratus & in ſenibus ferè nunquam.

3. Quibus hepaticis ſputum cruentum ſiue ſubpallidum ſiue bilioſum meracum, ſtatim lethale. Hippocrates, 6. *Coac. tex.* 21. Magnum enim affectum indicat, in quo neque epar per loca conuenientia expurgari poteſt, ſed partes ſupra ſeptum tranſuerſum in conſenſum trahit.

Curatio.

Curatio. In legitimo ſanguinis hepatico fluxu ab euacuantibus abſtinendum, ſed epar roborare, & calidum innatum reficere oportet, vt aucta calidi innati ſubſtantia ad priſtinam conſtitutionem epar reducatur. In hunc vſum nec calefacientia, nec refrigerantia per ſe ſatisfaciunt, ſed potius ea requiruntur, quæ epatis ſubſtantiam reficiunt, ſimulque moderatè calefaciunt; vt & in atrophia & tabe, ita & in hoc affectu calidi innati ſubſtantiam potius augere, quàm in qualitatibus mutandis ſolum occupari conuenit.

Atque ita cùm iſta ſeſe habeant, tutiſſimum eſt, alimenta medicamentis, & medicamenta alimentis ita temperare & miſcere, vt facilè in epatis ſubſtantiam vertantur, iecurque maiorem caloris naturalis copiam acquirat; quo aucto poſtea alimenta facilius concoquere poſſit. Ideoque inter cibos perpetuò vnus exhibendum, qui epatis ſubſtantiæ ſit ſimillimus, iſque condiendus medicamentis, quæ intemperiem epatis corrigere valent; qua in re etiam ad cauſſas, quæ præceſſerunt, reſpectum habere non inutile eſt. Commendatur ad hunc vſum epar & ſanguis anſeris, anatis, gallinarum, teſtudinum, pullorum teſtes, è quibus varia ciborum genera parari poſſunt, quæ aromatibus, cinamomo, caryophyllis, macere, croco & ſimilibus condire vtile eſt. Imprimis commendatur epar lupi præparatum. Ludouicus Mercatus hanc aquam commendat, eamque omnibus cibis admiſcere iubet.

℞. *Epatis lupi recentis, aqua vitæ & ſale abluti,* ℥. iv. *ſanguinis teſtudinum* ℥. ij. *pulu. ſantal. omnium* ℥. j. *ſchænanth.* ʒ. j. *eupatorij viridis* M. ij. *roſarum p.* j. *pulu. cinamom. caſſia lignea. nardi, iunci odorati, calami aromat. croci, myrrha an.* ʒ. ij. *raſura eboris, cornu cerui an.* ʒ. iij. *paſſular. Corinthiacar.* ℥. vj. *theriaca magna, Mithridatij, confectionis alchermes, diſſolutor. in ſpiritu vini an.* ℥ ß. *terebinthina abietis* ℥. j. *mellis, ſacchari an.* ℥. v. *vini albi & rubri odorati, aqua eupatorij an.* ℔. iij. Macerentur per triduum & poſtea deſtillentur.

Atque ita in prima menſa ſemper aliquid cibi medicamentoſi offerendum, poſtea is, quem æger auidius appetit, modò non ſit craſſæ & prauæ ſubſtantiæ.

Exhibeatur quoque puluis epatis lupi præparati cum conſerua roſarum, cinamomo & paſſulis.

Vel: ℞. *Pulpa paſſular. Corinthiacar. cum vino veteri & generoſo extract.* ℔. ß. *cortic. citri conditor.* ℥. ß. *ſpecier. aromatici roſati* ʒ. j. *diarrhodi abbatis diatragacanthi. an.* ʒ. ß. *diamargar. frigidi* ℈. ij. *pulu. corallior.* ʒ i ß. *epatis lupi præparati* ʒ. iii. *ſantalorum omnium* ʒ. i. M.

Vel fiat talis puluis.

℞. *Epatis lupi præparati* ʒ. ii. *ſpec. diarrhod. abbat. ſine camphora, aromatici roſati* an. ʒ. ß. *rhabarbari* ʒ. i. *corticum thuris* ʒ ß. *ſpodij. ſpica* an. ℈ ß F. Puluis.

Poſſunt etiam hic aquæ, aut potius decocta epatis vitulini, cum herbis epaticis, additis quibuſdam moderatè adſtringentibus, vſurpari.

Si epar ſeroſa humiditate abundare videatur, vtile fuerit rhabarbarum aqua roſarum & cinamomo præparatum in ſubſtantia ſumere vel ſolum vel cum conſerua roſarum.

Extra quoque epati roborantia adhibeantur.

Diæta.

Victus ad calidum vergat, cibique ſint εὔχυμοι & εὔπεπτοι, paſſulæ imprimis vtiles ſunt; quoniam epar confortant, & ſi vitioſum aliquid in eo contineatur, id in benignum commutant, teſte Tralliano.

Videatur etiam infra *p. 6. ſect. 2. cap. 1. de Imbecillitate epatis.*

QVÆSTIO.

Quænam fluxus hepatici cauſſa proxima ſit.

Calidi innati defectum proximam fluxus ſanguinei cauſſam eſſe, ſupra dictum. Verum à vulgata illa doctrina diſſentire videtur Platerus, qui ſanguificationis defectum ad fluxum hepaticum gignendum ſufficere non putat, ſed cauſſam aliam adhuc in epate & illi annexis venis meſaraicis, eamque inſolitam, addendam cenſet, ſtatuitque eam eſſe ſanguinis meſaraici ſummam

tenui-

tenuitatem, ſeu ipſius ichorem, hoc eſt, tenuiorum partium copiam, oſculorumque venarum amplitudinem & dilatationem, cuius cauſſam eſſe ſtatuit epatis caliditatem potius, quàm frigiditatem, a qua, accedente inſuper per ſanguinis conſtitutione tali, venarumque *ἀναστομώσει* eueniat, vt ſerum rurſum per hanc viam exiguis guttis ſanguinis tinctum in inteſtina relabatur, huncque fluxum ſeroſum & cruentum efficiat.

Verùm enim verò ſi non de ſpurio, ſed de legitimo fluxu hepatico loquitur Platerus, res ferè eodem redire videtur. De hoc enim ipſo quæſtio eſt, vnde illa tenuitas ſanguinis meſaraici fit, quæ oſcula venarum dilatat ac aperit. Atque hæc procul dubio à peculiari epatis vitioſa conſtitutione & calidi innati in eo defectu ortum habet, quæ pro ſanguine bono, & ſuo modo craſſo hunc ſeroſum generat; ſicut idem in hydrope euenit: imo & in aliis partibus euenire videtur, præcipuè in neruis & neruoſis partibus affectis, quæ, dum ſanguinem affluentem rectè mutare & ſibi aſſimilare non poſſunt, is in ſeroſam quandam naturam & ichorem quaſi degenerat, quem vulgo *das Gliedewaſſer* appellant. Atque ita conſtitutio non ſolum in qualitatum primarum mutatione, ſed & in calidi innati diminutione conſiſtit. Ideoque cum cauſſam huius morbi ſtatuit eſſe Platerus potius caliditatem, quam frigiditatem, id de incipiente potius, quam iam confirmato fluxu verum eſt. Etſi enim calor in febribus ardentibus malum hoc quandoque excitet: tamen id non fit, niſi per calorem illum calidum innatum diſſipetur, & abſumatur. Quo abſumpto epar etiam refrigerari neceſſe eſt, idque tale euadere, ex facie & aliis epatis notis apparet.

CAPVT IX.

De Fecum alui per aliena loca excretione.

Excrementorum alui rejectio per os. FEces alui, quæ ſecundum naturam per inteſtinum rectum & anum euacuantur, quandoq; præter naturam per alia loca excernuntur. In ileo ore ea reijci ſupra dictum, quod malum plerumque lethale eſt. Sed & hoc obſeruatum, quoſdam toto vitæ tempore excrementa alui per os reddidiſſe, id quod Romæ à quodam factum narrat Mercurialis, *libr. 2. de excrem. cap. 4.* & Schenckius, *ex obſeruationibus D. Wolfſii*, refert, Conſtantiæ circa annum 1530. quendam fuiſſe, qui viginti annos excrementa ſicca omnia euomuit, aluo nihil reddens, interim mediocriter ſanus & ſuo officio fungens vſque ad multam ſenectam. Et idem ex obſeruat. D. Ioh. Porthij refert anno Domini 1579. Coloniæ puellam fuiſſe viginti annorum, quæ fere tertio quoque die alui excrementa per os reijcere ſolebat, idque iam vltra triennium continuerat, clyſteribus & aliis medicamentis fruſtra adhibitis. Decumbebat autem illa perpetuo, quod crura habebat omnia contracta, interim latis bene colorata, ingenioſa admodum & facunda. Et Thomas à Vega, *comm. ad cap. 2. lib 6. Gal. de loc. aff.* refert virginem quandam ex retentione excrementi in integram perpetuamque omnis excrementi & humidi & ſicci retentionem incidiſſe, & exiguum alimentum ſumpſiſſe, per os crebrò reieciſſe, & vixiſſe epilepticam.

Cauſſa huius grauiſſimi ſymptomatis fuit motus fibrarum inteſtinorum inuerſus. Cum enim ſecundum naturam motus & contractio incipiat à parte ſuperiore, & verſus inferiora progrediatur, donec excrementum per aluum reijcitur: Si ex voluntaria fecum retentione vel alia de cauſſa natura ſemel atque iterum fruſtra hunc motum tentet, inuerſo ordine eum aggreditur, & ab ano inchoat, & verſus ventriculum tendit, idque ſæpe tanta vi, vt anum planè occludat, & conſtringat, & quæ in eum intruduntur, vel infunduntur, verſus ſuperiora protrudat, vt ſupra etiam *de Ileo* dictum.

Cui malo niſi maturè ſuccurratur, medicamentis lenientibus & laxantibus, vt *eodem loco* dictum, malum plerumque incurabile manet.

Per vmbilicum poſt abſceſſum inter pectinem & vmbilicum ruptum puero cuidam Mediolanenſi octo annorum feces alui egreſſas, puerumque tamen ab hoc malo liberatum fuiſſe, refert Cardanus, *lib. 18. de ſubtil.* Et Alex. Benedictus, *Practic. lib. 20. cap. 34.* narrat, cuidam Veneto puero ex abſceſſu inteſtina perforata fuiſſe, vt per vmbilicum magnam excrementorum partem ſingulis diebus emitteret: ſano tamen ſimulem per domum ambulaſſe. *Per Vmbilicum.*

Per alia etiam loca perforatis inteſtinis & excitatis fiſtulis feces alui ſæpe longo tempore excretas fuiſſe obſeruatum, vt referunt Auicennas, Rhaſes, in 13. *continentis.* Matth. de gradibus, *de fluxu ventris*, Fernelius, *de part. morb. & ſympt. lib. 6. cap. 4.* Marcell. Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. lib. 5. cap 4.* Fallopius, *de cap. vulnerib. cap. 12.* Platerus, *lib. 3. obſeru. ſub finem.* *Per alia loca diuerſa.*

Refert etiam Guil. Fabricius, *cent. 1. obſeru. 51.* ſe vidiſſe adoleſcentem, duodecim annos natum, qui tumore muſculorum rectorum abdominis laborabat, quo rupto excrementa per quatuor aut quinque hebdomades per eum locum, nil verò per aluum egeſſit. Quæ in eius cadauere inuenta ſint, ibidem videantur.

Cur feces, inteſtinis perforatis non in cauitatem abdominis excidant? Quomodo autem hoc accidat, & quomodo fiat, vt feces in cauitatem abdominis non excidant, ſi cauſſa quæratur, vero conſentaneum eſt, id fieri, ſi Inteſtinorum vulnera eo in loco incidant, vbi carneę muſculorum abdominis portiones exiſtunt, & inteſtinorum, ac muſculoſæ carnis labia mutuo conglutinantur, & ita via paratur, per quam feces extra corpus educi poſſint.

Talia autem mala omnino incurabilia ſunt.

Refert etiam Schenckius ex obſeruat. D. Iohann. Heſſis, quandam Salomen Sueuam, cum incidiſſet in colicam, & à mulierculis applicarentur multa calida, contraxiſſe abſceſſum in inteſtinis, quo rupto materia defluxit ad partem femoris ſuperiorem pedis dextri, per quatuor digitos à peritonæo infrà, & ibi fecit ſaccum, quo aperto effluxit pura ſanies, deinde per multos menſes quoties egerebat feces, tenuiores per illum locum affluebant. Curata tamen fuit perfectè, corpore purgato, & exhibitis primo decoctis ad vulnera conſolidanda vtilibus per multos dies, & impoſito emplaſtro ad rupturam, vt tamen in lecto iaceret, & tandem decocto ligni propinato. Refert etiam Guil. Fabricius, *centur. 1. obſeru. 74.* iuuenem quendam per inguen excrementa alui egeſſiſſe. Cùm enim ex alto in terram cecidiſſet; atque eo caſu cuſpide pali abdominis muſculos peritonæumque vulnere in cauitatem abdominis penetrante confodiſſet, inteſtina per vulnus exciderunt, quæ cum nec reponi commode nec retineri potuiſſent, excrementa ab eo tempore nunquam per aluum, ſed per inteſtinum hoc exonerauit iuuenis, atque variorum Medicorum, Chirurgorumque conſilia & medicamenta fruſtrà adhibuit. Vid. *loc. allegat.*

Per penem quoque cum vrina feces euacuatas fuiſſe refert Ferrandus Senior, *libell de nephritide.* Scribit quoque Gulielm. Fabricius, *centur. 1. obſeruat. 75.* Honeſtam quandam matronam Genuenſem peperiſſe filium, qui clauſo ano excrementa per ductum vrinarium ſimul & vrinam excernebat. Acceſſitum fuit Chirurgorum & Medicorum collegium, ſed nullus in ea fuit opinione, vt de ani inciſione quicquam tentaretur. Tandem cùm excrementa indureſcerent, nec per ductum illum anguſtum amplius permeare poſſent, inflatus eſt venter, exorta eſt febris, aliaque ſymptomata, ita vt decimo ſeptimo ætatis die e vita diſceſſerit. Aperto cadauere, inuentum eſt inteſtinum rectum adnatum fundo veſicæ.

Obſer-

Obſeruatum etiam in multis diſciſſione veſicæ exempto calculo, aut alio modo vlcere contracto, læſo quoque inteſtino recto feces & vrinam per vlcus defluxiſſe, vt ſcribit Deſid. Iacotius, *comm. ad aph. 15. lib. 2. ſec. 3. Coacar. Hippocratis*.

Tandem etiam fœminis quibuſdam per pudenda muliebria feces alui redditas fuiſſe obſeruatum & annotatum à Beniuenio, *de abditis ſanat. cauſſis capit. 86.* Dodonæo, *in annot. ad cap. 11. Beniueny.* Amato Luſitano, *cent. 2. cur. 10.* Mercuriali, *lib. 3. de morb. puеror. cap. 9.* Marſil. Cognato, *lib. 1. cap. 1. var. obſeru.* SchencKio, *lib. 3. ex obſeru. D. Ioh. Heſſij.*

CAPVT X.

De rebus varijs, alienis & monſtroſis per aluum excretis, & ventris murmure.

Res alienæ per aluũ excernũt.

VIa iſta per aluum eo fine à natura facta, vt ſuperfluæ à cibo feces per eam euacuentur. Accidit tamen aliquando, vt præter naturam res aliæ etiam, eæque non vnius generis, per eam excernantur.

Nigra deiectiones.

Nigræ deiectiones.

Accidit interdum, vt planè nigra deijciantur per aluum. De quo quidem Hippocrates, *4. aph. 21. Deiectiones nigra ſanguini atro ſimiles ſponte prodeuntes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre, peſſima ſunt.* Petrus Salius Diuerſus tamen monet medicos, ne ſemper nigras deiectiones, cùm ſæpiſſimè omni periculo vacent, timeant. Sed rectiſſime addit; ſi viſtæ excretiones contingant in morbis acutis, & materia educta non ſit atra bilis, ſed verè melancholicus humor, qui eſt fex ſanguinis, quandocumque eueniunt, omni carere diſcrimine, ad bonumque terminari, exonerata per has à graui materia natura ipſa. Si enim ſplen præter naturam ſeſe habeat, limoſa hæc materia plurima accumulatur circa viſcera, in veniſque illis communibus, & ſi abundantior colligitur, etiam in meſenterio & circa pancreas, quæ totius corpori veluti altera ſentina eſt, aggregatur, quæ tandem cum grauis admodum naturæ fuerit, inſurgente virtute expultrice, natura eius excretionem tentat, hincque deiectiones fiunt nigerrimæ, quibus aliquando & ſimul connectitur eiuſdem ſuperfluitatis vomitus, ita vt ſpecies Choleræ videatur. Supra enim & infra eandem materiam nigram excernunt ægri.

An nigræ deiectiones ſemper peſſimæ?

Deiectiones nigræ triplices.

Sunt nimirum deiectiones nigræ triplices. Prima eſt ex ſanguine, qui è venis excidens in grumos concreſcit, aterque fit, quam Hippocrates μέλαν αἷμα, Galenus, μελανθὲν appellat. Secunda eſt ex humore Melancholico naturali, ſeu fece illa ſanguinis, quæ circa lienem colligitur, & fuſa liquataque manet, nec in grumos concreſcit. Tertia eſt ex bile atra, quæ colore nigra eſt, ſplendens, atque acris. Primi generis deiectio non ita periculoſa eſt, niſi forſan ſanguis putreſcat, aque veneni naturam induat, aut cauſſa ſit magna, vnde illa ſanguinis collectio prouenit. Secunda equidem ſæpe fit cum ægri commodo, vt dictum: lienis tamen & vaſorum & ſplenicorum debilitatem arguit. Ideoque videndum, an talis euacuatio fiat per criſin, & à naturæ robore, an verò ſymptomaticè. Tertia peſſima eſt, vtpote quæ accidit ab humore peſſimo.

Etſi verò ex ſecundi generis illa deiectione vires nonnihil languidiores reddantur: tamen materia euacuata æger in meliorem ſtatum deducitur. Medici ergo officium tunc eſt, in ipſo paroxyſmo inteſtina ſaltem clyſteribus abſtergere & munire, ne à materia tranſeunte offendantur; Abſtergentia etiam exhibere, &, ſi vomitu ſimul materia reijciatur, eum lenioribus medicamentis faciliorem reddere: ab oxymelite verò & omnibus acidis, ac quæ acetum recipiunt, abſtinere, ſimul verò vitare ventriculum roborantia & adſtringentia, ſiue intus exhibita, ſiue extra applicata, ne materia detineatur. Poſtea autem diſpicere, an alimentorum ratione, an verò lienis vitio hoc accidat. Si alimentorum vitio id fiat, meliores præbendi. Si vitio lienis id contingat, videndum, an ob eius imbecillitatem, vel obſtructionem id accidat, vitiumque id corrigendum, vt poſtea *de lienis præter naturam affectibus* dicetur. Si quid etiam materiæ eiuſmodi reliquum ſit, id per interualla euacuandum. Etenim ſi materia tota non euacuatur, vel etiam cauſſæ eam generantes non tollantur, recidiua fieri ſolet, ægerque tandem vel in hydropem vel malas ventriculi affectiones conijcitur, vel materia detenta acrimoniam acquirens & in atram bilem degenerans naturam ad excretionem vehementer ſtimulare, ægrumque vnica enormi euacuatione de medio tollere ſolet, quod ijs præcipue accidit, qui vina generoſiora & aromata multa in continuo vſu habent.

Pus.

Pus per aluum deiectum.

Pus etiam interdum per aluum deijcitur. Idque ex partibus vicinis, vt cauo epatis, vel abſceſſu aliquo, in meſenterio latente facilè fieri poteſt.

Cur à partibus remotis pus per aluum euacuetur?

Hoc verò admiratione dignum eſt, quod etiam à partibus remotis, vt artubus, materia per aluum euacuatur, id quod comiti Mansfeldiano tormento manuali ad ſiniſtri cubiti articulum vulnerato accidiſſe refert Ambroſ. Paræus, *lib. 10. cap. 12.* Ægro enim diarrhœa ſuperuenit, qua purulentam & fœtidam ſaniem à brachio & vulnere manantem reddebat. Idem alijs etiam duobus accidiſſe teſtatur. lib. 16. cap. 49. Neque hoc impoſſibile eſt. Si enim in febribus natura ſponte ſæpè, tum etiam medicamentis irritata in alijs membris vitioſos humores in vena caua paſſim latitantes à bonis humoribus ſeparare, eoſque per ventrem euacuare poteſt: Cur non etiam ſaniem à magnis vulneribus in proximas venas ſeſe inſinuantem per aluum expellere poſſit?

Vermes.

Vermes per aluum excreti.

Vermes quoque per aluum aliquando euacuari notum eſt, de quo ſupra *ſect. 1. cap. 5. de vermibus* dictum. Immo etiam lacertas per aluum excretas fuiſſe refert Gemma Coſmocriticæ *lib. 1. cap. 6.* Et anguillam viuam cubiti longitudine, quam inſtar fœtus nouem menſibus geſtarat, puellam annorum 14. per ſedem excreuiſſe idem *lib. 2.* cap. 2. narrat. Scarabæi genus omne cornutum per aluum excretum fuiſſe ab anu pleuritica, ſcribit Geſnerus, *lib. 3. epiſtol.*

Lacerta.

Anguilla viua.

Scarabæi cornuti.

Lapides & Tophi.

Lapides & tophi per aluum excreti.

Lapidum & tophorum varia genera per aluum excreta fuiſſe teſtantur Gentilis, *comm. ad Can. Auicenn. lib. 4. fen. 1. tract. de febre ſextana.* Gordonius, *parte 5. cap. 18. Pract.* Matth. de gradibus, *ad 9. Rhaſ. capit. de colica.* Sauonorola, *tr. 6. cap. 16. rubr. 17.* Guainer. *capit. 1. tract. de calculoſa paſſione.* Thom. à Vega, *comm. ad cap. 5. lib. 1. de loc. aff. Galeni.* Beniuen. *de abdit. ſanat. cauſſis cap. 4.* & alij plurimi, quorum obſeruationes collegit Ioh. Schenckius, *libr. 3. obſeru.* Retulit mihi etiam vir nobilis, ſe in acidulis Egranis aliquot calculos nigros excreuiſſe. Monſtrauit mihi idem aliquot magnitudine piſi, colore terræ ſigillatæ Strigenſis, ſed duriores, quos excreuerat Globum tophaceum tunica inuolutum ſuberis ſubſtantia à fœmina quadam excretum fuiſſe teſtatur Scholiographus, *ad capit. 56. libro 2. Hollerij de morb. internis.* D. Iacobus Oethæus refert filium ſuum tres menſes natum, cùm grauiſſimis & continuis doloribus vexaretur, poſt exhibitam tribus diebus continuis caſſiam cum betonicæ ſyrupo mixtam excreuiſſe globulos plurimos, intus putrida & ſanioſa materia refertos, extra verò membrana quadam obductos.

Mirum

Oſſa per aluũ excreta.

Oſſa.

Mirum tandem hoc eſt, quod è Chriſtophori Rumbaumij Medici quondam Vratislauienſis obſeruationibus refert Schenckius, *lib.3. obſeru. Anno* 1577. anum quandam Lipſiæ in ædibus D. Simonis Simonij cùm latus afflixiſſet, particulam coſtæ ſpuriæ palmæ vnius longitudine ſatis acutam ab integra effractam per abdominis cauitatem ad inteſtinum rectum delapſam, eo perforato, per aluum eieciſſe, inteſtino breui conſolidato.

Oſſicula parua è pedibus gallinarum, quæ aliquot annis in inteſtinis hæſerant, per aluum reddita fuiſſe, refert Platerus, *in fine lib.3. obſeruat.*

Caſeus concretus & induratus.

Caſei etiam concreti induratique & diu in inteſtinis retenti magnam copiam quendam poſt diuturnos cruciatus per aluum reddidiſſe *ſupra ex Platero* dictum.

Murmura & Rugitus Ventris.

Murmura ventris & rugitus.

Tandem etiam inter ſymptomata inteſtinorum, & quidem quæ auditui occurrunt, ſunt ventris murmura & Rugitus. Qui ſanè virginibus ſunt frequentiores & moleſti etiam; alijs tamen quoque accidunt, & morborum quorundam ventriculi & inteſtinorum ſunt ſymptomata.

Cauſſæ.

Habent enim ortum à flatibus in inteſtinorum cauitate concluſis, & hinc inde diſcurrentibus, nec exitum inuenientibus, præcipuè verò circa ſiniſtrum hypochondrium & in colo, vt & circa vmbilicum, quod eo loci inteſtina tenuia maximè conuoluantur. Occaſionem etiam huic malo præbent virgines interdum, dum ventrem nimis arctè conſtringunt, vt graciles ſint. Ita enim flatus in inteſtinis compreſſis retinentur.

Prognoſticum.

Ipſum hoc ſymptoma nihil per ſe periculi habet; niſi quod, præcipuè in virginibus, turpitudinem quandam parit. Si quid verò periculi portendit, id eſt à cauſſis, à quibus flatus pendent, de quo ſupradictum.

Curatio.

Tolluntur autem iſta murmura cauſſis, à quibus pendent, ablatis; cruditates ſcilicet amouendæ, flatuſque diſcutiendi, cùm exhibitis tum extra applicatis medicamentis, de quibus *de imbecillitate ventriculi & colica ex flatu* dictum quæ hic repetere opus non eſt.

DE SYMPTOMATIBVS ANI,

CAPVT XI.

De Ani Paralyſi, ſtupore & dolore.

Ani Paralyſis & ſtupor.

ANus muſculo ſuo, qui ſphincter ani appellatur, clauditur, ne feces quouis tempore excidant, ſed pro arbitrio hominis, vbi ſtimulum excretionis ſentit, excernantur. Senſu etiam exquiſito anus eſt præditus, vt ſtimulum excrementorum ſentiat, ne ea iuſto diutius retineantur. Interdum autem vtraque hæc actio læditur. Platerus equidem hoc negat, & licet in Apoplexia adſit omnium partium reſolutio, vt & ſi in alia paralyſi partes inferiores omnes reſolutæ ſint, nihilominus feces alui reijci, podicemque ſponte retrahi poſſe putat. Verum memini aliquoties in Apoplecticis muſculum hunc ita reſolutum fuiſſe, vt anus planè hiarit: vnde etiam clyſteres iniecti retineri non potuerunt. Verum accidit hoc ſaltem in Apoplexia grauiſſima, & Apoplexiæ plerumque lethalis indicium eſt.

Num in Apoplecticis ani ſphincter reſoluatur?

Interdum etiam ſenſum, quo præditus eſt, anus perdit, vt ſtimulum excrementorum non ſentiat.

Cauſſæ.

Vtraque affectio ortum habet neruo ſexti paris, a quo inteſtina neruos accipiunt, affecto, & quidem quod ſpiritus animalis in eum vel non influit, idque ideo, quia aut in cerebro aut neruo ſexti paris eſt anguſtia, vt in apoplexia, & paralyſi accidit: vel licet influat, non recipitur, idque aut ob intemperiem frigidam & humidam, aut etiam vim narcoticam; quod fieri poteſt, ſi quis in lapide frigido ſedeat, aut opiatum medicamentum ano ſit inditum.

Curatio.

Curatur autem hæc paralyſis & ſtupor eodem modo, vt aliarum partium paralyſis & ſtupor.

De ani Pruritu.

Ani pruritus.

Vt anus ſenſum interdum amittit: ita contra quandoque pruritu & dolore corripitur.

Pruritus atque ani aſſidua mordicatio ab iiſdem ferè cauſſis ortum habet, à quibus teneſmus. Primò nimirum ab humore ſalſo, viſcido & mordaci ſphincteri inhærente: deinde à fecibus acribus ibi relictis & adhærentibus: tertiò à vermibus in inteſtino recto, aſcaridibus puta; quartò ab vlcere in ano.

Eius Curatio.

Curatio pro cauſſarum diuerſitate inſtituenda. Nam ſi cum teneſmo ſit coniunctus pruritus, curatio eodem modo peragenda, vt mox de teneſmo dicetur.

Si ab humore ſalſo ſit pruritus, eadem ferè curandi ratio eſt; humor nimirum ſalſus & acris euacuandus, podex abluendus, vel fouendus decocto foliorum maluæ, violariæ, ſalicis, florum verbaſci, roſarum, vel aqua plantaginis, cui parum aluminis ſit admixtum, vel ſucco ebuli.

Si à ſordibus & fecibus relictis, eæ abluendæ decocto verbaſci.

Si à vermibus, curatio inſtituenda, vt de aſcaridibus dictum, vermeſque expellendi clyſteribus & glandibus conuenientibus, vel goſſypio terebinthina illito extrahendi.

Si ab vlcere ſit pruritus, curatio ad vlcus dirigenda, vlcuſque mundum ſemper conſeruandum. Vtile eſt tum hoc vnguentum.

℞. Tragacanth,
ſulph. citr.
litharg. an. ℥.j.

Terantur & cum aceto atque oleo roſac. F. Linimentum.

De Ani Dolore.

Ani Dolor & eius

Interdum etiam anus inſigni dolore corripitur: id quod accidit præcipuè in hæmorrhoidibus, inflammatione, eryſipelare, aliiſque tumoribus, & vlceribus. Cauſſæ etiam externæ eundem dolorem excitare valent. Ita refert Platerus, *lib.2. obſeru.* Medicinæ quendam ſtudioſum, cum charta, qua capſici ſemina aſſeruarat, nares abſterſiſſet, ſubitò tantum ardorem & dolorem ſentire cæpiſſe, vt nullibi quieſcere poſſet, & præ dolore ferè inſaniret. Idem alij cuidam, qui podicem charta, in qua piper contentum erat, abſterſiſſet, accidiſſe idem refert. Idem ſcribit, ruſticum quendam talpam viuam in ſacculo lineo caligis inſuto incluſiſſe. Cùm autem ille in menſe apud ſodales moram traheret, talpam exitum quærentem primò panem, quem tum in ſacco geſtabat, mox & ſaccum perterebraſſe, & in clunium interſtitium ſe ingerentem ad podicem vſque progreſſam pedibus anterioribus, quibus terram fodere ſolet, anum dilataſſe, & in eum irrepſiſſe, magnumque dolorem ibi excitaſſe, quam cum adſtantes extrahere niterentur, talpa contranitente, pedibuſque & acutis vnguibus inteſtino infixis ſeſe firmante, cruciatus ſummus excitatus eſt, vt ab opere deſiſtere cogerentur, donec tandem æger exagitatus dolore poſteriora ſupra ſcamnum ſæpe & valide concutiendo talpam attonitam redderet, ita vt vlterius in podicem tota ſe non ingereret, ſed viribus amiſſis extrahi poſſet.

Cauſſæ.

Prognoſticum & Curatio.

Periculoſum malum ani dolor eſt, & quod vires valdè deijcit ægroque interdum mortem affert. Curatur autem rectiſſimè, cauſſis, à quibus dolor pendet, ſublatis, de quo *ſuo loco*. Et ſi à rei alicuius externæ acris contactu dolor excitetur, locus aqua tepida, vel lacte abluendus, vel æger balneo aquæ dulcis tepidæ inſideat.

Ad dolorem autem leniendum anodyna, & ſi opus ſit, etiam narcotica, adhibenda.

Vt: ℞. *Pingued. gallin. recent. butyri recens.* an. ℥. j. *vitell. oui num.* j. *mucilag. ſemin. pſyll.* ʒ. iij. *croci* ℈. ß. *ceræ parum.* F. Linim.

Vel: ℞. *Mucilag. ſemin. pſyll.* ℥. j. *cremor. lact.* ℥. iij. *emul. ſem. 4. frig. maior.* ℥. j. *vitell. ouor num.* ij. M.

Vel: ℞. *Thuris, myrrhæ, croci, opij an.* ℈ j. Pulueriſata excipiantur mucilagine ſem. pſyllij & vitello oui ac pomata. Fiant ſuppoſitoria mollia.

Si dolor valde vrget, etiam laudanum opiatum vel alia opiata exhiberi poſſunt.

CAPVT XII.

De Teneſmo.

Teneſmus. PEculiaris verò doloris ani ſpecies eſt Teneſmus, qui dyſenteriæ ſæpe accidit, imò à Galeno, 3. *de cauſſ. ſympt. cap.* 2. inter dyſenteriæ ſpecies refertur.

Dicitur à Græcis τεινεσμὸς (quam vocem & Latini imitati teneſmum & tenaſmum dixerunt) à tenſione; cũ in eo aſſidua & moleſta tenſio in podice percipiatur.

Eſt enim teneſmus nihil aliud, quam aſſidua per aluum deijciendi cupiditas cum dolore, in qua vel nihil, vel pauca mucoſa & cruenta deijciuntur.

Cauſſa.

Cauſa. Cauſſa continens huius mali & proxima eſt, quicquid facultatem expultricem in inteſtini recti extremitate ſtimulare poteſt. Propria enim huius inteſtini actio eſt excretio, & præcipuè in extremitate eius vis illa viget. Hinc pars affecta in hoc malo eſt podex, ſeu extremitas recti inteſtini. Hac enim ſola, non verò quauis inteſtini recti parte affecta hoc malum excitatur. Nam fiſſuræ ani non inferunt teneſmum, niſi inſint huic parti, cui egerendi cupiditas naturaliter inſita eſt. Quotieſcunque igitur vis illa in hac parte ſtimulatur à quacunque cauſſa, deijciendi deſiderium, ac conatus excitatur, etſi ſæpe inanis. Sed vt hoc fiat, cauſſa illa inteſtino adhærere & quaſi affigi debet. Nam ſi facilè præterlabatur, conſuetam ſaltem egerendi cupiditatem excitat, non vero præternaturalem. Ac hinc accidit, vt licet bilis flaua maximam ſtimulandi vim habeat; quia tamen præterlabitur facilè, & ob tenuitatem parti non adhæret, raro teneſmum excitet, & non niſi cum oſculis vaſorum ad inteſtinum hoc tendentium adhæret; id quod interdum ex nimio conatu excernendi accidit, reſeratis præter naturam oſculis.

In dyſenteria quidem vel exulceratio eiuſdem inteſtini, vel humor acris, mordax, & ſalſus inferiori inteſtini recti parti adhærens eamque vellicans huius mali cauſſa eſt. Præter has cauſſas etiam expultricem ſtimulare valent calculus veſicæ, præcipuè in collo veſicæ hęrens, tumor partium vicinarum, vt vteri, quod grauidis ſæpe accidit; hæmorrhoidum, vaſorum ſeminalium; vermes, vlcus muſculi veſicam claudentis. Intemperies quoque frigida contracta ex ſeſſione ſuper lapide frigido, aut mora in aqua frigida. Nonnulli quidem eum teneſmum, qui citra exulcerationem fit, nothum teneſmum dicendum putant; verum ſine cauſſa. Nam etſi ſecundum cauſſas, & mali grauitatem non exigua ſit differentia: tamen quia teneſmi natura & ratio in aſſiduo & ferè inani deijciendi conatu conſiſtit; quandocunque cauſſa aliqua adeſt, quæ hoc reijciendi deſiderium excitat, teneſmus merito appellari poteſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Facilè hoc malum cognoſcitur. Aſſidua enim adeſt deijciendi cupiditas cum dolore, etſi ſæpe nihil deijciatur; interdum verò pauca, mucoſa & ſubcruenta. Prolabitur nonnunquam & inteſtinum rectum ex nimio excernendi conatu; & vrinæ difficultas ac ſtillicidium accidit, propter vicinitatem ac conſenſum harum partium. De quo Hippocrates, 5. *Aphor.* 58. Ad recti inteſtini & vteri inflammationem, purulentoſque renes accidit ſtranguria.

Cauſſæ diſcernuntur ex ijs, quæ excernuntur, & affectibus coniunctis. Etenim ſi à dyſenteria cauſſam habet, pituitoſus & ſalſus humor viſu, & ex maiori conatu ac paucis excrementis colligitur; bilioſus ex maiori mordicatione & pruritu; reliquæ cauſſæ ex affectibus coniunctis cognoſcuntur.

Prognoſtica.

1. Teneſmus facilè tollitur, neque vnquam per ſe iugulat Celſus, *lib. 4. cap.* 18. Prognoſtica.

2. Quia tamen non leuia ſymptomata & mala ſæpe ſecum trahit, tum ſatis periculoſus eſt. Nam, vt Hippocrat. 7. aph. 27. ſcribit, *Si prægnanti teneſmus ſuperuenerit, abortus cauſſa eſt*: ſiquidem contentione ſeu ſollicitatione aſſidua ac moleſta cum totum corpus, tum maximè vterus laborat, vtpotè recto inteſtino cognatus & affinis: vnde non mirum, ſi frequentius exurgendo deſidendoque & vehementius connitendo abortus fiat, vt Galenus, *in comment.* ait.

3. Quò cauſſa, à qua oritur, grauior, eò perículoſior teneſmus, vnde qui ab atrabile excitatur teneſmus omnino periculoſus eſt, cum quaſi cancer exulceratus ſit.

4. Sæpe ex neglecto teneſmo vlcus relinquitur ſordidum, idque in fiſtulam tranſit, quæ ægrè curatur.

Curatio.

Curandi ratio varia eſt pro cauſſarum varietate. Si Curatio. ab eadem cum dyſenteria cauſſa oritur teneſmus, & dyſenteriæ ſuccedit, eadem ferè curandi ratio eſt, quæ dyſenteriæ, & propterea vniuerſales euacuationes, pro vt opus, inſtituendæ. Poſtea parti affectæ ſuccurrendum; humores ſtimulantes abſtergendi, vlcus, ſi adſit, ſanandum; pars roboranda, dolorque leniendus. Ideoque talis clyſter paretur.

℞. *Hordei, flor. verbaſci an.* M. i. *roſar. rubrar.* M. ß. *lumbricor. lotor. & inciſor.* ℥. i. *ſem. pſylli, cydonior. fænugræci, an.* ʒ. i. Coq. *in lacte recenti.*

Colaturæ: ℞. ℔ ß. Adde *olei roſacei* ℥. ij. *vitellos ouorum* ij. F. Clyſter, qui abſtergit & dolorem lenit.

Quantitas clyſteris parua ſit; cùm ſaltem inteſtinum rectum abluere debeat: frequentius tamen inijciatur.

Foueantur & vicinæ partes circa os ſacrum, & interfemineum *decocto violar. altheæ, verbaſci, flor. chamæmel. meliloti, ſem. fænugræc. lini, anethi*; & inungatur *oleo roſaceo, chamæmelino, anethino, lumbricorum, vel communi, in quo ſem. dauci, cumini, angelicæ* cocta fuerint.

Si dolor ſit vehemens, & vigiliæ ęgrum vexent, aliquid laudani opiati cum ſyrupo de papauere exhibeatur. Dolore ſedato, ſi vlcus reſtet in inteſtino recto, illud abluendum & conſolidandum.

Vt: ℞. *Hordei* M. j. *rad. conſolidæ* ℥. ij. *plantaginis, ſaniculæ, roſar. rubr. an.* M ß. Coq. *in aqua ſimpl.*

Colaturæ: ℞. ℔ ß. Adde *mellis roſati* ℥ ij. *vitellos ouorum* ij. F. Clyſter. Abluto vlcere, ſemel atque iterum vel etiam ter de die talis clyſter inijciatur.

℞. *Decocti modo parati* ℥. v. *boli Armeni. thuris, myrrhæ, ſanguinis draconis, an.* ʒ. ß. Miſ.

Commodiora adhuc ſunt ſuppoſitoria; cum ipſi loco affecto rectius & diutius adhærere poſſint, fiuntque ex ſeuo hircino cum puluere thuris, tutia & ſimilibus. Et ſi vehemens dolor adſit ℥ ij. vel iij. opij vel laudani opiati admiſceri poſſunt.

Vel paretur tale ſuffumigium.

℞. *Maſtiches* ʒ. j. *thuris, ſtyracis calamitæ ana* ʒ. ß.

flor.

flor. verbaſci, roſar. rubrar. an. ℈.ij. F. Puluis pro ſuffumigio. Aut paretur ſuffimigium ex pice cum ſemine rutę, aniſi, fœniculi, thure.

Vel fiat tale Linimentum.

℞. *Mucilaginis, ſem. pſyllij, cydonior. extract. cum decocto florum verbaſci, & plantaginis an.* ℥ j. *ſeui hircini* ℥ ß. *vitellum oui, boli Armeni* ʒ. ß. *thuris* ʒ. j. F. Linimentum.

Si abſque dyſenteria teneſmus accidat, cauſſa eius tollenda. Quapropter ſi abſque dyſenteria à lentis & ſalſis humoribus inteſtino adhærentibus excitetur, abſtergendi ij decocto hordei, maluæ, melle roſato.

Si à bilioſis humoribus, ijdem abſtergendi decocto hordei, lacte, iure carnium, addito ſaccharo rubro.

Si à calculo, vel etiam à fecibus induratis, (quam cauſſam etiam quidam ponunt) fiat teneſmus, primò clyſteres emollientes infundendi, qui feces emolliant & vias laxent, poſtea acres, qui emollitas feces & calculos educant.

Si à vermibus inteſtino recto adhætentibus, idque mordentibus accidat teneſmus; clyſteres, qui vermes necent, ex folijs perſici, abſinthio, praſſio, hyſſopo, hiera ſimplici & ſimilibus iniiciendi.

Si à refrigeratione nimia inteſtini recti oriatur, calefaciendum id eſt mentha, ſemine lini, anethi in ſacculum incluſis, coctis & ano appoſitis. Vel fomentetur anus decocto horum; vel vapor ex decocto talium ano excipiatur, vel inſeſſus ex decocto illo paretur; vel ſedeat æger ſuper tabula ex ligno cupreſſi, vel iuglandis calefacta & ſeuo hircino illita.

Si è partium vicinarum affectibus per conſenſum excitetur teneſmus, ijs ſublatis & ipſe tollitur.

CAPVT XIII.

De Hæmorrhoidibus.

Hæmorrhoides.

TAndem hanc de inteſtinorum affectibus tractationem claudant hæmorrhoides, earumque præter naturam affectiones.

Αἱμοῤῥοΐς equidem quandoque pro omni ſanguinis ex quacunque parte effuſione & fluxu accipitur, & dum Hippocrates, 2. Prorrh. ſcribit, ἢ αἱμοῤῥοΐδας ἔχουσι, Celſus locum illum exprimens, ſanguinem aliqua parte prorumpentem dixit, *lib.* 2. *cap.* 8. In ſpecie tamen ſaltem de ſanguine è venis ani & vteri effuſione vſurpatur, vt ex eodem Celſo, *lib.* 6. *cap.* 18. videre eſt. Imò vſus obtinuit, vt ſpecialiſſimè pro eo ſanguinis fluxu, qui fit è venis ani accipiatur. Nec ſolùm de ſanguinis fluxu ex hiſce venis, ſed & de ijs ipſis venis vocabulum hæmorrhoidum vſurpatur.

Patiuntur autem hę venæ varios præter naturam affectus. Aliquando enim intumeſcunt, aliquando quoque inflammantur, doloremque patiuntur, aliquando verò ſanguinem fundunt, qui fluxus hæmorrhoidum nominatur.

Hæmorrhoidum differentię.

Vnde hæmorrhoidum variæ ſunt differentiæ. Primò enim ſunt hæmorrhoides duplices, aliæ internæ, quæ è ramo ſplenico venæ portæ oriuntur, & per meſenterium circa colum & inteſtinum rectum extenſæ terminantur in muſculis ani & inteſtino interiore. Eaque eſt vnica, ſociamque habet arteriam à meſenterica infra ramos producentem. Externæ verò à ramo venæ cauæ epigaſtrico oriuntur, & in externas recti inteſtini partes, ani muſculos ſcilicet diſſeminantur. Suntque duplices, vtrinque vna, & vtraque habet comitem arteriam ab hypogaſtrica deriuatam. Et hæmorrhoides à porta ortæ ſolum inteſtinum rectum nutriunt; quæ verò muſculos nutriunt, a caua vena oriuntur. Et quia partes, quæ hoc loco a caua nutriuntur, plures ſunt, quatuor ſcilicet muſculi, vnus ſphincter, qui in orbem inteſtinum rectum cingit, & alij duo inteſtinum attollentes & quartus cutaneus anum adſtringens, hinc etiam, vt modò dictum, hæmorrhoides à caua deductæ duæ ſunt, à porta verò vna tantum. Et propter hanc diuerſam hæmorrhoidum originem internæ quidem ſanguinem & humores ex vena portæ & viſceribus, ad quæ illæ pertingunt; externæ verò ſanguinem in vena caua redundantem euacuant. Quia tamen eidem inteſtino recto inſeruntur, communionem quandam horum vaſorum eſſe, & oſculis ſibi mutuo occurrere, & ex hæmorrhoidibus internis humores vitioſos externis etiam communicari & per eas effundi, probabile videtur. De qua re pluribus infra, *de affect. hypoch. cap.* 1. dicetur. Videatur etiam Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. capit. de hæmorrhoidibus.*

Hæmorrhoides cęcæ & apertæ.

Deinde quia ſanguis ad hæmorrhoidas affluens modo per earum orificia effluit, modo in ijs ſubſiſtens eas in tumorem attollit, duplices inde hæmorrhoides conſtituuntur, cœcæ & apertæ. Cœcæ (clauſas vel dolentes rectius dici putat Platerus) illæ dicuntur, quæ tantum tument & nihil excernunt; apertæ verò ſunt, quæ ſuo tempore ſanguinem effundunt. Et cœcæ quidem ſæpè magno cum dolore intumeſcunt, dolorque, cum excrementa excernuntur, exacerbatur; imò interdum à dolore & ſanguine effluente, neque exitum inueniente inflammatio excitatur.

Quinque hæmorrhoidum differentiæ ſec. Galen.

Galenus, *in lib. definit. medicar.* quinque adhuc proponit differentias, à magnitudine, numero, figura, loco & conſtitutione deſumptas. A magnitudine, quod aliæ ſunt magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediocres; à figura, quam intumeſcentes acquirunt, & inde etiam varia nomina ſortiuntur, & à verrucis, acinis vuarum, moris, ficubus quæ repræſentant figura, dicuntur verrucales, vuæ, mora, συκώσεις ſeu ficus, Latinis mariſcæ, vnde Martialis, *Caduntur tumida Medico ridente mariſcæ.* A loco, quod aliæ in ano ſunt, aliæ in ſphinctere, aliæ in inteſtino recto; A conſtitutione, quod aliæ mites ſunt, aliæ malignę, cancrodes, gangrænoſæ.

Hæmorrhoides ad quã ſeptem p.n. claſſem referendæ?

Hæmorrhoides a. quatenus tument, pertinent ad morbos magnitudinis præter naturam auctæ: Si verò ſanguinem præter naturam fundunt, pertinent, vt Galenus, 3. *de ſympt. cauſſ. cap.* 6. ſcribit, ad ſymptomata in genere excretorum toto genere præter naturam. Neq; enim omnium hominum eſt, ſanguinem ex his venis effundere, ſed quorundam; atque alijs etiam regionibus, vt meridionalibus, magis ſunt familiares, alijs minus, vt ſeptentrionalibus; quod illarum incolæ ſanguinem calidiorem & magis aduſtum, harum frigidiorem habent.

Quibus regionibus fluxus hæmorrhoidũ magis ſit familiaris?

Et quibus hoc accidit, à cauſſa præter naturam accidit. Neque enim ſolum tum præter naturales ſunt, cum prętermodum fluunt, ſed etiam cum moderatè fluunt. Etenim quanquam, cum moderatè fluunt, vtiles ſunt, & à multis morbis præſeruant: tamen humor, qui ad excretionem naturam ſtimulat, naturali modo ſe non habet, neque ſanguis vnquam, niſi in fœminis, ſecundum naturam excernitur.

Cui ſexui potiſſimum accidat fluxus hęmorrhoidum?

Accidit autem fluxus hic præcipuè maribus, & quidem maxime in virili ætate conſtitutis: nonnunquam & fœminis. Et noui ipſe nobilem fęminam, corporis conſtitutione ſanguineam, affectioni tamen hypochondriacæ obnoxiam, quæ ſingulis menſibus ordinariè, & quidem die poſt menſtruum fluxum decimo quarto hæmorrhoides patiebatur.

Qua periodo fluxant hæmorrhoides?

Rarò vero ita ordinatè ſingulis menſibus fluunt hæmorrhoides, vt menſtrua, ſed quibuſdam duorum vel trium menſium ſpatio, nonnullis ſingulis annis ſemel vel bis, prout humorum naturam ſtimulantium maior vel minor copia eſt.

Cur in hæmorrhoidibus cœcis dolor excitetur?

Excitatur verò in hæmorrhoidibus cœcis dolor, non ob ipſam venam affectam, quæ ſenſu prædita non eſt, ſed ob partes neruoſas & membranoſas exquiſito ſenſu

prædi-

præditas, quibus intexta eſt, idque eò magis accidit, ſi inflammatio accedat. Tum enim ſanguis vt excernatur, in extremitatem venæ delatus, nec exitum inueniens extremitatem huius venæ, ſimulque partes, quibus inſerta eſt, diſtendit. Accidit hoc etiam interdum ijs, quibus hæmorrhoides nunquam fluxerunt, & primum fluere incipiunt, cùm oſcula venarum nondum ſatis pateant.

Cauſſa.

Cauſſæ. Cauſſa proxima, quam inſequitur hoc ſymptoma, eſt morbus compoſitionis, ſeu vaſorum horum apertio & *ἀναςόμωσις*. Fit autem iſta hæmorrhoidum apertio à ſanguine vitioſo & imprimis aduſto, vt poſtea, *quæſtione prima*, dicetur. A quibus autem cauſſis humor melancholicus & ater atque aduſtus generetur, alibi dictum.

Mouentur verò hæmorrhoides ferè ſponte & naturæ beneficio; & quidem aliæ ſtatum tempus obſeruant, & fluunt vel ſingulis menſibus, vel ſingulis anni quadrantibus, vel alia periodo, alię verò ſine vllo certo ordine mouentur. Interdum vero mouentur à cauſſa aliqua externa, præcipuè fortium purgantium vſu, vt colocynthidis ſcammonij, vt & aloes, quæ hæmorrhoides aperiendi vim habet, vt ipſa experientia id teſtatur, quod qui negant, inter quos eſt Leonhardus Fuchſius, *libr.* 1. *paradox. cap.* 1. experientiæ ſcutico digni ſunt, vt Iulius Cæſar Scaliger, *exerc.* 160. *ſect.* 3. loquitur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Affectus ipſe per ſe manifeſtus eſt, ſiue fluant hæmorrhoides, ſiue non fluant, & ſaltem intumeſcant, ſiue etiam doleant. Ita enim facilè agnoſcitur, an hæmorrhoides ſint internæ vel externæ. Externæ enim & tactui & viſui ſunt obuiæ. Internæ vero non patent, niſi in ani expreſſione, vel ſi anus ſpeculo ani aperiatur. Figura magnitudo & numerus viſu quoque deprehenditur. Quæ autem ſanguinis, qui euacuatur, qualitas & diſpoſitio ſit, è ſignis humorum *alibi* propoſitis patet.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Hęmorrhoides moderatè & conuenienti tempore fluentes à multis morbis hominem præſeruant, & à præſentibus liberant. Vt docet Hippocrates, dum, 6. *Aph.* 11. ſcribit. *Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes bona ſunt, & ibid. aph.* 21. *Inſanis ſi varices & hæmorrhoides ſuperuenerint, morbi ſit ſolutio, & 6. epid. com.* 3. *t.* 37. *Sanguifluis venis laborantite, neque morbo laterali, neque pulmonario, neque phagedæna, neque inflammatiunculis, quæ dothiones vocantur, neque ijs, quæ termenthi, fortaſſe verò neque lepra, fortaſſe neque alijs morbis corripiuntur.* Et 6. *aphor.* 12. *Diuturnas curanti hæmorrhoides niſi vna aperta ſeruetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.* Idem docet Galenus, 6. *epid. comm.* 5. *text.* 25. 3. *de naturalib. facultatib. capit.* 3. *&* 1. *ad Glaucon. cap.* 14. Obſeruatum quoque eſt, vt teſtatur Scholiographus, *ad capit.* 55. *lib. primi Hollerij de morb. internis*, grauidis quibuſdam quatuor menſes in vtero habentibus hæmorrhoides vtiliter fluxiſſe, iiſque ſubſiſtentibus peius habuiſſe. Habent & hoc commodi hæmorrhoides, docente id Hieronym. Fabricio ab Aquapendente, quod menſes prouocant & faciliores ad fluxum reddunt, id quod *de operat. chirurg. capite de hæmorrhoidib.* exemplis probat, & iſta ratione, quod in venis vteri ſanguinem propter copiam & craſſitiem infarctum & impactum quaſi ad ora venarum ſedis viuacui trahunt, aut potius deriuant, vt ita vteri venas ab infarctu liberent.

2. Ex iiſdem tamen patet, hæmorrhoides corporis conſtitutionem non planè perfectam arguere, ſed talem, quæ vitioſos ſimul, præcipuè melancholicos & aduſtos humores, generat, quos ad corporis œconomiam in ſtatu naturali conſeruandam cum ſanguine per hæmorrhoides natura euacuare ſolet.

3. Habent contra hoc incommodi hæmorrhoides, quod ſi ſupprimantur vel immodicè fluant, ægrum in hydropem, phthiſin, & alios morbos præcipitant, de quo Galenus, 3. *de naturalib. fac. cap.* 8 *Ex hæmorrhoidibus diuturnis ſuppreſſis vel immodicè profluentibus ad externam frigiditatem deuenientes ægri ſæpe in aquam inter cutem incidunt*; & 4. *aph.* 25. ſcribit, euacuationi per hæmorrhoides non eſſe naturam aſſuefaciendam, quoniam periculoſus eſt exceſſus, ſiue ſupra modum ſanguis excernatur, ſiue ex toto ſupprimatur. Aetius, *tetrab.* 4. *ſerm.* 2. *capit.* 3. inquit; *Hæc affectio malorum plurimorum hominibus cauſſa exiſtit. Nam & deformitatem & miſeram vitam hominibus inducunt; multos verò etiam vita priuant. Et deformitatem quidem propter coloris totius vitiationem ex euacuatione ſuccedentem; miſeram verò vitam propter corporis debilitatem, Quandoque autem de vita periclitantur ſic affecti, cùm ob excedentem euacuationem perfrigeratum epar aquam inter cutem operatur.* Idem docet Paulus Ægineta, *lib.* 3. *cap.* 59. Quæ tamen omnia intelligenda ſunt, ſi affluxus modum excedat. Et vt hæc omnia paucis complectamur, ſi aperiantur hæmorrhoides, quando ſanguis in corpore vitioſus, & forſan etiam copioſius adeſt, vtiles ſunt, & corpus ſanum conſeruant. Contrarium ſi fiat, contrarium etiam accidit. Similiter ſi, cùm morbus adeſt vel imminet, aperiantur, ſanitatem promittunt. Si verò tum occludantur, morbum certo ingruere, vel præſentem auctum iri ſignificant.

4. Diuturnas curanti hæmorrhoides, niſi vna quæpiam ſeruetur aperta, periculum aquæ inter cutem vel tabis imminet, 6. *Aphor.* 11. Non tamen tantum hydropem & tabem, ſed & alios morbos retentæ hæmorrhoides excitare poſſunt, atque interdum repente materia & atra bile ad caput mania excitatur, vt Alcippo, 4. *Epid.* accidit. Interdum etiam dyſenteria inde oritur. Generatur autem hydrops ex ſuppreſſis hæmorrhoidibus, vitioſo & feculento ſanguine, hac via interclufa, ad epar ruente, eiuſque calorem natiuum ſuffocante. Phthiſis verò humore aduſto, ſalſo & acri ad pulmones conuerſo, eiuſque vaſa erodente, vnde ſputum ſanguinis, & tandem phthiſis oritur. Ita Amatus Luſitanus, *cur.* 3. *cent.* 5. narrat, virum quendam annos 45. ſingulis menſibus euacuationem ſanguinis per hæmorrhoides paſſum eſſe, quæ cùm illi obſtruerentur, ſanguinem ſubflauum & rubrum & coaceruatim per os ſine febre & tuſſis eieciſſe, cui cum quatuor hirudines ilico hæmorrhoidibus apponi iuſſiſſet, & ſyrupum ex endiuia, fumaria ac lupulo earũdem herbarum decocto dilutum exhibuiſſet, hinc purgans ex manna, rhabarbaro & particula elect. diaphænic. propinaſſet, tandemque conſetuam fumariæ ieiuno ſuperbibita aqua cichorij dediſſet, conſuetum fluxum hœmorrhoidum rediiſſe & bene valuiſſe.

5. In hæmorrhoidibus valde dolentibus niſi maturè ſuccurratur, metuendum eſt, ne ratione magnæ attractionis & humorum confluxus inflammatio & apoſtema, vel vlcus, vel fiſtula, vel aliquod aliud graue malum excitetur.

6. Cæcæ hæmorrhoides internæ ſi verſus virgam tendunt, periculoſæ ſunt; quia inflammatæ plerumque vrinæ viam conſtringunt, & ſtranguriam excitant.

7. Cæcas hęmorrhoides, niſi maximè tumeant, & magnum dolorem inferant, potius naturæ committere, quam aperire præſtat.

8. Inſignes & maiores ſanguinis effuſiones fiunt ab hæmorrhoidibus à vena caua ortis: quia maiores & plures ſunt, & propterea etiam maiori cum periculo accidunt.

Indicationes.

Indicationes. Hęmorrhoides cęcę, vt fluant, opera danda; quod ſi obtineri non poſſit, ſanguis ad eas fluens aliò reuellendus & deriuandus, ac inflammatio prohibenda, & dolor mitigandus.

Si verò fluant hemorrhoides, & quidem moderatè, naturę totum negotium committendum, & fluxus nullo modo impediendus; ſi verò parcius fluant, motus naturę promouendus; ſi nimium fluant, aut fluxus diutius, quam par eſt, duret, aut ſępius redeat, fluxus ſiſtendus,

Curatio.

Curatio, Si ergo hęmorrhoides ſaltem tumeant, non verò ſanguinem fundant, danda eſt opera, vt aperiri poſſint, frictione facta foliis mercurialis, parietarię, borraginis, ficus, vel illitione ſucci betę, cyclaminis, centaurii minoris & ſimilibus, quibus, ne dolor excitetur, anodyna addi poſſunt, quę Galenus, *6. de comp. med. ſec. loc. cap. 7,* deſcribit.

Si verò magnus adſit humorum affluxus & dolor vehemens, & inflammatio metuenda ſit, humores in contraria reuellendi; quod commodiſſimè fit ſectione in brachio, quę niſi ſufficerit, venam in poplite vel malleolo ſecare licet.

Quibus euacuationibus niſi dolor & tumor minuatur, hirudines applicari poſſunt, vt ſanguini exitus detur. Ante verò euacuationem hirudines applicandę non ſunt, ne maior humorum affluxus concitetur. Verum de hirudinum ad hemorrhoides applicatione dicetur infra, *quæſt. 3.*

Quo loco hirudines applicandi? Locum autem applicandi hirudines cum ad dolorem eorum leniendum, tum ad varios morbos pręcauendos & curandos quod attinet, prout euacuare ſuperfluos humores à vena caua aut porta volumus, etiam in ano locus eligendus eſt, aut extra & ad latera, aut intus & retro, Idcirco Hieron. Fabric. ab Aquap. in lienis vitiis tum intrinſecus tum poſterius coccygem verſus, tum nonnihil ad ſiniſtram ahgere iubet. In obſtructionibus autem cùm in ſima, tum in gibba epatis parte, cum interius, tum poſterius, tum ad latera, atque vndique ad podicem applicat. In renum verò affectionibus, nec non pleuritide, peripneumonia, vt & in externis affectionibus exterius magis, tum verò & ad podicis latera hirudines applicat. In febribus cùm exterius, tum interius, atque vndique affligit, In mania cùm exterius, tum interius, ſi aduſti humores in toto redundent, in melancholia ſimiliter. In phrenitide exterius magis & ad latera, vt eius verbis vtar.

Modus applicandi hirudines. Modum applicandi quod attinet, triplex modus eſt exeuntis ſanguinis ab ano ex hirudinibus repletis, vbi turgidę factę vel ex ſe deciderunt, vel ſalis momento admoto decidere coactę ſunt. Primus eſt, vt delapſis hirudinibus ſinamus ſanguinem fluere, donec ſponte ſiſtatur: ſecundus modus eſt, vt ęger ſupra balneum aquę calidę deſideat, cuius vapore ſanguis mouetur, vaſculo aquę innatante, quod ſanguinem effluentem excipiat: tertius eſt, vt ſi ęger non poſſit ſurgere, corniculo inſtar cucurbitę ſanguis extrahatur.

Aluus quoque laxa & mollis ſeruanda, ne feces durę in tranſitu dolorem augeant, id quod fiet exhibitis in iuſculo oleribus emollientibus, caſſia item & manna.

Ad dolorem verò leniendum, ſimulque calorem, qui plerumque adeſt, temperandum, inflammationem prohibendam, refrigerantia & anodyna medicamenta applicanda, quę vel ſaltem illinuntur, vel cum bombace aut linteo imponuntur, vel etiam, ſi ferre poſſit ęger; ano per fiſtulam infunduntur. Fiunt vero ex lacte, pane, oleo rutaceo & vitello oui, vel ex recenti butyro, croco & oui albumine, vel vnguentum roſaceum, refrigerans Galeni & populeum inungendum, vel oleum commune aut amygdalarum dulcium, in quo momordicæ poma, aut herbæ Paridis baccæ coctæ ſint.

Vel: ℞. *Mucilag. ſem. pſyllij aq. roſ. extract.* ℥ ß. *ol. roſac. violac.* an. ℥. ß. M.

Vel: ℞. *Butyri recentis ol. roſac,* an ℥. j. *ceruſſa lota* ℥ ß. Diu in mortario plumbeo agitentur. F. Linimentum.

Si dolor ſit vehemens, vſurpetur oleum expreſſum è ſemine cucurbitæ, papaueris, aut hyoſcyami. Vel tale adhibeatur Vnguentum,

℞. *fol. maluæ, lactucæ, violariæ, flor. verbaſci* an. M. j. *fol. mandragoræ flor. chamomillæ* an. M. ß. *ſem. lini* ℥. ß. Fiat decoctum pro fomento.

Poſt fomentationem tale vnguentum adhibeatur.

℞. *Ol. papau.* ℥. j. *roſar.* ℥ ß. *ſucci ſolani* ʒ. ij. Miſceantur in plumbeo mortario.

Vel apponatur hoc cataplaſma.

℞. *Fol. maluæ, violariæ,* an. M. j. *ſolani flor. verbaſci* an. M. ß. Coq. in lactis ſ. q. Contundantur minutim, & addatur *farinæ tritici, hordei* an. ʒ. iij *vitellum oui* j. *olei roſac.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Folia etiam portulacæ, ſolani & hyoſcyami recentia contuſa & parum ſub cineribus cocta, vel in patella cum oleo frixa, & in cataplaſmatis formam redacta dolorem leniunt.

Si dolor valde vrgeat, opium addi poteſt.

Vt: ℞. *Vnguenti populei* ℥. ß. *olei papau.* ℥ j. *opij* ℈. j. *croci* ℈. ß M. Cum *ouo integro.*

Si verò nunquam fluere conſuetæ ſint hæmorrhoides, nec ſpes ſit eas fluxuras, danda opera, vt exiccentur, ne iterum intumeſcant, adhibitis digerentibus & ſiccantibus, citra morſum tamen, quibus & dolorem lenientia ſemper admiſcenda ſunt.

Medicamenta autem in hanc rem vtilia parantur ex *acacia, bolo Armeno, ligno Guaiaco, ſulphure, alumine, item è verbaſco, ſcrophularia, plantagine, millefolio, hyperico, ſcabioſa, cynogloſſa, porrifolijs,* è quibus fotus & inſeſſus fieri poſſunt, vel etiam vapor coctarum herbarum ano excipi,

Vtile eſt & vnguentum è ſcrophularia paratum, quod & à Matthiolo commendatur, & ab alijs etiam ob ſignaturam radicum laudatur.

Vel: ℞. *Radic. lilior. alb. ſcrophular.* an. ℥ j. *fl. verbaſci* M. j. *chamameli* M. ß. *hyperici* P. j. *dactylor.* num. vi. Coq. in aqua ad mollitiem & contundantur.

Adde *farinæ ſem. lini, fænugræci* ana ℥. j. *myrrhæ, thuris* an. ʒ ij. *croci* ʒ. j. *vitell. ouor.* num. iv. *butyri ſ. ſale* ℥ ij. F. Cataplaſma.

Vel bulbi cæparum aut porri ſub cinerib. coquantur, vt acrimoniam amittant, & cum oleo roſac. fiat Cataplaſma, quod fortius erit, ſi radices dracunculi & ari ſimiliter coctæ addantur.

Vel: ℞. *Maſtich. thuris, myrrhæ,* an. ʒ. ij. *bdelli hypocyſtidis* an. ʒ. j. *croci* ℈. j. *mucilag. ſem. lini, gummi tragacanth.* ana ℥. ß. *vitellum oui* num. j. *olei roſacei, verbaſci.* an. q. ſ. F. Vnguentum.

Poſſunt eidem lithargyrum, tutia, ceruſſa addi,

Fumus etiam è lolio, verbaſco, ſcrophularia, quibus ſulphur addi poteſt, ſuper carbones vel ferrum candens proiectis, ano exceptus hæmorrhoides ſanat & abſumit,

Ore quoque ſumenda quædam exhibentur ad hæmorrhoides tumentes abſumendas. Dioſcorides decoctum ononidis probat. Verbaſci etiam puluis cum lacte vel alio liquore conueniente exhibitus, ad hæmorrhoides tumentes abſumendas vtilis eſt. Ex eo cum æquali portione farinæ tritici, atque vitello oui & butyro placenta fieri poteſt, cuius portio ſingulis diebus exhibeatur, vel ſuccus verbaſci propinetur, vel ex eo cum ſaccharo fiat ſyrupus, vel cum puluere glycyrrhizæ

Ele-

Electuarium. Bdellium quoque cum ſucco verbaſci emollitum & in pulueris formam redactum ℥.j. pondere exhiberi poteſt.

Apertæ verò hæmorrhoides ſi minus, quam par eſt, ſanguinis fundant, & quidem cum dolore, motus naturæ iuuandus, quod fit fomentis & ſuffumigijs paratis è folijs maluæ, althææ, chamęmel. meliloti, ſemine lini, fœnugræci. Aloe etiam ſumpta hæmorrhoides promouet, vt & vinum generoſius hauſtum.

Si verò nimium fluant apertę hęmorrhoides, aut fluxus diutius duret, aut frequentius redeat, fluxus is ſupprimendus & ſiſtendus. Si ergò magna adſit ſanguinis copia, vena in cubito aperienda. Et licet hæmorrhoides internæ cum venis, quæ in cutem deſinunt, per ſe nullam communionem habeant: tamen vena caua ſanguine aliquo modo euacuata ex epate, & epar è meſaraicis ſanguinem rapit, atque hoc pacto ab hæmorrhoidibus fit reuulſio. Si verò vires venæ ſectionem non ferant, cucurbitulæ ſcapulis, lumbis & hypochondrijs affigendæ, ac partes ſuperiores fricandæ, & vinculis fortiter conſtringendæ.

Sanguinis verò acrimonia & tenuitas medicamentis refrigerantibus & incraſſantibus corrigenda, vt Syrupo portulacæ, è roſis ſiccis, cydoniorum, acetoſæ, ribes, myrtino & ſimilibus, ac aquis ex iiſdem plantis deſtillatis. Fortiora ſunt lapis hæmatites, terra ſigillata, trochiſ. de ſpodio, de carabe. & alia medicamenta de dyſenteria, ad fluxum ſanguinis ſiſtendum propoſita.

Et ſi fluxus ſit nimius, etiam opiata exhibenda, vt theriaca recens, philonium, requies Nicolai, laudanum opiatum.

Si vires ferunt, primò humores ſeroſi & acres, qui ſanguinis ſunt vehiculum & ſtimulus, vt natura hanc ſanguinis euacuationem inſtituat, euacuandi, & hoc modo ſimul deriuandi, & lenibus medicamentis humores, qui ad hæmorrhoides fluxuri erant, ad inteſtina diuertendi. Talia ſunt ſyrupus roſar. ſolutiuus, de ſpina ceruina, manna, myrobalani, triphera perſica. A fortioribus verò medicamentis planè abſtinendum, ne humores agitati ad partem affectam ruant. Ad præcautionem tamen, antequam fluxus ingruat, medicamenta bilem flauam & atram purgantia commodè exhibentur iis, qui immoderato hæmorrhoidum fluxui ſunt obnoxii, ne tales vitioſi humores cumulentur, naturamque ad excretionem ſtimulent.

Topica ſint, quæ vim adſtringendi, venaſque claudendi habent, cuiuſmodi ſunt *κολλητικὰ* & quæ alias in vulneribus ad ſanguinem ſiſtendum adhibentur; ac niſi hęc ſufficiant, tandem medicamenta cauſtica, & ipſe ignis actualis, ſemper incipiendo à mitioribus, & cauendo, ne ſphincteri, qui exquiſito ſenſu eſt præditus, acria medicamenta, vt nec ignis, applicetur, ne dolor & conuulſiones excitentur.

Primò ergo medicamenta è folijs plantaginis, quercus, roſis rubris, bolo Armeno, thure, ſanguine Draconis, balauſtijs, aloe & ſimilibus applicanda.

Vt: ℞. *Fol. verbaſci*, quæ peculiarem vim in fluxu & dolore hæmorrhoidum habent, M. ij. *quercus ſolani* an. M.j. *flor. roſar. rubr.* M.ß. Coq. in vino rubro, & fomenti loco applicentur: Vel contuſis adde ol. amygdal. d.F. Cataplaſma.

Ex vnguentis vtile eſt vnguentum Comitiſſæ.

Vel: ℞. *Boli Armeni* ℥. j ß. *radic. biſtortæ, nuc. cupreſſi, flor. roſar. rubr.* an. ℈. iv. *balauſtior. baccar. myrti, hypocyſtidis* an. ℥. j. *ſang. Draconis* ℥. ß. *corall. rubr.* ℥. j. *thuris* ℥. ij. *ol. roſac.* q.ſ. ad incorporandum, *cera* q.ſ. F. Vnguentum.

Pinguedo etiam anguillæ, quæ, dum aſſatur, extillat, proprietate quadam hic prodeſſe ſcribitur, & propterea etiam vnguentis admiſceri poteſt.

Inter Emplaſtra vtile eſt Emplaſtrum contra rupturam vel ſequens.

℞. *Aloes thuris boli* an. ℥ ß. *ſang. draconis* ℥. ij. pulueriſata excipiantur *oui albumine vel mucilagine gummi tragacantha facta in aq. plantag.* Emplaſtrum autem hoc antequam planè ſiccetur, amouendum eſt, cum exiccatum ſine dolore auelli non poſſit.

Vel: ℞. *Thuris colophoniæ* an. ℥. iij. *boli* ℨ. ß. *ceruſſæ, plumbi vſti* an. ℥. j. *acaciæ* ℥. ß. Trita excipiantur oui albumine, vel tragacantha & cera, ac fiat ſuppoſitorium.

Vt verò ad ſanguinem è vulneribus fluentem ſiſtendum vtiliſſimus eſt fungus ille, qui crepitus lupi appellatur: ita & in podicem inditus hæmorrhoides fluentes ſiſtit.

Hæc ſi non ſufficiant, cauſtica vſurpanda, *æs vſtum, chalcanthum, miſy, ſory*, quibus admiſceri poſſunt: Vnguentum de Lithargyro, de Tutia & ceruſſa; & glandium calice, vel alia capſula, ne vicinæ partes ſimul adurantur, hæmorrhoidibus apponi debent, deinde eſcharæ modo alias vſitato procurandus.

Quod ſi his omnibus nihil proficiatur, & fluxus pertinaciter perſeueret, tum etiam ſi hæmorrhoides exiccare & earum fluxum impedire animus eſſet, antiqui ad manus operam deueniebant, & ægro rectè collocato ac vincto hæmorrhoides ſcalpello vel alio conuenienti inſtrumento liberabant, deinde acu filum trahente hæmorrhoides perforabant, & arctè vinciebant, tandem hæmorrhoidum caput abſcindebant, & ferro ignito vrebant, ac poſtea eſcharæ caſum & vlceris curationem conſueto modo peragebant, vel etiam ſine inciſione eas ſtatim vrebant, de qua re pluribus agit Hippocrates, *lib. 2. de hæmorrhoidibus*, vbi etiam ſcribit rectum inteſtinum & ſecans & reſecans & conſuens & vrens & putrefaciens etiamſi grauiſſima hæc ſint, nihil læſeris. Verum non ſine cauſſa ſcribit Hieron. Fabritius ab Aquap. ſe experientia non potuiſſe vnquam hæc comprobare; neque à pleriſque hæc tolerari & ſubſtineri cum pars hæc, ſi quæ alia ſit ſenſu exquiſitiſſimo prædita. Ideoque ipſe mauult hæmorrhoides tumentes medicamentis, quam chirurgia curari, vt inſeſſione in aquis thermalibus, & ſpongijs ex aqua thermali expreſſis & arctè ſupra anum ligatis; item radicibus porri, in oleo communi vel myrtino decoctis, ſcrophulariæ radice in aqua decocta, contuſa & impoſita, ſpongia ex aqua calcis expreſſa.

Hæmorrhoidum ſectio & vſtio.

An tuta ſit?

In iſta autem intentione peragenda non negligendum monitum Hippocratis, *6. Aph. 12. diuturnas curanti hæmorrhoides niſi vna quæpiam aperta ſeruetur, periculum aqua inter cutem vel tabis impendet*. Vt etiam alii Authores docent. Aetius tamen *tetrab. 4. ſerm 2. cap. 5.* diſſentit, ſtatuitque omnes hæmorrhoides ſanandas, nullamque apertam ſeruandam eſſe, nihilque ægro inde periculi imminere; modò æger conuenienti diæta vtatur & venę ſectio & purgatio ſuo tempore inſtituatur. Imò ipſe etiam Hippocrates idem ſenſiſſe videtur, dum *libro de hæmorrhoidibus* omnes vrere iubet, vetatque vllam citra vſtionem relinquere. Verùm corpora, quę ita diſpoſita ſunt, vt humores tales vitioſos, qui naturam ad hanc excretionem ſtimulent, generant, vix tam exactè diæta regi poſſunt, vt non aliquid vitioſi humoris generent, neque etiam illud omne venę ſectione vel purgatione tolli poteſt, imò antequam ſanguinis miſſio vel purgatio inſtituatur, de improuiſo homini aliquid damni afferri poteſt. Ideoque Hippocratis conſilium allegato aphoriſmo ſequi tutius eſt. In libro verò de hęmorrhoidibus cum contrarium ſentire videatur, procul dubio loquitur de hęmorrhoidibus recentibus, non verò diuturnis.

Diæta.

In cęcis hęmorrhoidibus diæta ſit tenuis ad humidum declinans, & aluum laxam ſeruandi vim habens; ne feces indurentur, & induratę in excretione dolorem excitent. Cum cibis ergo ſumi poſſunt borrago, blitum,

Diæta.

ſpinachia, malua, paſſulæ. Caſſiam etiam fiſtularem ſumere vtile eſt. Aromata verò dulcia & acria vitentur. Potus ſit aqua hordei, vel cereuiſia conueniens, vinum dilutum, generoſa verò vina vitentur. Si feces duriores ſint, ne in excretione earum dolor excitetur, clyſtere ex iure pingui vel decocto emolliente cum oleo communi eas emollire vtile eſt.

Si nimium fluant hæmorrhoides, cibus ſit incraſſans ex oryza, ſimilagine & ſimilibus in aqua chalybeata coctis, quibus bolus Armenus, corallia admiſceantur. Conueniunt etiam mala cydonia, pyra, & ſimilia. Vinum ſit auſterum ſtipticum. Quies vtilis eſt, omnis vero motus animi & corporis nimius vitandus.

QVAESTIO I.

Qualis ſit ſanguis qui per hæmorrhoides euacuatur?

Qualis ſanguis per hæmorrhoides euacuetur?

Qualis ſanguis ſit, quem natura per hæmorrhoides euacuare ſolet, Authores non planè conſentiunt. Gal. 6. *Aph.* 11. & 12. hæmorrhoides fieri ſtatuit à ſanguine melancholico, & inſtitui hanc euacuationem à natura ſuccum melancholicum purgante. Hippocrates tamen, 6. *Epid. comm.* 3. *Aph.* 37. dum morbos recenſet, à quibus ij, qui hæmorrhoidibus laborant, immunes ſunt, etiam eos recenſet, qui non à ſanguine melancholico, ſed & alijs humoribus proueniunt. Et res ipſa id reſtatur. Neque enim ſemper ſanguis craſſus ac ater, ſed ſæpe etiam floridus ac rubens per hæmorrhoides excernitur. Adrianus Spigelius quoque *de humani corp. fabr. libr.* 5. *capit.* 3. Galenum reprehendit, quod ſolum humorem melancholicum hæmorrhoidum cauſſam eſſe ſtatuit, atque à bile & pituita hæmorrhoides quoque excitari poſſe docet, idque probare vult autoritate Hippocratis & ratione. Autoritate quidem Hippocratis, qui *initio libri de hæmorrhoidibus*, hæmorrhoidum morbum fieri teſtatur, cùm bili aut pituita ad venas inteſtini recti decubuerit, ſanguinemque qui in venis eſt, calefacit. Ratione verò, quod inſaniæ etiam fiant à bile & pituita, teſte Hippocrate, *libro de morbo ſacro* qui tamen 6. *Aph.* 21. ſcribit Hæmorrhoidibus prouenientibus inſaniam ſolui; refertque ſe in Germania vidiſſe moleſtatos à catarrho ſalſo ſanatos fuiſſe hæmorrhoidum longa fluxione.

Verùm enim vero ſciendum hic per ſanguinem melancholicum accipiendum eſſe non ſolum ſanguinem frigidum & ſiccum, aut qui melancholicum humorem frigidum & ſiccum admiſtum habet, ſed etiam aduſtum, & qui ſero melancholico abundat, vnde etiam floridus, vbi excernitur, apparet. Et ſolent in venis meſaraicis inprimis humores aduſti & bilioſi cumulari, qui febres intermittentes excitare ſolent, quos natura interdum per hæmorrhoides internas expellit. Atque ijdem, ſi in cauam venam penetrent, per hæmorrhoides externas euacuari ſolent. Et omnino ij magis ſunt hęmorrhoidibus obnoxij, qui ſanguinem aduſtum habent, & qui in iuuentute fuere ſanguinei, quibuſque in adulta ætate ſanguis aduritur, quique affectioni hypochondriacæ ſunt obnoxii.

φλέγμα quid ſignificet Hippocrati?

Fallitur vero Spigelius in eo, quod à pituita etiam inſaniam fieri poſſe putat: φλέγματος enim vocabulum non ſolum humorem frigidum, ſed & calidum (quæ etiam genuina eius ſignificatio eſt) ſignificat, & Hippocrati quoque ſępe pro humore calido & retorrido, qualis inſaniam inducit, accipitur, vt ex libro περὶ φύσιος παιδίου & aliis locis Hippocratis plurimis patet, de quibus videatur Anutius Foeſius, *in œconom. Hippocratis ad vocem φλέγμα*. Et in illo loco Hippocratis ex libro de hæmorrhoidibus à Spigelio allegato φλέγμα non ſumi pro humore frigido ex eo patet, quod ex eo ſanguinem, qui in venis eſt, calefieri Hippocrates ſcribit.

Non tamen hoc prętereundum, quod Fernelius, *lib.* 6. *de part. morb. & ſympt. cap.* 10. annotauit, atque ego etiam aliquoties obſeruaui, interdum è podice ſine dolore & ſine ſanguine prodire mucoſas quaſdam & ſubalbidas ſordes, quas falsò nonnulli pro pure habent, quas ille veluti limum fecemque ſanguinis melancholici eſſe putat, quam podicis venæ euictent interdum multo tempore, poſt diuturnos ferè morbos melancholicos duramque & laborioſam equitationem; Platerus verò fieri hoc eadem ratione ſcribit, vt in albis vterinis fluoribus, vt ſicut in illis per venas menſtruas, ſic hic per hęmorrhoidales natura ab alba illa materia, menſtruis albis tenacibus non abſimili, ſe repurgat. Et omnino non pus eſt illa materia alba, cùm in iis etiam prodeat, qui nullo vlcere eo loci laborant, ſed ſanguis quidam craſſior, in materiam talem albam & viſcoſam albumini oui non abſimilem mutatus.

An interdum pus per hęmorrhoides euacuetur?

Quanquam verò Galenus 6. *Epid. comm.* 5. *text.* 25. naturam etiam ſanguinis plenitudinem per hęmorrhoides euacuare ſcribat, atque id negandum non ſit: tamen hoc iis ferè accidit, qui ſimul ſanguinem calidiorem habent.

QVÆSTIO II.

An Aloe venarum ora aperiat, & hæmorrhoides cieat?

An aloe venarum ora aperiat?

Aſſirmat id Serapio, *cap.* 201. *de med. ſimp. Meſue*, *libr. de ſimp. med. facult. cap.* 1. & Arabes plerique. Leonhardus Fuchſius verò Arabibus parum ęquus, *libr.* 1. *paradoxorum capit.* 1. id negat, & primo quidem autoritate Grecorum ſe tuetur, Dioſcoridis puta, qui *libr.* 3. *cap.* 24. Aloen δύναμιν συστατικήν, vim adſtringentem habere, & cum aqua frigida potam ſanguinis excretiones cohibere, & hęmorrhagias hęmorrhoidum ſiſtere ſcribit; Galeni, qui *libr.* 6. *de ſimpl. med. facultat.* docet, aloen eſſe φάρμακον κολλητικὸν ſeu glutinare, & clarius, *lib.* 5. *meth. med. cap.* 4. optimum, quod nouerit, ad ſanguinis, etiam membranarum cerebri, eruptiones eſſe remedium, quod paratur ex thuris parte vna & aloes parte dimidia; Plinij, qui *lib.* 27. *cap.* 4. ſcribit, aloen ſanguinis exſcreationes, ſi modicę ſint, drachmę pondere ex aqua ſedare, vulnerum quoque ſanguinem, & vndecunque fluentem ſiſtere; imò ipſius Auicennę, qui *cap.* 67. *canon.* 2. ſcribat, aloen, quando ponitur cum vino ſupra hęmorrhoides & rimas ani, tunc ſanguinem ex iis manantem reſiſtere. Experientiam verò cùm negare non poſſit, certumque ſit, quod interdum aloes aſſumpta hęmorrhoides aperiat, putat id fieri non per ſe, ſed ex accidenti, quia videlicet acres humores, qui ſua acrimonia ani venas aperiunt, commouet, quod etiam Galenus docet, 6. *Aph.* 47.

Verum vno verbo hęc controuerſia componi poteſt, ſi dicamus, aloen extra admotam venarum orificia claudere, & ita ſanguinem vndicunque fluentem ſiſtere, intus verò ſumptam, vt in venas penetret, ſanguinem ciere. Habet enim extra admota vim quandam denſandi, adſtringendi & glutinandi. Eadem etiam quia valdè attenuat, ſanguinemque feruidiorem reddit, & quaſi fundit, illique eam quaſi qualitatem inducit, quam aliàs ſanguis obtinet in iis, qui ad hęmorrhoidum fluxum ſunt diſpoſiti, accidit, vt inde venę ani aperiantur. Fruſtra verò hanc huius controuerſię conciliationem impugnat Fuchſius, & quidem ſolum autoritatibus, dum ſcribit, Dioſcoridem & Plinium ſtatuere, aloen etiam in potu ſumptam ſanguinem profluentem compeſcere. Etenim & Dioſcorides & Plinius non loquuntur de hęmorrhoidibus, ſed de ſanguinis exſputione, quę fit vena aliqua aperta. Tunc enim aloe hauſta externi medicamenti loco eſt, quę orificio venę aperto pota affluens illud claudit, non minus vt extra vulneri alicui applicata.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

An hirudines hæmorrhoidibus applicandæ ſint?

An hirudines hæmorrhoidibus applicandæ ſint?

Victor Trincauellius, *de rat. cur. part. corp. hum. præt. nat. affectus libr. 9. capit.* 14. apertionem hæmorrhoidum per hirudines diſſuadere videtur, ideò quod primo ea conſuetudo licet, frequens in præſentia ſit, tam Patauij & Venetijs, quam in reliquis ferè totius Italiæ ciuitatibus, nouum ſit inuentum iuniorum Medicorum, nec meminerit eius eſſe mentionem factam ab aliquo Græcorum aut Arabum Medicorum. Deinde, quod Galenus, 4. *Aph.* 25. apertiſſimè conſulit, non eſſe aſſuefaciendum euacuationi per hæmorrhoides, quoniam periculo ea conſuetudo non vacet: cùm ſi nigra fluat, vtilis quidem ſit ea euacuatio, ſi verò vel clarior & tenuior ſanguis, vel copioſior excernatur, eadem vtilis non ſit. Obſeruaſſe ſe verò ſcribit, quod ſanguis per hirudines detractus, præſertim quando hæmorrhoides ſponte non intumuerint, aut doluerint, effuſus clarus ſit non niger.

Contra Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de hæmorrhoidibus* ſtatuit, etiam in ijs, quibus nunquam ſanguis per venas ani fluxerit, neque eæ tumidæ fuerint, nihilominus per hirudines appoſitas tentari euacuationem debere in morbis curandis, vtpote in melancholia, pleuritide, peripneumonia, capitis dolore, febribus, liene affecto, renum paſſionibus, & alijs affectionibus ab Hippocrate & Galeno commemoratis. Et primò quidem id probat autoritate Galeni, qui 4. *Aphor.* 25. ſcribit, ſanguis ſupra, id eſt, per os excretus, qualiſcunque fuerit, malum: infra verò, id eſt, per hæmorrhoides bonum, quando hominis natura multum talem accumulauerit ſanguinem. Aliter autem non eſſe aſſuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoides, euacuationi, vt quæ periculoſam habeat vtramque immoderationem, ſiue ſupra modum ſanguis excernatur, ſiue ex toto ſupprimatur. Deinde, multis rationibus id probat, quarum prima eſt, quod natura, cùm per hæmorrhoides ſanguinem euacuat, hominem à multis morbis liberat; ideoque naturam in hac euacuatione eſſe imitandam & adiuuandam: Secunda; quia naturam in hunc vſum hæc vaſa conſtruxit, & propterea, vbi munere ſuo non fungitur, eſſe aperiendas, ſi nimirum materia noxia in corpore abundat: Tertia, quia euacuationes, quæ fiunt à natura aut à Medicis, quotieſcunque adeſt materia noxia, ſunt bonæ, quia morbos tollunt: Quarta quia ſi non licet ſanguinem melancholicum per hæmorrhoides euacuare, etiam in alijs morbis nec ſecandam venam eſſe, nec purgandum: Quarto, quia natura, quæ eſt morborum medicatrix, eſt imitanda, quæ raro alias, quam has venas ad ſuperflua euacuanda aperit. Imo exiſtimat Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, euacuationem ſanguinis ex hæmorrhoidibus à vena caua plus conferre in febribus malignis, quam venæſectionem in cubitu. Cùm enim in febribus malignis putredo fit in vena caua, hæmorrhoides ſunt viciniores venæ cauæ, vbi maximæ eſt in lumbis, quàm venæ in brachijs.

Et omnino ſatis probabiles ſunt rationes Hieronymi Fabricij ab Aquapendente, neque diſſentit ab eo Hippocrates & Galenus. Hæc ſaltem attendenda, primò, quæ hæmorrhoides aperiendæ ſint applicatis hirudinibus, deinde qui humores & vbi peccent. Quo pertinet etiam naturarum & regionum varia conſtitutio. Etenim ſi in vena caua humores peccent, externæ hæmorrhoides, etiam fluere non conſuetę, modo tumeant, aperiri poſſunt; cùm magno venæ cauæ trunco in brachijs proximæ ſint. Eædem tamen externæ etiam aperiri poſſunt, ſi tumeant, vel fluere conſuetæ ſint, vbi humores vitioſi ſunt in ramis venæ portæ, ob conſenſum & *ἀναςόμωσιν* hæmorrhoidum internarum & externarum, vt infrà *part. 5. ſect. 1. cap. 1. de aff. hypoch.* dicetur. Si verò humores vitioſi ſint in venæ portæ ramis, internæ, modo id commodè fieri poſſit, aperiantur, ſiue turgeant, ſiue non turgeant, ob rationes ab Aquapendente adductas; externę verò, ſi non tumeant, non debent, cum naturæ conatus tum deſit. Ipſo tamen fatente Fabricio, iſta hæmorrhoidum apertio maiore cum commodo fit in Italis & meridionalibus, vtpote qui ſanguinem magis calidum & aduſtum habent, & propterea fluxui hæmorrhoidum magis ſunt obnoxij, quam Septentrionalibus, quorum ſanguis eſt frigidior, quibuſque hæmorrhoides propterea minus ſunt familiares.

LIBRI TERTII
PART. III.

De Morbis Meſenterij, Pancreatis, & omenti.

CAPVT I.

De Meſenterio & vaſis meſaraicis veniſque lacteis.

Meſenterium vnde dictum?

MEſenterium quaſi *μεσον τῶν ἐντέρων* Ciceroni, 2. *de nat. Deor.* & Macrobio, *in ſomn. Scipion. capit. 6. circa finem*, medium inteſtinum, id eſt, medium viſcerum & interraneorum. (Ita enim antiqui Romani nomen inteſtinorum accipiebant) dictum, nonnullis & *μεσαραῖον* nominatum, interpretibus Latinis aliquibus lactes, ſed malè appellatum, quaſi ligamentum & vinculum quoddam inteſtina connectit, & vaſa ad inteſtina excurrentia tutò deducit.

De cuius naturali conſtitutione, figura, ſitu, magnitudine, ex varijs partibus compoſitione, connexione, & ſimilibus Anatomici conſulantur, qui de eis diligenter tractant. Non tamen abs re facturi videmur, ſi de vaſis meſaraicis, vt parte meſenterij præcipua, & quorum gratia meſenterium factum, quædam, antequam morbos meſenterij explicemus, proponamus.

Vaſa meſaraica quotuplicia?

Vaſa meſaraica Antiqui, imo ad hunc vſque tempus omnes Anatomici & Medici triplicia conſtituerunt & deſcripſerunt, venas, arterias, & neruos; etſi de eorum vſu & actione non omnes idem docuerint, vt poſtea dicetur.

Lacteæ venæ, nouum eorũ genus quãdo & à quo inuentum.

Qua occaſione inuentæ ſint?

Primus hoc ſeculo nouum vaſorum meſaraicorum genus propalauit & deſcripſit Caſpar. Aſellius Cremonenſis, Anatomicus Ticinenſis, *in libro poſthumo de lactibus, ſiue lacteis venis*, quod 1622. primum inuenit: Cùm enim forte fortuna venæ hæ lacteæ in cane,

quem viuum ſecandum ſumpſerat, ipſi occurriſſent, totum ſe poſtea earum inueſtigationi dedit, vt nulla ferè hebdomada, nullus certè menſis abierit, ſine viua vna & altera ſectione non canum tantum ſed & brutorum aliorum plurimorum, felium, agnorum, porcorum, vaccarum, imò equorum. Ex eo ergò quædam, quæ de hoc quarto vaſorum genere ex eius libello primò percepimus, & poſtea αὐτοψίᾳ confirmauimus, proferemus.

Modus illud inquirendi.

Quomodo is ad vaſorum horum inuentionem peruenerit, *cap.9.* docet. Eaſdem tamen venas cuiuis inuenire ac videre promptum ac facilè, ſi canem vel aliud brutum ad ſatietatem vſque paſcat, & horis 5. vel 6. poſt ventrem eius ſtatim aperiat. Tum enim in animali adhuc viuente venæ lacteæ ita dictæ, quod colorem lacteum referant, & humorem lacteum contineant, à reliquis tribus vaſorum meſaraicorum generibus diſtinctæ, eo modo quo eas depinxit Aſellius, eæque albiſſimæ, apparebunt, in animali verò ieiuno, aut vbi chylus iam diſtributus eſt, vt & in mortuo non apparent. Appellat autem Aſellius hoc vaſorum genus albas & lacteas venas, quod, vt dictum, colore præditæ ſint albo & lacteo, ac ſuccum lacti ſimilem in ſe contineant. Idem quoque lactes nominat, de quo vocabulo prolixè & eruditè, *cap.*10. agit.

Nouũ hoc vaſorum genus cur venarum lactearum nomẽ adeptum ſit?

Dari autem ea, & diſpergi ramulos candentium vaſorum per omnem meſenterij ab vſque centro eius regionem, inde in inteſtina deferri, ad ipſa ſcindi in propagines pene infinitas, his propaginibus vndique inteſtina ambiri ac comprehendi, & quidem à reliquis vaſis meſaraicis diſtingui, cauitate à neruis, tenuitate tunicarum ab arterijs, à venis candore, ab omnibus ſimul ſucco, quem includunt, qui neruis nullus, in venis & arterijs colore & tota ſubſtantia diſpar eſt, ad ipſam oculorum fidem rectè prouocat. Neque hic facile aliquis ei contradicet, qui viſum ſuum conſuluerit & oculis ſuis fidem habere voluerit, quod in Anatomicis & operibus naturæ contemplandis omnino faciendum, vt monet Galenus, 2. *de vſu part. capit.* 3. *in fine*.

Venæ lacteæ vt à reliquis vaſis meſaraicis diſtinguantur?

Quod verò tam diu & ad hoc vſque tempus vaſa hæc latuerint, & ante annos paucos primum in notitiam hominum peruenerint, cauſſa proculdubio eſt hæc, quod in demortuis animalibus, in quibus venæ hæ non apparent, plerique anatomiam exercuerint. Sed quod & eos, qui etiam viua animalia ſecuerunt, & ipſum Galenum, qui tamen ſexcentas viuas ſectiones ſe adminiſtraſſe gloriatur, & plurima animalia à paſtu ſæpe ſecuit, latuerunt, prorſus ſe ignorare ſcribit Aſellius, *capit.* 14. Verum & huius rei ratio reddi poteſt. Etenim cauſſa; ob quam animalia viua ſecuerunt Antiqui, eſt, vt vel motum cordis, vel diaphragmatis, vel vocis inſtrumenta, vel motum cerebri, & ſenſum membranarum eius viderent & inueſtigarent, vel, quomodo cibus in ventriculo mutaretur, agnoſcerent: quæ dum fiunt, interim animal moritur, & poſtea lacteæ venæ non apparent. Neque etiam mox à paſtu conſpiciuntur, ſed vbi chylus confectus eſt. Qui verò ob venarum lactearum inueſtigationem ſectionem viuorum primariò inſtituerit, nemo fuit ante Aſellium. Eraſiſtratum tamen eiuſque ſectatores venas iſtas vidiſſe, verum non agnouiſſe, ſed pro arterijs habuiſſe, patet è Galeni *lib. an ſanguis contineatur in arterijs capit.* 5. & 7. *de adminiſtrat. anatom. cap. vlt.* vbi ſcribit Galenus, Eraſiſtrati aſſeclas ſtatuere, ſimul ac meſenterium denudatum fuerit, arterias aeri ſimiles apparere, poſtea lacteo ſucco repletas conſpici.

Cur venæ lacteæ tam diu latuerint?

Cur veteres viua animalia ſecuerint?

Eraſiſtrato venæ lacteæ notæ fuerunt.

Qui autem fiat, quod moriente animali ſuccus ille lacteus mox euaneſcat, atque venæ illæ non amplius apparent, dicere non ità facile eſt, habetque ſuas conjecturas Aſellius. Mihi vero conſentaneum videtur, quod ex ingenti dolore, qui fit ex ſectione, ſpiritus diſſipantur, ad quarum inſtaurationem materiam nouam ex epate cor rapit, epar rurſum ex hiſce vaſis lacteum illum alimentarem ſuccum attrahit.

Cur moriẽte animali ſuccus venarum lactearum euaneſcit?

Habent autem hæ venæ ſuam ſtructuram & compoſitionem, vt reliquæ venæ. In qua illud admiratione dignum eſſe ſcribit Aſellius, *capit.* 18. quod pluribus valuulis ſiue oſtiolis interſtinctæ ſunt; quas valuulas ſæpius, euaneſcente iam chylo, inſtar minutiſſimorum veluti marſupiolorum, aut concretarum guttularum ſtillarumuè dependere ex illis, non modò qua committuntur inteſtinis, ſed etiam in reliquo ductu animaduerterit; quales etiam Columbus in extremitatibus aliarum venarum meſaraicarum conſtituit. Hanc tamen differentiam eſſe docet Aſellius, quod illæ Columbi valuulæ foris intrò ferantur, iſtę verò contrà intus foràs ſpectent. Cuius diuerſitatis ratio eſt, quod venæ lacteæ chylum ex inteſtinis ſugunt, qui in inteſtina remeare non debet; venæ vero vulgatę meſaraicę ſanguinem, & interdum quoque humores excrementitios, ad inteſtina ferunt, quę refluere non debent.

Structura venarum lactearum.

Cur venarum lactearum valuulæ foras ſpectent?

Sunt verò hę venę ab alijs venis & arterijs ſeiunctę, & ſunt partes vnius trunci, vt venę alterę & arterię. Magnitudine quidem à vulgatis, ſiue truncum ſiue ramos ſpectes, ſuperantur, ſed numero illas excedunt, adeo vt ijs ferè duplo plures videantur; quod ideò factum, quia plus chyli ad totius prouidentiam epati, quam ſanguinis inteſtinis ad priuatam nutritionem debetur. Plures tamen tendunt ad inteſtina tenuia, pauciores aut ferè nullę ad craſſa; cum inteſtina tenuia alibilem ſuccum, craſſa verò excrementa potius contineant, & illa potius chyli diſtributioni, hęc excretioni inſeruiant.

Ab alijs venis & arterijs quomodo differant venæ lacteæ?

Ad quæ inteſtina magis tendant venę lacteę?

Inſertio earum in inteſtina ſatis manifeſta eſt. Vbi autem origo & principium ῥιζώσεως, ſeu truncus & caudex ſit, non ita planum. Quia tamen omnes inſeruntur pancreati & in eo coeunt, & miris anfractibus ac gyris toto eius corpore ſunt intextę, indeque tum deorſum tum ſurſum ad epar porrigi apparent, rationi conſentaneum putat Aſellius, earum originem eſſe in pancreate. Atque ita longè nobilior vſus eſſet pancreatis, quàm vulgo creditur. Quanquam enim Aſellius ſuę opinioni hoc obſtare putat, quod venę lacteę videantur iecoris gratia factę, cuius manus ſint: tamen nihil obſtat, quin prius in pancreas inſerantur, atque inde chylus aliquam alterationem ſuſcipiat. Vnde quę de vſu pancreatis reſpectu venarum portę ſcribit Varolius, illud rectè mihi ad venas lacteas accommodari poſſe videtur. Nimirum quemadmodum ſanguis maternus, antequam epar ingreditur, ſordes ſuas ac viſcoſam humiditatem deponit in molem carneam innumeris venis & arterijs vmbilicalibus refertam, quę Placenta dicitur: ita in natis perfectiſque corporibus, ante epatis & lienis portas pancreas factum, vt chylus per venas lacteas ſubintrans, cœnoſa humiditate repurgatus purior in epar inſinuat. Neque enim pancreas ſolum glandula, ſed peculiare parenchyma, quod nobiliorem vſum habet, eſſe videtur, & proculdubio peculiarem aliquam chyli coctionem & alterationem pręſtat, de quo etiam poſtea, *capite* 7. *de pancreatis morbis*, dicetur.

Illarum in inteſtina inſertio & origo.

Pancreatis vſus nobilior.

Inſeruntur autem venę lacteę in omnia inteſtina, etiam duodenum, & plurimum in gracilia inteſtina, pręſertim in ieiunum, nulla verò in ventriculum. Hiant verò hę venę in inteſtina inſtar hirudinum ſpongioſis capitibus, quę radicum officium obtinent, quę in ipſam inteſtinorum capacitatem ſeſe penetrant. Deſinunt autem in cruſtam, qua interior inteſtinorum gracilium tunica oblinatur, rugoſam.

Progreſſus earum, vt eum quidem diligenter deſcripſit Aſellius, hic eſt. Ab inteſtinis per meſenterium obli-

Venarum lactearum progreſſus.

obliquo ductu inter duas eius tunicas, partim ſeorſim à vaſis reliquis, partim cum illis vnà, modò recto ductu, modò eadem tranſcendentes, & veluti decuſſantes per plures glandulas in pancreas vſque perferuntur; In pancreate variè, cancellorum in modum vel ſpeciem retium aut capreolorum, implexæ ſibi mutuò, & corpore confuſæ in plurimos eoſque inexplicabiles gyros anfractuſque hac illac intorquentur. Ab eo rurſum maioribus iam ramis per portæ latera, quam quibuſdam locis corollæ inſtar ſiue annuli incingunt ambiuntque, miſſis quandoque etiam in cauam propaginibus in iecoris caua ſubeunt. Inde illatæ in hepar ipſum, & diſciſſæ in minutiſſimas fibras, veluti capillamenta quædam in eius carnem quaqua verſum tamdiu diſſeminantur diſperguntúrque, dum prorſus obliterantur.

Actio earũ. Actio venarum harum propria (præter communem, quæ eſt nutritio) eſt chyli ad hepar diſtributio, quod ex ipſo ſenſu patet, qui chylo eas ſcatere docet. Simul tamen vt reliquæ venæ ſanguinem: ita hæ chylum conſeruandi, ne corrumpatur, vim habent. Seruiunt huic actioni & valuulæ, quas habent, quæ impediunt, ne quod ſemel attraxerunt, refluat in inteſtina, quod hic adeò exactè præſtant, vt nec digitorum compreſſu chylum ſemel hauſtum in inteſtina remeare ſinant.

Per quã viã chylus ad Epar, & ſanguis ab Epate & liene ad inteſtina feratur? Atque his vaſis ita inuentis facilè illa controuerſia componi poteſt, quæ tot ingenia exercuit, nec tamen, ſine vaſorum horum cognitione, hactenus ita decidi potuit, vt animus veritatis auidus acquieſceret, per quam viam nimirum chylus ad epar, & rurſus ſanguis ab Epate & Liene ad inteſtina & vicina viſcera nutrienda feratur?

Auctorum diſcrepãtia. Octo enim certè, niſi plures, hac de re diſcrepantes ſunt ſententiæ.

Alij enim per ſolas ventriculi venas ad epar chylum deferri, per meſaraicas verò nutriri inteſtina ſtatuunt.

Alij vtriſque vtrumque munus attribuunt, numero ſaltem eas diſcernunt.

Alij de meſaraicis ſaltem diſputant, & tamen quatuor ſectarum ſunt: Alij ſolum chylum ferre venas meſaraicas putant. Alij & chylum & ſanguinem, ita tamen, vt aliæ venæ meſaraicæ ſint, quæ ſanguinem, aliæ, quæ chylum ferant. Alij vtrumque munus omnibus aſſignant; ſed diuerſis temporibus, nunc huic nunc illi officio vacare ſtatuunt. Alij eodem tempore omnes vtroque officio fungi exiſtimant. Et quidem alij præcipuè chylo deferendo, ſecundario ſanguini deſtinatos eſſe putant. Tandem ſunt, qui diſputant, an toto venarum horum ductu vterque humor feratur, an in parte & latere vno chylus, in reliquo & dimidio ſanguis.

Deciſio. Quæ opiniones tamen omnes maximis premuntur difficultatibus, vt videre eſt apud Mercatum *libro* 3. *part.* 4. *claſſ.* 3. *artic.* 8. Laurentium, *lib.* 4. *Hiſt. anatom. quæſt.* 5. Petrum Laurembergium, *in Proceſtr. Anatom. cap.* 18. Hiſce verò vaſis inuentis controuerſia hæc facilè componi poteſt. Lacteæ enim venæ chylum vehunt, reliquæ meſaraicæ ſanguinem; id quod oculi teſtantur, qui docent, Lacteas chylum vehere, vulgares verò meſaraicas nutritioni deſtinatas eſſe, ſiue ſuccum ſpectes, quem intra ſe continent, ſiue in ipſa inteſtina inſertionem. Et quam abſurdum naturam vna parte ad operationes tam aduerſas & repugnantes vti, cuius etiam nullum aliud exemplum in toto corpore humano extat? Et cùm natura diſtributionis opus, quod omnes confitentur, fibrarum opera perficiat, quomodo eædem fibræ motibus contrarijs inſeruire poterunt?

Et ſi hæc de venis lacteis ita ſe habent, vt habere puto, & diligens inquiſitio clarius docebit, multa in Phyſicorum, & Medicorum ſcriptis (quæ & me ſecutum fateor) vel mutanda vel explicanda rectius erunt. Inter quæ primò ſunt illa, quæ de venarum meſaraicarum ſanguificatrice vulgo docentur, quaſi primum rudimentum ſanguinis in venis meſaraicis chylus accipiat. Inuentis enim venis lacteis hoc docere opus non eſt, ſed quicquid eſt ſanguinis in meſaraicis, id ab epare, & liene eſt.

Venarũ Lactearum vtilitas in indagãda ſanguinis generatione. & alijs dubijs decidendis. Lucem etiam harum venarum inuentio affert intricatæ illi quæſtioni de ſanguinis generatione, an ea ſcilicet in epare & ab epatis ſubſtantia & vi innata, an verò in venis fiat? Cùm enim hæ venæ lacteæ in ipſam Epatis carnem diſſeminentur, atque in ea obliterentur, nullaquè earum cum alijs venis communio depræhendatur, atque ita chylus in ipſam Epatis ſubſtantiam ab ijs effundatur, in ipſo etiam epate ſanguinem mutari, qui poſtea à venis excipiatur, vero maxime conſentaneum eſt. Sanguinis autem in epate generari craſſiorem partem à ramis venæ portæ, ſubtiliorem à cauæ radicibus excipi ſtatuit Aſellius, *cap.* 31. Et inde, *cap.* 32. Galeni de officio Lienis ſententiam defendit, nihilque è ventriculo ad Lienem proxime peruenire, *capit.* 33. ſtatuit. Verum etſi Aſellio concedatur, craſſiorem & impuriorem chyli partem à vena portæ attrahi: tamen hinc nondum concludi poteſt, Lienem nullam ſanguificationem obire, & ſolum excremento melancholico excipiendo deſtinatum eſſe, vt poſtea, *parte* 4. *capit.* 1. dicetur. An verò Lien ſaltem ſanguinem ad ventriculum mittat, & nihil ab ea excipiat, altioris eſt indaginis.

Dubia quædam circa vaſa lactea. Et omninò ſunt dubia quædam, quæ adhuc circa vaſa hæc lactea occurrunt non pauca, inter quæ iſta præcipua: primum, quod truncus venarum lactearum non apparet, vt meſaraicarum truncus vena portæ. Cum enim epati chylum omnes afferant, in truncum quendam coire eas neceſſe eſt, quem certè ſat conſpicuum eſſe oportet. Sit enim vt ſuccus ille lacteus euaneſcat: tamen quia hic truncus è vaſorum numero eſt, ſuam cauitatem, & ſuam tunicam habere oportet, quæ certè euaneſcere non poſſunt. Vt mirum ſit, quomodo tot laborioſiſſimos & exercitatiſſimos anatomicos, qui omnia epatis vaſa diligenter rimati ſunt, hæc vaſa latere potuerunt. Sit enim, vt liquorem illum lacteum in eo non inuenerint, & vſum eius propterea ignorauerint, vas ipſum tamen videre debuerunt. Quod certè adeò exile eſſe non poteſt. Cùm enim venæ lacteæ tot numero ſint, certè ſi eæ in vnum truncum coeunt, is non adeò exilis erit. Alterum, quod inter venam cauam & truncum hunc proportio eſſe debet. Cùm enim truncus venę cauę, qui ſanguinem confectum toti corpori diſtribuit, tam amplus ſit, certè truncum venarum lactearum, qui epati chylum, è quo ſanguis fit, aduehit, proportione ei reſpondere debet. Verùm forſan dies iſta tandem etiam docebit, & in lucem ptotrahet.

Interim ſua laus debetur Aſellio, cuius diligentia factum, vt etiam hic illud Comici locum habeat;

Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat; vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

De Morbis Meſenterij.

CAPVT II.

De Intemperie Meſenterij,

Meſenteriũ multis morbis eſt obnoxium.

MVltis autem morbis obnoxium eſt meſenterium, multorumque morborum & ſymptomatum cauſſæ in hoc latent. Hæc enim ſentina quaſi eſt corporis, in quam nobiliora infimi ventris membra ſua excrementa deponunt: Suntq; hæ partes ignobiliores, & habent multas glandulas, quarum ſubſtantia eſt *σομφοειδέστερα* & humores promptè imbibit, ac, vt Hippocrates *libro de glandulis*, docet, *μείζονες ὦν ἀδένες τοῦ σώματος, καὶ νέμονται αἱ ἀδένες ἐν τούτοις ἐντέροισιν ἐκπιεζόμεναι τὸν πλάδον*, id eſt, *glandulæ vero ad inteſtina maiores ſunt quam alia corporis parte, & expreſſam ex inteſtinis redundantem humiditatem depoſcuntur & imbibunt*. Et præterea ſenſu nullo vel exquiſito prediiæ ſunt, vnde diu humorum colluuiem tolerare ſine moleſtiæ ſenſu aliquo poſſunt.

Meſenteriũ cur Medicorum dicatur matricula.

Vnde a nonnullis non immeritò Meſenterium Medicorum matricula appellatur, cum ab eo infiniti penè morbi oriantur, vtpote quod ſentina quaſi corporis eſt, ad quam totius corporis colluuies confluit per venas & arterias, quibus innumeris contexta eſt, vt rectè Fernelius, *6. de part. morb. ac ſympt. cap. 7.* ſcripſerit, ſe Cholericæ, melancholiæ, diarrhϾ, dyſenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiumque febrium, latentium denique morborum, melancholiæ hypochondriacæ, vomitionum crebrarum, dolorum colicorum, tumorum, abſceſſuum cauſſas in hiſce plerumque ſedibus adinueniſſe. Commota tandem materia ſolet grauiſſimorum Symptomatum, conuulſionis, epilepſiæ, lipothymiæ, imò mortis ſæpe cauſſa exiſtere. Id quod in praxi ſæpiſſimè obſeruare eſt, & id ſuperiori anno in nobili quodam in vicinia accidiſſe memini, qui cum annos aliquot langueret, & non ſatis benè haberet, intemperanter tamen viueret, ſubitò tandem per aluum, procul dubio ex his ſedibus, nigra & fœtidiſſima magna copia eijcere cœpit & intra horam exſpirauit. Idem etiam alijs accidiſſe memini.

Vt vero morbi hi ſat frequentes ſunt: ita obſcuri & ab antiquis, ſi ferè Hippocratem excipias, ſeu incogniti, ſeu non explicati.

Intemperies Meſenterij.

Intemperies Meſenterij.

Sunt autem morbi Meſenterij varij, inter quos primò ſunt morbi Intemperiei; Et pertinet huc, *ἀναρπαστὶς ξηραντικὴ νόσος*, vt exponit Galenus *in exegeſi*, morbus ſiccatorius ſeu calida & ſicca intemperies vaſorum meſaraicorum, quem morbum deſcripſit Hippocrates *2. de morb.* quique affectionis Hypochondriacæ autor eſt, cuius propterea etiam mentionem faciemus *infra de affect. hypochon. part. 5. sect. 1. cap. 1.*

Solet autem illa intemperies raro eſſe ſola, ſed cum materia coniuncta, quæ tamen non facilè cognoſcitur. Et ſæpe in ſignis tanta eſt obſcuritas & confuſio, vt *εὐστοχίαν* Medici etiam ſolertis eludat & fallat. Et hæc ipſa cauſſa eſſe videtur, quod de hiſce morbis ab antiquis parum aut nihil ſcriptum eſt.

Solet verò materia, quæ intemperiei & aliorum morborum meſenterij cauſſa eſt, vel in eo colligi, vel aliunde eo tranſmitti. Cum enim chylus per vaſa meſaraica, & ſecundum Aſellij inuentionem, per venas lacteas ad epar mittatur. Si chylus ob errores in victu non benè ſeſe habeat, facile tum in ipſis venis lacteis, tum in glandulis, quibus fulciuntur, vitioſi humores ſenſim colligi poſſunt.

Deinde ijdem etiam ab epate & liene & venæ portæ ramis, imo & vniuerſo corpore ad vaſa meſenterij mitti poſſunt. Solet enim natura per venas meſaraicas non ſolum alimentum inteſtinis & meſenterio tranſmittere, ſed etiam vaſis abuti ad vitioſos humores euacuandos. Vnde per eaſdem venas meſaraicas humores in purgatione arte inſtituta ad inteſtina confluere ſolent.

Humores in purgatione arte inſtituta per venas meſaraicas ad inteſtina confluunt.

Non ſolum autem venæ ſed & arteriæ meſaraicæ, vt rectè Adrianus Spigelius, *lib. 6. de hum. corp. fabr. cap. 4.* monet, vbi homo a ſanitatis limite declinat, vitioſos humores & excrementa corporis ſuſcipiunt, vt ad inteſtina deponant; & multorum morborum ac ſymptomatum cauſſæ in hiſce arterijs hærent. Eſt enim procul dubio arteriarum harum præcipuus vſus, vt calorem partium per ſe imbecillium & ignobilium atque excrementis multis ſcatentium, coctioni tamen dicatarum, foueant & augeant: vnde non ſolum ſunt tot numero, ſed etiam vt aliæ arteriæ, quæ in externas corporis partes terminantur, aerem frigidum non attrahunt. Quod ſi non præſtent, omnes illas coctiones turbari & vitiari neceſſe eſt. Fit autem hoc, cùm quæ ſpiritu vitali repleri & calore abundare debent, vitioſis humoribus ſcatent, qui ſuam quam habent, intemperiem, partibus per quas diſſeminantur, imprimunt. Vnde calor natiuus partium debilitatur, eæque ad officia ſua & coctiones perficiendas ineptæ redduntur, vt multi crudi & vitioſi humores generentur: Et bile quidem frequenter in continuis & intermittentibus febribus biliofis, quarum criſis interdum per alui fluxum accidit: nonnunquam etiam pituita & melancholia, vnde Adr. Spigelius *lib. 6. de fabr. corp. hum cap. 4.* ſcribit, ſplenicam arteriam, ſi duos ramos meſentericos addas, melancholiæ hypochondriacæ ſedem eſſe. Qui humores poſtea ſæpe per hemorrhoides excernuntur. Vnde etiam Hippocrates *6. Epidem.* ſcribit, qui hæmorrhoides habet, neque dolore lateris neque pulmonis inflammatione neque furunculis neque terminthis pariter neque lepra, cancro & alijs morbis corripiuntur.

Vſus arteriarum in meſenterio.

Pectoriſque omnino maximus cum hemorrhoidali arteria conſenſus eſt, quod truncus ex qua arteria oritur, a corde deſcendens in primo ſtatim exortu intercoſtales ramos propagat. Vnde accidit, vt qui Hypochondriacę affectioni & ſcorbuto ſunt obnoxij, ſępe de acerbiſſimis pectoris doloribus ijs tamen non diuturnis, vt & pectoris conſtrictione conquerantur, materia flatulenta, ſeroſa, tenui & acri per dictas vias in muſculos thoracis effuſa, membranaſque ibi vellicante & diſtendente. Atque has ipſas arterias eſſe ſtatuit Spigelius, per quas colici dolores in Arthritidem, & contra Arthritis in colicam permutatur, vt eſt apud Hippocratem *6. Epid. ſect. 4.* dicentem: *Qui articulari morbo detentus inteſtini dolore dextra parte vexabatur, leuius habebat, vbi vero hic morbus curatus fuit, magis dolebat.* Quod ex tranſlatione materię fit, dum ex arterijs cruralibus in truncum & ex hoc in meſentericos ramos & tandem ab his ad inteſtina defertur. Idem etiam cauſſam cur dolores colici in paralyſin mutentur, ex his arterijs petit, idque fieri docet materia ad meſentericas arterias tranſmiſſa ad lumbares, a quibus facilè, cùm ad ſpinalem medullam, tum porro ad cerebrum mitti poteſt. Lumbares enim arteriæ in lumborum vertebras per communia foramina & ipſarum medullam excurrunt; quin & ad medullę latus, dum vertebras ingreſſę ſunt, vtrinque ad cerebrum vnà cum venis lumbaribus aſcendunt.

Pectoris eſt hæmorrhoidali arteria conſenſus.

Per quas vias materia feratur, dum dolor colicus in arthritidẽ, & rurſus hæc in illũ tranſmutatur?

Cur dolor colicus in paralyſin mutetur?

Solet autem intemperies Meſenterij hydropem ſiccum pręcedere & ſi hectica ſit, incurabilis eſt, neque vllo præſidiorum genere tolli poteſt.

Curationem quod attinet, patet ea ex ijs, quæ de inteſtinorum intemperiebus dicta ſunt.

Et quia illa intemperies vix eſt ſine materia, etiam

e capite

è capite ſequenti, qua ratione curanda ſit, manifeſtum fiet.

Iiſdem ferè Meſenterij Curatio.

Circa curationem autem horum affectuum monet idem Spigelius, per dictas arterias non ſolum primas vias ſed & vniuerſum corpus, & quidem non tantum per purgantia ſumpta ſed & per clyſteres infuſas euacuari poſſe. Cùm enim totum colum materiam clyſteris ſuſcipiat, vis medicamenti purgantis per arterias ex trunco portæ noxios humores trahit. Vnde etiam rationem licet reddere, cur ex helleboro albo facta ſuppoſitoria, aut antimonium clyſteribus admixtum eadem inducat ſymptomata, quæ ſolent eos inuadere, qui helleborum album vel antimonium ore hauſerunt. Hinc quoque cauſſa peti poteſt cur medicamenta purgantia vmbilico applicata aluum moueant. Per arterias enim medicamenti purgantis vis attrahitur, humoreſque in ijs commouet.

Cur hellebarus albus in ſuppoſitorijs aut antimoniū in clyſterib. eadem quæ ore ſumpta ſymptomata inducāt? Cur medicamēta purgantia vmbilico applicata aluum moueant?

CAPVT III.

De Meſenterij Vaſorum Anguſtia & Obſtructionibus.

Meſenterij vaſorū anguſtia & obſtructio.

FRequentiſſimus quoque Meſenterij Morbus eſt vaſorum eius anguſtia, vnde multi alij morbi oriuntur. Eſt autem vel in vaſis lacteis, vnde chyli diſtributio impeditur, vel in venis meſaraicis.

Cauſſæ.

Fit autem venarum lactearum anguſtia vel ab earum obſtructione vel compreſſione. Obſtruuntur venæ lacteæ à chylo craſſo, crudo, lento, viſcido è ſimilibus cibis genito. Quo facit motus intempeſtiuus vel balneum poſt cibum, quæ alimentum adhuc crudum in hæc vaſa rapiunt. Comprimuntur a glandularum tumore, vel alijs meſenterij tumoribus.

Venæ meſaraicæ etiam obſtruuntur ab humoribus craſſis & viſcidis cum ſanguine ad eas effuſis, quales ſunt pituita biliſque diu ibi hærens & incraſſata. Comprimuntur à tumoribus inteſtinorum.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur venarum lactearum anguſtia ex chyli diſtributione, quæ ipſorum officium eſt, læſa, ad quam duo ſymptomata imprimis oriri ſolent alui fluxus chyloſus & albus, & totius atrophia. Si enim venarum harum orificia obſtruantur, planè chylum ex inteſtinis fugere non poſſunt; Si verò in medio canali ſit anguſtia, vi perruptis valuulis & dilatatis oſculis in inteſtina chylus refunditur. Atrophia verò ſequitur, vtili, & neceſſaria ad alendum corpus materia denegata, atque chyli commeatu intercluſo, quod ob ſcirrho obſeſſas meſenteri glandulas ſæpe accidiſſe medicorum obſeruationes docent.

Venarum autem meſaraicarum obſtructiones ſi accidant, multa inde mala & ſymptomata accidere ſolent. Humores enim coerciti & flatus inde excitati diſtenſionis & grauitatis ſenſum excitant, vapores in caput attolluntur, vnde capitis grauitas dolorque circa dorſum excitatur, murmura ac rormina ventris concitantur, ructus & rugitus febreſque generantur, & alia mala de quibus *de affectione hypochondriaca* dicetur.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Periculoſum autem & pertinax ſæpe hoc malum eſt, & multorum malorum fomes. Cùm enim hæc pars ſenſu exquiſito deſtituatur, vitioſi humores diu ibi latere pertinaceſque obſtructiones parere poſſunt.

Curatio.

Curatio.

Curatio perficitur cauſſarum anguſtię ablatione. Proinde ſi accidat obſtructio, aperientia requiruntur. Si compreſſio, tumor comprimens tollendus. Aperientia autem ſint moderata in primis qualitatibus, ne, ſi nimis calefaciant, calorem augeant, & humores acriores reddant, bilemque cumulent.

Purgantia quoque non ſint fortia, ne humores vitioſos plures ad partem affectam commoueant, ſed per epicraſin purgatio fiat medicamentis lenioribus, quæ venarum meſaraicarum orificia extergunt, humoreſque leniter educunt, humoribus prius ad euacuationem præparatis & idoneis redditis. Niſi enim humores prius præparentur & ad fluxum apti reddantur, flatu excitantur, materiaque non educitur, ægrique valdè affliguntur.

Ad obſtructiones aperiendas & humores attenuandos vtiles ſunt.

Aperientia & humores attenuãtia

Radices *aperientes dictæ. Polypodij querni, cichorij, taraxaci, ari, chelidonij maioris, gentiana.*

Cortices *rad. capparum, tamariſci.*

Folia *cichorij, fumaria, ſcarriola, endiuia, cuſcuta, chamedryos, agrimonia, ceterach, centauri minoris, cardui benedicti, abſinthij.*

Flores *geniſta, cichorij, borraginis.*

Sem. *endiuia, ſcarriola, geniſta, quatuor frigida maiora.*

Tartarum.

Et ex his preparata & compoſita varia.

Syrupi *byzant. ſimpl. & compoſ. de duabus radicibus, de cichorio, de endiuia. ſimpl. & compoſit. de cichor. cum rhabarb.*

Conſeruæ. *cichorij, fumaria, cardui ben. chamedryos.*

Eſſentia. *abſinthij, chamadryos, centaurij minoris, cardui benedicti.*

Extractum *cichorij, centaurij minoris, cardui benedicti, gentiana.*

Ex tartaro *medicamenta, cremor & cryſtalli tartari, tartarum vitriolatum.*

Spiritus *ſalis, vitrioli.*

Trochiſci *de capparibus, de Rhabarbaro, de abſinth. de eupator.*

E quibus cuiq; morbo & humori peccanti conuenientia eligenda. Dulcia & ſaccharo multo condita hie non ſunt commoda: Contra amara maximè vtilia. Quæ quia guſtui non ſunt grata, commodiſſimè in pilulas formantur. Vt tamen facilius penetrent, poſt eas aſſumptas liquor aliquis conueniens hauriri poteſt. Et vſu talium ſępe pertinaces nothæ tertianæ tolluntur.

Vt ℞. *Trochiſc. de cappar. abſinth. an.* ʒ.j. *extract. gentiana cardui bened. centaurij minoris an.* ℈ j. F. Pilulæ.

Vel ℞. *Rad. taraxaci, graminis, cichor. fœnicul. polypod. querni an.* ℥.ß. *folior. endiuia, cichorij, agrimonię, cuſcuta an.* M.j. *fumar. centaur. minor. an.* M.ß. *ſem. frigid. maior.* ℥ ß. *fœniculi, geniſta ana* ʒ.j. *flor. cichorij, bugloſſa an.* p.j. *tartari albi* ʒ.ij. *paſſul. minor.* ℥.j. Conciſa infundantur in vaſe clauſo *in ſeri lactis, aqu. cichor. & fumaria an.* q. ſ. donec vis omnis extracta ſit. Hinc colatur. Colaturæ adde ſacchari quantum ſatis & ſtent iterum in vaſe clauſo in loco calido per diem, poſtea iterum colentur. Doſis ℥. iv.

Fortiora ſunt oxymel. compoſ. quorum formulæ paſſim extant. E. G. tale parari poteſt:

℞. *Rad. aperient. an.* ℥ ß. *cichorij ari, cortic. fraxini, tamariſci, cappar. an.* ʒ.iij. *fol. endiuia, fumaria, agrimonia, ceterach. an.* M.j. *card. benedict. centaurij minoris an.* M.ß. *flor. cichorij, hepatica alba, borraginis, an.* p.ij. Conciſa infundantur in vaſe clauſo in *aceti paſſulati & aqu. cichorij an.* q.ſ.

Addito *ſpir. ſalis* ℈ j. per triduum in Balneo Mariæ.

Colaturæ expreſſæ adde *mellis deſpumati vel ſacchari* q.ſ.

Iterum per diem in Balneo digerantur, vt fiat oxymel vel oxyſacchara.

Quibus medicamenta iſta ingrata ſunt ijs vinum vel cereuiſia medicata parari poteſt è corticibus tamariſci, abſinth. cardui bened. centaur. minor. chamædry.

Hoc

Hoc loco non ſine cauſsa aliquid de medicamentis ex tartaro paratis monendum. Adeo enim hodie cremor & cryſtalli tartari & tartarum vitriolatum ſunt vulgaria, vt a non paucis vix vlla medicamenta præſcribantur, quibus hæc non admiſceantur: Imò à Crollio tartarum Vitriolatum vniuerſale digeſtiuum appellatur.

Et fateor ſanè, è tartaro parata medicamenta in humoribus melancholicis craſſiſque incidendis & attenuandis, ideoque obſtructionibus aperiendis magnam vim habere. Cum verò ſæpe accidat, vt in affectione hypochondriaca bilis atra, humoreſque ſalſi, & acerbi, atque omninò acres, & qui igni quaſi ſeminaria in ſe continent, reperiantur: talibus certè humoribus tartarum vitriolatum & huiuſmodi acria medicamenta non conueniunt, cùm eorum acrimoniam non retundent, ſed ea potius vſurpanda, quæ prauas qualitates talium humorum temperent: & omnino contrariæ qualitates contrarijs opponendæ.

Humoribus ita præparatis eorum euacuatio inſtituẽda. Et commodum hic omninò eſt, ſi venæ ani à natura aperiantur, vel ſi natura ſit ſegnior, hirudinibus appoſitis prouocentur.

Purgantia. Purgationem quod attinet, ea inſtituenda pro peccatis humoris ratione & natura. Et extant paſſim talia compoſita plurima, vt *Syrupus de cichorie cum Rhabarb. diaſereos, de fol. ſena, oxymel præpar. Geſneri, pilul. tartarea, extracta purgantia compoſita & panchymagoga varia,*

℞. *Abſinth. ſicci* M. ß *cardui benedict.* M. j. *centaur. minor. flor. prunor. ſyluestr.* an. M. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. ij. *agarici albi, turbith. elect.* an. ʒ. ij. *rad. hellebori nigri præparati* ʒ. j. ß. *cortic. citri* ℥. ß. *Zinziberis, galangæ, caryophyll.* an. ʒ. j. *ſem. aniſi fœniculi* an. ʒ. ß. Herbæ concidantur, aromata & ſemina craſſo modo contundantur, & affundantur in vitro vel vaſe fictili vini Rhenani q. ſ.

Vomitoria. Vomitus verò planè vtilis eſt (modò nihil abſit, quod cum prohibeat, de quo alibi dictum) Solet enim humores, qui pertinaces in meſenterio obſtructiones excitant, exturbare, quos purgantia medicamenta educere non valuerunt. Materia autem vomitoriorum alibi propoſita eſt.

Diuretica. Reliquiæ, ſi quæ ſuperſint, continuatis aperientibus ſupra propoſitis & diureticis exhibitis exſtirpanda. In quem etiam finem commodè exhibetur radix & ſemen ſpatulæ fœtidæ, & radix centaurij maioris ſeu rapontici vulgaris.

Vel ℞. *Extracti abſinthij, centaurij minoris, cardui benedicti, gentianæ* an. ℈. j. *trochiſcor. de capparibus* ʒ. j. *ſpicænardi, ſchœnanthi, ſem. apij, petroſelini,* an ℈. j. Cum *ſucco endiuiæ* F. Pilulæ.

Chalybs. Acidulæ. Et imprimis hic ſunt efficacia medicamenta è chalibe parata, interdum & acidulæ, de quibus plura infra *de affectione hypochondriaca* dicentur.

De vaſorum in meſenterio obſtructione curanda, dictum eſt etiam ſupra, *part. 2. ſect. 2. cap. 6. de fluxu chyloſo.*

CAPVT IV.

De Meſenterij Inflammatione.

Cauſſa.

Meſenterij inflammationis. Cauſſæ. SI verò humores & præcipuè calidi cum ſanguine, quo meſenterium & partes vicinæ nutriuntur, non ſolum in cauitatibus venarum & arteriarum meſaraicarum ſubſiſtant, ſed & ex earum orificijs in meſenterij ſpatia effluant, φλέγωσιν, vel inflammationem excitare ſolent. Non vero hoc facile fieri poteſt, quin ſimul in inteſtina, in quæ vaſorum horum orificia dehiſcunt, excidant, & in ijs ſimul inflammationem pariant. Etſi vero de inteſtinorum inflammatione, & qui hanc ſequitur dolore colico ſupra de inteſtinorum p. n. affectibus, *part. 2. ſect. 1. cap. 2.* dictum ſit: tamen & hic quædam addere liber. Neque enim tam rarus hic eſt affectus, vt nonnulli forſan opinantur, ſed ſatis frequẽs, &, vt exiſtimo, non malè febrium ſemitertianarum originem hinc deduxi, *lib. 2. de febrib. cap. 21.* & niſi neſcio quæ religio impediret, mortuorum cadauera ſæpius aperire, inueniremus in ijs talium inflammationum veſtigia. Quibus licuit id facere, certè ſæpe inuenerunt. Inter quos eſt Adrianus Spigelius, qui *lib. 1. de ſemitertiana cap. 15. & 16.* tales hiſtorias recenſet; & *lib. 4. cap. 13.* vbi de colicis doloribus ex his inflammationibus ortis agit, ita ſcribit; In omnibus, quotquot vnquam aperire potui, veram inflammationem conſpeximus, quæ modò ileon vel ieiuni inteſtini partem aliquam, modò verò colon tantum occupauit. Vidi etiam, quibus omnia inteſtina & ventriculus erant inflammata cum omẽto, & meſenterium tantum inflammatum cum leui tenuium inteſtinorum inflammatione &c. Nimirum cùm natura alias vitioſos humores ad hanc quaſi corporis ſentinam a partibus nobilioribus depellere ſoleat, ijdem nunc ſenſim cum fecibus alui excernuntur, nunc varij alij fluxus excitantur: Si vero via illa ad inteſtina præcludatur, vt in ea vitioſi humores effundi non poſſint; hærent in meſenterio & venis meſaraicis, vnde meſenterium & plerumque etiam inteſtina, nunc hæc, nunc illa, prout per hunc vel illum ramum meſentericum humores affluunt, inflammantur.

Febrium ſemitertianarum origo.

Cauſſa. Occluduntur autem venarum meſaraicarum orificia à cauſſis nunc internis nunc externis. Cauſſæ internæ ſunt humores craſſi & lenti, vel etiam copioſi; qui confertim ad inteſtina ruentes exitum non inueniunt. Cauſſæ externæ ſunt, potus & cibus ac medicamenta adſtringentia, vt vinum auſterum & crudum; obſeruatumque poſt dyſenteriam intempeſtiuè curatam vitioſos humores detentos in meſenterio inflammationes excitaſſe. Fieri etiam poteſt, vt humores vitioſi in glandulis altius impacti externo calore accedente putreſcant, caloremque concipiant, febribuſque varijs, nec non abſceſſibus cauſſam præbeant. Tandem & cauſſæ externæ, vt percuſſio, lapſus, vulnera humorum affluxum concitare valent.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Vt autem malum hoc maturè cognoſcatur, operæ pretium eſt. Medicus enim non rarò fallit, & in fœminis pro vterinis doloribus, in viris pro dolore ventriculi, colico, & nephritico (cùm nauſea & vomitus accedere ſoleant) habetur. Verùm ab ijs diſcernitur, quod in ijs dolor modò infra vmbilicum, modò ſupra eum vel circa ipſum, vel in lateribus tantum percipitur, modò per totum ventrem extenditur, hic verò dolent lumbi nunc ex parte vtraque nunc in dextra, qui dolor ſe poſtea extendit ad anteriorem regionem ventris ſupra & circa ventriculum. Excrementa per aluum non redduntur; aut ægrè redduntur, & ſi clyſteres inijciantur, poſt primas feces nihil niſi clyſter excernitur. Vrina eſt rubra bilis portione ad renes tranſmiſſa. Adeſt oris amaritudo, inappetentia, ſitis, vigiliæ, febris, ſi inteſtina ſimul occupantur, eſt continua, plerumque ſemitertiana, de quo de febribus, *lib. 2. cap. 21.* egimus. Si tamen profundius & circa glandulas ac loca meſenterij ignobiliora materia putreſcat, febres ſunt lentæ, ſine ſiti & grauibus ſymptomatibus, & tenſionis ac grauitatis ſaltem ſenſus infra ventriculum percipitur. Quo enim locus, qui inflammatur & in quo materia putreſcit, eſt epati maioribuſq; arterijs vicinior, eo febris eſt ardentior, & ſymptomata ſunt grauiora; quo verò ab ijs eſt remotior, eo febris & ſymptomata ſunt mitiora.

Nonnullis motus conuulſiui, epilepſia, apoplexia, paralyſis accidere ſolet, humoribus vitioſis ad ſpinalem medullam & cerebrum delatis, per vias, quas antea, *cap.2.* expoſuimus, & *de ſcorbuto,* poſtea explicabimus. Principio etiam ſanies quædam rubra, deinde facto abſceſſu pus album deſluit ex aluo, & quidem modò permiſtum fecibus, modò ſeorſim & ſincerum, cùm ſcilicet inflammatio eſt in inteſtinis inferioribus.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Malum hoc periculoſum, & ſæpe etiam longum. Si enim inflammatio ſit maior, febris etiam magna excitatur, & inteſtinis vel meſenterio corrupto & putreſcente æger moritur, nonnunquam in abſceſſum periculoſum inflammatio mutatur. Et ſæpe malum tunc ad quadrageſimum diem, interdum & ad octuageſimum extenditur; Si verò febris ſit lenta, æger contabeſcit, & lenta morte enecatur.

2. Sæpe verò materia à natura aliò tranſuertitur, non tamen planè tollitur, vnde malum recrudeſcit, & ſæpe per multos annos, imò totum vitæ tempus durat, nunc febre redeunte, nunc eadem in colicos dolores permutata, ac ceſſante febre ſingulis menſibus, vel alio interuallo colica redeunte, & ſi non inflammatione, tamen φλογώσει excitata.

Indicationes.

Indicationes. Vt in alijs inflammationibus, ita & in hac humorum affluxus inhibendus, ijque reuellendi, repellendi, deriuandi, & expurgandi ac diſcutiendi, eorumque intemperies & acrimonia temperanda & corrigenda, dolor, ſi ſit magnus, mitigandus.

Curatio.

Curatio. Principio ergo, ſi ſanguinis aliqua copia adſit, vireſque ferant, vena in cubito aperienda, ne maior humorum confluxus fiat, imprimis ſi epar vicinum ab inflammatione incaleſcat, aut ſi cauſſa externa, vt lapſus vel percuſſio malo cauſſam dederit. Si autem ex ſuppreſſione menſtruorum vel hæmorrhoidum malum originem habeat, etiam venam in talo aperire licet.

Refrigerantia. Etſi verò refrigerantia exhibere tutum non ſit, ne materia magis impingatur: ad maiorem tamen affluxum prohibendum, & calorem temperandum, refrigerantia modicè cùm ore ſumi, tùm per clyſterem inijci poſſunt, parata ex hordeo, violaria, malua, violis, roſis, ſero lactis & ſimilibus.

Purgantia. Purgantia in principio locum non habent; cùm facilè plus materiæ ad locum affectum attrahere poſſint: inflammatione tamen ad coctionem tendente lenia purgantia locum habent parata ex ſyrupo roſarum ſolutiuo; manna, rhabarbaro, (quibus & ſena addi poteſt,) cum ſero lactis, vel alio conueniente liquore exhibita, myrobalani verò & tamarindi, atque alia adſtringendi vim habentia non vſurpanda, clyſteres etiam ex malua, mercuriali, paritaria, oleo violarum, roſaceo, electuario lenitiuo ſimplici & alijs vſurpari poſſunt.

Diuretica & abſtergentia. Tandem declinante inflammatione, quæ reliquias materiæ abſtergant, & per vrinas educant, exhibenda, qualia *capite præcedente de obſtructione vaſorum* ſunt propoſita.

Dolorem lenientia. Si dolor valde vrgeat, is leniendus, quod qua ratione fieri debeat, ſupra *part.2. ſect.2. cap.* 2. de colica ex humoribus calidis dictum, & poſtea *cap.6.* dicetur.

Diæta.

Diæta. Victus ſit tenuis, & feruorem ſanguinis mitigandi vim habens, ſimulque abſtergendi & aperiendi vi pollens. Itaque conueniunt ptiſana & cremor hordei iuſcula, gallinæ cichorio vel endiuia alterata, emulſiones ſeminum quatuor frigidorum maiorum, & cibi, qui nec craſſum chylum ſuppeditant, nec calefaciunt. Potus ſit aqua hordei vel cereuiſia hordeacea tenuis, & in declinatione vinum ὀλιγοφόρον. Quies vtilis eſt, vt & ſomnus ad iuuandam coctionem. Animi παθήματα nimia vitentur. Aluus ſit laxa.

CAPVT V.

De

Meſenterij alijs tumoribus, abſceſſibus, ſuppuratione & corruptione.

NOn ſolum autem inflammatur meſenterium, ſed & alij tumores ex humoribus craſſis & tartareis in eo oriuntur, qui vel in ſcirrhos & tophos ac calculos degenerant, vel in abſceſſus, ſed lentè ac tardè mutantur. Si enim ex ingluuie nimia atque erratis in victu magna bilis, pituitæ, crudorumque ac craſſorum & tartareorum humorum copia proueniat, neque maturè euacuetur, ea in hiſce locis cumulatur, & à laxa glandularum ſubſtantia imbibitur, vnde facile exitum non inuenit, ſed ibi congeſta primum molles tumores excitat, poſtea humoribus ſicceſſentibus & concreſcentibus, ſcirrhi, tophi, imò lapides in eo generantur. Meſenterij tumores alij. Cauſſæ.

Ita refert Beniuenius, *de abdit. morb. & ſanat. cauſſis capit.37.* cuiuſdam Petri Altimarij filium octauum annum agentem incidiſſe in corruptum appetitum, & calculos ac rudera comediſſe, ac poſtea in lentam febrem incidiſſe, tandemque malo procedente, & vomitu ac fluxu alui accedente puerum è vita diſceſſiſſe, atque in eius cadauere aperto repertum callum inter venas meſaraicas. Ambroſius Paræus, *lib.23. cap.36.* narrat, (locum integrum adſcribere libet, cum plurima notatu digna contineat) Anno 1572. Lutetiæ fœminam quandam Iſabellam Rolandi è vita migraſſe, & cùm ſemper in meſenterio morbi cauſſam deliteſcere medici ſuſpicati eſſent, diſſecto cadauere Doctorem Miletium meſenterium in ſuas ædes deferri iuſſiſſe vt id cum alijs Medicis diligenter contemplaretur. Inuentum autem eſt meſenterium, & cum eo pancreas tumore miro, prope incredibili, turgens, adeo vt libras decem & dimidiam penderet, ſcirrhoſum omnino extrinſecus, ſoliſque poſtica parte lumborum vertebris adhæreſcens, antica autem peritonæo ſcirrhoſo pariter ac penitus cartilaginoſo. Suberant infiniti in eodem meſenterio abſceſſus ſua quique cyſti incluſi, alij quidem oleoſo, alij melleo, alij ſebaceo, alij albugineo, alij aquoſo humore & liquore differti, quorum concluſa materia pulticulæ ſimilis eſſet: denique quot fermè abſceſſus erant, tot erant materierum contentarum ſpecies & ideæ. Octauus iam annus agebatur, ex quo tumor ille inceperat ſenſim ac ſine ſenſu & dolore ad tantam magnitudinem progredi, quod meſenterium ipſum doloris fere ſit expers. Ægræ interim ipſi, perinde fere ac ſanæ, licebat naturæ, animæ, ac vitæ munera omnia obire, niſi quod duobus antequam moreretur menſibus, coacta fuit lecto ſe tradere, quod febris continua, quæ illi ad extremum vſque vitæ diem perpetua fuit, superueniſſet: & quod præ tumoris pondere meſenterium ſuis velut radicibus & ſedibus diuulſum fluctuaret, non ſine moleſto oneris & doloris ſenſu. Nam, vt prædiximus, lumbaribus modo vertebris ac peritonæo adhęrebat, nullatenus autem inteſtinis & alijs partibus, quibus velut connatum alligatur. Itaque ſua id mole & corpore veſicam premens & coarctans difficilem mictionem faciebat: inteſtinis verò incumbens, vt aluus pigrior eſſet, in cauſſa erat adeo, vt, niſi deuorato laxante aut purgante medicamento; fœces non deſcenderent. Nam quod ad clyſteres ſpectat, ſubire illi inteſtina tumoris vias coarctantis magnitudine prohibebantur, intruſæ verò glandes nihil proficiebant. Reſpiratio ob diaphragmatis à tumore compreſſionem difficilis erat. Ita Iohannes Philippus Ingraſſias, *tract.1. de tumor. præter naturam cap.1.* refert, Anno 1539. Panormi ſeruum quendam nigrum ob

fut-

furtum ſuſpenſum diſſectum fuiſſe, in cuius meſenterio ſtrumæ circiter quadraginta inuentæ, præter quas in glandulis exiſtentes totidem ferè externę inteſtinorum, præcipuè craſſiorum, tunicæ adhærentes tumores, prope ſinguli membranula, cuiuſdam veſiculæ inſtar, conferti, & vtriuſque quidem generis tumores varia quantitate, atque inter extremos, qui ad oui gallinacei magnitudinem perueniebant, & minimi ciceris paruitatem, quamplurimi intermediæ quantitatis viſi ſunt. Continebant autem nonnulli lapidem gypſum, nonnulli verò glutinoſam, mucoſamque ſubſtantiam. In reliquis corporis partibus ſalubria omnia deprehenſa, atque ab ijs, qui eum viuum cognouerant, vnanimiter telatum, ſaniſſimum donec ſuſpenderetur, extitiſſe. Quod inde proculdubio factum, quod natura ad eas partes vniuerſi corporis excrementa tranſmittendo reliquorum, maximeque naturalium viſcerum ſanitatem conſeruauit. Guilielmus Fabricius etiam *Centur. 1. obſeru.* 70. refert, puellam quandam Colonienſem anno ætatis decimo paulatim in tabem incidiſſe, & quatuor ſequentibus annis penitus extabefactam fuiſſe, appetitu tamen eius vix vnquam imminuto. Nam comedebat & bibebat non parcius, quam ſi ſana fuiſſet, & exercitia ſua puerilia vt plurimum peragebat, neque lecto decumbebat, niſi per ſex aut ſeptem hebdomadas ante obitum, Febricula tamen & tuſſi vexabatur continua. Cùm autem anno 1600. ætatis 14. mortua eſſet, & mortuæ corpus aperiretur, meſenterium inuentum fuit refertum tumoribus duris, ſcirrhoſis atque ſteatematibus, præcipuè a. circa vaſa & venas, quæ ad portam tendunt, circumcirca portam tumores ſcirrhoſi inueniebantur multi, quorum nonnulli oui gallinacei, alij nucis & caſtaneæ magnitudinem excedebant.

Platerus etiam *lib. 3. obſeru.* refert, in Anatome in meſenterio quodam deprehenſos fuiſſe tumores glandulosos albos, duros, nucis magnitudine; hinc inde in diuerſis locis inteſtinorum mediæ ſedi adeò connatos; vt inteſtina eo in loco ſic intumuiſſe viderentur, atque indurata: quam duritiem in ventre, dum viuebat adhuc æger, prominentem tactu deprehendere potuit, præſertim quando excrementa dura & ſcenala in ea ſede, vbi tumores hi anguſtiam in inteſtinis pariebant, diutius ſubſiſtebant, atque inteſtina amplius in tumorem eleuabant, vnde aluus illi conſtipabatur, colicique dolores illum excruciabant, quibus tandem euictus, occubuit.

Fuit etiam in vicina hic Quæſtor quidam à multis annis valetudinarius, qui ventrem craſſum habebat, crura inflata, & in eis ſępe vlcera δυσεπούλωτα, cum virium debilitate & appetitu læſo. Is etſi varijs medicamentis atque inter ea etiam thermis vſus eſſet, nil tamen melius habuit, ſed res eò deuenit, vt humoribus ſeroſis ad crura deſcendentibus ipſe ad ambulandum planè impotens redderetur, & ſella geſtandus eſſet. Accidit tandem vt ſupra dextrum inguen in abdomine tumor emergeret, atque in vlcus gangrænoſum abiret, imò ad manus latitudinem eadem gangræna muſculos & cutem abdominis eo loci occuparet. Vnde etiam mors tandem ſecuta eſt. Cuius morbi cauſſa procul dubio fuit tumor aliquis durus & diuturnus in meſenterio, qui poſtquàm tandem exulceratus fuit, putredine partes ſuperiacentes vſque ad cutem corrupit, & eam gangrænam ibi excitauit.

Lapides in meſenterio reperti. Imò lapides etiam in meſenterio repertos fuiſſe, Medicorum obſeruationes docent.

Abſceſſus. Quandoque tamen materia, ſed tardè ac lentè, in pus mutatur, atque abſceſſus generantur in meſenterio. Anton. Beniuen. *de abd. morb. & ſanat. cauſſ. capit.* 13. refert, iuuenem quendam diuturnis alui torminibus vexatum, & tandem ijs extinctum fuiſſe, in cuius cadauere aperto remotis inteſtinis abſceſſus magnus in meſenterio repertus eſt, quo præciſo materia multa nigra lentenſque profluxit encauſto ſutorio ſimilis. Et ſupra retuli nobilem quendam in vicinia cum diu male habuiſſet, & neſcio de quo languore conqueſtus eſſet, tandem rupto abſceſſu, qui procul dubio in meſenterio latuerat, ſubito per aluum nigra & fœtidiſſimam materiam magna copia eieciſſe, & intra horam exſpiraſſe. Narrat quoque Marcellus Donatus, *de hiſtor. med. mirabili. libr. 4. cap. 7.* virum quendam febre valida correptum per aluum ſanguinem nigerrimum corruptum, peſſimè olentem ad quindecim librarum pondus excreuiſſe, in cuius cadauere aperto in eius meſenterio ea parte ſuperiore, qua inteſtino recto connectitur, vlcus ſordidum ad ſpithamæ longitudinem inuentum fuiſſe; cùm tamen æger nunquam, niſi extremo vitæ die, quo illi venter intumuit, de illius partis dolore conqueſtus eſſet. Ita Volcherus Coiter, *in obſeru. anat. & chirurg.* refert, in patricij cuiuſdam Norbergenſis, qui affectione, hypochondriacæ non abſimili laborarat, & tumorem in ſiniſtro genu & abdominis parte habuerat, cadauere aperto magnam colluuiem materię purulentæ ac fœtidæ inter duas meſenterij tunicas, quæ maiorem inferioris ventris partem occupauerat, & epar ſua putredine infecerat, repertum fuiſſe.

Imò meſenterium grangræna vitiatum repertum fuit Gangræna.
in Rondeletij vxore, vt refert Ioubertus, *in vita Rondeletij*.

Et procul dubio tales meſenterij abſceſſus in multis reperirentur, qui lentis ac diuturnis morbis, varijſque ſymptomatibus, quorum cauſſas reperire non facile eſt, quęque medicos ſępe ſuſpenſos & dubios habent, exercentur, & moriuntur, ſi eorum cadauera aperire liceret. Sed obſtat plerunque præpoſtera quædam erga mortuos reuerentia, qua tamen impediri non poteſt, ne eadem cadauera putreſcant, & vermium eſca fiant, interim rei medicæ incrementum hoc modo non parum impeditur.

Signa Diagnoſtica.

Cognitum autem omnino difficiles ſunt iſti meſenterij tumores & abſceſſus, & quamuis ſuſpicionem ali- Signa.
quam de ſe prædeant, quales tamen ſint, vix integre, niſi poſt mortem, cognoſcuntur. Interim danda opera, vt quantum licet in eorum notitiam veniamus. Qua ratione a. cognoſci poſſint, Fernelij verbis proponere libet. Ita a. ille *lib. 6. de part. morb. & ſympt. cap. 7.* Si ampla & vaſta mole venter totus prætet naturam prominet, idque circa fluctuationem, citra alui ſuppreſſionem diutinam, citra hydropis ſuſpicionem, vnde & qua id ex cauſſa obtigerit, tactu ita quidem diſcernendum, Cùm adipis copia venter prominet, quoniam cuti ſummæ is inhæreſcit, manu totus comprehendi, ſecernique poteſt à muſculis abdominis, ac præterea reliquus corporis habitus obeſior exiſtit. Cum tumor inſertus eſt muſculis abdominis, primò is contactui occurrit, & cùm premitur, plerunque etiam citra eius preſſum, dolore afficit, quod pars ea ſenſu prædita ſit: inteſtina non coarctat, neque alui deiectionem remoratur. Meſenterij verò tumor, quoniam altè ſepultus eſt, non niſi preſſu animaduertitur, nullo dolore affligit, quod pars ipſa ſit doloris expers. Quin etiam ſua is mole inteſtina premens atque coarctans ſæpe efficit, vt aluus pigrior ſit, tardiuſque fæces deſcendant. Vtrum præterea tumor vniuerſum meſenterium, an partem duntaxat, & quamnam occupet, molliſne ſit an durus, tactu etiam internoſcendum. Cæterum quiſnam in meſenterio humor exſuperet, iam non tactu, ſed ijs ipſis notis, quibus in iecore aut liene proditum eſt, cognoſcitur, ſed quæ tamen tum obſcuriores, tum leuiores exiſtunt. Hæc a. obſcuritas multis fuit cauſſa ignorantiæ, cur harum partium affectus prætermiſſi fuerint, nec verum ſcriptis celebrati. *Hæc Fernelius*. Et omninò ſæpè tàm occulti & altè ſepulti latent iſti tumores,

mores, vt nec tactu etiam deprehendi poſſint; & ſenſus adeò hebes eſt huius membri, vt nec inſigniori aliquo dolore ſeſe hi tumores prodant. Ideòque etiam aliâ ſymptomata perpendenda. Adeſt enim interdum nauſea & vomitus, ſine ventriculi affecti ſignis, alui cruentæ vel fœtidæ deiectiones, vigiliæ, febres lentæ, inordinatæ, tuſſis, virium languor. Et quidem tumores indurati & abſceſſus deliteſcentes ob ſenſum hebetem meſenterij vix animaduertuntur, vbi verò rumpuntur, euidenter ſeſe produnt, vt poſtea *in Prognoſticis* dicetur, & pus vel ſincerum, vel fecibus permixtum, citra dolorem tamen inſignem, excernitur; id quod in ventriculi, epatis, lienis inflammatione, in quibus dolor & grauia ſymptomata vrgent, non accidit. Et ſi quis omnino ſigna inflammationis, epatis, lienis, diaphragmatis, muſculorum abdominis diligenter perpendere velit, ea in hiſce tumoribus locum non habere animaduerter, etſi vel tumor vel grauitatis ſenſus, aut dolor percipiatur, aut febris etiam adſit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Affectus hi diuturni ſunt, & tandem in tabem vel hydropem ægrum præcipitant, ac vix curantur.

2. Abſceſſus ruptus per aluum plerumq; euacuatur. Si verò alio, quàm in aluum vomica rupta fuerit, neque exitum materia repererit, colicæ ſimilis dolor excitatur. Si verò in abdominis cauitatem eruperit, ſeu intermedium membranarum meſenterij ſpatium, humor putridus vicina corrumpit, & ſæpe ſphaceli author eſt.

3. Nonnulli quidem pure per aluum euacuato ſanantur: accidit tamen etiam, vt ſi materia valde praua ſit, ægri paucarum horarum ſpatio moriantur. Pro natura enim humoris & affecti loci conditione, ac viſcerum vicinorum, quæ à putrida materia mota ac vaporibus inde eleuatis afficiuntur, diuerſitate & nobilitate varia oriuntur ſymptomata, ac miri naturæ in expellenda materia conatus animaduertuntur, & variæ viæ à natura in expellenda materia quæruntur. Nonnunquam enim pus per proximam venam in coli aut recti inteſtini cauitatem effunditur, nonnunquam quaſi per cuniculos per vmbilicum pus erumpit, nonnunquam etiam per renes expurgatur.

Curatio.

Curatio. Tumores duri, ſcirrhi & calculi in meſenterio curari vix poſſunt. Si tamen quid tentari liceat, ea medicamenta, quæ ad pertinaces obſtructiones adhibentur, & quæ etiam de affectione hypochondriaca proponentur, in hiſce affectibus vſurpari poſſunt. Vbi autem in abſceſſus mutantur, naturæ etiam primariæ partes ſunt, quæ niſi aliquid in euacuando pure tentauerit, vix æger ſeruatur. Ars tamen naturæ ſuccurrit, dum materiam detergit, & quod reliquum eſt diſcutit, tandemque vlcus conſolidat. Partes quoque, per quæ pus tranſit, & imprimis renes, muniendæ, ne à pure tranſeunte lædantur, quod diligenter præſtandum. Solent enim interdum, niſi cura rectè inſtituatur, poſtliminio quaſi reuerti. Vtilis eſt hic terebinthina cypria, quę vel in bolum cum modico rhabarbari conformanda, vel cum vitello oui in lacteum liquorem redigenda, vt *in Inſtit. lib. 5. part. 1. ſect. 1. cap. 11.* dictum.

Exhibenda ſunt & alia exiccantia & conſolidantia, vt decoctum radicum ſarſæ parillæ cum radice fragariæ factum.

Vel hoc: ℞. *Rad. ſarſa parilla, china an.* ℥. j. ß. *caryophyllata, fragaria an.* ʒ. j. *fol. ſcabioſa, alchimilla, veronica, hedera terreſtris an.* M. j. *ligni rhodij* ʒ. vj. *paſſularum minorum lotarum* ℥. ij. In vaſe clauſo bulliant *in ſ. q. iuris pulli vel ſeri lactis, vel aqua chalybeata*, & poſtea per manicam Hippocratis trajciantur.

Vel: ℞. *Rad. ſarſa parilla* ℔. ß. *china, acetoſa ana* ℥. ij. *fragaria* ℥. j. *veronica, alchimilla, ſcabioſa, perſicaria an.* M. ij. *ſaluia, flor. verbaſci, chamameli, hyperici, ſem. coriandri, fœniculi, an* ʒ. ij. *melonum* ℥ ß.

Conciſa infundantur per triduum in *vini albi, aquæ veronica, flor. chamæmeli Romani, cardui Mariæ ana parte vna, brodij caponis partib. iij.* poſtea deſtillentur. Doſis ℥. iij. Si libet addatur aliquid *ſyrupi veronica, ſcabioſa, granatorum, cinamomi, iulebi roſarum*. Vtile eſt & hoc Electuarium.

℞. *Conſ. roſ. rubr. veronica, cichor. an.* ℥. ij. *ſcabioſa* ℥. j. *roob iuniperi* ℥. ij. *pulu. radic. ſarſa parilla, china, ligni aloes, rhodij ana* ʒ. ij. *marg. prap. corall. rub. prap. an.* ℈. ij. Cum *ſyr. de Cinamomo.* F. Electuarium.

Diæta.

Cibus ſit boni ſucci & facilis coctionis, ac temperatus, non craſſus non viſcidus, non acidus, non dulcis, ſed potius ſine acrimonia, tamen moderatè abſtergens. Potus ſit vinum tenue vel cereuiſia tenuior. Poteſt & decoctum chinæ cum glycyrriza & paſſulis vſurpari, nec inutile eſt lac aſininum exhibere. *Diæta.*

CAPVT VI.

De Symptomatibus ex humoribus in meſenterio cumulatis ortis & præcipuè dolore.

Meſenterij ſymptomata. Atque hæc de morbis meſenterij. Symptomata inde orta quod attinet, ſunt ea varia. Nam etſi diu ſæpe humores in hiſce locis latent, antequam ſeſe prodant: tamen vel tandem commoti quacunque de cauſſa varia ſymptomata excitant, &, pro varia inclinatione, nunc vomitu per ſuperiora eijciuntur, nunc deorſum tendentes per aluum euacuantur, nunc ad vicinas membranas delati dolores, eoſque pertinaces & ſæpe recurrentes excitant; vel ſuis ſedibus concluſi & coerciti & à calore partium vicinarum putredinem concipientes febres vagas & erraticas pariunt; vel glandulas, implentes, & vicina vaſa aut comprimentes aut obſtruentes cachexiam, atrophiam, languorem gignunt, aut partes in tumorem attollunt, & omnia omnino ſymptomata, quæ affectione hypochondriaca & ſcorbuto laborantes experiuntur plurima, de quibus poſtea *de affect. hypoch. & ſcorbuto* dicetur, ex hiſce ſedibus ortum habent. Egregium verò ſymptoma, quod ex materia in meſenterio contenta proficiſcitur, eſt doloris illa peculiaris ſpecies, quam ſupra, *part. 2. ſect. 2. cap. 2.* explicauimus. Pauca ſaltem hic addemus. *Meſenterij dolor.*

Mentionem autem mali huius facit Hippocrates & *Νοῦσος ἐρυγματώδης*, morbus ructuoſus ab eo nominatur, & ita deſcribitur. *Dolor acutus prehendit, vehementerque dolet & ipſe ſeipſum iactat, & vociferatur, frequenter eructat, ac vbi eructauerit, melius habere videtur. Plerunque verò paucam bilem vomitione reijcit, poculi parui menſura, dolor ex viſceribus ad imum ventrem & laterum mollitiem pertingit, cumque contingerit, melius habere videtur, venter inflatur & indureſcit, ſonitum edit, neque flatus neque ſtercus dimittitur.*

Materiam autem huius doloris & reliquorum, quæ poſtea dicentur ſymptomatum cauſſam in meſenterio contineri multa docent. Solent enim hi dolores febribus diuturnis ſuccedere, cùm natura humore prauos, fruſtra eorum per aluum euacuatione tentata, in membranas has detrudit, Accidunt etiam ijs, qui Ictero ſunt obnoxij, & ad cachexiam diſpoſiti. Et cum meſenterium nihil fere aliud ſit, quam peritonæum ad lumbos duplicatum, ijſque affixum, aut certè oriatur à ligamentis vertebrarum lumborum, ijſque validiſſimè alligetur: doloris huius, & omnium, quæ ipſi coniunguntur ſymptomatum, cauſſa rectiſſimè ex meſenterio reddi poteſt.

Ob hancenim meſenterij cum lumbis connexionem

doloribus iſtis dolores lumborum perpetuo ſunt coniuncti, imo interdum in vniuerſum abdomen extenduntur. Hinc etiam, paralyſeos & Epilepſiæ cauſſa reddi poteſt, dum ſcilicet materia, ab arterijs meſentericis ad lumbares transmittitur.

Habent autem hi dolores originem ab humoribus calidis ſiccis & acribus in hac corporis ſentina collectis ob cauſſas, quas hactenus expoſuimus.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Signa huius doloris ſupra *part. 2. cap. 2.* propoſuimus. Inſtantis tamen etiam doloris, vt præcaueri poſſit, ſigna animaduertere vtile eſt. Arguit autem inſtans hoc malum icterica quaſi in oculis diſpoſitio, & luridus faciei color, grauitas hypochondriorum, ſitis aucta, vrinæ rubicundiores, alui ſuppreſſio, in lumbis dolor.

Hinc dolor ventris & lumborum oboritur, qui in vno loco fere fixus eſt, venter niſi inflatus, ad interiora & dorſum quaſi retrahitur, medicamenta vomitu reijciuntur, ac dolor poſtea per vniuerſum ventrem diffunditur, dolorque lumborum perpetuo eſt coniunctus, quod citra communem cauſſam, qualis eſt venarum & arteriarum quæ per totum ventrem inferiorem diffunduntur, ſtructura, fieri non poteſt.

Propriũ doloris Meſenterij ſignũ. Habet enim hic dolor hoc proprium, quod ſubinde per interualla recurrit, & ſæpe multis annis ægrum affligit, & toties, quoties in hiſce locis noua materia collecta eſt; id quod ſine certis interuallis accidit nonnullis poſt menſtruum ſpatium, nonnullis poſt ſemeſtre, nonnullis poſt annum, Tempore tamen autumnali plerumque magis affligere ſolet. Tandem materia per inteſtina exitum non inueniente ad lumbos & hinc in caput, & artus diſtribuitur, vnde paralyſis, conuulſiones, epilepſia, deliria ſequuntur, & vbi humores praui viſcera debilitarunt, ſanguinemque per totum corpus inquinauerunt, in toto, & præcipuè in brachijs ac cruribus atrophia ſequitur, quæ ſæpe vix vlla arte & non niſi longo tempore curatur.

Prognoſticum.

Prognoſtica. I. Dolores hi vt diuturni & pertinaces eſſe ſolent; ita ſæpiſſime etiam ægrum in grauiſſima mala modò enumerata, tandemque mortem ipſam præcipitant.

II. Diuturnis circa lumbos, tenue inteſtinum, ac præcordia doloribus vrgentibus ſi ægri cibos auerſentur vnà cum febre, his dolor intenſus ad caput progrediens repente illos occidit conuulſionum modo Hipp. *in Coacis.*

III. Quibus tormina adſunt, & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter ſoluuntur, in ſiccum hydropem firmantur. *4. aph.* 11.

IV. Poſt multorum annorum tormina ſuccedit, vel hectica & incurabilis intemperies, vel peritonæi ac partium vicinarum abſceſſus.

Curatio.

Curatio. De curatione ſupra *part. 2. ſect. 2. cap. 2.* dictum. Vt quædam addamus, curatio in duobus conſiſtit, in cauſſæ ablatione & doloris lenitione.

De cauſſæ & humorum vitioſorum, qui in meſenterio colliguntur, ablatione, hactenus dictum, è quibus patet, vbi doloris huius imminentis ſigna adſunt, dandam operam, vt materia doloris cauſſa euacuetur. Clyſteres. Vomitoria. Ideoque clyſteres crebri inijciendi, vt materiæ ad inteſtina tranſitus & exitus paretur. Plus tamen aliquoties vomitum ab ipſa natura prouocatum, quo acida, amara, humoreſque acres praui ad aliquot libras reiecti ſunt, profuiſſe & inde à doloribus breui temporis ſpatio ægrum liberatum fuiſſe memini. Neque caret res iſta ratione. Etenim cùm materia iſta plerumque circa lienem & in vena portæ colligi in magna copia ſoleat, vbi per omnes vaſorum, qui in meſenterium & inteſtina diſperguntur, ramos diffunditur, grauiſſimos & diuturnos dolores excitare ſolet, Imo vbi exitum non inuenit, & natura de ea per inteſtina euacuanda deſperat, regurgitat, naturaque eam ad alias partes detrudit, vnde conuulſiones, paralyſis, & alia mala excitantur. Si verò natura hos humores per viam compendiariam, quæ eſt per vas breue, in ventriculum effundit, vt vomitu reijciantur, omnes iſti dolores & reliqua mala euitantur.

Si autem natura eo non vergat, & præcipuè ſi motus inteſtinorum inuerſus ſit, ac metuendum, ne vomitu concitato natura magis, ac magis motui verſus ſuperiora aſſueſcat, danda opera, vt inteſtinorum fibræ tenſæ laxentur, vaſorum meſaraicorum orificia aperiantur, atque ita materiæ exitus paretur. Clyſteres ergo inijciendi ex lacte caprino, vel decocto maluæ, altheæ, parietariæ, brancæ vrſinæ, mercurialis, florum chamæmeli, vel decocto galli cum caſſia, melle roſato & violato ſolutiuo, Syrupo de cichor. cum Rhabarb. diaſereos, oleo amygdalarum dulcium, liliorum alborum, violarum, chamæmeli, vitello oui, quibus maioris abſterſionis gratia hiera ſimplex addi poteſt.

Potandum verò exhibeatur oleum amygdalarum dulcium recens expreſſum cum manna, vt ſupra *loco allegato* dictum.

Venter extra iniungatur oleo amygd. dulcium, violarum, liliorum alborum, chamæmeli, & cataplaſmata ac alia *loco allegato* propoſita applicentur. Externa.

Atque iſta cum ſimul anodyna ſint, dolorem etiam mitigare poſſunt, Si verò is valde vrgeat, narcotica addenda. Quapropter ſemen papaueris dictis medicamentis addere vtile erit. Quod ſi non ſufficiat, ad narcotica accedendum, de quibus *loc. allegato* dictum. Dolorem lenientia.

CAPVT VII.

De Morbis Pancreatis.

PAncreatis vſum plerique anatomici eum ſaltem eſſe ſtatuunt, vt vaſa ſaltem fulciat, ne ruptionis periculo ſint expoſita, & vt ventriculo ſubſternatur, ne repletus duritie vertebrarum lædatur. Verum cum pancreas non ſimpliciter glandula ſit, ſed peculiare parenchyma & ſuam carnem, vnde & nomen obtinet, habeat, & præterea vt ſupra *cap. 1.* dictum, venæ lacteæ omnes in pancreas tendant, atque in eo miris anfractibus diſſeminentur; nobiliorem procul dubio vſum habet, atque ideo factum, vt quicquid cænoſi in chylo eſt, ad ſe trahat, vt ita chylus purior fiat, & forſan etiam chylum aliquo modo alteret. Vnde etiam Clariſſimus Riolanus *Anthropog. lib. 2. cap.* 16. in morboſis & melancholicis corporibus ſecundarium lienem ſeu lienis vicarium viſcus appellat pancreas, quod ſcilicet lienis vicem ſuppleat, quando vitiatum hoc viſcus marceſcit. Idq; multis natura ſua & corporis habitu melancholicis ſe obſeruaſſe ſcribit, in quibus, dum viuerent, lien nec tumebat, nec dolebat, ſed pancreas epatis molem æquabat. Idque confirmat etiam Illuſtriſſimi viri Auguſtini Thuani exemplo, qui habitu corporis melancholico conquerebatur, per quadriennium de dolore colico circa regionem coli inteſtini cum ſenſu ponderis ad regionem ſtomachi, dum ſtaret erectus vel ambularet: hypochondria vero ei nec tumebant, nec dolebant etiam duriter attrectata vel percuſſa. Pancreatis vſus à vulgaris. Nobilior & verior eius vſus.

Tandem repentina & inopinata gangræna correptus pede dextro ad ſuprema celeriter reptante cum diris cruciatibus inter ſex horas exſpirauit. Aperto cadauere, deprehenſum iecur induratum rotundum inſtar ſphæræ farctum & transfixum gypſea pituita ſeuum referente, pancreas verò amplitudine ſua & pondere ipſum epar æquabat, totum ſcirrhoſum multis globulis

ſpecie

ſpecie oui columbini diſſertum: Lien adeo exilis erat, vt vix vnciam ponderaſſet.

Pancreatis morbi. Habet autem pancreas, vt iam ex ijs, quæ modò dicta ſunt, patet etiam ſuos morbos, & præcipuè tumores & abſceſſus. De tumore enim Exemplum in Thuano è Riolano modò adductum eſt. Abſceſſus hiſtoriam habet Aubertus, *Progymn. ad libr. abdit. Fernel. exerc.* 44. in mercatore quodam Lugdunenſi, qui nihil dormire poterat, & cùm dormire conaretur, in Lipothymiam & totius corporis frigidum ſudorem incidebat, donec tandem mortuus eſt. Corpore aperto pancreas, integro ſaluoque vitæ principio & ſtomacho, duntaxat repertum eſt abſceſſu putrefactum. Guilielmus Fabrit. etiam *cent.* 1. *obſ.* 71. in fabro quodam, qui biennio varijs per interualla morbis dolere cæperat, viſcerum obſtructionibus & cachexia laborauit, in mortuo inter cætera reperit tumorem ſcirrhoſum, ſuppuratum, inſtar ſteatomatis magnitudine duorum pugnorum ortum ab inferiore parte pancreatis, qui inteſtinum duodenum circumdederat, ſic, vt peritonæo tectus alterum quaſi ventriculum mentiretur.

Symptomata. Poſſunt autem varia ex pancreate obſtructo & tumefacto oriri ſymptomata. Ventriculus enim ob vicinitatem affici poteſt, dolores & ponderis ſenſus circa regionem ventriculi, & in dorſo excitari, vt & pulſationes ob compreſſionem arteriæ cœliacæ, difficilis reſpiratio ob conſenſum diaphragmatis.

Eorum Curatio. Curatio iiſdem medicamentis perficitur, quibus lienis obſtructiones & ſcirrhi curantur. Nec eſt incommodum emplaſtra illa, quæ lieni applicari ſolent, dorſo ad regionem pancreatis imponere.

CAPVT VIII.

De Morbis Omenti.

Omenti morbi. OMentum tandem etiam ſuis morbis obnoxium, cum enim venas à portæ vena capiat, & quidem ſuperior membrana vtramq; gaſtroepiploidem dextram & ſiniſtram, inferior epiploidem dextram & poſticam arterias totidem à cœliaco & meſenterico ramo, facile humores vitioſi omnis generationis in id confluere poſſunt. Et cùm omentum ijs tantum partibus adhæreſcat, ad quos rami ſplenici ſurculi perueniunt, facile etiam à liene humores vitioſos & feculentos ſuſcipere poteſt, & præcipuè ea in parte omenti humores vitioſi multi ſæpe cumulantur, quæ eſt inter lienem, ſeptum & ventriculum, & in primis in cauitate illa omenti in ſiniſtro hypochondrio ſub Diaphragmate ex ventriculi, omenti, coli & viſcerum connexu orta, & exitum non habens, ſed ita concluſa, vt aquam continere poſſit, quam Doctor Salomon Albertus Anteceſſor meus p.m. *de Scorbuto theſ.* 71. ſtagnare aqua vidit, & poſtea etiam diligenter deſcripſit Hieronymus Fabricius *in hiſtoria ſeu ſtructura omenti*. De quo accipiendus aphoriſmus Hippocratis 54. *ſect.* 7. *quibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum phlegma clauditur & dolorem affert, in alterutrum ventrem viam non habens, ijs per renes in veſicam verſo phlegmate morbi fit ſolutio.* Et non raro accidit, vt humoribus, imo & flatibus in hiſce locis cumulatis lien fuſtra accuſetur, materia in omento conſiſtente & ſæpe abdomen in ſiniſtra parte verſus vmbilicum in tumorem attollente. Accidit etiam nonnullis, vt dum ventrem attollunt vel comprimunt, aut mouentur, ſonum & ſtrepitum quendam in ventre audiant; quod euenit ob humores & flatus in hac omenti cauitate concluſos; hoſque nonnulli ἐγγαστρομύθους appellari putant, de quo poſtea *de affect. hypochondr.* dicetur.

Et per hanc viam humores etiam in abdominis cauitatem irrumpere poſſunt, vt docet Hipp. 7. *Aph.* 57. & *lib.* 4. *de morbis*, & *lib.* 1. *de morb. mulierum*. De qua re *infra de hydrope* dicetur.

Tumores Omenti. Sæpè verò intumeſcit omentum ex humoribus affluentibus. Veſalius omentum quinque librarum pondus æquaſſe vidit: cùm naturaliter ſeſe habens vix ſemilibræ pondus excedat. Riolanus *Anthropog. lib.* 2. *cap.* 11. in nobili adoleſcente annos 19. natu omentum vidit verſus vmbilicum ad formam orbiculi latitudine palmi conglobatum, multis glandulis differtum, quod totam illuuiem exceperat, liene penè conſumpto & meſenterio ac pancreate putrefacto ex abſceſſu. Luteriæ in corpore ſecto inuentum fuit in Epiploi ad veſicam vſque pendentis membraneo quorum veluti ſacco apoſtema, purè ibidem coaceruato diſtentum. Rouſſetus *de partu Cæſareo*.

Omentum peritonęo adnexum. Omentum abdominis muſculis & peritonæo adnexum vidit Columbus *lib.* 15. *Anatom.*

Eius ſitus mutatus. Nonnunquam etiam locum mutat, & prolabitur omentum, viditque Columbus, vt *loco allegato* refert, in ſcroto omenti libram & amplius. Et ſępe in Hernia accidit, vt non ſolum inteſtina, ſed & omentum in ſcrotum delabatur, delapſumque ventriculum deorſum trahat, & ſingultus ac aliorum ſymptomatum cauſſa fit.

Extra vmbilicum quoque prolapſum fuiſſe omentum, Columbus, vt *loco allegato*, teſtatur obſeruauit.

Omenti Putredo. Putreſcit etiam interdum omentum, vidique in ſtudioſo quodam ſcorbuto & hydrope laborante & in Noſocomio Academiæ mortuo totum ferè omentum putredine abſumptum fuiſſe.

Vulnera. Vulneratur tandem etiam interdum, imò abſcinditur omentum.

Difficulter autem humores vitioſi in omenti venas & ſubſtantiam effuſi euacuantur. Neque enim venarum illarum orificia in locum euacuationi conuenientem dehiſcunt, vt venæ meſaraicæ, & ſi euacuari debent, neceſſe eſt vt regurgitent ad loca, per quæ ſunt illapſa, quod raro fit, cùm expultrix huius partis ſit valde debilis. Ideoque non tolluntur humores ex omento, niſi continuato thermarum vel acidularum potu.

Vulnera verò omenti non ſemper ſunt lethalia, imo etſi pars eius abſcindatur, mortem non affert. Ita refert Galenus 4. *de vſu part. cap.* 9. ſe cuidam gladiatorio vulnerato fere totum omentum abſcidiſſe, & hominem nihilominus ſanatum fuiſſe, qui tamen facile poſtea lędebatur à frigore externo, vt non ſuſtineret nudum habere ventrem, ſed lanis aſſiduè eſſet obuolutus.

Si verò putreſcat vel abſceſſum patiatur, mala vix ſunt ſanabilia.

Verum de hiſce, quæ de morbis meſenterij, pancreatis & omenti dici poſſunt, etiam quædam infra *de affectione hypochondr.* & *de ſcorbuto* dicentur.

LIBRI TERTII
PART. IV.
De Lienis præter naturam affectibus.

CAPVT I.

De Vſu Lienis & Natura humoris melancholici.

Poſtquam chylus in ventriculo genitus per inteſtina & vaſa meſaraica ad Lienem tranſmittitur, inde ſanguis generatur pro partium in ventre inferiore nutritione. Etſi enim antiqui pleriq; ſaltem pro humoris melancholici receptaculo lienem habuerint; tamen doctiores Medici plerique hodie eum etiam ſanguificationis organum eſſe ſtatuunt vt *Inſtit. lib.1. cap.9.* dictum, quæ huc transferantur.

Docui nimirum ibi lienem primum ſanguificationis organum eſſe, quod partem chyli craſſiorem per ſplenicum ramum, & procul dubio etiam arteriæ Cœliacæ ſiniſtræ ſeu ſplenicam arteriam attrahit (nam duo vaſorum genera in liene per anaſtomoſes coeunt, vt humor, qui craſſior eſt, facilius coquatur) & inde ſanguinem quidem bonum, ſed reſpectu ſanguinis qui in epate ex reliqua chyli parte puriore generatur, craſſiorem paulò generat, pro viſcerum in ventre inferiore nutritione, atque per venæ portæ ramos defertur. Qua propter etiam, cum chylus prius ad lienem, quam epar deferatur, primo de lienis morbis dicemus. Vt autem commodius id fiat, ijs, quæ in Inſtitut, *loco allegato* de Vſu Lienis, & *l.2.p.2. c.6. & 8.* de natura humoris melancholici docuimus, & hic repetenda non cenſemus, quædam addemus.

Et quidem vſum lienis quod attinet, anſam aliquid
Lienis vſus adhuc addendi nobis præbent. Viri doctiſſimi, Carolus Piſo *in libro de morbis a ſeroſa colluuie ortis*, & Caſparus Aſellius *in libro de Venis lacteis*.

Car. Piſonis ſententia. Et autem Carolus Piſo in ea ſententia, cor minimè eſſe officinam ſanguinis arterioſi, ſed lienem eſſe officinam ſanguinis tenuis, & calidi qui in arterijs continetur, quem ſanguinem ex tenuiore chyli portione attracta gignat, genitumque pulſu in vniuerſum corpus diſtribuat, reſpondentem in nobis carnoſæ ſubſtantiæ; ſimulque docet, lienem eſſe principium radicationis venarum gaſtricarum, & epiploicarum, nec non radicationis arteriarum, fontemq; alterum, eumque præcipuum, ſeri in corpore neceſſari.

Lien aquoſa attrahit. Et primò quidem lienem etiam aquoſa attrahere, antiquum dogma eſt Autoris *libr.4 de morb.* & Ariſtotelis, qui *3. de part. animal. cap.7.* ſcribit: *ὁ σπλὴν ἀντισπᾷ ἐκ τῆς κοιλίας τὰς ἰκμάδας τὰς περιττάς*: vt & Hippocratis qui *libr. 1. de morb. mulier.* ſcribit: *αἴρεται ὁ σπλὴν ὑπὸ ποτοῦ, καὶ μᾶλλον, ἢν ὕδωρ ᾖ τὸ ποτόν.* Conſentit vero id cum ipſa experientia. Nam vt quæ alibi diximus, hic non repetamus, patet hoc primum ex eo, quod obſeruatur, eos, qui plurimum bibunt, præſertim vinum, & cereuiſiam tenuem, vix hauſto potu primum a menſa ſurgentes aqueam potus partem mingere, quod fieri vix poteſt, potu ad inteſtina tranſmiſſo, & à meſaraicis attracto (cum pylorus tunc clauſus ſit, & per viam tam longam, ac perplexam tam breui tempore potus tranſire non poſſit) ſed immediatè è ventriculo per vaſa gaſtrica, & breue imprimis fieri neceſſe eſt, potu ad lienem tranſmiſſo, & alimentaria eius parte in liene reſtitante, aquea ad renes tranſmiſſa. Vnde quoque accidit, vt ſplenеticis, poſtquam ſeu aquam ſeu cereuiſiam copioſius biberunt, non ita multò poſt murmura, & rugitus circa lienem oboriantur. Deinde liquidiorem alimenti partem ſtatim ad lienem trahi, vel ipſa famis ſedatio, quæ fere ſtatim ſumpto cibo, præſertim liquido, accidit, teſtatur. Nam cum fames non aliter ſedetur, niſi vbi venarum ad ventriculum pertingentium ſuctio quieſcit & ſedatur, quod euenit cum pars alimenti liquida à vaſis trahentibus in viſcera defertur, & ita tractioni eorum ſatisfacit: at verò tractioni venarum meſaraicarum & quæ ex inteſtinis immediatè chylum alliciunt, ſtatim ſumpto cibo ſatis fieri non poſſit; cum ſumpto cibo orificium ventriculi inferius per pluſculas horas arctè claudatur, nihilque à ventriculo ad inteſtina ſtatim ſumpto cibo deſcendat: ſequitur, famem, quæ ſumpto cibo ſedatur ſtatim, non à ſuctione & tractione venarum meſaraicarum ortum habuiſſe, ſed à venarum, quæ ipſi ventriculo inſeruntur, tractione. Hæ autem ſunt venæ gaſtricæ, & epiploicæ, atque inprimis vas breue; ex porta ſplenica propagatæ, & ventriculo immediatè inſertæ.

Deinde craſſa etiam attrahere lienem ſatis, *lib.2. Inſtit.* monſtratum opinor. Neque ad contrarium probandum illud ſatis efficax eſt, quo dicitur, in prima, quæ fit in ventriculo, coctione terrenas partes inutiles ita ſeparari, vt in ſecunda coctione non niſi igneas, & aqueas ſeparari neceſſe ſit; cum per vaſa anguſta chylus non niſi defæcatus, & liber prorſus e partibus craſſis diſtribui & tranſire queat, vtpote quæ admodum ſunt anguſta, & puncti cuiuſdam inſtar exigua. Etenim ſi coctiones in corpore humano conſideremus, ſatis apparet, naturam per gradus quaſi, & pedetentim ad perfectionem tendere, neq; in prima coctione omnia craſſa planè ſeparari; id quod vel ex eo apparet, quod lien ita facile obſtructionibus, & ſcirrhis obnoxius eſt; quod non fieret, ſi tantum tenues humores attraheret. Et quam craſſæ partes ſæpe ad officinas ſecundæ coctionis perueniant, vel ex vrinis ſatis apparet. Imò ipſi, qui contrarium ſtatuunt, affirmant, chylum eſſe mixtum quiddam ex quatuor diuerſis ſubſtantijs, totidem elementis primis reſpondentibus, ijſque imperfectè coaleſcentibus, ac vnitis aggregatum. Nec diffiteri poſſunt, ſed ex ijs, quæ ipſi admittunt, fundamentis concedere neceſſe habent, lienem, quia celeriorem epate facit attractionem, & ex ipſo ventriculo chylum ſtatim trahit, multa terrena, & lutoſa cum aquea chyli parte, per vas breue quidem, ſed amplum alioquin attrahere; quod ſi intemperantius fiat, obſtructiones in liene excitantur. Et quamquis viæ illæ in cadaueribus ferè conniueant, & puncti inſtar anguſtæ ſint; tamen in viuentibus longe patentiores eſſe extra dubium eſt; vt id vel calculorum e renibus in veſicam tranſitus docet, etſi in cadaueribus viæ multò minus, quam in meſaraicis appareant. Et quam patula ſint vaſa in corporibus viuentibus, quæ in

Idem etiam craſſa attrahit.

demor-

de mortuis planè concluſa cernuntur, vel hiſtoria doce-re poteſt, quam Ioh. Langius, *in epiſt. de morb. nouis*, recitat, de iuuencula quadam in Principis cuiuſdam Germani gynæceo, quæ cùm ſeſe ad ſpeculum adornaret, detentis in ore aliquot acubus, quibus peplum affigeret, ab amaſio à tergo clanculum accedente intra ſcapulas percuſſa, acus deglutiuit, quas poſt biduum illæſis vreteribus eminxit.

Acus deglutitæ & per vrinam redditæ.

Lien non eſt officina ſanguinis arterioſi.

Magnum verò valdè poſtulatum eſt, ſtatuere, officinam ſanguinis arterioſi non cor eſſe, ſed lienem, eundemque principium radicationis arteriarum: cum ſenſibus ſatis manifeſtum ſit, quod ſicut circa epar, quod principium eſt radicationis venæ cauæ, maximus venæ cauæ truncus eſt: ita etiam ad cor maximus arteriæ, à quo omnes arteriæ, quæ in lienem tendunt ortum habent. Ductuſque ipſi etiam, è quibus ſanguis ex epate ad ſiniſtrum cordis ventriculum tranſmittitur, ſatis manifeſti ſint; vt dubitare de materia (quod illi faciunt) è qua in corde poſſit ſanguis generari, nullo modo opus ſit. Ex epate enim ſanguis per venam cauam in dextrum ventriculum cordis; ex hoc per venam arterioſam in pulmones, è pulmonibus cum aere per arteriam venoſam in ſiniſtrum ventriculum cordis transfertur. Neque illud ſufficit ad probandum, lienem eſſe officinam ſanguinis arterioſi; quod fluxibiliorem chyli partem attrahit. Ipſis enim concedentibus etiam aqueas attrahit: vndè & Hippocrates aquę ſedem eſſe affirmat, & hinc ſæpe in tumores aquoſos incidit. Quid v. aqua ad ſanguinis arterioſi generationem facere poteſt? Hoc probabilius eſt, aqueas chyli partes ad lienem eo fine tranſire, vt craſſiores diluant, ne illæ facilè obſtructiones pariant.

Aliorum ſententia.

Caſparus Aſellius verò *de venis lacteis capit.32.* planè ſententiam Galeni defendit, & tàm eos reprehendit, qui ſtatuunt, lienem melancholicam chyli portionem, antequam ad epar perueniat, per ramum ſplenicum attrahere, quam illo, qui chyli portionem craſſiorem à ramo ſplenico attrahi & in ſanguinem in liene mutari exiſtimant, ea de cauſſa, quod nulla vel minima venarum lactearum ad lienem penetret, à qua chyli aliquam partem capere poſſit. Ipſe verò ita ſtatuit, totum chylum in epatis carnem exonerari, ibique in ſanguinis formam elaborari, vnde craſſiorem eius partem in ramos portæ, ſubtiliorem verò vtilioremque in cauæ radices excipi, atque ita lienem craſſam & terreſtrem ſanguinis partem ad ſe rapere, eandemque in ſui alimentum mutare, & quod eius edomari non poteſt, per conſtituta ei rei vaſa abijcere.

An vaſa à liene prodeuntia nihil è ventriculo trahant.

Verùm an vaſa à liene prodeuntia nihil è ventriculo trahant, quod vult Aſellius, adhuc in controuerſia eſt, ideoque, quæ ea de re cum alijs doctiſſimis Medicis docui, nondum reuocare volo: cùm venarum lactearum natura & officium nondum ſatis exploratum ſit. Interim etſi concederem hoc Aſellio, ſanguinis partem craſſiorem à liene ex epare trahi: tamen nondum hoc ſequitur, eum ſaltem pro ſui nutritione eam attrahere, & reliquam, vt excrementum, abijcere. Structura enim lienis & tot vaſa ad eum tendentia & egredientia aliud docent. Neque enim vaſa, quæ à liene ad ventriculum & vicinas partes prodeunt, excrementum melancholicum, ſed reuera ſanguinem continent.

Ideoque ſi ijs, quæ de vſu lienis antea diximus, aliquid addendum eſt, hoc ſaltem; Lienem non ſolum ſanguinem venoſum (ſiue eum in epate elaboratum, ſiue à vena portæ in epar tendentem accipiat) ſed & arterioſum attrahere. (Habet enim lien arterias plurimas à cœliacæ ramo ſiniſtro, & quidem quintuplo plures, quàm venas.) Et ex ſanguine arterioſo & venoſo mixto (vnde etiam antequam arteria lienem ingreditur, inferior ramus cum inferiore ramo venæ inſignem anaſtomoſin facit) in liene peculiare ſanguinis genus ad partes quaſdam ventris inferioris nutriendas neceſſarium generari. Omnia enim nutritioni dicata viſcera, præter meſenterium & inteſtina nutrit ramus ſplenicus, & quidem ventriculum eius ſurculus pyloricus, gaſtricus, vtraque gaſtroepiplois & vas breue. Neque id ſine ratione factum. Cùm enim viſcerum in ventre inferiore ſubſtantia ſit ignobilior ijs partibus, quæ a ſanguine venæ cauę nutriuntur, meritò etiam ſanguine craſſiore nutriri debent. At cùm eædem partes membranoſæ ſint, ventriculus verò cibum & potum, qui ſæpè frigidi ingeruntur, concoquere & in chylum mutare debeat, colum inteſtinum craſſa excrementa contineat, omentum etiam craſſam illuuiem excipiat, niſi partes hæ ſanguine feruidiore & ex venoſo & arterioſo mixto nutrirentur, officio ſuo rectè fungi non poſſent.

De natura humoris melancholici.

Alterum verò quod attinet, nimirum naturam humoris melancholici, diximus de eo ſatis, *lib. 2. Inſtit. p. 2. cap.8.* Hic ſaltem hoc addimus, poſſe fieri, vt quandoque craſſæ partes præcipuè abundent, qui humor tunc propriſſimè melancholicus appellatur, id quod ſępe in corporibus ſiccis, ſcabie ſicca & ſimilibus morbis ex humore melancholico laborantibus, accidit.

Frequenter verò multo ſero diluitur, vtpote quod ſimul à liene attrahitur; & quidem tanto maiore copia, quanto humor melancholicus craſſior eſt, & vt multum diluatur, neceſſe habet. Humor tamen ille craſſus, multa aqua, ſeu ſero dilutus etiam melancholię nomine appellari poteſt: ſicut & Hippocrates per aquam procul dubio humorem melancholicum intelligit.

De cacochymia ſeroſa.

Si quis verò è ſeroſo humore peculiarem, & quartam cacochymię ſpeciem conſtituere velit, cum eo non contendero. Etenim ſeroſi humoris abundantia etiam ſine humore craſſo reperiri poteſt, vt in hydrope, & ſimilibus morbis videre eſt. Carolo Piſoni equidem religioni eſt, plenitudinem, ſeu colluuiem ſeroſam, aut aqueam cacochimiam appellare, ea de cauſſa, quod aqua pura puta, quę non nutrit, ſucci, ſiue χυμοῦ, alibilis ſcilicet ſubſtantię, nomen ſibi vendicare non poſsit. Verùm enim verò fallitur. Neque enim ſerum pura puta aqua eſt, vt poſtea dicetur: neque chymi nomen alibili ſaltem ſubſtantię competit, ſed humorem tam nutriendo corpori aptum, quàm incommodum ſignificat: vnde & τοῦ ἀχύμου & κακοχύμου nomina deducta, & cacochymię nomine vitioſi humores alendo corpori inepti veniunt.

Quid ſit ſerum & ichor.

Quid autem ſerum ſit, rectè explicandum eſt, de quo *Inſtit. lib.2. part.2. capit.7.* dictum. Carolus Piſo puram putam aquam, ſeu aqueam humiditatem, ſiue cum cibo, & potu ingeſtam, ſiue chyli partem aqueam ſerum eſſe dicit, idque ab ichore diſcernit, qui ſcilicet ſit cuiuſque coloris, & naturę cum proprijs humoribus. Verum etſi quandoque Autores has voces diſcernant, vt ἰχὼρ ſit vel ſanguis crudus & imperfectus, vel tenuior pars maſſę ſanguineę corruptę, & colliquatę; ὀῤῥὸς verò ſeu ſerum ὄχημα τῆς τροφῆς: tamen ἰχὼρ ſępe nomine ſeri, & ſerum nomine ichoris appellatur, & frequenter iſta duo vocabula ſunt ſynonyma, vt monſtrat doctiſs. Caſpar Hoffmannus, *in Collect. de Ichorib. numer. 12. & 13.* Qui idem non malè ichorem in mitem, & acrem diſtinguit, illumque ſanguinem ab ἀπεψίας dilutiorem eſſe dicit, qualis in hepaticis conſpicitur: acrem verò illud tenue, quod ex ſanguinis; & humorum ſeu colliquatione, ſeu corruptione oritur. Vt ita tria ſint, quę nunc ſeri, nunc ichoris nomine veniunt: Primò illud aqueum, quod potui, & cibis ineſt; ſecundò ſanguis aquoſior, & dilutior; tertiò tenuis humor, ſed acrior, qui ex colliquatione, vel corruptione ſanguinis, vel etiam ex prauis cibis, & mala coctione prouenit.

An ſerum & ichor differant.

Serum quotuplex.

Verùm cùm ſerum illud primum, ſeu pura puta aqua in corpore ſolum vix reperiatur, neque ſymptomata, & morbi, quos Eugalenus, & Piſo recenſent, plurimi

à puta puta aqua poſſint prouenire, ſed, quod ipſe Piſo, *in præfatione*, fatetur, ſerum inter decurrendum per vaſa abſtergat, diluatque, & ſibi neceſſario immiſceat partem aliquam ex is ichoribus, qui in ſanguine redundant, eamque ſibi affuſam ſecum deuehat, ac transportet, quocunque fertur: rectiſſimè colluuiei, & abundantiæ ſeu seroſæ, ſeu ichoroſæ duo genera conſtituere licet, vti dictum: Vnum mite, quod eſt ſanguis aqueus, & dilutior; alterum acre, & ſalſum, quod ſuam acrimoniam ex humoribus ſeu colliquatis, ſeu corruptis, ſeu quacunque de cauſſa ſalſis, & acribus acquirit. Vt ita ſerum propriè dictum ſit aquoſus humor, ſalſedinis, & acrimoniæ particeps, vt pluribus hac de re, *lib.2. Inſtit. part.2. cap.7.* dictum.

CAPVT II.

De Intemperie Lienis.

His ita de vſu lienis & natura humoris melancholici præmiſſis, iam ad morbos lienis accedimus. Etſi verò plurimi Medici lienis morbos quaſi neglectos reliquerint; tamen multi etiam ſunt; & non minora, quam in ipſo epate, mala in toto corpore hinc originem habent.

Lien quos morbos patiatur? Patitur nimirum lien morbos intemperiei, anguſtiam vaſorum & obſtructionem, morbos numeri, figuræ, magnitudinis, inflammationes, ſcirrhos, vulnera, vlcera. E ſymptomatibus verò coctionem & expulſionem læſam, Quæ ſymptomata? dolorem, & inſuper icteri nigri cauſſa ad eum refertur. Etſi enim icterus niger non lienis propriè, ſed totius corporis p.n. affectio, & coloris eius mutatio ſit; tamen quia à liene ortum habet, eius etiam hic mentionem facimus.

Lienis intemperies. Primò autem morbos intemperiei lienis quod attinet, etſi rarò ab autoribus explicantur: tamen non negligendi ſunt; cùm procul dubio affectionis hypochondriacæ & plurium aliorum morborum origo ab intemperie lienis pendeat. Lien autem laborat intemperie nunc calida, nunc frigida, nunc humida, nunc ſicca, & quidem cum & ſine materia; plerumque tamen cum materia. Nam etſi interdum intemperies lienis nuda etiam adeſſe poſſit; tamen vix ſeſe prodit, niſi cum materia accedit, & quidem cùm lien ſanguinem craſſiorem generet, & excrementum melancholicum ibi proueniat, etiam melancholia & atra bilis plerumque in eo colligitur. Quandoque tamen etiam pituita e cruditate ventriculi genita ad eum tranſmittitur.

Cauſſa.

Cauſſæ. Contrahit autem lien intemperiem à cauſſis, à quibus epar intemperiem ſuam accipit, calefacientibus nimis frigefacientibus, & humectantibus & ſiccantibus. Imprimis à cibo & potu & medicamentis hiſce qualitatibus præditis, ſeu intus exhibitis ſeu extra appoſitis. Et imprimis, vt modo dictum, intemperie cum humore craſſo & feculento, & melancholico atque atro corripitur, ob cibum, qui chylum eiuſmodi humori generando aptum ſuppeditat; vel vaſorum obſtructionem, ob quam non debito modo euacuatur. Si enim cibus ita comparatus ſit, vt talem chylum ſuppeditet, qui plus quam par eſt, excrementi melancholici contineat, magna excrementi melancholici copia prouenit, & plus, quam per vias conſuetas euacuari poſſit. Vel etſi mediocri copia id generetur, ſi tamen viæ expurgando huic excremento dicatæ non pateant, id in liene ſubſiſtit, eique ſimilem intemperiem imprimit.

Quales autem cauſſæ ſint, quæ ad excrementi huius generationem faciunt, *de ſcorbuto cap. 3* dicemus. Hic vt paucis rem complectar, lieni nocet aer craſſus, & qui eſt circa paludes & ſtagna, & in locis ſubterraneis, cibi craſſi & feculenti, terreſtriſque ſubſtantiæ, imprimis ſale vel aceto conditi & fumo indurati; vt caro bubula vetus, hircina ceruina, ſuilla, leporum vetulorum anſerum, anatum, piſces paluſtres, lacuſtres, maritimi grandiores, aere vel fumo exiccati vel ſale conditi, legumina, lentes, fabæ, piſa, mylium, panis non bene fermentatus, caſtaneæ, fructus acerbi, cibi dulces, & melle ac ſaccharo valde conditi. Multum item & vinum auſterum ac feculentum, vt & cereuiſiæ ſimiles. Aquæ potus, & præcipuè poſt motum & laborem nimium imprimis impuræ & non limpidæ vel valde frigidę, niualis, & quę tempore ęſtiuo niue refrigerata eſt. Ebrietas & crapula. Animi etiam pathemata, imprimis timor & mœſtitia continuata, vt & ita: Quod quomodo fiat, conſideratione dignum eſt, Bilis & inſaniç ſedes à Democrito quæſita. qua de re pauca ex Hippocratis *epiſtolis* afferre libet. Cum Democritus Philoſophus ſapientiſſimus, omnium & imprimis ſui oblitus videretur, & vigilans noctu & interdiu, ſingulaque parua & magna deridens ac pro nihilo reputans vitam traheret, Senatus Populuſqu. Abderitanus, in huius viri ſalute ſuam vrbem periclitaturam exiſtimans, ad Hippocratem literas dedit eumque rogauit, vt non ſolum Democritum, quem mente captum ii metuebant, ſed & patriam ſuo conſilio ſeruaret. Venit Abderam Hippocrates, ſed, vt ad Damagetum ſcribit, Democritum offendit non delirantem, ſed omnino ſapientem & quidem illo modo; Compoſitè admodum librum ſupra genua habebat, & alij quidem vtraque ex parte ei adiacebant. Crebra autem animalium cadauera per totum diſſecta accumulata erant. Hic autem contemplato ſtudio interdum ſcriptioni incumbebat, interdum multum ſubſiſtens & apud ſe anxiè cogitans quieſcebat; Deinde non multo poſt his peractis exſurgens deambulabat, & animalium viſcera attente adſpiciebat, hiſque depoſitis rurſus deſidebat. Quem cùm Hippocrates allocutus eſſet, & data acceptaque ſalute quęſiuiſſet, quid ſcriberet; De inſania, reſpondit. Hippocrates cum rurſum rogaſſet, quid de inſania ſcriberet; quidnam verò, inquit, aliud, quam quid ſit, quomodo hominibus innaſcatur, & qua ratione allenetur. Hęc enim, inquit, quę vides animantia huius certè gratia reſeco, minime Dei opera odio proſequens, ſed bilis naturam & ſedem inquirens. Noſti enim, quod hęc vbi redundarit, vt plurimum hominibus inſaniç cauſſa eſt. In omni equidem natura ineſt, ſed in alijs quidem minus, in alijs copioſius. Huius autem ἀμέλγια morbi exiſtunt, velut materia partim quidem bona, partim vero mala ſubiecta.

Non verò crediderim, tantum Philoſophum tanto animi ſtudio, vt etiam à ciuibus ſuis pro inſano haberetur, in bilis flauæ naturam & ſedem inquiſiuiſſe. Hęc Quam bilem quæſiuerit Democritus? enim omnibus ita obuia eſt, vt neminem facile latere poſſit, ſed in illius naturam & ſedem, quę melancholiæ & inſaniç cauſſa eſt, humoris videlicet melancholici & atri inquiſiuit. Nam hic humor, vt ex Hippocrate modo dictum, eſt ὕλη ὑποκειμένη, ὅτε μὲν ἀγαθὴ, ὅτε μὲν φαύλη; quod tamen explicatione indiget. Etenim ſanguis melancholicus & melancholicum & atrum excrementum ſpecie differunt, & ab illo bona, ab hoc mala proficiſcuntur. Sanguis tamen melancholicus facile in atra bilem degenerat. Melancholicos enim ingenioſos eſſe, vulgatum eſt, & omnes, qui Melancholici ingenioſi. ingenio claruerunt, vel in ſtudijs Philoſophicis vel in Republica adminiſtranda, vel in carmine fingendo, vel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuiſſe docet Ariſtoteles, *ſect. 3. problem. 1.* Quod quomodo accipiendum ſit, *libr.3. Inſtit. part.1. ſect.2. cap.2.* dictum. Si vero excrementum melancholicum & humor ater prętematuraliſq; abundet, multorum grauium morborum & ſymptomatû autor eſt, & vix alius humor eſt, qui

plures

pluresque & deteriores morbos ac ſymptomata excitet.

Iræ cauſſa. Ab hoc humore, vt inſaniam, ita & iram, quæ furor breuis eſt, prouenire ſtatuimus, non a bile flaua, in veſicula fellis collecta, eoque circa lienem commoto. Cùm n. in animi affectibus humores in corde primum agitentur, iſque humorum motus arterijs communicetur. Lien verò arterijs plurimis abundet, veſicula fellis autem exiguam cum corde communionem habeat: manifeſtum eſt, illam agitationem humorum in animi affectibus magis in liene quam epate fieri. & ille ipſe humor, qui in liene quaſi fermentum eſt, quod in humoribus reliquis feruorem excitat, ſi in animi affectibus moueatur, magnam in humoribus agitationem efficit. Et rem ita ſe habere, quilibet in ſeipſo experiri poteſt, cum in ira humorum commotio in ſiniſtro latere potius circa lienem, quam in dextro percipiatur.

Non tamen ſolum ex rerum naturalium vſu non conueniente lien male affici poteſt, ſed & a corde & epate eius intemperies mutari, & ab iis humores vitioſi ipſi communicari poſſunt. Etenim cum lien multas arterias habeat, eaſque omnes à corde oriundas, ſi ſanguis arterioſus ſe non bene habeat, lien inde afficitur, atque hinc euenit, vt modò dictum, vt animi pathemata, imprimis timor, mœror & triſtitia ac ira multorum morborum lieni cauſſa eſſe poſſint. Epar quoque ſi non bene ſe habeat, per ramos venæ portæ facilè aliquid mali Lieni communicare poteſt.

Cur animi pathemata lieni noceant?

Signa Diagnoſtica.

Signa. Lien etſi morbos multos pati poſſit; tamen cum ſenſu exiguo præditus ſit, ſæpe diu ibi latent, & demum, vbi iam incrementum ſumpſerint, & aliæ partes afficiuntur, patefiunt. Quapropter vtile eſt, ſigna, quibus Lienis morbi dignoſcantur, diligenter perſpecta & cognita habere. Ideoque etiam in genere aliquid de Lienis morbis cognoſcendis, dicemus.

Cognoſcuntur autem rectiſſimè, vt alij affectus, ſuis cauſſis, quas modò enumerauimus, quæ ſi præceſſerint, & imprimis ſi in victu errores, à quibus humor melancholicus generari poteſt, commiſſi ſint, Lienem affici indicio eſt.

Deinde idem arguunt effectus, vt actiones eius læſæ, de quibus poſtea in ſpecie dicetur, vt & ea, quæ actiones eius læſas ſequi ſolent, hinc inde in corpore ſymptomata & morbi.

In ſpecie morbos intemperiei quod attinet, ex cauſſarum, quæ præceſſerunt, natura imprimis ij patefiunt. Si enim cauſſa calefaciens præceſſerit, ſimilem intemperiem adeſſe indicio eſt; ſi frigida frigidam. Indicant & effectus, qualis ſit intemperies. Nam ſi Lien ſit calidior adeſt ſitis, lingua eſt ſiccior, ardoris & caloris alicuius ſenſus in ſiniſtro Hypochondrio percipitur; Lien nimis cito cibum & potum attrahit, rubor aliquis, & φλόγωσις, ac calor ſubito euaneſcens in facie, & præcipuè in maxilla ſiniſtra percipitur: Cibi appetitus non eſt magnus.

Frigidam verò Intemperiem indicant multa murmura & rugitus, ructus & vomitus acidi.

Sicca Intemperies cognoſcitur ex aliqua ſiniſtri lateris duritie & vrina tenui.

Tandem à iuuantibus & nocentibus de Intemperie Lienis iudicare licet. Nam ſi calida fuerit Intemperies, à calidioribus cibis & potu, ac motu nimio læditur. Contra ſi frigida fuerit, frigida lædunt. Qui verò etiam vitioſos humores in liene cumulatum iri ſi currant, vel vehementius exerceantur, dolorem ſiniſtri hypochondrij percipiunt. Cumulatur verò plerumque in eo Excrementum melancholicum. Qua enim in Liene ſanguis craſſior generatur, & ibi prouenit excrementum melancholicum, in eo facile cumulatur. Idque cognoſcitur ex vrina tenui, ſi in eo ſubſiſtat: craſſa verò & feculenta, ſi cum vrina excernatur. Et tandem ſi incrementum ſumat, in totum corpus diffunditur, & multa mala generat, vt poſtea *de obſtructione Lienis* dicetur.

Prognoſtica.

1. Lienis morbi in initio facilè ſanantur; Verum ſi protrahantur, vt inde fiant obſtructiones, vel tumores duri, difficulter curantur. Prognoſtica.

2. E Lienis morbis neglectis grauiſſima ſequuntur mala, ſcabies, Melancholia, ſcorbutus, & plurima alia. Eſt enim viſcus hoc etiam publicæ coctionis officina.

3. Lienis intemperies ſine materia rarò eo deueniſt, vt homini mortem inferant; niſi ita magnæ ſint, vt eius actio planè euertatur, qua ablata vel diminuta vel deprauata, humor melancholicus & feculentus cumulatur & grauia inde mala excitantur.

4. Intemperies cum materia grauior eſt & tardius curatur, cùm humor melancholicus, qui plerumque peccat in liene, craſſus ſit, eiuſque motus tardus, & inde pertinaces Lienis obſtructiones & ſcirrhi incurabiles excitentur.

Indicationes.

Intemperies ſi ſola ſit ſine materia indicat alterantia contraria; quæ verò cum materia eſt, ſimul humoris vitioſi euacuatione poſtulat; Et cùm humor Melancholicus plerumque in Liene colligatur, is præparandus & euacuandus eſt. Indicationes.

Curatio.

In curatione autem Lienis in genere quædam obſeruanda. 1. Cùm Lien publicum officium gerat, & ipſe etiam ſanguinem gignat, eius robur eſt conſeruandum, & propterea non nimis & ſolum relaxantia vſurpanda, ſed moderatè adſtringentia admiſcenda, qualia ſunt; abſynthium, nardus & ſimilia. Curatio Lienis in genere.

Validè tamen adſtringentium vſus nimius etiam vitandus, ne humores craſſi Lieni impingantur.

2. Dulcia in morbis Lienis nec in cibo nec in potu conueniunt, & ſpleni ὠφέλιμα τὰ δριμέα ϗ τὰ πικρὰ: τὰ δὲ γλυκέα φλαβερά.

3. Nec acetum nec acida Lieni amica ſunt, & vt Hippocrates, *3. de rat. vict. in acut. t.* 30. habet, acida bilioſis potius, quam melancholicis conueniunt, & melancholia, dum ab acido fermentatur, multiplicatur. Exaltat enim Melancholiam acetum.

4. Lien exiguum ſenſum habet, eiuſque ſubſtantia eſt durior, & humor, qui in eo generatur, eſt craſſior. Quapropter etiam acria ſatis, & fortiora medicamenta fert, quam Epar.

5. Cauendum tamen, ne vicinum epat à fortioribus medicamentis aliquid damni patiatur.

6. Quia meatus & vaſa ſatis anguſta habet Lien, ne ea obſtruantur, omnia ea vitanda, quæ illa obſtruere poſſunt.

7. Euacuatur autem Lien per hæmorrhoides; de quo *de aff. hypochondriaca, part. 5. ſ. 1. cap. 1.* dicetur, vomitu, cum per vas breue ſatis commoda via in ventriculum ſit per aluum, & per vrinas, vt *ibidem* dicetur, quæ videantur, ne idem bis repetere opus ſit.

8. Et hoc notandum, ſi Lien per conſenſum à ventriculo, epate, corde, vel toto afficiatur curationem ad illa membra affecta præcipuè dirigendam eſſe, & materiam, quæ ad Lienem confluit, alio auertendam & quæ iam influxit euacuandam eſſe. Et quia interdum à toto materia ad lienem confluit, etiam ſanguis quandoque mitti poteſt. Et miratur Galenus, *libro de curandi ratione per ſangu. miſſ. cap.* 16. quod antiqui in curando liene ſanguinem mittere neglexerint; cum tamen

men ipſe eiuſmodi præſidium ſæpe tutiſſimum expertus fuerit.

Medicamenta ergo Lieni accommodata ſunt amara & nitroſa & aliquam acerbitatem & adſtrictionem coniunctam habentia. Qualia ſunt.

Interna. Radices & cortices, *tamariſci, capparum, ſcillæ, filicis, polypodij, quernι, aſari, fraxini, raphani ruſticani, cichorij, bugloſſ. ſcorzonera.*

Folia; *Aſplenij*, vulgo *ſcolopendrij & ceterach*, quod omnibus ferè præfertur, *chamæpithyos, chamædryos, agrimoniæ, centaur. minor. tamariſci, linguæ ceruinæ, naſturtij aquatici, cochleariæ, fumariæ, beKabunga, abſinthij, capill. Veneris.*

Flores, *Geniſtæ, cichorij, borraginis.*

Semina. *Portulacæ, vitis, plantaginis, geniſtæ, cichorij, paſtinacæ ſylueſtr. vrticæ.*

Fructus: *Cappares.*

Gummi. *Ammoniacum.*

Ex animalibus vt occulta qualitate iuuantia commendantur; *Lien aſini præparatus ad ʒ. j. hædinus, hircinus, bubulus cum liquore conuenienti datus.* Non tamen quælibet ex his cuilibet morbo Lienis conueniunt. Sed cuilibet ſua eligenda remedia, vt iam in ſpecie dicetur.

Intemperiei lienis Curatio. Et quidem Intemperiem Lienis contrarijs emendari notiſſimum eſt: At ipſa Intemperies per ſe purgationem non incidat, & ſi interdum in nuda intemperie purgantia exhibentur, id ideo fit, ne humores vitioſi e vicinis locis confluant, molemque augeant, vel alium in liene affectum excitent.

Verum Intemperies Lienis raro ſine materia in eo excitatur, & vix animaduertitur, antequam aliquam materiam ſibi adſciſcat quod vbi factum, materia præparanda & per conuenientes vias euacuanda.

Commodiſſimè autem per hæmorrhoides euacuatur, vt etiam *de aff. Hypochondriaca* dicetur, ſi natura vel ſponte eas aperiat, aut ſi hirudines illis applicentur.

Vt autem per aluum euacuetur, primò talis præparatio fieri poteſt, præcipuè ſi caliditas adſit.

℞. *Rad. cichor. polypod. quern.* ana ℥. ß. *cortic. tamariſci, rad. cappar.* an. ʒ. ij. *ſcolopendr. capill. Veneris* an. M. j. *flor. geniſt. borrag. bugloſſ.* an. p. j. *ſem. portulac.* ʒ. j. *agni caſt.* ʒ. ß. *paſſul.* ℥. ß. Coqu. in aqua ſimpl. Colatura dulcoretur *pauxillo ſacchari*. Vel addatur *ſyrupi de pomis vel vini ſimplicis* an. q. ſ.

Vel ℞. *Aqua fumar. cichor.* an. ℥. iij. *ſyr. byzant. ſ. de pomis* an ℥ j. *ſpiritus vitrioli* ♂ gutt. vj. M.

Materia præparata per aluum euacuetur *folijs ſenæ, Epithym. rad. gialapæ, helleboro nigro lapide Lazuli.*

E Compoſitis vtilia ſunt, *ſyrup. de pomis Regis Sabor. & de pomis cum helleboro, pilul. tartarea, de ammoniaco. Syrupi è ſucco pomor. purgans*, deſcriptio Cratonis hæc eſt.

℞. *Succ. pomor. dulc. borrag. meliſſ.* ana ℔. ß *flor. borrag. viol.* an. P. j. *fol. ſenæ, epithymi hellebori nigri præpar.* an. ℥. ß F. l. a. Syrupus, qui aromatizetur, *cinamomi, caryophyll. croci, ſpecierum aromat. roſat. diamoſch. dul.* an. ℈ ß Doſ. ℥ iij. cum *mann.* ʒ. vj. vel ℥. j. & ſuperbibatur *iuſculum gallinæ.*

Pilulæ Tartareæ deſcribuntur in pharm. reſt. Quercetan. *cap.* 18. Mihi ſic commodius fieri poſſe videntur.

Pilulas tartareas conficiendi ratio commodior. ℞. *Polypod. quern.* ℥. ij. *cortic. tamar ſc. rad. capp. rad. bugloſſ.* an. ℥. ß. *paſſul. corinthiac. contuſar.* ℥. j. ß. *myrobalan. indar.* ℥. j. *flor. geniſt.* M. ß. *ſem. aquilegiæ. geniſt.* an. ʒ. ij. Infundantur in vaſe vitreo clauſo in ſufficiente quant. *aquæ fumariæ & ſcolopendr. addita ſalis Tartari* ʒ. j.

Colaturæ ℞. ℔. ij. *ſucci pomor. odorat.* ℔. j. In ijs in balneo Mar per quatriduum digerantur vaſe clauſo, *cremor. Tartari* ℥ j. ß. *fol. ſenæ* ℥. ij. *follicul. ſen.* ℥. j. *turbith. elect.* ʒ. vi. *rad. gialapæ* ℥. ß. *hellebori nigri* ℥. j. ß. *myrrh. elect.* ℥. j. *flor. cord.* ana P. ij. *epithym.* ʒ. vj. *macis, cinam, caryophyll.* an. ℥. ß. Poſtea colentur & exprimantur.

Colatura in B. per diem adhuc digeratur, poſtea quod clarum eſt effundatur, cui adde *aloes præparatæ* ʒ. iij. M. Et coagulentur igne lento, ſub finem adde *ſpec. diarrh. abbat. lætificans, Galeni trochiſc. de lacca de cappar.* an ℈. ij. *croci* ʒ. j. *crem. tart.* ℥. ß. *ſalis folior. ſenæ, fraxini* an. ʒ. ß. *ol. saſſ.* gutt. vj. *citri* gutt. ij. M.

F. Maſſa. Si libet poſſunt acui *extracto ſcammonij.*

Plura huiuſmodi medicamenta proponentur *capite ſequente.*

Tandem danda opera, vt reliquiæ materiæ abſumantur, & quod reſtat, inſenſibiliter diſcutiatur, aut ſenſim cum vrina euacuetur.

Vtiles ſunt hic trochiſci de capparibus, de Lacca & ſimiles, qui vel in pilulas formari vel in puluerem redigi, & cum conueniente liquore, exhiberi poſſunt.

Non ſolum autem interna medicamenta, ſed & externa applicari poſſunt. Et quidem in externis medicamentis in temperie calida adhibendis notandum, omnia cum poſca conficienda eſſe, vt facilius penetrent. Imò etiam in alijs intemperiebus penetrationis gratia acetum admiſceatur.

Ad reliquias materiæ abſumendas vtilia ſunt oleum *de capparibus, nardinum, irinum, liliorum alborum*, vnguentum, *agrippæ, de arthanita, emplaſtrum de Meliloto, diachylum ireatum*, de quibus *de tumoribus Lienis* dicetur. Sunt etiam nonnulli, qui ſupra ſiniſtrum Hypochondrium cucurbitam cum ſcarificatione & multa flamma applicant, vt de materia tenuius & flatulentum euocetur. Sed tutius eſt à tali ſcarificatione abſtinere, & digerentibus modò propoſitis peragere,

Diæta.

Diæta medicamentis reſpondeat. Et quia plerumque humor melancholicus abundat, aer craſſus fugiendus, & puro ac claro vtendum. A cibis crudis, viſcidis, ſalſis, ſale ac fumo conditis, vt & dulcibus, abſtinendum. Vinum ſit purum, tenue, clarum, ac non admodum potens, vel cereuiſia defæcata. Animi affectus moderandi, & imprimis mæſtitia, timor, ac ira fugienda, de quibus *de ſcorbuto* dicetur. Diæta.

CAPVT III.

De Lienis morbis organicis & præcipuè, obſtructione.

VArijs quoque morbis ex Organicorum numero Lien corripitur, & ſæpiſſimè aliqua vel in figura, vel magnitudine vel ſimilibus variatio occurrit. Interdum enim bipartitus ferè totus deprehenſus eſt Lien, vt obſeruauit Riolanus. Idem, vt, *libr.* 2. *Antropogr. cap.* 23. refert, In quodam vidit Lienem exactè quadratum trium palmorum latitudine, & æquali longitudine, craſſitie 4. digitos æquantem, & vndiquaque cartilaginoſa ſubſtantia incruſtatum Geminos Lienes inuentos teſtatur Ariſtoteles, *lib.* 4. *de gen. animal. capit.* 4. & Gemma, *Coſmocrit. libr.* 1. *capit.* 6. Tres inuenit Fallopius, vt refert *in obſeru. Anatom.* Contra Lienem interdum planè defuiſſe obſeruauit Hollerius, *in obſeru. libr.* 5. Gibbæ lienis parti adipem inſtar candidiſſimi & clariſſimi lapidis annatam fuiſſe obſeruauit Veſalius, *lib.* 15. *de corpor. hum. fabr. capit.* 9. Lapides in Liene repertos fuiſſe refert Scholiographus Hollerij *ad capit.* 48. *lib.* 1. Fallopius *in obſeru. Anatom.* Veſicam aqua plenam duorum pugnorum magnitudine ſub liene inuenit Coiter, vt refert *in lib. obſeru. Anatom. & Chirurg.* Nonnunquam ſitum commutat cum epate, ſed prodigioſè, vt refert Ariſtoteles, *hiſtor. animal. libr.* 2. *cap.* 13. Ruptis ligamentis etiam viſus fuit in muliere ad hypogaſtrium prolapſus ſupra vterum, qui per bien- Lienis morbi Organici.

nium molæ ſpecie medicos ſefellit. Tandem fato functa ægra tumoris illius cauſſa patefacta fuit aperto cadauere, vt *eodem loco* Riolanus refert. In nobili viro eodem modo prolapſum Lienem ad hypogaſtrium annotauit Capreolus.

Verùm cum iſti morbi partim à prima conformatione ſint: partim ita lateant, vt non niſi poſt mortem deprehendi poſſint, & omnes incurabiles ſint, ſaltem eorum mentionem feciſſe ſufficiat. Eos verò qui & ſignis deprehendi poſſunt, & curationem aliquam ſuſcipiunt, hic explicandos ſumemus. Et primò de obſtructione Lienis agemus. Etſi enim anguſtia vaſorum in liene etiam à compreſſione, quæ fit à tumoribus, fieri poſſit: tamen de eo poſtea, vbi *de tumoribus Lienis* agemus, dicetur.

Cauſſa.

Cauſſa. Cauſſæ autem obſtructionis vaſorum Lienis ſunt humores craſſi, terreſtres ac feculenti, & tartarei, vt hodie appellantur, & imprimis humor melancholicus. Generantur autem tales humores è cibo & potu, qualis *capite præcedenti* propoſitus eſt. Ad cumulandos hoſce vitioſos in Liene humores faciunt conſuetæ hæmorrhoidum vel menſium euacuationes ſuppreſſæ.

Vt autem facilius tales obſtructiones excitentur, facit etiam Lienis caliditas, ob quam is chylum nondum ſatis in ventriculo coctum & elaboratum, vt & potum ad ſe trahit, de quo Hippocrates, *lib. 4. de morbis*: dum Lien ægrotat, inquit, vel humores ſpontè feruntur ad ipſum, vel trahit per venas, quas habet cum epate communes, vt etiam *lib. 1. de morbis mulier.* docet. Exercitatio quoque vehemens ſtatim à cibo idem præſtat, vt & decubitus continuus in latus ſiniſtrum.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcuntur Obſtructiones Lienis è cauſſis, quæ præceſſerunt & effectis, iiſque, quæ ſequuntur. Nam ſi cauſſæ, quæ antea enumeratæ ſunt, præceſſerint, mali huius ſuſpicionem præbent, quod poſtea confirmant ea, quæ ſequuntur. In principio quidem ſolum grauitas quædam in ſiniſtro hypochondrio percipitur, poſtea etiam dolor aliquis, præſertim in curſu & concitatiore ac longa ambulatione, malo tandem incrementum ſumentem, cùm nec craſſior chyli pars ob vias obſtructas à liene attrahi, nec melancholicum excrementum per conuenientes vias expurgari poſsit; Et chylus craſsior ac feculentus ſimul ad epar tranſit, vnde melancholicus ſanguis generatur, & excrementum melancholicum ad epar deriuatur, atque hinc in totum corpus diffunditur: vnde totius corporis color floridus & natiuus in liuidum mutatur, corporis grauitas percipitur, ſpirandi difficultas excitatur, præſertim poſt exercitium vehemens, tuſsis ſicca interdum adeſt, quandoque cordis palpitatio, ſcabies, affectio hypochondriaca, canina appetentia & ſimilia mala oriuntur.

Interdum humor ille Melancholicus ad ventriculum effunditur, vnde ructus acidi, humorumque acidorum vomitus ſequitur, interdum etiam ad aluum effunditur, vnde diarrhœa & dyſenteria excitatur, de quo Hippocrates, *6. Aph. 43.* qui Lienoſi difficultate inteſtinorum corripiuntur, iis ſuperuenientem dyſenteriam longam aqua inter cutem & inteſtinorum læuitas excipit ac moriuntur. Vrina ſæpe ſanorum ſimilis eſt, quæ ſi æger paulisper mouetur, craſſa & obſcura redditur, & interdum quaſi ſanguinea: Aluus plerumque eſt adſtrictior, & alia ſigna, quæ in hypochondriacis & ſcorbuticis adſunt, conſpiciuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Affectus hic plerumque pertinax eſt & diuturnus, ob humoris, à quo pendet, naturam.

2. In principio hoc malum curatu facilius eſt: Si verò diutius protrahatur; difficilius curatur, & ſæpe in ſcirrhum Lienis abit.

Indicationes & Curatio.

Obſtructio apertionem indicat: aperitur autem obſtructio, ſi humor, qui eam parit, è vaſis illis amoueatur, quod fit per medicamenta attenuantia & incidentia, quibus poſtea ſubiungenda euacuantia. Indicationes & Curatio.

Vniuerſalibus itaque præmiſsis exhibeantur attenuantia & incidentia, non tamen nimium calefacientia, ne humore tenuiore diſcuſſo craſsior relinquatur, ac malum grauius & pertinacius reddatur. Vtilia hic ſunt medicamenta *capite antecedenti* propoſita: vt & *tartarum* & ex eo parata medicamenta. *cremor tartari, ſpiritus tartari ſimplex & compoſitus, tartarum vitriolatum,* medicamenta ex chalybe parata, vt. Medicamenta attenuantia & incidentia.

℞. *Cortic. rad. cappar. tamariſci* an. ℥. ß. *rad. aperient.* ʒ. vj. *bugloſſ.* ʒ. iij. *chamadr. ceterach.* M. j. *ſem. agni caſti* ʒ. j. *flor. geniſtæ. borrag.* an. M ß. Infundantur in vino, vel coqu. in aqua pura. Colaturæ ℞. ℥. x. *ſyrup. borrag.* ℥. ij. *oxymel. ſcillit.* ℥. j. Miſce pro tribus doſibus.

Vel: ℞. *Rad. filicis, polypod. querni, cort. tamar.* an. ℥. ß. *chamædryos* M. j. *paſſul. minor.* ℥ j. Coq. in aqua simpl. Colaturæ ℞ ℥ x *ſyrupi de ſcolopendr.* ℥. iij. *tartari vitriolati* ℈. j. M. Vel fiat talis ſyrupus.

℞. *Rad. eryng. rubiæ tinctor. glycyrrh. polypod. quern. cort. tamariſc. rad. cappar.* an. ℥. ß. *rad. aſari* ʒ. ij. *ceterach. chamadr.* an. M. j. *flor. geniſt. borrag. bugloſſ.* an. M ß. *cinamom. cortic. aurant.* an. ʒ. ij. *paſſul. minor.* ℥. ij. F. ſ. a. Syrupus, cuius ℥. ij. cum aqua fumar. vel alia conueniente vel vino abſinthij exhibeantur. Poteſt etiam oxymel ſcillitic. vel tartarus vitriolatus addi.

Efficaciſsimi etiam in obſtructionibus tollendis ſunt *trochiſci de capparibus*, vt & *trochiſci de ſcolopendr.* qui hoc modo parantur: ℞. *Scolopendr. ſeu ceterach, hyſſop. praſſij fructus tamariſci, cortic. rad. capp.* an. ʒ. ij. *ſem. agni caſti, rutæ, gentianæ, ariſtoloch. rotund. flor. geniſtæ* an. ʒ. j. ß. *ammoniaci aceto diſſoluti* q. ſ. F. Trochiſci. Si humores calidi admixti ſint, tales fieri poſſunt.

℞. *Sem. portulac. ſcarriolæ, agni caſti, fructuum tamariſci, capill. Veneris, ſcolopendr.* an. ʒ. ij. *ſpec. diatrion ſantal. cort. rad. cappar.* an. ʒ. j. ß. Cum oxymel ſcyllitico *vel aqua tamariſci* in qua gummi aliquod diſſolutum ſit. F. Trochiſci.

Vel: ℞. *Trochiſc. de capparibus* ʒ. j. *croci* ♂ *pulver. vel extract. gentian.* an. ℈. j. *extract. abſinth.* ℈. ß. Cum *oxymel. ſcillit.* F. Pilulæ mediocres.

Verùm cum iſta pauló fortiora ſint, & pleraque ſimul vrinam moueant, prius corpus expurgare conuenit. Poſt leniter ergo aperientium vſum purgatio inſtituenda eſt, vt: ℞. *pil. tartar.* ℈. j. *extract. ſcammon.* gr. iij. F. Pilulæ mediocres. Purgantia.

Vel: ℞. *pilul. de fumar. tartarearum* an. ℈. i. *de ammon.* gr. vi. *extr. hellebor. nigri* gr. iii. F. Pilulæ mediocres.

℞. *Radic. cichor. polypod. quern. filicis cortic. tamariſci* an. ℥. ß. *ſcolopendr. chamadryos. praſſij* ana M. j. *card. bened. centaurij minor.* an. M. ß. *ſem. geniſt. aquileg.* an. ℥. ii. *glycyrrh.* ℥. ß. *paſſular. min.* ℥. ii. Coqu. in *aqua*. In colatura infunde *fol. ſenæ elect.* ℥. ii. *follic. ſenæ* ℥. ß. *rad. gialap. hellebor. nigr. præpar.* an. ʒ. ß. *Zingiber, Zedoariæ, cortic. citri* an. ʒ. ii. *flor. cordial.* P. iii. Coq. in vaſe clauſo. Colaturæ Adde *ſacchar.* q. ſ. F. ſ. a. ſyrupus liquidior, qui aromatiſetur aquæ cinamomi ℥. ß. Doſis ℥. ii.

Poteſt etiam euacuatio per vomitum inſtitui, cùm recta via ſit à liene ad ventriculum per vas breue. Vomitus.

Euacuatione peracta ad extenuantium & incidentium vſum, & præcipuè trochiſcorum, redeundum, quæ reliquias abſumunt, & ſimul vrinas mouere poſſunt, cùm lien etiam vtiliter per vrinas euacuetur, vt *de affect. hypochond.* dicetur.

Exhibe-

Exhiberi quoque poteſt pro morbi ratione theriaca cum decocto vel aqua bugloſſi, quæ etiam veſicas, quæ lieni adnaſcuntur, abſumunt.

Si his omnibus morbo non ſatisfiat, acidulas vel thermas æger vſurpet, vel chalybis vſum, qui pertinaciſſimas etiam lienis obſtructiones tollit, ſeſe accingat, de quo *de affect. hypochondriaca* dicetur, quæ huc transferri poſſunt.

Roborantia. Tandem etiam roborantia lienem, & quæ reliquias, quæ adſunt, humorum abſumunt vſurpanda, vt: ℞. *Scolopendr.* M.ij. *hyſſopi, chamedryos, roriſmarini, centaur. minor.* an. M.j. *cort. tamariſci, ligni ſaſſafras* an. ʒ.ij. *cortic. citri* ℥ ß. *cinamom. macis, caryophyll.* an. ℥. ij. Inſuantur ſacculo ex ſerico vel linteo albo, & affund. vini menſuræ duæ.

Vel: ℞. *Chamedr. centaur. minor.* an. M. ß. *cortic. tamariſci* ℥ ß. Affunde vini q. ſ.

Vel: ℞. *Conſeru. borrag. cichor. flor. geniſt.* ana ℥. i. *rad. condit. helenij. cort. citri condit.* an. ℥ ß *pulu. cortic. tamariſci, cinamomi* an. ʒ. i. *ſpica* ʒ. ß Cum *ſyrupo borrag.* F. Electuarium.

Si liber, poteſt chalybis præparati ℥. ß. addi. Dum hæc ita exhibentur, extrà topica ſimul adhibenda ſunt.

Vt: ℞. *Rad. alth. cortic. tamariſci* an. ℥. ß. *ſcolopend. marrubij, chamæpith. rutæ* ana M. i. *flor. geniſt. chamæm. ſambuci* an. M ß. Coq. in aqua & aceto, & decoctum cum ſpongia vel linteo fomenti loco imponatur. Vel fiat ex iiſdem cataplaſma.

Laudantur & folia hyoſcyami in aceto & oleo de capparibus cocta & fomenti loco impoſita. Poſt fomentum vnguentum vel emplaſtrum imponatur.

Vt: ℞. *Flor. geniſt.* M. iii. Coq. in vaſe clauſo & contundantur. Adde *vnguenti dialth.* ℥. iii. *ammoniac. aceto diſſolut.* ℥ ß M.

℞. *Flor. geniſt.* ℥. iii. *butyri ſine ſale, axung. porci* an. ℔ ß *ceræ parum.* F. ſ. a. Vnguentum.

Vtile eſt & *oleum de capparibus, cheirinum, rutaceum, amygdal. amarar.* Imprimis lienem extenuat ammoniacum aceto diſſolutum.

Vel: ℞. *Mucilag. rad. alth. ſem. lini, fœnugræc.* an. ℥. ß. *vnguent. dialth. adipis gallinæ* an. ℥ ß. *ol. de cappar. rutacei, cheirini* an. ℥. i. *aceti rutacei* ℥. ii Coq. ad aceti conſumptionem. Adde *ammoniaci aceto diſſoluti.* ʒ. iii. Miſce.

Diæta.

Diæta. Cibi omnes, qui obſtructiones lienis parere poſſunt, & ſupra enumerati ſunt, craſſi, viſcidi, terreſtres; pinguia, dulcia, ex lacte, & farina vitandi. Panis ſit bene fermentatus. Capares in frequenti vſu ſint. Cibi condiantur hyſſopo, ſaluia, roremarino, cinamomo, croco, ſem. fœnic. & aniſi; quibus & panis condiri poteſt. Sinapi etiam vtile eſt, & beta ac raphanus, aſparagus, petroſelinum, aſparagi lupuli ſalictarii, endiuia, cichorium. Acetum ad cibos condiendos, vel pro intinctu tale parari poteſt.

℞. *Aceti ſextarios duos, ſummit. tamariſc. fænicul.* an. q. v. Macerentur per triduum, & acetum colatum vſui ſeruetur.

Vtile etiam eſt bibere è vaſe è *tamariſco* parato. Vel ſi tale deſit, ligni tamariſci aliquid potui imponi debet.

CAPVT VI.

De lienis magnitudine vitioſa & inflatione.

Lienis magnitudo vitioſa. QVandoque etiam lienis magnitudo vitiatur. Et quidem interdum à prima conformatione lien magnus eſt. Interdum poſtea ob cauſſas morbificas talis euadit. Veſalius, *lib. 5. de corpor. hum. fabr. cap. 6.* [illegible] in quodam ſuſpenſo, qui candidiſſimam & glabram cutem habebat, & ſanus erat, adeo grandem inueniſſe lienem, vt parum epati mole cederet. Scribit etiam Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab. lib. 6. cap. 8.* ſe in nobili fœmina vidiſſe lienem adeò magnum, vt vniuerſum abdominis ſpatium occuparet, quæ tamen plures liberos genuit. Columbus, vt *libr. 15. Anat.* refert, lienes adeo magnos vidit, vt viginti librar. pondus vnuſquiſque excederet. Refert quoque Schenckius, *lib. 3. obſ.* hiſtoriam lienis, qui totum fore abdomen impleuit, ponderis librarum viginti trium.

Refert etiam Guilielmus Fabricius, *cent. 2. obſ. 45.* in fœmina quadam (quæ ſibi perſuaſerat, fœtum mortuum poſt partum alterius per menſes 14. in vtero remanſiſſe, atque id eo, quod in latere ſiniſtro duritiem oblongam, atque ex inferiore parte rotundam percipiebat, caput infanti repræſentantem, quæ ad ilia vſque ſeſe extendebat, comprehendebatque ſimul regionem vmbilici vnà cum dextri lateris coſtis nothis) epar tantæ magnitudinis fuiſſe repertum, vt lobus ſtomachum verſus ſub coſtis ſiniſtri lateris ſpurias tranſgrederetur. Splen quoque immenſæ magnitudinis durus & inferiori parte verſus ilium rotundus, ſanguine aduſto plenus, hepatis lobo adnatus, conſpiciebatur. Venæ eius, cum arteriis meſaraicis pollicis magnitudinem excedebant. Vas verò breue exiguum & obſtructum erat.

Contra interdum planè paruus reperitur. Ita ſcribit Vidus Vidius, *lib. 10. de curat. membratim, cap. 10.* ſe vidiſſe lienem adeo exiguum, vt columbini oui magnitudinem non excederet, adeo durum & compactum vt ferè lapidis duritiem imitaretur.

Verum cum talia vitia in prima conformatione contracta emendari non poſsint, de tribus ſaltem magnitudinis auctæ vitiis, quæ curationem ſuſcipiunt, dicemus.

De inflatione, inflammatione, & tumoribus frigidis ac ſcirrho. Et primo inflationem quod attinet, cum lien ſubſtantiæ ſit raræ & ſpongioſæ, interdum à flatu diſtenditur, & cum dolore ſine vlla grauitate in tumorem tollitur, ac cùm manu premitur, murmur intus percipitur, — Lienis inflatio.

Cauſſa.

Generantur autem illi flatus ex vſu ciborum flatulentorum, caſtanearum, fabarum, bulborum, mellis & ciborum dulcium, atque aliorum flatulentorum. Aqua quoque, præſertim frigida pota ad malum hoc inducendum facit. Humores tamen flatibus generandis apti in primis viis cumulati, etiam ſine ciborum flatulentorum vſu, malum hoc inducere poſſunt. Intemperies præterea frigida aeris ad flatus eiuſmodi generandos facit. — Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Tumor & diſtenſio quædam in ſiniſtro hypochondrio percipitur, atque inde ortus dolor aliquis, ſed ſine vlla grauitatis aut ponderis ſenſu, ac lien compreſſus nonnihil cedit, & murmur ibi auditur. Quandoque & ructus accidunt. Si à cibis flatulentis malum ortum habear, id ex relatione ægri cognoſcitur. Quod ſi nil tale præceſſerit, ad humores vitioſos antea cumulatos mali cauſſa referenda. — Signa.

Prognoſticum.

Cùm flatus ſit loco mobilis, facilius, quam alias lienis mala, inflatio eius curatur. — Prognoſtica.

Indicationes & Curatio.

Flatus diſcutiendus eſt, & cauſſa, à qua ille prouenit, tollenda. Euacuationes ergo, ſi opus ſit, præmittende, — Indicationes & Curatio.

tende,

tendæ, poſtea flatus diſcutientia intus & extra adhibenda. Exhiberi etiam poteſt *decoctum flor. chamamel. veronicæ*, in vino generoſo, *diacyminum*, *diaſpoliticon*, *diacalaminth. trochiſc. de cappar. aqua zedoaria*.

Vel: ℞. *Sem. agni caſti, ammeos, apij. cymini, ariſtol. rot. centaur. minor. cortic. radic. cappar. tamariſci partes æquales*. Et cum vino vel aceto in qua per noctem ammoniacum infuſum fuerit. F. Trochiſci.

Extra verò inſtituatur fomentatio, *ex cort. rad. cappar. flor. tamariſci, fol. rutæ, calaminth. flor. chamam. meliloti, ſem. agni caſti, aneti, cumini, baccis lauri* in aqua & aceto coctis.

Poſtea inſtituatur inunctio ex *oleo rutaceo, irino, laurino, nardino, de capparibus*.

Vel: ℞. *Fol. rutæ. abſinth. calaminth.* an. M. ß. *rad. ariſtol. rot. gentian. iridis* an. ℥. ß. *flor. chamamel. melilot. geniſtæ* an. M. ß. *baccar. lauri* ℥. ß. Coq. in vaſe duplici, in vini optimi part. 2. & ol. coſtini ac anethini p. 1. ad vini conſumptionem; oleum expreſſum vſui ſeruari poteſt.

Cucurbita quoque lienis regioni appoſita flatus in eo diſcutit.

CAPVT V.

De Lienis Inflammatione.

Lienis inflammatio. ETſi lien, vtpote qui craſſiorem chyli partem attrahit, rarius phlegmone corripitur: Aliquando tamen hoc accidit, vt ex Galeno 6. *de loc. affect. & 13. meth. med.* atque ipſa experientia patet. Cùm enim venæ & arteriæ ſatis copioſæ in liene inueniantur, ſi eæ vel obſtruantur ab humoribus calidis, vel ſi quis in regione lienis percuſſus ſit, aut ex lapſu eò loci læſus, aut hæmmorrhoides vel menſes ſuppreſſi regurgitent, inflammatio inde excitari poteſt. Et eædem cauſſæ, quæ epatis inflammationem, de qua *poſtea* dicetur, excitant, ferè etiam in liene locum habent. Sanguis autem, qui inflammationem excitat, nunc purus eſt, nunc bilem, vel quod plerumque fit, humorem melancholicum admiſtum habet, vt Alexand. Trallianus, *lib. 8. cap. 10.* docet,

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cùm lien inflammatur, feruor, dolor & tumor in ſiniſtro hypochondrio apparet. Etſi vero ren ſiniſter, vt dextro elatior, lieni propinquus eſt; & propterea doloris ſitus in inflammatione renis ſiniſtri, & inflammatione lienis valdè ſimilis eſt: tamen lien, vbi intumeſcit, verſus anteriora magis protuberat & hominem medium quaſi cingit, &, vt Alex. Trallianus habet, non ſolum ventrem & ſtomachum, ſed etiam dextram hypochondriorum partem lienis tumor interdum occupat, atque alijs etiam ſignis lienis & renis ſiniſtri inflammatio diſtinguuntur. Nam liene affecto pulſatio magis percipitur, ob arterias copioſas, quibus lien abundat; & appoſita regioni lienis manu palpitatio quædam percipitur. Febris adeſt continua, quartanæ periodum plerumque obſeruans. Difficultas reſpirandi ſequitur ex diaphragmatis compreſſione. Pedes & genua interdum rubicunda apparent; nares autem & aures exſangues palleſcunt.

Variant autem ſigna pro humoris varietate. Nam ſi ſanguis ſola copia peccet, dolor & tenſio vehementer vrget, cum magna grauitate. Si bilis admiſta ſit, vrinæ ſunt coloratiores, rubræ & acres, ſitis vrget, os eſt amarum, cibi faſtidium, vigiliæ oriuntur, quandoque ægri delirant, febriſque tertio die magis affligit. Si ſit admiſta pituita, color eſt pallidus, æger non admodum ſitit, dolor eſt mitior, febriſque quotidie affligit. Si humor melancholicus (quod plerumque fit) admixtus ſit; durities maior eſt, color corporis eſt nigrior, vrina etiam nigricat, adeſtque mœſtitia, & alia humoris melancholici ſigna. Plura videantur de his apud Alexand. Trallianum, *lib. 17. cap. 16.*

Prognoſtica.

1. Inflammatio lienis quidem rarior eſt: Si tamen eueniat, diligenter curanda, cùm facilè in ſcirrhum abeat, & multorum malorum cauſſa eſſe poſſit. Prognoſtica.

2. Inflammatio a ſanguine minus periculoſa eſt, quam quæ bilem, aut melancholiam admixtam habet.

3. Inflammatio, quæ totum lienem occupat, mala, & quo durior, eò peior eſt.

4. Inflammationem epatis in lienis conuerti melius eſt, quàm ſi lienis ad epar conuertatur.

5. Ex nare ſiniſtra ſanguinis profluuium vel alui fluxus ſi die critico accidant, & ſigna coctionis præceſſerint, bonum.

6. Soluitur lienis inflammatio, vel quia diſcutitur, vel aliò transfertur, vel hæmorrhagia narium aut vrinæ profluuio aut alui fluxu ſanatur, vel in pus mutatur; vel indureſcit.

Indicationes.

Quæ in alijs inflammationibus indicationes dantur, & hic locum habent. Sanguis nimirum à liene reuellendus; & auertendus, repellendus, deriuandus, quod influxit, diſcutiendum; ipſaque intemperies calida alteranda. Indicationes.

Curatio.

Statim igitur ab initio vena in ſiniſtro cubitu aperienda. Ipſa etiam vena in talo, præſertim ſi à ſuppreſſa aliqua ſanguinis euacuatione malum ortum habeat, tandem etiam deriuationis gratia hœmorrhoides aperiri poſſunt. Curatio

Plurimi ſaluatellæ ſectionem in affectibus lienis, & præcipue eius inflammatione commendant. Verum nondum monſtratum, cur ceteris præferenda ſit, de quare *de Febribus, lib. 2. cap. 20.* dictum, quæ huc referantur.

Poſtquam vena ſecta eſt, ſtatim repellens aliquod lienis regioni apponendum, ſed non valdè frigidum & aſtringens, ne humor condenſetur, aut lieni magis impingatur & is induretur, ſed aliquid ex incidentibus admiſcendum, quale eſt acetum. Inungatur quoque & foueatur lien in principio oleo roſaceo & aceto mixtis.

Vel: ℞. *Ol. roſar. cydonior.* an. ℥. j. *vini auſteri* ℔. v. *aceti* ℥. j. Et cum lana imponatur.

Poſtea humores præparandi & euacuandi ſunt, ne à vicinis locis ad lienem confluant, de quo antea de intemperie lienis cum materia dictum. ℞. *Rad. taraxac.* ℥. j. *cichor. polypod. quercin.* an. ℥ ß. *fumar. ſcolopendr.* ana M. v. *flor. borrag. bugloſſ.* ana P. j. *paſſular.* ℥. ß. Coq. *in aqua hordei*. Colaturæ ℞. ℥. ix. Adde *oxyſach. ſimpl. ſyr. byzant. ſimpl.* an. ℥. j. ß. M. pro tribus doſibus.

Vel: ℞. *Aq. fumar. cichor.* an. ℥. iij. *ſyr. violar. oxyſach. ſimpl. fumar.* an. ʒ. vi. M.

Poſtea purgatio inſtituatur cum *elect. lenit. ſimpl.* vel *diacatholico cum ſyr. roſar. ſolutino*.

Vel: ℞. *Rad. taraxac.* ℥ ß. *endiuiæ, fumar. flor. cichor. borrag. violar.* an. P. j. *fol. ſenæ elect.* ℥. ß. *rhabarb.* ʒ. j. *ſpicæ* ℈. ß. *cinamom.* ʒ. ß. *paſſular.* ℥. ß. Infund. in aqua ſimpl. Colaturæ ℞. ℥. iij. *elect. diacathol.* vel *de ſucco roſar.* ʒ. ij. *ſyr. de cichor. cum rhabarb.* ʒ. vj. *cremoris tartari* ℈. ß.

Purgatio vero ſemper pro peccantis humoris natura inſtituenda, de quo *de intemperiebus lienis* dictum. A purgatione potus largior non dandus, ſed potius ſitis ferenda, ne humor ad ſubſtantiam epatis feratur.

Deinde imponatur tale cataplaſma: ℞. *Far. hord. fabar. puluer. roſar. rubr. chamamel. abſinth.* an. ℥ ß. Cum *oleo roſar. & exiguo croci* F. Cataplaſma.

Et ſi caliditas maior ſit, addatur ſuccus portulacæ.

Hinc & vbi feruor remiſit, reſoluentia repellentibus

ad-

addenda. ℞. *Ol. roſac.* ℥. ij. *chamæmel, lilior, albor. de capparibus* an. ℥. j. M.

℞. *Flor. chamam. abrotani, meliloti, lilior. albor.* Coq. ad mollitiem, addatur *oleum roſarum* & fiat cataplaſma.

℞. *Farin. hord. fabar. ſem. lini, pulu, flor. chamam. abſinth. abrotani* ana ℥. ß. Coq. in ſ. q. aqu. & aceti. Add. *ol. de capparibus* ℥ ij. F. Cataplaſma.

Tandem in ſtatu ac declinatione ſolis reſoluentibus vtendum, *ceterach. ſchœnanth, flor. geniſt, chamæmel. meliloti, puleg. abſinth, origano.* Cauendum autem ne nimis diſcutientibus tenuior pars diſcutiatur, & craſſior relinquatur, ac tumor induretur. Itaque ſi indurationis metus ſit, id quod cognoſcitur ex eo, quod dolor & calor remittunt, durities verò remanet, imo augetur, tale cataplaſma applicetur: ℞. *Farin. ſem. lini, fœnugræc. hord.* an. ℥. j. *caricar. aceto macerat.* num. vi. *adip. anſer, ol. lilior. albor, de capparibus* an. q. ſ. F. Cataplaſma.

Ad reliquias autem materiæ abſumendas medicamenta de obſtructione lienis propoſita vſurpanda.

Si tandem, quod tamen rarius accidit, ad ſuppurationem tendat inflammatio, id quod ex dolore maiori & horrore cognoſcitur, & ea præcaueri non poteſt, adiuuanda, ne plures partes putreſiant. Ergo: ℞. *Pulu. rad. alth.* ℥. j *farin. hord. ſem, lini, fœnugræc. tritici* an. ℥. ß. *ficuum* num. iij Coq. add. *ol. lilior. albor.* ℥. j. ß. F. Cataplaſma.

Vel imponatur emplaſtrum diachylon. Poſt vlceris apertionem id detergendum, & poſtea conſolidandum, vt de inflammatione epatis dicetur.

Diæta.

Diæta. Æger in aere temperato degat, & victu qui in alijs viſcerum inflammationibus conuenit vtatur. Abſtineat in principio à vino, in declinatione tamen aquoſum concedi poteſt.

CAPVT VI.

De ſcirrho, & duris lienis tumoribus.

Scirrhus lienis. FRequenter verò lien, vtpote qui craſſiorem ſanguinem conficit, & eo nutritur, tumore duro ſiue ſcirrho corripitur, & qui id patiuntur, σπληνικοὶ ſeu lienoſi nominantur. Etſi n. σπληνικοὶ in genere nominari poſſunt omnes, qui liene laborant: in ſpecie tamen veteres eos lienoſos appellarunt, quibus lien à copia humorum melancholicorum & craſſorum infarctus eſt, & imprimis, quibus lien ex humorum infarctu induruit. Eſtque ſcirrhus lienis tumor eius durus, ab humore craſſo & indurato ortum habens.

Cauſſa.

Cauſſæ. Cauſſa autem iſtius tumoris eſt craſſus humor in liene cumulatus ac retentus & induratus, plerumque melancholicus, quandoque tamen etiam pituitam admiſtam habens, &, vt chymici hodie appellant vno nomine, tartareus. Melancholicus generatur ob prauum & craſſum, ad ſuccum melancholicum generandum aptum cibum; labores, vigilias, curas, quæ ſpirituoſam humorum partem abſumere ſolent, & craſſam relinquere, febres item diuturnas, vel ipſius lienis vitium, qui ob debilitatem rectè concoquere vel craſſum expellere nequit. Vnde fit, vt craſſi & excrementitij humores in liene ſubſiſtant, eum obſtruant & tandem tumorem pariant, in eoque indurentur. Pituitoſi humores cumulantur in ijs, qui e frigidis & diuturnis morbis non integrè conualuerunt, qui in paluſtribus locis degunt, de quibus Hippocrates, *in lib. de aere, aquis & locis*: qui aquas bibunt paluſtres & ſtabiles, ijs lienes magni fiunt & pleni, ac ventres duri, quod etiam accidit ijs, qui in febribus, vbi ſitis vrgeat, aquam auidius bibunt. Fit autem hic tumor durus, quando tenuiores humorum partes exſiccantur & abſumuntur, craſſe verò remanent & indurantur. Mercatus quidem duobus modis duritiem hanc quaſi lapideam contrahi ſtatuit, cùm ſcilicet vel tenuior humorum pars exhalat, craſſior verò relinquitur; vel dum ipſe humor craſſior fit & veluti congelatur ob frigiditatem.

Verum non credibile eſt, in corpore humanò tantam poſſe frigiditatem, quæ humorem congelare poſſit. Itaque vel prima cauſſa ſolum admittenda, quæ tanto facilius duritiem inducere valet, ſi ipſe humor natura ſua craſſior eſt, vel alterum etiam fieri poteſt, ſi in ipſo humore ad duritiem contrahendam, diſpoſitio concurrat, quæ nil aliud eſt, quam vis illa lapideſcendi humori tartareo & craſſo natiua & propria.

Differentia.

Differunt autem hi tumores, primò, quia alius eſt incipiens, alius inueteratus; atque ille eſt cum ſenſu, hic ſine ſenſu. Secundò quod alius eſt in toto liene, alius in aliqua eius parte; aliquando intumeſcit lien ſecundum longitudinem, vt teres quaſi reddatur, aliquando ſecundum latitudinem; aliquando totus ſecundum omnes dimenſiones. *Differentiæ.*

Signa Diagnoſtica.

In tumore duro & ſcirrho Lienis tactu manifeſtè tumor & durities Lienis deprehenditur, ſicut & Leno ille Cappadox, *Plauti Curculione act. 2.* conqueritur: *Signa.*

Nunc iam quaſi Zona Liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.

Et ſi inueteratus ſit & confirmatus tumor, nullus, etſi digitis fortius comprimatur, dolor percipitur, color in facie eſt liuidus & quaſi plumbeus, &, vt ex Hippocrate, *de locis in homine* & Galeno 2. *de nat. facult. cap.* 9. dici ſolet, quibus corpus floret, his lien diminuitur, & contra, quibus Lien magnus & tumidus eſt, iis corpus imminuitur, & cacochymicum & malè coloratum redditur. Vnde comparatio illa Lienis fiſco Regio olim a Traiano vſurpata profecta eſt, vt refert Dion, quia ſicut cum fiſco Regio creſcente ſingulorum priuatæ opes imminuuntur, ſic amplificato Liene priuatæ opes ſingularum partium corporis decreſcere dicuntur. Vbi tamen notandum, hoc de magnitudine Lienis præternaturali ſolùm accipiendum eſſe. Nam vt ſupra *cap.* 3. dictum, inuentus eſt Lien ſatis magnus in quibuſdam ſanis, & qui corpore fuerunt florido. Et ſi officium ſuum ſanguificationis rectè peragat, corpori reliquo, etſi magnus ſit, nihil damni affert. Verum ſi præter naturam humoribus vitioſis repletus intumeſcat, officium ſuum facere rectè non poteſt: Vnde vitioſi & melancholici humores circa Lienem primò cumulantur, & deinde in totum corpus diffunduntur, vnde illud floridum & naturalem ſuum colorem amittit, & bono alimento deſtitutum contabeſcit. Adeſt præterea quædam ſpirandi difficultas, & ſenſus ponderis iugulum ſiniſtrum quaſi infra trahentis. Si ventriculus repleatur, poto imprimis aquoſo liquore, ſtatim anguſtia circa lienem percipitur, plerumq; etiam pedes inflantur, & vlcera in cruribus curatu difficilia excitantur, & alia ſæpe Symptomata accidunt, accidunt, quæ *de ſcorbuto* ſunt enumerata.

Etſi verò, vt ſupra dictum, & tumor flatuoſus quandoque Lienem corripiat: tamen ex modo dictis, & ſupra *cap. 3. de inflatione Lienis* propoſitis ſignis hæc duo tumorum genera facilè diſcernuntur. Nam in ſcirrhoſo tumore maior eſt grauitas, quam in flatuoſo; Flatuoſus quoque tumor compreſſus cedit, ſcirrhoſus non cedit: Flatuoſus compreſſus murmur & ſonum edit, qualis in ſcirrhoſo non percipitur. Quamuis verò ab humore melancholico plerumq; ſit hic tumor: Si tamen

Pituita admixta ſit, cognoſcitur id ex cachexia pituitoſa totius corporis.

Prognoſtica.

Prognoſti-ca

1. Quidam ſplenetici nihil à pharmacorum vſu vtilitatis percipiunt, neque à reliqua curatione, quanquam gracilior ipſis ſplen euadit: ſed quæ adhibentur, à magnitudine morbi ſuperantur; progreſſu verò temporis aliquibus in hydropem morbus degenerat & intereunt; aliquibus ſplen ſuppuratur & vſti reſtituuntur: cum quibuſdam verò conſeneſcit durus & magnus exiſtens, & diuturna eſt affectio, non tamen lethalis Hippocrates, *lib. de affect.* §. 20. Omnis enim ſcirrhus confirmatus cum lienis, tum aliarum partium, eſt incurabilis. Nondum verò inueteratus, curari quidem poteſt, ſed difficulter.

2. In Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum eſt, *6. Aphor.* 48.

3. Qui Lienoſi difficultate inteſtinorum corripiuntur, eos ſuperueniente longa Dyſenteria aqua inter cutem ac læuitas inteſtinorum excipit, & moriuntur, *ibidem Aphor.* 43. Nimirum, vt Galenus explicat, quibus longo tempore lien induruit: iis ſuperueniens dyſenteria malum ſoluit ratione tranſlationis & euacuationis humorum craſſorum Melancholicorum qui in Liene infixi erant; Si tamen immoderatior ſit dyſenteria, labefactatis prauorum humorum tranſitu inteſtinis cum vires ipſorum, tum calidi innati *συμμετρία* in venis & viſceribus perit, vnde Hydrops & Lienteria ſequitur.

4. Melancholicum morbum incipientem hæmorrhois plerumque prohibet, & iam effectum remouet, immoderatum etiam Lienem ſanat, Galenus, *6. Epid. comm. 6. Aph.* 8.

In ſcirrho Lienis inueterato, ſi epar non trahatur in conſenſum, homo diutius ſupereſſe poteſt, ſcribitque Foreſtus ſe matronam nouiſſe, quæ 30. annos dolore Lienis laborauit, & tamen conſuetas functiones ſine dolore obierat.

Indicationes.

Indicatio-nes.

Tumor hic, quia durus & frigidus eſt, poſtquam toto corpori proſpectum, emollientibus & calefacientibus curandus, vt Galenus, 2. *ad Glaucon. cap.* 4. docet: ideoque adhibenda medicamenta, quæ calorem habent tepidum, humiditatemque mediocrem.

Vehementer enim calefacientia & exiccantia tenuioribus partibus diſcuſſis, id quod remanet, tanquam lapidoſam concretionem relinquunt, teſte Galeno 14. *meth. med. cap.* 4.

Curatio.

Curatio.

Vniuerſalibus igitur, de quibus ſupra de Intemperiebus Lienis dictum, præmiſſis, vbi curationis ſpes ſupereſt, emollientia, attenuantia & aperientia medicamenta paulò valẽtiora vſurpanda, quæ tamen citra inſignem caliditatem id præſtent, ne diſſipata tenuiore parte craſſus humor vehementius aduratur.

Talia ſunt amara præcipuè, quibus vehiculi loco & penetrationis gratia acetum & oxymel addi poteſt de quo Galenus, 13. *meth. med. cap.* 17. & 14. *meth. med. c.* 5. & 2. *ad Glaucon. cap.* 5.

Quibus adhibitis per interualla purgantia interijcienda, inter quæ præcipuè vtilia ſunt folia ſenæ, helleborus niger & eius extractum, extractum panchymagogum, quibus chymici Mercurium dulcem, vt & Merc. vitæ gr. aliquot admiſcere ſolent.

Conueniunt ergo hic ea, quæ ſupra de obſtructione Lienis ſunt propoſita, quæ etiam incipientes duros Lienis tumores ſanant.

Et quidem alia ſunt calida, vt *chamedrys, chamapithys, ceterach, thymus, epithymus, fumaria, agnus caſtus, lupulus, centaur. min. calaminth. rad. aperientes, filicis,* cuius radicis magna & peculiaris in affectibus Lienis eſt efficaia, *radic. polypod. ſem. geniſt. cortices & fructus capparum, cortices tamariſci, fraxini, ſambuci, ſcylla, ammoniacum, bdellium, galbanum.*

Alia frigida vel temperata, vt *cichoracea. & intybacea omnia, ſem. 4. frigid. maior. & minor. flor. borragin. bugloſſ. capill. Ven. lingua ceruina.*

E quibus varia fiunt medicamenta.

E compoſitis ſunt; *ſyrup. de ſcolopendr. byzant. ſ. & compoſ. ſyrup. de fumar. cochlear. trochiſci de capparibus, de eupatorio, de ſcolopendrio.*

Extra applicentur *Ol. lilior. alb. ſambucin. de cappar. amygdal. amar. rutac. nardinum vnguent. dialth. Agrippa, de artanita, empl. diachyl. de meliloto.*

Præmiſſa ergo primarum viarum euacuatione talis potus præparetur.

℞. *Radic. aperientium aceto maceratar. an.* ʒ. ii. *cichor. polyp. quern. an.* ℥. ß. *cortic. rad. cappar. tamariſc. an.* ʒ. iii. *flor. geniſt. borrag. bugl. an. p.* i. *ſem. aniſi, agni caſti, melonum an.* ʒ. ii. *paſſular. maior. exacinatar.* ℥. i. *ficuum num.* iv. Coq. *in aq. chalybeata.*

Colaturæ: ℞. ℔. i. *ſyr. byzant. ſ. de ſcolopendr. oxyſacchar. compoſ. an.* ℥. i. F. Potus pro 4. doſibus.

Hinc paretur talis purgatio.

℞. *Rad. filicis polypod. an.* ℥. ß. *ceterach.* M. i. *chamadryos,* M. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. i. ß. *hellebor. nigri præp.* ℥. i. *rad. gialap.* ʒ. i. *galang. cortic. citri, ſemin. fæniculi, an.* ℈. ii. Infundantur in ſufficiente quantitate aquæ ſimpl.

Colaturæ: ℞. ℥. x. *ſyrup. de ſcolopend. de quinque radicibus an.* ℈. i. ß. F. Potus pro 3. vel 4. doſibus. Vel vſurpentur Pilul. Tartareæ ſupra deſcriptæ.

Vel: ℞. *Ammoniaci aceto diſſoluti & percolati* ʒ. i. *aloes roſ.* ʒ. ii. *pil. de tribus* ʒ. i. *ſalis abſinth. fraxini, an.* ℈. i. *ol. aniſi* gt. iv. F. Maſſa, detur ℈. i. vel ℈. ii.

Hinc prior aperiens potio repetatur, vel talis exhibeatur.

℞. *Decocti aperientis maioris,* ℥. viii. *oxymel. helleborat.* ℥. ii. *ſyrupi de ſcolopend.* ℥. i. ß. *aq. cinamom.* ʒ ii. *ſpiritus ſalis* ℈. ß. *vel ſpir. Tart. compoſ.* ℈ i. Miſce pro 3. doſibus. Vel exhibeantur trochiſci de capparibus & ſcolopendrio ſupra propoſiti.

Foreſtus hoc arcanum ſui Præceptoris Benedicti Fauentini eſſe ſcribit.

℞. *Rad. filic.* ℥. i. *cuſcutæ* ʒ. ii. Coqu. in vini potentis, ℥. viii. ad tertiæ partis conſumptionem. Colatura propinetur.

Vel: ℞. *Conſeru. fumar. chamæpithyos, cochlear. borrag. bugloſſ. fl. geniſtæ, an.* ℥. i. *rad. condit. pimpinell.* ℥. ß. *trochiſc. de capparibus.* ʒ. i. *ſpec. diarrh. abbat.* ℈. i. Cum *ſyrupo byzant. ſ.* Fiat Electuarium, de quo mane & veſperi detur ℥. ß. vel ʒ. vi. Efficaciſſimum etiam eſt remedium decoctum Ligni tamariſci, eo modo paratum & exhibitum, quo decoctum ligni Guaiaci parari & exhiberi ſolet.

Vt: ℞. *Rad. vel ligni tamariſci* ℔. i. Coq. ad conſumptionem dimidiæ partis, cui & alia lieni accommodata addi poſſint.

Efficacius autem erit medicamentum, ſi in aqua chalibeata coquatur.

Eſt & valde vtilis Oxyſacchara ſcyllitica hæc.

℞. *Cortic. rad. cappar.* ʒ. vi. *tamariſc.* ℥. ß. *ſpica, aſari, ſchœnanth. an.* ʒ. i. *ſcolopend. ſemin. aniſi, fænicul. cumini, roriſmarini, an.* ʒ. ß. Infundantur aliquot diebus *in aceti ſcyllitici* ℔. ß. *vel ſuffic. quant.* Deinde colentur.

Colaturæ adde *ſacch. albiſſ. q. ſ.* Coqu. ad ſyrupi conſiſtentiam.

Veteres vt peculiari proprietate iuuans commendarunt ſplenem aſini ſylueſtris & equi, ac epar lupi, quæ pulueriſata dentur ad Drach. i. cum liquore conueniente.

Galenus, 9. *de comp. med. ſecundum loca cap.* 2. vt & Aetius ex Aſclepiade, qui id primum porcello per triduum exhibuit, & diſſectum poſtea ſine liene inueniſſe dixit, hoc repetunt.

℞. *Tamariſci*, ℥. ij. *piper. albi ſpic. nard. ammoniaci, thymi amaris, ſcolopend. an*. ʒ j.

Arida tundantur & cribrentur, ammoniacum aceto diſſoluatur, reliquiſque addatur, & trochiſci formentur, quorum doſis Drach. j. cum oxymelite vel aliquo liquore.

Et habet Galenus *allegato loco* plurima alia ex antiquis medicamenta huic affectui accommodata, quæ ibi videri poſſunt.

Vtilis eſt & ſuccus allij ſylueſtris, cum decocto aliquo ſplenetico. Radicem quoque filicis peculiari proprietate affectibus Lienis prodeſſe ſupra diximus.

Commendatur etiam ad Lienis affectus Galyopſis ſ. Lamium, cuius puluis cum cibo datur. Celſus, *lib*. 4. *ca*. 9. pro minuendo Liene dat ieiuno abſynthij decoctum, poſt cibum verò aquam, in qua candens ferrum ſubinde eſt extinctum: Ita enim coerceri Lienem, quod animaduerſum ſit in animalibus, quæ apud fabros ferrarios educata exiguos lienes habent. Et omnino ferrum ac chalybs in obſtructionibus & tumoribus duris Lienis magnæ efficaciæ eſt, qui ab ipſo viſcere humores craſſos potenter abſtergit. Ideoque reliquis medicamentis, quæ vim habent Melancholicos & craſſos humores purgandi, & duritiem Lienis emolliendi admiſcendus eſt, de quo *de affect. hypochondriac*. dicetur. Exhibetur verò varijs modis, vt ibidem dicetur. Poteſt v. gr. eius vncia vna cum cinamomi Drach. iij. in vini ℔. j. infundi & vinum exhiberi.

Vel ℞. *Rad. polypod. quern. filicis, cort. rad. cappar.* an. ℥. j ß. *ceterach, chamædryos, an*. M. ß. Coqu. in ſ. q. aqu. ſimpl.

Colaturæ ℞. ℔ j. *Mellis vel ſacch*. ʒ. iv. *chalybis præpar*. ℥. j. ß F. Syrupus.

Vel paretur tale Electuarium.

℞. *Cortic. tamariſc. rad. cappar. rad. glycyrrh. ſem. erucæ, agni caſti, ceterach, ſem. endiu. an*. ʒ. j. *croci* ʒ ß. Pulueriſ. ſubtiliſſimè; pulueriſatis adde *chalybis præpar*. ℥. ij. Cum *melle vel ſaccharo vel ſyrupo de ſcolopendr*. F. Electuarium, cuius doſis, Vnc. ß.

Si libet hoc Electuarium parare vt ſimul purget.

℞. *Fol. ſenæ elect*. ℥. iij. *epithym. polypod. quern. an*. ℥. j. *hellebor. nigri*, ℥ ß. *cortic. citri, ſemin. fœnic. caryoph. an*. ℥. j. *flor. borrag. bugloſſ. geniſt. an*. M. ß Coqu. in ſ. q. aquæ. Colaturæ add. ſacch. q. ſ. Coqu. ad ſyrupi conſiſtentiam, cui addantur *ſpecies modò dicta*, & F. Electuarium.

Electuaria etiam tria chalybeata extant apud Vid. Vidium *de curatione membratim, libr*. 10. *cap*. 11. quorum præparandi ratio hæc eſt.

1. ℞. *Pip. Zinzib. an*. ʒ. iv. *cardamomi, caryophyllorum, doronicorum, croci, an*. ʒ. ij. *tamaricis, rad. capparum an*. ℥. ß. *ſem. aniſi, baſilici, an*. ʒ. j. *marrubij, aſplenij vtrinſque in tenuem puluerem redacti, an*. ℥. ß *ſcobis chalybis tenuiſſima præparatæ ex aceto*, ℥. x. *mellis deſpumati*, ℔. iv. Miſceantur omnia ſimul, antea diligentiſſimè contuſa, ac conficiatur Electuarium, cuius 4. vel 5. drachmæ per integrum menſem quolibet mane ieiuno ſtomacho aſſumendæ.

2 Huic ſimile eſt (licet adhuc validius) quod

℞. *Betonic*. ℥. viij. *croci*, ʒ. iv. *maſtiches, ſcobis eboris, glycyrrhizæ, ſem. fænigræci, aniſi, fæniculi, cymini, ſiloris montani, melanthij, apij, vrticæ, lactucæ, fol. capill. Ven. marrubij, aſplenij, an*. ℥. j. *tamaricis, ſem. portulacæ, nuc. moſchat. cinamomi, zingib. caryophyll. an*. ℥. ß. *ſemin. lini, ammoniaci, an*. ʒ. j. *eupatorij* ℥ ß. *ſpicæ nardi*, ʒ ij. *ſchœnanth*. ʒ. j. *ſcobis chalybis tenuiſſima præp*. ℔. j. *mell. deſpumati q. ſ*. Terantur terenda ſubtiliſſ. & cum *melle* miſceantur, & fiat ſ. a. Electuarium, eadem ratione, qua præcedens exhibendum.

3. ℞. *Conſ. rad. apij*. ℥. j. *ſcolopend*. ℥. ij. *trochiſc. de capparib. de agno caſto, an* ℥. j. ß. *ſpecier. diarrh. abb. diacurcumæ, an*. ʒ. ij. Terantur diligentiſſ. quæ teri poſſunt, ac ſimul miſceantur, & cum ſerapio ex ſcolopendrio fiat Electuarium, Cuius æger capiat quolibet mane quatuor horis ante cibum ʒ. iij. vel iv. & ſuperbibat aliquid *aqu. cuſcutæ, vel ſcolopendr. aut calaminth. vel etiam vini albi odorati*, in quo *ignita chalybis lamina* ſæpius fuerint extinctæ. Externa medicamenta ſint mixta ex emollientibus & digerentibus, vel emollientia & digerentia per vices adhibeantur, ne partibus tenuibus diſcuſſis & craſſis relictis tumor durior reddatur.

Primò nimirum adhibeantur emollientia, poſt emollientia vſurpentur digerentia, hinc iterum emollientia, poſt rurſum digerentia.

Emolliunt, *Althææ, maluæ, lilij radix, ſemin. lini, caricæ*.

Digerunt hic & attenuant, *flores chamæmel. melilot. geniſt. ſem. agni caſti, cortic. rad. cappar. tamariſci, rad. aſari cyclamini; folia rutæ, ceterach, ſemin. ſinapi, myrrha*, & alia huiuſmodi Lieni dicata.

Vtilia ſunt & *ammoniacum, bdellium, galbanum, Emplaſtrum diachylum ſimplex, Ireatum & compoſitum, de meliloto, oleum liliorum albor. de cappar. amygdal. dulc. & amarar. adipes & medullæ*.

Vt ℞. *Fol. & rad. althææ, rad. bryoniæ, cortic. radic. capparum, tamariſc. an*. ℥. j. *ceterach, flor. geniſt. an*. M. j. *ſem. agni caſti* ℥. ß. Coqu. in ſ. q. aquæ & aceti, & decoctum calidum cum lana, aut ſpongia lienis regioni applicetur. Foreſtus, *lib*. 10. *obſ*. 8. hoc vtitur.

℞. *olei de cappar. lil. alb. butyr. ſine ſale recentis, an*. ℥. ß. *ſucci bryon. cyclam. an*. ʒ. v. Coqu. ad ſuccorum conſumptionem. Poſtea addantur *ammoniaci aceto diſſoluti*, ʒ. ij. ß. *pinguedinis gallinæ, medullæ crurum vituli, œſypi humidæ, an*. ℥. ß. *pulu. cort. rad. cappar. tamariſci, ceterach, radic. filicis, an*. ʒ ß. *ſeminu. geniſtæ, agni caſti, an*. ℈. j. *ceræ parum* F. Vnguentum.

Efficaciſſimum medicamentum paratur ex ſucco flor. ſambuci miſto cum decocto maluæ & oxycrato.

Vel ℞. *Vnguent. dialth.*
ſucci ſummit. ſambuci, an. ℥. j.
ol. de cappar. ℥. ß.
ceræ parum,
F. Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. liliorum albor. amygdal. amarar. de cappar. rutæ, chamæm. vini albi, an*. ℥. iij. *pulu. rad. alth. maluæ, filicis, an*. ℥. ß. Coq. ad vini conſumptionem & colentur cum forti expreſſione. Colaturæ adde *aceti* ℥. j. ß. *pulu. rad. cyclam. bryoniæ. Nicotianæ* an. ʒ. ij. Coqu. ad aceti conſumptionem, iterumque colentur & exprimantur. Tandem addatur *ammoniaci & bdellij aceto diſſolutor*. an. ʒ. ij F. Vnguentum.

Vel ℞. *Ol. chamæmel*. ℥. ß. *de cappar*. ʒ. vj. *rutæ*, ʒ. ij. *medullæ crurum vituli*, ʒ. iij. *croci*, ℈. ß. *aceti*, ʒ. ij. *ceræ, q. ſ*. F. Vnguentum.

Vel applicetur tale cataplaſma.

℞. *Sem. malu. alth. fænugr. an*. ʒ. j. *lini*, ʒ. ij. *fol. maluæ, alth. parietar. an*. M. j. *rad. cucumer. aſinini, bryoniæ, an*. ℥. j *betæ liliorum albor. an*. ℥. ß. *ſcyllam un. j*.

Coqu. in aqu. chalybeata cum aceti parte ſexta. F. Cataplaſma, cui ſi libet, oleum de capparibus addi poteſt.

Hieronymus Fabricius ab Aquapend. ad induratum lienem hoc cataplaſma valdè commendat, quod fit ex *duabus partibus ammoniaci aceto diſſoluti, una ſucci Nicotianæ, dimidia reſinæ & terebinthinæ, & ſucci ebuli cum oleo de capparibus & cera ſufficiente quantitate miſtis* eoque induratos Lienes ſe curaſſe refert.

Emplaſtrum efficaciſſimum *ex cicuta & ammoniaco aceto diſſoluto* habet Heurnius, *meth. ad praxim lib*. 2. *c*. 10. quod ita paratur.

℞. ci-

℞. *Cicutæ* M. iv. *ammoniaci* ℔. ß. Inſunde *aceto acerrimo*, dies octo; dein bulliant, dum ammoniacum ſoluatur, hinc per pannum fortem lineum validè exprimantur, iterumque expreſſus liquor ebulliat quinquies, & adiecta *cera*, cum *oleo amygdal. dulc.* Fiat Emplaſtrum.

Idem quendam hydropicum ex Scirrho Lienis laborantem ſpongia aqua calcis viuæ madida, vſuque eius continuato & hydrope & ſcirrho Lienis liberatum fuiſſe teſtatur.

Hiſtoria curati in milite quodam Lienis indurati, eſt apud Trallianum, *lib.* 8. *cap.* 13. talis.

Hiſtoria curati lienis indurati.

Cùm ad eum veniret miles totam lienis regionem barbaricis ferramentis inuſtam habens, duobus tribuſue diebus medicamentis per os datis ipſum purgabat, & deinde diligentem ei curam in ſingulis conuenientibus remedijs offerendis adhibebat. In cibo ptiſanę cremorem quotidie porrigebat oxymelite conditum, & piſces ſaxatiles. Ex auibus autem gallinas, perdices, aliaque concoctu facilia, boni ſucci & probè macerata. Prohibebat ei quæcunque viſcoſos & craſſos humores generant; ſimiliter & carnes bouillas, ſuillas, ouillas, caprinas, & hædinas: item aues, quæ in aquis paluſtribus degunt, omneſque piſces paluſtres & pelagios, præſertim qui duras & craſſas, non albas carnes obtinent; adhæc polypos, mulos, ſepias, orphos, oſtrea, conchas, bulbos, placentas ex melle & chidro, & quæcunque inflant, duraque & craſſa, vel cruda ſunt. Vinum improbatur craſſum, nigrum, & adſtringens: dandum autem eſt quale Hippocrates præcipit, quod neque craſſum, neque valde frigidum, neque calidum exiſtat.

Potui verò dabat vinum, in quo capparis radicem, ſcolopendrium, & myricæ radicum corticem decoxerat: initio quidem ſingulas herbas per ſe exhibebat, deinde ex poſca, aut oxymelite, aut ſolo acero coctas: interdum etiam in puluerem redactas cum ſupra dictis liquoribus citra coctionem per interualla dabat, idque non plus, quàm duobus vel ternis diebus. Quin & oxymeli purum per totam hyemem propinabat: nonnunquam cum aqua calida, in qua prædictæ herbæ decoctæ fuerant, & ante & poſt cibum die & noctu, quandocunque volebat æger, potui offerebat.

Poſtea vere primùm ineunte, cùm æger multum ſe recollegiſſet, fortiora medicamenta exhibebat. Ac mox inter initia veris ſanguinem ex brachio ſiniſtro copioſè detrahebat & poſt dies viginti quinque hoc medicamento, quod ſequitur, vtebatur.

℞. *Spicæ nardi, cort. rad. cappar. fol. myricæ, herbæ aſplenij, ſquamæ ferri an.* ʒ. xviij. *myrobal.* ʒ. x. *ammoniaci ſuffimini* ʒ. xviij. *polytrichi* ʒ. vj. *ſtœchad.* ℥. ß. *ſcolopend.* ʒ. iij. Ex *oxymelite* fingantur paſtilli pendentes ſinguli *drachmam vnam*, quorum vnum oxymelite dilutum potui dabat. Poſtea vero cum lien probè eſſet explicatus, medicamenta ad ciendam aluum dabat, ac otioſos humores validioribus, nempe hieræ diacolocynthidos drachmis tribus euacuabat. Inchoante iam ęſtate non tres drachmas, ſed quatuor exhibebat, ita vt à prædictis medicamentis nullo die cederet. Vbi ſanitati propemodum eſſet reſtitutus, cyclamini radicis drachmam ex mulſa deinceps, ſemel aut bis, poſt ſingulas potiones offerebat.

Antiqui cæteris nil iuuantibus ad vſtionem lienis accedebant; ſed eam vt crudelem non immeritò improbat Hieronymus Fabricius ab Aquapend. *de oper. chirurg. ab dom.* vbi & aliam chirurgorum quorundam de liene curando opinionem recitat.

Cardanus etiam *de rerum varietate cap.* 44. *& in arte parua*, mirabilem lienis duri curandi rationem habet; lieni nimirum ſcirrhoſo linteum vel chartam, & quidem in formam crucis imponit, hinc ſecurim apponit, quam ligneo malleo, vel claua ferrea ſex vel ſeptem ictibus percutit, atque hoc modo lienem durum, cute non diuiſa ſanari exiſtimat. Verùm enim verò ſunt hæc rationi nullo modo conſona. Refertque *allegato loco* idem Fabricius, accidiſſe ſemel, vt ſecuris acies ſub vehementi percuſſione & chartam & abdomen, & lienem vnico icto præciderit cum morte ipſius ægri.

Diæta.

Diæta.

Aer ſit purus & temperatus, non craſſus, cibi ſint boni ſucci, & vi attenuandi præditi, cuiuſmodi plerumque acria ſunt, ideoque condiantur thymo, hyſſopo, baccis iuniperi, & ſimilibus. A carnibus duris, lacticinijs, à caſeo veteri, à placentis & dulciarijs & à dulcibus omnibus, quibus lien facilè intumeſcere ſolet, à piſcibus viſcidis æger abſtineat, frequenter vtatur capparibus & floribus geniſtæ aceto conditis, nec bibat multum, quod lienem inflat; bibat vero vinum mediocris ætatis, non auſterum; quod ſi potentius ſit, aqua chalybeata diluatur, vel patetur vinum aut cereuiſia medicata è ligno tamariſci. lingua ceruina, ceterach, abſinthio, aut bibat æger è poculis è ligno tamariſci paratis. Exerceatur & ambulet ante cibum: curas & animi mærorem vitet.

Calculi Lienis.

Calculi lienis.

Non ſolum autem lien indureſcit, ſed quandoque etiam lapides è materia tartarea in eo generantur, eodem modo, quo in alijs partibus, quod malum plerumque incurabile eſt, & non niſi poſt mortem ſectione deprehenditur. Si tamen lapis minus durus eſt, medicamenta hactenus propoſita attenuantia & quę calculum frangunt, vſurpari poſſunt.

CAPVT VII.

De Lienis Vulneribus.

Signa Diagnoſtica.

Vulnera lienis. Signa.

INterdum etiam lien vulneratur, cuius equidem vulneris ſuſpicio eſt, ſi gladius vel telum è regione lienis abdomen penetrauit. Quia tamen tela talia etſi abdomen penetrent, lienem ſemper non attingunt, ſignis aliis præterea opus eſt. Cognoſcitur autem lienem vulneratum eſſe ex eo, quod ſanguis niger è vulnere erumpit, ſæpe etiam vomitu vel per aluum eiicitur; plerumque vnà dolet ventriculus, ſitis excitatur, & dolor ad iugulum vſque aſcendit.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Vulnera autem iſta periculoſa, imò ſępe lethalia ſunt, ſi non alia de cauſſa, certè ob ſanguinis effuſionem; cùm lien multas arterias & venas habeat. Vnde de periculo vulneris iudicandum è loco, in quem vulnus inflictum. Si enim ſolum ſubſtantia lienis & eius ſuperficies vulnerata eſt, vulnus tale non neceſſariò lethale eſt. Si verò ipſa lienis magna vaſa ſint vulnerata, vulnus lethale habendum. Plinius quidem, *lib.* 11. *nat. hiſt. capit.* 37. & ex eo alii lienem curſoribus, cùm impedimentum iis afferat, eximi poſſe ſcribit: verum rectè Cœlius Aurelianus, *lib.* 3. *chronic. paſſ.* ſcribit, lienem exſcindendum vel vrendum eſſe, voce quidem dictum fuiſſe, non officio completum. Cùm enim tot inſignes arterias habeat, id ſine periculo fieri non poſſe, manifeſtum eſt.

An lienis exectio tuta ſit?

Curatio.

Curatio.

Curantur verò lienis vt aliorum viſcerum vulnera. Et quidem naturę pręcipuę hic partes ſunt. Vt tamen Medicus eam adiuuet, potiones vulnerarias exhibere poteſt.

Vt: ℞. *Rad. conſolid. maior.* ℥. ß. *veron.* M. i. *agrimon. ceterach. hyperici an.* M. ß. *ſanicula, pyrola an.* P. i. *flor. roſar. rubr.* M. ß. *paſſul.* ℥. i. Coqu. in ſ. q. aquæ in vaſe clauſo, Colatura aromatizetur *cinamomi* ʒ. iii.

Poteſt tamen prius, ne affluxus fiat, materiæ ad lienem, clyſter injici.

Interdum in vulneribus lienis pus per vrinam expurgatur, quod ſi animaduertat Medicus, medicamenta vrinam mouentia, ex radic. fœniculi, ſem. frigid. 4. maiorib. ciceribus rubris & ſimilibus exhibere poteſt. Per quas autem vias rectè euacuatio fiat, alij aliter docent. Quidam per ramum ſplenicum ad venam portæ, hinc ad epar, & per epar ad venam cauam, & tandem ad emulgentes pus peruenire ſtatuunt. Verum via hæc nimis longa eſt, & per multas ambages. Breuior longè via eſt per cœliacam arteriam ad arteriæ magnæ truncum, & hinc ad emulgentes arterias.

CAPVT VIII.

De Vlceribus Lienis.

Cauſſa.

Vlcera lienis. Cauſſæ. POſt vulnera malè curata interdum vlcus in liene relinquitur: præcipuè verò poſt tumores & inflammationes lienis vlcera eiuſdem ſequuntur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Præceſſerunt vulnera vel tumores & inflammationes lienis, & ſedata inflammatione & ſymptomatibus, quæ ei coniunguntur, nihilominus dolor in ſiniſtro latere percipitur, præcipuè ſi homo moueatur & exerceatur, & interdum pus vel vomitu vel per aluum vel per vrinam excernitur, nunc purum & coctum, interdum feculentum, nigrum, liuidum ac ſanioſum, quibuſdam etiam integræ lienis particulæ.

Prognoſticum.

Prognoſtica. Si malum recens ſit, curationem ſuſcipit: ſin diuturnum, incurabile eſt, & plerumque hominem lenta morte enecat. Refertque Franciſcus Rouſettus, *de partu Cæſareo ſect. 4. cap. 5.* in quibuſdam lienis parenchyma adeo abſumptum repertum fuiſſe, vt ſola membrana remanſerit, quod ſæpe in renibus accidit.

Curatio.

Curatio. Curationis autem ratio in eo conſiſtit, vt pus expurgetur, & vlcus abſtergatur, tandemque conſolidetur. Quapropter ſi pus vomitu vel per aluum eijciatur, hydromel exhibendum. Si per vrinam, cum eodem hydromelite emulſio ex ſeminibus quat. frigid. maior. paranda & exhibenda, & radicum aſparagi, glycyrrhizæ in hydromelite vel ſero lactis coctar. potio exhibenda. Ad conſolidandum verò exhibeatur thus, maſtiche, ſpica cum aqu. mellis, veronicæ, plantaginis, vel harum decocta, vel decoctum *cap. præcedente* propoſitum.

CAPVT IX.

De Actione Lienis propria læſa.

Actio lienis læſa. ATque hactenus morbos lienis abſoluimus, iam de ſymptomatibus, quæ eidem accidunt, agendum. Et quidem actiones lienis quod attinet, antiqui equidem, vt aliquoties iam dictum, lienis officium id ſaltem eſſe putarunt, vt excrementum melancholicum reciperet. Verum non ſine cauſſa, & multis rationibus moti recentiores ipſi etiam ſanguificandi munus tribuerunt, vt in Inſtitut. & ſupra *c. 1.* id explicatum. Hæc ergo eius actio varijs modis lædi poteſt.

Quod modis actio lienis lædatur. 1. Primò enim cum craſſiorem chyli partem pro ſanguine viſceribus in ventre inferiore nutriendis apto generando attrahere debeat. Hæc eius functio læditur, cùm vel non attrahit aut diminutè attrahit, vnde craſſior chyli pars ad epar tranſit & ſanguis feculentus ac minus laudabilis inde generatur: Vel citius ac auidius quam par eſt, & quidem chylum ac potum crudum ad ſe trahit, vnde obſtructiones in eo generantur. Prius accidit, primò vel ob lienis imbecillitatem ex aliqua intemperie, vel ob viarum anguſtiam, cuius cauſſa eſt, vel compreſſio à tumore aliquo, vel obſtructio à craſſo humore aut calculo, de quo ſupra dictum. Poſterius euenit, lienque nimis auidè attrahit, ob calidam intemperiem præcipuè.

2. Attractus ad lienem chylus in ſanguinem ſui generis mutari debet: quod non bene fit vel læſa facultate, & ob eius imbecillitatem, vel ob errorem externum. Prius quod attinet, cùm in omni coctione alimentum attenuari, & ita præparari debeat, vt corpori alendo aptum ſit, ſi lien eſt imbecillis, hoc non rectè expeditur, ſed ſanguis feculentus & craſſus inde generatur, qui partibus ventris inferioris, quæ eo nutriuntur, non parum incommodi affert. Ob errorem externum verò actio lienis læditur, cum ob cibos mali ſucci chylus craſſus & humori melancholico ac tartareo generando aptus ad lienem tranſmittitur, è quo ſanguinem bonum generari impoſſibile eſt. Et plerumque acida cruditas in lienis coctione accidit, & ſicut vinum in acetum degenerat: ita etiam cum chylus in liene non bene elaboratur, in acidum humorem vertitur, qui interdum magna copia in ventriculum effunditur, & hinc vomitu reijcitur, ac dentes acore ſuo ſtupidos reddit. De quo etiam dicetur, *part. 5. ſect. 1. de affect. on. hypochond. & ſect. 2. de ſcorbuto c. 3. & ſeq.* Quæ ibi videantur.

3. Cùm in omni coctione quædam excrementa proueniant, in lienis quoque coctione idem euenit, & duo proueniunt, vnum tenuius ſeroſus ſcilicet humor, alterum craſſum, & propriè melancholicum dictum, quæ per conuenientes vias, partim per aluum, partim per vrinam euacuari debent: Quod interdum non fit ob vaſorum anguſtiam, cùm vel tumores ea comprimunt, vel humores craſſi & viſcidi obſtruunt.

Signa Diagnoſtica.

Vt autem aliæ actiones læſæ, quæ circa viſcera nutritioni dicata accidunt, non ſeipſas manifeſtant, ſed non niſi ex ijs, quæ præceſſerunt, & præcipuè ſequuntur, cognoſcuntur idem etiam in lienis actionibus euenit. Signa. Primò quæ nimirum ſi diætæ ea ratio; quam locis modò allegatis propoſuimus, præceſſerit, lienis actiones inde vitiari credibile eſt. Neque enim errata primæ coctionis corriguntur in ſecunda.

Deinde verò ſiue attractio, ſiue coctio, ſiue expulſio excrementorum in liene lædatur, varia in corpore incommoda inde percipiuntur. Etenim ſi chylus primò ille craſſior à liene non attrahatur, ad epar cum reliquo tranſmittitur, & ſanguis ex eo feculentus craſſius & vitioſus generatur. Qui in venas poſtea diffuſus, & in ijs putreſcens varia mala excitat. Extra verò venas protruſus, ſi aduſtus non ſit, nec erodens, icterum nigrum, aut certè corporis colorem liuidum ac plumbeum progenerat. Si verò aduſtus ſit & acris, ſcabiem, vlcera, cancrum, ſcorbutum & ſimiles affectus excitat. Si verò nimis auidè & citò cibum & potum lien ad ſe trahat, cognoſcitur id ex vrina poſt potum nimis citò reiecta, vnde obſtructiones & tumores lienis excitantur.

Si autem ſanguificatio in liene non bene perficiatur, ſanguis inde craſſus atque excrementi melancholici maior copia generatur, vnde omnia viſcera in ventre inferiore malè nutriuntur & ob excrementi melancholici copiam nauſea & vomitus humoris acidi prouenit, vel ſi retineatur, caninam appetentiam excitat, aut æſtu ebulliens & euaporans delirium melancholicum & melancholiam hypochondriacam parit. Si in inteſtina extrudatur, colicam, & pertinaces ventris dolores, vel alui profluuium & dyſenteriam, eamque ſæpè lethalem procreat, & alia mala pluri-

plurima, quæ *de ſcorbuto, & affection. hypochondr.* enumerabuntur.

Eadem ferè accidunt, cùm excrementum melancholicum per conuenientes vias non euacuatur.

Curatio.

Curatio. Cùm autem actiones læſæ hæ omnes vel ab errore externo vel à morbis actionem lienis lędentibus oriantur, præter ea, quæ ſupra *de morbis lienis* dicta ſunt, plura afferre opus non eſt, ſed tota curandi ratio ex ijs, quæ ibi dicta ſunt, & *de ſcorbuto & affectione hypochondriaca* dicentur, patet.

CAPVT X.

De Lienis Doloribus.

Cauſſa.

Lienis dolores. Cauſſæ. INter actiones lienis læſas eſt etiam dolor eiuſdem, qui, vt alij dolores, oritur à ſolutione continui, & quidem membranæ, qua lien tegitur. Fit autem ſolutio continui, quando membrana illa diſtenditur. Quod accidit in inflammatione lienis, eiuſdem inflatione, obſtructione; & tumoribus, vlceribus, vt & cauſſis externis, lapſu ſcilicet & percuſſione.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Dolor ipſe per ſe manifeſtus eſt, & in hypochondrio ſiniſtro percipitur. Quia tamen etiam in muſculis, lienis regioni incumbentibus, & peritonæo eò loci, vt & colo inteſtino, dolor eſſe poteſt, qua ratione hi dolores à dolore lienis diſcernendi ſint, dicendum. Et imprimis cauendum, ne dolores illi punctorij, qui in lateribus, plerumq; verò ſiniſtro (Germani *das MilKſtechen* nominant, quaſi à liene oriantur percipiuntur, & à peritonæo proueniunt, pro lienis doloribus habeantur. Sępe enim euenit, & præſertim poſt cibum ſumptum, vt ſi homo equitet, curru vehatur, vel alio modo corpus vehementius exerceat, dolor quidam punctorius in lateribus, pręſertim ſiniſtro, percipiatur. Qui accidit, quod peritonæum eo loci à partibus, quarum tunicis pertinaciter adhæret, trahitur & quaſi auellitur, idque fit à flatibus vel etiam humoribus ſeroſis, qui in hæc ſpatia peritonæi & muſculorum irrumpentes membranas diſtendunt, eo ferè modò, vt in alijs partibus ſpaſmus flatulentus excitatur. Muſculorum autem dolor per tactum externum dignoſcitur, & ſi locus extra parum prematur, dolor percipitur, quod in dolore lienis non accidit, qui profundior eſt, præterea in dolore lienis alia etiam ſymptomata, vt color in corpore mutatus, vrina mutata & ſimilia adſunt, quæ non conſpiciuntur muſculis vel peritonęo affectis. Eodem modo etiam in colico dolore ſigna doloris colici adſunt, & dolor, qui in colo eſt, non ſemper vno loco fixus hęret, ſed ſecundum coli ductum vagatur.

A' qua cauſſa etiam dolor lienis proueniat, ex ijs, quæ hactenus de lienis obſtructione, inflatione & inflammatione dicta ſunt, ſatis patet. In inflammatione enim dolor non eſt grauans, vt in obſtructione & dolore. In obſtructione & tumore exercitium & motus dolorem auget: contra in inflatione dolor motu ſedatur, flatibus à motu diſcuſſis. In inflammatione adeſt rugitus murmur & ructus, quæ non percipiuntur in obſtructione & tumoribus: præterea in inflammatione febris adeſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. Dolor ex ſe nihil periculi habet. Cùm enim lien non ſit exquiſiti ſenſus, & exili ſaltem membrana inueſtiatur, etiam dolorem magnum non patitur. E cauſſis verò potius, a quibus dolor pendet, periculum æſtimandum; cùm aliæ ſint grauiores, aliæ leuiores.

Curatio.

Vt alijs partibus: ita etiam hic dolor tollitur vel cauſſa, à qua pendet, ablata, vel anodynis aut narcoticis. Curatio. Quomodo cauſſæ ablatione tolli poſſit, patet ex iis, quę ſupra *de morbor. lienis curatione* dicta ſunt. Hoc ſaltem addendum. Si dolor ſit à cauſſa externa, vt lapſu, ictu, ſępe neceſſarium eſt, vt venæſectio inſtituatur, vel etiam leuis primarum viarum euacuatio, ne ſcilicet ſanguis vel alii humores ad lienem dolentem magis confluant. Repellens etiam moderatum lienis regioni applicari poteſt.

Anodyna quod attinet, vtendum, vt alibi; ita etiam hic *chamamelo, meliloto, ſemine anethi, althea* & ſimilibus paſſim notis. Cauſſæ tamen ſemper ratio etiam habenda, ne augeatur, & propterea in cauſſa calida commodè etiam imponuntur folia ſalicis vel ſuccus eorum.

Ad narcotica aſcendere vix opus eſt; cùm ſenſu adeò exquiſito lien non ſit præditus.

CAPVT XI.

De Ictero nigro.

TAndem hic etiam icterum nigrum explicare libet. Icterus niger. Etſi enim is non lienis propriè, ſed totius corporis externi & cutis affectus ſit: tamen quia à liene proficiſcitur, vt vulgata ſententia eſt, eum hic explicare placet. Eſt autem icterus niger cutis totius corporis in nigrum mutatio.

Cauſſa.

Cauſſæ. Niſi verò icterus à veneno prouenit, quod interdum accidit, ortum eum à liene habere vulgo ſtatuitur. Si enim à liene chylus craſſior & melancholicus non attrahitur, in totum corpus diffunditur. Non autem attrahitur vel ob lienis imbecillitatem, vel ob vaſorum, quę à porta ad lienem tendunt, obſtructionem.

Secundò vitium hoc generari poteſt, cùm excrementum hoc per conuenientes vias non expellitur. Id quod fit, vel ob viarum obſtructionem, vel excrementi melancholici copiam, quod cumulatur ob errores in victu, & cibos ad hoc excrementum generandum aptos.

Platerus verò, *tract. 3. lib. 1. c. 2.* aliam de ictero nigro ſententiam habet, ſtatuitque, non à liene icterum nigrum proficiſci, neque humorem melancholicum cauſſam eſſe, ſed bilem, quę in veſicula fellis colligitur, & quidem pręternaturalem, quęque in venis meſaraicis corrupta eſt, & viridem vel nigrum colorem ex corruptione acquiſiuit. An icterus niger à liene proficiſcatur? Idque ea de cauſſa, quod in liene eiuſmodi bilis nullibi, nec ſinus aut veſicula aliqua, in qua recipi deberet, deprehenditur, atque inde ea prodire minimè poſſit, neque etſi adeſſet, in venam cauam deferri poſſet, quę nullo ramo in lienem pertingit.

Et omnino ſunt hęc non planè de nihilo. Etenim cum humor ater in nullo receptaculo amplo contineatur, ſed ſenſim vt generatur, ita euacuetur, ſi vt icterus flauus, ita etiam niger hominem ſubitò inuadit, omninò à veſicula fellis, & bile, quę nigrum iſtum colorem acquiſiuit, icterum nigrum prouenire ſtatuendum eſt. Interim nec hoc negandum, ex humore etiam atro lienis vitio cumulato, totius corporis colorem mutari poſſe, etiamſi id lentè fiat & ſenſim; ac conſentiunt de eo omnes Medici, de quo etiam infrà *de ſcorbut. p. 5. ſect. 2. cap. 1.* dicetur.

Verum Antiqui, pręter Hippocratem, *lib. 2. de morb.* & Paul. Aeginet. *lib. 3. cap. 49.* hanc humoris nigri per totum corpus ſuffuſionem proprio nomine non appellauerunt, vt etiam Bald. Rouſſeus, *de ſcorb. cap. 3.* teſtatur. Si quis ergo hanc totius corporis externi in nigrum colorem mutationem, & illam, quę fit à bile cor-

rupta, è veſicula fellis in corpus diffuſa, nomine etiam diſtinguere velit, per me licet. Poſſent autem iſtæ opiniones ita etiam conciliari, ſi ſtatuatur, bilem atram, cum in venis meſaraicis copioſè colligitur, vbi ad epar peruenit, cum bile flaua miſceri, & in veſicula fellis colligi, biliſque flauæ colorem nigrum inde mutari, quæ niſi per conuenientes vias euacuari poſſit, in totum corpus cum ſanguine diffundatur, & icterum nigrum pariat.

Etſi enim, quod obijcit Platerus, nullus ramus à liene ad venam cauam pertingit: tamen cùm chylo, qui per venam portæ ad epar fertur, etiam humores praui circa lienem cumulati ad epar peruenire, & hinc in totum corpus diffundi poſſe, manifeſtum eſt.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur hoc malum ex colore nigro, quo totum corpus tingitur.

Cauſſas autem quod attinet, ſi venenum aliquod corpus infecit, ex relatione ægri vel adſtantium cognoſcitur. Quod ſi abſit, ab interna cauſa prouenit. Quæ an in veſicula fellis vel in liene conſiſtat, inquirendum. Si in veſicula fellis, epatis antea affecti, & bilis flauæ corruptæ indicia adſunt. Si à liene, eius quoque affecti notæ aderunt. Et quidam ſi tumor aliquis, tenſio, grauitas aut durities in ſiniſtro hypochondrio percipiatur, ob lienis obſtructiones humorem melancholicum à ſanguine ſeparari argumento eſt: Si verò nihil tale apparet, frigida intemperies, ob quam lien non attrahit, cauſſa eſt.

Prognoſticum.

Prognoſtica. Icterus niger flauo ſemper periculoſior eſt. Siue enim à veſicula fellis proueniat icterus niger, cùm tum maior adſit bilis corruptio, maius etiam periculum portenditur; Siue ſit à liene, etiam difficilius, cæteris paribus, curatur, ob humoris contumaciam, & ſi diutius durat, nec idoneis remedijs tollitur, tandem hydrops ſuccedit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. Si à veſicula fellis & bile flaua corrupta proueniat hoc vitium, curandum vt icterus flauus: niſi quod medicamenta ſimul humorem melancholicum reſpicere debent.

Si verò à vitio Lienis proueniat, vel eius Intemperies corrigenda, vel obſtructio aperienda, & humor melancholicus euacuandus, vt antea dictum. Et cùm viæ, quæ ad epar & Lienem pertingunt, communes ſint, nimirum venæ portæ, communis ferè curandi ratio eſt, in vtro etiam viſcere vitium hæreat, modo ad humorem nigrum præcipuè cura dirigatur, de qua iam ſatis *de morbis Lienis* dictum. Imprimis vtilia ſunt hic medicamenta è chalybe parata antea propoſita.

Vt: ℞. *Chalyb. præpar.* ℥. ij. *paſſular. minor.* ℥. j ß. Infundantur per dies tres *in aqua cuſcutæ & fumariæ an.* ℔. j. in vaſe clauſo. *Aqua* inde ſeparetur & addatur *rad. oxylapath. polypod. q. cortic. rad. capp. an.* ℥. ß. *ceterach. cuſcutæ an.* M. ß. *ſem. aquileg. geniſt. an.* ʒ. j. Iterum coquantur & ſub finem addatur *fol. ſenæ* ℥. j. Colaturæ *add. ſyrup. de ſcolopendr. byzant. ſimpl. an.* ℥. j. *ſacchar. q. ſ.* F. Syrupus.

Tandem ſi materia, quod tamen plerumque fit, quæ in cute eſt, non ſponte euaneſcat, ea, quæ in viſceribus & venis eſt, ſublata, diſcutienda eſt ſudorem prouocantibus & diaphoreticis, vt decoct. flor. chamæm. ſcord. rad. fœniculi, cicer. rubr. & ſimilibus.

Vtile eſt quoque balneum aquæ dulcis, in quo ſit cocta malua, ruta, beta, parietar. flor. chamæmeli.

Commodum etiam eſt Balneum ſiccum ſeu Laconicum, & poſt balneum corpus abſtergere emulſione ſem. cannabis. Facies, quæ maximè in conſpectum venit, abluenda ſæpius decocto illarum plantarum, vel aqua florum fabarum cum vino mixta vel farina fabarum & lupinorum. Nonnulli tincam piſcem per dorſum diſſectum applicant abdomini: alij plantis pedum, qui humorem flauum & nigrum ad ſe trahit.

LIBRI TERTII
PARS QVINTA,
De affectione Hyppochondriaca & Scorbuto.
SECTIO PRIMA.
De Hypochondriaca affectione.

CAPVT I.
De Natura affectionis hypochondriacæ.

Natura affectionis hypochondriacæ. CVm corpora noſtra, vt & aliorum animalium, in perpetuo fluxu ſint, alimentis, quibus indies reficiantur, opus habent. Cùm autem nullum alimentum ſit, quod totum corpori apponi poſſit, ſed omnia ἄχρηστόν τι quid, & quod corpori alendo aptum non eſt, contineant, etſi alia plus, alia minus; quicquid corpori alendo aptum non eſt, excerni oportet. Fit autem illa inutilium ſecretio in coctionibus & in ciborum in alimentum mutatione. Vt verò alimenti perfecta elaboratio vnica coctione non abſoluitur: ita & excrementa non ſtatim tota, ſed ſenſim ſeparantur. In prima. n. coctione illud, quod craſſius eſt, & ſuperficialiter quaſi alimento cohæret, per aluum excernitur. Hinc chylus ab excremento hoc liberatus in venis meſaraicis primum ſanguinis rudimentum ſuſcipit. Ab ijs, quod craſſius eſt, lien ad ſe trahit, & inde ſui generis ſanguinem paulò craſſiorem, vicinis tamen partibus alendis idoneum, parat, quod verò feculentum eſt in hac coctione, & nulli parti alendæ aptum, ſecretum per conuenientes vias euacuat. Ex puriore verò chyli parte reliqua epar ſanguinem nobiliorem pro totius corporis reliqui nutritione conficit, atque iterum quod excrementitium eſt in veſiculam fellis & ad renes amandatur, & hinc è corpore excernitur.

Hæc

Hæc itaque omnia ſi rectè atque ordine fiunt, omnia etiam in corpore rectè ſeſe habent. Si verò quid peccatur, plurima excrementa circa primæ & ſecundæ coctionis organa colliguntur, è quibus poſtea varij morbi excitantur, adeo vt rectè Fernelius, *libr. 6. de part. morb. & ſympt. cap. 7.* ſcripſerit, *Ego hoc affirmo & profiteor, cholera, melancholia, diarrhœa, dyſenteria, cachexia, atrophia, languoris, lentarum, errantiumque febrium, latentium denique morborum cauſſas me his in ſedibus plerumque adinueniſſe*. Et omninò pauci morbi ſunt, qui non ex hiſce locis habeant originem, vt etiam ſupra de morbis meſenterij & pancreatis dictum. Etenim vitioſi humores in ijs cumulati non ſemper hic quieſcunt & hærent, ſed per venas & arterias cum ipſi, tum vapores ab ijs eleuati, in totum corpus diſperguntur, & varios morbos & ſymptomata hinc inde excitant.

Et quidem vitioſi humores in hiſce locis cumulati aliquando, vbi putreſcere incipiunt, per febres abſumuntur, aliquando vomitu, & fluxu alui concitato euacuantur: aliquando ibi ſubſiſtentes affectionem hypochondriacam dictam excitant. Quæ etſi hoc præſenti ſeculo malè audiat, & in omnium ore & ſcriptis ſit, & pro communi quadam calamitate, & ſeminario quodam omnium penè morborum habeatur: tamen nec antiquos latuit. Diocles Caryſtius, ab Hippocrate fama & autoritate ſecundus, & Antigoni Aſiæ Regis Medicus, affectionem hanc non obſcure deſcripſit, vt verba eius citat Galenus, *3. de loc. affect. cap. 7. Oritur*, inquit, *alius a ventriculo morbus, qui ab alijs melancholicus, ab alijs flatuoſus nominatur, quem ſumpto cibo maximè coctu difficili & cauſtico ſputum humidum, idemque multum comitatur, item ructus aciduſſimi, flatus, æſtus in hypochondrijs, fluctuatio non ilicò, ſed cum retinuerint; interdum ventriculi quoque vehementes dolores, qui nonnullis ad dorſum vſque procedunt, concoctis deinde cibis quieſcunt; mox alijs cibis ingeſtis eadem reuertuntur accidentia, quæ interdum ieiunos, interdum etiam à cœna moleſtans, atque euomunt crudos cibos & phlegmata ſubamara & calida, adeo vt dentes torpedine afficiantur*. Cauſſas verò huius mali his verbis recenſet. *Flatuoſas vocatas affectiones ſuſpicandum eſt, plus caloris, quam decet, habere in venis, quæ alimentum a ventriculo excipiunt, ſanguinemque in ipſis craſſiorem factum. Quippe conſtat, has venas obſtructas eſſe vel hoc argumento, quod alimentum corpori non diſtribuitur, ſed ventriculo manet ſucctum, cum ipſum meatus prius ſuſciperent, magnamque ipſius partem in imum ventrem excernant, tum quod poſtero die vomitu reijciatur, vespere non digeſtis per corpus cibis, ſed quod calor id, quod ſecundum naturam eſt, excedat, facilè intelliges, tum ab æſtu, qui ipſis accidit, tum ab his, quæ ingeruntur; ſi quidem iuuari videntur à refrigerantibus cibis, qui videlicet calorem refrigerare extinguereque ſolent*. Quibus & aliam cauſſam addit his verbis; *Aiunt nonnulli, os ventriculi, quod inteſtinis continuatur, in huiuſmodi paſſionibus inflammari, ac ob inflammationem ipſam & obſtrui & prohibere, ne alimenta ſtatuto tempore ad inteſtina deſcendant. Quam ob rem diutius, quam decet, in ventriculo morantur, & tumores & æſtus ac reliqua, quæ prædicta ſunt, efficiunt*.

Etſi verò Galenus, *loco allegato*, reprehendat Dioclem, quaſi præcipua, & quæ melancholicam & flatuoſam hypochondriacamque affectionem tamquam charactere deſignant, metum & mœſtitiam, omiſerit: tamen forſan Diocli non propoſitum fuit, melancholiam hypochondriacam in ſpecie, ſed hypochondriacam affectionem in genere deſcribere. Etenim notandum, affectionem hypochondriacam multò latius extendi, quam melancholiam hypochondriacam, atque experientia conſtat, plurimos hoc malo laborare, qui tamen melancholia non afficiuntur. Et ſunt non pauci, qui melancholia laborant, & tamen hypochondriaca affectione non detinentur.

Neque hoc malum Hippocrati planè ignotum fuiſſe, ſed ſub nomine *αὐαντῆς*, id eſt, morbi reſiccatorij, *2. de morbis*, propoſitum, aut certè ſpecies eius aliqua ibi deſcripta videtur. *Non inediam*, inquit, *non cibum ſumptum ferre poteſt, ſed ieiuna quidem viſcera rugitum edunt, & ventriculi os mouetur, & alias varia vomit, bilem, ſaliuam & acutum, ac poſt vomitionem aliquantiſper melius habere videtur. Vbi autem cibum ſumpſit, ructus ei contingunt, cum rubore incenditur, ſemper ſe copioſum alui recrementum deiecturum exiſtimat, cum vero deſederis, flatus infra demittitur, caput dolore vexatur, totum corpus huc & illuc velut acu pungi videtur, crura grauantur, debilitantur, & minuuntur, debiliſque euadit*.

Accepit autem affectio hæc nomen à loco affecto, hypochondrijs ſcilicet, *ὑποχόνδριον* verò eſt pars ea corporis, quæ ſub nothis coſtis ad ilia vſque vtrimque protenditur, non ſolum muſculos, ſed & interna viſcera complectens, ſic dicta, quod *τοῖς χόνδροις ὑπόκειται*, id eſt, cartilaginibus notharum coſtarum ſubiacet. Barbari Mirachialem vocant, quod Abdomen Arabibus Mirach ſit, vel potius meſenterium. Imò ſunt, qui Auicennæ Mirach nihil aliud eſſe, quam pancreas ſtatuunt. Chymici Tartarum hypochondriorum appellant, de quo poſtea dicetur. Diocles, vt & Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 2. c. 9.* etiam *πάθος φυσῶδες*, affectum flatulentum, ſeu flatuoſum nominant. Affectio hypochondriaca vnde dicta?

Deſcribi verò poteſt hæc affectio, quod ſit *colluuies vitioſorum humorum, imprimis melancholicorum, ſæpe etiam pituitoſorum & bilioſorum, in vena porta, & arteria cœliacæ ac meſenterica ramis, in hypochondrijs, præcipuè ſiniſtro, inter ventriculum & lienem, maximè ijs locis, vbi plures maioreſque venæ portæ & arteriæ huic coniunctæ rami ſunt, præcipuè ob læſam lienis coctionem collecta, abſque putredine, è qua vapores horum naturam obtinentes, vt & ipſius humoris aliquid ad alias partes tranſmiſſa varia ſymptomata excitant*. Definitio Affectionis Hypochondriacæ.

CAPVT II.

De Loco affecto.

VT autem affectionis huius natura clarior fiat, tria explicanda ſunt; 1. *Locus*, in quo vitioſi iſti humores continentur; 2. *Humorum natura & cauſſa*, a quibus generantur, 3. *Affectiones* quæ hinc inde in corpore ab ijs excitantur. Subiectum Affectionis hypochondriacæ.

Primò locum, in quo colluuies iſta vitioſorum humorum continetur, quod attinet, eum meritò ramos venæ portæ & arteriæ cœliacæ ac meſentericæ eſſe ſtatuimus. Et quidem ſi hypochondriacæ affectionis nomen latè extendere libet, omnes morbi, qui partibus in hypochondrijs ſitis accidunt, affectus hypochondriaci nominari poſſent; verum cum per hypochondriacam affectionem id ſaltem *πάθος* accipiamus, quod Diocles & Aetius *φυσῶδες* ſeu flatuoſum appellant, peculiaris etiam locus, in quo cauſſa huius mali reſideat, quærendus. Equidem, vt poſtea dicetur, etiam in meſenterio magna vitioſorum humorum colluuies, tumores, abſceſſus, vlcera; atque eadem mala etiam in pancreate reperiri poſſunt; ſtagnare etiam humoribus omentum, & flatus in eo concludi, ſupra dictum & *de ſcorbuto* dicetur. Veruntamen ſi vitia illa ita extra vaſa conſiſtunt, vt in ea facile effundi, & proinde in corpus hinc inde diffundi non poſſint, tot ſymptomatum, quot in affectione hypochondriaca animaduertuntur, cauſſæ eſſe non poſſunt. Immò plerumque non niſi in mortuis cognoſcuntur, cum in partibus ignobilibus conſiſtant. Locus affectus in hypoch. aff.

Et

Et obſeruationes Medicorum docent, plurimos, qui talia meſenterij, pancreatis, omenti mala paſſi ſunt, de affectione hypochondriaca conqueſtos non eſſe.

Itaque locus, in quo affectionis hypochondriacæ cauſſa continetur, talis conſtituendus, è quo humores hinc inde fluere poſſint. Atque ipſum ſtatuimus eſſe ramos venæ portæ, & arteriæ cœliacæ ac meſentericæ, qui ab Epate & Liene ad ventriculum & vicina loca tendunt: & certè ea meſenterij, omenti, & pancreatis loca, è quibus in hæc vaſa humores vitioſi facilè recurrere poſſunt.

Ex ipſo nimirum venæ portæ trunco ventriculus habet ramum vulgo Gaſtricum dictum, quem Adrianus Spigelius Pyloricum appellat. Poſtquam verò truncus in duos inſignes ramos, alterum ſiniſtrum ſplenicum dictum, alterum dextrum meſentericum nominatum diſpeſcitur; à ſplenico quidem ramo accipit Gaſtricum, à quo Coronaria naſcitur, Gaſtroepiploidem ſiniſtram, & vas breue aut venoſum dictum. A ramo verò meſenterico Gaſtroepiploidem dextram. Arterias autem accipit ventriculus ab arteriæ magnæ ramo cœliaco dicto, quod ad κοιλίαν, id eſt, ventriculum ramos tranſmittit, ramum pyloricum, gaſtroepiploidem ſiniſtrum, & vas breue arterioſum. Ab eadem vena portæ, & arteria cœliaca etiam vaſa accipiunt lien, epar, omentum, meſenterium, vt ita facilis inter has partes conſenſus & humorum communicatio eſſe poſſit, vt meritò in ramis venæ portæ & arteriæ cœliacæ maioribus ſedem cauſſæ mali hypochondriaci conſiſtere ſtatuendum ſit. Cùm enim vaſorum horum officium ſit ad ventriculum & vicinas partes ſanguinem, quo nutriuntur, deferre, & præterea hiſce vaſis natura abutatur quaſi ad humorum vitioſorum è toto corpore expurgationem, ſiue illa ſponte, ſiue medicamentorum opera inſtituatur, & ad inteſtina, quæ inter loca conferentia 1. *Aphor.* 20. nominantur, humores vitioſi peruenire non poſſunt, niſi prius hæc vaſa tranſeant: patet hinc, quicquid ſuperflui & vitioſi in liene, epate, immò toto corpore colligitur, in his locis cumulari poſſe;

Et imprimis in vaſe breui, tam venoſo, quam arterioſo, maximam ſæpe vitioſi humoris copiam contineri, & hinc maximum ventriculi & lienis conſenſum eſſe, certum eſt. Id enim ſatis amplum eſt, ac ſæpe calami ſcriptorii craſſitiem habet, imò vt Iohannes Riolanus, *Anthropographiæ lib.* 2. *cap.* 7. teſtatur, in Senatore quodam, qui reiectione ſanguinis per ſuperiora & inferiora è liene prodeuntis laborauerat, deprehenſum eſt vas breue minimi digiti magnitudine latum & in ventriculum apertum. Et iſta omninò via eſt, per quam hypochondriacis ſanguis interdum per vomitum & aluum reijcitur. Ita refert Adrian. Spigelius, *Anat. libro* 6. *cap.* 5. hiſtoriam Cardinalis Ciboni, qui ſanguinis vomitu extinctus erat: in cuius cadauere compreſſo ventriculo viderunt lienem turgeſcere, turſum liene compreſſo ad ventriculum copioſum ſanguinem per vas breue effundi. Imò per eandem viam humorem inſtar atramenti nigricantem, qualis etiam in viuente adhuc vomitu reiectus fuerat, in viro nobili effundi, vidimus.

Hiſce vaſis tamen meritò addimus & omentum, quod venas amplas à vena portæ habet (ſuperior ſcilicet eius membrana vtramque Gaſtroepiploidem, dextram & ſiniſtram; inferior verò dextram epiploidem, & poſticam, arterias totidem à ramo cœliaco & meſenterico) & præcipuè in eo cauitatem illam in ſiniſtro hypochondrio ſub diaphragmate, è ventriculi, omenti, coli & viſcerum connexo ortam, & exitum non habentem, ſed ita concluſam, vt aquam quoque & flatus continere poſſit. In hac enim cauitate interdum colliguntur è vicinis viſceribus humores pituitoſi, craſſi, limoſi, ſeroſi, aquoſi, melancholici, atri. Imo & flatus, ob quos, ſi abdomen vel manu comprimitur, vel corpus mouetur, vel diaphragma paulò vehementius attollitur, ſonitus manifeſtus percipitur. Quod qui patiuntur ἐγγαστριμύθους appellari cenſent. Verum ἐγγαστρίμυθοι dicuntur antiquis mulieres illæ Pythiæ, ſeu vaticinantes, quæ Dæmonem, ex quo reſponſa ferunt, ventre conceperunt, & tenui voce, ac ſono ex ventre edito oracula fundunt, quaſi ventriloquæ. Hinc Hippocrates 5. & 7. *Epid.* hanc vocem ijs accommodauit, qui ex pectore ſimilem ſonum edunt, de qua te videatur Scaliger, *exerc.* 258. *ſect.* 3. & Anut. Foeſius *in Oeconomia Hippocratis*. Atque accidit ſæpe, vt lien, vel colon vicinum eo nomine incuſetur, cùm tamen iis ſaluis in hac cauitate humores vitioſi hæreant.

Nec ignota videtur fuiſſe Hippocrati hæc cauitas, dum 7. aph. 54. ſic ſcribit: *Quibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita intercluditur, & dolorem affert, in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas & veſicam verſa pituita morbi fit ſolutio*. Atque pertinaciſſimè in hac cauitate humores ſæpè hærent, & fruſtra purgationibus tentantur, ac non niſi fortioribus vomitoriis, vel thermarum, ac acidularum vſu euacuantur. Ex qua tamen ſi quid in venas & arterias regurgitet, mali hypochondriaci id etiam cauſſa dici poteſt. Aliàs quidem homines diu ventris rugitibus moleſtari poſſunt ex hac cauſſa, qui tamen alia, qualia hypochondriaci, ſymptomata non patiuntur.

Nonnulli etiam membranæ cuiuſdam craſſioris mentionem faciunt, quæ à iecore ad lienem ſubtus ventriculum extenſa & colo inteſtino incumbens, poſt chronicas febres ac melancholicos morbos magnam prauorum humorum copiam contineat, quæ doloribus variis, inteſtinorum difficultatibus ac vomitionibus continuis cauſſam præbeat. Verum ea procul dubio nihil aliud eſt, quam omentum, ibi humoribus repletum.

Atque ratione loci, in quo materia affectionis hypochondriacæ cauſſa continetur, differentia quædam affectionis hypochondriacæ conſtituitur. Præcipua enim differentia eſt, quod materia hæc nunc in vaſis dextri hypochondrii, nunc in ſiniſtri, quòd frequentius accidit, nunc in vtroque hypochondrio continetur. Et quidem nunc in vaſis tantum extra viſcera, nunc verò ſimul in ipſis viſceribus. Mercatus quidem tribus modis affectionem hypochondriacam fieri poſſe docet, primò obſtructis ſplenis venis ac meſaraicis à iecore in ventriculum aut à meſaræo in ſplenem, vel in vicinis partibus; Secundò propter Ventriculi frigiditatem, quæ in acorem commutat alimenta; Tertiò Ventriculi & iecoris contraoperantia, cùm Ventriculus frigidus eſt, & non poteſt concoquere, iecur verò calidum nimis auidè attrahit alimenta. Verùm primus modus ſaltem perfectam, & vt ipſe poſtea fatetur, legitimam & exquiſitam affectionem hypochondriacam excitat, cùm in vaſis illis humores mali huius cauſſa continentur; etſi obſtructionem in iis eſſe non ſit neceſſarium, vt poſtea dicetur. Nam, quam ſecundo loco ponit, frigiditas Ventriculi affectionem hypochondriacam non abſoluit; cùm multi ſint, acida cruditate laborantes, qui tamen non ſunt hypochondriaci, ſed vt affectio hypochondriaca generetur, neceſſe eſt, crudos illos humores in venis meſaraicis prius cumulari, atque ibi aduri, vt ipſe etiam fatetur. Tertius modus à primo non eſt diuerſus, cùm vtrumque viſcus & Ventriculus ac Epar ad huius mali generationem ſuam ſymbolam conferre poſſint.

Alij plures etiam affectionis hypochondriacæ differentias conſtituunt, meſentericam, quæ fit à vaſis meſaraicis inter ventriculum & epar; ſtomachicam, quæ fit à ventriculo, pyloro, venisque ventriculo cohærentibus; epaticam, quæ fit ab epate; ſpleneticam, quæ fit à ſplene; cardiacam, quæ fit, cum humores adusti & atri in venis & arteriis maioribus aut pericardio cumulantur; hyſtericam ſeu vterinam, cum menſes aut quæuis

vteri

vteri purgamenta ſubſiſtunt; hæmorrhoidalem, quæ fit ab hæmorrhoidibus ſubſiſtentibus, phantaſticam ſeu melancholicam, quæ fiat ex prædictarum ſpecierum complexu, ex humorum nimirum in ſiniſtro præcipuè hypochondrio collectione. Verum hi nomen affectionis hypochondriacæ nimis latè extendere videntur. Nam vt ab vltima differentia incipiamus, quam phantaſticam, ſeu melancholicam nominant, non peculiaris ea eſt differentia: ſed accidit quibuſdam hoc morbo laborantibus, vt delirent: quod fit, cùm vapores opaci & tenebricoſi ex hypochondrijs adſcendunt, ſpiritibuſque animalibus miſcentur, eoſque inquinant, vt *lib. 1. pract.* de melancholia hypochondriaca dictum. Hæmorrhoidalis eſt differentia à cauſſa, ob quam ſanguis melancholicus in corpore colligitur, neque tamen ſola affectio hypochondriaca, ſed & alij morbi plures inde ortum habent. Eadem ratio eſt hyſtericæ. Cardiaca verò nullo modo ad hypochondriacam affectionem pertinet; cùm cor cum venis & arterijs vicinis non in hypochondrijs, ſed in thorace ſitum ſit. Et melancholię per conſenſum, quæ ſæpe in maniam degenerat, hæc eſt differentia potius, quam affectionis hypochondriacæ. Reliquæ differentiæ à loco, in quo ſubſiſtunt vitioſi humores petitæ ſunt, quod ſcil. nunc in vaſis dextri, nunc ſiniſtri hypochondrij ſaltem, nunc vero ſimul etiam in ipſo liene & epate cumulantur.

CAPVT III.

De Cauſſis Affectionis hypochondriacæ.

Cauſſæ affectionis hypochon.

SEcundò autem quæ ſit humoris, qui huius mali cauſſa eſt, natura, & quibus de cauſſis in his locis generetur, nec id ſatis planum eſt. Primò enim ipſum humorem huius mali cauſſam quod attinet, eſt ille non vnius generis, ſed varius, calidus, bilioſus, amarus & aduſtus, melancholicus, pituitoſus, acidus & ponticus; & proinde tum frigidæ, tum calidæ intemperiei indicia adſunt. Ructus enim acidi, fluctuationes, flatus plurimi, coctionis tarditas, plurima ſputa, vomitus pituitoſi, arguunt humorem frigidum: cerebri vero & cordis affectiones potius ab humore aduſto proueniunt, quem & æſtus in hypochondrijs arguit. Verum cùm cauſſæ, quæ ad mali huius generationem faciunt, variæ ſint, vt poſtea dicetur, neque in omnibus corporibus eodem modo ſeſe habeant, non mirum eſt, etiam varios humores generari.

Tartarum chymicorum quid?

Chymici dum cauſſam huius mali explicare conantur, tartari nomine eas comprehendunt, atque inde tartarum hypochondriorum hoc malum nominant. Verum plerique quid ſibi tartari nomine velint, non ſatis declarant, cum diuerſiſſimis rebus id tribuant; tophis illis, qui dentibus adhærent: humoribus excrementitijs in inteſtinis, qui dolores, diarrhœas, obſtructiones, hydropem excitant; excrementis, quæ è pulmonibus, naribus eijciuntur & per vrinam & ſudores excernuntur, immò flatibus & vaporibus, qui palpitationem cordis excitant. Quo modo, cum per tartarum nihil aliud, quam excrementum, quod in qualibet coctione ſecernitur, intelligere videantur, rem ſatis non explicant; cùm diuerſarum partium diuerſa ſint excrementa.

Quomodo generetur?

Cautius ii loquuntur, qui tartarum generari ſtatuunt, cum in humorem mucilaginoſum & viſcoſum ſpiritus ſalis incidit, eumque coagulat, tartarumque appellant, mucilaginoſum excrementum cibi & potus a ſpiritu ſalis coagulatum. Sunt enim pleraque, quæ euomuntur, amara vel ſalſa.

Quapropter non negamus quidem partes quaſdam colluuiei huic humorum ineſſe, quas Chymici meritò tartareas appellare poſſint, craſſiores puta, feculentas, lutulentas & fixiores, quæ ad mali huius diuturnitatem faciunt. Nam cùm animalia ex plantis alantur, plantæ è terra ſuum alimentum attrahant hæc autem in ſe materiæ ſalſuginoſæ non parum, mineraleſque partes, aut ſpiritus in ſe contineat: facilè hinc apparet, alimenta, quibus veſcimur ἀνεπιτήδεια, ἄκρητα καὶ ἰσχυρά, vt appellat Hippocrates, *de priſca Medicina*, multa in ſe continere, quæ cùm nullo modo in alimentum corporis abire poſſint, maturè, ac ſi fieri poſſit, mox in prima coctione ſecerni debent. Quod niſi fiat, & in primis viis relinquatur, & ab aliis poſtea ſecreta fuerint & per ſe extiterint, non ſolum ſecundum primas qualitates homini nocent, ſed & ſecundum δυνάμεις, ἀκρότητας καὶ ἰσχῦς, vt *ibid.* Hippocrates nominat, quatenus ſcilic. amara, ſalſa, acida, aut acerba ſunt, aut ſimiles qualitates habent. Hinc frequens eſt hypochondriacis, vt amara, ſalſa, acida vomant, quibus etiam dentes obſtupeſcant. Atque has ipſas qualitates ſimul acceptas volumus, cùm humoris melancholici vel atri mentionem facimus. His enim eius natura abſoluitur, non ſolum qualitatibus primis.

Atque ob hos ipſos humores feculentos, aduſtos, fixos, qui mali huius præcipua cauſſa ſunt, ſi quis malum hoc tartarum hypochondriorum appellare velit, per me id ſanè licet: modo cauſſæ huius mali proximæ humoris nomen non deroget, neque hoc neget, in hac colluuie non ſolum adeſſe humores fixos, & qui ad coagulationem tendunt, ſed & vaporoſos & flatulentos, vnde tot cerebri & cordis per conſenſum affectus in hoc malo excitantur. Verum quæ humorum, qui mali huius cauſſa, diuerſitas ſit, ex iis, quæ de partibus, in quibus generantur, dicenda iam ſunt, magis patebit.

Cauſſæ affect. hypochond.

Secundo ergo partes, in quibus generantur humores, huius mali cauſſa, & morbos ac diſpoſitiones earum, ob quam vitioſi humores generantur, quod attinet, nec de eo omnes idem docent. Diocles, vt ex loco ſupra allegato patet, præcipuam huius mali cauſſam obſtructionem venarum meſentericarum & calorem, ea de cauſſa ortum, ſtatuit: quibus ex aliorum ſententia addit, oris ventriculi inferioris inflammationem. Et ſunt multi, qui in hoc & in aliis morbis nihil, niſi obſtructiones accuſant. Verùm equidem non negamus, in aliquibus vaſis humores quaſi impactos eſſe, ita quidem, vt vaſa iſta veluti varicoſa & cancroſa fieri interdum ſcribat Mercatus, *lib. 1. de cur. morb. int. cap. 17.* Etenim ſi natura vitioſos humores in vena caua per ramos eius in certas partes depellere poteſt, vt in cruribus varices, in aliis etiam partibus venæ cancroſæ humore atro turgeant; cur non idem in ramis venæ portæ accidere poſſet? Atque id vbi accidit, malum ferè deſperatum eſt, & medicamentis facilè exacerbatur. Interim tamen quod hoc ſemper fiat, non eſt neceſſarium, ſed in venis & arteriis multos prauos humores ſine obſtructione colligi poſſe, neque hic obſtructionem primariam huius mali cauſſam eſſe, etſi quandoque concurrere poſſit, vel ex eo patet, quod in hoc morbo manifeſtus ſit ex liene in ventriculum & contra commeatus. Et ipſe Galenus. 5. *de loc. affect. capite ſexto,* plures ex hypochondriacis ſplenicos eſſe, & ex hoc etiam viſcere μοχθηρὸν ἰχῶρα irruere ſcribit.

An ab obſtructionibus venarũ fiat affect. hypochon.

Neque ab obſtructionibus venarum hoc malum fieri, id ſatis argumenti eſt, quod adfert Diocles, quod alimentum corpori non diſtribuitur, ſed in ventriculo maneat incoctum, & poſtero die vomitu reiiciatur. Nam hoc ſi fieret, alimentum in toto corpore deeſſet, neque corpus ita nutriri, quod tamen plerumque fit, poſſet; ſed ideò hoc euenit, quod ea cibi pars, quæ in ventriculo cruda manet, & in pituitam mutatur, à partibus aliis non attrahitur, cùm vt alimentum corpori præbeat inepta ſit, vt infra dicetur.

An ex inflammatione circa ſtomachum?

Paulus Ægineta, *lib. 3. de re medica capit.* 14. & ipſe melancholiam hypochondriacam ex inflammatione

circa

circa ſtomachum oriri ſcribit. Verum ſi inflammationem non veram, ſed φλόγωσιν ſeu calorem, & æſtum intelligit, facilè tolerari eius ſententia poteſt, φλεγμονὴ autem propriè dicta admitti non poteſt; cùm hæc ſine febre, quæ in hoc affectu rarò apparet, excitari non poſſit.

Auicennas, *lib. 3. fen. 13. tract. 2. cap. 1.* & ab epate, & à liene malo huic materiam ſubminiſtrari ſcribit. Ait enim, *eſſe quoſdam, quibus accidit dolor ſtomachi cum comedunt, & ſedatur poſt concoctionem, & eorum plurimos eſſe melancholicos, & pati melancholiam hypochondriacam; eſſe quoſdam, quibus accidit dolor in fine ſpatij comprehenſionis cibi, vt loquitur interpres, in ſtomacho, & horum quibuſdam dolorem non ſedari, donec euomuerunt humorem aceto ſimilem, ex quo ebullit terra, quo vomitu reiecto ſedatur dolor. Alios vero eſſe, quorum dolor ſedatur cum deſcenſione cibi, non cum vomitu; & cauſſam quidem primi eſſe effuſionem melancholia ad ſtomachum: ſecundi verò eſſe effuſionem bilis ad ipſum ex epate: qui tamen duo humores non mox lædant, quoniam in profundum ventriculi effunduntur, verum cùm cibo permiſcentur, eo commouentur & adſcendunt ad os ſtomachi, illudque vellicant.* Quæ ſententia, ſi rectè explicetur ſatis commoda eſt. Etenim vt nec vnus humor, ita nec vna intemperies in hypochondriaca affectione adeſt. Ex æſtu enim circa præcordia, ex vomitu bilioſo & æruginoſo, delectatione ex frigidis, calidam intemperiem adeſſe colligitur; contra flatus, ructus acidi, ſputum copioſum, coctionis debilitas, crudorum ſuccorum vomitus, frigidam intemperiem arguere videntur.

An ab intemperie ſicca?

Rondeletius, *meth. curandi morbos cap. 42.* Malum hoc ab intemperie ſicca cum aliqua caliditate ſine affluxu, ſed cum obſtructione potius à ſanguine craſſiore fieri ſtatuit. Cum Rondeletio ferè conſentiunt ij, qui in hac affectione ventriculum & inteſtina calida & ſicca intemperie laborare putant, eaque calidiorem & ſicciorem chylum producere, venaſque etiam meſenterii intemperie ſicca & calida laborare, eamque foueri chylo craſſo & coctura calidiore,

Generatio affect. hypochondr.

Verum, vt, quid nobis hac de re videatur, dicamus, & modum generationis affectionis hypochondriacæ proponamus: primò monendum, Autores, dum in hoc obſcuro, & multis ſymptomatibus implicato affectu explicando laborarunt, alios ad alia reſpexiſſe, & alios quidem partes tantum, quarum læſione ſeſe maximè prodit, alios eas præcipuè, in quibus mali quaſi ſcaturigo eſt, conſideraſſe. Ideoque diſcernendum eſſe inter partes, quæ per conſenſum in hoc malo afficiuntur, & inter locum, in quibus materia mali cauſſa primaria generatur & colligitur. Deinde ſciendum, etſi ventriculus afficiatur, adſint vomitus & alia ventriculi malè affecti indicia: tamen ſatis multa reſtantur, iſtos humores non omnes in ventriculo generari, ſed aliunde tranſmitti. Et licet in ventriculo generentur; tamen ſaltem ſymptomatum, quæ circa ventriculum, non verò in genere affectionis hypochondriacę cauſſam eſſe; Locum vero, vt iam ante dictum, in quo continetur cauſſa huius mali, eſſe vaſa, quę ad ventriculum à liene & epate tendunt, & pręcipuè, quę à liene, antea dictum. Quibus & maiores venę portę ramos, & quę hos comitantur, arterias, quę meſenterio & omento inſeruntur, addere poſſumus.

Cauſſa generationis affect. hypochondr.

Cauſſam autem generationis horum humorum quod attinet aliter alii hac de re ſentiunt. Humores quidem illos craſſos pituitoſos, & ſępe inſtar glutinis viſcidos, qui vomitu reiiciuntur, à ventriculi debilitate generari ſatis manifeſtum eſſe putamus; quę ex eo pręcipuè ortum habet, etſi cauſſa hęc à paucis attenditur, quod ventriculus vitioſo ſanguine a liene tranſmiſſo nutriatur, vt infra in ſymptomatum explicatione dicetur. Membrum enim ſi vitioſo ſanguine alatur, bene ſeſe habere, & rectè ſuum officium exequi non poteſt. Vaſa autem illa inter ventriculum & lienem quod attinet, hoc quidem extra controuerſiam eſt, humores huius mali cauſſam in ijs contineri; ſed de hoc quæſtio eſt, an ſua, an alterius viſceris culpa hos humores cumulent hæc vaſa. Equidem venæ ipſæ à plurimis accuſantur, quod calida & ſicca intemperie laborent: neque id negandum. Interim ſi omnia diligenter perpendamus, animaduertimus, vaſa hæc eam ipſam intemperiem à vitioſis, quibus ſcatent, humoribus, & vicinis viſceribus malè ſeſe habentibus, accipere.

Alij ventriculum caloris & ſiccitatis arguunt, vt, ſupra dictum, ſimilemque chylum in eo generari ſtatuunt. Verum tantum abeſt, vt ventriculus ſit calidior & ſiccior, vt etiam à pleriſque frigidior ſtatuatur; Id quod ex ſalivæ copia, ructibus acidis, tarda & difficili coctione, alijſque ventriculi frigidi ſignis, cognoſcitur, & cruditas nidoroſa, quod fieri deberet, ſi intemperie calida & ſicca ventriculus laboraret, minus, ſed acida potius hypochondriacis familiaris eſt, ac ſi quam bilem reijciant, ea non in ventriculo generatur, ſed ex vicino epate effunditur: Et ipſi concedunt, in hypochondriacis generari chylum craſſum & viſcoſum, qui pituitoſus potius eſt, quam melancholicus, & pituita etiam vomitu reijcitur. Neque id ventriculi calorem arguit, quod præceſſerunt febres ardentes, vel diuturnæ. Nam id non ſemper accidit; & vbi accidit, febres tales potius calorem ventriculi diſſipant, & imminuunt, quam augent. Et omnia alia, quæ pro aſſerenda ventriculi temperie calida, & ſicca afferunt, ea potius, vt etiam Diocles docet, vaſis, quæ alimentum ex ventriculo excipiunt, competunt, quam ea à vitioſis humoribus accipiunt.

Atque ita ἀντιπραξία potius eſt inter ventriculum ac venam portæ, ac lienem & epar. Et ſunt illæ contrariæ intemperies tam manifeſtæ, vt plurimi Medici dubitarint, vtram huius mali cauſſam conſtituere debuerint. Et ſi quæ eſt caliditas & ſiccitas in venæ portæ ramis, quam etiam Diocles agnouit, eam potius acceperunt a liene & ſanguine in eo elaborato, & mali ſi quid patiuntur ventriculus & venæ portæ rami, id acceptum ferunt lieni, qui ſanguinem incommodum pro iſtis nutriendis elaborat, vt poſtea dicetur. Neque flatus calidam & ſiccam intemperiem ventriculi ſatis arguunt, de quorum generatione poſtea dicetur. Et quamuis in curatione mali adhibeantur, quæ primas vias detergunt, humectant, & modicè refrigerant; tamen hoc non fit ratione ipſius ventriculi, ſed ratione vaſorum, quæ ſunt inter ventriculum & lienem. Et omnino iſta ἀντιπραξία viſcerum curationem difficilem reddit, dum audacter ventriculum calefacere non licet.

Quapropter ſi rem hanc hinc inde penſitemus, & humores ipſos, à quibus affectio hypochondriaca prouenit, ac cauſſas, quæ præceſſerunt, diligenter conſideremus, commodiſſimum videtur ſtatuere, præcipuam, à qua vitioſi humores, proxima huius mali cauſſa, generantur, cauſſam eſſe lienem: etſi quandoque & epar non extra culpam ſit; Ventriculum verò, etſi quoque ad mali huius generationem facere poſſit, tamen non cauſſam proximam eſſe, ſed remotam, quatenus ſcilic. chylum prauum ſuppeditat. Cùm enim lien, vt *Inſtitut. l. 1. c. 9.* & ſupra *part. 4. cap. 1.* ſatis monſtratum eſt, & à doctiſſimis hodie Medicis approbatur, etiam ſanguificandi organum ſit, & craſſiorem chyli partem ad ſe trahat (quod etiam ij concedunt, qui tenuem ſanguinem in eo elaborari ſtatuunt) ac ſanguinem craſſiorem pro alendis in ventre inferiore viſceribus, ventriculo inteſtinis, meſenterio, omento elaboret, & ita prima ſanguificatio fiat in liene ac quod impurum adhuc eſt, in liene, primum, ne ad epar perueniat, ſeparari debeat; non mirum, ſi vel is debilis ſit, & malè ſeſe habeat, vel

erratum

erratum aliquod in prima coctione commiſſum ſit, quod in ſecunda hac corrigi non poteſt, vitioſum ſanguinem in liene generari. Vt enim alia membra coctioni & officijs publicis deſtinata, vbi in actionibus ſuis fine ſuo fruſtrantur, vitioſos humores generant; ita idem in liene fieri neceſſarium eſt. Et ſicut ventriculus frigidus cruditatis acidæ, calidus nidoroſæ cauſſa eſt, epar dum ſe malè habet, nunc ſanguinem bilioſum, nunc crudum, nunc aquoſum generat; ita etiam lien malè diſpoſitus vitioſum ſanguinem generat, & præcipuè in hac affectione acidum. Atque ita in affectione hypochondriaca, lien ſemper laborat. Hinc porro patet, ſi lien ſanguinem pro ſui officij ratione non bonum generet, partes modo enumeratas etiam bonum nutrimentum ab eo non accipere, & eas ipſas inde debilitari, ac multos vitioſos humores neceſſariò circa illas partes cumulari; inprimis ſi per conuenientes vias non euacuentur. Etſi enim lien natura ſua ſanguinem craſſiorem generat, atque etiam in eius coctione quædam excrementa proueniunt: tamen ea in homine ſano non ſunt plura, quàm quæ quotidie per conuenientes vias iterum euacuari poſſint. Si verò plura ea proueniunt, quàm euacuari poſſint, ad mali huius generationem faciunt.

An lien cauſ. ſit collectionis humorum vitioſor. in affect. hypochond.

Sunt quidem nonnulli, qui lienem huius mali cauſſam, eſſe negant, & culpam in hac affectione in eum immeritò transferri cenſent. Nituntur autem ea præcipue ratione, quod lien, vt ex eius tota conſtitutione ſatis patet, non melancholici excrementi ſit receptaculum, ſed ſanguinis, & quidem tenuioris officina. Verum in priore quidem, quod ſcilicet non ſit humoris melancholici receptaculum lien, ipſis facilè aſſentimur.

Lien qualem ſanguinem generet?

An lien ſanguinem tenuiorem generet?

Deinde lienem ſanguinem quendam feruidiorem, ex craſſiore chyli parte & ſanguine arterioſo mixtis generare, ſupra *part. 4. capit. 1.* dictum. Quod verò lien ſimpliciter tenuiorem ſanguinem generet, facilè ipſis aſſentiri non poſſumus. Neque enim credibile, inteſtina & inferioris ventris membra, nobiliore ſanguine, quam reliquas corporis partes, ali, & ipſum lienis parenchyma, quod rubore & puritate ab epatis parenchymate multum diſtat, & quodammodo nigricat, craſſiorem etiam ſanguinem in eo generari docet. Et quocunque ſe vertant ij, qui tenuem in liene ſanguinem generari ſtatuunt; hoc tamen fateri neceſſe habent, craſſiorem chyli partem ad lienem, antequam ad epar perueniat, deferri; neque monſtrare poſſunt, inde ſanguinem in liene nobiliorem, quam in epate generari; vtpote, qui, vt dictum, partibus ignobilioribus alendis dicatus eſt; & ex craſſiore materia, quam ſanguis in epate generatus, conſtat. Sit ſanè, vt multo ſero diluatur, non ob id tamen præſtantior eſt; hoc ipſum potius eius craſſitiem arguit, quæ, vt diluatur, multo ſero opus habet. Vnde ipſe etiam Ariſtoteles non epati prætulit lienem, ſed *νόθον ἧπαρ* appellauit. Sit etiam, vt hoc faceret lien; tamen rectè agens ſaltem id præſtaret, vbi ſcilicet ſuccum aquoſo humore dilutum & rectè coctum ad ſe trahit; vbi verò tenue quod eſt primò ad ſe trahit, & forſan etiam reijcit, quod per vrinam fieri ipſa experientia teſtatur, antequam craſſior pars ſuccedat, non niſi vitioſum & craſſum ſanguinem, inde fieri poſſe, manifeſtum eſt. Itaque ipſi concedant neceſſe eſt, dum lien, aberrat in ſuo opere, craſſum gignere ſanguinem, qui multo ſero admotum indiget, quo ſi deſtituatur, illudque præpoſtere alio rapiatur, multorum morborum, cauſſa eſſe poteſt. Nemo verò opinor eſt, qui in lienem bene ſe habentem & ſanum vel affectionis hypochondriacæ vel alterius mali cauſſam referre velit. Quamuis verò omnia ſymptomata, quæ hypochondriacis accidunt, proximè ex ipſo liene deduci non, poſſint, ſed facilè concedamus, in vaſis & locis propoſitis materiam horum malorum cauſſam hærere: tamen hinc non ſequitur, quod lien nihil ad horum generationem faciat; ſicut non ſequitur, quod ſanguificationis organum, licet non ſit ſcabioſum, ſanguinem vitioſum non generet. Si enim lien ſeu ſuo vitio, ſeu ob errorem externum, ſanguinem excremento melancholico præter naturam ſcatentem generet, illud in locis modo dictis & in partibus, ad quas nutriendas is mittitur, cumulatur. Vnde obſeruatum eſt ſæpiſſimè, lienem & vicinas lienis venas nigro humore fuiſſe oppletas & diſtentas.

Verum quod Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab. lib. 4. cap.* 8. optat, id omnibus Medicis, præſertim in, Germania optandum eſt, vt cadauera eorum, qui hoc morbo pereunt, inſpiciendi poteſtas ſæpe detur. Ita, enim multæ controuerſiæ facile componi, & multis rectius conſuli poſſet. Sed neſcio quæ ſuperſtitio obtinuit, vt piaculum vulgus habeat, cadauera hominum, aliàs vermium eſcam, anatomiæ debitæ committere; cum tamen ſummorum Imperatorum, Regum, & Principum autoritati id nihil deroget.

Cur lien ſanguinem non generet?

Quod autem lien ſanguinem bonum non generat, accidit, vel ipſius, vel chyli, quem è ventriculo accipit, vitio. Lienis vitium, quod plerumque prima huius mali cauſſa eſt, principio eſt eius intemperies calidior, quã par eſt: cui ſæpe & caliditas eparis accedit. Hinc enim accidit, vt lien, ſicut & epar, ob caliditatem cibum & potum ſæpe adhuc crudum ad ſe trahant, & quidem tenuem & aquoſam chyli partem maturius, craſſam tardius, vnde poſtea craſſior vehiculo deſtituta, in meſaraicis ſubſiſtit, atque ibi hærens vlterius incraſſatur, ſæpe etiam aduritur, & poſtea ad lienem perueniens non rectè coquitur.

Reliqua quod attinet, quæ lienis ſanguificationem, lædunt, & ob quæ is ſuis actionibus fruſtratur, quæ omnia erroris externi nomine veniunt, ſunt primò cibi praui ſucci, difficilis coctionis, & omnia, quæ humorem crudum, craſſum, melancholicum generare ſolent. Quales ſunt panis furfuraceus, non bene fermentatus, cruſta eius, præcipuè legumina & lacticinia, oua indurata & frixa, aues in paludibus & ſtagnis degentes, carnes ferinæ pleræque, bubula, & omnes ſale & fumo induratæ, piſces paluſtres & viſcoſi exſiccati & ſale conditi, braſſica, & ſimilia, dulcia etiam omnia. Nam *τοῖς σπληνικοῖς τὰ μὲν δριμέα καὶ τὰ μὲν πικρὰ ὠφέλιμα: τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά.*

Verumtamen intemperies illa calida non ſemper durat, ſed vbi deferbuit, vt fieri ſolet, ſiccitas plerumque relinquitur. Immò non ſolum ad qualitates has reſpiciendum, ſed & modus ſubſtantiæ attendendus. Vt enim vbi epar ſubſtantiæ ſuæ modum integrum obtinet, & ſucculentum, rubicundum ac floridum quaſi eſt, rectè, ſanguificat: ita & lien, ſi naturalem illam *διάθεσιν* & ſubſtantiæ modum habeat, rectè etiam ſui generis ſanguinem generat, ſi verò ſit ſiccior, durior, aut etiam ſcirrhoſus, officium ſuum rectè exequi non, poteſt. Hinc etiam accidit, vt non pueros vel adoleſcentes hoc malum affligat, ſed circa annum ætatis trigeſimum plerumque inuadat, vbi iam temperamentum lienis ſit ſiccius, eiuſque ſubſtantia durior, ſimulque humores, qui in iuuentute à calore acriore aduruntur, poſtea, vbi calor ille deferbuit, tenuioreſque & calidiores partes exhalarunt, craſſiores & melancholici fiunt, melancholicuſque ex lienis natura tum ſanguis generatur.

Cur pueros & adoleſcẽtes non affligat affec. hypochondriaca.

Et omninò omnes diætæ errores & *τὸ ποικίλον τῆς διαίτης* huc pertinet, & ob ſolos diætæ errores, nullo ante, in ventriculo vel liene, vitio exiſtente hoc malum generari poteſt. Exiſtimantque præſtantiſſimi Medici, hanc ipſam in diæta peccandi hodie licentiam, cauſſam eſſe, cur pauci ab hoc malo immunes ſint.

Non ſolum a. cibi praui chyli vitioſi cauſſa ſunt, ſed etiam ex bono cibo & potu ventriculus, ſi vel natura, debilior ſit, vt diætæ errores tolerare nõ poſſit: vel diętæ

erron-

erroribus, vel etiam à liene prauum alimentum ſubmittente debilitatus ſit, prauum chylum generat; cùm membrum, quod prauè nutritur, officium ſuum rectè exſequi non poſſit. Quas ob cauſſas omnes ventriculus plerumque cruditatis acidæ cauſſa eſt, ſi tamen calidior ſit, & cruditatem nidoroſam pariat, ea quoque, ſi ſæpius continuetur, ad hoc malum generandum facere poteſt.

Siue igitur ciborum, ſiue ventriculi vitio crudus & vitioſus chylus generetur, vbi ad lienem & epar tranſiturus propter craſſitiem in via ſubſiſtit, & moram trahit, flatibus originem præbet, hypochondria diſtendit, atque vbi calorem concipit, aduritur, & vberiorem poſtea melancholico humori materiam ſuppeditat.

Deinde etiam animi affectus, & præcipuè, ira, & curæ ac mœſtitiæ, malo huic cauſſam præbent: ac vulgò etiam notum eſt, maximè incommodum eſſe, ſi quis iratus, vel perterritus edat vel bibat. Et quidem duplici de cauſſa hoc accidit. Primò enim ab eiuſmodi affectibus ſpiritus, vt omnibus actionibus, ita & coctioni ciborum neceſſarij, ad alias partes auocantur. Vnde coctio in ventriculo labefactatur, cruduſque & prauus chylus indè generatur. Deinde vt in ira bilis commouetur alijſque humoribus permiſcetur, eoſque corrumpit; ita etiam melancholicum, pituitoſum & atrum humorem, ſi ira & mœror coniungantur, commoueri credibile eſt; qui cùm chylo non benè cocto commiſcentur, eumque amplius corrumpunt, vnde ſanguis laudabilis gigni nequit, ſed humor chylo qualitatibus reſpondens, partim bilioſus, partim melancholicus, partim ater gignitur, & hinc rurſum pro alendis viſceribus infimi ventris tranſmittitur, & in hypochondrijs praui humores cumulantur. Quibus accidit & hoc, quod in animi affectibus imprimis in arterijs humores mouentur & afficiuntur: cùm verò lien arterijs multis abundet, eaſque quintuplo plures, quam venas obtineat, in animi talibus affectibus, & eius actionem turbari neceſſe eſt.

Hiſce de cauſſis omnibus ob ventriculi ſcilicet debilitatem & in victu errores, cum bonus chylus non generatur, vitium hoc coctionis primæ in ſecunda non corrigitur; & quod peccatum eſt, nec in vena porta, nec in liene, nec epare emendatur; imò ſi hæc viſcera non bene ſeſe habeant, in ijs amplius corrumpitur.

Deindè cum in illa, quæ in liene fit, ſanguificatione etiam ſua excrementa generentur, ſi ea non rectè excernantur, ſed in dictis locis cumulentur, ad mali huius generationem plurimum facere poſſunt. Fit verò hoc, cum ea plura, quam par eſt, generantur, vt omnia debito modo excerni non poſſint. Faciunt huc quies & otium, ob quæ multa excrementa in corpore retinentur, imprimis ſi accedant meditationes & lucubrationes crebriores. Vnde literati, & ij, qui vitam ſedentariam agunt, maximè huic affectui ſunt obnoxij.

Imprimis vita ſedentaria, vt in genere ad excrementa in corpore retinenda multum facit, ita in ſpecie ad accumulandos in dictis locis humores hoſce multum poteſt. Cùm enim glandulæ crebræ in meſenterio & pancreate hac etiam de cauſſa factæ ſint, ne à ventriculo & inteſtinis repletis, vel corporis inflexione, & abdominis compreſſione ea vaſa comprimantur, & diſtributio humorum impediatur; certè in vita ſedentaria continua, vix fieri poteſt, quin vaſa illa non aliquo modo comprimantur, vt etiam glandulæ iſtam compreſſionem ſatis prohibere non poſſint. Neque etiam neceſſarium eſt, vt in mortuis lien ſemper vel durus, vel ſcirrhoſus, vel tumidus, vel alio modo ad ſenſum malè affectus reperiatur, ſufficit, ſi vel eius temperies, vbi occultæ proprietates non ſunt excludendæ, vel ſubſtantiæ modus ſit læſus, ob quæ vitia non recta fiat in eo ſanguificatio; quæ tamen ſenſibus deprehendi non poſſunt.

Quò faciunt & ipſæ glandulæ, quæ in meſenterio plurimæ ſunt. Cùm enim glandulæ non ſolùm vaſis, quæ per meſenterium plurima diſſeminantur, fulcimentum & firmamentum ſint, ſed & obſtent, ne vaſorum ductus vel à repletis inteſtinis, vel alia de cauſſa comprimantur; ſi ipſa præter modum intumeſcant, ipſa vaſa comprimunt: & imprimis hoc præſtare poteſt glandula illa inſignior in centro meſenterij, quæ primæ vaſorum diſtributioni addita eſt, & qua tumore laborante totius corporis marcorem, ob impeditam chyli diſtributionem ſecutam fuiſſe, obſeruatum eſt.

Tandem etiam ſuppreſſæ conſuetæ menſium & hæmorrhoidum euacuationes in cauſſa ſunt, vt talia excrementa in primis vijs cumulentur. Nam cùm per hæmorrhoides naturæ inſtituto humores melancholici, aduſti & ſalſi purgari ſoleant, ſi euacuationes iſtæ in ijs, quibus conſuetæ ſunt, ſubſiſtunt, aut ſi in fœminis ſanguis, qui ad vterum deſcendere debebat, & vitioſi humores, qui cum eo ſolent excerni, ſubſiſtant, in hypochondria decumbunt, & malo huic materiam ſuppeditant. Et ſæpe in fœminis affectiones hypochondriacæ & vterinæ ita ſimiles ſunt, vt vix diſcerni poſſint, imò interdum coniungantur.

Et nihil eſt omninò è rebus non naturalibus dictis, in cuius vſu ſi peccetur, vt inde vel χύλωσις vel αἱμάτωσις lædatur, quod non etiam ad huius mali generationem facere poſſit; cùm quicquid vitioſum in hiſce coctionibus generatur, maximam partem in hiſce locis cumulari ſoleat.

CAPVT IV.

Signa Diagnoſtica & ſymptomata, quæ affectionem hypochondriacam comitari ſolent.

TErtium, quod explicandum iam eſt, ſunt ſymptomata, quæ in affectione hypochondriaca occurrunt, atque ita vna opera ſigna diagnoſtica ſimul explicabuntur. Etenim, vt de cauſſis, quæ anteceſſerunt, quæ etiam ſignorum fontem præbent, nihil amplius dicamus, cum ſupra explicatæ ſint, adſunt cruditas & ἀπεψία ventriculi, flatus, rugitus ventris, ructus acidi, ſaliua multa, aluus eſt adſtrictior, æſtus in hypochondrijs, lien in quibuſdam inflatur & intumeſcit, vrina varia eſt, nunc tenuis, nunc craſſa, turbida, feculenta, rubicunda; animi anxietas, arteriarum in ſiniſtro hypochondrio pulſatio, reſpiratio difficilis, cordis palpitatio, pectoris dolor, laſſitudo ſpontanea, dolor crurum, vertigo & oculis obuerſans caligo, aurium ſonitus, in quibuſdam metus, triſtitia, delirium, & alia. Non tamen in omnibus eadem, ſicut & in alijs plura, in alijs pauciora apparent. *Signa Diagnoſtica & ſymptomata, quæ affectionem hypochondriacam comitari ſolent.*

Primò in pleriſque hypochondriacis ventriculus malè ſe habet, & multa circa eum apparent ſymptomata, adeo quidem vt nonnulli interdum hoc morbo affecti ſaltem ventriculo ſeſe male habere putent, eumque ſolum accuſent. Neque mirum, hoc accidere. Longè enim alia eſt partium, quæ ſibi ſaltem nutriendis laborant, ratio, quàm earum, quæ toti corpori proſpiciunt. Nam licet muſculo alicui malum nutrimentum apponatur, toti corpori id parum nocet: at ſi membrum toti corpori inſeruiens non bene ſeſe habet, toti corpori damnum infertur. Res manifeſta eſt in epate, quod dum ſanguinem non bonum generat, cachexiæ, hydropis, ſcabiei, & aliorum malorum cauſſa eſt. Idem in ventriculo accidit. Nam ſi ſanguis pro nutritione ventriculi è venæ portæ ramis affluens non bene ſe habeat, ipſe etiam male nutritus debilitatur, & malè coquit, & cibum in

alienam ac vitioſam planè ſubſtantiam conuertit; imò cibos quoſdam ex peculiari vitio planè non alterat, vt licet cibi reliqui mutentur, hi tamen poſtea planè crudi vomitu reijciantur.

Atque ita reciproca quædam malorum generatio eſt, dum lien prauum ſanguinem nutriendo ventriculo ſuppeditat, atque ab eo rurſum malum chylum accipit. Nimirum plerique hypochondriaci malè cibos coquunt, & non in chylum bonum, ſed in materiam nunc aqueam, acidam, acerbam, ponticam, nunc viſcidam mutant, quæ cùm nec ab inteſtinis, nec vaſis meſaraicis, vtpote ingrata & corpori alendo inepta, attrahatur, atque ita in ventriculo hæreat, nunc turſum repit & linguam ac os ſaliua & humiditate aquea copioſa replet, vt continuò ægri ſaliuam & pituitam exſpuere cogantur; ſæpe etiam vomitu reijcitur. Antequam verò id fiat, maxima ſæpe præcedit in ventriculo humoris huius ebullitio & inde flatuum copia excitatur, qui non ſolum ventriculum, ſed & vicinas partes diſtendunt, & tantam circa præcordia anguſtiam atque anxietatem excitant, vt ægri in lipothymiam interdum incidant. Quæ ſymptomata non prius ceſſant, quam quod craſſius eſt vomitu reijciatur, quod verò tenuius & vaporoſum, per poros & *ἄδηλον διαπνοὴν* diſcutiatur, quod interdum cum horrore febrili accidit, quem etiam calor quidam ſequitur, qui poſtea ſudore euaneſcit. Nonnulli quidem hæc omnia ideò accidere putant, quod craſſiores chyli partes propter obſtructionem venarum non poſſint deſcendere & diſtribui. Verùm obſtructio ſæpe nulla adeſt, & propterea nobis, vt dictum, probabilius videtur, id ideò accidere, quia cibus & potus non in chylum bonum mutatur, ſed in materiam alienam & naturæ inutilem conuertitur, vnde eam reliquæ corporis partes à ventriculo nec attrahere nec recipere cupiunt. Interim tamen hoc hic notandum, cùm ægri cum talibus vomitibus continuis ſæpè diu viuant (ſicut monialem illam, quæ, vt refert Guil. Fabritius *cent.4. obſeru.* 32. ab ætatis anno decimo tertio ad quadrageſimum quartum ſingulis diebus materiam pituitoſam, ac inſtar glutinis viſcidam euomuit, hypochondriacam fuiſſe putamus, vt & aliam fœminam nouimus, quæ à multis iam annis ſæpiſſimè acida & ſalſa euomit, vt etiam dentes ipſi ſtupeſcant, interim ſua munia ſat benè obit,) & excrementa alui etiam reddant, neceſſe eſt, aliquid cibi in bonum chylum mutari, idque etiam a natura retineri & attrahi, inde accidit, vt, quod mireris, dum ægri illam pituitoſam & aquoſam materiam, in quam cibus corruptus eſt, vel inter edendum etiam, continuò exſpuunt, vel mox poſt cibum ſumptum euomunt, nihilominus cibus modo aſſumptus non ſimul reddatur & euomatur, vtpote ex quo natura adhuc aliquid vtilis alimenti elaborare conatur.

Monendum tamen hoc, ea quæ è ventriculo euomuntur, non omnia in eo generari, ſed interdum etiam e liene & locis vicinis tranſmitti. Ita verò tam acida à quibuſdam euomuntur, vt etiam dentes, vt modò dixi, ab iis ſtupeſcant, quæ procul dubio in liene vitiosè coquente generantur; quæ atræ bilis nomine vulgò veniunt, etſi atrum colorem non ſemper habeant. In quibuſdam vitioſi humores per vas breue cum ſanguine in ventriculum è liene effunduntur, atq; ſanguis iſte per vomitum poſtea reijcitur, in quibuſdam etiam per aluum euacuatur.

Flatus deinde huic malo ita ſunt familiares, vt iam olim etiam, teſte Diocle, flatuoſa hæc affectio ſit appellata. Cùm enim flatus duas habeant cauſſas, calorem imbecillem & materiam humidam, eæ & hic locum habent. Frigus enim nimium cum reſoluere materiam non poſſit, vix illum flatum excitat; ſicca etiam materia, vtpote non reſolubilis, materiam flatibus non præbet. Verùm ſciendum eſt, non ſolum eum calorem diei debilem, qui natura ſua talis eſt, & qui materiam alias commodam coquere, vincere, & ſubigere non poſſit, ſed & eum hic intelligendum eſſe, qui aliàs quidem ſatis fortis eſt, aut ſæpè naturali maior, non tamen tantus, vt materiam, quæ vel nimis copioſa eſt, vel viſcida, aut omnino talis, vt reſoluta multos vapores excitet, omnem diſcutere poſſit. Vtroque modo in hypochondriaca affectione flatus, & inde prouenientes ructus, rugitus & murmura generari poſſunt. Primò enim cum ventriculus & inteſtina (nam plerumque labes illis communis eſt) cibum non rectè concoquere poſſint, multi flatus inde generantur: Deinde cùm calor in vaſis illis, quæ ſunt inter ventriculum & lienem, viciniſque in locis ſit validior, & materia ibi flatulenta hæreat multa, & quotidie ex coctione ventriculi debili chylus crudus, craſſus & flatulentus ad venæ portæ ramos tranſmittatur, non mirum etiam eſt, multos flatus inde generari. Vndè rectiſſimè ſcripſit Fernelius, *libr. 6. de part. morb. ac ſympt. cap.* 3. tunc præſertim ructus & flatus generari, cùm bilis flaua vel atra ventriculo ſubſternitur.

Flatus & ructus quomodo generentur in Affect. Hypochondr.?

Vbi autem flatus illi hæreant, dubium. Equidem in ventriculo & inteſtinis etiam flatus eiuſmodi hærere non negamus: verum imprimis in ſiniſtro hypochondrio fluctuatio percipitur. Cuius rei cauſſam nonnulli conſtituunt colon inteſtinum, quod eò loci ſit arctius, vbi facilius flatus ſedem figere, quàm exire poſſint: tamen quia & inde exitus aliquo modo patet, hic locus eſſe non poteſt. Scribit enim Marcellus Donatus, *de hiſtoria medica, mirab. libr. 4. cap.* 8. ſe ſemper obſeruaſſe, quamuis repetitis euacuationibus cætera ſymptomata quieſcant, numquam tamen fluctuationem tolli, neque imminui etiam, idque argumento eſſe, aquoſitates eiuſmodi (addo etiam flatus) aliquo loco contineri, à quo nullo pacto poſſint vel ſaltem difficile dimoueri. Ipſe verò ſtatuit, hunc locum eſſe inter binas tunicas ſeu membranas Meſenterij. Calore enim abſumpta pinguedine inter binas illas membranas vacuum locum relinqui, qui poſtmodum paulatim ichoroſo humore à venis Meſenterij reſudante repleatur, qui compreſſis inteſtinis moueatur & hanc fluctuationem edat. Verùm ſi cauſſa eſſet hæc abſumptio pinguedinis in meſenterio, in omnibus eius partibus æquè hæc fluctuatio perciperetur. At verò in ſiniſtro ſaltem hypochondrio in vno loco percipitur, & noui quoſdam, qui quoties ſiniſtrum hypochondrium, & quidem vno ſaltem in loco comprimerent, ſonitus ab adſtantibus audiretur.

Vbi flatus hæreant?

Vero ergo magis conſentaneum eſt, iſtos flatus contineri in illa cauitate in ſiniſtro hypochondrio ſub diaphragmate, ex ventriculi, omenti, coli & viſcerum connexu orta, & exitum non habente, ſed ita concluſa, vt aquam & flatus continere poſſit, ab Hier. Fabr. ab Aquap. in hiſtoria ſeu ſtructura omenti luculenter deſcripta, de qua *ſupra* etiam dictum.

Ventriculi quoque dolores vehementes adſunt, qui nonnullis ad dorſum uſque procedunt, ut ab ægris, imo incautis etiam Medicis, ſępe pro Nephriticis habeantur; concoctis deinde cibis quieſcunt, mox alijs cibis ingeſtis eodem modo reuertuntur, qui interdum ieiunos, interdum etiam à cœna moleſtant, & non ceſſant, prius quam ęgri euomant cibos crudos & phlegmata ſub amara & calida & acida, adeò ut dentes ſtupore inficiantur, ut Diocles, *loco apud Galenum antea allegato*, habet. Cùm enim, ut ſupra dictum, uentriculi tunicę prauis humoribus à liene & epate eo effuſis infectę ſint, non mirum, ſi is non bene coquat, cibuſque & potus uel crudus uel parum mutatus maximas anxietates & dolores excitet. Cùm enim in chylum mutatus non ſit, ab inteſtinis nec attrahitur, nec admittitur, in uentriculo morā trahit & in flatus mutatus grauiſſimorum ſymptomatū cauſſa eſt. Ita uir quidā nobilis, hora à cibo ſumpto quarta, uel

quinta, quotidie grauiſſimos dolores patiebatur, quia ventriculo in dextro latere verſus dorſum & ſcapulas vſque extendebantur. Qua de cauſſa pro Nephritico curatus fuerat, cum ſimul redderet vrinam rubram, craſſam, hypochondriacis & ſcorbuticis familiarem, quæ vbi turbabatur, ſedimentum rubrum, inſtar farinæ vel pulueris laterum, copioſum deponebat, quod pro calculo reſoluto male habitum fuerat. Non verò mirum, ventriculum malè affectum partes vicinas, imò ipſos renes in conſenſum trahere. Etenim ſi renes malè affecti ob membranæ communionem ventriculum in conſenſum trahere poſſunt quidni reciproco modo ventriculus dolens renes in conſenſum trahere poſſet? Quamprimum verò Nobilis is cibum & potum, qui ita crudus adhuc erat, vt potus odor etiam poſt horam quintam perciperetur, vomitu reijciebat, confeſtim dolore & anxietate illa liberabatur & bene ſe habebat, quaſi nihil mali paſſus eſſet. Euomebat verò ſimul pituitam viſcidam ſibi cohærentem ſpithamæ ſæpe longitudine; per aluum verò, quam, niſi medicamentis irritaretur, nunquam reddebat, eadem ſine fecibus etiam reijciebatur, ſæpe vlnæ & ſeſquiulnæ longitudine ſibi cohærens, vt famulus cum eam adſpiceret, ſerpentem ab hero per aluum deiectum eſſe exclamaret. Vid. etiam ſupra. *p.* 2, *ſ.* 1. *c.* 5.

Aluus adſtricta eſt ob vaſorum ſæpe, in vtroque latere & vtriuſque viſceris, Lienis & Epati, ſiccitatem, ob quam alui obſtructionem & flatus retinentur, qui hypochondria tendunt, & tandem fecibus permixti eas bubuli ſtercoris ſimiles reddunt. Accedit hiſce & hoc, quod cibus ſæpè ſaltem in pituitam quandam & humorem viſcidum & flatuoſum mutatur, vt modò dictum, qui cùm corpori alendo ineptus ſit, in inteſtinis non promouetur, &, vt viſcidus & glutinoſus pertinacius ijs adhærens, alui continuo adſtrictæ cauſa eſt. Neque enim facultas expultrix humorem tam viſcidum, niſi medicamentis adiuuetur, reijcere poteſt. Interdum tamen, ſi humores acriores reddantur & exaſperentur, fluxus alui excitatur, nunc bilioſum, nunc melancholicum & nigrum humorem admixtum habens.

Æſtus etiam in hypochondrijs & quaſi inflammatorius quidam affectus moleſto ardore & feruore interno, nunc in vno, nunc in vtroque hypochondrio ægros affligere ſolet, ex humoribus calidis & feruidis eo loci concluſis. Et ſolet ille calor ac æſtus ſeſe magis exſerere, vbi vel cibi aut potus caliditate vel alia cauſa humores agitati fuerint. Solentque tunc calidis vaporibus ſurſum aſcendentibus malæ & tota facies rubeſcere, Interdum etiam, & quando vapor ex largiore potu præcipuè, per corpus vniuerſum diſpergitur, ephemera febris quaſi excitatur, quæ vaporibus illis ſudore diſcuſſis intra paucas horas euaneſcit.

Vrina eſt nunc tenuis, cùm ſcilicet humores craſſi vrinæ vias obſident, quæ ſimul paroxyſmi, ob flatuum & materiæ retentionem & caloris augmentum inſtantis, ſunt indicium. Plerumque turbida, craſſa, rubra, acris, ob materiæ admixtionem, imò interdum & fœtida. Quia verò plerumque cùm talibus vrinis materia multa aduſta ſalis particeps, quam tartaream appellant, copioſè excernitur, accidere ſolet, vt vel, vbi vrina turbatur, ſubſideat, vel copioſè, inſtar arenularum rubrarum, matularum parietibus vndiquaque adhæreſcat, ægriſque calculi metum, qui tamen ſæpe nullus adeſt, afferat. Etſi.n. & à renum caliditate ſępe iſta ſabuloſa materia proueniat: tamen & in epate ac venis craſſiores & tartareæ ſanguinis partes in materiam eiuſmodi coagulantur, quæ continuo per vrinam redduntur, ſine vlla calculi moleſtia.

Adeſt etiam anxietas, quæ accidit, non ſolùm dum vapores ad cor aſcendunt, idque affligunt, ſed & dum ventriculus afficitur. Dum enim cibus ſemicrudus in eo moram trahit, & in flatus reſoluitur, anxietatem ventriculi parit. Si verò ad vaſa vicina intemperie calida laborantia peruenit, fit à calore igneo quaſi quædam ebullitio, parteſque chyli plurimæ in flatum abeunt, qui non ſolum ventriculum, ſed & hypochondria extendunt, & in partibus ijs, quæ ſenſum a neruis ſextæ coniugationis accipiunt, anguſtiam ibi producunt atque anxietatem, cui ſæpe lipothymia accedit. Idque eo facilius accidit, quod ipſa hæc vaſa, vt & lien, intempeſtiuè, quod tenuius eſt, ad ſe primò rapiunt, craſſior verò pars chyli ſeorſim relicta diutius moram in hiſce vaſis trahens corrumpitur, naturæque aduerſam qualitatem accipit & in excrementum potius, quam alimentum abit. Neque hęc ſymptomata prius ceſſant, quam natura, quod craſſum eſt, vomitu reiecerit; quod verò tenuius eſt, per poros cutis vel ſenſibiliter forma ſudoris, vel inſenſibiliter diſcuſſerit. Acciditque hoc ſępe cum horrore quaſi febrili.

Affligit etiam ſępe ęgros cordis palpitatio & animi deliquium, quę fiunt partim ob ventriculi conſenſum, partim quod ab humoribus prauis ſimiles vapores ad cor adſcendunt, quos dum cor depellere & à ſe amoliri conatur, hunc celerem, velocem & inordinatum cordis & arteriarum pulſum excitat. Atque tum plerumque ęgri de vita deſperare & auxilium omni modo poſtulare ſolent. Iidem vapores pulſus varij cauſſa ſunt.

Pulſatio pręterea in ſiniſtro hypochondrio fit ab intemperie calida. Vt enim arterię temporum pulſant magis, ſi corpus vel à vini potu, vel calore Solis incaleſcat: ita etiam ſi calor maior ſit in cœliaco ramo, qui in hęc loca diſtribuitur, fit inde pulſatio, idq; pręcipue poſt vehementiorem motum & iram accidit. Ad quam rem etiam faciunt glandulę in meſenterio plurimę, & pręcipuè magna illa, quę in centro eius primę vaſorum diſtributioni addita eſt. Cùm.n. glandularum harum & hic vſus ſit, ne vaſorum ductus comprimantur, ſi illa multo craſſo & melancholico humore turgeant, arterias comprimunt, vnde in arteria cœliaca ſiniſtram partem perreptante maior pulſatio excitatur.

Dum autem vapores illi reſoluuntur, & per œſophagum vel aſperam arteriam adſcendunt, palatum, linguam, & os exiccant, & ſitim leuem excitant.

Reſpiratio difficilis ſępe redditur, & quidam dolor & conſtrictio in pectore perſentitur, cùm ob neruos muſculis pectoris dicatos affectos, vt poſtea dicetur, tum quia per venas & arterias vapores è materia praua in hypochondrijs ſtabulante in muſculorum ſpatia effunduntur, vicinaſque membranas afficiunt, vt ſupra dictũ. Quibus accedit & hoc, quod flatus & vapores partim ex crudis humoribus in ventriculo, partim ex prauis humoribus in hypochondrijs collectis excitati diaphragma comprimunt.

Dum verò, vt dictum, lien aquoſam ac tenuem chyli partem maturius ad ſe trahit, eam in vapores tenues & acres reſoluit, qui ad caput eleuantur, illud replent, cerebrumque perturbant. Et alias etiam humores melancholici & aduſti in hypochondriorum venis & arterijs hęrentes vapores multos de ſe emittunt, qui ad caput per venas & arterias adſcendunt, vnde varij affectus ac ſymptomata in capite ac neruoſo genere ortum habent. Etenim dum panniculos cerebri peruadunt, illos lancinant, doloremque excitant, ita vt nonnulli cerebrum è cranio quaſi euelli ſibi conquerantur: dum cerebrum peruadunt, ſpiritus perturbant, oculis caliginem ſuffundunt, aurium tinnitum excitant. Nonnullis vertigo oboritur & caligo oculis obuerſatur; alijs aurium ſonitus, in nonnullis triſtitia, metus, falſa imaginatio & deliria. Melancholia fiunt vitio ſpirituum, qui à vaporibus illis inquinantur, vt *libr.* 1. *Practica de Melancholia hypochondriaca* dictum. Nonnulli enim continuò ſibi ab Apoplexia, alij ab Epipleſia, alij à ſubita morte metuunt, alij ſe faſcinatos eſſe credunt, alij alios

mor-

morbos imaginantur. Hinc nonnulli perpetua triſtitia, alij etiam fletu & eiulatu ſe macerant.

Tandem verò, ſique diu malum duret, in Melancholiam abit: ſique vapor vel humor cerebro communicatus ſit atra bilis ex bile aduſta, maniam excitat. Si vapores ſunt acres, Epilepſiam quandoque pariunt. Ita memini, virum hypochondriacum Epilepticum factum & tandem etiam cœcum euaſiſſe. Idem antea Somnambulo fuerat. Quandoque etiam malum in Apoplexiam terminatur.

Dum verò neruos vapor ille occupat, prout vim vel narcoticam vel neruos vellicandi habet, ſymptomata Paralyſi & conuulſioni ſimilia in ijs excitat. Hinc ſi in neruos linguæ feratur, ſermonem difficilem reddit, aut muſculos laryngis conſtringit. Si ad neruos thoracem mouentes feratur, difficilem reſpirationem excitat vt præcordia & thorax quaſi conſtringantur. Si neruos brachiorum & crurum peruadat membra hæc ad motum pigra reddit & laſſitudinem in ijs excitat. Ad laſſitudinem tamen excitandam etiam facere poſſunt humores ſeroſi, quando cum ſanguine per venas & arterias in ambitum corporis diſtribuuntur & præcipuè ad crurum muſculos deſcendunt, eoſque grauant, vt tendi membra & pondere quaſi appenſo grauiora putentur. Imò interdum in ijſdem partibus dolor excitatur, cum ijdem humores ſeroſi, vel etiam vapores membranis ac neruis ſeſe inſinuant, eaſque tendant & vellicant. Ad extremos digitos cum manuum tum pedum tandem delati formicationis ſenſum, vel ſtuporem in ijs, nunc hoc vel illo excitant.

Vapores ijdem cùm ſint calidi & ſicci ac melancholici, ſpiritus animales perturbant, cerebrum exſiccant, & ita vigilias moleſtas, aut ſomnos perturbatos, ac inſomnia terroris plena pariunt. Imprimis verò vigiliæ poſt mediam noctem pleroſque moleſtare ſolent. Etſi enim poſt cœnam ad mediam noctem aut horam primam noctis ſatis bene dormiunt: tamen poſtea euigilant, & alij quidem duabus vel tribus horis vigilant, & demum manè circa horam tertiam vel quartam iterum dormire incipiunt, alij verò planè iterum dormire non poſſunt. Quod accidit proculdubio, dum chylus diſtribuitur, & ad ſecundam coctionem ac lienem & vicina vaſa peruenit. Tùm enim humores vitioſi in ijs latentes agitantur, & ex agitatis vapores eleuantur, qui per venas & arterias ad caput delati vigilias excitant, quæ in nonnullis ad diem vſque durant, in quibusdam verò, ijs diſcuſſis, iterum ſomnus ſuccedit.

Non tamen iſta ſymptomata omnia in omnibus, ſed alia in alijs apparent, nunc pauciora, nunc plura, pro humorum varietate, & prout hæ vel illæ partes magis læduntur. Aliquando enim, vt & antea dictum, nunc in vnius tantùm hypochondrij vaſis vitioſi humores continentur, nunc in vtriuſque; nunc etiam lien, nunc epar, nunc vtrunque viſcus ſimul ab humoribus vitioſis obſidetur. Non verò eſt de eſſentia mali hypochondriaci, vt in hypochondrijs tenſio, durities, dolor, & tumor percipiatur; cùm plerumque fomes mali ſaltem in ramis venæ portæ & arterijs vicinis hæreat, & inde vapores ad cor & cerebrum tranſmittantur.

Etſi verò hypochondriaca affectione laborantes ſubinde aliquid mali, de quo conquerantur, habeant: tamen, qui eo grauiter laborant, vehementioribus interdum paroxyſmis infeſtantur. Etenim ſi quacunque de cauſſa, ſeu interna ſeu externa, Camarina illa & colluuies vitioſorum humorum in hypochondriis mouetur, vapor ille flatulentus ex materia commota excitatus nunc ad ventriculum, nunc ad cor, nunc vtrumque viſcus viam affectat. Et quidem dum ventriculum petit, eum diſtendit, ac ructus excitat, & acrimonia orificium ventriculi afficit, indeque cerebrum in conſenſum trahit, atque anxietatem lipothymiæ ſimilem circa præcordia inducit; per gulam verò porrò aſcendens neruos linguæ afficit, vnde lingua quaſi rigere & ad loquendum immobilis reddi incipit, vt de apoplexia ſibi ægri metuant. Eadem de cauſſa nonnulli de obſtructione œſophagi & ſuffocationis periculo conqueruntur, id quod præcipuè cibum ſumpturis accidit, vt *de Scorbuto* poſtea, *ſect.2. capit.5.* dicetur; ob vapores ſtipticos & adſtringentes aſcendentes & vel œſophagum diſtendentes ac vicinam arteriam comprimentes, vel muſculos laryngis & aſperam arteriam contrahentes & ſtrangulantes quaſi. Dum per cœliacum arteriæ ramum in arteriam magnam & hinc ad cor adſcendit, eius palpitationem & difficilem reſpirationem ac dolorem in parte pectoris anteriore excitat. Per vtramque verò viam dum ad cerebrum peruenit, ſpiritus perturbat, & oculis caliginem ſuffundit, & dum panniculos cerebri peruadit, illos lancinat, ita vt nonnulli cerebrum quaſi e cranio ſibi euelli conquerantur. Dum porro iſti vapores è cerebro ſecundum ductum neruorum deorſum feruntur, interdum ſtupor quidam & motus formicans nunc in dextro, nunc in ſiniſtro brachio, nunc in hoc, nunc illo digito percipiunt ac dum tandem neruos ex oſſe ſacro prodeuntes attingit, atque in iis eundem affectum excitat, ægri, ne concidant, metuunt, & locum quieti quærunt. Interim ſudore frigido madeſcunt, tandemque calore cordis ſeſe exſerente & vaporibus diſcuſſis, ægri ad ſe redeunt, nec amplius quid mali ſentiunt, niſi quod de morbo grauiore, epilepſia, apoplexia & ſubita morte ſibi metuunt, & hac triſtitia & metu ſe continuò macerant.

Atque ex his, quæ hactenus recenſuimus, ſymptomatibus ſatis malum hoc cognoſci poteſt, vt ſignis diagnoſticis aliis opus non ſit. Signa tamen partium præcipuè affectarum & cauſſarum addere vtile fuerit. Si in ipſo liene humor contineatur, tenſio & durities in regione lienis percipitur, facies eſt malè colorata. Si in epate contineatur humor, è regione epatis tenſio percipitur. Si in vaſis ſolùm inter ventriculum, lienem & epar, poſt cibum, & cœnam præcipuè horis circiter 6. vel 7. flatus, rugitus, & dolores percipiuntur, nec tumor vel durities in alterutro vel vtroque latere percipitur. Si etiam ventriculus valdè laboret, è coctionis vitio id cognoſcitur. Vterus ſi malo originem dederit, menſium ſuppreſſio adeſt, & frequens in ventre inferiori rugitus percipitur. Signa partium affectarum.

Et quia ἀντιπραξία viſcerum, ventriculi & epatis, in hoc affectu plerunque adeſt, & curationem difficilem reddit, eam ſignis cognitam habere vtile eſt. Iecoris autem intemperies è ſuis ſignis cognoſcitur, maxillarum rubore, manuum & pedum calore, vrinæ rubore, ac ſiti. Intemperies verò ventriculi frigida ex cruditate acida cognoſcitur; cui ſi quandoque accedit nidoroſa, fit hoc ob epatis calorem, atque hoc non accidit, niſi vtraque cauſſa adſit, & tùm adſunt flatus multi, dum calor epatis nimius in craſſiorem materiam agit.

CAPVT V.

PROGNOSTICA.

I

Difficilis omninò hic affectus eſt, & quo vix alius tanta ſymptomatum varietate & ægro & Medico plus negotii faceſſit. Idque cùm ipſius humoris ratione, qui contumaciſſimus eſt, tùm ob viſcerum ἀντιπραξίαν & contrariam tùm eorum, tùm humorum intemperiem. Etenim ventriculus plerumque frigidus eſt, contra humores in hypochondriis & ipſa vaſa, quibus continentur, calida. Prognoſtica affect. hypochõd.

2. Quibus accidit, quod malum hoc plerumque in habitum degenerauit. Cùm enim prauum alimentum viſceribus hiſce nutriendis à liene tranſmittatur, inde illarum diſpoſitionem euerti neceſſe eſt.

3. Curationem etiam difficilem reddit, quod materia, quę ſępiſſimè in cauitate illa omenti continetur, non facile exitum habet & ibi concluſa detinetur.

4. Tandem cùm malum hoc ſit pertinax, & quod curatio non ſemper ex voto ſuccedit, cauſſa non minima eſt, quod ægri rarò in continuandis medicamentis obedientes ſunt, plerunque & Medicos ſæpe mutant.

5. Lenius malum eſt, cùm in dextro hypochondrio mali cauſſa colligitur, cum humor ſit mitior: grauius autem, cùm in ſiniſtro: grauiſſimum eſt, ſi in vtroque hypochondrio mali cauſſa hęret, & vehementiora habet ſymptomata: quæ eò ſunt grauiora, quò humor magis ad atræ bilis naturam accedit. Et ſi ſaltem in vaſis, nullo vero in viſcere humores contineantur, mitius malum eſt. Contumaciſſimum malum eſt, cùm materia in omenti cauitate continetur; cum vix purgantibus medicamentis inde exturbari poſſit.

6. Hæmorrhoides, varices, & ſæpe in mulieribus menſes malum hypochondriacum ſoluunt. Si tamen ſint moderata; ſi verò diutius durant, periculum portendunt. Hæmorrhagia quoque naris ſiniſtræ interdum prodeſt.

7. Mares equidem, quam fœminæ, faciliùs hoc malo corripiuntur; cum fœminæ humidiores ſint, & cum menſibus ſæpe praui humores euacuentur; Si tamen eæ corripiuntur, difficulter vel raro curantur, cùm & cauſſam vehementem præceſſiſſe neceſſarium fuerit, & plerumque vterini affectus ſeſe huic malo aſſocient, idque grauius reddant.

8. Vrina craſſior melior eſt in hoc morbo, quàm aquoſa & tenuis, quæ craſſos humores in corpore detineri arguit. Nigræ quoque vrinæ ſine febre ſæpe hunc morbum ſoluunt.

9. Aluum in hoc morbo laxam habere, bonum, contrarium, malum. Vomitus quoque cum εὐφορίᾳ ſæpe vtilis.

10. Vertigo & diuturnus capitis dolor in hypochondriaca affectione in epilepſiam & conuulſiones vel cæcitatem, interdum in vtrumque abit, nonnunquam in apoplexiam mutatur.

11. Affectio hypochondriaca ſæpe quoque ſcorbutum comitem ſibi adſciſcit, interdum etiam in hydropem degenerat.

12. Hypochondriaci ſæpe nauſeabundi vomentes, aſſumpta malè concoquentes, vel in febres, hecticæ non abſimiles incidentes, tabidi moriuntur.

CAPVT VI.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. CVrationem quod attinet, cùm cauſſa, è qua ſymptomata & mala antea enumerata in hac affectione ortum habent, ſit colluuies illa humorum vitioſorum in hypochondriorum locis ſupra explicatis hærens, facilè hinc patet, primariam indicationem eſſe, vt illi humores euacuentur, & vapores, qui ab ijs eleuantur, & variorum ſymptomatum cauſſa ſunt, diſcutiantur. Quod vt commodè fiat, non ſolum viæ illæ, per quas euacuandi ſunt, lenientibus medicamentis expurgandi, ſed & cum humores illi craſſiores ſint, & ob ventriculi coctionem læſam pituitoſi & viſcidi humores admiſceantur, incidentibus, attenuantibus, aperientibus ac detergentibus opus eſt. Verùm cum & humores mali huius præcipua cauſſa ſint calidi, & vaſa illa, in quibus continentur, ſint calidiora & ſicciora, quàm par eſt, & inflammatoriam quaſi diſpoſitionem habeant, non ſolum citra inſignem calefactionem hæc peragenda, ſed & moderatè refrigerantibus & humectantibus, illamque intemperiem corrigentibus opus eſt. Poſtea danda opera, ne humores hi vitioſi iterum generentur; & proinde partium, quarum vitio generati ſunt, intemperies & debilitas corrigenda, naturalis verò conſtitutio conſeruanda & roboranda, atque ita humorum vitioſorum generatio præcauenda. Tandem partes, quæ humores & vapores illos ſuſcipiunt, atque ab ijs afficiuntur, roborandæ, & ab inſultu humorum & vaporum defendendæ, vaporeſque à partibus principibus auertendi, ac ſymptomata tollenda.

Verùm hæc omnia expedire difficillimum eſt. Etenim cùm Indicationes dentur contrariæ, & quidem ventriculus plerunque debilis calida requirat, attenuantia etiam & incidentia, aperientia, ac detergentia medicamenta pleraque calida ſint; contra inflammatoria illa vaſorum diſpoſitio & humorum calida intemperies refrigerantia requirat: cautè agendum, ne dum vni prodeſſe ſtudemus, alteri noceamus.

Venæ ſectio. Venæ ſectionem quod attinet, cùm humores morbi cauſſa in venæ portæ ramis conſiſtant, ſi eæ eodem modo, vt venæ cauæ rami, paſſim in corpore aperiri poſſent, commodiſſimè per eas cum ſanguine vitioſi humores euacuarentur. Verùm ea commoditas non datur, nec vllus venæ portæ ramus ad extrema corporis pertingit, niſi hæmorrhoidalis ad inteſtinum rectum pertingens. Hic ergo ſi aperiatur, affectum hunc feliciſſime curat; cùm vitioſos humores in venæ portæ ramis collectos euacuet. Verùm hoc vix vnquam feliciter accidit, niſi natura ſponte hæmorrhoides eas aperiat, aut certè humores eò protrudat, & per eas vitioſos humores euacuare conſueta ſit. Hoc enim niſi fiat, & externę hæmorrhoides arte aperiantur, tunc id, quod Riolanus monet, accidit, & ſanguis, qui peccat in vena portæ, non euacuatur, ſed bonus e vena caua, qui non peccat. Hæmorrhoides verò internæ, modò commodè id fieri poſſit, etiam in ijs aperiri poſſunt, quibus nunquam fluxerunt vel tumuerunt, vt latentes in vicina vitioſi humores per eas euacuentur, & natura ſanguinem vitioſum per hanc viam euacuare adſueſcat, quæ ſæpe etiam ſponte per hanc viam humores vitioſos in venæ portæ ramis collectos cum ægri commodo euacuare ſolet.

Hæmorrhoides duplices. Cùm autem hæmorrhoides duplices ſint, internæ, à vena portæ, & externæ à vena caua ortæ: non ſine cauſſa quæritur, an vtræque, ſeu a natura ſeu arte apertæ, idem in hypochondriaca affectione commodum præſtent. Plerique hæmorrhoides externas, cùm à ramo hypogaſtrico proueniant, parum commodi in hac affectione afferre poſſe ſtatuunt. Etenim Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *de operat. chirurg. cap. de hæmorrhoidib.* in quo prolixè & diligenter ea, quæ de hæmorrhoidibus dici poſſunt, explicat, ſtatuit (& res ita ſe habet) dari duplices hæmorrhoides, alias à vena lienis, alias à vena caua, quarum illas alij internas, has externas nominant. A magno enim venæ portæ ramo, qui ad lienem fertur, quaſi ab eius medietate oriri propaginem effatu dignam, & recta per meſenterium ad inteſtinum rectum deſcendere, eique retro magis verſus coccygem inſeri, & tandem oris ſuis in inteſtini huius finem deſinere, atque has eſſe hæmorrhoides à portæ ſeu lienis vena ſcribit. Similiter à venæ cauæ & arteriæ magnæ propaginibus, quæ in magna cauitate ab oſſe ſacro & coxendice efformata producuntur, duos effatu dignos ramos ad anum ſeu muſculum, inteſtinum rectum cingentem, ſphinctera dictum, deſcendere, & vnum in dextra, alterum in ſiniſtra parte, & ita illas retrò potius & parti poſteriori inteſtini, has verò

potius

potius ad latera inſeri docet. Atque venas illas è porta antiquis notas, has verò à caua incognitas eſſe ſcribit, ea de cauſſa quod cum hæmorrhoides, quæ à porta prouenìunt, ſanguinem craſſum, nigrum & feculentum euacuent, quæ verò à caua, plerumque tenuiorem & ſeroſiorem, antiqui ſaltem hæmorrhoidum, quæ craſſum ſanguinem euacuant, morbiſque melancholicis & à liene ac vena portæ ortis proſunt, mentionem faciant, vt ex Galeno, *3. aph. 4. 6. aph.* 11. 12. 21. 47. 48. 2. *ad Glauc. 6. epid. comm. 3. & comm. 6. t. 8.* videre eſt. Hieronym. Fabric. ſequitur Io. Riolanus, *Anthropographiæ libr.* 2. *cap.* 17. qui ſimiliter ſtatuit, hæmorrhoidas internas prouenire à ramo venæ portæ hæmorrhoidali, externas verò ab hypogaſtrico, illaſque recti inteſtini partibus internis inſeri, has in partes externas, ani muſculos ſcilicet, diſſeminari, hæmorrhoidalem portam eſſe vnicam, ſociamque habere arteriam a meſenterica infra ramos producentem; hæmorrhoidalem verò cauæ eſſe duplicem, vtrimque vnam, & vtramque comitem habere arteriam ab hypogaſtrica deriuatam: ac proinde per illam portæ cacochymiam, per has venæ cauæ plethoram euacuari. Propterea medicos repræhendit hęmorrhoidibus addictos, quod dum externas hæmorrhoides aperiunt, purum ac tenuem ſanguinem extrahunt, craſſum & impurum intus relinquunt. Atque hoc diſcrimen itidem antiquis incognitum eſſe exiſtimat.

Verum enim verò etſi quæ de hiſtoria hæmorrhoidum diligenter a doctiſſimis hiſce Viris ſcripta ſunt, veriſſima eſſe concedimus, atque hoc etiam admittimus, externas non ſatis commodè aperiri ad humorem melancholicum euacuandum, niſi ſpontè à natura aperiantur: ſunt tamen quædam, quæ in hiſce opinionibus deſideramus. Sit enim ſanè, vt originem externarum hæmorrhoidum à vena caua prodeuntium antiqui ignorauerint, quod tamen in medio relinquimus: ipſi tamen externas nullo modo ignorare potuerunt, vt pote quas oculis obuias habuerunt, quaſque ſæpe viſerunt.

Ex quo ſequitur alterum, pèr hæmorrhoidas externas etiam atros & alios vitioſos humores, qui circa lienem & epar colliguntur, euacuari. Cùm enim antiqui has hæmorrhoidas non ignorauerint, interim affirment, vt ex locis antea allegatis apparet, per hæmorrhoidas euacuari hepatis materiam feculentam, bilem atram, hæmorrhoidas eſſe maximum melancholiæ remedium, & ab atra bile vexatis eſſe bonas, lienem induratum ſanare: facile hinc patet, experientiam ipſam eos edocuiſſe, atros & alios vitioſos humores circa lienem & epar in venæ portę ramis collectos per eas euacuari. Idque ita ſe habere quilibet, qui volet, in praxi quotidie obſeruare poterit. Si enim in eos, qui ex hæmorrhoidibus commodum percipiunt, inquirat, omnes ferè hypochondriacos eſſe animaduertet. Si porrò quærat, vtræ hæmorrhoides fluant, externæ vel internæ: in pleriſque externas fluère, ægriſque etiam hypochondriacis commodum afferre; internas verò rarius aperiri: & proinde per illas non ſolum plethoram, ſed & cacochymiam & vitioſos humores euacuari intelliget. Licet verò etiam interdum tenues quidam humores & ſanguis rubicundior per eas euacuari videatur: tamen is non purus eſt, ſed ſeroſus & ſalſus, ac ichor etiam ſine ſanguine profluit. Colliguntur verò in venæ portæ ramis non ſolùm humores craſſi & nigri, ſed etiam ſæpe ſeroſi & ſalſi.

Etſi verò à diuerſis venis hæmorrhoides internæ & externæ ortum habeant: tamen quia eidem inteſtino recto inſeruntur, communicationem quandam horum vaſorum eſſe, & oſculis ſibi mutuo occurrere, & ex hæmorrhoidibus internis humores vitioſos externis etiam communicari, & per eas effundi, res ipſa, & quæ quotidie circa ægros accidunt, loquitur; cum videamus, affectibus hypochondriacis laborantibus hemorrhoidas etiam externas fluentes plurimum prodeſſe.

Cæterùm reliquos venæ cauæ ramos incidendi eſt nulla neceſſitas; niſi forſan plethora ſimul vrgeat, & magna pars materiæ vitioſæ venæ cauæ iam ſit communicata, & circa epar φλόγωσις aliqua adſit. Tùm enim venam in brachio aperire vtile eſt. Si verò à menſibus ſuppreſſis malum originem habeat vel augeatur, venas in pedibus aperire, vt & menſtrua prouocare, vtile eſt. Quod & in ijs facere non incommodum erit, quibus hæmorrhoides ſuppreſſę ſunt.

Lenientia.

Purgationem quod attinet, vt primæ vię primum euacuentur; primò omnino lenioribus medicamentis vtendum: à purgantibus verò fortioribus abſtinendum; cùm metuendum ſit, ne fortioribus a longinquo & toto corpore vitioſi humores verſus primas vias trahantur, & ibi cumulentur, atque à calidioribus & ſiccis medicamentis vaſorum & viſcerum intemperies augeatur.

Vtiliſſimi ſunt hunc in finem clyſteres leniores, vt & medicamenta lenientia, ſyr. violarum ſolutiuus, mercurialis, aloe, caſſia; cui tamen, quia flatulenta eſt, ſemen aniſi vel ſpecies hierę addendę ſunt, polypodium, folia ſenę, Electuarium lenitiuum, diacatholicum.

Vomitus.

Nec inutile fuerit, vomitum mox in principio, ſed lenioribus medicamentis, ciere, vt ſi quid pituitoſę & excrementitiæ materiæ in ventriculo hęreat, reijciatur, ne poſt aliorum medicamentorum vſum ad penitiores corporis partes deducatur.

Præparãtia.

Hinc ad pręparantia accedendum. Etſi enim humores hi coctionem propriè non requirant, vtpore qui putridi non ſunt, nec ſanguini in vena caua permixti: pręparatione tamen indigent, & craſſi ac viſcidi attenuandi, incidendi, & detergendi atque aduſti temperandi.

Vtiles hic ſunt *radic. gramin. aſparagi, borraginis, bugloſſi, fœniculi, ſcorzoneræ, polypodij, glycyrrhizæ, filicis, cichorij, endiuiæ, capilli veneris, ceterach, lingua ceruina, chamædrys, fumaria, agrimonia, centaurium minus, abſinthium, ſem. geniſtæ, fœniculi; ſuccus pomorum odoratorum*, qui humori melancholico valde aduerſatur. Ex his verò nunc mitiora, nunc fortiora eligenda, pro natura humoris, & loco, in quo ſubſiſtit. Nam cum ipſi lieni humores impacti ſunt, fortioribus medicamentis opus eſt. Imprimis verò in vſu horum medicamentorum perpendendum, an acida, an verò nidoroſa cruditas plus ęgro moleſta ſit, & ad hoc malum conferat. Etſi enim ex vtraque generari poſſit: tamen ſecundum hanc vel illam vt accidentia variant, ita etiam curandi ratio variat. Etenim in acida cruditate calidioribus vti licet. In nidoroſa verò, & vbi inſignis adeſt φλόγωσις, temperatioribus vtendum, cichorio, borragine, quibus aliquid oxymelitis addi poteſt. De tartaro & medicamentis è tartaro paratis dictum ſupra, *par. 3. cap. 3.*

Purgantia.

Humoribus pręparatis ad purgationem accedendum. Vbi tamen à fortioribus abſtinendum, ob cauſſam antea dictam, & ne ventriculus, qui in hypochondriacis ferè debilis eſt, fortioribus medicamentis purgantibus debilitetur. Et de hac imprimis melancholię ſpecie, quę ex hypochondrijs ortum habet, verum eſſe putamus, quod Crato, *conſ.* 24. ſcribit, ſe multos melancholicos curaſſe, licet verè affirmare poſſit, ſe nunquam lapide lazuli vel ſcammonio vſum fuiſſe. Talia medicamenta ſunt, *polypodium, fumaria, epithymum, ſena, radix gialapa, myrobalani Indæ, electuarium diacatholicum, ſyrup. de polypod. de pomis Regis Sabor, de epithymo Meſue*. Quibus interdum & helleborum nigrum admiſcere licet.

Vbi tamen idem, quod de preparantibus dictum, attendendum. Nam ſi cruditas acida adſit, & humor aliquis pituitoſus ac viſcidior admiſceatur, paulò fortiora

& pituitam etiam purgantia, vt agaricum, turbith, ſpec. diaturbith, epiſcopi, & ſimiles admiſcere licet: ea tamen lege, vt ægri ſumpto medicamento vltra duas vel tres horas non ieiunent, ne vis fortioris medicamenti vltra epar, & lienem ad remotiores partes penetret, ſed ſolum id, quod circa ventriculum & epar ac lienem eſt, euacuet. Si vero nidoroſa cruditas præceſſerit, lenientibus vtendum, vt manna, ſyrup. roſar. vel violar. ſolutiuo, rhabarb. folijs ſenæ. Et ne calor viſcerum purgantium vſu quocunque modo augeatur, vtile eſt, poſt ſumptum purgans paulò ante cibum hauſtum bonum ſeri lactis caprini ſumere, quod & purgans abſtergit, & calorem illum in viſceribus temperat.

Quibus debilis calor innatus, ij non ſæpè purgandi.

Simul tamen in purgantibus exhibendis ad cauſſas generantes vitioſos humores reſpiciendum. Etenim ſi crudi, frigidi humores in ventriculo generentur ex ſolo caloris innati defectu, id quod in literatis & ſtudio nimio deditis fere accidit, (& tum ructus ac flatus, qui emittuntur, & aciditatis & nidoris expertes ſunt) à frequentibus purgationibus abſtinendum; cum ab ijs calor natiuus amplius debilitetur: Sed calor natiuus augendus & fouendus, & bona diæta ordinanda. Si verò à cauſſis refrigerantibus ortum habeat malum, humoremque frigidum & acidam cruditatem comitem, frequentius purgandum, neque vna vice facilè vitioſi humores euacuantur. Ita ſi ex calore viſcerum inſigniore humores aduſti generati ſint, ac ab eo adhuc foueantur, omnino à valentioribus medicamentis, quæ illam intemperiem augent, abſtinendum, & leniora potius vſurpanda. Si verò humor craſſior ſit, & viſcerum intemperies calida minor, fortiora tutius vſurpantur.

Et cùm, qualiſcunque etiam ſit humor, viſcera ſiccitate non careant, à valdè calefacientibus & ſiccantibus abſtinendum; contra ſemper vtile eſt, medicamenta humectantia, & quæ alterandi vim habent, admiſcere. Vnde & medicamenta in forma liquida commodius exhibentur. Si tamen ea pilularum forma exhibere libet, ſi humidi quid poſtea bibatur, incommodum hoc præcauetur. Hac ipſa de cauſſa aloes frequentior vſus non tam commodus eſt, præſertim ſi copioſius ſumatur, ita vt ad vaſa illa, calida & ſicca intemperie laborantia, & epar penetrare poſſit. Interim ſi minore quantitate & paulò ante cibum ſumatur aloe & ex ea compoſita medicamenta, pituitoſos humores è ventriculo & inteſtinis abſtergere poteſt.

Et cum humor huius mali cauſſa pertinax ſit, vna vice non tollitur, ſed neceſſarium eſt, purgationem aliquoties repetere, & per *ἐπίκρασιν* ſenſim materiam euacuare.

Vtiliſſimum quoque fuerit alterantia & præparantia purgantibus miſcere & inde idonea humori præparando & euacuando medicamenta præparare, eaque ſæpius exhibere. Formulas propoſuimus *lib. 1. pract. part. 1. cap. 11.* & extant tales paſſim plurimæ: inter quas eſt & decoctum galli veteris, cuius deſcriptio eſt in diſpenſatorio Auguſtano, & apud Quercetanum, *in pharmac. dogmat. reſtitut. cap.* 8. item pilulæ tartareæ, & de ammoniaco.

Maluæ ſemen.

Poſt omnem purgationem maluæ ſemen leuiſſimè tritum duarum drachmarum pondere exhibere iubet Aetius, *tetr. 2. ſerm. 2. cap.* 10. Humectat enim exſiccatam aluum. Ad abſtergendum etiam vias primas vtilis eſt cremor tartaris, tartarum vitriolatum, & alia ex tartaro compoſita medicamenta.

In malo pertinaci etiam vomitus repetitus non inutilis fuerit. Sæpe enim vomitu eos humores è primis vijs reiectos fuiſſe obſeruatum eſt, qui purgantibus euacuari non potuerunt. Ratio tamen hic ventriculi habenda. Si enim is ſit debilis, vix habent locum vomitoria; & ventriculo ex morbo afflicto ærumnam addere non licet, vt ſcribit Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 2. capit.* 10. Propterea etiam à fortioribus vomitorijs ventriculum valdè debilitantibus abſtinendum.

Refrigerantia attenuantia & aperientia.

Si poſt purgantium vſum medicamentorum reliquiæ aliquæ, vel intemperies aliqua ſuperſit, refrigerantium, attenuantium, aperientium, & detergentium vſu eæ abſumendæ & tollendæ, ac venæ & viſcera alteranda.

Huic ſcopo inſeruit imprimis ſerum lactis caprini, ſi 14. diebus vel pluribus, cum ſucco purificato cichorij, fumariæ, carduibened. veronic. chamædr. ceterach; vel horum eſſentijs, vt hodiè vocant, vel extractis & conſeruis vſurpetur. Vtile eſt & abſinthium, centaur. minus & gentiana: Cùm, vt ſupra dictum, omnia amara lieni amica ſint, ſicut dulcia inimica. Vt autem medicamenta iſta ſine nauſea aſſumantur, extracta in pilul. redigi, conſeruæ ſeorſim vſurpari, & hinc hauſtus ſeri lactis caprini ſumi poteſt. Ac ſi flatulentia ſeri lactis caprini metuatur, ſemen coriandri, vel pauxillum ligni ſaſſafras in eo coqui poteſt. Hoc enim modo quod reſtat humoris vitioſi in vaſis hypochondriorum abſtergitur & eluitur, & frigiditate ſeri lactis caprini caliditas & ſiccitas eorundem vaſorum temperatur, atque ipſis priſtina & naturalis temperies reſtituitur.

Diuretica.

Vrinam quoque prouocare per conuenientia medicamenta, quæ tamen non nimis calefaciant & ſiccent, vtile eſt. Quamuis enim Hollerius, *in ſcholio in capit.* 40. nullam viam eſſe à liene ad renes putet, niſi multiplici tractu in venam cauam regurgitans humor eò perueniat: tamen res longè aliter ſeſe habet, & expedita ſatis, nec ita longa via eſt à liene per arteriam cœliacam ad arterias emulgentes, & ab his ad renes. Hinc etiam Galenus, 2. *ad Glauc. cap.* 2. renes & lienem per vrinas expurgari docet. Teſtatur id etiam experientia, ac ſæpe obſeruauimus, ab hypochondriacis & lienoſis nigerrimas vrinas, & quidem cum commodo redditas fuiſſe. Quod etiam Antonius Valetius obſeruauit, qui *in exercit. in modò allegatum caput Hollerij*, refert, ſe nouiſſe virum religioſum, cui ter aut quater in anno, maximè vere aut autumno ineuntibus, intumeſcebat lien, quique dolore hypochondrij tum infeſtabatur, & ſubliuidus fiebat toto corpore, tandem verò nigricantibus vrinis atramento ſimillimis erumpentibus per quinque aut ſeptem dies priſtinam ſanitatem recuperabat.

Si etiam hæmorrhoides vel menſes ſuppreſſi ſint, danda opera, vt conuenientibus medicamentis, de quibus alibi dictum, reſerentur.

Etſi verò quandoque purgantibus & hactenus propoſitis medicamentis ſæpe repetitis malum hoc tollitur; tamen ſi paulò contumacius & diuturnius ſit, ijs non ſemper cedit. Vbi ad tria efficaciſſima remedia tandem confugiendum eſt, Chalybem, acidulas, & thermas.

An chalybs in hac affect. vtilis ſit.

Et primò quidem Chalybem quod attinet, ſtatuunt quidem nonnulli, chalybem eſſe temperatum, alij frigidum. Verum ſi eius reſolutionem ſpectemus, & effectus attendamus, manifeſtum euadit, eum calidum & ſicciſſimum eſſe. Quapropter à nonnullis dubium hic mouetur, an affectioni hypochondriacæ conueniat. Cùm enim ea ab humore ſicco, & ſi ater ſit ſuccus, etiam calido proueniat, ei domando ineptus videtur chalybs. Præterea etiam vim adſtringendi & ſiſtendi aluum habet, de quo ſupra, *part. 2. cap. de Dyſenteria quæſt. 6.* dictum. Verum etſi iſta ita ſeſe habeant: tamen experientia diuturna & multa conſtat, chalybem ad affectionem hypochondriacam, cachexiam in mulieribus ex menſium obſtructione, alioſque è pertinacibus lienis & venarum meſaraicarum obſtructionibus ortos morbos eſſe probatum remedium, & meritò ob id magnifaciendum. Plinius, *natural. hiſtor. libr.* 34. *capit.* 15. inter alia de Chalybis vſu ſcribit: *Propinatur contra lienis vitia. Abſumit enim illa* Paulus Ægineta, *de remed. libr. 3. capit. 49. Aquam, in qua extinctum candens ferrum, epotam ſpleneticis competere* ſcribit

Dio-

Dioſcorides, *libr. 5. capit. 53. lienoſis auxiliari*. Aetius, *tetrab. 3. ſerm. 2. capit. 11. Lienoſis praſtantiſſimum eſſe remedium*, ait, *aquam vinum aut poſcam, in quibus ferrum extinctum fuerit per multos dies ſumptam*. Oribaſius, *Synop. libr. 9. capit. 24. Cęliacis, & lienoſis multum conferre* autor eſt. Rhaſis *lienis tumoribus vtilem eſſe* ſcribit, quem Serapio, Auicennas, & Halyabbas ſequitur. Quæ omnia & poſteriores Medici confirmant, & omnes vno ore ferrum & chalybem lienis obſtructionibus prodeſſe teſtantur. Atque inter eos Iulius Cæſar Claudinus, *reſponſ. 29.* ſcribit, *proprium melancholiæ hypochondriacæ alexipharmacum eſſe Chalybem; quoniam continuus illius vſus ſemper felicem finem in ægris ſit aſſecutus: ſi quidem in reſerandis obſtructionibus, in quibus omnis melancholiæ curandæ cardo vertatur, nulli medicamento cędat*. Et *de ingreſſu ad infirm. in appendice ſect. 2.* ſcribit, *in curatione melancholiæ hypochondriacæ medicamenta chalybeata ſibi nullum par habere*. Mercatus etiam, *de morb. mul: lib. 2. capit. 6.* refert, *tantam eſſe Chalybis naturam & efficaciam, vt magnos etiam lienis & vteri ſcirrhos perſanaſſe viſum ſit*. Et *de inter. morb. curat. libr. 1. capit. 17. incredibili efficacia affectioni hypochondriacæ chalybem prodeſſe, & experimento eſſe confirmatum, in omnibus ferè affectionis hypochondriacæ cauſſis vſum chalybis commodum eſſe, ſiue in fęminis ex vtero, ſiue in eis, ac viris ex ventriculo, meſenterio, iecore, aut ſplene obſtructis, aut quomodolibet humore obſeſſis, malum oriatur*.

Quomodo proſit in hoc affectu?

Qua ratione verò in Dyſenteria commodè exhiberi queat chalybs, ſupra, *loco allegato*, dictum. De modo autem, quo ferrum & chalybs in hoc affectu proſit, ſunt variorum autorum variæ ſententiæ, dum alij pondere partes obſtructas permeare & ita ab infarctu liberare, alij abſtergendi & aperiendi, alij & purgandi vim habere ſtatuunt, quos ſuo loco relinquimus. Omnes tamen concedunt, quod verum quoque eſt, non electiuè purgando, vt alia purgantia, id, quod præſtat, præſtare. Nobis probabile videtur, ferrum & chalybem peculiarem cum humoribus melancholicis, & aduſtis habere cognationem, atque idcirco eos ſeu attrahere, ſeu imbibere, ac cum ijs vniri. Et atram bilem, vt & ipſam melancholiam, vitriolatæ naturæ participem aut certè ei cognatam eſſe, & ferruginei quid ſapere, nemo facilè negauerit. Quique analogiam Macrocoſmi & Microcoſmi explicant, ſcribunt, quod Mars metallicus maioris mundi reſpondet Marti Microcoſmi, eiuſque ſeruitio deſtinetur, & cuſtos ſit valetudinis eius menbri, cui cælitus videtur eſſe deſtinatus.

Cùm verò chalybs naturæ ſit metallicæ, & in alimentum conuerti non poſſit; ſit etiam craſſioris ſubſtantiæ, quam vt in penitiores corporis partes penetrare valeat, natura eum per aluum maturè iterum exturbat, atque ita vna humor melancholicus cum eo euacuatur. Atque hoc ipſum eſſe videtur, quod Mercatus, *de recto præſid. vſu libr. 2. capit. 7.* ſcribit: chalybem abſterſione humores abradere, ac à parte, cui adhærent, ſeparare & ſecum deferre. Cùm verò Chalybs per aluum deijcitur, feces nigræ redduntur, & id niſi fiat, parum felix eſt vſu chalybis, & ab eo deſiſtendum. Ex quo patet, non ſaltem ipſum aperire, ſed ſecum etiam vitioſos humores educere. Hinc quoque Autores non ſemper chalybem ſubtiliſſimè præparatum rudiori modo & craſſiori parato præferunt, ſed monet Mercatus, *de morb. mulierum. libr. 2. capit. 6. ex Aetio*, chalybem craſſiori modo præparatum ſplene obſtructo, humoribus melancholicis & craſſioribus abundantibus exhibendum eſſe, proculdubio, ne penitius in corpus penetret, ſed in primis viis hærens humores illos craſſos imbibat, iterumque facilius per aluum deſcendat. Scribitque idem Mercatus, *loco allegato*, chalybem ſi nimis exquiſitè pulueriſetur, & comminuatur, vomitum ciere, & aluum turbare: non quidem, vt ille putat, quod in argenti viui naturam abeat, ſed quod, quo magis reſoluitur, magis in vitrioli naturam abit; vt & *de Dyſenteria* demonſtratum, & maiorem vomitum ciendi & aluum turbandi vim acquirit: in craſſiore autem ſubſtantia ſatis quidem vitioſos humores imbibit, verum naturæ non ita moleſtus eſt, aluumque non ita turbat. Et licet chalybs calidæ & ſiccæ naturæ ſit, atque hoc modo humorem atrum ferociorem reddere videatur: tamen non alterandi cauſſa exhibetur, ſed vt obſtructiones aperiantur, & humor ater educatur; atque commodum, quod ex eius vſu prouenit, longè maius eſt, quam incommodum, ſicut etiam rhabarbarum in euacuanda bile, elleborus niger in humore melancholico euacuando commodè exhibentur, etſi in primis qualitatibus cum hiſce humoribus aliquam conuenientiam habeant.

Extract. hellebori nigri.

Fit etiam efficaciſſimum extractum ex helleboro nigro, ſi chalybs ſpiritu vitrioli ſoluatur, ſolutioni aqua aliqua ſplenetica addatur, & liquore illo, vt moris, extractum ex radicibus hellebori nigri paretur.

Ex quo patet, vix locum habere poſſe, quod Iulius Cæſar Claudinus, *loco allegato*, ſcribit, aurum & argentum eundem vſum pro adimplendis ſcopis illis, quos adimplemus vſu chalybis, habere poſſe. Sunt enim iſta metalla diuerſæ naturæ, neque eandem cum hiſce humoribus cognationem habent.

Chalybs quo modo exhibendus?

Exhibetur autem chalybs variis modis. Alii enim eum ſaltem limatum ſubtiliter exhibent; alij calcinatum; alii prius præparatum, quod fit limatura chalybis in aceto macerata, hinc ſiccata & trita. Alii ex eo vina chalybeata, ſyrupos, oxymel, electuaria parant, quorum formulæ apud Mercatum, & Iul. Cæſarem Claudinum, *loco allegato*, & alios extant.

Fiunt etiam è chalybe croci & tincturæ, de quibus *de conſtitutione chymiæ capit. 19. tractatui de conſ. & diſſenſ. Chymic. cum Galenic. annexo* egimus.

Quocunque autem modo exhibeatur, cùm certum ſit vires, quas exſerit in hypochondriacis curandis, ab eius ſulphure, quo abundat, præcipuè pendere, attendendum in præparando & exhibendo hic chalybe, ne eius ſulphur perdatur, quod fit, ſi vel chalybs crudus valde igne vratur, &, vt Chymici loquuntur, reuerberetur, vel etſi alio modo ſolutus ſit, ſi reuerberatione partes eius ſulphureæ & volatiles diſſipentur, & fixæ ſalinæ relinquantur, quæ potius adſtringendi, quam aperiendi vim habent.

Datur autem in ſubſtantia vel in Conſeru. roſar. violar. borragin. quæ in hac affectione commodiſsima eſt, vel alia conueniente, aut cum ſyrupo aliquo, vel in pilulas cum ſyrup. aliquo, aut ſucco cichorii & agrimoniæ, redactus. Ne autem ventriculus offendatur, alii caryophyllos, alii cinamomum, alii ſpec. diarrhod. dimidiam partem, alii conſeruam roſarum, cichorii admiſcent. Poſſunt etiam cum cinamomo & ſaccharo inde rotulæ, vel orbiculi fieri; ſi ſcilicet chalybis præp. ℥. ß. cinamomi ʒ. ii. ſaccar. albiſſ. ℥. i. addantur.

Poſſunt & alia medicamenta ſcopo Medici inſeruientia addi: vt cortic. rad. cappar. tamariſci, fraxini, filicis, fol. chamædryos, ceterach, chamæpityos, flor. geniſtæ, & ſimilia.

Doſis chalyb.

Antequam verò exhibeatur, primæ viæ euacuandæ ſunt. In ſubſtantia ſi detur, mediæ ætati exhibeatur ʒ. i. Doſis tamen, vt Nicolaus Monardes, *dialogo de ferro*, ſcribit, neque infra binos ſcrupulos, neque ſupra drachmam cum ſemiſſe eſto. Oxymel & ſyrupus datur ad ℥. ii. vel ℥. iii. Vinum ab ℥. iv. ad ℥. vi. Sumpto chalybe in ſubſtantia hauriendum poculum vini albi, neque nimis tenuis, neque nimis generoſi. Abſtemii aquam, in qua cinamomum coctum ſit, vel ius galli bibant.

Exhibetur autem chalybs commodiſsimè vere &

au-

autumno. Hyems enim frigore, æſtas calore obſtat.

Sumendus verò Chalybs manè, ieiuno ſtomacho; & Chalybs quando vſurpandus, ſumpto eo æger vna atque altera hora obambulet vel exerceatur, vt facilius medicamentum diſtribuatur, poſtea quieſcat. Si tamen vires ſint debiles, exercitium omitti poteſt, cùm etiam in lecto decumbentes vſu chalybis ſanatos fuiſſe compertum ſit. Horis autem à ſumpto medicamento quatuor elapſis, & cum è ventriculo iam medicamentum deſcendiſſe animaduertet, prandium æger ſumat. Diæta ſit frugalis & omnino cibis boni ſucci vtendum. Initio autem ſufficit tertio quoque die chalybem ſumere: cui ſi æger poſtea aſſueuit, morbuſque id poſtulat, ſingulis diebus exhiberi debet. Quidam primis diebus eum cum multa bile & vitioſis humoribus vomitu reijciunt; ſed cum commodo & *ὠφελείᾳ*. Imò cenſet Mercatus, *de morb. mul. lib. 2, cap. 6.* ijs, quibus meſaræum & venæ ventriculo proximæ obſtructæ ſunt (aut vitioſis humoribus ſcatent) primis diebus chalybem admiſcendum eſſe ijs, quæ vomitum quoque prouocant. Duobus vel tribus diebus elapſis, vbi chalybi adſueuerint, ampliùs non vomunt, nonnulli etiam planè non vomunt.

Exhibetur etiam diebus pluribus vel paucioribus, pro ægri & morbi ratione. Alijs enim dies quindecim ſufficiunt, alijs 20. alijs etiam 30. neceſſarij ſunt.

Videndum autem, vt chalybs deſcendat & per aluum euacuetur, quod ex fecibus nigris cognoſcitur, quod niſi fiat, quarto die vel clyſtere iniecto, vel pilulis ex aloe roſata, vel de tribus, aluus cienda. Non inutile quoque fuerit, poſt decimum vel duodecimum diem leni purgatione vti, deinde à purgatione biduo quieſcere, & hinc ad vſum chalybis redire. Vt verò chalybs faciliùs deſcendat, & non retineatur, poteſt pulueris ℥. ij. addi ſpec. diarrob. Abbat. aloes *an.* ℥. j. & cum ſyrup. capill. ♀ vel fumariæ pilulæ inde formari. Purgantia tamen pro humorum peccantium natura variari poſſunt. Si enim pituita admiſceatur, agaricus & ſemen carthami; ſi bilis, rhabarbarum addi poteſt; melancholia potiſſimum abundante folia ſenæ vſurpetur.

Thermæ & acidulæ. Vt chalybis, ita & acidularum & ac thermarum vſu ſæpe malum hypochondriacum, quod purgantibus expugnari non potuit, curatur. Quæ procul dubio eadem ratione, qua chalybs, hoc malum tollunt, dum nimirum partes & ſpiritus minerales, quibus acidulæ & thermæ abundant, ſecum humores vitioſos è corpore rapiunt, & deferunt. Atque hinc qui acidulas & thermas bibunt, nigra per aluum deiiciunt, magna quantitate, qui color non ſemper ab humoribus atris eſt, ſed à ferro & vitriolo; ſicut & vulgo notum eſt, è vitriolo, quod idcirco atramentum ſutorium appellatur, & ferri rubigine tincturas nigras fieri. Cum autem non cuiuſlibet facultates, & rationes ferant, vt quaſuis acidulas vel thermas adeat, eas quilibet in vſum trahere poteſt, quas in vicinia ad hunc affectum vtiliores eſſe, publica fama & longa experientia conſtat. In Germania commendantur acidulæ Schwalbacenſes. Griesbacenſes, Egranæ. E thermis Badenſes Marchionis, Carolinæ. In Italia Aponenſes in agro Patauino, Sancti Caſſiani & aliæ plurimæ.

Non hic prætereundum videtur, eſſe quoſdam chymicos, qui acidularum compendium quoddam promittunt, & ſe id quod acidulæ magna copia potæ præſtant, ſalino quodam puluere paucorum granorum pondere exhibito, aut liquore exiguo idem effecturos pollicentur: & ſui inſtituti hanc rationem proferunt, quod magna aquæ copia ventriculum offendat, id quod exiguus puluis facere non poſſit. Verum errant illi, me quidem iudice, ſed ſaluo aliorum iudicio, non parum. Nam hæc ipſa acidularum & thermarum eſt prærogatiua, quod etiam in magna copia potæ corpus non offendunt, ſicut alia medicamenta purgantia, dum mox iterum euacuantur; interim omnia ventris inferioris vaſa penetrant, & quicquid ibi vitioſi offendunt, abſtergunt & abluunt, quod puluis aliquis ſalinus granorum non ita multorum pondere exhibitus præſtare non poteſt. Si enim perpendatur, quantus ſit vaſorum meſaraicorum numerus, nulla paucorum granorum ad ea eſt proportio, vt ille in omnia diſtribui, hærenteſque hinc inde humores educere poſſit. Vt nihil dicam de illa ſingulari miſtione à Natura facta, quam Ars imitari non poteſt, vt & de eo, quod vis thermarum & acidularum non tam in ſale quodam fixo conſiſtit, quam in Spiritu volatili, qui facilè euaneſcit.

Simul verò toto curationis tempore, lieni cum externis tùm internis medicamentis proſpiciendum. Cum enim, vt ſupra dictum, ab hoc præcipuè mali huius origo pendeat, & niſi is ſeſe bene habeat, nec epati pro ſanguine generando idonea materia, nec ventriculo & aliis ventris inferioris viſceribus alimentum probum ſuppeditetur: omnino danda opera, vt ſaluus conſeruetur, aut ſi à ſtatu naturali lapſus ſit, in eum reſtituatur, quod fit medicamentis, quę terrenum ipſius humorem leniter emolliunt, attenuant, & detergunt: qualia ſupra propoſita ſunt de affectibus lienis.

Habenda quoque aliarum partium, quę ad mali huius generationem aliquid conferunt ratio. Ventriculus roborandus iis, quę calorem eius fouent, concoctionem adiuuant, & flatus diſcutiunt, de quibus in affectionibus ventriculi dictum: quę ita moderanda, ne nimis calidorum vſu intemperiem, quę eſt in vicinis viſceribus, augeamus, humoreſque amplius exſiccemus & aduramus.

Commodum hic eſt abſinthium, quod non ſolum ſtomacho & ventri vtile, ſed & neq; flatum in ventre multum fieri permittit, neque aluum exſiccari penitus, & vrinas ciet, & coctionem probè adiuuat, vt ſcribit Ætius, *tetrab. 2. ſerm. 2. cap.* 10. qui etiam huius ſolius vſu quoſdam à melancholia liberatos eſſe teſtatur.

Nec negligendum eſt Epar. Imprimis verò vbi *ἀντιπραξία* eſt & contraria intemperies viſcerum, ventriculi ſcilicet & epatis, cautè agendum, ne dum vni ſuccurrimus, alteri noceamus. Fit autem hoc, dum vel ventriculo ſua medicamenta extra, epati intus, aut contra adhibemus; vel alternatim nunc ventriculo, nunc epati proſpicimus, prout huius vel illius affectus & ſymptomata magis vel minus vrgent; vel dum medicamenta vtrique viſceri conuenientia miſcemus. Commodiſſimum verò ſemper fuerit, primò ventriculum vel vomitu, vel leni medicamento euacuare: interim extra epati proſpicere. Quia tamen humores ex vtriuſque viſceris intemperie generantur, tandem aduruntur, temperata medicamenta adhibere vtiliſſimum eſt, quę ſimul aperiunt & attenuant, ex cichor. agrimon. fumar. cum oxymelite & ſero lactis.

Cęterum quia & cordi & capiti vapores moleſti ſunt, qui ex illuuie illa humorum in hypochondriis eleuantur, ii à capite & corde auertendi, diſſipandi, eorumque prauitas corrigenda. Auertunt à capite & corde vapores extremorum frictiones, lotiones, ſcarificationes, fonticuli in cruribus excitati. Vapores diſcutiunt, eorumque prauitatem corrigunt, flores borraginis, bugloſs. betonicę, tunicis, meliſſa, radic. helenii, ſcorzonerę, ſem. coriandri, aniſi, zedoaria, ambra, quę in calore natiuo etiam & ſpiritibus ac membris principalibus roborandis facile primas tenet; margaritę, coralia, lapid. pretioſi vſitati, bezoar; è quibus plurima medicamenta paſſim obuia parari poſſunt. Vulgaria ſunt Confectio de hyacintho, Alchermes.

Tandem, quod Aetius, *tetrab. 2. ſerm. 2. capit.* 10. dè curatione melancholię monet, id in genere de affectione hypochondriaca locum habere poteſt, nimirum naturę remiſſionem interdum dandam, & à medicamentis aliquandiu abſtinendum eſt. Cum in curatione

ratione

ratione videatur affligi, quiete verò inualeſcere, & ſupe-rare morbos iam antea attenuatos, vt obſeruatum ſit, multos ſic ęgrotantes tempore curationis nihil commodi percepiſſe, dimiſſa verò curatione reſtitutos fuiſſe. Quod interdum etiam in, thermarum & acidularum vſu euenit.

CAPVT VII.

Diæta.

Diæta. VLtimò Diætam quod attinet, ſi vllo alio in morbo ex exquiſita & accurata opus eſt, in hoc morbo maximè neceſſaria eſt: cùm a diætę erroribus originem habeat, & foueatur, ac ſine ea parum medicamenta proſint: ſi verò accurata inſtituatur, non parum ad hunc morbum expugnandum momenti habeat.

Cibi. Aer ergo ſit temperatus & purus: Cibi ſint boni ſucci, facilis coctionis, temperati, non calidi, non ſicci, non viſcidi, lenti, craſſi, non acres, qui intemperiem viſcerum augere, humores amplius adurere, & meatus obſtruere poſſint. Conueniunt ergo carnes agninę, vitulinę, veruecinę, bubulę ſaltem iuniores & tenerę, non pingues aut frixę: ſuillę verò, hircinę, caprinę, bubulę vetuſtiores, ceruinę, anatum, anſerum, columbarum & ſimiles duriores noxię ſunt. A carnibus etiam ſale conditis, vel fumo induratis & exſiccatis planè abſtinendum. Sal cum denſandi, conſtringendi, & coagulandi vim habeat, facit, vt humores in hypochondrijs faciliùs cumulentur & detineantur. Pedes etiam & viſcera animalium in vſum non veniant. Oua tremula non ſunt inutilia, nec iuſcula gallorum & gallinarum, carnis bubulę, mediocri tamen quantitate ſumpta; cum ęſtum hypochondricorum temperare poſsint. Nimia verò quantitate ſumpta fluctuationes pariunt. Lactis vſus non eſt commodus, vt nec caſei. Piſces ſint ſaxatiles & ex puris aquis funduli, lupi, percę: Carpiones verò, anguillę, cochleę, cancri, piſces duri, maritimi plerique imprimis exſiccati, vt & alij ſale conditi, vel fumo indurati nocent. Fructus etiam plerique reijciendi, ùcm vt plurimum dulces ſint, ac pręterea flatulenti, & facilè corrumpantur, pręter poma Borsdorffiana & ſimilia, paſſulas, amygdalas, pineas. Cappares quidem laudantur vulgò; verum rectè vſurpandi. Nam non ſolum difficilis concoctionis ſunt, ſed & acetum, quo condiuntur, humorem melancholicum fermentat & exaltat. Commodiſsimè pręparantur, ſi condiantur addita tertia parte paſſularum Corinthiacarum, ſacchari eadem quantitate & momento aceti.

Acetum an conueniat? De aceto Autores non conſentire videntur. Hippocrates, 3. *de vict. rat. in acut. text.* 38. ſcribit, quod ab aceto τὰ μέλαινα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται: Galen. *in cōment.* acetum melancholicis aduerſiſsimum eſſe addit. Ætius tamen, *tetrab.* 2. *ſermon.* 2. *cap.* 10. & Paulus Ægineta ex Poſidonio & ex his Donatus Altimarus, *de medendis morbis cap.* 7. ſub ingreſſum lecti melancholicis acetum acerrimum cochlearis menſuram propinant. Verùm non aliter hoc admitti poteſt, niſi in melancholia, vt vapores, pręcipuè ex humore aduſto ad caput tendentes, ſupprimantur: non verò ſimpliciter in affectione hypochondriaca. Aliàs enim Hippocratis ſententia veriſsima eſt, acetumque humores melancholicos & lienis ac ventriculi conſtitutionem vitioſam, ob quam alijs humores acidi generantur, auger. Si tamen ob vim incidendi cibis admiſcere libet, vt & medicamentis, parca manu id fiat: & alijs, quę lieni proſunt, addiris.

E leguminibus admitti poteſt hordeum & auena. E plantis aſparagus, cichor. endiuia, petroſelinum: reliquę plerę que parum vtiles, imprimis braſsica muria condita. Panis ſit è frumento puro, fermentatus & bene coctus.

Circa cibos quid notandum? Circa cibos tamen monendum, vnicè dandam eſſe operam, ne cruditas vllo modo generetur. Qua in re imprimis ad ventriculum reſpiciendum, qui in omnibus hac affectione laborantibus non ſemper eodem modo ſeſe habet; & ob vitioſum, quo nutritur, alimentum nonnullos cibos ſępe peculiariter auerſatur. Ideoque non ſemper commodiores ſunt cibi tenuiores, & qui facilè alterantur; cùm in ijs, quibus cruditas nidoroſa familiaris eſt, tales cibi facile corrumpantur, qui proptereа ijs non ſunt exhibendi; ſicut contra ijs, qui cruditati acidę ſunt obnoxij, cibi frigidi non conueniunt. Imprimis verò ad peculiarem cibi naturam reſpiciendum. Itaque cibi ij exhibendi, quos ęgrum optimè tolerare, concoquere, & citra vllam moleſtiam diſtribuere animaduertimus. Neque enim tàm refert, quàm boni cibi exhibeantur, quamquam bene coquuntur: ſiquidem cibi etiam boni, ſi non bene coquantur in ventriculo, plus nocent, quàm deteriores, ſi bene coquantur.

Potus. Potus ſit vinum album tenue, benè maturum, benè defecatum, non auſterum, vel quod in lapide calcario, & alijs locis materiam tartaream ſuppeditantibus creſcit. Condiri poteſt vinum flor. & radic. borragginis, vt & ex alijs plantis huic affectioni conuenientibus ſupra enumeratis. Nec inutile eſt vinum abſinthites è muſto paratum, cui, ſi libet, pars tertia rad. borrag. vel bugloſs. addi poteſt. Cereuiſia, quę in noſtris regionibus vſitata eſt, ſit pura & bene defecata. Hydromeli è ſucco pomorum deſcribit Paulus Ægineta, *lib.* 7. *de re med. cap.* 5. Ætius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 138. quod etiam pro naturarum & circumſtantiarum ratione locum habere poteſt. Quod verò de cibo monuimus, idem de potu monendum, vt videamus, quem potum ſine vlla cruditate ac incommodo ęger melius ferat. Alijs enim vinum, alijs cereuiſia, & quidem hęc vel illa magis conuenit: ac ſępè obſeruatum, nonnullos cibos in hac affectione bene retinere, quam primum verò cereuiſiam bibunt, vomere, & poſt horarum etiam aliquot interualla cereuiſiam parum alteratam reijcere. Circa cibum & potum & hoc monendum, ne nimia varietate peccetur, aut copia ventriculus obruatur: aut alij cibi aſſumantur, antequam priores concocti ſint, & in ventrem deſcenderint. Hydromeli è ſucco pomorum

Somnus ſit mediocris & tempeſtiuus, nec ſtatim à cœna ineatur. Vigilię nimię multum hac in affectione nocent. Exercitia & motus corporis ſit moderatus, vita ſedentaria incommoda eſt. Animi nimia intentio & lucubrationes, pręſertim à cœna, valdè in hoc affectu noxię. Pręcipuè verò grauiora animi pathemata, ira & męror, quę vel ſola affectum hunc producere valent, pręſentemque miris modis fouent & augent, vitanda.

LIBRI III. PART. V.

SECTIO SECVNDA.

DE SCORBVTO.

CAPVT I.

De Scorbuti Nominibus & Natura.

Scorbuti Nomina.

Scorbutus.

MOrbi huius, hoc loco meritò tractandi, vulgatum nomen apud Medicos eſt Scorbutus, ſeu Schorbutus, mutuata appellatione à Saxoniæ inferioris incolis, qui eum *Schorbock*, aut *Scorbuck*, & Hollandis, qui Schorbunct, ab effectu, cruciatibus ſcilicet, & torminibus ventris, nominant. Quia tamen non ſolum venter, ſed & aliæ partes in eo afficiuntur, ab ijs alia quoq; nomina accepit, & *Schurmundt*, Danis etiam *Schorbeck*, ab oris vitio, vacillantibus dentibus, & laxis, ac ſæpe exulceratis gingiuis, & *Schorbein*, à languidis cruribus, & à blauis glaſtinis, ſeu puniceis maculis *Blauuſchunt*, appellatur. Nonnulli (quod cuidam Regnero Snoy, celebri ſui temporis Practico, tribuitur, vt apud Foreſtum, *lib.* 20. *obſ.* 11. videre eſt) à læſis gingiuis, & pedibus Gingipedij nomen (craſſa & pingui minerua, vt Clariſs. Salomon Albertus ait) finxerunt.

Schormũd.

Schorbeck.

Schorbein.

Blauuſchunt.

Gingipedium.

An fuerit antiquis cognitus.

Quibus nominibus antiquis fuerit appellatus hic morbus, imo an antiquis cognitus fuerit, in controuerſiam vocatur. Iunius, *in Nomenclator.* à Marcello, qui Gratiani & Theodoſij Imperator. ætate floruit, hoc malum appellari ſcribit Oſcedinem. Etſi verò nonnulli, vt Balduinus Ronſſeus, *lib. de magn. lienib. Hippocrat. cap.* 2. hoc malè fieri dicant; cum Oſcedo vitium ſit apud Gellium, *lib.* 4. *cap.* 20. quo qui tenentur, ſæpius oſcitant: tamen cum remedia, quæ Marcellus, *de re Medic. cap.* 11. contra Oſcedinem proponit, non oſcitationis vitio, ſed ſcorbuto, & gingiuarum exulcerationi conueniant: omnino oris vitium ſcorbuticis familiare per Oſcedinem eo loco apud Marcellum intelligi debet. Quod verò Gellius, *loc. alleg.* deſcribit vitium, ab hoc plane diuerſum eſt, & ita ſaltem nomine, nullo verò modo re oſcedo Gellij & Marcelli conueniunt.

An ſit Oſcedo.

An Stomacace & Scelotyrbe.

Plinius morbi cuiuſdam, quem Stomacacen, & Scelotyrben appellauit, mentionem facit. *lib.* 25. *hiſtor. natur. cap.* 3. his verbis, *Non beſtiarum ſolum ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoque, & locorum. In Germania trans Rhenum caſtris a Germanico Cæſare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compageſque in genibus diſſoluerentur, Stomacacen Medici vocarunt, & Scelotyrben &c.* Atque hunc morbum plerique Medici Scorbutum eſſe exiſtimant. Quibus & ego aſſentior, & ſtomacacen, ac ſcelotyrben Plinij ipſiſſimum ſcorbutum eſſe puto; cum in ijs locis, in quæ Cæſar Germanicus trans Rhenum caſtra promouit, malum hodie etiam ſit frequens, & præcipuè in caſtris, ijs maximè in locis, facilè contrahi poſſit. Nomen a. hoc non à Friſijs & Germanis, qui proculdubio Medicis tùm temporis doctis, & linguarum peregrinarum peritis deſtituebantur, huic malo indiderunt, ſed Medici vel Græci, qui apud Romanos erant, vel Latini Græcæ linguæ periti, qui exercitum Romanum ſequebantur, ex ſymptomatis, quæ maximè in ore, & tibijs apparebant, id finxerunt, & indiderunt, ac στομακάκην, quaſi, στόμαῖος κακὴν vel κακίαν (Barbari Stomacaxiam nominant) ab oris vitio, quod Germanis etiam *die Mundsfeule*, & σκελοτύρβην, ſeu σκελετύρβην (vtrumque enim nomen apud probatos autores occurrit: prius tamen analogiæ magis conuenit) à tibiarum ſeu crurum læſione appellarunt; aut certè antiqua nomina, & iam tum apud Medicos obuia & vſitata ijs accommodauerunt. Nam etiam, *in libr. de definit. Medicis*, qui ſub nomin. Galeni circumfertur, ſcelotyrbes fit mentio. Verum ea ſcelotyrbe Scorbutus non eſt, ſed paralyſeos quædam ſpecies, qua qui laborant, rectè incedere nequeunt, ſed nunc in læuam, nunc in dextram partem contorquent corpus, interdum crus poſt ſe trahunt, non ſecus, ac ad accliues locos aſcendentes faciunt. Quia ergo Græci, vel Romani, quibus primum Scorbutus offerebatur, in eo quoque crurum quandam reſolutionem animaduertebant, atque aliud commodius nomen non habebant, propter affinitatem & ipſum ſcelotyrben nominarunt.

Quando hoc nomen acceperit.

Verùm hoc nomen non primum Scorbutus accepit in caſtris Cæſaris Germanici, quæ trans Rhenum duxerat, vt plerique exiſtimant: verum iam apud Strabonem, *circa finem lib.* 6. *Geograph.* qui ſub Auguſto vixit, hæc nomina occurrunt, qui morbum hunc, qui in exercitu Ælij Galli, iuſſu Auguſti in Arabiam ducto, exortus eſt, ſtomacacen & ſcelotyrben nominat. Vt ita nomen hoc Medicis Romanis iam notum facilius morbo in caſtris Germanicis exorto imponi potuerit. Hic non prætereundum, in Strabone non στομακάκην, sed στομοκάκην legi; quam lectionem ſi quis ſequi volet, deriuabitur hoc nomen à κάκκη, quod eſt merda: neque planè inconcinnè. Scorbuticis enim, qui hoc vitio oris laborant, os κάκκην olet.

στομακάκη.

Neque hoc hic ſilentio præterire poſſum, me dubitare; an Plinius cauſſam, quod militibus dentes deciderint, compageſque in genibus diſſoluta eſſet, in potum aquæ dulcis cuiuſdam fontis rectè retulerit. Nam cùm hodie omnia illa loca trans Rhenum cognitiſſima ſint, neque tamen quiſquam de tali fonte aliquid referat, quod ego ſciam; neque Plinius id ſtatim, ſed poſt biennium demum accidiſſe ſcribat: credibilius eſt, id ſeu ex cibi praua ratione, ſeu contagio, & genio loci, cui & finitimis hoc malum endemium eſt, eos hunc morbum contraxiſſe, qui cùm Romanis ignotus, & nouus accideret, in peculiarem etiam cauſſam, & fontis illius aquam retulerunt.

An ſit Icterus niger.

An verò vltra iſta tempora notus, & quo nomine expreſſus fuerit, alij aliter ſentiunt. Sunt, qui icterum nigrum antiquorum ab Ægineta, *libr.* 3. *capit.* 49. Aretæo, *de ſig. & cauſſ. morb. diutur. libr.* 1. *cap.* 15. deſcriptum, eundem morbum cum ſcorbuto eſſe putant; alij id negant. Etſi enim icterus niger quoque a liene ortum habeat: tamen in ictero nigro totius corporis colorem ad nigredinem mutari, idque maximè in oculis animaduerti, nullas verò maculas hinc inde ſpargi putant; quod non accidit in ſcorbuto, in quo quidem etiam color cutis aliquomodo mutatur, verum non ita inſigniter, præcipuè in oculis, vt in ictero nigro, ſed potius maculæ quædam hinc inde in cruribus, dorſo, &

bra-

brachijs effloreſcunt. Verùm enim verò maculæ non in omnibus Scorbuticis neceſſariò apparent: contra rationi conſentaneum, à nigro humore, qui in totum corpus in Scorbuticis diffunditur, totius corporis colorem in nigrum mutari poſſe, non aliter ac in ijs, qui alias ictero nigro laborant: & experientia id confirmat. Vidi ipſe fœminam corporis colore, cùm ſana eſſet, florido, cui, cùm poſt quartanam Scorbuto laboraret, totius corporis color ita in nigrum mutatus eſt, vt vix eandem eſſe cognoſceres. Itaque etiamſi omnem icterum nigrum antiquorum Scorbutum non dixerim: tamen icterum nigrum cum Scorbuto coniungi hodie experientia docet; & olim etiam coniungi potuiſſe, impoſ-ſibile non fuit.

An vitiligo nigra.

Nonnulli ob colorem hunc, quo Scorbuticorum corpus tingitur, etiam *μέλανος ἄλφου*, ſeu vitiliginis nigræ nomen Scorbuto, ex Galeno, 3. *de ſympt. cauſ. cap.* 3. accomodant. Verùm eadem huius ratio eſt, quæ icteri nigri. Etſi enim ab humore melancholico hoc vitium proueniat, & cum Scorbuto coniungi poſſit: tamen non neceſſariò Scorbutum coniunctum habet.

De magnis lienibus Hippocratis.

Langius, *lib.* 2. *epiſt.* 14. & Balduinus Ronſſeus, *in libro de magn. lien. Hippocr.* vt & alij Medici plurimi ab Hippocrate ſcorbutum deſcriptum eſſe putant, vbi de morbis lieni, & præcipuè magnis lienibus agit, *de morb. intern.* 2. *prædict.* 2. *prognoſtic.* quorum & Celſus mentionem facit, *libr.* 2. *cap.* 7. & *lib.* 4. *cap.* 9. & Cælius Aurelianus, *lib.* 3. *Chronic. cap.* 4. Ab iis autem diſſentit Vuierus, *in obſeru. de ſcorbut.* qui Hippocratem, *in fine libr.* 2. *prorrhetic.* dum de magnis lienibus agit, affine quidem malum ſcorbuto deſcripſiſſe, non tamen ipſum ſcorbutum putat. Hippocratem enim docere, quod eodem tempore vtrumque ſymptoma in liene magno non conſpiciatur, ſed tibiarum vlcera tum demum ſubſequantur, quando humor ille melancholicus & acris non fertur ſurſum ad gingiuas, vel ſanguinis eruptione euacuatur, verum ad tibias ſubſidet, eas exulcerat, & cicatrices nigras relinquit. In ſcorbuto verò ſimul gingiuas putreſcere, & fœtere, & tibias lituris, ac maculis liueſcere.

Verùm enim verò Langio, & Ronſſeo hic aſſentire malo. Quæ enim Hippocrates de magnis lenibus habet, omnino optime ſcorbuto quadrant. Ita enim Hippocrates, *libr. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν*, ſecundum lienis morbum deſcribit: *ἡ γαςὴρ φυσᾶται μετὰ δὲ καὶ ὁ σπλὴν οἰδέει, καὶ σκληρός ἐςι. καὶ ὀδύναι ὀξεῖαι ἐμπίπτουσιν ἐς τὸν σπλῆνα, ἡ δὲ χροιὴ τρέπεται, καὶ ὁρᾶται μέλας, ὕπωχρος, σιδηροειδὴς, καὶ ἐκ τοῦ ςόματος* ita enim legendum, vt ex loco ſequenti & ipſa morbi natura patet) *κακὸν ὄζει, καὶ τὰ οὖλα κακὸν ὄζει: καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἀφίςαται, καὶ ἐν τῇσι κνήμῃσιν ἕλκεα ἐκφλύει, ὥσπερ ἐπινυκτίδες. τὰ δὲ γυῖα λεπτύνεται, καὶ ἡ κόπρος οὐχ ὑποχωρέει. Venter inflatur, poſtea verò etiam lien intumeſcit, & durus eſt, ac dolores acuti in ſplenem incidunt. Color etiam mutatur, & niger conſpicitur, pallidus, & qui malicorij ſpeciem referat, & ex ore malè olet, & gingiua malè olent, eaque dentibus diſcedunt, & in tibijs vlcera, veluti puſtula nocturna, erumpunt, membra verò extenuantur, & ſtercus per aluum non demittitur.* Et in fine *libr.* 2. *prorrhet. ὅλα δὲ πονηρὰ καὶ ςόματα δυσώδεα, οἷσι σπλῆνες μεγάλοι, μήτε αἱ μεῤῥαγίαι γίνονται, μήτε ςόμα δυσῶδες, τούτων αἱ κνῆμαι ἕλκεα πονηρὰ ἴσχουσι καὶ οὐλὰς μελαίνας. Quibus lienes magni ſunt, ijs gingiua vitiantur & os graue olet: quibus autem lienes magni ſunt, neque ſanguinis eruptiones contingunt neque os graue olet, ijs in tibijs mala vlcera habent, & nigras cicatrices.* Quæ omnia tam exactè ſcorbuto quadrant, vt planè ignotus ipſi fuiſſe non videatur. Etſi in Arabia felici, vt antea dictum, & poſtea dicetur, ex victus ratione hic morbus generari potuit, cur non alicubi etiam in Græcia produci ex ſimili cauſſa, & Hippocrati innoteſcere potuerit? Etſi forſan eius natura ipſi tam nota non fuit, vt eſt hodie Medicis iis in locis, quibus ſcorbutus vernaculus eſt. Sicut & hodie quandoque Italis, & Gallis, quibus rarior eſt offertur, nec tamen ſemper ſtatim agnoſcitur, vel hoc nomine deſcribitur. Exemplum huius rei nobis præbet Medicus doctiſſimus, Carolus Piſo, *in libr. de morb. ex proluuie ſeroſa*, qui *obſer.* 74. 75. Monachos quoſdam ægrotantes deſcribit, quos ſi quis cum iis, quos Eugalenus deſcribit, & qui paſſim curandi occurrunt ſcorbutici, conferat, vix ouum ouo tam ſimile eſt, ac morbus ille ſcorbuto: nec tamen ſcorbuti nomine à Carolo Piſone deſcribitur, procul dubio quod ſcorbuti nomen in Lotharingia non ſatis notum eſt. Neque neceſſarium eſt, quod vult Vuierus, vt in magnis lienis ſemper ſtomacace cum ſcelotyrbe coniuncta ſit; cùm ſanguis ille impurus ſcorbuti cauſſa nonnunquam ad ſuperiora ſolùm repat, & gingiuas corrumpat; nonnunquam ad inferiora deſcendat, & maculas, ac vlcera in cruribus, ac ſcelotyrben excitet; nonnunquam tanta copia coaceruetur, vt totum corpus occupet, vbi maculæ, & lituræ non ſolum in cruribus, ſed & in brachiis, ventre, ac tergo conſpiciuntur. Sunt enim, vt poſtea, *capit.* 5. dicetur, mali huius quidam gradus, & pro temporis, ac loci varietate, & præcipuè ſecundum cauſſæ copiam vel prauitatem, differentiæ; atque ipſa teſtatur experientia, nonnullos citra maculas, & lituras in cruribus tantum gingiuas vitiatas, & os graueolens; alios, ore & gingiuis ſaluis, crura maculis & lituris, quandoque & vlceribus fœdata habere, alios vtrumque pati.

Non ſolum à ſub magnis lienibus, ſed &, *in eod. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, libr.* Hippocrates, dum *εἰλεὸν αἱματίτην* deſcribit, ipſum ſcorbutum egregiè delineaſſe videtur. Ita autem Hippocrates: *Morbus per Autumnum incipit, in eoque hæc accidunt. Ex ore malè olet à dentibus, & ab ijs gingiua abſcedunt, & ex naribus ſanguis fluit; interdum verò in cruribus vlcera erumpunt, & alia ſaneſcunt, alia emergunt, & color niger fit, & cutis tenuis.* Verùm cum addatur, *περιφοιτῶν καὶ ταλαιπωρέειν πρόθυμος*, quod verterunt, ad deambulandum, & laborandum promptus, atque hæc duo ſymptomata ſcorbuticis non conueniant; cum e plurimis vix vnus ſcorbuto laborans reperiatur, qui ad deambulandum, & laborandum promptus ſit: ea de cauſſa hanc deſcriptionem ſcorbuto conuenientem negant Balduinus Ronſſeus, & Vuierus. | An ileos hæmatites.

Verùm enim verò cum cætera omnia exactè Scorbuto quadrent, id, quod additur, *ad deambulandum, & laborandum promptos eſſe*, nec ſcorbuto conuenit, nec illi, quem deſcripſit Hippocrates affectui quadrare videtur. Cùm enim vlcera in cruribus habeant ad ambulandum, & laborandum prompti eſſe non poſſunt. Et cùm Hippocrates dicat, conuoluulum ſanguineum cætera quidem eadem, quæ prioribus contingunt, pati, de priori autem conuoluuli ſpecie ſcribat; crura grauia eſſe, &, ſi deambulent, tremere, ac ſi per accliuem locum iter faciant, crebrò admodum ſpirare, & anhelare: certè ad deambulandum prompti eſſe non poterunt, qui laborant ileo hæmatite. Ideoque nonnulli in textu negatiuam particulam, *οὐ*, omiſſam eſſe, & legendum cenſent, *περιφοιτέειν καὶ ταλαιπωρέειν οὐ πρόθυμος, ad deambulandum, & laborandum minimè promptus*; atque ita tota hæc deſcriptio ſcorbuticis exactiſſimè quadrat. Confirmat illud alter locus, *in eodem libr. de intern. affect.* vbi paulò ante de morbo Regio ſecundo Hippocrates ita ſcribit: *οὔτε πρόθυμός ἐςι πρὸς τὸ πορεύεσθαι, καὶ φοιτῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ τὰ σκέλεα ὑποφέρεται.* Ita enim legendum puto. Quomodo enim in hac corporis conſtitutione, ac vbi præ imbecillitate crura labaſcunt, æger ad ambulandum promptus, & alacer eſſe poteſt? Atque ita legendum eſſe etiam Celſus, qui fideliter Hip-

po-

pocratis ſententias vertit, docet, qui ſcribit, *lib.4. cap.9.* in intenta ambulatione, curſuque dolorem & quandam difficultatem accidere.

Et nomen Ilei tàm commodè affectui huic competit, quam nomen *Scherbuck*, quod tormina, ſeu rupturam ventris ſignificat. Etſi enim Ileos plerumque inteſtini tenuis affectum ſignificet: quandoque tamen etiam de doloribus, & torminibus, quæ in ventre, & ſecundum hypochondria accidunt, accipitur, vt ex Hippocrate & Galeno, *libr.3.epid.com.2.t.6.* & *3. Aph.22.* & *de ſympt. differ.cap.4.* videre eſt. Hæmatites verò ab *αἱματόω*, quod eſt cruento, vel ſanguine profluo, dicitur; quod ſcorbuticis non vno nomine competit; cum ſanguinem atrum nonnunquam copioſè vomitu, imò interdum per aluum, & os rejciant; iſdemque cùm ſanguis ex naribus fluere ſoleat, tùm gingiuæ fiunt cruentæ, ac vlcera cruenta in tibijs excitentur. Imò quandoque è cruribus ſanguis effluat, ſicut eius rei raram quidem, ſed notatu dignam hiſtoriam ante aliquot annos in cuſtode templi ad arcem hic ſiti obſeruaui. Ei ſcorbuto laboranti, cum delirio leni & non tumultuoſo, vena in medio ferè crure aperta eſt, quæ ſanguinem ſatis copioſum per aliquot dies fundebat, vt a chirurgo ſitti non poſſet, atque ea de cauſſa in conſilium adhibitus ſim, etſi vix veſtigium, & via manifeſta, vnde ſanguis efflueret, viſui appareret.

An Galeno & Aegineta & Auicennæ fuerit cognitus. Neque etiam alijs Græcis Medicis videtur fuiſſe planè incognitum hoc malum, quanquam fotſan, vt rarius, ita exactè ipſis perſpectum non fuerit, & propterea peculiare & vnum nomen ei non indiderint. Certè à ſcorbuto non procul abfuiſſe videtur morbus, quem Galenus, *2. de natur. human.t.3.* deſcribit: *Qui in Oeno vrgente*, inquit, *fame veſcebantur leguminibus, cruribus vacillabant; qui verò erua edebant, horum genua dolor infeſtabat*. Paulus Ægineta. *lib.3.cap.49.* his, quibus lien induratur, os graueolens fieri, gingiuas corrodi, & vlcera in cruribus cicatricem non admittentia excitari ſcribit. Auicennas quoque, *lib.3. fen.3. tract.2. cap.5.* ſatis clarè eundem delineaſſe videtur, dum ita ſcribit: *Et quandoque denigratur lingua ex duritie ſplenis, & ſentitur durities eius abſque rugitu, cum premitur, niſi aggregetur ei inflatio, & non eſt cum ea febris inſeparabilis, imo quandoque eſt non ſecundum ordinem: & quandoque multiplicantur cum ea vlcera crurum, & corroduntur dentes ac gingiua propter groſſitudinem ſanguinis, qui deſcendit in vlcera crurum, & corruptionem vaporis, qui deſcendit in omnes partes gingiuarum, & quandoque eſt in vlceribus crurum criſis eius.* Etſi enim durities lienis in ſcorbuto neceſſario ſemper non adeſt: tamen vbi reperitur, & quidem cum accidentibus ab Auicenna deſcriptis, ſcorbutus vix aberit.

Nihilque refert, quod nomen ſcorbuti apud hos authores non exſtet. Neque enim de nomine hoc, quod Septentrionalibus hiſce regionibus ſaltem vſitatum fuiſſe, & eſſe facilè conceditur, ſed de re, & morbo ipſo eſt quæſtio, ſub quocunque etiam nomine eum propoſuerint. Neq; id ſatis firmum eſt, quo nonnulli euincere volunt, ſcorbutum antiquis planè incognitum, quod ſcilicet nemo veterum macularum mentionem fecerit, quæ ſint infallibile ſcorbuti indicium, vt quando apparent in cruribus, Medicus non dubitet de ſcorbuto. Etenim non ſemper apparent maculæ, etiam in iis regionibus, vbi ſcorbutus familiaris: & variant ſymptomata pro regionum, & corporum varietate. Neque tamen Hippocrates maculas planè præteriiſſe vid:tur, cum colorem crurum nigrum fieri dicit, quæ ſunt maculæ illæ nigræ.

Quibus regionibus ſit endemius. Eſt vero ſcorbutus regionibus Septentrionalibus, & maris Balthici accolis, uſque, qui Germanico Oceano adiacent, & Saxoniæ inferiori, puta Hollandiæ, Selandiæ, Flandriæ, Brabantiæ, Daniæ, Sueciæ, Noruegiæ, Islandiæ, Friſiæ, Vueſtphaliæ, Pomeraniæ, & finitimis populis malum endemium, & vernaculum. Nam cum aere, & victus ratione ea vtantur, quæ, vt mox dicetur, ad ſcorbutum generandum eſt aptiſſima, non poteſt non ipſis eſſe familiare. Germaniæ verò ſuperiori, vt & Italiæ, Galliæ, ac Hiſpaniæ ferè incognitum. Suſpicatur quidem Platerus, luem hanc, cum ſit contagioſa, potuiſſe ex procul diſſitis regionibus, quas per maria nauigantes hi populi noſtro ſeculo ad extremos terræ fines perluſtrarunt, vbi fortè familiaris eſt, contagio per nautas in loca hæc mari vicina primum peruenire, vt lues Indica ab Indis primum in maritima circa Neapolim loca tranſlata toti Europæ innotuit. Verum ſuſpicione hac opus non eſt; cùm non nuper, & ante paucos annos in hiſce locis morbus hic innotuerit, ſed iam Cæſaris Germanici tempore, & olim, vt etiam Olao Magno patet, in ijs viguerit; & cauſſas huius mali domi habent hi populi, vt aliunde id tranſportare opus non fuerit. Neque etiam nauigationes hactenus docuerunt, morbum hunc in diſſita aliqua vltra mare regione eſſe endemium, ſicut lues Venerea in India: Sed hoc potius obſeruatum, eum à nautis ex his locis in alia quandoque tranſportatum fuiſſe.

Impoſſibile tamen non eſt, in alijs quoque regionibus eum generari, ſi ſcil. locus ſit maritimus, & vliginoſus, vel alius, vbi rarus ſalubris aquæ potus, vel aer, aut victus ratio praua cauſſam huic malo ſuppeditant. Sicut in Arabia felici olim graſſatum fuiſſe hunc morbum refert Strabo, *in fine lib.16. Geograph.* Cùm enim ſub Auguſto Cæſare in Arabiam exercitum Romanum duxiſſet Ælius Gallus, in ipſa expeditione relinquere eum coactus eſt in albo Vico, maximo Nabathæorum Emporio, vbi æſtatem & hyemem tranſigere oportuit, vt reficerentur infirmi. Quandoquidem oris, & crurum vitijs, quæ *στομακάκκην* & *σκελοτύρβην*, eiuſq; loci *ἐπιχώρια παθήματα* nominat, exercitus tentabatur quorum illud circa os, hoc circa crura reſolutionem quandam fuiſſe, ab aquarum, & fructuum vſu prouenientem, ſcribit Strabo. Ita Roderic. à Fonſeca, *conſult.2.* refert, Luſitanis, qui primi Orientalem Indiam nauigando inuenerunt, cùm in promontorio quodam aquam fluminis cuiuſdam bibiſſent, gingiuas ita intumuiſſe, vt os eas vix caperet. Niſi forſan Scorbutumex victu nautico contraxerunt, qui ſe in promontorio illo primo tumore gingiuarum detexit. Vt ita quocunque in loco cauſſa huic malo generando, & præcipuè victus ratio ſuppetit, ibi generari poſſit Scorbutus. Sicut & hodie non ſolum in Germania inferiore, ſed & in Miſnia, Bohemia, Morauia, Sileſia, Boruſſia, Haſſia, & locis finitimis non rarò reperitur: Imò quandoque etiam Italia, Gallia, Lotharingia, & alijs regionibus, vt ex Eugaleno, P. Foreſto, Roderico Fonſeca, Carolo Piſone videre eſt: cum nuſquam non in diæta peccetur, & *τὸ ποικίλον τῆς διαίτης*, vt ille ait: *ποικίλα νοσήματα* pariat, & ſi ratio diætę ſit *φαύλη, καὶ φλαῦρα*, cum alii morbi, tum pro errati ratione etiam Scorbutus generari poſſit. De Scorbuto in Miſnia graſſante ita ſcribit Georg. Fabritius, *libr. 2. annot. Vrbis Miſnæ, ſub hiſtoria anni 1486.* graſſatus eſt, inquit, hoc anno nouus & inauditus in his terris morbus, quem nautæ Saxoniæ vocant *den Scharbock*, qui eſt inflammatio (alii legunt inflatio) in membris partium carnoſarum, cui quo celerius adhibetur medicina, eò citius malum reſtinguitur. S n mora accedit paulò tardior, ſequitur membri affecti mortificatio, quam ſiderationem, noſtri Græci *σφάκελον* dicunt, vltimum gangrænæ malum. Nam caro ab oſſibus defluit & continua quoque è lue corrumpuntur. Fuit idem morbus contagioſus multorum mortalium graui periculo.

Neque hic ad aliquam ſingularem regionis proprietatem ab aſtris, aut Natura impreſſam confugere opus eſt. Sufficiunt cauſſæ illæ, quæ mox enumerabuntur, victus ratio, & ſimiles. Quæ cum maris Balthici ac-

colis,

colis, & Germaniæ inferioris incolis ſint vernaculæ, & omnes in iјs concurrant. mirum non eſt, quod hic morbus iјs maximè eſt familiaris. Alijs verò in locis, quibus Scorbutus ignotus, etſi vna harum cauſſarum competere videatur, alia tamen deeſt. Veneti quidem in ſtagnis & paludibus maris Adriatici habitant; verum victu longè alio, quam Saxones vtuntur. Tartari quidem, & Arabiæ montanæ incolæ, alijque multi victu prauo, & inordinato vtuntur; verumtamen non eo, quo maris Balthici, & vicinarum regionum accolæ, quibus carnes ſale, & fumo induratæ, piſces ſalſi, vel fumo aut frigore exſiccati victum familiarem præbent, neque aere ſimili, neque aquis eiuſmodi paludoſis vtuntur.

Quandoque ſporadicum. Atque ita Germanici, & Suecici Oceani, Balthicique ſinus accolis, & finitimis populis Septentrionalibus Endemius quidem eſt & ἐγχώριος hic morbus; alijs verò in locis, vbi rarius, & non ex communi, ſed ſua cuique, & priuata quadam victus ratione contrahitur, in numerum τῶν σποράδων referri poteſt.

Quando Epidemius. Imò quandoque inter Epidemios morbos referendus; cum ſeu ex victu prauo communi, ſeu ex aeris conſtitutione humida & vliginoſa plurimos ſimul in eadem regione inuadit, aut multò frequentius, quam alias conſueuit, graſſatur: id quod Rumbert. Dodon. *in obſeru. med. c. 33.* anno 1556. apud Brabantos accidiſſe ſcribit. Nam cùm propter validam famem ſecalis corrupti ex Boruſſia aduecti vſus eſſet, non pauci à Scorbuto malè habere cæperunt. Idem annotauit Foreſtus, & ſimile quid anno 1562. accidiſſe refert, *lib. 10. obſ. 12.*

Morborum & ſymptomatum in Scorbuto congeries. Etſi autem malum hoc hodie ſatis cognitum, & plurimis locis familiare quaſi eſt; tamen in quo eius natura conſiſtat, non ita planum eſt, cum maxima morborum, & ſymptomatum in eo concurrat congeries. Adeſt enim ſæpe Lienis intemperies, eiuſdem, & venarum portę obſtructio, ſoluta vnitas, & vlcera crurum, magnitudo modo aucta, modo imminuta; ſymptomata plurima in facultatibus penè omnibus læſis, & qualitatibus mutatis; ipſiſque excretis non bene ſe habentibus. Et tanta omnino morborum, & ſymptomatum farrago in hoc affectu concurrit, vt vix alius ſit tam πολύμορφος, & qui ſub tot morborum ſpeciebus latitet, ac Medicos, etiam cum cautiſſimè maximè videntur, ſępe decipiat & deludat. Neque enim gingiuarum vlcera, & oris fœtor, dentium vacillatio, & crurum maculæ, atque vlcera, vel illa σκελοτύρβη ſtatim, ac ſemper apparent, neque vbi apparent, ſolum conſpiciuntur, ſed & dolores in cruribus ὀστεοκόποι, nauſea, ac vomitus, ἀτροφία, alui nunc conſtipatio, nunc fluor, & dyſenteria, ſputum copioſum & perpetuum, dolores vagi, cardialgia, & anxietas, lipothymia, febrium varia genera, deliria, conuulſiones, paralyſis, hydrops, arthritis, pleuritis, eryſipelata, varia vlcera, & alia. Non tamen idem morborum, & ſymptomatum in omnibus concurſus, ſed in hoc alia, in illo alia, in hoc plura, in alio pauciora apparent; quæ tamen omnia ab vna cauſſa variè diſpoſita, & ad hanc, vel illam partem ruente ortum habent. De quibus omnibus præ cęteris diligenter egit Seuerinus Eugalenus, in ſuo *de Scorbuto* tractatu, qui prolixè omnes morbos, & ſymptomata, quę Scorbuto coniungi ſolent, deſcripſit, & Scorbutum ita depinxit, ac in lucem produxit, vt iam amplius latere facilè non poſſit. Et dicentur de hiſce plura poſtea *de ſignis*.

Scorbuti definitio. Itaque cum ex tam multis, iјſque diuerſi generis, & diuerſas partes occupantibus morbis, & ſymptomatibus quaſi componatur Scorbutus; humoris verò, qui proxima omnium cauſſa eſt, natura planè cognita non ſit, vna, & perfecta definitione naturam eius exprimere ſi non impoſſibile, tamen difficile eſt. Ne tamen ſine definitionis luce in hoc tractatu verſemur, qualem poſſumus, afferemus, & ita commodiſſime Scorbutum deſcribi poſſe putamus. *Scorbutus eſt praua & occulta qualitas, ſeu diſpoſitio, toti corpori, præcipuè verò viſceribus nutritioni dicatis impreſſa, ab humore melancholico craſſo, ſeroſo ſeu ichoroſo, peculiari modo corrupto orta; cum ſpontaneę laſſitudinis, & grauitatis, in cruribus pręcipue, ſenſu, pectoris anguſtia, & reſpirationis difficultate, gingiuarum corruptione, & oris graueolentia, ac maculis purpureis in cruribus imprimis, alijſque morbis, ac ſymptomatibus plurimis ab eadem cauſſa pendentibus, coniuncta.* Seu, *praua quædam corporis nutritio vel cachexia, ab humore melancholico peculiari modo corrupto orta, coniunctam habens crurum debilitatem, maculas, gingiuas tumidas & ſanguinolentas, dentium laxitatem, & plura alia ſyptomata.*

Sennerti Med. Pract. Lib. 3. Part. 5.

CAPVT II.

De Subiecto, & cauſſa Scorbuti.

SEd vt iſta clariora fiant, & Natura Scorbuti penitius, quantum poſſibile, cognoſcatur, duo imprimis declaranda ſunt; Humoris Scorbutum producentis Natura, & generationis modus; ac morbi, & ſymptomata, quæ Scorbutum comitari ſolent.

Et prius quidem vt rectè expediatur Natura humoris Scorbutici à prima origine inquirenda.

E cibo in ventriculo chylus fit; chylus in ventriculo elaboratus per venam portæ dictam ad Epar, & Lienem deducitur, vt ibi in ſanguinem totius corporis alimentum conuertatur. In quibus ſanè coctionibus ſi omnia ſe rectè habeant, id ex totius corporis commodo eſt. Verum quia plerumque cùm ob errata, quæ in victu committuntur, tùm ob partium debilitatem coctiones hæ, &, quæ iis coniunctæ ſunt, excrementorum ſeparationes non rectè perficiuntur, humorum vitioſorum ſæpe colluuies tanta cumulatur, vt à deſtinatis à Natura receptaculis tota capi non poſſit. Ac tum humores ſuperflui & vitioſi in partes vicinas, meſenterium, & pancreas protruduntur. Partes enim hæ non ſolum laxiores ſunt, ſed & plurimas glandulas, quarum caro σομφώδεστέρα, & bibula, obtinent, & totius corporis quaſi ſentina ſunt. Recipit eoſdem & Omentum, ac cauitas illa in ſiniſtro hypochondrio ſub diaphragmate, ex ventriculi, omenti, coli & viſcerum connexu ortu, & exitum non habens, ſed ita concluſa, vt aquam quoque & flatus continere poſſit, ab Hierony. Fabricio de Aqua pendente *in hiſtoria ſeu ſtructura omenti*, luculenter deſcripta, nec Hippocrati ignota, qui 7. *aph.* 54. ſcribit; *Quibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita concluditur, & dolorem adfert, in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas in veſicam verſa pituita morbi fit ſolutio.* Atque hoc in loco vt morbi hypochondriaci ſedes ſępe hęret, ita non raro Scorbutus ex illius morbi cauſſa peculiarem corruptionem vlterius ſortita inde oritur. Cauitate enim illa natura interdum ſimul vtitur ad recipiendos ſuperfluos humores, pituitoſos, craſſos, limoſos, ſeroſos & aquoſos, melancholicos, atros, flatuſque etiam. Et quidem ex tribus membris in illam cauitatem excrementa illa tranſmittuntur, ex liene, epate, ventriculo. Ac ſępe in Anatomia obſeruatum, marſupium & hanc omenti cauitatem nunc aquoſo, nunc atro humore refertam fuiſſe. Flatus etiam in ea contineri extra dubium eſt, ob quos, cum abdomen comprimitur, aut venter attollitur vel deprimitur, ſonus manifeſtus percipitur. Noui que ſtudioſum, qui quoties manu ſiniſtrum hypochondrium comprimit, manifeſtus ſonus etiam ab adſtantibus percipitur. In his nimirum locis cholerę, melancholię, diarrhϾę, dyſenterię, cachexię, atrophię, languoris, lentarum, errantiumque febrium, latentium denique morborum cauſſas ſe deprehendiſſe; rectiſſimè Fernellius, *libro 6. de part. morb. & ſymptom. capite 7.* (Imprimis vitiis colluuies vitioſorum humorum, morborum cauſſa continetur.)

ſcribit. Imò ex vitioſis humoribus in hiſce locis cumulatis, præter enumerata mala, alia plurima, vtpote ſcabies, maculæ, vlcera, & tumores varij, arthritis, paralyſis, conuulſiones, ventris tormina, dolores varij, & vagi in corpore ortum habent, vt ferè nihil morborum in corpore ſit, quod non ab excrementis in hiſce locis cumulatis prouenire poſſit. Cùm enim ſentina iſta corporis plena eſt, pars vitioſorum humorum non pauca venæ cauæ, & arteriæ magnæ communicatur, per quarum ramos poſtea in totum corpus diſtribuitur, & prout conſtituta, ac diſpoſita eſt, ac in hanc, vel illam partem à Natura protruditur, nunc hoc, nunc illud mali ac morbi genus excitat. Atque ita rem ſe habere experientia confirmat, ac in demortuis ſępe cum in viuentibus cauſſa mali ſatis deprehendi non potuerit) in meſenterio vlcera ſordida & abſceſſus deprehenſi ſunt, è quibus nunc febres acutæ, cum ſanguinis nigerrimi vomitu, & per aluum excretione copioſa cum animi deliquijs; nunc epate, liene, & inteſtinis ſaluis ventris tormina intolerabilia, & tandem mors; nunc nauſea, vomitus, melancholia, cachexia, atrophia; nunc dolores Colicis ſimiles, vrinæ purulentæ; nunc perpetuæ vigiliæ, lipothymiæ, ſudores frigidi, & ſimilia mala originem habuerunt.

In totum corpus per venas & arterias diſtribuitur.

Facit ad iſtorum in meſenterio vitioſorum humorum coaceruationem imprimis Lien, dum ſuum officium non facit; lienque generationis horum prauorum humorum plerumque præcipua cauſſa eſt, meſenterium ac vicina loca receptaculum & ſedes, ac in hiſce locis morborum & ſymptomatum, quæ ſcorbutum comitantur, cauſſa quærenda eſt. De quo *p.4.c.5.* dictum.

Cibi in coctione rareſiunt & Spirituaſcunt.

Sed vt ad Scorbuti Naturam explicandam propius accedamus, quænam ſit humoris Scorbutum producentis natura, quo in loco, & quomodo generetur, explicandum. Primò autem hoc præſupponendum, coctiones, quibus alimentum corpori noſtro alendo idoneum elaboratur, idque ab inutilibus, & excrementitijs partibus ſecernitur, quadam quaſi fermentatione, & πνευματώσει (liceat hiſce vocabulis vti perfici, quibus, quæ antea erant craſſa, & fixa, rareſiunt, ſpirituaſcunt, vt ſic dicam, &, vt Chymicorum termino vtar, volatilia redduntur, perficiuntur, & ab excrementis ſuis liberantur, vt eò facilius corpori noſtro non ſolum aſſimilari, eique vtile, & purum alimentum ſuppeditare, ſed & ſpiritibus materiam præbere poſſint. Apparet hoc etiam in alterationibus fructuum. In maturatione enim, quæ primò erant auſtera, & acerba, ac omnino fixa, & ſpirituoſi ferè nihil obtinebant, omnia dulceſcunt, & partes illæ longè ſubtiliorem, & ſpirituoſiorem, vt ſic dicam, naturam induunt, vt ex ijs ſpiritus etiam φλογιστὸς elici poſſit, qui ex immaturis non poterat. Multo verò magis apparet hoc in fermentatione ea, quæ in muſto, cereuiſia, & ſuccis è piris, & pomis, alijſque fructibus expreſſis accidit, è quibus ante fermentationem nihil ferè ſpiritus, poſt fermentationem verò is ſatis copioſus elici poteſt. Eademque omnia ante fermentationem cruda, ac impura, ac proinde minus ſalubria ſunt, fæcibus nimirum adhuc permiſta, & in quibus calori noſtro plurimum laborandum eſt; Vbi autem fermentantur, cum excrementis ſuis quaſi pugnam ineunt, ſpirituaſcunt, μετεωρίζονται, vt Hippocrat. *3. de vict. rat. in acut. t. 38.* loquitur, rareſiunt, & in maiorem molem attolluntur, atque exaltantur, ac finita fermentatione fæcibus ſubſidentibus longè ſubtiliora, puriora, & ſpirituoſiora redduntur. Idem in pane videre eſt, qui ſi fermentetur bene, & ipſe rarior redditur, atque ad coctionem longè aptior eſt, quàm non fermentatus. Et quidem cibos, dum coquuntur, & vt alimentum corpori fiant, elaborantur, attenuari, rareſieri, & (liceat ſic loqui) ſpirituaſcere quaſi, ita euidens eſt, vt doctiſſ. Planerus in eam venerit ſententiam, *lib. 2. meth. med. cap. 4. pag. 72.* cibum, & potum in ventriculo in halitus reſolui, qui in venas meſaraicas ſubeant & inhalent, ibique in ſpeciem ſanguinis concretione quadam mutentur; id quod diſputatione quadam peculiari ſe demonſtraſſe ſcribit.

Neque ſolùm alię alimenti & potus partes hoc modo raræ & volatiles quaſi in corpore noſtro redduntur, ſed & ipſe ſal, qui alimentis ineſt, & cum ijs aſſumitur, ex fixo volatilis, ſpiritualis quaſi, & animalis redditur. Atque his quiuis, qui ſalem volatilem è cornibus, & oſſibus animalium, ex ſanguine, & vrina deſtillando elici vidit, non ita difficulter fidem habebit.

Itaque dum omnia ſeſe rectè in corpore habent, alimenta in ventriculo reſoluuntur, parteſque ad alendum inutiles ſecernuntur, & per aluum excernuntur: quæ verò ad alendum vtiles ſunt, propria ventriculi, & inteſtinorum vi elaborantur, & naturæ humanæ conſentaneæ redduntur. Cùm verò eam formam, & ſimilitudinem, quam cum corpore alendo habere debent, in ventriculo, & inteſtinis adipiſci non poſſint, ad iecur, tanquam ſanguinis officinam, amplius elaborandæ mittuntur. Vt autem ſanguis purior in Epate elaboretur, craſſiores chyli partes, mediante ſero copioſo, quo diluuntur, & ad fluxum ac motum aptiores redduntur, à liene auertuntur, & attrahuntur; qui tamen & ipſe craſſum illum chylum pro ſanguificandi facultate qua preditus eſt, quantum poteſt, elaborat, & in ſanguinem ſibi, & vicinis partibus vtilem, & commodum mutat; quod verò planè corpori alendo inutile eſt, per deſtinatas à Natura vias expellit, vt *lib. 1. Inſtit. c. 9.* pluribus hac de re egimus.

Craſſiores chyli partes à liene attrahuntur.

Atque hæc omnia ſi rectè, & decenter in corpore perficiantur, homo bene valet; ſi verò (vt generationis Scorbuti modum breuibus comprehendam) ob viuendi rationem incommodam, & crudum, craſſum, ac prauum victum multa alimenta ἀνεπιτήδεια, ἄχρηστα, καὶ ἰσχυρὰ, vt appellat Hippocrates, tanta copia aſſumantur, vt à corpore, aliàs etiam ſano, & forti, ac vi coctrice pro viribus in ijs conficiendis laborante, omnia ſatis concoqui, & ab excrementitijs partibus liberari non poſſint, & chylus multis partibus craſſis, ac tartareis, vt à Chymicis appellantur, abundans, ad viſcera ſecundæ coctioni deſtinata perueniat, accidit, vt partes illæ craſſæ, ſalſæ, fixæ, neç omnes à liene attrahi, nec ſatis elaborari poſſint. Atque ita coctio, & πνευμάτωσις illa, qua omnia alimenta fermentari, & quaſi ſpirituaſcere debent, impeditur, & partes cibi craſſæ, ſalque eſculentus, & fixus tartareus copioſè cum cibis ingeſtus craſſam ſuam, & fixam naturam deponere, ac rareſieri, volatilis, ac animalis reddi, vt debebat non poteſt, & partes impuræ, inutiles, ac tartareæ ab vtilibus, & puris probè ſeparari nequeunt. Vnde viſcerum coctioni ſecundæ dicatorum facultas tandem oneri & copiæ humorum iſtorum craſſorum ſuccumbit, paulatimque debilitatur, ac indies ad alimentorum coctionem, & elaborationem ineptior redditur, vt nimiam humorum craſſitiem & deficientem πνευμάτωσιν corrigere non poſſit. Quod vitium atque id, quod in rarefactione & attenuatione humorum deficit, quomodo vnica voce exprimi poſſit, non planum eſt; & proinde de nomine, modò de re conſtet, cum nemine litigabimus. Remb. Dodonæus, *in praxi Med. de magn. lien.* & cum eo Cl. Dn. D. Gr. Horſtius μώλυσιν ſiue cruditatem appellat, & eam proximam huius morbi cauſſam eſſe dicit.

Generationis Scorbuti modus.

Sal ergo ille fixus, ac tartareus, & partes chyli craſſiores, cum omnes a liene attrahi, & elaborari, atque ab Epare ſine incommodo attrahi non poſſint, vtpotè quod ſubtiliores tantum chyli partes, tanquam ſibi familiares, & ſanguini bono generando aptiores naturaliter appetit; neque etiam ob copiam, & ineptitudinem à Natura omnes expelli poſſint; in primis vijs hærent, & in venarum meſaraicarum, ac porę ramis, adeoque ipſo meſenterio, pancreate ac omento ſubſiſtunt,

ac propter cauſſæ, quæ talibus humoribus materiam ſuppeditare ſolet, continuationem, quotidie augentur, hisque ſalſis, craſſis, & fixis humoribus alij crudi, & vitioſi humores quiuis coniunguntur, & permiſcentur, & ab ijs hiſce in locis detinentur; atque ita tartareorum, vt Chymici appellant, humorum colluuies in primis vijs coaceruatur.

Detenti autem hi humores in hiſce locis, & hac quaſi corporis ſentina diutius, vlterius corrumpuntur, & varijs hypochondriacis affectibus cauſſam præbent, vſque dum tandem prauam, ac contagioſam, & Scorbuto peculiarem diſpoſitionem acquirant. Humores hoc modo corrupti, & Scorbuticam diſpoſitionem adepti, etſi aliquandiu in primis vijs delitescant: tamen vbi tandem magna eorum copia coaceruatur, adiuuante imprimis, & motum promouente ſeroſo humore, quo diluuntur, ad Epar deferuntur, eiuſque ἀιματωσιν ſæpè vitiant, & in venas, ac arterias effunduntur, ac cum ſanguine permiſcentur, eumque inquinant, & cum eo in varias corporis partes, etiam in muſculos, tendines & articulos diffunduntur, ac varios morbos, & ſymptomata, pro partium, à quibus recipiuntur, varietate excitant.

Morborum & ſymptomatum ſcorbuticorum generatio.

Extra enim in habitu corporis extra venas effuſi, cum neque corpori aſſimilari, & apponi, neque exire commode queant, ibi detenti partium nutritionem impediunt, corpus grauant, ac laſſum reddunt, vel hinc inde moti dolores vagos excitant. Ad gingiuas ſalſi huius & corrupti humoris portio miſſa mollem earum, & teneram carnem in laxum tumorem attollit, tandemque acrimonia ſua eas arrodit, vnde pruritus in gingiuis ſequitur, earumque caro leui ſuctione, & attritu ſanguinem effundit, flaceſcit, exulceratur, ac putreſcens a dentibus abſcedit, & grauem odorem de ſe emittit, ipſique dentes vacillant, & ex ore excidunt. Quæ verò pars ad inferiora corporis per venæ cauæ crurales ramos à natura propellitur, per capillares venas, mediante ſero, ad ſuperficiem cutis cum ſanguine detruſa, maculas nunc rubras, nunc purpureas, aut liuentes excitat, vel ad tendines, & ligamenta, ipſoſque muſculos delata crurum grauitatem, laſſitudinem, & imbecillitatem excitat, & partes has vel laxat, vel ibi diutius hærens à ſero, quo diluebatur, deſerta, exſiccatur, & induratur, vnde tendines rigidi redduntur, cruraque motu priuantur & ambulandi impotentia, paralyſeos quandam ſpeciem mentiens, excitatur. Ad alias quoque partes delata dolores, tumores, eroſiones, & ſexcenta alia, quæ Eugalenus omnia diligenter enumerat, producit, de quibus poſtea plura dicentur.

Scorbutica colluuies vbi generetur.

E quibus etſi colligere facilè ſit, & quod Scorbuti ſubiectum, ſeu locus potius ſit, vel ſedes materiæ Scorbutum excitantis, & quis humor ſit, à quo Scorbutus habet originem, & quomodo generetur; tamen vt Scorbuti natura manifeſtior fiat, de ſingulis in ſpecie dicendum: Et primo quidem Scorbuti ſubiectum quod attinet,

Subiectum ſcorbuti.

dum de ſubiecto Scorbuti agimus, non intelligimus hic partes corporis humani, quæ ſymptomata, & morbos Scorbuticis familiares patiuntur; cum nulla ferè corporis pars ſit, quæ non mali aliquid in Scorbuto pati poſſit; etſi nunc plures, nunc pauciores afficiantur, prout malum vel recens vel antiquum eſt: ſed colluuiei illius Scorbuticæ, & humorum vitioſorum, qui ſymptomatum & morborum in Scorbuto cauſſa ſunt, fontem, & ſedem inquirimus. Atque ſubiectum duplex ſtatuimus, fontem, & locum, in quo generatur, & ſedem, in qua generata continetur.

Fontem primò huius colluuiei quod attinet, hanc niſi è contagio contrahatur, meſenterium, & primas corporis vias, ſeu venæ portæ ramos, quæ illas perreptant, ſedes eſſe ſtatuimus. Etſi enim raro accidat, vt ſine lienis actione læſa Scorbutus excitetur, & plerumque humorum vicinorum prauorum, & corruptorum contactu & ipſe afficiatur, & labem contrahat; tamen quandoque ſaluus eſt: & ipſe in cadauere Scorbuto extincti aperto omentum quidem totum ferè putridum, & corruptum, in liene verò nihil, quod, quantum ad ſenſum, culpari poſſet, deprehendit: & in quodam Hollandiæ Preſide, Scorbuto laboranre, magis Epar, quàm Lienem affectum fuiſſe Foreſtus, *lib.* 30. *obſ.* 11. annotauit. Etenim licet Lien ſanus, ac ſaluus ſit; tamen ſi chylus fæculentus ſalſis, ac tartareis excrementis, & ſuperfluitatibus ſcateat, lien omnes illas nec attrahere, nec elaborare poteſt, atque ita in agendo fine ſuo fruſtratur ob errorem externum; eodem modo ſicut actio ventriculi aliàs bene conſtituti ſępè lęditur, ſi materia concoquenda aut nimis multa, aut aliena, & vitioſis qualitatibus infecta ipſi offeratur. Si tamen Lien ipſe debilis, vel obſtructus, vel quocunque modo malè conſtitutus ſit, multò magis in agendo officio ſuo non ſatisfacit. Poteſtque vtrumque fieri, ſcilicet vel vt primo à craſſis humoribus Lien obſtruatur, eoque propterea officium ſuum non faciente, in meſenterio, & primis vijs humores Melancholici cumulentur, vel vt primò in venę portæ ramis ob alimentorum vitium tales humores cumulentur, & deinde lienem obſtruant, vel debilitent, qui obſtructus, vel debilitatus ad copiam eorum in dictis locis augendam facit, & vt humores vitioſi longè copioſius, quàm antea cumulentur, in cauſſa eſt. Vt ita ſedes, & fons primus colluuiei Scorbuticę ex victu contractę ſit in meſenterio, omento, & primis vijs, lociſque inter ventriculum, Epar & Lienem medijs, & vtrique viſceri vicinis, ſupra deſcriptis.

Vbi contineatur colluuies Scorbutica.

Etſi verò hiſce locis primam originem debeat colluuies Scorbutica, & in recenti morbo etiam ijs ferè concludatur; tamen ſi malum iam diutius durauerit, & materia iſta vitioſa copioſior ſit, non ſolum hiſce locis coercetur, ſed per venas, & arterias in totum corpus diffunditur; vnde totum venoſum genus, tam venas portę, quàm cauę complectens, ſedes colluuiei ſcorbuticę complectens ſedes colluuiei ſcorbuticę dici poteſt. Et chylus, dum è ventriculo per loca huiuſmodi vitioſis humoribus repleta tranſit, inquinatur: ipſum pręterea epar & lien à vicina & affluente eiuſmodi colluuie, eiuſque vaporibus debilitatur. Iſta enim praua, & occulta diſpoſitio non intra humores ſemper ſe continet, ſed vicinis viſceribus, tum humorum ipſorum corruptorum contactu, tum vaporibus & fumis eorum imprimitur. Ventriculus quidem ſępe etiam afficitur, & labem à vicinis prauis humoribus contrahit: ſępiſſime tamen appetitus ſatis validus, & tantum non integer permanet; & ſi quę circa ventriculi actiones apparent ſymptomata, potius per conſenſum vicinorum viſcerum, quàm per primarium ventriculi affectum fiunt. Viſcera poſteaquam diſpoſitionem illam prauam receperunt, eam rurſum alimentis affluentibus & elaborandis imprimunt; ſicut idem in lue venerea, & elephantiaſi accidere ſolet. Atque ita cùm alimentum corrumpatur, potius morbificę cauſſę accedit, eamque auget, quàm vt corpori alimentum prębeat: & hoc modo totum corpus cacochymia ſcorbutica inficitur. Idque ex ſanguine vena ſecta emiſſo apparet, qui manifeſtas corrupptionis notas exhibet, & plerumque parte ſuperiore pituita, aut mucore potius flaueſcente aut vireſcente, quaſi pelle obducitur. Imò vbi per contagium extra admiſſum contrahitur ſcorbutus, primò ſanguis in vena caua corrumpitur, etſi in primis viis nullum ſit vitium.

Cauſſa ſcorbuti eſt humor melancholicus.

Secundò cauſſam ſcorbuti, & eorum, quę ſcorbuto laborantibus p.n. accidunt, quod attinet, antecedens equidem cauſſa eſt humor melancholicus, crudus, ſimulque ichoroſus ſeu ſeroſus, cui interdum & alii humores crudi & corrupti permiſcentur, id quod vel vrinarum varietas & crebra permutatio oſtendit. Vt autem is proximę cauſſę naturam hic induat, peculiarem

& huic morbi propriam corruptionem induat, neceſſe eſt. Eſſe melancholicum non ſolum victus præcedens ratio, quæ ad nullum alium humorem, quàm melancholicum procreandum inclinat, tum effectus, morbi ſcilicet, & ſymptomata, quæ in ſcorbuticis apparent, pleraque humoris melancholici ſoboles, reſtantur, vt poſtea patebit. Et ineſſe talem ſuccum ſanguini, qui à liene attrahitur, Galenus ex colore, qui quàm epatis, ipſo viſu teſte, nigricantior eſt, & ſapore acerbo, qui carni etiam elixæ eius ineſſe deprehenditur, *lib. de atra bile c. 6. & 7.* rectè demonſtrat.

Non ſolum aqueus.

Neque hic aſſentiri poſſumus Hieronymo Reuſnero, qui, *de Scorbuto, exerc. 4.* prolixè, & operosè probare conatur, ſcorbutum nullo modo fieri à melancholico & craſſo, ſed ab aqueo ſolùm, & tenui humore. Hoc enim eius dogma nullo modo cum iis, quę de cauſſis ſcorbuti externis habet, conſentit. Etenim ſi victus rationem, & aerem, ac omnia, quæ ad ſcorbuti generationem concurrere prolixè docet, diligenter examinemus, omnia ad humoris melancholici, & craſſi generationem faciunt.

Neque tamen hic per humorem melancholicum glutinoſum quid, quod ille, *pag. 173.* ipſi adſcribit, intelligimus, neque id quiſquam Medicorum doctiorum aſſerit, qui feci vini, & amurcæ illum comparant, non glutini, quod & in vrinis ſenſibus ſæpe paret. Etſi nihil prohibeat, quin, vt diximus, humores pituitoſi, & vitioſi huic colluuiei ſeſe aſſociare poſſint. Idque ſæpe accidere in ſanguine, vena aperta emiſſo, apparet, qui plerumque in ſcorbuticis quaſi glutine albo vireſcente, vel flaueſcente, vt modo dictum, obducitur.

Nec etiam craſſus tantum ſed ſero dilutus.

Etſi verò humor melancholicus ſcorbuti cauſſa craſſus eſſe rectè ſtatuitur; tamen non tantum craſſus eſt, ſed ſero multo dilutus. Neque enim ſolum craſſa, ſicut veſicula fellis puram putam, bilem, lien attrahit, ſed chyli partem reſpectu illius, quæ ab epate attrahitur, craſſiorem, quæ tamen aquoſa, & potulenta materia, vt facilius, quò debet, penetret, neque obſtructiones pariat, diluitur. Itaque vt in ſtatu naturali craſſior illa chyli pars multa aqua diluitur; ita & in præternaturali idem accidit. Atque ita humor ſcorbuti cauſſa non ſolum craſſus eſt, ſed & ichore, ac ſero multo diluitur, vt ſit initar lixiuii, quod ex aqua, & ſalſis, ac feculentis, & aduſtis partibus conſtat, vt, *lib. 2. Inſtit. part. 3. cap. 8.* docuimus, idque ex præcedente victus ratione, quæ talibus partibus abundat, & effectibus, doloribus vagis; gingiuarum, & crurum vlceribus, ac ſimilibus patet, quæ omnia à ſalſis, & ſeroſis humoribus proueniunt.

Talis cum ſit, vt multis ſeroſis partibus diluatur, & inſtar lixiuii, quod ex ſale, terrenis partibus, & aqua conſtat, ſeſe habeat, facilè ad lienem cum chylo penetrare poteſt. Neque enim, quod modo diximus, & diligenter notandum, ſincerus, & ſolus, ſed aliis humoribus mixtus ad lienem peruenit, ideoque etiam vt ſincerus & ſolus ibi deprehendatur, opus non eſt.

Humor ſcorbuticus peculiari modo corruptus eſt.

Verum cùm in quartanis, hypochondriacis ac melancholicis affectibus, vbi ſimilis cauſſa adeſſe videtur, non eadem plane ſymptomata, qualia in ſcorbuto conſpiciuntur, appareant; etſi tandem hi affectus ſæpiſſime in ſcorbutum degenerent; peculiarem ἄῤῥητον, & occultam corruptionem, ac deprauationem ſuſcipere neceſſe eſt illam humorum melancholicorum, ſeroſorum, ac tartareorum colluuiem, diutius in locis illis detentam, ſi ſcorbutum producere debet; quod cùm ex aliis ſymptomatibus, quæ ipſum comitantur, tum & præcipue ex contagio apparet, quo alii morbi melancholici, & hypochondriaci deſtituuntur, Scorbutus verò præditus eſt, vt facile aliis communicari poſſit; quod euidens peculiaris corruptionis argumentum eſt. Quod & hoc euincere videtur, quod, vt in Prognoſticis dicetur, vbi humor ſcorbuticus ſimilem epati, aut lieni, diſpoſitionem impreſſit, vix vnquam integrè curatur ſcorbutus; quod indicium eſt impreſſionis longè fortioris, quàm quæ qualitatibus primis competit, ſed talis, quæ venenorum naturam æmulatur, quorum impreſſiones tam fortes ſunt, vt diſpoſitiones ab iis relictæ ſæpe toto vitæ tempore aboleri non poſſint. Ideoque à ſplenis obſtructione, & humore melancholico, & atro tantùm, ac ſimpliciter ſcorbutus deduci non poteſt, cùm multi ſplenis obſtructione laborent, & humore melancholico, vel atro abundent, nec tamen ſcorbuto afficiantur: immò iis regionibus, quibus humoris atri ex aeris, qui humores torret, feruore collectio eſt familiaris, ſcorbutus ſit planè ignotus. Maloque etiam hic fateri, nos in communibus humano generi ignorantiæ tenebris verſari, & corruptionis huius modum non ſatis explicare, & non niſi ex effectu dignoſcere poſſe, quàm ea, quæ fundamento nullo nituntur, ad ignorantiam noſtram palliandam proferre.

Quomodo generetur.

Tertio generationem huius humoris quod attinet, etſi, quæ hic alii tradunt, me non lateat, & alios aliter ſentire ſciam: tamen paulò altius huius humoris natura inueſtiganda, & quomodo generetur, indagandum videtur, quod plurimum ad curationem rectè inſtituendam facit. Principio autem hic non in qualitatibus primis ſubſiſtendum, ſed ad illas δυνάμεις, & ἀκρότητας humorum, ab Hippocrate, *in lib. de priſc. Medic.* propoſitas recurrendum, & ad ea, quæ Hippocrates, *3. de vict. rat. in acut. tex. 38.* de acido, amaro, ac fermentatione humorum ſalſorum in corpore noſtro tradit, reſpiciendum videtur.

Diximus a. antea, humorem hunc generari ex deficiente ſalis, qui cibis ineſt, & cum iis aſſumitur, potuſque, ac cibi craſſioris coctione & πιδματώσει. Cùm enim natura intendat per coctionem cùm primam, tùm ſecundam alimenta aſſumpta ita attenuare, rarefacere, & omnino præparare, vt corpori noſtro affinia, & ei alendo ſint vtilia, atque ea de cauſſa in ventriculo ea primum reſoluat, ac coquat, & excrementitias partes craſſiſſimas per aluum excernat: poſtea vero chylum ad epar, tanquam ſanguinis, qui totius corporis alimentum, officinam mittat, auerſis prius, & attractis à liene craſſioribus, & ſeroſis pleriſque chyli partibus, ad ſanguinis pro liene, & vicinarum partium nutritione generationem deſtinatis: ſi hoc non fiat, & vel in prima coctione fæculenta ac tartarea omnia, quæ debebant, non ſecernantur, & ad lienem in maiori copia affluant, quàm vt ab eo omnes attrahi, vel elaborari poſſint: vel lien ſeu debilis ſeu obſtructus partes illas chyli fæculentas, vt debet, ad ſe non attrahat: in primis viis, & circa lienem & locis antea dictis, eæ hærent, & hoc modo humor craſſus, ſalſus, fixus, & quæ omnia Chymici vno vocabulo complectuntur, tartareus, multo tamen ſero dilutus, coaceruatur, ibique diutius hærens, tandem peculiarem, ſpecificam, & ſcorbuto propriam corruptionem induit,

Victus ſcorbuto generando aptus.

Atque rem ita ſe habere plura ſunt, quæ docent. Nam primo ſi conſideremus victum, qui ſcorbutum generare ſolet, omnes in eo conſentiunt, cibos ſale, & fumo induratos ſcorbuto producendo aptiſſimos eſſe, & in maritimis locis, vbi homines non ſolum aere craſſo, marinis, ſalſis, ac paluſtribus vaporibus inquinato vtuntur, ſed aquas etiam feculentas, & corruptas bibunt, & alimentis in tali aere creſcentibus, ac quæ eiuſmodi aquis nutriuntur, veſcuntur, hunc morbum familiarem eſſe. Cùm enim cibis eiuſmodi ſiccis, duris, ſalſis, aquiſque feculentis & corruptis, ſucci humidioris, rarioris, & ſpirituoſi, & qui corpori probum alimentum præbere poſſit, &, vt Chymici non ineptè loquuntur, volatilis, vel parum inſit, vel quod in eo fuit, ſale, quo condiuntur, multo corruptum, aut fumo abſumptum, & exſiccatum, aut putredine corruptum ſit, vt nihil ferè, niſi partes craſſæ, feculentæ, terreſtres, excrementitiæ,

ſalſæ,

ſalſæ, & fixæ plurimæ inſint, & omnino, vt Hippocrates, de *priſc. Medic.* loquitur, *ἄκρητον καὶ ἰσχυρόντι* in tali cibo abundet, id omne à natura attenuari, rareſieri, volatile, ac ſpirituoſum reddi, & elaborari, ac vinci non poteſt. Ac proinde ei reſpondens, & congener cacohymia colligitur, & craſſus, feculentus, ſalſus, ac fixus humor in primis viis coaceruatur.

Medicamēta ſcorbuticum curantia.

Deinde curandi ratio, & medicamenta, quæ hunc morbum expugnant, euidenter idem demonſtrant. Nam ſi medicamenta, quæ hunc morbum curare experientia longa docuit, conſideremus, non ſunt ea quæuis aperientia, aut humori melancholico ſimpliciter oppoſita, ſed omnia ſale volatili abundant; qualia ſunt cochlearia, naſturtium, beccabunga, chelidon. minus, fumaria, raphanus ruſtic. ſinapi, ſedum minus, & cet. Quæ omnia & guſtata, & trita vaporem ſubtilem, acrem, & citò euaneſcentem ſpirant, qui eſt à ſale volatili Chymicis dicto. Nam medicamenta, quæ in aliis quidem affectibus, qui maximam cum ſcorbuto cognationem habere videntur, proſunt, & alias aperiendi vim habent; tamen ſi ſale volatili hoc deſtituantur, in ſcorbuto curando non ſufficiunt; monetque aliquoties non præter rem Seuerinus Eugalenus, doctiſſimos alias Medicos ſcorbuticorum curam quidem ſuſcepiſſe, ſed cum illa ſolum, quæ aliàs in hypochondriacis affectibus vſurpari ſolent, medicamenta adhibereit, nullo ad ſpecificam huius humoris naturam, & corruptionem reſpectu habito, nihil profeciſſe; ſe verò poſtea idoneis, & appropriatis, vt appellant, medicamentis feliciter eoſdem ſanitati reſtituiſſe.

Medicamēta contra ſcorbutum recentia vſurpanda.

Immò illa ipſa medicamenta antiſcorbutica, ſi ſalem illum volatilem amittant, id quod exſiccatione, & coctura fit ſæpe, parum efficacia deprehenduntur; & longè plus virium, & efficaciæ ſuccis, & conſeruis harum plantarum, quàm exſiccatis ineſt, vtpote in quibus partes illæ volatiles ab igne diſſipantur, aut cum humido in exſiccatione euaneſcunt. Ideòque ſali volatili harum plantarum meritò maximam vim ſcorbutum curandi adſcribimus, vtpote quo præſente & operante malum pellitur, abſente non tollitur.

Occulta vis in medicamētis ſcorbuticis.

Si quis tamen hæc medicamenta etiam occultum quid, quod occultæ, & ſpecificæ humoris corruptioni aduerſetur, habere ſtatuat, ei non repugnamus. Et videntur inter iſta medicamenta quædam præ aliis habere peculiarem prærogatiuam. Et licet nonnulli apud exteros reperiantur, qui putant ſine cauſſa à Germanis nouum morbi genus hic afferri, cùm iſta omnia, quæ ſcorbuticis accidere dicuntur, ſymptomata aduſtę & ichoribus acribus contaminatę melancholię abſcribi poſſint; tamen humorem illum melancholicum peculiarem habere corruptionem ex medicamentis, quibus curatur, patet. Cùm enim cochlearia, beccabunga, naſturtii genera & ſinapi rectè vſurpentur, omnia acerrima, & pleraque tertium caliditatis gradum attingentia, ſi ad primas ſolum qualitates in humore melancholico reſpiciendum eſſet, ab illis medicamentis intemperies humoris melancholici potius augeretur, quàm tolleretur.

Quia verò ſecundum Hippocratem curatio morbum indicat, & omnis actio eſt inter contraria, & à contrariis, vt habet Ariſtoteles, *lib. 1. de gener. capit. 7. text. 50. & 51.* & agens, quatenus in patiens agit, ei contrarium eſt; ſequitur, etiam ſalem volatilem, cuius in curatione ſcorbuti primę partes, & vires ſunt, in id, quod ſub eodem genere proximo eſt ipſi contrarium, agere. Opponitur autem inter ſales fixus volatili. Et cùm omne fixum à volatili reddatur volatile, ſicut contra volatilia à fixis figuntur, & fixa redduntur, vt Chymicis notum eſt, & omnibus Phyſicis (cum ad plurimarum rerum explicationem multum faciat) meritò notum eſſe debet, vt *de Conſenſ. Chymicor. cap. 12. in fine*, dictum eſt; Fit etiam, vt à plantis, quæ ſale iſto volatili abundant, humores, qui in ſale iſto fixo abundant, attenuentur, rareſiant, &, vt vno verbo dicam, volatiles reddantur, & à natura facilius loco moueantur, & diſcutiantur.

Crudita duplex.

Neque hęc à Galeni & antiquorum doctrina aliena ſunt, ſed potius eam explicant. Notum enim eſt ex Galeno, *8. meth. med. capit. 5.* duplicem dari cruditatem, nidoroſam & acidam. Acidam eſſe in quartana & humoribus melancholicis, extra controuerſiam eſſe puto; cum ipſe Galenus, *3. de ſympt. cauſſ. cap. 2.* non aliter fieri è vino acetum, quàm è ſanguine melancholiam docet, atque ea de cauſſa Hippocrates, *3. de vict. rat. in acut. text. 38.* melancholicis acetum noxium eſſe, & *ἀναγωγὸν μελάινων ὄξος*, id eſt, exaltare nigra acetum (ita enim vertendum; non verò, educere nigra, vt de febribus, *lib. 2. cap. 17.* docuimus) ſcribat. Iam ergò ſi quomodo acetum è vino generetur explicauerimus, non paruam ea res huic materiæ & doctrinæ de morbi hypochondriacis lucem afferet, & quid ſit illa deficiens *πυδματωσις*, quæque ſint prima ſcorbuti initia, declarabit.

Aceti generatio.

Et ne ambagibus vtamur, acetum è vino fieri ſpiritus & ſalis volatilis, quæ in vino ſunt, fixione, vt Chymici loquuntur, putamus. Neque enim ſpiritus è vino ſeparatione fit acetum: cum è vino, à quo ſpiritus ſeparatus eſt, aut quod corruptum eſt, ſpiritumque amiſit, nullum fiat acetum, ſed quò generoſius vinum eſt, eò fortius ex eo fiat acetum; ex vino quoque ex vuis immaturis expreſſo, & quod omni ferè ſpiritu deſtituitur, nullum ſæpe fiat acetum. Neque ſolum ex vino, verum etiam ex cereuiſia, hydromelite, & fructuum nonnullorum ſuccis, ſpiritu abundantibus, atque è quibus ſpiritus, ſpiritui vini ſimilis, deſtillando elici poteſt, fit acetum; Ex alijs verò, quæ tali ſpiritu deſtituuntur, non fit. Sal enim & humor, qui eſt in talibus, quandoque eſt fixus, quandoque volatilis. In immaturis, accidis & auſteris fructibus fixus eſt; vbi verò ij maturuerunt, & dulciores fiunt, ſuccique inde expreſſi fermentantur, quæ antea cruda & fixa erant, volatilia fiunt, vt ex ijs copioſius ſpiritus elici poſſit, vt id de ceraſis, baccis ſambuci, & ſimilibus notiſſimum eſt. Idem ſpiritus & ſal dum in ijs rurſum figitur, ex ijs fit acetum. Et quod per ſpiritus & ſalis volatilis fixionem, non verò ſeparationem, fiat acetum, ex ſequentibus ſatis patet. Primò quod poſt deſtillationem vini nihil vel parum ſalis in phlegmate deprehenditur: poſt aceti verò deſtillationem ſalis acerrimi plurimum relinquitur. Deinde quod in vini deſtillatione primò ſpiritus aſcendit, vtpote volatilis: phlegma verò poſt ſpiritum: in aceto verò primum phlegma deſtillat, poſt phlegma demum ſpiritus acidus, fixior ſcilicet & ad euaporandum minus aptus iam, quam ipſum phlegma. Nimirum ſpiritus & ſal, qui in vino eſt volatilis, ad lenem ignem, (quæ natura eſt volatilium Chymicis ita dictorum) euaporat, in alembicum attollitur, & à phlegmate ſeparatur: in aceto verò ſpiritus & ſal, quæ in vino volatilia erant, digeſtione per lentum calorem, quo acetum generatur, fixa iam reddita, non ſtatim à calore eleuantur, & aſcendunt, (quæ fixorum natura eſt) ſed vt ſpiritus aceti aſcendat & deſtillet, maiori calore opus eſt; immò magna pars ſalis acidi fixi in phlegmate relinquitur & in altum non eleuatur. Tertio ſpiritus vini eſt *φλογιστὸς* & facile flammam concipit; aceti verò ſpiritus nullo modo, ſed etiam, ne alia facilè accendantur, prohibet.

Fixum & volatile.

Melancholici humoris generatio.

Quod ergo in generatione aceti accidit, tale quid etiam in melancholici humoris generatione fieri, & hæc eſſe prima ſcorbuti initia, ſatis probabile eſt, atque ex ijs, quæ modò dicta ſunt, patet. Et cùm Chymicorum axioma ſit experientiæ reſpondens; Omne vola-

volatile figi à fixo, & contra fixum reddi volatile à volatili, cibi verò ſcorbuto generando apti ſale fixo plurimo abundent; non mirum eſt, ab ijs etiam volatiles in cibo & potu partes figi, id eſt, impediri, ne rareſiant & attenuentur.

Scorbuti generatio. Non tamen iſta cruditate, ſeu *ἀπεψίᾳ* denegata ſcorbuti generatio planè abſoluitur; cum ea proculdubio alijs morbis melancholicis & hypochondriacis ſit communis; ſed humor iſte crudus porrò corrumpitur. Etenim, quod cùm ex naturæ operibus plurimis, tum operationibus Chymicis patet, calor nunquam otioſus eſt, ſed in ſubiectam materiam continuò agit eamque afficit. Ideoque poſtquam crudi iſti humores in primis vijs multiplicantur & hærent, ac cum iјs aliorum vitioſorum colluuies miſcetur, & corporis noſtri calor continuò in eos agit; ipſi verò ad alendum corpus inepti ſunt, nec in alimentum verti poſſunt; indies magis corrumpuntur, donec tandem illam ſpecificam & ſcorbuto propriam corruptionem ac naturam induunt; id quod in aliorum malignorum ac venenatorum humorum in corpore generatione quoque accidere ſolet, qui, quò diutius in corpore hærent, eò deteriores redduntur.

CAPVT III.

De cauſſis Scorbuti remotis, procatarcticis, & externis.

Cauſſæ ſcorbuti remotæ. HÆ cum ſint cauſſæ Scorbuti proximæ, vt & antecedentis, natura, ac generationis modus, ad eas omnes cauſſæ reliquæ remotiores, euidentes, & extrinſecus aduenientes, quocunque nomine veniant, reducendæ ſunt, vtpotè quæ omnes ad generationem ſcorbuticæ cacochymiæ faciunt. Cauſſæ verò hæ omnes in duas claſſes redigi poſſunt. Vel enim humor melancholicus ex diætæ vitio, & rerum non naturalium vitioſo vſu contrahitur; quo etiam faciunt febres, & viſcerum mala diſpoſitio; Vel ſanguis in corpore, etſi bonus ſit, à contagio ſcorbutico inquinatur & corrumpitur.

Cibus. Et primò quidem victus rationem quod attinet, poteſt in hoc morbo producendo plurimum cibus, qualis iis regionibus, quibus ſcorbutus domeſticus, & vernaculus eſt, ſcilicet aquilonarium regionum incolis, maris accolis, nautiſque familiaris eſt. Nimirum caro bubula, caprina, hircina, aprugna, & imprimis ſalſugine & muria aut aceto macerata, & fumo ſiccata, ac indurata, lardum rancidum, aut crudum deuoratum; piſces lacuſtres, & maritimi, & ipſi coctu difficiles, ac
Cibi ſcorbuto generando apti. mali ſucci, & ſale, aut muria conditi, vel fumo, aut calore Solis, aut frigore ſiccati, induratique, quales ſunt aſelli, paſſeres, haleces, & huius generis alii; aues in aquis ſtagnantibus, & locis paludoſis degentes, & edulia ex ſanguine, carne, & aruina ſimul mixtis, ſale conditis, & fumo exſiccatis, quæ farcimina vulgò vocant, & alia ſale, atque aceto condita, qualia nautis familiaria ſunt. Vtrumque enim horum vim ſiccandi obtinet. Sal quidem cum fixus ſit, ſi copioſus aſſumatur, a natura omnis volatilis reddi facilè non poteſt, ideoque in primis viis hæret, & ſcorbuticæ materiæ congerendę occaſionem præbet.

Acetum verò, vt choleræ mors, ita melancholiæ vita eſt; ſeu, vt Hippocrates, *3. in acut. de vict. rat. t.* 38. habet; Αἱ ἀπὸ ὄξεος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον ἢ μελαγχολικοῖσι ξυμφέρουσι. Τὰ μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται καὶ ἐκφλεγματοῦται μετεωριζόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ. Τὰ δὲ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται· ἀναγωγὸν γὰρ μελάνων ὄξος; quorum ſenſus hic eſt; *Acida bilioſis potius, quam melancholicis conueniunt. Amara enim dum ab acido fermentantur, quaſi diſſoluuntur, & in aqueum humorem conuertuntur. Melancholia verò, dum ab acido fermentatur, multiplicatur. Excitat enim melancholiam acetum.* Faciunt quoque ad mali huius generationem frumentum corruptum, tempore pluuiæ collectum, & non probè aſſeruatum panis biſcoctus, ſubmucidus, vel ad perennitatem infumatus, nauticus, & præcipuè è frumento corrupto paratus; braſſica, cæpæ, lentes, fabæ, & legumina alia, de quibus Galenus, 1. *de alim. facult. cap.* 16. & 18. 2. *de facult. aliment. capit.* 44. & *in lib. de cibis bon. & mal. ſucci cap.* 1. præſertim negligentius recondita, & corrupta. Obſeruauitque Hippocrates, 6. *epid. ſect.* 4. *text.* 11. quòd in Aeno, qui continenter leguminibus veſcebantur, crurum impotentia afflicti fuerint, in eaque perſeuerauerint; & qui eruo in cibum vtebantur, ex genuum dolore laborauerint. Caſeus item antiquus. Omnia enim hæc vt pauci ſunt alimenti; ita excrementitio humore craſſo plurimum abundant. Et in ſumma omnia huc pertinent, quæ humorem craſſum, ſiccum, & melancholicum generare poſſunt, quorum longum catalogum recenſet Galenus, *3. de loc. affect. cap.* 7. Quod ii ipſi, qui à liene ſolum tenues, & aquoſos humores attrahi, & hinc ſcorbutum generari ſtatuunt, inuiti concedere, & fateri coguntur. Debet verò inter cauſſas externas, & internas eſſe quædam analogia & internæ ab externis, præcipuè cibis, habent ſuam originem.

Quanquam verò non ſemper à cibis craſſis, & melancholicis generetur ſcorbutus: tamen ſi talis victus ratio continuetur diu, taleſque humores diu in corpore hæreant, & aer, ac aliæ cauſſæ accedant, tandem corruptionem ſcorbuto propriam & ſpecificam induunt.

Talis verò victus ratio cum nautis, iiſque, qui mare Balthicum accolunt, vel ei vicini ſunt, familiaris ſit, non mirum eſt, tot ſcorbuticos ibi reperiri. Nam vt hac de re Balduinus Ronſſeus, qui iis in locis vixit, & Medicum egit, *de ſcorbuto cap.* 5. ſcribit, ſatis ſuperque notum eſt, eos cibis nimis quam Melancholici ſucci veſci. Nam præter aquaticas volucres, quarum apud illos quotidianus vſus eſt, etiam fumum, ſi dicere liceat, deglutiunt, dum bubulas carnes ſale prius conditas fumo exponunt atque eaſdem vſu exigente comedunt, ferculum ſi quod aliud, melancholico ſucco materiam ſuppeditans. Nam etiamſi quàm maximè boni ſucci ſit, quod fumo aſſeruatur, perfumationem tamen alienam quandam naturam induit, atque innato ſucco orbum atri humoris cauſſa efficitur. Aliis tamen quoque in locis ſcorbutus quandoque generatur, vbi vel annonæ caritate homines ad prauum victum adiguntur, vel etiam quacunque de cauſſa cruditati vel cacochymiæ tali cauſſam præbent.

Poſt cibum proximum locum obtinet potus, & primò aquæ corruptæ, & ſæpe verminoſæ, quarum in nauibus, in dulcium & purarum defectu ſæpe neceſſarius vſus eſt, præſertim in aere calido, à quo facilius corrumpuntur; item aquæ craſſæ, crudæ, impuræ, graues, ſubſalſæ, & quæ ex fontibus, qui ex locis abſtruſis, & concluſis, non perſpirabilibus, & liberiori aeri, & radiis Solis inacceſſis ſcaturiunt, de quibus Hippocr. *libr. de aer. aq. & loc. capit.* 3. ſiue eæ bibantur, ſiue cibi in iis coquantur, ſiue cereuiſia, aut iuſcula ex iis parentur. Referendum huc & vinum, ſi non probè in ventriculo coquatur, ſed aceſcat, imprimis vbi pendulum ſit, & corrumpi incipit: Cereuiſia item feculenta, ex aquis modò dictis, vel corruptis parata, & quæ vitium aquarum retinet, & præcipuè pauco lupulo condita, & minus rectè cocta eſt. De tali enim cereuiſia, verum eſt, quod Dioſcorid. *lib. 2. capit.* 80. ſcribit inflationem parere, & vitioſum ſuccum creare; lupulus vero admixtus hoc vitium corrigit, dum abſtergit, obſtructiones aperit, ſanguinem mundat, & craſſa venarum, renumque excrementa educit. Malti (*Malch*) quoque præparatio, qua, vt Hippocratis vocabulo vtar ἀττινατόν [illegible]

Margin notes (right column): Potus. Aqua. — Vinum. — Cereuiſia.

tum

rum ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, non parum ad digeſtionem in corpore facilius peragendam diſponit, & pręparat, dum partes flatulentę ſeparantur, & partes nutrientes rariores, ac ſpirituoſiores redduntur, & ab excrementitijs partibus aliquo modo liberari incipiunt. Plurimum verò poſtea in recta cereuiſię fermentatione ſitum eſt, qua ipſa non ſolum ſpirituoſa redditur, ſed & defecatur, & ab excrementis purgatur; quod niſi fiat, non ſolùm coctu difficilior, & flatulentior cereuiſia redditur. ſed & facilè obſtructiones parit, & feculenta, ac tartarea excrementa multa ſuppeditat.

Tota nimirum, quam modò enumerauimus, victus ratio, ac ciborum, & potus materia ita comparata eſt, ut feculentis, craſſis, melancholicis, ac tartareis humoribus in corpore materiam prębeat, & illam, quę in coctione alimenti fieri debet, ζύμωσιν, & μετεωρισμὸν, aut πνευμάτωσιν, ſi ita appellare libet, impediat. Ex qua quomodo ſaltem aquoſam, ichoroſam, & tenuem cacochymiam deducere poſſit Reuſnerus, ipſe viderit.

Aer. Poſt cibum, & potum ad ſcorbutum generandum multum facit Aer, cæli ſtatus, regionum ſitus, & locorum conſtitutio humida, frigida, craſſa, & ſalſuginoſa, ac impura. Qualis Aer eſt Aquilonius, frigidus, humidus, craſſus, ſalſuginoſus, maris vaporibus, & exhalationibus, quæ ab inquinamentis, ab æſtu maris & fluminum inundatione relictis, aut ex locis vliginoſis, paluſtribus, & lacuſtribus attolluntur, inquinatur, qui inſpirando attractus, & per poros cutis intra corpus admiſſus, ſanguinem & ſpiritus inficit ac inquinat, calorem natiuum obruit & ſuffocat, & ad cruditates generandas facit. Augetur hęc conſtitutio aeris auſtrino & pluuioſo cœlo. Et ipſa experientia reſtatur, locis paludoſis, vliginoſis, lacuſtribus, maritimis, Scorbutum maximè familiarem eſſe, aridis ignotum. Et ea ipſa de cauſſa accidit, vt in Belgio, & Germania inferiore, vbi eadem omnes victus ratione vtuntur, in quibuſdam tamen locis, quàm alijs frequentior, & grauior ſit Scorbutus, quæ ſcilicet magis paludoſa, & paluſtria ſunt. Ita Ronſſeus, vt in *Epiſtola ad Hadr. Iunium* teſtatur, obſeruauit, in Hollandia multò periculoſius & frequentius ſcorbuto affici illos, qui Alcmariam, Amſterodamum & vicina loca inhabitant: minus verò & rarius, qui Goudam & Roterodamum incolunt, quamuis eodem victu vtantur. Et Clariſſ. Dn. D. Greg. Horſtius, *in tract. de Scorbut.* annotauit, in Saxonia vtrique Marchia Brandeburgenſi in alijs locis malum hoc rarius & leuius, in alijs verò frequentius & periculoſius eſſe, ijs ſcilicet, quæ ſunt paluſtria & vliginoſa, quorumque incolæ cereuiſia minus pura & defecata vtuntur. Excitatur quoque, & fouetur Scorbutus à domicilijs humectis & ſitu obſitis, ſubterraneis, frigida & humida murorum exhalatione; atque ea de cauſſa in carceribus vliginoſis detenti ſæpe Scorbuto corripiuntur: quo tamen victus ratio praua, & motus priuatio facere poteſt. Et Olaus Magnus, *in ſept. gent. hiſtor. lib.* 16. *cap.* 51. ſcribit, frigida murorum exhalatione morbum hunc foueri, intra tabulata miteſcere.

Vere etiam, & Autumno magis affligit, & grauius infeſtat Scorbutus. Vere quidem, quod humores vitioſi tempore hyberno collecti tum fundi, & agitari incipiunt; Autumno verò, quod aeris inæqualitas, & iam incipiens frigiditas humori melancholico generando ſit aptiſſima.

Pulmones in ſcorbuto non primò inficiuntur. Atque aeris hanc conſtitutionem nonnulli inter cauſſas remotas, vel ſolam vel præcipuam ponunt, ſtatuuntque, Spiritus ſalinos, & vapores à ſulphure ſuo deſtitutos iuxta mare ab aſtris eleuatos, ſed non percoctos, à maritimis & nauigantium turba inſpirando attrahi, qui attracti pulmonem primò inficiant, inde ipſum Epar & venam portæ, tandemque lienem, quæ partes tales tartareas impuritates eò deriuatas quaſi ſibi cognatas ad ſe recipiunt. Verùm, vt aerem talem ad Scorbutum facere non negamus, ſed adiuuantem cauſſam eſſe modò diximus; ita ſeu vnicam, ſeu præcipuam cauſam eſſe inficiamur, nec illum generationis Scorbuti modum admittere poſſumus. Neque enim in Scorbuto, qui frequentiſſimè ex victu contrahitur, primò pulmones inficiuntur, ſed imprimis vijs humor Scorbuticus primum cumulatur. Ac multis locis Scorbutus ſatis familiaris eſt, qui à mari ſalſo ſatis diſtant; & contra multis in locis maritimis Scorbutus planè incognitus eſt.

Vitæ genus, ætas, ſexus. Vitę genus etiam ad Scorbutum generandum conferre poteſt, nimirum otium, & vitæ genus deſes, atque iners, exercitium, & motus intermiſſus; vnde calor, quo coctio omnis perficitur, debilitatur, & ſuffocatur; & coctiones, excrementorumque ſecretiones, & euacuationes non rectè perficiuntur. Hinc ij, qui in otio viuunt, magis Scorbuto obnoxij ſunt, quam qui laboribus exercentur, fœminæ, viris; vrbani, agricolis.

Euacuationum ſuppreſſio. Vt & euacuationum conſuetarum, puta menſium, & hæmorrhoidum præcipuè, ſuppreſſio.

Somnus & vigilia. Somnus itidem, ac vigiliæ; ille quidem crudos in corpore ſuccos augendo, teſte Galeno, 11. *meth. med. cap.* 3. hæ autem cruditates augendo, & calidum natiuum abſumendo.

Animi pathemata. Inter animi motus, vt aliàs ad humorem melancholicum generandum multum facit triſtitia; ita & hic eundem cumulare, & Scorbuto materiam præbere poteſt, adeò vt ſcribat Seuerin. Eugalenus, *p.* 3. quos cùm craſſiore victus ratione diuturnior mæſtitia exercuit, de his ægrotantibus ſe conſtanter ſemper prædicere auſum fuiſſe, eos à ſcorbuto morbo vel ſolo, vel alijs permixto teneri.

Febres. Faciunt ad Scorbuti generationem ſæpe et iam febres; cùm per eas humor Melancholicus facilè cumuletur, vt Galenus, *de loc. affect. lib.* 3 *cap.* 7. ſcribit. Nam humores calore febrili aduruntur, & quod de bile quodammodo reſtinctum eſt, in atrum humorem vertitur; id quod maximè accidit circa ſtatus finem, vbi & continuę, & intermittentes febres biliosæ in quartanas, & hinc in Scorbutum degenerant. Et præcipuè quartana in ſcorbutum degenerare ſolet: nonnunquam tamen & tertianæ diuturnæ. Febres etiam tertianæ, quæ tempore verno incipiunt, & poſt ſeptimum paroxyſmum quotidie infeſtant, maxima ex parte ſunt diuturnæ, & tandem in ſcorbutum abeunt.

Viſcerum diſpoſitio. Verùm cauſſæ illæ omnes eò faciliùs, & promptius malum hoc excitant, ſi viſcerum, & imprimis lienis, intemperies, debilitas, vel obſtructio adſit, ſiue natiua & primigenia ſiue ex colluuie, & contactu vitioſorum humorum contracta, ob quam humores affluentes, & melancholicam redundantiam ſequeſtrare, elaborare, atque excrementa excludere non poteſt. Et imprimis magni momenti hic eſt ἰδιοσυγκρασία, & peculiaris cuique corpori natura, venarum item in viſceribus hiſce anguſtia, ob quam craſſi, & feculenti humores faciliùs in ijs hærent.

Etſi verò etiam abſit viſcerum natiua conſtitutio non recta; tamen ſi actio vitioſorum humorum diuturnior ſit & continua, à violentia eorum viſcera diu ſe defendere non poſſunt, ſed humores praui, propriam & peculiarem huic malo corruptionis formam adepti, adiacentia & vicina viſcera vel ſua ſubſtantia & contactu, vel fumis deprauant, eorumq; naturalem temperiem, & conſtitutionem corrumpunt, donec eandem labem ſuſcipiant, & infecta, & debilitata alimentis ingeſtis ſimilem corruptionis formam imprimant, eaque inquinent, & corrumpant.

Contagium. Quibus cauſſis omnibus tandem meritò Contagium, alterum cauſſarum genus, addimus, quod etiam abſentibus

tibus

ſibus cauſſis modò enumeratis, ad ſcorbutum excitandum ſatis efficax eſt, quo vel à patre, vel matre vel vtroque parente eo malo infecto in ſobolem per ſemen & ſanguinem maternum, generationis principia impura & inquinata deriuari, & ita malum hæreditarium, ſiue σύμφυτον, & συγγενὲς excitari, vel à matre, aut nutrice cum lacte inſtillari, vel alio modo per contactum, & conuerſationem, pocula ſcilicet, ægrotantium vſu, in bibendo præcipuè, inquinata, oſcula etiam, vt nonnullis placet, aut aërem exhalationibus, exſpirationibus, & fœtidis halitibus ægrorum infectum inſpiratione attractum communicari poteſt. Quæ ipſa cauſſa non parum facit, quod in Saxonia inferiore Scorbutus tam frequens ſit. Nam cùm rarò fiat, vt inter conuictores plures vnius menſæ omnes à ſcorbuto immunes ſint: nihilominus mos in pleriſque locis inualuit, vt pocula ſint communia, eaque ſatis magna, & capacia, in quæ inter bibendum ſæpius ab ijs, qui gingiuas laxas, cruentas, & os graueolens habent, contagium deponitur, & commenſalibus facilè communicatur. Cenſent etiam nonnulli per Venerem communicari poſſe ſcorbutum, ſi ſcilicet vir cum fœmina ſcorbutica, fluxu albo laborante, concumbat.

Ex halitibus quoque & fœtore cadauerum ſcorbuto extinctorum ſcorbutus contrahi poteſt. Cuius rei notabile exemplum obſeruaui in viro illo, cuius ſupra, *c.1.* meminimus, & *c.ſeq.* mentio fiet.

Quomodo per contagium. ſcorbutus communicetur. Qua ratione autem per contagium malum hoc communicetur, equidem non ita planum eſt. Videtur tamen eadem eſſe ratio, quæ in lue Venerea, Vt enim illud contagium quidem per diuerſas partes corporis admitti poteſt; in corpus tamen admiſſum ſenſim in vniuerſum ſeſe penetrat, & non ſolum ſpiritus, ac humores inquinat, ſed & ſimilem diſpoſitionem partibus ſolidis imprimit; Ita & contagium Scorbuticum ſiue per ſaliuam ſiue per halitum, ſiue per lac, ſiue per cutem in corpus admiſſum ſanguinem inficit, ac inquinat, & viſceribus nutritioni dicatis ſimilem diſpoſitionem imprimit, & ea debilitat, vt & ipſa poſtea non ſanguinem probum, ſed vitioſum, & ſcorbuticum generent. Et quamuis vnum μίασμα per varias corporis partes admitti poteſt; tamen non omnibus æquè aduerſum eſt, ſed vt omnia venena ac contagij ſeminaria determinatis in corpore partibus aduerſa ſunt, alia cordi, alia pulmoni, alia alijs partibus, ac præcipuè ijs, in quibus generata ſunt, atque ex oculis effluentia μιάσματα tantum ὀφθαλμίαν inducunt, non phthiſin; contra halitus contagioſi phthiſicorum pulmoni, non oculis nocent; ita etiam in ſcorbuto ſeſe res habet. Cùm enim illud contagioſum in eo circa lienem generatum ſit, ac prauam diſpoſitionem ibi acquiſiuerit, facultati etiam naturali in liene & vicinis partibus maximè aduerſatur.

CAPVT IV.

De Signis Scorbuti, ac de morbis, & Symptomatibus, quæ Scorbutum comitantur.

Scorbutus eſt farrago plurimorū morborum & ſymptomatum. MAgnam in Scorbuto eſſe morborum, & ſymptomatum συνδρομὴν, & farraginem, ſupra diximus, quæ hic, vt eius effectus, ex quibus cognoſcitur, perpendenda. Neque enim, quod non ſolum è vulgo homines, ſed & Medici interdum, quibus hic morbus parum cognitus eſt facere ſolent, ij ſaltem Scorbuto laborare dicendi ſunt, quibus crura maculis pinguntur, gingiuæ corrumpuntur, dentes vacillant; Sunt enim hæc iam ingraueſcentis tantum mali ſigna, & homo malum hoc diu circumferre poteſt, etſi nihil tale appareat. Et non raro accidit, vt homo prius hoc morbo è medio tollatur, quam ipſi gingiuæ exulcerentur, aut maculæ in cruribus emergant. Neque eadem, vt ſupra, *cap.1.* dictum, in omnibus apparent ſymptomata. Nonnullis dentes & gingiuæ tantum afficiuntur, partibus inferioribus ſaluis; alijs contrarium euenit. In aliquibus nullæ erumpunt maculæ, alijs tota crura colore violaceo pinguntur, vt tibi alia eius coloris ſupetinducta iurares.

Sunt verò morbi huius quidam quaſi gradus. Et quidem vbi adoleuit, facilis cognitu eſt: In principio verò, quod ſatis longum plerumque, difficilius cognoſcitur; cùm ſigna eius, vt corporis totius grauitas, & ſpontanea laſſitudo, cum alijs morbis ſint communia. *Scorbutus in principio difficulter cognoſcitur.* Artificioſam tamen coniecturam ſi Medicus adhibeat, ita planè latere non poterit, quin agnoſcatur. Si nimirum non ad vnum, vel alterum ſymptoma tantum reſpiciat Medicus, ſed totam ſymptomatum & ſignorum συνδρομὴν vno intuitu diligentius conſideret. Pathognomonicum enim vnum ſignum aliquod, quod ſoli, & omni competat, non reperitur, præſertim in initio. Et licet vbi iam incrementum ſumpſit, latere non poſſit, ſi diligenter in eius naturam inquiratur; tamen ſæpiſſimè alios morbos ſimulat, incautoſque decipit: cum nullus ferè morbus ſit, ſub quo non latere, aut cui non aſſociari Scorbutus poſſit, vt ex ſequentibus patebit.

Principio igitur conſiderandum, ſi de ſcorbuto ſuſpicio incidat, an in ea regione viuat æger, cui ſcorbutus alias eſt familiaris, & omnino an diæta Scorbuto generando apta vſus ſit. *Signa ſcorbuti generalia.* Vnde Eugalenus ſcribit, ſi quos cùm craſſiore victus ratione diuturnior mæſtitia exercuit, de ijs ægrotantibus ſe conſtanter ſemper prædicare auſum fuiſſe, eos ſcorbuto vel ſolo, vel alijs morbis permiſto laborare. An parentes habuerit Scorbuticos; an ſit ſplenicus, & morbo aliquo melancholico, & hypochondriaco, quem ſequi Scorbutus ſolet, antea laborauerit, ex quo non ſatis reſtitutus fuerit.

Hinc ipſa ſymptomata præſentia, quæ mox exponentur, conſideranda. In quibus & hoc notandum, quod per quaſdam periodos, & circuitum recurrunt, aliàs tertianum, aliàs quartanum, aliàs quintanum, aliàs ſeptenarium: aliquos etiam quotidie, pro humoris ipſius qualitate, & conditione, infeſtent. Et ſi in regione aliqua, cui ſcorbutus familiaris eſt, occurrat aliquis morbus rarus, aut antiquis non ſatis cognitus, aut qui cum deſcriptione & ſignis, quæ in antiquorum libris extant, non ſatis congruit, Scorbutum ſub ſchemate & ſpecie alterius morbi latere, ſuſpicandum, ideoque in eum diligenter inquirendum, & ex cauſſis, quæ præceſſerunt, vrina, pulſu, & ſymptomatibus, an ſcorbutus adſit, indagandum.

Perpendenda etiam iuuantia. Etenim ſi medicamenta, quæ aliàs videntur commoda, Scorbuto vero in ſpecie non aduerſantur, parum proſint; contra ex vſu medicamentorum huic morbo accommodatorum æger melius ſeſe habeat; & illud ſcorbuti indicium eſt, ideoq; in illorum medicamentorum vſu perſiſtendum, nec ad alia tranſeundum de conſilio Hippocratis 2. *aph.52.*

Pertinet huc & iſtud, quod interdum vomitus, & alui deiectiones copioſæ, & frequentes accidunt, è quibus tamen nihil leuaminis, vel commodi æger percipit, & anxietas, & ſymptomata non remittunt.

Incipientem autem ſcorbutum, eiuſque prima quaſi rudimenta, ac principia produnt, laſſitudo ſpontanea, in abdomine & cruribus grauitatis ſenſus, crurum debilitas, ac dolor obtuſus, pectoris anguſtia, ac reſpiratio difficilis, & anhelatio, quæ tamen a minus attentis non animaduertitur, niſi à validiore corporis motu: homo plerumque præter ſolitum fit corpulentior, & quaſi pinguior, cum viridi corporis *Incipientis ſcorbuti ſigna.*

coloris

coloris ad liuidum mutatione.

Augmentū ſcorbuti ſigna. Hinc paulò poſt ſubſequitur rubedo, & pruritus quidam in gingiuis, facies fit pallida, & ex violaceo nonnihil liueſcens; vrina ſæpe tenuis eſt, nunc turbida. Pulſus eſt paruus, debilis, & inæqualis, ac ſæpe vermicularis: vel magnus; & durus abſque inflammatione. Quæ ſi adſint, non leuem de Scorbuto ſuſpicionem faciunt: quæ magis confirmatur, ſi, vti modò dictum, victus ratio ſcorbuto generanda apta, vel alia cauſſa ſcorbutum generans præceſſerit.

Augmenti ſigna. Malo incrementum ſumente ſymptomata modò dictu augentur, & grauiora redduntur, & alia accidunt, vt iam de Scorbuto amplius dubitare opus non ſit. Anhelitus difficultas ſæpe ita augetur, vt dum ſe mouent, & erigunt ægri, aut aliquandiu erecti ſedere conantur, animi deliquio tenrentur, decumbenres rurſus reficiantur, & reſpirent liberius, ac ſe melius habere, ac ſanos eſſe dicant. Ventris tormina, ac torſiones accidunt; gingiuæ intumeſcunt, & laxæ ac flaccidæ redduntur, & ad attactum ſanguinem ſeroſum effundunt, graueolent, & corrumpuntur, & caro ad dentium radices abſumitur, dentes vacillant, vt abſque negotio & dolore ex alueolis ſuis eximi poſſint. Crura ad ambulandum, & corporis onus portandum impotentia fiunt, & quaſi Paralyſin quandam patiuntur, Maculæ, ac lituræ variæ, rubræ, purpureæ, fuſcæ, non ſolum in cruribus, ſed & in dorſo, ac lumbis efflore ſcunt, & tota crura interdum eiuſmodi colore pinguntur. Crura ſæpe etiam ἀτροφίᾳ laborant, ſæpe intumeſcunt; & ſæpe ita exulcerantur, vt Elephantiaſin Arabum æmulentur, cuius rei exemplum ante paucos annos & hic vidi. Varices etiam ſub lingua (quæ venæ aliàs caninæ dicuntur) & inferioribus labijs viſuntur.

Quibus mala alia ſepe accedunt, ſenſuſque grauitatis, dum malum augetur, incrementum ſumit, percipiturque in pluribus quarto, in aliquibus rertio, & quibuſdam, ſed rarius; ſingulis diebus. Et quidem plerumque ſine febri, quandoque tamen etiam cum febre. Febres autem, quæ ſcorbutum comitantur, non vnius generis, ſed variæ omnino ſunt, & nonnunquam intermittentium, inordinatarum, quotidianarum, tertianarum, quartanarum, quinto, vel ſexto die redeuntium, nonnunquam continuarum, imò & malignarum naturam æmulantur. Quibuſdam aluus toto morbi tempore eſt adſtricta, alij contra ventris fluxu laborant, qui nonnunquam in periculoſam, & ſæpe lethalem dyſenteriam mutatur; ſæpe accidit vomitus, vel inanis vomendi conatus, paralyſis, motus conuulſiui, epilepſia, deliria, carus, lethargus, lipothymia, dolores vagi, dentium dolor, pleuritis, dolor articulorum, eryſipelata, hydrops, ἀτροφία, gangræna; vt illa omnia annotauit, & hiſtorijs illuſtrauit Eugalenus, vti antea diximus.

Lue & noua de ſcorbuto obſeruationes. Imo plura adhuc ex eodem humore mala excitari poſſe, obſeruare in praxi promptum eſt. Et imprimis ſcabiei ſæpe coniungitur Scorbutus, & tum ex humorum vitioſorum ad interiora recurſu grauiſſima ſymptomata excitantur. Memini Anno Chriſti 1615. ſtudioſum quendam Sueuum, cum humores tales adultos multos cumulaſſet, & Natura eos ad ambitum corporis protruſiſſet, ſcabieſque inde excitata fuiſſet, iiſdem ad interiora recurrentibus ſubito cæcum euaſiſſe, & per triduum nihil vidiſſe, nullo extra in oculo apparente vitio, & reliquis ſenſibus integris. Idem de ſumma pectoris anguſtia, & difficili reſpiratione conquerebatur: vrinæ nigræ reddebantur, turbidæ, ac ſubruffę, quæ cum quieſcerent, ſuperiore parte claræ nonnihil euadebant, nigro ſedimento ſubſidenre. Per aluum idoneis, & leuibus medicamentis purgatus, ac ijs adhibitis, quæ humori huic contraria ſunt, ſimulque per vrinas expellunt, (quo natura vergebat) fumaria, cochlearia, & ſimilibus, intra quatriduum viſum recuperauit, & paulo poſt ſanitati reſtitutus eſt. Idem quadriennio poſt eodem ferè morbo correptus eſt; conquerebatur de pectoris anguſtia, & difficili reſpiratione, ac tenebras ſæpè oculis offundi referebat. Viſu tamen tunc priuatus non eſt, ſed ſemel circa veſperam Epilepſia correptus, à qua tamen clyſtere, & alijs medicamentis idoneis adhibitis liberatus eſt, & paulò poſt conualuit, atque etiamnum viuit.

Eodem ferè morbo ante paucos annos corripiebatur puer annor. 12. ex intempeſtiua contra ſcabiem inunctione, qui vrinas reddebat nigras, viſu priuabatur, & accedente, ac recurrente ſæpe Epilepſia extinguebatur.

Dolores, ac punctiones pectoris, ac nothas pleuritides ex iiſdem humoribus, & ſcabie intempeſtiue curata ſæpius obſeruaui; vt & febres tertianas, quartanas, quæ ſcabie erumpente ceſſarent facile, eadem euaneſcente redirent. Obſeruaui & hemorrhagias narium frequentes, & copioſas in Scorbuticis; cruentas alui deiectiones copioſas; ſanguinis è vena in cruribus ſponte aperta effuſionem, Icterum cum cardialgia, de quibus omnibus poſtea in ſpecie dicetur.

Obſeruauit etiam notatu digna, & rariora in Scorbuticis vir Cl. Dn. D. Doringius, Medicus Vratiſlauienſis, affinis meus honorandus, Icterum ſcilicet, cui ſucceſſit hydrops Aſcites; Aſthma; Fauum, qui non tantum vniuerſum caput, ſed & totam frontem occupauit: Herpetem brachij ſiniſtri; Gangrænam in indice digito; Hæmorrhagias narium frequentes; Hæmorrhagias, è labijs non conſpicuo venæ oſtio; palpitationem cordis; ardorem, & dolorem intolerabilem in plantis pedum cum maculis ſubliuidis in cruribus; putridæ, & putidæ materiæ ex vtero effluxum. Ita Clariſs. Dn. D. Timotheus Vlricus, Medicus Magdeburgenſis, amicus meus honorandus, pręter genua retracta ad faciem, totumque corpus quaſi contractum, obſeruauit, carnem in oculis ſub palpebris luxuriantem & creſcentem, ſanguinis colore, oculi albo icteri faciem, palpebris verò iridis colorem referentibus, ex cæruleo, puniceo, & flauo mixtum; in aliquibus, ſed rarius, ad quoſuis articulorum motus & inflexiones ſonitus exactiſſimos & manifeſtos, ac ſi digiti comprimerentur fortius, vel quales ex contractis oſſibus aut nucibus euenire ſolent: Cuidam hydropicæ habitæ, dentes vna nocte omnes vacillare cæpiſſe, vt vniuerſorum caſum metueret, qui tamen altero die firmiter alueolis ſuis hærebant; Nobili cuidam nullas maculas, etiam medicamentorum ope, erupiſſe, ſed ſudoriferis adhibitis ſparſim muſculoſas brachiorum partes ardore correptas fuiſſe, ſenſu guttularum feruentiſſimarum aquæ adurentis aſperſarum, nullo interim externo apparente veſtigio; Viduam quandam in febre continua toto corpore maculis nigris, violis obſcurioribus, ſatis magnis fœdatam fuiſſe, raro aſpectu; cui tota facies (albis tantum circa oculos & naſum circulis ac lineis puerilis digiti craſſitie remanentibus,) eum colorem contraxit, quem exactè ſuilli petaſonis fumo indurati & cocti corium repręſentat; puſtulę inſuper elatę & atrę magnitudinem fabę ęquantes in malis frequentes aderant, ſanguinem merum aliquatenus nigrum ac ſeroſum effundentes.

Et omninò tanta eſt morborum, ac ſymptomatum varietas in ſcorbuto, vt non ſolum è vulgo homines, ſed & Medici, quibus hic morbus cognitus non eſt, eam vix ſatis mirari queant, & ſepe in eam opinionem veniant, ęgros veneno infectos eſſe.

Neque vero quis miretur, tantam malorum farraginem ab vna cauſſa prouenire poſſe. Nam etſi primò circa lienem pręcipuè, & intermedijs inter epar, lienem, & ventriculum ſpatijs hic humor cumuletur; tamen vbi magna huius copia coaceruatur, tandem ad epar redundat, & in venam cauam, vt & arterias ſeſe penetrat, ac ſanguini in ijs vaſis permiſcetur, eum- Multitudinis morborū, & ſymptomatum in ſcorbuto cauſſa.

que

què inquinat & per hæc vaſa nunc in hanc, nunc in illam partem, nunc etiam in totum corpus diſtribuitur, & varios affectus in varijs partibus excitat. Ad quod non parum facit propria illa, & peculiaris humorum corruptio multifariam nocere prompta.

Seroſus humor ad plurima mala excitanda aptus.

Inprimis vero ad illam varietatem malorum producendam apta eſt natura humoris ſeroſi, & ſalſi, qui plures alterationes, & mutationes ſuſcipere aptus natus eſt, vt nunc forma aquæ, nunc vaporis ſubtilis, & leuis, nunc lapidis ſiccitatem, craſſitiem, & duritiem referat; atque hinc inde facilè in omnes corporis partes penetrat, & moueri aptus eſt. Etenim cum in venis, & arterijs ſuam ſedem habeat, ex eorum vaſis maioribus in minora, quorum extremitates in ſingula membra tam interna, quàm externa propagantur, deriuatur, & huc illuc mouetur, & in vniuerſas corporis, cuius ob hanc vaſorum communionē ξύῤῥοια & ξύμπνοια eſt, partes fluere, atque ab internis ad externas, ab externis ad internas, è ſupernis ad infernas, ab infernis ad ſupernas, à latere ad latus variè moueri poteſt, id quod ſæpe in doloribus corporis vagis animaduertitur. Ad quam motus procliuitatem & illud facit, quod ſalſi, & ſeroſi hi humores non perfectè cum ſanguine permiſcentur, ſed ab eo facilè ſeparantur, & reliquo ſanguine ita non commoto, quotieſcunque efferueſcunt, vel aliam ad motum occaſionem accipiunt, hinc inde mouentur, & præcipuè ſi totus ſanguis efferueſcat, ipſi fluxibilitatem præſtant. Quò tandem facit & hoc, quod hic humor peculiari modo neruis, & neruoſo generi infeſtus eſt, vnde non tantum conuulſio, paralyſis, ſed & tot dolores in membranoſis partibus oriri ſolent.

Humor ſcorbuticus neruoſo generi infeſtus.

Caput ad ſeri in reliquum corpus diſtributionem facit.

Multum etiam ad ſeroſi huius humoris in plurima membra diſtributionem, & deriuationem caput facit. Cum enim caput cum intra, tum extra cranium innumerabiles venæ, & arteriæ percurrant, & ſanguis quidem, qui in ijs eſt, ad nutritionem capitis abſumatur. Serum autem; quod cum ſanguine in hiſce vaſis continetur, alendis illis partibus aptum non ſit, neque tamen per iter, vnde affluxit, facilè refluere, neque per cranij denſitatem, vt in alijs partibus, excidere ſenſibiliter, neque etiam inſenſibiliter, ob loci teporem & calorem remiſſionem, diſcuti poſſit; cumulatur, & cum loco demum contineri nequeat, è capite ſecundum ductum membranarum & neruorum interna membra deſtillat.

Verum vt hæc clariora fiant, de ſingulis in ſpecie dicemus, cùm multa de plurimorum morborum, ac ſymptomatum generatione vtilia cogitanda ſuppeditent. Etſi verò non multum referat, quo ordine iſta ſymptomata, & morbi proponantur; ea tamen primo loco ponemus, quæ huic malo magis familiaria ſunt, nimirum laſſitudinem ſpontaneam, grauitatem in cruribus, pectoris anguſtiam, reſpirationis difficultatem, gingiuarum corruptionem, & oris graueolentiam, maculas in cruribus purpureas, vrinas, pulſum: Quibus reliqua poſtea ſubiungemus.

Laſſitudo ſpontanea & grauitas corporis.

Laſſitudo primum ſpontanea, & grauitas corporis, præcipuè crurum, κόπος τονώδης Galeno, 3. *de ſanitat. tuend. cap.* 5. *&* 2. *aph.* 5. cum tendi membra, & pondere quaſi appenſo grauiora videntur, excitatur, cum humores ſeroſi, & vitioſi cum ſanguine per venas in ambitum corporis diſtribuuntur, & ad muſculos ipſos penetrant. Quia verò vt corpus nutriant, eique aſſimilentur, inepti ſunt, ibi hærent, & vires grauant, ac hanc laſſitudinem excitant, ita, vt ægri in principio huius mali ſe languere magis, quam ægrotare conquerantur, cum vix ſenſibili virium decremento, & circa aliquem euidentem morbum. Sentitur etiam hic grauitatis ſenſus in abdomine, cùm ibi, & imprimis vijs materia primò colligatur.

Difficilis reſpiratio & pectoris anguſtia.

Difficilis reſpiratio, & pectoris anguſtia frequens huius mali ſymptoma eſt, quæ plerumque quidem excitatur, cum vapores maligni, & praui in ventre inferiore, præcipuè circa lienem, excitati in ventriculo, & circa ſeptum tranſuerſum procul dubio etiam in cauitate illa omenti ſupra, *cap.* 2. *num.* 1. deſcripta, collecti hærent aliquamdiu, illiuſque liberum motum, qui in reſpiratione neceſſarius eſt, impediunt, aut ipſi etiam humores vitioſi, lienem, & vicinas partes diſtendentes, diaphragma comprimunt; eodem modo, quo hydropici aut vterum geſtantes, aut alia de cauſſa ventrem turgidum habentes difficilius reſpirant. Vnde etiam ægri nihil de thorace conqueruntur, ſed locum affectum, vbi grauitatem ſentiunt, & cuius cauſſa cum difficultate reſpirare coguntur, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem monſtrant, reſte Eugaleno, *par.* 10. & ipſa experientia. Quo ſigno etiam hæc ſcorbuticis familiaris difficilis reſpiratio a reſpirationis difficultate, quæ cauſſam primariam in thorace habet, facilè diſcernitur. Conqueruntur etiam ægri magis de anguſtia (*es ſey ſhnen bange, vn angſt*) quàm reſpirationis difficultate, eamque tolli vnicè petunt: quæ anguſtia interdum adeò augetur, vt lipothymiam minetur, & caligo oculis offundatur, at niſi tollatur, ægri ſtatim animam reddituri videantur. His accedit, quod reſpirationis hæc difficultas, ſeu potius anguſtia non eſt perpetua, neque eadem vehementia moleſtat, ſed breuibus interuallis vel ceſſat, vel remittit, ac poſtea recurrit, vel augetur. Nulla tamen in hac reſpirationis difficultate, ſicut in thoracis affectibus, adeſt tuſſis, ſtertor, ſibilus, orthopnœa, & ſimilia. Non crediderim tamen impoſſibile eſſe, vapores illos prauos, ac malignos etiam per venas, & arterias pulmoni, & cordi communicari, atque hinc illam anguſtiam excitare poſſe; quod vel ex eo patet, quod non ſolum per interualla vaporibus ſurſum adſcendentibus oculi obſcurantur, & caligant, vt ægri adſtantes agnoſcere non poſſint, ſed etiam lipothymia ſæpe accedit. Imprimis verò poſt validum exercitium & vehementiorem corporis motum malum hoc augetur, humoribus in hypochondrijs commotis, & aliquo modo excalefactis, & vaporibus inde, quaſi camarina mota, excitatis. Huius anguſtiæ meminit Seuerinus Eugalenus, *obſeru.* 6. 7. 8. 11. 18. 19. 20. 37. 40. 48. 69.

Gingiuarũ oris & dentium vitia.

Porrò cùm natura adhuc cauſſam morbi ſuperat, quàm longiſſimè humorem vitioſum à partibus nobilioribus amouere conatur, partim verſus ſuperiora, & in gingiuas, partim in pedes: vnde gingiuarum rubor, pruritus, ac putrefactio, & crurum maculæ exoriuntur; quæ ſigna vbi apparent, tam certò ſcorbutum indicant, vt lippi etiam ſcorbutum indè agnoſcere poſſint. Primò enim ex materiæ parte acriore & ſubtiliore, quæ vel à natura ſurſum mouetur, vel à calore eò attollitur, rubor, pruritus & eroſio ac putrefactio gingiuarum excitatur. Etenim cum caro gingiuarum ſit mollior, tenera, & laxa, facilius à ſalſis, & ſeroſis eiuſmodi humoribus afficitur, quam aliæ partes, quarum caro durior eſt, & ſolidior. Hinc primum in gingiuis rubor, & pruritus excitatur, caro earum intumeſcit, & contrectata ſanguinem ichoroſum fundit, poſtea flacceſcit, intumeſcit, putreſcit, & odorem fœtidiſſimum de ſe exſpirat. Inde carne, qua dentes teguntur, abſcedente, prauoque humore alueolos, & partes, quibus dentes in locis ſuis continentur, occupante, omnibuſque hiſce partibus laxis redditis, dentium compages ſoluitur, vt vacillare incipiant, nulloque negotio ex alueolis ſuis eximi poſſint. Et quidem vt iſta dentium vacillatio ſæpe ſubitò accidit, ita ſubitò etiam euaneſcit, obſeruatumque, vt ſupra, dictum, ægris vna nocte dentes omnes vacillare cæpiſſe, vt vniuerſorum caſus metueretur, altero verò ſtatim die rurſum firmiter in alueolis ſuis hæſiſſe. Quod procul dubio ob varium affluxum & refluxum ſeroſi & ſcorbutici humoris accidit. Dentes ipſi ſæpè nigreſcunt, & quaſi ſiderationem patiuntur, ſola tamen ſuperficies tali colore tincta eſt. Quamquam ve-

rò

rò ſimili vitio interdum in lue Venerea os aſſiciatur; tamen à ſcorbuto id facilè diſcernitur, cum alijs ſignis hi morbi multum diſſideant: ac præterea oris hoc vitium lui Veneręæ non ſit perpetuum, ſed poſt vſum hydrargyri accidat, cuius vi dum venenatus humor ſeroſus per ſaliuationem expurgatur, facies, & os ſimul afficiuntur.

Maculæ. Quod autem craſſum & grauius eſt, ad crura decumbit, ibique maculas varias excitat, quæ in principio rubicundæ, illis, quæ à pulicum morſibus relinquuntur, non abſimiles, hinc purpureæ, & ſubliuidæ erumpunt, tandemque ad nigrum colorem inclinant. Nonnunquam tibiæ magno ſpatio, vel etiam vndique liuidæ, vel cum nigrore, aut liuore purpureæ euadunt. Vnde nonnulli maculas ſcorbuticas diſtinguunt in amplas, & maiores (Germani *Flecke* appellant) & minores pulicum morſibus ſimiles. Videnturque hæ maculæ non multum differre ab ijs, quas Paracelſus, *lib.4. chirurg. von offenen Schaden, capit.* 16. ſub nomine Cancrenæ deſcribit. Vbi hoc notandum, quod ſcribit, maculas iſtas ſine exulceratione ad annum 30. vel 40. durare; cui experientia reſpondet. Noui enim in vicinia virum hypochondriacum, & arthritidi obnoxium, qui iam ab annis 30. crura eiuſmodi maculis colorata habet, de dolore tamen inſigni non conqueritur. Cùm enim ſeroſæ, & ichoroſæ in ſanguine partes ad corpus alendum inutiles ſint, extra venas in cutem à natura protruduntur, & per *ἐκχυμώσιν, & ῥαγεισῶν τῶν φλεβῶν*, vt Hippocrates, libr. *de fractur. comm.*2. loquitur, ibi has maculas excitant. Et quidem frequentius hoc accidit in cruribus; cùm natura vitioſos humores ſoleat ad partes ignobiliores, & remotas depellere; quandoque tamen, & vbi maior eſt eorum copia, & dorſo, & in brachijs huiuſmodi maculæ conſpiciuntur, eæque non ſolum minores, ſed & maiores, de quibus infra: Immò interdum etiam circa pectus, & in collo, & facie eſſloreſcunt, modò euaneſcentes, modò iterum erumpentes, vt obſeruauit Eugalenus, *obſeruat.* 59. Vidi nuper puerum nobilem biennem, cui primum in præputio hæ maculæ apparuerunt, poſt menſes verò aliquot in toto corpore, immò etiam facie effloruerunt. Hæ lituræ nonnunquam in quaſdam quaſi ſquamas reſoluuntur, quæ à reliqua cute non ſecus, ac in eryſipelate ſeparantur. Salomon Albert. *theſaur.* 119. Quandoque ſubitò ante mortem maculæ euaneſcunt, & rurſum poſt mortem effloreſcunt, aut quæ paucę, & ſparſim apparebant, copioſè erumpunt, & continuo liuore tota ferè crura pinguntur.

Vrinæ quoque non paruam ad demonſtrandum
Vrinæ ſcorbuticorum. ſcorbutum vim habent, & quandoque ſolæ ad patefaciendum eum ſufficiunt. Sunt autem eæ non vnius generis, ſed pro ægri corporis conſtitutione, & humorum natura varia variæ. In initio quidem, & cum humorum corruptio nondum magna eſt, vrinæ nunc tenues, & citrinæ, materia tartarea in vijs ſubſiſtente, nunc craſſæ, & albæ, conſpiciuntur, ex quibus, vtpote cum alijs morbis, in quibus cruditas humorum adeſt, communibus certi nihil prædici poteſt. Si verò corruptione humorum incrementum ſumenre, vrinæ ſint quidem claræ, verum rubræ, & intenſæ, rubedinis, & ad fuſcum declinantis, & cum ſplendore quodam inſtar lixiuij claræ appareant, ſimiles ijs, quæ in febribus ardentibus, vel quartanis à ſudore redduntur, non leue ſcorbuti argumentum ſunt. Et ſæpe in talibus vrinis multæ rubræ arenulæ parietibus matulæ adhærent; cum quibus ſi nulla, aut nullius momenti ſitis, putrefactionis, quas vrina exhibet, notis non reſpondens adfuerit, certiſſimum ſcorbuti ſunt iudicium, & ab humoribus ſalſis multis aduſtis originem habent, maximè vero ſi ob ambulantibus, & omnia vitæ munia ſine offenſione adminiſtrantibus tales reddantur. Vt enim lixiuij colorem eo magis ad quandam rubedinem vergere videmus, quò plures ſalſæ, & aduſtæ partes ei inſunt: ita etiam quò plus ſalſi, & aduſti humoris vrinis admiſcetur, eo colorem rubicundiorem acquirunt.

Nonnunquam verò, & frequenter apparent craſſæ, rubræ, & vel turbidæ minguntur, vel ſtatim turbantur, quæ aut tales permanent, aut craſſum, & rubrum ſedimentum, quod farinam laterum refert, ad fundum deponunt, & clareſcunt: ſępe etiam multa cruda, & pituitoſa excrementa ſupra iſtud ſedimentum quaſi ſuſpenſa hærent, eidem tamen non permiſcentur, atque ita totam vrinę partem ſuperiorem turbidam reddunt. Et cùm hę vrinę calore aquę, vel ignis iterum claræ redduntur; color tamen ex fuſco rubeſcens eſt, atque inſtar lixiuij ſeſe habent hę vrinę. Atque iſtę vrinę certum ſcorbuti ſignum ſunt, ſi ſitis, & oris ſiccitas adſit modica, aut nulla, & quę modica liquidi aſſumptione ſedetur, febris non adſit, aut nullum typum obſeruet, adſit totius corporis languor, & ęger paulatim ſine euidenti cauſſa contabeſcat. Et, vt Eugalenus ſcribit, in quorum vrinis maiora putrefactionis indicia adſunt, quàm quę foris ex calore, & ſiti apparent, morbo lento exiſtente, & ad nullum veteribus cognitę febris typum accedente, de his certò tecum ſtatuere potes ac debes, à ſcorbuto tales detineri. Cauſſamque huius rei hanc reddit: quod humor melancholicus huius mali cauſſa putrefactus & accenſus ſuę quidem putrefactionis notas in vrina exhibeat, ſępe febribus ardentibus pares, aut non multò diſſimiles; ſed quia craſſus, frigidus, ac terreus ſit, neque facile accendatur, neque accenſus, vt ceteri humores, vrat; inde etſi labiorum, oriſque ſiccitatem inducere poſſit, non tamen idem ſemper bibendi deſiderium afferat, neque talem inquietudinem, ac moleſtiam excitet, ac febris continua, & ardens, vtpotè qui fumoſis ſuis vaporibus magis, quam igneo calore, cor ferit. Aliquando craſſa, & alba eſt vrina, quę ſtatim conturbatur: & licet ſępe plura corpora rotunda & alba, arenarum inſtar, vel fractę polentę ſimilia ſubſideant, quę à fundo matulę non niſi fortiore matulę motu eleuantur; tamen clarior vrina non fit, ſed turbida permanet ſubſtantia ſua craſſa matulæ parietibus adhęrens, Eugalenus, *pagin.* 34. & nec à catharticis, nec attenuantibus clareſcit, & attenuatur, ſed magis conturbatur. Eorum, qui intemperantius vixerunt, & craſſiore victu vſi ſunt, ac curis anguntur, vrinę, vt Eugalenus docet, ſunt craſſę, nigrę, turbidę, quę vel tales permanent, vel turbidum, ac nigrum ſedimentum in fundum deponunt. Cum his vrinis plerumque ſitis grauior, & oris ac labiorum ſiccitas moleſta coniungitur, quę tamen modica liquidi aſſumptione facilè ſedatur, ſed non ita multò poſt recurrit.

Maloque hic aſſentiri Eugaleno, qui iis in locis, vbi familiariſſimus eſt ſcorbutus, Medicinam fecit, pręſertim cum experientia idem me edoceat, quam Hieronymo Reuſnero, qui iis in locis vixit, vbi ſcorbutus non adeo familiaris, neganti, vrinam in ſcorbuto eſſe turbidam, rubicundam, craſſam, feculentam, ad modum vini rubri recentis, aut qualis feruente quartana, potiſsimum à ſudore, ſolet apparere, aut certè rarius hoc euenire concedenti, contrà verò affirmanti, ſępius in ſcorbuto vrinas tenues, aquoſas, ſubſpiceas, ſubpallidas, ſine ſedimento, carnis ſemicrudę iuſculo, vel aquę bilis mediocri infuſione dilutę ſimiles mingi. Falſę enim, hypotheſi iſta omnia ſuperſtruit, nimirum ab aquoſa, & tenui humore tantum oriri ſcorbutum. Contrarium enim experientia docet, &, vt diximus, initio quidem tales vrinę minguntur; tamen vix aliquod certum ſignum ſcorbuti exhibent. Et ipſe concedit, vrinam ſcorbuticorum frequentiſsimè putere, & ſętere, quod certè vrinis craſsis, & turbidis magis, quam tenuibus, aquoſis, ſubſpiceis,

ipſa

ipſa experientia teſte, conuenit.

Vrinæ affectus.

Obſeruatum quoque eſt, præcipuè in ijs, quibus hæmorrhoides ſuppreſſæ malo hoc originem dederunt, materiam tartaream, vt appellant, quandoque cum vrina, quæ cum ſummo dolore, & ardore, plerumque guttatim emittitur, copioſè euacuari, eamque turbidam mingi; quæ vbi ſubſidet, ſæpe tertia, vel quarta pars matulæ materia eiuſmodi tartarea, mucoſa, ſalſa, nonnunquam nigricante repletur, quæ incautioribus vel calculi, vel exulceratæ veſicæ ſuſpicionem monet. Soletque iſta materiæ euacuatio inuadere cum horrore quodam, quem calor præter naturam, ſub noctem præcipuè, ſequitur.

Sæpiſſime variant vrinæ, & in eodem ægro ſine cauſſa aliqua euidenti permutantur, & hodie turbidæ, ac craſſæ, poſtridie aqueæ, & tenues, hinc rurſum citrinæ, aureæ, rubeæ, vel craſſæ redduntur, ſæpe etiam ſanorum ſimiles ſunt; quod variorum humorum permiſtorum, & plurium affectionum, quæ nec eandem curationem, neque ſolutionem & finem habent, indicium eſt: Solentque tales vrinę tenues ſumptis medicamentis antiſcorbuticis poſtridie in craſſas mutari, craſſo ſedimento ſubſidente.

Pulſus.

Pulſus eſt varius, nunc debilis, & inæqualis, ac ſæpe vermicularis, vt repere magis, quam pulſare videatur, vt Italum Medicum harum rerum ignarum miraturum ſcribat Eugalenus; *obſeruat.35.* cum tali pulſu hominem non ſolum viuere, ſed & obambulare, & domi ſuæ officia obire poſſe: nunc magnus, & durus abſque inflammatione. In pulſu etiam hoc notatu dignum in ſcorbuto accidit, quod in animi deliquio imminente, & ſummis illis anguſtijs pulſus maior, ac fortior eſt, fortiuſque ferit digitos, quàm reliquo morbi tempore, aut vbi deliquium ceſſat. Cùm enim reliquo morbi tempore pulſus ſit paruus, & inæqualis, vbi deliquium animi, & illa anxietas ad præcordia infeſtat, quæ ſæpe tanta eſt, vt æger ſtatim exſpiraturus videatur, pulſus fortior eſt, & magis, quàm antè percipitur; proculdubio propter ſummam eius neceſſitatem, & quod cor vapores prauos, quibus moleſtatur, expellere conatur. Eſt verò huius exemplum apud Eugalenum, *obſeruat.69.* quale, & ſimile planè nuper etiam mihi in ægro quodam occurrit.

Dolores varij.

Præter hæc ſymptomata adhuc alia multa, vt & morbi quidam ſcorbuto coniungi ſolent, alia tamen in his, alia in illis; de quibus etiam dicendum. Et primò quidem actiones læſas quod attinet, varia dolorum genera ſcorbuticos infeſtare ſolent; Inter quæ eſt ſatis frequens dolor crurum obtuſus aliquando tenſiuus, plerumque ὀστοκόπος, quod ſcilicet in profundo, & circa os afficiuntur ægri, qualis etiam in quartanis, & morbo Gallico deprehenditur, & præcipuè ſub noctem affligit, ac adeò ingraueſcit aliquando, vt ne horam in lecto ægri quieſcere poſſint, & crura ſibi quaſi malleo contundi conquerantur.

Crurum.

Excitatur autem, cùm ſeroſi humores, vel etiam vapores à capite via decliui deſcendentes circa oſſium membranas hærent, vel etiam è ſede colluuiei ſcorbuticæ per venæ cauæ ramos crurales extra venas effunduntur, & crurum muſculis, membranis, ac neruis ſeſe inſinuant. Suntque ideò hi dolores non continui, ſed per interualla affligunt, præcipuè, vti dictum, ſub noctem, quod eo tempore humor melancholicus moueri ſoleat.

Surarum.

Alij de ſurarum dolore conqueruntur, præcipuè inter eundum, cuius exempla ſunt apud Eugalenum, *obſeru 41.59.*

Circa talos & plantas pedum.

Non raro dolor excitatur circa talos, & iuncturas, & plantas pedum, qui etiam ſcorbuti prodromus eſt, eumque ſequuntur maculæ, & gingiuarum corruptio. Dolor mordicans eſt, & ob tenuitatem materiæ quaſi penetrare videtur partes, *es ſcheuſt, vnd ſticht drinnen.* Poſt triduum ſequuntur maculæ, quas vocant *die Machtgrieff.* propter veſtigia digitorum, quibus quaſi prehenſi videntur. Sileſij *Albflecke* nominant. Augeſcente malo augetur cruciatus iſte intolerabilis, nec ceſſat, priuſquam maculæ, quæ ſæpe dimidium femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem vnius manus æquant, prorumpunt.

Machtgrieff. Albflecke.

Quoſdam dolor vexat circa manuum, & digitorum extrema, qui ſub noctem, vt & crurum dolor ſolet, grauior eſt; alijs poſt veſperam aduenit, alios poſt mediam noctem affligit, ſpeciem morbi Gallici præ ſe ferens. Eugalenus, *p.18.* Detegit tamen hunc pulſus paruus, & inæqualis, de quo Eugalenus, *obſeru.41.*

Quidam continuis, & grauibus coxendicis doloribus infeſtantur. Eugalenus, *pag.141. obſeru.13.14.15.* Nonnullis genua dolent. Eugalenus, *obſeru. 41.*

Quidam etiam, Eugaleno, *pag.82.* teſte, grauiſſimis nuchæ doloribus, ijſque tenſiuis, & prementibus affliciuntur.

Nonnulli variarum corporis partium vellicationem, & lancinationem percipiunt, & carnes ſibi quaſi diuelli, & dilacerari conqueruntur, alij tales dolores ſe percipere dicunt, ac ſi digitis carnes euellerentur, alij de pungentibus doloribus conqueruntur; alij ne quidem eos explicare poſſunt. Qui tamen omnes accidunt, cum membranæ partium à ſeroſis humoribus, & acribus vaporibus vellicantur. Ijdem dolores varias corporis partes, brachia, dorſum, genua interdum occupant: interdum vagi ſunt, & modo hanc, modo illam corporis partem affligunt. De quo Eugalenus, *pag.214. obſeru.45.*

Ventris dolor.

Eſt & ventris dolor huic malo familiaris, vt etiam ab eo nomen acceperit, & *Scherbuck*, quaſi ventris ruptura nominetur. Tanta verò in ſcorbuticis ventris tormina, & lancinationes adſunt, vt diuelli ſibi, & dilacerari omnia exclament ægri, & præ doloris vehementia, quò ſe vertant, neſciant, vt hac de re ſcribit Eugalenus, *obſeru. 69.* Imò vt quandoque diſtentionibus iſtis & cruciatibus in peritonæi rupturam incidant, vt idem Eugalenus, *pagin.86.* annotauit. Sed vexant hi dolores non continuò, ſed per interualla quædam: eſtque pulſus plerumque paruus, & inæqualis, ac vrina, qualem in ſcorbuticis eſſe ſuprà diximus, atque aliæ notæ ſcorbuti adſunt.

Carol. Piſonis obſeruationes ad ſcorbutum referendæ.

Atque cum hiſce doloribus ſcorbuticis cum planè conuenire videantur ea, quæ Carolus Piſo, *in libr. de morb. a colluuie ſeroſa ortis*, habet, & de doloribus ventris inferioris, ac de rebus vtilibus cogitandi & diſſerendi anſam præbeant; ea nullo modo ſicco pede hic prætereunda videntur. Nam cruciatus illi abdominis, quibus, *obſeru.74. 75. & ſeq.* Monachos quoſdam torqueri vidit, plane cum ijs, vt ſupra dictum, quæ Eugalenus paſſim de ſcorbuto tradidit, conueniunt; & euincunt, Septentrionalibus quibuſdam locis, ſcorbutum eſſe familiariſſimum: alibi tamen etiam, vbicunque eadem ſcilicet cauſſa datur, generari poſſe. Refert enim, dolores illos cum tali alui ſtupore coniunctos fuiſſe, vt nihil prorſus emitterent infernè, atque cum crebris vomitibus, ructibuſque, & id genus alijs ſymptomatibus, & præterea cum febre, eaque mediocri quidem, ſed pertinaci coniunctos fuiſſe. Alios autem hiſce ventris doloribus iam liberatos fuiſſe, ſed quoſdam ex ijs inueterata paralyſi emortua pene brachia quaſi inutile pondus traxiſſe; quoſdam epilepſię inſultibus ex interuallo vehementer concuſſos; nonnullos lethargo, & ineuitabili ſopore oppreſſos. Ægros autem illos fuiſſe fuſco corporis colore, ſqualido, ſtrigoſoque corporis habitu, ad calidam, ſiccam, & atrabilariam conſtitutionem declinante; vſos fuiſſe pleno victu, & in otio vixiſſe; ędeſque ſyluis vndique cinctas, & in loco vliginoſo ſitas inhabitaſſe. His addit, dolores hos plerumque febribus, modò tertianis, modo quartanis, modo ſeptenarium circuitum habentibus, modo con-

tinuis

tinuis ſucceſſiſſe, quales etiam Eugalenus deſcribit: hiſque paralyſin ſæpius ſuperueniſſe; quibuſdam quoque aluum longo tempore fluidam fuiſſe; vrinas varias mutationes ſuſcepiſſe ex breuib. interuallis, & ex claris in turbidas, & ex turbidis in perſpicuas fuiſſe mutatas.

Doloris ventris ſcorbutici à Colico differentia.

Dolores autem hi etſi cognationem aliquam cum dolore Colico, qui à flatibus inteſtina diſtendentibus ortum habent, obtinet: tamen multis ab eo differunt. Ille enim non ita pertinax eſt, & diuturnus, ſed ſoluta aluo, & flatibus exeuntibus, breui euaneſcere ſolet, doloreſquè illi ſitu inteſtini coli circumſcribuntur, venterque ſolet intumeſcere, & attolli: Hi verò dolores ſæpe ſatis diuturni ſunt, & quandoq; ad 40. diem, & vltrà extenduntur, dolorque non ſolum Coli ductu circumſcribitur, ſed modò illæ abdominis partes, imò ſæpe vniuerſum abdomen dolore corripitur, venterquè non attollitur, ſed deprimitur potius, & cum vmbilico introrſum reuellitur, vt vmbilicus lumbis quaſi videatur eſſe annexus, venterq; excauatus quaſi. Diſtenſio etiam potius ſecundum longitudinem, quàm latitudinem percipitur; inteſtinumque rectum reuellitur ſurſum, vt non ſolum exitum fecibus intercludat, ſed & aditu glandes, ac clyſteres prohibeat, vt non niſi vi intus adigi poſſint. Tandem dolores ventris à flatu non in tam grauia ſymptomata, & mala commutantur, ſicut dolor ventris ſcorbuticus.

De ortu doloris ventris ſcorbutici.

Qua ratione autem dolores hi generentur, conſideratione omnino dignum eſt. Nam ab inteſtinorum non ſecundum latitudinem, ſed potius longitudinem diſtenſione fieri, ex ijs, quæ iam diximus, patere videtur. Quomodo autem iſta conuulſio, & contractio fiat, porro inquirendum. Duobus autem modis eam fieri poſſe putamus.

Primus eſt, quem *in Inſt. lib. 2. part. 3. ſect. 2. cap. 5.* propoſuimus, quando nimirum materia iſta acris, & corrupta per venas meſaraicas, quæ inter duas inteſtinorum tunicas feruntur, & ad inteſtinorum cauitates non hiant, mouetur, & inter duas iſtas inteſtinorum tunicas effunditur, eaſq; diſtendit, vellicat, & ſæpe etiam conuulſionem, & motum περισταλτικὸν excitat, vel etiam in membranas effunditur, eaſque diſtendit: vbi cùm exitum non inueniat, non mirum eſt, dolores hos eſſe diuturnos, & breuibus interuallis redire, tandemq; in venas regurgitantem materiam in alias partes effundi, & ſæpe Paralyſin excitare.

Alterum modum proponit Carolus Piſo, qui putat, materiam hanc non per venas meſaraicas effundi, ſed à capite deſcendere, hoſque dolores fieri non tàm ob diuulſionem inteſtinorum propriam, ſed partis alicuius communis inteſtinis cum cæteris omnibus membranis in ventre inferiore contentis, peritonæi puta, quod in meſenterium propagatum omnium omnino viſcerum, & partium in ventre inferiore contentarum eſt commune vinculum, imò communis membrana, quæ eas inueſtit, inuoluitque vndiquaque, & deinde nerui ſextæ coniugationis è thorace egreſſi, omnibus omnino partibus inferioris ventris ſeſe communicantis, & ad omnes propagines mittentis. Contractis enim, & conuulſis vel ramis ſexti paris, vel peritonæo, adnatas ijs partes neceſſario conuelli, contrahique cenſet.

Quod vt non negamus, & fieri poſſe concedimus: ita illud, quod ipſe etiam vltrò fatetur, omnino addendum cenſemus, dolores huiuſmodi ventris non ſolum à conuulſione, & diſtractione peritonæi, vel ramis nerui ſextæ coniugationis fieri poſſe: ſed quaſcunq; partes in ventre inferiore membranoſas affectas in ſui conſenſum reliquas in abdomine partes trahere. Id quod in doloribus nephriticis apparet, in quibus & vniuerſum peritonæum, cæteræque ei colligatæ partes in conſenſum trahuntur, & teſticulus affecto vreteri directè reſpondens ita retrahitur, vt in abdomen totus recondatur; & in ani affectibus, & doloribus veſica in conſenſum & contra trahitur. Itaque materia iſta ſiue ad inteſtina, ſiue ad quaſcunque membranas in ventre inferiore detrudatur, graues dolores excitat; ſicut & ſi ad membranam coſtas ſuccingentem effundatur, dolores acerbiſſimos, pleuritidem æmulantes, abſque earum tamen partium inflammatione, excitare ſolet, vt teſtatur Eugalenus, & ipſa experientia. Sicut verò dolores illos pleuritidi ſimiles non ſolum quantitas, ſeu copia humorum, ſed potius acrimonia excitat: ita & humor, qui dolores hoſce in ventre inferiore parit, non pura puta aqua eſt, ſed ſalſus, & acris humor, vt antea docuimus.

Per quas vias humores hi ad ventrem ferantur.

Per quas autem vias humor hic ad hæc loca feratur, & quomodo dolor hic in Paralyſin degeneret, non ita planum eſt. Per venas in fieri *lib. 2. Inſtitut. p. 3. ſect. 2. cap. 5.* docuimus, atque puto rem ſatis manifeſtam eſſe, & frequentiſſimè id accidere. Ex colo tamen etiam per meſentericas arterias humor iſte regredi poteſt, & in arteriæ magnæ truncum transferri, atque inde ad lumbares arterias peruenire, quæ non ſolum ſanguine turgeſcentes vicinos comprimere neruos, ſed & aliquid ſeroſi humoris ad eos affundere poſſunt. Carolus Piſo à capite, tanquam ſeri receptaculo, humorem hunc in inferiora deſcendere ſtatuit, docetquè ſerum, quod vi caloris febrilis, aut vitalis, ſed ab externo, ſiue ambiente per mutationem conſtitutionis eius commoti ebuliens ſub ſudoris, vel vrinæ forma confertim erupturum erat, in caput eleuatum per vaſa ſoporaria ex eorum finibus extremis exſudare, & efferueſcere, & partim quidem extrorſum, partim introrſum ferri: ac extrorſum quidem circa membranas, aut inter eas effuſum, irruere, ac impetere vel principium neruorum ſpinalis medullæ, vel principium ſexti, ſeptimivè parium, atque alterutrum implere, ac diſtendere copia, & feruore, & ſecum tum neruos appendices, tùm verò pariter membranas adnatas; aut feruore depoſito deſcendens, & decurrens ſiſti in lumbis, atque neruos inferioris ventris, & maximè originem menſenterij, & peritonæi opplete, corrugare, & ſecum reuellere, & diſtrahere, quę finibus adnaſcuntur membra, id eſt, in quibus terminantur, & implantantur, inteſtina ſcilicet, & reliqua in aluo contenta, èaque violenta contractione dolorem in ijs excitari.

Verum enim verò vt hæc pleraque ita fieri quandoque non negamus, & præcipuè dolores illos vagos, qui in brachijs, lumbis, & alijs externis partibus percipiuntur, ex ſero a capite, nocturno præſertim tempore, deſcendente originem habere concedimus: ita hoſce dolores in ventre inferiore ſemper hoc modo excitari neceſſarium non putamus. Nam cùm hi dolores præcipuè febribus ſuperueniant, vt ipſe teſtatur Carolus Piſo, quarum focus in viſcerum, partiumquè vicinarum vaſis hæret: certè ex ijs vaſis longè propior via eſt ad inteſtina, & membranas vicinas. Præterea cum dolores hos non præcedant affectus capitis, Epilepſia, Lethargus, paralyſis, ſed ſequantur eos: credibile eſt, non ex capite materiam ad ventrem inferiorem deſcendere, ſed potius, ſi in ventre inferiore exitum non inueniat, ad ſuperiora regurgitare.

Multò minus credibile videtur, quod idem Piſo ſtatuit, ſerum adhuc neruorum principium obſidens per eorum corrugationem longè diſſitas, ſed tamen adnatas partes conuellere. Quomodo enim probabile ſit, extremos neruos conuelli, vt medij non conuellantur? Sed probabilius mihi videtur, ſecundum ductum neruorum illam materiam in capite collectam deſcendere, & vel eos madefaciendo, emolliendo, aut ſtupefaciendo Paralyſin, vel vellicando dolorem, & conuulſionem excitare. Neque obſtat, aut Caroli Piſonis opinionem ſatis confirmat, quod & capitis af-

fecti ſigna cum dolore ventris in viuentibus animaduertantur, & in cadaueribus ſero caput ac principium neruorum obſeſſum deprehenſum eſt. Etenim idem ſerum in corpore abundans diuerſa loca corporis occupare poteſt. Neque ſequitur, ſi ſeri in capite abundantis adſint indicia, vel in cadauere id reperiatur, quod etiam dolor colicus, qui cum capitis & neruoſi generis ſymptomatibus coniunctus fuerat, ab illo ipſo ſero prouenerit. Sed facilè ſerum in ventre inferiore ſimul abundans ibi quoque dolores excitare poteſt. Præterea ſerum eſt mobile, & nunc verſus inferiora, nunc verſus ſuperiora facilè mouetur. Quid enim prohibet, vt eiuſdem Caroli Piſonis verbis vtar, ſeri in vaſis ebullientis vnam partem quidem rapi in caput, & ibi dolores vel alia ſymptomata excitare, reliquam ad renes vel etiam ad inteſtina, & ibi vias, per quas labitur, diſtendendo, & membranas vicinas in conſenſum trahendo dolorem excitare?

Dolor hypochòndriorum. Quandoque & hypochondriorum nunc vnum, nunc alterum dolore obſcuro afficitur à deliteſcentibus intus flatibus, & exitum non habentibus; qui dolor non vno loco circumſcriptus hæret, ſed modò in lumbos, & inferiora corporis, modò per vniuerſum corpus oberrat.

Lumborū. Excitatur & in lumbis ſæpe dolor à ſanguine vitioſo in venis eò loci contento. Vt enim ex nimia ſanguinis abundantia, vel humoribus prauis in vena magna lumbari contentis ante variolarum & morbillorum exortum, in fœminis in ſuppreſſione menſium, & ante menſium fluxum, in viris in hæmorrhoidum ſuppreſſione, dolores in lumbis excitari ſolent: ita & in hoc malo ſanguine vitioſo in eadem vena hærente dolores in lumbis excitantur, & homines quaſi elumbes redduntur. Quod malum, quia eo affecti vix progredi, & ſe de loco mouere poſſunt, Græcis λόρδωσις,

Lumbago. Latinis Lumbago appellatur. Poteſt tamen & originem habere hoc malum per modum catarrhi à capite per venas in ſpinalem medullam deſcendentis, & proinde ſæpe à ſcapulis incipit, & ſenſim ad lumbos ſerpit, & interdum etiam ad os coxendicis deſcendit. Dolorque hic æſtate, vt quartana, eſt breuior; Autumno longior, & præcipuè ſi vſque ad hyemem extendatur. Et ſi humor acrior ſit, qui à capite defluit non ſolum in ſpinam, verum etiam in acetabula oſſis coxendicis, tabem dorſalem, & grauiſſimos dolores, qui nullum requiei tempus concedunt, excitat, ægerq; marceſcit, & contabeſcit, lentaque morte enecatur.

Dolores Nephritici. Dolores quoque Nephriticis ſimiles Scorbuticos quandoque infeſtant, dum materia Scorbutica, circa lienem & vicina loca hærens, per arterias emulgentes confertim ad renes & vias vrinæ tendit; aut dum ſerum ſcorbuticum in corpore quacunq; de cauſſa congeſtum, accedente inprimis cauſſa aliqua externa, vt aquilonis flatu, ad maiora vaſa, & hinc ἀθρόως ad renes confluit, & quicquid ibi vel in vijs, ſabuloſæ, arenoſæ & tartareæ vel etiam calculoſæ materiæ reperit, ſecum ad eaſdem vias rapit. Quæ materia dum in tranſitu vaſa & meatus vrinæ euacuandæ deſtinatos diſtendit & vellicat, dolores è regione pubis, circa os ſacrum, lumbos, vel etiam vmbilicum ſentiuntur, partibus hiſce ob communem è peritonæo membranā in conſenſum tractis. Et tum plerumq; vrinæ impensè rubræ aut potius atræ emminguntur, quæque, niſi diligenter conſiderentur, pro cruentis habentur, & e renibus à calculo præſente læſis prouenire creduntur: cum tamen tales vrinæ turbidæ & ex rubro nigricantes, ac multam tartaream materiam ſecum vehentes, reddi poſſint, calculo non præſente, & ſine renum vulnere vel vlcere. Quanquam hoc negandum non eſt, ſi materia talis ſæpius ad renes continuat, ibiq; eius aliquid ſubſiſtat, tandem calculum inde generari poſſe.

Nonnullos etiam, atq; eos præcipuè, qui ex hæmorrhoidum ſuppreſſione hoc malum contraxerunt, circa vesperam dolor, & calor in capite infeſtat, ex vaporibus illis ad caput adſcendentibus, & tota poſtea nocte calor quidam præter naturam, inſtar febrilis, in toto corpore percipitur, qui ſudationibus matutinis euaneſcit. Dolor Capitis.

Dentium præterea dolor frequens, & præter rationem recurrens, nonnunquam & continuus, hoc malum ſæpe comitatur, & non raró Scorbuti præludium eſt, qui non eodem loco perſiſtit, ſed vagus eſt, interdum dentem nunc hunc, nunc illum relaxat, qui rurſus ſponte firmantur, dolore, & tremore diſcuſſis, vt obſeruauit Eugalenus, *obſeru.* 40. Dentium.

Affligit & Scorbuticos interdum Pleuritis quędam falſa, à vera Pleuritide non parum differens. Pleuritis. Etſi enim dolor non minus grauis ſit, quàm in vera Pleuritide, vt ęger, quò ſe vertat, neſciat, & ne momentum in loco eodem quieſcere poſſit: tamen dolores hi ſunt ſine omni inflammatione, ortumque habent ſaltem à vapore acri, vel ſeroſo humore ad membranas externas effuſo. Ideoque ęgri neque tuſſiunt, neque quid exſpuunt: niſi quid à capite deſtillet; dolor quoque non eſt continuus, ſed per interualla recurrit: pulſus non, vt in vera pleuritide, durus, ſed paruus, mollis & inęqualis eſt; vrinę ſcorbuticorum proprię, febris etiam, ſi coniungatur, non acuta eſt, vt in vera Pleuritide, ſed lenta; cum in vera Pleuritide ſit magna, & acuta. Reſpiratio inſuper non admodum lęditur.

Eodem modo & Arthritis quędam Scorbutum ſępe comitatur; Arthritis. quę tamen & ipſa non in vno loco ad morbi ſolutionem ſubſiſtit, ſed vaga eſt, & ſubinde in alium atque alium eiuſdem, vel etiam oppoſiti lateris locum tranſit, pręcipuè ſi topica frigida, vel repellentia adhibeantur; ita quidem, vt qui iam integrè ſanitati reſtitutus, & dolore omni liber videbatur, pręter ſpem & improuiſo iterum dolore, cum & ſine tumore, corripiatur: cum Arthritis ab antiquis deſcripta locum raró mutet, ſed ad ſolutionem vſque membrum, quòd primò apprehendit, obſideat. Eſt etiam huic Arthritidi hoc peculiare, quod plerumque cum leui Paralyſi coniuncta eſt, ob quam membrum affectum loco mouere non poſſunt, quę cum dolore ceſſat, & cum dolore redit, & in eandem partem, in quam dolor, migrat. Adſunt pręterea alia ſigna & ſymptomata ſcorbuto propria. Ortum autem habet ab humoribus ſeroſis, tenuibus, & acribus ad motum promptis, & ad locum mutandum aptis. Exempla ſunt apud Eugalen. *obſ.* 10. 11. 12.

Multa etiam ſymptomata in capite & neruoſo genere accidunt, dum materia ſeroſa ebulliens in caput ruit, aut vapores ex materia praua agitata in caput aſcendunt, vel neruos & neruoſum genus quocunque modo occupant. Hinc enim paralyſis, tremor, conuulſiones & conuulſiui motus, apoplexia, ſopor profundus, deliria accidunt. Et pręcipuè hoc euenit in principio paroxyſmorum in febribus, cùm à calore febrili ſerum efferueſcit, & vapores multi è materia agitata in totum corpus diſtribuuntur, pręcipuè verò in caput eleuantur: atq; hinc etiam ceſſante febre ſymptomata illa vel mitigantur vel terminantur.

Primo ſępe crura ad motum impotentia, inepta, ac reſoluta redduntur, imò nonnunquam alterutrum latus totum reſolui, & ſubitò quaſi Paralyſi affici videtur. Stupor & Paralyſis. Sanguis enim ille ichoroſus & vitioſus cum & naturaliter deorſum vergat, & à natura ad extrema ac ignobiles corporis partes amandetur, ac pręterea ligamenta & tendines ac oſſa naturali quadam inclinatione craſſiorem ſanguinem ad ſe trahant: accidit, vt ligamenta, tendines, & muſculorum ſubſtantia tali ichoroſo ſanguine imbuantur, atq; inde crura debilia

& ad

& ad ambulandum imbecillia reddantur, ac malo procedente & ingraueſcente tandem reſoluantur, & ad motum impotentia fiant: quod malum σκελοτύρβη dicitur; quæ ſpecies quædam παραλύσεως eſt, aut, vt Langius, *libr. 1. epiſt. 42.* nominat, crurum eneruatio. Differt tamen non parum hæc reſolutio à Paralyſi vera ab antiquis deſcripta. Nam primò etſi, vt Eugalenus hac de re ſcribit, vt in veterum Paralyſi, pedes transferendi, figendique robur, ac firmitas pereat: in pleriſque tamen decumbentibus aliquis motus remanet, quo reſoluta membra mouere, & ad muſculorum capita leuiter ea attrahere conſpiciuntur, id quod in Paralyſi antiquorum non accidit. Deinde à Paralyſi antiquorum differt, quod ea permanens, ac continuus affectus eſt, neque interuallum habet: in Paralyſi verò ſcorbutica ſæpe accidit, vt qui pridiè pedem vix loco mouere poterat, cruribus inſiſtat, & leui adminiculo nixus ambulet, paulò poſt verò omni motu iterum priuetur. Sicut & eo a reliqua Paralyſi differt, quod illa ferè ſubitò inuadit; hæc paulatim verò prius tentat, antequam ſedem figit, & nunc partem apprehendit, nunc remittit. Sicut & nonnunquam & momentaneus ſtupor, ac leuis poſt ſomnum reſolutio, hanc Paralyſin antecedere ſolet. Atque in eo quidem cum antiquorum Paralyſi conuenit, quod ſtuporem imminentis mali quaſi initium habet: in eo vero differt, quod ſtupor hic non ita fixus, & diuturnus eſt, ſicut ille, qui Paralyſin à veteribus deſcriptam antecedit, ſed momentaneus, nunc remittens, nunc ſubito apprehendens. Accidit huic Paralyſi quandoque etiam Arthritis, & dolor, qui omnis ab antiquorum Paralyſi abeſſe ſolet. Tandem etiam longe facilius, adhibitis idoneis medicamentis, & ſæpe intra paucos dies hæc reſolutio crurum curatur; cum antiquorum Paralyſis pertinaciſſimus morbus ſit.

Paralyſis ex Colica ſcorbutica. Solet autem Colica quandoque, & dolores ventris grauiſſimi hoc malum præcedere, qui vbi deſinunt, Paralyſis illa ſuccedit, de quo Eugalen. *p.* 114. Quas ob cauſſas omnes affectionem hanc non tam Paralyſin, quàm paralyticam paſſionem nominandam cenſent. Eugalen. *p.* 98.

Cauſſa autem huius rei eſt, quod in antiquorum Paralyſi cauſſa mali in ipſis neruis fixius hæret, & pertinacior eſt; hæc autem a vapore potius, qui ab humoribus corruptis attollitur, aut certe ab humore tenui, ac ichoroſo ortum habet. Atque hæc Paralyſis, vt diximus, non vni tantum membro quandoque accidit, ſed ſæpe alterutrum latus totum reſoluitur. Vbi tamen ante perfectam eius inuaſionem aliud atque aliud membrum prius tremor, & ſtupor tentat, ſed is non conſtans, verum qui ægrum ſubitò apprehendit, & ſubito remittit: & poſt apprehenſionem, ac vbi æger iam decumbit, aliæ partes ſponte conualeſcunt, aliæ reſolutæ manent, & indies magis reſoluuntur, vel etiam ad conuulſionem diſponuntur, & partes quædam, in quarum neruos vaporoſa, vel ichoroſa materia decubuit, iis contractis, conuelluntur. Quæ omnia magis confirmat antegreſſa victus ratio, & vrina, ac pulſus ſcorbuto propria. Quandoque & totum neruoſum genus ita debilitatur, &, ſi curatio vel negligitur, vel non rectè inſtituitur, adeo ad omnem motum impotentes ægri redduntur, vt nec manus admouere ori poſſint, ſed ab alijs cibum ingeſtum ſumere neceſſe habeant, & toto vitæ tempore domi claudi deſideant.

Paralyſin hanc antecedere quandoque ſolent, vt poſtea etiam dicetur, tumores quauis parte erumpentes, qui eadem facilitate, qua oriuntur, euaneſcunt, & cum ortus ſui principio parti affectæ leuem & momentaneam Paralyſin inferunt, vt teſtatur Eugalenus *pagina* 109.

Qua ratione autem paralyſis ſcorbutica excitetur, & præcipuè quomodo dolor ventris ſcorbuticus in paralyſin mutetur, variè ab autoribus diſputatur. Hoc quidem verum eſt, & facilè concedimus, paralyſin in Scorbuto à materia ad cerebrum, atque inde ad neruoſum genus tranſmiſſa, vt & tremores, conuulſiones ac conuulſiuos motus excitari poſſe. Verùm ſi de paralyſi, quæ dolores illos ventris in ſcorbuto ſequi ſolet, quæratur, non neceſſarium eſſe ſemper, vt materia primùm ex inteſtinis ad cerebrum, & hinc in neruos feratur, ſed propiores vias eſſe putamus, vt *in Inſtit. libr. 2. part. 3. ſect. 2. capit. 5.* dictum. Hoc ſaltem his addimus, aliam adhuc viam, per quam materia iſta ad ſpinalem medullam deferri, & paralyſin efficere poſſit, monſtrare recentiores Anatomicos, nimirum ramum quendam, qui ab arteria aorta, non longè à ramo meſenterico porrigatur, & ſerpat in ſpinam, eiuſque vertebras. Ab inteſtinis enim per arteriam meſentericam in arteriam aortam, tandemque per ramum hunc in ſpinalem medullam materia transferri, Paralyſinque efficere poteſt.

Neque ab iſta ſententia nos illud dimouet, quod cerebrum motus omnis animalis eſt principium, quodque, ſi per venas vel arterias materia tranſportetur, in totum corporis habitum æquabiliter, non tantum ad artuum muſculos diffundi deberet; quodque humores iſti neruis communicari non poſſe videntur. Etenim ſolum cerebrum ad motum non ſufficit, ſed nerui & muſculi etiam requiruntur. Deinde etſi materia iſta ſæpe ad varias partes pellitur: tamen à natura ad ignobiliores ſolet depelli, & peculiariter neruoſo generi eam infeſtam eſſe, antea diximus. Sicut & hoc dictum, quod paralyſis iſta non eſt tam contumax, vt vera paralyſis, & proinde vt ipſis neruis inhæreat opus non eſt, ſed ſufficit, ſi tali ichore ſcorbutico ligamenta, tendines & muſculorum ſubſtantia imbuatur, & partes neruoſæ ad motum ineptæ reddantur. Videatur Eugal. *obſeru.* 17. 22. 23. 24. 25. 26. 28. 29. 30. 42. 50.

Tremorem etiam paralyſin quandoque antecedere modò dictum, & aliàs quoque quàm plurimis ſcorbuto laborantibus familiarem eſſe ſcribit Eugalenus *pagina* 219. Tremor.

Conuulſiones præterea ſæpe totius corporis, aut potius conuulſiui motus, & Epilepſia huic malo accidunt, vaporoſa aut ſeroſa materia, quæ ab humore maligno, ac peculiari modo, & ſpecifice corrupto attollitur, ad caput eleuata; quæ diſcuſſa ſæpe quaſdam inducias concedit, paulò poſt tamen iterum collecta & in caput eleuata idem malum excitat. Et hi conuulſiui motus plerumque cum febre coniuncti ſunt, & eadem facilitate, qua prehendunt, remittunt, iterumque recurrunt. Et ſolent illas conuulſiones præcedere vel totius corporis concuſſio, vel tremor, vel paralyſis, vel brachia & manus obrigeſcunt quaſi, ſed breui tempore, & ſæpe præter omnem rationem ſubitò in alium morbum, cataphoram, paralyſin, modò euaneſcentem, modò præter expectationem redeuntem tranſeunt. Quæ ſigna, in primis verò vrinæ turbidæ, & craſſæ huic malo propriæ, hanc conuulſionem à conuulſione ab antiquis deſcripta diſcernunt. Eugalen. *obſeru.* 50. 54. 63. 69. Conuulſio, Conuulſiui motus, Epilepſia.

Nonnunquam tamen particulares conuulſiones excitantur, vapore illo prauo peculiarem aliquem muſculum, vel neruum occupante, eumque vel acrimonia, vel peculiari proprietate vellicante. Particulares autem iſtæ conuulſiones nonnunquam abſque febre ſunt, nonnunquam cum febris indicijs, & nonnunquam poſt grauiſſimos dolores. Accidit interdum & tritis membrorum omnium iactatio, & concuſſio, cum leui reſolutione coniuncta. Pulſus in hac aliquando eſt magnus, quandoque durus, & rurſum paulo poſt mollis, ſemper vero in vno, ac pluribus pulſibus

inæqualis, vrinæ inconſtantes, vti obſeruauit Eugalenus, *obſeru.* 58.

Contractio membrorũ. Quandoque membrorum ad mouendum impotentia ita, & quidem paulatim incrementa ſumit, vt crura planè rigida euadant, tendinibus ad crus mouendum deſtinatis rigidis pæne, & duris in poplite euadentibus. Quandoque malum ita inualeſcit, vt ægri nullum amplius membrum, vel articulum habeant, quem extendere poſſint, & quaſi in orbem, vel globum contrahantur: quo morbo nautas ex longis, & moleſtis peregrinationibus redeuntes affectos, & contractos (hoc enim nomine potius tum, quam conuulſi, appellari ſolent) vidit Eugalenus, atque illud ſæpe ſatis diuturnum fuiſſe teſtatur. Idem etiam tali ad poplitem retractionem obſeruauit, *pag.* 94. *obſeru* 13. 16. Non credibile verò eſt illud à vapore ſolum, vel totum neruoſi generis principium, vel partialem aliquem neruum occupante, ſed potius à rigiditate tendinum prouenire. Cum enim, vt ſuprà diximus, tartareus ille, ſed ſero dilutus, humor etiam neruos, & tendines occupare ſoleat, ſi aqueus ille humor abſumatur, & diſcutiatur, ac craſſas partes deſerat, eæ ibi relictæ exſiccantur; vnde tendines indurantur, & rigidi redduntur; quod præcipue in cruribus, & tendinibus eius contrahentibus in ſcorbuto laborantibus vel tactu deprehendi poteſt.

His reſolutionibus, conuulſionibus, & contractionibus accedit quandoque ſymptoma, rarius quidem, ſed quod obſeruauit ſemel atque iterum D. Salomon Albertus, & deſcripſit, *ibid.* 112. *de Scorbut.* quod ſcilicet nonnullis cardo oris, in quo gena inferior ſub via audiendi vertitur, non aliter, atque compago genuum obrigeſcit, iiſdemque os ſtrictius conniuet, quo minus in rectum queat diſpandi; ſqualido, terrenoque humore in iuncturam illam, & huius vincula, quibus maxilla inferior aurium radicibus affirmata eſt, quæque motum liberum, & expeditum cardinis modo maxillæ largitur, altius imbibito, atque infarcto. Idque non ſine ſenſu doloris fieri docet, quem ipſa *τάσις* in articulo, & neruaceis corporibus ipſum circumdantibus excitat, quique inter manducandum, & oſcitandum exacerbatur.

Genarum rigiditas.

Apoplexia. Apoplexia quandoque etiam, materia ad caput & cerebrum adſcendente, excitatur. Quam apoplexiam etſi ſe nunquam vidiſſe ſcribat Eugalenus, *pag.* 123. teſtatur tamen ab amicis obſeruatam fuiſſe. Et ipſe memini, virum illum Nobilem, de quo infrà dicetur, cuius gangræna ſcorbutica digitos pedum apprehenderat, apoplexia illa extinctum fuiſſe, quod euenturum prædixeram. Videantur etiam de his, quæ *in Inſtit. libr.* 2. *part.* 3. *ſect.* 2. *cap.* 5. habentur.

Cæcitas ſubitanea. Cæcitatem ſubitaneam, cæteris ſenſibus integris, vapore procul dubio craſſo aut humore ſeroſo principium neruorum opticorum occupante, in ſtudioſo quodam excitatam fuiſſe, ſuprà dixi. Neque enim credibile eſt, humorem aliquem craſſum illam obſtructionem parere potuiſſe. Alias tàm facile, & citò cæcitas illa non remiſiſſet.

Sopor profundus & vigiliæ. Sopor quoque profundus nonnullos occupat, plerumque cum febre lenta continua, nonnunquam etiam intermittente, a vaporibus ad caput exhalantibus excitatus: ſed qui continuus non eſt, verum cum paroxyſmo aduenit, eodemque recedente & ipſe ceſſat. Alij contrà ob ſalſos, & acres vapores ad caput adſcendentes vigilijs infeſtantur, & ſi dormiunt, terrentur.

Triſtitia. Ægri ſæpe ſunt triſtes, ob defectum ſpirituum purorum, ac lucidorum, & abundantiam vaporum melancholicorum, quibus ſpiritus inquinantur.

Deliria. Ex iiſdem vaporibus ad caput eleuatis non rarò deliria excitantur, quæ vt inopinatò inuadunt, ita ſæpe facile remittunt: quæ non a calidis vaporibus, vt in morbis acutis accidit, ortum habent, ſed à vaporibus melancholicis, & malignis, ſpiritus turbantibus, ideoque non cum morbis acutis, ſed lentis coniunguntur: quibus ſignis ab alijs delirijs diſcernuntur, vt & vrinis ſcorbuto proprijs, craſſis, rubris, abſque multa ſiti, pulſu item & victu, quo vſus eſt æger. Quale delirium & hic aliquando vidi in ſcorbuto cum paralyſi coniuncto, quod fœda crurum ſcabies, & vlcera præceſſerant: vt & in altero, cui venam in crure apertam ſanguinem copioſum fudiſſe, ſuprà *cap.* 1. dixi; cui & in dorſo maculæ efflореſcebant, quique malum hoc ex fœtore cadaueris ſcorbuto extincti contraxerat.

Memoria læſa. Quod de delirijs dictum, idem de læſa memoria accipiendum. Læditur enim illa quandoque in ſcorbuto, & iiſdem ſignis cognoſcitur.

Cordis palpitatio. Neque cor ab hoc malo ſemper immune eſt. Primò enim palpitatio cordis per interualla recurrens à vaporibus hiſce prauis & malignis ad cor exhalantibus interdum excitatur; vti id in quadam fœmina obſeruauit Eugalenus, *obſeruatione tertia*, & ipſe aliquoties annotaui.

Lipothymia. Lipothymia deinde ſæpe hoc malum comitatur, qua nonnulli, teſte Eugaleno, *pag.* 321. ſubitò extincti fuerant, vaporibus hiſce ad cor exhalantibus. Vnde lipothymiam pro certo ſigno habet Eugalenus, adeò, vt ſcribat, *pag.* 321. Qui in paruo, quantum ad ſenſum, morbo, ac febre, à qua decumbentes parum, aut nihil pati videntur, ſubitò, ac præter rationem animo linquuntur, aut ad animi deliquium proni ſunt, hos ſcorbuto laborare, certò tibi perſuadere debes. Solet autem lipothymia hæc maximè ægros corripere, cum in lecto ſe erigunt, vel è lecto ſurgunt; motu procul dubio prauis illis & malignis vaporibus commotis. Eſtque illa interdum tanta, vt ægri ſubitò & inopinatò extinguantur; cuius rei notabilia exempla habet Eugalenus, *obſ.* 38.

Strangulationis metus. Pluribus quoque accidit, vt de obſtructione ventriculi ad os vſque inſtar pali totum œſophagi meatum obſerante, & ſuffocationem minante, grauiter conquerantur, vti refert Eugalenus, *obſeru.* 11. 41. Et id inprimis cibum ſumpturis accidit, qui cùm primum bolum deglutituri ſunt, in præſentiſſimo ſuffocationis periculo verſantur; vti id ipſe in duobus viris obſeruaui, quorum alter hoc malo ita periculosè affligebatur, vt ſæpe affirmaret, ſe cibum ſumpturum non minus metuere, quam eos, quibus carnifex laqueo ad ſuffocandum paratus adſtat. Neque idem liberè, & abſque ſuffocationis periculo cibum capere poterat, antequam dimidium cereuiſiæ cantharum exhauſiſſet. Is plerumque, vt ſuffocationis periculo ſeſe liberaret, ianuæ parte ſuperiore manibus prehenſa, pedibus pendulis totum corpus concutere neceſſe habebat. Quod proculdubio accidit, vaporibus adſtringentibus, & ſtypticis adſcendentibus, & vel œſophagum diſtendentibus, & vicinam tracheam comprimentibus, vel tale quid inferentibus, quale pyra & alij fructus auſteri ſolent. Vidi alium, cui loquendi potentia auferretur, nonnullis apoplecticum quid eſſe exiſtimantibus; cum potius partium linguam mouentium à vapore, vel ſeroſo humore contractio, & quaſi quædam conuulſio eſſet; cùm æger ipſe poſtea referret, ſe eò loci dolorem, & contractionem quandam ſenſiſſe.

Appetitus deiectus. Appetitus quidem etiam ſæpe in ſcorbuto deiici ſolet. Sed habet hoc cum alijs morbis commune, neque ipſe peculiare aliquod indicium exhibet. Non raro tamen etiam appetitus integer eſt: quod accidit pro diuerſa humoris ex epate, liene ac vicinis partibus in ventriculum confluentis conditione.

Sitis. Sitis vero hoc peculiare habet, quod ſit nulla, aut nullius momenti, inſignis verò corruptionis notas vrinæ exhibeant præcipue ſi ab obambulantibus, & om-

nia

nia vitę munia ſine offenſione adminiſtrantibus tales reddantur, certiſſimum ſignum ſcorbuti ſit, vt hac de re Eugalenus, *pag.* 33. ſcribit.

Ructus. Ructus perpetui quandoque hoc malum comitantur, vt Eugalenus, *obſeru.* 2. docet. Et noui virum, qui hypochondriaca cum non leuibus ſcorbuti ſuſpicionibus laborabat, qui continua ſputatione, & ructibus ita moleſtabatur, vt ſępe intra horam vnam atque alteram vel centies ructaret.

Vomitus & vomendi conatus. Quandoque cum hoc morbo coniungitur vomitus, imo humores ſępe, vt in cholera, ſuprà, & infra deijciuntur, cum ventris doloribus, & torminibus; quandoque tamen nihil conatu illo dignum reijcitur, ſed potius eſt inanis vomendi conatus. Talis autem vomitus ab alijs vomitibus dignoſcitur, quod, pręter alia ſcorbuti ſigna, nulla ventriculi grauitas, dolor, intemperies, aut aliud quid eorum, quę vomitum pręcedere ſolent, anteceſſit; quodque ęger etiam difficilis coctionis cibos & auidè appetiuerit, & facilè concoxerit: ac vomitus interdum pręter rationem, & ſpem remittit, rurſum tamen. atque ex improuiſo recurrit: neque ventriculum roborantia medicamenta aliquid auxilij afferunt; cùm vi adſtringendi materiam circa pręcordia detineant, eamque altius imprimant. Et notat hoc etiam Eugalenus, *pag.* 22. *& ſeqq.* vbi pluribus de hoc ſymptomate agit, quod à lacte, & lacticinijs à quibus aliàs in ſimili affectione lęduntur ægri, ſępe melius hic habeant, quàm ab omnibus ventriculum corroborantibus medicamentis, proculdubio, quod à lacte acrimonia & prauitas humoris ventriculum vellicantis demulceatur, & mitigetur. Eugalenus, *obſeru.* 33. 35. 39. 43. 44. 45. 46. 49.

Sputatio continua & ſaliuatio. Eſt & ſcorbuticis familiaris copioſa, & continua ſaliuę & ſputi reiectio; quod generatur cum ex vaporibus, qui ex humoribus in locis ventriculo vicinis hęrentibus ad os eleuantur; tum ex cibis maxima ſui parte in ventriculo corruptis, & in eandem ſubſtantiam mutatis, & ſecundum ductum membranę œſophagum inueſtientis in os euectis; vnde etiam corpus ob alimenti defectum paulatim extenuatur. Inprimis verò ſaliuationis huius copioſę cauſſa eſt, quod ſerum & aqua illa, quę partibus craſsis vehiculum prębebat, è liene ad ventriculum effunditur, pręcipuè quidem per vas breue, ſed & alia vicina vaſa. Vnde & alij quidam melancholici ſcreatores & ſaliuatores ſunt. Et hęc illa eſt pituita, quam nonnulli in melancholicis ponunt. Etſi enim fieri poſsit quandoque, vt in morbi progreſſu, ac ventriculo iam valde debilitato, pituita aliqua generetur in ventriculo: tamen illud, quod à plurimis pro pituita habetur in melancholicis, eſt illa aquoſa humoris melancholici pars quę è liene in ventriculum effunditur. Annotauit tales ſputationis copioſę hiſtorias Eugalenus 41. *p.* 205. *obſeru.* 68. Idemque obſeruaui in viro cuius antea, mentionem feci, qui inter edendum continuò, & copioſiſsimè exſpuebat, & frequentiſsimè ructabat.

Alui fluxus Nonnunquam alui fluor, & diarrhœa quędam in ſcorbuto infeſtat, qua feces nunc quidem compactę, ſed copia ingeſtum cibum excedentes, coloris varij, nunc herbacei, nunc cineritij excernuntur; nunc liquidę confertim, & magna copia eijciuntur. Differt hic fluxus à lienteria, quod in lienteria cibus crudus, & inconcoctus deijcitur, à diarrhœa verò vulgari, quod in ea deijciuntur humores liquidi copioſi, & varij coloris, hic verò vel feces compactę ſunt, ſed copia cibum ingeſtum excedunt, coloris nunc herbacei, nunc cineritij, aut ſi ſint liquidę, maiori quantitate, & magis confertim, quàm in diarrhœa, fluunt, & nocturno ac diuturno pariter tempore durant; cum in diarrhœa deiectiones interdiu magis fieri ſoleant, ſicut in viſcerum obſtructionibus veſperi, & noctu.

Fluxus autem huius cauſſa plerumque eſt debilitas epatis, & venarum, quæ alimentum, vti debent, non attrahunt, quod in primis vijs relictum corrumpitur, & cum alijs humoribus miſcetur, atque ita per aluum excernitur. Deinde ipſe etiam lien ſępiſſimè cauſſa eſt huius fluxus, ſeu, vt Ariſtoteles, 3. *de part. animal. cap.* 7. loquitur (ſicut hunc locum corrigit Cl. D. Hofmannus, *de vſu lienis cap.* 14.) *διὰ τὴν ἐνταῦθα παλίῤῥοιαν τῆς ὑγρότητος, πολλοῖς καὶ κοιλίαι ὑγραὶ γίνονται τοῖς σπληνώδεσιν, ὥσπερ σκληραὶ τοῖς λίαν οὐρητικοῖς, διὰ τὸ ἀντιπεριστᾶσθαι τὰς ὑγρότητας*: id eſt, ob humoris, qui ab inteſtinis ad lienem iuit, ad inteſtina refluxum, quibuſdam aluus humida eſt. Cùm enim lien plurimum aquæ attrahat, eandem ad aluum quandoque remittit, vnde fit aluus fluidior. Quod docet etiam Hippocrates, 6. *Aph.* 43. 48. *&* 1. *de morbis, de leucophlegmatia loquens.*

Poteſt tamen etiam huc facere ſeroſi humoris copia, ſi accedat aliqua cauſſa externa eum commouens, qualis eſt conſtitutio aeris autumnalis. Frigus enim cum poros cutis denſet, facit, vt ſerum per eos, ſeu ſudoris ſeu halitus forma, amplius euadere nequeat, & proinde ad inteſtina, quaſi corpori ſentinam, confluat. Imò frigus per corporis poros, qui adhuc à conſtitutione æſtiua & calore meridiano ac tepore lecti patent, alius ſeſe inſinuat, & è vaſis extremis ſerum, quod ſanguini exactè commiſtum non eſt, verſus maiora vaſa repellit. Quod dum per vias, quibus in ambitum corporis fluxit, refluit, & viſcera ac ramos meſaraicos & gaſtricos perfluit, quicquid ibi bilis & aliorum excrementorum inuenit, abſtergit, ab inteſtina ſecum rapit; vnde deiectiones aquoſæ & ex parte blioſæ vel limoſæ fiunt.

Nec verò abſonum, eoſdem alui fluxus prouenire poſſe à febre, dum ſcilicet à calore febrili ſeroſus humor efferueſcit, neque tamen per poros cutis clauſos exhalare vel exſudare poteſt, vnde ad inteſtina confluit.

Quacunque autem de cauſſa, & quocunque modò generetur fluxus alui in ſcorbuto, hoc peculiare habet, quod adſtringentia medicamenta planè noxia in eo ſunt. & ſummam anguſtiam, ſpirandi difficultatem, ac animi deliquij & ſuffocationis periculum inducunt; cum materiam vitioſam in venis detineant, & in viſcera magis impingant.

Sæpe quoque fluxus alui ſanguinolenti accedunt, dyſenteriam æmulantes, qui accidunt, cum ſanguis craſſus, & feculentus in venis abundans per extremitates earum in inteſtina deſinentes in ea effunditur, & hinc per aluum non excrementis permixtus, ſed ab his ſeparatim, & ferè plerumque ſine omni dolore, ac torminibus excernitur: qua ratione à dyſenteria differt, & alia etiam ſcorbuti ſigna, anguſtiam, difficilem reſpirationem &c. coniuncta habet. Cuius rei notabile exemplum ſuperiore anno in ſtudioſo quodam hic obſeruaui qui cùm febre continua, & malignam æmulante laboraret, non tamen obſcura ſcorbuti ſigna haberet. & victus ratione ſcorbuto generando apta vſus eſſet, vrinas ſcorbuticas, pulſum paruum, ac debilem, ſummam anguſtiam, febrem lentam, & maligna longè diuturniorem, ſitim ferè nullam, etſi lingua fiſſuras etiam contraheret, haberet: in morbi progreſſu copioſiſſima ſanguinis ſinceri per aluum deiectio ſecuta eſt; quæ procul dubio accidit, quod cum natura humorem vitioſum per aluum deijcere conaretur, orificijs venarum apertis ſimul ſanguis effluxit, ſicut ſæpe in hæmorrhagijs narium criticis natura vitioſos humores ſine ſanguine euacuare non poteſt. Poſt hunc ſanguinis fluxum indies quidem melius habere cæpit, ſed longè tardius, quam poſt criſes, quæ in acutis, & malignis febribus contingunt, accidere ſolet. Tandem febre ceſſante ipſa ſtomacace ſcorbutum apertiſſimè prodidit, quæ febrem hanc cum inſigni oris fœtore — Alui fluxus ſanguinolentus.

ſecuta eſt grauiſſima; quę tamen & ipſa tandem idoneis remedijs adhibitis ceſſauit.

Alui adſtrictio.

Aluus contra in ſcorbuticis ſępe adſtringitur, vt annotauit Eugalenus, *pag.* 20, & Foreſtus, *lib.* 20. *obſeru.* 11. vt etiam in alijs melancholicis & hypochondriacis fieri ſolet, qui plerumque ſunt alui ſicciſſimę, vt vix poſt tertium aut quartum diem ſemel deijciant. Cuius rei cauſſa eſt, quod aquea illa humiditas, quibus feces dilui debent, aliò, ad lienem ſcilicet & renes, transfertur: & melancholici illi ac ſcorbutici, quibus aluus ſiccior eſt, aut plurimum mingunt, aut plurimum ſudant, quod aliàs etiam fieri conſueuit, vt ex 4. *Aphor.* 83. patet. Quandoque tamen alui illam pertinacem, & quę ſępe nullis medicamentis cedit, adſtrictionem prouenire putamus ab inteſtinorum reuulſione, & retractione ſurſum facta, de qua ſuprà, *de dolore inteſtinorum*, diximus. Quod vel ex eo patet, quod nullum pręſentius huius doloris, & alui adſtrictę eſt remedium quam diuulſionem, & retractionem membranoſi generis relaxare, & potenter humectare.

Sudor copioſus.

Vt in quartanarum declinatione ſudores copioſiſſimi ſunt: ita & in ſcorbuto ſępe ſudores copioſiſſimi fluunt, qui etiam media hyeme ſub leuiſſimis tegumentis erumpunt. Aquoſus enim humor, quem lien copioſius attrahit, non ſolum per vrinam, ſed & per ſudores ſępiſſime euacuatur; cum ſit eadem ſudoris & vrinę materia. Et cum illę anxietates plurimos affligere ſoleant, non ceſſant, niſi vapores illi praui per ſudores diſcutiantur. Sequiturque plerumque ſudores iſtos copioſos ἀτροφία.

Hæmorrhagia narium.

Hęmorrhagię quandoque etiam in ſcorbuto accidunt, proculdubio ſanguine ſeroſo, & ſalſo, imò prauo, & corrupto naturam ad excretionem ſtimulante. Et quidem narium hęmorrhagia frequentior eſſe ſolet, & ſępe ſcorbuticos affligere. Rarius eſt, quod à me obſeruatum, ſupra etiam relatum, venam in cruro apertam copioſius ſanguinem per aliquot dies fudiſſe, etſi vix orificij veſtigium appareret. Idem in labiis accidiſſe obſeruauit Clariſs. Dn. D. Doringius, vt ſupra dictum.

Menſes albi, ſemen aquoſum.

Fœminis menſes ſubſiſtunt, & pro menſtruis fluxu albo, ſalſo, & acri laborant, quo viri facilè inficiuntur. Viri etiam ad generandum inepti redduntur; cum ſemen aquoſum, & vitioſum in iis generetur.

Color faciei.

Facies fit pallida, & liuida quaſi, aut ex pallido in fuſcum vergit. & maximè interdum labia, & palpebrę, atteſtante id Eugaleno, *obſeru.* 8. 18. 19. Et enim cum quales ſunt humores in corpore, talis ſit color in cute: ſanguiſque in ſcorbuticis non purus ſit, ſed nigris, & ichoroſis humoribus inquinatus; talem colorem in facie excitari, mirum non eſt. Nonnunquam tamen, & per interualla quędam, facies rubore, & calore quodam, ſed ſubitò iterum euaneſcente perfunditur: Germani appellant, einfliegende Hitze, ex vaporibus calidis e colluuie humorum, qui in hypochondrijs, pręcipue circa epar, hęrent, eleuatis.

Icterus.

Quandoque icterus ſcorbuto coniungitur. Anno ſuperiore oblata eſt mihi fœmina curanda, quę febri continua cum ictero, & grauiſſima cardialgia laborabat, cuius corporis conſtitutionem cum diligenter perpenderem, ſubeſſe ex vrina & anguſtia pectoris ſcorbutum ſuſpicatus ſum. Neque fefellit me opinio. Paulò poſt enim maculę copioſę in tibijs & pedibus erupęrunt. Habuit ille icterus ortum non ex obſtructione veſiculę fellis, ſed ex flauo humore in epate, à colluuie ſcorbutica læſo, copioſius genito, & in totum corpus effuſo. Quę facilè, atque intra paucos dies curata eſt, medicamentis antiſcorbuticis cum epaticis moderatè frigidis mixtis. Curaui & aliam fœminam, quę cum quartana laboraſſet, & ſcorbuti non leuia indicia haberet, faciei, & corporis totius color, qui in ſana erat floridus, in liuidum & nigrum mutatus eſt, & non abſimilis nigro ictero euaſit.

Odor corporis & anhelitus.

Solet interdum totum corpus odorem grauem, præcipuè ſudantibus, ſpirare. Et halitus oris ferè omnibus ſcorbuticis fœtet, vt adſtantes eum vix ferre poſſint, & nares auertere cogantur, vt qui ſæpius cum ſcorbuticis conuerſatus eſt, non leue hinc ſcorbuti indicium capere queat.

Horrores.

Horrores pręterea frequentes, quos nullus, aut quam minimus calor ſequi ſolet, interdum ſcorbuticos inuadunt, & eodem die interdum bis, vel etiam ſæpius inuadunt. Eugalenus, *obſ.* 1. 48.

Calor nocturnus.

Accidit etiam interdum calor p.n. febri non abſimilis, qui nocturno tempore plerumque inuadit ſine vllo horrore, frigore, vel rigore, duratque vſque ad tempus matutinum & plerumque ſudore ſuperueniente diſcutitur. Diſtinguiturque à febrili calore, tum quod ſine rigore, aut frigore inuadit, tùm quod certa interualla more quotidianæ obſeruat, nec tamen proprietates quotidianæ habet. Acciditque proculdubio, cum vapores, & ſeroſæ humoris melancholici partes nocturno tempore commouentur. Et frequentiſſimè accidit, cum chylus in ventriculo elaboratus ad lienem & vicinas meſaraicas defertur.

Febres.

Non rarò, & fortaſſe frequentius, quam multi opinantur, febres ſcorbuto coniunguntur; ſicut & quandoque in ſcorbutum degenerant. Plurimæ enim febres, qui hic ægros infeſtant, omnes notas febrium, à Græcis & Arabibus deſcriptas non obtinent, & proinde ſuſpicionem non leuem de latente ſcorbuto, vel diſpoſitione ad ſcorbutum ſæpe præbent. Sunt autem febres eæ varij generis. Quandoque enim ſunt lentæ, & continuæ; quandoque intermittentes, ſed quæ ſignis & notis intermittentium febrium ab antiquis deſcriptarum deſtituuntur, niſi quod typum quendam quotidianæ, vel tertianæ, vel quartanæ referunt. Quandoque etiam nullum typum obſeruant, & interdum bis de die, aliquando ter, quaterue inuadunt, interdum poſt 3. 4. 5. 6. 7. diem frigore, & horripilationibus quibuſdam, vt appellant, ægrum moleſtant, nullo ferè calore ſubſequente, aut annotauit Eugalenus, *obſeru.* 1. 48. 49. Interdum tamen, eodem teſte, *pag.* 42. æſtuans calor ſubſequitur, cum multa ad præcordia anxietate coniunctus, non infido mali huius ſymptomate.

Febrium ſcorbuticarum ab alijs differentia.

Ideoque omnia febrium ſigna & ſymptomata diligenter perpendenda, & cum ſignis febrium ab antiquis deſcriptarum conferenda, neque febres illæ dierum numero & acceſſionibus, ſed ſignorum proprietate æſtimandę ſunt. Tum enim in frigoris ſenſu, & duratione, caloris qualitate, & duratione, & ſuperuenientibus raris, ac a veteribus non enumeratis malis & ſymptomatibus, magna inter has febres, & a veteribus deſcriptas intermittentes apparebit differentia.

Nam primo frigoris ſenſus, pręter aliarum febrium morem, ſatis diu ſępe ad ſex vel ſeptem horas extenditur, antequam calor febrilis erumpat.

Deinde pulſus pręter rationem febris eſt tardus, debilis, & inęqualis, in declinatione pręcipuè; alias circa vigorem magnus, & durus eſt: vrina, qualem in ſcorbuto eſſe diximus. Ideoque ſi in loco, vbi aliàs ſcorbutus non rarus eſt, vel pręcedentibus cauſſis ſcorbutum generare aptis, quis cum vrinis craſſis, rubris, & fuſcis febricitare cęperit, pluribus ſubſidentijs in fundo apparentibus, a quibus tamen vrina ſupereminens nihilo clarior redditur, ſed craſſa, turbida, & ſubalbida vel rubra manet, non leuem ſcorbuti ſuſpicionem ſuggerit, & non vnius, ſed plurium humorum ſimul corruptorum talis vrina indicium eſt. Nutationes etiam vrinarum varię latentem ſcorbutum denotant. Sępe enim in febribus hiſce vrinæ varię ſunt, modo tenues, & citrinę, modò craſſę, turbidę, aliquandò rubrę, & poſt iterum tenues, iterumque craſſę, & conturbatę. De quibus Galenus, 4. *de*

rar.

rat. vict. in acut. docet; variam, & facilem vrinarum permutationem plures affectiones denotare, quæ nec eandem curationem, nec idem ſolutionis tempus habent. Cùm talibus ergo vrinis ſi pulſus paruus, debilis, & inæqualis, vel magnus, durus, & ſerratilis, abſque membranæ alicuius oſſibus adhærentis inflammatione, percipiatur, non leue etiam ſcorbuticæ febris indicium eſt.

Præterea initio acceſſionum plerumque tantæ ſunt membranarum, crurum, aliarumque partium vellicationes, vt diuelli, & dilacerari carnes ſibi conquerantur. Eugalenus, *p.* 214. *obſeru.* 45. Dolores iſti ſi in pedibus abſunt, adſunt tamen in dorſo. Ita in quibuſdam frigoris ſenſum, ac ſi frigida intus ad ſpinalem medullam effunderetur; in quodam retrò ad dorſum ſenſum caloris, in anteriore corporis parte ſenſum frigoris obſeruauit Eugalenus, *pag.* 43.

Rara quoque, & à febribus ab antiquis deſcriptis, & quæ in locis, vbi ſcorbutus notus non eſt, conſpiciuntur, planè aliena ſymptomata in febribus hiſce ſcorbuticis animaduertuntur, motus nimirum conuulſiui, lethargus, varij & vagi dolores, & febrium harum in alios morbos præter rationem mutationes.

Febres tertianæ.

Frequentiſſimè autem cum ſcorbuto coniunguntur febres tertianæ; quæ licet nothæ ſint: tamen ſigna tertianarum ab antiquis deſcriptarum non habent omnia, ſed iſtis, quibus diximus modò, notis ab ijs diſcrepant; tùm etiam hoc, quod ſiue alternis, ſiue ſingulis diebus inuadant, tertianarum ſimplicium, aut duplicium modo, nullus vel horror, vel rigor, imò ſæpe nec frigus vllum in ijs ſentitur. Inprimis verò vrinis ab alijs tertianis facilè differunt; quod in veris tertianis febribus vrinæ in initio ſunt tenues, citrinæ & ad monſtrandam iam incipientem humorum coctionem nonnunquam nubecula ſufficit: in febribus verò hiſce ſcorbuticis vrina craſſa eſt, & diuerſarum partium. Et quamuis in tertiana notha etiam vrinę craſſeſcant, & craſſum ſedimentum tandem ſubſideat: tamen id fit in febris declinatione, & coctionem ſignificat; cùm in ſcorbuticis hiſce febribus tales vrinæ craſſæ in principio appareant, & extremam humorum cruditatem ſignificent. Ita etiam Hippocrates, 2. *prognoſt.* 27. & Galenus, 4. *aphor.* 71. cum vrinas rubras cum rubro ſedimento ad fundum matulæ ſubſidente longiores quidem morbos deſignare, ſed ſine periculo eſſe dicit; id ſaltem de vrinis intelligendum, cum ſedimento ſubſidente vrina planè clara, & pellucida euadit, & propterea coctionem, & naturæ contra materiam morbificam victoriam ſignificat: in hiſce ſcorbuticis vrinis etſi quid ſubſideat; nubræ tamen partes crudæ, & incoucoctæ ſupereminentes vrinam turbidam reddunt; Idque ſummam cruditatem indicat, & morbum, qui non abſque periculo eſt, eiuſque incrementum ſignificat: obſeruatumque, plures cum talibus vrinis ſcorbuto laborantes præter medicorum expectationem extinctos fuiſſe. Tertianæ ſcorbuticæ exempla ſunt apud Eugalen. *obſeru.* 51. 52. 53. 54. Neque ab hiſce febribus diſcrepare videntur eæ, quas deſcribit Carol. Piſo, *de morb. a colluuie feroſa, obſeru.* 66. 67. 68. 69. Et tales febres ſcorbuti ſuſpicionem coniunctam habentes ſunt plerumque tertianæ, quæ ſub tempus vernum inuadunt, & poſt ſeptimum paroxyſmum quotidie affligunt: id quod ex pulſu & vrina apparet.

Quartanæ vt aliquando in ſcorbutum degenerare ſolent: ita ſæpe cum eo coniunguntur. Quæ etſi typum quartanarum obſeruant: ſignis tamen alijs plurimis ab ijs diſcrepant. Neque horrore, atque calore quartanæ reſpondent; ſicut nec pulſu, qui etiam in ipſo paroxyſmi vigore paruitatem, ac inæqualitatem retinet. Et ipſæ vrinæ tales, quales ſcorbuto propriæ, apparent. Vide Eugalen. *obſ.* 56. & Carol. Piſonem, *de morb. è colluu. feroſ. obſeru.* 91. 92. 93. Neque enim febres hæ à Piſone deſcriptæ Scorbuticis diſſimiles ſunt.

Quotidianæ.

Occurrunt quandoque quotidianæ febres, quæ tamen neque tertianæ duplicis, neque quotidianæ ab antiquis deſcriptæ notas & ſymptomata habent. Frigus enim plerumque eſt lentum, & longum, ad ſex, ſeptem, vel plures horas durans, in vigore ſitis magna, vrinę variæ, pulſus paruus & inæqualis in acceſſionis initio & extra acceſſionem, in vigore magnus, & durus. Adeſt procliuitas ad lipothymiam, quoties ſe æger mouet, anguſtia ad præcordia, & alia ſcorbuti ſigna. De quibus Eugalen. *obſeru.* 57.

Continuæ.

Cùm verò materia ſcorbuti cauſſa non ſemper primis vijs coerceatur, & includatur, ſed non raro in venam cauam, & arteriam magnam effundatur, atque ibi corrumpatur, ac putreſcat; id quod ſæpe ex ſanguine, venæ ſectione emiſſo, apparet, qui liuidus, & viridis quaſi conſpicitur: etiam febres continuæ excitantur, & ſcorbuto coniunguntur, quę tamen & ipſæ ab alijs continuis non parum differunt. Nam febres hæ continuæ ſcorbuticæ mitiorem calorem habent, & minori cum ſiti, ac inquietudine ſunt coniunctæ, aut ſi hæc ſint grauiora, tamen anxietas per interualla recurrens, & ad præcordia moleſta, & pulſus tardus, ac inæqualis febres has facilè ab alijs febribus continuis diſcernit. Quibus ſi accedant vrinæ craſſæ, & ſubrubræ, cum craſſo, ſubrubro, ac graui, & inæquali ſedimento, & ſitis minor ſit quam pro putredinis magnitudine, ſignum hoc multo firmius eſt. Vid. Eugalen. *obſeru.* 62. 63.

Frequentiſſima autem fere eſt febris ex continuæ & tertianę intermittentis typo mixta. Neque enim tales febres, etiam hic locorum ſatis frequentes, tertianę intermittentes vel purę vel nothę ſunt; vtpote quę ad puram *ἀπυρεξίαν* nunquam deueniunt; neque etiam tertianæ continuæ cum hæ ſine omni frigore, rigore, aut horrore exacerbentur; in illis verò vel ſingulis vel alternis diebus frigus percipiatur, aliaque ſymptomata conſpiciantur, quæ modò enarrauimus, & neque in continuis neque in intermittentibus tertianis apparere ſolent.

Peſtilentes.

Imò interdum & peſtilentiales, & malignas febres hæ ſcorbuticæ æmulantur, & maculæ illæ purpureæ, & nigræ, ſicut & tumores in inguinibus erumpentes, incautis imponunt. Verum qui cauſſas, quæ præceſſerunt, & omnia ſymptomata diligenter conſiderat, has febres à peſtilentibus, & malignis diſcernet. Nam & ſymptomata ſunt mitiora, & facilè vrina, & pulſus antè deſcripti à peſtilentibus febribus eas diſcernunt; & ſunt diuturniores hæ febres, quam veræ peſtilentes, atque accedunt alia ſigna, quæ ſcorbuto magis propria ſunt, quam peſti, vt neruorum reſolutio, & anxietas ſumma circa præcordia. Quæ etſi in peſtilentibus febribus quandoque etiam animaduertatur: tamen non ita, vt in peſte, illa eſt continua, ſed interrupta, ob vapores non continuo aſcendentes ex hypochondrijs. Atque hæ febres quoque non ſunt Epidemiæ, ſed Sporades, & longius, quam peſtilentes, extenduntur. Neque mirum eſt, quod febres ſcorbuticæ peſtilentes æmulentur. Humor enim Melancholicus, præcipuè ſi putreſcat, eſt peſſimus, & varia, pro humorum admiſtione, ſymptomata & morbos inducere ſolet. De quibus Eugalenus.

Tumores Faciei.

Variæ quoque tumorum differentiæ, materia ad ambitum corporis protruſa, vel ruente excitari ſolent. Quandoque enim facies intumeſcere, & inflari ſubitò ſolet; qui tamen tumor itidem facilè euaneſcit.

Pedum.

Sæpe impetu quodam feroſa materia deorſum ruit, quæ cùm à calore partium illarum, vtpote à fonte caloris remotiorum, debiliore diſcuti non poſſit, pedes intumeſcunt, & tumore œdematoſo corripiuntur. Quibus humore craſſo hypochondria repleta ſunt, in ijs limoſæ ac craſſæ humoris huius partes in hiſce locis tumorem durum & renitentem efficiunt.

Ru-

In inguine & glandulis, in muſculis.

Ruſticis, & nautis, ac qui ſimili ijs victus ratione vtuntur, tubercula dura in toto corpore erúpunt, nónunquam & tumores magni, & profundi cùm in inguine, & glandulоſis corporis partibus, tùm alibi, & in medijs muſculorum ſpatijs, doloris quidem, dum ægri quieſcunt, aut crus ſuper ſcamno, vel puluinari reponunt, expertia, inter eundum verò, & cruribus pendentibus grauiter ægros excruciantia, tumores Gallicos æmulantia, quæ à materia melancholica, & tartarea, vt Chymici appellant, in ambitum corporis à Natura detruſa, & ijs in locis hærente, & indurata proueniunt. Ortum enim habent hi tumores ex humoribus ſcorbuticis corruptis, dum tenuior pars humorum, à natura ad ambitum corporis depulſorum, diſcutitur, vel à calore febrili abſumitur, craſſa verò relinquitur.

Eorum à Gallicis tumoribus differentia.

Diſcernuntur autem à Gallicis tumoribus, quod in his apertis materia pinguis lardo ſimilis reperitur; quale nihil in tumoribus Scorbuticis apparet: præterea tumores ſcorbutici ſequuntur vitam triſtem, & calamitoſam; Gallici luxurioſam, vt hac de re ſcribit Eugalen. *p. 92. num, 18. obſeru.* 20. Nonnunquam hinc inde ſubitò in corpore tumores erumpũt, qui eadem facilitate & promptitudine, qua orti ſunt, euaneſcunt, & cum ortus ſui principio parti affectæ leuem & momentaneam reſolutionem inferunt, Paralyſinque antecedere ſolent. Eugalen. *p.* 109. Imo interdum tumores renitentes, duri, ſubrubri vel nigri & cruſtoſi in inguine & cruribus erumpunt, bubonibus peſtilentibus non abſimiles, verùm ſignis ſcorbuti ab ijs diſſidentes.

Eryſipelas die Roſe

Eſt & ſcorbuto laborantibus, vel ad ſcorbutum diſpoſitis ſatis familiaris illa phlegmones ſpecies, quæ, quod rubeo, roſeoque colore cutem tingit, vulgo *die Roſe* appellatur, quæque ſanguineos non ſolum, & plethoricos, ſed & ab hac conſtitutione longiſſimè remotos infeſtat, & nonnullos ſingulis ferè ſeptimanis, alios ſingulis menſibus, alios longiore interuallo, pro cauſſarum, cum internarum tum externarum atque adiuuantium, magnitudine & varietate, cum horrore, magno languore & anxietate, nonnunquam leuibus animi deliquijs, inuadit, & nunc hanc, nunc illam partem, pro vt hæc vel illa imbecillis eſt, apprehendit; quod indicium eſt, potius ab humoribus ichoroſis peculiari modo corruptis, aut vaporibus ab eiuſmodi humoribus corruptis reſolutis, quam ſanguinis copia prouenire; præſertim cum alia ſigna, quæ ex vrina, & pulſu, ac morbi huius motu, & quod facile de loco in locum, ſicut de arthritide diximus, migrat, conſentiunt: ſicut etiam horrores aliquot diebus eius eruptionem præcedere quandoque ſolent Eugalen. *obſ. 49.*

Hydrop.

Interdum non ſolum crura, ſed &, ſi morbus protrahatur, venter intumeſcit, vbi ſimul Epar, & Lien plerumque humoribus craſſis ita infarciuntur, vt tumor manifeſtus, & tenſio in ijs appareat. Id quod non mirum. Nam cùm colluuies humoris ſcorbutici præcipuè circa Epar, & Lienem hæreat, cùm à ſubſtantia, tum à vaporibus eius facultas horum viſcerum debilitatur, & praua inde in ijs diſpoſitio contrahitur, quam iterum alimentis elaborandis imprimunt; vnde vitioſorum humorum, præcipuè ſeroſorum, colluuies cumulatur, & tandem ad crura deſcendit; ſi materia ſit copioſior, vt tota ab ijs recipi non poſſit, quod reliquum eſt, intra viſcera hæret, & tùm naturæ robore in abdomen protruditur, tùm pondere ſuo eò ruit, & ventrem in tumorem attollit. Laborant autem hydropici iſti longè maiore reſpirandi difficultate, quam aliàs in hydrope fieri ſolet, nondum ſcilicet valde tumore diaphragma prementе, & plerique horum reſpirationem ſibi præcludi, & de anguſtia circa orificium ventriculi conqueruntur. Quæ cùm à craſſis vaporibus, & flatibus proueniat, vt ſuprà dictum, ijs diſcuſſis hæc reſpirandi difficultas, & anxietas remittit, quod aliàs in hydrope fieri non ſolet, & rurſum ijs collectis redit; ac præcipuè poſt purgantium vſum difficultas reſpirandi, & anguſtia augetur. Et ſi in corporibus plethoricis hoc malum excitetur, facies ſtatim liuida apparet, peccantiſque humoris indicium exhibet; tumor quoque multo durior, & tenſior eſt, quam aliàs in hydropicis fieri ſolet, ideoque neque altè, neque facilè digitorum impreſſionem admittit, vt aliàs in hydrope fieri conſueuit, & impreſſus digitus in aliquibus nullum, in aliquibus exiguum veſtigium relinquit.

Veſicæ in toto corpore.

Præter hanc hydropis ſpeciem alia adhuc occurrit, quam à veſicarum toto corpore, & qualibet eius parte exuberantium forma, Belgica lingua *Boelbunatter*, appellant, Cognoſcitur, quod ijs præcipuè accidit, qui victu minus melancholico vſi ſunt, humoreſque tenues, & aquoſos cum multis flatibus cumularunt, & quod antequam ſedem figit certam, aliam atque aliam corporis partem momentaneo tumore ac inflatione hic morbus attollit & diſtendit. Quibus verò humores minus mobiles ſunt, pedes primum, poſtea totum corpus duro & inæquali tumore paulatim aſſurgit, varijs tuberibus, ſua ſubinde quaſi cute circumſcriptis, extra reliquum tumorem extantibus; præcipue quidem in inguine, & ſcroto, quandoque tamen etiam in brachijs, ſcapulis, dorſo, reliquiſque corporis partibus. Accidit pulſus huic malo proprius, vrinæ modò craſſæ, rubræ & liuidæ, modò variæ, & inconſtantes, procedente tamen morbo crudæ, & tenues; præceſſeruntque plerumque alia ſymptomata, nauſea, alui deiectiones, languor, oris ſiccitas perpetua, & alia. Eugalen. *p.* 152. *obſeru.* 20.

Vlcera crurum.

Quandoque non ſolum maculæ in cruribus apparent, ſed & vlcera in ijs excitantur, ſicca ferè, & neque pus neque ſaniem ex ſe fundentia, vt rectè Eugalenus ſcribit, à cuius partibus magis eſt experientia, quam Hieronymi Reuſneri, qui vlcera ſcorbutica tenui ſanie perpetuo madere ſcribit. Vlcera autem hæc eos magis infeſtant, qui temperamento bilioſo ſunt. De quo

Vlcera Telephia.

Hippocrates, *libr. de intern. affect. Quicunque*, inquit, *ſplenem habent magnum, ſiquidem bilioſi ſunt, hi malis coloris ſunt, & malis vlceribus ſcatent*. Vlcera hæc cum maligna ſint, ea ad Telephia commodiſſimè referri cenſet Balduin. Ronſſeus, *de ſcorb. cap.* 7. Cùm enim Telephia dicantur ea vlcera, quod in tali vlcere Telephus Myſiæ rex conſenuerit. Ægineta, *libr. 4. capit.* 46. nomen hoc ſcorbuticis vlceribus non immeritò tribui putat.

Telephii.

Cùm enim Telephus omnem operam impenderit, vt pro diuturno vlcere aliquod medicamentum reperiret: tandem ſenio confectus reperit herbam, quam ſibi cognominem eſſe voluit, & ea ſanitatem recuperauit: cenſentque viri quidam docti, Telephium eſſe plantam vulgò cochleariam dictam: alij tamen fabariam eſſe cenſent, & ſatis multis probat VVierus, telephium non eſſe cochleariam. Verum non multum refert, ſiue Telephia, ſiue alio nomine appellentur hæc vlcera: hoc certum eſt, maligna, & curatu difficilia eſſe ob humorem Melancholicum, & prauum. Sine cauſſa verò hoc loco inuehitur in Ronſſeum Reuſnerus, qui hæc vlcera maligna eſſe ſtatuit, quod ab atra bile proueniant. Ipſe enim nititur falſa hypotheſi, quod ſaltem ab humore aquoſo ortum habeant. Etſi enim hoc verum ſit, quod Melancholia, quæ, vt ſuprà dixi, in ſcorbuto etiam concurrit, non tam aduſta ſit, vt ea, quæ cancrum excitat: tamen humor Melancholicus quicunque contumax eſt, neque facilè curationi cedit, & in ſcorbuto peculiarem corruptionem ac prauitatem ſortitus eſt. Ipſe tamen diffiteri non poteſt, humorem ſalſum Scorbuticis vlceribus ineſſe. Vlcera hæc interdum ita gangrænoſa fiunt, vt ne quidem ferrum infictum, vel admotum pyroticum ſentiant. Imò ex tali vlcere cruſtoſo ſæpe mortificatio totius cruris aduenire poteſt, niſi maturè cruſta à reliquo vlcere ſeparetur. Eugalen. *p.* 406. *obſeru.* 8.

Neque

Neque ſolum crura, ſed & alias corporis partes vlcera hæc interdum occupant. Ita obſeruauit Eugalenus vlcus ſcorbuticum, quod cum tumore ingenti ad Elephantiaſin accedente præter dimidiam faciem, & magnam ceruicis partem, naſum, & labia occupabat. Præter dictam faciei inflationem naſus liuidus erat, labia præ tumida, & nigra, oculi prominentes, & fuſco colore palpebræ tinctæ, & varijs puſtulis variegatæ: hæ ſerpendo quotidie labiis per totam ferè faciem diſpergebantur, ſubiectas carnes exedentes, & circa tempora in vlcus nigrum, tetrum, malignum, & glomeroſum, quod Carcinoma Græci vocant, deſinentes.

Penis. Refert idem Eugalenus, *p.221. numer.* 48. penem quandoque exulcerari, cum praua iſta materia, dum per penem cum feroſa ſanguinis ſubſtantia defertur, inter tranſeundum malignitate & acrimonia ſua teneram penis carnem erodit.

Imò non ſolum vlcera ſcorbuticos corripiunt, ſed & *Gangræna ſcorbutica.* grauiſſimum, etſi vulgo non ſatis cognitum & rarius, malum ſcorbuto quandoque accedit, mortificatio ſcilicet, & gangræna vel vnius, vel plurium corporis partium, præcipuè digitorum pedum. Incipit hoc malum plerumque circa pedis extremum cum nigris, & purpureis maculis, & lituris quaſi, & hinc paulò poſt vlcus cruſtoſum, & gangrænoſum, ſiccum, neque ſaniem, neque pus reddens apparet, digituſque vnus vel alter pedis emori incipit, & lienæ rubræ, ac purpureæ lituræ ſupra iuncturam pedis ſecundum tibiæ longitudinem apparent. Id quod Eugalenus etiam annotauit, atque ego ipſemet exempla eius rei duo vidi, vnum in viro quodam Nobiliſſimo, alterum in Pædagogo. Eſt verò huius gangrenę, ac Sphaceli à gangręna & Sphacelo vulgo deſcriptis magna differentia. Etſi enim in vtraque gangręna pars emoriatur, ac ſenſum omnem amittat, ac malum indies latius ſerpat: tamen non paucis diſcrepant. Gangręna enim illa vulgò nota ferè ex cauſſis manifeſtis & notis ortum habet, & in membro tali Sphacelo emortuo fętidus, ac aquoſus humor effluit, membrum molle, ac putridum redditur, & grauem, ac cadaueroſum de ſe fœtorem emittit, multumque breui tempore ſerpit, & plerumque hominem citò iugulat. Gangręna vero ſcorbutica ferè ſine cauſſa manifeſta inuadit, & lentè, ac tarde ſerpit, ac non niſi longo tempore hominem iugulat. Nobilis enim ille, cuius modò mentionem feci, vltra menſes tres; pędagogus verò vltra ſex menſes cum malo hoc vitam protraxit; ſicut Eugalenus ad duodecimam hebdomadam malum hoc protractum fuiſſe teſtatur. Pars planè ſicca eſt, nihilque effluit, & cum corrupta ferro aufertur, licet caro rubra offeratur, color tamen ille ruber paulò nigrior eſt, & ſequenti die & ipſa planè emortua deprehenditur: nullus quoque fœtor percipitur. Pręterea vbi primo malum vnum ſaltem pedem apprehendit, poſtea abſque omni cauſſa manifeſta, in altero etiam crure, & pede maculę, ac lituræ rubrę, vel purpureę apparere incipiunt, & paulo etiam poſt illius pedis digitus vnus, vel alter liuidus redditur, & planè emoritur; tandemque homo plerumque Apoplexia, quod Nobili illi accidit, vel Epilepſia accedente moritur.

Atrophia. Tandem etiam Atrophia hoc malum interdum ſequitur. Quibuſdam crura atrophia laborant, & ita gracilia redduntur, vt vix oſſibus hęrere videantur: Interdum & totum corpus ita emaciatur, vt vix cute, & oſſibus homines hęreant, & ſceleti formam referant. Quod accidit, quod partes vel etiam totum corpus bono alimento deſtituitur, & à vitioſis humoribus, qui affluunt, calor natiuus & vis nutrix partium ita debilitatur, vt nutritionem rectè promouere non poſſint. Et in principio quidem atrophia accidit, quod ob vitioſum nutrimentum facultas in nutritione fruſtratur ob errorem externum; vbi vero temporis progreſſu ipſis partibus ab humoribus continuò affluentibus vitioſa diſpoſitio imprimitur, non aliter ac in leucophlegmatia & ſcabie praua, læſa etiam facultate nutritio læditur. Et licet à varijs etiam cauſſis alijs ἀτροφία generari poſſit, vt ab vlcere pulmonis, aut alicuius alterius viſceris abſceſſu, à febribus, præcipuè hectica: tamen hic hæ cauſſæ omnes, earumque propria ſigna abſunt; contra pulſus, vrina, aliaquè, cùm quæ præceſſerunt, tùm quæ adſunt, Scorbutum arguunt, quæ hactenus ſæpius ſunt enumerata, nec toties repetere opus eſt: agitque de ijs Eugalen. *numer.* 33. *p.* 159. *& ſeqq. obſ.* 35. 36. 40. 46. Cor tamen à vaporibus putridis continuò afflictum etiam calorem & ſiccitatem præter naturam contrahere poteſt, atque inde tabes & atrophia in toto corpore excitari.

Atque ita morbos, & ſymptomata, quæ Scorbutum comitari ſolent, pleraque recenſuimus, ductu inprimis Seuerini Eugaleni, qui de hiſce omnibus accuratè & prolixè egit, & ſi curationem ſcorbuti eadem ratione adiecißet, omnibus, qui de ſcorbuto ſcripſerunt, palmam præripuiſſet, & de arte Medica optimè mereri potuiſſet. Etſi autem ex his ſignis omnia apud nos non ita ſemper ſunt euidentia, vt ijs in locis, quibus ſcorbutus quaſi patrius & vernaculus eſt: tamen qui ea, quæ circa ægros etiam in his & vicinis locis fiunt, diligenter conſiderauerit; iſtis ſignis ſatis ſæpe manifeſtis latentem ſub alijs morbis ſcorbutum, aut certè eius initia deprehendere poterit. Si quis verò eſt, qui putet, me nimium in recenſendis morbis & ſymptomatibus ſcorbuticis fuiſſe, is ſciat, me equidem cum ijs non facere, quibus nullus ferè morbus offertur, quem non ad ſcorbutum reducere conentur: interim qui experientiam diligenter conſulet, animaduertet, & hæc quæ enumerata ſunt, & forſan plura cum ſcorbuto mala coniungi poſſe.

CAPVT V.

Prognoſtica.

1. IN Prognoſtico inſtituendo Medicus cautus ſit, & omnes facultates principes earumque læſiones diligenter perpendat. Etſi enim pulſus plerumque in hoc morbo valde debilis, languidus & paruus ſit, ita quidem, vt medicis morbi huius ignaris mirum videri poſſit, cum tali pulſu hominem viuere poſſe: tamen inde mortem præſagire non licet; cum non morbi lethalis, ſed morbi peculiari modo facultati vitali aduerſantis ſignum ſit. Etenim vitali cordis facultati, vt & neruoſo generi, aduerſam qualitatem habet colluuies ſcorbutica. Vnde illæ cordis anxietates conuulſiui motus, paralyſis, varij dolores, & ſimiles affectus ſcorbuto tam familiares ſunt.

2. Malum hoc in principio ferè curatu facile eſt, & idoneis medicamentis adhibitis facilè cedit; cùm vitium ſaltem in humoribus conſiſtat, nec praua aliqua diſpoſitio viſceribus communicata ſit, & ſępe ſola dięta, ac pręcipuè aeris mutatio ad curationem ſufficiat.

3. Si verò radices agat, diuturnum malum eſt, & quod multa curatione indiget, & vix vnquam radicitus tollitur. Nam & humor melancholicus, à quo hic morbus ortum habet, natura ſua contumax eſt ac tardè mouetur, & morbos pertinaces ac diuturnos parit; & poſtquam humor ſcorbuticus ſemel ſimilem Epati, & Lieni diſpoſitionem impreſſit, vix ea planè extirpari poteſt; atque ob eam vel ſingulis annis, vel longiore interuallo, pro victus ratione, & alijs circumſtantiis, malum recurrit, nunc iiſdem, nunc aliis ſtipatum ſymptomatibus: viriquè cum eo ſæpe in annum nonum, decimum, vel plures; fœminæ in vigeſimum vel plures vitam protrahunt; proculdubio ea de cauſſa, quod in fœminis per menſes vitioſæ colluuiei pars aliqua euacuetur:

cuetur: donec tandem perpetuo languore contabeſcunt, ægrique, aliis atque aliis ſymptomatibus ſubinde ſuperuenientibus, grauiter affecti, & diu afflicti tandem ſæpe improuiſo moriuntur; Sicut in Iſlandia menſæ aſſidentes, aut aliud quid agentes repente concidere, & mori quandoque hoc morbo laborantes ſe ex oculatis, & fide dignis teſtibus audiuiſſe, refert Dodonæus, *in prax. Medic.* Humor enim contumax eſt, & vt non niſi longo tempore in corpore coaceruatur, ita et non niſi longo tempore tollitur, & optimis etiam remedijs reſiſtit.

4 Qui diætæ ſe adſtringi non patiuntur, quique in aſſumendis medicamentis difficiles & moroſi ſunt, raro integrè ab hoc morbo liberantur; ideoque etſi quandoque ſymptomata demulceantur, & ſcorbutus aliquomodo deuictus videatur; tamen ſi æger ab vſu medicamentorum deſiſtat, paulo poſt eadem vehementia morbus recrudeſcere ſolet, interdum cum iiſdem, interdum cum aliis, ſed æquè grauibus ſymptomatibus.

5. Plerumque ſcorbutus in cachexiam vel hydropem, nonnunquam & in dyſenteriam, ſæpiſſimè verò in tabem & atrophiam tranſit, & hominem lenta morte iugulat. Cùm enim, vt ſupra dictum, humores Scorbutici prauam & ſimilem diſpoſitionem viſceribus, inprimis lieni & hepati, imprimant, fit, aut læſa horum viſcerum facultate ſanguificatio lædatur, & ſeroſorum humorum ac flatuum copia producatur. Cùm verò vitioſi humoris colluuies ad ventrem protruditur, diarrhœam diuturnam, tandemque hydropem inducit. Cum etiam humores praui circa viſcera & in primis viis collecti cum ſanguine miſceantur & cum eo in totum corpus diſtribuantur, eum ad corpus nutriendum ineptum efficiunt: vitioſique humores cum ſua ſubſtantia, tùm prauis exhalationibus omnibus corporis partibus ſimilaribus vitioſam diſpoſitionem imprimunt, facultatemque nutrientem lædunt: cor etiam à vaporibus putridis continuò afflictum intemperiem calidam & ſiccam contrahit, atque inde tabes & atrophia in toto corpore excitatur.

6. Reſpiratio difficilis, & pectoris anguſtia periculoſum malum eſt, ob quam, ſi & Medicus, & adſtantes ſuum officium non faciunt, ſæpe ægri ſyncope præter expectationem pereunt. Si vero Natura fortior morbum diutius tolerare poſſit, plerumque in hydropem ægri incidunt, præcipuè ii, qui catharticis fortioribus ſæpe vtuntur.

7. Crurum maculæ quò magis ad liuidum, & atrum colorem tendunt, eò peiores ſunt; & ſi in vlcera aperta abeant, difficulter ea ſanantur. Indicat enim talis color latentem humorem atrum, & malignum, à quo excitata vlcera periculoſa ſunt, & difficulter curantur.

8. Scorbutus hæreditarius, & à parentibus propagatus, vt & qui a pueris quaſi adoleuit, difficulter admodum curatur, & vix vnquam extirpatur, & fere ſemper aliquæ eius reliquiæ remanent, quæ facili de cauſſa repullulant. Habent enim tales ſecum congenitam ſcorbuti cauſſam, & natiuam lienis imbecillitatem, quæ ope medicamentorum vix vnquam tollitur.

9. Pueris στομακάκη crebrius, σκελοτύρβη rarius accidit.

10. Periculoſius ſenes iuuenibus, & mulieres viris laborant, ſi ſcorbuto afficiantur. Senes enim calorem debilem habent, & cruditatibus obnoxii ſunt; ideoque morbi malitiam facilè ſuperare non poſſunt. Eadem de cauſſa & fœminæ magis periclitantur, præſertim eo tempore, quo fluxus menſium ceſſat, aut ante tempus ſubſiſtit, ſanguinis motu ad viſcera nutritionis conuerſo, humoribuſque vitioſis, qui cum menſibus euacuari ſolebant, in corpore retentis, & viſcera debilitantibus.

11. Quibus tormina ventris, & circum vmbilicum contorſiones continuæ adſunt, raro euadunt.

12. Tumores in variis corporis partibus ſubitò erumpentes, iterumque euaneſcentes, paralyſin præſagiunt.

13. Poſt paralyſin curatam nerui quidam, in quos feroſa, vel vaporoſa materia decumbit, contrahuntur, & conuulſionem illorum excitant.

14. Conuulſio ſcorbutica ſæpe ſubitò in paralyſin, cataphoram, vel tumorem, nunc euaneſcentem, nunc rurſum emergentem tranſit, prout materia ſcorbutica nunc huc, nunc illuc mouetur.

15. Gingiuarum tumor, atque eroſio, niſi maturè ſanetur, carnem ad oſſa vſque abſumit, & os tandem dentibus priuat. Quandoque liuor partem oris ſuperiorem, & palati partes penitiores apprehendit, & ſuperuenit putredo palati ac faucium inſignis, quod ſymptoma aliquibus impoſuit, vt ſcorbutum pro lue Venerea haberent, vtpote in qua nihil frequentius accidit, quàm oris fauciumque corruptio, quod malum & plerumque lethale ſignum eſt, & caloris natiui extinctionem ſignificat.

16. Vlcera crurum curatu difficilia ſunt, & periculo non vacant; cùm ab iis totum crus interdum gangræna corripiatur, quam tandem ſphacelus ſubſequitur, vnde totum corpus in periculum adducitur.

17. Vomitus, & humorum vitioſorum ſuprà & infrà reiectio parum ægris prodeſt, ſed potius ventris, & inteſtinorum doloribus plurimos longiore mora conficit.

18. Febres cum ſcorbuto non curantur integrè, ſi ſcorbuti curatio negligatur. Imò ſi indicationes, quas febris ſuppeditat, ſolum attendantur, æger ſæpe non parum læditur. Quæ res ipſa facit, vt febres hodie ſæpe tam diuturnæ ſint, quod latens ſub iis ſcorbutus non ſemper attenditur & cognoſcitur. Febreſque tales diuturniores vires ſæpe deiiciunt, ægrumque interficiunt, aut alium grauiorem morbum acceſſunt.

19. In febribus ſcorbuticis intermittentibus quandoque conuulſiui motus, vel carus in ſingulorum paroxyſmorum initio accidunt, qui tamen ſponte remittunt.

20. Febres continuæ ſcorbuticæ, ſi purgantibus medicamentis initio fortioribus, aut craſſo potu, aut medicamentorum calidorum vſu exaſperentur, plurimos ſubito animi deliquio ac ſuffocatione enecant atque occidunt.

21. Tumores crurum œdematoſi in hoc morbo diuturniores eſſe ſolent, minuſque promptè diſcutiuntur; cum & ſanguis craſſior ſitus ratione ad hæc loca tendat, & ob caloris in hiſce partibus à fonte caloris vitalis longè diſtantibus debilitatem diſcuti non poſſit.

22. In magnis lienibus ſanguis è dextra nare fluens, malum.

23. Cùm etiam quandoque liuidæ maculæ in cruribus deliteſcere, quandoque confertim efflореſcere ſoleant, dubiam hoc naturæ cum morbo pugnam indicat, & vbi morbus iam incrementum ſumpſit, vtrumque iam mortis inſtantis indicium eſt. Euaneſcunt maculæ, cum calor natiuus extinguitur, & qui reſtat exiguus, ad ſuum fontem refugit, & cum eo ſanguis partes exteriores deſerit. Cum vero in morientibus vbertim hæ maculæ efflореſcunt, materiæ prauitatis, & copiæ argumentum eſt, quæ calore natiuo iam ſuccumbente, neque amplius humores regente, iugo quaſi excuſſo, liberè diffunditur.

CAPVT

CAPVT VI.

De Curatione Scorbuti in genere.

Indicationes.

CVm omnia, quæ Scorbuticos infeſtant, mala & ſymptomata ab humore melancholico, crudo, ſeroſo, ſalſo, & peculiari modo corrupto originem habeant: danda opera, vt illa eius cruditas & prauitas emendetur medicamentis cum manifeſta, tum occulta qualitate eum corrigere valentibus; ipſe ex primis viis, vbi præcipua eius ſedes, vt & toto corpore, tollatur; obſtructiones, in liene inprimis, & vicinis venis, aperiantur; praua diſpoſitio viſcerum, lienis maximè, emendetur, & defectus ille in coctione & πνευματωσει ſalis, & humorum craſſorum corrigatur; ac ſcorbuticorum eiuſmodi humorum craſſorum generatio, remouendo cauſſas ad eorum generationem facientes, præcauetur. Seu, vt Foreſtus hac de re loquitur, quatuor intentiones ſunt curandi ſcorbutum; apertio, euacuatio, alteratio, & confortatio. Niſi enim plenitudo ſit amota, obſtructio aperta, & intemperies ablata, ac lien roboratus, æger nunquam curabitur; & quatuor illis adhibitis infinitos ſcorbuticos ſe curaſſe refert Foreſtus. Quod verum eſſe vt facilè credimus: ita curationis ab eo inſtitutæ hiſtoriæ docent, eum ſemper talia elegiſſe vel admiſcuiſſe medicamenta, quæ peculiari vi ſcorbuto aduerſantur. Diæta etiam ſit ita comparata, vt ad generationem, & augmentum humoris ſcorbutici non ſolum non conferat, ſed etiam ei ſit contraria.

Curatio.

Sanguinis euacuatio. Per hæmorrhoides.

Et primò quidem ſanguinis euacuationem quod attinet, ſi natura eius per hæmorrhoides euacuationem ſponte tentaret, id aptiſſimum eſſet. Et ſi per hanc viam natura aliàs vitioſos humores euacuare conſueuit, danda eſt opera omnibus modis, vt hæmorrhoides prouocentur.

Per venæ ſectionem.

Quod ſi de hæmorrhoidum fluxu nulla ſpes ſit, & ſanguinis ſit aliqua abundantia, præſertim ſi febris coniungatur, primis viis vel clyſtere, vel leni aliquo medicamento prius euacuatis, vena, ſi vires id permittunt, aperienda, vt ita vitioſi humores ſimul euacuentur, & natura reliquos facilius ſuperare poſſit; ſanguiſque ventiletur: cum videamus, naturæ ipſius ductu non rarò in principio huius morbi ſanguinem è naribus effundi.

Quæ vena aperienda.

Aperienda autem vena, vbi opus, in cubito, ſeu mediana, ſeu baſilica, & quidem lato ſcalpello, vt monet Vvierus, vt non ſolum tenues ſanguinis, ſed & craſſiores partes euacuentur. Si tamen vires aliquomodo iam ſint debiles, latam ſectionem diſſuadet Foreſtus, ne multum ſpirituum exhalet, & vires amplius debilitentur. Plerique ſectionem in ſiniſtro brachio inſtituendam cenſent. Equidem, vt *lib. 5. Inſtit. part. 2. ſect. 1. cap.* 17. dictum, venæ brachii ſiniſtri maiorem aliquam cum liene cognationem non habent, quàm venæ brachii dextri: τοκαθ' ἔξιν tamen, ob ξυῤῥοιαν, & ξύμπνοιαν illam occultam, & conſenſum partium dextrarum cum dextris, ſiniſtrarum cum ſiniſtris, etiam hic obſeruare forſan non inutile fuerit. Foreſtus etiam ſaluatellæ in ſiniſtra manu apertionem in ſcorbuto prodeſſe ſe experientia didiciſſe ſcribit: qua de re experientia conſulenda. Nam ratio eius rei nulla reddi poteſt. Poſtea, & præcipue ſi melancholicus ſanguis ad inferiora defluxerit, vt non ſine cauſſa ſuadet Ronſſeus, vena poplitis, aut malleoli aperiatur, vt materia ibi fixa quoque euacuetur. Et omnino commodum eſt, vt ſanguis peccans non ſemel, & vna vice detrahatur, nec vna tantum in vna parte vena aperiatur, ſed aliquoties id fiat, interiectis interuallis. Ita enim qui per varia corporis loca ſparſus eſt ſanguis vitioſus, commodius euacuari poteſt.

Quantum ſanguinis euacuandum.

Parcius autem ſanguis euacuetur; cùm largiorem ſanguinis miſſionem hic morbus reſpuat, vt Eugalenus ſcribit.

Si v. morbus iam radices egerit, & ſanguinis iam adſit magna corruptio, ac cacochymia cum nulla ſanguinis abundantia, eaque ita totum corpus occupauerit, vt iam maculæ effloreſcant, & alia externa ſigna in corpore hinc inde appareant, vix venæ ſectio tentanda, ne puriore, & ſubtiliore ſanguine effluente, & craſſiore illo, ac viſcido in venis ſubſiſtente, vires ægri debilitentur: ſed tùm potius ad cacochymiæ ſcorbuticæ præparationem, & euacuationem, primis viis tamen & ventre prius euacuatis, accedendum.

Præparatio humorum.

Præparationem ergo, & purgationem quod attinet, cum ſcorbutus fortia purgantia non ferat, ſed iis exaſperetur potius, vt aliquoties monet Seuerinus Eugalenus, omneſque eruditi Medici ipſa experientia edocti teſtantur; neque vna vice humores vitioſi euacuari poſſint: purgatio per ἐπίκρασιν rectiſſimè inſtituitur, ita ſcilicet, vt materia primum præparetur, & coquatur, & corruptio, ac putrefactio humorum ſuperetur, & cohibeatur, deinde purgatio lenis inſtituatur; & cùm materia ſcorbutica non ſit eiuſdem ſubſtantiæ, ſed ex diuerſis humoribus miſta, iterum ad præparationem accedatur, & hinc, ſi opus ſit, medicamentis idoneis humores præparati rurſum euacuentur. Quod niſi obſeruetur, & materia adhuc cruda, & ſpecifica humorum corruptione nondum ſuperata, purgantia exhibeantur, materia mota & conturbata anxietates multas parit. Imò obſeruatum, non paucos citra purgantium vſum conualuiſſe, vſurpatis medicamentis attenuantibus, incidentibus & peculiari vi ſcorbuto aduerſantibus.

Præparantia in ſcorbuto quæ ſint.

Itaque primò, vt experientiſſimi medici Salomonis Alberti, anteceſſoris olim mei, verbis vtar, ea vſurpanda medicamenta, quæ terreum, & feculentum humorem colliquent, attenuent, incidant, diſſipandoque abſtergant, vt ſoluta obſtructione, quod craſſius eſt, facilius in aluum corporiſque ſentinam excidat; quod tenuius, & ſeroſius, ad vias vrinæ deriuetur, & vtrumque adeo, quò vergit natura, per conferentia loca euacuetur. Nam & craſſiores ſæpe huius humoris partes cum vrina excernuntur, & cum ægri commodo vrinæ ferè nigræ, & turbidæ, quæque nigrum ſedimentum deponunt, emittuntur.

Regulæ generales in præparatione humorum obſeruandæ.

Monendum tamen de iſtis: Primò ad vniuerſalem methodum ſemper hic reſpiciendum, & naturam humoris, ac corporis conſtitutionem conſiderandam eſſe. Vbi enim frigidi, & craſſi humoris ſunt, & in iis, qui in frigido, humido, ac craſſo aere viuunt, attenuantibus, & incidentibus fortioribus, vtendum: in aliis mitiora adhibenda.

Deinde ſi morbus radices altius egerit, & diu iam durauerit, fortioribus remediis, & magis attenuantibus, & internis, quam externis, ſudoriferis, balneis, ac aliis. Tutiſſimum tamen eſt, ſemper à mitioribus incipere, & paulatim a fortiora progredi. Et ſi morbus curationi non cedat, & cum laudabilibus vrinis incrementum ſumat, ſignum eſt, medicamenta debiliora eſſe, quam morbi, & cauſſæ magnitudo requirit & propterea ad fortiora progrediendum.

Tertiò aperientibus & attenuantibus medicamentis, quæ in aliis morbis vſurpantur, ſolis fidendum non eſſe, ſed ea addenda, quæ peculiari proprietate huic morbo aduerſantur. Non enim eſt de nihilo, quod aliquoties monet Eugalenus, Medicos aliàs doctos fruſtra in hoc morbo, quem non rectè cognitum habuerant, curando laboraſſe, qui proculdubio & aperientia ac euacuantia, & alterantia, atque confortantia vſurparunt,

parunt; ſed fruſtra: cum cacochymiam ſcorbuticam cognitam non haberent. Neque enim quęlibet aperientia, vel humorem melancholicum alterantia hic ſufficiunt, ſed ſemper ea vſurpanda, & admiſcenda, quæ humoris huius naturam reſpiciunt. Ideoque etſi quæ obſtructiones epatis, lienis, ac vicinorum vaſorum aperiunt, & intemperies eorum corrigunt, quæque in alijs melancholicis affectibus vtilia ſunt, & hic locum habeant, vt radices *aperientes, ſcorzonera, caryophyllata, helenij, cichorij, polypodij, gentianæ rhapontici, ariſtolochia rotunda, ſcilla*; cortices *tamariſci, capparum*, folia *chamædryos, chamæpithyos, cuſcuta, agrimonia, fumaria, hyſſopi, lupuli, ceterach, ſcolopendrij, betonica, origani*; flores *geniſtæ, cichorij, è fructibus amygdala amara, baccæ lauri, iuniperi*, & ſimilia: ea tamen, quæ huius humoris proprium vitium peculiari vi corrigere poſſunt, ſemper addenda.

Poterit ergo primò talis potio parari.

℞. *Rad. cichor. fœniculi, polypod. q. a.* ℥. j. *cort. tamariſc. rad. cappar.* an. ℥. ß. *cochlear. becabung. fumaria, omnium recent.* an. M. j. *ceterach, chamædryos, hyſſop. capil. veneris, linguæ ceruinæ* an. M. ß *paſſular.* ℥. j. Coq. ſ. a Colaturæ clarificatæ ℞ ℥. xx. dulcoretur *ſacchar. cando*, & add. *cinamom.* ʒ. ij. F. potio pro 4. vel 5. doſibus: vel addatur *ſacchar.* q. ſ. & fiat *ſyrupus*, cuius ℥ j. ß. detur cum *aq. ſcolopendr. fumar. cochlear. naſturt. aquatic. becabungæ*.

Vel: ℞. *Aq. ſcolopendr. fumar. chamædr.* an. ℥. iij. *ſyr. de ſcolopendr. de fumar. byzantin.* ſ. an. ℥. j. *ſpir. vitrioli* ℈ ß. Fiat potio pro 3. doſibus. D. Salomon Albertus hoc digeſtiuum præſcribit.

℞. *Paſſular. minor. ſucco acetoſæ imbutar.* ℥. j. ß *rad. polypod. quern.* ℥. ß. *aſari* ʒ. ij. *biſtort.* ʒ. iij. *glycyrrh. oxylapathi* ana ʒ. ij. *cort. rad. cappar.* ʒ. iij. *tamariſci, ſem. aniſi, fœniculi* an. ʒ. i. ß. *agni caſti* ʒ. i. *vrticæ* ℈. iv. *herb. cuſcutæ, acetoſæ, capill. veneris, lichen. petrei, ceterach, lingua ceruina* an. M ß. *thymi, epithymi* an. P. ij. *flor. borrag. bugloſſ. violar.* ana P. j *cinamom.* ʒ. ii. Coq. in *aq. pura ad* ℔. i. In colatura clarificata diſſolue *ſacchar.* q. ſ. Coq. ad ſyrupi conſiſtentiam: Cuius ℥. i. ß. detur quotidie cum *aq. ſcolopendr. capill. veneris, lupuli* an. ℥. j.

Poterit & ſpiritus ſalis, cremor. tartari, tartarum vitriolatum vel ſpiritus tartari compoſitus, quem vulgo miſturam ſimplicem nominant, in iuſculo carnis vel alio conuenienti liquore exhiberi.

Materia hiſce vel ſimilibus medicamentis præparata, & vijs apertis, ad purgantia accedendum. Licet etiam præparantibus quædam purgantia admiſcere, vt aluus nonnihil laxetur, & humores ad aluum ſenſim deducantur. Eligantur autem, vt etiam ſupra dictum, leniora purgantia; cum fortiorum & vehementiorum purgantium vſu, ipſa experientia teſte, ægri in hoc morbo in præſentiſſimum diſcrimen adducantur, & vitæ periculum ſæpe conijciantur. Ideoque confectionem Hamech plerique docti abhorrent. Si tamen infundatur vel coquatur, mitior fit.

Vt: ℞. *Decoct. fol. ſenæ ſec. Auguſt.* ℥. iv. *confect. Hamech.* ʒ. i. ß. *el. diaphænic. roſar. Meſ.* an. ʒ ß. Bulliant ſemel atque iterum, & colentur. Colaturæ add. *mannæ* ℥ ß, Iterum colentur. F. hauſtus.

Vel: ℞. *Rad. polypod. q.* ℥. ß. *cort. rad. cappar. fraxini* an. ʒ. ij *abſinth. centaur. min. chamædr. ceterach.* an. M ß. *thymi, epithymi* an. P. i. *ſem. aniſi, fœniculi* ana ℥. ß. *hellebor. nigr. prap. fol. ſenæ el.* an. ʒ. iii. *rhabarb.* ℥ ii. *cinamom.* ʒ. ß. *conſeru. fumar. cochlear. borrag.* an. ℥. i. ß Contundenda contundantur, & affundantur *aq. vel vini, vel ſeri lactis* ℔. iii. ac in vaſe duplici coq. in baln. per horas ii. Colaturæ exhibeantur ℥ ii. manè, & horis duabus ante cœnam. Vtile eſt etiam hoc medicamentum.

℞. *Paſſular. polypod. q.* an. ℥. ß. *iniubar. ſebeſten.* an. num. vi. Coq. in aq. Colaturæ. ℞. ℥. viii. In iis infund. *fol. ſenæ el.* ℥. ß. *epithym. Cret.* ʒ. ii. *turbith. elect. helleb. nigr. præpar.* an. ℈. ß *zingib. caryophyll.* an. ℈. i. In colatura diſſoluatur mannæ ℥. ß Iterum coletur. F. hauſtus.

Vel paretur talis potio.

℞. *Rad. polypod. q.* ʒ. vi. *aſari, cort. tamariſc. rad. cappar.* an. ʒ ii. *chamædr. capill. vener.* ana M. i. *epithym.* ʒ. ß. *flor. borrag. bugloſſ. cichor.* an. ʒ. ii. *fol. ſenæ el.* ℥. i. *ſem. aniſi, fœniculi* an. ʒ. i. *paſſular. exacinatar.* ʒ. vi. Infund in ſ. q. *ſeri lactis*. In colatur. ℥. vi. diſſolu. *el. Indi, vel roſar. Meſue*, prout humoris natura poſtulat, ℥. ß. Iterum colentur. Add. *ſyr. de fumar. compoſ. vel de cichor. cum rhabarb.* ʒ. vi. M. F. potio purgans pro 2. doſibus.

℞. *Rad. polypod. q. ſcorzonera* an. ℥. ß. *fumariæ, cochlear.* an. M. ß. *ſem. endiuiæ, aniſi, fœniculi, carui* an. ʒ. i. *cort. rad. capparum* ʒ. ii. *ceterach, capill. vener. borraginis* ana M. ß. *fol. ſenæ* ℥. i. *agar. trochiſcati* ʒ. ii. *rhabarb.* ʒ. i. *flor. cordialium* P. i. *ſpica Indica, cinamom.* an. ℈. i. *ſchœnanthi* ℈. ii. Coquantur *in ſero lactis*. Colaturæ ℞. ℔. i. Adde *ſyr. de cichor. cum rhabarb. roſ. ſol.* an. ℥. i. *ſucci cochlearia vel ſcelotyrbici alicuius* ℥. i. ß. M. Pro duabus vel tribus doſibus.

Vel: ℞. *Rad. cichor. petroſelini, polypod. q.* ana ℥ ß. *cort. tamariſc. rad. cappar.* ana ʒ. ii. *helleb. nigr. prap.* ʒ. i. ß. *cochlear. naſturt. aq. becabung.* an. M. i. *ceterach, agrimon.* an. M. ß. *ſem. aniſi, fœniculi, agni caſti* an. ʒ. i. *paſſular.* ℥. i. Coq. *in ſ. q. ſeri lactis caprini*. In colatur. infund. *fol. ſenæ el.* ℥. i. *rhabarb elect.* ʒ. i. *flor. borrag. bugloſſ. geniſtæ* an. P. i. *cinamom. caryophyll.* ana ʒ. ß Colaturæ ℞. ℥. ix. *ſyr. de fol. ſenæ* ℥. i. *fumar. comp.* ʒ. vi. *cremor. tartari* ℈. i. M. Fiat potio pro 3. doſibus.

Vel: ℞. *Electuar. diacatholic.* ℥. i. *confect. Hamech.* ʒ. iii. Infund. *in decocto, vel aq. becabung. & cochlear.* ℥. iii. Poſtea colentur: add *ſyr. de fol. ſenæ* ℥. ß.

Pilulæ.

℞. *Pilular. tartarear. Quercetan.* ʒ. i. F. pilulæ mediocres.

Vel: ℞. *Pilular. aggregat.* ℈. ii. *tartarear.* ℈. i. *Extract. hellebor. nigr.* gr. vi. Fiant pilulæ xxi.

Vel: ℞. *Puluu. rad. gialapæ* ʒ. ß. *pilular. tartarear.* ʒ. i. *tartari vitriolati, puluu. ſem. ſinapi, naſturtij* an. ℈. ß Cum *ſucco abſinthij, vel fumar. vel oxymel. ſcillit.* F. pilulæ, quarum ʒ. ß. ſæpius ante cœnam exhiberi poteſt.

Pulueres.

℞. *Fol. ſenæ* ℥. ß. *epithymi, cremor tartari* an. ʒ. ii. *cinamom. caryophyll. galangæ, ſem. aniſi* an. ℈. i. *diagryd.* ʒ. ß. F. puluis: Doſis ʒ. i. Vel infundatur ℥. ß. in ſero lactis. Nec incommodè exhibetur puluis ſenæ noſtrę deſcriptionis.

℞. *Fol. ſenæ el.* ℥. i. ß. *cremor. tartari* ʒ. vi. *cinamom* ʒ. iii. *caryophyll. galang.* an. ʒ. ß. *diagryd.* ʒ. i.

Poſſunt quoque huius pulueris ʒ. ii. vel iii. pro ratione virium, in ſ. q. ſeri lactis per noctem infundi, & colatura manè exhiberi.

Commendatur etiam ad ſcorbutum extirpandum hic puluis.

℞. *Aloes. croci oriental.* an. ʒ. ii. *myrrha* ʒ. i. *Electuar. de ſucco roſar. in tabul.* ℥. ß. Fiat puluis, cuius ʒ. i. exhibeatur mane, & iterum ʒ. i. horis duabus ante cœnam, in lacte caprino, aut ſero lactis caprini, aut in lacte, in quo naſturtium aquaticum coctum ſit. Si propter aloes amaritiem puluis hic alicui minus arridet, pro tabulis de ſucco roſar. ipſum electuar. ſumatur, & F. pilulæ.

Vel: ℞. *Fol. ſenæ* ℥. ß. *epithymi, polypod. q. cremor. tartari, rad. rhabarb. monach.* an. ʒ. ß. *ſem. aniſi, fœniculi* an. ℈. ii. F. puluis.

Lauda-

Laudatur & hic puluis, cùm pituitoſus humor admiſtus eſt.

℞. *Fol. ſenæ, agarici trochiſc. creci, epithymi* an. ʒ. ij. F. Puluis. Doſis ʒ. j. vel ij.

Paſſulæ purgantes.

Vel parentur hæ paſſulæ purgantes.

℞. *Fol. ſinæ elect.* ℥. j. *mechoacann. albiſſ. polypod. q.* an. ʒ. vj *flor. cordial.* an. P. j. *cinam.* ʒ. ß. *ſem. fœniculi* ʒ. j. *glycyrrhiz. raſæ* ʒ. j. ß. Ebulliant in ſ. q. *aq. vel vini*, & macerentur per noctem in infuſione. Colaturæ leniter expreſſæ. ℞. ℔. j. cui adde *ſachar. alb.* ℥. ij. *mannæ* ℥ iij. Coquantur ad ſpiſſitudinem Iulebi *cui ſub finem adde ſucci cochlear.* ℥. ij. Rurſum ſemel atque iterum ebulliant. *Tandem add. crem. tartari* ʒ. vi. *paſſular. minor. lotar.* ℥. x. M.

Et maneant paſſulæ in infuſione, de quibus datur ℥. ß. vel j. vel ℥. j. ß. pro ætatis & virium ratione. Si opus eſt, poſſunt, dum ſumuntur, ℈ j. vel ij. extract. ſcammonij acui.

Bolus.

Vel: ℞. *Electuar. diacatholic.* ℥. ß. *confect. Hamech.* ʒ. ß. *pulu. fol. ſenæ, crem. tartari* an. ℈. ß. *vel* ℈. j. Cum *ſaccharo* F. Bolus.

Antiſcorbutica Medicamenta. Corpore hoc modo euacuato ad fortiora aperientia, & ea imprimis, quæ morbo huic propria eſſe diximus, accedendum, & medicamenta, quæ ſale volatili abundant ac humorum cruditatem, & deficientem coctionem, ac fermentationem corrigere, &, vt Vvierus loquitur, craſſos & crudos humores penetrare, eoſque ſubtiles, & tenues reddere, obſtructiones aperire, & vitioſos humores hinc inde per corpus diſperſos diſcutere, vel per vrinas educere, & peculiarem illam humorum corruptionem impedire poſſunt, vſurpanda.

Cùm enim, vt ſuprà diximus, humor hic ex deficiente coctione & πνευματώσει ſalis, ac ciborum craſſorum primam originem habeat, ea ſemper medicamenta, quæ defectum illum ſupplent, & quæ ſale volatili abundant, ac humorem iſtum craſſum & fixum, volatilem reddere, & craſſis ſpirituoſam quaſi raritatem inducere, ea ſuo loco mouere, vt ab vtilibus faciliùs ſeparari, & ex corpore per conuenientes vias euacuari poſſint, apta reddere valent, quæque occultum illud vitium, & peculiarem huius humoris corruptionem corrigere valent, vſurpanda.

Medicamenta autem, quæ hæc præſtant, ſale volatili abundant, & acrimoniam quandam cum amaritie coniunctam habent; atque inſuper longa experientia ad hoc malum profligandum plurimum poſſe, comprobata ſunt: qualia ſunt *Cochlearia*, quæ facile primas inter iſta medicamenta tenet, & malo huic peculiariter aduerſatur, vt longa experientia docuit, ſiue cruda comedatur, ſiue cum ſaccharo in conſeruam redigatur, ſiue ſuccus eius exhibeatur, vel etiam aqua inde deſtilletur. Sale enim volatili acri, cum amaritudine quadam coniuncto, abundat: vnde aperit, penetrat, crudos illos ac craſſos humores volatiles reddit, vt Chymici loquuntur, diſcutit, per vrinam & ſudores expurgat, viſcera roborat. Nonnullis Britannica dicta putatur, quod in littore Brittanniæ oppoſito copioſe proueniat, vt & in alijs regionibus, quibus hic morbus Endemius. Creatoris enim optimi ſapientia factum, vt, vbi ob loci naturam morbi aliqui quaſi vernaculi ſunt, domeſtica etiam remedia copioſius creſcant. Britannicam primò à Friſijs Romanis militibus monſtratam fuiſſe, refert Plinius. *Naſturtium, eiuſque ſpecies omnes*, & inprimis aquaticum, quod ad hunc morbum inter cætera vtilius eſt. *Becabunga*, cuius vſum quidem nonnulli, ſi ſola vſurpetur, improbant, metuuntque, ne ſua humiditate excreſcentiæ lienis potius materiam ſuppeditet. Verum etſi hoc ita facilime metuendum non ſit, & ſale volatili, quem obtinet, eodem modo, vt alia antiſcorbutica medicamenta, in hoc malo efficax ſit: tamen hoc

(Marginal notes: Cochlearia. — Britannica. — Naſturtium. — Becabunga.)

etiam fatendum, ſalem illum volatilem in cochlearia longè eſſe copioſiorem, quàm in becabunga, & becabungam plus humoris aquei obtinere, ideoque ex his duabus plantis miſtis optimum, experientia teſte, emergit remedium, & cum becabunga minus ſit calida, quàm reliquæ illæ plantæ, commodiſſimè non ſolum ad ipſum ſcorbutum, ſed etiam vbi febris, ac calor præter naturam adeſt, exhiberi, eiuſque dimidia pars reliquis addi poteſt. *Raphanus ruſticanus*, nonnullis Armoracia, *chelidonium minus*, quod à Germanis peculiari nomine *Scharbunck kreutlein* appellatur, *ſedum minus*, quod illecebram vocant, ſed cum acrius ſit, minus tutum pleriſque putatur. Scripſit tamen ad me nuper vir Excell. Dn. D. Ioh. Diererus, Illuſtriſ. Elect. Brandeburg. Viduæ & Berolinenſis Medicus, in Suecia Sereniſs. Sueciæ Regis Chirurgum ſibi retuliſſe, ſe in promptu habere pro copijs naualibus in maxima copia Aquam ſtillatitiam craſſulæ minoris, quæ ibi vberrimè in ſuperficie rupium ſerpit, à cuius vſu ægrotantes, qui ſcorbuto vrgentur, initio valde languerent, tandem tamen mirè conualeſcerent, & tantam morbi vim potione hac ſimplici ſe leuaturum largè promiſiſſe. *Nummularia, ſinape*, vnde vſus obtinuit, & commodè fit, vt ſalſis, ac fumo exſiccatis carnibus, & piſcibus condimenti loco ſinapi apponatur; *raphanus, trifolium aquaticum, arum.* Ferunt etiam in Noruuegia, prope Bergas, celebre ob piſces venales Emporium, terram quandam rubram, ſigillatæ ſimilem, effodi, quæ ſit certum, & efficax huius morbi remedium.

Alij referunt in eadem Noruuegia ad hunc morbum profligandum feliciſſimè vſurpari fructum chamærubi cuiuſdam, qui ſub nomine Chamæmori Noruuegicæ à Carolo Cluſio, *in hiſtoria plantar. rarior. libr. 1. cap. 5.* deſcribitur. Cùm autem quæ hac de re notatu digna ſunt, ex epiſtola D. Heinrici Hoieri Medici recenſet, ea hic inſerere libet: *Ex ipſo fructu*, inquit, *Electuarium, rudi Minerua, conficiunt quotannis Noruuegij, atque Finmarcij, in hunc ferme modum. Baccas in fictili aut aheno per ſe ad mediocrem conſiſtentiam coquunt, nullo alio addito liquore: cùm enim ſucci plena ſint, molles, alieno humore irrigari non expetunt: quanquam in delicatioribus ſunt nonnulli, qui melicratis Fionenſis, (quo ſummè delectantur Septentrionales iſti) aliquid affundunt. Hanc confectionem idoneis vaſis exceptam, & ne corrumpatur ab ambiente aere, butyro diſſoluto obductam, vſui ſtudioſiſſimè reſeruant: nobile ſanè, & probatiſſimum illis aduerſus ſcorbutum remedium. Etenim non facilè credas, quæ miracula iſta gens ſola hac medicina faciat quotidie: vt omnino fatendum ſit, nihil ad hanc eſſe vel cochleariam illam, tot encomijs hactenus celebratam, vel becabungam, vel ſiſymbrium cardaminen & id genus alia, quibus Germani ſeſe offerunt. Et meritò admiranda ſingularis DEI benignitas, quod Nordlandia longius ad Septentrionem remota, & fœdiſſimis morbis ob cæli ſolique inclementiam miſerabiliter ſcatenti, indigenis remedijs proſpicere voluerit. Enimvero morborum crudorum, putridorum, melancholicorum mira hic vbique ſeges. Idcirco neceſſitas miſeros ruſticanos varia auxilia edocuit, vt nunc vel in grauiſſimis caſibus pauperculus aliquis accommodatè ſibi ſuiſque mederi ſciat. Ita nonnulli ſcorbuticos, quamuis ridiculè, tamen bene, atque vtiliter hunc in modum curant: In vicinam aliquam inſulam moris abundantem exponunt, ibidemque ſolos relictos domum non transferunt, priuſquam ſanitati ſint reſtituti. Tunc enim illi, quaſi ab omni humanitate excluſi, vitæ tamen (quod credibile eſt) cupidi, moris veſci coguntur, ſiue vt extremo remedio promiſſam ſanitatem recuperare tentent, ſiue, vt ſitim, qua vt plurimum torquentur, extinguant. Dumque hoc ad ſatietatem agunt, ſine dubio intra paucos dies oppidò conualeſcunt. Hyeme verò, quando id non licet, electuario ſuo non minus feliciter vtuntur, ſine*

(Marginal note: Chamærubi fructus.)

certa doſi aut cuſtodia. Alioqui toto curationis tempore nullo alio alimento vtuntur. Hactenus Hoierus.

Rangiferorũ ſanguis.

Idem Dn. Doctor Iohan. Dieterus ad me perſcripſit, in Finlandia ad morbum hunc ſiue debellandum ſiue præcauendum in vſu eſſe Rangiferorum ſanguinem, quem, dum mactantur, manu exceptum hauriunt: An, quia hoc animal abundanti paſtione chamæmori, cuius fertilis, vt fertur, eſt iſta regio, qualitatem huic morbo aduerſam ſibi conciliat.

Sunt præterea & alia quædam, quæ, etſi cum prioribus æqualem efficaciam non habent, & ipſa tamen ad hoc malum ſatis vtilia ſunt; *vt fumaria, abſinthium, idque vulgare potius, quam Romanum, ſeu Ponticum; cum non ſolum aperiat, & detergat, ſed & roboret, carduus benedictus, cuſcuta, ceterach, ſcolopendrium, hyſſopus, capillus veneris, chamædrys, betonica, agrimonia, polypod. quernum, bugloſſum, borrago, radices helenij, oxylapathi, aſari, cortic. tamariſci, capparum, flores & ſemin geniſtæ, flores ſambuci, ſem. agni caſti, epithymum: &*, vbi febris ac calor adeſt, *cichorium, endiuia, acetoſa, acetoſella, ſuccus citri, limonum, aurantiorum*: Quorum loco etiam *Spiritus ſalis, vitrioli, ſulfuris* exhiberi poſſunt.

Admonitio de medicamentis antiſcorbuticis.

Hoc enim hic omnino etiam notandum, cautione quadam in exhibendis illis antiſcorbuticis medicamentis, quæ omnia ferè ſunt calida, & acria, opus eſſe. Nam cum illi humori crudo, & craſſo varij alij humores in corpore abundantes admiſceri poſſint, iique ſæpe bilioſi & calidi, ac humores in hypochondrijs detenti efferueſcant quaſi, & calorem quendam concipiant, cauendum, ne medicamentis nimium calidis malum exaſperetur. Itaque non incommodè cum ſero lactis talia medicamenta exhibentur.

Rectè autem de medicamentis ſcorbuto proprijs monent authores, in ſuccis maiorem efficaciam eſſe, quam in decoctis; & teſtatur id experientia. Cuius rei cauſſa eſt, quod maximam efficaciam habeant hæc medicamenta à ſale volatili, qui coctione diſſipatur, vt & in exſiccatione plerumque euaneſcit: in ſuccis, verò vt & in conſeruis, ferè integer manet. Ideo raphanus ruſticanus in conueniente liquore macerandus; ex cochlearia, naſturtio, becabunga ſuccus exprimendus, vel conſerua paranda.

Extracta in ſcorbuto non vſurpanda.

Multò minus hic locum habent, aut alijs præferenda ſunt, extracta cochleariæ, naſturtij, quæ quidam, ne non chymici eſſe videantur, præ alijs commendant. Etſi enim è quibuſdam plantis vtilia ad ſcorbutum extracta parari poſſe, non negem; tamen ex illis plantis, quarum vis maximè in ſale volatili conſtat, hoc fieri non poteſt; cùm ſal iſte volatilis cum ſpiritu vini, vel quocunque alio, qui ad extrahendum adhibetur, liquore ſeſe vniat, & auolet, & corpus ita ſale hoc deſtitutum maxima ex parte inefficax ad hunc morbum curandum relinquatur.

Ex his varia compoſita parantur, quorum aliqua recenſere libet.

Decocta & potiones.

Pauperibus propinari poteſt cereuiſia, in qua naſturt. aquat. cochlearia & becabunga cocta ſint. Vel eadem in lacte coquantur.

Paratu facile, & nullibi ferè deficiens medicamentum eſt hoc:

℞. *Naſturtij aquat.* M.iij. *& cum haberi poteſt, acetoſæ minoris in agris naſcentis cum toto* M.ij.

Concidantur craſſo modo, & per noctem macerentur in *lactis caprini* ℔. viii. *Poſtea coquantur ad* ℔ ii. *conſumptionem. & colentur.* Colaturæ ℥.vi. bibat æger mane, & horis duabus ante cœnam, & medicamenti huius vſum continuet, donec melius ſe habere animaduertat.

Vel coquatur cochlearia, & becabunga in lacte dulci, ſi febris abſit; vel ſi febris adſit, in lactis ſero, & decoctum exhibeatur, quo ſolo multos ſcorbuticos ſe curaſſe teſtatur Eugalenus.

Verum cùm, vt ſuprà dictum, plantæ iſtæ coctionem fortem non ferant, in vaſe duplici, & clauſo coquendæ, aut infundendæ potius, ne ſal volatilis, a quo omnis vis, diſſipetur, aut, quod commodius videtur, detur ſuccus harum plantarum in lacte, vel ſero lactis. Quo modo hiſce medicamentis vulgus in Friſia, Hollandia, & aliis locis lacti aſſuetum, quo acrimonia eorum nonnihil obtunditur, vti ſolet. Serum tamen lacte commodius eſt; cùm ab eo caſeoſæ partes, quæ obſtructiones parere poſſunt, ſeparatæ ſint. Et teſtatur Eugalenus, imò ipſa experientia, longè maiorem efficaciam eſſe in ſuccis, quam in decoctis. Ne verò ſucci valdè ventriculum offendant, aliquid ſacchari, & pulueris cinamomi, ac aniſi addi poteſt, atque ea ipſa de cauſſa etiam conſeruarum cochleariæ, & ſimilium plantarum vſus commodiſſimus eſt.

Vel: ℞. *Cochlear. naſturt. aquat. part. aq. becabung. ã med. part.* Contundantur in mortario lapideo, *& in lacte caprino, vel ſero coquantur.* Succus tamen præſtat, & ob id non magna liquoris copia affundenda.

Commendatur & decoctum abſinthii, atque hoc plurimos, qui paralyſi ſcorbutica citra febrem laborarunt, ſe ſanaſſe, teſtatur Eugalenus.

Et omnino πολυθρύλλητον, & longo vſu probatum eſt medicamentum, quod fit *è ſucco cochlear. naſturt. aquat. ſiſymbrij cardamin. & beccabunga.* Exprimitur ex his plantis ſuccus vel per ſe, vel affuſo lacte, & ſero lactis, & ℥. iv. vel ℥. vi. exhibentur. Poteſt etiam aliquid aquæ cinamomi & ſacchari albiſſimi adiici.

Vel: ℞. *Succor. expreſſor.* ℥. ii. *ſeri lactis caprini* ℥.iii. Si adſit calor, addatur ſuccus acetoſę.

Vel: ℞. *Becabung. cochlear. naſturt. aq.* an. M.i. Contundantur, & infundantur in vino Rhenano; poſtea colentur cum expreſſione.

In colatura infundatur nodulus ſequens:

℞. *Sem. naſturt.* ℥.ß. *cinamom. garyophyll. macis.* an. ʒ.i. Detur quotidie hauſtus.

Vel: ℞. *Rad. raphani agr.* ℥. i. *cochlear. naſturt. aq. becabung.* an. M. i. *fumariæ* M. ß. Contuſis in mortario marmoreo affunde *lactis, vel ſeri lactis caprini* ℔. i. ß. Stent in loco calido hor. 12. poſtea colentur. Colaturæ add. *croci* ℈.i. *cinamom.* ʒ.i.ß. *vel aq. cinamom.* ʒ.ß. Miſce.

Vel paretur hoc decoctum.

℞. *Rad. cichor. fœnicul. raphani ruſtic.* ana ℥. i. *ari præpar.* ʒ ß. *cochlear. naſtur. aq. becabung.* an. M ii. *cardui benedict. fumar. centaur. minor. abſint.* an. M. ß. In vaſe clauſo coquantur in *ſeri lactis caprini vel vini Rhenani* ℔.iv.

Vel: ℞. *Naſturt, aq. cochlear.* an. M.ii. *radic. raphan. agreſt.* ℥.ß. *galangę, cinamom.* an. ʒ.ii. Conquaſſ. omnia in mortario lapideo, & affuſa *ſ. q. ſeri lactis* ſtent in loco calido per noctem, mane colentur.

Et de talibus potionibus mane, & horis duabus ante cœnam hauſtus exhibeatur; commodumque eſt, ſi æger poſt hauſtum matutinum ſumptum in lecto ſudare poſſit.

Vel: ℞. *ſucci herb. cochlear. naſturt. aquat. ana cochlear. ii. chelid. minor. acetoſ. an. coch. i. abſinthij cochl. ſ.* Miſce cum hauſtu ſeri lactis, *Aq. cinamomi parum.* Vtatur æger quotidiè manè ſuperſudando per horam, vel quantum vires ferunt.

Vel: ℞. *Cochlear.* M.i.ß. *acetos. recent.* M.i. *ſeri lactis caprini vel vaccini q. ſ.* Efferueant in vaſe duplici clauſo, & ſtent infuſa, donec refrigerentur. Colaturę.

℞. *Pro ſingulis doſibus* ℥. iv. *ſyr. è ſucco cochlear.* ℥. i. *aq. cinamomi* ʒ. ii. Miſce.

Pro vnica doſi, & ſic ſingulis diebus, quãdiu opus erit:

Vel: ℞. *Succi ſedi medij ſeu vermicularis becabungę, naſturtij aqu. cochlear.* ana ℥. ß. *ſeri lactis caprill.* ℥. ii.

croci.

croci, macis, cardamomi an. ℈. ß. *aq. cinamomi* ʒ. j. M. pro hauſtu.

Vel ℞. *Becabunga, naſturt. aquat. cochlear.* ana M. iij. Contuſis adde *ſeminis Eruca, rad. Iridis noſtratis hortenſis,* an. ℥. ß. *zingiber., garyophyll.* an. ʒ j Coq. *cum vini rubri* ℔. ij. Colaturæ per aliquot dies mane detur cyathus vnus, ęgerque ad ſudorem ſe componat.

In iis, qui frigidioris ſunt conſtitutionis,

℞. *becabunga, naſturtij, cochlear.* an. M. j. *cinamom. galanga, croci* an. ℈. ij. *ſpica Indica* ʒ. ß. Macerentur in vini albi ſextarijs ij. Factaque leni ebullitione colentur.

Colaturę manè & veſperi hauſtus ſumatur.

Vel ℞. *Cochlear. becabung. naſturt. aquat.* an. M. j. *radic. raphan. agreſt.* ℥. j. ß. Contundantur in mortario marmoreo, & affund. *lactis caprini q. ſ.* & bene miſceantur. Stent in infuſione horis xij. poſtea Coq. horę ſemiſſe in vaſe duplici.

Coletur, & exhibeatur Doſis ℥. vi. mane, & horis duabus ante cęnam.

Si ventriculus ſit debilis, aliquid cinamom. vel zinziber. addi poteſt. Et ſi corpus ſit frigidius & œdematoſum, maceratio & coctio in Vino Rhenano fieri poteſt.

Semen erucę contuſum, & in nodulo ligatum, ac in vino maceratum etiam ad curandum ſcorbutum vtile eſt.

Vel ℞. *Radic. polypod. q. cichorij* an. ℥. j. *rhapontici, raphani ruſtican.* an. ℥. ß. *radic. ari præpar.* ʒ. ij. *naſturt. aquat. fumar. abſinth. ceterach.* ana M. j. Coq. in ſero lactis in vaſe duplici, & Colatura ſaccharo, ſi placet, dulcoretur.

Vel ℞. *ſem. eruca* ʒ. ii. *naſturtij aq. abſinth.* an. ʒ. i. *ceterach.* M. ii. *lingua ceruina* M. ß. *croci* ℈. i. *cinamom.* ʒ. i. Affundatur vini q. ſ. Nonnulli & cortices radicis iuglandis cum naſturtio copioſiore coctas commendant.

Recenſet VVierus & alii quędam medicamenta, quę iis in locis, vbi Scorbutus familiaris eſt, vulgò vſurpari ſolent. Hoc remedio infinitos curatos ſcribit:

℞. *Abſinth. vulgaris, granor. iuniper. contuſor.* an. M. i. *lactis caprini menſur.* i. vel ℔. iv. Coq. ad tertię vel quartę partis conſumptionem, poſt colentur cum forti expreſſione.

Colatura add. croci ʒ. ß. vel ʒ. i. & ſemel, atque iterum rurſum ebulliant, & denuo colentur. Decocti huius hauſtus tepidus ter de die propinetur, mane, hora 3. pomeridiana, & cubitum ituro. Alii hoc vſurpant:

℞. *Becabung. naſturt. aq.* an. M. iij. Contuſis adde *ſem. eruca, radic. iridis caleſtis* an. ℥. ß. *Zingiber.* ʒ. ij. *piper. longi* ʒ. j. Poſtea affunde *menſur. dimid. vini* rubr. & Colentur. De quo mane detur hauſtus, ægerque in lecto tectus ſudet, idque continuetur 9. diebus.

Idem VVierus in Friſia Orientali hunc potum ingratum, & abominabilem in vſu eſſe dicit:

℞. *Vini Rhen. menſur.* vi. *deinde* ℞. *rad. raphani agr.* ℥. iij.

Quæ contundantur. & contuſis affundatur *pars vini, & hora j.* macerentur, poſtea colentur, *& Colatura cum vino reliquo miſceatur. In huius vini parte aliqua diſſolue ſtercoris taurini, & anſerini (pro quibus malim ouillum ſubſtituere, quo in ſero lactis diſſoluto, & colato febres ijs in locis, proculdubio ſcorbuticas, à quibuſdam curari audio) ana partem, qua tres nuces iuglandes aquet: diſſolutum coletur cum forti expreſſione, & Colatura cum reliquo vino miſceatur, in quo ſuſpendatur in nodulo hor. 24. pulueris nucis moſchat. & garyophyll.* an. ʒ. ii. Hunc potum, quoties ſitit, ægro exhibent, & nullum alium potum præbent. Vbi febris & calor coniunctus eſt, lac ebutyratum, vt appellant, in quo cochlearia & becabunga cocta ſint, vel cum ſucco earum, exhibeatur.

Syrupi.

Syrupus ſceletyrbicus Foreſti hic eſt. *Recipe ſucci cochlearia, becabunga* an. ℔. iii. *ſacchar. optimi* ℔. ii. *Coquantur ſimul, & ſ.* a. F. Syrupus.

Syrupus cochleariæ compoſitus, Vratislauiæ vſitatus, & olim à Reipub. illius Medico ordinario D. Caſparo Packiſchio præſcriptus.

℞. *herb. cochlear. naſturt. aq. agrimonia, Sij aquat. aſpleni, hemionitid. ſaluia. capill. veneris chamadryos, praſſii, fumaria, veronica, pentaphylli, fol. ebuli,* ana M. i. *ſem. aniſi, fæniculi, naſturtij, apij, petroſelini, pulpa ſem. bruci, aſparagi,* an. ʒ. i. *melon.* ʒ. ii. *rad. filicis, œnanthe, aſparagi, pimpinella, borraginis, bugloſſ. polypod. tuſſilaginis, glycyrrh. taraxaci, cortic. radic. cappar.* an. ʒ. i. ß. *flor. hepatica, borraginis* an. M. ß. F. Horum omnium *l. a. decoctio in ſ. q. Aq. naſturt. aquat. ad remanentiam* ℥. xl. Stent in decoctione vſque ad infrigidationem. Colentur cum forti expreſſione. *Colatura* adde *ſacch. rub. opt.* ℔. iii. Bulliant lentiſſimo igne ad ſpiſſitudinem Syrupi. Clarificentur & aromatizentur cum ſubſcripto nodulo, qui.

℞. *puln. rhabarb.* ʒ. iii. *cinam.* ʒ. i. *garyophyll. macis.* ana ℈. ii.

Aqua deſtillata.

Quibus decocta non arrident, iis aqua deſtillata cochleariæ, naſturtii aquat. vel aquæ compoſitæ Scorbuticæ exhibeantur. Et ſemper danda eſt opera, vt ad talia medicamenta æger ſudet.

Aqua ſcorbutica à Quercetano, *cap. 7. Pharmacop.* deſcripta hæc eſt.

℞. *Cort. Capparum, fraxini, tamariſci, rad. polypodij querni* an. ℥. ii. *herb. cochlearia, naſturtij aquatici, ſummitatum meliſſa, eupatorij meſua, ceterach, chamadr. chamapit.* an. M. ii. *ſem. fæniculi, aniſi, carduibened.* an. ʒ. i. ß. *flor. geniſta, centaurij minoris, hyperici, ſambuci, epithymi* an. P. ii. Omnia macerentur per tres dies, in *aq. fumaria, ſeri lactis* an. ℔. iij. *vini albi generoſi* ℔. iv. *oxymelitis ſcillitici* ℔. j. Dein colentur & exprimantur: expreſſioni adde *trochiſcorum de capparibus, dialacca* an. ʒ. vi. Poſtea deſtillentur per cineres ad ſiccitatem. Doſis ℥. ii. mane tribus horis ante cibum, continuando per aliquot dies ſecundum morbi magnitudinem.

Aqua ſcorbutica Tobiæ Dorncreilii hæc eſt.

℞. *Rad. raphani ſylueſtris acerrimi* ℔. iv. *polypod. querni mundi* ℥. i. ß. *cort. rad. cappar.* ℥. ß. *ſem. fæniculi* ℥. i. *cardamomi* ℥. ii. *croci Orientalis* ʒ. i.

Radices raphani incidantur in orbiculos tenuiſſimos; reliqua verò pulueriſentur ſubtiliſſimè, & ſimul infundantur in *vini Rhenani albi* lib. xvi. & ſtent in infuſione in loco calido per octiduum, vaſe quotidie ſemel atque iterum agitato. Deinde adde *aqua cochlearia, becabunga, naſturtij aquatici* an. ℔. i. ß. *chamadryos vera, fumaria compoſit.* an. ℔. i. *ſeri lactis caprini* ℔. i. ß. Miſce & deſtillentur in balneo Mariæ igne lentiſſimo.

Noſtræ aquæ ſcorbuticæ hæc eſt deſcriptio.

℞. *Cortic. tamariſci, fraxini rad. cappar. rad. polypod. q. aperient.* an. ℥. i. *gentiana* ʒ. vi. *helenij, ari, cortic. citri,* an. ℥. ß. *chamadryos, chamapityos, cardui benedicti* an. M. i. *trochiſc. de abſinthio, de capparibus* an. ℥. i. *ſem. eruca* ℥. ß. Contundantur. Contuſis Adde *Rad. raphan. ſylueſtr. acerr.* ℔. i. ß. *naſturtij aquat. cochlear. becabung. fumar.* ana. ℔. iii. Et cum prioribus contundendo miſceantur, & ſ. a. digerantur, & affuſa *vini Rhenan. aq. cuſcut. carduibened.* ana *ſ. q.* Deſtillentur.

Aqua antiſcorbutica Dn. D. Michaelis Doringii Phyſici Vratislauienſis.

℞. *Herb. cochleariæ, naſturtij aq. becabungæ, nummulariæ, chelidonij minor.* (vel in defectu rad. eius) *barbareæ ſiue accipitr.* an. M. j. *flor. cordial.* ana ʒ. ij. *calend.* ℥. ß. *rad. gentianæ* ℥. j ß. *calami arom.* ʒ. vj. *helenij, ari* an. ℥. ß. *cortic. citri ſiccor. aurant. ſicc.* an. ʒ. iij. *trochiſc. de eupator.* ʒ. vj. *ſem. cuſcut.* ℥. ß. *cochleariæ, naſturtij aq. aniſi, fœniculi* an ʒ. ij. Infundantur per triduũ in *aq. fumariæ, cuſcutæ, carduibened.* an. ℔. iij. *vini albi generoſi* ℔. ij. *aq. noſtræ meliſſæ comp.* ℔. ß. F. ſ. a. in vaſis vitreis per B. M. deſtillatio, ſuſpendendo in alembico nodulum *ſpecier. diambr.* ʒ. ij.

Aqua meliſſæ compoſita, qua potiſſimum apud fœminas, ad cor & vterum roborandum, flatus diſpellendos, & id genus affectus vtitur, hæc eſt.

℞. *Herbæ meliſſæ veræ* M. vi. *cardui bened. flor. calendulæ* an. M. j. ß. *cortic. citri ſiccor.* ʒ. vj. *cinamom. acutiſſ.* ℥. ß. *rad. angelicæ, calam. aromat. pimpinellæ* an. ʒ. ij. *croci integri* ʒ. j. Infundantur in *vini Vngarici opt.* quar. iij. *vini deſtillati rectificati* ℥. iij. Stent in infuſione per dies quatuor, quotidie agitando. Poſtea deſtillentur per B. M. in vaſe vitreo.

Alia eiuſdem.

℞. *Herbæ cochleariæ, becabungæ, naſturtij aq. fumariæ, verbenæ. chamæpit.* an. M. j. *flor. geniſtæ, hyperic. borrag. bugloſſ.* an. M. ß. *rad. helenij, chelidonij maior.* (de quo ſe verè affirmare poſſe teſtatur, ſe eius ſolius ſucco expreſſo cum vino vel cereuiſia exhibito apud pauperes ſemel atque iterum lienem tumentem ac dolentem perſanaſſe) an. ʒ. vj. *cortic. citri* ℥. ß. *trochiſc. de rhabarb.* ʒ. v. *ſem. cuſcutæ* ℥. j. *aniſi, fœniculi* an. ℥. ß. *galangæ* ʒ. vj. Infundantur per triduum in *aq. fumar. cuſcutæ, cardui bened, vini albi generoſi, maluatici* an. ℔. j. ß. F. ſ. a. in vaſis vitreis deſtillatio, ſuſpendendo in alembico nodulum ex ſpecierum diambræ ʒ. ij.

Vel ℞. *Succi ſedi med.* ℔. j. ß. *cochlear.* ℔. j. *Vermicularis ſeu ſedi min.* ℥. iij. *anagallid. aquat. ſeu becabung. naſturtij aquat,* ana ℔. ß. *nummulariæ* ℥. iij. Succi hi optimi depurentur per digeſtionem in balneo roris, deinde digerantur cum *rad. acori vulg.* ℥. iv. benè inciſ. per duos dies naturales, poſtea exprimantur. Colentur optimè. Adde ſacchari parum vel q. ſ. Deſtillentur in balneo vaporoſo, vaſis bene occluſis, ad conſiſtentiam mellis. Aqua per ſe ſeruetur, ſeorſim etiam extractum. Ex capite mortuo ſeu herbis reſiduis ſal arte tractus & ipſe ſeruetur.

Vel ℞. *Rad. ſcorzoneræ, ſarſæ parillæ* an. ℥. ij. *cort. tamariſci, fraxini* an. ℥. j. ß. *cochlear. recentis, naſturtij aquat. becabungæ, nummulariæ, agerati, chamædryos, chamæpityos, ceterach, meliſſæ* an. M. ij. *ſem. cardui Mar. aquileg. carduib.* an. ℥. ß. *fœnic.* ℈. ij *flor. geniſtæ, hyperici, ſambuci, centaur. minor.* an. M. j. Infundantur in *ſeri lactis, aq. fumariæ vel naſturtij aquat. vini albi* ana. ℔. iv. Deſtillentur per cineres, Liquoris mane ℥. ij. exhibeantur.

Vel ℞. *Cochlear. naſturt. aquat. becabung.* an. M. iv. *nummulariæ, abſinth. fumar. ſcordij, perſicariæ, meliſſ. chamædr. chamæpit.* M. j. *ſarſæ parillæ, ligni guaiaci* an. ℥. iij. *aq. naſturtij aquat. agrimon. vini albi* ana *quantum ſatis*. Deſtillentur.

Vel ℞. *naſturt. aquat. cochlear.* ana M. iij. *abſinth. ſedi minoris* an. M. ij. *rad. raphani agreſt. in orbiculos conciſ.* ℔. iv. *ſcorzoneræ* ℥. j. *cort. rad. cappar. tamariſci* an. ʒ. iij. *ſem. fœnic.* ʒ. vj. *granor. paradiſ. cardamomi, croci* an. ʒ. j. Affunde *Rhenani vini* ℔. xvj. *aq. cochl. fumar.* an. ℔. j. *ſeri caprini* ℔. ij. Stent in balneo tepido per diem poſtea deſtillentur. Detur deſtillatum continuis diebus ad ℥. iij.

Vel ℞. *Cochlear. becabung. naſturt. aquat. perſicar. nummular.* an. M. j. *chamædryos, chamæpit. ſcordij* an. M. ß. *rad. helenij, filicis, ireos, aſari, ſcorzoneræ, ſarſæ parillæ* an. ℥. j. *cort. tamariſci, cappar. fraxini* an. ʒ. ij. *flor. ſambuci, borag.* an. M. j. *gran. iuniperi contuſor.* ℥. iij. *cort. citri, cinamom.* an. ʒ. iij. *croci, ſpicæ Indicæ* an. ʒ. ij. *ſem. erucæ, vrticæ, fœnic.* an. ʒ. j ß. Affunde *aq. bugloſſ. meliſſæ, naſturtij aq.* an. part. iij. *ſucci limonum, aceti tunic. ſambuci* an. part. j. Digerantur diebus aliquot in vaſe clauſo. Poſtea exprimatur ſuccus: Expreſſus in B. ad ſapæ conſiſtentiam deſtilletur.

Remanentiæ affundatur aqua deſtillata, *oxymel. ſcillit.* ℔ j. *vini* ℔. ij. Diebus aliquot digerantur, iterumque deſtillentur.

Spiritus.

Efficacior eſt ſpiritus harum plantarum id eſt, liquor ex viridi planta exſtillans, per crebram deſtillationem ab humore aqueo maxima ex parte ſeparatus, qui totam ferè vim, quæ in magna mole eſt plantę, huic affectui conueniens, complectitur. Poteſt enim ex cochlearia, naſturtio, centaur. minor., alijſque plantis æquè ardens ſpiritus ac ex vino elici, quod qui non expertus eſt, vix credit. Totum autem artificium in fermentatione & digeſtione conſiſtit.

Extracta liquida, ſeu eſſentia.

Commendat Ronſſeus *abſinthij, cochleariæ, fumariæ, chamædr. tincturam*, aut eſſentiam, eamque in morbis melancholicis, & qui iam radices multos annos fixerant, plurimum potuiſſe, ſe compertum habere, ſcribit; & Nobilem quendam, qui multos annos flatibus hypochondriacis laboraſſet, ac vere, & autumno varijs, multiſque pharmacis ſe maceraſſet, tandem ſola fumariæ, & chamædryos quinta eſſentia, vt appellat, minimo negotio reſtitutum fuiſſe, & hoc ceu domeſtico, ac familiari medicamento ad annos plus minus 12. ad morbi præcautionem felici ſucceſſu viſum fuiſſe, refert. Extracta liquida & eſſentia.

Paratur autem hæc tinctura, vt & *lib. 5. Inſtit. part. 3. ſ. 3. cap. 9.* docuimus, ſi ſpiritu vini optimo herbæ macerentur, donec tincturam, ſeu viriditatem herbarum imbibat, deinde reiectis ijs herbis. nouiſque additis infuſio repetatur, idque ter, vel quater, donec ſpiritus vini tinctura, & eſſentia plantarum ſaturatus ſit; cuius tincturæ ægro manè paruum cochleare propinetur.

His tincturis cognati ſunt liquores, quos nonnulli eſſentias nominant. Ex plantis conuenientibus, cochlearia, fumaria & ſimilibus exprimitur ſuccus, qui in Baln. digeritur, donec ſedimentum craſſum ſubſideat. & reliquus ſuccus clareſcere & rubeſcere incipiat. Tum quod clarum eſt per inclinationem a fecibus ſeparatur, atque iterum digeritur, donec feces nullæ amplius ſubſideant. Vt diutius aſſeruari poſſit hic liquor, eius libræ vni ſacch. ℥. iij. addi, & Baln. calore ad ſyrupi liquidi conſiſtentiam coqui poſſunt.

Mixtura.

Poteſt & ad hoc malum debellandum mixtura talis parari.

℞. *Spir. tartari compoſ.* quem vulgus miſturam ſimp. nominant, ℥. ij. *extr. gran. iuniperi* ʒ. ij. *pimpinell. calam. arom.* an. ʒ. ß. *croci* ℈. ß. *eſſentiæ, ſpiritus*, vel in defectu, *ſucci vel ſyr. cochleariæ, naſturtij aq.* ana ʒ. ij. *ſyr. cinamom.* ℥. ß. *fumariæ, acetoſ. citri* an. ℥. j. Miſceantur omnia exactè, digerantur, colentur. Doſis à ʒ. j. ad ʒ. iij.

Electuaria.

Vel ℞. *Conſeru. cochleariæ* ʒ. ij. *chamædr. acetoſæ, cichorij, rad. condit. helenij* an. ʒ. ß. Cum *ſyr. acetoſ. citri, & endiuiæ, vel byzant.* F. Electuarium.

Vel

Vel: ℞ *Conſerv. fumar. cochlear.* ana ℥ i. *abſinth. borrag. rad. condit. pimpinellę, cichorij* ana ℥. ß *ſpec. diarrhod. abbat. diaplires* an. ʒ. ß. Cum ſyrup. acetoſit. citri. F. Electuarium.

Vel: ℞. *Conſ. cochlearię* ℥ iii. *fumar. flor. geniſtę, borragin. meliſſ* an. ℥. i. ß. *cortic. citri condit. nucis Indic. condit.* an. ℥. i. *extr. gran. iuniperi* ʒ. ii. *confect. alchermi.* ʒ. i. Cum *ſyr. cochlear. vel ſceleryrb.* F. Electuar.

Pulueres.

In corporibus frigidioribus hic puluis vſurpari poteſt.

℞. *Cubebar. macis, granor. paradiſi* ana ʒ. ß *ſem. erucæ.* ʒ. iv. *croci* ʒ. ii. F. puluis. Doſis ʒ. i. cum *lact. caprini* ℥. iv. mane & veſperi.

Laudatur & hic puluis.

℞. *Cinamomi opt. nuc. moſch. ſem. naſturt.* an. ʒ. ii. *croci* ℈. ii. F. Puluis.

Doſis ʒ. i. cum *aq. cochlear. vel fumarię*, dulcoratis *ſyr. fumar. vel cochlear.* Non ſine fructu etiam in ſcorbuto exhibetur puluis ille D. Birckmanni, quem, eiuſque vires Quercetan. *pharmacop. dogm. reſt. libr.* 1. *cap.* 20. deſcripſit, qui, ſi libet, additione ſalis naſturt. cochleariæ, ſem. erucæ, croco & aliis huic morbo accommodatior reddi poteſt. Paratur autem hoc modo.

℞. *Rad. ari pręparat.* vt Quercetanns ibi docet ℥. ii. *acori vulg.* (forſan acori veri, vulgò calami aromatici dicti) *pimpinellę* an. ℥. i. *oculor. cancri pręp.* ℥. ß. *cinamom.* ʒ. iii. *ſalis abſinthij, iuniperi* an. ʒ. i. *ſacch. roſ. q. ſ.* F. Puluis.

Vel: ℞. *Rad. ari prępar.* ʒ ii. *pimpinellæ. calami arom. ligni rhodij* ana ʒ. ß. *nummular. flor. geniſtę. ſem. naſturt. erucę, fœnic. carui* an. ℈. ii. *caryophyll. cubeb. Zingib.* an. ℈. i. *cinam.* ℈. ii. *ſalis fraxini, tamariſci, abſinthij* an. ℈ ß. Rotulæ diarrhod. vel diapliris ad pondus omnium. F. Puluis.

Rotulę & morſuli.

Rotulæ & morſuli. Poſſunt ex pulueribus rotulæ & morſuli formari, additis ſpeciebus diapliris, diarrhod. diatrionſantal. confect. de hyacintho, cordial. temper. trochiſc. de capparibus.

Poſtquam aliquoties hæc medicamenta vſurpata fuerint, vtile eſt, ſi morbus non cedat, purgationes ſupra præſcriptas repetere, pręcipue ſi aluus officium non facit, & deinde iterum ad horum medicamentorum vſum redire, quæ tùm inſenſibiliter, tùm ſenſibiliter per vrinas, & ſudores vitioſorum humorum reliquias euacuare, & diſcutere valent; qua in re quo natura vergat, videndum, eiuſque conatui à Medico ſuccurrendum, vt mox dicetur.

Acidulæ. Non etiam incommodus eſt vſus acidularum, cùm & illarum potus materiam ſcorbuticam euacuare, & abſumere poſſit præcipue ferratarum, cum aliàs chalybs in obſtructionibus lienis ſummum ſit remedium; de qua re videatur Epiſtola Ronſſei, quam de quæſtione, An acidulæ ſcorbuto conueniant, ſcripſit. Si vero fontium acidulorum copia non detur, chalybs præparatus, & crocus

Chalybs præparatus. martis aperiens illorum loco vſurpari poſſunt. Vim enim & obſtructiones viſcerum, præcipuè lienis aperiendi, & aluum mouendi in chalybe eſſe, non ſolum recentiores, Fallopius, Crato, Platerus, Guilielmus Fabricius, & alij deprehenderunt, ſed & iam olim Dioſcorides, *lib.* 5. *cap.* 50. vim aluum mouendi ſquamæ ſtomomatis ineſſe annotauit.

Vrinam cientia. Vt reliquiæ e corpore extermientur, videndum, quò natura vergat. Quæ circa primas vias & lienem eſt materia, ſæpe ſatis commode per vrinas, quæ craſſæ & nigræ tum redduntur, euacuatur. Itaque ſi materiam ad vias vrinæ vergere videmus, idoneis medicamentis ea adiuuanda; quem in vſum pleraque medicamenta contra ſcorbutum pugnantia vtilia ſunt, & inter ea fumaria. Et omnino diuretica, præcipue ex ſcorbuticis illis, habent magnam vim hunc morbum curandi. Vnde Hippocrates, *de internis affect.* lienoſis diuretica dare præcipit. Et Galenus, 1. *ad Glauc. cap.* 11. in omni quartana iubet vti diureticis, *&* 2. *ad Glauc.* 11. lienem per vrinas purgat, & 7. *de ſimp. med. fac.* cappares lienem per vrinas purgare ſcribit. De via vt ſoliciti & anxii ſimus, opus non eſt. Eſt ea ſatis manifeſta & compendioſa per arterias. Habet enim lien illas copioſas, per quas breui via ad vias vrinarias ſuperflua è liene euacuari poſſunt. Valletius, *ad Hollerium libr.* 1. *cap.* 40. recitat hiſtoriam religioſi cuiuſdam, cui ter, aut quater in anno intumeſcebat lien, cum dolore eius lateris totiuſque abdominis tumore incipiente. Hic tandem nigris erumpentibus vrinis, atramento ſimilibus per quinque aut ſeptem dies continuantibus, priſtinam recipere ſolitus eſt incolumitatem.

Præter alia autem hic etiam vtilia ſunt, ſem. quatuor frigida maiora, eruca, rad. valerianæ, cortic. radic. cappar & tamariſci, leuiſtic. baccæ iuniperi.

Sudorifera & balnea. Quæ vero in ambitu corporis hærent reliquiæ, eæ cùm ſenſibiliter tùm inſenſibiliter diſcutiendæ ſunt. Ad eas ſenſibiliter diſcutiendas balneum & Laconicum inſtitui poteſt; in aqua autem balnei coquantur folia & radices maluæ, brancæ vrſinæ, becabungæ, naſturt. aquat. artemiſia, flores meliloti, chamæmeli, betonica, abſinth grana iuniperi, ſemen lini, baccæ lauri; ægerque in balneum, vel laconicum deſcenſurus ſumat decoctum, vel ſuccum vel aq. acetoſæ, becabungæ, naſturtii, cochleariæ, fumariæ cum vino, cui ſalis abſinthii, vel carduibenedict. ℈ i. addere commodum eſt: vel ſumat rob. ſambuci ʒ. iii. ſalis abſinthii vel carduiben. ℈. i cum aqua fumariæ, cochleariæ, naſturtii, carduiben pimpinellæ; vel pulueris pimpinell. ʒ. i. cum aq. fumariæ; vel etiam aliquid theriacæ, aut Mithridatii. Poſtea decocto herbarum modò enumeratarum totum corpus abluatur, ac herbis ipſis coctis fricetur. Eadem etiam extra balneum, vt æger in lecto ſudet, exhiberi poſſunt, atque eum in finem vſurpari etiam decoctum guaiac. ſarſæ parillę. chinę. ♂ diaphoret bezoarticum minerale.

Salomon Albertus ad ſudorem ciendum hoc pharmacum exhibet.

℞. *Gentianę* ℈. i. *rad. aſari* ʒ ß. *cinamom.* ℈ i. *piperis, zingiber* an. ℈ ß. *myrrhę* ℈. i. *croci* ℥. iii. Cuius pars vna detur in balneum ſe demittenti, altera è balneo exeunti cum ℥. iii. huius potiunculę.

℞. *Acetoſell. becabung. fumarię, naſturt. aq.* an. M. ß. Contuſa in mortario marmoreo macerentur *in vini albi* ℔. i. Exprimatur ſuccus.

℞. *Gentianę* ʒ. ii. *calami aromatic. piperis, Zingib.* an. ʒ. i. ß. *myrrh. rubrę* ʒ. ß. *croci* ℥. xv. Detur ʒ. i. ingredienti balneum, & tantundem egredienti cum liquoris ſequentis ℥. iii.

℞. *Becabung. ſiſymbrij, cardamines, fumarię, acetoſę* an. M. i. Contundantur in mortario lapideo, & cum vini Rhenani ℔. i. exprimatur ſuccus.

Ad ſudorem etiam mixtura ſimpl. exhiberi poteſt, vel aq. theriacalis.

Vel vice Laconici aut balnei in lecto ęger ſtragulis opertus ſudet, iiſdem vel hac potione aſſumpta:

℞. *Naſturt. aq. becabung. cochlear.* an. M. i.

Contundantur in mortario marmoreo, & ſuccus exprimatur. Adde *piperis longi, zingiber. ſem. eruca, ſinapis* ana ʒ. ß. Affundatur *vini ſextarius, vel paulò plus. Succi* expreſſi calefacti exhibeantur ℥. v. mane per dies aliquot. Et plerumque plus ſudationibus, quam purgationibus, ac venę ſectione perficitur.

Si venter, & crura intumuerunt, tale decoctum ad ſudandum parari poteſt.

℞. *Abſint. rutę, matricarię, chelidonij min. leuiſtici cum toto* an. M. ij. *flor, chamęmel.* M. j. *ſem, erucę* M. j ß. *ſulphuris* ℥. j. Coq. in ſ. q. vini, quo lapides igniti perfundantur, vel fumus membris tumidis excipiatur.

Aut ſi æger ob debilitatem balneum tolerare non poſſit, paretur hoc decoctum, quo linteamina imbuantur, iiſque calidis corpus ſæpius abſtergatur.

℞ *Ligni guaiaci, cort. berber. ſambuci, ſem. erucę* an. ℔. ß. *matricaria* ℔. ij. *nitri, aluminis* an. ℥. iij. *vini q. ſ.* Tandem cum à colluuie prauorum humorum eorumque vaporibus viſcera, inprimis lien, epar, ventriculus, & vt cor, pulmones, cerebrum labefactari, iiſque praua diſpoſitio inprimi ſoleat, neceſſarium eſt, vt contra has iniurias viſcera roborentur, & licet prauitas humorum deuicta ſit, humoreſque praui è corpore exturbati, membris, quæ labefactata & à naturali conſtitutione deiecta ſunt, ſuccurratur iis remediis, quæ labem impreſſam eluere, ſpiritus inſtaurare, viſcerumque tonum reſtituere valent.

In hoc vero negotio expediendo obſeruandum, quæ Roborātia. pars præcipuè in conſenſum trahatur, quamque inprimis humores vitioſi occuparint; ideoque ex antiſcorbuticis medicamentis ea eligenda, vel iis admiſcenda, quæ viſcera, & coctioni publicæ dicatas partes roborare valent. Itaque ne nauſea aliqua à medicamentorum vſu Ventriculū. concilietur, & ventriculus à vitioſis humoribuos, quos in eum Lien, & vicinæ partes eructant, & flatibus, ac vaporibus, qui ex aluo, & vicinis locis in eum aſcendunt, flacceſcat; & in ſuo officio deficiat, roborandus *abſinthio*, cuius vel ſummitates in potu macerandæ, vel conſerua exhibenda, *conſerua roſar. ſ. vel vitriol. myrobal. chebulis condit. zingiber. & cortic. citri conditis, nuce Indica condita, ſyr. de cinamomo, rob iuniperi, ſpec, aromat. roſat. diambrę, elixir. proprietat.*

Neque externa negligenda, cerotum ſtomachale, ol. menthæ, maſtiches, macis, garyophyll. abſinthii, balſamum Indicum, ſacculi ſtomachales & ſimilia.

Epar. Ad epar roborandum vſurpari poſſunt, *agrimonia, ageratum, chamędrys, epatica, ſpica nardi, abſinthium, ſpec, diaplsris, electuar. de vino Hollerij, diapaſſulatum eiuſdem, Aquę epaticę & ex epate vituli deſtillata*, & vbi aliquis calor coniungitur, *cichorium, ſpec, diarrhod, diairion ſantal.*

Extra etiam fomenta, linimenta, emplaſtra applicentur, quæ epar roborant, eiuſque tonum conſeruant.

Lienem. Ad lienem *ceterach, lingua ceruina, chamępitys, cortic. cappar. tamariſci. ſyr. de pomis, de fumaria, de ſcolopend. crocus & tinctura ♂, extractum ſplenetic. Quercetan. Aq. ſplenetic. compoſ. aqua ſchęnanthi Tabernęmontani, trochiſci de cappar. puluis diacappar. Rondeletij, oxymel. ſplenetic. eiuſdem, el. de chalybe.*

Extra etiam conuenientia medicamenta vſurpentur.

Cor. Ad cor roborandum *confectio alchermes, conſerua borraginis, bugloſſ. fl. tunicis, meliſſę, cortic, citri condit. fl. citri condit. nux Indic. condita, ſyr. de cortic. citri, tunicis, de cinomom. ſpec. cordial. temper. confect. de hyacintho. el. de gemm. diamarg.*; quibus omnibus admiſceatur cochlearia.

Foris; *ol. citri, cortic. aurant. benzoes, macis, garyophyll. cinamom. balſamum Indic. & idonea vnguenta, linimenta, ac ſacculi.*

Pulmones. Ad pulmones, *Hyſſopus, capill.* ♀, *radic. helenij, conſerua roſ. veronica, fl. iridis, radic. condit. helenij, ſpec. diaireos, rob. iuniperi, aquę & extract. pectoralia.*

Ex gr. ad Epar, & Lienem paretur hoc electuarium.

℞. *Conſeruę cochlearia* ℥. j. ß. *chamędryos, ſcordij, cichorij* an. ℥. j. *rad. condit. helenij* ℥ ß. *ſpec. diarrhod. abb. diaplsres* an. ʒ. ß. Cum ſyrup. acetoſell. F. Electuar.

Vel hæ rotulæ parentur:

℞. *Spec. diarrhod. abbat.* ℈. iv. *diairion ſantal. trochiſcor. de cappar.* an. ℈. j. *ſacchari in aq. naſturt. & agrimon. diſſolut.* ℥. ij. F. Rotulæ.

Lien fomentetur decocto *flor. geniſtæ, tamariſc. rutę, vrticę, naſturt. aq. & ſimilium*. Poſtea inungatur tali, vel ſimili vnguento.

℞. *Ol. de cappar. rutac. amygdal. amarar. ſambucin.* an. ℥. ß. *ſucci bryonię, filicis, Nicotianę vera* an. ʒ. vi. Coq. ad ſuccorum conſumption. add. *puluer. ſubtilis radic. aſari, cyclamin. cort. rad. cappar. ſem. agni caſti* an. ℈. ij. *cerę q. ſ.* F. Linimentum.

Vel paretur cataplaſma ex radice bryoniæ cocta in vino ad mollitiem, contuſa, & cum farina lupinorum, & hordei, ac oleo de cappar. in formam cataplaſmatis miſta.

Et ſi tumor, ac durities aliqua Lienis adſit, debito modo curetur.

CAPVT VII.

De Curatione ſpeciali aliquot affectuum, qui Scorbuto coniunguntur.

Etſi verò plerumque ſi legitima, & modò iam præſcripto curatio inſtituatur, ſymptomata, ac morbi, qui ſcorbutum comitantur, euaneſcere ſoleant ſponte, idque maximè in ſcorbuto nondum inueterato accidat; ſi tamen malum radices iam egerit, & humores vitioſi partem aliquam altius obſederint, peculiaribus interdum ad aliquos morbos, ac ſymptomata profliganda remediis opus eſt. Ideoque aliquid de quorundam affectuum, qui cum ſcorbuto coniungi ſolent, curatione addemus.

Et quidem generalis lex curandi hoſce morbos eſt, vt adhibeantur medicamenta, quæ aliàs morbi iſti vel ſymptomata, quando vrgent, poſtulant: his verò admiſceantur, quæ peculiari vi huic morbo aduerſantur. Nullus enim morbus, qui cum ſcorbuto coniungitur, integrè curatur, niſi ſimul ſcorbutus curetur, & medicamenta ſcorbutica admiſceantur, teſtaturque experientia, medicos ſæpe in tertianis, quartanis, hydrope, ictero & aliis morbis, qui latentem ſcorbutum coniunctum habent, curandis fruſtra laborare iis ſolum medicamentis, quibus aliàs ii morbi tolli ſolent, niſi ſimul antiſcorbutica exhibeantur. Hæc autem cum capite præcedente propoſuerimus, illa paſſim è practicorum libris pateant, & plura ſint, quam vt hic recenſeri vel poſſint vel debeant, paucis hæc tractabimus. Regula generalis curandi affectus ſcorbuticos.

De Curanda difficili reſpiratione & pectoris anguſtia.

Difficilem primò reſpirationem, & anguſtiam illam quod attinet, non tollitur illa ſolum thoracicis, ſed adhibenda ſunt, quæ ſcorbuto inprimis reſiſtunt, & inprimis cochlearia. Et cum plerumque febres, ac obſtructiones cum ea coniungantur, admiſcenda, quæ febrilem calorem temperant; de quibus poſtea: aperientia item, capillus ♀, cuſcuta, ceterach, carduus benedict. fumaria, betonica. Eugalenus ſpecies pliri archontic. commendat. Vtilis etiam eſt confectio alchermes, crocus & alia cordialia. Difficilis reſpirationis & pectoris anguſtiæ curatio.

De gingiuarum corruptione, dentium & oris vitijs.

Gingiuarum laxitas, & putredo & fœtor, quod vitium Plinius, & Strabo vno nomine Stomacaçen nominant, curatur medicamentis abſtergentibus, putredinem inhibentibus, partim adſtringentibus, & ſiccantibus, qualia ſunt *aquilegia*, quæ commune nomen cum hoc malo, quod Germanis *Ageln* dicitur, habet, *ſaluia, roſmarinus, hyſſopus, biſtorta, balauſtia, nux moſchata, roſę rubrę, equiſetum, fol. quercus, cortic. granator. cortic. prunor. ſyluestr. oxyacanthę, berber. ſumach, rad.* Gingiuarū. dentium & oris vitia.

ariſtoloch. biſtorta, myrrha, alumen, vitriolum, mel roſatum, diamorum, *mel & oxymel. ſcilliticum*, & qui efficaciſſimus hic eſt, *Spiritus vitrioli*: quibus & ex iis aliqua addenda, quæ contra ſcorbutum peculiarem vim habent, vt *cochlear. naſturt. aquat. nummularia.*

Collutiones oris.

Poſſunt ergò tales plantæ in vino auſtero, vel aqua coqui, & decocto mel roſatum, & alumen addi, eoque gingiuæ frequenter ablui.

Vti ℞. *Tormentillę, biſtortę cum radicib. ana* M.i. *malicorij* ℥.i. *ſumach.* ℥.ß. Coq. *in aq.* ℔.ij. *ad* ℔.j. *remanentiam.* Colaturæ *add. aluminis.* ʒ. ij. *mellis optim.* ℥.ii. Miſce.

Vel: ℞. *Cortic. radic. prunor. ſylueſtr. fol. & cortic. berber. an.* ℥. i. *fol. rubi* M. i. *rad. pyrethr. ariſtoloch. rot. filicis, pentaphyll. an.* ℥.ß. *thuris* ʒ.i. Coq. *in vino, & Aqua: decocto add. mel. roſ. & diamori an.* ℥.i. Eoque ſępius os colluatur.

Commendatur etiam hæc, vt vſu probata, oris collutio:

℞. *Fol. naſturt. aq. menthę, ſatureię, roſ. rubr. immatur. an.* M.ß. *ſem. aquileg.* ʒ.ii. *balauſt.* ʒ.ß. Coqu. *in aqua ferrata.* Colatur. ℞. ℥.viij. *adde alumin.* ℈.ii. *mell. roſ. col.* ℥.ß. F. Collutio oris.

Vel: ℞. *Cochlearię, ſiſymbr. cardamin. naſturt. aqu. roſar. rubr. an* M. j. Coq. *in aqua ferrata.* Colat. ℞. ℥.x. *add. mell. crudi* ʒ.vj. *alumin.* ʒ.j. F. oris collutio.

Vel: ℞. *Cortic. prunor. ſylueſtr.* ℥. i. *cochlear. naſturt. aq. an.* M. i. *roſar. rubr.* M.ß. *balauſtior.* ʒ.ii. Coq. *in ſ. q. aquæ chalybeatę*, Colaturæ *adde aliquid aluminis, mell. roſati colati, & diamori.* Miſce.

Vel: ℞. *Cortic. interior. prunor. ſylueſtr. oxyacanthę. roſarum rubr. an.* M.i. Coq. *in aq.* ℔.iii. *ad* ℔.i.ß. Colatura vſurpetur pro oris collutione.

Vel: ℞. *Aq. plantagin. prunell. an.* ℥. iv. *ſaluię mellis roſat. colat. an.* ℥.i. *ſpiritus vitrioli* ℈.ß.M. pro oris collutione.

Vel: ℞. *Saluię* M. ß. *ariſtolochię, pyrethri, aluminis an.* ʒ.ii. *camphoræ* ʒ.ß. Coq. *in vini* ℔.i.ß. Colentur.

Vel: ℞. *Salis, alumin. an.* ʒ.ii. *Aquę* ℔.i. Coq. parum.

Vel; ℞. *Balauſtior. ſumach. roſar. rubr. an.* ℥ ß. Coqu. *in aqu.* ℔. iv. *ad* ℔.ii. *add. mellis roſati* ℥. ii. *alumin.* ʒ. ii. Miſce.

Vel: ℞. *Plantaginis cum radic. fol. peruinc. aquilegię, cimarum rubi, ſambuci an.* M.i. *fl. roſar. rubr. balauſt. an.* ℥.ß. Coq. *in aq. & vini rubri adſtringent. an.* ℔.i.ß. *ad dimid. part. abſumptionem.* Col. *adde mell. roſ.* ℥.iii.M.

Aquę deſtillatę.

Sæpe ſola cochleariæ, aut becabungæ, naſturtij vel Nicotianæ aqua ſufficere poteſt, ſi ijs os colluatur.

Vel: ℞. *Fol. ſaluia, betonicę, aquilegię an.* M. ii. *rutę. flor. roſar. rubr. an.* M.ii. *rad. biſtortę, pyrethri, ſarſę parillę an.* ℥.ß. *ireos Fl.* ʒ. vi. *ligni Rhodij* ℥. ß. *nucis moſch. cinam. myrrh. maſtiches, cortic. citri ana* ʒ. ii. *camphorę* ℈ ß. *vini Rhenan.* ℔.iii. *ſucci cochlear. naſturtij aq. an.* ℔. ß. Stent per dies 7. in infuſione in vaſe bene clauſo, quotidie agitentur, hinc deſtillentur.

Vtile eſt & plantas quaſdam, vt ſaluiam, cochleariam, naſturtium, nummulariam frequenter maſticare, vel ijs gingiuas fricare, vel cortices citri ſucculentos frequenter gingiuis affricare.

Linimenta.

Vel: ℞. *Mellis roſat. col.* ℥. i. *oxymel. ſcillit.* ℥. ß. *alumin. vſti* ʒ.ß. Miſc. pro Linimento.

Vel: ℞. *mell. roſ. col* ℥.i. *ſyr. de roſ. ſiccis* ℥.ß. *ſpir. vitrioli q. ſ. ad gratam aciditatem.* Miſce & mitius bis de die gingiuæ illinantur.

Vel: ℞. *alumin. vſti* ʒ. ß. *nuc. moſch.* num. ij. *mell.* ℥.ß. Miſce ſuper igne.

Vel: ℞. *Mell. ſcillit.* ℥.j. *ſpiritus vitrioli q. ſ. ad aciditatem conciliandam.*

Vel: ℞. *Pulu. rad. biſtortæ* ℥. ß. *fol. aquileg.* ʒ. ij. *ſalis* ℈.j. Cum *diamoro* redigantur in formam linimenti. Efficax eſt hoc linimentum.

℞. *Flor. maluæ arbor. fol. ſaluiæ min. aquileg. an.* ʒ.ß. *myrrhæ, nucis moſchat. theriac. ana* ʒ.j. *aluminis vſti* ℈.ij. Puluériſata ſubigantur *cum melle* F. Linimentum.

Fortius eſt hoc, & conueniens gingiuis putreſcentibus:

℞. *Mellis* ℥. ij. *aceti vini* ℥.j. *fl. æris* ʒ. j. *alumin.* ℈ j. Coquantur, donec rubeſiant. Deinde adde *pulu. ſaluiæ, nucis moſchat. C. C. præpar. an.* ʒ.ß. F. Linimentum.

Poteſt etiam addi *pulu. ſauinæ.*

Vel fricentur ſingulis diebus manè, ac veſperi gingiuæ ſale & aceto, donec ſanguis ex gingiuis profluat: aut colluatur os decocto ſedi minoris ſeu vermicularis.

Vſu longo expertum eſt hoc Linimentum:

℞. *Pulu. fol. aquileg. menthæ criſpæ, ſaluiæ, nucis moſchat. myrrhæ* (quam tamen quidam omittunt) *an.* ʒ.ij. *aluminis vſti* ℥.ß (alij. ʒ.x.) *mellis virginei* ℥. iv.ß. *vel q. ſ.* Mel calefiat ad ignem & deſpumetur, deinde calenti puluere ſenſim inſpergantur & Miſc. F. Linimentum. Alij mellis virginei loco mel roſatum, vel ſcilliticum, vel etiam oxymel ſcilliticum ſumunt, vel aliquid de melle, vel oxymelite addunt ſcillitico. Hoc linimento gingiuæ bis, vel ter quotidie illinantur, deinde abluantur vino rubro, vel ſimplici, vel in quo cochlearia, aut naſturtium infuſum fuerit, vel decocto ſummitatum rubi, vel aqua prunellæ, plantagin. roſar. quæ efficaciores erunt, ſi aliquot guttæ ſpiritus vitrioli, quot nimirum ad aliquam acetoſitatem ſufficiunt, admiſceantur, quod medicamentum valde efficax eſt in hoc genere.

Alij ouum coquunt ad duritiem, per medium diſſecant, vitellumque eximunt, & locum puluere vitrioli replent, ouumque iterum coagmentant, & in loco ſubterraneo in vitro ſepeliunt, vel in vitro ſuſpendunt, vt vitriolum in liquorem per deliquium ſoluatur. Quo liquore ſi ſpongiola imbuatur, eaque laxæ, & cruentę gingiuæ fricentur, magnam is ad ſanandas eas vim habet.

Vel: ℞. *Pulu. abrotani, caudæ equin. ſaluiæ, hyſſopi, rutæ, boli Armen. alumin. vſti, aquilegiæ, an.* ℈. ij. *mellis* ℥.ij. F. Linimentum.

Vel: ℞. *Macis, nucis moſchat. an.* ʒ. ii. *myrrhæ, fol. aquileg. ſaluiæ, rutæ ana* ℥.ß. *alumin. vſti* ʒ.ij.ß. Miſceantur cum ſ. q. mellis ferquentis, miſta & refrigerata vſui ſeruentur. Vngantur hoc linimento bis de die gingiuę, & poſtea aqua prunellæ vel plantaginis abluantur.

Vel: ℞. *Theriac.* ℥.ß. *mellis crudi* ℥. j. *oxymelit. ſimpl.* ʒ.ij. *aluminis vſti* ʒ.ß. Coquantur, & Miſceantur.

Pulueres & dentifricia.

℞. *Salis torrefact. alum. vſti teſtar. cochlear. crematar. cineris ſarmentor. vitis, roſar. rubr. radic. biſtortæ. fol. aquileg. ſaluiæ. an. q. ſ.* F. Puluis, quo dentes fricentur.

Vel: ℞. *Alumin. vſti* ʒ. ii. *ſalis torrefacti* ʒ. i. *balauſtior. C. C. vſti præparat. ana* ʒ.ii. *macis* ʒ.i. *fol. ſaluię* numer. iij. F. Puluis, quo dentes fricentur.

Vel cum ſucco cochlear. aut naſturt. aquat. aut melle *an. q. ſ.* F. Miſtura.

Aut paretur talis puluis, quo gingiuæ flaccidæ, & ſanguinolentæ fricentur.

℞. *Salis vſti* ℥.ß. *balauſtior.* ℥.i.ß. F. Puluis.

Vel: ℞. *Cineris ſarmentor. vitis, teſtarum oſtrear. vſtarum. part. æq.* F. Puluis.

In iſtorum verò medicamentorum vſu obſeruandum, vt id, quod ex laxis, & ſanguinolentis gingiuis effluit, & in ore colligitur, continuo exſpuatur, & exſcreetur, & non diu in ore retineatur, multò minus deglutiatur.

Si putredo ſit vehemens,talis oris collutio parari poteſt:

℞. *Roſar. rubr. plantagin. an.* M.j. *rutæ, ſaluiæ ana* M. ß. *viridis æris* ʒ j. *thuris, maſtiches an.* ʒ.j.ß. *alumin.* ʒ j. Conciſa & Contuſa *Coquant. in Aq. & aceti ana,* ℔.ij.*ad dimidiæ partis conſumptionem.* Colaturæ *addatur mell. roſ.* ℥.j. M.F. Collutio oris.

Nonnulli in magna carnis gingiuarum corruptione & putredine manuum opera vtuntur, & carnem corruptam præcidunt. Verum rarò hoc facto opus,cum medicamenta enumerata, præcipuè, quibus alumen & oleum vitrioli adduntur, tam efficacia ſint, vt etiam ſatis fœdam Stomacacen emendare poſſint. In quem vſum etiam inſeruit vnguentum Ægyptiacum, magna neceſſitate id poſtulante. In extremis caſibus,& ſumma corruptione efficax eſt hoc medicamentum.

℞. *Mercurij ſublimati* ℈. ij. *Aluminis vſti* ʒ. ij. ß. *Puluériſata coquantur in aqua plantaginis* ℔.j. *in vitro,in vaſe duplici, In aqua iſta ſpongiola intingatur. & ea gingiuæ putridæ ac laxa* illinantur. Vbi omnino monendum videtur, cum in Germanico libello Vuieri de ſcorbuto in hoc medicamento abſolutè legatur *Sublimatum,* qua voce ſine additione poſita Chymici ☿ ſublimatum intelligunt, non rectè in libellum eius Latinum irrepſiſſe Arſenicum ſublimatum,quod ex libello Latino Vuieri in ſua ſcripta alij tranſtulerunt. Ad vlcera enim maligna & putrida vſurpari cum commodo à Chirurgis ☿ ſublimatum notum eſt: Arſenicum verò ſublimatum, præcipue in vlceribus oris, longè maiore cum periculo vſurpari, extra dubium eſt, licet Dioſcorid. *Euporiſt. lib.*1, *cap.*82,*&* 83. Arſenico cum charta combuſta ad ſerpentia oris vlcera vtatur.

Quia verò poſtquam caro putredine abſumpta eſt, dentes carne nudari ſolent,vt id,quod abeſt,reſtituatur, opera danda. Etſi vero carnem amiſſam reparare ſolius Naturæ opus ſit: tamen ars Naturæ ſubſidio venire poteſt. In quem vſum hoc habet Sal.Albertus.

℞. *Sem. roſar.* ʒ.j. *calam. aromatic.* ʒ. ß. F. Puluis, qui dentibus aſpergatur.

Vel: ℞. *Farinæ eruí. flor. roſar. an.*ʒ.ß. *calami aromatic.*ʒ.ij.ß. *aluminis ſciſſilis, mannæ, thuris, cyperi ana* ℈.ß. F. Puluis, qui dentibus inſpergatur, vel cum melle miſceatur, & iis illinatur.

Faucium exulcerationis.

Si fauces ex vicinæ putredinis contagio lædantur,col-
Faucium exulcerat. lutiones parentur ex Aq. cochleariæ, naſturtij, nummulariæ, Nicotianæ &c.

Vt: ℞. *Aq. prunellæ, plantaginis, cochleariæ an.* ℥. iij. *Nicotianæ* ℥.ij. *ſpir. vitrioli* ℈.i. *mell. roſ. col.* ℥.i.ß.M.

Eadem medicamenta cum vitioſos ſuccos, quibus dentium radices laxantur,abſumant & abſtergant, dentes vacillantes firmare, & carnem gingiuarum roborare valent.

De maculis.

Macularũ. Crurum, vel etiam aliarum partium *maculæ* ſponte euaneſcere ſolent, modo internis proſpiciatur. Si tamen & earum cauſſa medicamenta adhibere placet, ad eas tollendas ex reſoluentibus,diſcutientibus, & emollientibus fomenta,& balnea vſurpentur,*ex baccis iuniperi, naſturtio, cochlearia, chamæmelo, artemiſia, abſinthio, roremarino, hyſſopo, lauendula, perſicaria &c. vel aquæ cochleariæ* crura lauentur.

Vt: ℞. *Baccar. iuniper. contuſar. ſiſymbr. cardamin. naſturtij aquat. cochlear. an.*M.ij. *flor. chamæmel.*M.iij.*artemiſiæ, betonic. abſinthij, roriſmarin. maioran. thymi, hyſſop. ana* M. j Coq. *in Aq. ſ.* & vapore decocti calidi crura foueantur; Vel decocto ſpongia madefiat, & calida tibijs applicetur.

Vel fiat tale Vnguentum.

℞. *Butyri maialis* ℥.ij. ß *baccar. iuniper. contuſar.* ʒ.vi. *vini* ℥.ii.Coq. ad vini conſumptionem,& colentur. Vel coquatur in lacte naſturtium aq. abſinth. & bacc. iuniper. contuſæ, & cum lactis illius flore crura iniungantur.

Salom. Albertus hoc parat:

℞. *Naſturt. vtriuſque cochlear. an.*M.ii. *chamæmel. meliloi. alb. an.*M.ß. *thymi, ſatureiæ, pulegij an.*M.i.*roriſmar.* M.ß. *rad. dauci* ℥. ß. *fol. lauri* M. i. *baccar. iuniper. contuſar.* ℥.i ß. Coq. ad conſumptionem tertiæ partis, & vapore decocti calidi crura foueantur, vel linteamina, aut ſpongia decocto calido madida cruribus imponatur.

Nonnulli decocto viminearum geniſtæ virgarum vtuntur.

Poſt fomentationem partes maculoſæ conuenienti aliquo linimento inungantur.

Vt: ℞. *Naſturtij aquat. becabungæ, ſiſymbrij, cardamin. baccar. iuniperi contuſar. abſinthij an* M.1. *Aq. becabungæ, chamæmeli, melilot. naſturt. aq. an.*℥.iv. *flor. lactis & butyr. recent. inſulſi q. ſ.* Coq. in Balneo & exprimantur,ac pinguedo linimenti loco vſurpetur.

Vel coquatur naſturt. aq. in lacte, & contundatur, ac ſubigatur in mortario, contuſo addatur adeps ſuillus.

Vel: ℞. *Butyri maialis inſulſi* ℥.i.*comarum abſinth.* M.i. *Vermicularis* P.ij. *baccar. iuniperi contuſar.* ℥.ß *vini* ℥.iij. Coq. ad vini conſumptionem, & colentur, ac pinguedo vnguenti loco vſurpetur.

Vtile quoque fuerit crura ſæpius panno,vel linteo calente fricare, vt ſpiracula cutis aperiantur, & vitioſi humores diſcutiantur.

De Doloribus.

Dolores interdum etiam,præcipuè in cruribus, ægros Dolores in cruribus.
cruciant, vt ad eos tollendos Medici operam maximè requirant. Vſurpentur autem ad illos tollendos,præter interna ad ſcorbutum medicamenta,anodyna, & reſoluentia, ac diſcutientia per ſudorem.

Adhibeatur ergo fomentatio, *ex decocto althææ, fumar. abrotani, cochlear. becabung. naſturt. pulegij. hyſſopi, ſaluiæ, artemiſia, flor. chamæmel. bacc. iuniperi.* Herbæ iſtæ decoquantur, & vapor à decocto partibus dolentibus excipiatur, donec ſudor erumpat, vel crura linteis duplicatis decocto hoc calido imbutis inuoluantur. Quo modo dolor mitigatur. Nonnunquam tamen ſolet dolor recrudeſcere,quod partes frigidæ & craſſæ non planè ſint diſcuſſæ. Ideoque ſpongia decocto calido madida partes dolentes fouendæ, vel cataplaſma ex enumeratis modò herbis paratum imponendum. Aut paretur cataplaſma ex lacte coagulato (*Quarck*) flor. chamæmel. naſturt. aq.& baccis iuniperi in lacte coctis, quod in hiſce doloribus mitigandis, ac tollendis efficaciſſimum eſt.

A' pinguibus verò ante macularum eruptionem abſtinendum;cum ab iis dolor exaſperari ſoleat.

Quandoque dolor in plantis pedum, & extremitatibus digitorum excitatur, qui hoc medicamento tollendus:

℞. *Flor. ſambuci* M.ii. Coq. in vino, additis ſaponis ʒ.ii. quo pannus imbuatur, & loco dolenti applicetur.

Dolorem ventris quod attinet, qui ventriculum & in- Ventris.
teſtina ac totum ſæpe abdomen affligit, regia quidem eum curandi via eſt, cauſſam eius tollere, quod qua ratione fieri debeat,hactenus ſatis dictum: recteque id fit medicamenti ſcorbuto aduerſantibus; quæ ſi febris abſit, cum vino, vel cum ſero lactis, ſi febris & calor adſit, exhibeantur. In doloribus ventriculi etiam commodè vſurpatur elixir proprietatis dictum.

Quia autem ſæpe dolor vrget, is mitigandus: quod commodiſſimè fit, ſi laxantibus conuulſioni & tenſioni, quæ proxima eius cauſſa,hic occurratur.

Itaque clyſteres emollientes iniiciendi ex iis, qui humectant cum moderato calore. Et cum ob motum

περιςαλτικὸν & conuulſionem ſæpe nihil infra excernatur, ſed omnia ſurſum tendant, non quæ ſenſum obtundunt, admiſcenda, ſed potius quæ excretionem nonnihil ſtimulant. Ex decocto ſcilicet anethi, chamæmeli, althææ, fœnugræci cum ol. communi, amygdal. dulc. lini anethino, chamæmel., melle roſaceo, fiant clyſteres. Extra etiam adhibeantur linimenta ex iiſdem oleis, & pinguedinibus, aut cataplaſmata ex herbis emollientibus, & flor. chamæmeli cum iiſdem oleis, aut omentum veruecis iiſdem oleis imbutum applicetur. Vtilis eſt inſeſſus ſeu balneum ex aqua, in qua herbæ modò enumeratæ coctæ ſint.

De Arthritide.

Arthritidis De Arthritidis ſcorbuticæ curatione refert Eugalenus, *pag.* 142. ſe obſeruatione comperiſſe, nonnullos in prima morbi inuaſione ſolo abſinthio in vino, ſeu cereuiſia ſuſpenſo feliciter in quotidiano potu vſos fuiſſe, per ſemeſtris vnius ſpatium vſum eius continuantes. Et quidem ſolo illius decocto in vino, vel cereuiſia, vel aqua facto feliciter ſe vſum ſcribit. Si verò cum febre, ſiti, & obſtructionibus manifeſtis coniuncta fuerit, neque tum ſe eius vſum abhorruiſſe, niſi quod febrem mitigantia, obſtructiones fortius aperientia, & quæ ſcorbuto peculiari proprietate aduerſantur, admiſcuerit, puta cuſcutam, ſcolopendrium, ceterach, betonicam, hyſſopum, & ſi febris patiatur, carduum benedict. raphani, & helenij radices, cochleariam, naſturtium.

Extra cùm alia topica in arthritide vſitata adhibentur, tùm etiam *radix raphani agreſtis* comminuta & cocta vtiliter apponitur.

De ſtupore, tremore, paralyſi, & conuulſione.

De Stupore tremore & conuulſione. Stupor, tremor, paralyſis, conuulſio, membrorum iactatio eadem fere curandi rationem obtinent. Scelerotyrbe quidem cum ortum habeat ex vitioſis humoribus, qui ſeſe in tendines, & muſculos inſinuarunt, quorumque pars craſſa, poſtquam tenuior exhalauit, tendines duros reddit, emollientia, reſoluentia & diſcutientia requirit; quibus ea ſemper admiſceantur, quæ humori, ſcorbuti cauſſæ, peculiari vi reſiſtunt, quæque ſuo ſale volatili, quod craſſum & fixum, volatile reddere, attenuare, & ad diſcuſſionem aptum reddere valent.

Eadem verò etiam, vt aſſumantur, exhibenda. Et quidem ſi recens ſit, quæ à ſeroſo humore ſaltem ſeſe in muſculos inſinuante, ortum habet, tendinibus non induratis, internis adhibitis medicamentis breui, ſæpe intra dies 4. vel 5. ſine omni topicorum vſu non ſolum crurum, ſed & brachiorum, ac manuum paralyſis curatur, vt teſtatur Eugalenus. Idque ita ſe habere ipſe compertum habeo, cum non paucos tali paralyſi ſcorbutica laborantes, plerumque cum ſicca ſcabie, corpore ſemel, atque iterum leniter purgato, cochleariæ, & fumariæ imprimis vſu paucis diebus reſtituerim.

Si vero malum ſit diuturnius, vt tendines duri, & rigidi quaſi redditi ſint, topicis etiam opus eſt. Rigiditatis & contractionis membrorum.

In paralyſis ergo initijs non admodum grauibus ſequens profuiſſe teſtatur Seuerinus Eugalenus, *pag.* 70.

℞. *Betonic.* M. iv. *granor. iuniper. contuſor.* Coq. in aq. ℔. viij. ad pultis modum, Colentur, & exprimantur, & addantur *ſacchari* ℔. ii. iterumque coquantur ad ſyrupi conſiſtentiam, cui ab igne remoto addantur *zingiber.* ℥. ij. *macis, calam. aromatic. cubebar. fol. ſenæ an.* ℥. ß. F. Electuarium, cuius ante, & poſt cibum cochlear. j. quotidie ſemel, aut bis ſumatur.

Quod ſi grauius, & pertinacius malum ſit propter viſcerum obſtructiones concurrentes, hæc non ſufficiunt, ſed aperientia, & peculiari vi contra hunc morbum pugnantia admiſcenda.

Extrà verò adhibeantur fomentationes, & lotiones ex aqua ſiue ſimplici, ſiue ſalſa, in qua cocta ſint *fol. ſaluiæ, betonic. artemiſiæ, ſerpilli, roriſmarin. flores ſambaci, chamæmel. meliloti, baccæ iuniperi.* Nimirum vapore harum herbarum decoctarum crura rigida, vel ſingulis, vel alternis diebus fomententur, donec bene ſudent. Vbi ſatis ſudauerint, ipſo decocto pedes, & crura lauentur, ipſiſque herbis pedes, crura, ac tendines, & ligamenta rigida fricentur, & poſtea conueniente vnguento illinantur.

Si tamen adſit durior tumor, emollientia præmittantur, vel admiſceantur.

Salomon Albertus tale parat:

℞. *Pulu. flor. chamæmel. comarum abſinth. an.* ʒ. iij. *rad. bryoniæ, conſolid. maior. an.* ℥. ß. *farinæ tritici, fabarum, orobi an.* ʒ. iij. *medull. panis ſiliginei ex lacte cocti* ℔ j. F. Cataplaſma, quod tumori applicetur.

De contractione & rigiditate membrorum.

Si genua vel alia membra ſint rigida, & ad motum impotentia, non neglectis medicamentis internis eadem emollientia & diſcutientia per vices vſurpanda. Foueatur nimirum pars affecta decocto *lilior. albor. altheæ, malaæ, violariæ, brancæ vrſinæ. ſem. lini. fœnigræci, chamæmel. ficuum aridarum, quibus naſturtium, & becabunga* addantur.

Vt: ℞. *Rad. althææ, maluæ, an.* ℥. i. *iridis* ℥. ß. *ſem. lini, fœnugræc. an.* ℥. j. *violariæ, flor. chamæmel. meliloti. an.* M. j. *abſinth. cochlear. becabung. naſturt. aq. aa* M. ß. Coq. pro fomento.

Vel: ℞. *Rad. althææ,* ℥. iij. *parietar. cochlear. becabung. naſturt. aq. abſint. flor. chamæmel. melilot. ana* M. ii. *ſem. lini, fœnugræc. an.* ʒ. vi. Coq. in aqua, cuius vapor calidus crure excipiatur.

Vel: ℞. *Flor. chamæmel. melilot. ſem. aniſi, fœniculi, cumini an.* ℥ j. *farinæ, ſem. lini, fœnugræc. ana* ʒ. ii. Cum decocto *fol. ebuli, artemiſiæ, cochlear.* F. Cataplaſma, cui poteſt addi butyrum recens.

Vel: ℞. *Rad. althææ, lilior. albor. hermodactylor. an.* ℥ ß. *caricar. pinguium* num. vii. *flor. meliloti, chamæmel. parietar. an.* M. i. ß *fol. althææ* M. i. *roſar. rubr.* ʒ. iii. *vermium terreſtr. præpar.* ʒ. ii. ß. *farinæ tritici* ʒ ii. *farin. hordei.* ℥. i. ß. *orobi, lentium, fabar. an.* ℥. ß. *medullæ panis tritici* ℥. i. Terantur terenda, & Coqu. in aq. ad formam pultis.

Add. *Ol. lilior. albor. chamæmel. anethin. roſac. ana* ℥. j. *caſſiæ* ℥. ß. *medullæ crurum bubul.* ʒ iii. *adipis gallinac.* ʒ. ii. ß. *ſuilli* ℥. ß. *boli Armeni* ʒ. i. *croci* ʒ. ß. Fiat Cataplaſma.

Poſt fomenta adhibenda olea, & vnguenta emollientia, *ex adipe ſuillo, humano, pinguedine gallinæ, butyro recenti, medulla ceruì, mucilagin. ſem. althææ, cydonior. lini, fœnigræci, vnguento dialthææ; quibus ſucci cochlear. naſturt. aquat. & aliarum contra ſcorbutum plantarum, ac grana iuniperi admiſceri poſſunt.*

Vt: ℞. *Vnguent. dialthææ* ℥. ß. *ol. chamæmel. lilior. albor. aneth. an.* ʒ. ii. *granor. iuniper. contuſor.* ʒ. i. Miſce. F. Vnguentum.

Efficax eſt hoc vnguentum:

℞. *Rad. helenij contuſar.* ʒ. ii. *lumbricor. terreſtr.* ℥. ß. (*alij* ℥ i. ß. vel ℥. ii.) Coq. *in vino malaatico.* Deinde add. *Ol. lilior. albor. coſtini an.* ℥. i. *hyperici* ℥. ß. *terebinth.* ʒ. ii. *vnguent. de bdell.* ʒ. iii. *medull. crurum vituli, cerui an.* ʒ. ii. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Salomon Albertus hoc quoque vtitur:

℞. *Rad. bryoniæ, cucumer. aſinin. an.* ℥. j. *lumbricor. terreſtr. præparat.* ʒ. iii. Coq. *in hydrelæo* ad mollitiem, & ſuccus torculari exprimatur, Cui add. *ol. lilior. albor.* ℥. ß. *lini, chamæmelin. an.* ℥. i. *terebinthinæ* ʒ. v. *vnguent. de bdellio* ʒ. iii. *ſucci cochlear.* ℥. i. Colliquentur ad ignem, & cum *ceræ ſ. q.* F. Vnguentum.

Seuerinus Eugalenus commendat vnguentum Valeriolæ, quod habetur, *lib.* 4. *obſeru.* 4.

℞. *Fol.*

℞. Fol. Saluiæ, maioran. lauri, betonic. roriſmarin. primula veris an. M. j. rad. acori veri, ireos recent. an. ℥. iij. ol. vulpini, de nuce Indica, rutac. an. ℔. j. terebinthin. ℔. ß. vini potentiſſim. ℔. j. *aq. vitæ* ℔. ß. Coq. ad vini conſumptionem, & colentur.

Colaturæ adde *Sagapeni, opopanac. bdellij an.* ʒ. ij. *caſtorei* ℥ ß. *macis, nucis moſchat. ſtyrac. calamit. benzoes an.* ʒ. iij. *piperis longi, pyrethr. an.* ʒ. j. *axungiæ cati, ſerpentis, anſer. an.* ℥. j. *medul. cruris vaccin.* ℥ ij. *ſucci ebuli, ſaluia, meliſſa an.* ℥. iv. *ceræ propoleos* ℥. ij. Miſce & cum *cera in oleis recenſitis liquata ſ. q.* Fiat Vnguentum mediocris conſiſtentiæ.

Eſt & hoc Salomonis Alberti efficax.

℞. Vnguent. dialthææ ℥. i. *pinguedin. anſerin. porci an.* ℥. ß. *medull. crurum vituli* ʒ. ij. *cerui* ʒ iij. *butyri inſulſi, ol. lini an* ℥. j. *flor. lactis agitati in mortario marmoreo* ℥. j. ß. Cum *ſucco naſturt. coq. in vaſe duplici, addatur cera noua q. ſ.* F. Linimentum.

Vel: *℞. Ol. ſeſamin. amygdalar. dulc. an.* ℥. j. *medulla crurum bouis ſeu caſtrati, pinguedin. anſer. gallin. an.* ℥. ß. *vnguent. de bdellio* ʒ. iij. *vitell. ouor. ij. croci* ℈. ij. F. Linimentum *cum modico ammoniaci in aceto diſſoluti.*

Rigiditas genarum. Eadem medicamenta, quæ modo ad duritiem & rigiditatem genuum ſunt propoſita, etiam ad rigiditatem genarum & maxillarum vſurpari poſſunt, ſcilicet *althea, malua, violaria, radic. lilior. alb. ſem. lini, fœnugræc. flor. chamæmeli, ficus. E quibus fomenta, cataplaſmata, olea parari poſſunt, additis cochlearia & naſturtio.*

De ſomno nimio.

Somni nimij. Cum carus & ſomnus nimius in hoc morbo plerumque febrem lentam coniunctam habeat, tollitur ijs, quæ putredini huic morbo propriæ, febrique aduerſantur. Præ ceteris efficax ſe comperiſſe naſturtium aquaticum, quod in claris & limpidis aquis prouenit ſcribit Eugalenus. *pag. 30.*

De lipothymia.

In ijs, quos lipothymia, & anxietates infeſtant, hoc inprimis obſeruandum, ne loco ſæpe moueantur, aut è lecto ſurgant; cum ſæpe deliquia animi, quamprimum in lecto ſeſe erigunt, eos tentare ſoleant. Deinde cùm vaporibus diſcuſſis deliquium quidem ceſſare, ſed ſæpe finita medicamenti operatione, aut à cauſſa morbo ſuperata, poſt tres vel quatuor horas, eadem vehementia anxietas illa, & metus deliquij redire ſoleat: ſæpius eadem die, & vel ſexies, vel octies medicamenta illa contra animi deliquia, admiſtis antiſcorbuticis, exhibenda.

De fœtore anhelitus.

Fœtoris anhelitus. Fœtor anhelitus emendatur putredinem ſiſtentibus, & halitus putridos diſcutientibus: *conſerua* nimirum *ſaluia, ruta, anthos, caryophyllis, cinamom. gallia moſchata, cortic. citri, ligno aloes, rhodio, baccis iuniperi.* E quibus electuaria, pilulæ, rotulæ, trochiſci formari poſſunt. Vel vſurpetur *elixir proprietatis*, aut maſticentur *radic. ireos, Flor. bacca iuniperi:* Aut colluatur os *aq. ſaluiæ, roriſmarini, menthæ cum aceto ſcillitico.*

De vomitu.

Vomitus. De vomitu ſcorbutico annotauit Eugalenus, *p. 25.* quod vomentes à lacte & lacticinijs, à quibus aliàs ægri, ventriculi & viſcerum affectionibus laborantes, læduntur, melius habent, quam à ventriculum roborantibus & adſtringentibus. Adſtringentia enim humorem vitioſum altius ventriculo imprimunt: lac verò lenit, & humoris prauitatem demulcet.

De ſputatione nimia.

Sputationis nimiæ. In ſputatione continua monet hoc Eugalenus, *pagina* 106. cauendum, ne acribus, & calidis medicamentis fluxus materiæ irritetur, & nimia vaporum fumorumque in cerebrum delatione ac eorundem ibidem concretione, atque ad pectus defluxione malum grauius reddatur.

De alui fluxu.

Alui fluxus. In alui fluxu hoc ab adſtringentibus abſtinendum, quorum vſu ægri in ſummas anguſtias & maximam reſpirandi difficultatem, imò in animi deliquium & ſuffocationis periculum coniiciuntur, ac tandem in hydropem vel atrophiam incidunt. Cùm enim viſcera conſtringant, venaſque conſtipent, materiam prauam detinent & augent, è qua vapores praui adſcendentes ac ſuperiora petentes enumerata ſymptomata excitant; & ipſa circa viſcera, ac membra nutritioni dicata hærens epar & lienem debilitat. Sed vſurpanda potius medicamenta, quæ peculiari vi humori vitioſo aduerſantur: atque vtile eſt hic etiam abſinthium. Nec incommodus eſt ad diuerſionem ſudoriferorum vſus, ſi ijs cochlearia admiſceatur.

Et ſi autumnalis aeris frigiditas huic fluxui occaſionem dederit, ab eius iniuria corpus muniatur, ægerque in loco calido quieſcat; deinde materia fluens ſubtrahatur victus ratione ſicca, & ad vias vrinę deriuetur; & partes ſuſcipientes roborentur. Quibus vſibus inſeruit vinum abſinthites dilutum decocto cichorij. Extra quoque abdomen inungatur ol. roſaceo, maſtichino, abſinthij; vel imponatur emplaſtrum de cruſta panis.

Si à calore ſerum fundente in principio febrium talis fluxus accidat, etſi ſymptomaticus ſit, tamen cum materiam morbificam imminuat, non ſtatim ſiſtendus, præſertim ſi natura eum facilè ferat: ſed ea exhibenda, quæ ſerum cum bile abſtergere, ſimulque roborare poſſunt, qualia ſunt ſyr. roſſolut. ſyr. de cichorio cum rhabarb. ipſumque rhabarbarum; & exhibendum ſimul cichorium & cichoracea.

De calore nocturno.

Caloris nocturni. Quos calor ille nocturnus ſupra deſcriptus moleſtat, ijs becabunga in maiore doſi exhibenda, contra calefacientium doſis minuenda. Prodeſt & lac ebutyratum recens. Nonnulli polypodium & grana iuniperi contundunt & in aqua coquunt, & colaturam ſaccharo dulcoratam bis de die exhibent. Illinatur etiam dextrum & ſiniſtrum hypochondrium medicamentis aperientibus.

De Febribus.

Febrium. In febribus ſcorbuticis, vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis, medicamenta ſcorbutica cum ijs, quæ febris, eiuſque cauſſa requirunt, miſcenda, corporiſque conſtitutionis, anni temporis, & aliorum, quæ ex generali methodo medendi patent, ratio habenda. Itaque prębenda ſcorbutica medicamenta moderatè calida, & humorem melancholicum incidentia, ac digerentia, *cuſcuta, capill. vener. ceterach. polypod. q.* & pro craſſiorum humorum inciſione, *hyſſopus, betonica*, & pro calore febrili temperando, *cichorium, endiuia, acetoſa*, ac cum his miſcenda ſcorbutica medicamenta, prout præſens ægri conſtitutio id poſtulat, & nunc de his, nunc de illis plus ſumendum. Nam ſi corpus ſit bilioſum & bile abundet, pluresque febris tertianæ notæ adſint, pauciores ſcorbuti, maior eorum copia, quæ bilem temperant, & humectandi ac refrigerandi vi prædita ſunt, ſumenda; minore verò quantitate ea, quæ ſcorbutum ſpectant, & ex his minus calida eligenda. Itaque tum conueniunt becabunga, & acetoſa, & inprimis earum ſuccus, quibus aliquid cochlearię addi poteſt. Si humores ſint craſſiores, cum vrinis crudis vel craſſis, ſitis magna non adſit, corpuſque ipſum ſit craſſius & melancholico craſſo ſucco abundet, cochlearia vſurpanda, & ea admiſcenda, quæ fortius attenuant, & incidunt, vt carduus benedictus, abſinth. radic. helenij.

Si

Si etiam aer, in quo æger degit, ſit tenuis ac ſubtilis, mitioribus & minus incidentibus ac attenuantibus vtendum: Fortioribus verò in aere craſſo & humido.

Si anguſtiæ illæ ad præcordia grauius & frequentius infeſtent, in ipſo quoque paroxyſmo medicamenta contra ſcorbutum & febrem facientia exhibenda.

Si morbus ſit diuturnior, & ob acceſſionum inordinatum recurſum cibandi neceſſitas medicamentorum exhibitionem impediat, liberiori aeri, præſertim tempore verno, æger committendus, aluuſque interdum leniter ſubducenda. Sępe enim aeris mutatione, præter ſpem, tales febres euanuiſſe, obſeruatum.

De Tumoribus duris.

Tumorum durorum. Ad tumores duros fiat cataplaſma *ex radic. conſolida maior. althaa bryonia, abſinthio. chelidon. mai. farina fabarum, aut lupinorum, & medulla panis albi in lacte coctis.*

Ad tumorem crurum œdematoſum conueniunt fomenta *ex ſaluia, folijs & flor. ſambuci, roremarino, ſerpillo, becabunga, naſturtio aquat. baccis iuniperi.*

Si quid de frigido & terreno humore quaſi concretum ſit, emollientia & diſcutientia vſurpanda, quæ ſupra, propoſita ſunt.

Vt: ℞. *Pulu. rad. bryonia, althaa an.* ℥ß. *flor. chamamel. fumar. abſinthij an.* ʒ.iij. *farina fabar. orobi an.* ℥ß. *medulla panis tritic. ſiligin. an.* ℔. ß. Cum *lacte caprino* F. Cataplaſma.

De Eryſipelate.

Eryſipelatis curationem de tumoribus propoſuimus: eam vt hic paucis attingamus, naturæ conatus in
Eryſipelatis. expellendo humore vitioſo promouendus & adiuuandus. Ad quem rem vulgus apud nos, & quidem non infeliciter; aqua flor. ſambuci vtitur. Poteſt & rob ſambuci vſurpari, vel aqua carduibenedicti aut ſcabioſæ, ijſque addi electuar. vel puluis aliquis bezoarticus, aut terra ſigillata, aut grana vj. bezoartici mineralis & ſudor prouocari.

Parti affectę applicetur pannus lineus imbutus lacte, quod vocant aureo, (quod paratur ex lixiuio communi & oleo ſambuci vel roſaceo bene ſimul agitatis, vt lactis colorem acquirant,) iterumque expreſſus & nonnihil exſiccatus, vel aqua flor. ſambuci madefactus & expreſſus. Pinguia verò & repellentia, & quæ poros cutis obſtruunt, ac materiam detinere poſſunt, vitentur.

Ne malum recurrat, ea vſurpanda, quæ ſeroſi iſtius humoris generationem & corruptionem ac ebullitionem præcauent.

De Hydrope.

Hydrops ſcorbuticus purgationes fortes, maximè à
Hydropis. principio, non fert, ſed medicamentis incidendi, attenuandique vi præditis curatur, quibus admiſcenda ea, quæ peculiari vi contra ſcorbutum valent: quo curationis modo ſe plures ſanaſſe citra purgantium opem, refert Eugalenus. Sublatis enim obſtructionibus, venisque reſeratis, & vitio humorum Scorbutico proprijs medicamentis emendaro, ſæpe præter opinionem hic tumor euaneſcit. Quod ſi non fiat, curato maxima ex parte Scorbuto, tum demum medicamentis purgantibus vtendum, & ijs præcipuè, quæ humorem Melancholicum purgant. Semper tamen admiſcenda ea, quę peculiari vi huic morbo aduerſantur. Si craſſior ſanguis in venis redundet, aut conſueta euacuatio ſuppreſſa ſit, ſanguis pro eius copia, & viribus ægri mittendus. Multum verò prodeſt hæmorrhoidum apertio, quæ ſponte facta, nigro ſanguine profuſo, quoſdam ab hoc malo liberauit. Si ſponte non aperiuntur, hirudines ijs apponi, vel in talo vena aperiri poteſt. A larga tamen ſanguinis miſſione, præcipue in locis frigidis, cauendum, vt ſupra in genere dictum.

Hydrops veſicalis, vt prior hydrops curatur. Quod ſi præter interna etiam externis opus ſit, ijs, quę diſcutiendi, diſſoluendique vim habent, vtendum, *abſinthio, ruta, chamamelo, farina lupinorum, fabarum cum oxymelite in cataplaſma redactis.*

Ad tumores peſtilentibus ſimiles Eugalenus, *pagina* 190. hoc experimentum habet.

℞. *Pulu. abſinthij comm. q. ſ.* qui cum ouis recenti- Tumorum peſtilētibus ſimilium.
bus eadem die excluſis cum albumine vitello & teſtis contuſis ad pultis conſiſtentiam miſceatur & frigidè tumoribus applicetur. Idem *pag.* 408. Cataplaſma parat ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malua, althęa, mercuriali ad mollitiem coctis, additis farinę ſem. lini, fęnigręci, hordei, cum mell. roſac. & ol. roſac. ſ. q.

Atque ſi accidat, vt vlcus illud erodatur, & nigrum fiat, quod non ſine periculo accidit, cum integram crurum corruptionem & gangrænam inſerre poſſit, ſtatim quod corruptum eſt, à reliqua cute & carne ſana ſeparandum, & vlcus mundandum, conſolidandum, more conſueto.

De Vlceribus,

Si humores praui, & acres crura etiam exulcerent, De Vlceribus.
primo videndum, an aliqua adhuc intemperies parti exulceratę coniuncta ſit, aut humorum vitioſorum affluxus vlcus foueat. Tum enim primò humores vitioſi, qui affluunt, è corpore euacuandi, & intemperies partis emendanda. Attendendum quoque hic conſilium Hippocratis, cum, *initio lib. de vlcerib.* ſuadet, vt ab inueteratis vlceribus crebrò ſanguis effluat, prout opportunum videbitur, tam ab ipſis vlceribus, quàm à circumſtantibus vlcus partibus, tum pręcipuè ſi in crure, aut pedis, vel manus digito vlcus ſit, magis, quàm in alia corporis parte. Nam exhauſto ſanguinis affluxu, ſicciora, & mitiora euadunt. Eiuſmodi enim vlcera pręcipuè quidem ſaneſcere prohibet, tum verò reliqua, etiam omnia, ſanguinis putredo, & quod ex ſanguinis mutatione eſt ortum.

Primo ergo vniuerſi corporis ratio habenda eſt, illudque euacuandum & partis intemperies poſtea corrigenda, ac medicamenta, quę facultatem digerendi habent, ac nonnihil adiſtringendi, exſiccandi, & extergendi, vſurpanda; non verò aſperius tractanda hęc vlcera, ſed citra vllam mordicationem, & dolorem ſananda. Ideoque quod in aliorum vlcerum curatione obſeruatur, & hic obſeruandum, vt poſtquam primum vlcus ſolutum fuerit, conſideretur, quantum humiditatum primum pharmacum ab vlcere deſiccarit, aut ſi ſordidum fuerit, quantum ſordium deterſerit; idque tertium, aut quartum experiendum eſt, donec purum vlcus, & ſiccum fuerit. Quod vbi animaduertitur, eligendum quidem medicamentum aliud eiuſdem generis, ſed debilius priore vſurpandum.

Ronſſeus ex Auicenna, *lib.* 4. *fen.* 4. *tract.* 3. *cap.* 10. & Tagautio, *lib.* 3. *cap.* 15. hoc commendat.

℞. *Cadmia, alumin. chryſocolla ſingulor. part.* viij. *aris floris, viridis aris ſingulor. part.* j. *gummi cupreſſi part.* iv. *cera, & olei roſac. an.* q. ſ. F. Vnguentum.

Fiat ergo vnguentum *ex ſucco cochlearia, abſint. apij cum melle coctis, addito puluere ariſtolochia, & aluminis.*

In vlceribus minus prauis ſatis efficax eſt *vnguentum diapompholygos*, quo ſępiſſime fęliciter vſus ſum. Vnguentum è Nicotiana, ſaccharum ♄, & cum eo parata linimenta. Nec inutile eſt emplaſtrum diapalma. Beccabunga ſola in cereuiſia cocta & bis de die appoſita vlcus ingens cruris totam ferè tibiam occupans & ad os vſque profundum, à quodam curatum fuiſſe, obſeruatum eſt.

Vel paretur *vnguentum de apio* dictum:

℞. *Succi, apij, meliſſophyll. cochlearia an.* ℥.ß. *chelidonia* ʒ. v. *mellis crudi q. ſ.* Coq. ad iuſtam conſiſtentiam. *Addatur aliquid thuris, aloes, myrrha.*

Vel:

Vel fiat vnguentum *ex reſina, thure, & oleo roſac.*

Commendatur & hoc:

℞. Aq. piloſell. menſe Septembri deſtillat. ℔ j. *mellis roſati* ℥ ij. *myrrhæ, lithargyri an.* ℥ j ß. *camphoræ parum.* In Sole, vel calido loco per triduum ſeruentur. Colatura crura abluantur.

Vel abluantur vlcera decocto ſedi minoris.

Efficacius erit medicamentum, ſi aliquid cochlear. vel naſturt. addatur: Ita & linimenta efficaciora ſunt, ſi ſaccharum Saturni addatur.

Eſt & vtile vnguentum Montagnanæ de plumbo:

℞. Plumbi vſti ℥ j. *ceruſſæ lotæ* ʒ ij. *vitell. ouor.* ij. *lithargyri* ℥ ß *olei roſacei* ℥ j ß. *myrrhæ* ʒ ij. *ceræ q. ſ.* F. Linimentum, quo vlcera prius vino, in quo ariſtolochia rotunda cocta ſit, abluta perungantur.

Si putredo magna ſit, aliquid ☿ præcipitati, vel olei vitrioli addatur, vel vſurpetur aqua illa ex ☿ ſublimato & alumine, ac aqua plantagin. parata, & ſuprà in Stomacace propoſita.

Ad conſolidationem tandem vſurpandum *Emplaſtrum diacalcith. de minio, de tutia.*

Atrophia.

De Atrophia.

Cum membrum non tantum riget, ſed etiam contabeſcit, vnguento reſumptiuo inungendum eſt. In vniuerſali verò atrophia, vt in ſcorbuto reliquo curatio inſtituenda, & bona diæta vtendum. Commendatur hic lac caprinum, inprimis ſi capra herbis contra ſcorbutum pugnantibus alatur, aut lacti pauxillum croci, & aliquid mellis, vel ſacchari addatur, & vinum Gallicum rubrum, quod plus nutrit, quam Rhenanum.

Summa, vt hæc concludamus, & quidem cum eo, quo cœpimus, generalis lex curandi Scorbutum cum alijs morbis, & ſymptomatibus copulatum hæc eſt; vt miſceamus cum medicamentis contra morbum illum, vel ſymptoma directis medicamenta peculiari vi contra ſcorbutum pugnantia, & quidem ea ratione, vt nunc horum, nunc illorum plus ſumamus, prout magis vel ſcorbutus, vel morbus ille ſcorbuto coniunctus præualet.

CAPVT VIII.

Diæta.

Diæta.

MVltum verò momenti ad ſcorbutum curandum in diętæ ratione ſitum eſt. Reſpondeat autem ea medicamentis, & cacochymię ſcorbuticę aduerſetur, ita vt non ſolum nihil ad ſcorbuticæ cacochymiæ generationem faciat, ſed etiam vitium humorum corrigat; quod alimenta medicamentoſa commodiſſimè præſtant.

Aer.

Aer ergo frigidus, humidus & impurus, qualem venti Aquilonares & occidentales, ac loca ſubterranea, concluſa & ventilationi nulli expoſita, ſuppeditant, & qui paludum, ſtagnantium aquarum, cloacarum aut aliarum rerum putridarum halitibus infectus eſt, ac proinde humores ac ſpiritus inquinare, iiſque vitioſam, quam obtinet, diſpoſitionem imprimere ſolet, vitetur. Contrà moderatè calidus, ſiccus, tenuis, purus, patens ac liber eligatur; aut ſi talis natura non detur, arte concilietur, accenſo ligno iuniperi, roriſmarino, & fumo ex baccis iuniperi, lauri, thure, ſuccino, trochiſcis, & candelis pro fumo, & ſimilibus.

Cibus & potus.

In cibo, & potu vitentur omnia, quæ humorem Melancholicum, craſſum, & tartareum præbere poſſunt; carnes nimirum ſuillæ, & aliæ ſale, ac fumo exſiccatæ; craſſa, viſcida, dura, difficilis coctionis, vetuſtate exſiccata, rancida, lardum rancidum, piſces ſale conditi, & fumo exſiccati, ac omnes cibi, quos ſupra ad ſcorbutum generandum aptos eſſe diximus. Contrà verò in vſu quotidiano ſint cibi boni ſucci, facilis coctionis, attenuandi, incidendi, aperiendi, detergendique vi præditi, & qui ad coctionem bonam & fermentationem, ac *συμπέττειν* faciunt, nullo vero modo eam impediunt, & cibos reliquos incraſſant. Itaque exhibeatur ptiſana, iuſcula gallinarum, & carnis bubulæ, animalium carnes, & piſces, qui bonum ſuccum præbent, & facilè coquuntur; vuę item paſſæ. Inprimis commendatur lac caprinum, quod boni ſucci eſt, & facilè coquitur, aluum quoque nonnihil laxat, & ad benignum epatis ſuccum vi morbi abſumptum inſtaurandum, viſcerumque robur conſeruandum aptiſſimum. Ac multi largo ſolius lactis vſu, in quo naſturt. aq. cochlearia, becabunga cocta fuere, conualuerunt: atque inprimis iis id vtile eſt, qui atrophia laborant, neque euacuationes facilè ferunt. Cùm enim vnicè danda opera ſit, vt pro vitioſo bonus ſanguis ſubſtituatur; lac & bonum ſanguinem ſuppeditat, & ſi admiſceantur medicamenta ſcorbutica, praua qualitas ſimul abolebitur. Vtilia quoque ſunt poma aurantia, refertque Balduinus Ronſſeus, *epiſt.* 2. ſe nouiſſe nonnullos, qui ſolo eorum vnà cum corticibus vſu ſanitatem recuperarunt. Cibi condiantur hyſſopo, roremarino, thymo, ſatureia, croco, cinamomo, macere: Embammata fiunt è cochlearia, naſturtio, radic. raphani agreſt. capparibus ſine ſale, vel à ſale ablutis, limonib. malo citrio, acetoſa, flor. borraginis, ſinapi, qua in longinquis nauigationibus magno cum ſanitatis commodo nautæ ſeſe tanquàm præſentiſſimo prophylactico aduerſus hunc morbum muniunt. Sali admiſceantur, vel ſalis loco cum cibis vſurpetur puluis ex ſale iuniperi, radic. ari, ſpeciebus diapliris archont. aromatici roſati. Grauidarum tamen hac in re etiam habenda eſt ratio, ne fœtui aliquod damnum attrahatur. In febribus vtilis eſt acetoſa, acetoſella, trifolium acetoſum, quibus aliquid cochleariæ vel naſturtij addi poteſt. Acida verò, quatenus talia, & inprimis acetum ſimplex, fugiendum; cum coctionem, & rarefactionem alimentorum impediat, humores figat, melancholiam augeat, &, vt Hippocr. 3. *de rat. vict. in acut.* t. 38. loquitur, ſit *ἀναγωγὸν μελαινῶν*. Condire tamen interdum acidiuſculis cibos licet, vt & deiecta appetentia excitetur, & putredo humorum inhibeatur, ac calor & feruor humorum temperetur. Dulcium, & ſacchari vſus parcus ſit; cum glutinoſum quiddam & obſtructiones pariendi vim habeat. Et de ſplenicis verum eſt illud antiquum: *Τοῖς σπληνικοῖς τὰ μὲν δριμέα, καὶ τὰ πικρὰ ὠφέλιμα, τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά.* Semper quoque ſimplicitas ciborum varietati eſt præferenda; inprimis vbi diuerſi cibi diuerſas obtinent ſubſtantias: & *τὸ ποικίλον τῆς διαίτης ποικίλα νοσήματα* parere ſupra diximus.

Potus ſit vinum bonum, Rhenanum inprimis, vel cereuiſia tenuior, & bene defecata, ac lupulo ſatis condita; & quidem cùm vinum tùm cereuiſia, vel ſimplex vel abſinthio, chamædr. lingua ceruina, carduo benedict. hyſſopo, veronica, roremarino medicata.

Vel paretur tale vinum.

℞. Radic. ſarſæ parillæ, Chinæ, ligni ſaſſafras ana ℥ ij. *radic. rhodiæ, garyophyllatæ, ſcorzoneræ an.* ℥ j. *linguæ ceruinæ, chamædryos, cochleariæ, abſinthij ana* M. ij. *cinam. opt.* ʒ vj. *paſſular. contuſar.* ℔ j. Affundantur vini, *vel quod commodius, muſti amphora dimidia.* F. Vinum medicatum.

Aut paretur hæc aqua ad vinum diluendum.

℞. Cochleariæ rec. M. vj.
Naſturtij aquat.
Linguæ ceruinæ ana M. ij.
Sarſæ parillæ ℥ iij.
Paſſul. contuſar. ℔ ß.
Succi becabung. ℔ vj. *acetoſæ* ℔ iij.

Deſtillentur in B. ad vinum diluendum.

Hydropotæ vtantur aqua, in qua ferrum, vel chalybs ignitus aliquoties extinctus ſit. Si acidularum

copia

copia datur, eæ in frequenti vſu ſint. Caprini etiam lactis, aut ſi deſit, vaccini potus admittitur; cum benè nutriat, & emaciatis vtile ſit; vel potetur ſerum lactis, præcipuè caprini. Commodior tamen & lactis, & ſeri vſus eſt, ſi naſturtii, vel cochleariæ aliquid in ijs coctum, vel conſeruæ earum diſſolutæ ſint.

Motus & quies. Corpus moderatè exerceatur, ante cibum; Ambulare enim, vt apud Plautum *in Curculion. act.* 2. lieni optimum eſt: & exercitium concoquentem calorem exuſcitat: contrà otium, & quies hoc malum augent.

Somnus & vigiliæ. Somnus, & vigiliæ ſint moderatæ. Et ſomnus quidem ita ſe habeat, vt ad caloris natiui inſtaurationem ac tutelam, humorumque crudorum coctionem ſufficiat. Sit quoque nocturnus; meridianus tamen ijs, qui ob vehementiam dolorum, animi affectus & melancholicas cogitationes noctes inſomnes tranſegerunt, concedi poteſt. Vigiliæ verò calorem & ſpiritus excitent, non abſumant, aut corpus exſiccent, & tabefaciant.

Conſuetæ euacuationes non ſupprimantur. Balneum aquæ dulcis, cum poros cutis laxet, reliquias humorum diſcutiat, & ſordes in ambitu corporis hærentes diſſipet, ſi moderatè, & ſuo tempore vſurpetur, vtile eſt.

Abſit tandem triſtitia, & mæror.

CAPVT IX.

De Præſeruatione.

Præſeruatio. EAdem, quæ modò propoſita eſt, victus ratione obſeruata, qui proni ad ſcorbutum ſunt, vt & alij, eundem præcauere poſſunt. Nimirum, qui à ſcorbuto ſibi metuunt, victus rationem corporis naturali conſtitutioni conuenientem, ſcorbuto verò contrariam, qualis modò deſcripta eſt, obſeruent.

In eo ſaltem eſt differentia, quod eorum, qui ſcorbuto iam laborant, diæta ita comparata eſſe debet, vt ſcorbuto manifeſtè ſit contraria. In præſeruatione verò ſatis eſt, ſi corpori noſtro ſit ſimilis, & cauſſæ præternaturali moderatè aduerſetur.

Et quia omnes errores diætæ ſemper præcaueri non poſſunt, ſi quid humorum vitioſorum cumulatum eſt, verno & autumnali tempore euacuandum. Et quidem imprimis autumno multo maiore cura opus, vtpote qui ad morbos melancholicos generandos aptiſſimus eſt. Ideoque humor melancholicus & bilis aduſta per æſtatem tali vel ſimili medicamento educenda.

℞. *Radic. polypod. q.* ℥. j. *bugloſſ. a. cic. cichorij, an* ℥ ß. *ceterach, fumariæ, cuſcutæ, capill. Vener. chamædryos, an.* M. j. *ſem. frigid. maior. an.* ʒ. j. *flor. borragin. bugloſſ. geniſtæ, an* M. ß. *fol. ſenæ,* ℥. ij. ß. *rhabarbar.* ʒ. i. *ſemin. aniſi, fœnicul. an.* ℈. ii. *paſſul. exac.* ℥. i. Coq. *in aqua pura. Colaturæ adde ſyr. roſar. ſol.* ℥. ii. *byzant. ſyr. de pomis, de epithymo, an.* ℥ i. Dentur pro Doſi, ℥. iv.

In primis verò, qui à ſcorbuto liber eſſe cupit, omnes modos, quibus contagii ſcorbutici ſeminaria communicari poſſunt, caueat, pocula cum ægris communia, halitum ex ore fœtentem, oſcula & ſimilia. Et omnino vapores ex corporibus Scorbuto infectis, ſeu viuentibus, ſeu mortuis vitandi ſunt, cum noxii ſint, & idem malum inducere poſſint. Curaui circa finem Anni 1629. nobilem quendam, qui diu affectione Hypochondriaca laborauerat, tùm quartana continua, verè tamen Scorbutica laborantem; cui cùm iam quarta morbi ſeptimana ſyrupus laxatiuus eſſet exhibitus, aluum cum tanto fœtore deiecit, vt alter famulorum in terram concideret, atque ibi per integram horam quaſi Apoplecticus iaceret, alter ſæuiſſimo capitis dolore cum horrore corriperetur. Feci quoque ſupra, *cap.* 1. *&* 4. mentionem viri cuiuſdam, cui ſcorbuto correpto inter cætera ſymptomata ſuaue delirium acceſſit, & hæmorrhagia é crure, nullo veſtigio poſt fluxum apparente. Is malum hoc ita contraxerat. Vir quidam, cuius etiam ſupra facta mentio eſt, ſcorbuto extinctus fuerat, cuius cadauer cum è loculo tetrum vaporem exhalaret, rimas loculi obſtruendi ei datum erat negotium, in quo expediendo ſemimortuus concidit, & morbum hunc cum ſymptomatibus antea enumeratis contraxit.

Aerem quoque vliginoſum, cibos, & alia, quæ ſupra inter Cauſſas ſcorbuti recenſuimus, vitet, qui à ſcorbuto liber eſſe cupit.

LIBRI TERTII

PARS SEXTA.

De Epatis Morbis ac Symptomatibus.

SECTIO PRIMA.

De Morbis Epatis.

PROOEMIVM.

R*Ectè Hippocrates, lib. de alim.* τροφὴ καί τροφῆς εἶδος, μία καὶ πολλαί. Alimentum & alimenti ſpecies vnum & multæ. *Qui locus non ſaltem eum ſenſum habere poteſt, vt ſanguinem, qui vnus eſt, totius corporis eſſe alimentum, ex eo verò quamlibet partem, quod ſibi conueniens eſt, neruos, venas, arterias, muſculos, membranam, carnem, cerebrum & reliquas, vt ibidem habet Hippocrates, attrahere dicatur: Verùm etiam, vt ibidem ſubiungit:* τροφῆς τὸ τρέφον τι, τὸ τροφὴ καὶ τὸ οἷον τροφὴ, καὶ τὸ μέλλον τροφή. In alimentorum genere id quod alit, alimentum eſt, & quod alimento proximum, & quod alimentum futurum eſt. *Ac proinde etſi vnus eſt ſanguis, quo corporis noſtri partes aluntur: tamen cibi, è quibus fit ſanguis, planè multi & varij ſunt. Et enim id, quod corporis alimentum futurum eſt, à corporis noſtri ſubſtantia multum diſtet, varijs mutationibus opus eſt, vt in corporis noſtri alimentum, & hinc eius ſubſtantiam abeat. Hæc autem mutatio in vna coctione fieri non poteſt, ſed varijs opus eſt. In ventriculo nimirum fit prima cibi coctio ſeu digeſtio, qua cibus, qui etiam homogeneus videbatur, ita reſoluitur, vt in heterogeneas partes ſeparari poſſit. Hinc quod corpori alendo inutile & craſſius eſt, mox in Inteſtinis ſeparatur, & per aluum eijcitur. Chylus poſtea reliquus à vaſis meſaraicis ad Epar transfertur, vt inde purior ſanguis totius corporis futurum alimentum gigni poſſit. Id vt commodius fiat, lien chyli craſſiorem partem ad ſe trahit, & inde ſanguinem alendis partibus in ventre inferiore idoneum generat; ex reliqua verò chyli parte puriore ſanguis optimus in epate generatur. Cùm autem iſtæ cibi mutationes, & diſtributiones, quæ fiunt in ventriculo, inteſtinis, menſenterio & liene, maximæ & operoſiſſimæ ſint, & plerumque in cibo tantum ſit partium inutilium & excrementitiarum, imò etiam plus, quam ſanguini bono generando aptarum, facilè fieri poteſt, vt in primis hiſce coctionibus & vijs aliquid excrementi colligatur, quod in hac corporis quaſi ſentina cumulatum variorum poſtea morborum cauſſa exiſtit, quos hactenus explicauimus. Actum enim non ſolum de morbis & ſymptomatibus, quæ ventriculo, inteſtinis, meſenterio, pancreati, omento & lieni accidunt, verùm etiam, quia ex eodem fonte & humoribus in hiſce partibus genitis & cumulatis affectio Hypochondriaca & Scorbutus originem habent, de ijſdem quoque dictum. Proximum eſt, vt iam Epatis, in quo chylus in hiſce partibus generatus, & ab excrementis maximam partem liberatus in ſanguinem mutatur, morbos, & ſymptomata, quæ circa ſanguificationem accidunt, explicemus. Dicendum ergo erit de epatis intemperie, obſtructione, & eius vaſorum apertione, inflatione, inflammatione, & alijs epatis tumoribus, calculis, vermibus & hydatidibus in eo genitis, vulneribus, vlceribus & ſphacelo. De veſicula fellis morbis. Item de ſanguificatione læſa & cachexia, de hydrope & eius ſpeciebus, de dolore epatis & ictero: Quæ iam ordine proponemus.*

CAPVT I.

De Intemperie Epatis.

De Intemperie in genere.

Intemperies Epatis. AFfici autem poteſt epar omnis generis intemperie, & ſimplici & compoſita, & ſine materia ac cum materia. Plerumque verò Intemperies Epatis cum materia eſt coniuncta; qua breui tempore intemperies calida calidos ac biliosos humores cumulat: frigida crudos, craſſos, pituitoſos; ſicca terreſtres; humida tenues & aquoſos.

Cauſſa.

Intemperierũ autem cauſſæ ſunt cibus & potus, medicamenta & res non naturales dictæ, humores in corpore à naturali temperie & mediocritate recedentes, intemperies inſignes partium, quibus per vaſa connectitur, aut quibus alias vicinum eſt. Ita in febribus, vbi caloris fons præcipuè in corde eſt, epar quoque incaleſcit. Eodem modo ob frigidam intemperiem ventriculi, lienis, pulmonis, renum, diaphragmatis, meſenterii, inteſtinorum ſimilem intemperiem contrahere poteſt. Intemperies autem epatis cum materia excitatur, cum ea in epate vel ob chyli prauitatem generatur, vel ob expultricis facultatis imbecillitatem aut vaſorum anguſtiam cumulatur, vel ab alijs partibus tranſmittitur, id quod accidit nunc à toto corpore, nunc à certis partibus. Cauſſa.

Signa Diagnoſtica.

Intemperies epatis præcipuè ex actionis eius læſio- Signa.

nc

ne cognoſcitur. Quæ autem intemperiei cuiuſque ſigna ſint, in ſpecie dicetur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

Grauior eſt intemperies epatis, quam vẽtriculi, quia epar præſtantius eſt ventriculo, & maiora ex eius læſione proueniunt incommoda. Remedia quoque propter ſitum eius remotiorem ita integris viribus ad ipſum nõ perueniunt, quemadmodum ad ventriculum. Deinde quia ſæpe remedia, quæ ipſi intemperieri profligandæ ſunt vtilia, à contraria intemperie ventriculi prohibentur, quibus de cauſſis curatio difficilior redditur.

Indicationes.

Indicationes.

In intemperie epatis curatio indicanda communis eſt, alterandum eſſe per contraria. Remedia tamen interna, quia epar loco profundiore ſitum eſt, quam ventriculus, efficaciora hic eſſe debent. Quia etiam membrum principale & nobilius eſt epar, eius craſin & proprietatem naturalem per ſimilia, calorem vero naturalem, ne diſſoluatur, per adſtringentia mediocria conſeruare oportet.

Remedia.

Medicamẽta epatis ſpecifica.

Quæ autem medicamenta alterent epar in ſpecie, poſtea proponentur. Hic ſaltem ea recenſebimus, quæ epati tota ſubſtantia & peculiari proprietate cõferunt.

E' cibis talia ſunt.

Epata animalium; vituli, gallinarum, anſerum; imprimis epar lupi præparatum, cuius puluis cibis & alijs medicamentis admiſcendus. Vtiles ſunt & paſſulæ, epatique valde gratæ. E' medicamentis; ſi calidæ intemperiei indicia adſint, peculiari vi epati profuit, Cichoracea, roſæ, ſantali ſpecies: Si frigidæ, agrimonia, abſinthium.

Adſtringentia a. ſint moderata, cum epar obſtructionibus facilè obnoxium ſit.

De Intemperie calida.

Intemperies epatis calida.

Calidam intemperiem contrahit epar primò à partium vicinarum caliditate, ſicut in febribus ardentibus epar à calore cordis & ipſum incaleſcit, quod & à vicinarum partium eryſipelate & inflammatione accidere poteſt.

Deinde è rebus non naturalibus aſſumenda, retinenda, expellenda & foris incidentia, quæ calefaciendi vim habent, epar calefaciunt. Inter ea autem præcipuè alimenta & medicamenta vi calefaciẽdi prædita epar calefaciunt, vt nimius vini generoſi & aromatum vſus.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Calidam Intemperiem epatis indicant 1. Cauſſę, quę præceſſerunt. 2. Effectus, vt cibi & potiſſimum carnis inappetentia, deiectiones billioſæ, vomitus bilis, vrina flaua, febris, quæ ſæpe coniungitur pulſus velox & frequens, mordax in toto, & præcipuè in volis manuum & plantis pedum, calor, color faciei citrinus, corporis totius gracilitas, linguæ aſperitas. Iuuant frigida, nocent calida, quemadmodum hęc pleraque explicat Galenus, *6. de loc. affect. c. 7. & 8. de comp. med. sec. loc. cap. 6.* Quod ſi intemperies epatis calida plurimum exceſſerit, ſequuntur excretiones billioſæ, fętidę, ſanguinolentę, & tandem *τῆς οὐσίας* epatis *διαφθορὰ* (corruptio ſubſtantiæ epatis) & carnis epatis quaſi colliquatio, & per cruentam deiectionem.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Exceſſus caloris, niſi ſummus ſit, non ita periculoſus eſt; cùm epatis reſtitutioni non ita repugnet. Non tamen ita facilè curatur, præſertim, vt plerumque contingit, ſi ventriculus ſimul ſit frigidus, & flatus vel in eo, vel in inteſtinis adſit. Cum enim quæ ad epar refrigerandum faciunt medicamenta, prius recipi debeant in ventriculo, hunc prius offendunt, eiuſque frigus intendunt.

Indicationes & curatio.

Indicationes & curatio.

Epatis intemperies calida refrigerãtia indicat, quam ſi contraxit à vicinis partibus calidis, eæ imprimus alterandę. Earum enim intemperie ſublata facilè quoque calor epatis euaneſcit. Quod etiam faciendum, ſi intẽperiem à calidis humoribus contraxerit.

Si ergo ſanguis abundet & calidior ſit, & vires, ętas, ac cętera permittant, vena aperienda, quę & ſanguinem abundantem euacuat & ſimul refrigerat.

Medicamenta verò epar refrigerantia ſunt.

Medicamẽta epar refrigerantia.

Radices, *Cichor. tarax. fragar. acetoſa.*

Folia, *Cichorij, endiu. ſcariola, acetoſ. ſonchi, lactuca.*

Flores, *Roſarum, violarum, nymphea.*

Semina, *Frigida maiora (ſcilicet melon. cucumer. cucurbit. citrulli) minora (lactuca, endiuia, ſcariola, portulaca) hordei.*

Fructus: *Fragra, ceraſa, ribes, cucumeres, cucurbita & ſimiles.*

Ligna: *Santali ſpecies.*

Succis: *Citri, ribes, granator. ceraſorum, ſerum lactis.*

Et imprimis *cichoracea, & intybacea* omnia hic valde proſunt, & epar roborant, & ob amaritudinem abſtergunt, & aperiunt, nec ventriculum frigidum lędunt.

Vt: ℞. *Rad. cichor.* ℥. ß. *fol. endiu. cichor. an.* M. j. *ſem. melon. endiu. an.* ʒ. ij. *paſſular. mundat.* ℥. j. Coqu. in aqua hord. ſimpl.

Colaturæ ℞. ℔ j. *adde ſyr. endiuia ſimpl.* ℥. ij. *acetoſ. ſ.* ℥. j. ß. Miſce pro 3. & 4. doſibus.

Vel: ℞. *Aq. hord. cum ſacchar. & cinamom.* ℔. ß. *fragor. ſine vino, endiuia, an.* ℥. iij. *ſem. 4. frigid. ma or. excort. an.* ʒ. ij. F. Emulſio, cui adde *iulebi roſacei,* ℥. j. M.

Vt: ℞. *Aq. pura* ℔. j. ß *ſacch candi.* ʒ. vj Bulliant leniter & colentur. Colaturę adhuc calidę adde *ſantal. rubr.* ʒ. ij. *citrin.* ʒ. j. ß. *flor. roſar. rubr.* ʒ. j. *ſpiritus vitrioli,* ℈. ß Stent in infuſione tecta hor. vj. Colentur. Adde *iulebi, violar. ſyrupi ribes, ſucci citri, an.* ℥ vj. *ſpirit. vitriol. q. ſ.* ad aliquam acetoſitatem. F. Iulebus.

Si libet, poſſunt *aqua cinamomi aliquot gutta* addi.

Vt: ℞. *Conſeru. cichor. roſar. violar. an.* ℥. j. *rad. condit. cichorij* ℥. ß. *ſpec. diarrhod. Abb.* ʒ. ß. Cum *oxyſacchar. ſ.* F. Electuarium.

Extra verò vſurpanda ſunt *Vnguentum roſarum, refrigerans Galeni, cerotum ſantalinum, ſucci & aqua herbarum opaticar. frigidarum, vt roſarum, violarum, endiuia, cichorij, ſcariola, lactuca, item ſuccus cucumeris, & cucurbita.*

E. g. paretur tale epithema.

℞. *Succi vel aq. endiu. lactuc. ſcariola, an.* ℥. iij. *roſar.* ℥. j ß. *ſpec. diatrionſantalon, puluer. ſantali citrini, an.* ʒ. ß. *trochiſch. de ſpodio* ℈. j. *ſpica indica,* ℈ ß. *aceti roſarum,* ℥ ß. Miſce.

Vel ℞ *Vnguenti refrigerantis Galeni, roſati Meſua an.* ℥. ß. *puluer. roſar. rubr. ſantali citrini, an.* ℈. j. *camphora,* ℈. x. *ol. roſ. parum.* F. Vnguentum.

Diæta.

Diæta.

Aer ad frigidum vergat. Cibi refrigerent, ſed non obſtruant. Vtilis eſt imprimis ptiſana & eius cremor, quæ magis refrigerat, ſi ſemina frigida maiora adduntur. Vſurpetur etiam lactuca, acetoſa, cichorium, intybum. Cibi condiantur ſucco citri, limon. granat. ribes, ceraſor. acetoſorum. Potus ſit cereuiſia tenuis, vel vinum aqua dilutum, vel aqua hordei aut ſimpl. aut cum iulebo roſat. aut ſerum lactis. Acidulę quoque magnam calorem epatis temperandi vim habent. Vitet ęger iram, & corporis exercitationem nimiam.

De Epatis Intemperie frigida.

Cauſſa.

Epatis intemperies frigida. Cauſſa.

Intemperiem epatis frigidam pariunt vicinorum

viſcerum frigiditas, vt ſupra dictum, res non naturales refrigerandi vim habentes, imprimis vſus rerum frigidarum, vt frigidæ potus, & medicamenta nimis frigida, ſanguinis item nimia euacuatio.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Præceſſerunt cauſſæ modo dictæ. Plerumque ſic ſatis appetunt cibum ægri; ſitis adeſt nulla, pulſus eſt paruus, tardus, rarus, totius corporis frigiditas & albedo, excrementa pituitoſa, cruda, ſæpe liquidiora, non mordicantia, vrinæ albæ, aliàs tenues, aliàs craſſæ. Sanguis generatur aquoſus & crudus. Quæ refrigerant, nocent, quæ calefaciunt, proſunt.

Prognoſticon.

Prognoſticum. Epatis frigiditas multò periculoſior eſt, quam caliditas eiuſdem: cum naturæ viſceris magis repugnet, & functioni eius, quæ in calore conſiſtit, aduerſetur. Ideóque quò maior eſt frigiditas, eò periculoſior eſt, & præcipuè ſi eò vſque progreſſa ſit, vt ſanguificationem lædat, & iam cachexiam inducat. Niſi enim maturè ei occurratur, ad hydropem deducit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes. Intemperies frigida indicat curationem per calida; quæ vt tutò adhiberi queat, ſi ſanguinis aliqua copia adſit, ex ſuppreſſione menſium, vena ſaphenæ primum aperienda, aut ſi hæmorrhoides ſuppreſſę ſint, ipſę prouocandæ.

Medicamenta epar calefacientia. Medicamenta autem epar calefacientia ſunt.

Radices, *fœniculi, petroſelini, apij, pimpinellæ, acori veri.*

Folia; *Agrimonia, agerati, cuſcuta, abſinthij, lupuli, chamædryos, betonica, fumaria, ſabina, capillorum veneris.*

Flores, *Schœnanthi, ſambuci.*

Semen. *Fœniculi, aniſi.*

Aromata, *Cinamomum, ſpica Indica.*

Cortices, *Citri, aurantiorum.*

Et quæ ex his fiunt.

Conſeruæ, *Flor. betonic. ſalu. fumaria, chamæpithyos, ſambuci, abſinthij.*

Syrupi, *De eupatorio, byzantinus, de duabus & quinque radicibus.*

Species, *Dialacca, diacurcuma, diacinamomi.*

Trochiſci, *De rhabarbaro, de abſinthio, de eupatorio, de lacca.*

Vel: ℞. *Radic. fœnicul. petroſelini*, an. ʒ. ß. *agrimon. chamædryos, capillor. vener.* an. M. j. *ſummitatum lupuli, fumaria*, an. M. ß. *ſem. fœniculi, aniſi*, an. ʒ. j. Coqu. in aq. ſ.

Colaturæ: ℞. ℥. x. *ſyr. de duabus radicibus*, ℥. ij. *de eupatorio, oxymel. ſ.* an. ℥. ß. M. pro tribus doſibus.

Vel: ℞. *Aq. fœnic. petroſelin. agrimon.* an. ℥. iij. *ſyr. de duabus vel quinque radicib. byzant. compoſ.* an. ℥. ß. M. *Aromatiſentur ſpeciebus diacinamomi vel aromat. roſ.*

Vel: ℞. *Rad. fœnic. petroſelin. aſparagi*, an. ℥. ß. *agrimonia, capill. vener. marrubij*, an. M. ß. *centaur. minor.* p. j. *ſchœnanthi, rad. cyperi*, an. ʒ. ij. Coq. *in aq. ſimpl.*

Colaturæ: ℞ ℔. j. *ſyr. de duabus radicibus, byzant. de eupatorio*, an. ℥. j. F. Potus pro tribus doſibus. Galenus, 8. *de comp. medic. ſec. loc. c.* 8. ex Archigene hoc refert.

℞. *Sem. aniſi, apij. fol. aſar. abſinth. amygdal. amarar.* an. ʒ. ij. Reducantur in paſtillos, quos ipſe amaros nominat. Doſis Drach. j. cum vini diluti Vnc. iv. ſi febris abſit; febricitantibus cum melicrato. Moderatè calefaciunt & abſtergunt ac meatus aperiunt. Nam cum intemperie, præſertim frigida, ſemper ferè obſtructiones à materia cruda factæ coniunguntur.

Vel: ℞. *Conſerua. anthos, beton. cort. citri condit.* an. ℥. ß. *epatis lupi præparati, ſpec. aromat. roſat. diamarg. calid.* an. ℈. j. Cum *ſyr. betonic. vel de eupatorio.* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Pulpæ paſſul.* ℥. j. *myrobalan. chebulor. condutor.* ʒ. ij. *ſpec. arom. roſat.* ʒ. j. *ſchœnanthi, pulner. epatis lupi præpar. an.* ʒ. ß. Cum *melle anthoſato* F. Electuar. Extra inunctiones fiant vel fotus ex oleo abſinthij, nardino, maſtiche, macis, caryophyl. ligno aloes, ſpica, & plantis antè enumeratis.

Vt: ℞. *Ol. abſinth. nardin.* an. ℥. ß. *amygdal. amarar. maſtich.* an. ʒ. ij. *fol. agerati, abſinth. ſchœnanth.* an. ℈. j. *ſem. apij, petroſelini*, an. ℈. ß. *ceraq. ſ.* F. Vnguentum.

Vel tale epithema paretur.

℞. *Agrimon.* M. j. *radic. cyperi*, ʒ. j. *ſem. fœnicul. aniſi, ſchœnanth.* an. ʒ. ß. Coq. in aqua, ſub finem affunde *vini* ʒ. iij. *aceti*, ℥. ß. Colentur pro epithemate.

Vel: ℞. *Aq. agrimon. abſint.* an. ℔. ß. *vini Cretici*, ℥. iij. *ſpec. aromat. roſat. dialacca* an. ʒ. j. F. Epithema.

Diæta.

Aer ſit calidior, Cibi boni ſucci & natura ſua calidi, condianturque aromatibus. Potus ſit vinum vetus, imprimis Creticum, vt & Hiſpanicum, ac quod aromatibus conditur & Hippocraticum vocatur. Corpus moderatè exerceatur.

De Epatis Intemperie humida.

Cauſſa.

Cauſſæ præcipuè ſunt alimenta admodum humida, medicamenta humectantia, & aquæ dulcis balneum ſæpe vſurpatum. Intemperies epatis humida. Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Præceſſerunt cauſſæ modò dictę; nulla adeſt ſitis; pulſus eſt mollis; ſanguis multus & aquoſus, excrementa multa liquida, vrina ſpicea. Iuuant ſicca, lędunt humida. Signa.

Prognoſticum.

Humida intemperies epatis minus periculoſa eſt; cùm epatis naturali conſtitutioni minus ſit contraria, & curationi minus reſiſtat, modò ea non ſit ſumma, & cum viſceris corruptione, aut alia praua qualitate, vel cum ſummo frigoris exceſſu, Prognoſticum.

Curatio.

Humida intemperies indicat ſiccantia, vtiturque Galenus in humida epatis intemperie adſtringẽtibus cum miſtura calefacientium, ſi frigida qualitas prædominetur; refrigerantium, ſi calida. Ideoque ex calefacientibus hic conueniunt, abſinth. agrimon. maſtiche. Ex frigidis roſæ, ſantalum, ſpec. diatrionſantalon, diarrho. Abbat. Atque iiſdem etiam extra vti licet. Curatio.

De Intemperie Epatis ſicca.

Cauſſa.

Cauſſæ ſunt res omnes non naturales, quæ vim exiccandi habent, præcipuè cibus, potus & medicamenta ſiccantia, vt & inedia. Intemperies epatis ſicca. Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Præceſſerunt cauſſæ iam dictæ, adeſt naturalis ad eam propenſio, habitus corporis eſt gracilis, ſiccus, durus, venæ ſunt duriores, ſitis adeſt aſſidua; ſanguis eſt paucus, deiectiones alui ſunt ſiccæ & duræ. Iuuant humectantia, noceat ſiccantia. Signa.

Prognoſtica.

1. Sicca intemperies epatis facilè in tabem & maraſmum totius corporis tranſit; cum vniuerſum corpus alimento defraudet. Prognoſtica.

2. Eadem ſatis periculoſa eſt: cum temperamento epatis multum repugnet,

3. Si calida intemperies ſiccitatem coniunctam habeat, difficulter curatur; cum humectantia debilia ſint, & ſiccitas remedijs valdè reſiſtat.

Curatio.

Sicca intemperies epatis humectantia indicat. Quapropter proſunt ſyrupi & conſeruæ *borrag. buglоſſ. violar. amygdala dulces, ſemina melonum, & eorum* Curatio.

emulſio.

lactiſſo, piſſula; ſuccus carnium, vitelli ouorum, aliaque quæ in temperie ventriculi ſicca ſunt propoſita.

Extra explicanda ſunt *Ol. amygdal. dulc. violar. vnguentum dealth. & ſimilia;*

De Intemperie Epatis compoſita.

Cauſſa.

Intemperies epatis compoſitę. Cauſſæ. Signa.

Intemperies compoſitæ cauſſas habent compoſitas modò enumeratas.

Signa Diagnoſtica.

Eædem ex ſignis complicatis cognoſcuntur, vt excrementa lotaræ carnis ſimilia humiditatem cum frigiditate vel caliditate coniunctam indicant. Si frigiditas coniuncta ſit, refrigerantia alimenta & medicamenta, vel aliæ cauſſæ refrigerantes præceſſerunt; proſunt ægris calida, deiectiones humidæ ſunt, ſine mordacitatis ſenſu; ſequitur ferè cachexia & hydrops. Si verò caliditas ſit coniuncta, præceſſerunt cauſſæ calefacientes: proſunt frigida, in excrementis mordacitas & acrimonia percipitur: Progreſſu morbi deiectiones fiunt bilioſæ & fœtentes, & tandem atrabilariæ redduntur. Quando ſicca intemperies cum actiuis qualitatibus copulatur, excrementa craſſiora & ſicciora ſunt, humida iuuant, ac qualitates actiuę hanc vel illam paſſiuam frequenter adſciſcere ſolent. Intemperies enim calida paulò poſt ſibi adiungit ſiccam, frigida humidam.

Curatio.

Curatio. Compoſita intemperies compoſitam & duplicem vim habentibus remedijs curatur; Calida humida, frigidis ſiccis; calida ſicca, frigidis humectantibus; frigida humida, calefacientibus & ſiccantibus: frigida ſicca, calidis humectantibus, tàm in victus ratione, quàm medicamentorum loco, ſeu intus ſeu extra adhibitis:

Ideoque quando caliditati iungitur humiditas, conueniunt roſæ, ſantali ſpecies, ſuccus ribes, diatrion ſantalon, diamargar. frigidum, conſeru. roſar. cichorij, quibus C. C. bolus Armenus, terra ſigillata addi poteſt.

Si ſiccitas coniungatur caliditati, cum ſero caprino fiat emulſio amygdalar. dulc. Vtile eſt, ſi decoctis & aquis refrigerantibus addantur nuclei pini, amylum, tragacantha.

De Intemperie Epatis cum materia.

Intemperies Epatis cum materia. Rarò autem Epatis Intemperies ſola diu durat, ſed humorem ſibi adſciſcit, vel bilem vel pituitam, vel melancholiam; ſæpe & ſanguis abundat. Continetur autem humor vel in ſubſtantia ſeu parenchymate Epatis: quod ſi diſtendat, tumor excitatur; ſin erodat, vlcus; vel in vaſis, vbi obſtructionem ſeu morbum in via plerumque parit, *de quibus poſtea* dicetur. Calida autem Intemperies calidos humores, ſanguinem & bilem; frigida crudos, craſſos, pituitoſos; ſicca terreſtres; humida aquoſos cumulat.

Cauſſa.

Cauſſæ. Intemperies Epatis cum materia, vt in alijs quoque partibus, gignitur, quod vel in ipſo paulatim humor cumulatur, ſeu ob expultricis facultatis debilitatem, ſeu ob vaſorum anguſtiam, ſeu quod veſicula fellis ſanguinem ab humore bilioſo non expurgat, vel ab alijs partibus ſeu toto corpore ad Epar tranſmittitur; vel tertio, quod humor in ipſo Epate ob eius intemperiem aut errata in victu cumulatur, vt totus ab expultrice facultate, etiam robuſta, expelli non poſſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Intemperies cum materia cognoſcitur & ipſa è ſignis Intemperierum antè enumeratis, quibus ea coniunguntur, quæ materiam præſentem arguunt, ex antecedentibus, præſentibus ac effectis petita. Calidi humoris in Epate præſentis indicia ſunt cauſſæ: calidos humores generare valentes, quæ præceſſerunt; bilis vomitu vel per aluum reddita, primò tenuis, & pallida, deinde craſſa; flaua & fœtida, oris amaror, cibi faſtidium; ſitis vehemens & ſæpe febris; iuuant frigida, nocent calida.

Frigidi humoris contraria ſunt indicia, præceſſerunt cauſſæ, quæ humores frigidos cumulare ſolent faciei & totius corporis calor eſt albus, & habitus corporis euadit mollis & humidus, deiectiones ſunt pituitoſæ, febris nulla adeſt, niſi ex obſtructione humores putreſcant, atque tùm grauitas in dextro hypochondrio percipitur.

Prognoſticon.

Intemperies cum materia citius curatur, quam intemperies nuda & ſine materia, & quò plus ſubſtantiam epatis labefactat humor, eò morbus periculoſior eſt. Prognoſticon.

Indicationes & curatio.

Perpendendum autem, an materia aliunde affluat, aut in ipſo epate colligatur: Si aliunde affluit, reuellenda, repellenda, & Epar, ne eam recipiat, roborandum. Materia autem cum intemperie peccans & præſens in epate conueniente modo euacuanda, &, ſi opus, alteranda, & quidem euacuanda leni medicamento, & per interualla iterato, ob partis affectæ officium & dignitatem. Ipſa verò Intemperies alteranda, vt modò dictum. Conſiderandum autem, quę præcipuè Epatis pars laboret, & humorem vitioſum contineat. Nam cauum Epatis commodius per aluum euacuatur; gibbum per vrinam. Si tamen etiam in gibba epatis parte magna humorum copia adſit, prius per aluum purgatio inſtituẽda. Itaq; ſi materia aliunde affluat, ſiue à toto, ſiue à parte, auertẽda eſt ab epate: quod fit, ſi ſanguis affluat, commodiſſimè vena in brachio ſecta; purgationes verò hic parum commodæ ſunt; cum verſus Epar è reliquo corpore humores trahant. Potius tùm, ſi materia ſit acris & calida, & naturam ad expulſionem irritet, temperanda ea & alteranda ijs medicamentis, quæ antea ſunt propoſita. Reuellunt etiam ab epate frictiones brachiorum & crurum & cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione appoſitæ. Epar verò roborant, ne affluentem materiã recipiat, & quodammodo repellunt, inunctio regionis Epatis facta *oleo maſtichino, roſaceo, myrtino, abſinthij, emplaſtrum diaphœnicum frigidum, ceratum ſantalinum*, cataplaſmata & epithemata *ex refrigerantibus & adſtringentibus antea propoſitis applicata.* Indicationes & curatio. Purgatio an ſit commoda. Reuellẽtia. Epar roborantia.

Ad deriuationem autem commodum eſt venam internam in brachio ſecare, quæ quidem venæ ſectio à principio inſtituta ab Epate reuellit, ſi autem repetatur, etiam deriuat. Poſſunt etiam hirudines hæmorrhoidibus applicari. Deriuatio.

Vbi autem materiæ influxus iam prohibitus eſt, vel in ipſo epate ob cauſſas ſupra dictas materia cumulata eſt, ad ipſius materiæ euacuationem curatio dirigenda. Fit autem illa materiæ euacuatio vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter. Senſibiliter euacuant, quæ vel aluum vel vrinam mouent.

Ideoque ſi calidi, acres & bilioſi humores adſint, venæſectione præmiſſa, ij euacuandi ſunt *ſyrupo roſarum ſolutiuo, tamarindis, manna, rhabarb. electuario de ſucco roſar. roſato Meſue, de pſyllio.* Frigidi verò humores euacuandi ſunt *mello roſato ſolutiuo, agarico, electuario diaphœnico, Indo & ſimilibus.* Euacuantia.

Vrinam mouent, in cauſſa calida; *ſem. 4. frigid. maiora, cum ſero lactis, vt & radices graminis.* Fortiora ſunt; *Radices aſparagi, fœniculi, petroſelini, bruſci, ſchœnanth. aſarum*, quæ in cauſſa frigida locum habent. Diuretica.

Inſenſibiliter verò diſcutiunt & reliquias abſumunt; *linimenta, vnguenta, cataplaſmata & emplaſtra* è diſcutientibus parata, de quibus poſtea *de obſtructione & tumoribus epatis* dicetur; Quibus tamen ſemper aliquid adſtringentium addendum, ne tonus epatis laxetur. Inſenſibiliter diſcutientia.

Ne verò noua materia cumuletur, præſtatur, ſi prohibeatur primò, ne noua coaceruetur, quod fit,ſi ea victus ratio inſtituatur,quæ ad humoris,qui peccat,generationem non facit. Deinde ſi adſit aliqua Intemperies, ob quam vitioſi humores generantur, vel non rectè expelluntur, ſi illa tollatur, & tandem ſi obſtructiones adſint, ſi eæ aperiantur.

Aliquot morborum Epatis ab humoribus facit mentionem Hippocrates *libro de internis affectionibus*.

CAPVT II.

De Obſtructione Epatis & vaſorum eius præter naturam apertione.

Obſtructio Epatis.

ORganicos verò morbos Epatis quod attinet,ſunt inter eos primò morbi meatuum. Cùm enim epar per ramos venæ portæ, qui in eius ſubſtantiam diſperguntur, chylum recipere, & ſanguinem genitum per venam cauam in totum corpus diſtribuere debeat, pateant, quantum ſatis, hi meatus neceſſe eſt. Quod ſi non fiat, morbi meatuum oriuntur, qui hic duplices ſunt,obſtructio nimirum vaſorum in epate,& nimia eorundem apertio.

Et primò obſtructio epatis ſatis familiare malum eſt, teſte Galeno, *de cauſſ. morbor. c. 7. & de diff. morbor. c. 7.* Nam venæ à porta exporrectæ tranſmiſſis quibuſdam oſculis cauæ ramis committuntur in ipſa epatis ſubſtantia, vel in ipſam epatis ſubſtantiam terminantur, per quas cũ alimentum traduci & diſportari oporteat, obſtructiones facilè accidere poſſunt; cùm ob meatuum illorum anguſtiam,tùm ob materię tranſeuntis craſſitiem & lentorem interdum & copiam.

Itaque Epatis obſtructio eſt anguſtia vaſorum in Epate alimenti diſtributionem impediens à materia ipſorum cauitatem implente, producta.

Subiectum eſt totum Epar,quod tanquam organum generationis & diſtributionis ſanguinis afficitur; ſiquidem actio,quæ læditur, totius Epatis eſt, vt membri organici. Etſi enim obſtructio quæ in venulis, aut arterijs per Epar diſperſis eſt, fit notiſſima, & vulgo in Medicorum ſcriptis celebrata; tamen quia & ipſa epatis ſubſtantia ſuos poros ac meatus habet, non minus ac muſculoſa in habitu corporis ſubſtantia,& illi à craſſiore, feculenta & limoſa ſanguinis parte continuò præterlabente obſtrui & occludi poſſunt, quibus occluſis nec epatis calor natiuus ventilari, nec halituoſa & tenuiora excrementa euacuari poſſunt. Atque materia iſta per ſubſtantiam Epatis diffuſa niſi maturè tollatur, tandem induratur & ſcirrhum Epatis generat.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Cauſſa efficiens proxima eſt materia cauitatem vaſorum vel etiam ipſam epatis ſubſtantiam implens. Eſtque materia hæc interdum humor, interdum flatus, aliquando vtrumque mixtum,interdum & calculus.

Peccat autem humor vel copia vel qualitate, vt ſi craſſus ſit, qualis melancholia, pituita & ſanguis, item bilis interdum craſſa; aut viſcidus, vt pituita, quæ lentorem acquiſiuit.

Nonnunquam materia toto genere præter naturam eſt,vt ſanguis corruptus & putridus. Craſſus igitur humor cùm calidus, tum frigidus eſſe poteſt. Nam & bilis flaua interdum diutius in Epate hærens craſſeſcit, & pernicioſas obſtructiones in eo gignit; Imo in calculum interdum degenerat.

Facilius vero generatur obſtructio in Epate à materia etiam non admodum craſſa & copioſa, cum vaſa eius aut à primo ortu anguſtiora ſunt, aut à ſtipticorum vſu diuturno talia affecta ſunt.

Materia hæc, vt *cap. præced. de Intemp. Epatis cum materia* dictum, vel in Epate generatur; vel aliunde ad id confluit. Generatur in Epate vel eius facultate & actione læſa ob Intemperiem præcipuè, vel ob errorem externum dum etiam Epati bene conſtitutio chylus vitioſus offertur, è quo bonum ſanguinem generare nequit.

Confluunt aliunde humores ad Epar, vel à toto, dum illud copioſa vel craſſa & viſcida materia repletum eſt, vel à parte aliqua, vt à ventriculo, liene, vtero, vel etiam à capite. Vt autem materia ad Epar feratur, fit hoc, quia vel ob imbecillitatem materiam facilè ſuſcipit, vel ob anguſtiam vaſorum facilè retinet, vel vi caloris attrahit, vel dum medicamenta aperientia & diuretica exhibentur ventriculo crudis humoribus repleto.

Externæ Cauſſæ ſunt errores in victu, vt ſi quis cibos copioſos aut craſſos, frigidos, adſtringentes frequenter ingerat, aut vino dulci craſſo, vel ſaccharo frequentius vtatur. Eiuſmodi cibos Epar facilè obſtruentes Galenus enumerat, *1. de med. facult cap. 4. 5. 6. & 3. eiuſdem operis cap. 15.* Accidit hoc quoque quando quis mox à ſumpto cibo exercetur vehementius, aut balneum ingreditur. Tunc enim crudus chylus in exiles epatis venas rapitur & impellitur.

Differentiæ.

Obſtructio Epatis alia maior & pertinacior eſt, alia minor & mitior. Inueterata item alia, alia recens. Quędam etiam cum Intemperie eſt, quæ humorem obſtruentem produxit aut fouet. Occupat tandem obſtructio partem vel gibbam vel cauam. Differentiæ.

Signa Diagnoſtica.

Aeger quandam grauitatem ſentit circa Epatis regionem cum obtuſo dolore quodam, præſertim ſi paulò vehementius reſpirat, aut mox à cibo corpus exerceat, vt ex Galeno colligitur *2. de loc. affect. cap. 8. & 7. aphor. 52.* In accliui aſcenſu inſueta quadam difficultate ſpirandi premitur. Totus corporis color, imprimis faciei, mutatur, quia nec generatio, nec diſtributio ſanguinis recta fit, ob id & alui deiectiones & liquidiores & copioſiores fiunt; Vrinæ imminuuntur, tenueſque excernuntur. Facilè quoque in obſtructione Epatis febres putridæ accenduntur. Signa.

Si obſtructio cauum Epar obſideat, tactu foris nihil percipitur; quia pars in profundo latet; & ventriculus magis in conſenſum trahitur, vnde cibi faſtidium & ſitis inſueta exiſtit, alui excrementa liquida ſunt, quia chylus Epar non permeat. Si gibbum ſit obſtructum, abdomen ea regione preſſum reſiſtit, & partes reſpirationi dicatæ magis læduntur, imprimis diaphragma. Quę per aluum excernuntur ſępe ſanguinolenta apparent ex rudi mutatione chyli in ſanguinem.

Quod ad cauſſarum ſigna, ſi obſtructio ob vaſorum anguſtiam fiat; facilè & frequenter homo in hoc vitium illabitur, præſertim, cum anguſtia eſt natiua; Quomodo autem anguſtia & latitudo venarum exploranda ſit, docet Galenus, *5. de ſanit. tuend. c. 7.* Aſcititia anguſtia eſt, quæ ex ſtipticorum longo ac frequenti vſu contracta eſt. Vbi anguſtiæ vaſorum ſigna non adſunt, vitio materiæ obſtructio inducitur, & quod obſtruit, humor eſt, ſi ponderis ſenſus magis circa Epatis regionem percipitur; vapor & flatus, ſi tenſio magis affligit.

Si humor ſola quantitate peccat, exſuperantis eius indicia apparebunt. Si viſcidus ſit, adſunt ſigna pituitæ, frigidi ventriculi, catarrhi. Si craſſus ſeu calidus & bilioſus, cum grauitate quidam dolor punctorius quaſi coniungitur, qui in frigido humore non animaduertitur. Si materia ſit putrida, febrem ſociam habet. Si denique nullus error externus præceſſerit, ob vitium internum genita eſt obſtructio, quod quale ſit, ex ijs quæ *cap. præced.* dicta ſunt, dignoſcere licet.

Pro-

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Obſtructio Epatis malum eſt non contemnendum, quia plures morbos minatur, potiſſimum febrem, Epatis inflammationem, icterum, ſcirrhum, hydropem, vt Auicen. rectè dixerit, obſtructionem matrem eſſe omnium ęgritudinum Epatis. Si tamen tempeſtiue & rectè curetur, citra difficultatem tollitur, dummodo non magna ſit & inueterata. Quæ enim inueterata eſt, non tantum in Epate, ſed & in omni membro putrefactionem excitat, febremq́ue accendit, teſte Aetio, *tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 2.* & Galenus ſcribit 8. *de comp. med. ſec. loc. cap. 6.* Obſtructionem Epatis à vitioſis humoribus putrefactio ſequitur in calidis intemperaturis breui, in frigidis non citò ſed temporis progreſſu.

2. Epatis obſtructionem comitatur diſtributionis alimenti impedimentum & plenitudinis collectio in meſaraei ſimæque viſceris partis venis, vnde periculum aut inflammationis earum partium, aut putredinis redundantium humorum. Galenus, *de ſucc. bon. & viſ. cap. 2.*

3. Obſtructio in parte ſima ſeu caua epatis facilius curatur; quia medicamentorum vis expeditius eo penetrat, & materia obſtruens per latiorem & commodiorem viam euacuatur.

4. Peior eſt obſtructio, quæ ab humore eſt, quàm quæ à flatu. Quoniam hic promptè diſcutitur. Perículoſa etiam, quæ à materia putrida; ſiquidem febris coniungitur, quæ vires magis affligit. Minus praua eſt quæ ortum habet à materia ſolùm qualitate peccante, quàm ſimul etiam qualitate, hoc eſt, vt craſſa & lenta ſit, quam non raro ſcirrhus ſequi ſolet.

Indicationes.

Indicationes.

Obſtructio apertionem indicat. Et cùm obſtructio ex eorum numero morborum ſit, qui cauſſam continentem & plerumque ſimul fouentem habent, & partim facta ſit, partim fiat, id quod obſtructionis factum eſt, ſanare oportet per ea, quæ obſtructiones liberant; quod verò adhuc fit, per illa, quæ materiam obſtructionem fouentem tollunt. Prius præſtant medicamenta, quæ proximam obſtructionis cauſſam tollunt, imminuentia ſcilicet, dum copioſa materia obſtructionem excitat, vel incidentia & detergentia, dum viſcida eſt, vel attenuantia, dum craſſa, ſintque omnia illa epatica, aut his permixta, vt promptius ad epar penetrent, idque ſua vi roborent. Poſterius faciunt euacuantia & reuellentia & quæ cauſſis tùm generantibus nouam materiam, tùm impellentibus ad Epar obſiſtunt & aduerſantur. Semper autem totius ratio habeatur & maximè primarum ad epar viarum, quæ à materia replente liberæ eſſe debent, ne materia illa vnà cum medicamentis obſtructionem ſoluentibus ad epar deducatur, atque obſtructio augeatur.

Curatio.

Curatio.

Si ergo ſanguinis abundantiæ indicia adſint, & cætera conſentiunt, dextra baſilica aperiatur, aut ſi malum ſit à ſuppreſſis menſibus, ſaphæna, vt ſanguis deorſum ab epate ad vterum trahatur, & vt tutior ſit aperientium vſus, quæ pleraque calida ſunt ſanguinemque fundendi vim habent.

Medicamenta autem aluum lenientia nota ſunt, ſicut & medicamenta quemlibet humorem præparantia, eumque è corpore euacuantia & *c. praced.* etiam propoſita.

Corpore purgato exhibeantur, quæ ſoluendi obſtructiones vim habent. Talia ſunt, ſi obſtructio epatis ſit à frigida, craſſa, & viſcida materia; Radices *fœnicul, petroſelini, apij, aſparagi, bruſci, rubia tinctorum, aſari, gentianæ, ſcylla.*

Folia. *Capill. Vener. cuſcuta, agrimon. agerati, lupuli, origani, marrub. alb. chamædr. abſinth. card. benedict.*

Semen. *fœniculi, ammios, dauci, aquilegia, cicer. rubr. amygdala amara.*

E quibus decocta parari poſſunt, additis paſſulis, & cinamomo, vel ſpica, interdum etiam pauco aceto.

Vtiles ſunt ſyrupi *capill. Vener. de duabus & quinque radicibus, oxymelitis genera*, exhibita cum conuenientibus decoctis vel aquis; *trochiſc. de rhabarbar. de abſinth. de eupator. de lacca. Species, diacurcum. dialacca.*

Si à cauſſa calida fiat obſtructio, conueniunt Radic. graminis, rad. & fol. cichor. endiuæ, taraxaci, ſcariolæ, ſonchi, lactucæ, acetoſæ, ſem. 4. frigid. maior. & minor. ſyrup. de cichor. ſimpl. & cum rhabarb. de endiu. ſimpl. & compoſ. acetoſ. ſimpl. & compoſ. diarrhod. trochiſci de camphora, ſpecies diarrhod. abbat. diatrion. ſantal.

Vbi mixti humores malo huic cauſſam præbent, etiam medicamenta miſcenda ſunt. In ſumma Galenus medicamenta ἐκφρακτικὰ & ἐκκαθαρτικὰ, hoc eſt, obſtructionem aperientia & meatus expurgantia vult eſſe calida & tenuium partium, amara ſcilic. quibus adſtrictio quædam coniuncta eſt.

Qua de cauſſa abſinthium vulgare valde prodeſt, vt & Ponticum & abrotanum ac amygdalæ amaræ.

In cauſſa autem frigida tale decoctum paretur.

℞. *Rad. 5. aperient. vino macerat.* ℥. j. *aſari,* ʒ. ij. *capill. Vener. cichor. agrimonia. an.* M. j. *chamædryos, ſummitat. lupuli, an.* M. ß. *ſem. aniſi, fœniculi. ammios, an.* ʒ. ij. *aquilegia.* ʒ. j. *cicer. rubr.* ℥. ß. *ſchœnanth.* ℈. iv. *paſſul. mundat.* ʒ. vj. *glycyr.* ʒ. iij. *bacc. iuniperi num.* xij. Coq. in aq. ſimpl. ad tert. partis conſumpt. pro ℔. j. Colat. adde *ſyrup. de 5. radic. byzantin. compoſ. oxymel. ſimpl. an.* ℥. j. Aromatiſetur cum ſpecieb. diatrion. ſantal ʒ. j F. Potus pro tribus vel quatuor doſibus. Si in his *mechoacan.* ℥ ß. *rhabarb. elect.* ʒ. ij. *ſpic.* ℈. xj. *cinam.* ʒ ß. infuſa fuerint, moderatè ſimul aliquid per aluum educitur.

Syrupus aperiens noſter.

℞. *Rad. aperient.* ℥ j *cichor. pimpinell. ari, an.* ℥ ß. *cortic. frangula ſambuci, an.* ʒ. v. *herbar. cuſcuta, capil. Vener. agerati, agrimonia, an* M. j *linariæ, cardui bened. chamædr. centaur. minor. flor. geniſt an.* M. ß. *ſemin. carthami. geniſta, aquileg. an.* ℥. ß. Inciſa & conquaſſata infundantur in vaſe arctè clauſo in *ſ. q. aq. ſ. & aceto ſcillitic.* ℔. j. per dies tres in P. M. Poſtea colentur & addatur *ſucci endiuia. fumar. an.* ℔. ß. Et iterum *addito albumine oui* per dies 3. digerantur & colentur. Tandem adde *ſacchari clarificati, & ad iuſtam conſiſtentiam cocti q. ſ* Fiat Syrupus.

Syrupus de cuſcuta D. Scholtzij.

℞. *Herb. cuſcuta nodor.* M. ij. *fumaria ſcolopendr. ceterach, epatica, capill. Vener. an.* M. ß. *Rad. fœnicul. aſparagi, taraxaci, an.* ʒ. iij *cichor.* ℥. j. *ſem. cuſcuta,* ʒ. vj. *fœnic.* ʒ. ij. Coq. lentò igne *in ſ. q. aq.* ad conſumptionem medietatis. Poſt horas duas F. fortis expreſſio. Cui adde *ſucci endiuia fumaria lupuli, an.* ℥. ß. *rhabarb. el.* ʒ ij. *cinam. el.* ʒ. ß. Coq. ſ. a. cum *ſ. q. ſacch.* F. Syrupus. Galenus, *in Euporiſt. cap.* 16.

℞. *Sem. aniſi, apij, rad. aſari, amygdal. amarar. fol. abſinth. an.* ℥. ß. Formatque trochiſcos, ʒ. j. pondere, exhibetque febricitantibus cum hydromelite, non febricitantibus cum vino diluto.

Vel: ℞. *Amygdal. amarar. mundat.* ʒ j. ß. *ſem. cumin. apij. an.* ʒ. ß. Detur cochlear vnum ex vino.

Vel: ℞. *Baccar. iuniperi,* ʒ. j. ß. *ſemin. eruca,* ℥ j. *praſſi,* ʒ ß. Excipiantur melle crudo, detur cochlear vnum. In 8. *de Comp. medic. ſec. loc. cap.* 8. paſtillis Epaticis amaris Aſclepiadis vtitur. Videantur vtrobique plura.

Vtilis eſt & iſta aqua aperiens.

℞. *Rad. dulc. amar.* ℥. iij.
Summit. lupuli.
Eupator. an. M. ij.
Cuſcut.
Hepatic.
Cichor. cum toto an. M. j. ß.

Infun-

℞. Fol. Saluiæ, maioran. lauri, betonic. roriſmarin. primula veris an. M. j. rad. acori veri, ireos recent. an. ℥. iij *ol. vulpini, de nuci Indica, rutac. an.* ℔. j. *terebinthin.* ℔. ß. *vini potentiſſim.* ℔. j. *aq. vitæ* ℔. ß. Coq. ad vini conſumptionem, & colentur.

Colaturæ adde *Sagapeni, opopanac, bdellij an.* ʒ. ij. *caſtorei* ℥ ß. *macis, nucis moſchat. ſtyrac. calamit. benzoes an.* ʒ. iij. *piperis longi, pyrethr. an.* ʒ. j. *axungia cati, ſerpentis, anſer. an.* ℥. j. *medul. cruris vaccin.* ℥ ij. *ſucci ebuli, ſaluiæ, meliſſa an,* ℥. iv. *ceræ propoleos* ℥. ij. Miſce & cum *cera in oleis recenſitis liquata ſ. q.* Fiat Vnguentum mediocris conſiſtentiæ.

Eſt & hoc Salomonis Alberti efficax.

℞. Vnguenti dialthææ ℥. i. *pinguedin. anſerin. porci an.* ℥. ß. *medull. crurum vituli* ʒ. ij. *cerui* ʒ iij. *butyri inſulſi, ol. lini an* ℥. j. *flor. lactis agitati in mortario marmoreo* ℥. j. ß. Cum *ſucco naſturt. coq. in vaſe duplici, addatur cera noua q. ſ.* F. Linimentum.

Vel: *℞. Ol. ſeſamin. amygdalar. dulc. an.* ℥. j. *medulla crurum bouis, ſeu caſtrati, pinguedin. anſer. gallin. an.* ℥. ß. *vnguent. de bdellio* ʒ. iij. *vitell. ouor.* ij. *croci* ℈. ij. F. Linimentum *cum modico ammoniaci in aceto diſſoluti.*

Rigiditas genarum. Eadem medicamenta, quæ modò ad duritiem & rigiditatem genuum ſunt propoſita, etiam ad rigiditatem genarum & maxillarum vſurpari poſſunt, ſcilicet *althea, malua, violaria, radic. lilior. alb. ſem. lini, fœnugræc. flor. chamæmeli, ficus. E quibus fomenta, cataplaſmata, olea parari poſſunt, additis cochlearia & naſturtio.*

De ſomno nimio.

Somni nimij. Cum carus & ſomnus nimius in hoc morbo plerumque febrem lentam coniunctam habeat, tollitur ijs, quæ putredini huic morbo propriæ, febrique aduerſantur. Præ ceteris efficax ſe compertiſſe naſturtium aquaticum, quod in claris & limpidis aquis prouenit ſcribit Eugalenus. *pag. 30.*

De lipothymia.

In ijs, quos lipothymia, & anxietates infeſtant, hoc inprimis obſeruandum, ne loco ſæpe moueantur, aut è lecto ſurgant; cum ſæpe deliquia animi, quamprimum in lecto ſeſe erigunt, eos tentare ſoleant. Deinde cùm vaporibus diſcuſſis deliquium quidem ceſſare, ſed ſæpe finita medicamenti operatione, aut à cauſſa morbo ſuperata, poſt tres vel quatuor horas, eadem vehementia anxietas illa, & metus deliquij redire ſoleat: ſæpius eadem die, & vel ſexies, vel octies medicamenta illa contra animi deliquia, admiſtis antiſcorbuticis, exhibenda.

De fœtore anhelitus.

Fœtoris anhelitus. Fœtor anhelitus emendatur putredinem ſiſtentibus, & halitus putridos diſcutientibus: *conſerua* nimirum *ſalmæ, ruta, anthos, caryophyllis, cinamom. gallia moſchata, cortic. citri, ligno aloes, rhodio, baccis iuniperi.* E quibus electuaria, pilulæ, rotulæ, trochiſci formari poſſunt. Vel vſurpetur *elixir proprietatis,* aut maſticentur *radic. ireos, Flor. baccæ iuniperi:* Aut colluatur os *aq. ſaluiæ, roriſmarini, menthæ cum aceto ſcillitico.*

De vomitu.

Vomitus. De vomitu ſcorbutico annotauit Eugalenus, *p. 25.* quod vomentes à lacte & lacticinijs, à quibus aliàs ægri, ventriculi & viſcerum affectionibus laborantes, læduntur, melius habent, quam à ventriculum roborantibus & adſtringentibus. Adſtringentia enim humorem vitioſum altius ventriculo imprimunt: lac vero lenit, & humoris prauitatem demulcet.

De ſputatione nimia.

Sputationis nimiæ. In ſputatione continua monet hoc Eugalenus, *pagina 106.* cauendum, ne acribus, & calidis medicamentis fluxus materiæ irritetur, & nimia vaporum fumorumque in cerebrum delatione ac eorundem ibidem concretione, atque ad pectus defluxione malum grauius reddatur.

De alui fluxu.

Alui fluxus. In alui fluxu hoc ab adſtringentibus abſtinendum, quorum vſu ægri in ſummas anguſtias & maximam reſpirandi difficultatem, imò in animi deliquium & ſuffocationis periculum conijciuntur, ac tandem in hydropem vel atrophiam incidunt. Cùm enim viſcera conſtringant, venaſque conſtipent, materiam prauam detinent & augent, è qua vapores praui adſcendentes ac ſuperiora petentes enumerata ſymptomata excitant; & ipſa circa viſcera, ac membra nutritioni dicata hærens epar & lienem debilitat. Sed vſurpanda potius medicamenta, quæ peculiari vi humori vitioſo aduerſantur: atque vtile eſt hic etiam abſinthium. Nec incommodus eſt ad diuerſionem ſudoriferorum vſus, ſi ijs cochlearia admiſceatur.

Et ſi autumnalis aeris frigiditas huic fluxui occaſionem dederit, ab eius iniuria corpus muniatur, ægerque in loco calido quieſcat; deinde materia fluens ſubtrahatur victus ratione ſicca, & ad vias vrinę deriuetur; & partes ſuſcipientes roborentur. Quibus vſibus inſeruit vinum abſinthites dilutum decocto cichorij. Extra quoque abdomen inungatur ol. roſaceo, maſtichino, abſinthij; vel imponatur emplaſtrum de cruſta panis.

Si à calore ſerum fundente in principio febrium talis fluxus accidat, etſi ſymptomaticus ſit, tamen cum materiam morbificam imminuat, non ſtatim ſiſtendus, præſertim ſi natura eum facilè ferat: ſed ea exhibenda, quæ ſerum cum bile abſtergere, ſimulque roborare poſſunt, qualia ſunt ſyr. roſſolut. ſyr. de cichorio cum rhabarb. ipſumque rhabarbarum; & exhibendum ſimul cichorium & cichoracea.

De calore nocturno.

Caloris nocturni. Quos calor ille nocturnus ſupra deſcriptus moleſtat, ijs becabunga in maiore doſi exhibenda, contra calefacientium doſis minuenda. Prodeſt & lac ebutyratum recens. Nonnulli polypodium & grana iuniperi contundunt & in aqua coquunt, & colaturam ſaccharo dulcoratam bis de die exhibent. Illinatur etiam dextrum & ſiniſtrum hypochondrium medicamentis aperientibus.

De Febribus.

Febrium. In febribus ſcorbuticis, vniuerſalibus euacuationibus præmiſſis, medicamenta ſcorbutica cum ijs, quæ febris, eiuſque cauſſa requirunt, miſcenda, corporiſque conſtitutionis, anni temporis, & aliorum, quæ ex generali methodo medendi patent, ratio habenda. Itaque præbenda ſcorbutica medicamenta moderatè calida, & humorem melancholicum incidentia, ac digerentia, *cuſcuta, capill. vener. ceterach. polypod. q.* & pro craſſorum humorum inciſione, *hyſſopus, betonica,* & pro calore febrili temperando, *cichorium, endiuia, acetoſa,* ac cum his miſcenda ſcorbutica medicamenta, prout præſens ægri conſtitutio id poſtulat, & nunc de his, nunc de illis plus ſumendum. Nam ſi corpus ſit bilioſum & bile abundet, pluresque febris tertianæ notæ adſint, pauciores ſcorbuti, maior eorum copia, quæ bilem temperant, & humectandi ac refrigerandi vi prædita ſunt, ſumenda; minore verò quantitate ea, quæ ſcorbutum ſpectant, & ex his minus calida eligenda. Itaque tum conueniunt becabunga, & acetoſa, & inprimis earum ſuccus, quibus aliquid cochlearię addi poteſt. Si humores ſint craſſiores, cum vrinis crudis vel craſſis, ſitis magna non adſit, corpuſque ipſum ſit craſſius & melancholico craſſo ſucco abundet, cochlearia vſurpanda, & ea admiſcenda, quæ fortius attenuant, & incidunt, vt carduus benedictus, abſinth. radic. helenij.

Si

Si etiam aer, in quo æger degit, ſit tenuis ac ſubtilis, mitioribus & minus incidentibus ac attenuantibus vtendum: Fortioribus verò in aere craſſo & humido.

Si anguſtiæ illæ ad præcordia grauius & frequentius infeſtent, in ipſo quoque paroxyſmo medicamenta contra ſcorbutum & febrem facientia exhibenda.

Si morbus ſit diuturnior, & ob acceſſionum inordinatum recurſum cibandi neceſſitas medicamentorum exhibitionem impediat, liberiori aeri, præſertim tempore verno, æger committendus, aluuſque interdum leniter ſubducenda. Sępe enim aeris mutatione, præter ſpem, tales febres euanuiſſe, obſeruatum.

De Tumoribus duris.

Tumorum durorum. Ad tumores duros fiat cataplaſma *ex radic. conſolida maior. althaa bryonia. abſinthio. chelidon. mai. farina fabarum, aut lupinorum, & medulla panis albi in lactè coctis.*

Ad tumorem crurum œdematoſum conueniunt fomenta *ex ſaluia, folijs & flor. ſambuci, roremarino, ſerpillo, becabunga, naſturtio aquat. baccis iuniperi.*

Si quid de frigido & terreno humore quaſi concretum ſit, emollientia & diſcutientia vſurpanda, quæ ſupra, propoſita ſunt.

Vt: ℞. *Pulu. rad. bryonia, althaa an.* ℥.ß. *flor. chamamel. fumar. abſinthij an.* ʒ.iij. *farina fabar. orobi an.* ℥.ß. *medulla panis tritic. ſiligin. an.* ℔.ß. Cum *lacte caprino* F. Cataplaſma.

De Eryſipelate.

Eryſipelatis. Eryſipelatis curationem de tumoribus propoſuimus: eam vt hic paucis attingamus, naturæ conatus in expellendo humore vitioſo promouendus & adiuuandus. Ad quem rem vulgus apud nos, & quidem non infeliciter; aqua flor. ſambuci vtitur. Poteſt & rob ſambuci vſurpari, vel aqua cardnibenedicti aut ſcabioſæ, iiſque addi electuar. vel puluis aliquis bezoarticus, aut terra ſigillata, aut grana vj. bezoartici mineralis & ſudor prouocari.

Parti affectę applicetur pannus lineus imbutus lacte, quod vocant aureo, (quod paratur ex lixiuio communi & oleo ſambuci vel roſaceo bene ſimul agitatis, vt lactis colorem acquirant,) iterumque expreſſus & nonnihil exſiccatus, vel aqua flor. ſambuci madefactus & expreſſus. Pinguia verò & repellentia, & quæ poros cutis obſtruunt, ac materiam detinere poſſunt, vitentur.

Ne malum recurrat, ea vſurpanda, quæ ſeroſi iſtius humoris generationem & corruptionem ac ebullitionem præcauent.

De Hydrope.

Hydropis. Hydrops ſcorbuticus purgationes fortes, maximè à principio, non fert, ſed medicamentis incidendi, attenuandique vi præditis curatur, quibus admiſcenda ea, quæ peculiari vi contra ſcorbutum valent: quo curationis modo ſe plures ſanaſſe citra purgantium opem, refert Eugalenus. Sublatis enim obſtructionibus, veniſque reſeratis, & vitio humorum Scorbutico proprijs medicamentis emendato, ſæpe præter opinionem hic tumor euaneſcit. Quod ſi non fiat, curato maxima ex parte Scorbuto, tum demum medicamentis purgantibus vtendum, & ijs præcipuè, quæ humorem Melancholicum purgant. Semper tamen admiſcenda ea, quę peculiari vi huic morbo aduerſantur. Si craſſior ſanguis in venis redundet, aut conſueta euacuatio ſuppreſſa ſit, ſanguis pro eius copia, & viribus ægri mittendus. Multum verò prodeſt hæmorrhoidum apertio, quæ ſponte facta, nigro ſanguine profuſo, quoſdam ab hoc malo liberauit. Si ſponte non aperiuntur, hirudines ijs apponi, vel in talo vena aperiri poteſt. A larga tamen ſanguinis miſſione, præcipue in locis frigidis, cauendum, vt ſupra in genere dictum.

Hydrops veſicalis, vt prior hydrops curatur. Quod ſi præter interna etiam externis opus ſit, ijs, quę diſcutiendi, diſſoluendique vim habent, vtendum, *abſinthio, ruta, chamamelo, farina lupinorum, fabarum cum oxymelite in cataplaſma redactis.*

Ad tumores peſtilentibus ſimiles Eugalenus, *pagina* 190. hoc experimentum habet.

Tumorum peſtilẽtibus ſimilium. ℞. *Pulu. abſinthij comm. q. ſ.* qui cum ouis recentibus eadem die excluſis cum albumine vitello & teſtis contuſis ad pultis conſiſtentiam miſceatur & frigidè tumoribus applicetur. Idem *pag.* 408. Cataplaſma parat ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malua, althęa, mercuriali ad mollitiem coctis, additis farinę ſem. lini, fœnigręci, hordei, cum mell. roſac. & ol. roſac. ſ. q.

Atque ſi accidat, vt vlcus illud erodatur, & nigrum fiat, quod non ſine periculo accidit, cum integram crurum corruptionem & gangrænam inferre poſſit, ſtatim quod corruptum eſt, à reliqua cute & carne ſana ſeparandum, & vlcus mundandum, conſolidandum, more conſueto.

De Vlceribus,

Si humores praui, & acres crura etiam exulcerent, primo videndum, an aliqua adhuc intemperies parti exulceratę coniuncta ſit, aut humorum vitioſorum affluxus vlcus foueat. Tum enim primò humores vitioſi, qui affluunt, è corpore euacuandi, & intemperies partis emendanda. Attendendum quoque hic conſilium Hippocratis, cum, *initio lib. de vlcerib.* ſuadet, vt ab inueteratis vlceribus crebrò ſanguis effluat, prout opportunum videbitur, tam ab ipſis vlceribus, quàm à circumſtantibus vlcus partibus, tùm pręcipuè ſi in crure, aut pedis, vel manus digito vlcus ſit, magis, quàm in alia corporis parte. Nam exhauſto ſanguinis affluxu, ſicciora, & mitiora euadunt. Eiuſmodi enim vlcera pręcipuè quidem ſaneſcere prohibet, tùm verò reliqua etiam omnia, ſanguinis putredo, & quod ex ſanguinis mutatione eſt ortum. De Vlceribus.

Primo ergo vniuerſi corporis ratio habenda eſt, illudque euacuandum & partis intemperies poſtea corrigenda, ac medicamenta, quę facultatem digerendi habent, ac nonnihil adſtringendi, exſiccandi, & extergendi, vſurpanda: non verò aſperius tractanda hęc vlcera, ſed citra vllam mordicationem, & dolorem ſananda. Ideoque quod in aliorum vlcerum curatione obſeruatur, & hic obſeruandum, vt poſtquam primum vlcus ſolutum fuerit, conſideretur, quantum humiditatum primum pharmacum ab vlcere deſiccarit, aut ſi ſordidum fuerit, quantum ſordium deterſerit; idque tertium, aut quartum experiendum eſt, donec purum vlcus, & ſiccum fuerit. Quod vbi animaduertitur, eligendum quidem medicamentum aliud eiuſdem generis, ſed debilius priore vſurpandum.

Ronſſeus ex Auicenna, *lib. 4. fen. 4. tract. 3. cap.* 10. & Tagautio, *lib. 3. cap.* 15. hoc commendat.

℞. *Cadmia, alumin. chryſocolla ſingulor. part.* viij. *aris floris, viridis aris ſingulor. part.* j. *gummi cupreſſi part.* iv. *cera, & olei roſac. an.* q. ſ. F. Vnguentum.

Fiat ergo vnguentum *ex ſucco cochlearia, abſint. apij cum melle coctis, addito puluere ariſtolochia, & aluminis.*

In vlceribus minus prauis ſatis efficax eſt *vnguentum diapompholygos*, quo ſepiſſime fœliciter vſus ſum. Vnguentum è Nicotiana, ſaccharum ♄, & cum eo parata linimenta. Nec inutile eſt emplaſtrum diapalma. Beccabunga ſola in cereuiſia cocta & bis de die appoſita vlcus ingens cruris totam ferè tibiam occupans & ad os vſque profundum, à quodam curatum fuiſſe, obſeruatum eſt.

Vel paretur *vnguentum de apio* dictum:

℞. *Succi, apij, meliſſophyll. cochlearia an.* ℥.ß. *chelidonia* ʒ. v. *mellis crudi q. ſ.* Coq. ad iuſtam conſiſtentiam. *Addatur aliquid thuris, aloes, myrrha.*

Vel:

Vel fiat vnguentum *ex reſina, thure, & oleo roſac.*

Commendatur & hoc:

℞. Aq. piloſell. menſe Septembri deſtillat. ℔. j. *mellis roſati* ℥ ij. *myrrhæ, lithargyri an.* ℥. j ß. *camphoræ parum.* In Sole, vel calido loco per triduum fermentur. Colatura crura abluantur.

Vel abluantur vlcera decocto ſedi minoris.

Efficacius erit medicamentum, ſi aliquid cochlear. vel naſturt. addatur: Ita & linimenta efficaciora ſunt, ſi ſaccharum Saturni addatur.

Eſt & vtile vnguentum Montagnanæ de plumbo:

℞. Plumbi vſti ℥. j. *ceruſſæ lotæ* ʒ. ij. *vitell. ouor.* ij. *lithargyri* ℥. ß *olei roſacei* ℥ j ß. *myrrhæ* ʒ. ij. *ceræ q. ſ.* F. Linimentum, quo vlcera prius vino, in quo ariſtolochia rotunda cocta ſit, abluta perungantur.

Si putredo magna ſit, aliquid ☿ præcipitati, vel olei vitrioli addatur, vel vſurpetur aqua illa ex ☿ ſublimato & alumine, ac aqua plantagin. parata, & ſuprà in Stomacace propoſita.

Ad conſolidationem tandem vſurpandum *Emplaſtrum diacalcith. de minio, de tutia.*

Atrophia. *De Atrophia.*

Cum membrum non tantum riget, ſed etiam contabeſcit, vnguento reſumptiuo inungendum eſt. In vniuerſali vero atrophia, vt in ſcorbuto reliquo curatio inſtituenda, & bona diæta vtendum. Commendatur hic lac caprinum, inprimis ſi capra herbis contra ſcorbutum pugnantibus alatur, aut lacti pauxillum croci, & aliquid mellis, vel ſacchari addatur, & vinum Gallicum rubrum, quod plus nutrit, quam Rhenanum.

Summa, vt hæc concludamus, & quidem cum eo, quo cœpimus, generalis lex curandi Scorbutum cum alijs morbis, & ſymptomatibus copulatum hæc eſt; vt miſceamus cum medicamentis contra morbum illum, vel ſymptoma directis medicamenta peculiari vi contra ſcorbutum pugnantia, & quidem ea ratione, vt nunc horum, nunc illorum plus ſumamus, prout magis vel ſcorbutus, vel morbus ille ſcorbuto coniunctus præualet.

CAPVT VIII.

Diæta.

Diæta. MVltum verò momenti ad ſcorbutum curandum in diętæ ratione ſitum eſt. Reſpondeat autem ea medicamentis, & cacochymię ſcorbuticę aduerſetur, ita vt non ſolum nihil ad ſcorbuticæ cacochymiæ generationem faciat, ſed etiam vitium humorum corrigat; quod alimenta medicamentoſa commodiſſimè præſtant.

Aer. Aer ergo frigidus, humidus & impurus, qualem venti Aquilonares & occidentales, ac loca ſubterranea, concluſa & ventilationi nulli expoſita, ſuppeditant, & qui paludum, ſtagnantium aquarum, cloacarum aut aliarum rerum putridarum halitibus infectus eſt, ac proinde humores ac ſpiritus inquinare, iiſque vitioſam, quam obtinet, diſpoſitionem imprimere ſolet, vitetur. Contrà moderatè calidus, ſiccus, tenuis, purus, patens ac liber eligatur; aut ſi talis natura non detur, arte conciliettur, accenſo ligno iuniperi, roriſmarino, & fumo ex baccis iuniperi, lauri, thure, ſuccino, trochiſcis, & candelis pro fumo, & ſimilibus.

Cibus & potus. In cibo, & potu vitentur omnia, quæ humorem Melancholicum, craſſum, & tartareum præbere poſſunt; carnes nimirum ſuillæ, & aliæ ſale, ac fumo exſiccatæ; craſſa, viſcida, dura, difficilis coctionis, vetuſtate exſiccata, rancida, lardum rancidum, piſces ſale conditi, & fumo exſiccati, ac omnes cibi, quos ſupra ad ſcorbutum generandum aptos eſſe diximus. Contrà verò in vſu quotidiano ſint cibi boni ſucci, facilis coctionis, attenuandi, incidendi, aperiendi, detergendique vi præditi, & qui ad coctionem bonam & fermentationem, ac *ἀνευματωσιν* faciunt, nullo verò modo eam impediunt, & cibos reliquos incraſſant. Itaque exhibeatur ptiſana. iuſcula gallinarum, & carnis bubulæ, animalium carnes, & piſces, qui bonum ſuccum præbent, & facilè coquuntur; vuę item paſſæ. Imprimis commendatur lac caprinum, quod boni ſucci eſt, & facilè coquitur, aluum quoque nonnihil laxat, & ad benignum epatis ſuccum vi morbi abſumptum inſtaurandum, viſcerumque robur conſeruandum aptiſſimum. Ac multi largo ſolius lactis vſu, in quo naſturt. aq. cochlearia, becabunga cocta fuere, conualuerunt: atque inprimis iis id vtile eſt, qui atrophia laborant, neque euacuationes facilè ferunt. Cùm enim vnicè danda opera ſit, vt pro vitioſo bonus ſanguis ſubſtituatur: lac & bonum ſanguinem ſuppeditat, & ſi admiſceantur medicamenta ſcorbutica, praua qualitas ſimul aboletur. Vtilia quoque ſunt poma aurantia, refertque Balduinus Ronſſeus, *epiſt.* 2. ſe nouiſſe nonnullos, qui ſolo eorum vnà cum corticibus vſu ſanitatem recuperarunt. Cibi condiantur hyſſopo, roremarino, thymo, ſatureia, croco, cinamomo, macere: Embammata fiunt è cochlearia, naſturtio, radic. raphani agreſt. capparibus ſine ſale, vel à ſale ablutis, limonib. malo citrio, acetoſa, flor. borraginis. ſinapi, qua in longinquis nauigationibus magno cum ſanitatis commodo nautæ ſeſe tanquàm præſentiſſimo prophylactico aduerſus hunc morbum muniunt. Sali admiſceantur, vel ſalis loco cum cibis vſurpetur puluis ex ſale iuniperi, radic. ari, ſpeciebus diapliris archont. aromatici roſati. Grauidarum tamen hac in re etiam habenda eſt ratio, ne fœtui aliquod damnum attrahatur. In febribus vtilis eſt acetoſa, acetoſella, trifolium acetoſum, quibus aliquid cochleariæ vel naſturtij addi poteſt. Acida verò, quatenus talia, & inprimis acetum ſimplex, fugiendum; cum coctionem, & rarefactionem alimentorum impediat, humores figat, melancholiam augeat, &, vt Hippocr. 3. *de rat. v ict. in acut. t.* 38. loquitur, ſit *ἀναγωγὸν μέλαινον*. Condire tamen interdum acidiuſculis cibos licet, vt & deiecta appetentia excitetur, & putredo humorum inhibeatur, ac calor & feruor humorum temperetur. Dulcium, & ſacchari vſus parcus ſit; cum glutinoſum quiddam & obſtructiones pariendi vim habeat. Et de ſplenicis verum eſt illud antiquum: *Τοῖς σπληνικοῖς τὰ μὲν δριμέα, καὶ τὰ πικρὰ ὠφέλιμα, τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά.* Semper quoque ſimplicitas ciborum varietati eſt præferenda; inprimis vbi diuerſi cibi diuerſas obtinet ſubſtantias: & *τὸ ποικίλον τῆς διαίτης ποικίλα νοσήματα* parere ſupra diximus.

Potus ſit vinum bonum, Rhenanum inprimis, vel cereuiſia tenuior, & bene defecata, ac lupulo ſatis condita; & quidem cùm vinum tùm cereuiſia, vel ſimplex vel abſinthio, chamædr. lingua ceruina, carduo benedict. hyſſopo, veronica, roremarino medicata.

Vel paretur tale vinum.

℞. Radic. ſarſa parillæ, Chinæ, ligni ſaſſafras ana ℥. ij. *radic. rhodiæ, garyophyllatæ, ſcorzoneræ an.* ℥. j. *linguæ ceruinæ, chamædryos, cochleariæ, abſinthij ana* M. ij. *cinam. opt.* ʒ. vj. *paſſular. contuſar.* ℔. j. Affundantur vini, *vel quod commodius, muſti amphora dimidia.* F. Vinum medicatum.

Aut paretur hæc aqua ad vinum diluendum.

℞. Cochleariæ rec. M. vj.
Naſturtij aquat.
Linguæ ceruinæ ana M. ij.
Sarſa parillæ ℥. iij.
Paſſul. contuſar. ℔. ß.
Succi becabung. ℔. vj. *acetoſæ* ℔. iij.

Deſtillentur in B. ad vinum diluendum.

Hydropotæ vtantur aqua, in qua ferrum, vel chalybs ignitus aliquoties extinctus ſit. Si acidularum

copia

copia datur, eæ in frequenti vſu ſint. Caprini etiam lactis, aut ſi deſit, vaccini potus admittitur; cum benè nutriat, & emaciatis vtile ſit; vel potetur ſerum lactis, præcipuè caprini. Commodior tamen & lactis, & ſeri vſus eſt, ſi naſturtii, vel cochleariæ aliquid in ijs coctum, vel conſeruæ earum diſſolutæ ſint.

Motus & quies.

Corpus moderatè exerceatur, ante cibum; Ambulare enim, vt apud Plautum *in Curculion. act.* 2. lieni optimum eſt; & exercitium concoquentem calorem exuſcitat: contrà otium, & quies hoc malum augent.

Somnus & vigiliæ.

Somnus, & vigiliæ ſint moderatæ. Et ſomnus quidem ita ſe habeat, vt ad caloris natiui inſtaurationem ac tutelam, humorumque crudorum coctionem ſufficiat. Sit quoque nocturnus; meridianus tamen ijs, qui ob vehementiam dolorum, animi affectus & melancholicas cogitationes noctes inſomnes tranſegerunt, concedi poteſt. Vigiliæ verò calorem & ſpiritus excitent, non abſumant, aut corpus exſiccent, & tabefaciant.

Conſuetæ euacuationes non ſupprimantur. Balneum aquæ dulcis, cum poros cutis laxet, reliquias humorum diſcutiat, & ſordes in ambitu corporis hærentes diſſipet, ſi moderatè, & ſuo tempore vſurpetur, vtile eſt.

Abſit tandem triſtitia, & mæror.

CAPVT IX.

De Præſeruatione.

Præſeruatio.

EAdem, quæ modò propoſita eſt, victus ratione obſeruata, qui proni ad ſcorbutum ſunt, vt & alij, eundem præcauere poſſunt. Nimirum, qui à ſcorbuto ſibi metuunt, victus rationem corporis naturali conſtitutioni conuenientem, ſcorbuto verò contrariam, qualis modò deſcripta eſt, obſeruent.

In eo ſaltem eſt differentia, quod eorum, qui ſcorbuto iam laborant, diæta ita comparata eſſe debet, vt ſcorbuto manifeſtè ſit contraria. In præſeruatione verò ſatis eſt, ſi corpori noſtro ſit ſimilis, & cauſſæ præternaturali moderatè aduerſetur.

Et quia omnes errores diætæ ſemper præcaueri non poſſunt, ſi quid humorum vitioſorum cumulatum eſt, verno & autumnali tempore euacuandum. Et quidem imprimis autumno multo maiore cura opus, vtpote qui ad morbos melancholicos generandos aptiſſimus eſt. Ideoque humor melancholicus & bilis aduſta per æſtatem tali vel ſimili medicamento educenda.

℞. *Radic. polypod. q.* ℥. j. *bugloſſa. cic. cichory, an* ℥ ß. *ceterach, fumariæ, cuſcutæ, capill. Vener. chamædryos. an.* M. j. *ſem. frigid. maior. an.* ʒ. j. *flor. borragin. bugloſſ. geniſtæ, an* M. ß. *fol. ſenæ,* ℥. ij. ß. *rhabarbar.* ʒ. i. *ſemin. aniſi, fænicul. an.* ℈. ii. *paſſul. exac.* ℥. i. Coq. *in aqua pura. Colaturæ adde ſyr. roſar. ſol.* ℥. ii. *byzant. ſyr. de pomis, de epithymo, an.* ℥ i. Dentur pro Doſi, ℥. iv.

In primis verò, qui à ſcorbuto liber eſſe cupit, omnes modos, quibus contagii ſcorbutici ſeminaria communicari poſſunt, caueat, pocula cum ægris communia, halitum ex ore fœtentem, oſcula & ſimilia. Et omnino vapores ex corporibus Scorbuto infectis, ſeu viuentibus, ſeu mortuis vitandi ſunt, cum noxii ſint, & idem malum inducere poſſint. Curaui circa finem Anni 1629. nobilem quendam, qui diu affectione Hypochondriaca laborauerat, tùm quartana continua, verè tamen Scorbutica laborantem; cui cùm iam quarta morbi ſeptimana ſyrupus laxatiuus eſſet exhibitus, aluum cum tanto fętore deiecit, vt alter famulorum in terram concideret, atque ibi per integram horam quaſi Apoplecticus iaceret, alter ſæuiſſimo capitis dolore cum horrore corriperetur. Feci quoque ſupra, *cap.* 1. & 4. mentionem viri cuiuſdam, cui ſcorbuto correpto inter cætera ſymptomata ſuaue delirium acceſſit, & hæmorrhagia è crure, nullo veſtigio poſt fluxum apparente. Is malum hoc ita contraxerat. Vir quidam, cuius etiam ſupra facta mentio eſt, ſcorbuto extinctus fuerat, cuius cadauer cum è loculo tetrum vaporem exhalaret, rimas loculi obſtruendi ei datum erat negotium, in quo expediendo ſemimortuus concidit, & morbum hunc cum ſymptomatibus antea enumeratis contraxit.

Aerem quoque vliginoſum, cibos, & alia, quæ ſupra inter Cauſſas ſcorbuti recenſuimus, vitet, qui à ſcorbuto liber eſſe cupit.

LIBRI TERTII
PARS SEXTA.
De Epatis Morbis ac Symptomatibus.
SECTIO PRIMA,
De Morbis Epatis,

PROOEMIVM.

REctè Hippocrates, lib. de alim. τροφὴ καὶ τροφῆς εἶδος, μία καὶ πολλαί. Alimentum & alimenti ſpecies vnum & multæ. *Qui locus non ſaltem eum ſenſum habere poteſt, vt ſanguinem, qui vnus eſt, totius corporis eſſe alimentum, ex eo verò quamlibet partem, quod ſibi conueniens eſt, neruos, venas, arterias, muſculos, membranam, carnem, cerebrum & reliquas, vt ibidem habet* Hippocrates, *attrahere dicatur: Verùm etiam, vt ibidem ſubiungit:* τροφῆς τὸ τρέφον τι το τροφὴ καὶ τὸ οἷον τροφὴ, καὶ τὸ μέλλον τροφή, In alimentorum genere id quod alit, alimentum eſt, & quod alimento proximum, & quod alimentum futurum eſt. *Ac proinde etſi vnus eſt ſanguis, quo corporis noſtri partes aluntur: tamen cibi, è quibus fit ſanguis, planè multi & varij ſunt. Et cum id, quod corporis alimentum futurum eſt, à corporis noſtri ſubſtantia multum diſtet, varijs mutationibus opus eſt, vt in corporis noſtri alimentum, & hinc eius ſubſtantiam abeat. Hæc autem mutatio in vna coctione fieri non poteſt, ſed varijs opus eſt. In ventriculo nimirum fit prima cibi coctio ſeu digeſtio, qua cibus, qui etiam homogeneus videbatur, ita reſoluitur, vt in heterogeneas partes ſeparari poſſit. Hinc quod corpori alendo inutile & craſſius eſt, mox in Inteſtinis ſeparatur, & per aluum eijcitur. Chylus poſtea reliquus à vaſis meſaraicis ad Epar transfertur, vt inde purior ſanguis totius corporis futurum alimentum gigni poſſit. Id vt commodius fiat, lien chyli craſſiorem partem ad ſe trahit, & inde ſanguinem alendis partibus in ventre inferiore idoneum generat; ex reliqua verò chyli parte puriore ſanguis optimus in epate generatur. Cùm autem iſta cibi mutationes, & diſtributiones, quæ fiunt in ventriculo, inteſtinis, menſenterio & liene, maximæ & operoſiſſimæ ſint, & plerumque in cibo tantum ſit partium inutilium & excrementitiarum, imò etiam plus, quam ſanguini bono generando aptarum, facilè fieri poteſt, vt inprimis hiſce coctionibus & vijs aliquid excrementi colligatur, quod in hac corporis quaſi ſentina cumulatum variorum poſtea morborum cauſſa exiſtit, quos hactenus explicauimus. Actum enim non ſolum de morbis & ſymptomatibus, quæ ventriculo, inteſtinis, meſenterio, pancreati, omento & lieni accidunt, verùm etiam, quia ex eodem fonte & humoribus in hiſce partibus genitis & cumulatis affectio Hypochondriaca, & Scorbutus originem habent, de ijſdem quoque dictum. Proximum eſt, vt iam Epatis, in quo chylus in hiſce partibus generatus, & ab excrementis maximam partem liberatus in ſanguinem mutatur, morbos, & ſymptomata, quæ circa ſanguificationem accidunt, explicemus. Dicendum ergo erit de epatis intemperie, obſtructione, & eius vaſorum apertione, inflatione, inflammatione, & alijs epatis tumoribus, calculis, vermibus & hydatidibus in eo genitis, vulneribus, vlceribus & ſphacelo. De veſicula fellis morbis. Item de ſanguificatione læſa & cachexia, de hydrope & eius ſpeciebus, de dolore epatis & ictero: Quæ iam ordine proponemus.*

CAPVT I.

De Intemperie Epatis,

De Intemperie in genere.

Intemperies Epatis. AFfici autem poteſt epar omnis generis intemperie, & ſimplici & compoſita, & ſine materia ac cum materia. Plerumque verò Intemperies Epatis cum materia eſt coniuncta: quia breui tempore intemperies calida calidos ac bilioſos humores cumulat: frigida crudos, craſſos, pituitoſos; ſicca terreſtres; humida tenues & aquoſos.

Cauſſa.

Intemperierũ autem cauſſæ ſunt cibus & potus, medicamenta & res non naturales dictæ, humores in corpore à naturali temperie & mediocritate recedentes, intemperies inſignes partium, quibus per vaſa connectitur, aut quibus alias vicinum eſt. Ita in febribus, vbi caloris fons præcipuè in corde eſt, epar quoque incaleſcit. Eodem modo ob frigidam intemperiem ventriculi, lienis, pulmonis, renum, diaphragmatis, meſenterii, inteſtinorum ſimilem intemperiem contrahere poteſt. Intemperies autem epatis cum materia excitatur, cum ea in epate vel ob chyli prauitatem generatur, vel ob expultricis facultatis imbecillitatem aut vaſorum anguſtiam cumulatur, vel ab alijs partibus tranſmittitur, id quod accidit nunc à toto corpore, nunc à certis partibus. Cauſæ.

Signa Diagnoſtica.

Intemperies epatis præcipuè ex actionis eius læſione Signa.

ne cognoſcitur. Quæ autem intemperiei cuiuſque ſigna ſint, in ſpecie dicetur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. Grauior eſt intemperies epatis, quam vẽtriculi, quia epar præſtantius eſt ventriculo, & maiora ex eius læſione proueniunt incommoda. Remedia quoque propter ſitum eius remotiorem ita integris viribus ad ipſum nõ perueniunt, quemadmodum ad ventriculum. Deinde quia ſæpe remedia, quæ ipſi intemperieri profligandæ ſunt vtilia, à contraria intemperie ventriculi prohibentur, quibus de cauſsis curatio difficilior redditur.

Indicationes.

Indicationes. In intemperie epatis curatio indicanda communis eſt, alterandum eſſe per contraria. Remedia tamen interna, quia epar loco profundiore ſitum eſt, quam ventriculus, efficaciora hic eſſe debent. Quia etiam membrum principale & nobilius eſt epar, eius craſin & proprietatem naturalem per ſimilia, calorem vero naturalem, ne diſſoluatur, per adſtringentia mediocria conſeruare oportet.

Remedia.

Medicamẽta epatis ſpecifica. Quæ autem medicamenta alterent epar in ſpecie, poſtea proponentur. Hic ſaltem ea recenſebimus, quæ epati tota ſubſtantia & peculiari proprietate cõferunt.

E' cibis talia ſunt.

Epata animalium; vituli, gallinarum, anſerum; imprimis epar lupi præparatum, cuius puluis cibis & alijs medicamentis admiſcendus. Vtiles ſunt & paſſulæ, epatique valde gratæ. E' medicamentis; ſi calidæ intemperiei indicia adſint, peculiari vi epati profuit, Cichoracea, roſæ, ſantali ſpecies: Si frigidæ, agrimonia, abſinthium.

Adſtringentia a. ſint moderata, cum epar obſtructionibus facilè obnoxium ſit.

De Intemperie calida.

Intemperies epatis calida. Calidam intemperiem contrahit epar primò à partium vicinarum caliditate, ſicut in febribus ardentibus epar à calore cordis & ipſum incaleſcit, quod & à vicinarum partium eryſipelate & inflammatione accidere poteſt.

Deinde è rebus non naturalibus aſſumenda, retinenda, expellenda & foris incidentia, quæ calefaciendi vim habent, epar calefaciunt. Inter ea autem præcipuè alimenta & medicamenta vi calefaciẽdi prædita epar calefaciunt, vt nimius vini generoſi & aromatum vſus.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Calidam Intemperiem epatis indicant 1. Cauſſę, quę præceſſerunt. 2. Effectus, vt cibi & potiſſimum carnis inappetentia, deiectiones biliosæ, vomitus bilis, vrina flaua, febris, quæ ſæpe coniungitur pulſus velox & frequens, mordax in toto, & præcipuè in volis manuum & plantis pedum, calor, color faciei citrinus, corporis totius gracilitas, linguæ aſperitas. Iuuant frigida, nocent calida, quemadmodum hęc pleraque explicat Galenus, *6. de loc. affect. c. 7. & 8. de comp. med. sec. loc. cap. 6.* Quod ſi intemperies epatis calida plurimum exceſſerit, ſequuntur excretiones biliosæ, fętidę, ſanguinolentę, & tandem τῆς οὐσίας epatis διαφθορά (corruptio ſubſtantiæ epatis) & carnis epatis quaſi colliquatio, & per cruentam deiectionem.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Exceſſus caloris, niſi ſummus ſit, non ita periculoſus eſt; cùm epatis reſtitutioni non ita repugnet. Non tamen ita facilè curatur, præſertim, vt plerumque contingit, ſi ventriculus ſimul ſit frigidus, & flatus vel in eo, vel in inteſtinis adſit. Cum enim quæ ad epar refrigerandum faciunt medicamenta, prius recipi debeant in ventriculo, hunc prius oſtendunt, eiuſque frigus intendunt.

Indicationes & curatio.

Epatis intemperies calida refrigerãtia indicat, quam ſi contraxit à vicinis partibus calidis, eæ imprimis alterandę. Earum enim intemperie ſublata facilè quoque calor epatis euaneſcit. Quod etiam faciendum, ſi intẽperiem à calidis humoribus contraxerit. Indicationes & curatio.

Si ergo ſanguis abundet & calidior ſit, & vires, ętas, ac cętera permittant, vena aperienda, quę & ſanguinem abundantem euacuat & ſimul refrigerat.

Medicamenta verò epar refrigerantia ſunt.

Radices, *Cichor. taraxac. fragar. acetoſa.* Medicamẽta epar refrigerantia.

Folia, *Cichorij, endiu. ſcariola, acetoſ. ſonchi, lactuca.*

Flores, *Roſarum, violarum, nymphea.*

Semina, *Frigida maiora (ſcilicet melon. cucumer. cucurbit. citrulli) minora (lactuca, endiuia, ſcariola, portulaca) hordei.*

Fructus: *Fragra, ceraſa, ribes, cucumeres, cucurbita & ſimiles.*

Ligna: *Santali ſpecies.*

Succis: *Citri, ribes, granator. ceraſorum, ſerum lactis.*

Et imprimis *cichoracea, & intybacea* omnia hic valde proſunt, & epar roborant, & ob amaritudinem abſtergunt, & aperiunt, nec ventriculum frigidum lędunt.

Vt: ℞. *Rad. cichor.* ℥. ß. *fol. endiu. cichor. an.* M. j. *ſem. melon. endiu. an.* ʒ. ij. *paſſular. mundat.* ℥. j. Coqu. in aqua hord. ſimpl.

Colaturæ ℞. ℔ j. *adde ſyr. endiuia ſimpl.* ℥. ij. *acetoſ. ſ.* ℥. j ß. Miſce pro 3. & 4. doſibus.

Vel: ℞. *Aq. hord. cum ſacchar. & cinamom.* ℔. ß. *fragor. ſine vino, endiuia, an.* ℥. iij. *ſem. 4. frigid. maior. excort. an.* ʒ. ij. F. Emulſio, cui adde *iulebi roſacei.* ℥. j. M.

Vt: ℞. *Aq. pura* ℔. j. ß *ſacch. candi.* ʒ. vj Bulliant leniter & colentur. Colaturę adhuc calidę adde *ſantal. rubr.* ʒ. ij. *citrin.* ʒ. j. ß. *flor. roſar. rubr.* ʒ. j. *ſpiritus vitrioli,* ℈. ß Stent in infuſione recta hor. vj. Colentur. Adde *iulebi, violar. ſyrupi ribes, ſucci citri, an.* ʒ vj. *ſpirit. vitriol. q. ſ.* ad aliquam acetoſitatem. F. Iulebus.

Si libet, poſſunt *aqua cinamomi aliquot gutta* addi.

Vt: ℞. *Conſeru. cichor. roſar. violar. an.* ʒ. j. *rad. condit. cichorij* ℥. ß. *ſpec. diarrhod. Abb.* ʒ. ß. Cum *oxyſacchar. ſ.* F. Electuarium.

Extra verò vſurpanda ſunt *Vnguentum roſarum, refrigerans Galeni, cerotum ſantalinum, ſucci & aqua herbarum opaticar. frigidarum, vt roſarum, violarum, endiuia, cichorij, ſcariola, lactuca, item ſuccus cucumeris, & cucurbita.*

E. g. paretur tale epithema.

℞. *Succi vel aq. endiu. lactuc. ſcariola, an.* ℥. iij. *roſar.* ℥. j ß. *ſpec. diatrionſantalon, puluer. ſantali citrini, an.* ʒ. ß. *trochiſch. de ſpodio* ℈. j. *ſpica indica,* ℈. ß. *aceti roſarum.* ℥ ß. Miſce.

Vel ℞. *Vnguenti refrigerantis Galeni, roſati Meſua an.* ℥. ß. *puluer. roſar. rubr. ſantali citrini, an.* ℈. j. *camphora.* ℈. x. *ol. roſ. parum.* F. Vnguentum.

Diata.

Diæta. Aer ad frigidum vergat. Cibi refrigerent, ſed non obſtruant. Vtilis eſt imprimis ptiſana & eius cremor, quæ magis refrigerat, ſi ſemina frigida maiora adduntur. Vſurpetur etiam lactuca, acetoſa, cichorium, intybum. Cibi condiantur ſucco citri, limon. granar. ribes, ceraſor. acetoſorum. Potus ſit cereuiſia tenuis, vel vinum aqua dilutum, vel aqua hordei aut ſimpl. aut cum iulebo roſat. aut ſerum lactis. Acidulę quoque magnam calorem epatis temperandi vim habent. Vitet ęget iram, & corporis exercitationem nimiam.

De Epatis Intemperie frigida.

Cauſſa.

Epatis intemperies frigida. Cauſſæ. Intemperiem epatis frigidam pariunt vicinorum

viſcerum frigiditas, vt ſupra dictum, res non naturales refrigerandi vim habentes, imprimis vſus rerum frigidarum, vt frigidæ potus, & medicamenta nimis frigida, ſanguinis item nimia euacuatio.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Præceſſerunt cauſſæ modò dictæ. Plerumque ſic ſatis appetunt cibum ægri; ſitis adeſt nulla, pulſus eſt paruus, tardus, rarus, totius corporis frigiditas & albedo, excrementa pituitoſa, cruda, ſæpe liquidiora, non mordicantia, vrinæ albæ, aliàs tenues, aliàs craſſæ. Sanguis generatur aquoſus & crudus. Quæ refrigerant, nocent, quæ calefaciunt, proſunt.

Prognoſticon.

Prognoſticum. Epatis frigiditas multò periculoſior eſt, quam caliditas eiuſdem: cum naturæ viſceris magis repugnet, & functioni eius, quæ in calore conſiſtit, aduerſetur. Ideóque quo maior eſt frigiditas, eò periculoſior eſt, & præcipuè ſi eò vſque progreſſa ſit, vt ſanguificationem lædat, & iam cachexiam inducat. Niſi enim maturè ei occurratur, ad hydropem deducit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes. Intemperies frigida indicat curationem per calida; quæ vt tutò adhiberi queat, ſi ſanguinis aliqua copia adſit, ex ſuppreſſione menſium, vena ſaphenæ primum aperienda, aut ſi hæmorrhoides ſuppreſſę ſint, ipſę prouocandæ.

Medicamenta epar calefacientia. Medicamenta autem epar calefacientia ſunt.

Radices, *fœniculi, petroſelini, apij, pimpinellæ, acori veri.*

Folia; *Agrimoniæ, agerati, cuſcutæ, abſinthij, lupuli, chamædryos, betonicæ, fumariæ, ſabinæ, capillorum veneris.*

Flores, *Schœnanthi, ſambuci.*

Semen. *Fœniculi, aniſi.*

Aromata. *Cinamomum, ſpica Indica.*

Cortices, *Citri, aurantiorum.*

Et quæ ex his fiunt.

Conſeruæ, *Flor. betonic. ſalu. fumariæ, chamæpithyos, ſambuci, abſinthij.*

Syrupi, *De eupatorio, byzantinus, de duabus & quinque radicibus.*

Species, *Dialacca, diacurcuma, diacinamomi.*

Trochiſci, *De rhabarbaro, de abſinthio, de eupatorio, de lacca.*

Vel: ℞. *Radic. fœnicul. petroſelini*, an. ʒ. ß. *agrimon. chamædryos, capillor. vener.* an. M. j. *ſummitatum lupuli, fumariæ*, an. M. ß. *ſem. fœniculi, aniſi*, an. ʒ. j. Coqu. in aq. ſ.

Colaturæ: ℞. ℥. x. *ſyr. de duabus radicibus*, ℥. ij. *de eupatorio, oxymel. ſ.* an. ℥. ß. M. pro tribus doſibus.

Vel: ℞. *Aq. fœnic. petroſelin. agrimon.* an. ℥. iij. *ſyr. de duabus vel quinque radicib. byzant. compoſ.* an. ℥. ß. M. *Aromatiſentur ſpeciebus diacinamomi vel aromat. roſ.*

Vel: ℞. *Rad. fœnic. petroſelin. aſparagi*, an. ℥. ß. *agrimoniæ, capill. vener. marrubij*, an. M. ß. *centaur. minor.* p. j. *ſchœnanthi. rad. cyperi*, an. ʒ. ij. Coq. *in aq. ſimpl.*

Colaturæ: ℞ ℔. j. *ſyr. de duabus radicibus, byzant. de eupatorio*, an. ℥. j. F. Potus pro tribus doſibus. Galenus, 8. *de comp. medic. ſec. loc.* c. 8. ex Archigene hoc refert.

℞. *Sem. aniſi, apij. fol. aſar. abſinth. amygdal. amarar.* an. ʒ. ij. Reducantur in paſtillos, quos ipſe amaros nominat. Doſis Drach. j. cum vini diluti Vnc. iv. ſi febris abſit; febricitantibus cum melicrato. Moderatè calefaciunt & abſtergunt ac meatus aperiunt. Nam cum intemperie, præſertim frigida, ſemper ferè obſtructiones à materia cruda factæ coniunguntur.

Vel: ℞. *Conſeru. anthos, beton. cort. citri condit.* an. ℥. ß. *epatis lupi præparati, ſpec. aromat. roſat. diamarg. calid.* an. ℈. j. Cum *ſyr. betonic. vel de eupatorio.* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Pulpæ paſſul.* ℥. j. *myrobalan. chebulor. conditor.* ʒ. ij. *ſpec. arom. roſat.* ʒ. j. *ſchœnanthi, puluer. epatis lupi præpar.* an. ʒ. ß. Cum *melle anthoſato* F. Electuar.

Extra inunctiones fiant vel fotus ex oleo abſinthij, nardino, maſtiche, macis, caryophyl. ligno aloes, ſpica, & plantis antè enumeratis.

Vt: ℞. *Ol. abſinth. nardin.* an. ℥. ß. *amygdal. amarar. maſtich.* an. ʒ. ij. *fol. agerati, abſinth. ſchœnanth.* an. ℈. j. *ſem. apij, petroſelini*, an. ℈. ß. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Vel tale epithema paretur.

℞. *Agrimon.* M. j. *radic. cyperi*, ʒ. j. *ſem. fœnicul. aniſi, ſchœnanth.* an. ʒ. ß. Coq. in aqua, ſub finem affunde *vini* ʒ. iij. *aceti*, ℥. ß. Colentur pro epithemate.

Vel: ℞. *Aq. agrimon. abſint.* an. ℔. ß. *vini Cretici*, ℥. iij. *ſpec. aromat. roſat. dialaccæ* an. ʒ. j. F. Epithema.

Diæta.

Aer ſit calidior, Cibi boni ſucci & natura ſua calidi, condianturque aromatibus. Potus ſit vinum vetus, imprimis Creticum, vt & Hiſpanicum, ac quod aromatibus conditur & Hippocraticum vocatur. Corpus moderatè exerceatur.

De Epatis Intemperie humida.

Cauſſa.

Cauſſæ præcipuè ſunt alimenta admodum humida, medicamenta humectantia, & aquæ dulcis balneum ſæpe vſurpatum. Intemperies epatis humida. Cauſſa.

Signa Diagnoſtica.

Præceſſerunt cauſſæ modò dictę; nulla adeſt ſitis; pulſus eſt mollis; ſanguis multus & aquoſus, excrementa multa liquida, vrina ſpiſſa. Iuuant ſicca, lędunt humida. Signa.

Prognoſticum.

Humida intemperies epatis minus periculoſa eſt; cùm epatis naturali conſtitutioni minus ſit contraria, & curationi minus reſiſtat, modo ea non ſit ſumma, & cum viſceris corruptione, aut alia praua qualitate, vel cum ſummo frigoris exceſſu, Prognoſticum.

Curatio.

Humida intemperies indicat ſiccantia, vtiturque Galenus in humida epatis intemperie adſtringētibus cum miſtura calefacientium, ſi frigida qualitas prædominetur; refrigerantium, ſi calida. Ideoque ex calefacientibus hic conueniunt, abſinth. agrimon. maſtiche. Ex frigidis roſæ, ſantalum, ſpec. diatrionſantalon, diarrho. Abbat. Atque iiſdem etiam extra vti licet. Curatio.

De Intemperie Epatis ſicca.

Cauſſa.

Cauſſæ ſunt res omnes non naturales, quæ vim exiccandi habent, præcipuè cibus, potus & medicamenta ſiccantia, vt & inedia. Intemperies epatis ſicca. Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Præceſſerunt cauſſæ iam dictæ, adeſt naturalis ad eam propenſio, habitus corporis eſt gracilis, ſiccus, durus, venæ ſunt duriores, ſitis adeſt aſſidua; ſanguis eſt paucus, deiectiones alui ſunt ſiccæ & duræ. Iuuant humectantia, noceat ſiccantia. Signa.

Prognoſtica.

1. Sicca intemperies epatis facilè in tabem & maraſmum totius corporis tranſit; cum vniuerſum corpus alimento defraudet. Prognoſtica.

2. Eadem ſatis periculoſa eſt: cum temperamento epatis multum repugnet,

3. Si calida intemperies ſiccitatem coniunctam habeat, difficulter curatur; cum humectantia debilia ſint, & ſiccitas remedijs valdè reſiſtat.

Curatio.

Sicca intemperies epatis humectantia indicat. Quapropter proſunt ſyrupi & conſeruæ *borrag. bugloſſ. violar. amygdala dulces, ſemina melonum, & eorum*

emulſio,

emulſis, piſſula; ſuccus carnium, vitelli ouorum, aliaque quæ in intemperie ventriculi ſicca ſunt propoſita.

Extra explicanda ſunt *Ol. amygdal. dulc. violar. vnguentum dialth. & ſimilia.*

De Intemperie Epatis compoſita.

Cauſſa.

Intemperies epatis compoſitę. Cauſſæ. Signa.

Intemperies compoſitæ cauſſas habent compoſitas modò enumeratas.

Signa Diagnoſtica.

Eædem ex ſignis complicatis cognoſcuntur, vt excrementa loturæ carnis ſimilia humiditatem cum frigiditate vel caliditate coniunctam indicant. Si frigiditas coniuncta ſit, refrigerantia alimenta & medicamenta, vel aliæ cauſſæ refrigerantes præceſſerunt; profunt ægris calida, deiectiones humidæ ſunt, ſine mordacitatis ſenſu, ſequitur ferè cachexia & hydrops. Si verò caliditas ſit coniuncta, præceſſerunt cauſſæ calefacientes: proſunt frigida, in excrementis mordacitas & acrimonia percipitur: Progreſſu morbi deiectiones fiunt bilioſæ & fætentes, & tandem atrabilariæ redduntur. Quando ſicca intemperies cum actiuis qualitatibus copulatur, excrementa craſſiora & ſicciora ſunt, humida iuuant, ac qualitates actiuę hanc vel illam paſſiuam frequenter adſciſcere ſolent. Intemperies enim calida paulò poſt ſibi adiungit ſiccam, frigida humidam.

Curatio.

Curatio.

Compoſita intemperies compoſitam & duplicem vim habentibus remedijs curatur; Calida humida, frigidis ſiccis; calida ſicca, frigidis humectantibus; frigida humida, calefacientibus & ſiccantibus: frigida ſicca, calidis humectantibus, tàm in victus ratione, quàm medicamentorum loco, ſeu intus ſeu extra adhibitis.

Ideoque quando caliditati iungitur humiditas, conueniunt roſæ, ſantali ſpecies, ſuccus ribes, diatrionſantalon, diamargar. frigidum, conſeru. roſar. cichorij, quibus C. C. bolus Armenus, terra ſigillata addi poteſt.

Si ſiccitas coniungatur caliditati, cum ſero caprino fiat emulſio amygdalar. dulc. Vtile eſt, ſi decoctis & aquis refrigerantibus addantur nuclei pini, amylum, tragacantha.

De Intemperie Epatis cum materia.

Intemperies Epatis cum materia.

Rarò autem Epatis Intemperies ſola diu durat, ſed humorem ſibi adſciſcit, vel bilem vel pituitam, vel melancholiam; ſæpe & ſanguis abundat. Continetur autem humor vel in ſubſtantia ſeu parenchymate Epatis: quod ſi diſtendat, tumor excitatur; ſin erodat, vlcus; vel in vaſis, vbi obſtructionem ſeu morbum in via plerumque parit, *de quibus poſtea* dicetur. Calida autem Intemperies calidos humores, ſanguinem & bilem; frigida crudos, craſſos, pituitoſos; ſicca terreſtres; humida aquoſos cumulat.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Intemperies Epatis cum materia, vt in alijs quoque partibus, gignitur, quod vel in ipſo paulatim humor cumulatur, ſeu ob expultricis facultatis debilitatem, ſeu ob vaſorum anguſtiam, ſeu quod veſicula fellis ſanguinem ab humore bilioſo non expurgat, vel ab alijs partibus ſeu toto corpore ad Epar tranſmittitur; vel tertio, quòd humor in ipſo Epate ob eius intemperiem aut errata in victu cumulatur, vt totus ab expultrice facultate, etiam robuſta, expelli non poſſit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Intemperies cum materia cognoſcitur & ipſa è ſignis Intemperierum antè enumeratis, quibus ea coniunguntur, quæ materiam præſentem arguunt, ex antecedentibus, præſentibus ac effectis petita. Calidi humoris in Epate præſentis indicia ſunt cauſſæ: calidos humores generare valentes, quæ præceſſerunt; bilis vomitu vel per aluum reddita, primò tenuis, & pallida, deinde craſſa, flaua & fætida, oris amaror, cibi faſtidium, ſitis vehemens & ſæpe febris; iuuant frigida, nocent calida.

Frigidi humoris contraria ſunt indicia, præceſſerunt cauſſæ, quæ humores frigidos cumulare ſolent faciei & totius corporis calor eſt albus, & habitus corporis euadit mollis & humidus, deiectiones ſunt pituitoſæ, febris nulla adeſt, niſi ex obſtructione humores putreſcant, atque tum grauitas in dextro hypochondrio percipitur.

Prognoſticon.

Intemperies cum materia citius curatur, quam intemperies nuda & ſine materia, & quò plus ſubſtantiam epatis labefactat humor, eò morbus periculoſior eſt. Prognoſticon.

Indicationes & curatio.

Perpendendum autem, an materia aliunde affluat, aut in ipſo epate colligatur: Si aliunde affluit, reuellenda, repellenda, & Epar, ne eam recipiat, roborandum. Materia autem cum intemperie peccans & præſens in epate conueniente modo euacuanda, &, ſi opus, alteranda, & quidem euacuanda leni medicamento, & per interualla iterato, ob partis affectæ officium & dignitatem. Ipſa verò Intemperies alteranda, vt modo dictum. Conſiderandum autem, quę pręcipuè Epatis pars laboret, & humorem vitioſum contineat. Nam cauum Epatis commodius per aluum euacuatur; gibbum per vrinam. Si tamen etiam in gibba epatis parte magna humorum copia adſit, prius per aluum purgatio inſtituēda. Itaq; ſi materia aliunde affluat, ſiue à toto, ſiue à parte, auertēda eſt ab epate: quod fit, ſi ſanguis afflnat, commodiſſimè vena in brachio ſecta; purgationes verò hic parum commodæ ſunt; cum verſus Epar è reliquo corpore humores trahant. Potius tùm, ſi materia ſit acris & calida, & naturam ad expulſionem irritet, temperanda ea & alteranda ijs medicamentis, quæ antea ſunt propoſita. Reuellunt etiam ab epate frictiones brachiorum & crurum & cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione appoſitæ. Epar verò roborant, ne affluentem materiā recipiat, & quodammodo repellunt, inunctio regionis Epatis facta *oleo maſtichino, roſaceo, myrtino, abſinthij, emplaſtrum diaphanicum frigidum, cerotum ſantalinum*, cataplaſmata & epithemata *ex refrigerantibus & adſtringentibus antea propoſitis applicata.*

Indicationes & curatio. Purgatio an ſit commoda. Reuellētia. Epar roborantia.

Ad deriuationem autem commodum eſt venam internam in brachio ſecare, quæ quidem venæ ſectio à principio inſtituta ab Epare reuellit, ſi autem repetatur, etiam deriuat. Poſſunt etiam hirudines hæmorrhoidibus applicari. Deriuatio.

Vbi autem materiæ influxus iam prohibitus eſt, vel in ipſo epate ob cauſſas ſupra dictas materia cumulata eſt, ad ipſius materiæ euacuationem curatio dirigenda. Fit autem illa materiæ euacuatio vel ſenſibiliter, vel inſenſibiliter. Senſibiliter euacuant, quæ vel aluum vel vrinam mouent.

Ideoque ſi calidi, acres & bilioſi humores adſint, venæſectione præmiſſa, ij euacuandi ſunt *ſyrupo roſarum ſolutiuo, tamarindis. manna, rhebarb. electuario de ſucco roſar. roſato Meſue, de pſyllio.* Frigidi verò humores euacuandi ſunt *melle roſato ſolutiuo, agarico, electuario diaphanico, Indo & ſimilibus.* Euacuantia.

Vrinam mouent, in cauſſa calida; *ſem. 4. frigid. maiora, cum ſero lactis, vt & radices graminis.* Fortiora ſunt; *Radices aſparagi, fæniculi, petroſelini, bruſci, ſchænanth. aſarum*, quæ in cauſſa frigida locum habent. Diuretica.

Inſenſibiliter verò diſcutiunt & reliquias abſumunt; *linimenta, vnguenta, cataplaſmata & emplaſtra* e diſcutientibus parata, de quibus poſtea *de obſtructione & tumoribus epatis* dicetur; Quibus tamen ſemper aliquid adſtringentium addendum, ne tonus epatis laxetur. Inſenſibiliter diſcutientia.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Obſtructio Epatis malum eſt non contemnendum, quia plures morbos minatur, potiſſimum febrem, Epatis inflammationem, icterum, ſcirrhum, hydropem, vt Auicen. rectè dixerit, obſtructionem matrem eſſe omnium ęgritudinum Epatis. Si tamen tempeſtiuè & rectè curetur, citra difficultatem tollitur, dummodo non magna ſit & inueterata. Quæ enim inueterata eſt, non tantum in Epate, ſed & in omni membro putrefactionem excitat, febremque accendit, teſte Aetio, *tetrab. 2. ſerm. 2. cap. 2.* & Galenus ſcribit 8. *de comp. med. ſec. loc. cap. 6.* Obſtructionem Epatis à vitioſis humoribus putrefactio ſequitur in calidis intemperaturis breui, in frigidis non citò ſed temporis progreſſu.

2. Epatis obſtructionem comitatur diſtributionis alimenti impedimentum & plenitudinis collectio in meſaraei ſimæque viſceris partis venis, vnde periculum aut inflammationis earum partium, aut putredinis redundantium humorum. Galenus, *de ſucc. bon. & vit. cap. 2.*

3. Obſtructio in parte ſima ſeu caua epatis facilius curatur; quia medicamentorum vis expeditius eo penetrat, & materia obſtruens per latiorem & commodiorem viam euacuatur.

4. Peior eſt obſtructio, quæ ab humore eſt, quàm quæ à flatu. Quoniam hic promptè diſcutitur. Periculoſa etiam, quæ à materia putrida; ſiquidem febris coniungitur, quæ vires magis affligit. Minus praua eſt quæ ortum habet à materia ſolùm qualitate peccante, quàm ſimul etiam qualitate, hoc eſt, vt craſſa & lenta ſit, quam non raro ſcirrhus ſequi ſolet.

Indicationes.

Indicationes. Obſtructio apertionem indicat. Et cùm obſtructio ex eorum numero morborum ſit, qui cauſſam continentem & plerumque ſimul fouentem habent, & partim facta ſit, partim fiat, id quod obſtructionis factum eſt, ſanare oportet per ea, quæ obſtructiones liberant; quod verò adhuc fit, per illa, quæ materiam obſtructionem fouentem tollunt. Prius præſtant medicamenta, quæ proximam obſtructionis cauſſam tollunt, imminuentia ſcilicet, dum copioſa materia obſtructionem excitat, vel incidentia & detergentia, dum viſcida eſt, vel attenuantia, dum craſſa, ſintque omnia illa epatica, aut his permixta, vt promptius ad epar penetrent, idque ſua vi roborent. Poſterius faciunt euacuantia & reuellentia & quæ cauſſis tùm generantibus nouam materiam, tùm impellentibus ad Epar obſiſtunt & aduerſantur. Semper autem totius ratio habeatur & maximè primarum ad epar viarum, quæ à materia replente liberæ eſſe debent, ne materia illa vnà cum medicamentis obſtructionem ſoluentibus ad epar deducatur, atque obſtructio augeatur.

Curatio.

Curatio. Si ergo ſanguinis abundantiæ indicia adſint, & cætera conſentiunt, dextra baſilica aperiatur, aut ſi malum ſit à ſuppreſſis menſibus, ſaphæna, vt ſanguis deorſum ab epate ad vterum trahatur, & vt tutior ſit aperientium vſus, quæ pleraque calida ſunt ſanguinemque fundendi vim habent.

Medicamenta autem aluum lenientia nota ſunt, ſicut & medicamenta quemlibet humorem præparantia, eumque è corpore euacuantia & *c. praced.* etiam propoſita.

Corpore purgato exhibeantur, quæ ſoluendi obſtructiones vim habent. Talia ſunt, ſi obſtructio epatis ſit à frigida, craſſa, & viſcida materia; Radices *fœnicul, petroſelini, apij, aſparagi, bruſci, rubiæ tinctorum, aſari, gentianæ, ſcyllæ.*

Folia. *Capill. Vener. cuſcutæ, agrimon. agerati, lupuli, origani, marrub. alb, chamædr. abſinth. card. benedict.*

Semen. *fœniculi, ammios, dauci, aquilegiæ, cicer. rubr. amygdalæ amaræ.*

E quibus decocta parari poſſunt, additis paſſulis, & cinamomo, vel ſpica, interdum etiam pauco aceto.

Vtiles ſunt ſyrupi *capill. Vener. de duabus & quinque radicibus, oxymelitis genera*, exhibita cum conuenientibus decoctis vel aquis; *trochiſc. de rhabarbar. de abſinth. de eupator. de lacca. Species, diacurcum. dialacca.*

Si à cauſſa calida fiat obſtructio, conueniunt Radic. graminis, rad. & fol. cichor. endiuiæ, taraxaci, ſcariolæ, ſonchi, lactucæ, acetoſæ, ſem. 4. frigid. maior. & minor. ſyrup. de cichor. ſimpl. & cum rhabarb. de endiu. ſimpl. & compoſ. acetoſ. ſimpl. & compoſ. diarrhod. trochiſci de camphora, ſpecies diarrhod. abbat. diatrion. ſantal.

Vbi mixti humores malo huic cauſſam præbent, etiam medicamenta miſcenda ſunt. In ſumma Galenus medicamenta ἐκφρακτικὰ & ἐκκαθαρτικὰ, hoc eſt, obſtructionem aperientia & meatus expurgantia vult eſſe calida & tenuium partium, amara ſcilic. quibus adſtrictio quædam coniuncta eſt.

Qua de cauſſa abſinthium vulgare valde prodeſt, vt & Ponticum & abrotanum ac amygdalæ amaræ.

In cauſſa autem frigida tale decoctum paretur.

℞. *Rad. 5. aperient. vino macerat.* ℥. j. *aſari*, ʒ. ij. *capill. Vener. cichor. agrimoniæ, an.* M. j. *chamædryos, ſummitat. lupuli, an.* M. ß. *ſem. aniſi, fœniculi, ammios, an.* ʒ. ij. *aquilegiæ*, ʒ. j. *ciser. rubr.* ℥. ß. *ſchœnanth.* ℈. iv. *paſſul. mundat.* ʒ. vj. *glycyr.* ʒ. iij. *bacc. iuniperi num.* xij. Coq. in aq. ſimpl. ad tert. partis conſumpt. pro ℔. j. Colat. adde *ſyrup. de 5. radic. byzantin. compoſ. oxymel. ſimpl. an.* ℥. j. Aromatiſetur cum ſpecieb. diatrion. ſantal ʒ. j F. Potus pro tribus vel quatuor doſibus. Si in his *mechoacan.* ℥ ß. *rhabarb. elect.* ʒ. ij. *ſpec.* ℥. xj. *cinam.* ʒ ß. infuſa fuerint, moderatè ſimul aliquid per aluum educitur.

Syrupus aperiens noſter.

℞. *Rad. aperient.* ℥ j *cichor. pimpinell. ari. an.* ℥ ß. *cortic. frangulæ ſambuci, an.* ʒ. v. *herbar. cuſcutæ, capil. Vener. agerati, agrimoniæ, an.* M. j *linariæ, cardui bened. chamædr. centaur. minor. flor. geniſt. an.* M. ß. *ſemin. carthami, geniſtæ, aquileg. an* ℥. ß. Inciſa & conquaſſata infundantur in vaſe arctè clauſo in *ſ. q. aq. ſ. & aceti ſcilitic.* ℔. j. per dies tres in P. M. Poſtea colentur & addatur *ſucci endiuiæ, fumar. an.* ℔. ß. Et iterum *addito albumine oui* per dies 3. digerantur & colentur. Tandem adde *ſacchari clarificati, & ad iuſtam conſiſtentiam cocti q. ſ.* Fiat Syrupus.

Syrupus de cuſcuta D. Scholtzij.

℞. *Herb. cuſcutæ nodar.* M. ij. *fumariæ ſcolopendr. ceterach, epaticæ, capill. Vener. an.* M. ß. *Rad. fœnicul. aſparagi, taraxaci, an.* ʒ. iij. *cichor.* ℥. j. *ſem. cuſcutæ*, ʒ. v. *fœnic.* ʒ. ij. Coq. lentò igne *in ſ. q. a. j.* ad conſumptionem medietatis. Poſt horas duas F. fortis expreſſio. Cui adde *ſucci endiuiæ fumariæ lupuli, an.* ℥. ß. *rhabarb. el.* ʒ ij. *cinam. el.* ʒ. ß. Coq. ſ. a. cum *ſ. q. ſacch.* F. Syrupus. Galenus, *in Euporiſt. cap. 16.*

℞. *Sem. aniſi, apij, rad. aſari, amygdal. amarar. fol. abſinth. an.* ℥. ß. Formatque trochiſcos, ʒ. j. pondere, exhibetque febricitantibus cum hydromelite, non febricitantibus cum vino diluto.

Vel: ℞. *Amygdal. amarar. mundat.* ʒ j. ß. *ſem. cumin. apij. an.* ʒ. ß. Detur cochlear vnum ex vino.

Vel: ℞. *Baccar. iuniperi*, ʒ. j. ß. *ſemin. erucæ*, ℥ j. *praſſi*, ʒ ß. Excipiantur melle crudo, detur cochlear vnum. In 8. *de Comp. medic. ſec. loc. cap.* 8. paſtillis Epaticis amaris Aſclepiadis vtitur. Videantur vtrobique plura. Vtilis eſt & iſta aqua aperiens:

℞. *Rad. dulc. amar.* ℥. iij.
Summit. lupuli.
Eupator. an. M. ij.
Cuſcut.
Hepatic.
Cichor. cum toto an. M. j. ß.

Infun-

Infundantur in ſero lactis ad prominentiam 4. digitor. per dies 3. Hinc deſtillentur. Dentur Vnc.iij.cum ſyrup. de quinque rad, Vnc.ij. Galenus ad magnas obſtructiones Epatis ex materia admodum craſſa vtitur corticibus rad. cappar. tamariſc. ſcolopendrio. Et ſi obſtructio pertinacior ſit,etiam ea,quæ ad lienem aliàs vtilia ſunt, vſurpari poſſunt. Vbi de duritie Lienis ſuſpicio eſt, addantur paſſulæ, caricæ, glycyrrh. bugloſſ. malu, amygdal.dulc,

In calida cauſſa,

℞. *Rad. cichor. graminis,* an ℥.ß. *fol. endiuiæ. cichor. ſcariol. cuſcutæ* an. M.j. *agrimon. abſinth.* an.P.j. *ſem. endiu. cichor. melon.* an. ʒ.ij. *fructus al KeKengi, num.*vij. *paſſul. mundat.* ℥ ß. Coqu. in ſ. q. aquæ ad 3. part.conſumpt. pro ℔.j.

Colaturæ adde *ſyr. cichor. ſimpl. de duabus radicibus, acetoſi ſimpl.* an. ℥.j. Aromatiſentur ſpec. diatrion. ſantal. F. Potus pro 3. doſibus. Vtilis eſt & hic quoque conſerua radic.cichor. recentium coctarum & minutim contuſarum, cum ſ.q. ſacch. parata.

Si obſtructio pertinacior ſit,etiam hic ea,quæ ad humores frigidos vtilia ſunt, vſurpari poſſunt. Poſt illorum tamen vſum decoctum cichorij ſumendum.

In cauſſa tam calida quàm frigida vtilia ſunt medicamenta è tartaro parata & tartar. vitriolat. vt & aqua illa è vitriolo & tartaro,quæ deſcripta eſt *in Inſt.lib.5.p. 3. ſect.3.c.5*, In cauſſa frigida vtilis eſt ſpiritus vini tartariſat. ſeu eſſentia tartari,

In omnibus quoque epatis obſtructionibus, præcipuè ab humore frigido, vtilia ſunt medicamenta è chalybe parata,de quibus *de obſtructione lienis* dictum.

Inter reliqua etiam puluis cachecticus dictus;

℞. *Chalyb. præpar. part.i. caſſia ligu. part.ij. ſacchar. albiſſ. par.iv* F.Puluis, cuius mane & veſperi ℈.j. detur.

Vel: ℞. *Chalyb. præpar.* ʒ.i. *ſacch. albiſſ. in aqua agrimon. diſſolut.* ℔. ß.F. ſ. a. Rotulæ, quibus ſub finem addatur guttula vna atque altera olei cinamom. vel caryophyl.

Vel: ℞. *Limatura chalyb.* q. v. *irroretur aqua abſinthij, fraxini*, In quibus *proprij ſales* diſſolutis ſint. Relinque tamdiu, donec contrahat rubiginem.

℞. *Huius croci,* ʒ.iij. *fecul. ari,* ʒ.ij. *mag ſt. perlar. corallor.* an.ʒ.i. *cinamo* ℈.iv. *ſacch. q. ſ. ad dulcedinem.* Fiat Puluis. Doſis ʒ.i.

Vel: ℞. *fecul. ari, ocul. cancr. prep. cryſtall. tartar,* an.ʒ.i. *croci martis reſolub.* ʒ.ß. *ſalis abſinth. cichorij. tartari vitriolati,* an. ℈.i. *cinamom. ſpec. diatrionſantal.* an. ʒ.ß. Fiat puluis. Inter alias autem chalybis præparationes hæc vtilis eſt;

℞. *Limatur. chalyb; ſulphur. part. æqual.* Ponantur in crucibulo in ignem circularem donec ſulphur exhalet. Iterum ſulphuris partem æqualem adde, quæ in igne planè exhalet; ne ſulphuris odor amplius percipiatur. Chalybem hunc poſtea inde ſartagini ferreæ & affunde acetum acerrimum ad eminentiam digiti vnius & ponantur ſuper ignem carbonum; ſemperque agitentur,donec acetum exhalet,quod vbi factum,nouum acetum affundatur, iterumque igni admoueatur, qui fortiſſimus adhibeatur, donec materia rubeat, quæ refrigerata ſubtiliſſimè puluериſetur,

Diligenter autem attendendum, vt ſemper ijs, quæ obſtructiones ſoluunt & attenuant, nonnulla adſtringentia admiſceantur, ſubſtantia viſceris roboretur, & aperientia diutius hic detenta efficacius agant. Eiuſmodi ſunt inter calida abſinthium, mentha, inter frigida, roſa, cichor. endiu. Compertum vero eſt ex nimio & diuturno vſu aperientium medicamentorum epar non parum læſum fuiſſe.

Poſt vſum aperientium horum æger per dimidiam horam in dextrum latus decumbat, vt promptius ad venas meſaraicas & epar ferantur.

Extra autem in obſtructione à cauſſa frigida vtilis eſt ſuccus vel decoctum abſinthij, fumariæ, rad. filicis, ſem. ſecundacæ, cum pauco aceto, ſi epithematis forma regioni epatis calefacta imponantur:

Aut: ℞. *Fol. abſinth. abrotan. agrimon. cuſcutæ,* ana M.j. *rad. cyperi,* ℥. ß. *flor. chamæl.* M. ß. *cinamom. ſpica.* an.ʒ.j. *cumini,* ʒ.ij. Coq.in ſ. q. vini albi ad tertiæ part. conſumptionem. Colatura vſurpetur pro epithemate.

Si eadem medicamenta ad molliti em coquantur & contundantur,& olei amygdal. amarar. ſufficiens quantitas addatur, cataplaſma formari poteſt.

Vel paretur tale vnguentum.

℞. *Ol. nard. amygdal. amar.* an. ℥. ß. *ſpic. Indic. Celtic. ſchœnanth.* an. ℈.i. *cyper. ſem. apij,* an. ℈.ß. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum. In obſtructione à cauſſa calida.

℞. *Aq. cichor. endiu. abſinth.* an.℥.iij. *aceti vini,* ℥.ß. *ſpec. diarrhod. Abbat. diatrionſantal.* an. ℈. ij. *ſpica* ℈. j. M. F. Epithema. Expeditis obſtructionibus intemperies epatis emendanda eſt ijs medicamentis,quæ capit. præced ſunt propoſita, ipſumque epar roborandum. Vt ſi obſtructio fuerit à cauſſa frigida, tale paretur Electuarium.

℞. *Conſ. capill. vener. beton. abſinth.* an. ℥. j. *trochiſc. de rhabarb.*℈.ij. *epatis lupi præpar.*℥.ij. *ſpec. diaxylo aloes,* ʒ. j. *cinamom.* ℈. j. *ſchœnanth.* ℈.ß. Cum *ſyr. de eupator.* F. Electuarium.

Vel: ℞. *Epat. lupi præpar.* ℥. ß. *Mithridat.* ʒ.ij. *conſeru. abſinth. agrimon.* an. ℥.i. Cum *ſyr. de eupatar.* Fiat Electuarium. Si obſtructio ſit a cauſſa calida.

℞. *Conſeru. flor. vel radic. cichor.* ℥.i.ß. *roſ.*ʒ.vi. *ſpec. diarrhod. Abbat. diatrionſantal.* an. ʒ.ß. Cum *ſyr. de cichor. ſimpl.* F. Electuarium.

Diæta.

Victus ratio ſit attenuans,vt præcipit Galenus, *in ar. med.c.87. & 6. de tuend. ſan. cap.7.* Et ſi obſtructio ſit à craſſa & viſcida materia, non tantum attenuans victus ſit, ſed & abſtergens; Inter abſtergentia probatur ptiſana hordacea, *1. de rat. vict. in acut. c.18.* quæ diſtributionem à cauo in gibbum epatis adiuuat. Condiantur cibi, ſi febris vel calida intemperies adſit, aceto, aliàs aromatibus, ſed modicè, aut baccis iuniperi. Profunt quoque cappares aceto conditi. Piſtacia quoque epar aperiunt & roborant. Vitentur in cibis omnia craſſa, lenta, adſtringentia, & eduſia è tritico, farina & lacte, ac caſeus, præſertim vetus, caro ſuilla & duræ carnes, ac difficilis coctionis. Item anguillæ, aliaque,quæ Galenus enumerat, *5. de tuend. ſanit. c.7. & de ſuccor. bonit. & vitio c.4.* Nocet quoque vehemens à cibo exercitatio & balneum, & cibi aſſumptio corpore adhuc ab exercitio præcedente calente. Vbi verò quis poſt exercitium à cibo dolorem & tenſionem epatis ſentit, quieſcat, & in potu ſumat aliquid, quod vrinã cieat, & epar obſtructione liberet, ſicut conſulit Galenus, *in libr. de ſalubr. diæta aph.12. & 32*, In iuſculis quoque coq. rad. fœniculi, petroſelini, aſparagi, Copia ferculorum vitetur,& cibus ſumatur priore iam concocto. In potu improbantur vina dulcia,craſſa,auſtera & cereuiſia craſſa. Detur verò ptiſana hordacea diluta & hydromel dilutum, vel cereuiſia tenuis & bene defecata. Vbi vinum locum habet, ſit illud tenue ac vetus. Diæta.

De apertione vaſorum epatis.

Contrarium obſtructionis epatis vitium eſt vaſorum eius nimia apertio. Aperiuntur a. epatis vaſa vel à caloris aut humiditatis exceſſu, à qua præcipue laxatur, vel ab humoribus acribus, à quibus orificia vaſorum patefiunt, aut etiam ipſa vaſa eroduntur, vel etiam a ſanguinis copia. Pertinent huc & cauſſæ externæ,quę violentia ſua vaſa rumpunt & vulnerant. Apertio vaſorum epatis.

Cogno-

Cognoſcitur autem hoc malum à cauſſis, quæ præceſſerunt, imprimis verò ex effectis, inter quos præcipuè eſt cruenta alui deiectio, quæ accidit, cùm vaſa in epate præter naturam aperta ſanguinem continere non valent. Apertio a. vaſorum occluſionem eorundem indicat. Præſtatur hoc vel obſtruendo, vel adſtringendo; ad quam rem vtilia ſunt, plantago, burſa paſtoris, polygonum, tormentilla, roſæ, myrtus, ribes, berberis, abſinthium, cydonia, maſtiche, terra ſigillata, bolus Armenus, ſpodium, corallia, ſyrupus de roſis ſiccis, myrtinus, de ribes, de mentha, de corallijs, trochiſci de ſpodio, de terra ſigillata, aquæ ferratæ.

Extra etiam dextro hypochondrio applicentur eadem adſtringentia & cataplaſmata e pulpa cydoniorum, roſ. rubr. abſinth. balauſt. & baccis myrti, Fomenta ex iiſdem in vino auſtero coctis, & linimenta & vnguenta ex ol. maſtich. myrtin. abſinth. cum pulueribus adſtringentibus. Emplaſtrum de maſtiche, diaphœnic. frigid. & ſimilia.

Ad hunc locum nonnulli etiam referunt apertionem venarum & illum ſanguinis fluxum, qui cuidam, vena è regione epatis aperta accidit, & reſtitante ſanguine veſtigium fluxus non apparuit, vt refert Hollerius, *inter rara num.* 3. vt & alterius cuiuſdam hiſtoriam, quam recenſet Beniuenius, *de abdit. morb. & ſanat. cauſſ. cap.* 4. Hominis nimirum robuſti admodum, qui agens annum 36. ætatis conquerebatur ſæpenumero de ſanguinis fluxu, quo ſingulo quoque menſe grauiter affligebatur, & rogatus, qua parte ſanguis flueret, id ſe neſcire reſpondebat. Depoſito tamen pallio ilia dextra monſtrauit, Verum cum in his nullum veſtigium nec cicatrix appareret & Beniuenius ſe decipi ſuſpicaretur, ille, cum fluxus iſte rediret, locum digito contegebat, eoque, accerſito Beniuenio amoto ſanguinem fluere permittebat, qui non ſecus, ac ſi inciſa vena eſſet, emanabat, nec prius ille fluor ceſſabat, quam ſanguinis libra emitteretur. Quo euacuato nullus deſpicere potuit, vnde euacuatio facta ſit. Curauit a. iſtum hominem Beniuenius ſola ſanguinis miſſione ex vena hepatica ſingulis menſibus mitturta & idonea victus ratione.

Verùm hæc venarum apertio propriè huius loci non eſt, neque venæ illæ, quæ apertæ fuerunt, fuerunt ex epate immediatè, ſed ex iis, quæ in cutem diſperguntur. Idem, ſed in aliis partibus bis obſeruaui; Primò in ſcorbutico, cui in crure vena per interualla aperiebatur, & ſatis largiter ſanguis effluebat, nullo poſtea apparente veſtigio. Deinde in fœmina quadam, cui, cum primum eſſet grauida, ſæpius in occipite vena portæ aperiebatur, & ſanguis cum maximò impetu interdum ad libram vnam effluebat. Cùm verò ſanguis is non flueret, circa ventriculum & diaphragma dolorem percipiebat, vbi etiam poſtea tumor obortus eſt, qui cum ad ſuppurationem perueniſſet, neceſſario aperiendus fuit. Ipſa verò conualuit.

CAPVT III.

De Inflatione Epatis.

Inflatio epatis.

SVnt & alij morbi, qui epati, quatenus membrum organicum & certo modo conformatum eſt, accidunt. Epar aliquando planè defuiſſe in Matthia Ortelio, Mercatore Antuerpienſi, refert Schenckius, *obſeru. lib.* 3. *ſect.* 2.

Contra, vt idem ex *Gemma* refert, epar duplex inuentum; aliquando repertum globoſum & iuſto minus, & vnà cum diaphragmate ad mammillam vſque dextram aſcendens; aliquando peritonæo annatum, vt Columbus, *lib.* 15. annotauit. Sed hæc rara ſunt, & plerumque à primo ortu contracta, ac vix curationem admittunt. Eos ergo ſaltem morbos, qui frequentiores ſunt, & curationem admittunt, explicabimus, quales ſunt magnitudo aucta & tumores epatis. Inter quos primò eſt Inflatio, cum ſub tunica craſſus flatus concluditur, qui epar inflat, & dolorem in eo excitat.

Cauſſa.

Flatus is interdum à membris vicinis, vel etiam vniuerſo corpore & venoſo genere in febribus pituitoſis & malignis tranſmittitur; vel à cibis flatulentis, pituitoſis & melancholicis ſuppeditatur; vel ab epatis imbecillitate generatur. Cauſſæ.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hoc malum ex tumore dextri hypochondrij, qui eſt ſine grauitate, ſed cum magno dolore, qui tamen non eſt continuus, ſed nunc intenditur, tunc remittit; & ſi locus digitis prematur, tumor cedit, nullum tamen murmur percipitur, nec vomicæ latentis ſuſpicionem præbet; Corporis & faciei color, vt in alijs epatis tumoribus, non mutatur; Vrina, ſi febris abſit, quod plerumque fit, eſt alba & ſpiſſa. Signa.

Verùm de hoc epatis tumore notandum, etſi non impoſſibile flatum ſub tunica epar ambiente concludi poſſe, cum aqua etiam ibi ſæpe colligatur, tamen cauendum eſſe, ne, quod de liene etiam dictum, dolores, qui ex diſtenſione peritonæi & membranarum vicinarum oriuntur, pro doloribus epatis habeantur. Sæpe enim accidit, præcipuè in motu & exercitio vehementi, & in corporibus, qui non ſæpe exercentur, vel diu ab exercitijs quieuerunt, vt flatus vel humores ſeroſi agitati in peritonæi & muſculorum ipſi connexorum ſpatia irrumpant, doloremque in eo punctorium excitent, qui pleuritidem quandoque ſimulat.

Prognoſticum.

Tumor hic ſæpe ſatis difficulter curatur; cùm flatus hic loci non facile diſcutiatur. Prognoſticon.

Curatio.

Malum hoc flatus diſcutientibus curatur, & eos ab epate repellentibus. Vtilia proinde hic ſunt omnia, quæ in obſtructione epatis ex cauſſa frigida ſunt propoſita. Præcipuè diſcutientia & digerentia, vt diacyminum, diagalanga. Si pituita adſit craſſior, quæ malum foueat, præparanda ea & euacuanda, vt *c.* 1. & 2. dictum. Curatio.

Extra etiam fomenta flatus diſcutientia vtilia ſunt, & inter ea etiam milium.

Vt: ℞. *Flor. chamæmel. meliloti*, an. M.j. *abſinth.* M.ß. *ſem. aniſi, fœnugræci, lini*, an. ℥.ß. Coq. pro fomento. Poſtea inungatur locus ol. amygdal. amarar. nardin. chamæm. de abſinth. de ſpica.

Diæta.

Cibus ſit attenuans, non flatulentus. Vinum bibatur meracius & vetus. Diæta.

CAPVT IV.

De Epatis inflamatione.

CVm epar ob venarum anguſtiam obſtructioni ſit obnoxium, facilè inflammatione tentari ſolet, ſanguine in ipſam epatis ſubſtantiam ſeu parenchyma effuſo, vnde id intumeſcere, & ſanguinem putredinem concipere atque incaleſcere contingit. Epatis inflammatio.

Eſtque materia tumores epatis excitans interdum ſanguis ſincerus, qui inflammationem puram gignit: interdum bilioſus, pituitoſus, melancholicus humor admiſcetur. E quibus tumores præter naturam ſui generis exſiſtunt. Influit autem ſanguis in ſubſtantiam epatis per modum vel attractionis, ob calorem, vel tranſmiſſionis, ſiue a toto, ſiue à parte aliqua. Suſcipit

epar

epar ob imbecillitatem vel congenitam vel ab alijs cauſis acceſſitam.

Et quidem ad ſanguinis attractionem facit medicamentorum calidorum externorum applicatio. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent.2.obſ.46.* cuidam intem- Cauſa attract. ſanguinis. perie frigida ventriculi laboranti emplaſtrum & vnguenta calida è pipere, cardamomo, oleo caryophyllorum, cinamomi & ſimilibus admota fuiſſe, atque inde inflammationem epatis excitatam. Caua enim ſui parte à dextra in ſiniſtram vniuerſam ferè anteriorem ventriculi regionem integit, ita vt medicamenta calida, quę corroborandi gratia ventriculo frigidiori admouentur, ſubſtantiam epatis prius attingant, antequam ad ventriculum vſque perueniant. Idem pręſtare poſſunt cucurbitulæ regioni epatis applicatæ. Cuius rei exemplum habet idem Guilielmus Fabricius, *cent.2.obſer.47.* Cum enim cuidam hæmorrhagia narium laboranti cucurbitulæ magnæ ad regionem epatis applicatæ fuiſſent, ſanguis quidem ſubſtitit, ſed inflammatio epatis ſecuta eſt. Cum enim in magnis hæmorrhagijs ſanguis efferueſcat, cucurbitulis affixis facilè quidem ad epar attrahitur, ſed ibi retentus inflammationem parit. Ideoque tutius eſt, frigida medicamenta, quæ ſanguinem condenſant, craſſioremque & minus fluidum reddunt, epati & lieni applicare.

Afficitur autem epar ſecundum partem vel gibbam vel cauam, ob vicinitatem tamen partium alteram in conſenſum facilè trahit.

Signa Diagnoſtica,

Signa. Inflammatio epatis ab alijs tumoribus, affectionibuſq; euſdem his ſignis diſcernenda. Senſus grauitatis circa epatis regionem in dextro hypochondrio percipitur à membranis, quibus epar in nonnullis ad coſtas nothas annectitur; ſimul mox febris adeſt, non ſequitur, vt in obſtructionibus & ſcirrho; non tamen ſtatim acuta vel ardens febris eſt, niſi inflammatio maior fiat. Nam perpetuò inflammationis magnitudinem febris vehementia ἀνάλογος comitatur. Etſi autem Aetius docet, febrem adeſſe acutam, inæqualem, quæ plerumque ſub noctem exacerbatur; tamen id intelligendum de ea febre, quæ ad incaleſcentem phlegmonem epatis accidit. Tuſſis per interualla affligit arida, ob vapores, qui ab epate inflammato ad pulmones eleuantur, & quod feruor epatis diaphragmati moleſtus eſt, & tumor eius diaphragma comprimit, quam moleſtiam natura ab organis reſpirationis propellere nititur. Difficultas autem ſpirandi adeſt, cùm ob tumorem epatis, tum ob febrem, quæ maiorem refrigerandi neceſſitatem affert. Decubitus difficilior eſt cùm in latere dextro, epate à ſubiecto ventriculo & inteſtinis compreſſo, tum in ſiniſtro, epate pondere ſuo ſuſpenſo & membranis eius tenſis. Facilior eſt decubitus ſupinus. Pulſus, teſte Galeno, 4. *de cauſſis pulſ.c.4.* celerior, frequentior, inæqualis eſt, ob auctam in affectu calido refrigerandi pulſus neceſſitatem, durus, vibrans.

Ad enumerata ſigna accedunt, ſitis magna ægrum fatigans, & anorexia; Lingua quoque ſcabra & rubicunda, tandem nigra fit cum quodam lentore. Calor mordax ſentitur in toto, ratione febris; quæ ſi maligna ſit, extrema frigeſcunt. Color totius ad flauum declinat: aluus adſtringitur, niſi coniuncta ſit ἀτονία epatis. Ita Galenus ſcribit, 4. *De rat. vict. in acut. tex.17.* Quibus epar phlegmone obſidetur, ijs στυρατώδεα, hoc eſt, caprarum ſtercori ſimilia excernuntur, quando ſcilicet viſcus hoc duntaxat phlegmone afficitur; ſin cum phlegmone affuerit ἀτονία, ſeu debilitas epatis, liquida deijciuntur, viſcere alimentum ad ſe attrahente. *Hæc Galenus.*

Illa verò liquida aliàs bilioſa ſunt, aliàs, vbi aliqua ab epate fit chyli attractio, loturę carnis ſimilia, quod crudus chylus in ſanguinem perfectè non eſt conuerſus. Vrinæ craſſæ, rubicundæ, turbidę, paucę ſunt, ob feruorem & ęſtum epatis. Vomitus bilis eſt flauę & vitellinę, quę poſtea ęruginis colorem aliquando refert. Interdum ſingultus ſequitur.

Cęterum diſcernenda eſt inflammatio epatis à vicinarum partium inflammatione. Ac primò ſi meſenterium inflammatum ſit, non apparet coloris in facie & reliquo corpore mutatio; ſymptomata ſunt mitiora, deiectiones alui liquidæ, in quibus primò tenuis & cruda quędam ſanies apparet; poſtea materia quędam magis concocta ad ſimilitudinem puris, pręſertim vbi inflammatio ſalubris eſt.

Si muſculi abdominis inflammati ſunt, corporis color etiam non mutatur, tumor ad tactum ſenſim deliteſcit, ad figuram muſculorum extenſus, nec rotundus eſt, inſtar figurę gibbi epatis. Rectorum muſculorum tumores oblongi ſunt & per totum ventrem extenſi, etiam vmbilicum comprehendunt. Cęterorum, vt pote profundiorum, tumores difficilius diſcernuntur. Cutis ſupra tumorem non ſine dolore contrectatur; apprehenſa quoque digitis, vt attrahatur, minimè ſequitur ob tenſionem: Interdum rubicunda apparet, pręſertim ſi affectio in externis muſculis hęreat. Quocunque denique ęger decumbat, eadem tumoris magnitudo manet; maior verò apparet, vbi epate affecto decubitus fit in latus ſiniſtrum, minor, corpore in dextrum reclinato, epate ſcilicet ſub coſtas nothas cedente. Si tranſuerſalis muſculus inflammetur, magis lęduntur partes profundę, dolor eſt vehementior, quàm in alijs muſculis; quia ille muſculus eſt membranoſus circa finem, & neruos plures mollioreſque obtinet, & cum peritonæo aponeuroſi coniungitur.

Et omnino opus eſt, vt diligenter inflammatio muſculorum abdominis ab inflammatione epatis diſcernatur, cum incautis ea res non raro imponat, vt inflammationem muſculorum abdominis in dextra parte pro epatis inflammatione habeant. Exemplum videatur, 5. *de loc.aff. cap.7.* de Steſiano: Hunc alij Medici curarunt tanquam abſceſſum habentem in epate. Galenus verò negauit abſceſſum eſſe in epate, & monſtrauit eum inter muſculos tranſuerſos & obliquè aſcendentes eſſe. Simile exemplum eſt apud Franciſc. Valeriolam, *lib.4. obſer.5.*

Cauendum tamen etiam hic, ne fallamur, & epar non inflammatum putemus, ſi tumor in medio ventre apparet. Quibuſdam enim epar ad medium ventrem extenditur.

Tertiò; Si inflammatio pleuram, qua parte nothas coſtas dextri hypochondrij illa ſpectat, prehenderit, dolor vehementior erit, à ſuperioribus quaſi ſuſpenſus & cum punctionis ſenſu coniunctus: Difficulterque reſpirabit, nulla coloris faciei aut corporis fit mutatio, tuſſis vehementior, moleſtiorque eſt, ſed non planè ſicca. Verum cum ſputo colorato ſaltem procedente malo pulſus euidenter durus & ſerrinus apparet. Si epar inflammatum ſit, dolor eſt mitior cum ſenſu grauitatis, qui tamen exacerbatur, niſi ęger ſupinus iaceat. Color corporis ad flauum accedit, tuſſicula adeſt arida, pulſus minus durus, tumor denique aliquis in dextro hypochondrio apparet.

Quod ad ſigna differentiarum inflammationis epatis, quando magna illa eſt, dolor percipitur iuguli quaſi ad inferiora tracti, pręſertim dum vehementius ęger inſpirat. Dum enim epar inflammatum pondere ſuo diaphragma cui alligatum eſt, deorſum trahit, tenſum diaphragma membranam coſtas ſuccingentem, cui etiam obnaſcitur, tendit. Vnde dolor tractionis in iugulo ſentitur. Galenus hoc etiam fieri putat ob tenſionem venę cauę ſurſum ab epate aſcendentis, 5. *de loc. affect. cap.7.* Tumor tactui, & vbi abdomen gracile eſt, etiam viſui eſt expoſitus: Symptomata omnia ſunt vehemen-

hementiora; contrarium accidit, vbi malum eſt mitius.

Quæ pars epatis affecta ſit, ſic dignoſcitur. In gibba epatis parte conſiſtit inflammatio, quando decubitus in dextrum latus eſt difficilior, & dolor preſſu exacerbatur, tumorque manifeſtius apparet, præſertim muſculis abdominis emaciatis; partes ad iugulum dextrum deorſum trahi videntur, ſymptomata denique omnia ad partes thoracis eminentia grauiora ſunt, quàm ad inteſtina & ventriculum. Contrarium fit cauo epatis inflammato, vbi & anorexia maior erit, & ſitis aderit, & vomitus materiæ biliofæ.

Qui humor inflammationis in epate cauſſa ſit, ex ſymptomatum intenſione & remiſſione æſtimandum, & imprimis ex febris acceſſionibus vel exacerbationibus. Etſi enim omnis inflammatio, vt in alijs partibus, ita etiam in epate fit à ſanguine; tamen ſanguis is interdum purus eſt, interdum bilem vel melancholiam admixtam habet, & quidem à ſanguine & bile Symptomata vehementiora ſunt, & febris plerumque ardens cum ſiti maxima; ex ſucco melancholico remiſſiora ſunt, & febris licet ſit continua, quaſdam tamen pro natura humoris exacerbationes habet. Quanquam & hoc tradit Galenus, 4. *de praſag. pulſ. cap.* 4. epar nunquam ferè pituitoſam fluxionem admittere, propterea quod compactius ſit, & propterea congenita facultate pituitam alteret & immutet.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Epatis inflammatio malum periculoſum & plerumque lethale eſt; quia pars princeps afficitur, cuius occaſione ſanguinis generatio & diſtributio læditur & hydrops imminet, aut atrophia; vnde in hoc malo vnica ſalutis ſpes eſt virium robur, ſicut Galenus, 10. *meth. med. cap.* 5. docet. Ideoque viribus imbecilli aut ſenes, aut graciles vel bilioſi peribunt, vel in maraſmum tranſibunt, præſertim ſi ex eryſipelate laborant.

2. Quæ in ſimis aut cauis epatis partibus inflammationes accidunt, magis inappetentiam, nauſeam, vomitum bilioſum, ſitim ingentem afferunt; quæ in gibba maiore inter ſpirandum dolore laborantem afficiunt, magiſque tuſſim excitant, & dolor vſque ad dextræ partis iugulum, adeo vt deorſum trahi videatur, extenditur. Auicennas, 3. *can. fen.* 14. *tract.* 3. *cap.* 1. ſimpliciter pronunciare videtur, Apoſtema in gibbo epatis deterius eſſe, quam in cauo; ſed explicandum hoc ex Galeno, quod partes thoracis, ideoque nobiliores, in gibbo epatis patiuntur, vnde difficultas ſpirandi, tuſſis & dolor ad iugulum aſcendens ſequitur. Et per ſe epatis gibba pars eſt nobilior, vbi generatio ſanguinis, & huius in totum corpus ἀνάδοσις perficitur. Quæ autem caui epatis inflammationem comitantur ſymptomata, vt nauſea, vomitus, ſingultus ad ventriculum & inteſtina magis ſpectant. Sic Galenus ſcribit, 6. *epid. com.* 2. *t.* 14. Epatis conuexum ſeu gibbum concauo longè periculoſius eſt; quoniam inter ſuperiores & proinde nobiliores corporis partes reponitur.

3. Tumor in hypochondrio durus & dolens, hoc eſt, phlegmone ſeu inflammatio, vt Galenus interpretatur, peſſimus eſt, ſi vtrumque hypochondrium occupet. Si vero alterum, minus periculoſus eſt in ſiniſtro. Hippocrates, 1. *progn. aph.* 29. Nam propter epar periculoſa eſt inflammatio in dextro hypochondrio. Addit Galenus, *in aphoriſm. ſequent.* talem tumorem initio mox periculum mortis citò affuturæ ſignificare Hippocrati, ſi ſcilicet intimum quid hoc eſt, epar, itē ventriculus aut Lien afficiatur. Muſculi hypochondriorum inflammati mortem non inferunt, niſi aut inſignis ſit inflammatio, aut virium debilitas, (morbus enim hic diu ſępe protrahitur & vires valde deijcit) aut medicus vel æger errorem aliquem committat. Videatur & 6. *aph.* 7. de doloribus ventris profundis.

4. Inflammatio à ſincero ſanguine minus periculoſa eſt; deterior à ſucco bilioſo; quia febris ardens accedit, teſte Galeno 5. *de loc. affect. cap.* 7. quæ maraſmum minatur: poſtea à ſucco melancholico, qui facilè in ſcirrhum migrat, vbi res deſperata eſt.

5. Epate inflammatione laborante ſuperuenit ſingultus, 5. *Aph.* 58 Et in inflammatione Epatis ſingultus malum, 7. *Aph.* 17. Cauſſa eſt neruorum epatis & ventriculi κοινωνία, ob quam epar inflammatione laborans os ventriculi in conſenſum trahit. Singultus autem tantum fit, vbi Epar ad maximam inflammationem peruenit, aliàs minimè, vt Galenus *ibid.* docet. Fieri & ſingultus tum poteſt, quando per magnam epatis inflammationem aliquid bilis in principium inteſtinorum confluit, quod in ventriculum infuſum eum laceſſit & ſingultum excitat. Quibuſdam, teſte Galeno, ſingultus ille accidit ob inflammationis magnitudinem, quo ventriculi os premitur.

6. Hypochondriorum inflammationes ſi diem vigeſimum primum excedunt, & febris perdurat, tumore non ſubſidente, in ſuppurationem vertuntur; præſertim ſi facultas non eſt imbecilla. Si ceſſante febre, pars materiæ craſſa & lenta in epate impingatur, tenuiore conſumpta & attenuata, ſcirrhus excitatur.

7. Quibus epar aut lien inflammatus eſt, ijs plerumque hæmorrhagia narium accidit, (præſertim ſi 25. annis minores ſunt) primis ſeptem diebus, paucis nono & vndecimo, rariſſimis decimoquinto: & confert illa hæmorrhagia, ſi è directo fiat. Hippocrates & Galenus, 1. *progn. ab aph.* 31. *vſque ad* 34.

8. In inflammatione epatis, renum, veſicæ, de criſi maximè indicium ſumitur ex vrinis, quæ coctionem materiæ oſtendunt. Leues autem epatis inflammationes, quæ febres acutas coniunctas habent, ſoluit etiam ſanguinis profluuium, ſicut & alias in Hypochondrijs calidas & acutas inflammationes. Oportet autem per directum fluere ſanguinem, ex dextra quidem nare, epate patiente vel locis in dextro hypochondrio ſitis; ex ſiniſtra verò, liene & locis vicinis laborantibus. Præterea ſudor χρηστὸς ſeu bonus & vtilis, id eſt, concocta iam materia emanans, omnes, quæ in hypochondrijs ſunt, inflammationes calidas & acutas iuuat. Cæterum conuexę epatis partes inflammationē patientes tribus pręcipuè excretionis modis ſoluuntur: hęmorrhagijs è nare dextra, ſudoribus bonis & vrinis copioſis Cauę autē partes excremētis alui bilioſis & ſudoribus; nonnunquam etiam vomitionibus. Galenus, 3. *de criſibus cap.* 3.

9. Scias, quod cum apoſtemati epatis aſſociatur ventris ſolutio, eſt mortale, Auicenn. 3. *Canon. fen* 14. *tra.* 3. *cap.* 2. *in fine.* Ratio eſt, quia Symptomatica fit excretio materiæ prauæ adhuc crudæ & à virtute imbecilla, quæ materiam regere nequit.

10. Peſſima ſigna inflammationis epatis ſunt, febris ardens, ſitis inexhauſta, lingua ſcabra, refrigeratio extremorum: cum medium corpus vritur, & ægri pedes ſubinde ſudant; Vomitus item niger vel porraceus: quia magna aduſtio ſignificatur. Morti proximis venter intumeſcit, rupto abſceſſu, & frigidum ſudant circa collum, & faciem; atque animo linquuntur.

11. Cum epatis inflammationem febris ardens & continua comitatur, malum eſt: quia vehementer inflammatum illud viſcus eſſe ſignificatur. Sicut e contrario, exigua febris de exigua etiam inflammatione iudicium facit. Nam, vt Galenus, 2 *prorrh. aph.* 31. ſcribit, Inflammationis magnitudinem perpetuò febris ex proportione conſequitur.

12. Quando permutatur apoſtema calidum ex epate ad ſplenem, bonum eſt; quando verò ex ſplene ad epar, malum, Auicenn. 3. *can. fen* 13, *tr.* 3. *c* 1. Nam vomica epatis nunquam ferè ſanatur, aut ſi apoſtema diutius durat, hydropem accerſit.

13. Quibus epar ſuppuratum vritur, ſi purum pus & albū effluxerit, euadunt. In tunica enim epatis pus continetur,

tinetur, ſin qualis amurca, intereunt. 7. *Aph.* 75. Nam quibus, vt Galenus *in comm.* addit, in tunica pus eſt, illæſa iecoris ſubſtantia, omnes ſeruantur; quibus verò in carnem vſque iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Illud humorem tenuiorem, à quo epar minus periclitatur, hoc deteriorem indicat.

Indicationes.

Indicationes. Quæ hic agenda ſint, facilè ex generali de phlegmone curanda doctrina patet; modo ſimul partis affectæ habeatur ratio. Imprimis autem in principio vidēdum, ne inflammatio augeatur. Inhibetur verò vacuando & auertendo ſanguinem affluentem in aliam partem & adſtringendo partem affectam, ne recipiat. Materia ergo fluens & fluxura reuellatur & repellatur. Et quidem ſi fluxio per modum attractionis fiat, vel dolor mitigetur, vel calor temperetur, prout vſus requirit. Si per modum tranſmiſſionis, epar roboretur, ne materiam ſuſcipiat, & mandanti quoque conſulatur, ac ſanguis affluens aliò reuellatur, quod verò influxit, reſoluatur. Tutiſſimumque eſt, vt ſine ſuppuratione inflammatio curetur: ſi tamen ſuppuratio præcaueri non poſſit, danda opera, vt quam citiſſimè perficiatur, & quantum fieri poteſt curetur.

Curatio.

Curatio. Cùm ergo phlegmone epatis ortum habet à ſanguine, phlebotomia, præmiſſo clyſtere, conuenit, euacuationis & diuerſionis gratia, & mox quidem inter initia, vt repellentia tutius adhiberi queant, abſque ſcirrhi metu, & poſtea etiam diſcutientia, ne horum vſu inflammatio augeatur. Itaque Aetius, *tetrab. l. 2. ſerm. 2. cap. 3.* primo & ſecundo die venam ſecari iubet, ſed & ſeptimo, ſi dolores ex inflammatione vrgeant, vireſque ferant. Aperitur autem Baſilica lateris dextri, & ſanguis pro habitu & viribus ægri vna vice extrahitur; aut ſi vires non admittant, partito. Galenus in maxima inflammatione etiam ad lipothymiam ſanguinem educit. In ſuppreſſis menſibus vena in talo etiam aperiatur. Si vires imbecilles ſint, hirudines dextræ baſilicæ admoueantur: Hemorrhoides quoque aperire ſummopere vtile eſt. Cucurbitulis quoque cum ſcarificatione vti licet, poſt euacuationem totius applicando eas coxis & cruribus reuulſionis cauſſa. Videatur quoque Galenus, 13. *meth. med. cap.* 11. & 19.

Lenientia. Quod ad pharmaca, eaque primum aluum lenientia, ſi gibbum epatis laboret, aluus lenienda ſyrupo roſat. & viol. ſolutiuo, manna, item caſſia, tamarind. quæ tutò mox à phlebotomia exhibentur.

Nam ſi accidat etiam, vt hæc lenientia ad portas epatis perueniant, tamen locus inflammationis non irritatur, quia in ſuperiore vel gibba epatis parte conſiſtit. Sin caua epatis pars afficiatur, ſaltem clyſteres lenientes vſurpentur, non verò purgantia exhibeantur, ne purgante medicamento per os exhibito materia per locum affectæ parti proximum, hoc eſt per meſaraicas affectæ parti proximas ducatur. Talis clyſter eſt.

℞. *Aqu. hord. recent* ℔.j. *ſacch. rubri,* ℥.j. *ol. viol. roſac. an.* ℥.j.ß. *ſyr. roſ. ſol.* ℥.ii. *vitellum oui vnius* M. Fiat Clyſter. Vbi opus eſt, caſſiæ pro clyſteribus extractæ, vel Electuar. lenit. ſimpl. Vnc. ß. adijciatur. Cum inflammatio feruidior eſt, cichorium, lactuca, borrago in aqua hordei coqui poſſunt.

Præparātia. Deinde præparantia in feruidiori inflammatione ſint Cichoracea, &c. quæ ad curandam Intemperiem calidam epatis ſunt propoſita. In minus feruida, capilli Vener. & agrimonia addantur. Potius autem huius generis medicamenta decoctorum vel aquarum forma parentur, aut certè ſyrupi ita temperentur, ne admodum dulces ſint. Nam dulcibus epar inflammatum in maiorem molem attollitur, vt rectè Trallianus monet, *lib. 5. cap. 1.*

Euacuātia. Poſtea vbi materia præparata & concocta eſt, euacuanda, & quidem ſi gibba epatis pars inflammata ſit, magis conueniunt, quæ vrinas ducunt. Cathartica enim hic inutilia ſunt, quia aluus locus eſt euacuationis adeo non conueniens, vt fruſtrato naturæ opere, inflammatio magis augeretur. Lenientia tamen dari poſſunt etiam paulò validiora, præſertim ſi natura euacuationem per aluum tentaret, ſed diminutè. Tunc enim apparentibus ſignis concoctionis natura adiuuanda eſſet. Eiuſmodi diuretica ſunt ſem. 4. frigid. maior. cuſcut. capill. Ven. radic. aſparag. graminis, betonic. fragar. gran. hallicacabi.

Concocta iam materia & phlegmone declinante, fortiora addantur, vt ſem. apij, fœnicul. petroſel. dauci, rad. valerian. & alia diuretica alibi expoſita. Locum etiam hic habet ſyrup. de endiu. compoſ. byzant. ſimp. & compoſ. de duabus & quinque radicibus cum decocto plantat. modo enumeratar.

Vt: ℞. *Rad. aſparag. fænic. an.* ℥.ß. *petroſel. cichorij, an.* ʒ. ij. *capill. Vener. agrimon. an.* M.j. *cicer. rubr.* M.ß. *ſem. 4. frig. maior. an.* ʒ.ij. *paſſul.* ℥.j. *Coq. in aq. pura ad* ℔.j. Colaturæ *adde ſyrup. de 2. radic.* ℥.ij. In ſimi vel caui epatis inflammatione cathartica ſeu euacuantia per aluum vſurpentur. Galenus, 13. *meth. med. cap.* 15. vtitur vrtica & mercuriali, epithymo & polypodio, aliiſque aluum modicè deijcientibus, atque tum his, tum etiam valentioribus audacius vtitur in phlegmones remiſſione, partim in ptiſana coctis, partim pulueris forma ex ptiſana vel aqua propinatis. Etiam clyſtere ægrum euacuat, inter initia leniore, circa declinationem poſtea, potiſſimum ſi quid ſcirrhoſum relictum ſit, valentiori, ex hyſſopo origan. centauria minor. colocynthide. Nam in principio, cùm materia adhuc fluit, purgatio valida exhibita fluxionem magis irritat, & quamdiu morbus eſt crudus, de praua materia nihil educitur: partes autem cauæ valentiori pharmaco colliqueſcunt. Hodie cum inflammatio bilioſa ingens ſit, vti poſſumus ſyrup. roſat. ſolut. manna, caſſia, rhabarbar. electuar. diaprunis ſeu diacatholico; ſi pituitoſa, ſemin. cartham. agaric. mechoacanna; ſi melancholica, fol. ſenæ, epithymo, polypodio querno, helleboro etiam nigr. ad ſcirrhum epatis prohibendum. Atque hæc doſi parciore vel maiore exhibentur, prout inflammatio & febris poſtulat, nobilitaſque & præſtantia partis affectæ permittit.

Topica quod attinet, ſtatim poſt venæ ſectionem ad ea confugiendum eſt, non pleno adhuc corpore, vbi copia materiæ phlegmonem magis contumacem redderet. Primò igitur repellentia conueniunt, quibus quod & adhuc influit aut iam influxit, nondum tamen impactum eſt, retro pellitur, ne phlegmone augeatur; pars etiam inflamata iiſdem refrigeratur & roboratur. Præſtant id medicamenta hæc vi adſtringendi, qua meatibus & vaſis anguſtioribus redditis, materiam, quæ in ipſis continetur, exprimunt, & in vicina deponunt. Et quidem alia frigiditate ſua adſtringunt & repellũt, nec, vt plus materiæ affluat, admittunt, vt, ol. cydoniorum, myrtin. roſac. ſucc. & caro cydon. omphac. acetum ſantal. ſumach. myrti & rubi, vitiſque ſyluestris, gemmæ, lactuca, endiuia, portulaca, plantago, ſolanum, albumen oui. cerat. ſantal. vnguent. roſat. Meſues: alia citra refrigerationem id faciunt & adſtringunt, vt abſint. nardus, maſtiche, & ex his parata olea, nux cupreſſi, vin. auſter. ſtipticum, ſchœnanthum, rad. cyperi. His vtendum eſt in inflammatione pituitoſa & melancholica, ne ſcirrhus generentur; illis in feruente & bilioſa.

Non autem actu frigida applicentur, niſi ſit eryſipelas & feruor inſignis, nec ſolis repellentibus etiam inter initia vtendum eſt, niſi in eryſipelate.

In inflammatione verò pituitoſa & melancholica opus eſt admiſcere quædam calida relaxantia & reſoluentia, quæ viã frigidis ad profundiora epatis aperiũt, præſertim cum parenchyma epatis ſit craſſius & compactus,

pactius, quam pulmonis aut cerebri. Itaque oleum de capparibus vtile eſt, & oleum amygdal. amararum, poſt & maſtichinum & chamęmelinum & anethinum cum pauco aceto & vino albo.

Vt ℞. *ol. roſar. cydon. an.* ℥. ß. *chamam. aneth. vel abſinth. an.* ʒ. ij. *ſantal. rubr. puluериſat.* ʒ. ß. *aceti* ʒ. ij. *cera q. ſ.* F. Linimentum pro epatis regione.

Poſt etiam tale epithema paretur:

℞. *fol. cichor. endiu. an.* M. j. *flor. roſar. rubr.* M. ß. *chamamel. melilot. abſinth. aneth. an.* P. j. *ſantal. rubr.* ℈. iv. *ſpica, ſchœnanth. an.* ℈. j. Coq. in ſ. q. aqu. ad conſumpt. tertiæ part. pro ℔. j. Colaturæ adde *aceti* ℥. j. Vtere pro epithemate.

Vel ℞. *ſummit. abſinth. abrotan. agrimon. fol. cichor. an.* M. ß. *paſſular. non enucleatar.* ℥. iij. Coq. in vino auſtero ad mollitiem. Contuſis adde *farin. ſem. lini, fænugræc. an.* ℥. j. *puluer. rad. ireos* ʒ. ij. *ol. chamamel. roſ. an.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Vſurpanda verò adſtringentia toto curationis tempore etiam in phlegmonis declinatione, non quidem vt repellant, ſed vt tonum epatis conſeruent & roborent. Ac tantum ſemper reſoluentium vires adſtringentia ſuperare debent, quantù phlegmone ipſa à principio recedit. Galenus, 13. *meth. med. cap.* 15. ſcribit; Theagonem Cynicum Philoſophum epatis inflammatione laborantem necatum fuiſſe ab Attalo Medico Theſſalio, qui ei cataplaſmata adhibuit ex ſolis relaxantibus & diſſoluentibus confecta, nullis adſtringentibus admixtis.

Veruntamen in inflammatione augeſcente reſoluentia ſeu diaphoretica maiori quantitate reprimentibus miſceantur: cuiuſmodi mitiora ſunt, chamæmelum, anethum, ſem. lini, fœnigræci; Valentiora, ol. commune vetus, irinum, decoctum calaminthæ, hyſſopi, pulegij & ſimilia; iiſdem, ſi inflammatio ſit melancholica, adipes, medullæ & alia emollientia addantur ad præcauendum ſcirrhum.

Ideo autem medicaměta mixtæ facultatis eſſe oportet, quia duæ indicationes cõcurrunt, vna ab ipſa phlegmone ſumpta, in qua illo tempore multus ſanguis continetur, iſq; ſubinde craſſior & vehementer impactus; altera ab affecta ipſa parte, id eſt, epate, quod mole materię tunc magis preſſum *διαφόρησιν* ex ſe moliri nequit, niſi ab adſtringentibus roboratum adiuuetur, vt docet Galenus, 13. *meth. med. cap.* 16.

Porrò ſi inflammatio inualeſcat, vt eius ſuppuratio (quod omni ſtudiò præcauendum eſt, ne vlcus ferè immedicabile ſequatur) prohiberi nequeat natura mollientibus & maturantibus adiuuanda eſt. Talia ſunt; oleum commune, adipes, gallin. anſeris, porci, vituli, farin. tritici, butyrum, malu. althea. E Compoſitis hydrelæum, folia maluæ cocta contuſa & cum pingued. porci mixta paribus portionibus; medicamentum ex hydrelæo, farina tritici & pane albo modicè coctis paratum, diachylon emollitum cũ adipe porci vel gallinę.

Vel ℞. *Rad. alth.* ℥. j. ß. *fol. malu. flor. chamam. farin. hord. an.* M. j. *ſem. lini* ℥. ß. Coctis iis & contuſis adde *pingued. gallin. q. ſ.* ad conficiendum cataplaſma. Addi etiam poſſunt caricæ pingues, ſem. fænigræci, rad. cyperi, ſchœnant. ol. amygdal. dulc. vitell. ouorum, crocus ad epatis tonum conſeruandum, comæ vel ſummitates abſinthij.

Signa inflammationis ſuppurantis ſunt dolor, febris, aliaq; ſymptomata ingraueſcentia, rigores nullo ordine inuadentes, quos caloris exacerbatio ſequitur. Confecto pure omnia illa miteſcunt, vires tamen debiliores relinquuntur. Pulſus frequens eſt, languidus, & crebra animi deſectio tetro vapore puris cor obruente.

Abſceſſus deniq; diſruptio ſi ad inteſtina fiat, vt ſolet, dum cauum epatis afficitur, & materia purulenta perfecte euacuetur, nihil innouandum eſt, ſed ſolis attemperantibus puris acrimoniam vtendum, ne dyſenteria excitetur. Si non perfecta fiat euacuatio, ea adiuuetur clyſtere è cremore hordei cum ſacchar. & dum vrget neceſſitas, ad decoctum furfurum & mel roſatum confugiendum. Per os hydromel exhibere licet.

Si rupto ad renes abſceſſu (dum ſcilicet gibbum epàtis laborat) pus perfectè ea via euacuetur, mitigantia acrimoniam puris ſufficiunt, vt ſeri caprini ℔. j. cum emulſione ſem. melonum ℥. j. ſi diminutè, mitiora diuretica & acrimoniæ expertia vſurpentur, vt hydromel cum emulſione ſem. 4. frigid. maior. Aut ſi calor remiſſior ſit, decoct. rad. aſparagi vel apij in hydromel. factum. Vtile etiam eſt decoct. hordei non excorticati cum ſem. maluæ & ſaccharo.

Si materia purulenta ad ventriculum regurgitet & æger facilè vomat, natura adiuuanda & materia attemperanda iure pingui vel aqua hordei tepida, mitioribuſq; alijs. Si ad vomendum ſit difficilis, clyſteres vſurpandi, vel hydromel detur aut mel roſat. ſolut.

Interdum fiſſa & exeſa epati ſubſtantia membranaque epar ambiente, pus in abdominis cauitatem excidit; atque tum cùm alijs præſidijs diſcuti aut exhauriri nequeat, veteres ad vſtionem & inciſionem abdominis acceſſerunt, ne intentatum quid etiam in hoc periculoſiſſimo malo relinqueretur, quemadmodum ex 7. *aphor.* 45. patet. Hercules Saxonia etiam cuidam deſperato abſceſſu hepatis laboranti abdomen è iecoris regione nouacula aperuit, quo loco tumor eminebat, & magna ſaniei copia educta hominem, etſi longiori temporis ſpatio, ſanauit. Plerumq; tamen æger non euadit, quod pus ſua virulentia vicina membra, peritonæum, omentum, inteſtina corrumpat.

Compertum etiam eſt in hoc caſu pus in abdominis cauitatem effuſum, & ab inteſtinorum ſubſtantia imbibitum, ac per aluum euacuatum fuiſſe. Obſeruauit quoque Eraſtus Bononiæ hepatis abſceſſu rupto pus tuſſi fuiſſe reiectum, de quo *lib.* 2. dictum. Scribit etiam Deſiderius Iacotius, *ad Hippocratis Coacas prædict.* ſe bis terue obſeruaſſe poſt Epatis inflammationem pus per venas ad ſuras effuſum fuiſſe, atq; ibi magnum dolorem excitaſſe. Quod etiam Hollerius obſeruauit, vt idem refert. Bauhinus etiam refert, Lutetiæ virum quendam cum abſceſſu epatis laboraſſet, mortuum eſſe, & corpore aperto repertas venas vſq; ad tibiam pure refertas, & ſiniſtrum teſticulum putridum.

Sæpe etiam ex inflammationis magnitudine gangræna ſubſequitur, quæ fere incurabilis. Euaſiſſe tamen quendam. Ioh. Matth. de Gradibus meminit, *comm. in 9. Rhaſis cap. de dolor. epatis*, vbi ſigna apoſtematis epatis recenſet.

Cæterum relictum vlcus difficulter ſanatur, aut nullo modo poteſt ſanari, quoniam ob *αἱμάλωπα* deficientem æger tandem contabeſcit, cum ſanioſis & putridis alui deiectionibus, in quibus ſubſtantia epatis corrupti & purulenti nonnunquam apparet.

De abſceſſu etiam epatis quædam infra *de vlcere Epatis* dicentur.

Diæta.

Victu hic tenui & exquiſito opus eſt, ob nobilitatẽ partis affectæ, cuius vſus toti animali neceſſarius eſt; Diæta ita tenui tamen, vt virium ſimul ratio habeatur. Abſtinendum etiam à lentis & craſſis cibis, qui materiam in epate retinent; vtendum verò abſtergentibus, ſed ſine acrimonia & dulcedine: obeſt igitur mulſa. Conuenit autem ptiſana colata, oxymel item cum aqua mixtum. Virtute debili ptiſana cum iure pulli paretur, vel carnes contuſæ præbeantur. Vbi inflammatio eſt feruidior, cibis addi poteſt endiuia, cichorium, lactuca, ſem. 4. frigid. maior. cibique aceto condiantur. Aromata & vinum nocent. Potus ſit aqua hordei, quæ refrigerat, abſtergit, obſtructioneſque minuit.

CAPVT V.

De Scirrho Epatis & alijs epatis tumoribus.

Scirrhus Epatis. INflammatio epatis nonnũquã in ſcirrhum degenerat, quando tenuibus partibus diſcuſſis ſanguis craſſeſcens humoris melancholici naturam induit, aut quando humores nimium refrigerantium vſu craſſeſcunt, & innatus partis calor debilitatur. Frequentius verò obſtructionibus epatis ſuperuenit ſcirrhus, præſertim contumacibus ac diuturnis. Nam humor primum epatis venas implet, auctus deinde in omnem viſceris ſubſtantiam redundat, & temporis ſucceſſu ſicceſcit, & vi caloris parte tenui diſſipata, reliquum indureſcit, veruſq; ſcirrhus generatur. Idque facilius accidit, vbi materia illa ad concreſcendum vim inſitam habet.

Eſt igitur ſcirrhus epatis tumor in hoc frigidus, durus, indolens, à materia craſſa vel viſcida, vel vtraq; mixta ſimul procreatus: Atque ita morbus magnitudinis præter naturam auctæ & intemperiei frigidæ.

Cauſſa.

Cauſſæ. Generatur ſcirrhus epatis à materia craſſa vel viſcida, vel vtraque mixta, ſiue collecta ſit paulatim in epate, ſiue à liene tranſmiſſa. Et proptereà non ſolum ex humore melancholico, qui craſſus eſt, ſed & pituita, ſi viſcida craſſa & lenta eſt, producitur, nonnunquam & à bilioſo craſſo humore, qui ſcirrhus ictero ſuccedit; quandoque & à ſanguine, vt modò dictum, cùm vel tenuiores eius partes diſſipantur, & craſſiores relinquuntur, vel dum à nimio refrigerantium & adſtringentium vſu ſanguis incraſſatur, & partis calor natiuus debilitatur.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur hic affectus à ſenſu grauitatis maiore, quam in obſtructione, ſine febre tamen. Eſt autem ſenſus ille in membrana epar inueſtiente. Dolor etiam obſcurus ſentitur; quia partes vicinæ ſenſu præditæ à tumore epatis comprimuntur, earumque vnitas quodammodo ſoluitur. Tumor ille in epatis regione manifeſtè durus percipitur, ob duriorem ſcirrhi, quàm phlegmones molem, præſertim cùm æger vel erectus manet, vel in latus ſiniſtrum decumbit. Progreſſu temporis tandem aqua intercus, quæ ſcirrhum epatis neceſſariò ſequitur, ſuperuenit. Sine febre eſſe dicitur, ad differentiam inflammationis, à qua febris non abeſt. Vrina parcior emittitur. Color corporis mutatur in virideſcentem maximè pallorem, quod floridus ſanguis in epate malè affecto non generatur. Corpus quoque emaciatur quia ne αἱμάτωσις, nec ſanguinis ἀνάδοσις rectè perficitur. Succedit cachexia, &, niſi maturè occurratur, tandem hydrops & mors. Æger melius in dextrum latus decumbit; quoniam ipſo in ſiniſtrum latus reclinato ſcirrhoſum epar ventriculum comprimit, tanquam moles quædam ei incumbens, vnde ratione ponderis dolor ventriculi ob̃tuſus exiſtit.

Epatis simplex tumor sine ſcirrho. Differt tumor ſcirrhoſus ab epatis inflatione, de qua ſupra dictum, & ſimplici tumore, qui ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου eſt, vt *in fine capitis* dicetur.

Prognoſtica.

1. Scirrhus epatis ab initio curari poteſt; confirmatus & exquiſitus nunquam. Omnes enim ſic affectos ex neceſſitate hydrops inuadit. Pereunt autem quamplurimi tempore longo; quidam etiam breui, quibus aluus non deiicit, 2. *ad Glaucon. cap.* 5. Prognoſtica.

2. Qui ſcirrhi ad ſuppurationem perducuntur, facilè in cancrum abeunt, nullamq; curationem ſuſcipiunt.

Indicationes.

Indicationes. Cùm epar intemperie frigida laboret cum humore craſſo & indurato magnitudinem viſceris vitiante, ipſum calefacere, materiamque impactam euacuare oportet. Materia verò cùm craſſa ſit & dura, & nonnunquam ſimul viſcida, attenuanda eſt & emollienda, interdum quoque detergenda. Sin ſolis calefacientibus, exiccantibus, & quidem quæ impenſius id faciunt, vtamur, neglectis μαλακτικοῖς ſeu emollientibus, tunc abſumptis humiditatibus incurabilis durities ex nimia reſiccatione oritur. Emollientia autem addita vtrumque eodem tempore præſtant, vt quod concretum eſt, & fundant ſuo moderato calore, & ſenſim per halitum digerant, quemadmodum de his Galenus, 8. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 8. & 14. *meth. med. cap.* 5. & 5. *de ſimpl. med. fac. cap.* 5. docet.

Curatio.

Lenientia aluum, vt & præparantia & purgantia humores in epate ex ijs, quæ hactenus, præcipuè de obſtructione epatis, dicta ſunt, patent. Quod cætera medicamenta ipſum ſcirrhum ſoluentia attinet, emollientia illa & incidentia, attenuantia, & moderatè quoque diſcutientia eſſe oportet; mixtis tamen, ob epatis robur ſeruandum, nonnullis adſtringentibus. Nam ex ſolo emollientium vſu putredinis & cancri; ex ſolo diſcutientium, indurationis maioris periculum imminet. Curatio.

Et quidem ſi ſcirrhus epatis in gibba eius parte conſiſtat, externis potiſſimum vti conuenit, cuiuſmodi Galeno, 2. *ad Glauc. cap.* 5. ſunt, abſinthium, nardus Indica & Celtica, crocus, maſtiche, vnguentum nardinum, anethinum, gummi ammoniacum, medullæ & adipes.

Emollientia & diſcutientia. Emolliunt igitur & diſcutiunt medulla cerui, vituli, adeps gallinæ, anſeris, bdellium, ammoniac. rad. & fol. althææ, cucumer. agreſtis, ſem. lini, fœnigræci, ol. amygdal. dulc. lil. albor. chamæmel. emplaſtrum diachyl. de meliloto. Attenuant calamintha, origanũ, ſerpillum, aromata, myrrha. Roborant abſinthium, myrobalani, maſtiche. Ideoq; emplaſtro de meliloto & diachylo, alijſque emollientibus, ol. de abſinth. vel maſtichinũ rectè permiſcetur. Laudatur & lutum thermarum quarundam molliens, digerens & roborans. Attenuantia.

Vt ℞. *Rad. althææ* ℥. iij. *ſcrophul. an.* ℥. ij. *cucumer. aſinin.* ℥. j. *filicis* ℥. ß. *fol. agrimon. althæa, abſinth. flor. chamæm. ſumit. anethi an.* M. ß *ſem. fænugræc.* ℥. ß. Coq. in aqua & aceto pro fomento.

Vel ℞. *Rad. alth.* ℥. j. *ireos, cortic. intern. virid. ſambuc. an.* ℥. ß. *flor. chamæm. melilot. ſambuc. an.* P. j. *fol. abſinth.* M. ß. *ſpica vtriuſq; an.* ʒ. j. ß Coq. in decocto inteſtinorum veruecis & vini part. æqual.

Non tamen fotus ſunt diu continuandi, ne tonus epatis laxetur.

Vel ℞. *Emplaſt. diachyli ſ.* ℥. ij. *ammoniaci, bdelli aceto diſſol. an.* ʒ. ij. *pingued. anſeris, medull. crurum vituli an.* ℥. ij. Cum *cera ſ. q.* F. Ceratum.

Vel ℞. *Ammoniaci aceto diſſol.* ℥. ß. *bdellij* ʒ. iij. *pul. rad. filicis, cortic. fraxini an.* ʒ. j. *caricar. pingu.* nu. ij. *lumbric. vino lotor.* ʒ. vj. *mucilag. rad. alth. ſem. lini an.* ℥. ß. *ol. lil. alb.* ʒ. vj. Coq. ad mucilaginis conſumptionem. Adde *terebinth. reſina pini an.* ʒ. ij. *emplaſt. de melilot. diachyli ſimpl. an.* ʒ. iij. *cera* ℥. ß. F. Ceratum.

Vtilia ſunt folia hyoſcyami aceto decocta addito ol. amygdal. amarar, cataplaſmatis forma impoſita.

Circa externa medicamenta hoc notandum, poſt vſum emollientium prodeſſe vaporem ex aceto forti, & aqua vitæ ſuper lapidem molarem aut laterem candentem effuſis, vt materia emollita attenuetur & ſoluatur; poſt cuius vſum iterum ad emollientia & hinc rurſus ad reſoluentia tranſeundum eſt, donec malum, ſi fieri poſſit, extirpetur, vt monet Galenus, 14. *meth. med. cap.* 15. Stercus quoque caprinum ad diſcutiendos tumores ſcirrhoſos valde vtile & efficax eſt.

Si ſimum epatis ſit ſcirrho obſeſſum, malumq; externis remedijs non cedat, interna remedia adiungenda ſunt. Aetius igitur ſuccum anagallidis, quæ cæruleum florem habet, exiccatum pondere ʒ. j. propinat ex hydromelite; eodem modo & pondere ſem.

vrticæ torrefacto vtitur. Accipit etiam picis ſiccæ, coſti, piperis part. æqual. quibus tuſis & cribratis cochlear j. præbet. Idem ex Galeno, 8. *de med. ſec. loc. c.* 8. medicamenta quædam Aſclepiadis, Paſionis & aliorum affert ad inueteratas epatis affectiones, quæ & tumoribus ſcirrhoſis conueniunt, quæ ibi videantur. Deſperatis ammoniaci in puluer. tenuiſſimè triti cochl. j. & maſtich. ℈. x. præbet ex hydromelite.

Vel ℞. *Ammoniaci* part. j. *rutæ* part. ß. Cum *ſyr. de eupatorio.* Fiant pilulæ, quarum doſis eſt ʒ. j. vel ℈. iiij.

Videatur & apud eundem Aetium aliud Aſclepiadis, quo Philagrius vſus eſt ad epatis ſcirrhum induratum, quod recipit gentianam, chamæpithyn, marrubium, petroſel. ſcolopendr. & alia, quæ ibi videantur.

Sciendum autem, vſum horum medicamentorum per plures dies continuandum eſſe; quoniam malum diuturnum & contumax eſt, quod non facilè expugnari poteſt. Hodie etiam parant decoctum ſarſæ parillæ cum rad. filicis, maior. agrimon. ceterach, cichor. aliiſq; hepaticis, additis, emolliendi gratia, rad. althææ & fol. borraginis. Chalybs etiam, vinum chalybeatum, & alia è chalibe præparata medicamenta vtilia ſunt, de quibus in *affectibus hypochondriacis & ſcirrho lienis* dictum.

Diæta.

Diæta. Victus ratio ſit attenuans, vt in obſtructione epatis, Cibi tamen non nimis parcè præbeantur: Si quidem vires ad diuturnum malum tolerandum cōſiſtere oportet, vimque habeant nonnihil incidendi & detergendi, cum modico calore & humiditate; craſſa verò omnia & viſcida vitanda ſunt, vt & dulcium frequentior vſus, à quibus aliàs epar intumeſcere ſolet. Vinum ſit tenue, odoratum, clarum, vel cereuiſia pura tenuis. Vtiles ſunt in condimentis ciborum cappares. Aetius amygdalas & piper in cibis interdum concedit.

Tumor Epatis ſimplex ſeu ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου.

Tumor epatis ſimplex ſine ſcirrho. Eſt & alius epatis tumor, qui ſimplex & *ὄγκος ἄνευ σκίῤῥου* nominatur, qui à ſcirrho non parum differt. Hic enim breui tempore naſcitur, minus renititur, & ferè tantùm ambientem membranam epatis occupat, plerunque & totum hypochondrium dextrum replet, nulla epatis circumſcripta figura apparente, & digiti manus ſub extrema coſtarum infigi nequeunt. Oritur tumor hic ſimplex interdum à flatu, interdum à cruditate tenui, quam vel immoderatus frigidæ potus, vel intempeſtiuus fructuum vſus, vel crapula ſatietaſque nimia peperit, & ſenſum infert non grauitatis, ſed tenſionis, interdum à craſſo & viſcido eſt humore, quem epar validum à ſe excludens in membranam ſuam depoſuit, quod ſæpe poſt febres diuturnas accidit. Videturque hic tumor mihi eſſe affectus, quem mulieres in Sileſia & alibi *den Riedeſuchen*, rectius *den Rienbenſuchen* nominant, quòd digiti manuum ſub extrema coſtarum infigi nequeant. Ioh. Langius, *lib. 1. epiſt. 39. den Sieberſuchen* appellat, qui accidat, ſi alterantibus frigidis citra euacuationem æger vſus fuerit, quæ materiam incraſſant.

Curatur autem medicamentis aperientibus, & humores craſſos incidentibus, purgantibus, & flatus diſcutientibus, & ferè vt ſcirrhus incipiens.

CAPUT VI.

De calculis, vermibus, & hydatidibus in epate natis.

Calculi epatis. NOn ſolum autem humores in epate indurantur, ſed & quandoque in lapides planè mutantur, & calculi in diſſectorum cadaueribus inuenti ſunt, vt teſtatur Fallopius, Columbus, & alij. Ita refert Kentmannus, *in libello de calculis*, in iuuenis cuiuſdam Nobilis epate tres lapides repertos fuiſſe, quorum vnus magnitudine dimidium ouum columbinum æquaret. Antonius etiam Beniuenius, *vt de abdit. morb. & ſanat. cauſſ. cap. 3.* refert, in muliere quadam nobili in epatis membrana parte decliuiore plurimos lapides, magnitudine & colore differentes, inuenit. Et Veſalius, *in epiſtola de China ad Ioachimum Relands*, refert, ſe nonnullorum, qui ictero laborauerant, & ab ictero in aſcitem delapſi erant, iecinora vidiſſe adeo dura, & lapillis vndiquaque plena, vt nouacula præſcindi non potuerint: Et quendam Belloarmatum Senenſem epar prorſus candicans ſuperficie habuiſſe, non læue, ſed admodum inæquale, & leuibus tuberculis aſperatum, anteriorem verò eius partem & vniuerſam ſiniſtram ad modum lapidis fuiſſe induratam. Cælius Rodiginus, *lib. 4. antiq. lect. c.* 17. & Cardanus, *de rerum varietate, lib.* 8. *cap.* 14. ſcribunt, Venetiis in Auguſtini Ducis ex Barbadica gente corpore aperto lapidem prope ciſtam fellis, magnitudine grandioris oliuæ, coloris ſerpentini in nigredinem tendentis inuentum. Lapidem abſceſſu epatis redditum vidit Rondeletius, vt refert, *cap. 44. meth. curand. morb.* Lapidem amygdalæ nucis magnitudine in virginis cuiuſdam epate repertum fuiſſe, ſcribit Matthiolus, *in Epiſtola ad Iacobum Camenicenum*. Gabriel Fallopius Patauij in iuuene ſuſpenſo quinque lapides ciceris magnitudine inuenit, vt refert Dominicus Leonus. Arenulas etiam copioſas, calculos & tophos aliquoties in epate reperit Felix Platerus.

Cauſſa autē & modus generationis idem, qui in aliis partibus, præcipuè in renibus, de quo *ſuo loco* dicetur.

Cognoſcuntur autem calculi in epate difficulter & rarò perfectè, niſi poſt mortem in ſectione cadauerum. Suntque ferè ſigna cum ſcirrho epatis communia. Dolor tamen maior eſt, ſi calculus verſus membranam tendat, eamque premat & vellicet, iſque diuturnus.

Curatu etiam eſt difficilis calculus in epate, & ſi quæ curationis ſpes ſupereſt, ea medicamenta, quæ in ſcirrho epatis & calculo renū vſurpantur, exhiberi poſſunt.

Vermes.

Vuierus, *de præſtigijs dæmonum lib. 4. cap.* 16. ſcribit, filium ſuum Galenum Monſpeſſuli in cadauere hydropicæ puellæ inueniſſe duos vermes ſpithamę longitudine, quorum vnus meatum fellis duodeni inuaſerat, occupabatque, alter in ipſo epate gibbum eius obſidebat, capite ambientem viſceris membranam attingente, quem eo progreſſum putat, ob alimenti defectum. D. Caſpar Bauhinus, vt Schenckius, *in obſeru.* refert, vidit Æmilium Campolongum, Profeſſorem Patauinum, puerum 10. annorum, qui variolis extinctus erat, aperire, aperto cadauere inuenti ſunt vermes plurimi in ipſis venæ portæ ramis, & quidem in ipſius epatis ramis, alii quidem viuentes adhuc, alij verò mortui, qui rubri, & pro ratione loci, in quo continebantur, oblongi erant, ſatis item magni. Vermes in epate geniti.

De *Cauſſis* & generationis modo tres Medicorum recentium fuerunt opiniones. Alii enim exiſtimabant, eos in inteſtinis genitos fuiſſe, & ex his per venas meſaraicas in portam, & ex hac in epatis venas penetraſſe. Alii vero putabant, genitos quidem fuiſſe in epate, non tamen viuo puero, ſed in epate pueri mortui. Alii tandem in ipſo viuentis pueri epate generatos exiſtimabant, è ſanguine pituitæ, permixto. Et quidem vltima opinio maximè rationi conſentanea videtur; cum aliàs etiam ex humoribus prauis & corruptis, præcipuè vbi humiditas multa accedit, qualis eſt in variolis, facilè vermes generentur, præſertim ſi vermes loco, in quo hærent, reſpondeant figura & magnitudine; Si verò vermes maiores ſint, non impoſſibile videtur, eos ex inteſtinis huc erepſiſſe. Solent enim vermes ſui generis humoribus delectari, alios verò auerſari, & ſi aduerſi quid ipſis obuenit, locum mutare, & per

os vel aluum erumpere, aut aliò repere. Obſeruaui hoc anno 1629. quo variolæ hic populariter graſſantur, & multos infantes è medio tollunt, nonnullis quidem infantibus ante variolarum eruptionem; alijs verò poſtquam eruperunt, & iam ſuppuratæ fuerunt, vermes ſpithamæ longitudine, & longiores ex inteſtinis ſponte prorupiſſe, qui infantes omnes mortui ſunt.

Verum vermes hi non facilè cognoſcuntur in viuentibus vllis certis ſignis, Ideoque de eorum curatione aliquid tradere opus non eſt. Dicetur verò de vermium curatione ſuo loco.

Hydatides Epatis.

Hydatides. Veſicas quaſdam aqua plenas pellucidas epatis ſubſtantiæ, membrana eius ab humore aquoſo diſtenta, annatas fuiſſe, nunc maiores, pugni ſc. magnitudine, nunc minores; nunc plures, nunc pauciores, ſæpe obſeruatum eſt, non ſolum in homine, ſed & in brutis. Hæ ſi rumpantur & aqua ex ijs in cauitatem abdominis influat, hydropem generari, à plurimis traditur, de quo ſuo loco dicetur.

Originem habent hæ veſicæ ab humore aquoſo & ſeroſo, ſanguificatione epatis læſa generato, & ex epatis ſubſtantia protruſo, & ſub membrana eius, quę denſior eſt, coaceruato. Fernellius quidem *lib. 6. de part, morb. & ſympt. cap.* 8. veſicas has generari ſtatuit, cùm epatis ſubſtantia diffinditur, ambiens autem & cingens id membrana integra manet. Verum fiſſura hac opus nō eſt, ſed etiā ſubſtantia epatis integra manente per eā humor aquoſus & ſeroſus exſudare poteſt, vt in brutis mactatis ſæpe animaduertitur. Quæ à generationis humoris cauſſa ſit, poſtea de ſanguificatione lęſa dicenir.

In viuis vix integrè cognoſcuntur hæ veſicæ, niſi forſan interdum ex tuſſi ſicca continua, diaphragmate vicino vellicato, Etſi enim hydrops adſit: tamen incertum, an per has veſicas, an per alias vias aqua in abdomen exſtillarit.

Curatio ex ijs, quæ *de hydrope* dicentur, patebit.

CAPVT VII.

De Vulneribus Epatis.

Vulnera epatis. PAtitur tandem etiam epar interdum morbos ſolutę vnitatis, & primò quidem ſine cauſſa violenta & externa ſola humiditatis priuatione rumpi & viſceris ſubſtantiam ſiccitate humorisq; penuria rimis quibuſdam dehiſcere, ſcribit Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & ſympt. cap.* 8. Verum probabile hoc vix eſt. Etſi enim epar valde exſiccatum fuiſſe, animaduerſum ſit: tamen quia ſenſim & lentè id fit, ſine ruptura accidit, & corpus ſatis humidum, quale epar eſt, ita exſicari, vt dehiſcat, in corpore viuente, credibile non eſt. A cauſſis autem violentis & externis epar interdum rumpitur & vulneratur.

Sunt autem ſolutæ vnitatis epatis variæ differentiæ. Aliquando enim epar telo acuto vulneratur: Aliquando pars aliqua & extremitas epatis planè abſcinditur; Aliquando re obtuſa contunditur potius, quam ſcinditur: aliquando vulnus eſt ſuperficiarium tantùm: aliquando ad profundum penetrat: aliquando ſaltem ſubſtantia epatis, interdum etiam vaſa ſcinduntur vel rumpuntur: aliquando gibbū, aliquando cauum vulneratur.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur autem vulnus aut contuſio primò è cauſſis externis & violentis, quæ pręceſſerunt quę corpus è regione epatis læſerunt, ſiue eæ ſcindendo cutem abdominis vſque ad epar penetrarint, ſiue contundendo ſaltem id læſerint. Deinde ex conſequentibus & effectis. Multis ſub dextro hypochondrio ſanguis profuſus apparet: Ad ſpinam reducta hypochondria: punctio doloreſq; vſq; ad iugulum & ſcapulam dextram: In ventrem cubandi procliuitas; Interdum vomitus biliosus. Contuſo a. epate vomitus cruentes, vel ſanguinis per aluum aut vrinam excretio ſequitur; Interdum & hæmorragia narium. Dolor in regione epatis & partibus vicinis percipitur.

Signa.

Prognoſtica.

1. Epatis vulnera lethalia eſſe, ſcribit equidem Hippocrates, *6. aph.* 18. Vulnerato tamen epare & abſciſſa aliqua eius parte hominem ſeruari poſſe, tradit Ægineta, *lib. 6. cap.* 28. Et Hiſpanum iuuenem, cui magna epatis portiuncula per ilei dextri vulnus erumpebat, ſanatum fuiſſe, refert Gemma Coſmocritic. *lib.* 1. *c.* 6. Et nobilem poſt inflictum circa epatis regionem vulnus, & particula ex eius ſubſtantia abſciſſa & extracta ſanum euaſiſſe, ſcribit Bertinus, *lib.* 13. *medic. cap.* 7. Idem etiam alij obſeruarunt. Ii tamen ſaltem conualeſcunt, quibus ſuperficies ſaltem aut ſubſtantia epatis ſine magnorum vaſorum læſione vulnerata eſt. Si .n. vas aliquod maius vulneratum ſit, æger non euadit, & ob largam ſanguinis effuſionem homo, antequam vulnus glutinetur, moritur. Et alij quidem vitam nonnihil protrahunt: alij breui interuallo moriuntur. Nam, vt refert Hippocrates, 5. *epid.* Cuidam iaculo percuſſo in epar ſtatim color cadauerum ſeſe ſparſit, oculi intrò ceſſerunt, difficultas ferendi ac æſtuatio conſecuta eſt, & eadem die vitam cum morte commutauit. Alter puer à mulo in epare percuſſus quarto die mortuus eſt, ſpiritum denſum habebat, nec quicquam intelligebat, & febre tenebatur. Prognoſtica.

2. Contuſio epatis periculoſior eſt, quàm vulnus, & ſæpe in abſceſſum degenerat.

3. In corpore ſenili vel cachectico periculoſiora ſunt epatis vulnera, quam in iuuenili, ſano & robuſto.

Curatio.

Si in vulnere epatis ſanguinis profluuium metuatur, ſecanda ſtatim vena, &, niſi æger ſingulis vel alternis diebus laxam ſemper aluum habeat, iniiciatur clyſter è decocto cichorij, plantag. hyperici, roſar. addito oleo myrtino & roſaceo & melle roſ. ſolut. Rhabarbarum etiam in ſubſtantia ad ℈. ij. vel ʒ. j. exhiberi poteſt. Curatio.

Statim verò adſtringentia & glutinantia exhibeantur, qualia de ſanguinis ſputo ſunt propoſita. Præcipuè hic vtiles ſunt roſæ rubræ ſiccæ, ʒ. ij. pondere exhibitę, balauſtia, bolus Armenus; item trochiſci de ſpodio, de roſis, rhabarb. cum decocto cynogloſſ. vel pentaphyll. aut plantaginis.

Vel ℞. *Conſ. roſar. rubr.* ℥. ij. *flor. cichor.* ℥. j. *veronic.* ℥. ß. *corall. rubr. præpar. margarit. præpar. boli Armeni an.* ℈. j. Cum ſyrupo myrtino vel cichorij fiat Electuarium.

Quę autem intus exhibentur medicamenta, ſubtiliſſime trita eſſe debent, vt facilius penetrent, quibus aliquid aromatum, vt ſpica & ſimilia addantur, ad viſcus roborandum & vrinam mouendam.

Vt ℞. *Spec. diarrh. abb. diamarg. frig. arom. roſ. an.* ʒ. ß. *dialacca* ℈. j. *margar. præp.* ℈. ß. *corall. rubr. præp.* ℈. j. *ſacch. in aq. roſ. diſſoluti* ℥. ij. ß. F. rotulę.

Extra adhibeantur emplaſtra adſtringentia & glutinantia. Epati etiam, ſi vulnus pateat, hic puluis inſpergi poteſt.

℞. *Boli Armeni, terræ ſigillatæ an.* ʒ. j. *flor. roſ. rubr.* ℈. j. *farina volatilis* ʒ. iij. *lapid. hæmatit.* ℈. j. F. Pulu.

Imponatur etiam aliquod conueniens vnguentum ex terebinth. bolo Armeno & mumia. Poſtea etiam ex maſtiche & thure. Partes verò vicinę oleo roſaceo & maſtichino inungantur.

Vel epati imponatur tale cataplaſma.

℞. *Violar. cichor. endiu. rec. ana* P. iij. *agrimonia, ſummit. anethi, hyperici an.* P. ij. *pulu. flor. chamæmel. melilot. roſ. rubr. ana* P. j. *farin. hord. fabar. an.* ℥. j. ß. Cum *vini rubri ſ. q.* F. Cataplaſma.

Adde ſub finem *ol. roſac.* ʒ. j. ß.

In contuſione epatis ea cura ferè inſtituenda, quę

ſupta de vaſorum epatis apertione propoſita eſt. Primò nimirum, vt ſanguinis profuſio ſiſtatur, vena in cubito aperienda & potiones ex adſtringentibus exhiberi & ſimilia Cataplaſmata vel Emplaſtra imponi debent.

Vt: ℞. *Succini albi, boli Armeni, balauſt. ſangu. dracon. lacca, fl. roſ. rubr.* F. Puluis, cuius ʒ j. exhibeatur cum aq. plantag. in qua tragacanth. ʒ. ß. infuſa fuerit.

Cùm ſanguinis profluuium ſubſtiterit, ſanguinem concretum diſſoluentia exhibenda, qualia aliàs etiam lapſis ab alto & percuſſis exhiberi ſolent, vbi ſanguinis concreti ſuſpicio adeſt. Talia ſunt rhabarbarum, rhaponticum, ſperma ceti, lacca, mumia, ſanguis draconis, oculi cancri, ſuccinum, vermes terreſtres, ſchœnanth. ſpica, bolus Armenus, terra ſigillata, radices rubiæ tinctor., tormentillæ, chærefolium, quæ & ſanguinis profluuium ſiſtunt, & ſanguinem concretum diſſoluunt, ac ſimul glutinant. Exhibenturque ex vino, aceto, vel aqua chærefoli ac tormentillæ aut plantaginis, Vt:

℞. *Rhabarb.* ʒ. j. ß. *ſpica, ſchœnanth. an.* ℥. xv. *mumia* ʒ. ß. F. Puluis. Doſis ʒ. j.

Vel: ℞. *Rhapontic.* ʒ. ß. *myrrh. mumia. ſpermat. ceti, radic. tormentill. oculor. cancri an.* ℈. ß. F. Puluis. Detur in aceto aut aqua chærefolij.

Vel: ℞. *Rhabarb.* ℈. ij. *mumia* ℈. ß. *lacca, ſpermat. ceti an.* ʒ. i. *boli Armeni* ʒ. iij. F. Puluis. Doſ. ʒ. j vel ʒ. j. ß.

Vel: ℞. *Rhapontic. rhabarb. an.* ℈. ij. *mumia, ſpermat. ceti, rad. tormentill. caryophyllat. an.* ℥. xij. F. Puluis pro 2. doſibus.

Vel: ℞. *Mumia* ʒ. iij. *ſpermat. ceti, ſangu. dracon. an.* ʒ. ß. *Rhabarb. oculor. Cancri an.* ʒ. i. *croci* ʒ. ß *boli Armeni* ʒ. i. F. Puluis Doſis ʒ. i.

Extra verò poſtea adhibeantur diſcutientia & ſimul nonnihil roborantia, vt nardus, ſchœnanthum, abſinthium, crocus, thus, myrrha & ſimilia.

Diæta.

Diæta. Victus ſit tenuis, ne ſanguinis multitudo generetur, & ij cibi vſurpentur, qui glutinandi vim habent. Oryza, hordeum in iure pedum hædi, aut detur panatella dicta cum tali iure.

Vinum vitetur, bibatur verò aqua, in qua iuiubæ aut ſemen coriandri coctum ſit, addito ſaccharo roſarum, vel cereuiſia pura.

CAPVT VIII.

Vlceribus & Spacelo Epatis.

Cauſſæ.

Vlcera Epatis. Cauſſæ. VLcus Epatis inflammationi potiſſimum ſuccedit, ſi illa ad ſuppurationem perducatur, pure ſcilicet ſubſtantiam epatis exedente. Aetius colliquationem epatis appellari ait; Sed & ab alio ſucco acri & erodente vlcus epatis excitari ſolet, præſertim bilioſo per epar diffuſo, qui ſenſim putreſcens malignus & virulentus redditus Parenchyma epatis corrumpit. Talis ſuccus prauus & erodens alimentorum vitio contrahi poteſt: quandò illa corrupta ſunt, aut erodente vi pollent. Sępe ex lue venerea talis virulenta materia in epate colligitur. Vinum etiam generoſum meraciuſque diu & liberalius ſumptum in hoc malum pręcipitat, putridam & lentam quandam ſaniem in colliquato quaſi epate congregans. Deprehenſum etiam eſt, vlcus Epatis eò malignitatis proceſſiſſe, vt in gangrenam abiret, vnde diſrupta membrana puris magna copia ex epate in abdominis capacitatem effuſum fuit, valde fœtens, quo & omentum & peritonęum, ſępe etiam inteſtina corrupta fuerunt. Interdum vomica epatis exiſtit membrana ambiente illęſa, qua poſt mortem inciſa, corrupta & putrida epatis ſubſtantia effluxit, nullo etiam antea tumore apparente.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Quę ſigna ſint Inflammationis epatis in abſceſſum abeuntis & mutati, ſupra *de inflammatione epatis* dictum. Cùm verò nonnunquam etiam ſine pręcedente inflammatione epar exulceretur, vlcus id non ita facilè cognoſcitur. Habet tamen & id ſua ſigna: Tuſſis & vlceroſus dolor in dextro hypochondrio percipitur; ęger ſenſim contabeſcit & *ἀτροφίᾳ* conſumitur. Quando vlcus eſt in cauo epatis, deiectiones alui purulentę ſunt; Interdum & cruenti quid excernitur, cum dolore inteſtinorum, ob materię acrimoniam, vt dyſenteria eſſe putetur; cùm tamen ſenſus grauitatis & punctionis circa epar hęreat; Imò interdum iecoris portiunculas per aluum excretas fuiſſe obſeruatum, vt teſtatur Nicol. Florentinus, *ſerm. 5. cap. 6.* Matth. de grad. *in comm. ad c. 7. p. 1. lib. 9. Rhaſis.* Iulius Alexandrinus, *ad cap. 6. lib. 8. Galeni de comp. med. ſec. loc.* & alij.

Quando verò in gibbo vlcus conſiſtit, vrina purulenta apparet, abſq; ſignis exulcerationis in veſica & renibus.

Malum, pręcipuè ſi ſit à ſuccis acribus, ſenſim ſerpit, viribus ita conſtantibus, vt ęger conſueta munia obire poſſit. Febris in progreſſu morbi lenta oritur, typum non ſeruans, quę tandem in Hecticam deſinit. Sitis non acrius vrget, quod calor iam deferbuit, pręſertim in epatis inflammatione. In facie color apparet ictericus, nonnunquam puſtulę paruę ex humorum aduſtione in eadem effloreſcunt. Ciborum omnium, maximeque carnis, magnum faſtidium adeſt; halitus ex ore teter exſpirat; tandem frequens animi deliquium accedit.

Loca affecta quod attinet, ſi vulcus ſit in gibba parte, difficilis ſanè eſt reſpiratio, & dolor ſepti tranſuerſi, atque affecti epatis ſigna in vrinis apparent. Si in ſima, inappetentia magis affligit, nauſea, vomitus, oris amaritudo adeſt, & plerumque, vt dictum, fluxus alui ſanguinolentus. Vlcus epatis & ſymptomata, quę illi acciderunt, deſcribit Dodonęus *obſ. 28.*

Prognoſtica.

1. Vlcus Epatis, niſi exiguum ſit & ſuperficiale, & inter initia curetur, exitiale eſt. Nam pars princeps abſumpta eſt, quę non poteſt regenerari; & continenti alimentorū alluuione ſordeſcens vlcus non facilè ſaneſcit. Prognoſtica.

2. Vlcera epatis non, ſicut pulmonis, febrem, ſed potius hydropem inducere ſolent.

3. Periculoſiores ſunt illi abſceſſus & exulcerationes epatis, quę ſequuntur inflammationes, quàm qui ſine iis incipiunt. Pręcipuè verò illę ſunt periculoſę, in quibus continetur materia in ſubſtantia Epatis.

4. Qui epatis abſceſſu laborantes colorem habent ictericium, febrem continuam, inappetentiam, & nauſeam, lethaliter decumbunt.

5. Si expurgatio puris fiat per tuſſim, ęgri febre moriuntur: Si per vomitum, vrinam vel aluum, minus eſt periculum; ſicut & ſi materia ad articulos decumbat.

Curatio.

Vlcus hoc, vt alia, abſterſionem, repletionem & conſolidationem indicat. Itaq; ſi inflammatio pręceſſit, vena aperienda non eſt, quia virium imbecillitas eam prohibet; vbi verò ab erodente humore eſt, ſi ſanguinis abundantis indicia adſint, vena ſecari poteſt, vt vlcus ab inflammatione immune ſeruetur, aliàs euacuatione per cathartica vtendum eſt. Curatio.

Vlcus autem ipſum quod attinet, remedia ex iis parentur, quę *de curatione vlceris ventriculi* tradita ſunt; niſi quod maiore doſi illa ſunt exhibēda, ob ſitum epatis profundiorē & quod epatica hic admiſcēda ſunt exſiccandi vi pręedita. Ad mundificationem ergo vlceris valet ptiſana hordeacea, ſerum lactis caprini cum mulſa vel ſaccharo, & dum vires admittunt, etiam decoctum Chinę vel ſarſę parillę. Poſt abſtergentia conueniunt ſiccātia, quę aliàs internis vlceribus & vulneribus vtilia ſunt, vt Ariſtolochia rotunda, ſcabioſa, veronica,

ſaluia, radix ireos, ſpica, ſchœnanthum, abſinthium. Aetius, *tetrab. 3. ſerm. 2. cap. 5.* laudat trochiſcos cyphoides ad ʒ.j. Vtiles ſunt & hi Morſuli.

℞. Spec. arom. roſ. diarrh. abb. de gemm. frig. an, ℈.j. nuc. moſch. maceris corall. rubr. ſpody an. ʒ.j. ſacch. cand. cryſtall. ℥.iij ♁ diaphoret. ℈.j. conſeru. roſar. rubr. ℥.j. bugloſſ. ʒ ß ſacch. alb ℔. in aq. roſar. diſſoluti ℥.iv. F. Morſuli.

Sphacelus Epatis.

Sphacelus Epatis. Non prætereundus hic eſt Sphacelus epatis, cuius exemplum refert Dodonæus, *cap. 3. obſ. medic.* vbi ſcribit; Nobilem quendam virum ex animi mærore in melancholiam incidiſſe: Qui cum monachis quibuſdam commiſſus eſſet, atq; apud eos annos 20. in eodem ſtatu vixiſſet, tandem de vitium debilitate conqueri cœpit, atque cibum & potum auerſari. Nulla aderat febris, ſitis nulla, vniuerſum corpus frigere videbatur, pedes proceſſu temporis œdematoſi facti ſunt; Vrina rubicunda erat, veluti ſi febris ardens aut epatis inflammatio affuiſſet, quæ, qualis reddebatur, permanebat, nec ab aere aut frigore perturbabatur: Malo tandem ingraueſcente ad alium cibum ſumendum, præter exiguam ſorbitionem, adduci non potuit. Ita tandem deficiente naturali facultate, inedia quodammodo conſumptus è vita migrauit. Huius epar colore vndiquaq; nigrius, quàm ſecundum naturam, apparuit, ſed tamen minus nigricans, quam pulmonis ſphacelo corrupti ſubſtantia, impreſſorum digitorum veſtigia ferè retinebat.

CAPVT IX.

De Veſicula fellis morbis.

Veſiculæ fellis morbi. QVia ipſi epati inſeritur veſicula fellis, antequam à morbis epatis abeamus, & ad ſymptomata, quæ epati accidunt, progrediamur, prius de veſiculę fellis morbis hoc capite agemus.

Veſiculam fellis in quibuſdam geminam repertam fuiſſe obſeruatum eſt. Nec etiam ductus eius ſemper ſunt iidem numero, nec iiſdem partibus inſeruntur, ſed ſæpe aliqua hic occurrit varietas.

Eundem folliculum bile omnino exhauſtum repertum fuiſſe, refert Fernelius, *lib. 6. Pathol. cap. 5.* Contrà Veſalius, *in examine obſeruationum Fallopij*, bilis veſiculæ molem duorum pignorum ob contentam bilem tumidam inuentam fuiſſe, reſtatur. Idem, *eodem in loco*, varia præter naturam in eodem folliculo reperta obſeruauit, & ſe in eo materiam, inſtar atramenti atram, nunc albicantem, aut fluidam, aut luti modo, aut vnguenti cuiuſdam ex farina & melle ac therebintina parati ritu conſiſtentis ſubſtantiam reperiſſe refert.

Calculi imprimis frequenter in veſicula fellis reperiuntur. cuius rei hiſtorias recenſent, Fernelius, *libr. 1. Phyſ. c. 6. lib. 6. Pathol. cap. 5.* Io. Langius, *lib. 2. epiſt. 57.* Kentmann. *lib. de calcul.* Coiter, *in obſeru. anatom. & chirurg.* Beniuenius, *de abdit. ſanat. cauſſ. cap. 94.* Cardanus, *lib. 7. de ſubtil. & in arte ſua parua.* Schohographus, *ad cap. 48. lib. 1. Hollerij.* Fallopius, *in obſeruat. & tract. de foſſi lib. cap. 7.* Gemma Coſmoc. *libr. 5. cap. 6.* Foreſtus, *lib. 14. obſ. 36. in ſchol.* vt & alij plurimi. Imò obſeruatum in Georgio Boemiæ rege totam veſiculam felleam lapide hæmatitæ ſimili repletam fuiſſe, vt refert Iacobus Camenicenus, *in epiſt. ad Matthiol.*

Atq; calculi hi inter morbos in numero referuntur, de quo, quid ſit ſentiendum, in *inſtit.* dictum.

Iidem, vt & bilis craſſa & alia materia, obſtructionem & morbos in via in veſicula fellis pariunt, vnde Icterus ortum habet.

Cognoſcuntur autem non facilè calculi in veſicula fellis, & nihilominus varia & ſæpe grauia inducunt ſymptomata: ita vt etiam peritiſſimi Medici ſæpe dubitent, vnde ea proueniant. Adſunt ſæpe dolores dextri hypochondrij, nauſea, vomitus, alui adſtrictio, icterus.

Qua ratione autem obſtructio veſiculæ fellis curari debeat, etſi huius loci eſſet dicere: tamen quia imprimis ab ea Icterus oritur, poſtea de icteri curatione ea de re agemus.

Obſeruatum tandem quandoque veſiculam fellis ruptam fuiſſe, id quod in nobili quodam, qui diuturno bilis vomitu vexatus eſſet, accidiſſe, & rupturam fellis veſiculę vomitus cauſſam fuiſſe, in ſectione poſt obitum deprehenſum fuiſſe, ſcribit Georgius Bertinus, *Med. lib. 12. cap. 1.*

LIBRI III. PART. VI. SECTIO SECVNDA.

De Symptomatibus, quæ Epati accidunt.

CAPVT I.

De Sanguificatione læſa in genere & Epatis Imbecillitate.

Sanguificatio læſa. CVm hactenus morbos, qui epar infeſtare ſolent, explicauerimus, ſymptomata, quæ eidem accidunt, iam explicanda ſunt, & primum ſymptomatum actiones læſas quod attinet, cum propria epatis actio ſit αἱμάτωσις, ſeu ſanguificatio, de ſanguificatione læſa primò loco dicendum, & primò quidem in genere.

Cùm verò ſanguificatio læſa proueniat ab imbecillitate epatis, & ſanguificationem læſam ſequatur cachexia & Hydrops, ita vt hi affectus ſine ſanguificatione læſa commodè explicari non poſſint, eos hoc loco coniungemus. Etſi enim Hydrops propriè ſit tumor abdominis ab humore ſeroſo in abdomine collecto, & abdomen in tumorem attollenre, iſque non ſolum epatis, ſed & aliarum partium vitio generari poſſit, vt ſuo loco dicetur: tamen quia is hydrops, qui à ſanguificatione prouenit, & præcipuè hydrops appellatur, ſine ſanguificationis læſæ cauſſis explicari non poteſt, commodiſſimè hoc loco explicatur. Si quę tamen ſunt alię etiam cauſſę, à quibus abdomen intumeſcere poteſt, de iis ſuo loco dicetur.

Appellat autem Galenus, 8. *de comp. med. ſec. loc. cap. 6.* epatis imbecillitatem ἡπατικὸν πάθος, ex recentiorum tum Medicorum ſententia, cum veteribus

ita-

ἡπατικοὶ dicerentur, qui epatis inflammatione laborant, ſicut qui pleuræ & pulmonis inflammatione; Pleuritici & Peripneumonici. In 5. *de loc. affect. cap. 7.* ἀτονίαν Epatis vocat, quæ per ſe & ſine phlegmone exiſtit, & αἱματοποιητικῆς affectus vel vitium eſt. Et quanquam actiones hepatis læſæ ab alijs quoque intemperiebus prouenire poſſint: tamen imprimis à frigida ἀτονία dicta ortum habet; cuius ratione vel attractrix epatis labefactatur, vel alteratrix, quæ αἱμάτωσις appellatur. Quod tamen dictum eſt, imbecillitatem & ἀτονίαν epatis ab intemperie eius frigida prouenire, rectè explicandum eſt. Per intemperiem enim epatis frigidam hic non quæcunque frigida diſpoſitio, ſed calidi natiui defectus intelligendus eſt, ſiue à calore aut euacuatione id diſſipante, ſiue ab extinguente frigiditate proueniat. Hic enim calidi natiui defectus proxima imbecillitatis epatis cauſſa eſt, & proinde imbecillitas epatis ab intemperie eiuſdem differt. Imbecillitas enim, vt dictum, propriè prouenit à defectu calidi innati, ob quem ſanguificationis munus vel aboletur vel imminuitur. Intemperies verò exceſſum qualitatum ſignificat, quibus præter naturam auctis & excedentibus non quidem ſanguificatio tollitur aut imminuitur, ſed ſanguis non bonus, verum ei qualitati, quæ excedit, reſpondens, generatur, calidus nimirum, frigidus, humidus aut ſiccus.

Cauſſæ. Sanguificationis autem læſæ in genere plures cauſſæ eſſe poſſunt. Læditur enim ſanguificatio vel primariò vel ſecundariò. Primariò læditur vel læſa facultate vel ob errorem externum. Facultas læditur ob morbos intemperiei, & quidem ab omnibus intemperiebus ſanguificatio lædi poteſt, neque ſolum à frigore, ſed etiam à calore. Nam ſi adſit calida & ſicca intemperies, aduritur quaſi chylus & generatur ſanguis calidus, ſiccus, bilioſus. De intemperiebus verò epatis ſupra dictum.

Erroris verò externi vel obiecti vitio læditur ſanguificatio, primò, cùm chylus in ventriculo non rectè elaboratur. Nam error, qui in prima coctione, quæ fit in ventriculo, committitur, non corrigitur in ſecunda, quæ in epate peragitur. Deinde licet bonus chylus in ventriculo generetur; ſi tamen vitioſi aliquid ei permiſcetur, chylus hoc modo inquinatus bonam ſanguini materiam præbere non poteſt, id quod ſæpe accidit, dum in vijs, per quas chylus tranſire debet, vitioſi humores ſtabulantur.

Secundariò verò læditur ſanguificatio, ſi attractio, retentio vel expulſio læditur; Attractio lęditur ob morbos epatis, & venarum meſaraicarum obſtructiones. Retentio lęditur imprimis ab intemperie Epatis humida; Item ob vaſorum eroſionem. Expultrix lęditur pręſertim ob epatis frigiditatem & gibbę epatis partis obſtructionem. Cauſſas autem harum intemperierum ſupra propoſuimus.

Signa Diagnoſtica.

Signa Malè affecti & imbecillis epatis indicia generatim ſumuntur ex vrinarum, excrementorum alui, & coloris in toto conſideratione, ita tamen vt ventriculus interea rectè habeat, nec error aliquis in eo commiſſus ſit. Ita efficaciſſimum laborantis epatis ſignum Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 7.* alui excrementa, aut carnis recens mactatę loturę, aut feci ſanguinis ſimilia; Quorum prius ob epatis frigiditatem, ſanguinem crudum nec perfectè elaboratum relinqui, poſterius eundem ob exceſſum caloris ſuperaſſari indicat. Vtrumque enim facultatis αἱματοποιητικῆς in epate vitium eſt, & quando deiectiones illę ſunt frequentes, etiam retentricis. Sicut autem ſubcruentę illę deiectiones alui à frigida epatis intemperie, pręſertim inchoante, & non planè confirmata ortum ſumunt; ita à calida eiuſmodi inchoante exiſtere aliquando poſſunt. Nam calidibus epar crudum à ventriculo chylum attrahit, venęque auidè optimam ſanguinis partem rapiunt, inde crudius in epate relictum per aluum expellitur. Sed preter intemperiem in actiuis qualitatibus epar humiditate & laxitate venarum laborare oportet, pręſertim cauæ parte, qua inteſtina & meſenterium ſpectat, ob quam laxitatē cruda & ſubcruenta illa non retinentur. Quando verò frigiditas aut caliditas epatis intenditur, deiectiones illæ ceſſant, materia illa vel non tanta copia ampliùs attracta, vel eadem magna ex parte conſumpta; materia etiam per vniuerſum corpus diſtributa, cachexia vel cutaneus ex aduſtis humoribus morbus prouenit.

Attamen & hoc monendum, non omnes epatis affectiones malas à crudis & ſubcruentis illis deiectionibus initium capere, & proinde alia quoque ſigna addi poſſe.

Vrina ergo etiam conſideranda, eaque quod euidens teſtimonium perhibeat de ijs, quæ in epate & venoſo genere fiunt aut continentur, extra omnem controuerſiam poſitum eſt apud Medicos. Coloris denique in toto corpore mutatio inſignis & diutius permanens malè affecti epatis indicium eſt. Quia enim in epate maſſa ſanguinea inuenitur, quę toti corpori alimentum prębet, illa à bonitate naturę ſuę deficiente coloris etiam integritatem perdi neceſſe eſt, quod ventriculo laborante non facile accidit. Et is color eſt quaſi citrinus vel viridis, ſicut piſtacia. Signumque hoc ſępe tam certum eſt, vt alijs opus non ſit.

Cauſſę quoque, quę pręceſſerunt, conſiderari poſſunt, quę calidum natiuum diſſipate vel extinguere valent, calidorum ſcilicet, vt vini meracioris, vel ſpiritus vini vſus nimius, febris ardens, magnę ſanguinis euacuationes, vſus & potus medicamentorum refrigerantium, & ſimiles.

Signa autem Intemperierum & cauſſarum ſupra ſunt propoſita.

Prognoſtica.

1. Etiam epate male affecto hominem mori contingit, ſed ferè longiori temporis ſpatio, atrophia ſcilicet. Galenus, 5. *de loc. affect. cap. 1.* Prognoſtica.

2. Si imbecillitas epatis ex frigore maior ſit hydrops ſequitur, niſi maturè occuratur. Sępe corrupto in epate ſanguine febris excitari ſolet, etiam frigida epatis intemperie. Interdum ſanguis ille vltrò è naribus profluit, aut ex vtero, aut ex hęmorrhoidibus, natura illum eò ablegante.

3. Quando in epatis imbecillitate alui excrementa in ſuccum quidem commutata liquida tamen euacuantur, ἀναδόσει ad epar imperfecta, vel non omnino contingente, ſi venter malè affectus non eſt, attracticem facultatem epati debilem eſſe opinandum eſt. Si verò loturę carnis recens mactatę ſimilia excernuntur, alteratrix & ſanguificatrix imbecilla erit.

4. Quibus epaticis ſputum cruentum ſiue ſub putridum ſiue bilioſum meracum, ſtatim lethale. Hippocrates, *lib. 6. Coac.* Quod accidit vel ob venarum imbecillitatem, vel quia ſanguis acrior redditur, & prauam qualitatem acquirit, ob quam calidi innati ſubſtantiam augent, & poſtea facilè venarum orificia aperit, aut etiam erumpit & erodit.

Indicationes & Curatio.

Qua ratione intemperies epatis & hinc pendens lęſa ſanguificatio curari poſſit, ſupra ſatis dictum. In imbecillitate verò epatis ex calidi natiui defectu maximè epar roborandum, nec tamen immoderatè calefaciendum, etſi affectio ſit frigida; ſicut nec refrigerandum, etſi à calore principium mali ſit, ſed ea vſurpanda, quę modicè ſaltem calefaciunt. Itaque alimenta medicamentis, & medicamenta alimentis ita miſceri & temperari oportet, vt citius in ſubſtantiam epatis conuertantur. Indicationes & curatio.

tantur. Itaque ea eligenda, quæ ſubſtantiæ epatis ſunt ſimilia, quibus aliquid admiſcendum eorum, quę intemperiei contractæ ſint contraria. Quapropter epata animalium hic ſunt vtilia, lupi, vituli, gallinarum, anſerum, teſticuli gallorum, cochleæ, paſſulæ, quæ aromatibus, præcipuè cinamomo, condiri poſſunt. Proinde in prima menſa tale aliquid ſemper dari oportet, poſtea ea quæ æger auidius appetit; modò non ſint prauæ ſubſtantiæ. Videatur Galenus, 8. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 8. Etſi verò in omni imbecillitate epatis calidi natiui ſit defectus, videndum tamen, à qua cauſſa ille ortum habeat. Ergo ſi à calida, vtilia ſunt cichoracea omnia, roſæ, item ſantala; & licet ventriculus ſit frigidus, tutus tamen vſus eſt cichorij ob amaritudinem. In frigida proſunt, agrimonia, abſinthium, quod bilioſos humores in epate abſtergit, ſimulque id moderatè roborat. Nam adſtringentia moderata eſſe debent; cum epar obſtructionibus facile ſit obnoxium. Vtile eſt & rhabarbarum, quod etiam bilioſos humores abſtergit & moderatè epar roborat. E. g. ℞. *Nardi celtic.* ʒ. vi. *abſinth.* ʒ. ij. *cinamom.* ʒ. ß. F. Puluis. Et ſi libet, addito *melle*. F. Electuarium.

Vtile eſt & Electuar. diarrhod. Abbatis, duplicato rhabarbaro. Efficax eſt & hoc Electuarium.

℞. *Paſſul. Corinth. mundat.* ℔. ß. Coq. in vini veteris ſ. q. & per ſetaceum traijciantur.

Poſtea adde *cortic. citri condit.* ℥. j. *ſpec. aromat. roſat.* ʒ. j. *diamargar. frigid.* ℈. ij. *pulu. corall.* ʒ. j. *conſeru. roſar.* ℥. j. *puluis iecoris lupi præpar.* ʒ. iij. *ſantal. omnium* ℈. ij. F. Electuarium, cuius ℥. ß. ſumat æger cum vino.

Vel: ℞. *Paſſul. mundat.* ℥. iij. *Croci* ʒ. ß. *calami aromat.* ʒ. ij. *bdelli* ʒ. j. *ſpic. Celt.* ʒ. ij. *terebinth.* ℥. i. *ſchœnanth.* ʒ. iij. *mellis* ʒ. ij. *vini q. ſ.* F. Electuarium.

Vtile eſt & medicamentum è ſucco malorum cydoniorum apud Galenum, 6. *de tuend. ſanit. in fine.*

Vel: ℞. *Epar vituli* nuper mactati vnum vel duo, conciſo adde *agrimoniæ* M. ij. *ſaluiæ, epaticæ nobilis* an. M. j. *veronic.* M. ij. *cinamom.* ℥. j. Affunde *aqua agrimon. & cichorij q. ſ.* Deſtilla per veſicam. Aut, quod commodius eſt, in vaſe clauſo ebulliant, & poſtea liquor percolatus præbeatur.

Peculiaris cuiuſdam imbecillitatis epatis ex calida & humida intemperie, quæ quibuſdam locis ſit vernacula & vſu ligni cotonei curetur, facit mentionem *Ioh. Schenckius lib. 3. obſ.* 14. è Cyriaco Lucio *de ligni cotonei natura, viribus & vſu*.

CAPVT II.

DE CACHEXIA.

Cachexia. CVm epatis imbecillitas & intemperies frigida ſi augeatur, in cachexiam & hydropem degenerare ſoleat, hoc loco de ijs agere placet. Et primò quidem cachexiam, ſiue malum corporis habitum quod attinet, quę via quaſi eſt ad hydropem ſeu eius initium, vt Paulus Ægineta, *libr.* 3. *cap.* 47. ſcribit; Eſt ea muſculoſæ carnis & cutis in nutritione vitium, quando partes hæ à naturali temperamento deficiunt, tertiam coctionem malè perficiunt, alimentumque omne aquoſum & corruptum eſt, vnde corporis naturalis color mutatur, qui ex albo palleſcit, ſeu vireſcit, & liuidus ac plumbeus euadit, ipſumque corpus molle, laxum & ſubtumidum redditur, & præcipuè palpebræ oculorum & facies inflatur, ac pedes intumeſcunt. Aetio, *tetrab.* 3. *ſerm.* 2. & 9. fit, cum corporis habitus in aquoſitatem diffunditur, & vniuerſi corporis moles laxior fit & mollior. Celſus, *libr.* 3. *cap.* 23. inter tabis ſpecies recenſet, quod in hoc affectu vitioſus & improbus ſanguis ab epate refrigerato gignitur, qui ſanguis corpus vtiliter nutrire nequit.

Pars affecta eſt totus corporis habitus, quo nomine partes imprimis intelliguntur, quæ primò oculis incurrunt, vt cutis & muſculi, etſi & internæ non planè excludantur.

Affectus ipſe eſt, cum intemperies corporis frigida & humida, tum ſymptoma in qualitate mutata ob coloris vitium, & molem corporis mollem ac nonnihil tumentem, à quibus equidem actiones corporis aliæ fere non læduntur in initio, in morbi tamen progreſſu actiones plurimæ offenduntur, acciditque nauſea, cibi faſtidium, & anhelitus fit difficilis.

Cauſſa.

Cauſſa huius mali eſt corruptus & vitioſus ſanguis, pituitoſus, plerumque crudus & ſeroſus, cui nonnun- Cauſſæ.
quam aliquid bilis aut humoris melancholici permiſtum eſt, vnde diuerſi colores præter naturam, liuidi, aut cum virore albicantes, aut ſimpliciter albi vel pallidi, fœtidi, oriuntur. Sanguis enim ille quanquam apponi & quadantenus partibus agglutinari poteſt: tamen ob nimiam cruditatem ijs perfectè non aſſimilatur, & præterea nutritio partium non fit pura & legitima, ſed malum ſi diutius protrahatur, in hydropem anaſarcam terminatur. Procreatur ille ſanguis maxima ex parte vitio epatis aut lienis, nonnunquam & ventriculi, aut etiam cerebri, vt nonnullis videtur. Dum enim epar aut imbecillitate laborat ex intēperie frigida & humida, aut obſtructione continua, aut ſcirrho, aut impuritate ex humoris corrupti affuſione, quo epatis ſubſtantia facilè labefactatur, vitioſum & impurum ſanguinem gigni neceſſe eſt, qui pro diſſipata vtili corporis ſubſtantia inutiliter reponitur. Idem & frigidam & humidam, qua præditus eſt, intemperiem toti corpori imprimit, vnde eius nutritionem vitiari neceſſe eſt.

Ad huius vitioſi ſanguinis in epate generationem facit ventriculus, ſi imbecillis ſit, aut prauis alimentis & humoribus refertus. Dum enim vitiata his de cauſſis prima coctio non corrigitur in ſecunda, etiam praua in toto corpore fit nutritio.

Cerebri etiam vitio idem accidere ſtatuitur, quando materia frigida pituitoſa extra cranium inter cutem & muſculos deſcendens in ſubcutaneis partibus collecta tumorem mollem producit, vel è venis capitis & cerebri in totius ambitum defluit. Verùm etſi tales catarrhi à cerebro defluentes variorum dolorum in ambitu corporis cauſſa eſſe, & particulares in partibus externis tumores excitare poſſint: tamen quod totum corporis habitum occupare poſſint, non eſt credibile. Ergo potius ex viſceribus nutritioni dicatis malum ortum trahit.

Obſeruatione tamen dignum eſt, cachexiam etiam originem habuiſſe ex renum vlcere in calculoſis, quando purulenta materia propter vreterum obſtructionem in renes regurgitans & ſanguinem inficiens totum habitum corporis inquinauit.

Hinc ad cachexiam inducendam faciunt omnia, quæcunque epar imprimis, & habitum corporis refrigerare & humectare poſſunt, & in cauſſa ſunt, vt pro ſanguine probo frigidus, impurus, & multis excrementis, præcipuè ſero, abundans generetur, ſiue eæ cauſſæ ſint internæ, ſiue externæ. Pertinent huc morbi diuturni, & imprimis qui epar & lienem lædunt, vt febres diuturnæ, epatis & lienis obſtructiones pertinaces, tumores duri, ſcirrhoſi, ſuppreſſæ euacuationes menſium & hæmorrhoidum, nimia ſanguinis per vulnera, menſes, hæmorrhoides, nares; vel alterius materiæ, vt in diarrhœa, dyſenteria, ac colica affectione; longa euacuatio, vnde caloris natiui magna fit in corpore diſſipatio: carceres & loca ſubterranea, ſi quis diu in eis viuere cogatur.

Corripiuntur maximè hoc malo ſenes, ob imbecil-
litatem

ſitatem caloris natiui,& mulieres ob retentionem menſium, ſicut & pueri, ob facultatis vitalis imbecillitatem & ingluuiem ac voracitatem, qua de cauſſa facilè in obſtructiones epatis & lienis incidant. Qui verò in vigore ſunt ætatis, minimè in cachexiam incidunt, niſi magna ſit cauſſæ vehementia, vel lue venerea afficiantur, quæ & ipſa inter cauſſas cachexiæ numerari poteſt.

Lues venerea cachexiæ inducit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur hoc malum ex colore naturali corporis, vt antea diximus, mutato in album, palleſcentem, liuidum, & plumbeum, & corporis habitu ſubtumido & molli, qui tumor & inflatio quaſi præcipuè circa oculos in facie & genis ac pedibus & manibus conſpicitur. Humores enim aquoſi & ſeroſi illi grauitate ſua ad pedes deſcendunt, pedeſque ac manus à caloris fonte remotiores ſunt; facies verò & genæ, ac imprimis palpebræ & circa oculos partes laxiores ſunt, & humores ſeroſos facilius recipiunt. Scrotum etiam interdum atque inguina intumeſcere incipiunt, & tum hydrops in principio eſt. Æger ad omnes cum corporis tum animi motus lentus ac tardus eſt, minus quoque expeditè reſpirat. Et in principio quidem coctiones cibi impediuntur, manente tamen appetitu, poſtea verò *ἀνορεξία* accedit, teſte Aetio, corpuſque ita imbecillum redditur, vt crura inter eundum vacillent.

Quod ad ſigna cauſſarum, ſi vitio epatis, lienis aut ventriculi hoc malum accidat, præceſſerunt cauſſæ, à quibus partes illæ labefactatæ fuerunt; ſin minus, à prauitate alimentorum habent, ob victus rationem prauam, quæ & ipſum ventriculum, epar & viſcera corrumpere ſolet.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Cachexia malum non contemnendum eſt, cùm ſi diutius duret, teſte Aetio, *tetrab 3. ſerm. 2. cap. 29.* Imò ipſa experientia teſte, in hydropem, qui Anaſarca dicitur, degeneret; ideoque cura maturanda.

2. Curationem tamen admitti, niſi ſit a pulmonis hydrope, aut morbo aliquo acuto, aut à præſtantioris alicuius viſceris apoſtemate, aut ſcirrho confirmato, aut alio morbo incurabili.

Indicationes.

Indicationes.

Materia vitioſa euacuanda eſt. Cauſſa, quæ humorem illum vitioſum, & ſeroſum generat, tollenda, ideoque epar aut viſcus aliud materiam generans & ſuppeditans ab intemperie frigida & humida vindicetur, roboreturque. Si à tumore duro viſceris alicuius fiat, is curetur. Si ex ſuppreſſione alicuius euacuationis, illa prouocetur. Si ex nimia euacuatione, calidum natiuum conſeruetur, & quod diſſipatum eſt, inſtauretur. Habitus verò corporis curatur calefaciendo & exiccando, ne materia intrò conuerſa, viſcera & partes nobiliores lædat. Cauſſæ externæ & imprimis habitatio in locis frigidis & humidis, aut ſubterraneis, tollantur & mutentur.

Curatio.

Curatio.

Ideoque ſi epar refrigeratum ſit, ex caloris natiui diſſipatione, phlebotomia non opus eſt, cum corpus magis refrigeret. Si verò ex caloris natiui ſuffocatione, ob ſuppreſſam aliquam ſanguinis euacuationem, ſeu menſium, ſeu hæmorrhoidum, ſanguis mittendus, vt docet Auicennas, 3. *Can. fen.* 14. *tr.* 4. *cap.* 10. & Paulus Ægineta, *libr. 3. cap.* 47. ſed parce & per vices ad tertium vel quartum diem. Nonnulli quidem in brachijs potius venas aperiendas cenſent; quod, vbi adhuc alicuius plethoræ notæ adſunt, vt non planè improbamus: ita eidem indicationi & ſcopo per venarum in cruribus ſectionem ſatisfieri poſſe putamus cum ſubita & confertim facta ſanguinis euacuatione hic opus non ſit, & venæ hæ apertæ eandem etiam præſtare poſſint, & ſanguini ſuppreſſo conſuetum motum iterum concilient.

Medicamenta verò hic conueniunt, quæ ſupra *de intemperie epatis frigida & humida* propoſita ſunt, & deinceps *de Hydrope Anaſarca* tradentur. cum quibus affectibus cachexia cognationem habet. Praui tamen humores, qui in corpore redundant, prius euacuandi ſunt, poſtquam, ſi opus eſt, fuerint præparari. Verum non vſurpanda fortia purgantia, ne imbecillæ corporis vires amplius proſternantur, & calidum natiuum debilitetur, ſed lenia adhiberi debent & per vices humores expurgari. Et quia imprimis ſeroſi humores hic redundant, euacuari illi & educi debent, tam per aluum, quàm per vrinam ac ſudorem, ijs medicamentis, quæ poſtea *de Hydrope* proponentur. Vomitus etiam ſæpè ad antecedentis cauſſæ ſublationem multum poteſt.

Purgatio. Vomitus.

Corpore euacuato ad ventriculum & epar roborandum & humores abſtergendos vtiliſſimum eſt abſinthium, quocumque modo ſumptum.

Roborantia & laxantia.

Vtiles ſunt & hæ pilulæ, quæ ſimul laxant:

℞. *Spec. dialacca vel diacurcum.* ℈. iv. *Rhabarb. elect. mechoacan.* an. ʒ. j. *ſpec. diarrhod. Abbat. galang.* ana ℈. i. Cum *ſ. q. ſyrupi de abſinth.* F. Pilulæ è ʒ. j. xxx. de quibus quarto quoque die 24. ſumantur mane ieiuno ſtomacho.

Vel: ℞. *Spec. dialacca. diacurcuma* an. ʒ. j. ß. *Diarrh. abb.* ℈. j. Cum *extract. abſinth.* F. Pilulæ.

Proſunt quoque *trochiſci de abſinthio, de rhabarb. de lacca*, addito *pulu. rhabarb.* & *agaric.* & pauxillo *ſpec. diarrhod. Abbat.*, qui cum *ſyrupo byzantino* vel *de eupatorio* exhibeantur; aut ex ijs fiant pilulæ cum *extract. vel ſucco abſinthij*; De quibus ſingulis diebus mane quatuor vel quinque ſumantur.

Vtile etiam ſunt *ſpecies dialacca & diacurcumæ.*

Commendant nonnulli & hunc puluerem, cuius cochlear. j. paulò ante cibum ſumatur.

℞. *Inteſtin. gallinar. cum interna ventriculi tunica à carne ſeparatorum & vino albo ablutorum* ℥. iij.

Comburantur in furno & *vino albo* & *aqua abſinthij* extinguantur.

Deinde addatur cuilibet Vnciæ cineris, *galangæ, cinamom.* ana ʒ. j. *croci* ℈. j. *caryophyll.* ʒ. ß. *epatis lupi præpar. & in puluerem redacti* ʒ. vi. *ſacchar. roſat. tabulat.* ℥. j. F. Puluis.

Eſt & hic puluis ſatis efficax, & inde cachecticus dicitur.

Puluis cachecticus.

℞. *Limaturæ chalybis q. ſ.* Irroretur *aqu. abſint.* vel *fraxini*, in quibus *eorundem ſales* diſſoluti ſint, Relinquatur tamdiu, donec rubiginem contrahat.

℞. *Huius croci* ℥. iij. *C. C. vſti præpar.* ℥. ß. *magiſterij corall. perlar.* an. ʒ. j. ß. *cinamom.* ʒ. ß. *cryſtall. tartari* ʒ. j. *ſacchar. q. ſ. ad dulcedinem.* F. Puluis, cuius doſis ʒ. j. Laudatur & hic minus operoſus puluis.

℞. *Chalyb. præpar.* part. j. *caſſiæ lign.* part. ij. *ſacchar. alb.* part. iv. Fiat Puluis, cuius ℈. j. bis quotidie detur.

Efficax eſt & hoc vinum chalybeatum, præcipuè in pertinaci viſcerum obſtructione & menſium ſuppreſſione, vnde cachexia ortum habet.

℞. *Limatur. chalyb.* ℥. iij. ß. *vini albi* ℔. iv. Infundantur ad dies 8. in vitreo vaſe bene clauſo ad ſolem vel locum calidum, quotidie aliquoties agitando. *Huius vini* dentur ℥. vi. vel ℥. viij. 4. horis ante prandium, ſumptoque eo æger ambulet horas duas, ſi vires ferant, greſſu concitatiore. Detur 15. vel 20. diebus. Cùm exhibetur, neceſſe eſt vas nonnihil agitare, vt ſubſtantia ipſius chalybis vino permiſceatur. Quoties cyathus vnus effunditur, toties tantundem vini affundatur, donec medietas chalybis abſumpta videatur. Poſt nihil amplius addatur.

Si vitium ſit in partibus nutritioni inſeruientibus cauteria, præſeruationis ab hydrope gratia, in cruribus vtiliter affiguntur, priuſquam inſigniter ea intumeſcant.

Cauteria.

Si autem à ſuppreſſa aliqua conſueta euacuatione

cache-

cachexia ortum habeat, ea omni modo promouenda, ſimulque medicamenta cachexię inſeruientia vſurpanda. Itaque hic valde vtiles ſunt *pilulæ primo loco propoſitæ*.

Quando cachexia ab immodica aliqua euacuatione contingit, corpus reficiendum bono alimento, partes refrigeratæ calefaciendæ, & habitus corporis paulatim exſiccandus, eparque imprimis roborandum. Si à lue venerea originem trahat, ei morbo primò occurrendum.

Diæta.

Diæta.

Aer eligatur ad calidum & ſiccum vergens; vitetur humidus, paluſtris. Cibus, quantum vires ferunt, tenuis ſit, (cum abſtinentia hic multum proſit) ac exiccandi vi præditus, boni ſucci, facilis concoctionis, qui condiatur *cinamomo, caryophyll croco & ſimilibus*. Minus lautè viuentes homines porro, allijs, ſinapi, & omnibus, quæ attenuandi vim habent, vtantur. Ab omnibus vero frigidis, craſſis, lentis & qui ſunt difficilis concoctionis, æger abſtineat, imprimis vero ea vitet, quæ multum aquoſi humoris continent, ac propterea aquoſum & ſeroſum ſanguinem gignunt. Galenus, 1. *de aliment. facult. cap.* 18. ſcribit; quibus aquea in carnibus cachexia eſt, ijs lens in cibo vtiliter præbetur. Temperata enim eſt in caliditate & frigiditate inſigniter autem adſtringit, & in ſecundo ordine exiccat. Cæterum aridis & ſquallentibus, eodem Galeno teſte, admodum damnosè exhibetur. Vinum ſit album, tenue, odoratum; aquæ vero potus planè vitandus. Aluus ſit aperta. Corpus tempeſtinè & moderatè exerceatur. Mæror animi vitetur. Somnus non ſit nimium longus, nec diuturnus: Venus damnatur. Frictiones ſiccæ fiant cum linteis crudis. Paulus vſum aquarum aluminoſarum magiſque nitroſarum & ſulphurearum laudat.

CAPVT III.

De Hydrope à ſanguificatione læſa, in genere, & De Aſcite.

Hydrops.

AFfectus, qui Græcis ὕδρωψ & ὕδερος nominatur, & inde Celſo, *lib.* 3. *cap.* 22. morbus hydropicus, Latinis aqua intercus, & aqua inter cutem; Germanis, die waſſerſucht, ab aqua nomen accepit, & in genere aquoſi & ſeroſi humoris abundantiam & collectionem ſignificat, ob quam corpus vel pars eius præter naturam intumeſcit. Nomen autem hoc vſurpatur vel *μετὰ προσθήκης*, nomine partis addito, vt hydrops capitis, qui vulgo hydrocephalus nominatur, de quo *lib.* 1. *part.* 1. *cap.* 28. actum; Hydrops pulmonis & pectoris, de quo *lib.* 2. dictum; gutturis, cuius itidem *lib.* 2. mentio facta, Vteri, de quo Hippocrates, 4 *de morb. & lib. περὶ γυναικείων*. Aetius, *lib. vlt. cap.* 97. Auicennas, 24. *tert. tr.* 4. *cap.* 25. Fernelius, *lib.* 6. *de part. morb. & ſympt. cap.* 15. Guilielmus Fabricius, *cent.* 2. *obſeru.* 563. brachij, de quo D. Horſtius *lib.* 7. *de hiſt. mirab.* Manus, cuius exempla in duobus iuuenibus vidi: Vel abſolutè & ſimpliciter, & totius corporis, aut certè abdominis tumorem ab humore aquoſo ſignificat. Verum de particularibus iſtis aquæ intra partem collectionibus ſuis locis diximus & dicemus; hoc loco de eo ſaltem hydrope agemus, cùm vel totum abdomen, vel vniuerſum corpus à materia ſeroſa & aquoſa intumeſcit.

Hydrops dupliciter conſideratur.

Hydrops autem hoc modo ſumptus dupliciter conſideratur, vel vt tumor abdominis aut totius corporis, & morbus in mala compoſitione & magnitudine aucta, vel vt ſymptoma, quod læſam ſanguificationem ſequitur, qua ratione etiam hoc loco præcipuè *de hydrope* agemus. Cùm verò & alij ſint abdominis tumores, quibus etiam nomen hydropis tribui ſolet, de ijs infra *ſuo loco* dicemus.

Hydropis differentiæ.

Eſt autem hydropis huius differentia quædam. Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut. t.* 3. duas hydropis ſpecies recenſet, vnam, quam ὑποσαρκίδιον, alteram quam μετ' ἐμφυσημάτων nominat. Verum Galenus hanc diſtinctionem, vt inſufficientem, ibi reprobans, triplicem hydropem ſtatuit; vnum ἀσκίτην, in quo totus venter inferior liquore aquoſo & ſeroſo impletur, vt inſtar ἀσκοῦ ſeu vtris pleni turgeat: alterum τυμπανίτην dictum, in quo locus ille flatu craſſo imprimis turgidus redditur, manuque percuſſus tympani ſonum edit, qui Hippocrati, ξηρὸς ὕδρωψ: tertium ἀνασάρκαν, ὑποσαρκίδιον aut λευκοφλεγματίαν, in quo vniuerſa corporis moles per carnem & ſub carne humore albo & pituitoſo ſuffuſo tumida apparet. Aretæus quidem, *libr.* 2. *de cauſſ. morb. diut. c.* 1. inter ἀνασάρκαν & λευκοφλεγματίαν diſtinguit, quod hic ex alba pituita, craſſa, & frigida in epate genita, ille ex carnium in humorem ſanguineum, aquoſum & tenuem reſolutione oriatur. Verum ab alijs hi affectus non diſcernuntur, neque etiam neceſſaria aliqua, cur id fieri debeat, cauſſa ſuppetit. Ferè a. hæ materiæ miſcentur, vt raro ſit aqua ſine flatu, & flatus ſine aqua in abdomine; atque iſta de cauſa forſan Hippocrates vel autor *lib.* 4. *de rat. vict. in acut.* ſub Tympanite Aſciten complexus eſt. Ex eo tamen, quod abundat, appellatio ſumitur, & cum parum flatuum eſt, Aſcites appellatur; cum v. copioſus flatus cum aqua exigua; tympanites. Plerumque tamen aqua abondat.

Aſcites præcipua eſt hydropis ſpecies.

Ideoque ſi accuratè rem æſtimare velimus, rectè ſcripſit L. Iacchinus, *in* 9. *Rhaſis cap.* 22. præcipuè hydropem dici Aſciten, cæteras v. ſpecies per huius ſimilitudinem. Et proinde cum ſi quis abſolutè hydropicus appellatur, Aſcite laborare intelligatur, cum Aſcites præcipua ſit Hydropis ſpecies, & dum ſcriptores abſolutè Hydropem nominant, hunc ferè intelligant, de eo primo loco dicemus, & quæ in genere de Hydrope dici poſſunt, in illius tractatione proponemus; poſtea verò etiam differentias reliquas addemus.

De Hydropis Aſcitæ natura & cauſſis.

Hydropis Aſcitæ natura.

Eſt autem Aſcites tumor abdominis, cui & femorum ac pedum, nonnunquam & ſcroti tumor accedit, ab humore aquoſo & ſeroſo in abdominis capacitate collecto ortum habens.

Materia Aſcitæ vbi colligatur.

Subiectum huius tumoris eſt abdomen præcipuè, qua ratione ab aliarum partium, quibus hydropes particulares accidere poſſunt, tumoribus, eiuſmodi tumor differt. Et quidem materia Aſcitę colligitur in illo ſpatio, quod eſt inter peritonæum, omentum & inteſtina, ſeu, vt breuiter dicam, in abdominis cauitate, & quidem tanta copia, vt non ſolum abdomen valde extendat, ſed & diaphragma comprimat, imò in thoracis cauitatem tranſſudet, vnde difficultas ſpirandi, ac aſſidua tuſſicula exiſtit, pars etiam aliqua ad crura & pedes deſcendit, pars ſcrotum occupat, vnde & hæ partes intumeſcunt.

Cauſſæ.

Proxima tumoris huius cauſſa eſt humor, maximam quidem partem aquoſus, & hinc ſua natura frigidus, qui tamen multas partes ſalſas continet, vnde calorem quoque participat quem etiam contrahit è viſcerum vicinia, imò temporis diuturnitate putreſcit, quod febris inſequens & ſitis, à vaporibus ſalſis ac putridis os ventriculi petentibus excitata oſtendit.

Cadauer hydropicæ veſicis intus oppletum.

Accidit tamen, quod hic non prætereundum, vt interdum aqua non in cauitate abdominis, ſed veſicis quibuſdam, partibus ventris inferioris intus adnatis, includatur. Cuius rei hiſtoriam recenſet Mauritius Cordeus *comm.* 5. *in libr.* 1. *de mulier.* vbi ſcribit, Anno 1567. 8. Martij mulierem quandam hydropicam Lutetiæ mortuam eſſe, in cuius euiſcerato cadauere nulla capacitas, id eſt, nihil cauum deprehenſum fuit, in quo

non

non veſica pendebat loco illi exactè æqualis & conformis, qui ſuo ambitu ipſam contineret. Locos autem cauos dicit fuiſſe, non veſicam tantùm, renes, vterum, ſed & ventriculum, inteſtina, cor, pericardium & id genus reliqua, è quibus, prout tam intus, quàm foris cuique locus obtigiſſet, cyſtes pendulæ conſpiciebantur aqua citrina oppletæ, & ſine omni fætore, etiam poſt 20. diem. Nec partes ſupernas exceptas fuiſſe ad iugulum vſque, ſicut neque epar, neque lienem. Et ſi quis vniuerſas in numerum redegiſſet, 800. numero ſuperaſſe ſcribit. Harum porrò fabrica fuit huiuſmodi, vt binæ eas membranæ conficerent, vna candicans interior, altera fuit tunicæ ventriculi ſimilior, tenuior aliquantum, ſed ei concolor. Non abſimilem hiſtoriam recenſet Schenckius, *libr. 3. obſ.* ex communicatione D. I. Eichholtzij. Anno 1581. fæmina quædam plebeia annorum circiter 40. pro hydropica habita mortua eſt. Eius cadauer cùm aperiretur, aqua nulla in cauitate abdominis reperta eſt, vt nec flatus vllus, ſed inteſtina vna cum reliquis viſceribus anguſto ſpatio contenta apparuerunt. Ipſum verò abdomen à cute ad peritonæum quaſi alba pinguedo duntaxat contextum videbatur, nulla muſculorum carnea ſubſtantia interpoſita, ſed veſiculis crebris maioribus minoribuſque aqua limpida refertis inuicem cohærentibus. Cætera à naturali conſtitutione haud multum variarunt. Omentum tamen per exiguum vix inteſtina contegebat. Epar albicans forinſecus magnitudine & mollitie ſua competenti erat. Quæ proculdubio acciderunt, ſeroſo humore cum ſanguine ad capillares venas, quæ viſceribus & partibus ventris inferioris inſeruntur, delato, ibique exitum quærente, quem cùm ob denſitatem membranarum non inueniret, veſiculæ hæ fuerunt excitatæ.

Sed hæc rariora ſunt; cùm verò frequentiſſimè aqua in abdominis cauitate contineatur, de cauſſis, loco & modo, quo generatur, & vijs, quibus in abdominis cauitatem penetrat, dicendum.

Aqua Hydropicorũ vbi generetur. Locus vbi generatur, eſt officina ſanguificationis, aut, vt clarius dicam, locus inter ventriculum & renes, per quos aliàs naturaliter ſerum euacuari ſolet. Ibi enim vitioſus ſanguis generatur, & ſeroſus humor colligitur, vbi bonus generatur, & ſerum nondum à ſanguine ſeparatum eſt. Officina autem primæ ſanguificationis eſt epar, & proinde plerique in epate primò aquam illam hydropicorum generari ſtatuunt. Et omnino hoc credo eſſe verum de hydrope Anaſarca. In ea enim hydropis ſpecies ſanguis frigidior & aquoſior generatur, & per omnes venæ cauæ ramos diſtributus, facit, vt tertia coctione fruſtrata corpus totum tumidum & aqua quaſi ſuffuſum reddatur. De hydrope verò Aſcite, vt & Tympanite, aliter ſentiendum puto. Etſi enim & in his hydropis ſpeciebus epar tandem afficiatur: tamen non tàm ipſum humorem ſeroſum generat, quam à vicinis partibus accipit, & a circumfuſo humore læditur. Quin potius plurimum ad hydropem contrahendum Lienem facere puto qui ſuo modo etiam ſanguinem generat, vt & venas meſaraicas, quæ chylum ad Lienem & epar deuchunt, & ſanguinis coctioni ſuo modo inſeruiunt. Et in hydropicis poſt mortem epar ſaluum repertum fuiſſe, Medicorum obſeruationes docent, ſicut ex ijſdem conſtat, lienem malè affectum & ſcirrho laborante hydropi originem dediſſe. Docet id expreſsè Hippocrates *libr. 1. & 4. de morb. mulier.* Imò meſaraicas etiam non rectè ſuum officium facientes hydropi cauſam dare, multa docent, atque inde fit, vt poſt quartanas & alias febres diuturnas interdum hydrops ſequatur. Atque inde proculdubio factum, quod Hippocrates, *2. prorrhet.* hydropem diuiſit in eum, qui eſt ab epate, & qui ab Ilibus ſeu inanibus locis: Incipit, inquit, plerumqne hydrops, ab inani parte ſeu Ilibus, vel ab epate. Per *κενεῶνα* intelligit illas partes, quæ extremis coſtis thoracis ſubiacent,

An in epate?

& tamen ab epate differunt. Et proculdubio per hydropem ab epate intellexit Anaſarcam; per hydropem ab Ilibus Aſciten & tympaniten. Verùm ea de re infrà plura, *quaeſt. 1.* dicentur, & patebunt etiam ex ijs, quæ iam de cauſſis collectionis humoris ſeroſi tradentur.

Cauſſa collectionis humoris ſeroſi in hydrope. Iam enim porrò quærendum, ob quam cauſſam hiſce in locis humor ſeroſus colligatur: Nos hoc loco eam, quam maximè probabilem putamus, ſententiam proponemus, plura poſtea, *quaeſtione 2.* addemus.

Primò autem hoc certum eſt, ſi ſerum per renes euacuatur, hydrops non generatur. Nam videmus multos, qui magnam aquæ, cereuiſiæ vel vini copiam ingurgitant, & ſæpe vno die plus exhauriunt, quam aliquot diebus ab hydropicis bibitur, & tamen nihil mali pati, dummodò aqua per vrinam, vt fieri ſolet, vel etiam per aluum liquidiorem excernatur. Contra videmus hydropicos omnes vrinas reddere paucas, &, ſi paulo liberalius bibant, maximè offenduntur. Quod autem ad renes in hydropicis vrina non peruenit, cauſſa non eſt ſola anguſtia venarum ab epate ad renes, quæ Eraſiſtrati opinio fuit, quam Galenus, *5. de loc. affect. cap. 7.* non immeritò reiecit. Nam ſi ſanguis, qui craſſior eſt, quàm ſerum, epar tranſit, & in venam cauam ac proinde in totum corpus ad eius nutritionem diſtribuitur, certè ſerum, quod tenuius eſt, vena etiam penetrare poſſet.

Neque etiam, quæ vulgata opinio eſt, ad ſanguificationem læſam, ob quam pro bono ſanguine in epate aquoſus generetur, in Aſcite & Tympanite recurrere licet. Neq; enim ſemper Epar afficitur, vt dictum antea, & poſtea *quaeſt. 1.* dicetur, ſed ſępe in hydropicis ſaluum reperitur, etſi morbi progreſſu ab aqua circumfuſa lædi poſſit. Etſi epar ſanguinem aquoſum generaret, non tantum abdomen & partes ventris inferioris intumeſcerent, ſed ſanguis ille aquoſus in vniuerſum corpus diſtribueretur, id quod in Anaſarca fieri concedimus.

Quia ergo neque ex ſanguificatione læſa, neque ex viarum, quæ ab epate ad renes ſunt, anguſtia collectionis humoris cauſſam petere licet, & nihilominus hydropici parum mingunt, & id quod ad renes tranſire debebat, in abdomine ſubſiſtit, cauſſa inter ventriculum, epar ac lienem quęrenda videtur, & res ipſa ſępe docuit, aqua hoc in loco ſubſiſtente, vbi auidius pota fuit hydropem excitatum fuiſſe.

Hydrops à largiore hauſtu aquæ & cereuiſiæ. Ita refert Carolus Piſo, adoleſcentem, cum in tertiana intemperantius bibiſſet aquam, ſub eius declinationem in Aſciten incidiſſe, ſed illum vnius tabulę Diacarthami vſu, aqua in abdomine reſtitante per aluum confertim reddita, breui ſanitati reſtitutum fuiſſe. Memini ipſe quoque puellam, cum in febri tertiana vehementer ſitiret, integram menſuram cereuiſię ſecundarię vno hauſtu ebibiſſe, & inde in hydropem incidiſſe, quę tamen gummi guttę & aliorum ſeroſos humores euacuantium vſu, aqua ſingulis diebus per aluum educta, ſanata fuit, nullo in epate vitio remanente, quę nunc etiam aliquot liberorum mater bene valet. Et ſępe meſſores, ac ij, qui in ęſtu aquam & cereuiſiam ſecundariam auidius bibunt, in hydropem incidunt, aqua in abdomine reſtitante. Itaque in talibus non euacuatur aqua & ſerum per renes, quia ad renes non peruenit, ſed in ventre & vaſis meſaraicis ſubſiſtit. Si autem porrò quęramus, vbi & qua de cauſſa ſubſiſtat, ea quę de vſu lienis, *in Inſtitut.* & ſupra *part. 4. capit. 1.* dicta ſunt, repetenda. Nimirum, vt Hippocrates, *libr. 4. de morb.* ſcribit; ſplen aquam ad ſe trahit ex ventriculo, & ſi plus traxerit, quam oportet, homo ſtatim affligitur, &, vt aperte & clariſſime hanc rem explicat Ariſtoteles, *lib. 3. de part. animal. cap. 7.* Lien humiditates ſuperfluas diuertit & attrahit è ventriculo, & concoquere eas poteſt, vt qui ſanguineus eſt. Quod ſi plus excrementi ſit, parumque caloris habeat lien, corpus prę

Cur ſerum in ventre ſubſiſtat?

alimen-

alimento immodico langueſcit, & propter confluuium hoc humoris ſæpe accidit, vt lienoſis ventres præduri efficiantur. Etenim ſerum & aquoſi humores omnes, vt *locis allegatis* dictum, non ad inteſtina & hinc per

Serum non omnem ad epar & venas emulgentes deferri.

meſaraicas via longa ad epar perueniunt, hincque ad venas emulgentes, ſed minor eorum pars; maxima verò pars è ventriculo per vas breue à liene attrahitur, & hinc per arteriam ſplenicam in cœliacam, mox à trunco aortæ arteriæ per emulgentes arterias ad renes deriuatur. Patet id ex eo, quod qui largius bibunt, aquoſum quod eſt in potu, mox iterum emingunt, & qui acidulas vel aquas thermales ſæpe ad 9. libras ebibunt, eas mox intra tres horas per vrinam reddunt. Fieri tamen etiam poteſt, vt pars aliqua humoris ſeroſi in ramo meſenterico & ad portas ſubſiſtat. Ideoque hic epar & lienem non plane excludimus. Nam ſi viſcera hæc, præcipuè in parte caua, & quà rami portæ ad eam pertingunt, obſtruantur, vel ſcirrhoſa reddantur, ſerum non admittunt, quod ſubſiſtens ibi cumulatur & in vaſa reſtagnat. Vnde ſcribit Carolus Piſo: qui diſſectioni demortuorum hydropicorum attenderit, fatebitur vltro, tumorem aliquem viſceris alterutrius ferè vnam, certè frequentiſſimam Aſcitæ cauſſam eſſe. Addo precipuè in hydrope lethali: Sunt enim hi hydropes periculoſiſſimi & ferè incurabiles, cùm, vt ſcribit Hippocrates, 2. *prorrhet.* eum, qui ab hydrope conualiturus

Cur ſerum in Aſcite per renes non euacuetur?

eſt, *εὔσπλαγχνον* eſſe oportet, quod fit, ſi epate & liene ſaluo, vitium ſaltem eſt in vaſis meſaraicis. Atque ita quod per renes ſerum non euacuatur in Aſcite, cauſſa eſt, quod in venæ ſplenicæ præcipuè, vt & meſaraicæ, & forſan etiam in arteriæ ſplenicæ ramis ſubſiſtit, vt & in radicibus earum venarum circa caua viſcerum, & ad gibba viſcerum non penetrat, nec ad renes peruenire poteſt.

Quænam autem cauſſa ſit, quod his in locis ſubſiſtit ſerum, porro inquirendum. Cauſſa autem præcipua eſt, quod à viſceribus, imprimis liene, qui, vt ex Ariſtotele dictum, humiditates ſuperfluas à ventriculo attrahit, non omne attrahitur. Non attrahit autem lien, vel quia viæ non patent, vel quia facultas attractrix in eo labefactata eſt, vel quia obruitur nimia humoris attrahendi copia, vel quia plus attrahit, quam iterum euacuare poſſit. Prima nimirum & ferè frequentiſſima

Hydropis Cauſſæ.

hydropis cauſſa eſt obſtructio vaſorum ad lienem & epar è ventre inferiore tendentium à craſſis & multis humoribus, vel etiam ijs induratis, quod in alterutrius viſceris ſcirrho accidit. Quo modo ſæpe febribus diuturnis ſuccedit hydrops. Deinde læſa attractrice facultate colliguntur humores ſeroſi in hiſce locis, quia vel ipſa attractrix labefactata eſt, calore innato debilitato, ſiue per contraria alterantia, id eſt, inſignem refrigerationem à potu aut medicamento frigido, ſiue humido primigenio, quod caloris natiui fundamentum eſt, abſumpto, ſiue ſpiritu à calore influente denegato; (Vnde hydropem inducunt aquę frigidę, & potus alterius refrigerantis nimius vſus. Diſſipato calore & humido radicali abſumpto inducunt hydropem febres ardentes & diuturnę, potus nimius vini potentis, aut ſpiritus vini, & morbi alij, qui viſcerum calorem debilitant & abſumunt. Inſignes vero ſanguinis euacuationes hydropem inducunt, quod ſpiritus confertim exhauriunt) vel quia plus potus aſſumitur, quam attrahi poſſit, id quod euenit, cum quis, pręcipuè corpore prius calefacto, potum, & imprimis aquam, auidius ingurgitat. vnde accidit, vt aqua, cum tota attrahi à liene non poſſit, in vaſis ad eum tendentibus ſubſiſtat. Quò tandem & ipſum calorem viſcerum nimium referre poſſumus, ob quem ea, & pręcipuè lien, plus, quàm iterum euacuare & ad renes diſtribuere poſſunt, attrahunt.

Cauſſarum harum mentionem facit Hippocrat. *lib. 1. de morb. mulier.* vbi docet; ſi febris hominem detineat, ſitiſque valida corripuerit & biberit, Lienem aquam ad ſe trahere & intumeſcere. Deinde etiam ſine febre id accidit, ſi *καῦμα* ſeu incendium in ventre adfuerit, & in ſiti ſibi homo non temperet. Et *libr. 4. de morb. in fine* ſcribit Hippocrates, ſi lien ęgrotans (proculdubio intemperie calida laborans) potum ex ventriculo ad ſe trahit, hydropem ſequi, & in venis inferioris ventris aquam coaceruari.

Chylus in aquam mutari non poteſt.

Quę omnia ſunt longè probabiliora, quam ſi ſtatuamus, ſolùm ſanguificatione in epate lęſa tantum ſeri generari. Equidem in Anaſarca libenter admitto, chylum in crudiorem, & pituitoſum ſanguinem mutari; at in aquam totus mutari non poteſt. Neque enim cibus ſolidior in aquam mutari poteſt; neque ſerum, quod per vrinas naturaliter excernitur, & in hydropicis pręter naturam detinetur, in epate vel Liene primum generatur, ſed è ventriculo tranſmittitur & attrahitur, eſtque ille humor, qui bibitur & cibus admiſcetur. Vnde etiam obſeruatum, quoſdam hydropicos omnimoda à potu abſtinentia ſanitati reſtitutos fuiſſe. Et experientia atque ipſa corporis nutritio, & ſanguis, qui in venis etiam in hydropicis continetur, docet, chylum non in aquam, ſed in ſanguinem in aſcite mutari, & in hydropicis etiam, quicquid alimentarij eſt in chylo, ab epate attrahi & in ſanguinem mutari, ſeroſum verò & aqueum in primis vijs ſubſiſtere. Etſi enim vię illę, per quas ſerum ad lienem tranſit, non pateant: venę tamen meſaraicę patere poſſunt, vt chylus ad epar transferatur. Temporis tamen progreſſu ab aqua circumfuſa epar corrumpi, & ſanguificationem lędi, facilè concedo, quod etiam accidit, ſi epar ſcirrho detineatur. Vnde etiam tandem ſuperiores corporis partes cōtabeſcunt.

His ita poſitis, non difficile eſt, vias quoque inuenire, per quas ſerum in abdominis cauitatem perueniat, de quibus tamen non leuis eſt apud autores controuerſia, vt *quæſt. 3.* dicetur. Breuiter enim ſtatuimus, ſi ſerum copioſius in vaſis, quę inter ventriculum, lienem ac epar ſunt, colligatur, id, vaſis ſeu per *διαπήδησιν*, ſeu per *ἀναστόμωσιν*, ſeu per exeſionem & eroſionem apertis, in abdomen deſtillare, ibique colligi ac cumulari poſſe. Quę vię etſi in cadaueribus non pateant: tamen in viuentibus ſatis patulę ſunt, naturaque ijs, quoties libet, in *μεταστάσει* & *ἐκκρίσει* humorum feliciter vtitur, & ob eas corpus vniuerſum *ξύῤῥουν καὶ ξύμπνουν* eſt.

Quę autem vię illę ſint, apud autores non ſatis planum eſt. Hippocrates, 7. *Aph.* 55. earum mentionem facit, dum ſcribit; Quibus epar aqua refertum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, ac moriuntur. Quem aphoriſmum Galenus quidem ita explicat; Maximè inquit, epar obnoxium generandis in ea tunica, quę ipſum extrinſecus ambit, veſiculis aqua plenis, quas *ὑδατίδες* appellant Gręci: ſiquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus veſicis refertum. Si quando igitur acciderit, vt tales *ὑδατίδες* rumpantur, in eam peritonęi regionem aqua effunditur, quę eſt ſecundum *ἐπιγάστριον*. Verum etſi negari non poſſit, tales veſiculas aqua plenas in epate ac liene non raro inueniri, ſero, quo abundant, membranam epar ambientem diſtendente; tamen nec in omnibus hydropicis tales veſicę apparent, & in quibus ſunt, rarò rumpuntur, neque tanta aquę copia, qualis in hydropicis colligitur, per eas exſtillare poteſt. Neque etiam verbis Hippocratis conſentanea eſt Galeni explicatio; cùm Hippocrates non ex epate in abdominis cauitatem, ſed in omentum aquam erumpere ſcribit. Res verò per ſe plana eſt, & ipſe Hippocrates, 1. *de morb. mul. loco ſæpe allegato*, lucem huic rei affert, dum ſcribit: Lienem, ſi ab aqua intumeſcit, diſtribuere eam per venas corpori, & maximè in omentum, & loca circa ventrem & crura. Etenim ſi Epar aqua repletum fuerit, illa in omnes venę portę ramos, quorum inter ſe continuata eſt communicatio & confluxus mutuus, redundat; atque ita facilè in epiploi ſeu omenti venas per eum ramum, qui gaſtro-

epi-

epiploicus à recentioribus appellatur, fluere poteſt, vel etiam à Liene attrahi & in omentum per vtrumque ramum epiploicum erumpere. Atque ita viæ per quas aquæ hydropicorum in venæ portæ ramis & viſceribus vicinis collectæ in abdominis cauitate perueniunt, ſunt rami Epiploici & Gaſtroepiploici. Hi enim ſi tantopere humore aquoſo & ſeroſo replentur, vt illorum extrema pręcopia dehiſcant, vel quocunque modo aperiantur, ex apertis & dehiſcentibus venarum omenti orificijs guttatim aqua deſtillat in abdominis cauitatem, atque ibi collecta ventrem in tumorem attollit, & hydropem Aſciten generat.

Alij adhuc alias vias addunt. Fernelius equidem, *lib. 6. de part. morb. & ſympt. cap. 4.* ſerum in abdomen effundi ſtatuit, parenchymatis horum viſcerum continuitate ſoluta & fiſſa, exeſa, aperta, rupta ac dehiſcente eorum ſubſtantia. Adrianus Spigelius, *lib. 8. de corp. hum. fabrica.* viam antiquis & recentioribus adhuc ignotam addit, lobum ſcilicet exiguum in caua epatis parte iuxta portas vocatas ſitum, qui in ipſam omenti cauitatem totus reconditur, & longè tenuiore membrana, quàm reliquum epar, tegatur, vt credibile ſit, à leui iniuria eum facilè pertundi; imprimis cum ipſa ſubſtantia molliſſima ſit, & hoc lobo complures venæ cauæ propagines & ipſe venæ portæ truncus ſitus ſit, in quibus maior ſeroſi humoris copia, quàm in alijs epatis partibus coaceruari poteſt.

Platerus aliter quoque epate malè affecto hydropem excitatum fuiſſe obſeruauit in puella quadam, nimirum tumore fungoſo epati annato, è quo humor ſeroſus emanare potuit. Inſuper epate ac liene vlcerato adeo, vt ad eius ſuperficiem vlcera poſt inflammationes ſuppuratas vel tumores in abſceſſus deſinentes aperta relictaque ibi diu, ſæpe purulentas deiectiones mouentia, tandem hydropem effeciſſe ſcribit. Refert quoque huc lęſiones externas, & præſertim contuſiones, & duos ab equo in dextrum latus lapſos præcedentibus aliquandiu epatis & lienis ſymptomatibus quibuſdam, tandem hydrope correptos ac extinctos fuiſſe, ſcribit; idemq; à vulnere vlcus relictum & corruptiones ac putredines horum viſcerum efficere poſſe exiſtimat. Et omnino à vaſorum, viſcera in ventre inferiore, meſenterium ſcilicet, renes, vterum perreptantiū, ſoluta continuitate, iſq; ſeu per διαπήδησιν, ſeu per ἀναστόμωσιν ſeu per διαίρεσιν apertis, ſerum in abdominis cauitatem fundentibus, hydropem generari poſſe, ſupra dictum, & infrà, *quæſt. 3.* dicetur.

Verum frequentiſſima cauſſa proculdubio eſt primo loco poſita. Nam ſi ſerum in venæ portæ propaginibus per meſenterium & omentum ſparſis copioſius cumuletur, niſi ad inteſtina defluat, & alui fluxum excitet, ex his venis in abdominis cauitatem deſtillat. Cum enim vaſa iſta, quæ in omentum & vicina loca excurrunt, raræ texturæ ſint, ac Petitonæo tantum veſtiantur, facilè hinc per eorum orificia in ventrem aquam exſudat & exſtillat. Habet enim omentum ſe peræ inſtar, quæ portæ caudicem excipit, & in homine pro corporis proportione maximum eſt, ac venas innumeras è venæ portæ accipit, vt & arterias ex ramo cęliaco & meſenterico. Cumulatur autem ibi, vt ſupra dictum, ſi tranſitus illi è venis ſplenicis & meſaraicis ad Lienem impediatur. Quod fit præcipuè ob attractionem viſcerum læſam, fruſtratam vel impeditam, ob quam ſerum, quod partim chylo permiſtum, partim ab eo ſeparatum continuò à potu has vias pertranſit, ad ſe, vt par eſt & naturaliter fieri debet ac ſolet, non allicit, vnde ad renes peruenire non poteſt. Quod præterea etiam accidit ab obſtructione, quæ vel eſt in ipſis vaſis, vel etiam in viſcerum ſubſtantia, quod in ſcirrho epatis & lienis præcipue euenit.

Vt ergo iſta, quæ hactenus prolixius de cauſſis hydropis Aſcitæ diximus, in pauca contrahamus & cauſas etiam mediatas & remotas addamus, vbi ſerum copioſum in ramis venę portę ſubſiſtit, in omentum tranſit, per venas per id diſperſas, quarum orificijs apertis in cauitatem abdominis deſtillat. Colligitur autem ibi, quia vel à liene non attrahitur, vel quia via non patet.

Hinc cauſſæ mediatæ, & remotæ hydropis ſunt, quæcunque vel attractionem ſeri in viſceribus lædunt, aut calidum innatum extinguendo, aut ſuffocando, aut diſſipando, vel obſtructionem in vaſis & vijs illis, per quas tranſire ſerum debet, pariunt, vel faciunt, vt viſcera ſerum intempeſtiuè & nimium ad ſe trahant. Calidum innatum extinguūt Lienis & epatis refrigeratio à cauſſis externis & internis, vt nimius aquæ vel vini aut cereuiſiæ glacie refrigeratæ, præcipue poſt æſtum & corporis motum, è quo corpus incaleſcit, potus, alimenta frigida nimia copia ſumpta, qualia ſunt lactuca, cucumeres, melones, perſica & ſimilia, & quę a Pythagora dānata eſt Atriplex, quod hunc affectum facere putetur, vt Plinius, *lib. 20. nat. hiſt. cap. 30.* ſcribit. Partes etiam vicinæ refrigeratæ & malè diſpoſitæ affectionem ſuam epati ac lieni communicare poſſunt.

Suffocant & corrumpunt calorem natiuum conſuetæ per hæmorrhoides & menſes euacuationes ſuppreſſæ, de quo Hippoc 6. *Aph. 12. diuturnas curanti hæmorrhoides, niſi vna quapiam ſeruetur aperta, periculum aquæ intercutem vel tabis impendet.* Sanguis enim ille feculentus & impurus circa epar & lienem ſubſiſtens aut tumorem in ijs excitat, aut copiæ prauitate calorem natiuum eius extinguit & corrumpit. Calorem diſſipant & abſumunt euacuationes ſanguinis nimiæ per hæmorrhoides, mēſes & hæmorrhagiam narium; quanquam Galenus in mulieribus ob menſes nihil tale euenire ſcribat, quia ipſis conſuetæ ſunt, *de curand. rat. per ven. ſect. c. 19.* febres ardentes, diuturnæ, imprimis quartana, lentæ, longę, hecticę, καῦμα item & æſtus in venis meſaraicis, vt & dyſenteria & diarrhęa, item podagra, & dolor coxendicum longius; vini generoſioris & aromatici, vel Spiritus vini vſus, medicamenta item calida & fortia, imprimis purgantia.

Obſtructionem pariunt, quæcunque craſſos, & viſcidos humores ſuppeditant: quò pertinent quartanę longæ, quæ non ſolum calorem innatum debilitando, ſed & periculoſas viſcerum obſtructiones relinquendo, imo ſcirrhos viſcerum, hydropem inducunt. Quò referri poteſt & nimius aquæ confertim hauſtæ potus, vt totus à liene attrahi non poſſit, ſed neceſſario in primis vijs ſubſiſtat, & cùm ſibi, tùm quotidie affluenti humori ſeroſo aditum ad viſcera intercludat.

Tandem ad hydropem excitandam facit καῦμα illud & æſtus in venis illis circa lienem, ob quem ille auidius plus attrahit, quam vt iterum euacuare poſſit, qui ſimul ſitim excitat, in qua ſi a bibendo æger ſibi non temperet, facilè plus bibi quam euacuari poteſt.

Paracelſicorum de generatione hydropis opinio.

Paracelſicorum de hydropis generatione opinionem quod attinet, ſalem illi reſolutum cauſſam hydropis ſtatuunt; Verùm negandum quidem non eſt, humorem illum, qui in hydrope abundat, eſſe ſalſum; Verum hoc falſum eſt, quod in corpore antea coagulatum illud ſal fuerit & poſtea reſolutum. Etenim humor aquoſus hic, vt dictum cum cibo & potu ab homine hauritur, & in primis vijs cumulatur, ob cauſſas modò dictas, & ſemper liquidam naturam habuit, nunquam vero in corpore concretus fuit, vt ſal reſolutus merito appellari poſſit.

Abdomen rarò à ſola aqua diſtenditur.

Circa cauſſas tandem & hoc notandum, quod abdomen in Aſcite raro à ſola aqua diſtenditur, ſed plerumque flatus aliquid illi admiſcetur. Qua ratione autem flatus generentur, dicetur poſtea *de hydrope tympanite.*

Differentia.

Differētiæ.

Ex his, quæ hactenus de cauſſis hydropis Aſcitæ

dicta ſunt, apparet, non vnam eius eſſe differentiam. Etenim non ſemper lienis, nec epatis, nec vaſorum, quæ chylum ad epar & lienem vehunt, vitio hydropem produci diximus, ſed ſæpe his omnibus partibus ſaluis, in alijs partibus, vt in renibus, vreteribus, veſica, teſtibus muliebribus, in abdomine vaſe alicubi aperto, è quo ſeroſus humor in abdominis cauitatem deſtillare poteſt, hydrops generatur, vt antea dictum.

Cauſſæ continentis etiam quædam eſt varietas. Plerumque enim aqua illa eſt pallida & citrina; & vrinam refert, vnde etiam *das gelbewaſſer* nominant. Carolus Piſo tamen & Marcellus Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. lib. 4. c. 21.* Luteam & viridem obſeruauit, & Chriſtophorus Guarinonius. *conſult. 194* flauam in nigrum vergentem; Guilelmus Fabricius, *cent. 2. obſeru. 57.* loturæ carnium recens mactatarum ſimilem; Scholiographus, *ad cap. 39. lib. 1. de intern. morbis Hollerij* planè cruentam, & loturæ carnium ſaturatæ ſanguine ſimilem. Præterea aqua hæc nunc maiore, nunc minore quantitate abundat, vnde abdomen nunc plus, nunc minus intumeſcit.

Eſt etiam hydrops à colliquatione ſeu ſubitaneus ille hydropis ſtatus, cuius Galenus, *3. de ſympt. cauſſ. cap. 2.* & Petrus Salius Diuerſus, *de affect. part. cap. 9.* mentionem faciunt. Quæ duæ differentiæ poſtremæ etſi primariæ non ſint, & propterea plurimi nomine hydropis non dignentur; tamen ob particulares, quas habent, cauſſas, & curandi rationem à primaria illa ſpecie, de qua hic agimus, diſcernendæ ſunt. Sunt & accidentales differentiæ, vt quod nunc venter tantum, nunc cum ventre ſcrotum intumeſcit; nunc aqua ſaltem venter repletur, nunc ſimul flatus adeſt, vnde hydrops Aſcites alius eſt exquiſitus, alius minus exquiſitus; item alius eſt cum febre, alius ſine febre: alius recens, alius inueteratus; alius per ſe incipit, alius alteri morbo ſuccedit.

Signa Diagnoſtica Hydropis in genere.

Signa hydropis in genere.

Communis eſt omni hydropi pedum tumor, teſte Hippocrate & Galeno, *2 prognoſt. 2. & 3.* quia aquoſus humor pondere ſuo deorſum vergit; & pedes loco decliui ſiti ſunt, ac longiſſimè a corde diſtant, & ſuapte natura ſunt frigidi, oſſibuſque multis, neruis ac cartilaginibus, pauca verò carne conſtant. Maximè autem veſperi pedes tument, & à corporis exercitatione. Adeſt & ſpirandi difficultas, & vitioſus faciei color. De tumore tamen pedum notandum, in conualeſcentibus ſæpe cùm ex acutis, tum ex diuturnis morbis pedis intumeſcere ſine vllo inſigni periculo, modo maturè ſuccurratur. Accidit enim hoc ferè à ciborum copia, aut aliqua cauſſa externa. Nam calor natiuus cùm in ventriculo tum in epate languens, & antecedente morbo labefactatus tantum conficere non poteſt, quantum æger appetit ac aſſumit, aut etiam quantum corpori alenda opus eſt. Ideoque in concoctione illa imperfecta vapores craſſi excitantur, & crudi ac ſeroſi quid gignitur, quod ad pedes deſcendit, principio quidem ſine inſigni periculo, modo victus ratio rectè præſcribatur, & calor debilis roboretur; aliàs ſi nimio cibo viſcera continuò onerentur, ac multa cruda ac ſeroſa excrementa cumulentur, hydrops inde generatur.

Prognoſtica Hydropis in genere.

Prognoſtica hydropis in genere.

1. Hydrops quidem non ſemper difficilis curatu eſt, temporis vero progreſſu augetur vi cauſſarum & ſymptomatum in ſingulis huius mali differentijs. Quæ verò ſpecies periculoſior ſit, de eo autores alij aliter ſentiũt. Nos breuiter cenſemus, anaſarcam minus eſſe periculoſum; cum in eo, vt poſtea dicetur, virtus minus à naturali ſtatu, quam in alijs hydropis ſpeciebus, recedat, humorque eius continens cauſſa propius ad ſanguinis naturam accedat, quàm aquoſus humor in Aſcite & flatus in Tympanite. Præterea Anaſarca fit plerumque à crapula, & cibo nimis craſſo, vt pueris quandoque accidit, atque exercitio corporis intermiſſo, quæ cauſſæ minus rebelles ſunt. Atque has rationes experientia confirmat, rectèque ſcribit Leonhard. Iacchinus, *in 9. Rhaſis*; Ego à iuuentute perpetuò euentus ægrorum omnes obſeruaui, vidique cæteris paribus, ætate & robore, hydropes, qui Anaſarcæ dicuntur, facilius curari. Neque id multum refert, quod plures in Anaſarca partes afficiuntur, modò cauſſa ſit talis, vt facilè tolli poſſit. Falſum ergo eſt, quod ſcribit Ludouicus Mercatus, Anaſarcam & Aſciten ab æquali epatis vitio prouenire, cum, vt antea dictum, & poſtea *quæſt. 1.* dicetur, ab alia cauſſa aſcites, quàm anaſarca proueniat. De Tympanite & Aſcite res intricatior eſt. Verum ſi rem ipſam & cauſſas vtriuſque hydropis conſideremus, tympanitem aſcite periculoſiorem eſſe meritò ſtatuimus. Grauiorem enim cauſſam habet tympanites, quam aſcites, vt *poſtea* dicetur. Aliàs pro varia circumſtantiarum ratione fieri poteſt, vt aſcites tympanite ſit grauior. Ex. gr. Si ſcirrhus coniunctus ſit cum hydrope, quicunq; etiam ſit, curatu non ſolùm eſt difficilis, ſed impoſſibilis. Ideoque ne fallamur, comparatio ſemper inter ſimilia facienda, & omnes circumſtantiæ perpendendæ.

2. Omnis inueteratus hydrops, & qui habitum epatis iam corrupit, eſt periculoſus, teſte Aetio, vt & qui à ſcirrho epatis exiſtit. Facilius curatur, qui ab obſtructione & à cibi multitudine, vel a ſuppreſſis menſibus ortum habet, & qui à profluuio ſanguinis, niſi extrema acceſſerit refrigeratio.

3. Hydrops à duro lienis tumore minus periculoſus eſt, quàm à duritie epatis, teſte Auicenna.

4. Difficilior hydrops eſt, ſi ex alio morbo corpus labefactatum comprehendat. Breui enim homo moritur alio morbo diu afflictus. At vbi etiam aluus fluida fuerit, citiſſimè moriuntur & ſentientes & loquentes. Hippocrates, *4. de morb. in fine.*

Signa Hydropis Aſcitæ.

In Aſcite abdomen paulatim intumeſcit, hinc & pedes & ſcrotum; interdum tamen ab inferioribus tumor incipit, æger de latere in latus conuerſus murmur & fluctuationem quaſi aquæ ſentit, tumorque latus, in quod decumbit, ſequitur. Magnitudo abdominis maior eſt; Superiora verò gracila redduntur & contabeſcunt, niſi quod ad extremum manus interdum inflantur, cordis & corporis calore paulatim labefactato. Vrina pauca & ferè craſſa eſt; quia ſeri parum ad vias vrinæ tranſit, & paucum illud diutius ibi ſubſiſtit. Pulſus, ſecundum Galenum, *4. de cauſſis pulſuum cap. 24.* eſt paruus, crebrior, ſubdurus, cum quadam tenſione. Signa hydropis Aſcitæ.

Malo creſcente diſpnœa plerumque accedit inſignis, & tanta, vt ægroti erecti ſedere cogantur, ob aquæ copiam diaphragmati incumbentem, præcipuè cum æger decumbit; Sitis plerumque ægrum malè cruciat, & quò plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ quod accidit à ſeroſi & ſalſi humoris in abdomine copia, à quo & febris ſæpe excitatur continua & lenta. Seroſus enim ille humor diutius in abdomine contentus ſalſedine & acrimonia ſua, quam partim ex natura ſua habet, partim ex aliorum humorum admiſtione & corruptione, ob diuturnam in abdomine moram acquirit, viſcera, epar, lienem, renes, inteſtina, omentum, meſenterium, quę omnia in aqua illa fœtida & cadaueroſum quaſi odorem ſpirante natant, corrumpit ſenſim, & putrefacit, vnde in actionibus naturalibus varia ſymptomata & lentæ febres originem habent.

Cauſſarum verò ſigna quod attinet, omninò diligenter conſiderandum, vnde malum originem habeat, non ſolùm prognoſtici ergò, ſed & curationis gratia, quæ omnino partem affectam reſpicere debet. Fruſtra enim ſoli epati adhibentur medicamenta, cùm ab alia parte affecta principium ducit hydrops. Hippocrates, *2. prognoſt.*

gnoſt. aph. 2. & 3. & in Coacis lib. 6. ſ. 2. aphor. 27. & 28. ſec. diſtinct. Hollerij, qua ratione hydrops ab epate & liene diſcerni poſſit, docet. Loquitur tamen ibi ſolùm de hydrope, qui morbos acutos & febres ardẽtes ſequitur. *Quibus*, inquit, *ex ilibus ortum habet hydrops, ijs pedes intumeſcunt, & diuturna alui profluuia comitantur, quæ neque ventrem iuuant, nec dolores ſoluunt. At quibus ex epate, tuſſis facilè fit, pedes tument, aluus dura redditur, & ea vi, tumores circa ventrem fiunt, modo ſiniſtra parte, ijque rurſum quieſcunt.* Tumor quidem pedum omni hydropi communis eſt; alui verò ſiccitas, vt & tuſſis arida, ſeparat hydropem ab epate, ab altero, qui eſt ab ilibus. Nam proprium & peculiare hydropis ex inflammatione & æſtu venarum & partium in ilibus eſt alui profluuium pertinax, quod dolores non ſoluit, ſuccreſcente noua cacochymia ob cauſſam pertinacem. Prouenit autem hoc ob imbecillitatem venarum, quæ alimentum ad ſe trahunt: deinde ob alimenti corruptionem & continuam bilioſis excrementi euacuationem, cùm à putredine, cùm æſtu inteſtini ieiuni & meſenterij. Quibus accedere poteſt obſtructio ab humoribus putridis vel inflammatione, ob quam diſtributio alimẽti impeditur. A profluuio tamen nec tumor ventris, nec dolor imminuitur; cùm internus calor & intemperies hectica permaneat, quæ medicamentis purgantibus nimis exhibitis non ſolùm imminuitur, ſed eorum vſu mors ægro ſæpe acceleratur. Et quia diaphragma pars affecta comprimit, tuſſis illa arida adeſt.

Si autem epar calida diſpoſitione affectum hydropis cauſſa ſit, tuſſiendi cupiditas adeſt vel epate diaphragma propter tumorem comprimente vel detrahente, propter grauitatem. Alligatur enim epar fibris quibuſdam diaphragmati, quibus deorſum reuulſis vna diaphragma detrahitur, vnde difficultas ſpirandi & tuſſicula inanis excitatur. Aliàs etiam tuſſis in hydrope excitari poteſt, cum deſperato hydropi ea ſuperuenit, materia præ copia è ventre inferiore per occultos meatus in cauitatem abdominis penetrante. Deinde excremẽta ſunt pauca & ſicca. Venter enim, vt in prognoſticis dictum, nihil deijcit, niſi dura quædam, & coactus neceſſitate, & vt *in Coacis, lib. 7. ſect. 2. aph. 6.* ait, *quibus in morbo aliquo hydrops ſuperuenit, ijs alui ſicca & ſtercori caprino ſimilia egerunt, cum colliquatione mucoſa & vrina non bona.* Nam eorum, qui in hoc affectu diu morantur in aluo, pars ſeroſa in abdomen mittitur, reliqua à caliditate epatis exuritur & induratur. Talia verò excrementa non facilè loco mouentur & excernuntur, niſi medico aliquid moliente & clyſtere vellicante.

Verum tutiſſimum eſt, in hydrope cauſſas, quæ præceſſerunt omnes diligenter conſiderare, ſiue ſint externæ, ſiue ſint morbi & eorum cauſſæ. Etenim ſi quis aquam frigidam vel alium potum auidius exhauſerit eam in primis vijs ſubſiſtere & hydropis cauſſam eſſe credendum. Ita ſi quis quartana laborauit diuturna, in liene vitium eſſe, credibile. Scirrhi etiam viſcerum ſuis ſignis cognoſcuntur; ſed maturè explorandi, antequam venter valde intumeſcat, & tumor impediat, ne hypochondria tactu explorare poſſimus. Ita ſi quis alios etiam morbos perpendit, quos æger, antequam in hydropem incidit, perpeſſus eſt, facile etiam agnoſcet primariam hydropis cauſſam.

Et vt reliquarum cauſſarum & hinc dependentium hydropum (quos tamen aliàs hic explicare propoſitum non eſt) ſigna addamus, ſi à vaſe viſceris alicuius rupto proueniat hydrops, excretio ſanguinolenta, vel vomitus ſanguinis præceſſit. Si à rene exulcerato ſit hydrops, in vrina aliquid puris interdum apparet, mictio, quàm in cæteris cauſſis, longè parcior eſt, & ſæpe parciſſima, præſertim ſi vterque ren exulceratus ſit, cum maxima vrinæ pars in abdomen deſtillet, minima ad vreteres perueniat.

Si ab vretere rupto ſit hydrops, vt in calculi à renibus exturbatione, dolor inſignis ea parte perceptus fuit & malum hoc tum ſubitò oritur.

Si ab alia parte in abdomine affecta & ſerum in eius cauitatem fundente ſit hydrops, ſigna eius partis affectæ adſunt.

Prognoſtica Aſcitæ.

1. Iuuenes & robuſti facilius ſanantur, quàm ſenes & qui ſunt debiliores, quibusque facultas naturalis languet. Prognoſtica Aſcitæ.

2. Hydrops facilius curatur in ſeruis, quam in liberis; quia cùm deſideret famem, ſitim & multa alia tędia, longamq; patientiam promptius ſuccurritur his, qui facilè coguntur, quam quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſint, ad ſalutem perducuntur. Celſus, *lib. 3. c. 22.*

3. Omnis hydrops à duritie lienis minus periculoſus eſt, quam à duritie epatis, teſte Auicenna, vt ante etiam dictũ; quia liẽ minus princeps membrum eſt, quã epar.

4. Omnis hydrops ſi ex acuto morbo exiſtit, malus eſt. Nõ .n. ſedat febrem, ſed dolorem admodum infert, ac mortem. Hippocrates, 2. *progn. aph. 1.* Id quod accidit, quia viſcera abſumpto humido radicali frigidam & hecticam intemperiem, quæ corrigi non poteſt contrahunt.

5. Omnis hydrops grauis eſt & curatu difficilis, eoque difficilior, quò magis inueteratus.

6. Quibus epar aqua refertum erumpit in omentum, ijs venter aqua impletur & moriuntur. 7. *aph.* 55. Quo modo id fiat, ſupra dictum, & *qu.* 3. dicetur. Cumque pars hæc imbecillior ſit & ignobilior, facilè corrumpi poteſt à ſeroſa illa humiditate. Itaq; mors ſequitur, accedente ad priorem calamitatem epatis diu & inſigniter affecti noua illa, omenti ſcilicet corruptione.

7. Neque huic aphoriſmo contrarius eſt alius, 14. *ſec.* 6. vbi ſcribit Hippocrates: Ab aqua inter cutem habito, ſi aqua, quæ in venis eſt, in ventrem cõfluxerit, morbi fit ſolutio; quæ ſententia etiam in *Coacis* repetitur, *aph. 457. in Codice Foeſii ſeu in l. 6. ſect. 2. aph. 32. in Hollerio*, dum ſcribit: incipiente hydrope alui profluuium ſine ἀπεψίᾳ ſeu cruditate proueniens morbum ſoluit, & *ibid. aph. 61. (Foeſii) ſeu 77. Hollerij.* His, qui hydropem circa venas collegerunt, erumpente aqua in ventrem ſoluitur. In illo enim aphoriſmo per ventrem intelligitur abdominis cauitas & capacitas, in qua ſi aqua retineatur, mors ſequitur, etſi non ſemper, plerumque tamen, præcipuè ſi omentum corrumpatur. In iſto verò per vẽtrem accipitur aluus & inteſtina, per quæ ſi aqua euacuetur, bonum. Spontanea enim, ideoque vtilis eſt hæc euacuatio, dummodo nullum vitium in viſceribus relinquatur, vt ſcirrhus, ſubſtantiæ corruptio; ob quam aqua de integro colligitur. Euacuatio .n. quæcunque ſiue eam ars, ſiue natura molitur, fieri debet ſaluis viſceribus, & antequã viſcera grauius læſa ſint, & vires morbi diuturnitate fracti, ſeu, vt idem *in prorhet.* ait, εὐσπλάγχνους eſſe oportet, qui ab hydrope ſeruari debent; alias ſi cum ſcirrho vel epatis corruptione adſit alui fluxus, citiſſimè moriuntur Aſcitici ſecundum Auicennam, & Galenum, 2. *ad Glauc. c. 5.* Et idem Auicenn. ſcribit. conſtrictio anhelitus & ſolutio ventris in tribus diebus mortem ſignificat.

Vias autem, per quas hydropicorum aquæ ad aluum feruntur, quod attinet, confluit aqua ad aluum, vel quia ſalſa humiditas venis adhuc incluſa per aluum ita purgatur, vel aqua in medio peritonæi & inteſtinorum aut omento collecta exugitur à venis meſaraicis.

8. Qui lienoſi Dyſenteria corripiuntur, ijs dyſenteria diutius durante hydrops aut lienteria ſuperuenit, & moriuntur. 6. *aphoriſ.* 43. Lienoſi autem vocantur, quibus lien longo tempore infarctus copia humoris melancholici & flatuum tumet ſine ſcirrho. His enim ſi dyſenteria moderatè accidat, affectio lienis tollitur, materiæ μεταςάσει & per inteſtina euacuatione. Vbi

verò dyſenteria diutius durat & praui humoris tranſitu caloris innati *συμμετρία* in inteſtinis & viſceribus perierit, accedentibus nouis morbis moriuntur, & quidem aut hydrope, ab epatis, lienis & vicinarum partium cũ inteſtinis conſenſu; aut lienteria, ob labefactata inteſtina, atque ita fractis diuturnitate plurium morborum viribus mors ſequitur.

9. Quantò lotij minus redditur, tãtò deterior eſt hydrops; quia ſerum in ventrem confluit & ferè nihil eius ad renes penetrat. Hinc etiam Hippocrates, *in Coacis, aph. 456. ſec. diſtinct. Foeſij, ſeu lib. 6. ſ. 2. aph. 22. Holler. Hydropico febriculoſo vrina pauca turbataque lethale.* Et tum demum ſecũdæ valetudinis ſpes eſt, inquit Celſus, *lib. 3. cap. 22.* cùm plus humoris per vrinam, (quam ideò, vt & potum metiri oportet) excernitur, quàm aſſumitur. Ideoque an venter aſſumptis quibuſcunque medicamentis decreſcat, eum quotidie lino metiri, & qua comprehendit aluum notam imprimere præcipit, poſtero die videre, ſi plenius corpus ſit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicamentum ſentit; quod ſi contrarium eueniat, paribus cæteris, inter mala ſigna numeratur.

10. Hydropi ſi tuſſis ſuperueniat, malum. 6. *aph.* 35. *&* 7. *aph.* 47. Cùm a. triplici de cauſſa tuſſis hydropicis accidere poſſit, vel ex catarrho, vel ex compreſſione aut detractione diaphragmatis, vel ex aqua in thoracem penetrante, de vltima hac cauſſa aphoriſmus hic accipiendus. Vbi enim aquoſa humiditas in tantum creuit, vt in thoracem penetret, & aſperas arterias iam occupet, & inde tuſſis ſuperueniat, periculum eſt, ne haud ita multò poſt homo ſuffocetur.

11. Abſceſſu vel maculæ in cruribus erumpentes lethales. Ita Hippocrates, 7. *epid.* ſcribit: *Bion, cum multo tempore aqua inter cutem laboraſſet, multis diebus cibum auerſabatur, & vrina ſtillicidio vexabatur. Ad genu ſiniſtrum oborto abſceſſu & ſuppuratione facta mortuus eſt. Cteſiphon poſt magnam febrem ardentem aqua inter cutem correptus eſt, & antea cum hydrope & lienis tumore laboraſſet, valde oppletum eſt ſcrotum, crura & abdomen. Sub finem tuſſis & ſuffocationes ad noctem contingebant, ex pulmone magis, velut pulmonis vitio laborantibus. Tribus aut quatuor ante mortem diebus rigor, febris corripuerunt, ad femur dextrum parte interna iuxta venam mediam, quæ ab inguine fertur, collectio velut ex igne agreſti oborta eſt, cum rubore aliquantulum liuido. Ad noctem oris ventriculi dolor, neque multò poſt vox defecit, ſuffocatio cum ſtertore & mortuus eſt.*

12. Hydrops, qui leuatus remedijs integrè renaſcitur, deſperatus eſt, *in Coacis aph. 460. ſ. 36. loco antea allegato.* Cùm enim ille tantum hydrops curabilis ſit, qui fit ſine ſcirrho viſcerum, ſine ſubſtantiæ eorumdem corruptione, ſine maraſmo & hectica intemperie viſcerum, ſi tale vitium adſit, fruſtra vel aqua euacuatur vel flatus diſcutiuntur. Etſi vero venter detumeſcat, & melius æger per aliquod tempus habere videatur, cauſſa tamen mali durante, recrudeſcit malum. Et vt multa paucis complectamur, ſi æger εὐσπλαγχνος, ſit & bonis viſceribus ac conſtantibus viribus, cibum libenter aſſumat, facilè concoquat, nec ab eo ingeſto affligetur, bene ſpiret, non doleat, tuſſis abſit & ſitis, (ſi non planè, tamen magna ex parte) lingua, ne à ſomno quidem, quod aliàs fieri ſolet, inareſcat, aluus medicamentis celeriter moueatur, extra hanc cauſſam non admodum cita ſit, & naturaliter excernat, vrina, pro victus ratione mutationem ſubeat, laſſitudinis expers ſit: Si hæc omnia adſint, bene ſe habet: Si plurima, aliqua conualeſcentiæ ſpes eſt: ſi nulla, res deſperata eſt.

13. Et vt de reliquis cauſſis quædam addamus, ſi a renum & vreterum vel venarum meſaraicarum, vel veſicæ læſione, diſruptione, exeſione, exulceratione ſit hydrops, plerumque lethalis eſt.

14. Hydrops à colliquatione difficulter curatur. Cũ enim vires omnes exſoluantur, corpuſque langueſcat, à tam magno morbo ægrum ſeruare difficile eſt.

Indicationes.

Indicationes. Ex his cum pateat, non omnes hydropicos poſſe ſanitati reſtitui, ſed eos ſaltem, qui ſunt εὐσπλαγχνοι, eũque tantum hydropem poſſe curari, qui à cauſſa, quam tollere in Medici poteſtate eſt, originem habet, Medici eſt, non omni hydropico ſalutem promittere. Quis enim humidum natiuum abſumptum, caloremq; extinctum vel diſſipatum reſtituet, vel partem ſcirrho inueterato obſeſſam, vel corruptam ſanitati reddet, vel pertinaces & inueteratas obſtructiones liberabit? Ideoque curatio maturè inſtituenda, & dum adhuc viſcera integra ſunt, ægrique εὐσπλαγχνοι, & quamprimùm ſigna hydropem minantia apparent, tenſio nimirum hypochondriorum ſentitur, vrina potus quantitati non reſpondet, ſed parcior, quàm par eſt, redditur, dyſpnœa aliqua percipitur & pedes intumeſcere & cachexia aliqua ſe prodere incipit. Verùm hanc in partem non tàm Medicorum, quàm ægrotorum culpa peccatur qui non niſi vbi malum iam incrementum ſumpſit, Medici opem implorant. Cùm verò nec hi deſerendi ſint, indicationes, ad quas in curando Medicus reſpectum habere debet, in promptu ſint.

Cùm ergo hydropis Aſcitæ cauſſa continens & proxima ſit ſerum in abdominis cauitate collectum, danda opera, vt id omnibus, quibus fieri poteſt, modis euacuetur: idque quod adhuc in abdomen confluit, aliò auertatur, ſimulque euacuetur. Deinde vt cauſſa, ob quã aqua colligitur, tollatur. Quæ quidem indicatio in curatione facilè principem locum obtinet. Fruſtra .n. aqua euacuatur, cum cauſſa, ob quam ſtatim noua colligitur, perſiſtit: Compertumque ſæpe eſt, aquas hydropicorum ferè euacuatas fuiſſe, morbum tamen de integro rediſſe ob cauſſam reliquam.

Cur pauci hydropici ſanitati reſtituantur? Atque hæc eſt maxima cauſſa, quod pauci hydropici ſanitati reſtituuntur; cum plurimi ſaltem de aqua tollenda ſint ſolliciti, & medicamentis illis fortioribus viſcera ſaltem debilitent. Quæ verò cauſſa ſit, ob quam aqua colligatur, non ſatis diligenter inquirant, neque illi, vt par eſt, obuiam eãt. Quamuis autem in curatione cauſſæ eo ordine ſint tollendæ, quò ſeſe in generatione mutuo conſequuntur, atque ita a cauſſę, ob quam aqua colligitur, ablatione curatio inchoãda videatur, idque omninò imminente hydrope faciendum ſit: tamen ſi hydrops iam confirmatus ſit, medicamenta pro cauſſis tollendis neceſſaria fruſtrà & ſine fructu exhibentur, ſi aqua in abdomine adhuc remaneat, & aqua in abdomine reſtitans epar & viſcera in dies magis debilitet & corrumpat. Ideo vt aqua collecta primo tollatur, danda opera, niſi, vt dictum, hydrops planè recens aut potius incipiens ſit. Tum enim, modò cauſſæ ſuccurratur, natura vitioſos humores abſumere & diſcutere ſolet. Virium quoque habenda eſt ratio, vt idoneo victu illæ conſeruentur & roborentur.

Et quidem cauſſam coniunctam quod attinet, eadem illam tollendi in omni Aſcite eſt ratio. Cauſſæ v. ob quã ea colligitur, cum variæ ſint, & ſeri prouentus & collectio à varijs cauſſis proueniat, ſingulis etiam idonea remedia opponenda. Si ab epare valde intemperato malum hoc proueniat, quod, vbi calido natiuo deſtituitur, vt non bene ſanguificat, ita ſeroſum quod eſt in chylo etiam non attrahit, cõmune hoc eſt, vt eius calidũ natiuum conſeruetur & inſtauretur, cauſſis verò, quæ illud quocunque modo abſumunt, obuiam eatur; quæ cum diuerſæ eſſe poſſint, diuerſa etiam hic remedia requiruntur. Etenim ſi epar, à quacunque etiam cauſſa, nimis refrigeratum ſit, calefaciendum. Si verò à caliditate eius humidum abſumatur & calor diſſipetur, calefacientia & ſiccantia non tuta ſunt; ſed moderatè refrigerantia, aut temperata potius, & omnino calidum

natiuum

natiuum abſumptum inſtaurantia adhibenda. Si verò obſtructio in caua epatis parte adſit, ea aperienda. Eadem ratio eſt, ſi ob lienis & vaſorum ad lienem tendentium, quod frequentiſſimè fieri puto, vitio hydrops accidat. Nam ſi conſtitutio harum partium, earumque temperies & calor deſtructa ſit, ob quam ſerum, vt debent, ad ſe non trahunt, naturalis conſtitutio & temperies hiſce partibus reddenda, & ſi à refrigerantibus calor extinctus ſit, calefacientia vſurpanda; ſi verò ab intemperie calida diſſipetur, & incendium aut καῦμα aliquod ſit in primis vijs, refrigerantia moderatè & humores vitioſos abſtergentia adhibenda. Si verò obſtructiones adſint, eæ aperiendæ.

Curatio.

Curatio. Qua ratione autem iſta omnia perfici poſſint, iam dicendum, Prius tamen in genere monendum eſt. 1. Cùm chronicus hic ſit morbus, longiore tempore vſurpanda eſſe remedia, neque ab eorum vſu ſtatim deſiſtendum. 2. Varianda tamen eſſe remedia, ne natura vni aſſueſcat. 3. Interdum etiam temporis ſpatium aliquod interponendum & medicamentis ceſſandum, vt vires, & morbi & medicamentorum multitudine labefactatæ, præſertim circa ſeri euacuationem, recolligantur, vt poſtea fortius contra morbum pugnare poſſint. 4. Ad fortia medicamenta non deueniendum eſſe, niſi mitiora non profuerint. 5. In forma medicamentorum etiam hoc obſeruandum, ne vllo modo ijs quantitatem aquoſi humoris augeamus. Ideoque ſi euacuantia, præcipuè diuretica, exhibeantur forma potulenta, neque tamen inde copia vrinæ augeatur, à potulentorum vſu deſiſtendum eſſe, & forma ſolida potius medicamenta exhibenda.

Cauſæ ergo continentis ſeu humoris aquoſi in abdomine collecti, & id diſtendentis euacuationem quod attinet, fit ea vel ſenſibiliter, imprimis per cathartica & abdominis apertionem, ſeu παρακέντησιν, vel inſenſibiliter per ἄδηλον διαπνοῆς. Quanquam enim etiam per vrinas & ſudores ſenſibiliter materia euacuetur; tamen ijs modis potius aqua, quæ in ventrem confluxura eſt, quam quę in abdomine continetur, euacuatur. Cathartica cum vel per ſuperiora vel per inferiora educant, præſtat hic aquam per aluum, quam vomitum euacuare; quędam tamen, quę vtrumque præſtant, non incommoda ſunt, quæ poſtea purgantibus inſeremus.

Materiæ verò euacuandæ coctionem expectare vel moliri opus non eſt, vtpote quæ nullam coctionem recipit, & per ſe ſatis tenuis & ad fluendum apta eſt; & propterea potionibus multis coctionem properantibus exhibitis ventriculus debilitatur, venter repletur & aqua augetur. Si quæ tamen craſſior materia circa primas vias hæreat, illa abſtergenda & incidenda ac præparata euacuanda: In quem finem exhibita medica-

Præparantia. menta alias in Hydrope vtilia ſunt.

Præparant; *Radices Graminis, petroſelini, aſparagi, abſinthium, eupatorium, cuſcuta, capill. Vener. praſſium*, & ex his compoſita. E Chymicis, acidum, cremor &

Purgantia. cryſtalli tartari, tartarus Vitriolatum.

Purgant; Pilulæ de rhabarb. diacarthamum, diaphænicum & ſimilia.

Simplicia. Quæ autem humorem aquoſum purgant; alia ſimplicia ſunt, alia compoſita, & ſimplicia quidem alia mitiora, alia vehementiora.

Mitiora. Mechoacanna. Mitiora ſunt *Mechoacanna*, quæ à Drach. j. ad Drach. ij. exhibetur, & interdum vno atque altero grano diagrydij acui poteſt. Datur commodiſſimè in puluere cum aliquot granis zingib. Paratur etiam ex ea extractum.

Gialapa. Fortior verò eſt, & in hydrope efficaciſſima radix *Gialapa vel galapium* dicta, quæ pro Mechoacanna nigra habetur. & extra nigricat, intus ruffeſcit, guſtu non eſt iniucunda, fortius tamen & potentius, quàm alba, ſeroſos humores purgat. Datur à ℈. j. ad ℈. ij.

Efficax eſt & *Sambucus* & *Ebulus*, præſertim ſuccus eorum, fortior tamen eſt ebulus.

Datur ſuccus Ebuli è radice vel mediano cortice contuſo & cum aqua hordei vel decocto paſſularum cum momento cinamomi vel nuc. moſchat. ne ventriculo noceat, expreſſus, non coctus, coctione enim vis purgandi minuitur, (vt rectè Fernelius, *lib. 5. meth. med cap. 12.* docet) ab Vnc. j. ad Vnc. ß. Sambucus. Ebulus.

Exprimitur quoque *ex acinis baccarum ſambuci oleum* vt ex ſemine lini vel alijs, quod Drach. i. pondere exhibitum potenter purgat. Oleum è baccis ſambuci expreſſum.

Paratur etiam è *granis ebuli*, probè maturis & in vmbra exſiccatis, *extractum*, quod in Hydrope vtile eſt. Extr. ebuli.

Flores quoque *Perſicorum ſicci* & in iuſculo cocti, vel M. j. eorum in vino per noctem maceratus aquam educunt. Sic & *conſeruæ* eorum & *ſyrupus*, quorum hic ad Vnc. ij. illa ad Vnc. j. homini robuſto exhibetur. Flores perſicorum.

Pertinet huc & *Gummi* illud *Gotte, ſeu chitiagemu*, dictum, quod nonnulli etiam gummi de Peru appellant, cum tamen non ex Peru afferatur, ſed Sinarum regione. Gummi Gottæ. Gummi quidem vocatur, ſed minus propriè; cum potius ſuccus concretus & inſpiſſatus ſit plantæ cuiuſdam peregrinæ. Nonnulli putant eſſe ſuccum, cuius mentionem facit Carol. Cluſius, *lib. 4 exot. c. 8. num. 11.* Alij arbitrantur eſſe ſuccum è floribus Ricini Indici expreſſum atque exiccatum, cuius alias etiam in hydropicorum aquis educendis inſignis vſus eſt. Educit autem egregie aquas hydropicorum. Vomitum tamen quandoque etiam mouet, verum non ſemper. præcipuè ſi macis vel eius oleum, vel ſpec. aromat. roſat. aliquid addatur, aut ſi in marmore cum ſpiritu ſalis vel vitrioli teratur & præparetur. Doſis eſt à gr. v. ad gr. xii.

Exhibetur verò varijs modis, vel cum ſyrupo cinamomi Drach. ii. aut Drach. iii. vel cum conſeru. roſar. viol. tunicis Vn. ß addita gutta i. olei cinamom. vel cum cremore tartari ſcrup. i. in iuſculo carnis, vel cum ſpec. diambr. aut aromat. roſat. ℥. iv. cum ſyrupo cinamomi in pillulas formatum.

Ricini etiam illis *Indici granis*, ſeu ſemine vno aut altero excorticato nonnulli hic pro hydragogo hodie vtuntur, quæ quidam *grana Tilli* appellant. Paratur etiam inde extractum. Grana Tilli.

De *Rhabarbaro* controuerſia eſt apud authores, an in hydrope conueniat, de qua poſtea *quæſt. 4.* dicetur. An Rhabarbarum in hydrope conueniat? Et verum eſt, id non tam ſeroſos humores euacuandi vim habere, quàm alia medicamenta hydragoga. Reliquis tamen non ſine commodo admiſcetur, cum inſignem epar roborandi vim habeat, & imprimus vſurpandum, cum bilioſa colluuies in epate hærens eius ſubſtantiam labefactat. vel etiam in primis vijs cumulata eſt. Quod fit ſæpe poſt icterum diuturnum, & febres longiores, atque alias cauſſas bilem in epare & venis meſaraicis cumulantes.

Braſſica marina, Soldanella vocata robuſtioribus paulò exhiberi poteſt, quam aquam ducere ſalubriter Fernelius, citra moleſtiam purgare, & præterea epar roborare Paſchalius, aquam ducere copioſè & facilè, Maſſarias ſcribunt. Soldanella. Verum adeo ventri aduerſum eſſe medicamentum tradit Mercatus, vt minus damnum ipſi videatur, carere iſto præſidio, quam frui eius malefico effectu; cum & ventrem ſubuertat, & dyſenteriam nonnunquam exciet. Si tamen alia admiſceantur, quæ viſcera roborant, ſine inſigni violentia aquas educit. Cuius ſuccus datur à Drach. i. ad Drach. i. ß. in decocto ad Vnc. i. ß.

Quia verò, vt dictum, ventriculo noxia eſt, addenda neceſſariò corrigentia: ſemina odorata, aniſi, fœniculi, ſpica, ſpec. aromat. roſati, & ſimilia.

Vt: ℞. *Soldanella* ℥. ß. *ſem. aniſi*, ʒ. ß. *ſpica*, ℈. ß. Coqu.
Colaturæ ℞. ℥. v.
Dulcoretur ſaccharo.

Scammonium.

Poteſt & locum ſuum habere *Scammonium*, quod etiamſi bilem purgat, ſatis tamen copioſè etiam ſeroſos humores educit. Præparatur varijs modis, vt paſſim notum. Commodiſſimum eſt extractum ſeu reſina Scammonij, in Inſtitut. *lib. 5. p. 3. ſect. 3. cap. 9.* propoſita.

Fortiora. Iridis ſuccus.

Fortiora vero ſunt ſuccus *Iridis cæleſtis*, ſeu noſtratis, qui potenter & copioſè ſeroſos humores euacuat. Datur ſuccus è radice recens expreſſus ad Vnc. ij. vel iij. vt Inſtit. *lib. 5. part. 3. ſect. 1. cap 5.* dictum, cum manna, melle, decocto paſſularum, & alijs mucilaginoſis, vt & tragacantha. Nam per ſe nimis acris eſt, & fauces vrit ac vellicat. Eraſtus quoque cum vitello oui exhibet, & aperto ouo in parte acutiore albumen euocat, repletque locum ſucco iridis, & cum vitello oui miſcet ac calefactum exhibet. Scribit idem Eraſtus, ſe curaſſe aliquando pauperem cum incredibili ventris, pudendorum & pedum tumore, alterna ſucci iridis & abſinthij exhibitione, pedum ſcarificatione, & ſudorem prouocantibus balneis, præter ſuam & aliorum expectationem.

Conſerua.

Paratur etiam ex radice Conſerua efficaciſſima, cum ſ. qu. mellis. Vtilis eſt & aqua è floribus purpureis Iridis data pondere Drac. vj vel Vnc j. cum ſpec. diatrionſantal. ſcrup. j cinamom. gr. vij. vt & fecula radicis Iridis.

Eſula

Eſula, cuius & radicis cortex à gr. v. ad gr. x. & lac à gr. ij. ad gr. vj. exhibetur. Sed præſtat eius Extractum, de quo in Inſtitut. *lib. 5. p. 3. ſect. 3. cap. 5.* & Quercetanus, in *pharmac. reſtit. cap. 14.*

Gratiola

Gratiola & ipſa aquoſos humores educit, ſed non ſine corporis perturbatione & vomitu. Quapropter, vt ferocia eius corrigatur, cinamom, ſem. aniſi, fœniculi & ſimilia addenda. Datur in puluere ſcrup. j. in decocto ab Vnc. ß. ad Vnc. j. ſed extractum omnia commodius præſtat.

Elaterium.

Elaterium ſeu ſuccus cucumeris aſinini tam feliciter aquam, quæ in abdominis cauitatem affluxit, quàm vix aliud medicamentum, euacuat. Neque cum tanta moleſtia & labore, vt plurimi exiſtimant, ſicut hac de re ſcribit Maſſarias, qui hoc medicamento ſupra 30. annos feliciter & frequenter vſus eſt. Quia tamen aliquid vehementiæ habet, cautè vſurpandum, & in doſi ſupra gr. vj. non exhibendum. Corrigendumq; tragacantha, bdellio, pſyllio, cinamomo. Vel miſcendum pilulis mitioribus, vt maſtichinis, aloephanginis, de rhabarbaro.

Mezerei folia.

Mezerei folia macerata aceto vel cydon. ſucco dantur forma pulueris à gr. v. ad x. cum maſtiche & ſpica. Infunduntur à Drach. ß. ad Drach. j. Coqu. à ſcrup. j. ad ſcrup. ij. in pingui uue, addito ſaccharo & cinamomo.

Euphorbiũ & Sagapenum.

Tandem huc pertinent *Euphorbium & Sagapenum*, Illius doſis eſt à g. iij. ad x. Huius à Drach. ß. ad Drach. j. non neglectis corrigentibus; cum aliàs vehementiora ſint & viſceribus inimica.

Squama æris. Aes vſtum.

Sunt & ex mineralibus & Chymicè parata medicamenta, quæ aquas Hydropicorum educunt; Vt ſunt *Squama æris & æs vſtum*, quod iam olim quidam vſurparunt, ac Baesdorpius Carolo V. Hydropico exhibuit, vt refert etiam Foreſtus, *lib. 19. obſ. 37. in Schol.* Fiunt i1de cum caryophyllis & cinamomo ac melle pilulæ, quæ dantur à Drach. i. ad Drach. i ß.

Antimonij oleum. Flores. Pilulæ. Crocus metall. Merc. dulc & vitæ.

Oleum Antimon, Flores Antimon. pilulæ ex iiſdem, de quibus *in Inſtit. l. b. 5. p. 3. ſect. 3. c. 15. Crocus metallorum, Mercurius dulcis, Mercurius vitæ præparatus, & longa digeſtione fixior* redditus, quo in iis, qui fuerint *ὑγρακόγχοι* hydropem curatum fuiſſe ſcio cum aliàs, ſi non rite præparatus ſit, & incidat in viſcera debilia, Mercur. mortis eſſe ſoleat, eiuſque rei exempla non ignota ſunt.

Arcanum Coralliniũ Parac. turbith. miner.

Arcanum corallinum Parac. turbith. minerale Aurum Kegleri; quæ omnia cautè vſurpanda. Et licet pleraque aluum & vomitum moueant, in hydropicis tamen minus vomitum cient, ſed ferè tantum per aluum purgant; ideo proculdubio, quod in tanta aquoſi humoris copia ipſæ partes ſolidæ à medicamentis illis non ita vellicari poſſint, & quod ſalſa aqua volatilitatem figit, ſicut aliàs videmus, ſi aliquandiu talia cum ſale vel ſpiritu Salis, vel aqua ſalis digerantur, vim vomitoriam amittere.

Cõpoſita.

Compoſita autem ſunt *ſpec. diacarth. diaturbith. c. rhab. & hiera picra.* quibus duobus iunctis (ſp. diacarth. & hieræ picræ) ab hydropis rudimentis plurimos ſe vindicaſſe ſcribit Heurnius, *libr. 2. med. prax. capit. 26. Hydragogum eiuſdem ibid. Hydragogum mitius Fernelij*, quod mitius eſt, & propterea tutius exhibetur; *Manus*, quod fortius eſt: *Hydragogum Renodæi*, quod habet *lib. 2. antidot. ſ. 1. cap. 12. Puluis ex Soldanella*, in Diſp. Normberg. *puluis Magiſtralis StocKſtaldij in* Auguſt. *puluis contra Hydropem Eraſti.* in Diſp. Norimb. *puluis Hydragogus*, in Pharm. Quercetani *capit. 17. puluis Hydragogus Heurnij, loco allegat. pilulæ de Mezereo Meſue, de Elaterio, pilula ex Eſula Fernelij, pilulæ de Mechoacan. Renod. lib. 2. antid. ſ. 4. cap. 18. pilulæ Hydragogæ Quercetan.* in Pharm. Quercet. *cap. 14. Hydragoga Heurnij & Dornecrelij.*

Hollerius ſequens medicamentum, quod ex Valeſco de Taranta & Gordonio habet, commendat.

℞. *Succi cucumeris aſinini & rad. eiuſdem laureol. ireos, cæleſtis abſinthij & eupator. ana* ℥. iij. Subſideant, & aqua quæ ſupernatat, abijciatur, craſſiori verò parti relictæ inſpergatur, *rhabarb. agaric. an.* ℥ ß. *ſpica nardi, ſemin. aniſi, ſcariola, portulaca, maſtich. tragacanth. ſalis gemmæ, an.* ʒ. j. *mellis, q. ſ.* In vaſe vitreo agitentur in Sole, vt fiat maſſa inſtar Electuarij. Doſis, ʒ. j.

Electuarium de Soldanella.

Elect. de Soldanella.

℞. *Succi ireos noſtratis*, ℥. xiij. *galangæ, zedoariæ, an.* ℥. j. *garyophyll. nuc. moſchat. an.* ℥ ß. *ſoldanellæ*, ℥. iv. *mellis, q. ſ.* F. Electuarium.

Aliud: ℞. *Gummi ammoniaci aceto diſſoluti*, ℥. j. *ſucci glycyrrhiz.* ℈. iv. *pulu. ſoldanellæ*, ʒ. j. *caryoph. cinamom. an.* ʒ. ß. *ſpec. diacurcum. dialacc. an.* ℈. ß *diarrhod. abbat.* ℈. j. *trochiſc. de roſis, de eupatorio, an.* ℈. ß. Cum *ſyrup. de corric. citri q. ſ.* F. Electuarium.

Electuarium de Soldanella D. Neuij.

℞. *Cinam. morſu acuti, ſem. aniſi, fœniculi, ſchœnanth. an.* ʒ. ß. Coqu. *in aqua agrimoniæ & cuſcutæ*, ℥ iij. vel *aqu. & vini part. æqual.* in vaſe duplici clauſo.

Colaturæ *Adde ſacchar. canar.* ℥. iv. *Pulu. Soldanellæ recentis ſubtiliter triti, & cribrati*, ℥. ß. F. Electuarium Doſis, ʒ. vi.

Vina Medicata.

Vtilia ſunt & vina Medicata. Thomas Eraſtus, *parte 4. Diſp. contra Paracelſ.* incredibilem aquæ copiam ſe aliquando euacuaſſe ſcribit ſolius vini chalybeati, & radicum aſari uſu in iis, quos comperum habebat ex diuturna ſplenis obſtructione hydropem contraxiſſe. Idem & hoc vinum commendat; quod multorum annorum periclitatione cùm in ſeipſo tùm in alijs præſtantiſſimum comperit doctiſſimus Medicus Muraltus.

℞. *Rad. quinq; aperient. glycyrrh. raſa, cort. rad. capp. median. fraxini, an.* ℥ j. *rad. irid. recent. calami arom. cinamomi elect. an.* ℥. ß. *capil. Vener. ceterach, folior. tamariſci, flor. cordial. an.* M. j. *abſinthij Pontici, cardui benedicti, hyſſopi, praſſij, an.* M. ß. *ligni guaiaci in ſcobem redacti* ℔. j. *ſacchar. albiſſ.* ℔. j. *vini generoſi libras ciuiles*, XL.

Conijciantur omnia in vaſculum, & vinum calefactum affundatur, vaſe accuratiſſimè obturato, maneant per diem vnum atque alterum.

Ipſe verò Eraſtus tale parat.

℞. *Abſinth. card. benedict. agrimon. aſplenij, ericæ, verbenæ, rad. irid. Florent. cort. rad. capper. rad. polypod. cichor. apij, fœniculi, an.* ℥. ß. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. ß. *ſoldanellæ*, M. ij. vel M. iij. *rad. irid. cærul.* ℥. ij. *turbith*, ʒ. v. Quibus affunde vini generoſi, lib. xii. & vaſe clauſo

per

per tridui ſpatium macerentur.

De tali vino alternis diebus vel tertio quoque die poculum vnum mane exhibet, corpore prius valido aliquo medicamento elaterium accipiente purgato. Diebus intermedijs Vnc.ij. vel Vnc.iij. ſucci abſinthij cum ſaccharo mith, quoties obſtructiones viſcerum ſuſpectæ ſunt, exhibet. Vel abſinthij comas præbet.

Platerus tale vinum parat.

℞. *Rad. irid.* ℥ j.ß. *cortic. rad. ſambuc. & ebuli, an.* ℥.j. *abſinth. ſicci*, ʒ. ij *fol. ſenæ elect.* ℥.j. *ſem. carui*, ʒ j. *vini menſur.* j. Coq. lento igne in vaſe duplici. Bibat æger quotidie hauſtum.

Vt: ℞. *Rad. quinque aperient. aa.* ʒ.ß. *irid* ℥.j. *aſari*, ʒ.ij. *cort. rad. ſambuc. ebuli, dulc. amar. an.* ℥.j. *abſinth. ſicci*, ʒ.iij. *fol. viſci quercui*, ʒ.ij. *flor. geniſtæ*, ℥ j. *ſem. fœnicul.* ʒ.ij. *petroſel.* ℥.j. *ebuli*, ʒ.j.ß. *hederæ*, ʒ.ij. *fol. ſenæ elect.* ℥.ij. *ſoldanell.* ℥ ß. *rhabarb. elect.* ʒ.iij. *ſpicæ, ſchænanth. an.* ʒ.ß *Affund. vini* ℔. viij. Bibat de eo æger mane ſingulis vel alternis diebus.

Bauhinus hoc habet.

℞. *Summit. abſinth. cardui bened. an.* p.ß. *agrimon. chamædr. an.* p.j. *braſſicæ marinæ*, p.ß. *fol. ſenæ*, ℥.ij. *rad. ireos*, ℥.j. *aſari, mechoacan. ononidis, an.* ℥ ß. *calami aromat.* ʒ ij. *ſem. aniſi, fœniculi, aa.* ʒ.ß. *vini albi* ℔. viij.

Aliud.

℞. *Rad. iridis flor. purpur.* ℥.j. ß. *helenij, imperad. an.* ℥.ß. *gentianæ, ariſtol. rot. dulc. amar. aſari, an.* ʒ.ij. *cor. inter. ſambuc. ebuli, an.* ℥.ß. *chamædr. chamæpith. an.* ℥. iij. *ſoldanellæ*, ℥ j. *fol. ſenæ*, ℥.j.ß. *mechoac.* ℥ ß. *rhabarb.* ʒ.iij. *cinam. elect. cortic. citri, an.* ʒ. iii. *abſinth. Pontic. vulgar. an.* M ß. Omnia conciſa & comminuta indantur ſacculo lineo & affundatur *vini Rhenani optimi q. ſ.*

Spiritus Aureus Rulandi.

Spiritus vitæ aureus Ruland.

Commendatur & Spiritus vitæ aureus Rulandi, qui pleriſque nihil alius eſt, quàm eſſentia trochiſci Alhandal.

Commodior hoc loco videtur hæc eſſe eius præparatio.

℞. *Rad. eſulæ prep.* ℔.i. *epithymi*, ℥. vi. *rad. polypod.* ℥.iv. *zedoariæ, Zingib. caryophyll. maſtich. an.* ℥.i. *cinamomi*, ℥.ß. *paſſularum min.* ℥.i. *ſacch. albi*, ℔.i.ß. Trita infundantur in vaſe vitreato, *in vini alb. Rhen. & vini Malu. an.* ℔. iii. ß. *add. ſpir. vitrioli* ʒ.i. Stent per dies 14. in infuſ. quotidiè agitando, poſtea deſtillentur, deſtillatum fecibus reaffundatur, & denuo deſtilletur idque tertia vice repetatur.

Spiritus vini Catharticus alius.

℞. *Medull. ſem. carthami*, ʒ.i. *turpethi, diagrydij, an.* ʒ.ii. *cinamomi, zingiber. ſpec. diamarg. fr. an.* ℈.i. *cort. citri ſicc. carnis cydon. an.* ℥ xv. vel ℈.i. *ſacch. candi albi*, ℥.ii. Infund. hor. 24. *in ſp. vini opt. q. ſ. ex. g.* ℔.i. in vaſe vitreo, circulentur aliquandiu poſtea filtrentur per chartam emporeticam & ſeruentur ad vſum. Doſis cochl.j. vel Vnc.i. ante paſtum aliquot horis.

Iulebus roſatus hydragogus.

Iulebus Roſatus hydrag.

℞. *Cort. rad. eſulæ, mechoacan. turbith. elect. ſcammon. an.* ℥.ß. F. Cum ſpiritu vini ſ. a. Extractio. Deinde cum *ſacch. albi in aqua roſar. aliquoties accocti*, ℔. i. F. Iulapium. Poſſunt & aliquot guttæ olei cinamomi & citri addi. Doſis ab Vnc. ß. ad Vnc. i.

Pilulæ de Mechoacanna D. Andreæ Doreri.

Pilulæ de Mechoa.

℞. *Mechoacan.* ℥. ß. *turbith. opt.* ʒ. iii. *gummi gottæ, ſem. ebuli vel ſambuci, agarici recent. trochiſc. an.* ʒ.ii. *radic. eſulæ præpar. granor. maſtich. an.* ʒ i. ß. *cinamom. acori, macis, ſalis gemmæ, an.* ℈.ii. Pulueriſentur, & cum vino albo Rhenano fiat maſſa, quæ ſiccata teratur & ſucco radic. iridis denuo coagmentetur, arida rurſum teratur, & cum ſyrupi de ſpina ceruina, q. ſ. fiat maſſa vſui reponenda, & addendo olei aniſi parum.

Pilulæ de Eſula D. Georgij Leuſchneri.

De Eſula.

℞. *Trochiſc. de eſula*, ℥.ß *aloes*, ʒ.vj. *maſtich.* ʒ.j. Pulueriſata excipiantur *melle roſaceo*, *additis olei deſtillati garyophyll* ℥ vi. F. Maſſa.

Trochiſci autem de Eſula ſic parantur.

Trochiſci de Eſula.

℞. *Rad. Eſul. minor. recent.* q. v. purgentur à ſordibus & fibris diligenter, & abluantur aqua ſimplici, poſtea macerentur in lacte caprino hor. 24. in loco calido. Lacte remoto affundatur acetum vini acerrimum, in quo per noctem ſemen aniſi craſsè contuſum maceratum eſt. Stent ita infuſa per biduum. Tandem aceto effuſo exſiccentur & ſubtiliſſimè pulueriſentur. Puluis incorporetur cum vino & pauxillo tragacanth, è quo cum guttis aliquot olei aniſi formentur ſecundum artem trochiſci.

Extractum Hydragogum Rulandi.

Extract. Hydrag. Rulandi.

℞. *Rad. cucumer. aſinini, curcum. ireos, abſinth. Pontici, ſoldanell. eupator. an.* ℥. i. ß. Eliciatur cum conueniente menſtruo tinctura. Cui adde *extract. rhabarb. mechoacan. an.* ℥. i. *eſſentiæ eſulæ*, ℥. ß *ſpec. aromat. roſ. diarrhod. Abbat. diacurcum. an.* ℥ iij. (puto legendum ʒ iii.) *magiſterij tartari*, ℥ ß. F. ſ. a. extractum. Doſis à Drach ß. ad ℈.iv.

Efficax eſt & hic puluis.

℞. *Rad. gialapæ*, ℥ ß *mechoacan. braſſic. marin. ſemin. ebuli, an.* ℈.iv. *gummi gottæ* ℈.ii. *ſem. aniſi, cinamomi, an.* ʒ.i. F. Puluis. Doſis ʒ.i. cum vino.

Vt & iſte.

℞. *Hermodactyl.* ʒ. vi. *ſoldanell.* ʒ. iii. *ſchænanth.* ʒ.i. *laccæ*, ℈.iv. *cinamom.* ℈ v. *ſem. apij*, ℈.i. F. Puluis.

Marſuli de mechoacanna.

Morſuli de Mechoac. Chymica. Luna purgans Hydrag.

℞. *Pulu. mechoacan.* ℥.i *ſpec. diacitri ſolut.* ʒ.v. *caryophyll.* ℈. ß. *ſacch. in aqu. conueniente diſſoluti*, ℥. viii. F. Morſuli. Doſis ʒ. iii. vel Vnc. ß. Chymicorum medicamentorum ſupra facta eſt mentio. A Tentzelio valde commendatur, *Exeg. chymiat. par. 3. ſect.* 1. Magiſterium Lunæ deiectorium, ſeu, Luna purgans hydragoga, quæ ita paratur.

Fiat primo menſtruum tale.

℞. *Vitrioli albificati* ℔. ii. *ſalis nitri reſinati*, ℔.i. Deſtillentur in aquam fortem. Poſtea.

Coagulatio ſpirituum menſt. ui cum Luna.

℞. *Luna per Saturnum purgata & laminata*, ℥.i. *aquæ fortis prædictæ q. ſ.* Soluatur in cineribus, & liquor euadet cæruleus. Tunc adde *Salis nitri fixi abſque additione præparati unciam dimid. vel integram.* (Sic enim ſpiritus nitrales melius refiguntur, & in priſtinum corpus redeunt.)

Digere in fimo equino vel balneo per menſem Philoſophicum. Poſtea phlegma in B. M. ſepara, vt vix tertia pars remaneat. Vrinumque ſerua diligenter.

Tertiam illam partem reſiduam per cucurbitam latam humiliorem in arena igne ſecundi gradus deſtilla, per horas tres quatuorue, (melius id ſuccedit per euaporationem in aperto vaſe ad notas perfectionis diſcernendas. Quando enim pars baculo exempta albicans fuerit, deſiſtendum eſt.) Refrigerato & fracto vitro inuenies lunam inſtar alabaſtrinam, quando totam nigerrimam, aliquando ſupernè candidam ſtellatamque. Lunam hanc in fruſtula fractam in ſua phlegmate antè abſtracto per horas 5. vel 6. in B. M. vel arena infunde, ſolue, purum ab impuro ſepara, & in loco frigido cryſtallos collige. De menſtruo reliquo extrahe parum aquæ, iterumque in cellam colloca, & totum illud in cryſtallos conficies. Cryſtallos lentè exſicca & bene ſerua.

Circa vſum tamen horum medicamentorum, vt ſupra quoque monui, obſeruandum, talium medicamentorum vſum non nimis frequentem eſſe debere: cum viſceribus noceant, & facultatem naturalem debilitent. Ideoque Trallianus, *lib. 9. cap.* 3. ait: Satius eſt paulatim & tuto euacuare, quàm feſtinando perturbandoque vna cum morbo ægrum è medio tollere. Quapropter quamuis prædicti Authores præcipiant talia ſingulis vel alternis diebus eſſe vſurpanda; tamē diligenter perpendendum,

dendum, quid vires ferre poſſint, & num poſt eorum vſum εὐφορία aliqua appareat, & niſi vires talem medicamentorum vſum ferant, per longiora interualla ea exhibenda.

Clyſteres. Preter interna medicamenta etiam clyſteres vſurpare commodum eſt, ex mercuriali, beta, parietaria, folijs ebuli, ſoldanella, centaurio minore, ſem. carthami, fœniculi, cumini, baccis lauri & ſimilibus. Vt:

℞. *Fol. mercurialis, betæ, ſoldanellæ, flor. chamæmel. an.* M. j. *centaur. minor.* M ß. *ſem. cartham.* ℥. ß. *fœniculi, cumini, an.* ʒ. ij. *baccar. lauri,* ℥. ß Coqu. in aqua ſimpl. pro ℔. j.

Colaturæ ℞. ℔. j. *Elect. hydragog. Fernelij vel alterius,* ℥. j. *ol. ſambuc. rutac. an* ℥. j. F. Clyſter.

Valeriola, *lib.* 1. *obſer.* 2. in vrina pueri impuberis modicum fermenti coquere iubet cum aniſi, anethi & marathri ſeminibus, adiecta mellis deſpumati ℥. j. pro clyſtere, quem valde laudat.

Vel: ℞. *Radic. ebuli.* ℥. j *cyclam.* ʒ. ij. *herb. ſoldanell. mercurialis, eupatorij Auicennæ, an.* M j. *abſinthij, pulegij, flor. chamam. ſambuci, geniſtæ, an.* M. ß. *ſem. aniſi, anethi, carui, geniſtæ, fœniculi, an.* ʒ. i ß. Coqu. in aqua ad ℥. x. In quibus diſſolue *electuar. diaturbith. cum rhabarb. bened. laxat. an.* ℥ ß. *ol. rutac. anethini, an.* ℥. i. *ſalis,* ʒ. i. F. Clyſter.

Purgantia externa. Præterea etiam externa ventri impoſita eum laxare & ſeroſos humores educere poſſunt, quæ tamen præcipuè vſurpantur, cùm vel propter vires, vel propter ætatem, vel alias cauſſas aut non poſſunt aut nolunt ægri purgantia medicamenta aſſumere. Componunturque talia ex *ſucco radic. iridis, ſambuci, cyclaminis, ebuli & ſimilibus.* Radices quoque & cortices ebuli contuſi & ventri impoſiti aquam copioſe educunt; item oleum ebuli è ſemine expreſſum, quod ita paratur.

℞. *Sem. ebuli purgati, q. v.* Contundatur in mortario inſtar paſtæ. Deinde in aqua pluuiali per triduum in loco calido maceretur, tùm aqua frigida affuſa coquatur, & calidum in ſacculum linteum indatur, & oleum prælo exprimatur, quo vmbilicus illinatur.

Compoſita vſitata ſunt; Vnguentum Agrippæ, de Arthanita & Fernelij de lathyride.

Vnguentum vmbilicale Andernaci.

℞. *Succi cucumer. aſinini, ebuli, an.* ℥. iij. *ol. ſeſam. irini, an.* ℥. ij. *ceræ parum.* F. Vnguentum.

Aliud Varandæi.

℞. *Cucum. agreſt. bryon. an.* ℥. i. Coqu. in oleo communi. Poſtea adde *pulp. colocynth. agaric. trochiſcat. an.* ʒ. ij. *ſem. ebuli, ſcammon. an.* ʒ. i. *ellebori nigri, antimon. an.* ℈. i. *ceræ parum.* Miſce. Habetur & tale in Inſtitut. *lib.* 5. *p.* 3. *ſect.* 3. *cap.* 37.

Cataplaſma laxatiuum.

Diuretica. ℞. *Colocynth ſem. cataputij minor. tithymali, an.* ʒ. v. *ſucci cucum. aſinini, puln. ellebori nigri, an.* ʒ. vi. *cort. rad. ſambucci, ſucci rad. ebuli, an.* ʒ. vi. *ſcammon.* ʒ. v. *terebinth.* ℥. iii. *Cum mellis ſ. q.* F. Cataplaſma. Senſibiliter deinde euacuant materiam ſeroſam diuretica, eam tamen potius, quæ ad ventrem confluxura eſt, & quæ in vijs, quæ ad renes ſunt, hæret, quàm quæ in ventre continetur.

Parantur talia ex *petroſelino, fœniculo, dauco, aſparago, ſeſelio, pulegio, linaria,* quæ inſigniter aquas per vrinam ducit, *radic. vincetoxici, pimpinell. valerian. ſem. hyperici, al Ke Kengi, baccis iuniperi, ſale geniſtæ. abſinth. fœnic. grauol. iuniperi.* Imprimis vtile eſt *lignum ſaſſafras,* quod præ reliquis diureticis hanc vim à natura obtinuit. vt etiam ventriculi vires conſeruet, calidum innatum augeat ac roboret, moderateque exiccet.

Laudantur & *vermes terreſtres* in puluerem redacti, Drach. j. pondere, vel decocti cum radic. aſparagi, fœniculi aut petroſelini, quod decoctum ſupra fidem aquas hydropicorum pellere ſcribit Smetius, *libr.* 4. *miſcellan.* Et oleum, quod ex ijs paratur, *libr.* 5. *Inſtit.* deſcriptum.

E compoſitis verò ſunt *ſpecies diacurcumæ, dialaccæ,* quæ tamen cùm valde calefaciunt, vbi conueniant, ex cauſſa morbi diſcendum. *Trochiſci de lacca, de rhabarbaro, de capparibus:* qui dari poſſunt à Drach. ß. ad Drach. ij. cum liquore conueniente.

Vt: ℞. *Rad. fœniculi, petroſelini, aſparag. an.* ʒ. iij. *ebuli, ireos, pimpinell. an.* ʒ. ij. *fol. beton. cuſcut. praſſ. alb. an.* M. i. Coqu. *in aqua ſimplici pro* ℔. i. Colaturæ adde *ſyr. de* 5. *rad.* ℥. ii. *oxymel. ſimpl.* ℥. i. M. pro tribus doſibus.

Vel: ℞. *Ligni ſaſſafr.* ℔. ß. *agrimon. betonic. chamædryos, ceterach. an.* M. ß. *cortic. rad. fraxini,* ℥. i. Infund. p. diem in ſ. q. aquæ petroſel. Poſtea in vaſe clauſo ebulliant & colentur.

Colaturæ adde aquæ cinamomi & ſpir. vitrioli q. ſ.

Vel: ℞. *Schœnanth. cinamom. aſari, maſtich. abſinth. ſem. fœniculi, an.* ʒ. iii. *ſpicæ, ariſtoloch. long. petroſelin. an.* ʒ. ii. *rhabarb.* ʒ. i. ß. *caryophyll. calam. arom. an.* ʒ. i. *mellis, q. ſ.* F. Electuarium, cuius doſis Drach. ij. cum aqua graminis vel petroſelini.

Vel: ℞. *Dauci Cretici.* ℈. ij. *cinamom. ſpicæ, an.* ℈. ß. F. Puluis. Efficaciter & hoc vrinam promouet.

℞. *Straminis fabar.* M. vi. *ſummit. iuniperi, geniſt. an.* M. ii. ß. *matriſylu.* M. i. ß. Comburantur in cinerem, per quem vinum bis terue coletur, cuius Vnc. v. calidè exhibeantur.

Commendatur & hoc lixiuium Leuiathan Rabbi, quod deſcripſit Heurnius, *lib.* 2. *meth. med. cap.* 6.

℞. *Ciner. geniſtæ, ſtipitum fabar. vitis albas vnas ferentis, an.* M. i. *vini Rhenani* ℔. iv. Ter cola per cineres. F. Lixiuium. *Adde nucem moſchat.* i. & ad pondus *eius cinamom. baccas lauri, nu.* vi. *cumini,* ʒ. ii. *aniſi, fœniculi tantundem, ſacchar.* ℥. iv. Miſc. Commendatur & lixiuium è cineribus frondium iunip. cum vino albo factum, impoſitis aromatibus & ſaccharo.

Vel: ℞. *Aq. petroſel. halicacabi, an.* ℥. v. *flor. ſambuci,* ℥. iii. *ſpiritus ſalis q. ſ.* Miſce.

Sæpius autem exhibenda ſunt diuretica, non ſolum vt materiam ſeroſam antecedentem cauſſam per vrinam euacuent, ſed & viſcera ab obſtructionibus liberent. Cum enim, vt ſupra dictum, ſeroſa materia in primis vijs ſubſiſtens ob obſtructionem eorum prima huius mali cauſſa ſit, omnino danda opera, vt viæ illæ aperiantur, quibus apertis natura ſponte per vrinas ſeroſos humores expellit.

In caſu deſperato nonnulli etiam cantharides exhibent, & quidem aliqui integras, cum alas & pedes ventris malignitatem corrigere ſtatuant. Michael Paſchalius verò, *lib.* 1. *meth. med. morb. capit.* 44. capita & pedes abſcindere iubet, non alas, & quidem autoritate Hippocratis & Plinij. Verum Hippocrates, *de rat. vict. in acut. circa finem,* in hydrope cantharides tres ablato cuiuſque capite pedibuſque & alis. ex tribus aquæ cyathis exhibet. Quod etiam facit, *lib. de int. affect.* Et Capinaccius deſperatos cantharidum vſu reſtitutos fuiſſe ſcribit, atque è Dioſcoridis, *lib.* 2. *cap.* 54. & Galeni, 2. *de antidot. cap.* 7. & 11. *de ſimp. med. fac.* ſententia vnam exhibet cum puluere rutæ, fœniculi aut ſimilis medicamenti, Drach i. & ſuperbibere iubet iuris pinguis pulli, Vnc. iv. vel Vnc. v. Cantharides.

Commendat idem medicamentum Michael Paſchalius ex Valeſco de Tarauta, idque hoc modo exhibet.

℞. *Canthariđ.* j. *abſque capit. & ped.* 4. *ſemin. frigid. maior. mund. an.* ʒ. ß. *ſacchar. candi violati,* ℥. ii. *gummi ceraſ. aut tragacanth.* ʒ. vi. F. Puluis. Doſis, Vnc. i.

Sudoribus quoque aqua euacuatur; Illa tamen potius, quæ carnoſis partibus ineſt, quam quæ in abdomine continetur. Ideòque Platerus, *tract.* 3. *Pract.* monet, in Aſcite per vim ſudores elicere incommodum nonnunquam, imò noxium eſſe, cum ſine delectu hoc fiat, Sudorifera.

fiat, ex ſiccis medicamentis ſudoriferis, actualique adhibito calore, ægrique decubitum ob diſpnœam citra ſuffocationis periculum diutius ferre nequeant: & ſi in iuſſa tentetur, admodum debilitetur atque incendatur æger. Quapropter niſi ſponte erumpant ſudores, & in declinatione morbi crurum tumoris cauſſa vſurpentur, non temerè ad ſudores ægri ſunt adigendi; cùm ſeroſus humor, non vt in anaſarca per ſuperficiem corporis diffuſus ſit, ſed in abdomine contineatur, vnde ſudorifera non ſine magno labore aliquid euacuant, timendumque ſit, nedum ægrum diu balneis immorari oportet, antequam ſudor erumpat, vires eius deijciantur. Ideoque hoc auxilium non niſi in ijs, qui robuſti ſunt, vſurpandum.

Interna.

Sunt autem hydrotica vel Interna, vel Externa. In numero internorum ſunt pleraque Diuretica, quibus addi poſſunt flor. ſambuci & ebuli, & ex his parati ſpiritus, vt & ſal ebuli & vincetoxici, decoctum ligni guaiaci & ſaſſafras. Decoctum ſudoriferum ſpecificum deſcribit Quercetanus, *cap. 8. pharm. reſt.*

Vtilis eſt & hæc aqua.

℞. *Scobis ligni guaiaci*, ℔.ij. *rad. helenij*, ℥.ij *perſonatæ, ireos Florent. an.* ℥.j. *flor. chamam. Roman.* M.j.ß. *ſucci baccar. ebuli*, ℥.iv.ß. *theriaca diateſſaron*, ℥.ij.ß. *rob. ſambuci* ℔.ij. *aq. cinamomo.* ℥.j.ß. *vini Rhenani antiqui*, Menſ. ij. Digerantur hor. 24. in loco calido. Poſtea deſtillentur in cineribus. Doſis, Vnc. iv.

Externa.

Externa, quæ ad ciendos ſudores vſurpantur, ſunt ſiccum balneum, Laconicum dictum, cuius ſtructuram, docet Vitruuius, *lib. 5. architect. cap. 5.* Celſus, *lib. 2. cap.* 17. de ſudore per ſiccum calorem eliciendo ſic ſcribit; Siccus calor eſt & arenæ calidæ, & Laconici & clibani, & quarundam naturalium ſudationum, vbi è terra calidus diffuſus vapor ædificio includitur, Sicut ſupra Baias in Myrtilletis habemus; Præter hoc Sole quoque & exercitatione ſudor mouetur. Hęc Celſus. Galenus, *de vſu reſpir. cap. 4.* & doliarij vaporarij meminit, quod antiqui, & præſertim Chryſippus Cnidius, in curando hydrope in vſu habuerint, quod multo magis, quàm balnea aqueum humorem diſſipat, ægrum tamen non ita ſuffocat, cùm frigidum aerem intrò attrahere poſſit. Commodius tamen eſt illud vaporarium, quod ex aſſeribus & tabulis ligneis conficitur, per quod æger caput exerit. Decoctum autem, quod ſilicibus vel ſcorijs ferri ignitis infunditur per tritorium, paratur ex radicibus & folijs ebuli, ſambuci, abſinth. rutæ, lauri folijs, flor. chamæm. ſambuci & ſimilibus.

παρακέντησις.

Maximum autem ad euacuandam aquam hydropis præſidium eſt παρακέντησις, ſeu apertio abdominis ferro facta ad educendas aquas hydropicorum, cuius & Hippocrates, *lib. περὶ παθῶν & lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν* meminit, quæ quomodo fieri debeat, Albucaſis docet, *lib. 2. chirurg. cap. 54.* dictumque ea de re eſt *lib. 5. Inſtitut. p. 1. ſ. 2. cap. 7.*

Vbi locum habeat?

Locum autem hæc habet tantùm in Aſcite, quando breui tempore ad inſignem magnitudinem peruenit, & hydragoga aliaque auxilia non iuuant, vireſque adhuc conſtant; Ideoque etiam Hippocrates, *6. epid. ſ. 6. αὐτίκα τέμνειν*, ſtatim ſecare iubet, in eo ſcilicet, qui ſine febre eſt, ſine pulmonis vlcere, ſine fluxu alui, corpore non emaciato, ætate florente, & omnino, qui, vt Hippocrates, *in Prorrhetic.* habet, eſt adhuc ἐυσπλαγχνος. Nam ſi hydrops iam longo tempore ſit congeſtus, vires iam conciderint, & viſcera ſint debilitata, ſicut & in Aſcite, qui à ſcirrho epatis aut lienis, aut morbo aliquo acuto extitit, qui per ſe lethalis eſſe ſolet, fruſtra hoc præſidium tentatur, & anima cum aqua educitur; Sicut id obſeruauit Capiuaccius, *lib. 3. Pract. capit. 15.* Ambroſius Paræus, *lib. 7. chirurg. cap. 11.* Heinricus Smetius & alii, & ipſe etiam.

An vna vice aqua educenda?

Etſi autem compertum eſt, ſanatos fuiſſe quoſdam, quibus aut ſectione ab empiricis facta, aut caſu vulnerato abdomine, vniuerſa aqua ſimul abſque vitæ diſcrimine effluxit; tamen tutius eſt, de conſilio veterum, ſēſim aquam illam educere, ſingulis diebus Vnc. vi. Vnc. viii. vel Vnc. x. pro virium ratione & tolerantia. Nam aquæ innatantia in abdomine viſcera aqua ſubito euacuata ſubitò collabuntur, quæ tractis deorſum ſuperioribus & diaphragmate vires antea debilitatas non parum labefactant, præſertim ſi ſcirrhus viſceris ab aquoſa materia ſuſtentatus iam pondere ſuo ſubſideat, non ſine inſigni moleſtia, ſoletque in tali ſubita euacuatione etiam aliquid caloris exſpirare.

Quo in loco fieri debeat?

De loco, in quo ſectio fieri debeat, diximus, *allegat. loco in Inſtitut.* quæ videantur; & commodiſſimè, ſi natura eò inclinet, fit ſectio in vmbilico, & natura plerumque ipſa hunc locum eligit, dum vmbilicum in amplam & pellucidam veſicam diſtendit, quæ ſi vel ſcapello vel ſponte aperiatur, aqua magno impetu, ſi permittatur, effluit. Qui modus cum ita expeditus ſit, & à natura ipſa monſtretur, ſi arte procurari poſſet, magnam curationi ſpem afferret. Ferunt Sanctorium Medicum Patauinum id tentare & certo enchiremate & artificio vaſa vmbilicalia ita dilatare poſſe, vt inſtrumento ſiphunculi formam habente tantum, quātum libet, quotidie ſine ægri incommodo & virium deiectione educere poſſit. Inſtrumenta ea depinxit, *in comm. in 1. fen. Auic. tract. 4. cap. 1. text. 12. quæſt. 71.* Platerus cucurbita vmbilico ſępe admota eū intumeſcere poſſe ſperat. In votis etiam videtur habuiſſe hunc modum Guilielmus Fabricius, *cent. 1. obſeru. 47.* eò imprimis adductus, quod in hydropico demortuo vmbilicalem venā adeo dilatatam inuenit, vt facilè penna anſerina immitti potuerit. Ex eo enim apparet, viam hanc euacuandi aquā hydropicorum eſſe commodiſſimam, vtpote quam natura non ſolum ipſa quærit, ſed quandoque etiam aperit. Nam etſi vaſa vmbilicalia, fœtu in lucem edito, officio ſuo defuncta coaleſcant, exiccentur, & in ligamentum quaſi abeant; tamen naturalem ſuam conformationem non planè amittere, ſed ex iis venam vmbilicalem & vrachum interdum vel non planè coaleſcere, vel rurſum aperiri, & vrinam ſeroſoſque alios humores per ea euacuari, Medicorum obſeruationes docent. Aquam hydropicorum per vmbilicum quandoque ſpontè euacuari certum eſt, & habent huius rei exempla tum alii, tum Guilielmus Fabricius, *loc. allegat.* Volcherus Coiter, *in obſeru.* refert, in virgine quadam Norimbergenſi diſſecta inuentam venam vmbilicalem ſanguinis copia turgidam atque extenſam. Marcellus Donatus, *de hiſtor. med. mirab. lib 4. cap. 26.* narrat, in vrbe Tridentina, quo tempore Concilium ibi celebrabatur, fuiſſe mulierem, cui ſingulis menſibus menſtrua ex vmbilico profluebant, & præterea viui lumbrici inde erumpebant. Fernelius, *l. 6. de part. morb. & ſympt. cap. 13.* refert; cuidam annum 30. agenti obſtructa veſicæ ceruice vrinam affatim, tanquam emiſſione ex vmbilico in multos menſes profluxiſſe, idque citra tumorem, citra vllam in abdomine collectionem. Ipſe etiam vidi nobilem quendam Danum, cui ſeroſus quidam humor per anni quadrantem, & interdum ſatis copioſè, ſine tamen vlla valetudinis offenſione (niſi quod interdum de doloribus ventris & præcipuè circa vmbilicum conquereretur) per vmbilicum effluebat, quod procul dubio contingebat, vt ex aliis ſignis cognoſcere licebat, ob diſpoſitionem & inclinationem quandam ad hydropem, & ſeroſi humoris in ventre abundantiam, quo vt natura ſe liberaret, hanc viam euacuandi ſeri quæſiuit, quod niſi factum, procul dubio in cachexiam vel hydropem incidiſſet.

Sanctorij modus aquam extrahendi.

Plateri.

Guil. Fabr.

Aperiuntur & aliæ partes ad ſerum euacuandum. Platerus ſcrotum eligit; cum quo conſentit Maſſarias, qui crurum & ventris ſcarificationi & abdominis perforationi ſcroti perforationem præfert, vtpotè quę fiat ſine vlla moleſtia & periculo, ſummo tamen cum ægri

emolu-

emolumento, cuius beneficio in mercatore quodam trium dierum ſpatio quadraginta quinque libras aquæ cum ſalute ægri eduxit. Et licet aliquid incommodi accideret, minus tamen eſſet periculoſum, quam in alijs locis. Ita refert Guilelmus Fabricius, *cent.*1. *obſeru.*48. cuidam hydropico adeo copioſè in ſcrotum delapſum eſſe humorem ſeroſum, & excitata grangræna inde effluxiſſe, vt à morbo liberatus ſit & diu ſuperuixerit ſanus, atque liberos aliquot procrearit. Teſtes autem natura obduxerat calloſa quadam ſubſtantia, quæ eos vice ſcroti obtegebat, & ab externis iniurijs vindicabat. Cum autem ſcrotum vel vnico ſaltem vulnere, vel pluribus ſcarificationibus, vel ſetaceo infixo aperiri poſſit, Platerus præfert vnicum vulnus ſatis amplum, cui cannam argenteam imponit, ſi nimirum ſcrotum tumidum ſit, & natura eo loci aquam detruſerit. Aliis enim ſcroto vacuo & natura non adminiculante fruſtra tentatur ſcroti apertio.

Hydrops per pudenda euacuatus.

Crurum ſcarificatio.

Nonnulli ſcarificationem crurum ſuadent, cuius quoque Galenus, *lib.*9. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 3. meminit, & Aetius, *tetrab.*3. *ſerm* 2. *cap.* 30. ex Aſclepiade, Leonide, Hippocrate & Archigene modum adminiſtrandi prolixè proponit, quem etiam Inſtit. *loco alleg.* inſeruimus. Verum etiam hic cautione & iudicio opus eſt. Neque enim ea ſemper benè cedit, ſed ob humoris ſalſi affluxum non rarò inflammatio & grauiſſimi dolores, vt aliquoties obſeruaui, imo quandoque etiam gangræna accedit.

Ex veſicat. tibijs hydrop. appoſ. gangræna & mors.

Ideoque vt hic etiam calumniam vitet Medicus, id, quod accidere poteſt ob prauitatem affluentis humoris, prædicere debet, & ſcarificationem ita inſtituere ac moderari, vt quantum licet, illa ſymptomata & mala vitentur.

Nimirum in parte carnoſa crurum circa ſuras ſcarificationem leniter inſtituere debet; cum & cuticula ſolum rupta aqua effluere ſoleat, vulneraque infligere ſatis diſtantia, ſerumque, quod exſudat, linteolo molli citra omnem frictionem abſtergere, & vnguento albo locis conuenientibus partes munire, & inflammationem prohibere, faſciaſque ſæpiſſimè permutare.

Cauteria & veſicatoria abdom. & crurib applicata.

Alij cauteria & veſicatoria cum in abdomine, tum in cruribus paulò ſupra talos applicant. Sed nec hoc ſatis tutum, & omnino cautione & hic opus eſt, vt id fiat corpore adhuc vegeto & calore partium nondum deſtructo, ne vlcera inſanabilia, 6. *Aphor.* 8. vel gangræna oboriatur. Scribitque Ludouicus Septalius, *animadu. medic, lib.* 7. *num.* 56. quamuis duos hydrope laborantes ſanatos viderit, veſicis in cruribus per ſe excitatis & diruptis, ac multa aqua per eam partem euacuata, exhibitis poſtea multis epar roborantibus; nullum tamen vnquam totis 40. annis, quibus Mediolani Medicinam fecit, curatum ſe vidiſſe, cui à medicis veſicatoria cruribus admota fuere, ſed ferè ſemper gangrænas ſecutas fuiſſe curatu impoſſibiles. Cuius rei exemplum habet Guil. Fabritius, *cent.*1. *obſer.*49. de vidua quadam ſexagenaria, aſcite laborante, cui cum imperitus Medicus veſicatoria tibijs impoſuiſſet, tantum iiſdem aquæ attraxit, vt inde natiuus calor extinctus ſit, & paucis poſt diebus mulier deceſſerit.

Inſenſibiliter aquam euacuantia. Interna.

Inſenſibiliter aquam Hydropicorum euacuant & diſcutiunt. 1. Interna quędam, ſudorifera videlicet & medicamenta diſcutientia, vt decoctum ſaſſafras, ligni guaiaci, ſal abſinthii, ſales theriacales, antidoti magnæ, theriaca, Mithridatium, quæ totum corpus mirabiliter penetrant. Maximè verò commendat Mercatus confectionem cyphoidem Andromachi à Galeno, 8. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 7. deſcriptam, cuius Drac.i. cum liquore conueniente exhibetur.

Externa.

Verum talia potius conueniunt, vbi humor in ambitu corporis hæret, quàm cum in cauitate abdominis continetur. Vtiliora ſunt, quæ foris applicantur, vt ſacculi ex furfuribus, milio, panico, cumino in vino coctis: oleum iuniperi, ſambucinum, anethinum, vnguentum de arthanita, Agrippæ, Martiatum, emplaſtrum Heræ apud Galenum, 2. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 19. deſcriptum.

Vel: ℞. *Vngu. de arthanita, Agripp. an.* ℥.j. *rad. ebuli, aſari, bryoniæ, ireos, an.* ʒ.ii. *ſulphur. viui*; *ſtercor. columbini, an.* ʒ.iij. *olei ſcorpion.* ʒ. vi. *vrina pueri impuberis mellis, an. q. ſ.* Fiat Cataplaſma pro toto ventre, ita tamen ne ventriculum & epatis regionem attingat.

Vel: ℞. *Farin. placentor. ſem. lini & cannabis, an.* ℥.ij. *ſterc. columbini,* ℥ i. Coq. in lixiuio ad pultis conſiſtentiam ſępius agitando. Deinde adde *pulu. ſulph. viui* ʒ.v. *alumin.* ℥.ß. *ſalis comm.* ʒ.v. *farina lupin. fænugrac. pulu. ſem. cumini, aniſi, baccar. lauri, an.* ℥.ß. *olei laurini, anethini, qu. ſ.* F. Cataplaſma. Emplaſtrum Italis Medicis vſitatum deſcribitur in Diſpenſ. Auguſt.

Commendatur & hoc.

℞. *Colophon.* ℥. iii. *cera noua*, ℥. ii. *gummi elemi. tacamahac. an.* ℥.i. *ſalis nitri,* ℥.i.ß. *ſulphur. viui*, ʒ.vi. *pulu. ſantal. rubr. myrrha rubr. maſtich. thuris, an.* ℥. ß. *ol. laurini,* ʒ.vi. *balſami indici*, ʒ.ii. Infund. ſantal. rubr. in ſpir. vini horis aliquot. Poſtea addatur cæteris, & fiat Emplaſtrum.

Mercatus hoc laudat.

℞. *Terebinth.* ℔ i. *thuris, maſtich. myrrh. an.* ʒ.vi. *ladani, nuc. moſc. garyophyll. galang. zedoar. cubeb. an.* ℥. ii. Pulueriſanda pulueriſentur. F. Vnguentum, quo venter inungatur.

Vel: ℞. *flor. fol. & cortic. ebuli, ſabina. an.* M.i. *radic. ireos,* ℥.i. *ſcylla,* ℥.ii. Coqu. *in olei laurini,* ℔.iii. *Vini,* ℔.i. & cum forti expreſſione colentur.

In colatura diſſolue *ſaponis,* ℥.iii. F. Linimentum. Galenus, 11. *de ſimp. med. facult.* cochleas non vſtas terit, & vna cum teſtis ventri hydropicorum imponit.

Antiqui etiam lutum Minerale circa thermas tanquam cataplaſma loco fomenti applicabant.

Vtile eſt & hoc.

℞. *Ceræ, picis aridæ. an.* ℥.iii. *alumin. ſulph. viui, manna thuris, nitri an.* ℥.i.ß. *reſina frixa,* ℔.ß. *olei veteris.* ℥.i. *aceti q. ſ. ad diſſoluendum arida.* Miſce pro linimento. Celebre & probatum eſt hoc.

℞. *Stercoris columbini in aceto macerati,* ℔.i. *ſulphur. viui,* ℥.i. *nitri* ℥ ß. *pulu. rad. helenij, baccar. lauri, anethi, flor. chamam. an.* ʒ. vi. *ſem. naſturtij* ʒ.ii. Coq. omnia in vino ad iuſtam craſſitiem. Poſtea adde *mellis,* ℥.ii. *terebinth.* ℥.i.ß. *ſucci ebuli,* ℥.ii. *irid.* ℥. i.ß. *ſoldanell.* ℥.i. *farin. fabar* ℥.ii. Miſce. F. Cataplaſma. Huius generis plura videantur apud Galenum, Mercatum, Platerum, & paſſim alios Practicos.

Aduerſus tumorem ſcroti vtilis eſt euaporatio per ſellam facta ex decocto flor. chamæmel. ſambuci, meliloti, abſinthii, roriſmarini, rutæ & ſimilibus; vel addendo farinam fabarum & puluerem cumini & ſimilium. Fiat Cataplaſma.

Crura tumida & inflata lauentur aqua marina vel ſalſa, in qua cocta ſint folia ſambuci, ebuli, baccæ lauri, iuniperi, vel lixiuio ex cineribus vitis, in quo ebulus aut ſambucus cocta ſint. Aut ſpongia eiuſmodi decocto vel lixiuio vel aqua maceretur, iterumque exſiccetur, & fortiter cum faſciis circa crura ligetur, donec paululum detumeant. Galenus, 2. *ad Glaucon. cap.* 3. Tumorem pedum in Hydropicis, phthiſicis, cachecticis tollit frictione ex oxyrrhodino, aut ſale & oleo, aut ex ſale iniecto oxyrrhodino.

Foreſtus hoc Cataplaſma commendat.

℞. *Rad. ebuli recent.* M.vi.
Bryon. ℔.i.
Cortic. exter. ſambuc. M.iii.
Fol. cucum. aſinini, M.ii.
Caul. rubr. M.vi.
Fol. malua, M.ii.
Alth. exiccat. M.iii.

Coqu.

Coq in aqua communi. Contundantur addendo *Vnguenti Agrippæ*, ℥ iij. *farin. hordij*, ℔. ß. F. Cataplaſma, quo crura vſque ad genua inuoluantur.

Verum enim vero intemperie viſcerum & cauſſis collectionis ſeri ſublatis, & aqua ex abdomine euacuata, ſponte ſua tumor hic in cruribus & ſcroto plerumque euaneſcit. Vbi exulceratis cruribus de gangræna metus eſt, lauentur illa cum vino decoctionis flor. vngulæ caballinæ, quibus aliquid maſtich. thuris, myrrhæ, lithargyr. additum ſit.

Alterantia & aperientia. Interim dum hæc fiunt, non negligenda, ſed diligenter diebus, quibus purgantia non exhibentur, alterantia & viſcerum calorem natiuum inſtaurantia obſtructioneſque aperientia vſurpanda. Si enim hæc vel omittantur, vel negligentius vſurpentur, fruſtra ſola euacuantia exhibentur. Remanente enim cauſſa collectionis ſeroſi humoris breui is colligitur.

Commendatur in hos vſus *abſinthium*, & quæ parantur ex eo medicamenta, *epar lupi*, *extractum epatis vituli*, *aqua ex epate vituli*, *agrimonia*, *aliiſque plantis epaticis deſtillata*; *dialacca*, *diacurcuma*, *trochiſci de lacca*, *de rhabarb. de abſinth. de eupator. confectio cyphoides* a Galeno 8. *de comp. med. ſec. loc.* deſcripta. Iohan. Anglicus, *in Practica ſua*, quæ Roſa Anglica inſcribitur; *Electuarium diacubebarum dictum* commendat, tanquam ſingulare arcanum, & nemini niſi accepto pretio communicandum, cuius hæc eſt deſcriptio.

℞. Santal. omnium, an. ʒ i. *ſpodij, raſur. ebor. an.* ʒ. i. *ſemin. ocymi, cubebar. an.* ℥. ß. *vel* ʒ. iii. *ſemin. 4. frigid. maior. an.* ʒ. ii. *endiu. portulac. an.* ʒ. ß. *ligni aloes, nuc. moſchat. an.* ℥. ß. *ſacch.* ℔. i. Cum decocto *vel aqua endiuiæ* F. Electuarium.

Non multum ab hoc differt compoſitio Diacubebe dicta, quæ nomine Paracelſi circumfertur, quam proculdubio ab Antiquis Medicis mutuatus eſt.

℞. Cubebar. (quos tamen myrtillos *Sendelbeer* nominat) *ocymi, caryophyll. an.* ℥. ß. *ſantal. omnium, an.* ℥ ß. *raſur. eboris, carabe citrina, an.* ʒ. iii. *ſemin. 4. frigid. maior. mundat. an.* ʒ i. *ligni aloes, nuc. moſchat. an.* ʒ. iii. Cum *ſyrup. granator.* F. Electuarium.

Ferunt huius ſolius vſu, præmiſſis præmittendis, niſi viſcerum ſubſtantia planè ſit corrupta, hydropem tolli.

Vtile eſt & hoc.

℞. Trochiſc. de abſinth. de eupator. an. ℥. i. *de rhab. de lacca, an.* ʒ. i. *epat. lupi præpar.* ℥. ß. *ſpec. diarrh. abbatis, aromat. roſat. an.* ʒ. i. *conſeru. flor. ſambuci*, ℥. i. *Mithridat.* ʒ ii. Cum *ſyrupo de eupatorio* F. Electuarium.

Vel: *℞. Roob ſambuci*, ℥. ß.
Mithridatij, ʒ. ii.
Spec. diarrhod. abbat. ʒ. ß.
Magiſt. perlar.
Oculor. cancri, an. ℈. i.
Cum *ſyrupo de eupatorio.*
F. Electuarium.

Chalybs. Plurimum etiam hic, præſertim vbi obſtructiones adſunt, cùm à Galenicis, tum à Chymicis laudatur, & multum etiam præſtat Chalybs rectè præparatus, cuius ſupra iam aliquoties facta eſt mentio.

Verùm hæc omnia notatu digna ſententia Alexandri Tralliani, qui *libr. 9. cap. 3.* ita ſcribit, concludere libet; Omnia, & quæ præceſſerunt, mala, & quæ nunc adſunt, obſeruanda puto, ac vbi præſentem intemperiem noueris, ita ad curationem audacter accedas, non autem vulgarem opinionem ſequaris, nempe aqua inter cutem laborantes quouis modo calefaciendos eſſe.

De Aſcite à colliquatione.

Aſcites à Colliquatione. Cùm etiam ſupra hydropis à colliquatione facta ſit mentio, de eo etiam aliquid hic addere libet. Hydrops autem hic ſubitò generatur, & coniunctus eſt cum febre ardente. Perículoſius verò omnino eſt; cùm iſta colliquatione corpus langueſcat, & omnes vires collabantur, quibus proſtratis ægrum ſanare difficillimum eſt.

Duo autem in tali hydrope agenda. Calor immoderatus & colliquans alterandus & refrigerandus, & materia aquoſa cumulata euacuanda. Et primò quidem omni conatu Medico opera danda, vt colliquationem inhibeat, & cauſſam eius tollat, refrigerantibus ſcilic. cùm in victu, tùm in medicamentis exhibitis, tùm extra cataplaſmatis, epithematis, inunctionibus refrigerantibus thoraci & epati applicatis; & omnino ea curatio hic inſtituenda, quæ febribus colliquantibus debetur. Aqua verò è colliquatione cumulata euacuanda vel ſenſibiliter per aluum & vrinam, vel inſenſibiliter diſcutienda; quod tamen non tentandum, niſi calore febrili prius ſublato: cùm ex iſtorum remediorum vſu calor febrilis facilè augeri poſſit.

Diæta.

Quantum bona victus ratio ad curandum Hydropem faciat, præter quotidianam experientiam Celſus, *lib. 2. cap. 22.* oſtendit. Qui itaque ex toto ſibi temperare nequeunt, ad ſalutem non perducuntur. Ideoque non ignobilis Medicus, Chryſippi diſcipulus, apud Antiochum Regem amicum quendam eius, notæ intemperantiæ mediocriter eo morbo implicatum negauit poſſe ſanari, cumque alter Medicus Epirotes Philippus ipſum ſe ſanaturum polliceretur, reſpondit, illum ad morbum ægri reſpicere, ſe ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum ſumma diligentia non Medici tantum, ſed & Regis cuſtodiretur; tamen malagmata ſua deuorando bibendoque ſuam vrinam in exitium ſe præcipitauit. Diæta tamen non ſit tenuis, ſed mediocris & toto morbi decurſu æqualis. Diæta.

In tota victus ratione ab humido abſtinendum. Aer igitur eligatur ad calidum vergens & natura ſua ſalubris; Vitetur humidus, craſſus. Somnus ſit moderatus, aut paulò breuior conſueto. Multum conducit motus corporis, ſi modò ab ægro vllo modo iniri poſſit. Cibus aridior ſit, coctu tamen & diſtributu facilis, non viſcidus & humidus, qui in aquoſitatem maxima ex parte tranſit. Ideoque iuſcula parcè offerantur, ea tamen nutrientia, non multum aquæ ſuppeditantia, ex iure pulli, caponis, carnium, ciceribus rubris, auena. Panis ſit bene fermentatus, à furfuribus tamen non planè repurgatus: ita enim aperit magis & abſtergit. Condiatur ſemine aniſi, fæniculi, carui, cumini, coriandri. Biſcoctum Hippocrates præfert, *lib. de int. affect.* modò ægri concoquere valeant. Ex auibus laudantur ſylueſtres, & præcipuè montanæ. Alaudarum eſu & vſu quendam reſtitutum ſe vidiſſe, teſtatur Nicolus Florentinus. Quadrupedum carnes nō pingues ſint, & aſſæ potius, quàm elixæ præbeantur. Iecur animalium, præſertim gallinarum, quaſi tota ſubſtantia vtile, plurimi commendant. Condiantur carnes cinamomo, caryophyllis, aniſo, fæniculo, petroſelino, thymo, baccis iuniperi, ruſticis etiam alio. A leguminibus prorſus abſtineat æger; olera etiam pleraque, cùm mali ſucci ſunt, non conueniunt, vt & fructus crudi. Condimenti tamen loco vſurpari poſſunt aſparagi, ſummit. lupuli, naſturtium aquat. ſinapi, cochlearia, chærefolium, gemmæ ex floribus immaturis geniſtæ aceto conditæ. E fructibus conueniunt paſſulæ, amygdalæ amaræ, piſtacia, pineæ, cappares, oliuæ: In potu aqua vitetur.

Vinum ſit album, tenue & diureticum, vel cereuiſia bona lupulo condita, & abſinthio, agrimon. toremarino, ſaluia, medicata. De quibus tamen non plus bibendum, quàm quantum ad ſitim aliquomodo & vitam ſuſtentandam ſufficiat. Vuierus ſe ægris ſuis vltra ℔. ß. vini qualibet die non permittere ſtricta lege ſcribit. Et vt minori moleſtia hic obedire queant ægri, commodū eſſe, ſi ex vitro anguſti oris bibant. Humectatur enim ſæpius vini ſtillantis momento lingua, promptius fallitur ſitis, nec eius copia venter grauatur. In eundem

vſum

viſum paſſulæ & glycyrrhiza viridis maſticantur. Imò ſi æger tolerare poteſt, commodium eſt, planè à potu abſtinere, cùm experientia teſtetur, ſanatos fuiſſe quoſdam, qui ab omni potu menſes aliquot, imò integrum annum abſtinuerunt, vt teſtatur Iacchinus, *in 9. Rhaſis, cap.22.* Beniuenius, *de abdit. ſanat. cauſ. cap.13.* (Anaſarcam tamen fuiſſe exiſtimat Dodonæus) Alexander Maſſarias, *lib.3. cap.16.* Si tamen ſitis valde cruciet, aceto aqua chalybeata diluto os colluere vtile eſt. Celſus, *loco allegato*, refert, quod Epicuri diſcipulus quidam Hydropicus, cùm non poſſet æquo animo ſitim ferre, vbi diu abſtinuit, bibere ſolitus eſt, deinde euomuit. Retentio alui noxia eſt. Ideoque ſi ea ſegnior ſit, ſtimulanda vel cibis laxantibus vel clyſteribus. Animi Affectus moderati ſint.

QVAESTIO I,

An Hydrops Aſcites ſolo epate læſo generetur,

An hydrops Aſcites ſolo epate læſo generetur.

Vulgata equidem & antiqua in ſcholis Medicorum eſt ſententia, omnem hydropem accidere epare primario affecto, & proximam ac præcipuam omnis hydropis cauſſam eſſe αἱμάτωσιν Epatis læſam, & quidem ab intemperie eius frigida. Docuit id Galenus, *lib.5. de loc. aff. cap.7. ibid. lib.7. cap,* 1.6. *aph.*12. & 42.2. *Progn.t.*1, & 2.4. *de præſag. pulſ. cap.9.* Galenum ſequitur Auicennas, *lib.3. fen.14. tr.4. cap.4.* & alij Medici plerique, & adducti ſunt in eam ſententiam, quod cùm epar officina ſanguificationis ſit, ibi ſanguinem vitioſum generari probabile ſit, vbi bonus generatur. Et quia calor innatus epatis præcipuum ſanguificationis inſtrumentum eſt, eo læſo & epate refrigerato ſanguinem ſeroſum generari, & tandem hydropem induci crediderunt.

Reperti tamen ſunt, præcipuè noſtro ſæculo, non pauci Medici, qui à communi iſta opinione diſceſſerũt, & quidem primò ea de cauſſa, quod in ſectione hydropicorum ſæpe epar ſaluum inuentum ſit. De quo Mauric. Cordæus, *comm. 5. in libr. 1. Hippocr. de mulìebr.* ſcribit; In hac, inquit, Pariſienſi Aſclepiadarum familia percelebri magnus & frequens eſt numerus; Medicorum cateruæ vbique ſunt multæ atque conuentus; vix vero inter eos vllum reperies, cui non contigerit. Hydropicum cadauer aliquod euiſcerare. Quid vero in illis commento ſuperiori ſimile reperies? Integrum eſt in multis epar ex omni parte, quibus exortus eſt hydrops ab aquoſo Liene.

Refert quoque Schenckius, *libr.3. obſ.* ex obſeruat. D. Franciſci Tidicæi, quæ hiſtoria integrè infra de Tympanite recenſebitur, Virum quendam ſexagenarium, cum diu à flatibus & anhelandi difficultate moleſtatus eſſet, tandem in Aſciten incidiſſe, eoque mortuum eſſe, In cuius cadauere aperto epar nihil ferè à ſana epatis conſtitutione differre viſum eſt, neque quicquam in eo vel alio viſcere vitij oculis notari potuit.

Quæ confirmare videtur id, quod Ioh. Paſchalius, *de med. morb. lib.1. cap.34.* refert Mulierem quandam annos 50. natam laboraſſe Aſcite ſex annos, & ex caſu in lapidem ventrem eius fuiſſe vulneratum, per quod vulnus cum ſubitò omnis aquoſitas euacuata fuerit, incidiſſe quidem illam in animi deliquium, ſed poſtea in Xenodochio Patauino bonis alimentis aſſumptis priſtinam recuperaſſe ſanitatem. Nam ſi in muliere quinquagenaria epar refrigeratum fuiſſe, vt Aſcitem generauerit, certè œconomia illius ita turbata fuiſſet, vt poſt aquæ euacuationem tam ſubito ſanitatem recuperare non potuiſſet. Quibus accedit & illud, quod Beniuenius, Dodonæus & Langius narrant, quoſdam aquæ potu largiſſimo ab hydrope ſanatos fuiſſe aperto vmbilico. Nam ſi epar tam valde refrigeratum fuiſſet, non tam facilè ſanitati aqua euacuata reſtituti fuiſſent, præcipue poſt aquæ potum largiſſimum. Neque in eo effugium patet, quod nonnulli dicunt, hydropem prouenire ab Intemperie epatis frigida, quæ oculis videri non poſſit. Etenim hydrops, ſi ab intemperie epatis prouenit, non à leui aliqua eius alteratione oritur, ſed à calidi natiui eius extinctione vel abſumptione, quàm caloris & qualitatum epatis talis mutatio ſequitur, vt epar malè affectum fuiſſe etiam oculus pateat, quale tamen nihil in hydropicis demortuis ſæpe inuenitur. Deinde epar ſaluum eſſe poſſe, & nihilominus hominem in hydropem incidere, eo probatur, quod non ſolum epar, ſed & lien ſanguificationis organum ſit, & propterea eo læſo etiam hydrops oriri poſſit.

Quod præter experientiam confirmatur autoritate Hippocratis, qui *lib. περὶ παθῶν* ſcribit; *γίνεται ὕδρωψ καὶ ἀπὸ σπληνὸς, ὅταν νοσέῃ*: generatur hydrops etiam a ſplene, cum ægrotauerit. Et *lib.1. de morb. mulier.* docet, ſplenem humorem aquoſum ad ſe trahere, vt qui rarus & ſpongioſus eſt, & ſecundum ventriculum ſitus, generationemque hydropis ex ſplene eò loci integrè deſcribit. Idem docet, *lib.4. de morb.*

Neque eſt, vt quis ad id confugiat, dicatque per conſenſum lienis epar malè affici, atque ita epate affecto tantum hydropem generari. Præſtantiſſimi enim Medici & inter eos Veſalius, *cap. de liene*, in hydrope lienem vitioſum epare planè ſaluo deprehenſum fuiſſe teſtantur; atque ipſe etiam in hydropico quodam & ſimul ſcorbutico, omentum corruptum, lienemque prauè diſpoſitum epare ſaluo vidi. Prætereà Hippocrates etiam 2. *Prognoſt.* docet: Hydropem aliquando ab epate, aliquando ab Ilibus oriri, de quo *quæſtione* 2. dicetur. Allegari etiam hic ſolet locus Hippocratis, qui 2. *Prorrhet.* ſcribit; eum qui ab hydrope conualiturus eſt, εὔσπλαγχνον eſſe oportere; cum εὔσπλαγχνος videatur non eſſe is, cui epar malè affectum eſt. Verum argumentum parum firmum præbere videtur hic locus. Etenim ſi per τὸ εὔσπλαγχνον intelligatur omnimoda ſanitas viſcerum, nullus hydropicus affecto epate vel liene euaderet; cùm tamen experientia contrarium teſtetur, & fruſtrà ab Hippocrate alijſque Medicis tot præſcriberentur medicamenta. Τὸ εὔσπλαγχνον igitur hic vel ad naturalem ſtatum refertur, quaſi dicat Hippocrates, eum qui ab hydrope liberari debet, neceſſario robuſta viſcera habere debere, quæ grauiori morbo non ſuccumbant; vel ſi de ſtatu morboſo id accipiendum, εὔσπλαγχνοι ſunt, quorum viſcera morbo quidem ſunt correpta, nondum tamen ſcirrhoſa, putrida & corrupta, ſed talia, vt ad ſtatum naturalem redire poſſint. εὔσπλαγχνον quid?

Immò ex alijs quoque partibus hydropem originem ducere poſſe, nonnulli exiſtimant. Nimirum ex inteſtinis, ſi illa perforentur, & homo non ſtatim moriatur, ſed humor aquoſus in abdominis cauitatem ex ijs exſtillet, & ventrem in tumorem attollat. Hydrops ex inteſtinis ortus.

Deinde ex renibus, ſi nimirum propter obſtructionem vel maximam imbecillitatem ſerum ad ſe non trahant. Tum enim in corpore retentum facilè in ventrem confluere poteſt. Idem accidit, ſi renes exulcerentur; obſeruauitque Platerus, vt *libro 3. obſeruation.* habet, in quodam Aſcitico vtrumque renem multis vlceribus perforatum fuiſſe, adnatis hinc inde veſiculis partim ruptis, partim integris, exteriori ſuperficiei hinc inde adhæreſcentibus, vnde ſanies & ſerum in abdominis cauitatem liberè exſtillauit. Idem etiam poſt calculi veſicæ inciſionem & e veſica extractionem fieri poteſt. Si enim vulnus non rectè conſolidetur, ſed cuti cicatrix obducatur, interno vulnere adhuc hiante, per id vrina exit & in abdomine cumulatur. Ita ſi calculus vreteres tranſiens magnus & aſper eorum membranas diſrumpat, tum vrina Ex renibus. Ex veſica.

per

per viam apertam in cauitatem ventris fluens breui tempore, epate ſaluo hydropem excitare poteſt.

Hydrope ex vtero epate ſaluo.

Ex vtero etiam fieri poteſt hydrops ſaluo epate, refertúrque paſſi in hiſtoria ex Iohan. Heintzio, Medico olim in valle Ioachimica, de ancilla quadam, quæ ob errores in victu commiſſos in menſium ſuppreſſionem incidit, & tandem in tumorem ventris, vt ea de cauſſa malè audiret. Bene autem ſibi conſcia cum de vita deſperaſſet, vt mortuæ corpus ſecaretur, pro innocentię teſtimonio petijt. Secto cadauere & emiſſa plurima aquæ copia viſcera omnia ſalua reperta ſunt. Iecur optimè affectum, lien laudandus. Pulmones verò ob aquam, quæ in thoracem penetrauerat, dimidia ex parte corrupti, itemque omentum & teſtes. Hi enim ab vtraque parte non ſolum tumidi ad magnitudinem capitis recens nati infantis, ſed & liuidi, fungoſi, plurimis veſicis aquoſis, quæ maiore ex parte ruptæ fuerant, & in vlcera degenerauerant, reperti ſunt, vt proculdubio à teſtibus, non verò ab epate aquæ illa copia in abdomen effuſa fuerit.

Hydrops à colliquatione.

Tandem à colliquatione quandoque fit hydrops, epate non præcipuè affecto, multo minus refrigerato. Eius mentionem facit Hippocrates, qui *lib. 1. epid. ſ. 2. t. 35. & 36.* ἱκανῶς συντήξιος, ex mala colliquatione, viguiſſe præter dyſenteriam, lienteriam, diarrhœam, etiam hydropem ſcribit. De eodem Galenus, *3. de ſympt. cauſſ. c. 2.* ſcribit. Fit interdum quædam ἀναστοιχείωσις, colliquatio ſeu reſolutio ſeu diſſolutio, ſiue quocunque nomine alio appellare libet, aliquando totius corporis, aliquando ſuccorum, qui in venis ſunt, duntaxat. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, alias ad ventrem confluit, alias ad vrinam, alias ad ſudores pellitur. Ac ſuccis quidem qui in venis habentur, in ſeroſam ſaniem ſolutis, renes, qui ad excrementum id contrahendum ſunt nati, cum ſani ſunt, ſerum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad veſicam quotidie mittunt. Vbi autem renes trahere non valent, venæ eiuſmodi ſerum in ventrem mittunt, aut toti corpori id partientes ſubitaneos hydropum ſtatus inducunt. Facit & huius hypropis mentionem Pereda, *in Schol. in Michael Paſchal. meth. med. de hydrope*, & Petrus Salius Diuerſus, *de affect. partic. cap. 9.* qui refert, ſe obſeruaſſe in febribus hac de cauſſa ventrem vno atque altero die ita intumuiſſe, ac ſi per menſes plures Aſcite ægri tales laboraſſent. Ipſe autem diſtinctione hac controuerſiam componi putat; ſtatuitque, tres eſſe hydropis ſpecies, ratione materiæ diſtinctas; Anaſarcam à materia pituitoſa & cruda, Aſcitem ab aqua; Timpaniten à flatu, Haſque hydropis ſpecies omnes fieri ex vitio epatis immediate ex intemperie malè affecti, ſiue id fiat primariò per propriam paſſionem, ſiue per conſenſum & ſecundariò. Haſque omnes non ſubitò, ſed ſenſim fieri. Etſi vero præterea tumor ventris quandoque ab aqua accidat, cuius Galenus, *ſympt. cauſſ. c. 2.* meminit, qui ab intemperie calida & corporis colliquatione fiat, cum colliquato ſanguine & ſuccis, qui in venis ſunt, renibus non attrahentibus, ſubitanei hydropum ſtatus fiunt, quales ipſe etiam obſeruauit: tamen hydropis ſpeciem eſſe negat ideo, quia non tam generetur vitio epatis, quàm ex mala totius intemperie. Deinde quia materia, quæ vi colliquationis gignitur, potius eſt calida, quam frigida; cum in hoc hydrope omnis materia, quæ vitio epatis generatur, ſit frigida. Tertiò, quia verus hydrops ſenſim generatur; hic verò tumor ſubitò. Verum principium hic petit, cùm ideo hunc tumorem verum hydropem eſſe negat, quia epatis vitio non generetur: cum hoc ipſum in quæſtione ſit, an omnis hydrops ex epate generetur?

Carolus Piſo, *in libr. de morb. ab illuuie ſeroſa natis*, Seroſi humoris in abdomine collectionis, atque ita hydropis Aſcitæ cauſſam ſtatuit expurgationem per renes fieri ſolitam deficientem & ſuppreſſam. Quod autem ſeroſus humor, per renes conſueto modo non euacuetur, cauſſam eſſe dicit, quia aut ſerum ex prima officina non diſtribuitur ad ſecunda viſcera, epar & lienem, ſed in meſaraicis reſtitat, gaſtricis, epiploicis, aut certè portis, radicibuſque earum, & conuexa viſcerum non peruadit; aut vbi tranſgreſſus eſt viſcera, hæret in ſtipitibus cauæ ſiue arteriæ ſiue venæ ſplenicæ, & hinc inde tam in radicibus eorundem vaſorum, quam in ramis emulgentibus, & per corpus renum diſperſis, ibique ſubſiſtens renes euadere non poteſt, de qua ſententia poſtea, *quæſt. 2.* plura dicemus.

Cùm ergo in re tam ſeria & tanti momenti Medici diſcrepent, omnino operæ pretium eſt, diligenter in veritatis inueſtigationem hic incumbere, & rem ipſam omni autoritate ſepoſita perpendere. Vt verò ab eo, quod apud omnes in confeſſo eſt, incipiamus, aquam ſeu humorem ſeroſum in abdominis cauitate plerumque collectum, idque diſtendentem proximam & continentem hydropis Aſcitæ cauſſam eſſe, omnes concedunt. Cuius autem partis vitio aqua colligatur, de eo, vt ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, patet, non omnes conſentiunt. Plerique quidem epatis vitio, quod pro ſanguine bono & laudabili ſeroſum generet, id fieri ſtatuunt. Verùm ſi non ſolùm autoritates attendamus, ſed quid in ægris quotidie fiat, obſeruemus, omninò concedendum eſt, quandoque ſaluo epate aquam in abdominis cauitate ita colligi poſſe, vt inde id intumeſcat, vt ſupra ſatis probatum eſt. Lienem certè ſaluo epate malè interdum affici in hydropicis & autoritas Hippocratis, *lib. περὶ παθῶν & libr. 1. de mulíebribus*, ſupra allegata & obſeruationes doctiſſimorum Medicorum, teſtantur.

Neque venæ meſaraicæ, quæ chylum à ventriculo epar & lienem tranſmittunt, extra culpam ſemper ſunt, vt ſupra dictum, & quæſtione ſequenti etiam probabitur. Neque etiam hoc negari poteſt, renum, vreterum, veſicæ & aliarum partium in ventre inferiore vitio aquam in abdomine colligi poſſe.

Ideoque vt hæc concludamus, hydrops, qui non à priuatæ alicuius partis, renum, vreterum, veſicæ vitio generatur, ſed ex ijs partibus, quæ ſecundæ coctioni inſeruiunt, in ſpecie & καθ᾽ ἐξοχὴν hydrops appellatur, cum is frequentiſſimè accidat. Eſt enim vſitatum, vt de omnibus dicamus, quod frequentius accidit.

Interim non eſt negandum, etiam alijs de cauſſis, nec organis ſecundæ coctionis læſis, humorem aquoſum & ſeroſum in abdominis capacitate colligi, & inde ventrem intumeſcere poſſe, ſcilicet ex inteſtinis, renibus exulceratis, vt obſeruauit Platerus; item vreteribus à calculis tranſeuntibus, vel ruptis, vel ita extenuatis, vt ſerum tranſſudare poſſit, vt & veſica vel rupta vel vulnerata, & vulnere malè curato. Nam hæc vaſa & receptacula ſunt ſero è corpore euacuando deſtinata. Si verò alicubi in ijs via aperitur, per illa ſerum & vrinam in abdomen deſtillare poſſe, extra controuerſiam eſt. Nonnunquam & à cauſſa aliqua externa, & vi illata, venarum meſaraicarum, quæ omentum & meſenterium perreptant, aliqua rumpi & aperiri poteſt, e qua primò ſanguis in ventrem confluit. Si verò vulnus in vlcus conuertatur, ſerum continuò ex eo in abdominis cauitatem deſtillare & hydropem excitare poteſt, quam etiam cruenta deiectio & vomitio aliquando procedit & purulenta ſequitur. Idem a teſtibus in mulieribus accidere poſſe, ſatis docet hiſtoria illa & obſeruatio Iohan. Heintzij, ſupra allegata de ancilla hydropica, in qua epar & lien ſalui reperti ſunt, teſtes vero valde tumidi & veſicis aqua repletis turgidi aquam in abdomen effuderunt: & notum eſt, quantum vulnera, quæ articulis & neruoſis partibus infliguntur, ſi non rectè tractentur, ichoris & ſeroſi humoris effundãt, parte vulnerata nutrimentum affluens non bene coquente & aſſimulante, ac humoribus vitioſis è corpore ad lo-

cum affectum confluentibus. Idem ergo ſi accidat in parte aliqua in abdominis cauitate, magnam aquæ & ſaniei copiam in abdomine colligi poſſe, manifeſtum eſt.

Hi ergo tumores omnes cum etiam ab aqua in abdomine contenta ortum habeant, ſi rem ipſam ſpectes aquæ inter cutem & hydropis nomen merentur: quia tamen hi tumores abdominis rariores ſunt, nec etiam ab antiquis annotati, atque aliam etiam cauſſam & curandi rationem, quam vulgatus hydrops habet, plerique hydropis nomine eos non dignantur. Verùm de nomine hic non litigandum, ſed illud potius diſpiciendum, à qua cauſſa humoris aquoſi in abdomine collectio fiat, vt curatio poſteà rectè iniſtitui poſſit.

Eadem ratio eſt hydropis, qui ex colliquatione ſanguinis & ſuccorum in venis prouenit. Petrus Salius Diuerſus equidem veram hydropis ſpeciem eſſe negat: ipſe tamen caput, in quo de eo tractat, inſcripſit, *de hydrope ex colliquatione*: & licet Galenus, 3. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. non hydropem, ſed ὑδερώδεις καταστάσεις nominat: tamen ipſe hydropem ὑδερικὴν παρέγχυσιν nominat. Et 2. *ad Glaucon. cap.* 3. διάθεσιν ὑδερικὴν, & ipſe Hippocrates, 1. *epid. comm.* 2. *t.* 30. hydropis nomen tumori ἐκ κακῆς συντήξεως tribuit.

Hercules Saxonia equidem *lib.* 3. *Pract. cap.* 22. adhuc aliam, præter hactenus enumeratas, cauſſam addit, & hydropem etiam à ſanguine fieri aſſerit, ſcribitque fuiſſe quendam religioſum ad Spiritum Sanctum, qui patiebatur herniam, & cum ſemel factus eſſet inteſtinorum prolapſus, repentè factum eſſe hydropicum, & eodem etiam die tabidum. Cum verò poſt 14. dies mortuus eſſet, inuentas fuiſſe in ventre 10. vel 14. libras ſanguinis: quibus euacuatis venter ita detumuit, vt nulla amplius moles conſiſteret. Verum enim verò tumor equidem ventris fuit ex ſanguine per venam aliquam effuſo ortus, ſed non hydrops, qui, vt nomen ipſum indicat, tumor eſt ab aqua ortum habens; patetque tumor ventris latius, quàm hydrops.

QVÆSTIO II.

Quæ cauſſa prima ſit collectionis humoris ſeroſi in Aſcite?

Quæ cauſſa prima ſit collectionis humoris ſeroſi in Aſcite?

Sepoſito autem illo hydrope & tumore abdominis, aut quomodocunque appellare libeat, qui ex renibus, vreteribus, veſica, vtero ortum habet, de eo ſaltem hic quærimus, qui hactenus ab epate ſolum prouenire creditus eſt, & qui καθ' ἐξοχὴν hydrops appellatur, ac frequentior eſt, quænam ſit prima collectionis aquæ in eo cauſſa. De quo Autores etiam non parum diſcrepant. Plerique ſtatuunt, ſanguificatione in epate læſa id euenire. Etenim vt in ventriculo accidit, vt is ſe non rectè habens vel cibos crudos relinquat, vel eos vario modo corrumpat, vnde etiam vomitus & fluxus alui ſæpe ſequuntur: ita in epate idem fieri putant. Dum enim ſeſe rectè non habeat, chylum vel imperfectè elaborari, & crudum ac aquoſum ſanguinem gigni, ſtatuunt, id quod fit in cachexia & Anaſarca, vel corrumpi, id quod fiat in Aſcite. Etenim generari pro ſanguine bono ſanguinem prauum, & qui boni ſanguinis partem exiguam, multas vero ſeroſas & ſalſugïnoſas partes contineat.

Quæ verò ſit diſpoſitio vitioſa in epate, ob quam ſanguis hic vitioſus generatur, itidem non eadem omnium eſt ſententia. Vulgata ſententia eſt, fieri id ab intemperie epatis frigida. Alij tamen etiam ab intemperie calida id fieri poſſe exiſtimant. Scribitque, Alexand. Trallianus, *libr.* 9. *cap.* 3. non omnes aqua inter cutem laborantes quouis modo calefaciendos eſſe, & quoſdam etiam a refrigeratione adiutos eſſe. Si nimirum epar ob caliditatem præter naturam ſanguinem bonum non generet. Auicennas etiam *libr.* 3. *fen.* 14. *t.* 4. *cap.* 13. ſcribit, non attendendum illud eſſe, quod dicitur, omnem hydropem curari medicamentis calidis. Hoc enim tantùm vt plurimum verum eſſe, & experientia ſibi conſtare, curatum eſſe hydropem ab intemperie calida refrigerantibus.

Qualis ſit epatis diſpoſitio, ob quam hic vitioſus ſanguis generatur?

Sec. Trallianum.

Cardanus.

Cardanus quoque, 1. *prognoſt.* 2. *& in* 12. *aphor. Hippocrat. ſect.* 1. Hydropem Aſciten & Tympaniten oriri ſtatuit ex intemperie epatis calida & ſicca, idque ideo, quia in hydrope adeſt ſitis, quæ eſt indicium caliditatis & ſiccitatis, & non tollitur, niſi refrigerantibus & humectantibus, & quod in magna frigiditate epatis homo non deducitur ad hydropem, ſed ad fluxum vrinæ, ad inappetentiam, malum colorem & morbos frigidos alios, & quod è magnis ſanguinis effuſionibus, quæ contingunt per vulnera, nemo fiat hydropicus, cum tamen ibi fiat ſumma refrigeratio epatis: Sed potius in fluxu hæmorrhoidum & menſium ob corruptionem ſanguinis. Inſuper addit, ſi adeſſet frigiditas epatis in hydrope, medicamentis calidis iuuarentur ægri. Experientiam tamen contrarium teſtari ſtatuit; cum ab aromatibus omnes lædantur, à malis vero punicis iuuentur, cùm corruptioni maximè reſiſtunt, etſi neque vrinam neque aluum mouent. Quapropter ille hydropis curationem inſtituit per refrigerantia epar, & ipſum ac renes confortantia & vrinam prouocantia, atque indicium rectæ curationis eſſe ſcribit vrinæ attenuationem.

Fernelius.

Fernelius, *Libr.* 7. *de part. morb. & ſympt. capit.* 8. cauſſam proximam ſtatuit epatis ſiccitatem vehementem, ob quam ceu rimis, ſicut in terra ſicca accidit, dehiſcat & diffindatur, vt ſerum amplius continere non poſſit, atque inde cauſſas omnes, quæ epar vehementer exiccant, hydropem inducere poſſe ſtatuit.

Platerus.

Eadem Plateri eſt ſententia, qui ſimul docet, ſiccitatis huius cauſſam eſſe intemperiem potius calidam, quàm frigidam; id quod ſumma ſitis hydropicorum & vrinarum rubedo, aliaque potius caloris, quàm frigoris indicia demonſtrant, & quod cauſſæ, quæ hydropem inducunt, potius ſint calida, quàm frigida, aromatum & calidorum nimius vſus, vini generoſi continuatus potus, calida medicamenta, morbi calidi, vt febres ardentes, diuturnæ & ſimiles.

Guarinonius.

Chriſtophorus Guarinonius, *Conſil.* 573. Leucophlegmatiam quidem fieri ſtatuit à ſanguine imperfecto, & ſanguinem tùm eſſe crudiorem ac imperfectum, & pituitæ quaſi ſpeciem habere aſſerit: at in Aſcite & Tympanite hoc fieri negat, ac tùm non ſanguinem perfectum & pituitoſum abundare, ſed aquam aut ſerum flauum exiſtimat, eumque humorem ſeroſum non prouenire ab imperfecta coctione, cùm omnis coctio afferat craſſitiem & imperfecta imperfectam, nunquam verò tenuitatem: ideoque aquam illam potius à calore colliquante & reſoluente fieri ſtatuit, materiæ in vapores conuerſione, qui poſtea in aquam concreſcant. Docet nimirum, chylum, qui in ventriculo è cibis elaboratus eſt, dum ſub venarum torrefaciente calore verſatur, in vaporem primùm, deinde in aquam mutari, & calidam illam intemperiem non ſolum eſſe in epate, ſed etiã in reliquis partibus, per quas tranſit, qui chylum in vaporem reſoluant, atque ſub ſpecie vaporis in abdominis cauitatem excludant. vbi calore amiſſo in aquam reſoluatur: ideoque etiam hydropicis ſemper iecur ſiccius & denſius eſt, numquam mollius, & præterea atro colore præditum, quod malæ nutritionis indicium eſt, quod cùm ſit durius, etiam calorem intenſiorem retinet, & fortius, quàm par eſt, in chylum agit, eumque, ſicut renes, in vapores reſoluit & per membranam extrudit. Atque hac de cauſſa etiam aſcite laborantes parum vrinæ eamque valde coloratã excernere ſcribit, cũ parùm ſeroſæ materiæ ad renes perueniat, bilis verò multum in epate generetur. Idque

hu-

huius rei argumentum eſſe putat, quod à febribus ardentibus ſæpe fiat hydrops, ſicut in pituitoſis leucophlegmatia & tumores artuum. Et ſi ab epatis frigiditate prouenıret aqua, cur non potius inde crudus chylus & leucophlegmatia proueniret, quam Aſcites & Tympanites. Ac ſi à frigiditate epatis talis ſanguis generatur, cur non ille à venis ſuperioribus attrahitur & inde anaſarca generatur; cùm aliàs ſanguis vitioſus in epate genitus in venam cauam diſtribui ſoleat? Nam obſtructio venarum, quam nonnulli volunt, in cauſſa eſſe non poteſt. Etenim ſi ſanguis multò craſſior, quàm ſerum, hydropis cauſſa, ad alias partes nutriendas tranſire poteſt, cur non ſerum tenuius eaſdem etiam penetraret? Et ſi in epate generaretur, cur non potius per proximas & patentes vias euacuaretur, & vel per vrinam, vel per aluum excerneretur, quam in abdomen deſtillaret? Cur autem halitus inter peritonęum & inteſtina expreſſus nunc in aquam, nunc in flatus mutetur, id ex materię & efficientis ratione prouenire docet. In Aſcite enim & efficientis ſeu caloris, & materiæ, quę nimis terreſtris eſt, ratione chylum in vaporem conuerti, qui in aquam mutetur. In Tympanite verò ob calorem magis aeſtuantem, & materiam magis terreſtrem in fumum, qui in flatus abeat, mutari. Addit is & hoc, ſi vulgata ſententia vera eſt, nimirum ab epate refrigerato hydropem fieri, & aſcitem ab epate magis refrigerato, tympaniten à minus refrigerato, ſequeretur, quod Aſcites eſſet curatu difficilior, quam tympanites; cùm tamen contrarium quotidiana experientia demonſtret, idque ideo fieri ſtatuit, quoniam morbi ex humore melancholico contracti ſint pertinaciores.

Tandem ſunt quidam, qui quidem ipſi cauſſam generationis humoris ſeroſi in epate quęrunt, & vitiatam *αἱμάτωσιν* ob frigiditatem eam eſſe ſtatuunt, atque in eorum ſententiam inclinant, qui à frigiditate vel potius caloris defectu eam prouenire exiſtimant, ſanguificationem tamen non à nuda intemperie deducunt, ſed à calidi natiui & humidi radicalis peculiari in epate defectu & penuria non facile explicabili, & quod non niſi ex effectu deprehendatur vitio, vnde etiam epar eorum, qui hydrope perierunt, minus rubicundum, ſed albicans & nimio ſiccius apparere, atque calidi natiui hunc defectum tam à cauſſis frigidis id extinguentibus vel ſuffocantibus, quàm calidis id diſſipantibus & abſumentibus, atque ita hydropem à cauſſis tam calidis quam frigidis generari poſſe ſtatuunt.

Cum ergo in re tam vtili & cognitu neceſſaria Medici ita opinionibus diſcrepent, omnino in veritatem diligenter inquirere, operæ pretium eſt; cum niſi de vera cauſſa & modo collectionis humoris ſeroſi in abdomine conſtet, curatio rectè inſtitui non poſſit. Ideoque meam ſententiam, etſi in Medicorum ſcholis minus tritam, candidè proponere libet, idque eo libentius, quod eandem ſententiam maxima ex parte fouere iam videam Carolum Piſonem, Medicum clariſſimum, & in morborum cauſſis inueſtigandis diligentiſſimum.

Authorem.

Hydrops ſæpè epate ſaluo generatur.

Primò ergo illud tenendum, autores pleroſque hic mox à ianua aberrare, dum in ſolo epate cauſſam collectionis ſeroſi quærunt. Monſtratum enim eſt, *quæſtione præcedente*, ſæpè epate ſaluo hydropem generari. Et quidem de iis aquę in abdomine collectionibus, quæ ex inteſtinis, renibus, vreteribus, veſica læſis, ex iis hinc aquæ in abdominis cauitatem deſtillationibus oriuntur, res manifeſta eſt, ſed tamen de eo hydrope, qui frequentior eſt, & citra harum partium vitium, accidit, idem etiam verum eſt, obſeruatumque, ſæpè hydropicis, qui ſanguificationis vitio in hunc morbum lapſi crediti ſunt, epar poſt mortem ſaluum repertum fuiſſe, & rationes hoc ipſum ſuadent. Nam ſi in epate ſerum illud generaretur, cur non à venis attraheretur, & in totum corpus diſtribueretur, vt in anaſarca fieri ſolet? aut cur non per patentes vias, præcipuè vrinam, excerneretur; cum nullum in renibus vitium ſæpè deprehendatur in hydropicis? Neque coctione, ſiue bona ſiue mala, plus humoris & aquæ ex chylo fieri poteſt, quam quantum eius in eo ineſt, & illa ipſa aqua, quæ ſanguini permiſcetur, in chylo iam fuit ex cibo potuque relicta, vt eſſet *ὄχημα τροφῆς* & diſtributioni alimenti inſeruiret. Vt vero ex chylo corpore compoſito & heterogeneo aqua ſaltem fieret, impoſſibile eſt: neque in venæ ſectione, ſi in hydropicis ea inſtituatur, aqua mera, ſed ſanguis, & ſæpè pauco ſero dilutus emittitur: & aquam illam hydropicorum non in epate ex læſa ſanguificatione fieri, ſed ex cibo & potu aſſumpto colligi, etiam illud docet, quod quidam à potu omninò abſtinentes ab hydrope liberati ſunt. Ita refert Plinius, *natural. hiſtor. libr. 7. capit. 18.* Iulium Viatorem, equitem Romanum, voluntate ſitim viciſſe, cum aquæ ſubter cutem fuſæ morbo laboraret; Et Beniuenius *de abdit. ſanat. & morb. cauſſ. capit. 13.* refert, ſe ruſtico cuidam, quem aqua intercus malè habebat, conſulenti reſpondiſſe, ſanari eum non poſſe, cum morbus iam inueteraſſet, niſi vltrà non bibat, quàm vt vitam ſuſtineat. Ruſticum dicto obtemperaſſe, & per annum nihil bibiſſe ac ſanatum fuiſſe. Quæ omnia cum ita ſeſe habeant, vero conſentaneum non videtur, in ipſo epate ſerum, proximã hydropis cauſſam generari, ſed citra epar colligi, & aquam in hydropicis cumulari, quòd quicquid eius cibo & potui permiſtum eſt, ad conuenientes euacuationis vias non peruenit, & neque per lienem, neque epar, ad renes penetrare poteſt, ſed in venis meſaraicis gaſtricisque & epiploicis citra epar ſubſiſtit. Nam quod Guarinonius non in primis vijs hanc aquam colligi, ſed chylum in vapores reſolui, qui in cauitate abdominis in vapores concreſcant, verò conſentaneum non eſt. Diſſectis enim hydropicis ipſa viſcera aqua turgida reperta fuerunt, quæ poſtea in ventris cauitatem ſunt. Neque etiam ſemper adeſt calor torrefaciens. Verùm de loco collectionis dicentur plura ob materiæ connexionem *quæſtione ſeq.*

Cauſſæ autem, cur in primis vijs aqua & ſerum, quod cibo & potui permiſtum eſt, ſubſiſtit, ſupra explicatæ ſunt. Nimirum non ipſe chylus, atque ſerum in eo ſponte vel ad lienem, vel ad epar & hinc ad renes ruit ſed à partibus iſtis attrahitur, inſeruiuntque *διαδόσει* & diſtributioni chyli, ac ſeri quod in eo eſt, duo viſcera, epar & lien, quæ ſerum in chylo etiam ad ſe trahunt, & porrò ad renes amandant. Maiorem tamen partem ſeri & aquæ, & quidem per vias propiores è ventriculo lien ad ſe trahit, & *τὰς ἰκμάδας περιττάς*, humiditates ſuperfluas, vt Ariſtoteles docet, ad ſe trahit, vt pluribus *in tractatu de Scorbuto* monſtratum eſt: reliquum, & quod diſtributioni chyli ad epar ſatis eſt, cum eo ſimul ad epar tranſit, & officio ſuo functum, è vena caua ab emulgentibus venis attrahitur, & per renes ad veſicam è corpore euacuatur. Ex quo patet, cauſſam hydropis non minus in liene, quam epate, imo forſan ſæpius, quàm in epate hærere.

Cur ſerum in primis vijs ſubſiſtat?

Diſtributiò autem iſta ſeri læditur facultate attractrice (imò etiam expultrice) vel læſa, vel impedita, vel ob errorem externum fruſtrata. Carolus Piſo quidem in ea eſt ſententia, ſerum ideo in corpus diſtribui, quia ſit confuſum ſanguini, & per neceſſariam concomitantiam trahatur. Trahi autem ſanguinem propter indigentiam habitu corporis inanito; non vero trahi, vbi nulla eſt eius indigentia. Ideoque inter hydropis cauſſam etiam refert Plethoram, ſeu plenitudinem in toto, ob quam & indigentiam nullam attractio in toto & conſequenter in viſceribus ceſſet: imprimis tamen hic eam ſaltem plethoram admittit, quæ fit ex menſtrua purgatione & hæmorrhoidum fluxu

Diſtributio ſeri quomodo impediatur?

ſuppreſſo: eam verò plethoram, quæ ab alijs cauſſis fit, ſanguinem non ſeroſum, ſed potius craſſum gignere exiſtimat. Serum autem in plethora ea plurimum abundans à reliquo ſecretum per ſe exſudare in cauitatem abdominis ſcribit.

Verùm abundantiam ſanguinis in toto vix hydropis cauſſam conſtituendam puto. Etenim etſi facilè concedam, illud ſerum, quod venæ cauæ ineſt, per neceſſariam cum ſanguine concomitantiam in totum corpus diſtribui: tamen alio modo ſeſe res habet in prima coctione & chylo, habetque lien facultatem aquoſa attrahendi, etiam ſine chylo, quod & Hippocrates & Ariſtoteles docent, & experientia teſtatur, cùm poſt vinum, vel cereuiſiam, vel alium potum largius hauſtum, paulò poſt aqua, quæ in eo eſt, eadem fere quantitate, quod etiam in thermis & acidulis accidit, per vrinas excernatur, quod per lienem fieri plerique doctiores Medici concedunt. Ideoque collectio aquæ & ſeri potius in organis, quæ diſtributioni chyli inſeruiunt, quam in vena caua quærenda eſt. Et ſi collectio ſeri in vena caua ideo facta, quod attractio in habitu corporis ceſſet, fieret, facilè vel per ſudores vel per vrinam & conſuetam viam euacuari poſſet, vt non opus ſit, eam in abdomen regurgitare & penetrare. Quapropter quod diſtributio ſeri debito modo non fit, læſa facultate attractrice fit, ideo quod in viſceribus, epate & liene imprimis, calor natiuus actionum omnium inſtrumentum deeſt. Deeſt autem calor in viſceribus, vel quia extinguitur à nimio refrigerantium vſu, quæcunque illa ſint, ſeu aſſumpta ſeu extra applicata; vel ſuffocatur, quod fit in plethora, præcipuè ex menſium & hæmorrhoidum ſuppreſſione, vtpote in qua ſeroſi humores vnà cumulantur, & viſcerum horum calorem ſuffocant; vel diſſipatur, quod fit ab omnibus, quæ calorem viſcerum diſſipant & humidum primigenium eorum abſumunt & exſiccant, vt febres ardentes, vini potentis vſu continuus, medicamenta nimis calida.

Secundò impeditur ſeri diſtributio propter vaſorum anguſtiam. Etſi enim attractrix ſalua eſſe poſſit, & per ſe non lędatur: tamen ſi anguſtia aliqua ſit in vaſis, per quę tranſit ſerum, nulla fit attractio, quia non affluit id, quod attrahi debet. Anguſtia autem hęc fit plerumque ab obſtructione à multis craſſis viſcidiſque humoribus, vnde diuturnas & præcipuè quartanas febres ſępe ſequi ſolet hydrops. Si quis etiam anguſtiam à compreſſione vaſorum in ſcirrho viſcerum & alijs tumoribus addere velit, cum eo equidem non multum pugnauerim; hoc tamen certum eſt, in ſcirrho etiam ſimul obſtructionem adeſſe, neque humores illos induratos ſaltem extra vaſa, ſed etiam in vaſis hærere.

Tertiò ob errorem externum ſeri & aquę diſtributio non fit, cùm ad lienem pręcipuè plus eius confluit, quam vel attrahi, vel iterum euacuari poſſit. Fit hoc, cum lien ipſe calidior plus, quam debebat, & auidius humorem aquoſum attrahit, vel cum in ſiti nimia potus nimius hauritur. Ita memini puellam in febre tertiana, cum intenſius ſitiret & integrum cantharum cereuiſię ſecundarię vno hauſtu ebibiſſet, in hydropem incidiſſe, quę tamen aquę per aluum eductione, imprimis Mechoacannę vſu, iterum conualuit. Sic refert etiam Carolus Piſo, adoleſcentem quendam cum in tertiana aquam intemperantius bibiſſet, ſub eius declinatione in Aſcitem incidiſſe, ſed illum vnius tabulę Diacarthami vſu, aqua in abdomine reſiſtante per aluum affatim redita, breui reſtitutum fuiſſe.

Cauſſa recidiuæ in Hydrop. Quanquam verò hic quidam obijciunt, non ſolum ſeri in primis vijs retentionem, ſed ſanguificationem lęſam cauſſam hydropis eſſe, ideo quod pauci hydropici, etſi aqua ſemel ſit euacuata, ſeruentur, ſed in idem malum recidant, quod indicium ſit, ſanguificationis lęſę, quę, etſi aqua ſemel euacuata ſit, iterum eam generet: tamen id noſtrę ſententię non officit. Equidem concedimus, paucos hydropicos ſeruari, & quidem ob calidum natiuum & humidum radicale in viſceribus abſumptum, quæ reſtituere impoſſibile eſt. Fit tamen tùm Hydrops non tàm ob ſanguificationem, quam attractionem læſam.

Quod etiam accidit, ſi lien vel epar inueterato ſcirrho laborent, vt nec rectè attrahere poſſint, nec humoribus tranſitum præbere. Cum verò illa mala inueterata curare impoſſibile ſit, etiam hydrops inde ortus curari non poteſt. Præterea lęditur quidem ſanguificatio, vnde etiam tandem atrophia partium inferiorum ſequitur: ſed læſa illa ſanguificatio non eſt cauſſa hydropis, ſed potius ab hydrope ortum habet, cùm ſcilicet aqua epati & viſceribus omnibus in abdomine circumfuſa, ea corrumpit.

Atque ex his omnibus, quæ hactenus dicta ſunt, patet, vera quidem eſſe pleraque, quæ antiqui de cauſſis hydropis protulerunt, ſed ijs potius vt cauſſis remotis, quam proximis. Et licet concedatur, ab intemperie viſcerum frigida, aut potius calidi natiui & humidi radicalis in ijs defectu peculiari, ſcirrho item & diuturnis obſtructionibus ac ſubſtantię viſcerum corruptione hydropem oriri, ſicut nec negatur, ab hiſce vitijs etiam ſanguificationem lædi: quia tamen non ſolum alteratrix facultas viſcerum, ſed & attractrix ab ijſdem cauſſis læditur, hoc iam in quæſtione eſt; an ſerum & aqua, quæ in hydropicis colligitur, alteratricis ſeu ſanguificationis vitio generetur, an verò potius attractricis culpa cumuletur, dum illud, quod aquoſum eſt in potu & cibo non attrahitur, & per conuenientes vias euacuatur, ſed mox in primis vijs reſtitat: quorum hoc probabilius eſſe, hactenus monſtratum eſt.

An hydrops fit à ſale reſoluto? Et vt tandem in hac de cauſſis hydropis diſceptatione ſuperioribus aliquid adhuc de Paracelſis & eius ſectatorum ſententia addamus, eos à ſale reſoluto hydropem deducere, ſupra dictum. & quidem plerique proximam hydropis cauſſam ſtatuunt ſal aluminoſum, quod alij etiam tartarum aluminoſum appellant. Reſolui autem ſal illud aluminoſum & liqueſcere à varijs cauſſis ſtatuunt. 1. ab influentia interni coeli microcoſmici, ſeu ſtellæ hydropicæ & aquoſæ, à qua pluuia interna moueatur, quæ ſalem attingens illum liquefaciat. 2. à propria natura ſalis, qui natura ſua in reſolutionem abire aptus natus eſt. 3. à Diæta aquoſa & cibis humectantibus & potu minus conueniente. 4. à ſimilibus morbis, qui ſaltem reſoluere poſſint, de qua re Paracelſus *in duobus tractat. de Hydrope, libr. 2. de tartaro tract. 2. c. 6.* Scheunemannus, *in Medicin. reformat.* Petrus Seuerinus *in Idea Medicin.*

Verum enim verò Primò etſi aqua Hydropicorum ſalſa ſit; tamen ex reſolutione ſalis coagulati vel aluminoſi eam factam, nunquam probatum. Nam quæ de pluuia illa interna dicuntur, allegorica ſunt, & magis Rhetorum, quam Phyſicorum & Medicorum Scholis apta, in quibus allegorijs ludere non decet. Deinde omninò falſum eſt, aquam illam ex viſcerum ſale reſoluto factam eſſe; cum partes eæ in hydrope ſæpe integræ ſint. Et ſi ſal eorum reſolueretur: tamen tanta copia aquæ inde colligi non poſſet. Præterea notum eſt, ſalem non liqueſcere & reſolui, niſi à partibus oleoſis terrenisque, quibus admixtus eſt ſeparetur, quod in hydropicis non accidit. Vnde quæ de cauſſis reſolutionis ab ijs dicuntur, fruſtra afferuntur, & partim aliena, partim falſa ſunt. Si ſal purus alicubi eſſet in corpore in magna copia, à cibo & potu ſimilibuſque cauſſis forſan liqueſcere poſſet: verum cum talis non detur, fruſtrà iſta afferuntur.

QVÆ-

QVÆSTIO III.

Per quas vias aqua Hydropicorum in cauitatem abdominis perueniat?

Poſtquam hactenus dictum, quomodo aqua in hydropicis primò circum viſcera colligatur, iam porrò quæritur, per quas vias collecta in abdominis cauitatem perueniat, de qua re inter autores variè diſputatur. Hippocrates hac de re aphoriſmum habet, 7. *ſect.* 55.

Secundum Hippocratem.

Quibus, inquit, *iecur aqua refertum in omentum eruperit, his venter aqua repletur, atque moriuntur*. Quem aphoriſmum ita Galenus explicat: *Maxime*, ait, *epar obnoxium generandis in ea tunica, quæ extrinſecus ipſum ambit, veſiculis aqua plenis vulgò dictis hydatidibus. Si quidem in iugulatis animalibus apparet, interdum talibus veſiculis refertum. Si ergo acciderit, vt tales veſiculæ rumpantur, in eam peritonæi regionem aqua effunditur, quæ eſt ſecundum hypogaſtrium*. Verum cùm dicat Hippocrates, aquam non in abdomen, ſed in omentum erumpere, omentum verò ſolidum ſit, ſibique vndique conſtans & denſum, vt nihil in ſe ex parte alia introlabi & erumpere, ſinat, præterquam ex liene, illiſque partibus, vnde naſcitur, aut exedi putat Galenus peritonæum parte illius dextra, qua iecori propinquat, aut illud, *in omentum erumpit*, in omenti locum explicandum exiſtimat. Verum verbis Hippocratis vix conſentanea eſt illa Galeni explicatio. Expreſsè enim Hippocrates loquitur non de aquæ in abdomen, ſed in omentum eruptione.

Fernelium.

Alij, vt Fernelius, *libr. 6. de part. morb. & ſymptom. cap. 8.* eos turpiter hallucinari putant, qui exiſtimant per anguſtos cæcoſque poros ſeroſum humorem transferri in capacitatem abdominis. Nam, *inquit*, hac ratione peræquè omnes inuaderet, & diſtribuendis humoribus videretur natura inutiliter vias ductuſque tam multos deſtinaſſe. Adde, quod in ijs, quos ex vrina per dies 20. ſuppreſſa extinctos nouimus, aquæ nihil deprehenſum eſt per cæcos illos ductus in abdominis ſpatium defluxiſſe, quoniam integra nec pertuſa ſanguinis ſerique receptacula. Ipſe verò putat viſceris ſubſtantiã ſiccitate & humoris penuria, ceu rimis quibuſdam, dehiſcere, eorumque ambientem membranam diffringi, vt non amplius ſerum tenue continere poſſit, ſed id renum more elabi ſinat, atque ſenſim, quaſi ex fiſſa olla ſtillare in vacuum abdominis ſpatium.

Verum enim verò præſupponit hic Fernelius in omni hydrope epar affici, quod tamen cum experientia non conſentit, & ſæpe epate ſaluo & rimis talibus non apparentibus, atque integra epar ambiente membrana hydrope quoſdam mortuos eſſe compertum eſt. Neque etiam credibile eſt, in corpore viuente tantam ſiccitatem induci poſſe, vt ſubſtantia partis præ ea rumpatur & dehiſcat: & licet verum ſit, cauſſas calidas, vt vini calidioris nimium potum, calidorum medicamentorum frequentem vſum, & morbos calidos, hydropem inducere poſſe: tamen de eo adhuc quæſtio eſt, quomodo calida illa hydropem inducant, An ſiccando epar, vt rumpatur & dehiſcat; An verò potius eius calidum natiuum diſſipando & humidum inſitum abſumendo; quod poſterius probabilius eſt. Et ſi à dehiſcente epatis ſubſtantia hydrops oriretur, omnis hydrops eſſet incurabilis. Licet enim aqua vel per παρακέντησιν, vel per purgationem educeretur: tamen tantundem quotidie iterum influeret. Veſicas illas ſeu hydatides epatis quod attinet, licet illę proculdubio etiam in brutis, & alijs animalibus dentur; tamen nec ex illis tantum ſeri fluere poteſt, quantum ad hydropem conſtituendum neceſſarium eſt. Et licet in ouibus & alijs brutis frequenter hæ veſicæ conſpiciantur: nemo tamen propter eas illa hydrope laboraſſe deprehendit. Neque quæ contra cæcos illos meatus affert, ſatis firma ſunt. Neque enim ſi ijs apertis hydrops fiat, omnes in hydropem incidere neceſſe eſt, cùm id non fiat, niſi adſit magna ſeroſi humoris quantitas, qui vel copia vel acrimonia vaſorum orificia aperit. Quod verò quidam, qui ex vrina diu ſuppreſſa extincti ſunt in hydropem non inciderunt, cauſſa eſt, quod ſerum iam vltra epar penetrauerat, non in primis vijs, quod in hydropis generatione fieri ſolet, ſubſtitit. In eo tamen aſſentimur Fernelio, quod non ſimpliciter ad occultos meatus confugiendum ſit. Ipſi enim illi manifeſti ductus venarum, quibus ſanguis & chylus, ac ſerum, quod in illis eſt, defertur, ſufficiunt: Si nimirum eorum orificia aperiantur, & humorem aquoſum exſtillare ſinant.

Cum Fernelio conſentit Platerus, qui cauſſas, ob quas epar exiccari & dehiſcere poſſit, recenſet. Idem tamen alias etiam plures cauſſas addit, & in abdominis cauitatem ſerum defluere poſſe putat, ex epate & liene exulcerato vel contuſo & vulnerato; a renibus item ſi eorum continuitas ſoluatur; à venarum omentum & meſenterium perreptantium, vt & aliarum partium in ventre inferiore, vreterum puta & veſicæ continuitate ſoluta. Platerum.

Verum epatis & lienis vulnera, contuſionem & exulcerationem quod attinet, æger prius ex his morbis moreretur, quàm tantum ſeri per ea efflueret, quantum ad hydropem neceſſarium eſt. Reliquas cauſſas quod attinet omnes ad ſeri in abdomine collectionem facere poſſe putamus, ſed raræ ſunt hæ hydropis ſpecies, & propterea eas Medici hydropis Aſcitæ nomine non comprehendunt, & aliam etiam curandi rationem, quam vulgaris hydrops, requirunt.

Adrianus Spigelius, *de corp. hum. fabr. lib. 8. cap. 6.* tres vias agnoſcit. Prima eſt illa Fernelij per membranam epatis ruptam. Addit tamen, hanc Fernelij opinionem haud quaquam ſemper veram eſſe; cùm ex iecore aqua etiam ſine manifeſta continui ſolutione ſiue tunicæ & membranæ exterioris, ſiue etiam ipſius ſubſtantiæ effluere poſſit. Alteram viam ponit venas, quæ per omentum diſſeminantur, quarum tunicas vel copia dilatat, vel acrimonia exedit.

Tertiam viam alijs ignotam addit, lobum exiguum in caua epatis parte iuxta portas, qui in ipſam omenti cauitatem totus reconditur, & ſubſtantia eſt molliſſima, ac tenera membrana obtegitur, quæ facilè rumpi poteſt.

Verum, vt dictum, ipſe Spigelius agnoſcit, primam viam non ſemper locum habere. Eadem & ratio eſt tertiæ viæ. Neque enim per lobum illum exſudare poteſt aqua, niſi vbi in epate copioſa continetur, quod non ſemper accidit. Neque experientia probatum, ſeroſam illam materiam tantum ad lobum illum confluxiſſe, id quod probandum erat: ſiquidem in morborum cauſſis inueſtigandis videndum quid fiat, non quid forſan fieri poſſit. Et ſi aliquando contingat: tamen ex iſto lobo in omentum deſluit, & hinc in abdominis cauitatem deſtillat.

Itaque verbotenus Hippocratis ſententiam retinemus, qui in omentum aquam erumpere dixit, & eorum ſententiam probabiliorem putamus, qui è venæ portæ propaginibus per omentum ſparſis, & præcipuè ramo, qui Gaſtroepiploicus dicitur Recentioribus, in omentum aquam in venæ portæ ramis ſubſiſtentem fluere, & hinc vel tunicis earum rarefactis per διαπήδησιν, aut oſculis illarum patefactis per ἀναστόμωσιν aquam in abdominis cauitatem influere ſtatuunt. Si enim, vt *quæſt. præced.* dictum, aqua illa, quæ cum cibo & potu hauritur, in primis vijs ſubſiſtat, eaque neque ad lienem neque ad epar trahatur, atque hinc ad renes peruenire non poſſit, cumulatur in illis vijs, & niſi ad ventrem refluat, in omenti, vt partis laxæ, venas ruit, eaſque aperit. Aut licet ad lienem perueniat; vel

ad cauum epatis pertingat, inde tamen ad omentum facilè peruenit. Et docet idem *alibi* etiam Hippocrates. *lib. 4. de morb.* Nam ita ſcribit: *In ventriculum autem etiam potus fertur, quo cum expletus fuerit, ab eo lien recipit, & ad venas & omentum tranſmittit. Et lib. 1. de morb. mulierum:* Cùm febris vehemens hominem detinuerit, neque dimiſerit, ſitiſque valde corripuerit, & biberit, quod ad veſicam defertur, per vrinam redditur; Lien verò quod reliquum eſt, ex ventre ad ſe raptum ſuſcipit, cũ ſit rarus & ſpongię ſimilis, & prope ventrem ſitus. His ita ſe habentibus, ſi neque exſudauit, neque in ventrem dimittatur, ex eo ſplen attollitur, idque magis, ſi aqua epota fuerit. At ſi quis ipſum attrectet, mollis eſt, veluti lanæ tomentum, interdum etiam durus ac renitens. In tumorem autem ſublatus & oppletus per venas aquam in corpus tranſmittit, præcipueque in omentum & partes ventriculum ambientes. Idem in meſenterio accidere, & humores ſeroſi ibidem ſubſiſtere poſſunt, quod Hippocrates etiam concedere videtur, *lib. 4. de morb. mulierum.*

Authoritatibus hiſce ſubſcribit ipſa ratio. Cùm enim raró ex ſubita potus repletione hydrops fiat, lien verò potulentæ materiæ maximam partem attrahat, in omẽtum proculdubio ex liene defertur, & deinde in ventrem deſtillat. Poteſt tamen idem etiam fieri, ſi in meſenterio ſubſiſtat. In corpore enim vbi in vnaquaque parte plus, quàm par ſit, aut quam continere poſſit, humoris cumulatum eſt, altera ad alteram tranſmittit, vt loquitur Hippocrates, *lib. 1. de morb. mulier.* Nulla verò vicinior, & magis commoda pars eſt, in quem lien, vt & meſenterium ſeſe exonerare poſſit, quàm omentum, vtpote quod venas à ſola vena portæ habet, & ſuperior quidem membrana vtramque gaſtro epiploidem dextra & ſiniſtram inferior autem epiploiden dextram & poſticam; Arterias totidem à cœliaco & meſenterico ramo. Præterea ſi febrium intermittentium & aliorum morborum latentium hic focus eſt, vt vult Fernelius: credibile etiam, hic cauſſam hydropis imprimis quærendam eſſe, vt qui febres diuturnas, obſtructiones pertinaces, cachexiam & alios huiuſmodi morbos ſequitur. Rationi denique ſubſcribit experientia, quod in diſſectis hydropicis omentum plerunque vitiatum deprehenditur. Ita in ancilla illa hydropica, de qua Heintzius, omentum corruptum repertum eſt, liene & epate ſaluo. Columbus autem, *libr. 15. anatomia*, lienem & epar ſaluum reperit in hydropica, in omento verò refertiſſimum abſceſſum. Ego quoque in ſtudioſo quodam in Noſocomio Academiæ Hydrope & Scorbuto mortuo epar & lienem ſaluum reperi, omentum verò totum penè putredine abſumptum. Et talia proculdubio quotidie obſeruare eſt.

Non tamen excludendum hic eſt Pancreas. Cùm enim in ſiniſtra parte prope lienem ſitum ſit, & in medio ſplenicam venam ad lienem tranſeuntem, ſimul & cœliacæ arteriæ ſiniſtrum ramum habeat, facilè etiam in eo ſeroſi humores colligi poſſunt. Scribitque Rondeletius. *cap. 35. Pract. In annotatione dignum eſt, quod ex frequenti corporum diſſectione obſeruaui, omnes hydropicos glandulas meſenterij induratas habere* & pancreas ſimiliter.

Etſi verò quis hic obijcere poſſet, quod Hippocrates, *allegato aphoriſmo 7. ſect. 55.* ſcribat, quod quibus epar aqua plenum in omentum eruperit, illis ventrem aqua repleri & mori; cum tamen non omnes hydropici moriantur, atque ita non ex omento aqua deſtillaſſe videatur: tamen ſciendum, non ſemper aquam ex epate in omentum deponi, ſed etiam ex liene. Deinde non ſemper, vbi epar aqua plenum eam in omentum deponit, ægri moriuntur, ſed vbi in omentum eruperit. Vox enim ῥαγῇ apud Hippocratem, vt etiam Foeſius, *in Oeconomia*, monet, ſemper violentam & periculoſam eruptionem ſignificat, vt hoc loco Epar valde corruptum ſupponatur, & eruptio iſta vltimus naturæ conatus ſit.

QVÆSTIO IV.

An Rhabarbari vſus in curatione Hydropis vtilis ſit?

An Rhabarbari vſus in Hydrope conueniat? Sententia Placentini.

De Rhabarbari vſu in hydrope Medici diſſentiunt. Plurimi equidem id valde commendant, ſcribitque Guilielmus Placentinus, *cap. 120.* Indubitanter credat omnis homo, quod ſolum cum exhibitione ʒ. ij. rhabarbari puluериſati & cribellati exhibiti in aurora mixti cum ℥. ij. oxymel. compoſ. & ℥. iij. vel iv. decoct. lactucarum, ſcariolæ & radic. fœnicul. multos curauimus. Exhibet autem de tertio in tertium pro virium ratione. Alijs verò diebus, quibus nõ datur rhabarbarum, exhibet ante prandium & cœnam ℥. j. ß. oxymel. ſcillit. vel compoſ. in aqua decoct. lactucæ, ſcariol. & rad. fœnicul. Quod remedium etiam probat Eraſtus, quanquam omnes ſumptus rhabarbari ferre non poſſint.

Maſſariæ.

Alexander Maſſaria v. rhabarbari vſum in hydrope improbat, ideo, quod Galenus ſcribit, *in libello de med. purg. fac. cap. 2.* medicamenta, quæ flauam & nigram bilem purgant dare in hydropicis inutile eſſe: Et quod Rhabarbarum præcipue bilem purgat, quæ aquoſum humorem quodammodo coercet. Maſſariam ſequitur Ludouicus Septalius, *med. obſeru. lib. 7. numer. 54.* eaſdem ob cauſſas. Verùm hic ad hydropis cauſſam reſpiciendum. Etenim ſi hydrops originem habeat à bile, quæ per venas meſaraicas ipſumque epar diſperſa calorem natiuum viſcerum corrumpit, & ſæpe etiam, ſi ſit craſſior, pertinaces obſtructiones parit, imò in calculos quandoque degenerat, quod fit ſæpe poſt icterum longum & diuturnam febrem, tunc non incommodè rhabarbarum vſurpatur, quod humorem biloſum euacuandi viſceraque roborandi vim habet.

Lud. Septalij.

Autoris.

Et cùm abſinthium, quod in hydrope plurimum prodeſſe omnes concedunt, non paruam cognationem (etſi vis aperiendi in abſinthio minor ſit) habet. Et ratio illa Maſſariæ de bile, aquam quodammodo temperante, ſaltem locum habet, vbi in vena caua illa conſiſtit. Serum verò in abdomine contentum temperare non poteſt. In alijs verò cauſſis non ſine diſcrimine vſurpandum, ſed magis hydragogis ſupra enumeratis fidendum; etſi rhabarbarum roborandi viſcera gratia addi poſſit.

CAPVT IV.

De Tympanite.

Tympanites.

SEcunda Hydropis ſpecies eſt Tympanites, cui nomen à tympano inditum, cuius ſonum refert venter flatibus extenſus, ſi manu percutiatur. Antiquiores vt ipſum ab Aſcite ſeu aquoſo hydrope diſtinguerent, ſiccum hydropem nominare conſueuerunt, 4. *aphor.* 11.

Cauſſa.

Cauſſa.

Cauſſa proxima & continens eſt flatus in abdominis cauitate & ſæpe etiam inteſtinis incluſus. Obſeruauit, enim Platerus, flatus non ſolum in abdominis cauitate ſed & inteſtinis retentos hunc tumorem excitaſſe, deprehenditque, in quibuſdam, qui tympanitici putabantur, poſt mortem ſectis nullum flatum è ventris cauo erupiſſe, nec ventrem ſubſediſſe, ſed inteſtina, præſertim tenuiora, adeò flatibus diſtenta & conuoluta proſilijſſe, vt in eundem ventrem amplius reponi nequirent, mirumque fuerit, quo pacto in ventre adhuc clauſo contineri potuerint. Simile quid obſeruauit Sinetius, vt *miſcell. lib. 7. ep. 4.* refert, Antuerpiæ in puerpera quadam, quæ durante puerperio, ex animi ægritudine mortua eſt, in cuius diſſecto corpore intra peritonæum

extra inteſtina ne guttula quidem aquæ,nec flatus quicquam inuentum, verum vniuerſa inteſtinorum volumina,imò vnà ventriculus ipſe, flatibus diſtenta & pellucida & tantum non omnis excrementi vacua viſa fuerunt.

Tympanites rarò à ſolo flatu fit. Rarò tamen ſolus flatus reperitur, ſed plerumque aquæ permixtus: prænominatur tamen in tympanite flatus, ſicut in aſcite aqua, & ab alterutro denominationem tumor accipit. Ita tamen interdum miſcentur, vt vtrum ad aſcitem, an verò tympanitem hydrops referendus ſit, ambigas. Interdum etiam aſciten flatus præcedunt,ſicut & tormina circa vmbilicum,proculdubio ex flatibus orta, 4. *Aphor.* 11. Refertque Schenckius, *lib.* 3. *obſeru.* 126. ex obſeru. D.Franciſci Tidicæi, virum quendam ſexagenarium ſatis alioquin corpulentum aliquot menſes, antequam ipſi per aquæ accumulationem in manifeſtum tumorem attolleretur venter, hoc ſymptomate infeſtatum fuiſſe, quod quotieſcunque aſſidens menſæ cibum ſumpturus & iam mandere cibum aggrediens, tanta corripiebatur anhelandi difficultate, vt pro crebritate reſpirandi ſuffocationis periculum præ ſe ferret, vt ex eo cibum ſemimanſum ex ore reijcere ſubinde cogeretur. Idem in hoc ſymptoma incurrebat, quotieſcunque ſe ad ſomnum componens iam obdormiſcere inciperet. Ipſe verò affirmabat, ſe eo tempore percipere circa hypochondria palpitationem quandam, atque omnino tale quid, ac ſi præcordijs aliquid viui animalis ſubeſſet. Hic vir tandem aſcite perijt; Cuius epar cùm aperiretur, illius abdomen, quantum externam eius faciem attinet, imò diſſectum,nihil ferè à ſana epatis conſtitutione differre viſum fuit, neque quicquam in eo vitij, ſicut nec in alio viſcere,oculis notari potuit.

Tumoris totius corporis hiſtoriæ duæ. Cuius ſymptomatis cauſſa proculdubio fuit flatus in hypochondrio generatus, qui varijs modis, vt de ſcorbuto dictum,reſpirationem lædere poteſt, qui poſtea aſcitem tympanitæ mixtum produxit.

Rarum verò eſt illud, quod idem Smetius, *loco allegato*, recenſet de Tympanite,quem appellat vniuerſali, aut potius ſarcite flatuoſo in iuuene quodam robuſtiſſimo Leodienſi, qui cùm in conflictu ſubter axilla dextra ad inſertionem muſculi brachium adducentis vulnus accepiſſet, quod punctim factum, inter tertiam & quartam coſtam, quod in pectoris grauitatem penetrauit, poſtridiè vulneris accepti toto corpore poſt vnicam noctem manè turgidus apparebat, non ſolum pectore,ſed & dorſo, ventre,lumbis, imò ſcroto quoque, prætereà & brachijs,humeri,collo, vultuque, vt ne palpebras quidem deducere poſſet, quin etiam in vertice ipſo,cute vbique diſtenta & tumefacta:tumor erat tenſus, & cum dolore non paruo, qui tamen linimentis diſſoluentibus corpore inuncto paulò poſt euanuit. Simile quid, etſi in partibus ſaltê quibuſdam, anno 1623. menſe Iulio obſeruaui hic in ſtudioſo quodam, qui vulnus accepit noctu in pectore gladio anguſto in dextra parte circa tertiam coſtam prope alam antè in pectus adacto & in dorſo proximè ſpinam exeunte, vt de læſo pulmone nihil dubitandum fuerit, cùm etiam ſpiritus cum ſono maximo è vulnere exiret. Huic latus dextrum vſque ad diaphragma & collum etiam circumquaque intumeſcebat; qui tumor tamen poſtea diſcutientibus cataplaſmatis adhibitis euanuit.

Cauſſam vniuerſalis illius tumoris (proculdubio eadem & particularis illius, quem modo recenſui, fuit,) refert Smetius in ſufflationem pectoris per vulnus axillare obligatum ſubter cute nota noctè illa factum,quomodo veſicam recentem & flaccidam inſerto calamo à pueris inflari videmus. Cui, modo iſta opinio rectè explicetur, aſſentimur. Etenim pulmo reſpirationis organum eſt, per quem & fuligines è corde expelluntur, & aer attrahitur; Quæ actio, pulmonis ſubſtantia integra & vaſis omnibus ſaluis rectè perficitur, & aeris ille commeatus eſt ad cor, & fuliginum à corde. Si verò pulmo vulneretur, & ſimul inter muſculos duos vel muſculos & cutem aeri via pateat, quod in vtroque vulnere factum, aer, vt debebat, non rectà per os & pulmones ad cor tranſit, neque rurſum fuligines è corde rectà ad os, ſed aer è vulnere, quaſi è folle, in ſpatium inter cutem & muſculos inflatur, & hinc porrò in vicina penetrat. Et ſi catarrhi ac ſeroſi humores à capite ſub cute totum muſculoſum genus permadere, & per collum ac dorſum ad crura vſque & pedes penetrare poſſunt, cur non & aer ac ſpiritus flatulentus idem facere poſſit? Ac videmus cutem etiam in multis animalibus,vt columbis, dum pro eſca parantur, inflari poſſe. Morbus tamen hic Tympanites, ad quem eum refert Smetius, non eſt; ſed in ſtudioſo illo vulnerato fuit dextri lateris inflatio, in altero totius corporis.

Quomodo flatus in Tympanite generentur? Quomodo autem hi flatus in Tympanite generentur, non ita planum eſt, & alij aliter ea de re ſentiunt, de quo poſtea *quæſt.* 1. dicetur. Nos hoc loco breuiter ſtatuimus, flatum craſſum huius hydropis cauſſam eſſe, qui quomodo generetur, in Inſtit. *lib.* 2. *p.* 2. *cap.* 7. dictum. Nimirum duo ad flatus generando requiruntur. Primò materia craſſa, & quidem plerumque bilis atra. Cùm enim ij, quibus atra bilis ventriculo ſubſtrata eſt, flatibus abundent, & ructus plurimos interdum edant, imò ſæpe maxima pars ciborum in flatus commutetur, ſi illi flatus retineantur, abdomen diſtendunt, & hanc hydropis ſpeciem producere poſſunt. Neque enim in epate ſolum huius morbi cauſſa quærenda eſt, ſed ſæpe in primis vijs; vnde rectè Hippocrates, 4. *Aph.* 11. *Quibus tormina adſunt, & circa vmbilicum cruciatus ac lumborum dolor, qui neque medicamento,neque aliter ſoluuntur, in ſiccum hydropem firmantur.*

Quomodo calor debilis ſit cauſſa flatuum? Deinde cauſſam efficientem quod attinet, equidem, vt in Inſtitut. *loco allegato* dictum, calor debilis dicitur cauſſa flatuum, ſed non ſimpliciter talis, verùm ratione materiæ, vtpote quam vincere & diſcutere non valet; imò ſæpe præternaturalis & ſatis magnus eſt, ac in materiam totam ſubitò & violenter agit, eamque agitat, quod in tympanite plerumque fieri exiſtimamus. Etenim ſi calor planè debilitatus & infirmus eſſet, in materiam non ageret, neque flatus excitarentur. Chylus enim, ſi ſub calore blando verſatur in venis meſaraicis, primum ſanguinis rudimentum accipit, ſerumque, quod in eo eſt, cum chylo relinquitur, donec nimirum ſuo tempore per conuenientes vias euacuetur. Si verò nimius & torrefaciens quaſi calor ille ſit, quod ſubtile & reſolutioni aptum eſt, ſtatim in vapores & flatus reſoluit, qui in abdomen diſtribuuntur. Epatis tamen & lienis intemperiem non planè excludimus, præcipuè infima eparis parte, vbi vena portæ ei inſeritur. Nam ſi & illa ſua caliditate & ſiccitate affluentem chylum non blando calore in ſanguinem laudabilem mutet, ſed eum torreat quaſi, quod in eo ſubtile & reſolutioni aptum eſt,in flatus reſoluitur. Atque ita Aſcite & Tympanites differunt ratione materiæ & efficientis. Materia enimin Tympanite eſt melancholica magis;calor verò torrefaciens & adurens, vnde etiam interdum ad remedia frigefacientia confugiendum eſt, ſcribitque Mercatus, ſi hæc omnia præſidia (calefacientia ſcilicet) non proſint, vtendum eſſe Hippocratis conſilio & prudentia, qui cum multis diebus viſus fuiſſet in hiſce doloribus, calefacientibus & nihil commodi inde percepiſſet, tranſijt ad frigida magna cum vtilitate.

Per quam viam flatus in abdominis cauitatem perueniant? Per quam autem viam flatus in abdominis cauitatem perueniant, & vbi hæreant, etiam non ita expeditum eſt, de quo q. 2. dicetur. Nos breuiter ſtatuimus, partem chyli tenuem & ſeroſam in venis meſaraicis in flatus mutatam vel per orificia venarum meſaraicarum

in

in ipſam inteſtinorum cauitatem ſeſe inſinuare, vel in meſenterium penetrare, atque inter tunicas illas coercitos eos tandem permeare & in abdomen penetrare, vel etiam aliquam humoris ſeroſi partem à calore viſcerum circum iacentium in vapores reſolui, qui cùm exitum non inueniant, in abdomine cumulantur, idque diſtendunt,

Signa Diagnoſtica.

Signa. In Tympanite venter digitis percuſſus ſonum inſtar tympani edit, & moles abdominis minus grauis, quam in aſcite, ſentitur. Præceſſerunt rugitus ventris & tormina diuturna circa vmbilicum, & lumborum dolor: ægro ſupino iacenti venter diſtentus ac durus manet, extrema non adeò tument.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Tympanites inter omnes hydropis ſpecies periculoſiſſima eſt, quia plures partes intemperie, eaque ſicca & habituali affectæ ſunt, & plerumque etiam contrariæ intemperies concurrunt; & quo magis inueteratus eſt, eò periculoſior eſt.

2. Tympanites, qui fit ab atra bile multa in ventre redundante, ferè lethalis eſt, & fruſtra ægro medicamenta adhibentur.

3. In ſicco hydrope ſtillicidium vrinæ malum eſt, Hippocrates, *in Coac. lib. 2. Aphor. 19.*

Indicationes & Curatio.

Indicationes. Materia, vnde flatus eleuantur, euacuanda, & cauſſa, quæ eos attollit, remouenda. Flatus verò, qui iam ventrem diſtendunt, diſcutiendi & diſſipandi.

Ideoque ſi pituita adſit, ſimulque aqua, plegmagoga & hydragoga exhibenda, ferè vt in Aſcite; cùm raro Tympanites fit ſine aqua. Quia tamen flatus præualent in Tympanite, minus euacuandum, flatus verò diſcutientia ſemper præualere debent. Quapropter pro materiæ antecedentis, è qua flatus generantur, euacuatione, vſurpanda ea, quæ ad epatis obſtructiones, vt & lienis & venarum meſaraicarum, ſunt vtilia, & ad inflammationem ventriculi vſurpantur, vt pilulæ de hiera cum agarico, ſtomachicæ, aggregatiuæ, de rhabarb. & ſimiles,

Vel: ℞. *Maſſ. pilul. de hiera cum agarico, turbith. electi, rhabarb. an.* ℈. ij. *fol. ſoldanellæ* ʒ. ß. *rad. aſari* ℈. j. *trochiſ. alhandal. elaterij, nucis moſchat. galangæ, cinamom. piperis, cubebar. an.* ℈. ß. Puluериſanda pulueriſentur & excipiantur omnia *ſucco iridis*, & fiat maſſa, cuius doſis ℈. ij. vel ʒ. j. Cum *oxymel. ſcillit.* Fiant Pilulæ mediocres. Plura huius generis purgantia *cap. præced.* ſunt propoſita.

Flatus diſcutientia. Simplicia. Ad flatus verò diſcutiendos conueniunt *calamintha, pulegium, hyſſopus, thymus, ſaluia, roſmarinus, fœniculum, aniſum, cuminum, baccæ lauri, & huius generis alia.*

E compoſitis: *Species dianiſ. d. acalaminth.*

Compoſita. Electuar. *de baccis lauri.*

Vtile eſt & hic puluis, qui ſimul concoctionem adiuuat,

℞. *Galang, cinam. an.* ʒ. j ß. *piper.* ℈ j. *cort. citri ſiccor.* ʒ. j. *ſem. aniſi, carui an.* ʒ. ij *ligni aloes, nucis moſch. an.* ʒ j. *ſacch. roſ. ſabul. ad pondus omnium.* F. Puluis.

Vtiles quoque ſunt *clyſteres* ad diſcutiendos flatus parati *è floribus chamæmel. anethi, origani, calaminthæ, rutæ, pulegio, radic. Imperat. helenij, ſem. aniſi, rutæ, cumini, carui, baccis lauri, elect. de baccis lauri, oleo chamæmel. anethino, rutaceo, laurino, melle anthoſato,* quibus & purgantia addi poſſunt, Vt:

℞. *Fol. rutæ, flor. chamæmel. ſambuci, ſummit. anethi an.* M. j. *ſem. aniſi, fœniculi, cumini, carui, an.* ℥. ß. Coqu. in aqua ſimpl. Colaturæ ℞. ℔. j. *vini maluatici* ℥. iij. *benedict. laxatiu.* ℥. j. *elect. de baccis lauri* ℥. ß. *ol. rutacei, laurini an.* ℥. j. F. Clyſter.

Externa. Extra cucurbitulæ plures ſine ſcarificatione toti ventri, aut vna magna cum multa flamma ſine ſcarificatione abdomini poſt totius euacuationem affligantur.

Efficax eſt & *emplaſtrum de baccis lauri.*

Vtilis quoque frictio cum *ſucco allij*, vel manibus *oleo rutaceo* aut *laurino* inunctis facta, aut *allium in vino generoſo decoctum* ac contuſum abdomini applicetur. Quidam vas terreum recens amplum cinere calente replent, & *ſemen dauci, fœniculi, cumini,* inſpergunt, & panno lineo coopertum inuerſumque ita calidum abdomini imponunt, vt ab ægro perferri poteſt.

Vtiles quoque ſunt ſacculi *ex milio & ſale ac furfure torrifactis, & ex ſemine aniſi, dauci, cumini, fœniculi, rutæ, lauri, pulegij, galangæ confecti.*

Vt: ℞. *Summit. anethi, fol. rutæ, abſinthij, flor. ſambuci an.* M. j. *ſem. cumini, carui an.* ʒ. ij. Coqu. in ſ. q. vini ad mollitiem. Contuſis adde *emplaſtri de baccis lauri, vnguenti Agrippæ an.* ℥. ß. *ol. anethi, rutacei an.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Stercoris vaccini, caprini an.* ℥. iij. *puln. rutæ, ſem. cumini an.* ℥. ß. Cum vrina pueri incorporentur additis *ſulphur.* ℥ ij. F. Cataplaſma.

Vel paretur hoc emplaſtrum, quod cuti pertinacius adhæret, & ſatis efficax eſt:

℞. *Rutæ, chamæmeli, meliloti, calaminthæ an.* ℥. ij. *ſem. carui, fœniculi, cumini an.* ℥. j. Coqu. omnia in vino & oleo rutaceo vel anethino. Contundantur minutim. Addatur *gummi carannæ, ceræ, an.* q. ſ. Fiat Emplaſtrum.

Cum autem ſæpe in hoc affectu coniungatur viſcerum intemperies calida, quæ intenditur vſu calidorum medicamentorum flatus diſcutientium, vtendum tùm minus calidis, & epati ſuccurrendum per medicamenta externa, quæ illius calorem temperant. Quam ipſam ob cauſſam, vt etiam ſupra dictum, circa curationem Tympanitis hoc curare iubet Mercatus, ſi hæc omnia præſidia prodeſſe non videantur, & ex calidorum vſu æger nil commodi percipiat, vt tranſeatur ad frigida.

Diæta.

Diæta. Victus ratio omnino flatus ſit expers. Potus parſimonia adeo exquiſita non eſt opus. Talis tamen ſit potus, qui flatus potius diſcutiat, quam augeat, & propterea conuenit vinum dilutum ligno ſaſſafras, cortic. citri & ſimilibus.

QVÆSTIO I.

Quomodo flatus in Tympanite generentur?

Quomodo flatus in Tympanite generentur? Quomodo flatus in Tympanire generentur, ob Autorum diſſidentes ſententias non ita expeditum eſt. In hoc equidem omnes conſentiunt, humorem craſſum è primæ coctionis vitio flatibus materiam ſuppeditare, qui humor vel pituita, acida præſertim, vel bilis atra eſſe poteſt, quæ in locis ventriculo vicinis collecta humores omnes fere & cibos in flatus conuertit.

Vbi? Verùm vbi, & à qua cauſſa materia hæc in flatus vertatur, Autores diſſentiunt. Qui omnem hydropem epate affecto fieri ſtatuunt, etiam hic in epate humorem illum ſeu chylum non in ſanguinem, ſed in flatus mutari ſtatuunt. Verùm hactenus ſæpius dictum, hydropem non ſemper epate affecto, ſed quandoque eo ſaluo fieri. Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & ſympt. cap. 8.* cauſſam huius tumoris ſtatuit eſſe flatum ex imbecilla coctione & cruditate genitum, & in ventriculo aut inteſtinis cumulatum, quod iam antea docuit Galenus, qui 3. *de ſympt. cauſſ. cap.* 1. ſcribit, quod vltimus coctionis ventriculi lapſus in lienteriam vel tympanitem

tem finiatur. Fernelium ſequitur Platerus, qui docet, cùm non alia ſint viſcera in ventre inferiore, in quibus flatus tam copioſè congeri poſſint, à ventriculo & inteſtinis eos prodire.

An in ventriculo & inteſtinis.

Verum enim verò rectè opinio iſta explicanda eſt. Neque enim ſolum ventriculus & inteſtina flatuum horum, qui vſque in abdomen penetrant, cauſſa ſunt. Etenim, ſi in ventriculo generentur, per ructus facilè excludi poſſent. Neq; enim, qui in inteſtinis generantur, per anguſtas vias in abdominis cauitatem penetrant; cum ſatis patens via ſit, vt per aluum excludantur. Ideoq; quid à Galeno per primæ coctionis vitium intelligendum ſit, inquirendum. Prælucet autem nobis hic facem Hippocrates, cum *6. aphor. 11.* ſcribit; *Quibus tormina & circa vmbilicum labores & lumborum dolor, qui neque medicamentis, neque aliter ſoluuntur, in hydropem ſiccum firmantur.* Etenim ſi cauſſa huius doloris eſſent flatus in inteſtinorum cauitate, non ſolùm circa vmbilicum hærerent, ſed per inteſtina vagarentur, neque dolor lumborum eſſet tantus, neq; etiam tàm pertinax, vt nullis medicamentis cederet. Ideoque verò magis conſentaneum eſt, ſtatuere eos, inter meſenterij & inteſtinorum tunicas primò generari plerumque, (etſi in cauitate inteſtinorum etiam aliqui eſſe poſſint.) Cùm enim meſenterium antè inteſtinis tenuibus, in dorſo verò lumborum vertebris, à quibus naſcitur, tanquam in ſuo centro validiſſimè annectatur, & torminum circa vmbilicum & dolorum in lumbis, qui hydropem ſiccum præcedere ſolent, cauſſam reddere facilè eſt. Nimirum cùm in primis vijs, id eſt, in vaſis à ventriculo ad cauum epatis vſque materia cruda & craſſa continetur, & præcipuè ſi viæ illæ non ſatis liberæ ſint, calor in eos agens flatus multos excitat.

An inter meſenterij & inteſtinorum tunicas?

A qua intemperie generentur?

Quinam autem ille calor ſit, & quænam intemperies ac diſpoſitio vitioſa, ob quam chylus ille & materia craſſa in flatus mutetur, Autores etiam diſſentiunt. Plerique intemperiem frigidam eſſe ſtatuunt, alij calidam eſſe putant, & hanc ob cauſſam Tympanitem ab aſcite differre, & tàm difficilis curationis eſſe, cum cauſſarum contrarietas hic occurrat, & neque ſine primæ coctionis vitio, neque ſine calore præter naturam epatis Tympanitem fieri exiſtimant. Nam licet ventriculus & inteſtina ac partes vicinæ frigidæ ſint, modò epar adhuc bene conſtitutum & ſanum ſit, non bene quidem coquere epar ſtatuunt, cum vitioſus chylus in bonum ſanguinem mutari non poſſit, & flatum generare, ſed pauciſſimum, & qui facilè diſcutiatur. Si verò epatis calor natiuus debilis ſit ob intemperiem præter naturam calidam, plures flatus, qui diſcuti non poſſunt, eleuari exiſtimant.

Verum quod hic de calore præter naturam dicitur, id negandum hic planè non puto, & quod ſupra è Chriſtophoro Guarinonio, *conſil. 563.* de Aſcite protuli, id & hic locum habet, nimirum calorem in Tympanite torrefacientem potius eſſe, quam debilem, qui in chylum non blandè agat, eumque quaſi foueat, ſed ſubtiliores eius partes in vaporem & flatum reſoluat. Concedimus & hoc, calorem illum in epate, & præcipuè eius parte caua, quà venam portæ excipit, conſiſtere poſſe, eparque ea parte eſſe ſiccius ac denſius, non molle, vt in ſanguineis, ἐνσάρκοις & pinguibus eſſe ſolet. Tamen nec meſaraicas venas nec meſenterium excludendum eſſe puto. Etenim ſi eæ partes præter naturam ſint calidiores & ſicciores, chylum, præcipuè crudum & craſſum, in flatus facilè mutabunt. Quod verò à nonnullis hic prolixè diſputatur, an flatus à calore debili vel excedente fiant, ad id reſpondendum primò, non ſolùm ad agens eſſe reſpiciendum, ſed etiam ad materiam, quæ vt in flatus tranſire poſſit, apta eſſe debet. Deinde calorem eundem poſſe dici debilem reſpectu materiæ, quam totam reſoluere non poſſit; nimium vero reſpectu partis affectæ, cuius temperiem naturalem excedit.

QVAESTIO II.

Per quam viam flatus in abdominis cauitatem perueniant?

Per quam viam flatus in abdominis cauitatē perueniāt?

Per quam viam in Tympanite flatus in cauitatem abdominis perueniant, Autores quoque diſcrepant: & vt quiſque de generatione flatuum ſentit, ita ſuam etiam de via in abdominis cauitatem habet ſententiam. Fernelius flatum hunc ex imbecilla coctione & cruditate genitum, cum multus in ventriculo & inteſtinis cumuletur, & exitum naturalem non reperiat, impetu viam ſibi inuenire & per cæcos tenueſque ductus inter abdominis membranas magnis cruciatibus ſeſe inferre, ac demum vario impulſu in ipſum abdominis ſpatium penetrare ac deuolui, ſcribit. Per quas vias & tenues meatus, ſi eos intelligit, qui in ventriculi & inteſtinorum tunicis ſunt, negat id Platerus; cùm etiam tenuiſſimis membranis facile coerceantur, & humor tenuis facilius tranſſudet, quam flatus erumpat. Ipſe verò in oſtiola venarum meſaraicarum flatus in inteſtinis & ventriculo ſeſe inſinuare, atque ex venis meſaraicis eodem modo ſicut ſeroſum humorem, in ventris ſpatium peruenire ſtatuit, cum is flatibus in Tympanite plerumque permiſtus ſit. Flatus tamen etiam per inteſtinorum tunicam interiorem in exteriorem penetrando illic meſenterium, vbi illi connaſcitur, ſeſe ingerere, atque inter illas tunicas coercitos, eas tandem permeare & in abdomen penetrare poſſe non negat. Præter hanc, tamen cauſſam collectionis flatuum in abdomine aliam adhuc addit Platerus, nimirum eorundem generationem in ipſa ventris cauitate, quando nimirum humor aquoſus in abdominis cauitatem tranſſudans vel deſtillans, atque ibi collectus in flatus reſoluitur, quod fit ob calorem viſcerum internum. Atque in hac ſententia Plateri nihil deſidero, niſi quod putat, ex ſpatio inteſtinorum flatus per oſtiola venarum meſaraicarum in inteſtina ſeſe inſinuare, atque hinc ex venis meſaraicis in cauitatem abdominis penetrare. Neque enim hoc neceſſarium eſt, cum flatus in ipſis venis meſaraicis & circa epar & alibi generari poſſint.

Secundum Fernelium.

CAPVT V.

De Anaſarca.

Anaſarca.

An à λευκοφλεγματία differat?

Anaſarca, quam & ὑποσαρκίδιον & λευκοφλεγματίαν nominant, ita dicitur, quod vniuerſa corporis moles per carnem & ſub cute humore pituitoſo plena tumida & alba appareat. Aretæus tamen, *in 2. diuturn. cap. 1.* inter anaſarcam & λευκοφλεγματίαν diſtinguit, quod hic ex alba pituita, craſſa & frigida in epate genita, ille ex carnis in humorem aquoſum & tenuem reſolutione oriatur. Verum alij autores diſtinctionem hanc non attendunt; neque credibile eſt, ex carnium reſolutione, quæ proculdubio à cauſſa calida fieri debet, hanc frigidam morbi ſpeciem prouenire poſſe. Maioris momenti eſt illa diſtinctio, qua vocabulum leucophlegmatiæ ſumitur nonnunquam pro morbo, nimirum de tumore totius corporis ab humore pituitoſo, aliquando vero de diſpoſitione, quæ hunc morbum producere ſolent, & læſa ſanguificatione (quo modo de ea hoc loco præcipuè agimus,) in qua ob pituitam, quæ in toto corpore cumulari incipit, totum corpus albidum redditur.

Eſt enim Anaſarca ſeu Leucophlegmatia affectus cachexiæ affinis, differens ab eo ſolum magnitudine; quoniam frigiditas epatis & venarum, ſiue primario ſiue aliunde acquiſita, hic maior eſt, & materia cruda in venis & habitu corporis copioſior, moleſque tota corporis humidior. Præterea, Auicenna teſte, alimentum

tum in cachexia agglutinatur quidem, ſed non aſſimilatur; in anaſarca verò neque agglutinatur, neque aſſimilatur. Etſi enim apponatur alimentum: tamen diſſimile eſt neque aſſimilari poteſt, & ita quædam falſa nutritio accidit, nutritioq; fruſtratur ob errorem externum. Nam partium, quæ in ambitu corporis ſunt; temperies ex affluente pituitoſo & frigido alimento non aliter refrigeratur, atque ex aere circumfuſo ijs accidere poteſt, qui in locis paluſtribus aut carceribus degunt, atq; deinde aut cachectici aut hydropici fiunt, malo cum epate communicato.

Generatur autem pituitoſus ille humor & crudus ſanguis primò omnium conſenſu epatis vitio & intemperie frigida ob quam pro bono ſanguine pituitoſus & crudus generatur & copia pituitoſi humoris coacervatur, quem cùm facultas nutrix non ſuperare poſſit, fit praua nutritio.

Frigiditas autem illa prouenit vel à ſanguinis copia, qua grauata facultate naturali & calore oppreſſo bonus ſanguis generari non poteſt, ſed pituitoſus & crudus producitur; vel à pituita & crudorum humorum redundantia, qui à cauſſis refrigerantibus internis & externis ortum habent.

Et omnino, vt dictum; eaſdem cauſſas habet leucophlegmatia, quam cachexia, ſaltem magnitudine differentes; & ſæpe fœminis ex retentione menſium, vt & grauidis, præcipue ſi fœtus ſit debilior, & alimentum non ſatis attrahat, accidit. Exemplum habet Hippocrates, 7. *epid* in Harpalidæ ſorore, *cui quatuor aut quinque menſium vterum geſtanti pedum tumores aquoſi exorti ſunt, & oculi in orbem intumeſcebant, totumque corpus, veluti pituita alba ſuffuſis, in tumorem ſublevebatur. Tuſſis ſicca, erecta ceruicis ſpiratio, eiuſmodique anhelatio, interdumque à ſpiritu ſuffocabatur, adeo vt perpetuò ſedere in lecto cogeretur, neque decumbere poſſet, ſed ſi qua ſomni incideret opinio, eum deſidendo caperet.* Interdum ex nimio menſium vel hæmorrhoidum fluxu oritur.

Deinde nonnulli ſtatuunt etiam citra epatis refrigerationem corporis vniuerſi habitum ita refrigerari poſſe, vt bonum quoque alimentum affluens aſſimilare non poſſit, ſed id potius corrumpat. Externas enim cauſſas in partes externas aliquam intemperiem inducere poſſe, vt bonum quoque nutrimentum perficere nequeant. Et poſſe interdum hanc intemperiem frigidam ab vna parte originem ſumere, nimirum à pedibus. Hi enim, vt à fonte caloris remotiores, ſi refrigerentur, & multam pituitam cumulent, idque malum ſenſim auctum aſcendat, tandem corpus totum refrigerari & in conſenſum trahi poſſe. Verum ſi toti corpori talis cauſſa occurrat externa, vt antea etiam dictum, tale quid accidere & etiam bonum alimentum affluens in habitu corporis refrigerato & nimis humectato corrumpi poſſe concedimus. Vt autem idem ab vna parte ſaltem refrigerata accidat, non probabile putamus.

Qui Aretæi ſententiam retinent, interdum humorem hunc ab inſigni caliditate corpus ac humores liquefaciente prouenire ſtatuunt, ſi materia propter craſſitiem neq; in abdomen penetrare, neque per vias vrinæ expelli poſſit, ſed ad partes cutaneas feratur. Verum enim verò, vt ſupra dictum, verò conſentaneum hoc non eſt. Si quid enim liqueſcit, vel per aluum vel per vrinas expurgatur, vel per ſudores aut inſenſibilem tranſpirationem diſcutitur, neq; compertum eſt, quenquam ex cauſa calida in anaſarcam incidiſſe.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

In Aſcite totum corpus æqualiter quaſi intumeſcit, maximè tamen in pedibus & tibijs ſub noctem, & ſi corpus digito prematur veſtigium relinquitur, & non detumeſcit corpus noctu, vt in cachexia, ſed tumor plerumque ſit maior. Venter non ita inflatur, vt in Aſcite, carnes emortuorum ſimiles habet æger, quæ molles, laxæ & pallidæ ſunt, vrinæ ſunt tenues & albæ; reſpiratio eſt difficilis. Febris lenta ſæpe accedit.

Prognoſtica.

1. Anaſarca inter omnes ſpecies hydropis minus periculoſus eſt. Etſi enim vitium cum pluribus partibus communicetur: tamen minus habet hoc periculi. Nam humor pituitoſus, quo vniuerſa corporis moles abundat, initium aliquod coctionis ſuſcepit, propiuſque ad ſanguinis naturam accedit, quàm feroſus & aquoſus humor in Aſcite. Præterea plerumque Anaſarca è crapula; atque corporis exercitatione intermiſſa oritur, quæ cauſſa minus rebellis eſt, ideoque facilius coctionem admittit per ea, quæ talem humorem abſumunt & exſiccant. Prognoſtica.

2. Si Leucophlegmatia detento fortior Diarrhœa ſuperuenit, morbum ſoluit. 7. *Aphor.* 29. Oportet autem criticam eſſe euacuationem, & quæ morbo incipiente fiat, viribuſque adhuc integris, & vt copia excreti humoris morbo non impar ſit. Si verò ægro debili & viribus inſigniter affectis profluuium alui ſequatur, & cætera deſint, non morbum Diarrhœa tollit, ſed ægrum.

3. Hydrope detento ſi aqua è venis in ventrem confluxerit, ſoluitur morbus 6. *Aph.* 14.

Indicationes & Curatio.

In curatione Anaſarcæ Medicis duo ſcopi ſunt propoſiti; Primus, vt aquoſa materia per carnes ſparſa euacuetur & abſumatur: Alter, ne noua generetur & affluat; quod fiet, ſi quæ circa viſcera hæret cruda materia euacuetur, & epati ſua temperies reſtituatur & robur. Primò itaque ſolus anaſarca inter hydropis ſpecies, vt Galenus, 4. *de ration. victus in acutis text.* 11. habet, cum incipit, interdum ſanguinis detractione eget, quando ſcilicet ex retentione hæmorrhagiæ vel menſium vel ex alia aliqua cauſſa plethorica ortum habet: Idque ideo, ne frigidioris etiam ſanguinis copia calor obruatur & extinguatur. Epatiſque intemperies augeatur. Euacuata enim aliqua parte crudorum ſuccorum, qui cum ſanguine in venis redundant, & inſtar viridium lignorum debilem calorem membrorum ſuffocant, natura eiuſmodi onere leuata facilius reliquos humores concoquere poteſt. Euacuatio illa ſanguinis ſtatim in principio inſtituenda, antequam vniuerſus corporis habitus valde inficiatur, & ſanguis paucus euacuandus. Indicationes & curatio. Venæ ſectio.

Aperiatur autem vena in brachio, ſi ſanguis in toto corpore ſit copioſior ſiue priuatæ alicuius partis vitio. At ſi à menſium vel hæmorrhoid. ſuppreſſione malum ortum habeat, primò quidem in brachio vena aperienda pro copiæ ſanguinis imminutione; hinc in crure vena aperta fluxus iterum concitandus ſi maior ſit ſanguinis abundantia; alias ſtatim in crure vena aperienda.

Si verò ex alia cauſſa non coniuncta cum ſanguinis copia ortum habeat anaſarca, omittenda venæ ſectio, ne ſanguinis detractione corpus vniuerſum refrigeretur, & in ſtatum deteriorem conijciatur.

Sanguine, ſi opus ſit, euacuato, materia antecedens euacuanda phlegmagogis, per vomitum & alui deiectiones, vt diureticis. Et quidem cùm in anaſarca plerumq; crudi humores in ventre, & in primis vijs abundent, ſingulis ſeptimanis bis vomitum medicamento mediocri inſtituere vtile eſt. Euacuatio.

Primis vijs hoc modo euacuatis, purgantibus à maioribus venis crudos humores educere conuenit, præmiſſis præparantibus ex oxymel. ſimpl. compoſit. & ſcillitico, ſyrup. de duab. & quinque rad. byzantino, de hyſſop. de calamintha cum decocto radic. aperient. hyſſopi, cardui benedict. betonicæ, vel aquis ſimilibus.

Ad purgandum vtilis eſt Ebulus, mechoacanna, agaricum, turbith, diacarthamum, diaturbith. cum rhabarb.

rhabarb.elect. Indum, benedicta laxatiu. pilul. de hermodact.&c. Miſceatur autem eiuſmodi medicamentis aliquid rhabarb., vt vna epar roboretur. Et ſola per aluum purgatione, ſi in principio & antequam viſcera habitualem intemperiem contraxerint, inſtituatur, multi ſanitati reſtituuntur, cùm cauſſa antecedente ſublata natura coniunctam interdum ſola ſuperet.

Medicamenta autem, quæ menſes mouent, ſi ij ſuppreſſi ſint, eadem & anaſarcæ conueniunt, parantur que ex radicibus aperientibus, cuſcuta, capill. ♀. eupatorio, chamædry, ſambuco, ſchœnantho, cinamomo & ſimilibus. Si verò à nimio menſium aut hæmorrhoidum fluxu hoc malum accidat, ob quem ſpiritus diſſipantur, & epar refrigeratur, cautione opus eſt. Nam quæ ſiſtendis menſibus aut hæmorrhoidibus vtilia ſunt, anaſarcæ nocent: Quæ verò Anaſarcæ conueniunt, ſanguinis fluxum augent. Videndum igitur, ex vtro affectu plus damni impendeat. Vtendum proinde aperientibus propter Anaſarcam; mediocriter verò adſtringendi vi præditis propter fluxum ſanguinis. Vtilia hic proinde ſunt *abſinthium, betonica, ſpica nardi*.

Frictiones. Materiæ coniunctę in habitu corporis ratione, vtendum valida frictione cum linteis aſperis, aut fricentur partes ſpongia, aqua ſalſa, cui ſulphuris aliquid additum ſit, macerata & expreſſa. Imprimis verò vtiles ſunt

Thermæ. thermæ ſulphureæ, bituminoſæ, vnde Galenus, *1. de ſimp. med. fac. cap. 7.* ſcribit; Hydropicis aduerſus eſt & potus & lauacrum aquæ dulcis, ſalſæ verò ac nitroſæ,

Laconici. ſulphureæ, bituminoſęque omnes ſanè perutiles. Sudores prouocentur per Laconicum. Antiqui per arenam à Sole vel igne calefactam, fluuiatilem præſertim autem marinam, ſudorem prouocarunt, in quo ęgrum ſepeliebant capite exſerto & velato, & ſudorem è facie ſemper detergebant. Verum Laconicis idem ferè pręſtari poteſt. Probatur & lutum thermarum, præſertim ſulphurearum. Sic Galenus, *9. de ſimp. med. fac. cap. de thermar. differ.* vidit Alexandriæ quoſdam Hydropicos Ægyptiæ terræ luto vtentes plurimum adiutos fuiſſe.

Cataplaſmata. Vtilis eſt & Cataplaſmatum applicatio, quale Ætij ex ſtercore bubulo reſiccato cum poſca aut oxymelite, ſit, adiecta quarta parte ſulphuris, aut ex cochleis tritis

Veſtimenta medicamentis ſuffulta. impoſitis. Commoda quoque ſunt veſtimenta ſuffulta medicamentorum exſiccantium puluere, vt flor. chamæmel. rutæ, aneth. & ſimilibus. Fermentum quoque multo ſale permixtum nonnulli adhibent, aut panem cum pulu. hyſſop. aut farina fabar., aqua marina vel alia ſalſa & melle coctar. cum pari pondere abſinthij; Cuius generis plurima apud Aetium leguntur. Omnia autem impinguantia & reſinoſa, cum cerata tum malagmata, vitare iubet, vt quæ inflandi, tumoreſque intendendi vim habent.

Aſſiduè autem crura, manus, aliaſque tumefactas partes, in Sole aut ad ignem inungat hoc medicamento.

℞. *Sulphuris viui, thuris, alum. foſſil. part. aq.* Contere cum aceto & vtere.

Vetula quædam capiebat ranas viuas, quas in olla noua coquebat, ſuperfuſo oleo oliuarum, & oleo ventrem inungebat calidè verſus inferiora manus ducendo, à ſtomacho verſus inguina; die ſecundò tumor deſcendit, vt pedes intumeſcerent vehementer, tertio die penitus liberatas fuit Foreſtus, *lib. 9. obſeru. 31. in ſchol.*

Matth. de gradibus etiam ranas viuas mirabiliter aquas ad ſe trahere ſcribit.

Crurum Scarificatio. Extrahit tandem materiam ſeroſam crurum ſcarificatio, idque ſenſim, & ſine virium detectione præſtat.

Interna Medicamenta humores aquoſos abſumentia. Sunt quoque interna quædam, quæ materiam aquoſam & ſeroſam abſumunt. Erinacei terreſtris caro ſiccata commendatur ad abſumendum humores aquoſos. Adhuc efficaciores ſunt ſales theriacales.

Non negligenda ſimul ſunt epar roborantia, quæ plerumque etiam vna opera humores per vrinas euacuare poſſunt, vt decoctum & vinum abſinthij & radic. helenij. Hoc enim vinum & crudos humores concoquit, eoſque per vrinas purgat, & viſcera egregiè roborat. Quod etiam faciunt Dialacca, Diacurcum, trochiſci de rhabarb. de abſinthio.

Diæta.

Diæta. Victus ratio ſit exiccans, calefaciens & attenuans. Ideoque tenuior victus talibus præſcribendus; cùm inedia humores abſumat: & eiuſmodi corpora, quæ crudis humoribus abundant, facilè inediam tolerare poſſunt. Et ita victus quantitas moderanda, ne vel copia facultatem grauet, & cauſſam morbi augeat, vel paucitate vires deijciat, quæ in morbo diuturno diu durare debent. Carnes aſſæ potius ſint, quam elixę. Et ferè talis victus ratio hic vtilis eſt, qualis præſcribitur illis, qui decoctum ligni bibunt. Imò decoctum ligni Guaiaci vel ſaſſafras in potu præbere vtile eſt. Et omnino parciſſime bibendum, vt ſingulæ partes ſuperfluum ſuccum liquent & abſumant.

CAPVT VI.

De Dolore Epatis.

Dolor Epatis. DOlore quoq; interdum epar infeſtatur; Cuius duæ ſunt cauſſæ, inflammatio & flatus. De Inflammatione ſupra dictum, vt hic addere aliquid opus non ſit. Interdum etiam vſu venit, vt dolor tenſiuus circa epatis regionem ſentiatur ex materia craſſa & flatulenta inter membranam epatis & eius ſubſtantiam incluſa, vt de inflammatione epatis dictum, ab inflammatione tamen epatis diſcernitur, quod inflammationem epatis ſtatim febris comitatur, quæ in hoc dolore fere adeſt. Dolor in gibbo ad pectus diſtenditur, in cauo ad ventrem & inteſtina, & interualla quædam habet, nec color corporis & faciei, vt in inflammatione fieri conſueuit, immutatur. Febris ſi accedat, flatulentam illam materiam ſæpe reſoluit & diſcutit.

Curatio.

Curatio. Vbi igitur dolor inſignis fuerit, baſilica dextri lateris aperiri debet, aut diuerſionis cauſſa partibus infra epat cucurbitulæ affigantur. Materia etiam, quæ flatus gignit & fouet, præparata purgantibus euacuetur conuenientibus. Poſt topicis materia diſcutiatur. Vt:

℞. *Chamæmeli, ſummit. anethi. fol. rutæ an. M.i. flor. roſar. rubr. M.ß. ſem. aniſi, fœniculi an.* ℥.iii. *ſchœnanth.* ℥.ii. Coq. in aqu. ſimpl. ad tertias.

Colatura pro fotu vſurpetur. Hinc inunctio fiat oleo de abſinthio, amygdalis amaris, rutaceo, oleo de ſpica.

Simul etiam interna diſcutientia vſurpanda, vt diagalang. diacinanom. cum ſpeciebus diarrhod. abbatis mixta, & quæ huius generis ſunt alia, non omiſſis, quæ à proprietate epati conducunt.

Diæta. In Diæta vitentur omnia, quæ flatus generandi vim habent.

Inter hæc Symptomata recenſeri quoque poſſet Fluxus Hepaticus: verùm etſi cauſſa eius ſit in epate; tamen quia materia per aluum euacuatur, de eo inter alui fluxus actum.

CAPVT VII.

De Ictero.

Icterus. TAndem etiam Practici vulgo hic de Ictero agunt. Etſi verò Icterus ſit color totius corporis mutatus, atque ita inter Symptomata corporis ſuperficiei pertineat; tamen cum originem a veſicula fellis habeat,

beat, eos imitari, ac hoc loco de Ictero agere libet.

Vnde dictus? Icterus Græcis nomen accepit ſiue ἀπὸ τῆς ἰκτίδος, id eſt, viuerra, quæ ſylueſtris muſtelæ ſpecies, cuius oculi eiuſmodi colore tincti cernuntur, vt Aretæus, *lib.* 1. *diuturn. cap.* 15. & Aetius, *tetrab.* 3. *ſerm.* 2. *cap.* 17. habet: Siue ab Ictero, aue eius coloris, quę & Galbulus nominatur, & ſi ſpectetur ab Icterico mori ægro ſanato dicitur, vt Plinius, *lib.* 3. *hiſtor. natural. cap.* 30. habet. Latinis Regius morbus nominatur, *Molliter hic quoniam celſa curatur in aula*, vt Q. Serenus canit. Quæ ratio tamen parum apta videtur. Malim ergo ita ab auro, metallo regio dictum, ſtatuere, ſicut & aurigo ab auri colore dicitur. Nominatur & fellis ſuffuſio.

Quid ſit? Eſt autem color præter naturam totius corporis flauus, virideſcens aut nigricans, ab excrementitij & vitioſi humoris eiuſdem coloris in cutem effuſione ortus, atque ita ſymptoma in viſibili qualitate mutata.

Eius ſubiectum. Cauſſæ. Subiectum eius eſt totius corporis cutis. Cauſſa proxima humor concolor. Talis enim eſt totius color, quales humores in eas influunt.

Humor autem, à quo hic color prouenit, nec vnicus eſt, nec vnicam cauſam habet. Vnde rectè Galenus, *lib.* 9. *de comp. medic. ſec. loca* initio eos Medicos rectè facere ſcribit, qui in deſcribendis medicamentis contra Icterum diſtinctè explicant, quibuſnam ægris ſingula conueniant; contra verò eos non leuiter errare, qui ſine diſcrimine remedia proferunt; quaſi illa ictero laborantibus conueniant ſimpliciter, cùm certum ſit, varijs Icteri differentijs varia medicamenta conuenire, & quæ vni proſunt alteri nocere.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Icterus in genere facilè cognoſcitur, præſertim ſi album oculi inſpiciatur, & internus maximè angulus, vbi venæ maiuſculæ ſunt. Ea enim in parte euidens coloris mutatio apparet.

Differentia.

Differentia. Vt verò diſtinctè de Ictero agatur, primò differentiæ proponendæ ſunt, & ſingularum cauſſæ, ſigna, curatio poſtea ſeorſim proponendæ. Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 7. cauſſas icteri quatuor recenſet. 1. Epatis διάθεσιν præter naturam, ſiue ea ſit temperies mutata, ſiue inflammatio, ſiue obſtructio, ſiue ſcirrhus. 2. Ferarum morſum, ob quem ſanguis in talem humorem flauum mutatur. 3. κρίσιν, qua bilis è viſceribus in cutem effunditur. 4. In fine capitis addit veſiculæ fellis repletionem tantam, vt proſtrata eius virtute expultrice, excerni bilis ex hac in inteſtina nequeat.

Nos differentias, quę curationem variant, hoc modo proponemus.

1. Eſt Icterus flauus, qui fit ab obſtructione veſiculæ fellis, vel anguſtia eius à calculis.

2. A' bilis copia; qui tamen icterus non vnius generis rurſum eſt, ſed vel ab epatis intemperie calida cum vel ſine febri, vel ab inflammatione oritur, cum tanta bilis copia eſt, vt veſicula fellis totam capere nequeat.

3. Eſt Icterus, qui fit à ferarum venenatarum morſu, vel veneno hauſto, cum flauus, tum niger.

4. Niger, qui tribuitur vitio Lienis.

Ratio differentiarum flaui hæc eſt. Cùm ideo flauus icterus accidat, quia plus flauæ bilis in corpore, quam par eſt, euenit hoc, vel quia maiore, quam æquum eſt, copia generatur bilis & humor flauus in epate, ob intemperiem eius calidam, aut ſine inflammatione aut cum inflammatione, aut cum, aut ſine febre: Vel quia, quæ quidem iuſta quantitate genita eſt, debito modo non euacuatur. Quod fit vel ob anguſtiam meatuum fellis ſiue exporrectorum in epar, per quos bilis in veſiculam fellis attrahitur, ſiue ad duodenum tendentium, vnde per aluum expurgatur: vel ob anguſtiam veſiculæ fellis, quæ ſuſcipere bilem non poteſt, quia lapides in ea contenti eam anguſtiorem reddunt.

Addunt quidem alij quoque alias cauſſas, nimirum attrahentis expellentiſque facultatis in veſicula fellis imbecillitatem, quæ ab intemperie aliqua, præſertim frigida, ortum habeat. Verum non immeritò dubitatur, an tanta frigiditas in veſicula fellis, quę Epati membro calido adhæret, & humorem calidum in ſe continet, eſſe poſſit, vt ob eam ad extrahendum & expellendum inepta reddi poſſit. Galenus, 5. *de loc affect. cap.* 7. hanc etiam cauſſam addit, quod veſicula fellis aliquando copia bilis ita repleatur, vt proſtrata vi expultrice ex ea inteſtina euacuari nequeant. Verùm in veſica vrinaria, ſi vltra modum & tempus vrina retineatur, hoc quidem accidere ſolet, an autem in veſicula fellis idem poſſit accidere, dubitamus. Nam in veſica vrinaria id præcipuè accidit, cum voluntariè vltra debitum tempus & modum vrina retinetur, quod fit beneficio muſculi, qui orificio eius præfectus eſt, & copioſius ex largiore potu vrina affluit; quæ retentio in veſicula fellis locum non habet, cùm quod in ea per vnum meatum attrahitur, per alterum, niſi obſtructus ſit, euacuetur. Atque hæ cum ſint Icteri differentiæ, de ſingulis ſeorſim dicendum.

De Ictero flauo ab obſtructione veſiculæ fellis.

Cùm flaua bilis in veſicula fellis ex epate colligatur, & ſubinde eius aliquid ad duodenum inteſtinum mittatur: ſi meatus ſiue exporrecti in epar, per quos in veſicam fellis bilis allicitur, ſiue ad duodenum tendentes, per quos in aluum expurgatur, anguſtiores reddantur aut claudantur, bilis in epate reſtitat, & hinc cum ſanguine in venam cauam diſtribuitur, & in totum corpus diſpergitur, cutemque colore flauo tingit. Icterus flauus ab obſtructione veſiculæ fellis.

Hæc autem meatuum anguſtia prouenit vel ab obſtructione, quæ accidit interdum à craſſa pituita, interdum a bile craſſa & copioſa, interdum à calculis, qui ſæpe magno numero in diſſectis corporibus in veſicula fellis reperti ſunt, vt obſeruationes Medicorum docent, quarum aliquas collegit Schenckius, *lib.* 3. *obſeru.* 37. vel à circumſtantium partium compreſſione, vt ſcirrho, inflammatione; Nonnunquam etiam veſicula fellis ita lapidibus repletur, vt bilem capere non poſſit.

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur hæc Icteri ſpecies non ſolùm ex eo, quod reliquarum cauſſarum ſigna abſunt, ſed imprimis, quod feces alui à conſueto colore deflectunt & albicant, bilis tranſitu in inteſtina præcluſo, à quo feces alui tingi ſolent. Signa.

Porrò autem diſpiciendum, an vitio Epatis vel veſiculæ fellis id accidat. Si epatis vitio id euenit, procul dubio ſigna affecti Epatis aderunt, & aliqua tenſio aut pondus in dextro hypochondrio percipitur. Si verò abs hoc fuerit, in veſicula fellis cauſſa hæret, & Icterus plerumque repentè inuadit, aluus ferè pigrior eſt, vrina craſſeſcit, & ex flauo & rubro ferè nigricat, ſine virium tamen iactura, modò febris planè abſit. Nam febrem etiam interdum tali ictero coniungi, non planè impoſſibile eſt. Et ſi icterus tum diuturnus ſit, ac medicamenta ſatis efficacia & rectè exhibita nihil proficiant, à calculo anguſtiam veſiculæ fellis prouenire, argumento eſt.

Prognoſtica.

1. Facilior eſt, ſi cætera conſentiant, Icteri flaui curatio, quàm nigri, cuius cauſſa validius reſiſtit. Et quidem inter icteri flaui ſpecies facilius curatur Icterus ab obſtructione veſiculæ fellis natus, vt cui interdum vnicum Cholagogon exhibitum ſatis fuit; quoniam meatus bilis à veſica illa in inteſtina porrecti inteſtinis propiores ſunt. Vbi tamen obſtructio illa à calculis eſt, vix curationem admittit. Prognoſtica.

2. Ictero

2. Ictero laborantibus ſi iecur durum fiat, malum, 6. *Aphor.* 42. Et ſi obſtructiones ſint pertinaces, & in ſcirrhum epatis deſinant, hydropis prænuncius eſt Icterus.

Indicationes.

Indicationes. Obſtructio ſiue in Epate, ſiue in veſicula fellis ſit, aperienda, humorque bilioſus in corpore hærens euacuandus; ſolutęque obſtructionis ſignum eſt, quando feces alui iterum colore flauo tinguntur, & vrinæ illa intenſa flauedo ad nigrum vergens remittit. Tandem, ſi color ſponte non euaneſcat, humor eius cauſſa in cute hærens diſcutiendus.

Curatio.

Curatio. Expediuntur autem hæc per medicamenta aperientia, quibus & victus reſpondeat, deinde per euacuantia; quæ commodiſſime per vices exhibentur, ac ſi malum ſit contumacius, à leuioribus progrediendum ad fortiora. Et cùm aperientia tutò exhiberi non poſſint, niſi primæ viæ euacuatæ ſint, ab earum euacuatione incipiendum. Vtiles quoque hic ſunt clyſteres, qui non ſolum excrementa alui ſubducunt, ſed & naturam ſtimulant.

Aperientia hic conueniunt, *Rad. cichorij, quinque aperientes dictæ, chelidon. maior. curcuma, aſari, anchuſa aruenſis colore rubro, endiu. cuſcut.* qua vix quicquam hic præſtantius, *agrimon. marrubium, centaur. minus, chamædrys, abſinthium, trochiſci de eupator. de lacca; ſyrupus endiuiæ ſimpl. & compoſ. de duabus & quinque radicibus, byzantinus acetoſ. diarrhod. ſyrup. de cichor. cum rhabar. de eupator. lapis flauus in felle tauri repertus, lumbric. terreſt.* ad ʒ. j. cum *ſucco cichorij* aut *melicrato* exhibiti.

Qua vi lumbrici icterum tollãt. Aetius coctos & cum myrrha tritos fabæ magnitudine exhibet ex paſſo aut vino mulſo, & ita poſte ro die per vrinam icterum profligari ſcribit. Et plerique à proprietate occulta lumbricos hoc præſtare putant: Verum inſignis vis aperiendi, quæ ijs ineſt ad icterum tollendum ſufficere videtur. Quidam pro ſummo remedio *aſphodeli aſparagum* ictero laborantibus præbent, teſte Galeno, 2. *de aliment. facult. cap.* 6.

Chymica. E Chymicis medicamentis vtilia ſunt: *Tartarum vitriolatum, cremor tartari vino chalybeato dilutus, ſpiritus ſalis,*

Pueris conuenit præcipuè *decoctum fragariæ cum paſſulis*. Efficacius eſt, ſi *marrubij* M. ß addatur. Conradus Geſnerus ad icterum contumacem commendat *radices vrticæ*.

℞. *Earum* ℔. j. *croci* ʒ. ß. Contundit diligenter in mortario, & cum *vino albo* ſuccum extrahit, *cuius* ℥. iv. diebus 4. vel 5. continuis exhibuit, ægro in lecto decumbente, ſtragulis cooperto, vt ſudet.

Aperientiũ vtilitas. Præſtantq; aperientia & hoc commodi, quod pleraque ſimul vrinam mouent, materiamque ad vias vrinæ deducunt.

Purgantia. Purgantia fiant ex *manna, rhaborb. ſcammon. electuar. diaca. holic. de ſucco roſarum, de pſyllio, hiera picra,* niſi febris adſit, *pilul. de rhabarb. aggregatiu.* Vtilia ſunt & *vomitoria*, quibus & corpus euacuatur, & materia commouetur, & ab hypochondrijs reuellitur. Exempl. gratia.

℞. *Rhabarb. elect.* ℈. iiij. *cinamom.* ℈ j. Infund. in *ſ. q. aqu. cuſcut.* & *gramin.* Colaturæ expreſs.

℞. ℥. iv. Adde *marrub.* ℥. j. vel *elect. de ſucco roſar.* ʒ. ij. *de pſyllio* ʒ. j. *ſyr. byzant. ſimpl.* ʒ. ß.

Hinc ℞. *Rad. aperient.* ʒ iij. *cichor.* ℥. ß. *ſem. melon. excortic.* ʒ. iij. *cicer. rubr.* ℥ ß. *cuſcut. agrimon. an.* M. j. *marrub. albi* M. ß. *paſſul.* ʒ. vj. *baccar. iuniper.* num. xx. Coquantur in *aqu. ſimpl.* Colaturæ ℞. ℔. j. Adde *ſyr. byzant. ſimpl.* ℥. iv. Miſce pro 3. doſibus.

Vel ℞. *ſem. aquil.* ʒ. i ß *croci* ℈. ß F. Puls. detur in *vino*.

Vel ℞. *Sem. aquileg.* ʒ. ß. *pulu. lumbr. terreſtr.* ℈. j. *croci* ℈. ß. F. Pulus.

Atque iſta medicamenta per interualla continuentur, ſi malum contumacius, progrediendo ſemper à lenioribus ad fortiora; cuius generis multa recenſet Galenus, 9. *de compoſ. medic. ſec. loca cap.* 1. & *in Euporiſt. cap.* 16.

Capiuaccius commendat *infuſionem limaturæ chalybis in vino facta*.

Poſſunt & purgantia atque aperientia miſceri.

℞. *Marrubij, cuſcutæ, capill. vener. an.* M. i. *cicer. rubr.* ℥. ij. *rad. petroſelin. fragar. an.* ℥. ß. *aſari* ʒ. ij. *paſſular.* ℥. ij. Coq. *in aqua ſimpl.* In colatura infunde *fol. ſenæ elect.* ℥. ij. *agarici albi* ℥ ß. *rhabarb.* ʒ. iij. *ſem. aniſi, fœniculi, geniſtæ an.* ʒ. ij. In colatura diſſolue *manna* ℥. j. ß F. Potus pro aliquot doſibus, vel addatur *ſacchari q. ſ.* F. Syrupus.

Diæta.

Victus in hac icteri ſpecie ſit attenuans. Vtiles ſunt in cibo *amygdalæ amaræ*, quas Galenus ieiunis præbet. Potus ſit *vinum, dilutum aqua gramin. aſparagi aut petroſelini*.

Vel ℞. *Cicer.* ℔. i. ß. *rad. aſparag.* M. j. *aqu.* ℔. ix. Coq. ad tertiæ partis conſumptionem pro potu, qui, ſi febris adſit, detur mixtus cum *vino*.

De Ictero ab epatis caliditate ſine febri.

Icterus ob epatis caliditate ſine febri. Nonnunquam ſine obſtructione veſicæ fellis ob ſolam bilis copiam icterus accidit, etiam ſine febri, vbi ob ſanguificationis vitium plus bilis in epate generatur, quam vt naturaliter per conſuetas vias excerni poſſit, cum ob epatis intemperiem, tum ob errores in diæta, vt nimium calidiorum ciborum, & præſertim eorum, qui in bilem facilè corrumpuntur, vſum.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur hic icterus ex eo, quod non ſolùm vrine, ſed & feces alui croceo colore tinctæ ſunt, febriſque adeſt, pedes & manus calent, & talia calidæ intemperiei epatis ſigna adſunt.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Minus periculoſus eſt hic icterus, quam qui cum inflammatione & febri coniunctus eſt.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Bilis, quæ abundat, & non ſufficienter euacuatur, per conſuetam viam euacuanda & ad inteſtina reuocanda. Si tamen aliqua ſanguinis copia adſit, venæſectione ea prius tollenda. Et ne ab epate calido plus bilis generetur, eius intemperies alteranda, ipſumque roborandum. In alterantibus autem hoc obſeruandum, vt non adſtringentia adhibeantur. Cùm enim probabile ſit, in anguſtis & exilibus venis remanere aliquid bilis, ſi per fortiter adſtringentia ibi impingatur, & non per aperientia abſtergatur, facilè ibi hærens obſtructiones vel inflammationem excitare poteſt. Conueniunt igitur præcipuè cichoracea & intybacea, quæ ex ſuperioribus patent, & calidæ intemperiei epati debentur.

De Ictero in febribus acutis critico.

Icterus in febribus acutis criticus. Sæpe etiam accidit, vt à natura in febribus bilioſis acutis, ſæpe etiam malignis, poſt concoctionem bilioſum humorem ad ambitum corporis protrudat, vnde color cutis croceus appareat.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Id quod cognoſcitur ex eo, quod febris acuta adeſt, & ſigna coctionis præceſſerunt, & in die critico id accidit, ſine hypochondrij duritie. Ac tum & vrina & feces alui naturalem colorem obtinent. Bilioſus enim humor ad ambitum corporis à natura protruſus eſt.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Ictetus hic nihil periculi portendit, ſed potius morbum ſoluit, cum fiat natura vitioſos humores à viſceribus & partibus interioribus ad externas & ignobiliores expellente.

Indicationes.

Indicationes.

Ideoque hic medicamentis vix aliquid agendum, cum, ſecundum Hippocrates, 1. *Aph.* 20. τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως ἐᾶν deceat. Aut ſi opus ſit, promouenda expulſio frictionibus, ſudoriferis & aſpectu rerum citrinarum. Febre verò ſoluta nullo auxilio opus eſt, quam quod reliquos humores in cute diſcutiat, niſi ſponte euaneſcant, de quo poſtea dicetur.

De Ictero in febribus ſymptomatico.

Icterus in febribus ſymptomaticus.

Aliquando verò natura ante coctionem materię vel copia vel acrimonia, aut malignitate ſtimulata talem expulſionem tentat.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur talis Icterus ſymptomaticus quod quidem in febre acuta accidit, ſed antequam ſigna coctionis appareant, & die non critico, & feces alui ac vrina naturalem colorem non planè recuperarunt. Neque enim natura ſatis feliciter talem expulſionem tentat.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

De Ictero hoc eſt Aphoriſmus Hippocratis 62. *ſect.* 4. *Quibus per febres Icterus ſuperuenit ante 7. diem, malum.* Controuertitur tamen à Medicis, An icterus ante 7. diem in febribus acutis ſemper malus ſit? De quo ſciendum, Hippocratis aphoriſmum, ſi rectè accipiatur, quidem verum eſſe. Etſi enim talis Icterus non ſemper lethalis ſit, (quod nec Hippocrates dicit) tamen ſuo modo ſemper malus & periculoſus eſt. Nam quia ante ſeptimum diem accidit ſymptomatica illa expulſio, quæ quamuis, vt alibi dictum, interdum ad ſalutem ægri tendat: tamen per ſe tam bona non eſt, quam quæ 7. diebus vel alio critico contingit, cum fiat non ſimpliciter à robore naturæ, ſed à natura ab humoribus vitioſis incitata, & coctione nondum abſoluta. Non tamen criſis ita ſtrictè ad 7. diem adſtringenda, nec criſes tam dierum numero, quam coctione æſtimandæ. Itaque ſi maturè coctionis ſigna appareant, licet ante 7. diem icterus accidat, pro critico & proinde bono habendus eſt. Hippocrateſque hoc aphoriſmo ſaltem critici icteri exemplum proponere voluit, & quidem ſub die 7. quod is inter omnes criticos principatum obtineat. Contrà ſi poſt ſeptimo accidit icterus, ac nulla coctionis ſigna præceſſerint, icterus non bonus eſt, quod etiam docet Galenus, 3. *epid. comm.* 1. *Aphor.* 5. dum ait; Ante coctionem materiæ nullum abſceſſum, ne dum auriginoſum vtilem eſſe; ſiquidem ſignificat impediri bilem, quo minus ex viſcere expurgetur & euacuetur per ventrem, vel propter obſtructionem, vel propter inflammationem. Si tamen ea, quæ euacuari debent, euacuentur & vires ferant, euacuatiſque humoribus vel planè tollatur morbus, vel imminuatur, etſi ſymptomaticus ſit Icterus, ſuo modo pro bono habendus. Sicut nec icterus, qui die critico accidit, ſemper bonus eſt. Atque ipſe Hippocrates *aphoriſmo allegato* excipit icterum cũ hypochondrij duritie. Et 6. *aphoriſmus* 24. ſcribit: *Ictero laborantibus epar durum fieri, malum.* Ideo in ictero, qui in febribus accidit, ſemper videndum, an criticus ſit, morbumque tollat, vel leniat; aut ſi ſymptomaticus ſit, an critici bonitatem æmuletur. Hippocrates tales icteros, qui in febribus ſymptomatici accidunt, rigore diſcernit. 4. *de rat. vict. in acut. Aph.* 81. *in febre*, inquit, *bilioſa icterus cum rigore ante 7. diem oboriens, morbum ſoluit; Si verò abſque rigore intempeſtiuè ſuperuenerit, peſtiferum eſt.* Soluit enim talis icterus morbum euacuatione & depulſione materiæ febrilis ſufficiente è viſceribus & venis ad cutem, quod rigor indicat. Sin abſque rigore fiat, à debilitate naturæ vel ab inflammatione epatis icterum extitiſſe, ſuſpicandum eſt.

An icterus ante ſeptimum diem in febribus acutis malus?

Indicationes & Curatio.

Indicationes.

Icterus hic nullam peculiarem curationem, requirit, ſed cura ad febrim dirigenda, qua ablata & ipſe tollitur. Ad epar tamen, quod bilem generat, imprimis reſpiciendum, biliſque ſuo tempore, niſi ſymptomatica euacuatio, quæ criſis naturam æmuletur, accedat, per conuenientes vias euacuanda, & per aluum, & per vrinas.

De Ictero ab inflammatione epatis.

Icterus ab inflammatione epatis.

Si Icterus ab inflammatione epatis proueniat, & cauſſæ & ſigna inflammati epati adſunt, & curatio tota ad inflammationem dirigenda, qua ſublata, & bilis nimia generatione prohibita, poſtea facilè icterus ceſſat.

De Ictero à morſu venenatorum animalium & venenis.

Icterus à morſu venenato & venenis.

Tandem quandoque Icterus à morſu venenatorum animalium, vel veneno hauſto, quod habet vim ſanguinem in humore flauum corrumpendi, prouenit. Ita Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 7. refert, cuidam ſeniorum Imperialium, cùm à vipera eſſet morſus, vniuerſum corporis colorem ita mutatum fuiſse, vt porri colorem referret. Et Marcellus Donatus, *de hiſtor. medic. mirab. cap.* 9. ex Auenzoare refert Azym filium Haly ex potu rei venenatæ ictericum euaſiſse, vt corporis color eſſet, ſicut cortex citri, ſimulque aperitum planè amiſiſse.

Quo modo venena icterum inducant.

De modo autem, quo venena icterum inducunt, Autores diſcrepant. Galenus *loc. allegato* à veneno ſanguinem corrumpi ſtatuit, & in bilem ſeu flauum humorem talem verti. Alij putant, malam qualitatem epati imprimi, ita vt plurimam bilem generet, quæ poſtea per vniuerſum corpus diſpergatur & icterum excitet. Marcellus Donatus, *loco allegato*, non omnes à morſu animalium venenatorum, aut hauſto veneno ictericos fieri ſtatuit, ſed eos ſolùm, qui plurima bile abundant. Inſurgere enim facultatem expultricem ad veneni expulſionem, & ita ſimul bilem, quę in corpore redundat expelli, cuius colore ſuperficies corporis tingatur.

Verùm conſentanea magis verò eſt ſententia Galeni. Eſt enim proprium venenorum homines corrumpere, & minima portio veneni corpori communicata inſtar fermẽti totam maſsam ſanguinis penetrat, eamque corrumpit, qua corrupta, nunc hic, nunc alius color inducitur pro natura veneni. Neque neceſſarium eſt, vt prius bilis ſemper abundet, quæ ſtimulata expultrice moueatur. Neque etiam credibile, malam qualitatem illam ſolùm epati imprimi, vt multa bilis inde generetur, cùm mutatio illa in toto corpore ſubitò fiat, & humor ille flauus vel viridis non propriè bilis ſit, ſed venenoſus & malignus. Non tamen negamus, pro diſpoſitione ſanguinis & humorum in corpore corruptionem aliquo modo variari. Neque etiam, quod quibuſdam videtur, humores flaueſcentes, virideſcentes aut nigricantes, qui icteri huius cauſsæ ſunt, ſolùm ex bile excrementitia naturali corrupta, verùm etiam ex alijs humoribus corruptis ortum habent. Imò credibile eſt, illum humorem, qui à veneno prouenit, non bilem eſse, ſed ex humorum cum bonorum, tum excrementitiorum corruptione ortum.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Inquirendum ergò initio, ſi æger ſubitò toto corpore colore ſeu flauo, ſeu vireſcẽte, ſeu nigro (omnes enim hi colores pro venenorum varietate a venenatis cauſſis prouenire poſsunt) tingatur, an a venenato aliquo animali,

mali, quod vim habet ſanguinem in talem humorem mutandi, morſus ſit, aut venenum aliquod ſimilem vim habens ſumpſerit, id quod vel æger vel adſtantes manifeſtabunt. Et ſi omnino id lateat, tamen venenum alijs ſignis, vt ſubita virium deiectione, lipothymia, ſyncope, & alijs, quæ venena prodere ſolent, ſignis ſeſe manifeſtabit.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Periculoſus eſt hic Icterus, ob cauſſæ, à qua inductus eſt, potentiam & malignitatē; cùm omnes affectus à venenis inducti periculoſi ſint. Et quo venenum nocentius eſt, à quo prouenit, eò & periculoſior Icterus.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Venenum mox è corpore expellendum & extrahendum, eique per alexipharmaca reſiſtendum. Itaque ſi æger venenum hauſerit, illudque adhuc in primis vijs hæreat, vomitu quamprimum reijciendum. Deinde alexipharmaca exhibenda; & quidem ſi venenum cognitum habeatur, veneni naturæ ſpeciatim oppoſitum alexipharmacum exhibendum; ſi verò incognitum ſit, commune aliquod, vt venenum vincatur & expellatur, vt *theriaca*, *Mithridatium*, *bezoar*, *& ſimilia*. Si tamen aliqua manifeſta intemperies calida ſimul à veneno inducta ſit, & illi occurrendum, *ſucco citri. pomor. acetoſorum*, *granatorum*, *ſucco & aqua endiuia*, *acetoſa*, *portulaca*, & *mucilag. ſem. pſyllij*. Si autem foris immiſſum ſit per ictum vel morſum animalis venenati, extra ad partem affectam adhibitis remedijs extrahendum, ſimulque alexipharmaca exhibenda, & curatio omnino, qualis eiuſmodi virulentis vulneribus debetur, inſtituenda. Ita cùm Galenus, *loco allegato*, ſeruo Imperiali theriacam exhibuiſſet, quàm celetrimè color ſec. naturam ei reſtitutus eſt. Abinzoar filio Haly bezoar exhibuit cum aqua cucurbitæ. Bezoar quidem ad expellendum venenum, aquam verò cucurbitæ ad reprimendam caliditatem, præter naturam adiunctam, ad quam Rhaſes aqu. granatorum, Alzaharauius & Haly Abbas *poma acida* & *mucilag. pſylij*, & *trochiſcos de camphora* exhibent.

De Ictero nigro.

Actum ſupra de eo, *part. 4. cap. 11.*

LIBRI TERTII PARS VII.

De Renum & Vreterum præter naturam affectionibus.

PROOEMIVM.

VT Chylus & inde elaboratus ſanguis per anguſtiſſimos venarum meatus in epate penetrare poſſit, natura vehiculum, ὄχημα τροφῆς, vt appellat Hippocrates, addidit, aquoſum ſerum. Illud cùm alendo corpori ineptum ſit, vt, vbi ſuo officio functum eſt, è corpore euacuetur, Natura renes conſtituit, à quibus attrahitur, & hinc per vreteres ad veſicam amandatur, & è corpore per vrinarium meatum tandem euacuatur. Ordo ergo tractationis poſtulat, vt de renum, vreterum & veſicæ vrinariæ affectibus præter naturam iam dicamus. Ideoque in hac parte agemus de renum morbis, intemperie puta, numero mutato, vaſorum in renibus anguſtia & contrà apertione, de renum calculo, vermibus, & alijs in ijs genitis, de renum inflammatione alijſq; tumoribus, tabe, vulneribus, & vlceribus; de vreterum morbis ſymptomatibus item, quæ ijs accidunt, renum puta imbecillitate & vrinæ ſecretione in ijs læſa, de diabete, & dolore nephritico.

SECTIO PRIMA.

De Renum & vreterum Morbis.

CAPVT I.

Paradoxum de renum vſu.

QVamobrem interdum à veterum opinionibus diſcedendum ſit, præclarè explicat Ariſtoteles, *lib. 1. Ethic. cap. 4.* vbi Platonicam reiecturus ſententiam, Præſtat, inquit, atque adeo oportet etiam ita nos veritati addictos eſſe, vt præ illa vel noſtra ipſorummet decreta euertere non dubitemus. Atque mox addit: Ἀμφοῖν ὄντοιν φίλοιν ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. *Cùm vtraque cara ſint, tum pium eſt, antiquiorem habere veritatem.* Ideoque veritatis inueſtigatio ſemper culpa caruit. Immò, vt Galenus *lib. de Vſ. Reſpirat. capite 1.* habet τολμητέον τι καὶ ζητητέον τὸ ἀληθές. εἰ γὰρ καὶ μὴ τύχοιμεν αὐτοῦ πάντως, δῆτα πλησιαίτερον, ἢ νῦν ἐσμὲν, ἀφιξόμεθα. *Audendum eſt, & veritas indaganda, quam etſi non ſemper aſſequamur, omnino tamen propius, quam nunc ſumus, perueniamus.* Vnde minimè nobis vitio verti poterit, ſi Renum morbos explicaturi aliquid præter vulgatam Medicorum doctrinam, & quidem ſaltem Paradoxi loco propoſuerimus. Neq; enim animus eſt, antiquis temerè oblo-

qui, ſed veritatem eruere, inquirendo: Num ei, quam ſacræ literæ de Vſu Renum ſententiam ſuggerere videntur, conſentanea inueniri in Medicina poſſit?

Renum vſus ſecundum pleroſque.

Phyſici ac Medici pleriq; in ea hodie ſunt ſententia, Renum nullum alium & in homine, & in aliis animalibus vſum eſſe, quàm vt peculiari vi ſeroſum humorem à maſſa ſanguinea per vaſa emulgentia attrahant, atque ita ſanguinem à ſero purgent.

Secundum ſacras literas.

Verum, ſi ea, quæ paſſim in ſacris litteris exſtant, perpendamus, alius præterea vſus renibus omnino aſſignandus videtur. Pſalmo 7. *v.* 11. *Pſalm.* 26. *v.* 2. *Ier. cap.* 11. *v.* 20. *cap.* 17. *v.* 10. *cap.* 20. *v.* 12. *Apoc. c.* 2. *v.* 20. Deus corda & renes ſcrutari dicitur. In quibus locis per Renes prauas concupiſcentias & cupidinem rei Venereæ intelligi, non pauci Theologi cenſent. Ita enim Nicol. de Lyr. loca Ierem. *cap.* 17. & Apocal. *c.* 2. Quia ego ſum ſcrutans renes & corda, explicat: Examinans & puniens concupiſcentias & malas cogitationes. Et ad locum Nahum *cap.* 2. *v.* 10. Et dolor ſeu defectio in cunctis renibus, Gloſſa habet: & deficiunt omnes voluptates carnis. Et ad locum Ierem. *cap.* 12. *v.* 2. Et longè abes à renibus eorum, addit: quoniam erant adulteri. Et ad Pſalmum 16. *v.* 7. vt etiam renes mei me noctu caſtigent, annotat Sebaſt. Caſtellio: Vt meæ nocturnæ coerceantur libidines. Et ad Leuit. *cap.* 3. vbi Deus mandat, vt renes ac omnis pinguedo ipſi offeratur, & ne ſacerdotes iſta comedant, interpretes annotant: Sacerdotes ita curare debere ſuum corpus, ne laſciuiant, quaſi renes occulta vi pruritum amoris excirent. Et ad vocem *Renes* ſcribit ex Rabbi Dauid Santes Pagninus, *in Lexico Hebræo*, eos apud Hebræos nominari כְּלָיוֹת, à כָּלָה, quod eſt deſiderare, quod ibidem ſit deſiderium coitus. Et Flacius, *in Claue Scripturæ*, Renes tum vrinæ expurgandæ, tùm etiam genitali ſemini ac generationi ſeruire affirmat. Vnde, vt idem Flacius, *eod. loco*, annotat, Scriptura lumbis generationem tribuit, vt 1. Reg. *cap.* 8. *v.* 19. *&* *ad* Hebr. *cap.* 7. *v.* 5. *&* 10. videre eſt. Et vetus verſio aliquoties pro lumbis Renum vocem vſurpat.

Neq; ſolùm Hebræorum iſta fuit ſententia: Sed & Varro, vt Iſidorus, *lib.* 11. *Orig.* habet, Renes dictos putauit, quod riui ab his obſcæni humoris naſcantur; & lumbos, ob libidinis laſciuiam.

An Renes præter ſeri expurgationem alium adhuc vſum habeant?

Quæ omnia cùm occaſionem nobis præbeant de Vſu Renum diligentiùs cogitandi, operæ pretium eſſe putamus, renum naturam penitius intueri, & de illo imprimis diſquirere: Num præter ſeri expurgationem alium adhuc vſum habeant, ſanguinis nimirum ad ſemen generandum præparationem?

Renes habent peculiare parenchyma.

Et primò quidem, cùm Renes peculiare, vt reliqua viſcera, parenchyma, & quidem, vt rectè Galenus ſentit, non multum à cordis ſubſtantia differens habeant, reliquorumque viſcerum carnibus concoquendi peculiaris vis, & quidem ſingulis propria, tribuatur: cauſſa non eſt, cur ea Renum parenchymati deneganda ſit.

Neq; videmus, quomodo Galeni ratio concludat, 6. *de decret. Hippocratis & Plat. cap.* 8. epati vim ſanguificandi & cordi ſanguinem arterioſum generandi tribuentis, ea de cauſſa, quod epar peculiare parenchyma habeat, peculiare itidem cor, & epatis quidem parenchyma colore ſanguini venoſo, cordis verò ſanguini arterioſo reſpondeat: niſi etiam peculiaris vis ſanguinem ſuo modo elaborandi Renum parenchymati tribuatur.

Venæ emulgẽs plus ſanguinis ad renes vehit, quàm pro ſui nutritione indigent.

Deinde cum vena emulgens tàm magna, & omnium à caua prodeuntium ampliſſima ſit, multum etiã ſanguinis ad renes vehit, & quanto pro ſui nutritione Renes non indigent. Reliquum ergo cum ſanguine arterioſo mixtum, & ſero defecatum, vt in alium vſum cedat, neceſſe eſt.

Tertiò, Arteria tàm ampla, ſi tantùm ſeroſum humorem expurgarent renes, opus non fuiſſet: ſed id potius officium habent arteriæ, vt ſanguis arterioſus ſanguini venoſo confuſus & miſtus, atque à ſero maximè repurgatus, in renibus aliquo modo mutetur atq; elaboretur, quem venę & arterię ſpermaticæ, quæ ſtatim ſub renibus & ad renes ſanguinem hauriunt, ad ſeminis generationem in teſtes deferant.

Renes ad expurgandum humorem ſeroſum tàm ampla arteria nõ opus habuiſſent.

Nam quod vulgò docetur, arterias emulgentes, vt arterioſum expurgent ſanguinem, ſerumq; in arteriis copioſiſſimum in renes effundant, factas eſſe, difficultate non caret. Qui enim ex Gal. 5. *de vſ. part. cap.* 5. ideo ſerum in arteriis contineri probare conantur, quod arteriæ renibus datæ ſunt, ii principium petunt, & incertum per æquè incertum probant. Nam ſi venæ emulgentes datæ ſunt, vt ſanguinem a ſeroſo humore purgent; atque ex vena caua optima ſanguinis portio ad dextrum cordis ventriculum fertur, & ex eo demum in ſiniſtro cordis ventriculo ſanguis arterioſus elaboratur: Vnde in arteria magna, quæ ex ſiniſtro ventriculo Cordis non ita longo à renibus interuallo exoritur, copioſiſſimum illud ſerum ortum habet?

Arteriæ emulgentes cur factæ?

Cur ſerum in arteriis contineatur?

Et proinde Galeno, *loco allegato*, quærenti; ſi non ſanguinis in ipſis contenti à ſero purgandi gratia renibus arteriæ immittantur, quænam alia cauſſa fuerit, cur ea magnitudine Natura eas effecerit, ad cauitatemque renum diuaſas ipſas, haud ſecus ac venas, produxerit? reſponderi poteſt: factas eſſe, vt ſanguinem arterioſum ad renes ferant, qui in eorum ſubſtantia cum ſanguine venoſo miſtus & alteratus ſemini generando materiam præbeat.

Cur arteriæ renibus immittantur?

Rurſus quei fit, quod ſapor ac odor ille, quidem in animalibus plurimis non caſtratis per vniuerſum corpus diffunditur, maximè tamen in renibus percipiatur, & præcipuè in adultis; In nouellorum autem ac teneriorum quadrupedum Renibus, cum nondum fœminas ineunt, non ita percipiatur?

Oribaſius quoq; *lib.* 6. *Collect. cap.* 38. ex ſuppreſſione ac retentione ſeminis renes malè affectos fuiſſe deprehendit.

Inſuper in Gonorrhœa medicamenta lumbis ad ſemen imminuendum atq; alterandum applicantur, vt ex Aretæo, *lib.* 2. *morb. Chronic. c.* 7. Trallian. *lib.* 9. *c.* 9. & aliis paſſim videre eſt.

Inter ſigna etiam renum calidorum Medici recenſent propenſionem ad libidinem, ſomnia libidinoſa & nocturnas pollutiones; contra frigidorum ad venerem ſegnitiem. Et ſeminis qualitates Practici paſſim ex renum conſtitutione deducunt, atque ſi illud calidius, ac acrius ſit, etiam ex renum calore fieri docent.

Tandem vaſorum, præparantium dictorum, origo idem perſuadere videtur. Etenim ſi ſimpliciter ſaltem ſanguinem e vena caua & arteria aorta ad teſticulos deferre debberent, poſſent deduci è propiore loco, non verò per tam longas ambages, partim ex ipſis emulgentibus, partim propè emulgentes originem ſortiri, quod indicio eſt, vaſa iſta non ſimpliciter ex vena caua & arteria, ſed in ipſis renibus elaboratum aliquid accipere, & ad teſticulos deferre.

Atq; hæ potiſſimùm rationes ſunt, quibus quis adduci poſſe videtur, vt de vulgata ſententia de Vſu Renum dubitet. Ἐςὶ δὲ, vt habet Ariſtoteles, *Metaph. B. c.* 1. *τοῖς εὐπορῆσαι βουλομένοις προὔργου τὸ διαπορῆσαι καλῶς. Eſt opera pretium aliquid facultatis & cognitionis habere volentibus bene dubitare.*

CAPVT

CAPVT II.

De Renum Intemperie: & primò de calida & ſicca.

Cauſſa.

Renum Intemperies calida & ſicca. Cauſſa.

INter morbos autem renum ſunt primò intemperies, & quidem frequentiſſima calida & ſicca, quæ contrahitur à cauſſis calefacientibus. Et talibus cauſſis internæ ſunt, vicinarum partium, imprimis epatis, & venæ atque arteriæ magnæ præter naturam caliditas, materia calida & ſicca, ſiue in renibus ſenſim cumulata, ſiue aliunde, præſertim ab epate & vena caua atq; arterijs affluens; quam eò facilius admittunt renes, cùm ob cauſſam aliquam facti ſunt imbecilliores, & ſi præterea doleant & incaleſcant, facilius humores a vicinis partibus attrahunt.

Externæ cauſſæ ſunt alimenta, potus & medicamenta calida & ſicca, quæ reliquas partes calefaciendi vim habent; imprimis tamen, quæ vim diureticam obtinent: decubitus ſupinus ſupra lectum & ſtratum calidum, præcipue plumeum, & veſtimenta circa renes calida; balnei calidi frequens vſus, præcipuè verò motus violentior & magnus ſpinæ, ac vicinorum muſculorum, qualis fit in equitatione; vſus etiam & geſtatio longa armaturæ & thoracis ferrei.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur autem Renum calida intemperies ex cauſſis calefacientibus, cum internis, tum externis, quæ modo enumeratæ ſunt, ſi præceſſerint; ex caloris ſenſu circa Renes, ex vrina, quæ excernitur copioſa, tenuis, ſæpe calida & acris, cui pinguedinis aliquid ſupernatat, ſæpe etiam arenulæ & rubrum ſabulum in vrinis apparet. Adeſt propenſio ad libidinem, atq; accidunt nocturnæ polluriones, & inſomnia libidinoſa; corpus extenuatur. Nocent calefacientia, iuuant refrigerantia.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Si intemperies illa non ſit magna nec inueterata, non adeò difficulter curatur. Si verò magna ſit & diu durauerit, ac ſiccitas caliditati coniuncta ſit, difficulter curatur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Epar Refrigerantia.

Calida intemperies indicar refrigerantia; ſicca humectantia. Refrigerant autem renes *viola, roſa, cichorium, endiuia, lactuca, portulaca, ſemperuiuum, nimphæa, ſuccus citri, limonum, granatorum, fragæ, fructus rubi Idæi, hordeum, melones, cucumeres, ſemina 4. frigida maiora, ſcariola, ſerum lactis, acetum, acidula.*

E quibus varia parantur medicamenta cum interna, tum externa.

Interna.

Interna.

Conſeruæ, ſyrupi, aquæ, emulſiones ex ſupra dictis plantis.

Vt ℞. *aq. fragor. ſine vino violar. an.* ℥. iij. *ſyrupi violar. acetoſit. citri an.* ℥. j. *ſpiritus vitrioli* gutt. iv. Miſc.

Vel ℞. *ſem. 4. frig. maior. an.* ʒ. j. ß. *aq. hordei ſ. fragor. ſine vino an.* ℥. iv. F. Emulſio.

Adde *iulebi roſar. violar. an.* ℥. j. Miſce.

Externa.

Externa.

Epithemata ex aquis & ſuccis lactucæ, portulacæ, nymphex, ſemperuiui.

Oleum, roſar. violar. nymphex.

Vnguentum, roſaceum, refrigerans, Galeni.

Vel ℞. *Mucilag. ſem. pſyll.* ℥. ß. *ol. violar. vngu. refrig. Galeni an.* ʒ. vj. *ſacch. Saturni* ℈. j. *cera parum.* F. Linimentum.

Cerotum Santalinum.

Folia vitis, lactucæ, nymphex, ſalicis, linteis ſtratis ſuppoſita.

Lamina plumbea dorſo è regione renum alligata; *Sennerti Med. Pract. Lib. 3. Part. 7.*

imprimis verò aquæ dulcis balneum diu continuatum.

Plura de Inflammatione Renum proponentur.

Diæta.

Diæta.

In cibis conuenientiſſima eſt ptiſana hordeacea, ſemina 4. frigida maiora, lactuca, endiuia, cichorium, fraga. Cibi condiantur ſucco citri, granatorum, ribes.

Potus ſit aqua hordei, vel tenuior cereuiſia.

Si adſit ſimul bilis, purgetur ea caſſia, diapruno ſimplici, electuario de pſyllio, de ſucco roſarum.

De Intemperie Renum frigida.

Cauſſa.

Renum Intemperies frigida. Cauſſæ.

Refrigerant Renes vicinarum partium, vt inteſtinorum, epatis, lienis, refrigeratio; humorum frigidorum præſentia; Cibi, potus, medicamenta frigida; Aer, venti, imbres, niues, ſi dorſo occurrant; balnea frigida & renum denudatio.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur Intemperies Renum frigida è cauſſis refrigerantibus, quæ præceſſerunt; vrina redditur pauca & tenuis, ac cruda. Appetitus veneris minuitur. Iuuanr calida, nocent frigida. Si pituita ſimul adſit, vrinæ ſunt turbidæ & craſſæ, in quibus filamenta quaſi alba ſubſident.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Si Intemperies Renum ſit tanta, vt actio inde debilitetur, atq; ſeri ſecretio impediatur, periculo non vacat. Ex ſeroſo enim humore in renibus retento ſanguis corrumpitur, & homo ad cachexiam & hydropem diſponitur.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio. Renes calefacientia.

Intemperies frigida calefacientia indicat, vt in alijs partibus.

Calefaciunt verò Renes: Radices *fæniculi, bruſci, aſparagi, petroſelini, pimpinella, eryngij, ſatyrij.*

Folia: *betonica, agrimonia, calamintha, mentha, ſaluia, roriſmarini*, flores *lauendula, betonicæ.* Semina *eruca, naſturtij, petroſelini, fæniculi: bacca iuniperi, amygdala amara, nuclei perſicorum, cicer. aromata*, Atq; ex his parata varia medicamenta.

Extra inungitur renum regio *oleo nardino, coſtino, irino, mentha*, quibus *ſpica nardi, caryophylli, macis* addi poſſunt: *Vnguento Martiato.*

Diæta.

Diæta.

Victus ratio medicamentis reſpondeat. Quapropter *betonica, ſaluia, roremarino, fæniculo, aromatibus* cibi & potus condiantur. Si ſimul adſit pituita, purgetur *agarico*, vel *caſſia* cum *terebinthina, benedicta laxatiua, elect. Iado.*

Intemperies humida Renum, quæ actiones lædat, raro datur.

CAPVT III.

De Numero Renum mutato, & alijs quibuſdam eorum morbis.

Renum numerus mutatus.

REnes homo, vt & alia animalia, ſecundum naturam duos habet. Interdum tamen vnus deficit, vt habet Ariſtoteles 4. *de hiſtor. animal. c.* 4. Fernelius *lib. 4. de part. morbis & ſympt. cap.* 7. Andernacus, *lib. 1. Inſtitut. Anat.* Veſalius, *de corp. hum. fabr. lib. 5. cap.* 10. Euſtachius *cap. 10. lib. de conſtit. Renum*, Columbus, *lib. 15. Anatom.*

Contra renes tres vidit Euſtachius, *cap. 10. lib. de Renum ſtructura*: Quatuor Gemma, *lib. 2. Artis cyclenemica, & lib. 1. coſmocritic. cap. 6.*

Renum color mutatus.

Mutatur & alijs modis ſæpe Renum conſtitutio, ſcribitq; Euſtachius, *alleg. libello*, ſe Renes interdum ſubni-

 gros

gros ſubalbidos, ſubſtantia modò fragili, & quaſi putri, modò denſa, dura & arida inueniſſe, ſuperficiem verrucoſam & innumeris tuberculis ſcatentem ſæpius vidiſſe; quin & ſub eorum membrana tantum flatuum collectum, vt videretur a ſubiecta carne prorſus ſeparata, adeoque turgida & diſtenta, vt magni tumoris ſpeciem referret.

Subſtantia.

Renum alij morbi.

In vaſis quoque emulgentibus ſæpe magna accidit varietas. Ambroſ. Paræus, *libr.* 2. *cap.* 25. ſeptem vidit emulgentes venas, totidemque arterias, quatuor à ſiniſtro latere diuerſis locis prodeuntes, quarum vltima ab Iliaca manabat, tres à dextro diuerſis pariter locis. Columbus, *vt libr.* 15. *Anat.* refert, in eodem latere duas, tres, quatuorque & plures emulgentes deprehendit. Gemmas emulgenres venas & arterias vidit Andreas Laurentius & alij. Et omnino ſæpe in venis emulgentibus & vreteribus magna occurrit differentia: eam tamen à naturali conſtitutione diſcernere promptum eſt.

Verum talia in viuis rarò agnoſcuntur, neque curari poſſunt. Quapropter ad alios Renum morbos progredimur.

CAPVT IV.

De Vaſorum in Renibus Anguſtia.

Vaſorum in Renibus anguſtia.

CVm per vaſa Renum humores ſeroſi ab emulgentibus attracti ad vreteres tranſmitti debeant, læditur hæc actio, ſi vaſa hæc non ſatis pateant.

Quod fit vel compreſſione, vel obſtructione. Comprimuntur vaſa ab eorum tumoribus, phlegmone, ſcirrho, vt & à nimia ſiccitare, dum ſcilicet ipſa Renum ſubſtantia contrahitur & corrugatur, vnde vaſa comprimuntur.

Frequentiſſimè verò renes obſtruuntur ab humoribus craſſis, viſcidis, interdum à materia purulenta per renes euacuari ſolita, à ſanguinis grumis, calculis, qui interdum renes obſtruunt, vt nullus humor ad vreteres & hinc ad veſicam deſcendat.

Generantur autem iſti craſſi & viſcidi humores ex ciborum ſimilium frequenti vſu, præſertim in ijs, qui frigidiorem habent ventriculum, & vitam otioſam ac ſedentariam agunt, elapſo.

Grumi ſanguinis in ipſis Renibus concreſcunt à ſanguine extra vaſa ſua, vel ex contuſione vel vlcere aperta.

Pus vel in ipſis renibus generatur ob vlcus, & abſceſſum in ijs genitum, vel aliunde ad eos confluit, vt ex epate aut pectore, è quo interdum materia purulenta per renes euacuari ſolet.

Calculi quomodo generentur, *capite ſeq.* dicetur:

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Anguſtia vaſorum in renibus ex vrinæ ſuppreſſione, vel paucitare cognoſcitur, ita tamen, vt nullum vitium in veſica vel vreteribus adſit, & obſtructio ſit in vtroque Rene. Nam ſi alteruter ſit ſaluus, is reliqui vices ſupplere poteſt. Vrina retenta tenſionis & grauitatis ſenſus circa lumbos oritur, in vno vel vtroque latere, prout vnus vel vterque Ren obſtructus eſt, hypochondria inflantur, & intumeſcunt, & alia accidunt, quæ infra de vrinæ ſuppreſſione enumerabuntur.

Quando, id quod obſtruit, circa caput vreteris eſt, dolor per vreteris longitudinem verſus veſicam ſe extendit. Et ſi aliquid cum vrina emittitur, notas eius, quod obſtruit, exhibet.

Cauſſæ vero ſuis ſignis diſcernendæ ſunt. Si inflammatio vel tumor aliquis adſit, latere non poteſt, ſed ſuis ſignis ſe prodit.

Obſtructio, & quidem à craſſis & viſcidis humoribus, cognoſcitur è craſſorum, crudorum & viſcidorum humorum redundantia, neque adeſt dolor, vt in calculo, neque febris, vt in inflammatione, & ſentitur in renibus & lumbis quædam grauitas.

Sanguinis grumum cauſſam eſſe obſtructionis Renum cognoſcitur à præcedente ſanguinis è vaſis renum effuſione, & tum plerumque ſanguinis mictio præceſſit, & præceſſerunt apertionis vaſorum cauſſæ, lapſus, percuſſio, equitatio, & aliæ apertionis vaſorum cauſſæ & ſigna.

Pus cauſſam eſſe, colligitur è ſignis vlceris vel abſceſſus in renibus, epare vel pulmone; ſoletque tum plerumque puris aliqua pars cum vrina excerni.

Calculi in renibus ſigna capite ſequenti proponẽtur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

I. Si ab inflammatione vel alio tumore ſit vaſorum in renibus anguſtia, mali magnitudo ex ipſo tumore æſtimanda. Eo enim ſublato, vaſorum anguſtia ceſſat, durante durat.

II. Obſtructio, quæ fit ab humore craſſo & crudo, vel grumo ſanguinis, vel pure, nõ ita difficulter curatur.

III. At quæ fit à calculo, plus difficultatis & periculi habet, & plerunque eſt incurabilis. Licet enim calculus ſemel loco moueatur, vel tollatur: tamen vel iterum in vaſa incidit, & obſtructionem parit, vel manenre illa diſpoſitione λιθοποιητικῇ nouus calculus generatur, vt *cap. ſeq.* dicetur.

Curatio.

Curatio.

Curatio pro cauſſarum diuerſitate varia eſt. Nam ſi adſit inflammatio, vel alius tumor, curatio inſtituenda eo modo quo poſtea, *cap.* 8. *&* 9. dicetur.

Si obſtructio ſit à pituita cruda & craſſa, primò ſtatim ea leni medicamento euacuanda. Vtilia ſunt tum etiam vomitoria, quæ crudos humores euacuant, & à renibus reuellunt, & parantur ex raphano, floribus geniſtæ, folijs & radicib. aſari. Poſtea exhibeantur ea, quę pituitam incidere, detergere, & vrinam mouere poſſunt. In quem vſum commodiſſimæ ſunt aquæ deſtillatæ è petroſelino, ononide, aſparago, alkekengi, capillis ♀, & ſimilibus, ſyrupus de duab. & quinque radicibus, byzantinus ſimplex & compoſitus, de raphano Fernelij, quæ infra de vrinæ ſuppreſſione. *part.* 8. *ſect.* 2. *cap.* 2. proponentur. Vtilis eſt & ſpiritus ſalis & vitrioli in liquore aliquo conuenienti vel iuſculo galli, in quo radices diureticæ coctæ ſint, exhibitus.

Si à grumo ſanguinis ſit obſtructio, exhibeantur ea, quę grumos ſanguinis diſſoluere poſſunt imprimis oxymel ſcilliticum cum decocto vel aquis chæreſolij, artemiſiæ capillorum veneris, radicum aſparagi, exhibitum, mumia item, myrrha, coagulum leporis, oculi cancri & eorum magiſterium. Si à pure craſſiore, pus abſtergentia exhibeantur.

Si à calculo, inſtituatur curatio, vt *cap. ſeq.* dicetur.

CAPVT V.

De Apertione vaſorum in Renibus.

Vaſorum in renibus apertio.

Contra interdum vaſa in renibus, venæ ſcilicet & arteriæ, præter naturam aperiuntur. Accidit hoc ab intemperie renum calida & humida, quæ laxat & rarefacit vaſorum tunicas, Interdum verò à ſanguine calidiore & tenuiore, humoribus acribus, qui vaſorum orificia aperiunt & erodunt: a motu item magno, quo dorſum & renes incaleſcunt: tandem etiam hoc accidit à calculis, aſperitate ſua orificia vaſorum aperientibus, & alijs cauſſis vnitatem renum ſoluentibus, vt lapſu, percuſſione, & ſimilibus.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur vaſorum in renibus apertio ex vrina, quæ cruenta redditur. Et quidem ſi parua ſaltem quantitate ſanguis cum vrina reddatur, vas aliquod ſaltem dilatatum & rarefactum eſt, è quo ſanguis tranſudat:

Si

Si verò maiori copia excernatur, vas aliquod magnum ruptum eſſe, manifeſtum eſt.

Quæ autem cauſſa apertionis vaſorum ſit, cognoſcitur ex ijs, quæ præceſſerunt, & ex humorum in corpore abundantia.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Quantum verò periculi portendat hoc malum, cauſſæ, à qua pendet vaſorum apertio, magnitudine æſtimandum.

Curatio.

Curatio. Curatur autem apertio vaſorum ijs, quæ vel adſtringunt, vel conſolidant, pro cauſſarum ratione. Itaque vtilia ſunt *plantago, burſa paſtoris, conſolida, tormentilla, tragacanthum, bolus Armenus, terra ſigillata, corallium, mumia, lapis hæmatites.*

CAPVT VI.

De Calculo Renum.

Calculus Renum. ETſi in omnibus ferè corporis partibus calculi quandoque generantur, vt alibi dictum: tamen nullibi frequentius, quàm in renibus & veſica, gignuntur: atque ibi geniti variorum morborum ac ſymptomatum cauſſæ exiſtunt. Corpus quidem iſtud durum, quod cùm in renibus, tùm in veſica generatur, propriè calculus nominatur & cauſſa morbifica eſt, morbumque in numero aucto ſecundum Galenum, *libr. de differ. morb. cap.* 8. morbum item in via, ſeu anguſtiam & ſæpe ſolutam vnitatem parit, atque etiam grauiſſimos dolores & vrinæ ſuppreſſionem excitat. Mala tamen hæc omnia quandoque etiam nomine lapidis vel calculi. qui Græcis λίθος eſt, comprehenduntur; & ipſa διάθεσις præter naturam, quam calculus parit, Græcis λιθίασις dicitur. Ideoque fruſtra laborant illi, qui anxiè diſputant, an calculus ſit morbus, cauſſa vel ſymptoma, & ad vnum tantum genus eum referre conantur, cum plures res, quę ſingulę diuerſas definitiones requirunt, hoc nomine comprehendantur, vt modò dictum, & diuerſo reſpectu variè definiri poſſit. In renibus appellatione à parte affecta petita, nominatur Nephritis. Cùm autem renum & veſicę calculi eodem modo generentur, & multa communia habeant, ea etiam & præcipuè qua generationem, coniunctim proponemus.

Cauſſæ. Hoc ergo primùm maximè dignum inquiſitione eſt, quomodo cum in renibus, tùm in veſica generentur calculi, ſeu quę ſit eorum & materia & cauſſa efficiens. Diximus autem ea de re pluribus *lib. 2. Inſtitut. part. 2. cap. 9. & in tract. de conſ. & diſſ. Chymic. cum Galen. cap.* 11. atque in ſententia ibi propoſita adhuc perſiſtimus, ipſa rerum experientia perſuaſi, quę in rebus naturalibus inueſtigandis ſemper maximi momenti habenda eſt. Docent autem rerum naturalium hiſtorię, non ſolùm in thermis lapides & tophos canalibus, per quas aquę labuntur, accreſcere, ſed & fontes & fluuios paſſim reperiri, de quibus verum eſt, quod de Ciconibus Ouidius ſcribit,

Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.

Imò quod magis admirandum, dari ſpiritus eiuſmodi lapidificos, qui obuia quęque in ſaxa & lapides conuertunt. Ita refert Auentinus, *hiſtor. Bauaric. libr.* 7. *Anno* 1348. ex terrę motu plures, quam 40. ruſticos, item mulgentes cum vaccis extinctos obriguiſſe, & corpora à ſpiritu terreno in ſalarias ſtatuas redacta apud Charinos fuiſſe, quę quidem ſimulacra ſibi & Cancellario Auſtriaco conſpecta fuerint. Et Philippus Camerarius, *in deſcript. Ptolem. augment. centur. 2. capit.* 70. ex Cornelio Vuitfliedio narrat de aura meridionali certis anni temporibus flante in montanis prouincię Chilenſis in America, cuius quidem afflatu integrę equitum turmæ velut in ſtatuas lapideas repentè obriguerint, ſteterintque in via eo aciei ordine, quo ante metamorphoſin adhuc viuæ iter fecerant. Similem huic hiſtoriam refert Ortelius, *in deſcript. Ruſſia*, de pecudum gregibus & armentis illicò petrefactis. Nimirum ſicut in thermis & aquis quibuſdam ex materiæ interna diſpoſitione, ſeu ſucco lapideſcente, ſeu forma, cui hoc Scaliger, *exer.* 115. tribuit, præcipuè vbi ea à reliqua aqua maximam partem ſeparatur, & corpus, cui adhæret, nanciſcitur, lapides generantur: ita & in corpore noſtro ac præcipuè in renibus & veſica ex ſimili feculenta terrea & ſalſa materia, vbi ſubiectum idoneum nacta eſt, calculos generari, & materiam illam feculentam ac tartaream interna vi ad coagulationem tendere & in lapidem concreſcere; verò maximè conſentaneum eſt. De nomine huius materiæ cum nemine litigabimus. Appelletur humor tartareus, terreus, feculentus, ſalſus, pituitoſus, vel nobilis etiam Praxagoræ pituita, quam Scaliger, *exercit.* 108. *ſect.* 3. dum emingeretur, albuminis mollitie emiſſam vitri duritie & ſplendore, & in lapidem vitreum mutatam vidit, vel vt cuiuis libet. Neque enim ſemper materia hæc, ex qua calculi in corpore noſtro generantur, eiuſdem planè naturæ eſt, neque eandem formam externam habet, & vt lapides non omnes ſunt duri, ſed & friabiles; ita omnium non planè vna materia eſt. Hoc modò concedatur, nec pituitam ſimpliciter, nec feculentum, nec terreum, aut ſimile quid ad lapidis productionem ſufficere; cum talia in multis corporibus reperiantur copioſè, qui tamen calculo non laborant, & in veſicula fellis calculi generentur non ex pituita, ſed ex ipſa potius bile, quod lapidum illorum color & natura demonſtrat, ſed præcipuè vim lapidificam & concreſcendi in ipſa materia requiri, quod etiam illa ipſa obſeruatio Scaligeri manifeſtè docet; cùm pituita illa vitrea neque calore, neque frigore, neque ſiccitate veſicæ coagulata fuerit, ſed emiſſa & excreta ſponte in vitream duritiem concreuerit. Agnouit hoc proculdubio manifeſtè Platerus, qui pituitam ſolam adeo terreſtrem illam materiam, vt in lapidem mutetur, conglutinare, aut calorem renum pituitam adeo exſiccare poſſe, vt in lapidem concreſcat, negat, ſed expreſsè ſtatuit, acrem & ſalſum, qui terreſtreitati in ſero & vrina permiſcetur, atque ineſt, ſuccum compingere & veluti ferruminare illam materiam.

Interim non negamus, præter innatam illam lapideſcendi vim, quæ ipſi ineſt materiæ, alia etiam quędam, ſine quibus concretio illa non fit, vel non facilè fit, requiri. Vnde nonnulli efficientium cauſſarum numerum hic cumulant, & plures generandorum calculorum modos conſtituunt. Verum cum Philoſophis hic diſtinguendum eſt inter principale agens, quod nomine generis in ſpecie αἴτιον dicitur, & συναίτιον. Αἴτιον enim hic eſt vis lapidifica, à qua principaliter concretio pendet. Συναίτια verò ſunt, vel ſine quibus primarium agens finem ſuum non aſſequitur, vel quæ aliquid ad faciliorem concretionem faciunt, quorum plura eſſe facilè concedimus. Et illi ipſi, qui plures cauſſas concretionis lapidum ponunt, & plures cōcretionis modos, eoſque quaſi diuerſos, tandem tamen non omnes eſſe eiuſdem generis confiteri neceſſe habent, dum rectò ſtatuunt, aquas illas, in quibus lapides concreſcunt, materiam vliginoſam, limoſam, lentam, cænoſam, terream, glareoſam, quandoque ſalſam, acidam, aut alio fecum genere infectam ſecum ferre, quæ feces locis potiſſimum ſiccioribus adhæreſcant, & quod ſiccitas ſine omni calore quandoque ſufficiat ad materiam, quæ præterfluxura erat, retinendam: Potiſſimam vero concretionis cauſſam exſiſtere materiæ, ex qua fit lapis, qualitatem (à Scaligero formam nominari diximus) quæ ſuapte natura, vel nullo extrinſecus accedente calore aut frigore, ad concretionem ipſa ſibi abundè ſufficiat:

etſi

etſi promptius concreſcat (adiuuantes enim ſolum cauſſæ ſunt calor & frigus) ſi calor externus aut frigus acceſſerit. Atque ita vnicum, quantum ad cauſſam principem, generationis calculorum modum ſtatuendum eſſe cenſemus; neque adiuuantes cauſſas & *συναίτια* pro principalibus habendas. Itaque etſi multę aliæ aquę ſint, quę ęquè, imò etiam ſępe magis impurę ſunt, quam illæ, in quibus calculi generantur: tamen non in omnibus lapides concreſcunt, ſed in ijs ſaltem, in quibus iſte ſuccus lapideſcens eſt. *Συναίτια* tamen & adiuuantes cauſſæ etiam cognoſcendæ propter curationem. Nam in omni vrina materia ad calculum generandum apta eſt; id quod vel ex matulis vrinarijs, in quibus eiuſmodi materia, niſi ſæpius mundentur, concreſcit, & ſale, qui ex vrina conficitur, apparet: non in omnibus tamen materia illa in calculum coagulatur, ſed emingitur & excernitur. Ita etiam videmus, plurimos impunè caſeo & alijs, qui ad calculum generandum faciunt, cibis veſci, alios verò ab iiſdem maximè lædi. Cuius rei cauſſam non tàm in materia calculi, quam in corporis diſpoſitione, quam Fernelius arenoſam, calculoſamque renum conſtitutionem appellat, conſiſtere non negamus. Noui enim virum doctum, qui cum à calculo planè liber eſſet, poſt quartanam in calculum incidit, tali conſtitutione renibus inducta. Et hinc multi, qui in iuuentute calculo non laborarunt, progreſſu ætatis calculo renum obnoxij fiunt. Si quis tamen hic ſtatuere velit, etiam in prima & ſecunda coctione hic errorem aliquando concurrere, vt ſcilicet vbi partes tartareæ ac feculentæ non diligenter & exactè, vt par eſt, ſeparentur, quæ verò poſtea ad renes & veſicam prouenerint, atque ibi quacunque de cauſſa ſubſtiterint, in lapidem coagulentur, id non planè reijciendum putamus. Cùm enim, vt poſtea etiam dicetur, ſtranguria etiam fieri poſſit ob errores in victu, & primæ aut ſecundæ coctionis vitium: ad calculi quoque generationem aliquid facere, & calculo materiam ſuppeditare poſſe, abſurdum non eſt: cum prioris coctionis vitium non corrigatur in ſecunda.

Quæ autem cauſſæ ſint, quæ calculorum generationem adiuuent, alij aliter ſentiunt. Fernelius in genere arenoſam, calculoſamque renum conſtitutionem appellat; quæ tamen illa ſit, non explicat. Platerus ſiccitatem ſolam ponit. Alij plures addunt, etſi eas pro primarijs efficientibus ponunt. Primò autem ad calculum generandum facere ſtatuunt plerique calorem exſiccantem renum, cuius etiam nonnulli aliquot gradus conſtituunt, & declarant hoc exemplo lixiuij, è quo, abſumpta per calorem aqua, ſal coquitur, & aquę marinę, quæ etiam calore Solis & ignis in ſalem coagulatur. Verùm exemplum hoc rectè declarandum eſt. Neque enim quod in ſalis artificioſa pręparatione fit, hoc omne etiam in renibus accidit, nec calore aquea pars planè abſumi poteſt, craſſa relicta; cum continuo è corpore ſeroſa materia ad renes deriuetur: multò minus per aſſationem calculum in renibus gigni credendum eſt, ſicut ex terra lapides coquuntur. Neque enim tantus in corpore noſtro calor eſt, neque ita humidum omne, vt in laterum coctione, in renibus abſumi poteſt. Neque etiam aquæ abſumptio principalis coagulationis cauſſa eſt in ſalibus (etſi ad faciliorem coagulationem faciat) cum in ipſa aqua ſalem concreſcere videamus. Sed cùm natura nunquam ſit otioſa, verùm excrementa non cruda, ſed certo modo elaborata, vt in fęcibus alui apparet, è corpore emittat: idem in vrina fieri credendum eſt, humoremque ſeroſum, antequam è corpore excernatur, in renibus ſuo quoque modo alterari & elaborari credendum eſt. Quod ſi non rectè fiat, ſed quæ coniunctim & mixta excerni debebant, partes tartareæ & feculentę ab aqueis ſeparentur, & aqueę per vrinas excernantur, tartareę v. & feculentę hæreant & ſubſiſtant in renibus, ob inſitam vim lapideſcendi in calculum mutantur. Cauſſam verò, ob quam hoc fit, ſiue quis conſtitutionem arenoſam calculoſamque renum cum Fernelio, ſiue ſiccitatem cum Platero, ſiue calorem exſiccantem appellare velit, per me licet. Plus tamen hic cum Platero malim tribuere ſiccitati, quam calori; cùm ſenes, in quibus calor minor eſt, quàm in iuuenibus, calculo renum magis ſint obnoxij, quàm iuuenes, in quibus calor renum maior, & calculi quandoque in ijs partibus coagulentur, in quibus calor pręter naturam inſignis eſſe non poteſt, vt in vmbilico & alibi. Sufficit ſiccitas, non vt cauſſa princeps, ſed vt adiuuans, vt modò dictum, & idoneum coagulationis ſubiectum. Si enim materia concretioni apta ſubiectum idoneum nanciſcitur, ei ſeſe agglutinat, & indies incrementum ſumit. Qua de cauſſa in aluminis & vitrioli officinis arundines & baculi lignei lixiuio imponuntur, vt facilius concreſcant, & tophacea & tartarea materia in ore dentibus adhęreſcit; & lapidis bezoar primum rudimentum eſt circa paleam vel ſimile quid. Et Foreſtus, *lib.24. in Schol. obſeru.22.* ex Alexandro Benedicto refert, virginem quandam è veſica lapidem oui gallinacei magnitudine eieciſſe, in cuius diſfracti medio acus crinalis reperta fuit, quam olim deglutiuerat. Hac ipſa de cauſſa accidit, vt diuretica & calculos frangentia, vehementius ſiccantia non ſolum non pręſeruent à calculo, ſed potius diſpoſitionem illam ad calculum generandum aptam in renibus augeant, renes exſiccando. Et qui hanc naturalem ad calculum generandum diſpoſitionem, quocunque modo nominetur, à parentibus eſt nactus, calculi cauſſam ſecum circumfert, & vix vlla diligentia morbum hunc effugit.

Atque hęc quidem calculorum materia proxima eſt & generationis modus: Cauſſę mediatę & remotę alię ad materiam calculi generandam faciunt, alię ad diſpoſitionem renum & veſicę, ob quam calculi facilius concreſcunt. Materiam diximus eſſe tartaream, limoſam, feculentam, ſalſam, ſeroſam, pituitoſam, atque alijs etiam nominibus appellari. Huius etſi in omni vrina aliquid reperiatur, vt id in matulis vrinarijs apparet: tamen in alijs corporibus plus, in alijs minus cumulatur. Ideoque de cauſſa antecedente calculorum, & cauſſis, quę eam ſuppeditant, dicendum.

Facit primò huc, vt antea dictum, vitioſa in ventriculo coctio. Nam ſi in hoc cibus non bene coquatur, & excrementa non probè ſegregentur & excernantur, ſanguis inde feculentus generatur; cum coctionis primę vitium non corrigatur in ſecunda, ſerumque etiam impurum ad renes peruenire neceſſe eſt. Poteſt huc & aliquid conferre epar, ſi munus ſuum non probè obeat, & quę homogenea ſunt, non congreget, nec heterogenea ſeparet.

Cibi ad calculum generandum apti.

Victus verò imprimis ratio ad calculum generandum plurimum facit. Primò crapula & cruditates, ac cibi, qui craſſum ac lentum ſuccum prębent, acuti item & ſalſi. Pertinet huc panis non bene fermentatus aut malè coctus & pultis, ac placentę ex tritico, legumina ferè omnia, exceptis ciceribus rubris, lac & lacticinia omnia, caſeus, de quibus Galenus, 3. *de aliment. facult. cap* 15. 16. 17. Piſces omnes grandiores, anguilla item, murenę, alijque ſquammis carentes, etiam viſcoſi, cancri, oſtreę & conchylia: Carnes item animalium craſſum & viſcidum ſuccum prębentes, vt ſuilla, bubula & imprimis carnes ſale ac fumo induratę, vt & piſces ſale conditi vel ſiccati; è partibus animalium ventriculus, cerebrum, cor, pulmones, ſplen, inteſtina. Aues lacuſtres, anas, anſer, oua dura, fructus immaturi, auſteri, acerbi, & meſpila, pyra, cydonia, caſtaneę, fungi item ac tubera; vinum immaturum, auſterum, nigrum, craſſum, dulce, imprimis muſtum, & id vini genus, quod in locis argilloſa tartarea & calculoſa materia abundantibus creſcit. Cereuiſia recens, feculenta, craſſa, aquę craſſę, paluſtres, ex niue liquatę, & quę materiam lapideſcen-

deſcentem permiſtam habent.

Calculoſam verò renum conſtitutionem augent & inducunt, quæ renes exſiccant & debilitant. Hinc accidit, vt non omnes qui cibis modò enumeratis veſcuntur, calculo laborent; de quo Galenus, *libr. 3. de alim. fac. cap. 17.* ait; Vbi ſuccorum craſſities cum calore ardente iungitur, calculi generantur. Et *ibidem. c. 16.* Calculos ſolent gignere edulia craſsa & craſſi ſucci, maximè cùm homines calidiores iuſto fuerint, ſeu ob naturalem intemperiem, ſeu ob quendam alium affectum ipſis poſtea innatum, non tamen pro caloris ratione meatuum tranſitus latos habeant. Nimirum opus eſt, vt Platerus ait, vt acris & ſalſus humor cum terreſtri iungatur, & renum ſiccitas præter naturam viarumque anguſtia adſit. Referendus etiam huc intempeſtiuus purgantium & diureticorum medicamentorum vſus, quę renes exſiccant & calculoſam conſtitutionem ijs inducere poſſunt. Non etiam nihil ad calculi generationem facit inmoderatus & intempeſtiuus mox à cibo ſumpto corporis motus, item equitatio, venus, motuſque omnes, qui dorſum præcipuè & renes calefaciunt atque exſiccant.

Aſtrologi hic etiam è cœlo cauſſas petunt & ſcribunt, Saturno cum Mercurio in domo octaua in natiuitate diurna ſignificare, quod natus erit calculoſus, aut veſicæ morbum patietur.

Pertinet huc & hęreditaria ad calculum generandum diſpoſitio, quam Hercules Saxon. ſaltem prauam aliquam renum conformationem eſſe ſtatuit, intemperiem verò eſſe negat, ea de cauſſa, quod ſi intemperies eſſet, ratio nulla dari poſſit, cur non potius incideret in calculum ætas iuuenilis, quam ſenilis. Verùm ratio hęc ſufficiens non eſt. Dantur enim multæ diſpoſitiones hæreditariæ ſimilarium partium, quæ non mox in infantia & iuuentute, ſed progreſſu ætatis ſeſe exſerunt, vbi certis de cauſſis augmentum ſumunt, eumque gradum, qui ad morbum aliquem producendum neceſſarius eſt, acquirunt; id quod in arthitide manifeſtum eſt.

Atque hic cauſſa explicanda eſt, cur pueri magis calculo veſicæ, adulti verò calculo renum ſint obnoxij? etſi enim pueri etiam quandoque calculo renum corripiantur: tamen id rariſſimum eſt, vt id non niſi ſemel ſe vidiſſe, Cardanus ſcribat, *in comm. aph. 26. ſect. 3.* Cauſſam huius rei Galenus, *6. epidem. comm. 3. t. 15.* in vrinæ craſſitiem refert: Craſſitudo, inquit, multa in veſica collecta & in vnum coaceruata, ſi diu ibidem remanſerit, concreſcendi, coagmentandique initium capit. Hippocrates in lac præcipuè cauſſam refert. Verùm cum & pueri ferè omnes eandem viuendi rationem obtineant, & tam in pueris, quàm infantibus, multis mingantur vrinæ craſſæ, & tamen calculo veſicę non laborent, cauſſa huius rei inquirenda eſt, ſicut & illius, cur in pueris in renibus calculus non concreſcat. Poſterioris quidem cauſſa eſt proculdubio; quod puerorum renes ſunt humidiores, & ad detinendam materiam calculi minus apti, atque expultrix vis in ijs eſt fortior: Ob quod accidit, vt materia illa ſtatim per renes tranſeat, ibique non coaguletur. Ad veſicam verò delata materia cum à calore eius, vt partis exſanguis, debili regi non poſſit, non exactè craſſum aquoſo permiſcetur, ſed aquoſum excernitur, craſſum remanet, & in lapidem compingitur. Contra in adultis ob renum ſiccitatem & diſpoſitionem ſtatim in renibus in calculum concreſcit. Prioris verò cauſſa quærenda eſt, tum in materiæ tùm in veſicæ diſpoſitione diuerſa. In materia quidem, quod materia craſſa non ſemper eſt euſdem generis. Neque enim craſſities ſola ad lapidum conſtitutionem ſufficit, ſed requiritur in ea vis lapidifica, ſeu vt Platerus loquitur, ſuccus ſalſus, qui vim compingendi terreſtreitatem habet. Ideoque quod omnes pueri calculo veſicæ non laborant, cauſſa non eſt calor exſiccans, vt Mercatus exiſtimat. Neque enim in veſica membranoſa & frigida, & quę ſemper humore affluente è renibus abundat, tantus calor eſſe poteſt, qui humidum abſumat, vt lapis inſtar eorum, quæ à calore humidum abſumente indureſcunt, concreſcere queat. Verùm probabilius eſt, id ideo fieri, quod vrinæ craſſiores infantium aliæ plus, aliæ minus illius ſalſi & lapideſcentis ſucci in ſe continent, ſeu ex victus ratione, ſeu ob ventriculi, epatis, vel renum in coquendo & ſeparando vitium, ob quod materiam ſibi ſubiectam non rectè elaborant. Hinc etiam in pueris omnibus vrina craſſa ardorem vrinæ non excitat, non ideo, vt Mercatus vult, quia in aliquibus ſaltem maior calor adſit, ſed quia, vt rectè Platerus ait, in illa materia terreſtri plus eſt ſucci acris & ſalſi. Imò potius frigiditatem veſicæ ad calculum generandum facere, credibile eſt. Cum enim vrina debito modo attrahi non poteſt, craſſum aqueo non permiſcetur, ſed ad fundum ſubſidet & veſicæ adhęreſcit & in lapidem compingitur. Et quamuis caliditatis indicia quędam adſint in vrinis puerorum, qui calculo veſicæ obnoxij ſunt: tamen ea potius in vrina eſt, quàm in veſica. Qua de cauſſa Hippocrates, *in libr. de aer. aqu. & loc.* interdicit infantibus lac biliosſum & feruidum ac vinum. Et *in 4. de morbis* ſcribit; Si puer à nutrice lac non purum ſuxerit, ſed bilioſum, morboſus fit ac tenuis. Quamprimum autem in veſica rudimentum aliquod calculi cogitur, circa id poſtea materia noua indies conglobatur, &, vt Scaliger, *exerc. 115.* ait; Quę forma priorem concretionem generat, eadem adgenerat etiam appendicem ex eadem materia, quam exinde nacta eſt. Et ita ex multis quaſi lamellis ſępe lapides coagmentantur.

Differentia.

Etſi aliquot differentię ſint calculorum deſumptę à figura, quod ſunt rotundi, oblongi, lęues, aſperi, angulares, à calore, quod alij ſunt rubri, alij flaui, alij cinerei, nigricantes; à duritie, quod alij ſunt duri, alij friabiles; à magnitudine, quod alij ſunt parui, alij magni; à numero quod modò eſt vnus, modò plures: tamen pręcipua differentia eſt, quod alius eſt renum, alius veſicę. De illius ſignis & curatione *hoc capite* agemus, de huius *ſuo loco* acturi. Differentia.

Signa Diagnoſtica.

Etſi Iohan. Baptiſta Syluaticus, *controuerſ. 32.* prolixè diſputat, an calculus in veſica & renibus concretus, certum aliquod, quo cognoſcatur, habeat ſignum, atque pathognomonicum ſignum habere negat, imò nec Syndromen ſymptomatum pro certo ſigno admittit: tamen ſi omnia ſymptomata diligenter perpendantur, & non ex vno ſaltem, ſed ex omnibus de affectu iudicetur, non impoſſibile eſſe putamus, in calculi cognitionem venire, doloreſque nephriticos ab aliis diſcernere. Signa.

Hippocrates, *in lib. de extern. affect.* ſigna calculi renum ita proponit. Quatuor morbi in renibus ſunt; à calculo ſequentia patiuntur ęgri. Et dolor acutus incidit in renem, & in lumbos, & in teſtem ſecundum rectum ſitum, & frequenter mingit, & adſtringitur paulatim, & ſupprimitur vrina, cum vrina procedit arena, & vbi per vrinę meatum exit arena, dolorem fortem in meatu exhibet. *Libro* vero *6. epidem. comm. 1. t. 6.* alia addit; In Rene inquit, dolor grauis, cum cibo implentur, vomuntque pituitam, cum verò abundauerint, ęruginoſa, & leuiores quidem euadunt, liberantur verò, cum cibi euacuati ſunt, arenulęque ruffę ſubſident, & cruenta mingunt, ſtupor femoris è regione poſiti.

Primum quidem ſignum dolor ſuppeditat, qui in lumbis percipitur, modo in rene dextro, modo in ſiniſtro, modò in vtroque, prout in vno rene vel vtroque calculus fuerit. Atque is infert ſenſum ponderis grauitatis; quia ſubſtantia renum ſenſus expers, & ſentien-

di vis

di vis tantum membranę ineſt. Vbi verò ex renibus in Vreteres deſcendunt calculi, dolores augentur; quia diſtenduntur & lancinantur vreteres, qui denſa & craſſa membrana conſtant. Sicut & dolores concitantur, cum calculus in ſubſtantia renum genitus ę carne in cauitatem renum mouetur, duruſque & anguloſus lapis partes, per quas tranſit, lancinat. Nonnunquam calculus ex vreteris, in quem deſcendere cępit, anguſta via in cauitatem renis relabitur, & tum dolor aliquando mitigatur, qui poſtea, vbi in vreteris caput remeat, reddit.

Alterum calculi ſignum plerumque eſt vrina cruenta; quia calculus cum nunquam ferè planè lęuis ſit, partes per quas tranſit, vulnerat. Vrinę pręterea circa initium obſtructionis paucę, aquoſę minguntur, poſtea verò eius ſuppreſſio ſequitur. Vbi vero calculus è renibus fuerit remotus, vrina multa turbulenta plerumque prouenit, arenoſum ſedimentum habens. Si tamen in renum ſubſtantia calculus hęreat, neque vrinam ſupprimi, neque arenas emingi neceſſe eſt. Obſeruatumque eſt in multis diſſectis calculos repertos fuiſſe, qui neque arenam minxerunt, neque vrinę ſuppreſſionem paſſi ſunt. Et arenulę quidem, vbi calculus in cauitate renum eſt, apparent, verum non contra, vbi arenulę apparent, ibi calculum adeſſe pronunciandum. Ideoque hic videndum, ne ex arenis ſolum calculoſos eos pronunciemus, qui à calculo planè immunes ſunt. Sępe enim multum materię arenoſę mingitur, & ſępe mox a pueritia ab iis, qui nunquam calculo renum laborarunt, quibuſque calculus non facilè timendus, qui prouenit ex adustione humorum potius in venis ac epate & aliis locis, quàm à renibus & veſica. Accidit quoque hoc ſępe in declinatione febrium cùm acutarum, tùm diuturnarum. Non difficile eſt autem arenulas iſtas ab iis, quę calculi ſigna ſunt, diſcernere. Nam arenulę illę, quę calculi ſigna ſunt, non ſubſtantię vrinę permiſcentur exactè, ſed in vrina ſubſident, & ſi digitis comprimantur, non facilè comminuuntur; Illę verò, quę abſque calculo aduſtorum & tartareorum humorum in venis indicium ſunt, non ſubſident, aut certè minima ex parte ſubſident, ſed ſubſtantię vrinę permiſcentur, & poſtea matulę vrinarię adhęreſcunt, inſtar pulueris et tam ipſi vrinę innatant, & digitis compreſſę facilè comminuuntur. Certius longè ſignum eſt calculi, & calculoſę in renibus diſpoſitionis, ſi calculus è renibus cum vrina excernatur.

Stupor crurum etiam eſt in dolore Nephritico è regione renis affecti, qui in Colico abeſt, non, vt Galenus, *6. Epidem. com.* 1. *Aph.6.* ſcribit, ob compreſſionem venarum, cum ſtupor non venarum, ſed neruorum affectio ſit, neque in Nephritide ita venę & arterię repleantur, vt muſculos premant: Sed quia vel neruus, qui in crurum muſculos diſtribuitur, à duritie & pondere calculi comprimitur, vel quia muſculus, cui ren incumbit, quique cruri flectendo dicatus eſt, & in cruris partem interiorem inſeritur, comprimitur. Hercules Saxonia equidem & ipſe agnoſcit à venarum compreſſione ſtuporem hunc fieri non poſse, & cauſam refert in compreſſionem nerui, quem renum tunica à ſexta coniugatione accipit. Verum minus probabilis hęc cauſsa videtur; cum neruus ille cum cruribus nullum conſenſum habeat.

Teſticulus pręterea eius lateris, in quo dolor eſt, retrahitur. Cum enim calculus renes & eius membranam diſtendat, facile fieri poteſt, vt etiam vicina vaſa, quę ad teſtes tendunt, uſque inſeruntur, retrahantur.

Adeſt quoque nauſea & vomitus, ob connexionem renum cum ventriculo, mediante peritonęo, cuius membranam vtrumque viſcus participat; deinde quia bini nerui ſextę coniugationis a ſtomacho orti in internam renum tunicam implantantur. Ideoque poſtquam vellicantur & lancinantur nerui & membranę in ventriculo, per quas cum renibus conſenſum habet, ad expellendum, quod moleſtum eſt, ſtimulatur, & ita is ad vomendum prouocatur.

Confirmant hæc omnia, quæ etiam malum præſagire poſſunt, cauſſę, quę ad generationem calculi faciunt, ſi præceſſerint, vt victus ratio, qualem ſupra deſcripſimus & materiam calculo ſuppeditare diximus. Imprimis verò ſi parentes eidem morbo obnoxij fuerint. Adultis quoque & qui in declinante ſunt ętate, magis hic morbus accidit, ſicut veſicæ calculus pueris frequentior eſt. Si quoque vrina craſſa, turbida eſt, & diu citra criſin excernatur, & ſi æger in victus ratione nihil peccet, & poſtea ex craſſa tenuis fiat, calculi futuri præſagium eſt. Craſſa enim vrina, quæ excernitur, materiæ calculo gignendo aptæ pręſentiam indicat, tenuis verò poſt craſſam illam retineri & coagulari argumento eſt; id quod magis confirmatur, ſi dolor aliquis in renibus ſeſe prodat.

Quia verò dolor Colicus non paruam ſæpe cum Nephritico cognationem habet, qua ratione ab eo diſcerni poſſit, docendum. Nam interdum dolores colici vel à pituita vitrea, vel ab humore acri, vel ab inflammatione orti, ea coli parte, qua iuxta renes voluitur, fixi & ſtabiles ſunt, maximè in latere ſiniſtro, vbi inteſtinum hoc anguſtius eſt, vt tùm dolorem colicum à nephritico diſcernere non ita facile ſit. Deinde tam in colico, quam in nephritico dolore vomitus infeſtat, quo primum pituitoſa, hinc biliosa reijciuntur. Ideoque qua ratione dolores, diſcerni poſſint, videndum. Prolixè autem id docet Galenus, *1. de loc. affect. cap. 2. & 3.*

Duo verò præcipuè ſigna dolorem colicum & nephriticum diſcernunt; Doloris conditio, & ſitus loci dolendis. Primum dolor in renibus non ita grauis eſt, vt colicus: Deinde ſi dolor ſit ſupra regionem renum, non eſt nephriticus, ſed colicus. Dolor præterea colicus amplior eſt, & latius extenditur, prout ipſum colon omnium inteſtinorum ampliſſimum per regionem abdominis circumuoluitur & ſæpius ſitum mutat, vaguſque eſt; Nephriticus verò fixus eſt, renumque regione circumſcribitur, & eo loco, in quo calculus hæret, qui vbi mouetur ad veſicam, vreterum ductum rectè ſequitur. In colicis etiam doloribus murmura & rugitus in inteſtinis ferè percipiuntur, qui abſunt in nephritide. Vrinę in nephritide propter obſtructionem primò ſunt tenues & crudæ, mox cùm arenulis vel calculis aut ſanguine excernuntur: In dolore verò colico, cum ſeu bilis ob viam ad inteſtina interclusam ad renes fertur, ſeu veſicula fellis quaſi conuellitur, vrina in initio rubens & craſſa excernitur, aluus ferè obſtruitur, & quæ excernuntur, flatuoſa ſunt, & tandem reliqua etiam ſigna nephritidis, vt ſtupor cruris è regione loci affecti, in colica abſunt. Doloris colici & nephritici Differentiæ.

Prognoſtica.

1. Calculus renum morbus periculoſus eſt; cùm mala grauiſſima inferat, inflammationem & exulcerationem renum, dolores acerbiſſimos, cùm in vreteres delabitur, vnde vigiliæ, virium deiectio, vrinæ retentio, febris ſæpe, & alia mala ortum habent. Prognoſtica.

2. Calculus quo maior & aſperior eſt, eò acutiores dolores infert, & ſi tantæ ſit magnitudinis, vt vreterem pertranſire nequeat, incurabilis plerumque eſt. Parui verò, rotundi ac leues facilius excernuntur.

3. Si malum hæreditarium ſit, difficulter, imò vix vnquam curatur.

4 Vitia renum & veſicæ in ſenibus difficulter curantur. *6. Aph.6.*

5. Si dolor nephriticus nullis medicamentis ſedetur, mortem minatur, quæ iam in propinquo eſt, vbi extremitates frigidæ ſunt, ſudor frigidus faciem occupat.

6. Bonum eſt, ſi vrina primum craſſa, deinde tenuis & rurſus craſſa mingatur, ac in fundo arenæ reſideant. Lapidem enim reſolui indicio eſt.

7. Cal-

7. Calculus renum cum vlcere renum non curatur. Nam quæ lapidem frangunt, vlceri nocent.

8. Arena, quæ difficilius comminuitur, peior eſt, cum à duriore materia fiat.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Triplex, vt in omni calculo, ita & in renum calculo ſcopus propoſitus eſt Medico. Primus, vt lapidis, qui generatur, generationem & augmentum inhibeat. Secundus, vt iam genitum è corpore tollat. Tertius, vt doloris vehementiam mitiget.

Primus curationis Scopus.

Primum quod attinet, perficitur hic itidem tribus; materiam calculo generando aptam ſubtrahendo; Si quid lapidis iam concreſcat, illud abſtergendo, comminuendo & expellendo, & tandem renum conſtitutionem ad calculum generandum aptam emendando.

Ad primum aſſequendum rurſum duo ſunt neceſſaria: Primum eſt, vt victus ratio ea inſtituatur, quæ calculo materiam non ſuppeditat. Alterum, vt ſi quæ materia ſubinde colligatur, è corpore, ne in calculum concreſcat, euacuetur. Ideoque & vt primum rectè præſtetur, cibi omnes vitandi ſunt, quos ſupra in cauſſis ad calculi generationem facere diximus, vt & cruditates ac crapula ac ciborum varietas. Quamuis verò nonnulli cibos craſſos ad calculi generationem facere negant: tamen ratio, vt & experientia, contrarium teſtatur.

Contra cibis vtendum, qui facilis ſunt coctionis, parum excrementi ſuppeditant, attenuandi & incidendi vim habent, præſertim in frigidioribus & obeſis. Nam in gracilibus, & aduſtos humores in corpore habentibus extenuantium vſus tutus non eſt, ſed humectans victus potius requiritur. Vtilis ergo eſt caro veruecina, vitulina, vitelli ouorum, panis bene coctus & fermentatus, furfuris non planè expers, piſces ſint ſaxatiles, lucius & ſimiles.

E fructibus conueniunt amygdalæ amaræ, piſtacia, pineæ, nuclei perſicorum, ceraſorum, ficus, cicera rubra. Inter herbas conuenit atriplex, malua, cichorium, petroſelinum, aſparagus, cuius prima germina in prima menſa ſumpta renes ab arenoſis impuritatibus egregiè mundant, & imprimis chærefolium ſingulare calculi remedium. Commendantur & fructus Cynosbati, quos non ſolum hodie Pharmacopolæ ſaccharo conditos aſſeruant, & ex ijs Rob parant, ſed & matresfamilias ſiccant, & è ſiccatis edulium calculoſis commodum cum ſaccharo & cinamomo parant. De herbis verò & oleribus, vt & omnibus cibis diureticam vim habentibus, tenendum, ne vſurpentur, cum primæ viæ impuritatibus ſcatent, neque etiam cum cibis miſceantur, ne cibus crudus, vel eorum excrementa ſecum deducant, ſed ſolijs & ieiuno ventriculo ijs vtendum.

Deinde neceſſarium eſt, vt ſubinde materia, quæ etiam in bona diæta quandoque colligitur, & calculo generando apta eſt, maturè euacuetur, antequam ad renes deducatur. Poteſt hoc fieri vomitu bis terue ſingulis menſibus inſtituto in ijs, qui facilè vomunt, vel per purgationem bimeſtri vel trimeſtri ſpatio inſtitutam, vt materia è primis vijs euacuetur. Non autem hic fortia medicamenta vſurpanda, ſed leniora, ſyrup. roſar. ſolut. caſſia, manna, rhabarbarum, terebinthina, præparantibus etiam ad euacuationem neceſſarijs præmiſſis. In vtriſque verò non ſolum ad pituitam, ſed ad quoſuis humores abundantes, & imprimis ſeroſos, ſalſos, reſpiciendum vt:

℞. *Hydromel.* ℥. viij. *aqu. aſparag.* ℥. ij. *ſyrup. de cichor. cum rhabarbar.* ℥. j. *cryſtal. tartari* ʒ. ij. *vel tartari vitriolat.* ℈. ij. M. pro 2. doſibus.

Et cum ſubinde in diſpoſitis ad calculum aliquid materiæ in renibus hæreat, ne diu in ijs moretur, abſtergendum id eſt, poteſtque vna opera medicamentum & primas vias euacuare & renes abſtergere. Ad quam rem imprimis vtilis eſt terebinthina in ſubſtantia ſumpta, & in bolo vel pilulis, vel in liquore, modo in Inſtitut. *l.* 5. *p.* 1. *ſ.* 1. *c.* 2. deſcripto exhibita; cum eadem & vim purgandi habeat primas vias & materiam calculo generando aptam ſubtrahat ac renes abſtergat. Et vt vis eius intendatur, alia purgantia admiſceri poſſunt, vt:

℞. *Caſſia* ℥. ß. *terrebinth.* ʒ. ij. Cum *puluere glycyrrhiz*, *vel cum pulu. glycyrrh. & ſaccharo* F. Bolus.

Vel ℞. *Terebinth.* ℥. ß. *rhabarb.* ʒ. j. *cinamom.* ℈. j. *pulu. ſuccini, glycyrrh. ceterach.* an. ℈. ß. F. Pilulæ, de Quibus ſingulis ſeptimanis ʒ. j. vel ʒ. ij. aſſumantur.

Vel ℞. *Flor. caſſia* ℥. j. *elect. de ſucco roſar.* ʒ. j. *pulu. glycyrrh.* ℈. j. Cum *ſaccharo* F. Bolus.

Vel ℞. *Rad. althaæ, glycyrrhiz. polypod. q.* an. ℥. ß. *petroſelin.* ʒ. ij. *capillor.* ♀. *veronica* an. M. j. *ſem. carthami, fœnicul.* an. ʒ. j. Coqu. in aqua ſimpl. In Colatura infund. *fol. ſena elect.* ℥ j. *rhabarb.* ʒ. ij. *agaric. trochiſc.* ʒ. j. ß. *cinamom.* ℈. ij Colaturæ ℞. ℔ j. quæ diuidatur in partes tres, & cuilibet addantur ſyrupi violar. ſolut. ʒ. vj. vel ℥. j.

Vel ℞. *Aloes*, ʒ. j *rhabarb. elect. agaric. trochiſc.* an. ʒ. j. ß. *extract. ſcammon.* gr. xij. *cinamom. ſpica, maſtich.* an. ℈. ß. Cum terrebinth. F. Pilulæ è ʒ. j. xx. quæ conſpergantur puluere glycyrrhizæ.

Si ſanguis abundat, & is aperta baſilica imminuendus.

Poſtea (nam niſi euacuationes generales præceſſerint, diuretica & ſimilia medicamenta tutò non adhibentur) accedendum ad ea, quæ lapidem, ſi fortè eius aliquid concreuerit, comminuendi & abſtergendi, & omnino generationem eius imminuendi vim habent.

Sunt huius generis multa. Radices *ſaxifragia, pimpinella, petraſelini, fænicul. lappa maior. filipendul. raphani, cappar.* Calculum comminuentia.

Folia *betonic. capill. veneris, hedera terreſt. ceterach, charefol. pariet. veronica.* Flor. *geniſta.*

Semin. *milij Solis, petroſelin. bacca, hedera, cicera rubra, amygdal. amar. nuclei perſicor. malor. Armeniac. fructus cynosbati, alKeKengi.*

Terebinth, ſuccinum,

Succus citri, limonum.

Cryſtalli tartari ſpir. Salis, vitrioli;

Sales plantarum ſupra enumeratarum.

De terebinthina refert Amatus Luſitanus, *centur.* 2. *curat.* 68. monachum quendam, cum articulari morbo ſimul & nephritico corripi ſoleret, & nullo remediorum genere, fruſtraque multis tentatis conualeſceret, tandem monitu Amati aſſiduo terebinthinæ vſu intra 6. menſes liberum à dictis morbis euaſiſſe. Deglutiebat autem ſingulis diebus terebinthinæ particulam nucis magnitudine ſaccharo admiſtam. Terebinthina.

Alij valde commendant Decoctum ligni cuiuſdam, quod nephriticum dicitur, cuius manè ℥. v. exhibentur. Lignum Nephriticum.

Ex enumeratis ad calculum præcauendum valde etiam efficax eſt Hedera terreſtris quocunque modo ſumpta. Hedera.

Multum etiam ad præcauendum calculum facit, ſi ſingulis vel alternis diebus manè amygdal. amaræ, nuclei perſicor. vel grana iuniperi matura x. vel xij. comedantur, aut ſpiritus ſalis guttæ aliquot in iuſculo vel alio liquore ſumantur. Vinum quoque ex fructibus cynosbati paratum calculoſis vtile eſt. Crato valde commendat ſuccum & ſyrrupum de veronica cum aqua eiuſdem exhibitum, vel pilul. ex puluere & ſucco paratas. Hinc & ad dolores minuendos & materiam abſtergendam in familiari vſu habuit hoc medicamentum.

℞. *Althaa* ʒ. ij. *paſſular. maior. exacinat.* ʒ. iij. *veronica, heder. terreſtr.* ana p. j. Coq. in aqua ſimpl. Detur hauſtus cum ſaccharo.

Plura

Plura huius generis inuenientur inter ea, quæ infra de medicamentis calculum frangentibus dicentur. Leniora enim ex iis ad rudimenta calculi comminuenda, & abſtergenda etiam vtilia ſunt.

Tandem danda opera, vt renes ad naturalem ſtatum reducantur. Ideoque ſi epatis calor in renibus intemperiem calidam & ſiccam excitauerit, vel ſanguinis copia aut ſuppreſſio adſit, ſanguis debito modo euacuandus. Hinc renum caliditas & ſiccitas, tum externis, tum internis medicamentis temperanda. Vtendum nimirum balneo aquæ dulcis, inungenda regio renum oleo violarum, roſarum vnguento roſaceo, refrigerante, quibus addantur mucilago ſem. pſyllii, camphora, vel fouendi renes lacte, ſucco cucurbitæ, portulacæ, plantaginis vel aquis eiuſmodi.

Exhibenda vero aqua fragorum, violar. portulacæ, decoctum hordei, emulſio quatuor. ſem. frigid. maior. ſyrup. violatum, ſerum lactis caprini cum ſaccharo, vel ſyrupus violatum, & alia, quæ renes refrigerant & humectant. Vtile eſt & Medicamentum Cratonis, quod fit ex ſucco portulacæ.

℞. Succi portulacæ inſpiſſ. ℥. j. *gummi Arabici* ʒ. ß. F. Pilulæ: aſſumantur hora dimidia ante cenam corpore prius euacuato.

Secundus Curationis ſcopus. Si verò calculus genitus ſit, vt is tollatur, danda opera. Quod fiet, ſi viæ per quas tranſire debet, laxentur, calculus ipſe loco moueatur, ac ſi integer expelli non poſſit, comminuatur, & frangatur.

Vt iſta autem commodius fieri poſſint, & prius primæ viæ ſemper mundandæ ſunt, & ſanguis quoque, ſi abundet, ac vires ferant, euacuandus, ne renum inflammatio vel febris ſuperueniat. Vnde Hippocrates *6. epidem com.* 1. *aph.* 6. iubet non repleri, iuuenes veratro purgare, poplitem incidere. Neque enim, in quo ſæpius à multis peccatur, ſtatim ad diuretica & lithontriba veniendum, quæ vitioſos humores in primis viis hærentes ad renes deducunt, ipſumque calculum in angusta, vrinæ vias præcipitant, detrudunt & impingunt; ſed impuritates è primis viis primum tollendæ, & viæ, per quas calculo tranſeundum, laxiores & lubricæ primum reddendæ ſunt.

Euacuatio. Ad euacuationem verò ſufficiunt leniora, & abſtinendum à fortioribus, quæ humores in toto corpore agitare & ad vias vrinæ deducere poſſint. Ideoque clyſteres ex emollientibus, laxantibus, & anodynis paratos ſemper initio iniicere vtile eſt, & ab iis cura calculi meritò inchoanda; cùm pluribus ſcopis ſatisfaciant, primas vias euacuent, vias vrinarias laxent, & dolores ſedent.

Quod ſi æger clyſterem admittere nolit, purgans lene aliquod exhibeatur.

Vt ℞. *Caſſiæ* ʒ. vj. *rhabarb.* ℈. ij. *turbith. elect.* ℈. ß. *puluer. glycyrhiz.* ℈. j. Cum *ſaccharo*. F. Bolus.

Vel ℞. *Rad. althææ* ʒ. ij. *eryng.* ℥. ß. *glycyrrhiz.* ʒ. j. *flor. chamæmel. veronicæ* an. p. j. *paſſullar.* ℥. ß Coqu. in aqu. ſimpl. In Colatura infunde. *fol. ſenæ* ʒ. iij. *rhabar.* ℈ j. *turbith. elect.* ℈. ß. *cinamom ſchœnanth. ſem. fœniculi* ana ℈. ß Colaturæ ℞. ℥. iij. vel ℥. iv. Adde *ſyrup. roſar. vel violar. ſolut.* ℥. i. M.

Sanguinis vero euacuationem quod attinet, ſi in principio plenitudo ſit in corpore toto, vena brachii aperienda. At ſi plenitudo iam ad partem affectam decubuerit, in poplite vel malleolo deriuationis gratia vena aperienda.

His præmiſſis vias laxant, patentiores & lubricas reddunt, ut calculus cum minore difficultate & dolore excerni poſſit, tum externa tum interna medicamenta. Inter Externa ſunt clyſteres, fomenta, linimenta, unguenta, cataplaſmata, emplaſtra, balnea. E. G.

℞. *Rad. althea* ℥. i. *violar. maluæ, branca vrſin. parietariæ an.* M. i. *ſummitat. anethi* M. ß. *flor. chamæmel.* p. i. *ſem. fænugræc.* ℥. ß. Coq. *in aqu. ſimpl.* Colaturæ ℞. lb. i. *vel* ℥. x. *ol. violar.* ʒ. ii. *caſſiæ* ℥. i. M. F. Clyſter.

Vel foueatur locus ueſica aqua dulci calida ſemiplena, aut lacte, uel decocto rad. althææ, maluæ, uiolariæ, parietariæ, chamæmel. anethi, ſem. lini, fænigræci, uel oleo chamæmel. in quo flores geniſtæ macerati fuerint.

Inungantur Renes oleo amygdalar. dulc. uiolat. lilior. albor. pinguedine gallinæ, anſeris, butyro recenti, mucilag. ſem. althææ, fænigræci, unguento Dialthææ.

Inſignis etiam efficaciæ eſt, cataplaſma ex parietaria & malua coctis, & contuſis, additis mucilagine ſem. fænigræci, lini, & althææ: Oleum quoque amygdal. dulc. & unguentum dialthææ cum oleo ſcorpionum uias laxant.

Efficaciſſimum uerò ad uias laxandas remedium eſt aquæ dulcis balneum cum herbis, quę laxandi & emolliendi uim habent, paratum, ut althæa, malua, parietaria, chærefolio, quibus etiam quædam, quæ calculum mouere ſolent addere licet, ut apium, petroſelinum cum toto, ſtramen fabarum & ſimilia.

Inter interna ſunt caſſia, oleum amygdal. dulc. recens, glycyrrhiza, paſſulæ, & imprimis radic. althææ, quæ ad calculum rectê commendantur, non quod calculum frangant & comminuant, ſed quod uias, per quas calculo tranſeundum, laxent & lubricas faciant, ut facilius, & ſine minore dolore calculus tranſire poſſit. Eum in finem etiam ſyrupum ſuum de althea compoſuit Fernelius, qui uias lubricat & laxat, ſimulque renes abſtergit, ut:

℞. *Rad. althææ* ℥. ß. Coqu. *in aqua ſimpl.* Colaturæ ℞. ℥. iii. uel iv. Adde *mellis, butyri recentis* ana ℥. ß. M.

Commodum eſt & hoc Foreſti decoctum.

℞. *Sem. maluæ, althææ* an. ʒ. iii. *cicer. rubr.* ℥. iii. *ſem. 4. frigid. maior.* an. ʒ. ii. *hordei* ℥. ii. *caricar. pingu* nu. viii. *ſebeſten* num. vii. *glycyrrhiz. raſ.* ʒ. vi. Coqu. in aquæ lb. iii. ad dimidiæ partis conſumpt.

Lapidis motum adiuuant ea, quæ vrinam mouent, cùm calida, quæ propriè dicuntur diuretica, ut fæniculum, ſaxifragia, ononis, petroſelinum, betonica, baccæ iuniperi: tum frigida, ut ſemen 4. frigid. maior., fraga: tum temperata, ut capill. uener. Calculum mouentia.

℞. *Sem. fænicul.* ʒ. ß.
terebinth. ʒ. ii.
puluer. glycyrrhiz. q. ſ.
F. Bolus.

Vel fiant ex modò enumeratis *decocta*, aut exhibeantur *aqua fœniculi, petroſelini, ſaxifrag. & ſimiles*.

Extra uſurpetur oleum Scorpionum. Cucurbitæ quoque ſub loco calculi in ureteribus hærentis appoſitæ, ita ut ſecundum ductum ureteris una poſt alteram deorſum uerſus applicetur, calculum paulatim ad ueſicam trahunt. Motus quoque huc facit. Balneum uerò aquæ dulcis omne momentum habet. Nam & dolorem lenit, & uias laxat, & calculi motum accelerat. Et facilius totum negotium procedit, ſi ægro in balneum deſcenſuro puluis aliquis uel aqua, quæ urinam & lapidem mouere ſolet, exhibeatur.

Quod ſi his medicamentis exhibitis calculus loco moueri non poſſit, quod uel impactus uel infixus ſit renibus, uel maior, quam ut in ureteres penetrare poſſit, ut comminuatur & frangatur, danda opera, ſimulque uię laxiores reddendę ſunt.

Commendantur ad lapidis comminutionem pręter ſupra enumerata, inter ſimplicia *lapis Iudaicus, lapis ſpongiæ, lyncis, nephriticus, oculi cancri*, & eorum ſolutiones, quę magiſteria uulgo appellantur, *lapides in veſica apri vel bouis reperti, lapides percarum, mandibulæ lucii, ſanguis hirci, lumbrici terreſtres, ſemen petroſelini, milii*. Spir. ſalis uitrioli, liquor cryſtalli. Calculum frangentia.

Imprimis commendatur lapis nephriticus, qui non ſolum exhibitus calculum comminuendi & pellendi Lapis nephriticus.

um

vim habet,ſed etiam extra corpori applicatus,vt cutem contingat,idem pręſtare dicitur.

De priore quidem minus dubij eſt;an verò extra appenſus eas, quę ei attribuuntur, vires habeat, nonnulli dubitant. Videatur ea de re Vnzerus, *lib.1.cap.24. de Nephritide*, & Anshelmus Boetius, *de gemmis*, *pagin.* 1226.& 1236. & oleum ex oculis cancri *ibid.* deſcriptum.

Inter compoſita commendantur pręcipuè ſpecies lithontribi, quarum ʒ.j. cùm conueniente liquore prębetur;item Electuarium Iuſtini vulgo dictum.

Hercules Saxonia aquam & puluerem ſequentem commendat.

℞. *Aquæ aſparag. crithmi marini, ſem. fænicul. ſyluestr. ſaxifrag. fęnicul. comm. parietar. flor. ſambuci, an.* ℔. ß. *ſucci limon.* ℥. iij. *nucleor. ceraſorum, amygdalar. amarar. nucleor. Perſicor. an.* ℥. j. ß. Infundantur nuclei in vino Maluatico per diem naturalem, poſtea miſceãtur & in alembico vitreo deſtillentur. Doſis Vnc.vi. cum ſequenti puluere.

℞. *Pulu. cortic. auellanar.* ℥.i. *lapid. ſpongiæ, Iudaici, ſem. milij Solis, an.* ʒ.i. *bacc. heder.* ʒ.ß. *mandibul. lucij* ʒ.i. ß.F.Puluis,cuius doſis,Drach.i. Plura huius generis medicamenta ex medicis penè omnibus deſcripta tùm ſimplicia tùm compoſita collegit Vnzerus, *lib.2.de Nephritide*, quę ibi videantur.

Felicius autem officium ſuum exſequuntur iſta medicamenta,ſi exhibeantur ęgro in balneo ſedenti. Balneo enim vię laxantur,vt medicamento calculus facilius cedat.

Vnde autem vires horum medicamentorum proueniant,alij aliter ſentiunt. Nonnulli ad occultas qualitates confugiunt,alij in calore & vi attenuandi ſubſiſtunt. Verùm vt ad concretionem maximè facit ſpiritus ſaliuus: ita & eundem ac ſalem volatilem pręcipuè maximam vim in calculo frangendo habere exiſtimo, qui in ſpiritu vitrioli, fragor. ceraſor. nucleis perſic. malor. Armeniac. amygdal. amarar. manifeſtè deprehenditur, nec etiam lapidibus calculum frangentibus deeſt.

Tertius curationis ſcopus.

Dolor ſi valde vrgeat, is etiam leniendus, quod ferè vna opera pręſtant ea, quę vias laxant, vt ol. amygdal. dulc. mucilag. ſem. alth. pſyllij, vnguent. dialth. emplaſtrum diachylon ſimplex cum oleo ſcorpionis. Clyſteres quoque vtiles ſunt, & fomenta ex decocto parietarię, maluæ, flor. chamemel. ſem. lini. Prodeſtque niſi dolor remittat,clyſterum vſus ſępius repetitus. Liquoris verò non ſit magna copia,ne inteſtina diſtendantur, ac renes comprimantur, atque ita dolores augeantur, & vt clyſter diutius retineatur.

Applicantur & cataplaſmata & fomenta ex medulla panis cum lacte, mucilag. ſem. pſyllii, althęę, lini cum oleo amygdal. dulc.

Cratoni hoc familiare fuit.

℞. *Cancros* x. Incidantur per medium & coquantur in lacte. Deinde ſuccus fortiter exprimatur,quo imbuantur *medulla panis albi* ℥.iv.Et addantur *vitelli ouorum nu.*iii. *butyri recentis,ol.chamamel.an.* ℥.i. *croci,an.*v.Miſce in mortario. F. Cataplaſma ad renes. Addit aliquando etiam oleum amygdal.dulc. & ſcorpion.an.q.ſ.

In vſu etiam ei fuit cataplaſma de parietaria.

℞. *Parietaria*,M.iv. Coqu. *in ſ. q. olei amygdal.dulc. vel lactis.* Addantur *cepæ ſub cineribus cocta num.*iii. *ol. ſcorpion.* ℥ ß.F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Vng. dialthea,* ℥ ß. *ol. lilior. albor. ſcorpion. an.* ʒ.ii. *croc.* ℈. ß. Miſce. Lenit quoque dolorem balneum aquę dulcis, pręcipuè ſi herbę dolorem lenientes & emollientes in ea coquantur.

Nonnunquam etiam flatuum non parua copia generatorum ex agitatione humorum in nephritide adeſt; ideoque tum flatus diſcutientia clyſteribus addenda. Vt:

℞. *Radic. alth.* ℥. j. *parietar.* M.ij. *maluæ, branc. vrſin. flor. chamemel. melilot. an.* M. j. *ſem. fęnugræc.* ℥. ß. *fæniculi*, ʒ ij. *caricar. pingu. nu.*vi. Coqu.

Colaturę: ℞. ℥.x. *caſſia.* ℥. j. *ol. rutacei, cheirini, an.* ℥ ß. F.Clyſter. Exhibentur verò ad dolorem leniendum *ſyr. papaueris, ol. amygdal. dulcium recent.* Vnc.ii. in iuſculo vel vino calido.

Vel: ℞. *Rad. alth.* ℥ ß. *petroſelini, eryngij, an.* ʒ.ii. *veronica*, p. i. *paſſular. exacinat.* ʒ. vi. Coqu. in aqua ſimplici.

Colaturę: ℞. ℥. vi. Add. *ol. amygdal. dulc. vel butyri recent.* ℥. i. Vel detur Drach. ß. pulueris radic. althęę cum vino aut liquore conueniente. Quę medicamenta etiamſi videantur leuiora, tamen ſępe plus pręſtant, quàm operoſa calida & ſiccantia.

Si dolor valde vrgeat, etiam Opiata exhibenda, vt theriacę recent. vel Philonii, Drach. ß aut laudani opiati gr. iii. Non tamen niſi neceſſitate valde vrgente, & cùm reliqua nihil proficiunt, & cùm calculus è renibus nondum eſt emotus. Nam vbi calculus iam in vreteribus heret, nullum aut momentaneum ſaltem auxilium pręſtant opiata. Vt omnino cautè, vt in aliis morbis, ita etiam in hoc in opiatis exhibendis agendum. Nam cùm acerbiſſimis doloribus vires deiiciantur valde,fieri facilè poteſt,vt temerario opiatorum vſu ſpiritus antea valde diſſipati ſopiantur, & pro ſomno mors ęgro concilietur.

QVÆSTIO.

An cibi craſſi, vt & lac, ad calculi generationem faciant.

An cibi craſſi calculum generent?

Sunt quidem è recentioribus nonnulli, qui vulgatam Medicorum ſententiam, alimentorum craſſorum viſcidorum ac glutinoſorum,& imprimis lactis & caſei,vſum improbantium, reprehendunt ea de cauſſa, quod materia calculi non quęrenda ſit in humore lento ac viſcido, ſed potius in ſeroſo & ſalſuginoſo, qui parcè eiuſmodi cibis inſit; & quod lac etiam renes humectare & refrigerare poſſit,& butyrum vias laxet & dilatet. Verùm enim vero etſi craſſum,quatenus tale,ſolùm ad lapidis generationem non ſufficit,ſed vis lapidifica pręterea requiritur:tamen ipſa experientia teſtatur, non parùm facere ad calculum eiuſmodi viſcidos cibos. Serum enim per ſe lapidem non facit, ſed ſi vis lapidifica in craſſam & viſcidam materiam incidat, ſubiectum idoneum nacta, id in lapidem coagulat. Neque omnibus eiuſmodi craſſis cibis ſalſus ſuccus & vis lapideſcendi deeſt; etſi materię craſſę plurimę permiſtus ſuccus ſalſus non deprehendatur. Et quamuis lac per partem butyroſam humectet & molliet, per aqueam humectet & refrigeret:tamen in lacte eſt caſeoſa pars multò maxima. Et caſeum qui ad calculi generationem eſſe aptiſſimum negat, eius naturam parum perſpectam habet; cùm vulgò etiam notum ſit, glutinum tenaciſſimum, & lapidis ęmulum ex caſeo fieri poſſe, pręſertim antiquo, in quo ſalſuginoſus ille & acris ſuccus vel guſtu ſatis deprehenditur. Et quamuis nonnulli caſeo & ſimilibus impunè veſcantur,nec nephritide corripiantur: tamen hoc fit vel ob robur ventriculi, & calorem corporis vegetum, qui laboribus continuis ſuſcitatur, vel quod renes minus ſuccos,& ampliores meatus habent. A quorum exemplo immunitatem ſibi nullo modo polliceri poſſunt illi, qui ventriculum debilem habent, aut renes ad calculum generandum diſpoſitos, aut vitam minus negotioſam agunt.

CAPVT VII.

De alijs rebus præter naturam in renibus genitis.

Vermes.

Vermes in renibus geniti.

PRæter calculos & aliæ res præter naturam in renibus quandoque generantur. Et primò quidem vermes. Ita refert Gentilis, *lib.3. fen.1. tract.2. cap.3. Canon. Auicennæ*, Nobilem quendam, qui paſſus eſt quotidianam, cum dolore renum per octo menſes, in conualeſcentia emiſiſſe cum vrina vermes paruos & latos, ac ceſſauiſſe dolorem. Idemque accidiſſe interdum & ſe vidiſſe, teſtatur Fernelius, *libr.6. de part. morb. & ſympt. cap.10.* Idem vidit Scholiographus Hollerij, vt ſcribit, *ad cap.50. lib.1. de morbis internis*. Idem etiam, *ibidem ad cap.54.* narrat, in quodam longos vermes, præcedente magno dolore renum, per vrinam reiectos fuiſſe. Vidus Vidius, *de Cur. membratim lib.10. cap 14.* ſcribit, quendam poſt longos dolores renum exiguum vermem cum vrina excreuiſſe, præditum capite acuto, corniculato, ventre & dorſo latiore, teſtulaque ſubdura indutum inſtar teſtudinis, nigrum ac rubentem tantum circa ventrem. Ipſe in cane vidi totam vnius renis ſubſtantiam fuiſſe abſumptam ſuperſtite tantum tunica eam ambiente, quæ tota vermibus longis inſtar lumbricorum repleta fuit.

Vix autem certò cognoſci poſſunt vermes in renibus latentes, niſi ſimul cum vrina prodeant. Coniecturam tamen & ſuſpicionem aliquam de ijs præbent dolor continuus & diuturnus in renibus ac vellicatio.

Tolluntur a. medicamentis ad lumbricos necandos & expellendos idoneis.

Pili & filamenta.

Pili & filamenta.

Capillos quoque & filamenta quædam in renibus generari obſeruatum. Fecit iam eorum mentionem Hyppocrates, dum *4. aphor. 76.* ſcribit: Quibus cum vrina craſſa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernuntur: atque hanc affectionem τριχίασιν nominant. Galenus, vt *in comm.* ſcribit, refert, ſe vidiſſe talia corpora cum vrina excreta, vt dimidium cubitum æquarent. Idem viderunt Braſauolus & Cardanus, vt, *in comm. ad dictum aphoriſmum*, referunt. Et Ioubertus, *de vrinis, cap.20.* narrat, ruſticum quendam eiuſmodi filamenta circiter viginti quinque intra paucos dies eminxiſſe, quorum nonnulli palmæ longitudinem æquabant. Rarius eſt, quod Vuierus, *libr.3. de præſtig. Dæmon. cap.15.* annotauit, vbi refert, nobilem quandam fœminam, quæ cum longo tempore renum calculo afflicta fuiſſet, poſt aliquot annos primo quidem aliquandiu lanam tenuem, non nunquam inuolutam, interdum fila longa, alba, duplicata, &, quod fidem ſuperat, ſæpe cum nodo, ac ſi ad vſum conſuendi aptata fuiſſent, per vrinam excreuiſse. Deinde aliquandiu arctius compactam, veluti ochra commixtam non tam lanam, quam membranam lanoſam, quali integũt ſe Bombyces cum lotio reddidiſſe. Poſtremò non rarò præter reliqua pilos longitudine vnius digiti, partim vtrinque albos, in medio nigros, partim contra, principio nigros, cætera albos, prætera acutos in vna parte tanquam extremitate, obtuſiores in altera, &c.

Vbi generentur?

De loco tamen generationis non omnes idem ſentiunt. Galenus equidem, *allegato loco*, in renibus generari ſcribit: Idem tamen, *6. de loc. aff. cap. 3.* cum viderit talia planè exigua excerni, miratur, quomodo in renibus potuerint conſiſtere, & proinde probabilius putat, in venis generari. Actuarius, *lib 1. de cauſſ. vrinarum cap.21.* ea, quæ capillis ſunt ſimilia, in ijs vaſis, quæ à Renibus ad veſicam deſcendunt, generari docet, ac quanta eſt longitudo vaſorum illorum, tantam quoque horum corporum eſſe longitudinem. Quæ ſententia quamuis abſurda non videtur; tamen etiam in renibus generari non impoſſibile eſt, cum etiam ibi materia adeſse poſſit, vbi plures emingunnt, aut longiore tempore, ſicut Scholiographus Hollerij, *ad cap.50. lib.1. de morb. internis*, refert, quendam annos pluſquam viginti tales vrinas cum capillis eminxiſse. Fernelius, *lib.3. de part. morb. ac ſympt. cap.16.* talia filamenta in vaſis ſpermaticis, quæ Paraſtatæ dicuntur, generari ſtatuit, & quidem ex ſeminis materia, quæ vi morbi ſenſim defluens calore craſseſcat, & apparere in ijs plurima, qui fœda gonorrhæa correpti ſunt, & in mulieribus, quibus alba menſtrua profluunt. Sed hæc non ſunt huius loci.

Generantur autem hi pili ab humore craſſo in renibus vel vreteribus ſiccato, qui producitur ex cibo craſſi ſucci. Scribit Galenus, *in com. ad aph.76. lib.4.* Eum, qui pilos minxerat, toto ferè anno præterito frequentiſſimè fabam freſam vel caſeum tenerum & ſiccum comediſse, alioſque omnes, quibus talia meiere contigit, craſſi ſucci cibis vſos fuiſse. Etſi enim Scholiographus Hollerij, *loco allegato*, quendam plus quàm viginti annis tales capillos cum vrinis ruffis, mediocris conſiſtentiæ, non craſſis minxiſse ſcribit: tamen & in ijs proculdubio tartarea quædam & concretioni apta materia fuit.

Curatur autem τριχίασιν iſta, vt Galenus, *loc. alleg.* docet, medicamentorum attenuantium & incidentium vſu, ſimulque cum reliqua curatione victu humectante.

CAPVT VIII.

De Renum inflammatione.

Cauſſa.

Renum inflammatio. Cauſſæ.

INflammationem etiam quandoq; renes patiuntur; atque ex ijſdem cauſſis, è quibus in alijs partibus illa oritur. Nimirum ex ſanguinis copioſo affluxu, qui vel à vicinis membris, præcipuè epate, ſanguine abundantibus eò tranſmittitur, vel à renum calore vel dolore alijſque externis iniurijs attrahitur, vt lapſu, ictu ſupra dorſum & loca renibus vicina, motus etiam partiũ renibus vicinarum nimius, qualis fit in violenta equitatione & labore vehementi. Sanguinem etiam ad renes commouent medicamenta diuretica corpore pleno exhibita.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

In lumbis in renum regione calor, interdum etiam rubedo percipitur, dolorque, & is, ſi in carnoſa renum parte ſit inflammatio, magis grauis. Si verò partes, in quas arteriæ terminantur, obſidet, pulſans. Atque dolor ſæpe ob conſenſum membranarum ſecundum ductum vreterum ad veſicam, dorſum, & ſurſum etiam verſus coſtas nothas extenditur, & ægri neque ſe erigere, neq; incedere poſſunt: & ſi ſternutatio, vel alia corporis commotio accidat dolor vehementer exaſperatur. Stupor cruris e regione renis inflammati percipitur ob nerui, qui ibi ad crus tendit, compreſſionem. Externa frigent, & præcipue pedes. Vrinæ difficultas adeſt, & ſæpe mingere cupiunt, vrinaque in principio eſt tenuis, in qua nihil ſubſidet, inflammatione vero augmentum ſumente fit rubicundior & craſſior. Febris eſt vehemens ob vicinitatem venæ cauæ. Nonnunquam accidit vomitus bilis ob ventriculum affectum, qui ob communionem membranarum in conſenſum trahitur. Etſi verò inteſtinum colum, ſi eo loco inflammetur, quo renibus ab vtroque latere connectitur, ſigna renum inflammationi ſimilia habet: tamen ſitus renum diuerſus has duas affectiones diſcernit, cùm renum dolor ad poſteriora & dorſum, vt & veſicam & coſtas nothas verſus ſeſe extendat, coli verò inflammatio & dolor magis verſus ventrem. Apparet præterea in coli inflammatione magis mutatio in fecibus aluí, quàm in vrina.

1, Eſt

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Eſt a. periculoſum malum renum inflammatio, & in corporibus macilentis, ac quibus vires deſunt, lethale.

2. Renum inflammatio cum febre & delirio lethalis.

3. In renum inflammatione vrina alba, tenuis, aut purulenta abſque febris & ſymptomatum remiſſione, & crurum ac femorum extenuatione mortem portendit.

4. In renum inflammatione ſi hæmorrhoides ſuperueniant, bonum.

5. Melius eſt, inflammationem renum inſenſibiliter diſcuti quàm ſuppurari.

6. Inflammatio renum, quæ ſuppuratur, ſi abſceſſu rupto per vias vrinæ pus euacuetur, ſalutis ſpem præbet; Si verò per emulgentes ad epar & inteſtina viam moliatur, periculo non vacat.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Vt in alijs inflammationibus, ita & hic ſanguis ad renes p. n. affluens reuellendus, repellendus, ad vicina deriuandus, diſcutiendus, ac ſi ſuppuratio prohiberi non poſſit, ea promouenda, & hinc puris eruptio procuranda, vlcuſque curandum.

Venæ ſect. Principio ergo reuulſionis gratia vena in cubito aperienda. In morbi verò progreſſu venæ, quæ in poplite ſunt, aut malleolis, aperiri poſſunt.

Cucurbitulæ. Pro venæ ſectione etiam cucurbitulæ coxis & natibus affixæ è regione renis inflammati venæ ſectionis vicariæ ſunt. Si hæmorrhoides ſponte aperirentur, valde commodum eſſet: quod niſi fiat, hirudines ijs applicari poſſunt. Simul frictiones & ligaturæ extremorum inſtituendæ.

Si bilis in ventriculo vel in meſaraicis hæreat, ne ad renes rapiatur, euacuanda ſyrupo roſarum vel violarum ſolutio, manna, tamarindis, caſſia, rhabarbaro, electuario lenitiuo, diaprunis, diacatholico, triphera Perſica.

Vel inijciatur clyſter, qui ſimul dolorem leniendi, & nonnihil refrigerandi vim habeat, ex violaria, malua, althæa, ſem. lini, fœnugræci, & quatuor frigidis maioribus, hordeo, electuario lenitiuo, diacarthamo. Minore autem quantitate clyſteres inijciendi, ne renes comprimant, vt diutius retineri poſſint.

Vt ℞. *Parietariæ, maluæ, an.* M. j. *flor. roſarum rubr.* M. ß. *ſem. lini,* ʒ. ij. *flor. chamemeli,* p. j. Coq. *in aq. hord. ſimpl.*

Colaturæ ℞. ℥. ix. *flor. caſſiæ,* ℥. ß. *ſyr. roſar. ſolutiui,* ℥. ij. *ol. violarum,* ℥. j ß. *vitellum oui vnius.* F. Clyſter.

Simul exhibenda, quæ feruorem ſanguinis mitigant, eiuſque ad renes motum & affluxum impediunt. Vrinam vero mouentia planè vitanda. Commodæ hic ſunt emulſiones ſeminum 4. frigidor. maior. aquæ, decocta, ſyrupi & conſeruæ è violis, roſis, portulaca, lactuca, acetoſa, halicacabo.

Extra quoque applicentur; ad dolorem leniendum, calorem temperandum & humorum affluxum prohibendum epithemata *è ſuccis vel aquis roſarum, lactucæ, portulacæ, nymphææ, ſemperuiui, plantaginis, cucurbitæ:* aut cataplaſmata ex iiſdem & *farina hordei,* aut illinatur *oleum roſaceum, nymphææ, violarum,* additis ſuccis refrigerantibus modo dictis.

Vt ℞. *Aq. roſar.* ℥. iv. *lactucæ, plantag. nymphææ, an.* ℥. ij. *aceti roſac.* ℥. j. ß. *ol. roſac.* ℥. ij. *ſantali rubri,* ʒ. j. M. pro Epithemate.

Vel ℞. *Ol. roſar. violar. nymphææ, an.* ℥ j. *Succ. polygoni, ſemperuiui, aceti roſac. an* ℥. j. Coq. ad ſuccorum conſumptionem, Sub finem adde *ſantal. rubri pulueriſati,* ʒ. j. *ceræ parum.* In incremento morbi malua, althæa, ſem. lini, fænigræci, farina fabarum addatur. In ſtatu eadem vſurpari, & aliquid florum chamæmeli addi poteſt.

Tandem in declinatione reſoluentium maior pars, minor repellentium & refrigerantium adhibeatur.

Interna Med. Interna quoque medicamenta morbo ad declinationem vergente vſurpari poſſunt ex diureticis mitioribus,

Sennerti Med. Pract. Lib. 3. Part. 7.

quæ humores in renibus ad vias vrinæ deducunt, *quales ſunt ſyrupus byzantinus ſimplex, de duabus & quinque radicibus, capillorum Veneris, cum aqua parietaria, capillorum Veneris, fragorum, vel cum decocto radicum aſparagi, graminis, fœniculi.*

Si tumor diſcuti non poſſit, ſed ad ſuppurationem tendat, id quod cognoſcitur, quod febris minuitur, tumor tamen & grauitas manet, neque materia per vrinam expurgatur, adiuuanda eſt maturatio exhibito *decocto hordei, ſeminis althææ, cucumeris, glycyrrhizæ, maluæ, parietariæ,* item *conſerua florum maluæ*: Extra ver impoſito cataplaſmate ex *malua, parietaria, althææ radicibus, althææ, liliorum alborum, fænigræci, ficubus,* coctus in lacte: vel decoctum ex ijs paratum loco clyſteris injiciatur.

Quod ſi ſuppuratio facta ſit, id quod cognoſcitur ex febris & doloris remiſſione, manente ſenſu grauitatis & tumore, nec tamen abſceſſus rumpatur, in potu exhibenda ſunt, quæ abſceſſum rumpere, & pus per vrinam euacuare poſſunt, decoctum ſcilicet *radicum fœniculi, apij, glycyrrhizæ, iridis, capillorum Veneris, origani, pulegij, in aqua mulſa factum.*

Abſceſſu rupto ea exhibenda, quæ pus abſtergere, & vlcus conſolidare poſſunt, vt poſtea capite *de vlcere vreterum* dicetur.

Diæta.

Diæta. Victus ſit tenuis, talis tamen, ne renes ex eo incaleſcant, & vrina acrior reddita renes mordeat. Cibus ſit refrigerans & humectans. Propterea vtilis eſt ptiſana hordeacea, panis cum iuſculo gallinæ, in quo lactucæ, endiuiæ, vel acetoſæ folia ebullierunt. Potus ſit ptiſana hordeacea, aqua hordei, in qua glycyrrhiza ebulijt, dulcorata iulebo roſarum vel violarum, vel cereuiſia tenuis. Abſtinendum à diureticis, præſertim in initio inflammationis, ne materia ad renes rapiatur. Motus vitandus, ac quieti indulgendum, clyſteribus aluus emolienda.

CAPVT IX.

De

Reliquis Renum tumoribus, & eorundem tabe.

Reliqui tumores renum. Abſceſſus. PRæter inflammationes & alij tumores in renibus oriuntur. Compertum enim eſt, in quibuſdam, qui calculo renum laborarunt, renem alterutrum totum in pus mutatum, & membrana incluſum fuiſſe. Aliquando etiam tumores frigidi in renibus oriuntur, qui quidem tardè ſuppurantur, tandem tamen in pus mutantur, ſicut Iohannes Bauhinus in quodam, qui circiter nouem menſes affectu Renis ſiniſtri laborauerat, & totus extenuatus fuerat, renem totum conſumptum & in pus mutatum fuiſſe vidit.

Cognoſcitur autem hoc malum ex dolore renum & plerumque diuturno; puris aliquid cum vrina redditur, & accidit mingendi difficultas. Interdum etiam, ſi æger in ventrem decumbat, tumor in dorſo tactu deprehenditur, fluctuatio quædam puris percipitur, ægri etiam plerumque contabeſcunt, cum vlcus illud conuenientibus remedijs ſanari non poſſit.

Inciſio tumoris renum. Petrus Baierus tamen, *pract. lib.* 10. c. 4. ſectionem ſe feliciter tentaſſe ſcribit. Cum .n. in fœmina quadam tali tumore laborante chirurgus maturantia vellet applicare, vt in cupum, vt appellat, ſeu tumorem apoſtema eleuaretur, ipſe ęgrum prius moriturum reſpondit, quam in cupum apoſtema eleuaretur; cum amplam in interioribus cauitatem habeat, vt dilatetur. Tandem chirurgus inciſionē profundā raſorio, incidēdo totū Mirach, fecit, atq; inciſo pāniculo reperta eſt magna quātitas materię

vel dum ſponte & naturę impetu moueri incipiunt. Externę vero cauſſę ſunt, quęcunque vel contundendo vel rodendo, aut quocunque modo renum continuitatem ſoluunt, vt caſus, percuſſio, vehemens equitatio, medicamenta acria & ſimilia.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur Renum exulceratio ex dolore in lumbis cum grauitate. Vrina tamen ſine impedimento redditur; quod non fit in vlceribus veſicę. Pus vrinę permiſtum emittitur, de quo Hippocrates, 4. *Aphor.* 75. Si quis ſanguinem aut pus meiat, renum aut veſicę exulceratio ſignificatur. Sępe etiam particulę quędam carneę ſeu carunculę excernuntur, de quo Hippocrates, 4. *Aph.* 76. Quibus cum vrina craſſa exiguę carunculę, ac veluti pili exeunt, iis à renibus excernitur. Quod etſi Galenus, *in comm.* ſe vidiſſe negat, alij tamen obſeruarunt.

Imò obſeruauit Hercules Saxonia vniuerſam dextri renis carnem ex propria membrana in veſicam ſeceſſiſſe.

Si ab inflammatione pręcedente abſceſſu excitatum fuit vlcus, eius ſigna pręceſſerunt.

Si ab acri & erodente humore fiat vlcus, ex ardore vrinę id cognoſcitur, ſi à calculo aliquo, eius ſigna pręceſſerunt vel adſunt. Si à cauſſis externis, è relatione ęgri patefiunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Etſi renum vlcera minus perículoſa ſunt, quam veſicę: tamen & ipſa periculoſa ſunt, & difficulter curantur; cùm continuus humorum excrementitiorum per renes fluxus fiat.

2. Periculoſiora ſunt renum vlcera, quę ab eroſione ſunt, quàm quę ab alijs cauſſis.

3. Recentia renum vlcera curationem aliquando recipiunt; inueterata verò nunquam, ideoque curatio maturanda.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Quę in reliquarum partium vlceribus dantur Indicationes, eę & hic inueniuntur. Et quidem tota curatio ad duo dirigenda, quorum primum & primo loco agendum eſt, ne vlcus ab affluentibus humoribus foueatur, vel augeatur, & detergatur reddatur. Deinde vt ipſum vlcus curetur.

Primum quod attinet, principio idonea victus ratione, de qua poſtea, cauendum, ne vitioſi humores in corpore generentur, qui ad renes affectos confluere, malumque augere poſſint.

Deinde ſi metus ſit, ne ob copiam ſanguinis aliquis ad renes confluxus fiat, & hinc inflammatio vlceri renum accedat, venę ſectio in brachio inſtituenda, & ſi omnino inflammatio accedat, curanda vt antea, *cap.* 8. dictum.

Humores acres temperantia. Tertiò ſi humores aliqui vitioſi cumulati ſint, mitigandi, temperandi & euacuandi. Temperantur humores acres vſu remediorum paratorum è violis, malua, nymphęa, ſeminibus quatuor frigidis maioribus, hordeo, ſemine papaueris, roſis, glycyrrhiza, paſſulis & ſimilibus. E quibus ſyrupi, conſeruę, aquę, decocta parari poſſunt.

Purgantia. Purgantia fortiora hic locum non habent, ſed lenientia ſolum, qualia ſunt ſyrupus roſarum & violarum ſolutiuus, caſſia cum puluere glycyrrhizę, electuarium lenitiuum, Diacatholicum. Imprimis verò vtilis eſt Terebinthina cum vitello oui in liquorem redacta, vel cum puluere glycyrrhizę in bolum formata; cùm non ſolum aluum laxet, ſed & vlcus renum abſtergat ac ſanet.

Vlcus detergentia. Vniuerſalibus premiſſis ad ipſam vlceris curationem accedendum, idque primò detergendum potu mulſę, decocto hordei, cicerum, capillorum veneris hyſſopi, agrimonię, glycyrrhizę, ptiſana cum melle, ſero lactis caprini, pręcipuè ſi cum eo emulſio è ſeminibus melonum facta ſit: lac aſininum & caprinum imprimis vtile

eſt, cùm parte ſeroſa abſtergat, caſeoſa congluti et, pingui dolorem leniat, bonumque ſanguinem, ſi rectè coquatur, prębeat.

Tandem vbi vlcus iam ſatis deterſum & mundatum fuerit, quod cognoſcitur, quia cùm vrina pus minore quantitate excernitur, idque album, conſiſtentia ęquale, non ſordidum, ea, quę exſiccant, adſtringunt, glutinant & conſolidant, exhibenda, qualia ſunt bolus Armenus, terra ſigillata, corallium, radices tormentillę, plantago, polygonium, equiſetum, conſolida, ſpodium, burſa paſtoris, trochiſci de alKeKengi, de ſpodio, de carabe, de terra ſigillata & ſimilia.

Imprimis vtilis eſt hic puluis.

℞. *Radic. tormentil.* ʒ.i.ß. *granor. alKeKengi,* ʒ.ii. *ſpodij,* ʒ i. *corallor. rubror. equiſeti, an.* ʒ.ii. *maſtich. ſang. Draconis, an.* ʒ.i.ß. *ſacch. roſati tabulati,* ℥.j ß. F. Puluis qui exhibeatur in aq. plantaginis, equiſeti & ſimilibus. Poteſt & cibis miſceri.

Vel: ℞. *Terra ſigillat. boli Armeni, rad. tormentilla an.* ʒ.i. *maſtiches, tragacant. ſpodij, an.* ʒ.i. *ſang. Dracon.* ʒ.ß. *ſacch. roſ. tabulat.* ℥.ß. F. Puluis. Doſis, ʒ.ij.

Vtilis eſt & ſpiritus terebinth.

Vel: ℞. *Rad. conſolida, tormentilla, an.* ℥ ß. *alchimilla equiſeti an.* M.ß. *flor. roſar. rubr.* p.i. Coq. in aq. pura. Colatura dulcoretur ſaccharo.

Vel: ℞. *Rad. China, ligni ſaſſafras, rad. tormentilla, an.* ℥.ß. *flor. roſar. rubr. malua arborea, an.* M.ß. *radicum althaa, glycyrrhiza, an.* ℥ ß. *granorum alKeKengi,* M ß. Coq. in decocto cicerum rubrorum. In decocto calido diſſolue conſ. roſar. Vnc.ij. Coletur.

Vtile eſt & decoctum ligni guaiaci, pręſertim ſi vlcus ex lue Venerea contractum ſit.

Vel: ℞. *Conſ. roſ. rubr.* ℥.iii. *veronica, tormentilla, an.* ℥.i. *ſem. portulaca, plantaginis, granor. myrti, boli Armeni, terra ſigillata, ſang. Draconis, an.* ʒ.i. *raſur. eboris trochiſc. alKeKengi, an.* ʒ.ß. Cum *ſyr. de roſis ſiccis.* F. Electuar.

Diata.

Diæta. Cibi ſint boni ſucci, facilis coctionis, & qui non facile corrumpuntur, ęgroque ſalſa, acria, acetoſa, amara, nimis dulcia, pinguia & omnia quę facile corrumpuntur, ſunt vitanda. Conueniunt propterea cremor ptiſanę, auenę, ſorbitiones ex hordeo, amylo. Vtilis eſt & oryza, carnes item gallinarum, auicularum montanarum, agninę, hędinę, amygdalę dulces, non rancidę, Commodus etiam eſt vſus lactis. Vinum ſit tenue, vel cereuiſia pura. Potus non ſit nimius. Omnis motus vehemens, pręſertim ſi qui dorſum concutit, vt equitatio, eſt vitandus. Venus etiam huic morbo inimica eſt.

CAPVT XII.

De Vreterum Morbis.

VReteres quoque ſuos morbos & ſymptomata patiuntur, nimirum exiccantur, contabeſcunt, morbos in numero & ſitu patiuntur, anguſtiores redduntur & obſtruūtur, vulnerantur & dolorē patiuntur. Vreterum morbi.

Cauſſa.

Cauſſę autem, à quibus iſti morbi & ſymptomata proficiſcuntur, ferè à renibus proueniunt, & ſi renes male afficiantur, ureteres in conſenſum trahunt. Etenim ſi renes exiccantur & contabeſcunt, ureteres ferè etiam in conſenſum trahuntur. Cauſſæ.

Putant nonnulli in febribus ardentibus ita eos exiccari poſſe, ut inde mictus impediatur. Verum mihi credibile non uidetur, in corpore uiuente tantam exiccationem fieri poſſe.

Nonnunquam alter deeſt, uel alter alieno loco inſeritur; id quod in Anatomicis ſępe deprehenditur. Contorquentur etiam nonnunquam ureteres.

Obſtructio Vreterum.

Vreterum obſtructio.

Frequentiſſimum verò malum eſt eorum anguſtia, quæ etiam ex contuſione vel incumbente tumore fieri poteſt, ſed ſæpiſſimè accidit ab obſtructione, quæ fit vel à calculo è renibus in eos delapſo, vel pituita craſſa & viſcida, vel grumo ſanguinis, vel pure.

Cognoſcitur autem hoc malum è ſignis renum male affectorum. Si enim materia, quæ renes antè afflixit & obſtruxit, è renibus in vreteres deſcendat, renes liberantur, & vreteres afficiuntur: Atque tum grauitas & dolor, qui in renibus percipiebatur, mitigatur, & contrà dolor in vreteribus augetur, & ſeſe verſus inguina extendit.

Curandi ratio eadem eſt, quæ renum obſtructorum. Medicamenta enim vbi renes penetrarunt, ad vreteres perueniunt, eoſque obſtructione liberant.

Poſſunt etiam externa medicamenta, quæ vias iſtas laxant, ſecundum vreterum ductum applicari, ac fomenta ex parietaria, malua, althææ, ſemine lini, oleo amygdal. dulcium, lilior. albor. vnguento Dialthææ, cum oleo ſcorpionum parari; balneum item aquæ dulcis è modo dictis plantis vſurpari.

Peculiare verò remedij genus eſt, quo ex vreteribus calculus verſus veſicam promoueri poteſt, nimirum cucurbitulæ ſiue ſcarificatione. Hæ enim paulò infra locum dolentem, vbi calculus hæret, applicantur, atque ſecundum ductum vreterum infra deſcendendo affiguntur. Ita enim calculus in veſicam deducitur. Non autem applicandæ ſunt cucurbitulæ, dum adhuc in renibus calculus hæret, ſed vbi iam vreterem ingreſſus eſt, ibique hærens dolorem parit.

Vulnera & Vlcera vreterum.

Vulnera & vlcera.

Vreteres non ſolum vt alia viſcera interna vulnerari poſſunt telis externis, ſed & à calculo tranſeunte. Imò etiam plane rumpi vreteres, non impoſſibile eſt. Licet enim obſeruatum, vt Fernel. *libr. 6. de part. morb. & sympt. cap.* 10. ſcribat, ijs, qui nephriticis doloribus ſunt aſſueti, vſque adeo dilatatum fuiſſe vreterem, vt in eum maior digiti pars immitti poſſet, & Euſtachius, *cap.* 55. *libelli de renibus*, teſtatur, vreterem ſtatim ab egreſſu de renibus latiorem redditum, inſtarque ventriculi ſeu peræ paſtoralis recuruatum magnam lapillorum copiam congregaſſe, quos poſtea natura cum vrinis expulerit; tamen impoſſibile non eſt, ſi calculus maior & aſperior è renibus in vreterem excidat, eum planè rumpi poſſe.

Exulcerantur tandem vreteres, niſi vulnera à lapide mox ſanentur, quod tamen etiam à pure & ſanie acriore fieri poteſt.

Signa ſunt eadem, quę renum vulneratorum & exulceratorum, niſi quod dolor ſecundum ductum vreterum verſus veſicam ſe extendat.

Curatio etiam eadem eſt.

Vreterum ſymptomata.

Vt verò ob renum morbos vrinæ excretio lęditur, & quædam ſymptomata circa eam excitantur; ita idem etiam vreteribus læſis fieri poteſt: Si enim vreteres obſtruuntur, vrina ſupprimitur, & præcipuè ſi vterque obſtruatur. Si vulnerentur, vrina per vulnus in cauitatem abdominis exſtillat; ſi exulcerentur, dolor in tranſitu vrinæ excitatur.

Verùm ſymptomatum horum ablatio pendet à morborum, quos modo propoſuimus, curatione, & ex ijs etiam, quæ ſupra *de ſymptomatibus renum* dicta ſunt, quid agendum ſit, patet.

LIBRI TERTII PART. SEPTIMÆ SECTIO SECVNDA.

De Symptomatibus Renum.

CAPVT I.

De Renum imbecillitate, & ſeri ſecretione læſa.

Renum imbecillitas & actio læſa.

SVnt & aliqua ſymptomata, quæ renibus accidunt, & quidem actiones læſas quod attinet, cum renum actio propria ſit, ſerum ex ſanguine attrahere, & hinc ad vreteres tranſmittere, ſi actio hæc lædatur, vrina nulla vel pauca redditur, & retenta ſæpe grauiſſimorum ſymptomatum, imò mortis cauſſa eſt, nullo tamen vitio in veſica exiſtente, ſed vaſorum emulgentium & renum attractrice læſa.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Habet autem actio hęc lęſa originem à vaſorum emulgentium & renum facultate vel lęſa, vel impedita. Facultas lęditur ob imbecillitatem vaſorum emulgentium vel renum, quę pendet ab intemperie, imprimis frigida. Impeditur facultas ab obſtructione, quę imprimis fit à calculo, nonnunquam & à pituita craſſiore, aut pure craſſiore, aut ſanguinis grumo.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Ipſa autem cauſſa mali ſemper non facilè agnoſcitur. Ideoque diligenter conſiderandum & inquirendum, an in vreteribus vel veſica aliquod vitium ſit. Quod ſi nullum deprehendatur, argumento eſt, in renibus hęrere. Quod confirmatur, ſi grauitas aliqua, vel dolor in lumbis deprehenditur, & vrina in venis relicta & ad ſuperiora regurgitans variorum ſymptomatum cauſſa eſt, de quibus mox in Prognoſticis dicetur.

Si ab intemperie renum frigida ſit imbecillitas eorum apparebunt ſigna intemperiei renum ſupra, *cap.* 2. propoſita; & ab hac cauſſa non ſubitò ſupprimitur vrina; cum intemperies ſubitò induci non poſſit, ſed paulatim vrina ſupprimitur.

Si ab obſtructione fiat, ſigna ſupra propoſita de obſtructione renum, perpendenda, & à quibus cauſſis ea proueniat, inquirendum, de quo ſupra, *cap.* 4. dictum.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Malum hoc omnino periculoſum eſt, & ſępe lethale. Si enim diutius ſeroſus humor intra venas retineatur, & ſanguini communicatur, humores corrumpuntur, & putreſcunt, ac prauę febres accenduntur.

2. Et quidem ſi ęger ante ſeptimum iterum meiere inci-

incipiat, ſeruari poteſt. Quod ſi vltra hoc ſpatium retineatur, etſi vrina reddatur, plerumque tamen æger moritur.

3. Retentum in venis ſerum ſæpe per totum corpus diſtribuitur, & prout in hanc vel illam partem ruit, varia ſymptomata excitat. Iacobus Carpus, in *Iſagoge Anatomica*, quendam ab vrina hoc modo retenta ſuffocatum eſſe teſtatur, cui cùm cucurbitulas ſine ſcarificatione diuertendi cauſſa appoſuiſſet, eas per poros cutis aquoſo humore repletas fuiſſe, ſcribit. Et Iacotius, *comm. 1. ad lib. 7. ſect. 2. aph. 16. Coacar. Hippocr.* refert, ſenem quendam ex humore illo cerebrum in conſortium trahente in ſomnum & torporem lethalem incidiſſe. Extat etiam *in obſeruationibus Schenckij, lib. 3. de Renibus*. Epiſtola Georgij Tanitetteri Medici Regij, qui refert, Illuſtriſſimi Saxoniæ Ducis Henrici Filium Seuerinum, annos 12. agentem, poſt balneum vomitu correptum fuiſſe, cum dolore vreteris ſiniſtri hypochondrij, vrinas verò ſubinde pauciores reddidiſſe. Poſtea ſubtus vmbilicum ad dextram verſum pectinem dolere cœpiſſe, vomitionibus crebris accedentibus, detento lotio, cuius vix vltra ſex octoue guttulas reddebat. Hinc doloribus nihil remittentibus, de præcordiorum quoque dolore conqueſtum fuiſſe, & lumbricum trium palmorum longitudine vomitu reiecisse. Tandem & cibos ſumptos euomuiſſe, vrina ſurſum regurgitante, & ſex octoue horis, ante mortem vrinam meram colore & odore cuiuis aditanti agnitam euomuiſſe & poſtea exſpiraſſe. Corpore aperto meatus vrinarij fuerunt ſalui, nihilque quod eos obſtrueret, compertum; veſica fuit vacua & corrugata, omniſque humoris expers; corporis verò cutis quaqua verſum diſſecta è veſtigio aqueum humorem odore & colore exactiſſimè vrinam referentem, veluti in hydropicis, ex ſe mittebat. E quibus omnibus rectè concluſum fuit, omnium horum ſymptomatum, & tandem mortis etiam Illuſtriſſimi Principis cauſſam fuiſſe imbecillitatem & intemperiem vaſorum emulgentium, & renum, quorum attractrix labefactata ſeroſum humorem ex reliquo ſanguine attrahere non potuit. Vnde factum, vt nihil aquei humoris ad veſicam tranſmitteretur, eiuſdemq; pars ad ventriculum tranſmiſſa vomitiones excitaret, pars in habitum corporis diſpergeretur. Marcellus Donatus etiam, *lib. 4. hiſtor. med. mirab. cap. 38.* refert. Priorem quendam Mantuæ vrinæ ſuppreſſione laboraſſe, eadem proculdubio de cauſſa cùm nihil mali in renum, vreterum, vel veſicæ regione perciperetur, tandemque corpus vniuerſum intumeſcere cœpiſſe, cute pellucida apparente mollique, ita vt vrinam ſub ea contineri facile videri poſſet, qui tandem leui continuaque febricula accedente, mortuus eſt.

Curatio.

Curatio. Curatio cauſſæ ablatione perficitur. Ideoque quænam ea ſit, diligenter inueſtigandum. Si ſuppreſſio vrinæ ſit ab inflammatione, qua ratione ea curanda ſit, iam antea dictum, ſi à calculo, vel craſſa pituita, vel grumo ſanguinis, vel pure, itidem qua ratione hæc obſtructio tollenda ſit, antea monſtratum. Si ex imbecillitate renum à frigida intemperie contracta, curatio inſtituẽda, vt ſupra, *cap. 2.* dictum. Iniiciendi nimirum clyſteres calefacientes, exhibendæ confectiones aromaticæ: Extra quoque olea, vnguenta & emplaſtra calefacientia adhibenda.

Vbi tamen ſerum ob renum imbecillitatem non ſecernitur, naturæ ſuccurrendum, & medicamentorum ope id a craſſioribus ſuccis ſeparandum, vt tenuius factum & aliquo modo erga renes concitatum facilius à renibus, etiam imbecillibus, attrahi poſſit. Faciunt huc medicamenta diuretica in Inſtitut. *libr. 5 part. 1. ſect. 1. cap. 13.* propoſita, è quibus poſtea varia alia medicamenta parantur. Vtile eſt & vinum, in quo radices raphani ruſticani vel ononidis, vel amygdalæ amaræ contuſæ, aut nuclei Perſicorum contuſi macerati fuerint. Vtiles etiam ſunt emulſiones ſeminum quatuor frigidorum maiorum cum nucleis Perſicorum, malorum Armeniacorum, ceraſorum & amygdalar. amarar. Vtiles quoque ſunt aquæ diureticæ, quæ paſſim extant, vt & acidulæ.

De diureticis tamen hoc ſemel monuiſſe ſufficiat, ea non cum cibo, ſed hora vna atque altera ante cibum exhibenda eſſe, cùm, ſi cibis miſceantur, chylum crudum è ventriculo ad vias vrinæ ſecum rapiant, vnde nec ipſum vinum, quod cum cibo bibitur, acidulis diluendum, narratque Guilhelmus Fabricius, *cent. 3. obſ. 72.* hiſtoriam cuiuſdam, qui cùm acidulas biberet, & confectione ſeminis aniſi, vt vocant, ſimul ad flatus diſcutiendos vteretur, ipſum ſemen aniſi cum vrina excreuit; & alterius cuiuſdam, qui cùm in vrinæ retentione gammaros contuſos & grana alkekengi contuſa ex vino albo ſumpſiſſet, vrina ita commota fuit, vt acini granorum alkekengi cum vrina excernerentur. Etſi verò diuretica medicamenta non tantam vim, vt acidulæ, habent, ſimile tamen quid præſtare poſſunt. Diuretica quando exhibenda?

Vbi verò facultas impeditur in excernenda vrina ob vaſorum anguſtiam, curatio inſtituenda, vt ſupra, *ſect. 1. c. 4. de vaſorum in renibus anguſtia* diximus.

CAPVT II.

De Diabete.

ETſi Diabetes commodè etiam inter ſymptomata, quæ in mictione accidunt, referri poſſit: tamen quia ab Autoribus pleriſque inter renum affectus explicari ſolet, eum etiam hoc loco proponere libet, imprimis cùm hic nullum in veſica ſit vitium, ſed ſymptoma hoc vel à renibus, vel alij partibus ſuperioribus, per quas ſerum tranſit, proficiſcatur. Diabetes.

Διαβήτης à *διαβαίνω*, id eſt, tranſeo, quod ſcilicet vrina cito tranſeat, nomen habet. Alij *ὕδρωπα εἰς ἀμίδα*, hydropem ad matulam, alij vrinæ profluuium, alij *διάῤῥοιαν εἰς οὖρα*, alij *διψακὸν ἀπὸ τῆς δίψους*, à ſiti vehementi, quam patiuntur ægri, nominant. Vnde dicatur.

Affectus ſane rarus eſt, quem Galenus bis tantùm vidit, vt *6. de loc. affect. cap. 3.* refert, ſcribit etiam Rabbi Moſes *part. 8. aphoriſ.* quod non viderit diabeten in occidente, neque audiuerit a ſuis Doctoribus, quod eam viderint. Plurimi etiam alij Medici eam non viderunt. Solet autem vrina in hoc affectu copioſiſſimè profluere, viditque Scholiographus Hollerij quendam quotidie ſex pintas Lutetianas eminxiſſe. Dodonæus, vt *cap. 42. obſeru. medicinal* refert; quendam vidit, qui vno die amplius, quàm quadraginta libras vrinæ reddebat.

Notabilis etiam eſt hiſtoria, quam Marcus Gattinaria, *in 9. Rhaſ. cap. de cura inuoluntarij exitus vrinæ* & Cardanus, *lib. 8. cap. 44. de rerum varietate* referunt, de quadam puella annorum 18. quæ anno Chriſti 1481. paſſa eſt ſuperfluum vrinæ profluuium adeò vt ſingulis diebus vrinæ libras circiter 36. emingeret, cum ex potu & cibo non plus ſeptem libris aſſumeret. Cumq; hoc 60. diebus perſeueraret, emiſit vltra cibi & potus quantitatem libras 1740. quod pondus longè excedebat pondus puellæ, etſi tota in vrinam fuiſſet reſoluta; cum puella non potuerit excedere pondus 255. librarum, imo nec 150. attingerat. Sanata autem eſt poſt duos illos menſes à Medico Franciſco Buſto. Cauſſam huius ſymptomatis ſtatuerunt Medici fuiſſe aerem, qui in arterijs vbique continebatur, qui in aquam conuerſus fuerit, cui alius aer ſucceſſerit. Cardanus addit frigidam & humidam aeris intemperiem. Admirandum vrinæ pondus excretum.

Potus etiam parum vel nihil mutatus redditur. Vnde cùm lienteria, quæ magnam appetentiam coniunctam habet, diabeten comparant, vt ſicut in lienteria illa cibi auidè experuntur, ſtatimque per aluum deijciuntur: ita renes trahant ab epate potulenta, & iterum ad veſicam demittant. Verum cùm de hoc aliquid dubij occurrat, dicetur de eò infrà, *quæſt.* 1.

Cauſſæ.

Cauſſæ, Cauſſam verò huius affectionis reddere difficillimum, & pauci Autores inueniuntur, qui in ea reddenda inter ſe conueniunt. Nos in re obſcura, ſaluo cuiuſque iudicio, ſtatuimus, proximam huius mali cauſſam eſſe facultatem renum retentricem læſam, & quidem ab vrinæ vel copia, vel qualitate. Vrinæ v. copiæ cauſſam eſſe calorem viſcerum, præcipuè epatis & lienis, quæ cùm potum copioſius attrahunt, tùm humores in venis colliquant. Quanquam verò interdum etiam in hydropicis vel in febribus humor ſeroſus copioſius per vrinam euacuatur; tamen diabetes mictio illa copioſa non eſt, ſed critica potius humoris ſeroſi expulſio, quæ poſtea ſponte ceſſat. Verum de hac controuerſia poſtea prolixius, *q.* 2. dicemus.

Signa Diagnoſtica.

Signa, Affectus hic primò paulatim & inſenſibiliter creſcit, neque æger multum curat, etſi plus mingat, quàm conſueuit, & ad potum vel aliam cauſſam externam id refert. Sæpe etiam accidit, vt copioſior vrinæ excretio naturæ opus ſit, quę abundantes humores per vrinam expellit. Vt ergo diabeten incipientem ab hiſce vrinæ profluuijs diſcernamus, videndum primò, an cauſſa aliqua externa, vt potius vel ſimilis præceſſerit, quæ vrinam copioſam præbere poterat. Si verò naturæ opus ſit copioſa mictio, paulò poſt illa mictio ceſſat, ægerque inde magnam vtilitatem percipit, morbuſque, quo ęger laborabat, ſoluitur, vel imminuitur. Si vero tale nil adſit, profluuium vrinæ id ſymptomaticum eſſe, indicio eſt, ægerque tum ſenſim ac paulatim ſemper maiorem vrinæ copiam incipit reddere, ita vt tandem longè potus quantitatem vrinæ quantitas ſuperet. Vrina eſt tenuis, aquoſa, cruda, ſine ſedimento, in qua progreſſu temporis tenuia quædam ſupernatant; adeſt aſſidua oris ſiccitas & ſitis, quæ tum à calore præternaturali, tum ab humiditatis nimia euacuatione ortum habent; corpus tandem extenuatur & contabeſcit: in viſceribus æſtus & ardor percipitur, & ſi vrinam aliquandiu contineant ægri, lumbi, coxæ, teſtes, cum grauitate intumeſcunt.

Prognoſtica.

1. Malum hoc plerumque lethale eſt, imprimis ſi non
Prognoſtica. mox in principio cognoſcatur, eique idoneis remedijs occurratur, hominemque ad tabem & mortem tandem deducit.

2. Et præcipuè in ſenibus vix vnquam curatur.

3. Diabetes etiam poſt immodicum laborem, poſt nimium Veneris vſum, poſt febres chronicas plerumque incurabilis eſt.

Curatio.

Vt verò in cauſſis explicandis magna occurrit apud
Curatio. Autores diſſenſio; ita in curatione inſtituenda magna occurrit varietas & difficultas. Eo tamen res redit, vt ille caloris exceſſus, qui humores liquat, viſcerumque intemperies, quæ facit, vt ſerum auidius attrahatur, corrigatur, & retentricis robur tam in viſceribus, quam in renibus, tum in toto venoſo genere confirmetur & augeatur.

Itaque etſi nonnulli hic venæ ſectionem ſuadent, tamen quia vires iam ante deiectæ ſunt, & plerumque alius morbus præceſſit, huic remedio vix locus eſt. Eadem ratio eſt purgantium, & vomitus, quos morbus coniunctus & vires deiectæ vix admittunt. Multo minus ſudorifera, quæ nonnulli, vt humores à centro ad ambitum corporis auertantur, adhibenda cenſent, tuta ſunt, cum ſudorifera cum medicamentis diureticis cognationem habeant, viſcerumque calorem & acrimoniam augeant. Tutius ergo, his omiſſis, ea ſaltem, quæ indicationes poſtulant, adhibere, quæ etiam ſaltem proponemus, cum illa generalia, ſi ijs opus ſit, aliunde nota ſint. Parantur autem illa ex adſtringentibus & roborantibus, vt roſis rubris, plantagine, burſa paſtoris, conſolida, portulaca, corallijs, ſpodio & ſimilibus.

Vt: ℞. *Rad. conſolid. maior. plantag. an.* ℥. j. *fol. plantag.* M. j. *flor. roſ. rub.* M. ß. *balauſt.* ʒ. ij. *myrob. citrin.* ʒ. iij. *ſem. plantag. acetoſ. portulac. an.* ʒ. j. *Coqu. in vini rubr.* ℔ iv. vaſe clauſo. Colaturæ adde *mina Cydon.* ℥. iij.

Vel: ℞. *Sem. coriandr. plantag portulac. flor. roſ. rubr. an.* ℥. j. *corall. rubr. boli Armeni, marg. prap. radic. tormentill. an.* ʒ. j. *nuc. moſch.* ℈. j. Fiat puluis.

Vel: ℞. *Conſ. roſ. rubr.* ℥. ij. *C. C. vſti prap. boli Armeni, corall. rubr. prap. an.* ʒ. j. Cum *mina Cydonior.* Fiat Electuarium.

Vel: ℞. *Conſ. roſ. rubr. antiq.* ℥. iii. *ſpodij, corall. rubr. C. C. vſti, an* ʒ. i. *ſem. plantag. portulaca, an.* ʒ. ß. *mucilag. ſem. cydonior.* ℥ ß. *ſyr. cydonior. q. ſ.* Fiat Electuar. Poſſunt etiam exhiberi opiata, vt theriaca recens, Philonium Perſicum, requies Nicolai, laudanum opiatum.

Extra hypochondrijs, renibus, epati, lieni, lumbis adhibeantur epithemata, linimenta, vnguenta, cataplaſmata refrigerantia & adſtringentia ex ſucco vel aqua plantaginis, portulacæ, lactucæ, ſemperuiui, vmbilici veneris, ceratum ſantalinum, vnguentum refrigerans Galeni, Comitiſſæ.

Vel: ℞. *Ol, roſ. myrtini, an.* ℥. i. *ſantali albi, rubri, flor. roſ. rubr. corall. an.* ʒ. i. *ſucci plantag.* ℥. i. *cera, qu. ſ.* F. Vnguentum.

Vel; ℞. *Aqu. vel ſucci plantag. acetoſa, roſar. nymphaa. an.* ℥. iii *aceti roſ.* ℥. i. *ſpec. ceroti ſantal.* ʒ. ii. *ſpodij, corall. rubr. an* ʒ. i. *ſem. roſ. rubr. acetoſ. plantag. an.* ʒ. ß. Miſce, Fiat Epithema.

QVAESTIO I.

An potus immutatus planè per vrinam in diabete reddatur.

Galenus, 6. *de loc. aff. cap* 3. *& de criſib. capit.* 12. in An potus planè immutatus in diabete reddatur?
diabete celeriter id, quod bibitur, per vrinam reddi, & quidem tale, quale bibitur reddi, docet. Idem tradit Alexan. Trallianus, *lib.* 9. *cap.* 8. Aetius, *tetrab.* 3. *ſerm.* 3. *cap.* 2. Alijque Medici plures, ſicut in lienteria cibus immutatus ſtatim deijcitur; ita in diabete potum immutatum mox excerni tradunt. Amatus Luſitanus etiam, *centur.* 2. *curat.* 94. refert, Romanum quendam, qui vini meracioris potui indulgebat, & fœniculi marini dicti, ſeu Cretami muria conditi largiore victu vſus erat, in diabetem lapſum eſſe, & quicquid bibebat, ſtatim & quale ſumebat, per vrinam reddidiſſe. Trincauellius etiam, *lib.* 10. *cap.* 11. *de rat. cur. part. hum. corp. affect.* ſcribit, quendam, febre maligna laborantem, cum nil biberet, niſi aquam gelidam, in diabetem incidiſſe, vt potus omnino immutatus redderetur, ſeruans eundem colorem, conſiſtentiam, ſaporem, atque odorem.

Alij tamen etiam potum mutari ſcribunt. Ita Dodonæus, *obſeru. cap.* 42. *in Schol.* ſcribit, potum, qui aſſumitur, non omnino talem reddi, qualis aſſumitur, ſed in epate mutationem nonnullam accipere. Iohannes Baptiſta Syluaticus, *contro.* 29. in diabete potum non ſemper ſtatim, ſępe etiam mutatum, perpetuo tamen auctum, & in maiore quantitate, reddi docet, ſcribitque interdum potus quantitatem eſſe vncias 25. vrinam autem emitti ad vncias centum.

Cùm ergo alij viderent pro vtraque ſententia experientiam pugnare, diſtinxerunt inter diabeten & vrinę

pro-

profluuium: ſed ſine ratione & exemplo, cùm alij Medici ſine diſcrimine hæc vocabula vſurpent. Ideoque in diabete non ſolum ad potum, ſed etiam alia reſpiciendum. Sunt enim primò diabetæ quidam gradus. In principio enim, cùm vires nondum deiectæ ſunt, & vis alteratrix nondum extremè laborat, non mirum eſt, ſi potus aliquo modo mutetur: temporis vero progreſſu, vbi vis alteratrix magis labefactatur, potus planè immutatus excernitur. Deinde potus etiam alius mutatur facilius, alius difficilius. Aquam, cum parum mutari poſſit, non mirum eſt, eodem colore & reliquis accidentibus non mutatis, excerni. alij verò potus, qui magis compoſiti ſunt, non ita facilè transeunt, quin aliquam mutationem accipiant. Præterea id, quod in diabete excernitur, non ſaltem potus eſt, ſed ſæpe etiam accedit corporis colliquatio, vnde plus vrinæ emittitur, quàm potus aſſumptum eſt.

QVAESTIO II.

Quænam Diabetæ cauſſa ſit.

Quænam diabetæ cauſſa ſit.

Cauſſam Diabetæ reddere omnino difficile eſt, ob affectus raritatem, & Medicorum de eius cauſſa diſſenſum. Vulgata quidem, & quam plerique ſequuntur, ſententia eſt, proximam huius mali cauſſam eſſe renum intemperiem calidam, ob quam illi ſerum copioſius è venis attrahant, quod cum ob imbecillitatem & copiam retinere non poſſint, venas rurſum à iecore, hoc ex inteſtinis & ventriculo trahere, vnde orificium ventriculi vellicetur, ac ſitis excitetur, qui aſſumptus mox à venis & renibus attrahatur, atque iterum ad veſicam mittatur.

Verum rectè ſcribit hic Fernelius, *de part. morb. & ſympt. lib. 6. cap.* 13. vix aliquem deprehenſum eſſe, qui copioſæ huius mictionis non aliam intus cauſſam haberet. Etenim calida intemperie multi laborant, neque tamen diabetem patiuntur. Neque præterea credibile videtur, renum attractricem facultatem tantam eſſe poſſe, vt ea etiam ad ventriculum vſque ſeſe extendat, atque inde crudum potum attrahat. Trincauellius, *de rat. curand. part. hum. corp. affect. lib.* 10 *cap.* 11. in renum imbecillitatem a frigore contractam cauſſam reijcit, probatque id exemplo Nobiliſſimi cuiuſdam Viri, qui cum febre maligna laboraret, atque ſitis eſſet impatiens, aquamque gelidam & in puteo refrigeratam biberet, renes tantam imbecillitatem ex refrigeratione contraxerint, vt potum omnino immutatum redderent. Verum ſi tale vitium in renibus fuit, quam ob cauſſam tam ſubitò ad renes potus peruenit? Si enim ij refrigerati atque imbecilles redditi fuerunt, attrahere præter modum non potuerunt.

Plateri ſententia.

Hæc omnia cum alij Medici docti animaduerterent, & in ſolis renibus cauſſam huius mali inuenire non poſſent, alias cauſſas, ſed diuerſi diuerſas aſſignarunt. Felix Platerus ſtatuit diabetæ cauſſam eſſe ſeroſi humoris aut cauſſæ morbi cum ſero ſubitam & profuſam quaſi euacuationem, vt vniuerſum quaſi ſerum è corpore effluat, atque verum diabetem, in quo ſubita corporis colliquatio cum calore & ſiti intolerabili excitata, febri ardenti atque colliquatiuæ accidere, & proinde vt febris hæc rara eſt, ita rarum & periculoſum ſymptoma ipſi copulatum eſſe exiſtimat. Si quis tamen etiam citra febrem diabetem fieri ſtatuere velit, ob copiam potus in venis meſaraicis diu retenti & coaceruati, poſteaque vi naturæ ſubitò ad renes propulſi potius, quàm attracti, & id admittit. Euſtach. Rhudius, *lib. 2. practic. cap.* 39. præter renum calidiorem intemperiem ſe experientiam edoctum aliam cauſſam inueniſſe ſcribit, nimirum iecoris caliditatem atque ventriculi retentionem læſam, atque in teſtimonium affert exemplum cuiuſdam, in quo quæ mingebantur, non ſolum odore & conſiſtentia aſſumptæ potioni ſimilia erant, verum etiam feces alui multo vino, quod copioſiſſimè ingurgitauerat, perfuſæ erant, cumque non admodum emaciatum fuiſſe, & auxilijs refrigerantibus potiſſimùm & corroborantibus non multò poſt tempore à Diabete fuiſſe vindicatum.

Iohan. Baptiſta Syluaticus, *controuer.* 31. nonnum quid, quod à nemine in hunc vſque diem animaduerſum ſit, ſe allaturum promittit: poſtea tamen ipſe Galenum, *6. de loc. affect. capit.* 1.3. *de cauſſ. ſympt. capit.* 2. Aretæum, *libr. 2. de cauſſ. diuturn. affect. capit.* 2. Actuarium, *libr.* 1. *meth. cap.* 11. idem docuiſſe refert. Statuit verò inſignem calidam intemperiem in epate & toto venoſo genere ſuccenſam ſanguinem fundere, eiuſque portionem aliquam in ſerum mutare. Serum autem hoc ab eximia renum caliditate ſeparari à ſanguine & attrahi, quam deinde multitudinem cum illi ferre non poſſint, ad veſicam quod ruat, impetuosè permittere, quæ pariter cum tantam ſeri multitudinem ferre non poſſit, ad eam expellendam inſurgere.

Atque his Autoribus poſterioribus aſſentimur in eo, quod non tàm in renibus, quàm alijs partibus cauſſa diabetes quærenda ſit. Sit enim, de quo tamen, vt ex ſuperioribus paret, non immerito dubitatur, quod renes fortiter attrahant: tamen niſi ſerum adſit, id attrahere non poſſunt, & renum fortis attractio ſeri ſeu vrinæ copiam iam præſupponit. Sicut enim, etſi a veſica vrina proximè profluit; cauſa tamen in veſica non reſidet, ac niſi vrina copioſa à renibus ad veſicam mitteretur, copioſa emingi non poſset: ita etſi à renibus tranſmittatur vrina, tamen cur copioſa ſit, cauſa non tàm in renibus, quàm in alijs partibus quærenda videtur.

Cauſa autem huius ſymptomatis, ſi in in re obſcura aliquid decernendum eſt, vt Galenus, 3. *de cauſſ. ſympt. cap.* 2. Platerus, Iohan. Baptiſta Syluaticus dicunt, *ἀνας οιχείωσις*, reſolutio & colliquatio quędam eſt, quę in venis fit, in toto corpore, ab inſigni epatis & venoſi generis caliditate orta. Vnde Rabbi Moſes, *part.* 8. *aphoriſm.* in Ægypto tales ægros intra decem annos, plus quàm viginti ſe vidiſse ſcribit, in Occidente verò nullos. Et plerumque febribus ardentibus & malignis malum hoc accidit, atque ea de cauſa etiam plerique in diabete refrigerationem & humectationem corporis commendarunt. Quia tamen ipſe potus ſtatim, & immutatus plerumque per veſicam in diabete redditur, ſecundum non abſurdè coniungi poſse puto imbecillitatem & laxitatem, non quidem ventriculi ſolum, vt ſtatuit Rhudius, ſed partium illarum, quæ aquoſum humorem è ventriculo & inteſtinis ad epar & lienem ferunt. Hæ enim debito tempore cum cibo, vt eius ſit ὄχημα & vehiculum, ſerum continere debent; quod ſi non faciant, ſubito ad renes ruit; atque imbecillitatem hanc à nimio aquę frigidæ potu partes illæ contrahere poſsunt, ſicut & illi nobili viro, cuius mentionem facit Trincauellius, accidit. Poteſt tamen etiam epatis & lienis calor ad ſubitam iſtam ſeri attractionem aliquid facere. Adeſse 2. talem laxitatem in meatibus, per quos ſerum è corpore elabitur, vel illud reſtatur, quod Iulius Alexandrinus, *in annotat. ad cap.* 14. *libell. de ſubſtantia facultatum naturali*, ſcribit, ſe, duoſque alios Medicos in nobiliſſimi cuiuſdam viri Curatione, affectu Diabetæ ſimilimo laborantis, vidiſse reiecta cum vrina apij radicum fruſtula, quadrantis magnitudine nonnulla, quas ille radices Medicis inſcius iuſculis incoquendas curauerat. Semen etiam Aniſi ac grana alkekengi cum vrina excreta fuiſse, *præcedenti capite* dictum, *& infra, capit. nono* dicetur.

CAPVT III.

De

Dolore Nephritico.

Dolor nephriticus.

DOlor tandem quandoque renes vehementiſſimè affligit, & acerbus ac dilacerans quaſi in lumbis è regione renis alterutrius, rarò vtriuſque percipitur.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Plerique ſtatuunt dolorem hunc tantum ortum habere vel ab arena & ſabulo in renibus collecto, vel à calculo renum ſubſtantiam atterente, vel, abſumpta ſubſtantia Renis, quod interdum accidit, membranam renes ambientem vellicante. Et quidem verum eſt, à grumo ſanguinis, vel pituita craſſiore dolorem potius grauantem, quàm vehementem, qui nephriticus appellari ſolet, excitari; obſeruatum tamen etiam eſt ab acri ſania, vel ſero, & omnino humorum acrium confluxu vehementiſſimos in renibus dolores excitatos fuiſſe. Ita ſcribit Deſiderius Iacotius, *ad aphor.47. libr.6. ſect. 2. Coacar. Hippocratis*, in multis poſt mortem diſſectis Renes integros inuentos fuiſſe, qui tamen, dum in viuis eſſent, de renum dolore pertinaci conquerebantur: vel ex venis aut pulmonibus eò confluente acri ſanie, vel ſero renum vaſa diſtendente; & Hollerius, *comm. ad aphor. 11. libr. 6.* refert, ſe vidiſſe quendam, qui intolerabili renum cruciatu affligebatur, qui nec phlebotomia, nec purgatione, nec alijs remedijs mitigari potuit, niſi hæmorrhoidibus apertis, Simul enim, atque per eas aperta eſt via, dolor quieuit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur hic dolor è ſitu & loco. Etſi enim dolor colicus cum nephritico magnam habeat cognationem; tamen renum dolor fixus eſt, vno loco è regione renis, & ſi extendatur, ſecundum vreteris ductum verſus veſicam & inguina extenditur: dolor vero colicus verſus ventrem vagatur. Vomitus etiam plerumque moleſtus eſt, quo omnia, quæ in ventriculo continentur, & tandem etiam bilis, reijcitur, ob membranarum quæ haſce partes coniungunt, communionem. Reſpiratio eſt parua & cita. Vrina in principio cum difficultate aliqua redditur, & eſt aquea & cruda; Hinc fit turbida, & aliquando etiam cruenta. Arenulæ interdum in vrina apparent, nunc flauæ nunc rubræ. Decubitus in partem affectam dolorem minuit, in contrariam exaſperat.

Prognoſticon.

Prognoſtica.

Vt omnes dolores: ita & hi vires deijciunt. Quid autem de curatione ſperandum ſit, ex ijs, quæ ſupra de calculo Renum, eorumque exulceratione dicta ſunt, patet.

Curatio.

In curatione ad duo reſpiciendum, ad cauſſam ipſam doloris, & ad dolorem. Qua ratione calculus, qui plerumque doloris nephritici cauſſa eſt, tolli poſſit, ſuprà, *capit.6.* dictum. Hoc tamen etiam obſeruandum, ſi dolor ſit vehementiſſimus, & corpus plethoricum, ac metuendum ſit, ne ex ſanguinis ad renes affluxu renum inflammatio excitetur, venam in cubito aperiendam eſſe. Curatio.

Si à ſanie vel ſero aut alio humore acri dolor excitetur, is temperandus. In quem vſum commodè exhibetur emulſio ſeminum quatuor frigidorum maiorum cum aqua hordei, fragorum, maluæ, decocto glycyrrhizæ & ſimilibus.

Ad dolorem leniendum anodyna & quæ vias laxant, vt calculus loco ſuo moueatur, & in veſicam deſcendat, vnde omnis dolor ſubito ceſſat, vſurpanda. Clyſteres emollientes hic vtiliſſimi ſunt, qui dolorem mitigant, vias laxant, ſimulque flatus, qui inteſtina diſtendendo, reneſque ac vreteres comprimendo, dolorem augere ſolent, tollunt.

Vt: ℞. *Rad. althææ*, ℥.i. *parietar. violar. althææ, brancæ vrſinæ, an.* M.j. *flor. chamæmel. ſummit. anethi, an.* p.ij. *ſem. lini, fænugr. an.* ℥.ß. *caricas, num.*v. Coqu. *in aq. vel lacte.*

Colatur. ℞. ℥.x. *caſſiæ extractæ*, ℥.j. *olei amygd. dulc. lilior. albor. an.* ℥.j.ß. *vitellos oui, num.* ij. F. Clyſter.

Propinetur etiam decoctum radicum althææ, glycyrrhizæ, maluæ, parietariæ, & paſſularum: item emulſio quatuor ſeminum frigidior. maior. & papaueris.

Extra applicentur fotus ex decocto radic. althææ, lilior. alborum, maluæ, parietariæ, brancæ vrſinæ, floribus chamæmeli, meliloti, ſemine lini, fænugræci; linimenta ex oleo dulci, amygdalar. dulcium, lilior. alborum, vnguento althææ, pinguedine gallinæ, anſeris, anatis.

Si iſta non ſatisfaciant, vtiliſſimum eſt aquæ dulcis balneum, ex herbis modò enumeratis paratum; idque, ſi opus, aliquoties repetatur.

Cum vero dolor ſtatim tollatur, ſi calculus in veſicam deſcendat, ad id promouendum cucurbitulæ ſecundum vreterum ductum applicatæ faciunt, de quo ſupra *cap.6.* dictum & *ſeq.* dicetur.

Reliqua, quæ hac de re dici poſſunt, ſupra *cap.6. de calculo Renum* videantur.

Sunt præterea alia ſymptomata, quæ à Renibus originem habent, vt vrinæ cruentæ, purulentæ. Verum quia eadem in mictione, quæ veſicæ propria eſt, animaduertantur, poſtea *de affectibus veſicæ* de iiſdem agemus.

LIBRI TERTII
PARS VIII.
De Veſicæ præter naturam affectibus.
PROOEMIVM.

SErosus humor equidem, poſtquam à ſanguine in renibus ſeparatus eſt, vſum amplius nullum habet, ſed è corpore, vt inutilis, excernendus eſt. Si tamen id continuò fieret, vt in ijs, qui vrinæ incontinentia laborant, magna cum moleſtia & incommodo id coniunctum foret. Quapropter rerum Creator ſapientiſſimus receptaculum condidit, in quo vrina colligatur, vt collecta poſtea ſimul excernatur; quod veſica vrinaria dicitur. Quæ, vt plurimum caperet, & rotunda eſt, & eam ſubſtantiam habet, vt extendi & contrahi poſſit; & ne vrina continuò efflueret, orificio eius muſculum addidit Sphincterem, quo contracto vrina pro noſtro arbitrio retinetur, laxato per meatum vrinarium effluit, ſicut iſta ab Anatomicis pluribus deſcribuntur. Et cum partes omnes benè ſe habent, & ſecundum naturam conſtitutæ ſunt, etiam vrinæ excretio rectè fit, ſi verò quid mutatur, ea læditur.

Poſtquam ergò de Renum & vreterum præter naturam affectionibus diximus, proximum iam eſt, vt de Veſicæ præter naturam affectionibus dicamus. Agendum ergò erit hac in parte huius libri de Veſicæ intemperie, numero mutato, calculo, vermibus, & alijs rebus præter naturam in ea repertis, diſtentione, inflammatione, ſitu mutato, vulneribus, ſcabie, & vlceribus, morbis meatus vrinarij: Symptomatibus item, quæ veſicæ & in vrinæ excretione accidunt: puta de dolore veſicæ, eiuſque ſtupore & reſolutione, de vrinæ ſuppreſſione, & imminuta excretione, ſtranguria, vrinæ ardore, mictione inuoluntaria, & vrinæ incontinentia, de vrinæ colore mutato, & rebus alienis cum vrina excretis, ac vrina per aliena loca excretione.

SECTIO I.

De Veſicæ Morbis.

CAPVT I.

De Intemperie & anguſtia Veſicæ & numero mutato.

Intemperies veſicæ.

ET primò morbos intemperiei quod attinet, vt aliæ corporis partes omnes eos, quos continent, humores, atque adeo ipſa excrementa, alterandi vim habent: ita etiam procul dubio veſica quem à renibus accipit humorem ſeroſum non ſolùm aliquandiu continet, ſed & alterat: idque innata ſua temperie perficit. Mutatur verò ea interdum præter naturam, & plerumque intemperies hæc eſt frigida, (Calida enim ſine humorum affluxu, qui fit in inflammatione, vix datur.) Excitant autem eam cauſſæ vim refrigerandi habentes, cum internæ tum externæ.

Intemperies frigida cognoſcitur ex vrina alba, viſcoſa, furfuracea, quæ guttatim ſtillat; atque ex cauſſis, quæ veſicam refrigerandi vim habent, ſi præceſſerint.

Curatur autem medicamentis veſicam calefacientibus, nuce moſchata, macere, betonica, glycyrrhiza, baccis iuniperi; Extra illinatur regio veſicæ oleo nardino, anethino, & ſimilibus.

Veſicæ Anguſtia.

Veſicæ Anguſtia.

Veſica etiam præter modum naturalem interdum anguſtior eſt, facitque eius mentionem Galenus, *art. med. cap.* 72. dum ſcribit; cuidam veſicam contigiſſe ita expoſitam ac paruam, vt ſi quando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circumſcriptus manifeſtè cerneretur. Verum talia vitia ab ortu contracta vix arte emendantur.

Numeri Vitium.

Numeri etiam vitium quandoque in veſica deprehenſum eſt, & Volcherus Coiter, *in obſ. Anat.* in virgine quadam inuenit duas veſicas vrinarias, alteram naturali & ſua ſede collocatam, alteram ex matricis colli dextro latere prognatam, naturali veſica duplo quaſi maiorem, lotij pleniſſimam. — Numerus veſicæ mutatus.

CAPVT II.

De Calculo Veſicæ.

CAlculus verò frequentiſſimum veſicæ malum eſt. Qua ratione autem calculus generetur, in genere ſupra *cap. de calculo Renum* dictum, quæ etiam hic locum habent, atque omnino ſtatuimus, vim quandam lapidificam exiſtere in materia, ob quam ea ſuapte natura ad concretionem tendit, calorem verò & frigus ad hanc concretionem non ſufficere. Calorem enim quod attinet, non eſt credibile, tantum in veſica calorem eſſe, — Calculus Veſicæ.

qui,

qui, vt in renibus, aliquid ad calculum generandum facere poſſit, ac tanta ſemper aquæ in veſica copia eſt, vt exiccationis illa exempla, quę afferuntur, huc nullo modo quadrent. Alij igitur à frigore veſicæ, ſeu calore nimis debili hoc fieri ſtatuunt. Quam ſententiam vt ſuo modo non reiicimus: in eo tamen probare non poſſumus, quod frigus hic primaria concretionis calculorum cauſſa ſit. Neque enim tantum vnquam frigus in veſica dari poteſt, quod externo frigori congelanti reſpondeat. Hoc magis credibile eſt, vrinam in veſica etiam, vt de renibus dixi, aliquam alterationem (neque enim natura vnquam otioſa eſt) ſuſcipere. Si ergo temperies veſicæ non rectè ſeſe habeat, fieri poſſe putamus, vt quæ vrina clara fieri debebat, partibus omnibus eius exactè mixtis turbida maneat, ac craſſiores & tartareæ partes aquoſis non exactè permiſſæ ad fundum veſicæ ſubſideant, atq; ibi vi inſita ad coagulationem tendente concreſcant & lapideſcant. Et omninò hic ſimile aliquid fieri exiſtimamus, quale ſæpe in ſtranguria accidit, vbi vrina non ſatis cocta & elaborata turbida eſt, acrimoniam obtinet, naturamque ad excernendum ſtimulat. Hoc tamen hic etiam perpendendum, an ſolius veſicæ vitio hoc fiat, & an talis cruda vrina non etiã renum, imo & epatis vitio fieri & ad veſicam tranſmitti poſſit. Debet enim ſeroſus humor, qui ad veſicam tranſmittitur, ita diſpoſitus eſſe, vt partes terreæ ac tartareæ cum aquoſis exactè permiſceantur, & vnà è corpore excernantur. Quod ſi non fiat, & aquoſa pars ſeroſim excernatur, craſſa verò ſubſideat & ſubſiſtat, calculus inde generatur. Non negari tamen poteſt, ad calculi generationem etiam plurimum facere poſſe veſicæ ſiccitatem, quæ idoneum calculo ſubiectum præbet. Neque Galenus frigiditati ſimpliciter cauſſam concretionis tribuit, ſed hoc ſaltem ſcribit, in *Epidem. comm 3. aph.* 15. vrinæ craſſitudinem multam in veſica collectam, ſi diutius intus permanſerit, coagmentandi, concreſcendiq; initium capere, & poſtea quicquid iterum craſſum in veſicam delabitur, primò agglutinare, & non frigiditatem cauſſam proximam calculi ſtatuit, ſed vrinæ craſſitudinem calculorum primam potiſſimamque cauſſam eſſe dicit. Et ideò pueros calculis magis eſſe obnoxios, quia vrinas craſſiſſimas reddunt. Concretionis verò modum eum eſſe docet, qui lapidum eſt in aquis calidis naſcentium ſponte, cauſſamque concretionis præcipuam non temperamentum veſicę, ſed materiæ è qua fit lapis, qualitatem eſſe dicit. Cur autem pueri magis calculo veſicæ, adulti verò calculo renum ſint obnoxij, ſupra *allegato loco de calculo renum* dictum.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Hippocrates, 4. *de morb.* quinque ſigna calculi veſicę ponit; vbi, *inquit*, calculus in veſica adeſt, æger, vbi meiere vult, dolore affligitur, & vrina paulatim fluit, ſicut in vrinæ ſtillicidio, & veſicæ inflammatio adeſt, & vrinam ſubcruentam, & nonnunquam arenoſam emingunt, nonnunquam & lapides paruos cum vrina excernunt. Quibus, *in lib. de aer. aq. & loc.* addit & hæc, quod pueri calculo laborantes fricant & vellicant pudenda, adeſt præterea penis tenſio & ponderis ſenſus in veſica percipitur, & ægri nullo modo quieſcere poſſunt, ſed crebro mouentur & crura alternatim mouent. Anus quoque in conſenſum trahitur, & teneſmo ægri laborant ſæpe. Præterea ſi calculus grandior ſit, explorari poteſt, immiſſo in anum digito vel cathetere aut candela cerea in veſicam immiſſa. Qui tamen poſterior modus explorandi ſemper certus non eſt, vbi nimirum calculum pituita & corpore qu. quodam lubrico inuolutus eſt, cuius rei hiſtorias vide apud Schenckium, *lib. 3. obſeru.* 269. Poteſt & illo modo explorari calculus, ſi vbi vrina ſupprimitur, æger ſupinus locetur & cruribus eleuatis concutiatur. Si enim vrinam tunc reddat, ſignum eſt, orificium veſicæ à calculo obſtructum fuiſſe, qui eo motu ex eo excuſſus eſt.

Extat de arenulis aphoriſmus Hippocratis, 79. ſect. 4. *Quibus in vrinis arenoſa ſubſident, his veſica calculo laborat.* Qui valde interpretes torſit. Nam & renibus laborantibus arenoſa ſubſident, & citra calculum ſeu renum ſeu veſicæ arenoſa ſæpe minguntur, quæ in iecore & venis, aliquando in ſanis, aliquãdo in febrium declinatione generata cum vrinis excernuntur, vt de calculo renum dictum eſt, ſcribitque de ſe Cardanus, *in comment. in alleg. aphor.* qui ibi de calculo videatur, ſibi iam ab annis 30. primo ruffas, poſtea etiam albas arenas quotidie & copioſè, citra tamen omnem calculi & renum & veſicæ ſuſpicionem, prodijſſe, additque vix è decem vnum eſſe, qui ab hoc vitio mingendi arenas) immunis ſit; cùm tamen rari ſint, qui renum calculo laborent, rariores qui veſicæ, & contra multi calculo veſicæ laborent, qui nullas arenas emingunt.

Verum ſi ea, quæ ſupra diximus, diligenter perpendamus, non difficile erit, ſabuloſum illud in calculo laborantibus diſcernere ab eo, quod illi, qui calculo non laborant, emingunt, & aphoriſmo ſua veritas maxima ex parte conſtare poterit. Dicit enim Hippocrates, quod in calculoſis *ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται*, arenoſa ſubſident, in ijs vero, & qui calculo non laborant, ſabuloſa & arenoſa illa non ſubſident, ſed vel matulæ parietibus adhæreſcunt, vel ſedimento vel etiam ſuperficiei vrinæ innatant. Neq; etiam proprie ſunt *ψαμμώδεα*. id eſt, lapidum fruſtilla & particulæ, illæ, quæ in ijs, qui calculo non laborant, eminguntur, ſed friabilia corpuſcula tartarea, ſalis naturam q. referentia.

Rubra etiam plerumque ſunt; cum quæ calculi ſunt partes plerumque ſint albi vel cinerei vel alterius coloris. Præterea in calculo laborantibus vrinæ quandoque craſſæ, quandoque tenues & aqueæ quaſi eminguntur, quod in reliquis non accidit. Arenulæ etiam vere ita dictæ ſolius veſicę laborantis indicia non ſunt, cùm ex calculis renum imminutis vel contritis quoque excerni poſſint. Ideoque qua ratione diſcerni poſſint, videndum. Nonnulli quidam albas ex veſica, rubras ex renibus prodire dicunt. Sed ſallax hoc ſignum. Quapropter alia ſigna coniungenda. Etenim ſi ex renibus proueniant proculdubio ſigna nephritici morbi aderunt. Si ex veſica ſolum, illa non aderunt, vixq; aberit frequens mingendi deſiderium, cùm vt ab vrina copioſa natura ad excernendum ſtimulari ſolet, ita à calculo præſente continuò ſtimulatur. Cardanus, *loco allegato*, eum, qui certus eſſe velit, an calculo veſicæ laboret, equitare iubet, ſaltare exercereque paulò vehementius, aut aſſumere lapidem comminuentia medicamenta, & hinc vrinam inſpicere. Nam ſi tribus aut quatuor diebus puluis appareat, lapis eſt durus, ſi lapidum fruſtra & quaſi arena, tophus eſt; Si nihil horum appareat, lapis proculdubio non eſt.

Prognoſtica.

1. Calculus veſicæ malum eſt, quod non facilè curatur, & niſi curetur periculo non vacat, atque ipſa curatio ſępe periculo non caret. Prognoſtica.

2. Cum enim duo ſint auxilia calculi grandioris, & qui per vrinarium meatum expelli nequit, tollendi, eius, per medicamenta comminutio, vel ſectione veſicæ facta, extractio; prius raro aut nunquam profuiſſe cenſet Mercatus, etiam Capiuaccius ſcribit; fateor me neſcire, quæ calculum in veſica frangere queant. Et Eraſtus, *conſil. 26.* perſuaſum, inquit, habeo, lapidem veſicę frangi remedijs intra corpus aſſumptis no poſſe. Experientia tamen teſtatur, aliquando lapides in veſica medicamentis comminutos fuiſse, vt poſtea dicetur. Et non eſſe nulla remedia, quę calculum frangant, patet ex Monarde qui *lib. 3. de ſimpl. med. ex nouo orbe allat. capite de Cochos* ſcribit, Cochos apud Indos eſse magnę æſtimationis, cum calculos non ſolum in renibus, ſed etiam

in

in veſica comminuat. Idemque refert, adoleſcentem quendam calculo veſicæ laborantem, cum eum ad fontem de Petra cognominatum ablegaſſet, ibique duos menſes ſubſtitiſſet, à calculo liberum rediiſſe, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuo in lapideam figuram concretum ſecum in charta detuliſſe. Videantur huius generis plura apud Schenckium, *libr. 3. obſ.* 218. Verum tamen hoc nonnulli eſſe exiſtimant tantùm de eo lapide, qui à renibus in veſicam deſcenderit, & ibi augmentum ſumpſerit. Verùm rationem diuerſitatis & cauſſam nullam video, cur ſi hic poſſit medicamentis comminui, ille qui in veſica concreuit, non poſſit.

3. Lapidis per ſectionem extractio etſi lapidem tollat; nonnunquam tamen mortem accelerat, quod periculum veritus Hippocrates, iuramento ſuos diſcipulos obſtrinxit, ne laborantes lapide ſecarent, ſed expertis huius artis hoc negotium permitterent.

4. Et quidem lapides grandiores non ſine periculo extrahuntur, cùm extractio conuulſionem accerſat, qua plerique moriuntur. Minores verò vel non apprehenduntur, vel apprehenſi effugiunt aut franguntur; Mediocres vero tutius extrahuntur.

5. Nonnunquam calculus veſicæ adhæret, qui ferè incurabilis eſt, cum etiam ſectione ſine veſicæ laceratione extrahi non poſſit.

6. Facilius eiiciuntur & extrahuntur calculi è veſica in mulieribus; quia breuem & amplum habent vrinæ meatum.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Quæ de calculo renum dicta ſunt, etiam hic locum habent. Danda nimirum opera Medico, vt calculi, qui gignitur, generatio & augmentum prohibeatur, calculus iam genitus tollatur, & dolor ſedetur.

Prohibetur generatio calculi, ſi gignendo materia non ſuppeditetur, victu ſcilicet recto inſtituto & euacuationibus neceſſarijs adhibitis, & ſi quid concreſcat, abſtergatur, comminuatur, & expellatur.

Generatus verò eſt comminuendus medicamentis, vt particulatim excernatur, vel opera chirurgica extrahendus.

Victus quidem ratio eadem ſit, quæ *in calculo renum* eſt propoſita. Cauſſa quoque antecedens eodem modo tollenda, vt *ibidem* dictum.

Calculum comminuentia.

Vt vero calculus, qui generari incipit, maturè tollatur, antequam in lapideam duritiem vel maiorem molem concreſcat, danda opera. Quapropter, ſi ex ardore vrinæ cum pituitoſis excretis agnoſcatur, lapidis rudimenta in veſica eſſe, ad calculi comminutionem ſtatim confugiendum. Et primo quidem incipiendum à mitioribus & hinc ad fortiora adſcendendum. Mercatus quatuor claſſes horum medicamentorum conſtituit, & in tertia claſſe recenſet ea, quæ impropriè lapidem frangere putat, & abſtergendo tantum atterendoque ſuperficiem hic prodeſſe dicit. Et talia docet eſſe omnia, quæ ſua aſperitate abſtergunt & veluti atterunt. Duo enim corpori aſpera ſimul colliſa atteruntur. Atque in hanc claſſem refert etiam *lapidem ſpongiæ, lyncis, cinerem corticum ouorum, lapid. in veſica hominis vel apri, vel veſica fellis bouis repertum* & ſimilia. Verum parum probabilis eſt hæc opinio. Talia enim non integra exhibentur, vt aſperitate ſua lapidem in veſica atterere poſſint, ſed in ſubtilem puluerem comminuta, imo ſoluta & in magiſteria, quæ appellant, redacta, vbi non minus efficacia ſunt. Verò magis conſentaneum à ſpiritu ſalino; qui in iis eſt, ſeſe in lapidem inſinuante, atque ita in minima cum ſoluente, hoc fieri; eodem modo, quo ab aquis fortibus metalla & mineralia; ab aceto corallia, margaritæ, & ſimilia ſoluuntur.

An medicamenta quędam aſperitate ſua calculum frangant?

Quæ autem hic medicamenta idonea ſint, antea *de calculo renum* dictũ, & plura etiã poſtea recenſebuntur.

An calculus veſicæ per medicamenta calculum frangentia tolli poſſit?

Calculum verò fractum quod attinet, etſi, vt *in prognoſticis* dictum, medicamentis, quæ eum frangere dicuntur, pauci aliquid tribuunt, & Mercatus etiam ſcribat, ſe multis annis experimento fidiſſimè obſeruaſſe, & à veteribus ac probatiſſimis huius temporis Medicis obſeruatum accepiſſe, nullum eorum auxiliorum, quæ ad calculum frangendum commendantur, adminiculo ſanitati fuiſſe reſtitutum, & certum ſit, calculum veſicæ longe difficilius comminui & frangi, quàm calculum renum, & eos, qui in magnam duritiem concreuerunt, vix vllo modo comminui poſſe: tamen eos, qui ita duri non ſunt, medicamẽtis quãdoque reſolui, vt luti vel arenularum forma excernantur experientia teſtatur.

Hiſtorias huius rei ab Vnzero, *lib. 1. de Nephritide cap.* 19. collectas, ex Conrado Geſnero in principio Euonymi, Scaliger. *exercit.* 344. *ſect.* 8. Monard. *libr.* 1. *ſimpl. medic. ex nouo orbe allatar. cap. de Cochot*. Libau. *tom.* 1. *ſyntagm. libr.* 2. *cap.* 29. Horat. Augen. *tom.* 2. *lib.* 9. *epiſt.* 8. hic repetere nolo. Illud ſaltem referre libet, quid *VVilhelmo Lauremberigio, Profeſſori Roſtochienſi* acciderit. Is, vt ipſe de ſe refert, prouecta iam ætate calculo veſicæ obnoxius factus eſt; eo tamen, Iehouæ auxilio, vi medicamentorum admirabili, & labore moleſtiſſimo quidem, attamen indefeſſo, rurſum liberatus eſt. Cum enim accerbiſſimum dolorem Nephriticum paſſus eſſet, animaduertit, calculum per vreterem ſiniſtrum in veſicam deſcendere, & cum grandiuſculus eſſet, in veſica integrum ſubſtitiſſe, illicque affluentium ſordium copia paulatim adauctum fuiſſe, ſpatio 36. ſeptimanarum. Qui cum varias moleſtias exhiberet, & nucem Ponticam æquare deprehenderetur, ac citra ſectionem exire non poſſe putaretur; ipſe vero periculoſiſſimo huic auxilio ſeſe ſubiicere nollet, de alijs remedijs cogitare cœpit. Primo ergo liquorem illum Nephriticum celeberrimum, magnoque apud principes in pretio & vſu habitũ expertus eſt, qui ita paratur.

Hiſtoria VVilhelm. Lauremb. à calculo veſicæ liberati.

Liquor Nephriticus.

℞. *Salis tartari albi* ℥. j. Affund. *aq. petroſelini* ℔. j.

Miſce, & per chartam bibulam tranſcoletur & liquori color croceus *corticibus aurantiorum* concilietur. Vſurpauit etiam gemmam illam Indicam, Igiada Hiſpanis dictam, ad calculum frangendum celeberrimam. Sed vtriuſque remedij nullam vim deprehendit. Ergo inter reliqua, quæ ad calculum comminuendum commendantur, pharmacum ex aſellis experiri uoluit, quo duos adoleſcentes ueſicæ calculo laborantes feliciter ſanatos eſſe Horat. Augen. profitetur, *tom.* 2. *Epiſt. Med. libr.* 9. his uerbis: *Ego bis in hunc diem uſus calculum veſicæ fractum vidi, primo caſu, mox deliberatione, atque matura conſultatione addita. Caſus fuit filium Ianetti Pontificij Typographi Romæ expurgandum ſuſceperamus, vt poſtea tutior ad ipſam ſectionem accederet. Tentauerat enim antè omnia remediorum genera, cum à Medicis Venetis, tum Florentinis præſcripta. Cum verò nullam vtilitatem ſubſequi deprehenderet, ſecari cupidus Sacerdo em iuſſit accerſere, vt ſi ex ſectione moreretur, anima fuiſſet conſultum. Requiſitus fuit ex Societate Ieſu, qui audita confeſſione ab ægroto & cognito morbi genere proponit illi pharmacum, vt dicebat, magis vſus, de quo & in ſeipſo & in alijs periculum feciſſet. Experiri placuit, neque facti pœnituit. Nam qui proximè incidi debebat, liber ab omni calculo nono die fuit. Pharmacum à Ieſuita ei datum hoc erat.*

Curationis calculi veſicæ hiſtoriæ duæ.

Pharmacum ex aſellis.

℞. *Puln. millepedum præpar.* ℥. j. *ad ſummum* ℈. iv. *aquæ vitæ* ℥. ß. *Iuris cicer. rubr.* ℥. ix. uel x. *Capiat horis ante prandium quinque.*

Ego verò iuuenem annorum 18. *calidi & ſicci temperamenti totius corporis curaturus duxi imminuen dam quantitatem aquæ vitæ, & vbi ſingulis diebus datum alteri fuit antidotum hanc alteram dari iuſſi. & pro refrigeratione totius corporis aqua fabarum & fragorum an.* ℥. v. *propinari intermedio die, cum* gutt. vi. *olei de chalcanth. &* ℥. j. *iulebi violati. Hoc autem modo pharmacum præbebam.*

℞. *Pul·, aſell. præpar.* ʒ. j. *aquæ vitæ* ʒ. ij. *decoctionis cicer. rubr.* ℥. viij. M. Capiat horis ſex ante cibum. Hactenus Augenius.

Ad imitationem ergo Augenij, præmiſſis vniuerſalibus, & exquiſita victus ratione inſtituta accepit *aſellor. præpar.* ʒ. j. *ſpiritus iuniperi* ʒ. ij. *iuris cicer. rubr.* ℥. x. Quo mane aſſumpto prima & ſecunda vice à ſumpto medicamento tribus aut quatuor horis quandam pectoris compreſſionem percepit, & quaſi imminens animi deliquium, vt neceſſe haberet theriacæ ℈. j. potioni admiſcere. Atque ita remedio hoc totos 15. dies vſus eſt. Sed toto hoc ſpatio ne minimum quidem ſabuli expurgari reperit. Itaque alia addenda ratus ſequenti medicamento vſus eſt, quod

℞. *Aſell. præparat.* ℥. ij. *lepor. præpar. ſanguin. hirci præpar. ſpongiæ roſar. ſylueſtr. ſem. violar. purpurear.* an. ℥. j. *ſpec. lithontribi* ʒ. ij. M. F. antidotum.

Huius antidoti accepit ʒ. ij. *decocti, diuretici* ℥. x. *ſpir. iuniperi* ʒ. ij. Quod medicamentum vbi mane hora quinta hauſiſſet, ſecunda vice poſt horas plus minus quatuor, ſub pubis oſſe ad regionem oſtij veſicæ magnos ſentire cæpit dolores. Paulò poſt parum vrinæ profluebat, & cum ea lamellæ exiguæ inſtar ſquamæ piſcis ſubrubræ, quæ licet aliquam viſciditatem habere viderentur ad tactum, tamen in ſabulum reſoluebantur, ita vt manifeſtò appareret, tunicam vel cruſtam eſſe à maiore calculo ſolutam. Cuius medicamenti vſum cùm continuaret, interdum tertio, interdum quarto, nonnunquam quinto die, huiuſmodi lamellæ craſſiores, & fragmenta ſæpè grandiuſcula profluxerunt, & præſertim vbi lauacro aquæ dulcis vteretur. Cùm verò & à calculo & ab eius fragmentis orificium veſicæ eſſet ſauciatum, ad leniendum dolorem medicamentis vſus eſt. Atque ita horum medicamentorum vſu 17. ſeptimanarum ſpatio a calculo iſto liberatus eſt.

Decoctum diureticum hoc fuit:

Decoctum diureticum

℞. *Rad. glycyrrh.* ʒ. vj. *alth. gramin. ononid.* an. ℥. ß. *baccar. halicacabi* num. xx. *cicer. rub.* ℥. iv. *vuar. paſſ.* ℥. j. *ſem. 4. frig. maior.* an. ʒ. j. *hordei* M. j. Coq. in *aq. alKeKengi, ononid. fragor. flor. fabar.* an. ℔. j. ß. Colaturæ adde *ſyr. de althæa* ℥. iij. Millepedes ita præparantur. ℞. Aſellor. viuor. ℔. ij aut circiter, diligenter abluantur aqua ononidis & à ſordibus purgentur. Deinde in vino Hiſpanico Petroſimeno dicto inebrientur, eoque ſenſim effuſo conijciantur in ollas vitreatas, quantò plures tantò melius, cùm in vnam ollam coniecti citra combuſtionem vel putrefactionem difficulter exiccari poſſint. Hæ ollæ luto diligenter occluſæ in furnum a panis coctione callentem collocentur, vt moderato calore exſiccentur, & in puluerem redigi poſſint,

Millepedũ præparatio

Huic pulueri rurſum infunditur ſenſim vinum Hiſpanicum, quantum imbibere poteſt, & rurſum exſiccatur, iſtaque imbibitio & exſiccatio tertiò repetatur, quartą vice hoc liquore irroretur, qui,

℞. *Aq. fragor.* ℥. iij. *ſpir. vitrioli* ʒ. j ß. Iterum pulnis exſiccetur, & tenuiſſimè contritus in vitro vſui ſeruetur.

Recenſet & alia ad calculum frangendum medicamenta Guilielmus Laurembergius, quæ in *epiſtola* hac de re ab ipſo ſcripta videantur.

Aquæ per catheterem immiſſæ in veſicam an calculum frangere poſſint?

Sunt quidam etiam in ea opinione, quæ à ratione aliena non videtur, aquis per catheterem in veſicam immiſſis lapidem frangi poſſe. Nam cùm illæ aquæ nihil alterentur, & virium nihil amittant in tranſitu, ſicut medicamenta, quæ aſſumuntur, ſed rectà in veſicam ad calculum penetrent, vim ſuam in eum integrè exſerere poſſunt: licetque èxtra corpus humanum in lapidibus è veſica extractis vel excretis, vel alijs diſſoluendis prius harum aquarum vires expetiri. Cardanus has conditiones in his aquis requirit, vt lapidem atterant, & vt veſicæ ſint innoxiæ. Commendatque ille aquam

Conditiones harum aquarum.

ex cinere ſcorpionum, petroſelini radice, lapidibus cancri, ſtercore columbino, parictaria, mauultque talem aquam parari ex plurimis ſimul miſtis, quàm ex vno ſimplici.

Sectio veſicæ.

Quod ſi nullis remediis calculus frangi poſſit, vel ægro moleſtia illa & dolores ſuſtinendi, tandemque tamen de vita periclitandum; vel ſecta veſica calculus eximendus, quæ ipſa tamen operatio non ſine periculo inſtituitur.

Calculi extractio è veſica.

Qua ratione autem calculus è veſica extrahi poſſit, dictum *libr. 5. Inſtitut. part. 1. ſect. 2. cap. 13.* quæ hic non repetimus. Hoc ſaltem addimus, alterius adhuc calculum extrahendi modi mentionem facere Franciſcum Rouſſetum, *de part. Cæſareo, ſect. 3. cap. 6. 8. 9.* quo contra veterum ſententiam non per perinæum, ſed per hypogaſtrium & membranoſam veſicæ partem ſectio inſtituitur, quam à Francone quodam, qui eam primus vſurpauit Franconianam appellat.

Franciſci Rouſſeti modus extrahendi calculum veſicæ.

Deinde etiam peculiaris adhuc ſecandi rationis in fœminis mentionem facere Paræum, *libr. 16. cap. 47.* Imò cum à natura ſæpe ad extremitatem meatus vrinarii calculi protrudantur, & quidem ſæpe ſatis grandes, vnde vel artis opera extrahi poſſunt, vel etiam ſponte excidunt, ſectione illa in fœminis ſemper opus non eſt. Sic anno 1621. hic ab anu quadam lapidem ferè oui gallinacei magnitudine è veſica ſponte excretum vidi. Cùm enim meatus vrinarius in fœminis amplior ſit & breuis, facilius, quam in viris, per eum expelli vel extrahi poreſt calculus.

Paræi ſecandi ratio in fœminis.

Lapis oui gallinacei magnitudine à fœmina excretus.

Verum qui plura de calculo veſicæ extrahendo cognoſcere cupit, legat eruditum & abſolutum tractatum *de lithotomia veſicæ* Guilielmi Fabritii Hildani, in quo omnia ad hanc operationem neceſſaria inueniet.

Calculi ab orificio veſicæ amotio.

Si calculus, cum in veſica hæret, orificium veſicę obſtruat, & retentionis vrinę cauſſa ſit, ęger vel ſupinus collocandus, & cruribus ſublatis concutiendus, vt lapis in cauitatem veſicæ recidat, vel cathetere dextrè adhibito à loco illo amoliendus.

Calculi e meatu vrinario eductio.

Quandoque à natura calculus in meatum vrinarium protruditur, vbi ille ob magnitudinem ſubſiſtit & hęret; qui qua ratione extrahendus ſit, diximus in Inſtitutionibus *loco antea allegato.*

CAPVT III.

De vermibus & alijs præter naturam in veſica natis.

Vermes in veſica nati.

NOn ſolum autem calculi ſed & vermes in veſica generantur. Ita Aloyſius Mundanella, *Dialog. 4.* ſcribit, fœminam quandam, quę interdum maximam vrinę difficultatem patiebatur, & dolorem, dum mingeret, vehementem, nullo alio morbo aut ſymptomate affectam tandem vermes ſex digitos longos, viuos & rubentes eminxiſſe, quos ex humore pituitoſo in veſica exiſtente generatos fuiſſe ſtatuit. Sic refert Dodonęus, *in annot. ad cap. 77. Benineuij medicinal. obſeruat.* viro cuidam vermem in veſica exiſtentem multis modis moleſtum fuiſſe, quandoque etiam ſanguinis mictu prouocato, donec tandem per penis meatum ſponte egreſſus finem doloribus imponeret. Idem ab alijs etiam obſeruatum. Cognoſcuntur autem tales vermes vix certo, niſi ſimul cum vrina excernantur.

Tolluntur verò diureticis, quę pituitam & craſſos humores abſtergunt, de quibus antea *de renibus* dictum, admiſtis medicamentis vermes necantibus.

Cum calculis etiam & arenulis duos vermiculos capite acuto corniculato, ventre & dorſo teſtula inductis excretos fuiſſe cum vrina, refert Scholiographus, *ad c.*

50.

50. *libri primi Hollerij de morb. intern.* Se quoque minxiſſe vermiculos plures, albos, breues, tenuiſſimos, qui nec pediculi dimidium ęquabant, diuque viuebant, ſcribit Cardanus, *comm. ad aph. 76. ſect. 4. Hippocratis.* Capillares vermes cum vrina excluſos vidit Rondeletius, vt narrat, *in hiſtor. aquatilium, capit. de cancro fluuiatili.* Argenterius, *de cognoſcendis morbis*, refert, ſe vidiſſe draconem alatum cum vrina redditum. Ambroſius Paręus, *lib. 19. cap. 3.* ſcribit, Ludouicum Duretum excreuiſſe cum urina poſt longum morbum animal uiuum, colore rubrum, cętera millepedi ſimile.

Draco alatus è veſica excretus.

Animal millepedi ſimile.

Alia corpora in veſica nata & inde excreta.

Generantur & alia uaria corpora in ueſica, & tandem cum urina excernuntur. Pituitam uiſcoſam & longam, ut inteſtinum quoddam referret, concionatorem quendam per urinę canalem reddidiſſe, ſcribit Andernacus, *dialog. de baln.* & Cardanus, *in com. ad aph. 79. libr. 9.* refert, Monachum quendam tantum pituitę lentę in matula ſimul concretę, ut oui anſeris magnitudinem ſuperaret, ſibi oſtendiſſe, & tamen nunquam calculo laboraſſe. Hollerius, *inter rara, numero ſecundo*, ſcribit, quendam minxiſſe multa ſimilia liquidis margaritis, admodum pellucida, alia craſſiora, mediocriter cocto albumini oui ſimilia. Iohannes SchencKius tandem, *in obſ. ſuis*, ſcribit, ſe domi aſſeruare faſciculum variorum pilorum, ſubflauorum, tenerrimorum, digiti longitudine, quibus hinc inde accreuit calculoſa materia, qualis matulis urinarijs alias adhęreſcere ſolet, colore & odore propemodum ſulphuris, in ueſica cuiuſdam mulieris Argentinę natorum & cum intenſiſſimis doloribus excretorum. Scribit etiam Alexander Benedictus, *l. 2. c. 22. Anatomia*, aliquibus quędam in ueſica concreſcere, quę nihil à conchylijs ſpecie differant.

Candela in veſicam illapſa.

Candelam etiam ceream per urinarium meatum ad calculum amouendum immiſſam, nec filo alligatam in ipſam ueſicę cauitarem incidiſſe, refert Amatus Luſitanus, *centur. cur. 20.* Fuit in ea extrahenda uariè laboratum, ex argento ſubtiles forcipes immiſſi ad roſtri gruini figuram parati, catheteres etiam uarij. Verùm nihil profectum, donec tandem chirurgus per anum digitum immitteret, ac paulatim ex ueſica candelam ceream comprimendo extra mitteret, eo more, quo lapides ex veſica detrudi ſoleant. Hoc enim adiumento candela cerea inter tractandum liquefacta eſt, ut ea & ellychnium liberè cum urina exierit.

CAPVT IV.

De diſtentione & inflammatione veſicæ ac ſitu eiuſdem mutato.

Diſtentio veſicæ.

Diſtentio veſicæ.

VEſica equidem excipiendę urinę dicata eſt, habetque eius orificium ſphincterem, quo clauditur, ne urina effluat continuò, ſed tùm demum, ubi copia eius cumulata naturam ad excretionem irritat. Interdum tamen accidit, ut dum uel obſtructo meatu urinario, uel etiam, dum ob negotia aut pudorem & uerecundiam ob adſtantes, loco ad urinam idoneam deſtitutus homo urinam diutius retinet, ſupra modum ueſicam ea diſtendat, unde non ſolum dolor & moleſtia in ima uentris ſede excitatur, ſed & mictio planè impeditur, quod euenit, quia fibrę ueſicę, quas Hieronymus ab Aquapend. inter muſculos refert, quarumque officium eſt, ſe contrahendo ueſicam conſtringere & urinam ex ea expellere, nimium diſtenduntur, ut poſtmodum ſe contrahere non poſsint.

Malumque hoc ſępè ſatis periculoſum eſt, & inflammatio ueſicę interdum inde excitatur, tandemque mors ſequitur. Atque hac de cauſſa uir quidam nobilis, Mathematicus celebris cum in conuiuio inter ſeminas ſederet, nec præ pudore urinæ reddendæ gratia ſurgere uellet, eique ueſica ita diſtenderetur, ut poſtea urinam non ſolum reddere non poſſet, ſed & inflammaretur, breui inde mortuus eſt.

Si quid autem auxilij adhuc afferri poteſt, id in duobus conſiſtit primò ut emollientibus & laxantibus extra appoſitis ueſica nimis diſtenta laxetur: deinde, ut ſi hoc modo urina prouocari nō poſsit, catherere immiſſo urina extrahatur. Quod ſi tentare neceſſarium eſt, maturè fiat, antequam inflammatio accedat. Si enim inflammatio iam acceſſerit, iſta operatio nec ſatis tuta eſt, neque etiam à periculo omni ægrum liberat.

Veſicæ inflammatio.

Cauſſæ.

Veſicæ inflammatio. Cauſſæ.

Vt aliæ corporis partes: ita ueſica quandoque etiam inflammatione corripitur. Quod fit, ſanguine præter modum ad eam confluente. Accidit autem hoc, & ſanguis ad ueſicam concitatur uel à cauſsis internis; ut percuſsione, lapſu, equitatione longa, & uehementi, vulnere, & cùm lapis ueſicam lancinat. Internæ uerò cauſſæ ſunt uel ſanguis, uel aliorum humorum abundantia in toto, uel parte aliqua uicina, ut renibus, utero, quos natura uel ſponte, uel dolore ex calculo, aut cauſſa aliqua externa uiolenta genito, irritata uerſus ueſicam mittere ſolet.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur hoc malum ex tenſione, duritie, ardore & dolore, in regione ueſicæ & pube; quibus accedit, vrinam reddendi impotentia, egerendi conatus ac teneſmus, ano in conſenſum tracto, aliquando etiam alui ſuppreſsio, inteſtino recto à ueſica inflammata compreſsio. Adeſt prætere a febris, uigiliæ, delirium, ſitis; extremarum partium frigiditas.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Inter omnes ueſicæ morbos periculoſiſsimus eſt inflammatio, ac plerunque lethalis, & quidem ferè circa ſeptimum diem; quia febris continua accedit, cum urinę & alui retentione: atque quò grauior eſt febris, eò malum ipſum eſt periculoſius, pręſertim ſi accedunt praua ſymptomata & inflammatio in gangręnam mutetur.

2. Leuior autem ueſicę inflammatio cum hypoſtaſi in urina alba & æquali morbum ſalutarem indicat.

3. Inflammatio, quę eſt circa ueſicę collum, quod ſępiſsimè accidit, ſuppuratur; & ſi abſceſſus intus rumpatur, melius eſt; cum pus cum urina euacuari poſsit.

4. In pus autem inflammationem mutatam eſſe indicat febris & doloris remiſsio: abſceſſum autem ruptum eſſe, & quidem intrò, oſtendit pus cum urina mixtum.

5. Inflammatio ueſicę ſępe ſolet repentè ſolui, eryſipelate iuxta cutis ſuperficiem oborto, & urina copioſa emiſſa.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Vt in alijs inflammationibus ſanguis ad ueſicam fluens, reuellendus, repellendus, deriuandus, diſcutiendus, dolorque leniendus, & quia urina plerunque ſupprimitur, ea promouenda.

Interna.

Itaque ſtatim ſanguis, ſi opus ſit, mittendus eſt, uena in cubito aperta, & pro eius copia & uirium ratione euacuandus. Deinde deriuationis gratia uena in poplite, uel talo aperienda, aut cucurbitulę cum ſcarificatione coxis applicandę. Si uerò non adſit magna ſanguinis copia, ſtatim uena in poplite uel talo aperiri poteſt.

Vena ſecta refrigerantia & repellentia applicanda. De iis tamen monendum, non diu in eorum uſu inſiſtendum eſſe. Cùm enim ueſica membranoſa ſit, frigidis, quę neruis & membranis inimica, facilè offenditur, & ueſica conſtringitur, atque urina, quod alias in hoc affectu accidit, ſupprimitur, humorumque diſcuſsio prohibetur. Ideoque ad moderatè calida, dolorem lenientia & laxantia maturè accedendum.

Quapropter talis clyſter iniici poteſt.

℞. *Maluæ, violar. parietar. lactuc.* an. M. i. *ſem. 4. frig. maior.* ana ʒ. ii. *lini* ʒ. iii. Coq. *in ſ. q. aq. hordei.* Colat. ℞. ℥. x. *caſſiæ extractæ* ℥. i. *ol. violar.* ℥. ii. Fiat Clyſter.

Aut ſi dolor ſit maior.

℞. *lactis recent.* ℔. i. *ſucci lactucæ vel ſolani, olei violar.* an. ℥. ii. M. F Clyſter.

Extra ex iiſdem fomenta & cataplaſmata applicentur.

Et ad dolorem leniendum talis poteſt fieri fomentatio.

℞. *Rad. alth.* ℥. i. *parietar. maluæ. alth.* an. M. i. *flor. chamameli* M. ß. *granor. halicacabi* ℥. ß. Coq. in aq. pro fomento,

Poſt fomentationem locus inungatur ſequenti vnguento.

℞. *Ol. amygd. dulc. violar.* an. ℥. i. *mucilag. ſem. alth. fanigraci, lini* an. ʒ. vi. *granor. alKeKengi contuſor.* ʒ. i. ß. *ceræ parum.* F. Vnguentum molle.

Simul exhibeantur, quæ feruorem humorum mitigant, & vrinæ ardorem tollunt, *decoctum hordei cum emulſione ſem. quatuor frigidior. maiorum, papaueris tragacanthe, ſyrupus violar. nymphææ, de papauere*, cum *aqua lactucæ, portulacæ. ſolani, conſerua violarum, borraginis, maluæ, ſpecies diatrag. frigidi.*

Hinc magis diſcutientia adhibenda, & pubes inungenda, *oleo roſar. amygd. dulc. chamamelino*, & reliquis etiam *flores chamameli & ſemen lini* addenda.

Si tumor ad ſuppurationem tendat, adhibenda eius maturationem promouentia ex *ſemine lini, fanigraci, caricis, adipe gallinaceo.* Poſtea danda opera, vt abſceſſus rumpatur.

Si inflammatio in tumorem ſcirrhoſum conuerſa fuerit, emollienda *caſſia extracta* cum *oleo amygd. dulcium*, & adhibeatur *decoctum althææ, maluæ, florum chamameli.*

Si vrina nullo modo prouocari poſſit, cathereris vſu educenda, qui quidem affectum non tollit, quia tamen vrinam extrahit, ne malum augeatur præcauet, id quod in fœminis ſine periculo fieri poreſt; in viris uerò cautè agendum, ne dum ægrum à periculo liberare conamur, cum in maius coniiciamus.

Veſica ſitu mutatus.

Veſicæ ſitus mutatus. Præterea etiam veſica naturalem ſitum quandoque mutat, Id quod raró quidem accidit: obſeruauit tamen Plarerus in Piſcatore quodam, cui facta ruptura in inguine veſica in ſcrotum deſcenderat, & ibi diſtenta latebat, vt vrina nec catherere immiſſo reddi poſſet, donec chirurgus inſcius veſicam eſſe, dum ſectionem tentat, veſica vulnerata vrinam profudit, ęgerque ſtatim leuamen, ſed ſummum periculum percepit, à quo tamen liberatus fiſtula illic relicta per eam poſtea ſemper vrinam reddidit.

CAPVT V.

De Veſica Vulneribus.

Veſicæ vulneratæ ſigna. SI Veſica vulnerata ſit, cognoſcitur id è loco, cui vulnus inflictum eſt, & dolore circa pubem; vrina ſupprimitur, vel cum vrina ſanguis mingitur, aut ex ipſo vulnere vrina effluit, ventriculus in conſenſum trahitur, vnde bilis vomitus, aut ſingultus ſequitur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Si veſicæ corpus, & pars, quæ neruoſa eſt, vulneratur, inſanabile ferè malum eſt, & inflammatio ac conuulſio ſuperuenit. Obſeruatum tamen eſt, etiam veſicam in fundo vulneratam ſanatam fuiſſe, cuius rei exempla habentur in obſeruat. Schenckij. Neque enim veſica tota neruea eſt, ſed exterior eius membrana carnoſior eſt, unde Hieron. Fabritius ab Aquap. & Spigelius eam pro muſculo ueſicæ conſtrictorio habent. Rarò tamen integrè ſanatur tale uulnus ueſicæ, etſi æger non moriatur, ſed callo inducto fiſtula manet, per quam urina excernitur.

2. In collo uerò ueſicæ, quæ pars carnoſior eſt, uulnera lethalia non ſunt, id quod calculorum per ſectionem extractio ſatis docet.

Curatio.

Vulnerum autem ueſicæ curatio maturanda, ne in fiſtulam degenerent. Ideoque in uulnus glutinantia medicamenta imponēda circum circa uerò locus inungendus *oleo roſac. lilior. albor. maſtichino.* Poſſunt etiam in uulnus iniectiones fieri ex *roſis, radicibus conſolidæ, folijs myrti*, in *vino* coctis, quibus *mel roſatum* addatur. Æger pauco potu utatur. Curatio.

CAPVT VI.

De Veſica Scabie & vlceribus.

Scabies veſicæ.

SCabies ueſicæ ex humoribus acribus & ſalſis eius ſuperficiem internam quaſi erodentibus oritur. Scabies Veſicæ.

Quod ubi accidit, pruritus in pectine percipitur, urina graue olet, & furfuraceum ſedimentum in fundo reſidet, æger ſæpe mingit, & ſi maius malum ſit, interdum etiam cruenta.

Malum, ſi diutius duret, in ulcus mutatur, & in ſenibus plerunque incurabile eſt.

Curatur autem euacuatione humorum acrium & ſalſorum facta ſyrupo & melle roſarum ſolutiuo, manna, caſſia.

Deinde medicamentis humores temperantibus ex *violis, lactuca, ſeminibus quatuor frigidis maioribus. papaueris. Fragorum etiam ſuccus* cum *melle* exhiberi poteſt, item *ſuccus baccarum myrti cum vino.*

Eadem etiam in ueſicam iniicere licet. Extra quoque applicentur medicamenta refrigerandi & conſolidandi vi prædita.

Vlcera Veſicæ.
Cauſſa.

Vlcera uerò ueſicæ quod attinet, in quæ etiam ſcabiem ueſicæ degenerare diximus, fiunt ab humoribus acribus uel pure è locis ſuperioribus tranſeunre, & medicamentis ueſicam exulcerandi uim habentibus, inter quæ ſunt præcipuè cantharides hauſtæ. Vulgo equidem ſtatuitur, cantharides non ſolum hauſtas, ſed & extra capiti, brachiis, genibus & cruribus applicatas, imò in pera geſtatas ſanguinis mictionem excitare, cuius rei hiſtorias ex Montagnana, Paſchalio, Occone & aliis collegit Schenckius, *lib. 3. obſeru.* Verùm etſi centies & ſæpius ceruici, poſt aures, brachiis cantharides ægris applicarim, nunquam tamen tale quid obſeruare potui. Poſt inflammationem etiam & abſceſſum ueſicæ malè curatum ulcus relinqui ſolet. Excitantur quoque ueſicæ ulcera à calculo aſpero ueſicam lædenre, ut & à uaſorum ruptione & læſione, à percuſſione, lapſu, & ſimili uiolentia. Conſiſtit autem ulcus uel in fundo ueſicæ uel in eius collo. Vlcera Veſicæ. Cauſſæ. An cantharides ſemper veſicã exulcerẽt?

Signa Diagnoſtica.

Cognoſcitur autem ulcus ueſicæ è ſquamulis, quæ Græcis λεπαλίδες, & pure, quæ cum urina eminguntur, ac graui urinę odore, ſi ulcus ſit ſordidum: dolor adeſt grauis in pectine & pube, quoties ęgri mingunt, nonnunquam etiam, & cùm ulcus ſerpit, ſubcruenta & ſanioſa eminguntur. Vrinę quoque difficultas accedit, ſępè & teneſmus & egerendi appetitus, ac membri uirilis erectio. Signa.

Cùm

Cùm autem etiam in meatu vrinario & pene vlcus eſſe poſſit, diſtinguitur id ex eo, quod ſi vlcus in pene eſt, pus, & ſanies, quæ excernitur, vrinam præuenit, aut ſtatim in primo exitu apparet, aut etiam ſine vrina effluit: quæ autem à veſica exulcerata excernuntur, cum vrina mixta ſunt. Statim tamen ſeu ramenta, ſeu pus, quod cum vrina in veſicæ vulneribus excernitur, vbi reddita eſt vrina, ſubſidet. Præterea in meatus vrinarij vlceribus inter meiendum dolor percipitur, id quod in vrinæ vlceribus non accidit, niſi iuxta collum eius vlcus conſiſtat. Tum enim mictionis tantum tempore, & vbi mingere cœpit, vel ceſſauit, dolor percipitur. Præterea ſitus doloris diſcernit, an vlcus ſit in collo veſicæ, aut in meatu vrinario.

Veſicæ quoque & renum vlcera doloris ſitus facile diſtinguit. Ita etiam ſi pus ex liene, epate, thorace & alijs ſuperioribus partibus deſcendat, dolor vel alia ſigna eius loci affecti adſunt.

An autem in fundo veſicæ vlcus conſiſtat, an iuxta vrinarium meatum, eo diſcernitur, quod ſi in fundo veſicæ fuerit, dolor circa pubem percipitur; ſi autem iuxta meatum vrinarium, tempore mictionis magis deprehenditur, vt modò dictum, & imprimis vbi mingere incipiunt & deſinunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. I. Vlcera veſicæ plerunque incurabilia ſunt; quia in parte ſunt membranoſa, & vrina, quæ mordax eſt, continuo illo tranſitu vellicat, & conſolidationem impedit.

II. Periculoſiora autem ſunt, quæ ex eroſione ſunt orta, quàm quæ ex alijs cauſſis.

III. In ſenibus etiam, quàm iuuenibus difficilius & rarò curantur veſicæ vlcera.

IV. Vlcus, quod eſt à calculo, non curatur, niſi calculus prius extrahatur.

V. Continuus autem, qui adeſt, dolor vires deijcit, vigilias parit, corpus conſumit, homoque tandem ad cachexiam vel atrophiam deducitur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Vt alia vlcera, ita & veſicæ abſterſionem & conſolidationem requirunt, ſimulque præcauendum, ne vlcus irritetur, latiuſque ſerpat: Dolor quoque, qui vrgere ſolet, leniatur, vt & vrinæ ardor ac difficultas.

Ideoque danda opera, ne vrina acris generetur, ſed humorum acrimonia temperetur, id quod præſtant *violæ, radices althææ, iniubæ, ſebeſten, ſyrupus violar. de nymphæa, cum aqua lactucæ & endiuiæ, emulſio amygdalarum dulcium cum ſeminibus frigidis maioribus, & papauere.*

Humores etiam à veſica & renibus diuertendi, & ad aluum deriuandi, medicamentis, quæ ſupra *de renum viſceribus* ſunt propoſita: imprimis *caſſia & terebinthina* vtilis eſt.

Commodum eſt & hoc electuarium.

℞. *rad. glycyrrhizæ, polypod. q.* an. ℥. ß. *ſem. 4. frigid. maior.* an. ʒ. iij. *flor. violar. borrag.* an. M. ß. *iniubar.* num. xij. *prunor. Damaſcenorum* num. xv. *paſſular. minor.* ℥. j. *fol. ſenæ elect.* ℥. j. ß

Infundantur in aq. hordei, mane ebulliant & colentur.

Colaturæ adde *mannæ* in ſ. q. *decocti* ſolutæ & colatæ ℥. j. *caſſiæ extractæ* ℥. iij. Coq. ad Electuarij conſiſtentiam. Doſis ℥. j.

Ad abſtergendum vlcus aqua hordei, mellis vel ſacchari, in quibus radices fœniculi aut graminis coctæ ſint dentur.

Vel ℞. *Spicæ* ʒ. ß. *ſeminis apij* ʒ. iij. Coq. in aqua, cum colatura fiat *è nucleis pini* xx. *ſem. quatuor frigid. maior.* ℥. ß. *emulſio.*

Vel ℞. *Terebinth. Cypriæ, aqua equiſeti lotæ* ʒ. ij. *glycyrrhizæ* ℈. ij. *trochiſc. alKeKengi* ℈. j. Fiant pilulæ inſtar cicerum. Dentur tres, & poſtea bibatur liquor conueniens.

Poſſunt etiam per catheterem abſtergentia in veſicam iniici.

Tandem conſolidantia vſurpentur, & quidem exhibeantur medicamenta ex *ſymphyto maiore, plantagine, prunella, equiſeto, baccis myrti, bolo Armeno, terra ſigillata, thure, gummi Arabico, corallis, ſanguine Draconis, maſtiche, mumia, trochiſcis alkekengi.*

Vt ℞. *ſucci plantag. conſolidæ maioris* an. ℔. ß. *aq. roſar.* ℥. iij. *ſacchari* ℔. j. Coq. ad iulebi cõſiſtentiam.

Vel ℞. *Radicum alth. conſolid. maior.* an. ℥. ß. *auriculæ muris, equiſeti* an. M. j. *alchimillæ, ſymphyti, flor. roſ. rubr.* an. M. ß. *granorum halicacabi, glycyrrhizæ, paſſularum* ana ℥. ß. Coq. *in aq. ſ.* pro ℔. ij. Colatura dulcoretur ſaccharo, & aromatiſetur, *cinamomi* ʒ. j.

Vel ℞. *Conſ. roſar.* ℥. j. *boli Armeni. terræ ſigill. maſtiches* an. ʒ. i. *amyli* ʒ. ii. *ſyrupi de conſolida* q. ſ. F. Electuar.

Vel ℞. *Equiſeti* ʒ. ii. *ſem. plantag. maſtich.* ana ʒ. i. *ſacch. roſ. tabul.* ℥. ß. F. Puluis. Vel *ſuccus equiſeti* cum vino exhibeatur.

Vel ℞. *Terebinth. Cypriæ aq. plantag. lotæ*, ʒ. i. *boli Armen. trochiſc. alKeKengi ſine opio* ana ʒ. ß. *ſucci glycyrrhizæ* ℈. ii. *gummi tragacanth.* ℈. i. Cum *ſucco equiſeti* fiant pilulæ inſtar cicerum.

In veſicam verò infundatur per catheterem *lac recens mulſum* cum *mumia*, vel *mel roſatum*, vel *ſuccus equiſeti & ſymphyti maioris*. Trochiſci Gordonii, quorum hæc eſt deſcriptio, pluribus ſcopis inſeruiunt. Vlcus enim mundant, dolorem ſedant, & vrinæ ardorem mitigant, ſimulque conglutinant.

℞. *Sem. 4. frig. mai. papau. albi, maluæ, berberis, portulacæ, cydoniorum, myrtillorum, tragacanthæ, gummi Arabici, pinearum mundatarum, piſtaciorum, ſacch. candi, penidij, glycyrrhizæ hordei mundi, mucilag. pſyllij, amygd. dulc.* an. ʒ. ii. *boli Armeni, ſang. Draconis, ſpodij. roſarum, myrrhæ* an. ℥. i. Cum *hydromelite* fiant Trochiſci pondere ʒ. ii. quibus cum vti volueris, diſſoluatur vnus in lacte.

Atque hic etiam, quæ per catheterem iniiciuntur, plus proſunt, quàm ore ſumpta, cum longa à ventriculo ad veſicam via ſit, in qua vires medicamenti non parum alterantur.

Extra talis fiat inunctio.

℞. *Olei maſtichini, myrtini, cydoniorum* an. ℥. j. *ſtyracis liquidæ, ceræ* an. ʒ. i. *boli Armen.* ℈. ii. M.

Hinc tale imponatur cataplaſma.

℞. *Maſtich. thuris, terræ ſigillatæ, boli Armeni, hypociſtid. myrti* an. ʒ. ii. *farinæ ſiliginis* ℥. i. ß. *ol. roſac. myrtini* an. q. ſ. F. Cataplaſma.

Vlcus, quod eſt à calculo, non curatur, niſi calculus tollatur, vt ſupra, *Progn.* 4. dictum: quem tamen extrahere periculoſum eſt propter vlcus, Ideoque ſi vlcus ſit profundum, tutius eſt ſaltem emplaſticis quibuſdam & viſcoſis vti, vt lapidi quædam leuitas inducatur & vulnus mitigetur, quod fit vſu lactis cum amylo & aliorum viſcoſurum.

Si vlcus ſit à cantharidibus, atque id recens, lac copioſè exhibendum, vel emulſio ſem. 4. frig. maior. & papaueris. Poſtea conſolidandum cum tragacantha, bolo Armeno, terra ſigillata, corallis. Si iam antiquum ſit, vt alia vlcera curandum.

Plura medicamenta ad veſicæ vlcera ex antiquis collecta videantur apud Ætium, *tetrab. 3. ſerm. 3. cap. 29.* vt & Rondeletium.

Inſignem vlceris veſicæ, & quidem curati habet hiſtoriam Guilh. Fabritius, *cent. 3. obſ. 69.* Fæmina quædam bimeſtri à partus tempore continuis ac maximis doloribus è regione veſicæ, & ſtillicidio vrinæ laborabat, & vrina quoque & quicquid ſiphone in veſicam infundebatur, per collum vteri ſtatim inuoluntariè effluebat. E quibus fundum veſicæ ad matricis vſq; collum

exulceratum fuiſſe, rectè colligebat Fabricius. Pro dolore ergo leniendo iniecit ſequens medicamentum.

℞. *ſem. cydoniorum*, *fœnigræci* an. ℥. j. Macerentur per horam in ℔. j. ß. *decoct. hordei*, poſtea per linteum exprimantur, fiatque mucilago ſatis liquida, cui add. *ol. amygd. dulc.* ℥. ij. *mell. roſat. colati* ℥. j. Miſce.

Fiat iniectio. De qua ſingulis horis parùm tùm in veſicam, tùm in os vteri ſiphone tepidè iniicebat.

Et quia aluus non ſatis lubrica erat, ſequens præſcripſit Enema.

℞. *Decocti capitis vitul. & lumbricor. terreſtr.* ℥. x. *vitell. ouor.* num. ij. *ol. anethini & chamæmel.* an. ℥. j. Miſce fiat Enema.

Pectini vero hunc fotum applicuit.

℞. *Radic. althææ* ℥. j. *flor. chamæmel fol. malu. violar.* an. M. j. *ſem. cydonior. fœnigræci* an. ℥. ij. *aniſi*, *fœniculi* an. ℥. j. Coq. *in aqua*, in qua madefactum linteum reduplicatum (ſpongia enim propter ſalſedinem non conuenit) calidè applicetur.

Deinde ſequenti linimento ventrem, coxas, & genitalia inungi curauit.

℞. *Ol. amygdal. dulcium, de vitell. ouor. axung. humanæ* an. ℥. ß. *ol. lumbricor. aneth.* an. ℥. j. M. F. Linimentum.

Renes verò ſæpiſſimè hoc vnguento inungebantur.

℞. *Ol. roſar. nymph. violacei* ana. ℥. j. *camphoræ* ℈. j. Cum *albumine oui*, paucoque *aceto roſato*, mixti ſimul in mortario plumbeo, F. Vnguentum.

Pro cœna ſequens amygdalatum exhibuit.

℞. *Amygdal. dulc. ſem. 4. frigid. maior. papau. albi* an. ℥. ij. *decocti hordei aq. nymph. roſat.* ana ℥. j. F. Emulſio ſ. a. Adde *aqua ciuam. cum vino*, *bugloſſ. & borrag.* ℥. j. *ſacch. perlati* ℥. j. ß. M. F. Amygdalatum.

His remedijs adhibitis, dolor paulatim remiſit, ita vt ea nocte melius quieuerit, quam antea. Sed quod mirandum, per vlcus, quod in fundo veſicæ erat, infinitos lapillos, contuſi pumicis inſtar, filamentis & membranulis colligatos ac inuolutos in collum matricis excrepit.

Dolore ſedato per multos dies ſequens decoctum ſyphone in veſicam & collum matricis iniecit.

℞. *Rad. conſolid. maior.* ℥. j. *hordei integri* M. j. *herb. agrimon. veronicæ, ſcordij*, *alchymillæ*, *ſaniculæ* an. M. ß. Coq. *in aqua*. In ℔. j. *colaturæ* diſſolue *mell. roſac.* ℥. ij. Miſce, Fiatque iniectio.

Qua in veſicam iniecta, per collum matricis vna cum vrina ſtatim effluebat. Poſt iniectionem turundam longitudine quatuor digitorum tranſuerſorum, ſed craſſam ſatis, ex ſtupis & goſſypio concinnatam, inque ſequenti collyrio madefactam matricis collo infigi curauit.

℞. *Mucilag. ſem. cydonior. cum aqua plantag. extractæ* ℥. iv. *cornu cerui vſti lapidis calaminar. tutiæ præparatæ* an. ℨ. ß. *radic. conſolidę maior. ſubtiliſſ. pulueriſat.* ℨ. ij. M.

His breui ſic conualuit, vt domeſticis negotiis paulatim vacare potuerit. Vrina tamen continuò per collum vteri magna ſui moleſtia effluebat. Etſi verò talia vlcera, quæ fundum ipſius veſicæ & collum matricis penetrant, vt plurimum incurabilia ſint ex ſententia Hippocratis: ſuaſit tamen Fabritius, vt optima victus ratione vteretur, & ab omnibus iis, quæ vrinam reddunt acrem, abſtineret, deinde vt per vices corpus expurgaret, quin etiam vt ſingulis matutinis medicamenta conglutinantia, qualia ſunt potiones vulnerariæ, aſſumeret. Hæc cum religioſè & indefeſsè (magna enim in ea erat ſanitatis recuperandæ auiditas) per menſes aliquot obſeruaſſet, ſtillicidium vrinæ per collum vteri paulatim imminutum eſt, adeò vt partim per collum veſicæ, partim vero per collum vteri efflueret. Illa autem continuò vſa medicamentis conglutinantibus, & per interualla etiam purgantibus, intra menſes octo, non ſine admiratione omnium eorum, quibus res cognita, planè curata fuit, adeò vt poſthac Dei Opt. Max. gratia ne guttula quidem vrinæ inuoluntariè effluxerit, ſed a veſica collecta, retenta, & excreta fuerit, non aliter, ac ſi anteà nunquam malè affecta fuiſſet.

Diæta.

Æger fugiat aerem calidum & auſtrinum, vitet in cibis dulcia, quæ facilè bileſcunt, amara, ſalſa, acria, aromatibus condita, acetum acre, non multum edat, & parce omninò bibat. Cibi ſint boni ſucci, facilis coctionis & glutinantes: & imprimis vtile eſt lac, quod & cibi loco eſt, & ex Ætii ſententia, nulli remedio poſtponendum: cum & aſperitatem leniat, partes exulceratas eluat, alioſque affectus extergat. Vtile eſt & hordeum, oryza lacte cocta, panis ſiligineus. Et omnino cibi tales ſint, qui vrinæ acrimoniam mitigant. Æger in lecto decumbat, aut ſaltem quietum ſe contineat. Diæta.

Fiſtula veſicę.

Vulnera & vlcera veſicæ interdum in fiſtulas abeunt, quæ quomodo curari poſſint, ex ſequentibus duobus exemplis, quæ ex Iohannis Langii, *libr. 3. epiſt. 5.* breuiter hic contrahere & proponere libet, patere poteſt. Curationem autem ille inſtituit hoc modo. Fiſtulæ veſicæ.

Primò corpus purgauit hoc medicamento.

℞. *Medull. caſſię, aqua maluę extractę* ℥. ß. *diaphœnici* ℈. v. *rhabarb.* ℈. ß. *cinam.* gr. v. Miſceantur & conſpergantur momento *ſeminis aniſi*, F. Bolus.

Loco affecto applicauit emplaſtrum ex *diachyli cum gummi* ℥. ii. ß. *diachyl. mollis*, quod ibid. deſcribitur ℥. i. & *croci* ℈. 1.

Apertionem poſtea apoſtematis in loco decliuiori *κατὰ ἴξιν*, maturauit; in vulnus verò licinium, ex filamentis contortum, ac mixtura ex oui albumine & vitello, oleoque roſarum delibutum inſeruit, ne labra vulneris conglutinarentur, & aliquatenus ad ichoris effluuium paterent, eandemque mixturam ad doloris ex inciſione mitigationem applicauit, & emplaſtrum diachylum ſuum ſuppuratiuum obduxit. Cum ergo pus bonum efflueret, & dolor omnis euanuiſſet, ac ſaltem ardor vrinæ reliquus eſſet, & vrinæ ſtillicidium ſuperueniret, ſalſos cibos omnes, & vinum ægro prohibuit, & decocto ex *hordei* M. ii. ß. *glycyrrh. raſę* ℨ. i. *ſem. aniſi* ℨ. ii. ß. *dactilis inciſis* num. v. *ſebeſten* num. xv. in *aq. font.* ℔. xii. parato propinauit, ſimulq. ter quaterue ſingulo triduo *terebinth. Cyprię, aqua malua lotę* ℈. v. in bolo exhibuit, & tertia poſt hora *cyathum decocti cicerum* exhauriendum dedit. Sequenti triduo manè & veſperè ſeſquicochlear *ſyr. capill. vener.* ℥. iii. ß. *glycyrrh.* ℥. i. ß. *miſtorum* exhibuit. Quarto die ad *terebinthinę* vſum rediit, cuius vſu effectum, vt ægrotus non amplius ardorem iuxta penis glandem perciperet: vlcus vero ſua ſponte ſolo ex lithargyro diachylo conſolidatum eſt.

Alteram etiam hiſtoriam, *eadem epiſtola*, recenſet curatæ fiſtulæ in perinæo, per quam vrina effluebat.

Vniuerſali corporis euacuatione præmiſſa, ad humoris ſeroſi & vrinæ acrimoniam mitigandam paſtillos vel potius morſulos parauit, & eorum quolibet die binos, vnum manè, alterum veſperi exhibuit.

℞. *Pinear. aqua roſar. lotar.* ℨ. ii. *ſem. melon.* ℈. iv. *gummi Arabici*, *tragacanthę* an. ℈. i. *ceraſor. rad. glycyrrh.* an. ℨ. ß. *cinamom.* ℨ. i. *ſacch. penid.* ℥. i. *ſacch. in aq. roſ. & maluę* an. ſ. q. *diſſolut.* ℥. iv. ß. Fiant morſuli pondere ℨ. i. ß.

Quarto verò quouis die hauſtum *decocti ligni guaiaci* ℥. v. ad ſudorem eliciendum, & ſerum expurgandum exhibuit.

Fiſtulæ, ad callum fiſtulæ exterendum, *ſurculos*

rad. ellebori nigri inſeruit, qui callum extererent, quos tertia die amouit, & penicilla ſeu turundas ex *æruginis* ℥.xij. *armoniaci* ʒ.iv. *aceto acri* exceptis, & in figuram oblongam formatis, vt callus arroderetur indidit. Et vt ſuppuratione callus colliqueſceret, ex *terebinthina & glutino piſcium*, addito ☿ *præcipitato*, turundas formabat, quas fiſtulæ indebat, quibus callus 20. horar. ſpatio liqueſcebat, & cum ſanie fruſtulatim profluebat. Ne verò oſcula fiſtulæ nimis citò coirent, ſpongiæ fruſtula oblonga fili ligatura coarctata fiſtulæ impoſuit, & ſinus vlceris ſubcutaneos forcipe incidit.

Quibus peractis, vt vlcus abſtergeretur, ſequens linimentum, linamentis diſcerptis exceptum, manè & veſperi, vlcere prius diligenter abſterſo, indidit.

℞. Mell. roſ. ℥.i. *terebinth.* ʒ.v. *rad. ariſtoloch. rotund.* ℈.i. *ireos, myrrhæ rubræ an.* ʒ.ß. *æruginis* ℈.i.g̃ v. *ſeu hircini* ʒ.iij. Miſce.

Et cum ſub ſordium lentore caro mollis ſuccreuiſſet, quam illud vnguentum abolere non potuit, vlcus Mercurio præcipitato conſperſit, & emplaſtrum diachylum impoſuit. Poſt horas 40. emplaſtro & puluere ſublato cum vlcus purum reperiret, & caro bona ſponte pullularet, epuloticum ſequens, ob id Langij dictum, impoſuit.

Epuloticũ Langij.

℞. Terebinthinæ, ceruſſæ, lithargyri, lapidis calaminaris præparati, ol. maſtichini an. ℥.i. *picis, colophoniæ, ceræ an.* ʒ.ß. Coqui igne lento ad viſcedinis lentorem. Deinde inſperge *maſtiches, olibani an.* ℈.iv. *corall. rubr.* ʒ.i.ß. *thuris* ʒ.i. *camphoræ* ℈.ii.ß. Cum piſtillo calido exactè coadunentur, & fiat emplaſtrum.

Atque hoc modo vlcus conſolidatum fuit.

CAPVT VII.

De Morbis meatus vrinarij,

& primò

De ſphincteris veſicæ refrigeratione, & duplici meatu vrinario.

Sphincteris veſicæ refrigeratio.

ATque hi morbi totam veſicam vel eius orificium infeſtare ſolent. Sunt & alij, qui meatus vrinarij proprij ſunt. Inter quos eſt primò ſphincteris veſicæ refrigeratio, quæ inducitur à cauſſis externis refrigerantibus, vt aere frigidiore, ſeſſione ſuper lapide frigido, aquæ frigidæ balneo.

Et cognoſcitur ex eo, quod actio ſphincteris læditur & vrina contineri non poteſt: Et cauſſæ, quæ ſphinctorem veſicæ refrigerare poſſunt, præceſſerunt.

Curatur verò, vt aliarum partium paralyſis à frigore facta, diceturque de eo etiam aliquid infra *de vrinæ incontinentia*.

Duplex meatus vrinarius.

Eſt etiam ſecundum naturam vnus meatus vrinarius. Gulielmus Fabricius tamen, vt *cent. 1. obſeru. 76.* refert, vidit puerum 13. annos natum Coloniæ Aggrippinæ, cui natura duplicem vrinarium ductum dederat, quique per vtrumque vrinam ſine vlla difficultate emittebat. Erant a. in loco ſolito alter ſuper altero ſiti, tenuiſſimaque membrana & interſtitio diſtincti: ſed interior aliquantulum incurnabatur, ita vt ex eo lotium non rectà, ſed nonnihil deorſum fluitaret.

CAPVT VIII.

De meatus vrinarij anguſtia.

Meatus vrinarij anguſtia.

CVm tanta vrinæ copia in veſica collecta eſt, vt naturam ad excretionem ſtimulet, laxato ſphinctere per meatum vrinarium ea emittitur. Impeditur autem hoc ſæpè ob meatus vrinarij anguſtiam.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Anguſtia hæc fit vel in meatus vrinarij orificio, vel in ipſo meatu. Vtrumque verò accidit vel ab obſtructione, vel à compreſſione, vel à conſtipatione meatus vrinarii. Obſtructio ſæpiſſimè fit à calculo, qui ſi magnus ſit, in orificium meatus vrinarii prolapſus illud obſtruit, vel ſi paruus ſit, in ipſum meatum vrinarium penetrat, eumque obſtruit. Idem aliquando præſtant ſanguinis grumi, pus craſſum & viſcidum, vt & pituita craſſa, viſcida, & lenta.

Comprimitur autem nunc à re externa, vt ſeſſione ſuper re dura; vel interna, vt inteſtino recto fecibus aut flatibus turgido, partibuſque aliis vicinis inflammatis aut turgeſcentibus, aut cum ipſe penis & collum veſicæ intumeſcit, vel cùm veſicæ ceruix contorquetur, vt interdum, dum veſica in ſcrotum delabitur, accidit, cuius exemplum habet Platerus.

Conſtipatur, dum caruncula vel callus, aut verruca in meatu vrinario generatur & excreſcit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Meatus vrinarii anguſtia in genere ex vrinæ ſuppreſſione cognoſcitur. Quæ autem cauſſa anguſtiæ ſit, aliis ſignis diſcernendum. Si obſtructio ſit à calculo, eius ſigna antea tradita ſunt. Si à grumo ſanguinis, vulnus vel ruptura uaſis præceſſit, ſanguiſque antea cum urina effuſus fuit. Pus urinarium meatum obſtruere, colligitur ex eo, quod in ueſica uel renibus ulcus fuit, & pus collectum eſt, uel in parte aliqua ſuperiore, abſceſſus ruptus, & pus ad ueſicam tranſlatum eſt. Si à pituita craſſa & uiſcida ſit obſtructio, etiam antea per urinam euacuata eſt, eiuſque redundantis in corpore ſigna adſunt. Compreſſio à cauſſis externis ex ægri relatione cognoſcitur. Si uero à tumore aliquo partium uicinarum meatus urinarius comprimatur, & eius notæ latere non poſſunt. Veſicæ ceruicem contortam eſſe, è ueſicæ ex ſede ſua prolapſu cognoſcitur. Conſtipatio à caruncula, callo aut uerruca in meatu urinario enata deprehenditur ex præcedentibus ulceris notis, & cathetere in meatum urinarium immiſſo exploratur.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Malum ipſum, ſi pertinax ſit, & perfecta adſit meatus urinarii anguſtia, ſatis periculoſum eſt; cum urina diutius in ueſica detenta, & cumulata grauia ſymptomata inducere ſoleat.

2. Curatur autem nunc facilius, nunc difficilius pro cauſſarum anguſtiam hanc inducentium uarietate, quorum aliæ facilius, aliæ difficilius tolluntur.

Curatio.

Curatio.

Curatio ad cauſſas dirigenda eſt, quæ proinde pro cauſſarum uarietate uarie inſtituenda. Si nimirum à calculo magno orificium ueſicæ obſtruatur, calculus loco illo amouendus. Ideoque æger ſupinus collocatus, cruribus eleuatis concutiendus, uel cathetere immiſſo calculus ab orificio ueſicæ amouendus. Si uero calculus paruus aliquouſque in meatum urinarium progreſſus ſit, digitis cum parte inferiore comprimere, & calculum uſque ad extremum meatus urinarii deducere & per eum exprimere oportet. Licet etiam ſpecillum, quod in cochlearis formam in extremo excauatum ſit, in meatum urinarium immittere, ita ut lapidem prætereat & ſuperet, ipſumque ſuo cauo comprehendat, atque hoc modo comprehenſum lapidem ex meatu urinario extrahat.

Quod ſi forte ita calculus hæreat, ut digitis loco non moueri nec extrahi poſſit, partem laxantibus fouere oportet, in ipſum uero meatum calculum frangentia infundere. Quod ſi nec hoc modo loco moueri poſſit, ipſum penem ſecare & meatum urinarium aperire, ac calculum extrahere neceſſarium eſt: Quod qua ratione

ne fieri debeat, in Inſtitut. *lib.5. part.* 1. *ſect.2. cap.*14. monſtratum.

Si à grumis ſanguinis meatus vrinarius obſtruatur, grumus diſſoluendus medicamentis cùm internis, tùm externis. Exhibendum nimirum *oxymel ſimplex* vel *ſcilliticum* cum *decocto thymi & origani*, vel *amaranthi coma cum mulſa*, *vel lixiuium cum ſyrupo de capillis Veneris*. Eadem etiam in meatum vrinarium inſtillari poſſunt. Extra verò foueatur meatus vrinarius lixiuio, vel etiam immittatur candela cerea medicamento grumos ſanguinis diſſoluente madida.

Si obſtructio ſit à pure vel pituita craſſa, vſurpanda ſunt attenuantia & incidentia. Extra etiam vtendum fomentis & inſeſſionibus ex *decocto origani*, *thymi*, *centaurij minoris*, cum *oleo rutaceo*. Quod ſi non ſufficiat, *oleum de ſcorpionibus; vel rutaceum aut nardinum* in ipſum meatum vrinarium inijciendum. Quæ ſi nec ipſa ſatisfaciant, catheter immittendus, & vrinæ exitus promouendus, ac poſtea attenuantia & incidentia continuanda.

Si anguſtia ſit à compreſſione, & quidem à cauſſa externa, ea tollenda. Si à tumore interno, is curandus: ſi ex veſicæ in ſcrotum delapſu, ea in ſuum locum reſtituenda.

Si caruncula, callus, vel verruca in meatu vrinario excreuerit, tollenda, vt capite ſeq. dicetur.

CAPVT IX.

De Caruncula, callo, & verrucis in meatu vrinario enatis, vt & meatus vrinarij vlceribus.

Caruncula, callus & verrucæ meatus vrinarij.

ALiquando etiam caruncula, callus carnoſus, verruca, aut omnino carnoſa excreſcentia in meatu vrinario naſcitur. Idque plerumque ijs accidit, qui gonorrhea ex morbo venereo & hinc orto vlcere in meatu vrinario laborant. Talia enim vlcera niſi maturè curentur, caro ſpongioſa in ijs excreſcit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Vbi caruncula in vrinario meatu eſt, nec vrina liberè excernitur, ſed difficulter & guttatim, nec ſemen emittitur, ac grauiſſimi dolores coniunguntur. Exploratur quoque caruncula cathetere vel candela cerea in meatum vrinarium immiſſo. Cùm verò etiam à calculo meatus vrinarius obſtrui, & vrinæ exitus impediri poſſit, id hoc modo diſcernitur. In ſuppreſſione vrinæ à caruncula vrina ſimiliter ſemper profluit; à calculo verò non eodem ſemper modo, ſed aliquando liberè & copiosè redditur, aliquando repentè ſupprimitur, cùm ex fundo veſicæ calculus in eius orificium incidit. Catherere etiam immiſſo tactu caruncula à calculo diſcerni poteſt. Dolor quoque in obſtructione à calculo ad veſicæ radicem magis vrget.

Ab obſtructione etiam à viſcidis, & craſſis humoribus hæc à caruncula anguſtia diſcernitur, quod obſtructio à craſſis & viſcidis humoribus maior plerunque eſt, adeò vt vrina ex toto ſupprimatur.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Malum plerunque ſatis periculoſum & diuturnum eſt.

Curatio.

Curatio.

Curatio autem carnem abſumentibus & vlcus conſolidantibus perficitur, de qua re pluribus agit Amatus Luſitanus, *centur.4. curat.*19. refertque, Lacunam Romæ edidiſſe libellum, quo diuinas penè laudes huic extirpandæ carunculæ inuento tribuit, & Autorem eius Philippum quendam facit. Amatus vero hunc id à ſe accepiſſe ſcribit.

Vniuerſalia nimirum præmittenda, & corpus euacuandum, atque radicis Chinæ & ſarſæ pariliæ decoctum exhibendum. Hinc ad topica veniendum. Collyrium autem Philippi illius, cuius mentionem facit Amatus, hoc eſt:

Collyrium Philippi.

℞. *Centaur. minor. apij, caudæ equinæ an.* M.ß. *hordei contuſi* ℥.i. Coqu. in *aq.* ℔.ij. ad conſumptionem partis dimidiæ.

Decocto colato adde *mellis roſati, vel mellis centaurij.* ℥.ij. & per ſiphonem inijcito.

Vbi hoc medicamento ſex vel octo dierum ſpatio abſumpta caruncula fuerit, ſequentibus ſex diebus tantum candela ſicca immittenda, tandemque vlcus cicatrice claudendum, quod ille Philippus hoc medicamento preſtare rentauit.

℞. *Aq. plantag. roſar. an.* ℥. iv. *ſeri lactis caprin.* ℥.ij. *ceruſſ.* ℥.vi. (forſan ʒ.vi.) *aloes, myrrha, marmoris candidiſſimi, ſpodij, cryſtalli an.* ʒ.i.ß. *camphor.* ℈.ß. Arida terantur ſubtiliſſimè, cribroque excuſſa humidis miſceantur.

Verùm periculoſum hoc medicamentum putat eſſe Amatus, vt quod ex lapidum puluere fiat, qui in veſicam immiſſi difficulter egrediantur, imò grauia ſymptomata pariant, vt ipſe experientia obſeruauit, & Mercatorem quendam ex vſu huius medicamenti mortuum eſſe refert, & proprerea monet, ne quid calculoſi, arenoſi aut lapidoſi in fiſtulam vrinariam immittatur.

Amatus his medicamentis vſus eſt in viro Nobili:

Emplaſtrum, quod huius Lernæi & Herculei morbi clauam nominat, quod hymnis multis & laudibus varijs decantari mereatur; nec ſolùm huic morbo prodeſſe ſcribit, ſed varios alios arcere & explodere, polypos videlicet vnicè curare, & extuberantes carnes in aurium meatibus & alijs locis repertas vnicè extirpare & reſecare.

℞. *Virid. æris, auripigment. vitriol. alumin. rochæ an.* ℥.ij.

Omnia hæc aceto acerrimo perfuſa inter duos porphyrites lapides quàm accuratiſſimè ducantur, in læuoremque renuiſſimum reddantur, & Soli æſtiuali exponantur: hæc rurſus ſic exſiccata aceto affuſo ducenda ſunt & læuiganda, Solique exponenda, quouſque puluis ſubtiliſſimus euadat, & à medicamentis iis omnis prorſus acrimonia extincta ſit, quod opus octo dierum ſpatio conficies.

Hoc confecto & parato puluere.

℞. *Ol. roſacei* ℥.iv. *litharg.* ℥.ij.

Ad ignem fiat coctura, quouſq; emplaſtri modo corpulenti acquirat conſiſtentiam: tunc ab igne depoſito adde *prædicti pulueris* ℥. ii. & rudicula vel ſpatula miſce, & ad ignem omnia tractato, quouſque medicamentum duriuſculum euadat, ita vt ſi candelæ cereæ, vel plumbeæ virgulæ hæreat, non diffluat, etiamſi digitis tractetur. Præter emplaſtrum hoc cereas candelas numero viginti quoque in promptu habuit, quæ ex alba cera, paucula reſina terebinthina adiecta, paratæ fuerunt, longitudinis duodecim digitorum tranſuerſorum, craſſitudinis verò prout meatus vrinarius ferre videbatur: nec minus ex plumbo tres vel quatuor virgulas habuit, eiuſdem longitudinis & craſſitudinis, quæ vſurpari poſſunt candelarum loco, quando carunculæ refractatiæ ſunt. Candelam nimirum ceream vnam emplaſtro inunctam in vrinarium meatum immiſit, per ſex vel octo dies ſingulis diebus candela innouata & meiendi tempore extracta, donec ex candelæ penetratione, carunculatum & humoris putridi excretione, atque vrinæ libera emiſſione carunculas extirpatas eſſe, deprehendit. Carunculis abſumptis per octo dies nihil, niſi candelam craſſiunculam ſiccam abſque vllius rei inunctione immiſit. Quo tempore elapſo ad abſtergendum per ſiphonem immiſit ſequens medicamentū.

℞. *Hord. non excor.* P. ij. *rad. ariſtoloch. rot.* ℥.i.ß. *plantag.* P.ii. Coq. in aq. ad dimidias. Colaturæ adde *mellis roſ. colat.* ℥.ii. M.

Quod

Quod medicamentum bis terue de die ſex continuis diebus per ſiphonem injiciatur. Quod ſi fortioribus opus fuerit, Lanfranci *aq. viridi ſequenti* vſus eſt.

℞. *Alum. roch. virid. æris an.* ℥.ß. *auripigm.* ʒ.i. Coq. in ℔.ii. *aq. fontana* vel *plantag.* ad ℔ ß. abſumptionem & colentur. Colatura *camphora* alterata per ſiphonem in meatum vrinarium injiciatur.

Tandẽ hoc cicatricẽ inducente medicamẽto vſus eſt.

℞. *Ceruſſæ* ℥.i. *alum. roch. litharg. an.* ʒ.ii. Coq. in *aq. caud. equin.* ad dimidias, & colentur.

Atque hoc modo intra menſis ſpatium æger iſte perfectè ſanatus eſt.

Curationem etiam carunculę talis feliciter peractam habet Foreſtus, *lib. 25. obſ. 10.* eamq; prolixè & accuratè deſcribit, quæ cùm à Lectore ibi videri poſſit, operę pretium eſſe non puto, eam hic transſcribere.

Vlcera meatus vrinarij.

Aliquando etiam exulceratur meatus vrinarius: verum cùm vlcera iſta non ſolum meatum vrinarium, ſed & alias penis partes plerunque occupare ſoleant, vna opera de ijs poſtea inter morbos *partium genitalium in viris* agemus. Vlcera meatus vrinarij.

LIBRI TERTII
PART. VIII.
SECTIO SECVNDA.
De Symptomatibus Veſicæ.

CAPVT I.

De Dolore Veſicæ, & ſtupore ac reſolutione ſphincteris veſicæ.

Veſicæ ſymptomata. ATque hi ſunt morbi veſicæ. Symptomata quod attinet, & primò actiones lęſas, actio equidem veſicæ propria eſt, vrinam à renibus acceptam aliquandiu continere, & poſtea per vrinarium meatum emittere; Senſus verò tactus ipſi cum alijs partibus communis eſt, & ſtupor ac paralyſis veſicæ cum alijs partibus commune ſymptoma, & proinde de illa actione læſa prius agendum videbatur: quia tamen dolor, ſtupor & paralyſis inter cauſſas illius actionis læſæ numerantur, de his prius agere libet. Deinde dicemus de vrinæ ſuppreſſione, vrinæ imminutione, ſtranguria, difficultate mictionis & ardore vrinę, vrinę pręter voluntatem effluuio & incontinentia, profluuio nimio & diabete, vrina rubra, cruenta, nigra, purulenta, ſabuloſa, de rebus alienis cum vrina excretis, de vrinę per aluum & alia loca inconuenientia excretione. Cur de dolore, ſtupore ac reſolutione primo hic agatur.

Veſicæ dolor. Et primò quidem dolorem veſicę quod attinet, occupatis vel totam veſicam, vel eius collum & meatum vrinarium. Tota veſica dolet, cùm nimium diſtenditur, ob vrinam in ea pręter naturam retentam & cumulatam, de cuius cauſſis poſtea dicetur. Dolet etiam veſica cum inflammatur, vulneratur, exulceratur, de quibus affectibus ſupra inter morbos veſicę dictum.

Cauſſæ. Ceruicis autem & meatus vrinarij dolor à cauſſis plurimis ortum habet, à calculo nimirum in orificio veſicę vel in meatu vrinario hęrente, ab vlcere, ab vrina acri, de quibus poſtea de mictione cum dolore, & ardore vrinę dicetur. Ideoque hic de doloris veſicę cauſſis, ſignis & curatione plura afferre opus non eſt. Petantur ea è locis allegatis.

Sphincteris veſicæ ſtupor. Cùm verò veſicę muſculus, qui Sphincter appellatur, prępoſitus ſit, ne vrina cótinuò effluat, ſed pro arbitrio hominis retineatur, & excernatur, ſolet hęc eius actio interdum lędi, & ſphincter interdum ſtupore & paralyſi affici, vt ſtimulum illum non ſentiat, & vrinam non rectè contineat, ſed profluere ſinat. Id quod accidit, neruis, qui partim à ſexta coniugatione, partim ab illis tranſmittuntur, qui poſtremi à ſpinali medulla oſſis originem trahunt, affectis, iiſque vel refrigeratis, vel obſtructis aut compreſſis, vt aliàs de cauſſis ſtuporis & paralyſis diximus.

Curatur etiam, vt aliarum partium ſtupor & paralyſis, fomentis, oleis, vnguentis, emplaſtris contra paralyſin vſitatis, regioni veſicę admotis.

CAPVT II.

De Vrina ſuppreſſione ſeu Iſchuria, & vrina imminutione ſeu Dyſuria.

VRinę emiſſio ſeu mictio multis modis vitiatur. Vel enim planè ſupprimitur, quod fit in iſchuria; vel parcius, quàm par eſt, redditur, quod fit in Dyſuria, quę mictionis ablatę aut imminutę ſunt ſymptomata; vel etiam deprauatur, de quo *poſtea*.

Et primò vrinę ſuppreſſionem, quę Gręcis ἰσχουρία, quod attinet, duplici de cauſſa vrina non redditur, vel quia nulla eſt in veſica, vel licet adſit, reddi non poteſt, qui affectus proprie ἰσχουρία appellatur, alter verò impropriè. Sunt enim, vt vrinę excretio rectè fiat, quatuor neceſſaria, primò vt vrina adſit, quę naturam ad excretionem ſtimulet; ſecundo vt ſtimulus iſte à facultate ſentiente, quam obtinet per ſextę coniugationis & alios ſpinalis medullę inferioris neruos, percipiatur; tertiò vt facultas irritata ad expellendum inſurgat, ad quam rem etiam muſculi abdominis concurrunt. Tandem vt muſculus ceruicis veſicę aperiatur, & orificium veſicę pateat. Vrinæ ſuppreſſio. Duplex. Ad vrinæ excretionem quatuor ſunt neceſſaria.

Primò ergo ſi nulla adſit in veſica vrina, etiam nulla fit eius excretio, cuius rei exempla aliquot collegit Marcellus Donatus, *de hiſtor. med. mirab. lib. 4. cap. 28.* Fit autem hoc, cum vrina nulla à renibus & vreteribus ad veſicam peruenit. Id verò multis de cauſſis accidit, nimirum vel venarum & arteriarum emulgentium, vel renum, vel vreterum uitio. Venarum emulgentium uitio hoc accidit, cum obſtruuntur à pituita craſſa, uel cum ipſorum facultas attractrix labefactata eſt: Renum vitio, cum obſtruuntur, imprimis a calculo: ureterum, cum obſtruuntur uel à calculo, uel pituita uiſcida, uel grumo ſanguinis, uel purę. De cauſſis uerò harum affectionum ſupra de renum & ureterum morbis dictum, ideoque reſtat, ut ſaltem de ea urinę ſuppreſſione agamus, cum, urina in ueſica pręſente, eius ſuppreſſione cauſſa in ueſica conſiſtit.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Supprimitur autem vrina vel læſa facultate, vel impedita ea propter morbos veſicæ. Læditur facultas vel ſentiens, vel expultrix. Sentiens læditur, dum veſica ſtimulum vrinæ non percipit, quod fit, dum nerui, à quibus veſica ſenſum habet, afficiuntur: id quod accidit lapſu, ictu, vertebrarum eò loci luxatione, vt Galenus, 1. *de loc. affect. cap.* 1. docet, vulneribus ſpinalis medullæ, tumoribus, qui neruos ea parte afficiunt. Expultrix læditur, quando vel fibræ tranſuerſæ veſicæ expulſioni dicatæ læduntur, quod fit, aut ob intemperiem frigidam & humidam, aut dum nimium extenduntur, vt ſuum tonum & robur amittant, vt poſtea amplius contrahi non poſſint, id quod accidit, cùm vrgentibus negotijs, vt in concionibus, vel ſenatu, vel conuiuio vrina nimis diu retinetur & cumulatur, atque inde veſica nimis diſtenditur; vel dum muſculi abdominis, qui veſicæ in expellenda vrina ſubſidio veniunt, quocunque modo afficiuntur, vt rectè contrahi non poſſint. Impeditur autem expultrix ob morbos veſicæ & meatus vrinarij, de quibus ſupra dictum, cum ſcilicet veſica vel inflammatur, aut orificium eius comprimitur, vel obſtruitur à calculo, grumo ſanguinis, pituita, pure, vel conſtipatur, aut dum meatus vrinarius iiſdem de cauſſis non patet. Galenus equidem, 1. *de loc. affect. cap.* 1. *& 3. de ſympt. cauſſ. cap.* 2. ſaltem conſtipationis & obſtructionis ceruicis veſicæ ac meatus vrinarij mentionem facit, dum ſi corpus ipſius ceruicis veſicæ in tantum tumorem attollitur, vt meatus inde occupetur, aut aliquid præter naturam, vt caruncula vel callus naſcitur, aut re quapiam, vt calculo, grumo ſanguinis, pituita, pure obſtruitur. Datur tamen adhuc vna cauſſa, compreſſio, dum ſcilicet tumor extra veſicæ ceruicem ſubſiſtens eum comprimit, id quod fit, dum aut vterus, aut inteſtina, aut aliæ vicinæ partes præter naturam intumeſcunt, vel dum veſicę e ſuo loco prolapſæ ceruix contorquetur & comprimitur. Nonnulli & ſubſidentiam addunt, dum ſcilicet ceruices veſicæ muſculus quaſi conniueat, ex immodica ſiccitate & inanitione in febribus ardentibus. Verum vix credibile eſt, in corpore viuente tantam, & pręcipuè loco iſto humiditate perpetua ſcatente, ſiccitatem induci poſſe. Potius, ſi quid tale in febribus ardentibus accidat, ad facultatem expultricem læſam & imbecillam referendum eſt. Pertinent huc & vulnera ac fiſtulæ veſicæ & meatus vrinarij, dum nimirum vrina, quæ per meatum vrinarium egredi debebat, per viam alibi patefactam effluit.

Signa Diagnoſtica.

Signa, Ipſum Symptoma per ſe patet: diſtinguendum verò primo, an vrina ſupprimatur vitio renum & vreterum, & ita non excernatur, quia nulla in veſica adſit; vel vitio veſicæ, dum ſcilicet vrina, etſi in ueſica pręſens eſt, non excernitur. Etenim ſi uitio renum & urete tum hoc accidat, & nulla in ueſica urina adſit, nulla grauitas, nulla tenſio, nullus dolor circa pubem percipitur, adſuntque potius renum uel ureterum affectorum ſigna ſupra propoſita. Contra ſi cauſſa in ueſica hæreat, atque ea vrina repleta ſit, quam excernere non poſſit, tumor & tenſio circa ueſicam percipitur, ægerque conqueritur, quod etiamſi urinę reddendę deſiderio teneatur, tamen id præſtare non poſſit, & Medicus etiam, ſi regionem veſicæ contrectet, & comprimat, tumidam & repletam eam deprehendet, quorum nihil percipitur, ſi ueſica uacua ſit.

Quęnam autem cauſſa ſuppreſſionis ſit, porrò ſic diſcernitur. Si ueſicę ſenſus deſit, nullus ſenſus urinæ aut dolor percipitur, etſi ueſica plena & tumida ſit, ac urinę copia ualde diſtendatur. Si fibræ ueſicæ refrigeratę & humectatæ ſint, cognoſcitur id ex cauſſis refrigerantibus & humectantibus, quę præceſſerunt, & adſunt ſigna paralyſis uel totius corporis, uel ſpinalis medullæ, vel aliæ ſtuporem neruis inducentes cauſſæ. Si eædem fibræ nimis extenſæ fint, urina pręter uoluntatem ob pudorem uel aliam cauſſam nimis diu retenta fuit. Si uitium ſit in muſculis abdominis, æger uentrem inferiorem contrahere & comprimere non poteſt. Morbi uerò ueſicæ & meatus urinarij ex ſignis ſupra de harum partium morbis propoſitis cognoſcuntur. Præterea ubi meatus urinarius ſaluus eſt & patet, uitiumque ſolum eſt in ueſica, ſi ueſica manu comprimatur, homoque ita collocetur, ut decliuis ſit ueſicæ poſitus, urina redditur, & catheter ſine difficultate immittitur. Si uerò uitium ſit in meatu urinario, ueſicæ compreſſione urina non redditur, & catheter non ſine difficultate immittitur, & Chirurgus in immiſſione aliquam reſiſtentiam ſentit. Quæ autem meatus anguſtiæ cauſſa ſit, Galenus ita diſcernere docet, 1. *de loco affect. capit.* 1. *Nulla calculi*, inquit, *nota præcedente vrinam retentam. ſi ſanguis effluxerit, par eſt, vt grumus fiſtulam vrinæ obturet. At fieri poteſt, vbi vlcerata eſt veſica, vt paulatim in ipſa grumus concreſcat, vel non præcedente ſanguinis fluore. Accidit etiam, vt ſanguis ex renibus per vreteres in veſicam defluens, grumum efficiat. Atque in huiuſmodi coniecturis magnus eſt æneæ fiſtulæ vſus: haud ſecus, ac cum vel pus, vel craſſum lentumque humorem meatum obſtruxiſſe ſuſpicamur. In huiuſmodi verò coniecturam ex præcedentium notitia hoc pacto inducemur. Etenim, ſiue veſica, ſiue renes antea affectu aliquo laborauerint, per quem tale, tantumque pus colligi potuerit, vt par ſit, ab ipſo obſtructum fuiſſe meatum: probabiliter conijcei hanc ob cauſſam vrinam ſupprimi: aut ſi etiam in parte aliqua renibus ſuperiore fuerit abſceſſus, quo erupto haud abſurdè pus in renes tranſumptum eſſe putauerit. Quod ſi nihil huiuſmodi præceſſerit, victus rationem inquirere oportet, an in otio educatus, vel multis cibis craſſos viſcoſoſque humores generare potentibus fuerit vſus. Sic etiam, vbi ob carunculam aliquam ab vlcere innatam veſicæ ceruicem obſtructam eſſe putamus, & ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo, quod demiſſa ænea fiſtula vrina vacuatur, intelligere poſſumus.*

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Vrinæ ſuppreſsio ſatis periculoſum malum eſt. Neque poteſt homo cum urina diu ſuppreſſa uiuere. Et quidem ſi non deſcendit per renes ad ueſicam urina, iecur opprimit, ſanguinem inficit & inquinat, ac in totum corpus regurgitat, habitumque corporis aqua, ut in anaſarca fieri ſolet, replet, ſuffocationis periculum inducit, nonnunquam & cerebro in conſenſum tracto torporem inducit. Interdum quoque ſanguis corrumpitur, & humores putreſcunt, unde febres accenduntur, & niſi ante ſeptimum diem mingant pereunt. Etſi enim poſtea urina profluat, tamen ob febrem moriuntur. Eodem etiam modo ſi ueſicę uitio urina ſupprimatur, magnus dolor in ueſica excitatur & urina ad ſuperiora regurgitante uaria mala inducuntur. Nonnunquam urina ad ſuperiora regurgitans per umbilicum excernitur. Refert etiam Euſtachius Rudius *lib.* 2. *cap.* 53. Monachum quendam ordinis Eremitarum, cui poſt iſchuriam ueſica rupta fuit, non multis diebus poſt per inguina urinam emiſiſſe, & deinde per femora, nates, uicinaque loca, & ita miſeram uitam multis annis protraxiſſe.

2. Qualis tamen ſit futurus mali euentus, è cauſsis, quæ id induxerunt, æſtimandum. Prout enim cauſſa urinæ ſuppreſsionis facile uel difficulter amoueri poſſunt: ita etiam de morbo ſalutari uel lethali præſagiendum. Qui autem cuiuslibet morbi, qui ſuppreſsionis urinæ cauſſa eſt, ſit futurus exitus, è ſuperioribus patet.

3. Grauiſsima nimirum & periculoſiſsima eſt renum & ureterum, & quidem utriuſque, quod tamen rarum, obſtructio, quam grandiores calculi, pariunt.

Paucis

Paucis enim diebus in hoc modo affectis vrina in totum corpus regurgitat, idque inquinat.

4. Periculoſa etiam eſt vrinę ſuppreſſio, quæ ob vertebrarum luxationem, aut ictum, aut lapſum, aut vulnus ſpinalis medullæ accidit; cùm plerunque alia grauia ſymptomata coniuncta habeat, & eiuſmodi morbos curare ſit difficile. Et omnino periculoſa eſt iſchuria, quæ à paralyſi & affectione neruorum, qui veſicæ inſeruiuntur, prouenit.

5. Iſchuria à grumoſo ſanguine proueniens periculoſa eſt. Nam putreſcentem ſanguinem grauia ſymptomata ſequi ſolent.

6. Peſſima eſt vrinæ ſuppreſſio, quæ à caloris natiui extinctione in acutis morbis accidit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Curandi ratio dirigenda vel ad cauſſas ſuppreſſionis vrinæ, vel ad ipſam vrinæ ſuppreſſionem. Quod cauſſarum amotionem attinet patet ea ex iis, quæ antea de morbis renum, vreterum, & veſicæ dicta ſunt. Hoc ſaltem addimus, ſi à veſicæ imbecillitate & ſtupore ſit vrinæ ſuppreſſio, calor eius fouendus & ſenſus excitandus. Quapropter & glandes acriores & clyſteres ano iniiciendi, qui ob vicinitatem & membranarum communionem quam habet inteſtinum rectum cum veſica, ſenſum veſicæ ſtupidum ad protrudendam vrinam excitat.

Ipſam verò vrinæ ſuppreſſionem quod attinet, etſi cauſſa ſtatim tolli non poſſit, tamen danda opera, vt vrina prouocetur. Nonnunquam tamen vna opera ſimul cauſſa tollitur, ſi non planè ex veſica, à meatu tamen vrinario amouetur. Itaque manu veſicam muſculoſque abdominis comprimere oportet, atque interea anhelitum ſupprimere, vt etiam diaphragmatis ope veſica comprimatur, & vrina, quæ ſubſiſtit, exprimatur. Quo modo niſi vrina exeat, ad catheterem tanquam ſacram anchoram confugiendum, qui in meatum vrinarium immittendus, quo & ea, quæ orificium veſicæ obſtruunt, remoueantur, & vrina extrahatur. Dum tamen vrina propter inflammationem ſupprimitur, omnino vitandus catheter, ne dolore excitato inflammatio augeatur. Imò præſtat prius candelam ceream oleo amygdalarum dulcium illitam immittere. Inſuper vtile fuerit, cādelam ceream tenuiſſimam melle roſaceo illitam in meatum vrinarium immittere, aut per ſyringam liquorem aliquem conuenientem, oxymelite ſcillitico dilutum, vel aquam mulſam, in qua pulegium, calamintha, ruta, caſtoreum cocta ſint, infundere. Extra verò veſicę regio fouenda decocto earundem plantarum, & *abrotani, anethi, chamameli*. vel etiam dimidiæ horæ ſpatio æger in balneo ex decocto harum plantarum parato vmbilicotenus deſideat. Poſt fotum pecten, pubes & perinęum inungenda *oleo ſcorpionum, irino, coſtino, nardino, ſuracee*. In tali etiam vrinæ ſuppreſſione non multum bibendum, & vitanda omnia, quæ vrinam mouent, ne copia eius augeatur, & veſica nimium diſtendatur. Vbi à nimia veſicæ extenſione vrinæ ſuppreſſio orta eſt, pubes & perinęum fouenda *decocto parietaria, anethi, florum chamameli, meliloti, ſem. lini, fanigraci*.

Vel: ℞. *Vnguent. dialth. ol. ſcorpion. amygd. amarar. an.* ℥.i. *terebinth. butyri recentis an.* ℥. ß. *croci* ℈.i. Miſce. F. Linimentum.

CAPVT III.

De Diminuta Vrina excretione.

Diminuta vrinæ excretio. VRrinæ excretio diminuta fit duobus modis, vel cum paucior, quàm par eſt, & in minori quantitate vrina excernitur, vel quia per longiora, quàm fieri ſolet, interualla emittitur. De priore prius.

Cauſſa.

Cauſſa. Equidem vrina, quàm pro ratione potus paucior, interdum redditur, vbi natura per criſin humores ſeroſos ad ambitum corporis mittit, & ſudore excitato per cutem euacuat, vel etiam dum aluus eſt liquidior & ſeroſi & aquei humoris aliquid per aluum ſimul euacuatur. Verùm iſta vrinæ paucitas ad hoc ſymptomatum genus, de quo hoc capite agimus, non referendum, cùm poſt breue temporis ſpatium homo ad conſuetum vrinæ modum redire ſoleat. Sed de ea ſolum vrinæ imminutione agemus, quæ renum vel veſicæ vitio accidit. Cauſſæ autem vrinæ imminutæ ſunt eædem, quæ modo capite præcedente *de vrina ſuppreſſione* ſunt propoſitę, ſaltem minus validę & imbecilliores; quæ etiam iiſdem ſignis innoteſcunt.

Prognoſtica.

1. Vrinæ difficultas minus periculoſum malum eſt, quàm integra eius ſuppreſſio. Cùm enim pars aliqua vrinæ reddatur, non tàm grauia inducit ſymptomata. Cauſſæ quoque quia non ſunt potentes facilius tolluntur. Prognoſtica.

2. Vrinæ difficultas, quæ ſine dolore, vel cum minori dolore eſt, minus eſt periculoſa, quàm quæ cum dolore, aut magno dolore coniuncta eſt.

3. Vrinę difficultas in febribus ardentibus & malignis ſuperueniens mala eſt; quia non ſolum veſicam, ſed totum neruoſum genus affici, indicio eſt.

Curatio.

Tollitur hoc malum cauſſis, à quibus pendent, ſublatis: quæ quomodo tolli debeant, è cap. præcedente patet. Ad ſymptoma tamen mitigandum fomentis, cataplaſmatis, vnguentiſque laxantibus vtendum ex mentha, chamęmelo, malua, parietariæ, violis, ſemine fęnigręci. Curatio.

Tarditas Vrinæ.

Quod vrina tardius redditur, cauſſa eſt, vel quia in minori copia in veſica colligitur, vel quia veſicæ ſenſus hebes & obtuſus eſt, vt niſi ab vrina vel acri vel copioſa, ad quam colligendam longius tempus requiritur, irritetur, ſtimulum non ſentiat. Tarditas Vrinæ.

Malum ipſum per ſe pateſit, quia homo longiore, quàm alias fieri ſolet in homine ſano, temporis ſpatio vrinam non reddit. Cauſſæ verò ex iis, quæ cap. præcedente dicta ſunt, manifeſtę fiunt.

Qualem etiam euentum malum ſit habiturum, ex iiſdem patet, & non ita difficulter curatur, modò non in perfectam vrinę ſuppreſſionem tranſeat.

Curatur vero cauſſis, à quibus pendet, ſublatis: quod quomodo fieri debeat, etiam è capite pręcedenti innoteſcit. Si vrinę minor copia ad veſicam nuttatur, per medicamenta diuretica mitiora ad veſicam concitanda. Si ſenſus hebes ſit, expultrix ſtimulanda, & cauſſa ſenſus ſtupidi tollenda, vt antea dictum.

CAPVT IV.

De Stranguria.

PRæter hactenus enumerata circa vrinę emiſſionem ſymptomata, mictionem ſcilicet ablatam & imminutam, alia adhuc contingunt ſymptomata, quæ ad actionem deprauatam commode referuntur, ſuntque ea varia, & deprauatur vrinæ excretio vel ratione modi excretionis, vel quantitatis, vel ſubſtantię vel loci, de quibus ordine agendum, & ita de *ſtranguria, ardore vrinæ, & cum dolore eius excretione, de inuoluntaria vrinæ excretione, de vrina rubra, cruenta, nigra, & rebus alienis cum vrina excretis, de vrina per aliena loca excretione* dicendum. Stranguria.

Et primò Stranguria, ἀπὸ τῆς ϛράγγος, hoc eſt gutta dicta, ſeu vrinę ſtillicidium eſt talis vrinę reddendę deprauatio, cùm vrina guttatim ſaltem redditur, & nihilominus continua ad mingendum eſt ſtimulatio cum dolore.

Cauſſa.

Cauſſa.

Cauſſa.

Cauſſa proxima ſtranguriæ eſt vrinæ acrimonia, quæ naturam quidem continuo ad excretionem ſtimulat, quia tamen natura dolorem percipiens in excernendo ſubſiſtit, vrina guttatim & ſtillatim redditur. Eſt autem vrina acris vel per ſe, quæ etiam veſicam optimè & naturaliter conſtitutam vellicare poteſt, vel per accidens. Non tamen quæuis acrimonia cum per ſe vrina talis eſt, id præſtat, ſed peculiaris quædam, cum ſcilicet vrina cruda & nondum cocta ad veſicam peruenit. Habetque ſtranguria quandam ſimilitudinem cum lienteria. Nam ſicut ibi alimenta nōdum probè cocta per aluum ſtatim deijciuntur: ita etiam potulenta materia nondum ſatis alterata citius, quam par eſt, ad veſicam detruditur. Hinc ſæpe illi, qui poſt balneum potum frigidum bibunt, ſtranguria corripiuntur. Alia tamen etiam vrinæ admixta eam acriorem reddere poſſunt. Deinde vrina per ſe quidem non eſt acrior, quam par eſt: reſpectu tamen veſicæ eſt talis, cùm ſcilicet ea præter naturam ita affecta eſt, vt ab vrina facilè irritari poſſit. Accidit autem hoc, cùm veſica excoriata vel exulcerata eſt. Tum enim à miti etiam vrina (quæ tamen omnis ob ſalſi humoris admiſtionem aliquam acrimoniam habet) irritari poteſt. A' ſola verò veſicæ imbecillitate ſtranguriam excitari poſſe, vix crediderim, vt poſtea in quæſtione dicetur. Eſtque ſtranguria teneſmo ſimilis, & ſicut magnus & continuus in teneſmo excernendi conatus eſt, parum tamen per aluum excernitur: ita in ſtranguria facultas expultrix veſicæ ad crebram mictionem ſtimulatur, non tamen multa vrina, ſed guttatim excernitur; & procul dubio vt in teneſmo ſphincter ani afficitur, ita etiam in ſtranguria ſpincterem veſicæ affici neceſſe eſt à re aliqua moleſta eam ſtimulante, & ſicut teneſmus accidit, dum cauſſa ſtimulans pertinaciter ſphincteri ani adhæret, quæ vel eſt humor pertinaciter inteſtini recti extremitati adhærens, vel vicinæ alicuius partis affectus, ſphincterem ani continuo vellicans: ita procul dubio etiam ſtranguriæ proxima cauſſa eſt, vel humor fixè & pertinaciter ſphincteri veſicæ adhærens, eamque vellicans, vel etiam calculus aut partium vicinarum affectus, & tumores, qui veſicę orificium in conſenſum trahere, & vellicare poſſunt, de quo Hippocrates, 5. *Aphor.* 58. Ad recti inteſtini & vteri inflammationem, purulentoſque renes vrinæ ſtillicidium prouenit. Quod de vtero idem Hippocrates etiam habet, 1. *de morb. muliebr.* & *de natur. mulier.* inquit. In procidentia vteri τὸ οὖρον στάζει, καὶ ὀλίγον, καὶ δάκνεται. Ideoque non quiuis humor acris ſtranguriam parit, ſed talis, qui lentorem quendam habet, ob quem pertinaciter veſicæ orificio adhæret. Deinde calculus eodem modo circa orificium veſicam ſtimulans. Tertiò partium vicinarum affectus, vt & inteſtini recti vterique inflammationes. Humores autem hi plerunque aliunde ad veſicam transmittuntur: ſicut & pus à renibus ad veſicam tranſmiſſum eam ſtimulare poteſt. Hinc frequens ſtranguriæ apud nos cauſſa eſt cereuiſia cruda & non defecata hauſta, quæ cùm commodè coqui non poſſit, & præterea vim humores fermentandi aluumque laxandi habeat, ſi ad renes citò deferatur, cruda ita ad veſicam fertur, atque eam ſtimulat, & præcipuè hoc iis accidit, qui vinum ſaltem bibere aſſueti ſunt. Idem accidit humoribus acribus & ſalſis è venis ad renes tranſmiſſis, quos & ventriculus & cerebrum ac totum corpus ſuppeditare poteſt. Ita refert Dodonæus, *obſeru.* 48. quendam ſenem octuagenarium, cum vinum Rhenanum etiam in exigua quantitate biberet, ſtatim ſtranguriam paſſum fuiſſe, ab alijs verò vinis, vt Gallico & Hiſpanico non fuiſſe læſum. Cui profuit ex ouorum teſtis in cinerem redactis, & vino Rhenano permixtis, lixiuium. Illud enim vinum, cùm ſit tenuium partium, citiſſime ad veſicam deſcendit & facilè crudos viſcidoſque humores ſecum ducit, quales in vijs vrinarijs hærentes ſtillicidij vrinæ cauſſæ eſſe potuerunt; quibus deinde per lixium inciſis, & expurgatis liberior factus eſt vrinæ tranſitus.

Qua ratione autem intemperies frigida ſtranguriam pariat, nondum explicatum. Exiſtimo autem ab ea non proxime, ſed mediatè, & quatenus ad vrina talem generandam facit, ſtranguriam parere. Etenim cùm veſica etiam vim habeat vrinam, quam continet, in ſuo ſtatu naturali conſeruandi, ſi præter naturam frigidior reddatur, vrina in ea quaſi corrumpitur, atque ita hanc qualitatem, qua orificium veſicæ ſtimulare poſſit, induit.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Malum ipſum per ſe facile cognoſcitur. Conqueruntur enim ægri, ſe continuo ferè ad mingendum irritari, & parum mingere, doloremque aſſiduò moleſtum eſſe, etiamſi non mingant.

Quæ autem cauſſa ſtillicidij vrinæ ſit, ſignis diſcernendum. Quærendum nimirum, an cauſſa ſit in vrina, an in veſica. In vrina cauſſam hærere, cognoſcitur ex eo, quod nulla ſigna adſunt, quæ veſicam vel per ſe affici, vel à vicina aliqua parte in conſenſum trahi indicant: Contra adſunt ſigna humorum acrium, præceſſeruntq; vſus alimentorum vel medicamentorum acrium, ſalſorum. Imprimis ſi hauſta ſit cereuiſia recens & non defecata: Si adſit viſcerum intemperies calida, ob quam acres & ſalſi humores generantur, aut febris putrida, vel epatis aut renum abſceſſus: ac vrinæ etiam humorum talium acrium, vel puris ſpeciem præ ſe ferunt: & ægri ex ijs, quæ lenia & dulcia ſunt, acreſque humores temperant, alleuiationem percipiunt, contra à calidis & acribus offenduntur. Si veſicę vitio ſtranguria fiat, cognoſcitur id è ſignis veſicæ affectæ, quod ſcilicet vel calculus, vel excoriatio, vel vlcus adſit. Si ob frigidam intemperiem accidat ſtranguria, vrina ferè cruda & alba mingitur. Si verò partis alicuius vicinę conſenſu veſica afficiatur, eius affectę ſigna adſunt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Malum equidem hoc per ſe periculoſum non eſt: moleſtiam tamen, & ſæpè diuturnam; & quæ ægros, præcipuè ſenes, ad mortem vſque comitatur, excitat.

2. Si humor acris, qui ſtranguriam parit, diu in veſica retineatur, aut ſępe per eam tranſeat, eam interdum exulcerat.

3. Stranguria, quæ eſt ab vrinę vitio, facilius curatur, quam quæ eſt à veſicæ morbo, præcipuè in ſenibus.

4. Quod à partium vicinarum conſenſu oritur vrinæ ſtillicidium, non diu durare ſolet. Si tamen ſit ab vlcere partis alicuius vicinæ, raro curari ſolet.

5. Quibus ex ſtranguria ileos ſuperuenit, hi ſeptem diebus moriuntur, niſi febre ſuperueniente vrina ſatis fluxerit. 6. *Aph.* 44. Qui aphoriſmus etiam in Coacis extat. Non autem intelligendus eſt ileus, qui eſt ab inflammatione. Febris enim talem ileum, qui antè eſt cum febre, non ſoluit, ſed exaſperat: ſed per ileum (quem etiam, 2. *epid. ſect.* 6. λαπαρὸν, mollem appellat, & in eo vinum frigidum meracum multum exhibere iubet) intelligit hic obſtructionem inteſtini tenuis à crudis & craſſis humoribus prouenientem. Si enim ſtranguria non ſit a phlegmone & vlcere veſicæ, ſed craſſo & viſcido humore, collo veſicæ adhærente, ſi pars eius humoris ad inteſtina tenuia etiam effundatur, & ea vel obſtruendo, vel flatus pariendo, excrementis tranſitum prohibeat, ſi ſuperueniens febris humores attenuet, vt per meatum vrinarium liberè, & copioſè effluere poſſint, ſoluitur & ſtranguria & ileos ille.

Curatio.

Curatio.

Curatio pro cauſſarum ratione inſtituenda. Itaque ſi ab vrina mordaci & humoribus acribus ſit ſtranguria, vniuerſales purgationes lenes inſtituendę, *ſyrupo roſ. ſolut. manna, rhabarb. elect. diaprunis, diaſebeſten, lenitiuo ſimplici, diacatholico.* Imprimis verò vtilis eſt

hic

hic *caſſia*; vt & Galenus, 5. *de tuend. ſanit. cap.* 9. teſtatur, *terebinthina*, quæ non ſolum aluum ſoluit, atque acres humores à vijs vrinarijs auertit, verum etiam renes & veſicam abſtergit.

Deinde humores acres temperandi ſunt *ſyrupo roſarum, violarum, de nymphæa, de papauere, de endiuia, de intubis, de glycyrrhiza, cum decocto hordei, iniubarum, paſſularum, glycyrrhizæ, vel aquis endiuiæ, lactucæ, violarum, nymphææ, aut ſero lactis, cum emulſione ſemin. 4. frig. maiorum.*

Vel: ℞. *Rad. maluæ, glycyrrh. raſæ, an.* ℥.ß. *ſem. 4. frig. maior. an.* ʒ.iij. *papau. albi*, ʒ.ij. Coq. in ſ. q. *aq. hord.* Colaturæ adde *ſyr. violar. de glycyrrhiza, iniubini, an.* ℥.ß. *trochiſc. alKeKengi ſine opio*, ℈.j. Miſce.

Foreſtus, *libr.* 25. *obſ.* 3. refert, quendam pharmacopæum, cum aliquando ſtrãguriam pateretur, ex largiori potu vini, ſumpſiſſe aquam roſaceam cũ albumine oui conquaſſato miſtam, & ad medium ſcutellæ ebibiſſe, quo ſeipſum, tum alios curauit: Senem verò quendam ſtranguria laborantem flores chamæmeli in lacte bubulo coxiſſe, & decocto feliciter vſum eſſe. Ipſe Foreſtus, cum ſtranguria tribus integris ſeptimanis laboraſſet, vt *ibid. obſeruat.* 4. refert. & fruſtra multa, cum à ſe, tum ab alijs præſcripta medicamenta vſurpaſſet, tandem ſolo decocto folior. maluæ cum ſyrupo violar. vſus eſt, eoque à ſtranguria liberatus, quo modo & poſtea alios curauit. Præterea etiam habenda eſt ratio viſcerum, ob quorum intemperiem humores acres generãtur, puta ventriculi, epatis, renum. Ideoque ſi ea ſit calidior & ſiccior, corrigenda modo ſupra propoſito.

Vtiles hic ſunt & acidulæ, quæ non ſolum humores acres per aluum, vrinam, & ſudores educunt, ſed & intemperiem viſcerum temperant.

Extra verò ad temperandum humorum acrimoniam & viſcerum calorem multũ prodeſt balneũ aquę dulcis mane ante prandium vſurpatum, & inſeſſus in decocto violarum, nymphææ, lactucæ, maluæ, ſolani, ac linimenta & vnguenta ſupra *de intemperie* renum calida & ſicca propoſita, renum, pubis & perinæi regioni illita.

Licet & per ſiphonem emulſionem quatuor ſeminum frigidorum maiorum, vel decoctum ſeminis maluæ cum aqua violarum, nymphææ aut ſimili, acrimoniam humorum temperante in veſicam inijcere.

Eadem ferè curandi ratio eſt, ſi pituita ſalſa vrinę admiſceatur, eamque acriorem reddat. Pituita enim einſmodi ſæpius per purgantia, ſed mitia euacuanda, ad quam rem imprimis vtilis eſt terebinthina. Temperat etiam acrimoniam humoris ſerum lactis caprinum cum ſyrupo roſarum & violarum propinatum.

Danda ſimul opera, vt ſi ab vrinæ acrimonia ſtranguria ortum habeat, æger ſubinde mingat, ne ſi diutius vrina in veſica contineatur, eam exulceret, in quem finem aqua dulcis calida butyro recenti parum ſalſo condita exhiberi poteſt.

Si pus ab epate vel renibus, vel aliunde ad veſicam tranſmiſſum ſtranguriæ cauſſa ſit, detergentia medicamenta vſurpanda, vt ſerum lactis cum ſaccharo roſarum & alia, quæ ad vlcera illarum partium ſupra ſunt propoſita.

Si à cereuiſia recenti & non ſatis defecata ſit ſtranguria, nonnulli ſolum ſeuum candelæ vmbilico inungunt. Commoda eſt & nux moſchata ſumpta. Alij cochlear oxymelitis exhibent. Alij decoctu foliorum ribes nigræ. Vtilis eſt & potus vini Hiſpanici vel maluatici.

Si verò non vrinæ cauſſa, ſed ob veſicę morbos accidat ſtranguria, curatio ad eos morbos dirigenda, & vlcus modo ſupra propoſito curandum, lapis remouendus, aliaque veſicę vitia conuenienti modo corrigenda.

Si à veſicæ refrigeratione ortum habet ſtranguria, calefacientia adhibenda, diagalanga, theriaca, Mithridatium, aurea Alexãdrina. Extra verò pecten inungendus oleo rutaceo, vel emplaſtrum ex maſtiche, thure, caryophyllis, cinamomo, ruta, abſinthio, mentha, ac ſtyrace calamita imponendum.

Si per conſenſum vicinarum partium excitetur ſtranguria, illarum partium morbi conueniente modo curandi, & imprimis hic ſunt vtilia fomenta, inſeſſus, & alia topica, quæ ſimul dolorem mitigant.

Diæta.

Imprimis verò in ſtranguria curanda multum valet diætæ ratio. Et quidem ſi ab vrinę acrimonia fiat ſtranguria, plus ferè poteſt in ea mitiganda diæta, quàm medicamẽta, ſi nimirum exhibeantur alimenta, quæ nullo modo ad generationem acrium & ſalſorum humorum faciunt, ſed eos potius temperant, ac mitigant. Vtilis imprimis hic eſt ptiſana hordeacea & lac: modò corpus ita ſit diſpoſitum, ne in ventriculo corrumpatur; vt & cremor & cibi ex amygdalis dulcibus non rancidis parati, oua item recentia, carnes boni ſucci & facilis coctionis. Potus ſit vinum album, dulce, non tamen potens, vel decoctum hordei, glycyrrhizæ, paſſularum. Vitanda inedia. Res quoque reliquæ non naturales ita ſint comparatæ, vt acrimoniam humorum temperent, & ad earum collectionem non faciant. Ideoque aluus ſemper aperta ſeruanda. Ira & animi affectus nimij vitandi; Vt & laborioſa exercitatio, vigiliæ nimiæ, & omnia, quæ acrimoniam humorum intendere poſſunt. Si ab alijs cauſſis ſtranguria proueniat, diæta medicamentis ſupra propoſitis reſpondeat. Diæta.

QVÆSTIO

An ſtranguria etiam à frigiditate & imbecillitate veſicæ excitetur.

Plurimi quidem etiam inter ſtranguriæ cauſſas referunt veſicæ imbecillitatem, ob quam etiam ab exigua vrinæ copia moleſtiam percipiat, & vt ſe ea liberet, frequentem eius expulſionem tentet. Eamque imbecillitatem ab intemperie frigida deducunt, in quam facilè delabantur ſenes, quibus propterea etiam iſta affectio ſit familiaris, ſępe tamen vno vini hauſtu curetur. Verum enim verò facile quidem concedo, ab intemperie frigida ſtranguriam excitari poſſe, & ſenibus eſſe familiarem. Verum hoc in quęſtione eſt, qua ratione frigiditas ſtranguriam inducat, an imbecillitatem veſicæ inducendo, & retentionem lędendo, an vero alio modo. Ab imbecillitate veſicæ fieri ſtranguriam credibile non eſt. Fieret inde potius vrinæ profluuium, non verò vrina guttatim, & quidem cum dolore, emitteretur. Euſtachius Rhudius equidem, vt doloris etiam hic cauſſam reddat, ſtatuit, inęqualem intemperiem, & quidem non ſolum frigidam, ſed & alias, duplici modo ad ſtranguriam inducendam concurrere, primò vt inæqualem, eaque ratione eſſe dolorificam, cum veſica membranoſa ſit; deinde quatenus veſicam imbecillem reddat, & ita naturam ad crebram excretionem ſtimulet. Verùm ſi ab intemperie eſſet iſte dolor, in tota veſica perciperetur, quod non accidit in ſtranguria. Magis vero conſentaneum eſt, cum omnes partes, etiam quæ excrementa continent, peculiarem vim ea ſuo modo alterandi habeant, etiam veſicam vrinam aliquo modo alterare calore ſuo inſito; qui, ſi debilitetur à frigore, vrina vitioſam qualitatem induit, qua veſicam poſtea ſtimulat, & dolorem in ea excitat. An ſtranguria à frigiditate veſicæ excitetur?

CAPVT V.

De Dyſuria & vrinæ ardore.

COgnatus affectus ſtranguriç eſt Dyſuria, vrinę difficultas, ſeu mictio cum dolore; & quidem ita co- Ardor vrinæ.

gnatus,vt qua ratione mictio cum dolore,ſeu vrinæ difficultas à ſtranguria & cognatis affectibus differat,pauci ſatis clarè explicent. Equidem vrinæ difficultas, ſeu dyſuria etiam ſæpè ſumitur pro mictione imminuta,de qua ſupra egimus, cùm vrina vel parcior, vel tardius, quàm par eſt,redditur: verum illa neceſſariò non habet dolorem coniunctum. Ideoque hic ſaltem dyſuriam pro actione deprauata ſumimus, & mictione cū dolore: Atque ita clariſſimè hæc diſtingui poſſe putamus, ſi mictio imminuta à deprauata diſtinguatur; etſi interdum vtraque coniungatur. Primò enim interdum vrina paucior,quam par eſt,redditur,quæ mictio imminuta eſt,poteſtque eſſe cum dolore,vel ſine dolore.Stranguria verò duobus modis vitioſa eſt,quod ſcilicet vrina continuò, ſed guttatim ſaltem redditur, & quod ſimul dolor adeſt. Difficultas verò vrinæ,de qua hoc capite agimus, & à mictione imminuta & à ſtranguria differt; à mictione imminuta,quod ea in eo conſiſtit,quod vrina paucior,quam par eſt,redditur,dolorem verò neceſſario coniunctum non habet: In vrinæ verò difficultate non neceſſario pauca fluit vrina, dolor verò ſemper eſt coniunctus. A ſtranguria vero, quod quidem etiam dolor adeſt,ſed vrina non guttatim fluit, verùm ſine interruptione & ſæpè in debita quantitate. Atque hoc vitium Medici poſteriores plurimi etiam ardorem vrinæ vocant, cùm inter mingendum tantus dolor percipiatur,ac ſi res ardens vel ignis per meatum vrinę tranſiret,ſiue vrina copioſè fluat,ſiue non copioſè. Si verò ſaltem cum difficultate vrina reddatur, ſine dolore, ad *caput* 3. & mictionem imminutam pertinet. Si quis tamen ardorem vrinæ & dyſuriam ſeu difficultatem vrinę diſcernere velit,erit differentia ſaltem ſecundum magis & minus, quod ſcilicet in ardore vrinæ dolor eſt magnus,vt ardere quaſi æger videatur.

Cauſſa.

Cauſſæ. Cauſſæ autem dyſuriæ & ardoris vrinæ ſunt omnes, quæcunque continuitatem colli veſicæ aut meatus vrinarij ſoluere, ſeu dolore inter mingendum excitare poſſunt. Accidit hoc cùm vrina acris eſt per ſe vel per humorum acrium admixtionem. Imprimis verò hoc euenit,ſi ipſe meatus vrinarius ſit exulceratus. Tum enim vrina etiam non admodum acris dolorem & ardorem in eo excitare poteſt. Hinc ardor vrinæ accidit, cum bilis vel pituita ſalſa vel humores aduſti, vel pus vrinę admiſcetur,vel cum cibi acres,vel medicamenta,imprimis purgantia ſunt aſſumpta, vt & venena, quæ veſicam exulcerandi vim habent, inter quæ præcipuè ſunt cantharides, quæ peculiarem veſicam lædendi poteſtatem obtinent. Idem quoque Mercurius pręcipitatus præſtare poteſt, de quo hiſtoriam habet, Foreſtus, *lib.* 25. *obſ.* 37. Sæpe etiam materia alba & lactea quaſi cum vrina copioſè emittitur, & mictionem ardentem excitat, & quidem ſæpè tanta copia excernitur,vt vbi ſubſidet, dimidia pars matulæ repleatur; & talis vrinæ mictio ſępe ſatis diu continuatur.

Materia alba & lactea ardorem vrinæ excitans.

De eius generatione alios aliter ſentire noui: ac ſcio, quoſdam eam pro pure in renibus genito habuiſſe. Verum ſi toti renes in pus reſoluerentur,non poſſet tanta eius copia,quanta interdum aliquot ſeptimanas ſingulis diebus excernitur,inde ſuppeditari.

Quomodo generetur? An ſit pus?

Ego in ea ſum ſententia, prouenire illam materiam à cruditate & vitiata concoctione primo quidem ventriculi, deinde etiam, cum error coctionis primę non poſſit corrigi in ſecunda, epatis, qua chylus, & poſtea etiam ſanguis crudus relinquitur, neque à partibus ſalſis & tartareis, quę in prima coctione ſeparari debent, mundatur, quę poſtea à renibus attractę, & ad veſicam tranſmiſſę dolorem inter mingendum pariunt, & pręcipue in fine coctionis, dum aliquid eius materię collo veſicę & extremitati meatus vrinarij adhęreſcit pertinacius. Atque in eam ſentētiam eo ſum adductus, quod vir quidam Doctus, qui per aliquot ſeptimanas ardore

Authoris ſententia.

vrinæ laborabat, & vrinam quidem ſatis copioſam, ſed tali materia alba ita refertam, vt dimidium vrinalis occuparet, emingebat cum maximo dolore, & varijs adhibitis remedijs nihil leuaminis ſentiebat, tandem ſolius vini maluatici potu curatus fuit.

Calculus quoque in veſica latens vbi inter mingendum ceruici veſicæ alliditur, dolorem inter meiendum excitat.

Tandem etiam à ſemine in maſculis ardor vrinæ excitari poteſt, cùm illud vel loco, in quo continetur, motum, verùm non eiaculatum, ſed in ductu, per quem eijci debet, hærens, acrimoniam acquirit, meatumque nonnihil arrodit, vel cùm corrumpitur & malignam qualitatem acquirit, id quod in lue venerea accidit.

Verùm hic inquirendum,quod ab Autoribus præteriri video, qui fiat, quod vrina, quæ cum dolore emittitur, nunc copioſè,nunc parcè & ſtillatim, quod fit in ſtranguria, ſaltem emittitur, & quæ ardoris vrinæ & ſtranguriæ, ratione cauſſæ ſit differentia. Memini enim non ſolum virum illum, cuius modo mentionem feci, ſed & alios quoſdam vrinam ſatis copioſè cum ſummo dolore emiſiſſe.

Ardoris vrinæ & ſtranguriæ differentia ratione cauſſæ?

Ego in ea ſum ſententia,differentiam eſſe precipuam in loco affecto, atque in ſtranguria, & cùm vrina ſtillatim excernitur, ſphincterem præcipuè affici, qui ab acrimonia vrinæ ſtimulatus,ſeſe quidem aperit, vt vrina emittatur, moleſtiam tamen & dolorem inter meiendum percipiens,vt eam effugiat, ſeſe conſtringit, continuò tamen iterum laceſſitus iterum laxatur, atque ita vrina ſæpè, ſed guttatim exſtillat. Vbi verò cauſſa hæret in meatu vrinario,vrina quidem libere tranſit,& ſatis copioſe redditur, ſed cum dolore.

Pertinet ad cauſſas mictionis cum dolore coniunctæ & inflammatio partium veſicæ, quæ licet continuum dolorem coniunctum habet, is tamen exacerbatur; vbi veſica ad vrinam emittendam contrahitur, & ab vrina exitum quærente inflammatio comprimitur.

Partium veſicæ inflammatio.

Signa Diagnoſtica.

Ipſe dolor ab ægro facile percipitur,qui etiam de eo conqueritur. Cauſſæ verò ſignis diſcernendæ ſunt. Patent autem fere ex ijs, quæ hactenus dicta ſunt, & inflammationis veſicæ, vlcerum, calculi ſigna antea ſunt propoſita, & vrinæ prauæ qualitates, vt & pus vel ſemen corruptum facilè innoteſcunt.

Signa.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Ipſum malum quidem per ſe non lethale eſt, cum moleſtia tamen coniunctum, & pro diuerſitate cauſſarum nunc facilius nunc difficilius curatur.

2. Ardor vrinæ ſi diu durat,veſicam tandem,eiuſque collum exulcerat.

3. In ſenibus decrepitis difficulter curatur.

4. Si accidat, quod ſæpe fit, ſimul vrinæ ſuppreſſio, malum redditur periculoſius.

5. Qui à veneno eſt vrinæ ardor, rarò curatur.

Curatio.

Curatio. Tota autem huius mali curatio in cauſſæ amotione conſiſtit,quę qua ratione inſtitui debeat,ex antecedentibus patet. Ad materiæ euacuationem etiam hæc potiuncula commoda eſt.

℞. *Sebeſten. iuiubar. an. num. x. fol. maluæ*, M. ß. Coq. in aq. hordei ſimplici. In colatur. ℔. q. diſſolue *caſſiæ extractæ*, ℨ. x. Adde *ſyr. violarum*, ℥. ß. Miſce.

Ipſum tamen ſymptoma quod attinet,ſi dolor ſit vehemens & vires deijciat,dolorem lenientia ſunt vſurpāda, & quidem quæ exhibentur, ſimul cauſſæ reſiſtere plerumque poſſunt,vt *ſyrupus violarum, decoctum maluæ, althææ, iuiubarum, ſebeſten, glycyrrhizæ, ſeminum 4. frig. maiorum amygdalar. dulcium, & harum emulſiones,* quibus, ſi ardor ſit vehementior. *ſemina papau. albi, hyoſcyami, grana & trochiſcos alKeKengi* addere licet.

Vt

Vt ℞. *Sem. pſyllij*, ʒ.vj. *cydonior.* ʒ.iij. *quatuor. frigidor. an.* ʒ.ij. *papau. albi*, ʒ.i.ß. Conquaſſentur, & cum *aqua malaę* extrahatur mucilago, quæ cum *aqua hordei* exhibeatur, vel etiam in meatum vrinarium iniiciatur.

Vel: ℞. *Sem. quatuor frig. maior. mundat. an.* ℥. ß. *gummi Arabici, tragacanth. an.* ʒ.j ß. *ſem portulacæ, papau. albi, an.* ʒ.iij. *ſantali rubri*, ʒ.j.ß. *ſem. hyoſcyami albi*, ʒ.j. *Cum mucilagine ſem. pſyllij* fiant trochiſci drachmæ vnius pondere. Datur vnus mane & ante cœnam.

Vel: ℞. *Grana ſebeſtea num.* x Infundantur in aq. *deſtillata ſolani &* mane exhibeantur. Vtilis eſt & contra ardorem vrinæ *aqua florum fabarum*, Vnc. viij. menſura hauſta.

Extra verſo vſurpanda *oleum amygdalar. dulcium, violarum, nymphææ, papaueris*, quibus pubes & perinæum inungenda. Vel fiat fotus & inſeſſus ex *decocto maluæ, althææ, parietariæ, florum chamameli, capitum papaueris*, vel etiam ex hiſce medicamentis parati clyſteres in anum iniiciantur. In meatum vrinarium etiam infundatur *lac recens mulctum vel oleum ex amygdalis dulcibus recens expreſſum, vt & emulſio ſeminum melonum, papaueris*. Si dolor valde vrgeat, etiam ad narcotica, vt *theriacam recentem*, & *Laudanum Opiatum* accedere licet.

Si à veneno ſumpto ſit ardor vrinæ, ſicut Monachis illis apud Leonellum Fauentinum, *Practic. Medicinal. cap.* 70. accidit, qui ranas comederant, exhibeatur *caſſia extracta*, ℥.j. *in aqua malua* diſſoluta. Poſtea exhibeantur *aqua malua*. Vnc. x. cum *ſalebi Violarum* Vnc. iij. Verum periculoſum hoc malum eſt, ideoque ſimul alexipharmaca exhibenda.

Si à cantharidibus ſit ardor vrinæ, lac exhibendum, *mucilagines, ſem. maluæ, althææ, cydoníor. pſyllij, emulſiones ſem. papau. lactucæ & frigidior. maior. grana halicacabi, gummi Arabicum, tragacantha, ſyr. violar. nymphææ, papaueris*.

CAPVT VI.

De Mictione inuoluntaria & vrinæ incontinentia.

Mictio inuoluntaria. Duplex.

AD depravatam mictionem pertinet & ea vrinæ excretio, cum homini præter voluntatem non opportuno loco & tempore expectato vrina effluit: id quod dupliciter fieri poteſt, vel vigilantibus, cum præter voluntatem, & facultate expultrice fere non, aut parum concurrente, vrina ſponte effluit, vt homo id ferè non animaduertat, id quod apoplecticis, paralyticis & aliis quibuſdam accidit; vel dormientibus, in quibus etſi quoque neſcientibus vrina profluat, tamen tum deſiderium mingendi concurrit, & procul dubio imaginationi offertur ſtimulus ille vrinæ: in hoc ſaltem vitium eſt, quod homo tum in ſomno ita ſeſe moderari & facultati motrici imperare non poteſt, vt vrinam loco & tempori magis conuenienti retineat. Qui duo affectus vt ſunt diſtincti; ita etiam diſtinctas quaſdam cauſſas habent.

Cauſſæ.

Cauſſæ.

Cauſſa nimirum inuoluntarij vrinæ profluі, quod & vigilantibus & dormientibus accidit, eſt vitium ſphincteris veſicæ, qui relaxatus & imbecillis redditus eſt, vt ſeſe contrahere nequeat, & orificium veſicæ claudere, vnde vrinæ exitus ferè ſemper patet, & inuitis etiam ac neſcientibus effluit. Neque enim aliam vrinam retinendi facultatem habet veſica, quam hunc orificio prepoſitum muſculum, qui id claudit, & vrinam retinet, donec ex arbitrio hominis laxetur.

Quænam autem ſit cauſſa imbecillitatis & reſolutionis ſphincteris veſicæ ſupra *cap.* 1. dictum. Solet tamen etiam vrina interdum præter voluntatem reddi, cum abdominis muſculi valde conuelluntur, vt vrina ob eorum constrictionem, ventriſque compreſſionem ex veſica quaſi propellatur. Ob eandem ferè cauſſam etiam interdum grauidis in vltimis menſibus vrinæ incontinentia accidit, vt & iis, qui tumorem habent ſupra veſicam, idque ideo procul dubio, quia muſculus veſicæ ab vtero fœtu diſtento, vel tumore comprimitur & vellicatur.

Quomodo vrinæ continentia & ſuppreſſio ex eadem cauſſa fiat.

Vbi hoc occurrit dubium, quomodo ex eadem cauſſa & vrinæ incontinentia & ſuppreſſio fieri poſſit. Scribit enim Hippocrates, *in Coacis*: quibus incogitanter vrina procidit, & pudenda retrahuntur, de ſpe depoſiti ſunt. Et ibidem; ex refrigeratione interceptio vrinæ peſſima. Verum ſciendum, dum vrina ex refrigeratione ſupprimitur, ſolum facultatem ſentientem affici, ita vt vrinæ ſtimulum non percipiat: ſi verò non ſolum ſenſus afficitur, ſed & facultas motrix ita impeditur, vt muſculum contrahere non poſſit, fit inuoluntarium vrinæ profluuium.

Si verò per ſomnum ſaltem hoc fiat, per vigilias verò nil tale obſeruetur, equidem & tum in muſculo illo veſicæ orificium claudentis aliqua eſt imbecillitas à frigida & humida intemperie proueniens, ſed non tanta, vt homo, ſi velit, vrinam continere non poſſit: ideoque ad imbecillitatem ſomnus profundior accedat, neceſſe eſt, & quaſi quædam negligentia, & homo per ſomnum ab vrina ſtimulatus non cogitet, lectum vrinæ reddendæ commodum locum non eſſe. Vbi enim vrinæ ea copia in veſica collecta eſt, quæ hominem ſeu copia ſeu qualitate ſtimulare ad excernẽdum poſſit, ſi homo profundius dormiat, & ad imaginationem irritationis ſenſus perueniat, facultas expultrix, niſi à ratione expulſio impediatur, ad expellendum inſurgit, & præcipuè ſi ſphincter ſit debilis, vrina profluit. Quò multum etiam facit conſuetudo, ob quam cauſam infantes noctu ſæpius lectum commingendo huic intempeſtiuæ mictioni quaſi aſſueſcũt, vt poſtea etiã adultis familiaris maneat.

Nonnulli non ſolum labefactatam facultatem cauſſam incontinentiæ vrinæ ponunt, ſed & coactam, dum ſcilicet vrina ſui copia vel impetu in muſculum veſicæ agat, eumque comprimat ſua grauitate, & ad apertionem quaſi cogat, quamuis voluntas non vocet ad illam. Verum hæc cauſſa commodius refertur ad obiectum & nimiam ſtimulationem. Vrina enim copioſa ideò ſtatim excernitur, quia facultatem expultricem irritat, neque accidit hoc ſine voluntatis imperio.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Affectus hic ipſe per ſe ſatis notus eſt; cauſſæ verò ex ægri relatione, & iis quę præceſſerunt, facilè innoteſcũt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Vrinę præter voluntatem profluuium, quod accidit vigilantibus, nunc facilius, nunc difficilius curatur pro cauſſarum, à quibus illud pendet, grauitate. Etenim quod à muſculo veſicæ ab externa cauſſa refrigerato accidit, non ita difficulter curatur. Et omninò ſi cerebro & ſpinali medulla ſeſe rectè habente accidit vrinæ profluuium, de ſalute & reſtitutione nõ deſperandũ. Quod verò ſpinali medulla affecta vel veſicę muſculo vulnerato accidit, difficilius curatur, imò plerũq; incurabile eſt.

2. Vrinæ verò incontinentia, quæ infantibus & pueris accidit, plerumque etiam ſine medicamentis ætatis progreſſu corrigitur; cum nõ ſolum corpus ſiccius euadat, & muſculi robuſtiores fiant, ſed etiam verecundiæ & pudoris magis rationem habeant. Et propterea inter dormiendum magis cauti & ſolliciti ſint.

3. Nonnullos tamen, etiam adultos, ac imprimis ſi poculis deditі ſunt, hoc vitium ad mortem vſque comitatur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Curatio in eo potiſſimum conſiſtit, vt morbus & cauſſa, ob quam ſphincter læditur, tollatur. Quapropter ſi muſculus ceruicis veſicæ reſolutus ſit, ei malo occur-

rendum, vt ſupra *capite primo* dictum. & qualitas, quæ reſolutionis cauſſa eſt, per contraria medicamenta corrigenda.

Inter alia autem remedia commendatur Diacyminum, thus è vino potum, calamintha & mentha cum vino ante cœnam pota, guttur galli, gallinæ, vel caponis toſtum cum aqua vel vino, de quo Solenander, *ſectione 4. conſil.* 11. proponit medicamentum paratu facile, quo ipſe in artis operibus feliciſſimum Virum cum iuramento proſperè in hoc affectu Romæ vſum obſeruauit Doctorem Giſbertum Hollandrum Medicum. Is accipiebat guttur galli, vrebat, vt non conſumptum, ſed toſtum exiccatumq; teri poſſet, exhibebat puluiſculum ſub noctem ante cœnam cum vino rubello adſtringente, aut hauſtu dilutiſſimæ poſcæ, idque aliquot diebus reiterabat. Quod remedium, ſiue manifeſta ſiue occulta qualitate id præſtet, procul dubio huic malo ſuccurrit muſculum veſicæ roborando. Laudantur & teſticuli leporis combuſti.

Vel: ℞. *Thuris, maſtich. coralliorum rubr. ſpodij, an.* ʒ. ij. *cubebar, caryophyll. macis, cardamomi, cyperi, piperis longi, zingib. guttur. gallinac. an.* ʒ. j. F. Puluis, qui vel ſolus ſumatur, vel ex eo cum mina cydon. fiat Electuarium, aut cum *ſacch. albo* Ronilæ.

Vel: ℞. *Guttur. gallinac. toſti,* ℥. ß. *cineris erinacei,* ʒ. iij. *agrimon.* ℥. ß *thur.* ʒ. ij. F. Puluis, cuius Drach. j. exhibeatur hora vna ante cibum cum vino albo vel iure gallinæ.

Vel: ℞. *Ocul. cancri, nucleor. perſicor. flor. hyperici, veſic. apri an.* ʒ. ij. F. Puluis.

Vel: ℞. *Veſica apri toſti & pulueriſati, guttur. gallinac. gummi Arabici, an.* ʒ. j. *rad. pimpinellæ, macis, an.* ʒ. ß. F. Puluis.

Extra verò pecten & perinæum foueatur ſpongia imbuta decocto folior. menthæ, abſinthij, roſar. rubr. balauſtior. in vino parato, aut fiat ex his plantis balneũ. Vtiles etiam ſunt thermæ ſulphureæ & aluminoſæ, vel inungatur locus oleo abſinthij, maſtichino, menthæ, nardino, aut applicetur cataplaſma è plantis modò enumeratis paratum. Vel imponatur hoc cerotum.

℞. *Thuris,* ℥. j. *ladani, maſtiches, ſpodij, cupular. glandium, an.* ʒ. iij. *ligni aloes, cinamomi, an.* ʒ. j. *ſtyrac. calamit.* ʒ. ij. *ſucci menthæ,* ℥. iv. *ceræ, q. ſ.* F. ſ. a. Emplaſtrum.

In ſpecie autem ij, qui noctu in lectum mingunt, veſperi parũm bibant, & imprimis à vino diuretico abſtineant, vt & omnibus alijs cibis, potu, & medicamentis, quæ vrinam ad veſicam facilè mouent, ne facultas expultrix irritetur.

Diabetes. Etſi verò inter ſymptomata iſta, quæ circa mictionem accidunt, rarus ille affectus Diabetes dictus referri poſſit: tamen cum à plerìſque Medicis inter affectus renum recenſeri ſoleat, neque etiam veſica quicquam mali in eo patiatur, ſupra inter affectus renum *part. 7. ſect. 2. c.* 3. eum explicauimus.

CAPVT VII.

De Vrina rubra, cruenta & nigra.

Vrinæ colorata p. n. EMingitur etiam ſæpè vrina colore præter naturali prædita. De coloribus autem iſtis ex profeſſo *de Vrinis* Medici tractant, quos & ego ſecutus in Inſtitut. *lib. 3. part. 1. ſect. 3. cap. 2. & 5. de* ijs egi.

Vrina Rubra.

Rubra. Vt autem ea, quæ de vrina rubra in inſtitut. dixi hic non repetam, ſaltem de ea vrina rubra hic aliquid addẽdum, quæ à cruditate fit, de qua pauci ſcripſerunt. Facit autem eius mentionem Galenus, 1 *ad Glauc. cap.* 7. dum ſigna quotidianæ febris recenſet, vrinaſque in quotidianis vel albas & tenues, vel craſſas & turbulentas, vel rubras eſſe ſcribit. Notatu verò dignum eſt, quod de vrina rubra monet Dodonæus, *in obſeru. medic. c.* 31. vbi docet, vrinas rubras mingi non ſolùm in morbis calidis, vt febribus ardentibus, & tertianis, partiumque internarum inflammationibus, ſed non raro iecinore ac ventriculo per diutinos & longos morbos cum refrigeratione debilitatis. Refertque hiſtoriam viri quinquagenarij, qui à Quartana, qua menſes quatuor aut quinque laborauerat, in Lienteriam incidit, & cruda deiecit, ac nullo febrili calore reſtante vrina admodum rubebat: ſe verò nulla harum habita ratione, ſed ad cruditatem reſpicientem, vt conſuleret ventriculo & iecinori, per præſentem quartanam debilitato, victus rationem calefacientem & reſiccantem inſtituiſſe, vinumque exhibuiſſe generoſiſſimum ac potens, quale Hiſpanum. E medicamentis verò diagalanges, diatrion piperoon, & eius generis ſimilia, quibus tantum profecit, vt concocta apparerent excrementa, & vrinæ color remitteretur, ac ſimilis ſanorum redderetur. Cum verò æger tam ſanum ſe eſſe exiſtimans ſecreto cereuiſiam bibiſſet, mox vrinæ color iterum in roborem multum intenſus, manifeſtè oſtendit, ex ventriculi cruditate & refrigeratione vrinam quandoque tingi, ac valde rubicundam reddi. Cum ergo à cereuiſia abſtineret, vrinæ mox iterum ſanorum ſimiles euaſerunt.

De hoc etſi pauci Medici aliquid monuerint: tamen in praxi ſæpe id obſeruare in promptu eſt, in ijs, qui ex quartanis conualeſcunt, & præcipuè qui ad ſcorbutum diſpoſiti ſunt. Quamprimum enim piſces, vel alium cibum crudiorem & coctu difficilem ſumunt, mox vrinæ rubræ & quaſi ſplendentes apparent, victus vero ratione in meliorem mutata, ad naturalem colorem redeũt.

Quænam verò cauſſa huius coloris ſit, rationem reddere difficile eſt. Neque enim eſt cruentus color, ſed talis, qualis in febribus ardentibus apparere ſolet. Neque tamen à bile, quę tunc non abundat, ſed potius à craſſo & crudo humore prouenit. Si quod mihi videtur, dicendum, puto id, quod in Inſtit. *loc. alleg.* dictum etiam hic locum habere poſſe, nimirum non ſolum à bile vrinam tingi colore aureo, ſed & à ſale ruffo, ſicut lixiuium à ſale impuro tingi videmus, vt coloris ruffi appareat. Et, vt Chymicorum vocabulis & ſtylo hac de re loquar, ſi ventriculus ipſe bene ſeſe habeat, nec error aliquis externus obiecti ratione accidat, partes ſulphureæ & tartareæ craſſiores in ventriculo & inteſtinis ſeparantur, & per aluum excernuntur, vnde chylus fit purior, vt poſtea in epate partes eiuſmodi tartareas & ſulphureas, quę vrinam tingere poſſunt, ſeparari opus non ſit. Si verò ventriculus ſit debilis, & imprimis ſi ventriculo debili talis cibus offeratur, quem ſatis coquere & elaborare non poſſit, non rectè fit partium excrementitiarum in ventriculo ſeparatio, ſed chylus impurus & feculentus generatur, qui ad epar delatus, multa talia excrementa ſuppeditat, quæ vbi à ſanguine ſeparantur, & ad renes feruntur, vrinam tali colore ruffo tingunt. Imo in ſcorbuticis vrina ſæpe non ſolum rubra eſt & ſplendet, verum etiam, vbi turbatur, rubrum ſedimentum, & pulueri laterum ſimile quid ſubſidet.

Tale ergo ſi quid in vrinis appareat, non ſtatim calor epatis, vel febris aliqua accuſanda, ſed diligenter omnia perpendenda. Et ſi nulla caloris vel febris adſint indicia, ad ventriculum reſpiciendum, & an is ſit debilis, vel cibus coctu difficilis aſſumptus ſit, conſiderandum. Ac ſi tale quid animaduertatur, ventriculus calefaciendus, cibuſque & potus frigidus cum calido permutandus, & pro cereuiſia vinum bibendum, vt ſupra ex Benuenio dictum.

Vrina Cruenta.

Vrina cruenta fit à ſanguinis è vaſis ſuis elapſi admiſtione. Verùm cauſſæ, ob quas è vaſis ſuis ſanguis effluit, multæ ſunt; neq; etiam ſemper ex vno loco effluit: Poteſt enim è renibus effluere; poteſt à partibus alijs

vt epate, ad renes mitti; poteſt etiam è vaſis infra renes, vreteribus ſcilicet, veſica, membriſque genitalibus effluere.

Primò enim in renibus poteſt aliqua vena aperiri, vaſe aliquo à vehementi corporis motu, vt equitatione, caſu, ſaltu, aut ponderis grauioris eleuatione aut geſtatione rupto; vel oſculis vaſorum in renibus laxioribus, ipſiſque renibus debilioribus redditis. Immò nonnunquam natura ſanguinem in corpore abundantem per hæc loca expellit. Ita refert Aretæus, *libr. 2. morb. diuturn. cap. 3.* nonnullos per circuitos quoſdam ſanguinem mingere, & ſi nihil ſanguinis effluxerit, capitis dolore vexari, oculorum aciem hebetari, tenebras ijs obſeruari, vertiginem pati: inde alios in comitialem morbum incidere, alios aquæ inter cutem ſimile quid pati, alios morbo atræ bilis aut neruorum reſolutione tentari. Ab acrium etiam ciborum vſu renum vaſa interdum aperiuntur, ſicut Matthæus de gradibus, *ad nonum Rhaſ. lib. 2. cap.* 18. refert, iuuenem quendam poſt allij eſum largum, multum ſanguinis eminxiſſe.

Secundò ſanguis ille, qui emingitur, non proximè à renibus prouenit, ſed ab epate, eoque vel imbecillo, vt ſanguinem retinere, ſibique aſſimilare nequeat, vel etiam ſanguine grauato, vel vaſe eius aliquo quacunque de cauſſa aperto.

Tertio idem accidere poteſt, ſi vreteres à calculis tranſeuntibus vulnerentur, ſeu veſica & pudendæ partes vulnerentur, exulcerentur, vel eorum vaſa laxentur, ſicut poſt nimiam Venerem interdum vrina cruenta emingi ſolet.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Si à ſanguine tingatur vrina, non ſplendet, habetque colorem, qualis aqua ferè, in qua recens mactatorum animalium caro abluitur.

Cuius autem partis, renumnè, aut alterius vas apertum ſit, & qua de cauſſa, ſignis diſcernendum, idque facilè cognoſcitur, ſi ſymptomata præſentia, & cauſſas, quæ præceſſerunt, conſideremus. Si enim nulla renum affectorum ſigna adſint, contrà in alijs partibus dolor, grauitas, vel alia ſymptomata percipiantur, ijs affectis vrinam cruentam reddi indicio eſt, & contra ſi partes omnes reliquæ ſint ſaluæ & in renibus aliquis morbus deprehendatur, ab ijs prouenire vrinam cruentam, colligendum. Vas ruptum eſſe, ex eo colligitur, quod ſanguis copioſus, iſque purus & floridus redditur, & quod equitatio diuturna ac vehemens, vel alius motus violentus, ictus, lapſus ab alto, ſaltus, ponderis grauis eleuatio, aut geſtatio. vel vulnus præceſſit, percipiturque dolor in parte affecta. Idem accidit, ſanguiſque floridus excernitur, ſi ab humore acri vas aliquod eroſum eſt. Diſcernitur tamen à priori cauſſa, quod ſanguis minore copia excernitur, & præſertim in initio, vbi planè exigua copia emingitur, poſtea verò aucta eroſione maiore copia. Quod ſi à διαπηδήσει & rarefactis ſaltem venarum tunicis ſanguis emingitur, vrina leuiter colore rubro tincta eſt. Reliqua ſigna ex ijs, quæ ſupra de renum morbis dicta ſunt, patent.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Si vrina cruenta per διαπήδησιν & rarefactionem venarum in renibus emingitur, malum minus periculoſum eſt, & adſtringentibus medicamentis adhibitis facilè curatur, præcipuè ſi malum adhuc recens ſit. Sicut & ea, quæ ab eroſione mictio accidit, periculo vacat, ſi ſit recens.

2. Si verò malum iam inueteratum ſit, metuendum, ne æger contabeſcat, vel epatis calore debilitato æger in cachexiam vel hydropem incidat.

3. Si copioſè ſanguis emingatur, metuendum eſt, ne in veſica ſubſiſtens periculoſam vrinæ ſuppreſſionem, vel putreſcens & prauam qualitatem induens alia praua ſymptomata excitet.

4. Si ex pudendis ſanguis effluat, minore cum periculo coniunctum eſt.

5. Si ex veſica vulnerata ſanguis profluat, periculoſum malum eſt, vt ſupradictum.

Curatio.

Curatio ad cauſſam, a qua ſymptoma hoc pendet, dirigenda. Curatio. Nimirum ſi vaſa ſint laxata, adſtringenda; ſi eroſa, occludenda; ſi rupta, conſolidanda, ſiue id factum ſit in renibus, ſiue in alijs partibus. Si ſanguinis copia malo originem dederit, ſanguis detrahendus.

Principio ergo ſi vel à ſanguinis copia malum ortum habeat, vel vas aliquod amplum ruptum vel eroſum eſt, vena in cubito aperienda.

Medicamenta quod attinet, ea cùm in relaxatione, tùm in eroſione vel ruptione vaſorum ſint adſtringentia, vimque condenſandi, obturandi, & conſolidandi habentia. Exhibeantur ergo medicamenta è roſis rubris, myrto, plantagine, conſolida, burſa paſtoris, equiſeto, polygono, acacia, hypociſtide, milleſolio, flore albo, quod hic vtiliſſimm eſt; Terra ſigillata, bolo Armeno, lapide hæmatite, corallijs, trochiſcis de ſpodio, terra ſigillata, trochiſcis Gordonij.

Extra applicetur Vnguentum Comitiſſæ, Emplaſtrum Diaphænicum frigidum, contra rupturam, atque alia è modò dictis medicamentis parata.

Si à veſica ſanguis excernatur, vel pudendis, eadem medicamenta exhibentur, ſimulque in veſicam injiciuntur.

Ad ſanguinem autem concretum in veſica diſſoluendum exhibeatur oxymel cum decocto radic. rubiæ tinctor. aſparagi, vel mumia in ijs diſſoluta. Eadem in veſicam etiam injiciantur.

Diæta.

Cibi ſint boni ſucci & adſtringentibus mixti & conditi, vel etiam viſcidi & glutinoſi. Diæta. Vinum ſit rubrum, auſterum, aqua chalybeata temperatum. Abſtineat vero æger à cibo & potu ac medicamentis acribus, diureticis, aperientibus. Venus vitetur, motus item nimius corporis, & in quiete æger detineatur.

Vrina Nigra.

Vrinæ nigræ in Inſtitut. *loco allegato* tres cauſſas eſſe Nigra. diximus, nimirum humorem melancholicum vrinæ admixtum, bilem atram, & caloris natiui in venis extinctionem. Ad primam cauſſam referri etiã poſſunt medicamenta humorem melancholicum in liene mouentia, & per vrinam euacuantia, cuius exemplum habet Actuarius, *de indicijs vrinarum, lib. 2. cap.* 20. Et Crato, *in Conſil. medic. à Scholtzio collectis*, *Conſil.* 174. ſcribit, ſe dediſſe laboranti ictero nigro lapidem bezoar, ægrumque minxiſſe tam nigra. quam atramentum eſt, meliuſque habuiſſe. Ipſe etiam ſæpè ab ægris ſcabie, hypochondriaca affectione & alijs melancholicis morbis laborantibus vrinam nigram ſine damno, imo cum commodo emiſſam vidi. Et notatu dignum eſt, quod Antonius Valletius, *in exercitat. ad cap. 40. Hollerij de morbis internis*, ſcribit de quodam Viro religioſo, cui ter aut quater in anno, maximè vere & autumno ineuntibus, lien intumeſcebat, cum dolore hypochondrij ſiniſtri, ac ſubliuidus toto corpore fiebat, ſenſimq; deterius habebat, ſed tandem vrinis nigricantibus emiſſis per quinque aut ſeptem dies priſtinam ſanitatem recuperabat, idque ipſi per annos vndecim aut quindecim accidiſſe ſcribit. Ita etiam refert Valeriola, *in comm. ad lib. de conſtit. artis med. Galeni*, quendam cum lienis apoſtemate laboraret, planeque moribundus haberetur, criſi ſub vigeſimum diem facta, admirandam vrinarum nigrarum, atramenti inſtar, copiam ad libras 12. excreuiſſe. Idemque in Quartana etiam ſæpius obſeruauit: quod & ab alijs factum.

Itaque ſi ex humoris nigri admiſtione vrina nigra fiat, euacuatio humoris nigri promouenda; quam ad rem imprimis vtilis eſt fumaria, & alia diuretica ſimul

humori melancholico dicata.

Quod verò Hippocrates vrinas nigras lethalis morbi indicium eſſe ſcribit, eæ intelligendæ ſunt; quæ à caloris natiui *νεκρώσει* & extinctione proueniunt.

CAPVT IX.

De Rebus alienis per veſicam excretis.

Res alienæ per veſicam excretæ.

VEſica equidem vrinæ excernendæ ſaltem dicata eſt. Interdum tamen accidit, vt etiam res aliæ præter naturam ex ea excernantur. De ſabulo, & calculo iam antea dictum eſt. Vermiculos etiam & alia animalcula ex ea eiecta fuiſſe, ſupra e Cardano, *comm. ad aph.76. lib.4.* Schoholographo, *ad cap.50. lib.1. Hollerij de morb. internis*, Montuo *libr.4. cap.19. Anaſceues morborum*, Parꝗo, *libr.19. cap.3.* dictum. Membranulas neruea multiformes ab vrinæ detentione cum ſanie ſine fœtore & febre emictas vidit Fumanellus, vt refert, *capit.4. tract. de morb. in vijs vrinæ*. Andernacus Dial. *primo de balneis & aquis medicat.* ſcribit, concionatorem quendam pituitam quandam adeò viſcoſam & longam, vt inteſtinum quoddam videretur, per veſicæ canalem reddidiſſe, antea miris doloribus excruciatum. Piſcium veſiculis ſimilia corpuſcula cum vrina excreta fuiſſe, vidit Marcellus Donatus, *vt de hiſtor. med. mirab. lib.4. cap.29.* refert, & quendam incredibili quantitate multis menſibus pituitam lentam corruptam eminxiſſe, aliumque cum intolerabili cruciatu aliquot diebus pituitæ partes, veluti cryſtalli aut gelatinæ globulos, pellucidas eminxiſſe, Scholiographus, *ad cap. 50, lib.1. Hollerij de morbis internis* refert. Fruſtula etiam radicum apij, ſemina item aniſi & alkekengi cum vrina eiecta fuiſſe, ſupra *de Diabete* dictum. Fungi fruſtula per veſicam reiecta ſcribit Nicolus Florentinus, *ſerm.4. tract.4. cap.29.* & Alex. Benedictus, *lib.3. Anat. cap.13.* Pilos quoque cum vrina reiectos fuiſſe, ſupra dictum.

Et rei huius etiam notabilem hiſtoriam refert Guil. Fabritius, quam Cl. Dn. Gregorius Hoſtius, *ſectione quinta Epiſtolar. Medicarum* inſeruit. Fuit nimirum fœmina quædam Bernenſis, quæ octennium dolore ventris & lumborum correpta vrinam nunc ſanguinolentam, nunc purulentam & turbidam, pilis plurimus rufis & oblongis refertam non ſine dolore maximo quotidie excernebat. Quæ curata fuit ab eodem Fabritio clyſtere ſequente iniecto tertio vel quarto quoque die.

℞. *Rad. alth. maluæ, an.* ℥.ij. *meliſſæ, artemiſ. origani, maluæ, althææ, an.* M.ij. *flor. ſambuci, meliloti, chamæmeli, an.* M.j. *ſem. aniſi, carui, ſeſeleos, an.* ʒ ij. *fœnugræci, lini, an.* ℥.j. Incidantur & manipuli duo coquantur in aq. ℔.ij ad remanentiam ℔.j in qua diſſolue. *bened. laxat.* ʒ.iij. *olei anethi, chamæmel. an.* ℥.j. *butyri recent.* ℥.j. ß. *vitellos ouor.* ij. F. Clyſter.

Corpus per interualla euacuauit ſequenti potiuncula.

℞. *Rad. fœnicul. cichor. polypod. an.* ℥.ij. *herbar. ſcabioſæ, meliſſæ, an.* P.j. *cuſcutæ, flor. cordial. geniſtæ Hiſpanicæ. an.* p ß. *ſem. ſeſel. fol. ſenæ. an.* ʒ.j.ß. *Coq. ad remanentiam*, ℥. ij. In quibus diſſolue *bened. laxat.* ʒ. j. ß. *diacarthami*, ʒ.j *ſyr. laxatiui compoſiti cum rhabarb. agarico & ſena.* ℥ ß. *aq. cinamom.* ʒ.iij. Miſc. Fiat Potio.

Renes ſequenti linimento inunxit.

℞. *Vng. roſar.* ℥.ij. *ol. amygd. dulc. lilior. albor. an.* ℥.i. Miſce. Ex prædictis radicibus, herbis, floribus & ſeminibus pro Enemate præſcriptis etiam ſacculos parauit, quos aqua coctos ventri & perinæo applicandos curauit. Plura hac de re vide in eadem Epiſtolar. D. Horſtij ſectione.

Guilielmus Fabricius, *cent.4. obſeru.53.* refert, grauidam quandam corpus quoddam membranoſum ex veſica ad pugni magnitudinem, molle tamen & lubricum, & quod in maximas & tenuiſſimas membranas extendi poterat, excreuiſſe.

Quod ſi tale quid accidat, ad morbos & cauſſam, à quibus generantur, reſpiciendum, & corporis euacuatione præmiſſa ea exhibenda, quæ humores vitioſos & ſimilia in veſica abſtergunt, & vrinam mouent.

Crepitus per veſicã excreti. Feces.

Fernelius quoque *lib.6. patholog. cap.11.* ſcribit, abſceſſum ani etiam viſum eſſe interdum in veſicam penetraſſe, ac tùm micturo crepitum è pudendo, perinde, atque e podice, atq; etiam fecis nonnihil vrinæ permiſtum prorupiſſe. Cuius rei etiam alia duo exempla recenſet Schenckius, *lib.4. obſeru.22.* Quidam enim cùm laboraſſet vlcere fiſtuloſo ani, eoque admodum calloſo, & vlcere penis ſanioſo ſimul teneretur, ex eodem pene crepitum veluti ventris cum fœtore emittebat. Alij verò tubicini ob virulentam ex lue Venerea ſtranguriam intempeſtiuè ſuppreſſam exulceratio ſuborta eſt, & eouſque progreſſa; vt, vitiatis circumſitis partibus, tandem etiam anum & veſicam eroſerit, quo factum, vt ventris crepitus per penem etiam emiſerit. Sicut & *obſeru. ſeq.* aliquot exempla eorum, qui clauſo ano nati per penem excrementa alui eiecerunt, recenſet. Ita etiam refert Guilielmus Fabricius, *cent.1. obſer.75.* fœminam quandam Geneuenſem filium peperiſſe, qui, clauſo ano, excrementa per ductum vrinarium, ſimul & vrinam excernebat. Verùm cum tandem excrementa indureſcerent, nec per ductum illum anguſtum amplius permeare poſſent, inflatus eſt vẽter, exorta eſt febris, aliaque ſymptomata, ita vt decimo ſeptimo ætatis die è vita diſceſſerit. Aperto cadauere inuentum eſt inteſtinum rectum adnatum fundo veſicæ.

CAPVT X.

De vrina per aliena loca excretione.

Vrinæ excretio per aliena loca.

TAndem ad ſymptomata, quæ circa vrinæ emiſſionem contingunt, pertinet vrinę per aliena loca excretio. Infantem annos duos natum vidit Amatus Luſitanus, vt *cent.2. cur.11.* refert, cui ab ortu glans perforata non fuit, nec veſtigium aliquod in ea, vbi foramen eſſe debebat, apparebat, qui tamen ad radicem penis prope teſticulos foramen habuit, per quod lotium non guttatim fluebat, ſed directe emanabat. Platerus, *in obſeru. pag.792.* refert, nobilem quendam Capitaneum præter foramen in glandis media anteriore ſede ſecundum naturam formatum aliud quoque ſubtus circa glandis radicem & præputij exortum ab ortu habuiſſe, per quod micturo vrina deorſum ferebatur, ita vt, niſi caueret, ſe commacularet & ſemen quoque per idem emittebat. Puellam quoque, ex loco, qui eſt infra pectinem, paulum ſupra vuluam vrinam reddidiſſe, nullis interim apparentibus ſignis atque indicijs, vnde illa naturaliter profluere deberet, ſcribit Antonius Beniuenius, *cap.90. de abd. morb. & ſanat. cauſſ. & cap.7.* refert, cuiuſdam Pauli Bonini filium, qui glande colis clauſa natus paulò infrà eam meatu patefacto vrinam reddidiſſe. Cuidam obſtructa veſicæ ceruice vrinam affatim, tanquam emictione, ex vmbilico in multos menſes profluxit; idque citra tumorem, citra vllam aquæ in abdomine collectionem & citra valetudinis offenſam, vt ſcribit Fernelius, *lib.6. de part. morb. & ſymptom. cap. 13.* Cauſſa huius rei fuit, quod recens in lucem edito malè vinctus vmbilicus nunquam coaluit, atque hinc ſemper nonnihil ſtillauit. Puellam etiam quandam, cui cùm ſuppreſſa fuiſſet vrina per multos dies, tandem eam per vmbilicum profudiſſe, Bartholomæus Cabrolius vidit. Veſicæ abſceſſum per perinæum erupiſſe, è quo vrina reddebatur, ſcribit Fernelius, *loco allegato.*

Et Dodonæus, vt ad *cap.* 78. *Beninenij de abd. ſanat. & morborum cauſſ.* refert, vidit per foramen in perinæo ab vlcere ceruicis veſicæ nato vrinam excerni. Vrinæ per ſiniſtræ natis vlcus tranſſudantis hiſtoriam ex D. Iacobo Sutero refert SchencKius, in obſer. Militem per femur, veſica eaius parte ſclopeto vulnerata, vrinam emiſiſſe, ſcribit Fallopius, *de vulneribus capitis, capit.* 12. Puerum quendam duodecimum annum agentem, cum vrinam ſeptimo iam die non redderet, propterea quòd concretum quid ex pituita & ſanguine vrinæ ipſius canaliculos obſtruxerat, eam tandem ex ano euacuaſſe, Antonius Beniuenius, *de abd. morb. cauſſ. & ſanat. cap.* 7. narrat. Vrinam per vulnus circa ſedem inflictum excretam fuiſſe ſcribit Galenus, 1. *de loc. affect. cap.* 1. Et talia exempla alia plurima paſſim occurrunt. Illud verò præ cæteris notabile eſt, quod annotauit Platerus, *lib.* 3. *obſer. pag.* 735. Puellæ cuidam annos natæ tredecim, cùm aliquandiu copioſè minxiſſet, vrinam ſubito ſuppreſſam eſse, atque tunc aquam ſeroſam ex aure dextra adeo affatim cæpiſse effluere, vt vna vice menſuræ duæ ſæpe emanarint, idque dies aliquot. Huic Medicus quidam diuretica exhibuit, atque ſimul etiam terebinthinam, poſt cuius vſum plus quàm quaterdecies minxit, ſed ſubitò iterum vrina reſtricta aquaque illa ex aure denuo fluere cæpit, vt ſpatio 24. horarum menſuras aliquot excreuerit. Puella interim, vt ſcribit, bene habita, de nullo alio affectu conquerebatur. Cùm capiti applicarentur oxyrrhodina ad repulſionem, & lotiones fierent pedum, ac iterum terebinthinam ſumpſiſſet, denuò vrinam reddidit, primò magna copia, remittente aurium hoc fluxu, poſtmodum verò naturaliter, nec quicquam mali inde paſsa eſt.

Verum talia ſymptomata cùm vel morbos à primo ortu contractos, vel alios incurabiles ſequantur, de ratione ea tollendi dicere aliquid opus non eſt. Qua ratione tamen Iohannes Langius fiſtulam in perinæo, per quam vrina reddita fuit, curauerit, ſupra *de fiſtulis veſicæ* dictum.

LIBRI TERTII
PARS IX.
De membrorum genitalium in viris præter naturam affectionibus.

PROOEMIVM.

CVm homo ſit mortalis, neque indiuidua perpetuò durent; & nihilominus rerum Conditor ſapientiſſimus ſpecies conſeruari & perpetuas eſſe iuſſerit, ita vt in locum vnius decedentis alius ſuccedat: per generationem, vt alia animalia, ita etiam hominem conſeruari voluit, & propterea ipſi peculiaria organa dedit, in quibus ſemen, futuri fœtus materia, generetur, conſeruetur, ac retineatur, tandemque cum appetitu & voluptate maxima in actu venereo emittatur, & à fœmina vtero ſuſcipiatur, & in eo ex ſemine vtriuſque parentis mixto fœtus formetur, ac ſuo tempore in lucem edatur. Organa autem generationis ſua habet vir & fœmina. De fœminarum generationis organis, & morbis ac ſymptomatibus, quæ ijs accidunt, agemus de morbis mulierum. *Hoc loco ſaltem de affectionibus præter naturam, quæ membris genitalibus in maſculis accidunt, agemus. Sunt autem generationis organa in viris duorum generum, vnum genus ad ſeminis generationem & conſeruationem facit, alterum ad eius eiectionem. In priori genere ſunt teſtes, & ipſis adiectæ partes, in altero penis ſeu membrum virile. Vaſa generationi & conſeruationi ſeminis dicata ſunt vaſa præparantia, venæ ſcil. duæ & totidem arteriæ, Paraſtæ dictæ, vaſa teſtibus incumbentia, teſtes, vaſa deferentia, veſiculæ ſeminales, & Proſtatæ ſeu glandulæ ſeminales. An verò teſtes, an alia vaſa ſemen generent, nonnulli in dubium vocant, & contra vulgatam opinionem teſtibus vim ſeminis generandi derogant, quod Phyſicis diſcutiendum relinquimus. Hoc ſaltem non prætereundum cenſemus, Recentiores, qui teſtes ſemen generare negant, ea etiam ratione vti, quod in teſtibus ſemen non reperiatur. Verùm ratio hæc non magni momenti eſt. Neque enim omnia, quæ in viuente ſunt, etiam in cadauere remanent, vt conſpici poſſint. In viuentium verò teſtibus ſemen contineri, obſeruauit Dodonæus, vt* cap. 3. Obſeru. Medic. *refert. Cùm enim cuidam teſticulus eximeretur, & calens adhuc medius diuideretur, ex ipſius cento ſemen erupit. Cùm verò teſtes vel intemperie, vel alijs morbis vix affici poſſint, quin paraſtatæ, & vicinæ partes ſimul afficiantur, de morbis membrorum genitalium in viris ſeminis generationi inſeruientium acturi, partes eas communi teſtium nomine complectemur: Cùm etiam medicamenta hiſce partibus non ſeparatim adhiberi poſſint, ſed ob vicinitatem & connexionem omnes ſimul ab ijs afficiantur. Si qui tamen proprij morbi hic occurrent, eorum etiam in ſpecie mentionem faciemus. Habent enim & hæ corporis partes ſuam naturalem conſtitutionem, & non minora ſapientia & omnipotentiæ diuinæ in his partibus, quàm alijs, apparent indicia. Nam licet pudendæ hæ partes dicantur, & tanquam obſcœnæ tegantur; tamen, vt rectè B. Ignatius, ad Philippenſes, ſcribit, tunc demum aliquid eſt obſcœnum, cum per ſcelus illud polluimus: cùm verò omne abeſt peccatum, nihil turpe cenſendum eſt, nihil mali eorum, quæ facta ſunt, ſed omnia valde bona. Et Auguſtinus hac de re* contra Iulianum capite 16. *ſcribit, Genitalia membra à Deo condita eſſe honeſta & decora, ſed per peccatum facta eſſe inhoneſta, adeo vt iam tegantur. Ideoque ea hic non vt peccatis contaminata, ſed vt à Creatore ſapientiſſimo artificioſiſſimè condita conſiderabimus, & quot modis à naturali illa conſtitutione deflectant, videbimus. Ac primò agemus de morbis teſtium, & ſcroti, deinde de morbis penis ſeu membri genitalis, tandem de ſymptomatibus, quæ circa generationem, & membris genitalibus accidunt.*

S E-

SECTIO I.

De Morbis partium genitalium in Viris, & primò de teſtium morbis.

CAPVT I.

De Teſtium Intemperie.

Teſtium intemperies. TEſtes in Viris varijs morbis corripiuntur, intemperiei, interdum deficiunt, interdum abundant, interdum calculi in illis reperiuntur, interdum peccant magnitudine, patiunturque inflammationem, & tumoribus ac apoſtematibus corripiuntur: retrahuntur verſus abdomen, vulnerātur, exulcerātur, cancro corripiuntur, de quibus ordinę dicemus.

Cauſſa.

Cauſſę. Et primò quidem teſtes ſæpè morbis intemperiei laborant, & potiſſimum frigida, atq; eadem ſimul etiam vaſa præparantia corripiuntur: Internæ cauſſæ ſunt partium internarum, vt cordis, epatis, renum intemperies. Partes enim hæ cum ſanguinem & humores ad vaſa genitalia & teſtes mittant, ſi intemperie aliqua laborant, facilè eam teſtibus communicant. Externæ cauſſæ ſunt aer, imprimis frigidus, qui teſtes facilè afficere poteſt. Cibus etiam & potus, vt & medicamenta, quæ exceſſum aliquem qualitatum habent, Vaſa etiam ſpermatica alterat, & præcipuè calefacit, decubitus ſupinus, præſertim in lecto plumis referto, equitatio nimia, geſtatio onerum.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcuntur autem intemperies teſtium primò à cauſſis, quæ præceſſerunt, ſeu calefaciendi, ſeu refrigerandi, ſeu ſiccandi, ſeu humectandi vim habentibus. Qualis enim cauſſa præceſſit, talem intemperiem inductam eſſe veriſimile eſt. Poſtea ex effectis. Si enim teſtes & vaſa ſeminalia ſunt *calida*, adeſt propenſio in venerem, & ſemen multum ac calidum generatur, teſtes ipſi ſunt calidi, & venæ circa eos multos ſanguine refertæ.

Si teſtes & vaſa ſpermatica ſunt *frigida*, exigua adeſt propenſio in venerem, ac ſi intemperies ſit magna, etiam nulla: adeſt corporis quædam inertia, teſtes ſunt frigidi, ſemen eſt paucum, aquoſum & crudum, & cum exigua vel nulla voluptate emittitur. Præceſſerunt cauſſæ refrigerantes, vel etiam immodica & intempeſtiua Venus. Hinc qui ætate nondum matura veneri indulgent, eorum calor natiuus exhauritur, & partes genitales frigidiores redduntur, vt poſtea in prima ſenectute ſtatim ſteriles reddantur.

Si *Humida* teſtium ſit intemperies, laxitas in ijs apparet, & ſemen nimis celeriter emittunt, à coitu tamen minus læduntur, quam qui ſiccam intemperiem eorum habent.

In *ſicca* enim intemperie teſtium hæc omnia ſunt contraria.

Et quia ad intemperiem teſtium cognoſcendam maximè facit naturalis teſtium intemperies: cum partes ea intemperie facilè corripiantur, ad quam naturalem inclinationem habent: Signa intemperiei teſtium è Galeno ſubiungere libet: Ita autem ille, *Artis med. cap. 45. & ſeqq.* Temperaturarum verò ait, teſticulorum calida quidem ad venerem procliuis, & maſculorum generatrix, & fœcunda, celeriterque genitales partes obſepit pilis, ſimul autem circumiacentes attingit partes. Frigidior verò contraria efficit. Et humida quidem multo & humido ſemine abundat; ſicca paucum, & modicè craſſum generat ſemen; calidior verò & ſiccior, & craſſiſſimum ſemen habet, & fęcundiſſima, ac celerrimè ab initio protinus ad coitum animal excitat, & his genitales partes citiſſimè hiſpidæ fiunt, atque omnes, quæ circumſtant, ſupra quidem vſque ad regiones, quæ ad vmbilicum ſunt, infrà verò vſque ad media femora. Petulca igitur eſt & ad libidinem prona huiuſmodi temperatura, ſtatim verò ſatiatur & offenditur. Si autem humiditas caliditati coniungatur, hirſuti quidem tales minus, plus verò ſemine abundant, non tamen plus cæteris appetunt, ſed minori detrimento præter modum Venereis indulgent. Quod ſi ſatis excreuerint & caliditas & humiditas, non ſine detrimēto à venereis abſtinent. Si verò frigidiorem & humidiorem temperiem teſticuli habuerint, partes circumpoſitæ glabræ ſunt, & tardè rem veneream exercere incipiunt, neque proni ad actum hujuſmodi ſunt, aquoſum verò & tenue ipſis ſemen, & parum fęcundum, & fæminarū generatiuum, vel omnino non generans. Frigidior verò & ſiccior temperatura ſimilis quidem in reliquis eſt ante dictæ, craſſius verò in ipſa ſemen exiſtit, atque omnino paucum.

Prognoſtica.

1. Intemperies equidem teſtium ex ſe mortem non inferunt: cum etiam citra hominis interitum excindi poſſint; ad generationem tamen multum faciunt, & alia incommoda afferunt. Frigiditas enim & ſiccitas teſtium ſterilitatis cauſſa eſt, caliditas verò cum ad venerem nimis ſtimulet, à bonis meditationibus animum abſtrahit, & vel infelicis vitæ, vel intempeſtiuæ ſenectutis cauſſa eſt. Prognoſtica.

2. Corrigitur autem facilius caloris exceſſus, quàm frigoris, qui & plus damni affert, & caloris natiui defectus difficulter curatur.

Indicationes & Curatio.

Intemperies calida teſtium medicamentis refrigerantibus curatur, cùm internis tùm externis. Exhibenda medicamenta è *lactuca, violis, roſis, nymphæa, endiuia, portulaca, papauere, ſem. frig. mai.* ſyrupi ſcil. conſeruæ aquæ, emulſiones ex his paratæ. Indicationes & curatio.

Extra ſcrotum & partes vicinæ foueantur *aqua vel ſucco lactucæ, endiv. violar. vmbil. Ven. portulacæ*, vel inungantur *ol. roſar. violar. nymphææ, vng. roſac.* vel imponantur *folia recentia violar. nymph. viticis & vitis.*

Diæta medicamentis reſpondeat. Aer ſit frigidior; cibus ac potus frigidus, ptiſana nimirum, & alij cibi condiantur lactuca, endiu. cichor. aceto, ſucco citri, limon. granat. Abſtinendum à vino aut nonniſi ὀλιγοφόρον vel aqua dilutum bibendum.

Frigida intemperies teſtium curatur calidis internis & externis. Interna ſunt, *Betonica, calaminthæ, maiorana, leuiſticum, ſaluia, radices aſparagi, eryngij, petroſelini, fœniculi, dauci, ſem. aniſ. fœnic. eruca, napi, vrtica, cicer. rub. piſtacia, nuclei pini, nux moſch. Indica caryophylli, cinamomum, piper. cubeba &* ex his parata medicamenta. Inter quæ ſunt, *ſpec. aromat. roſat. caryophyllat. diaſatyr. diambra, diamoſchum dulce,*

Exter-

Externa medicamenta ex iiſdem parantur & propterea teſtes fouendi ſunt decocto modò enumeratarum plantarum facto in vino generoſo vel Hippocratico, vel inungendi *ol. nard. coſtin. nuc. moſch. caryophyll. macis, cinam. de piper. de formic. ex piſtaceis, moſcho, ambra, Zibetho*, quod & ſolum illitum teſtes potenter calefacit.

Victus ratio ſit calida, Aer ſit calidus, teſteſque à frigore externo pannis, pellibus, aliiſque tegumentis defendantur. Cibi ſint boni ſucci & multi nutrimenti, moderate calidi & humidi oua ſorbilia carnes boni ſucci. Si ſint medicamentoſi, teſtibus familiares & amici ſint, quales ſunt fœnicul. anethum, apium, ciceres rubri, bulbi, cepæ, rad. napi: & quidem herbæ commodius virides adhuc vſurpantur; ſiccæ enim plus quàm oportet calefaciunt, & ſiccant. In ſecunda menſa dentur pineæ, piſtacia, auellanæ. Corpus moderatè exerceatur.

Si *humida vel ſicca* intemperies in teſtibus deprehendatur, corrigitur ea medicamentis humectantibus & ſiccantibus, qualia è calefacientibus & frigefacientibus modò propoſitis facilè eligi poſſunt.

CAPVT II.

De Teſtium numero vitioſo, & calculis in iis repertis.

Teſtium numerus vitiatus.

TEſtes numero duo ſunt ſecundum naturam, vnde etiam δίδυμοι dicuntur, Aliquando tamen nulli, aliquando pauciores, aliquando plures reperiuntur. Qui teſticulis carent, Eunuchi dicuntur: quorum alii ita nati ſunt, alii exciſione teſtium tales facti, & quidem alii in pueritia ſtatim alii grandiores tam facti.

Aliqui vnum ſaltem teſticulum habent, & quidem alii ita nati ſunt, aliis alter exciſione ademptus eſt, id quod interdum in hernia fieri ſolet.

Contra compertum, quoſdam tres teſticulos habuiſſe, idque nonnullis familiis proprium eſt, & ſingularis libidinis argumentum. Agathocles, Siciliæ Tyrannus, à Timæo τριόρχης dictus eſt, vt refert Cæl. Rhodigin. *antiq. lect. lib. 24. cap. 4.* Idem ſcribit, *ibidem*, Bergomi in familia illuſtri Coleonum multos habere tres teſticulos, & Franc. Philelpho totidem fuiſſe; & Fernelius, *lib. 1. patholog. cap. 8.* refert, ſe nouiſſe tertium teſticulum omnibus quibuſdam familis ſuperabundaſſe. Tertium etiam teſticulum in quodam libidinis immoderatæ obſeruauit Montuus, vt *cap. 37. tom. 4. Anaſcen. morbor.* ſcribit; & in puero Typographi cuiuſdam tertium teſticulum ſe vidiſſe refert Scholiographus, *ad cap. 62. lib. 1. de morb. intern. Holerii*, & Foreſtus, vt *lib. 27 obſer. 15. in ſcholio* refert, nouit ciuem Antuerpianum, qui tres teſticulos habebat & valde luxurioſus erat.

Talia autem vitia ipſis ſenſibus patent. Et quidem teſtium defectus virilitatem maſculis adimit: vnum tamen teſtem habentes generaſſe, compertum, qui verò tres teſticulos habent, libidinoſi ſunt. Et cum vitia hæc vel ab ipſa natura proueniant, vel arte inducta ſint, curationem non ſuſcipiunt, aut ea non neceſſaria eſt.

Lapides in teſtibus.

Lapides in teſtibus.

Tophos in teſticulis interdum reperiri ſcribit Paulus Ægineta, *lib. 6. c. 63.* Ex Monſpelii in cadaueris cuiuſdam diſſectione teſticulos lapillis plenos inuentos fuiſſe Geſnerus, *de foſſil. lib. 4. 11.* ſcribit. Reperit quoque Fel Platerus lapidem in teſtibus, vt & alii quidam, quorum obſeruationes collegit SchencKius, *lib. 4. obſeruationum*. Generantur autem tales calculi procul dubio, cum ſerum impurum, & calculo generando aptum ſanguini, qui ſeminis materia futurus eſt, permiſcetur, & cum eo ad teſtes defertur, ibique in lapide coagulatur.

CAPVT III.

De Teſtium magnitudine vitioſa, inflammatione & tumoribus aliis.

Teſtium magnitudo vitiata.

TEſticulos & mammas aliis vtroque, aliis alterutrũ duntaxat immodicè increuiſſe refert Galenus, *lib. de diff. morb. cap. 9.* Quod vitium ſi naturale ſit, corrigi vix poteſt. Si tamen teſtium nimis increſcentium magnitudine minuerè velimus, epithemata imponantur ex ſucco vel aqua plantaginis, roſar. ſemperuiui, cydoniorum, aceto roſac.

Teſtium tabes.

Contra interdum præter naturam teſtes planè contabeſcunt, cuius rei exemplum affert Vidus Vidius, *lib. 11. de curat. membrat. cap. 3.* de monacho quodam in agro Barcinonenſi, cuius teſtes, etſi in adoleſcentia moderatam magnitudinem à natura eſſent adepti, nihilominus proceſſu temporis, ob votum caſtitatis inuiolabiliter ab eo multis annis obſeruatum ferè penitus contabuerant, vaſaque ſpermatica eiuſdem adeo exaruerant, vt cum eius cadauer poſt mortem ſecaretur, exſiccatorum neruorum ſeu durorum ligamentorum potius imaginem præſeferent.

Inflammatio teſtium.

Inflammatio teſtium.

Præter naturam verò teſtes variis modis intumeſcunt; inflammantur enim: & aliis tumoribus corripiuntur.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Et primò inflammationem quod attinet, teſtes, vt aliæ corporis partes, interdum inflammantur, ſanguine ad eos præter naturam confluente; id quod accidit vel ſponte eo ruente ſanguine, vel ex percuſſione aut colliſione, equitatione dura, aut ab alia cauſſa externa ſanguinem attrahere potente eò attracto. Et quidem teſtes nunc ſoli inflammantur, nunc ſimul ſcrotum, de cuius inflammatione poſtea dicetur.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Cognoſcitur autem inflammatio teſtium, quod teſtis, quam ſecundum naturam, eſt tumidior & durior, dolor in eo percipitur, & præcipuè ſi digitis prematur, adeſt rubor atque calor. Quæ omnino, ſi ſcrotum ſimul inflammatur, ſunt manifeſtiora. Febris etiam plerumque adeſt.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Malum hoc eſt non contemnendum, cum teſtes non ſolum ad ſpeciei conſeruationem ſint neceſſarii, iiſque valde læſis facultas generatrix lædi ſoleat, ſed etiam interdum gangræna ſuccedere ſoleat. Plerumque tamen ea ſcrotum facilius, quàm teſtes corripit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Teſtium inflammatio ſecundum communes aliarum partium inflammationis curandi leges & ipſa curanda. Nimirum ſanguis, qui ad ipſos præter naturam fluit, repellendus, intercipiendus, reuellendus; deinde qui influxit diſcutiendus, aut ſi ſuppuratio prohiberi non poſſit, ea promouenda.

Principio ergo ſtatim ſanguinis vena in cubito ſecta reuellendus. Poſtea etiam venæ, quę in poplite vel malleolo eſt partis affectæ, aperienda.

Licet quoque poſt venæſectionem altero die cucurbitulas cum ſcarificatione coxis ad deriuationem imponere.

Si etiam alii humores, præcipuè bilioſi, in corpore peccant, qui forſan fluxui ſanguinis occaſionem præbent, & ii euacuandi.

Simul ſtatim repellentia adhibenda, teſteſque inuoluendi cataplaſmate, ex farina hordei, fabar. pulu. roſar. rubr. mirtyll. balauſt. coctis in vino rubro vel aqu.

chalyb. addito ol. roſ. & myrtillorum.

Vel epithema imponatur ex ſucco vel aqua roſ. plantaginis, mucilag. ſem. pſylij, cydonior. cum aqua roſar. extracta, cum ol. roſac. & ceruiſa mixtis.

Quæcunque autem medicamenta teſtibus applicentur, ligatura ſemper verſus ſuperiora tendat, vt teſtes minus dependeant. Ita enim fluxus ad locum affectum minus fiet.

Ad intercipiendum verò ſanguinis fluxum ad latus pubis, vbi venæ & arteriæ ex abdomine ab teſtes & ſcrotum tendunt, intercipiens & defenſiuum medicamentum imponendum, ex far. hord. roſar. rubr. bolo, maſtiche cum aqua roſar. & albumine ouo; vel vnguentum Comitiſſæ, vel emplaſtrum ad herniam.

Temporis progreſſu repellētibus ad dolorem leniendum admiſceantur digerentia, fiantque linimenta ex ol. roſac. vnguento popul. dialthæa, & ol. chamæmelino.

Tandem ad digerendam materiam vſurpetur ſem. lini, fænigræc. flor. chamæmeli, meliloti, vt ex aliarum inflammationum curatione notum eſt.

Ad teſtium inflammationes etiam commendatur verbena recta in ol. cocta, vini particula adiecta. Laudatur & cataplaſma ex faba Ægyptia decorticata cocta & cū melle mixta. Vt & alterum ex pane cum ol. & aqua, interdum etiam cum mulſa paratum. Vtile etiam eſt diachylum cum ol. roſ. ſubactum.

Aetius hoc ceratum commendat.

℞. *Ceræ, reſinæ pini, ol. aneth. narciſſ. an.* ℥.x. *Cymini, fimi aſini pilas*, iij. Fimum aſini torrefactum cribrato cyminumque admiſceto, deinde cera liquefacta & alia admiſceantur.

Si dolor valde vrgeat, leniendus refrigerantibus & laxantibus.

Vt: ℞. *Malu. violariæ, ſolani*, *an*. M.j. *furfur.* pug. ij. Coquantur & parti applicentur.

Vel: ℞. *far. hord.* ℥. ij. *ſem. lini, fænigræci, an.* ℥.j. *malue, biſmalu. ad mollitiem coctar, an*, M.ß. *pingued. porci, ol. viol. an.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Si hæc non ſufficiant, cataplaſmate ex folijs hyoſcyami coctis & contuſis vtendum.

Si inflammatio in ſuppurationem conuertatur, ea adiuuanda, & abſceſſus maturus manus opera aperiendus, tandemque mundandus ac conſolidandus aliorum tumorum more.

Inflatio teſtium.

Inflatio teſtium. Teſtes etiam aliquando intumeſcunt, & inflantur ſine febre, flatibus craſſis eos diſtendentibus.

Curatur autem inflatio teſtium per medicamenta flatus diſcutientia. Applicetur ergo teſtibus fimus columbinus cum far. fabar. & axung. porcina cum vino mixtis, Nonnulli folia hyoſcyami ad inflationem teſtium & ſimul dolorem ſedandum commendant. Alij origanum in aceto vel vino coctum & contuſum, vel decoctum eius fomenti loco vſurpant.

Vel: ℞. *Puln. rad. altheæ*, ℥.ß *far. fab. ſem. lini, fænigræci, an.* ℥.j. *cumini*, ℥ ß. Coq. in vino & addito *ol. aneth.* F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Pulu. flor. chamæmel. meliloti, farin. fab. an.* ʒ.vj. *ſtercor. caprin. bacc. laur. an.* ℥. ß. *Cum vino & ol. aneth.* Miſce F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Furfur. tritici cribrati*, M. ij. *far. fabar.* ℥.j ß. *pulu. ſem. cumini*, ℥.ß. Cum *vino dulci & ol. aneth.* F. Cataplaſma.

Tumores duri, frigidi & ſcirrhi teſtium.

Tumores teſtium duri, frigidi, & ſcirrhi. Non ſolum autem inflammantur & inflantur teſtes, ſed & alijs tumoribus corripiuntur, ijſque etiam ſæpe ſcirrhoſis. Quod accidit, vbi humores in inflammatione non diſcutiuntur, neque etiam in pus mutantur, ſed in teſtibus hærent, atque ibi indurantur; aut etiam altàs frigidi & craſſi humores ad teſtes fluunt, ibique indurantur.

Cognoſcitur hic tumor & viſu & tactu, eſtque ſine dolore, vel cum exiguo, ac ſine calore & febre.

Teſtium autem tales tumores difficulter curantur. Pars enim hæc laxa eſt, & facilè excrementa ſuſcipit, & recepta retinet in inuolucris illis, quibus teſtes teguntur.

Curantur verò, vniuerſalibus præmiſſis, hi duri teſtium tumores emollientibus & diſcutientibus. Talia ſunt, *rad. altheæ, farina ſem. lini, tritici, paſſulæ.* Commendatur & rad. lactucæ ex mulſo cocta, aut cum farin. hord. & ſem. lini ac fænugræci miſta. Vtile eſt etiam ol. amygd amarar. irinum, anethinum, vng. dialthææ, Martiatum, emplaſt. diachyl. ſimpl. & comp.

Vel: ℞. *Far. fabar.* ℥.j. *ſem. lini*, ʒ.ij. *empl. diachyl. ſimpl.* ℥.j. *ol. melilot.* ℥.j ß. *anethini, chamæmel. hyoſcyam. an.* ℥.j. *ſem. cumini*, ʒ.j. Coq ad conſiſt. ceroti mollior.

Vel: ℞. *fol. caulium, hyoſcyami, an.* M.j. *ficus num.* v. Coq. ad mollitiem, & per ſetaceum traijciantur, quibus adde *far. fabar. ſem. lini, fænigræci, puln. flor. chamæmel. melilot. an.* ℥ ß. *adipis renum capræ, q. ſ.* F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *rad. mandrag. recent.* ℔.ß. *hyoſcyam. & alKeKengi, an.* M.i. Coq. in ſapa ad mollitiem, & per ſetaceum traijciantur, quibus adde *opopanacis*, ℥.j. *ceræ parum.* Miſce ad formam emplaſtri.

Vel: ℞. *Emplaſt. diachyl. ſimpl. & cum gummi, an.* ℥.j. *ammoniaci vel bdellij*, ℥.ß. Quibus addere licet quoque ſemen & folia hyoſcyami. Efficaciſſimum eſt hoc.

℞. *Rad. Altheæ, hyoſcyami, haliKacabi, an.* M.j. *rad. mandrag. recent.* ℔.ß. Coqu. in ſ. q. ſapæ & contundantur ac per cribrum traijciantur. Poſtea adde *opopanacis, bdellij, ammoniaci in vino liquator. an.* ʒ. vj. *ſtyracis*, ʒ.iij. Atque addito *ol. melino*, F. Cataplaſma, aut *ceræ* emplaſtrum: quo medicamento, niſi ſcirrhus teſtium emolliatur & diſcutiatur, fruſtra alia tentantur.

Si in pus talis tumor mutetur, pus non diu in teſte relinquendum, ne eius ſubſtantiam corrumpat & vlcus inſanabile vel grangrænam excitet. Ideoque commodiſſimum eſt, teſtem tum exſcindere.

Sunt & alij teſtium tumores, de quibus poſtea, *cap.* 7. inter herniæ ſpecies dicetur.

CAPVT IV.

De Situ teſtium mutato.

Situs teſtium mutatus. TEſtes etiam ſitum quandoque quaſi mutant, & nimis penduli fiunt; quod fit interdum ex nimia equitatione, interdum ex natatione in aqua frigida, interdum ex materia frigida ligamenta, à quibus pendent, ſeu cremaſteres laxante; quod accidit in morbis grauioribus & virium debilitate: ac teſtes penduli virium debilium ſunt indicium.

Corpus, ſi opus ſit, conueniente modo purgandum, & poſtea exſiccantia calida, ſi ab humoribus frigidis ſit laxatio, non ſolum teſtibus & pubi, ſed & oſſi ſacro imponenda, ex ſaluia, betonica, maiorana, primula veris & ſimilibus.

Interdum contra teſtes verſus abdomen retrahuntur, vt bubonocelen quaſi mentiantur. Interdum etiam planè in abdomine reconditi ſunt. Idque nonnullis naturale eſt & nullo modo curati poteſt.

Interdum quoque accidit hoc ab inflammatione ligamentorum aut diſtentione neruorum. Quod vbi euenit, emollientia & laxantia vſurpentur.

CA-

CAPVT V.

De Vulneribus, vlceribus, Cancro & gangræna teſtium.

Vulnera teſtium.

Teſtium vulnera.

VVlnerantur interdum teſtes; quod ſanè periculo non vacat ob grauia, quæ ſubſequi ſolent, ſymptomata. Ita refert Matthæus Glandorpius, *in ſpeculo cheirurgico, obſeru.37.* Iuueni cuidam dextrum teſticulum framea tranſactum fuiſſe, vt in maximam auctus fuerit molem, & dolor ac deliria ſucceſſerint.

Eaſdem curandi Indicationes & leges habent teſtium, vt aliarum partium, vulnera.

Iuuenis cuius modò facta eſt mentio, curatus fuit, vena tali inciſa (poteſt etiam primum in brachio, ſi opus ſit, vena aperiri) & clyſtere iniecto, teſticulus etiam, vt & totum ſcrotum cum pene & pectine, inunctus fuit oleo roſaceo, & impoſitum cataplaſma digerens ac roborans, adhibitumque emplaſtrum diapalma.

Vlcera teſtium.

Teſtium vlcera.

Interdum poſt inflammationem relinquitur vlcus in teſtibus: nonnunquam & ſcroti vlcera teſtibus communicantur.

Sunt autem hæc vlcera valde periculoſa, vtpote in loco humido, & ſæpe in cancrum abeunt, aut in gangrænam terminantur.

Vt verò, ſi poſſibile ſit, rectè curentur, primò corpus conuenienti modo purgandum: deinde vlcus mundandum vnguento Apoſtolorum, adiecto vnguento Ægyptiaco. Lauandum etiam vlcus decocto roſar. balauſtior. myrtillor. cum modico thuris in aq. plantag. & vino rubr. facto.

Deinde: ℞. *Tutia prapar. minij, plumbi vſti, antimonij. an.* ʒ.ij. Cum *ol. myrtino & cera,* Fiat vnguentum.

Vel vſurpetur iſtud Gordonij.

℞. *Lithard. ceruſſ. cadmia, acacia, cortic. granat. ſang. dracon. tutia. an.* ʒ.ij. *aloes, ſarcocolla, thuris, aluminis, an.* ʒ.j. Pulueriſatis adde *cera & ol. q. ſ.* Fiat Vnguentum.

Vt poſtea vlcus carne claudatur.

℞. *Aloes hepatica, ſarcocolla, anethi combuſti, thuris, lap. hæmatita, an.* ʒ.ij. *alumin. vſti, flor. æris, an.* ʒ.ß. Cum *ol. roſar.* F. Vnguentum.

Cicatrix tandem inducatur vnguento de minio, vel alio conueniente emplaſtro.

Cancer teſtium.

Cancer.

Vlcera teſtium in cancrum ſæpe abeunt. Habet eius rei hiſtoriam Vuierus, *in obſeruat.* talem. Iuuenis quidam Nobiliſſimus cùm ex intempeſtiua Venere & aſſidua equitatione teſtium debilitatem contraxiſſet, & prętereà lue Venerea laboraſſet, in herniam varicoſam & ſiniſtri ſcroti tumorem incidit. Quam cùm chirurgi emollientibus curare tentarent, paucorum menſium ſpatio ſupra teſtem leue tuberculum, rubore aliquo tinctum, apparere cæpit, quo aperto nihil effluxit, nec vllum latentis in eo humoris indicium apparuit. In medicamentis ergo, quæ emollirent, putrefacerent ac pus generarent, perſeueratum eſt, donec ſe oſtentaret latens cancer, qui breui tanto furore efferbuit, vt ater teterrimo cum fœtore & frequenti ſanguinis fluxu tumoris multam partem depaſceretur atque exederet, ęgroque tandem mortem afferret. Qui ante mortem valde deplorauit, quod Vuieri conſilio non eſſet obſecutus, qui ſuaſerat, vt ab emollientibus, quibus cancer exaſperatur, abſtineret, & potius per leniter refrigerantia & exſiccantia incrementum mali prohiberet.

Gangræna teſtium.

Gangręna.

Tandem etiam teſtes ex inflammatione & vlceribus planè corrumpuntur, & gangrænam contrahunt. Quod malum ferè lethale eſt, cuiuſque rei exemplum habet Foreſtus, *lib.27. obſer.6.*

CAPVT VI.

De Scroti morbis.

Scroti morbi.

SCrotum, quod eſt teſtium receptaculum & externum tegumentum, & ipſum aliquos morbos patitur; pręcipuè verò inflammatur, vulneratur, excoriatur & exulceratur, ac gangræna corripitur.

Inflammatio Scroti.

Inflammatio.

Inflammatione interdum corripitur ſcrotum, & quidem nunc ſolum, teſtibus ſaluis, ſæpiſſime teſtibus ſimul inflammatis.

Cauſſæ inflammationis ſunt eędem, quæ in teſticulorum inflammatione ſunt propoſitæ. Nonnunquam tamen etiam in febribus, & præcipuè malignis, inflammatio teſtium ſuccedit, natura vitioſos humores eò detrudente.

Inflammatio autem hæc facilè patet. Scrotum in tumorem attollitur, adeſt durities, rubor & calor, dolor lancinans, qui leui contactu exaſperatur, febris plerumque comes eſt.

Inflammatio ſcroti periculo non vacat. Cùm enim ſit in loco humido, facilè in gangręnam mutatur, vt poſtea dicetur.

Curandi ratio eſt eadem, quæ teſtium inflammatorum.

Vulnera Scroti.

Vulnera.

Vulneratur etiam ſcrotum. Etſi ſolum, teſtibus ſaluis vulneretur, facilè, vt alia vulnera, curatur. Si vero teſtes ſimul lędantur, curãdum vulnus, vt *c. præcedente* dictum.

Excoriatio Scroti.

Excoriatio.

Excoriatur interdum ſcrotũ epidermide eroſa, quod infantibus ſępe accidit à lotio. Idem tamen & adultis ex eadem cauſſa euenit, ſi vrinam in lectum emittant.

Curatur in infantibus pompholygis ſeu nihili albi aſperſione & linteis mundis ac ſiccis ſæpe appoſitis.

Vel: ℞. *Vng. de ceruſſ.* ℥.ß. *lithard.* ʒ.j. *ol. roſac. parum.* F. Vnguentum.

Vel myrtus arida ſubtiliſſimè trita & cribata, adiecto thure vel myrrha aut lapidi calaminari, aſpergatur.

Vlcera Scroti.

Vlcera.

Exulceratur quoque ſcrotum, ab affluxu humorum acrium, vel poſt inflammationem: & quidem vel ſolum, vel cum teſticulis.

Curatur autem iiſdem remedijs, quibus teſtiũ vlcera.

Gangræna Scroti.

Gangræna.

Poſt inflammationem quoque interdum gangræna corripitur ſcrotum. Ita memini anno 1603. hic ciui cuidam, qui febre maligna laborabat, ſubitò materiam ad ſcrotum detruſam fuiſſe, atque hinc eius inflammationem excitatam, eamque vnica die in gangręnam mutatam, totumque ſcrotum vſque ad abdomen ea correptum fuiſſe: quod cùm Cheirurgus ſectione demeret, teſticuli nudi conſpiciebantur; qui tamen idoneis medicamentis adhibitis & gangręna ſedata, carne à vicino abdomine ſuccreſcente obducebantur, vt teſticulus vterque vna carne obductus pomi figuram referret. Vir hic diu vixit & ſenex euaſit. Similem hiſtoriam ex D. Petro Holzheimio refert Glandorpius, *in Speculo Cheirurg. obſer.38.*

Gangræna hęc non ita periculoſa eſt, vt aliarum partium. Idoneis enim, quę ad gangręnam ſolent, adhibitis medicamentis, natura ipſa circa abdomen putridum à ſano ſeparat, & quod corruptum eſt, facilè à cheirurgo demi poteſt.

CAPVT VII.

De Hernia & Scroti tumoribus.

Hernia Scroti. INſignis verò ſcroti morbus eſt, qui ab inteſtinis omentoque ex abdomine in ſcrotum delapſo, vel flatu aut aqua in eo collecta, vel etiam carnea quaſi maſſa in eo genita excitatur, ſcrotumque inde in tumorem attollitur. Tumores hos pro diuerſitate cauſſarum, Græci, vt poſtea dicetur, nominibus diſtinguunt. Latini autem indecoro, ſed communi herniæ nomine appellant, vt ſcribit Celſus, *lib.7.cap.19.* Herniæ enim Sabinorum lingua Saxa dicuntur; quod nomen procul dubio ideo hiſce tumoribus ſcroti tribuitur, quod inſtar ſaxi duri ſint. Etſi verò de Hernia propriè dicta ſupra, *part.2.cap.6.* vbi de ſitu inteſtinorum mutato tractauimus, egerimus: tamen hic de eadem, vt morbus & tumor eſt ſcroti proprius, etiam agendum. Ea tamen, quę loco allegato dicta ſunt, hic non repetemus. Equidem herniæ propriè dictæ nomen præcipuè ἐντεροκήλη & ἐπιπλοκήλη, de quibus *loco allegato* actum, competit. Veruntamen alijs etiam ſcroti tumoribus idem tribuitur, & herniæ nomine etiam comprehenditur πνευματοκήλη, hernia ventoſa, ὑδροκήλη, hernia aquoſa, σαρκοκήλη, hernia carnoſa, κιρσοκήλη, hernia varicoſa. Etſi enim κήλη apud Veteres omnis tumor, quacunque parte eſſet, diceretur: poſtea tamen in ſpecie vſurpari cœpit de ſcroti tumoribus modò dictis. Cum autem, vt dictum, de enterocele & epiplocelo ſupra actum ſit: reſtat iam, vt hic agamus de hernia ventoſa, aquoſa, carnoſa & varicoſa.

De πνευματοκήλη ſeu hernia ventoſa.

Pneumatocele. Πνευματοκήλη ſeu hernia ventoſa aut flatuoſa eſt tumor flatulentus in ſcroto; & ſolet aliquando cum hydrocele, aliquando etiam ſine ea inuadere.

Cauſſa.

Cauſſæ. Cauſſa eius continens ſunt flatus; qui vel à vicinis inteſtinis & abdomine tranſmittuntur, vel ob debilem partis calorem in eo colliguntur; Et omnia quę ad flatus generandos faciunt, quę alibi ſunt explicata, etiam hic locum habent. Eſtque hoc malum pueris ſatis familiare.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur pneumatocele, quod ſcrotum, & interdum etiam vna teſtes, valdè diſtenduntur ſine pondere & grauitate, flatuſque, ſi manibus ſcrotum premitur, deprehenditur, & de loco in locum mouetur cum ſono.

Prognoſticum.

Prognoſtica. Leuiſſima autem & curatu facilima eſt inter reliquas hæc herniæ ſpecies: cum flatus facilius, quàm aliorum tumorum in ſcroto cauſſæ, tollantur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Curatur verò, vniuerſalibus præmiſſis, & materia vnde flatus generantur euacuata, flatus diſcutientibus remedijs ijſdemque, quibus in colica à flatu vtimur, nim. flor. chamæmel. meliloti, ruta, ſem. cymini, carui, anethi, milij, bacc. lauri.

Corpore ergo euacuato talis clyſter injiciatur, præcipuè ſi flatus ex abdomine ſuppeditantur.

℞. *Rutæ*, M.ß. *flor. chamæmel. melilot. ſem. anethi, an.* M.ß. *caru. cumini, lini, an.* ʒ.ij. Coq.

Colat. ℞. ℔.j. *electuar. bened. laxat.* ʒ.j. *de bacc. laur.* ℥.ß. *ol. rutac. aneth. an.* ℥.jß. F. Clyſter.

Deinde ventri toti imponatur ſacculus ex floribus chamæmeli, meliloti, ſem. milij, cymini. carui, anethi.

Exhibeantur etiam flatus diſcutientia, galanga, cyminum, caryophylli, theriaca, Mithridatium, aqua zedoariæ, flor. chamęmeli & alia, quę in colica flatulenta exhiberi ſolent.

Ipſi verò ſcroto talis fotus adhibeatur.

℞. *Origani, calaminth. rutæ, flor. chamæmel. melilot. an.* M.j *ſem. carui, cumin. anethi, an.* ℥ ij. Coquantur in vino pro fotu.

Poſtea inungatur ſcrotum *ol. rutæ. chamæmel. anethino, cheirino, laurino, coſtino, ſambucino.*

Vel imponatur cataplaſma ex farina fabarum, lupinorum, ſem. cymini carui, flor. chamęmel. meliloti.

Vel: ℞. *Fimi vaccini*, ℔.ij. *ſulph. viui, ſem. cymini. an.* ℥.ij. Miſce & cum ſ. q. *mellis & ol. anethin.* Fiat Cataplaſma.

Vel imponatur emplaſt. è bacc. lauri vel meliloti.

In pueris autem & tenellis corporibus olea dicta ſufficiunt cum aliquot guttis aquę vitę; vel emplaſtra in oleis diſſoluantur.

Abſtinendum a cibis omnibus, è quibus flatus generantur.

De Hydrocele ſeu hernia aquoſa.

Hydrocele eſt tumor ſcroti ab aqua in eo collecta; & accidit hic tumor frequentius cum hydrope Aſcite, aliquando etiam ſine eo. Colligitur autem aqua vel inter erythroidem tunicam, & darton dictam tunicam, vel extra ipſam, inter eam & pelliculas adiacentes, vel in propria pellicula continetur, atque hoc genus herniam in tunica ſuperagnata vocamus. Aliquando vero duplex hernia oboritur, cum materia aquoſa & intra tunicam darton dictam, & in ſuperagnata conſiſtit, vt Aetius, *tetrab.4. ſerm.2.cap.22.* ſcribit. Et quidem aliquando ſolum aqua ſcrotum diſtenditur, aliquando etiam flatus coniunguntur, ut in hydrope quoque fieri ſolet. Interdum etiam carnoſa quędam ſubſtantia circa uaſa ſpermatica concreta aqua tecta latet, quæ, ſcroto aperto, paulò poſt in cancrum malignum degenerat, cuius rei duo exempla recenſet Guilielmus Fabricius, *cent.4. obſeru.65. & 67.* Vbi enim ſeroſus humor acris eſt, uenas capillares membranaſque leuiter erodit, hinc pars illa ſanguinis, quę paulatim exſudat, in carnem concreſcit, reliquum uero, quod ſeroſum eſt, ſcrotum ita extendit, ut caro tactu explorari non poſſit. Idem etiam, *obſeru.65.* refert, iuuenem ſibi oblatum fuiſſe, quem cum ipſe, & alij Medici ac chirurgi ſolum aquoſa hernia laborare putarent, nihilominus cum cauſtico ſcrotum aperuiſſet, pręter aquam etiam carneam quandam & induratam materiam circa uaſa ſpermatica inuentam fuiſſe. Etſi verò metueret, ne cancer ſuborıretur; tamen cum perpenderet ętatem iuuenilem, conſtitutionem corporis aliàs optimam & ſanam, leuiter emollientia & diſcutientia applicauit, è quorum uſu cum malum non ingraueſcere, ſed potius duritiem decreſcere uideret, ad fortiora peruenit, & ita malum curauit. Hydrocele.

Cauſſa.

Aqua autem hęc raro in ipſo ſcroto generatur, ſed ex abdomine affluit, in quo ijs de cauſſis, quę in hydrope ſunt expoſitę, colligitur. Et licet interdum nondum hydrops adſit: tamen aliquid aquę in abdominis cauitate colligitur, quę ſenſim in ſcrotum deſcendit: etſi tanta eius copia nondum ſit, ut uentrem totum in tumorem attollere poſſit. Nonnulli quidem ſtatuunt, ſi hydrops nondum coniungatur, deſtillare ſeroſum eiuſmodi excrementum in ſcrotum è uaſis urinarijs illud ad ueſicam deferentibus, ſi in earum tunicis raritas aliqua, uel à naturę primordijs facta ſit, uel proceſſu temporis ob uim acrioris urinę ſuperuenerit, ob quam aliquę eius guttę aſſiduè tranſſudent, quę facile ſibi aditum parare poſſint ob ſuam tenuitatem & loci propinquitatem ad teſtes & ſcrotum. Verum tunicę illorum uaſorum ſatis ſunt denſę, ut non ſit credibile, urinam per illas tranſſudare poſſit. Cauſſæ.

Verò magis conſentaneum eſt, ſi accidat hydrocele ſine hydrope, aliquid humoris aquoſi in abdomine cumulari, & hinc ad ſcrotum mitti, uel etiam à rene, ut mox dicetur, deſcendere, uel in ipſo ſcroto ob partium imbecillitatem, imprimis accedente cauſſa externa, ut

percuſ-

percuſſione vel compreſſione, humorem aquoſum colligi præcipuè ſi ſanguis ille, qui per vaſa ſpermatica ad teſtes defertur, ſit aquoſior.

Tumor autem nunc totum ſcrotum, nunc dextram vel ſiniſtram eius partem occupat. Et quidem cum ſcrotum viso ſaltem latere intumeſcit, citra externam cauſam, humor non eſt in ſcroto, ſed in membrana erythroide teſtem continente. Et tunc nunquam dexter teſtis intumeſcit, ſed ſaltem ſiniſter, idque ob renem ſiniſtrum malè affectum accidit. Cùm enim ſiniſtræ partis ſeminalis vena non ex caua, veluti dextra, oriatur, ſed ab emulgente ſiniſtri renis procedat, ſi ren ſiniſter malè affectus ſit, nec officio ſuo rectè fungantur, pars vrinæ cum per renem malè affectum deſcendere non poſſit per ſeminalem venam in tunicam erythroidem delabitur, & tãtus tumor interdum excitatur, qui etiam caput humanum ſæpè æquat.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Tumor ipſe oculis patet. Eſſe a. eum ab aqua, à fluctuatione, quæ, dum tumor premitur, animaduertitur, cognoſcitur. Præterea ſcrotum lucidum quaſi apparet & præcipue ſi candela ei opponatur, ægerque de pondere & grauitate conqueritur: neque etiam tumor per compreſſionem in abdomen recedit, vt in hernia ab inteſtinorum prolapſu fieri ſolet, ſed ſemper ferè eiuſdem magnitudinis apparet. Vbi teſtes ſoli intumeſcunt, ſcrotũ adhuc rugoſum aliquo modo apparet; quod non accidit, vbi aqua inter ſcrotum præcipuè continetur.

Quo in loco verò, & inter quam tunicam humor aquoſus contineatur, ſic cognoſcitur. Si inter erythroidem tunicã contineatur tumor erit rotundus, paulò longior, oui initar, teſticuluſq; ibi viſui & tactui occultatur, ſcrotumq; ipſum albidius eſt, & nihil aut parum intenditur. Si extra erythroidẽ tunicã ſub darto lateat humor, teſticulus tactui occurrit, ſcrotum magis intenditur. Si verò in ſuperagnatã tunica humor hæreat, tumor vndique conglobatus alterius teſticuli imaginem refert.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Malum hoc pro cauſſarum varietate nunc magis nunc minus periculoſum eſt. Quæ enim cum hydrope coniungitur hydrocele, non curatur, niſi hydrope prius curata, & eius cauſſa ablata. Nam licet aqua ſemel vel diſcutiatur, vel ſcroti apertione euacuetur: tamen noua rurſum affluit. Si verò cauſſa aquam generans minus grauis ſit, facilius curatur.

2. Qui à cauſſa externa eſt ſcroti tumor, non ita difficulter curatur.

3. Is, qui eſt in ſiniſtro teſte à ſiniſtri renis vitio ortus, difficulter curatur, & non niſi rene curato, quod ſæpe impoſſibile eſt: & temporis progreſſu ab acrimonia humoris ſubſtantia teſtis corrumpitur, & immedicabile vlcus excitatur. Licet etiam teſtis ſectione auferri poſſit, & ita tumor tolli: tamen poſtea humor, qui antea in teſtem deſcendebat, in corpore hæret & alia mala excitat. Ita refert Dodonæus, *obſ. cap.* 39. Anglum quendam in grauiſſimum teſtis ſiniſtri dolorem incidiſſe, qui nullis remedijs leuari poterat. Cum verò vltimum remedium videretur ſectio & teſtis ablatio, ea Antuerpiæ inſtituta eſt, quæ cùm perageretur, hydrocelem latuiſſe deprehenſum, cum copioſa in ſecantis faciem aqua exſiliret. Curatus verò & ſanatus à vulnere paulò poſt de lumborum dolore & grauitate conqueri cœpit in pube etiam circa cicatricem dolor cum tumore ſucceſſit, & alijs accedentibus ſymptomatibus mors ſecuta. Corpore aperto deprehenſus ren ſiniſter durus admodum, ac iuſta quantitate maior, & ſubſtantia interiore haud parenchymatis colorem referens, ſed candida, concreto ac indurato puri ſimilis. E qua obſeruatione apparet, cauſſam tumoris aquoſi teſticuli ſiniſtri fuiſſe renem ſiniſtrum malè affectum; Symptomatum verò ſuperuenientium & mortis ſubſequentis teſtis exſectionem. Cum enim teſte ablato ſeroſus ille humor ad teſtem confluere amplius non poſſet, in corpore retentus ſymptomatum variorum & mortis cauſſa fuit.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio. Curatio duobus perficitur primò vt aquoſi humoris generatio, & affluxus prohibeatur; Deinde vt is, qui iam præſens eſt, in ſcroto euacuetur.

Quapropter ſi ſimul hydrops coniunctus eſt, curatio ad eum præcipuè dirigenda, & aquoſi humoris generatio prohibenda: quod etiam faciendum, ſi ſine hydrope, aqua in abdomine colligatur. Si verò ſiniſtri teſtis vitium, ſine hydrope tumoris cauſſa ſit, ad ſiniſtrum renem curatio eſt imprimis dirigenda. Et omninò cautè agendum, ſi hernia ſit in ſiniſtro teſte, ne malo curato grauiora eueniant ſymptomata. Itaque ſi vitium aliquod inſigne ſit in rene, vel planè à curatione abſtinendum, vel ſcrotum tantum in inferiori parte incidendum, vt ſeroſus ille humor effluat. Imò interdum ſingulis annis id facere opus eſt. Ita refert Guilielmus Fabricius, *cent.* 4. *obſ.* 66. Ioh. Griffonium Chirurgum Viro cuidam ſexagenario propter herniam aquoſam ſingulis annis ſcrotum parte inferiore perforaſſe, & ſeroſum humorem euacuaſſe, ac poſtea vlcus ad cicatricem perduxiſſe, atque hominem iſtum ad ſummam ſenectutem perueniſſe. Si vero in rene vitium non fuerit, & defluxum planè impedire libuerit, inciſio in ſuperiore parte ſcroti propè inguina facienda, vt non ſolum ſeroſus humor euacuetur, ſed prohibeatur etiam; ne rurſus noua aqua in ſcrotum defluat, quod cicatrix in erythroide facta impedit. Cuius curationis exemplum *ibidem* habet Fabricius. Cum enim Vir quidam quadragenarius hernia aquoſa in parte ſiniſtra laboraret, corpore prius purgato, ægroque in ſella collocato, ſcrotum in ſuperiore parte vſque ad tunicam erythroidem incidit, ipſumque ex anteriore parte ab ipſa membrana aliquantum ſeparauit, & acu incuruata ac filo reduplicato vniuerſam hanc tunicam (præter vaſa ſeminalia) apprehendit, & mediocriter conſtrinxit atque ligauit. Poſtea ex inferiore parte ligaturæ membranam iam antè dictam ſecundum longitudinem incidit, & aquę libras aliquot, ſed paulatim, extraxit, deinde turundam ſatis longam albumine oui madefactam ad latus teſticuli & inferiorem partem ſcroti verſus infixit, & inguina ac ventrem infimum oleo roſaceo inunxit, & hapſum cannabis, vitello atque albumine oui cum pauca aqua roſacea conquaſſato madefactum applicuit. Poſtero die hoc digeſtiuum appoſuit.

℞. *Terebinth. lota* ʒ. ij. *ceræ nouæ* ℥. ß. *gummi elemi* ʒ. j. *ol. roſac. amyg. dulc.* an. ℥. ß. *de vitellis ouor.* ʒ. ij. Diſſoluatur *gummi* lentiſſimo igne cum *oleis*, *terebinthina*, & *cera* ſeparatim cum *pauxillo olei* liquefactis & additis, fiat vnguentum: tũ admiſce *vitellum oui vnius*, *croci* ℈. ß.

Neque proceſſum hunc, antequam vulnus probè eſſet digeſtum, mutauit. Tunc puluerem mundificatiuum vlceri & turundis quotidie inſperſit, & vlcus per duos menſes apertum tenuit, & corpus per interualla purgauit, vulnuſque cicatrice obduxit. Ab eo tempo vir ille benè valuit, optimam tamen victus rationem obſeruauit, & ſingulis annis aliquoties corpus purgauit.

Ipſam verò aquã in ſcroto cõtentã quod attinet, euacuatur ea vel inſenſibiliter, vel sẽſibiliter ſcroti apertione. Inſenſibiliter euacuatur per diſcutientia, de hernia flatulẽta propoſita, quę tamẽ hic potentiora eſſe debẽt.

Qualia ſunt, *farina fabarum*, *bacca lauri*, *flores chamæmeli*, *meliloti*, *ſem. dauci*, *fænigræci*, *agni caſti*, *cumini*, *carui*, *pulegium*, *calamintha*, *ruta*, *origanum*, *ſulphur*, *nitrum*, *ammoniacum*.

E' quibus fiunt *fomenta*, *cataplaſmata*, *inunctiones*, *emplaſtra*.

Vt: ℞. *Calamintha*, *origani*, *rutæ*, *flor. chamæmel.* *meliloti* an. M. j. *ſem. dauci*, *carui*, *cumini*, *viticis* ana ℥. ß. Contuſa craſſo modo coq. in *aqua ſ. q.* ad tertiæ partis conſumptionem.

Vel: ℞. *ſem. cumini* ℥.iij. *bacc. laur.* ℥.ij. *ſalis* ℥.j.ß. *ſulph.* ʒ.j. Coq. *in lixiuio ad tert. part. conſumpt.* Colatura ſpongia imbuatur, qua ſcrotum foueatur.

Poſt fotum imponatur hoc cataplaſma.

℞. *Far. fabar.* ℥.iij. *ſem. lini fan. græc. pulu. flor. chamæm. melilot. an.* ℥.j. *cumini* ℥.ß. F. Cataplaſma, cui, ſi libet, ol. chamæmel. & rutac. addatur.

Vel: ℞. *Cochlear. cum teſtis contuſar.* ℥.iv. *bacc. laur. ſulph. an.* ℥.ij *ſterc. caprini* ℥ iii. Cum *ſ. q. lixiuij*. Fiat Cataplaſma.

Vel: ℞. *far. fabar.* ℥. iij. *pulu. flor. chamameli* ℥ j ß. *ſem. cumini, ſulph. an.* ℥.i. *ſterc. caprini* ℔.ß. Cum lixiuio fiat cataplaſma.

Vel: ℞. *Ol. irini rutac, laurini an.* ℥.i.ß. *bdelli vino ſoluti* ℥ ß. *ſulph. viui* ʒ. ij. *ſterc. caprini q. ſ.* F. Linimentum.

Vtile eſt etiam vnguentum Agrippę & Arregon.

Vel fiat tale emplaſtrum.

℞. *Ceræ* ℔.i. *terebinth* ℥. ii. ß. *bdellij, ammoniaci ana* ℥.ij. Miſce. F. Emplaſtrum.

Quod ſi inſenſibiliter aqua diſcuti non poſſit, ſenſibiliter euacuanda ſcroto aperto. Aperitur autem ſcrotum ſcalpello: quod quidem præſidium, ſi intra ſcrotum ſaltem aqua contineatur, ſatis tutum & efficax eſt: ſi verò intra proprias teſtium tunicas deliteſcat, minus tutum & efficax. Chirurgiam autem hanc integrè deſcribit Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 62.* Ætius, *tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 22.* Celſus, *lib. 7. cap. 18.* qui ibi videantur.

Poteſt etiam ſcrotum cauterio ſeu actuali ſeu potentiali aperiri.

Si cum hernia aquoſa caro aliqua circa teſticulum concreuit, cautè curatio inſtituenda, cùm facilè malum in cancrum abire ſoleat. Cuius rei exemplum habet Dodonæus, *in obſeru. cap. 40.* Vir enim quidam generoſus, cum hydrocele parte ſiniſtra aliquoties laboraſſet, aperiri ſcalpello tumorem ſibi permiſit. Effluxit citò omnis humor, tumor quoque ſubſedit. Sed cum teſtis ipſe omninò eſſet corruptus, vicinas partes facile infecit. Subſecuta mox ſcroti vniuerſi, ac etiam penis, cum tumore & ingenti dolore, gangræna, & tandem mors. Idcoq; conſultiſſimum eſt ſcrotum incidere, ac teſticulum & quicquid circa ipſum concretum eſt, ſeparare atque exſcindere, dummodò id fieri radicitus poſſit. Si enim ſcirrhoſa illa materia proceſſum iam occupat, & abdomini adhæret, fruſtra curatio inſtituitur. Si verò materia maligna non ſit, vt curari poſſit, emollientibus id præſtandum, vt ſupra ex Guil. Fabritio, *cent. 4. obſ. 66.* dictum.

Ita etiam ſi teſticulus ex aqua corruptus ſit, quod ex fætore & prauo colore aquæ cognoſcitur, teſtis extrahendus eſt, vt in hernia fieri ſolet.

Hernia humoralis.

Recentiores hic adhuc vnam herniæ ſpeciem addunt, quam humoralem vocant, eamque ab omnibus humoribus, excepta bile, prouenire ſtatuunt. Verum ſi à ſanguine ſit hic tumor, & quidem cum inflammatione, pertinet ad inflammationem ſcroti & teſtium, de qua ſuprà dictum: aut ſi ex eo caro quædam concreſcat, pertinet ad ſarcocelem, de qua mox dicetur: ſi ab aqua eſt, eſt hydrocele: ſi ab humore aliquo craſſo, & indurato, ad tumores frigidos & ſcirrhum teſtium pertinet, de quibus ſupra diximus.

De Sarcocele ſeu hernia carnoſa.

Sarcocele.

Aliquando etiam quiddam carnoſum in ſcroto naſcitur, teſtibuſque adnaſcitur, & ſcrotum in tumorem attollit, qui ſarcocele ſeu hernia carnoſa appellatur.

Cauſſa.

Cauſſa.

Generatur autem hæc hernia ex ſanguine impuriore ad teſtes & ſcrotum copioſius affluente, ibiq; in ſubſtantiam carni ſimilem mutato. Huic autem ſanguinis affluxui occaſionem præbent, hernia inteſtinalis, ictus, percuſſio, lapſus, ſectio ramicis non rectè inſtituta. Vt enim in arteribus, ſi cortex externus vulneretur vel contundatur, ex affluente alimento nodi fieri ſolent: ita etiam, ſi membranæ vaſorum rumpantur vel contundantur, vt quidem ſanguis non copioſius effluat, ſed alimentum affluens ſenſim exſtillet, ex eo talis caro à natura, quæ nunquam otioſa eſt, produci ſolet: Vbi tamen ipſa natura ſæpe ſimul data via cum bono alimento vitioſos aliquos humores extrudit, eoſque in talem luxuriantem carnem conuertit. Aliquando etiam materia hæc planè induratur & in ſcirrhum conuertitur.

Cur hernia carnoſa plerunq; in dextro teſticulo fiat & aquoſa in ſiniſtro.

Quæritur autem hic non ſine cauſſa, cur hernia carnoſa plerunque in dextro teſticulo fiat, ſicut aquoſa in ſiniſtro. Scribit enim Guil. Fabritius, *cent. 4. obſeru. 64.* ſe vnicum tantum hernia carnoſa ex ſiniſtra parte laborantem vidiſſe, reliquas omnes in dextra parte fuiſſe. Cauſſa huius rei mihi videtur hæc, quod vas præparans ſeu vena ſeminalis dextri teſticuli ab ipſa vena caua, ſiniſtra verò ab emulgente oritur. Etenim ſi ſanguinem natura ad teſtes depellere velit, rectiſſimè id fit per dextram venam ſeminalem, quæ ab ipſa vena caua oritur, ſicut contra ſeroſi humores facilius ad ſiniſtrum teſtem detruduntur per venam ſeminalem ab emulgente oriundam.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Tumor in ſcroto eſt durus, ſine inguinis tumore, ſenſim auctus; quo modo ab hernia inteſtinali differt, quæ mollior eſt & ſubitò oboritur. Si tumor ſit durus & ſcirrhoſus, nec dolor adeſt, ſi verò tumor ſit malignus, dolor punctorius percipitur.

Videndum tamen diligenter, ne hydrocele vel alius teſticuli tumor pro carnoſa hernia habeatur, quod interdum accidit, ſi aqua profundius lateat, & extra, etſi candela adhibeatur, nulla ſui ſigna exhibeat. Tale exemplum habet Foreſtus, *lib. 27. obſ. 25. in Scholio*, de quodam viro, qui teſtem vnà cum ſcroto in modum ſcirrhi paulatim in maiorem modum auctum, & durum per quinque annos habebat, vt omnes ſarcocelem eſſe putarent. Poſtea tamen cum emollientia & maturantia applicarentur, tumor mollior euaſit, & facto abſceſſu magna aquæ copia, quæ intus latuerat, cum impetu quodam erupit, vnde ſcrotum & teſticulus detumuit, ægerque ſanus euaſit.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Difficulter hic tumor curatur, præcipuè ſi ſit inueteratus, & plerunque non niſi chirurgia, qua vna teſtis tollitur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Vniuerſalibus præmiſſis, curandi via duplex eſt, nimirum vt vel per reprimentia tumoris incrementum inhibeatur, & per exſiccantia tumor abſumatur; vel, ſi hæc non proſunt, chirurgia caro illa, quæ præter naturam excreuit tollatur. Nonnulli quidem etiam hic maturantia adhibere iubent. Verum cum non ſcirrhus ſit, ſed caro, quod excreuit, emolliri non poteſt, & ſi emollientia adhibeantur, caro magis excreſcit.

Poſſunt tamen etiam interna medicamenta ad abſumendam ſarcocelem vſurpari. Ita ſcribit Mathiolus, *in Dioſcoridem, lib. 3. cap. 18.* ſe nouiſſe quendam, qui ononidis radicis puluere duntaxat pluribus menſibus ſumpto, carnoſum ramicem abſumpſit, & ſanatus eſt; licet à Medicis nullo alio medicamento, quàm ſola ſectione vſtioneque hunc curari poſſe, ſtatutum eſſet.

Externa.

Externa medicamenta quod attinet, ſequentia à Medicis tribus Delphenſibus pro Doctore Iohanne Heutero, anno 1529. pręſcripta fuiſſe, ſcribit Foreſtus, *lib. 27. obſeru. 23. in ſcholio.*

℞. *Maluarum, parietaria, flor. chamameli, meliloti an.* M. i. *extremitat. abſinthij* p. i. Coq. *in aq.* ad molliti, exprimantur & contundantur, contuſis adde, *far. fabar. orobi an.* ℥ iv. *ſem. lini, pulu. cumini an.* ℥. i. *vini Rhenani, ſucc. caulium, mellis an.* q. ſ. Coquantur ad formam cataplaſmatis.

Item

Item: ℞. *Roſar. cum capitibus, myrtill, ſumach, balauſtiorum, cortic. granator. nucum cupreſſi an.* ℥. ij. *acaciæ, aluminis an.* ℥. j. Coq. in aqua fabrorum, pro ℔. j. ß. Adde *aceti* ℥. ij.

Item: ℞. *Praſſij, rutæ, flor. chamamel. meliloti ana* M. j. *malvar. parietar. an.* M. ß. *uſneæ ex tre mitat. abſinthij an.* pug. j. Coq. in aq. ad mollitiem, & contundantur optime, Adde *farinæ fabar. orobi an.* ℥. ij. *pulu. cumini nucum cupreſſi ana* ℥. j. *mumiæ*, ℥. j. ß. *ſtercor. ouilli* ℔. ß. *lixiuij comm. ſucci caulium, mollis q. ſ.* Coq. ad formam cataplaſmatis.

Alia etiam medicamenta, quibus Hiſpanum quendam ſeptuagenarium ab hernia quadam carnoſa magnitudine capitis infantis liberatũ ſcribit, *ibid.* videātur.

Si vero medicamentis malum curari non poſſit, & moles tumoris ægro moleſta ſit, ſectione tollendus, & cute in inguine aperta euulſique vaſis ſeminarijs cum illius loci teſte, ligatiſque ſimul vaſis ſub ligatura, caro amputanda. Minus periculi eſt, ſi non in inguine, ſed ſcroti latere tumentе ſectio fiat, & teſtis cum carne illi adnata per vulnus extrahatur.

Cirſocele, ſeu Hernia Varicoſa.

Cirſocele. Si verò vaſa, quæ teſticulos nutriunt, varicum more dilatentur, & tumorem in ſcroto efficiant, Cirſocele, ſeu Hernia varicoſa nominatur.

Cauſſa.

Cauſſa. Cauſſa huius tumoris fere eſt humor melancholicus ad ſcrotum, & imprimis vaſa, quæ teſtes nutriunt, effuſus; quod accidit interdum in fine morborum ab humore melancholico ortorum: & alias etiam humor melancholicus in corpore cumulatus ad hæc loca tranſponi interdum ſolet.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Cognoſcitur hoc malum, quod tumor eſt minor, & quidem circa ea vaſa, quæ teſticulo alimentum præbent, ac cum pars affecta tangitur, apprehenduntur illa vaſa quaſi funiculi, tumorque eſt aliquantum obliquus, & racematim ac vuæ in modum quaſi conglomeratus, cum teſticuli relaxatione. Certis quoque temporibus, & præſertim verè ac autumno, ac cum inteſtina à flatibus diſtenduntur, aut pedes refrigerantur, dolor comitatur hanc Herniam, cum ſcilicet vaſa illa diſtenduntur.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Malum hoc, vt alij ab humore melancholico orti tumores, curatu ſat difficile eſt.

Curatio.

Curatio. Vniuerſalibus præmiſſis, & humore melancholico expurgato, Curatio, vt in tumoribus melancholicis, inſtituenda. Et quidem nonnulli hanc Herniam ſectione curant. Verum hæc cura quædam incommoda & pericula coniuncta habet. Nam ſine teſtis læſione vix fieri poteſt. Quapropter præſtat prius medicamenta exiccantia experiri, ſimulque teſtes ſemper in faſcia & ſubligaculo ſuſpenſos geſtare. Medicamenta autem illa ſunt balauſtia, cortices granatorum, roſæ rubræ, bolus Armenus, nuces cupreſſi & ſimilia. Teſtaturque Fallopius, quendam eo ſolum curatum fuiſſe, quod teſtes per duos menſes in faſcia ſuſpenſos geſtarit, & ſingulis diebus aquam è nucibus cupreſſi in vaſe duplici deſtillatam adhibuerit, eaque ſcrotum humectarit, atque per ſe exiccari permiſerit.

Alij emollientibus & diſcutientibus curam moliuntur, & propterea vſurpant balneum ſeu ſemicupium, ex decocto rad. alth. ſem. lini, ſeſami & ſimilium; ac poſtea inungunt locum oleo ſeſamino, amygd. dulcium cum bdellio, idque diebus octo continuant. Deinde adhibent balneum ex lixiuio, in quo cocti ſint *flores chamameli, & ſemen fænigræci*: Tandem applicant hoc cataplaſma.

℞. *Rad. ſcrophul. bryon. an.* ℔. ß. Coq ad mollitiem. Contuſis adde *pulu. flor. chamamel. meliloti, ſem. anethi an.* ℥. j. *farinæ orobi* ℥. ij. *furfuris* ℥. iv. *croci* ℥. ß. *ol. amygd. dulc. & lilior. albor. an.* q. ſ. F. Cataplaſma.

Lapides in Scroto.

Lapides ſcroti. Tandem inter morbos ſcroti non prætereundi lapides, qui aliquando, etſi raro, in ſcroto reperiuntur. Ita Iacobus Moccius refert, citante SchencKio, *lib. 4. obſeru.* Monſpelij quendam ſcrotum prætumidum habuiſſe, tandemque ex putredine ruptum apertumque fuiſſe, lapidemque inde in quinque partes diffractum excidiſſe. Qui lapis procul dubio in ſcroto primariò generatus fuit. Aliquando verò in eo ex veſicæ ſectione & calculi ex ea extractione minus rectè inſtituta generantur. cuius exemplum ex obſ. D. Ioachimi Camerarij, *ibidem*, recenſet SchencKius. Cum enim iuueni cuidam lapides ex veſica ſectione extractus eſſet, & lithotomus minus peritus tantum reſpexiſſet ad externum vulnus, neglecto altero ad collum veſicæ, id in fiſtulam degenerauit. Ex ſordibus ergo & ſabuloſa materia circa collum veſicæ, & in ipſo ſcroto collecta, tandem lapilli plurimi concreuerunt, ac ſcrotum intumuit, vt pro hernioſo illum omnes haberent. Natura tandem exitum quærente fiſtula ſuppurata aperta fuit, & lapides paulatim protruſi ad viginti tres circiter. At cum tumor & dolor non decreſcerent, ſed & iſchuria perículoſiſſima ſuperueniret, ſectio inſtituta fuit, atque exempti lapilli centum & quinquaginta duo, quorum duo grandiores lupinos referebant magnitudine & figura. Fiſtula deinde mundata fuit, & topicis conuenientibus magna diligentia adhibitis ſpatio vnius menſis æger ille valetudinem ſatis tolerabilem eſt aſſecutus.

CAPVT VIII.

De Penis Morbis.

& primò

De Meatus in pene vitijs, de penis diſtortione, inflatione, & inflammatione.

Penis meatus. PEnis ſeu membri virilis præcipuus vſus eſt, vt per id vrina euacuetur, & ſemen virile in vterum fœminæ injiciatur. Quos vſus vt rectè præſtare poſſit, ſuam naturalem conſtitutionem habet, ab Anatomicis deſcriptam, quæ tamen varijs modis læditur. De meatus huius, quatenus vrinæ emittendæ inſeruit, anguſtia ſupra, *part. 8. ſect. 1. cap. 7. 8.* dictum. De glande verò imperforata in ſpecie poſtea *cap. 10.* dicemus.

Meatus vitia. Contrà obſeruatum à Veſalio, *lib. 5. de corp. hum. fabric. cap. 14.* quendam in glandis apice (& procul dubio etiam in toto pene) duos obtinuiſſe meatus, vnum ſemini, alterum vrinæ paratum. Platerus etiam, vt *lib. 3. obſer.* refert, obſeruauit, Nobilem quendam, præter foramen in media glandis ſede aliud quoque ſubtus circa glandis radicem & præputij exortum ab ortu habuiſſe, per quod & vrina & ſemen quoque emittebatur. Tale vitium etſi ſit ab ortu, ſpes tamen curationis ſupereſt, ſi foraminis labia vtrinque abradantur, & vulnus poſtea curetur, vt foramen hoc claudatur.

Numerus viciatus. Numerum poſtea quod attinet. Penem quendam duplicem habuiſſe, Doctor Ioh. Iacob. VvechKerus Bononiæ in Anatomia publica vidit, vt SchencKius *l. 4. obſeru. 8.* refert. Quoſdam etiam membrum virile nimis breue habuiſſe obſeruatum eſt, vt & quoſdam ſine membro virili natos. Quidam etiam id ſectione amiſerunt.

Præterea diſtorquetur nonnunquam & inflatur penis, interdum quoq; inflammatur, tubercula meatus anguſtiam patitur, vulneratur, exulceratur, fiſtulis corrumpitur, gangrænam patitur; præputium interdum clauditur, interdum retrahitur, vt reduci non poſſit, interdum

planè deeſt, de quibus iam agendum. Hoc prius in genere monendum, his morbis, qui poſt ortum contrahuntur, magis iuuenes, quàm ſenes eſſe obnoxios, ſunt enim iuuenes ſalaciores & ad venerem procliuiores, & hinc ſæpè varios morbos contrahunt. Humores etiam ſunt in iuuenibus calidiores & acriores, qui ſi ad membra genitalia commoueantur, varios morbos procreant.

Diſtortio membri virilis.

Diſtortio penis. De numero mutato & breuitate vt aliquid amplius, præter ea, quæ modo dicta ſunt, addatur, opus non eſt, cum vitia iſta ſint incurabilia. Diſtorqueri verò interdum penem vt generationi minus aptus ſit, compertum. Ita ſcribit Hollerius, *comm. ad aph. 63. lib. 5.* Vidimus, inquit, qui membro ita obtorto non poterat gignere, quod ſemen ſemper hæſitaret in ceruice vteri. Huic paratus eſt canaliculus plumbeus, vel argenteus accommodatus craſſitudini ipſius penis, in quem immiſſo pene circumpoſitæ & alligatæ ſunt ciſtellæ, ita vt tandem figuram membri naturalem recuperarit, & genuerit. Et peculiaris penis diſtortionis mentionem facit Iulius Cæſar Arantius, *de tumoribus præter naturam cap. 50.* de qua ipſius verba referre libet. *Veneri nimium addictis rarum affectionis genus, antiquis ignotum, quod ſpeciei propagandæ aduerſatur, interdum accidit. Etenim genitale diſtentum, ac ſpiritu turgens triſti cum*

Nodus penis. *doloris ſenſu diſtorquetur, quo fit, vt ſemen in vterum recta eiaculari nequeant. De hoc morbi genere neminem reperio, qui ita pertractarit, vt veram affectus cauſſam noviſſe videatur: appellant tamen nodum penis. Nam etſi demiſſo & flaccido genitali nihil percipiatur incommodi, particulam tamen pertractanti paruulus quidam tumor fabæ vel glandulæ ſpeciem referens percipitur. Huic affectui pleroſque vidi, cauſſæ ignaros, emollientia adhibuiſſe, quod arbitrarentur, ſe duriuſculam illam ſubſtantiam quaſi humore affluxo imbutam, diſcutere poſſe. Sed tantum abfuit, vt id præſtarent, quod etiam quotidie in deterius lapſi fuerint: nam arietini cornu in modum, in illud latus, quo tuberculum eſt, mentula reflectitur. Sed age cauſſam patefaciamus: primum tamen in memoriam reuocare oportet, genitale viri nihil aliud eſſe, quàm duo ligamenta à pubis oſſe exorta, rotunda, atque intus arundinis in modum caua, fungoſa tamen, & rara ſubſtantia prædita, quæ ſpiritu influente turgent. Qui vero Veneri nimis indulgent, frequenterque & diu, vt mulierculis placeant, diſtento ſunt genitali, in hoc malum incidunt. Etenim ſpiritus ille incluſus in aliquam alterius ligamenti concaui partem impetum faciens, eius particulam ita impellit, vt eam relaxet, ac protuberare faciat, quo fit, vt quantum latitudini affecta particula adijcitur, tantum longitudini detrahatur. Quod verò protuberet mentula, id ex propria natura ligamentali, non autem ob noui humoris affluxum accidit, vt morbus in figura, non in magnitudine cenſendus ſit. Satis igitur ex iam dictis conſtare videtur, quod emollientia adhibentes à ratione recedant, & affectum quotidie augeant, cum laxatum compingi & roborari poſtulet. Conueniunt igitur, quæ procidenti vmbilico atque hernijs diſcripta ſunt; fotus præterea ex vino auſtero, nigro, in quo galla, abſinthium, myrtilli, balauſtia, ſumach & eius generis efferbuerint. Commonefaciendi ſunt interim ægri, vt à venereis abſtineant, vel parcè vtantur, vſquequo affecta particula confirmetur. Sed hæc ad noui affectus cognitionem & curationem dicta ſint ſatis, ſi mihi ad hunc vſum probata medicamenta adiecero.*

℞. *Aq. nucum pini, nucum cupreſſi, omphacij, aqua myrtil. an.* ℥ iij. M. *Et ex his tepidis linteu madefiant, genitaleq; obuoluatur.*

Aliud.

℞. *Cort. myrobalanor. citrinor. myrobal. chebul. ana* ℥. ß. *nuc. cupreſſi* num. xv. *pini* num. iv. *roſ. rubr.* p. j. *abſinth. Pontici* M. j. *gallarum, granorum myrti, ſem. ſumach. an.* ℥. j.

Contundantur, incidantur, macerenturque omnia in vino nigro auſtero & aqua nucum pini, ac deſtillentur per balneum, egredieturque aqua magnæ virtutis ad conſtringendum. Hac decoctione tepida madentia lintea adhibeantur: prædicto enim affectui curando aptiſſima eſt, admirabilique ad præcauendum à lue Venerea facultate pollet, ſi quis imbuta lintea inter glandem & præputium contineat, & eadem aqua interdum mentulam lauerit: Eſt enim quaſi antidotus, qua prohibetur, ne ob infectæ mulieris congreſſum, quod longo vſu compertum eſt, venenoſa morbi malitia concipiatur. Hæc ille.

Inflatio penis.

Inflatur & intumeſcit interdum penis, & quidem nonnunquam à flatulento ſpiritu, de quo infra *de priapiſmo* dicemus: Nonnunquam ab humore calido, de quo mox, *de inflammatione penis* agemus: nonnunquam à flatu frigido, vel etiam humore aquoſo, id quod hydropicis accidit. — Inflatio penis.

Malum hoc viſui patet. Cauſſæ verò ex ijs, quæ præceſſerunt, & ſymptomatibus, quæ adſunt, facile cognoſcuntur.

Quid autem periculi habeat colis inflatio, in priapiſmo, & inflammatione penis ſuo loco poſtea dicetur. Quæ autem fit ab humore aquoſo in hydropicis, impedit quidem aliquomodo vrinæ excretionem; aliàs per ſe nihil periculi affert.

Curatur medicamentis exiccantibus & diſcutientibus, qualia in pneumatocele & hydrocele & inflatione teſtium propoſuimus. Fouendus nimirum penis mentha, chamæmelo, abſinthio, anetho, ſemine lini, fœniculi, rutæ, & ſimilibus, quæ vel in aqua coquantur, & duplicatis pannis imponantur, vel in cataplaſmatis formam redigantur & applicentur. Gordonius *abſinthium furfur & pedem columbinum* coquit in vino, & contrita imponit. Bertrutius adhibet hoc cataplaſma.

℞. *Stercoris columbini, flor. chamæm. rutæ viridis, ſem. lini, anethi an.* P. j. *fermenti* P. ß. *nitri vel ſaponis* quartam partem. Coq. in *ol. roſaceo.*

Si tamen dolor, calor vel inflammatio adſit, eiuſmodi calida non conueniunt.

Inflammatio penis.

Inflammatur quandoque penis, ſanguine præter naturam & modum ad eum confluente. Qui ſanguinis affluxus, ſed rarius, interdum accidit, natura vitioſos humores cum ſanguine eò protrudente; plerunque verò à cauſſis externis, nimia Venere, concubitu cum muliere, cuius vterus eſt immundus & acribus humoribus repletus, à caſu, percuſſione, vulnere. — Inflammatio penis.

Malum ipſum per ſe patet: adeſt tumor, rubor, ardor, dolor, ſæpe etiam febris.

Eſtque malum hoc ſatis periculoſum; cum membrum hoc ſit exquiſito ſenſu præditum, & ad id propterea humores facile confluant.

Curatur verò, vt aliæ inflammationes curari ſolent. In principio ergò inſtituenda venæſectio, & ſi opus ſit, etiam purgatio. Simul ſtatim in principio repellentia applicentur; in augmento addantur reſoluentia, quæ in ſtatu augeantur, & tandem ſola applicentur. Poſſunt nimirum in principio applicari farina hordei, roſæ rubræ, folia hyoſcyami vel epithematis, vel cataplaſmatis forma: In augmento addantur folia althææ, maluæ, flores chamæmeli: In ſtatu ijdem flores & ſemen fœnugræci ac lini, oleum commune, chamæmelinum, lilior. alborum.

CAPVT IX.

De Tuberculis & verrucis penis.

VAria etiam tubercula in pene & præcipuè in meatu eius oriuntur, de quibus ſupra, *p. 8. ſect. 1. c. 9.* — Tubercula & verrucæ penis.

dictum

dictum. Faciunt autem hic nonnulli peculiaris tumoris mentionem, ganglij ſcilicet, tractatque de eo Foreſtus, *lib.26. obſeru.*8. qui fuerit in quodam Harlemenſi, duritie ſcilicet, quaſi ſcirrhoſa, non ſolum glandem occupans, verùm etiam neruum ipſius dorſi priapi. Verùm cùm ganglium definiat Paulus Ægineta, *lib.4.c.16.* & *lib.6. cap.39.* Ætius, *tetrab.2. ſerm.3. cap.83.* quòd ſit nerui nodoſa concretio, ac tumor ex ictu aut labore proueniens, ſcribatque, ganglium accidere partibus motui dicatis, præcipuè manuum iuncturis ac talo, vero conſentaneum non videtur, verum ganglium fuiſſe illum tumorem à Foreſto deſcriptum, ſed potius aliam carnoſam excreſcentiam. Et proindè cùm ipſe Foreſtus malum illud pro incurabili habeat, & quæ in genere de ganglio proponi ſolent, in doctrina de tumoribus explicanda ſint, hic de ganglio nihil addimus. Et ſi quæ talia tubercula curandi ſpes eſt, ijs medicamentis, quæ ſuprà *loco allegato* propoſita ſunt, inſtituatur curatio.

Verruca penis.

Excreſcentiæ etiam quædam carneæ, molles, & fungoſæ, ab aliquibus myrmeciarum & thymorum nomine indigitatæ circa glandis carnem, & ſub ipſo præputio extuberant, continuò madent, malè olent, ac indies augentur, atque adeò ſæpè excreſcunt, vt glandem tegere præputium nequeat, ijſque, qui morbo Gallico laborant, familiares ſunt.

Hæ vt tollantur, filo ſerico ſingulæ circa baſin comprehendendæ & vinciendæ ſunt, donec baſi conſtricta, & alimento denegato tandem decidant. Caruncula delapſa aluminę locus inſpergendus, & linteum aqua roſacea, cui aliquid tutiæ præparatæ admixtum ſit, madidum ſuperponendum. Forfice etiam caruncula abſcindi poteſt.

Verruca in ſummo balani, quæ tandem in fungum cancroſum degenerauit, hiſtoriam notatu dignam habet Guilhelmus Fabricius, *cent.3. obſeru.*88. quæ talis eſt. Faber quidam ferrarius à teneris annis ferrucam in ſummitate glandis habuit, lentis magnitudinem vix excedentem, ex qua ante coniugium nihil doloris ſenſit, in matrimonio verò in coitu ſummum dolorem percepit, ita vt per tredecim annos ab vxore abſtinuerit, progreſſu temporis verruca in monſtroſum cancrum, magnitudine infantis recenter nati capiti nihil cedentem degenerauit, & penis in maſſam carnis inæqualem, liuidam transformatus fuit, fœtor talis adfuit, vt familiares & amici conſortium ipſius ferre nequiuerint. Vlcera etiam non pauca, è quibus vrina hinc inde effluebat, hunc fungum cancroſum ambiebant. Morbi tamen pene deſperati curam ſuſcepit Guilielmus Fabricius. Corpore conuenienter euacuato (formulæ *allegato loco* videantur) & venæ ſectione prius inſtituta, membrum virile vſque ad abdomen præſcidit, & mox puluerem ſuum ad ſanguinem ſiſtendum ſtuppis albumine oui madefactis applicauit, ac linteis duplicatis, & oxycrato imbutis inguina & ſcrotum inuoluit, faſcijſque colligauit, miniſtroſque conſtituit, qui per vices manu oxycrato madefacta ſtuppas cum puluere continuò continerent, ne ſanguis erumperet. Cauterium enim actuale in hoc caſu periculoſum putat, cùm quod meatum vrinarium obſtruat, tùm etiam viſcerum & vicinarum partium inflammationem pariat. Et omninò in abſciſſione membri virilis, vbi ea opus, danda opera, ne nimia fiat ſanguinis profuſio, ac inde æger de vita periclitetur, cuius rei duo exempla, *ibid. obſeru.*89. refert idem Fabricius. Sequenti die digeſtiuum impoſuit, ac ventrem circumiacenteſque partes oleo roſarum & myrtillorum inunxit, idemque defenſiuum imo ventri applicauit, vulnuſque more ſolito curauit, vt æger pleniſſimè conualuerit. Pro pene autem & vrinæ canali ipſi inſtrumentum peni ſimile applicauit, cuius figura *ibidem* videatur.

Mentula monſtroſa.

Mentulæ quoque monſtroſæ hiſtoriam habet Philippus Hochſtetterus, *obſer. medic. Decad.6. caſu* 8. hanc. Conſiſtentis Vir ætatis, habitus craſſi, ſed cacochymici, ruber facie monſtrauit in Noſocomio monſtroſam mentulam, verrucis prægnantem innumeris, acinos botrys adglomeratione æmulantes. Pars quædam tumida, renitens, cuti concolor, inſtar globi rotunda abdomini adhęrebat, quæ capiti modò nati infantis magnitudine reſpondebat, hęc carebat verrucis. Coles ad ſtuporem magnus, tumidus, longitudinis cum ſcroto circiter vlnę Auguſtanæ. Pręputium retroactum circa glandis radicem, neſcio quem tumorem criſtæ dedit, qui copioſis, ſubfuſcis verrucis luxurians glandem inſtar collaris modermi, quod ex multiplici panno ad fimbriam flocculis ornato, conficitur, anibiuit. Glans tuberoſa, & in veſicam quaſi ſublata palma fuit longior, & pugno maior, ob ligamentum aliquo modo retracta, quam verrucæ obtegebant copioſiſſimæ, quales in collo gallorum Indicorum conſpiciuntur, cum furor eos agitat. Reliqua *ibid.* videantur.

CAPVT X.

De glande imperforata.

Glans imperforata.

ACcidit etiam interdum, vt meatus ille, per quem ſemen eijci debet, non pateat, vel anguſtior reddatur. Compertum enim, quoſdam glande non perforata genitos fuiſſe, quos Græci *ὑποσπαδιαίους* appellãt, de quibus etiam Paulus Ægineta, *lib 6. cap* 54. agit, eiuſque exempla aliquot collegit Schenchius, *lib.5. obſeru.* Quia verò hæc affectio hoc incommodi affert, vt neque mingere in partem anteriorem poſſint, niſi valdè ad pectinem membrum reflexerint, neque liberos generare; cum ſemen ipſos in directum eiaculari in vterum non contingat; curatione opus eſt. Et quidem iſta glandis clauſura, ita plerumque comparata eſt, vt negotio non ita difficili aperiri poſſit, de qua agit Ægineta, *loco allegato:* interdum verò ita facta, vt veſtigium nullum appareat, vbi foramen eſſe debebat, & propterea nec arte aperiri poſſit. Quod vbi accidit, natura plerunq; viam ſibi aperit, ſicut id paulò infra glandem cuidam factum ſcribit Beniuenius, *de abd. ſan. & morb. cauſſ. c.7.* & Amatus Luſitanus, *cent.1. curat.23.* refert, infanti cuidam, cui nec foraminis veſtigium in glande apparebat, ad radicem penis prope teſticulos foramen fuiſſe, per quod vrina non guttatim fluebat, ſed directò emanabat.

Si vero foraminis veſtigium appareat, id clauſum aperiri debet hoc modo. Locus, vbi foramen eſſe debet, ferro acuto incidatur ad quantitatem foraminis naturalis, donec ad apertum virgę canalem perueniatur. Nonnulli quidem perforationem ferro candente fieri volũt, ſed periculo id non vacat, & per ferrum acutum apertio tutior eſt. Foramine facto canula plumbea, vel argentea indenda eſt, quę primò oleo roſaceo, hinc linimento cicatricem inducente illinatur, eaque tàm diu vtendum, donec cuticula vrinæ viæ inducatur.

CAPVT XI.

De vulneribus, vlceribus, fiſtulis & gangrana penis.

De vulneribus, vlcerib. fiſtulis & gãgrena penis.

VVlnerari interdum etiam penem contingit. Quod ſi fiat, id periculo non vacat; cùm inſignis hæmorrhagia, inflammatio, dolor, ac alia periculoſa ſymptomata, imò interdum mors ſubſequi ſoleat.

Curatio autem hic, vt in alijs vulneribus, pręcipuè partium membranoſarum inſtituenda. Vtile eſt hic medicamentum, quod componitur ex lithargyro, ceruſſa lota, myrrha, ſarcocolla, tutia pręparata, tragacantha. E quibus vel fiat puluis, qui vulneri tepido

vino eloto, & deſiccato aſpergatur, vel cum oleo roſaceo vnguentum fiat, quod imponatur.

Vlcera penis.

Vlcera, fiſtula & gangræna penis.

Exulceratur interdum quoque penis; idque accidit plerumq; dum inflammatio & apoſtema in vlcus tranſit. Nonnunquam tamen eiuſmodi vlcera etiam fiunt à cauſſa primitiua, vulnere nimirum malè curato, percuſſione, attritu, Venere cum immunda fœmina, ac contagio. Interdum quoque quandoque ex cauſſa antecedente; ac materia ſpermatica corrupta, & inter caput virgæ ac præputium retenta, vt & alijs prauis humoribus ibidem collectis. Atque iſta vlcera interdum in cancrum degenerant, interdum in ſphacelum, vt vel tota virga, vel eius pars perdatur.

Differentia. Sunt autem iſta vlcera varia, alia externa, alia interna. Atque alia ſunt in ipſa virga, alia in glande, alia in præputio. Alia etiam penetrant, vt tam externæ, quàm internæ partes exulcerentur, & vlcus ab externa parte vſque ad vrinarium meatum penetret. Alia ſunt recentia, alia antiqua, ſordida & maligna.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Si vlcera externa ſint, viſui patent: ſi interna, ex dolore, dum vrina tranſit, & pure ante vrinam exeunte, cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. I. Vlcera penis periculoſa ſunt, vtpote in loco calido & humido, & facilè putrefactioni obnoxio, vnde ſerpunt, & difficulter curantur, cùm vrina per meatum penis effluens curationem impediat. Præterea pars ipſa ſenſu exquiſito prædita eſt.

II. Et ſunt illa deteriora, quæ ſunt in radice virgæ; cùm ſint in loco humidiore.

III. Vlcera, quæ à lue venerea in his partibus excitantur, non curantur, niſi morbo illo prius curato; cùm ab eius malignitate foueantur.

IV. Aliquando hęc vlcera in cancrum abeunt, vel etiam gangrænam inducunt, vt totum membrum virile abſcindere opus ſit, cuius rei exempla habet Valeſcus de Taranta, Guilhelmus Fabricius, & alij etiam autores.

Curatio.

Curatio. Vt omnium partium vlcera abſterſione & exiccatione indigent, ita etiam hęc, & quidem vehementer exiccantibus, vt Paulus Ægineta, *libr. 3. cap.* 59. docet. In recentibus vlceribus aloe commoda eſt, ſi arida in puluerem redacta applicetur. Mitiſſima eſt, efficax tamen, pompholyx. Fortiora ſunt, charta combuſta, anethum vſtum, cucurbita vſta. Plura talia medicamenta habet Aetius, *tetrab. 4. ſerm. 2. c. 16. 17. &* 18.

Si glandis regio exulcerata ſit, nullum medicamentum emolliens locum habet, ſed omnia ſiccantia ſint, oportet. In principio ergo mundetur vlcus aqua roſarum & plantaginis, vel hydromelite, vel aqua, in qua alumen diſſolutum ſit: Deinde vino, in quo folia rubi, myrti, plantaginis, nuces cupreſſi balauſtia, alumen cocta ſint, quo panni linei imbuti glandi imponantur, & præputium ſemper mundetur. Hinc vſurpandum vnguentum album camphoratum, diapompholygos, tutia, & alia ex aloe, lithargyro, ceruſſa, corticibus pini, & ſimilibus compoſita medicamenta. Vtile eſt & ſaccharum Saturni.

Vt ℞ *Lithارg.* ℥ ß. *plumbi vſti loti* ʒ. iij. *tutiæ prap.* ʒ. ij. *aloes* ʒ. j. ß. *cortic. pini ſiccator.* ℈. iv. *lapid. hæmat.* ʒ. j. *ſem. anethi combuſti, cucurbitæ ſiccæ vſtæ* ana ℈. ij, *ol. roſacei* ℥ iij. *ceræ q. ſ.* Fiat vnguentum.

Si verò vlcera antiqua, ſordida, & putrida ſint, abluantur hydromelite cum alumine. Poteſt etiam aliquid ſpiritus vini, qui à putredine valdè præſeruat, addi.

Vel ℞ *Vini albi* ℥. vj. *aq. plantag. roſar.* an. ℥ ij. *flor. æris.* ʒ ß. *aluminis vſti* ʒ. j. Miſc. & parum ebulliant.

Vtile eſt etiam vnguentum Ægyptiacum & Apoſtolorum, vt & aqua in Inſtitut. *lib. 5. p. 1. ſect. 2. c.* 13.

Vel raſura telæ veteris melle roſaceo illinatur, & pulnis ariſtolochiæ rotundæ inſpergatur atque imponatur.

Si vlcera ſint virulenta, præcipitato cum linimento conueniente mixto vtendum; non tamen in eius vſu diu perſiſtendum, ſed quando quod calloſum & virulentum abſumptum eſt, fouenda pars decocto maluę, althęę, ſem. lini, & medicamentum digeſtiuum idoneum vlceri imponendum, donec, quod corruptum eſt, ſeparetur, de qua re plura *de curat. luis Venereæ* dicenda.

Interdum accidit, vt vlcus ſit circa glandem & inter pręputium, ac propter penis tumorem videri non poſſit. Tunc vinum melle roſaceo mixtum vel aqua viridis ſupra propoſita inijciatur. Si verò penis & præputium ita intumuerint, vt nihil inijci poſſit, cataplaſma hoc vel ſimile imponatur.

℞. *Flor. chamam. melilot. roſar. farina ſem. fœnugræci ana q. v.* Coq. in aq. & lixiuio. F. Cataplaſma.

Quod ſi nec hoc modo pars exulcerata detumeſcat, & dolor perſeueret, & vlcus ſerpat, pręputium ſecundum longitudinem incidendum, vt vlcus mundari, & conuenienti modo curari poſſit.

Si gangrenę periculum immineat, circa vlcus & penem defenſiuum imponendum, & affecta pars ſcarificanda, atque alia pro gangrenę curatione neceſſaria medicamenta applicanda, quorum antea facta eſt mentio, vt vnguentum Ægyptiacum, Apoſtolorum, aqua viridis, vel etiam hoc. Gangræna penis.

℞. *Terebinth. in aqua tragopogi lotæ* ʒ. vi. *mellis roſati colati, ſyr. de roſ. ſiccis an.* ʒ. ii. *ſang. Dracon.* ʒ ß. *myrrhæ* ℈. j. *vnguenti Aegyptiaci* ℈ ij. Miſce.

Si gangrena & ſphacelus penem corruperit, tutiſſimum eſt, id, quod corruptum eſt, vel etiam, ſi opus ſit, totum penem abſcindere, & medicamenta poſtea, quę in aliarum partium gangrena & ſphacelo adhibentur, vſurpare. Exemplum huius rei habet Foreſtus, *lib. 26. obſeru. 6.* de quodam, cui penis poſt inflammationem ita putrefactus fuit, vt cataplaſmati adhęrens exciderit, & putrefactio etiam ſcrotum occuparit, ęgro nihilominus idoneis medicamentis, quę vlcus ſanarint, adhibitis, teſtibuſque noua carne obductis, viuo manente, & ex ventre per foramen ſaltem vrinam emittente: & ſimile exemplum etiam antea è Guilhelm. Fabric. *cent. obſ.* 88. retulimus.

Vlcus in meatu penis.

Interdum verò vlcera in ipſo meatu penis generantur, & quidem ex tuberculo ſeu apoſtemate intus oborto, vel ex ſemine acri & virulento, vt in gonorrhęa virulenta accidere ſolet, vel ex vrina acri, vel ex calculis aſperis & anguloſis, qui in tranſitu meatum hunc lędunt. Vlcus in meatu penis.

Cognoſcuntur autem talia vlcera pręcipuè è dolore, qui inter merendum percipitur, & ex pure, quod ante vrinam excernitur. Penis interdum tenſus & tumidus eſt. Diſcernitur verò hoc vlcus ab vlceribus veſicę, quod in veſicę vlceribus pus vrinę miſcetur, & ſquamulę quędam cum vrina excernuntur, ac ipſa vrina fętet.

Curantur autem talia vlcera facilius in iuuenibus. Verùm curatio maturanda. Niſi enim maturè curentur, carunculę in meatu vrinario gignuntur, quę vrinę emiſſionem impediunt. In ſenibus verò rarò, aut nunquam talia vlcera curationem ſuſcipiunt.

Curatio vt rectè peragatur, victus ratio ea inſtituenda, quę humorum acrimoniam obtundet, & propterea vtilis eſt ptiſana hordacea cum amygdalis dulcibus, & ſeminibus frigidis maioribus. Vitanda verò acria, ſalſa, acetoſa, diuretica.

Deinde corpus à vitioſis humoribus mundandum, humoreſque acres temperandi.

Topica quod attinet, vlcus abſtergentia, & glutinantia per ſiphonem inijcienda, nimirum aqua plantag. Topica.

equiſeti,

equiſeti, myrtillorum, vel ſucci harum plantarum, vel trochiſci alKeKengi cum aq. roſar. equiſeti.

Vnguentum Petri Baieri, quo quidam habens penem cancroſum ſanatus fuit, eſt hoc.

℞. *Succi extremitatum rubi, ſucci extremitatum fruticis roſar. aceti* an. ℥.ij. *thuris, maſtiches* ana ʒ.iij. *lithargyr. aur.* ℥.j. *vini Maluat.* ℥.vj. *ſucci ſemperuiui* ℥.iij. *aqua vita* ℥.iv. *virid. aris* ʒ.ij. ß. *vitrioli, alum. vſti* an. ʒ.j. ß. *camphor.* ʒ.j. *ol. roſ.* ℥ vi.

Puluerïſatis puluerïſandis ſubtiliſſimè, & cribratis coq. omnia lento igne, excepta camphora, quæ in fine addatur, vſque ad conſumptionem ſuccorum. Addatur cera & fiat Vnguentum.

Vel: ℞. *Vini albi* ℔.j. *aq. roſar. plantag.* an. ℥.iij. *alum. vſti* ʒ.ij. ß. *virid. aris* ʒ.j. *camphor.* ℈.j. M.

Vel: ℞. *Spuma argenti, ceruſſ. tutia prap.* an. ʒ.j. *ſacch. cand.* ℥. ß. *camphor.* ℈. ß. *aq. roſar. plantag.* an. ℥. iv. Miſce.

Fortius eſt, ſi addatur *aluminis* ʒ.j.

Ad cicatricem tandem inducendam vtile eſt hoc.

℞. *Aq. plantag, roſar.* an. ℥. iv. *trochiſc. albor. Rhaſis.* ℥. ß. *boli Armen.* ʒ. ß. M.

CAPVT XII.

De Praputij morbis.

Phimoſis.

Præputij morbi. Phimoſis. PRæter penis morbos hactenus enumeratos etiam quidam peculiares præputij morbi ſunt, inter quæ primo φίμωσις, eaque, vt Paulus Ægineta, *libr. 6. cap. 55.* docet, duplex. Quandoque enim præputium ita integit glandem, vt rurſum detrahi, & glans detegi non poſſit, vnde ſeminis eiaculatio interdum impeditur, & viri ſteriles efficiuntur, quod vitium in ſpecie φίμωσις appellatur. Quandoque verò abductum amplius induci non poteſt, quæ ſpecies propriè παραφίμωσις nominatur. Prima differentia, vt *ibidem* docet Ægineta, fit vel à prima conformatione & natiuitate, vel ab vlcere malè curato, & cicatricem, vel ob carnis accretionem: Secunda verò à Venere nimia, vt & in pudendorum inflammationibus, aut quando aliàs violenter præputium retrahitur, vt intumeſcat, vnde reduci non poteſt. Primam φίμωσιν Ægineta per chirurgiam curat, vt *allegato loco* videre eſt, moduſque operandi hic eſt: Vniuerſali corporis euacuatione præmiſſa, linea recta per ſuperiorem mediamque præputij partem atramento ita notanda eſt, vt vaſa grandiora vitentur. Hinc curuo inſtrumento inter glandem & præputium inſinuato cutis ſecundum rectam lineam vno ductu diſcindenda, ita vt interna & externa cutis ſibi reſpondeant, & par ſit vtriuſque ſectio, neque minor, quàm vſu ſit. Sectione facta ſanguinis fluxus ſiccis linimentis comprimatur, huic linteum oui albumine & aq. roſacea madidum imponatur, egerque per triduum quieſcat, & curatio, vt in vulneribus ſolet, perficiatur.

Si calloſum ſit præputium, vt non amplius detegi poſſit glans, Fallopius, *de morbo Gallico, cap. 84.* ſine ſectione malum curat hoc modo. Sumit fiſtulam paruam ex plumbo, & imponit in foramen, vt æger per eam mingat; interim præputium oleo amygdal. dulcium, vel pinguedine gallinæ inungit. Secundo die imponit paulò maiorem fiſtulam. Tertio adhuc maiorem, & hoc modo progreditur deinceps, donec poſſit glans detegi & callus emolliatur.

De præputio à natiuitate prægrandi obſeruationem à D. Caſparo Vvolffio communicatam habet SchencKius, *lib. 5. obſ.* Refert etiam Guilhelmus Fabricius, *cent. 4. obſeru. 81.* iuueni cuidam 22. annorum ætatis ab ipſa natiuitate præputium præter modum propendiſſe. Ita enim verſus anteriorem partem contortum erat, vt effluente vrina ipſa ſurſum verſus abdomen effueret. Hinc veſicam commodè, & ſine madefactione veſtimentorum nunquam exonerare potuit, niſi ſolutis liguli, ad latrinas ſe conferret. Quod vitium quomodo curatum fuerit, *ibid.* videatur.

Idem, *cent. 5. obſ. 55.* quadragenarium quendam curauit, qui laborauerat à multis annis defluxione quadam humorum ad penem & præputium per certa interualla cum febre, & alijs ſymptomatibus.

In initio etſi malum corpore purgato & applicato medicamento diſcutiente facile cederet: progreſſu tamen temporis morbus contumacior factus frequentius ipſum inuaſit, & difficilius curari potuit. Nonnunquam enim talis durities in pene, & præcipuè in præputio remanſit, vt ſpatio duorum menſium illud retro glandem retrahi non poſſet. Tandem vbi corpore expurgato & emollientibus ac reſoluentibus adhibitis tumor omnis euanuiſſet, ſuaſit, vt ſemel in menſe, aut ſingulis ſex ſeptimanis ſemel infuſum ſex granorum croci metallorum in vino ſumeret. Loco affecto facculum adſtringentem & roborantem ex radicibus tormentillæ, biſtortæ, plantag. balauſtijs, nucibus cupreſſi, roſis & ſimilibus in aqua coctum, primò quidem per integrum menſem manè & veſperi applicuit, poſtea verò ter aut quater in hebdomade. Atque hac methodo ſanatus eſt.

Altera differentia non ita difficulter curatur, ſi ſtatim membrum in lac tepidum immittatur, deinde cataplaſma ex emollientibus & leuiter diſcutientibus imponatur: quibus ſi non cedat, fortius emollientia adhibenda ex ammoniaco, bdellio, & ſimilibus. Si verò malum inueteratum fuerit, & præputium quaſi occalluerit, incurabile euadit.

De παραφιμώσεως hiſtoriam, eiuſque curationem etiam habet Guil. Fabritius, *cent. 5. obſeru. 56.* Sponſo cuidam iuueni, qui antea venerem nunquam exercuerat, ex nimia violentia frenum abruptum, & præputium retrorſum fuit detruſum, vt maximus dolor, & tumor totius membri virilis inde ſequeretur. Victus ratione tenui & refrigerante præſcripta, corpus cholagogis medicamentis expurgauit, & venam in brachio aperuit, regionemque renum vnguento refrigerante bis de die inungere iuſſit, loco verò affecto ſequens cataplaſma applicauit.

℞. *Farin. hord.* ℥. iv. *pulu. roſar. myrtill.* an. ʒ. ij. *balauſt. nuc. cupreſſ.* an. ʒ. j. Coq. *in aq. plantag. & roſarum,* ac *pauco aceto,* fiat cataplaſma, addendo vitell. oui vnius.

Cùm autem appetitus veneris curationi obeſſet, corpus iterum cholagogis purgauit, & lumbos ſeqq. oleis inunxit.

℞. *Olei violac. nymph. roſar.* an. ℥. j. *olei hyoſcyami per expreſſ.* ʒ. ij. *camphora diſſoluta in aceto roſar.* ℈. ij. Miſce.

Cubitum verò ituro doſin laudani opiati exhibuit. Quæ medicamenta cùm aliquandiu continuaſſet, malum curatum eſt.

Si verò Phimoſis aut Paraphimoſis ſit ex impuro congreſſu, repellentibus & refrigerantibus locus non eſt. Materia enim maligna ad viſcera repelleretur. Quomodo autem phimoſis & paraphimoſis ex impuro coitu contracta curanda ſit, docet ibidem Fabricius, *obſ. 57.* prolixè, qui ibidem videatur.

Nonnunquam ipſos etiam infantes, imò lactentes hoc malum corripit, vt etiam idem Fabricius *obſ. ſeq. 58.* docet, dum ex praua victus ratione nutricis humor acris ad genitalia decumbit, ibique pruritum excitat, vnde affluxus humorum excitatur in præputium, vt mirum in modum extendatur, nonnunquam etiam inflammetur. Quod ſi accidat, victus tenuis & refrigerans nutrici præſcribendus, corpus eius conuenienti modò euacuandum. Si verò infans ablactatus fuerit, ipſe ſyrupo roſarum ſolutiuo purgandus. Hinc applicandum hoc cataplaſma.

℞. *Me-*

℞. Medull. panis albi ℥. iij. *pulu. roſar. rubr. balauſtior.* an. ℥. ij. *croci* ℈. j. *butyri recentis* ℥. j. Coq. in *lacte vaccino*, *& addito vitello oui vnius* F. Cataplaſma.

Si verò malum contumacius fuerit, applicetur ſequens cataplaſma.

℞. Farin. faber. ℥. ij. *pulu. ſummit. abſinth. flor. chamam. ſambuci* an. ʒ. iij. *pulu. far. ſem. fanigraci* ʒ. ii. *cumini* ʒ. iv. Coq. in *vino rubro auſtero* in formam cataplaſmatis.

Freni coalitus.

Pertinet & huc membranulæ freni dictæ cum glande coalitus, ſi nimirum inferiori glandis parti iuxta foramen frenum arctè & longiori, quàm par eſt, ſpatio connectatur, vnde erecto genitali eius extremitas diſtorquetur, vt rectè ſemen eiici nequeat; acciditque hoc vel à prima conformatione & natiuitate, vel ab vlcere malè curato.

Quod ſi accidat, inuertendum præputium & frænum incidendum, diligenterque præcauendum, ne venæ vel arteriæ lædantur. Hinc extendendum præputium quouſque eſt neceſſarium, & linteum albumine oui madefactum, hinc digeſtiuum, & emplaſtrum aliquod ſiccans inter præputium & glandem imponendum, ne iterum conglutinentur.

Coalitus tamen præputij & glandis non ſolùm circa frænum, ſed & alibi fieri poteſt.

Siue autem ſolum frænum, ſiue præputium glandi connectatur, in diſſectione danda opera, vt ſolum frænum, aut caro, qua coaluerunt, ſecetur, non verò glans aut præputium ſecando lædatur; præcipuè ſi coalitus hic ſit in infima parte balani. Si enim glans eò loci lædatur, meatus vrinarius perfoditur, atque inde facilè fiſtula fieri poteſt, è qua poſtea vrina, vt & ſemen effluere poteſt. Si tamen aliter fieri non poſſit, potius aliquid de præputio, quam de glande abſcindendum; cùm licet præputium diſſecetur, non adeo magnum incommodum inde oriatur. Etſi verò Paulus Ægineta, *libr. 6. cap. 56.* contrarium ſtatuat, & potius aliquid de glande, quam de præputio abſcindendum doceat: tamen id intelligendum eſt, quando coalitus præputij & glandis eſt vel in parte ſuperiore vel ad latera, non vero ad frenum in parte inferiore, vbi ductus vrinarius tenui membrana inueſtitur.

Præputium curtum.

Præputium curtum.

Quandoque etiam præputium curtum eſt, vt glandem totam tegere nequeat. Aliqui ad cutis huius elongationem duplicem chirurgiæ modum excogitarunt. Verum cùm illud vitium neque alicui actioni officiat, neque decorem vitiet, vix operæ pretium eſt, vt huius chirurgiæ tormentum ea de cauſſa quis ſuſtineat, vt Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 53.* ſcribit.

De Circumcidendis.

Circumcidendi.

Facit circumciſionis mentionem idem Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 57.* non verò eius, quæ religionis more fit, ſed eius, quando ex pudendi affectione præputium nigreſcit. Oportet itaque totum id, quod denigratum eſt in ægris in orbem diuidere: poſtea verò ſquama æris cum melle vtendum eſt, aut etiam malicorio & eruo, ad modum eorum, quæ linamentis excepta induntur. Si verò ſanguis eruperit, lunatis cauterijs vtendum eſt ad vtramque rem conferentibus, ipſam inquam ſanguinis eruptionem, & vulnus depaſcendo proſerpens: ſi verò tota glans aliquando fuerit conſumpta, plumbeo canali in meatum indito, vrinam per ipſum reddere iubebimus.

Fiſſura Præputij.

Fiſſura Præputij.

Finditur tandem etiam, & quaſi rimas agit, præputium: quod ſi accidat, *reſina frixa cum oleo roſaceo* miſcenda ad vnguenti conſiſtentiam, addito *vitello oui*, idque imponendum.

Vel: *℞. Olei roſac.* ℥. j. ß. *amyli, thuris* an. ℥. ß. M.

CAPVT XIII.

De Hermaphroditis, & Sexus mutatione.

Hermaphroditi.

HOc loco non prætereunda videntur, quæ de Hermaphroditis, quibus à Mercurio & Venere nomen inditum (Mercurius enim Hermes eſt, Venus Aphrodite) ſeu Androgynis, & ſexus mutatione apud Autores occurrunt. Etſi enim vitia illa à prima conformatione contracta incurabilia ferè ſint: tamen Medico cognita eſſe ea conuenit.

Inuentos autem fuiſſe Hermaphroditas, id eſt, homines, qui vtrumque ſexum, virilem & muliebrem præ ſe tulerunt, paſſim ex hiſtorijs patet, quarum plurimas collegerunt Iulius Obſequens & Lycoſthenes, alijque, qui de prodigijs & monſtris ſcripſerunt. Digerunt autem Autores Hermaphroditas in quaſdam claſſes, eorumque quatuor conſtituunt differentias. Prima eſt, cum virilis ſexus præualet, & perfectus eſt, in perinæo autem exciſa tantum in vuluæ formam rima eſt, ea tamen minimè peruia, & ex qua neque vrina, neque ſemen prodit. Secunda eſt, cùm muliebre membrum integrum & perfectum eſt, ſupra verò ad os pectinis carnea quędam ſubſtantia penis ſimilitudinem habens adnata eſt, vrinam tamen aut ſemen non fundens, ſcroto etiam & teſtibus carens. Tertia eſt, cùm vtriuſque quidem ſexus expreſſa adeſt imago, inefficax tamen ad generationem, & alterutra ſaltem mictioni inſeruiente. Quarta eorum, qui vtroque ſexu valent, & maris ac fœminæ munus obeunt, & vtriuſque ſexus genitalia perfecta habent.

Verùm rectè hic Ariſtoteles, 4. *de gener. animal. cap. 4.* ſcribit: quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ, ijs ſemper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum ſubinde delitescat, quoniam præter naturam eſt. Neque hiſtoriæ facilè aliud docent. Vnde etiam ſcribit Conſtantius Varolius, *lib. 4. Anat. cap. 4.* impoſſibile eſſe, vtrumque ſexum reuera in vno indiuiduo reperiri. Et ſi inueniantur mulieres, quæ vtrumque ſexum habere putentur, eſſe nympham in eam molem auctam, vt membrum virile referat, eſſe tamen imperforatam. Si verò genitalia interna ſpectentur, eſſe muliebria, & nihil monſtroſum intus reperiri, id quod ſæpè annotarit. Si verò inuenti ſint, qui muliebria etiam habere putati ſint, fuiſſe tantùm aliquam in pudendo fiſſuram, quæ tamen non penetrauerit, nec membrum virile admiſerit; quale quid quoque habet Columbus, *lib. 15* Scribit etiam Hieronymus Fabritius ab Aquap. *de Operat. Chirurg. cap. de Hermaphroditis*, ſe obſeruaſſe in viro inter anum & teſtes ſtatim ſub teſtibus præter ſua genitalia membra conformata quoque fuiſſe labia vuluæ, ſine tamen aliqua cauitate. In mulieribus verò obſeruaſſe nympham productam fuiſſe nunc ad duos, nunc ad tres digitos, quæ tamen fuerit flaccida, neque erigebatur; plura ſe non obſeruaſſe. Et ſi inuentæ fuerint fœminæ, quæ in vtroque coitu, & cum fœmina & cum maſculo voluptatem perciperent, hoc ſaltem factum putat Varolius vi ſeminis ad vterum emiſſi, quatenus fœminæ fuit. Si qui verò ſunt reperti, qui vtrumque ſexum habere viſi ſunt, vtrumque habuerunt imperfectum, qualia exempla refert Columbus, *libr. 15. Anatom.* Primum eſt de fœmina Æthiopica, quam viuentem vidit, cui vterque ſexus imperfectus contigerat, peniſque minimi digiti longitudinem craſſitiemque non excedebat, vuluę autem foramen adeo anguſtum erat, vt minimi digiti apicem vix intromitteret. Alterum cuiuſdam, quam mortuam ſecuit. Cùm enim in

Anato-

Anatomia generationis vaſa accuratè peruestigaret, & vaſa ſeminaria, teſteſque conſideraret, tandem hoc comperit, vaſa quidem præparantia ab aliarum fœminarum præparantibus vaſis non differre, ſed deferentia differre. Non bipartita erant, & ex binis quaterna natura genuerat, ex quibus duo, quæ etiam maiora erant, ad matricis concauum deſtinabantur, reliqua duo ad penis radicem, qui glandularum paraſtatarum expers erat. Vterus, nec non vteri ceruix à cæterarum fœminarum matrice colloque nihil diſtaret. Peni ſcrotum contiguum non erat, imo ferè ſcroto prorſus carebat, & duobus muſculis præditus erat huius fœminæ penis, non quatuor, præterea tenui pelle integebatur, nullumque aderat præputium. Et habentur exempla etiam alia apud Autores, in quibus vterque ſexus conſpicuus quidem, imperfectus tamen fuit.

Ob quam autem cauſſam naſcantur Hermaphroditæ, ſanè obſcurum, atque alij, vt Aſtrologi, in cœlum, & ſtellæ Mercurij ac Veneris, certum coitum, cauſſam referunt; ſed minus rectè, cum ſub eodem poſitu, quo Hermaphroditæ naſcuntur, alij etiam naſcantur, qui Hermaphroditæ non ſunt; Alij in vtericellas, quæ Antiquorum quorundam, ſed falſa fuit opinio: Alij in tempus conceptionis, qui gigni Hermaphroditas ſtatuunt, ſi conceptio fiat fluentibus adhuc menſibus, quæ ſi cauſſa eſſet, multo proculdubio frequentiores generarentur Hermaphroditæ: Alij id ſemini adſcribunt, qui putant, cum pro ſeminis qualitate & quantitate nunc viri, nunc fœminæ gignantur, ſi in ſeminibus diſſimilitudo fuerit, & alterum maxima ex parte forte fuerit, alterum verò maxima ex parte debile, quantitate tamen pari, Hermaphroditas fieri, qui tamen ob alterius ſemen, vel fœminæ, vel viri naturam expreſſius imitentur.

Verum enim verò cum partium corporis noſtri delineatio & formatio facultati formatrici primò attribuenda ſit, & tales enormes ac monſtroſæ quaſi in corpore mutationes errori formatricis adſcribantur, & hic ad eam meritò recurrendam cenſemus. Ideoque probabile eſſe puto, ſtatuere, ſi facultas formatrix maſculum formare intendat & propoſitum habeat, atque forte tum aliquid obijciatur, quod imaginationi membri genitalis fœminini ſpeciem fortius imprimat, facultatem formatricem in opere ſuo quaſi turbari, & ſexum maſculinum nonnihil obliterari, ipſique aliquid, quod fœminæ genitale membrum referat, addi, contrariumque accidere, ſi facultas formatrix fœminam formare intendat, imaginationique tum fortiter virilis membri imago imprimatur.

Sexus mutatio.

Ex quibus facilè iudicare eſt, quid de iis iudicandum ſit, qui ſexum mutaſſe perhibentur. Non enim eſt de nihilo, quoſdam Viros euaſiſſe, qui à primo ortu fœminæ habitæ fuerunt, teſtanturque id hiſtoriæ multæ antiquiores & recentiores. Viros verò in fœminas mutatas fuiſſe, certò compertum non habetur. Neque id facile fieri poteſt, ob cauſſas, quæ poſtea proponentur. Plinius, *lib. 7. nat. histor. cap. 4.* ſcribit: Ex fœminis mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Analibus P. Licinio Craſſo & C. Caſſio Magno Coſs. Caſſinij puerum factum ex virgine. Idem, *ibidem*: Licinius Mutianus prodidit viſum à ſe Argis Areſcuntem, cui nomen Areſcuſe fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & virilitatem proueniſſe, vxoremque duxiſſe. Eiuſdemque ſortis & Smirnæ puerum à ſe viſum, & in Africa ſe vidiſſe mutatum in marem nuptiarum die L. Coſſitium Diſtritanum. Liuius etiam, *lib. 4. ſecundi Belli Punici* narrat, Quinto Fabio Maximo, & Marco Claudio Marcello Coſſ. virum ex muliere Spoleti factum. Refert quoque Amatus Luſitanus, in oppido Eſqueria in Luſitania puellam quandam nobilem, cùm ad ætatem perueniſſet, in qua mulieres menſtrua primum emittere ſolent, vice menſium priapum eieciſſe, & ſic ex fœmina factum eſſe maſculum, qui etiam poſtea vxorem duxerit. Et tales hiſtorias plures collegit Schenckius, *lib. 4. obſ.* & Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab. lib. 6. cap. 2.*

Cauſſam huius rei quod attinet, prolixè ea de re agit Marcellus Donatus, *loco allegato*. Vt breuiter hac de re aliquid dicamus, cùm in Hermaphroditis ſexus vterque perfectus eſſe non poſſit, ſed vnus ſuperet, vel vterque ſit imperfectus, ſequitur hinc, maſculos omnes illos fuiſſe, qui pro fœminis habiti ſunt, & in viros abijſſe dicuntur. Et licet aliquam fiſſuram habuerint, qua etiam virile membrum aliquomodo admittere potuerint, vterum tamen non habuiſſe, ſed virilia genitalia intus latuiſſe, & poſtea vel naturæ conatu, vel accedente aliquo motu violento prodijſſe; ſicut etiam dentes quoſdam quibuſdam iam adulta ætate prodijſſe obſeruatum eſt. Docet id etiam Cardanus, *de rerum Variet. lib. 8.* Naſcuntur, inquit, pueri, contracto genitali membro, obductaque membrana, quaſi ſinu quodam, atque in eo foramine anguſto, ob quod puellam exiſtimant, qui non attrectauerint. Alijs autem ſponte, vbi penis erigitur, adoleſcentiæ initio, fracta membrana penis erumpit; pluribus in conatu viti, dum cum ſponſa rem habere ſe putat, fracta membrana & attritu erecto pene maſculus prodit. Idque confirmare videtur hiſtoria, quam refert Albertus, *lib. 18. de anim. tract. 2. cap. 3.* In quodam, inquit, noſtri temporis nato teſticuli intra pellem contenti erant ſuperius, ita quod prominentiæ eorum repræſentabant duo labia vuluæ, & fiſſura videbatur eſſe in medio clauſa per pellem, vt habilitaretur ad coitum. Inciſione facta proſilierunt teſticuli, & virga, & poſtea duxit vxorem, ex qua plures genuit filios.

Id verò omnem fidem ſuperat, quod Iouianus Pontanus, *lib. 10. de rebus cæleſtib.* & alij referunt, mulierem, cum prius filium peperiſſet, virilem ſexum adeptam fuiſſe. Forſan enim, vt ſupra ex Varolio diximus, ſolùm nympha in tantum aucta fuit, vt membrum virile referet.

LIBRI TERTII

PART. IX.

SEECTIO SECVNDA,

De Symptomatibus, quæ genitalibus & circa generationem in Viris accidunt,

CAPVT I.

De Læſa generatione, ſeu ſterilitatę in viris, & primò

De Læſa ſeminis generatione,

Læſa ſeminis generatio. AD generationem hominis marem & fæminam concurrere, nec ſolum marem, nec ſolam fæminam generare, notiſſimum eſt. Vnde etiam Ariſtoteles ex Empedocle ſcribit, 1, *de gener. Animal.cap.*18. maris ac fæminæ quaſi ſymbolum eſſe, totum verò à neutro proficiſci, Maris autem in generando partes conſiſtunt in fæcundi ſeminis generatione, eiuſque in vterum fæmininum conueniente modo in actu venereo immiſſione. Hæc ergo ſi rectè ſe habeant, & ſemen fæcundum in Viro in organis ſeminis generationi dicatis generetur, idq; in vterum rectè immittatur, fætus inde generatur: modò etiam in fæmina omnia rectè ſeſe habeant. Nam etſi Virile ſemen fæcundum ſit, & rectè in vterum immittatur: tamen ſi vterus ſeſe, & quæ in fęmina ad generationem neceſſaria ſunt, non rectè ſeſe habeant, generatio nulla perficitur, & fæminæ ſteriles ſunt.

Cauſſa.

Cauſſæ. Si verò, quæ in viro ad generationem requiruntur, non rectè ſeſe habeant, & generatio non fit, & ſterilitas ratione Viri accidit. Cùm autem, vt modò dictum, duo in Viro ad generationem requirantur, ſeminis fæcundi generatio, ac eiuſdem in vterum fæminæ in actu venereo immiſſio, ſterilitatis etiam cauſſæ in Viris in hiſce duobus quærendę, quæ iam explicabimus.

Semen fęcundum, hominis materia futurum, eſt id, quod idoneum eſt, vt cum eo anima propagetur. Vnde ab Epicuro, vt eſt apud Plutarchum, *de placit. Philoſ. libr.*5. *cap.*3. *ψυχῆς καὶ σώματος ἀπόσπασμα*, aliquid à corpore & anima deciſum nominatur.

Semen autem (fęcundum intelligo; cùm quod infæcundum eſt, ſaltem æquiuocè dicatur ſemen) vt generetur, duo requiruntur, materia & cauſſa efficiens, Materia eſt optima ſanguinis, præcipuè arterioſi, pars, & ſpiritus vitalis, quæ duo in vaſis ſeminis generationi dicatis miſcentur, & in ſeminis formam mutantur & elaborantur. Vnde accidit, vt cum id, quod optimum in homine eſt, in ſemen abſumatur & in actu venereo euacuetur, Vir maximè ex venere, & præcipuè nimia, & intempeſtiua, debilitetur. Et cum anima in corde radicetur, vt Philoſophi loquuntur, & ſpiritus vitalis, quo calor inſitus omnium partium fouetur, in corde generetur, hinc à toto ſemen defluere dicitur; etſi alij etiam aliter id explicent.

Cauſſa autem efficiens eſt facultas inſita partibus generalibus (teſteſne an paraſtatę primas partes hic habeant, non diſputo, cum id ad curationem inſtituendam non multum faciat) vaſis nimirum pręparantibus, teſtibus & paraſtatis, ſanguinem & ſpiritus in ſubſtantiam hanc, quæ ſemen dicitur, mutandi, & ob id *σπερματοποιητικὴ* nominatur, quæ officium hoc partium illarum calore innato perficit. Atque vis ea & calor innatus tantus eſt in partibus genitalibus, & præcipuè teſtibus, vt vim quandam in totum corpus diffundat, idque ita alteret, vt carnes, imò excreta quandam qualitatem hiſce partibus reſpondentem accipiant; vnde etiam; quando ſemen in maſculis generari incipit, fit vocis mutatio in homine, & carnes animalium odorem quendam grauem & ſaporem inde accipiunt, qui in caſtratis aut veneri nondum idoneis non apparet. Ac ſi teſtes in caſtratione exſcindantur, non ſolum vis ſemen generandi, ſed & virilitas planè tollitur, ac in toto corpore inſignis fit mutatio, atque omne corporis robur imminuitur, caſtratique glabri non modo mento, ſed & toto corpore euadunt, paruas, vt fæminæ, venas habent, nulla libidine amplius tentantur. Ex quibus apparet, inſignem tęſtibus vim inſitam eſſe, qua non ſolum ſanguinem & ſpiritus in ſemen mutant, ſed & totum corpus afficiunt, qua de cauſſa etiam à Medicis inter corporis partes principes numerantur.

Vt ergo ſemen fæcundum generatur, cum & materia, è qua producitur, conueniens eſt, & calor inſitus partium genitalium rectè ſeſe habet: ita contra ſemen infæcundum fit, dum alterum horum non bene conſtitutum eſt, & malè ſe habet: atque ita, quod ſemen infæcundum generatur, cauſſa vel in materia, vel in calore inſito, & temperamento tęſtium ac partium genitalium vitiato quærenda eſt, læditurque ſeminis generatio vel ob errorem externum, ſeu vitium obiecti & materiæ, vel ob læſam teſtium & partium ſemini generando dicatarum facultatem.

Materiæ, vnde ſemen generari debet, ſeu obiecti vitium eſt vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate, cum ſanguis & ſpiritus, è quibus ſemen generatur, deficiunt, vel non in iuſta quantitate ſuppetunt. Vt verò de ſtatu naturali, in quo & in pueris & in ſenibus materia iſta idonea deficit, nihil dicamus, ſed ſaltem de ijs, quibus præter naturam ſeminis materia deeſt, deficit materia ſeminis primò vel ob res præternaturales, vt poſt magnos morbos, totum corpus vel partes principes exiccantes, & horum alimentum abſumentes, vt ſunt febres, atrophia, & ſimiles: vel ob res non naturales, vt ieiunium & mediam, vigilias, cibos pauci alimenti, nimia exercitia & motus corporis; quo & ſemen extinguentia medicamenta referri poſſunt. Deni-

de

de etſi materia ſeminis non planè deficit, tamen ſemen non generatur, ſi ad teſtes non mittatur, ſed ab alijs partibus attrahatur, id quod non ſolùm accidit in puerili ætate, in qua totum alimentum in corporis augmentum abſumitur, ſed etiam in pinguibus & obeſis, in quibus omne alimentum in ſubſtantiam corporis mutatur, & in pinguedinem abit, vnde etiam Ariſtoteles, 1. *de gen. anim. cap.* 18. carnoſos & obeſos minus ſemen emittere, & rem veneream minus expetere ſcribit. Et Plinius. *nat. hiſt. lib.* 11. *cap.* 37. Steriliora, inquit, cuncta pingua, & in maribus, & in fœminis. Sic quidem caſtrata animalia pinguia ſunt, quia materia ſeminis in pinguedinem abit. Imprimis verò cordis, quod ſpiritus vitales, præcipuam ſeminis materiam, ſuppeditat, morbi, & præcipuè eius frigiditas & ſiccitas ſeminis generationi obſunt; vnde qui frigidum & ſiccum cor habent, ſteriles ſunt, & qui mœrore diuturno afficiuntur, ſemen fæcundum non generant.

Vitium verò materiæ, è qua ſemen generatur, in qualitate eſt, cum materia quidem ſemini generando ſuppeditatur, ſed ea minus commoda, & conueniens ad ſemen fæcundum generandum, dum ſcilicet ea, vel nimis calida, frigida, humida & ſicca eſt, vel alio modo ſeſe minus rectè habet, id quod accidit, dum partes corporis præcipuæ intemperatæ ſunt, aut dum vitioſi humores qualeſcumq; etiam ſanguini permiſcentur, eumque inquinant, id quod in varijs morbis, & omnis generis cacheria euenire ſolet. Vnde molæ, abortus, fœtus languidi, non ſolum ab vteri & fœminarum vitio fiunt, ſed & ob ſemen virile vitioſum.

Læſa autem facultate teſtium & partium genitalium ſeminis fæcundi generatio impeditur, dum vis partium genitalium, alteratrix præcipuè, ſeu coctrix, læditur ab intemperie frigida & humida. Calor enim teſtibus & genitalibus inſitus præcipuum facultatis *σπερματοποιητικῆς* inſtrumentum eſt. Hic ergo ſi ſe rectè non habeat, ſemen fæcundum non generatur. Eſt autem iſta intemperies vel natiua, vel à cauſſis p. n. inducta, vt cauſſis externis, tumoribus teſtium, præcipuè aquoſis, teſtium & ſcroti abſceſſibus, quæ teſtes refrigerant, eorumque calidum innatum debilitant. Teſtes etiam debiles & hinc homines ſteriles fiunt, ſi à prima iuuentute nimis libidini ſeſe dedant, aut cum valetudinaria congrediantur, aut à magnis exercitijs, vel ſanguinis miſsione, aut purgatione Veneri indulgeant. Nonnulli quidem teſtium caliditatem & ſiccitatem ſterilitatis cauſſam ſtatuunt, vtpote à qua ſemen quaſi aduratur, & ariditate concreſcat. Verum credibile non eſt, tantum in teſtibus extra corpus pendulis calorem eſſe poſſe. Vnguenta etiam mercurialia genitalibus illita Venerem tollunt, ſicut eius rei hiſtoriam ex *obſeruat. D. Iacobi Oethei* SchenKius, *lib.* 4. *obſeru.* habet, cuiuſdam, qui pudenda ad pediculos eius loci necandos vnguento, ex argento viuo confecto, aliquoties illeuiſſet, ſenſit membrum virile frigidum ac torpidum, & ad Venerem planè ineptum. Verum poſtea ſpicæ oleo ad illinendum vſus, & pediculos illos fugauit, & genitalem vim breui tempore recepit.

Pertinet huc & conformationis quoddam vitium, quando ſcilicet vaſa ſemen vel deferentia, vel generantia deficiunt, aut non rectè & conueniente loco inſeruntur, præſertim in vtroque latere, quod interdum in Anatomia deprehenſum.

Incantamentis etiam & maleficijs virilitatem extingui, non fabuloſum eſt, vt rectè Fernelius, *libr.* 6. *de part. morb. & ſympt. cap.* 13. Alexander Benedictus, *lib.* 24. *de medendis cap.* 14. alijque docent. Hoc mirum eſt, quod ſcribit Baptiſta Codronchius, *lib.* 3. *c.* 6. *de morb. venefic. & veneficijs*, veneficio mutone hominem priuari poſſe, ex multis hiſtorijs patere, & rectè ſtatuit, non re vera Dæmonem, vel veneficos virile membrum auferre poſſe, ſed præſtigijs Dæmonum id ita apparere.

Multo verò magis ſteriles redduntur homines ſi ipſis teſtes exſcindantur. Etſi enim libidine aliqua tententur: tamen vel ſemen non effundunt, vel ſterile, vt *quæſt.* 2. dicetur.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Ipſum vitium ex relatione ægri patet. Cauſſæ etiam ex modò dictis innoteſcunt, quę cum variæ ſint, ſignis diſcernendę. Et quidem vt de morbis & vitijs vel totius corporis vel partium pręcipuarum, ob quę idonea ſemini materia non communicatur, vel etſi ea ſuppetat, in alios vſus, vt corporis nutritionem, abſumatur, iam non dicamus, cùm ea e ſuis locis pateant, ſaltem de ſignis, quibus teſtium, & partium ſeminis generationi dicatarum morbi cognoſcuntur, agemus. Si vitium aliquod ſit à primo ortu, id in omni ætate fuit obſeruatum; ſi poſtea contractum, aliquando id vitium non fuit deprehenſum. Si adſit teſtium intemperies, ea è ſignis intemperierum teſtium ſupra enumeratis, patet. Nimirum in frigida intemperie vel nullus vel exiguus Veneris appetitus, & libido percipitur, pulſus eſt paruus, corporis quædam grauitas adeſt & pigrities, & totius quoque corporis, ac præcipuarum partium intemperies ad frigidum declinat, & dum ſemen emittunt, exiguam vel nullam voluptatem percipiunt, ſemenque ipſis eſt crudum, aquoſum & liquidum. Præceſſerunt cauſſæ refrigerantes, vel etiam nimius & intempeſtiuus coitus. Qui enim nondum ætate matura ſe Veneri dedunt, cùm calorem innatum intempeſtiue exhauriant, teſtes ac partes principes refrigerantur, inde poſtea ætate adulta nimis maturè ad Venerem inepti redduntur. Et ſi accedat humida intemperies, ſemen ad leuem mulieris attrectationem emittunt, & poſtea amplius coire non poſſunt; cùm partes, quibus ſemen continetur, omnes laxæ ſunt. Reliqua ſupra videantur *de intemperie teſtium*.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Etſi ſterilitas & læſa ſeminis generatio potius ſpeciei propagationi obeſſe, quàm indiuiduo nocere videatur: tamen & indiuiduo non rarò aliquid incommodi affert; cùm ſæpe gomorrhæa hinc excitetur, quæ corporis extenuationem & tabem inducit.

2. Cauſſam ipſam, quod attinet, quid intemperies teſtium & alij morbi periculi portendant, ex iis, quæ ſupra *de intemperie teſtium* dicta ſunt, patet. Quæ mala etſi per ſe vitę periculum non minantur: cùm teſtes etiā ſine vitæ periculo exſcindi poſſint: quia tamen alia praua ſymptomata inducere valent, ſecundæ valetudini obeſſe poſſunt.

3. Ab ipſo ortu Eunuchi, & impotenter arte Medica curari non poſſunt.

Indicationes, & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Curatio tota ad cauſſas dirigenda. Itaque ſi vitio aliquo totius corporis, vel membri alicuius principalis ſemen non generetur, illud curandum; ſi intemperies, vel alius morbus teſtium adſit, corrigendus per medicamēta ſupra *ſ.* 1. *cap.* 1. *& ſeqq.* propoſita, & quę ſimul peculiari proprietate teſtibus amica ſunt: & imprimis hic ea eligenda & exhibenda, quę ſemen copioſum generant, ſimplicia & compoſita.

Semen generantia medicam.

Simplicia.

Simplicia ſunt: Radices *ſatyrij* & imprimis *maioris*; ſeu *teſticuli canini maioris*, qui *cynoſorchis* appellatur, & quidem teſticulus maior, non verò minor, qui tantùm abeſt, vt Venerem excitet, vt etiam potius eam reprimat, *cynara, bulbique* alii etiam: radices *eryngij, aſparagi, napi, paſtinaca, rapa, allij, cæpa.*

Satyrium.

Semen *erucæ, fraxini, lini, ciceris, faba.*

Fructus: *amygdala dulces, nuces pinea, piſtacia, caſtanea, dactyli.*

Aromata, *cubeba*, quarum maximum ad Venerem excitandam apud Indos vſum eſſe, Garcias ab Horto refert, *caryophylli, galanga, Zingiber viride, vel recens conditum.*

Carnes

Carnes *ſcinci*, præcipuè circa renes, *teſtes vulpis ſicci triti*, *cerui pudendum exiccatum*, Ex animalibus *oſtrea & concha*.

Compoſita.

Cõpoſita.

Diaſatyrion, diambra, diamoſchum, dulce.

Vel ℞. *Radic. condit. ſatyrij* ℥.ij. *eryngij* ℥.j. *amygdal. dulc. pinear. piſtacior.* an. ℥.ß. *ſem. erucæ, piperis, Cinamomi, raſura priapi cerui* ana ʒ.ij. *ſpecier. diambr.* ʒ.j. *ſacch. q.ſ.* Fiant Morſuli.

Vel cum *ſyrupo conſeruat. zingib. in china conditi* Electuar.

Vel ℞. *Teſtium gallor. exiccat.* ℥.j. *galang. cubebar.* an. ʒ.j.ß. *ſacch. ad pondus omnium*, Fiat Puluis, cuius detur ʒ.j. Cum *vino dulci*.

Vel ℞. *ſem. erucæ, raſura priapi cerui, teſticulor. galli* an. ʒ.j. *galang. pip. longi* ana ʒ.ß. *Zingib. cinam.* ana ℈.j. Fiat puluis, cuius ʒ.ß. vel ʒ.j. cubitum ituro detur cum *ouo ſorbili & vino dulci*.

Vel ℞. *Rad. condit. ſatyrij, eryngij* an. ℥.j. *nucleor. pini, piſtacior. auellanar. torrefactar.* ana ℥.iij. *pulpæ dactylor.* ℔ß. *ſem. erucæ, fraxini* an. ʒ.ij. *pip. longi. albi, cardamom. galangæ* ana ℥.j. *medull. nucis Indicæ* ℥ß. Cum *ſacch.* fiant Morſuli.

Vel ℞. *Sem. erucæ* ʒ.j. *vrticæ, aniſi, fœniculi, fraxini* an. ʒß. *nucleor. pini, amygd. dulc.* an. ℥.ß. *cubebar. cardamomi* an. ʒ.ß. *raſuræ genitalis cerui, rad. condit. ſatyrij* an. ʒ.ß. *ſpecier. diamoſch. diambr.* an. ʒ.ß. *ſacch. in aq. meliſſ. q.ſ.* diſſoluti. Fiant Morſuli.

Vel ℞. *Pinear. piſtacior.* an. ℥.ß. *zingiberis in China conditi, rad. ſatyrij* an. ʒ.ij. *carnis ſcinci marini* ℥.j. *moſchi* gr. iij. *ambræ* gr.j. *ſacch. q.ſ.* Fiant Morſuli.

Vel ℞. *Nuc. moſch. cubebar.* ana ʒ.j. *zingib.* ʒß. *ſem. naſturtij hortenſis, erucæ, aniſi* ana ʒ.j.ß. *radic. condit. ſatyr.* ℥.ß. *pinear. piſtacior. amygdal. dulc.* ana ʒ.iij. *diaſatyr.* ℥.ß. Cum *ſyrupo de corticibus citri & conſeruationis Zingiber.* Fiat Electuarium, de quo ſumantur ʒ.ij.

Vel ℞. *Rad. ſatyrij* ℥.iij. *nucleor. pini, piſtacior.* ana ℥ ii. *amygd. dulcium* ℥.j. *teſticul. galli* num. x. *teſticulum arietis dextrum exiccatum* num. j. *limatur. priapi cerui* ℥.ß. *ſem. erucæ, paſtinacæ, ſileris montani* an. ʒ.ii. *ſpec. diamoſchi dulcis, diagalangæ, cubebar. caryophyllor. cinamom.* an. ʒ.j. Cum *ſyr. Conſeruat. calami aromat. & rad. eryngij.* Fiat Electuarium.

Plura videantur apud Ætium, *tetrab.* 3. *ſerm.* 3. *cap.* 35. Auicennam, *fen.* 23. *cap.* 15. 16. *& ſeqq.*

Extra etiam teſtes, perinæum & lumbi conuenientibus medicamentis inungantur, vt *oleo lilior. albor. maſtichino*, aut cui *radices narciſſi, pyrethrum, ſemen vrticæ, piper, & ſimilia* mixta ſint.

Vel ℞. *Ol. de piperib. nuc. moſchat.* ana ℥.ii. *euphorbij* ℥.i. M.

Vel ℞. *Ol. nuc. moſch. expreſſ* ℥ß. *de piperib.* ʒ.ii. *ſpicæ, caryophyll.* an. ℈.ß. *moſch.* gr.iv. M.

Diæta.

Diætæ.

Diæta medicamentis reſpondeat. Aer ſit temperatus. Panis ſit ex optimo frumento, & imprimis tritico. Cibi etiam alij, qui ad ſemen copioſum generandum faciunt, vt oryza. amygdalæ, pineæ, oua ſorbilia; & quidam non ſine cauſſa vitellum oui recentis cum vino & pauco oleo amygdalar. dulcium recenti hauſtum ad Venerem augendam valdè commendant, vtiliſque etiam eſt cibus ex ouis, & vino paratus ac cinamomo, croco, & ſaccharo conditus. Carnes vitulinæ, hœdinæ, veruccinæ, gallinarum, perdicum, phaſianorum, pullorum columbarum, & imprimis gallorum & paſſerum teſticuli. Et quantus ad Venerem impetus ac ſalacitas ex eſu teſticulorum gallorum cum melle, & aromatibus excitata fuerit in nobili quodam, docet Amatus Luſitanus, *cent.* 2. *cur.* 81. *in Schol.* Ex piſcibus edantur optimæ notæ, aromatibus ac vino conditi, oſtreę item & teſtudines. Nec inutiles ſunt, ficus, piſa, fabæ, ciceres, caſtaneæ, nuces auellanæ, dactyli, allium, cæpe, radices aſparagi, paſtinacæ, carottæ, cinaræ capita. Cibi etiam condiantur aromatibus, fœniculo, ſatureia.

Vel paretur hic intinctus, præcipuè ad piſces.

℞. *Galangæ, piperis long. cinamomi, maceris, Zingiberis, cardamomi, nuc. moſch.* ana ℥.ii. *croci* ℈.i. *nucleor. pini, piſtacior. auellanar.* an. ʒ. ii. Cum *vino vel ſapa* F. intinctus.

Somnus ſit longior, & in mollibus lectis. Vita ſit hilaritati dedita. Curæ verò & triſtitia remoueantur. Ebrietas vitetur, vt & cibi refrigerantes, lactuca, papauer, balnei vſus nimius, frequens Venus, ſanguinis miſſio larga & ſæpe repetita, purgationes frequentes.

QVÆSTIO I.

Quæ cauſſa ſit, cur Scythæ ſteriles fiant?

Immodicam ſanguinis euacuationem ad ſterilitatem facere verò conſentaneum eſt: vnde hoc loco diſputant Autores de cauſſa, cur Scythæ ſteriles fiant. De iis enim ſcribit Hippocrates, *libr. de aere, aquis & locis.* *Quæ in re*, inquit, *medicantur ſibi ipſis hoc modo. A principio morbi vtrinque venam retrò aures incidunt: ſanguine multo promanante ſomnus eos corripit præ imbecillitate.* Et paulò poſt: *At mihi ſanè videntur, ea medicatione ſeipſos perdere. Venæ enim retrò aures ſunt, quas ſi quis ſecet, ſterilitatem infert iis, quibus ſecantur.* Et *lib. de genitura. Quibuſcumque venæ poſt aures ſectæ ſunt, hi coeunt quidem, & genituram emittunt, veriùm modicam, debilem & infecundam. Maxima ſiquidem pars ſeminis è capite ſecundum aures in ſpinalem medullam fertur. Ipſe autem meatus ſectionis cicatrice inducta conſolidatus eſt.*

Cur Scythæ ſteriles fiant?

Verum enim verò nullus manifeſtus ductus eſt, e quo materia ſeminis è cerebro teſtibus communicetur. Et proinde Hippocrates quidem excuſandus, quod veram cauſſam ſterilitatis Scytharum non attigit, dum ſemen à capite iuxta aures in ſpinalem medullam defluere, ipſique tranſitum cicatrice vulneri inducta denegari putat, quod eius tempore Anatomia non ſatis exculta fuit. Interim hoc non negandum, cerebrum cum partibus genitalibus magnam habere cognationem, atque ipſe Ariſtoteles etiam ſcribit, 2. *de gen. anim. cap.* 7. quod ſemen habeat quippiam cum cerebro commune. *Sedes enim*, inquit, *oculorum maximè omnium capitis locorum ſeminalis eſt, quod ſola ipſa per coitum Venereum maximè immutetur, & vſu immodico rei Venereæ oculi aperti langueant & ſubſideant.* Ideoque etſi iis me non oppono, qui ſtatuunt, præcipuam ſterilitatis cauſſam in Scythis pendere ab ingenti frigiditate & impotentia, qua totum corpus ex copioſa ſanguinis profuſione afficitur, (Scribit enim Hippocrates, eos ex venis poſt aures inciſis tantum ſanguinis extrahere, donec eos ſomnus præ imbecillitate corripiat) atque in rei huius probationem & id afferunt, quod ij ad Venerem impotentes, & ſteriles reddantur, qui vſtiones plurimas, & fonticulos diu manantes habent, vel diuturnum in aliqua parte ex morboſa occaſione fluxum ſortiuntur; quam cauſſam etiam Hippocrates attingit, dum Scythas etiam ea de cauſſa ſteriles eſſe ſcribit, quod humorum detractiones ex peruſtione cauteriorum ſemper habent: tamen cum ſanguis ex quacunque etiam parte detrahi poſſit, neque omnes, qui fonticulos habent, ſteriles ſint; Hippocrates autem expreſsè ſcribat, quod venę poſt aures ſectæ ſterilitatem inferant iis, quibus ſecantur: ſi res ita ſeſe habet, alia cauſſa quærenda eſt. Hippocratis equidem ratio, qua ſtatuit id fieri ob tranſitum ſemini denegatum, locum non habet, ſed verior petenda ex cerebri cum partibus genitalibus conſenſu. Eſt enim proculdubio magnus cerebri cum partibus genitalibus conſenſus, vt

An materia ſeminis è cerebro communicetur teſtibus?

mo-

modò ex Ariſtotele dictum, & res ipſa probat, vix aliquam partem magis lædi à nimia Venere, quàm cerebrum. Conſenſus autem procul dubio fit per neruos, quorum duos magnitudine eximios habent ab oſſis ſacri medulla prognatos, quorum qui maior eſt, ab oſſibus pubis ad penis radicem per mediam bifurcationem aſcendens inde ad muſculos, totũ penis corpus & glandem diſſeminatur, atque ipſe penis conſtat duobus neruoſis corporibus intus raris & ſpongiæ ſimilibus, ex minimarum arteriarum, venarũque, & proculdubio etiam neruorum ſurculis, quàm tenuiſſimis inter ſe complicatis. Quæ ſubſtantia rara & ſpongioſa cùm ad Venerem homo ſtimulatur, ſpiritibus non ſolum vitalibus inflatur & intumeſcit, vt penis rigidus planè fiat, ſed procul dubio ſpiritus animales copioſè eo effunduntur, vnde ille Veneris appetitus eſt, & in coitu voluptas inſignis, & ſenſus exquiſitiſſimus, quem Iulius Cæſar Scaliger, *exerc.* 286. ſextum ſenſum conſtituit, & *ibid.* docet, ſpiritum ipſum facere ſenſum illius delectationis, quam etiam, qui multum coiere ita, vt non amplius emittant ſemen, percipiunt irrito coitu. Titillari verò etiam à ſpiritu ſolo, ait Ariſtoteles, 30. *ſect. problem.* idcoque etſi cerebrum ſemen teſtibus non communicat: Spiritus tamen partibus genitalibus tribuit, & proinde poteſt ad cerebri debilitatem etiam facere aliquid ſpirituum vitalium cum ſemine euacuatio. Cum.n. ſpiritibus animalibus generandis vitales, vt materia, neceſſarij ſint, ſi cum ſemine diffundantur, in cerebro deficiunt.

Quæ cùm ita ſeſe habeant, ſi Hippocratis hypotheſis vera eſt, quod ſcilicet ex venarum poſt aures ſectione, Scythæ ſteriles fiant, id accidit ex immodica cerebri à nimia ſanguinis effuſione refrigeratione.

QVÆSTIO II.

An Eunuchi generent.

An Eunuchi generent? An teſtes vim σπερματοποιητικὴν habeant?

Sunt quidam è recentioribus, inter quos Bartholomæus Cabrolius, & Adrianus Spigelius, qui teſtibus vim σπερματοποιητικὴν denegant, atque pro ſuæ ſententiæ probatione & id afferunt, quod Eunuchi, & qui teſtibus deſtituuntur, nihilominus coëant, & generent. Refert enim Cabrolius, quendam, cùm vim Virgini feciſſet, atque ea de cauſſa ſuſpenſus eſſet, cùm ſecaretur, ſine teſtibus tam exterius, quam interius inuentum fuiſſe. Deinde quod iuuenis quidam annos 22. natus inteſtabilis ſeu ſine teſtibus natus matrimonium inierit, & filios generauerit. Præterea Smetius refert, *in Miſcellaneis pag.* 525. quendam Maniacum, qui ambos teſticulos ſibi ipſi extraxiſſet, vbi menti ſanæ reſtitutus fuit, vxori maritale debitum cum ſeminis profuſione ſoluiſſe. Eunuchos etiam coire, certum eſt, vt Iulius Cæſar Scalig. *exerc.* 144. *ſect.* 8. 272. *ſect.* 2. & 275. *ſect.* 3. docet.

Verum enimuerò equidem quæſtionem illam, an ſemen in teſtibus generetur, hic perfectè diſcutiendam non ſuſcipio. Hoc tamen certum eſſe puto, ea, quæ ex Cabrolio & alijs pro ſententia negãte antea allata ſunt, id non ſatis probare. Sit enim, vt Eunuchi coëant; tamen non generant, & vel ſemen nullum emittunt, vel ſi emittunt, id non fœcundum eſt. Cùm enim reliqua vaſa ſpermatica in ijs relinqui potuerint, humor quidam ſeminalis, qui partes genitales ſtillet, ſed non fœcundus, in ijs generari potuit. Scortator verò ille ſuſpenſus apud Cabrolium etſi teſtes non habuit, analogum tamẽ quid habere potuit. Solet.n. natura ſæpe vnius partis defectum alia compenſare, ſicut & epar quibuſdam, alijs alias partes defuiſſe, obſeruatum. Neque etiam probat Cabrolius, quod ſemen fœcundum habuerit, etſi coiuerit, quod & Eunuchi, vt dictum, faciunt. Iuuenem verò illum, qui ſine teſtibus, vxore ducta, liberos procreauit, quod attinet, etſi foris pendentes teſtes non habuit; intus tamen latentes habere potuit.

CAPVT II.

De læſa penis erectione.

&

Seminis eiaculatione.

Læſa penis erectio, & ſeminis eiaculatio.

ALterum, quod generationem impedit, eſt, ſi ſeminis eiectio & immiſſio in vterum fœminæ non rectè fiat; quod multis de cauſſis accidit. Cùm enim ad rectam ſeminis in vterum eiaculationem requiratur, vt penis erigatur, & diſtendatur, ac ſufficiente temporis ſpatio talis maneat; vt meatus, per quem ſemen emittitur, pateat; vt penis rectè conformatus ſit, & ſit neque nimis longus, neque nimis breuis; ſit rectus, non curuus, aut tortuoſus; & præterea etiam hoc neceſſarium ſit, vt ſemen virile & fœmininum eodem tempore emittatur: Si quid in his deſit, aut vitij ſit, ſeminis in vterum immiſſio, & quæ hinc fit, conceptio, impeditur.

Primò enim cùm neceſſarium ſit, vt ſi ſemen virile in vterum muliebrem mitti debet, membrum virile rigidũ ſit; neque tamen commodum fuiſſet, ſi membrum hoc perpetuo rigidum eſſet, Creator Sapientiſſimus id ita formauit, vt flaccidum quidem maxima ex parte eſſet, cùm tamen opus eſt, rigidum fieri poſſet. Quapropter eius ſubſtantiam ſpongioſam, raram, & poroſam effecit, vt influente ſpiritu diſtendi poſſet. Dum enim obiectum fœmininum pulchrum ſenſibus offertur, imagine eius phantaſiæ oblata appetitus, concupiſcentia & libido excitatur, & à corde ſpiritus vitales copioſè ad mẽbrum genitale mittuntur per arterias inſignes, quæ radici penis inſeruntur, & per totam eius ſubſtantiam vſq; ad glandem extremam propagantur, vnde qui flaccidus antea erit penis, ſubitò intumeſcit & rigeſcit. Galenus equidem, 6. *de loc. affect. c. vlt.* pluribus hac de re diſputat, & ſtatuit, poſtquam penis fuerit extenſus, ſequi ex arterijs ſpiritum, vt pulmo thoracem, ob eam, quam habet ad ipſius motum ſequelam. Verum vtrumq; falſum. Pulmonem non dilatari, vt repleatur, ſed repleri, vt dilatatur, *in inſtit. lib.* 1. *c.* 11. probatum. Eadem ratio eſt ſpongioſæ penis ſubſtantiæ, quæ diſtenditur, quia ſpirituoſa ſubſtantia per ſeipſam influente intumeſcit veris inſtar, non vero repletur, quia dilatatur inſtar follium. Neque enim cauſſa, qua dilatetur datur. Deinde mauult Galenus hanc actionem ad neruos, quam ad arterias referre. Verum vt non negamus, aliquid etiam ſpiritus animalis influere, cùm tanta ſit in venere delectatio; diſtenſionem tamen illam penis à ſpiritu flatuoſo & vitali potius, quàm animali prouenire, probabilius eſt; cum nullibi videamus, vllam partẽ à ſpiritu animali ita diſtendi; contra animaduertamus, membrum virile erectum & rigidum, ſi timor & terror aliquis improuiſo ſuperueniat, ſtatim flacceſcere, ſpiritibus vitalibus ad cor reuocatis. Neq; etiam datur contraria facultas penem conſtringendi, ſed ob ſolam ſpirituum diſſipationem ſubſidet. Neque abſurdum eſt, quod Galenus putat, arterias haſce peni inſertas aliam habere facultatẽ præter eam, quam alibi in toto corpore habent. Obtinent enim arteriæ penis peculiarem conformationem, & mirificè per totam penis ſubſtantiam ſunt diſperſæ, vt ita à dextra ad ſiniſtram, & à ſiniſtra in dextram partem diffundantur; ac præterea ea in parte, qua penis radici ſunt inſertæ, quamplurimis foraminibus ſunt pertuſæ. Et videmus etiam in alijs partibus, vbi incaluerint, venas & arterias intumeſcere. Muſculos tamen etiam penis habet, qui quidem non ad diſtenſionem, ſed ad erectionem eius faciunt. Iſta autem erectio pluribus modis læditur. Vel enim erectio membri virilis planè aufertur, vel imminuitur, vel deprauatur, aut intenditur, dum homini inuito erigitur.

Cauſſa.

Cauſſa.

Priores duæ læſiones, quæ ſecundum magis & minus differunt, ac de quibus *hoc capite* agendum, impotentiæ virilis nomine veniunt. Pertinet quidem huc etiam vitium, quando membrum virile vel deeſt, ſiue à primo ortu, ſiue poſtea amputatum ſit, vel mutilatum, & aliqua parte abſciſſum eſt, vt ad coitum ſit inutile. Verùm quia vitia iſta incurabilia ſunt, de reliquis dicemus.

Habet autem præter dicta virilis impotentia triplicẽ cauſſam, excitaturque vel quia ſemen deficit, vel quia penis ſpiritibus deſtituitur, vel quia muſculi penem attollentes paralyſi afficiuntur.

Semen primo quod attinet, ſi illud deſit, vel nimis paucum ſit, vel etiam crudum, naturam ad excretionem non ſtimulat, vnde etiam nullus ſpiritus vitalis fit confluxus, neque virilis membri erectio. Atque ita ſeminis vitium duplici ratione generationi obeſt, & ſterilitatem efficit in Viris; cùm quia deeſt idonea fœtui generando materia, tum quia ad venerem ſtimulus deeſt. De ſeminis autem defectu *cap. præcedente* dictum. Et ſi omnino deſit ſemen, fit ablata eius emiſſio ſi ex parte, imminuta. Dum autem ſemen planè deficit non vitio ætatis, ſed vitio aliquo præter naturam, etiam penis erectio ferè ablata eſt. Aliquando tamen accidit, vt penis erigatur, ſemen tamen non emittatur. Ita refert Foreſtus, *lib.26. obſer.* 18. *in Schol.* iuuenem quendam rarioris & ſiccioris temperaturæ, cùm nuper duxiſſet viduam, ſibi conqueſtum eſſe (vt & alios non paucos) ſe cum coitu vteretur, pene licet optimè extento & rigido, ſemen tamen emittere non poſſe.

Spiritus autem, qui membrum virile inflat, defectus, etiam in cauſſa eſt, vt membrum virile non erigatur. Creditum quidem hactenus à multis, à flatu membrum virile erigi, ſed malè; cum ſpiritus vitalis id potius præſtet. Poſtquam enim ſemen in vaſis ſuis turgere, atque moueri & exitum quærere incipit, & à natura ad excretionem ſtimulatur, ea ſpiritum vitalem ad membrum genitale mittit, vnde fungoſa & poroſa penis ſubſtantia repletur, & diſtenditur. Spiritus autem hic deficit, vel quia paucus in corpore generatur, vel quia alio auocatur, vel quia à penis ſubſtantia non recipitur. Non generatur ſpiritus ſatis copioſus præcipuè ob cordis frigiditatem & ſiccitatem, vnde Iuriſconſulti eos, qui ad Venerem impotentes ſunt, Frigidos appellant. Aliò auocatur in diuturnis & aſſiduis meditationibus; in timore & terrore, vnde ſcortatores & adulteri ſæpe ſemen profundere non poſſunt, quia aliorum aduentum timent. Imò ſi in ipſa Venere rei alicuius triſtis, horrendæ atque abominabilis cogitatio Viro incidat, animo deiicitur, & appetitus rei venereæ concidit. Idem verecundia præſtare poteſt, vt & nimia lætitia.

Influxus autem ſpirituum impeditur, ſi membrum refrigeratum ſit, aut inſenſile & ſtupidum factum iis de cauſſis, quæ ſtuporem inducere ſolent, aut incantamentis etiam tale redditum, vt nec titillationem, nec ſtimulum ſeminis ſentiat.

Paralyſis in pene excitatur iis de cauſis, quæ de Paralyſi alibi ſunt expoſitæ.

Poſſunt huc referri etiam incantationes & maleficia. Reliquorum vitiorum, quæ in actu venereo contingunt, cauſſas quod attinet, cum non ſolum neceſſarium ſit, vt penis rigeat, ac diſtendatur, ſed etiam, vt talis ad conſummationem actus Venerei permaneat: vitii huius eædem cauſſæ in ſpiritibus, de quibus modò dictum, quærendæ, acciditque id, cum ſpiritus, qui penem diſtendunt, ob paucitatem ante conſummationem actus venerei deficiunt.

Præterea requiritur, vt penis ad ſeminis intromiſſionem ſit rectè conformatus & diſpoſitus, non nimis breuis, neque nimis exilis, neque etiam nimis craſſus. Si penis nimis ſit breuis, ſemen etiam non eò vſque, quò debet, eiicitur, in vterum ſcilicet, qui eſt ſeminis receptaculum, ſed in collum vteri ſaltem, vbi corrumpitur, & effluit, atque ita conceptio impeditur. Si ſit nimis craſſus, à fœmina non admitti, vel non ſine dolore admitti poteſt. Tale ſi quid accidat, coitus impeditur. Habent autem iſta vitia à prima conformatione ſuam originem.

Inſuper neceſſarium eſt, vt ipſum ſemen ſeſe rectè habeat, ac debito tempore, & ſimul cum muliebre ſemine emittatur. Seminis autem emiſſio non penis, ſed teſtium & vaſorum genitalium propria eſt; penis verò ſolùm viam præbet. Recto autem tempore ſemen excernitur, ſi non nimis tenue vel aqueum eſt. Tale enim ſi ſit, antequam expultrix id expellat, excidere & effluere ſolet. Quod etiam accidit, ſi vaſa, quibus continentur, nimis laxa ſint.

Viæ quoque, per quas ſemen excernitur, rectè ſeſe habere debent, & neceſſarium eſt, vt nulla neque in ſeminatiis viis, quæ à teſtibus vſque ad penis radicem feruntur, neque in ipſo pene adſit anguſtia. Hæc enim ſi adſit, ſeminis emiſſio impeditur.

Si anguſtia ſit in vaſis deferentibus, fit ea ab obſtructione propter craſſam & viſcidam materiam, propter tubercula, vlcera; & tunc ſeminis emiſſio aufertur potius, quàm imminuitur: ſi verò anguſtia aliqua ſit in pene, eiectio ſeminis potius imminuitur, quàm aufertur, & ſemen cum difficultate ac paulatim exit. Accidit autem hæc anguſtia propter tuberculum potiſſimum in meatu penis enatum.

Pertinet huc & conformationis quoddam vitium, cũ ſcilicet in pene, præter foramen in glande, aliud adhuc foramen vel à natura patefactum eſt, cuius exemplum habet Platerus, *lib.6.obſer.pag.*782. vel per fiſtulam illic genitam excitatur, per quod ſemen ad latera penis effluit, & non in vterum eiicitur.

Si penis obliquus & tortuoſus ſit, tardè ſemen, & non recta intrò eiicitur. Tortuoſitas autem penis eſt vel natiua, quæ fit propter ligamenti, ſeu *fræni* breuitatem, quod, dum præputium glandi nimis connectitur, accidit, vt ſi penis extendatur, curuus maneat. Atque hic, vt Galenus, *de morb. diff. cap.*7. ſcribit, immodicus pudendorum nexus impedit, quo minus procul & directo tramite in mulieris vterum ſemen immittatur, ob meatus inuerſionem: vel adſcititia, quæ fit propter tumorem, quem penis nodum appellant, in quo quamuis pene flaccido nihil incommodi percipit æger, cum tamen prementi paruus quidam tumor glandulæ ſpeciem referens percipitur. Generatur autem, cùm homo nimis Veneri indulget. Tunc enim ſpiritus ille incluſus in diu diſtento pene in aliquam eius partem impetum faciens eam ita diſtendit & laxat, vt aliquid eius protuberet, eodem modo, vt in aneuriſmate. Tandem etiam circa vaſa generationi ſeminis dicata interdum error quis à natura committitur, dum ſcilicet vaſa, vel ſemen generantia, vel deferentia deficiunt, aut non recto loco inſeruntur, id quod interdum factum eſſe, in Anatomia compertum eſt.

Quod verò inuoluntariam ſeminis emiſſionem attinet, de ea poſtea de gonorrhœa dicetur.

Signa Diagnoſtica.

Vitium ipſum ægri, vel, quod ſæpe accidit, vxores patefaciunt. Quæ autem cauſſa ſit, à Medico ſignis inueſtigandum. Si ob ſeminis inopiam id accidat, e ſignis *capit. præced.* propoſitis id patefit, & homo nullo fere Veneris ſtimulo, vel libidine tentatur. Et ſi ex teſtium & vaſorum genitalium frigiditate malum hoc fiat, ſemen quidem eiicitur, ſed fluidum nimis hoc eſt, & aqueum, & interdum ſponte exit ſine voluptatis ſenſu. Si etiam cauſſa aliqua præceſſerit, quæ quocunque etiam modo membra genitalia lædere poſſit, vt ſi æger in aere frigido verſatus fuerit, & per loca frigida iter fecerit, ſi fuerit lapſus, vulneratus, & ab ea læſione ad Venerem impotentiam ſenſerit, id ex ægri relatione patefit. Signa

teſſit. Si ſpiritus vitalis deficit, è cordis & reliqui corporis conſtitutione id patet, & membrum vix ac cum maxima difficultate erigitur. Si verò ad genitalia non ferantur ſpiritus, propter intentas & continuas meditationes, aut alias externas vel euidentes cauſſas, id ex relatione ægri innoteſcit. Si paralyſis membri genitalis adſit id flaccidum manet, neque vllo modo, etſi veneris deſiderium adſit, erigitur, & ſemen quandoque per ſomnum ſine veneris cupiditate effluit.

Qui verò ſemen in vaſis genitalibus habent, ſed propter vaſorum anguſtiam eijcere non poſſunt, libidine & Veneris ſtimulo quidem tentantur, ſed ſemen non emittunt, aut niſi cum maxima difficultate emittũt. Quænam autem cauſſa ſit anguſtiæ, ex ijs, quæ præceſſerunt, vel adſunt, cognoſcitur. Si tumor aliquis circa vaſa genitalia percipitur, ab illo conſtipari hæc vaſa indicio eſt. Si vlcus fuit in radice penis, poſt cicatricem obductam vaſa hæc coaluiſſe argumento eſt. Si penis incuruus ſit, ex ægri relatione & inſpectione cognoſcitur. Vitia conformationis, vbi ſcilicet vaſa vel ſemen generantia, vel deferentia deficiunt, aut non recto loco inſeruntur, id in viuentibus vix certò cognoſcitur; ſi tamen genitalia aliàs ſunt perfecta, & nulla alia cauſſa nota præceſſerit, interim æger ad venerem ineptus ſit, talem aliquam vitioſam conformationem adeſſe ſuſpicari licet. Si ab incantatione vel maleficijs malum hoc ortum habeat, homo antea ad venerem ſatis aptus fuit, neque vlla cauſſa manifeſta præceſſit, quæ id ipſi, & præcipuè ſubito inducere potuerit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Leſa penis erectio ijs, qui in coniugio viuunt, liberoſque generare cupiunt, valde moleſtum malum eſt, & fœminis etiam plerumque maximè exoſum.

2. Si ex læſa ſeminis generatione proueniat membri genitalis ignauia, quid prædicendum ſit, è *cap. præced.* patet. Penis autem intemperies, quæ ab ætate ſenili eſt, curari vix poteſt. Ætati tamen huic vitium hoc non incommodum eſt. Nulli enim ætati magis, quàm ſenili, Venus nocet. Quæ verò ab alijs cauſſis originem habet intemperies, curari poteſt.

3. Si ſeminis eiaculatio ab alijs morbis impeditur, ex morbo, vnde illud vitium pendet, malum æſtimandum. Exempli gratia ſi penis ſit breuis vel natura, vel amputatus, ſeu ex toto, ſeu ex parte, malum incurabile eſt. Si ſit incuruus ob fræni nexum arctiorem, malum curabile eſt. Ita etiam de alijs ſtatuendum. Si adhuc aliud præter illud naturale in pene foramen ſit, ad actum venereum quidem obeundum nihil impedimenti affert, ſed conceptioni obeſt: cùm ſemen non per naturale foramen in vterum, ſed per præternaturale aliò effluat.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio. Læſam penis erectionem quod attinet, ſi à ſemine deficiente, vel intemperie membri genitalis proueniat, intemperies illa frigida calidis medicamentis curanda. Medicamenta autem ad hanc rem vtilia ſupra, *ſect. 1. c. 1. & cap. præcedente* ſunt propoſita. Extra quoque teſtes & membrum Virile inungantur oleis & vnguentis ibi propoſitis, vt oleo, in quo radix narciſci, ſemen vrticæ, pyrethrum & ſimilia cocta ſint.

℞. Olei coſtini, de nuce Indica, an. ℥. j. euphorbij, ʒ. ij. moſch. ℈. j. *alipta moſch.* ʒ. j ß. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Si ſemen rectè in vteri foramen non poſſit immitti, ob fræni breuitatem, vel connexionem, vel præputium clauſum, quomodo vitia illa corrigi poſſint, ſupra dictũ.

Si nodus in pene ſit, neque emollientibus, neque diſcutientibus vtendum; cùm ab his medicamentis via illa & cauitas magis dilatetur, ſed potius adſtringentibus vtendum. Ideoque fomento è vino nigro, in quo abſinthium, myrtilli, balauſtia, & ſimilia adſtringentia cocta ſint, vtendum.

Vel: ℞. *Aq. nucum pini, nuc. cupreſſi, myrtillorum, an.* ℥. ij. Miſceantur, & linteamine aqua hac madefacto genitale obuoluatur.

Vel: *℞. Cortic. myrob. citrin. chebul. an.* ℥. ß. *nuc. cupreſſ. num. xv. pini, num. iv. roſ. rubr. p. j. abſinth. Pontici,* M. j. *granor. myrti, gallarum, ſim. ſumach. an.* ℥. j. Contundantur & affuſa *aqua nuc. pini* deſtillentur.

Si aliud, præter illud naturale, quod in glande eſt, foramen ſit in pene, per quod ſemen effluat, foraminis illius præternaturalis labia abradenda, & poſtea, tãquam nouum vulnus foret, illud curandum & occludendum, vt ſemen per naturale foramen eijciatur.

Si ſemen nimis citò effundatur ob viarum laxitatem, balneis & fomentis ſiccantibus vtendum, vbi imprimis vtiles ſunt thermæ ſulphureæ.

Si ſemen nimis ſit aquoſum & tenue, incraſſandum, partium genitalium calor augendus, vt ſupra dictum.

CAPVT III.

De Salacitate, Satyriaſi & Priapiſmo.

Contrarium impotentiæ ad rem veneream vitium eſt Salacitas, ſeu nimia in Venerem propenſio, & admodum vehemens veneris deſiderium, quod interdum eò vſque progreditur, vt in furorem quaſi abeat, de quo ſupra, *lib. 1. par. 2. cap.* 10. dictum. **Salacitas.**

Pertinet huc & Satyriaſis & Priapiſmus. Satyriaſis nimirum, a Satyris nominata, qui ſemper ad libidinem proni dicuntur, & pene erecto pinguntur, perpetua in libidinem propenſio eſt, & coeundi appetitus cum penis erectione. Priapiſmus vero dictus à Priapo, qui Gẽtilibus hortorum & agrorum cuſtos erat, & pudendo ſemper exporrecto ſculpebatur (vnde etiam membrum virile priapi nomen accepit) eſt membri virilis in longum & latum extenſio. Hæc tamen eſt inter Satyriaſin & Priapiſmum differentia, quod in Satyriaſi adeſt maxima rei venereæ appetentia; in Priapiſmo vero citra rei Venereæ appetentiam fit inuita penis erectio, pudendumque conuulſionis ac tetani modo diſtenditur, vnde dolor quoque coniunctus eſt: & in Satyriaſi re venerea peracta penis detumeſcit, in Priapiſmo verò poſt coitum etiam penis erectus & tenſus manet. **Satyriaſis & priapiſmus.**

Cauſſæ.

Cauſſæ autem ſalacitatis nimiæ eſt vel ſeminis copia, vel eius acrimonia, vel commotio. Semen copioſius generatur ob ſanguinis abundantiam, & imprimis vaſorum ſemini generando dicatorum calorem nimium, ob quem & ſanguinem copioſius attrahunt, & in ſemen mutant. **Cauſſæ.**

Si verò ad ſeminis copiam accedat eiuſdem caliditas, & acrimonia, maior adhuc fit ſalacitas, & homines valdè libidinoſi redduntur. Poteſt tamen etiam ſemen non copioſum acre fieri. Fit verò ſemen calidius & acrius à cibis calidis & aromatibus nimium conditis, vt & à medicamentis & cibis acribus, ac ad Venerem accendendam vtilibus. Humores etiam acres ſemini permixti id acrius reddunt. Huc pertinet & medicamentorum purgantium vſus, qui interdum venerem ſtimulat, præſertim ſi ijs aromata multa miſceantur. Ita refert Platerus, *obſer. lib.* 1. Virum quendam multos annos viduum & cõtinentiſſimum, cùm eum leuiter purgare vellet, ac pilulas aromaticas ei exhibuiſſet, ſequenti mane ad ſe veniſſe, ac ſecum expoſtulaſſe, quod eum decipere voluerit, cum nullam ab illis ſenſerit per aluum euacuationem, ſed pruritum & ſtimulum ſolum Venereum, à quo tota nocte fuerit diuexatus. Idemque alij etiam cuidam accidiſſe refert: ac præterea narrat, alium quendam, ſumpto cathartico, cùm illud adhuc operaretur, ita ad venerem ſtimulatum

fuiſſe, vt vxorem adſtantem compreſſerit, atque inde valde debilitatus fuerit.

Tandem etiam ſemẽ in ſuis veſiculis motum, ac veluti agitatum, atque exitum quærens pruritum excitat.

Satyriaſis verò & Priapiſmi cauſſas quod attinet, excitantur iſta vitia à ſpiritu vitali ac flatuoſo, penis corpus implente & diſtendente. Sed quia Satyriaſis fit, cum veneris appetitu. Priapiſmus verò etiam ſine, eo differentia hæc procul dubio eſt, quod in Satyriaſi ſemen turgidum & acre hunc ſpiritus vitalis affluxum excitat, aut ſpiritus vitalis affluens ſimul ſemen commouet. Id quod accidit, cum arteriarum ora nimium patent, vel cum lumbi & renes incaleſcunt, ex decubitu ſupino in culcitris plumeis vel alijs de cauſſis, vt cinctura lumborum diuturna in ijs, qui ei non ſunt aſſueti, ijs item, qui diu à venere abſtinuerunt, interim ſanguine abundat, nec exercitijs eum imminuunt, vt & ijs, qui medicamentis venerem irritantibus vſi ſunt. Galenus quidem, 6. *de loc. aff. cap. vlt.* & alij addunt flatuoſum ſpiritum, in ſubſtantia penis ſpongioſa ortum, & generatum ab humore viſcido & craſſo cum debili calore. Sed probabilius eſt, aliunde illum ſpiritum flatuoſum affluere. Si verò ſine ſeminis commotione à dolore vel alia de cauſſa ſpiritus vitalis vel flatus in ſubſtantiam penis irrumpat, & penis præter naturam intumeſcat, fit inde Priapiſmus.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Ipſa ſalacitas per ſe patet, & ex ægri relatione cognoſcitur: quam vis raro id homines patefaciant. Satyriaſis verò & Priapiſmus, quia ipſi ægro moleſta, & ſepe cum dolore coniuncta ſunt, Medicis aperiri ſolent. Quæ ſi ab externa cauſſa originem habeant, vt à decubitu ſupino & lumborum calefactione, à Venere intermiſſa, vel nimia, à cibis vel medicamentis venerem irritantibus, id ex ægri relatione Medico patefiet. Quæ ſi abſint, à cauſſa interna, vt plurimo ſemine, ſanguine copioſo & craſſo id accidere, probabile eſt, quorum etiam ſigna apparebunt. Soletque vbi craſsus flatus adeſt, etiam palpitatio quædam in pene percipi. Si dilatatio arteriarũ ſit in cauſsa, vel ſeminis copioſi & calidi adſunt indicia, vel calidiorum renum, vel Venus nimia præceſſit.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Salacitas non ſolùm totum corpus eneruat & debilitat, ſed etiam, vt Seneca, *de breuitate vitæ* ſcribit, in Venerem & libidinem proiectorum inhoneſta labes eſt, & nulli turpius occupati ſunt, niſi qui nulli rei, niſi vino & libidini vacant.

2. Priapiſmus & Satyriaſis ſæpe dolorem inferre ſolent, qualem patiuntur, qui tetano corripiuntur, aut alijs membris conuelluntur. Vnde perſeuerans aut apoſtema, aut ſpaſmum, aut mortem ſuperuenientem indicat. Et quidam conuulſi celeriter intereunt, ac morituris venter inflatur, & frigidum ſudorem emittunt.

Indicationes & Curatio.

Indicationes.

Salacitas, quæ in coniugio viuentibus, & multo magis non coniugatis noxia eſt, curatur, ſi nimius ſeminis prouentus prohibeatur, illiuſque, vt & ſanguinis calor temperetur. Itaque ſi nimia adſit ſanguinis copia, is vena ſecta imminuendus.

Si humores acres adſint, qui ſemini permiſti id acre reddunt, ij temperandi & euacuandi.

Semen abſumentia.

Ne autem ſeminis nimia copia generetur, atque feruor eius extinguatur, exhibenda refrigerantia & ſemen abſumentia. Talia ſunt: *vitex*, inde *agnus caſtus* dictus, cuius folia, flores & ſemen vſurpantur, *lactuca*, *nymphæa*, *portulaca*, *plantago*, *vmbilicus Veneris*, *ſuccus maliterri*, *mentha*, quæ peculiari proprietate ſemen extinguit, vt ſupra *lib. 1. p. 2. cap. 1.* dictum. *Semen cannabis*, *acetoſum*, *corallia*, *cryſtallus*. E quibus nunc calida, nunc frigida, pro corporis & humorum diſpoſitione eligenda. Camphoram etiam plerique Venerem extinguere putant, quia ſit frigida & ſicca. Verùm inopendum, eam non eſse frigidam & ſiccam, ſed calidam, quod vel lapor eius & inflammabilitas teſtantur; & Venerem extinguere Iulius Cæſar Scaliger, exerc. 104. *ſect. 8.* negat. Et ſi quid hic præſtat, non frigiditate præſtat, ſed quia valde ſiccat.

Vt ℞. *Conſeru. menthæ, flor. nymphææ. an.* ℥.j ß *conſ. lactuc. condiutor.* ℥.j. *ſem. viticis* ʒ.ij. *corallior.* ʒ.i. Cum *ſyrupo nymphææ.* F. Electuarium.

Vel ℞. *Folior. menth.* ʒ.ij. *flor. nymph. ſiccat.* ʒ.i. *ſem. viticis*, ʒ.j ß. *cannabis*, *cryſtalli prap. corallior. rub. prap. an.* ʒ.ß. F. Puluis.

Vel cum *ſacchare* Rotulæ.

Vel ℞. *Succi lactucæ, portulacæ, an.* ℥.ij. *menthæ* ℥ j. *aq. roſar.* ℥.j ß. *ſacch. q. ſ.* Coq. ad ſyrupi conſiſtentiam.

Aqua caſtitatis & alia in hunc vſum medicamenta ſupra *lib. 1. loco allegato* deſcripta ſunt. Et plura etiam infra, *cap. 5. de pollutione nocturna*, proponentur.

Extra eadem, & præterea folia ſalicis, viticis, plantag. ſemperuiui adhibentur genitalibus, lumbis, imò & pedibus. Nimirum ex dictis plantis fiant fomenta vel lotiones, quibus & acetum addi poteſt, vel aquæ deſtillatæ & ſucci harum plantarum iſtis partibus applicentur.

Vel ℞. *Ol. nymph.* ℥.ij. *ſucci lactucæ*, ℥.j ß. *ſem. viticis* ʒ.ij. Coq. ad ſucci conſumptionem & colentur, & addito momento *cera* F. Vnguentum.

Vel Vnguentum refrigerans Galeni, aut Ceratum ſantalinum, aut alia eiuſmodi lumbis apponantur, aut lamina plumbea perforata è renum regione geſtetur. Caſtratio.

Vltimum verò ſalacitatis remedium eſt caſtratio. & quoſdam ob caſtitatis zelum ſeipſos caſtraſse, imò colẽ cum teſtibus abſcidiſse, compertum eſt. Cuius rei hiſtoriam de quodam Monacho habet Beniuenius, *de abd. ſanat. & morb. cauſſ. cap. 68.* qui, vt loquitur, ob zelum caſtitatis, ſed indiſcretum, ac minimè ſecundum Dei rationabile obſequium, colem ſibi, & quidem pubetenus prorſus abſciderat, cum tamen Deus, *Deut. 23.* mandauerit, ne eunuchus attritis vel amputatis teſticulis Eccleſiam Dei ingrediatur. Turcæ etiam iam olim & hodie ijs, quos Gynæceis præficiunt, non ſolum teſticulos exſcindunt, ſed & interdum totum membrum virile abſcindunt.

Diæta.

Ieiunium ſalacitatem compeſcit, & abſtinentia ab aromatibus, cibis calidioribus & acribus, item vino. Legitimum coniugium quoque ad libidinem vitandam certum & à Deo conceſsum remedium eſt, & ex conſilio Apoſtoli melius eſt nubere, quàm vri. Æger non cubet in mollibus è plumis ſtratis, verùm ſubſternat folia ſalicis, & imprimis viticis ſeu agni caſti. Hinc mulieres Athenis in Theſmophoris ſeu Sacris Cereris, hæc folia ſibi ſubſternebant, vt ſacrorum tempore caſtæ manerent. Supinus etiam decubitus eſt noxius; cùm inde uaſa in dorſo incaleſcant, & ſanguis ac ſpiritus copioſius ad pudenda feratur. Diæta.

Eadem ferè *Satyriaſis & Priapiſmi curandi ratio* eſt. Nimirum à ueneſectione & purgatione curatio inchoanda, & imprimis, ſi ſanguis abundet, propter dolorem & inflammationem prohibendam uena in cubito ſecãda. Exhibẽda quoq; Veneri reſiſtẽtia modò propoſita.

Poſtea ad topica accedendum, & parti affectæ refrigerantia medicamenta imponenda, & quæ cauſsam mali tollunt, & arteriarum ora conſtringant, ac flatuum materiam reprimere ac repellere poſsunt. Eadem & lumbis applicanda. Imponatur nimirum ceratum ex roſaceo aqua frigida imbutum. Topica.

Vel ℞. *Ol. roſar.* ℥.i.ß. *ſucci ſolani, ſemperuiuis portulacæ, an.* ʒ.ß. *ſpumæ argenti, ceruſſæ, an.* ʒ.ij. *aceti parum, cera q. ſ.* Fiat Vnguentum.

Poſtea aliquid chamæmeli addi poteſt.

Si ab abſtinentia Veneris malum ſit, legitimo coitu utendum ſemel, poſtea uerò à Venere, imaginationibus Venereis, & quę libidinem excitare ualent, abſtinẽdum.

CAPVT IV.

De Gonorrhœa & Seminis profluuio.

Gonorrhęa. Γονόῤῥοια equidem omne ſeminis profluuium ſignificat, cuius varię ſunt differentię: Vſus tamen obtinuit, vt pro eo ſaltem ſeminis effluxu accipiatur, qui inuitis accidit, & ſine membri virilis tenſione, ac tentigine, &, vt Celſus, *lib. 4. cap. 21.* habet, ſine Venere, ſine nocturnis imaginationibus.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Cùm autem retentricis officium ſit, ſemen tamdiu retinere, donec in actu Venereo in vterum feminę inijciatur, ſi id intempeſtiuè & pręter naturam contingat, facultate retentrice lęſa id accidit. Lęditur autem facultas, vel quia ipſa labefactatur, & languida redditur, vel quia obiecti vitio turbatur. Labefactatur propter intemperiem humidam & frigidam, quę ex ſimilium humorum affluxu, vel cauſſis externis vi humectandi & laxandi præditis contrahitur, quales ſunt largus vſus piſcium, fructuum crudorum, balnei frequens vſus, natatio in aqua frigida, ſeſſio ſuper lapide frigido. Quò facit etiam intempeſtiua & nimia Venus, ob quam partes hę debilitantur; vt poſtea affluentes humores facile ſuſcipiant. Ad imbecillitatem hanc pertinet & laxitas vaſorum ſeminalium, quando ſcilicet folliculi ſemen continentes, vaſaque illud deferentia nimium ampliata & laxata ſunt. Quę laxitas cum ab humoribus, tum à nimia Venere ortum habet, per quam veſiculę ſeminis toties inanitę, iterumque repletę iſtam laxitatem acquirunt. Obiecti vitio lęditur retentio, dum illud rectè ſeſe non habet, vel in quantitate, vel in qualitate. In quantitate vitium eſt, dum ſemen copioſius eſt, vel ex intermiſſa Venere, vel ex ciborum bene nutrientium nimio vſu. In qualitate vitium eſt in ea vel manifeſta, vel occulta. Manifeſta eſt, dum ſemen eſt vel calidius, vel mordacius, ex ſanguine ſimili, & ob epat ac renes calidos, ac cibos tales genitum, vel frigidius & crudum, atque aquoſius, ob teſtium frigiditatem, aut ſimilem epatis intemperiem, aut etiam aſſumptorum humiditatem & frigiditatem, & cum vitioſi humores in corpore abundantes ipſi ſemini admiſcentur. Occulta qualitas eſt, dum ſemen corrumpitur, & maligna aliqua qualitate inficitur. In hiſce tamen ſeminis vitijs, ob quam retentrix lęditur, hęc differentia eſt, quod, dum ſemen eſt aquoſius & frigidius, retentrix primò & per ſe lęditur, etſi expultrix non irritatur: in reliquis vitijs, dum ſemen vel quantitate, vel caliditate & acrimonia, vel malignitate & virulentia peccat, expultrix primario lęditur, ſecundariò verò retentrix. Dum enim expultrix facultas vitio obiecti irritata ad expulſionem inſurgit, retentrix ei cedere cogitur; de quo Galenus, *6. de loc. affect. cap. vlt.*

Aliquando etiam ex conuulſione gonorrhęa accidit, quod epilepticis ſępe euenit, qui in paroxyſmo ſemen effundunt, quę cauſſa procul dubio ad retentionem lęſam ob expultricem irritatam referri debet. In violenta enim iſta corporis totius concuſſione vaſa ſpermatica ſimul concuſſa ſemen, pręſertim ſi abundet, excutiũt. Atque hac ratione potius vt ſemen conuulſis interdum profluat, accidere putat Platerus, quàm muſculorum occaſione, qui vaſis ſpermaticis præficiuntur. Nam etſi hi muſculi in ipſo actu Venereo leniter vaſa deferentia dilatando pleniorem eius excretionem adiuuant: hoc tamen non prius, quàm ſemen iam e vaſculis ſuis excidens per hoſce ductus fertur, facere docet. Et ea de cauſſa conuulſos etiam hos muſculos ad excretionem hanc nihil facere, ſed motum illum inordinatum ſemen è ſuis receptaculis propellere ſtatuit.

An autem omnes, quę hactenus propoſitę ſunt, cauſſę gonorrhœam propriè dictam conſtituant, & an omne, quod per meatum ſeminis & è locis, in quibus ſemẽ generatur ac continetur, effluit, ſeminis nomine dignandum, de eo poſtea *in quæſt.* dicetur.

Signa Diagnoſtica.

Gonorrhœa ipſa per ſe patet, & ex relatione ęgri cognoſcitur. Accedunt tamen quædam alia ſymptomata. Quibuſdam enim vniuerſum corpus, ac præcipuè circa lumbos gracileſcit, ægrique toto corpore debiles, graciles, ac pallidi fiunt, oculique caui euadunt. Signa.

Cauſſarum ſigna quod attinet, ſi ex læſa facultate gonorrhęa accidat, cauſſæ refrigerantes & humectantes, teſteſque ac vaſa ſęminalia debilitantes præceſſerunt. Si vitium ſit in obiecto, atque ſemen ſit nimis aquoſum & crudum, viſuique id patet, exitque id ſine ſenſu & delectatione, & ſigna cruditatis in teſtibus vel epate ac renibus adſunt, & ſemen ſæpe ad mulieris contactum ſaltem exit, ſine aliqua, vel ſaltem exigua voluptate ægri, vt antea in genere dictum, colorem viuidum amittunt, ac languidi fiunt, & corpus ſenſim contabeſcit, doloremque circa lumbos percipiunt. Si ſemen ſit acre, priapiſmus ferè coniungitur, vel dolor, & adſunt ſigna teſtium, epatis vel renum calidiorum, ægerque calidis cibis, potu, medicamentis vſus eſt. Si ſemen ſit virulentum & malignum, lues Venerea, vel elephãtiaſis adeſt, quæ ſuis ſignis cognoſcuntur, ſemenque eſt fętidum & cum dolore excernitur. Et quidem in gonorrhęa Gallica initio id, quod exit, album ac ſubcitrinum eſt, & ſine ſenſu vigilanti & dormienti effluit. Temporis verò progreſſu fit liuidum, fœtidum, acre, quod meatum penis exulcerat, vnde dolor, & dyſuria ſequitur, & ſæpè, dum vrina exit, rigor quidam percipitur, & in vicinis dolor.

Prognoſtica.

1. Gonorrhęa non ſolum turpe, ſed & periculoſum malum eſt; cùm non ſolùm ſæpe generationem impediat, ſed &, ſi diu duret, homo contabeſcat, ac tandem moriatur. Prognoſtica.

2. Gonorrhœa, quæ fit à facultate retentrice labefactata, facilius curatur, modò ſit recens. Si enim malum ſit inueteratum, curatio difficilior redditur.

3. Gonorrhęa, quę fit a ſemine crudo & aquoſo, non ita facilè curatur, cum intemperiem illam in partibus genitalibus frigidam tollere non ita facile ſit.

4. Quæ à lue Venerea eſt gonorrhœa, in ſenibus nõ niſi cum morte terminatur. In iuuenibus vero difficulter, & non niſi longiore temporis ſpatio curatur.

5. Quæ ab Elephantiaſi eſt gonorrhœa, curatu impoſſibilis.

Indicationes.

Si gonorrhęa ſit à facultatis retentricis imbecillitate, ſiccantibus & adſtringentibus vtendum, quę pro cauſſarum ratione nunc ſint calefacientia, nunc refrigerantia. Vbi attendendum, ſi ex longa iam ſeminis euacuatione corpus ſit refrigeratum, humorque multus aquoſus & frigidus genitus, etſi à cauſſa calefaciente & laxante malum initium traxerit, calefacientibus & ſiccantibus cum aliqua adſtrictione vtendum eſſe, & curationem ferè inſtituendam, qualis mulierum albo fluxui conuenit. Si ſemen ſit tenue & aquoſum, coctio ſeminis medicamentis calefacientibus, ſimulque adſtringentibus adiuuanda. Si ſit calidum & acre, refrigerandum & temperandum. Si ſit virulenta alexipharmacis morbo illi contrarijs curatio peragenda. Atque hic hoc diligenter attendendũ, ne prius adſtringentibus medicamentis vtamur, antequã malignitas morbi venerei extincta ſit. Solet.n. natura cum virulẽto ſemine materiam vinoſam & malignam euacuare, & quamdiu hoc accidit, grauiſſima ſymptomata præcauentur. Si vero adſtringentibus, antequam malignitas victa ſit, humor vitioſus intempeſtiuè in corpore detineatur, dolores artuum, vlcera varia, & alia praua ſymptomata ſuboriri ſolent. Vbi Indicationes.

verò morbus cauſſa mali princeps victus fuerit, tum adſtringentibus vtendum, quæ potius calefacientia, quàm frigefacientia eſſe debent, cum diuturno fluxu partes genitales valde refrigeratæ & debilitatæ ſint.

Curatio.

Curatio. Vniuerſalibus, quibus opus, præmiſſis, ſi gonorrhœa fiat ob imbecillitatem facultatis retentricis, medicamenta vſurpanda, quæ humiditatem abſumunt, & laxitatem adſtringunt. Et quidem ſi coniungatur caliditas, paranda medicamenta è *roſis, corallijs, C.C. ſumach, balauſtijs, hypociſtide, corticibus granator. terra ſigillata, & ſimilibus.* E quibus interna & externa medicamenta parantur.

Exhibeatur ergo hoc Electuarium.

℞. *Conſ. roſ. rubr.* ℥.ii. *corall. rubr. præp. C.C. præp. an.* ℈.j. *balauſtior.* ℈.ii. Miſce.

Extra verò vſurpetur hoc vnguentum.

℞. *Ol. Roſar. maſtichin. myrtini, an.* ℥.i. *pulu. balauſt.* ʒ.ß. *ceræ parum.* Fiat Vnguentum.

Si verò frigiditas coniungatur, medicamenta è *maſtiche, thure, mentha, ſpica,* & ſimilibus parentur, & genitalia inungantur *oleo menthæ, maſtichino, abſinthij.*

Vt ℞. *Ol. Maſtich. lentiſcini, an.* ℥.i. ß. *ſucci menthæ,* ʒ.v. *ſpicæ,* ʒ ß. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Imprimis verò hic vtiles ſunt thermæ adſtringendi vi præditæ, vel balnea artificialia, quæ harum vim æmulantur.

Si ſemen ſit calidum & acre, vniuerſalia præmittantur, & ſanguis, ſi opus ſit, minuatur, ac humores bilioſi euacuentur *rhabarbaro, myrobalanis,* biliſque temperetur. Hinc intus & extra vtendum medicamentis refrigerantibus, paratis è *roſis, lactuca, cichorio & ſimilibus.*

Vt ℞. *Sem. 4. frig. maior.* ʒ. iii. *portulacæ, lactucæ, an.* ʒ.i. *flor. roſ. rubr.* ʒ.i.ß. *nymphææ,* ʒ ß. *gummi tragacanthæ,* ʒ.i. Fiat Puluis.

Extra verò non ſolum partes genitales, ſed etiam ſpina & lumbi inungantur vnguentis refrigerantibus, aut applicentur Cerota refrigerantia.

Vt ℞. *Ceroti ſantali, ol. nymph. vng. comitiſſ. ſucci ſolani, an.* ℥.i. *camphor.* ℈ ß. Miſce.

Vel: ℞. *Ol. roſac. myrtini, an.* ℥ i. *mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. aquæ roſac. extractæ, an.* ʒ.ii. *pulu. ſantal. albi, rubri, acaciæ, an.* ʒ.ß *camph.* ℈.ß. Miſce.

Si ſemen ſit tenue & aquoſum, ſiccantibus & roborantibus vtendum, quæ vim coctricem reſiuum & partium genitalium adiuuant, aquoſitatem ſeminis corrigunt, & ſimul exiccant, vt *ſpeciebus aromatici roſati, ſyrupo menthæ.*

Vt ℞. *Menthæ, abſinth. Rom. an.* M.j. *ſem. agni caſti, baccar. myrti, flor. roſ. rubr. an.* ʒ.ii. Coq. in vino rubro & dulcorentur ſaccharo.

Vel: ℞. *Conſ. roſ. antiq.* ℥.i.ß. *ſuccini, corall. rubr. præp. an.* ʒ.i. *caryoph. macis, thuris. an.* ℈.i. Cum *ſyrupo myrtino,* Fiat Electuarium.

Vel: ℞. *Maſtich. thuris, an.* ʒ.i. *ſuccini.* ʒ ß. *ſemin. coriandri,* ʒ.ij. *vitic., fol. menth. an.* ʒ ß. *ſacch. roſ. tab.* ℥.i. Fiat Puluis.

Victus etiam ratio conueniens obſeruetur, & æger frequenter comedat oryzam cum lacte coctam.

An ſemper verum ſemen effluat in gonorrhœa? Circa curationem autem gonorrhœæ, quæ ex ſemine aquoſo & tenui fieri dicitur, diligenter obſeruandū, an verum ſit ſemen, quod effluit, etſi aquoſius, dilutius & crudius: An verò, quod Langius monet, vt poſtea in q. dicetur, humores corrupti & vitioſi, qui in corpore cumulati ad partes genitales confluant, & per meatum, per quem aliàs ſemen eijcitur, excernantur, ſicut interdum vitioſi humores in corpore cumulati per vterum & menſes albos dictos euacuari ſolent. Si enim ſit ſemē naturale, aquoſius ſolum, omninò, vt modò dictum, ijs vtendum, quæ ſemen incraſſant, ſtabile reddunt, & detinent. Si verò vitioſorum humorum colluuies per penem euacuatur, nullo modo incraſſantibus & adſtringentibus vtendum, ſed euacuantibus & cacochymiam corrigentibus, & bona diæta. Scribitque Langius, *loco allegato,* Auſim deierare, ſolis purgationibus, ac ſobria victus ratione plures ſanitati reſtitui. Et omnino ita ſeſe res habet: cum affectus non tollatur, niſi cauſſa ſublata. Scribitque etiam Rondeletius, *meth. curand. morb. c. 57.* gonorrhœa difficulter curatur, niſi cauſſa cognoſcatur, additque, ſe nouiſſe nobilem quendam, qui ab abſceſſu frigido renum diu hoc morbo laborauerat, & multò ſemper habuerat deterius, cùm ſemen extinguentibus frigidis vel calidis vteretur: ſe verò inſtituiſſe contrariam victus rationem, & iuſſiſſe, vt biberet vinum generoſum, & veſceretur alimentis optimis exiccantibus, & non flatulentis, quo modo curatus eſt. Et omnino non ſemper cauſſa gonorrhææ huiuſmodi in membris genitalibus hæret, ſed interdum etiam in alijs partibus vel toto corpore, vnde, *loco alleg.* Rondeletius ea quoque exhibere iubet, quæ ventriculi cruditatem corrigant.

Si ſemen in ipſo actu Venereo nimis citò eijciatur, atque inde, quod fieri ſolet, conceptus impediatur: cùm id à ſemine nimis fluido, partibuſque ſemen continentibus nimis laxis fieri ſoleat, curatio eodem modo inſtituenda, vt iam de curatione gonorrhææ è partium genitalium: imbecillitate, & ſemine nimis fluido, dictum eſt.

Si ſemen ſit corruptum & virulentum, adſtringentibus omnino abſtinendum. Si enim retineatur, partes erodit & exulcerat. Sed ſiccantibus, quæ ſimul putredini reſiſtunt, vtendum, acetoſa, theriaca, Mithridatio, & præcipuè ad morbum illum, à quo illa virulentia pendet, reſpiciendum, & curatio ad eum dirigenda.

Imprimis verò vitioſi humores expurgandi. Habetque exemplum Foreſtus, *lib. 26. obſeru. 16.* de quodam iuuene, gonorrhæa & teſticuli ac genu inflatione non ſine ſuſpicione luis Venereæ laborante, quem purgantibus hiſce curauit, vt ad decoctum ligni accedere opus non fuerit.

℞. *Rad. betonij, fœniculi, apij, cichoris, bugloſſæ, an.* ℥.i. *fumar.* M.ii. *borrag. violar. ſcolopend. capil. Ven. ſummit. lupuli, herbæ paralyſ. an.* p.i. *chamæpithyos, chamædryos, ſtœchad. an.* ℥.ß. *ſem. fœniculi,* ʒ.iii. *citri,* ʒ.ii. Omnia infund. per diem & noctem *in ſ. q. aquæ pluuialis & fumariæ,* Quibus poſtea addantur *myrobal. chebul. Indor. citrinor. an.* ℥ ß. *follicul. ſenæ, epithymi, polypod. q. glycyrrhizæ, an.* ℥.i. *cortic. hellebori nigri,* ʒ.ii. *rhabar.* ʒ.ß. *ſchœnanthi.* ℈.i. Poſtea coquantur & colentur. Addendo *ſyr. infuſion. roſar.* ℥.i. *de fumar.* ℥. ß. *ſacch.* ℔.i. q. ſ. ad dulcedinem. Fiat potus longus

Si tamen iſta purgantia ſola non iuuant, ad decoctum ligni & alia huic morbo propria medicamenta accedendum.

Gonorrhæã ſiſtentia. Vniuerſalibus præmiſſis exhibeatur hic puluis.

℞. *Succini albi, teſtar. ouor. pullis excluſis, pellicular. interior. ventriculi gallinar. præp. ſem. granator. an.* ʒ.iii. *corall. rub. præp. C.C. vſti præp. an.* ℥.i. *cinam.* ʒ.ij. *manus Chriſti perlat.* ad pondus omnium. F. puluis.

Vel. ℞. *Gummi Arabici, tragacanthæ, ſuccini, mumiæ, boli Armeni, mandibular. lucij, pellicul. interu. ventric. gallinar. criſtar. galli, teſtar. ouor. an.* ʒ ß. *ſem. lactucæ,* ʒ.i. Cum *ſyrupo de roſ. ſiccis.* Fiant pilulæ, de quibus per multos dies Scrup. j. vel Drach. ß. ſumatur.

Nonnulli etiam ſcribunt, gonorrhœam hanc virulentam multos curaſſe *lixiuio è caulibus fabarum in cineres redactis parato* ad Vnc. iv. ſingulis diebus exhibito.

Acidulæ. Fontis etiam quidam & acidulæ gonorrhœam hanc leuiunt. Ita ſcribit Dodonæus, *obſer. cap. 41.* Generoſum quendam Virum, cum decem & octo annis huiuſmodi ſeminis profluuio laboraſſet, nec vllum medicamentorum præſcriptorum vſu fructum conſequeretur, ad fontem haud procul Leodio, qui creditur eſſe,

quem Plinius, *nat.hiſt.lib.31.cap.11.* in Tongris eſſe ſcribit, profectus eſt, quò vbi aliquot diebus vſus eſſet, dolores valdè remiſſi ſunt. Malum tamen non perfectè curatum eſt, ſed domum reuerſus omninò peius habuit, & tandem vitam cum morte commutauit, vt *ibid.* docet Dodonæus.

QVÆSTIO.

An nomen Gonorrhœæ omnibus, quæ vulgò recenſentur, differentijs, æquè propriè competat.

An nomen gonorrhœæ omnib. differentijs cōpetat?

De Differentijs Gonorrhœæ occurrit aliqua controuerſia, & à vulgata ſententia nonnihil diſſentit Iohan. Langius, *lib.2.* epiſt.5. Statuit enim gonorrhæam ita dictam aliud, quam ſeminis & nominis etymologia declarat, eſſe profluuium, & non parùm à verò naturalis ac prolifici ſeminis effluuio quaſdam gonorrhææ differentias diſſidere. Ideoque triplicem differentiam ſtatuit, quam nec Galeno, nec alijs noſtri ſeculi Medicis ſatis perſpectam putat.

Triplex gonorrhęę differentia.

Primò enim docet eſſe homines, qui renum, epatis, ac vaſorum ſeminalium calore, corpore plerumque hirſuto ac ſuccipleno, ſemen genitale copioſum ac calidum coaceruant, quos non rarò per nocturna inſomnia, cùm renes ac lumbi ſupino decubitu incaleſcunt, aut illis decora amicæ facies interdiu viſa noctu obuerſatur, vel attenta rei Venereæ cogitatio ad ſeminis excretionem laceſſit & promtat, quod plerique tàm confertim effundunt, vt etiam ſtragula polluant. Atque hanc primam gonorrhœæ ſpeciem ἀπὸ τοῦ γόνου, id eſt, ſemine, & ῥέω fluo, & ob inſomnia ὀνειρωγμὸν rectè appellari docet.

Secundam gonorrhœæ ſpeciem produci ſcribit ex putrilagine phlegmatis vel ſalſi, vel etiam crudi copia, quæ non rarò cum momento geniturę permiſceatur, ac præcipuè à cerebro per ſpinam dorſi, lumbos, & renes, & etiam ab epate per venas & neruos ad genitalia tendentes deferatur, è quibus per penem non ſine eius excoriatione ſenſim deſtillet. Huiuſque gonorrhœæ fomentum eſſe ſtatuit ſanguinem crudum, ac impuris humoribus permixtum, quorum colluuies non, vt alij cenſent, ad veſicam, ſed ad pudenda defluat, ac per meatum ſpermatis in penem excernatur. Atque hoc profluuium etiam mulieribus accidere & menſtrua pituitoſa appellari ſcribit. Non enim eſſe humorem, qui in hac gonorrhœæ ſpecie excernitur, verum ſemen; idque vel ex eo patere putat, quod ex tantilli ſeminis excretione tanta virium & ſpirituum copia diſſipatur: & vniuerſi corporis robur labefactatur, cùm contra huius humoris excretio annum, imò quinquennium illæſo vitali robore durare poſſit. Præterea geniture ſemen excretum aeris frigore liqueſcit: at illud vt viſcus lenteſcit, veſtibuſq; tenaciter adhæret, ac non rarò, vt putridum, malè olet.

Tertiam gonorrhœæ ſpeciem ponit eam, quæ eſt ex lue Venerea, quæ ob id lęda & viruleuta appellatur, in qua principio vigilanti pariter ac dormiendi virus albū, aut ſubcitrinum è vaſis ſeminalibus ſine ſenſu deſtillat, ac non rarò penis canalem exeſt, atque id, quod effluit, malè olet, ardoremque Dyſuriæ ſimilem in mictione, & vlcera in pene excitat.

Atque has gonorrhœæ differentias etiam curatione differre ſtatuit, in prima enim, quæ refrigerant, adſtringunt, & ſperma exiccant, ſunt ſalutaria; quæ in ſecunda differentia planè ſunt noxia & perniciosa, vpote quę non adſtrictoria, & incraſſantia requirit, ſed humorem corruptum euacuantia, & ſobriam diætam, per quam meliores humores generantur. In tertia verò differentia curationem luis Venereæ propriam requiri per decoctum ligni & Mercurium.

Et omninò verum eſt, quod à Langio monetur, gonorrhęæ nomen omnibus, quæ vulgò recenſentur, differentijs non ęquè competere. Prima enim illa differentia, quę ex ſeminis calidi copia prouenit, & vulgò pollutio nocturna appellatur, de qua *capite ſequ.* dicetur, propriè gonorrhęa appellatur. In hac enim gonorrhœa ſemen propriè dictum, & fœcundum effluit.

De ſecunda verò differentia, quam ponit Langius, controuerſia eſt, & non ſine cauſſa quęritur, annon & in hac differentia quod effluit, ſemen appellari poſſit, aut annon aliquam differentiam omiſerit. Primò enim omiſiſſe videtur illam ſpeciem, quę ab imbecillitate vaſorum ſpermaticorum eſt, quę tamen nullo modo omittenda videtur. Si enim vaſa ſeminalia ſint debilia, & ipſum ſemen non bene coquatur, crudum manet, nec bene retinetur, ſed cùm ob facultatis retentricis debilitatem, tùm quia ipſum tenue & crudum eſt, facilè excidit, nulla etiam vel exigua precedente irritatione, ſicut Fernelius, *6. de part. morb. & ſympt. cap.14.* quendam ſola clyſteris perfuſione, atque in anum immiſſione ſemen emiſiſſe, ſcribit. Deinde in eo, quod aquoſitatem ſeminis ab excrementis pituitoſis & ſeroſis permixtis prouenire ſtatuit, planè à Langio diſſentit Platerus, qui ſtatuit, licet ſanguis crudus & pituitoſus in corpore abundet, ſemper tamen eius puriorem partem ad ſeminis generationem attrahi.

Verum enimuerò ſi quod mihi videtur, dicendum, nec vaſorum imbecillitas omittenda, quod à Langio factum, nec humores ſeroſi & vitioſi cum ſemine permiſtio neganda videtur, quod facit Platerus. Etenim cum alię corporis partes imbecillę non ſolum alimentum ſuum non bene coquant, ſed etiam, ſi publicum munus habent id non benè perficiant, vt in ventriculo & epate videre eſt; cur idem etiam in teſtibus non accidere poſſit? Deinde nec hoc negandum videtur, ſi ſanguis in corpore ſit impurus, etiam ſemen impurum in corpore, inde generari. Etſi enim verum ſit, teſtes, vt & mammas, puriorem ſanguinem ad ſe trahere: tamen ſi magna ſit cacochymia, fieri vix poteſt, vt non aliquid etiam ad teſtes deriuetur. Sicut videmus, fœminas morbo aliquo laborantes etiam impurum lac in mammis generate. Pręterea natura ſępè aſſueſcit humores vitioſos ad aliquam partem, pręcipuè debilem, mittere, idq; etiam in teſtibus fieri impoſſibile non eſt, immo fieri experiētia teſtatur. Habent etiam humores vitioſi interdum ad peculiares partes ſuam inclinationem, quod & hic accidere poteſt, & pręcipuè in gonorrhœa ex lue Venerea, virus iſtud partibus genitalibus infeſtum eſt.

CAPVT V.

De Pollutione nocturna.

Pollutione nocturna.

IMprimis verò Gonorrhœę nomen ei propriè competit ſeminis profluuio, quod noctu dormientibus accidit, & propterea Pollutio nocturna appellatur, cùm homo noctu dormiens inſcius ſemen emittit, &, vt Horatius ait, *nocturnam veſtem maculat, ventremque ſupinum*. Accidit tamen idem etiam interdum de die. Ita refert Leonellus, ſe nouiſſe ruſticum quendam iuuenē, qui ex ſola inſpectione mulieris incurrebat pollutionem etiam de die. Et quidem plerumque cum penis tenſione & imaginatione quadam in ſomno ſemen profunditur. Nonnullis tamen etiam nulla imaginatione præcedente citra ſenſum ſemen profluit.

Cauſſa.

Cauſſa.

Cauſſa proxima huius mali eſt irritatio facultatis expultricis, Irritatur autem à ſemine, quod plerumque copioſius eſt; Semen autem copioſius generant cibi potuſ-

potuſque multi alimenti nimia copia,& hinc genita boni & multi ſanguinis in corpore redundantia, otium venus intermiſſa. Mouetur verò ſemen imaginatione de rebus Venereis, & cùm imaginatio in ſomno à ratione non ita gubernetur, vt in vigilijs, facultatem expultricem facilè ſtimulat.

Deinde etiam ſemen mouet decubitus ſupinus, ob quem renes & vaſa in dorſo incaleſcunt. Hinc accidit, vt pollutio nocturna adoleſcentibus maximè accidat. Habent enim calorem vegetum, ſpiritus mobiles, poros laxiores, & de rebus venereis frequentem & intentam imaginationem, & errores in diæta, quibus etiam ſemen agitatur, & ſtimuli ad libidinem coacervantur, committunt. Refert etiam Fernelius, *lib.6. de par. morb. & ſympt. c.4.* quendam ſola clyſteris perfuſione ſemen emittere conſueuiſſe.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Malum ipſum ex relatione ægri cognoſci poteſt. Et differt nocturna pollutio à gonorrhæa, *cap. præced.* propoſita, quod in ea etiam de die ſemen effluit, id quod in pollutione nocturna ferè ſaltem noctu euenit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Malus corporis habitus eſt, vt ſcribit Aetius, eorum, qui ſemen multum ac calidum generant, quod eos ad excretionem ſtimulat. Si enim ſæpius id accidat, exſolutionem oris ventriculi, & totius corporis patiuntur, debileſque fiunt, & graciles ac pallidi, oculoſque concauos habent. Quod ſi à Venere abſtineant, propterea quod ita afficiuntur, capite diſcruciantur, itemque ſtomacho, & æſtu, faſtidioque anguntur, nihilque magnopere ex continentia iuuantur. Contingit enim ijs per ſomnum ſemen profundentibus ſimilia perpeti incommoda, qualia coeundo perpeſſi fuiſſent. Et imprimis, ſi frequenti coitu id malum contraxerint. Ita refert Platerus, *lib.3.obſ.* quendam ex frequenti ſupra modum veneris vſu eò redactum fuiſſe, vt cùm poſtea ſibi temperaret, pollutionibus nocturnis diurniſque vexaretur, admodumque debilitaretur.

2. Pollutio nocturna, quę in principio morbi accidit, materiæ copiam & morbum diuturnum ſignificat.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & Curatio. Cùm vitium hoc à ſeminis copia nimia, & eius per ſomnum agitatione accidat, danda opera, ne nimia ſeminis copia generetur, atque id per ſomnum non moueatur.

Non generatur ſeminis nimia copia, ſi æger abſtineat à cibis ſemen copioſum generantibus, quales ſunt: *nuclei pini, bulbi, piſtacia, faba, cicer, rapa, eruca*; vt & à vino, præſertim generoſo. Vtatur contra cibis refrigerantibus & adſtringentibus. Si etiam corpus ſit plethoricum, ſanguis venæ ſectione detrahi poteſt.

Vt ſemen non commoueatur, vitentur de die imaginationes de rebus venereis, & abſtineat homo a cibis, quæ ſemen irritant. Scribit enim Bruerynus, *lib.8.de re cibar. cap.43.* ſe nouiſſe quendam, qui cum ſiſymbrio liberaliter veſceretur, genituram per ſomnum effundebat. Cubet æger ſuper folijs ſalicis, viticis, lactucæ, floribus nymphęę, roſar. violarum. Decubitum vero in ſomno ſupinum vitet.

Medicamenta ſem. minuentia. Medicamenta vim ſiccandi adſtringendi, & ſemen minuendi habeant, qualia ſupra, *cap.3. de ſalacitate*, ſunt propoſita. De quibus Galenus 5. *de ſimpl. med. fac. cap.23. Quæ refrigerare apta ſunt nata, tum edulia, tum medicamenta, ſemen cogentia, incraſſantia, & ſtabile reddentia, vim habent ipſum ſupprimentem, non autem corrumpentem, nempè lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, melopepones, cucumeres: porro quæ reſiccant, prorſus ne eſſe quidem ſemen permittunt, ſi calida ſint natura, veluti ruta; ſi autem non calefaciunt, multo minus, vt nymphæa.*

Vt ℞. *ſem. portulacæ, agni caſti, an.* ʒ ß. *plantag. rutæ, an.* ʒ j. *conſ. roſ. rubr.* ℥. ij. Cum *ſyrupo myrtino* F. Electuarium.

Vel ℞. *ſem. agni caſti, coriandri præp. an.* ʒ. ij. *plantag. rutæ, folior. menthæ, an* ʒ. j. *ſuccini, corallior. an.* ʒ. ß. *maſtiches,* ℈. ij. Fiat puluis, cuius doſis, ʒ. j.

Addi poteſt, ſi libet, *ſaccharum roſatum tabulatum.*

Syrupus Donati ab Alto mari. Syrupus Donati ab Alto mari talis eſt.

℞. *Sanguinoriæ, acetoſellæ, plantag. an.* M. j. *portulacæ, capreolorum vitis, vmbilici veneris, ſummitat. rubi, an.* M. j ß. *myrtillorum, ſem. coriandri præp. papau. albi an.* ℥. ß. *fol. lactucæ, flor. nymphęæ, borrag. violar. an.* M ß *folior. rutæ, viticis, menthæ, calaminthæ ſiccorum an.* ʒ. iij. Coq. *in aquę ſ. q.*

Colaturæ ℞. ℔. iij. *ſucci roſar. rubr. granatorum, pomorum acidorum, an.* ℔. ß *aceti parum, ſacch. q. ſ.* F. Syrupus, de quo exhibeantur ſingulis diebus ℥ ij. vel ℥. iij.

Vel fiant tales trochiſci.

℞. *Sem. rutæ, agni caſti, portulacæ, plantag. papau. albi an.* ℈. j. *cannabis. coriand. præp. corall. rubr. præp. menthę, an.* ℈. ß. *ſacchari aq. roſ. diſſoluti, q. ſ.* F. Rotulæ.

Extra verò ſequentia applicentur.

℞. *farin. gland. q. v. oui album in aq. roſ. conquaſſat. q.* ſ. Fiat Cataplaſma pectini & lumbis imponendum.

Vel *ſuccus ſemperuiui, nymphęæ, ſolani, vmbilici veneris, polygoni, portulacæ,* genitalibus imponatur. Lumbis quoque applicetur lamina plumbea perforata.

Vel ℞. *olei roſar. nymph. myrtini, an.* ℥. j. *mucilag. ſem. pſyllij, cydonior. aqua roſarum extracta an.* ℥. ß. *pulu. folior. rutæ, agni caſti, menthæ, an.* ʒ. ß. *corallior. ſantali rubri, an.* ʒ j. *ſucci plantag. portulacæ, ſemperuiui, an.* ℥. j. ß. *ceræ q. ſ.* F. Vnguentum.

Si rigido pene fiat ſeminis profluuium, ea, quæ *de priapiſmo* ſunt propoſita, vſurpanda, & imprimis ſi à flatuoſo ſpiritu affectio originem habeat, *lentium decoctum* vtile eſt, quod præter id, quod ſemen extinguit, etiam membri tentiginem remittere valet.

CAPVT VI.

De Symptomatibus quibuſdam in coitu & ſeminis emiſſione accidentibus.

Symptomata Coitus. RAra etiam & admiranda quædam ſymptomata in coitu accidunt, qualia recenſet Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab lib.4. cap.* 18. Refert enim, Franciſcum Valerium, Medicum ſibi retuliſſe, iuuenem quendam in venereo congreſſu cum muliere ſemen emittere non potuiſſe, quamuis in ſomno id aliàs excerneret. Idque & alteri cuidam Viro accidiſſe, ſe teſtari poſſe, ſcribit. Cuius ſymptomatis cauſſam reddere non ita facilè eſt. Quamuis enim Valerius in verecundiam, vel fortem quandam imaginationem cauſſam reijciebat, neutrum tamen ſibi ſatisfacere, & rectè ſcribit Donatus. Nam qui verecundantur, vel timent, ij potius à penis erectione prohibentur, quàm à ſeminis excretione. Fortis verò imaginatio etiam nimis remota cauſſa videtur. Verò magis conſentanea eſt cauſſa, quam affert Aetius, *tetrab.3. ſerm.3. cap vlt.* dum ſimilem hiſtoriam è Ruſo recenſet. Adoleſcens, inquit, miniſter domeſticus, confeſſus eſt, ſe quando cum muliere rem haberet, ſemen effundere non poſſe, cùm verò dormiret, plurimum ei ſemen prodire. Viſum itaque mihi eſt, vaſa eius ſeminaria propter multam cum frigiditate humiditatem calefieri non poſſe, propterea, quod caliditas in coeundo ad corporis ſuperficiem diffunderetur, in ſomnis verò amplius calefieret. Quare hunc ipſum inferiores partes exercere iuſſi, atque id maxime per equitationem. Caſtoreum etiam prębui. & diætam omnem calidam & ſiccam inſtitui. Aliam etiam non minus admiratione dignam, ſed & ridiculam hiſtoriam,

hiſtoriam,

ſtoriam, *ibid.* recenſet idem Aetius; Adoleſcens, inquit, nos acceſſit, & ſe vehementer coitum appetere confeſſus eſt. Verùm vbi commiſceretur, ſemen emittere non poſſe, ſed flatus plurimos ſibi per ſedem erumpere. In hoc itaque coniecturam feci, ſeminarium vaſorum ſiccitatem adeſſe, quod ipſa etiam adepta ſanitas demonſtrauit. Nam poſtquam ipſe humida & bona diæta vſus eſt, ſemen emiſit. Similem hiſtoriam habet Amatus Luſitanus, *cent.6. cur.95.* iuuenis cuiuſdam Dalmatę, quem mœſtum & triſtem ad ſe veniſſe ſcribit, & retuliſſe, cum coiret cum muliere, nullum emittere ſemen, ſed potius; ventris crepitum. Ipſe autem Amatus cùm vitij hujus cauſſam putaret multam pituitam craſſam in inteſtino inferiore hærentem, cuius præſentia vaſa ſeminalia frigida & coarctata eſſent, ipſa verò motu & caliditate diſſoluta in flatus verteretur, curationem hoc modo inſtituit. Ordinata victus ratione calida ex cibis multi & boni ſucci, ac potu vini generoſi, humores pituitoſos præparauit & purgauit. Poſtea vt imum ventrem & inguina, ac inter anum & pudendum hoc vnguento illiniret, iuſſit.

℞. Pip. alb. nigri, longi, an. ʒ.j.ß. ſem. erucæ, vrticæ. nigellæ, an. ʒ.ß. pyrethi, ℈.j. Ol. liliorum. In quo micctæ *ſint erucæ herbarum aut pinus vermes tres vel quatuor, vnciæ ij. olei de caſtor. ℥.ß. ceræ q. ſ.* Mane verò & hora coitus Vnc.ß. vel Drac.vj. *ſequentis Electuarij* exhibuit, & vt poſt hauſtum *vini maluatici* ſumeret, iuſſit.

℞. Diaſatyr. ℥. ij. diagalang. ʒ.ij. ſpec. diambr. diamoſchi, an. ℈.ij. raſuræ pudendi cerui aridi, ʒ ß. nuc. pinear. piſtacior. amygd. dulc. an. ʒ.ß. carnis ſcinci, ʒ.ij. ſem. erucæ, vrticæ. naſturtij, an. ℈.j. pectuſculi capi cocti, ℥.iii. Terenda terantur, & cum *melle optimo.* Fiat Electuarium.

Quibus medicamentis intra menſem conualuit.

Accidit præterea & aliud in coitu vitium, cuius Mattheus de gradibus, *conſil. 3.* mentionem facit, de quodam, qui cum volebat coire, illi membrum non erigebatur, ſed ſemen emittebat. Quod vitium procul dubio ex nimia vaſorum ſemen continentium laxitate prouenit, contracta ex nimio Veneris vſu, aut diuturna gonorrhea. Statim enim ac ſe tales ad coitum accingunt, & imaginatio excitatur, ſemen emittitur, nec tamen membrum virile erigitur ob paucitatem ſpirituum nimia Venere aut diuturna gonorrhea diſſipatorum.

Tandem etiam aliud adhuc vitium recenſet Auicennas, *fen. 20. tert. tract. 1. cap. 40.* cujus exemplum habet Alexander Benedictus, *lib. 24. part. 26. cap. 27.* quod ijs accidit, qui corpore ſunt molliore, & habitu corporis reſolubili, multumque in coitus actu delectantur. Hi enim ſi coeant frequenter, accidit quandoque, vt vna cum ſemine feces per aluum emittant. Nam cum multi ſpiritus excernantur, corpuſque inde reſoluatur, fit, vt partes vicinæ ſpiritibus deſtituantur, ſicque laxato muſculo inteſtini recti feces emittantur.

CAPVT VII.

De Rebus alienis per penem excretis.

Res aliæ per penem excretæ.

DVo meatus in pene ſunt vſus; vnus eſt, vt per eum vrina ex veſica euacuetur, alter, vt per eundem ſemen excernatur. Accidit tamen, vt præter naturam etiam aliæ res per eum excernantur. De rebus alienis è veſica per eum excretis dictum eſt ſupra, *part. 8. ſect. 2. cap. 9.* De ijs, quæ è vaſis genitalibus & aliunde, quàm è veſica, per eum excernuntur, *hoc capite* agemus.

Sanguis.

Primò ſanguis interdum per penem excernitur, non tamen ex veſica. Ita refert Fernelius, *lib. 6. pathol. cap. 14.* ſe quendam vidiſſe, qui longa Gonorrhoea conſuetudine per inſomnia, atque etiam cogitatione ſola purum ſanguinem, non minore voluptate quàm ſemen effuderit. Et aliàs etiam obſeruatum, in coitu, præſertim nimio, ſanguinem loco ſeminis eiectum fuiſſe, refertque Scholiographus *ad cap. 5. libr. 1. de morb. int. Hollerij*, ſe vidiſſe, qui à coitu multum ſanguinem effuderit, quique non facile reprimeretur, laxatis nimium vaſis, & imbecillioribus redditis. Et Hollerius, *ad aph. 78. lib. 4.* ſcribit, ſe vidiſſe duos adoleſcentes, qui per immoderatam Venerem purum ſanguinem per penem reddebant.

Cauſſa huius mali eſt apertio oſculorum venarum ſpermaticarum, quæ ſemen ex ſanguine elaborant. Si enim breui temporis ſpatio coitus ſæpius repetatur, vaſa ſemen elaboratum continentia ita exhauriuntur, vt per venarum ſpermaticarum oſcula ſuctione hac dilatata ſemen ex ipſis adhuc imperfectum, vel ſanguinem etiam ipſum attrahant, & in coitu effundant.

Curatur hoc malum rectiſſimè abſtinentia à Venere, & adſtringentibus, quæ laxitatem vaſorum ſpermaticorum corrigunt, *cap. 5.* propoſitis, adhibitis.

Ephebum quendam Athenis ſerpentem puſillum, piloſum, & pluribus pedibus ſtatim ambulantem, multo cum ſemine eieciſſe, Plutarchus, *libr. 8. Sympoſ. probl. 9.* refert.

CAPVT VIII.

De Teſtium & penis dolore, ac Scroti & præputij pruritu.

Teſtium Dolor.

Teſtium Dolor.

TEſtes quandoque dolore corripiuntur: id quod accidit præcipuè inflammatione: interdum tamen etiam à frigiditate, & aere frigido: interdum ab vlcere, interdum à cauſſa externa, vt contuſione & vulnere.

Quæ autem inter has cauſſas locum habeat, ex ijs, quæ præceſſerunt, & adſunt, facilè cognoſcitur.

Curatio pro diuerſitate cauſſarum diuerſo modo inſtituenda. Si inflammatio adſit, curãda, vt ſupra dictum. Si adſit intemperies frigida, vel inflatio, etiam curanda, vt ſupra *ſect. 1. c. 1. de teſtium intemp. frig. & inflatione* dictum. Si percuſſi ſint teſtes, ſtatim ſi vehemens ſit dolor, ſanguinem mittere oportet: imponenda verò, quæ affluxum humorum prohibent, vt *viola, roſę, nymphęa,* & ſimilia. Deinde quæ diſcutiunt & dolorem leniunt, vt *anethum, chamæmelum, folia hyoſcyami cum farina fabarum in lacte cocta.*

Penis dolor.

Penis dolor.

Penis verò dolor ex ijſdem ferè cauſſis excitatur, nimirum ex inflatione, inflammatione, percuſſione, vulnere, vlcere, venere nimia.

Curatio ex ijs, quæ ſupra de penis inflatione, inflammatione, vulnere, vlcere dicta ſunt, patet.

Ad dolorem autem leniendum vtile eſt fomentum ex *decocto maluæ, althęę, ſemin. lini, anethi, florib. chamæmeli, meliloti,* vel *cataplaſma* ex ijſdem paratum. Vel *medulla panis albi in lacte* coquatur, & adiectis *vitellis ouorum* atq; *oleo roſaceo, croci* atque *opij*, ſi dolor ſit vehementior, exigua quantitate Fiat Cataplaſma.

Vel *Folia hyoſcyami folijs caulium inuoluta* coquantur ſub cineribus, & *caulium folijs* abiectis imponatur.

Pruritus Scroti & præputij.

Pruritus Scroti & præputij.

Tandem etiam interdum ſcabies & pruritus ſcroto accidit, cùm humores acres ad ſuperficiem eius feruntur, eamque vel exulcerant, vel rodunt, & ſquamulas quaſdam gignunt.

Vniuerſalibus præmiſſis, ea, quæ in aliarum partium pruritu ſunt vtilia, etiam hic locum habent. Nimirum quæ abſtergunt ſuperficiem ſcroti, ſimulque dolorem

m iti-

mitigant. Præſtant hoc *farina fabarum Aegyptiacarum*, item *erui farina & ſeſami cum melle ſubacta*. Vel foueatur ſcrotum *decocto folior. eboli*, vel *folia cocta* imponantur aut abluatur *decocto folior. ſaluiæ*.

Vnguentum Bayri. Vnguentum Bayri, quod hic commendatur, hoc eſt.

℞. *Ceruſſa*, ℥. vi. *ſulphur. citrini*, ℥. ii. *opij*, ℥. i. Terantur in *aceto*, *& aqua*, & locus eo inungatur.

Foreſti hoc eſt.

℞. *Vngu. albi camphorat.* ℥. i. *diapompholyg.* ℥. ß. *lytharg. auri, argenti, aa.* ℥ ß. *terra ſigillata*, ℥. i. *cruſtæ alb.* ℈. iii. ß. *Mercurij ſublimati*, ℈. i. Miſc. diligenter in mortario plumbeo, piſtillo plumbeo in formam vnguenti.

Extremum remedium eſt *ſal ammoniacus cum aceto mixtus*.

Præputij pruritum tollit *lotis decoctum cum corticibus mali granati*.

LIBRI TERTII
PARS X. & VLT.
De Vmbilici & abdominis p. n. affectionibus.
PROOEMIVM.

Poſtquam hactenus affectus p. a. qui partibus in abdomine contentis accidunt, abſoluimus: reſtat, vt quoſdam affectus, qui externis abdominis partibus, ac toti abdomini contingunt, proponamus. Atque ita in hac vltima huius libri parte agendum erit de vmbilici apertione, & rerum variarum per eum excretione, de eius prominentia, procidentia, excreſcentia, tumoribus, inflammatione, abſceſſu, vulnere, vermibus, & lapidibus in eo natis; de laxatione & ruptura peritonæi; de muſculorum abdominis inflammatione; de ſpaſmo & tumore abdominis.

CAPVT I.

De vmbilici apertione, & per eum variarum rerum excretione.

Vmbilici apertio. Vaſa vmbilicalia, fœtu in lucem edito, cum eum vſum, quem fœtu adhuc in vtero latente habent, de quo de fœtus formatione dicitur, amplius non habeant, flaccеſcunt, & in ligamenta ac funiculos quaſi abeunt, & locus, vbi coeunt, vmbilicus vocatur, centrum totius corporis. Solent autem vmbilicus & iſta vaſa ſuos morbos pati, & ex vmbilici & vaſorum vmbilicalium in adultis morbis graues affectus oriri, non quidem ob ipſa vaſa, quæ vix aliquem ſenſum habent, ſed ob viſcera nutritioni dicata, quibus ſuos affectus communicant. Hinc etiam ἐπομφάλια medicamenta ad purgandum vmbilico apponuntur, & flatus diſcutientia cauo vmbilici applicantur; cum per hanc partem celerrimè eorum vis inteſtinis & uiſceribus communicetur. Scribit etiam Clariſſimus Riolanus *lib. 2. Anthropogr. cap.* 12. inter tormenta, quibus ueritas reis extorquetur, illud ſolenne eſſe, frigidam umbilico affundere, quo nullum grauius excogitari poſſit ſupplicium.

Frigida vmbilico affuſa, tormentum grauiſſimũ.

Sanguinem fundens vmbilicus. Primò interdum infantibus umbilicus, niſi rectè ligetur, ſanguinem fundit. Ita Philippus Hechſtetterus, *Decad. 2. obſeru. Med. caſu* 9. refert hiſtoriam pueri ſanguinem ob non ritè ligatum umbilicum copioſè fundentis. Verùm procul dubio ligaturæ minus conuenienti copia & acrimonia ſanguinis acceſſit, cum puer hic, poſtquam adoleuit, mox ab ætatis anno nono copioſæ & enormi hæmorrhagiæ fuerit obnoxius. Danda ergo obſtetricibus opera, ut umbilicus rectè ligetur; cum niſi id fiat, magna incommoda, imò mortem interdum afferre ſoleant. Sic Guilelmus Fabricius, *centur. 1. obſeru.* 52. ſcribit duobus infantulis Coloniæ id accidiſſe, quorum uires naturales, uitaleſque, ex eiuſmodi hæmorrhagia adeò fuerunt exhauſtæ, ut nullo modo refici potuerint, donec tandem languidi è uita deceſſerint.

Etſi uerò in adultis omnem cauitatem amiſiſſe, & planè in funiculum coaluiſſe uideantur hæc uaſa; conformationem tamen ſuam non planè amiſiſſe, patet non ſolùm ex eo, quod, ut modò dictum, extra applicatorum uis uiſceribus per umbilicum facilè communicatur, uerùm etiam ex eo, quòd interdum iterum, & præcipuè uenæ umbilicales, aperiuntur, & uarias res effundunt. Ita Philippus Hechſtetterus, *ibidem caſu* 8. refert, puellam nobilem 12. annorum ab incunabulis habuiſſe umbilicum, qui ſanguinis gutta leuiter induſium ſeu linteum proximum commacularit, ſine ulla alia noxa, niſi quòd color ei pallidus fuit. Sanguinis uerò eam paucitatem fuiſſe, ut non tranſſudarit ſuper ſtratum etiam tenue linteum. Præter ſuccum autem & folia plantaginis umbilico nihil admouit, ſed naturæ rem commiſit, cùm temporis tractu omnia in corpore robuſtiora fiant, & ſolideſcant: quod & factum.

Refert quoque Guilhelmus Fabricius, *cent. 3. obſeruat.* 37. Danieli Schertlero, Pharmacopæo Solodurenſi, homini pituitoſo, obeſo, 36. annum ætatis agenti, cùm æſtate ſupra modum incaluiſſet, apertum fuiſſe umbilicum, ita ut ad ℔. i. ß. ſanguinis effunderet, qui tamen per ſe, & nullo adhibito remedio ſubſtitit. Medici uocati medicamenta, quæ ſanguinis fervorem compeſcunt, exhibuerunt, & extra applicauerunt, ſed ſine fructu. Altero enim die & ſubſequentibus uſque ad undecimum ex umbilico quotidie bis ſanguis, non quidem guttatim, neque in parua quantitate, ſed cum impetu & copioſè erupit. Foramen adeò erat anguſtum, ut uix lentem excipere poſſet; certis autem horis, nimirum præcisè inter ſeptimam & octauam matutinam, & inter ſecundam ac tertiam pomeridianam, hæmorrhagia illa accidebat, ut plurimum quoque hoc tempore ſingulis diebus ſemel hæmorrhagiam narium patiebatur. Etſi uerò Chirurgi & Medici plurima tentarint, ſanguinem tamen ſiſtere nunquam potuerunt, ſed ſponte ac per ſe ſubſtitit, & illo undecim dierum ſpatio ad libras uſque 27. ſanguinis emanante.

Elapſa

Elapſa vndecimâ die vlcus vmbilici accreuit, ex quo, loco ſanguinis, materia purulenta, per menſes aliquot exſtillauit, paulatim tamen iterum coaluit. Conſtitutio corporis fuit phlegmatica cum obſtructionibus viſcerum per aliquot annos, humoreſque ſeroſi venam vmbilicalem paulatim dilatarunt, tandemque vnâ cum ſanguine per vmbilicum eruperunt. Sequenti æſtate iterum aliquoties hæmorrhagiam vmbilici paſſus eſt, poſtea acidulis Griesbacenſibus vſus eſt cum maximo fructu.

Aqua & ſerum per vmbilicum excreta.

Non verò tantùm ſanguis, ſed & aqua ac ſerum interdum via hoc loco patefacta per vmbilicum effluit. Ita refert Antonius Beniuenius, *de abd. ſanat. & morb. cauſſ. cap.* 12. puerum quendam hydropicum Medicorum auxilio deſtitutum temerariam ac fortuitam libertatem ſibi vendicaſſe: liberaliore quippe, & quantum poterat, aqua epota, in vltimum ſe mortis diſcrimen præcipitauit: Verùm repente ſoluta vmbilici vnitate tanto impetu aqua inde profluere cœpit, vt ſupra ventrem tres cubitos aſcenderet, quo ſanè vitam finiuiſſet, niſi circumſtantes oppoſita manu aquam fluere non permiſiſſent. Hinc medico accerſito, & aqua paulatim educta, ac curioſo victu, & cæteris, quæ ad rem faciunt, iniunctis, breui tempore in priſtinam reductus eſt ſanitatem. Andreas Laurentius etiam, *lib. 6. Anat. quæſt. 9.* ſcribit, ſe vidiſſe Monſpelij Hydropicum, cui noctu nil tale opinanti ſponte ſolutus eſt vmbilicus, & maxima aquæ copia effluxit. Et Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obſer. 47.* refert, Virum quendam quadragenarium ex febre tertiana, eaque diuturna curatum in Aſciten incidiſſe, tandemque vmbilicum, qui ad oui anſerini magnitudinem aquæ plenus propendebat, ſponte ſua ruptam eſſe, atque inde per trimeſtre maximam copiam ſeroſi humoris effluxiſſe. Dedit autem operam Fabricius, vt humor paulatim flueret, impoſito vmbilico linteamine duplicato, & faſcia inuoluto, ne ex intempeſtiua euacuatione aquæ vires ægro antea debiles labefactarentur, & proſternerentur. Sic diuino fauore venter paulatim ſubſedit, vt tandem pleniſſimè conualuerit, & per annos aliquot ſanus vixerit. Verùm cum poſtea pleuritide correptus obijſſet, & cadauer eius aperiret Fabricius, inuenit venam vmbilicalem adeo dilatatam, vt facilè penna anſeris per eam immitti potuiſſet.

Idem *cent. 2. obſeru.* 58. meminit puellæ tres menſes natæ, cui, cum per multos dies male habuiſſet, ac dies noctéſque grauiter eiulaſſet, tandem venter intumuit, cum manifeſta duritie circa vmbilici ac epatis regionem. Cui cùm primò cataplaſma anodynum ſimulque ſyrupum aperientem lambendum exhibuiſſet, ac tandem, cum tumor ac tenſio circa vmbilici epatiſque regionem accreſceret, & pus ſubeſſe manifeſtò appareret, cataplaſma ſequens è *farinæ tritici*, ℥.i. *ſem. lini, fœnigræci, an.* ℨ.2. *fermenti, axung. porci, vng. baſilici, an.* ℥ ß. *ficuum* ℥ i. ß. Cum *decocto rad. cum althæa* paratum applicuiſset per aliquot dies, vmbilicus paulatim in tumorem eleuatus eſt, eoque rupto multum humoris ſeroſi ac puris ſpatio quatuor hebdomadum continuò exſtillauit, ſymptomata remiſerunt, ac puella continuato *ſyrupo*, & matre per interualla *ſyrupo roſ. ſolutiuo compoſito* cum *rhabarb. agarico & ſena*, expurgata conualuit. Quæ obſeruatio docet, aquam iſtam in vmbilici apertione non ſolùm ex cauitate abdominis, ſed & ex ipſo epate per venam vmbilicalem effluxiſse.

Atque ex relatione Doctoris Abelis Roſcij *ibidem* refert, puellam annos decem natam Aſcite laborantem, & penè deſperatam ſolam à parentibus & domeſticis domi relictam, ſitis acerbiſſimæ impatientem, ſe è lectulo in ſolum deieciſse, & fontem, qui non procul diſtabat, pedibus manibuſque repentem petiſse, ac aqua puriſſima gelidaque iteratis vicibus ſitim ſuam explere tentaſse. Cùm verò aqua ad anhelitus fere ſuppreſſionem repleta domum repetere non valeret, illico iuxta fontem decumbenti vmbilicus ruptus eſt, & ſponte ex eo copioſa aqua prorupit. Puella tandem à parentibus ſemianimis domum & in lectum deportata paulò poſt leuibus adhibitis remedijs conualuit.

Tandem etiam feces alui per vmbilicum erupiſse compertum eſt. Refert enim Cardanus, *libr. 8. de ſubtilitat.* puero cuidam octo annorum, cum inter pectinem & vmbilicum abſceſsu laboraſset, & is ad maximum vlcus perueniſset, etiam feces per vmbilicum excreuiſse, ſeruatum tamen miſerè vixiſse. Et Alexander Benedictus, *practic. lib. 20. cap. 34.* narrat, puero cuidam Veneto ex inteſtino ventris abſceſsu, cum febre acutiſſima, inteſtina perforata fuiſse, vt per vmbilicum magna excrementorum pars ſingulis diebus emitteretur, puerumque nihilominus ſano ſimilem per domum ambulaſse. Et Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obſer. 51.* refert, adoleſcentem duodecim annos natum tumore inſigni duro ac dolorifico muſculorum rectorum abdominis ad vmbilicum laboraſse, ruptoque tumore excrementa per quatuor aut quinque hebdomadas per hanc viam, nihil verò per inteſtina excretum, tandemque puerum mortuum fuiſse.

CAPVT II.

De Hernia Vmbilicali.

Varia deinde tumorum genera patitur vmbilicus, & ſæpe ſupra modum prominet, qui tumores, etſi à varijs cauſſis ortum habent, vt mox dicetur, omnes tamen herniæ vmbilicalis, & vmbilici procidentiæ, à Græcis ἐξομφάλου & ὀμφαλοκήλας nomine appellari ſolent. Hernia vmbilicalis.

Cauſſa.

Cauſſæ.

Cauſa uerò, ob quam umbilicus prominentior redditur, eſt uel humor emolliens & laxans, uel pondus grauans & diſtendens, uel etiam rumpens. Cùm enim ab his ligamentis firmetur umbilicus, ſi rumpantur, quod interdum accidit, umbilicus partium incumbentium pondere grauatus cedit & laxatur.

Cauſæ autem, quę umbilicum in tumorem attollunt, ſunt uariæ. Primo enim fit umbilici prominentia ab inteſtini uel omenti procidentia: ſecundò à flatu umbilicum extendente; tertiò ab aqua; quartò à carne ibi excreſcente: qui tumores etiam diuerſis nominibus ab Autoribus appellantur. Qui enim ab inteſtinis tumor eſt, eum ἐντερόμφαλον appellant: qui ab omento, ἐπιπλόμφαλον: qui ab aqua, ὑδρόμφαλον; qui à flatu, πνευματόμφαλον: qui à carne σαρκόμφαλον.

Inteſtinorum & omenti in vmbilicum procidentia.

Inteſtinor. & omenti in vmbilicum procidentia.

Primò interdum inteſtina uel omentum è ſua ſede elapſa umbilicum in tumorem attollunt. Quod accidit, cum peritonæum eò loci uel laxatur, uel rumpitur; idque multis de cauſſis, uel ob percuſſionem, caſum, ſaltum, ponderis grauis eleuationem, partum difficilem, equitationem, flatus in abdomine contentos, uociferationem & cantum, ploratum in infantibus, riſum.

Solent a. tumores hi præter modum interdum increſcere, refertque Foreſtus, *lib. 27. obſeru. 30.* mulierem quandam ſeptuagenariam ultra annos uiginti ruptura umbilici affectam omphalocelem duo capita humana fere excedentem habuiſse. Scribit etiam Guilhelmus Fabricius, *cent. 3. obſeru. 63.* fœminam quandam quinquagenariam robuſtam & obeſam in difficili partu relaxationem umbilici protraxiſse, è qua procidēte omēto tantus tumor exortus, ut magnitudine uterum, qui

fœmini

fœtum maturum geſtat, æquaret, ventre nihilominus ſuam ſeruante proportionem. Extuberantia verò illa vmbilici, velut ingens ſaccus propendebat, vt manũ ferè inter vẽtrem & ſaccum illum facilè imponere poſſet, interim ſua negotia domeſtica, vt ſana adminiſtrabat.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Si tumor hic ſit ab inteſtinis, non admodum durus eſt, neque etiam mollis planè, & retento ſpiritu increſcit, vbi æger ſupinus decumbit, inteſtina plerumque cum ſtrepitu & rugitu in ſuum locum regrediuntur, atque ita tumor ſubſidet.

Si ab omento ſit tumor, eadem ferè ſigna habet, quę tumor ab inteſtinis Hoc tamen ipſi proprium eſt, quod tumor ab vna parte eſt mollior, & ad baſin latus, in verticem anguſtus, Abeſt omnis dolor. Et cum tumor digitis premitur, omentum in ſuum locum redit, & tumor ſubſidet.

Si tumor ab inteſtinis & omento ſimul ſit, ſigna mixta adſunt. Et in tumoribus ab hiſce cauſſis excitatis, vt & in eo, qui à flatu excitatur, tumor totius corporis cuti concolor eſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica. I. Tumor vmbilici ab inteſtino vel omento elapſo, quò recẽtior eſt, & minor, ac in molliore corpore, eò facilius curatur: quò antiquior, maior, & in corpore duriore, eò periculoſior, & curatu difficilior eſt. Et propterea in pueris ob corporis mollitiem tumores hi, qui à peritonæi ruptura fiunt, facilius, & medicamentis curantur: in adultis verò non niſi manus opera: cùm peritonæum ſciſſum & ruptum in his non coaleſcat.

II. Malum tamen hoc non eſt contemnendũ. Quandoque enim ileos lethalis illi ſuperuenire ſolet. Sic narrat Foreſtus, *lib. 27. obſer. 30.* duas mulieres, quæ exomphalo laborabant, in ileum incidiſſe, vt ſtercora per os rejecerent, atque ideo etiam obijſſe.

Indicationes.

Indicationes. Si tumor vmbilici ſit ab inteſtinis vel omento, ob peritonæi rupturam vel laxationem, inteſtinum vel omentum primò in locum ſuum reponendum: deinde ſi peritonæum ſit laxatum, illud adſtringendum, ſi ruptum, conſolidandum. Atque vt vtrumque facilius fiat, omnes cauſſæ, quæ laxationem vel rupturam peritonęi excitare poſſunt, & ſupra ſunt propoſitæ, vitandæ.

Curatio.

Curatio. Corpore purgato medicamenta adſtringentia & cõſolidantia exhibenda, quæ ſupra *de hernia inteſtinorum part. 2. ſect. 1. c. 6.* ſunt propoſita, ex *ſanicula, conſolida, ophiogloſſo, perfoliata, herniaria, roſis, cauda equina, polygono, plantagine, myrto & ſimilibus*, quæ in *vino rubro* coquenda ſunt, & colatura *ſacchara* dulcoranda, atque ſingulis diebus manè, ℥. ij. vel ℥. iij. exhibendæ.

Vel ℞. *Pulu. rad. conſolidæ maioris. ſaniculæ, ophiogloſſi, an.* ʒ. j ß. *maſtiches, corall. rubr. boli Armeni, an.* ʒ. j. *conſ. roſ. rubr. antiqu.* ℥. j. *cinam.* ʒ. ß. Cum *ſyrupo myrtino*. Fiat Electuar.

Topica. Topica ſimul conuenientia parti affectæ, inteſtinis vel omento prius in locum ſuum repoſitis, imponenda.

In recenti exomphalo infantium nuper natorum Foreſtus quatuor rotulas ad formam ſtufari ſeu nummi parui rotundos è corio rubro conficit, oxycroceo obductas, eaſque ſindone rubro cooperit, vel etiam ſine ſindone vtitur. Vnam autem rotulam per quatuor pluresue dies, antequam eam amoueret, affixam manere permiſit. Deinde aliam appoſuit. Magiſtrum verò Iohannem Tiengium Medicum percelebrem Amſtelrodamenſem accepiſſe ſcribit petias tres ex panno lineo primam magnitudinis denarij, ſecundam ad magnitudinem quadrantis, & tertiam ad magnitudinem medij ſtufari, inungendo primo *oleo ouorum*, & ita rotulam vnam ponendo ſuper aliam, & vltimo imponendo emplaſtrum glutinans, quale ibi deſcribitur, alutæ inductum. Inungebat autem ſingulis tribus diebus ſemel, poſtea ſex dierum ſpatio, & vmbilicum diligenter ligabat, ne exire poſſet, idque continuauit ad perfectam curationem.

Exomphali cura Foreſti.

Vel ℞. *Picis naualis, maſtiches, an.* ℥. ß. *ſarcocollæ, hypociſtidis, ſang. Dracon. aloes, thuris, an.* ʒ. ij. *pulu. radic. conſolid. maior.* ʒ. iij. *viſci querni.* ℥. ij. *terebinthinæ, ceræ, an. q. ſ.* Fiat emplaſtrum.

Vel ℞. *Pulu. rad. conſolid, ſang. Draconis, an.* ℥. ß. *maſtich.* ℥. j. *thuris, boli Armeni, nucum cupreſſi, an.* ℥ ß. *picis naualis*, ℥. vj. *terebinth. q. ſ. Terebinthina & pix naualis* liquefiant, & ab igne remotis pulueres inſpergantur, & bene miſceantur. Fiat emplaſtrum.

Simul diætæ recta ratio obſeruanda. Aeris frigida intemperies, & ventus vitandi. A cibis flatulentis abſtinendum, aluus lubrica ſeruanda. Vociferatio, cantus, fletus, ponderum grauium eleuatio, & omnis motus nimius vitandus. Diæta.

Si hoc modo ruptura non conſolidetur, ad inciſionẽ & chirurgiam confugiebant Antiqui, quæ tamen, vt Celſus ait, non infantibus competit, ſed adultioribus, & iis, qui bono corporis habitu ſunt præditi. Qua ratione autem iſta operatio fieri debeat, Paulus Ægineta, *lib. 6. cap. 51.* & Celſus, *lib. 7. c. 14.* tradunt. Chirurgia.

Verùm rectè cenſet hic Hieronymus Fabritius ab Aquapend. *de operat. chirurg.* Chirurgiam hanc non ita tutam eſſe. Ideoque ille medicamentis & vinculo vti mauult, quibus ſi non planè ſanatur malum, in meliorem tamen ſtatum adducitur. Parat nimirum cingulum ex linteo, quod abdomen cingat ſtringatque, & ea parte, qua vmbilicus eſt, puluinar duriuſculum obtineat, in cuius centro ſit globulus ex adſtricto linteo, qui in vmbilici dilatationem ſeſe inſinuet, & intret ita, ne omentum vel inteſtina exire permittat. Prius verò vmbilico apponit ſequens ceratum.

℞. *Boli Armeni, ſang. draconis, maſtiches, ſarcocollæ, an.* ʒ. j. *biſlinguæ, tegulæ pulueriſ. an.* ʒ. iij. *reſinæ pini*, ℥ j. ß. *oui albuminis, ceræ an q. ſ.* Fiat Ceratum.

Si verò nullo modo prolapſa inteſtina vel omentum reponi poſſint, & nihilominus ægro, dum propter pondus ſuperiores partes deorſum trahunt, magnam moleſtiam creant, faſcia continenda eſt pars prolapſa, qualem deſcribit & depingit Gulhelmus Fabricius, *cent. 3. obſeru. 64.* Parandus nimirum ex tela triplici thorax, ita tamen, vt vltra coſtas nothas non deſcendat. Thoraci illi in dorſo è regione homoplatarum ex vtroque latere faſcia duos digitos tranſuerſos lata vndique perforata annectenda eſt; illis prętereà faſcijs paruis faſcia magna ſacculata beneficio lororum annectenda eſt, quæ eleuari, & laxari ſecundum neceſſitatem & voluntatem ęgri beneficio lororum & foraminum poteſt.

De Hernia vmbilicali Aquoſa.

Interdum verò vmbilicus ab aqua in tumorem attollitur, qui Græcis ὑδρόμφαλος appellatur. Hernia vmbilici aquoſa.

Cauſſæ.

Cauſſa huius tumoris eſt vmbilici relaxatio. Fit autẽ illa ab humore aquoſo in abdomine, præcipuè inter peritonæum & abdominis cutem collecto, nonnunquam etiam per venam vmbilicalem laxatam affluente. Cauſſæ.

Cauſſæ autem collectionis humoris poſſunt eſſe omnes eæ, quæ in hydrope ſunt explicatæ. In infantibus verò cauſſa interdum eſt lac nimis ſeroſum.

Signa Diagnoſtica.

Tumor hic laxus eſt, & ſi prematur, quædam aquæ fluctuatio percipitur, & ad digitorum compreſſionem nec minuitur, neque augetur, & candela appoſita limpidus & perſpicuus apparet. Signa.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

In infantibus tumor talis eſt ſine periculo, & facilè curatur, atque bona Diæta nutricis plerumque emendatur. In adultis verò, & cum alijs morbis, vt hydrope, coniunctus, periculo non caret.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Aquoſi humoris prouentus præcauendus, & quæ in vmbilico collecta eſt aqua tollenda. Ideoque ſi in infante hoc accidat, nutrici talis diæta imperanda, quę lac minus ſeroſam generet; ſi adultis, etiam collectio ſeroſi humoris pręcauenda, & ſi quis collectus ſit, conueniente modo euacuandus, vt in hydrope dictum.

Topica quod attinet, ea vſurpanda, quæ aquam exſiccandi, & diſcutiendi vim habent, qualia in hernia aquoſa ſunt propoſita, & ab Aetio, *tetrab. 4. ſerm. 4. cap.* 26. deſcripta. In pueris vtile eſt cataplaſma ex amoglaſſo, & lentibus ſimul coctis paratum. In alijs ℞. *Farinę lupin.* ℥.j. *puln. roſ. rubr. flor. chamam.* an. ℥. ß. *boli Arm.* ʒ.ij. Cum *vino* F. Cataplaſm.

Si medicamentis tumor non ceſſet, ſectio inſtituenda, vt Paulus Ægineta, *libr. 6. cap.* 5 t. tradit. Nimirum lunata ſectio facienda, & aqua paulatim extrahenda: poſtea pars deliganda, carne replenda, & cicatrix inducenda, & pars ſequenti vel ſimili decocto calefaciente & adſtringente roboranda.

Vt ℞. *Origani, pulegij, betonica, ſaluia, anethi, flor. chamameli, roſ. rubr. balauſtior. baccar myrti, nuc. cupreſſi*, an. q. ſ. Coq. in *vino auſtero*, & ſpongia decocto illo imbuta vmbilicus foueatur.

Plura videantur *de Hernia aquoſa*.

De Hernia Vmbilici Flatulenta.

Cauſſa.

Hernia Vmbilici flatulenta. Cauſſa.

Hernia vmbilicalis flatulenta fit, quando flatus vmbilicum diſtendunt. Accidit autem hoc, cum flatus multi in abdomine collecti vmbilicum extra pellunt, id quod euenit aliquando in tympanite.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Tumor hic mollis eſt, & digitis cedit, ſed ſtatim redit, ac percuſſus ſonitum quaſi edit, ac ægro ſupino iacente eadem figura manet.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Tumor flatulentus vmbilici difficulter ſanatur; imò, vt Celſus, *lib. 7. cap.* 14. ſcribit, quod ex ſpiritu vitium eſt, medicamentum non admittit: quia cauſſam plerunque in viſceribus latentem & fouentem habet. Interdum tamen diſcutientibus tollitur; & ſæpe infantibus accidit, in quibus non difficulter curatur, cum nullum viſcerum inſigne vitium intus lateat.

Indicationes & Curatio.

Indicat. & Curatio.

Flatus tumoris cauſſa diſcutiendus eſt ijs medicamentis, quæ in hernia flatulenta ſunt propoſita, decoctis, fomentis vel ſacculis è floribus chamæmeli, ruta, calamintha, ſemine milij, cumini, fœniculi, aniſi, carui, ammeos, furfure.

Si tamen interdum aliquod viſcerum vitium ſit, quod flatus ſuppeditat, illud prius curandum.

Hernia Vmbilici Carnoſa.

Hernia Vmbilici carnoſa.

Denique interdum caro excreſcens vmbilicum in tumorem attollit. Eaſdem autem generationis cauſſas habet, quæ in Sarcocele ſunt expoſitæ.

Cognoſcitur autem hic tumor, quod ſit durior, & prementi digito non cedit, & ſiue æger ſupinus iaceat, ſiue ſtet, ſiue ambulet, ſemper idem apparet.

Caro hæc vel medicamento cauſtico vel ferro auferenda, & vulnus poſtea curandum: Si tamen caro non ſit cancroſa. Nam ſi in cancrum degeneret, malum ferè incurabile eſt.

Exemplum talis curationis habet Beniuenius, *de abd. ſanat. & morb. cauſſ. cap. 6.* Puero cuidam octimeſtri vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis ſimilitudinem. Hunc cum plures Medici inuiſiſſent, ex his alij inteſtinum eò erupiſſe iudicabant, alij omentum, alij humorem, Beniuenius vero carnem in loco increuiſſe dicebat: cui ſententiæ cum pater inhæſiſſet, puerum curandum ſuſcepit Beniuenius, & carnem vincire cæpit, & ſingulis diebus arctius deligare, nec prius deſiſtere, quam ea ipſa præmortua penitus exciderit, ac puer ſubinde integram valetudinem recuperauerit. Similem hiſtoriam habet Guil. Fabricius, *cent. 5. obſeru. 62.* Patritius quidam Bernenſis, Vir robuſtus 25. annorum ætatis excreſcentiam fungoſam vmbilici, quæ ſex menſium ſpatio paulatim ex ipſo vmbilico ſine vlla externa cauſſa prouenerat, habuit, quæ, cum ea primùm vidit Fabritius, magnitudine nucem iuglandem ſuperabat, & colore erat liuido ac fuſco inſtar cancri, ſubſtantia mediocriter dura & carnea, atque inſtar caſei putridi fætente, in principio ſine vllo dolore. Vena ſecta & corpore conuenienter purgato, fungo huic ſequens medicamentum applicauit.

℞. *Aq. roſar. plantag. carduibened.* an. ℥.j. *ranar.* ℥.ij. *ſem. cydon. contuſi* ℥. ß. Infundantur & poſtea exprimantur, addanturque *cutia prap. plumbi Fernelij prap. C. C. vſti, lapid. calaminaris, cinerum ranarum, gammararum* ana ℈.ij. Miſceantur, & linteis mollibus bis terue de die tepidè applicentur.

Quod medicamentum cum bona victus ratione cum per menſes fere duos vſurpaſſet, & omnia ad votum ſuccedere videret, conſtituit excreſcentiam illam filo aqua Mercurij inſuccato ligare, ſed quia propter obeſitatem ægri fungus ille inter muſculos veluti abſconditus iacebat, inſtrumentum, quod eâ de cauſſa ſpeculum vmbilici appellat, excogitauit, cuius figura ibidem depicta extat, cuius beneficio muſculi deprimerentur, vt totus fungus in conſpectum veniret. Inſtrumentum hoc fuit ex catillo ſtanneo, cuius fundum excidit, & ex vtraque parte faſciam oblongam alligauit, eamque in dorſo tam ſtrictè ligauit vt catillus muſculos reprimere poſſet, imò etiam miniſtro præcepit, vt ſpeculum introrſum ambabus manibus intruderet. Hoc modo cum totus fungus in conſpectum veniſſet, animaduertit, non vnum, quemadmodum primò intuitu apparebat, ſed tres diſtinctos eſſe fungos. Hoc modo, & huius inſtrumenti beneficio fungi radici filum iniecit, illumque quantum fieri potuit conſtrinxit. Quia autem propter ingentes dolores, imò lipothymias, quæ protinus ex arcta ligatura ſuperueniebant, prima die radicem fungi non ſatis arctè ligare poſſet, ſequentibus diebus tertio quoque die filum nonnihil, prout æger ferre potuit, conſtrinxit. Interim quæ dolorem leniunt, fungo appoſuit, linteum quin etiam reduplicatum decocto herbarum adſtringentium, velut plantag. geranei, equiſeti, roſarum, ſcrophulariæ, & huiuſmodi cum pauco aceto madefactum applicuit. Et cum propter dolorem & lipothymiam omnes ſimul ligare non poſſet, prima vice duos tantum filo prehendit, quibus ablatis tertium quoque eodem modo aggreſſus eſt. Poſt caſum fungorum puluerem ex topico ſupra propoſito cum pauxillo *alum. vſti* inſperſit, & idem illud medicamentum applicuit. Atque hoc modo æger ſanatus eſt. Monet autem hic Fabricius vt tria ſunt vaſa vmbilicalia ita etiam tres fuiſſe fungos, eoſque ſeparatos, & tam ex corde, quam ex epate originem habuiſſe.

CAPVT III.

De Vmbilici inflammatione, abſceſſu, & vlcere.

Inflammatio.

Vmbilici inflammatio.

NOn ſolum autem tumores modò propoſito vmbilicus patitur, ſed etiam quandoque inflammatur, à calido ſanguine eò confluente; id quod accidit, vel à percuſſione, aut lapſu aut ſectione, ob quam venæ & arteriæ in vmbilico rumpuntur, aut laxantur, vt ſanguinem effundant, vel cum is à dolore attrahitur. Et accidit ſæpe inflammatio vmbilici Infantibus, cum is præciditur, aut perperam ligatur. Cui quoque occaſionem præbet ploratus & eiulatus infantium. Sæpe etiam illud accidit propter affluxum materiæ ſeroſæ ad hunc locum. Cum enim natura, fœtu in vtero exiſtente, humorem ſeroſum in hunc locum mittere ſolebat, eiuſmodi operis nondum oblita interdum eundem humorem ad hunc locum mittit, vnde dolor excitatur, & inflammatio.

Tumor hic eſt durus, rubeus, calorque & pulſus in loco affecto percipitur, abſuntque ſigna inteſtini vel omenti prolapſi, vel flatus, vel aquæ, vel carnis excreſcentiæ.

Inflammatio autem hæc ſæpe periculoſa eſt. Si enim in abſceſſum abeat, atque hic rumpatur, inteſtina procidunt, & infantes moriuntur.

Vt autem curetur, imprimis danda opera, vt dolor leniatur; deinde vt affluxus humorum præcaueatur; tertiò vt quod influxit, diſcutiatur & digeratur.

Medicamenta ex aliarum partium inflammationibus nota ſunt. Auicennas hoc vtitur.

℞. *Spicæ Celticæ* ℥.ß. *terebinth.* ℥.iij. Miſce & cum *oleo ſeſamino* vel *amygd. dulcium* in formam Vnguenti redigantur atque imponantur.

Poteſt etiam *Ceruſſa & lithargyrum* cum *oleo ſeſamino & terebinthina* in formam Vnguenti redigi & imponi.

Alia quoque medicamenta, quæ teſtium & mammarum inflammationibus vtilia ſunt, hic locum habent.

Abſceſſus & Vlcera.

Vmbilici abſceſſus & Vlcera.

Ex Inflammatione Vmbilici ſæpe abſceſſus fiunt, qui, vt iam dictum, in infantibus ſatis periculoſi ſunt. Si in adultis, quod interdum accidit, tales abſceſſus generentur, aperiendi ſunt, & vt alia vlcera curandi. Plerunque autem talia vlcera lethalia ſunt, cum in abdomen penetrent, & vicina inteſtina tenuia putredine inficiant & corrumpant.

CAPVT IV.

De Vermibus & lapidibus in vmbilico genitis.

Vermes in Vmbilico.

Vermes Vmbilici.

VErmes in vmbilico generari, quos *den Nabelwurm: alij den GeiKuurm: oder Beuxwurm* appellant, à multis equidem pro fabuloſo habetur: à plurimis tamen refertur, confirmatque id *αὐτόπτης* & oculatus teſtis D. Ioh. Georgius Brenggerus, Medicus Caufbyrenſis, in *Epiſtola obſ. D. Philippi Hæchſtetteri, Decadi 6. annexa*, dum ſcribit, fuiſſe puellam ſemeſtrem, quæ hoc affectu laborabat, quæ valdè inquieta erat, cum febricula quadam inordinata. In qua cum pharmaca parum proficerent, mater eius nobilis fœmina, ſuſpicata eſſe vermem in vmbilico, ei impoſuit vnum e piſciculis, quos fundulos vulgo vocant, viuum, faſcijſque alligauit quotidie ſemel, & per horas 24. ita relinquebat. Vermis autem ita depaſcebatur piſciculum ſemper relictis oſſiculis, ac mox ſubducebat ſe iterum in venam illam. Accidit autem poſt 8. vel 10. dies, vt faſciæ prædictæ laxatæ nonnihil deorſum delatæ ab vmbilico recedentes piſciculum ſecum traherent: hinc vermis eſcam inſecutus ex vmbilico totus excidit, & regreſſum in vas vmbilicale inuenire non potuit, & ſic extra corpus per ventrem infantis extenſus mortuus repertus fuit, ſemipedali longitudine, figura terete, latiuſcula, pellicula non tenui ac leui, qualis lumbricorum eſſe ſolet, ſed duriuſcula, ſeu ſubcruſtacea, colore pallido ex luteo albicante.

Similem plane hiſtoriam recenſet Vir Clariſſimus, Dn. Doct. Rupertus Sultzbergerus, Medicinæ in Academia Lipſienſi Profeſſor, amicus meus honorandus, *in diſput. de vermibus in homine*, in hunc modum. Infans Nobiliſſimi & ſtrenui Viri Dn. Georgij Erneſti à Vveiſſenbach filiolus ſemeſtris aliquot dies noctesque totus inquietus & vagiens, oſculo quaſi purpuraſcente, capitulum huc illuc miſere iactabat, deiectiones erant vel virides vel cineritiæ, inſtar pulmenti è carne concisa craſſę: fruſtra tentatis quibuſdam remedijs fundulus ad vmbilicum infantis applicatur, qui elapſis duabus horis conſpicitur in latere illo, quo vmbilico alligabatur, foramine piſi magnitudine excauatus. Eo abiecto alter apponitur fundulus, qui per noctem integram ad vmbilicum ita relictus mane parte illa, qua cutem infantis contingebat, totus conſumptus viſitur, eique nihil præter *σκελετὸν* ſupereſſe. His cognitis putamen nucis auellanæ dimidiatæ maſſula quadā ex puluere vitri Veneti cum melle ſubacta, addito tantillo herbæ ſabinæ repletur, & infantis vmbilico applicatur per noctem. Manè iterum bona ipſius quantitas conſumpta conſpicitur: repletur denuo & apponitur, donec tertia vice ab vmbilico remotum integrum, nihilque exeſum conſpicitur: tunc exhibito per ſuperiora cornu ceruino cum aqua tanaceti, atq; exploratis ſedulò viſiſque alui excrementis ſummè tunc fœtentibus reperitur vermis in faſcijs vel potius exuuiæ eius ſpithamæ ferè longitudine, capitulo abrupto, quantitate lentis minoris, forma ferè maioris muſcæ, duriuſculo tamen & iuxta vtrumq; oculum proboſcide ſatis conſpicua ornatum, quod reſeruatum adhuc monſtratur. Verme hoc excluſo omnia ſymptomata remiſerunt, & infans pleniſſimè conualuit.

Hinc vulgo & noſtris fœminis vſitatum eſt, ſi infantes inquieti ſint, plorent, labia purpuraſcant, caput hinc inde iactent, nec alterius morbi adſint indicia, vermem in vmbilico latere ſuſpicantur, idque vt explorent, fundulum viuum vmbilico applicant, qui ſi arrodatur, vermem reuera latitare exiſtimant, quem vt necent, puluere vitri Venetiani ſubtiliſſimo cum pane & melle mixto (alij etiam puluerem ſabinæ addunt) putamen dimidium nucis iuglandis replent, idque vmbilico ad necandum vermem imponunt.

Lapides in Vmbilico.

Lapides in Vmbilico repertos fuiſſe, obſeruatum eſt, teſtaturque id Autor definitionum Medicarum, & huiuc affectum *περιομφαλον* appellari ſcribit, ac Columbus, *lib.* 15. *Anat.* idem confirmat, vt & Marcellus Donatus, *de hiſtor. med. mirab. lib.* 4. *cap.* 30. Lapides Vmbilici.

CAPVT V.

De Vulneribus vmbilici, & vaſorum eius abruptione.

Vulnera Vmbilici.

TAndem etiam vulneratur quandoque vmbilicus, cuius vulnera ſatis lethalia ſunt, cum inteſtina vicina, & ventriculus facilè ſimul vulnerari poſſit, & inteſtina facilè procidere. Et refert Guilh. Fabritius, *cent.* 1. *obſeru.* 53. adoleſcentem quendam poſt vulnus exiguum inter vmbilicum & coſtas mendoſas acie gladij ipſi inflictum, mox humi procubuiſſe, & quamprimum exſpiraſſe. Cadauere diſſecto interiora omnia illæſa inuenta ſunt, præter vmbilicalem venam, quæ plane

ne abſciſſa fuit, cauſſamque mortis ſubitæ fuiſſe putat Fabritius, quod ligamento hoc, in quod vena vmbilicalis abit, Hepar ab vmbilico alligatur, quo abſciſſo epar ſurſum retrahatur, & diaphragma adeo comprimat, vt homo neque exſpirare, neque inſpirare poſſit, imò ſuffocetur ilico. Hinc Scaliger *exerc.* 246. *ſect.* 2. ſcribit, apud Ægyptios Graſſatores & Rebelles pro ſupplicio viuos exſui corio. Eos ita demum magno cum cruciatu viuere, ſi carnifex vmbilicum ferro non attingat, eo tacto ilico exſpirare. Ioh. Riolanus tamen *Anthropog. lib.* 2. *cap.* 12. non putat, tantam eorum eſſe neceſſitatem, vt vno rupto, vel omnibus inciſis hominem interiri neceſsè ſit, aut deterius viuere, dyſpnœa fatigatum. Nam venæ vmbilicalis defectum ſupplere ligamentum illud xyphoidi affixum. Scribitque ſe vidiſſe in Æthiopica muliere ſaltatrice agiliſſima venam vmbilicalem abruptam, & inter epatis fiſſuram reuulſam, atque arefactam, quæ ſine vllo vitæ incommodo, aut reſpirationis impedimento viuebat. Quin etiam in pluribus mulieribus, quæ ſæpius vtero geſtarunt, vaſa tria vmbilicalia inferiora deprehendi abrupta, nec ad vmbilicum peruenientia, quorum adminiculo carere poteſt veſica duplicato peritonęo in homine ſolo ſuſpenſa & incluſa.

CAPVT VI.

De Peritonæi Morbis,

Peritonæi Morbi.

PEritonæum quoque aliquos morbos patitur, & interdum præter naturam laxatur, rumpitur, vulneratur. De eius laxatione & ruptura, quę in inguinibus ſcroto, vt & vmbilico accidit, ſuis locis iam dictum. Et Antiqui quidem varias hic Chirurgias proponunt, vt apud Celſum videre eſt: Verùm quia illæ admodum difficiles ſunt, malunt plerique ægri, & tutius etiam eſt, affectus eiuſmodi geſtare, & faſcijs lenire, quam eiuſmodi chirurgiæ ſe ſubijcere. Interdum tamen & in alijs præter inguina, & vmbilicum locis laxatur & rumpitur. Ita refert Marcellus Donatus *de hiſtor. med. mirab. libr.* 4. *capit.* 3. Per illuſtrem fœminam, cum diſrupto peritonæo ſupra vmbilicum in violento partu per multos annos nulla deligatione alioue præſidio adhibito rupturam tuliſſet, eam indies ita dilatatam fuiſſe, vt inteſtina, præſertim gracilia, laberentur, ita vt ciborum in ventriculo confectorum diſtributio per illa minimè fieri poſſet, ſed natura grauata, tertio, quarto, vel quinto quoque die, prout magis vel minus cibum ingerebat, per vomitum eſculenta & potulenta ſemicocta reieciſſe. Noctu tamen, cum cubaret, vt plurimum ex ſitu adiuta inteſtina retroceſſiſſe, tandemque ſubortis doloribus, & materia plurima, flatibus tumentibus inteſtinis per rupturam elapſis, suborta inflammatione, diſruptaque tunica inteſtinali, nec non & ventris cute, prolabente pure biduo, vitam cum morte commutaſſe. Vidi ipſe etiam fœminam, quæ ex peritonæi ruptura tumorem quatuor ab vmbilico digitis in latere habebat, & Platerus *lib.* 3. *obſer.* narrat, Mercatori cuidam, cui taurus, impetu facto, cornibus abdomen in latere circa vmbilicum perfoderat, poſt conualeſcentiam, exiguum tumorem, rupto illic peritonęo remanſiſſe: quem cùm negligeret, tandem ſenſim è peritonęi cauitate emergentibus inteſtinis tumorem in immenſum excreuiſſe, ipſumque & febre acuta, & ſtercoris euomitione adeo periculosè & extremè laborare cœpiſſe, vt de illius ſalute pene deſperaretur. Ad ſectionem tamen reponendaque inteſtina, tanquam extremum remedium confugit Platerus, qua in cute illius loci tentata, & foramine peritonęi rupti, licet difficulter digito inueſtigato & inuento ſenſim intruſit inteſtina, vt æger mox ſanitati reſtitutus fuerit, qui tamen tumorem poſtea vinculis coërcuit.

Modus autem curandi idem eſt, qui in cura Herniæ vmbilicalis propoſitus eſt. Antiqui quidem, vt apud Celſum videre eſt, & modò dictum, varias chirurgias inſtituebant: verùm quia plerunque ęgri eiuſmodi chirurgijs iſq; ſatis moleſtis & operoſis raro ſe committunt, ſua ſorte cõtenti faſcijs commodis adhibitis vitam producant, oportet. Et quia huiuſmodi procidentiæ raro in ventrem retrudi poſſunt, aut ſi retrudantur, difficulter tamen retinentur, maximaſque moleſtias ægro pariunt, tum propter pondus ſuperiores partes ſecũ deorſum trahunt, faſciam quandam ſacculatam excogitauit Fabritius *cent.* 3. *obſ* 64. qua extuberantia illa tam commodè rurſum retrahitur, atque ſubleuatur, vt nullam ferè moleſtiam, atque incommodum pariat.

Vulneratur tandem etiam peritonęum: ſed quia vulnerari non poteſt, niſi cutis ſimul & muſculi abdominis vulnerentur, de vulneribus peritonæi vna opera, *de vulneribus abdom.* dicetur.

CAPVT VII.

De Muſculorum abdominis inflammatione, & abſceſſibus.

IMprimis verò notatu digna eſt inter morbos abdominis muſculorum eius inflammatio: & ab epatis inflammatione, quam non raro præ ſe fert, diligenter diſtinguenda: cum etiam ipſi Medici hac in re fallantur. Ita Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 7. refert, Sicilianum quendam quaſi, abſceſſum in Epate habentem ab alijs Medicis curatum fuiſſe: id quod Galenus negauit, & monſtrauit abſceſſum eſſe inter muſculos tranſuerſos & obliquos abdominis. Sic Valeriola, *lib.* 4. *obſ.* 5. narrat, fœminam quandam ingenti hypochondrij dextri dolore cum tumore inſigni & circumſcripto affectam, ac ſpirandi difficultate laborantem à Medico, vt phlegmone epatis affectam curatam fuiſſe, quam poſtea ipſe inflammatione muſculorum abdominis laborare agnouit. Muſculorũ Abdominis inflãmatio.

Signa Diagnoſtica.

Equidem ſignorum quædam hic occurrit affinitas: tamen etiam ſigna ſunt, quibus diſcernuntur. Inflammationis Epatis ſigna ſupra, *part.* 4. *ſect.* 1. *cap.* 6. enumerata ſunt Si verò muſculi abdominis inflammantur, corporis color, vt in inflammatione Epatis, non ita mutatur, tumor ad figuram muſculorum extenditur, nec rotundus eſt, vt in inflammatione epatis. Et quidem rectorum muſculorũ abdominis tumores oblongi ſunt, & per totum ventrem extenduntur. Cutis ſupra tumorem non ſine dolore contrectatur, apprehenſa quoque digitis, vt attrahatur, minime ſequitur obtenſionem. Interdum rubedo apparet, præſertim ſi affectio in externis muſculis hæreat. Quocunque denique modo æger decumbat, eadem tumoris magnitudo manet, nec, ſicut in Epate, dum decubitus fit in latus ſiniſtrum, tumor maior apparet, & contra minor, corpore in dextrum reclinato. Si tranſuerſi muſculi inflammantur, magis afficiuntur partes profundæ, dolorque eſt vehementior, quam in alijs muſculis cum illi muſculi ſint membranoſi circa finem, & neruos plures mollioreſque obtineant, & cum peritonæo aponeuroſi coniungantur. Signa.

Et quidem non mirum eſt, interdum hoſce muſculos inflammari, cùm inſignia vaſa obtineant, alia adſcendentia, alia deſcendentia. Adſcendunt enim ab inferioribus venæ & arteriæ epigaſtricæ; deſcendunt à parte superiore venæ & arteriæ mammarię, & per anaſtomoſes circa regionem vmbilico adiacentem coniunguntur.

Curatio.

Curatio talis, qualem inflammationes alię requirunt, & hic inſtituenda. Ideoque hic curationem à Valeriola Curatio.

loco allegato deſcriptam exempli loco proponam.

Cum mulier plethorica eſſet, Valeriola ad plethorā minuendam, & humoris ad partem affectam decumbere parari reuulſionem venæ internæ in cubitu dextri brachij ſectionem, præmiſſo lene clyſtere, inſtituit, & vncias ſedecim ſanguinis detraxit; cum magnus eſſet ſanguinis confluxus, & plenior corporis habitus, ipſaq; ægra valido robore prædita.

Cùm à ſanguinis miſſione & dolor minueretur, & tumor detumeſcere videretur, apozema ſequens exhibuit.

℞. *Borrag. bugloſſ. vtriuſque cichor. acetoſa omnium cum radicibus* an. M. j. *agrimon. fumit. lupuli, fumaria, lapathi acuti, capillor. Veneris, ceterach. hyſſopi, fœniculi, meliſſa* an. M. ß. *ſem. melonum cum cortice contuſ.* ℥. ß. *acetoſa, endiuia, portulaca* an. ʒ. j. *petroſelini, apij* an. ℈. ij. *vuarum paſſarum* numer. xx. *prunor. dulc.* numer. xij. *glycyrrhizæ raſa* ʒ. vj. *polypod. q.* ℥. ß. *flor. cordial. thymi* ana P. ij. Coq in *aq. hordei recentis* ad ℔. ij. & colentur. In colatura diſſolue *ſyr. endiuia compoſiti, de duab. radicib. capillor. Vener.* an. ℥. ij. ß. *ſacch. q. ſ.* Fiat ſyrupus, pro quatuor doſibus matutinis, qui aromatiſetur *cinam. ſantali citrini* an. ʒ. j.

Finito ſyrupo & coctione in vrina apparente ſequens cholagogum & phlegmagogum exhibuit.

℞. *Agarici albi* ʒ. ij. *rhabarb. electi* ʒ. j. ß. *zingib. ſchœnanthi, maſtich. cinnam.* an. ℈ ß. Infund. in *aq. endiu. bugloſſ. hyſſopi, cum pauco mellis roſati*. Per noctem. Colaturæ adde *Elect. roſ. Meſ. diaphœnici* ana ʒ. ij. *ſyr. roſ. ſolut.* ℥. ij. M.

Cum decocto precedentis apozematis F. Potio.

Sequenti die clyſterem ablutiuum ex *decocto hordei, furfurum & ſeminum lini ac melonum*, adiecto *diacatholico & oleo violarum* ac *melle roſato* applicari iuſſit.

Et quoniam tumor in muſculis rectus abdominis, qui epati incumbunt, conſiſtebat, eratque in parte durities, emollientibus & diſcutientibus, ac leuiter roborantibus ob epar vicinum vtebatur. Fouebat nimirum partem hoc decocto.

℞. *Malua, althaa cum radicibus* an. M. j. *rad. bryonia* M. ß. *abſinth.* M. j. *origani* M. ß. *ſem. lini, fœnigraci* an. ℥. j. *aniſi, anethi* an. ℥. ß. *flor. chamam. melilot, roriſmar.* an. P. j. Coq. in 2. *partib. aqua & tertia vini potentis*, & decoctum linteaminibus parti affectæ ante cibum applicetur.

Mox à fotu ſequenti vnguento pars inungebatur.

℞. *Vng. dialth.* ℥. iv. *emplaſt. Filij Zacharia* ℥. ij. *cera propoleos, fecis olei de lilio* an. ℥. j. *pingued. anat. gallina* ana ʒ. vj. *ammoniaci ſapa diſſoluti, bdellij, maſtiches* ana ℈. iv. *ſtyrac. calam. benzoes, rad. irid. florent.* ana ʒ. j. Miſce & cum *pauca cera, oleo irino* liquata, fiat Vnguentum.

Vbi diebus duodecim his eſſet topicis vſa, tumor planè aboleri & tumor ſedari cœpit. Quia tamen ventris tumor adhuc perſtabat, ad corpus purgandum primò exhibuit *pilulas ex Hiera ſimplici, agarico trochiſcato, rhabarbaro*, cum *puluere ſena præparata* adiecto *maſtiche & granis aliquot diagrydij*. interdum etiam *ſyrupum ex decocto antecedente* paratum adijciendo *folior. & folliculor. ſena* ℥. ij. *medulla carthami* ℥. j *epithymi* ʒ. vj. *rhabarb.* ℥. ß. *ſacch. q. ſ.* Quem decimo quoque die exhibuit.

Tandem *decocti china* parati è *rad. china* ℥. j. ß. in *aq.* ℔. ij. vſque ad dimidias coctæ, ℥. viij. ad ſudorem conciliandum exhibuit.

Ventri etiam admouit Emplaſtrum *ex ſtercore bubulo & caprillo in aceto* fermefactis & cum *cumini, aniſi, & anethi ſeminibus*, ac *terebinthina* mixtis paratum.

Notandum autem de hac curatione, non fuiſſe puram inflammationem, ſed craſſum & glutinoſum ſuccum fuiſſe admixtum. Et ſolent plerumque hi tumores, etſi inflammatorij ſint, eſſe diuturniores, quod aliquoties obſeruaui.

Et cùm hi tumores plerumque loco profundiore ſint ſiti, ſi in abſceſſum mutentur, non facilè is ad exteriora aperitur, ſed ſępè chirurgi opera requiritur, cuius rei exemplum habet Franciſcus Rouſſetus, *de partu Cæſar. ſect. 3. cap. 2.* vbi refert, illuſtrem quandam fœminam habuiſſe abſceſſum, qui ortum ducebat iuxta principium muſculi recti dextri lateris ſupra vmbilicum digitis tribus, loco fundo ventriculi vicino, iuxta epatis regionem, & poſt multos diuerſos, & chronicos ſibi inuicem ſuccedentes morbos natura vitioſos humores in hunc locum detrudente ortus erat. Abſceſſu aperto incredibilis & tanta puris copia ſummo cum impetu prodijt, vt vſque ad pedes lecti proflueret, & quidem vltra ſeſquimenſis ſpatium copioſiſſimè effluxit per vulnus, quod cauterio actuali excitatum fuit. Similem hiſtoriam habet Dodonæus, *obſeru. medic. cap. 29.* de quodam Scriba, qui cùm dextri lateris cum febri dolore correptus eſſet, iuxta ac paulò infra coſtas nothas, Medicumque acceſſiuiſſet, qui ipſum vt pleuriticum curauerat, atque inde peius haberet, Dodonæum vocauit; qui exhibito primùm leni purgante cataplaſma emolliens applicauit, ac tumore emollito tandem ſectionem inſtituit. & cum ex abſceſſu copioſum pus effluxiſſet, ęger adhibitis vlceri idoneis remedijs conualuit.

Memini etiam ante annos circiter 20. vicini mei Victoris vxorem ſimili tumore ad ipſam ferè ventriculi regionem laboraſſe, qui cùm in tantam magnitudinem excreuiſſet, vt ferè duos pugnos æquaret, ſectione eum aperiri curaui. Ex abſceſſu verò maxima, & quidem primo aliquot librarum puris copia effluxit, cum tanto fętore, vt nec ego, nec chirurgus fętorem ferre poſſemus, ſed ex hypocauſto ſecedere neceſſe habuerimus. Fluxitque pus poſtea aliquot diebus, & ęgra idoneis vlceri curando medicamentis adhibitis conualuit, quę annis aliquot poſt peſte extincta eſt.

Guilhelmus Fabritius etiam *Cent. 2. obſeruat.* 38. refert, virum quendam quadragenarium & robuſtum dolore maximo dextri lateris ad finem coſtarum notharum laborantem, ad ſe Lauſannam veniſſe. Cum verò nullus tumor appareret, ſed ſaltem dolor cum febricula adeſſet, atque purgantia, fomentationes, cataplaſmata, inunctiones, diſcutientia, reſoluentia & anodyna per aliquot dies applicarentur ſine fructu, nihilominus dolor punctorius & pulſatorius circa regionem epatis & peritonæum perſiſteret, etſi in cute nihil appareret, dolore locum affectum monſtrante ſectio facta eſt. Qua peracta pus copioſè effluxit. Neque diu poſt febris, dolor, lipothymia paulò ceſſarunt. Vlcus tamen propter puris copiam, quæ effluxit, per aliquot menſes apertum ſeruatum fuit. Et optima victus ratione obſeruata, & corpore per interualla expurgato, & epate ac partibus nobilibus roboratis, æger ſanatus fuit.

Et omninò ſi pus collectum eſſe animaduertatur, maturè abſceſſus aperiendus, ne nimia puris copia colligatur, quæ poſtea vel peritonæum penetret, & in cauitatem abdominis defluat, aut poſtea ſine vitæ periculo euacuari non poſſit: cuius rei hiſtoriam habet Guilhelmus Fabricius, *cent. 2. obſeru. 39.* de quodam Viro quadragenario, qui in dextro hypochondrio abſceſſum immenſæ magnitudinis habebat, vt cutis totius ferè lateris ab ilij oſſe vſque ad coſtas veras lineamque albam & ſpinam dorſi puris plena & eleuata eſſet, cum dolore continuo & magno, lipothymia, nauſea, appetitus & virium proſtratione. Vocatus Fabricius ob periculi magnitudinem tumorem aperire recuſauit; quod cum poſtea barbitonſor quidam feciſſet, & vomicam aperuiſſet, maxima puris copia inde effluxit, & dolor quidem aliquomodo imminutus eſt, ſed intra biduum æger exſpirauit. Vnde monet Fabricius, vt iuniores chirurgi in

magnis

magnis abſceſſibus aperiendis cauti ſint, & materiam non confertim, ſed ſenſim & per viſces euacuent.

Interdum tamen tumores hi diſcutiuntur, ſi non ſint inflammatorij. Ita ſcribit Marcellus Donatus, *de hiſt. med. mirab. lib. 1. cap. 6.* quendam pannorum Textorem ſenem tumorem indolentem ad tactum ſupra penem in pube ſponte natum habuiſſe, panis craſſitiem æquantem, nullo alio modo ægrum afficientem, quàm quod per initia ægrè vrinam reddebat, quæ progrediente morbo, & augeſcente tumore quoque ſuppreſſa eſt: ſed diſcutientibus medicamentis ventoſo tumore reſoluto vrinam liberè excreuit, & ſanitati momentaneo auxilio ſtatim redditus, qui prius animam emiſſurus crederetur.

CAPVT VIII.

De Spaſmo Abdominis.

Spaſmus abdominis.

RAri affectus mentionem facit Clariſs. D. Philippus Hechſtetterus, *obſ. Decad. 5. caſ. 1.* nimirum ſpaſmi abdominis, dum refert, Ieſuitam quendam, habitus ſiccioris, corporis hirſuti, temperamenti melancholici, ætatis conſiſtentis, paſſum eſſe affectiones ſpaſmodicas abdominis, quarum exortus à muſculis abdominis, & ſinis in diaphragmate & thoracis muſculis fuit. Conuulſus quaſi thorax ſpiritum difficilem, ſublimem & anheloſum dedit. Aberrabat nonnihil in paroxyſmo mens, cum diaphragmati noxa eſſet, cui cerebrum neruum implantat. Rugitus & murmura in ventre, flatuum copia; hypochondrij paſſio diuturnior, & inuoluntaria ſeminis excretio. Cuius affectionis cauſſa procuIdubio fuit flatus vel ſeroſus humor, qui ex hypochondrijs ac meſenterio per arterias meſaraicas (hanc enim puto eſſe commodiſſimam ex hypochondrijs in hæc loca viam) inter peritoneum & muſculorum abdominis ſpatium erupit, membranaſque ac tendines & fibras muſculorum vellicans hanc affectionem excitauit, imo etiam per eaſdem arterias ad diaphragma & muſculos pectoris aſcendit. Pectoris enim maximus cum hæmorrhoidali arteria conſenſus eſt, cum truncus, ex quo oritur, à corde deſcendens in primo ſtatim exortu inteſtinales ramos propaget.

Similem morbum deſcribit Heurnius, *de morb. capit. cap. 15.* Cum medicinam, inquit, Patauij diſcebam, vidi adoleſcentem, cuius inteſtina totumque abdomen conuellebatur, teſteſque & vaſa ſpermatica ſub oſſe pubis abſcondebantur, rugitus aderat, & tenſio hypochondriorum. Frigida huic erat temperies, & ventriculus frigidus erat cum ardore, anheloſus erat à diaphragmate oppreſſo, ac mente in paroxyſmo exuebatur. Præceptores mei adhibebant flatus diſcutientia, & eos attenuantia, ac ea, quæ euincere potuerunt materiam frigidam, eam coquendo ac purgando, & corroborabant tantum inteſtina. Primum iniectus eſt clyſter ex decocto anethi cum Hiera, melle roſato, & oleo chamæmeli, & deinde decocto agrimoniæ & petroſelini præparabatur, & poſtea pilulis aureis, aloephanginis purgabatur. Foris oleo rutæ & caſtoreo inungebatur. Interdum accipiebat vnam pilulam ex caſtoreo cum ſyrupo betonicæ, bibebat vinum ſaluiatum, & ex betonica. Dianiſum illi in delicijs erat. Fricabantur crura. *Hæc Heurnius.*

Cum ergò huius mali cauſſa in hypochondrijs hæreat, rectè concluſum, Ieſuitam illum euacuandum eſſe melanagogis & phlegmagogis, & flatus diſcutientia exhibenda, ob ſaburram in inteſtinis, venis meſenterij, & primis vijs hærentem: Muſculoſa vero & neruoſa corpora oleis anodinis & flatus diſcutientibus demulcenda, ac eorum contractionem mitigandam eſſe, & reliqua, vt in affect. Hypochondriaca, peragenda.

CAPVT IX.

De Abdominis tumoribus.

INtumeſcit etiam præter naturam abdomen, cùm eius cauitas interna vel flatu, vel humore, vel alia re id diſtendente in tumorem attollitur. Id quod accidit ſecundum naturam in grauidis; præter naturam verò in mola, falſa grauidatione, vt appellant, in aſcite, tympanite, dum vermes in inteſtinis hærent, eaque in tumorem attollunt. Intumeſcit etiam quandoque venter, ſi tumores ſcirrhoſi in meſenterio vel omento ſint geniti, qui ſi plures ſint, ventrem diſtendunt atque attollunt, non ſecus ac in hydropicis & grauidis fieri ſolet, vnde ægri pro hydropicis vel grauidis falſo habentur. Tumores abdominis.

A' qua cauſſa autem mola & falſa grauidatio proueniant, quomodo agnoſcantur, & curentur, *de morb. mulierum* dicetur. Mola.

Quomodo hydrops generetur, & curetur, ſuo loco dictum. Hydrops.

Qua ratione vermes & alia in inteſtinis latentia cognoſcenda & tollenda ſint, itidem *ſuo loco* dictum. Vermes inteſtinor.

Qua ratione quoque illi ſcirrhi meſenterij & omenti generentur, de illarum partium affectionibus dictum.

Non eſſe autem tumorem illum ex ſcirrhis multis hydropem, vel mulieres non eſſe grauidas, cognoſcitur ex inæquali tumoris duritie, & ex tumoris diuturnitate & longa perſeuerantia, cum obſeruatum ſit, nonnullos ſine partium aliarum in ventre inferiore inſigni aliquo incommodo ad finem vitæ vſque eiuſmodi tumorem geſſiſſe. Quomodo autem hi tumores curandi ſint, modo curationem ſuſcipiant, *de affect. p. n. meſenterij & omenti* dictum.

CAPVT X.

De Abdominis vulneribus.

HOc loco non prætereunda abdominis vulnera. Abdomen autem, vt aliæ corporis partes, cute tegitur: à cute, vt Galenus, *6. meth. med. cap. 4.* docet, medio circiter loco neruea tenuitas muſculorum, quam *ἀπονεύρωσιν* Græci vocant, gemina tenditur, membranarum ritu, quæ adeò cohærent ac tenues ſunt, vt difficilè ſit eos ſeparare: poſt hos deinceps ſunt muſculi, ſub muſculis peritonæum, à quo proximè omnes partes ventris inferioris concluduntur & continentur.

Differentiæ.

Hinc ergò vulnerum abdominis differentiæ conſtituuntur. Aliæ enim in ipſam cauitatem abdominis penetrant, vbi ſcilicet ſimul peritonæum perfoſſum eſt; Aliæ non penetrant, dum nimirum peritonæum integrum eſt. In vulneribus, quæ penetrant, vel aliquid ex viſceribus, per vulnus excidit, vt omentum, vel inteſtinum, vel nihil excidit. Præterea in vulnere penetrante vel viſcus aliquod læſum eſt, vel viſcera omnia ſalua remanſerunt. Differentiæ.

Signa Diagnoſtica.

An vulnus penetret in abdominis cauitatem, vel non penetret, ſtylo immiſſo cognoſcitur. Si enim profundius is penetret, peritonæum vulneratum eſſe, & vulnus in ipſam abdominis cauitatem penetrare indicio eſt. Cauendum tamen hic, ne vulnus obliquum ſit, & ita ſtylus immiſſus inter cutē & muſculos, vel peritonæum & muſculos longo ductu progrediatur. Vt ergo certi ſimus, an vulnus penetret, vel ſaltem obliquum ſit, vinum vel alius liquor in vulnus infundendum. Si enim vulnus penetrans ſit, liquor in cauitatem abdominis defluit, & non regurgitat per orificium. Si vero vulnus ſaltem obliquum ſit, non verò penetrans, liquor per orifi- Signa.

cium vulneris regurgitat. Præterea cùm accidere poſſit, vt etſi vlnus penetrans ſit, ſtylus tamen profundius non penetret, quia viſcus aliquod ſubiacens foramen claudit. aut vulnus obliquum eſt, & tùm commodiſſimè vinum infunditur.vt de vulneris conditione certi ſimus.

An verò viſcus aliquod vnum vel plura etiam læſa ſint, cognoſcitur ex ipſo viſcere per vulnus ſeſe exerente,& ex ſignis læſo cuique viſceri proprijs,quæ ſi abſint, nullum viſcus læſum eſſe,indicio eſt.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Vulnera abdominis magis periculoſa ſunt, quæ ſunt in medio abdominis, quàm quæ ad latera ſunt, ob aponeuroſin & partem membranoſam eius loci, cuius vulnus per ſe magis periculoſum eſt,quàm in parte carnoſa,& ſudorem non facilè admittit; atque in hac parte etiam inteſtina facile excidunt, & ſuo loco ægrè continentur; cùm muſculi recti, qui ea continent ac contrahunt, læſa ſint.

2. Magnum vulnus ita periculoſum eſt,quod inteſtina facile excidunt; quæ difficulter poſtea ſuo loco reſtituuntur. Anguſta tamen etiam vulnera,ſi inteſtina excidant, periculo non vacant. Niſi enim quod excidit, ſtatim in ſuum locum reponatur, intumeſcit & inflatur, vt poſtea per anguſtum foramen ſuo loco reſtitui nequeat. Minus ergo periculoſa ſunt vulnera,quę nec nimis ampla,nec nimis anguſta ſunt.

3. Si inteſtina vel omentum per vulnus excidat, niſi citò imponatur,inflatur & intumeſcit, vt poſtea reponi non poſſit, vnde ab aere externo alteratur & corrumpitur & malum ſæpè lethale euadit.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio.

Abdominis vulnera non penetrantia eandem curandi rationem habent, quam aliarum partium carnoſarum vulnera, De deligatione tamen obſeruandum, vt faſcia ſit longa & lata,& deligatio fiat incipiendo à parte vulneri oppoſita, & ducendo reuoluendoque duo capita ſupra vulnus in formam crucis, eademque ducendo reuoluendoque quoties opus.

Modus deligandi vulnera Abdominis.

Penetrantia vero vulnera, in quibus nullum ex viſceribus in abdomine contentis læſum eſt, curantur etiam vt aliarum partium vulnera; niſi quod in ſutura aliquid peculiare obſeruandum. Primò enim ſi inteſtinum vel omentum prolapſum ſit,primò illa reponenda. Si vulnus magnum ſit, vt inteſtina per id reponi poſſint, miniſter manibus ſuis totum vulnus extra apprehendere, atque inteſtina intus reprimere debet,& conſtringere, ac exiguum ſemper ſuendi prænudare. Si verò vulnus paruum ſit,vt & inteſtinum iam inflatum, vt reponi per vulnus anguſtum non poſſit, inteſtina ab aere alterata ſpongiâ molli vino calenti madida & expreſſa calefacienda; vel animalia viuentia per medium diſſecta calentia adhuc inteſtina applicanda. Quod ſi nec hoc modo inflatio ceſſerit,& inteſtinorum reponi nondum poſſit,vulnus tantùm ampliandum, quantum ad inteſtinorum repoſitionem opus eſt. Accommodatum ad hanc ſectionem inſtrumentum eſt, quod Græci Συρıγγοτομον, id eſt ad fiſtulas incidendas aptum, appellant. Situs autem ægri talis ſit, vt caueatur, ne quod excidit, ab alijs inteſtinis grauetur. Itaque ſi in dextro latere vulnus ſit, corpus in ſiniſtrum inclinetur, ſi in ſiniſtro, in dextrum, ita vt vulnerata pars ſemper aliorum locum occupet.

Si inteſtina vel omentum non ſint prolapſa, vel iam in locum ſuum repoſita. Prima cura iam eſſe debet, vt vlcus conueniente modo ſuatur. Tres autem ſuturæ faciendæ modos propoſuit Galenus,*6.meth.med.cap.*1.

Primus eſt, ſi cutem primò traijcias atque acum extra introrſum adigas, quæ vbi cutem & muſculum totum tranſierit,peritonæo, quod ei ſubiectum, prætérito per reliquum peritonæum eam ab interno extrorſum trudas,atq; inde per reliquum abdomen ab interno extra tranſmittas:quod vbi tranſmiſeris,rurſum ab interno introrſum idem abdomen eſt perforandum, atque vbi ad peritonæum, quod illi ſubeſt, perueneris, illud iterum prætereundum, atque contrarium ab interno extrorſum perforandum, vnaque cum eo totum ipſi vicinum abdomen. Deinde ab hoc rurſum inijciendum, atque id cum contrario peritonæo conſuendum, ac rurſum,vicina cute tranſmiſſa,iterum ab ea parte acus introrſum eſt inijcienda, conſuendumque abdomen id cum contrario peritonæo, etiam ibi vicina cute tranſmiſſa. Atque hæc iterum iterumque facienda, donec totum vulnus conſutum fuerit. Interuallum inter ſuturas quod attinet, breuiſſimum equidem ad viſcera in abdomine continenda aptiſſimum eſt: verùm ad firmitatem breuitas parùm tuta. Quare exceſſus vtrobique vitandus & mediocritas eligenda.

Futuræ faciendæ in abdomine modus triplex.

Secundus modus conſuit peritonęum cum peritonęo, & muſculos cum muſculis,atque ita perficitur. Primùm cutis perforanda, & ab exteriore parte introrſum acus adigenda. Vbi verò ad peritonęum uentum eſt,eo intacto relicto, & acu ad ſiniſtram manum reuocata rurſum ex aduerſa parte ab externo introrſus utrumq; peritonęi labium eſt perforandum, & acu iterum ad dextram manum reuocata ab interno extrorſum abdomen traijciendum,ſicque ſubinde pergendum,conſuendo peritonæum cum peritonæo, & muſculos cum muſculis.

Tertius modus ille eſt,quo vulgò ferè in alijs partibus vtuntur, & fit acu uno ictu & impulſu tranſmiſſa per quatuor labia, ſcilicet peritonæi & abdominis, quoties opus eſt.

Etſi uerò Galenus, & alij etiam ſuturam primam ſecundæ,& ſecundam tertiæ præferunt: tamen non ſine cauſſa monet Hieronymus Fabricius ab Aquapend. *de operat.chirurg.*quod ſępenumerò ratio vulneris,aut magnitudo aut temporis anguſtia non patitur artificioſa ſemper uti ſutura,ſed opus eſt communi modo quatuor labia ſimul conſuere. Præcipit & hoc,ut ſiue hac ſiue illa utamur,perpetuò tamen in ſubſidium ſuturarum glutinum applicemus;quia huiuſmodi ſuturæ in abdomine ſtatim & facilè rumpuntur, cùm propter motum abdominis ferè continuum, qui & in excernendis fecibus, & in reſpiratione neceſſarius eſt, tùm quia abdomen ſubindè modò cibis & excrementis impletur, modò inedia attenuatur, tum tertio propter flatus, qui continuò in abdomine vulnerato excitantur, idque diſtendunt.

CAPVT XI.

De fiſtulis & uſtionibus Abdominis.

Fiſtulæ Abdominis.

IN abdomine etiam interdum fiſtulæ, præcipuè ſuper pubis latera, fiunt, cùm in eum locum humores faciliùs decumbant, atque ibi hæreant. Idque accidit poſt uulnera, abſceſſus,ac ulcera. Ac corrumpuntur ſępe, putredine inficiuntur, ac corroduntur ſimul inteſtina, ut per fiſtulam etiam feces alui egreſſas fuiſſe, compertum ſit, cuius rei exempla ſupra, *part.2.ſect.2.cap.9.* allegata ſunt.

Fiſtulæ abdominis.

Curatu autem difficiles ſunt iſtæ fiſtulæ, præcipuè ſi inteſtina ſimul affecta ſint, Se tamen iſta uitia omnia & curaſſe, & curata uidiſſe, ſcribit Hieron. Fabric. ab Aquap. *de operat. chirurg.* Veruntamen non manu,non ferro,non igne,non alijs medicamentis eiuſmodi abdominis & inteſtinorum fiſtulas ſe ſanaſſe ſcribit, ſed ſolis aquis thermalibus, aut Montis ægrotorum, aut Aponitanis, per infeſſiones manè & ueſperi in ijs factas. ita ut aqua aut per fiſtulæ foramen, aut per cannulam immiſſam in cauitatem abdominis ingrederetur, inteſtinorum-

norumque eroſiones ſua ſubſtantia pertingeret, & attingendo exiccaret, purgaret, impleret, tandemque cicatricem induceret. Et in thermarum defectu etiam ſulphur, alumen, & ſalem in aqua liquare & decoquere ac inſeſſiones moliri vtile cenſet.

Fiſtulæ verò abdominis externæ non aliter, quàm inciſione, ſanantur; & quidem ſi fiſtula vnum orificium habeat, vtendum eſt Syringotomo ex altera extremitate acuto, vt finis fiſtulæ perforetur, & totus fiſtulæ meatus diſſecetur, atque aperiatur. Si verò fiſtula plura orificia habeat, ſyringotomo vtendum ex altera parte obtuſo, & exiguum globulum præfixum habente, quo etiam tota fiſtula aperiri poteſt. Eadem tamen apertio etiam fieri poteſt cultro ſiue ſcalpello longo, & manubriolum ſimiliter longum habente, qui culter ex vna tantum parte aciem habeat, in extremitate paulùm intus recuruatam, exteriorem verò partem retuſam obtineat, ad cuius cuſpidem ex cera globulum infixum eſſe oportet, quo intus per totum fiſtulæ ductum ſine obſtaculo demittatur.

Abdominis Vſtiones.

Abdominis Vſtiones.

Tandem hanc de abdominis morbis tractationem concludere libet vſtionibus illis, quas in abdomine, epatis, lienis, & ventriculi cauſſa Antiqui inſtituebant, vt ex Paulo Ægineta, *cap.* 47. 48. 49. & Albucaſi, *lib.* 1. *cap.* 28. 29. 30. 32. patet. Verùm in deſuetudinem illæ operationes venere; cùm non ſaltem doloroſæ valdè ſint, & ab ægris vix tolerentur, & id, quorum cauſſa ab Antiquis inſtituebantur, vix præſtent. Duabus enim de cauſſis iſtas vſtiones inſtituebant, vt nimirum vel intemperiem frigidam & humidam ſubiectorum viſcerum emendarent, vel vt vitioſos humores ex ijs euacuarent, quorum tamen neutrum commodè præſtant. Primum enim quod attinet, non conſultum eſt intemperies longa alteratione contractas tam ſubitò corrigere; cum facilè contraria intemperies induci poſſit. Præterea exiguum ferramentum intemperiem per totam epatis ſubſtantiam diffuſam emendare non poteſt. Et habentur medicamenta ſatis idonea, quæ intemperiem hanc viſcerum emendare poſſunt. Alterum quod attinet, etiamſi vicioſa materia in viſceribus ſubſit: tamen quia viſcera peritonæo non ſunt contigua, per vlcus ferro inductum materia effluere non poteſt. Et in ſpecie quod vomicas epatis & lienis attinet, quas Antiqui per vſtionem abdominis euacuare volunt rectè de ijs ſcribit Hieron. Fabric. ab Aquap. *de operat. chirurg.* ferramento candente, acuto inurere cutem & ſubiectos muſculos, & peritonæum, & penetrare vſque ad iecoris vomicam, & ipſam quoque adurere, nihil aliud mihi videtur eſſe, quàm hominem penè mortuum occidere, laudatque non immeritò Præceptoris ſui Nicolai Nouocomenſis Medici Veneti ſententiam, qui in deſperatis caſibus dicere ſolebat, *Satius eſſe ſinere patientes mori, quàm occidere.*

CONCLVSIO.

H*Abes ita*, Lector beneuole, *libris hiſce tribus comprehenſa ea, quæ Practici vulgo libris ſuis tradere ſolent: ſed, vt ſpero, plenius. Dedi enim operam, ne facilè aliquem alicuius momenti morbum vel ſymptoma omitterem. Ideoque etſi omnia pro tua exſpectatione, vel etiam meo voto elaborare non potuerim: tamen id me puto effeciſſe, vt iam Locos communes habeas, in quos omnia, quæ vel Autorum lectio, vel praxis atque experientia quotidiana ſuppeditabit, referre poſſis. Atque ita meos defectus ſupplere tuæ fuerit induſtriæ.*

Quia autem Practici plerique in ſuis libris agunt de Arthritide, neque ea ad eos, qui reſtant, libros ita commodè referri poteſt, Appendicis loco tractatum de Arthritide ſubiungere volui. Quæ omnia vt boni conſulas, & ſicubi lapſus fuero, beneuolè ignoſcas, oro. Errare aliquando, accidit omnibus ante me hominibus, & proculdubio omnibus poſt me accidet. Cur ergo ego me humana ſorte exemptum cupiam? Aut tu id, quod ſupra vires humanas eſt, à me poſtules?

Sequetur iam, ſi DEVS volet, & vitam ac vires mihi conceſſerit, Liber de morbis mulierum.

Non nobis verò, ſed Nomini Tuo, Domine, ſit Gloria.

DE ARTHRITIDE TRACTATVS,

Appendicis loco Libro Tertio Practicæ adiectus.

CAPVT I.

De Natura Arthritidis.

Nomen. ARthritis, Græcis ἀπὸ τῶ ἄρθρυ, id eſt, articulo, dicta, Latinis morbus ſeu dolor articularis, à loco affecto nomen accepit. Barbari, quos ita vocant, Guttam appellant, quòd à fluxu quaſi guttatim facto excitetur hoc malum. Et ſunt ex recentioribus etiam, qui eos ſequuntur, imò hanc appellationem omnibus præferunt, ſed minus rectè, vt infra *quæſt.* 1. dicetur.

Ἄρθρον quid? Etſi verò ἄρθρον, vt ab Autore Definit. Medicar. & Iſagoges definitur, ſit συμβολὴ, vel σύνδεσις, compages & compoſitio oſſium ad motum comparata: tamen hic per articulum non accipitur ipſa oſſium compages, ac σύνδεσις & vnio, vel extremitates oſſium, quę coniunguntur, vel ſpatium inter oſſa, quæ articulo coniunguntur, ſed partes, quæ ipſum articulum coniungunt & ambiunt, præcipuè ſenſu præditæ, nimirum, membranæ, ligamenta membranoſa, & extremitates muſculorum, partibuſque his inſerti nerui.

Arthritidis differentiæ pro varietate articulorum. Cùm verò articuli ſint varij, ab eorum differentia, & varietate partium affectarum arthritis quoque varia nomina accepit, & ſi pedes afficiantur, dicitur Podagra; ſi manus, Chiragra; ſi coxendix, Iſchias, ſi genu, Gonagra: vocabulis hiſce pleriſque à loco affecto & ἄγρα, quod capturam ſignificat deductis, vt Podagra nihil aliud ſit, quam pedum, Chiragra verò manuum captura; cum hæc membra morbo hoc quaſi capta & irretita detineantur: vnde etiam à Luciano, *in Tragopodagra*, ſic loquens Podagra introducitur:

——— παρὰ δὲ τοῖς πολλοῖς βροτῶν
ποδάγρα καλῦ μαι, γιγνομένη ποδῶν ἄγρα.
——— *a pleriſque autem hominum*
Podagra vocor exiſtens pedum captura.

In cæteris verò articulis ſpeciale nomen non habet, ſed communi generis nomine Arthritis appellatur; ſicut & in genere Arthritis dicitur, cum plures articulos ſimul dolor occupat. Plura quidem talia vocabula finxerunt quidam, & inter eos Ambroſius Paræus, *de arthrit. c.* 1. & ſi malum in maxillæ articulo fuerit, Syagonagram; ſi in ceruice Trachelagram; ſi in ſpina dorſi, Rachyagrā; ſi in humero Homagram; ſi in cubito, Pechyagram nominant: Verum vocabula iſta apud Græcos non occurrunt, nec vſu trita ſunt; licet ipſi pluribus in partibus arthritidem generari poſſe paſſim doceant.

Mentagra quid? Occurrit etiam apud Plinium, *libr.* 27. *capit.* 1. vocabulum Mentagræ, ioculari, vt Plinius ait, primum laſciuia inuentum (eſt enim vitioſa vocabuli compoſitio ex Latina & Græca voce, & aliena a conſuetudine eruditorum) mox tamen vſurpatum: verum affectus iſte ad Arthritidem non pertinet, ſed fuit faciei quædam fœditas, & praua ſcabies ad lichenes pertinens.

Græca vocabula & Latini retinuerunt, cùm ab ijs & morbum acceperint. De quo Plinius, *lib.* 26. *c.* 10. Podagra, inquit, morbus rarior ſolebat eſſe non ſolùm patrum auorumque memoria, verùm & noſtra, peregrinus & ipſe. Nam ſi Italiæ fuiſſet antiquitus, Latinum nomen inueniſſet.

Notandum tamen hic, etiamſi Podagræ vocabulum propriè de pedum dolore accipitur: tamen interdum, vt etiam Crato, *conſil.* 253. confitetur, ab vno membro deſumpta appellatione pro omni arthritide podagra accipitur; cum fieri ſoleat, vt pedes ferè primò & frequentiùs hoc morbo corripiantur, & rarò cùm alij articuli afficiuntur, immunes ſunt. Hinc quoque Dialogum ſuum, qui eſt de Arthritide, Lucianus Tragopodagram inſcripſit. Ita qui de laude Podagræ ſcripſerunt, Cardanus, & alij, omnes de Arthritide in genere egiſſe videntur; imo Medici quidam, qui propriè de arthritide agunt, tractatus ſuos de Podagra inſcripſerunt.

Frequentius nimirum pedes hic dolor, & quidem maximè ac primum plerumque pollicem pedis inuadit, Arthritis quem locum frequẽtius inuadat? Natura enim, quantum poteſt, humores vitioſos ad extrema & remotas partes depellere ſolet, ſuntque pedes etiam à caloris fonte remotiores, & magis in motu, quo humores ad eos trahuntur. Vnde etiam Galenus, *6. aphor.* 28. ſcribit, eos, qui arthritide, id eſt, omnium articulorum doloribus corripiuntur, primò fieri Podagricos. Vtplurimum verò hoc accidit, non verò ſemper: In quibuſdam enim arthritis incipit in manu, quibuſdam in genu, quibuſdam in alijs articulis. Et quãuis primò pedes prehendit: tamen poſtea etiam plerunq; in brachijs digitorum articulos, vel loca circa carpum & metacarpium occupat, vt & cubiti articulos inuadit, aliquando & ceruicem & maxillæ articulum. Et quidem malum hoc initio plerunq; vnum articulum, vel in pede, quod frequentius accidit, vel alibi occupat, poſtea verò crebro morbi inſultu viſceribus debilitatis, ac calore natiuo labefactato, & materia indies magis cumulata, plures articulos inuadit, & res eo ſæpe

redit,

redit, vt vix vllus ſit articulus, & oſſium compages in toto corpore, quæ à malo hoc libera ſit: & vt Lucianus *in Tragopodagra* ſcribit.

Malum hoc *τὸ λυπρὸν καὶ τάλαν πῶρον δέμας*
Χειρῶν ἀπ' ἄκρων εἰς ἄκρας ποδῶν βάσεις
Afflictum & miſerum corpus
Manibus ab extremis in extremas pedum plantas excruciat.

Imò ſæpè res eò redit, vt humor ille vitioſus non ſolùm in articulos omnes, ſed & alias partes ſentientes effundatur, ſicut nonnullis in dentes effuſum ibi dolorem, alijs ad pectus, ſpuriam ibi pleuritidem excitaſſe, obſeruatum.

Solet verò malum hoc non continuum eſſe, ſed per interualla & periodos affligere, dum materia cumulata per certa interualla ad articulos detruditur, quæ quidem initio ſunt longiora, ita vt ſæpe ægri per menſes ſex, ſæpe etiam integrum annum ab Arthritide ſint liberi: poſtea viſceribus & calore debilitato & humoribus vitioſis pluribus cumulatis per breuiora interualla malum redit, interdum poſt menſes tres, interdum ſingulis menſibus, imò nonnullos lecto perpetuò affligere ſolet.

Arthritidis periodus.

Arthritidis definitio.

Eſt nimirum Arthritis in genere definita *dolor partium circa articulos, à defluxu humoris ſeroſi & acris è venis & arterijs in eas effuſi excitatus*, ſeu, ſi alio modo cum tumor iam concurrit definire libeat, *tumor circa articulos, ex defluxu humoris ſeroſi, & acris per venas & arterias eò facto ortus, & propter tenſionem membranarum circa articulos & acrimoniam humorum eas vellicantem dolorem & motum impeditum coniunctum habens.*

An per interualla recurrere arthritidis proprium ſit?

Et quia ea huius morbi natura eſt, vt vbi ſemel hominem infeſtauit, vix vnquam ita corpori benè proſpici poſſit, quin leui de cauſſa, dataque occaſione reuertatur, & quidem per periodos, nunc annuos, nunc ſemeſtres, nunc menſtruos recurrat: doctiſſimi Medici non pauci in definitione etiam addunt, quod ſit dolor vel tumor per certa interualla recurrens. Quod ſi quis ideò omittendum cenſet, quod is, qui primum arthritide laborat, & ita paroxyſmos plures per interualla recurrentes non paſſus eſt, reuera arthritide laboret: is tamen hoc negare non poteſt, quod ea eſt huius morbi natura, vt in primo etiam paroxyſmo per interualla recurrere aptus natus ſit; ſicut qui Tertiana vel Quartana febre primùm corripitur, reuera Tertiana vel Quartana laborare dicitur, etſi plures paroxyſmos tertia vel quarta die recurrentes non expertus ſit.

Franciſcus India equidem eos reprehendit, qui per dolorem arthritidem definiunt, vtpote qui morbum negligentes per ſymptomata hoc malum definiunt. Verum non nouum eſt, affectus, in quibus ſymptoma & morbus concurrunt, per ſymptomata, vt magis vrgentia, ægris moleſta & manifeſta, definire. Ita phrenitis per delirium, pleuritis per dolorem definitur; etſi vtrobique morbus, inflammatio ſc. adſit. Ideoque præſtantiſſimi quiq; Medici antiqui & recentiores ſuos de hoc affectu tractatus de articulorum dolore inſcripſerunt. Neque etiam hic ita commodè per tumorem arthritis ſemper definiri poteſt, cùm ſæpe nullus tumor euidens in partibus externis appareat, & tamen tùm dolor ſit vehementior, quàm vbi pars intumuit. Ipſe verò India valde errat, dum malum hoc per defluxum definit. Neque enim arthritis defluxus eſt, ſed ex defluxu generatur.

An omnis articulorū dolor arthritis dici debeat?

Porrò quanquàm arthritis omnis, qui circa articulos accidit, dolor appellari poſſet, atque hoc modo etiam dolori, qui in luxatione, contuſione, ictu, vulnere, qui in lue venerea eſt, qui virginibus, dum menſtrua erumpunt, aut grauidis partui vicinis in coxa accidunt, & omnibus omnino doloribus, qui circa articulos contingunt, hoc nomen attribui poſſet: tamen non tam latè hic vocabulum arthritidis accipimus, ſed *κατ' ἐξοχὴν* peculiarem doloris ſpeciem, quam Germani *das Zipperlein* appellant, ex humori ſubito in articulos influxu, & quidem in penitiores articuli partes ſeſe inſinuante, ortam & per interualla recurrentem hoc nomine accipimus.

Arthritidis ſubiectum.

Subiectum Arthritidis, ſi per dolorem definiatur, ſunt tantum partes membranoſæ, ac ſenſu præditæ circa articulos. Cum enim membrana adæquatum tactus ſubiectum ſit, etiam hic partes, quæ dolore corripiuntur, quatenus membranoſæ ſunt, eum patiuntur: à quibus nec ligamenta membranoſa excludimus. Nam licet Galenus ligamenta omnia ſenſu carere doceat: tamen membranoſis ligamentis ſenſus denegandus non eſt, quæ puncta ſentire, experientia docet, ipſaque arthritis euincit. Neque ratio, quæ affertur, quod ſcilicet perpetuo dolore & nunquàm ceſſantibus cruciatibus obnoxius futurus ſit homo, ſi ligamenta ſentientia oſſibus alliderentur, magni momenti eſt. Etenim natura ita partes illas muniuit, & optimè conſtituit, vt nihil tale accidat. Hinc manibus quotidie apprehendimus, pedibus ambulamus, in quibus tendines, nerui & membranæ ſunt plurimæ, & tamen dolorem nullum percipimus. Si verò per tumorem definiatur, omnes partes articulum coniungentes, eumque ambientes ſubiectum Arthritidis dici poſſunt.

An omnia ligamenta ſenſu careant?

Quod autem circa articulos dolores hi magis, quàm alibi excitantur, cauſſa eſt, quod venæ, & arteriæ, quæ finibus ſuis humores illos acres, quos natura expellere conatur, quique in medio venarum & arteriarum ductu effluere non poſſunt, effundunt in hæc loca, in quibus membranarum & neruorum eſt concurſus, & quod humores ad articulorum ſedem peruenientes in anguſtioribus hiſce locis, vbi omnes, quæ eò deſinunt, partes ſibi mutuò connectuntur & implicantur, hærent, cum alibi liberè magis moueri & vagari poſſint.

Equidem & in alias partes iſte humor quandoque diffunditur, ſcribitque Author innominatus *libelli de Podagra ſcriptis Medicorum Principum additi*, §. 8. non ſolum manus, pedes & articulos omnes huiuſmodi fluxiones infeſtare, verùm etiam in ipſum caput, in ipſum iecur, in ipſum quandoque cor facere impreſſionem. Hieronymus Capiuaccius etiam *in conſil. à Scholtzio collectis conſilio* 216. facit mentionem podagrici doloris in latere, ob quem æger diu in tergo decumbere coactus eſt, nec latera mouere potuit. Et retulit mihi vir Nobilis, virum quendam podagra afflictum etiam grauiſſimos in membro virili dolores percepiſſe: & nobilis fœmina narrauit, cognatæ ſuæ arthritide laboranti etiam margam (ita appellabat, nec incommodè) in fronte erupiſſe, vt initar arenæ & granorum ſalis abſtergi poſſit. Verùm cauſſa equidem arthritidem pariens, ſi copioſa ſit, etiam in alias partes, præter articulos, diffundi poteſt; alibi tamen, quàm in articulis, arthritidem non parit.

Cur arthritici rarò conuulſionem patiantur?

Quæri autem hoc loco non ſine cauſſa poteſt, qui fiat, quod arthritici rariſſimè conuulſionem patiantur, ſed ſaltem dolorem, cùm tamen neruoſæ partes hic afficiantur, & quidem ab humore acri vellicentur, vt meritò conuulſio excitanda videatur Thomas Eraſtus, *diſput. 4. contra Paracelſ.* cauſſam eſſe putat, quod humor neruis circumfuſus aqueus ſit & pituitoſus eoſque propterea magis laxet, quàm tendat; atque hæc ſi non ſit cauſſa, quæ ſit, ſe neſcire, ingenuè fatetur. Verùm hæc cauſſa vera cauſſa omnino non eſt, neque humor arthritidem excitans ſimpliciter aqueus & pituitoſus eſt, qui potius laxet, quàm tendat partes, vt poſtea probabitur, & vel ex dolore patet, qui acerbiſſimus eſt. Ideoque cauſſam huius rei eſſe puto in loco affecto, quod ſcilicet non ipſi nerui, quatenus partibus motui dicatis, muſculis puta, inſeruntur, motuique

Sententia Eraſti.

Autoris.

inſer-

inſeruiunt. afficiuntur, ſed membranæ & ligamenta membranoſa potius, quæ partes motui dicatæ non ſunt, ac propterea licet grauiſſimos dolores patiantur, nullum tamen motum conuulſiuum excitant, niſi forſan cerebro in conſenſum tracto, ſicut hoc in dentium, oculorum, pleuræ, coli & ſimilibus doloribus videre eſt, in quibus non nerui motui dicati, ſed membranæ potius afficiuntur, ſine omni conuulſione. Idem in arthritide accidit, in qua partes membranoſæ, quæ circa articulos ſunt, & extremitates articulorum connectunt, ab humoribus affluentibus ſeu diſtenduntur, ſeu vellicantur.

Nonnulli quidem ſtatuunt, ipſam cauitatem ſeu ſpatium, quod eſt inter extremitates oſſium, humores affluentes recipere, idque ſpatium verum cauſſæ arthritidem parientis ſubiectum eſſe. Verum falſum hoc eſt, vt *quæſtione* dicetur.

Arthritidis ſymptomata.

Cauſſa proxima doloris arthritici, vt in alijs etiam partibus, eſt continui ſolutio, quam inducit affluxus humorum acrium in partes membranoſas circa articulum eas vel diſtendendo, vel acrimonia ſimul pungendo & vellicando.

Dolorem comitatur motus impotentia, & motu articuli dolor irritatur & augetur. Tumor quoque & plerunque cum rubedine & calore, ſuperuenit, & deprehenditur præcipuè in articulis extremis; nonnunquam tamen citra rubedinem tumor ſaltem œdematoſus apparet. In coxendice & homoplata, vtpote locis carnoſis, tumor extra vix apparet, ſed humor, qui affluxit, carne tectus latet. Febris quoque, continua imprimis, in arthritide ferè ſemper, ſępe in podagra, & gonagra cum dolore inuadit, & æger primo horrore corripitur, mox calor ſuperuenit, cuius cauſſa ægri ſiti vexantur, pulſuſque mutatur & vrinæ fiunt rubicundiores, quæ ſæpe in principio ſunt aqueæ. Qualis autem ſit febris, quæ arthritidem comitatur, de eo diſſentiunt Autores, vt *qu.* 4. dicetur. Superueniunt interdum & alia ſymptomata, & inter ea vigiliæ & ſpaſmus.

Si arthritis diu duret, & ſæpius ægrum affligat, tandem tophi & nodi in articulis generantur, è craſſiore ſeroſi humoris parte, ſponte etiam ad coagulationem tendente, & ſi cutis aperiatur, exit materia aliàs fluida & alba, aliàs gypſi & calcis inſtar friabilis, aliàs tophi & calculi inſtar dura.

Graſſatur etiam malum hoc interdum propulariter, cauſſa ex communi vel aeris vel victus vitio in pluribus generata. An verò ob mori fructus defectum id acciderit aliquando, de eo *quæſt.* 5. dicetur.

CAPVT II.

De Cauſſis Arthritidis.

Cauſſæ Arthritidis.

Solutio vnitatis in arthritide vnde contingat?

CAuſſa proxima doloris in arthritide eſt ſolutio vnitatis in partibus membranoſis circa articulum. Prouenit illa non, vt Capiuaccius vult, ſaltem à compreſſione partium ſentientium circa articulum, facta à ligamentis humore præter naturam repletis. Etenim ligamenta ſolidiſſima & denſiſſima ſunt, vt ita ipſa imprimis humores non admittant, & dolor ſæpè maximus eſt, cùm tumor vllus vix apparet ac longè maior, quàm vt à ſola compreſſione fieri poſſit. Fit potius hic dolor à diſtentione & vellicatione ac punctione in parti ſentientibus circa articulum.

Quæ autem eius diſtentionis ac vellicationis punctioniſque cauſſa ſit, explicare difficilimum eſt ob diſſidentes hac de re Medicorum ſententias. Alij enim ab intemperie quoque ſola arthritidem generari docent; alij à flatu; alij ab humore tantum, cumque alij pituitam eſſe ſtatuunt, alij bilem, alij pituitam cum bile, alij cum ſanguine mixtam, alij ſanguinem crudum & aquoſum, alij ſerum, alij omnes hos humores admittunt. Et quidem hunc humorem alij à capite defluere ſtatuunt, aliique rurſum ab internis partibus, alii ab externis, inter cranium & cutem, alii è venis, alii per vtramque viam, de quibus pluribus infra *quæſtione* 7. dicetur.

Breuiter vt rem hic complectamur, cauſſa proxima arthritidis eſt humor partim ſentientes partes circa articulum diſtendens, partim pungens ac lancinans, nimirum ſeroſus, non tamen aqueus, ſed ſalſus & acris, &, vt Chymici appellant, tartareus, in ſanguificatione in liene & epate genitus & à natura per venas & arterias in partes circa articulos protruſus. Et omninò peculiaris naturæ eſt hic humor, & alius quam qui in aliis partibus inflammationem pariunt, & ortum habet ex alimento, quod plantæ è terra attrahunt. Eſt enim in omni terra aliquid ſalinum, & mineralis naturæ particeps. Quod ſiue ſal terræ, ſiue tartarum cum vulgo Chymicorum nominetur, mihi perinde eſt, modo de re conſtet.

Arthritidis cauſſa proxima.

Mihi tamen non planè idem eſſe videtur, an ſal terræ, an verò tartarum appelles. Etenim ſal corpus ſui generis ſimplex eſt, tartarum verò (vt quidem à Chymicis in genere hoc loco accipitur) è ſale & terra, imò ſulphure etiam compoſitum, vnde etiam terrarum talium differentiæ conſtituuntur, & humoris arthritidem parientis diuerſitas in variis locis & corporibus oritur. Atque ex ſalis huius copia, vel paucitate, & cum aliis ſuccis miſtione variæ terrarum differentiæ oriuntur, vt alia ſit lutoſa, alia limoſa, argillacea, tophacea, calcaria, in alia marga dicta, in alia creta, in alia aliud quid abundet, & eſt in nonnullis terris, in quibus etiam vulgò frumenta creſcunt, huius ſalis tanta copia, vt etiam ex iis ſpiritus, qui metalla ſoluit, deſtillari poſſit. Illud ſal vel tartarum à plantis cum ſuo alimento è terra attrahitur, & hinc in homines, quibus plantæ illæ in potum vel cibum cedunt, deriuatur, atque niſi conuenienti modo ſeparetur & excernatur, ſanguini tandem permiſcetur, & cùm corpori alendo ineptum ſit, tandem in articulos ob cauſſas, quæ poſtea dicentur, depellitur. Et accedit humor hic ſalſus, qui arthritidem excitat, ſæpe ad ſpirituum, quos Chymici dicunt, ſeu à naturam, quales ſunt vini & aliorum vegetabilium, ſale volatili præditorum, item ſalis, vitrioli, nitri, aquæ fortis, qui etſi ſint tenues, ſubtiles, & aquæ naturam referant: tamen in ſe ſalem mordaciſſimum continent. Ac non minus in arteriis, quam uenis continetur, vnde etiam, cum ſit ſubtiliſſimus, acerbiſſimos & acutiſſimos dolores excitat. Neque enim opus eſt, ut humores illi ſemper craſſo modo corpus lædant, ſed ſæpe ſpirituoſi fiunt, ut infra etiam *in cauſſis* de uino dicetur. Et rem ita ſeſe habere multa docent. Primò ipſa doloris uehementia & atrocitas, quæ non ab humore pituitoſo, aqueo, uel etiam ſanguine partes diſtendente prouenire poteſt; ſed ab humore acri, mole quidem ſæpe exiguo, poteſtate uerò maximo & efficaciſſimo. Deinde quod in articulis tandem tophi & nodi generantur è quibus materia calcis inſtar, qualem etiam urina quædam non defæcata deponunt, eximitur & egreditur, id quod in aliis tumoribus non accidit, qui potius in pus, quam tale quid mutantur, & proinde arthritidem aliam peculiarem, quàm alii tumores, cauſſam habere ſatis indicat. Tertiò cauſſæ idem arguunt, cùm nihil magis ad arthritidis generationem faciat, quàm uinum, quod ſale & tartaro tali maximè abundat, cùm nulla planta ſit, ut infra etiam dicetur, quæ id, quod ſalſum, argilloſum & calcarium eſt in terra, magis attrahat, quam ipſa uitis, etſi & aliæ plantæ, ut triticum & hordeum eandem materiam, non tanta tamen copia attrahunt. Imò materia hæc quandoque etiam in aqua continetur, vnde interdum abſtemii, aut qui ob paupertatem uinum non bibunt, ar-

Sal terræ & tartarum an differat.

thritide

thritide laborant, & in quibuſdam locis cereuiſia arthriticis maximè noxia eſt, ſiue id fiat ob frumentum ibi proueniens, ſiue ob aquam.

Atque hinc accidit, vt arthritis multis locis ferè endemia ſit. Et ijs ipſis in locis, vbi arthritis quaſi endemia eſt, quod in multis Morauiæ locis accidit, incolæ præter arthritidem etiam calculo, colica, & inde nata paralyſi & membrorum contractione, atque epilepſia laborent, qui affectus penè omnes non ab humore aqueo, ſed acri & ſalſo proueniunt. Tandem & hoc docet, humorem hunc ſeroſum eſſe; quod arthritis ad ſuppurationem non deducitur. Sanguis enim facilè in pus mutatur, vt & alij humores; ſeroſorum verò & ſalſorum humorum eſt, vt ſi planè ſint tenues, toti reſoluantur, vel ſi tartarei & craſſi quid admixtum habeant, in tophos & calculos mutentur.

Materia hæc, cum potius ad mineralium, quàm vegetabilium naturam accedat; alimentum corpori idoneum nullo modo præbere poteſt, atque ita vel in prima ſtatim, vel in ſecunda coctione expelli debet: quod vbi accidit, arthritis non generatur, vnde multi vini potatores & helluones ab arthritide immunes ſunt; quod ideò euenit, quia viſcera coctioni dicata robuſta habent, quæ omne; quod eſt excrementitium in cibis & potu aſſumptis, exactè ſeparant, & per conuenientes vias euacuant. Si verò materia hæc non ſtatim euacuetur, ſed in corpore retineatur, hinc inde in corpore protruditur, donec tandem ad articulos pellitur.

An bilis, pituita vel melancholia ſit &c. Arthritidis cauſſa?

Fruſtra ergo, vt *quæſt.* 5. pluribus docebitur, ab alijs bilis, pituita, melancholia, ſanguis hic accuſatur. Etſi enim fieri poſſit, vt in vno corpore hic, in alio ille humor abundet, & ſimul ad articulum dolentem confluat: tamen ſeroſus ille humor, quem natura expellere cupit, & ad articulos protrudit, prima motus cauſſa eſt, dolorque poſtea etiam alios humores ad locum affectum concitat, & proinde, ſi corpus ſit plethoricum, ſanguis; ſi cacochymicum, alij etiam humores ad locum affectum mouentur. Interim illi ipſi humores prima arthritidis cauſſa non ſunt, & ſi abſque humore illo ſalſo & ſeroſo fuiſſet, ad articulos nunquam fluxiſſent, cum multi ſint plethorici & cacochymici, qui tamen non ſunt arthritici. Rectè proinde ſcribit Mercatus, etſi ſucci abundent, & vitioſi ſint, ob id non protinus in affectus articulares eos degenerare, & arthritidem producere. Sed humor, qui arthritidem producere debet, vt dictum, ſeroſus, ſalſus acris & tartareus eſt, & peculiarem ad articulos habet *ſ*[illegible].

Quid requiratur ad quamlibet fluxionem?

Cum vero ad quamlibet fluxionem requiratur materia fluens, terminus à quo, terminus ad quem, via per quam; & de materia arthritidis cauſſa modò dictum ſit: reſtat, vt de termino à quo, ſeu loco, in quo materia generatur, via per quam fluit, & termino ad quem, ſeu parte recipiente dicamus.

Et vt de parte recipiente primum agamus, vt poſtea cauſſas & internas & externas coniunctum explicare poſſimus: primo pars recipiens hic ſunt articuli & pedum præcipuè, à quibus podagra ferè incipit, cæteris partibus omnibus propemodum imbecilliores, vtpote qui calore imbecilliori ſunt præditi, cum ex oſſibus, ligamentis, cartilaginibus, tendinibus, neruis, membranisq; conſtent, & a calore longius abſint, externis etiam cauſſis, earumq; iniurijs valde ſint expoſiti, & à laboribus, atque exercitijs magnis debilitentur, atque hinc ad recipiendos affluentes humores ſint promptiſſimi. Sola tamen articulorum imbecillitas ad arthritidem etiam non ſufficit, ſed fluxio omnino neceſſaria eſt. Qui enim, vt Galenus, 6. *de tuend. ſanit. cap.* 13. habet, nihil colligunt ſuperfluis, ijs manent imbecillę partes ſemper in tuto. Cuius rei euidentiſſimum argumentum eſt, quod aliqui ſex menſibus, p̃ imbuiq; infirmis partibus laborant; cum ſi ſola infirmitas id efficeret, perpetuò laboraret pars infirma, cui ægrotationis cauſſa nunquam abeſſet.

Pars recipiens fluxionis Arthrit.

Articulorũ imbecillitas quomodo ad arthritidem côcurrat?

Nunc quoniam perpetuò non laborat; manifeſtum eſt, aliud quippiam interuenire, quod eius affectus gignendi cauſſa ſit, quod certè eſt nil aliud, quã quod vel qualitate vel quantitate redundat. Imbecillitatem tamen partium, quam plerique Medici ad arthritidis generationem neceſſariam eſſe ſtatuunt, negat Carolus Piſo, *lib. de morb. ab illuuie feroſa conſil.* 1. *de arthrit.* dum ſcribit, Medicos paſſim fruſtra laborare, quando monent, imbecillitatis partium recipientium habendam eſſe rationem, cum, quod articuli reliquis membris facilius promptiuſque ſerum ſponte ſua efferueſcens recipiant, admittantque, id non fit ab eorum imbecillitate, ſeu intemperie aliqua, hoc eſt, laxitate vel raritate, verum ab ipſa conformatione, eaque non in cauitate poſita, ſed potius in coniunctione, cum vaſorum omnium finibus, quam conformationem immutare minimè eſt in noſtra facultate poſitum. Statuitque articulos ſolum hoc nomine efferueſcens ſerum admittere, atque imbibere, quia in ijs ſiſtantur, terminenturque vaſorum internorum propagines externæ. Scilicet ebullitionem primùm incipere in maioribus vaſis, internisque, hinc excidere in minores, tandemque in extremos ſurculos, qui cùm non habeant, vbi refundant imbibitum humorem, inde eum in articulis, in quibus externa vaſa fere vniuerſa terminantur, ſiſti, congerique. Quæ omnia, etſi veritati valdè conſentanea videantur, duo tamen monenda ſunt. Primum eſt, quod etſi verum eſt, maiores illos truncos venæ cauæ, ac arterias, hinc inde ramis ſparſis, maximam partem in articulos terminari: tamen ſunt rami etiam non pauci, qui hinc inde in carnes & alias partes terminantur, & nihilominus materiam arthritidis ad illas partes non tranſfundunt. Præterea etiam materia arthritica non ſemper ad extremos vſque articulos effunditur, ſed ſæpe etiam in media via, in coxendice, genibus, cubitu ſubſiſtit. Alterum eſt, quod licet illa conformatio vaſorum, ob quã ea in articulos terminantur, mutari non poteſt, laxitas tamen & debilitas partium in quas inſeruntur, mutari aliquomodo poteſt roborantibus, etſi curationis pars minor, vt dictum, hic ſit ſita.

Cur humor arthritidis cauſſa potius ad articulorum, quam alias partes moueatur?

Cæterum præter articulorum imbecillitatem alia adhuc mihi ſubeſſe cauſſa videtur, cur hic humor ad articulos potius quàm alias partes moueatur, quam vt paradoxum ſaltem æqui Lectoris iudicio libero ſubmitto. Sanguinem in corpore noſtro non eſſe planè homogeneum, ſed diuerſas partes obtinere, & diuerſis illis partibus diuerſas corporis partes ali certum eſt, temperatiore carnem, craſſiore oſſa, ſubtiliore pulmones, & ita reliquas corporis partes ſibi conueniens nutrimentum ex ſanguine attrahere. Id quod etiam lapis oſteocolla dictus, quod inſignem fracta oſſa glutinandi vim habet, probare videtur, qui ad oſſa potius, quàm alias partes aſſumptus penetrat, & facit, vt calli breui tempore generentur, imò in iuuenibus callum nimis magnum producit, vt ex Guilhelmi Fabricij, *cent.* 1. *obſeru.* 90. & 91. videre eſt. Neque hæc ſolum fiunt in corpore ſano, ſed & ipſi humores vitioſi non quiuis ad quaſuis partes inclinationem habent & pelluntur, ſed alij ad alias, id quod cum alij morbi, tum imprimis Plica Polonica docet. Ideoque cum rectè ſcribat Hercules Saxonia, *libr. de Plica cap.* 26. humorem Plicæ cauſſam habere proprietatem articulis, ligamentis, tendinibus, neruis, membraniſque omnibus aduerſariam, cum pilis autem, & extrema cute familiaritatem aliquam: etiam me rectè ſtatuere poſſe puto, humorem arthritidis cauſſam familiaritatem aliquam, & naturæ cognationem habere cum oſſibus, membranoſis vero partibus eſſe aduerſum, ſi non occulto modo, acrimonia tamen & facultate vellicante ac lancinante. Veriſimile enim eſt, cum oſſa, vt & ligamenta, tendines, ſanguine magis terreſtri, & cũ tartareo humore cognationem habent alantur, alios etiam humores tartareos

tam

tã craſſos, quam ſubtiles magis ad articulos, quam alias partes detrudi, & præcipuè ad articulos partium extremarum, cùm natura, quantum fieri poteſt, vitioſos humores à regijs vijs ad remotiſſimas partes propellere ſoleat. Etſi enim interdum natura non ſtatim ad extremos pedum vel manuum articulos materiam arthritidis cauſſam protrudit, ſed in medio articulo aliquo ſubſiſtit, tamen poſtea, cùm dolores incipiunt, eadem, ſi adhuc fortis ſit, materiam per eaſdem vias, per quas influxit, rurſus in maiores venas repellit, & hinc ad extremos vſque articulos depellit. De qua re plura, vt &, an in ipſis oſſibus aliquid, quod ad paroxyſmum arthriticum excitandum faciat, deliteſcat, infra in *quæſtione* 8. dicentur.

Secundò vbi autem humores arthritidis cauſſa generentur, & per quas vias in articulos perueniant, variæ & diſcrepantes Medicorum ſunt ſententiæ, de quibus *quæſt.* 7. dicemus. Paucis vt rem complectamur, cum omnes tumores, & humorum in parte aliqua præter naturam collectio duobus modis fiant, vel per congeſtionem, qua humor ſenſim in parte colligitur & cumulatur, vel per affluxum; priorem modum in arthritide locum habere, non putamus. Si enim per congeſtionem, & ſolam partium imbecillitatem humor in articulis colligeretur, non tàm ſubitò, facile atque euidenter dolor ac tumor naſceretur, & perpetuò laboraret pars infirma, vtpote cui ægritudinis cauſſa nunquam deeſſet. Cùm ã. arthritici perpetuo non laborent, ſed nonnulli ſex menſibus liberi ſint, poſtea iterum materia affluat, & quidem ſubitò, cum ſcilicet vitioſus humor in corpore collectus eſt, qui naturam ad expulſionem ſtimulat: facile hinc patet, arthritidem per collectionem, quæ ſenſim fit, non generari. Rectè proinde ſcribit doctiſſimus Solenander, *ſect.* 4. *conſil.* 24. humor qui paulatim nutricationis particulæ vitio colligitur & apponitur, ſi quando dolorem excitare, & motum impedire poſſet, articularem tamen morbum excitare nemo Medicorum dicet. Hoc tamen interim non nego, in ijs, qui pedibus aut alijs articulis nunquàm ferè valent, ad mali diuturnitatem & continuationem articulorum imbecillitatem aliquid conferre poſſe. Pars enim debilis alimentum ſibi non rectè aſſimulat, ſed excrementa colligit, & propterea etiam affluentes humores facilius recipit, & difficulter diſcutit.

An arthritis per collectionem humoris generetur?

Arthritidis diuturnitas vnde?

Felix Platerus quidem peculiaris cuiuſdam arthritidis mentionem facit, qualis ferè etiam infra *quæſt.* 6. ex Eraſto mentionem faciemus, quæ excitetur non à materia, quæ aliunde affluxit, ſed ab excremento circa regionem articulorum ex ſanguine congeſto, loco affecto ex multis fluxionibus debilitato, noua excrementa illic congerente, & dolorem non adeò grauem, ac tumorem potius œdematoſum, quàm alium, proferentem, ſtatuitque, eos, qui ſic affecti ſunt, à podagra rarò immunes eſſe, & nunc ob affluentem, nunc ob congeſtum humorem ſemper alius quædam indicia ſecum circumferre, aliquidque pati.

Arthritidis ſpecies peculiaris.

Verum non peculiaris hæc arthritidis ſpecies eſt; & ſi ab arthritide, quam deſcripſimus, differt, non arthritis eſt, ſed tumor potius in pedibus œdematoſus. Vnde ipſe Platerus confitetur, quod rarius primo incipiat, ſed aliam, quæ ex affluxione fit, ſequi ſoleat. Nimirum ex dolore & diuturno ac frequenti humorum affluxu articuli debilitantur, vt etiam affluens alimentum rectè concoquere, & ſibi aſſimilare non poſſint; vnde multa excrementa colliguntur, quæ congeſta tumorem œdematoſum citra grauem dolorem excitant. Qui tumor tamen, ſi dolor arthritidi proprius abſit, arthritis propriè non eſt; Si autem vera arthritis coniungatur, pars debilitata humorem, qui affluxit, difficulter, & non niſi longo tempore diſcutere poteſt, vnde accidit, vt antequam vnus humor diſcutiatur, quod Hippocrates vix ante 40. diem fieri ſcribit, alius humor affluat, & ita perpetuò quaſi arthritide laborare æger videatur, aut etiam, ſi per breuia interualla affluxus fiat, continuo remera laboret.

Quomodo verò & vnde affluxus iſte fiat, iterum Autores diſſentiunt. Verùm ſi autoritate ſepoſita rem ipſam, & quæ circa ægros fiunt, attendamus facilè perſpiciemus, per venas & arterias affluxum hunc fieri. Solent enim inſtante paroxyſmo in arthriticis vaſa, quæ ad manus & pedes tendunt, & extremis articulis inſeruntur, manifeſtè intumeſcere. Deinde morbus hic ſubitò inuadit, & affluxus ſubitò fit, quod non niſi per venas & arterias accidere poteſt. Præterea ex vno loco facilè in alium migrat, præcipuè ſi parti affectæ refrigerantia & repellentia applicentur, & qui dolor nunc pedem affligebat, pede liberato nunc alterum pedem vel manum affligere incipit. Aut ſi natura ſuccumbat, humoreſque iſtos vitioſos expellere non poſſit, ijs circa viſcera, & præcipuè circa cor hærentibus, cordis anguſtiæ & animi deliquia excitantur, vt aliquoties obſeruaui, quæ non ceſſant, donec humor vitioſus iterum in alium articulum depulſus fuerit: qui humoris motus non niſi per vaſa communia fieri poteſt. Præterea febres cùm continuæ, tùm intermittentes interdum in arthritidem terminantur; quod fieri non poſſet, niſi materia in venis eſſet. Tandem ſolet febris accidere, & pulſus mutatio fieri, quæ humorem in venis & arterijs contineri indicant.

Vnde affluxus fiat.

Quomodo & vnde affluxus in Arthritide fiat.

Cum itaque humor hic arthritidis cauſſa in venis & arterijs contineatur, & ex ijs in articulos effundatur, proculdubio in coctione aliqua ſanguinis eum generari, neceſſum eſt, & quidem tali, è qua venæ & arteriæ humorem, quem continent, accipiunt: id quod ſtatuimus fieri in epate & liene, ſanguificatione ibi ſuo modo læſa.

Vbi humor Arthritidis cauſſa generetur?

Cauſſæ autem, ob quas generatur hic humor, duæ ſunt, primò iecoris & lienis aliquod vitium, & inprimis caliditas & ſiccitas, deinde & præcipue alimenta & potus, quæ materiam talem tartaream ſuppeditant.

Ob quas cauſſas generetur?

Primùm quod attinet, equidem ventriculus etiam aliquid huc conferre poteſt, ſi in eo non rectè chylus elaboretur, & poſt hanc coctionem feces tartareæ pleræque non mox ſeparentur; vnde etiam omnes Medici in præcauendà arthritide magnam primæ coctionis rationem habendam eſſe præcipiunt: non tamen proximè illa ventriculi coctio læſa ad arthritidem facit, ſed lienis ac epatis concoctio accedat neceſſe eſt. In his enim ſi aliquod vitium ſit, quod quidem facile & determinatè explicari vix poteſt, fit, vt partes inutiles, ſalſæ ac tartareæ quæ chylo inſunt, non rectè ſeparentur, ſed ſanguini permiſtæ maneant, & cum eo ad venas deriuentur. Atque ob hoc viſcerum horum vitium accidit, vt a cibis & potu ſæpe non adeò malæ notæ alij facilè offendantur, alij contra, qui viſcera robuſta habent, in quibus & ſanguinis coctio & excrementorum ſeparatio rectè perficitur, etſi cibo arthritidi generandæ apto vtantur, & vino eoque etiam minus ſalubri ſeſe repleant, arthritide non corripiantur.

Quæ autem illa intemperies epatis ac lienis ſit, non ita facilè explicari poteſt. Si quis tamen eam calidam & ſiccam eſſe ſtatuat, cum eo non pugnabo. Quomodo autem calida & ſicca intemperies id præſtet, non ita clarum. Franciſcus Valleſius per eam intemperiem fortiter exprimi aquam à reliquis ſuccis ſtatuit; quod probabile non eſt, niſi commodè explicetur. Hoc enim libenter concedimus, ſi epar ſit calidus & ſiccus, pro elixatione moderata aſſationem quandam fieri, atque ita ſanguinem acrem generari. Alij, & ſatis commodè, ſtatuunt, epar & lienem calidum vehementer & intemperanter attrahere ſeroſum & ſalſum in cibo ſuccum, qui in prima coctione ſeparari & euacuari debebat, atque ita eum ſanguini permiſceri. Imò forſan etiam in ipſo epate & liene intemperato ſanguis non bene elaboratur, atque aliquid in eo relinquitur, quod

Quænam intemperies epatis ac lienis ad arthritidem faciat?

meritò ſeparari debebat, quod poſtea in venis cumulatum arthritidis cauſſa eſt.

Atque omnino tale quid in epate ac liene accidere puto, quale quid in renibus accidit. Multi enim ſunt, qui caſeo & alijs cibis, qui calculo generando apti perhibentur, veſcuntur, tamen calculum non generant; alij contrà, quibus inſita eſt renum arenoſa calculoſaq; conſtitutio, vt Fernelius appellat, ſeu vis in renibus λιθοποιητική, ab ijs facilè oſtenduntur. Non diuerſo modo puto ſeſe rem habere in arthritide, & eſſe in arthriticorum viſceribus quandam vitioſam conſtitutionem, ſalis ſeu tartari illius effectricem, e quo ultimo, ob quam humor ille arthritidis cauſſa producitur, qui vbi abundat, poſtea ad articulos, protruditur. Atque hæc vitioſa conſtitutio quibuſdam à parentibus communicatur, alijs ex cibi & potus ſimilis vſu, & in diæta erroribus contrahitur.

Deinde etſi facultas viſcerum benè conſtituta ſit; tamen ſi cibus & potus tali tartarea materia abundat, omnis à natura euacuari non poteſt, & cùm nec in prima coctione, nec in ſecunda, vt par eſt, ſeparetur, ſanguini permiſta manet.

Interim quantum fieri poteſt, à natura alteratur, & ſpiritualſcit, ſi ſic loqui liceat, aut, vt Mercatus loquitur, attenuatur, & funditur, & in tenuem, ac ſpiritioſum, & acrem humorem mutatur, qui poſtea à natura ad articulos detruditur. Articuli enim, vt antea dictum, partes debiles ſunt & extremæ, oſſeæ, & exſangues, ad quas natura non ſolum ſeroſos humores detrudere ſolet, ſed etiam quæ aliquam cognationem habent cum humore affluente. Imbecillitas autem articulorum eſt vel natiua, vel adſcititia. Natiua eſt, cùm vel ipſi articuli in prima ſtructura ſunt laxiores, molliores ſque, & ad recipiendum humores affluentes aptiores, vel à parentibus, vel auis arthriticis hæreditario iure intemperiem & debilitatem contraxerunt. Adſcititia verò eſt, cùm articuli debilitantur vel à labore nimio, aut aeris exceſſu, alijſque cauſſis articulos alterantibus.

Imbecillitas articulorum duplex.

Cur humor ad articulos moueatur?

Vt autem humor, qui in venis & circum viſcera cumulatus eſt, ad articulos moueatur, accidit, quia natura à vitioſorum humorum copia ſtimulata ad expellendum inſurgit. Si tamen aliquid accedat, quod humores moueat, facilius paroxyſmus excitatur. Id quod euenit, ſi quis ira, terrore, vel alio vehementi animi affectu percellatur, aut ſi quis eadem die valde calefiat, & rurſus refrigeretur, vel immoderatè exerceatur, vel balneo vtatur. Quò faciunt & ſudoris conſueti retentio, aut aeris ambientis in qualitatibus exceſſus, & mutatio, & præcipuè ea, quæ fit circa anni tempora, conſtatque experientia, circa initium veris & autumnum ſanguinem in corpore moueri & agitari, ac ſi quid vitioſi ſit in eo, ad partes ignobiliores depelli, vnde ſcabies, eryſipelas, febres, arthritides, & pro corporum varia diſpoſitione multi alij morbi oriuntur.

Cauſſæ antecedentes.

E quibus omnibus cauſſas antecedentes, procatarcticas & omnino remotas externas & internas inuenire facile eſt, quæ qualeſcunque ſint, vel ad materiæ & humoris arthritidem producentis generationem faciunt, vel articulos & viſcera debilitant; vel, vt humores moueantur & concitentur, præſtant.

Cùm autem hæ variæ ſint, & aliquæ pluribus modis ad arthritidis generationem concurrant, ſecundum res non naturales dictas conſiderari poſſunt.

Aer.

Aerem primo quod attinet, dictum iam, maximè verno tempore arthritidem excitari, deinde autumno, ob humorum, qui eo tempore fit, motum & mutationem. Et quidem præcipue tempore verno arthritis infeſtare ſolet; cum humores hyberno tempore cumulati tum fundi & moueri ſoleant; quod elegantibus verſibus deſcripſit Lucianus, *in Tragopodagra*, qui infra videantur.

Poſſunt idem interdum & aliæ aeris anomaliæ efficere, & ſicut humida aeris conſtitutio alias catarrhos & fluxus: ſic etiam arthritidem ſæpè inducit. Et procul dubio arthritis illa epidemia, cuius ex Athenæo infra, *qu.* 5. mentionem faciemus, ab aeris aliqua peculiari conſtitutione inducta fuit.

Deinde imprimis diæta ad arthritidis generationem multum facit, & præcipuè vini ac maximè generoſi potus, quo multi ſibi arthritidem attrahunt, vnde Q. Serenus ſcribit.

Ennius ipſe pater, dum pocula ſiccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruiſſe dolores.

Nihilque eſt, quod arthriticis plus obſit, quàm potus vini, id quod experientia teſtatur. Nihil enim plus tartareæ illius, aut quomodocunque appellare libet, materiæ arthritidi generandæ aptæ, quam vinum obtinet. Quæ etſi, vt modo dictum, in corporibus quibuſdam robuſtioribus ſeparatur: tamen arthritici, qui viſcerum aliquam debilitatem habent, vt exemplo helluonum ſibi aliquid in vini potu indulgeant, nõ habent; ſed commodius eſt ijs à vino abſtinere. Contra verò abſtinentia à vino multi ab arthritide liberati ſunt; ſcribitque Trincauellius, *de rat. cur. partic. hum. corp. aff. lib.* 12. c. 2. ſe nouiſſe Medicum ſenem Venetijs, qui cùm non parum infeſtaretur à podagra, & ad ſenium, vſque ſolum primum ad quinquennium ſibi ipſi vinum interdixiſſet, liber tandem ab omnibus ijs moleſtijs ita euaſit, vt amplius vſque ad vltimum ſenium, imò ad mortem horum dolorum expers fuerit. Quendam etiam Franciſcum Pecchium quinquagenarium podagricum in carcerem à Marchione quodam coniectum, & ibi annos viginti detentum, poſtea à podagra ſaluum egreſſum eſſe ſcribit Franciſcus Alexander, *in Apollinis radio primo in deſcriptione Diacoralij*. Refert quoque Solenander, *ſect.* 5. *conſil.* 1. viduam quandam gente Hiſpanam, cùm vſum vini quo tamen pro more gentis pauciſſimo & dilutiſſimo vſa fuerat, omiſiſſet, podagra amplius tentatam non fuiſſe. Et ſunt tales hiſtoriæ plures notæ eorum, qui vel in carcerem coniecti, vel ad paupertatem redacti à vino neceſſariò abſtinuerunt, & ab arthritide liberati ſunt. Nimirum cùm, vt ſupra etiam dictum, arthritidis proxima cauſſa ſit quiddam minerale quaſi, idque ad alendum corpus planè ineptum, quale in omni terra etſi in alia plus, in alia minus, reperitur, attrahit id potentius vitis, quàm alia vlla planta, (quod patet vel ex tartaro, quod copioſius in vino, quam vlla alia planta reperitur, & quod vites ijs in locis, in quibus aliæ plantæ non proueniunt, neq; ſatis alimenti habent, creſcunt, ferè ſale illo terræ contentæ) quod poſtea cum vino, etſi variè mutatum, in corpus humanum deriuatur, ibique cumulatum arthritidi materiam præbet.

Arthritis abſtinentia à vino curata.

Alij tamen etiam cibi & potus ad arthritidem generandam faciunt, reperiunturque aquæ interdũ, quæ ad arthritidem faciunt, & in ijs locis, vbi arthritis endemia quaſi eſt, nõ ſolum diuites, qui vinũ bibunt, ſed & pauperes, aquæ potores arthritide corripiuntur. Scribit etiã Iulius Alexandrinus, *lib.* 15 *ſalubriũ c.* 6. ſe nouiſſe quendam podagricum, cui eſu cyprinorum podagra erat perpetuò parata, vt in manu ille eſſet accerſere, quando vellet, eo pacto. Porrò vina non omnia ſunt eiuſdem generis. Quædam enim in terra arenoſa proueniunt, & huius tartareæ materiæ minus continent. Talia ſunt, quæ ad vicinum oppidum *Jeſſen* creſcunt, Gombergenſia dicta, quæ etſi ab incolis eius loci ſatis liberaliter bibantur; tamen non audiui aliquem ibi eſſe arthriticum. Talia vina & in alijs multis locis proueniunt. Contrà quæ in terra pingui, limoſa, argilloſa, lapidoſa, & mineralem margam, tophum, aut minerale aliquid aliud admixtum habente creſcunt, ad arthritidẽ generandum ſunt paratiſſima, qualia ſunt vina Morauica, Bohemica, Vngarica, Auſtriaca pleraque. Et licet vina, quæ ar-

Cyprinorũ eſu cõmota podagra.

Vina ſalubria.

Vina inſalubria.

thritidem non generant, plus ſæpè tartari in vaſe deponunt, quàm illa, quæ arthritidem producunt, imò ſi deſtillentur, plus tartari in ijs inueniatur, quàm in his, ſicut Vratislauiæ, vt ad me Clariſſimus Dn. D. Doringius perſcripſit, è vigintiquatuor menſuris vini Rhenani, ferè vnciæ tres tartari; è Tocauienſis verò, inter Hungarica generoſiſſimi, totidem menſuris vix drachmæ duæ tartari deſtillatione repertæ ſunt: tamen id nihil his, quæ diximus, obſtat. Habent enim illa ſalem illum ſeu tartarum ſuperficialiter ſaltem, vt ſic dicam, & craſſo modo commixtum; aut, vt cum Chymicis loquar, ſalem adhuc fixum; hæc verò volatilem exactiſſimè permixtum, ita vt ſal illud & tartarum ſpiritnoſum quaſi factum ſit; vnde illud facilius vel in ventriculo, vel in epate ſeparatur, & per aluum aut vrinam excernitur; hoc vero cùm ſpiritu vini multum in ipſam maſſam ſanguinis tranſit, & in penitiſſima corporis penetrat. Et poſſe ſales, qui fixi erant, volatiles fieri, Chymicorum deſtillationes probant, & tartarum ſpirituoſum quaſi poſſe fieri, & per alembicum eleuari, ſpiritus vini tartariſatus docet: imò etiam metalla in aquis fortibus & ſpiritibus ita ſolui poſſunt, vt non ſolùm per chartam colentur, ſed & in alembicum eleuentur. Quia tamen ille ſal, quamuis ſubtilis ſit, alendo corpori ineptus eſt, vtpotè mineralis naturæ, quæ ad alendum animalia apta non eſt, particeps, etiamſi cum ſanguine in venas penetrat; tamen vt ἀνεπιτήδειον & inutile à natura tandem è venis & arterijs ejcitur, & ad articulos protruditur. Itaque an vinum podagræ generandæ ſit aptum, imprimis ex loco natali & effectu iudicandum, vt & ex potentia. Quò enim potentiora ſunt vina, eo ſal hic exactius & ſubtilius ipſis permixtus, & magis ſpirituoſus eſt. Sicut id in ſpiritu vini tartariſato apparet, qui ſimplici ſpiritu vini potentior eſt.

Quæ tamen omnia ita accipienda ſunt, ſi ob viſcerum, vt ante etiam dictum, intemperiem & debilitatem id, quod in vino eſt, excrementitium & tartareum non ſeparetur. Si enim ſeparetur, innoxium erit vinum. Imò ſi quod vinum dari poſſet, quod talis materiæ tartareæ parum obtineat, & viſcera debilia & excrementa hæc non benè ſeparantia roboret, atque ita coctionem adiuuet, excrementorum ſecretionem & euacuationem promoueat, illud non ſaltem non noxium, ſed & vtile fore, ſi moderatè bibatur, concedimus. Tale vinum Pucinum nonnulli eſſe ſtatuunt, & propterea ad præcauendam arthritidem commendant. Verum an in omnibus hoc locum habeat, dubito, & propterea experientiam conſulendam cenſeo.

Pucinum vinum.

An cibi humidi & aquoſi arthritidem pariant?

Carolus Piſo inter cauſſas, à quibus materia arthritidis in venis cumulatur, etiam ponit humidos & aquoſos cibos, vt iuſcula, fructus horarios & ſimiles. Verùm ex falſa hypotheſi hoc facit, dum ſerum puram putam eſſe aquam ſtatuit; cùm tamen experientia contrarium doceat, & nemo vnquam ex ſolo ciborum humidorum & aquoſorum vſu arthriticus factus ſit, neque aquoſi humores tantos dolores excitare poſſint.

Euacuationes ſolitæ ſuppreſſæ.

Facit ad arthritidem generandam etiam conſuetarum euacuationum ſuppreſſio. Vnde Hippocrates, 6. *aphor.* 29. ſcribit, mulieres non laborare podagra, niſi menſes ipſas defecerint, de quo tamen infrà *quæſt.* 9. dicetur. Ita idem Hippocrates ſcribit, 6. *epid. ſect.* 8. *text.* 55. Abderis Phaetuſa Pythij coniunx antea per iuuentam fæcunda erat, viro autem eius exulante diu menſes defecerunt, ex quo poſtea dolores & rubores ad articulos exorti ſunt. Idem quoque in Thaſo Namyſiæ Gorgippi coniugi contigit. Hinc etiam ſæpè ij in arthritidem incidere ſolent, quibus antiqua tibiarum vlcera aut fiſtulæ ani conſolidantur, & aliarum partium fluxiones ſupprimuntur. Humores enim, qui vlcera crurum diuturna & fiſtulas ani excitare ſolent, ſunt ipſi etiam ſalſi, & propterea ſi ſupprimantur, arthritidem producere poſſunt.

An omne in rebus non naturalibus erratum arthritidẽ inducere poſſit?

Atque hic plurimi in recenſendis cauſſis externis & remotis ſolent eſſe prolixi, & nullam rerum non naturalium prætenire. Verùm etſi quodcunque etiam in rebus non naturalibus vſurpandis peccatum cacochymiam inducere poſſit: non ita tamen omnis comparata eſt, vt arthritidem producere valeat. Atque è reliquis rebus non naturalibus nulla ferè per ſe arthritidem inducit, niſi quod ex nimio motu, ira, terrore paroxyſmus concitatur; & ſudorum retentio etiam ad eandem inducendam facit, & ſi conſueti ſint, arthritidis imminentis indicium eſt. Venus tamen nimia cùm articulos & partes neruoſas, tùm totum corpus debilitando plurimum ad arthritidis generationem facit. Hinc poetis Podagra Bacchi & Veneris filia dicitur. Hinc antiqui verſus:

Venus arthritidis cauſſa.

Λυσιμελοῦς Βάκχου, καὶ λυσιμελοῦς Ἀφροδίτης,
Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα.
E ſolutilumba Venere, ſolutilumboque
Baccho creata eſt ſolutilumba Chiragra.

Vt Iulius Cæſar Scaliger, *in Ara* vertit. Et Latini Poetæ verſus.

Vt Venus eneruat vires: ſic copia vini,
Et tentat greſſus, debilitatque pedes.

Hæreditaria podagra.

Interdum etiam hæreditaria podagra eſt, & non ſolum articulorum, ſed & viſcerum humores vitioſos generantium debilitas à parentibus & auis, liberis ac nepotibus communicatur, ſiue id accidat à ſemine vitioſo, ſiue quod materia ſanguinis in podagricis eſt podagrica, à qua ſpiritus vitales generantur & omnes partes alimentum capiunt. Fieri tamen etiam poteſt, vt à parentibus podagricis liberi non podagrici generentur; vel demum nepotes podragici fiant. Nonnulli quidem ſunt in ea opinione, quod liberi, qui in ipſo paroxyſmo arthritico concipiuntur, fiant arthritici; contrà qui extra paroxyſmum arthriticum concipiantur, ſint ſalui. Verum pauci forſan in ipſo paroxyſmo arthritico generant: ſicut etiam epileptici extra paroxyſmum epilepticos generant. Neque illa ipſa materia, quæ paroxyſmum excitat, communicatur liberis, ſed ſolum diſpoſitio vitioſa, quæ ſola non ſufficit ad producendam arthritidem, ſed humorum vitioſorum affluxus præterea requiritur. Ideoque ſi liberi diætam exactam ſeruent, accidere poteſt, vt illa debilitas à parentibus contracta aboleatur vel corrigatur, ac humores arthritidi generandæ apti non generentur. Contra fieri poteſt, vt licet filius non ſit podagricus, tamen nepos podagra laboret, ſi nimirum illud vitium & imbecillitatem ab auo per patrem communicatam erroribus diætæ augeat, & quæ exſpiratura erat, ſi bona diæta vſus fuiſſet, erroribus diætæ quaſi exuſcitetur. Quibus & hoc accidere poteſt, quod ſeminis paterni vitium à bonitate ſeminis materni corrigi & emendari interdum poteſt. Poſſunt præterea ſemina morbifica ſua tempora habere, in quibus demum ſeſe produnt, vt in intoxicationibus & veneno canis rabidi videre eſt, vel etiam vires ſuas amittunt & euaneſcunt.

An arthritici liberi extra paroxyſmum etiam generẽtur?

An arthritis ſemper in ſobolem trãsfundatur?

Cur diuites potius quàm pauperes arthritidi obnoxij ſint?

E quibus omnibus cauſſam reddere non difficile eſt, cur diuites potius quam pauperes arthritidi, quæ propterea Germanis etiam diuitum morbus appellatur, ſint obnoxij. Raro .n. compertum habetur, ruſticos vel mendicos arthritide laborare, vnde arthritis quoq; καὶ μισόπτωχος id eſt, pauperes odio habens nominatur: Et in fabula eſt apud Iouianum Pontanum, *lib.* 5. *de ſerm. c.* 1. podagram aliquando peregrinantem in ruſculum diuertiſſe, atq; cum ibi caſulas inertiſſimè ædificatas, ſqualidas ſitu, & nihil præter marras, bidentes, raſtros & alia inſtrumenta ruſtica vidiſſet, hoſpitiũ hoc auerſata fuiſſe, & in vrbe hoſpitium quæſiuiſſe. Delatam verò in vrbem ad primum ingreſſum in officinam fabri ferrarij incidiſſe, & illam quoq; vt ſibi incommodã, præterijſſe: tandem cũ in vrbe progreſſa ad domũ quãdam

dam perueniſſet, ante cuius veſtibulum choreæ agitabantur, atque conuiuia, interrogaſſe, cuius ædes eſſent, & cum reſponſum accepiſſet, otij eas eſſe, inhabitarique ab hominibus deſidioſis, ſomnoque & vino marcentibus, è veſtigio domum ingreſſam dixiſſe: Hæc domus, hæc patria eſt: Et cùm ſolicitudinem ac laborem ante fores videret ſatagentes, iuſſiſſe procul eas abigi, & curas inde exulare, cum primiſque ſobrietatem & abſtinentiam. Etenim pauperes & ruſtici plerunque ſimplici & pauco cibo contenti ſunt: cùm contrà diuites ciborum varietate delectentur, vinumque, & plerunque liberalius, bibant, imò ſæpè crapulæ & vino dediti ſint. Præterea ruſtici laboribus exercentur, quibus viſcerum calor excitatur, & ſi quid vitioſorum humorum adſit, diſcutitur; cùm diuites plerique otio magis indulgeant. Inſuper diuites raro Medicis, vt par eſt, obtemperant, ſed ad placitum & palatum medicamenta ſibi præſcribi poſtulant, eaque raro, quantum opus eſt, continuant, nec diætæ rationem, quam debent, obſeruant. Tandem etiam Medicis quidem vtuntur, ſed eos ſæpiſſimè mutant, & non raro Empiricis vel alijs parum doctis ſe committunt, qui interdum ea medicamenta adhibent, quorum vſu morbus potius radices agit, quàm euellitur.

Quinam Arthritidi obnoxij. Solet verò malum hoc ferè viros inuadere, & imprimis ab anno 30. ad 50. quod nimirum iſta ætate ob calorem acriorem ſalſus & tartareus humor magis cumulatur, & poſtea ſenes maximè affligere ob caloris natiui debilitatem & facultatis expultricis imbecillitatem. Fœminis enim plerunque minus temperanter viuunt. Viri, labores maiores ſuſtinent, venere magis vtuntur & læduntur. Fœminæ contrà temperantiores ſunt, & præterea menſtruas euacuationes habent, per quas natura vitioſos humores ſimul expellere ſolet. Vnde etiam Hippocrates, *6. Aphor.* 19. mulieres non laborare, podagra, niſi menſes deficiunt, ſcribit. Verùm nec fœminæ ſemper, nec Viri, qui ſupra & infra eam ętatem ſunt, ab hoc malo immunes ſunt. & licet pueros Hippocrates, *6. Aphor.* 30. podagra non laborare ſcribat, ante Veneris vſum, & omnino rarum ſit, pueros arthritide laborare: tamen id quoque aliquando accidiſſe compertum eſt: ſicut & id obſeruatum, eos, qui ſupra 50. annum ſunt, quandoque arthritide corripi, vidique nuper Virum doctum, annos 62. natum, qui primò podagra correptus fuerat. Nec etiam Eunuchi, quos Hippocrates, *6. Aphor.* 28. excipit, ſemper ab hoc malo immunes ſunt, vt *quæſt.* 9. dicetur.

CAPVT III.

Signa Diagnoſtica.

Signa Diagnoſtica Arthritidis. IPſum malum per ſe patet, ægrique conqueruntur de dolore circa articulos in pedibus, manibus, genibus & alijs partibus, cui poſtea accedit tumor, rubor, & plerunque febris. Et quidem cum primò inuadit arthritis, ferè pollicem pedis & plerunque ſiniſtri inuadit. Et in alijs articulis dolor ferè in loco affecto conſiſtit. In Iſchiadico verò dolore non ſolum in articulo, quo femoris caput coxendici inſeritur, ſed per neruos & membranas vſque ad nates, qua nerui à lumbis & oſſe ſacro exoriuntur, ſurſum fertur, & deorſum in ſuram & pedem extenditur, ſecundum nerui ductum. In alijs etiam articulis, vtpote in ſummo iacentibus, tumor, calor & rubor manifeſtè percipitur: In Iſchiadico verò dolore eadem non apparent, quod locus affectus ſit in profundo, & eius loci ſumma cutis venis conſperſa non ſit. Summa: in arthritide præcipue ægro moleſta ſunt dolor, & motus impotentia. Hinc ſequuntur vigiliæ, virium deiectio, & alia Symptomata, quæ eleganter deſcripſit Lucianus, *in Tragopodagra* his verſibus:

O gaudens faſcijs humili lectipeta
Curſineta, talorum tortrix,
Calcicrematrix, male humi tanga,
Peſtilis ſonum timens, genufraga, inſomnis
Circa articulos tophos inferendi cupida,
Curui genuflexa Podagra.

In recenſendis verò ſignis, quibus cauſſarum differentiæ & humores diuerſi diſcernantur, plerique Medici ſunt ſatis prolixi, & operosè recenſent ſigna arthritidis ex ſanguine, bile, pituita & atra bile. Verum cum, vt ſupra dictum, iſti humores arthritidem propriè non excitent, ſed ſaltem vel ab humore, qui arthritidis cauſſa eſt, agitati, vel dolore partis affectæ attracti ad partem affectam confluant, hoc labore hic ſuperſedebimus. Si tamen omninò propter curationem rectè inſtituendam affluentis humoris cognitio requiri videatur, ea ex generali de inflammatione doctrina patet, in qua, quæ phlegmone pura, quæ ædematodes, quæ eryſipelatodes, quæ ſcirrhodes ſigna habeat, traditur; & facilè ex humoris in corpore dominantis ſignis alibi explicatis, tumoriſque qualitatibus, atque ijs, quæ iuuant & nocent, quis humor vnà affluat, cognoſcitur. Signa a cauſſarum.

Agnouerunt tamen hic doctiores Medici, etiam ij, qui a diuerſis humoribus arthritidem prouenire ſtatuerunt, quod ſignis, quæ à colore, calore, & ſimilibus accidentibus ſumuntur, parum fidendum ſit, cùm occurrant plurima, quæ tàm coloris, quàm caloris & frigiditatis membri cauſſa eſſe poſſunt, contra materiæ peccantis naturam. Humor enim, vt Guainerius ait, vera arthritidis cauſſa, exiſtens in profundo membri, ſuperficiem membri plerunque non mutat, & ſic membri color nullum dat indicium: ſed poteſt fieri, vt humor in corpore abundans ex dolore ad locum affectum concitetur, & tumorem efficiat, qui tamen arthritidis cauſſa non eſt.

CAPVT IV.

Prognoſtica.

I.

ARthritis plerunque morbus lethalis non eſt. Etſi enim vires à doloribus & vigilijs multum debilitantur, vt ægri tandem ſuccumbant: tamen hoc non fit, niſi longo tempore. Et arthritici ſæpe diu viuunt, & ſenectutem attingunt, ea de cauſſa, quod natura humores vitioſos, ex quibus alij morbi pericuſioſiores progenerari poterāt, ad articulos per certa interualla protrudit, atque ita partes principes vitioſis humoribus liberat. Prognoſtica Arthritidis.

2. Si tamen periculoſæ inflammationes, vel pernicioſæ febres accedant, vel natura ſuccumbat, vt humores vitioſos amplius expellere non poſſit, æger de vita periclitari poteſt. Et ſi quid tale periculoſum coniungatur cum vehementi articulorum dolore, delirium puta, tremor cordis, difficultas anhelitus, ac ſudor frigidus & pulſus paruus ſuperuenerit, ægrum eodem vel altero die moriturum indicio eſt.

3. Etſi verò arthritis plerunque morbus lethalis non eſt, curatu tamen difficilis eſt, & vulgo Medicorum opprobrium habetur. Quanquam enim, ſi recens ſit morbus, non adeò difficulter curatur: tamen ſi diu protrahatur, & ſæpius inuadat, curatu ſit difficilior, cum articuli, imò viſcera, doloribus & vigilijs, imo affluxu humorum, debilitentur. Atque vt morbus hic radices agat, ipſi ægri ſæpè in cauſſa ſunt, dum inuadenti primo morbo non occurrunt imo eum occultant, & alij alias morbi ſui cauſſas prætexunt, de quo eleganter Lucianus, in *Ocypode*:

Ridere verò ſoleo eos, quos torqueo:
Dum proloqui veram mali cauſſam haud volunt:
Aliamque fictam in promptu habent, qua ſe tegant.

Quilibet enim ſe decipit mendacio ;
Luxatum alicubi, aut grauiter alliſum pedem
Dum dictitat ; veramque cauſſam ſupprimit ,
Quod enim ipſe celat ; aut latere alios cupit :
Hoc tempus inuito arguit eo poſt tamen.

Eſt autem hic morbus poſtea curatu difficilis , tùm ob diætæ errores , à quibus ægri non abſtinent , tùm ſæpè ob Medicorum imperitiam , qui vel quod veram morbi cauſſam ignorant, vel medicamenta parum idonea adhibent , quibus articulos & viſcera magis debilitant , quàm roborant. Interim tamen per ſe non planè impoſſibilis curatu eſt arthritis, docentque id exempla multorum ab arthritide liberatorum , de quo *q.*10. dicetur .

4. Quicunque aut ſenes ſunt , aut circa articulos callos tophoſque concretos habent , aut ærumnosè viuunt, aut ſiccam aluum habent , hi omnes curari non poſſunt arte humana , quantum ego noui . Hippocrates, 2. *Prædiction.*

5. Si in arthritide contingat luxatio, difficulter ſanatur , aut prorſus eſt inſanabilis. Etſi enim articulus reponi poſſit : tamen quia articulorum ligamenta facta ſunt laxiora, perfecta ſanatio vix ſperanda. Si etiam in luxatione, quę ſequitur arthritidem, cauitas articuli materia tophacea repleatur, incurabilis morbus eſt. Articulus enim reponi non poteſt , antequam materia tophacea illa tollatur, ea vero vix tolli poteſt .

6. Inter omnes arthritidis ſpecies iſchiadicus dolor grauiſſimus eſt, & ob doloris magnitudinem & ob ſymptomatum ſuperuenientium grauitatem. Vigilias enim propter dolorem grauiſſimum infert , febres accendit, interdum luxatio articuli incidit , vnde claudicatio & totius cruris tabes ſequitur. Si enim ex affluentis humoris multitudine articulus ſuo loco excidat, claudicationem fieri neceſſe eſt. Quia vero os ſua ſede elapſum muſculos, venas, arterias comprimit , alimentum ſpiritusque in partes inferiores influere non poſſint , inde earum tabes ſequitur.

7. Etſi vero iſchiadicus dolor ſit vehementiſſimus , tamen in principio facilius , quam cæteri , curationem admittit, quia medicamentorum vis ad vaſa , per quæ fluit in coxendicem humor, facilius, quàm ad extremos articulos penetrare , atque ita humor affluens facilius euacuari poteſt . Si vero humor ſemel affluxerit, & in coxendicem ſeſe inſinuauerit , difficulter curatur ; qui à remedia diſcutientia propter articulos incumbentem carnem penetrare, quo debent, nequeunt.

8. Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit , ruſumque incidit , iis mucores ſuperueniunt, 6. *Aph.*56. id eſt , excrementa mucoſa ex debili paruum neruolarum calore ſuccreſcunt .

9. Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, iis crus contabeſcit, & claudicant, niſi vrantur. *Ibid. Aph.*50. Contabeſcit quidem crus, quia malè nutritur , ob caloris natiui ex humorum vitioſorum diutino affluxu debilitatem; & quia venæ atque arteriæ ſuo loco dimouentur & comprimuntur , & alimentum cruri rectè afferre non poſſunt. Claudicant vero, quia crus ab *ἀτροφίαν* robore deſtituitur , & ob luxationem fit breuius , atque ob ligamentorum laxitatem os femoris non firmiter ſtabilitur .

10. Quibus hæreditaria eſt arthritis , vix vnquam ab ea integrè liberantur , & ſi velint liberari , longe exactiore diæta , & accuratiore medicamentorum vſu opus habent, quam alij.

11. Si podagricis varices ſuperuenerint, ſoluitur podagra. *Auicennas* : quia humores ad articulos fluere conſueti ad exteriores iam cruris partes deriuantur

12. Si arthritis ſuas periodos conſeruare conſueta non reuertatur, grauiſſimorum & ſæpe lethalium morborum cauſſa eſt ; niſi materia per prophylaxin detrahatur , quod præſtare difficillimum. Materia enim , quam in articulos natura detrudere ſolebat, ſi ob debilitatem naturæ meatuum amplius expelli non poſſit , vel circa viſcera & partes principes hæret , vel ad pulmones, inteſtina , aut alias partes protruſa grauiſſima ibi mala excitat.

13. Ipſum paroxyſmum quod attinet , de eo ſcribit Hippocrates 6. *Aph.*49. quibuſcunque morbi podagrici fiunt , iis ſedata in 40. dies inflammatione finiuntur, modò, vt Galenus *in comm.* addit, Medicus in curatione nihil deliquerit, & ægri ſint obedientes . Cum enim humores in arthritide per ligamenta , membranas & neruos diſperſi ſint , ac partes hæ ſint denſiores, ac frigidiores , quàm carnoſæ, non mirum eſt , longius in his tempus ad diſcuſſionem humoris requiri, quam in partibus carnoſis. Aphoriſmus tamen hic ſaltem intelligendus de vltimo termino, cùm experientia teſtetur , multos intra pauciores, quàm quadraginta dies ſanari. Mitior enim alia eſt arthritis & breuior, quæ breui tempore ſoluitur . Alia acerbior & diuturnior , quæ longiore. Nonnulli cauſſam in humores referunt, ſtatuuntque arthritidem, quæ ex bile proueniat, eſſe breuiorem, quæ ex pituita, longiorem . Verum ſit ſanè, vt alias ſanguis, alias pituita, alias bilis ſimul confluat : tamen is ipſe humor ſalſus , qui proxima arthritidis cauſſa eſt , nunc eſt tenuior, vt facilius diſcuti poſſit, nunc craſſior . Cui accedit ſecundo partis robur & debilitas. Quò enim pars robuſtior eſt , eo humorem , qui affluxit , facilius diſcutit, quo vero debilior, eo tardius ; vnde accidit, vt qui primum arthritide laborare incipiunt, paroxyſmos breuiores habeant, qui diutius, longiores, niſi diligentem ſui curam habeant . Quò ſæpius enim membrum arthritide corripitur , eo magis debilitatur . Tertio ipſi ægri etiam non eandem diętæ rationem obſeruant, vnde qui eam accuratam ſeruant , facilius liberantur , alij diætæ erroribus paroxyſmos ſibi prolongant , & nouæ fluxioni cauſſam præbent.

An & cur arthritis citius nec dum quam 40. dierum ſanatur?

14. Quo plura & frequentiora ſubſequuntur ſymptomata, eò difficilius morbus curatur. Interdum enim ratione vehementiſſimi doloris ægri repellentia & ſtupefacientia intempeſtiuè expetunt , quæ humorem ad articulos fluentem ad partes nobiliores repellunt , vnde accidit, vt ægri in cordis anguſtias, lipothymiam vel alia mala incidant , imò in vitę periculum conijciantur, & tunc ſolum ſalutis ſpes eſt in eo, vt humores illi, ſi fieri poſſit, iterum ad articulos repellantur .

15. Sunt autem quatuor modi ſolutionis arthritidis. Primo enim & frequentius reſoluitur materia , & quidem tota , vt nullum ſui relinquat veſtigium , vel maxima ex parte, vt ſui veſtigium aliquod relinquat . Secundo, ſed quod rarius eſt, in puri quid ſimile mutatur materia . Neque enim verum pus eſt , ſed ſanies quædam ſeu ichor reſudat & extrà carnem & cutem erodit .

Solutionis arthritidis quatuor modi.

Cur autem arthritis rariſſime ad ſuppurationem veniat , conſideratione dignum eſt . Nonnulli ſunt in ea ſententia , ideò id fieri, quia articuli ſunt remoti à fonte caloris, tantumque caloris, quantum ad ſuppurationem requiritur, non habent . Sed veram hanc cauſſam non eſſe , patet ex eo , quod interdum in ipſis apicibus digitorum inflammatio oritur, quæ tamen ad ſuppurationem venit . Verior ergo cauſſa eſſe videtur , ipſius humoris huius ſalſi & ſeroſi natura , qui in pus non mutatur. ſed vel totus diſſipatur, vel ſi quid relinquitur, in tophos concreſcit . Tertius modus eſt, cum ob loci debilitatem materia diutius in parte affecta hærens tandem in tophum & nodum mutatur . Et de tali arthritide ſcribit Galenus , 10. *de comp. med. ſec. loc. capit.* 2. Poſtquam producti fuerint calli , ne ſperaueris ad priſtinam conſtitutionem exactè redire articulum poſſe ; & Poeta :

Cur arthritis rarò ſuppuretur?

Tollere nodoſam neſcit Medicina podagram .

Quartus modus eſt , cum humor alio transfertur , id quod interdum accidit ad mẽbra nobiliora, pulmones,

cor, cerebrum, quæ peſſima eſt permutatio, ob quam ægri moriuntur, niſi materia ad articulos retrahatur; aliquando ad ignobiliora, vt varices, ſicut *Progno*ſ*t.* 11. dictum aliquando euacuatur è corpore, &, vt Rhaſes 11. *continent.* ſcribit: aliquando ad inteſtina fertur, fluxumque alui excitat, & inteſtina excoriat, qui fluxus aliquando ad finem vitæ durat, & viribus paulatim deficientibus propter febres & dolores ægri maraſmo conſumpti moriuntur.

CAPVT V.

Indicationes & Curatio.

Indicatio & curatio arthritidis.

CVm affectuum præter naturam perfecta curatio in cauſſarum ablatione conſiſtat, Autores verò de cauſſis arthritidis, vt *ſupra* dictum, diſſentiant, non mirum etiam eſt, de curatione alios aliter ſentire, eamque variam proponere, quæ diſcrepantia, vt aliquoties iam dictum, non poſtrema cauſſa eſt, vt tàm pauci arthritici ſanentur, cum quilibet hic hoſtem, quem ſibi ſæpe finxit, impugnandum ſuſcipiat, eum verò, qui reuera hoſtis eſt, negligat. Patet hoc paſſim è conſilijs Medicis quæ etiam pro Illuſtriſſimis Viris data ſunt, non ſingula ſaltem, ſed aliquam multa, in quibus pleriſq;, conquiſitis hinc inde ſententijs, res eo plerunque redit, curationem præcipuè ad caput, vt membrum mandans, & articulos, vt membrum recipiens, dirigendam eſſe. Ita vnius Fernelij, Medici alias doctiſſimi & experientiſſimi, autoritas plurimos à veritatis inueſtigatione abſtraxit, &, vt multi ægri parum idonea medicamenta nanciſcerentur, fecit. Nos, ſaluo aliorum iudicio, ijs fundamentis, quæ *ſupra* propoſuimus, inſiſtentes, curandi ratonē breuiter proponemus.

Cur pauci arthritici.

Arthritidis curatio.

Conſiſtit autem Curatio in genere ita dicta in duobus. Primum eſt, vt præſens paroxyſmus, ſeu dolor, tumor, motus impedimentum & alia, quæ ægro arthritide laboranti moleſta ſunt, tollantur. Alterum eſt, vt præcaueatur, ne paroxyſmus ſemel ſublatus redeat.

Et primùm quidam arthritidem præſentem curandi rationem quod attinet, tria ſunt præcipuè, quæ in paroxyſmo amoueri cupit arthriticus, dolor, tumor, & motus impedimentum. Cùm verò hæc tria omnia ab humore p. n. in articulum illapſo ortum habeant, tota paroxyſmi ablatio in eo conſiſtit, vt humoris influxus inhibeatur, & qui illapſus eſt, tollatur. Humore enim iſto ſublato & dolor ceſſat, & tumor euaneſcit, & motus partis redit. Quia tamen dolor ſæpè valde ægrum cruciat, neque eum æger facilè ſuſtinere poſſit, donec tumor eius cauſſa tollatur, dolor interdum leniendus eſt, etiam antequàm cauſſa plane tollitur. Atque ita tota arthritidis ægrum affligentis curatio conſiſtit in cauſſæ ablatione & doloris lenitione.

Primum quod attinet cum fluxus à motu & ebullitione quaſi ſanguinis & humorum in venis ſumat initium, illa humoris ebullitio & motus ſiſtendus primò, ac humores ad partem affectam ruentes cum impetu non ſolùm aliò auocandi atque auertendi, ſed & e corpore euacuandi ſunt. Hoc enim niſi fiat, dolor magis exacerbatur. Poſtea verò humor, qui influxit, diſcutiendus. Et quia dolor imprimis moleſtus eſt, is interdum etiam, cauſſa non ſublata, leniendus.

Ideoque ſi cauſſa aliqua, vel externa in ambientis aeris intemperie poſita, vel corporis denſitas occaſionem dederit, ea amouenda, imo etiam contrario modo corrigenda.

Vena ſectio.

Venæſectio.

Secundò ſi ſanguis in corpore abundet, qui & ab humoris motu commoueatur, & quaſi ebulliat, & à dolore ad partem effectam attrahatur, atq; ita vt *συναίτιον* ad arthritidem concurrat, & malum augere poſſit, ac præterea febris immineat, vel comitetur, venæ ſectio, ſi vires ferant, inſtituenda, vt affluxus ad partem affectam minuatur, & imminenti febri fomes ſubtrahatur, non nimia tamen quantitas euacuetur. Si verò à ſanguinis copia periculum nullum immineat, aut etiam pituitoſus humor abundet, venæ ſectio potius noxia eſt, quàm vtilis; cùm tum ſanguinis euacuatione ſpiritus diſſipētur & calor natiuus abſumatur, vnde calor in parte affecta humores vincere & ita facile diſſipare non poteſt, vnde & ægri tardius conualeſcunt, imò interdum tophi in articulis generantur. Etſi omnes aut plurimi articuli afficiantur, baſilica in dextro vel ſiniſtro brachio aperienda. Si vnus tantum articulus, in oppoſito vena ſecanda. Vt ſi in dextro brachio articuli afficiantur, in ſiniſtro brachio vena aperienda; ſi in ſiniſtro, dextri brachij vena tundenda. Si dexter pes laborat, vena dextri brachij ſecanda; ſi ſiniſter, vena in eodem latere in cubitu aperienda. Hoc enim commodius eſt, quam venam in pede lateris oppoſiti aperire. Illa enim Venæſectione humores fluentes reuelluntur, hac tantùm deriuantur. Eadem ratio eſt, ſi dolor ſit in coxendice.

Venæſectione in brachio in dolore Iſchiadico præmiſſa, ad deriuandum vena commodè in poplite aperitur, aut iuxta malleolum interiorem, vel etiam exteriorem in vena illic apparente, quam ob inſignem, quam affert, ſi tunc & in tempore ſecetur, vtilitatem; Iſchiadicam vocant, quæ & ſæpè ſola hunc affectum ſanat. Plerunque autem in crure dolente ſecatur, licet & in ſano apertam admodum profuiſſe, ſubitoque omnem dolorem ſuſtuliſſe, ſcribat Platerus.

Quia verò malum vrget, & fluxus velociter fit etiam ſtatim venæſectio, ſi ea opus ſit, inſtituenda; & ſanguinis quantum opus, ſi vires ferant, vnica vice detrahendum. Si tamen vires largiorem venæſectionem non ferant, repetitis vicibus tantum detrahendum, quantum plenitudini reſpondeat. Venæſectionis vicariæ poſſunt eſſe cucurbitulæ, quæ incipientibus doloribus parti ſanæ oppoſitæ vel diſtanti affigantur cum ſcarificatione. Hirudines etiam in aſſuetis hæmorrhoidibus appoſitæ, ſanguinem exhauriendo commodum aliquod afferunt.

Cucurbitulæ.

Hirudines.

Purgatio.

Purgatio.

His reuulſionibus per ſanguinis euacuationem factis inſtituenda eſt purgatio, de qua etſi alij aliter ſentiant, vt poſtea *quæſt.* 11. dicetur: tamen plerunq; commodè adhibetur. Statim a. inchoantibus vel etiam imminentibus doloribus, antequam, iiſdem vt & vigilijs, aut febre aucta vires debilitentur, inſtituenda, neque hic coctionem aliquam exſpectare, aut præparationem præmittere opus eſt; quod ſuperiorum ſeculorum Medici plurimi fecerunt, qui primò lenientibus vſi ſunt, deinde præparantibus ſeu digeſtiuis, vt vocant, aliquot dies, tandem purgantibus, quæ humores ab articulis trahunt. Cum enim humores iam antea in motu ſint, ac tenues, & turgentium naturam referant, & natura ipſa eos vt ſibi moleſtos a bono ſanguine ſeparare conetur, ac metuendum ſit, ne, vt dictum, antequam talia peraguntur, humores ad articulos ruant, & dolore ac vigilijs vires deijciantur & febris ſuperueniens purgationem prohibet, ſtatim purgatio inſtituenda. Et vnicum purgans exhibitum plerunq; minus ventriculo nocet, quam toties repetitæ digeſtiuæ potiones, quæ ventriculum reſoluunt & labefactant, vt auctis poſtea cruditatibus maior ad articulos affluxus fiat.

Alterantia.

Alterantia.

Si tamen humores ſint nimis calidi & acres, temperari poſſunt iuſculis alteratis cichorio, endiuia, taraxaco, portulaca, acetoſa, & medicamentis ex his paratis, nec inutilis eſt conſerua roſarum cum ſpeciebus diatrionſantalon.

Vel ℞. *Conſeru. roſ.* ℥. iij. *ſpec. diatrionſant.* ʒ. j. *corall. rubr.* ℈. j. Cum *ſyr. granator.* Fiat Electuarium.

Vel ℞. *Margar. præp.* ʒ. j. *corall. rubr. præp. ſantal. omnium an.* ʒ. j. ß. *roſ. rubr.* ʒ. j. *oſſ. de cord. cerui* ℈. j. Fiat Puluis.

Vel cum *ſacchar o in aq. roſ. diſſoluto* rotulæ.

Verum de purgatione duo imprimis monenda. Primò vt aptum tempus, vt antea diximus, eligatur, & ea non nimis diu differatur. Etenim ſi iam ad ipſos articulos influxerit totus humor, fruſtra inſtituitur purgatio, neque humor facile reuocatur. Ideoque vt is, qui ad articulos fluxurus eſt, ad aluum vertatur & per eam euacuetur, mox in principio paroxyſmi, imo etiam quamprimum is inſtare animaduertitur, purgatio inſtituenda. Hoc modo enim humor, qui influxus eſt, & qui fluxurus erat, per conuenientia loca euacuatur, & ne ad partem affectam ruat, impeditur, ac doloris & tumoris incrementum prohibetur, & ita, quod influxit in parte affecta, facilius diſſoluitur. Teſtaturq; ipſa experientia, curationem hanc multis profuiſſe. Ita de ſe ſcribit Petrus Bayrus, ſe à quatuor hominibus ad ſellam geſtatum poſtquam aluum quarct depoſuiſſet, ſumpto ſuo electuario Caryocoſtino à doloribus alleuiatum fuiſſe, & ſine adminiculo alterius ire potuiſſe.

Deinde conſiderandum, quibus medicamentis purgatio ſit inſtituenda. Nonnulli à validioribus medicamentis abſtinendum cenſent, & nonniſi lenioribus vtendum vel validioribus in minima quantitate, cum fortis purgatio humorum copiam à partibus ignobilioribus & externis trahat ad internas & nobiliores, & accidat aliquando, vt nonnulli à vehementi purgatione in febres ardentes, malignas & lethales incidant. Quod vt libenter concedimus, & vehementioribus purgantibus humores antea feruidos non magis accendendos, aut motum naturæ planè interturbandum cenſemus: ita etiam cauendum putamus, ne humores ſaltem agitentur, & in venis commoueantur, & non educantur, ac ſufficienter euacuentur. Quod vbi fit, poſtea maiore impetu ad partem affectam ruunt, vtpote ad quam natura antea eos detrudere conabatur, & ad quam ſimul à dolore attrahuntur. Purgantia itaque in principio paroxyſmi, vel imminente eo, paulo fortiora eligi debent, talia tamen, quæ ventriculum non offendant. Si enim, vt modo dictum, leniora ſumantur, humores ſaltem commouentur, & nihil effatu dignum euacuatur, vnde poſtea maior ad partem affectam fit confluxus.

Ne autem durante purgatione ad partem affectam confluxus fiat, & humor purgatione motus ad partem affectam ruat, præcauetur, ſi pars affecta ſublimiori loco in lecto ponatur, donec purgatio abſoluta ſit, vel, quod certius, defenſiuum purgante exhibito ſupra caput partis affectæ imponatur. Ex. gr. ſi dolor ſit in manu, defenſiuum ad humerum apponendum, poteſtq; id parari è *floribus roſarum, balauſtijs, radicibus biſtortæ, tormentillæ, conſolidæ maioris, corticibus granatorum, bolo Armeno*, cum albumine oui, & aqua roſarum vel aceto miſtis. Et ne cataplaſma hoc ſiccatum & induratum dolores excitet, atque ita fluxum concitet, parum vnguenti Comitiſſæ, aut olei roſacei omphacini addi poteſt. Aut loco cataplaſmatis faſcia ſatis longa poſca, in qua muſcus quernus, roſæ rubræ, vel alia adſtringentia modo enumerata cocta ſint, madida parti ſuperiori, exempli gratia in podagra parti ſupra genua, induci poteſt. Atque iſta defenſiua tamdiu continuanda, quamdiu purgatio durat, etiam per diem integrum.

Quibus autem in ſpecie medicamentis purgatio inſtituenda ſit, in genere definiri non poteſt; cum magna ſit corporum varietas. Licet enim humor proxima arthritidis cauſſa ſeroſus, ſalſus & tartareus ſit: tamen & ipſe in diuerſis corporibus diuerſo modo conſtitutus eſt, & ſecum alios humores in corpore abundantes rapit. Imò in eodem corpore ſemper eadem medicamenta non conueniunt, cùm non ſemper ſit idem corporis ſtatus. Ideoque præſentis Medici eſt talia præſcribere.

Ad humores autem ſeroſos & ichores bilioſos euacuandos comparata eſſe debent, qualia ſunt: *Syr. roſ. ſolut. de ſpina ceruina, domeſticus vulgò dictus, manna, mechoacanna, ſena, ſemen carthami*; & hinc compoſita: *Elect. diacathol. triphera Perſica, de ſucco roſar.* In fortioribus etiam medicamenta ex hermodactylis vſum habent, atque inter ea electuarium Caryocoſtinum Bayri, cuius infra *de præſeruatione* fiet mentio.

Vel ℞. *Hermodactyl. turbith. elect. an.* ʒ. iij. *diagr.* ʒ. j. ß. *Zingib. maſtich. an.* ʒ. j. *ſacch.* ʒ. vj. F. Puluis.

Doſ. ʒ. j. vel ʒ. j. ß. cum iure carnis. Vel vſurpentur pilulæ Rhaſis, quæ, vt ille ſcribit, *in 9. ad Manſorem cap 90.* lecto decumbentes ſurgere, moueri & ambulare faciunt, quæ hoc modo componuntur:

℞. *Aloes* ʒ. j. *ſcammon.* obol. dimid. *roſar. rubr.* obol. vnum, *hermodactyl.* ʒ. dimid. Fiant pilulæ, quæ vna vice porrigantur, habito tamen reſpectu virium ægroti.

Verùm etſi ſeroſus humor proxima cauſſa ſit arthritidis: tamen quia is alios etiam vitioſos humores in corpore ſecum rapit, præſertim dolore accedente, præſentis Medici etiam eſt cuilibet ægro in rem præſentem varia medicamenta purgantia præſcribere.

Vomitoria.

Vomitus etiam in aſſuetis vtilis eſt, & cum is breuiore via humores euacuet, non ita metus eſt, ne ad partem affectam ruant. Vomitoria.

Vomitoria tamen hic tàm fortia vix dare licet, vt ex ipſis venis euacuent, ſed ſatis eſt, ſi talia exhibeantur, quę primas vias & partes ventriculo vicinas euacuant. Etenim ſi humores multi vitioſi circa ventriculum, lienem, & epatis cauum ac in locis vicinis conſiſtant, facile fieri poteſt, vt commotis in toto corpore humoribus & ij ad venas penetrent, & ad partem affectam ruant. Poſt vomitoria verò etiam purgationes inſtituere licet; imo ſi vna purgatio non ſufficere videtur, ea iteranda eſt. Franciſcus India, *lib. 2. de Gutta podagr. cap. 3.* miris laudibus hic effert vomitorium, quod parat ex ſufficienti quantitate pulueris ſtopæ regiæ, cum aqua ſtillatitia aurantiorum immaturorum tepida exhibitum; quod bilem & pituitam per ſuperiora & inferiora cum commodo ægri euacuare ſcribit.

Sudorifera.

Corpore purgato danda opera, vt ſudor prouocetur, vel ſpontè, vel adhibitis medicamentis. Si enim, vt rectè Crato, *conſil.* 24. ſcribit, quàmprimum intus ſudor detinetur, aut inhibetur, maximè ſi conſuetus fuerit, imminet paroxyſmus podagricus: etiã proculdubio augebitur paroxyſmus, & prouocabitur, ſi in eo ſudor detineatur, & reliquię humoris ſeroſi in venis non diſcutiãtur, & contra breuior fiet paroxyſmus, ſi per ſudorem ſerũ diſcutiatur. Verũ cùm in arthritidis inuaſione fiat quaſi quædã humorũ ebullitio, & plerunq; etiam febris adſit, calida ſudorifera, qualia ſunt *theriaca, Mithridatium*, & ſimilia, vix conueniunt, cùm humores magis accendantur. *Cornu cerui* verò vel crudum, vel ſine vſtione præparatum, commodè exhibetur, aut ſolum aut cum aq. cardui benedict. Vtile eſt & *Antimonium diaphoreticum*. Si verò corporis conſtitutio, & humorum diſpoſitio id ferat, decoctum Saſſafras, vel ſarſæ parillæ, vel Chinæ exhiberi poteſt, quod tamen cichorio, endiuia, ſoncho, dente leonis temperare licet. Ea verò, quæ in paroxyſmis vtilia ſunt ad humores ſeu ſenſibiliter, ſeu inſenſibiliter diſcutiendos, omnia in curatione locum non habent. Vtile etiã decoctũ bardanæ radicis, ſeu lappæ maioris,

Sudorifera.

Sudorifera qualia eſſe debeant?

cum

cùm incidat, diſcutiat, ſudores & vrinas moueat, refertque Foreſtus, Vaſtellum Penſionarium Mechlinenſem cum in lecto decumberet ex doloribus articulorum, vt nullum membrum mouere poſſet, bibiſſe cereuiſiam calidam, in qua radix lappæ maioris cocta erat, qua epota cùm nullis remedijs à Medicis curari poſſet, plurima minxit alba inſtar lactis, & à doloribus liberatus fuit.

Vel: ℞. *Sarſa parillæ* ℥.j. *ligni ſaſſafr* ℥.ß. *rad. caryoph.* ℥.j. *ſantali citrini* ʒ.j. Infund. in aqu. ℔.iij. horis 24. poſtea coq. Detur manè hauſtus vel decocti ſolius, vel cum C. C.

Topica.

Topica. Corpore ita conueniente modo euacuato, & cauſſa antecedente, quæ morbum auctura fuerat, ablata, iam ad ipſam doloris lenitionem, & cauſſæ continentis, doloris ac tumoris ablationem, adeoque topica accedendum. Si verò, antequam illa vniuerſalia præmiſſa fuerint, ſtatim topica adhibeantur, plus damni, quam commodi inde æger percipit. Vel enim materia, quam natura ad articulos depellere conatur, ad interiora repellitur, vnde grauia ſymptomata excitantur: vel articulis impingitur, dolorque exaſperatur: vel pars effœminatur, laxaturque, atque ita fluxus augetur. Quæ cùm vulgò non obſeruentur, & topica ſępè non ſatis tempeſtiuè & cautè adhibeantur, plus plerunque damni, quàm vtilitatis inde ægri percipiunt; vnde etiam vulgata ſententia orta eſt, optimum eſſe, articulis dolentibus nihil adhibere. Et reuera præſtat, nihil applicare, & naturæ rem committere, quàm medicamenta minus idonea vſurpare.

Topica autem, quæ applicantur, vel dolorem ſolum reſpiciunt, vel cauſſam ſimul doloris, humorem ſcilicet, qui affluit & affluxit, doloremque & tumorem excitat.

Dolorem lenientia.

Dolorem lenientia. Dolor plerunque in hoc morbo grauiſſimum ſymptoma eſt, & ægris moleſtiſſimum, quem maximè diris deuouent, vt in Luciani Tragopodagra *mox in principio* videre eſt; & propterea etiam maximè ablatum cupiunt. Et omnino neceſſarium eſt, vt eius rationem habeat Medicus, quia, ſi nimius ſit, vigilias concitat, vires deijcit & attrahendo humores malum auget, atque ita curam ad ſe merito trahit, 12. *meth. med. cap.* 1. & propterea ſui lenitionem per anodyna indicat. Habent autem dolorem lenientia ſeu anodyna & hoc commodi, quod partes laxando faciunt, vt humor, qui antea ſaltem ad interiores circa articulum partes fluebat, etiam iam ad ambientes partes & carnoſas diffundatur. Vnde arthritici dolores, antequā pars intumeſcat, ſunt vehementiſſimi; mitigantur verò, vbi pars intumeſcit.

Anodyna autem qualia propriè ſint, alibi dictum in Inſtit. quæ ſcilicet partem affectam demulcent & laxant, cauſſam vero ipſam non diſcutiunt. Et parentur hic ex lacte caprino ex vberibus recens mulcto, pane albo & lacte cum vitellis ouorum, & momento croci, ex folijs altheæ, maluæ, braſſicæ, calidè impoſitis; ex ſemine maluæ, althææ, cydoniorum, pſyllij, & præcipuè ex mucilaginibus eorum caſſia fiſtulari extracta cum decocto vel aqua ſolani quæ, vt Auicennas ait, præſtantiſſimum eſt remedium, ſiu. ſi humores calidi affluant, aliquid olei vel aquæ roſatum addi poteſt, ſi frigidi, oleum chamæmelinum; Pro caſſia etiam roob ſambuci vſurpare licet; ex pane albo & vino, & quidem ſi humor ſit calidior, vino rubro, frigidior, vel mixtus, vino albo cum puluere flor. chamæmeli & oleo roſaceo; è caſeo ouillo recenti impoſito, & ſæpius immutato; è ſtercore bubulo primo vere recenti, vt & aqua ex eo diſtillata. Vtiliſſimum quoque remedium eſt *mucilago ſeminis pſyllij* aqua roſarum vel ſolani extracta, cui aliquid interdum aceti addi poteſt, commendaturque hoc medicamentum multum à Serapione & alijs.

In morbo incipiente Solenander ſumit craſſiores ſtipites cicutæ, eoſque ſale implet, & argilla vel paſta obturatas in locum humidum ponit, vt ſal liqueſcat, quem liquorem in vitro aſſeruat, & pannis loco dolenti applicat.

Vſus etiam eſt ſæpiſſimè cataplaſmate hoc:

℞. *Maluam integram* cum radicibus conciſam minutim, eamque in æquis vini & aceti partibus coque in fictili nouo ad tertiæ partis conſumptionem, deinde admiſce *ſecalis craſſiores furfures*, quantum ad conficiendum cataplaſma ſufficit, idque calidum loco dolenti applica.

Foreſtus refert, quendam aquaticæ lenticulæ, & floribus chamæmeli in lacte coctis parum farinæ hordei addidiſſe & in formam cataplaſmatis redegiſſe, & appoſuiſſe ad ſedandum dolorem cum miraculo quaſi. Vtile eſt & oui luteum cum oleo violar. in formam linimenti ſubactum; vt & aqua ſpermatis ranarum, quæ forſan etiam aliquam vim narcoticam habent. Adrianus Spigelius apud Morauos in vſu & nobile experimentum pro ſanandis ilicò doloribus podagricorum Vlmariæ cum radicibus & floribus deſtillatæ aquam eſſe ſcribit: quæ & Sileſiis in frequenti vſu eſt. Commodum etiam eſt decocto parietanæ partem affectam fouere.

Vſurpantur à plurimis etiam olea & pinguedines. Verum hic non ſine cauſſa monendum, pinguibus talibus cautè vtendum eſſe. Cùm enim arthritis ſæpe cum eryſipelate, quantum ad cauſſam, aliquam cognationem habeat, at verò notum ſit, pinguia omnia, quæ poros oblinunt, in eryſipelate potius nocere, quàm prodeſſe: idem etiam in arthritide metuendum videtur ne, ſi per pinguia pori oblinantur, humore intus detento, dolor augeatur; id quod ipſa experientia teſtatur. Et vir quidam honeſtus in vicinia mihi retulit, ſe in podagricis doloribus ſedandis in ſuo corpore nihil vtilius percepiſſe, quàm caſeum ouillum planè recentum impoſitum, verum ſæpè renouatum. Quamprimum enim a calore partis calefactus pingueſcere & quaſi butyrum fundere caſeus incipiebat, dolorem inde ſibi augeri dicebat.

℞. *Medull. panis tritici* ℔. ß. Coqu. *in lact. rec. q. ſ.* ad conficiendum cataplaſma: Adde *mucilag. ſem. alth.* ℥.ij. *farinæ ſem. lini, fœnigraci* an. ʒ.ij. *puluer. flor. chamæmeli, meliloti* an. ℥.j. *croci* ʒ.j. *ol. roſac. chamæmel.* an. ℥.ß.M.

Vel: ℞. *Lactis recenter mulcti* ℥.j.ß. *medullæ panis tritici* ʒ.v. *farinæ hordei* ℥.j.ß. *hermodactylor. vulgator.* ʒ.vj. *croci* ʒ.i. *ol. chamæmel. q. ſ.* Fiat Cataplaſma.

Vel: ℞. *Panis albi* ℥.vi. *lact. q. ſ.* Miſc. ad ignem. Adde *vitellos ouor.* ii. *ol. roſac.* ℥ ii. *croci* ℈.i.M.

Vel: ℞. *Farin. hord. fabar. orobi* ana ℥.i. *ſem. lini* ʒ.vi. *puluer. flor. chamæm.* ʒ.iii. *meliloti* ʒ. ii. *croci* ℈. i. Coq. in *ſ. q. aq. flor. chamæmeli*: Adde *vitellos ouor. duor. ol. chamæm. roſar.* an. ℥.i.M.

Vel: ℞. *Pulpæ panis triticei* ℥.ii. *puluer. flor. verbaſci* ℥.i. Coq. *in lacte.* Adde *flor. caſſiæ* ℥ i.M.

Vel: ℞. *Sem. lini, fœnigraci* part. æq. Extrahatur mucilago *aqua roſarum*. Adde *vitellos ouorum duos, aceti* parum. Inſperſa farina fabarum. F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Farinę hordei, ſem. lini, fœnigręci, fabarum, puluer. flor. chamęm.* ana ℥.ß. *rad. althęę* ℥.i. *ol. roſac. chamęm.* an. ℥. i.ß. *vitellos ouor.* num. iii. *roob vini* ℥. i. M. Fiat Cataplaſma.

Vel: ℞. *Flor. verbaſci* q. v. Infund. in ſ. q. vini rubri per duos menſes, deinde deſtillentur. Deſtillata aqua locus foueatur, & deinde inungatur oleo ſeu liquore e floribus verbaſci, vitro clauſo ad radios Solis tempore æſtiuo collecto.

Vel: ℞. *Gemmas coryli*, exprimatur ex iis oleum eodem

dem modo, vt ex ſemine lini parari ſolet. Corpus, quod poſt olei expreſſionem remanet, comburatur, & ex cineribus aqua pura ſal eliciatur, qui oleo expreſſo miſceatur. Oleum cum ſale mixtum clarificetur transfundendo id per pyxidem ligneam, ſicut pictores oleum lini pro ſuo vſu clarificare ſolent; & euadit præſtans ad dolores leniendos medicamentum.

Verùm ipſa anodyna pro qualitate humoris nonnihil variari poſſunt, & in humore calidiore frigida quædã addi, vt roſę, & earum aqua, aqua plantaginis & ſimiles. In cauſſa verò frigida flores chamęmeli, meliloti, abſinthium, ſemen lini, fœnigræci addi poſſunt.

Narcotica.

Narcotica. Si anodyna non ſuffecerint, narcotica vſurpanda, quę cùm ſtuporem parti inducant, non ſolum protinus dolorem compeſcunt, ſed & calore ſuo, quem obtinent, ſimul humores reſoluunt, atque ita cum commodo & tutò, nec cum periculo, vti creditur, vſurpantur, ſicut Platerus *lib. 2. Pract.* ſcribit; ac propterea, ſicut & alij plurimi hyoſcyami & mandragoræ ac papaueris folia recentia contuſa vel prius decocta admota commendat, ſunt vtilia & illorum olea, ac ſuccus ex illis expreſſus, pro fotu vſurpatus, vt & radix mandragoræ, ſemenque hyoſcyami cum alijs cataplaſmatis forma applicata. Nicotianæ etiam folia recentia contuſa & parti dolenti impoſita dolorem leniunt. Idem Platerus, vt & alij Autores ad opium accedunt, idque alijs anodynis admiſcent, & Vncijs duabus illorum Drach. j. opij addunt. Si etiam in ſpiritus vini ſimplicis, vel croci infuſione flaueſcentis ℥ iv. camphoræ ℈. j. & opij ʒ. j. diſſoluatur, eoque liquore pars dolens illinatur, efficaciſſimum ſcribit eſſe remedium. Antidota etiam opiata, vt theriaca, Mithridatium, philonium, recentia addi poſſunt, præſertim ſi opij quantitas augeatur.

In vſu tamen opiatorum non diu perſiſtendum, cùm calido natiuo & neruis ſint inimica.

Idem tamen Platerus, *libr. 1. Pract. cap. 5. de sactus laſ.* ſcribit, ab externo narcotico cuti applicato cutem ſtupidam & indolentem reddi poſſe, ſe nunquam deprehendere potuiſſe, licet vt aliquid certi cognoſceret, maſſam opij emollitam parti podagra dolenti applicarit.

Exhibita quidem narcotica dolorem etiam facilè ſedant; verùm cum motum humorum ad externas partes impediant, facile aliquid incommodi excitare poſſunt, & dolorem longiorem efficere, cum dolor paulò poſt recurrere ſoleat. E. G. ℞. *Farin. hord.* ℥ iv. *medull. panis tritici* ℥. iij. *lactis q. ſ.* Coqu. ad conſiſtentiam cataplaſmatis: adde *Ol. roſac.* ℥. j *vitell. ouor.* num. iii. *opij* ℈. i. Miſce.

Vel: ℞. *Medull. panis tritici q. ſ.* Affunde cremoris lactis q. ſ. adde *croci* ʒ. i. *thuris* ʒ. ß. *pulu. lumbricor. terreſtr.* ʒ. ii. *vitell. ouor.* num. iv. *ſem. hyoſcyami, papau. alb.* ana ʒ. iij. Bulliant in vaſe duplici per horam dimidiam. F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Fol. hyoſcyami* M. iii. *baccar. ſolani* ℥. i. Coquantur ad mollitiem & contundantur: inſpergatur *farin. hord.* ℥ i. ß *ol. roſac.* parum F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Farin. hord. medull. panis alb.* ana M. ß. *fol. hyoſcyami, malu. violar.* an M. i. *flor. chamæmel. cortic. papau. alb.* an. M ß. *ol. lumbricor. papauer.* an. ℥. i. F. Cataplaſma.

Si libet, opii & croci an. ʒ. i. addere licet.

Vel: ℞. *Rad. mandrag. fol. hyoſcyami* ana q. ſ. Coq. & contundantur, adde *farina fabar. & ol. roſac. q. ſ.* Fiat Cataplaſma.

Vel: ℞ *Vitrioli crudi* ℔. ii. *ſpiritus vini* ℔. iii *aq. ſambuc.* ℔. ii. Miſce ſimul in cucurbita vitrea bene lutata, appoſitoque alembico & recipiente, in quo ponantur *ſem. hyoſcyami contuſi* ℥. ij. *flor. verbaſci, ſambuci, chamæmel.* an. M. ii. Fiat deſtillatio igne aperto: per gradus, donec vitrum igniatur. Poſt deſtillationem ſpiritus cum phlegmate à ſeminibus & floribus ſeparetur, & vſui in vitro ſeruetur.

Vel: ℞. *Fol. hyoſcyami* M. i. *ſolani, ſemperuiui, capit. papaueris hortenſ.* an. M. ß *radic. mandragor.* ℥. i. *flor. chamæmel. verbaſci* an. P. i. *ſem. pſyllij* ℥. i. ß. *hyoſcyami* ʒ. i. Coquantur in lacte pro fomento. Remanentiæ contundantur & addita *farina ſem. lini* ℥. i. *hord. ol. roſacei* an. ℥. ii. Fiat Cataplaſma.

Nonnulli huc referunt & aquæ frigidæ perfuſionem, & quidem autoritate Hippocratis, qui 5. *aph. 25.* ſcribit: *dolores articulorum podagricas conuulſiones, & horum plurima frigida aqua largè affuſa leuat, & dolorem ſoluit. Nam modicus torpor dolorem ſoluit.* Scribitque Donat. Anton. Ferrus, *tract. 2. de podagra cap. 9.* Se hoc remedium ſæpius expertum eſſe, & cum alia remedia nihil profeciſſent, ad aquæ frigidæ perfuſionem, tanquam ad extremum remedium perueniſſe, & ſtatim dolorem ſedatum fuiſſe. Verùm enim verò negari equidem non poteſt, aquam frigidam parti affectę affuſam non ſolum repellere, ſed torporem quendam inducere, atq; ita dolorem lenire: verùm metuẽdũ eſt, ne calor innatus partis hoc modo deſtruatur, & imbecillitas parti concilietur, ob quam poſtea malum grauius reddatur, & præterea humor parti impingatur, & in ea condenſetur, aut etiam ex violenta repulſione humores ad interiora ruant.

Repellentia.

Topica verò, quæ ad cauſſam diriguntur, quod attinet, & primò repellentia, etſi ea à nonnullis commendantur: tamen ſola hic vix locum habent. Cum enim natura ipſa motum hunc inſtituat, & humores vitioſos è partibus internis ad externas & ignobiliores depellat, ſi is motus impediatur, & humores ad partes internas & principes repellantur, id cum vitæ periculo accidit, & peſſima exoriuntur ſymptomata, quæ non ceſſant, niſi natura humorem vitioſum ad alium articulum iterum expellat. Repellẽtia.

Præterea cùm dolor mitigetur, cum materia ad externas, quæ circa articulum ſunt, partes diffunditur, ſi per repellentia ad interna repellantur, dolor augetur; vnde nonnulli etiam nec externam auram, etſi nõ adeo frigida ſit, ferre poſſunt, ſed membrum affectum tegant neceſſe eſt, ſi dolorem mitiorem experiri velint. Inſuper ſi materia iam ex parte influxerit, repellentium & refrigerantium vſu incraſſatur, & parti impingitur, malumque difficilius curatu redditur. Si tamen à ſubito & nimio humorum affluxu, præſertim calidorum, in principio dolor valde augeatur, & is curam totam ad ſe trahere videatur, ac propterea eum moderari, & repellere nonnihil animus ſit, repellentibus quidem vtendum, ſed non ſolis, verùm cum anodynis mixtis, & præmiſſa venæſectione & purgatione. Sicut contra in principio nimis laxantia non vſurpanda, cum affluxum humorum promoueant, ſed affluxum humorum nonnihil remorantia vſurpanda. Itaque nim lactucam, ſemperuiuum, portulacam, violariam, plantaginem, roſas, & ex iis parata addere licet; vt & aliquid aceti.

Vt: ℞. *Farin. hord.* ℥. iii. Coq. in *oxycrato*, Adde *vitell. ouor.* ii. *croci*, ℈. i. Miſce.

Vel: ℞. *Mucilag. ſem. pſyllij aqua roſ. extract.* ℥. ii. *mucilag. ſem. alth.* ℥. i. *farin. hord. q. ſ. vitell. oui vnius.* F. Cataplaſma.

Vel: ℞. *Aq. ſperm. ranar.* ℥. iv. *ſolani, flor. ſambuci, plantag.* an. ℥. ii. *camphor.* ℈. ß M.

Si libet, *Mucilag. ſem. pſyllij & cydon.* ana ℥. i. addi poteſt.

Vel: ℞. *Succi hyoſcyami, ſemperuiui, lactucæ* an ℥. ii. *farina hordei* ℥. i. *vitell. oui vnius, ol. roſac.* ℥. ii. M.

Vel: ℞. *Roſar. rubr.* M. i. *farin. ſem fœnigr. fabar. hord.*

hord. an. ℥.i. *ſantali rubr.* ʒ.i.ß. *flor. chamam.* P.i. Coctis & contuſis addantur *vitell. ouor.* ii. *aceti* ℥.iv. *ol. roſac. q. ſ.* Fiat Cataplaſma.

Vel: ℞ *Aq. ſolani, plantag. ſperm. ranar* ana ℥.ii *ol. roſac. chamamel.* ana ℥. i. *lactis vaccini* ℥.iii. *farin. fabar. alth. hord.* an. ℥.i. *vel q. ſ. croci* ℈.i. *vitell. ouor.* n. ij. *opij* ℈ ij. Fiat Cataplaſma.

Nonnulli *C. C. vſtum & præparatum* in *aqua flor. verbaſci* macerant, vel coquunt, & in colatura pannos lineos imbuunt, eoſque parti dolenti imponunt.

Vel: ℞. *Verbaſci recentis* ℔.vi. *vini* ℔.ii. Macerentur per dies tres, poſtea deſtillentur.

Vel: ℞. *Flores verbaſci*, iiſque ampullam vitream reple, & orificio obturato Soli expone. Sic enim in liquorem diffluunt, qui linteo parti affectę impoſitus dolorem lenit. Si olea adhibere libet.

℞. *Ranas quinque, lumbricorum terreſtrium vino lotorum* ℥.iii. Coq. *in ol. roſaceo.* Colentur.

Diſcutientia.

Diſcutientia. Vbi autem fluxionis impetus prætetijt, ac pars intumuit, ea ſimul miſceantur, quæ humorem euocant, leniter diſcutiunt, atque ita aliquid cauſſæ tollunt. Hic autem Medici plerique prolixi eſſe ſolent in recenſendis & diſtinguendis medicamentis, quæ cauſſæ calidæ, quæ frigidæ, imo quæ omnibus humoribus conueniunt. Verum etſi non negamus, ad humoris affluentis conditionem aliquomodo reſpiciendum eſſe: tamen præcipua cura eſſe debet, vt humor ille ſeroſus & acris, qui proxima & principalis doloris cauſſa eſt, à partibus in articulis penitioribus ad externas euocetur, & inſenſibiliter diſcutiatur; id tamen ita fiat, vt humorum, vt dictum modò, quos is ſecum rapit, quique ratione doloris ſimul attrahuntur, & vulgo pro proxima arthritidis cauſſa habentur, etiam ratio habeatur. Imò ipſe humor ille ſeroſus prima mali huius cauſſa in alijs magis, in alijs minus calidus eſt. Ideoque ſi humor, qui affluit, ſit calidior, diſcutientia ita comparata eſſe debent, vt quidem humorem leniter diſcutiant, affluxui tamen nouo occaſionem non præbeant. Et humor talis calidus cum ſit ſimul mobilis & tenuis, facilè diſcutitur, nec fortioribus medicamentis indiget. Si verò humor ſit minus calidus, vel frigidior, tutius calidiora adhibere licet. Neque enim metus eſt, vt tum facilè nouus fluxus concitetur, & calidiora medicamenta ad humorem talem diſcutiendum requiruntur.

Quibus vero medicamentis humor ille ſeroſus & tartareus, vt appellatur à Chymicis, extrahendus & diſcutiendus ſit, non ſine cauſſa diligenter inquirendum. Etenim diximus *de conſ. & diſſ. Chym. & Galen. capit.* 15. medicamenta cauſſæ ſuo modo debere eſſe ſimilia. Nam non quodlibet à quolibet patitur, nec quodlibet cuilibet vnitur. Gummi Arabicum, tragacanthæ, ceraſorum ab aqua ob naturæ conuenientiam diſſoluuntur, non vero ſulphur & alia ſulphurea ac oleoſa. Sulphur ab oleo diſſoluitur, non vero ab aqua forti, etſi id argentum & alia metalla ſoluere poſſit. Manus pice vel terebinthina ſordidæ non aqua, ſed oleo vel alia pinguedine mundantur. In ambuſtis non frigidam aquam adhibere licet, ſed oleum lini, vernix, & ſimilia, quæ empyreuma illud extrahunt, adhibenda. In eryſipelate ſeu roſa dicta non pinguia & oleoſa imponenda, ſed lixiuium, oleo temperatum, ſapo in aq. ſambuci diſſolutus, & ſimilia, quæ poros non claudunt, illum tamen ſubtilem & calidum humorem extrahunt ac diſcutiunt. Eadem in arthritide eſt ratio, & cum ea non ab aqueo humore, nec etiam ab oleoſo aut ſulphureo, vt Chymici loquuntur, ſed acri & ſalſo originem habeat, ad eum extrahendum & diſſipandum potius ea, quæ ſalem volatilem in ſe continent, quam pinguia & oleoſa exhibenda. Et experientia iam multos docuit, à pinguibus dolores arthriticos augeri. Hinc Chymici non ſine cauſſa commendant ſalem armoniacum ſæpius ſublimatum in vino vel alio conueniente liquore diſſolutum, & parti impoſitum. Alij ſalem vrinæ, itidem in vino vel alio liquore diſſolutum. Et cum Adr. Spigelius ſcribat, ſe vidiſſe vrinam humanam veterem parti dolenti, etiam adhuc perſtantibus inſignibus doloribus, fomenti loco impoſitam mirabiliter profuiſſe, multo magis id ſal vrinæ præſtaret. Imò nonnulli & alijs ſalibus ad euacuandum illum humorem vtuntur. Noui etiam, qui ſpiritum ſalis alijs liquoribus temperatum adhibet. Commodiſſimè aqua Vlmariæ temperatur, & parti dolenti penna illitus humorem ita extrahit, vt etiam vaporis formam exhalare videatur. Imò quidam etiam ea commendant, quæ ad phœnigmos & veſicatoria vſurpari ſolent, atque anodynis ea miſcent. Neque hæc recentiorum, & Chymicorum ſaltem inuenta ſunt, ſed plantas ſale volatili & acri abundantes in arthritide curanda iam antiquis in vſu fuiſſe, vel ſola iberis ſeu lepidium docet, cuius radices tuſas cum axungia veteri miſtas iſchiadicis magno cum commodo apponi ſcribunt, vt patet ex Dioſcoride, ex Damocrate, cuius carmen apud Galenum, 10. *de comp. med. ſec. loc.* legitur. Aetio, *tetrab.* 3. *ſerm.* 4. *capit.* 2. & alijs. Et de ſinapi ſemine ſcribit. Alex. Trallianus, quendam, ſolo ſinapi cum ficubus ſiccatis mixto in magnis doloribus à frigido humore ortis, vtentem dolore liberatum fuiſſe. Nonnulli raphanum agreſtem comminutum commendant, & vidi quibuſdam profuiſſe. Cuius acrimonia ſi metuatur, & feruor inde aliquis excitetur, coqui prius patum poteſt.

Laudatur & liquor limacum.

℞. *Limac. ex teſtis ſuis exemptas* numer. xxv. *gran. ebuli recent. ſalis* ana q. ſ.

Fiat S. S. S. in vaſe mundo ſubtus pertuſo, ponatur in cellam & ſupponatur vas, quod excipiat liquorem deſtillantem, quo panni imbuantur, & parti affectæ applicentur. Commendatur & hoc ſuffimigium.

℞ *Ligni aloes, ſuccini, thuris, gummi iuniperi, ſem. hyoſcyami, ſtyrac calamit. gummi tacamahaca, anima* an. ʒ. j. Pulueriſentur craſſiuſculè, puluis ſupra ignitos carbones proijciatur, & fumus parte affecta per dimidiam horam excipiatur. Quercetanus, *Pharmacop. reſt. cap.* 7. quatuor habet aquas antipodagricas.

Prima eſt.

℞. *Aqua ſpermatis ranarum, tapſi barbati, ſalicis* ana ℔.ij. ß. *vrina pueri vinum bibentis* ℔. iii. *theriac. recent.* ʒ.ii ß. *vitrioli ſalis fuſi, aluminis* an ℥.iv. Deſtillentur ad ſiccitatem per cineres, Adde *ſalis vitrioli* ℥.i. ß. *camphor. croci* an. ʒ. ij Miſce.

In aqua iſta linteola madefiant, & parti dolenti applicentur, ac ſæpè renouentur.

Secunda:

℞. *Salis, vrina pueri* an. q. v. Deſtillentur.

Tertia:

℞. *Fol. & flor. ſambuci viridium* ana ℔. i. Contundantur & macerentur in ſ. q. vini per dies 3. in Baln. poſtea deſtillentur.

Quarta:

℞. *Spir. vini rectific.* ℔.ii. *mellis puriſſ.* ℔.i. Deſtillentur in balneo vaporoſo, & duo liquores, alter aqueus, alter ſulphureus, ſeorſim colligantur.

Remanentijs adde *Croci integri* ℥. i. ß. *terebinth. Venet.* ℥. ii. *tartari ad albed. calcinati* ℔. ß. *ſalis fuſi* ℥. i. *phlegmatis vitrioli* ℥. iv. *lixiuij ſarmentorum vitis* ℔. ii.

Macerentur horis 24. deinde deſtillentur ad ſiccitatem. Fecibus remanentibus adde primam aquam & deſtillentur. Tandem liquores omnes miſce & in baln. vaporoſo deſtilla.

Andreas Libauius *Apocalypſ. Hermet. part. prior. c.* 8. omnibus præfert aquam, in qua æs & ferrum extincta, & poſtea Mercurius vitæ maceratus ſit.

Vel: ℞. *Sapon. Veneti* ℥.i. ß. *ſpir. vini, aq. flor. ſambuci* an. ℥ ij. Miſce.

Vel: *Cancror. fluuial.* num. viii. *granor. iunip.* M. i. *myrrhæ, thuris* an ℥.i. *vini optim.* ℔.i. Deſtillentur.

Vel: ℞. *Maſtich. thuris, myrrhæ, ammoniaci, bdellij* an. ℥. ij. *vitriol.* ℔ i. *mellis* ℔. ii. *tartari* ℥. i. ß. *ſpir. vini opt.* ℔.iv. Deſtillentur ſ. a.

Solenander *conſil.* 24. *ſect.* 4. ſcribit, ſe nouiſſe quendam ſenem podagricum, qui ſibi hoc modo medicinam faciebat. Cùm tumor & dolor magnus, locuſque rubens erat, accipiebat ſalem. cinerem, vrinam pueri, & acetum, in ijs commixtis, agitatis madefactum & expreſſum pannum laneum album applicabat aliquoties. Sedato iam magna ex parte dolore, morbo declinante, coquebat ſulphur viuum, & puluerem hellebori albi in oleo ſeminis lini, eoque affecta loca illinebat. Idem Solenander illud multis profuiſſe ſcribit. Adnaſcitur ad quercus radices, vt plurimum autumno fungus quidam rubens, tener, & pro ratione radicis arbori magnus ſatis, quem propterea *ὑποδρῦν* nominat, ille procul dubio, cuius ſupra *lib. 3. pract. part. 2. ſect. 2. cap. 7.* de dyſenteria facta eſt mentio: illum in tenues particulas ſectum cum trito ſale in ollam teſtaceam indit, ita inſpergens ſalem tritum, vt particularum ſtrata quælibet ſalem intermedium recipiant. Sic permixtim conditum fungum in penu ſubterraneo ſeponit, muriam, quæ tandem inuenitur in olla, liquefactam colligit, eaque aſſeruata affectos articulos illinit. Verùm quia ſiccat vehementer & diſcutit, laxatamque ab humore partem mirificè robotat, monet, principio, priuſquam dolor inualuit, eius vſum eſſe vtiliorem, aut iam declinante paroxyſmo ad materiam abſumendam, partique robur, & firmitudinem addendam, potiſſimum ſi aliquoties interponatur fotus & lotio partium ex decocto verbaſci, abſinthij, chamæmeli, herbæ paralyſeos, ſaluiæ, chamæpityos, artemiſiæ, roriſmarini, meliloti, & id genus aliarum, quæ incidere, abſtergere, diſcutere, ſiccare mediocriter & roborare valent.

Commendatur & hoc Emplaſtrum.

℞. *Gummi Caranna* ℥.i.ß. *tacamahaca* ʒ. vi. *emplaſtri oxycrocei* ℥ ix. *ceræ albæ* ʒ. v. *pulueris conſolid. maioris* ʒ. ij. g̃. xv. Cum *oleo chamæmel.* F. ſ. aq. Emplaſtrum, quod loco dolenti applicatum valde extrahit materiam & dolori ſuccurrit.

Et talia medicamenta plurima magna copia apud Platerum *lib. 2. Pract.* & alios paſſim extant.

De ijs tamen hoc monendum cenſeo, in topicis omnibus applicandis ſigna à iuuantibus & nocentibus diligenter attendenda eſſe. Etſi enim proxima cauſſa arthritidis ſit humor ſeroſus, ſalſus, tartareus, aut quomodocunque appellare libet: tamen non eſt de nihilo, quod Chymici monent, vt infra *quæſtione* 6. dicetur, varia eſſe ſalium in plantis & terra genera, ſeu, ut Platerus loquitur, humorem arthritidis cauſſam ichoribus humorem excrementitiorum, qui eum vehementiorem reddant, permiſceri. Vnde non ſolum in diuerſis indiuiduis, ſed & in eodem ſecundum ætatem non ſemper eadem doloris ratio eſt. Vnde Q. Serenus:

Quadam haud ſunt rabida medicamina digna podagra,
Cui ter tricenas ſpecies Epidaurius ipſe
Dixit ineſſe Deus.

Tandem ad diſcutiendas reliquias fiant fomentationes ex artemiſia, origano, abſinthio, betonica, calamintha, floribus ſtœchad. Arabicæ, lauendulæ, chamæmeli, meliloti, in vino & aqua coctis, quę ſimul partem roborant. Monet autem hic Crato, *conſil.* 240. vt pedes quam minimè humectentur, ſed vapor ſaltem pedibus excipiatur. Et reuera commodiſſimę ſunt eiuſmodi fomentationes. Si tamen paulo plures plantæ in aqua coquantur, & aliquid ſalis addatur, vel etiam lixiuium affundatur, nil incommodi ab humectatione exſpectandum, aut ſi omnino quid damni metuamus, ne humiditas aquea poſt balneum in parte affecta relinquatur, trochiſci ſequentes carbonibus ignitis iniiciantur, & fumus parte affecta excipiatur.

℞. *Gummi iuniperi, thuris* an. ʒ.ii. *ladani, benzoes* an. ℥.i. *cinamomi, caryophyll. nuc. moſc.* an. ʒ.ß. Puluériſata excipiantur *gummi tragacanth.* & F. Trochiſci.

Commendatur etiam plurimum balneum è ligno iuniperi, vt & decocto vulpis integræ adiectis ranis & lumbricis & herbis antea enumeratis.

Vel vngantur pedes conuenienti aliquo linimento vel vnguento. Galenus, 2. *de ſimpl. med. facul. cap.* 18. vt & alij authores, plurimum commendant oleum ſalitum parti affectæ affricatum. Omnibus enim, ait Aetius, *tetrab. 3. ſerm. 4. cap.* 21. qui hoc modo fricantur, inſitus calor augetur, quod præter naturam eſt, diſcutitur, recrementaque conſumuntur, & affecta membra redduntur robuſtiora, vt doloribus amplius non ſint obnoxia; maximè ſi diligenter ſingulis diebus mane & veſperi per omnem vitam hoc præſidij vtantur. De quo confidenter & proculdubio *ὑπερβολικῶς* auſus eſt pronunciare Philagrius, vt Aetius *loc. alleg.* ſcribit, quod etiam ſolum ſufficiat ijs, qui vel maximè circa diætam delinquunt, aut immodicè refrigerantur, aut ægrotant ex labore, aut re venerea nimium ſunt vſi, aut quemcunque alium exceſſum admiſerunt. Quia autem oleum & ſal non facilè miſcentur, ſal primo vino calido humectandum, & hinc cum oleo in mortario diligenter miſcendum, & ſemper, antequam hoc linimentum in vſum trahatur, ſal oleo benè admiſcendum. Neque etiam ſaltem inunctio ſufficit, ſed articuli benè fricandi ſunt, vt medicamentis vis penetret.

Vel: ℞. *Caſtorei, thuris* ana ʒ.i.ß. *medull. cruri a, adipis anſer.* ana ʒ. iii. *ol. maſtich. menthæ* ana ℥.ii.ß *bdellij, galbani aceto diſſolut.* ana ℥.ß. *farinæ ſem. lini, fœnigræci* an. ʒ.iii.ß. *ceræ q. ſ.* Fiat Emplaſtrum.

Flau. Clementis pharmacum, cuius vſu homines toto corpore deſtructos à podagra, chiragraque adeo conualuiſſe, vt citra noxam ambulauiſſe fertur, deſcribit Galenus, 7. *de comp. med. ſec. gen. cap.* 12. vbi & alia huius generis pharmaca habet, vt & 10. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 2.

Vel: ℞. *Gummi pini* ℥.i. *picis nigræ* ℥ ii *ceræ* ℥.i.ß. *pingued. galli veteris* ℥.i. *pulu. hermodactyl. ſulph. viui* ana ℥.iii. Fiat Emplaſtrum & tertia die renouetur.

Henrici Stapedii *in conſil. Scholzij conſ.* 238. ſunt ſequentia.

℞. *Baccar. iuniperi, althaa* an. ℥.ii. *fol. lauri, myrti, ſaluię, betonicę, ſtœchados, origani, calaminthę, maioran. roſmarin.* an. M.ß. *ſem. lini, fœnigr.* an. ℥.ii. Fiat decoctio in lixiuio è ſarmentis vitis, addendo ſalis communis ℔.i.

Poſtea ſequenti oleo inungantur.

℞. *Rad. pyreth. nuc. moſch. caryoph. contraiər.* ana ʒ.ii. *flor. ſalu. hyſſopi, roriſmarini, ſtœchad. Arabic. ſpicę nardi* an. ʒ.i.ß. *rad. ariſtoloch. hermodactyl.* ana ℥.i. affunde *ſpir. vini* ℔. i. *vel q. ſ.* Macerentur per diem, poſtea adde *terebinth. opt.* ℔.i.ß Deſtillentur in alembico vitreo.

Alexand. Trallianus & alii hoc commendant, & eo multos non ſolum, quibus pituitoſus humor, ſed & quibus bilis affluxerat, valetudinem recuperaſſe teſtantur.

℞. *Thymi, origani, ſatureię, calaminthę* ana q. v. Coq. in *aceto acerrimo*, & decocto calido partes affectas ſæpe perfunde ac foue.

Ad Tophos.

Si materia iam in tophos concreuerit, equidem eos diſſoluere difficilimum eſt, verùm ſi nondum inueterati ſint, non omninò nulla ſanationis ſpes eſt. Poſſunt autem ad tophos diſcutiendos adhiberi non ſolum ex- Ad tophos.

terna

terna & topica, ſed & interna. Interna ſunt antidota illa ſupra propoſita, inter quæ præcipuè vtilis eſt antidotus Traliani ex Centaurio. Scribit etiam idem Trallianus, quendam, cum tophos habere cœpiſſet, decocto chamæpityos ſumpto prohibuiſſe, ne amplius generarentur.

Externa ſeu topica ad nodos diſſoluendos vtilia ſunt ammoniacum aceto diſſolutum.

Vel: ℞. *Empl. diachyli ſimpl.* ℥.j. *ammoniaci, galbani, bdellij, ſagapeni* an. ʒ.j. *ol. irini, liliorum alborum* an. ℥.ß. *puln. ireos* ʒ j. Fiat Emplaſtr.

Vel: ℞. *Rad. bryoniæ, cucum. agreſt. iridis* an. ℥.ij. *alth. lilior. albor. ſubcinerib. calid. coctar.* ana numer. iv. *ſem. vrticæ, ſinapi, naſturtij* an. ℥.j. Terantur *cum adip. anſerin. & ol. amygd. dulc. ſ. q.* F. Cataplaſma.

Galenus & alij id, quod è caſeo veteri conficitur, plurimum commendant. Nam cute ſponte diſrupta abſq; ſectione articulos citra noxam quotidie lapidibus liberatos reficit.

℞. *Caſei veteris & acris* ℥.iij. vel q. v. intingatur *in iuris carnis ſuillæ ſalſæ* ſ. q. & in mortario ſubactus parti affectæ imponatur. Alij pedes ſuum ſalſos in aqua ad mollitiem planè coquunt, & poſtea admiſcent caſei antiqui partes duas, naſturtij partem vnam, & emplaſtrum inde conficiunt, quod valdè commendant.

Vel: ℞. *ſucci tabaci* ℥. iij. *ceræ citrinæ* ℥. ij. *reſinæ pini* ℥.j.ß *terebinth.* ℥.j. *ol. chamæmel. q. ſ.* Fiat Cerotum molle.

Vel: ℞. *Mellis, axung. vrſinæ, aceti acris* an. ℔.j. *ſerpentes & teſtudines montanas* vnum & alterum. Coq. in vaſe vitreato lento igne ad *aceti* conſumptionem, poſtea colentur & adde *ceræ* ℥ iij. Liquefiant ſimul & vſui ſeruentur, & loco affecto ad ignem illinantur.

Vtilia etiam ſunt luta emollientia & reſoluentia quarundam thermarum, qualia ſunt D. Petri & Bartholomæi in agro Patauino, quibus manè & veſperi pars affecta per horam & amplius fouetur, & poſtea thermis abluitur.

Eraſiſtratus Sicyonius efficax ad tophos remedium hoc parabat.

℞. *Viſci querni* ℔.j.ß. *thuris, ceræ, tædarum pingu. reſinæ pini* an. ℔ j. Liquabilia liquabat & cum pinguibus tædis agitabat ac miſcebat, à quibus cùm omnis pinguedo effluxiſſet, ab igne ablatum liquorem percolabat, thuſque in tenuiſſimum puluerem contritum inſpergebat, & aſſiduè, donec in maſſam manus non inquinantem redigeretur, agitabat. Plura vid. apud Trallian. *lib.* 11.

CAPVT VI.

De Dolore Iſchiadico.

Dolor Iſchiadicus.

DOlor iſchiadicus equidem arthritidis ſpecies eſt, vt de eo præter ea, quæ hactenus dicta ſunt, nihil dicendum videatur. Verum cum & ratione partis affectæ aliquid peculiaris habeat, & in curatione proprij quid obſeruandum veniat, de eo pauca dicemus.

Sunt quidem nonnulli, qui per Iſchiadicum dolorem alium affectum ab arthritide differentem accipiunt, qui inter chronicos affectus eſt, & accidit iis, etiam, qui podagra vel chiragra nunquam laborarunt, ab excrementis illic congeſtis, vel in eam partem influentibus, & plerunque ſenſim & paulatim. Verùm de iſto affecto hic agere nobis propoſitum non eſt, pertinetque is ad ambulãdi ob coxæ vitium impotentiam, quæ latius ſe, quàm arthritis extendit, de qua ſolum hic agere nobis propoſitum eſt, & proinde etiam de iſchiadico dolore tantùm vt arthritico hic agemus.

De loco autem affecto hic quædam diſcrepantia eſt. Aetius *tetrab.* 3. *ſerm.* 4. *cap.* 1. ex Archigene ita ſcribit: Iſchiadici propriè dicuntur, quibus dolor circa iuncturam quandam vertebrarum innititur. Antecedit autem & quaſi auſpicatur hoc malum aliquando vicinorum muſculorum dolor, & maximè lumborum, aliquando verò ab ipſa iunctura initium fit affectionis, iam verò quandoque contingit, vt vertebræ dolore ferè ſublato circa poplitem ſolùm affectio hæreat, aliis verò iuxta talum, quibuſdam verò totum crus æqualiter dolore affligitur, multis item circa inguina dolor figitur, & tum ſanè ueſica ipſa moleſtiam tranſumens urinæ difficultatem inducit, & tunc maximè totum crus à coxendicibus uſque ad calcaneum dolorem perfert.

Fernel. *lib.6. de part. morb. & ſympt. cap.* 18. Iſchias, *inquit*, omnium uehementiſſima ſedem non habet in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inſeritur, ſed altius, ad ſummam natem, qua nerui à lumbis & oſſe ſacro emergentes feruntur in crura, dolor atrox non in ſola eſt coxendice, ſed in femur quoque & in ſuram, & in extremum pedem exporrigitur, quocunque nimirum ab affecta coxendice diductus ramus pertingit. Alii, vt Platerus, Iſchiadicum dolorem articulo coxæ cum femore tribuunt.

Verùm ſciendum, circa coxendicem ut & in humero interdum accidere aliquando dolorem, qui quidem ſæpè uehementiſſimus eſt, non tamen propriè articularis, cum non ſit in articulo, quia membranam muſculorum occupat, neque etiam in uno loco conſiſtit, ſed ad partes inferiores plerunque deſcendit. Et talis fere dolor eſt Iſchiadicus, quem Aetius ex Archigene deſcripſit. Atque hunc dolorem ex humore ſeroſo acri à capite ſub cute defluente, & circa membranam uel neruum aliquem hærente ortum habere concedo: eum tamen dolorem proprie arthritidem non eſſe, ex eo paret. Primò, quod non circa articulum ſemper, ſed & in medus ſpatiis intra articulos conſiſtit. Ita curaui hic uirum nobilem, qui talem dolorem in ipſis muſculis, qui ſunt inter genua & coxendicem, patiebatur. Similes dolores ſæpè in pectore accidunt, & pleuritidem notham quandam excitant. Deinde quod certis interuallis raro redeunt, ſed ſæpè, poſtquam ſemel atque iterum hominem afflixerunt, poſtea toto uitæ tempore non reuertuntur. Tertiò, quod ii, qui dolores hos patiuntur, arthritide in aliis partibus non affliguntur, quod in vera arthritide accidit. Qui enim diu arthritide laborant, rarò ſola podagra corripiuntur, ſed poſtea etiam dolores in manibus & aliis articulis patiuntur.

Tandem etiam arthritis vera plerunque & ferè ſemper ſibi tumorem adſciſcit; at uerò dolores hi nullum tumorem habent coniunctum, non ſolum vbi ſunt in loco profundo, ſed etiam ubi ſunt in loco non profundo, ut in humero ſæpè accidit, idque ea de cauſa euenit, quia humor non ex uenis, quibus pars illa nutritur, vt in uera arthritide, affluit.

Nos uerò non de dolore iſto hic agemus, ſed qui propriè arthriticus eſt. Dolor autem ille Iſchiadicus hoc proprii habet, quod latius, quam in aliis articulis, & ſæpè ad uicina loca diffunditur, id quod accidit primo, quod os coxendicis amplum eſt, unde etiam tribus nominibus diſtinguitur, & ubi lateribus oſſis ſacri connectitur, os ilium dicitur; ad cotylam, iſchium; anteriore parte, os pubis. Deinde quod nerui, qui à lumbis & oſſe ſacro ad eam articulationem ueniunt, in diuerſas partes diſtribuuntur. Ideoque dolor coxendicis in omnia loca ſeſe diffundit interdum, inque neruos à coxendice deductos pertingit.

Eſt autem hoc malum curatu difficile propter loci profunditatem & amplitudinem, ac materiæ multitudinem, quam locus amplus capit. Quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, rurſuſque incidit, iis mucores ſuperueniunt. 6. *Aphor.* 59. Et quibus diuturno coxendicum dolore infeſtatis coxa excidit, iis crus contabeſcit, & claudicant, niſi urantur, *ibid.*

Aphor.

*Aphor.*60. Si enim ab influente humore ligamenta relaxantur, coxa excidit, & in cauitatem illapſus humor lentus redditur, imò ſæpe in lapideam duritiem concreſcit. Vnde quia venæ & arteriæ ſuo loco dimouentur, & comprimuntur, ἀτροφία in cruribus ſuccedit. Si etiam in ætate iuuenili quem iſchias apprehendit, vitam breuiorem promittit, quia dolore & medijs æger marceſcit, vnde etiam φθίσις ἰσχιαδικὴ nomen accepit.

Curationem quod attinet, ad reuulſione commodiſſimè vena baſilica in eodem latere aperitur; deriuationis autem gratia iſchiadica. Et quidem ſi dolor magis extrorſum vergat, quæ eſt ad malleolum externum; aut ſaphena, quæ eſt ad malleolum internum, ſi dolor magis introrſum vergat.

Scribit etiam Hippocrates *6. epid. ſect. 5. t. 62.* cùm adſunt κέδματα, venæ poſt aures ſcarificandæ ſunt, quem locum Galenus & alij de fluxionibus in coxendicem explicant: præceptum tamen Hippocratis verum eſſe non putant. Hippocratem verò defendit Stegghius, & cum ratione illud, quod proculdubio experientia obſeruauit, Hippocratem propoſuiſſe putat. Cùm enim cauſa itiali per foramen nuchæ vel viam Fernelij in coxendicem detulſet, ad fontem mali tollendum circa aures recte remedium adhiberi ſtatuit. Verùm etſi iſta concedantur: tamen κέδματα iſta non ſunt dolores iſchiadici propriè dicti, qui ad arthritidem pertinent, ſed ij, quorum ſupra facta eſt mentio.

Purgationes fortiores hic locum habent. atque vtile eſt hic Electuarium Caryocoſtinum, pilulæ arthriticæ, fœtidæ, de hermodactylis. Crato equidem *conſil.* 247. iſchiadicos dolores purgantia non ferre ſcribit; cùm humores magis in ea loca decumbant: verum de inſufficiente purgatione hoc eſt accipiendum.

Et videntur hic vomitoria purgantibus per aluum commodiora eſſe, cùm per locum à parte affecta remotiorem humores vitioſos euacuent.

Repellentia hic planè locum non habent; cùm metuendum ſit, ne horum vſu ſanguis & alij humores verſus partem affectam repellantur, ibique cumulentur.

Præmiſſis vniuerſalibus attrahentia & reſoluentia medicamenta imponenda, eaque fortiora, quæ humorem è profundo in ſuperficiem euocent, qualia parantur ex herbis diſcutientibus, fol. ſambuci; ebuli, lauri, rutæ, beronicæ, chamæmelo, chamæpithy, roremarino, meliloto, ſem. ſinapi, ſtaphidis agriæ, cantharidibus, pice, ſulphure, terebinthina, ammoniaco, galbano, bdellio, opopanace, euphorbio.

Celebre medicamentum eſt, quod fit ex iberide ſeu lepido, cuius ſupra facta eſt mentio, vt & naſturtio hyemali & piperitide.

Vt: ℞. *Iberidis piperitidis, naſturtia æquat.* omnium vel vnius M. iv. Coq. in *vino*, Aſperge *farinam lupinorum orobi, fabarum* ana ℥. j. *pulu. rutæ ſiccæ* ʒ. ij. *flor. chamamel.* ʒ. j. *rad. coſti* ʒ. j. ß. *ol. terebinth.* ℥. ß. *lumbricor.* q. ſ. Fiat Cataplaſma.

Vel: ℞. *Sinapi aceto acerrimo diſſol.* ℥. ij. *fermenti acris* ℥ ß *pulu. hermodactl.* ʒ ij. *mellis* ℥. iij. *terebinth.* ℥. iv. *ol. laurij, de ſpica* ana ℥. ij. *farin. ſem. fœnugræc.* ℥. j ß. *terræ formicar. cum ouis* ℔. j. *fol. lauri, ſaluiæ, rutæ, roriſmarin.* an. M. ß. *lumbricor. terreſtrium præp.* ℔. ß. Terra formicar. cum ouis & lumbricis ac herbis in vino albo coquantur, poſtea colentur, & reliqua admiſceantur.

Vel: ℞. *Rad. ſigill. B. Mariæ* (quæ ad iſchiadicum dolorem imprimis commendantur ſectæ & coxendici appoſitæ) ʒ vi. *emplaſtri diachyl. ſimpl.* ℥. ß. *croci in ſpiritu vini diſſolut.* ʒ. ij. *terebinth.* ℥. j. *ol. de ſpica* q. ſ. Fiat Emplaſtrum.

Vel: ℞. *Ceræ citrinæ, terebinth. abietis* ana ℥. iij. Liqueſcant ſimul, vbi refrixerunt, Adde *pulu. ſeminis vrticæ, hermodactyl.* an. ʒ. ij. *rad. ariſtoloch. rotund. flor. chamamel, iridis Florent.* an. ʒ. ij. ß. *myrrhæ* ʒ. ij. *croci* ℈. iv. Malaxentur manibus axungia porcina inunctis. Fiat Emplaſtrum.

Vel: ℞. *Ceræ,*
Viſci querni,
Terebinth.
Irid. ſiccæ,
Myrrhæ, galbani,
Cum *oleo lumbricor.*
Fiat Ceratum.

Quibus ſi dolor non cedat, cucurbitulæ cum multa flamma apponantur, vel veſicatoria.

Si ne ſic quidem malum tollatur, de Hippocratis conſilio, *6. Aph.* 60. pars affecta vrenda, quod & Celſus probat, dum *lib. 4. cap.* 20. ſcribit, vltimum eſt & in veteribus quoque morbis efficaciſſimum tribus aut quatuor locis ſupra coxam cutem candentibus ferris exulcerare. Partem enim calefaciando craſſos viſcidos humores diſſoluit & euacuat, ac ſi, quod fieri debet, vlcera aperta ſeruentur, materia vitioſa per ea effluit. De modo vrendi vide P. Æginetam, *lib. 6. c.* 76. Albucaſ. *part.* 1. *cap.* 43.

Nonnulli & arthritidis vertebrarum dorſi in ſpecie mentionem faciunt: & concedimus eam interdum dari. quæ etiam eandem cauſſam & curationem habet; quam aliæ arthritides. Videndum tamen hic, ne decipiamur ac quemcunq; dorſi dolorem pro arthritide habeamus. Sæpè enim accidit, vt ex materia ſeroſa, & è capite defluente in dorſo, & præcipue ſecundum ductum muſculi cucullaris dicti deſcendente, & ad ſpinam in fine eius muſculi hærente dolor excitetur: qui tamen arthritis non eſt; cùm non in partibus ad articulum pertinentibus accidat, ſæpè etiam momentaneus ſit, ac dormientes affligat, à ſomno verò ſurgentes deſerat & euaneſcat, quod in vera arthritide non accidit.

CAPVT VII.

De Ratione Præcauendi Arthritidem.

Ratio præcauendi arthritidē.

MVlti quidem id vnicè agunt, vt à doloribus arthriticis liberentur; Liberati autem parum ſolliciti ſunt, qua ratione obtinere poſſint, ne ijſdem doloribus iterum corripiantur, & neque medicamenta quibus malum hoc præcaueant, vſurpant, neque à diætæ erroribus ſibi temperant, & ita malum recens inueteraſcere ſinunt, vnde non mirum, paucos podagricos ſanari. Verum præcautio non minus, quam curatio in ſpecie ita dicta neceſſaria eſt.

In quibus conſiſtat.

Conſiſtit autem ea in tribus, primum eſt, vt caueatur, ne materia, quæ ad articulos fluere poſſit, colligatur. Secundum, vt ſi quæ collecta ſit, tollatur, antequam ad articulos ruat. Tertium, vt articuli eam non facile recipiant. Si verò, quod nonnulli faciunt, quis ſaltem articulis roborandis operam dare velit, interim permittere, vt materia vitioſa in corpore cumuletur, plus damni, quàm commodi inde ſentiet. Si enim materia vitioſa in corpore adſit, nec ad articulos conſueto modo protrudatur, retenta in corpore ad alias partes nobiliores fluere & grauiſſimorū morborū cauſa eſſe poteſt.

Primum præſtat bona diætę ratio, & medicamenta viſcerum intemperiem corrigentia. Secundum ſanguinis miſſio, purgantia, & alia ſeroſos & tartareos humores tollentia. Tertium articulos roborantia.

Primum præcautionis mēbrū diæta.

Et primo diætam quod attinet, omnino in præcauenda arthritide ea plurimum poteſt & maximi momenti eſt, & ſine ea medicamenta, etiam generoſiſſima, nihil proficiunt. Et quod tam pauci arthritici ſanantur, maximam partem ob eorum in diæta licentiam accidit. Contra ſola victus ratio malum illud ſæpe expugnare poteſt, ſcribitque rectè Crato, *conſil.* 161. Ego podagricis, *inquit*, nihil niſi rectam victus rationem

conſu-

conſulendam arbitror. Quæ enim medicamenta, vel materiam ipſam exhaurire, vel calorem roborare poſſunt? Et Solenander, *ſect.* 1. *conſ.* 10. Obſeruamus, *inquit*, multos cura & diligentia liberos ſe reddidiſſe, hos, quod abſtemij facti eſſent, illos, quia Venerem nullam habuiſſent; nonnullos, quod vſi eſſent continuò hoc, aut illo medicamento; quoſdam, quia hunc vel illum cibum tanquam noxium vitaſſent.

Aer. Diætæ autem ratio conſiſtit in recta ſex rerum non naturalium vſu. Et primo aerem quod attinet, vitetur omnis aeris in qualitatibus exceſſus, qui humores in corpore vitioſos, vel retinere vel fundere poteſt, & imprimis frigidus, qui tranſpirationem & perenne illud vaporum effluuium retinet; imò & ſerum ab habitu corporis in centrum compellit, vbi poſtea facilè efferueſcit, & agitari incipit. Ideoq; arthritici contra externas aeris iniurias veſtibus idoneis ſeſe accuratè muniant, caueantque ne frigus externum habitum corporis denſet, vaporumque effluuium prohibeat. Et ſi habitus corporis fortè denſatus ſit, crebris, ſed lenibus frictionibus rarefaciendus.

Cibus & potus. Imprimis verò cibi & potus accurata habenda ratio. Cùm. n. potus & cibus materiam arthritidis ſuppeditare ſoleat, niſi æger à cibo & potu ſibi noxio abſtineat, aut circa eum errores committat, fruſtra ſanitatẽ ſperat. Et cùm ægri ipſi animaduertant, qui cibi ſint noxij, (ſicut ſupra de quodam diximus, qui ex Cyprinorum eſu ſemper in arthritidẽ incidebat) ab ijs omninò abſtineat æger.

Cibi Quantitas. Quantitas etiam cibi ea ſolùm aſſumenda, quę viribus reficiendis & conſeruandis ſatis ſit. Et omnino nõ plus cibi ſumendum, quàm rectè in ventriculo, epate & liene concoqui poſſit, quod fiet, ſi ea ſolùm cibi quantitas ſumatur, vt ἀκορίῃ Hippocratis adſit, i. e. vt de menſa ſurgens plura ſemper appetat, nunquam verò ita ſeſe cibo repleat, vt nullum eius deſiderium relinquatur. Cũ n. in his coctionibus, quod excrementitium eſt, ſeparari ſoleat, ſi coctiones iſtæ non rectè perficiantur, excremẽta multa, eaq; tartarea ſanguini permiſcentur, quæ poſtea, vt inutilia, ſuo tempore à natura ad articulos detruduntur. Aut ſi in vna menſa aliquid peccatum ſit in quantitate, in ſequenti menſa detrahendum. Semel etiã in ſeptimana à cęna abſtinere, vel parciſſima ea vti commodum eſt. Cibus etiam nouus non ſumendus, niſi prior concoctus ſit. Cœna prandio ſemper parcior ſit. Ciborum quoque varietas in vna menſa vitanda, quæ non minus, quàm ciborum nimia copia, noxia eſt.

Qualitas. Panis ergo ſit purus & fermentatus. Caro veruecina, hædina, vitulina, & ſimiles boni ſucci. Conceditur & bubula iunior, præſertim in calidioribus, ſcribitque Alex. Trallianus, *lib.* 11. *cap.* 1. quod norit quoſdam, qui fluxione copioſiſſima acri laborabant, maximè carnibus bubulis adiutum fuiſſe.

Gallinę, galli, & capones arthriticis noxij. Nonnulli gallinarum & caponum carnibus abſtinendum putant, idque ideo, quia multi ſint nutrimenti. Verum cibus boni & multi ſucci vix aliquem in arthritidem conijcit, modò debita quantitate ſumatur. Alij ideo gallos, capones & gallinas podagricis nocere putant, quod & ipſi podagra quandoq; laborent; quod ſanè etiam accidere poteſt ob cauſſam, quam iam dicam. Mihi enim maximè verò conſentaneum videtur, id euenire, quod galli & gallinæ arenam etiam & calculos vorant, eoſque in ventriculo concoquunt, è quibus facilè aliquid ſalſi, terreſtris & tartarei in ipſum ſanguinem deriuari, atque poſtea homini arthritidis materiam prębere poteſt. Cui ſententiæ fauere videtur Crato, *conſil.* 246. dum caponem peculiarem humorem habere ſcribit, quem natura ad articulos depellit. Piſcium vſus ſit parcus: à Cyprinis verò & mollibus piſcibus, vt anguillis & ſimilibus, planè abſtinendũ; vt & à cibis, qui aluum obſtruendi vim habent, vel ventriculum refrigerant. Caſei etiam multi vſus tutus non eſt.

Braſſica arthriticis vtilis. Abſtinendum & à leguminibus, præter hordeum, quæ terreum ſuccum multum continent. Et quia, vt Crato, *conſil.* 247. ſcribit, inter vinum & braſſicam naturalis quædam antipathia eſſe perhibetur, vtile creditur, ſi podagrici (vtpotè quibus vinum noxium) frequenter braſſica & pane hordeaceo fruantur. Scribitq; Plinius, *lib.* 20. *cap.* 9. Inuenio & à podagra liberatos edendo braſſicam, decoctumque ius bibendum. Pomorum vſu plurimi non ſine cauſſa damnant, atque Medicos monent, ratione & obſeruatione ducti, vt morbis articularibus obnoxijs interdicant vſum pomorum. Habent enim poma humorem copioſum, eumque plerumque acrimoniæ alicuius participem, & penetrandi vi præditum (ob quem etiam maculæ à ſucco pomorum è pannis lineis difficulter eluuntur) & propterea humores facilè mouent. Vitentur etiam pinguia, & imprimis frixa, vtpotè quæ non ſolum malum nutrimentum prębent, ſed & alios cibos corrumpunt. Vt & cibi nimis aromatibus condiri.

Potus. Vinum arthriticum. In potu verò eligendo imprimis cautione opus eſt. A vinis Morauicis, Auſtriacis, Hungaricis & ſimilibus, quæ arthritidem generare certum eſt, planè abſtinendum. Alia verò, qua in ſanis arthritidem facilè non generant, omnino parcè bibenda, cum & ipſa aliquid tartareæ materiæ contineant.

Vina ſalubria. Inter quæ vina ſalubria etiam Hiſpanicum craſſum rubrum, quod de Alecante vocant, vel vinum tinctum, refert Solenander, *ſect.* 4. *conſ.* 24 eiuſque vt minus noxij mediocrem vſum arthriticis concedit. Alij & Pucinum laudant. Vt & quod è Valle Telina affertur; cum non ita articulos feriendi vim habeant.

Et ſi ab his etiam vinis ſeſe lædi ſentiat æger, vino planè, ſi poteſt, abſtineat: cùm fieri poſſit, vt ad podagram diſpoſitis ea etiam vina noceant, quæ alij ſine damno bibunt. Scribitque Paulus Ægineta, *de re medic. lib.* 3. *c.* 78. Multos noui, qui à ſolo vino penitus abſtinuerunt, & omnes opem ſenſerunt. Quidam enim in principio morbi perfectè liberati ſunt: quidam poſtea & rarò, & neque valdè doloroſè exacerbati ſunt. Si igitur nihil aduerſi ex hoc contingat, aut in futurum timeatur, per totam vitam à vino abſtineant. Qui vero propter debilitatem, aut perſuaſionem aliquantulum ſuccubuerint, vbi ad biennium à vino abſtinuerint, hinc modicum & aquoſum perpetuò bibant. Oportet autem eos, qui à vino abſtinent, pro vino aniſi decoctum bibere, aut alicuius eiuſmodi ſeminis, abſtinendo quantum eius fieri poteſt à fructibus, pomis & reliquis refrigerantibus. *Hæc Ægineta.*

Et reuera rem ita ſeſe habere, ſupra *c.* 2. exẽplis probatum eſt. Atq; in noſtris regionibus, qui volunt, longè faciliùs, quã in Græcia & alibi, à vino abſtinere poſſunt; cùm paſſim cereuiſiæ ſatis commodæ habeantur, quæ vini vicem ſupplere poſſunt. Et quamuis à vino planè abſtinere plurimis durum, imò noxium videatur: tamẽ, ſicut rectè ab Hippocr. 2. *aph.* 50. dictum eſt, ad inſueta etiam quandoq; mutatio facienda eſt. Si qui vero à vino planè abſtinere nolunt, vel propter valetudinis incommodum non poſſunt, id quod plerumque accidit, bibãt vinum Rhenanum, non tamen fortè, neque etiam crudum, vel etiam Pucinum, aut ſimile, neq; tamen copioſè. Ideoq; non diſplicet Conſiliũ Solenandri. qui *ſect.* 4. *conſ.* 24. in vſu vini temperamenti, conſtitutionis corporis, ætatis, conſuetudinis habendam eſſe rationem ſuadet; cum magna ſit corporum varietas, & quod vni eſt vtile ac ſalubre, alteri poſſit eſſe noxium ac inutile. Itaque in vſu vini imprimis attendendum, quid commodi, vel damni æger ex eo percipiat. Si enim nocere vinum animaduertatur, penitus omittẽdum, aut ſi ſine damno omitti non poſſit, parciſſimè bibendum. Et qui in vſu vini ſibi non temperare, ac modum ſeruare poteſt, ei vinum potius interdicendum, quàm permittendũ. In paroxyſmi verò initio à vino planè abſtinendum. Neque etiam vinum bibendum ventriculo vacuo, ſed cùm cibus ſolidior iam aſſumptus eſt. Bibere etiam vinum inter

prandium & cenam maximè noxium; cum facilè ad epar penetret, & fluxiones excitet.

Potus Quãtitas.

Potus tantùm ſaltem aſſumatur, quantum ſedandæ ſiti ſatis ſit, non verò fluctuationem ciborum efficiat.

Somnus & quies.

Somnus & quies moderata ſint: ſomnuſq; non mox à cibo ineatur, nec vltra ſeptem vel octo horas extendatur; non tamen etiam ſeptem horis breuior ſit.

Exercitia corporis.

Exercitia corporis ſint moderata, & ante cibum inceantur. Et ſi quo in morbo verus eſt aphoriſmus Hippocratis: *ἄσκησις ὑγιείης ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων*: *exercitium ſanitatis eſt, non ſaturari cibo & impigrum eſſe ad labores*, hoc in morbo verus eſt. Et commodiſſimum eſt iis, qui præſtare poſſunt ante prandium interdum ad ſudorem vſque ſe exercere. Poſt motum tamen & exercitium non prius cibus vel potus ſumendus, donec calor motu contractus euanuerit. Et ſi in quietis & motus exceſſu peccandum, præſtat in motu, quàm in quiete excedere. Otio enim & deſidio calor minuitur, vires langueſcunt, coctiones deprauantur, excrementa non euacuantur & diſcutiuntur. Vnde Galenus, *6. aphor.* 28. non minus deſidiam, quã crapulam arthritidis cauſſam ponit. Et videmus homines laboribus deditos rarò arthritide corripi. Frictiones etiam matutinæ exercitij loco eſſe poſſunt. Multum ſtare, vt & nimium deambulare, vel equitare, podagricis valdè noxium.

Eodem modo vt exercitium & motus: ita & ſomnus ac vigiliæ moderatæ eſſe debent. Vigiliæ tamen vtiliores, quam ſomnus nimius, modò vires non deijciant, aut cruditates pariant. Nec etiam ſtatim à ſumpto cibo dormiendum.

Repletio.

Repletionem & inanitionem quod attinet, curandũ, vt aluus quotidie officium faciat, & ne humores in primis vijs cumulentur, eccoprotica medicamenta, quæ leniter aluum ſubducunt, ſæpius vſurpanda. Sudores matutini vtiliſſimi ſunt, & ad præcauendam arthritidem commodiſſimi, cum ſeroſos humores è corpore tollant, Itaque quocumq; modo fieri poteſt, ægri ad eos aſſuefaciendi, qui propterea ſtragulis de nocte ſeſe diligẽter munire debent, vt ſi non ſudor, mador tamen corporis ſub auroram ſequatur.

Venus.

A Venere nimia abſtinendum, quæ cum Baccho Arthritidis parens, &, vt Scaliger ex Græco vertit. Ex ſoluilumba Venere, ſoluilumboque Baccho, nata eſt ſoluilumba Podagra. Nimio enim Veneris vſu totum corpus debilitatur, ſpiritus, calorque natiuus diſſipatur, vnde omnes coctiones læduntur, & multa excrementa cumulantur.

Affectus animi.

Affectus animi immoderati, imprimis ira & terror, vitandi ſunt, & lætitiæ potius indulgendum.

Cur diuites frequentius quam pauperes arthritide corripiantur?

Atque iſta Diætæ ratio cauſſa eſt, cur diuites & nobiles frequentius, quam pauperes, & ruſtici arthritide corripiantur. Abundant enim diuites omni ciborum & ferculorum copia, vnde non ſolum varios cibos in eadẽ menſa plerumque miſcent, ſed & plus cibi aſſumunt, quam concoquere poſſunt, vnde cruditates generãtur, & præcipuè in vini potu ſibi nimium indulgent. Deinde exercitia laborioſa ipſis deſunt, quibus humores excrementitij, & præcipuè ſeroſi in corpore euacuentur. Præterea medicamenta plerumque abhorrent, & ijs non niſi ad palatum comparatis vtuntur.

Et omnino quæ alias in genere à Medicis de bona Diæta præcipiuntur, arthriticis maximè obſeruanda, de qua prolixe agunt Alexan. Trallianus, *lib. 11. cap. 1.* Andreas Galius, *in conſil. a Scholtzio collectis conſil.* 270. Et Petrus Andreas Matthiolus, *ibidem conſil.* 220 Antonius Ferrus, *de podagra tract.* 3.

Intemperies viſcerum corrigendę.

Præter tamen bonam Diætæ rationem etiam neceſſarium eſt, ne humores vitioſi cumulentur, vt nulla inſignis in viſceribus adſit intemperies. Itaque ſi aliqua Epatis vel Lienis intemperies adſit, aut ventriculus frigidior, non rectè coquat, eæ intemperies conuenienti modo, vt ſuo loco dictum, corrigendæ.

Niſi enim viſcera iſta ſint benè conſtituta, etſi in Diæta parum aut nihil peccetur: tamen etiam cibus bonus aut iuſta quantitate ſumptus in vitioſum humorem conuertitur, aut talem ſanguinem, qui purus non eſt, ſed vitioſos humores admiſtos habet, ſuppeditat. Cùm contra qui viſcera bene conſtituta & robuſta habent, quæ id, quod vitioſum eſt in cibo & potu, exactè ab vtili ſanguine ſeparant & per conuenientes vias euacuant, multos Diætæ errores vincere poſſunt, ſicut videmus multos helluones vinum, idque non ſemper ſalubre, quotidie ingurgitare, & nihilominus arthritidi non eſſe obnoxios.

Verum cum impoſſibile ſit, vt is, qui non ſibi ſoli, ſed alijs etiam viuit, & vel publico ſeruit, vel in alijs negotijs conſtitutus eſt, & interdum in aere inclementiori verſari aut iter facere, aut peregrè apud alios viuere neceſsè habet, interdum in Diæta non delinquat, atque inde excrementa in corpore colligantur. Medici eſt hac etiã in parte præcauere, ne excrementa illa in corpore cumulentur, & poſtea paroxyſmum excitent; quod fit, ſi maturè è corpore tollantur.

Venæ ſectio.

Venæ ſectio.

Primò ergo etſi à ſanguine, quatenus talis, non oriatur proximè arthritis: tamen quia ſuo modo ad arthritidis generationem concurrere poteſt, dum vel ad feruorem & efferueſcentiam ſeri, ſi abundet, facit, vel neceſſariorum medicamentorum exhibitioni impedimẽto eſt, ſanguis euacuari debet. Quibus verò natura debilius, aut frigidius eſt corpus, illi læduntur magis ex ſanguinis euacuatione, quam vt opem inde ſentiãt, vt Paulus Ægineta, *lib. 3. c. 78.* ſcribit. Vt & ij, quos crebra iam fluxio ſæpè occupauit. Crebris enim doloribus & vigilijs, ſpiritus diſſipantur, vireſque deijciuntur. Commodiſſimè autem fit ſanguinis euacuatio tempore verno & autumnali. Apud nonnullos tamen ſæpius repetita venæ ſectione opus eſt. Si enim æger ſe cibo paulo copioſiore refecerit, ad primam quamque aeris alterationem humorum efferueſcentia & motus accidere ſolet. Quia verò in præſeruatione non ad ipſam partem affectam reſpicimus, ſed ſaltem ſanguinem abundantem euacuare animus eſt, commodiſſimè è vena cubiti aperta ſanguis emittitur in podagra & vniuerſali arthritide. Si verò in ſolo brachio ſit malum, vt in Chiragra, commode in crure vena aperitur.

Sunt qui podagra laborantibus ſingulis menſibus venas ad pollices pedum aperiunt, idque aliquoties repetunt, & noui, qui id cum commodo fecerint. Neque ratione hoc inſtitutum carere videtur. Solet enim natura vitioſos humores maximè ad extremas corporis partes & venas protrudere, & præcipuè eas, ad quas aſſueuit fluxionem concitare. Ideoque cum credibile ſit, naturam in podagra laborantibus tartareos illos humores maiore copia ad venas in pollicibus pedum, quã alias partes mittere, vena ibi aperta ij commodè euacuantur. Neque ea euacuatione vires valdè deijci poſſunt: modo non ſit nimia. Et fauere huic ſententiæ etiã id videtur, quod Collæus, *in Auicennam, lib. 3. fen. 22. tract. 2. c. 5.* ſcribit, ſe vidiſſe quendam, cui facta à Medico in crure vſtione ater plane humor affluxerit copioſius & frequens, quo demum euacuato ſedata affectio prorſus fuit. Alij in eundem vſum plantis pedum ſingulis menſibus ante nouilunium cucurbitulas ſine ſcarificatione apponunt. Et noui Virum nobilem, qui ſolo ferè harum vſu podagram præcauet.

Humoris ſeroſi & tartarei euacuatio.

Ipſam vero humoris ſeroſi & tartarei euacuationem quod attinet, fit ea per aluum, per ambitum corporis, ſenſibiliter, inſenſibiliter, per vrinas, per fonticulos.

Purgatio.

Purgatio.

Purgatio per aluum medicamentis ſeroſum humorem euacuantibus inſtituenda, quæ maximum commodum affert. Compertumque eſt, arthriticos quoſdam è nullo medicamento alio tantam, quantam ex repetitis purgationibus, percepiſſe vtilitatem; ac

purgan-

purgantia ſæpe profuiſſe ſine alijs medicamentis, cùm reliqua medicamenta omnia ſine purgatione parum profint. Neque aliquid incommodi ex eiuſmodi purgantibus metuendum eſt,præcipuè ſi medicamenta illa non ſint admodum vehementia. Vnde non ſine cauſſa ſanctè affirmat Solenander, *ſect. 4. conſil. 24.* plus ſpirituum reſolui doloribus, vires magis confici, artus grauius infirmari,denique totius corporis facultates magis atteri ab vno vnius paroxyſmi in articulos humorum influxu, quàm à ſepties iteratis vſu compertis moderatiſque medicamentis purgantibus.

Quando inſtitui debeat?

Et quidem iſta euacuatio commodiſſimè fit vere ac autumno, paulò ante æquinoctium, quo tempore aliàs humores moueri ſolent.Imò ſi quis diligentiam in præcauenda arthritide adhibere velit, ter vel etiam quater ſingulis annis purgationem inſtituere poteſt. Quæ purgatio cum venæſectione & rectâ victus ratione ad præcauendam arthritidem multum facit; de quo Galenus, *de rat. cur. per veneſ. cap. 7.* Complures, *inquit*, ipſe ſanaui, qui tribus quatuorve annis per interualla pedum laborarent doloribus, exundante humore veris initio expurgato,& ſanguine diminuto. Illud tamē ſciendum, in omni victus ratione eos moderatos eſſe oportere. Nam intemperantes,vinoſoſque,ac ventri gulæque deditos neque purgatione, neque ſanguinis miſſione maximoperè adiuueris. Nam per vitæ intemperantiam vitioſorum humorum copiam colligunt. Venim his ne manum quidem admouere tentādum eſt. *Hac Galenus.*

Quibus medicamētis?

Quibus autem medicamentis iſtæ purgationes inſtituendæ ſint,conſideratione dignum. Sunt quidem nonnulli,qui hic ſuos puluercs Aurelios, & mercurialia medicamenta,quæ & vomitum mouent, & per aluum purgant,commendant. Ego vt ijs quis vtatur ad præſeruationem,nulli autor ſum: faciat id ſuo periculo,qui volet. Multò minus alicui autor eſſe poſſum, vt in conſilijs nonnullis extare video, vt Mercurium vitæ vno menſe quater ſemper poſt Lunæ mutationes accipiat, atque inde vomitus & ſedes exſpectet. Cùm enim medicamenta illa mercurialia maximas humorum agitationes efficiant,ſimulque viſcera debilitent,plus nocent,quam proſunt. Neque quiſquam ſibi perſuadeat, curationem iſtam præſeruatoriam vno menſe abſolui poſſe.

Alij ſaltem leniſſimis iſtis medicamentis vtendum cenſent. Verùm ea peccante humorem vix ſatis ſemper educunt.Vt tutum,ita vtile eſt,ijs medicamentis vti, quæ quidem ventriculum & alia viſcera non lædunt: humorem tamen peccantem, quantum ſatis,euacuant. E quibus nec *ſcammonium*, nec *turpethum*, nec *hermodactyli* planè excludendi. *Sena* verò, *agaricus*, *rhabarbarum* inter ea omnino locum habent.

Præter has autem ſolennes euacuationes etiam ſingulis menſibus,imò breuioribus interuallis quædam lenia medicamenta vſurpanda, quæ materiam ſenſim ad inteſtina deriuant, aluumque laxam ſeruant. Imò ſi vel ſingulis ſeptimanis bis hora vna ante cœnam vel ſcrupulum vnum pilularum lenium, vel aliorum huiuſmodi medicamentorum aliquid æger ſumat,non parum commodi inde percipiet. Talia ſunt *ſyr. roſar. ſolut. & mel. roſ. ſolut. ſyr. de ſpina ceruina*, vulgò domeſticus dictus, *ſemen carthami, ebuli, aloe, agaricus, rhabarbarum*, præcipuè vbi ichores bilioſi abundant. Quæ tamen ſola cùm, vt dictum, non ſufficiant, niſi quis etiam ſingulis annis,bis vel ter paulò fortiora ſumat, vere & autumno paulò fortior purgatio inſtituenda.

Formulas iſtorum medicamentorum hic multas ſubijcere operæ pretium non puto: cùm cuiuſque conſtitutioni propria rectiſſimè à præſenti Medico præſcribantur. Et licet humor ille ſeroſus & tartareus proxima huius mali cauſſa ſit: admiſcent ſe tamen ei nunc hi,nunc illi humores vitioſi,qui propterea ſimul euacuandi. Et ſunt medicamenta purgantia pauca, quæ non ſimul etiam ſeroſum humorem euacuant.

Celebratur hic valde Electuarium Caryocoſtinum à Petro Bayro inuentum & commendatum, *Pract.lib. 18. cap. 1.* Etſi ei componendo proculdubio antiqui, Aetius & Paulus Ægineta, occaſionem dederint, in quibus ſimilia habentur. Componitur autem hoc modo.

Electuariū Caryocoſtinum Bayri.

℞. *Hermodactyl. albor. à cortice ſuperior. mundat. diagryd. an.* ℥.ij. *coſti, cymini, caryophyllorum, zingiberis, an.* ℥.j. Fiat Puluis.

Cuius doſis ℥ j. plus vel minus. Vel trita & cribrata miſceantur cum *ſyrupo facto ex melle & vino albo coctis*, donec formam ſyrupi bene cocti acceperint,& fiat Electuarium. Doſis eius à Drach. ij. ad Vnc. ß. Scribitque Bayrus,quamprimum ſenſerit ſigna repletionis,ſe ſumpſiſſe hoc Electuarium,idque ter aut quater in anno,atque hoc modo viginti ſex annis ab iſtis doloribus, quibus ante fuerat tentatus, non fuiſſe moleſtatum. Atque non incommodum eſt medicamentum, vbi tantum humorum iam collectum eſt, vt paroxyſmus imminere videatur. Vtiles etiam ſunt pilulæ Rhaſis ſupra *in curatione* deſcriptæ,vt & hæ.

℞. *Chamæpith.* ℥. ß. *chamædr. ſtœchad. arab. an.* ℥. iij. *hermodactyl.* ℥. ß. *ſem. hyperici*, ℥. j. *aloes hepatica*, ℥. ß. Cum *terebinth. Cypria*, F. Pilulæ.

Hermodactyli, an in præſeruatione ab arthritide conueniant?

Quæ autem frequentius & ſingulis, vel alternis, aut tribus vel quater ſeptimanis vſurpantur medicamenta, mitiora eſſe debent. Scribit hic Andreas Spigelius, ſe in præſeruatione ab arthritide nunquam in purgatione vti hermodactylis: cùm non opus ſit educere humores ex ijs partibus,in quas adhuc nihil influxit,ſed vult,vt contenti ſimus ijs, quæ ex maioribus venis humores euacuant, niſi forſan antiqua & nodoſa podagra, quæ frequentiores habet inſultus, aut iam, vt dictum, paroxyſmus immineat. Quæ vt de ijs purgationibus, quæ breuioribus interuallis & frequenter inſtituuntur, vera eſſe concedimus: ita in illis purgationibus, quæ ſingulis annis bis vel ter fiunt, purgantibus hermodactylos commodè admiſceri putamus, iſque omnes exercitatiores Medici ad noſtra vſque tēpora vſi ſunt, vtpotè qui procul dubio experientia didicerunt, hermodactylos peculiarem vim habere humores iſtos arthritidem pariētes euacuandi, ſcribitq; Author innominatus *Libelli de Podagra*, qui inter Principum Medicorum ſcripta reperitur, quòd experientia cognouerit, in podagra quouis etiam humore peccante purgationem, quæ fit per hermodactylos, ſummè eſſe vtilem. Vnde etiam pilulæ Rhaſis, & electuarium Caryocoſtinum Bayri hermodactylos recipiunt. Vt vero talia medicamenta ſine nauſea ſumi poſſint, formulæ eorum mutandæ, & nunc forma pulueris,nunc pilularum,nunc electuariorum, nunc rotularum vel morſulorum ſumi poſſunt.

Vomitus.

Non incommodus eſt etiam vomitus, ſi natura eum facilè ferat; cum bilem & pituitam in primis vijs hærentem optimè excludat & euacuet.

Antipodagrica Medicamenta.

Antipodagrica medicamenta.

Corpore purgato deinceps antidoti antipodagrici vſurpandi, vt reliquiæ humorum, quæ purgantia ſubterfugerunt,per eos abſumantur, corpuſque vna opera ad ſudores matutinos diſponatur, aut humores ſeroſi inſenſibiliter diſcutiantur, vt poſtea de viribus horum medicamentorum dicetur. Antiquis in magno vſu iſta fuere medicamenta,& valde ab ijs commendantur, extantque plurima apud Aetium, *tetrab. 3. ſerm. 4. cap. 47.* Alex. Trallianum, *lib. 11. cap. 62.* Et inter recentiores etiam paſſim talia occurrunt.

Theriaca.

Inter illa primò eſt Theriaca, de qua Author *libr. de Theriaca ad Piſon. cap. 15.* ſcribit: Maximè verò prodeſt,quando quis ipſam ſanus adhuc frequenter accipit propterea, quod ſuperfluos humores abſumat, & totius corporis temperamentum immutet. Et paulò poſt:

Conſulo, *inquit*, vt in talibus morbis theriaca vti velit; quoniam & ſuperfluum humorem exiccat, & alium colligi nō permittit, vnde plurimi ex hac in principio prorſus à podagra liberati ſunt.

Antidotus ex quatuor rebus.

Antidoti ex quatuor rebus conſtantis, nonnullis *myſterium* appellati, deſcriptionem hanc habet Aetius, *loco allegat.*

℞. *Gentian. baccar. lauri, myrrhæ.* part. æq. F. puluis. Detur ſingulis diebus cochleare dimidium in *aqua calida.*

Aliam deſcriptionem habet Oribaſius, *loco alleg.*

℞. *Chamædryos*, ℔. j. *gentian. ariſtoloch. rot. an.* ℥. ix. *ſem. rutæ ſextarium.* Contundantur & cribrentur. Detur quotidie cochleare.

Ex ſeptem rebus.

Quod ex ſeptem rebus conficitur, habet eiuſmodi.

℞. *Hyperici*, ℥. j. *centaur. chamæpith. an.* ℥. ij. *gentianæ*, ℥. v. *ariſtoloch. rotundæ.* ℥. j. *agarici*, ℥ iij. *petroſelini*, ℥ j. *mellis Attici*, ℔. v. Datur autem ʒ. i. *ex aq. cyathis* iij.

Antidotus ex centaurio.

Inprimis verò Aetius commendat antidotum ex centaurio, ſcribitque ſe multos eius vſu ſanatos nouiſſe, & eſſe adeo ſalutare podagricis, vt quoſdam per quindecim annos podagra correptos eius vſus ad iter pedibus faciendum præparauerit. & eſſe ſtomacho gratum, aluo conferentem & vrinas cientem.

Paratur autem hoc modo.

℞. *Comæ centaur. minor. rad. centaur. maior. triſſaginis, gentianæ, ariſtol. rotund.* part. æq. *puta* ℔. j. Detur, ʒ. j. diebus quadraginta ex *aqua calida*, in ſequentibus autem diebus anni 325. ʒ. ß. eodem modo præbeatur.

Antidotus ex hyperico.

Idem Aetius antidotum ex hyperico valde laudat, vt quæ ſanet podagras, coxendicum morbum & omnes articulorum morbis implicatos, per annum puta, foueat ſtomachum, viſum acriorem reddat, reliquos item ſenſus clariores & illuſtriores faciat, euacuet leniter vrinā, etiam comitiali morbo proſit, à grauibus capitis doloribus liberet, ſplenem & epar in ſcirrhum induratum emolliat.

Paratur autem hoc modo.

℞. *Triſſag.* dodrantem, *centaurei* beſſem, *ariſtoloch. rotund.* ſeptuncem *rad. gentian.* ſexuncem, *comæ hyperici* quincuncem, *petroſelini* trientem, *mei* quadrantem, *rhapontici* ſextantem, *agarici* ſextantem, *mellis deſpumati*, ℔ iij.

Antidotus Heracliti.

Alex. Trallianus hunc antidotum Heracliti Philoſophi multis valde probatum commendat.

℞. *Spicæ nardi, folij*, *an.* ℥. ij. *gentianæ*, *ariſtoloch. longæ, rotundæ, myrrhæ apt. baccar. lauri*, *rhapontici*, *an.* ℥. ß. Doſ. Drach. j. Tempus optimum ver incipiens & autumnus, & quidem in frigidioribus tempus vernum, in calidioribus autumnus.

Diacorallium.

Idem Trallianus omnibus antidotis præfert diacorallium, quod ita paratur.

℞. *Corallior.* ʒ. ij. *myrrhæ Troglodyticæ*, ℥. iv. *caryoph.* ℥ ß. *rhapontic.* ℥. j. *folij*, ℥. ß. *rad. pæoniæ tantundem*, *ariſtoloch. rotund. longæ*, *an.* ℥. ij. *ſpicæ nardi*, ℥. iv. Fiat Puluis.

Exhibet verò mane Scrup j. ex *aqua tepida*, & hinc à cibo abſtinere iubet hor. vj. (poſſunt tamen & pauciores ſufficere) facitque initium Calendis Ianuarij, & quidem per centum dies exhibet, (*ob diuturnam indicantis perſeuerantiam, vt explicat Capiuaccius*) Deinde intermittit 30. dies (*propter vires, vt corroborari & colligi poſſint, vt idem docet*) Deinde iterum per centum dies exhibet, & rurſum per triginta intermittit. Cum ducentos & ſexaginta dies, potiones à ducentas abſoluerit, exhibet iterum, ſed non ſingulis, verum alternis diebus, & in centum ſexaginta diebus octoginta potiones propinat. Et poſtea rurſum in ducentis & ſexaginta diebus octoginta potiones exhibet, ſingulis diebus duobus interpoſitis exhibens, donec trecentas & ſexaginta quinque potiones fuerint abſumptæ. Cauere autem, qui hoc antidotum ſumunt, iubet, itam, Venerem, vinum aſtringens & dulce, omniaque amara, olera, piſcium capita, cancros, aſtacos, ſepias, betam, leporinas carnes, legumina omnia, præſertim fabas. Atque talia antidota plura apud Paul. Æginetam, Aetium, & Trallian. *locis alleg.* extant.

Ex his poſtea ſuperioribus & noſtro ſeculo aliæ tales compoſitiones variæ ortæ ſunt. Thomas Eraſtus duas ſibi communicatas, & magnis elogijs celebratas ſcribit. Vna profecta à Medico Italo, qui puluerem Iouis eam appellauit, & à Doctore Conrado Geſnero communicata fuit, ita paratur. Puluis Iouis.

℞. *Ariſtoloch. rotund. veræ, rhapontici veri, an.* ℥. j. *ſem. petroſel. Macedonic.* ℥ ß. *comar. chamædryos, centaur. minor. hyperici, an.* ʒ. x. Fiat Puluis.

Primo menſe detur quotidie ʒ. j. *ex aqua tepida*, poſtea ʒ. ß. per integrum annum, ſemel atque iterum ſingulis menſibus purgatione interiecta, vel agarici puluere pituitoſis ad purgandum intermixto.

Altera a Dn. D. Chriſtoph. Vvirſungo, Medico Auguſtano, communicata ita paratur.

℞. *Ariſtol. rot. veræ, gentian. rhapontic. ſeu centaur. maior. ego mallem rhapont. veri comar. chamædr. chamæpith. part. æq.* F. Puluis.

Per annum dimidium ſumatur Drac. j. per reliquum anni tempus Drach. ß.

Doctor Iohannes Matthæus è libro antiquo manuſcripto hunc ſibi communicatum producit.

℞. *Rhapontici*, ℥. j. *agarici*, ℥. ij. *valerian.* ℥. iij. *ſemin. petroſel. Macedon. mei, an.* ℥. v. *gentianæ, ariſtoloch. an.* ℥. vij. *chamædryos*, ℥. ix. F. Puluis.

Donzellini hic eſt.

℞. *Chamædryos, iuæ, centaur. minor. maioran. ſaluiæ, betonic. gentianæ, ariſtoloch. rot. an.* ℥. i. *Guaiaci optimi*, ℥. viij. vel ℔. i. F. Puluis.

Atq; hoc vno perfectè podagram curari ſcribit Donzellinus, modò quis non Sardanapalum imitari velit.

Cratonis hic eſt.

℞. *Ariſtoloch.* ℥. i. *centaur. minor.* ʒ. iii. *gentian.* ʒ. vi. *mei*, ʒ. v. *hyperici*, ʒ. vi. *petraſel. Macedonic.* ℥. ß. *agarici*, ʒ. ii. *rhapontici, vel ſi haberi non poteſt. rhabarbari*, ʒ. i. F. Puluis.

Cuius ſcrup. ij. mane exhibet in *aqua iuæ arthericæ* vel *betonicæ*, cum *ſyrup. de iua* vel *betonica*, in Ianuario dies quinque, in Februario totidem, in Martio duobus, in Maio tribus, in Iunio vno, in Iulio duobus, in Auguſto vno, in Septemb. Octobri, Nouembri, Decembri, duobus. Verum nihil refert, etſi ſæpius ſumatur, quin potius vtile eſt.

Doctoris Manardi talis eſt.

℞. *Chamædr. dictamni cretici, iuæ, rad. centaur. minor. ariſtoloch. rotundæ, an.* ℥. ii. *corticum internorum iugland.* ℔. i. Fiat Puluis. Doſis ʒ. i. per dies quadraginta.

Eraſto hic tribuitur.

℞. *C. C. vſti, oſſium bubulor. nucleor. citri, dactylor. mandibular. lucij*, part. æqu. *coralliar. vſtor. eboris vſti an. part. dimid.* Fiat puluis. cui, ſaporis gratia, addatur aliquid *cinamomi, macis, caryoph.* Et cum *ſacchara*, F. Tragea.

Puluis Sarracenius.

Iohannes Anglicus puluerem hunc, quem Sarracenicum appellat, valde commendat.

℞. *Iuæ ſeu chamæpithyos*, ℥. i. *oſſium humanor. combuſtor.* ʒ. ij. *glycyrrh.* ʒ. iij. F. Puluis.

Neque tamen ad puluerum formas ſimpliciter ægri adſtringendi ſunt, ſed poſſunt ex iiſdem medicamentis ſimplicibus cum *ſacchara* vel *ſyrupo aliquo conuenienti* electuaria parari, vel pilulę, quę commodiſſimè plerumq; cum terebinthina Cypria parantur, cum plerìq; arthritici etiam calculo ſint obnoxij; vel extracta, vel eſſentiæ dictæ, ſeu extracta liquida, vel vinum aut cereuiſia moderata, vt hoc modo etiam palato ægri inſeruiatur.

Antonius Gallus, Medicus quondam Pariſienſis, hoc Electuarium valde laudat.

℞. Pa-

℞. Valerian. ʒ.j. agarici, ʒ.ij. mei. ʒ.iij. ſem. petroſelini Macedonic. ʒ.iv. hyperici. ʒ.v. gentianæ. ʒ.vj. ariſtol. rot. ʒ. vij. centaur. minor. ʒ.viij. chamadr. ʒ.ix. oſſium humanor. ex articulis exemptor. modicè reſiccat. ʒ x. Cum *oxymel. ſcillitici, ſ.q.* Fiat Electuarium.

Cuius doſis, Drach j. per integrum annum.

Vel ℞. *Conſerua chamapith. ℥.iij. chamadryos, folior. betonicæ, an. ℥.j.ß. ſem. hyperici, rad. ariſtol. rotunda. an. ℥.ß. angelicæ, ʒ.ij. oſſium humanor. præparat. corall. rubr. prap. eboris præparati, an. ʒ.j. caryophyll. cinam. an. ʒ.ij. Cum ſyr. betonicæ,* Fiat Electuarium.

Poſſunt & recentiorum medicamenta, magiſteria, feculæ, ſales addi, vt & margaritæ, oculi cancri.

Vt ℞. *Rad. mei vel imperator. hyperici, an. ℥.j. feculæ ari, ʒ.ij. ſalis chamadryos, chamapytheos, cherefolij, imperatoriæ, an. ℈.j. magiſter. corall. ocul. cancri, an. ʒ.ß. margaritarum, ℈.j. ſacchari* ad pondus omnium. Fiat Puluis.

Ad ſudores matutinos ciendos dantur etiam *ſyrupi è baccis ſambuci* cum *ſacchare* præparati cochlearia duo. Si libet aliquid *Cornu cerui* addi poteſt.

Crato commendat hoc deſtillatum, cuius cochlear vnum quotidie vel ſæpius in ſeptimana ſumendum.

℞. *Meliſſæ, valerianæ, baccarum iunip. an. q.v.* Aſpergantur *vino bono dulci,* & macerentur *in aqua meliſſæ,* ac poſtea deſtillentur.

In corporibus etiam frigidis commodè vſurpari poteſt aqua vitæ illa, qua Gisbertus Horſtius Hollandus, olim Romæ celebris Medicus frequenter vſus eſt, & hoc modo paratur.

Aqua vitæ Gisberti Horſtij.

℞. *Anthos, centaur. min. flor. chamamel. chamadryos, hyperici, chamapith. aſari, an. ℥.j. cort. rad. ebuli, M.j. ireos, ℥.j. theriaca, ℥ ß. cinam. nuc. moſch. galangæ, macis, Zingiberis, an. ʒ.j.ß. hermodactylor. aloes hepaticæ, an. ʒ.j. agarici, ℥.ß. colocynthid. ʒ.iij. myrobal. omnium, an. ʒ.ij. rad. polypod. q. ℥.j.ß. folior. ſenæ elect. ℥.j. ſem. aniſi, dauci, fœniculi, an. ʒ.j.*

Infund. *in ſpiritu vini,* vt is digito ſupereemineat, per biduum, poſtea deſtillentur in Balneo Mariæ. Hanc aquam mane podagricis exhibebat ab ℥.j. ad ℥.iij.

Decoctum chamædryos.

Omnium verò hactenus dictorum medicamentorũ inſtar plurimorum iudicio eſſe poteſt *decoctum chamadryos,* quod propterea etiam Carolo V. Imperatori Genuenſes Medici valdè commendarunt: refertque Solenander, *ſect. 5 conſil. 1.* compertum eſſe, quoſdam, qui hoc decoctum ſexaginta diebus bibiſſent, penitus liberatos & ſanitati reſtitutos fuiſſe; cùm antea non ſolùm pedum, ſed & manuum articulos illo morbo haberent occupatos & impeditos. Nec mirum. Craſſos enim humores attenuat, abſumitque, per vrinam excrementa promouet, per ambitum corporis, vel per ſudores eiiciendo, vel inſenſibiliter per tranſpirationem diſcutit: viſceraq; interna & neruoſum genus omne, imò totum corporis habitum roborat. Quia verò de chamædryos decocto, & Genuenſium Medicorum conſilio prolixè agit Veſalius, *in ſua de radice china ad Ioachimum Rolandi epiſtola circa finem,* locum integrum adſcribere libet: *Non improbari mihi poteſt,* inquit, *ſuo tempore adhibitum medicamentum inſtar Numinis cuiuſdam à Genuenſium Primatibus commendatum, & quod non ſine maximis pollicitis ad perpetuum morbi articularis exilium ante menſes aliquod Doctori Marſilio Collæ, Cæſarianis Equis Præfecto, & meliori valetudini ob multas, quibus præditus eſt, animi dotes, digno miſſum fuit, & nunc iterum Cæſari quoque ita oblatum, vt illum poſthac (modo medicamen iſtud in vſum poſuerit) articulari morbo non apprehendendum, certiſſimè prædicetur. Continet autem vniuerſa deſcriptio me herculè ſatis empiricè, aliud nihil, quam initio purgationem inſtituendam, deinde chamadryos ſeu humilis quercus adhuc vireſcentis, ſi ad manum ſit (cum ego reſiccata interim, vt in alijs herbis ſiccandi facultate donatis, præferendam duxerim) folia conſcindenda, vinoque albo dein incoquenda, & eius decoctionis manè cyathum vnum offerendum, tribus ante prandium horis; licet interim tantò magis à medicamento ſperandum eſſe addatur, quanto eius potus prandium diutius anteceſſerit. In victus ratione ab acidis ſalſiſque interdicitur, & vini illius potus ad ſexaginta dies præſcribitur, hoc adiecto, deſtillatitium humilis quercus liquorem, ſeu aquam vino illi in viribus (quod mihi ridiculum videtur) conferri, ac proindè quibus decoctum minus placeret, aquam porrigendam. Aliud in vniuerſum nil habet huc tranſmiſſa ſedula, præter inſignem & turgentem titulum, & hominum magnum ſibi ſubiectum catalogum, qui illius vſu annos aliquot ab articulari morbo immunes vixere, & qui, cum tranſmitteretur, eius vſum aggrediebantur, in quorum claſſe Cardinalis Doria Anteſignanus occurrebat.* Hactenus Veſalius. E cuius verbis apparet, ipſum in laudes huius decocti non planè conſentire. Et credibile eſt, non omnibus prodeſſe: ſi tamen vires eius, ſupra propoſitæ, perpendantur, facilè inde apparet, in arthritide ſanè perquam commodum eſſe. Hoc verò rectè monet Veſalius, aquam deſtillatam decocto conferri non poſſe: cum aquæ deſtillatæ, vt multi falsò putant, non omnes ſimplicis facultates habeant: ſiquidem non omnes eius partes in alembicum eleuantur.

Chamædrys pluribus modis vſurpari poteſt.

Pluribus autem modis chamædrys in vſum trahi poteſt. Alij accipiunt *vini Rhenani* quartas menſurales duas, *aquæ puriſſimæ* quartam dimidiam, *mellis roſacei* quartæ vnius ſextam vel quartam partem.

Coq. ad carbones in fictili & deſpumentur. Tum add. *chamadryos,* M. iv. *chamapith.* M. ij. *herba paralyſ.* M.j. Coq. in vaſe duplici horas tres.

Alij recipiunt *chamadryos, dum floret lecta & bene aſſeruata,* M.i. *vini,* ℔. iii. Coqu. in vaſe duplici horis 5. Colentur.

Commodius autem eſſet, *ſi chamadrys* cum muſto deferueret, atque ita vinum chamædrytes ſine coctione pararetur.

Etſi quis vinum metuat, poterit hydromel vel etiam cereuiſiam chamædrytem eodem modo parare.

Continuandus autem vſus huius vini, hydromelitis vel cereuiſiæ ad dies ſexaginta, corpore prius purgato, ſingulisque diebus manè vnus hauſtus ſumendus.

Poſſet etiam ex chamædry eſſentia, vt vocant, parari, eaque per dies plures vſurpari.

Medicamenta ſimplicia.

Verum certis formulis hic neminem alligari velim, ſed pro re nata, & ægri conſtitutione ea concinnari. Præcipua, ex quibus medicamenta hæc componuntur, vt ex hactenus propoſitis formulis patet, ſimplicia ſunt: *chamapithys,* in omnibus articulorum affectibus vtiliſſima, vnde etiam iua arthetica à quibuſdam appellatur, & ex eius ʒ.j. cum terebinthina format pilulas Lobelius, eaſque in omni arthritide commendat, *chamadrys,* de cuius viribus antea dictum, *hypericum, ariſtolochia rotunda, longa centaurium minus, rhaponticum verum, gentiana, meum, radix artemiſia,* ſi cum cibo loco radicum petroſelini coquatur, cuius ſolo vſu multos ab articulorum doloribus liberatos eſſe, ſcribit Abrahamus Seylerus, in *conſilijs Scholtzij, conſil.* 335. quibus addi poſſunt *oſſa humana, corallium, oculi cancri, & alia hactenus* enumerata, pro cuiuſque corporis conſtitutione.

Rectè enim hic monet Ætius de theriaca & ſimilibus calidis medicamentis, ea iis, qui calidiore ſunt temperamento præditi, non ſolùm nihil opis afferre, ſed & reſolutiones immedicabiles ſæpe inducere. Statuunt quidem nonnulli hic, id ſaltem de ſummè calidis intelligendum eſſe cum & Galenus, 5. *de tuend. ſanit.* exponens verba Hippocratis, quibus vini potum interdicit calidis, id non de abſolutè calidis, ſed de ſummè calidis dixiſſe; certum tamen eſt, ad corporum & temperamentorum diuerſitatem hic eſſe attendendum, & calida etiam tempore autumnali commodius, quàm verno dari, ideoque in calidioribus corpo-

ribus *cichorium* admiſceri ſolet, ſcribitque etiam de cichorio Andreas Spigelius, ſe experientia edoctum eſſe, in cauſſa calida nil magis conuenire, quàm puluerem folior. cichorij ſylueſtris menſe Maio collectorum & in vmbra ſiccatorum ad Drach.j. datum. Vtiles tamen ſunt & radices primo verè collectæ, & poſſunt eædem, vt & folia cum alijs hactenus enumeratis medicamentis miſceri.

Quomodo antipodagrica medicamēta arthriticis proſint?

Qua ratione autem pulueres & antidota iſta antipodagrica arthriticis proſint, conſideratione dignum eſt, mouetque hac de re quæſtionem Thomas Eraſtus, & quærit, quomodo iſta medicamenta capitis intemperiem frigidam & humidam corrigere, vel humores in eo genitos diſſipare poſſint. Sed ex anticipata opinione & hypotheſi quæſtionem hanc mouet, dum preſupponit humores arthritidis cauſſam à capite defluere, quod falſum eſſe, infra *quæſt*.7. monſtrabitur. Qui rectè de arthritidis cauſſa ſentit, facilè animaduertit, quis hic Medici ſcopus ſit, in exhibendis hiſce antidotis. Cùm enim tartarei illi humores in prima & ſecunda coctione generentur, atque hinc in venas deriuentur, & tandem ſuo tempore in articulos protrudantur, in exhibendis illis medicamentis hic ſcopus Medico eſt propoſitus, vt coctiones ventriculi & epatis promoueant, & ſi quę excrementa, quod Eraſtus etiam confitetur, in ventriculo, viciniſque ei partibus, puta venis meſaraicis, liene, epate, generentur, ea abſtergant conſummant, in halitum diſſoluant, & per ſudores ac vrinas euacuent; rectèque ſcribit Carolus Piſo, humoris ſeroſi per ſpiracula cutis, ſiue ſenſilem, ſiue etiam inſenſilem tranſpirationem, ſeu expurgationem tanti æſtimandam eſſe, vt in ea ſola, præcautionis omnium fluxionum arthriticarum momentum omne poſitum ſit. Id quod egregie iſta medicamenta, ſi continuentur, præſtant.

An decoctū Guaiaci & ſimilia idē præſtent q antipodagrica medicamenta?

Verum hic non ſine cauſſa quæritur, annon idem per decoctum ligni Guaiaci, ſarſæparillæ, Chinæ & ſimilium præſtari poſſit: cùm & talia egregiè ſudores moueant, vnde etiam à plurimis vſus horum decoctorum arthriticis præſcribitur. Verùm, ſaluo cuiuſque meliori iudicio, non parum hac de re dubito. Etenim, vt Crato rectè, *epiſt*.125. ſcribit, ſudorifera illa, præcipuè è ligno Guaiaco, crebro exhibita humidum radicale abſumunt: quod nullo modo medicamenta antea enumerata faciunt, quæ ſolum humores abſtergunt, eoſque per madorem matutinum, vel leuem ſudorem, aut etiam inſenſibiliter diſcutiunt. Præterea decocta talia, cum in magna quantitate ſumantur, viſcera, quæ alias plerumque intemperie ſicca in arthriticis laborant, amplius ſiccant. Inſuper medicamenta illa antipodagrica hactenus enumerata pleraque amara ſunt, & propterea vim tartareos illos humores, & bilioſos ichores, qui circa epar & lienem colliguntur, abſtergendi habent, quæ decoctis illis deeſt, cùm ſolùm extenuent, ſiccent, humores fundant, & ſudores moueant. Vnde non ſine cauſſa Iohannes Crato, *Conſil*.353. ſcribit, experientiã vulgi ſequi, falli non minus eſſe, quàm in illis potionibus Chinæ, ſarſæ & ſimilium decoctionum ſpem ponere. Si quid enim iuuare videntur, hoc ratione victus præſtare, & ſummos homines, qui toties decocta illa hauſerint, perſuaſione aliorum deceptos fuiſſe, & proinde ad eundem lapidem non bis impingendum. Et omninò ſi vitioſa aliqua conſtitutio in viſceribus eſt, & vis illum humorem generandi, videndum diligenter, ne talium vſu illa augeatur, ſicut certum eſt, calculoſam illam diſpoſitionem in renibus calidis & ſiccis medicamentis ad calculum frangendum intempeſtiuè exhibitis augeri. Scribitque etiam Manardus, *lib*.16.*epiſt*. Guaiacum mirificè exiccare, ideoq; temperatura ſiccis non parum obeſſe.

Chymici etiam hic ſua medicamenta commendant; quidam arcanum tartari podagram radicaliter tollere ſcribunt. Paratur autem hoc modo.

℞. Sal tartari depuratum: de hoc acetum deſtillatum aliquoties per deſtillationem abſtrahe, nouum ſemper recipiendo, donec de ſua acredine nihil poſt ſe relinquat amplius. Deinde huius ſalis parti vni adde boli communis partes tres, & per retortam vitream bene lutatam, recipiente maiori adaptato, ſpiritum inde deſtilla. Eius parti vni affunde ſpir. vini partes duas, olei ſulphuris partem octauam, olei vitrioli rubri partem decimam ſextam. Omnia bene commiſta in vitro Hermeticè ſigillato per tres menſes continuè circulentur.

Arcanū tartari.

Frater Baſilius Valentinus miris laudibus extollit ſpiritum calcis viuæ. Verùm non ſolùm operoſa eſt compoſitio, ſed etiam hoc perpendendum, an non facilè viſcera offendere poſſit; cùm vis cauſtica inſignis ſit in ſale calcis viuæ, vt vel è cauterijs potentialibus, quæ è lixiuio è calce viua parantur, patet.

Spiritus calcis viuæ.

Fonticuli quidem etiam aliquid ſeroſi humoris, ſeu ſaniem quandam quotidie euacuant: verum experientia teſtatur, remedium hoc, cum ſudoribus & inſenſibili tranſpiratione nullo modo comparandum eſſe; & notum eſt, multos aliquot fonticulos habere & nihilominus arthritide laborare, quia non ſufficiunt ad humorem illum, qui in vaſis eſt, totum exhauriendum, multò minus id, quod quotidie circa viſcera colligitur, & poſtea per venas in articulos effunditur, euacuare poſſunt: præſertim ſi errata in diæta, & imprimis nimius potus accedat.

Fonticuli.

Si tamen arthritis ex vlcere diuturno in cruribus conſolidato & euacuatione ichoris, quæ per id fiebat, ſuppreſſa ortum habeat, fonticulum in crure excitare vtile eſt. Ita etiam ſi in brachio fonticulus fuerit, atque ex eo ſanato oriatur arthritis, fonticulus iterum aperiendus eſt.

Articulos Roborantia.

Tertiū præcautionis membrum, articulorū roboratio.

Tertium præcautionis arthritidis caput in roboratione articulorum conſiſtit, vt plerique docent, ne affluentem materiam facilè recipiant. Verùm Carolus Piſo, vt ſupra etiam dictum, fruſtra hic laborari cenſet ea in re, quæ non ſit noſtri arbitrij, & iuris, cum, vt exiſtimat, iſta imbecillitas non conſiſtat in intemperie aliqua, vel cauitate & laxitate, ſed naturali conformatione, & vaſorum in extremos articulos terminatione. Et licet hoc quoque modo impediri poſſit, ne humor ille in articulos influat: tamen tantum abeſſe ſtatuit, vt hinc commodi aliquid æger percipiat, vt etiam in vitæ diſcrimen inde adduci poſſit, materia ad pulmones, vel aliud nobile viſcus tranſlata. Verum enimuero non equidem eſt de nihilo, humores præcipuè in articulos fluere ideo, quod vaſe in eos terminantur, & ſi materia illa in articulos fluere ſolita in membra nobiliora transferatur, ægrum in grauia pericula conijci poſſe, dictumque eſt ſupra inter prognoſtica, malum eſſe, ſi materia ad articulos fluere conſueta in corpore ſubſiſtat. Ac proinde huic remedio ſeu modo præcauendi arthritidem ſoli non fidendum, niſi etiam detur opera, vt humores illi vitioſi in corpore non generentur, vel ſi geniti ſint, frequenter euacuentur. Interim tamen & hoc verum eſt, ſi articuli imbecilles & malè diſpoſiti ſint, frequentius ægros laborare, neque à paroxyſmo tam facile liberari. Qua autem in re iſta articulorum imbecillitas conſiſtat, & ſupra dictum, & infra *quæſt*.8 dicetur. Ideoque ſi aliquid ſit in articulis, vel ex paroxyſmo relictum, vel ex vitioſa nutritione collectum, id abſumendum, atque ita articulo ſua temperies & naturalis conſtitutio reſtituitur, & ſic roborari dicitur. Vtilia ergo ſunt hic adſtringentia & moderatè calefacientia & ſiccantia. Non tamen talia adhibenda, antequam dolor & tumor planè euanuerint, & tophi etiam non adſint. Hæc enim ſi pręſentia ſint, adſtringentia potius nocent, quàm proſunt, dum humorem parti affectę impingunt, eumque indurant.

An ſit neceſſaria?

Vinaceorũ vtilitas.

Ad articulos autem roborandos & reliquias humorum in iis abſumendas vtilis eſt & commendatur à multis vinaceorum vſus, de quibus, quia integrum libellum ſcripſit Antonius Donatus ab Alto Mari, ea de re conſuli poteſt. Hoc ſaltem non prætereundum, commodiſſimè vſurpari tempore Vindemiæ recentia, & quidem ex vuis benè maturis: quorum cùm in multis locis copia non detur, alia medicamenta pro iis vſurpanda ſunt. Nonnulli tamen etiam exiccatis vtuntur, & ea in vino rubro & aquam coquunt, ac inter coquendum ſaluiam, betonicam, chamæpithyn, primulam veris, & eiuſmodi alia, vt & lumbricos terreſtres, addunt.

Balnea articulos roborantia.

Articulos etiam roborant balnea. Etſi enim à nonnullis reiiciantur ideo, quod actuali humiditate & calore humores ad pedes alliciant: tamen incommodum hoc facilè præcaueri poteſt, ſi in aqua coquantur plantæ calefacientes & ſiccantes, pedeſque roborantes, quales ſunt betonica, ſaluia, chamæpithys, roſæ, geranium, erica, folia quercus, ligna & baccæ iuniperi, pinaſtri fructus.

Lotio pedum Andernaci, quam multis profuiſſe ſcribit, hæc eſt.

℞. *Lixiuium ex fagi cineribus paratum, quod ter quaterue coletur. Deinde adde vini tantundem, aluminis,* ℥.ij. Caleſiant ad ignem.

Vel ℞. *Artemiſiæ, abſinthij, origani, flor. chamam. an.* M.ij. *aluminis, ſalis an.* M j. *lixiuij è cineribus fagi parati, q. ſ.* Coq. pro balneo.

Ad partes roborandas etiam vtile eſt balneum è ligno iuniperi, ſi ramenta eius in aqua chalybeata coquantur, donec aqua tingatur, & lixiuij colorem contrahat. Poſſunt tamen etiam vnciæ aliquot ſalis vel aluminis addi.

A' balneo articuli illinendi oleo ex acinis vuarum expreſſo, vel myrtino, vel roſarum, vel alio, de quibus mox.

Thermæ articulos roborantes.

Imprimis verò thermæ à plurimis commendantur, etſi ab aliis improbentur, de quo *quaſt.* 12. dicemus. Vtiles autem ſunt, ſi rectè vſurpentur, ſulphureæ, ſalſæ, nitroſæ, vitriolatæ & ex parte etiam aluminoſæ. Si enim alumen abundet, cautè vſurpandæ, cum poros cutis adſtringant, & corpus ad ſudorem in arthriticis maximè neceſſarium ineptum reddant, & ſi quid in parte affecta ſuperſit, quod per inſenſibilem tranſpirationem exhalare & diſcuti poſſit, ad neruoſas & membranoſas partes retrudant, doloremque ita renouent, id quod Fabricio accidit, *cent.* 5. *obſer.* 83. Thermæ verò arthriticis conuenientes ſunt Hirſchbergenſes & Landeccenſes in Sileſia, Carolinæ in Bohemia, Badenſes in Auſtria, Marttiatæ, nunc Vviſbadenſes, non procul à Moguntia, Emſenſes ad Fluuium Lanum, Aquiſgranenſes. Imprimis verò vtile eſt lutum thermarum quarundam, quo exſorbetur materia, quæ in partibus his hæret, parteſque roborantur.

Vbi thermæ deſunt, fomenta & balnea artificialia parentur. Commendantur plurimum lotiones ex aqua aluminoſa. Commodius tamen eſt, ſi aluminiſal & ſulphur addatur, vt ſi quid adhuc materiæ ſuperſit, reſoluatur.

Vel: ℞. *Flor. ſtœchad. Arab. ſaluiæ, thymi, geranij, an.* M.j. Coq. *in aq. communi vel ferrata*, Colaturæ *adde ſulph. nitri, an.* ℥.ii. *aluminis* ℥.i. Iterum coquantur, & decocto partes foueantur.

Vel: ℞. *Fol. chamæpith. beton. an.* M.i. *flor. roſar. ſylueſtr. ſtœchad. Arab. herbæ paralyſis, pedis columbini, an.* M. ii. *vitrioli albi*, ℥.i. Coqu. pro fomento, vel balneo.

Vnguenta & emplaſtra.

Vulgatum & multis vſitatum eſt vnguentum, cuius etiam ſupra *de Curatione* facta eſt mentio, quod fit è ſale torrefacto (alij malunt ſalem iuniperi) & ſ.q. olei communis vel roſar. in formam vnguenti mixtis, quo articuli benè fricari debent.

Solenander hoc vſus eſt poſt lotiones.

℞. *Olei omphac.* ℥.ii. *maſtichin.* ℥ i. *ſalis torrefacti*, ʒ.ii. *boli Arm.* ʒ. iii. *ſang. dracon. hypociſtid. thuris, maſtich. an.* ʒ.ii.ß.

Terantur ſingula per ſe prius ſubtiliſſimè, Tum cum oleis in mortario miſceantur in formam linimenti.

Vtile eſt etiam Emplaſtrum diachalciteos, ſeu diapalma impoſitum. Eſtque in omnibus articulis, quicunque etiam humor affluat, commodum, ſcribitque Solenander, *ſect.* 4. *conſil.* 15. ſe nouiſſe quoſdam, qui aliàs frequenter podagræ paroxyſmis tentari conſueuerant, vſu huius Emplaſtri continuo & purgationibus per interualla aſſumptis, quinquennium integrum ab iſtis doloribus liberatos fuiſſe. Atque emplaſtrum hoc non inquinat, non pruritum aut puſtulas excitat, neque odore aut alia qualitate moleſtum eſt. Aptatur autem ad formam membri. In pedibus ex aluta tenui (vulpina magis probatur) fiunt calcei, qui intus emplaſtro Diachalcitidis obducuntur, pedibuſque aptantur. Eadem aluta emplaſtro hoc inducta genibus, carpis, & aliis partibus applicari poteſt.

Socci etiam linei in vino cum ſale loti & ſiccati, pedibuſque obducti vtiles ſunt.

Thomas Eraſtus lapidem ſabuli commendat, ſi cum oleo myrtino, & radicibus geranij in puluerem redactis miſceatur, & cataplaſmatis forma imponatur. Monet tamen idem, non antea eo vtendum eſſe, quàm manifeſtè conſtet, nihil excrementi in articulis reliquum eſſe, quod in tophum indurari valeat. Ideoque ſuadet, ante ipſius vſum ceratum ex bryonia ab Aetio, *tetrab.* 3. *ſerm.* 4. *cap.* 41. deſcriptum, aliquoties prius imponere, vt minus ſit periculi, quod Aetius valde laudat.

Verum de omnibus topicis pedes roborantibus hoc notandum, iis, qui rectam victus rationem non ſeruant, & conuenientibus euacuationibus non vtuntur, ſine commodo, imò cum damno adhiberi: iis verò, qui temperanter viuunt, & conuenientibus euacuationibus vtuntur, non ſine vtilitate adhibentur.

Aetius, *alleg. loco cap.* 24. ad Podagræ præcautionem etiam venarum, quæ ex ſupernis in pedes deferuntur, exciſionem laudat, eodem modo factam, ſicut varices in cruribus exſcindi aliquando ſolent. Verùm, vt rectè Hieronym. Fabr. ab Aquap. *de operat. chirurg.* ſcribit, varicum extractio & exciſio non modo aſpera eſt & difficilis, ſed etiam plerumque non feliciter ſuccedit, propter ſanguinem effluentem. Præterea partes inferiores ex venarum exciſione facilè contabeſcere poſſunt. Inſuper etſi hæ venæ exſcindantur, tamen parum commodi inde ſperandum eſſet. Si enim vitioſi humores in corpore cumulentur, & ad pedes fluere ſint conſueti, via ipſis occluſa ad partem aliquam nobilem ferri & alium affectum periculoſiorem excitare poſſent. — Venarum exciſio.

Poſſunt etiam interna medicamenta ad articulos roborandos exhiberi, illa ſcilicet, quæ ipſis ſunt appropriata, chamæpitys, chamædrys, betonica, primula Veris, ſaluia, roſmarinus & alia huius generis ſupra propoſita.

Atque hæc arthritidem præcauendi ratio eſt, quam breuibus complexus videtur Rhaſes, dum ita ſcribit: *Si podagricus ſeruauerit bonum regimen, & aliquando vtatur Mithridatio, vel alio ſuperfluitates conſumente, & circa loca iuncturarum vſus fuerit ſtypticis, releuabitur.*

CAPVT VIII.

Conſolatio Medica in Arthritide.

CVm ægri à Medico non conſolationem, ſed conſilium & auxilium expetant, præter officium Medici eſſe videtur, de conſolatione in dolore articulari aliquid ſcribere: & nihil etiam hac de re in medium proferrem: niſi idem vir clariſſimus, Iohannes Crato, cuius — Conſolatio in Arthritide.

meus,

meus, trium Imperatorum Medicus, feciſſet, *in conſil. à Scholtzio collectis*. Eum ergo ſecutus aliquid hac de re in medium afferam. Etenim omnis quidem generis auxilia ſæpe adhibentur, neque tamen ſemper Medicus ſic, quod cupit, obtinet. Interdum etiam æger ea omnia, quæ exactè obſeruare debet, vel vitæ conditionis & officij, vel etiam aliarum corporis partium ratione obſeruare non poteſt, ac proinde etſi tum perfectam ſanationis ſpem æger concipere non poſſit, aliquid tamen, quod eum ſoletur, habet.

1. Arthritis à multis alijs malis ac morbis præſeruat, & roboris naturæ indicium eſt, quod vitioſos in corpore humores è regijs & publicis vijs ad extremas & ignobiliores corporis partes depellit: & contrà, vt etiam ſupra *in Prognoſt.* dictum, ſi natura ſuccumbat, atque amplius hos humores expellere non poſſit, tum febres & alij morbi periculoſi ſequi ſolent. Vnde non vulgares Medici cenſent, arthritidem ſæpe ad diuturnitatem vitę facere, ac ſi male curetur, mortem accelerare. Etenim natura vitioſos humores, vt modò dictum, ad articulos deponit. Si verò corpore non ſatis purgato, vel vbi diætæ exacta ratio non obſeruatur, vel ob diuturnitatem morbi, aut ætatis ratione vires iam debiles ſunt, Medicus ſaltem in articulis roborandis laboret, facilè accidere poteſt, vt materia, quam natura ad articulos detrudere ſolebat, in corpore retenta ad partes principes conuertatur, & morbos periculoſos excitet, imò mortem acceleret.

2. Interim de vita homo non periclitatur in arthritide, vt in alijs morbis, febribus ardentibus & alijs, ſputo ſanguinis, pleuritide, peripneumonia, hydrope, epilepſia, apoplexia & pluribus alijs, ſed tempore non ita longo elapſo homo ad conſueta negotia redit, & ſæpe ita, ac ſi nunquam malè valuiſſet.

3. Temperantiam etiam & ſobrietatem, ſi quid aliud, maximè arthritis ſuadere poteſt. Cum enim dolor in arthritide ſit ſæuiſſimus: nulla verò, omnium Medicorum conſenſu, & ipſius experientiæ teſtimonio, re arthritis rectius præcaueri vel mitigari poſſit, quam frugali Diæta, quæ facit, vt non ſolum prauis humoribus materia non ſuppeditetur, ſed etiam viſcerum intemperies optimè corrigatur prudentis eſt, rationi potius hic, quam affectibus obedire, & illud cogitare.

Nocet empta dolore voluptas,

& quod voluptas illa, quæ in liberiore Diętа percipitur, non digna ſit & tanta, quæ tanto cruciatu & dolore redimi debeat. Et licet conuiuia & ſodalitia omnia vitare graue videatur; tamen illud cogitandum, ſodales eiuſmodi in morbo poſtea nihil auxilij afferre poſſe, ſed, vt eſt *in Tragopodagra Luciani, in fine*, potius laborantem deludere & irridere. Imò dum arthritidis occaſione bonæ diætæ homo aſſueſcit, non ſolum dolores arthriticos præcauet, ſed & alios morbos, qui ex Diætæ erroribus proueniunt, vitat, & non rarò ad ſenectutem homo peruenit. Qui verò vel Diætæ legibus ſe ſubijcere nolunt, vel vitæ cõditionis & officij ratione eam ſeruare nequeunt, ij non Medicos & Medicinam, ſed ſe ipſos accuſent; cum rectè ſcripſerit Galenus, *de currat. per veneſ. cap. 7. Ei, qui rectam victus rationem ſeruare nequit medicamenta præſcribere ſuperuacaneum eſt*. Si verò homo bonam Diætam obſeruet, nec tamen à morbo hoc liberetur, bona tamen conſcientia niti & in diuina voluntate acquieſcere poteſt. Hinc rectè ſcribit Crato, *loco alleg.* cum obſeruatio diligens atque moderatio prudens in victu ſemper iuuet, nunquam lædat aut fallat, eam negligere non modò extremæ ſtultitiæ, atque amentiæ eſſe, verùm neglectionis noſtræ, quam pietas vetat, putemus. Et cum culpa noſtra nihil admiſſum fuiſſe, quo dolor ſit accerſitus vel auctus, conſcientia teſtis fuerit, ſummam conſolationem eſſe, abeſſe à culpa nobis perſuadeamus, atque neceſſaria rectè ferre, neque DEO repugnare placide ſtudeamus.

4. Soletur arthriticos & hoc, quod, vt ſua cuique eſt calamitas: ita etiam ſua cuique eſt commoditas, & quod arthritis Diuitum morbus dicitur, Quanquam enim arthritici illum dolorem patiuntur; tamen plerique in re ſatis lauta, vel ſaltem mediocri viuunt, cum contra ſint multi, qui etſi hoc dolore vacant, alijs quotidianis moleſtijs ob paupertatem premuntur. Podagra, vt Cardanus, *in encomio Podagræ*, ſcribit, vnguenta ſentit, cantus & citharas audit, in mollibus ſtratis, puluinis ſericeis, intra aurum & gemmas, ac pictas tabellas ſuperba decumbit, audit fabellas, deguſtat vina generoſa, delicatioreſque cibos. Offeruntur flores gratioſi, veſtes variegatæ, & quicquid ambitioſum à ciuibus vel ipſis Regibus multorum ſpatio annorum congeſtum eſt. Et Podagra adeo beata, vt qui ea detinetur, præter dolorem ipſum, beatam vitam ducat.

5. Etiam de eo ſibi gratulari poſſunt arthritici, quod non, vt in reliquis morbis pleriſque illa ſuperior animæ vis & mentis operationes corrumpuntur & læduntur, ſed plerumque eæ ſaluæ ſunt. Et certè plurima eruditorum virorum monumenta Podagræ debemus, quę, ſi ſani fuiſſent, vix edidiſſent. Et, vt Cardanus, *loco alleg.* ſcribit; noſtræ ętatis vir magnę eruditionis Eraſmus è cubili podagrę quicquid legi meretur, exprompſit.

6. Eſt & aliud commodum, quod arthritis ſecum fert, nimirum, quod hominem à multis alijs moleſtijs liberare poteſt, laboreſque inanes & curas grauiores demere, vt Cardani verbis vtar, vt ſi ſeruiendum ſit tumultuoſæ Reip. ſi graui Principi & moroſo, ſi imprudenti amico, vnde melius ſumitur excuſatio, quam à Podagra? Habet Podagricus maximam temporis partem in ſua poteſtate; nulla honeſtior excuſatio laboris, quàm à Podagra. Et ſi tua res agitur, deſeruit te dolor, dicis.

Tandem licèt ab arte & optima Dięta multum auxilij ſperari poſſit: tamen cum temperies viſcerum diuturnitate & grauitate dolorum ita euerſa eſt, & articuli ita debilitati, vt nulla integrę ſanitatis recuperandæ ſpes ſuperſit, iis, quę diximus, commodis interea fruatur ęger, & patientia animum obfirmet, ad exemplum illius magni Imperatoris, Caroli V. qui dicere ſolebat; *Gedult vnd een ouenig Schreien, ſinde vor die Gicht die beſten Arbeneien*. Eſſe patientem, & parum prę dolore clamare, ſunt optima contra arthritidem remedia.

Verùm cum Medici non ſit, ex ęgri morbo & doloribus iocum facere, in hunc ſenſum plura non addo. Qui verò in Arthritidem elegantes iocos cognoſcere cupit, legat Tragopodagram Luciani, quam huic tractatui in fine adiecimus. Quę tamen, vt & à Medico legatur, non indigna eſt; cum huius morbi vehementiam ἐμφατικῶς exprimat, cauſſam, & quidem rectius, quàm nonnulli Medici, tradat, tempuſque inuadendi, curandi difficultatem, Empiricorum iactantiam & vana promiſſa, tandemque ęgro neceſſariam Patientiam eleganter deſcribat.

QVÆSTIONES CONTROVERSÆ DE ARTHRITIDE.

QVÆSTIO PRIMA.

An Arthritidis nomen etiam Podagram, Chiragram & reliquos articulorum dolores comprehendat?

ARthritidem ἀπὸ τῶ ἄρθρυ Græcis dici & proinde omnibus, de quibus agimus, articulorum doloribus conuenire, à Barbaris verò etiam Guttam, ſed minus rectè, appellari, ſupra dictum. Sunt tamen è Recentioribus, inter quos eſt Franciſcus India, Medicus Veronenſis, *lib. 1. de Gutta podagrica c. 1.* qui nomen Guttæ Barbaricum eſſe negant, vt quod ſit veluti genericum nomen omnium ægritudinum, quæ per deſtillationem producuntur in articulis pedum, manuum, coxarum & ſimilium corporis partium, ideoque Guttæ nomen generis nomen mereri, arthritidem verò de Podagra, vt genus minimè prædicari poſſe docent, ideo, quod Galenus, *6. aph.* 28. ſcribat, ferè omnes, qui articulari affectione corripiuntur, prius podagricos fieri. Et ſunt etiam alij Medici, qui articularem dolorem alium faciunt, & à Podagra & Chiragra planè diſtinctum. Cardanus, *in aph. 29. ſect. 6.* ſcribit, nõ eſſe eundem articulorum morbum atque Podagram, additque, quod arthriticos pueros non paucos viderit, podagricum verò nullum, neque meminerit legiſſe aliquem, qui viderit, Galenumque reprehendit, quod diſcrimen inter arthritidem, & podagram non docuerit.

Lud. Mercatus verò, *lib. 4. de int. morb. cur. cap.* 18. pluribus hac de re agit, & arthritidẽ ſeu articularem morbum à podagra, chiragra, iſchiade diſtinguit, docetque, peculiarem eſſe arthritidis naturam, quæ non conſiſtat in dolore, ſed in eo, quod plures aut omnes articulos occupat; item arthritidem non requirere eam articulorum imbecillitatem, quæ neceſſaria eſt in podagra, chiragra & iſchiade, ſed multò leuiorem ſufficere, contra requirere longè maiorem copiam, atque eſſe podagra, chiragra, & iſchiade longè rariorem. Habere etiam hoc peculiare arthritidem, quod incipiat cum tumore & deſinat in dolorem: cum in podagra, chiragra & iſchiade contrarium eueniat, & pars primo dolore corripiatur, hinc intumeſcat; præterea non requirere 40. dierum ſpatium ad reſolutionem, idque ideo, quod partes minus ſint imbecilles, & humor in partibus hæreat, quę ad reſolutionem aptiores ſunt; Tandem etiam rariſſimè aut nunquam reuerti, cum radicitus materia omnis diſcutiatur; niſi forſan vitæ intemperantia nouam plenitudinem colligat. Cauſſam enim arthritidis eſſe ſtatuit peculiarem, internam quidem plenitudinem vaſorum, præſertim ſanguinis; externam verò omnem occaſionem, quæ articulis laborem & exercitium adfert inſuetum, quo ipſi incaleſcunt, laxantur & dilatantur, ac humores ſuſi efferueſcentes & commoti in ipſis confluunt, quos facilè pars labore effecta laxa & imbecilla alliciat aut ſuſcepret.

Verum enim verò Franciſci India opinionem quod attinet, equidem vocabulum Guttæ Latinum eſt, non Barbarum; ſed id pro fluxione & catarrho, aut arthritide vſurpare velle, contra vſum Latinę Linguę eſt; & proinde Barbaris meritò accenſetur, qui id pro Arthritide vſurpat, aut vocabulo Arthritidis præfert. Et licet Galenus, 6. *aph.* 28. ſcribat, fere omnes, qui arthritica affectione corripiuntur, prius podagricos fieri, non tamen eo probatur, Arthritidis nomen omni articulorum dolori non conuenire. Etenim & in pedibus ſunt articuli. Et interdum nomen hoc generis in ſpecie ſumi de eo articulorum morbo, cum omnes vel plerique articuli afficiuntur, ſupra *cap.* 1. diximus, id quod non accidit, niſi quis prius podagra corripiatur. Rectius longè Guarnerius, *de egritud. iunctur. cap.* 1. Ego (inquit) (cum artheticam ita eminentis ſeculi Medici ob linguæ Græcæ ignorantiam morbum hunc appellabant) ab artu vel articulo nomen traxiſſe videam, quibus in locis dolores iuncturarum fiunt, omnes tales ſiue cum tumore, ſiue non, artheticos appellare volui, quod veteres quoque omnes fecerunt.

Cardanum verò & Mercatum quod attinet, cauſſam nullam video, cur non podagram, chiragram, gonagram, & Iſchiadicum dolorem & alios articulorum dolores arthritidis nomine, vt ſpecies ſub genere, comprehendi velint, aut ſi plures vel omnes ferè articuli ſimili affectu, quo pedes, manus, genua, & coxendix laborare ſolent, corripiantur, arthritis dici non debeat. Interim hoc non negamus, non omnem articulorum morbum aut tumorem arthritidem propriè dictã, & accidere interdum, vt vitioſi humores non ſanguis, vt vult Mercatus, alterius generis, quam ij, qui arthritidem propriè dictam producunt, in corpore cumulentur, & nunc cum febre, nunc ſine febre ad partes articulis vicinas depellantur, atque ibi tumores, & interdum etiam dolores excitent. Qui tamen tumores non ſunt propriè arthritis, cum, vt ipſe Mercatus ſtatuit, non incipiant à dolore & deſinant in tumorem, ſed contra à tumore incipiant, & poſtea dolor accedat. Multò minus hi tumores ſolum arthritidis nomine dignandi, & contrà nomen hoc illis articulorum doloribus, de quibus hactenus dictum, denegandum. Præſertim cum illi tumores non per interualla, vt arthritis, redeant, ſed etſi ſemel hominem infeſtarint, poſtea toto vitæ tempore non reuertantur. Itaq; ſi Cardanus, Mercatus, vel alij hos etiam tumores arthritidem nominare velint, ſciant, antiquos non quoſcunque & à quacunque cauſſa ortos tumores & dolores articulorum arthritidem nominaſſe, & Hippocr. *6. Epid. comm. 4. t. 13.* eos, qui in Oeno ex crebro nimio eſu genuum dolore laborabant, non ἀρθριτικοὺς ſed γονυαλγέας nominat, de quo *q. ſeq.* dicetur.

QVAESTIO II.

An omnis dolor circa articulos Arthritidis nomine dignandus ſit.

SVnt quidem nonnulli in ea ſententia, omnẽ, qui circa articulos accidit, dolorem Arthritidem appellandũ eſſe; cum ſi ſint alij eiuſmodi dolores, nullibi a Medicis expli-

explicentur, neque quiſquam de articulorum dolore non arthritico commentus ſit. Et licet quædam vel ſecundum magnitudinem, vel ſecundum durationem ad tempus occurrat differentia, eam ſpeciem non variare putant.

Verùm rectè ſcripſiſſe puto Galenum 3. *aph.* 15. & 16. ſi tantus fuerit ſqualor, vt articularem humorem exiccet & conſumat, motus profectò præ ſiccitate difficultatem & ferè etiam dolorem fortè fecerit, nunquam tamẽ affectionem arthritim appellatam commiſerit, niſi quis omnem articulorum dolorem ita vocitare velit. Neque enim Hippocrates ipſe illos, qui orobi nimio eſu dolores eiuſmodi contraxerant, ἀρθριτικὸς, ſed γονυαλγεῖς appellat. Ideoque licet de doloribus eiuſmodi ab autoribus vno in loco vix tractetur, ſparſim tamen eorum fit mentio. Non rarò enim accidit, vt vitioſi humores in corpore cumulati per febrem, aut etiam ſine febri ad articulos, & imprimis genua protrudantur, & ibi dolores ſæpe ſatis diuturnos excitent, quales proculdubio ij fuerunt, quorum Hippocr. *in epid.* mentionem facit, qui ſi non ſemper, tamen cùm æger pedes mouere cupit, dolorem excitant; quibus tamen propriè Arthritidis nomen propriè acceptæ non competit. Sic in hydropicis, cachecticis, humores ſeroſi in pedes delabentes tumorem excitant, qui & ipſi, dum pedes mouentur, dolores pariunt, qui tamen dolores non ſunt Arthritici: Neque humor per venas tum in partem affectam influit, ſed per poros in abdomine in eas ſenſim deſcendit. Etſi rem accuratè æſtimemus, tales tumores non ipſas partes articulum conſtituentes & connectentes occupant, ſed potius humor extra partibus hiſce circumfunditur, & inter cutem & partes articulum conſtituentes hæret. Ita in luxatione articulorum, in vulneribus, contuſionibus, ſæpe humores ad articulos affluunt, ibique tumorem & dolorem excitant, qui tamen Arthritidis nomine non eſt dignandus. Ita quibus articuli exiccati & indurati ſunt, quos vulgò contractos vocant, in ſcorbuto & alijs morbis, hi eos extendere & mouere ſine dolore non poſſunt, nec tamen Arthritici nominantur.

Ideoque arthritis propriè & in ſpecie dicta iſte articulorum dolor ſaltem appellandus, cùm peculiaris humor ſupra deſcriptus in viſceribus ventris inferioris genitus, atq; in venis & arterijs cumulatus ſubitò per eas in articulos influit, atque præcipuè in ſentientes circa articulos partes ſeſe inſinuat, ibique partim vellicando, partim diſtendendo dolorem excitat.

QVÆSTIO III

Quo in loco humor arthritidem excitans conſiſtat.

Plurimi quidem ſunt in ea ſententia, humorem arthritidis cauſſam præcipuè in cauitate illa ſeu ſpatio, quod eſt inter extremitates ſeu capita oſſium, quæ per articulationem coniunguntur, conſiſtere, & humores affluentes per venas ad cauitates iſtas articulorum primò confluere, hinc partes omnes circumiacentes, oſſa & cutem occupare, vnde fiat, vt abſcedentibus à ſe inuicem oſſibus, ligamenta neruique & tendines adeo tendantur, vt dolor & cruciatus maximus inde excitetur. Afferuntq; pro ſua ſententia primò illud, quod Hippocrates, 6. *aph.* 49: ſcribit, Arthritidem non finiri ante diẽ 40. humoreſque, qui affluxerunt, non citius, diſcuti, vtpote qui hæreãt in parte calore deſtituta, cùm ſi in partibus carnoſis, & quæ multas venas ac arterias habent, conſiſterent, facile reſolui poſſent. Secundò probare id volunt eo, quod ex affluxu humorum in cauitatem articuli oſſa inuicem à ſe diſcedant, atque ita diſtendendo tendines & membranas dolorem efficiant. Tertiò quod ex motu articuli dolor augetur. Quartò quod dolor in profundo primùm percipitur, priuſquam intumeſcant partes externæ, poſtquam verò humores ſibi viam ad exteriora pararunt, demum partes externæ in tumorem attolluntur.

Verùm contraria ſententia, quæ ſtatuit, primò in ipſas partes articulo incumbentes fluxionem fieri, & hinc forſan aliquando, ſed rarius, in articuli cauitatem ſeu ſpatium tranſudare, omnino verò magis conſentanea eſt, docetque id Primò ipſa arthritidis generatio. Cum enim affluxus humoris arthritidem generantis fiat per vaſa alimentum partibus aduehentia, vt poſtea probabitur, neceſſarium eſt, vt humor vitioſus, qui in articulũ illabitur, primò in partes articulo incumbentes eumq; connectentes influat, hinc verò, ſi tanta ſit eius copia, in articuli cauitatem ſeſe inſinuet. Secundò, oſſa per ligamenta validiſſima ita connectuntur, vt nullum ferè ſpatium relinquatur, in quod materia ſeſe inſinuare poſſit. Tertiò ligamenta valde craſſa & ſolida ſunt, vt humores affluentes non facilè admittant, multò minus in ipſam cauitatem articuli primò influere ſinant. Quartò ſi materia in ipſam cauitatem illaberetur, & hinc oſſa inuicem abſcederẽt, membrum longius euaderet: quod tamen non accidit. Quintò in nodoſa arthritide tophi, qui interdum ex articulis eximuntur, non in ſpatio inter oſſa reperiuntur, ſed circa ligamenta, & partes articulum ambientes. Sextò ſi humor in ipſum articulum primò illaberetur, hinc verò partibus externis communicaretur, nullus vel obtuſius dolor excitaretur: cùm oſſiũ capita toto illo ſpatio, quo inuicem connectuntur, perioſtio non tegantur, ſed cartilagine ſaltem obducantur, & nulla membrana vel neruus eo loci ſit. Septimò tumor, qui externas partes occupat, & ab articuli iunctura aliquando ſatis latè ad vicina extenditur, non in ipſo articulo, ſed partibus circa articulum humorem arthritidis cauſſam contineri ſatis docet. Tandem ſi in ipſa inter oſſa cauitate contineretur humor, fieri non poſſet, vt, quod ſæpe accidit, refrigerantia & repellentia medicamenta humorem ſtatim à loco affecto in vaſa & hinc in alia loca pellerent.

Quæ a. pro contraria ſententia afferuntur, facilè ſoluuntur. Nam primò quod humores in arthritide tardius ſæpe diſcutiuntur, cauſſa eſt, non quod humores in cauitate inter oſſa continentur, ſed quod in locis exſanguibus, & pauco calore præditis hærent, atque ipſe humor ad perfectam diſcuſſionem ineptus eſt. Neq; tamen hoc ſemper verum eſt, ſed ſæpe etiam ſatis breui temporis ſpatio diſcutitur materia, cum ſcilicet ea eſt pauca, tenuis, pars calore fouetur, nec materia ineptis topicis incraſſatur.

Deinde non ideo dolor excitatur, quia articuli elongantur, & à ſe inuicem abſcedunt, ſed quia humor acris in membranoſas partes influens eas diſtendit & vellicat. Tertiò licet dolor magis excitatur, dũ articulus mouetur; tamen id non ideo accidit, quia humor in articulo ipſo continetur. (Eſt enim is, vt iam dictum, ſenſus expers) ſed quia partes membranoſæ circa articulum antea ab humore præter naturam diſtentæ magis diſtẽduntur. Tandem nec illud probat humorem primò in articuli ſpatium excidere, quod dolor, cum morbus inuadit, in profundo primùm percipitur, priuſquam intumeſcant partes externæ, quod cum accidit, dolor mitigatur. Verum quidem eſt, hæc ſæpe ita accidere, ac initio nullum aut certè exiguum tumorem apparere, interim dolorem in alto ſæuire, & eſſe grauiſſimum, qui poſtea lenitur, cùm partes externæ intumeſcunt. Sed id nõ ideo accidit, quod in ipſam articuli cauitatem humor illabatur, & hinc ſibi viam ad externa paret, cùm oſſium extrema omni ſenſu, vt antea etiam dictum, deſtituantur, ſed ideo euenit, quod humor vitioſus totus primò per extremitates vaſorum ad partes neruoſas & membranoſas circa articulum affluit, eaſq; valde affligit, poſtea verò, cum pars humoris etiam in partes carnoſas diſtribuitur, dolor fit mitior; cùm humor in plura loca diſtributus minus potenter agat, & partes illæ lætiores

ſint, ac minore cum dolore diſtendantur & vellicentur, ſicut hoc idem in dentium dolore fieri videmus, qui primò maximus eſt, cum vniuerſus humor ad dentes & neruos ipſi inſertos affluit, poſtea verò, cum pars eius in vicinam maxillam & gingiuas diſtribuitur, dolor mitigatur. Hoc interim, vt antea etiam dictum, non negamus, tandem etiam aliquid materiæ in ipſam cauitatem articuli tranſſudare poſſe ſi affluxus diutius durat. Neque contra noſtram ſententiam faciunt vltimi duo aphoriſmi Hippocratis, *ſect. 6. Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris ſummum coxa excidit, rurſumque recidit, iis mucoſa ibidem pituita colligitur.* Et: *Quibus diuturno dolore iſchiadico vexatis femoris caput coxa excidit, iis femur contabeſcit, & claudicant, niſi vrantur.* Nam non ideo articulus iſte excidit, quod ab humore in cauitatem eius illapſo os loco ſuo detrudatur, ſed, vt Galenus *in comm.* docet, quia à pituitoſo humore imbuta & permadeſcentia articulationis vincula laxiora redduntur.

Quæ autem partes ſint circa articulum, quæ humorem affluentem ſuſcipiunt, nec de eo planè omnes idem ſentiunt. Capiuaccius & alij quidam ſtatuunt, ad ligamenta ſolum affluxum hunc fieri, & ligamenta in arthritide repleri, non verò neruos & tendines; cùm ſi partes hæ replerentur, conuulſiones fierent. Has enim partes ſaltem per conſenſum ligamentorum affici, dum ab iis humore repletis comprimantur. Verùm ligamenta tam dura & ſolida ſunt, vt credibile non ſit, ea præcipuè humorem affluentem recipere, & ab eo repleri. Et non ideo dolor excitatur, quod ſaltem partes neruoſæ & membranoſæ à ligamentis humore præter naturam repletis comprimantur. Non enim, ſi hæc cauſſa eſſet, tam atrox & acerbus dolor eſſe poſſet: ſed quia humor acris & mordax partes ſentientes pungit & vellicat. Vt enim in aliis partibus membranæ, perioſtia & nerui doloris ſubiectum ſunt; ita etiam in arthritide doloris proximam cauſſam continent. Quod autem conuulſio non excitatur, cauſſa ſupra iam propoſita eſt; quia nimium non afficiuntur partes motui, ſed ſenſui ſaltem dicatæ, membranæ, vel etiam ipſi nerui motui non dicati ſecundum membranas.

QVÆSTIO IV.

Qualis ſit febris, quæ arthritidem comitatur.

Plerique quidem ſtatuunt, febrem eam ſolum eſſe ſymptomaticam. Verùm cum febres ſymptomaticæ ſint eæ propriè, quæ aliarum partium, præcipuè viſcerum, inflammationes ſequuntur, cùm ſcil. calor ille, qui eſt in membro affecto, vel etiam putridæ fuligines cordi communicantur, caloremque in eo accendunt, atque ita focus febris eſt in alia parte affecta; facilè hinc patet, febrem arthritidi coniunctam ſymptomaticam non eſſe, ſed primariam. Eſt enim in febre, quæ arthritidem comitatur, focus febris non in parte affecta, ſeu parte arthritide laborante, ſed in magnis vaſis. Imò febris arthritidem vel præcedit, vel cum ea inuadente ſimul inuadit, non vero arthritidem ſequitur. Ideoque febris hæc ad febres continuas primarias, quas comitatas hodie appellamus, meritò refertur, eas ſcil. quæ, non ſunt ſolitariæ, ſed alium morbum, & quidem ab eadem cauſſa pendentem, coniunctum habent: cùm nimirum ex motu humoris, quem natura ad partem aliquam detrudere, vel in habitum corporis expellere conatur, febris accêditur, aut certè materia, quæ ad partem aliquam mouetur, ſimul putrida eſt, vt febrem accendat. Atque vt in eryſipelate, pleuritide, variolis, morbillis & ſimilibus affectibus id accidit: ita & in arthritide euenit, quam febris talis ſæpe diem vnum antecedere ſolet, aut certè cum ea inuadit, etſi parua ſit ſæpe, & propterea ab ægris præcipuè dolorem attendentibus, non animaduertatur.

Eſt autem febris hæc continua, quæ tamen matutino tempore nonnihil remitti, circa veſperam verò intenditur, quod fit a ſanguinis ad interiora recurſu, ſeu ſpontaneo, ſeu ab ambientis aeris frigore excitato, omnibus febribus continuis familiare.

Ipſa verò febris, pro natura humoris, qui cum humore arthritidis cauſſa proxima interdum concitatur, aliis atque aliis diebus augeri ſolet. Humor autem iſte, qui febrem accendit, non ſolum in venis, ſed & in arteriis quandoque continetur, & tum putredinis in vrinis ſigna ita euidentia non adſunt: imò vrinæ in principio ſæpe ſunt tenues, & perſpicuæ inſtar aquæ, ſedimento carentes, quales & aliis morbis, qui ex motu ſeroſi humoris proueniunt, ſunt familiares.

QVÆSTIO V.

An defectus mororum Podagram producat, ſeu mori fructus Podagram ſanent.

Occaſionem huic quæſtioni dedit Athenæus, qui *dynoſophiſt. lib. 2.* ſic ſcribit: Pythermus, vt inquit Hegiſander, memoriæ tradidit, euo ſuo moros annos 20. fructum non ediſſe & popularem morbum podagram graſſatam ita fuiſſe, vt nō ſolum mares, ſed etiam pueros, virgines, eunuchos, mulieres is morbus corripuerit; quin & eam ægritudinem adeo vehementer ſæuiſſe in greges, vt ouium partes duas morbus ille afflixerit. Vnde putant, nonnulli id accidiſſe ob mororum totis 20. annis defectum, & mori fructui vim podagram arcendi tribuunt. Ac verum quidem eſt, mora ventrem laxare, & ventriculo calido ac æſtuanti prodeſſe; verum quòd peculiari vi podagricis proſint, nec ratio nec experientia perſuadet. Neq; id eo probari poteſt, quod cum 20. annis mora deeſſent, populariter podagra graſſata fuit. Probabilius enim eſt, ob inſignem aliquam aeris *ἀνωμαλίαν*, quæ totis 20. annis viguit, vt ſingulis annis moris noceret, vitioſos humores arthritidi generandæ aptos cumulatos fuiſſe. Et patet hoc vel ex eo, quod non ſolum homines, ſed & oues, quæ tamen mori fructibus non veſcuntur, a morbo hoc non fuerunt immunes.

QVÆSTIO VI.

Quænam ſit Arthritidis cauſſa.

Cauſſam equidem Arthritidis proximam eſſe diximus continui partium circa articulum ſolutionem, ab humore, qui in eas influxit, prouenientem, dum partes illas vel diſtendit, vel pungit & lancinat, vel vtrumque præſtat. Ea de re tamen Medici non parum diſſentiunt, & de cauſſa proxima arthritidem excitante alij aliter ſtatuunt; quem Medicorum diſſenſum non poſtremam cauſſam eſſe puto, quod parum feliciter arthritis ſæpe curatur. Vbi enim de cauſſa morbi non ſatis conſtat, curatio rectè inſtitui non poteſt.

Et primo quidem nonnulli etiam intemperiem nudam inter cauſſas arthritidis numerant, idque etiam Coſtæus, *in Auicenna libr. 3. fen. 22. tractat. 2. capit. 5.* affirmat, ea de cauſſa quod interdum abſque tumore omni, qui intemperiei cum materia coniungi ſolet, dolor ſentiatur. Verum intemperies ſola, qualiſcunque etiam, proxima affectus huius cauſſa non eſt, cum intemperies, quæ tam diuturnum dolorem interdum excitat, ſola non ſubſiſtere, neque etiam tàm acerbi doloris cauſſa eſſe poſſit. Deinde ipſe tumor, ſæpe ſatis manifeſtus, præter intemperiem affluxum humorum adeſſe ſatis indicat. Et quamuis in principio nullus ſæpe tumor extra apparet, id tamen non ſatis euincit, nullum intus eſſe humorem. Sicut in pleuritide, dentium, aliarumque partium doloribus multis humor intus latens ſolo dolore, nullo vero tumore ſeſe prodit. Præterea purgantia & ſudorifera medicamenta ad

morbum

morbum hunc curandum & præcauendum non parum momenti habent, quæ ad puram intemperiem non eſſent neceſſaria.

Et quamuis Paræus hiſtoriam ſui morbi referat, qua probare vult, nudam intemperiem arthritidem inducere poſſe: tamen ea non ſatis probat, omnem affluxum humorum abfuiſſe, cùm externi aeris qualitates humorum affluxum concitare poſſint.

2 Petrus Salius Diuerſus equidem, *de affect. partic. cap.* 17. Iſchiadis aut arthritidis a ſiccitate mentionem facit, cuius cauſſam nec Galenus, nec alius poſt eum nouerit, ſed ſolum Hippocrates, *lib. de aff. intern.* Per ſiccitatem autem non intelligendam eſſe ſcribit intemperiem ſiccam partium articulum ipſum conſtituentium, videlicet oſſium, ligamentorum, & tendinum, ſed conſumptionem eius glutinoſæ humiditatis, qua naturaliter nutritur & ad faciliorem motum ſubiungitur articulus ipſe, ne ad motum ineptus reddatur. Hanc enim humiditatem ſi contingerit quacumque de cauſſa exſiccari, tum articuli motus impeditur, difficultaſque motus ac dolor vnà ſuccedit. Huiuſmodi affectum, ſi in coxæ articulo fiat, ab Hippocrate iſchiadicum dolorem appellari ſcribit, ſe vero in quocunque alio articulo etiam gigni poſſe, animaduertiſſe.

Verùm non ignorauit hunc affectum Galenus, ſed arthritidem veram eſſe negat, ac ſaltem quoddam motus impedimentum eſſe docet, dum 3. *aph.* 16. expreſsè ſcribit, ſi immodicè factæ ſiccitates conſumant articulorum humiditatem, difficilem ſanè quendam motum ob ſiccitatem fieri, forte vero & dolorem nonnũquam; Eam verò paſſionem, quam arthritidem vocant, haud quaquam fieri, niſi quiſpiam omnem articulorum dolorem arthritidem nominare velit. Deinde, quod pace tantorum virorum dixero, ſit ſanè, vt talis dolor & motus impedimentum à ſiccitate fiat: tamen de eo dubito, an ab humiditatis eius ſolùm, quo oſſium capita inũguntur, abſumptione hic dolor fiat. Toto enim ſpatio, quo coniunguntur, oſſa nullo perioſtio inueſtiuntur, & propterea ſenſu deſtituuntur, ac proinde eò loci dolor excitari non poteſt. Verò magis conſentaneum videtur, ſi motus quoddam impedimentum vel dolor ob ſiccitatem in articulis excitetur, id fieri ob tendinum, muſculorum extremitatum & ligamentorum exiccationẽ, ob quam ad motum inepta fiunt membra, & ſi moueri debent, violenter extendi neceſſe eſt, quæ violenta extenſio dolorem parit.

An à flatu?

Cùm ergo à nuda intemperie non fiat arthritis, porrò diſpiciendum, à qua materia excitetur. Nonnulli quidem, vt Guainerius & Matthæus de gradibus, ventoſitatis, ſeu flatus mentionem faciunt. Verùm flatus dolorem tantum & ſæpè tàm diuturnum in hiſce partibus excitare non poteſt; niſi quis per flatum ſpiritum intelligere velit, de quo poſtea dicetur. Et licet dolor ſit ſæpè mobilis & vagus: tamen id euenit non à flatu, ſed ab humore, qui ad motum etiam aptiſſimus eſt.

Nakir quaſi affectus ſit.

Ad arthritidem etiam nonnulli referunt eum affectum, qui Arabibus Nakir dicitur, quem Albucaſis, *lib.* 2. *cap.* 93 ita deſcribit: Aegritudo hæc in terra noſtra appellatur Nakir, & eſt dolor, qui accidit in quibuſdam membris, deinde permutatur de membro ad membrũ, vt huius morbi exemplum vidi ego tale. Vocatus ſum ad mulierem quandam infirmam in quadam villa, & detexit brachium ſuum, & vidi inflationem paruam in vena brachij, & poſt horam vnam vidi illam inflationem procedere cum focili, ſicut ſerpit vermis aſcendendo ad humerum celerius, quam credi poteſt, & mouebatur, ſicut argentum viuum, cùm currit de loco ad locum. Seceſſit ergo dolor ex loco, qui primo doluerat, & fixus eſt in humero. Deinde, vt narrauit mihi, reuoluebatur in toto corpore, quemadmodum & ego facilè deprehendere potui. Miratus ergo ſum velocitatem decurſionis eius de membro ad membrum, & ego quidem antea nunquam videram hanc ægritudinem, quæ eſſet, qualis in hac muliere. Multos quidem vidi, qui ſenſerunt dolorem permutari de membro ad membrũ, ſed non hoc modo, aut hac celeritate. Nec ego aliam hic cauſſam conijcere poſſum, quam quod mulier fuit Sole & laboribus exhauſta, quales ſunt, quæ ex villis, ſicci corporis, detectarum venarum. Hinc ergo apparet ſenſui illa ventoſitas permutata, & eſt neceſſe, vt non appareat ſecundum hunc modum in illis, qui ſunt delitioſi & corporibus humidis, occultarum venarum. Cùm ergo moliris curationem eius, & ſentit patiens illum dolorem, tunc ſi eſt, apparet oculis; vt ſupra diximus, tunc ſtringe ſuper ipſum & ſub ipſo velociter, & ſeca ſuper ipſum, donec egrediatur ventoſitas coarctata, & cauteriza locum. Si autem non videris locum affectum & dolorem, tunc cura ipſum cum excuſſione corporis, & quopiam remedio, quod expellit ventoſitates & extenuat eas. Commodæ autem ſunt pilulæ fœtidæ, de ſagapeno, & ſimiles. *Hæc Albucaſis.*

Verùm morbus hic arthritis non eſt. Neque enim eſt ſaltem circa articulos, ſed oritur à flatu ſeu ſpiritu furioſo è vaſis effuſo, & per ambitum corporis diſcurrente. Sunt quidam, qui motum hunc flatuum & ſpirituum in ipſis venis factum putant. Et verum quidem eſt, in vaſis & viſceribus ſæpe flatus tales magno cum impetu diſcurrere, ſicut Anton. Beniuenius, *de abd. morb. & ſanat. cauſſ. cap.* 81. refert Ludouicum Nicolinum adeò à vento, viſcera & ſtomachum impetente affectum fuiſſe, vt non ſolùm viſcera & pectus, ſed ſcapulæ etiam incredibili extenderentur dolore, & ſpiritus magna ac miſerabilis fieret anguſtia, vnde etiam tertio die è vita emigraret. Verùm in hiſtoria illa Albucaſis flatuoſum illum ſpiritum è vaſis in ipſum ambitum corporis effuſum fuiſſe, credibile eſt. Cùm enim motus ille cum dolore magno coniunctus fuerit, in vaſis ſpiritus ille ſolum contineri non potuit, vtpote quę ſenſu deſtituuntur.

Nonnulli, & non malè, hunc affectum, ſi non eundem, cognatum tamen eſſe putant illi, quem Vvierus, *in libel. Germanico de morb. incognitis*, peculiari tractatu deſcripſit, & à Vveſthalis *die Iahren oder leuffende Iahren*, à Dithmarſis, *die Ratten*, in agro Brunſuicenſi *die guten Rinder*, in Gottingenſi *die guten Holden* nominari ſcribit, de quo etiam Epiſtolam ad Petrum Foreſtum ſcripſit Henricus à Bra, Campenſis Medicus, quæ *libro vigeſimo obſeru. Foreſti* annexa eſt. Noſtri homines plerumque ad incantationem referunt, & neſcio quid mali à ſuccubis dolores illos parere putant; cum tamen dolores tales vagi etiam cauſſas naturales habere poſſint, & à flatu quodam acri, ſeu ſero acri ex humore ferè ſcorbutico genito per partes membranoſas & muſculos vagante ortum habeant. Vnde etiam patet, ad dracunculos veterum, cum hic vermis nullus ſubſit, commodè referri non poſſe. Vveſtphali ad curationem vtuntur præcipuè, vt peculiari medicamento, lumbricis terreſtribus, de quo vide Vvierum, *loco alleg.*

Verùm plura de hoc affectu non addimus, cùm ad arthritidem, de qua iam agimus, propriè non pertineat. Hoc ſaltem non prætereundum cenſemus, in hiſtorijs arthriticorum, quos Foreſtus, *lib.* 29. affert, etiam *obſ.* 14. mentionem facere cuiuſdam Hugonis Cornelij, Cithepſæ Delphenſis annor. 28. qui cùm ab agricultura laſſus, ac ſomno oppreſſus in terram decubuiſſet, atque aliquot horis dormiuiſſet; euigilans in manu ſiniſtra circa carpum intenſiſſimum dolorem ſenſit, qui totum dein brachium occupauit, vt neque manum, neque digitos moueri potuerit, qui ſubrigidi quaſi videbantur; mox circa pedem eodem dolore fuit affectus, cui acceſſit quoque febris valde intenſa. A' quibus tamen omnibus medicamento purgãte & alterante ac topicis adhibitis intra ſeptẽ dies ſanatus fuit. Vbi & alterius cuiuſdam mentionem facit, qui cum in horto valde ebrius

pernoctaſſet

pernoctaſſet ſupra terram, cùm euigilaſſet, ſebre correptus fuit, cùm læuiſſimis doloribus, ac breui extinctus fuit. Verùm mihi non videtur, affectus illos propriè fuiſſe arthriticos, ſed febres acutas è vaporibus è terra exhalantibus, quos vterque in ea dormiens exceperat, contractus, in quibus natura vitioſi humoris partem ad extrema detruſit, à quo dolores non ſolùm in articulis, ſed toto brachio, membranis muſculorum ibi affectis, excitati fuerunt; fuitque humoris huius ea prauitas, vt alteri ægrotorum etiam mortem ſtatim attulerit.

An humor & qualitas? Cùm ergo nec nuda intemperies nec flatus ſolus arthritidis cauſſa eſſe poſſit, Medici quidem plerique in eo conſentiunt, humorem eſſe arthritidis cauſſam: verùm quis humor ille ſit, maximè diſſentiunt. An omnes quatuor? Aliqui omnes quatuor humores, ſanguinem, bilem, pituitam, melancholiam arthritidis cauſſam eſſe poſſe putant, & id eo præcipuè probare conantur, quod in arthritide varij tumorum colores, dolores diuerſi, accidentia varia apparent, terminus declinationis non ſit vnus, curandique ratio varia, pro cauſſarum varietate, inſtituenda eſt. Nimirum, vt Pet. Sal. Diuerſi, *de aff. part. c.* 16. verbis vtar, color alijs eſt rubicundus, alijs flauus, alijs albus. Tumor aliquando eſt notabilis magnitudinis, quandoque vix apparet. Dolor quandoq; eſt moleſtus quidem, ſed non multum, quandoq; autem eſt acerrimus. Hicque nonnunquam cito ſoluitur, ille longius protrahitur. Symptomata autem multoties ſequuntur mala, vt caliditas ingens & feruor in loco affecto. Aliquando a. vel nulla eſt caliditas, vel frigiditas ineſt moleſta, illique ab aere calidiore, hi à frigidiore læduntur. Modus curandi nonnunquam admodum variat, quoniam in his calida iuuant, in illis frigida; illique à frigidis, illi à calidis exacerbantur. Prætereà quidam ex ſanguinis, quidam ex pituitæ, alij ex bilis, nonnulli ex atræ bilis euacuatione ſedantur. Quæ omnia indicare videntur, arthritidis cauſſam modò eſſe calidam, modò frigidam, modò diuerſam eſſe materiam.

Verum hæ rationes id, quod debent, non ſatis probant. Etenim etſi pro vario humorum apparatu varij humores ad partem affectam confluere poſſint; tamen ij prima arthritidis cauſſa non ſunt, ſed cum ſero ſaltem ad partem affectam rapiuntur, vel à dolore, attrahuntur. Et non illum humorem, qui tumorem parit, præcipuam arthritidis cauſſam eſſe, vel ex eo patet, quod in principio, antequam pars intumeſcit, maximus dolor eſt, parte verò intumeſcente dolor remittit. Neque etiam rationi conſentanea eſt hæc opinio. Etenim multi plethora & cacochymia laborant: neque tamen vnquam arthritide corripiuntur. Et in ſpecie ſanguinem quod attinet, ille ſua abundantia nullo modo arthritidē generat. An ſanguis? Eſt enim ſanguis naturæ theſaurus: ideoq; etſi redundat, non facilè natura eum ad partem aliquam depellit, pręcipuè partes exangues, quales in arthritide afficiuntur. Neque etiam ſi eo protruderetur, cùm ſit mitis & benignus, tantos & tam acerbos dolores pareret, qui tamen in principio ſtatim adſunt, antequam pars intumeſcere & rubeſcere incipit. Et ſi eſſet ex ſanguine arthritis, cur non tumor ſuppuraretur; cùm nullus humor facilius in pus mutetur, quam ſanguis.

An melancholia? De Melancholia res plana etiam eſt, eamque pauci arthritidis cauſſam eſſe ponunt. Cùm enim ſit humor craſſus, non facilè in anguſtiſſimas iſtas vias ſeſe inſinuare poteſt.

Bilem verò, nec ſine cauſſa, nonnulli vrgent, & ab ea, non ſolum à pituita, etiam arthritidem prouenire dicunt, idque probare volunt ex ſignis, quæ in arthritide adſunt. Eſt enim plerumque dolor acerrimus, & ſimilis pungitiuo, victus ad ſiccum & calidum vergens præceſſit. Exercitia fuerunt valida. Habitus corporis eſt gracilis. Temperatura bilioſa, atque ipſe æger ad iram procliuis. Verum enimuerò hoc equidem negari non poteſt, iſta interdum ægris ita accidere, & dolorem ſępe eſſe tam acres, vt ad pituitam & crudum humorem nullo modo referri poſſit, ſed calidum potius humorem arguat. Sed de hoc iam quæſtio eſt, an omnis humor p. n. calidus bilis ſit, quod negandum cenſemus, ſtatuimuſque cum Carolo Piſone, dari etiam cacochymiam ſeroſam (etſi eam ille non rectè explicet) ac ſeroſum etiam humorem poſſe eſſe calidiſſimum, & ſub eo etiā comprehendi ichores illos acres, quos Hippocrates & Galenus, vt *infra* dicemus, ita nominant, ſeu, ſi cum Chymicis loqui libeat, ſalem illum tartareum, aut ſpiritus ſalium tartareorum. Neque etiam omnes, qui arthritide laborant, ſunt habitu corporis gracili, & temperatura bilioſa.

Fernelius, *lib. 6. de part. morb. & ſympt. cap.* 19. humores reliquos omnes reijcit, & non ſanguinem, non bilem, non melancholiam, ſed tantum humorem frigidum, pituitoſum, aut ſeroſum arthritidis cauſſam eſſe, omnemque arthritidem frigidam, & à frigido humore prouenire ſtatuit. An pituita ſec. Fernelium? Atque in eo quidem rectè ſentit, quod vnius morbi vnicam ſaltem cauſſam eſſe ſtatuit; ſed in eo valdè errat, quod eum humorem frigidum eſſe docet; cùm omnia ferè ſymptomata, quæ arthriticis accidunt, contrarium doceant dolor ſcilicet acutiſſimus, ardor, motus ſubitus & alia. Licet.n.cum humor hic moueri incipit, frigus aliquod oboriatur, quo totum corpus perhorreſcit: tamen id frigidæ materiæ indicium certum non eſt, cum etiam humores calidi, cum per partes ſentientes mouentur, frigoris & horroris ſenſum inducere poſſint, vt in febribus bilioſis manifeſtum eſt. Errat deinde etiam in eo, quod pituitam & ſeroſum humorem pro vno habet; vt & in eo, quod ſeroſum humorem ſimpliciter frigidum eſſe docet. Etſi enim in ſeroſo humore multæ partes aqueæ ſint: tamen etiā multæ partes acres & ſalſæ inſunt, quibus à ſimplici & pura aqua differt.

Hauſiſſe autem hanc opinionem videtur Fernelius è Galeno, 10. *de comp. medic. ſec. loc. cap.* 2. vbi ſcribit, humorem, qui arthritidem excitat, alias quidem ſanguinem eſſe, vt plurimum verò pituitoſum, aut ex pituitoſo & bilioſo mixtum, aut etiam ex ſanguine cum illis permixto. Aut ſi quis exactius interpretari velit, non pituitoſum humorem, ſed qui crudus appellatur, vt plurimum circa articulos prædominari, nonnunquam eſſe craſſum ad ſimilitudinem puris craſſioris. Vbi verò in articulis moram traxerit, non ſolum craſſiorem, ſed & viſcoſum reddi.

Galenum & Fernelium ſequuntur plurimi alij Medici, & humorem pituitoſum, frigidum, crudum & ſeroſum pro eodem habent, & arthritidis cauſſam eſſe docent. In quo omnes errant; cum nec tantus dolor à tali frigido & crudo humore prouenire poſſit, & arthritis ſubitò inuadat, & ſæpè iterum delitеſcat & in alium locum moueatur, ad quod præſtandum humor pituitoſus & craſſus, & qui craſſo puri ſit ſimilis, aptus non eſt. Prętereà cum in principio, cum nullus tumor apparet, dolor ſit vehementiſſimus, eum ab humore ſubtili & acri anguſtiſſima etiam loca penetrāte, ac membranas pungente, non verò à craſſo & frigido humore fieri indicio eſt. Neque tophi, qui in arthriticis generantur, cauſſam arthritidis pituitam eſſe ſatis docent, cū eiuſmodi tophi potius ab humore tartareo, & terris mineralib. cognato, qua cruda pituita fiāt. Thomas Eraſtus equidē, *Diſp. 4. contra Paracelſ.* ſcribit, ſe tātū ſemel vidiſſe Podagrā à pura pituita genitā in quodam nobili ab Helmſtadt, qui abſque omni dolore ægrotabat, ſi in quiete manus & pedes ſeruabat: nullus rubor conſpiciebatur, ſed tumor albus laxus ſatis, tametſi articuli nodos haberēt, & multis retrò annis pedibus inſiſtere nō potuiſſet. Verū affectus iſte tū temporis non fuit Podagra verè dicta, ſed tumor œdematoſus, quo pedes longo & diuturno humorum affluxu laborarunt: Quod verò in principio ſanguis cum pituita, (aut potius ſeroſus humor) in pedes

defluxerit, eoſque corruperit, ipſe Eraſtus confitetur.

An Colluuies ſeroſa iuxta Piſonem?

Carolus Piſo, *in libr. de morb. ab illuuie ſeroſa, in conſilijs duobus de arthritide*, vnicam arthritidis cauſſam eſſe ſtatuit colluuiem ſeroſam. Quæ ſententia, ſi rectè explicetur, omninò vera eſt. In eo autem fallitur, quod ſerum iſtud puram putam aquam eſſe putat; cum Symptomata & ea, quę arthriticis accidunt, longè aliud doceant.

An pituita cum bile mixta, iuxta Mercurialem?

Alij, inter quos Mercurialis, cum agnoſcant, ab humore pituitoſo & crudo dolores tam vehementes & atroces excitari non poſſe; cum certum ſit, dolores vehementiſſimos fieri à cauſſa calida: neque etiam pituitoſum & crudum humorem ad motum, qui in arthritide ſubitaneus eſt, eſſe idoneum, neque in partes iſtas membranoſas ſeſe inſinuare poſſe, poſterius ex *allegato* Galeni *loco* aſſumunt, & arthritidem ex pituita cum bile mixta fieri, & pituitæ, vt craſſæ, bilem quaſi vehiculum admiſceri ſtatuunt. Verùm nec hæc opinio, niſi illa pituitæ & bilis miſtura pro ſeroſo humore ſumatur, ſatisfacit. Cum enim ipſi agnoſcant, dolorem atrocem requirere cauſſam calidam, is à bile pituitę permiſta fieri non poteſt; cum acrimoniam bilis pituita obtundat & temperet potius, quàm augeat.

An cruditas ſec. Mercatum.

Ludouicus Mercatus cum agnoſceret, humores vitioſos, etſi abundent in corpore, non ſtatim arthritidem ſed alios etiam morbos generare, ipſe etiam ad cruditatem confugit, & vt humores vitioſi arthritidem generent, crudos eſſe debere, ſtatuit. Verùm cùm iterum agnoſceret, cruditatem ad arthritidem generandam ſimpliciter non ſufficere, varia de cruditate comminiſcitur, ſtatuitque, eam ſolum cruditatem arthritidi generandæ aptam eſſe, quæ à caloris raritate, & renuitate fiat, (vbi an propriè loquatur, cuiuſuis iudicio relinquo) eamque tribus modis fieri. Primò cum pars pinguior ab eo ſeparatur atque educitur. Secundò ob diſſolutionem eius à calore externo. Tertiò quod ei admiſceatur aliquid incoctum ſed calidum. Tandem tamen concludit, cruditatem humorum non eſſe qualemcumque, vt reliquas, quæ febres, defluxiones, & cęteros morbos procreat, ſed aliquid ſortiri peculiare, ob quod magis in hunc affectum, quàm alios commigrat, idque fieri ſtatuit, cum humores fiunt renuiores cum fuſione & mordacitate, quibus facilè ab alijs partibus reijciantur, donec ad articulos deueniant. In quo rectè omnino ſtatuit, humorem illum peculiare quid habere, quo arthritidem, non alios morbos generat. Hanc autem humoris, quam ille appellat, cruditatem aut conditionem potius (neque enim omnis humor, qui pręter naturam eſt, rectè crudus dicitur) ſi diligenter perpendamus competit certè humori ſeroſo, ſalſo & tartareo ſupra à nobis deſcripto, vtpote qui tenuis eſt, mordax, fuſus, ſeu, vt Chymici dicunt, à ſale tartareo reſolutus. Vt ita rem agnouiſſe, verbis exprimere non potuiſſe videatur Mercatus.

An humor malignus & occultæ qualitatis particeps ſecundum Paræum?

Ambroſius Paræus, *lib.* 17. *c.* 2. cùm & ipſe animaduerteret, humorem, qui arthritidem generat, omninò eſſe alterius naturæ, quam eos, qui phlegmones, œdematis, eryſipelatis aut ſcirrhi autores ſunt, ſtatuit eum non notioris ac melioris naturæ eſſe, quam qui peſtem, luem Veneream, aut epilepſiam facit, idque probare conatur 1. eo, quod hic humor numquam ad ſuppurationem venit reliquorum humorum more. 2. Quod dolores longè acerbiores efficit, quam alij humores, ita vt ægri partem ſibi quaſi vri ſæpè dicant. 3. Quod in nodos mutatur, quod alijs humoribus non accidit. 4. Quod nullis remedijs ferè cedit, ſed ijs irritatur, & efferatur potius, vt ægri ſibi longè melius eſſe dicant, non appoſitis remedijs, quam appoſitis. 5. Quod Galenus ipſe, *de theriaca ad Piſon. cap.* 15. theriacam arthriticis omnibus ex vſu eſſe dicit, vtpote, vt putat Paræus, quæ malignitatem humoris obtundat. In quo quidem rectè ſentit Paræus, non vulgares humores, bilem, pituitam, melancholiam arthritidem efficere, ſed peculiare quid humorem arthritidis cauſſam obtinere, id quod rationes ab ipſo allegatæ ſatis probant: vt verò ad malignitatem peculiarem & occultam qualitatem hic confugiamus, opus non eſt, neque id rationes allatæ probant. Nihil enim hic maligni apparet, ſed doloris vehementia ab acrimonia humoris prouenit, qualis etiam interdum in dentium, aurium & aliarum partium dolore accidit. Et licet Galenus theriacam ad arthritidem commendat; tamen id non facit, vt malignitatem humoris expugnet, ſed potius vt humores vitioſos abſumat, qualia etiam medicamenta alia ſupra *in curatione ſunt* propoſita. Hoc interim non negamus, humorem, qui arthritidis cauſſa eſt, etiam peculiarem malignitatem interdum obtinere poſſe; id quod in Scorbuto & Plica Polonica accidit. Attamen non quatenus malignus eſt, arthritidem producit, ſed quatenus eam diſpoſitionem habet, quam etiam humores Arthritidem excitantes obtinent, qui omnis malignitatis ſunt expertes.

An ſynouiæ ebullitio & ſpiritus ſalſus, ſecund. Chymicos?

Vt tandem etiam Chymicos conſulamus, equidem omnino ab ijs aliquid lucis in hac doctrina ſperamus. Verum eam vix à Paracelſo & eius aſſeclis aſſequemur, qui etiam rem planam plerumque obſcurant. Paracelſus enim, vt ſolet, variè hac de re loquitur: Nam *in tractat de Podagra pag.* 540. Podagram dicit eſſe morbum, cuius ſedes ſit ſynouia, quæ vbi exaltetur, podagra excitetur. Morbum eſſe liquorem mineralem, ſeu ſuccum acetoſum, quales ſunt, alumen, vitriolum, acetum, berberis, acacia; cum enim hæc ſalia ſynouiæ ſint aduerſa, ſi in homine generentur & ſynouia permiſceantur, ſynouiam ebullire, & poſtea mira de cœli influxu ſubiungit, quæ vt hic referam, digna vix puto, ſicut & ea, quæ *lib. 2. de Podagr.* habet. *In Paramiro* ad Mercurium pręcipitum refert hunc morbum. *In libr. de morb. tartar. cap.* 19. ad tartarum. Petrus Seuerinus, *Idea medic. cap.* 12. docet, excitatas radices, podagricorum affectuum ſi in ſanguine ſedem habeant, efferueſcere & ſpirituales ac vaporoſa tincturas ad loca domeſtica mittere, ibique fructus radicum matrices nactas prædeſtinationum reuolutiones doloroſa ſymptomatum calamitate abſoluere. Doloris autem differentias, vt planè dicam, quod ille affectata verborum pompa obſcurat, prouenire à diuerſitate ſalium, quorum alij ſunt acriores, alij minus acres. Recipi autem has ſpirituales ac vaporoſas tincturas à ſuis matricibus, id eſt, partibus illis, quæ obnoxiæ ſunt educationibus fructuum podagricorum reſolutorum, affinitatemque generis cum ijs habent, & hoſpitem aduenientem admittunt, id eſt, articulis, vel ſynouia manuum ac pedum.

Verum rem planam verbis obſcurant, & veris falſa miſcent. Nam quæ de ſynouiæ ebullitione & efferueſcentia afferunt, figmentum eſt iſta Paracelſi ſynouia, de qua *de conſ. & diſſ. Chymicor. cap.* 15. dictum. Quod vero de ſpiritibus ſalſis dicunt, veritati conſentaneum eſt, ſi rectè explicetur; vt mox dicetur. Sicut & id tolerari poteſt, quod ex ſalium differentijs, quæ in vegetabilibus & mineralibus apparent, dolorum differentias in arthriticis explicari conantur; cùm dogmatici etiam Medici, & inter eos Experientiſſimus Felix Platerus ſtatuat, humorem arthritidis cauſſam non ſimpliciter aquam eſſe, ſed qualitate aliena imbutum, & ichoribus humorum & excrementis, quæ eum vehementiorem reddant, permiſtum. Sicut & id potius perpendendum, quam reijciendum putamus, quod obſcuris tamen verbis tradit Seuerinus, humores excrementitios alios ad alias partes moueri, & humorem arthritidis cauſſam peculiare ad articulos *ροπὴν* habere, vt etiã ſupra dictũ.

Autoris ſententia.

Vt ergo hæc tandem concludam, patet ex his, quæ hactenus dicta ſunt, nec ſanguinem ſimpliciter, nec pituitam, nec melancholiam, nec aquam proximã arthritidis cauſſam eſſe. Si verò omnia ea, quæ arthriticis accidunt, quęque ab hiſce humoribus deduci non poſſent,

vt ex hactenus dictis manifeſtum eſt, perpendam, aliter ſtatuere non poſſum, quàm humorem ſalſum, acrem, ſubtilem, & ſpirituum ſalinorum naturam plerumque referentem, arthritidis cauſſam eſſe. Appellet eum iam quis bilem, pituitam bili permiſtam, ſalem, tartarum, vel prout libet, per me licet, modo res rectè explicetur. Ego vocabulum ſeri, ſalis & tartari vſurpabo, vt rem à bile & pituita vulgari differentem peculiari etiam vocabulo explicem. Serum autem non ſolum eſſe humorem aqueum etiam Antiqui agnouerunt, ſcribitque Galenus, *6. Epid. comm. 3. t. 38.* ſanguine ἰχωροειδέα & ſeroſum non ſolum vocari ab Hippocrate & Platone aquam & aqueam humiditatem morſu carentem, ſed mordacem & erodentem, qui ſcilicet ſpirituum ſalinorum naturam refert, & propterea partes ſentientes pũgit & mordicat, & acutiſſimos dolores in iis excitat. Eſt nimirum in terra, è qua Plantæ, quibus & homo & alia animalia nutriuntur, aliquid ſalſum, quod mineralibus reſpondet, & non incommodè ſal terræ appellari poteſt, quod tamen vix purum & ſolum reperitur, ſed aliis corporibus miſcetur, vnde varia terrarum genera ortum habent, & proinde pro terrarum varietate varium eſt, limoſum, argilloſum, &c. tandemque in plantis & animalibus tartarum nominatur, & in hominem transfunditur. Verum id etſi in plantis & homine in variis coctionibus ſubtile & volatile fiat, niſi antea tale ſit, ſicut id etiam ex ſale vrinæ patet, ac tandem etiam ipſi ſanguini miſceatur: quia tamen à prima origine ad corpus noſtrum alendum ineptum eſt, &, vt Hippocrates loquitur, *ἀσύστατον*, tandem, niſi mox per aluum in prima coctione excernatur, aut poſtea per ſudores vel vrinam euacuatur, cumulatum & naturæ moleſtum ad articulos, vt qui quandam cum tali materia cognationem habent, protruditur, vbi ſua acrimonia acutiſſimos dolores excitat. Neque quem moueat, quod hanc materiã modò ſpirituoſam, modò tartaream, & ad tophos etiam generandos aptam eſſe dicimus. Nam, vt cum Chymicis loquar, è corporibus poſſunt fieri ſpiritus, & rurſum è ſpiritibus corpora. Materia hæc in ſua origine, & dum in terra eſſet, corpus fuit, & quiddam quaſi terreum & minerale; attenuatum vero poſtea fuit in variis in plantis & homine coctionibus & ſpirituoſum quaſi factum eſt. Quod Galenici etiam quidam agnouerunt, & inter eos Cardanus, qui *in aph. 49. ipſi 47. ſect. 6. Hipp.* ſcribit: materia, arthritidis ſcilicet cauſſa, eſt quaſi ſpiritus. Et Lucianus *in Trapogodagra*, *πνεῦμα βίαιον* appellat. Poſtea tamen humor hic tenuis aut ſpiritus, vbi locum idoneum nactus eſt, oſſa ſcilicet, & circa articulos loca, iterum in corpus abit & coagulatur, ſicut ſpiritum vitrioli & aliorum ſalium ſpiritus iterum coagulari poſſe, & in corpora redire, Chymicis notiſſimum eſt. Si quis tamen ſtatuere velit, in ipſa terra eſſe ſalem volatilem, quem plantæ attrahant, id huic ſententiæ nihil officit; ſed res eodem redit.

QVÆSTIO VII.

Vbi humor Arthritidis cauſſa generetur, & per quas vias in articulos influat.

Quo in loco humor arthritidis cauſſa generetur, & per quas vias in articulos influat, Medici valde diſſentiunt: quæ diſſenſio curationem non parum difficilem reddit, & non ſine cauſſa Fernelius, *lib. 6. de part. morb. ſympt. c.* 18. ſcribit; ex rei huius ignoratione hactenus dolorem articulorum pro incurabili derelictum eſſe, nuncupatumque Medicorum opprobrium.

Noſtram hac de re ſententiam ſupra breuiter propoſuimus: Quia verò non pauci doctiſſimi Medici aliter ſentiunt, (vt in hac humanæ mentis caligine in grauiſſimis controuerſiis fieri ſolet) eorum opiniones breuiter proponere & perpendere libet.

Et primò quidem Fernelium quod attinet, ſtatuit is, errare eos, qui humorem arthritidis cauſſam ex intimis corporis partibus in articulos erumpere putant. Quomodo enim, *inquit*, à viſceribus internisque ſedibus poſſet humor ſincerus aliquiſpiam per ora venarum in articulos purus excidere, aut ſi etiam cum humore ſanguis effluat, cur in articulis collectus phlegmonem non excitat: Sed neque humor crudus, qui per alios ductus, quàm per venas fertur, in articulis arthritidem faciet. Nam crudi humores in cachexia è viſceribus in pedes decumbunt vnde intumeſcunt, podagram non excitant. Ipſe verò ſtatuit, originem & fontem huius mali caput eſſe, è quo pituitoſus humor, iſque tenuis in articulos defluat. Et quidem non in cerebro, vtpote cuius excrementa vel foras per nares, vel per palatum in aſperam arteriam atque pulmones, aut in ventriculum interioresque ſedes illabuntur, ſed partibus externis capitis, & extra caluariam poſitis hunc humorem colligi & per ſumma corporis ſub cute deorsũ decurrere docet. Cùm enim venæ multæ ab externis iugularibus deductæ eò excurrant, ſua tenuia atque ſeroſa excrementa ibi deponere, cumque capitis cutis craſſa, denſaque ſit, & humores per eam facilè non exſpirent, temporis progreſſu ibi cumulari, & per ſumma corporis ad articulos defluere exiſtimat.

Fernelii opinionem ſequuntur plurimi alii Medici, quorum alii tantum in capite inter cranium & cutem capitis humorem arthritidis cauſſam colligi, & hunc vnicum locum eſſe ſtatuunt, vnde materia ad articulos defluat: alii etſi etiam alias vias addunt, hãc tamen Fernelii cõiungunt, & pauci omnino ſunt, qui non etiam ſimul à capitis hoc loco materiam hanc defluere credũt.

Verum enim verò quod Fernelius de altera opinione conqueritur, quod ob eam euenerit, vt arthritis ferè pro incurabili derelicta ſit. Medicorumque opprobriũ nuncupata, ego, ſaluo cuiuſque iudicio, potius de Fernelii opinione verum eſſe exiſtimo, & eum Medicum, qui fontem huius mali ſaltẽ in capite quærit, vero fonte neglecto, vix vnquam arthritidem curaturum puto. Etſi enim verum ſit, dolores quoſdam vagos & varios ex humore ſeroſo ab externa capitis parte ſub cute per ſumma corporis delabente hinc inde excitari: arthritis tamen inde non generatur, neque materia illa circa articulos, ſed muſculorum membranas fere ſubſiſtere ſolet. Humores verò arthritidem excitantis generationis longè alia ratio eſt. Is enim ob diætæ errores & viſcerum debilitatem in ſanguificatione generatur; aliquando & ex menſium ac hæmorrhoidum ſuppreſſione ſuppeditatur; & in venis ac arteriis cumulatur: vnde etiam cùm moueri & efferueſcere incipit, arthritidi ferè febris coniungitur; imò interdum febres in arthritidem terminantur, atque hinc quoque euenit, vt in arthritide humoris in venis peccantis ſatis manifeſta indicia vrina exhibeat. Hinc ipſe Galenus docet, 3 *aphor.* 20. in tuberculis & articulorum doloribus profundum corporis expurgari, vitioſis humoribus à partibus principalibus ad ambitum corporis protruſis. Neque aliud firmis rationibus probari poteſt. Quæ cùm ita ſeſe habeant, & humor arthritidis cauſſa in venis & arteriis contineatur, ratio nulla reddi poteſt, qua neceſſitate, vel naturæ vel morbi humores iſti neceſſariò prius in caput debeãt aſcendere, antequàm in pedes ferantur, præſertim cum patens & recta via ſit, qua per venas & arterias moueri & in eos ferri poſſint. Et quod materia arthritidis cauſſa non extra vaſa, ſed per vaſa ad articulos feratur, patet quoque ex eo, quod venæ in articulis, quos inuaſura eſt arthritis, ſub initium arthritidis turgent & intumeſcunt; quod humor arthritidẽ excitãs, ſi repellẽtia intẽpeſtiue applicẽtur, in venas & arterias recurrit, & vel ad partes nobiles regurgitat, febreſque acutas, cordis anxietates & alia mala ſymptomata excitat; vel ſubito in alium articulum transfertur; vnde dolor, qui modo pedem infeſtabat, mox, ſi repellentia incaute apponantur, in manu

ſeſe exſerit, quod non niſi per vaſa moto humore fieri poteſt. Neque enim poſſibile eſt, vt humor, qui in digito pedis erat, ſub cute ad manum ſubitò feratur. Et ſi humor ſub cute per ſpatia deflueret, in partibus; per quas tranſiret, dolorem excitaret, vt ſæpe animaduertitur in doloribus illis ab humore ſeroſo extra cranium deſcendente ortis, dolorem primò in capite, hinc in collo, deinde in ſcapulis, dorſo excitari, tandemque humorem ac dolorem vſque ad crura deſcendere; quod non accidit in arthritide. Inſuper ſæpe accidit, vt homo ex ira, terrore ſubitò in arthritidem conijciatur, quod certè accidit humoribus in venis & arterijs ſubitò commotis. Si verò ſub cute capitis illi ſenſim cumularentur, id accidere non poſſet. Et ſi ſub cute capitis fons & origo huius mali eſt, cur non curatio præcipuè ad eam ſedem dirigitur, & veſicatoria, cauteria, ac ſetacea ceruici applicantur; cùm vix commodior locus, quam hic, detur, materiam inter cranium & cutem capitis collectam euacuandi; Præterea ſi origo humoris ſemper eſſet in externa capitis parte, etiam ſigna eius ibi cumulati & deſcendentis adeſſe deberent, quæ tamen in plurimis non animaduertuntur, quos capite planè ſaluo arthritis inuadit. Fernelius quidem inter ſigna cumulati humoris recenſet capitis grauitatem & ſomnolentiam, dolorem externum capitis & qui contactu, præſertimque inuerſis capillis excitetur, tumorem œdematoſum, vt ceram mollem, cuti præſertim ad occipitium ſubiectum: defluentis verò humoris ſigna ponit dolorem à ceruice vel per humeros in cubitum & manus, vel per dorſum in coxendices, genua pedeſque ſenſim deuolutum, ſenſu interdum frigori oborto. Verum negari quidem non poteſt, hæc ſigna adeſſe, vbi humor ſeroſus in capite cumulatur, & per externas corporis partes delabitur: ſed rarò apparent in arthritide; cùm experientia conſtet, eos, qui arthritide laborent, capite plerunque optimè valere. Nec, qui arthritide corripiuntur, defluxum illum humorum à capite & dolorem hinc prouenientem percipiunt, vt modo dictum. Et ſit ſanè, vt in principio arthritidis etiam caput in quibuſdam, quibus id debilius eſt, offendatur, & grauitas in eo vel dolor percipiatur: tamen id non ſatis probat, humorem arthritidis cauſſam in capite generari; cùm eadem ſæpe in febribus accidant, licet febris cauſſa in capite non generetur, ſed per conſenſum tum caput afficiatur. Dum enim humores in arterijs & venis efferueſcunt, & moueri incipiunt, partim ſuopte impetu hinc inde vagantur, quod turgentium proprium eſt, partim à natura hinc inde protruduntur, & præcipuè debiles partes occupant, donec tandem in vno loco certam ſedem figant. Quapropter non mirum eſt, in quibuſdam, quibus caput debilius, & alias defluxionibus excitandis obnoxium eſt, in prima arthritidis inuaſione aliquid humoris ad articulos mouari per venas capillares ſub cutem in capite effundi, atque ibi dolorem & alia ſymptomata excitare. Quod tamen ſententiæ Fernelij nihil patrocinatur, cùm ij ipſi humores non ſub cute capitis, quod ille vult, geniti & collecti ſint, ſed ſubitò per venas & arterias, quæ à iugularibus externis ad caput mittuntur, eò affundantur. Et ſit ſanè, vt reuera in collo dolores arthritici propriè dicti excitentur: tamen id non fit à materia ſub cute ſenſim collecta & eò defluente, ſed quia per venas capillares, quibus articuli illi nutriuntur, eò humores effunduntur. Vt enim per venæ cauæ & arteriæ truncum deſcendentem ad pedes iſti humores feruntur: ita per adſcendentem ad caput & vicinas partes ijdem mitti poſſunt. Et quod ſymptomatum in ægris quædam diuerſitas apparet, ex eo accidit, quod humor nunc per truncum venæ cauæ & arteriæ adſcendentem, nunc per deſcendentem præcipuè, nunc per vtrumque fluit & mouetur. Cùm .n. per adſcendentem mouetur, antequam ad manus per axillares ramos perueniat, facilè aliquid, per iugulares cùm internas tum externas in caput adſcendentes, etiam in cerebrum & ſub cutem protrudi poteſt, vnde nonnullos vigiliæ, alios ſomnolentia, alios alia ſymptomata infeſtant. Quod verò ille humor, qui digitos pedis infeſtat, ſub cute capitis collectus, aut eò è venis & arterijs effuſus fuerit, & hinc ad pedem defluxerit, nulla firma ratione probari poteſt. Quæ.n. recta via eſt, per quam è capite ſub cute ad digitos pedis ſubitò & rectà fluere poſſit; Nam cùm materia à capite ſub cute deſtillat, hinc inde diſpergitur, & hinc inde dolores excitat, non verò rectè ad extremos pedes tendit: neque etiam ſi per hanc viam flueret, ſubitò in manum, quod ſæpe accidit, via mutata, adſcendere poſſet.

Et in ſpecie ſomnolentiam quod attinet, & ſi quæ ſunt id generis alia ſymptomata, quæ in ipſo cerebro fiunt, ea neque in omni arthritide apparent, neque ſi apparent, Fernelij opinionem confirmant, ſed potius conuellunt, & materiam non extra cranium generari & moueri, ſed ex ipſis venis effundi docent. Fit enim ſomnolentia à materia intra cerebrum cumulata, non extra caluariam collecta, quæ ſi in arthritide adſit, aliquid materiæ etiam per venas & arterias in ipſum cerebrum effundi docent.

Tandem conſtat experientia, morbos alios, & præſertim acutos, quorum materia in venis & circum viſcera hæret, tranſmutari in arthritidem, & tum vrinas craſſas imminentis arthritidis ſignum eſſe, teſtaturque Auerroes, 7. *collig. cap. 3.* ſeipſum factum eſſe arthriticum ex morbo acuto, cùm natura per criſin humores ad articulos, & præſertim ad pedes expuliſſet, quod non fieret, ſi arthritis à materia à capite defluente generaretur. De qua re plura quoque poſtea in examine opinionis Plateri dicentur.

Neque ea, quæ contra alteram ſententiam, quam ſupra propoſuimus, & veritati conſentaneam exiſtimamus, profert Fernelius, magni momenti ſunt. Nam cum quærit, quomodo humor ſincerus per ora venarum ad articulos fluere queat, id in dubium vocat, quod quotidie in ægris fieri videmus. Natura enim ſanguinem, vt vitæ theſaurum, retinet, & ne à vitioſis humoribus inquinetur & corrumpatur, eos varijs modis è venis & arterijs expellit. Certè in alui fluxibus & purgationibus ſolos humores vitioſos è vena caua ad meſaraicas, & hinc ad inteſtina protrudit: per ſudores criticos humores vitioſos, & quidem ſinceros, ſæpe fœtidos & malè coloratos per orificia venarum in cutem deſinentium expellit. Idem præſtat in eriſypelate, ſcabie, variolis, morbillis, alijſque morbis plurimis, in quibus natura, vt corpus ſanum conſeruet, vitioſos humores à bono ſanguine ſegregat, eoſque per orificia venarum expellit. Neque tamen ſeroſus ille humor ſemper ſincerus ad articulos defluit, ſed ſæpe ſanguinem, ſæpe alios humores ſecum rapit. Quod vero Fernelius addit, ſi ſanguis vna efflueret, phlegmonem excitaturum, id reuera ſæpe accidit, quod ipſe Fernelius confiteri neceſſe habet, dum de chiragra ſcribit; *Dolor huic ineſt pulſans, cum tumore, rubore, calore, atque turgentibus plerunque venis*. Et de Podagra: *Tumor, vt in chiragra, adeſt, tum partis, tum venarum ambientium rubor, calor, dolorque pulſans*; quæ omnia inflammationis ſigna ſunt. Vnde etiam Hippocrates, *6. aph. 49.* hoc nomen arthritidi tribuit, dum τὰ ποδαγρικὰ ἀποφλεγμαίνοντα appellat. Non tamen omnis inflammatio neceſſario ſuppuratur, & quod humores in arthritide non ſuppurantur, id non locum, vnde defluant, indicat, ſed potius ipſius humoris naturam arguit, vtpote qui ad ſuppurationem ineptus eſt, ſeroſus ſcilicet, ſalſus & tartareus, cuius pars tenuior diſcutitur, craſſum vero, quod relinquitur, in tophos & nodos abit. Nihil enim ſuppuratur, niſi ſanguis, aut quod ſanguinis naturam participat & admixtum habet.

Neque

Neque etiam illud probat humorem à capite deſcendere, quod cum horrore, ſeu leui frigore morbus hic interdum inuadit. Horror enim & frigus hoc non humoris à capite ſub cute deſcendentis, ſed humoris potius è venis effuſi indicium eſt, ſicut idem in febribus & eryſipelate accidere videmus.

Alij, vt Euſtachius Rhudius, etiam à capite materiam hanc defluere putant, verum non ſolum extra cranium, inter cutem & pericranium, per ſpatia. quæ ſub cute ſunt, ad articulos defluere, ſed & intra caluariam, per externam ſpinalis medullæ ſuperficiem deſcendere, alij etiam per mediam ſpinalis medullæ ſubſtantiam fluere docent. Verùm ſi hęc fierent, potius paralyſis aut conuulſio inde excitaretur, & in medio ſpatio, per quod fluerent humores, etiam nerui afficerentur.

Alij vtramque opinionem coniungunt, & humorem partim à capite, partim per venas fluere docent; quæ communiſſima fere ſententia eſt, quam prolixè explicat Platerus, qui humores arthriticos dolores excitantes vel intra venas, vel extra venas defluere docet. Intra venas quidem, cùm ſanguineus humor arthritidem, calidam nonnullis dictam, excitat, febrem ſynocham coniunctam habentem. Vt enim ſangume ſubtili in ſuperficiem cutis effuſo eryſipelata, quæ febris ſynocha comitatur, excitantur: ita dum in articulorum ſedes effunditur, articulorum dolor, quem febris eadem comitatur, gignitur; ita quidem, vt qui vtrique morbo obnoxij ſunt, podagra inuadente eryſipelatis opinione ſe conſolentur. Quæ omnia ſunt veriſſima.

Extra venas tamen etiam congeſtos humores ſeroſos & excrementitios arthritidem excitare, eorumque originem à capite eſſe, ibique defluxionum ſcaturiginem exiſtere. & ab eo in partes ſubiectas defluere ſtatuit. Congeri autem ibi nonnunquam in illius ſede interiore intra caluariam, prębente ei materiam ſanguine crudo & impuro. Tum enim partem eius ad nutritionem inutilem, & excrementitiam ſenſim in cerebro cumulari, quæ cùm poſtea delabitur, dolores dictos pariat, quos grauedo capitis, eiuſdemque dolor nonnunquam, aliaque accidentia, coaceruatæ illic materiæ indicia, comitentur. Sanguinem autem excrementitium fieri docet, vel primæ vel ſecundæ, vel etiam tertiæ coctionis, quæ fit in cerebro, vitio, ob cerebri ſcilicet intemperiem aliquam aut imbecillitatem. Illuuiem autem hanc & humores vitioſos in capite congeſtos, vel ob copiam nimiam commotos defluere, vel à frigore externo & humiditate aeris exprimi & fundi, vel à calore Solis aut balnei, meatibus reſeratis, & facultate expultrice irritata, concitari tradit.

Eundem tamen ſeroſum & excrementitium humorem extra caluariam quoque inter ipſam & cutem congeri, & in interiores partes defluere ſtatuit.

Vias autem per quas defluxus iſte à capite fiat, varias eſſe docet. Humorem intra caluariam collectum in cerebri baſi ex tribus cauitatibus, caluariæ fundo impreſſis, nunc per foramen oſſis cribroſi tranſcolari. & è naribus ſtillare, coryzamque excitare ſtatuit; nunc in mediam cauitatem, quæ multis foraminibus palatum ſpectat, ferri, & vel per nares emungi, aut ſcreatu è faucibus exſpui, vel in oculorum ſedem deſcendentem per lachrymas exſtillare: nunc in media hac ſede neruorum ductum, quorum aliqui per hæc foramina peruadunt, ſequi: nunc in poſteriorem caluariæ cauitatem, quæ humilior & amplior eſt, delatam, per magnum occipitij foramen ſpinalis medullæ deſcendere in habitus corporis locum aliquem, & vel in carnoſis partibus alicubi, vel circa articulorum regionem ſubſiſtere, & Defluxionum dictos dolores aut articulorum parere.

Extra verò caluariam collectum humorem ſub cute deorſum defluentem, prout ſe vel articulorum, vel carnoſi, ſedibus inſinuat, varia dolorum genera proferre ſtatuit. Quæ omnia pluribus explicat.

Verùm enim verò vt illa, quæ de motu humorum extra venas profert, in quo cum Euſtachio Rhudio conſentit, libenter admittimus: ita vt arthritidem inde generari credamus, adduci non poſſumus. Primo enim materia, quæ in cerebro generatur, & coryzam, ſputum copioſum excitat, & per nares ac fauces reijcitur, longè alterius naturæ eſt, quàm quæ arthritidem parit; ac fieri non poſſet, quin ſi materia tàm acris & ignea quaſi in cerebro generaretur, grauiſſima induceret ſymptomata. Præterea ſiue ſecundum neruorum, ſiue ſecundum ſpinalis medullæ ductum humor hic deſcenderet, fieri non poſſet, quin prius vel conuulſionem, vel paralyſin, vel dolorem aliquem in tranſitu pareret, antequam in extremos pedum digitos perueniret, ibique dolorem excitaret, cùm tamen ſæpè contrarium, & præcipuè in huius morbi initio, fieri, & in pedibus ſubitò dolorem excitari videamus, nullo alibi dolore, vel ſymptomate apparente. Deinde ex materia ſub cute capitis cumulata Defluxionum dolores, quos ita rectè appellat Platerus, & ab arthriticis doloribus diſtinguit, (etſi in eo errat, quod hos Defluxionum dolores ſolum in carnoſis muſculorum locis fieri ſtatuit; cum ęquè circa articulos fiant) in carnoſis locis & membranis muſculorum excitari poſſe equidem libenter concedo: arthritidem verò propriè dictam per certa interualla recurrentem, certumque durationis tempus habentem inde generari, mihi perſuadere non poſſum. Etenim ſi inter carnem & cutem delaberetur humor, prius propinquas capiti partes & articulos occuparet; cùm, vt Galenus, 2. *de diff. febr. capit.* 11. expreſsè docet, quæ à capite fiunt fluxiones, capiti vicinas partes, aures, oculos, dentes, gingiuas, & vicinas glandulas, aut pectus & pulmones, ac dorſi muſculos occupare ſoleant, vnde tales à defluxione dolores mox in primo à capite humoris deſcenſu in collo, in ceruice, ſcapulis percipiuntur, in digitos verò pedum, quos Arthritis maximè infeſtare ſolet, vix vnquam deſcendunt, humore illo ſeruſo tenui in via euaneſcente: quod in arthritide non accidit, in qua ſubitò in extremis plerunque pedum digitis dolores primum & ſubitò excitari ſolent. Nam quod Solenander, *conſil.* 24. *ſect* 4. cuidam nobili Viro ſub finem hyemis arthritide laboranti ideo humores à capite motos fuiſſe ſcribit. quod non ſubito ſint aucti, ſed paulatim creuerint, & de articulo in articulum, de pede in pedem, de hoc in genu tranſierint, occuparint inde manus, ac in cubiti iuncturas ſeſe inſinuarint, id mihi parum probabile videtur. Etenim ſi humor a capite defluxiſſet, primò cubitos, hinc manus; primò genua, hinc pedes infeſtare debuiſſet, cum tamen contrarium factum ſit. Verò magis conſentaneum eſt, id ab humoris natura & copia factum fuiſſe. Cùm enim craſſior fuerit, tempore hyberno tardius motus eſt: cùm verò magna eius copia cumulata fuerit, primò natura ad extremas partes eũ depulit, quem cùm totum capere nō poſſent, etiam ad propiores poſtea detruſit. Neque etiam vllam viam video, per quam rectè humor hic extra caluariam cumulatus in pedes feratur, & non hinc inde, vt dolores illi ex defluxionibus, vagetur. Et ſit ſanè, interdum cerebrum etiam quædam ſymptomata pati, & dolorem primò in nucha incipere, deinde humerum, hinc cubitum, & tandem manum occupare: tamen nondum id, quod debet, probatur, nimirum extra caluariam, inter cutem & carnem, hunc humorem deſcendere. Primo enim quomodo podagra in pedibus fiat, hoc modo non monſtratur. Deinde etſi intra venas & arterias humor fluat, poſſunt eadem ſymptomata in cerebro (quæ nulla fieri poſſent, ſi humor extra cranium ſub cute moueatur) & dolor in nucha, humero & cubito produci. Dum enim humorem illum vitioſum per truncum venę cauę & arterię adſcendentem natura conatur expellere,

facilè aliquid per venas & arterias iugulares in cerebrum influere, ibique aliqua ſymptomata excitare poteſt, & antequam ad manus perueniat, facilè accidere poteſt, vt per ramos in nucham, & humerum ſparſos aliquid in eas partes extrudat. Et cùm omnes in toto corpore articuli, & partes circa illas ſuum nutrimentum è venis & arterijs capiant, nullus eſt articulus in toto corpore, in quem non etiam humor arthritidis cauſſa per eadem vaſa influere poſſit, vt cæcas atque occultas & ex remotiſſimis partibus vias quærere opus non ſit. Et vt tandem hoc etiam largiar, poſſe fieri, vt ſeroſi eiuſmodi humores in venis abundantes etiam in caput protrudantur, & ſub cutem effundantur, atque ingruente paroxyſmo Arthritico, & natura ad expulſionem ſeſe accingente, etiam moueantur, & per ceruicem ad dorſum deſcendant: tamen non illi humores ſunt, qui arthritidem pariunt, ſed ſub cute deſcendentes, ac membranas in ambitu corporis vellicantes dolores vago excitant, imò interdum etiam pleuritidem ſpuriam pariunt, ſed frictionibus, diſcutientibus, & ſudoribus facile tolluntur, perſeuerante nihilominus arthritide.

Franciſcus India, Medicus Veronenſis, *de Gutta lib.* 1. *capit.* 4. rem hanc valde intricatam reddit, dum ſcribit membra, quæ has ſuperfluitates emittunt, varia & plura eſſe, caput præcipue, ventriculum, inteſtina, iecur, & renes: & quidem à capite potiſſimum & à cerebro iſtas fluxiones fieri; quoniam licet ab inteſtinis & à ventriculo & alijs membris illi humores originem trahunt, antequam ad partes iuncturarum fluant, prius in caput adſcendere, & poſtea ab illo ad ſubiectas partes tranſmitti. A toto autem corpore non negat quidem humores illos peruenire, Si enim, inquit, corpus omninò à ſuperfluitatibus immune ac liberum eſſet, humor minimè influeret. Immediate tamen à toto corpore materiam ad articulos fluere negat, cum fieri non poſſit, vt humor, qui in ventriculo, vel inteſtinis, vel in iecore, aut liene, repetitur, confeſtim ab his partibus ad articulos fluat, niſi ab irritamento naturæ per vias ad articulos ducentes propellatur. Vias autem iſtas ſtatuit eſſe venas, muſculos & neruos. Venas nimirum ad manus & brachia nutrienda deſtinatas humores excrementitiores, qui per totum corpus exiſtunt, ad digitorum manuum ligamenta, tendines & articulos deferre. Muſculos verò, qui à ſcapulis & ſpinæ apicibus oriuntur, & qui humeris implantantur, eadem excrementa ab inferioribus corporis partibus ſuſcipere, & ad digitorum manuum ligamenta deducere. Quæ verò à capite fluit materia, eam per neruos ab illo deſcendente ad manuũ digitorum articulos protrudere. Poſtea tamen negat, à ſolo capite humorem deferri ad partes corporis inferiores, vtpote ad genua, crura, & ad pedum digitorum ligamenta atque articulos, ſed propter conſenſum venarum & neruorum ſpinæ dorſi & renum cum genibus, cruribus & pedibus, quandoque etiam deferri à ſpina dorſi & à renibus ad genuum ligamenta, & ad pedum digitorum articulos.

Verum in hac opinione non pauca falſa continentur. Primò enim cum a toto corpore materia ad aliquem locum fluere dicitur, non intelliguntur omnes omninò corporis partes, ventriculus, inteſtina, epar, renes & aliæ, ſed venoſum genus in toto corpore. Etſi enim excrementitij humores in ventriculo, inteſtinis, liene & epate generari poſſint: tamen vbi cumulantur, tandem in venam cauam cum perpetuo illo ſanguinis commeatu, vt & in arterias diſtribuuntur, & hinc ad externas corporis partes protruduntur, vt in ſcabie & alijs affectibus pluribus videre eſt. Humores ergo vitioſi ſi in arthriticis cumulentur, non eſt opus, vt per tantas ambages, per muſculos & neruos ad articulos deducantur, cum via propinqua ſit per venas & arterias, a quibus vt aliæ corporis partes omnes, ita etiam articuli ſuum nutrimentum accipiunt. Præterea per neruos humores in articulos defluere verò planè non eſt conſentaneum. Neque enim nerui facile tantam humorum copiam admittunt; neque poſſibile eſſet, ſi materia iſta à cerebro reciperetur, & per neruos afflueret, quin grauiſſima mala prius, antequam arthritis exoriretur, excitaret. Equidem hæc incommoda effugere conatur India, dum *cap.* 6. ſcribit, materiam, quæ fluit, non interius neruos replere, ſed extra ſolum diſtendere. Verùm hoc non eſt per neruos defluere. Neque etiam hoc modo incommoda iſta euitat, dum non monſtrat, quomodo continuo à capite ductu ſecundum neruorum progreſſum materia hæc fluere poſſit, vt tamen in via neque conuulſionem, neque paralyſin, neque dolorem vllum excitet. Et quorſum illis per muſculos ambagibus opus eſt, cum via recta, vt ſæpius iam dictum, è venis & arterijs ſit in articulos?

Peculiarem ſententiam habet Adrianus Spigelius, *in lib. de arthrit.* Qui cùm agnoſceret, omnino per venas & arterias hunc affluxum fieri, nec tamen etiam eam opinionem, quæ humores à capite defluere aſſerit, deſerere vellet, ſimulque animaduerteret, eum fluxum neque extra cranium, neq; intra & à cerebro fieri poſſe, ſtatuit tum a capite, tum ab epate fieri fluxionem, ſed in eo ab alijs diſſentit, quod eam fluxionem, quam à capite fieri putat, rarò ſub cute, vt docet Fernelius, nunquam verò per foramen medullæ, quo ſpiritus continentur, vel per foramen nuchæ ſupra membranam externam ſpinalis medullæ fieri docet, ſed per venas & arterias iugulares, non ſolum externas, ſed etiam internas, per quas ab infernis partibus, epate præſertim, fertur humor in capitis externas internaſque partes, remeare in venam cauam, & arteriam magnam, vel eius ramos ſub iugulo conſtitutos, atque ſic in articulos deuolui ſtatuit.

Verùm enim verò in eo quidem rectè ſentit Spigelius, quod per venas & arterias humorum fluxum in arthritide fieri docet, vel eo edoctus, quod obſeruauit, ſi ante vniuerſalem corporis euacuationem externa remedia repellentia vel refrigerantia pedi vel manui applicentur, materiam ad nobiles partes refluxiſſe, febreſque acutas, & alia mala excitaſſe. Sed quod materia è cerebro primum in venas & arterias regurgitet, non probat, & ſine vlla firma ratione profert: contra potius ea, quæ arthriticis accidunt, teſtantur, humorem hunc neque in cerebro generari, neque cumulari, ac inde in venas & arterias regurgitare; cum ſi hòc accideret, humor tam acris, tantoſque dolores efficere potens, grauiſſimos in cerebro affectus excitaret. Quæritque ambages hic Spigelius, cum multa doceant, in epate & liene ſanguificationis officinis humores hos gigni, atque inde in venis & arterijs cumulari, & per eas in articulos tandem protrudi, vt eos à cerebro petere opus non ſit.

Nonnulli à toto corpore humores ad articulos effundi ſtatuunt. Verum ij nihil aliud hic per totum intelligere poſſunt, quam venas & arterias per totum diſperſas.

Verùm vt prolixam hanc diſputationem tandem concludamus & in pauca contrahamus, Hoc primò certum eſt; in viſceribus ventris inferioris materiam arthritidis cauſſam generari, imò ſæpe diu ibi circa lienem & inteſtina ac epar ſtabulari, donec tandem in venam cauam transfertur. Recteque ſcribit Mercatus, ſe ex ventris doloribus articulorum dolores ſubortos conſpexiſſe, & Autores non contemnendos idem ſcripſiſſe; quod & ipſe in hypochondriacis ſcorbuticis factum non ſemel vidi. Vnde etiam diarrhoeæ intempeſtiue ſuppreſſæ in arthritidem mutantur. Et quod ab inteſtino colo humor arthritidem excitans fluere poſſit, docet Hippocrates & Galenus, *6. epid. com.* 4. *text.* 3. Ex vijs res plana eſt, vt etiam *de Scorbuto* dictum: Nimirum ex colo per meſentericas arterias humor hic in arteriæ

magnæ truncum transferri poteſt, atque hinc ad articulos detrudi.

Secundò & illud certum eſt, conceduntque id Medici quique doctiſſimi, humorem arthritidis cauſſam per venas & arterias moueri, (alij ſemper, ſæpiſſimè verò ij, qui à capite etiam humorem defluere ſtatuunt) reſque adeo plana eſt, vt Thomas Eraſtus, qui tamen alteram viam etiam a capite defendit, *diſp.4. contra Parac. pag. 261.* ſcribat, eum tantum de hac re dubitare poſſe, qui quid fiat quotidie, non ſatis attendit, aut præiudicatam habet in animo opinionem.

Hæc cùm certa ſint, hoc iam dubium eſt, an hæc via non ſufficiat, & an alia detur, & an à capite etiam ſub cute defluentes humores arthritidem excitent.

Tertiò tamen & hoc certum eſſe puto, ac ſupra ſatis probatum, quandoq; initium fluxionis non eſſe à capite. Cum enim pars mittens & recipiens ſuis ſymptomatibus ſeſe prodat; in multis verò arthriticis nulla capitis grauitas, nullus dolor, nec alia ſymptomata congeſti ibi & cumulati humoris indicia appareant: ſtatui non poteſt, à capite humorem defluere. Præterea nec illa arthritis, quæ ex colica fit, à capite, ſed à cerebro ortum habet, vt *ſupra* monſtratum; ſicut nec illa, quæ ex diarrhœa intempeſtiuè ſuppreſſa prouenit.

Quartò ergo hoc verè dubium relinquitur, an aliquando à materia ſub cute capitis cumulata defluente arthritis oriatur. Quod quidem plurimi doctiſſimi Medici, quibus ſuum iudicium relinquo, affirmant: ego tamen, vt credam perſuaderi non poſſum, ob rationes ſupra propoſitas, quas hic repetere opus non eſt, imprimis cum omnium ſymptomatum, quæ arthriticis accidunt, rationem optimè reddere poſſim, etſi ſtatuam, humorem arthritidis cauſſam ſolùm intra vaſa moueri, & per ea in articulos fluere; præcipuè ſi illud attendatur, humorem hunc nunc potiſſimum per truncum venæ cauæ & arteriæ magnæ deſcendentem, nunc etiam per aſcendentem ſimul fluere, atque inde varia ſymptomata circa caput excitari. Quid ergo opus eſt, ijs vijs neglectis, quas Natura ceu canales motui & fluxui humorum deſtinauit, inſuetas & inſolitas quærere? Et vt vnum ſaltem attingam, Eraſtus quidem *loco allegato* pro certo ſigno defluētis à capite humoris hoc habet, quod ægri plerumque manifeſtè ſentiant, humorem ex capite per ceruicem, latera, dorſum, inſtar aquæ defluere, cum horrore ſeu leui frigore. Verùm hoc ſignum mihi parum firmum videtur. Accidit enim iſte horror non ſolùm in arthritide, ſed ſæpe etiam in febribus, eryſipelate, variolis, morbillis, morborumque horum imminentium indicium eſt; cùm ex venæ cauæ & arteriæ trunco in dorſo maximo per ramos ab ijs ortos & venarum arteriarum extremitates vapor ex vitioſo humore, vel etiam pars eius tenuior in dorſi partes protruditur. Etſi enim procul dubio idem etiam in alijs partibus accidit: tamen in dorſo primum horror excitatur, ob ſpinalem medullam & neruos ab ea prodeuntes ſenſu exquiſito præditos ibi plurimos; per quam medullam etiā rigor nunc aſcendere nunc deſcendere videtur, de quo Hippocrates, *5. aph. 69.*

QVÆSTIO VIII.

An in ipſis articulis quid colligatur, quod ad producendum paroxyſmum aliquid faciat?

Vt de hac quæſtione cogitarem, non ſolum Paracelſus eiuſque aſſeclæ, qui ex Synouiæ ebullitione arthritidem deducunt, ſed & admirandæ quædam arthritidis curationes occaſionem dederunt. Guilhel. Fabric. *cent. 1. ep. 47. & ſeq.* refert, quoſdam per torturam ab arthritide liberatos fuiſſe, vt eam nunquam paſſi ſint. Equidem per terrorem, vt & gaudium, a paroxyſmo arthritico multos liberatos fuiſſe, paſſim notum eſt. Quomodo verò homo hoc modo ab arthritide, perpetuò liberari poſſit, cauſſam reddere non ita facilè eſt, niſi ea in loco affecto quæratur. Et ſunt huius rei hiſtoriæ aliæ etiam. Clariſs. Dn. D. Doringius mihi retulit, fuiſſe ciuē Gieſæ; qui doloris impatientia ſecuri maximum pedis alterutrius digitum ſibi amputauit, & hinc ab arthritide totus immunis vixit. Andreas Libauius etiam, *ad Schnizerum epiſt. 73. in Ciſta Medica Hornungi*, talem hiſtoriam refert. Patiens erat hoſpes publicus. Medicus quidam Nobilis eques, qui pactus 300. florenis ſanationem promiſit, & recepto Autographo curam aggreſſus eſt. Patiens iuſſus eſt pedes imponere trunco ligneo. Aderant fortes ſerui Nobilis, qui ſedentem tenerent. Ipſe Nobilis ferreo malleo inſtructus, ſex clauis pedes affixit ligneo trunco, moxque miſerabiliter clamantem ægrotum reliquit, & ſe in equos conieciſſe. Interim crebrò expiſcatus eſt, num morbus fuiſſet reuerſus, cognitoque iam elapſo triennio non rediiſſe, ipſe repetijt hoſpitium, & iocatus cum hoſpite cognouit de ſanato morbo. Itaque Chirographum produxit, & ſe Medicum fuiſſe oſtendit, popoſcitque Soſtron. Conſenſit hoſpes licet crudeliter tractatus, equitem tam diu pauit cum ſuis, donec trecenti floreni eſſent conſumpti.

E quibus hiſtorijs omnibus colligi videtur, mineram aliquem in loco affecto latitare, quæ ſuo tempore ad paroxyſmum excitandum aliquid faciat. Etſi verò ea de re aliquid certi ſtatuere difficile eſt: meas tamen cogitationes, paradoxi ſaltem loco, proferam, ad quas neminem adſtrictum cupio, ſed cuique ſuum iudicium relinquo.

Partes corporis quælibet vt ſibi conuenienti alimento nutriuntur; ita etiam in neutris & ægris corporibus humores, qui ad eas quandam analogiam habent, alij ad alias partes feruntur, vnde vitioſa nutritio accidit. In ſanis, quod aliarum partium nutritioni inutile eſt, in vngues & pilos in homine abſumitur, in brutis quoque in vngulas, & cornua. In ægris vitioſi humores etiam ad deſtinatas ſibi partes feruntur, id quod cùm in alijs morbis, tum in Plica Polonica videre eſt, in qua humor ille vitioſus non ſolum ad capillos capitis propellitur, quos inuiſcat & conglutinat, ſed & ad vngues pedum, qui inde duri & nigri fiunt. In fracturis oſſium oſteocolla lapis aſſumptus ad oſſa tendit, & in callum, interdum etiam nimis magnum, abit, vt exemplis id docet Guilhelmus Fabricius, *cent. 1. obſeru. 90. 91.* Si ergo humores arthritidi generandę apti ſanguini ſint commixti, credibile eſt, eos ad articulos ferri, & cum alimento oſſium in eorum ſubſtantiam ſeſe inſinuare, atque ibi excrementum oſſibus proprium, futurę arthritidis mineram & rudimentum, colligi. Non obſcurè hoc docuiſſe videtur Galenus, dum *5. aphor. 39.* ſingulas corporis partes, vt ſuum nutrimentum, ita etiam excrementum habere, & ſuperfluum derelictum ſimilem naturę partis humorem eſſe docet. Et quidem illud excrementum tartareum pręcipuè in oſsium epiphyſibus colligi verìſimile eſt, quę reliquis oſsium partibus poroſiores ſunt, & ideo quoque, vt habet Andreas Laurentius, *lib. 2. cap. 4.* conſtructę ſunt, vt ſint tanquam ventres oſsium, in quibus coquatur oſsium alimentum, quod ſenſim in eorum cauernas percolatur. Si ergo humor vel excrementum tale in oſsibus colligatur, affluente ſimili humore efferueſcit, quod cum fit, in vicinas partes diffunditur, & dolorem in ijs excitat; atque id maximè fit in epiphyſibus, è quibus ligamenta oriuntur, & quibus partes circa articulos ſenſiles connectuntur. Si vero idem humor vel excrementum diſsipetur, vel alio modo effundatur; ęgrum ab arthritide planè liberari credibile eſt. Vnde etiam non ſine cauſſa medicamenta humores circa articulos abſumentia & exiccantia valde commendantur. Poſſet ad huius ſententię confirmationem & hoc afferri, quod ar-

thriti-

thritici ſunt pluuiarum vates, vt loquuntur, & aeris ac tempeſtatum mutationes in pedibus percipiunt, &, vt vulgus loquitur, habent Almanach in pedibus. Quod quidem accidere putat Iohannes Anglicus, *in Roſa Anglica*, quia in iuncturas, propter earum vacuitatem & dilatationem, intret aer ille liberius. Verùm ratio hæc nullius momenti eſt; quia dolor non fit in cauitate iuncturarum, & aliæ partes maiores habent cauitates, quę nil tale ſentiunt: ſed procul dubio dolor hic ideo accidit, quia aeris inſtantes mutationes humores excrementitios in articulis hærentes commouent.

Et ſi quis Paracelſi & aſſeclarum eius ſententiam in meliorem partem interpretare velit, & hic anſa præbetur. Paracelſus enim & Petrus Seuerinus ex ſynouiæ ebullitione ac efferueſcentia arthritidem generari docent, vbi ſi per ſynouiam non naturalem humorem, ſed excrementitium quid in articulis collectum intelligunt, idem, quod hactenus dictum, docent. Clarius idem explicat Quercetanus, *in conſilio de Arthritide, & calculo*, vbi ſtatuit, tartarum congeſtum & contentum in iuncturis cauſſam proximam, ac immediatam eſſe arthritidis, eamque aliquandiu in iuncturis contineri, & otioſam manere, vbi ver fiat noua fluxio, quæ eam commoueat, paroxyſmum excitare, non aliter, ac dum calci viuæ aqua affunditur, fit quædam ebullitio & ardor.

QVÆSTIO IX.

An pueri, eunuchi, virgines, & mulieres Arthritide laborent?

SCribit quidem Hippocrates, *6. aphor.* 28. Eunuchi podagra non laborant, nec calui fiunt, & *ibid. aph.* 29. Mulier podagra non laborat, niſi ipſi menſes defecerint: & *ibid. aphor.* 30. Pueri podagra non laborant ante Veneris vſum. Verùm rectè Galenus, *in comm. ad aphor.* 28. ſcribit: Eunuchos podagra non tentari, Hippocratis quidem temporibus erat verum, nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non habetur verum. Hippocratis enim temporibus pauci omninò laborabant podagra, propter temperantiam vitæ, & moderationem ſummam. Noſtra vero ætate in tantum auctis delitijs & luxu, & voluptatibus, vt nihil ſupra addi poſſe videatur, infinita eſt podagra laborantium multitudo, nonnullis numquam ſe exercentibus, ſed malè coquentibus, ſeque inebriantibus, nulloque præſumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata vtentibus, alijs verò etſi non in omnibus, in vno tamen & altero ex his peccantibus. Et *aphor.* 29. de Mulieribus ſcribit. Hoc olim erat verum, antequam menſtrua defeciſſent, mulieres podagra non tentari, propter peccatorum, quæ ſuperiori ætate mulieres admittebant, paruitatem. Nunc vero ob earum magnitudinem nonnullæ podagra affligantur. Et Seneca, *epiſt.* 95. egregie ſcribit: Mulieres, cum virorum licentiam æquarent, corporum quoque vitia æquauerunt. Non minus peruigilant, non minus potant, & oleo & mero viros prouocant, æquè inuitis ingeſta viſceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu reijciunt, æquè niuem rodunt, ſolatium ſtomachi æſtuantis, libidine vero nec maribus cedunt, pati natæ. Quid ergo mirum eſt, maximum Medicorum in mendacio prehendi, cùm tot fœminæ podagricæ ſint. Beneficium ſexus ſui vitijs perdiderunt, & quia fœminam exuunt, damnatæ ſunt vitijs virilibus. *Hæc Seneca*. Quibus accedit & hoc, quod arthritis, cum hodie ſit tam frequens, ab auis & parentibus in liberos & nepotes vtriuſque ſexus deriuatur. Et extant talia exempla multa paſſim, quæ Hippocratis aphoriſmis derogant. Iuuenem nobilem Sileſium ante annos aliquot hic literis operam dantem noui, nondum annos 18 natum, & quem Venerem numquam expertum credo, qui ſæpiſſimè podagra laborabat. Ant. Muſa Braſſauol. *ad aphor.* 31. *lib* 6. ſcribit, ſe vidiſſe Alphonſum Daſſonium, Iuuenem Magnificum quindecim annorum Podagra laborantem, qui Venerem ſe exercuiſſe negabat. Et Hollerius, *ad eundem aphor.* ſcribit, ſe vidiſſe annos tantum 10 natos habuiſſe Podagram. Et Michael Paſchalius, *meth. cur. morb. lib.* 1. *cap.* 15. ſe vidiſſe nobilem puerum ſeptem, aut octo annos natum laborantem non ſolum podagra, ſed & arthritide, cui tamen non fuit hæreditarius morbus articularis. Ant. Muſa Braſſauolus, *ad aph.* 28. *lib.* 6. Hipp. refert, ſe vidiſſe Venetijs Eunuchum 40. fere annorum Turcam, qui articulorum dolores patiebatur. Vidit idem Scholiographus *ad cap.* 63. *lib.* 1. *Holler. de morb. intern.* De mulieribus arthritide laborantibus exempla referre opus non eſt; cùm ea ſint paſſim præ oculis.

QVÆSTIO X.

An Arthritis ſit curabilis.

VVlgata multorum eſt opinio, arthritidem eſſe incurabilem. Et reuera multi reperiuntur, quos ad mortem vſque morbus ille comitatur. Vnde etiam accidit, vt arthritici multi, quaſi in morbo deſperato, nullos Medicos conſulant, & propterea etiam ab erroribus Diætæ non abſtineant. Verùm habentur contra exempla eorum, qui vel Medicorum ope, vel bona Diæta, vel temerario, aut fortuito caſu ab arthritide liberati ſunt, & poſtea ab ea planè immunes vixerunt. Porphyrius, *in vita Plotini*, ſcribit, Rogatianum, Senatorem Romanum, Platonicum, Plotini diſcipulum diætæ frugalitate eò perueniſſe, vt cùm acriter antea podagra vexaretur, neque progredi poſſet, niſi ſella vectus, robur inde reſumpſerit, & cum manus ante extendere non valeret, ita conualuerit, vt his expeditius vteretur, quàm qui artificia quotidie manibus tractant. Supra etiam ex Trincauell. *lib.* 12. *cap* 2. *de rat. curand. partic. corp. hum. affect.* retuli, Medicum quendam ſenem Venetijs quinque annorum à vino abſtinentia ab arthritide vſque ad mortem liberum fuiſſe. Et ex Franciſco Alexandro, quendam Franciſcum Pecchium podagricum in carcere 20. annos detentum, ex eo à podagra ſaluum egreſſum fuiſſe. Et Marcus Gattinara, *capite de cura dolor. iuncturar. à cauſſa calida*, de ſeipſo ſcribit, quod, cùm incepiſſet pati podagram, vſus fuerit tali regimine, ſcilicet dimiſerit vinum per duos annos, feceritque ſingulis menſibus euacuationes, & acceperit aliquam pilulam diuerſoriam, eaque vteretur bis in hebdomada, vt natura diuerteretur in tranſmittendo materiam ad iuncturas, & potius tranſmitteret per viam ſeceſſus, & cum tali regimine curatus fuerit, vt numquam poſtea paſſus ſit tales dolores. Scribit quoque Carolus Piſo, *in lib. de morb. ab illuu. ſeroſa, in conſil. de arthrit.* Virum quendam, qui perpetuis arthritidis querelis infeſtam tranſegiſſet adoleſcentiam, & ex conſilio Nicolai Piſonis in flore ætatis ſibi vini vſum, quamquam Præfectus Vinariæ cellæ principalis, admirandæ temperantiæ exemplo, prorſus interdixiſſet, iam à 30. annis ab iis doloribus ſeſe liberaſſe. Et alios etiã ſeu vitę inſtituto, ſeu ad paupertatem, & hinc vitæ frugalitatem redactos à Podagra liberatos fuiſſe, hiſtoriæ teſtantur. Mirum hoc eſt, cuius tria exempla Hieron. Fabritius, *cent.* 1. *obſ.* 79. recenſet, arthriticos grauium facinorum ſuſpectos torturæ grauiſſimę multoties ſubiectos fuiſſe, cùm verò innocẽtiam ſuam conſtanter affirmarent, criminis abſolutos fuiſſe, ſimulque podagra, qua ante grauiſſimè laborabant, perpetuo liberatos. Sicut & illud, quod *cent.* 1. *epiſt.* 47. recenſet, decubuiſſet quendam æ tricum & maledicum podagra laborantem, qui pectoris affectu à maledicẽtia ſibi temperare poterat. Quod

cum

cum homo quidam feſtiuus, qui & ipſe eius petulanti lingua læſus fuerat, perciperet, ſub crepuſculum veſpertinum, cùm forte ægrotus à familia ſolus eſſet relictus, clàm ædes ipſius laruatus, æthiopis initar, ingreditur, & ad decumbentis lectum accedit; ægrotus formæ inſolentia, ſolitudine, crepuſculo ipſo perterritus, quis ſit, & vnde venerit, quærit; alter nihil reſpondens propius lectum accedit, & brachijs, quæ & ipſa arthritide laborabant, arreptum dorſo iniicit, atque ita pendentem vociferantemque extra cubiculum effert, pedes illius gradibus, per quos deſcenſurus erat, identidem alliidens; vbi in areæ pauimentum ventum eſſet, ibi onere depoſito hominem ſiſtit in pedes, nihil locutus, tantùm intuens, mox accurrit, quaſi correpturus denuò, atque extra domum elaturus. Ibi, qui prius pedibus inſiſtere, præ morbo, non poterat, nec in plano ambulare, nedum per gradus aſcendere, gradus curſu repetit, ſuperat, & ad cubile contendit, & per feneſtras clamore totam viciniam excitat. Accurritur: ille anhelus, & metu penè exanimatus narrat, à ſpectro ſe è lectulo extractum, & extra cubile elatum, tractatum miſerrimè, & niſi nomen Ieſu ingeminaſſet, de ſe actum omninò fuiſſe. Et quod mirum, qui prius podagricus fuerat, inde conualeſcit, nec vnquam poſtea podagra fuit tentatus. Habetque ibi aliam hiſtoriam Fabricius de quodam malefico podagrico, qui cùm duceretur ad ſupplicium, capite plectendus, in medio itinere allatum eſt de venia Principis clementer conceſſa nuntium inſperatum. Illo ſic affectus eſt miſer, vt qui extremorum membrorum omnium vſu penè carebat, ſtatim alacri & expedito motu ſe in pedes dederit, annoſque poſtea multos liber ab omni arthritidis moleſtia vixerit. Memini etiam hic alium iuuenem nobilem podagra laboraſſe, cum autem forte noctu ædes vicinæ incendio conflagrarent, ille præ metu lecto ſe eripit, per ſcalas decurrit, & in aliam domum fugiturus, in foueam, quam glacies hyberna formauerat, & aqua plena erat, pede ægro incidit, & ita non ſolum à paroxyſmo, ſed & à podagra multis annis liberatus fuit. Neque ſolum exempla eorum, qui vel diæta accuratiore, vel terrore aut gaudio ſimilibuſque modis ab arthritide liberati ſunt, habentur, ſed & eorum, qui medicamentorum ope conualuerunt. Cardanus, *de curat. admir. Num. 16.* quatuor exempla recenſet eorum, quos ab arthritide liberarit. Et habentur etiam alia exempla, quorum quædam habet Schenckius, *lib. 5. obſeru.* Scribit quoque Solenander, *ſect. 5. conſil. 1.* Et ab alijs nouimus curatos, & nos non paucos in multos annos immunes etiam leuiore curatione reddidimus, qui antea ſingulis ſemeſtribus & frequentius etiam tentabantur, quorum quidam adhuc ſuperſtites, qui fidem facere poſſunt. Et notabile eſt hoc, quod recenſet Carolus Piſo, *Allegato loco*, hunc in modum: Cornelius quidam Perdeus Picardus, in Rhetoricis eruditus, à ſeptimo ætatis anno arthritidi obnoxius fuit, eique ſępius quotannis recurrenti atque ſtudia interturbanti. Qui cùm Carolum Piſonem conſuleret, & rogaret, vt importuno dolori leuamentum afferret, is ſpe non vana adoleſcentem recreauit, ſi modo paucis hiſce præceptis obtemperantem ſe redderet, ſcilicet de dimenſo quidem & præſertim potu quotidiano ſenſim tertiam minimam partem detraheret, imprimis à vino prorſus abſtineret, tum vero ſeſe accuratè ſemper ab aeris iniurijs & præſertim frigore defenderet, prætereaque ita ſe muniret ſtragulis de nocte, vt quotidie ſub finem ſecundi ſomni ſi non ſudor, certè mador dimanare poſſet, deque ſyrupo roſarum pallidarum ter quaterue menſe repetito illuuiem omnem ſeroſam repurgaret. Paruit adoleſcens per biennium & amplius; atque fomitem morbi pręter omnem opinionem circumcidit, vixitque liber prorſus ab omni dolore articulari.

Certum ergo eſt ex quotidiana experientia & Medicorum obſeruationibus, multos ab arthritide non ſanari, contra etiam plurimos ſanatos fuiſſe. Qui autem ſanabiles ſint, qui etiã inſanabiles, docuit Hippocr. 2. *Phorr.* De podagricis hoc dico, *inquit*, quicunque aut ſenes ſunt; aut circa articulos callos tophaceos concretos habent, aut ærumnosè viuunt, ſiccam aluum habentes, hi omnes ſani fieri non poſſunt humana arte, quantum ego noui. Sanat quidem hos optimè dyſenteria, ſi ſuperuenerit, ſed & aliæ eliquationes valde proſunt, quæ ad infernos locos repunt. Qui verò iuuenis eſt, & circa articulos nondum callos tophaceos habet concretos, & accuratè viuit, & laboris amans eſt, & animum bonum habet ad obediendum pro ſtudiorum ratione, hic ſane Medicum intelligentem nactus ſanari poterit. *Hæc Hippocrates*. Inſanabili tamen arthritidi meritò etiam eam annumeramus, quæ hæreditaria eſt. Nam vt alij morbi hæreditarij, ita & arthritis hæreditaria difficulter expugnatur.

Cauſſæ autem, cur multi qui ſanari poſſent, non ſanantur, plures ſunt. Primò enim ſæpe cauſſa eſt in Medico, qui morbi huius, eiuſque cauſſæ, non ſatis gnarus eſt. Cum enim multi de natura huius morbi male ſentiant, falſas opiniones foueant, non etiam mirum, ſi eum non rectè curent; cum morbi incogniti nulla curatio rectè inſtitui poſſit. Multi etiam Medici telis plumbeis contra hoſtem tam potentem & pertinacem pugnant. Deinde cauſſa eſt in ægris, qui in tribus peccant. Pleriq; enim ſibi perſuaſum habent, malum hoc eſſe incurabile, & propterea de Medico & medicamentis non ſunt ſolliciti, ſed morbum, qui in principio curari poterat, radices agere permittunt. Secundò qui Medicos conſulunt, etiam in tribus peccant, primum eſt, quod veros Medicos plerunq; negligunt, & imperitis credunt, atq; empiricos conſulunt, quorum opera morbus redditur deterior. Secundum, quod vſum medicamentorum non ſatis diu continuant. Vt enim illa vitioſa in corpore diſpoſitio, quæ ad arthritidem facit, tum ipſi humores vitioſi, qui ſenſim colliguntur, tollantur, non ſatis eſt, ſi æger ſemel vel bis ſingulis annis purgetur, ſed diuturna continuatione medicamẽtorum opus eſt, vnde antiqui pulueres ſuos arthriticos per integrum annum exhibuerũt. Tertium, quod pleriq; arthritici ſaltẽ de dolore leniendo ſunt ſolliciti, & modo à paroxyſmo liberati ſint, iam ſe ab ea euaſiſſe putant, parum de eo ſolliciti, qua ratione præcaueri poſſit, ne eadem rurſum corripiantur. Tandem & hæc, ac ferè præcipua, cauſſa eſt, quod pauci exquiſitam & accuratam diætæ rationem ſeruant, & potius morbum, cui aſſueuerunt, tolerare volunt, quam ſeuerioris diætę legibus ſe adſtringere. *Sie eſſen vn trincken was ihnen ſchmecket vnd leiden was ſie konnen* vt Germani noſtri loquuntur. Et plerique ſibi ab vſu vini non temperant, cuius vſus niſi omittatur; nulla perfectæ curationis ſpes in plurimis ſupereſt. Atque hinc accidit, vt potius diuites & nobiles, quam pauperes & ruſtici, arthritide laborent, cum illi diæta tenuiore vtantur, & vinum non bibant, hi verò vinum liberalius ingurgitent & alijs multis modis in diæta, plus quàm pauperes, peccent. Nec tamen hoc etiam negandum, quod nonnulli, etſi errores inſignes in diæta non committant, ab arthritide tamen vix liberari poſſunt, ideò, quod maxima alimentorum pars ob viſcerum debilitatem in vitioſos humores conuertitur, ſicut videmus alijs alibi vitioſos humores colligi. Cum ergo viſcerum illam imbecillitatem corrigere ſæpe impoſſibile ſit, etiam arthritis inde prouenieus vix curabitur.

QVAESTIO XI.

An purgare liceat in principio paroxyſmi Arthritici?

Diuerſæ hac de re Medicorum ſunt ſententiæ. Alij enim affirmant, incipiente arthritide purgantia exhibenda eſſe, idque ideò, vt humores per ea ab articulis reuellan-

reuellantur, & ita dolores minuantur, atque paroxyſmi breuiores fiant: prouocantque ſimul ad experientiam, qua conſtet, purgantibus exhibitis in principio paroxyſmi ægros à dolore fuiſſe liberatos, ſicut ſupra de Petro Bayero diximus, qui de ſe ſcribit, ſe fuiſſe adeo impotentem, vt ſolam linguam mouere poſſet, & à quatuor hominibus in ſellam locandus fuerit, ſumpto 2. ſuo electuario caryo coſtino, & poſtquam vroter quinquies ſolutus eſſet, à dolorib. ita fuiſſe alleuiatum, vt abſq; alterius adminiculo ad ſellam ire & ab eadem redire, & eodem die ambulare liberè per Muſeum potuerit.

Alij in contraria ſunt ſententia, ſtatuuntque, ſi purgante medicamento humores moueantur, ſæpe vehementius & maiore impetu ac copia ad articulos & partem affectam ruere, & ſic maiores dolores excitare. Ac prouocant ipſi quoq; ad experientiam, qua compertum ſit, non ſolum dolores ex vſu purgantium auctos fuiſſe, ſed & ſi calidiora & validiora fuerint purgantia, ijs fuiſſe humores accenſos, & ad partes internas ac nobiles tractos, ac febres ardentes, & lethales excitaſſe.

Ludou. Septalius, *lib. 7. animaduerſ. nu.* 177. ſe annorum 45. experientia comperiſſe ſcribit, purgationes initio factas in arthritide aliquibus bene ceſſiſſe, aliis nihil profuiſſe; ideoque ille hanc diſtinctionem adhibet. cùm in arthritide adſit & materia fluens, & robur partis expellentis, & imbecillitas recipientis, ſi prævaluerit copia materiæ, aut robur partis propellentis, citra controuerſiam, quam primum illam materiam euacuãdam eſſe, & ab articulis auocandam, aut vomitu, aut medicamento purgante. Quod ſi laxitas & imbecillitas articulorum ſit cauſſa fluxionis, ita vt leui occaſione quacunque quantitate materiam in corpore collectam ad articulos tentet natura profundere, dato medicamento purgante & fluxionem concitari, & naturam imbecilliorem reddi.

Verum enim verò hoc quidem verum eſt, nunc maiore, nunc minore cum impetu ad hanc vel illam partem materiam ruere: verum huius fluxionis cauſſa nunquam eſt ſola articulorum imbecillitas, vtpote quæ ſaltem ad facilius recipiendam materiam partem diſponit, nõ verò ad partem affectam humorem trahit vel allicit, ſed quod nunc ad hanc, nunc ad illam partem materia facilius ruit, id potius facultati expultrici aſcribendum, quæ nunc huic, nunc illi viæ & parti aſſueſcit. Ideoque ſi metuamus, materiam magno cum impetu ad partem ruituram, non ſtatim purgatio omittenda, ſed talis exhibenda, quę non ſolum humores mouere, ſed & euacuare poſſit. Tutiſſimum tamen hic eſt, quod Septalius ſuadet, experientiam conſulere. Nam ſi ſemel atq; iterum tentata purgatione dolores exacerbentur, & diutius durent, ab illa impoſterum abſtinendum. Si vero dolores minuantur, & paroxyſmus leuior fiat, poſthac etiam audacter purgare licet. Commodiſſimum verò eſt, ſtatim in principio purgare. Cum enim impetus humoris tum nondum ad partem affectam adeo magnus ſit, facilè humor aliò auocatur; ſi vero iam cum impetu ad partem affectam ruat, difficilius reuocatur. Ne vero febris aliqua accendatur, conditio humorum, & natura purgantium perpendenda, & ita ea temperanda, ne quid tale accidat.

QVÆSTIO XII.

An thermæ Arthriticis vtiles ſint?

THermæ à multis Medicis Arthriticis commendantur, & multi etiam ęgri ad eas, tanquam ſacrã anchoram, confugiunt, vnde dolorum omnium & cruciatuum leuamen ſperant. Contrà tamen ſæpe experientia docuit, nonnullos in ipſis thermis in paroxyſmum & dolores Artriticos incidiſſe, quoſdam etiam ex vſu thermarum peius habuiſſe. Itaque cum vtrumq; verum ſit, nimirum thermas Arthriticis nunc prodeſſe, nunc nocere, primò ſciendum à thermis ſolis neminem integram ſanitatem ſperare poſſe. Neq; etiam Arthritis, vt ſupra dictum, à ſola articulorum imbecillitate prouenit, neq; vt depellatur, ſufficit, ſaltẽ articulos roborare. Deinde quod thermæ nunc iuuant, nunc nocent, id non thermis ſimpliciter aſcribendum eſt, ſed ęgrorum conſtitutioni, & diætæ rationi in iis obſeruatæ. Etenim ſi corpus antea rectè euacuatum fuerit, & reliquię ſaltem, quę ſuperſunt, abſumendę, atq; articuli roborandi ſint, cum ęgri cõmodo adhibentur thermæ. Reliquias enim humorum in articulis potentius, quam alia medicamenta, fundunt & diſſipant, parteſque ita roborant, ac præterea calorem natiuum, ſi temperatus earũ ſit vſus corporis fouent. Si vero corpus impurum ſit, & adhuc multis vitioſis humoribus ſcateat, thermæ eos liquant & fundunt, vnde interdum ægri in ipſis thermis in arthritidem incidunt, atq; ita ab earum vſu deſiſtere coguntur, aut humores fuſi in alias partes & viſcera delati periculoſa mala excitant. Ita etiam plus nocent, quàm proſunt thermæ, niſi recta diætæ ratio in iis obſeruetur.

PODAGRA TRAGICE

producta à Luciano.

Perſonæ colloquentes: Podager. Chorus Podagricorum. Podagra. Nuncius, Duo Medici. Tortores.

Interprete M. ERASMO SCHMIDIO, Grǣc. & Math. Prof.

PODAGER.

O odioſum nomen, ò Diis inuiſum,
Podagra planctibus abundans, Cocyti filia:
Quam Tartari latibulis in tenebroſiſſimis
Megæra Furia ventre edidit:
Vberibuſq; enutriuit, & amarulento infanti
In labium inſtillauit lac Alecto.
Quiſnam abominabilem te Dæmonum
In lucem produxit? Veniſti hominibus noxa.
Si enim demortuos delictorum vltio
Homines ſequitur, quæ patrarunt in vita:
Non Tantalum potibus (fugacibus,) neq; Ixionem
Rota verſandum, neq; Siſyphum ſaxo,
Oportebat punire in domibus Plutonis:
Sed ſimpliciter omnes mala operatos
Tuis mancipare membra infeſtantibus doloribus.
Quam meum afflictum & miſerum corpus
Manibus ab extremis in extremas pedum plantas,
Ichore malo, & amaro ſucco bilis,
Spiritu vehemente isto per ſtringens poros,
Effecit, & luctans intendit dolores;
Viſceribuſq; in ipſis ignitum diſcurrit Malum,
Vorticibus flammarum carnem ignis more depaſcens,
Veluti crater plenus Æmæi ignis,
Aut † Siculus canalis æquorei interſtitii. † Siculum Fretum.
Vbi confuſè fluctuans
Ob fiſſuras petrarum obliquus voluitur æſtus.

O cantu

O cautu difficile omnibus hominibus Malum,
Quàm in vanum te omnes circum mulcemus,
Spe vana ſtolidè lactati:
Per Dindymum Cybeles
CHOR. Phryges furioſum vlulatum
Tenero perficiunt Atti:
Et ad cantum Cornicinis,
Phrygij ad montes Tmoli
Feſtum hilare peragunt clamando Lydi.
Furore perciti autem circa tympana
Reſonant Cretico rhythmo
Carmen Euan Corybantes.
Clangit autem (flatus) plena tuba
Marti reſonans aſpero
Bellicoſam Aten.
At nos tibi, Podagra,
Primo Veris tempore
Myſtæ (tui) ſacrificamus eiulatus miſerabiles,
Quando omne germinantibus
Herbis viret pratum;
Zephiriq; arbores flatibus,
Teneris comant folijs:
Et infelicitet nupta ad ædes
Hominum garrit Hirundo;
Et nocturna in ſiluis
Ityn gemit lacrymoſis
Attica luctibus Luſcinia.
O' mihi dolorum opifer, ò tertij pedis
POD. Vicem fortite Bacule, ſuffulci meum
Inceſſum tremulum, & dirige viam
Plantamque, leuiter vt innitar ſolo.
Corrippe miſer membra è ſtratis,
Et linque ædium inferins conclaue;
Diſſipaq; ab oculis nocturnam caliginis profunditatem,
Progreſſus foras, & ad Solis lumen.
Limpidam auram ſpiritus ſereni trahe.
Decima enim iam hæc cum quinta eſt die,
Quando tenebris concluſus abſq; Sole,
Cubili in incompoſito affligor corpus.
Animus equidem mihi & prompta voluntas adeſt
Greſſus alternandi à fores progreſſo:
Sed corpus languidum non inſeruit deſiderijs.
Et tamen propera anime; ſciens, quòd (velit,
Inops (ſit quiuis) podagricus. Ambulare ſi quidẽ ſi quis
Nec tamen poſſit, hunc inter mortuos refer.
Sed eia.
Quinam iſti (ſunt) baculos verſantes ambabus ma-
Capita folijs Acteæ coronati? (nibus.
Quem nam Dæmonum ducunt feſtum chorum?
Num Phœbe Pæan tuum venerantur numen?
At non coronantur Delphicæ folio Lauri.
Aut num aliquis hymnus Bacchanalium decantatur?
At non impoſitum eſt hederaceum ſignum comis.
Quinam nobis, ò Hoſpites, veniſtis?
Dicite, & promite veracem ſermonem. (ò amici
CHOR. Quænam a. eſt (Dea,) quam hymno celebratis? Dicite
Tu verò, quiſnam exiſtens? nos, & quorum (cauſſa)
Proüt. n.te Baculus & inceſſus coarguunt, (compellas?
Myſten videmus inſuperabilis illius Deæ.
POD. Vnus ſum & ego, Dea illa non indignus.
CHOR. Cypriam quidem Venerem
Guttis delapſam ab ætheris
Enutriuit decentem ſtructuram
Marinis in fluctibus Nereus.
Oceani autem ad fontes
Iouis coniugem Olympij
Albiulnam latis (in) finibus
Iunonem educauit Tethys.
Verticibus autem capitis in immortalis
Parturijt Virginis imperterritam indolem
Saturnius, longè præſtantiſſimus Cœleſtium.
Gloriæ excitatricem Mineruam.
At noſtram Deam opulentam.
Senex delicatis in vlnis
Primam fouit Ophion.
Poſtquam ceſſauit quidem obſcurum (diluculi) lumen.
Orta eſt verò fulgida Aurora,
Et omnia illuſtrans Solis iubar:
Tunc etiam Podagra apparuit potens.
Poſtquam enim ilibus eam enixa (fuit)
Parca, Clotho tunc abluit,
Riſitq; omnis fulgor cœli,
Vehementerque intonuit ſerenum cœlum:
Ipſamque lacte abundantibus vberibus
Beatus enutriuit Pluto.
Quibus autem ſacris initiat miniſtros (ſuos?)
Non ſanguinem copioſum profundimus ab ore ferri; POD.
Non capilli promiſſi ligatur flexibus ceruix; CHOR.
Neque creperis aſtragalis percuti ſolent terga;
Neque crudas laceratas carnes paſcimur taurorum:
Sed quando vini vere progerminat tener flos,
Et garrula Merula ſuper ramis cantat: (myſtis,
Tunc per membra acutum iaculum quoddam infigitur
Non apparens, latenſq; penetrans ſub receſſus artuum;
Pedem, genu, cotylam, talos, coxas, femora,
Manus, ſcapulaſq; brachia, oſſium proceſſus, carpos,
Edit, depaſcitur, occupat, vrit, inflammat, eneruat.
Vſquendum Dea dolorem abire iuſſerit.
Vnus vtique & ego admodum initiatorum POD.
Ignarus ſum, Igitur veniat propitia
Dea apparens: vnaque ego (cum) myſtis pariter (men.
Hymnos exordiar. Podagrorum decatans (ſolitum) car-
Tranquillus igitur æther, & ſine ventis ſit, CHOR.
Et quiuis Podagrorum fauſta canat.
Ecce ad aras (ſuas) lecto gaudens
Venit Dea, baculo greſſum firmans.
Salueas Dearum longè benigniſſima,
Et tuis famulis propitia venias
Vultu læto: deſque doloribus ſolutionem citam
Bocce verno tempore.
Quis inuictam me dominam dolorum POD.
Ignorat Podagram in terra mortalium?
Quam neque thuris vapor placat;
Neque effuſus ſanguis aras ad incenſas; (narijs,
Non templum diuitiarum vndiq; ſuſpenſis ornatum do-
Quam neq; Apollo medicamentis expugnare valet,
Omnium Medicus in cœlo Deorum;
Non filius Apollinis doctiſſimus Æſculapius.
Poſtquam enim renatum eſt primum Hominibus genus,
Conantur omnes meam elidere potentiam,
Miſcentes ſemper medicamentorum artificia.
Alius enim aliam in me experitur artem.
Terunt Plantagines, & Apia mihi.
Et folia Lactucarum, & ſilueſtrem Portulacam;
Alij Marrubium; alij Potamogitonem;
Alij Vrticas terunt; alij Symphytum;
Alij Lentes afferunt ex paluſtribus (lectas;)
(Alij) Paſtinacam coctam; alij folia Perſicorum,
Hyoſcyamum, Papauer, cepas agreſtes, mali punici cor-
Pſyllium, Thus, radicem Ellebori, Nitrum. (tices,
Fœnum grȩcum cum vino, Gyrinem. Collamphacum;
Cypariſſinam Gallam, Pollinem hordeaceum.
Braſſicæ decoctæ folia, Gypſum ex Garo,
Stercora montanæ capræ, humanum oletum,
Farinas fabarum, florem Aſij lapidis:
Coquunt rubetas, mures araneos, lacertas, feles,
Ranas, hyænas, tragelaphos, vulpeculas.
Quale metallum non exploratum eſt mortalibus?
Quis non ſuccus? Qualis non arborum lacrima?
Animalium quorumuis oſſa, nerui, pelles,
Adeps, ſanguis, medulla, lotium, ſtercus, lac?
Bibunt alij numero quaterno pharmacum:
Alij octono: ſed ſepteno plures.
Alius verò bibens Hieram, purgatur:

Alius

Alius incantamentis impoſtorum deluditur:
Iudæus alium ſtultum excantat nactus:
Alius verò remedium petit ab Hirundinis nido.
Ego autem his omnibus plorare impero,
Et facientibus hæc, atque irritantibus me,
Soleo occurrere multò iracundior.
Iis verò qui cogitant nihil aduerſum mihi,
Benignam adhibeo mentem, faciliſque fio.
Qui enim communicat meis myſterijs,
Primùm quidem ſtatim bona verba loqui docetur,
Oblectans omnes, facetos dicens ſermones,
Et ab omnibus viſitur cum riſu & plauſu,
Quando ad balnea geſtatus portatur.
Aten enim quam Homerus nominauit, ea ſum ego,
Incedens per hominum capita, & plantas pedum
Teneras occupans: à pleriſque autem hominum
Podagra vocor, exiſtens Pedum captura.
Sed agite myſtæ omnes ſacrorum meorum,
Honorate hymnis (me) inuictam Deam.
CHOR. Adamantinam mentem habens Puella
Multipotens, duri animi Dea,
Audi tibi dicatorum hominum voces.
Magna tua potentia, opulenta Podagra,
Quam & Iouis velox horrere ſolet telum;
Tremuntque te fluctus maris profundi;
Tremit rex inferorum Pluto:
Faſcijs gaudens, humilectipeta,
Curſineta, talitorquula,
Malleoloflammicrema, male humitanga,
Piſtillitimens genufraga inſomnis,
Circa articulos tophos inferendi cupida,
Genucuruiflexa Podagra.
NVNC. Domina (opportunè quippe obuiaſti pede,)
Audi. Nuncium enim non inane fero:
Sed eſt res verbis congrua.
Ego enim, vt præcepiſti, lento pede
Vrbes perreptans, omnes explorani domos, (tentiam,
Cognoſcere cupiens num quis tuam non veneretur po-
Et aliorum quidem quietum inueni animum:
Superatorum ò Regina, tuarum vi manuum:
At duo hi viri audaces confidentia,
Loquebantur populis, & iuramentis affirmabant,
Quod non ſit tua potentia venerabilis,
Sed (quod) eiectam mortalium te facturi ſint è vita.
Quapropter validè poſtquam conſtrinxi faſcia pedem,
Quinto die venio, ſtadia emenſus duo.
Quàm celer volaſti Nunciorum mihi citiſſime!
Sed cuius terræ fines inuiæ relinquens
Venis? apertè indica, vt ſciam celeritatem.
NVNC. Primum quidem reliqui quinque gradum ſcalam,
Trabium trementem diſſolutis compagibus;
Inde me excipit clauis coactum ſolum,
Duris impulſibus renitens pedibus:
Quod emenſus plantis dolentibus ego,
Stratam ſilicibus ingreſſus ſum viam,
Et difficilem per ambulatu acutis prominentijs lapidū:
Poſt quam incidens in lubricam prolapſione viam,
Feſtinabam in anteriora: ſed ſolutum meos,
Trahebat retriu cœnum male firmos malleolos,
Per quod tranſeunti liquidus è membris ſudor
Fluebat, (quoad) greſſum meum imbecillem eneruato,
Vnde me excipit toto corpore defatigatum,
Lata quidem via, ſed non tuta:
Nam alia inde, alia illinc vehicula
Properabant, cogebant, impellebant vt currerem.
Ego vero languidum leuiter attollens pedem,
Tranſuerſus aſcendebam introitus limen anguſtum,
Donec currus præteriret totus actus.
Multa enim quum ſim tuus cito currere non valebam.
POD. Non in vanum optime, negotium hoc tibi
Recte per actum eſt: Tuæ autem promptitudini
Pari precio rependam gratiam.

Eſto autem tibi munus animo gratum hoc;
Deinceps triennio ſemel tētaberis à leuibus doloribus.
At vos impuri, & Dijs inuiſiſſimi,
Quinam exiſtentes, & quibus progeniti,
Audetis Podagræ obniti potentiæ?
Cuius neque Saturnius nouit vincere robur.
Dicite ò peſſimi. Nam & Heroum ego,
Domui plurimos, idque ſciunt Sapientes.
Priamus Podarces podager fuiſſe celebratus eſt.
Obijtque Achilles podager exiſtens, Pelei (filius.)
Bellerophontes podager (me) ſuſtinuit.
Thebarum Dynaſtes Oedipus, podager erat.
Ex Pelopidis podager erat Pliſthenes.
Pœantis filius podager exiſtens duxit claſſem.
Alius Podarces Theſſalorum erat dux,
Qui poſtquam cecidit Proteſilaus in prælio,
Quamuis podagricus exiſtens & æger, duxit claſſem.
Ithacæ Regem Laertæ filium Vlyſſem
Ego interfeci, non aculeus Paſtinacæ marinæ.
Itaque minimè gauiſuri ò miſerrimi
Dignam patiemini pœnam (iis) quæ patraſtis.
Syri quidem ſumus, è Damaſco genere; MED.
Fame autem multa & paupertate preſſi,
Terram & mare peragramus errabundi;
Habemus autem vnguentum ex paterno munere hocce,
Quo ſolamur dolentium cruciatus.
Quodnam illud vnguentum? & quæ eius præparatio? edic. POD.
Sacrum me tacere iuramentum non eloqui ſinit. MED.
Et vltimum morientis præceptum Patris,
Qui ſanxit arcanam tenere medicamenti magnam vim,
Quod & te ſedare valet ſæuientem. POD.
Ita, ò execrandi & malè perdendi.
Eſt aliquam in terris pharmaci operatio tanta,
Quod illitum valeat meam compeſcere potentiam!
Sed eia, hocce pactum compromittamus,
Et experiamur, vtrum pharmaci (veſtri) robur
Potentius exiſtat, an vero meæ flammæ?
Huc agite ò triſtes vndecunque conuolantes
Tortores, aſſidentes meis furoribus,
Admouemini propius: & Tu quidem pedum extremas
Inflamma plantas, ad digitos pedum vſque:
Tu verò malleolis inſinuare: Tu verò à femoribus
Ad genua deſtilla bilioſorum ſchorum copiam:
Vos autem manuum digitos conſtringite.
Ecce! vt præcepiſti omnia tibi perfecimus. TOR.
Iacent clamantes miſeri valdè,
(Per) omnia membra afflictione conſerti,
Agite ò hoſpites, cognoſcamus quàm veriſſimè, POD.
An illitum vos pharmacum hoc iuuet?
Si enim verè hoc eſt aduerſum mihi:
Relicta terra, in ſinus abeo terræ,
Incognita, non amplius apparens, (ad) infimas Tartari abyſſos.
Ecce iunctum eſt: ſed non laxat flamma dolorum.
Heu mihi, papæ: excrucior, diſpereo! MED.
Omnia transfixus ſum membra cœco malo.
Non Iupiter fulminis tale attollit iaculum:
Nulla maris ita furit procella;
Neque vorticoſi turbinis vis tanta.
Num aſper vaſtat me morſus Cerberi?
Num quod me Echidnæ virus circumdepaſcitur?
Aut madefactam ichore Centauri tunica:
Miſerere ò Regina Pharmacum enim neque meum
Neque aliud, poteſt tuum inhibere curſum.
Sed ſuffragijs omnibus omnem gentem vincis mortalium.
Ceſſate, Tortores, & dolores minuite, POD.
Quum pœniteat eos in contentionem mecum veniſſe.
Cognoſcat autem quiuis, quod ſola ex Dijs
Nullo linimento demulcenda, pharmacis non obtemperem.
Non Iouis tonitribus Salmonei contendit robur, CHOR.
Sed perijt fumoſo domitus Dei mente iaculo?
Non certamine facto gauiſus eſt cum Phœbo Satyrus Marſyas,
Sed ſtridulum agitator eius circa cutem Pinus:
Luctum perpetuum propter contentionem fœcunda habuit Niobe,
Et adhuc lugens profundit multam lacrimam in Sipylo:
Mæonia autem Arachne Mineruæ venit ad certamen,
Sed quum perdidiſſet modulum, etiam num fila nectit.
,, Neque enim par eſt Beatorum potentiæ confidentia Hominum.
,, Vt Iouis, vt Latonæ, vt Palladis, vt Pythij. (dagra,
Lenem, ò vbiq. gentium celebrata afferas (nobis) dolorem ò Po-
Leuem, facilem, non acutum, breuem, haud ſæuientem.
Tolerabilem, facile deſinentem, parum valdum, ambulationes non
(impedientem.
Multi ſunt modi miſerorum:
Sed exercitia dolorum, & conſuetudo
Podagricos ſoletur.
Ideoque æquo animo, ò complices, obliuiſcimini
Dolorum, Si ea quæ placent non fiunt.
Tamen etiam præter ſpem accidentibus viam inuenire ſolet Deus,
Quiuis ſuſtineat Podagra laborantium
Deludi & derideri.
Talis enim huius morbi naturæ eſt.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMAN.

Digitized by Google